נוסח זלאטאהר

לה׳ סנדר עזאק

Моше бен Маймон.

Мишне Тора. — Варшава, 1881

т. 5

6

7

(приплеты)

ЭК

משנה תורה

הוא

היד החזקה

לרבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם כל המפרשים כאשר נדפס בדפוס וויען ודיהרנפורט,
ועם הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

נדפס ע"י ר' מרדכי קאלינבערג נ"י ושותפיו

ווארשא

בדפוס האחים בני הגביר מוהר"ש ארגעלבראנד ז"ל.
ובדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י.

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ואחת לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ).
ТОМЪ V.

ВАРШАВА.
Изданiе С. Оргельбранда Сыновей.
1881.

Дозволено Цензурою.
С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות הראב"ד זצ"ל, ופירוש הרב המגיד משנה, וכסף משנה להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, מגדל עוז, הגהות מיימוניות [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם תשובות מיימוניות, ופירושי הרב רבינו עובדיה והרב הגאון מהרי"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה וכלאים. גם הלחם משנה להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, ומשנה למלך להגאון מו"ה יהודא רוזאנים זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.

ונלוה לו ספר הקובץ חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריביטש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. נדפס על מקומו בפנים הספר.

ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, שמלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. נדפס גם כן על מקומו בפנים הספר.

ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.

ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.

ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.

ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.

ז) השמטות מתוספות הגהמ"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.

ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.

ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *

י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מולאזין.

יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל. *

יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *

יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *

יד) הדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר שמואל שטראשון זצ"ל.

טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *

טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אזירקאוו. *

יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *

יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *

יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.

כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס שתי ידות להר"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מהר"ר זוסמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בתנה"ת מדוייקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב

ספר רביעי הוא ספר נשים

(הלכות אישות, הלכות גירושין)

ווארשא

הובא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו.

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

תורת חכם מקור חיים **ספר נשים** לסור ממוקשי מות

והוא

ספר רביעי

הלכותיו חמש. וזהו סדורן.

הלכות אישות. הלכות גירושין. הלכות יבום וחליצה. הלכות נערה בתולה. הלכות סוטה.

והמצות הנכללים בהם מפורשים בשמותם במקומותם:

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצות. שתי מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן:

א) לישא אשה בכתובה וקידושין. ב) שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין.
ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה: ד) לפרות ולרבות ממנה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותתיה לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה: **ב** וליקוחין אלו [א]מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים אלו האשה נקנית. בכסף. או בשטר. או בביאה. בביאה ובשטר מהתורה. ובכסף מדברי סופרים. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכ"מ

א טור אבן העזר סימן כ"ז סמג עשין מח:

מגיד משנה

פרק א א קודם מתן תורה וכו'. זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות דלעכו"ם בייחוד בעלמא הויא אשתו וכיון שבא עליה לשם אישות הויא לה אשה איש שחבירו עכו"ם חייב עליה כנזכר פרק ט' מהלכות מלכים ומלחמותיהן: כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל כו'. זה פשוט בהרבה מקומות: ומ"ש שהוא מצות עשה. כבר נזכר בספר המצות בארוכה:

ב ובאחד משלשה דברים וכו'. משנה (קידושין ב') האשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה. ומ"ש רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השרש השני שהניח הרב בספר המצות שאין הדברים הנדרשים בגזירה שוה או באחת מי"ג מדות נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים אא"כ יאמרו בהם בביאור שהם מן התורה והוא ז"ל סובר כמו שפירשו קצת המפרשים דבשטר אמרו שהוא מן התורה ולא בכסף. וכבר השיב הוא ז"ל כן למי ששאל ממנו מה טעם אמר שהכסף מדברי סופרים והרמב"ן ז"ל האריך להשיב עליו על זה בספר ההשגות שחיבר על ספר המצות והרבה בזה דברים. ודע שאף לדברי רבינו אע"פ שהכסף מדברי סופרים הרי הוא גומר בה לכל דבר כמו השטר והביאה ובביאור כתב כאן שכיון שנקנית האשה באחד משלשה דברים אלו נעשית מקודשת והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית

כסף משנה

פ"א ב ובאחד משלשה דברים וכו' בביאה ובשטר מהתורה ובכסף מדברי סופרים זה דבר קשה היאך כתב שהכסף מדברי סופרים שהרי למדו קידושי כסף קיחה קיחה משדה עפרון וכל דבר הנלמד באחת מי"ג מדות הוי דבר תורה. ומצאתי כתוב שהרמ"ך בהגהותיו העיד שרבינו עצמו הגיה בספרו ושלמתן דבר תורה וגם אני מצאתי כן בתשובות ה"ר אברהם בנו מכל מקום לי נראה שאין עדותו נכון ממ"ש רבינו עצמו בפ"ג וממה שכתב בספר המצות שלו וכמו שכתב ה"ה, ומה שכתב רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השורש השני שהניח הרב בספר המצות וכו'. ודע שאני מצאתי סעד לדברי רבינו מדתנן בפרק הנחנקין (סנהדרין דף פח) חומר בדברי סופרים מד"ת האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב (ובגמרא) אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע הרי דלארבע טוטפות קרי דברי סופרים אע"פ שהם דאורייתא שהרי זקן ממרא אם הורה לעשות חמש טוטפות ממיתין אותו והא פשיטא דאין ממיתין אלא אם כן הורה לעשות הפך הדבר שהוא מדאורייתא ואם כן ע"כ דדברי סופרים קרא לדבר שהוא דאורייתא אלא שאינו מפורש בתורה וקרינן ליה דברי סופרים כלומר דבר שאילולא שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך. ויש עוד ראיה לדבר מדתנן בפ"ו דמקואות (דף ק"ל) עירוב מקואות כשפופרת הנאד ספק כשפופרת הנאד ספק שאינה כשפופרת הנאד פסולה מפני שהיא מן התורה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, ושנו בתוספתא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספיקן טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו

לחם משנה

פ"א ב ובכסף מדברי סופרים. טעמו של רבינו ז"ל הוא משום דכל דבר הנלמד בהיקש או בגזירה שוה או בי"ג מדות הם נקראים דברי סופרים כמו שכתב בס' המצות. וא"ת שטר נמי נלמד מהיקשא דויצאה והיתה וא"כ למה אמר שהוא מן התורה כבר נשאל מרבינו על זה בתשובה הביאה הרמב"ן ז"ל במנין המצות ותירץ דשטר הוי ודאי מן התורה דבפרק האשה נקנית (דף ט':) אמרו לרבי יוחנן דלמד ביאה מבעולת בעל לא מצי למילף לה מובעלה משום דהוה אמינא התם הרתי בעיק כסף וביאה וכי תימא נערה המאורסה היכי משכחת לה איירי בשטר א"כ ודאי ע"כ שטר נפקא לן מנערה

משנה למלך

פ"א ב ובכסף מד"ס כו'. (א"ה עיין מ"ש ה"ה דאע"ג דכסף דברי סופרים קרי ליה מ"מ קידושי תורה נינהו. ועיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ד מהלכות אלו דין ו' גבי המקדש בפסולי עדות יע"ש): משנתנם

מגדל עוז

פ"א קודם מתן תורה עד לו לאשה. אומר אני זה מקרא מלא דבר הכתוב למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה אלמא בייחוד בלבד נקראת אשתו. גם להלכה זו כמה ראיות בתלמוד ובפרק ס' ד' מיתות (דף נז) אמרו להדיא והיא הלכה רווחת בעולת בעל יש להם ונכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ועוד גרסינן התם כי אתא רב דימי א"ר אלעזר א"ר חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג ושיילינן מאימת ומסדרינן מדקראו לה רביתא דפלניא אלמא בייחוד בעלמא נקראת אשתו וכן ראיתי להרמב"ן ז"ל שכתב כן: כיון שנתנה תורה נצטוו עד כי יקח איש אשה. פרק קמא דקידושין (דף ד'): וליקוחין אלו עד או מאורסת. ריש פרק קמא דקידושין (דף ב'):

בכ"מ. ואשה שנקנית באחד מג' דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת: ג ‏אוכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת ב"ד ואם רצה לגרש צריכה גט: ד * קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובועל אותה על אם הדרך והולך. וזו בהיא הנקראת קדשה. משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל. לפיכך

א טור אבן העזר סי' כ"ח כמ"ג עשין מ"ח: ב טור אבן העזר סי' כ"ו סמ"ג לאוין פ' ע"ש:

כסף משנה

ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא ויקשה על זה מה שאמרו בריש עירובין שיעורין הלכה למשה מסיני *הלכך ע"כ לומר שדברי סופרים מיקרי כל דבר שאינו מפורש בתורה אע"פ שאותו פירוש מקובל מסיני והוא דבר תורה וממיתין ועונשין עליו מיקרי דברי סופרים מהטעם שכתבתי. ועוד קצת ראיה מדתניא בפרק השולח (גיטין מב) בכולן עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שחרור מרבו דברי רבי ישמעאל רבי מאיר אומר אינו צריך ר"א אומר צריך ר"ע אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראין דברי רבי טרפון בשן ועין הואיל ותורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הא קראי קא דרשינן אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא. ופירש רש"י בכולן כ"ד איברים האמורים במסכת נגעים עבד יוצא בהן לחירות דמומין שבגלוי הם ואינם חוזרים כשן ועין ואיתרבו בכלל ופרט בפרק קמא דקידושין עכ"ל. ובהכי ניחא מאי דקשיא ליה לרש"י בריש כתובות (דף ג') על המפרשים הא דקאמר גמרא כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ומקשה עליה תינח קדיש בכספא קדיש ביאה מאי איכא למימר דהיינו לומר קדיש *בכספא דקידושי דרבנן נינהו והקשה עליהם דאי אפשר לומר כן חדא דדבר הלמד בגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא ועוד דאי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתו ולדרך רבינו ל"ק ולא מידי דהא דבר הנלמד בג"ש דבר תורה ממש הוא וסוקלין על ידו ומביאין קרבן על שגגתו ככל דברים המפורשים בתורה ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קבלוהו כן מסיני לא היינו מפרשים אותו כך ומאחר שהוא כן שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו':

כתב הר"א בנו של רבינו שהקשו לו על מה שכתב רבינו מצות עשה של תורה לקדש את האשה ממ"ש בפרק אלו מגלחין (מ"ק דף יח) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאדם דלא עביד מצוה שאסור אלא אפילו לישא דקא עביד מצוה נמי אסור. ותירץ שבמנין המצות בתחלת ההלכה אמר שהמצוה לישא אשה בכתובה וקידושין ולא אמר לקדש אשה וזה שאמר וליקוחין אלו מצות עשה לפי שהיא תחלת מצות הנישואין אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין:

ד קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה וכו'. הקדים זה כדי לתת טעם למה מנגדין למקדש בשוק או בלא שידוכים: כתב הרב המגיד ולדעת רבינו ודאי כך היא הגירסא פילגשים קידושין בלא כתובה ואין דבריו מכוונים שהרי רבינו עצמו כתב בפרק ד' מהלכות מלכים אצל המלך פילגשים בלא כתובה ובלא

*[עי' מ"ש רבינו בעצמו בפירושו פי"ז דכלים משנה ב' ע"ש היטיב]:

מגיד משנה

בית דין וכן כתב פ"ה מהלכות תרומות ומעשרות שארוסה בת ישראל דבר תורה אוכלת בתרומה ולא חילק בין נתארסה בכסף לנתארסה בשטר וכן מתבאר בדבריו בהרבה מקומות שאין קידושי אחר תופסין בה אחר הכסף ואפילו קדשה בשטר. והטעם לכל זה שאע"פ שהוא סובר שהכסף מדברי סופרים אינו מתקנת חכמים אלא מכלל תורה שבעל פה והוא דבר נאמר למשה ולא נכתב בפירוש בתורה אלא שנאמר בגזירה שוה ולזה נקרא דברי סופרים לדעתו ז"ל. וכבר כתב הוא שאף הדברים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני* נקראים דברי סופרים ומ"מ דינן ממש כדין תורה לגמרי וזה נראה לי מבואר מדבריו:

*[כפ"ב מה' טומאת מת כתב רבינו בהדיא שהל"מ לא מיקרי ד"ס וצ"ע]:

ד קודם מתן תורה וכו'. זה פשוט ומעשה יהודה ותמר יוכיח:

משנתנה התורה נאסרה הקדשה וכו'. דעת רבינו שלאו לא תהיה קדשה בא לאסור הביאה דרך זנות וכבר רבו הדעות בפסק זה. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א אין קדשה אלא מזומנת כו' פילגשים בלא קידושין (ובלא כתובה) עכ"ל (*מכל מקום אין איסור לאו אלא במזומנת עצמה לכל אדם שאם כדבריו מפותה היאך משלם עליה ממון והלא לוקה אלא ודאי משהוזכרו לפיתוי אינה קדשה עכ"ל). ולדעת רבינו ודאי כך היא הגירסא פילגשים קידושין בלא כתובה. ובספרי נראה באסור שלאו לא תהיה קדשה בא להזהיר על ביאת הפנויה כמה שכתב רבינו ומכל מקום אפשר שאינו אלא במיוחדת לכך כדברי ר"א ז"ל וכן כתבו קצת המפרשים ז"ל ונראה סיוע

*בדפוס ויניציא ליתא

השגת הראב"ד

* קודם מתן תורה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה בפסוק ובעלי הלשון דורשין פילגש מלה הפוכה ומורכבת פי שגל עומדת לפרקים למשגל ולשמש את הבית ופעמים למשכב. וי"ס שכתוב בהם פילגשים בלי קידושין עכ"ל:

לחם משנה

מנערה המאורסה ואם כן לכך נקרא דבר תורה זו היא תשובתו ז"ל. ויש להקשות על זה דמכל מקום מהיקשא דויצאה והיתה שמעינן לה דאי בלא היקשא שמעינן לה אלא מנערה המאורסה לבד אם כן ליפתוק קרא מויצאה והיתה וכי תימא היקשא לשאר מילי הא לא משמע שם הכי בגמרא אלא דעיקר היקשא להכי אתא דהקשה שם (דף ה) לא לכתוב רחמנא בשטר ותיתי מהנך וכו' משמע שם דלהאי היקשא דויצאה והיתה קרי ליה יתורא אלא ע"כ צריכים אנו לומר דמ"ש בגמרא משכחת לה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס היינו השתא דאית לן היקשא וא"כ כיון דבהיקש נלמד הדרא קושיא לדוכתא מאי שנא מכסף דאע"ג דכתיב כי יקח משום דנלמד בגזירה שוה קרי ליה דברי סופרים. ואין לומר דלא איצטריך היקשא אלא השתא דאיתא ג"ש דקיחה קיחה ומשום דלא נימא נערה המאורסה הוי כסף לכך איצטריך היקשא דלא נימא נערה המאורסה הוי כסף אלא הוי שטר וכסף לחודיה לא סגי בלא ביאה אבל בלא גזירה שוה דקיחה קיחה ובלא היקשא הוה יליף שטר מנערה המאורסה הא ליתא דאם כן לא לימא רחמנא גזירה שוה דקיחה קיחה ולגא ידענא דהאי קיחה הוי כסף מדאיצטריך היקשא דויצאה והיתה משמע ע"כ איכא קיחה אחריתא שהוא בכסף וכדי שלא נטעה דבכי הך הוא דהוי נערה המאורסה לכך איצטריך היקשא דויצאה והיתה אלא ודאי ע"כ מהיקשא דויצאה והיתה שמעינן שטר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ואפשר דבלאו היקשא ידעינן ואי אמרת היקשא למה לי י"ל דלשאר מילי אתא וגמרא דקאמר לא לכתוב רחמנא בשטר היינו לומר דלמה ליה לבעל הברייתא למילף שטר מהיקשא דויצאה והיתה בלאו הכי ידעינן ליה דהא איצטריך לומר דבעינן לשמה שטר אירוסין ולשאר מילי וזהו שדקדק רש"י ז"ל בלשונו בגמרא שכתב הכי קשיא ליה הך תנא כו' דמשמע דלא מקשה אלא לתנא כדכתיבנא. ע"ק לרבינו ז"ל דקאמר דכסף הוי מדברי סופרים היכי קאמר שם בגמרא גבי חופה קונה (דף ה:) דהא דלא תני לה במתניתין משום דהנך דמתניתין כתיבי והך לא כתיבא והשתא לדברי רבינו ז"ל כיון דחופה נלמד ממה הצד שהוא אחד משלש עשרה מדות א"כ הוי כמו כסף דנלמד בג"ש וכי היכי דחופה לא כתיבא כסף נמי לא כתיבא והוי מדברי סופרים ומ"מ תני לה וכבר הקשה קושיא זו הרמב"ן ז"ל. ונראה לי לומר דמ"מ ג"ש מיקרי כתיבא ספי ממה מנינו דהא עונשין ומזהירין מגזירה שוה ומשום מה מצינו וקל והומר אין עונשין ומזהירין וא"כ כתיבא מיקרי בערך מה מצינו. ע"ק לרבינו ז"ל מ"ש בגמרא (דף יא) אמר רב אסי כל כסף האמור בתורה כסף מדינה ושל דבריהם כסף צורי והקשו שם (ע"ב) והרי קידושי אשה דכתיב ביה כי יקח איש אשה ובעלה וגמר קיחה קיחה משדה עפרון ותנן בית הלל וכו' אלא אי איתמר וכו' והשתא לדברי רבינו ז"ל למה הדר ממימרא קמייתא תרין הכי מאי דקאמר רב אסי הוא כסף האמור בתורה דוקא אבל הך כסף הוי מדברי סופרים והך הוי כסף מדינה דלדעתו ז"ל כסף קידושי אשה מד"ס מיקרי ויש לומר דהכי פריך מהיכי קא ילפת מכסף דעפרון וכסף דעפרון אמור בתורה הוא ולדידך הוי כסף צורי ואם כן אמאי אמרינן בפרוטה ובשוה פרוטה אלא ודאי דכסף האמור בתורה לאו כסף צורי הוא. והרב ב"י הביא סיוע לדברי רבינו ז"ל בספר כסף משנה מהסיא דאמרינן בפרק הנחנקין (דף פח:) דחמש טוטפות הוי לעבור על דברי סופרים ואין זו ראיה מוכרחת דהתם אינו נלמד טוטפות בגזירה שוה שהוא אחד משלש עשרה מדות ואף ע"ג דילפינן לה מרבוי טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים י"ל דאין זו דרשא מוכרחת אלא אסמכתא בעלמא ועיקר הדבר הלכה למשה מסיני וכן גבי עירוב מקואות אמרו דשיעורין הלכה למשה מסיני אבל דבר הנלמד מגזירה שוה או מאחד משלש עשרה מדות לעולם דהוי ככתוב בתורה. עוד כתבו ההגהות דרבינו ז"ל מפרש ההיא דאמרו בפרק השולח ובפירקא קמא דכתובות גבי מה שהקשו תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר כפירוש רבותיו של רש"י ז"ל ואי אפשר לומר כפירושם ממש דהם פירשו דכשתירץ בגמרא שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות הוא משום דרב מנגיד אמאן דקדיש בביאה ולכך שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות ורבינו ז"ל אי אפשר שיפרש כך דהא לקמן בסוף פרק שליפי כתב דהמקדש בביאה אע"פ שקידושיו קידושין מכין אותו מכת מרדות ועוד דאם כן קדיש בשטר שהוא מדאורייתא לדעת רבינו ז"ל מאי איכא למימר לכך נראה דהוא מפרש כרבותיו של רש"י ז"ל הקושיא דהא תינח וכו' אבל בתירוץ דשויוה רבנן על כרחך מפרש כפירוש רש"י ז"ל דמאי דתירץ שויוה רבנן וכו' יש כח ביד חכמים לעקור הקידושין ולשום בעילתו בעילת זנות משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואם כן הוא הדין בשטר דאמרינן כל דמקדש וכו':

ד קודם מתן תורה וכו'. מ"ש ה"ה ז"ל ולדעת רבינו ז"ל כך היא הגירסא אין ספק שנעלם ממנו מ"ש רבינו ז"ל בהלכות מלכים פ"ד פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין או גירסא אחרת היתה לו שם בדברי רבינו ז"ל וכבר הרגיש בזה הרב ב"י ז"ל. עוד כתב ונראה לי סיוע לרבינו ז"ל וכו' קשה דהנהו תרתי ראיות איכא למידי בהו נרגא משום דדעת רבינו ז"ל דהבועל אשה בלא קידושין עובר בעשה וכמ"ש ליקוחין אלו וכו' וא"כ כיון שהוא אסור מן התורה בשלו אלו הראיות ולעולם דלאו ליכא ואע"פ שנראה שכוונת ה"ה ז"ל במ"ש ואפשר לומר כדברי וכו' והבא על האשה וכו' שכוונתו במה שאמר והבא וכו' לדחות אלו הראיות כדכתיבנא מ"מ עדיין אין דעתי נוחה איך סבר להביא סיוע לרבינו ז"ל. ועוד למה כתב ואפשר לומר [שכתוב זה הוא כדברי המתרגם וכו'] אם כוונתו לדחות דעת רבינו ז"ל לימא ואפשר לומר כדברי הראב"ד ז"ל. ויש לדחות הראיות משום דהבא על האשה שלא לשום אישות עובר בעשה. ונראה שהסיוע שהביא ה"ה ז"ל לדעתו הוא דהגירסא היא פילגשים בקידושין ובלא כתובה דאם כדברי הראב"ד ז"ל דהגירסא פילגשים בלא קידושין ובלא כתובה אמרו ע"כ צריך אתה לומר דאפילו עשה אין כאן דאם לא כן למה הותרו הפילגשים וכי תימא השתא נמי דאיכא איסורא דרבנן דדוד גזר על יחוד דפנויה למה הותרו כבר תירץ זה הריב"ש ז"ל בסימן תכ"ה דדוד קודם שגזר

על

משנה למלך

ד משנתנה תורה נאסרה הקדשה כו'. (א"ס כתב ה"ה ונראה סיוע לרבינו ז"ל ממ"ש בהרבה מקומות אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכו'. ועיין מ"ש ע"ד ה"ה אלו בפ"ד מה' מלוה ולוה דין ו' יע"ש:

ושד

מגדל עוז

וכיון שנקנית צריכה גט. משנה היא סוף פרק הנזקין (דף פ"ט). ומכתיבתא פ"ק דקידושין ופ"ד מיתות. ופרק הנשרפין: קודם מתן תורה עד שבעל קדשה. בסנהדרין (פרק כ"ג): כתב הראב"ד ז"ל אין קדשה אלא מזומנת כו' ויש ספרים שכתוב בהן פילגשים בלי קידושין עכ"ל (חסר כאן) הפירוש שפי' הראב"ד ז"ל במלת פילגש הוא הידוע אצלינו ובזה הדרך יהיו דברי שניהם כאחד טובים:

מגיד משנה

פיוע לרבינו ז"ל ממה שאמרו בהרבה מקומות חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם לא היתה הפנויה שאינה מופקרת באיסור מן התורה לא היו סומכין על חזקה זו דאיסורא דרבנן כולהו אינשי לא זהירי ביה ועוד מדקאמר ר' אלעזר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה פירוש ונפסלה מן הכהונה ואע"ג דלא קיימא לן כוותיה דרבי אלעזר מכל מקום משמע דאיסור לאו איכא דאי מן התורה היה מותר היכי אמר רבי אלעזר דמקריא זונה. ואפשר לומר שכתוב זה הוא כדברי המתרגם שהוא אזהרה לשפחה והבא על האשה שלא לשם אישות עובר בעשה דרחמנא אמר כי יקח איש אשה ובעלה והיתה לו לאשה כשירצה לבא עליה יהיה באישות. ומכל מקום דע שאף לדעת רבינו אין בכלל לאו זה העובדת כו"ם שבפירוש נזכר בכתוב בבנות ישראל ומבואר זה בגמרא ונתבאר בדברי רבינו פרק שנים עשר מהלכות איסורי ביאה ואל תתמה היאך תהיה הישראלית ביאתה בזנות בלאו והעובדת כו"ם מדברי סופרים לפי שאיסור העריות היא בגזירה ודבר שאין לו טעם בכל פרטיו והנה תראה שאם חמותו היא בסקילה ואם אמו מדברי סופרים בלבד ונדות היא בישראלית מן התורה בכרת ובעובדת כו"ם אין נדות כלל אלא מדברי סופרים. והוצרכתי לכתוב זה מפני שראיתי ה"ר משה הכהן ז"ל שהבין מדברי רבינו שאף העובדת כו"ם בכלל לאו זה והקשה עליו ממה שאמר במסכת עבודה זרה וכבר נתבאר פרק י"ב מהלכות איסורי ביאה מה שרבינו סובר בזה:

ה כל שאסר ביאתו בתורה וכו'. זה מפורש בהרבה מקומות:

ו ויש נשים אחרות וכו'. כל אלו הנשים שזכר רבינו מפורשות ביבמות בפרק כיצד (דף כא) ובהלכות. ומ"ש רבינו שכלת בן בנו אסורה לפי שאין לה הפסק לעולם מבואר שם. אבל מה שכתב ובת בן בנו בלבד דמשמע דיש לה הפסק הוא בעיא דלא איפשיטא שם לפי דעתו ז"ל שפם (דף כב) שנינו תני רבי חייא שלישי שבבנו ושבבתו ושבבן אשתי ושבבת

כסף משנה

ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה עבריה בלבד אחר ייעוד עד כאן לשונו. והרמב"ן בתשובה כתב דפילגש מותרת להדיוט שהרי דוד נשא אותה ולא הוזכר בכתוב ולא בגמרא הפרש בין מלך להדיוט ומלינו גדולי ישראל נושאים אותה שנאמר ועיפה פילגש כלב ילדה וכו' וגדעון שופט ישראל שדיבר בו השם כתיב בו ופילגשו אשר בשכם ילדה לו ופילגש בגבעה אילו היתה אסורה עליו לא אמר הכתוב ויקם אישה וילך וכתיב ויאמר אבי הנערה אל חתנו וגם הוא היה מתבייש בזמתו ועוד האריך בדבר ואין מכל אלה תשובה על רבינו דאיכא למימר דהנך פלגשים הוי אמה העבריה אחר ייעוד. ודע שראיתי להרמב"ן שכתב בתשובה הנזכרת לעיל וז"ל וגם דברי הרמב"ם אינם לאסור פילגש ולהתירה למלך אלא כך אמר וכל הבועל אשה לשם זנות לוקה מפני שבעל קדשה ולשם זנות היינו שפוגע בה ובעלה ולא יחדה לעצמו לשם פילגשות דהיינו קדשה ולא אמר כל הבועל בלא קידושין לוקה וכן בהלכות מלכים כשהזכיר פילגשים במלך לא הזכיר כלל שהוא היתר מיוחד לו עד כאן לשונו. ויש לתמוה איך העביר עיניו ממ"ש אבל הדיוט אסור בפילגש וכו' ושמא היה זה חסר בספר שבידו. ואם היות שהרמב"ן סובר שפילגש מותרת להדיוט כתב בסוף אותה תשובה לשואל ואתה במקומך תזהירם מן הפילגש שאם ידעו ההיתר יזנו ויפרצו ויבואו עליהן בנדותן:

ו ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים. קשיא לי שלשון קבלה נופל על דבר מקובל מפי משה רבינו ע"ה או נלמד מי"ג מדות ומאחר שאיסור שניות הוא מגזירת חכמים כדאיתא בפרק שני דיבמות (דף כ"א) לא ידק לומר בהן לשון קבלה:

[הלכות אישות]

לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה: ה כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן: ו ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה [א]ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות וכל אחת מהן נקראת שנייה. ועשרים [א] נשים הן ואלו הן: א) אם אמו וזו אין לה הפסק אלא אפילו אם אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה: ב) אם אבי אמו בלבד: ג) אם אביו וזו אין לה הפסק אלא אפילו אם אם אם אביו עד למעלה אסורה: ד) אם אבי אביו בלבד: ה) אשת אבי אביו וזו אין לה הפסק אפילו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו: ו) אשת [ב] אבי אמו בלבד: ז) אשת אחי האב מן האם: ח) אשת אחי האם בין מן האם בין מן [ב]האב: ט) כלת בנו וזו אין לה [ג] הפסק אפילו כלת בן בן בנו עד סוף כל העולם אסורה עד שתהיה אשת אחד ממנו שנייה על יעקב אבינו: י) כלת בתו בלבד: יא) בת * בת בנו בלבד: בת

א טור אה"ע סימן טו וסמג מייתי לסו בלאוין קי : ב סמ"ג כתב בזו אין לה הפסק ע"ש :

לחם משנה

על יחוד הפנויה שאן ולכך לא גרסן וכמו שמבואר שם אלא אי אמרת איכא עשה א"כ איך הותרו הפילגשים אלא ודאי דאיסור דאורייתא ליכא. וכנגד זה הביא הראיות דעל פי הגירסא איכא איסורא מן התורה וכיון שכן הגירסא היא פילגשים קידושין בלא כתובה ובתר הכי קאמר דאפילו נאמר דהגירסא היא כדברי רבינו ז"ל דפילגשים קידושין בלא כתובה יש לפרש הכתוב כדברי המתרגם ואין כאן סיוע דהבא עליה עובר בעשה ואיכא איסורא מן התורה וזהו אומרו ואפשר ולא חזר לדעת הראב"ד ז"ל משום דע"כ נדחה גירסתו בגמרא. עוד כתב ה"ה ז"ל פירוש ונפסלה מן הכהונה, ראייתו היא משום דרבי אלעזר בא לפרש הזונה האמורה בתורה וקאמר דהיא פסולה מן התורה דה"ק רישא דברייתא בפרק הבא על יבמתו (דף ס"א:) זונה כשמה וכו' משמע דלפרש זונה דקרא קאתי אבל אין ראייתו משום פסול דרבנן אין לפוסלה מן הכהונה דהא נתין הבא על בת ישראל פסול דרבנן הוא דנתין מן התורה מותר לדעת רבינו וכתב רבינו ז"ל בפרק שבעה עשר מהלכות איסורי ביאה דעשאה זונה אלא ודאי שאני התם דלא עשאה זונה אלא מדרבנן. אבל הכא הוי פסול מן התורה כדפרישית:

לפיכך כל הבועל אשה וכו'. בסנהדרין פרק כ"ג (דף כא) אמרו דדוד גזר על היחוד ועל הפנויה והקשו יחוד דאורייתא הוא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון וכו' רמז וכו'. ולדעת רבינו ז"ל קלא קשה דלמה הקשה מיחוד שהוא רמז מן התורה היה לו להקשות מפנויה שהוא ברור בתורה לאו דלא תהיה קדשה. ונראה לתרץ דאין הכי נמי אלא שרצה להקשות ליחוד שהוא דבור ראשון:

ו ויש נשים אחרות וכו'. הקשה הרב ב"י דהיכי קאמר מפי הקבלה כיון דאינו אלא משום גזירה דעריות. ונראה דמשום דאמרו בגמרא בפרק כיצד (דף כא) רמז לשניות מן התורה מנין שנאמר כי את כל התועבות [האל וכו' האל] קשות מכלל דאיכא רכות. עוד אמרו שם דשלמה גזר עליהם ומשום הא אפשר דקראם רבינו ז"ל דברי קבלה: והן הנקראות שניות וכו'. שם אמרו בברייתא מה הם שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב וכלת בנו וכלת בתו וכו' הרי כאן שמנה. עוד שם (דף כב) תני דבי רבי חייא שלישי שבבנו ושבבתו ושבבן אשתו ושבבת אשתו שנייה רביעית שבחמיו ושבחמותו שנייה ע"כ. ואלו הששה שהזכרו בברייתא דרבי חייא עשאן רבינו ז"ל עשרה שחילק שלישי שבבנו לשנים בת בת בנו ובת בן בנו ושבבתו ג"כ לשנים בת בת בתו ובת בן בתו ושבחמיו לשנים ושבחמותו לשנים הרי כאן עשרה ושמונה דברייתא הנזכר הרי כאן י"ח עוד הוסיף שנים אחרות שהם אם אבי אמו ואם אבי אביו אע"פ שלא מנאן בגמרא מפני שמנאן בירושלמי כדברי ההגהה ויש כאן דקדוקים רבים. ובגמרא דידן משמע דלא סבירא להו להנהו תרי דאמרו שם (דף כא:) גבי פלוגתא אמת [אחי] אבי אביו ואחות אבי אביו א"ל רב הלל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבינא וכתיבן שית סרי לאיסורא מאי לאו תמני דמתניתין ושית דרבי חייא והנך תרתי הא שית סרי וכו' ואמרו שם בגמרא במסקנא דלאו מר בריה דרבינא חתים עליה והשתא אי איתא דס"ל לגמרא דידן הנהו תרי דירושלמי אמאי קאמר דלא חתים עליה הא הנהו תרי דירושלמי ואיכא שית סרי הויין אלא ודאי דלית ליה לגמרא דידן הני תרי ואם כן הוה ליה לרבינו ז"ל למיפסק כגמרא דידן וכמו שעשה (באם) [באשת] חמיו דפסק דמותרת אע"ג דאסרוה בירושל' משום דבגמרתנו משמע איפכא וכדכתב ה"ה ז"ל. ונראה דכיון דמלא רבינו ז"ל דברי רבינא דמנה שית סרי מסכימים עם דברי הגמרא ירושלמית אע"ג דרב אשי אמר לאו מר בריה דרבינא חתים עליה ולא סבירא ליה מכל מקום פסק כדברי הירושלמי כיון דאסכה דרבינא בגמרא דידן מסכים עמו. עוד יש לדקדק בדברי רבינו ז"ל דכי היכי דחילק שלישי שבבנו ושבבתו לשנים וכן רביעי דבחמותו ושבחמיו כ"א לשנים כן היה לו לחלק שלישי שבבן אשתו ושבבת אשתו כ"א לשנים ולעשות שניות דרבי חייא י"ב באופן שיעלה מניינם לכ"ב ולחשוב בת בת בת אשתו ובת בן בת אשתו בת בן בן אשתו ובת בת בן אשתו וכדהקשה זה הרב ב"י ז"ל והניח הדבר בצ"ע. ולי נראה לתרץ דבבנו ובבתו חילק כל אחד לשנים משום דכל חדא מינה הוא רבותא לומר דאין לו הפסק דאטו גרע מכלת בן בן בנו וכו', שהקשה הרמב"ן ז"ל לכך הוצרך לפרטן כי היכי דלא נלמוד מכלת בן בן בנו וכ"ת אי משום הא תינח בשלישי דבבנו שחילק לשנים בשלישי שבבתו מאי רבותא איכא למימר דהא כלת בן בתו אינה אסורה. וי"ל דמ"מ אפ"ה סברא הוא דבבתו אין להם הפסק דלא גרע מכלת בן בן בנו וכ"נ מדברי הר"נ ז"ל בפירוש ההלכות. וכמו שאמרו בירושלמי אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל ולכך הוצרך רבינו ז"ל לפרש כל החלוקות כי היכי דלא נלמוד שום אחד מהם מכלת בן בן בנו. ומה שחילק חמיו וחמותו לשנים יש ליתן טעם גם כן דאם אם חמיו ואם אם חמותו הוצרך להזכירן משום דלא נלמוד

הגהות מיימוניות

* [א] תנת לא מנה אשת אחי אבי אביו ואחות אבי אביו כאמימר (יבמות כ"א) דאכשר בהו וכן פר"ח וכן שאלתות דרב אחאי וכן משמע דאית ליה לרב אשי דקאמר השתא נמי דכתב לאיסורא לאו מר בריה דרבינא חתים עליה ולר"י נראה דאין הלכה כאמימר דסוגיא דתלמודא דלא כותי' לקמן בפרק החולץ והדר מפרש אליבא דאמימר ועוד דקאמר התם אמימר מוקי לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ואין התלמוד רוצה לפשוט בעיא שלו מתוך דברי אמימר משמע דאין הלכה כמותו תוס' : [ב] זעירי מוסיף אף אשת אבי אמו אבל ראבי"ה כתב דלית הילכתא כזעירי וא"כ אין לה הפסק ע"ב : [ג] גרסינן התם מותר אדם באשת חמיו אבל בירושלמי גרסינן ר' זריקן בשם רבי חנינא אשת חמיו אסורה מפני מראית העין אין תימר תורה הרי דוד נשא רצפת בת איה שנאמר ואתנה לך את בת אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך ר' ירמיה בשם ר' אליעזר שני חורגים שגדלו בבית אחד אסורין לינשא מפני מראית העין אתא עובדא קומי ר' חנינא בריה דרבי אבהו אמר יסבון באתר דלא חכמין להון כך כתב בפירוש ר"ת ובה"ג נמי פוסק כן וגם באשת חתנו נמי אסר אבל בשמעתין קא שרי לתרווייהו ושמא אחרי כן אפרום מיהו סוגיא דידן מוכחת דלא חיישינן למראית העין גבי הרנתא הגדלה בין האחין בס"פ משוח מלחמה (סוטה מ"ג) ומעשה היה בפרובינציא באחד שהיה שבתו טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו ואפסדיה ר"ת לסעודתיה תוספות ודעת רבינו המחבר נראה כתלמוד דידן שלא הזכיר שום איסור באשת חמיו ובשני חורגים ע"כ : *[טור אה"ע סימן ט"ו כתב ז"ל ובת בת בנו ובת בת בת בנו כתב הרמב"ם שהן מותרות לו ולא נהירא לא"א ז"ל אלא כולן אסורות לו עד עולם והסמ"ג לאוין ק"י כתב כדברי העטור] :

מגדל עוז

כל שאסר ביאתו עד וכיוצא בהם. ריש מסכת כריתות : ויש נשים אחרות עד איסורי לאוין . פ"ב דיבמות (דף כ"ב) :

ושבבת אשתו שנייה רביעי שבחמיו ושבחמותו שנייה ואיבעיא להו התם שניות דבי רבי חייא יש להן הפסק או לא ולא אפשיטא והוה ספיקא דרבנן ולקולא וסובר רבינו דאבעיא מני דרבי חייא קא מיבעיא להו וכן פירש"י ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל הקשה דהיאך אפשר שכלת בן בן בנו תהיה אסורה ובת בן בן בנו תהיה מותרת לפיכך פירש דלא קא מיבעיא להו אשלישי שבבנו דהוא אין לו הפסק שלא להקל בבת מכלה. ולשון הגמרא דקאמר שניות דבי רבי חייא קשה לזה הפירוש שאם כן היה להם לפרש. וכבר כתבתי למעלה שאין איסור העריות על פי הסברא ואף בשניות יש כן. ודע שלפי גמרתנו אשת חמיו מותרת ובירושלמי אסרוה מפני מראית העין ולא הזכירוה בהלכות וגם רבינו לא הזכיר כן וקצת המפרשים החמירו כדברי הירושלמי והרמב"ן ז"ל מן המתירין:

בת בן בן אשתו בת בת בת אשתו. בפרק כיצד (דף כב) תני רבי חייא שלישי שבבנו ושבבתו שבבן אשתו ושבבת אשתו שנייה, וקשיא לי מאחר שרבינו מנה בזרעו ד' בת בת בנו בת בן בנו בת בת בתו בת בן בתו למה לא מנה בזרע אשתו גם כן ד' בת בת בן אשתו בת בן בן אשתו בת בת בת אשתו בת בן בת אשתו ויעלו השניות למנין כ"ב וא"ת שהטעם שלא כתב בזרע אשתו כי אם שתים מפני שבכללן הן השתים האחרות אם כן גם בזרעו לא ה"ל לכתוב כי אם השתים ולא יעלה מספר השניות כי אם י"ח:

היתה

יב) בת [ד] בן בנו בלבד: יג) בת בת בתו בלבד: יד) בת בן בתו בלבד: טו) בת בן בן אשתו בלבד: טז) בת בת * בת אשתו בלבד: יז) אם אם אבי אשתו בלבד: יח) אם אב אם אשתו בלבד: יט) אם אם אם * אשתו בלבד: כ) אם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק ד'. אם האם עד למעלה. ואם האב עד למעלה. ואשת אבי האב עד למעלה. ואשת בן בנו עד למטה: ז כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת א הן הנקראים איסורי לאוין. ועוד נקראין איסורי קדושה ותשעה הן. ואלו הן. אלמנה לכהן גדול. גרושה או זונה או חללה בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט. וממזרת לבן ישראל. ובת ישראל לממזר. ובת ישראל לעמוני ומואבי. ובת ישראל לפצוע דכא. וכרות שפכה. וגרושתו אחר שנשאת לאחר. ויבמה שנשאת לזר ועדיין רשות היבם עליה. החלוצה הרי היא כגרושה והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים הרי הם כממזרים אחד זכרים ואחד נקבות ואיסורם מדברי סופרים. ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים: ח ויש שאיסור ביאתן בעשה ואינו מחייבי לאוין ושלשה הם. מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני אחד זכרים ואחד נקבות. ובעולה לכהן גדול. לפי שלא נאמר באלו לא יבוא או

לא

א טור אה"ע סימן י"ח:

ז כל שאסר ביאתו בתורה. זה מפורש בהרבה מקומות (יבמות דף כ) שאלו הן בלאו ובפרק כיצד קורא במשנה לחייבי לאוין איסור קדושה: החלוצה הרי היא כגרושה. פרק עשרה יוחסין (קידושין ע"ה) מפורש בגמרא שחלוצה מדבריהם ובקצת מקומות במשנה שנאוה עם הגרושה בדברים שהם מן התורה (אלא) שלא בדוקא אלא אסיגרת לישנא הוא וכן כתבו ז"ל ומוכרח הוא:

והנתינים הרי הם כממזרים וכו'. מה שכתב רבינו שהנתינים אסורים מדברי סופרים הוא ממה שאמר ביבמות נתינים דוד גזר עליהם וכבר הקשו עליו ובהלכות איסורי ביאה יתבאר:

ח ויש שאיסור ביאתן בעשה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות שאלו הם השלשה שהזכיר רבינו ומהם בכתובות פרק אלו נערות (דף ל):

הכם

לחם משנה

נלמוד מן אמו וניתא השתא אם אמו שהיא שנייה אין לה הפסק אלו שהם מן התורה לא כל שכן דאין להם הפסק לכך הוצרך לומר דאפילו הכי הני בלבד. ואם אב אבי אשתו הוצרך להזכיר כי היכי דלא נימא דלית כאן ערוה דאורייתא דמהסרא לא תהסר כאן שנייה וכמו שכתב רש"י ז"ל בגמרא דלא אסרו אלא בדבר דאית בה ערוה דאורייתא קא משמע לן דאפילו הכי מהסרא. ואם אב אם אשתו שהזכירה הזכירה אגב דעשה שלש חלוקות עשה הרביעית כדי לפרש כל אפשרות החלוקה. עוד כתב רבינו ז"ל אבת אחי האם בין מן האם בין מן האב מדמנה רבינו ז"ל הני תרי בחד משמע דסבירא ליה דמ"ש בגמרא (דף כא עב) הא לא קשיא הנך תרתי דדמיין להדדי כחדא חשיב להו קאי אאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב דכולהו אחי אמו קרי להו וכדכתבו התוספות בשם ריב"ס ודלא כרש"י ז"ל שכתב דקאי אאשת אחי [אבי] האב ואחות (אחי) אבי האב וקשה דא"כ כיון דלדידיה אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב בתרתי חשיב להו א"כ כשהקשו בגמרא ואמרו תא שמע מה הן שניות ולא קא חשיב להו בהדייהו ותירץ תנא ושייר ופריך מאי שייר דהאי שייר הא כיון דהם תרתי מאי קושיא היא זו וכדהקשו התוספות ז"ל. ויש לומר דודאי שפי אית לן לומר דאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב הוו חדא שפי מאשת אחי אבי האב ואחות אבי האב דשאני הכא דכולהו אחי אמו קרינן בהו וכדכתבו התוספות, אבל מכל מקום אפשר לחשוב אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב כחדא כדכתב רש"י ז"ל והמקשה שהקשה סבור שהם חדא ותירץ לו המתרץ לפי דרכו שייר שניות דרבי חייא. אבל לקמן דאמר הנך תרתי דדמיין וכו' פירש רבינו ז"ל דאיירי באחי האם דאין סברא ודאי לחשוב הנהו דאחי האם בתרתי ואחריגא בחדא לכך פירש דסבור דהנהו דאחי האם הוו חדא ואחריני תרתי: בת בת בת אשתו וכו'. יש ספרים כתוב בהן בת בת אשתו וט"ס הוא דבת בת אשתו ערוה היא ולא שנייה כמ"ש הכתוב את בת בנה ואת בת בתה: נמצאו השניות שאין להם הפסק ארבע וכו'. קשה לפי דעת רבינו ז"ל דסובר כולהו דרבי חייא למה אמר רב ארבע נשים יש להן הפסק דעל כרחך הנהו ד' לא הוו אלא להנהו דמתניתין לבד דהא כולהו דרבי חייא אית להו הפסק ודאי לימא איפכא דארבע דמתניתין לית להו הפסק דהוו הנהו אחריני והוו כלל מוחלט לדעת רבינו ז"ל דכולהו אחריני אית להו הפסק ושפי עדיף לומר כלל מוחלט, ויש לומר דרב שמשמע ארבע נשים לא שמע הדבר בדרך כלל אלא מי שאמרן לו פרטן כל אחד ואחד והוא שכח ולא הוה ידע אחריני מאי היא ואם כן כיון דלא אמרו לו הדבר שתמי ארבע נשים אין כאן קושיא כלל דלא מסרו לו כללו עד שנקשה היה להם למסור כלל מוחלט ועם זה נתבאר סברת רבינו ז"ל. ודעת הרמב"ן היא כאשר כתב ה"ה ז"ל במו דכשאלו בגמרא שניות דבי ר"ח יש להן הפסק וכו' לא שאלו (אלא) על שלישי שבבנו וכו' דודאי הוא לית ליה הפסק ואיכא למידק עליו תרתי חדא דמאי פשיט בגמרא תא שמע שלישי רביעי אין ספי לא והשתא מה פשיטות הוא זה הא לדעתו ז"ל ע"כ פירוש מ"ש שלישי שבבנו ר"ל משלישי ואילך וא"כ כל הני נמי הכי הוו. ומו אם הוא הקשה דלא גרע מכלת בן בן בנו נשיליה אם כן אם אבי אביו לדעת הירושלמי דיש לה הפסק אמאי אטו גרע מאשת אבי אביו שאין לה הפסק. ויש לתרץ לקושיא ראשונה דהכי קאמר בשלמא לדידי אתי שפיר דלא נקט הברייתא משלישי ואילך הוו שניות משום דאיכא אחריני דברייתא דאית להו הפסק לכך נקט לשון השוה בשניהם אבל לדידך דכולהו אין להם הפסק אם כן לימא הברייתא משלישי ואילך הם שניות אמאי נקט לשון מוטעה ותירץ לו המתרץ דהכי נמי קאמר. ולקושיא שניה יש לומר דאשת אבי אביו אין לה הפסק משום דאיכא בהו ערוה דאורייתא שהוא אשת אביו אבל באם אבי אביו אין שם ערוה דאורייתא דליתי ליגע וכמ"ש בשם רש"י ז"ל וכ"ת אם אבי אמו אמאי הוי בלבד הא איכא ערוה דאורייתא שהיא אמו מכל מקום כיון דהוי אם אבי אמו האב הפסיק ביניהם דכיון דאין שנייה ולא ערוה ביניהם לא אתו למטעי. ובב"י בשא"ה במקומו כתב דטעמא דלית בהו ערוה דאורייתא ואינו נראה דודאי ערוה דאורייתא אית בה אלא טעמא כדפרישית:

ז ועוד נקראין איסורי קדושה ותשעה הן. ואם תאמר הרי עשרה הן ויש לומר דממזרת לבן ישראל ובת ישראל לממזר כיון דתרווייהו חד פסול אחד הוא. ואם תאמר מ"מ י"א הם דהא עמוני ומואבי תרי הם וכרות שפכה ופצוע דכא הם תרי וכ"ת כיון דבחד לאו הם הכל דבר אחד א"כ גרושה זונה וחללה בחד לאו הם ואמאי מנאם בתלתא. ויש לומר דכוונת רבינו ז"ל למנות כאן הנשים הפסולות ולכך זונה וחללה כיון דכל אחת היא אשה פסולה מנה אותן כל חד וחד באנפי נפשה אע"ג דהם בחד לאו אבל עמוני ומואבי ופצוע דכא וכרות שפכה האשה היא אחת וכיון שכן כיון דהאשה היא אחת והלאוין אינם מחולקים מני להו בחד לאו ופצוע דכא וכרות שפכה בלאו אחרינא ואי הוה עמוני ומואבי כל חד בלאו להודיה אע"ג דהאשה היא אחת היה מונה להן בתרתי אבל כיון שהלאו אחת והאשה אחד מני להו בחד ובת ישראל לממזר וממזרת לבן ישראל אע"ג דהנשים הם תרתי מכל מקום בחד דיבורא דלא יבא ממזר אתי פסולייהו ולהכי מני להו בחד אבל בזונה וחללה הרי פרטן הכתוב כל חד לחודיה אע"ג דהוו בחד לאו זה שמעתי ונכון. ולי נראה לתרץ דעמוני ומואבי הם חד טעמא דעל דבר אשר לא קדמו אתכם וכו' ולכך מני להו בהדא ופצוע דכא וכרות שפכה הכל הוא פסול אחד שהוא בגיד והוו תרווייהו כעין פסול אחד ולכך מני להו בחדא. אבל בסמ"ג מצאתי דטעמא דאשר לא קדמו לא הוי אלא בעמוני לבד דאשר שכר הוי טעמא למואב ולכך הראשון נכון. וא"ת למה לא מנה הבא על הפנויה שהוא איסור לאו לדעת רבינו ז"ל מלא תהיה קדשה ויש לומר דלא מנה אלא הנשים שניות שהם אסורות לישא אותם דומיא דעריות וזהו שאמר כל שאסר ביאתו וכו' כלומר שביאה היא אסורה מחמת פיסול האשה אבל הכא אין פיסול האשה מחמת עצמה אלא שלא בא עליה כדין על ידי קידושין שקודמין ולכך לא מנאה וברור הוא:

ח ויש שאיסור ביאתן בעשה ואינו מחייבי לאוין ושלש הן. תימה אמאי לא מנה האחרת והוא רביעית שהוא כשכנס את יבמתו לישא לרתה הוא או אחיו דהוא בעשה וכמו שכתב

משנה למלך

ז ועוד נקראין איסור קדושה ותשעה הם. (א"ה עיין בדברי ה' המחבר לקמן בסמוך דין ח'): י ויש שאיסור ביאתן בעשה וכו'. מבואר בגמרא פרק אלו נערות. ואיכא למידק אמאי לא מנה הכונס את יבמתו דנאסרו צרותיה עליו ועל האחים בעשה כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף י"א) וכ"ס רבינו ז"ל לקמן פ"א מהלכות יבום דין י"ב וז"ל הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים ואם בא הוא או אחד מהאחים על צרתה ה"ז עובר בעשה שנאמר יבמה יבא עליה לא עליה ועל צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה ע"כ. וכבר ראיתי להרב בעל לח"מ שנתעורר בזה והניח הדבר בצ"ע.

א"ס

מגדל עוז

ועוד נקראין איסורי קדושה עד ועדיין רשות היבם עליה. פרק יש מותרות (דף פ"ד): החלוצה הרי היא כגרושה עד סוף הפרק. פרק הערל (דף ע"ו) ופרק אלו נערות (דף כ"ט) והרבה מקומות:

הגהות מיימוניות

[ד] צ"ע שפסק בשניות דר' חייא שיש להן הפסק ורב אשי בעי לה מרב כהנא ולא איפשיטא (יבמות כ"ב) ובס"ה כתב כבעמיד: * [כתב הטור שם ז"ל אבל מכאן ואילך כגון בת בת בת אשתו ובת בן בן אשתו כתב הרמב"ם שמותרות לו וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאסורות לו עד עולם עכ"ל]: * [גם שם כתב הטור ז"ל מכאן ואילך כגון אם אם אם אשתו ואם אם אבי אשתו כתב הרמב"ם שמותרות וא"א הרב רבינו אשר ז"ל כתב שאסורות לו לעולם והסמ"ג כתב כדברי העטור וע"ש]:

לא יקח אלא מכלל שנאמר דור שלישי יבוא להם בקהל ה׳ אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא. ומכלל שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח אתה למד שאינה בתולה לא יקח. ולאו הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה:

פ״ב א הבת מיום לידתה וכו׳. זה מבואר בהרבה מקומות שעד הזמן הזה היא קטנה ומסקנא דגמרא בנדה פרק יוצא דופן (דף מ״ז) כן. ומ״ש אפילו הביאה כמה שערות מפורש שם: אבל אם הביאה שתי שערות וכו׳. שם ובפרק בא סימנו (שם מ״ח) ודין הבוגרת הוא בהרבה מקומות:

הגיעה

פרק שני

א הבת * מיום לידתה עד שתהיה בת י״ב שנה גמורות היא הנקראת קטנה ונקראת תינוקת. ואפילו הביאה כמה שערות בתוך הזמן הזה אינם אלא כשומא. אבל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועות להבאת שער והיא מבת י״ב שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה: **ב** והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התחתון. ומאחר שתביא סימן התחתון תקרא נערה עד ו׳ חדשים גמורים. ומתחלת יום תשלום הששה חדשים ומעלה תקרא בוגרת. ואין בין

נערות

לחם משנה

שכתב רבינו ז״ל בהלכות יבום וחליצה פ״א הכונס את יבמתו נאסרו קרובותיה עליו ועל שאר האחין וכו׳ הרי זה עובר בעשה שנאמר יבמה יבא עליה ולא עליה ועל צרתה כו׳. ועוד קשה למה לא מנה זה במנין המצות בעשה אהרינא. מיהו לזה יש לומר דכיון שכתב מצות עשה ליבם שנאמר יבמה יבא עליה הוי בכלל זה האי דהך עשה דעובר כאן אינו אלא אותו עשה דיבמה וכו׳ דעליה להוד לאו עשה הוא וא״כ איך ימנה אותו רבינו ז״ל בהרבה כיון דהכל עשה אחת אבל לקושיא הראשונה צ״ע. אחר כך מצאתי להה״ה ז״ל שהוקשה לו בפרק שני. וע״ק למה לא מנה ליקח אשה עובדת כו״ס שאסור משום לא תתחתן בם. מיהו הא לא קשיא דלא מנה אלא נשי ישראל ישראליות הפסולות אבל לא עובדת כו״ס דאינם מן המנין:

פ״ב א הבת מיום לידתה כו׳. ופסק כמאן דאמר תוך הזמן כלפני הזמן:

פחות

משנה למלך

(א״ה עיין בהלכות יבום שכתב ה״ה דהרמב״ן השיגו בזה יע״ש). והנראה אצלי בזה הוא דרבינו לא מנה אלא אלו שבאה עליהם אזהרה מיוחדת לאיסור וכגון מצרי ואדומי שעיקר הכתוב שאמר דור שלישי יבא לאו למימרא שיהיה חיוב שדור שלישי יבא אלא עיקר הכתוב הוא לדיוקא הא דור א׳ וב׳ לא יבא. וכן והוא אשה בבתוליה יקח אשה אינו מוזהר הכ״ג ליקח אשה יותר משאר אדם ואם לא נשא אשה פשיטא שלא ביטל עשה זו ודוקא ביום הכפורים צריך שיהיה לו אשה משום דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ועיקר הכתוב לא בא אלא לאסור עליו אם אינה בתולה הרי זה דומה למה שמנה רבינו במנין מצות עשה לבדוק בסימני בהמה ובסימני העוף ודכוותם וביאור מצות אלו הוא שאנו רשאים לאכול הטהורים ולא הטמאים והאוכל מהטמאים עובר בעשה דהיינו לאו הבא מכלל עשה וכמ״ש ה״ה רפ״א מהלכות מאכלות אסורות יע״ש. אבל קרא דיבמה יבא עליה לגופה איצטריך שהיא מצות עשה ליבם אשת אחיו אלא דמיתורא דעליה דרשינן דבא למעט הצרות. ורא״ה לזה שהרי רבינו לא מנה האיסורין אלא מנין האזהרות שבא בהן שהרי כשמנה חייבי לאוין לעיל דין ז׳ כתב שהם ט׳ וכשתדקדק תראה איך מנה עמוני ומואבי בא׳ ושני גופים מוחלקים הם אלא כיון שלא בא עליהם אלא אזהרה אחת דכתיב לא יבא עמוני ומואבי לא מנאם אלא בא׳ ה״נ גבי חייבי עשה לא מנה אלא אלו שבא עליהם אזהרה מיוחדת: **ותו** איכא איסורי עשה והוא אשה שנסתרה אחר קינוי דאסורה לבעלה משום דכתיב ונטמאה וליכא לאו אלא היכא דודאי זינתה וכמ״ש ה״ה בפי״א מהלכות גירושין דין י״ד ואיסור זה חשיב איסורי עשה כמ״ש הרא״ש בפ״ק דיבמות (דף י״א) הכא דאמרינן התם א״ר יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות וכ״כ התוס׳ שם ובפ״ק דסוטה (דף כ״ח) ד״ה זו ובפרק אלמנה לכ״ג (דף כ״ט) ד״ה כי תביה. ועיין בפרק יש מותרות (דף פ״ו) ד״ה ולר׳ מתיא בן חרש שכתבו התוס׳ בסוף דבריהם וז״ל ועוד דלא מרגלא ליה דאיכא בהאי תרי לאוי ע״כ. משמע דס״ל דבספק סוטה איכא לאו ודוק. (א״ה ועיין בירושלמי שהביאו התוספות בשלהי פרק המגרש וז״ל בירושלמי פריך דאמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעלה ת״ל דבלא״ה אסור להחזיר סוטתו ומשני לעבור בשני לאוין ע״כ. ועיין תשובת הרשב״א סימן תקנ״ז וסי׳ אלף רל״ז. הלום ראיתי להתוס׳ פרק אלו נערות (דף מ׳) ד״ה ניתי עשה שכתבו דנטמאה הוא עשה יע״ש. ועיין בספר פנים מאירות סי׳ ק״ד שהגיה דברי התוס׳ ועיין בדברי הרב המחבר לקמן פ״ו מהלכות יבום וחליצה דין י״ט ופי״ט מס׳ איסורי ביאה סוף דין ה׳) ועיין בפ״ק דסוטה (דף ז׳) בגמרא דאמרינן סוטה שהיא בלאו לא כ״ש ופירש״י בלאו דלא יוכל בעלה הראשון יע״ש: **ותו** איכא הא דקי״ל כהם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וכוא דין תורה גמור דתרי ונטמאה כתיבי חד לבעל וחד לבועל וכמ״ש רבינו בפ״ב מהלכות סוטה דין י״ב ואין ספק שכל אלו חשיבי איסור עשה ורבינו ז״ל לא מנאם כאן לפי שלא בא עליהם אזהרה מיוחדת:

פ״ב ב והבאת שתי שערות בזמן הזה וכו׳. זה מבואר בפרק יוצא דופן ובהרבה מקומות כמ״ש ה״ה ז״ל. וראיתי להתוספות בפרק מי שמת (דף קנ״ד) ד״ה ועוד שכתבו וז״ל ופי׳ ר״ת שכהיו היו השערות לבנות והיו בומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים ואין נראה דלא אשכחן בשום מקום בשערות שכן סימן חילוק בין לבנות לשחורות ע״כ. וחפשתי בדברי הראשונים ואת האחרונים ז״ל ולא ראיתי לשום אחד מהמורים שהביא סברת ר״ת הלזו דהשתי שערות יהיו שחורות. וראיתי בחידושי הרמב״ן שהביא סברת ר״ת וכתב ואין אנו יודעין מנין לו אלא שהוא מפרש כן מה שאמרו עד שירבה השחור על הלבן ע״כ: **והנה** מה שאמרו עד שירבה השחור על הלבן היא סברת רבי יהודה בפרק בא סימן (דף נ״ב) ולית הלכתא כוותיה. ואע״ג דאמרינן התם א״ר אבהו אמר ר״א הלכה כר׳ יהודה מ״מ לית הלכתא כר״י דקי״ל כרב נחמן אמר שמואל דאמר בפרק מי שמת (דף קנ״ו) ולמיאונין לאפוקי מדר׳ יהודה וסתמא דתלמודא קאמר התם והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו וכ״כ הרי״ף והרא״ש ז״ל וע״ש. ונראה שדברי הרמב״ן הללו הם דברי התוס׳ בפרק אלו נערות (דף ל״ו) שכתבו וז״ל ור״ת פי׳ על הלבן שהשערות כמוך לבשר הם שחורים וכראשם הם לבנים ע״כ וסברת רבי יהודה כיון דבעינן בשערות עלמן שירבה השחרות שבהן על הלובן שבהן. וכי תימא איך יתיישב לפי פירוש זה מאי דאמרינן בפרק בא סימן עלה דהך דר׳ יהודה א״ר חסדא אמר מר עוקבא לא שירבה השחור ממש אלא כדי שיהיו שתי שערות שוכבות ונראות כמי שירבה השחור על הלבן כבר עמד על זה הרב מוהר״ר בצלאל ז״ל בחידושיו וכתב דס״ק לא שירבה ממש שיהיה רבוי שערות אלא בשתי שערות סגי ומיהו בעינן שיהיו השתי שערות שוכבות דכל עוד שאינם שוכבות הלובן נראה יותר דהרי ראשיהם הם לבנים וכשהם שוכבות נראה השחורית יותר ואנן בעינן שירבה השחור על הלבן ע״כ. ואם דברי התוספות בשערות לבנות הם שומא דוקא אליבא דר׳ יהודה ניחא דלא הוזכרה סברא זו בבית המדרש מאחר דלא קי״ל כר׳ יהודה:

אלא שאני תמיה דאיך יתכן לפרש דברי ר״ע שאמר כימנין עשוין להשתנות אליבא דר׳ יהודה דהא ר״ע חולק על סברת ר׳ יהודה דאמר עד שירבה השחור וכדאיתא בפרק בא סימן (דף נ״ב) ת״ר עד מתי הבת ממאנת כו׳ והובא שם מחלוקת דר״מ ור״י וסיימו שם כשבאתי אצל ר״ע אמר לי עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות ע״כ והוא סברת ר״מ בר פלוגתיה דר׳ יהודה:

עוד אני תמיה לפי פי׳ זה דמסורת הוא בידינו דסברת ר״י דאמר עד שירבה השחור על הלבן לא אמרה אלא לענין מיאונין דס״ל דקידושי קטנה לאו כלום הוא ואפילו גדלה לא גדלי עמה ומן הדין יכולה למאן כל ימיה אלא דהחכמים גזרו דכיון שירבה השחור שנראית גדולה ביותר שלא תמאן ואינה יוצאה בלא גט אבל להחשיבה כגדולה משתביא שתי שערות הרי היא גדולה ואם נתקדשה בההוא זמן אף קודם שירבה השחור הרי היא אשת איש גמורה ואם בא אחר וקדשה אין קידושי שני תופסין בה והבא עליה חייב מיתה וכן לענין חליצה בין הוא בין היא משהביאו שתי שערות חולצין. ופשיטא דמתניתין דפרק בא סימן הכי הוא דקתני תינוקת שהביאה שתי שערות וכו׳ וחייבת בכל המצות האמורות בתורה וכו׳ ובזה לא נחלק רבי יהודה אלא דבסיפא דאמרו תינוקת שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן שהוא דין בפני עצמו דסד״א דאף שהביאה שתי שערות והיא גדולה דיכולה למאן כיון שקידושיה היו בקטנות ולא גדלי עמה קמ״ל דמדרבנן אינה ממאנת וצריכה גט ור׳ יהודה נחלק בזה ואמר דעד שירבה השחור ממאנת וכן בברייתא דקתני עד מתי הבת ממאנת והובא לשם מחלוקת דר״מ ור׳ יהודה ור׳ יוסי וכן שלקות לא נחלקו אלא לענין מיאון דוקא וכדקתני ברישא דברייתא עד מתי הבת ממאנת. ואידך מתניתין דקתני שתי שערות האמורות כו׳ דפליגי בה רבי ישמעאל ור״א ור״ע התם הוא לענין באיזה שיעור יהיה נחשב כגדול והתם לא הוזכרה סברת ר׳ יהודה משום דר׳ יהודה לא איירי לענין גדול או קטן וא״כ בעובדא דבני ברק שנסתפקו אם היה גדול או קטן מאי שייטיה דר׳ יהודה התם: **אשר** ע״כ נראה דמ״ש הרמב״ן על סברת ר״ת אלא שהוא מפרש כן מה שאמרו עד שירבה השחור על הלבן לאו למימרא דרבי יהודה דוקא הוא דאמר דבעינן שיהיו השערות שחורות אלא כלפי מה שהקשה הרמב״ן לר״ת באומרו ואין אנו יודעין מנין לו. לזה השיב דיצא לו לר״ת דבעינן שיהיו השערות שחורות מדקתני עד שירבה השחור על הלבן ומדכינה לשערות בשם שחור משמע דבעינן שיהיו שחורות ובזה לא נחלקו עליו אלא במאי דקאמר עד שירבה דבעינן דבוי שערה למיאונין בזה הוא דנחלקו עליו אך במאי דבעי שיהיו שחורות כולם שוים דאינו נחשב גדול עד שיהיו שחורות. ולפי זה יש לתמוה איך לא הוזכרה סברא זו בבית המדרש דבעינן שיהיו השערות שחורות. שוב עמדתי במה שכתבתי לעיל דרבי יהודה לא אמר דבעינן שירבה השחור על הלבן אלא לענין מיאון דוקא אך לחשיבו כגדול בזה לא איירי ר׳ יהודה וראיתי להתוס׳ פרק מי שמת (דף קנ״ו) ד״ה לאפוקי שנסתפקו בזה וכתבו וז״ל מיהו נ״ע אי קאמר ר״י למילתיה גבי מיאון דוקא או לא ע״כ. ובפרק בא סימן (דף נ״ב) אהא דאמרינן התם הלכה כדברי כולם להחמיר כתבו התוספות וז״ל בפרק מי שמת אמר שמואל בודקין למיאונין לאפוקי מדרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור כו׳ אינה חולצת עד שתביא שער גדול שבכולם ע״כ. ודבריהם בזו סתומים ותמוהים דלאיזה תכלית הביאו סוגיא דפרק מי שמת דהתם הוברר הדבר דלית הלכתא כרבי יהודה. ומ״מ ממכולת דבריהם נראה דס״ל דלרבי יהודה לכל התורה כולה אינו נעשה גדול עד שירבה השחור על הלבן: **ואני** תמיה על דבריהם דאיך לא הדבר אינו לכלל ספק אם ר״י אמרה למילתיה לכל התורה ומלבד ההכרחיות שכתבנו לעיל מריהטא דלישנא דמתניתין וברייתא דלא אמרה למילתיה אלא למיאונין דוקא. עוד אני חוזר וצווח מה יענו רבותינו בעלי התוס׳ ביום שידובר בהם סוגיית בגמרא דס״פ שחיטת חולין דתנן כ״מ שיש מיאון אין חליצה דאמרינן עלה בגמרא דר״מ אבל חכ״א יש מיאון במקום חליצה דתניא עד מתי הבת ממאנת כו׳ רבי יהודה אומר עד שירבה השחור על הלבן. הרי דלר״י אף קודם שירבה השחור חולצת ואף דאיש כתיב בפרשה דמקשינן אשה לאיש ואפ״ה ממאנת עד שירבה השחור. הרי לך מבואר דלא אמרה ר״י למילתיה אלא למיאונין. (א״ה עיין בחידושי הרשב״א פרק בית שמאי (דף ק״ט) שכתב בשם בעל המאירות ומקצת מהראשונים דס״ל דקטנה שנתקדשה כל היכא דלא נבעלה אע״ג דאתיא שתי שערות והגדילה כמה ממאנת וכתב על זה וז״ל ולדבריהם הא דתנן בפ״ק דחולין כ״מ שיש חליצה אין מיאון ה״פ כל המתקדשת בזמן חליצה אינה יכולה למאן הא נתקדשה קודם לכן אף ע״פ שהגדילה והגיעה לעונת חליצה ממאנת עד שתבעל ע״כ ודוק). ובפרק אלו נערות (דף ל״ו) אהא דתניא דהממאנת אין לה קנס הקשו בגמרא הא קטנה בעלמא אית לה קנס ותירצו כולה ר״מ היא וכממאנת כבר לה כר״י. הרי מבואר דאף מאן דאית ליה דקטנה אין לה קנס משהביאה ב׳ שערות הרי היא גדולה ויש לה קנס ואפ״ה איצטריך למיתני דממאנת אין לה קנס אליבא דרבי יהודה דבעי למיאון עד שירבה השחור דאף שהיא גדולה מכל מקום כיון שהיא יכולה למאן לפי שלא רבה השחור אין לה קנס. ובפ״ק דיבמות (דף י״ב) אמרינן אמר רב ספרא בנים הרי הם כסימנים ואית דאמרי עדיפי מסימנים למאי נ״מ דאפי׳ לרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור בבנים מודה ע״כ. ואי אמרת דלרבי יהודה לא חשיבי סימנים כלל עד שירבה השחור למאי איצטריך לומר בנים עדיפי מסימנים באומרו בנים הרי הם כסימנים שמעינן דלר״י משילדה אינה ממאנת דהא לר״י אין מיאון אחר סימנים. ואי משום דסימנים דרבי יהודה הוו שיעור רב מסימנים דכולהו תנאי זה אינו מעלה ומוריד כלל דהא באומרו בנים הרי הם כסימנים הוינו כסימנים דמר כדאית ליה וכסימנים דמר כדאית ליה. דהא לר׳ ישמעאל דאמר דשיעור שתי

שערות

הגהות מיימוניות

* [ענין זה מפרש סמ״ג עשין נ׳ בהלכות מיאון (דף קל״ד) ובטור א״ה סימן קע״ב וסימן קנ״ה]:

מגדל עוז

פ״ב הבת מיום לידתה עד סימן התחתון. פרק יוצא דופן (דף מ״ו) ופרק בא סימן (דף מ״ח). ופ״ק דחולין ומייתי לה פרק הערל (דף פ׳) ובכמה מקומות: ומאחר שתביא סימן התחתון עד שתקרא בוגרת, פרק בא סימן (דף ס״ה) ופרק נערה שנתפתתה (דף מ״ו) ופרק אלו נערות וריש פרק תינוקת (דף ל״ט) ופרק י׳ יוחסין (דף ע״ט) ומייתי לה פרק הערל (דף פ׳):

כסף משנה

פ"ב ד היתה בת עשרים פחות שלשים יום וכו'. כתב ה"ה אבל לא אמר מפרשים ראיתי שפירשו שילאו כבר וכו'. וסוף כתב על מה שנמצא בספרי רבינו שהוא ט"ס וכך יש להגיה אם היא בת י"ט שנה ושלשים יום אם לא נראו בה כל סימני אילונית:

נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד: **ג** הגיעה לי"ב שנה ויום אחד ולא הביאה שתי שערות אף ע"פ שנראו בה סימני אילונית עדיין קטנה היא עד כ' שנה. וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת כ' תהיה נערה ששה חדשים ואח"כ תקרא בוגרת: **ד** *היתה בת עשרים שנה *פחות שלשים יום ולא

השגת הראב"ד

* סימה בת כ' שנה וכו':

מגיד משנה

ג הגיעה לי"ב וכו'. משנה שם פרק יוצא דופן בת עשרים שלא הביאה שתי שערות תביא ראיה שהיא בת עשרים והיא אילונית וכו' ומתבאר שם דקרתי בעינן בת עשרים וסימני אילונית:

ד היתה בת עשרים פחות שלשים יום וכו'. כך נמצא בספרי רבינו ולפי זה הוא

לחם משנה

ג וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת כ' תהיה נערה. כלומר לא תימא דהוי כמו הבאת שערות לאחר עשרים דלא מהני כיון דנראה בה סימני אילונית אלא כיון דנראה בה בשנת עשרים הוי כקודם עשרים והוי נערה:

ד פחות שלשים יום כו'. קשה לפירוש רבינו ז"ל דאמרינן בגמרא (דף מה:) בפרק יוצא

משנה למלך

שערות הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן שהוא שיעורא רבה דכולהו תנאי לא איצטריך לאשמועינן דלדידיה בניס הרי הם כסימנים דכדי לכוף ראשן לעיקרן דמלתא דפשיטא היא ובאומרו בניס הרי הם כסימנים למדנו כל זה. אלא מאי דאיצטריך לאשמועינן הוא לר"י דאית ליה דסימנים הוו אף קודם שירבה השחור ומ"מ ממאנת עד שירבה השחור ואי הוה אמר בניס הרי הם כסימנים הוה אמינא דלרבי יהודה אף שילדה ממאנת דהא לר"י אף לאחר סימנים ממאנת קמ"ל דבניס עדיפי מסימנים וחשיבי כאילו רבה השחור על הלבן ובוב אינה ממאנת וגם זו בעיני היא ראיה עצומה שאין עליה תשובה: **ומלבד** כל זה נראה דממקומו הוא מוכרח כל מה שכתבנו דהא עלה דהך דר' יהודה אמרינן בגמרא ומודה ר"י שאם נבעלה לאחר שהביאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן והטעם הוא כמ"ש רש"י שם דהך ביאה הוו להו קידושין גמורים דגדולה היא ובידה לקדש עצמה. הרי לך מבואר דאף לרבי יהודה כל שהביאה שתי שערות אף שלא רבה השחור חשיבא גדולה ואם קדשה עצמה היא מקודשת גמורה וליכא למימר דטעמא דמודה רבי יהודה בנבעלה הוא משום דשמא היו לה שתי שערות שרבה השחור על הלבן ונשרו משום חזקה דרבא דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה שהביאה סימנים ומוקמי לה בדבעל דהויא ספיקא דאורייתא ולעולם דקודם שירבה השחור לא הוו סימנים כלל לרבי יהודה אלא משום חששא דנשרו הוא דאמרו דאינה ממאנת דא"כ אמאי קאמר שאם נבעלה לאחר שהביאה שתי שערות דאינה ממאנת הא אפילו נבעלה קודם אינה ממאנת משום חזקה דרבא דכל שהביאה שתי שערות חזקה הביאה סימנים ונשרו ולרבא אין חילוק בין שיעורא רבה לשיעורא זוטא. אלא ודאי דהכא לאו מדין חזקה דרבא אתינן עלה ושתהיה מקודשת מספק אלא מדין קידושי ודאי אתינן עלה דאם נבעלה לאחר שהביאה סימנים הרי היא מקודשת גמורה משום דודאי בעל לשם קידושין. ומאן דאית ליה דר"י אפי' בנבעלה אית ליה דיכולה למאן הוא משום דאית ליה דכל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל וכסברת שמואל דאמר דקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דצריכה גט משני משום דכל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל וכדאיתא בפרק המדיר (דף ע"ג): **סוף** דבר מכל ההוכחות הללו נראה דלא אמרה ר' יהודה למילתיה אלא למיאונין אבל לעולם דקודם שירבה השחור חשיבי סימנים לכל התורה כולה. ודברי התוס' דמשמע דס"ל דרבי יהודה אית ליה דלכל התורה לא חשיבי סימנים עד שירבה השחור על הלבן מרפסן איגרי וצ"ע: עלה דהך מילתא השיב לי מהר"ש הלוי נר"ו וז"ל: **יושב** תהלות ישראל הרב המובהק ה"י. אותותיו ראיתי אותיות עליונות עמוק עמוק לא יערכם כל הון יקר ומאן ספין ומאן רקיע לסרהר אחר דבריו רק לדבר הזה שהוא לכעמיד ולייטב דברי הראשונים האומר יש לי ללמד זכות שומעין לו. ותחלה הביא כ"ת דברי ר"ת שכתב עלה דהביא דפרק מי שמת ועוד סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה שפירושו שבחייו היו השערות לבנות והיו שומא ולאחר מיתה הושחרו ונראות כסימנים והתוס' דחו דבריו משום דלא אשכחנא בשום מקום בשערות שהם סימנים חילוק בין לבנות לשחורות והרמב"ן בחידושיו כתב שר"ת ז"ל מפרש כן עד שירבה השחור על הלבן. ועל זה תמיהא ליה למר לר"ת ולפי מה שהלין עליו הרמב"ן דר"ע דקאמר סימנים עשויין להשתנות דנראה דשתי שערות שאמרו בכל מקום היינו שחורות בעיקרן סמוך לבשר אבל אם לא הושחרו כלל מראשם עד סופם והם כולם לבנות חשיבי שומא וזה לא יתכן כלל דאפילו רבי יהודה דקאמר גבי בת הממאנת עד שירבה השחור על הלבן אפילו שיהיה פירושו כדברי ר"ת לא קאמר אלא גבי מיאון דוקא אבל לגבי שאר מילי מודה ר"י דלא בעינן שירבה השחור על הלבן כל שכן דאף גבי מיאון פליג ר"ע עליה דר"י וסבר דלא בעינן שירבה השחור על הלבן. ואפי' אם נאמר דאע"ג דאשכחנא לר"ע דפליג עליה דר"י ולא בעי אפילו גבי מיאון שירבה שחור על הלבן היינו במאי דסבר רבי יהודה דקל הוא שסיקלו במיאון דלא חשיבא גדולה עד שירבה השחור על הלבן והיינו שיהיו רובן שחורות. אבל במאי דסבר דהא מיהא בעינן שיהיו עיקר השערות סמוך לבשר שחורות מודה ר"ע דאם כולן לבנות מעיקרן עד סופן דהוו שומא. מ"מ יש לתמוה איך לא הוזכרה סברא זו בבית המדרש ולא חשו לה שום אחד מהמורים להעלותה בספריהם מפה ר"ת ז"ל דשתי שערות האמורים בכל מקום היינו בדהושחרו כל שהוא סמוך לבשר הא לאו הכי הוו שומא. ולדידי ניחא לי דר"ת לא בא לפרש דברי ר"ע דקאמר סימנים עשויים להשתנות לפום מסקנא דהתם דיורשים קא מערערי ואמרי קטן היה ולא היו לו שערות כלל. דשפיר מיתוקם דברי ר"ע דקאמר סימנים עשויין להשתנות דלעולם אחר שמת גשרו ולעולם דלא בעי ר"ע בשתי שערות שחרות כלל אלא אפי' היו כולן לבנות תמימות שפיר דמי. וכפשטא דר"ע דאשכחנא דפליג עליה דרבי יהודה דאית לן למימר דבכל ענין פליג לא רוב ולא אפילו מיעוט שחרות. ור"ת לא הוצרך לזו לפרש דברי ר"ע שאם היו השערות כולן לבנות דהוו שומא למסקנא אלא למאי דסלקא אדעתיה דרבי יוחנן התם דלקוחות מערערים שהיו אומרים גדול היה וקאמר ר"ע סימנים עשויין להשתנות. כי זה לא יתכן כלל שיהיה קטן בחייו ויראה גדול לאחר מיתה. ופירש ר"ת דרבי יוחנן לפום מאי דסליק אדעתיה הכי הוה מפרש אבל לפי המסקנא קושטא דמילתא דלא בעינן בשום דיכתא שתי שערות שיהיה בהם שחרות ואף לר"ת והיינו טעמא דלא הוזכרה סברא זו בבית המדרש ור"י גופיה למאי דסליק אדעתיה דלקוחות הוו מערערי הוה דחיק ומוקי פלוגתייהו דר"ע ורבי יהודה בהכ"ג דמ"מ בעי שחרות סמוך לבשר. אבל לאחר שקבלה מר"ל דיורשים הוא דמערערי מלי סבר שפיר דר"ע בכל ענין פליג עליה דרבי יהודה ולא בעי שחרות כלל וכדתניא בהדיא בפרק בא סימן דכשבאו אצל ר"ע פסיק ותני עד מתי הבת ממאנת עד שהביא שתי שערות. ואם איתא הול"ל ובלבד שיהיה עיקרן הסמוך לבשר בשחרות כל דהו: (א"ה ועוד ראיה דלא בעינן שחורות דוקא מדפסק בגמרא אע"פ שאין שערות חזקה שערות היו כאן ונשרו. ואי לבנות הן שומא דלמא היו לבנות וכעין זה הקשה בלח"מ לקמן פי"ז דלמא קטנות היו ותירוצו לא שייך על לבנות ע"ש א"ו דאין חילוק וע"כ לא הוזכרה סברא זו בפוסקים כנ"ל): עוד הביא מעכ"ת מה שכתבו התוס' בפרק מי שמת עלה דהביא דבודקין למיאונין לאפוקי מרבי יהודה ומיהו נ"ע אי קאמר רבי יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא או לא והמיהא ליה למר איך בא הדבר לכלל ספק אם ר"י אמרה למילתיה בכל שתי שערות האמורות בכ"מ דהא ב' מתניתין בפרק בא סימן לא שמעינן ליה לרבי יהודה דפליג ארישא דתינוק ותינוקת שהביאו שתי שערות דקתני דחייב בכל המצות לאצריכו עד שירבה השחור על הלבן אלא דוקא אסיפא פליג גבי מיאון. ועוד הרבה להשיב מר מכוגיא דכפ"ק דחולין אהא דהנן כ"מ ביש מיאון אין חליצה דמוכח בהדיא דלענין חליצה לא בעי שירבה השחור על הלבן. והא ודאי קושיא אלימתא ואני לעצמי אי לאו דמסתפינא הייתי מגיה גירסת הספרים וכך הייתי גורס ומש"ס קאמר ר"י למילתיה גבי מיאון דוקא והוי סיום תירוצם שכתבו דע"כ לאפוקי מדר"י ולא איינו בבדיקה דר"י דדומיא דבדיקות דלעיל דהוו שתי שערות לר"ע ואפילו לרבי יהודה ולא בעי שירבה השחור על הלבן משום דר"י קאמר למילתיה גבי מיאון דוקא: ואם באנו לקיים גירסת הספרים הנה מקום אתי לומר דהכי קאמרי דל"ע אי רבי יהודה אמרה למילתיה גבי מיאון דוקא או דילמא לכל מילי דהוו מתקנתא דרבנן ובעינן למיבדקיה אי הוי גדול או לא בעי שירבה השחור על הלבן. וא"כ לכן סברא דרבי יהודה בכל מילי דומיא דמיאון דהוי מדרבנן בעי שירבה השחור על הלבן אע"ג דר"נ אמר שמואל פליג עליה גבי מיאון ואפשר הוי הלכתא כוותיה ודלא כרבי יהודה היינו דוקא גבי מיאון אבל באידך מילי דרבנן דבעי רבי יהודה שירבה השחור על הלבן דלא אשכחנא מאן דפליג עליה בהדיא אפשר דהלכתא כוותיה. ובהכי ניחא דאע"ג דאתמר בפרק בא סימן אמר רבי אבהו אמר ר"א הלכה כרבי יהודה ובפרק מי שמת אמרו לאפוקי מרבי יהודה ואיפסיקא הלכתא הכי אפשר להעמיד דהביא דפרק בא סימן שאמרו הלכה כרבי יהודה היינו לשאר מילי דרבנן שאם באנו לבודקן צריך שירבה שחור על הלבן למיחשביה גדול ואי לא מוקמינן ליה אדאורייתא דאפי' הוי גדול לא הוי כלום. וכן פיסקא דפרק מי שמת דאין הלכה כרבי יהודה היינו גבי מיאון דוקא ולא לשאר מילי. ועוד יש לי לפרש דבריהם על פי שיטה זו דמאי דמספקא להו היינו אי דוקא גבי מיאון או בכולהו מילי דתקנתא דרבנן בעינן שירבה השחור על הלבן בסגנון אחר אין צורך להטריח הקולמוס פה אל פה אדבר בו. אבל הא ודאי פשיטא דאין להעלות על לב כלל דהתוספות מספקא להו אי רבי יהודה אמרה למילתיה אף לחליצה וקידושין וגירושין דהוו מדאורייתא: והויתיה לדעתיה דמר ניהו רבה דבעי למידק מדברי התוס' בפרק בא סימן אהא דאמרו הלכתא כדברי כולם להחמיר כתבו בפרק מי שמת אמר שמואל בודקין לחליצה ולמיאונין לאפוקי מרבי יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן והתם פסק בכולהו כשמואל וה"ק הלכה כדברי כולם להחמיר שילכך אינה חולצת עד שתביא שער גדול שבכולם וכו' ולא תמאן משהביאה שערות קטנות ואפי' אחת בגבה ואחת בכרכה. והנה האדון שיהיה כתב על דבריהם וז"ל והנה דבריהם באו סתומים ותמוהים דלאיזה תכלית הביאו סוגיא דפרק מי שמת דהתם הוברר דאין הלכה כרבי יהודה ומ"מ ממרוצת דבריהם נראה דסבירא להו דלרבי יהודה לכל התורה כולה אינו נעשה גדול עד שירבה השחור על הלבן ותמה על זה והקיפם בהלכות דר"י דוקא גבי מיאון אמרה. ואני בעניי פתח פתוח לפני אין כל סתום והתוס' ז"ל ס"ל דר"י דוקא גבי מיאון דרבנן הוא דבעי עד שירבה השחור על הלבן ומה שהביאו הסוגיא דפרק מי שמת הוא משום דמרהיטא דסוגיא דקאמר שמואל בודקין למיאונין לאפוקי מר"י מוכח דדוקא שמואל אדר"י הוא דפליג ולא בעי שיעור שירבה השחור על הלבן אבל באידך שיעורין דאפליגו תנאי במתניתין הבת יכולה למאן עד שתביא שערות שיהיו ניטלות בזוג מדאשכחן דלא פליג אלא אדר"י דבעי שירבה השחור דהוי שיעורא רבה וא"כ אע"ג דלית הלכתא כרבי יהודה מ"מ מדברי שמואל דלא פליג אלא אדרבי יהודה דלא בעי שיעור קטן שבכולם שלא תוכל למאן אלא עד דאיכא שיעור גדול מכולם דהיינו עד שיהיו ניטלות בזוג תוכל למאן ואיפסיקא הלכתא הכי והכא אמרינן הלכה כדברי כולם להחמיר ואפילו בשיעור קטן אינה ממאנת ולכאורה הני הלכתי סתרי אהדדי וקא אמרי התוספות ז"ל דכי היכי דאמר שמואל במיאונין לאפוקי מדרבי יהודה ועד שלא ירבה השחור אינה יכולה למאן להחמיר הכי נמי אמרינן הכא הלכה כדברי כולם להחמיר ושמואל לא פליג אהך דהכא דבשיעור השערות אזלינן להחמיר הלכך לענין חליצה אינה חולצת עד שתביא שיעור גדול מכולם דהיינו עד שינטל בזוג וגבי מיאון משהביאה שיעור קטן שבכולם אינה יכולה למאן ושיעורא דרבי יהודה דעד שירבה השחור על הלבן לא שייך בהא דהיינו אפילו בשיעור קטן דעד כדי שיכוף ראשן לעיקרן מודה רבי יהודה דלא תמאן אלא דאע"ג דבשיעור קטן השערות מודה מ"מ בעי שירבה השחור על הלבן למר כדאית ליה שיהיו שוכבות ולמר כדאית ליה שיהיה רבוי שערות והא קי"ל דלא כרבי יהודה. אבל במאי דאיפליגי תנאי במתניתין הלכה כדברי כולם להחמיר ובזה סלקי כל דבריהם כהוגן ואי לא מייתבא דעתיה יודיעני ותשובה לי: **עוד** נראה לעניות דעתי בפירוש דבריהם דהתוס' רצו להכריח דהסוגיא דפרק מי שמת דפסק הלכתא כשמואל בכולהו ע"כ שהרא לבך סוגיא דהכא דאמרה הלכה כדברי כולם להחמיר דהא בודקין למיאונין לאפוקי מדר"י. ומנא אמינא לה דילמא שמואל בבדיקות דרבי יהודה איירי אלא משום דכיון דסתמא קאמר בודקין משמע דדומיא דבדיקות דלעיל איירי וכמו שפירשו הם ז"ל בפרק מי שמת. ואם אתה אומר דשמואל מאי סבר לענין שתי שערות דאיפליגו תנאי דהלכה כדברי כולם להחמיר בלאו הכי [אי] אפשר לומר דבודקים למיאונין הוי דומיא דבדיקות דלעיל דהא לענין חליצה בעינן שיעור גדול שבכולם להחמיר ולענין מיאון שיעור קטן שבכולם להחמיר. וכיון דבלאו הכי לא דמו בדיקות להדדי הדרא קושיין לדוכתא דילמא שמואל בבדיקות דר"י איירי. אלא ע"כ כיון דבודקין למיאון דאמר שמואל מפרשינן דהוי לאפוקי מר"י ע"כ צ"ל דסבר שמואל לענין שתי שערות דאיפליגו תנאי דאידי ואידי חד שיעורא בין להקל בין להחמיר ועלה אמרו הלכה כשמואל בכולהו והכא אמרינן הלכה כדברי כולם להחמיר והני הלכתא סתרי אהדדי וקאמרי התוס' דהלכך יש לנו לסמוך להך פיסקא דפרק בא סימן דהוא להחמיר וזה נכון לע"ד: עוד אפשר לפרש דברי התוס' דפרק מי שמת במיהו נ"ע אי קאמר ר"י למילתיה במיאון דוקא דה"פ אי ר"י הך דבעי עד שירבה שחור דהוי שיעור גדול אי במיאון דוקא בעי הכי אבל בשתי שערות האמורים בכל מקום דפליגי תנאי בשיעורייהו ר"י לא בעי שיעור גדול שבכולם אלא אפי' בשיעור קטן סגי למיחשביה גדול או דילמא ר"י כי היכי דגבי מיאון בעי שיעור גדול כזה בשתי שערות האמורים בכל מקום בעי שיעור גדול שבכולם דהיינו עד שינטל בזוג. ואת"ל דר"י כי היכי דבעי שיעור גדול כ"כ גבי מיאון ה"נ בכל מקום בעי שיעור גדול שבכולם הדרן קושיין לדוכתא דילמא בבדיקות דר"י איירי וקתני כתמא בודקין משום דהוי דומיא דבדיקות דלעיל דכי היכי דבדיקות דלעיל בעינן שיעור גדול שבכולם דהיינו עד שינטל בזוג ה"נ במיאון בעי שמואל השיעור הגדול שבכולם שנחלקו בו התנאים דהיינו עד שירבה השחור על הלבן.
כך נראה לי לעניות דעתי ושלום:

ג וכשתביא שתי שערות וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ד מהלכות עבדים):

ד היתה בת עשרים שנה וכו'. הטור בסימן קנ"ה הביא דברי רבינו וכתב ונ"ל דט"ס הוא אלא כך יש להיות אם היא בת י"ט שנה ושלשים יום דקי"ל דלא בעינן כ' שנה שלמים כיון דלא

מגדל עוז

היתה בת עשרים שנה עד נקראת גדולה. פרק הערל (דף פ'):

הגהות מיימוניות

* [הטור סימן קנ"ה הביא זה הלשון כתב הרמב"ם וכו' וסוף דבריו כתב ז"ל ונ"ל דט"ס הוא אלא כך יש לו להיות אם היא בת י"ט שנה ושלשים יום ואתי כהראב"ד והמ"מ שלפנינו]:

הוא מפרש שמה שאמרו שם שנת עשרים שיאמו ממנה שלשים יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה ומסקנא דגמרא הכין הוא שיאמו שעתידין לצאת עדיין דכיון דאינה חסרה אלא שלשים יום הרי היא כאילו נשלמו וקורא שיאמו. אבל כל אחר המפרשים ראיתי שפירשו שיאמו כבר דכיון דהיא בת י״ט ושלשים יום משנת עשרים הרי הן חשובין שנה וכאילו נשלמו לה עשרים. וכ״כ בהשגות א״א זה השיעור איני יודע וכו׳ וכ״נ עיקר: ואם לא נראו בה וכו׳. שם גבי סרים דבעינן רוב שנותיו בשלא נולדו בו סימני סרים והוא הדין לאילונית ומוכרח הוא. ובקצת ספרי רבינו יש כל סימני אילונית ואע״פ שיש באים חילוק כמו שיתבאר בפרק זה סובר רבינו דבאילונית בעינן כולהו:

ה נמצאת למד וכו׳. מפורש ביבמות פרק הערל (דף פ׳) דאילונית מקטנותה יוצאה לבגרות:

ו ואלו הן סימני אילונית וכו׳. ביבמות פרק הערל (שם) ואלו הן סימני אילונית כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין לה שיפולי מעים כנשים רבן שמעון בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה נכרת בין אשה לאיש. ופסק רבינו כדברי כולם וסובר שכל אחד מוסיף על דברי חבירו:

ז ויש בבת סימנין מלמעלה וכו׳. הסימנין האלו הם בפרק יוצא דופן (נדה מז) דברי תנאים במשנה ובגמרא וידוע שאין הסימנים מועילים קודם הגעת זמן ולא עדיפי סימנין אלו משתי שערות וזה פשוט ומוכרח שם ונפסקה הלכה בגמרא שם כדברי כל התנאין להחמיר ופירשו בהלכות שאם הביאה אחד מסימנין אלו מחזיקין אותה כגדולה שלא תמאן וקטנה שלא תחלוץ עד שתביא שתי שערות וגם זה ברור. ובפרק סימן (דף מח) מבואר אם הביאה ב׳ שערות שוב אין משגיחין בעליון וג״כ מבואר שם שדעת חכמים הוא שאע״פ עליון לבא אע״כ בא התחתון ומפרש רבינו שא״א שיבואו כל הסימנין העליונים קודם התחתון ונתבארו דברי רבינו. ויש בדברים אלו שיטה

ולא הביאה שתי שערות ונראו בה *(כל) סימני אילונית הרי היא אילונית. ואם לא נראו בה (כל) סימני אילונית עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות או עד שתהיה בת ל״ה [א] שנה ויום אחד: **ה** הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת אילונית אע״פ שלא נראה בה סימן מסימני אילונית. נמצאת אתה למד [א]שהאילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות: **ו** ואלו הן סימני אילונית. כל שאין לה דדין. ומתקשה בשעת תשמיש. ואין לה שיפולי מעיים כנשים. וקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה. והנערה והבוגרת והאילונית כל אחת משלשתן נקראת גדולה: **ז** ויש בבת סימנין [ב]מלמעלה והן הנקראין סימן העליון. ואלו הן. משתחזיר ידיה לאחורה ויעשה [ב] קמט *(במקום) הדדין. ומשישחיר [ג] ראש הדד. ומשיתן אדם ידו על עוקץ הדד והוא שוקע [ד] ושוהה לחזור. ומשיפצל ראש [ה] חוטם הדד ויעשה בראשו [ו] כדור קטן. ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו. וכן [ז] משישטו הדדין. ומשיתקשקשו [ח] הדדין. ומשתקיף העטרה [ט] שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעומת הבטן. ומשיתמעך [י] הבשר הזה ולא [כ] יהיה קשה: **ח** כל אלו הסימנין ח׳. נראה בבת סימן אחד מכל אלו או כולן והיא בת י״ב שנה או פחות אין משגיחין בו והרי היא קטנה. נעשית בת י״ב שנה ויום אחד ונראה בה סימן התחתון אין משגיחין באחד מכל אלו. ואם לא נראה התחתון ונראה בה אחד מכל אלו הרי

כתב הראב״ד ז״ל זה השיעור איני יודע מהו והיה לו לומר שיהא בת כ׳ שנה שנכנסו בה שלשים יום עכ״ל:

אילונית עדיין קטנה היא: כתב ה״ה בקצת ספרי רבינו יש כל סימני אילונית ואע״פ שיש באים חילוק סובר רבינו דבאילונית בעינן כולהו. ול״נ דאף לספרים דלא גרסי כל מאחר שלא כתב באילונית נראה בה אחד מסימני אילונית כמ״ש בסרים נראו בו אחד מסימני סרים משמע דבאילונית כולהו סימנין בעינן:

שפי

*[ס״א אינו ולדיוק הכ״מ הכל אחד]:

א טור אה״ע סי׳ מ״ד. ב טור אה״ע סי׳ קנ״ה קפ״ב סמ״ג עשין נ:

לחם משנה

יוצא דופן גבי ההיא מתניתין דקטן וקטנה [שלשים] יום בשנה [חשוב שנה] והשתא לדעת המפרשים אתי שפיר דלהכי חשובים שנה אבל לדעת רבינו ז״ל אין טעם ולכך כתב הטור ז״ל שהוא טעות סופר:

ה הגיעה לזמן הזה וכו׳. הא אם הביאה הוי גדולה כיון שלא הביאה סימני אילונית ומ״ש בברייתא בפרק הערל (דף פ) דאפילו הביאה לאחר מכאן הרי היא אילונית היינו כשהביאה סימני אילונית: נמצאת אתה למד כו׳ קשה דאיך נלמד מן האמור הא עם כל האמור אפשר לומר דהאילונית למפרע נעשת גדולה מבת י״ב ויום אחד ותקרא נערה עד ששה חדשים למפרע כדהוה סבור רב יוסף בפרק הערל (שם) שהקשה לרב דאמר שתים עשרה וכו׳ נעשה סרים למפרע והקשה רב יוסף לרב אילונית לר״מ יצאה לה קנס כלומר דלמפרע נעשת נערה מבת י״ב ויום אחד ותירץ אביי מקטנותה יצאה לבגר כלומר דנערות תליא בסימנים וא״כ מאין למד ממה שכתב לעיל סברת אביי יותר מסברת רב יוסף. ויש לומר דכיון דאמר לעיל כשהביאה מבת עשרים שתי שערות אז תקרא נערה א״כ ודאי שהנערות תלוי בסימנים דאם לא כן היה לנו לומר דלמפרע נעשת נערה מבת י״ב ויום אחד אלא ודאי דנערות תליא בסימנין ואילונית שאין לה סימנין מקטנותה יצתה לבגר:

ו *ואלו הן סימני אילונית כל שאין לה דדין כו׳. רבינו ז״ל לא גרים בברייתא סימני בגרות וסבירא ליה דכל הני סימני נערות הן אע״פ שבפירוש המשנה לא כתב כן. ופסק כדברי כולן להחמיר שכן אמר ואע״ג דאמר דחד מתני לה אהא וחד מתני לה אהאי ברייתא דמעשר ורבינו ז״ל פסק בהלכות מעשרות דהלכה גם כן כדברי כולן להחמיר אין חשש בזה דאפשר דהא והא איתא ואע״ג דמר מתני לה אהא ומר אהא אפשר דבתרוייהו אמרן רב ולכך פסק הכא והתם להחמיר:

ז ויש בבת סימנים מלמעלה וכו׳. כתב ה״ה ז״ל ומפרש רבינו ז״ל שאי אפשר שיבאו כל הסימנים העליונים וכו׳. קשה למה כתב שהוא מפרש במשנה כך דודאי מתני׳ לא קאמר אלא חד סימן העליון לבד אי אפשר שיבא אלא א״כ יש התחתון אבל משום דלדידן מספקא לן הי מינייהו הוי כדקאמר הלכה כדברי כולן להחמיר לכך כתב רבינו ז״ל שאי אפשר שיבאו כולן אבל מתניתין לעולם לא קאמר אלא עליון. וי״ל דכיון דמתניתין

*[נגרס בטעות וקאי על הלכה ז׳]

רבי אמרה ורבי מסופק שאמר הלכה כדברי כולן להחמיר לכך כתב שרבי שאמר כן כוונתו כך הוא כיון שהוא מסופק:

(ובקונטרס אחר מצאתי זה הלשון שאכתוב ועוד לשונות אחרות והואלתי להגיה פה ולכתוב כל דבר ודבר במקומו כדי להקל על המעיין): ויש בבת סימנים מלמעלה וכו׳ ומשיתקשקשו הדדין כו׳. בגמרא פרק יוצא דופן (דף מז) תנו רבנן אלו הם סימני בגרות רבי אליעזר בר ר׳ צדוק אומר כשיתקשקשו הדדין רבי יוחנן (בן ברוקא אומר משיכסיף ראש החוטם וכו׳) משיפצל ראש החוטם רבי יוסי אומר משתקיף העטרה רבי שמעון אומר משתמעך הכף ע״כ. וכאן הזכיר רבינו ז״ל אלו הסימנים עם סימני נערות ומבואר בסמוך באומרו הרי היא ספק בין נערה לקטנה דמשמע דס״ל דאלו סימני נערות ולשון הברייתא קשה לזה שהם אמרו דאלו הד׳ הם סימני בגרות ואילו שרבינו ז״ל היה גורס סימני נערות: ומשיפצל ראש חוטם הדד וכו׳. הפרש הפירוש הוא דלפירושו הוא שהחוטם יעשה ראש אחר שהוא כדור ולפירוש רבותיו אינו אלא שיעשה החוטם עצמו והגירסא הנכונה בדברי רבינו ז״ל ורבותי פירשו משיפצל החוטם עצמו, וכן בסמ״ג: עוד ראיתי ונתון אל לבי לכתוב באלו ההלכות קצת קושיות הנופלות על הסמ״ג מפני שהוא ורבינו ז״ל הכל הולכים אל מקום אחד. במנין השניות כתב סמ״ג בלאוין ק״י ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם אין לה הפסק ובס״א מצאתי ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם רק שמן האב אין לה הפסק ומן האם אית לה הפסק *) וכל אחד מהנוסחאות הם דברים תמוהים דהם נגד דברי הגמרא דבהדיא אמרו בפרק כיצד אמר רב ארבע נשים יש להם הפסק ונקיט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו ופירשו שם כלת בתו ובהני אין שום מחלוקת כלל ודברים אלו צריך עיון. עוד כתב בעשין נ׳ (בהלכות מיאון) גבי סימני בגרות דר״י ז״ל מפרש שהם שמונה כולם מבגרות וכו׳ נראה שהיה לו פירוש אחר משא״כ בפירוש שלנו דמפרש דשיעורא דר״י דמתניתין ודברייתא הכל דבר אחד וא״כ לא הוי ח׳. וכתב עוד ואותו לשון שסתר רבינו שלמה הוא בספר רמב״ם וכו׳ ונראה ודאי דרבינו אינו גורס שם בברייתא אלא אלו הן סימני נערות וכולן הם סימני נערות וכ״כ מה״ה ז״ל לא כמו שהבין סמ״ג שעם היות לרבינו ז״ל גירסתו בגמרא פירש מה שפירש ולכך הוקשה לו

*) [בסמ״ג דפוס הכומברגי ויניציאה שנת ש״ז כתוב בגליון מן הצד רק מן האב בלבד (ר״ל יש לה הפסק) ומן האם אין לה הפסק וצ״ע דבגמרא לא משמע הכי כלל ע״כ. ואם הגירסא היא כמו שהיא כתובה שם בגליון היא ממש כדעת הגמרא אלא שצריך לומר דהיה כתוב ואית לה הפסק במקום ואין. וכמו שהיא כתובה שם נ״ל עיקר]:

משנה למלך

דלא תני בת כ׳ שנה ויום אחד. ואני אומר לא במקום אחד ולא בשנים מקומות מצינו לרבינו ז״ל כזה הפרק שכתב כלשון הזה כי אם בשלשה מקומות כתב בן עשרים שנה פחות שלשים יום: (*א״ס עיין כדין י״א וי״ב) ובהלכה הויא הזקה כי לא נפל דבר אחד מפי סופרים המעתיקים שקשה לומר משבשתא כיון דעל סריסים נקט ואזיל. גם ה״ה הפוחה לזכות לא מצא ידיו אתו לתלות בטעות כי אם שנה ופירש הסוגיא לפי דעת רבינו כפי הנוכחא אשר לפנינו ומכאן מודעא רבה כי ספרא דוקנא הוא דכתבים ודו״ק: (*א״ס עיין מ״ש הכ״ח א״ס סימן קע״ב ס״ס):

ספס

הגהות מיימוניות

[א] בס״פ האשה רבה וביוצא דופן גרסינן וכי לא נולדו לו סימני סרים עד כמה אמר רבא עד רוב שנותיו: [ב] כדברי ר״י הגלילי: *[כך פירש הרב במשנה]: [ג] כדברי בן עזאי: [ד] כדברי ר׳ יוסי: [ה] ובערוך פירש משיתחיל לנקב: [ו] כדברי ר״י בן ברוקה: [ז] כדברי ר״ע: [ח] כדברי ר״א בן צדוק: [ט] כדברי ר׳ יוסי וכן פר״ח אבל רש״י פירש שהוא עוקץ הדד גדול ועב ומקיף עטרה: [י] אבל רש״י פי׳ דכולהו סימני בגרות אבל ר״ת פי׳ כי ארבע שבמשנה באו לפרש סימני נערות וארבע שבברייתא שהם אחרונים המפורשים בעמוד הם סימני בגרות כדתניא בהדיא ובזה יתישבו שני סימנים של רבן יוסי אחד בנערות ואחד בבגרות ובס״ת פי׳ כפי׳ רש״י ול״נ כמפורש בתוספות: [כ] כדברי ר״ש:

מגדל עוז

כתב הראב״ד ז״ל זה השיעור איני יודע וכו׳: ואני אומר כי שניהם נחלקו בפירוש הברייתא של השנויה פרק יוצא דופן דתניא ר׳ יוסי בן כיפר אומר משום ר״א שנת כ׳ שיאמו ממנה שלשים יום הרי היא שנת כ׳ לכל דבריהם (חסר כאן):

מגיד משנה

שיהא אחרת שיש מן הסימנין האלו שהן סימני בגרות :

ט הבת שילדה אחר י"ב וכו'. ביבמות פ"ק (דף י"ב) בנים הרי הן כסימנין ומפורש בשאר מקומות. ומ"ש רבינו אחר י"ב א"א שהוא סובר שא"א לה לילד קודם לכן וגורס בפ"ק דיבמות לעולם שמא תתעבר ותמות אלא שהוא סובר שאע"פ שאפשר לה לילד קודם לכן אין בנים כסימנין אלא למאן דאמר תוך זמן כלאחר זמן אבל לדידן דקי"ל כלפני זמן אין בנים כסימנין אלא כשילדה לאחר זמן וכבר כתב הוא בפרק י"ט בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות וכו' ומוכרח שם מדבריו שהבת מתעברת וממאנת אע"פ שיולדת ולד של קיימא שהוא סובר שהיא מתעברת בקטנות ובזמן שהיא יכולה למאן. והסוגיא שביבמות קשה לזה הפי' שא"כ מצינו אמות ממאנת. ויש לתרץ שהוא סובר בודאי אחר שילדה אינה יכולה למאן אבל בין עבור ללידה ממאנת. ועדיין קשה דהא משכחת לה במקדש הבת בבטן אמה ואחר שהוכר עוברה ורבינו סבר שהיא מקודשת כנזכר פ"ז וי"ל דלאו ודאי אמות היא בשעת מיאון ומדברי הרבה מן המפרשים נראה שאפשר לקטנה שתתעבר ולא תמות אבל כל זמן שילדה הרי בנים כסימנין משעת עבור ואפילו מקודם זמן נערות ואינה יכולה למאן וזה נראה מדעת הר"א ז"ל ממה שכתב פרק י"ט בהשגות וכ"נ מן הסוגיא שם פרק נושאין על האנוסה :

י הבן משיולד כו'. פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ה) : ואפילו הביא כמה שערות וכו'. שם מבואר : הביא שתי שערות למטה וכו'. שם בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן

הגיע

* הרי [ג] היא ספק בין נערה לקטנה ודנים בה להחמיר. ואם נראו כולן *[ולא נראה סימן התחתון] הרי זו גדולה ודאית. שא"א שיבואו כולן אלא כבר בא סימן [מ] התחתון ונשר:

ט הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימנים לא תחתון ולא עליון הרי זו גדולה. בנים הרי הם כסימנין:

השגת הראב"ד

* הרי היא ספק וכו'. א"א ואם הביאה שתי שערות עדיין היא ספק בין נערות לבוגרת עכ"ל:

י הבן משיולד עד שיהיה *בן י"ג שנה נקרא קטן ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות לשער. והוא מבן י"ג שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול ונקרא איש:

הגיע

*בן הוא בדפוס ויניציא

לחם משנה

לו מה שהקשה רש"י ז"ל ורבינו ז"ל לא הזכיר סימני בגרות כלל אלא משמע דס"ל דהכל הם סימני נערות. עוד יש לי להקשות שם בדברי סמ"ג קושיא חזקה שהוא כתב כל הדינים האלו שכתב כאן רבינו ז"ל וכתב הגיע לשנת עשרים [פחות שלשים] ולא הביא שתי שערות [למטה] והביא שתי שערות בזקן אע"פ וכו' עד שיולדו לו וכו' וא"כ משמע דהבאת שתי שערות בזקן לא הוי כהבאת שתי שערות במקומות הידועות שא"כ שאפילו שהביא כל סימני סרים כיון שהביא שתי שערות קודם עשרים וכמו שאמרו בברייתא דפרק הערל ונתבאר שם שני אלא ודאי שאין הבאת שתי שערות בזקן חשוב כהבאת שתי שערות כדכתבו התוס' בפרק הערל ולזה כתב שתי שערות במקומות הידועות להבאת שער וכן למטה כתב שתי שערות אלו צריך שיהיו במקום הערוה וכו' א"כ תימה איך כתב שם בעשין כ"ב גבי מצות חליצה וא"כ יבדקו אם יש שתי שערות באשה בבית הערוה ובאיש בזקן או בבית הערוה הא שתי שערות בזקן לאו כלום הוא וצ"ע : ט הבת שילדה אחר י"ב שנה וכו'. כתב ה"ה ז"ל ויש לתרץ וכו'. לכאורה נראה דסותר מ"ש למעלה שאם ילדה קודם זמן שאינם סימנים שהרי כאן כתב דאינה יכולה למאן אחר שילדה ומשמע דאפילו בתוך י"ב א"כ מצינו אמותו ממאנת אלא ודאי אינה יכולה למאן מ"מ דהרי הם כסימנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי כתב רבינו ז"ל אחר י"ב. ואולי יש לומר דאע"ג דאינם סימנים מ"מ לענין שאינה יכולה למאן חשיבי כסימנים ותהא מקודשת דומה למ"ש התוספות בשם ר"י בפירקא קמא בד"ה שכבר ילדו דאע"ג דבקטנה איירי וכו' הכוונה שם דבמיאון סילקו. ואפשר לפרש לשונו ולומר דה"ק אי אפשר שמ"ש רבינו ז"ל אחר י"ב הוא מפני שגורס בפירקא קמא דיבמות תתעבר ותמות ולפי זה מ"ש הוא אליבא דכ"ע בין למ"ד תוך הזמן כלפני הזמן בין למ"ד כלאחר דזה ודאי אי אפשר שאיך יתרץ הגמרא הקושיא שהקשה איני והאמר שמואל וכו' אלא ודאי ע"כ צריך לגרוס שם שמא תתעבר ושמא תמות וצ"ל דסוגיא דהתם דסבירא לה דאפשר לעיבור קודם זמן אתיא כמ"ד תוך הזמן כלאחר הזמן ומפני כך בין קודם י"ב בין לאחר י"ב בנים הרי הן הם כסימנים ולא מצינו אמותו ממאנת אבל למ"ד תוך זמן כלפני זמן אין לומר דקודם י"ב בנים הרי כסימנים והכי מוכח בפרק י"ט דכתב בת הממאנת וכו' וא"ת א"כ למ"ד תוך זמן כלפני זמן מצינו אמותו ממאנת וכ"ת דס"ל דא"א להתעבר קודם י"ב זו אי אפשר שהרי כתב הרב בת הממאנת לכך נראה דודאי ס"ל דא"א להתעבר קודם שתים עשרה ומ"מ בת הממאנת הוא בין עיבור ללידה וזהו שכתב רבינו ז"ל אחר שתים עשרה מפני דס"ל כמ"ד תוך זמן כלפני הזמן דהכי קי"ל ולדידיה אי אפשר להתעבר קודם י"ב כן נראה לפרש לשון רבינו ז"ל : (ובקונטרס אחר מצאתי כתוב זה) : הבת שילדה וכו'. לבאר עוד לשון זה אומר דמה שכתבתי ואולי י"ל הוא הנכון. והנה ה"ה ז"ל מפרש כפירוש התוספות ז"ל שכתבו שם דלמקשה הוה ניחא ליה דאע"ג דהיא קטנה מ"מ אינה ממאנת מפני שנראת גדולה ומה שמקשה הגמרא אינו אלא לרבא בר לואי ופירשו כל הסוגיא בדרך זה ואמר שמ"ש בנים הרי הם כסימנים הוא משעת העיבור כמ"ש ה"ה ז"ל בשם הר"א ז"ל ולזה כתב ה"ה ז"ל דסוגיא זו אינה אלא למ"ד תוך זמן כלאחר זמן אבל לדידן דקי"ל דהוי כלפני הזמן ס"ל כסברת המקשה מ"מ אינה ממאנת מפני שנראת גדולה וזהו דעת הרמב"ם ז"ל. וכתב עוד ויש לתרץ וכו' כלומר אם תקשה לפי זה איך כתב רבינו בת הממאנת דמשמע דממאנת בקטנות והא לפי זה אינה ממאנת מפני שנראת גדולה כסוגיא דיבמות לזה תירץ דסובר רבינו ז"ל דכשמתעברת תוך י"ב ממאנת עד שתלד דלא שייך סברא זו דנראת גדולה אלא כשיולדת אבל בשעת העיבור אינה נראת גדולה וזהו הדרך הנכון והדרך האחר שכתבתי ואפשר לומר וכו' נראה שהוא דחוק. (ויש נוסחא אחרת בלשון זה שכתוב כן). אפשר שרבינו ז"ל גורס בפ"ק (דף י"ב) שמא תתעבר ותמות ואפשר ליישב הגירסא בגמרא כפי גירסא זו בכה"ג והכי פירושו ואלא קשיא הך כיון דלא אמרת תמות א"כ הך דכבר ילדו עכ"פ בגדלות אחר י"ב וא"כ היה לו לומר שכבר גדלו ותירץ רב ספרא שאמר שכבר ילדו לומר שאע"פ שלא הביאו שערות אחר י"ב מ"מ בנים הרי הם כסימנים. ולפי זה מ"ש רבינו בת הממאנת שהוא אחר שתים עשרה והוא בין עיבור ללידה וכמ"ש ה"ה ז"ל והשתא קאי ויש לתרץ על כל הפירושים בין למה שכתב אפשר וכו' יהיה פירוש רבינו ז"ל שם אחר י"ב ולמה שכתב או שהוא סובר. (עוד מצאתי לו קונטרס אחר וכ"כ שם). כמ"ש ה"ה ז"ל גבי בת הממאנת כתבתי שיש בו שתי גירסאות. הגירסא הראשונה היא אי אפשר שהוא סובר שאי אפשר לה לילד קודם לכן וגורס בפ"ק דיבמות שמא תתעבר ותמות אלא שהוא סובר וכו' והטעם לגירסא זו לומר דע"כ אי אפשר שגורס במסקנא בפ"ק שמא תתעבר ותמות דא"כ איך תירץ לקושיית הגמרא שאומר שכבר ילדו ולא אמר גדלו אלא ודאי הוא סובר וכו' וגורס במסקנא אלא לעולם שמא תתעבר ותמות ואלא קשיא הך כו' כגירסתנו. והגירסא הב' היא אפשר שהוא סובר שא"א לילד וכו' וגורס בפ"ק וכו' או שהוא סובר וכו'. ופי' גירסא זאת דרבינו ז"ל אפשר שיגרוס שם בפ"ק לעולם שמא תתעבר ותמות ואלא קשיא הך. וכבר ישבתי במקום אחר גירסא זאת בגמרא. ונוסחא זאת בדברי ה"ה ז"ל בספר כ"מ. ולפי גירסא זו מ"ש ה"ה ז"ל וכתב הוא בפי"ט בת הממאנת כו' הוא סיוע לפירוש שכתב שהוא סובר ותיובתא לפירוש קמא שכתב אפשר שהוא סובר וכו' ומ"ש אח"כ והסוגיא שביבמות קשה לזה הפירוש הוא בהפך שהוא קשה לפירוש בתרא וסיוע לפירוש קמא ולכך כתב לזה הפירוש וכתב יש לתרץ וכו' שתירץ הכל תירוץ הקושיא של וכתב הוא בפי"ט לפירוש קמא דהתם היא שילדה אחר י"ב ונתעברה ומיאנה בין עיבור ללידה ומ"ש שמא תתעבר ותמות ר"ל כשילדה קודם י"ב ותירוץ הסוגיא שביבמות לפירוש בתרא דבין עיבור ללידה ממאנת ולא משכחת אמות ממאנת כדכתב ואכתי קשיא לי לפירוש בתרא דקאמר דסוגיא דאמר בנים הרי הם כסימנים אתי כמ"ד תוך הזמן כלאחר הזמן וכו' א"כ כשאמר בגמרא אית דאמרי בנים עדיפי מסימנים למאי נפקא מינה לר' יהודה למה הוצרכו לומר דנפקא לן לר"י לימא נפקא מינה למ"ד תוך הזמן כלפני הזמן דבבנים מודה דעדיפי מסימנים ועדיף הך נפקותא מהך דאמר השתא דעל הא קשה מה שהקשו התוספות ז"ל למה הוצרכו לומר כן לאוקומי מתני' כר"י כו' בלאו הכי מוקמינן ליה כר"י כו' וכדהקשו שם התוס'. ונראה דה"ה דהוה מצי למימר כן אלא ר"ל מילתא דאית בה נפקותא לסברא דתנאי אבל הך נפקותא דלמ"ד תוך הזמן היא סברת אמורא יחידאה. עוד כתב בסוף הלשון וכן נראה מן הסוגיא בריש פרק נושאין על האנוסה (דף ק') טעמו דהם אמרו על מתני' דהוא אונן עליהם והם אוננים עליו דלא משכחת לה אלא בזנות ותיובתא דשמואל ותירצו משכחת לה בממאנת והקשו ממאנת מי קא ילדה והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן וכו' שמא תתעבר ותמות וכו' ותירצו משכחת לה בקידושי טעות ואי איתא מאי דקאמר רבינו ז"ל דמשעת עיבורה אינה נחשבת גדולה א"כ עדיין משכחת לה דממאנת דמיאנה בין עיבור ללידה אלא ודאי שמדברי הראב"ד ז"ל עיקר. וקשה לזה דאם נאמר דרבינו ז"ל סובר כפירוש בתרא דפירש ה"ה ז"ל דגורס בפ"ק דיבמות שמא תתעבר ושמא תמות וסוגיא אתיא כמ"ד תוך זמן כלאחר הזמן אין מקום לקושיא זו כלל ואתי שפיר אותה סוגיא לדעת רבינו ז"ל דלא מצי לאוקומי התם במיאנה בין עיבור ללידה דכיון דההיא סוגיא סברה שמא תתעבר ותמות כדמשמע התם א"כ העיבור בקטנות גורם המיתה אע"פ שתלד בגדלות וכמ"ש התוספות בפ"ק דיבמות ואי אפשר שתתעבר בקטנות אבל אם נאמר כפירוש קמא דפירש ה"ה ז"ל דגורס רבינו ז"ל שמא תתעבר ותמות ודאי תפול קושיא זו דהוא סובר דאפשר לה להתעבר בקטנות אפילו שנאמר תתעבר ותמות ולילד בגדלות וממאנת בין עיבור ללידה וא"כ בכה"ג הוה מצי לתרוצי התם וא"כ נראה לכאורה דלא כתב ה"ה ז"ל וכן נראה מן הסוגיא וכו' אלא לפירוש קמא שפירש בדברי רבינו ז"ל והוא דוחק שהרי אפשר לפרש בדבריו כפירוש בתרא ואין כאן קושיא. ונראה לומר דאפילו לפירוש בתרא יש הכרח לדעתו של הר"א ז"ל דלדעת רבינו ז"ל מה מקשה התם מדרב ביבי לימא רב ביבי שמא תתעבר ושמא תמות וקאמר כדאמרו בפ"ק ואין כאן קושיא דממאנת ומשכחת לה בין עיבור ללידה ומשכחת לה שפיר ובשלמא לדעת הר"א ז"ל אתי שפיר דאפילו שנאמר שמא תתעבר ושמא תמות פריך שפיר התם משום דמי"צ

אתה

משנה למלך

ט הבת שילדה כו'. (*א"ה ה"ה כתב וז"ל או שהוא סובר שאע"פ שאפשר לה לילד קודם לכן אין בנים כסימנים אלא למ"ד תוך זמן כו' וק"ל דא"כ כי בעי בגמרא מאי בינייהו לימא דכ"מ כשילדה בתוך י"ב דלמ"ד בנים עדיפי מסימנים הרי היא גדולה וי"ל למימר דאפילו לר"י. ועיין בדברי הרב המחבר ז"ל לעיל בפירקין דין כ') :

שפי

הגהות מיימוניות

[ג] וכן פר"ש ד"ם כן הא דאמר הלכה כדברי כולן להחמיר וכתב דלאו מילתא היא דאפילו לא הביאה אחד מהן גדולה היא ואינה ממאנת וחולצת אחרי כל הסימנים שהזכרנו בבגרות נאמר ופרש"י דאיזה מאלו שתביא מחזקינן לה בבוגרת ואין אביה מיפר נדריה הביאה אחד מהן ולא הביאה את כולן בוגרת ואינה בוגרת ואם קיבל בה אביה קידושין וקדשה עצמה לאחר צריכה גט משניהם ולפירוש ר"ת שבהג"ה שנייה מיתוקם שפיר פי' ראשון דהא הלכה כדברי כולן להחמיר קאי אמתניתין דאיירי בסימני נערות ובס"ה כתב כפי' רש"י ופר"ת נראה עיקר כמפורש בתוספות: [מ] כרבנן ודלא כר"מ וכ"פ התוספות על יבמה שהביאה סימן העליון שאין צריך לבודקה שוב בתחתון:

יא הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אע"פ שנראו בו סימני סרים הרי הוא קטן עד שיהיה *בן כ' שנה פחות ל' יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה * ולא הביא שתי שערות בזקן. אם נראה בו אחד מסימני סרים הרי הוא סרים ודינו דין [נ] הגדול לכל דבר. ואם לא נראה בו סימן מסימני סרים עדיין קטן הוא עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד: **יב** הגיע לזמן הזה ולא הביא ה"ז סרים אף על פי שלא נראה בו אחד מסימני סרים. *הגיע לשנת כ' פחות ל' יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי שערות בזקן אע"פ שנולד לו אחד מסימני סרים אינו סרים. אלא הרי הוא בקטנותו עד שיולדו לו כל סימני סרים או עד *שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד: **יג** ואלו הן סימני סרים כל שאין לו זקן. ושערו [ס] לקוי. ובשרו מחליק. ואין מימי רגליו מעלים [ע] רתיחה. וכשמטיל מים אינו עושה [פ] כיפה. ושכבת זרעו [צ] דיהה. ואין מימי רגליו [ק] מחמיצין. ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה [ר] בשרו הבל. וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה: **יד** וסרים זה הוא הנקרא סרים חמה בכל מקום. אבל הבן שחתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו כמו שהעכו"ם עושין הוא הנקרא סרים אדם. וכשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין

זה

א טור אה"ע סימן קע"ב סמג עשין נ"ז :

מגיד משנה

יא הגיע לזמן הזה וכו'. פס מבואר. ומ"ש בן עשרים שנה פחות שלשים יום הוא כפי דעתו הנזכר למעלה בדין הבת וכבר כתבתי שחלקו עליו ז"ל. ואף כאן ג"כ כתוב בהשגות א"א שנכנס שלשים יום בשנת עשרים ע"כ ועיקר: הגיע לזמן הזה וכו'. חילוק זה שכתב רבינו שאם הביא שתי שערות בזקן דבעינן כל סימני סרים ואם לא הביא אין צריך אלא אחד הוא בפרק הערל (יבמות דף פ') איתמר סימני סרים רב הונא אמר עד שיהו כולם ר"י אמר אחד מהם היכא דהביא שתי שערות בזקן כולי עלמא לא פליגי דעד שיהו כולם כי פליגי בשלא הביא ובהלכו' והלכת' כר"י. וא"ת והלא שאין לו זקן הוא אחד מסימני סרים כמו שיתבאר בסמוך וא"כ זה שהביא שתי שערות בזקן היאך אפשר שיהיו בו כל סימני סרים והלא חסר מהם זה כבר תירצו בתוס' דאין לו זקן ר"ל נתמלא זקנו. ומ"מ הלשון שכתב רבינו ולא הביא שתי שערות בזקן אם נראה בו אחד מסימני סרים השיג עליו הר"א ז"ל ואמר דכיון דלא הביא שתי שערות בזקן הרי יש לו סימן אחד מסימני סרים ואין צריך יותר דהא בהד סגי לר"י דקי"ל כותיה. וי"ל לדעת רבינו דאע"ג דלא הביא שתי שערות בזקן אכתי בעינן סימן אחר ולשון הגמרא מוכיח כן דקאמר דפלוגתייהו בלא הביא וקאמר ר"י באחד מהן ואם לא היה צריך לסימן אחר היה לו לומר הרי הוא סרים. ולדעת הר"א ז"ל לא משכחת לה שאחר סימני סרים יועילו כלל אלא הכל תלוי בהבאת שתי שערות בזקן כמו שיתבאר בסמוך בדעתו ז"ל וזה דבר תימה שא"כ למה הוזכרו שאר סימנין ובסמוך יתבאר: ואם לא נראה בו סימן וכו'. שיעור החמש ושלשים שנה ויום אחד מפורש בנדה פרק יוצא דופן (דף מ"ה) עד רוב שנותיו :

יב הגיע לשנת עשרים וכו'. וכבר הזכרתי שהמפרשים ז"ל סוברים שנת עשרים שנכנס בה שלשים יום. ומ"ש רבינו עד שיולדו לו כל סימני סרים הוא מן הסוגיא שהזכרתי היכא דהביא שתי שערות בזקן כ"ע לא פליגי דעד שיהו כלם. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א ולא אפילו נולדו בו השאר (כולם) שהרי חסר סימן זה שהוא גדול מכולם ע"כ והוא מפרש כ"ע לא פליגי דעד שיהו כולם וא"א שהרי חסר מהם סימן גדול זה הילכך אינו נדון כסרים בשום צד כי פליגי בשלא הביא דר"י סבר באחד מהם והרי יש לו שזהו סימן אחד מהם ורב הונא סבר בעינן כולהו. ולפי שיטה זו יש לתמוה לר"י דקי"ל כוותיה וכמ"ש הוא ז"ל למעלה למה הוזכרו שאר סימנים והלא אין מעלין ולא מורידין שהכל תלוי בהבאת שתי שערות בזקן. ודברי רבינו עיקר :

יג ואלו הן סימני סרים וכו'. ברייתא שם פרק הערל (יבמות דף פ':) **יד** וסרים זה הוא הנקרא סרים חמה וכו'. שם מתבאר בסוגיא דסתמא דמתני' הכין :

בן

השגת הראב"ד

* בן כ' וכו' : כתב הראב"ד ז"ל שנכנס שלשים יום בשנת כ' עכ"ל :

* ולא הביא שתי שערות בזקן : א"א אנו אין לנו אלא שזה שלא הביא שתי שערות בזקן הוא סימן סירוס וקי"ל כר"י דאפילו באחד מהם ואין אנו צריכים עוד לסימן אחר עכ"ל :

השגת הראב"ד

* עד שיהיה בן ל"ה וכו' : כתב הראב"ד ז"ל ולא אפילו נולדו בו השאר שהרי חסר סימן זה שהוא גדול מכולם עכ"ל :

לחם משנה

אמה נ"ל דבנים הרי הם כסימנים כדתירצו בפ"ק וא"כ משעת העיבור הוי גדולה ואינה יכולה למאן נמצא דקושיית הגמרא שייכא בין שנאמר שמא תמות בין שנאמר תמות ודאי. ורבינו ז"ל יתרץ דהסוגיא דבפרק נושאין סברה שמא תתעבר ותמות ודלא כסוגיא דפ"ק והם מתחלפות אבל לפירוש קמא שפירש ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל קשה ההיא סוגיא כדפרישית. ויש לייסב דע"כ לא קאמר ה"ה ז"ל דממאנת בין עיבור ללידה אפי' לפירוש קמא אלא לדידן דקי"ל תוך הזמן כלפני הזמן ולכך העיבור שהיה לפני הזמן לא חשיב סימן אלא הלידה שהיא אחר הזמן אבל למ"ד תוך הזמן כלאחר הזמן ודאי דהעיבור אפילו שיהיה בקטנה חשיב סימן ולכך לא תירץ בפרק נושאין דמפכחת לה בממאנת בין עיבור ללידה דאותה הסוגיא אתיא אפילו כמ"ד תוך הזמן כלאחר הזמן ותירץ תירוץ השוה לשניהם. וא"ת לפירוש קמא דאפשר להתעבר בקטנות ולילד בגדלות למה מיהדר הגמרא בפ"ק ממאי דאמר שמא תתעבר ושמא תמות הא יש ליישבו כשנתעברה בקטנות ותלד בגדלות דפעמים היה וכדהקשו שם התוספות ז"ל. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דאז ודאי היה ולא שייך לומר שם שמא תמות כיון שהלידה בגדלות דבתר לידה אזלינן. (ע"כ מצאתי בקונטריסים) :

יא הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות וכו'. לפי מה שפירש הראב"ד ז"ל דהכל תלוי בהבאת שתי שערות א"כ היכי קאמר בגמרא פרק הערל (דף פ':) לא רב נחמן סיכי דיקנא הוה ליה דלפי דעתו אי הוה ליה סיכי דיקנא למה היה אומר אם בשרו היה מעלה הבל איתיב ליה ברת הא בלאו הכי סגי כיון שהיה לו שתי שערות וכי תימא ודאי זו אינה קושיא דסיכי דיקנא אינן שתי שערות אלא נמיחת הזקן קצת ומשום הכי צריך סימן אחר א"כ מה הקשה לו ה"ה ז"ל למה הוזכרו שאר סימנין [הא] לא הוזכרו אלא שיהיה לו סיכי דיקנא דאז ודאי אין דנין אותו כסרים ולא הוזכרו שאר הסימנין וא"כ מה מקשה לו ה"ה ז"ל. ואם לא הבין זה בדברי הראב"ד ז"ל אלא שהוא סבור דסיכי דיקנא הוו שתי שערות א"כ למה אינו מקשה לו הקושיא שהקשיתי. ונראה לתרץ דה"ה ז"ל הבין שהראב"ד ז"ל מפרש דברי הגמרא כך אלא הא דאמר רבה בר אבוה כו' כמאן כרב הונא כלומר ונפשוט מהכא דהלכה כרב הונא כיון דרבה בר אבוה מסייע ליה ולא אתי ככללין דרב הונא ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן ותירץ הגמרא דאי משום הא לא תסייעיה לרב הונא דרבה בר אבוה דעת שליפי יש לו דסובר דאע"פ דיש לו שתי שערות צריך שיהיה לו סימן אחר לשנאמר שאינו סרים ואם כן מיניה לאו סייעתא אבל אינו מפרש הראב"ד ז"ל כמאן כרב הונא כלומר דהוא דוחק דרבה בר אבוה אתי דלא כרבי יוחנן שאם זה הוא הפירוש ודאי שאין מקום לתירוץ הגמרא במה שתירץ דלא אתי כחד מינייהו דכ"ש דהשתא קשה טפי אלא הפי' הוא כמו שכתבתי ולכך לא השיג עליו מדברי הגמרא דרבה בר אבוה דעת שליפי ולא קי"ל כותיה אלא כרבי יוחנן לגבי רב הונא :

יד וסרים זה הוא הנקרא סרים חמה כו'. כתב ה"ה ז"ל ברייתא שם מתבאר בסוגיא דסתמא דמתני' הכין כלומר אל יקשה בעיניך דהבן שנתקו גידיו או חתכו אותן בידי שמים כלומר שנפלו מחמת חולי שלמה נקרא זה סרים אדם ולא סרים חמה דשם נתבאר דסרים חמה לא נקרא אלא מי שהוא ממעי אמו שלא ראה שעה אחת בכשרות כמבואר שם אבל מי שלקה אחר שיצא ממעי אמו בין בידי אדם בין בידי שמים נקרא סרים אדם :

מגדל עוז

הגיע לזמן הזה עד לכל דבר. כתב הראב"ד ז"ל שנכנס ל' יום בשנת עשרים. ועוד כתב על דברי ר"מ ז"ל הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות. א"א אנו אין לנו אלא שזה שלא הביא שתי שערות בזקן הוא סימן סירוס וקי"ל כר"י דאפילו באחד מהן ואין אנו צריכין עוד לסימן אחר עכ"ל: ואני אומר תמיה אני אם יצא דבר זה מפי רבינו הראב"ד ז"ל כי זה תלמוד ערוך הוא כלשון ר"מ ז"ל בשמעתין דסימני סרים דגרסינן (יבמות ק"ב) ת"ר איזהו סרים כל שהוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות ואפי' הביא לאחר מכן הרי הוא כסרים לכל דבריו ובתר הכי גרסינן ר"ה אמר עד שיהו כולן ור"י אמר אפילו באחד מהן ומפרשינן היכא דהביא שתי שערות בזקן כ"ע לא פליגי דעד שיהו כולן כי פליגי בשלא הביא ע"כ. רואה בעיניך כי אפילו שלא הביא שהוא סימן סריסות כדברי הראב"ד ז"ל בעינן סי' א' כדי להחזיקו כגדול לכל דבר ומה שהיה קשה למו"ה והלא סימני זקן אחד מסימני סרים איננה קושיא דבסימני סרים שאין לו זקן קתני דהיינו נורת זקן שהן שערות הרבה במקום אחד אבל שתי שערות לחודייהו לסימן גדול ניתנו וברייתא נמי דייקא דקתני הרי הוא כסרים ולא קתני הרי הוא סרים ש"מ ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל יפה: ואם לא נראה בו סימן וכו' עד מסימני סרים. פרק יוצא דופן (דף מ"ה): הגיע לשנת כ' פחות שלשים יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי שערות בזקן אע"פ שנולד לו אחד מסימני סרים אינו סרים אלא הרי הוא בקטנותו עד שיולדו לו כל סימני סרים או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד: כתב הראב"ד ז"ל ולא אפילו נולדו בו השאר שהרי חסר סימן זה שהוא גדול מכולם עכ"ל : ואני אומר עיקר הלכות אלו שנויות סוף פרק יוצא דופן (דף מ"ז) ומקצתן פרק הערל וכבר הוכחתי בכמוך שדברי ר"מ ז"ל יש להם שרש ועיקר פרק הערל (דף פ'): ואלו הן סימני סרים עד בחזקת גדול: כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שזה היה שטף רוח כו' אע"פ שיש בו כל סימני סרים עכ"ל: ואני אומר נאלמתי דומיה מהשיב מה שלבי אומר על לשון השגה זאת אך אומר כי ר"מ ז"ל לא כתב במשנה התורה הזה מה שהוא מתוך דקדוק אלא מה שהוא תלמוד ערוך ובלשונו השכילנו מאין הוציא דיניו ופסקיו. ואתה תחזה בפסק הזה שהוא שנוי במשנה סדורה ומפורש בגמרא במסכת נדה פרק בא סימן (דף מ"ח) שנינו בא סימן התחתון עד שלא בא העליון או חולצת או מתיבמת בא התחתון עד שלא בא התחתון אע"פ שא"א ר"מ אומר לא חולצת ולא מתיבמת וחכ"א או חולצת או מתיבמת מפני שאמרו איפשר לתחתון לבא עד שלא יבא העליון אבל א"א העליון לבא עד שלא יבא התחתון ואקשינן אע"פ שא"ל והלא בא ופרקינן בא לר"מ אע"פ שא"א לרבנן והדר אקשינן וליתני בא העליון ר"מ אומר לא חולצת ולא מתיבמת וחכ"א או חולצת או מתיבמת ולגא ידענא דמשום דא"א הוא ופרקינן אי לא תנא אע"ר בא"א ה"א רוב תחתון אתי ברישא ומיעוט עליון אתי ברישא ור"מ לטעמיה דחיים למיעוטא ורבנן לטעמייהו דלא חיישי למיעוטא וה"מ בסתמא אבל היכא דבדקו ולא אשכחו מודו ליה רבנן לר"מ דעליון קדים ואתי קמ"ל דא"א דודאי אתי ומגאר סוס נתר והדר שקלינן וטרינן כולם סוגיין סימנ' לר"מ

הגהות מיימוניות

[נ] כר"י דאמר הכי ע"כ : [ס] כדברי חכמים ע"כ: [ע] כדברי ר' יהודה ע"כ : [פ] כדברי אביי ע"כ : [צ] כדברי י"א ע"כ : [ק] כדברי אחרים ע"כ] : [ר] כדברי רשב"א ע"ב :

טו בן י"ג שנה ויום אחד וכו'. זה לא ידעתי מאין הוציאו רבינו וגם לא הבנתי מהו ומי אלו סימנים עליונים שיש באיש ואין לומר הסימנים שהן באשה שהרי אין הדדין משתנין באיש בגדלות כמו באשה ובפרק בא סימן (נדה מח:) אמרו בגמרא גבי אשה דכ"ע אתחתון סמכינן מנא ה"מ דאמר קרא איש או אשה וכו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה מה איש בסימן אחד אף אשה בסימן אחד והקשו אימא או האי או האי ותירצו כאיש מה איש תחתון ולא עליון אף אשה תחתון ולא עליון. ופרש"י ז"ל איש אין בו סימן עליון שאין לו סימן דדין משתנים ע"כ. ואולי שרבינו סובר ומפרש שיש לאיש סימנים עליונים אלא שאין סומכין עליהם ועדיין לא ידעתי מניין לו מ"ש וצ"ע. ובהשגות א"א כ"ל כי זה היה שטף רוח וכו' ואע"פ שיש בו כל סימני סריס עכ"ל:

טז שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכ"מ וכו'. שם (דף נ"ב:) משנה שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכ"מ כדי לכוף ראשן לעקרן דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אומר כדי לקרוץ בצפורן רבי עקיבא אומר כדי שיהיו ניטלות בזוג ובגמ' הלכה כדברי כולם להחמיר. ונראה שרבינו מפרש שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולן. אבל רש"י ז"ל פי' דלקרוץ בצפורן הוי המועט:

שתי

זה מביא סימן לעולם: טו * בן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה ונראו בו כל הסימנין של מעלה ה"ז ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה כיון שנראה בו סימני בגרות מלמעלה ה"ז בחזקת גדול: טז שתי אשערות האמורות בבן ובבת בכל מקום שיעורן כדי לכוף ראשן [ס] לעיקרן. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד [ע] שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג. ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואיל

השגת הראב"ד

* בן י"ג שנה ויום אחד: כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שזה היה שטף רוח ולא עיין בדבריו וטעה במה שסידר בבת כי הבת יש לה סימני בגרות והם סימן עליון אבל הבן אין לו סימן העליון וסימנין האמורים סימני סירוס הם ולא סימני בגרות ועד שיהא בן עשרים קטן הוא אע"פ שיש בו כל סימני סריס עכ"ל:

א טור אה"ע סי' קנ"ה וכסמ"ג שם:

משנה למלך

טז שתי שערות האמורות בבן ובבת וכו'. משנה בפרק בא סימן שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכ"מ כדי לכוף ראשן לעיקרן דברי רבי ישמעאל ר"א אומר כדי לקרוץ בצפורן ר"ע אומר כדי שיהיו ניטלות בזוג. ובגמרא (דף נ"ב) א"ר חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולם להחמיר ע"כ. והנה בשיעורין הללו הי מינייהו שיעור גדול והי מינייהו שיעור קטן. נחלקו בזה גדולי המורים לרש"י כפי גירסתנו השיעור הקטן הוא כדי לקרוץ בציפורן והשיעור הגדול הוא כדי שיהיו ניטלות בזוג והשיעור הבינוני הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן. ורבינו פליג בכל החלוקות כמבואר בלשונו: ויש לדקדק בדברי רבינו דבתחילה כתב שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן והיכי פסיק ותני בשיעור זה והלא קודם זה נמי חשיב שער להחמיר. ועוד יש לדקדק במה שסיים ומשיצמחו וכו' עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהם להחמיר וזה אינו דכיון דהאי לשיעור דכדי לכוף ראשן לעיקרן חשיבי שערות אפי' להקל. וראיתי להרב בעל מעדני מלך שאחר שהעתיק דברי רבינו כתב וז"ל נראה מזה שסובר דר"א ור"ע פליגי בדברי רבי ישמעאל דר"ע ס"ל שיהיו גדולות כדי לכוף בהם אלא שבמה יהיו ניטלות כדי לכוף בהם בהא פליגי ר"א ור"ע וסובר הרמב"ם דנטילת זוג הוא הקטן. וכתב בסוף דבריו דמ"ש בתיו"ט בשם הרמב"ם דשיעורא רבה דכולהו כדי לכוף כו' אינו נכון אלא כדפרישית כאן דלעולם בעינן לכוף ובזה יש שתי שיעורין דר"א ור"ע וסובר דשיעורא דר"ע הוא הפחות ושיעורא דר"א הוא הגדול ע"כ. וכ"כ שם בלחם חמודות ותמה על מרן שכתב לדברי רבינו שסובר שיעור הקודם הוא שיעור ניטלות בפי הזוג ולא הזכיר כדי לכוף כו'. וצ"ע שנראה מזה דמוכח שטרא לבי תרי דהרמב"ם אינו מחזיקה בגדולה בנטילת בפי הזוג א"כ הוא כדי לכוף וצ"ע עכ"ל: ולפי דבריו דברי רבינו הכי מתפרשן דבתחילה כתב דשתי שערות הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן כלומר דזהו העיקר הגדול כדי שיהיה נחשב לשער ואח"כ כתב ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהם להחמיר והכל הוא שיעור אחד דיש בהן לכוף ראשן לעיקרן ע"י הזוג ומש"ה דנין בהם להחמיר בבן ובבת הואיל וצמחו כדי להנטל בזוג כלומר נחשוב אותם לגדולים הואיל וכבר יש שיעור כדי לכוף ראשן לעיקרן ע"י הזוג. ומ"ש רבינו בסוף דבריו ונחשוב אותם לקטנים הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן כוונה היא שלא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן ע"י צפורן כי אם ע"י זוג: ולדידי דברי הרב הנזכר לא שרירין ולא קיימין דכפי דבריו היה לו לרבינו לסיים הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן ע"י קריצת צפורן. ועוד שהרי בר"פ א' מהלכות פרה אדומה דין ד' כתב שכל שערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאין נלקטין בזוג הרי זו כשרה ע"כ. והנה פסק להחמיר שאם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שניטלות בזוג הרי זו פסולה ולא הזכיר כלל שיהיו ניטלות בזוג כדי לכוף ראשן. וכן בריש פ"ב מהלכות טומאת צרעת גבי שער לבן שהוא סימן טומאה כתב וכמה יהיה ארכן כדי שיהיו ניטלות בזוג. וכן בפ"ז גבי שער צהוב שהוא סימן טומאה כתב והוא שיהיו ניטלות בזוג כמו שביארנו בשער הלבן ולא הזכיר בכל אלו הדינים שיעורא דכדי לכוף ראשן לעיקרן. ואילו גבי שער שחור המציל בנתקים כתב שם בפ"ח דין ו' ואינן מצילות עד שיהיו ארכן כדי לכוף ראשן לעיקרן ולא ביאר לנו ע"י איזה דבר בעינן שיהיה בו כדי לכוף ראשן והיה לו לבאר שהוא ע"י קריצת צפורן. אשר על כן נ"ל דגם לרבינו שלשה שיעורין נאמרו במשנה והשיעור הגדול הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן ובשיעור זה חשיב גדול אפי' להקל והשיעור הקטן הוא כדי שיהיו ניטלות בזוג והשיעור הבינוני הוא קריצת הצפורן ובשני השיעורין הללו דהיינו הקטן והבינוני אזלינן לחומרא. ודברי רבינו ז"ל הכי מתפרשן דבתחילה כתב שתי שערות שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרן דהיינו השיעור הגדול דנחשב לגדול בכל התורה אפילו להקל. ואח"כ כתב ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן כו' וכוונתו היא עד ולא עד בכלל כלומר קודם שיבא לכדי לכוף ראשן לעיקרן ויש בזה שני שיעורין דהיינו שיעורא דניטלות בפי הזוג ושיעורא דלקרוץ בצפורן ובשני השיעורין הללו דנים להחמיר כלומר דקודם שיבא לידי שיעור דכדי להנטל בזוג אינו נחשב שיער כלל אפילו להחמיר וכמ"ש בריש הלכות פרה. ומשיתחיל שיעור זה עד כדי שיגיע לשיעור דלכוף ראשן ולא עד בכלל ורמז השיעור האחר דהיינו קריצת הצפורן דנין להחמיר וזהו שכתב נחשב כגדול הואיל וצמחו כדי להנטל בזוג ונחשב לקטן הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן. ודברי רבינו שבפירוש המשנה הכי מוכחי שכתב וז"ל אמרו בש"ס הלכה כדברי כולם להחמיר ויהיה כפי מה שאספר אם יהיו שתי שערות כדי שיהיו ניטלות בזוג אשר הוא הפחות שבשיעורין אינה מספקת ואינה תולה עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן ע"כ, הרי לך מבואר כפי אשר כתבנו: הכלל העולה ממה שכתבנו הוא דגם לרבינו ז"ל שלשה שיעורין נמנו במשנה ולפי דרכו שנה אותם רבי במשנתנו כסדרן ובתחילה שנה סברת רבי ישמעאל שהוא השיעור הגדול ואח"כ שנה סברת ר"א שהוא השיעור הבינוני ואח"כ שנה סברת ר"ע שהוא השיעור הקטן. הן אמת שאני תמיה איך נחלקו שני גדולי עולם רש"י ורבינו ז"ל מן הקצה אל הקצה במציאות דלרש"י יהיה השיעור הגדול השיעור הגדול שבכולן ניטלות בזוג ולרבינו יהיה השיעור הקטן שבכולם ניטלות בזוג. וע"ק לי כמ"ש ה"ה וז"ל ונראה שרבינו מפרש שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולם אבל רש"י ז"ל פירש דלקרוץ בצפורן הוי המועט ע"כ, משמע מדבריו דליכא בין רש"י לרבינו ז"ל חילוק אלא בשיעור הקטן. ולפי מ"ש בשיעור הגדול ג"כ יש חילוק ביניהם דלרש"י השיעור הגדול הוא ניטלות בזוג ולרבינו השיעור הגדול הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן וקושיא זו ג"כ שייכא להסמ"ג עשין סי' נ' שכתב כסברת רבינו ואח"כ כתב ורש"י פירש שכדי לקרוץ בצפורן שהר"א הוא השיעור הפחות שבכולם ע"כ. ולא ידעתי למה לא הביא ג"כ לרש"י במחולק על סברתו בשיעור הגדול דלדידיה השיעור הגדול הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן ולרש"י השיעור הגדול הוא שיהיו ניטלות בזוג. ואחר החיפוש ראיתי לרש"ל בהגהותיו שעל מ"ש רש"י שיהיו נטלות בזוג שיעורא רבה דכולהו כתב וז"ל בספרים אחרים אינו אלא כך כתוב שיהיו ניטלות בזוג וזהו שיעורא רבה והוא עיקר דודאי כדי לכוף ראשן לעיקרן הוא השיעור רבה וכ"כ כל המחברים עכ"ד. ולפ"ז עיקר הגירסא בדברי רש"י כך היא שיהיו ניטלות בזוג וזהו שיעורא רבה ולא גרסינן דכולהו וקרא ליה

לחם משנה

טו בן י"ג שנה ויום אחד כו'. קשה דכיון דרבינו ז"ל מפרש מ"ש בגמרא (נדה דף מ"ח:) מה איש תחתון ולא עליון דלא סמכינן אעליון מנין לו הא דהיכא דלא נבדק תחתון סמכינן אעליון. ונראה לתרץ זה עם קושיא אחרת שיש לי על פי' המפרשים שפירשו מה איש תחתון ולא עליון כלומר דבאיש לא שייך עליון אם כן לדידהו אמאי מהני לר"מ באשה עליון היכא דלא נבדק התחתון דכ"כ התוספות ז"ל בריש פרק בא סימן (שם) דהקשו דלר"מ למה הוזכר עליון ותירצו דאהני דהיכא דבא עליון מסתמא אמרינן גדולה היא ואמרינן כבר בא תחתון וקשה דכיון דאנן ילפינן מאיש דלא שייך ביה עליון כלל א"כ הכא לא מהני עליון כלל ואי אמרת דשאני התם דלא שייך א"כ היכי ילפת מיניה. וזה יתורץ לפירוש רבינו ז"ל והוא סיוע לדבריו דאשה ואיש שוים דלא מהני עליון אלא היכא דלא נבדק התחתון ומכאן יצא לו דבאיש היכא דלא נבדק תחתון סמכינן אעליון דומיא דאשה לר"מ דסמכינן ע"כ אעליון דאם לא אמאי הוזכר לדבריו סימן העליון כדכתבו התוספות:

טז שתי שערות האמורות בבן ובת כו' דנין בהן להחמיר בכל מקום וכו'. קשה דבריש הלכות פרה אדומה כתב רבינו ז"ל היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים וכו' וגוזז במספרים את ראשן המשחיר כו' הולך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג והשתא כיון דדנין להחמיר בפרה ובנגעים ובכ"מ כמבואר בגמרא הי"ל שם דצריך שישאר מן השער כדי שיכוף ראשו לעיקרו דינטל בפי הזוג דילמא אינו שער והו"ל כאילו אינו וצ"ע. ועוד קשה דבפרק ב' דנגעים לא הזכיר רבינו ז"ל אלא נטילת הזוג ואיכא למטעי דהוי טומאת ודאי ואינו אלא טומאת ספק ונפקא מינה דלא מייתי עלה קרבן והיה לו לבארו גם קשה דבפ"ב דנגעים כתב שאפילו דהלבין כל שהוא אזלינן בתר עיקרו ובפרה כתב דבעינן בעיקר כדי נטילת הזוג. ויש לחלק בפרה דכיון דאיכא שער בעינן שיהיה השיעור של שער. אדום אבל בלבן כל מדלית העיקר שהוא לבן הוי כאילו אין שם שער ולכך פסול והבן זה. ועל קושיא האחרת י"ל דסמך על מה שכתב כאן. ובשם הר"י קורקוס כתב הרב ב"י בהלכות פרה שתירץ דסובר רבינו ז"ל דלא נאמר הלכה כדברי כולן להחמיר אלא גבי בן ובת דוקא. וזה אי אפשר דבפרק שמיני כתב גבי שער שחור דאינו מגיל עד שיהא כדי לכוף ראשו לעיקרו ועוד דהכא כתב דנין להחמיר בכל מקום. אלא מקום יש לתרץ כמו שתירץ הר"י קורקוס ז"ל בתירוץ ב' שכתב שם הרב ב"י ז"ל בשמו יעויין שם ע"כ בקונטרס:

שתי

מגדל עוז

לר"מ וקשיא לרבנן ומשנינן נמי לרבנן דוק מינה סתמא לסדיא דהיכא דהוי סתמא ולא בדקו מלמטה הלכה כרבנן דאינון רבים לגבי ר"מ וכ"פ ר"י אלפס בהלכות יבמות פרק ב"ש ואפילו תמצא לומר מאן חכמים ר' יהודה הא קי"ל דר"מ ור' יהודה הלכה כר"י וזהו לדברי הכל וכפשטות התלמוד שאמר נ"מ בסתמא וזהו סוף הפיסקא הזאת שכתב ר"מ ז"ל ומן הכתם מיתזי דודאי אתו ודינו כגדול אבל היכא דבדקו ולא אשכחו איכא למימר לא אתו ואיכא למימר אתו ונתור והתלמודא נמי מספקא ליה בה"א כו' וכי אמר קמ"ל אקשינן ומשנינן ולא איתברר לן דעתייהו דרבנן גופייהו אי מודו לר"מ היכא דבדקו אי לא הילכך ה"ל ספק קטן ספק גדול והם הם דברי ר"מ ז"ל בתחלת זאת הפיסקא דמיירי כשבדקו וסוף דבריו הוכיחו על תחלתן מדסופן בשלא בדקו מכלל דתחלתן כשבדקו ולא מצאו ולכך הוא ספק ושמא תאמר שכל הסוגיא מוכחת שאין כל אלו הדברים אמורים אלא בבת אבל לא בבן וכאשר חשב הראב"ד שלמדה מכסיא שמעתא דפרק יוצא דופן (דף מ"ו) שהיא אמורה בבת בשמעתין דתוך זמן כלפני זמן וכן משמע מדמקשינן עלה דמתניתין ריש פרק בא סימן (דף מ"ח) בשלמא לר"מ היינו דכתיב שדים נכונו ושערך צמח וכו' ועוד אקשינן בשלמא לר"מ היינו דכתיב בעשות ממצרים דדיך למען שדי נעוריך כו' אלמא דבבת דוקא מיירי משיב אני הא חזינן דהגהו דיוקי דפרק יוצא דופן וריש פרק בא סימן אחד הם ואם בבת בלבד נאמרו תרתי למה לי ועוד שפיל לסוף סוגיין גופה דריש בא סימן דשיילינן בה לאלתר בתר דשני הני קראי לרבנן כמו לר"מ ואמרינן דכ"ע מיהת אתחתון סמכינן מנא ה"מ אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מה איש בסימן א' אף אשה בסימן א' והדר אקשינן ואימא או האי או האי ומסדרינן כאיש מה איש תחתון ולא עליון אף אשה תחתון ולא עליון תניא נמי הכי אר"א בר' צדוק כו' למדנו כי עיקר הוא הבן והוא המלמדנו על הבת ומשנתנו נמי סתמא מיתניא בין בבן בין בבת וסוגיית הגמרא שייכא תרווייהו בבת ומשום דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה ואקדמה והדר אוכח לגבי הבן מעיקר קרא ובזה נתבררו דברי ר"מ ז"ל: שתי שערות האמורות עד ונשרו. פרק בא סימן (דף מ"ס):

הגהות מיימוניות

[ס] כדברי ר' ישמעאל ע"כ: [ע] כדברי ר' עקיבא ע"כ:

יז שתי שערות וכו' צריכות שיהיו וכו'. שם בגמרא (כ"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל שתי שערות שאמרו אפילו אחת על הכף ואחת על הגבים תניא נמי הכי שתי שערות שאמרו אפילו אחת בגבה ואחת בכרסה אחת על גבי קשר אצבעותיה של יד ואחת על גבי קשר אצבעותיה של רגל דברי ר"ש וכו' רבנן אמרי (רב חסדא) עד שיהו שתי שערות במקום אחד ע"כ, ופסקו בהלכות כרבנן ופי' רבינו שמקום אחד הוא בית הערוה בדוקא אבל קצת המפרשים פירשו דרבנן לא נחלקו אלא שיהו במקום אחד אבל כיון שהם במקום אחד אפילו בקשרי אצבעות יד או רגל הן סימן אבל ודאי גבה וכרסה שאמר הכל הוא בערוה וגבה תקום תפוח שעל הערוה וכרסה ששפי הערוה אבל גבה וכרסה ממש ודאי אין מועילין אלו דבריהם ז"ל ולזה הסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל: ושיהיה בעיקרן גומות. שם א"ר חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין שערות ודעת רבינו דלא פליגי אהדדי וכ"כ שם: ומ"ש אפילו שתיהם בגומא אחת. מחבר שם בסוגיא: **יח הבת** שהביאה ב' שערות וכו'. בפרק יוצא דופן (נדה מ"ו) מחלוקת ופסק כחכמים שאומרים כן:

במה

הואיל ולא הגיעו לכוף [א] ראשון לעיקרן: **יז** שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה כולו מקום סימנין בין למעלה בין למטה בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום *אחד. [ג] ושיהיה בעיקרן גומות. ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן. נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אלו סימן. חזקה אין גומא בלא [ג] שיער ושערות היו בהן ונשרו: **יח** הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתים עשרה שנה והבן שהביא בתוך י"ג שניהם שומא

כמו

יז שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום וכו' וצריכות להיות במקום אחד. איני יודע מה פי' במקום אחד דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא כמ"ש ה"ה שפירש מקום אחד דקאמרי רבנן [בית הערוה בדוקא] לא היה צריך לכתבו שכבר כתב צריכות שיהיו במקום הערוה ואם לומר שבמקום הערוה עצמו צריכות להיות שתיהן למעלה או שתיהן למטה או שתיהן על איברי הזרע אבל אחד למעלה ואחד למטה או אחד על איברי הזרע לא, זו מנין לו:

כשבודקין

* טור אה"ע סימן קנ"ה קע"ב סמג עשין נ':

לחם משנה

יז שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה וכו'. מ"ש ה"ה ז"ל אבל ודאי גבה וכרסה ממש כו' הביא זה בשם המפרשים לפרש לשון רבינו ז"ל מאין יצא לו בית הערוה וה"ק דגבה וכרסה הוא מקום הערוה ומ"מ קשה מאין יצא לו להרמב"ס ז"ל דמאי דקאמרי רבנן עד שיהו שתי שערות וכו' לא קאי אפילו אמאי דקאמר אחד בקשרי אצבעותיה של יד ובמה שיהיו במקום אחד סגי וכפירוש המפרשים ז"ל ואם נאמר דלשון במקום אחד משמע ליה לרבינו ז"ל שהוא מקום המיוחד שהוא בית הערוה ונדקדק זה בלשון ה"ה ז"ל שכתב ופירש רבינו ז"ל שמקום אחד הוא מקום הערוה בדוקא זה אי אפשר שהרי כתב רבינו ז"ל וצריכות להיות במקום אחד משמע דס"ל דמקום אחד דקאמרי רבנן כפשוטו ומ"ש ה"ה ז"ל ופירש רבינו הכוונה לומר דלדעת רבינו ז"ל קאי במקום אחד לגבה וכרסה ולא למאי דקאמר אחד על מקום קשרי אצבעותיה כמו שפירשו המפרשים. ואולי הסברא הכריח לרבינו ז"ל לומר כן או שום מקום נתגלה לו שהוכרח לומר כן וצ"ע: ושיהיה בעיקרן גומות וכו'. כתב ה"ה ז"ל ודעת רבינו ז"ל דלא פליגין אהדדי. קשה דמי הכריחו לומר כן דאע"פ דפליגי פסק כרב אדא בר אהבה בגומות אע"פ שאין בו שערות ושתי שערות בגומא אחת. וי"ל דמ"מ מדכתב הלשון של רב הונא שאמר צריך שיהיה בעיקרן גומות משמע דדעתו דלא פליגא. ומ"מ מה שכתב ונראה כן מן הגמרא לא ידענא מנא ליה:
חזקה אין גומא וכו'. אין להקשות דילמא יש שערות קטנות פחות מכדי ליטול הזוג דכיון דנשרו ודאי גדולים הוו דאי לא לא הוו נשרי:

כשבודקין

משנה למלך

ליה רבה שהוא גדול יותר מכדי לקרוץ בצפורן הנאמר לפניו. ולפ"ז אתו דברי המשנה כסדר הזה דבתחילה הביא סברת רבי ישמעאל שהוא השיעור הגדול ואח"כ הביא סברת ר"א שהוא השיעור הקטן שבכולם ואח"כ הביא סברת ר"ע שהוא השיעור הבינוני ובהכי א"ש דברי הסמ"ג וכ"ה שלא הביאו לרש"י שחולק אלא בשיעור הקטן אבל בשיעור הגדול כולן שוין שהוא כדי לכוף ראשן לעיקרן. ואף דבשיעור הבינוני הם חלוקים דלרבינו הוא כדי קריאת לצפורן ולרש"י כדי שיהיו ניטלות בזוג בזה לא נפקא לן מידי לענין דינא דבין שיהיה שיעור בינוני או שיהיה שיעור קטן דנין בו להחמיר. אבל בשיעור הקטן איכא נפקותא לענין דינא דכל שלא בא לכדי שיעור הקטן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אינו חשוב שיעור כלל ואפי' להחמיר. וכן הוא סברת מרן ז"ל דבשיעור הגדול ליכא פלוגתא כלל ולדברי כולם הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן שהרי בשלחנו הטהור סימן קנ"ה ס"ח כתב וז"ל שיעור אורך שתי שערות משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בזוג או לקרוץ בצפורן חשיבא גדולה למיאון אבל אינה חשיבא גדולה לחליצה עד שיהא בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן ע"כ. הרי דבשיעור הקטן רמז למחלוקתם של ראשונים ז"ל אך בשיעור הגדול לא רמז שום מחלוקת דלדברי כולם השיעור הגדול הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן. ודעת הרי"ף כפי מ"ש הרב הנמוקי בס"פ ב"ש הוא כרש"י שכתב וז"ל ומשיהיו נקרצות בצפורן לא תמאן ולא תחלוץ עד שיהיה בהם שיעור לכוף ראשן לעיקרן ע"כ לשון רבינו אלפסי בהלכותיו. וכל זה כתב הרא"ש ס"פ בא סימן וכ"כ הטור סימן קנ"ה וכתב בסוף דבריו וז"ל והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג חשובה גדולה ויראה מדבריו שהוא קודם קריאתן בצפורן ע"כ. ולא ידעתי מאי אתא לאשמועינן דהדברים פשוטים הם דהא קי"ל הלכה כדברי כולם להחמיר. ודע שבעת לא מצאתי חבר לרבינו ז"ל אלא הסמ"ג: **וראיתי** לרבינו ירוחם בחלק אדם נ"א כמ"ד דברים תמוהים בעיני שכתב וז"ל וכאורך השערות הלכה כדברי כולם להחמיר הילכך משיהיו נקרצות בצפורן לא תמאן ולענין חליצה לא תחלוץ עד שיהיו ארוכים כל כך כדי שיהיו ניטלים בזוג המספרים או שתכוף ראשן לעיקרן ע"כ. ויש להתמה עליו דהוה ל"ל שלא תחלוץ עד שתביא בשיעור הגדול וכ"ת דהרב ז"ל הוה גריס ברש"י כגירסתנו דהיינו דניטלות בזוג הוא שיעורא רבה דכולהו ונסתפק אם השיעור הגדול הוא ניטלות בזוג כרש"י או אם הוא כדי לכוף ראשם לעיקרן כדברי רבינו ז"ל. א"כ הול"ל דלא תחלוץ עד כדי שיהו ניטלות בזוג וכדי שתכוף ראשן לעיקרן דספיקא דאורייתא הוא. וע"ק דלמה בשיעור הגדול חשש למחלוקתם של ראשונים ז"ל ולענין שיעור הקטן לא חשש שהרי כתב דמשיהיו נקרצות בצפורן אינה ממאנת וזהו כסברת רש"י ז"ל ואילו לרבינו ז"ל כדי שיהיו ניטלות בזוג הוא השיעור הקטן. ועלה בדעתי לומר דרבינו ירוחם ז"ל ס"ל דשיעורא דניטלות בזוג ושיעורא דכדי לכוף ראשן אידי ואידי חד שיעורא הוא שהוא השיעור הגדול ומאן דבעי למבדק בזוג בודק ומאן דבעי למבדק בכפיפת ראשן לעיקרן בודק ואין כאן אלא שני מחלוקות דהיינו שיעור קטן שהוא לקרוץ בצפורן ושיעור גדול דהיינו ניטלות בזוג או לכוף ראשן לעיקרן. ומה שהביאו לזה הוא אומרם בגמרא הלכה כדברי כולם להחמיר ואי אמרת דאיכא ג' מחלוקות דהיינו שיעור קטן ושיעור בינוני ושיעור גדול למאי הלכתא לומר דהלכה כ"כ כמאן דאית ליה שיעור בינוני דאי לחליצה בעינן שיעור גדול ואי למאן בשיעור קטן סגי וא"כ סברת מ"ד שיעור בינוני אינו מעלה ומוריד כלל ולאיזה תכלית נפסוק הלכה כמותו ומכח זה הכריח דאין כאן אלא שני מחלוקות דהיינו שיעור קטן ושיעור גדול אלא דבשיעור גדול איכא ב' בדיקות דהיינו או כדי שיהיו נטלות בזוג או כדי לכוף ראשן לעיקרן: **שוב** ראיתי שדברים הללו לא ניתנו להאמר כלל חדא דהי מתניתין קביתיה אימא דבשיעור הקטן איכא שתי בדיקות דהיינו או כדי לקרוץ בצפורן או כדי שיהיו ניטלות בזוג ואידי ואידי חד שיעורא הוא אך בשיעור הגדול ליכא כי אם חד שיעורא ולפ"ז הוו אתו דברי המשנה יותר מכודרים דבתחילה הביא סברת ר"י שהוא השיעור הגדול ואח"כ הביא סברת ר"א וסברת ר"ע שהוא שיעור הקטן ואידי ואידי חד שיעורא ומאן דבעי למיבדק בהאי בודק ומאן דבעי למיבדק בהאי בודק. ועוד דמנ"ל לר"י ז"ל לומר פירוש חדש שלא הוזכר לא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים. והנראה אצלי דט"ס נפל בספרים והשני חלוקות דנקט גבי חליצה הם גבי מיאון. וכן היא הגירסא הילכך משיהיו נקרצות בצפורן או כדי שיהיו ניטלות בזוג לא תמאן ולענין חליצה לא תחלוץ עד שיהיו ארוכים כל כך שתכוף ראשן לעיקרן. והנה הרב ז"ל הבין בדברי רש"י כאשר כתבנו דדוקא בשיעור קטן נחלקו רש"י ורבינו ז"ל דלרש"י הקטן הוא קריאת הצפורן ולרבינו היא ניטלות בזוג ובשיעור הגדול לא נחלקו ואליבא דכ"ע הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן וחשש להחמיר וכתב והלכך ומשום ספק ניטלות בזוג או קריצת צפורן לא תמאן עד שיהיו בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן ובהכי אתי שפיר: (*א"ה ומ"ש עוד הרב המחבר בדין שתי שערות יתבאר ברפ"ב מהלכות טומאת צרעת כי שם ביתו יע"ש):
יח הבת שהביאה שתי שערות וכו'. פלוגתא דתנאי בפרק יוצא דופן (דף מ"ו) ופסק כחכמים כמ"ש ה"ה ז"ל. ודע דבפרק ד' אחין תנן שנים שקדשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבים משום אשת איש היו אחים משום אשת אח ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה ואם היו נדות משום נדה. ופריך בגמרא מאן האי תנא דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת לאחר כו' ומסיק ואב"א כאיסור בת אחת ואליבא דר"ש ופריך בשלמא כולהו משכחת לה דהוו אינהו שליה וגוו אינהי שליה ופגע בליה בשניה אלא נדות היכי משכחת לה א"ר עמרם אמר רב בשופעות מתוך י"ג לאחר י"ב לאיתיובי אינהו מתוך י"ב לאחר י"ב לחיובי אינהי ע"כ: **והשתא** איכא לעיוני טובא בשמעתין דהני שתי שערות בהיזה זמן הביאום אם בתוך י"ב לנקבה וי"ג לזכר הא אמרינן דלא מהני דשומא נינהו כמ"ש רבינו ז"ל וכ"כ הטור ז"ל סימן קנ"ה. ואי לאחר זמן א"כ לא חלו לא הקידושין ולא הנדות כאחת דאי אפשר לגמלם ולומר דלארבעתם באו שתי שערות כאחת וזה פשוט בסוגיא דאפילו בקידושין לא הוה משכח ליה שיהולו בבת אחת אלא בדשוו שליח וכמו שמבואר בגמרא כ"ש בהבאת שתי שערות דאפשר דאחד הביא קודם ונעשה גדול קודם חבירו. (*א"ס עיין בחידושי הרשב"א (יבמות דף ל"ד) מ"ש ליישב קושיא זו). וכבר הראיתי קושיא זו לפני רבותי ואחד מגדולי הדור תירץ דהכא מיירי שהביאו סימני סריס ואיילונית דלא בעינן שתי שערות אלא למפרע כשתשיכה ראש השנה של י"ג לנקיבה שהוא י"ד לזכר נעשו גדולים וכמבואר כל זה בדברי רבינו בפירקין. וא"ת אי בדהביאה סימני איילונית א"כ אין כאן קידושין כלל משום דהוו קידושי טעות וכדתנן רפ"ק דיבמות. י"ל דמשכחת לה בדברים בשעת הקידושין שאף אם תמצא איילונית שהיא מקודשת דהא לכ"ע בדהכיר בה מקודשת. ואף שדברים הללו ניתנו ליאמר מ"מ לא יבצר מהדוחק דכל כי האי הוה ליה לרש"י לפרושי: (*א"ס לכאורה יקשה בעיניך על תירוץ זה דהא מוסכם מכל הפוסקים כמ"ש הטור א"ס סימן קנ"ה ות"מ סימן ל"ה ורל"ס דסימני סריס לא מהני בתוך כ' שנה. ורציתי לרש"י ז"ל בפרק מי שמת (דף קנ"ה:) וז"ל ואי נולדו בו סימני סריס מקמי דליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא סמכינן למחשביה סריס כו' יע"ב. משמע מדבריו דמי שהביא שתי שערות ונולדו בו סימני סריס מחשיבין ליה כגדול ואף ע"פ דשערות לחוד בתוך י"ב שומא נינהו וסימני סריס לחוד בתוך כ' לא מהני מ"מ בהצטרפם יחד נעשה גדול. וכן משמע מדברי הטאה"ע סימן קע"ב ס"ה שכתב וז"ל בד"א דעל ידי הסימנים נידונים כסריס כו' כשיהיו בהם הסימנים אחר שיהיו בני עשרים שנה אבל קודם לכן אפילו שיש בהם סימני סריס ולא הביאו שתי שערות אין נדונין כסריס ועיין בתשובת הריב"ש סימן תע"ד הביאו מרן הב"י אה"ע סימן קע"ב ועיין בתוספות פרק הערל (דף פ':) ד"ה כדהביא ועיין בדברי הרב המחבר פ"ד מהלכות עבדים. ועי"ל במ"ש הריב"ש סימן תס"ח הביאו מרן הב"י ח"מ סימן רל"ה וז"ל. אמנם יש הפרש בין הבאת שתי שערות לסימני סריס דבהבאת שתי שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא משעה שיביאם ואילך ובסימני סריס מבן עשרים נעשה גדול למפרע מבן י"ג ויום אחד כו' יע"ש והיא סברת הרמ"ס. ובפרק הערל (דף פ') אתמר אבל חלב מבן י"ב ויום אחד עד בן י"ח ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכאן הביא שתי שערות רב אמר נעשה סריס למפרע יע"ש ודוק):
וראיתי לסטור סימן קנ"ה שכתב וז"ל ור"ת כתב שאם הביאה שתי שערות ביום אחרון של שנת י"ב חשיבא שפיר גדולה ע"כ וכן הוא דעת הרא"ש בפרק בא סימן יע"ש. וא"כ כפי סברת ר"ת והרא"ש הלזו לא קשיא ולא מידי דמיירי שהביאו שתי שערות ביום אחרון של שנת י"ב לנקבה שהוא יום אחרון של י"ג לזכר ואף ע"פ כן עדיין קטנים הם כל שלא השכה ר"ה שהיא שנת י"ג לנקבה וי"ד לזכר וכשתשכה נעשו גדולים כולם בבת אחת וחלו עליהן הקידושין והנדות כאחת. ודע שלדברי החולקים על סברת ר"ת והרא"ש ז"ל והית לסו דאם הביאה שתי שערות ביומא דמישלם י"ב לנקבה דלא מהני כלל דשומא נינהו וכמו שייחס מרן הב"י שם דרבינו ז"ל לית ליה סברת ר"ת. נ"ל דהם אינם מפרשים סוגיא זו כפירש"י אלא כפירוש התוספות והרז"ה: (*א"ס ולקמן פ"ד מהלכות אלו דין ז' אגיגה פא עמך מאי דשקיל וטרי הרב המחבר על דברי רש"י בפירוש הסוגיא יע"ש). ולדידהו הדברים כפשטן

ואין

הגהות מיימוניות

[א] רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כדברי כולן להחמיר כדאיתא במסכת נדה ורש"י פי' שכדי לקרוץ בצפורן הוא השיעור הפחות שבכולן, מס"ה: [ב] כרבנן דבי רב אשי דאמרי הכי וכתב רבינו יהודה פר"ח וכרבנן קי"ל לענין חליצה אבל למיאון בכל מקום שהיא הביאה שתי שערות יש לחוש לומר גדולה היא ולא ממאנת דהלכה כדברי כולן להחמיר כן פי' [...] גאון אחד וכ"ג לר"י ע"כ כתב רבינו יהודה כמ"ה: [ג] כר"ב גלביו אמר רב אדא:

מגדל עוז

הבת שהביאה עד לנקבה אינו סימן. פרק יוצא דופן (דף מ"ה):

ים בפה דברים אמורים כשנבדקו בתוך הזמן וכו׳. זה פשוט ומתבאר בסוגיא בפרק בא סימן וכתב הרמב״ן ז״ל וקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין לא מצינו בגמרא דינה מפורש ויש אומרים שמטילין אותן לחומרא כדין כל שאר הספיקות ע״כ דבריו ז״ל:

כ כשבודקין הבת וכו׳. פרק בא סימן (שם מ״ח) תנו רבנן כל הנבדקות נבדקות על פי נשים וכן היה רבי אלעזר מוסר לאשתו ור׳ ישמעאל מוסר לאמו ופסק רבינו הלכה כמותו ויש שם תנאים חולקים בברייתא וכפסק הזה נראה מן ההלכות וכן הסכימו הרמב״ן והרשב״א ז״ל:

כא כל השנים האמורות בבן ובבת וכו׳. זה מבואר בהרבה מקומות ובירוש׳ בנדרים אמרו אמר רבי אבין אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי בת ג׳ שנים ויום אחד נמלכו ב״ד לעברו הבתולים חוזרין ואם לאו אין חוזרין ע״כ. (ועוד מבואר שם) וביאור זה הירושלמי הוא שרבי אבין היה אומר שמשפטי התורה אינם כלום כפי שכלנו שהרי בת שלש שנים ויום אחד אם היא אמת אים כגון שקידשה אבי׳ הבא עליה בחנק ופחות מכאן פטור והטעם לפי שפחות מכאן הבתולים חוזרים ואין ביאתו ביאה וא״כ היאך אפשר שתהיה חזרת הבתולים שהוא דבר טבעי בה תלויה בעיבורו של חדש אלא שהשם יתעלה גזר כך וזהו לאל גומר עלי:

אין

כ כשבודקין הבת בין בתוך הזמן וכו׳. כתב הרמ״ך לא נהירא שיהו הנשים נאמנות תוך הזמן דר׳ יהודה ור״ש הלכה כר׳ יהודה דהתורה לא האמינה אשה לעדות אבל אחר זמן כיון דמסייע חזקה דרבא דחזקה הבי״א סימנין האשה נאמנת וכ״פ הרי״ף וצ״ע מה שפסק זה הרב עכ״ל:

אמר

כמו שביארנו. אע״פ שאותן שערות במקומן הם עומדות אחר י״ג לזכר ואחר י״ב לנקבה אינן סימן: יט בד״א כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו שם שתי שערות הרי הן בחזקת סימנין. ואין אומרין שמא קודם זמן צמחו כדי שיהיו שומא: כ כשבודקין [א]הבת בין בתוך הזמן שהוא כל שנת י״ב בין קודם זמן זה בין לאחר הזמן בודקין על פי נשים כשרות ונאמנות. ואפילו אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה: כא כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין ובכל מקום אינן לא שני הלבנה ולא שני החמה אלא שנים של סדר העיבור שהן פשוטות ומעוברות ע״פ ב״ד כמו שהם קובעין אותן כמו שביארנו

[א] טור אה״ע סי׳ קנ״ה סמג שם:

לחם משנה

כ כשבודקין את הבת בין תוך הזמן וכו׳ בין קודם זמן וכו׳ בודקין ע״פ נשים כשרות וכו׳. ה״ה ז״ל הבין בדברי רבינו ז״ל דבברייתא (נדה דף מ״ח:) שלש מחלוקות ורבנן ס״ל בין לפני הפרק בין תוך הפרק בין אחר הפרק נשים בודקות אותן ורבי יהודה ס״ל דתוך הפרק אין בודקין ור״ש סבר אף תוך הפרק נשים בודקות ולאחר הפרק להחמיר ולא להקל והיינו דפליגי אדרבנן דלרבנן בין להחמיר בין להקל ולר״ש להחמיר דוקא והיינו להאיבעית אימא דאמר בגמרא דר״ש ולאחר הפרק ולית ליה כו׳ אבל ללישנא קמא דנאמנות וכו׳ לכאורה נראה דהם דברי ר׳ יהודה ולא הוו אלא ב׳ מחלוקות דר״ש ות״ק הוו דבר אחד ופסק רבינו ז״ל כלישנא בתרא וכרבנן. אבל הרמ״ך ז״ל סובר דליכא בברייתא אלא ב׳ חלוקות דר׳ יהודה ור״ש ולכך השיג על רבינו ז״ל דהלכה כר׳ יהודה לגבי ר״ש וא״כ הו״ל למפסק כר״י. ודבר תימא הוא זה דהא אמרו דרבי יהודה סבר תוך הפרק כלאחר הפרק וכבר אפסיקא הלכתא בפרק יוצא דופן דתוך הפרק כלפני הפרק וכ״פ רבינו ז״ל לעיל אלא שקשה טובא לזה מ״ש ה״ה ז״ל דכפסק הזה נראה מן ההלכות דבהלכות אמרו דבחלילה ומיאון נאמנות משום חזקה דרבא משמע דהיכא דליכא חזקה דרבא נאמנות להחמיר ולא להקל וא״כ איך כתב ה״ה ז״ל דכ״כ מן ההלכות. לכך נ״ל לומר בדוחק דרבינו ז״ל פוסק כי הא דנאמנות להחמיר ולא להקל אלא דתוך זמן כיון דהשתא לא מהני נאמנותם לא להחמיר ולא להקל אע״פ דלבסוף מהני נאמנותם להחמיר ולהקל דהיינו בתר י״ב לא איכפת לן וכ״נ שהבין הרב ב״י בטוא״ע יעויין שם. ועל מה שהשיג הרמ״ך אם נאמר דכוונתו להשיג על רבינו ז״ל מה שכתבתי דלא היל״ל דנאמנת האשה להחמיר ולהקל כשהוא תוך זמן דליכא חזקה דרבא אם כוונתו כך קשה דלא היה לו להקשות משום דהלכה כר״י דבין לר״ש בין לר״י הוי הכי דע״כ לא פליג ר״ש אלא משום דאית ליה דתוך הפרק כלפני הפרק ומהני נאמנות להחמיר אבל להקל ודאי דמודה דלא מהני ע״כ אמרתי שלא נתבררו לי דבריו (ע״כ) מקונטרס אחר:

ומומחה

משנה למלך

ואין צורך לדוחקים הללו אלא דמיירי בשקדשו כשהם גדולים וכמבואר שם בדבריהם יע״ש:

יט בד״א כשנבדקו בתוך הזמן וכו׳. כתב ה״ה וז״ל פשוט ומתבאר בסוגיא בפרק בא סימן וכתב הרמב״ן ז״ל וקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין לא מצינו בגמרא דינה מפורש וי״א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר הספיקות עכ״ד. נראה לפרש דברי הרמב״ן דמיירי בקטנה שלא ידעו מספר שנותיה והביאה סימנין ועכשיו היא גדולה בודאי ויש בה אותם סימנין עצמן שבזמן ספק שנותיה ואי אמרינן שהיתה קטנה אז הוו להו שומא ולא מהני מה שהגיעה לכלל שנותיה דאין כאן סימני גדלות. ולכך נסתפק הרב דלמא חשבינן לה אז כגדולה כיון שבאו לה סימנין ושמא הגיעה לשנותיה כיון שעכשיו בודאי היא גדולה ויש לה סימנים ג״כ ולכך הוצרך לדברי יש אומרים שמטילין אותה לחומרא. אבל בקטנה שנסתפקו בשנותיה והביאה סימנים אם דנין אותה עכשיו כגדולה בודאי כדי שתחלוץ להקל לא עלה על דעת הרב לומר שדנין אותה כגדולה דדילמא קטנה היא ושומא בעלמא נינהו ומי מוציאנו מידי חשש זה להקל. והוצרכתי לבאר זה מפני שראיתי למהרח״ש בסימן ל״א שהבין הדברים ככתבם ונפלאתי עליו דמנ״ש ה״ה דברים אלו על דברי רבינו הכא גבי נבדקה תוך הפרק משמע דעל זה הוא שנסתפק הרמב״ן ז״ל ודו״ק: (*א״ה עיין בתשובת מהרימ״ט ח״א סי׳ י״א ומהראנ״ח ח״א סימן כ״ו ומהרשד״ם אה״ע סימן ר״ז ובעל אפרים סי׳ קי״ב דכולהו קיימי בחדא שיטה בפירוש דברי הרמב״ן ועיין מהריב״ל ח״ד סימן ט׳):

כא כל השנים האמורות וכו׳. בפ׳ יוצא דופן (ד׳ מ״ז:) תניא שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה שש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת כולן מעת לעת ע״כ. ופרש״י מעת לעת מיום ליום ולא אמרינן למנין עולם ע״כ. והנה בכל דבר התלוי במספר השנים יש בו חמש חלוקות. האחת הוא בתחלת המספר שאפשר שיום ראשון יעלה במספר השנים בשנה אחת כגון מעשר בהמה דקי״ל דאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת וקי״ל דהנולדים בכ״ט באלול אינן מצטרפין עם הנולדים באחד בתשרי וכן לגבי ערלה ונטע רבעי קי״ל דבאחד בתשרי הוי ר״ה שלהם. החלוקה השנית דנהי דבתחלת המספר בעינן י״ב חדש להחשיבו כשנה מ״מ בסוף המספר יום אחד או שלשים יום למ״ד חשיב שנה וכההיא דאמרינן בפ״ק דר״ה דלר״מ פר הוי בן שלש שנים בשתי שנים ויום אחד או שלשים יום חשיב בן שלש שנים. החלוקה השלישית דבין בתחלת המספר בין בסוף המספר בעינן שנים שלימות והיינו הנך דתנן בס״פ יוצא דופן שכתבנו דבעינן שנים שלימות בין בתחלת המספר בין בסופו. החלוקה הרביעית דבעינן שנים שלימות מעת לעת ממש ונפקא מינה לשעות וכגון הסיא דאמרינן בפ״ב דזבחים דשעות פוסלות בקדשים כגון כבש דרחמנא אמר שיהיה בן שנה ואם נולד בר״ח ניסן לעת ערב אף שבר״ח ניסן הבא בתחלתו נמלא שנכנס בשנה שניה שכבר שלמו לו י״ב חדש מ״מ מותר להקריבו בר״ח ניסן עד הערב לפי שלא שלם לו שנה תמימה מעת לעת משעת הלידה עד הערב. ונמלא שדבר זה הוא קולא לגבי קדשים דאי לאו האי דינא תיכף שנכנס ר״ח ניסן היה נפסל הכבש וכן בבתי ערי חומה הוי דומיא דקדשים וכדאיתא בפרק ב׳ דערכין. ולפי זה אם מכר לו בית בר״ח ניסן בערב יכול לגאול בר״ח ניסן עד הערב. ובשאר השנויים כאן לא נתבאר אי בעינן מעת לעת ממש דומיא דקדשים ובתי ערי חומה או לא. והתוספות כתבו דדוקא גבי קדשים ובתי ערי חומה בעינן מעת לעת ממש לשעות אבל באחריני לא בעינן מעת לעת לשעות. וכ״כ התוספות שם (דף מ״ד) ד״ה שלשים דהא דאמרינן דקטנה בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה תיכף שנכנסה בתחלת יום ראשון של שנה רביעית מתקדשת ולא אזלינן בתר שעת הלידה. ונראה דה״ה בכל הני דתנן בשיעור קטן וקטנה כגון בן תשע שנים ויום אחד וכן י״ג שנים ויום אחד ובת י״ב ויום אחד תיכף שנכנס היום הראשון כשלם השיעור הכוא דהאי יום אחד דתנינן בכולהו הוא לומר דבעינן השנים שיהיו שלימות דלא נימא יום אחד בשנה או שלשים יום חשיב שנה דומיא דבת עשרים שלא הביאה שתי שערות שהיא איילונית וקי״ל דבנת עשרים דילאו ממנה שלשים יום הרי היא בבנת עשרים לכל דבריה קמ״ל בהני דבעינן שלמים ומש״ה תני בהו יום אחד לומר דבעינן שיושלם המספר הכוא מכל וכל ויתחיל מספר אחר והיינו דקאמר עולא דתנן תנן דלא תנן לא תנן כלומר דהיכא דלא תנן יום אחד לא בעינן שלמים אלא או יום אחד או שלשים יום חשיב שנה קמ״ל יום אחד דבעינן שלמים אבל מעת לעת דשעות לא בעינן אלא היכא דאיתמר איתמר. וכ״כ הרשב״א בחידושיו וז״ל אע״פ שכולל אותם במעת לעת אין מעת לעת האמור כאן שוה דמעת לעת האמור לענין קדשים השעות פוסלות וכן שנה האמורה בבתי ערי חומה. אבל שנה האמורה בבן ובבת משמע דלא בעינן מעת לעת דשעות. והכריח הדבר מהסיא דאמרינן שלשים יום איכא בינייהו כמ״ש התוספות. ועיין בתשובות מהר״כ שהביא בעל שה״ג במרדכי פרק החולץ עלה דזמן הנקת התינוק דהוי כ״ד חדש אם חדש העיבור מן המנין דמוכח מדבריו דדוקא קדשים ובתי ערי חומה בעינן מעת לעת. ונראה דאף שלא ביאר הרשב״א בשנה האמורה בשדה אחוזה ובעבד עברי מ״מ מפשט דבריו נראה דלא בעינן מעת לעת דשעות דדוקא היכא דאתמר שעות אתמר. ומאי דלא נקט אלא בן ובת הוא משום דהראיה שמביא הוא מבת וכיון דהכריח דע״כ אין מעת לעת השנוי כאן שוה ממילא נראה דלא אמרינן מעת לעת דשעות אלא היכא דאתמר והיכא דלא אתמר לא אתמר: אך ראיתי לרש״י בס״פ השג יד שכתב מעת לעת אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ע״כ. משמע דס״ל דכל השנויין שם בכולם בעינן מעת לעת דשעות ואני תמיה דהיכי ילפינן דין זה מקראי דנהי דילפינן מקרא דמספר שני תבואות דאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים ומוכרח הוא דלא אזלינן בתר שנות עולם אבל מעת לעת דשעות מנ״ל. וכן גבי עבד עברי תפול הקושיא הזאת בעצמה. ואפשר דכיון דילפינן מקרא דלא אזלינן בתר שנות עולם אלמא קפיד קרא בהכי במספר הימים וממילא ידעינן דבעינן נמי מעת לעת דשעות. ולפי זה גבי בן ובת כיון דידענו דלא אזלינן בתר שנות עולם בעינן נמי מעת לעת דשעות:

אך קשה לי מהא דאמרינן בפרק ב׳ דערכין (דף לא) דאיצטריכו תרי קראי גבי בתי ערי חומה חד דלא ניזיל בתר שנות עולם וחד לומר דבעינן מעת לעת דשעות וא״כ הדרא קושיין לדוכתא דגבי שדה אחוזה ועבד עברי מנ״ל דבעינן מעת לעת דשעות. ואפשר לומר דמבתי ערי חומה למדנו דכל היכא דלא אזלינן בתר שנות עולם בעינן מעת לעת דשעות וכיון אנו שבכולן בתי ערי חומה. ואפשר דקדשים נמי ילפי מבתי ערי חומה דהא גבי קדשים ליכא אלא חד קרא דכתיב שנתו. ואף למ״ש התוספות בפרק השג יד דקרא דשנתו לא אצטריך אלא למעת לעת דשעות. מ״מ איצטריכי תרי קראי חד בקדשים וחד בבתי ערי חומה משום דחולין מקדשים לא ילפינן וכדאיתא בכמה דוכתי. העולה ממה שכתבנו דכל השנויים בברייתא אף בן ובת דהלכתא גמירי לה דלא אזלינן בתר שנות עולם בכולם בעינן מעת לעת דשעות: וראיתי להתוספות בפרק ב׳ דערכין (דף ל״א) ד״ה שנה שכתבו וז״ל פירש ה״ר אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת דשעות אבל אינך דהתם כו׳ לא בעינן מעת לעת דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי ליה קרא אבל באינך לא ע״כ. ונראה דדברי ה״ר אלחנן לאו דוקא דהא איכא קדשים דבעינן מעת לעת ואף דהתם ליכא תרי קראי מ״מ ס״ל דלא אתא קרא אלא לומר דבעינן מעת לעת אבל לומר דלא ניזיל בתר שנות עולם לא איצטריך קרא וכמ״ש התוספות בפרק השג יד. עוד כתבו התוספות שם דה״ה בכולהו בעינן מעת לעת דהא לא כתיב בהו שנה ודוקא בהני דכתיב בהו שנה ילפי מבתי ערי חומה בג״ש דשנה שנה. ודע דגבי ערכין נראה דלסברת התוספות הללו בעינן מעת לעת דשעות וכ״כ מרן פ״א מהלכות ערכין דלסברת רש״י והתוספות בעינן גבי ערכין מעת לעת דשעות. ואי אמרת דגבי בן ובת לא בעינן מעת לעת דשעות אני תמיה מהא דאמרינן בס״פ השג יד דנתלא בפיסוס דבן ובת דרב גידל אמר לערכין ורב יוסף אמר לפירקין דיוצא דופן וכעו התם ולמ״ד לערכין מ״ט לא אמר ליוצא דופן ומשני דומיא דהכך כו׳ ואי אמרת דגבי יוצא דופן לא בעינן מעת לעת דשעות מאי פריך מ״ט לא אמר ליוצא דופן הא לא דמו להדדי דיוצא דופן לא בעי מעת לעת דשעות אבל אידך דתניא התם כולהו בעי מעת לעת דשעות וצ״ע: שוב ראיתי להתוספות בפ״ק דר״ה (דף י׳) ד״ה בן שכתבו דיש דברים דאפילו מעת לעת בעינן כו׳. ומדבריהם הללו נראה דהני דיוצא דופן בעו מעת לעת דשעות וזהו שכתבו אפילו כלומר לא מיבעיא דלא אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה אלא

אפילו

מגדל עוז

בד״א כשנבדקו עד אם לא הביאה. פרק בא סימן (דף נ״ב): כל השנים האמורות עד לכל דברי הדת. סוף מסכת ערכין ופרק השג יד (דף ל״א):

שביארנו בהלכות קידוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת: **כב** אין סומכין על הנשים במנין השנים ולא על הקרובים אלא על פי שנים אנשים כשרים להעיד: **כג** האב [ב]שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשים. בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמות ולהקדשות אבל לא [ז] למכות ולא לעונשים: **כד** מי [ג]שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי אם היא נקבה ודאית לעולם: **כה** וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא הנקרא טומטום וגם הוא ספק. ואם נקרע הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי הוא נקבה *וטומטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים והם שנדבר בהן בכל מקום: **כו** חרש וחרשת האמורים בכל מקום הן האילמים שאין שומעין ולא מדברים. אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת: **כז** נמצאו כל השמות שביארנו ענינם בשני פרקים אלו עשרים שמות. ואלו הן. קידושין. ערוה. שנייה. איסורי לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קטן. סריס חמה. סריס אדם. גדול. אנדרוגינוס. טומטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעומתך תמיד ואל ילוזו מעיניך כל ענייניהם כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותו:

מגיד משנה

כב אין סומכין על הנשים וכו'. זה נלמד מהסוגיא שבפרק האומר בקידושין (דף ס"ג) דמשמע מינה דעדות בעינן ויתבאר בסמוך שאפילו האב אינו נאמן לכל דבר:

כג האב שאמר וכו'. מימרא דרב חסדא שם ותניא נמי כוותיה:

כד מי שיש לו וכו'. האנדרוגינוס נזכר בהרבה מקומות בגמרא ועמנו הוא כמו שהזכיר רבינו:

כה ומי שאין לו וכו'. זהו טומטום ונזכר גם כן בהרבה מקומות ומהם פרק הערל (יבמות פ"ג) ושם מתבאר שאם נקרע הרי הוא נדון כפי מה שימצא שיהיה אם זכר ואם נקבה: וטומטום ואנדרוגינוס שהיו בן י"ב שנה וכו'. בהשגות א"א ולמה בחזקת גדולי' וכו'. ואיני יודע כוונת רבינו ג"כ אם הוא שאפי' בלא סימנין הן בחזקת גדולים או שלא דיבר לענין סימנין אלא לענין הזמן ואמר שהוא בן י"ב שנה כדין הנקבה לפי שהוא ספק ודנין אותו להחמיר ומ"מ דוקא בהבאת סימנין. והגה"ה מפשט המאמר שהוא סובר שאין צורך כאן לסימנין ואפשר שאין דרכן להביא סימנין לא כזכר ולא כנקבה. ומכל מקום אני תמה בדבר בין לדעתו בין לדעת הר"א ז"ל כשהן בן י"ב שנה אפילו בהבאת סימנין למה הן בחזקת גדולים וכל שכן הטומטום שהרי אם יקרע שמא ימצא זכר ואם כן המצות שהנשים פטורות מהן ואלו חייבין בהן מספק כשהן בן י"ג שנה ויום אחד למה יתחייבו והלא פטורין הן ממה נפשך שאם זכרים הם עדיין לא הגיעו לכלל חיוב ואם הם נקבות כל הנקבות פטורות ממצות אלו וזה צריך עיון:

כו חרש וחרשת וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות חרש וחרשת שדברו בהן חכמים בכל מקום שאינו מדבר ואינו שומע: אבל מי שמדבר וכו'. זה פשוט בהרבה מקומות ומהם בגיטין פרק מי שאחזו (דף ע"א):

פ"ג א כיצד האשה מתקדשת אם בכסף כו'. משנה פרק קמא האשה נקנית בכסף בית הלל אומרין בפרוטה ובשוה פרוטה ולשון הקידושין מבואר בגמרא ואם אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרבה מן המפרשים שאינה

השגת הראב"ד

* וטומטום ואנדרוגינוס וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ולמה בחזקת גדולים אלא יבדקו אם יש להם סימנין אם לאו דלענין הבאת סימנין הרי הם ככל אדם עכ"ל:

פרק שלישי

א כיצד [א]האשה מתקדשת. אם בכסף הוא מקדש אין פחות מפרוטה [ב]כסף או שוה [א] פרוטה. אומר לה הרי את מקודשת לי. או

א סמג שם: ב עד סוף הפרק טור סימן קע"ב סמג עשין מח: ג טור אה"ע סי' כו סמג עשין מח: ד טור שם סימן לא סמג שם:

לחם משנה

כה וטומטום ואנדרוגינוס וכו'. מה שתמה ה"ה ז"ל והניחו בצריך עיון יש לומר דלא כתב רבינו ז"ל הרי הן בחזקת גדולים אלא לענין המצות שהנשים חייבות בהן שהן בני עונשים דב"ד ממיתין אותן כדין גדול שעבר עבירה אבל לא לחייבם בדינים שהנשים פטורות בהם:

ואם

משנה למלך

אפילו אשעות קפדינן. וכ"כ ממ"ש עוד דאותו יום אחד כדי להשלים מעת לעת משמע דאשעות קפדינן וזה סותר מ"ש פרק יוצא דופן (דף מ"ד.). והנראה שדברי התוספות בפ"ק דר"ה היא כשרת ה"ר אלחנן שהביאו התוספות בפ"ב דערכין (דף ל"א.) ודברי התוספות דבפרק יוצא דופן (דף מ"ד) הם דברי התוספות דערכין (דף ל"א) שחולקים על כשרת ה"ר אלחנן והן הם דברי התוספות שכתבו בס"פ יוצא דופן באופן שדין זה אם הגהו דפרק יוצא דופן בעינן מעת לעת דשעות הוא מחלוקת בין הראשונים ז"ל. ועלה בדעתי לומר שדין זה הוא מחלוקת תנאים דרבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו בפרק בא סימן (דף מ"ח) אי תוך הפרק כלפני הפרק או כלאחר הפרק וכתבו התוספות שם בד"ה ואי בעית בשם ר"ת דמחלוקת זה הוא ביום אחרון של שנת י"ב ויום אחד לנקבה או ביום שנת י"ג ויום אחד לזכר ואותו יום איקרי תוך הפרק דלרבי יהודה הוי זמן הבאת שערות מתחלת היום ולר"ש בסופו ע"כ. ונראה דהא פליגי דרבי יהודה ס"ל דלא בעינן מעת לעת דשעות ויום אחד הוא משום דבעינן שיהיו השנים שלימות ומש"ה ס"ל דבתחלת היום הוי זמן הבאת שערות ור"ש ס"ל דבעינן מעת לעת דשעות ויום אחד בעינן כדי להשלים השעות וכמ"ש התוספות בפ"ק דר"ה ומש"ה אית ליה דלא הוי זמן הבאת שתי שערות כי אם בסוף היום שאז נשלמו השעות. ולפי זה פשיטא דלא בעינן מעת לעת דשעות דהא קי"ל רבי יהודה ור"ש הלכה כר"י. ומיהו מאן דאית ליה דבעינן מעת לעת דשעות ליכא תיובתא מהלכה זו דפירוש זה שכתבנו בשם ר"ת אינו מוכרח ומגדולי הראשונים פירשו פירוש אחר בסוגיא זו יע"ש. (א"ה עיין מ"ש לקמן בפ"ד מהלכות אלו דין ז' בד"ה ולפי דהרא"ש והטור רוח אחרת אתם בכוונת דברי ר"ת יע"ש). ודקדקתי בספרי אחרוני זמננו ולא מצאתי כעת מי שיעמוד בחקירה זו והדבר צריך אלפי תלמוד. ועיין במעדני מלך פרק יוצא דופן ובש"ך ח"מ סימן ל"ה. ועיין בב"ח א"ח סימן נ"ג אההיא דכתב מהרי"ל דאין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפלת ערבית כו' שכתב בפירוש דלא בעינן מעת לעת דשעות אלא כיון שהתחיל יום שנולד בו מיקרי גדול וכ"כ שם בעל מ"א ועיין שם במגן דוד:

שוב ראיתי שדין זה הוא פשוט ונלמד מאותה סוגיא דפרק ג' דיבמות (דף ל"ד) דאמרינן אמר רב עמרם אמר רב בשופעות מיגו י"ג לאחר י"ג לאיתויי איכהו ומתוך י"ב לאחר י"ב לאיתויי איכהו ע"כ. והמעיין בסוגיא זו היטב יראה איך הדבר פשוט דלא בעינן מעת לעת אלא תיכף שהתחיל יום שנולד בו מיקרי גדול ומש"ה חל הנדות והקידושין לעולם כאחד והדבר הוא פשוט. באופן שמהמקומות אשר רמזנו לעיל אשר מתוכם יראה דגבי הביא דיוצא דופן בעינן מעת לעת דשעות הם תמוהים בעיני מפני סוגיא זו דיבמות ולא מצאתי מקום ליישבה אי אמרינן דגבי הביא דיוצא דופן בעינן מעת לעת דשעות וצ"ע: (*א"ה ולפע"ד נראה להביא ראיה דיום א' לאו דוקא מדמקשה בגמרא נדה דף מ"ה ע"ב ולתני הני תרתי בבי בת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין ובודקין כל י"ב בת י"א ויום אחד נדריה נבדקין ל"ל ע"ש ואי נימא דהיכ' דתנא ויום א' הוא דווקא מאי קושי' דמבודקין כל י"ב הו"א גם יום ראשון של י"ב בודקין וע"כ איצטריך למיתני בת י"א שנה ויום א' דווקא אז נדריה נבדקין אלא ודאי ע"כ יום א' דתנא לאו דווקא אלא כיון שנשלם י"א וע"כ מקשה שפיר למה לי דזה נכלל בבודקין כל י"ב ע"ש ודו"ק ולע"ד זו ראיה גמורה שאין עליה תשובה):

כב אין סומכין על הנשים במנין השנים כו'. כתבו התוספות בפרק האומר דאי הם כגדולים בקומה יש לסמוך על הסימן והקומה. וכתב הר"ב פ"מ ח"א סימן ח"י דה"ה כשהם קטני הקומה שנאמר שהם קטנים בשנים יע"ש. ודמיון זה איני מכירו דדוקא כשהמסופק הוא שיהיה גדול כשראינו שהם גדולים בקומה אמרינן שהם גדולים ג"כ בשנים אבל כשהמסופק הוא שיהיה קטן אף שהם קטני הקומה אין הוכחה מזה שלא הגיעו לכלל שנותיהן דדלמא ננסת היא ודוק:

פ"ג א כיצד האשה מתקדשת אם בכסף הוא מקדש כו' אומר הרי את מקודשת לי כו' והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה. לשון הקידושין מבואר בגמרא דאם אומר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי כתבו הרמב"ן והרשב"א דאינה מקודשת משום דידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים כמ"ש ה"ה. גם מדברי התוספות בפ"ק דקידושין משמע דאפילו ספק קידושין לא הוי משום דאפילו ידים שאינן מוכיחות לא הויין ודוק. וכתב מרן הב"י סי' כ"ז וז"ל וכתב הריב"ש סימן פ' על מי שאמר כשנתן לה הטבעת הריני נותנו לך בתורת קידושין ולא אמר הרי את מקודשת לי אין כאן ידים אלא דיבור שלם דכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתורת קידושין ככר נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת כו' ע"כ. אבל הרשב"א ז"ל כתב בהפך בתשובה סי' אלף רל"ד על אשה שאמר לה ראובן הריני נותן לך זה לקידושין והשיב לשמואל דבעי ידים מוכיחות אין זו מקודשת דמ"מ כשעת

הגהות מיימוניות

[ז] כתב בספר התרומה דה"ה לחליצה שאינו נאמן דהוי דבר שבערוה ע"כ: [א] כבית הלל ודלא כב"ש דאמרי בדינר ובפרק הזהב ה' פרוטות הן קידושי אשה בפרוטה כו':

מגדל עוז

אין סומכין על הנשים עד כשרים להעיד. זה מוסכם וכ"כ הר"ס מקוצי ז"ל: **האב** שאמר בני זה עד ולא לעונשין. פרק האומר: מי שיש לו אבר זכרות עד הרי הוא נקבה. פרק הערל (דף פ"ג) ופרק המפלת: וטומטום ואנדרוגינוס עד בכ"מ. פרק יוצא דופן: כתב הראב"ד ז"ל ולמה בחזקת גדולים כו': ואני אומר כי ר"מ ז"ל הודיע אתא לאשמועינן דכיון שהגיעו לכלל שנים הללו הרי הם בחזקת גדולים ואין בדיקה מועלת בהם דאפילו נבדקו ולא מצאו חוששין שמא שרו כדאמרינן פרק יוצא דופן בשמעתין דתוך זמן וכ"פ באותה הלכה ר"י אלפס ביבמות פרק ב"ש וגם בא להשמיענו שאין חוששין בטומטום שמא יקרע וימצא זכר וכדר' יהודה סוף פרק הערל דאזלא כוותיה וכמאן דקאי בשיטתיה וה"נ לא משגחינן בזכרות שבאנדרוגינוס אלא הרי הוא כנקבה לענין שנותיו וכדמשמע סוף פרק הערל וכדמייתי עלה משנת מסכת תמורה בשלהי פרק יש בקרבנות וכן משמע ריש ערכין מתניתין דטומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין מעריכין אבל לא נערכים שאינו נערך אלא הזכר ודאי והנקבה ודאית וכ"נ במסכת נדה פרק המפלת גבי מתניתין דקתני המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה טומטום ונקבה ואנדרוגינוס ונקבה תשב לנקבה בלבד וכמה ראיות בתלמוד: חרש וחרשת עד נמצאו כל השמות עד סוף הפרק. עיקר הכלל הזה משנה היא פ"ק דמס' תרומות ושאר פרק הרא ביבמות (דף ק"ג) ופרק קודייקוס דגיטין ומשם נלמוד לכל המקומות כל אחד על מתכונתו:

פ"ג כיצד האשה מתקדשת עד ונותן לה בפני עדים. פרק קמא דקידושין עיקרן ומפוזרין בכמה מקומות בתלמוד:

או הרי את מאורסת לי. או הרי את לי לאשה בזה. ונותן לה [ג] בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה והוא שיתן לה הכסף: ב נתנה היא ואמרה לו הרי אני מקודשת לך. הריני מאורסת לך הריני לך לאינתו או בכל לשון הקנאה אינה מקודשת. וכן אם נתנה היא לו ואמר [א]הוא אינה מקודשת. ואם נתן * הוא ואמרה היא הרי זו מקודשת מספק: ג ואם קידש בשטר [ב]כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר שירצה. הרי את מקודשת לי או

מגיד משנה

שאינה מקודשת והוכיחו כן מן הסוגיא משום דידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. ובפני עדים מפורש בהרבה מקומות:

והאיש הוא שאומר וכו'. שם ברייתא:

ב נתנה היא ואמרה לו וכו'. שם בברייתא מבואר: וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא וכו'. זה החילוק אינו מבואר בגמרא שם אבל הוא בהלכות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואע"פי שבגמרא (שם ז) אמרו שיש צד שהאשה נותנת לו והיא מתקדשת וכגון שהוא אדם אם חשוב כבר נתבאר דין אדם חשוב פ"ה ושם נזכר דדוקא כשחזר הוא ואמר לה הרי את מקודשת בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה והרי זה כנתן הוא ואמר הוא: ואם נתן הוא ואמרה היא וכו'. בזה יש לשונות בגמרא ופסקו ז"ל כלשון אחרון (שם ו) דאמר ספק הוי וחיישינן מדרבנן:

ג ואם קידש בשטר כותב וכו'. שם (ט') כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי וכו' ושם

א טור שם אם היה אדם חשוב מקודשת: ב טור אה"ע סי' ל"ב סמג שם:

לחם משנה

פ"ג ג ואם קידש בשטר כותב על הנייר וכו' הרי את מקודשת לי וכו'. קשה למה לא כתב כאן דאם חתמו בעדים ונתנו בינו לבינה דמקודשת וכמו כן גבי גט פרק ראשון

משנה למלך

בשעת נתינה לא היו שם ידים מוכיחות ודוק. ועיין מהרשד"ם א"ה סימן ג' דרכי נועם סימן א'. ומ"ש הריב"ש בסוף דבריו דאפילו תימא דהוי יד מ"מ הוי יד מוכיח וצריכה גט מספק כתב הרשד"ם סימן ג' דדעת הריב"ש הוא דהוו קידושין גמורין ומ"ש דהוי יד מוכיח אינו אלא למי שירצה לחלוק אבל לדידיה הוי דבור שלם וכ"כ סימן ל"ז אך בסימן ל"ט כתב במי שאמר דעי שאני נותנו לך בתורת קידושין שאין כאן הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת. ומלבד מה שקשה ממלת אני שמורה שהוא המקדש אם מכח יתור הלשון כמ"ש סימן ג' ואם ממ"ש הריב"ש ז"ל דלשון הריני נותנו לך בתורת קידושין הוא דבור שלם דיש כאן הוכחה בין למקדש בין למתקדשת והרשב"א נמי הכי ס"ל כמ"ש בסימן ג'. זאת ועוד דמדקאמר דעי משמע שהיא המתקדשת וכמ"ש איהו ז"ל בסימן ע' על מי שאמר מירה קי בול"ו דו פור קידושין דמדקאמר מירה משמע דהכונה היא הזהרי שאני נותנו לך וא"כ נראה שלשון זה ידים מוכיחות הויין וצ"ע: מדברי מהרשד"ם סימן ג' נראה דס"ל דכל היכא דאיכא אומדנא דלעצמו מקדשה אף שלא אמר לי הויין ידים מוכיחות שהרי הרב הזכיר שם שלש אומדנות האחת שהיתה משודכת והשנית שהיה שולח לה דורונות והיו אוכלים ושותים יחד מסתמא אין אדם טורח בסעודה ומפסידה והשלישית שאמר לעדים שהיה נותן לארוסתו. וקשיא לי על האומדנא הראשונה והשנית דכיון דאין אומדנא מצד לשון הקידושין לא מהני וכמ"ש הרשב"א סימן תשע"ה דהתינח אם היו העדים יודעין השידוכין או מה שהיה שולח לה דורונות אבל כיון שלא ידעו נמצא דאין כאן עדים על זה. ודוגמא לזה ראיתי למהרשד"ם סימן כ' במי שאמר לחבירו תרצה זה בעד קידושי בתך והוא לא רצה ואחר זה נתן לו המקדש אותו הדבר ואמר לו אני נותנו בעד קידושין ולא פירש המתקדשת. והשיב הרב דכיון שבתחלה אמר קידושין בעד בתך אע"פ שנפסק הענין ואח"כ בשעת נתינה אמר שהיה נותן בעד קידושין הדעת מחייב שסמך על מה שאמר מקודם בתך. והוקשה לו דבקידושין לא סגי בידיעת המקדש והמתקדשת וא"כ צריך שידעו העדים ענין הקידושין והשיב דמסתמא נמצאו העדים בשעה שאמר לבתך וא"כ העדים ג"כ יודעים ע"כ. משמע מדבריו דאי לאו משום האי טעמא לא מהני משום דאין כאן עדות על המתקדשת. ונראה דה"ה בשידוכין ודכותיה דאם לא ידעו העדים לא מהני משום דאין כאן עדות על הקידושין. וראיתי שכתב בסי' ל"א וז"ל גם אין להחמיר מטעם שהיתה משודכת שכבר כתב הרשב"א בתשובה שאין השידוכין בכלל מדבר עמה על עסקי קידושיה וכמו שהאריך בסימן תקנ"ח ע"כ. ולא ידעתי מה ראיה היא זו דהתם נדון דהרשב"א הוא שלא הזכיר לשון קידושין כלל ומש"ה לא מהני השידוכין משום דאין השידוכין כמדבר עמה על עסקי קידושיה. אבל כשהזכיר לשון קידושין כנדון דידיה שאמר ה"ז לקידושין ואין כאן ריעותא אלא משום דהויין ידים שאין מוכיחות מאן לימא לן דהשידוכין לא מהני דמסתמא הוא המקדש והיא המתקדשת וכמ"ש בסימן ג'. ונראה דאפשר לחלק בין נדון דסימן ג' לנדון דסימן ל"א. דבסימן ג' לא הוה ריעותא אלא מצד המתקדשת ומשום הכי מהני השידוכין אבל בסימן ל"א דאיכא תרתי לריעותא שאין הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת אפשר דלא מהני בשידוכין וחילוק זה כבר חילקו מוהרימ"ט ועוד נדבר בו ברחבה: **כתב** מהרשד"ם סימן ע"ו דיש חילוק בין אומר פור קידושין לאומר פארה. דמי שאמר פור קידושין יש הוכחה למתקדשת אבל מי שאמר פארה קידושין אין הוכחה למתקדשת ע"כ. וצ"ע ממ"ש בסימן י"ב דבנדון דידיה ליכא הוכחה לא על המקדש ולא על המתקדשת והרי השני עדים העידו שאמר פור קידושין ולפי מ"ש בסימן ע"ו הרי יש הוכחה על המתקדשת: **עוד** כתב מהרשד"ם בסימן ל"ד שכן דרך נותני הקידושין שקודם לכן בשעת קידושין מראים לעומדים שם הטבעת ועוד ששניהם מודים שהשיבה אי יין קי ט ריסיבו. דאי לקידושי אשה אחרת היה לה לומר כו'. והנה מ"ש דיש להחמיר ממה שהראה להם הדידא"ל לא ירדתי לעומק הדברים דאף דנימא דהוראת הדידא"ל הוא סימן לקידושין משום דכך הוא המנהג מכל מקום אין הוכחה לא למקדש ולא למתקדשת שאפשר שהוא שליח לקדשה או שרוצה לעשותה שליח לקדש לו אשה אחרת ומראה להם הטבעת. והטעם השני משום דהשיבה אי יין קו לו ריסיב"ו דאי לקידושי אשה אחרת לא היה לה לומר אלא שיהא אין בוחינה אורה. אין זו הוכחה אלא למתקדשת אבל לא למקדש וכ"כ מדבריו: **מדברי** מהרשד"ם סימן ג' נראה דס"ל דהיכא דאמר אני נותן בעד קידושיה שמורה שהוא המקדש דבשלמא אם היה אומר הרי אלו לך לקידושין היינו אומרים דהוו ידים שאינן מוכיחות אמנם אחר שאמר הרי אני שזה הלשון מיותר שהרי כבר אנו רואים שהוא הנותן אלא שדעתו לומר שהוא המקדש וכ"כ בסימן כ'. אבל בסימן י"א שנשאל על מי שאמר הנה אני נותן לך זה הטבעת לשם קידושין עבור בתך והשיב דאליבא דמ"ד דידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים דאין כאן חשש קידושין. משמע דס"ל דאין תיבת אני מורה על היותו הוא המקדש ועיין בסימן ל"א. ועיין בסימן ע"ו שכתב קי ווס לו דו פור קידושין מורה שהוא המקדש. ועיין בסימן י"ב שלדברי העד השני אומר קי ווס לו דו ואפ"ה כתב שאין הוכחה למקדש. ואפשר דקאי לעדות הראשון דלא קאמר אלא טומא איסטה מאנכסאנה פור קידושין ועיין בסימן ל"ט שהעידו השנים ואמרו שאמר דעי שאני נותנו ליך בתורת קידושין ואפ"ה כתב דליכא הוכחה לא לאיש ולא לאשה: **ראיתי** להרב בעל עצמות יוסף שהקשה על מה שפסק הרב מוהרשד"ם בסימן י"ב וז"ל ולא ידעתי איך לא שת לבו להחמיר כיון שבפסק הלימוני"ש שלא אמר אלא זה אני נותן לך וכו' פסק דמקודשת ודאית ועם שיש שינוי קצת שם הזכיר ארוכתי כו' אינו מספיק להתירה בלא גט ע"כ. ותמהני שלא התירה שם מהרשד"ם שכתב בפירוש שאע"פ שחכמי דורו התירוה בלא גט עם כל זה החמיר בדבר והצריכה גט. זאת ועוד תמיה לי דיש חילוק רב בין נדון דסימן ג' לנדון דסימן י"ב דאלו בסימן ג' אמר זה אני נותן לך דמוכח דהוא היה המקדש והיא המתקדשת וכמ"ש הריב"ש וכן מוכח מיתור הלשון וכמ"ש מהרשד"ם. אבל בסימן י"ב אף שלדברי העד הב' אמר קי ווס דו שהוא כמו אני נותן הרי העד הראשון לא העיד אלא שאמר טומא איסטה מאנכסאנה פור קידושין וכפי זה הלשון אין הוכחה כלל למקדש. ואפשר דאף לדברי העד השני לא דמי לזה אני נותן לך דאיכא יתור לשון דאני דמשמע אני הוא הנותן ולא אחר. ועוד נ"ל דאפשר דשידוכין דסימן י"ב לא היו בשבועה אלא רצוי דברים שהוא רצה ליקח אותה לאשה והיא נתרצית אבל השידוכין דסימן ג' היו בקנין ובשבועה וכמ"ש בשאלה וחילוק רב יש ביניהם וכמ"ש הרשד"ם סימן ג'. ועוד דבסימן ג' כתב שהיו אוכלים ושותים יחד כו' שהיא אומדנא דאין אדם טורח בסעודה וכן נמי שהזכיר ארוסתי בלשון הקידושין דזו ג"כ היא אומדנא גדולה וכמ"ש בסוף סימן ג'. אבל בסימן י"ב לא היה כלל מאלו האומדנות. באופן שלא מצאתי מקום לקושיית הרב עצמות יוסף וצעת צ"ע: **מדברי** מהרשד"ם סימן ל"ו מבואר שאם עד אחד מעיד שאמר תרצה לקחת אלו מידי בתורת קידושין והשני העיד שאמר טומא איסטי פור קידושין דלדברי העד הראשון איכא ידים מוכיחות ולדברי העד השני ליכא שאין זו הכחשה דתרווייהו מסהדי שנתן לה החפץ בעד קידושין אלא שהעד הראשון לא שמע דברי המקדש האחרונים והשני לא שמע דברי המקדש הראשונים והויא מקודשת ואע"פ שאין כאן אלא עד אחד מעיד על הקידושין משום דלדברי העד השני אין כאן קידושין משום דאין כאן ידים מוכיחות וכבר נתפשטה ההלכה דאין חוששין לעד אחד, י"ל דהא דאמרינן דאין חוששין לעד אחד היינו כשאין שניהם מודים בקידושין אבל כששניהם מודים שנמצאו שם כשנתן הקידושין לא מיקרי הכחשה כו' יע"ש. ויש להסתפק אם עד אחד מעיד שאמר הרי את מקודשת והשני העיד שאמר לי אי הוי הכחשה דאפשר דשני דבורים האחד קודם נתינה והשני בשעת נתינה אפשר שזה שמע הדבור הראשון וזה שמע הדבור השני אבל כשהכל הוא דבור אחד אפשר דהוי הכחשה גמורה. שוב ראיתי למהרשד"ם סימן נ"ט על שתי כתי עדים שהכת האחת העידה שאמר לי והכת האחרת העידה שלא אמר לי דאין כאן הכחשה שאפשר שהאחת שמע לי והשניה לא שמע. וא"כ נמצינו למדים שאם עד אחד מעיד שאמר לי והשני אינו מזכיר בעדותו שאמר לי שאף שלדברי זה העד אין כאן קידושין משום דקי"ל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואין כאן אלא עד אחד ופשטה ההלכה שאין חוששין לקידושיו כיון ששניהם מודים על הקידושין הויא מקודשת. ועיין בסימן ן' שכתב מהרשד"ם בסוף דבריו מ"מ אמרתי דבנ"ד דאיכא שני עדים אלא שהאחד לא שמע לי יש לחוש ע"כ. אך קשה דבסימן כ' לא רצה לצרף עדות אותו שאמר אני נותנו לך זה הכוס מיין בעד קידושי בתך בעדי עם עדות האחרים שהעידו שאמר אני נותנו בתורת קידושין משום שהכחישו ואין כאן אלא עד אחד ואין חוששין לקידושיו ועוד שהוא מוכחש מהשני עדים. ולפי מה שכתבנו אין זו הכחשה שאפשר שלא שמעו כל זה. ואפשר לומר דשאני הכא דהיה שינוי בדברים הרבה ודוחק לומר שלא שמעו כל זה אבל בתיבת לי אפשר שלא שמע. ועיין בסימן י"ג שנראה שחולק על זה יע"ש: **כתב** הרב פ"מ ח"א סימן כ"ז שאם אמר אם תקבלנה לקידושין בעד בתך ולא אמר אם תקבלנה לקידושין לשם בתך שאפשר לומר שכוונת דבריו היה אם תהיה שליח לקבלת קידושין אחרת אני נותן אותה לך וזה שאני עושה הוא בעד בתך כלומר בעבור בתך והביא ראיה לזה מתשובות מהרשד"ם ומהרא"ש יע"ש. ונ"ל דבנ"ד לא שייך טעם זה דכיון דאבי הבת שאל מהמקדש הקאשיק"ה והמקדש השיב אם תקבלנה לקידושין בעד בתך אתננה לך משמע דלשם קידושי הבת נתן הקאשיק"ה דאי לא תימא הכי אין זו תשובה למה ששאל אבי הבת שיתן לו הקאשיק"ה. ויש לי סברא מזה החילוק שהרי מהרשד"ם גופיה שהוא המוליד כאיף זה לא נסתייע ממנו בסימן י"ג שהרי נדון דידיה הוי שהרבי נחמיה אמר תרצה אותו לקידושין בעד בתך אלא ודאי כדכתיבנא: **ויש** להסתפק במי שאמר קח זה לקידושי בתך בעדי מי נימא דהרי זה כמי שאמר לי או דילמא כי היכי דמי שאמר בעד בתך הוי פירושו בעבור בתך ה"נ נימא הכי דכוונתו לומר שיקח זה לקידושי בתו מאיש אחר ויעשה זה בעדו כלומר בעבורו וההכרא גוזרת דהיא היא. ולפי זה קשה על מ"ש מהרשד"ם בסימן י"ט שהרי הרב ז"ל לא הביא שם אלא מעדות אהרן ויט"א ויעקב גאגי. והנה אהרן העיד שאמר נתתיו לך בעד קידושי בתך בעדי וא"כ ה"ל ידים שאין מוכיחות דלא הויין ידים שהרי לא ידענו מי הוא המקדש דמ"ש בעדי אפשר שכוונתו לומר בעבורי. וכן בעדות יעקב גאגי ליכא ידים מוכיחות שעדותו היה שאמר קחהו לקידושי בתך ולא ידעינן מי הוא המקדש וא"כ כיון דלדבריהם ליכא ידים מוכיחות בהצטרף טעם ראשון היא מותרת לגמרי בלא גט וכמ"ש במקומות הרבה ולא ידעתי למה לא הזכיר טעם זה שכתבנו וצ"ע: **שם** ונותן לה בפני עדים. בדין טלי גיטך מע"ג קרקע אי מדמינן קידושין לגט עיין בתשובות מהרשד"ם סימן ע"ו דנראה דספוקי מספקא ליה אבל בסימן כ"ד כתב דלא דמו קידושין לגט ועיין סימן א' יע"ש. (א"ה עיין בתשובות הרא"ש ח"א סימן פ"ה מהריב"ל ח"ב סי' ל"ג מהר"י אדרבי סימן ג'):

ב ואם נתן הוא ואמרה היא ה"ז מקודשת מספק. הכי אמרינן בפ"ק דקידושין נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן וכתב הטור ס"ס כ"ז וז"ל ואם נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין ואם לאו הוו ספק קידושין וכתב הרמ"ה וכ"ש אם ענה הבעל הן בשעת נתינה דהוו ודאי קידושין אפילו אם אין עסוקין באותו ענין ע"כ. וכתב מרן הב"י דטעמא דמסתבר הוא. ולכאורה נראה דסובר הרמ"ה דטעמא דמספקא לן בנתן הוא ואמרה היא היינו משום דהוא נתן סתם ולא נודע אם לשם קידושין או פקדון או מתנה וכי אמרה היא הריני מקודשת לך בזה שמא לא חש לדבריה ומש"ה כתב דהיכא דענה הן דמקודשת ודאי. דאי טעמא משום דמספקא לן דכי בעינן כי יקח הוא שהאמירה ג"כ יהיה שלו וכשאמרה היא לא מיקרי כי יקח. א"כ כי ענה אין מאי הוי והלא ע"י אמירתו נגמרו הקידושין. ולפי זה קשה דהטור סתם כאן כדברי הרמ"ה ובסמוך כתב בשם אביו הרא"ש בנתנה היא ואמר הוא דבאדם חשוב מקודשת ולא הצריך שתאמר היא תהא הילך מנה ואתקדש לך וא"כ שיאמר הוא הרי את מקודשת לי בהנאה זו כדברי רבינו שכתב כן (לקמן פ"ה דין כ') וע"כ דהיינו משום דאם איתא דלא ניחא לה הוה קאמרה ולא היתה שותקת ומש"ה אין צורך שתאמר תהא ואתקדש אני לך ודי לן באמירת הבעל ולא אמרינן דלא חיישא לדבריו כי היכא דאמרינן בנתן הוא ואמרה היא דצריך שיענה הבעל הן דאל"כ איכא למימר דלא חש לדבריה. ולע"ד שאני תשובות כדבר. דשאני גבי נתן הוא ואמרה היא דכיון דהאיש יכול ליקח כמה נשים לא איכפת ליה אם נראה שמסכים ואפילו אם דעתו למתנה והיא אומרת הריני מקודשת לך לא איכפת ליה ולפיכך מספקא לן אבל אשה כשנתקדשה שנאסרת על אחר כשנתנה היא ואמר הוא אם איתא דלא ניחא לה ולאו לשם קידושין יהבה ניחליה היתה מוחה כיון שנאסרה על אחר. וקרוב לזה כתב הר"ן אההיא דתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך אבל לומר דס"ל להרמ"ה ז"ל דקרינן כי יקח לא נסירא וצ"ע:

ג ואם קידש בשטר כותב לה על הנייר כו'. הרי את מקודשת לי כו'. ונותנו לה בפני עדים ואם

הגהות מיימוניות

[ג] ואין צריך עידי חתימה כי אם עידי מסירה כר"א דאמר עידי מסירה כרתי וכ"כ בעל העיטור ע"כ: * [כתב הטור סימן כ"ז ז"ל נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין ואם לאו הוי ספק קידושין וכתב הרמ"ה וכ"ש אם ענה הבעל הן בשעת נתינה דהוי ודאי קידושין אפילו אם אין עסוקין באותו ענין עכ"ל]:

שם נתבאר דדין השטר הוא משום דמקשינן הויה ליציאה ולזה כתבו מן המפרשים ז"ל שאף הוא פסול במחובר כמו הגט כמבואר פ"א מהלכות גירושין וכן מוכיח הסוגיא שבפרק קמא * דגיטין שהגט והקידושין שוין לפסול המחובר וכ"כ הרשב"א ז"ל ורבינו לא ביאר דבריו כאן בדין הקידושין :

ד וצריך שיכתוב וכו'. בפ"ק דקידושין בעיא דאיפשטא : ואינו כותבו וכו'. שם ברייתא : כתבו שלא לשמה וכו'. דינא לשמה הוא בבעיא שהזכרתי ודין לשמה ושלא מדעתה הוא מחלוקת אמוראים שם ופסק רבינו כפסק ההלכות שפסקו שאינה מקודשת וכ"פ ר"ח ז"ל. ויש מן הגאונים ז"ל שפסקו כדברי האומר מקודשת והסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שיש לחוש ולהחמיר וכתב הרשב"א ז"ל שנוסח שטר הקידושין צריך שיזכיר בו שמות האיש והאשה כגט. ודע שאין צריך שיכתב בדבר שאין יכול להזדייף וזהו שכתב רבינו למעלה על העלה ובכל דבר שירצה והטעם דעידי מסירה עיקר בקידושין כמו בגירושין ודין הגירושין מבואר פ"ד מהלכות גירושין :

ה ואם קידש בביאה וכו'. בגיטין פרק הזורק (דף פ"א) אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ופשוט הוא שכל האומר שעל דעת לקדשה מתייחד עמה והוא בפני עדים הן הן עידי ביאה :

והמקדש בביאה וכו'. פ"ק דקידושין (דף י') שם איבעיא להו תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה מאי נפקא מינה כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ופשטו שם שכל הבועל דעתו אגמר ביאה. וכתב רבינו מסתמא דעתו על גמר ביאה נראה שנתכוון לדעת בעל ההלכות שכתב דעתו על גמר ביאה היכא דאמר לה אקדיש לי בביאה סתם אבל אם פירש ואמר בתחלת ביאה הויא מקודשת בתחלת ביאה ע"כ וכן עיקר : **ובין שבא עליה כדרכה וכו'. שם מפורש) : **ו הדברים** שיאמר האיש וכו'. מימרא שם אמר לה וכו' כל הלשונות שהזכיר רבינו מפורשים שם בגמרא ומוסכמין חוץ מלשון חרופתי שיש מי שסובר שאינה מקודשת אלא ביהודה שהיו קורין לארוסה חרופה וכבר העלה הרשב"א ז"ל כדברי רבינו שהוא כאחד משאר לשונות. ודע שאלו הלשונות מועילין והוא שתהא האשה מכרת בהן ואע"פ שאינו מדבר עמה על עסקי קידושין ואם אומרת שאינה מכרת בהן כיון שלא אמר לה לשון קידושין שכל הנשים יודעות ומכירות ולא היה מדבר עמה על עסקי קידושיה אינה מקודשת אבל אם היה מדבר עמה על עסקי קידושיה ודאי לא גרע מאם שתק ולא אמר לה כלום שהיא מקודשת וכל זה מתבאר מדברי רבינו במ"ש למטה בסמוך בכל לשון שהיא מכרת בו וכן העלה הרשב"א ז"ל :

פ"ג ו אמר לה או כתב לה הרי את אשתי וכו' הרי את חרופתי וכו' הרי זו מקודשת. בפרק קמא דקידושין (דף ו') איבעיא להו חרופתי מהו ת"ש האומר

או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונותנו לה בפני עדים : **ד** וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת כגט. ואינו כותבו אלא מדעתה. כתבו שלא [ג] לשמה או לשמה שלא מדעתה אף ע"פ שנתנו לה לדעתה בפני עדים אינה מקודשת :

ה [א]ואם קידש בביאה אומר לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה בבעילה זו וכל כיוצא בזה. ומתייחד עמה בפני שני עדים ובועלה. והמקדש בביאה *(מסתמא) דעתו על גמר ביאה. וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת. **(ובין שבא עליה כדרכה ובין שבא עליה שלא כדרכה הרי זו מקודשת) : **ו** [ב]הדברים שיאמר האיש כשיקדש צריך שיהיה משמעם שהוא קונה האשה ולא שיהא משמע שהקנה עצמו לה. כיצד הרי שאמר לה או שכתב בשטר שנתנו לה. הריני בעליך. הריני ארוסיך. הריני אישיך וכל כיוצא בזה. אין כאן קידושין כלל. אמר לה או כתב לה. הרי את אשתי. הרי את ארוסתי. או הרי את קנויה לי. הרי את שלי. הרי את לקוחתי. הרי את חרופתי. הרי את ברשותי. הרי את זקוקה לי וכל כיוצא בהן הרי זו מקודשת : אמר

[א] טור שם סי' ל"ג. סמג שם : [ב] טור שם סי' כ"ז סמג שם : *כן הוא נוסחת המ"מ וכס"מ ליתו : **כצ"ל וכן נמצא בס"א ועי' בכ"מ שם :

* נ"ל דקידושין

אמר

לחם משנה

ראשון וגבי עבד פרק חמישי ובודאי דה"ה כן גבי שטר קידושין דומיא דגט כיון דאית לן עידי חתימה כרתי ובפרק האיש מקדש (דף מ"ח) אמרו שם הכא במאי עסקינן כגון שקידשה בשטר שאין עליו עדים ור' מאיר לטעמיה דאמר עידי חתימה כרתי משמע דלרבי מאיר שטר קידושין בעדי חתימה סגי ולא ידעתי למה לא הזכירו כאן רבינו ז"ל דפסול :

ד כתבו שלא לשמה וכו'. בהלכות פסקו כרב פפא ורב שרביא והביאו ראיה לדבריהם דאע"ג דאוקמוה הכא בשטרי פסיקתא הא אוקמוה בפרק הנושא (דף ק"ב:) בשטרי אירוסין ממש. וראיתי מי שהקשה כיון דהרמב"ם ז"ל פסיק הכי משמע דאית ליה תירוצא דשטר אירוסין הוי קושטא דמילתא וא"כ איך כתב בפרק כ"ב מהלכות מלוה על מ"ש רבינו ז"ל שם אין כותבין שטר אירוסין כתב ה"ה ז"ל דפירוש שטר אירוסין הוא שטר פסיקתא הא ודאי אינו כן כיון דהוא פסק כרב שרביא ודאי דאית ליה שטר ממש והך קושיא נמי כ"ל דאיתא התם בגוונא אחרינא כיון דהוא פסיק בהלכות זכייה ומתנה בפ"ו שדברים אלו לא נתנו ליכתב. ובפרק הנושא אמרו מאן דאית ליה הכי מוקי הך מתניתין דשטרי אירוסין בשטר אירוסין ממש דאי לא לא מיתוקמא מתניתין אליביה לפי פירוש רבינו ז"ל דמפרש דלא נתנו ליכתב דאין הכתיבה מועלת כדפירש שם בהלכות זכיה ואם כן מה מועיל כתיבה בשטרי פסיקתא דכותבין אותן מדעת שניהם כדפריך שם בגמרא אלא ודאי ע"כ מתני' איירי בשטרי אירוסין ממש. ואי לאו דברי ה"ה ז"ל ל"ק כלל דלרבינו הוה מצינן למימר דאית ליה שטרי אירוסין ממש אבל בדברי ה"ה ז"ל קשה. וי"ל דה"ה ז"ל ס"ל דלפי המסקנא דתירצו דברייתא איירי בשקנו מידו הך מתנה נמי איירי בשטרי אירוסין וקנו מידו דומיא דההיא ובהכי מיתרצא קושיא הדא דהקשו שם התוספות ז"ל דלרבינא דאית ליה כתבו שלא מדעתה מקודשת א"כ מתניתין איירי בשטרי פסיקתא וא"כ מאי קבעי לעיל אי דברים הללו נתנו ליכתב אי לאו ודאי דנתנו ליכתב והשתא ניחא דהוה מספקא ליה דילמא איירי בשקנו מידו ומ"מ משמע ליה מתניתין בלא קנין לפי פשטא ולכך קאמר מאי לאו בשטר פסיקתא ובלא קנו מידו כפשטא דמתניתין הכי משמע. ולפי האמת מוקמינן לה בשטרי פסיקתא ובקנו מידו ואע"ג דקנו מידו לא אמרינן בהא שהם קנין לכתיבה עומד אלא בעינן דעת שניהם. ומ"מ מוכחינן שפיר דהלכתא כרב פפא ורב שרביא אע"ג דלפי האמת מוקמינן מתניתין בשטרי פסיקתא משום דכיון דרב אשי מוקי מתניתין כוותייהו בשטרי אירוסין משמע דס"ל כוותייהו ולפי האמת דקאמרינן בשקנו מידו לאו משום דלית הלכתא כרב פפא ורב שרביא אלא דלא צריכינן להכי דמצינן לאוקמי בשקנו מידו. זה נראה לי ליישב דעת ה"ה ז"ל שכתב בפירוש דברי רבינו ז"ל שם פירוש שטר אירוסין שטרי פסיקתא דמשמע דהוא מפרש דברי רבינו ז"ל כן דאין לומר דמפרש כן לדברי שאר המפרשים דהיינו הר"ז הלוי ז"ל דפסק כרבינא דזהו דוחק כיון דהוא מפרש דברי רבינו ז"ל ודאי דמה שהוא מפרש דעתו מפרש : גבי כתבו שלא מדעת כתב הטור ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל דשמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ונסתפק הרב ב"י ז"ל שם אי איירי בקדשה בנייר בפירוש או אפילו שקדשה בשטר. ונ"ל דאין מקום לספק ההוא דאפילו קדשה בשטר מיירי דהאי דינא נפקא ליה להרמ"ה ז"ל מההיא סוגיא דפרק האיש מקדש דכתיבנא דאוקימו שם פלוגתא דר"מ ורבי אליעזר ורבנן דכתבו לשמה ושלא מדעתה ושם אמרו רבנן שמין את הנייר כו' והתם ע"כ איירי שקדשה בשטר עצמו וקא אמרי רבנן שמין את הנייר וטעמו של הרמ"ה ז"ל דפסק כרבנן התם :

ה ואם קדש בביאה אומר לה הרי את מקודשת וכו' והמקדש בביאה מסתמא דעתו על גמר ביאה. כתב ה"ה ז"ל שדעת רבינו ז"ל כדעת בעל ההלכות שכתב דעתו על גמר ביאה וכו' היכא דא"ל אקדיש לי בביאה סתם וכו'. קשה דלא הוצרך בעל ההלכות לומר כן אלא לתרץ קושיית התוספות ז"ל דבפרק הבא על יבמתו (דף נ"ה:) אמרינן דנקנית בהערא' וכאן אמר דכל הבועל דעתו על גמר ביאה ולא קני בהערא' לכך תירץ בעל ההלכות דשאני התם דפירש ואמר בתחילת ביאה ליקני אבל הרי"ף ז"ל תירץ בפרק הבא על יבמתו דהתם הוי הערא' במקום חופה דהיינו אחר קידושין ורבינו ז"ל אית ליה כדברי הרי"ף ז"ל בפרק עשירי שכתב שם והבא על ארוסתו אחר שקידשה משיערה בה קנאה ושם כתב ה"ה ז"ל שהוא כדעת ההלכות ז"ל וא"כ למה הולך רבינו ז"ל לשני התירוצים. וי"ל דודאי כדברי בעל ההלכות הוי פשטי הדברים מדקאמר דעתו וכו' משמע דהיכא דפירש לה וכדברי ההלכות נ"כ ס"ל משום דקשיא ליה קושיית התוס' שהקשו בפ"ק בד"ה ובעלה וא"ת ונילף מג"ש דקני בביאה כדאמרינן בריש הבא על יבמתו אשה לבעלה מנין שנקנה בהערא' אתיא קיחה קיחה. ולפי זה ניחא דהך ג"ש לא הוי אלא לענין חופה בלבד :

ו הדבורים שיאמר האיש כשמקדש כו'. כתב ה"ה ז"ל ודע שאלו הלשונות מועילין וקשה כיון דאלו הלשונות של הברייתא אינם מועילין אלא דיעבד א"כ כשהקשו בגמרא במאי עסקינן אי לימא בשאין מדבר עמה וכו' אדהקשו על הבעיא היה להם להקשות על הברייתא דאי במדבר אפילו לא אמר כלום ואי אינו מדבר מנא ידעה. וי"ל דודאי הברייתא יש לתרץ דידעה דאותם הלשונות קרוב להכיר אותם אבל בבעיא נ"כ קשיא ליה למקשה דלית לשנויי דידעה משום דאין קרוב להכיר אותם הלשונות ולכך מקשה במאי עסקינן וכו' : הרי את ארוסתי וכו'. יש בקצת ספרי רבינו ז"ל אסורתי במקום עגורתי וניחא לפי גירסתו מה שקשה לפי פירוש רבותיו של רש"י ז"ל דקאמר אשה עגורה לנו. ורש"י ז"ל הצריך הפירוש האחר ולפי גירסא זו לא צריכא לשנויי אנפשין :

סיס

משנה למלך

ואם חתמו בעדים ונתנו לה בינו לבינה עיין בר"ן נכ"א ה"ה ועיין בלח"מ ובספר דרכי נועם סימן כ"ב. ואם כתב בכתב ידו הרי את מקודשת לי וחתם בו ונתנו בינו לבינה עיין בתשובות מהרש"ם ס"ם כ"ב שכתב דאיכא מ"ד שהיא מקודשת גמורה ואיכא מ"ד דאינה מקודשת ואיכא מ"ד דהוי ספק מקודשת יע"ש :

ח והמקדש בביאה מסתמא דעתו על גמר ביאה. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר בפי"ז מהלכות איסורי ביאה דין ע"ו) :

אמר

הגהות מיימוניות

[ג] וכן פר"ח כרב פפא ורב שרביא ודלא כרבא ורבינא דאמרי מקודשת דהא איתותבו מהא דאין כתבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם ואע"ג דדחו ואוקמה לההיא בשטרי פסיקתא אשינויא לא סמכינן ועוד דרב אשי דהוא בתרא מוקי לה בכתובות פרק הנושא בשטר אירוסין ממש כדרב פפא ורב שרביא וכן מסתבר לרבינו שמחה ובפר"ח בתוספות כתב הדבר צ"ע. אמנם בה"ג פסק כרבא ורבינא וכ"כ בספר המצות שפר"ח בלשון אחר והתניא דאין כותבין שטרי אירוסין ונישואין בשטר פסיקתא איירי כדמשני הכא ואדרבא אשינויא דרב אשי דהתם לא סמכינן ע"כ :

מגדל עוז

וצריך שיכתוב אותו עד בפני עדים אינה מקודשת. פרק האיש מקדש (דף מ"ח) : ואם קידש בביאה עד שקנאה כמו שביארנו. הכל פ"ק דקידושין (דף ט') :

ז אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי. הרי את מיועדת לי. הרי את עזרתי. הרי את נגדתי. הרי את צלעתי. הרי את סגורתי. הרי את תחתי. הרי את *עצורתי. הרי את תפוסתי. הרי זו [ד] מקודשת בספק. והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין. אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אין חוששין [ה] למלות אלו: ח ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת בו. ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנאה כמו שביארנו. אהיה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצתה ועמד וקידש ולא פירש ולא אמר לה כלום אלא נתן בידה או בעל הואיל והן עסוקין בענין [ו] דיו ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקידושין והגירושין אינו צריך לומר להם [ז] אתם עדי. אלא כיון שגירש או קידש בפניהם הרי זו מקודשת או מגורשת: ט האומר בלאשה התקדשי לחציי הרי זו מקודשת. הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר חצייך מקודשת לי אינה מקודשת שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן אם אומר הרי

* בדפוס ווינעציא אסורתי ועי' בלח"מ:

א טור סי' כ"ח סמג עשין מ"ח: ב טור שם סימן ל"א:

מגיד משנה

ז אמר לה או כתב לה וכו'. שם בעיא ואמר: אי דאמינו מדבר עמה על עסקי קידושין מנא ידעה ותיכלו במדבר עמה והקשו אי הכי אפילו לא אמר כלום ותילנו דספי עדיף כשלא אמר לה כלום משאמר לשונות אלו ונתבארו דברי רבינו:

ח ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון וכו'. זה מתבאר בסוגיא שם וככר כתבתי למעלה שאף הלשונות שהזכיר רבינו למעלה צריך שתהא מכרת בהן אא"כ היה מדבר עמה על עסקי קידושיה:

היה מדבר עם האשה וכו'. שם ברייתא ופסק הלכה בגמרא ובהלכות. ודע שהמפרשים נחלקו בעסוקין מענין לענין ובאותו ענין כגון שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים אלא שהם [כ"ה בר"ן וכן פירש"י] צורך זווגם ולא פירש. והרב בעל העיטור ז"ל כתב שאינה מקודשת והרשב"א ז"ל כתב שהיא מקודשת והביא ראיה מן התוספתא ואם לא היו עסוקין כלל בזה ונתן לה כסף סתם אינה מקודשת אע"פ שהוא אומר לקדשה נתכוונתי. וכתב הרשב"א ז"ל שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי והיא רוצה צריך שיטול הכסף ממנה ויחזור ויתננו לה בתורת קידושין:

וכן עדי הקידושין וכו'. זה מבואר בסוגיא פרק האיש מקדש (קידושין מ"ג) ופירוש אפילו להיותן מזומנין לכך אינו צריך אלא כל שראו הקידושין או הגירושין די וכתב הרשב"א ז"ל ודוקא כשקידשה בפני שנים שהם אצלם והיא מרגשת בהם אבל אם הטמין לה עדים אחורי הגדר לא דדילמא אי ארגישה בהן לא מקבלא קידושין אלא השתא דסברה דליכא סהדי קבלתן משום דמידע ידעה דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושין ורצתה לשחק בו ע"כ:

ט האומר לאשה התקדשי לחציי וכו'. פ"ק דקידושין (שם ז') מימרא דרבא ומ"ש רבינו

כסף משנה

האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה ופרכינן ויהודה ועוד לקרא ומסקינן אלא ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. וכתב הר"ן כתב רש"י דס"ל כמ"ד בשפחה כנענית הכתוב מדבר דלא תפסי בה קידושין כלל ומעיקרא דמייתי לה מקרא סבר לה כר"ע דאמר בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר ואפילו למ"ד בפרק השולח (גיטין מ"ג) דלא תפסי בה קידושין כלל כיון דאשכחן לשון חרופה בענין אישות דנחרפת היינו מיועדת ואיתיה גבי שפחה חציה בת חורין דאע"ג דלא תפסי בה קידושין שייכי בה בלד חירות שבה כי אמר הרי את חרופתי ומכוין לשם קידושין מהני. ונראה שלפיכך כתב הרמב"ם דהאומר חרופתי ה"ז מקודשת סתם ומשמע בכל מקום משום דקי"ל כר"ע דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר [ולאיתי שהקשו היאך אפשר דספי עדיף לשון חרופה שפירושו מיועדת משום דאיתיה בחציה בת חורין מאמה העבריה דשייכי בה קידושין גמורין וכתיבא בה לשון יעוד ואפ"ה מספקא לן מיועדת לי מהו. והא ל"ק לי מידי דלשון יעוד דכתיב באמה העבריה לשון מושאל הוא בודאי ולא לשון מיוחד באישות כדכתיב הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו אבל חרופתי גבי אישות דחציה שפחה וחציה בת חורין אפשר שהוא מיוחד בו] אלא מיהו קשיא לי כיון דבעיא היא בגמרא חרופתי מהו ולא איפשיטא שתהא מקודשת גמורה אלא ביהודה נהי דמעיקרא הוה ס"ל דמקודשת למ"ד דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר [אבל] כיון דלא סליק הכי ואידחי ליה היכי נסמוך אהא וניתא דמקודשת גמורה היא ולא ניחוש לקידושי שני הא ודאי לא יהיבא ומש"ה משמע דחרופתי הויא ספק מקודשת עכ"ל. והריטב"א כתב בחידושיו שטעמו של רבינו משום דהאי הכא דקתני דלא הויא מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא [לא] הוי לשון קידושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר [כו'] דשייך לד קידושין בה והוי נחרפת ליתנא דקידושין עכ"ל. ועדיין קשה דהא משמע בהשולח דאפילו למ"ד התם דתפסי בה קידושין ספק קידושין הן דתניא ואם נשתחררה קבלה קידושין מאחר מקודשת מספק. וי"ל דאפילו למ"ד התם דלא תפסי בה קידושין הכא ודאי מקודשת דכיון דאשכחן יחוד לד חירות בלשון זה אי מקדש בהאי ליתנא מקודשת דהא שייך לד שתופסין בה קידושין ולאו משום דנחרפת מאורסת ממש היא. ודע כי בעיא דצלעתי סגורתי מהו לאו משום דויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר משמע לן דהוי לשון קידושין ממש אלא משום דנאמר בענין אישות והיינו דכתב רש"י דשייכי בה לד קידושין ולא כתב דשייכי בה קידושין. ועי"ל שרבינו סובר דקושיית ויהודה ועוד לקרא לאו קושיא היא דמצי לאהדורי ליה דלא מייתי מיהודה אלא לפרושי ליתנא דקרא דנחרפת היינו מאורסת וכדאמרינן בעלמא לטטפת ארבע בתים שכן קורין בכתפי שם שתים ובאפריקי פת שתים אלא שרצה להשיב לו לפי דרכו שהיה אומר דקושיית ויהודה ועוד לקרא קושיא היא ואמר ה"ק האומר חרופתי ביהודה מקודשת אבל לפוס קושטא בכל דוכתא מקודשת וכדאמרינן מעיקרא דקושיית ויהודה ועוד נקרא לאו קושיא היא. והיותר נכון שרבינו לא היה גורס כל האי שקלא וטריא אלא גורס כגירסת ר"ח שכתב איבעיא להו האומר חרופתי מהו ופשטינן מהא דתניא האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה:

ח היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצתה. משמע דהיינו לומר שנתרצית ונתפייסה דהיינו דאמרה אין וקמ"ל דאע"פ שהוא לא אמר כלום כשנתן בידה מקודשת אבל אם לא

לחם משנה

ח היה מדבר עם האשה [על עסקי הקידושין ורצתה] ועמד וקידש ולא פירש וכו' הואיל וכן עסוקין באותו ענין דיו כו'. ונראה פירש מהרי"ק ז"ל דהיינו דאמרה אין. משמע דאי לא אמרה אין לא מיקדשא אפילו מדבר עמה על עסקי קידושין אבל בגט לא כתב שם רבינו ז"ל אלא מדבר עמה על עסקי גיטה בלבד דהתם ודאי לא

משנה למלך

ז אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי הרי את מיועדת לי כו' ה"ז מקודשת מספק. כתב מרן הב"י סימן מ"ז שכתב המרדכי בש"ס האיש מקדש בשם מהר"ם ז"ל. וז"ל. ועוד נ"ל כיון דאמר אני נותן לך בשביל אהבה ותבא שים לאוש לקידושין ומאת כך ר"ל ע"מ שיהיה אהבה וחבה בינינו ותהיה אהובתי דלא גרע האי ליתנא ממיוחדת לי מיועדת לי כו' וא"כ אהובתי נמי איכא לספוקי ע"כ. ולא דמי אהובתי למיוחדת לי כו' דהתם בגמרא מייתי סמך לכולהו מן הפסוק אבל אהובתי לא שמענו. (*א"ה עיין בתשובות מהרא"ם סימן ל"ה דף קג"ז:):

והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין כו'. לא שנא היו מדברים על עסקי קידושין לעצמו ל"ש על עסקי קידושין לחבירו כגון דשויה שליח ונתן לו קידושין ולא פירש דיו כ"כ מהרימ"ט בתשובות ח"מ סי' כ"ב יע"ש:

ח היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין כו'. לענין אם שידוכין מיקרי היה מדבר עמה על עסק קידושין מגומגם הדבר ועיין בתשובות מהריק"ו שורש קע"א דמאותה תשובה של הרשב"א שהביא הרב שם משמע דלא מיקרי שידוכין מדבר עמה על עסקי קידושין יע"ש. אך ראיתי תשובה זו בתשובות הרשב"א סימן תקנ"ח וסיים וז"ל ואין השידוכין כדבר עמה על עסקי קידושיה כיון דמנהג המקום לשלוח סבלונות וא"כ לקדש ע"ב. משמע דלא ביטל זאת הטענה אלא משום דאמרינן דמסתמא לאו לקידושין נתכוון ולא שיהא מנהג מקומו הא לאו הכי השיב כמדבר עמה על עסקי קידושיה. ולפי זה צריכין אנו לומר דהנא והדר מפרש ולעולם השיב שידוכין היה מדבר עמה בעסקי קידושיה ועיין עוד בסימן אלף וק"ס ודוק. (*א"ה עיין בתשובת מהרשד"ס חא"ה סימן ל"א שהביא הרב המחבר לעיל בפירקין הלכה א' יע"ש ובתשובת מהרח"ש סימן י"ח ול"א):

והיכא דלא היו עסוקין כלל בענין קידושין ונתן לה כסף סתם. כתב ה"ה ז"ל בפירקין בשם הרשב"א שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי והיא רוצה שיטול הכסף ממנה ויחזור לה בתורת קידושין. וכתב מהרימ"ט חא"ס סימן מ"ג דהדבר המוה מי גרע כסף סתם משנתנו בתורת פקדון דעקר להו בסדיא מקידושין ואפ"ה רצתה מקודשת. וכתב שדעתו ז"ל דכיון דנתן לה כסף סתם ולא היו מדברים בעסק קידושין מסתמא בתורת מתנה יהיב ניהלה ואם טענה איהי בכך מסימנא ונסתייע הרב ז"ל מהסוגיא דשבועת העדות מנה נתתי לך כו' ומהסיא דסטראי ניניהו שהביא הרא"ש בפרק שבועת הדיינין בשם הר"י ן' מיגאש ז"ל. ולא ידעתי מה זו כמיכה דהתם הלה טוען ברי דלמתנה קאמר ליה אלא שהעדים שהיו מבחוץ לא שמעו דבורם וכן ההוא דסטראי הכי הוי. אבל במקבל סתם והוא לא ידע אם במתנה אם בפקדון בהא הוא דקיימינן אם יכול המקבל לומר סתמא לשם מתנה יהבתינהו והשתא הוא דקא הדרת בך. ועיין בתשובת מהרימ"ט לעיל סימן כ"ג דנראה דיש סתירה מיניה וביה עם מ"ש כאן ודוק. ורואה אני דברי מהר"ש יפה ז"ל שהביא מהרימ"ט שם דאי אפשר ליישב דברי הרשב"א כפשטן ולומר דבנותן סתם מעות לאשה לשם מתנה הוא נותן ומש"ה כתב הרשב"א דאפילו יחזור ויאמר לשם קידושין דלא מהני דהא כל הנותן סתם לאו למתנה נותן. והרב הוכיח כן מלוקח שדה שאינה שלו דקי"ל כרב דמעות פקדון ואי משום הא כבר דחה זה הרב מהרימ"ט. אבל סברת הרשב"א בפירושא אתמר בפרק אחרון דכתובות עלה דמי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו כתב הר"ן ז"ל בשם הרשב"א דדוקא נתן בתורת מזונות כדי ליפרע מבעלה אבל פרנס סתם ודאי גובה ממנה והיא מבעלה שכל המפרנס סתם לאו בתורת מתנה הוא נותן אלא בתורת הלואה והביא ראיה מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה דשמין לו ולא אמרינן דלשם מתנה עבד ודכוותה להרשב"א נותן סתם ואין לחלק כלל בין מה שנותן הוא בעין למה שאינו בעין כהסיא דפרנס ונוטע דאדרבה איפכא מסתברא והדין שוה בשניהם. והר"ן הסכים עם הרשב"א דהנותן סתם לאו למתנה הוא נותן. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי"ב מהלכות אלו דין י"ט). ומ"ש עוד מהרימ"ט שם וז"ל ועוד דסמך עליה דמוכר שיטרח לקנותה מיד הבעלים כי היכי דניקום בהימנותיה כו'. דברים תמוהים אני רואה בדברי הרב דמאי דאמרינן בדחזר ולקח מבעלים הראשונים קנה לוקח מן הגזלן הלה כי סדר זבין כי היכי דליקום בהימנותיה אינו בשביל בה שאינה שלו אלא בגזלן שמכר ולא הכיר הלוקח בהיא גזולה בידו וכ"כ ה"ה בהלכות גזילה וכ"כ מהריק"א ז"ל בטח"מ בשם הר"ן והנ"י. וא"כ מאי האי דכתב הרב ועוד כו'. גם מ"ש דאחריות המכר הוא על המוכר כו' לא ידעתי מה טיבו של אחריות בכאן ודברי הרב צ"ע: וכן עדי הקידושין והגירושין א"צ להם אתם עדי (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפירקין דין י"ד וכמ"ש הב"ח סימן מ"ב ובתשובה סימן נ"ז):

שתי

מגדל עוז

היה מדבר עד וא"צ לפרש. פ"ק דקידושין (דף ו') ובגיטין פרק הניזקין ובהרבה מקומות: וכן עידי הקידושין עד הרי זו מקודשת ומגורשת. פרק האיש מקדש (דף מ"ג): האומר לאשה התקדשי לחציי עד הרי מקודשת. פ"ק דקידושין (דף ז'):

הגהות מיימוניות

[ד] האומר בלשון אהבת כגון אהובתי בלא שידוכין תמצא בתשובת מו' רבינו שי' בסימן ג': [ה] דשמא למלאכה קאמר לה: [ו] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ודלא כר' יהודה דאמר צריך לפרש ע"כ: [ז] כדמשמע בפ"ב דפריך תלמודא אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוו קידושין ע"כ:

רבינו וכן האומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת נלמד ממה שהזכיר שם איתמא לבי תרי לא חזיא :

י אמר לה הרי חצייך מקודשת לי בפרוטה וכו׳. אלו השתי חלוקות שהזכיר רבינו בעיות בגמרא בלא״ש ת״ל שמקודשת ורבינו פוסק בכ״מ כלא״ש ת״ל. אבל הרשב״א ז״ל כתב ואינו מחוור דשתי חצייך בפרוטה טפי עדיף מכולהו דקאמר בחד זימנא ואפילו הכי סלקא בתיקו וכ״ש אינך. ועוד דליכא דקאמר שאין אשה לחצאין כלל משמע דכל היכא דקאמר חצי כלל אינה מקודשת אלא ודאי מסתברא דבכולהו הוי ספק מקודשת ע״כ דבריו וזהו דעת הר״א ז״ל בהשגותיו. ומ״מ אין דבריהם מוכרחין דכיון דחזינן בגמרא דבהני אמרי אם ת״ל מקודשת ובתר מכן בעו הא דשתי חצייך בפרוטה משמע * דאינהו ידעו בדקדוק הלשון ספי מינן ואעפ״כ יש להחמיר כדבריהם ז״ל ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט: אמר לה חצייך מקודשת לי היום וכו׳. כל אלו שהזכיר רבינו בעיות ולא איפשטו שם :

יא האב מקדש את בתו וכו׳. משנה (שם מ״ג) פרק האיש מקדש ואסיקו בגמרא דאפילו נערה דוקא אביה ולא היא אלא מדעת אביה כמו שיתבאר :

וכן הוא זכאי במציאתה וכו׳. משנה פרק נערה שנתפתתה (כתובות מ״ג) : ומ״ש רבינו מן האירוסין, לפי שכשנשאת שוב אין לאביה רשות בה בשום דבר ואפילו נתגרשה בעודה קטנה ומבואר שם ובהרבה מקומות וכמו שיזכיר רבינו בסמוך לפיכך מקבל האב וזה מבואר בהרבה מקומות. ומה שהזכיר אפילו חרשת מבואר במשנה ביבמות פרק חרש (דף קי״ג) ובגיטין פרק הניזקין (דף נ״ה):

*חסר בליגנא ועיין בלח״מ : ואם

הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת: י אמר לה הרי חצייך מקודש׳ לי בפרוטה וחצייך בפרוטה. או שאמר לה חצייך מקודשת לי בחצי פרוטה וחצייך האחרת מקודשת בחצי פרוטה *הרי זו מקודשת. *אמר לה חצייך מקודשת לי בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר. שתי חצייך בפרוטה. שתי בנותיך לשני בני בפרוטה. בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה. או בתך וקרקעתך לי בפרוטה בכל אלו מקודשת בספק: יא יהאב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה. וכן כשהיא נערה רשותה בידו שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. וקידושיה לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר

השגת הראב״ד

* אמר לה חצייך וכו׳ : כתב הראב״ד אם שתי חצייך בפרוטה מקודשת בספק מפני שאין האשה מתקדשת לחצאין אותן של מעלה למה הן מתקדשות ודאי אלא בספק עכ״ל :

לא אמרה אין אלא שתקה ואח״כ קיבלה מידו סתם וגם הוא לא אמר כלום ליכא הוכחה דלשם קידושין קבלה. ואין לפרש דרבותא היינו ששתקה ולא מיחתה דא״כ הל״ל ולא מיחתה מאי ורבותא דאמרה אין וטעמא דמסתבר הוא כמ״ש : י אמר לה הרי חצייך מקודשת לי בפרוטה וכו׳. כתב ה״ה אבל הרשב״א כתב ואינו מחוור דשתי חצייך בפרוטה טפי עדיף מכולהו וכו׳ וזהו דעת הראב״ד בהשגותיו גם הרא״ש כתב כדבריהם. והר״ן יישב קושיא זו לדעת רבינו :

וכן

א סתור פסק הר״א דהוו ספק קידושין : ב טור אה״ע סי׳ ל״ז סמג שם :

לחם משנה

לא בעינן דלשה משום דהוי בעל כרחה. וא״ת א״כ בגמרא כשאמרו אי כשמדבר עמה על עסקי גיטה אפילו לא אמר לה לימא אפילו דאיירי דלא אמרה וכודאי דידעה כיון שמדבר עמה על עסקי הגט אע״ג דלא אמרה אין דהא בגט לא אמרה ואמרינן דידעה ימיבעיא ליה אי הני ליסני הוו ליסני דקידושין או דילמא לא הוו ליסני דקידושין ולא מיקדשא. ותו קשיא ליה היכא דאמרה הני ליסני ודיבר עמה על עסקי קידושיה אף ע״ג דלא אמרה אין כיון דידעה דהוי קידושין אי הני ליסני דמיועדת וכו׳ הוו קידושין אמאי לא מיקני במדבר. ורבינו ז״ל סתם וכתב והוא שיהיה מדבר עמה על עסקי קידושין ולמטה כתב דמדבר עמה על עסקי קידושין בעינן שתאמר הן א״כ למעלה נמי נראה דבעינן שתאמר הן וא״כ קשה בלאו אמירת הן כיון דידעה מאי קאמרה ליהוי ספק מקודשת דדילמא הני ליסני הוו לשום קידושין. וי״ל דבלאו אמירת הן לא ידעה ודאי אי לקידושין יהב לה משום דכיון דלא אמרה הן לא אסיק אדעתה דהוו לשום קידושין דמשמע לה כיון דלא נתרצית לו בפירוש ודאי דלא יקדש לי אבל בגט כיון דהוא בע״כ אפילו בלא אמירת הן ידעה דהוי גט דאמרה כיון דדיבר לי שרוצה ליתנו אף ע״פ שלא אמרתי לו הן נותנו לי בעל כרחי, ועוד דשם בגט אע״ג דלא אמר לה כלל כתב שם רבינו ז״ל דהוי גט מדאורייתא ופסול מדרבנן ולכך בידיעה קלא סגי. ע״כ קונטרס : היה מדבר עם האשה כו׳. וכתב הרשב״א ז״ל שאפילו חזר ואמר לה וכו׳ מלשון והיה רוצה משמע דאפילו דקאמר אין ולא דמי לכנסי פקדון זה שכתב רבינו ז״ל פ״ה שאפילו אחר שנטלתו אי אמרה אין סגי דשאני הכא דדילמא מתנה יהיב ניהלה כיון שלא פירש או דילמא מלוה הוי והמקדש במלוה אינה מקודשת לכך צריך לשוב לקחתו. ע״כ קונטרס : י אמר לה הרי חצייך מקודשת לי וכו׳ הרי זו מקודשת. כתב ה״ה ז״ל דכיון דחזינן בגמרא דבהני אמרי את״ל מקודשת כו׳. כנראה שה״ה ז״ל לא נתן טעם אבל יש ליתן קצת טעם ולומר דבחצייך בפרוטה אית לן לומר דמקודשת דמונה והולך הוא וה״ק לה כמלא שהחצי מגיע לך בפרוטה והחצי בפרוטה אבל ב׳ חצייך בפרוטה אין כאן מונה והולך דהיל״ל חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה אבל באומרו שני חצייך משמע דדעתו לקדש לחצאין ואע״ג דבגמרא אמר הכא ודאי דבחד זימנא קאמר לה כו׳ היינו לחד צד אבל לצד אחר אית לן למימר בההיא דב׳ חצייך דמקודשת טפי : אמר לה חצייך מקודשת לי בפרוטה וכו׳ הרי זו מקודשת וכו׳. בסי׳ ל״ה כתב הרב ב״י ז״ל על קושיית התוס׳ ז״ל שהקשו גבי חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה דאמאי לא יועיל והא לא אמרינן לעיל דלא פשטו קידושין בכולה אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצה וכו׳ ותירצו דאיירי דלא אמר התם לשון קידושין. ורבינו והטור ז״ל דכתבו דין זה גבי קידושין קמה להו הקושיה. ותירץ הרב הנזכר דכשאמר תחילה חצייך בפרוטה ליכא גילוי דעת שהיא מתרצה בכולה וכי הוה אמר לה וחצייך בפרוטה דאז גלי דעתה שהיא מתרצה בכולה מאי הוי דילמא בשעת אמירת חצייך בפרוטה לא נתרצית אלא לחצייה והשתא הוא דהדרא בה ונתרצית ע״כ. וקשה דא״כ מה יתרץ לשני חצייך בפרוטה דהוי הרצוי בבת אחת. וי״ל דאף כשבאו בבת אחת לא נתרצית דאמרה לחצאין רוצה לקנותני בחצי פרוטה כל חציי. וכשהזכיר פרוטה לכל חציה י״ל כדכתב הרב ז״ל והמחבר כתב. לכך נ״ל לתרץ דכיון דהאשה רוצה להתקדש לחצאין בפרוטה את חציה ובפרוטה אחרת החצי האחר וזה אי אפשר דאין קידושין לחצאין לא אמרינן בכולהו כיון דהיא מעכבת ורוצה שלא תערב החצי בחצי האחר משא״כ גבי בתך ופרתך ודוחק : יא האיש מקדש את בתו שלא לדעתה כו׳. אע״ג דבגמרא פ״ק דקידושין (דף ג׳:) משמע דלא נפקא לן מהאי קרא אלא קטנה דוקא דהקשו ואימא ה״מ קטנה וכו׳ עד שהוצרכו לאתויי נערה מקרא דויצאה חנם מ״מ לבתר דאתי ויצאה חנם גלי לן דהאי קרא לנערה נמי דעיקר פשטיה בנערה הוא כדכתבו התוספות ז״ל : וכן כשהיא נערה רשותה בידו וכו׳ ולא היא. ובמאמר אמרינן התם במסקנא דנערה עושה מדעת עצמה משום דזקוקה ועומדת. ורבינו ז״ל לא כתב בהלכות יבום כן בפירוש אלא כתב וקטנה אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה וממילא משמע דוקא קטנה אבל נערה לא : רבינו ז״ל לא הביא הא דההוא אמר לקריבי וכו׳ משמע דאית ליה דמאי דכתב הרי״ף ז״ל דהא סבירא להו דחיישינן שמא נתרצה האב ולית הלכתא כוותייהו לפי דעתו ז״ל ולא במאי דכתב הרי״ף ז״ל דלא שייך הך פלוגתא בהך דא״כ היה לו לרבינו ז״ל להביאו אלא כדכתיבנא. והטור ז״ל הביא הך עובדא בסימן ל״ז שכתב שם וקטנה שקדשה עצמה למי שגילה כו׳ ופסק כרבה ולכך כתב כל זמן שלא שדכה וטלה וכו׳ והיינו כרבה דאמרו שם איכא בינייהו דלא טרח והרב ב״י ז״ל לא שת לבו

משנה למלך

י שתי בנותיך לשני בני בפרוטה כו׳. (א״ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ״ה מהלכות אלו סוף דין אחד ובפ״ז דין ד׳ יע״ש) : בתך מקודשת לי ופרתך וכו׳. כתב הריטב״א ז״ל בחידושיו וז״ל פירשו בו דדוקא כשמשך הפרה אבל לא משך הפרה ולא החזיק בקרקע פשיטא דבתך ופרתך ובתך וקרקעך בפרוטה קאמר ואינה מקודשת כלל וראוי להחמיר ע״כ : יא האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה כו׳. משנה בפרק האיש מקדש ונסתפקתי במי שקידש בתו קטנה פחותה מבת ג׳ שנים ויום אחד בכסף או בשטר דקי״ל דהיא אשת איש גמורה אם הכניסה אביה לחופה אי הופסה חופה וחשיבא כנשואה או דילמא חופה דפחות מבת שלש שנים לא חשיבא חופה והויא ארוסה ונפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולדון לבועלה בחנק אם בא עליה אחר שלש שנים ויום אחד. וראיתי לרש״י בפרק ארבע מיתות (דף נ״ה) אהא דתנן ניסת לכהן אוכלת בתרומה שכתב וז״ל אוכלת בתרומה אבל פחות מבת שלש אע״פ שקדושיה קידושין ע״י אביה הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה והויא לה כארוסה ופשט דברים אלו מורה דס״ל דחשיבא כארוסה לפי שאין חופתה חופה. וכ״כ רש״י בר״פ בן סורר ומורה (דף ס״ט) אהך דנישאת לכהן אוכלת בתרומה דכל שאין לה ביאה אין לה חופה. ובפ״ק דקידושין (דף י׳) כתב אבל פחותה מבת שלש שנים אין חופתה מאכילתה [illegible]ל ואין ביאתה ביאה מכל הני דוכתי מוכח דס״ל לרש״י דפחות מבת שלש

מגדל עוז

אמר לה חצייך מקודשת לי עד מקודשת בספק. פ״ק דקידושין (דף ו׳ ז׳) : כתב הראב״ד ז״ל אם שתי חצייך כו׳ : ואני אומר כי הקפדת הראב״ד ז״ל הוא מפני שכתב ר״מ בפיסקא שלמעלה מנו ח״ל אמר לה הרי חצייך מקודשת לי בפרוטה וחצייך בפרוטה או שאמר לה הרי חצייך מקודשת לי בחצי פרוטה וחצייך האחר בחצי פרוטה הרי זו מקודשת עכ״ל. והוקשה לראב״ד ז״ל דהכהן נמי בעיות הן פ״ק דקידושין (דף ז׳) וקידושין לחצאין הן וסלקן נמי בתיקו כמו שתי חצייך וא״כ מ״ש הא מכא והא אין אנו צריכין בה לפנים שכבר אנו מקובלים מפי רבותינו בעלי התוספות ז״ל כי כל מן שהבעיות רבות ואומר על מקצתן אם ת״ל הוא פשיטות הבעיות והדבר ברור בתלמוד ולהכי אזיל מסדר התלמוד בסוגיא בההיא שיטתא וה״נ איתא ריש פרק ד׳ וה׳ (ב״ק דף ל״ז) גמרא מתני׳ דמועד למינו מ׳ בפלוגתא דרב זביד ור״פ ופסקינן כרב פפא מה״ט ואע״ג דהקשו עליה ולא פריק משום דלא חיים הוא וכ״כ ר״י אלפס ז״ל שם וכזה הוא דעת ר״מ ז״ל בס׳ אלו. ולמען תשכיל אכתוב לך לשון הגמרא בדקדוק והוא בעיניך דגרסינן פרק קמא דקידושין גמרא מתניתין קמייתא בעי רבא חצייך בחצי פרוטה ותצייך בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה בחצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא ואת״ל מונה והולך הוא חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו כיון דא״ל פרוטה פסקה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא ואת״ל כל ביומיה מונה והולך הוא חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא ה״ק קידושי מתחלי מהשתא ומגמרי לא נגמרו עד למחר שני חצייך בפרוטה מהו הכא ודאי בחדא זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו ע״כ. למדת כי כשהוא אומר את״ל היא מקודשת ודאי דהוא ניהו פשיטותא וכי סלקן בתיקו אינך דלא איפשטן דסלקן בתיקו ולכך מקודשת מספק דאזלינן בהו לחומרא בכל דוכתי וכי מעיינת בה שפיר נמי חזית דלא תליא טעם קידושי אשה לחצאין באינך אלא בשני חצייך בפרוטה אבל בהנך לאו מה״ט ניניהו וגם ר״מ ז״ל לא פירש טעם פסקיו ומעתה נתנה על לשון השגות הראב״ד ז״ל ודברי ר״מ נכונים : האב מקדש עד שתבגר. פרק המקבל (דף ס״ה) ופרק יוצא דופן (דף מ״ד) ופרק נערה שנתפתתה (דף מ״ז) וריש מסכת קידושין (דף ג׳) : לפיכך מקבל קדושי בתו עד אשת איש גמורה. פרק חרש (דף קי״ג) :

שתבגר. ואפילו היתה חרשת או שוטה וקידשה האב הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה מדעת אביה. פחות מכן אם קדשה אביה בביאה אינה מקודשת: **יב** בגרה הבת אין לאביה בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה ואע"פ שעדיין היא קטנה. כיון שנישאת אין לאביה בה רשות לעולם: **יג** נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת * ואפילו אם נתרצה [ח] האב אחר שנתקדשה. ואפילו אם אנתאלמנה או נתגרשה מן

א טור אה"ע סי' ל"ז סמג עשין מ"ח.

כסף משנה

יב וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה וכו'. בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מ"ג) תנן המארס את בתו וגירשה אירסה ונתאלמנה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ומסיים בה שמשהשיאה אין לאביה בה רשות. ובפרק האיש מקדש (קידושין מ"ד) אמרו דהא דתנן וכולן אם מיאנו לרותיהן מותרות דקדים איהי נסבה ומיאון מיהא בעיא דמיירי שנעשו לה מעשה יתומה בחיי האב, ופירש"י כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואח"כ קידשה היא עצמה בחיי אביה דהני קידושין בעו מיאון כי לא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי לה:

יג נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה וכו' ובין היא ובין אביה יכולים לעכב וכו'. בפרק האיש מקדש קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וכן נמי אמר רב ואמרי דטעמא שמא נתרצה האב בקידושיה ובתר הכי אמרינן אמר רבה בר שימי בפירוש אמר מר כלומר רבינא לא ס"ל לדרב ושמואל. וכתב הרי"ף דמדאשכחן לרבינא דהוא בתרא דלא ס"ל לדרב ושמואל *לית הלכתא כוותייהו. והר"ן נסתפק בכוונת הרי"ף אם סברתו לומר שאפילו נתרצה לבסוף לא חיישינן שמא נתרצה מתחלה אבל כל שידענו שנתרצה מתחלה מקודשת הויא או אם סובר שאפילו ידוע לנו שנתרצה מתחלה אינה מקודשת וכתב שמלשון רבינו שכתב נתרצה האב אחר שנתקדשה משמע שסובר דאילו נתרצה מעיקרא הוו קידושין אבל תמה על שסיים דבריו ובין היא ובין אביה יכולים לעכב שזה אין לו ענין אא"כ נאמר שאם נתרצה אח"כ מקודשת ובזה יש מקום לומר שאם מיחתה היא קודם שנתרצה שיכולה לעכב אבל כיון שהוא סובר שאפילו נתרצה האב אח"כ אינה מקודשת היכי שייך למימר שהיא יכולה לעכב והניח הדבר בצ"ע. ומהרי"ק בשורש ל' כתב ליישב זה ולא נראו לי דבריו. ול"נ לפרש כוונת רבינו דכשאמרו בין היא ובין אביה יכולים לעכב לא כרש"י שפירש שהיא יכולה לעכב קודם שיתרצה האב אלא ה"פ אפילו ידענו שנתרצה האב בשעת קידושין היא יכולה לעכב ואע"פ שהאב יכול לקדשה בע"כ היינו כשהוא מקדשה מדעתו אבל כשהוא לא קידשה אלא היא קידשה עצמה רק שנתרצה דמאחר שנתרצה הרי היא מקודשת אבל אם ארך כך לא נתרצית כיון שהוא לא קידשה מתחלה הרי הוא תלוי בדעתה וזה מוכרח בדברי רבינו בין אם נתקדשה בפניו דכיון דלא מיחה בה באותה שעה מסתמא נתרצה וקרוב לפי' זה כתבו התוספות וא"כ אפילו למי שפוסק שאם נתרצה אחר כך אינה מקודשת יש ענין לבין היא בין אביה יכולים לעכב להיכא דנתרצה בשעת הקידושין

* [כן נראה ג"כ בכ"מ פי"ב מה' פס"מ דין ג' דסלקה בתרא נגד רבים. וע' בפי"ב מה' נדרים דין ח' כתב הפך מזה]

מגיד משנה

ואם היתה בת שלש שנים וכו'. משנה פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ד) והובאה פ"ק דקידושין (דף י'):

יב בגרה הבת וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פרק האיש מקדש (קידושין מ"א):

יג נתקדשה קודם שתבגור וכו'. דברי רבינו שבכאן מבוארים בהלכות פרק האיש מקדש. ויש מן המפרשים שהן סוברים שאם

לחם משנה

לבו לזאת וכתב שם שהם דברי הרמ"ה ז"ל ותמה על מ"ש וטרח לחזור וכו', ובמה שכתבתי הוא מבואר. עוד כתב שם הרב ב"י ז"ל וגרסינן תו בגמרא זו היא גירסת הרא"ם ז"ל אבל בספרים דידן וכו' ודברי הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר כגירסת הרא"ם ז"ל והך ודאי כשגגה היוצאה מלפני השליט דאין כאן חילוף נוסחאות בין הר"ן והרא"ם ז"ל דהר"ן הביא מימרא תליתאה והרא"ם ז"ל הביא מימרא תניינא וכד מעיינת ביה בקל יתבאר דהר"ן והרמב"ם והרא"ם ז"ל גירסא אחת להם והוא פשוט. ע"ק בדברי רבינו ז"ל בה' עבדים שפסק שם מעות הראשונות לקידושין ניתנו ושם פסק דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות וכתב שם דאחר יעוד מותרת וכיון דהוא סבר דלא כרבי יוסי הם דברים סותרים. ועוד קשה שם מה שכתב מוכר האלמנה דלא משכחת לה אלמנה כדהקשו בגמרא וכאן אני כותב הדברים בקוצר כי כבר הארכתי בהם במקום אחר:

יג נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת וכו' ובין היא ובין אביה יכולין לעכב. כבר נודע בכאן קושיית הר"ן ז"ל. והרב ב"י ז"ל לא נראה לו ייסוב הרב מהר"י קולון בשורש ל' ותירץ תירוץ אחר ואמר והיכא דנתקדשה בפניו ודאי דמוכיח דכיון דלא מיחה באותה שעה נתרצה ולכך צריך עיכוב דידה דאם היא מעכבה רצוי האב לא מהני. וקשה בדבריו דהא בגמרא (דף מ"ה:) גבי נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן וכו' משמע התם דטפי עדיף היכא דליתיה קמן מהיכא דאיתיה דהיכא דאיתיה אמרינן האי דאישתיק מרתח רתח והלכתא כרב הונא דאמר הכי בגמרא. וע"ק דתינח שתירץ בעיכוב דידה בעיכוב דידיה מאי מתרץ אם לא שיאמר דכשיעכב הוא לבסוף לא מהני נתקדשה בפניו אבל כשנתרצה הוכיח סופו על תחלתו והיינו תירוץ שתירץ מהר"י קולון ז"ל. ולהר"י קולון ז"ל קשה דלא תירץ אלא לאביה אבל להיא מה יתרץ אם לא שיאמר דכשתעכב היא אפילו שיתרצה האב לבסוף לא

משנה למלך

שלש שנים אין הופסה חופה: **וראיתי** לתוספות בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ז:) ד"ה נשאת שכתבו אבל פחותה מבת שלש כיון דלאו בת ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיהב לסימפון וגם חוזר ומפלתה לבית אביה ולהכי לא אכלה ע"כ. ומ"ש וגם חוזר ומפלתה כו' כוונתם לרמוז הטעם שאמר דאין ארוסה אוכלת בתרומה שהוא משום דילמא ימזגו לה כוס דשייך נמי הכא אף שנכנסה לחופה דכיון דאין ביאתה ביאה חוזר ומפלתה. וכיוצא בזה כתבו התוספות בפרק ד' מיתות (דף נ"ה) וז"ל נשאת לכהן אבל פחותה מבת שלש לא אכלה אע"ג דליכא למיחש לדעולא דהא נשאת כיון דלאו בת ביאה היא חוזרת לבית אביה ולא בדיק לה ע"כ. וכוונתם מבוארת דמ"ש חוזרת לבית אביה היינו לומר דאיכא למיחש לשמא ימזגו לה כוס, ומ"ש ולא בדיק לה הכונה היא דאיכא למיחש לסמפון. ויש לצדד בכוונתם דאפשר דס"ל דחופה פחותה מבת שלש שנים הויא חופה ומש"ה הוקשה להם דכיון דהויא חופה אפילו אם נשאת פחותה מבת שלש שנים אמאי אינה אוכלת הא תו ליכא למיחש לשום חשש. ותירצו דנהי דחשיבא חופה מ"מ כיון דאין ביאתה ביאה חוזרת לבית אביה ולא בדיק לה. ואפשר לצדד עוד ולומר דלעולם דס"ל דחופה פחותה מבת שלשה שנים לא חשיבא חופה אלא דאפ"ה הוקשה להם דנהי דלא חשיבא חופה מ"מ כיון דנשאת הא תו ליכא למיחש לא לסמפון ולא לשמא ימזגו לה כוס וכל היכא דליכא למיחש אף דלא נשאת אוכלת וכדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף י"ח) איכא בינייהו קיבל מסר והלך והכי אמרינן בפרק אע"פ (דף נ"ח:) הרי מבואר אף אם לא נשאת בהסתלק החשש אוכלת. ולזה תירצו דלא נסתלק החשש דכיון דאין ביאתה ביאה חוזרת לבית אביה ולא בדיק לה. ומ"מ נראה דהצד הראשון הוא האמיתי דאי ס"ל דלא חשיבא חופה בפחותה מבת שלש שנים א"כ אף דנימא דליכא תו למיחש לשום חשש אפ"ה אינה אוכלת. וראיה לדבר מנ"ש התוספות בפ"ב דקידושין (דף מ"ה) אהא דאמרינן נתקדשה מדעת והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת דרב אכי אמר אינה אוכלת שמא יבא [אביה] וימחה ונמצאת זרה למפרע וז"ל ואע"ג דלא שייך הכא לא משום סמפון ולא משום שמא ימזגו דכיון דנכנסה לחופה דוכתא פייחד לה ומיבדק בדיק לה אפ"ה לא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה כלומר כיון שאין חופתה חופה גמורה שהאב יכול למחות לא פלוג רבנן בין זו ללא נכנסה לחופה כלל ע"כ. הן אמת דצריך ליישב לפי דברי התוספות הללו מה בין זו לאותם שאמרו איכא בינייהו קיבל מסר והלך והרשב"א בחידושיו בפ"ב דקידושין תמה בדברי התוספות הללו יע"ש: **אך** למדנו מדברי התוספות דפ"ב דקידושין דכל היכא דהחופה היא גרועה אף דליכא למיחש לשום חשש אינה אוכלת וא"כ מדאיצטריכו לומר דחופה פחותה מבת שלש שנים אינה אוכלת משום דאיכא למיחש ש"מ דחשיבא חופה דאי לא חשיבא לא הוה צריכי למימר דמפלתה לבית אביה ולא בדיק לה. ולצדד ולומר דעדיפא מינה קא משני דאכתי שייכי כל החששות ולעולם דלא חשיבא חופה אין רוח חכמים נוחה הימנו. וכי תאמר אלו אם התוספות ס"ל דאין לחלק בין ארוסה לארוסה משום דחכמים השוו מדותיהם מהו זה שתירצו דאף דחשיבא חופה איכא למיחש לסמפון ולעולא נימא נמי הכא דאוכלת משום דלא חילקו בין נשואה לנשואה כי היכי דלא חילקו בין ארוסה לארוסה. הא ליתא אם אמרו דאין לחלק בין ארוסה לארוסה להחמיר יאמרו דאין לחלק בין נשואה לנשואה להקל

וזה פשוט: **הכלל** העולה ממה שכתבנו דלרש"י ז"ל חופה בפחותה מבת שלש שנים לא חשיבא חופה ולדעת התוספות חשיבא חופה. וראיתי להריטב"א בחידושיו לקידושין וז"ל ואם נשאת לכהן אוכלת בתרומה קמ"ל שאפילו להאכילה בקדשים חשבינן לה כנשואה וחופתה חופה אבל קודם לכן כיון דלא חזיא לביאה כלל אין חופתה חופה ודינה כארוסה שאינה אוכלת בתרומה ואע"ג דיש חופה דלא חזיא לביאה הא לביאה מחמת נפשה ביאתה ביאה ע"כ. ומה שסיים ואע"ג דיש חופה כו' נראה שכיון הרב ז"ל לאותה שנחלקו רב ושמואל בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ז) דרב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות וקי"ל כרב כמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות תרומות דין כ"א. לזה תירץ דשאני התם דמחמת עצמה ביאתה ביאה אבל פחותה מבת שלש מחמת עצמה אין ביאתה ביאה. למדנו מדבריו דאזיל בשיטת רש"י דפחותה מבת שלש שנים לא חשיבא חופה כלל. ודע שלדברי התוספות שכתבנו דס"ל דחופה פחותה מבת שלש שנים חשיבא חופה לא מיבעי' אליבא דרב דס"ל דיש חופה לפסולות דמצי סבר דה"ה דיש חופה לפחותה מבת שלש שנים אלא אף לשמואל דאית ליה דאין חופה לפסולות אפשר דיודה דפחותה מבת שלש אית לה חופה דשאני פסולות דלעולם לית להו ביאה אבל זו דלמחר אית לה ביאה השתא נמי דלית לה ביאה אית לה חופה: **וראיתי** להרשב"א בחידושיו לקידושין שהביא דברי רש"י בזה הלשון אבל פחות משלש שנים ויום אחד אינה אוכלת בתרומה דאין ביאתה ביאה הופסה אינה חופה. והבין מדבריו דלא חשיבא חופה כלל וכתב ונראה שהזקיקו לפרש כך מדאמרינן ביבמות רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות ומודה לי אבא בקטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה ואמר רבא עלה אף אנן נמי תנינא בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה דאלמא לכאורה משום דאין לה חופה הוא. והקשה עליו דהן לו יהי דלא חשיבא חופה הא ארוסה מדינא אכלה וכל שנכנסה לחופה כי אין ביאתה ביאה מאי הוי מ"מ לא משום דעולא איכא ולא משום סימפון ולא גרע מקיבל מסר והלך שאוכלת בתרומה אע"פ שלא נכנסה לחופה. והנה לזה אפשר לומר דרש"י אזיל בשיטת התוס' שכתבנו שלא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה. עוד הקשה עליו דמסוגיא דיבמות אין ראיה דחופה דפחותה מבת שלש שנים לא חשיבא חופה דהתם ה"ק הואיל ואין לה ביאה ליפסל בה אין לה חופה כלומר אין חופתה פוסלתה מלאכול בתרומה וכ"כ רש"י שם. והעלה שנראה כפירוש התוספות דכיון דאין ביאתה ביאה איכא משום דעולא ואיכא משום סימפון ולעולם דחופתה חופה. עוד כתב ואפשר לומר שאף רש"י כך פירש הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה כלומר שאף הוא אינו בודקה בחופה והילכך אין לה דין חופה לאכול בתרומה ע"י אותה חופה ע"כ: ונראה דאף שנודה לדברי הרב ז"ל שדברי רש"י בפ"ק דקידושין אפשר לדחות אותם ולפרשם כמו שפירשם הוא ז"ל מ"מ דברי רש"י דסנהדרין מורים בהדיא דס"ל לרש"י דאין חופתה חופה כלל שהרי בפרק ד' מיתות כתב והויא לה כארוסה ובפרק בן סורר האריך יותר רש"י וכתב ואע"ג דגדולה כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אוכלת אלמא לאו בביאה תליא מילתא אלא בחופה מיהו כראויה לביאה בעינן כו'. הרי פשט דברי רש"י מורים דאית ליה דלא חשיבא חופה כלל. והנה אם לא היה

מגדל עוז

ואם היתה בת שלש שנים עד אינה מקודשת. פרק יוצא דופן (דף מד): **בגרה הבת עד רשות לעולם.** פרק **נערה** שנתפתתה (דף מג): נתקדשה קודם עד בפניו אינה מקודשת. פ' המקבל ופ' האיש מקדש (דף מ"ד):

הגהות מיימוניות

* [עיין בטור שם בדברי הרא"ש ז"ל והסמ"ג כתב כלשון העמיד]: [ח] **דלא כרב ושמואל דאמרי** צריכה גט וצריכה מיאון אלא כעולא דאמר אפילו מיאון אינה צריכה **דרבינא דהוא** בתראה סבר כן וכ"פ השאלתות וה"ג ורב האיי וכן ס"ה משמם וכן ר"י אלפס ככל דברי **רבינו המחבר דאפילו נתרצה האב לא הוו קידושין ובזה לא ישרו דבריו בעיני ראבי"ה שכתב דהיכא דברור** שנתרצה האב בהא לא פליג רבינא **ואם באנו** להעמיד דבריו צ"ל כגון **שנתאכלו המעות של**

מן אותן הקידושין אינה אסורה לכהן. ובין היא ובין [ט] אביה יכולין לעכב. בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא [י] בפניו אינה מקודשת: יד א היתה הבת ספק בוגרת. בין שקידשה אביה שלא לדעתה בין שקידשה היא עצמה שלא לדעת אביה הרי זו מקודשת בספק לפיכך צריכה גט מספק. יש ב לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה בין אשה פלונית בין

א שם : ב טור אה"ע סי' לה לו :

מגיד משנה

שאם נתרצה האב אחר שקדשה שהוספין לקידושיו וכבר תירץ הרשב"א ז"ל כל מה שהקשו על דברי ההלכות :

יד היתה הבת ספק בוגרת כו'. זה פשוט ונלמד מהסוגיא שבפ' י' יוחסין ושם אמרו קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם והעמידוה בגמרא ביום השלמת ששה חדשים שיש בין נערות לבגרות ואמר רב מדספקא בוגרת בספרא נמי בוגרת וקיימא לן כרב ומבואר זה בהלכות. ורבינו לא הזכיר דין זה גם הסוגיא אשר שם אינה מתחוורת אלא לדעת רבינו שלא הזכיר סימני בגרות כלל פרק שני מהלכות אישות : יש לאיש לעשות שליח וכו'. משנה (שם מא) ריש פרק האיש מקדש בו בשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה

האיש

כסף משנה

הקידושין. ופסק רבינו כרב דאמר בין היא ובין אביה יכולים לעכב לגבי רב אסי דאמר אביה ולא היא משום דה"ל תלמיד במקום הרב :

יד היתה הבת ספק בוגרת וכו'. כתב ה"ה ורבינו לא הזכיר דין זה וכו' גם הרמ"ה תמה עליו למה לא הזכירו ומ"כ הר' ישמעאל בר אברהם בפי' לקידושין פי' הסוגיא בפירוש מתחוור לדעת רבינו וסוף דבריו כתב והר"ס לא כתב שמועה זו כסידורה בגמ' שכבר הודיעך בפרק שני מהלכות אישות שמיום שלוש הו' חדשים הקרא בוגרת וכיון שהודיע שהיא ברשות עצמה לא הוצרך לחזור ולכתוב זאת השמועה עכ"ל :

כל

לחם משנה

לא מהני מאמר שמתחלה לא קדשה הוא דאז היה יכול לקדשה בע"כ כדכתב הרב ב"י ז"ל א"כ ודאי בשני הפירושים יבאו על נכון כל דברי רבינו ז"ל אבל בחד בלא חבריה לא סגי :

יד היתה הבת ספק בוגרת וכו'. נראה מדברי רבינו ז"ל שלא הזכיר כלל הדין האמור בגמרא ומאי דכתב ספק בוגרת כל שיש לה ספק בשנותיה אם עברו כבר ששה חדשים שבין נערות לבגרות או לא קשה קצת אם כן אמאי לא אמרינן דאוקמינן אחזקתה וליהוי נערה ובשלמא בשקידשה אביה לא אמרינן אוקמינן אחזקתה והוי נערה ומקודשת משום דאיכא חזקה אחרת כנגד זו והיא חזקה דאוקמה אחזקה דפנויה כמו שכתבו התוספות ז"ל וכיון דיש שתי חזקות סותרות זו לזו הוי ספק מקודשת אבל בשקידשה עצמה לוקמה בחזקת נערה ואינה מקודשת וגם חזקת פנויה מסייעת לזה . ואם היינו אומרים דמאי דכתב כאן רבינו ז"ל ספק נערה ספק בוגרת היינו כגון שנראה בה אחד מסימני נערות שכתב רבינו ז"ל בפרק ראשון דהיא ספק נערה ואחר כך הביאה שתי שערות ועברו ששה חדשים מזמן שהביאה הסימן הראשון ויש לנו ספק אם אותו הסימן סימן נערות והשתא בוגרת דהא עברו ששה חדשים או דילמא לא היה סימן נערות ולא נעשתה נערה אלא כשהביאה שתי שערות ומשם ואילך עדיין היא בתוך ששה חדשים וכ"כ שם הראב"ד ז"ל בהשגות על דברי רבינו ז"ל בפ"א דאם אירע כן הוי ספק בין נערה לקטנה מתורצת קושיין דלעיל דכיון דנראה בה סימן אחד מסימני נערות ועברו ששה חדשים לא אמרינן נערה היא ואוקמינן אחזקתה דהשתא נראה בה סימן אחד של נערות ואתרע לה חזקה דנראה שהיתה אז נערה והשתא בוגרת . אבל אם נפרש באופן הראשון יקשה עליו קצת מה שכתבתי: הטור ז"ל כתב בשם הרמ"ה דדוקא מכחישתו צריכה גט משניהם וכתב הרב ב"י ז"ל שם בסימן ל"ו שהוא מפרש מה שאמר ואי סלקא דעתך וכו' דלפי הפירוש ההוא מוכרחים אנו לומר דלפי המסקנא (דף עט:) תנאי ולא אמרינן איזי ואידי כשמואל כאן במכחישתו וכו' דהא שמואל במכחישתו פליג וכשאמרו בגמרא ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא וכו' דוחה נמי מאי דקאמר דמתנייתא

משנה למלך

היה מי שסובר דפחותה מבת שלש אין לה חופה כלל זולתי דברי רש"י הללו היינו דוחקים עצמנו בכל האפשר כי היכי דלא לאפושי בפלוגתא והיינו משוים לרש"י עם סברת בעלי התוספות אך כיון דראינו להריטב"א דאית ליה דלית לה חופה כלל ומלבד דמתחלת דבריו מורה דאית ליה הכי ממ"ש ואע"ג דיש חופה דלא חזיא לביאה כו' אין דרך לנטות ימין ושמאל דודאי אית ליה דאין חופתה חופה כלל ומש"ה הוקשה לו דהא מזינן דיש חופה דלא חזיא לביאה. ולסברת התוספות והרשב"א ליכא קושיא מהתם כלל וא"כ כיון דהריטב"א ע"כ אית ליה דאין לה חופה כלל אף אנו נאמר דרש"י נמי אית ליה הכי כפשטן של דברים . הכלל העולה שדין זה דפחותה מבת שלש שנים אם יש לה חופה או לא במחלוקת הוא שנוי דלרש"י והריטב"א לית לה חופה כלל ולהתוספות והרשב"א יש לה חופה : **ודע** דלפי מה שכתבנו דהתוספות ס"ל דפחותה מבת שלש שנים יש לה חופה דברי התוספות סתרי אהדדי . שהרי בפרק הערל (דף ע"ב) אמרינן דאשת טומטום אוכלת בתרומה ואוקמה אביי כשביציו ניכרות מבחוץ והקשו שם התוס' וז"ל וא"ת אמאי היאך מאכיל את אשתו דכיון דאינו בן ביאה לא הוי חופתו חופה כמו פחותה מבת שלש שנים לעיל בפרק הבא על יבמתו וי"ל דכיון דראוי לקרוע הוי בר חופה ע"כ . ואלמלא היום דברי התוספות שכתבו כמו פחותה מבת שלש שנים לא הוה קשיא לי מידי דהיה אפשר לומר דלעולם פחותה מבת שלש אית לה חופה ואפ"ה הוקשה להם מטומטום משום דשאני פחותה מבת שלש דלמחר ודאי תהיה בת ביאה ומש"ה אית לה חופה אפי' בפחותה מבת שלש שנים אבל בטומטום דאפשר דלא יקרע לעולם לית ליה חופה ואפ"ה תירצו דכיון דראוי לקרוע הוי בר חופה אך ממ"ש כמו פחותה מבת שלש מוכח דס"ל דפחותה מבת שלש לית לה חופה וכסברת רש"י והריטב"א. וכדי ליישב דברי התוספות הללו עם מ"ש בפרק ד' מיתות (דף נ"ה) כדלעיל נ"ל הצד השני שכתבנו לעיל דלעולם דס"ל דלית לפחותה מבת שלש חופה ואפ"ה הוקשה להם דכיון דליכא למיחש לא לסמפון ולא לשמא ימזגו לה כוס אמאי אינה אוכלת. וכ"ת מה הועלנו ליישב דברי התוספות דפרק ד' מיתות עם דבריהם בפרק הערל דכפי זה אכתי דברי התוספות דפרק ד' מיתות סתרי למ"ש בפ"ב דקידושין דכל ארוסה אפילו דליכא למיחש לשום חששא אינה אוכלת משום דלא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה . לזה אפשר לדחוק ולומר אה"נ דהו"מ למימר בפרק ד' מיתות דחכמים השוו מדותיהם אלא דעדיפא מינה קא משני דקושטא דמילתא הוא דבפחותה מבת שלש שייכי כל החששות : **ודע** דמ"ש התוספות בפרק הערל שהביאו ראיה לדבריהם מפרק הבא על יבמתו היינו מההיא דאמרינן שם אמר שמואל ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת שלש שנים הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה כו' דס"ל כפשטן של דברים דכל שאין לה ביאה אין לה חופה ודלא כהרשב"א בחידושיו שכתבנו דבריו לעיל דס"ל דהיינו לפוסלה מתרומה דכל שאינה בת ביאה אין חופתה פוסלתה . והנראה אצלי בדברי התוספות הללו דפרק הערל דאית להו דטומטום ליכא למיחש לשום חששא משום דמיבדק בדיק לה ואינה מוזרת ואפ"ה הוקשה להם דכיון דלית ליה חופה אמאי אוכלת דאזלי לשיטתם בפ"ב דקידושין דחכמים השוו מדותיהם ולא חילקו בין ארוסה לארוסה . ולומר דהתוספות ס"ל החששות דסמפון ודמזיגת הכוס שהם תלויות באי חשיב חופה או לא דאי חשיב חופה מיבדק בדיק לה ואינה מוזרת ואי לא חשיב חופה לא בדיק לה ומוזרת אין דרך זה מתיישב בעיני :

ודע דכפי מ"ש דמדברי התוספות בפרק הערל מוכחא דס"ל דפחותה מבת שלש לית לה חופה מ"ש הרשב"א בחידושיו פ"ק דקידושין כתבנו דבריו לעיל שכתב ונראה כפירוש התוספות דכיון דאין ביאתה ביאה איכא משום דעולא ואיכא משום סמפון לאו לגמרי ס"ל כסברת התוספות דהא אליבא דהתוספות לית לקטנה פחותה מבת שלש שנים חופה ואליבא דהרשב"א אית לה אלא בזה הושוו דס"ל דאין ביאתה ביאה איכא למיחש לדעולא ולסמפון וכדכתיבנא : **ודע** דבפרק אע"פ דנ"ו אמרינן בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו אמ"ל היכא חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא א"ד ל"ש תיקו ע"כ. והנה בהאי נחלקו הראשונים דיש מי שסובר דבעיא זו היא לכל דבר שאין חופת נדה קונה לשום דבר לא ליורשה ולא ליטמא לה וזה דעת רבינו בפ"י מהלכות אלו דין ב' וכן היא סברת קצת גאונים ז"ל וכמ"ש ה"ה שם . ויש חולקים בזה הלא המה מקצת גאונים שכתב ה"ה שם והרא"ש והר"ן דס"ל דבעלמא חופת נדה הויא חופה ליורשה וליטמא לה והכא לענין תוספת הוא דקא מיבעיא לן משום דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. ועלה בדעתי לומר דמחלוקת זה דחופת נדה אי הויא חופה או לא תלוי במחלוקת שכתבנו אי קטנה פחותה מבת שלש אית לה חופה או לא. דמ"ד דחופת נדה הויא חופה ס"ל דפחותה מבת שלש אית לה חופה . ומאן דאית ליה דחופת נדה לא הויא חופה אית ליה ג"כ דפחותה מבת שלש לית לה חופה. וכן מ"ד דפחותה מבת שלש שנים אית לה חופה אית ליה נמי דחופת נדה הויא חופה ומאן דאית ליה דפחותה מבת שלש לית לה חופה אית ליה נמי דחופת נדה לא הויא חופה : **שוב** נתיישבתי בדבר וראיתי דלאו כל אנפין שוין דמ"ד דחופת נדה הויא חופה מצי סבר נמי דפחותה מבת שלש שנים לא הויא חופה וכמ"ש לעיל בשם הריטב"א . דשאני פחותה מבת שלש דמחמת עצמה אין ביאתה ביאה אבל נדה דבר אחר גרם לה שאין לה ביאה . ולפי זה גם מ"ד דפחותה מבת שלש שנים אין לה חופה מצי סבר נמי דנדה אית לה חופה או כהרא"ש דפשיטא ליה לתלמודא דידן דנדה אית לה חופה ומה שנסתפקו הוא לענין תוספת או דס"ל כרבינו ז"ל ונדדי הבעיא היא אי מדמינן נדה לפחותה מבת שלש או לא וכמו שחילק הריטב"א ומאן דאית ליה דפחותה מבת שלש אית לה חופה ע"כ אית ליה דנדה אית לה חופה וק"ו הדברים מפחותה מבת שלש וע"כ ס"ל כסברת הרא"ש דהבעיא לא היתה אלא לענין תוספת . וכן מ"ד דהבעיא היא לענין קנין אי חופת נדה קונה או לא ע"כ אית ליה דפחותה מבת שלש אית לה חופה ונסתפקו בגמרא בחילוקו של הריטב"א :

הכלל העולה ממה שכתבנו דהתוספות ורש"י והריטב"א אית להו דפחותה מבת שלש שנים לית לה חופה וכן הוא דעת רבינו וקצת גאונים דסברי דבעיית הגמרא היא לעניין קנין אי חופת נדה קונה או לא דע"כ אית להו דפחותה מבת שלש אין לה חופה ונסתפקו בגמרא בחילוקו של הריטב"א . ולא מצאתי מי שיחלוק בפירוש בדין זה כי אם הרשב"א ז"ל דס"ל דקטנה פחותה מבת שלש אית לה חופה ולדידיה ע"כ לומר דאית ליה כהרא"ש ודעמיה דהבעיא לא היתה אלא לענין תוספת . והרא"ש וסייעתו לא נתבאר בסברתם מה דעתם בפחותה מבת שלש ואפשר דס"ל דלית חופה לפחותה מבת שלש :

יד היתה הבת ספק בוגרת בין שקידשה אביה שלא לדעתה כו'. בפרק עשרה יוחסין ושם אמרו קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו רב אמר הרי היא בוגרת

לפניך

הגהות מיימוניות

של קידושין בשעת ריצוי האב כדמשמע ביבמות פרק כיצד ש"מ קידושי קטנה דאי בעל אחרי שגדלה אין ואי לא לא מפני שבעילות ראשונות אינן בעין וכן בקידושי כסף וכבר היה מעשה והסכימו לדעת אחת רבינו אליקים בר' יוסף וראב"ן ואמר דבשעת ריצוי האב יהיו הקידושין בעין ושאלו את פי רשב"ם והודה לדבריהם וראיתו מהא דאמר מהר ימהרנה לו לאשה שצריכה הימנו קידושין ואם פיתה לשם אישות קידושין למה לי אם לא צריכה קידושין לדעת אביה מפני שהביאה שהיא הקידושין אינה בשעת ריצוי בעין ולהכי צריך קידושי כסף אבל כשהן בעין לא גריעי מפקדון שמקודשת בו כדלקמן בפ"ח ואפילו אמר אילו ידעתי אז נתרציתי לא מהני כיון שאינו עתה בעין דאין מעשה קטנה כלום אם לא בקבלת אביה או במצותו כדאמר אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך ואפילו ידע אביה ולא צוה לה לקבל לא מהני דהא חבור חבורתא בר"י דאמר אביה מקבל קידושין ולא היא הילכך בשעת הריצוי צריכין לחול הקידושין להיות בעין ובשעת הריצוי צריך שישמעו עדים הריצוי מפי האב. רק בזה חולק עליהם שהם מצריכים שיאמר לה בשעת ריצוי צאי וקבלי קידושייך ורבינו שמואל אומר שאין צריך מדפליגי רב הונא ורב ירמיה בנתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת אי אוכלת אי לא וטעמא משום דמרתתה קא רתח הא לאו הכי ריצוי ריצוי אע"פ שלא אמר לה קבלי קידושייך. ובספר חפץ פסק הא דלית הילכתא כרב ושמואל היינו בקטנה אבל בנערה הלכתא כוותייהו ואי נמי דהא חבור חבורתא כר"י דאביך ולא היא וההיא בנערה איירי ומשמע דלא הוי קידושי ספק מדקאמר סתמא ולא היא אבל בקידושי ביאה בין היא בין אביה יכולין לעכב . ועוד יש מחלקים בין היכא שמיחה מיד בין היכא שלא מיחה מיד דאז חיישינן שמא נתרצה האב ע"כ : [ט] כרב ודלא כרב אסי דאמר אביה ולא היא ע"כ : [י] כתוב בה"ג קטנה דאיתיה לאביה במדינת הים ואנסיבתה אמה אישתאילת הדא מילתא קמי רבנן כמה זימנין ואמרי דשפיר עבדא דנשואין תקינו לה לקטנה אם איתא לאב מקדש לה קידושי תורה ואי לא מינסבא כתקנתא דרבנן וכמה דגדלה גדל נישואי דידה בהדה וכדאתא אב לא צריכה לקידושין ע"כ . ור"י אומר שאין נישואיה נישואין ואפילו מדרבנן וראייתו מהא דפרק האיש מקדש (שם מ"ד) דמייתינן מתניתא דריש יבמות וכולן שמתו או שמיאנו צרותיהן מותרות ודייק תלמודא דקידשה מאן אילימא דקידשה אביה במיאון סגי לה גיטא מעליא בעיא וכו' עד דדחיק ומוקי שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב והשתא אמאי לא מוקי לה בבה"ג כעין דברי ה"ג וכ"כ באביאסף בשם זקני דכשבא האב אם נתרצה והקידושין בעין הוו קידושין ובעיא גט ואינן יוצאה במיאון ואם אין הקידושין בעין אינה צריכה גט ע"כ. אמנם רבינו מנחם מיוני היה אומר שאפילו נתקדשה בבה"ג בדיעבד אסור

מגדל עוז

היתה הבת ספק בוגרת עד צריכה גט מספק. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ט) : יש לאיש לעשות עד כשהיא ברשותו . ריש פרק האיש מקדש (דף מ"א) ופרק עשרה יוחסין (דף ע"ט) :

טו כל העושה שליח לקבל קידושין וכו' אבל האיש שעשה שליח לקדש אינו צריך לעשותו בעדים וכו'. כתב ה"ה שמ"ש רבינו שהשליח קבלה צריך עדים אלא מוסכם מן המפרשים והרא"ש פקפק בדבר וכתב צריך לדקדק מ"ש דמהניא הודאת האיש ושלוחו לנתינת הקידושין ולא מהניא האשה ושלוחה לענין קבלת הקידושין והרמב"ן כתב דשליח קבלת הקידושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט ואם נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקידושין שבאין לאסור ונסוה שליחות האיש והאשה בקידושין צ"ע עכ"ל: ועל מה שכתב רבינו ששליח הולכה אינו צריך עדים הר"ן בפרק האומר תמה על דברי רבינו והעלה דמהוורתא דמלתא כיון דבקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר ממון ולא מהניא הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכין עדים כך שליחות צריך עדים לא שנא שליחות דידיה לא שנא שליחות דידה וכ"כ הראב"ד והרמ"ך בהגהותיהם עד כאן לשונו והרא"ש כתב (קידושין דף מה) גבי הנהו דהוו שתו חמרא תותי ליפי בבבל אהא דאמר ודילמא שליח שוייה וז"ל מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות הקידושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח וכן כתב הרמב"ם, והראב"ד כתב תמיהא היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים אם כן מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתם חיובא לאחריני. ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם הוא דלא מהניא הודאה שאין דבר שבערוה פחות משנים אבל למיהוי שלוחו לקדשה מהניא הודאתה כמו בשאר שליחות עכ"ל. וה"ה כתב כבר הסכים הרשב"א בפרק האיש מקדש לדברי רבינו וכ"כ מהירושלמי ובגמרתנו אמרינן ודילמא שליח שוייה ולא אמרינן בעדים עכ"ל. ואני אומר שאילו לא היה אלא כדבריו בלבד היכא למידחי דהכי קאמר דלמא שליח שוייה כדין מינוי השליח בעדים אלא כך י"ל דע"כ משמע הכא דשליח האיש לא בעי עדים דהיכי אמרינן דניחוש דילמא שליח שוייה אם מינהו בפירוש בפני עדים אין זו חששא אלא אמיתת הדברים ועוד היכי דחי לא חניף איניש לשווי לאבוה שליח הא חזינן דחניף, גם אין לפרש ליחוש דילמא שליח שוייה בעדים וליתנהו קמן דכיון דעדים לא אתו קמן ה"ל (כתובות כג) עדים בלד אסתן ותיאסר אלא ודאי דלא בעינן עדים ומש"ה שייך למימר דדילמא שליח שוייה בינו לבינו ומהדרינן דלא חיישינן להכי דלא חניף איניש לשווי לאבוה שליח: כתב הרמ"ך כמו שליח הגט והוא עצמו כתב בהלכות גירושין פרק ט' שאם עשה שליח צריך עדים ונראים דבריו סותרים זה את זה:
השליח

בין אשה משאר הנשים. וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושיה בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן [א]האב עושה שליח לקבל קידושי בתו כשהיא ברשותו. ואומר האב לבתו הקטנה [ב] צאי וקבלי קידושיך:

טו * כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדים * בשליחות האיש אלא להודיע [ג] אמתת הדבר. לפיכך אם * הודו השליח והמשלח אינן צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה וכיוצא

א טור סי' לז וכלל סמג שם:

השגת הראב"ד

*כל העושה שליח וכו': כתב הראב"ד אין הנדון דומה לראיה דלענין שליח הגט גטו מוכיח עליו ולענין תרומה אין צריך עדים כלל. אבל בקידושין דאפילו שניהם מודים אינו כלום כי מודו השליח והשולח נמי לאו כלום הוא עכ"ל:

האיש מקדש בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו: ואומר האב לבתו וכו'. פרק קמא מימרא (שם יט):

טו כל העושה שליח וכו'. מ"ש רבינו ששליח קבלה צריך עדים מוסכם הוא מן המפרשים ז"ל ונלמד משליח קבלת הגט שאמרו במשנה בגיטין פרק התקבל (דף סג) שצריך עדים במינויו. אבל מ"ש ששליח הולכה אינו צריך עדים כיון ששניהם מודים הוא גם כן מדמיון קידושין לגט וחולק עליו הר"א ז"ל בהשגות וכבר הסכים הרשב"א ז"ל פרק האיש מקדש לדברי רבינו. וכן נראה מן הירושלמי דקאמר לא הוחזק השליח בעדים ויתבאר פרק ט'. ובגמרתנו (קידושין מה) אמרינן ודילמא שליח שוייה ולא אמרינן בעדים:
השליח

משנה למלך

לפניך ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהם והעמידוה בגמרא ביומא דמשלם שית. וראיתי למהרימ"ט חאה"ע סימן ח' שעמד על הביא דנמגס מהרא"ה שלא לומר בגט הניתן על תנאי אם לא אבוא בתוך זמן פלוני יהא גט שהיה חושש דילמא בתוך באמצע קאמר ועל זה הביא מהרימ"ט כמה בקיאות אסיא תוך תוך. ובסוף דבריו כתב וכן תוך זמן כלפני זמן ומיהו ביומא דמישלם בהו שיתא ספיקא הוי כו' יע"ש. ולא ידעתי מה ענין זה לכאן דהתם בסימני נגרות הוא ולית כאן ספיקא דלכ"ע כל אותו היום ראוי להביא סימנים אלא דפליגי במילתא אחריתא ודברי הרב צ"ע:

וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושיה כו'. כתוב בתשובת הרא"ש כלל ל"ס סימן ג' אחר שאלת אם יכול האב לעשות שליח לקדש בתו בשליחות וכתבת שהרשב"א לא הורה הדבר להתיר פליאה נשגבה היא ולא יכולתי למצוא טעם וראיה לדבריו כו' יע"ש. ודבריו קלא כתומים וקלא תמוהים ומאי דמשמע מריסטא דלוסניס הוא שהבעל עושה שליח הולכה לאב להוליך קידושיו לבתו בוגרת. ואם זאת היתה השאלה מה זה שכתב דאפשר דטעם הרשב"א הוא אטו בתו קטנה וזה אי אפשר להלום דקטנה מתקדשת בקבלתו ובוגרת מוליך קידושיה בידה בתורת שליחות הבעל ולא שייך גזירה כלל. ואם הכוונה היא בנעשה האב שליח קבלה ברשות הבת לקבל קידושיה הלכך מביא הרא"ש סייעתא מבעל העיטור דאיירי בכה"ג קשה טובא דגמרא ערוכה היא בפרק האיש מקדש דהבוגרת ממנה אביה שליח ומאי איצטריך לדייק מבעל העיטור. וראיתי לה"ס בפ"ט מהלכות אלו שכתב שיש מדקדקים שאדם יכול לקדש קרובתו נאהר ולהיות שליח להוליך לה קידושין ומסיק ונתבאר בפרק זה שהבוגרת ממנה אביה שליח. הרי דגבי שליח הולכה הולכך לראיה וגבי שליח קבלה פשיטא ליה דהסדיא מוכח כן בגמרא ועיין בתשובת מהר"ס די בוטין סימן נ"ט שכתב בזה דברים דחוקים עד מאד. וראיתי בתשובת הרדב"ז כ"י דטעם הרשב"א הוא שמא מחמת כיסופא דאביה שכבר נתרצה בזיווגה לזה מקבלת הקידושין שלא מרצונה ודוקא לכתחילה קפיד הרשב"א אלו דבריו ז"ל. (*א"ה עיין בפרק האיש מקדש [דף מ"ה] דפריך ודילמא שליח שוייה לא חניף איניש לשווייה לאבוה שליח ודילמא ארצויי ארצי קמיה י"ב] ע"ג מהרימ"ט סימן מ"ג ועיין ברבינו ירוחם נכ"ב ח"ה שהביא גם הוא דברי בעל העיטור ועיין בטור ס"ס ל"ו ובמ"ש הב"ח והח"מ שם ובתשובת מהר"י הלוי סימן א'):

וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כו'. הריב"ש סימן קנ"ג נשאל על מי שהעיד ששמע מן המשלח ליכא שאין כאן הודאה אלא כמספר דברים כיון דלא אמר אתם עדי כו' יע"ש. ולא ידעתי למאי איצטריך אתם עדי דדוקא גבי ממון איצטריך משום טענת משטה הייתי בך או שלא להשביע את עצמו אבל כל היכא דלא שייכי טענות אלו א"צ אתם עדי וכסימן שנ"ג כתב הרב דאפילו דמודה בפני עד אחד א"צ אתם עדי כל כמה דלא שייכי טענות אלו ודוק ועיין בסימן תע"ו ותע"ח ותנ"ג וצ"ע. (*א"ה עיין בפירש"י פ"ב דקידושין [דף מ"ג] ד"ה הכי נמי שכתב כדברי הרב המחבר דדוקא גבי ממון דשייך טענת השטאה צ"ל אתם עדי. ועיין במ"ש ה"ס לעיל [בד"ה הקודם] בשם הרשב"א ובמה שרמזתי שם):

טו לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריכין עדים כמו שליח הגט. כתב מרן בכ"מ וז"ל כתב הרמ"ך כמו שליח הגט הוא עצמו כתב בהלכות גירושין פ"ט שאם עשה שליח צריך עדים ונראין דבריו סותרין

לחם משנה

דמתנייתא לא פליגי ולא כפירוש רש"י ז"ל דלפי פירושו דחי מאי דקאמר דאמוראי דפליגי אבל מתנייתא לא פליגי זה נראה מוכרח בדברי הרמ"ה ז"ל. וקשה דלפי האמת אמאי מוקי גמרא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כאן באין מכחישתו כיון דרב פליג דוקא במכחישתו אבל באין מכחישתו מודה וכיון דלפי האמת דמתנייתא לא פליגי ולא הוי תנאי. וי"ל דלפי האמת אין הכי נמי דמצינן למימר הכי אבל לא ברירא ליה להגמרא אי רב פליג נמי באין מכחישתו או לא לכך לא קאמר הכי. וכן משמע מדברי רבינו ירוחם ז"ל כשהביא פירוש הרמ"ה דס"ל דגמרא לא ברירא ליה אי פליג רב בהא או לא ע"ש: ואומר האב לבתו הקטנה צאי וקבלי קידושיך וכו'. אע"ג דבגמרא (דף יט) נאמר זה אליבא דרבי יוסי כבר כתב הרא"ש ז"ל דלא פליגי רבנן בהא יעויין שם בפסקיו וכן הרי"ף ז"ל הביאה בהלכותיו. והרב ב"י ז"ל כתב שהרי"ף ז"ל לא הביאה ואולי דבספרו בדברי הרי"ף ז"ל ליתיה אבל א"א לומר כן דההיא דמקדש במנה שיש עליה משכון נאמר בגמרא אליבא דרבי יוסי ומכל מקום הביאה הרי"ף ז"ל בהלכות. וע"כ צריך אתה לומר משום דע"כ לא פליגי אלא מטעמא אחרינא וא"כ גם זה נאמר להך מימרא דלאי וקבלי קידושיך ומאי שנא דהרי"ף הביא ההיא דמשכון ולא הביא הך אלא ודאי כגירסת ספרינו עיקר בדברי הרי"ף ז"ל:

טו כמו שליח הגט. ואם תאמר מאי שנא דבשליח הגט אמרינן דנאמן לומר עשאני שליח אע"פ שהבעל מכחישו וכאן אינו נאמן אי מהתם ילפינן למה לי הודו
השליח

ופירש הרא"ש בשם הרמב"ן דקאי לאב וכ"כ הטור סימן ל"ס בשם הרמ"ה ממעיין בתשובת מרן [דף העיטור ועיין בטור ס"ס ל"ו ובמ"ש הב"ח והח"מ שם ובתשובת מהר"י הלוי סימן א'):

האב שאמר יש רשות ביד גרושתי להשיא בנותיה כו'. והשיב דעדות זה אין בו תועלת דאפילו הודאה

מגדל עוז

ואומר אדם לבתו קטנה. פ"ק דקידושין (דף י"ט): כל העושה שליח לקבל עד וא"צ עדים: כתב הראב"ד ז"ל אין הנדון דומה לראיה כו' והשולח נמי לאו כלום הוא עכ"ל: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא. ור"מ ז"ל הלך בזה בשיטת רבותיו נ"ע. ויש לי ראיה לדבריו בריש פרק האיש מקדש שליח מנא לן ואסיקנא כדתניא ר' יהושע בן קרחה אומר מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו וכן הביאה ר"י אלפס ז"ל. ובעי בכולה סוגיין למילף קידושין וגירושין ותרומה מהדדי ומשום דאיכא למיפרך איצטריך הוכחה לכל חד באנפי נפשיה מיהו בכל פירכי דפריך תלמודא לא מצינו זה החילוק שחילק הראב"ד ז"ל מכלל דלית לן לאפלוגי בינייהו והא אסיקנא בכולי תלמודא וריש פרק האיש מקדש דמקים שליח להויה וכן מנאתי בירושלמי שמעון בר אבא אייתי גיטא ונתנו לה בעד אחד אתא לקמיה דר"י א"ל עד אחד באשה ולא כלום דקי"ל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו. ובקידושין גופייהו יש לי ראיה דגרסינן בההוא פירקא גופיה הנהו בי תרי דהוי שתו חמרא תותי ליפי בבבל שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהיב ליה לחבריה א"ל מיקדשא לי ברתך לברי אמר רבינא אפילו למ"ד חוששין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן וכו' אמרו ליה רבנן לרבינא ודלמא ארצויי ארצי קמיה אמר להו רבה בר סימי בפירוש אמר לן מר דלא סבר להא דרב ושמואל ע"כ. ואי ס"ד דבשליח קידושין בעינן עדים אפילו נתרצה הבן נמי ושתיק

הגהות מיימוניות

אסור לקיימה דחיישינן שמא אביה קידשה לאחר ול"נ לר"ת שאם באתה לחוש לכך א"כ מת אביה במד"ה תיאסר לכל העולם דשמא קדשה ולא נודע למי והא ליתא דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף י"ב) וכי עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה אינן אוכלין בתרומה ואע"ג דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה לא חיישינן להכי ה"נ לא חיישינן וכן פסק רבינו שנ"חה: [כ] בפ"ק אמר רב נחמן וכו' מדר' יוסי בר' יהודה ואומר ר"י דאפילו רבנן מודו בהא דלא גרע מתן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך דאמר שמקודשת מדין ערב דהא נקט מדר' יוסי דמדבריו יכול לדקדק כן ולא מדברי רבנן וכו' בתר' וס"ה: * [טור סימן ל"ה כתב על לשון זה וא"א הרא"ש כתב כדברי הרמב"ם והיה מספקא לומר שאף שליחות האשה אין צריך עדים עכ"ל]: [ג] וכן פירש"י ור"י לפיכך א"צ לכתוב הרשאה לשליח לא בקנין ולא בלשון שטר כ"א בפנינו התומי מטה מינה פלוני שליח לקדש לו את פלונית וכו' מילתא בעלמא וכן דקדק ר' יעבץ מהא דאמר הכא ודילמא שליח שוייה ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתיק וא"ל רבא בפירוש לא סבר לה כר וכר' מכלל דאי חיישינן למימר שלי חשוייה או אמר הבן שויתיה שליח או ארצי קמאי ונתרציתי ודאי צריכה גט וכן בפרק התקבל בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן וכו' ואם כופר המשלח אחרי נתינת הגט והקידושין ה"ל ספק ואזלינן להומרא שהרי יצא שלישותו מתחת ידו ולראבי"ה נראה דאין קידושיו קידושין כלל כדאמרינן מי קנפיק גיטא מתותיה ידיה דליהמנא ועיין בהלכות גירושין פ"ו ופ"ז ע"כ: * [כתב הרא"ש אפילו לא מינהו שליח בהדיא אלא שאמר לו לשדכה וקידשה בלא מינוי שליחות לקידושין היא מקודשת לו ואם לא אמר לו לשדכה והלך וקידשה אינה מקודשת ולא חיישינן שמא עשאו שליח ל"ש אם המקדש אביו או נכרי ואפילו נתרצה בקידושין כששמע אינו

בלום וכתב הרמ"ה אם האב הרצה הדברים לפני הבן שרוצה לקדש לו ושתק הבן והלך האב וקידש הוו קידושין גמורים דמתמת כיסופא דאב שתק ובאיש דעלמא כה"ג הוו ספק קידושין ע"כ שם בטור סימן ל"ח]: [טור שם אם יש כפירת ממון כגון שאמרה שלא קבלתי כלל אינן נאמנין]:

טז השליח נעשה עד כו׳. פרק האיש מקדש אסיקו בגמרא (שם מג) והלכתא שליח נעשה עד. עוד שם אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות ואמרו שם בגמרא דכיון דתקון רבנן שבועת היסת אינן נאמנין לענין דיני ממונות דנוגעין בעדות הם. וכבר נתבאר דין זה בדברי רבינו פ״א מהלכות שלוחין ושותפין ומכאן למדו קצת המפרשים דהוא הדין לקידושי כסף שאינן נאמנים בלא עדים אחרים שהרי הן נוגעין בעדותן מחמת הכסף וכן הדין בשטר שיש בו שוה פרוטה. וכתב הרשב״א וכשהיא מכחישתן הרי היא ספק מקודשת וכשאינה מכחישתן יש לומר ודאי מקודשת וי״ל שהיא ספק מקודשת אלו דבריו ז״ל. ובירושלמי הוא מחלוקת אמר רבי בר בר חייא נראין דברים במקדשה בשטר אבל במקדשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו אמר ר׳ יוסי מכיון שהאמינתו הוא אפילו קדשה בכסף אינו כנוגע בעדותו ע״כ. ואף בה״ג כתב הא דשליח נעשה עד ולא חילק כלל בין קודם תקנה לאחר תקנה וכמו שלא חילק רבינו וכן נראה עיקר:

יז הכל כשרים לשליחות וכו׳. זה מתבאר בגיטין פרק המביא גט (דף כב) במשנה ובגמרא והיקש הקידושין לגירושין ידוע בכמה מקומות וג״כ מתבאר זה בסוגיא פרק האיש מקדש (קידושין דף מא) גבי קידושין:

יח שליח האיש שמקדש אומר לה וכו׳. אלו דברים פשוטים ומוסכמים חוץ ממ״ש ואם קידש בשטר אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח ונחלק עליו הרמב״ן ז״ל בדין השלוח ואמר שאינו כותבו אלא מדעתה כדקי״ל גבי גט דאפילו באומר [illegible] פסול או בטל וה״נ מהתם גמרינן מה התם דעת מקנה בעינן ולא שלוחו אף כאן דעת מקנה בעינן ולא שלוחו ואפילו באומרת אמת עכ״ל:

יט מצוה שיקדש אדם אשתו בעצמו וכו׳. פרק האיש מקדש בגמרא שם: וכן מצוה על האשה שתקדש את עצמה וכו׳. גם זה שם: ואע״פ שיש רשות לאב וכו׳. שם אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: וכן האיש אין ראוי לקדש וכו׳. גם זה שם אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך:

כ המקדש בביאה וכו׳. כבר הארכתי בזה בפרק ראשון:

אבל

וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואינו צריך עדים: טז [א]השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחין לקדש לו אשה והלכו וקידשו אותה הן הן שלוחיו והן הן עידי הקידושין ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים: יז הכל כשרין לשליחות חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינן בני דעת והעכו״ם לפי שאינו בן ברית ונאמר כן תרימו גם אתם לרבות השליח ומה אתם [ב]בני ברית אף שלוחכם בני ברית להוציא את העכו״ם. אבל העבד אע״פ שהוא נעשה שליח לדבר שבממון הרי הוא פסול לשליחות הקידושין והגיטין לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין: יח [ג]שליח האיש שמקדש אומר לה הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה. אם שליח האשה הוא שמקבל הקידושין אומר לו הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי והוא אומר לו קידשתיה לך או ארסתיה לך או נתתיה לך לאשה וכל כיוצא בזה. וכן המקדש על ידי האב אומר לו הרי בתך פלונית מקודשת לי והוא אומר לו קדשתיה לך. אם אמר האב או השליח הן דיו ואפילו שתק. ואם היו עסוקין באותו ענין ונתן לאב או לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו והיא מקודשת. ואם קידש בשטר אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים כולן של קידושין דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם האב: יט [ד]מצוה שיקדש אדם את אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו. וכן מצוה לאשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל ידי שלוחה. ואע״פ [ה]שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר לפלוני אני רוצה. וכן האיש אין ראוי לקדש קטנה ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא חן בעיניו ונמצא מגרשה או שוכב עמה והוא שונאה: כ המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה.

וכן

טז השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה וכו׳. כתב ה״ה ומכאן למדו קצת המפרשים דה״ה לקידושי כסף שאינן נאמנים וכו׳ ובירושלמי הוא מחלוקת וכו׳ וכן נראה עיקר עכ״ל. ולא נתן טעם למה כדברי רבינו עיקר שמאחר שהוא מחלוקת בירושלמי היה ראוי לספק בדבר. ונראה לי דיש ליתן טעם משום דבירושלמי בתר פלוגתא דר׳ אבין אמר רבא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד ומשמע דבקידושי כסף איירי ובא להכריע דהלכה כרבי יוסי דהא רב עבד עובדא כוותיה. ובגמרא דידן נמי כיון שסתמו ואמרו והלכתא שליח נעשה עד משמע דאף בקידושי כסף קאמר דאם לא כן לא הוה שתיק גמרא מלפלוגי בינייהו:

כ המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה וכן מתקדשת בשטר מן התורה. איכא למידק אמאי לא ערבינהו המקדש בביאה או

לחם משנה

השליח והמשלח אפילו לא הודה המשלח נמי. וי״ל דהתם האמינוהו רבנן משום עיגונא דאיתתא כי היכי דהאמינוהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ועוד דקא נפיק גיטא מתותי ידיה אבל הכא לא והראיה שהביא הוא דמן הדין לא היה צריך עדים דאם כן היה לעשות שם בעדים אע״פ שיהא נאמן לומר עשאני שליח מכל מקום דהוי לעשותו בעדים והוא יאמר אחר כך עשאני בעדים כדכתב הרא״ש ז״ל ויתבאר שם באופן האחר בסימן רמ״ג דכתב הרב ב״י דס״ל להרא״ש ז״ל דאע״פ דצריך לעשות השליח בעדים מכל מקום נאמן השליח לומר עשאני שליח בעדים. אבל רבינו ז״ל אינו סובר כן אלא הוא סובר דבגט אינו צריך לעשות בעדים כלל אבל קשה שלא ראינו זה מבורר למה שלא יהא צריך לעשותו בעדים. וה״ה ז״ל כתב בפרק ו׳ דהלכות גירושין ראיה לזה משום דמתברר מן הסוגיות דפרק קמא דא״צ שליח להביא עדים שהוא שליח ואין נראה דאינו צריך להביא עדים על כך מכל מקום ראוי לנו לומר שיעשהו בעדים כדמשמע ליה להרא״ש ז״ל. ואולי שה״ה ז״ל סובר דהא בהא תליא דכיון דאינו צריך להביא עדים על כך ודאי דאינו צריך לעשותו בעדים דאם צריך לעשותו בעדים לא היה להם להאמינו על עיקר השליחות אע״פ שהאמינוהו על עיקר הגט לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמכל מקום כל זמן שלא ידענו שהוא שליח אין ראוי להאמינו אלא ודאי דאין צריך עדים על השליחות ומכל מקום זה דוחק. ע״ק בדברי רבינו ז״ל למה הביא כאן ראיה משליח הגט דבפ״ט מהלכות גירושין כתב אמר לסופר כתוב לי גט ולעדים כתבו ונתנו לבעל בלא עדים וכו׳ שאין השליח נאמן להתיר ערוה אע״פ שהוא עד אחד וכו׳ משמע דדוקא בעדים חתומים על הגט האמינוהו אבל אי לא לא וא״כ הכא נמי עדים חתומים על שטר הקידושין או היכא דמתקדשת בכסף אמאי הוי כאן מקודשת ודאי לא ליהוי אלא ספק מקודשת כי התם ובדברי רבינו ז״ל היינו יכולין לתרץ דהתם איירי דלא הודה הבעל אבל כאן הודה השליח והמשלח. אבל ה״ה כתב שם דאפילו יודה הבעל הוי ספק מגורשת וא״כ היכי ילפינן מהתם דהויא מקודשת ודאי ליהוי ספק כי התם. ויש לומר דהתם דהוי להתיר לא האמינוהו אבל הכא דהוי לאסור האמינוהו דיש לחלק בין היתר לאיסור כדכתב הרא״ש ז״ל בפסקיו בפרק קמא דקידושין גבי הא דאמר שליח קבלה דקידושין אין צריך לעשותו בעדים וכיון דהתם נאמן להתיר כשהגט חתום בעדים ואי לאו לא הויא מגורשת ודאי כאן שהוא לאסור מקודשת ודאי אפילו כשאין השטר חתום והיכא דהודו השליח והמשלח נאסרה ודוחק. ולענין הדין נמצאו בענין סברות דלרבינו בגט ובקידושין א״צ עדים בשליחות ולהרא״ש בקידושין אינו צריך כדכתב הטור ז״ל בשמו בסימן ל״ה אבל בגט צריך שיעשהו בעדים ומ״מ נאמן לומר עשאני שליח בעדים. ולדברי הראב״ד ז״ל בהשגות שכתב שאין לדמות קידושין לגט משמע דאית ליה איפכא מדברי הרא״ש ז״ל דבגט אין צריך לעשותו בעדים ובקידושין צריך:

יז הכל כשרים לשליחות מ״ש רבינו ז״ל הך טעמא דאתם בני ברית אע״ג דאמרו בפרק האיש מקדש (דף מא:) לר״ש דאמר תרומת עכו״ם אינה מדמעת לא דרשינן ליה להכי ורבינו ז״ל פסק כרבי שמעון בהלכות תרומות שכתב שם שתרומת עכו״ם אסורה מד״ס מכל מקום הרי כתבו התוספות ז״ל בפרק ב׳ דגיטין (דף כג: בד״ה מה אתם) דלר״ש מ״מ קי״ל דאין שליחות לעכו״ם מהאי קרא דכיון דאיתרבי שליח מינה הוי דומיא דאתם ואע״ג דעיקר קרא לא אתא אלא לענין דעושה שליח דלענין שליחות לעכו״ם לא שייך גבי תרומה כיון דליתיה בתרומה דנפשיה מ״מ ילפינן ליה דגם הוי דומיא דאתם. ובהלכות תרומות כתב רבינו ז״ל הך טעמא דאתם בני ברית אף ע״ג דלא הוה צריך ליה התם דכיון דבעכו״ם ליתיה בתרומה דנפשיה ודאי דאינו נעשה שליח מכל מקום כיון דהולך טעם זה לענין אין שליחות לעכו״ם בכל התורה כולה כתבו ג״כ התם:

יט מצוה לאדם שיקדש בעצמו יותר מעל ידי שלוחו וכו׳. פסק כאיכא דאמרי בריש האיש מקדש (דף מא) דכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר ואיכא איסורא. ומ״ש

מגדל עוז

ומיהו אי הוי הא ליכא סהדי וגדולה מזו שמעינן מינה דאפילו בשתיקה לאחר קידושין סגי כפשיטות בשתיקה ודאי ליכא סהדי ונתברכו דברי ר״מ ז״ל וכמ״ש ר״י אלפס ז״ל פרק הזהב וכדמשמע אפוקי מלתא חלילה בשמעתין דאישתמודענוהו דאקווי דמיתנא הוא דכל גלויי מילתא לתוד לא בעי כהדי. ועוד יש לי ראיה פ״ב דכתובות גמרא מתני׳ דזה אומר זה כתב ידי כו׳ דגרסי׳ (דף כ״א) א״ר אבא אמר ערעור אמר רב שלשה שישבו לקיים השטר וקרא ערעור על אחד מהם וכו׳ ושיילינן בגמרא ערעור דמאי אילימא ערעור דגזלנותא תרי ותרי ניהו אלא ערעור דפגם משפחה גילוי מילתא בעלמא הוא ע״ב. אלמא כל גילוי מילתא לא בעינן כהדי בדרבי מיהו בעינן סהדי לכ״ע

כדאסיקנא פרק האיש מקדש מדכתיב ויצאה והיתה איתקש גט וקידושין אהדדי מכלל שהן שוין. שוב מצאתי לבעל העיטור שכתב כן ומאלו הראיות ממש ואין מי שחולק בדבר: השליח נעשה עד עד בפני שנים אחרים. פרק האיש מקדש (דף מ״ג): הכל כשרים לשליחות עד לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין. ריש פרק האיש מקדש: שליח האיש שמקדש עד או עם האב. פ״ק דקידושין (דף מ״ב) ומייתי לה נמי פ״ק (דף ו׳) ופ״ג: מצוה שיקדש אדם עד מע״י שלוחה. פרק האיש מקדש (דף מ״א): לכל מי שירצה עד לקדש קטנה. סוף פ״ו יוחסין (דף ע״ט): ולא יקדש אשה עד שיראנה כו׳ עד והוא שונאה. [illegible] האיש מקדש: המקדש בביאה הרי עד ביאה לכתחלה. פ״ק קידושין:

כסף משנה

או בשטר הרי אלו קידושי תורה. וי"ל משום דביאה מפורשת בתורה ובעלה אבל שטר אינו מפורש בתורה אלא שהוא נלמד מדאיתקש הויה ליציאה. ואם תאמר אם כן מה נשתנה כסף משטר שלזה קרא דבר תורה ולזה קרא דברי סופרים. ויש לומר שבתשובה לרבינו הביאה הרמב"ן בספר השגותיו כתב שהיה ראוי לומר גם בקידושי שטר שהם מד"ס לולא שהגמרא אמרה בפירוש שקידושי שטר דאורייתא:

כתוב בספרים שבידינו אבל הכסף מדברי סופרים וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מד"ס שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים קידושין אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני ואין נוסחא זו מכוונת, ומצאתי שגהה שמחק תיבת דין וכך כתוב בה וכן הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים שנאמר וכו'. וגם נוסחא זו אינה נכונה דמאי וכן הרי הכסף מוחלק מביאה ושטר שאלו דבר תורה וזה דברי סופרים. ונוסחא אחרת מצאתי שכתוב בה אבל הכסף מדבריהם שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים וכו':

כתב הראב"ד אמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף א"א אין פרלה גדולה מזו וכו'. וכמו שנתבאר בתחלת הלכות אלו אין מקום להשגה זו:

אמר

וכן מתקדשת בשטר מן התורה. כשם שגומר ומגרש שנאמר וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכנים. אבל הכסף מדברי סופרים (*וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים) [מ] שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים * לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני: **כא** אף ע"פ שעיקר הדבר כך הוא כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף. וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש. אבל אין [א]מקדשין בביאה לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהיו ישראל פרוצים [נ] בדבר זה אע"פ שקידושיו קידושין גמורין: **כב** וכן המקדש בלא שידוכין או * המקדש בשוק אע"פ שקידושיו קידושין גמורין מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהיתה קודם מתן תורה: **כג** * כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך [ס] קודם הקידושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואח"כ [ב]מקדש ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה:

כיצד

השגת הראב"ד

* לקוחין אלו וכו'. א"א אין פרלה גדולה מזו ופי' משובש שמשמע בתינת דקדש בכספא הוא שהטעהו בזה ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב עכ"ל:

השגת הראב"ד

* כל המקדש אשה וכו': כתב הראב"ד אין אנו נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמאן האשה ולא תרצה הרי הברכה לבטלה. וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו עכ"ל:

מגיד משנה

כא אבל אין מקדשין בביאה וכו'. פרק קמא דקידושין (דף יב) רב מנגיד על דמקדש בביאה ועל דמקדש בשוקא ועל דמקדש בלא שידוכי:

כג כל המקדש אשה וכו'. זה מבואר בכמה מקומות כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. וכתב הרמב"ן ז"ל כלל גדול הוא ובירושלמי בגמרא ברכות אמרו חוץ מקידושין בבעילה. ונראה לי הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותה שעה הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום ולא יראה בך ערות דבר ולא הצריכו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות בשעת ברכה והוא טעם הירושלמי ומדלא אמר בגמרא דילן אלא חוץ מן הטבילה לא סמכינן אגמרא דבני מערבא וכ"ש דלכולהו ש"מ דקידושי כסף ושטר עובר לעשייתן מברכין ברכת אירוסין וכ"כ רבינו הגדול בתשובה ותלמידו הר"ם ז"ל עכ"ל. ודבריו מסכימים לדברי רבינו ובארצותינו פשט המנהג לברך אחר הקידושין ונתנו קצת המפרשים טעם לדבר מפני שאין המצוה תלויה בו לבדו ואם היה מברך קודם הקידושין שמא לא תתרצה האשה להתקדש ונמצא שמברך לבטלה ע"כ דבריהם וזהו דעת ההגהות. ונוסח הברכה שהזכיר

א טור שם סי' כו סמג שם: ב טור שם סי' לד ושם נזכרו כל הדעות ובסמ"ג שם: * [בס"א אינו ועיין בכ"מ]:

משנה למלך

כותבין זה את זה ע"כ. ובדקתי בפ"ט מהלכות גירושין ולא מצאתי סתירה לרבינו מדודים אדודים כמ"ש הרמ"ך. גם בפ"ח ופ"י לא מצאתי: (א"ה כוונת הרמ"ך להקשות ממ"ש רבינו שם פ"ט ה' ל"ב שאם אין עדים חתומים בגט צריך עדים לעשיית השליח ועיין במגיד שם דכתב דאפילו יודה הבעל לא מהני וא"כ מ"ש הכא דהא אין עדים חתומים בשטר קידושין או בקידושי כסף וזה ברור ועי' לח"מ):

כב וכן המקדש בלא שידוכין וכו'. בפ"ק דקידושין גרסינן רב מנגיד על דמקדש בשוקא ועל דמקדש בביאה ועל דמקדש בלא שידוכין ועל דמבטל גיטא ועל דמסר מודעא אגיטא ועל דמצער שליחא דרבנן ועל דהלה עילויה שמתא תלתין יומין ועל חתנא דדייר בי חמוה נהרדעי אמרי בכלהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה וכתב מרן הב"י בטיו"ד סימן של"ד וז"ל גרסינן בפ"ק דקידושין רב מנגיד למאן דחיילא עליה שמתא דרבנן שלשים יום ונהרדעי אמרי דלא מנגיד בה רב וכתב רבינו ירוחם דמלקין אותו שרוב הפוסקים ז"ל הסכימו דלית הלכתא כנהרדעי אבל הרמב"ם לא כתבו משמע דס"ל דכיון דספיקא הוי אי מנגיד רב אי לא אזלינן לקולא ואחריו נמשך רבינו עכ"ל. ודברי תימה הם בעיני דהא איתא דרבינו ס"ל דכיון דספיקא הוא אי מנגיד רב אי לאו אזלינן לקולא ולא נגדינן למאן דהיילא עליה שמתא דרבנן שלשים יום באחריני נמי היה לו לפסוק כן דאילו רבינו ז"ל פסק בהפך שהרי הכא בפירקין כתב דהמקדש בלא שידוכין ומקדש בשוק מכין אותו מכת מרדות. ובפ"ו מהלכות גירושין פסק דמבטל גיטא ומוסר מודעא מכין אותו מכת מרדות. ובפרק כ"ה מהלכות סנהדרין פסק דמצער שליחא דרבנן מכין אותו מכת מרדות. ואע"ג דבפכ"א מהלכות איסורי ביאה גבי חתן שדר בבית חמיו לא כתב שמכין אותו כבר כתב שם ה"ה דטעמו לפי שלא הזכירוהו בפרק המוכר פירות יע"ש. דמשמע דאי לאו האי טעמא היה לו לפסוק כמו שפסק באחריני. גם מ"ש מרן דהטור גם כן ס"ל דכיון דספיקא הוא אי מנגיד רב אי לאו אזלינן לקולא יקשה עליו ג"כ שהרי הטח"מ סימן ח' פסק דהמצער שליחא דרבנן דמכין אותו. כן אמת שדברי הטור מוקשים הם מצד עצמם שהרי בטא"הע סימן כ"ו גבי המקדש בלי שידוכין והמקדש בשוקא כתב מחלוקת רבינו והרא"ש דרבינו פסק כרב והרא"ש פסק כנהרדעי. ובטח"מ גבי מצער שליחא דרבנן כתב בסתם דמכין אותו מכת מרדות ולא הביא שום מחלוקת. וכן בטאה"ע סימן קמ"א כתב בשם רבינו השולח גט ומבטלו או שמוסר מודעא על הגט מכין אותו מכה מרדות ולא כתב דהרא"ש חולק בזה. שוב ראיתי למרן בטאה"ע סימן קל"ד גבי שמוסר מודעא על הגט דפסק הטור דמשמתינן ליה שהשה עליו מרן ז"ל דהיך פסק נגד אביו הרא"ש דפסק כנהרדעי. סוף דבר פסקי הטור ודברי מר"ן ביו"ד סימן של"ד צל"ע. ועל מ"ש הטאה"ע סימן כ"ו אבל א"א הרא"ש כתב דאין הלכה כרב הביא מרן לבון הרא"ש ז"ל בפ"ק דקידושין וכתב וז"ל ומשמע לרבינו ז"ל דמכיון שכתב ועל נהרדעי סמכי האידנא דהכי ס"ל דהלכתא כנהרדעי. ואינו מוכרח בדבריו דהא אפשר דסמכו ולית לה ס"ל שהרי כתב דרב יוסף ורב יהודה לית להו דנהרדע' ע"כ. ועיין בהרא"ש פרק רבן גמליאל ועיין מ"ש מרן ז"ל סימן קל"ד במה שתמה על הטור שכתב דהא מסר מודעא על הגט דמשמתינן ליה וצ"ע. (*א"ה עיין בספר זבח השלמים סימן קל"א ובספר שי למורא סימן נ"ט):

כג ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין כו'. הריב"ש בתשובה סימן פ"ב כתב דאע"פ שקידש מקודם יכול לברך ברכת אירוסין לאחר זמן ומביא ראיה מברכת המזון דתנן מי שאכל ושכח ולא בירך שמברך כל זמן שלא נתעכל המזון שבמעיו ושיעור עיכול מפרש בגמרא שהוא כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה כנדון זה נמי כל זמן שהם ארוסה עליו מברכין ע"כ. וראיה זו איני מכיר דשאני ב"ה שהיא אחר האכילה ומברך על מה שנהנה וכל זמן שלא נתעכל עדיין הוא נהנה אבל כאן מן הדין הוא שיברך קודם ככל הברכות דצריך עובר לעשייתן ופשיטא שאם קידש ולא בירך שלא ברך עוד הגע עצמך ברכה ראשונה דברכת הנהנין אם לא בירך והכל הנאמר שכל זמן שלא נתעכל שיברך זו לא אמרה אדם מעולם וצ"ע. (*א"ה עיין מ"ש הרשב"א בחידושיו ס"פ שלשה שאכלו בשם הראב"ד. ומ"ש המיסה

לחם משנה

ומ"ש מצוה שיקדש וכו' י"ל דאיירי אפי' בשמכירה ולקמן שכתב איסור הוא בשאינו מכירה:

כב וכן המקדש בלא שידוכין וכו'. רבינו ז"ל פסק דלא כנהרדעי אבל מ"מ קשה בההיא דחייל עליה שמתא תלתין יומין לא כתב בהלכות ת"ת [דמכין אותו] אלא מנדין אותו פעם שנייה. והרב ב"י ז"ל בטוי"ד בסימן של"ד כתב אבל הרמב"ם ז"ל לא כתבו משמע דס"ל דכיון דספיקא הוי וכו' ואחריו נמשך רבינו ז"ל. ודבר תימה הוא זה והרי בפירוש פסק רבינו ז"ל דלא כנהרדעי. ובשלמא לדברי הטור ז"ל יש לומר דנמשך אחר סברת אביו דאית ליה דהלכתא כנהרדעי כדכתב בא"ח סימן כ"ו כן אמת דקשה דבסימן קל"ד גבי המוסר מודעא כתב דמשמתינן ליה וסתם שלא לדעת אביו וכבר תמה שם הרב ב"י ז"ל יעויין שם ובסימן קמ"א ג"כ כתב בסתם דברי הרמב"ם ז"ל השולח גט ומבטלו ומוסר מודעא מכין אותו מכת מרדות אבל מ"מ בההיא דחייל עליה שמתא עשה כהוגן דנמשך אחר סברת אביו אבל לרבינו ז"ל קשה. ואולי י"ל לדעתו דכיון דבפרק ואלו מגלחין אמרו דמנדין אותו פעם שנייה שמתא המירא מנגידא וקים ליה בדרבה מיניה ומאן דאית ליה בפרק קמא דקידושין דנגדינן אולי סובר דלא מנדינן ליה:

כג כל שמקדש את האשה כו' צריך לברך קודם הקידושין. בנוסח הברכה דלהכניסו בבריתו של אברהם אבינו משמע מדברי הרב ב"י בטור יו"ד בדין הלכות מילה דאית ליה לרבינו ז"ל דמברכין אותה אחר המילה ואע"ג דהוי אחר עשייתה. יש לומר לדעתו כמו שפירש רבינו תם דשאני התם דאין המברך עושה המצוה ובזה ניחא דבפסחים פירקא קמא כשאמרו התם כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה לא הזכירו זה דלהכניסו בבריתו של אברהם אבינו דכיון דהראיה דהביא הרמב"ן ז"ל להך דינא שכתב רבינו ז"ל גבי קידושין היא מהתם דאמאי לא הזכירו קידושין צריך על כל פנים לייתב לדעתו למה לא הזכירו חוץ מהא דלהכניסו בבריתו. ובמה שכתבתי אתי שפיר דלא איירי אלא במצות שהמברך עושה המצוה ולא כי התם אבל הכא המברך עושה המצוה

מגדל עוז

אם קידש בביאה עד קודם מתן תורה. ביבמות פרק ר"ג (דף מ"א): כל המקדש אשה עד סוף הפרק. פ"ק דכתובות (דף ז'): כתב הראב"ד ז"ל אין אנו נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מברך והטעם כו' וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו עכ"ל: ואני אומר זה מחלוקת ישנה היא וכבר הסכימו כר"מ ז"ל מדאסיקנא בכולהו תלמודא כל המצות כולן אדם מברך עליהן עובר לעשייתן ולא דמי כלל למילה דגבי מילה עבידא דמקלקלא מילה והויא לה ברכה לבטלה אבל לגבי קידושין מיכספי מלכורה ולא עבדי מלתייהו כי הוכא. ויש רבים אומרים כדברי הראב"ד ז"ל ולא קים להו טעמא דלא הדרי בהו וכמותינו בעלי התוספות ז"ל נהלקו גם בזה והנהיגו בכל צרפת לאחר הברכה להסתלק מן הספק ובספרד נהגו כר"מ ז"ל:

הגהות מיימוניות

[מ] תהיא פליגא כדפירש"י בכל דוכתא גבי תינח דקדיש בכספא (בתרא מ"ח) יע"ש: [נ] אומר ר"ת דהיינו פריצותא שצריך להביא עידי ייחוד וקשה לר"י דאין שייך גבי יבם פעם זה וכו' בתו' פר"ג אלא היינו פריצותא שעושה תחילת קניינו בביאה. ע"כ וכ"נ דעת רבינו המחבר בעמוד ע"כ: * [שם טור אבל א"א ז"ל כתב שאין הלכה כרב אלא בהאי שמלקין על המקדש בביאה ולא באינך עכ"ל]: [ס] כך נוהגין בארץ מערב אבל במלכיות אלו אין המקדש מברך אלא אחר ולפיכך נהגו שאין מברכין אלא אחר האירוסין וכ"כ בס"ה וכן הנהיג מר רבינו שי' וכן השיב לי בתשובה שבזה הוא רואה מנהג אבותינו ומנהגנו מה"ט כיון שאין המצוה מוטלת על המברך ועוד דלמא הדרי בהו לאחר שברך ונמצא ברכה לבטלה והא דאמרינן כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן היינו כשהמצוה מסורה ביד המברך וגדולה מזו כתב ר"ת על אבי הבן המברך להכניסו בבריתו לאחר המילה עוד האריך הרבה. אבן ברוב מקומות ובקהלות נהגין כשמקדשין בשעת נישואין שמברכין ברכת אירוסין תחילה והדר מקדשין ואז מברכין ברכת נישואין והנה רבינו משולם היה אומר דברכת אירוסין ונישואין אין צריכין ב' כוסות ולא דמי לברכת המזון וקידוש דאמר בערבי פסחים דתרי מילי נינהו דהתם זה קודם סעודה וזה לאחר סעודה, אבל ר"ת פי' דצריכין שני כוסות דאמר בכתובות אומרים ברכת אירוסין בבית אירוסין

שהזכיר רבינו מבואר פ"ק דכתובות בגמרא וגירסת ספרינו וצונו על העריות ובספרי רבינו והבדילנו מן העריות וגירסא נכונה היא והוא על מה שאמרו קדושים הסיו הוו פרושין מן העריות. ומ"ש אם אין שם יין ולא שכר מברך אותה ברכה בפני עצמה דבר פשוט הוא שאין כוס מעכב ואינו אלא מנהג :

פ"ד א אין האשה מתקדשת וכו'. זה מבואר בכמה מקומות ומהם פ"ק דקידושין (דף כ) : והמקדש אשה בעל כרחה וכו'. מסקנא פרק חזקת הבתים (בתרא מח) דאמר רב אשי הוא עשה שלא כהוגן ולפיכך עשו לו שלא כהוגן לפיכך אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה :

אבל האיש שאנסוהו לקדש וכו'. זה דעת רבינו והטעם דעד כאן דלא אפקעינהו רבנן אלא כשנאנסה האשה מפני שאם היו הקידושין קידושין לא היתה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בעל כרחה והילכך הרי היא מקודשת. והרב בעל העיטור נחלק בזה וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי רבינו : ובהשגות א"א והוא שיאמר רוצה אני ע"כ. ואני אומר שהרי זה כמי שמוכר באונס שהמכר קיים כמבואר פרק עשירי מהלכות מכירה וכ"ש כאן שהוא קונה שאע"פ שהוא באונס שקנינו קנין ולא ראיתי שהצריך שם הר"א ז"ל שיאמר רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא :

ויש לאיש וכו'. בבא זו מבוארת במשנה בהאיש מקדש ובגמרא :

המקדש

כד כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש [ע] ישראל. זו היא ברכת אירוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר. ואם יש שם יין מברך על היין תחלה ואח"כ מברך ברכת אירוסין ואח"כ מקדשה ואם אין לו יין או שכר מברך אותה בפני עצמה :

השגת הראב"ד

* אבל האיש וכו' : כתב הראב"ד ז"ל והוא שיאמר רוצה אני עכ"ל :

פרק רביעי

א אין *האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת. אבל האיש [א] שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת. ביש לאיש לקדש נשים רבות כאחת והוא שיהיה בכסף אם קידש פרוטה לכל אחת ואחת. ויש לאחת מהן או לאחר לקבל הקידושין ע"י כולן מדעתן

א טור אה"ע סי' מב סמ"ג עשין מח : ב טור סי' מה סמ"ג שם :

לחם משנה

המעשה גבי קידושין דסובר רבינו ז"ל דהמקדש עצמו מברך אע"פ שאין אנו נוהגין כן כדכתוב בהגהות מיימוניות :

פ"ד א אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת וכו'. כתב ה"ה ז"ל ובהשגות וכו' מה שקשה על זה הלשון כתבתי בהלכות גזילה פ"ז ובהלכות מכירה פ"י. ונוסף עוד יש להקשות מ"ש שם ה"ה ז"ל בפ"י מהלכות מכירה על מה שכתב רבינו ז"ל בד"א באנס שהרי הוא המסן וכו' דהיינו חמסן האמור שם בסוף פרק הכונס (דף סב) ודבר תימה הוא זה דאי חמסן דבפרק הכונס בלא אמר רוצה אני מיירי וא"ל מסירה מודעא דלאו זביניה זביני דאי לאו הכי אמאי קרי ליה חמסן. ואי איירי רבינו כשאמר רוצה אני דהוי זביניה זביני לאו היינו חמסן. ונראה לתרץ לאחר הקושיות שהקשיתי בפ"י מהלכות מכירה שה"ה מפרש מ"ש בגמרא הא דאמר רוצה אני בזה האופן דמתחלה הקשו אי יהיב דמי חמסן קרית ליה כלומר אע"ג דמי שעובר בלאו זביניה זביני כדכתב ה"ה ז"ל בפ"א מהלכות גזילה לדעת רבינו ז"ל מ"מ קשה ליה דאין ראוי לקרותו חמסן אלא למי שגזל ממון חבירו דכך הוא פירוש חמס בלשון המקרא אבל כיון דזביניה זביני לא מיקרי חמסן לכך תירץ דיש חילוק ויש ב' אופנים האחד שגוזל את חבירו ולוקח הדבר בעל כרחו מידו כלומר שהוא אינו עושה כלל אלא על כרחו חוטף אותו מידו. אבל יש אופן אחר שכופה אותו ועל כרחו נותן הוא בעצמו הדבר בידו מחמת ההכאות שזה נקרא עושה מעשה כלומר שהוא עושה הפועל, ולאופן הראשון מיקרי שלא אמר רוצה אני כיון שהוא צווח מתחלה ועד סוף ולב' מיקרי אמר רוצה אני כיון שהוא עושה הדבר בידו. ופירש רבינו ז"ל כן משום דבזה תירץ קושיא אחת שהקשו התוספות בפרק חזקת הבתים (דף מ"ח בד"ה אלא סברא) גבי הא דרב הונא דתליוה וזבין דבעי מעיקרא למילף מכפרה וגט ודחו ואמרו אלא סברא הוא אגב אונסיה וכו' והקשו התוספות דא"כ ל"ל קרא בכפרה, ובזה ניחא דאיצטריך לומר דנ"ל רוצה אני בפירוש וכי תימא נגמור מיניה שאני כפרה דלא ליהוי זבח רשעים תועבה לכך צריך שיאמר בפירוש והשתא כפי פירוש זה השיגו הראב"ד ז"ל בפרק ראשון מהל' גזילה לרבינו ז"ל שצריך שלא יאמר רוצה אני כלומר שצווח מתחלה ועד סוף ואינו עושה מעשה אלא על כרחיה חטפו מידו ונקט הראב"ד ז"ל לישנא דגמרא ועל זה פירש ה"ה ז"ל שאם אמר רוצה אני כלומר שעשה המעשה שהוא נותנו בידו מחמת ההפצרה לא גרע מתליוה וכו' דבודאי גבי תליוה וכו' צריך שיעשה המעשה ההוא באונס ולכך ה"ה ז"ל ג"כ נקט לישנא דגמרא ולכך כתב דלא גרע וכו' כלומר דאפילו הרמב"ם ז"ל מודה בזה אבל כאן שהשיג הראב"ד ז"ל ואמר והוא שיאמר רוצה אני תימה מהראב"ד ז"ל דמה כוונתו לומר כאן והוא שיאמר רוצה אני דאם כוונתו לומר שיעשה המעשה בידו ודאי דע"כ הענין כך הוא דודאי הקידושין הוא עושה אותן שהרי אומר הרי את מקודשת לי וכו' ולעולם הוא עושה כאן המעשה מחמת ההכאה וא"כ לא היה לו לומר והוא שיאמר וכו' דודאי כן הוא אלא נראה שכוונתו שיאמר בפירוש רוצה אני לכך תימה שבהלכות מכירה לא דאינו להראב"ד ז"ל שהצריך שם לומר בפירוש רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה הדבר הוא קיים כלומר שהוא עושה המעשה אפילו שיהיה מחמת אונס הוא קיים לאפוקי שאינו עושה כלל הוא אלא שע"כ חוטפים אותו ממנו. זה נ"ל ליישב דברי ה"ה והלשון שכתב אלא כל זמן שהוא עושה כו' מוכיח כל מה שכתבתי ודומה קצת לפירוש זה נתבאר בדברי הרב ב"י ז"ל בח"מ סימן ר"ה. ואכתי קשה דברי ה"ה דהלכות מכירה וכבר עלה בדעתי לתרגם בתירוץ דחוק במ"ש שהרי הוא חמסן ר"ל שתחלתו הוא חמסן אע"פ שלבסוף נתרצה ומפני שהוא דחוק אינני שם לכותבו וצ"ע :

אבל האיש שאנסוהו וכו'. כתב ה"ה ז"ל על מ"ש הראב"ד ז"ל בהשגות דצריך שיאמר רוצה אני דבהלכות מכירה לא הצריך שיאמר רוצה אני ולכאורה יש לתמוה דבפ"א מהלכות גזילה כתב רבינו כל החומס עבדו וכו' וכתב שם הראב"ד ז"ל ולא אמר רוצה אני וכתב ה"ה ז"ל דעת הרב ז"ל מפני שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ולא גרע מתליוה וזבין דזביניה זביני דאסיקנא בפרק חזקת הבתים (דף מ"ח) דזביניה זביני משמע דאית ליה דבעינן רוצה אני במכירה בין לדעת הראב"ד ז"ל בין לדעתו. וכי תימא דמה שאמר שם רוצה אני לאו דווקא שאמר כן אלא במה ששתק לבד דיו וכמ"ש הרב ב"י ז"ל ברים הלכות מוכר באונס בח"מ ולפי זה מ"ש הראב"ד ז"ל ולא אמר רוצה אני ר"ל שאמר בפירוש איני רוצה ואין הלשון מדוייק אלא כל ששתק דיו ומ"ש שם ה"ה ז"ל שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ר"ל ששתק. מלבד שדבר זה אין לו שחר וטעם הלשון קשה דא"כ מה תמה כאן על הראב"ד ז"ל לימא דמאי דקאמר כאן הראב"ד ז"ל בהלכות אישות והוא שיאמר רוצה אני ר"ל ששתק. אמת שיש לדחות זה דא"כ למה הוצרך הראב"ד ז"ל להטיל תנאי זה כאן הלא סתמא דמילתא הוא ששתק. בשלמא התם בהלכות גזילה הוצרך להטיל התנאי ההוא שיאמר בפירוש איני רוצה ויהיה כוונתו במ"ש והוא שלא אמר שאמר בפירוש איני רוצה אבל כאן [אם] כוונתו היתה זאת לא היה לו להטיל כאן התנאי דלא צורך דסתמא דמילתא דברי הרמב"ם כך ששתק אבל מ"מ כל זה דוחק. ולעיקר הקושיא י"ל דשאני התם דאין שם אונס אלא הפציר עליו רעים וכאן

משנה למלך

ספיקת הרב המחבר קיימת שהרי כל הפוסקים הסכימו כמסקנא דגמרא דאינו חוזר ומברך כמ"ש בטא"ח סימן קס"ח. ועוד דהראב"ד גופיה חזר בו מהסיא כמ"ש מר"ן הב"י א"ח סימן קע"ב יע"ש ועיין פר"ח וש"ך יו"ד סימן י"ט) :

פ"ד א אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בע"כ ה"ז מקודשת. (*א"ס בפרק חזקת הבתים (דף מ"ח:) ועיין בתוספות שם ד"ה קדים בביאה ובתשובת מהריק"ו שרש קפ"ו ויתבאר בדברי הרב המחבר פ"י מהלכות מכירה יע"ש) :

סיס

הגהות מיימוניות

אירוסין וברכת נישואין בבית חתנים ורגילים להיות זה בלא זה ופעמים רבות אדם מקדש אשה ואינו נושאה עד לאחר זמן. ועוד דמנהג אבותינו תורה שנהגו לקרות הכתובה בין ברכת אירוסין לברכת נישואין ולהפסיק מתכוונים הילכך צריכים שתי כוסות וכן הנהיג מורי רבינו ז"ל כר"ת. וכמחלקותם בזה כך נחלקו בברכת המזון ושבע ברכות עיין בהלכות ברכות פ"ב ועיין בתוס' פ"ק דפסחים וכתב ה"ר פרץ מצרפת שרבינו יחיאל מפרי"ש היה נוהג ומנהיג לברך החתן לקדש את האשה ע"פ הירושלמי דברכות ע"כ : [ע] אנו נוהגים לחתום מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין ע"כ : [וכן כתב הרא"ש נהגו האידנא לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין ע"כ] : [א] בחזקת הבתים (דף מ"ה) אמר אמימר תלויה וקדיש קידושיו קידושין אמנם בס"ה כתב שהגאונים תופסין עיקר דברי מר בר רב אשי דאמר לא הוו קידושין וכן ראבי"ה כתב דקי"ל כמר בר רב אשי ותימה לי על דברי ס"ה שפי' פלוגתא דאמימר ומר בר רב אשי בבה"ג ובספר משמע דאיירי כגון שדחק אשה ואנסה כדי לקבל קידושין דקאמר הוא עשה שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה וכן פרשב"ם ור"י ע"ש ע"כ :

מגדל עוז

פ"ד אין האשה מתקדשת עד הרי זו מקודשת. פ"ק דקידושין (דף ב') : כתב הראב"ד ז"ל והוא שיאמר רוצה אני עכ"ל : ואני אומר איני יודע איך יפול זה הלשון כי אם הוא קידשה בעצמו ואמר לה הרי את מקודשת אין צורך ללשון אחר ואין לך רוצה אני גדול מזה ואם בשקידש ע"י אחר ועשאו שליח ג"כ הרי הוכחתי למעלה כי אפילו שתיקה כהודאה דמי ואם בשהיו מדברים על עסקי קידושין ופשט ידו ונתן לה מה נ"ל דבור אחר והלא הדברים ק"ו ומה אשה שאינה מתקדשת אלא לרצונה קי"ל דפשטה ידה וקבלה מידו מקודשת הואיל והיו מדברים על עסקי קידושין האיש שהוא מקדש בעל כרחו לא כ"ש, ועוד דהא קיחה קיחה ילפינן לקידושין משדה עפרון וקי"ל פרק חזקת הבתים (דף מ"ח) תליוה וזבין זביניה זביני וכ"ש בלוקח אשה דיהיב זוזי וגם נותנין לו שפחה לשמשו ועוד דהא אמימר גופיה אמר התם תליוה וקדיש קידושיו קידושין ואע"ג דמר בר רב אשי ויש ספרים גורסים רב אשי פליג עלה אין קידושיו קדושין הוא פסק כאמימר דהא אותביה רבינא לרב אשי ואע"ג דשני ליה אשינויא דחיקא לא ניקום ולא שבקינן לדאמימר דמייתינן לה בתלמודא למילתיה כהלכתא פסיקתא ועוד דקאי כסתמא דתלמודא ריש פ"ק דקידושין דקאמר תנא האשה נקנית מדעתה אין בעל כרחה לא וכ"כ ר"י אלפס ז"ל ועל כן לא חילק ר"מ ז"ל זה החילוק וכתבו כפשטו בתלמוד ריש פ"ק דקידושין וכן דעת בעל הלכות גדולות ורב אחא משבחא שלא פסקו כבבא בתרא הלכתא כמאן מכלל שסמכו על פשטא דקידושין. ולפי דעתי השגה זו לא יצאה מפי רבינו ז"ל אלא אחד מן התלמידים כתבה שטעה בדברי בעל העיטור ז"ל שהעמיד ההיא דקידושין בדלא אמרה אין ופסק פרק חזקת הבתים כמר בר רב אשי והעמידה לפרש באשה תליוה אבל באיש דכ"ע לא הוו קידושין והשבו הכרא זו :אדרבה איפכא מסתברא ונמצא פסק ר"מ ז"ל נכון : ויש לאיש לקדש נשים עד מדעתן. פרק האיש מקדש :

מדעתן: **ב** אהמקדש את האשה ונתן הקידושין מדעתה ביד חבירתה ואמר לחבירתה כשנתן הקידושין בידה ואת נמי. או וכן גם את וכיוצא בזה. הרי שתיהן מקודשות. אבל אם נתן בידה וא"ל ואת. הרי זו שקבלה הקידושין מקודשת בספק. שמא לא נתכוון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה. ולפיכך קיבלה הקידושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה ומפני זה היא ספק מקודשת:

א"ל

א טור בס סי' ל"ז סמג שם:

ב המקדש את האשה וכו'. פ"ק דנדרים (דף ו') בעי רב פפא יש יד לקידושין או לא היכי דמי אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לה לחבירתה ואת נמי פשיטא היינו קידושין עצמן אלא כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לה

לה לחבירתה ואת מי אמרינן ואת נמי אמר לה לחבירתה ותפסי בה קידושין לחבירתה או דילמא ואת חזאי קאמר לה לחבירתה ולא תפסי בה קידושין בחבירתה. ולא איפשיטא בעיין ופירוש רבינו בה מבואר. ויש פי' אחר ולדברי הכל אם נתן כסף לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי: התקדשי

לחם משנה

וכאן אי אמרינן דלא בעינן רוצה אני משום דאגב אונסא דוזי גמר ומקני אבל התם דליכא אונס בעינן דיאמר רוצה אני בפירוש והיכא דאמר רוצה אני בפירוש כתב ה"ה ז"ל דמהני דלא גרע מתליוה וזבין וכו' כלומר כי היכי דהתם מהני בלא רוצה אני משום אונסא דוזי ה"ה הכא אע"ג דליכא אונס היכא דאמר רוצה אני לא גרע מהתם וזה פשוט אלוי בדברי ה"ה ז"ל אבל קשה אלוי בדברי רבינו ובדברי ה"ה ז"ל דקאמר דלא בעינן שיאמר רוצה אני דבהדיא אמרו סוף פרק הכונס (דף ס"ב) דבעינן שיאמר רוצה אני דהקשו שם על מאי דאמר דחמסן יהיב דמי והא א"ר הונא תליוה וכו' ותירצו הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני כלומר דהתם גבי תליוה אמר רוצה אני והא דקרי ליה חמסן דלא אמר רוצה אני א"כ נתברר דבתליוה וזבין צריך שיאמר רוצה אני ובפ"י מהלכות מכירה גבי מ"ש רבינו בד"א בחמסן כו' כתב ה"ה ז"ל הלוקח באונס נקרא חמסן כל זמן שלא נתרצה המוכר כדאיתא סוף פרק הכונס משמע דפסק רבינו כההיא סוגיא וה"ה ז"ל כתב כאן בהפך. ואם תפרש דמאי דאמר שם רוצה אני ר"ל שפתק כדכתב הרב ב"י צריך אתה לתת הכרח מנין לו לרבינו לפרש כן ולהוציא הדברים מפשטן. ועוד קשה דבפרק חזקת הבתים על הא דאמר רב הונא תליוה וזבין כו' אמר שם אלא כדתניא יקריב אותו מלמד שכופין אותו וכו' ומאי ראיה מייתי הא התם בעינן שיאמר רוצה אני וכן אמרו שם כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ולכך מהני אבל הכא בלא רוצה אני לא מהני ואי אמרינן דבעינן רוצה אני כדמשמע סוגיא דהכונס ומהך ראיה דכתיבנא קשה טובא דבסוף הסוגיא אמרו שם ולרב ביבי דמסייס בה ממשיה וכו' למה הוצרכו לדחוק שם ולומר דלרב הונא לא ס"ל דזה דוחק גדול כדכתבו שם התוספות דליפגא דמסייס בה דקאי על רב הונא משמע דלא פליג עליה לימא דהתם לא אמר רוצה אני ולכך לאו זביניה זביני והא דקאמר הכא דזביניה זביני הוא דאמר רוצה אני דרב ביבי על מה דקאמר רב הונא גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה קאי והתם גזלן הוי דלא אמר רוצה אני ולאו זביניה זביני ומש"ה אמר אין ראייתו ראיה ולכך הוצרך לבעל הגמרא לומר דרב הונא דקאמר זביניה זביני פליג ארב ביבי דאי לאו הא דרב הונא דזביניה זביני הוא אתי שפיר דלא פליג רב הונא עליה ומפני דקאמר רב הונא אין ראייתו ראיה משום דאין זביניה זביני השתא נמי נימא הכי דאיירי בדלא אמר רוצה אני. וע"ק על זה דבערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כ"א:) אמרו על מתניתין דגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דמאן דמסר מודעא צריך לבטלה ודייק לה ממתניתין דקאמרה כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ולמ"ל לומר כן לימא כופין אותו עד שיתן אלא ודאי דאתא לאשמועינן למאן דמסר מודעא דמבטלה והשתא קשה טובא אי בעינן שיאמר רוצה אני מאי דייק לימא מתני' איצטריך לומר הכי דאם לא אמר רוצה אני לא מהני. וע"ק על רבינו למה חילק בין קרבן וגיטי נשים למכירה דשם הצריך לומר רוצה אני ובהלכות גירושין פ"ג כתב דבעינן שיאמר רוצה אני ובהלכות מעשה הקרבנות פרק י"ד כתב דבעינן שיאמר רוצה אני ובמכירה וכאן בקידושין לא הזכיר רוצה אני. וע"ק דבהלכות יבום וחליצה לא הזכיר גבי חליצה דבעינן שיאמר רוצה אני ובסוף פרק מצות חליצה אמר דגט וחליצה שוים ובכולהו בעי שיאמר רוצה אני. וע"ק טובא על רבינו מאי דהקשה עליו ה"ה ז"ל בהלכות גזילה פ"ט והניחו ה"ה בצ"ע דכיון דבהך סוגיא דבפרק חזקת אמרו דרב הונא ורב ביבי פליגי איך הסכים הוא שם וכתב דלא פליגי היפך הסוגיא. ולתרץ הכל אומר בודאי דרבינו אית ליה דדוקא גבי קרבן וגיטי נשים בעינן שיאמר רוצה אני משום דאף ע"ג דבגמרא דפרק חזקת מעיקרא השוה מכירה לגיטי נשים וקרבן ומשמע דבעינן בכולהו שיאמר רוצה אני כשאמר אחרי כן אלא סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני אית ליה לרבינו דלא בעינן רוצה אני משום דהוקשה לו קושיית התוספות שהקשה שם אם כן קרא למאי אתא כיון דהוי סברא דבכולהו אגב אונסיה גמר ומקני היכא דתליוה וזבין והא בתליוה וזבין הוי כדכתבו שם התוספות דבלאו קרא ידעינן ליה ורבינו מתרץ קושיא זאת דאיצטריך קרא לומר דבקרבן דהוי איסורא בעינן רוצה אני אבל גבי ממון לא בעינן רוצה אני ואי מסברא בלא רוצה אני הוה מהני להכי אתא קרא לקרבן ומיניה ילפינן לכל מילי דאיסורא כגון גיטי נשים וחליצה דבעינן שיאמר רוצה אני ואע"ג שרבינו לא הזכיר רוצה אני כיון דהוי מילתא דאיסורא ודאי דילפינן מגט וסמך על מ"ש בגט אבל בממון לא בעינן רוצה אני והוקשה לו לרבינו למה הוצרך בגמרא לומר דרב הונא ורב ביבי פליגי לימא דרב ביבי איירי בגזלן ופתם גזלן הוי ע"כ דכיון דרוצה ליפלו בלא ממון מסתמא זה אינו רוצה אלא מפני שרוצה ליפלו בחנם ובע"כ נותנו לו בממון וסתמא לא הוי רוצה אני אבל בכי הא דרב הונא דרוצה ליתן לו ממון סתמא הוי רוצה אני אם לא מסר מודעא ומשום הך קושיא סובר רבינו דהך סוגיא אית לה דאפילו בע"כ גמר ומקני אגב אונסו ולא תליא מילתא בשיאמר רוצה אני או שישתוק אלא אפילו עומד וצווח כיון דקיבל הדמים אגב אונסיה וחזי גמר ומקני דאי לא לימא דלא פליגי רב ביבי ורב הונא כדכתיבנא דהא רב ביבי איירי בגזלן סתמא דעומד וצווח איכי רוצה הוא כדכתיבנא אלא ודאי דאית לה להך סוגיא דאפילו עומד וצווח לא מהני ולכך קאמרה דרב ביבי ורב הונא פליגי אבל להך סוגיא דהכונס דבעינן שיאמר רוצה אני ותליא מילתא ברצונו ודאי דרב ביבי ורב הונא לא פליגי ורבינו פסק כסוגיא דהכונס דרב אשי אמרה והוא בתרא ומאחרי דגמרא וסוגיא דהכא יתרץ דגזלן לא יהיב דמי וחמסן יהיב דמי ומ"מ קרי ליה חמסן אע"ג דזביניה זביני כיון דלקחו בע"כ וסוגיא דהכונס אית לה דהא בהא תליא ואי זביניה זביני לאו חמסן הוא ולכך הוצרך להעמיד ההיא דרב הונא דאמר רוצה אני וכיון דלפי סוגיא דהכונס ל"פ רב הונא ורב ביבי כדכתיבנא לכך פסק רבינו כתרוייהו וחילק ביניהם ומשום דקשיא לרבינו עוד בההיא סוגיא דהכונס דלפי פשטה משמע רוצה אני למאי איצטריך קרא לקרבן בלאו קרא ידעינן ליה כדכתיבנא הוצרך לפרש דמאי דקאמר רוצה אני לאו דוקא אלא דסתמא דמילתא הוי רוצה אני ומאי דקאמר לא אמר רוצה אני ר"ל שלא אמר בפירוש איני רוצה לדכתב הרב הב"י ואף ע"פ שהוא לשון דחוק הכרח הקושיא הכריחו לפרש כן כדלאידי'. ומש"ה כתב רבינו דלא בעינן רוצה אני במכר בהדיא אלא סתמא דמילתא הוי כאומר רוצה אני ולכך לא הזכיר בהלכות מכירה רוצה אני אלא בקרבן ובגיטין דאפילו לפי סוגיא דהכונס מוכרח כן כדכתיבנא וסוגיא דערכין דמשמע דאפילו בגיטי נשים לא בעינן שיאמר רוצה אני כדכתיבנ' מפרש רבינו דמאי דבעי רב ששת דלימא עד שיתן כוונתו לומר דכיון דמתניתין בקרבן כבר אמרה כופין אותו עד שיאמר רוצה אני די שיאמר וכן בגיטין כופין אותו עד שיתן דממילא משמע דבעינן רוצה אני בגיטין כיון דאמרו בקרבן ואח"כ אמר וכן ממילא משמע דשוין הם ובכולהו בעינן רוצה אני אלא ודאי אתא לאשמועינן דינא דמודעא ולפי זה בגט בעינן רוצה אני והוכרח רבינו לפרש כן כי היכי דלא לפלוג הסוגיא דמצות חליצה דבהדיא אמר שם דבעינן רוצה אני בגט ובחליצה דאמרו שם הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני. ומאי דכתב ה"ה בפרק י' דהלכות מכירה בחמסן נתבאר בהכונס דהוי כל זמן שלא נתרצה היינו שיאמר בפירוש איני רוצה ובקידושין היכא שקידש הוא לא בעי רבינו רוצה אני אע"ג דבגיטין בעינן רוצה אני משום מאי דכתב ה"ה ז"ל דכיון שהוא קונה עדיף טפי ולא בעיק רוצה אני והשתא סליק פסקי דרבינו כהוגן דפסק כסוגיא דהכונס ואגיטין וקרבן בעינן רוצה אני וה"ה בחליצה ודרב הונא ודרב ביבי ל"פ ובמכר לא בעינן רוצה אני וה"ה בקידושין היכא שהוא מקדש כיון שהוא קונה והראב"ד ז"ל אית ליה גם כן דבמכר לא בעינן רוצה אני אלא בגיטין וקרבן וסוגיא דהכונס יפרש כמו שפירשתי ואית ליה דתרי סוגיי ל"פ הא דהכונס והא דפרק חזקת דאית ליה דהא דפרק חזקת אית לה ג"כ דסתמא דמילתא הוי רוצה אני במכר וכדי שלא יהיה מכר צריך שיאמר בהדיא איני רוצה ולדידיה גזל ואח"כ לקח או שרצה ליקח מעיקרא בדמים ותליוה וזבין הם שוים ואם שתק מהני ואם לא אמר איני רוצה לא מהני ולא בעי לאוקומי הא דרב ביבי דקאמר איני רוצה בהדיא דכיון דקאי על רב הונא דאמר גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה משמע דסתמא איירי אפילו הביא ראיה שמכרו סתם וכיון שכן דסוגיי לא פליגי השיג עליו בהלכות גזילה דלא היה לו לפסוק כרב הונא ורב ביבי וכאן השיג לומר דכיון דבגיטין וה"ה בקידושין ואינו מחלק כמו שחילק רבינו דשאני כאן שהוא קונה ונתבררו דבריו, וא"ת בין לדעת רבינו ז"ל בין לדעת הראב"ד ז"ל למה מהני תליוה וקדים הא הוי תליוה ויהיב דאין זה דבר מחוייב לעשות כמו שתירצו התוספות גבי קרבן וגט. וי"ל דכיון דמקדם אשה והרי היא זקוקה לו והוא ברצונו לגרשה והיא אינה ברצונה הוי כתליוה וזבין:

ב המקדש את האשה ונתן וכו'. וא"ת הא אמר בגמרא בפ"ק דנדרים דרב פפא דאמר למימרא דסבר שמואל ידים שאינן מוכיחות כו' (*את"ל קאמר את"ל דאית ליה לשמואל יש יד לקידושין מי אית ליה ידים שאינן מוכיחות) וכו' וכיון דאיכא ואת"ל היה לו לפסוק דיש יד לקידושין דכל את"ל פשיטותא הוא כי היכי דפסק רבינו גבי צדקה בהלכות מתנות עניים פרק שמיני ומהך טעמא פסק גבי פאה דיש יד לפאה דאע"ג דליכא את"ל בהדיא גבי פאה וכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דקידושין גבי בעיא דבהך בפרוטה דכיון דזה את"ל לא הוי בהדיא לא הוי פשיטותא מ"מ כיון דאמרו שם גבי צדקה את"ל יש יד לצדקה דאין היקש למהוה איפשיטא בעיא דפיאה דבעיא דפיאה לא הו' אלא משום דדילמא יש היקש למהוה אבל כיון דאמרינן דאין היקש למהוה לא ומהך טעמא פסק גבי בית הכסא בהלכות ק"ש דיש זימון משום דהוי את"ל וא"כ הכא אמאי לא פסק הכי. וי"ל כיון דהבעיין לית ליה ואת"ל דרב פפא לעולם מיבעיא ליה אלא ה"ק את"ל דאית ליה לשמואל הכי מש"ה לא הוי פשיטותא. וא"ת כיון דהוי ואת"ל פשיטותא אמאי בפ"ק דשבת (דף י') גבי הא דא"ר יהודה גבי מרחן והא מיבעיא ליה לרבינא הזמינו לבה"כ יש זימון או אין זימון ולא איפשיטא ליה דה"ק דלא איפשיטא הא כיון דהוי ואת"ל הוי פשיטותא לדעת רבינו ז"ל וסך בעיא דיש זימון הוי ואת"ל להא דיש יד לבה"כ וי"ל דאע"ג דהוי פשיטותא הוי משום דהבעיין נסה לגד אחד מהבעיא יותר מהאחד אבל מ"מ לא איפשיטא ליה לבעיין בהחלט ולכך קאמר לא איפשיטא ליה ובפסקי הרב מהר"י בן לב זלה"ה הרשונים הקשה קושיא כעין זאת מהא דאמרינן פרק כילד הרגל (דף י"ט) יש העדאה לצרורות וכו' ומתורלת כמו שכתבתי ע"ש. ומ"מ ק"ק על רבינו למה גבי הפקר בהלכות עבדים פ"ב כתב על בעיא דהפקר הרי זה ספק הפקר ולא כתב אינו הפקר כי היכי דכתב [גבי בעיא דשכיב מרע שהפקיר כל נכסיו ועמד] בהלכות זכיה ומתנה פ"ם

(*יכאן אמ"ל אינו מפורש בגמ' אלא גרסינן התם הדא מנו מאי דס"ל לשמואל א"ל לאביי ופירש רש"י א"ל לאביי דהכי קאמר מי ס"ל לשמואל דיש יד לקידושין ואת"ל דיש לנפש יד מי בעינן ידים מוכיחות או לא ע"כ):

מגדל עוז

המקדש את האשה עד ספק מקודשת. פ"ק דנדרים:

מגיד משנה

ג התקדשי לי בדינר וכו'. ברייתא שם וסוגיא: **אמרה לו תנהו לאבא** וכו'. גם זה ברייתא שם (קידושין ח'):

ד אמרה לו הניחהו על הסלע וכו'. גם זה ברייתא שם וסלע של שניהם בעיא ולא איפשיטא וכתב הרשב״א ז״ל דבהניחהו על הסלע אפילו אמרה ואתקדש אני לך אינה מקודשת ואינו דומה לדין שנתבאר פ״ה האשה שאמרה תן לפלוני דינר ואתקדש אני לך וכו' משום דהתם מתן אותו לבן דעת אבל ע״ג הסלע או זרקו לים ודאי לא אלו דבריו ז״ל. והרמב״ן ז״ל מחמיר כל זמן שאמרה ואתקדש אני לך. ומדברי רבינו שכתב פ״ה נראה שאפילו באומרת תנהו לפלוני ואתקדש אני לך צריך שיאמר הוא הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו אלא שכאן כבר א״ל הרי את מקודשת לי: **אמר לה התקדשי** וכו'. שם ובודאי העני שלפניו הוא כאחר לענין שאם אמרה תנהו ואתקדש אני לך שהיא מקודשת על הדרך שנתבאר פ״ה: **תנהו לכלב** וכו'. גם זה שם. וכלב הרץ אחריה בעיא ולא אפשיטא:

ה היה מוכר פירות או כלים וכו'. שם מעשים בגמרא והם כמו שכתבם רבינו וכתב הרשב״א ז״ל הטעם מפני שהוא א״ל בלשון שאלה מתחלה ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי והיא אמרה אחד מן הלשונות שהזכיר רבינו אינה מקודשת אבל אם שתקה ודאי מקודשת ע״כ דבריו:

המקדש

ג
ג א״ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לפניו או לים או [ג] לאור או לדבר האבד אינה מקודשת. אמרה לו תנהו לאבא או לאביך או לאיש פלוני ונתן אינה מקודשת. ואם אמרה לו תנהו לו שיקבלהו לי ונתן הרי זו מקודשת: **ד** ב אמרה הניחהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת. היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק. אמר לה התקדשי לי בככר זה אמרה לו תנהו לעני אפילו היה עני ג הסמוך עליה אינה מקודשת. תנהו לכלב הרי זו אינה מקודשת ואם היה הכלב שלה מקודשת. ואם היה רץ אחריה לנשכה ואמרה לו תנהו לכלב. זה הרי זו ספק [ג] מקודשת: **ה** ד היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באה אשה ואמרה לו תן לי מעט מאלו וא״ל אם אתן לך תהי מקודשת לי. אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שעניינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד ונתן אינה * מקודשת. וכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן לי כוס אחד ואמר לה אם אתן לך הרי את מקודשת לי בו ואמרה השקיני השקות או תן השקה השלך אינה מקודשת שאין הדברים נראין אלא השקיני בלבד

א טור סי' ל' סמג שם: ב עיין בטור שם מתחלת כתב הרמ״ה עד סוף: ג עיין בטור שם: ד טור שם סי' כ״ט סמג שם:

כסף משנה

פ״ד ג אמר לה התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו בפניו לים וכו'. בגמרא (קידושין ח') אמרינן דאע״ג אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד:

ה היה מוכר פירות או כלים וכו' אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת. יש לתמוה למה הצריך שתאמר הן דאפילו שתקה וקבלה משמע נמי דמקודשת וכ״כ מ״מ הרא״ש בשם הרשב״א ז״ל ובכך נראה לו וכ״כ ה״ה* בשם הרמב״ן. ויש לתמוה עליו למה כתב דברי הרמב״ן בשם כאילו אין רבינו חולק בדבר ומדברי הרשב״א שכתב הר״ן נראה שהוא סובר כדברי רבינו וטעמא משום דבלשון שאלה קאמר לה:

המקדש

*[במ״מ שלפנינו איננו]:

לחם משנה

פ״ש שכ״מ שהקדיש או הפקיר וכו' עד עמד חוזר בכל והוא משום דהוי בעיא דלא איפשיטא כי הכא והמוציא מחבירו עליו הראיה ולא כתב שם ספק כי הכא. ובהך בעיא דיש יד מפרש הר״ן שהאשה האחת המתקדשת מקבלת השני פרוטות ואח״כ אמר לאחרת שלא קבלה ואת. אבל רבינו ז״ל מפרש שהאשה הזאת אינה מקבלת בעד עצמה אלא בעד חבירתה ולא אמר הרי את מקודשת למי שקבלה המעות. וא״ת מאי שנא מגירושין דהתם אמרינן יש יד לגירושין כדכתב שם הר״ן ז״ל דמוכרח מן הסוגיא בשלמא לפירוש הר״ן ז״ל ניחא דלא עשה לה מעשה דלמי שאמרה ואת לא נתן לה ולא כלום אבל לפירוש רבינו ז״ל הרי נתן לה. והא לאו קושיא כלל דלא נתן לה אלא בשביל חבירתה וכשאמר לה ואת לא עשה לה מעשה מוכיח בשבילה:

ג לפניו או לים או לאור. כך היא הגירסא בספר כ״י והשתא א״ש שהזכיר רבינו ז״ל שדיתיהו קמיה דהיינו לפניו ואח״כ כתב או לים אבל בגירסת הרב ב״י (וכן בכ״מ) ז״ל כתוב היה בפניו לים ולזה כתב שלא הזכיר רבינו ז״ל שדיתיהו קמיה ותמה עליו. ובדברי הטור ז״ל יש לתמוה שכתב אפילו שלא לדבר האבד דנהי דסברת המקשה הוה משמע ליה דשדיתיהו קמיה הוי רבותא טפי לומר אינה מקודשת מ״מ הוי תירץ המתרץ דכ״ש הוא וא״כ איך כתב הוא אפילו כסברת המקשה וצ״ע:

ד אמרה הניחהו על הסלע וכו' ואם היה הסלע שלה וכו'. כתב הטור ז״ל בשם הרמ״ה דאפילו בסלע שלה צריך שייחדה לו הסלע כו' אין להקשות א״כ לפלוג וליתני בדידה בהניחהו בסלע שלה בין היכא דייחד לה להיכא דלא ייחד. די״ל כולה בדידה מיחדה לו סלע פלוני דסד״א כיון שייחדה לו סלע פלוני סמכא דעתה לכך אמר דאינה מקודשת כיון שאינו שלה ואם היה שלה מקודשת: כתב ה״ה ז״ל בשם הרשב״א ז״ל דבהניחהו על הסלע אפילו אמרה אתקדש אני לך וכו' משמע דס״ל להרשב״א ז״ל דטעמא דגבי תן מנה לפלוני מקודשת משום דאמרה ואתקדש אני לך אבל הכא לא אמרה כן. ולכאורה נראה דהתוספות ורש״י ז״ל לית להו הכי שכתבו דלא דמי דהתם התחילה וכו' משמע דאינה דטעם משום התחילה הוא אבל לפי האמת הכל דבר אחד. ומה שהוצרכו רש״י והתוספות לומר כן דאמר הרי את מקודשת לי והיא אמרה תן לפלוני משמעותיה ואתקדש קאמרה לכך הוצרכו התוס' לומר דאין דעתה להתקדש כיון שלא התחילה אבל אם היא אמרה הבה ואתקדש אני לך אע״פ שהוא התחיל ואמר הרי את מקודשת לי ודאי מקודשת דלא שייך טעמא דאינה הוששת שכתבו התוספות. וזה נ״ל דבר פשוט בדברי התוספות ורש״י ז״ל דלא פליגי עם הרשב״א ז״ל:

ה היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באה אשה ואמרה לו תן לי מעט מאלו ואמר לה אם אתן לך תהי מקודשת לי אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת. מ״ש ה״ה בשם הרשב״א אבל אם שתקה מקודשת נראה דאיירי דוקא כשחזר ואמר בשעת נתינה התקדשי לי ר״ל מה שהזכיר קודם או בשתיקה לחודא סגי אבל בשלא חזר ואמר התקדשי לי אז צריך שיאמר הן כדכתב רבינו והשתא א״ש דלא פליג הרשב״א על רבינו ולכך סבירא ליה ה״ה בלשון סתום ומתורצת קושיית הרב ב״י שהקשה לה״ה בכסף משנה: **היה מוכר פירות או כלים וכו'**. קשה לפירוש דברי רבינו ז״ל שכתב שצריך לומר הן ובשתיקה לא מהניא דבפ״ק דקידושין (דף י״ג) אמרינן ההיא איתתא דהוה קא מזבנא וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכא מיניה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה אי יהיבנא ליך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה ואמר ר״נ יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי וכו'. והשתא לפי דברי רבינו והרשב״א ז״ל שהם סוברים דכיון דאמרו מתחילה בלשון שאלה לא מהני שתיקה א״כ הא התם בלשון שאלה הואי ובלאו טעמא דדידי שקלי אפילו שיהיה מקדשה בדבר שהוא שלו לא מהני. וי״ל דר״נ רצה לתת טעם לומר שאפי' שלא

משנה למלך

ה היה מוכר פירות או כלים וכו'. זה מתבאר משנהו עובדי דמייתי הגמרא בפ״ק דקידושין. וכתב ה״ה וז״ל וכתב הרשב״א ז״ל הטעם מפני שהוא א״ל בלשון שאלה מתחילה ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי והיא אמרה אחד מן הלשונות שהזכיר רבינו אינה מקודשת אבל אם שתקה ודאי מקודשת ע״כ: ויש להסתפק בכוונת דבריו דאפשר דהפירוש הוא כך דטעמא דהנך מימרי הוא משום שא״ל בלשון שאלה ולאו משום שאלה איהי מתחילה הב ולא משום שהשיבה הב מיהב אלא אפילו שלא שאלה מתחילה ולא השיבה הב אלא שתקה דלא הוי מקודשת כיון דבלשון שאלה אמר לה ואפילו אם חזר ואמר לה התקדשי לי ואז אמרה הב מיהב אינה מקודשת אבל אם שתקה כשחזר ואמר התקדשי לי הויא מקודשת וזהו דוקא היכא ששתקה כשאמר לה בלשון שאלה אז מהני שתיקה דלאחר לשון התלוי אבל אם אחר שאמר לה בלשון שאלה השיבה הב מיהב אז אפילו שחזר ואמר לה בלשון התלוי ושתקה לא מהני. והא דאמרינן דהיכא דאמרה הב מיהב דלא מהני אפילו אם היה אחר לשון התלוי היינו דוקא היכא דקדמה שאלה ואף דשתקה אבל אם בתחילה אמר לה בלשון התלוי אפילו שאמרה הב מיהב הוי מקודשת. נמצינו למדין כמה דינים. האחד דאף שלא שאלה איהי מתחילה אפ״ה אינה מקודשת. הב' דאף ששתקה ולא אמרה הב אפ״ה אינה מקודשת. השלישי דאם חזר ואמר התקדשי לי ואמרה הב מיהב דאינה מקודשת אף ששתקה מתחילה. הד' דאם כשחזר ואמר לה התקדשי לי שתקה מקודשת. אלא שיש להסתפק בזה אי הוי דוקא היכא דשתקה מתחילה או דילמא אפילו שהשיבה מתחילה הב מיהבא אלא שמדברי הרשב״א שהביא הר״ן ז״ל (*א״ה עיין לקמן) נראה דס״ל דאם אחר לשון שאלה השיבה הב מיהבא אף שחזר ואמר בלשון אחר ושתקה לא מהני. ולפ״ז נ״ל דמ״ש הרשב״א ז״ל אם שתקה ודאי מקודשת לא קאי אלא להיכא ששתקה מעיקרא: **ואפשר** עוד לפרש דברי הרשב״א ז״ל באופן אחר והוא דמ״ש והיא אמרה הכונה לומר וכבר אמרה וס״פ שמתחילה כתב שהכל תלוי בשאלה ואין חילוק בין שתקה להשיבה לזה כתב דאם חזר ואמר לה התקדשי לי אז יש חילוק דאם מתחילה אמרה הב מיהבא אז לא מהני הלשון הגוזר ואף ששתקה אחריו אבל אם שתקה אז ודאי מהני הלשון הגוזר. נמצא לפ״ז דאין חילוק בלשון גוזר בין היכא שהשיבה הן בין ששתקה אלא הכל תלוי בשאלה דאם השיבה אז לא מהני הלשון הגוזר אף בשתקה ואם שתקה אז מהני הלשון הגוזר ואף שהשיבה. שהרי לא חילק בין שתקה להשיבה אלא לגבי לשון שאלה אבל לגבי לשון גוזר משמע שאין חילוק דאם איתא איבעי ליה לפרושי וא״כ הדין השלישי שכתבנו לעיל לפי הפירוש הראשון ליתא לפי פירוש זה. ומ״מ אכתי קשה לכל הפי' הללו דמשמע דס״ל להרשב״א דשתיקה לאחר לשון שאלה לא מהני והילו מדברי הרשב״א בחידושיו נראה דס״ל דאף דשאלה איהי והשיב לה בלשון שאלה אפ״ה מהני היכא דשתקה וכמ״ש הרב מהרא״ם סימן קע״ה. אשר ע״כ נראה לומר דמ״ש הרשב״א הטעם מפני שהוא אמר לה בלשון שאלה לא בא לשלול אלא דאין הטעם מפני ששאלה איהי מתחילה. אבל אה״נ דמודה דטעמא דמילתא הוי מפני שהשיבה הב מיהב אבל אם שתקה ודאי דמקודשת וכמ״ש בחידושיו. והמשך לשונו כך הוא טעמא דמילתא הוא משום דאמר לה בלשון שאלה ואפילו חזר ואמר לה התקדשי לי אינה מקודשת כיון שהיא אמרה לו לאחר לשון השאלה אחד מן הלשונות שהזכיר רבינו אבל אם שתקה בתחילה לאחר לשון השאלה אז ודאי מקודשת ולאו מטעמא שחזר ואמר לה בלשון גוזר אלא דכיון ששתקה לאחר השאלה שתיקה כהודאה דמיא אבל ליכא לפרושי ולומר דמ״ש הרשב״א והיא אמרה כו' קאי לאחר הלשון הגוזר וכא לחלק בין שתקה להשיבה הב מיהב שהרי מדברי הרשב״א שהביא הר״ן נראה דס״ל דכל שהשיבה אחר לשון השאלה הב מיהב אף שחזר ואמר לה בלשון גוזר ושתקה לא מהני אלא ודאי כדכתיבנא דהרשב״א ז״ל בא לחלק אעיקרא דדינא בין שתקה להשיבה: **כתב** הר״ן וז״ל וכן נמי אפילו היכא דאמרה איהי מעיקרא הב אם חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי בו ואיהי אמרה הב או הבה מיהבא מקודשת עכ״ל. ונראה דמיירי היכא דמעיקרא אמר לה בלשון שאלה והשיבה הב מיהב ואז חזר ואמר לה התקדשי דבזה אתי שפיר מה שכתב אם חזר. וכן נמי מדקאמר ואמר לה בשעת נתינה משמע שכבר דבר לה קודם בלשון שאלה ובלשון הגוזר אמר לה בשעת נתינה ואי לא אמר לה בלשון שאלה כלל למאי איצטריך לומר שהלשון גוזר אמר לה בשעת נתינה ולא קודם א״ו כדכתיבנא. והשתא יש להסתפק במ״ש ואיהי אמרה הב אם מיירי שחזרה ואמרה הב ואפ״ה הויא מקודשת כיון דהוי אחר לשון הגוזר. או דילמא דהכונה היא וכבר אמרה הב אבל לאחר לשון הגוזר לא אמרה הב אלא שתקה ואתא לאפוקי מסברת הרשב״א שהביא הר״ן דאי אמר לה בלשון שאלה ואמרה הב אפילו אם חזר ואמר הלשון הגוזר ושתקה דלא מהני אבל אם אחר לשון הגוזר אמרה הב איפשר דאפילו אליבא דהיכא דאמרי לא מהני. ולפ״ז איכא

מגדל עוז

התקדשי לי בדינר זה עד בדבר אחר. פ״ק דקידושין (דף ח'):

הגהות מיימוניות

[ג] דין זרק לה קידושין בחיקה וניענעה בגדיה להשליכם מעליה תמצא בתשובת מורי רבינו שמחה בסימן ד' ע״כ: [ג] קאי בתיקו: * [בטור שם ז״ל וכתב א״א ז״ל אם אומר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה הרי זו מקודשת ע״כ]:

אישה לספוקי נמי היכא דשאלה ממנו והשיב בלשון גוזר ואמרה הכי . דאפשר דאף אם נאמר דמ"ש הר"ן והיכי אמרה דהכוונה הוא וככר אמרה אבל לאחר לשון הגוזר שתקה ומ"ש מהני אבל אם אחר לשון הגוזר אמרה הכי לא מהני וזהו דוקא היכא דמתחילה אמר לה בלשון שאלה והשיבה הכי אז אפילו חזר ואמר בלשון גוזר ואמרה הכי לא מהני משום דשוויתה לומר הכי כמו שאמרתי לך מקודם הכי וכי היכי דהכא דבלשון הוי פירושו לשם מתנה ה"נ הכי השתא . אבל היכא דלא אמר לה בלשון שאלה מעולם אלא שהיה שאלה והשיב לה בלשון גוזר ואמרה הכי אז לא מהני . אבל ממשמעות בלשון ויראה דאף שלאחר לשון הגוזר אמרה הכי אפ"ה מהני . ואפ"ה ה"כ היכא דלא אמר בלשון שאלה כלל דלא אף שהשיבה הכי אפ"ה מהני . ואפ"ה פליג הרשב"א מן הקצה דאפילו להרשב"א אף שתקה לאחר לשון הגוזר לא מהני כיון דאמר לשון השאלה אמרה הכי ואפילו להיכא דאמרי אף שאמר לשון שאלה הכי וחזר ואמר בלשון גוזר ואמרה הכי אע"פ מהני וליכא לספוקי כלל דדילמא הא דקאמר והיכי אמרה הכי דמקודשת היינו דוקא היכא שלא השיבה מתחילה כשאל לה אלא שתקה אבל אם מתחילה אמרה הכ אז אפילו שחזר ואמר לה בלשון גוזר דלא מהני כסברת הרשב"א. אך מאי דאיכא לספוקי הוא דהם שאלה איזי מתחילה והשיב לה בלשון שאלה ושתקה היכי ס"ל דמגדדו היכא שלא שאלה איזי וכן היכא שלא השיב לה בלשון שאלה ולא לידדו היכא דשתקה משמע דס"ל דאין חילוק בין שתקה להשיבה הכ מיהב והדבר צריך תלמוד . עוד כתב הר"ן וז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב דאפילו לא אמרה איזי מעיקרא מידי כיון דאיהו אמר לה בלשון שאלה ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדישנא לך אלא אמרה לו הכה אפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קאמר לה אם איתא דארצייה הוה לה לאהדורי אין מקדישנא לך ומדלא אהדרא הכי אלא אמרה הכה ודאי הכי קאמרה בקידושין לא ניחא לי אלא במתנה ולפיכך אם חזר ואמר לה התקדשי לי אינה מקודשת עכ"ל . ויש להסתפק לדעתו ז"ל היכא דשאלה איזי והשיב לה בלשון שאלה ושתקה מה יהבור . דמדיוק דבריו שכתב ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדישנא לך וכן ממ"ש אם איתא דארצייה הוה לה לאהדורי אין מקדישנא לך משמע דכל שלא השיב לה בזה אינה מקודשת . אלא שנראה שדיוק זה ליתא משום דא"כ נאמר דס"ל דאף אם השיבה אין דאינה מקודשת והא ודאי ליתא וכמ"ש רבינו והטור ז"ל . א"נ נראה שכוונת דבריו היא שאם היתה דעתה לומר הב לשם קידושין היה לה לומר אין מקדישנא לך ולא לומר הבה . אבל אה"נ דשתיקה נמי מהני משום דשתיקה כהודאה דמיא .

וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בפירוש דשתיקה מהני והביא דבריו מהרא"ם סימן קע"ה יע"ש :

עוד נסתפק הרב הנזכר בדעת הרשב"א כשאמרה לו הב והשיב לה בלשון גוזר ואמרה הב מהו . מי אמרינן דכיון דלא אמר לה בתורת שאלה אע"פ שהיא אמרה מעיקרא הב לא אמרינן דבתר מאי דקאמרה מעיקרא אזלינן . או דילמא אה"נ דהרשב"א מודה בזה אלא דעדיפא מינה קאמר דאפילו לא קאמרה מעיקרא כלום ובתר הכי אמר הרי את מקודשת לי אינה מקודשת כיון דבתחילה אמר איהו בלשון שאלה . ונראה דהרב ז"ל הוקשה לו דאם אינה מקודשת למאי איצטריך הרשב"א לאשמועינן דאם חזר ואמר הרי את מקודשת דלא מהני ליסמועינן היכא דמתחילה אמר לה בלשון גוזר דלא מהני . ולזה השיב דעדיפא מינה קאמר כו' ואם זו היא כוונת הרב ז"ל תמיהא לי מלתא דלמאי איצטריך לומר דחידושו דהרשב"א הוא אפילו שלא אמרה מתחילה הב . אימא דחדושיה הוא אפי' שתקה לאחר לשון הגוזר ואם לא היתה שאלה מקודם פשיטא דהויא מקודשת אלא כיון שהיתה שאלה מקודם והשיבה הב אף שחזר ואמר לה בלשון גוזר ושתקה לא מהני :

כתב הריב"ש סימן תע"ט ומעתה אני אומר שהקטנה מקודשת גמורה שהרי עדות שניהם מכוונת שהחתן נתן הטבעת לסרבל אבי הכלה וא"ל בשעת נתינה הרי בתך מקודשת כו' . ונראה דמיירי שאבי הכלה לקח תיכף הטבעת מן הסרבל או אמר כן אבל בלאו הכי לאו כלום הוא שהרי כ"כ הרמ"ה הביאו הריב"ש סימן ק"ע . ומ"ש דשתיקה לא מהניא אלא היכא דשקלתיה ואשתיקא אבל זרק לה קידושיה לתוך תיקה ולא שקלתינהו ואשתיקא שתיקה כה"ג לאו כלום הוא יעויין שם :

ומ"ש רבינו אם אמרה הן כ"כ הטור ס"ס כ"ט וכתב שם מרן הב"י וז"ל אלא שיש לתמוה למה הוצריך שתאמר הן דאפילו שתקה וקבלה משמע נמי דמקודשת וכ"נ ממ"ש רבינו בסמוך בשם הרא"ש וממה שאכתוב בשם הרמב"ן ע"כ . וכבר נשאל מרן ז"ל על לשון זה בתשובה סימן ח' דאיך משמע מלשון הרא"ש דאפילו קבלה בשתיקה מקודשת דאדרבה איפכא משמע ממ"ש ואם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת וקבלה מקודשת משמע דדוקא לפי שחזר ואמר הרי את מקודשת לי מש"ה מקודשת אפילו בשתיקה אבל אם לא חזר ואמר הרי את מקודשת משמע דאינה מקודשת דאם איתא דס"ל להרא"ש דכשאמר לה לשון שאלה ולא חזר ואמר הרי את דמקודשת ליסמועינן רבותא . וכן מ"ש הרמב"ן אבל אם שתקה ודאי מקודשת משמע דהיינו כשחזר ואמר התקדשי לי ומש"ה מקודשת ודאי כמו שנראה מהמשך הלשון שכתב וחזר ואמר התקדשי והיא אמרה כו' ובהא קאמר דאי שתקה ודאי מקודשת עכ"ל מהריב"ן . ויראה דס"ל דמה שחילק הרמב"ן בין אמרה לשתקה היינו לאחר הלשון הגוזר . ולפ"ז קשיא לי שהרי מדברי הרשב"א שהביא הבי מוכח דכל שאמר לה בלשון שאלה והשיבה הב אף שחזר ואמר לה התקדשי לי דאינה מקודשת ומשמע דאפילו ששתקה אחר הלשון הגוזר . דאם איתא דמיירי דוקא כשאמרה הב מיהב איבעי ליה לפרושי ולומר דמה שחילק הרמב"ן בין אמרה לשתקה הוי דוקא היכא דלאחר לשון השאלה שתקה וחזר ואמר לה בלשון גוזר ואמרה לא מהני אבל אם שתקה מהני זה נראה ג"כ דוחק דאם איתא להאי מילתא איבעי להו לפרושי דהא עליה דלישנא דגמרא קאי דהיינו שהשיבה הב . ויותר ניחא לי לומר דמ"ש הרמב"ן והיא אמרה הכוונה וכבר אמרה כלומר דאם לאחר לשון השאלה אמרה הב אז אפילו שחזר ואמר בלשון גוזר לא מהני שכבר גלתה דעתה שאינה רוצה בקידושין אלא במתנה אבל אם לאחר לשון השאלה שתקה נהי דלא מהני משום דאדבורא דידיה סמכא אבל אם חזר ואמר לה בלשון גוזר מהני דכיון דלא גלתה דעתה בפירוש שאינה רוצה בקידושין לא היה לה לקבלו אחר לשון גוזר שאמר לה התקדשי לי בו . ובזה אפשר שיודה הרשב"א דהיכא שלא אמרה הב מיהב אם חזר ואמר לה בלשון גוזר דמהני :

והנה מרן ז"ל השיב על דברי מהריב"ן דמ"ש הרא"ש והרמב"ן אם חזר ואמר כו' על אומרת הב מיהב כתבו כן לומר דאף ע"ג דהאי לישנא משמע שאינה חפצה אם חזר ואמר לה הרי את מקודשת וקבלה מקודשת משמע שלא הצריך לומר הרי את מקודשת לי אלא משום דאמרה הבה הא אם לא אמרה אותו לשון אין צריך לומר בשעת נתינה הרי את מקודשת אלא כיון שקבלה סתם מקודשת ע"כ . והנה תשובתו היא תשובה נצחת למה שהקשו עליו דמדברי הרא"ש והרמב"ן מוכח דשתקה לא מהני דאם איתא דמהני ליסמועינן רבותא . לזה השיב דאדרבה חידושא אשמועינן דאפילו שאמרה מתחילה הב מיהב אם חזר ואמר לה התקדשי לי מקודשת דסלקא דעתך אמינא דאפילו חזר ואמר בלשון גוזר דלא מהני כיון שכבר אמרה הב מיהב שהכוונה היא לומר שאינה חפצה בקידושין וכמ"ש הר"ן בשם הרשב"א קמ"ל . אבל שנלמוד מדברי הרא"ש והרמב"ן הללו דשתיקה דלאחר לשון שאלה דמהני הפך דעת רבינו והטור והקשות על ה"ס ז"ל שמביא דעת הרמב"ן בסתם לא ידעתי מנ"ל דלעולם דשתיקה דלאחר לשון שאלה לא מהני . ומ"ש הרא"ש והרמב"ן דשתיקה מהני היינו לאחר לשון גוזר דסד"א כיון שקדמה שאלה אפילו שאמר לה אח"כ בלשון גוזר ושתקה דאינה מקודשת וכסברת הרשב"א קמ"ל דמהני אבל אין ה"נ דשתיקה דלאחר לשון שאלה לא מהני וצ"ע . ודע דהרב בעל עצמות יוסף הבין בדברי הרמב"ן דמ"ש והיא אמרה היינו לומר כיון שאמרה היא כך אינה מקודשת והיינו אפילו שאמרה מעיקרא קודם שיחזור ויאמר התקדשי לי אבל אם אמר לה בלשון שאלה והיא לא השיבה כלום אם אמר לה התקדשי לי מקודשת ע"כ . ונראה דאף לפי פירוש זה אין הוכחה מדבריו דשתיקה דלאחר לשון שאלה לא מהני . דאפשר דמ"ש הרמב"ן ואם שתקה ודאי מקודשת אינו בכה"ג שחזר ואמר לה בלשון גוזר אלא שאם שתקה לאחר לשון השאלה ה"ז מקודשת ואפילו לא חזר ואמר בלשון גוזר . דכל מ"ש הרמב"ן ואפילו חזר אינו אלא לאשמועינן שאף שהשיבה אחר השאלה הב לא מהני אף שחזר ואמר בלשון גוזר אבל שתקה אה"נ דמהני אף שלא חזר ואמר בלשון גוזר . והרב ס"ל דכל ששתקה אחר לשון השאלה דהויא ספק מקודשת וכן דעת הריב"ן שכתבנו לעיל וכן דעת מהרימ"ט חאה"ע סימן ל"א יע"ש :

כתב מהרש"ך ח"ב סימן קכ"ה וז"ל ויראה דלהרמב"ן אפילו שחזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי דוקא אם שתקה מתחילה ועד סוף דהיינו משעת שאלה ועד שעת נתינה אבל אם אמרה אחד מהלשונות הגרועים דהיינו הב מיהב אינה מקודשת ולהרא"ש יראה מדבריו דדוקא היכא דקבלה הקידושין אחר השאלה ולא אמר לה כלום בשעת נתינה אמרינן דאי אמרה לו הב או שתקה נמי אינה מקודשת אבל אם חזר ואמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וקבלה אע"פ שמתחילה אמרה הלשונות הנזכרים מקודשת ע"כ . ויראה מדבריו דס"ל דלהרמב"ן לא מהני כשחזר ואמר בלשון גוזר אלא כששתקה בין בתחילה דהיינו לאחר לשון השאלה בין לבסוף דהיינו לאחר לשון גוזר . ולא ידעתי מנ"ל הא דהאי ס"ל דמ"ש הרמב"ן והיא אמרה שהוא לאחר לשון הגוזר ובזה חילק בין אמרה לשתקה מנ"ל למהרש"ך דאם לאחר לשון השאלה אמרה הבה דאף שחזר לומר לשון גוזר ושתקה דלא מהני הפך דעת הרא"ש מאחר דהרמב"ן לא חילק אלא בין שתקה לאמרה לאחר לשון הגוזר . ואם הרב ז"ל הוקשה לו דאם כן דלדעת הרמב"ן דכל ששתקה לבסוף מהני אף שאמרה מתחילה לאחר לשון השאלה הבה הרי חולק על הרשב"א שהביא דבריו הר"ן דמשמע מינייהו דכל שאמרה מתחילה הבה אף שחזר ואמר בלשון גוזר ושתקה דלא מהני . ולפ"ז יתוייב ההכרח דמ"ש והיא אמרה שהכוונה הוא וכבר אמרה כלומר שאם היא כבר אמרה לאחר לשון שאלה הבה אז לא מהני הלשון הגוזר שאח"כ אבל אם שתקה בתחילה מהני הלשון הגוזר שאח"כ . אכתי קשה דמנ"ל דבעינן שתיקה לבסוף דאימא דאם לאחר לשון השאלה שתקה אם חזר ואמר לה בלשון גוזר אף שהשיבה הב מיהב מהני שהרי לא חילק אלא בין שתיקה ואמירה דבתחילה דהיינו לאחר לשון שאלה אבל אמירה דאחר לשון גוזר אינו מזיק כלל וליכא למימר שבא להסכים דעת הרמב"ן לדעת הרא"ש שמדברי הרא"ש יראה דדוקא לפי ששתקה לאחר לשון הגוזר אבל אם אמרה הבה לא מהני . שהרי ע"כ פליגי הרמב"ן והרא"ש היכא שאמרה מתחילה הבה וחזר ואמר לה התקדשי לי דלהרמב"ן לא מהני ולהרא"ש מהני . ואפשר דכל מאי דאפשר לומר דלא פליגי הרמב"ן והרא"ש עביד אלא שבחלוקה דהיכא דאמרה היא לאחר לשון השאלה הבה ואח"כ אמר בלשון גוזר ושתקה קאמר דלהרמב"ן לא מהני ולהרא"ש מהני משום דניחא ליה טפי להסכים דעת הרמב"ן לדעת הרשב"א מאחר דהרשב"א תלמידיה דהרמב"ן ז"ל הוה ומסתמא לא פליג עליה והרשב"א כבר גילה דעתו דכל שהשיבה הב ה"ז מעוות שאינו יכול לתקון מש"ה קאמר ובהא פליג על הרא"ש . אבל בחלוקה שהשיבה לאחר לשון גוזר הב שמדברי הרא"ש משמע דלא מהני קאמר דהרמב"ן נמי מודה בזה . ומ"ש ואם שתקה קאי לשני החלוקות מאחר שאין כאן הכרח דפליג אהרא"ש . והנה הרב ס"ל דכל ששתקה לאחר לשון שאלה אינה מקודשת וכ"ה דעת מהר"י אדרבי סימן י' יע"ש :

כתב מהרשד"ם בתשובה חלק אה"ע סימן נ"ד דהראב"ד והרמב"ן והרא"ש כולם חולקים על הרשב"א במה שכתב דאפילו אם חזר ואמר התקדשי לי דאינה מקודשת . ונראה שהבין כמ"ש הרמב"ן והיא אמרה כו' דהחילוק דשתקה לאמרה הוי בין שתיקה לאמירה דלאחר לשון גוזר . ותימה הוא איך יחלוק הרשב"א עם רבו : **עוד** כתב הרשד"ם דבנדון דידיה יודה הרשב"א דהוו קידושין דבשלמא כשאמר התקדשי לי לשון שאלה בהא הוא דקאמר הרשב"א דכל שלא אמרה הן דלא הוו קידושין אבל נ"ד דלא הוי לשון שאלה ממש אדרבה נראה לשון גוזר יודה הרשב"א דהוו קידושין אפילו שתקה ונטלה או אפי' אמרה הן הוו קידושין ע"כ . ונראה שכוונתו ז"ל לחלק דשאני כשאומר לה תתקדשי לי שמואל לה אם רוצה להתקדש ומש"ה אם השיבה הב לא מהני משום דאדיבורא דידה קא סמכא שאמרה שיתנם לה במתנה וכל שלא השיבה הן כיון שהוא שאל לה אם רוצה להתקדש לא מהני . אבל בנ"ד שאמר אם תרצי לקבלו לקדושין פלוני מי אתננו לך שגילה דעתו שאינו נותנם לה אלא לשם קידושין ולא שאל ממנה אלא לומר לה שאינו נותן לה אותו הדבר ששאלה ממנו אלא אם תתקדש והשיבה תנה לי פשיטא דאדיבורא דידיה קא סמיך שדבריו אינן לשון שאלה ממש אלא אדרבה הוא לשון גוזר כיון שהוא לא שאלה אם רוצה להתקדש לבד אלא שאם תקבלהו לקידושין יתנהו ואם לאו לא יתנהו והוה ליה כלשון גוזר . ומהתימה על הרב פ"מ ח"ב סימן ב' שהקשה על תשובת מהרשד"ם מהסיא דהרשב"א שהביא הר"ן דמיירי דלאחר שאמר בלשון שאלה חזר ואמר התקדשי לי בלשון גוזר ועל כל אלה קאמר דאם שתקה אינה מקודשת וכיון שכן צריך לדעת מה מחלק הרשד"ם בין נ"ד לנדון הרשב"א ע"כ :

ואחרי בקשת המחילה אלף פעמים יראה דלעולם לא אתי מהרשד"ם מטעמא דחזר ואמר לה טומא לו פור קידושין פלוני מי דהוי לשון גוזר . שהרי הרב כבר ביאר דעתו דבהא פליגי הרמב"ן והרא"ש והראב"ד עם הרשב"א . וע"ק לדעתו דא"כ דמהרשד"ם אתי מטעם שחזר ואמר לה בלשון גוזר איך קאמר דנדון דידיה לא הוי שאלה ממש אדרבא נראה שהוא מאמר גוזר ואי קאי לחזרה אין לך לשון גוזר יותר ממה שאמר לה וה"ק באינו לשון שאלה ממש ושנראה שהוא לשון גוזר דמשמע דכמסתפק אמרה . אלא ודאי כדכתיבנא דמהרשד"ם לא אתי אלא אעיקרא דלישנא דאמר אם תרצי לקבלו בעד קידושין אתנהו לך ובזה אמר שאינו לשון שאלה אלא כנראה שהוא לשון גוזר :

עוד כתב הרב פ"מ שם דהרשד"ם פירש דברי הרשב"א שהביא הר"ן על קלת האופן שפירש מרן הב"י ע"כ . ולא ידעתי אנה מצא הרב זה בהרי מ"ש הרשד"ם גם כי לדברי שניהם היא שתקה ולא אמרה הן . הוא על השתיקה דלאחר לשון הגוזר שחזר ואמר לה בלשון גוזר טומא לו פור קידושין . אבל לאחר לשון שאלה לא שתקה אלא אמרה תנהו לי ועל שתיקה זו דלאחר לשון גוזר הוא שכתב מהרשד"ם דלדעת הרשב"א לא מהני . אבל בשתיקה דלאחר לשון שאלה בזה לא איירי מהרשד"ם ואפשר שיסבור דמהני אלא דשאני נדון דידיה דלאחר לשון השאלה אמרה תנהו לי ולפי זה קאמר דאף שחזר ואמר לה בלשון גוזר ושתקה לא מהני כסברת הרשב"א : **עוד** כתב הרב הנזכר ועל פי הנעתי הלזו כו' וצירף להרשב"א כו' תמיהא לי דמוכרח הוא דהרשב"א ע"כ לא קאמר הכי אלא משום שהשיבה קודם הב או אשקי ע"כ . כנראה דהרב ז"ל הבין דמאי דצירף מרן סברת הרשב"א לסברת רבינו דשתיקה לא מהני היינו ממ"ש הרשב"א שאם חזר ואמר לה בלשון גוזר ושתקה דלא מהני ולפי זה הקשה לו דע"כ לא קאמר הרשב"א הכי אלא משום שהשיבה קודם הב . וזהו תימה בעיני דאיך יעלה על הדעת פירוש זה דא"כ אף אנו נאמר דאף שתיקה דלאחר לשון גוזר דלא מהני והא ודאי ליתא וא"כ ע"כ לומר דשאני נדון הרשב"א שהשיבה מקודם הבה וא"כ מנ"ל דשתיקה דלאחר לשון שאלה דלא מהני . אלא ודאי עיקרן של דברים כך הוא דמרן ז"ל לא פשיט מדברי הרשב"א אלא ממ"ש בתחילת לשונו ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדישנא לך וכן נמי כתב בסוף דבריו אם איתא דנתרציית הוה לה לאהדורי אין מקדישנא לך דמוכח מינייהו שכל שלא השיבה הן לא מהני . וכן הוכיח ג"כ מהריב"ן הובאו דבריו בתשובת מרן סימן ח' דמדכתב ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדישנא לך משמע דשתיקה לא מהני . וכ"ת א"כ דמהא דיוקא אתי מרן א"כ תיקשי לי אדהאי דיוקא מריפא נידוק מסיפא דקאמר או לא אמרה הב מיהב דמשמע דדוקא משום דאמרה לשונות גרועים הללו אבל אם שתקה לא מהני . הא ל"ק דאפשר לתרץ כמו שתירץ מהרש"ך ח"ב סימן קכ"ז לדברי רבינו והטור ז"ל דלדידהו נמי קשיא דיוקא אדיוקא ותירץ דלהידושא נקט הב מיהב דלא מיבעיא שתקה אלא אפילו אמרה הב דסד"א שכוונתה להשיב על דבריו קמ"ל דלא מהני . וא"כ ה"ה בדברי הרשב"א הללו שנתרץ כן . שוב ראיתי להרב בעל לח"מ שכתב בפשיטות דמרן הוכיח כן ממ"ש הרשב"א ואיכי לא מהדרא אין מקדישנא לך ולקושיית דיוקא אדיוקא תירץ כמו שכתבנו יע"ש : **עוד** כתב הרב בעל פ"מ דמ"ש הרשב"א דאף אם חזר ואמר לה התקדשי דלא מהני הוא דוקא אם חזרה היא לומר הבה אבל אם שתקה מהני וצירף בסברא זו למהר"י אדרבי ז"ל יע"ש . ולא ידעתי אנה מצא הרב ז"ל זה בהרי מהרי"א ז"ל מעולם לא אמר דשתיקה מהני אלא בשתיקה דלאחר לשון שאלה אבל אם לאחר לשון השאלה השיבה הבה אף שאח"כ חזר ואמר לה בלשון גוזר ושתקה לעולם דיסבור דלא מהני וכדמשמע פשטא דלישניה דהרשב"א . ומה שהביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ן כו' היינו משום דס"ל דברי הרמב"ן כמו שפירשם הרב עצמות יוסף דמ"ש והיא אמרה היינו לומר וכבר •

בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר: ו המקדש בעד אחד [א]אין חוששין לקידושיו [ד] ואע"פ ששניהם מודין ק"ו למקדש בלא עדים. [ב]המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת. [ה] בפסולי עדות של דברי סופרים או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק. ואפילו כפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה לא קדשתני כופין אותה ליקח גט. וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס

א טור אה"ע סי' מ"ב : ב טור אה"ע סי' מ"ב סמג עשין מ"ח :

נע"א וכו'. מסקנא דגמרא פרק האומר לחבירו (דף ס"ה:): המקדש בפסולי עדות וכו'. דין הפסולי עדות מן התורה פשוט הוא ומבואר בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ו) שהפסולין אינן כשרין לעדות אשה לא *לעיולי ולא לאפוקי ודין הפסולי עדות מדבריהם מבואר בדברי קצת הגאונים ז"ל שדנין בהן להחמיר והוו דינן כקידושי ספק כמ"ש רבינו ודין קידושי ספק כתבו כאן רבינו ועוד יש להוסיף שאם עמד אחר וקידשה הרי היא מקודשת לשני מספק וצריכה גט משניהם או מגרש ראשון ונושא שני אבל לגרש שני ולכנוס ראשון לא שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר דומה לדין המבואר פ"מ יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני. ודע שבפסולי עדות יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל אי אלו הן מדברי תורה ואי אלו מדברי סופרים שקצת מן הגאונים סוברין שכל אותן שהן נלמדין מן המדרש כקרובי האם הם מדברי

*(כך היא גי' הרי"ף והרא"ש וכך היא בגי' רבינו ודלא כספרים דידן פרק זה בורר והיא גי' העיטור דגרסי לא אמרן אלא לאפוקי אבל לעיולי לית לן בה) :

ו המקדש בפסולי עדות של תורה וכו' ואפילו כפרה האשה וכו' כופין אותה ליקח גט. זה הלשון תמוה בעיני דמה שייך כפייה לה ליקח לא ה"ל לכתוב אלא צריכה גט מספק וממילא משמע שאם תרצה לינשא תקח הגט ואם לא תרצה לקחתו תהא אסורה להנשא. והטור הביא לשון רבינו וכתב כופין אותו ליתן גט והיא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו. ועל מ"ש וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש יש לתמוה דמ"ש ממ"ש בפרק י' מהלכות גירושין וז"ל וכן מי שגירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה וא"צ לחדש הנשואין ולברך ז' ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין עכ"ל. וכתב מהרי"ק בשורש קע"ב שהטעם משום דבספק קידושין עדיין היא בחזקת פנויה שאינה מקודשת ולכך אין רשאי לכנסה בלא קדושין אבל בספק גירושין עדיין היא בחזקת שהיא אשתו שמספק אין להוציאה מחזקתה ומש"ה מותרת לבעלה וא"צ לחזור ולחדש הנשואין ותדע דמזה הטעם הוא מ"ש תלא והולד ספק ממזר וכו' וכן מי שגירש את אשתו או שהיתה ספק

לחם משנה

שלא היה בתחלה בלשון שאלה אלא שיאמר הרי את מקודשת לי ואישתיקא לא מהני ודברי הרשב"א ז"ל שכתב הרב בית יוסף בסי' כ"ט הם סתומים וז"ל. אבל הרשב"א סובר דאפילו לא אמרה היא מתחילה כיון דאמר לה בלשון שאלה אי יהיבנא ליך מיקדשת לי ולא אהדרא ליה אין מקדישנא לך אלא א"ל הב או הבה אפילו הזר ואמר הרי את מקודשת לי בזה לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קאמר לה אם איתא דארצייה הוה לה לאהדורי כו' והשתא קשיא דיוקא אדיוקא שבתחילה כתב ואיהי לא מהדרא אין מקדישנא לך משמע דאישתיקא לא מהני ואה"כ כתב אלא א"ל הבה מיהבא כו' משמע דאישתיקא מהני והרב ב"י ז"ל הבין דברי הרשב"א ז"ל דבעינן שתאמר אין ואישתיקא לא מהניא ודייק רישא וקשיא אדדייק מרישא נידוק מסיפא והרב ז"ל ס"ל דפליג אהרא"ש ז"ל. ול"נ דהרא"ש והרשב"א ז"ל ודברי הרמב"ן ז"ל שכתב ה"ה ז"ל כולם דעת אחת להם דהיכא שהתחיל בלשון שאלה ובשעת נתינה אמר הרי את מקודשת לי אי שתקה מהני כיון דבשעת נתינה אמר כן אבל אם אמרה הבה מיהבא לא מהני אע"ג דאמר בשעת נתינה הרי את מקודשת לי ואי בשעת נתינה לא אמר הרי את מקודשת לי אי אמרה אין מהני ואי שתקה לא מהני והשתא א"ש דלא קשיא דיוקא אדיוקא דהרשב"א ז"ל דה"ק כיון דהוא אמר לה בלשון שאלה אי יהיבנא לך וכו' והיא לא אהדרא ליה אין דהתם בעינן שתשיב אין ולא די בשתיקה כיון שלא אמר בשעת נתינה הרי את מקודשת לי ומ"ש אחר כך אלא הבה מיהבא אפילו חזר ואמר הרי את מקודשת וכו' אסיפא דלישניה קאי הא דקאמר אלא אמרה הבה מיהבא כלומר כיון דאמרה הבה מיהבא לא מהני מה שאמר לבסוף הרי את מקודשת לי אבל אי לא אמרה הבה מיהבא הוה מהני מה שאמר בסוף הרי את מקודשת לי. והרא"ש נמי ה"ק אם אומר בשעת נתינה וכו' אבל אי לא אמר בשעת נתינה כן צריך שתאמר אין כדברי הרשב"א ז"ל ודברי הרמב"ן ז"ל שכתב ה"ה ז"ל. אבל אם שתקה ודאי מקודשת ארישא דלישניה סמיך וקאי אמאי דכתב ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וכו' ועל דא קאמר דאם שתקה מקודשת כיון דאמר בתחילה הרי את מקודשת לי. ועם זה נסתלקה תמיהת הרב מהרי"ק ז"ל על ה"ה ז"ל שכתב דברי הרמב"ן בסתמא על דברי רבינו ז"ל והוא חולק עליהם דאינו חולק עליהם דלעולם רבינו ז"ל יודה היכא דאמר הרי את מקודשת לי בשעת נתינה אפילו שתקה לבסוף ולא איירי אלא דאמר בלשון שאלה לבד. עוד י"ל ליישב דברי דעת הרב מהרי"ק ז"ל דלא קשה דיוקא אדיוקא מדברי הרשב"א ונאמר דלכאורה נראה דהך קושיא איתא על דברי רבינו ז"ל דבתחילה קאמר דצריך שיאמר הן ואח"כ כתב אם אמרה לו תן לי מהם או השלך לי או דברים שעניינם לא תשחק עמי בדברים אלו ע"כ. משמע דמשום דאמרה דברים שמוכיחים כן אינה מקודשת הא שתקה מקודשת וקשיא רישא אסיפא אלא דתירוץ אחד לרבינו ולהרשב"א דס"ל דהיכא דאמרה הב אשקי שדי הוי רבותא טפי דלא מיבעיא שתקה דלא מהני אלא אפילו הב דאמרה בפירוש היתן לא מהני ולכך הוצרך לתת טעם ולומר לא תשחק עמי בדברים וכו' ועל זה א"ש מאי דכתב הרשב"א ז"ל בסוף דבריו אלא אמרה הבה וכו' כלומר לרבותא נקטיה אפילו שתאמר הבה מיהבא שהוא רבותא טפי דהוה ס"ד דמהני קא משמע לן דלא מהני וכ"ש שתקה זה אפשר לומר אבל התירוץ הראשון נראה לי עיקר :

ו המקדש בעד אחד וכו'. כתב ה"ה ז"ל מסקנא דגמרא בפרק האומר (דף ס"ה:) ע"כ. ובמסקנא אמרו שם מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקידושיו רב פפא אמר חוששין לקידושיו וא"כ אין כאן מסקנא ברורה וחוששין אבל מדבתר הכי מייתי גמרא מאי דא"ל רב אשי לרב כהנא ושקיל וטרי אליביה משמע דהוי מסקנא וכן לעיל שקלי וטרו לאותובי ולתרוצי למ"ד אין חוששין ש"מ דהכי הלכתא. ובדין המקדש בעד אחד כתב בעל תרומת הדשן דאם אמר עד אחד בפני ובפני חבירי קידש דחוששין לכ"ע וקשה על זה אם כן מה הקשו בגמרא מהיא דאומר לאשה קדשתיך וכו' ומהיא דשנים שבאו ממדינת הים נימא דהתם איירי שאמר עד אחד בפני ובפני הברי קידש כיון דחוששין בהא לכ"ע. וי"ל דעדיפא מינה קא משני: המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת וכו'. כתב הרב המגיד ומבואר בסנהדרין וכו'. הוא כפי גירסת הרי"ף והרא"ש ורבינו שגורסים בין לעיולי בין לאפוקי כמבואר בדבריהם אבל לגירסתנו אין משם ראיה וברור הוא: המקדש בפסולי עדות וכו' של דברי סופרים או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש וכו'. מה שכתב הרב המגיד שכל אותם שהם נלמדים מן המדרש כקרובי האם הם מדברי סופרים. קשה דהא אמרינן בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ח) אשכחן קרובי האב קרובי האם מנלן אמר קרא אבות אבות תרי זימני אם אינו ענין לקרובי האב תנהו ענין לקרובי האם. ואם טעמו ז"ל משום דכל הבאים מן מדרש מיקרו

משנה למלך

וא"כ מ"ש ואם שתקה הויא ודאי מקודשת קאי ג"כ לשתקה לאחר לשון השאלה. ופירש כן כי היכי דלא תיקשי דברי הרמב"ן להרשב"א וכמ"ש הרב עצמות יוסף. וכן ממה שחזר מהרי"א ז"ל והוכיח דשתיקה מהני מדברי הרשב"א שכתב אלא אמרה הב מיהב משמע שכל כוונתו אינו אלא להוכיח דשתיקה דלאחר לשון שאלה דמהני. שוב ראיתי שהדין עם הרב בעפ"מ שהרי מהרי"א ז"ל הביא ראיה לדבריו ממ"ש ר' ירוחם דאע"פ שאמרה אלו הלבונות אם אמר לה בשעה שנתן הרי את מקודשת לי ושתקה מקודשת ע"כ. משמע דמהרי"א ז"ל מדמה שתיקה דלאחר לשון שאלה לשתיקה דלאחר לשון גוזר אף שאמרה בתחילה הבה ואם כן כיון דס"ל כדעת הרשב"א דשתיקה דלאחר לשון שאלה מהניא ע"כ נומר דמ"ש דאם חזר לומר בלשון גוזר דלא מהני דהיינו דוקא אם חזרה והשיבה הב אבל אם שתקה מהני כיון שהרב ז"ל מדמה להו. אך קשה דלמה לא הביא ראיה מדברי הרא"ש שכתב ואם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת וקבלה מקודשת: **נשאל** הרב מוהרשד"ם סימן י"ג על אחד שחטף מחבירו סודר והיה אומר לו שיתן לו סודרו והשיב המקדש תרצה הלבן הזה לקידושין לבתך הקטנה והשיב תן לי הלבן יהיה לשם מי שיהיה והשיב הרב ז"ל שאין כאן קידושין מטעם שלא אמר לי ומטעמי אחריני יע"ש. ותמהני דאמאי לא ביטל קידושין הללו מטעמא דכיון דאבי הבת אמר שיתן לו הלבן והמקדש השיב בלשון שאלה ואבי הבת לא אמר הן אדרבה נראה דהוי כמו הבה מיהבא דאליבא דכ"ע לא הוו קידושין ואפילו את"ל דס"ל דלא הוי כמו הבה מיהבא מ"מ לא הוי כמו הן וא"כ מידי ספיקא לא נפקא והיה לו לעשותו סניף עם הטעמים שכתב וצ"ע. ועיין בסימן ח' (דף ט') :

עוד נשאל מהרשד"ם סימן כ' על מי ששאל מחבירו כוס אחד של יין והשיב לו אם תרצה אותו בעד קידושין אתנהו לך ולא רצה שוב חזר ושאל ממנו הכוס ונתנו ואמר לו אני נותנו בעד קידושין ע"ש. ואין להקשות דאמאי לא הביא הרב ז"ל סברת הרשב"א דס"ל דכל שאמר לו בתחילה בלשון שאלה אף שחזר ואמר בלשון גוזר לא מהני. ואף שרוב הפוסקים חולקים על סברת הרשב"א הלזו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא והיה לו לעשותו סניף משום דע"כ לא קאמר הרשב"א אלא היכא דתיכף ומיד אחר לשון השאלה אמר לה בלשון גוזר שכיון שכבר גלתה דעתה שאינה רוצה אלא במתנה אף שלאחר לשון הגוזר שתקה מ"מ אדעתא דדיבורא קמא שתקה. אבל לא יעלה על הדעת דמשום דבשעה אחד אמר לה בלשון שאלה והשיבה שאינה רוצה אלא במתנה שאם בפעם אחרת אמר לה בלשון גוזר ושתקה דלא ליהוי קידושין משום דאדיבורא דידה קא סמכא וזה אין לו שיעור. ומש"ה לא נסתייע מהרשד"ם בנדון שלו מזה משום דלא היתה השאלה והלשון הגוזר סמוכים זה לזה. ובר מן דין נראה לומר דלא היתה כאן לשון שאלה משום דאמר לו אם תרצה לקבלו בעד קידושין אתנהו לך דלשון זה אינו לשון שאלה ממש אלא אדרבא נראה כלשון גוזר וכמ"ש הרב סי' כ"ד וכבר ביארנו לעיל טעם הדברים יע"ש:

ו **המקדש** בעד אחד אין חוששין לקידושיו. הכי אסיקנא בגמרא בפרק האומר. וז"ל הריב"ש סימן רס"ו ולא נשאר אלא ע"א מעיד על הקידושי' כו' אח"ל דעדותו קיימת וע"א בקידושין לאו כלום הוא כו'. והנכי הרואה דאפילו ע"א נמי ליכא באותו נדון דהא קי"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה ואותם השני עדים הוזמנו מתחילה על הקידושין להעיד ג"כ על זה וא"כ אפילו לסברת הסמ"ג דחיישי למקדש בע"א הכא ליכא למיחש. וגם לקמן באותה תשובה כשבא הריב"ש לבטל עדותם לפי שהוזם בעדותו ולא נשאר בקידושין רק עדות וידא"ל אברהם כו' וכיון שכן הא קי"ל דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין התם נמי קשה דלא היה צריך לטעם זה דתיפוק ליה משום דנמצא אחד מהם קרוב או פסול דעדותן בטלה ונמצא דאין כאן אפילו ע"א וצ"ע. ועיין לעיל בתשובת הריב"ש ס"ס י"ד:

המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת כו'. זה פשוט בסנהדרין פרק זה בורר שהפסולים אינם כשרים לעדות אשה. וכתב ה"ה וז"ל ודע שבפסולי עדות יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל אי אלו הן מדברי תורה ואי אלו הן מדברי סופרים שקצת מן הגאונים סוברים שכל אותם שהם נלמדין מן המדרש כקרובי האם הם מדברי סופרים וכ"כ רבינו בפי"ג מהלכות עדות כו' ודבריו מגומגמים הם. ויש לתמוה שהרי הוא ז"ל כתב לעיל בפ"א מהלכות אלו גבי קידושי כסף דאע"ג דדברי סופרים קרי ליה רבינו מ"מ דין תורה גמור אית להו ואם בא אחר עליה נהרג בקידושי כסף ולא תפסי בה קידושי אחר

הגהות מיימוניות

[ד] אמר רב יהודה המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו עוד שם א"ר נחמן אמר שמואל וכן אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב וכן אמר רבה בר רב הונא וכו' בי דינא רבה אמרינן וכו' מאן בי דינא רבה רב עוד שם איכא דאמרי אמר רבה בר רב הונא אמר רב וכו' בי דינא רבה אמרי וכו' מאן בי דינא רבה רבי ובסוף הסוגיא אמר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין וכן פר"ח כרב כהנא מדשקיל וטרי רב אשי התם למיקם אליבא דרב כהנא וכן ה"ג וכן רבינו שמחה בשם ר"ת וכן ראבי"ה. אבל ראב"ם פסק דכרב פפא קי"ל וכתב ששמע גם מאדם גדול וכן בס"ה כתב שראוי להחמיר הואיל ולא נפסקה הלכה כמי אבנם מורי רבינו פסק בתשובה כדברי רבינו המחבר וטעמו תלא חדש בתיבה בסוף ספר זה בסימן מ"ו ע"ב : [ה] בכל זה כתוב בהלכות גדולות ע"ב :

מגדל עוז

המקדש בעד אחד עד בלא עדים. פרק האומר (דף ס"ה): המקדש בפסולי עדות עד צריכה ממנו גט מספק. בהלכות גדולות כתוב כן וכן הסכימו רבותינו בעלי התוס' וכן משמע ריש פרק האומר שמשוה קידושין וגיטין כאחד ובהלכות גירושין יתבאר דינן :

לכנוס צריכה גט ממנו מספק: ז א*קטן שקידש אין קידושיו קידושין. * אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה. או קטנה שיצאה מרשות אביה אם היתה פחותה מבת שש אע"פ שהיא ב נבונות לחש ביותר ומכרת ומבחנת אין כאן שם

א טור שם סי' מ"ג סמג שם : ב ע"ש בטור

כסף משנה

ספק מגורשת ולא להחזירה ה"ז מותרת ואין צריך לחדש וכו'. ויש לתמוה דמאי וכן דמה ענין לנשואת קולא דמותרת לבעלה וכו' בחומרא דתלא והולד ממזר ומי יתן טהור מטמא אלא ודאי פשיטא דה"ק דכי היכי דאמרינן תלא והולד ממזר משום דמוקמינן לה אחזקתה שהיא א"א ה"נ לענין שמותרת לבעלה בלא הצרכה לחדש הנישואין אנו מעמידין אותה על חזקתה הראשונה דהיינו חזקת א"א, אבל ה"ה כתב שם דודאי צריך הוא לקדשה שנית להוציאה מספק פנויה וכ"כ מדקדוק לשון רבינו וכמו שאכתוב שם :

ז אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה וכו'. ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושיה קידושים גמורים מן התורה אלא מד"ס והם תלויים שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה וכו'. כתב הר"ד כהן בבית כ"ד שרבינו ביאר דבריו בפ"א מהלכות גירושין ועד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה בד"א בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שביארנו ה"ז אינה ממאנת (עכ"ל. דנלע"ד דכוונת הרמב"ם היא כמו שגילה כוונתו בפ"ד דהלכות קידושין וז"ל אבל גדול שקידש את הקטנה וכו' עד ולמה יוצאה בלא גט מפני שקידושיה אינם קידושין מן התורה אלא מדברי סופרים והן תלוין וכו' והנה שכתב דאחר שגדלה נעשית אשת איש ואינו צריך לחזור ולקדשה) ואם כן נראה מ"ש לעיל והם תלויים שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה כוונתו הוא אם ישבה עמו כבעל ואשתו דהיינו שבא עליה שאז נעשית א"א ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים דכשבא עליה אחר שגדלה הואיל ועשתה דבר שמתקדשת בו מן התורה אע"פ שלא היו לשם עדים הרי גמרה בלבה שהיא רוצה בקידושין הראשונים ואלו קידושי כסף . ונ"ל דליכא דאינו צריך לקדשה קידושין אחרים דייקא הכי דאי ס"ד דכוונת הרמב"ם היא שבביאה זו מתקדשת מאי אינו צריך לקדשה קידושין אחרים פשיטא דמאחר שקידשה בביאה א"צ לחזור ולקדשה ואמאי לא אמר הכי במגרש את אשתו ובא עליה בפני עדים דקאמר התם דמקודשת היא קידושי ודאי אלא ודאי כל דהלו קידושים הראשונים א"צ לקדשה קידושין אחרים וכ"כ רבינו יעקב בהלכות קידושין המקדש את הקטנה אינם קידושין אבל אחר שהגדילה חלים הקידושין ואינה צריכה קידושין אחרים עכ"ל. ועוד כתב הרמב"ם באותו פרק וז"ל המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים עכ"ל. נראה דס"ל כר"כ דאמר בפרק השולח דבחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון דגמרי קידושי ראשון. ופירש"י דע"י השיחרור גמרי קידושי ראשון והבא עליה אח"כ במיתה. והנה בקידושי קטנה נראה שסובר שקידושי קטנה אחר שגדלה ובא עליה גמרו אותם הקידושין הראשונים כקידושי שפחה שאחר שנשתחררה גמרו קידושי ראשון דאי ס"ד דקטנה לא חלו הקידושין הראשונים אלא מתקדשת בביאה זו שבא עליה אח"כ א"כ מאי האי דקאמר כקידושי קטנה והא לא דמו אלא ודאי כדפירשתי עכ"ל. (ועוד האריך שם וכתב בסוף דבריו) וא"כ הרמב"ם ורבינו יעקב חולקים על התוספות שכתבו בפרק המדיר דטעמיה דרב דקטנה הוא לפי שבועל לשם קידושין ולא משום שחלו קידושי כסף. ונראה שהרמב"ם ורבינו יעקב דקדקו מפרק ב"ש דקאמר התם דקידושי קטנה תלויים ואמרינן התם מאי תלויים לאו דכי גדלה גדלי עמה ואע"ג דלא בעל ומפרש רבינו מילתא דקטנה מליתא תליא וקיימא אי בעל אין לא בעל לא נראה קצת שהבעילה מעמיד הקידושין הראשונים שהיו תלויים אבל אינם נחשבים לקידושין בפני עצמם עכ"ל. ומה שכתב דדוקא בשבעל אחר שהגדילה כ"כ ה"ה אבל מ"ש דטעמא משום דכשבעל חלו קידושין הראשונים אין דעת ה"ה כן שכתב בפ"א מהלכות גירושין דטעמא משום דאמרינן דבעל לשם קידושין. וליכא דרבינו שכתב שקידושין תלויים וכן הא דמדמי מקדש חציה שפחה וחציה בת חורין למקדש קטנה משמע כדברי הר"ד כהן וכן הבין דברי רבינו מהרי"ק בשרש ל' ולה"ה קשיא. ואפשר לדחוק ולומר דה"ק דבעל לשם שיחולו קידושין הראשונים . ומ"מ דעת הטור והמפרשים דבעל קמא לשם קידושין בלי סמך קידושין הראשונים כלל קאמר וסוגיא דגמרא הכי משמע וכבר כתב מהרי"ק שדברי רבינו תמוהים ובאמת דברי רבינו בפ"א מהלכות גירושין נראין שהם כדברי הטור והמפרשים שבבעילה שבא עליה אחר שגדלה הוא קונה בלי סמך קידושין הראשונים שכתב הואיל והבעילה קונה מן התורה ואם איתא הכי הל"ל מאחר שבעל אחר שגדלה גמרו קידושין הראשונים ונעשו של תורה וצ"ע : כתב הרמ"ך אע"פ שהיא נבונת להם וכו' תימה כיון דקיימא לן כר"ח בן אנטיגנוס דקטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן הא יודעת צריכה למאן אם כן זו שהיא נבונת להם ובודאי יודעת לשמור קידושיה אמאי אינה צריכה למאן וכשתלו חכמים הקידושין בזמן הפעוטות לא תלו כי אם בסתמא וכן פירשו רבותי כי היכי דלא תיקשי שהיא דר"ח שתלה הכל בשמירת הקידושין וצ"ע. גם מה שכתב דמבת עשר ולמעלה אפילו היתה סכלה ביותר מקודשת

מגיד משנה

מדברי סופרים וכ"כ רבינו פי"ג מהלכות עדות והוא ג"כ מהשרש הב' שהניח בספר המצות כמו שכתבתי פ"א וכבר חלקו עליהם ז"ל ואמרו שכל הבאים מן המדרש הן מן התורה בין קרובי האם בין קרובי האב וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל :

ז קטן שקידש וכו'. משנה פרק האיש מקדש (קידושין נ') : אבל גדול שקידש וכו'. דברי רבינו בזמנים אלו למדם ממה ששנינו ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ז) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אין צריכה למאן ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס ובגיטין פרק התקבל (דף ס"ה) אמר רבא שלש מדות בקטן וכו' הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה *מתקדשת למיאון ושתי המאמרים האלו בהלכות וזמן הפעוטות ידוע בפרק הניזקין שהוא מבן ו' עד בן י' כל חד לפום חורפיה וכבר נזכר זמן זה בהלכות בפרק התקבל והסכים רבינו בין שני המאמרים האלה שפי' יכולה לשמור קידושיה שאמר רב חנינא יודעת לשמור כסף קידושיה כמו במקחה

*(רבינו גריס כגירסת הרי"ף אבל רש"י מחליף הגירסא בשתי מדות וכן הוא בספרים שלנו) :

השגת הראב"ד

*אבל גדול שקידש את הקטנה וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו קטן בן שש יוצא בעירוב אמו והוא נקרא קטני קטנים במסכת כתובות וא"כ אפילו בן שש. וגם מה שאמר מבת עשר ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר (*מקודשת למיאון. בת עשר למד מפעוטות במסכת גיטין (*ומה שאמר ואפילו היתה סכלה ביותר) והלא אמרו קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ואם יודעת לשמור קידושיה אע"פ שאינה יודעת להבחין ולהכיר בעסקי נישואין וקידושין צריכה מיאון. ואי קשיא לך אם כן שיעור הפעוטות למה נאמר אימא לך כדי להתקדש ע"י עצמה אבל אם קדשה אמה או אחיה לדעתה אפילו פחותה מפעוטות אלא שתדע לשמור קידושיה והכי איתא התם עכ"ל :

*ליתא בדפוס ווינעציא

משנה למלך

אחר אלא שאינו נחשב ממצות התורה דברים הנלמדים מי"ג מדות . א"כ מאי נפקא לן לדעת רבינו אי קרובי האם נקראו דברי סופרים והלא פסולים לגמרי הם ואם נתקדשה בפניהם אינה צריכה גט . ואולי דשאר הגאונים סברי דדבר הנלמד מי"ג מדות דין דברי סופרים גמור אית להו ולהנהו דוקא נפקא לומר מה הם הפסולים מן התורה או לפסולים מי"ג מדות וכל זה הוא דוחק וצ"ע : (*א"ה עיין בש"ך ח"מ סימן ל"ג) :

ז קטן שקידש אין קידושיו קידושין . זה פשוט במשנה פרק האיש מקדש . (*א"ס עיין לקמן פ"ו מהלכות גירושין דין ג') ונסתפקתי בקטן שקידש ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגדיל או גדול שאמר לקטנה הרי את מקודשת לי לאחר שתגדילי מהו מי אמרינן כיון דבשעת הקידושין הוו קטנים לא מהני ולא מידי או דילמא כיון דבשעת חלות הקידושין הם גדולים חלו הקידושין . ומההיא דאמרינן בפ"ג דקידושין (דף ס"ג) האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם אין משם ראיה לנ"ד . דשאני התם שהוא מחוסר מעשה דהיינו גירות או גט שחרור או מיתת בעלה או אחותה ומש"ה לא מהני אבל הכא דאינו מחוסר מעשה כי אם זמן וזמן ממילא קא אתי אפשר דלא הוי דבר שלא בא לעולם. ומצינו כעין חילוק זה בההיא דאמרינן דאין מתירין את הנדר עד שיחול שיש מגדולי המורים דאית להו דדוקא במחוסר מעשה אין מתירין

לחם משנה

מיקרו דברי סופרים אם כן כל הנהו דאתו מדרשא התם למה קראם רבינו דין תורה שאמרו שם אשכחן אבות לבנים ובנים לאבות בנים לבנים מנ"ל א"כ לכתוב קרא לא יומתו אבות על בנים כו' עוד שם אשכחן לחובה לזכות מנ"ל וכו' וכל האי מפקינן ליה מריבוי. וכתב רבינו פרק י"ג מהלכות עדות הקרובים פסולים לעדות מן התורה שנאמר לא יומתו אבות על בנים וכו' אינן פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת האב וכו' משמע דהכל מדין תורה. ועוד קשה דאפילו שהם דברי סופרים מכל מקום דין תורה יש לו שהרי הכסף כתב רבינו ברים הלכות אלו שהוא מדברי סופרים משום דנלמד מגזירה שוה ומכל מקום דין תורה יש לו כדכתב שם רבינו וכן ביאר שם הרב המגיד ז"ל ואם כן למה הוא קראם דברי סופרים והוו פסולים מדרבנן דאם קידשה אחר תפשי בה קידושין ואולי יש לזה חילוק דדבר הנלמד באחד מי"ג מדות דיינינן לה דין תורה ממש אבל ריבוי דאינו מהשלש עשרה מדות דיינינן ליה כדין דבריהם להחמיר בקידושי ספק . ולראשונה יש לומר דקאמר רבינו מדבריהם קרובים משום דאתו בדרשא דאם אינו ענין אבל השאר כיון דאתו מריבוי לא נחשב אלא גילוי והוי דין תורה . ואם תאמר הא לזכות אתי בדרשא דאם אינו ענין וכו' ואפילו הכי כתב רבינו ז"ל דהוי מן התורה, ויש לומר דלא הוי אלא גילוי בעלמא דכ"ש הוא השתא לחובה הם נאמנין אע"פ שהם קרובים לו לזכות לא כל שכן לכך בגילוי כל דהו סגי זה נראה לי בדברי ה"ה ז"ל. אבל בשם הר"ש בן למח ז"ל הביא הרב בית יוסף בטור אבן העזר במקומו וקרובי האם לדברי רבינו הם כדין תורה ממש ואין נראה כן מלשונו שכתב המקדש בפסולי עדות של דברי סופרים ושם בהלכות עדות קראם לאלו דברי סופרים משמע דכל הנהו קרי להו הכי : המקדש בפסולי עדות וכו'. כבר כתבתי במהדורא קמא דיש להקשות על דברי רבינו ז"ל כי היכי דבכסף כתב שאע"פ שהוא מדברי סופרים הוא כדין תורה ממש הכי נמי הוה ליה למימר בקרובי האם דלא קראם רבינו ז"ל דברי סופרים אלא מפני שאינם מפורשים בכתובים אבל מכל מקום דין תורה יש להם . ויש לתרץ דשאני כסף דאתי מגזירה שוה דקיחה קיחה כיון דאית לן דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו א"כ הוי הלכה למשה מסיני ולכך אית ליה דדינו כדין תורה ממש אבל הכא ילפינן מריבוי וכיון דאדם יכול לדורשו (בלא לומר התחילה משום דהתם כיון דהוא אמר מעיקרא קבלה) לא הוי כדין תורה ממש . וא"ת לדעת רבינו ז"ל ביאה בעל כרחה שקונה ביבמה דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף י"ד) דנפקא לן מה"א דויבמה א"כ ליהוי מדרבנן ואם אחד בא על יבמתו בעל כרחה ליהוי ספק מקודשת ואם בא אחר וקידשה ליתפסו בה

מגדל עוז

קטן שקידש אין קידושיו קידושין . פרק האיש מקדש (דף נ') ופרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ט) :

אבל גדול שקידש את הקטנה עד הרי זו מקודשת למיאון : כתב הראב"ד ז"ל זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו (דף פ"ב) קטן בן שש יוצא בעירוב אמו והוא נקרא קטני קטנים במסכת כתובות וא"כ אפילו בן שש [וגם] מה שאמר מבת עשר ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר למד מפעוטות במסכת גיטין (דף ס"ה) והלא אמרו קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ואם יודעת לשמור קידושיה אע"פ שאינה יודעת להבחין ולהכיר בעסקי נישואין וקידושין צריכה מיאון. ואי קשיא לך א"כ שיעור הפעוטות למה נאמר אימא לך כדי להתקדש ע"י עצמה אבל אם קדשה אמה או אחיה לדעתה אפילו פחותה מפעוטות אלא שתדע לשמור קידושיה והכי איתא התם עכ"ל : ואני אומר אין זו צריכה לפנים אלא משנה שלימה היא ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ז) דתנן אי זו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל קטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ע"כ. ופסק ר"י אלפס הלכה כרבי חנינא וכדפסיק לה תלמודא להדיא בגמרא וצריכין אנו לדעת מאימת תקרא בת דעת [illegible]

שם קידושין ואינה צריכה למאן. ואם היתה מבת עשר שנים ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר הואיל ונתקדשה לדעתה הרי זו מקודשת למיאון. היתה מבת שש ועד סוף עשר בודקין את יופי דעתה אם מכרת ומבחנת עסקי

מגיד משנה

במקחה וממכרה כפעוטות וכן פירש בפירוש המשנה ששיעורו של רבי חנינא היא מבת שש עד בת עשר וכן כתב בעל העיטור ז"ל וכן הוכיח בירושלמי כמ"ש הרשב"א ז"ל וכן עיקר. ויש בהשגות בזה שיבוש אחרים :

כסף משנה

מקודשת למיאון לא ידענא טעמא מאי כיון דסכלה ביותר הויא הרי היא כשוטה ואין קידושיה קידושין כלל וצ"ע עכ"ל : ואני אומר שאין כאן תמיהא כלל דכוונת לחם דקאמר היינו לומר שהיא חריפה כפי שנותיה, ומכל מקום כיון שהיא פחותה מבת שש *חזקה על הרוב שאינה יודעת לשמור קידושיה. וסכלה ביותר דקאמר לאו למימרא שעושה מעשה שטות כלל אלא היינו לומר שאינה חריפה כלל ומכל מקום כיון שהיא בת עשר חזקה על הרוב שהיא יודעת לשמור קידושיה : בודקין את יופי דעתה וכו'. כתב הרב רבי משה כהן ז"ל לכתוב בכאן אם יודעת לשמור קידושיה צריכה למאן כר"ח בן אנטיגנוס ומה לנו בהשגה דנשואין ולא ידעתי מאין הוציא זה הזמן וצ"ע עכ"ל. ויש לתמוה עליו שדברי רבינו הם דברי רבא וכמ"ש ה"ה :

* [עיין במ"מ שהיא בענין אחר] :

לחם משנה

בה קידושין מספק ורבינו ז"ל כתב סתם בהלכות יבום וחליצה דקונה בע"כ בסתמא ולא ביאר כלל זה משמע דקונה דין תורה. ואין לומר דקידושין תופסין ביבמה מספיקא דקי"ל כשמואל דאמר בעניותינו צריכה גט וכו' והך ספיקא הוי אחריצא והוי ס"ס דמכל מקום הבא עליה לא ליחייב כאשת איש. וי"ל דשאני התם שהריבוי לא בא אלא לפרש הביאה אם היא בע"כ או מדעתה אבל לא בא לומר דין נוסף וכיון דלא הוי אלא גילוי מילתא הוי מאי דאתי מריבויא כדין תורה ממש :

ז ואם היתה מבת עשר כו'. תימה דמדכתב כאן רבינו ז"ל דעד עשר בעינן בדיקה ואחר כך אפילו שיהא סכלה ביותר לא איכפת לן משמע דאית ליה דמאי דאמרינן בגמרא בהניזקין כבר עשר הוא לומר דעל כרחין צריך לבודקו אבל מכאן והלאה אפילו שאינו יודע לא איכפת לן ואם כן במכירה ודאי לפ"ז מעשר ולמעלה אפילו שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר דהא בקידושין נתנו שיעורא בפעוטות כמקח וממכר ומשיעורא דמקח וממכר ילפינן לקידושין וא"כ כיון דבקידושין אית לן דיותר מעשר אפילו סכלה קידושיה קידושין הוא הדין והוא הטעם במקח וממכר דאי לאו יליבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. ואם כן איך כתב רבינו ז"ל בפרק כ"ט מה' מכירה קטן עד שש שנים אין הקנאתו לאחרים ולא כלום ומשש שנים עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן וכו' משמע דעד שיגדיל דהיינו בן י"ג שנה ויום אחד בעינן שיהא יודע בטיב משא ומתן ואי

משנה למלך

מאירין אבל במחוסר זמן מאירין קודם שיחול משום דזמן ממילא קא אתי. (א"ה כמבואר בב"י י"ד סימן רכ"ח יע"ש) ובדקתי עד מקום שידי מגעת בספרי הראשונים והאחרונים ולא מצאתי גילוי מילתא לדין זה. ועיין בפרק המגרש (דף פה) דאמרינן תוך מקידושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא או דילמא אתי לכלל הויה ודו"ק : (*א"ה מהיא דאמרי בפרק האומר הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת אין ראיה כלל דשאני התם דבידו לקדשה עכשיו אבל ספיקו של הרב המחבר הוא בקטן וקטנה שאינן בתורת קידושין. אך ראיתי להב"י פרק בית שמאי עלה דהיא דהמקדש את הקטנה קידושיה תלויין שכתב וז"ל ותלמודא מפרש לה בתרי גווני או לומר קידושיה תלויין עד שתהיה גדולה ואז גמרי הקידושין דהוה ליה כמעשה שנתן לה כסף קידושיה כאילו התנה עמה הרי את מקודשת לי לאחר גדלות וכאותה שנינו הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום כו' יעויין שם וכן כתב הרשב"א שם. מוכח מכאן דס"ל כסברת רש"י שהביא הרב המגיד ומיהו משמע מתוך דבריהם דדוקא בקטנה אבל קטן שקידש לאחר שיגדיל אינו כלום ודו"ק. ולכאורה קשה לי על הרשב"א דיבמות (דף לד) בסוגיא דשופעות דהא פירש"י וכתב דאין הקידושין חלין אף לאחר גדלותן וזה סותר מה שכתב הוא עצמו בפרק בית שמאי כנזכר אבל אם נאמר דהוא ז"ל מחלק בין קטן לקטנה ניחא) : שוב ראיתי שדין זה במחלוקת שנוי בין רש"י והתוספות בפרק ג' דיבמות (דף לד) אהיא דאמרינן התם אמר רב עמרם א"ר בשופעות מתוך י"ג לאחר י"ג לאיתויי אינהו מתוך י"ב לאחר י"ב לאיתויי אינהי ע"כ. (*א"ה וכבר הבאתי סוגיא זו לעיל בדברי הרב המחבר פ"ב מהלכות אלו דין י"ח יע"ש). והמתבאר בדברי רש"י שם הוא דבעודם קטנים הזכרים והנקבות קדשו ואמרו שיחולו הקידושין כשיגדלו ותיכף שגדלו חלו הקידושין ואיסור נדה בבת אחת וזה פשוט למתבונן היטב בדברי רש"י ז"ל. אך התוספות שם הקשו על פירוש רש"י וז"ל וקשה דלא הוי בבת אחת דנדות חל עליו תחילה שאין יכול לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום ע"כ. הרי שכתבו בפירוש שאין יכול לקדש כשהוא קטן אף שאומר שלא יחולו הקידושין אלא לאחר שיגדיל. הן אמת דמ"ש ולא לעשות שליח לא ידעתי מנא להו דרש"י חולק בזה דהא כפי אוקימתא דרב עמרם א"כ פשיטא דלא איצטריך לאוקומי דשוו אינהו שליח ושוו אינהי שליח דדוקא בתחילה דהוה ס"ד דהמקדש והמתקדשת היו גדולים מש"ה לא הוה משכח איסור אשת איש ואיסור אשת אח ואיסור אחות אשה שיחולו בבת אחת אלא כדשוו אינהו שליח ושוו אינהי שליח ופגע שליח בשליח. אבל השתא דמיירי בקטנים וקטנות וקודם שיגדילו לא חל עליהם שום איסור לפי שלא היו בכלל מצות א"כ מיירי שהם קדשו בעצמם ולא שקדשו בבת אחת אלא בזה אחר זה אלא שחלו חלות הקידושין כשיגדילו ונמצא שהקידושין והנדות חלים כאחת וזה פשוט וכ"כ מהר"י טאיטאצק בתשובה סימן ח"י (דף סו) יעויין שם : ודע שראיתי בתשובת מהרי"ט הנזכר שכתב וז"ל ועתה אשאל לחכם הנזכר לפי דעתו למה כתב רש"י שמסרו הקידושין ביום מישלם י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים והלא לפי דעתו אפילו שנתיט ג' וד' גם יותר קודם שנת י"ג הקידושין חלים כשיתרצה לכבא מדאורייתא ולמפרע מדרבנן עכ"ל. ונראה שדעת הרב ז"ל שדברי רש"י הם בדוקא שמסרו הקידושין ביום מישלם י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים הא קודם לכן לא מהני דלא ידעתי מה הפרש יש בין יום זה לקודם לכן דהא כל שלא השכה ר"ה של שנת י"ג לנקבות שהם י"ד לזכרים עדיין קטנים הם ולא מצאתי בשום מקום שיהיה שום חילוק בין יום האחרון לקודם הימנו. ודברי רש"י נראה דלאו דוקא אלא כלפי מאי דאמרינן בגמרא בשופעות מתוך י"ג קאמר רש"י שהקידושין היו מתוך י"ג לאחר י"ג דהיינו ביום מישלם י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים שיחולו כשתבוא ר"ה שהוא שנת י"ג לנקבות וי"ד לזכרים וה"ה אם הקידושין קדמו לזה שהדין כך. סוף דבר שדין זה צריך אגלי תלמוד :

ולפי מה שכתבנו דרש"י ז"ל אזיל בשיטת ר"ת והרא"ש (א"ה שכתבו שאם הביאה שתי שערות ביום אחרון של שנת י"ב חשיבא שפיר גדולה ונכתב בספר לעיל פ"ב מהלכות אלו דין ח"י יע"ש) אשכחנא פתרי למה שהבין מהרי"ט בדברי רש"י ז"ל דדוקא כשקידש ביומא דמישלם י"ב לנקבה שהם י"ג לזכר מהני הקידושין הא קודם לכן לא מהני. ולא תיקשי דמה הפרש יש בין יום זה לקודם דהא כל שלא השכה ר"ה קטנים הם לכל דינים שבתורה. וטעמא דמילתא הוא משום דנהי שכתבנו דלרש"י מהני הקידושין בעודן קטנים לכשיגדלו היינו דוקא כשאינו מחוסר אלא ימים וזמן ממילא קא אתי אבל כשמחוסר שתי שערות אפשר דהוי כמחוסר מעשה ולא מהני ואף דשערות ממילא אתו מכל מקום לא דמי לזמן דזמן ודאי אתי וממילא קא אתי אבל שערות מי יימר דאתו ואינו בידו ומש"ה חשיב כמחוסר מעשה ולא מהני. ולפ"ז אם הקידושין היו קודם מישלם י"ב לנקבה לא מהני דהא מחוסר שתי שערות ואף אם הביאה לא מהני כלל אותם השערות דשומא נינהו כיון שהיו קודם יומא דמישלם זימנא. ומש"ה מוקי לה רש"י כשהקידושין היו ביומא דמישלם זמנים וכבר הביאו באותו יום שתי שערות אלא שחסר להם הערב שמש ומש"ה מהני הקידושין לפי שהזמן בודאי יבא וממילא קא אתי. ודרך זה הוא נכון בעיני ולא מצאתי בו חסרון אלא שלא קדמוני רבותי בזה. (*א"ה לכאורה יקשה בעינין ע"ד הרב המחבר דמיושב דברי רש"י ע"פ סברת רבינו תם והדבר מבואר בתוספות בפרק בא סימן (דף מח.) דלא אמרה ר"ת אלא ביום אחרון של שנת י"ב ויום אחד לנקבה וי"ג ויום אחד לזכר דאותו היום מיקרי תוך הפרק אבל ביום אחרון של שנת י"ב וי"ג בעצמו לא אמר רבינו תם כלל. ונראה לע"ד דמדברי הטור סימן קנ"ה שהביא דברי ר"ת משמע בהדיא כדברי ה"ה והיינו טעמא דלעיל בפ"ב דין ה"י כשבא לייסב הסוגיא ע"פ סברת ר"ת ז"ל כתב וראיתי להטור כו' ולא הביא מדברי התוספות עצמם שהביאו דברי ר"ת כמו שהביאם בספ"ב דין כ"א ד"ה והנראה משום דלא מצא מקום ישוב כי אם ע"פ מה שהבין הטור בדעת ר"ת. גם הרא"ש פרק בא סימן נראה שהבין כן שאמר דברי ר"ת כתב והכי אשכחן פלוגתא בפרק עשרה יוחסין גבי קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר דפליגי ביומא דמישלם שית ע"כ. וכן הבין מור"ם והב"ח סימן קנ"ה גם ראיתי בספר בית שמואל ס"ק כ' שכתב דהתוספות והטור פליגי בדעת ר"ת ואי קשיא לך תו ע"ד הרב המחבר שהרי דברי רבינו תם ברור מללו דפליגי ר"י ור"ש דלר"י הוי זמן הבאת שערות מתחלת היום ולר"ש בסופו וכיון דהשתא אוקימנא למתניתין כר"ש כדאמרינן ואי בעית אימא באיסור בת אחת ואליבא דר"ש אם כן מה יושיענו סברת ר"ת. איכא למימר דכל כמה דמצינן לאוקומי מתניתין אליבא דהלכתא מוקמינן ובכל דוכתא קיימא לן ר"י ור"ש הלכה כר"י וס"ל לרש"י דכי מוקמינן בהאי שינויא למתניתין באיסור בת אחת ואליבא דר"ש לאו למימרא דתנא דמתני' ר"ש הוא דאם כן הו"ל ולאבע"א באיסור בת אחת והא מני ר"ש היא. אלא משום דלפי שינויא קמא הוה משמע ממתניתין דאית ליה איסור מוסיף ואיסור כולל להכי דחי תלמודא דאפשר דאיירי מתני' באיסור בת אחת ואליבא דר"ש אבל לענין פלוגתא דר"י ור"ש בזמן הבאת שערות ס"ל למתניתין כר"י דהלכתא כוותיה. ובשינויא קמא נמי דמוקמינן למתניתין כר"מ נ"ל דלאו למימרא דר"מ היא דהא קתני סיפא ואם היו קטנות כו' ומודעת זאת דר"מ חייש למיעוטא דהוא דאמר דקטנה תשמש במוך כדי שלא תתעבר כדאיתא בפרק קמא דיבמות (דף ט) וכתובות (דף ל"ט) ועיין בדברי ה"מ פרק כ' מהלכות אלו דין ע' יע"ש. ואיכא למ"ד דסבר רבי מאיר דקטנה מתעברת ה"ק ואם היו קטנות כו' אלא ע"כ לומר דתנא דמתניתין ס"ל כר"מ בפרט זה. וא"כ כי מוקמינן למתניתין כר"ם הוא ע"פ סגנון זה והיינו לומר דלענין איסור כולל ואיסור מוסיף ליכא הוכחה ממתניתין דסבירא ליה כר"מ ואיכא למימר דאיירי באיסור בת אחת דלכ"ע חלים כמה איסורים בבת אחת משא"כ באיסור מוסיף ואיסור כולל דבמחלוקת שנויה. אבל לעולם דלענין תוך זמן ס"ל לתנא דמתניתין כר"י ומש"ה כתב רש"י ז"ל שקידש ביומא דמישלם י"ב לנקבה שהוא י"ג לזכר ובזה נתיישבו דברי הרב המחבר הנחמדים מזהב ודו"ק : ודע דבעמדי בפרט זה ראיתי למרן הב"י ס"ס ל"ו שהביא בשם מ"כ דאין האשה עושה שליח לקבל קידושין מיד שליח בעלה ונפקא ליה מההיא דפרק התקבל (דף ס"ג) דאמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה וכ"פ בש"ע יע"ש. והקשה לי דבסוגיא זו דיבמות שהביא הרב המחבר מבואר דבקידושין לית דחש לה דהא מפני דשוו אינהו שליח ושוו אינהי שליח ופגע שליח בשליח ופירש"י וז"ל דשוו אינהו שני האחים ש[illegible] אחד לבולין את הקידושין לשני אחיות והן עשו שליח אחר לקבל קידושין ע"כ. ודוחק לומר דהאי שינויא אליבא דר"ח דוקא דפליג עליה דרב. והו דרב עמרם משמיה דרב מפני בשופעות מתוך י"ג כו' ולפי מה שכתבו התוספות היינו לומר דרב נמי מוקי למתניתין כדאמרן דשוו שליח ואף הרב המחבר ומהרי"ט לא גמגמו על דברי התוספות אלא מטעם אחר דהשתא אין צורך להאי אוקימתא וכמבואר בדבריהם אלמא משמע דלרב נמי אית ליה האי דינא גבי קידושין והו דראינו להרי"ף בהלכות שהביא מחלוקת הגאונים אי הלכתא כרב או כרבי חנינא כמו שיע"ש. ואם איתא ס"ל לאתויי ראיה מסוגיא דיבמות הלזו דמוקי למתניתין אליבא דרבי חנינא אלמא דהלכתא כוותיה אלא ודאי דע"כ לא נחלקו רב ור"ח אלא בגיטין אבל בקידושין כ"ע מודו דעושה שליח לקבל קידושיה מיד שליח בעלה. והנה בטעמיה דרב אמרינן התם דהיינו משום בזיון דבעל וא"כ משום חצרה הבאה לאחר מכאן דאמרינן בגמרא דאיכא בינייהו היכא דקדמה איהי ושוויא שליח והנראה מדברי רש"י שם דהיכא דקדמה איהי משום בזיון איכא אבל משום חצרה ליכא וכן דעת כל הפוסקים כמבואר בב"י ר"ס קמ"א. אבל מצאתי להסמ"ג עשין נ' (דף קל:) דמפרש איפכא דהיכא דקדמה איהי ליכא למיחש לבזיון כמו שיע"ש. ונראה לי דהסמ"ג הוקשה לו קושיית התוספות בס"פ המביא תניין דכ"ד ע"א ד"ה חצרה שהניחו בצ"ע ומשום הכי הוצרך לפרש כן. ומ"מ ע"פ פירוש הסמ"ג הנזכר יש לייסב קושייתנו ודו"ק. גם עיין בתוספות פרק המקבל (דף סג:) ד"ה דקדמה יע"ש ועיין בתשובת מהר"י הלוי סימן א' שהאריך בדין זה ולא זכר דברי הסמ"ג הנזכר גם בתשובת הרשב"א ס"ס אלף רל"ו ובמיוחסות סימן קל"ה משמע דקידושין אשה עושה שליח לקבלם מיד שליח בעלה יע"ש) : ודע שלפי מה שכתבנו דלרש"י מהני הקידושין ביומא דמישלם זימניה שיחולו לאחר שיגדילו. יש לספקא אי בעינן שיהיו המעות בעין בשעת חלות הקידושין. או דילמא הרי זה דומה למקדש לאחר שלשים יום דקיימא לן דאפילו נתאכלו המעות דמהני וכמ"ש הטור סימן מ' יע"ש. ולכאורה נראה שדין זה תלוי באותה סוגיא דפרק שמיני דבכורות (דף מ"ט) דאמרינן התם הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי. ואמרינן דפליגי בלאחר שלשים יום ונתאכלו המעות רב אמר בנו פדוי מידי דהוה אקידושי אשה לאו אף על גב דנתאכלו

מגדל עוז

נשמירה זו והוא משנה בת שש כדאמרינן בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט) על מתניתין דקתני הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר ושיילינן בגמרא עד כמה מהוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שב והא אסיקנא בעלמא כי ערמימות האשה יתירה משל איש וכן משמע בירושלמי פרק ב"ש דגרסינן בגמרא דההיא משנה אי זהו לדעתה עבדין לה גנון ומלבשין לה קוזמירין ומדכרין לה גגל ע"כ. אלמא עושים לה דעת להכיר באיש הוא שהצריכוה מיאון וקי"ל יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וניחא לן למילפה מפעוטות דמקחן מקח וממכרן ממכר דדמיין להדדי תדע דהא בריש קידושין (דף ד') נמי יליף לה קיחה קיחה משדה עפרון ומה שחילק הראב"ד ז"ל אדרבא איפכא מסתברא דהא האם והאח אין להם בה אלא מדעתה וא"כ היאך נימא כאן הבת מכח האם ומן האח וסוף לא להתמוני עלה יניבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וגם בירושלמי שכתבתי מוכיח על זה.

עסקי הנישואין והקידושין צריכה למאן. ואם לאו אינה מקודשת למיאון ואינה צריכה למאן: ח * כיצד מקודשת למיאון שאם נתקדשה ולא רצתה לישב עם בעלה צריכה למאן בפני שנים ולומר איני רוצה בו ויוצאה בלא גט כמו שיתבאר בהלכות גירושין. וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושיה קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים והן תלויין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה. ואם לא רצתה לישב צריכה למאן ותצא בלא גט: ט * חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיהן גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפקחת

השגת הראב"ד

* כיצד מקודשת למיאון וכו': כתב הראב"ד זה אינו אלא מדרבנן והיא אינה יכולה למאן עכ"ל:

השגת הראב"ד

* חרש שנשא פקחת וכו' מותרת לבעלה החרש: כתב הראב"ד טעה בזה שאינה מותרת לבעלה החרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין עכ"ל:

מגיד משנה

ח כיצד מקודשת למיאון וכו'. שם ביבמות פרק בית שמאי. ודע שמ"ש רבינו שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה הוא דוקא כשבעל אחר שגדלה אבל לא בעל אחר מכאן אינה אשת איש אלא מדברי סופרים וקידושי אחר תופסין בה וכבר ביאר רבינו זה בארוכה פי"א מהלכות גירושין. ומ"ש כאן נעשית א"ת איש גמורה לומר שצריכה גט ואם בא עליה אחר שגדלה היא אשת איש מן התורה ואם לא בא עליה היא א"א מדברי סופרים וזה מבואר בדבריו שם בהלכות גירושין. ובזה נסתלקה ההשגה הכתוב' כאן. א"א זה אינו אלא מדרבנן והיא אינה יכולה למאן ע"כ. וכבר נתבארה כוונת רבינו בהלכות גירושין ודבריו שם כדברי ההלכות ולא השיגו שם הר"א ז"ל:

ט חרש שנשא פקחת וכו'. ביבמות פרק חרש (דף קי"ב) מבואר במשנה ובגמרא שתיקנו חכמים לחרש ולחרשת נישואין והן מדבריהם ויש חולקין בגמרא ואומרים פקן

לחם משנה

ואי לא לא מהני. ועוד כתב שם קטן שהגדיל והביא הזכר שתי שערות אחר שלש עשרה שנה והבת אחר י"ב אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר משמע דפחות מכאן אם אינו יודע [אין] ממכרו ממכר וכתב שם ה"ה דזה נלמוד מפרק מי שמת דאמר שם שלח להו תינוק בן י"ד שנה וכו' ועוד דלדבריו דאותה הסוגיא האמורה שם בת י"ג שנה היינו דוקא אבל פחות מכאן אם אינו יודע בטיב משא ומתן לא מהני א"כ הא דקאמר בהניזקין כבר עשר דפירש כאן רבינו ז"ל בבת י' דוקא צריכה בדיקה אבל משם ואילך אפילו אינו יודע לא איכפת לן א"כ פליג אהא דמי שמת וקשו סוגיות אהדדי. ואין לומר שמה שכתב כאן רבינו ז"ל דבת עשר אע"פ שהיא סכלה ביותר לאו דאינה יודעת לשמור קידושיה קאמר אלא הכוונה לומר דאע"פ שהיא סכלה ביותר אינה צריכה בדיקה דחזקה דהיא יודעת לשמור כדכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל אבל אם ידעינן שאינה יודעת לשמור קידושיה ודאי דלא מהני דא"כ גם במכירה גבי מקח וממכר היה לו לכתוב כן ולא לסתום שם הדברים דמשמע דלעולם עד בן י"ג ויום אחד צריך בדיקה ולא עוד אלא שכתב שם בודקים את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן או אינו יודע לפי שיש קטן חכם ונבון שהוא יודע והוא בן שבע ויש אחר שאפילו בן י"ג אינו יודע משמע דלעולם צריך בדיקה עד בן י"ג ויום אחד. אבל בשם הרמ"ה ז"ל כתב הטור ז"ל משמו בחשן משפט סימן רל"ה דבמקח וממכר אית ליה הך סברא דעד עשר צריך בדיקה ומשם ואילך סתמיה כחזקת חריף עד שיתברר שאינו חריף והם דברים מסכימים למה שכתב כאן רבינו ז"ל בהלכות אישות. אבל על רבינו ז"ל יש לתמוה שלא כתב שם כן אלא אדרבה נראה בהיפך מדבריו כדכתיבנא וצ"ע:

ח ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושיה כו'. הרב מהר"ר דוד כהן ז"ל בבית כ"ד האריך לבאר דרבינו סובר דהבעילה הוא גמר הקידושין הראשונים ולא שהם מחדש והדין עמו. וקשה דא"כ איך אמרו בגמרא בפרק ב"ש (דף קט:) או דלמא משום דקא סבר המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה וכו' דלמא לעולם דלא נפטרה יבמה ושאני הכא דכבר התחילו הקידושין והשתא לא הוי מקדש אחות יבמה. ועוד קשה במאי דאמרו שם (דף קי) אי דבעל מאי טעמא דשמואל ותירצו קא סבר כל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל וקשה דלרב נמי על דעת קידושין הראשונים הוא בועל. וי"ל דאף ע"ג דהוי גמר ולא התחלה מכל מקום מקדש מיקרי כיון דקדם הזיקה לגמר הקידושין. ולקושיא שניה יש לומר דלשמואל הבעילה אין כוונתו לגמר אלא על דעת קידושין הראשונים. ולרב נהי דכוונתו לקידושין הראשונים אבל כוונתו לגמור אותם ובבעילה גומרם. עוד קשה לי מ"ש שם ר"ב ששת כי נייס ושכיב רב אמרה והקשה מהא דאמרינן המקדש קידושיה תלויים לימא דהך תלויים הוו דעד שתגדיל יכולה למאן וכיון שגדלה אינה יכולה למאן והוו קידושי דרבנן אע"פ שלא בעל וכדכתב רבינו ז"ל בפרק ראשון מהלכות גירושין. ומ"ש רבינו דבעינן בעל היינו ע"כ שתהא מקודשת מן התורה דאם לא כן לר"ג היכי תלא הלזו משום אחות אשה שהיא זקוקה מן התורה וכמו שהכריח הרב מהרר"י קולון בשרש ל'. ויש לומר דמשמע ליה תלויים ולכשתגדיל גמרי לגמרי אפילו מן התורה. והרב מוהרר"י קולון בשרש הנזכר הבין דברי רבינו כאן דאיירי בלא בעל ולכך תמה מה שתמה אבל כדפרשינן דבריו דבבעל כדכתב הר"י ז"ל נסתלק תמיהתו ולא תמה כלל על מה שסבור רבינו דהבעילה היא גמר ולא קידושין ממש כדכתב הרב בעצמו דבהא לא איירי הרב הנזכר וכו' ודברי הטור מוכיחין כדכתב מה"ר דוד כהן זלה"ה. איברא דבסימן קנ"א בספר אבן העזר גבי דינא דתופשין שמא נשרו כתב שם דודאי בעל לשם קידושין משמע דאית ליה דהבעילה הם קידושין אם לא שנדחוק ונאמר דכוונתו לומר לשם גמר קידושין כדכתב הרב ב"י ז"ל לשון ה"ה ז"ל כדי שלא יקשה מדבריו על דבריו:

ט חרש שנשא פקחת וכו' אין קידושיו קידושין גמורין מן התורה אלא מדברי סופרים. כתב ה"ה כשהראשון יש לו קידושין מן התורה אע"ג דקטנה שלא מיאנה שקבלה קידושין אחר שגדלה כתב רבינו פרק י"א מהלכות גירושין לא יגרש שני וגושא ראשון משום שמא יאמר וכו' אע"ג דקידושין ראשונים מדרבנן שאני התם שעיקרן הם קדושי דאורייתא וכשגדלה יהיו קידושי תורה אבל הכא בחרש אין לו עיקר קידושי תורה. מיהו לא יתכן תירוץ זה אלא לפי הרב מוהר"ר דוד כהן ז"ל שסובר שקידושי קטנה נגמרים בגדלות מן התורה ומפני כן יש להם עיקר מן התורה שהרי נגמרים בגדלות אבל לפי דברי ה"ה ז"ל דסובר דכשגדלה אמרינן לשם קידושין בעל והם קידושין מחדש לא שייך למימר הכי. ונראה לתרץ דבחרש כולי עלמא ידעי דלית ליה קידושין מן התורה ולכך ודאי אמרינן שאין זה אלא קידושי דרבנן אבל בקטנה שגדלה הרי בגדלות יש לה קידושין וטעו אינשי ואמרי דהני קידושי בגדלות נעשו ולא ידעי דבקטנות נעשו וטעו אינשי בכך והוא מבואר בדברי ה"ה ז"ל כשהראשון יש לו קידושין מן התורה וכו' כלומר דשייך פה קידושין מן התורה טפי אבל חרש דלא שייך ביה קידושין לא: חרש שנשא פקחת וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואני אומר לא טעה רבינו וכו' לא דמי לקטנה שלא מיאנה והגדילה שכתב רבינו בפ' י"א דמגרש ראשון ונושא שני אבל כו' משום גזירה דשמא יאמרו אע"ג דלא הוי אלא קידושי

משנה למלך

דנתאכלו המעות הוו קידושין הכא נמי לא שנא ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדותו מעכשיו. ולפי זה נראה דבנ"ד נמי אליבא דרב אפילו נתאכלו המעות הוו קידושין ואליבא דשמואל בעינן שיהיו הקידושין קיימים ואם נתאכלו לא מהני הקידושין דומיא דפדיון בכור ומ"מ עדיין לבי מהסס בדמיון זה וצריך אני למודעי דאפשר דבנ"ד אפילו אליבא דרב בעינן שיהיו המעות בעין וצ"ע: ודע דמסוגיא דבכורות הלזו יש סייעתא למה שכתבנו דאליבא דרש"י אם נתן הקידושין בעודו קטן אמר שיחולו לכשיגדיל דמהני משום דזמן ממילא קא אתי דהיא טעמא דהיא דתנן בפ' האומר דלאחר שאתגייר כו' דלא מהני פירש"י שם משום דהו"ל דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה. ורבינו ז"ל כשהביא דין זה לקמן פ' ח' מהלכות אלו דין י"ד סיים בדבריו לפי שאינו יכול עתה לקדשה. הרי שכל פעולה שאינו יכול עתה לעשותה אינו יכול לומר שתחול לאחר זמן שיכול לעשותה וכהיא דאמרינן בפרק אע"פ (דף נט) ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדוש ולקמיה קדוש. הרי דס"ל לבתמא דתלמודא דאשה אינה יכולה להקדיש מעשה ידיה לאחר שתתגרש כיון דעכשיו אינה יכולה להקדיש כיון שהיא משועבדת לבעלה. ואם כן כיון דקי"ל דאם פדה בנו בתוך שלשים דלא מהני הוכי מהני באומר לאחר שלשים כיון שאין בידו לפדותו עכשיו. אלא ודאי ע"כ טעמא דמילתא הוא דשאני פדיון דהוא מחוסר זמן וזמן ממילא קא אתי ולא חשיב דבר שלא בא לעולם. ושאני הנהו דפרק האומר ודפרק אע"פ שהם מחוסרי מעשה ומשום הכי לא מהני: ולפי מה שכתבנו נ"ל דעבד או שפחה שקבלו גט שחרור לזמן דיכולים לקבל קידושין בתוך הזמן שיחולו לאחר הזמן. משום דאינם מחוסרים מעשה אלא זמן וזמן ממילא קא אתי. ודמיא להיא דאמרינן בפ"ה דכתובות (דף נ"ט) האומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לג' שנים לכשאפדנה ממך תיקדש דקדשה ואמרינן דטעמא דמתניתין הוא משום דבידו לפדותה לאחר עשר שנים כמ"ש רבינו בסוף הלכות ערכין יע"ש. ונראה דהדברים ק"ו בנ"ד ומה התם דמחוסר מעשה דהיינו הפדיון מ"מ כיון שבידו לפדותה מהני אף שעכשיו אין בידו לפדותה מ"מ כיון שהמניעה הוא משום הזמן דממילא קא אתי לא חשיב מחוסר מעשה. כ"ש הכא דאינו מחוסר שום מעשה אלא זמן דפשיטא דחלו הקידושין. ולענין אי בעינן שיהיו הקידושין קיימים בשעה שחלו הקידושין נראה שדין זה תלוי באותה סוגיא דבכורות שכתבנו לעיל דאליבא דרב פשיטא דאפילו נתאכלו המעות חלו הקידושין ואליבא דשמואל אם נתאכלו המעות נתבטלו הקידושין. ואף שכתבתי לעיל לגבי קידושי קטן דלבי מהסס בדמיון זה מ"מ הכא גבי עבד ושפחה נ"ל שהדמיון הוא נכון. הכלל העולה שנדון שלנו גבי קטן שקידש על מנת שיחולו הקידושין לכשיגדיל אליבא דרש"י הויא מקודשת גמורה ואליבא דהתוספות אינה מקודשת כלל משום דאין מעשה קטן כלום. והרז"ה ז"ל קאי בשיטת התוספות ואף שלא כתב דברי רש"י מ"מ ממה שפי' הסוגיא כפי פירוש התוס' ממילא משמע דלא נחה דעתו בדברי רש"י משום דאין במעשה קטן כלום:

היתה מנת שם ועד סוף עשר כו'. (א"ה עיין לקמן פ"ב מהלכות גירושין דין י"ט):

ט חרש שנשא פקחת וכו'. הראב"ד ז"ל כתב בהשגותיו שאינה מותרת לבעלה החרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין וכתב ה"ה וז"ל ואני אומר דלא טעה דע"כ לא אמרו אבל מגרש שני ונושא ראשון לא גזרים שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כו' אלא כשהראשון יש

מגדל עוז

ביצד מתקדשת למיאון וכו' עד ותצא בלא גט: כתב הראב"ד זה אינו אלא מדרבנן והיא אינה יכולה למאן עכ"ל: ואני אומר לו עיין הראב"ד ז"ל מה שהביא ר"מ ז"ל פי"א מהלכות גירושין כמו שרמז בלשונו בזה הפסק ששם ביארו לא היה משיגו בכאן כי דעת ר"מ ז"ל בכאן שישבה עם בעלה עד שגדלה ונבעלה לאחר גידוליה וז"ל שם. ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שתהיה נערה או עד איילונית כד"א שלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל ובעילה קנה מן התורה כמו שביארנו הרי זו אינה ממאנת עכ"ל. והכי נמי איתא ביבמות פרק בית שמאי (דף ק"ז) ובנדה פרק בא סימן (דף נ"ב) וכ"כ ר"י אלפס שם בפ' המדיר וגם הראב"ד ז"ל כתב בנמוקי יבמות שלו וגם הרמב"ן ז"ל ואין אצלי בדבר הזה ספק: חרש שנשא פקחת עד מותרת לבעלה החרש: כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה שאינה מותרת וכו': ואני אומר חלילה חלילה לו מטעות קטנה או גדולה וכ"ש להתיר אשה אסורה אלא דבריו נכונים והתלמוד ערוך הוא אלא שאתה צריך להתבונן על ההלכות ולדעת כי אותיות מתהימות. ומ"ש הראב"ד ז"ל הוא מ"ש ר"י אלפס פרק ב"ש גמרא מתניתין דשני אחין נשואין שתי אחיות יתומות קטנות בפלוגתא דרב ושמואל (דף ק"ט) לגבי קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה.

הפקחת הרי זו מקודשת לשני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש. אאבל השוטה שקידש פקחת או פקח שקידש שוטה אין כאן קידושין כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: י סרים שקידש בין סרים חמה בין סרים אדם וכן * איילונית שנתקדשה הרי אלו קידושין גמורין: יא * טומטום * ואנדרוגינוס שקידשו אשה או שקדשן איש הרי אלו קידושי ספק

א טור אה״ע סי׳ מד סמג עשין מח:

מגיד משנה

שהן ספק קידושי תורה ואין הלכה כן. וכתב רבינו לפיכך אם בא פקח וקידש וכו׳. ודברים פשוטים הם שכל שהקידושין הם מדברי סופרים קידושי תורה חלין בה דומה לקטנה שהגדילה ולא בא עליה שהמגדילה שקידושי תורה תופסין בה. וכתב רבינו ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש. ובהשגות אמר אברהם טעה בזה שאינה מותרת וכו׳. ואני אומר לא טעה רבינו דע״כ לא אמרו אבל מגרש שני ונושא ראשון לא גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה וכו׳ אלא כשהראשון יש לו קידושין מן התורה שאז יש לחוש שמא יאמרו גירש אבל חרש שאין לו קידושין ולא גירושין דבר תורה אין לחוש שמא יטעו בו שאפילו יאמר שגירש ואחר כך החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף בגזירות של דבריהם וזה נראה לי מבואר בדברי רבינו. ודע שהר״א ז״ל לא דקדק בלשונו שכתב מחזיר גרושתו מן הנשואין והיה לו לומר מן האירוסין שהרי לא נשאת לפקח הזה: אבל השוטה וכו׳. שם פרק חרש מבואר בסוגיא:

סרים

י סרים שקידש בין סרים חמה בין סרים וכו׳. נתבאר פרק ט״ז מהלכות איסורי ביאה שסרים אדם אינו ראוי לבא בקהל והוא בלאו ומ״מ קידושיו קידושין כדאיתא ביבמות (דף נ״ב) וא״צ לומר סרים חמה שהוא כשר לבא: וכן איילונית שנתקדשה הרי אלו קידושי וכו׳. זה מתבאר בהרבה מקומות בכתובות (דף ק׳) וביבמות והעלה רבינו יעקב ז״ל במשנה ראשונה דיבמות דאע״פ שלא הכיר בה כשקדשה צריכה גט וכן עיקר: יא טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה או וכו׳. דין הטומטום כבר נתבאר בסוף קודש שנקרע ספק זכר ספק נקבה. והדין הזה הוא ברייתא בהערל (יבמות ע״ג) ואנדרוגינוס פוסק רבינו כרבי יוסי דברייתא (שם פ״ג) דאמר בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה. ועל מ״ש רבינו וצריכין גט מספק כתוב בהשגות אמר אברהם ולמה הם צריכין גט מספק והלא אינן ראוין לינשא כלל ע״כ. ורבינו הזכיר ב׳ דברים כשקידשו הם וכשנתקדשו הם ובודאי כשקידשו דבר פשוט שצריכין לתת גט להתיר אשה

השגת הראב״ד

*טומטום ואנדרוגינוס וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראוים להנשא כלל עכ״ל:

לחם משנה

קידושי דרבנן דהתם כיון דאית ליה קידושין מן התורה סבורים העולם שהם קידושי תורה אבל חרש דכ״ע ידעי דאין לו קידושין מן התורה לא אתו למטעי בדבר וזהו מ״ש ה״ה ז״ל אבל חרש אין לו קידושין וגירושין מן התורה. ומה שיש עוד לדקדק בזה כתבתי שם בהלכות גירושין:

י סרים שקידש בין סרים חמה וכו׳. כתב ה״ה ז״ל נתבאר בפי״ו מהלכות איסורי ביאה כו׳. ויש לתמוה עליו תרתי דבפרק הערל (דף ע״ט:) קמיפלגי במתני׳ ר״א ור״ע בסריס גבי סרים חמה וסרים אדם ולר״ע דהלכה כוותיה סרים אדם חולץ אבל סרים חמה לא חולץ מפני שהיתה לו שעת הכושר לסרים אדם ולא לסרים חמה וא״כ מאי כ״ש הוא זה סרים אדם דיש לו שעת הכושר הוי קידושיו קידושין אבל סרים חמה לא כי היכי דאמרי׳ לענין חליצה ויבום. וע״ק למה לא הביאו ראיה מפורשת מהתם דאמר חולץ ומולצין נראה דאי לא הוו קידושיו קידושין מאי חליצה שייך. ועוד אמרו שם במתני׳ (דף פ״א) סרים חמה כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה. וי״ל לקושיא הראשונה דודאי לענין קידושין תלוי הדבר בענין איסור לבא בקהל דמילתא דאיסורא אית לן לומר דלא תפסי קידושין ולכך הוי כ״ש אבל לענין יבום דתליא בהקמת שם לאחיו טפי עדיף מי שהיתה לו שעת הכושר למי שלא היתה לו דהתם אע״פ שהוא איסורא אתי עשה דיבום ודחי לא תעשה אי לאו גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה כי היכי דאמרינן בחייבי לאוין בפרק כילד (דף כ׳): וכן איילונית שנתקדשה כו׳. כתב ה״ה ז״ל והעלה רבינו יעקב ז״ל וכו׳. משמע דהבין דברי רבינו דאיירי בין הכיר בין לא הכיר ויותר הדבר מבואר בדברי הטור ז״ל סימן ס״ד שכתב שם אחר שהביא דברי רבינו והתוס׳ כתבו דאיילונית שנתקדשה כו׳ אפילו מדרבנן אינה צריכה גט והיינו בלא הכיר בה משמע דהבין דברי רבינו דאיירי אפילו לא הכיר וזה דבר תימה שרבינו אמר הרי אלו קידושין גמורים וא״כ ע״כ איירי בהכיר דאי לא הכיר דהוי נמי קידושין גמורים א״כ במתני׳ קמא דיבמות שאמר שם במשנה דהיכא דנמצאו איילונית צרותיהן מותרות אי בלא הכיר בה הוי קידושי תורה א״כ אמאי צרותיהן מותרות הא הוי צרת ערוה אלא ודאי שקידושי טעות הם ולא הוו קידושין ואי רבינו יעקב אמר דבעי גט היינו מדרבנן ואע״ג דאמרינן במתניתין כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת וכדהקשו שם התוספות דמשמע כיון דהוי נישואין מדרבנן צרתה חולצת אפשר דהכא הקילו טפי משום דהוו נישואי טעות ולא הצריכוה גט אלא מפני מראית העין דבכדי תיפוק וכיון שכן צרתה תתייבמת אבל שיהו קידושין מן התורה זה א״א כדכתיבנא וא״כ רבינו דכתב שהם קידושין מן התורה שהרי כתב קידושין גמורים ועוד שכתב בין סרים חמה בין סרים אדם וכן איילונית נראה דכי היכי דסרים חמה ואדם הוו קידושי תורה ה״נ איילונית הוו קידושי תורה א״כ א״א דאיירי בלא הכיר וכיון שכן מניין להם דבלא הכיר אית ליה לרבינו כרבינו יעקב כיון דלא איירי בהו כלל. איברא דבפרק כ״ד מהלכות אישות כתב רבינו נכסי צאן ברזל חייב באחריותן וכתב שם היתה איילונית או מהייבי לאוין ולא הכיר בה וכו׳ וכתב בסוף דבריו שאין שם אישות גמורה משמע דאית בה קצת אישות דצריכה גט היכא דלא הכיר וכדעת ר״ת. אבל ה״ה ז״ל והטור ז״ל לא הזכירו לשון זה כלל משמע שהבינו בדברי רבינו כמ״ש כאן דהוא אפילו בלא הכיר וזה א״א כדכתיבנא ול״ע:

יא טומטום ואנדרוגינוס כו׳. כאן פסק רבינו דטומטום ואנדרוגינוס ספק וכן בריש הלכות ממאי משכב ומושב כתב טומטום ואנדרוגינוס נוהגים עליהם חומרי האיש וחומרי האשה וכו׳ מטמאים בלובן וכו׳ והם דברים האמורים בפ״ק דנדה ומבואר שם דהוו ספק וכן בהלכות חגיגה פ״ב כתב טומטום ואנדרוגינוס פטורים מפני שהם וכו׳ וכן בשאר מקומות. וא״כ יש לתמוה על רבינו עם הסוגיא שבבכורות פרק אלו מומים (דף מ״א:) אמר שם גבי פלוגתא דבכור טומטום ואנדרוגינוס דאמרו חכמים במשנה דאינו בכור אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל [ספיקא הוא] וקדוש מספיקא א״ל רבא אלא מעתה בערכין יערך ופירש״י ז״ל אלא מעתה דספק הוא בערכין יערך וכו׳ אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כו׳ דלמ״ד טומטום ספק הוי דבערכין יערך. עוד הקשו שם אם זכר אם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כלומר דלמ״ד טומטום ספק הוי לא איצטריך קרא למעוטי טומטום גבי שלמים כיון דהוי ספיקא. עוד הקשו שם הטרפה והכלאים ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין ואמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה ותירצו סמי מכאן טומטום כלומר דלמ״ד ספיקא הוא קדוש בתמורה. עוד הקשו שם ת״ש ר״א אומר הטרפה והכלאים ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין ותירצו סמי מכאן טומטום כלומר דלמ״ד ספק הוי קדוש מספיקא ע״כ. ולכך יש לתמוה על רבינו שפסק כאן דהוי ספיקא ובכל אותן הברייתות פסק טומטום ולא סמי ליה מהתם כדסמי ליה בגמרא למ״ד ספיקא הוי דבהלכות ערכין פ״א כתב טומטום ואנדרוגינוס אין להם ערך שלא קצבה תורה אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית לפיכך טומטום ואנדרוגינוס שאמר ערכי עלי או שהעריכו אחר אינו חייב כלום ע״כ. ובהלכות איסורי

משנה למלך

יש לו קידושין מן התורה שאז יש לחוש שמא יאמרו גירש כו׳ אבל חרש שאין לו קידושין ולא גירושין דבר תורה אין לחוש שמא יטעו בו שאפילו יאמרו שגירש וא״כ החזירה אינו עובר באיסור תורה כו׳ ע״כ. עי׳ דלאע״ג דקטנה שנתקדשה וגדלה ולא נבעלה דקידושיה דרבנן כתב רבינו בפרק י״א מהלכות גירושין שאם בא אחר וקדשה קידושי תורה מגרש ראשון ונושא שני אבל איפכא לא שמא יאמרו מחזיר גרושתו. וכן גמי שיצא עליה קול שנתקדשה לראובן ובא שמעון וקדשה בפנינו אמרינן נמי הכי שיגרש ראשון דוקא אע״ג שהם קידושין של דבריהם התם לא ברירא מילתא אלא לב״ד שהם יודעים שלא בעל ויאמרו מחזיר גרושתו לגמרי. וכן גבי קול אע״ג דחשש של דבריהם חשו לשלא יאמרו כן קידשה הראשון בודאי כיון דשייך בתורת קידושין מן התורה אבל גבי חרש כיון דהכל יודעים דקידושיו מדבריהם אעפ״י שיאמרו שגירשה בודאי ונשאה השני והוי מחזיר גרושתו אינו אלא איסור דרבנן ולא גזרינן. (*א״ה עיין בלח״מ ועיין בתשובת הרשב״א סימן אלף רכ״ו שכתב אחד מגרש ואחד נושא ובתשובת מהר״י הלוי סימן ב׳ שקיל וטרי בה). אבל כיון שבא ה״ה לחלק בין חרש לקידושי דעלמא דרבנן וכמ״ש היה אפשר לחלק בדרך אחר כיון דהכל יודעים דקידושי חרש אינם יכולים לבא לקידושי תורה יאמרו שהשני קדשה קידושי תורה כיון שהוא פקח ולכך הצריכוה גט משני ולא משום שגירשה הראשון ועכשיו החזירה. ולא דמי לקול קידושין וקטנה שגדלה בקידושי קטנות דהתם כיון שהוא פקח תולין בקידושיו שהם גמורין ויאמרו

מגדל עוז

יעמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני וז״ל. ומסתברא לן שאם רצה שני לכונסה שמגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא כי הכיא דגרסינן בגיטין פרק המגרש (דף פ״ט) לא מצאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא גזירה דילמא אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין והא נמי כיוצא בה עכ״ל. ולכאורה נראין דבריהם שוין וכי מעיינת בה שפיר תזית דברי ר״מ ז״ל כשיטת ר״י אלפס ז״ל שכתב תחלה שם בהלכות והזינן מאן דכתב הא מילתא ספיקא ועבדינן בה לחומרא כו׳ עד והאי כברא סברא מעליא היא דגרסינן בהדיא וכו׳ עד וה״מ היכא דקדים בתוך זמן ובעל לאחר זמן דהוי ספיקא דאורייתא עכ״ל. ועל זה כתב דדמיא להיא דגיטין דגרסינן לה התם בסוף מכילתין באתחלתא דהכיא אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלא לכו תלא והעמידו דבר על בוריו כו׳ עד דשיילינן לא העמידו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא דלמא אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין ורב שישא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו ביה רבנן בקידושין וקידושי טעות הוו ע״כ. וקי״ל כרב הונא. הנה עיניך רואות שדברי ר״מ ז״ל תלמוד ערוך הם שלא נאמרו אותן הדברים אלא בקידושי תורה דוקא דספיקייהו לחומרא אבל קידושין דרבנן דספיקייהו לקולא וקידושי חרש והרשה דרבנן ניכסו כדאיתא ריש פרק חרש במסכת יבמות ואע״ג דלית הילכתא כרב שישא מ״מ ילפינן מינה דכל מה שהוא מדברי סופרים אמרינן עיינו ביה רבנן וגם כשתעיין בלשון ר״מ ז״ל שכתב בזה הספק תראהו מפורש נשמר בלשונו: אבל השוטה שקידש פקחת עד מדברי סופרים. ריש פרק חרש (דף קי״ב) ופרק אלמנה לכהן גדול: סרים שקידש עד קידושין גמורים. ביבמות פרק חרש ובבכורות פרק אלו מומין: טומטום ואנדרוגינוס עד מספק: כתב הראב״ד ז״ל ולמה הם צריכין גט מספק והלא אינן ראוין לינשא כלל עכ״ל: ואני אומר תמיה אני ובהבל אם זה הלשון כתב הראב״ד ז״ל שהרי פסק זה שכתב מפורש הוא בבכורות (דף מ״ב) ה״ס על אלו מומין על מתניתין דטומטום ואנדרוגינוס אין נשחטין לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה וחכ״א אינו בכור אלא נגזז ונעבד אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא והמסקנא נמי הכי סלקא דשקלינן וטרינן עלה טובא עד דגרסינן התם נימא אשתני ולא אשתני תנאי היא דתניא טומטום שקידש קידושיו קידושין נתקדש קידושיו

הגהות מיימוניות

[א] [במוד שם והתוספות כתבו דאילונית שנתקדשה לא הויין קידושין אפילו מדרבנן ואינה צריכה גט בד״א באילונית שיש לה סימני אילונית וכו׳ אבל ספק אילונית צריכה גט עכ״ל]

*) [טור שם ותוספות כתבו דאנדרוגינוס ודאי זכר הוא ולזה הסכים א״א ז״ל]

מגיד משנה

אמה א אבל כשנתקדשו הם י"ל שהצריכן רבינו גם לענין הבא עליהם דלך נקבוהן שלא יהיה הבא על ספק אשת איש. ובפ"א מהלכות איסורי ביאה יתבאר עוד בדין האנדרוגינוס:

יב המקדש אחת מן העריות וכו'. מבואר במשנה בקידושין פרק האומר

נשים. הלכות אישות פ"ד

ספק וצריכין גט מספק: **יב** המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קידושין תופסין לערוה חוץ מן הנדה [א]שהמקדש את הנדה הרי זו מקודשת קידושין

א טור שם:

מגיד משנה

(דף ס"ו) ודין הנדה שם מבואר בגמרא וכתב רבינו ואין ראוי לעשות כן שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה כמו שיתבאר פרק י' אין ראוי לקדשה. ויש מי שכתב שטעם דברי רבינו כאן הוא שמא יגע בבשרה:

אשת

לחם משנה

איסורי מזבח פ"ג כתב המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ז כמקדיש עצים ואבנים לפי שאין קדושה חלה על גופם וכו'. ובהלכות תמורה פ"א כתב הממיר בכלאים או בטרפה ויוצא דופן או בטומטום ואנדרוגינוס אין הקדושה חלה עליהם והרי זה כמי שהמיר בגמל או בחמור לפי שאין במינן קרבן וכו'. הרי נתבאר מכל אלו דטומטום לענין ערך אינו נערך ואינו קדוש בתמורה ואינו קדוש למזבח והוא דבר תימה שזה הפך האמור בסוגיא דבכורות. וקשה עוד דבאנדרוגינוס נמי דפסק כאן רבינו דהוי ספיקא הפול הקושיא דראוי שיערך ויהיה קדוש דאי לא אמרינן בגמרא אלא סמי טומטום דוקא הוי משום דס"ל דאנדרוגינוס בריה הוי כרב חסדא אבל לרבינו דאית ליה ספיקא הוי נופלת הקושיא בתרווייהו. מיהו לזה היה נ"ל לתרץ דרבינו מפרש דמ"ש בגמרא אלא מעתה בערכין יערך אין פירושו כדברי רש"י ז"ל דפירש אלא מעתה דספק הוא אלא ה"ק נהי דהוי ספק כדאמרת אבל מ"מ אינו קדוש מספיקא דרחמנא אמר זכר וכל מקום שנאמר זכר משמע זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום דכן הוא משמעותיה כדמוכח בהדיא בהני ברייתות אבל לדידך דאמרת דהוי קדוש מספיקא תיקשי כל הני ברייתות. ותירץ דסמי מכאן טומטום ורבינו פסק דלא כר"ח משום דדחיק נפשיה למסמי כל הני ברייתות ולא פסק אלא כרבא דקאמר דהוי ספיקא ומ"מ אינו נערך ואינו קדוש. וזהו שכתב רבינו דאיסור הטומטום ואנדרוגינוס אע"פ שאין לך מום גדול מהם הרי הם פסולים למזבח וכו' לפי שהם ספק זכר ספק נקבה וכו' ובקרבנות נאמר זכר ונקבה (תמימה) עד שיהיה זכר ודאי ונקבה ודאית וכו' דהיינו סברת רבא כדפירש' דכ"מ שנאמר זכר ונקבה משמע זכר ודאי ונקבה ודאית. ופירוש זה היה יכול ליישבו כפי סוגיית הגמרא שבפרק אלו מומין אבל מה אעשה שבהלכות בכורות פ"ב כתב רבינו בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה שאין בו וכו' נולד טומטום ה"ז ספק בכור ויאכל במומו לבעליו בין שמטיל מים ממקום זכרות בין שמטיל מים ממקום נקבות ע"כ הרי פסק כרב חסדא וא"כ לדידיה כמי טומטום ויפלו הקושיות האמורות. ועוד דשם חילק בין אנדרוגינוס לטומטום משמע דאנדרוגינוס בריה בפני עצמו וטומטום ספק וכאן פסק בשניהם שהוא ספק ודברים אלו מתמיהים הם. ועל צד הדוחק היה נ"ל לומר דלעולם פסק דלא כר"ח כדפרישית וטומטום ואנדרוגינוס שוים שאין בהם קדושה כלל ומ"ש נולד טומטום ר"ל אפילו שנקרע ונמצא זכר מ"מ כיון שבשעת הלידה היה טומטום יש להחמיר בו מספק משום דדילמא זכר ודאי בשעת לידה קאמר רחמנא או דילמא אפילו שלא בשעת לידה וזה דקדק במ"ש נולד טומטום ולא קאמר טומטום ואמר מלת נולד לומר שבשעת הלידה היה כן ואינו עתה. ודין זה הוציאו רבינו מן הסברא מ"מ דוחק גדול הוא זה מחמת הקושיות הגדולות עיילנא נפשאי בקופא דמחטא ותו קשיא טובא דכתב שם בין שמטיל מים במקום זכרות וכו' ובגמרא בפרק אלו מומין (דף מ"ב:) אמרינן אם מטיל מים ממקום זכרות כ"ע ל"פ דזכר הוי וא"כ איך כתב כאן דאינו קדוש. ויש ספרים שכתוב בהם בין שמטיל האנדרוגינוס מים וכו' וכתב בספר כסף משנה דהוא טעות והראשון עיקר ומ"מ תפול הקושיא האמורה וצריך עיון:

טומטום או אנדרוגינוס וכו'. במהדורא קמא הקשיתי כאן על רבינו ז"ל עם הסוגיא דבכורות דפרק אלו מומין (דף מ"א) דאמרו שם על מהניתין דבכור אנדרוגינוס מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום ד"ה ספיקא וקדוש מספיקא והקשו עליו מכמה ברייתות ואמרו שם סמי מכאן טומטום ורבינו פסק כרב הסדא בפ"ב דבכורות ובכל אותם הברייתות כשהביא הדינים הזכיר טומטום והוא בהלכות ערכין פ"א ובהלכות איסורי מזבח פ"ג ובהלכות מעשה הקרבנות פט"ו ובהלכות פסולי המוקדשין פ"ז ועוד הקשיתי שם גבי אנדרוגינוס דכפי הסוגיא דבכורות משמע דהוא בריה דאל"כ היה הבכור אנדרוגינוס קדוש מספק וכיון דהוא פסק בפ"ב דבכורות דאינו קדוש משמע דהוי בריה והוא פסק כאן דהוי ספק וכן בכמה מקומות והנהי הדבר בצ"ע. ועתה אני בא לתרץ דרבינו ראה דטומטום אית לן דהוי ספיקא דהא ת"ק ור' ישמעאל אית להו הכי במתני' דבכורות ובגמרא אמר ר"י על רשב"י טומטום שביק תרי ועביד כחד משמע דאית להו דטומטום ספיקא ור"ח אית ליה דכולהו אית להו דטומטום ספיקא כההיא דנותנין עליו חומרי האיש והאשה דמטמאין בלובן ובאודם שפסק כן רבינו ז"ל בפ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב משמע דהוי ספיקא וכן בכמה מקומות וא"כ לר"ח אית לן למימר דבכ"מ שהזכיר טומטום הוי טעות וכמה משניות בגמרא הזכיר טומטום גבי דינים אלו גבי ערכין בפ"ק דערכין ובפרק כילד מערימין בתמורה אמרו ילדה טומטום אין קדושה חלה עליהן ובכמה מקומות שהוא דוחק לומר דלר"ח הוי טעות ולר' יוחנן א"ל דאתא כרבנן בתראי דאמרינן דאית להו דטומטום הוי בריה דנותנים לטומטום בין איש ובין אשה וכו' והם דלא כהלכות וכל זה דוחק גדול. לכך נ"ל דהך סוגיא דפריך כל הני לר"ח הוא משום דאית לה דלא אתי קרא למעוטי ספיקא אבל כמה סוגיי בגמרא הפך מזה כמ"ש התוספות עדירי ודאי אמר רחמנא ולא עדירי ספק בפ"ב וכן בתוספות בסוף נדרים וכן רב בסוף המפלת כדכתבו התוספות בבכורות ולא ס"ל לרבינו הני חילוקי שמחלקין התוספות אלא דסוגיי פליגי דהך סוגיא אית לה דלא אתי קרא למעוטי ספיקא אבל הני סוגיי אית להו דאתא קרא להא דפסר הכתוב כל זמן שהוא ספק לנו עד אשר יתברר לנו כדכתבו התוספות שם גבי טומטום ולהנהו לא קשה מידי לר"ח דשאני התם דאיכא קראי למעוטי טומטום אבל גבי בכור דליכא קרא יתירא אלא חד זכר לא למעוטי טומטום ואע"ג דאמרינן בגמרא לעיל דגבי בכור נמי איכא קרא יתירא הזכיר הזכרים היינו משום דלא מצינן לאוקומי מתני' כת"ק משום דאצטריך קרא למעוטי ספיקא אבל בדאית לן דאתא קרא לספיקא לא אמרינן ומתני' כת"ק. ועוד דהתם בדרך דמייה איתמר כדי דלא נפשוט בעיא דר' ישמעאל ואנן לית לן הכי ומיהו אע"ג דגבי בכור לית לן קרא יתירא אית להו לרבנן בתראי דממעטים אנדרוגינוס לא משום דהוי בריה בפני עצמו דהא בכולי גמרא קי"ל דאנדרוגינוס נמי ספיקא והא דאמרינן בהערל דהוי בריה בפני עצמו לאו ממש בריה כדכתבו שם התוס' אלא דמי לבריה בפני עצמו וכיון דדמי לבריה ממילא אימעוט אנדרוגינוס אף ע"ג דליכא קרא יתירא למעטו. אי נמי י"ל דאית לן קרא יתירא דזכר הזכרים כדאמרינן לעיל ומוקמינן ליה לאנדרוגינוס דוקא אבל בכל הני דהביא הגמרא דאיכא תרי מיעוטי גבי ערכין איכא הזכר ואיכא אם נקבה ולאנדרוגינוס סגי חד דליכא למימר יכול יהא בערך אלא גבי טומטום כדהקשו שם התוס' בפרק על אלו מומין וגבי שלמים איכא תרי אם דאם מיעוטא הוא כדכתבו שם התוס' והקשו הני קושיי שם התוס' ותירצו אותם ורבינו לית ליה להנהו תירוצי וגבי עולה אפשר דאיכא נמי תרי מיעוטי חד לטומטום וחד לאנדרוגינוס אבל גבי בכור דליכא אלא חד לא מוקמינן ליה אלא לאנדרוגינוס. ובין להך תירוצא ובין לתירוצא קמא דתרילנא אתו כל הברייתות והמשניות שהזכירו טומטום לפי זה כפשטן משום דאיכא מיעוטא למעוטינהו אבל גבי בכור ליכא מיעוטא והיינו כדאית לן דאתי קרא למעוטי ספיקא אבל להך סוגיא דאית לה דלא אתא קרא למעוטי ספיקא הוצרך לשבש כל הברייתות ומשניות ורבינו פסק כהנהו דאית להו דאתי קרא למעוטי ספיקא משום דלדידהו אתו משניות וברייתות כפשטן כדכתיבנא. ויש הוכחה לפירוש זה דבחגיגה פ"ק (דף ד') אמרו גבי זכורך דלא אתי למעט טומטום משום דאיצטריך קרא למעוטי ספיקא ותירץ כשביליו מבחוץ. ורבינו בהלכות חגיגה פ"ב כתב טומטום ואנדרוגינוס פטורים מן הראייה מפני שהם ספק אשה ולא הזכיר כלל שטומטום פטור אפילו כשביליו מבחוץ אלא ודאי משום דס"ל כההיא סוגיא דלפי האמת קרא אתא למעוטי ספיקא ומ"ש שם בשלמא אנדרוגינוס דהוא בריה ליתא דלא אמרו כן אלא משום דס"ל להיא סוגיא דלא אתא קרא למעוטי ספיקא אבל אנן דקי"ל דאתי קרא להכי טומטום ואנדרוגינוס כולהו הוי ספיקא ואתא קרא למעוטינהו וסוגיא דחגיגה הוי כסוגיא דאלו מומין דאית לה דאנדרוגינוס בריה וטומטום ספיקא ולא אתא קרא למעוטי ספיקא ודחויות הן כדכתיבנא. גם יש הוכחה לזה דביומא פרק יה"כ (דף ע"ד) אר"י דחצי שיעור אסור מן התורה מריבויא דכל חלב דאמרו בברייתא דמרבה כוי וחצי שיעור ואמר שם דאותה ברייתא הויא אסמכתא אי ספיקא היא איצטריך קרא לרבויי ספיקא ותירצו דלרבי יוחנן לעולם הוי דרשא גמורה וכוי הוי בריה ואנן קי"ל דכוי הוי ספק כדכתב רבינו בפ"א מהלכות מ"א וקי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה כדפסק בפי"ד מהלכות מ"א וא"כ לדידיה ברייתא דכוי הוי דרשא גמורה כרבי והם דברים סותרים דכיון דהוי ספק לא אתא קרא לרבויי ספיקא. אלא דעם מה שכתבתי מתורץ יפה דלפי האמת כוי ספק ואתי קרא לרבויי ספיקא. מיהו בלאו הכי י"ל דאע"ג דההיא ברייתא סברה דכוי בריה לא פסק רבינו ז"ל כוותה בהא אלא במאי דקאמרה אסור מן התורה מכל חלב אבל מ"מ עם מה שכתבתי אתי שפיר טפי ודרך זה נכון בעיני לדעת רבינו ז"ל. ויצאנו מידי כל הקושיות בשלום ומיהו קשה קצת מ"ש בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הטומטום ואנדרוגינוס אע"פ שאין לך מום גדול מהם משמע דהם מומין לפוסלו למזבח וקשה דהיינו כר' ישמעאל דאמר הכי בפרק אלו מומין ודלא כת"ק ואפילו תאמר דפסק כר' ישמעאל משום דבגמרא בעי אליביה מ"ע דר' ישמעאל וכו' משמע דהלכתא כוותיה הא איהו לא קאמר אלא באנדרוגינוס דוקא אבל לא בטומטום כדאמר ר"ח דבטומטום כ"ע מודו וכן ר"י אית ליה דת"ק ור' ישמעאל ל"פ בטומטום ועוד דא"כ למה בפרק ב' דבכורות הצריך לטומטום שיהיה לו מום הא אין לך מום גדול מזה וצ"ע. ואגב גררה אמינא דמהך סוגיא דבכורות דבעי לר' ישמעאל מיפשט פשיטא ליה אנדרוגינוס או מיבעיא ליה ואת"ל קאמר ואמרו שם למאי נ"מ למילקא עליה או למיתביה לכהן קשה לשיטת רבינו דאית ליה דכל את"ל פשיטותא הוא דא"כ היכי קאמר נ"מ למילקא הא אפילו א"ר ישמעאל את"ל לקי דכל את"ל פשיטותא וכי תימא לא אמרו רבי ישמעאל בהדיא הא לעיל גבי בעיא דלדקה פסק רבינו פשיטותא אע"ג דלא אמרו באת"ל בהדיא ויש לתרץ ואין כאן מקומו. ולענין יבום וחליצה כתב רבינו בענין אנדרוגינוס דאינו חולץ ואינו מיבם והטעם דאינו ראוי להולדה ואע"ג דבעלמא הוי ספיקא ביבום דתלוי בהולדה ואינו מוליד אינו חולץ ואינו מיבם וכן מבואר בתוספתא הביאה הרי"ף ז"ל ולא תליא יבום במאי דקי"ל בעלמא ומזה הטעם הרא"ש דסובר דהוי זכר אפשר דיסבור כאן דאינו חולץ ואינו מיבם כיון דאינו ראוי להולדה ולאו הא בהא תליא אלא כדכתב הטור ז"ל בספר אה"ע (דף רמ"ב) דאי סא בהא תליא אם כן לרבינו ז"ל הו"ל התם ספיקא א"ו כדכתיבנא וכ"כ שם הרב מהורי"ק ז"ל:

אשת

מגדל עוז

קידושיו קידושין וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו ותניא אידך אשת טומטום חולצת ולא מתיבמת סברוה דכ"ע כר"ע דאמר סריס חמה לא חולץ ולא מייבם מאי לאו בהא קא מיפלגי דמ"ד חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין לאשתו סבר לא אמרינן הואיל ואשתני אשתני ומ"ד [אשת טומטום] חולצת ולא מתייבמת סבר הואיל ואשתני אשתני ומהדרינן לא דכ"ע אמרינן הואיל ואשתני אשתני והא ר"א הא ר"ע למדנו דטומטום שקידש או נתקדש קידושיו כספק וכן נמי לגבי אנדרוגינוס דפליגי ביה קי"ל בעלמא דאנדרוגינוס בריה שפני עצמו הוא דגרסינן סוף פרק הערל (דף פ"ב) א"ר ליתא למתניתין (דקתני ר' יוסי ור"ש אומר אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה דדלמא זכר הוי) מקמי ברייתא דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר הוא אם נקבה הוא דמדשבקי רבי יוסי לבר זוגיה ש"מ הדר ביה ואמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה ומדלא אמרי בי רב כרבי יוסי וכר"ש ש"מ דבי רב כרב סבירא להו דאמרי הלכה כר' יוסי דברייתא וכ"פ ר"י אלפס פרק הערל וגם הרמב"ן ז"ל בהלכות בכורות. ומה שהקשה והלא אינן ראויין ליכנס כלל אינה צריכה לפנים וכאמר אין ה"נ דאינן ראויין לנישואין לכתחלה ואנן שנישאו דיעבד קתני בכל דוכתא: המקדש אחת מן העריות עד ואין ראוי לעשות כן. בקידושין פרק האומר (דף ס"ז) וסוף ערכין:

י"ג אשת איש שפשטה ידה וכו'. בגיטין סוף המגרש (דף פ"ט) אמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דא"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ואמרו שם דשמואל פליג אדרב הונא וכי איתמר דרב המנונא דוקא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה ופסק רבינו כשמואל וכ"כ מן ההלכות, ויש מי שכתב שחוששין להא דרב הונא ואף אם נתקדשה שלא בפניו צריכה גט וכבר העלה הרשב"א ז"ל פרק התקבל כדעתו של רבינו. ובדין האשה שאמרה לבעלה גרשתני כתוב בהשגות. א"א אני אומר שאינה נאמנת וכו' וכדעתו סברו קצת מפרשים ז"ל אבל כבר הכריחו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בראיות שנאמנת היא אף להנשא ודעת הרמב"ן ז"ל שנוטלת כתובה ולא תוספת ובפי"ב מהלכות גירושין עיקרו של דין זה ושם יתבאר:

יד המקדש אחת מן השניות וכו'. השניות כבר נתבאר דינן פרק ראשון שהם מדבריהם, ואיסורי לאוין ואיסורי עשה ואע"פ שהן מן התורה קידושין תופסין בהן כפשט משנה שבפרק האומר בקידושין (דף ס"ו): וכן יבם שקידש צרת יבמה וכו'. כך היא עיקר הנוסחא בספרי רבינו ובקצתן כתוב צרת ערוה וט"ס הוא לפי שצרת ערוה היא אסורה אלא שלא במקום מצוה והיא בכרת ואין קידושין תופסין בה אלא צרת יבמה הוא פירושו שהאח שמת היו לו שתי נשים ונתייבמה האחת מהן וצרתה אסורה לשאר האחין בעשה שנאמר יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה וכן מבואר פ"א מהלכות יבום וכן השיב הרב ז"ל לחכמי לוני"ל שהקשו לו לפי שנזדמנה להם נוסחא שכתוב בה צרת ערוה וכן השיב לא עלי תלונותיכם כמו שאמרתם ולא על עצמכם אבל תלונתנו על הסופר ועל המגיה ונוסח דברינו הם וכן היבם שקידש צרת יבמה הרי אלו קידושין גמורים עכ"ל. ולא מנאה רבינו עם איסורי עשה לפי שאינה נמנית במצוה מיוחדת כמו האחרות ולזה הוצרך רבינו לפרוט אותה בכאן: חוץ מיבמה שנתקדשה וכו'. ביבמות פרק האשה רבה (דף צ"ב) א"ר יהודה אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה וכו' לא תהא בה הויה לזר ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי

קידושין גמורין ואין ראוי לעשות כן: **יג** *אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר [א]בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני. שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גירשתני [ו] נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין כל שלא בפניו מעיזה: **יד** המקדש אחת מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה. וכן יבם שקידש צרת יבמה. הרי זו מקודשת קידושין גמורין חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק. נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה כשאר חיובי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוה. ואף ע"פ שאסור לו לכנוס אחת

א טור שם סי' קנב סמג שם:

השגת הראב"ד

*אשת איש שפשטה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שאינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא להנשא וליטול (בה) כתובה:

יב ואין ראוי לעשות כן. כתב הרמ"ך לא ידעתי טעמא מאי ומנהגנו לקדש אף לכנוס עכ"ל. וכבר נתן הרב המגיד טעם לשבח:

המקדש

לחם משנה

י"ג אשת איש שפשטה ידה וכו'. כתב הרב ב"י ז"ל בס' אה"ע בסי' י"ז בשם ר' ירוחם אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט משני אם תשאר עם הראשון ודבריו אלו הם בנתיב כ"ב ותמוהים הם דאיך תשאר עם הראשון הא כיון דהיא נאמנת לומר שגרשה הוי מחזיר גרושתו לאחר שנשאת לאחר וצ"ע. ועל מה שתמה הרב ב"י ז"ל על מ"ש בסוף הלשון והוא לא ערער י"ל דאית ליה דמאי דאמרי' חזקה אין אשה מעיזה וכו' לא הוי לינשא לכתחלה כדסבר הראב"ד ז"ל דהוי היכא דלא ערער מותרת לו לגמרי ולהכי נקט לא ערער:

אשת איש שפשטה ידה וכו' כתב הראב"ד בהשגותיו אני אומר שאינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא לינשא [ולא] ליטול כתובה ויותר ביאר דבריו בהשגות בפי"ו מהלכות אישות שכתב שם בהשגות ואני אומר שלא אמרו נאמנת לינשא לכתחלה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קידושין או שמא אם נשאת לא תצא וכו' ע"כ. ויש לדעת הרי"ף ז"ל ד' סוגיות חולקות לכאורה והר"ן ז"ל הקשה רובם במקומם לדעתו ז"ל ואני באתי לתרצם. בהאשה שלום (דף קי"ד:) אמרו קטטה בינו לבינה ושלום בעולם יצאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת אמרו שם באומרת לבעלה גירשתני וכו' והקשו שם וליהמנה מדרב המנונא וכו' וקשה לדעת הראב"ד ז"ל משום הא דרב המנונא אינה נאמנת לינשא לכתחילה או נימא אם נשאת תצא לפי הפירוש האחר וא"כ שפיר קאמרה מתני' דאינה נאמנת. ויש לתרץ לדעתו דמדקאמר אינה נאמנת משמע דאפילו אם נשאת תצא ולכך פריך מדרב המנונא דאם נשאת לא תצא. ולפירוש האחר שפירש הראב"ד ז"ל דברי רב המנונא אם נשאת תצא פריך הכי דמדקאמר אינה נאמנת משמע דליכא נאמנות כלל ולא תופסין בה קידושין ואמאי ליתפסו בה קידושין כדרב המנונא. בפרק התקבל (דף ס"ד) דאמר גבי בעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת כהנו לי ואבד ממני א"ר יוחנן הוי דבר שבערוה וכו' והקשו שם וליהמנה לדידה מדרב המנונא וכו' וכבר הקשה שם הר"ן ז"ל כן ותירץ דהך וליהמנה לעיל קאי אמאי דקאמר דאין דבר שבערוה פחות משנים כלומר ואפילו אם נשאת תצא ומש"ה פרכינן וליהמנה מדרב המנונא לענין שלא תצא. ועדיין קשה לפירוש הראב"ד ז"ל שפירש בדרב המנונא דאם נשאת תצא דכבר כתבתי דב' פירושים כתב בה בפי"ו מהלכות אישות. ולהך פירושא לא מתיישבה כלל דליכא למימר דפריך דמדקאמר אין דבר שבערוה משמע דלא מהני כלל ולא תפסי בה קידושין ולהכי פריך ליתפסו בה קידושין מדרב המנונא דהא ודאי כיון דשני ה"מ לקולא אבל לחומרא לא משמע דאית ליה דתפסי בה קידושין דהיינו לחומרא דאל"כ נימא חזקה דשליח עושה שליחותו כו' אלא ודאי דתפסי בה קידושין וא"כ מאי פריך להך פירושא. וי"ל דהוה סבר המקשה דכיון דאיכא מאן דמסייעי לה אפילו לכתחלה להנשא מהימנא או לפחות דאם נשאת לא תצא וע"כ לא קאמר התם רב המנונא דלא מהימנא אלא לענין דתפסי בה קידושין משום דליכא מאן דמסייע לה אבל הכא דאיכא מאן דמסייע לה מהימנא אפילו להנשא או אם נשאת לא תצא ומשני דאדרבה משום הא גריעא דהיכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה. ויש מי שתירץ דהכי פריך ליהמנה מדרב המנונא כלומר הכא דאיכא חזקה דשליח ודרב המנונא להימנה לגמרי דנהי דחזקת שליח להודא לא מהני לקולא ודרב המנונא לחודא לא מהני אלא לענין דתפסי בה קידושין אבל היכא דאיכא תרווייהו כי הכא ליהמנה לגמרי. בפרק האשה שנתארמלה גבי אשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני וכו' גבי סיפא דקאמרה ואם משנשאת באו עדים לא תצא אמרו שם (דף כ"ג) הרי זו לא תצא דאיכא מאן דלא מתני לה אריא משום דאית ליה כרב המנונא. והשתא קשה לפירוש הראב"ד ז"ל שפירש בדרב המנונא דאם נשאת תצא אפילו אית ליה דרב המנונא לא מצי למיתני אריא דלא תצא. וי"ל דשאני התם דנשאת וא"כ באו עדים ובהא מודה רב המנונא דלא תצא ובכה"ג תירצו התוספות גבי מה שאמר התם ומר סבר שלא בפניו מעיזה וכו'. בפרק בתרא דנדרים גבי מתניתין דהשמים ביני לבינך איכא דמדמו לה להא דאמרה לבעלה גרשתני ואמרו שם דאפי' למשנה אחרונה הכא מהימנא משמע לכאורה דכי היכי דהתם נוטלת כתובה ה"נ נוטלת דלא כהראב"ד ז"ל כדהקשה שם הר"ן ז"ל אלא שי"ל לדעתו דמאי דמהני הכא לענין דתפסי בה קידושין או אם נשאת לא תצא הוי כי התם לענין יציאה ונטילת הכתובה דהתם לא מהני נאמנות אלא להיא דנטילת כתובה. אבל הכא דמהני לענין תפיסת הקידושין או דאם נשאת לא תצא מסתייע לן ולא נאמר דליהני לענין נטילת כתובה ג"כ:

יד חוץ מיבמה שנתקדשה וכו'. וא"ת כיון דרבינו פסק כשמואל דמספקא לן אי ללאו אתא או דלא תפסי בה קידושין הוא דאתא א"כ איך כתב בפרק ב' דהלכות יבום וחליצה גבי יבמה שנשאת לזר ואם נשאת לאחר ובעל לוקה וכהאי הא כיון דמספקא לן אי ללאו הוא דאתא אין מלקין על הספקות. וע"ק דממ"ש בפט"ו מהלכות איסורי ביאה דממזר לא הוי אלא מערוה משמע דיבמה נשאת לזר לא הוי ממזר וכיון דמספקא לן אי תפסי בה קידושין או לא הל"ל דהוי ספק ממזר דתפיסת קידושין תלוי בענין ממזרת וכדכתב רש"י בפ' החולץ (דף מ"ט:) גבי אביי דאית ליה שומרת יבם דהולד ממזר משום דמספקא ליה אי הוי כרב ולא תפסי בה קידושין. וי"ל דרבינו מפרש כפירוש התוס' בין במאי דקאמר מספקא ליה לשמואל אי ללאו לחודיה הוא דאתא או דלא תפסי קידושין נמי הוא דאתא אבל לעולם דאית ביה לאו ובין במאי דקאמרי דתפיסת קידושין

משנה למלך

ויאמרו שגירש ראשון וכנס שני: **ומ"מ** דינו של רבינו ז"ל דין אמת והכי איתא בירושלמי פרק חרש אשתו של חרש אפילו אמש תלוי אין בה לא אחר וקדשה תפסי בה קידושין גרשה מותרת לחזור לראשון ע"כ. והם כדברי רבינו דמשם למד דין זה והתימה מהרב המגיד ז"ל שהוא עצמו הביא הירושלמי הזה בפ"א מהלכות גירושין והיאך שכחו במקום הזה והראב"ד ז"ל אין ספק שנעלם ממנו הירושלמי הזה ודוק. (א"ה עיין לקמן פ"י מהלכות גירושין דין ד' שהאריך בזה הרב המחבר ועיין בתשובת מהרש"ך ח"א סימן ל' שתמה על הרמב"ם מדברי הירושלמי שהביא ה"ס כנזכר ודבריו תמוהים וכבר השיגו מהרימ"ט ח"א סימן י"ח יע"ש):

י"ג אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין כו' (*א"ה נסתפק הרמ"ז בספר עזרת נשים כ"י ס"ק ס' בארוסה שקידשה אביה קטנה והיא פשטה ידה וקבלה קידושין בפני ארוס שלה דדילמא לא אמר כן חזקה אלא כשהיא קידשה עצמה דבושה ממנו כיון שקבלה ממנו כסף קידושיה ונהנית מקידושיו או מסבלונותיו אבל בזאת נהנית ממנו מעיזה עכ"ל. והמעיין יראה בעיניו דבשלהי נדרים מבואר דטעמא דרב המנונא היינו משום דבמילתא דידע בה בעלה לא משקרא. ובפרק הגוזל קמא (דף ק"ז) אהא דאמרינן חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח פירש"י דהיינו משום דקיבל ממנו טובת הנאה והתוס' בפרק הניזקין (דף נ"א) דחו דבריו ופי' דהיינו משום דידע ביה דמשקר ובפ"ב דכתובות (דף י"ח) השוו התוספות חזקה דאין אדם מעיז לחזקה דאין אשה מעיזה יע"ש. וכיון שכן יראה דאף היכא דאביה קבל קידושיה אינה מעיזה והכי מוכח מתשובת הר"כ מהרא"נ ח"א ס"ס ח' יע"ש ודו"ק. וכ"ש לפי דברי הרא"ם דיהיב טעמא להך חזקה משום דאינה מפקעת עצמה בטענת שקר להיותה באיסור אשת איש כל ימיה כמבואר בפסקיו שלהי נדרים דפשיטא דאין לחלק כלל. וראיתי למהרש"ך ח"א (דף ר"ה) על אודות קטנה שהעידו עליה שקבל אביה קידושין בעדים ועמדה ונתקדשה לאחר שכתב דאפשר לדמות להאי דה"א שפשטה ידה כו'. ושם בגליון מצאתי כתוב מכ"י של מהר"א רוזאנים ז"ל וז"ל ואיני יודע מאי שייטיה דה"א שפשטה ידה כו' לכאן דהתם במקודשת גמורה בלי פקפוק ומטעמא דהוי כאומרת גרשתני אבל הכא דעקרה הקידושין ואומרת שלא נתקדשה מעולם ועדים מעידים על קידושי אביה אם יש מקום לחוש לעדים מה יועילנו מה שפשטה ידה וקבלה קידושין שהרי אינה אומרת שנתגרשה אלא שלא קבלה קידושין מעולם ועדים מכחישים לה ואינה נאמנת כנגדם עכ"ל. ועיין במ"ש מרן הב"י ס"ס מ"ט וז"ל

הגהות מיימוניות

[ו] דאמר רב המנונא כו' וכן פר"י דבכל דוכתא מקשה מדבריו ע"כ:

מגדל עוז

אשת איש שפשטה ידה עד מעיזה. פרק המגרש (דף פ"ט): כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שאינה נאמנת וכו': ואני אומר מחלוקת ישנה היא זו ורבותי נ"ע חולקים בה מדרב המנונא סוף גיטין (דף פ"ט) ומייתי לה בכמה מקומות בתלמוד ומקשי' מינה מכלל דהכי הלכתא וכן הסכים מורי הרשב"א ז"ל לדעת ר"מ ז"ל ושעומדים בשיטתו: המקדש אחת מן השניות עד קידושין גמורים. במסכת קידושין פרק האומר (דף ס"ו): חוץ מיבמה שנתקדשה לזר עד הרי זה מגרש בגט. ביבמות פרק האשה רבה (דף צ"ב):

אחת מכל אלו הרי זה מגרש בגט : **טו** המקדש כותית או שפחה אינן קידושין אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם הקידושין. וכן עכו"ם ועבד שקדשו בת ישראל אין קידושיהן קידושין. [א]ישראל מומר שקידש אף ע"פ שהוא עובד עכו"ם ברצונו הרי אלו קידושין גמורים וצריכה גט ממנו : **טז** * המקדש * אשה שחצייה שפחה וחצייה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה נגמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים. בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה הרי זו ספק קידושין לשניהם : **יז** ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה זו מי שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקידשה עבד עברי ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין הרי זו ספק קידושין : **יח** שכור שקידש [ו] קידושיו קידושין ואע"פ שנשתכר הרבה. ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין ומתיישבין בדבר זה : **יט** המקדש בפחות [ב]מפרוטה אינה מקודשת. קידשה באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות מפרוטה הרי זו מקודשת בספק וצריכה גט מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר. הא למדת שכל המקדש בשוה כסף אם היה באותה המדינה שוה פרוטה הרי

כסף משנה

טז המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין וכו'. כתב הר"ן על מ"ש רבינו המקדש אשה שחציה שפחה וכו' כקידושי קטנה שגדלה וכו' *ולמאי נצריכין להכי יהא כיון דמספקא לן אי גמרי קידושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להפטר ממנו ומה ענין זה לקטנה שגדלה ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קידושיה א"כ כשבא אחר וקידשה למה כתב שה"ז בספק קידושין וכבר השיגו הראב"ד. וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו ואומר דה"ק שאם בעל לאחר שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ובעל לאחר מכן שהיא מקודשת גמורה ואין זה כלום אלא דקטנה שגדלה ובעל לאחר זמן היינו טעמא דמקודשת גמורה היא לפי שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום כדאיתא בכתובות וביבמות אבל בחציה שפחה וחציה בת חורין כיון דתפסי בה קידושין וכשנשתחררה מספקא לן אי פקעי קידושי היכי נימא ידוע שאין קידושיה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן והוא ידע ולפיכך אין דברי הרמב"ם במקום הזה מחוורין עכ"ל. ול"נ דיש ליישב דאנן הכי קא אמרינן אדם יודע שאין קידושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה בת חורין ספוקי מספקא ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קידושין. ונראה ליישב דברי רבינו כשלא בעל וה"ק אע"פ שקידושין אלו איפליגו בהו אמוראי אם הוא מקודשת היינו דוקא לענין אם בא אחר וקידשה אבל לענין למקדש על ידיהם לד"ה עלו לו אותם קידושין ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים דקידושין הללו שיש בהן צד של תורה דהא לא שייך בקינו לא גריעי מקידושי קטנה שהם דרבנן וכשגדלה עלו לו אותם קידושין וא"צ לקדשה קידושין אחרים וה"נ דכוותה :

יט המקדש (אשה) בפחות מפרוטה וכו'. כתב הרמ"ך תימה למה לא כתב אם תופסין לסבלונות ובאיזה מקום הופסין וצ"ע ולקמן פ"ט כתב דין סבלונות מ"מ לא פי' כמו

*) [עיין בהר"ן בפ"ג דקידושין שיש בדבריו גמגום ותוספת בלשון רבינו] :

מגיד משנה

הכי לא תהיה אי ללאו הוא דאתא אי דלא תפסו בה קידושין הוא דאתא ושם אמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל :

טו המקדש כותית או שפחה וכו' מפורש במשנה בקידושין פרק האומר (דף ס"ו) ודין העכו"ם והעבד מפורש בהרבה מקומות ומסקנא בהחולץ (יבמות מ"ה) :

ישראל מומר שקידש אע"פ שהוא עובד וכו'. ביבמות פרק החולץ (יבמות מ"ז) בדין הגר אמרו בגמרא טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר הוא וקידושיו קידושין וזה מבואר. ומן הסוגיא שבפ"ק דיבמות (שם מ"ז) נ"ל שאפילו זרעו שהוליד משהמיר אם קידש אותו זרע ישראלית קידושיו קידושין ודוקא שהולידו מישראלית ואפילו מומרת אבל הולידו מן העובדת כו"ס אין חוששין לו שהרי אפילו ישראל גמור הבא על העובדת כו"ס והוליד ממנה בן אינו קרוי בנו אלא בנה וזה ברור :

טז המקדש אשה שחציה וכו'. בגיטין פרק השולח (דף מ"ג) נחלקו אמוראים חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אם קידושיה קידושין ופוסק רבינו כדברי האומר שהן קידושין ושפחה חרופה האמורה בתורה היא זו כמו שיתבאר בסמוך. עוד שם איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר ר"נ פקעי קידושי ראשון ר' זירא אר"נ גמרי קידושי ראשון א"ר זירא כוותיה דידי מסתברא דכתיב לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו ונדחית ראיה זו שם. והנראה מדברי רבינו שהוא פוסק כדברי האומר מקודשת שזו היא שפחה חרופה האמורה בתורה ופי' מקודשת אבל אינה כאשת איש שהרי אין בה מיתה וזה פשוט וכשנשתחררה דעתו לפי הנראה כמ"ד גמרי קידושי ראשון וא"כ הוא יש לתמוה היאך כתב בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה הרי זו ספק קידושין לשניהם דהא משמע דלמ"ד דגמרי קידושי ראשון כיון שנשתחררה נעשית אשת איש גמורה ומומתין על ידה וכמו שנזכר בסוגיא. על כן נ"ל בדעת רבינו שהוא פוסק בדין זה כשנשתחררה וחזרה ונתקדשה לאחר שהוא ספק והביאו לזה מה שאמרו שם למעלה מזה א"ר חסדא נתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתיבמת ללוי ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קידושין דראובן קידושין קידושי דשמעון לאו קידושין אי קידושי דשמעון קידושין קידושי דראובן לאו קידושין. וממימרא זו נראה דרב חסדא מספקא ליה אי אלו קידושין משניהם הלין וכבר כתב רבינו מימרא זו סוף פ"ו מהלכות יבום וחליצה וא"כ מ"ש ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים אינו מפני שיהו הראשונים קידושין גמורים אלא כל שבא עליה אחרי כן ביאתו עושה אותה אשת איש גמורה והרי זו כקטנה וכמו שכתבתי למעלה בפרק זה בדעת רבינו בדין הקטנה ומ"מ יש בקצת ספרי רבינו בא אחר וקדשה ואח"כ נשתחררה אבל ממ"ש סוף פ"ו מהלכות יבום נראה שהנוסחא הראשונה עיקר. ויש בהשגות בזה דברים ובכלל דברי יתבארו דבריהם :

יז ואי זו שפחה האמורה בתורה. משנה בכריתות הובאה שם פרק השולח (שם מ"ג) : ומי שחציו עבד וכו'. בעיא דלא איפשטא שם בפרק השולח :

יח שכור שקידש קידושיו קידושין ואע"פ וכו'. ברייתא בעירובין פרק הדר (דף ס"ה) שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה. עוד שם לא שאנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום ע"כ. ומפני שהוא בעריות החמורות ע"כ כתב רבינו ומתיישבין בדבר זה :

יט המקדש בפחות מפרוטה וכו'. משנה שם בהאיש מקדש (דף מ"ו) : קידשה באוכל או בכלי וכו'. בקידושין פ"ק (שם י"ב) אמר שמואל קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא ש"פ במדי ושם מבואר דקידושי ספק הן ופסק רבינו כמימרא זו וכן מבואר בהלכות. וכן דעת קצת הגאונים והרמב"ן והרשב"א וכתב

השגת הראב"ד

*המקדש אשה שחציה שפחה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה יש לו ב' פנים לא נודע מדבריו אם קטנה שגדלה גומרין קידושיה מן התורה אם לא אבל ממה שכתב למעלה נודע שהוא סבור שגומרין מן התורה ואמר שגם זו כמו כן קידושין גמורין מן התורה ואם כן קידושין גמורין מן התורה כי בא אחר וקידש אחר שנשתחררה למה אסרה על הראשון אלא אפילו לא בא אחר וקדשה קידושי הראשון אינם קידושין גמורין וצריך לחזור ולקדש כדי שתהיה לו לאשה גמורה עכ"ל :

א טור אה"ע סי' מד סמג עשין מח : ב טור שם סימן לא סמג שם :

משנה למלך

וז"ל וכתב בא"ח אם הוא טוען שלשם קידושין נתן סבלונות כו' והראה שדברי מהרש"ך שם כדברי הא"ח ודברי מהר"א רוזאניס הן הם דברי מרן שם. ומ"מ למדנו מדברי מהרש"ך ומהר"א רוזאניס דס"ל כדכתיבנא לעיל ודו"ק. ודע שכתב מהר"ר דוד ערמאה בביאורו בפרקין וז"ל ולכאורה היה נראה לחלק ג"כ בין ארוסה לנשואה דכיון שעדיין אין לה חיבה אין החזקה גדולה כ"כ אלא שלא מצאתי מי שחולק ויש להחמיר כו' ע"כ. והדבר ברור דמעיקר הדין מקודשת לשני וכן מבואר בתשובת הרשב"א סי' תקס"ח. גם הטעם שכתב משום חיבה לא ידעתי מנ"ל :

יט המקדש בפחות מפרוטה אינה מקודשת כו'. משנה בפ"ק דקידושין. ובגמרא (דף י"ב.) ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא יתיב ר"ח וקא מפער ליה אי אית ביה שוה פרוטה כו' א"ל רבנן לר"ח הא איכא סהדי באידית דידעי דבההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה השתא מיהא ליתנהו קמן וכתב הר"ן דהיינו לומר דנפק קלא דאיכא סהדי באידית דידעי דאית בה שוה פרוטה וקלא דלא איתחזק הוא דלאו איתחזק אפילו ר"ח מודה דחיישינן ליה כדאיתא בס"פ המגרש אלא ודאי קלא דלא איתחזק הוא כו' ואביי ורבא היינו טעמייהו משום דס"ל דאע"ג דבעלמא לא חיישינן לקלא דלא איתחזק היינו לאחזוקי כולה מילתא משום קלא כגון יצא שמה מקודשת דכיון דאיסי בחזקת פנויה קיימא לא חיישינן

לחם משנה

קידושין לא חליא בממזרת ומפרשינן הא דאביי בגוונא אחרינא יעויין שם בפרק החולץ בד"ה הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה וכו' :

טז המקדש אשה שחציה שפחה וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל ומ"מ יש בקצת ספרי רבינו וכו' קשה דהך גירסא אין לה מובן כלל דמה נפשך אי אחרי שחרור פקעי קידושין א"כ אינך לא קידושי ראשון ולא קידושי שני ואי לא פקעי אם כן מקודשת היא לראשון ואמאי הם ספק קידושין בגט ראשון לבד שגי וא"כ איך כתב ה"ה ז"ל שממה שכתב בפרק ו' מהלכות יבום משמע דהראשונה עיקר הא היא ודאי מינה ובה אין לה מובן כלל וצ"ע :

יט הא למדת שכל המקדש בשוה כסף אם היה באותה מדינה. דקדק מכאן הרב המגיד ז"ל שאפילו ידוע ששוה פרוטה במקום אחר אין לך אלא מקומו וטעמו מדכתב רבינו באותה מדינה וזהו שכתב וכן מורה לשון רבינו אבל הטור בסימן ל"א דקדק בהפך ממאי דכתב רבינו דבתבשיל וירק כיון דאינו יכול להגיעו לאותו מקום אינה

מגדל עוז

המקדש כותית או שפחה עד אין קידושיה קידושין. פרק האומר (דף ס"ו) : ישראל מומר שקידש עד וצריכה גט ממנו. במסכת בכורות סוף פרק עד כמה (דף ל') וביבמות סוף פרק החולץ (דף מ"ז) ובסנהדרין ס"פ נגמר הדין וכ"כ רש"י בתשובה ורשב"א ז"ל במוקי יבמות שלו דאע"פ שחטא ישראל הוא : המקדש אשה שחציה שפחה עד ה"ז ספק קידושין : כתב הראב"ד ז"ל דבר זה יש לו שני פנים כו' כדי שתהיה לו לאשה גמורה עכ"ל : ואני אומר כבר כתבתי והוכחתי למעלה בקידושי קטנה שגדלה דמיירי כשנבעלה לאחר שגדלה וכמו שביאר בפי"א מהלכות גירושין דהוו להו קידושין דאורייתא וממנה תבין למשוחררת זאת כי בזה נסתלקו כל תרעומות מעל ר"מ ז"ל וכי בא אחר וקדשה נמי ומפורשת היא זאת ההלכה עם דין שתהא חרופה שכלל בה בגיטין פרק השולח סוף גמרא מתניתין דמי שחציו עבד וחציו בן חורין ולכך סמכן זו לזו לגלות מקום מוצאן וטעמן : שכור שקידש קידושיו קידושין עד ומתיישבין בדבר זה. דבר זה עיקרו במסכת עירובין פרק הדר (דף ס"ה) ומביא אותה בכמה מקומות ברמיזה : המקדש בפחות מפרוטה אינה מקודשת. פרק קמא דקידושין (דף י"ב) ופ' האיש מקדש (דף מ"ו) : קידשה באוכל וכו' עד קידושי ספק. הכל פ"ק דקידושין :

הגהות מיימוניות

*) [כתב הטור שם על לשון זה של הרמב"ם ז"ל וא"א ז"ל אמר דהוו קידושין גמורים וצריכה גט ומיהו הבא עליה אינו חייב מיתה כמו על שאר אשת איש אלא חייב אשם ע"כ] : [ו] פרק הדר הכי איתא לענין מקח וממכר ע"כ :

הרי אלו קידושי ודאי ואם אינו שוה פרוטה הרי אלו קידושי [ח] ספק. *יראה לי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היו שוה פרוטה באותו המקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שוה פרוטה ודבר של טעם הוא זה וראוי לסמוך עליו: **כ** המקדשא (אשה) בפחות מפרוטה או שקידש שתי נשים בפרוטה אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכן אינה מקודשת. וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר שהגדיל אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלחן שהיו קידושין פסולין: **כא** המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא כיון שרצתה לזרוק לה קידושיה וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך הצירה או לתוך שדה שלה הרי זו מקודשת. היתה עומדת ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת ברשות שהיא של שניהן וזרק לה קידושיה מדעתה ולא הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קידושי ספק. ואפילו אמרה לו הנח קידושין על מקום זה ואותו המקום של שניהם הרי אלו קידושי ספק

א טור שם סי' לה סמג שם:

מגיד משנה

[illegible] הרשב"א דמשמע שאפילו ידוע שש"פ בודאי במדי אינן אלא קידושי ספק **שאין לך** בכסף אלא מקומו ושעתו וכן מורה לשון רבינו וכן נראה מדברי התוספות **וכ"כ** הרמב"ן ז"ל: יראה לי שאם קידש וכו'. זו סברת רבינו בטעם נכון וכתב עליו הרמב"ן ז"ל והדברים נראים ומתקבלים ויש חולקים:

כ המקדש אשה בפחות משוה פרוטה וכו'. משנה בהאיש מקדש (שם נ') קרוב ללשון רבינו:

כא המקדש את האשה בכסף וכו'. בגיטין פרק הזורק (דף ע"ז) מתבאר במשנה ואע"פ שבגט בעינן שתהיה עומדת בצד חצרה כנזכר פ"ה מהלכות גירושין זהו דוקא בגט מפני שחוב הוא לה כמ"ש רבינו שם וכן מתבאר במציעא (דף י"א) כנזכר בהלכות בפרק הזורק: היתה עומדת ברשות הבעל וכו'. שם מתבאר במשנה: היתה עומדת ברשות של שניהם וזרק לה קידושין וכו'. זה לא נתבאר שם לענין גירושין אבל יצא לרבינו מהבעיא שהיא פ"ק

כסף משנה

כמו שפירשו רבותי ז"ל עכ"ל ואיני רואה טעם בהג"ה זו: **יראה לי** שאם קדש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכו'. כתב מהרי"ק בשורש פ"ד דדוקא תבשיל או ירק שאינו יכול להגיע למקום היוקר בשום צד ע"י שום תיקון אבל תאנה אפילו לחה מ"מ יכול ליבשה בחמה ולהגיעה למקום היוקר ושם תשוה פרוטה:

כ המקדש את האשה בכסף או בשטר וכו' או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה ה"ז מקודשת. לכאורה נראה מדברי רבינו דלתוך חצרה מקודשת אפילו אינה משתמרת ואינה עומדת בצדה ואע"ג דלענין מתנה כתב בפ"ד מהלכות זכיה דבחצר שאינה משתמרת בעינן שיהא עומד בצד חצרו אפשר דקידושין עדיפי ממתנה וכן הם דברי הרב המגיד שם. ויותר נראה לומר שקיצר פה וסמך על מה שכתב בהלכות זכיה:

היו

לחם משנה

אינה מקודשת משמע דאם יכול להגיעו לאותו מקום הוי מקודשת ודאי כיון דטעמא הוא משום דבעי לאמטויי למקום אחר· אבל לפירוש ר"י דטעמא לא הוי אלא משום גזירה דדילמא איכא כאן א' ממדי ויטעה ויאמר כיון דבמקומו שוה פרוטה ואינה מקודשת אתי למימר דמאן דמקדש בפרוטה אינה מקודשת ודאי דלא הוי מקודשת מן התורה. ולי נראה דאין זו קושיא על הרב המגיד ז"ל דאע"ג דאית ליה לרבינו דטעמא הוי משום דבעי לאמטויי להתם מ"מ כיון דבכאן אינו שוה אין לך אלא מקומו ושעתו ולעולם הוי ספק מקודשת ולא נאמר דהוי מקודשת ודאית אלא כשהוא שוה באותה מדינה וכמו שדקדק הרב המגיד ז"ל. וא"ת לדעת רבינו דמחלק בין תבשיל וירק לשאר מילי כשהקשו בגמרא (דף י"ב) לשמואל ממתני' דב"ה דבפרוטה ובשוה פרוטה דמשמע דבעינן שוה פרוטה אמאי לא תירצו דהתם איירי בדבר שאינו יכול להתקיים. וי"ל דניחא ליה לאוקמי מתניתין בכל מילי. והא איכא עובדא בגמרא בפירקא קמא דקידושין (דף י"ג) ההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא ולא הזכירו רבינו אע"ג דהלכה כאביי ורבא וכדפרשו רבנן מהיא משפחה דסורא כדאמר התם ומכל מקום לא הזכירו רבינו משום דההוא דינא לא בעינא לה אלא כדלית לן מילתא דשמואל אבל אנן דאית לן מילתא דשמואל דמקודשת בפחות משוה פרוטה בין יצא הקול דיש עדים דשוה פרוטה בין דלא יצא הקול חיישינן דלפחות משוה פרוטה נמי חיישינן. ועל כן יש לתמוה על הרמ"ה שכתב דין זה הטור בשמו בסימן ל"א ומשמע שם דפסק כאביי ורבא דהיכא דיצא הקול חיישינן כדאמרו שם והא איכא סהדי באידית והוא מפרש כפירוש התוספות דר"ל דיצא הקול דאיכא עדים ולכך כתב אלא אפילו יצא הקול וכו' חיישינן להו אבל לא אסרינן לה וכו' זה נראה דעתו שם. וקשה עליו טובא דכיון דהוא פסק כשמואל כדכתב הטור ז"ל לעיל מיניה וכתב הרמ"ה אם ילדה משני ולא גירש ראשון הולד כשר דנהי דחיישינן לקידושי ראשון להצריכה גט להוציאה משני אבל לא לפסול הולד ממנו. וא"כ כיון דפסק כשמואל וכו' בכל גווני חיישינן לה אפילו דליכא ש"פ ומאי האי דכתב ולא שרינן לה אפילו העדים רחוקים וכו' בלאו הכי לא שרינן לה. וכן מ"ש אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או קרוב וכו' דלעולם אסרינן לה משום דחיישינן שמא ש"פ במדי כדכתיבנא. ויש לתרץ לזה עם קושיא אחרת דאיכא בהא דשמואל דאמר חיישינן שמא ש"פ וכו' דקשה ליה ממתניתין דהאיש מקדש דאמרה המקדש שתי נשים בש"פ או אשה בפחות מש"פ דאף ע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת ואמאי ניחוש שמא ש"פ במדי וליכא למימר דהא מתני' אינה מקודשת קידושי ודאי אבל מ"מ קידושי ספק הוו כי היכי דתירצו בהא מתני' דפרוטה ובש"פ דהקשו מינה לשמואל ואמרו הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק וכה"ג ודאי מיתרצא ההיא מתניתין דאמרה האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו דקאמרה מתני' אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואי לאו אינה מקודשת דע"כ צ"ל לשמואל דהיינו אינה מקודשת ודאי אלא ספק וכ"כ רבינו לקמן בפ"ה. דבשלמא בהני מתניתין איכא לתרוצי הכי אבל בהא משום דשלח סבלונות לא תלי למימר הכי דאם כן משמע דאם היה שולח סבלונות שלא מחמת קידושין הראשונים הוה מקודשת ודאית ואינו דסבלונות לא הוי אלא מדרבנן דחוששין לסבלונות מהא גמר וא"כ ע"כ מתני' מין אינה מקודשת כלל קאמר ואי הוה שולח לה סבלונות שלא מחמת קידושין הראשונים מקודשת מדרבנן אבל השתא אינה מקודשת כלל וא"כ תיקשי לשמואל דאמר דאפילו דליכא ש"פ הוי ספק מקודשת. והרמ"ה עצמו נראה דכיון לתרץ קושיא זו שכתב הטור בשמו בפירוש ה"ס אחר שכתב דין זה דשלח סבלונות וז"ל וכתב הרמ"ה ודוקא דקדיש בכספא אבל קדיש במידי אחרינא דיקיר וזילא אפילו אין בו ש"פ חיישינן משמע דאית ליה לתרוצי הך קושיא דהך מתני' דקאמרה בפחות מש"פ היינו שקידשה במטבע והוא פחות מש"פ ובדידיה לא שייך לומר חיישינן שמא ש"פ וכו' ואע"ג דכשהקשו בגמרא ממתניתין דפ"ק דאמר בש"פ לא תירצו כן י"ל דשאני מתני' דפ"ק דקאמרה בפרוטה ובש"פ דמשמע דמאי דקאמר בש"פ לא הוי מטבע אלא מידי אחרינא דיקיר וזיל ולכך הוצרכו לתרץ שם דקידושי ספק אבל בהא מתני' דלא הזכיר פרוטה מתרץ לה הרמ"ה בכה"ג. ונראה דלזה כיון רבינו לקמן שכתב דין זה המקדש בפחות מפרוטה ולא כתב בפחות מש"פ כמתני' משום דאית ליה דקדשה במטבע כדכתיבנא וא"כ עם זה נוכל לתרץ קושיתינו שהקשינו על הרמ"ה דאע"ג דלא קי"ל כשמואל פסק הוא כאביי ורבא דאהני לן דינייהו היכא דקדש בכספא ובהא איירי הרמ"ה במה דכתב אי קדיש במידי דלא ידעינן השתא וכו' דבה לא שייך הא דשמואל ולכך הוצרך לומר דכיון דקי"ל כאביי ורבא היכא דיצא הקול דקדשה במטבע פחות מפרוטה ויצא קול דיש עדים דהוה ש"פ חיישינן ואם אין כוונתו של הרמ"ה זאת לא מצאתי מקום ליישב דבריו דאם נאמר דס"ל כרבינו ואיירי בתבשיל וירק דלא חיישינן להו אם ש"פ במקום אחר זה א"א להרמ"ה מדכתב הולד כשר ע"כ סבר כדברי הר"י דטעמא לא הוי אלא משום גזירה כדכתיבנא והפסול לא הוי אלא מדרבנן דלרבינו הוי ספק ממזר כיון דהפסול מד"ת וכ"כ שם הרב ב"י ז"ל דהרמ"ה סבר כדברי ר"י ולר"י כתבו הפוסקים ז"ל דלא שאני ליה בין דבר המתקיים לאינו מתקיים דלפי טעמו אין לחלק א"כ ע"כ צריכים אנו לפרש דבריו כדכתיבנא. ורבינו אע"פ דשני ליה האי דאביי ורבא להיכא דקדיש בכספא כדכתיבנא לא חשש לכותבו כיון דבגוונא דמייתי ליה בגמרא לא אהני לן דפסקינן כשמואל ואין דרכו להביא מה שלא נזכר בדברי הגמ'. עוד ראיתי מי שהקשה על הרמ"ה ז"ל דכתב דהולד כשר בהא דשמואל כדאמרי' בגמרא דהוו פרשי רבנן מהיא משפחה ולא משום דס"ל כשמואל הא אפילו אית להו כשמואל הולד כשר. וי"ל דמ"מ פגום מיהא הוי ולכך היה ראוי שיפרשו מינה א"כ היא גופא קאמר לא משום דאית להו כשמואל דהא דשמואל לא תליא בהא דאפילו לשמואל הולד כשר אלא משום אביי ורבא ועל דברי הרב ב"י ז"ל שכתב דהרמ"ה פסק כר"ח ובקש למצוא לו טעם יש לתמוה טובא דאיך אפשר לומר כן והלא בהדיא כתב הוא דחיישינן לקול עדים והיינו דאביי ורבא דר"ח עדי בצד אסתן ותיאסר ודימה להאי דר' חנינא וקשה הוא בעיני:

כא או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה. רבינו לא כתב חצר המשתמרת וכבר תמה הרב ב"י ז"ל ותירץ דסמך על מ"ש שם ויש לי גמגום על תירוץ זה דשם שדה אינה משתמרת וכדכתב שם בהלכות זכיה ומתנה אבל בחצר שאינה משתמרת כגון שדהו **והורכבו וכו':**

רז.

משנה למלך

חיישינן אבל הכא דפשטה ידה וקבלה קידושין אלא דלא ידעינן אי אית בהו שוה פרוטה אפילו בקלא דלא איתחזק חיישינן. עוד כתב הר"ן בשם הרא"ה דההוא קלא מקמי נשואין הוה דאי לאחר שנתארסה לא חיישינן לה כו' יע"ש. ומהריב"ל בח"ג סימן נ"ח הקשה דכיון דמשום דפשטה ידה חיישינן אף לקלא דלא איתחזק א"כ אף לקלא דבתר קידושין ניחוש. ומהרימ"ט בח"א סימן נ"ב כתב על דברי מהריב"ל ואיני רואה מקום לספק בזה דהרא"ה נתן טעם לדבריו לומר דלא עדיף הא דפשטה ידה מקלא דאיתחזק בעלמא דבתר קידושין לא חיישינן ליה כו' יע"ש. ונראה בעיני דקושיית מהריב"ל במקומה עומדת ולא יגהה מזור הרב ז"ל דעיקר קושיית מהריב"ל הכי הוי דלמה כתב הרא"ה דלא"א לאוקומי עובדא דגמרא בקלא דאחר אירוסין משום דהוי קלא דבתר אירוסין ולא חיישינן לה לו היכי דלדבריו אפילו כי הוי קלא דלא איתחזק ולא הו"ל לחוש לה משום מלתא דפשטה ידה וקבלה חוששין. א"כ נוקמי בקלא דבתר אירוסין ואיתחזק ואע"פ דבעלמא לא חיישינן הכא דע"כ פשטה ידה חוששין והרב ז"ל כנראה שהרגיש בזה כתב דפשטה ידה עם קלא דלא פסיק הוי כקלא דאיתחזק ור"ל דסוף סוף אין כאן תוספת כקלא דבתר נשואין מה שפשטה ידה דהכל הולך בקלא דבתר נשואין שאין חוששים לו. **ואם** קבלה נקבל אבל אין טעם לדברים אלו ואין להם עיקר ומי שקל בפלס קלא דפשטה עם קלא **דאיתחזק** ויש מקום להאריך בזה ודברי מהריב"ל אין בהם נפתל ועקש ודברי הרב צ"ע. (*א"ה ודע דנסתפק הרב המחבר

הגהות מיימוניות

[ח] כך פר"ח ושאר רבוותא ודלא כה"ג שפסקו דלא קי"ל כשמואל דאמר חיישינן שמא שוה פרוטה במדי ועיין בסימן י"ט וסימן כ': * [הטור סימן ל"א הביא לשון זה של הרב וכתב ז"ל ולפי דבריו אם ידוע ששוה פרוטה בשום מקום מקודשת מן התורה. אבל ר"י ז"ל כתב שאפילו ידיע ששוה פרוטה בשום מקום לא הוו קידושי ודאי ולעולם הוו קידושי ספק אפילו [illegible] מתקיימת להוליכו למקום ששוה פרוטה וכך הוא מסקנת א"א ז"ל עכ"ל:

ספק: **כב** היו עומדים ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם וזרק לה קידושיה. קרוב לו אינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת. מחצה על מחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לו ואבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו ספק מקודשת. כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותן והיא אינה יכולה זה הוא קרוב לו. היא יכולה לשמור אותן והוא אינו יכול זהו קרוב לה. שניהן יכולין לשמור אותן או שניהן אין יכולים לשמור אותן זה הוא מחצה על מחצה:

פרק חמישי

א המקדש בדבר שהוא אסור אבהנאה כגון חמץ בפסח או בשר בחלב וכיוצא בהן משאר איסורי הנאה אינה מקודשת. ואפילו היה אסור *בהנאה מדבריהם

היתה

א טור אה"ע סי' כח סמג עשין מח: *[הכס"מ חולק בזה עיין בטור שם]:

מגיד משנה

פ"ק דקידושין (דף ח') וכבר נזכרה בפרק זה והיא על הברייתא ששנו שם אמרה לו תנאו על גבי הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת בעי רב ביבי סלע של שניהם מהו תיקו ופירושה שאע"פ שבמקח וממכר אין חצר של שניהם קונה מזה לזה כנזכר פרק ד' מהלכות מכירה בקידושין יש לחוש שמא הוא מחיל לה זכותו כיון שכבר יש לי חלק בהם. ונראה דבגירושין אינה מתגרשת ברשות של שניהם ואפילו ספק מגורשת אינה ויש לדקדק בזה ויתבאר שם בהלכות גירושין:

כב היו עומדין ברה"ר וכו' עד סוף הפרק. מבואר בהזורק (גיטין ע"ח) בהיקש הקידושין לגירושין ובהלכות גירושין יתבאר דעת רבינו באלו הדינין ופירושו בגמרא ומה שהשוה רבינו כאן ובגירושין רשות שאינו של שניהם לרה"ר הוא מפני שהן מוקשין לענין מכירה כדאיתא בהמוכר את הספינה והקשו שם ובהרבה מקומות מגט למקח וממכר בענין הרשויות:

פ"ה א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה כגון חמץ בפסח או בשר וכו'. במשנה בהאיש מקדש (קידושין נ"ז) ומ"ש רבינו ואפילו היה אסור מדבריהם כו'. למדו מאיסור החמץ בשעה ששית שמפורש בפסחים בפ"ב (דף כ"א) שאפילו בזמן שאיסורו מדבריהם אינה מקודשת והוא הדין לשאר דברים. וכבר תירצו המפרשים ז"ל הסוגיא שהיא גבי חולין שנשחטו בעזרה בסוף האיש מקדש

דף

כסף משנה

כב היו עומדים בר"ה או ברשות שאינה של שניהם וכו'. כתב הרב המגיד שהטעם מפני שהם מוקשים לענין מכירה כדאיתא בפרק הספינה (בתרא פ"ה) אבל הר"ן תמה על רבינו מפני שהוא ז"ל כתב בפי"ז מהלכות גזילה שאין ארבע אמות קונות בר"ה אלא בסימטא: ומ"ש כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותם וכו'. מבואר שהוא כרבי יוחנן בפרק הזורק (גיטין ע"ח) ומשמע דס"ל דרב ור"י פליגי לענין דינא והלכה כר"י דקי"ל כוותיה לגבי רב ועוד דבגמרא תניא כוותיה דר"י ובפ"ה מהלכות גירושין יתבאר:

פ"ה א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה וכו' ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם וכו'. מדברי ה"ה נראה דלדעת רבינו בכל איסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת אפילו אין בהם שום צד דאורייתא וכ"נ מדברי הטור שהבין כן בדברי רבינו ואין נ"ל כן משום דאי הוה ס"ל לרבינו הכי ה"ל לסתום ולכתוב ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם ולמה לו לפרש ולומר כגון חמץ בשעה ששית ומדכתב הכי משמע לי דהיינו לומר דדוקא איסור דרבנן כי האי דהוי חמץ דאורייתא ושעות דרבנן וה"ה לשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקידושיו וכן משמע מדברי הר"ן שזו היא דעת רבינו:

משנה למלך

המחבר ז"ל במקדש באתרוג דאינו שוה פרוטה ובשביל מצותו שוה מהו וכבר הובאו דבריו הנמצאים בס' בני חיי סימן מ' יע"ש וזו אחת מן ההלכות שנגנבו או נאבדו):

פ"ה א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ב מהלכות שחיטה ד"ה ומ"ש). משנה בפרק האיש מקדש ודין איסורי הנאה של דבריהם מפורש פרק כל שעה כמ"ש ה"ה ז"ל. ונסתפקתי הגע עצמך שהיתה האשה חולה והיתה מסוכנת דשרו לה איסורים אלו וכן אם היא חולה שאין בו סכנה וקדשה באיסורי הנאה של דבריהם למ"ד דכל איסורים דרבנן הותרו בחולה אף שאין בו סכנה אם עבר וקדשה מהו. מי אמרינן דטעמא דהמקדש באיסורי הנאה דאינה מקודשת הוא משום דמה שנתן לה אינו מועיל לה כלום שהרי אינה יכולה ליהנות ממנו ולפי זה אם היתה חולה בענין שיכולה ליהנות הויא מקודשת. או דילמא טעמא דאינה מקודשת הוא משום דלמקדש אינו שוה כלום ונמצא שלא נתן לה פרוטה ולפי זה אם היתה חולה אינה מקודשת דנהי דלדידה שרי מ"מ המקדש לא נתן לה כלום כיון דלדידיה אסור בהנאה ועוד היה אפשר לומר דטעמא דאינה מקודשת הוא משום דכיון דאיסורי הנאה נינהו וכשמקדש נמצא שנהנה בהם ומש"ה אמרו דאינה מקודשת לפי שאסור ליהנות מאיסורי ערלה ודכוותיה ולפ"ז אף אם היתה חולה אינה מקודשת: (*א"ה עיין בדברי הר"ן ס"פ האיש מקדש ובמ"ש עליו הרב המחבר בפירקין דין ז' ד"ה אלא ועיין מ"ש לקמן בסמוך): **וראיתי** נרש"י בפ"ד דע"ז (דף נ"ד) הכא דאמרינן דערלה וכלאי הכרם אם מכרן וקידש בדמיהם מקודשת כתב וז"ל דלא מתפסי באיסורא וממונא הוא אע"ג דאיהו אסור לאיתהנויי מינייהו מיהו הויה הנאה מטיא ליה ע"י ערלה אבל איהי לאו מערלה קא מטיא לה ודוקא קידושי אשה אבל איתהנויי מינייהו מדרבנן אסור עכ"ל. והנה סברת רש"י היא דכל חליפי איסורי הנאה אסורים בחליפין בהנאה מדרבנן למחליף אבל לאדם אחר לא. וכבר ביאר כל זה רש"י ז"ל בפ"ק דחולין (דף ד') יע"ש. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפט"ז מהלכות מכירה). וא"כ יש להוכיח מדברי רש"י הללו דכל היכא דלדידה ש"ס אף דלגבי דידיה נמצא שלא נתן לה כלום הויא מקודשת דהא חליפי איסורי הנאה אסורים בהנאה למקדש ונמצא דלא נתן לה כלום ואפ"ה הויא מקודשת משום דאיהי מותרת ליהנות בחליפין. וכ"כ הר"ן בספ"ב דקידושין דלרש"י היינו טעמא דמקודשת אף ע"פ שהיו הדמים אסורים למקדש משום דכיון שהיא מותרת ליהנות בהם וקנאתן מחמתו מקודשת דומיא דמקדש בגזל דאחרים למאן דאית ליה סתם גזילה יאוש בעלים הוא דאע"ג דיאוש כדי לא קני וכל זמן שהוא בידו אינו קנוי לו אפ"ה כיון שקנאתו היא בנתינתו מקודשת וה"נ הנאה הבאה לה מחמתו היא עכ"ל. וכן נמי יש להוכיח מדברי רש"י הללו דאין לומר דטעמא דהמקדש באיסורי הנאה הוא משום דנהנה מהם במה שמקדשה דא"כ כי נמי שרו לדידה בחליפין מאי הוי הרי נהנה הוא במה שמקדשה. א"ו עיקר הטעם הוא משום דכיון דאיסורי הנאה נינהו נמצא שאינו מועיל לה כלום שהרי אסורה ליהנות בהם ונמצא שלא לקחה כלום ומש"ה כל היכא דלדידה שרי ליהנות אף דלדידיה אסור בהנאה מקודשת:

אך יש לדקדק במה שסיים רש"י וכתב ודוקא קידושי אשה וכו' דמה הוקשה לו עד שהוצרך לחלק בין קידושי אשה לשאר הנאות. דאם כוונתו להקשות דהיאך הותר לו לקדשה כיון שנהנה המקדש בקידושין ומש"ה הוצרך לתרץ דהנאת הקידושין שאני אבל שאר הנאות אסירי. לא ידעתי מי דחקו לחלק בין הנאת קידושין לשאר הנאות דלעולם דלכתחילה אסור לקדש בחליפי איסורי הנאה משום דנהנה בחליפין והכא דיעבד קאמר דאי עבר וקדשה אף שהוא נהנה מקודשת דהא ע"כ הא דתנן מכרן וקידש בדמיהם מקודשת דיעבד הוא דפשיטא דלכתחילה אינו יכול למכור איסורי הנאה. וא"כ אימא דכשם דחלוקת מכרם הוא בדיעבד ה"נ חלוקת וקידש בדמיהם הוא בדיעבד ולעולם דאסור לקדש באיסורי הנאה:

והנראה אגלי בכוונת דברי רש"י ז"ל הוא דס"ל דכי היכי דחליפי איסורי הנאה אסורים בהנאה למחליף ה"נ אם עבר והחליף החליפין בדבר אחר אסור ליהנות מאותו דבר דחליפי חליפין נמי אסורין למחליף ועי"ז הוקשה לו דאי חליפי איסורי הנאה אסורין למחליף היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם קידושין לפי שנמצא שנהנה בחליפי חליפין דאיסורי הנאה. ותירץ דשאני קידושי אשה כלומר דבהנאת קידושי אשה לא החמירו כל כך ולא אסרו ליקח מהנך דמים אלא כגון כלים ופירות שהוא דבר הניכר ונראה א"נ גבי קידושי אשה התירו משום פריה ורביה וב' הטעמים הללו כתבו אותם התוספות והרא"ש שם ספ"ב דקידושין יע"ש. אלא דלפ"ז נמצא דלרש"י ז"ל שרי לכתחילה לקדש בחליפי איסורי הנאה לפי שלא גזרו בחליפין שיהיו אסורין בהנאה בי אם בשאר הנאות ולא בהנאת קידושין. אך דבר זה אינו מתיישב כלל דהא בפ"ס דנדרים (דף מ"ז) אמרינן ת"ש המקדש בערלה כו' מכרן וקידש בדמיהם מקודשת ודחו ה"נ לכתחילה הוא דלא ואי עבד הרי דס"ל לתלמודא דמאי דתנן מכרן וקידש הוא בדיעבד דוקא ואין חילוק בין קידושין לשאר הנאות. וראיתי להתוספות שם שכתבו דכוונת הת"ש הוא שרצה להוכיח דשרי לאתהנויי בחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם הקידושין ודחו ה"נ לכתחילה כו' כלומר אכתי איבעי ליה אם מותר לכתחילה או דוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דע"י הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה דוקא בקידושין הוא שלא תקנו חכמים להפקיע הקידושין דכיון שהוא אשתו הוא הייב ליהנות ממנה אבל שאר הנאות אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחילופיהן קרינן ביה ע"כ: (*א"ה עיין במ"ש הרשב"א בחידושיו לנדרים ע"ד התוס' הנזכר). הרי לך הדבר מבואר בדברי התוס' דס"ל דאף דלכתחילה אסור לקדש בחליפי איסורי הנאה מ"מ אם עבר וקידש שרי ליהנות ממנה ע"י אותם הקידושין ואע"ג דבעלמא חליפי חליפין נמי אסורין בהנאה הכא גבי קידושי אשה התירו. וא"כ אף אנו נאמר לדעת רש"י ז"ל דמה שחילק בין קידושין לשאר הנאות אינו אלא להנאה הנמשכת אחר הקידושין מחמת הקידושין דבעלמא דאם עבר ומכר חליפי איסורי הנאה אסור ליהנות מחליפי חליפין והכא גבי קידושי ואשה אם עבר וקידש שרי ליהנות ממנה או משום פ"ו או משום דדוקא אם לקח כלי בדמי חליפים אסור ליהנות

מן

לחם משנה

כב היו עומדים בר"ה כו'. כאן דליכא דינא דד' אמות דאין ד' אמות קונות אלא בסימטא או בשדה הפקר כדכתב שם בפי"ז מהלכות גזילה ולכך בעי הכא דינא דיכול לשומרו או אינו יכול לשומרו אבל בסימטא או מקום דמהני דינא דארבע אמות ודאי דמדין ארבע אמות קני דסמך על מה שכתב על זה בהלכות גירושין כי היכי דסמך על דינים אחרים שהזכיר שם בהשאלת מקום ולא הזכירן כאן. וה"ה בקש למצוא טעם למה רבינו דימה הא דיכול לשומרו או אינו יכול לשומרו ברשות שאינו של שניהם לר"ה דבגמרא לא הוזכר דין זה אלא גבי ר"ה. וכתב הטעם מפני שהם מוקשים לענין מכירה. והרב ב"י כתב אחר שכתב דברי ה"ה אבל הר"ן תמה על רבינו וכו'. ודבריו תמוהים דנראה מדבריו דמאי דקשיא ליה להר"ן תירץ ה"ה ולא דמי הא להא דלהר"ן לא קשיא כלל למה השוה רשות שאינו של שניהם לר"ה לענין אינו יכול לשומרו או יכול לשומרו דודאי הא לא קשיא וכמו שתירץ ה"ה אלא קשיא ליה למה בהלכות גירושין כתב הדין דארבע אמות גבי ר"ה דבר"ה ליכא דינא דארבע אמות ובזה לא תירץ כלל ה"ה ולא הוקשה לה"ה מר"ה וכמ"ש הב"י ז"ל ומה שהשוה ר"ה לרשות שאינו של שניהם דאדרבא בהפך הוקשה לו למה השוה רשות שאינו של שניהם לר"ה להך עניינא דאינו יכול לשומרו ולזה תירץ מה שתירץ. אבל קושיית הר"ן אינה ענין לדברי הרב המגיד:

פ"ה א המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה אינה מקודשת וכו'. כתב ה"ה וכן הסכים הרמב"ן ז"ל שבכל איסורי הנאה וכו'. לכאורה משמע דהרמב"ן ג"כ ס"ל דאפילו חמץ בשעה ששית שאסור מדבריהם אינה מקודשת וכו' והוא ז"ל כתב בספר המלחמות דחמץ בשעה ו' מקודשת ודלא כרש"י דמפרש משש שעות ולמעלה מתחלת ו' ולא מסוף ו' וחמץ דרבנן בשעות דאורייתא או חמץ דאורייתא בשעות דרבנן אינה מקודשת אבל חמץ דרבנן בשעות דרבנן מקודשת לכך נראה לומר דמ"ש ה"ה וכן הסכים וכו' הוא לענין ה"ה לשאר דברים דקאמר קודם הוא ז"ל אמר למעלה דנלמוד מן החמץ לשאר דברים וכן הסכים הרמב"ן דנלמוד משם לשאר דברים אבל לא לענין חמץ דרבנן בשעות דרבנן דבהא לא הסכים הרמב"ן ז"ל. ואני דוחק עצמי בכך מפני המובן מדברי ה"ה לכאורה דסובר לפי דברי רבינו דבאיסור הנאה דדבריהם אינה מקודשת אפילו חמץ דרבנן ושעות דרבנן וכן הבין הרב ב"י בספר כ"מ אבל אם נפרש דברי ה"ה דסובר בדברי רבינו דבעינן חמץ דאורייתא ושעות דרבנן ומ"ש שלמדו מאיסור החמץ בשעה ששית שאפילו בזמן שאיסורו וכו' ר"ל כיון דאמרו שם דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא אינה מקודשת כפירוש שפירשו התוס' המקדש משש שעות שר"ל מסוף שש א"כ ה"ה שעות דרבנן וחמץ דאורייתא וז"ש מפרש שם שאפילו בזמן וכו' כלומר נלמוד בסס"ד בחמץ דרבנן בשעות דאורייתא ובכי הא אתי וכן הסכים הרמב"ן ז"ל כפשוטו דקאי לכל מאי דכתב לעיל:

קדשה

מגדל עוז

היו עומדים בר"ה עד סוף הפרק. במסכת גיטין סוף פרק הזורק (דף ע"ח):

פ"ה המקדש בדבר שהוא אסור עד איסורי הנאה אינה מקודשת. פרק האיש מקדש (דף נ"ו):

ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם עד י"ד אינה מקודשת. בפסחים פרק כל שעה (דף כ"א):

אין הכלי לפי שהוא דבר הניכר ונראה אבל הנאה הנמשכת מהקידושין אינו ניכר ונראה . אבל לעולם דלכתחילה אסור לקדש בחליפי איסורי הנאה לפי שבאותה שעה שמקדשה הרי נהנה מהחליפין . ודע שדברי רש"י הללו הביאום התוס' בפ"ק דחולין (דף ד') וראיתי להרש"ל בחידושיו שפירשם כאשר כתבתי והרב חידושי הלכות הביא דברי מהרש"ל ולא נתקררה דעתו בהם ולא ידעתי למה :

וראיתי להרא"ש בספ"ב דקידושין שכתב וז"ל ומה שחילק רש"י בין כלים ופירות ובין קידושי אשה כו' נ"ל שלא היה צריך לזה דקידושי אשה נמי לא שרי לכתחילה לקדושי בדמי ערלה אלא אם בדיעבד קידש בדמיהם מקודשת וכן פירות וכלים נמי אסור לקנות מדרבנן מדמי ערלה דאע"פ דאיסורי הנאה לא תפסי דמיהן גזרו רבנן שלא יהנה מהחליפין גזירה אטו עצמם אבל אם בדיעבד לקח בדמי איסורי הנאה פירות וכלים בחליפי חליפין לא גזור רבנן ע"כ . וכפי הנראה דהבין הרא"ש בדעת רש"י דמה שרצה לחלק הוא בעיקר הקידושין דלמאי שרי לקדש בחליפי איסורי הנאה ולזה הקשה דמי הגיד לו לרש"י דשרי לקדש . אך לפי מה שכתבנו לא כיון רש"י על הקידושין עצמם אלא על ההנאה הנמשכת אחר הקידושין דלמאי הותרה דס"ל דחליפי חליפין נמי אסורים בהנאה . ואין להקשות לזה מההיא דנחלקו רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבנן בפ"ד דע"ז (דף נ"ד) דחד אמר חליפין אסורים חליפי חליפין מותרין וח"א אפילו חליפי חליפין נמי אסורים הרי דאף בע"ז התמורה איכא מ"ד דחליפי חליפין מותרים וא"כ אין יתכן דבשאר איסורי הנאה נאמר דחליפי חליפין יהיו אסורים משום דהתם לא נחלקו אלא בכ"ח דאמרו שאם עשאם חליפין אסורים אם עשאם חליפי חליפין בזה הוא דנחלקו . אבל בשאר הדברים כולהו ס"ל דחליפי חליפין נמי אסורים . אך מדברי התוס' בפ"ב דקידושין (דף נ"ח) נראה דס"ל דמה שנחלקו הוא בכל חליפי חליפין דע"ז ואיכא מאן דשרי וסוגיא דע"ז מוכחא כן דהרי מאן דאסר הוא משום דכתיב והיית חרם כמוהו ומאן דשרי היינו משום דכתיב הוא ופשטא דקרא לא מיירי בכ"ח . ומיהו י"ל דלא נחלקו אלא אם אסורים מדאורייתא ואסורים לכל העולם או לא אבל לעולם דמדרבנן אסירי למחליף דלא גרעא ע"ז משאר איסורי הנאה דקי"ל דאף חליפי חליפין אסורים למחליף : ודע דסברת הרא"ש דאית ליה דחליפי חליפין מותרים היא סברת הר"ן ז"ל בנדרים בפרק השותפין וכמו שיראה הרואה שם . ולפי דעתם הפשטן הוה ס"ל דכי היכי דחליפין אסורים ה"נ חליפי חליפין ודחו דלעולם חליפי חליפין אסורים אבל אם עבר ונהנה והחליפם בדבר אחר שרי דחליפי חליפין מותרין . ודע שיש בדברי רש"י שם בנדרים ט"ס במ"ש ה"נ דלכתחילה לא ימכור כו' ונראה דצריך לגרוס ה"נ דלכתחילה לא יקדש . ולפי דבריו נראה דס"ל דהפשטן הבין דלכתחילה יכול לקדש ומש"ה הכריח דע"כ החליפין מותרים דאי אסורים היכי מקדש ודחו דלעולם לכתחילה אסור לקדש ואם קידש מאי דעבד עבד . ולענין ההנאה הנמשכת אחר הקידושין דשריא אף שהוא לכתחילה לא ביאר שם דעתו וסמך על מ"ש במסכת ע"ז . וא"ת כיון דלדעת רש"י והתוספות לפי האמת צריכין אנו לחלק בין קידושין לשאר הנאות א"כ מאי דוחקיה דתלמודא לומר דמאי דתנן וקידש הוא בדיעבד אימא דאף לכתחילה שרי משום דשאני קידושין משאר הנאות . ובשלמא להרא"ש והר"ן ניחא דס"ל דאין הפרש בין קידושין לשאר הנאות אך לרש"י והתוס' קשה . וי"ל דדוקא היכא דעבר וקידש אלא שמן הדין היה ראוי להפקיע הקידושין ולומר שיחזור ויקדשנה ולא יהנה מאותם הקידושין בזה הוא דמחלקינן בין קידושין לשאר הנאות ולא רצו לספקיע הקידושין ולא גזרו באותה הנאה הנמשכת . אבל בבא לקדש לכתחילה פשיטא דגזרו שלא יקדש משום דנהנה מחליפי איסורי הנאה ולא שייך בזה לחלק בין קידושין לשאר הנאות . (*א"ה מכאן מוכח דס"ל להרב המחבר דהא דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה מיהא אסור וכן הוא דעת מהר"ם די בוטון בתשובה . אבל הרב כנה"ג י"ד ס"ס כ"ח חולק בזה יע"ש . ואי קשיא לך על מה שצידד הרב המחבר לעיל דאפשר דטעמא דאינה מקודשת לפי שאסור ליהנות כו' דהא מצוה קעביד ולאו ליהנות ניתנו (ועיין בתשובת הר"ן סימן כ"ד ונ"ד קידושי אשה נד מצוה יש בהן אע"ג דאיכא לא מיפקדא אפריה ורביה הביא דבריו מרן הב"י יו"ד סימן רכ"ח) . ותו קשה דבפרק המביא תניין (דף כ') אמרינן כתבו על איסורי הנאה כשר ואם כדברי הרב המחבר כי היכי דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת לפי שאסור ליהנות כו' ה"נ הוה לן למימר דאם כתב הגט על איסורי הנאה דאינה מגורשת שכן נהנה . גם התוס' שם ע"ב ד"ה בכתובת קעקע כתבו וז"ל ואפילו הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרינן לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מתהני באיסורי הנאה ע"כ . ועיין בתשובת הרשב"א סימן תר"ג ויתיישבו לך דברי הרב המחבר ז"ל ודו"ק . גם בתוס' ע"ז (דף ס"ב) ד"ה בדמיהן מבואר דטעמא דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת לאו משום דלית בהו שוה פרוטה אלא משום דאסור מן התורה ליהנות בהם יע"ש) :

ודע דבריש פרק השוכר את הפועל תנן התם דהשוכר את הפועל לעשות ביין נסך שכרו אסור . והקשו בגמרא דהא ערלה וכלאי הכרם אסורים בהנאה ותנן מכרם וקידש בדמיהן מקודשת . והקשה הרא"ש דלפי סברת רש"י דלכתחילה אסור ליהנות מחליפי איסורי הנאה מאי קשיא ליה הא אמרינן דלכתחילה אסור ליהנות ותירץ דמשמע ליה דאסור בין לדידיה ובין לאחרים כמו יין נסך הלכך פריך לאחריני אמאי אסור מ"ם מחליפי ערלה שרו לאחרים כדאשכחן בהדיא גבי תמן של עורלי עבירה ע"כ . ונראה מדבריו שהסברת דשרי לאחריני הוא מהסיא דתמן וא"כ לא ידעתי למה הביאו בגמרא ההיא דמכרם וקידש בדמיהם לא היה להם להביא אלא ההיא דתמן . ולפי דעתי דאין צורך להביא דהמן להכריח דשרו לאחריני דמגופא דמתניתין דמכרם וקידש בדמיהם מקודשת יש להוכיח דשרו לאחריני דאי לא אמאי מקודשת הא אינה נהנית בקידושין אלו . ורש"י עצמו כשכתב הדין דלמחליף אסור ליהנות כתב דלאשה שרי והוכרח לומר דלאשה שרי משום דאם לא היו מותרים בהנאה החליפין לאשה לא היינו שונים הרי זו מקודשת . עוד תירץ הרא"ש לאחר שכתב דאף דחליפין אסורין בהנאה חליפי חליפין שרו דשכרו אסור דע"ז משמע ליה דאף חליפי השכר אסורים ולכן פריך ממכרם וקידש בדמיהם דמקודשת אלמא דחליפי חליפין שרו ע"כ . והנה מה שהכריחו בגמרא ממשנה זו דחליפי חליפין שרו הוא משום דאם היו אסורים היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם הקידושין :

וראיתי להתוס' בר"ס השוכר את הפועל (דף ס"ב) ד"ה והתנן שהקשו תימה לפי מה שפי' בקונטרס כו' מאי קא פריך הא דקאמר אסור במתניתין היינו דוקא לפועל שאסורים הם כמו למוכר דוקא . ותירצו דאסור דמתניתין משמע לכ"ע . עוד הקשו מיהו תימה מאי קאי פריך שאני התם דהיינו בדיעבד כדמוכח בנדרים אבל לכתחילה אסור ומתניתין לכתחילה איירי י"ל דאסור דמתני' משמע ליה אפילו בדיעבד ע"כ . ולא הבינותי קושייתם זו האחרונה דמאחר שתירצו דאסור דמתניתין לכ"ע משמע שפיר קא מקשה מהסיא דאם מכרם דע"כ לאחריני שרו דאי לא אמאי הויא מקודשת הרי אסורה היא ליהנות בחליפין אלו ונמצא שלא קבלה שוה פרוטה ומאי דאמרינן דהוי בדיעבד הוא דוקא לענין עיקר הקידושין דלא שרי לקדש לכתחילה בחילופי איסורי הנאה לפי שנמצא בנהנה בחליפי איסורי הנאה אבל לעולם דלדידה שרי לכתחילה ליהנות מהחליפין אלו דאי לא פשיטא דלא היתה מקודשת שהרי לא נתן לה דבר שתהנה בו . והתוספות בפ"ק דחולין (דף ד') ד"ה מותר לאחר שנשאו ונתנו בסברת רש"י והביאו ההיא דמכרם הקשו דמאי פריך בע"ז הא לכתחילה אסור ליהנות ותירצו דמשמע ליה שכרו אסור גם לאחרים כמו יין נסך עצמו ולהכי פריך שפיר דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך אמאי מקודשת כיון דגם היא אסורה ליהנות ע"כ . הרי שהקשו הקושיא האחרונה שהקשו שם בע"ז ונחה דעתם במה שתירצו שם בע"ז לקושייתם הראשונה ומטעם שכתבנו :

וראיתי להרא"ש ז"ל שם בנדרים דפי' פי' מהודש בהלכה אהא דבעו למיפשט מהאומר לאשתו קונם שאני נהנית ליך כו' ודחה רבא דילמא לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד דהא דאיבעיא לן אם חליפין אסורים היינו אם לכתחילה אסור להחליפן וליהנות מן הדמים אבל אם החליפן בדיעבד הדמים מותרים והכא בדיעבד קאמר כו' . עוד כתב עלה דהביא דבעינן למיפשט מדתנן מכרם וקידש בדמיהם מקודשת אלמא חליפי שרו דאי אסורי לא יהיב לה מידי ומשני ה"נ כיון דמכרם בדיעבד שרו דמיה . והנה מפשט דברי הרא"ש הללו נראה דהבעיא היא אם אסור לכתחילה להחליף איסורי הנאה וליהנות בדמיהם אך פשיטא ליה דאם החליפן שהדמים מותרים . והדבר הוא תמוה בעיני דהא פשיטא דכל

איסורי הנאה אסור להחליפן וליהנות בדמיהם ולא הוה צריך תלמודא ללמוד דין זה ממאי דתנן מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת דהא מדאיצטריך רחמנא למישרי בנבלה מכירה ש"מ דבשאר איסורין אסור לכתחילה. (*א"ה עיין סברת ריא"ז שהביא הרב המחבר פ"ה מהלכות יסודי התורה). ועוד דאי שרי להחליף א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח ואמאי תנן שהגוזל פטור מהתשלומין וכבר נתבאר כל זה בדברי התוס' והר"ן שם ובמקום אחר נאריך בזה בעזה"י. ועיין במ"ש הריטב"א בחידושיו לקידושין אמתניתין דמכרם וקידש בדמיהם שהביא הסוגיא דנדרים יע"ש : הכלל העולה ממ"ש הוא שיש להוכיח מדברי רש"י ז"ל דכל דבר שאסור בהנאה למקדש כיון דלמקדשת שריא הויא מקודשת דבתר דידה אזלינן . ולפי זה נפשט בעיין שאם היתה האשה חולה חולי שיש בו סכנה וקידשה באיסורי הנאה או אם היתה חולה חולי שאין בו סכנה וקדשה באיסורי הנאה של דבריהם דאף דלגבי המקדש איסורי הנאה נינהו ואינו שוה כלום כיון דהאשה מותר ליהנות בהם הרי זו מקודשת . אלא שנראה שיש לדון כדבר שהרי רש"י ז"ל הוכרח לחלק בין קידושי אשה לשאר הנאות וכבר נתבאר לעיל דטעמיה דרש"י הוא משום כיון דאסור בהנאה למקדש נמצא דהאשה זו אסורה היא למקדש ואינו יכול ליהנות ממנה שנמצא שנהנה בדמים של איסור . והרא"ש ג"כ שחולק עם רש"י מ"מ מודה שאם היה הדין בענגא דחליפי חליפין אסורים שהיה אסור ליהנות ממנה אלא דס"ל דבכל איסורי הנאה חליפי חליפין מותרים וא"כ מן הדין מותר ליהנות ממנה אם קדשה בחליפי איסורי הנאה לפי שנמצאת שהאשה חליפי חליפין . ולפ"ז לא מיבעיא אם קדשה באיסור הנאה דאורייתא דודאי אסור ליהנות ממנה לפי שהאשה הוי חליפי איסורי הנאה דלכ"ע אסורים בהנאה אלא אפילו אם קדשה באיסורי הנאה דדבריהם אסור ליהנות ממנה דאפשר דכשם דחליפי איסורי הנאה דאורייתא אסורים בהנאה ה"ה בחליפי איסורי הנאה של דבריהם . אך עדיין יש לדון בזה דאפשר דלא דחליפי איסורי הנאה אסורים הוא דוקא במה שאיסורו דבר תורה אבל לא במה שאיסורו מדברי סופרים וטעם גדול יש כדבר שהרי הא דחליפין אסורים הוא מדרבנן וכמבואר ואפשר דלא גזרו אלא באיסור תורה כי היכי דלא ליעביד איסור תורה וכמ"ש הרא"ש ז"ל אבל באיסורי הנאה דרבנן לא גזרו וכעת לא מצאתי דין זה מבואר : ועוד נראה לי דאף דנימא דחליפי איסורי הנאה דרבנן נמי אסורים מ"מ הכא גבי קידושין שרי . שהרי נרש"י דאית ליה דחליפי חליפין אסורים אפ"ה אית ליה דיש לחלק בין קידושין לשאר הנאות וא"כ אף אנו נאמר בחליפין דיש לחלק בין קידושין לשאר הנאות . וכל הטענות שכתבו התוספות והרא"ש בכוונת דברי רש"י במה שרצה לחלק בין קידושין לשאר הנאות שייכי נמי בנדון דידן . אם הטעם משום דכפריס ורביה לא גזרו רבנן ואם הטעם משום דהנאת האשה אינו ניכר ונראה גם בנ"ד שייכי טענות אלו . ואף דאליבא דהרא"ש ליתנהו להנהו טעמי . מ"מ אפשר שיודה בהם אלא דלדידיה במקום שאמרם רש"י אין צורך בהם אבל בנ"ד יודה הרא"ש . אך נראה דע"כ לא הוכרחנו לומר חילוקים אלו אלא מכח מתניתין דתנן מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת והוקשה לרש"י שהרי אשה זו היא חליפי איסורי הנאה ומש"ה הוצרך לחלק בין קידושין לשאר הנאות . אבל להרא"ש דמתניתין אתיא כפשטה מנא לן לבדות חילוקים מלבנו . וא"כ להרא"ש אם חליפי איסורי הנאה דרבנן אסורים אם קדשה באיסורי הנאה דרבנן אף שהיתה חולה צריך להזור ולקדשה כדי שלא יתהנה מאיסורי הנאה . ומיהו לרש"י שחילק בין קידושין לשאר הנאות נראה לי דאף אם קדשה באיסורי הנאה דאורייתא וכגון דהמתקדשת היתה מסוכנת דשריא ליהנות ממנו דאין צורך להזור ולקדשה . דהא חליפי איסורי הנאה אין איסורם כי אם מדרבנן ואיכא למימר דמשום פריה ורביה לא גזרו אי נמי דלא אסרו אלא כגון כסות וכלים שהוא דבר הנראה וניכר . ודע שכל מה שכתבנו לעיל לחלק בין סברת רש"י והרא"ש הוא דוקא לענין אם צריך לחזור ולקדשה אך לכ"ע היא מקודשת גמורה ואם בא אחר וקדשה לא תפסי בה קידושין . שהרי כבר הוכחנו דלדעת רש"י כל היכא דלדידה שריא לה ומותרת ליהנות ממה שקבלה בעד קידושין אף דלגבי המקדש אינו שוה כלום דבתר דידה אזלינן והויא מקודשת גמורה ובזה מודה הרא"ש לרש"י . וא"כ בנדון דידן נמי פשיטא דהויא מקודשת גמורה כיון דלדידה שרי אלא דאכתי היה נראה לומר דנהי שהיא מקודשת מ"מ היכי הותר ליהנות ממנה והרי נמצא שנהנה בחליפי איסורי הנאה בזה הוא שכתבנו דלרש"י הנאה זו מותרת ואינו צריך לחזור ולקדשה משום דשאני קידושין משאר הנאות ולהרא"ש צריך לחזור ולקדשה : ולענין הלכה נ"ל דאינו צריך לחזור ולקדשה שהרי אפילו להרא"ש איסור זה הוא מדרבנן דוקא דהא חליפי איסורי הנאה מדאורייתא שרו אלא דרבנן גזרו וכיון שכן בדין זה דיש מחלוקת דלרש"י שרי אזלינן לקולא כדין כל ספיקא דרבנן דאזלינן לקולא . זאת ועוד דזה שכתבנו דחליפי איסורי הנאה אסור מגדולי הראשונים חולקים בזה וסבירא להו דשרו לגמרי וכמ"ש הר"ן בפ"ק דחולין בשם הרמב"ן וכ"כ רבינו בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות דין י"ו שהדמים מותרים וכ"כ הריטב"א פ"ק דקידושין אמתני' דמכרן וקידש בדמיהן ודחה סברת רש"י בב' ידים יע"ש וא"כ פשיטא דאזלינן לקולא . וכ"ת נהי שכתבנו דלסברת הרמב"ן ודעמיה יש להקל בנ"ד דאין צורך שיחזור ויקדשנה משום דחליפי איסורי הנאה מותרים . אך עדיין י"ל דלדידהו בנ"ד אינה מקודשת משום דדוקא לסברת רש"י ודעמיה דאית להו דחליפי איסורי הנאה אסורים וא"כ קשיא להו מתניתין דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת לתרץ זה הוכרחו לומר דכיון דלדידה שרו בהנאה אף דלדידיה אסירי הויא מקודשת . אך לסברת החולקים מתני' אתיא כפשטה ומש"ה מקודשת דאף לדידיה הדמים מותרים בהנאה וא"כ אפשר דס"ל דטעמא דהמקדש באיסורי הנאה דאינה מקודשת הוא משום דכיון דהמקדש אסור ליהנות מהם נמצא שלא נתן לה כלום דבתר דידיה נמי אזלינן דבעינן שיתן לה שוה פרוטה . ולפי זה בנ"ד נהי דאיהי שריא ליהנות מאיסורים אלו מ"מ כיון דהמקדש אסור בהנאתם אינה מקודשת לפי שלא נתן לה ש"פ . אך נ"ל שדין זה הוא מוכרח מהכל שהרי הר"ן בספ"ב דקידושין הביא ראיה לסברת רש"י מההיא דהמקדש בגזל כו' וכמ"ש לעיל והסיא דגזל הוא דין פשוט שלא נחלק בו אדם מעולם . ועוד שכל החולקים עם רש"י לא ראיתי לשום אחד מהם שסתר סברתו מטעם דכיון דלמקדש אסורים הדמים בהנאה אמאי תנן דמקודשת . אלמא דבסברא זו דס"ל לרש"י דכיון דהאשה מותרת בהנאת הדמים מש"ה מקודשת הכל מודים בה אלא שחלקו עליו מטעם אחר וכמו שנתבאר בדבריהם :

אך עדיין לבי מהסס בדין זה שרצינו ללמוד מדברי רש"י דאפשר דמה שהותר לחולה דבר האסור אינו סיבה שנאמר שתתקדש בהם . דאפשר דלא חשיב ממון אלא מה שהוא שוה לכל אך דברים האסורים דלא שוו כי אם לחולה אפשר דלא חשיב ממון כלל כדי שתתקדש בהם ומה שאוכלת אותם לא חשיבא הנאה . אך אם באנו ללמוד מדברי רש"י ז"ל יש ללמוד דמי שאסר עליו איזה דבר בקונם ולא הזכיר אכילה דקי"ל דאסור בהנאתו וקידש באותו דבר דאף דלמקדש אינו שוה כלום דהא איסורי הנאה נינהו מ"מ כיון דהאשה מותרת בהנאת אותו דבר מתקדשת בהם משום דבתר דידה אזלינן וכמ"ש רש"י . וכ"ת בדין זה אין אנו צריכין לסברת רש"י דאף דנימא דבתר דידיה נמי אזלינן מ"מ חשיב ממון מה שנותן לה משום דאי בעי מתשיל על נדריה והותר לו הא ליתא שטעם זה דאי בעי מתשיל אינו מעלה ומוריד כלל בענין זה דקידושין וכמ"ש הרשב"א בתשובה סימן קכ"ב : שוב האיר ה' את עיני וראיתי להריטב"א בחידושיו פ"ב דקידושין אמתניתין דהמקדש בערלה שכתב וז"ל דאף ע"ג דחולה שאין בו סכנה מותר באיסורין שלא כדרך הנאתן מ"מ אסור הוא לה למוכרה לחולה זה וליטול דמים ממנה תדע דאפילו כדרך הנאתם מותרת בחולה שיש בו סכנה ואפ"ה אסור למוכרה לו בדמים דא"כ נמצא נהנה באיסורי הנאה של תורה אלא ודאי דאסור למוכרם וכיון שכן לא חשיב ממונא כלל ואפילו היא חולה שראויה ליהנות בה אינה מקודשת דלאו ממונא יהיב לה אלא א"כ אומר לה הרי את מקודשת לי בהנאה הנאה שיש ליך שנתתי לך דבר שתתרפא בו ויש בהנאה הנאה ש"פ עכ"ל . והנה הדבר מבואר דהריטב"א חולק בסברת רש"י ז"ל וס"ל דכיון דהמקדש אסור למכור איסורי הנאה אף דהמתקדשת שריא בהו אינה מקודשת משום דבתר דידיה נמי אזלינן ולאו ממונא יהיב לה . וליכא למימר דטעמיה דהריטב"א הוא משום דמה שהותר לחולה דברים האסורים אינו סיבה שתתקדש בהם משום דלא חשיב ממון אלא מה ששוה לכל וכמו שכבר צידדנו לעיל . שהרי המעיין בדברי הריטב"א יראה דטעמו אינו אלא לפי שהמקדש לא נתן לה כלום . וא"ת איך יתכן דהריטב"א ז"ל יאמר דאזלינן בתר דידיה ואע"כ דלדידה שוה לא יועיל והרי המקדש בגזל אחר יאוש מקודשת ואע"ג דהתם יאוש לא קני משום דהוי שינוי רשות ביד האשה הרי

ואע"ג

(דף כ"ח תוספות שם) שנראה שהיא קשה על זה הדין וכן הסכים הרמב"ן ז"ל שבכל איסורי הנאה אינה מקודשת :

ב עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו וכו'. במשנה הנזכרת. ודין עכו"ם מבואר בסוגיא : המקדש בפרש של עגלי עכו"ם וכו'. מימרא במסכת ע"ז פרק אין מעמידין (דף לד) אבל המקדש בפרש שור וכו' שם :

ג המקדש בפירות שביעית וכו'. דין פירות שביעית מתבאר מן המשנה (דף נח) ומפורש שם בגמרא. ודין אפר פרה ומים שמילאן לעשות מי נדה שנינו שם המקדש במי חטאת ובאפר פרה הרי זו מקודשת ובגמרא הקשו ולמיגהו הנוטל שכר לדון וכו' להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ותירץ אביי לא קשיא כאן בשכר הבאה ומילוי כאן בשכר הזאה וקידוש ופירושו לדעת רבינו אע"פי שאינו יכול ליטול שכר להזות ולקדש יכול הוא ליטול שכר הבאה ומילוי לפיכך כשהוא מקדש בגוף המים והאפר הרי היא נהנת מהם שיכולה ליטול פרוטה ממי שהוא צריך להם מחמת טורח הבאה ומילוי וכ"כ מפי' ר"ח ז"ל. ובהשגות אמר אברהם דוקא בשכר הבאת האפר והמים או בשכר מילוי המים עכ"ל. והוא מפרש שאינו מקדשה בגוף האפר והמים אלא בשכר. וכבר הכריע הרשב"א ז"ל בדעת רבינו : המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי וכו'. במשנה שם מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה ופסק כר' יהודה וכן מבואר בגמ' :

ד קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה וכו'. מחלוקת במשנה (דף נ"ב) ופסקו הלכה בגמרא (דף נ"ד) כן כהן

מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית מיום י"ד אינה מקודשת : ב עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו מקודשת חוץ מעכו"ם שאם קידש בדמיה אינה מקודשת מפני שדמי עכו"ם אסורין בהנאה כמוה. המקדש בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת שהכל מעכו"ם אסור בהנאה שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. אבל המקדש בפרש שור הנסקל הרי זו מקודשת אע"פ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור : ג * המקדש בפירות שביעית או באפר פרה אדומה או במים שמילאן לעשותן מי נדה הרי זו מקודשת. המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי זו מקודשת. והוא ישלם קרן וחומש להקדש ויביא אשמו כדין כל מועל בשגגה. ואם קידש בו אשה במזיד אינה מקודשת : ד קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת. לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר במעשר

השגת הראב"ד

*המקדש בפירות וכו' : כתב הראב"ד ז"ל דוקא בשכר הבאת האפר והמים או מילוי המים עכ"ל :

לחם משנה

ד קידשה במעשר שני כו'. פסק כר"מ (דף נ"ב:) דאמר בין בשוגג בין במזיד לא קידש דאמר מעשר ממון גבוה הוא. ושם בגמרא (דף נ"ד:) הקשו ממתניתין דמשך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן סלע ומשתכר בסלע מפני * שמעשר שני שלו מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר' יהודה משמע דהך מתניתא ליתא אליבא דר"מ דקיי"ל כותיה וא"כ קשה איך פסקה הוא בה' מעשר שני פ"ח שכתב שם הלוקח פירות של סלע בכסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים הרי זה מפרים עליהם סלע בלבד שנאמר ונתן הכסף וקם לו וכו'. ועוד הדברים שם כמעורבים שלבסוף כתב שנאמר ונתן הכסף וכו' והיינו כר"מ וכתב לשון המשנה שהוא כר' יהודה וצ"ע. ופירוש המשנה כפירוש אחר מרמ"י ז"ל כמבואר שם וכן פירשו בתוס' המשנה במעשר שני וכבר עמד על זה בעל ספר כ"מ ע"ש : קידשה במעשר שני וכו'. בגמרא פרק האיש מקדש (דף נ"ד:) אמרו דברייתא דקאמרה דמעשר נתן במתנה לא מכחת לה אליבא דר"מ אלא שניתן לו בטבלו וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמו ואם כן תימה על רבינו שפסק כרבי מאיר ופסק כאן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו איך כתב בהלכות מעשר שני פ"ג לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם כן נתן לו הטבל כו'. וכבר עמד על זה הרב בעל כסף משנה שם בהלכות מעשר שני ותירץ בשם הר"י קורקוס

*) כן גירסת רש"י אבל בגמרא ומעשר

משנה למלך

דאע"ג דאיהו לא נתן לה כלום כיון שקנתה היא ממתנו מתקדשת כמו שהביא הר"ן ז"ל ראיה זו לסברת רש"י. וי"ל דאי מהך דגזל ל"ק כלל שהרי כתב ה"ה בפירקין דין ז' שלא דהך דינא דהמקדש בגזל וז"ל הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה וכיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה ע"כ. הרי לך הדבר מבואר שכפי דברי ה"ה הללו יש חילוק בין הביא דגזל להביא דרש"י והריטב"א ז"ל. דהך דרש"י והריטב"א הטיבה אשר תמנע שתתקדש שהיא לפי שהדמים או האיסורים הם אסורים בהנאה למקדש אף לאחר שבאו ליד האשה עדיין אותה טיבה במקומה עומדת שהרי לעולם אסור המקדש בהנאת אותם דברים. אך בהביא דגזל שהסיבה אשר תמנע שתתקדש הוא לפי שאינו שלו מבוס דיאוש כדי לא קני כיון שקנאתו היא בשינוי רשות אף הוא קונה אותה. שוב ראיתי להריטב"א בחידושיו (דף נב) אהביא דאמרינן התם לית דתם להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים היא שכתב כדברי ה"ה והאריך עוד שם בטעם הדבר יע"ש : ודע דבפרק קמא דקידושין (דף ז) אמרינן בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או דלמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא. ונתבאר שם כדברי התוספות דבתר נותן דקאמר להו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא ואי בתר נותן אזלינן הוה בעי שתי פרוטות כאילו הבנים בעצמם היו מקדשים. אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דשמא אין להוש אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה. והנה מדברים הללו יש סמך לסברת רש"י ז"ל דלעולם לא אזלינן בתר מקדש אלא בתר המתקדשת אלא דהתם נסתפקו בגמרא אי אזלינן בתר האב שהוא המקבל או בתר הבנות שהם המתקדשות. אך מדברי תוס' רי"ד שם בסוגיא נראה שמקיים גירסת הגמרא דאמרינן בתר נותן ועיין בעצמות יוסף שם. (א"ה עיין בספר בני חיי אה"ע סימן מ'). ועיין במ"ש התוספות בריש פרק השוכר את הפועל (דף סב) ד"ה בדמיהם שכל דבריהם מתחילתם עד סופם נעלמו ממני ולא ידעתי כוונתם :

וראיתי למהרדב"ז ז"ל שנשאל במי שזרק קידושין לאשה ולא היו שוין פרוטה ולא הספיקו להגיע לידה עד שנתייקרו ועמדו על פרוטה מהו בתר נותן אזלינן וליכא פרוטה ולא קא מיחסר ולא מידי הילכך לא קני או דילמא בתר מקבל אזלינן והא איכא פרוטה. והשיב הדבר ברור דבתר דידה אזלינן שהרי אינה מתקדשת אלא משעה שהגיעו המעות לידה וכשהגיעו היו שוין פרוטה ואע"ג דכשנתנו הוא לא היה שוה פרוטה ולא מיתסר ולא מידי מ"מ קני מדין עבד כנעני דאע"ג דלא חסר מידי קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא חסר מידי קני להאי איתתא ותו דברשותו נתייקרה ועמדה על פרוטה והוא הדין לעושה שליח לקדש לו אשה בהאי פרוטה ולא הספיק השליח לקדשה עד שעמד על פרוטה שהיא נמי מקודשת ולא אמרינן כיון שלא היה כאן ש"פ לא הוי שליחות דהא איכא כמה גדולים שאמרו דאפילו לא עשאו שליח כלל והאחרים אמרו אי ארצי קמיה ואמר לו רצוני לקדש אשה פלונית והלך זה וקדשה לו מקודשת וכ"ש הכא דהרי עשאו שליח בפועל בהאי פרוטה הלכך כיון שעמדה על שוה פרוטה וקדשה לו הויא מקודשת דבתר מקבל אזלינן וכן משמע ממאי דבעי רבא בפרק קמא דקידושין שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו וסלקא בתיקו וכתב רש"י ז"ל לשני בני גדולים הם ועשאוהו שליח לקדש. וכ"כ ר"י דמיירי בבנות קטנות דאי בגדולות פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת דבתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא בא ואי בתר נותן אזלינן הוה בעינן שוה פרוטה כאילו הבנים עצמם מקדשים אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דשמא אין לחוש אלא שיקבל המקבל ש"פ ע"כ וכן היא הסכמת המפרשים הרי ברור מכאן דבתר מקבל אזלינן ונותן לא איכפת לן וכנ"ד דהגיע לידה פרוטה ליכא בעיא כלל דע"כ לא מיבעיא לן התם אלא משום דבתר דידהו אזלינן וליכא לכל חדא מינייהו פרוטה. וכגדולה מזו נסתפק הר"ן ז"ל אי נתן לה שוה חצי פרוטה והיא אמרה לדידי ש"פ וע"כ לא נסתפק אלא מפני שלא קבלה ש"פ אבל היכא שקבלה ש"פ כנ"ד פשיטא ליה דמקודשת עכ"ל. והעתקתי כל דבריו לפי שתשובה זו היא כ"י ואינה מצויה ביד כל אדם ויש ללמוד ממנה כמה דינים : שוב מצאתי תשובה אחרת למהרדב"ז והיא ממש הנדון שלנו וז"ל שאלת ממני אודיעך דעתי על אשה חולה וצריכה סמנים לרפואתה והביא ראובן סמנים שאסורים בהנאה ואמר לה הרי את מקודשת לי באלו אם היא מקודשת או לא. תשובה אע"ג דקיימא לן דאיסורי הנאה שלא כדרך הנאתן מותרים לחולה כההיא דרבינא דהוה שייף לברתיה בגורעקי דערלה ואמר מידי דרך הנאתן עבידנא. מכל מקום אסור למוכרן לחולה וליטול דמים מהם תדע דהא אפילו דרך הנאתן מותר לחולה שיש בו סכנה ואפילו הכי אסור למוכרן לו וכיון שכן לא חשיב ממונא לקדש בו את האשה ואפילו היא חולה שראוים ליהנות בהם אינה מקודשת דלאו מידי יהיב לה ואין הפרש בזה בין שתהיה חולה שיש בו סכנה אע"פ שמותרים לה ושוין אלא ממון מ"מ איהו לאו מידי יהיב לה ואינה מקודשת כלל ואע"ג דקיימא לן דהמקדש בפסולי עדות דרבנן מקודשת מן התורה לא דמי דהתם איכא עדות מעליא מן התורה ולא מיפקעי קידושין דאורייתא אבל הכא כיון דאמר רחמנא דליתיב לה ממונא ומאי דיהיב לה השתא לא הוי ממונא דהא איסורא דרבנן רביע עליה לא מיקדשא כלל (*א"ה עיין בס' בית שמואל סימן כ"ח ס"ק מ"ח דהחזיק בסברא זו אפילו היכא דאיסורו מדרבנן ואין לו עיקר מן התורה. ובספר לקט הקמח (דף לו:) כתב וז"ל ואיסורי הנאה דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאורייתא היינו חולין שנשחטו בעזרה אליבא דמ"ד לאו דאוריי' ואין אופן אחר לדעתי עכ"ל. ולא זכר דברי הרא"ם סוף פ"ב דקידושין יע"ש) כדאמרינן בפסחים המקדש מו' שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדנייתא דשרינן ויבשי שאינן חמץ מן התורה כלל אלא נוקשא בעלמא דרבנן אינה מקודשת הילכך בנ"ד נמי אינה מקודשת כלל. ואם אמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת הנאה שנתתי ליך דבר שתתרפאי בו ויש בהנאתו הנאה ש"פ מקודשת עכ"ד. ועיין היטב בתשובה זו עם תשובה אחרת שהעתקתי למעלה דלכאורה נראה דסותרות זו לזו והדבר צריך אלי תלמוד. (*א"ה ועיין עוד בפרט זה בדברי הרב המחבר פרק ה' מהלכות נדרים דין ט"ז כי שם ביתו יע"ש) :

ב עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו הרי זו מקודשת. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בדין זה לעיל בפירקין דרך ארוכה. ועוד יתבאר לקמן הלכה ז' וע"ש) :

ג המקדש בפירות שביעית כו' הרי זו מקודשת. לענין אם אסור לקדש אשה בדמי שביעית עיין בפרק האיש מקדש (דף נב) דאמרינן שמע מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת ובמה שפירשו רש"י והתוספות שם. ועיין בירושלמי פרק ח' דשביעית הלכה א' דאמרינן התם אמר רבי יוסי זאת אומרת שאסור לו ליקח אשה מדמי שביעית וכבר הביא הר"ש הירושלמי הזה ועיין בירושלמי פרק קמא דמעשר שני הלכה א' ודו"ק. ועיין במה שכתבו התוספות ריש פרק קמא דע"ז (דף כב) ד"ה כמנא שנידדו לומר דלכתחילה שרי לקדש אשה בפירות שביעית דאע"ג דלאו לאבלם הוא משום פריה ורביה אקילו בה רבנן ותמהני איך לא השגיחו בדברי הירושלמי שכתבנו. ומדברי רבינו שכתב המקדש בפירות שביעית כו'. נראה דסבירא ליה דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה אסור וכסברת הירושלמי :

ואהא

מגדל עוז

עבר ומכר עד כמוה. פרק האיש מקדש : המקדש בפרש עד לגבי השור. בתמורה פרק כל האיסורין (דף ל') : המקדש בפירות עד הרי זו מקודשת. פרק האיש מקדש : כתב הראב"ד ז"ל דוקא בשכר הבאת האפר והמים או מילוי המים עכ"ל : ואני אומר אמת הוא שזה החילוק הוא בפילסי פרק האיש מקדש (דף כ"ח) גבי מתניתין דקתני במי חטאת ובאפר חטאת הרי זו מקודשת אפילו הוא ישראל ורמינן עלה בגמרא אמתניתין דבכורות דתנן הנוטל שכר לדון דיניו בטלין להעיד עדותו בטל להזות ולקדש מימיו מימי מערה ואפרו אפר מקלה ופרקינן אמר אביי ל"ק כאן בשכר הבאה ומלוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא במי חטאת ואפר חטאת וקתני התם להזות ולקדש ש"מ ע"כ. וסבור הראב"ד ז"ל לפרש דהרי אביי כאן בשכר הבאה וקידוש כלומר שאמר כך בזה הלשון בשכר מקדש, ור"מ ז"ל ולגתנו אין רגילין לפרש כך דאם כן היה לו לומר כאן דאמר בשכר כו' כאי דאמר כו' אלא אנו מפרשים כי אם קידש בשעת הבאה ומילוי קידושיו קידושין שעדיין לא נתערבו ואין זה אלא שכר הבאת האפר ממקום למקום ושכר מילוי המים דמילתא דטירחא היא ולא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומש"ה מקודשת אבל מתניתין דבכורות מיירי לאחר הבאה ואחר עירוי שגמלא עכשיו כמקדשה בשכר הזאה וקידוש דליכא טירחא ושכר (לימוד) מצוה הוא נוטל והתורה אמרה ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים צדיקים כאשר צוני ה' אלהי ואמרינן במסכת נדרים מה אני בחנם אף אתם בחנם וכן פירש"י ז"ל והוא הלשון בעצמו שדקדק ר"מ ז"ל שכתב או במים שמילאן לעשותן מי נדה והוא הנכון : המקדש בהקדש עד במזיד אינה מקודשת. פרק האיש מקדש (דף נ"ב) : קידשה במעשר עד נס'. סוף פרק ו' דמסכת מעשר שני :

במעשר לוי' הוא: **ה** כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו אלא לאכילה בלבד. אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ובבכורים וכן לוי שקידש במעשר ראשון וישראל שקידש במעשר עני הרי זו מקודשת: **ו** מתנות שלא הורמו הרי הם כמו שהורמו. לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן והפריש מהן תרומה ומעשרות הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו. ואם קידש בהן אשה הרי זו מקודשת שאע"פ שאינן ראוין לו לאכילה יש לו למוכרן למי שהן ראוין לו. אבל ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למוכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה. לפי שנותנה לכל כהן שירצה וטובת הנאה אינה ממון: **ז** המקדש [א]את האשה בגזל או בגניבה או בחמס. אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר בייאוש הרי זו מקודשת

[א] עיין בטור שם:

מגיד משנה

ח כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים וכו'. במשנה ובמסקנא דגמרא כן: אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר וכו'. במשנה (דף נ"ח) המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות הרי זו מקודשת ואפילו ישראל ובגמרא אמר טובת הנאה אינה ממון והקשו מן המשנה שאומרת ואפילו ישראל ותירצו משנתנו בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקסבר מתנו' שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ונמצא ונתנו שם בדבר וסלקא שמעתא הכין ולזה פסק רבינו כך ויש חולקין ודעת רבינו נראה עיקר. וכתב רבינו ובכורים בכלל תרומות הן כדאמר מר (חולין דף ק"כ) ותרומת ידך אלו הבכורים:

ו מתנות שלא הורמו וכו'. כבר נתבאר זה: אבל ישראל שקידש וכו'. גם זה כבר נתבאר:

ז המקדש את האשה וכו'. שם בגמרא (דף נ"ב) ובהלכות יתבאר שכשנתייאשו הבעלים הויא מקודשת אף ע"ג דקי"ל יאוש בלבד

לחם משנה

קורקוס דדוקא להך מילתא אמרינן דהוי כמי שלא הורמו דלא מיקרי לה' כיון שלא הורמו. והוצרך רבינו לפרש כן כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דאנן קיימא לן כעולא דאמר גבי מתניתין המקדש במעשרות ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין דקיימא לן כרבי מאיר ולדידיה לא מיתוקמא שום משנה בלאו הכי אלא ודאי שצריך לחלק בין הנושאים. גם מה שכתב בפרק ו' מהלכות ביכורים דמעשר שני חייב בחלה וכן בהלכות חמץ ומצה פסק דיואצים במצה של מעשר שני ובהלכות סוכה ולולב כתב ג"כ דיוצאים באתרוג של מעשר שני. ולדברי ר"מ דאמר ממון גבוה ליתנהו להנהו דיני כדאמרינן בפרק כל שעה וכבר עמד על זה הרב בעל כסף משנה בהלכות ביכורים ותירץ שם בשם הר"י קורקוס דפסק כר' חנן דאמר בפרק לולב הגזול דבהיתר אכילה תליא מילתא ופסק כן מהטעם שכתב שם ולא מהטעם שכתב הרב בית יוסף ז"ל דרבי חייא רבו דרב אסי דהאי רבי חייא בר אבין הוא כדאמרינן שם בגמרא ורבי חייא רבו של רב מינו אותו רבי חייא ומפני שנדמה לו שהוא רבי חייא רבו של רב ורב אסי תלמידו של רב כתב כן וקושטא דמילתא כדכתיבנא:

ה וישראל שקידש במעשר עני וכו'. נראה לי דהיינו ישראל עני שנתנו לו מעשר עני דומיא דכהן שנתן לו תרומה גדולה וכן לוי שנתן לו מעשר ראשון דאי כל ישראל בעלמא יכול לקדש במעשר עני אע"פ שאינו שלו קשה הדבר לאומרו דמעשר ראשון נמי כחולין הוו ומותר לזרים ואינו יכול לקדש בו אלא הלוי דוקא א"כ ה"ה והוא הטעם למעשר עני אע"פ שהוא ממון הדיוט ומותר לזרים אע"פ שיש לחלק דהאי מעשר עני אי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה כדאמרינן הך טעמא בעלמא מ"מ כל כמה דלא מפקר להו לאו עני הוא ולאו דיליה הוא ואינו יכול לקדש בו לפיכך נראה כמו שכתבתי:

ו וטובת הנאה אינה ממון. אע"ג דבהלכות נדרים פ"ז כתב רבינו מי שאסר הנייתו על הכהנים ועל הלוים הרי אלו באים ונוטלים מתנותיהם על כרחו ואם אמר כהנים אלו ולוים אלו הרי אלו אסורים וכו' ובפ"ב דנדרים משמע דהך מתניתין לא מיתוקמא אלא בדאית לן טובת הנאה ממון וכדאוקמה רבא התם (דף פ"ה) והכא פסק בהפך וכבר כתב שם הרב בעל הכ"מ ותירץ בשם ר"מ בר"ש המעילי דשאני נדרים דאפילו

משנה למלך

ואהא דתנן המקדש בערלה בכלאי הכרם כו' אינה מקודשת הא שרי ליהנות שלא כדרך הנאתן וי"ל דכאן מיירי דליכא ש"פ אלא כדרך הנאתן. א"נ י"ל דמיירי שפיר דאיכא ש"פ אף שלא כדרך הנאתן מ"מ כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתן ואינו כן לא סמכא דעתה והוי מקח טעות ע"כ. והנה המתבאר מדברי התוספות הללו דס"ל דכל שלא כדרך הנאתן שרי לגמרי ואפילו איסור דרבנן ליכא וכבר תמהתי עליהם לעיל. (א"ה נתבאר בפ"ה מהלכות יסודי התורה יע"ש). והנראה אגלי בכוונת דבריהם דהב' תירוצים לא פליגי אהדדי אלא דתירוצא קמא מיירי כשידעה האשה דמה שקבלה הוא איסורי הנאה ומשום הכי הוצרכו לומר דמיירי בדליכא שוה פרוטה שלא כדרך הנאתן. ולתירוצא בתרא מיירי בשלא ידעה שמה שקבלה הוא איסורי הנאה. ומש"ה אף אם יש בו ש"פ שלא כדרך הנאה אינה מקודשת לפי שהיא לא היתה רוצה להתקדש אלא כסבורה שיכולה ליהנות כדרך הנאה. ולענין הלכה אם ידעה שמה שקבלה הוא אסור בהנאה אם יש במה שקבלה ש"פ שלא כדרך הנאה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואם לא ידעה שהוא איסור הנאה אף אם יש במה שקבלה ש"פ שלא כדרך הנאה אינה מקודשת. והנה הריטב"א והר"ן נחלקו בדברי התוספות הללו וס"ל דלעולם אינה מקודשת אף אם יש ש"פ שלא כדרך הנאה משום דשלא כדרך הנאה לעולם אסור מדרבנן וכל איסורי הנאה דרבנן המקדש בהם אינה מקודשת. ולפי זה אף אם ידעה האשה שמה שקבלה הוא איסורי הנאה ואפילו אמר לה התקדשי לי בהנאה שיש בזה שלא כדרך הנאה ויש באותה הנאה ש"פ אינה מקודשת. והר"ן ז"ל הקשה עוד קושיא אחרת דהרי כל הנשרפין אפרן מותר ותירץ כשאין באפרן ש"פ ע"כ. והנה שני התירוצים שכתבו התוספות צודקים לתירוץ זה דאם היתה יודעת שהוא איסורי הנאה אם יש באפרו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואם לא ידעה שהוא איסורי הנאה אף אם יש באפרו שוה פרוטה אינה מקודשת. ומה שהר"ן כתב דמיירי בדליכא שוה פרוטה באפר ולא קאמר דמיירי שלא ידעה שהוא איסורי הנאה לאו למימרא דסבירא ליה דאם יש באפר שוה פרוטה אף אם לא ידעה שהוא איסורי הנאה דמקודשת:

ז המקדש את האשה בגזל וכו'. שם בגמרא פרק האיש מקדש (דף נב.). (*א"ה וכתב ה"ה ז"ל וטעמא שנתייאשו הבעלים הויא מקודשת אע"פ דקיימא לן יאוש בלבד אינו קונה כו'. ועיין מ"ש בזה הרב המחבר לעיל בפירקין הלכה א' ד"ה שוב האיר ה' את עיני יע"ש. ונסתפקתי במי שקנה חפץ מחבירו ונתן המעות ולא משך דקיימא לן דמן התורה קנה ומדרבנן לא קנה עד שימשוך אם קידש המוכר בחפץ זה היכי לידיינוהו דייני. מי נימא דהויא מקודשת גמורה ואם בא אחר וקידשה לא תפסי בה קידושין כיון דמדרבנן לא יצא החפץ מרשותו. או דילמא ראוי לחוש לקידושי שני כיון דמן התורה קדשה הראשון בגזל וצד זה נראה בעיני. עוד נסתפקתי במי שמכר חפץ לחבירו והלך המוכר וקידש במעות שקבל בעד החפץ ואח"כ נמצא מום במקח שהמקח חוזר אי הויא מקודשת מי אמרינן כיון שהמקח הוא מקח טעות נמצא שהמעות שקיבל אינם שלו ונמצא שקידשה בדבר שאינו שלו דקיימא לן דאינה מקודשת או דלמא נהי דהמקח נתבטל וחייב להחזיר הדמים מכל מקום אינו חייב להחזיר אותם הדמים אלא דמים בעלמא בעי לאהדורי. וראיתי בירושלמי בסוף פרק האיש מקדש אהא דתנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת רבי חגי בשם רבי זעירא בשאין דמיהם אמר רבי חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזלה ע"כ. וראיתי לבאר כוונת הירושלמי ומתוך כך יתברר הספק שנסתפקנו. והר"ן ז"ל בר"פ השוכר את הפועל הביא הירושלמי הזה ופירשו דמ"ש רבי זעירא בשאין דמיהם הכונה היא דלפיכך מקודשת לפי שאין ממון זה דמים של ערלה וכלאי הכרם שאלו היה כן אף דמים הללו היו אסורין למוכר דמ"מ מינייהו מתהני שמכרן בדמים ומה לי הן ומה לי דמיהם אלא משום הכי מקודשת לפי שאין ממון זה דמיהן של ערלה וכלאי הכרם שכיון שהם אסורין בהנאה אינן שוין ממון ומעות הללו מתנה הם בידו ולפיכך מותרים דדוקא ע"ז הוא שחידש הכתוב שאע"פ שאין לה דמים שיהיו חליפין נתפסין באיסור שלה אבל בשאר איסורי הנאה לא ולפיכך מקודשת עד כאן. והכונה דרבי זעירא הכרית ממתניתין דהמוכר איסורי הנאה אין דמים נתפסים באיסור מדקתני דאם מכרן וקידש בדמיהם מקודשת ואם היו נתפסין באיסור פשיטא דלא תהא מקודשת שהרי הדמים איסורי הנאה הם. ועל זה בא לתת טעם למה אין הדמים נתפסין באיסור ואמר לפי שאין דמיהן שאין ממון זה דמיהן של ערלה וכלאי הכרם שכיון שהם אסורים בהנאה אינן שוין ממון ומעות הללו מתנה הם בידו ולפיכך מותרים. ונראה דאין הכונה דרבי זעירא בא לתת טעם למה אין הדמים נתפסין באיסור דהא אמרינן בתלמודא דידן מנ"ל מדגלי רחמנא בע"ז כו' מכלל דכל איסורים שבתורה שרו או למ"ד מדכתיב יובל היא מידי אחריני לא. וליכא למימר דהירושלמי חולק על הבבלי וסבירא ליה דלא נפקי לן מקרא. ועוד שראיתי להריטב"א שכתב על הא דמתניתין דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת טעם הדבר מפורש בירושלמי כו' משמע דסבירא ליה דהירושלמי מילתא אחריתי קאמר וגם ליכא למימר דלעולם דהירושלמי נמי דריש מקראי הא דאיסורי הנאה דהדמים מותרים אלא שבא לתת טעם לגזירת הכתוב דלמה אין הדמים נתפסין. דמה לנו לתת טעם לגזירת הכתוב. ועוד אם כונת רבי זעירא הוא שבא לתת טעם למה אין הדמים נתפסים באיסור כע"ז איך הכריח הר"ן שם מהירושלמי הזה שלא כדברי רש"י שכתב דלמוכר עצמו אסורים הדמים וכן כתב בפרק קמא דחולין ובפ"פ האיש מקדש דהירושלמי הזה הוא שלא כדברי רש"י. (*א"ה כמו שנתבאר לעיל בפירקין הלכה א' יע"ש). וכן כתב הרשב"א ריש פרק קמא דחולין בשם הרמב"ן. והלא רש"י נמי מודה שאין הדמים נתפסין באיסור דס"ל דלמוכר אסורים. ואם כונתם היא לומר דמהטעם שנתן הירושלמי למה אין הדמים נתפסין מבואר דאין דמיהם מינם נמי שמעינן דאף להמוכר מותרים משום דאין דמיהם ואינם אלא גזל או מתנה בידו אי משום הא לא קשיא כלל דרש"י נמי מודה דמן הדין אף למוכר מותרים לפי שאין דמיהם אלא דסבירא ליה דמדרבנן אסורין למוכר משום קנס דעבר והחליף איסורי הנאה:

אלא נראה לי דלעולם רבי זעירא כבר ידע שהדמים אינם נתפסים באיסור משום דהוו ע"ז ושביעית שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין או משום דמיעט קרא בפירוש כדאיתא בגמרא. אלא דהוה ס"ל לרבי זעירא דנהי שהדמים אינן נתפסין מכל מקום המוכר עצמו יהא אסור ליהנות מהדמים לפי שנמצא שנהנה מערלה דמה לי הן מה לי דמיהן דבשלמא לאחריני שרי משום דהאחרים אינן נהנין מהערלה אלא מהדמים והדמים מותרין הם אבל המחליף עצמו אם נהנה מהדמים נמצא שנהנה מגוף האיסור וכבר כתב רש"י חילוק זה בפרק רבי ישמעאל (דף נד) יע"ש. וזהו שכתב הר"ן אף דמים הללו היו אסורין למוכר כו' כנראה דהירושלמי לא בא לתת טעם כי אם למה אין הדמים אסורים למוכר. והכריח הירושלמי שהדמים אינן אסורין למוכר מדתנן מכרן וקידש בדמיהם מקודשת ואם היו אסורין למוכר לא היתה מקודשת כיון שהוא אסור בהנאת הדמים. ולזה נתן הירושלמי טעם דמה שאין הדמים אסורים למוכר הוא משום שאין דמיהם וכמו שביארנו לעיל. ולפ"ז נמצא שהירושלמי הוי תיובתא לרש"י דע"כ ס"ל להירושלמי שאף המוכר מותר בהנאת הדמים שאם היה המוכר אסור בהנאת הדמים לא היתה מתקדשת בהם. וכך הם דברי הר"ן שכתב על דברי הירושלמי הללו בסוף פרק האיש מקדש וז"ל כלומר משום הכי מקודשת לפי שאין דמיהם שמאחר שאין תופסין את דמיהם לאיסור כדאמרינן בגמרא אף על פי שהוא נהנה בהם עכשיו מותר שאינן אלא גזל בידו כו'. הרי מבואר כמו שכתבתי דפשיטא ליה להירושלמי שאין תופסין דמיהן אלא שבא רבי זעירא לתת טעם על מה שהוא נהנה מהדמים שנמצא שנהנה מאיסורי הנאה. ומיהו נראה לי דמה שכתב הר"ן אע"פ שהוא נהנה בהם עכשיו אין הכונה על הנאת הקידושין שהרי אם תמצא לומר שהדמים היו אסורים בהנאה למוכר מה שלא היתה מתקדשת בהם אין הטעם מפני שנהנה בהם במקדש בהם את האשה. אלא שכיון שהוא אסור בהנאת הדמים נמצא שלא נתן לה כלום דומיא דמקדש באיסורי הנאה דאינה מקודשת שאין הטעם משום דנהנה בקידושין אלא משום דכיון דאיסורי הנאה הם נמצא דלאו מידי יהיב לה אלא מ"ש הר"ן אע"פ שהוא נהנה בהם עכשיו הכונה היא על שאר הנאות כלומר דמותר ליהנות בהם ומש"ה מקודשת. אלא שהלשון הוא קצת דחוק לזה ומלת עכשיו אינה מתיישבת לפי פירוש זה וכמבואר: **אשר** על כן היה נראה לי דלעולם דס"ל להירושלמי דכיון דהאשה מותרת בהנאת הדמים אף שהוא היה אסור היתה מקודשת וכמו שהביא הר"ן ראיה לזה מההיא דקדשה בגזל אחר יאוש וכמבואר שם. אלא שאם היו הדמים אסורים בהנאה לא הוה לן למיתני מקודשת אלא היה מן הדין שיחזור ויקדשנה כדי שלא יהא נהנה מאיסורי הנאה וכבר כתבנו (א"ה לעיל בפירקין הלכה א' יע"ש) דרש"י נרגש מקושיא זו והתוספות ג"כ עמדו בזה. וכפי דרך זה מתיישבים שפיר דברי הר"ן שבסוף פרק האיש מקדש שכתב אע"פ שהוא נהנה בהם עכשיו כו'. ודברי הר"ן דבריש פרק השוכר את הפועל יכולים להתפרש ע"פ כונה זו. ואף כפי סגנון זה הירושלמי הזה הוי שלא כדברי רש"י דהא מוכח מיניה שהדמים שם

מגדל עוז

...ן שקידש עד אינה ממון פרק האיש מקדש (דף נ"ג): **המקדש** את האשה בגזל עד אינה מקודשת. פרק האיש מקדש גמרא מתניתין דחמש נשים גם בהלכות ר"י אלפס ז"ל מבוררת שם ובפ"ק דקידושין:

בלבד אינו קונה הכא שהוא ביד אשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהיא בידה וכיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה : הנכנס

מקודשת ואם לאו אינה מקודשת : **ח** הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקידש בו אשה ובא בעל הבית אע"פ שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה אינה מקודשת. שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתבייש עמו. והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת [א] חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת

ח הנכנס לבית חבירו ולקח כו'. מימרא שם ההוא דקדיש בפרזומא דשיכרא וכו' ושם מבואר : ואם

לחם משנה

דאפילו ויתור אסור כאן וא"כ אמרינן נמי בהו טובת הנאה ממון. והולך רבינו לחלק כן כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקיי"ל כעולא והשם הוי סתם משנה לכך הולך לחלק בין הנושאין :

ח (*הנכנס לבית חבירו) וכו'. בפרק כ"ד מהלכות כלים פסק רבינו כרבנן דעורות דגנב מחשבה מטמאתן משום דסתם גניבה יאוש בעלים כדאמרינן בגמרא דהגוזל וכיון שכן קשה איך כתב כאן גבי גזל וגניבה אם נתייאשו הבעלים ונודע וכו' בשלמא גבי גזל בעינן שנודע אותו אבל גבי גניבה סתמא יאוש בעלים והך קושיא איתא נמי בהלכות גניבה שכתב שם הרבה פעמים אם נתייאשו הבעלים בכמה דינים אלא צ"ל דהך ליתנא גבי גניבה לא הוי דוקא אלא ר"ל שלא ידענו שלא נתייאשו כדאמר בפרק כ"ד מהלכות כלים דאם ידענו שלא נתייאשו אפילו גבי גניבה או עורות שלו מטמאתן במחשבה דידיה : הנכנס לבית חבירו וכו'. בפרק האיש מקדש (דף נ"ב) אמרו ההוא סרסיא דקדיש בפרזומא דשכרא וכו' וכתבו שם התוס' בד"ה אם נמצאו דע"כ איירי הסיא דשוייה שליח דאי לא כן מאי מייתי [מתרומה הא התם איירי דשוייה שליח] כדאוקימנא לה בפרק אלו מציאות אליבא דאביי דאמר יאוש שלא מדעת וכו' וא"כ אמר ה"נ מסתברא וכו' משמע דס"ע אית להו הכי ורבינו לא הזכיר כאן שליח אלא אדרבא נראה מדבריו בהפך דבלא דעתו נכנס שם וא"כ קשה למה ליה טעמא דמשום כסופא דמאי גבי תרומה דעשאו שליח ולא הולך בגמרא לתת טעם זה אלא היכא דשוייה שליח כדכתבו התוס' ועוד למה לא הזכיר שוייה שליח כיון דבגמרא מוכרח לפרש כן והרב ב"י בספר כ"מ הוקשה לו בפ"ד מהלכות תרומות שלא הזכיר שם רבינו דשוייה שליח וכתב שסמך על סוגיא דהכא ועם מ"ש שם מתורץ הכל יע"ש :

*נכנס בטעות ושייך לס"ז

ואם

משנה למלך

הם מותרים בהנאה אף למוכר. ומיהו נראה שיש ליישב הירושלמי כפי דרך זה דבשלמא אם היינו אומרים דהירושלמי ס"ל דאם היו הדמים אסורים למוכר לא היתה מקודשת לפי שלא נתן לה כלום ומש"ס הולך רבי זעירא לומר שאין דמיהם כלומר שמותר בהנאת הדמים אם כן כפי סגנון זה פשיטא שהיא קושיא עצומה לרש"י דע"כ לומר כפי הירושלמי דדמים הללו מותרים בהנאה לגמרי אף מדרבנן שאם היו אסורים בהנאה מדרבנן לא היתה מתקדשת בהם. אך כפי הפירוש השני שכתבנו שכל עצמו של הירושלמי לא בא אלא לתת טעם על מה שהוא נהנה ממנה בשיבת הקידושין ונמצא שנהנה מדמי ערלה. אפשר ליישב דברי רש"י דרבי זעירא היה סבור דהמוכר אסור בהנאת הדמים מן התורה. ומשום הכי הוקשה לו דאיך קתני מקודשת והא קא מתהני מדמי ערלה. ולזה בא רבי זעירא ואמר דהא ליתא דמן התורה מותרים הם בהנאה משום דאין דמיהם אלא דגזירת חכמים היא שיהיו הדמים אסורים למוכר ובקידושי אשה לא גזרו וכמ"ש רש"י ז"ל חילוק זה בפרק רבי ישמעאל (דף נד) : (*א"ה נתבאר לעיל בפירקין הלכה א' יע"ש) : **ודע** דמה שכתב הר"ן בריש פרק השוכר את הפועל שכיון שהם אסורין בהנאה אינן שוים ממון ומעות הללו מתנה הם בידו. אין הכונה דכיון דהם אסורים בהנאה לוקח זה שנתן דמים ע"כ לאו משום ערלה קא יהיב דהא אינן שוים כלל אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב דא"כ מכר לעכו"ם נמצא שהדמים הם דמי ערלה שהרי העכו"ם הוא נהנה מהמקח ונמצא שמה שנותן לו דמים הללו הם בעד המקח שקנה. אלא הכונה היא שכיון שהתורה אמרה שלא ימכרם ולא יחליפם ואסרה כל הנאות נמצא שדבר זה אין לו דמים ואם לקח בעדו דמים אינן אלא גזל או מתנה בידו וכן מתבאר פירוש זה מדברי הר"ן ריש פרק קמא דחולין שכתב שכיון שלא היה לו רשות להחליפן ואיסורי הנאה הן דמיהן וחילופיהן אינן אלא כגזל ביד המוכר יע"ש. ומאי דאמר רבי חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזילה נראה דאין לדברים הללו קשר עם דברי רבי זעירא. אלא עלה דמתניתין קאי דמדקתני דאם מכרן וקידש בדמיהם מקודשת שמעינן מינה דמקדשין בגזילה. אך עם דברי רבי זעירא אין להם שייכות דאף אם נאמר שהן דמיהם שפיר שמעינן דמקדשין בגזל. ואי לאו דמסתפינא מרבותי הייתי אומר פירוש מחודש בדברי הירושלמי הללו. לפי שאני תמיה דאיך הכריח ר"ח דין מחודש כזה דמקדשין בגזל ממתני' מאחר דאפשר לאוקומי מתניתין במכר לעכו"ם או לישראל וידע שהם ערלה וכלאי הכרם. (*א"ה אע"ג דהירושלמי לפי הנראה דפליג אש"ס דילן (דף נב) אמתניתין דמעשה בחמש נשים כו' דדייקינן טעמא דשל שביעית דהוי הפקר הא בשאר שני שבוע אפי' אחרות אינן מקודשות. ואילו בירושלמי יליף איפכא מהאי עובדא דמקדשין בגזל כמבואר בירושלמי פרק ב' דקידושין הלכה ז'. מ"מ שפיר קשיא ליה להרב המחבר דמהאי מתניתין דמכרם וקידש בדמיהם ליכא הוכחה דאיכא לאוקומה במכר לעכו"ם כו' וא"כ אף שהדין אמת לא שייך לומר זאת אומרת. ועוד דאי מהתם איכא למימר דע"כ לא יליף הירושלמי דמקדשין בגזל אלא בגזל דידה והיינו מדקתני שלהן היתה אבל בגזל דעלמא הוא דין מחודש ועיין במה שאכתוב לקמן בד"ה הכלל העולה) : **אשר** על כן נראה לי דכשאמר רבי זעירא שאין דמיהם הכונה היא משום דהלוקח אילו היה יודע שזה הוא ערלה או כלאי הכרם לא היה נותן דמים נמצא שהדמים הללו אינן דמי ערלה אלא גזל הם ביד המוכר ומשום הכי מותרים בהנאה אבל אם מכר לעכו"ם או לישראל וידע שהם איסורי הנאה ונתן לו דמים נמצאו דמים הללו דמי איסורי הנאה. ועל זה בא ר"ח ואמר זאת אומרת שמקדשין בגזל כלומר דאי לאו דברי רבי זעירא הוה אמינא דלעולם דאין מקדשין בגזל ומתניתין איירי במכר לעכו"ם או לישראל וידע שהם איסורי הנאה ואפילו הכי היתה מקודשת אף שהדמים אסורים כיון שאינן אסורים לאשה. אך מאחר דרבי זעירא אמר לפי שאין דמיהן א"כ ע"כ מוקי למתניתין בשלא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה ומשום הכי אין הדמים נתפסים באיסור לפי שאין הדמים דמי המקח אלא גזל הם ביד המוכר אם כן זאת אומרת שמקדשין בגזל. והנה כפי פירוש זה לדידן דקיימא לן דאין מקדשין בגזל וכמו שהוכיח רב ממתניתין כדאיתא בפרק האיש מקדש (דף נב) וכמו שפסק רבינו. אם כן מתניתין דמכרן וקידש בדמיהן ע"כ צריך לומר דלדידן אף שהוא מקח טעות לא חשיב גזל וכבר נידדו כן הרא"ש והר"ן. או שנאמר דלדידן לית לן הא דרבי זעירא דאית ליה דטעמא הוא לפי שאין דמיהם כלומר דמוקי לה בשלא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה. אלא דלעולם דמיירי בשידע הלוקח שהם איסורי הנאה. או דמיירי דמכר לעכו"ם ואף שהדמים אסור מכל מקום מקודשת מאחר דלדידה שרו וכמו שפירש"י ולעולם דאם מכר לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה אף שאין הדמים נתפסין באיסור מכל מקום אינה מקודשת לפי שהדמים הם גזל ביד המוכר וקיימא לן דאין מקדשין בגזל. ולפי פירוש זה ליכא קושיא כלל לרש"י ז"ל מהירושלמי הזה ואדרבא מהירושלמי מוכח דס"ל שהדמים נתפסים באיסור במוכר לעכו"ם או לישראל וידע הלוקח שהם איסורי הנאה. ובהא ודאי קי"ל כהירושלמי אלא דבמאי דאוקמוה למתניתין בשלא ידע הלוקח ולפי זה צריכים אנו לומר דמתני' אית ליה דמקדשין בגזל בהא לא קי"ל כהירושלמי דהא קי"ל דאין מקדשין בגזל. אלא טעמא דמתני' הוא משום דאף דאסורים למוכר שפיר מתקדשת בהם כיון דלדידה שרו :

והנה פירוש זה שכתבתי בדברי הירושלמי כנראה מדברי הר"ן והרא"ש והריטב"א והרשב"א ז"ל דלא ס"ל האי פירושא. ולסברתם מאי דאמר רבי זעירא לפי שאין דמיהן הוי אף במוכר לעכו"ם או לישראל וידע שהם איסורי הנאה ואפילו הכי הדמים מותרים אף למוכר לפי שאיסורי הנאה אין להם דמים. ולפ"ז דברי ר"ח אין להם שייכות עם דברי רבי זעירא כלל. וראיתי להריטב"א עלה דמתניתין דמכרן וקידש בדמיהם שהביא דברי הירושלמי הללו זאת אומרת שמקדשין בגזל וכתב וז"ל פירוש דכיון דאיסורי הנאה דלא שוו מידי כדאמרינן וגם אינן תופסין דמיהם המעות שנתן לו לוקח כשלא הכיר בהם גזל הם בידו ע"כ. ולא הבינותי דבריו במ"ש וגם אינן תופסין דמיהם כו' והלא אם היינו אומרים שהיו תופסין דמיהן עדיין דברי רבי חנינא היו קיימין שמקדשין בגזל כיון דלדידיה מתניתין איירי אף במוכר לישראל ולא הכיר בהם. וראיתי להרא"ש שכתב הירושלמי הזה בסוף פרק האיש מקדש וכתב וז"ל. מכרן וקידש בדמיהן רבי חגי בשם רבי זעירא שאין תופסין דמיהם א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל פירוש לפיכך היא מקודשת לפי שאין תופסין דמיהן לאיסור ודייק מינה רבי חנינא שמקדשין בגזל דמאחר שאין דמיהם נכנסים תחתיהם לאיסור נשארו הם באיסורן והמעות גזל הם בידו ע"כ. והנה הרא"ש אף שהביא בתחלת דבריו סברת רש"י ולפי הנראה כותיה ס"ל מכל מקום לא נמנע מלהביא דברי הירושלמי הללו משום דס"ל דאין סתירה מדברי הירושלמי לדברי רש"י. והטעם דאיהו לא גריס לפי שאין דמיהם אלא שאין תופסין דמיהם. וסברת רבי זעירא היא סברת סתמא דתלמודא דידן דקאמר מנ"ל מדגלי רחמנא כו' וה"ק רבי זעירא הטעם דאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת הוא לפי שאין תופסין דמיהן וכמו שהוא מוכרח מהכל ומה שאין תופסין דמיהן הוא משום דגלי רחמנא בע"ז ושביעית מכלל דכל איסורין שבתורה אין תופסין דמיהן. ובדברי ר"ח הוסיף ואמר שאין דמיהם נכנסין תחתיהן לאיסור כו' כלומר דהיה אפשר לומר דערלה וכלאי הכרם אם מכרם היו המעות אסור תחתיהם והערלה וכלאי הכרם שמכרם יהיו מותרים דומיא דקדש שתופס את דמיו ויוצא לחולין ולפ"ז אין כאן מקח טעות כלל והמעות אינן גזל בידו. אך מאחר דרבי זעירא אמר דהדמים מותרים אם כן נשאר המקח באיסורו והמעות גזל הם בידו :

הכלל העולה ממה שכתבנו דלכל הפירושים הנה מהירושלמי הזה יש ללמוד שני דברים. האחד הוא דס"ל דמקדשין בגזל וכמבואר. והב' הוא דמי שמכר איזה דבר לחבירו ונמצא המקח מקח טעות שהמעות שקיבל המוכר גזל הם בידו ואם קידש בהם את האשה למ"ד דאין מקדשין בגזל אינה מקודשת. והנה בחלוקה הראשונה פשיטא דלא קיימא לן כדברי הירושלמי אלא כתלמודא דידן דאית ליה דאין מקדשין בגזל וזה פשוט מכל הפוסקים לא נחלק בו אדם מעולם. (*א"ה ודע דבירושלמי דפוס קראקא מוחלפת השיטה דגרים אמר רבי חנינא זאת אומרת דאין מקדשין בגזל. ונראה דהיא גירסא נכונה ובלמדי דברי הרב המחבר מראשם לסופם עלה בידי ליישב גירסא זו. ונראה לי דס"פ דרבי חגי ור"ח פליגי בפירושא דמתניתין דרבי חגי מוקי למתניתין כשלא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה ולפי דבריו אשמועינן מתני' דמקדשין בגזל. ור"ח ס"ל דכתמא דמילתא משמע דאיירי כשידע הלוקח שהם איסורי הנאה אבל כשלא ידע אינה מקודשת לפי שהמעות גזל הם בידו וזש"א זאת אומרת שאין מקדשין בגזל דאטו ברשיעי עסקינן שימכור לחבירו דבר שאסור בהנאה מבלי הגיד לו. א"כ דר"ח קאי על דברי רבי חגי דקאמר לפי שאין דמיהם ומוקי למתניתין כשלא ידע הלוקח וכיון שכן הוי מקח טעות וסד"א דהמעות גזל והוה ילפינן דמקדשין בגזל על זה בא רבי חנינא לומר דאף לרבי חגי דמוקי למתניתין בגוונא דהמקח טעות ליכא למידק מינה דמקדשין בגזל דאיכא למימר דבמקח טעות המעות מתנה כמו שלידדו הרא"ש והר"ן כנ"ל ליישב גירסא זו ולפ"ז מסכים הירושלמי עם ש"ס דילן. ואף ע"ג דבמתניתין דמעשה בה' נשים כו' קאמר בירושלמי מ"מ דמקדשין בגזל איכא למימר דהיינו דוקא בגזל דידה כמו שכתבתי לעיל בהג"ה. גם בירושלמי ריש פ"ק דקידושין מבואר דאין מקדשין בגזלה כמו שיע"ש). ואך בחלוקה האחרת והוא במקח טעות אם המעות הם גזל ביד המוכר או לא. נראה דהא קי"ל כדברי הירושלמי דאית ליה שהם גזל ביד המוכר. שהרי לא מצינו בחלוקה זו הפך הירושלמי ומתניתין דמכרן וקידש בדמיהם מקודשת איכא לאוקומה במוכר לעכו"ם או לישראל וידע שהם איסורי הנאה. וכ"כ שהוא דעת הרא"ש שהרי קודם שהביא דברי הירושלמי הלזה אוקמה למתניתין בהני תרי גווני שכתבנו וא"כ כתב וז"ל ואי לאו הירושלמי דמחשיב ליה גזל לא הוה קשיא ליה מידי דהכי דמי לאו גזל הם בידו כי בתורת מקח באו לידו ואע"ג דמקח טעות הוא ישלם מביתו אבל הני זוזי להוצאה נתנו לו ע"כ. והרואה יראה דלקושטא דמילתא ס"ל להרא"ש דהמעות הם גזל אלא שאם לא היה הירושלמי היה אומר שאינם גזל. אבל לפי האמת ביטל דעתו מפני סברת הירושלמי. וכ"פ הטור בס"ס כ"ח דהמעות הם גזל יע"ש. ומתוך דברי הר"ן ז"ל נראה דלא פסיקא ליה מילתא שכתב או אפשר דאפילו במוכר לישראל כו'. ומדברי הריטב"א נראה דס"ל לקושטא דמילתא שהמעות אינם גזל וכמבואר בחידושיו וע"ש :

אך אני מסתפק למ"ד דהמעות הם גזל אם היינו דוקא כשהכיר המוכר במום שאז נראה שנתכוון לגזול אך אם המוכר ג"כ לא הכיר במום אפשר שלא יהיו המעות גזל. ומה שהביאני לחילוק זה הוא לפי שראיתי להריטב"א שכתב וז"ל ואפילו מכרן לישראל ולא הכיר בהם אע"פ שהיה מכיר בהם מוכר לא נתכוון לגזול כו' משמע דמה שמכיר המוכר מה שמכר תוסף את כחו להחשיב המעות שקבל גזל. ואף דלהריטב"א אפ"ה אין המעות גזל מ"מ אפשר לומר דמאן דאית ליה דהמעות הם גזל לא אמרה אלא בהכיר המוכר. עוד היה נ"ל לומר דע"כ לא קאמר הירושלמי דכיון שהוא מקח טעות דהמעות הם גזל אלא באיסורי הנאה דכיון דאיסורי הנאה ניכהו אין להם דמים ונמצא דמה שקיבל גזל הוא בידו. אבל במוכר איזה דבר לחבירו ונמצא בו מום נהי דהוי מקח טעות מ"מ המעות שקיבל לא הוו גזל שהרי מקח זה דמים לו אלא שבשביל המום אינו שוה כמו שפסק וא"כ אפשר דבכה"ג אין המעות גזל. וראיתי לרבינו בפ"ד מהלכות ממרים דין ג' שכתב וז"ל אבל אם נחלקו בשאר מצות כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר זה אומר פסול וזה אומר כשר כו' הרי זה פטור מן המיתה ע"כ. ואי אמרת דמקח טעות המעות הם גזל הרי מחלוקת זה יוצא לדבר שזדונו כרת כגון אם מכר לחבירו לולב או ציצית או שופר זה והלך המוכר וקידש במעות אלו דלדברי האומר פסול הוי מקח טעות והמעות גזל הם ואינה מקודשת ולדברי האומר כשר הויא מקודשת :

ואם

מגדל עוז

הנכנס לבית חבירו עד ויניח מה שירצה פרק האיש מקדש :

הגהות מיימוניות

[א] לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומות :

מקודשת. ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק: ט היתה סחורה בינו ובין חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש [ב] בחלקו הואיל וצריכה שומת ב"ד אינה מקודשת שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה: י גזל א את האשה או גנב ממנה או [ג] חמסה וחזר וקידשה בגזל ובגניבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת בו. אם קדם ביניהן שידוכין ונטלה ושתקה הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אותה מעולם אף ע"פ ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין אינה מקודשת. ואם אמרה הן הרי זו מקודשת: יא וכן ב אם נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בו. אם אמר לה קודם שנטלתו ונטלתו ושתקה הרי זו מקודשת. ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת בו ושתקה אין זה כלום שכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת. אבל אם אמרה הן אחר שנטלה הרי זו מקודשת: יב החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה. אם היה ביניהן שידוכין הרי זו מקודשת. ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת. שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרע חובו משעה שנטלה ואינה יכולה לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת: יג המקדש ג במלוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת. כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה מקודשת. מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום

ט (ואם קידשה וכו') היתה סחורה וכו' גם זה מעשה שם ההוא אריסא דקדים במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא א"ל מאן אחלך וה"מ במוזא אבל כישא מאי א"ל אנא שקלי כישא שקול את (נמי) כישא. ובהלכות פירשו מוזא דשמכי ראשי בצלי' ולפי שיש בהם גדולים וקטנים ומש"ה א"ל רבא מאן אחלך ע"כ. וזהו שכתב רבינו הואיל וצריכה שומת ב"ד וכתב הרשב"א ז"ל מאן פלג לך ואפילו נתן לה שוה שתי פרוטות אינה מקודשת לפי שבכולו היא מתקדשת לו ולא בחציו אא"כ פירש לה במה שיש לי בו עכ"ל. וכ"כ הרמב"ן ז"ל:

י גזל את האשה וכו'. זה מבואר בגמרא ובהלכות פ"ק ובהאיש מקדש. ודע שאם אחר שהחזיר לה גזלתה א"ל הרי את מקודשת לי בה אפילו אמרה הן אינה מקודשת דומה להחזיר לה חוב המבואר למטה וכן השוו אותם בגמרא בפירוש. ודבר פשוט הוא שכיון שבשעת חזרה נתן לה בתורת השבה אחר שבא לידה והוא שלה במה תתקדש לו:

יא וכן אם נתן לה פקדון וכו'. פירקא קמא (דף י"ב) ובהלכות:

יב החזיר לה חוב וכו'. ברייתא שם (י"ג) כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר וא"ל התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת ופירשוה בגמרא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקא והעמידוה בגמרא דוקא בדלא שדיך. ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש חזר ואמר לה שלא חזר בו מן הפרעון אלא שדעתו שתתקדש ושתהיה נפרעת וחזר דקתני חזר לדבר עמה וכ"נ מדברי בעל הלכות ז"ל. וכתב הרשב"א ולפי פירוש זה אפשר שאם חזר וא"ל לא לפרעון אלא לשם קידושין וקבלתו ושתקה מקודשת ואפילו לא שידך וצריך תלמוד עכ"ל. ומ"מ בשלא הזכיר כלל בתחלה פרעון אלא שהוא חייב לה מנה והגיע זמנו ואמר הרי את מקודשת במנה זו ונטלתו ושתקה מקודשת אע"פ שלא שידך ואע"פ שאמרה לא נתכוונתי להתקדש אלא כדי להפרע מחובי קבלתיו אינה נאמנת אלו דבריו ז"ל: ואם א"ל אחר וכו'. זהו מ"ש בברייתא לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת. ודע שאין חילוק בזה בין שידך ללא שידך שכיון שבא לידה בתורת פרעון במה תתקדש אחרי כן וכן מתבאר בדברי רבינו ופשוט הוא:

יג המקדש במלוה וכו'. פ"ק (דף ו') ובפרק האיש מקדש (דף מ"ז) מימרא המקדש במלוה אינה מקודשת ושם מתבאר שאפילו בשטר אינה מקודשת ויש מי שכתב שאם היתה מלוה בשטר והחזיר לה השטר בשעת

ט היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו'. הטור כתב וז"ל כתב הרמב"ם אריס שנטל מן הפירות קודם חלוקה וקידש בהם אינם קידושין ואם נטל במדה וקידש הוי קידושין היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו'. והדין דין אמת דהכי איתא בפרק האיש מקדש ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא א"ל מאן אחלך וה"מ במוזא אבל כישא מאי א"ל אנא שקלי כישא שקול את כישא כי כישא. ופירש"י מוזא דשמכי מלא יד בצלים אבל כישא אגודה שדרך הירק להיות מתחלק באגודות וכל האגודות הן שוות אני נטלתי אחת טול אתה אחת. וכתב הר"ן יש מי שאומר שאפילו במוזא אם היא שוה שתי פרוטות מקודשת שהרי אחת מהן שלו ולא נהירא אלא שאפילו היה שוה כמה אינה מקודשת דכיון דה"ל התקדשי לי במוזא [במוזא] קדים בפלגא דמוזא לא קדים עד שיאמר התקדשי לי בחלקי שבמוזא וכן דעת הרמב"ם בפרק ה' עכ"ל. ומתוך דבריו אלה נראה שגירסת הר"ן ברבינו כגירסת הטור. ודעת הרמ"ך כדעת הר"ן. ומ"ש רבינו היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו' נ"ל שלמד כן מדאמרינן בפרק איזהו נשך הנהו תרי כותאי דעבוד עיסקא וכו' אמר ליה מאן פלג לך כי היכי דאמרינן הכא גבי אריסא:

האומר

א הכל טור שם : ב טור אה"ע סי' כח וע"ש : ג טור שם סמג עשין מח :

לחם משנה

ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז וכו'. אי הך תמרה או אגוז הוי אפילו פחות משוה פרוטה קשה דהוי ס"ס שמא שוה פרוטה במדי או לא ואת"ל דשוה ספק אם מקפיד או לא אבל אם שוה פרוטה ניחא דלא הוי אלא חד ספיקא אי מקפיד או לא אע"פ שאין הלשון משמע כן ולזה הדעת נוטה:

ט היתה סחורה וכו'. לה"ה היה לו נוסחא בדברי רבינו מוחלפת מדברי הטור דהטור מוסיף בה דברים והרב ב"י כתב דמדברי הר"ן נראה דאית ליה גירסת הטור ולא ידעתי מאין נראה לו כיון דלכל הגירסות הדין אחד הוא והר"ן לא הזכיר שום גירסא:

יב החזיר לה חוב וכו'. לפי מה שכתב ה"ה בשם הרשב"א דבעינן שיזכיר לה גבי חוב כנסי חוב זה שאני חייב ליכי דהזכיר מתחלה שנתנו בתורת חוב א"כ קשה איך אמרו בקידושין (דף י"ג) ומנא תימרא דשני לן בין שדיך ודלא שדיך כו' דתניא וכו' הא ליכא ראיה כלל דברייתא דקאמרה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי דאינה מקודשת משום דלא קידשה במנה סתם אלא נתנו לה בתורת החוב מתחלה אבל התם גבי חטף מקודשת משום דקידשה סתם וכן לפי מה שנסתפק לפי פירוש רבינו דהיכא דלא אמר לה שתתקדש ותתפרע בו אלא שחזר ואמר לה לא לשם פרעון אלא לשם קידושין דאפשר דמקודשת קשה הך קושיא דנימא דהכיא דחטף הוא דאמר לה בפירוש שאינו רוצה בתורת חזרת הגזל אלא בתורת קידושין מיהו הא לא הוי קושיא כ"כ דהוי אוקימתא ובלאו הכי היה יכול לתרץ דהתם גבי חטף איירי דקאמרה אין אלא דמשמע ליה דקידשה היינו כדרך כל הקידושין ע"ד הסתם אבל קושיא ראשונה קשה טובא. ונראה לתרץ לתרי קושיי דגבי גזל אע"ג דנתנו לה סתם אנן סהדי דהיא קבלה בחזרת הגזל שלה דע"כ לא אמרינן דלאו כל כמינה לומר בתורת חוב קבלתי אלא גבי חוב דאפשר שהיא סבורה שיפרע לה החוב אח"כ אבל גזלן כיון דהוא גזלן וגברא אלמא וחטף מידה כשבא לידה ודאי לא קבלה אלא לדעת חזרת הגזל ואפילו שיאמר לה לא בתורת גזל אני נותנו לך לא מהני דאנן סהדי דבתורת חזרת הגזל קבלה כדכתיבנא. ולקושיא ראשונה מרווח יותר תירוץ זה:

יג המקדש במלוה וכו'. הטור כתב בא"ע בסימן כ"ח ואפילו החזיר לה השטר כתב הרמב"ם ז"ל שאינה מקודשת וכו' כיון דלא אדכרא בעידן קידושין סתמא לקידושין כו' אבל אם אמר התקדשי לי בשטר חוב זה וכו' נראה שהבין בדברי רבינו דמ"ש כאן הוא שלא קידש בשטר אלא בדינר וזה מובן מפשט לשונו שכתב ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך ומש"ה משמע ליה דאיירי אפילו החזיר לה השטר אבל כשאמר התקדשי בשטר חוב ודאי מודה הרמב"ם דמקודשת דהיינו סברת חכמים לפי מ"ד מעיקרא בפרק האיש מקדש כדאמרינן לימא כתנאי ולזה נתכוון ה"ה במ"ש וכן נזכר בגמרא באוקימתא אחת ואע"פ שאינה אוקימתא אלא לימא כתנאי מ"מ כיון דמאי דאתמר בגמרא הוו דחיות לדחות ולימא משמע ליה לה"ה לומר דזה אוקימתא וכן נזכר בדברי

משנה למלך

ח ואם קידשה בדבר שאין בע"ה מקפיד עליו כו'. אי לאו דמסתפינא ה"א דמה שכתב רבינו דאם קידשה בדבר שאין בע"ה מקפיד היינו תמרה או אגוז דאינו שוה פרוטה ומכחמא פחות משוה פרוטה אינו מקפיד דאינו חשוב ומקודשת מספק דשמא שוה פרוטה במדי וכמ"ש רבינו לעיל בפ"ד דאם קידשה בפחות משוה פרוטה הרי אלו קידושי ספק. וכודאי דתמרה או אגוז לא שוו פרוטה והכי נקט תלמודא קידשה בתמרה אפילו היה עומד כור בזוז חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. וכן יש לדקדק ממ"ש רבינו ואם קידשה בדבר שאין בע"ה מקפיד דמשמע דידעינן שאין בע"ה מקפיד והיכי כתב דמקודשת מספק שמא הקפיד ומטעם גזל נגעו בה. והול"ל ואם קידשה בדבר שאין בני אדם מקפידים חוששין לזה שמא הקפיד. אלא שראיתי לקצת גדולי האחרונים ז"ל *(א"ה כן דעת הב"ח והט"ז והבית שמואל סימן ל"ח ס"ק מ"ב יע"ש ודבר שלמד מענינו הוא וכ"נ שהבין הטור שהביא דברי הרמב"ם בסי' כ"ח ואם איתא הו"ל להביאו בסימן ל"א גם הרמב"ם היה לו לכתוב דין זה לעיל בפ"ד כי שם ביתו). שפשטו דברי רבינו ז"ל כהכתבם ומשום חשש גזל נגעו בה ובטלה דעתי לדעתם ודו"ק. אחר שכתבתי זה הראה לי חד מן חברייא תשובת הר"ש בר צמח מב"י סי' ב' שפירש דברי רבינו כמו שפירשתי ודו"ק. (א"ה גם הרב פרישה פי' כדברי הרב המחבר יע"ש):

י גזל את האשה וכו'. זה מבואר בגמרא דגרסינן התם ש"מ ממתניתין קידשה בגזל אינה מקודשת אפילו בגזל דידה מיתיבי קידשה בגזל כו' מקודשת התם בגזל דידה כו' והא מתניתין דגזל דידה וקאמר רב אינה מקודשת ל"ק הא דשדיך הא דלא שדיך ופירש"י בגזל דידה כיון דקבילתיה אחילתיה. וכתב מרן הב"י סימן כ"ח וז"ל כתב הר"ן לפי זה נראה שנתקבלה קידושיה ונתקבלה גזלתה אבל בירושלמי אמרו רוצה היא מקודשת ויהא חייב לה סלע ע"כ. ומור"ם ז"ל בהג"ה פסק כדברי הירושלמי וסתם דצריך

הגהות מיימוניות

[ב] ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי פי' כלי מלא בצלים אתא לקמיה דרבא א"ל מאן אחלך וה"מ במחא אבל כישא מצי א"ל אנא שקלי כישא שקול את (נמי) כישא וכו' וכן פסק באביאסף בעמוד: [ג] התיא איתתא דהות מזבנא וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכא מינה וכו':

מגדל עוז

גזל את האשה עד ואם אמרה הן הרי זו מקודשת. פרק קמא דקידושין (דף י"ג) גם פרק האיש מקדש: וכן אם נתן לה פקדון עד והרי הגיע הנאה לידה. פרק קמא דקידושין (דף יג):

שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו: **יד** היה לו אצלה מלוה על [ד] המשכון וקידשה באותה המלוה אוהחזיר לה המשכון הרי זו * מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה לידה: **טו** *המקדש בהנאת מלוה הרי זו מקודשת. כיצד כגון שהלוה * אותה עתה מאתים זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת. שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע. ואסור לעשות כן מפני שהיא כרבית. ופירשו רבותי בהנאת [ה] מלוה דברים שאין ראוי לשומען: **טז** אמר בלה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך הרי זו [ו] מקודשת. וכן אם אמר לה במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו הרי זו מקודשת: **יז** היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה גבמעמד שלשתן הרי זו מקודשת: **יח** קידשה בפקדון שיש לו בידה או בשאלה שהשאילה. אם היה הפקדון והשאלה פרוטה או שוה פרוטה באחד מהן קיים ברשותה הרי זו מקודשת: **יט** אמר דלה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון ודיבר עליה [ז] לשלטון והניח השלטון ולא תבעה אינה מקודשת אלא אם נתן לה

השגת הראב"ד

*המקדש בהנאת מלוה כו'. כתב הראב"ד ז"ל הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוה ליפרע ומעותיו בידו מזומנים לפרוע והיא היתה נותנת מיד ברצון דינר למי שמאריך לה הזמן חדש אחד והאריך לה בשכר הקידושין מתקדשת וזהו דארוה לה זימנא וכ"ש מה שכתב הוא עכ"ל:

א טור שם אפילו לא החזיר כר"י בהג"ה מ': ב טור שם סמג שם: ג עיין בטור שם: ד טור סי' לח:

מגיד משנה

בשעת הקידושין ויש בנייר שוה פרוטה הרי היא מקודשת דה"ל כמקדש במלוה ופרוטה וכן נזכר בגמרא (שם מ"ח) באוקימתא אחת שעשו שם על ברייתא אחת וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל. ורבינו לא הזכיר חזרת השטר וגם בהלכות לא נזכר כלל ואפשר שאף הוא ז"ל יודה בזה אלא שא"כ היה דעתו כשהזכיר דין דמשכון היה לו להזכיר זה:

יד היה לו אצלה מלוה וכו'. פ"ק (דף י"ט) אמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליו משכון מקודשת מדר' יוסי בר' יהודה ופי' במלוה שלה הוא מקדשה ומחזיר לה המשכון ויש שהיו סוברים לומר אפילו אינו מחזיר לה המשכון בשעת קידושין היא מקודשת ודעת רבינו עיקר וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכ"כ מדברי הרמב"ן ז"ל דבעינן חזרת המשכון:

טו המקדש בהנאת מלוה וכו'. שם (דף ו':) אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת ובגמרא פירשה הנאת מלוה דארווח לה זמנא ובהלכות פירש כגון דמטא זמניה למגבא מינה וארווח לה זמנא ואמר לה בהשיא הנאה דמרווחנא ליך עד זמן פלוני מיקדשת לי ואי קשיא לך היכי אלימא הנאת מלוה ממלוה גופה לא קשיא הנאת מלוה איתא ולהכי מתקדשת בה מלוה גופה ליתא דתתקדים בה דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה ע"כ לשון ההלכות. ויש מי שכתב דלפירוש זה כ"ש אם מחל לה המלוה בעצמה ואמר לה התקדשי לי בשכר הנאת המחילה שהיא מקודשת ורבינו ז"ל לא ישרו בעיניו דברי ההלכות דא"א שתועיל יותר הנאת מלוה ממלוה עצמה וכיון דבשעת הקידושין אינו נותן לה דבר לא עדיף הרווחת זמן ממלוה גופה וכן דעת ר"ח ז"ל ולזה פירש הנאת מלוה שעתה נותן לה מעות בהלואה ומרויח לה זמן שקובע לה לפרעון והרמב"ן והרשב"א ז"ל מסכימין לדעת ההלכות וראוי לחוש לדבריה' ובכלל דברי יתבארו דברי ההשגות:

טז אמר לה הרי את מקודשת וכו'. בהאומר (דף ס"ג) ובמקומות אחרים מהמסכתא:

יז היה לו חוב ביד אחרים. זה יצא לרבינו מן האוקימתות שעשו שם על הברייתות (דף מ"ז) דתניא היתה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת והעמידוה (שם מ"ח) באוקימתא אחרונה בשהקנה לה במעמד שלשתן וקא מיפלגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מר סבר כי קאמר רב בפקדון אבל מלוה לא ומר סבר ל"ש מלוה ולא שנא פקדון וקי"ל סוף פ"ק דגיטין (דף י"ג) הא דרב לא שנא מלוה ול"ש פקדון הילכך קי"ל כר"מ. ולא ביאר רבינו אם היה לו מלוה בשטר על אחרים והקנה אותה לה בכתיבה ומסירה אם היא מקודשת ואפשר שלדעתו אינה מקודשת ויורה זה נמ"ש למטה היה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וכו' משמע דוקא משכון אבל בשטר לא ויהיה הטעם לפי שבשטר הוא יכול לחזור ולמחול משא"כ במשכון וכל שיכול למחול לא סמכא דעתה וכדעת חכמים לפי אוקימתא אחת שעשו בגמרא על הברייתא הנזכרת ולפ"ז כשהיא מתקדשת במעמד שלשתן הוא מפני שאינו יכול לחזור ולמחול וכפי הדעת שהזכרתי פ"ו מהלכות מכירה. ויש מחמירין ואומרים שאפילו במלוה בשטר מקודשת ויש מי שכתב שאפילו במעמד שלשתן אינה מקודשת ודבריהם בזה ארוכים וראוי להחמיר בכל זה:

יח קידשה בפקדון וכו'. דין הפקדון ברייתא שם והשאלה מפורש בסוגיא שם שהיא שוה לפקדון:

יט אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר וכו'. מבואר במשנה (שם ס"ג) ובהלכות:

הרי

לחם משנה

בדברי הר"ן ומשום הך משמע ליה לטור דכ"ע מודו בהכי. ומה שהקשה ה"ה דכשהזכיר [שטר] דין המשכון היה לו להזכיר זה אינה קושיא לדברי ה"ה דמאי התם דקדשה במלוה בפירוש ודכוותיה בשטר לא מהני כדכתיבנא. אלא דוקא כשאמר לה התקדשי בשטר חוב זה אבל מדברי ה"ה נראה דרוח אחרת עמו בדברי רבינו דלא שני ליה בין אמר התקדשי בשטר חוב להיכא דאמר התקדשי לי בדינר סתמא דאי הוה שני ליה בין הא להא כדעת הטור מאי מייתי מאוקימתא דגמרא הא רבינו לא איירי אלא כשאמר לה התקדשי לי בדינר ולא אמר לה התקדשי בשטר ובהא ודאי לא מהני אבל כשאמר לה בשטר חוב מהני ושמין את השטר ומה שהקשה דלמה לא הזכיר רבינו כשהזכיר דין המשכון אינה קושיא כדכתיבנא אלא ודאי דלא שני ליה בין הא להא, וע"כ יש לתמוה על הרב ב"י ז"ל שבסימן כ"ח הביא על דברי הטור דברי ה"ה כאילו הם שוים ולא שת לבו לחלק ביניהם: (מהדורא ג' מצאנו בזה הלשון) כתב ה"ה ויש מי שכתב שאם היתה מלוה בשטר וכו' נראה כוונת הרב דאע"פ דקידשה בשטר מ"מ אם יש בנייר ש"פ מקודשת וקשה דאיך כתב הרב שאפשר שרבינו יודה בזה שהרי הוא כתב בפרק ג' שלא לדעתה או שלא לשמה אינה מקודשת דאי ס"ל הכי ה"ל מקודשת מחמת הנייר ואע"פ שלא יהיה בנייר ש"פ מקודשת מספק חיישינן שמא ש"פ במדי. ורא"ה לדבר הרמ"ה דס"ל הכי כמבואר בא"ה"ע דכתב כן כתבו שלא לשמה כמ"ש. ויש לתרץ דשאני הכא דכיון דקידשה בתורת כסף אמרינן נמי דדעתה מה שוה בתורת כסף אבל התם דלא קידשה בתורת כסף אלא בשטר לא אמרינן דעתה אנייר דהוי קידושי כסף ופסק שם דלא כחכמים לפי האוקימתא דאי בעית אימא וכו' וק"ל:

יד היה לו אצלה מלוה על המשכון וכו'. כתב הטור בשם הרמ"ה דוקא דמטא לידיה בתורת משכון, ונפקא ליה מהא דעשה לי צירים וגזמים וכו' דהשוו בגמרא למקדש במלוה וגימא שאני התם דאית ליה משכון ולכך מקודשת אלא כיון דלא נתנה ליה מעיקרא בתורת משכון אינה מקודשת כמו במלוה וכ"כ הר"ן ז"ל בפרק האיש מקדש וכו' ע"ש:

טו המקדש בהנאת מלוה וכו'. התוס' הקשו על פירוש רש"י ז"ל (דף ו': בד"ה דארווח) דהוי רבית קצוצה כיון שהיה צריך לתת פרוטה לקדש לאשה והך קושיא אינה כ"כ לדעת רש"י ז"ל דכיון דלא היה בשעת הלואה אינו רבית קצוצה כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מהלכות מלוה הורו רבותי שהמלוה את חבירו ולאחר זמן תבע חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזור לך חובך הרי זה אבק רבית וכו' לפי שלא קצץ לו בשעת הלואה. אבל לפי דעת רבינו דהך הוי בשעת הלואה קשה ליה קושיית התוס' דכיון דהיה צריך לתת פרוטה לאשה רבית קצוצה הוי אלא שי"ל דאין זו כל כך הנאה לקדש אשה כמו דירת חצר כשלוקח רבית גמור אבל כשנושא אשה הנה נתחייב לה בעשרה דברים כדכתב רבינו בהלכות אישות ואינו כ"כ הנאה ולכך הוי הערמת רבית. והראב"ד ז"ל שהקשה לו שם וכתב וקידושין יופיתו לא מפני שהוא סובר דהקידושין הוי רבית קצוצה דבהדיא אמרו בגמרא דאינו אלא הערמת ריבית אלא מוכיח מהתם דהוי בשעת מתן מעות דאי לא לא הוה מקדש דבעינן נתינת מעות לידה בשעת הקידושין ומ"מ לא הוי רבית גמור דקידושין משום דמה שנושא אשה אינו הנאה גמורה כדכתיבנא. והראב"ד ז"ל אזיל שם לטעמיה כמו שפירש כאן בקידושין כמ"ש בהשגות:

יח קידשה בפקדון. כתב ה"ה דין הפקדון ברייתא והשאלה מפורש בסוגיא שם שהיא שוה לפקדון. וקשה היכן מצא כן ה"ה ז"ל ולא עוד אלא שכתב שהוא מפרש הא

משנה למלך

דצריך לשלם לה גזלותיה יע"ש. ואין ספק דכ"ש הוא באומר כנסי סלע זה שאני חייב ליך דצריך לשלם את חובו. אך ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו פ"ב דגיטין אההיא דאמרינן התם (דף כ') כתב לה גט ע"ג טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך דאמרינן נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה שכתב בסוף דבריו וז"ל. וכענין שאמרו בפ"ק דקידושין כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר התקדשי לי בו מקודשת וכפי מה שפירשתי שם דמחלה חובה ואינה חוזרת וגובה ממנו ע"כ. והנה לדעת הרשב"א נראה דכ"ש גבי גזל דידה דאין צריך לשלם לה גזלתה וכל זה הוא הפך הירושלמי. ועוד נראה דרש"י ז"ל שכתב גבי גזל אחולתיה אפשר דמודה גבי [חוב] דחוזרת וגובה ממנו החוב והחילוק הוא מבואר ודע שבירושלמי מסיים. (א"ה תבל על דאבדין):

טו המקדש בהנאת המלוה כו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ה מהלכות מלוה ולוה):

וכל

מגדל עוז

המקדש בהנאת מלוה עד שאין ראוי לשומען: כתב הראב"ד ז"ל הראשונים פירשו כו' וכ"ש מ"ש הוא עכ"ל: ואני אומר גם לנו יש פירושים אחרים מתיישבים יפה בהלכה זו פרק קמא דקידושין ומ"מ זה שכתב ר"מ ז"ל מן האחרונים הוא ונכון הוא: אמר לה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש לי אצלך הרי זו מקודשת. פרק האיש מקדש (דף מ"ו): וכן אם אמר לה במלוה שיש לי אצלך ובפרוטה זו הרי זו מקודשת. פרק הגוזל עצים (דף צ"ט): היה לו חוב ביד אחרים עד ברשותה קיים הרי זו מקודשת. פרק האיש מקדש: אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עד והמקדש במלוה אינה מקודשת. פרק האומר (דף ס"ג):

הגהות מיימוניות

[ד] אמר רבא אמר ר"נ המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי בר יהודה כו' ואר"י דאפילו אם לא תחזיר לה המשכון עדיין מקודשת דכיון דיש על הלואה זו משכון נחשבת כאילו היא בעינא ולא דמי לשאר מלוה שלהוצאה ניתנה מס"ה ע"כ: * [בטור שם בשם הרמ"ה ז"ל דוקא דמטא לידיה דמקדש בתורת משכון אבל אי לא מטא לידיה בתורת משכון אע"ג דמדינא מצי למתפסיה אזוזי כל כמה דלא גלי דעתיה דנקטנא ליה בתורת משכון אינה מקודשת עכ"ל]: * [עיין בטור שם בלשון כתב הרמב"ן וכו' ובסמ"ג שם (דף קנ"ד) עמוד ג']: [ס] רש"י פי' כגון שפירש ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שהיית נותנת פרוטה לאדם שפייסני על כך וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת זו דהשתא הוא דקיהיב לה הך פרוטה דהנאת מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מדי יחיב לה שכבר הם ברשותה ושלח הם ע"כ פירש"י: [ו] כרבי יהודה הנשיא דאמר דעתה אפרו... ודלא כרבי נתן דפליג וכן מוכח בסנהדרין פכ"ג וכ"פ ס"ה ורבינו שטחת ע"כ: [ז] אמר רשב"ל הא שנתן לה שוה פרוטה:

כ הרי את מקודשת לי במלאכה וכו'. גם זה מתבאר שם הדין והטעם :

כא האשה שאמרה וכו'. פ"ק (שם ז') אמר רבא תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב. ופי' רבינו שהוא אמר לה הרי את מקודשת לי וכן כתב הרשב"א ז"ל והכרח הוא דאם לא אמר הוא לא עדיף כשנותן לאחר על פיה ממאם נתן לידה ואמרה היא שמבואר פרק שלישי שאינן אלא קידושי ספק :

וכן אם אמרה לו וכו'. גם זה שם תן מנה לפלוני ואתקדש אני לו מקודשת ויש מי שפירשה בשאותו פלוני מינה שליח את זה לקדש לו אשה הא לאו הכי אפילו הודיעו לבסוף ונתרצה כיון שבשעת הקידושין לא היה יודע בהן אינה מקודשת אלו דבריהם. והרשב"א ז"ל תמה על רבינו למה הוצרך לפרשה בשאמר מי שנתקדשה לו הרי את מקודשת בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך, עוד כתב ואדרבה לכאורה משמע דכל כי האי גוונא קרוב הוא להיות כהילך מנה ואתקדש אני לך דאינה מקודשת אלא באדם חשוב בדוקא ת"ע עכ"ל. ודברי תימה הן אצלי דהא על כרחך אם נפרשה שזהו שליח ודאי הוא אמר התקדשי לפלוני בהנאת מתנה זו שנתתי לו ברצונך שאם לא אמר לה השליח כלום היאך יפה כחו יותר ממשלחו וכבר נתבאר פ"ג היכא שנתן הוא ואמרה היא שאינו אלא קידושי ספק כ"ש בכי האי גוונא אלא ודאי כשאמר לה השליח הוא וא"כ יפה פירש רבינו שאין כאן צורך לשליח וזהו שלא נזכר בגמרא שאותו פלוני אמר לה כן ולא הוצרכו להזכיר מפני שכבר ידוע שם שהמקדש צריך שיאמר הרי את מקודשת והקושיא שהקשה הוא ז"ל דלכאורה משמע דכה"ג אם אינו אדם חשוב אינה מקודשת. אני אומר לדבריו א"כ יפה כח השליח ממשלחו שכשהשליח מקדשה בכי האי גוונא מקודשת וכשהמשלח אומר כן לא תתקדש וזהו תימה אלא ודאי יש חילוק בין זו להא דבעינן אדם חשוב דהתם היא אומרת הילך וכו' זה מתנה משלה והיא חסרה ממון ולפיכך בעינן חשוב בדוקא ושלא בחשוב במה תתקדש אבל כאן אינה חסרה ממון כלל והיא נהנית שמתקיימת מצותה בממון של אחרים כנ"ל :

כב אמר לה הילך דינר זה וכו'. מימרא שם (דף ז') ופירשוה קצת מפרשים בשזה השליח של אותו פלוני כמו שפירשו בזה של מעלה וכבר הוכחתי בסמוך דעת רבינו :

אמרה לו הילך דינר זה מתנה וכו'. בעיא דאיפשיטא שם ופירשה רבינו בשאמר לה הוא וכן כתב הרשב"א ז"ל והכרח הוא כמו שכתבתי למעלה בדין האשה שאמרה תן דינר לפלוני ואתקדש אני לך :

כג האומר לאשה התקדשי לי בדינר וכו'. שם (דף ח') מימרא. וכתב הרשב"א ז"ל ואפילו אמר לה הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו אינה מקודשת שאין כאן מנה אלא מלוה ולא קנה ואפילו כתב לה שטר עליו אינה מקודשת עכ"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל: היה בידו משכון וכו'. שם ברייתא ופירשוה בין במשכנו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו וכן העלה הרמב"ן במס' שבועות :

כד האומר לאשה הרי את מקודשת וכו'. מימרא שם (דף ו') :

נתן

לה פרוטה משלו שההנאה שבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת: **כ** הרי [א]את מקודשת לי במלאכה זו שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו. לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף כל זמן שיעשה מקצת מן המלאכה זוכה במקצת מן השכר ונמצא השכר כולו מלוה אצלה והמקדש במלוה אינה מקודשת: **כא** האשה [ב]שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו [ח] מקודשת. אע"פ שלא הגיע לה כלום הרי נהנית ברצונה שנעשה ונהנה פלוני בגללה. וכן אם אמרה לו תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו ונתן לו וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך הרי זו [ט] מקודשת: **כב** אמר [ג]לה הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי הרי זו מקודשת אע"פ שלא נתן לה המקדש כלום. [ד]אמרה לו הילך דינר זה מתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו הקנת עצמה לו: **כג** האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי זה המשכון בידך עד שאתן הדינר [י] אינה מקודשת לו. לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיותו שלה. [ה]היה בידו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקידש בו אשה אע"פ שאינו שלו הרי זו מקודשת. לפי שבעל חוב יש לו מקצת קנין בגופו של משכון: **כד** האומר [ו]לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירהו לי אינה [כ] מקודשת בין החזירה בין לא החזירה. שאם לא החזירתו לא נתקיים התנאי. ואם החזירתו

א טור אה"ע סי' כח: ב טור שם סי' כט סמג עשין מח: ג טור וסמג שם: ד טור וסמג שם: ה טור שם סי' כט וע"ש סמג שם: ו טור שם:

לחם משנה

הא דאמרינן שם בגמרא (דף מ"ז:) במסקנא גבי מחלוקת דרבנן ור"מ אלא הכא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בינייהו כלומר דהיכא דכל המלוה קיימת פליגי מר סבר מלוה למיהדר ולתובעה ולכך מקודשת ומ"ס לא מלי ולכך אינה מקודשת. והקשו שם ואלא הא דא"ל הוגם השואל וכו' לימא כתנאי וכו'. ותירצו ע"כ ל"פ אלא במלוה דלא הדרא בעינא אבל בשאלה דהדרא בעינא וכו' וא"כ כיון דבגמרא תלי ענין הקידושין בענין חזרת המלוה לתובעה נימא נמי דדוקא גבי פקדון דיכול לתובעו מקודשת אבל בשאלה דהיכא דקבע בו השואל אינו יכול לתובעו כל אותן הימים שאל לו אינה מקודשת אע"ג דהדרא בעינא כפקדון מ"מ יש חילוק זה וענין הקידושין תלוי בדבר ואיך סתם כאן רבינו שבשאלה מקודשת דמשמע אפילו שקנה השואל ההפך כגון שבקע בו זה ודאי לא ידענא היכן מבואר שכתב ה"ה שהוא מפורש. איברא דאם היינו אומרים דרבינו הוליא מכח הסברא דכיון דדמיא לפקדון דהדרא בעינא הויא מקודשת אע"פ שאין זה מוכרח כדכתיבנא אבל שיהיה זה מבואר לא ידענא. ויש להרץ דכיון דבגמרא אמרו דטעמא דמלוה משום דלהוצאה נתנה ובשאלה אמרו שם דהדרא בעינא כפקדון אפ"ה לית ביה טעמא דמלוה והיינו כמבואר בגמרא ושוה לפקדון :

כ הרי את מקודשת לי במלאכה זו שאעשה עמך. רבינו אית ליה דאין אומן קונה בשבח כלי וכן כתב בהדיא בפ"י מה' שכירות אבל הטור כתב בשם הרא"ש דאומן קונה בשבח כלי ותימה דבחושן המשפט בהלכות פועלים סימן של"ט כתב דקבלן עובר בבל תלין סתמא בלי שום חולק והיינו ודאי דאין אומן קונה בשבח כלי דאי קונה בהדיא אמרינן בגמרא דאינו עובר. ועוד לדבריו קשיא הרא"ש מדידיה אדידיה דבהדיא כתב שם הרא"ש בפרק המקבל והלכתא כרב ששת והכי אסקה רבה בפרק הגוזל עצים דאין אומן קונה בשבח כלי וכו' והיינו כדברי רבינו והרי"ף ואם כן מה שכתב בפרק האיש מקדש לדחות ראיות הרי"ף הוא משום דלא ס"ל כוותיה וקשיא מדידיה אדידיה אלא ודאי דמ"ש בפרק האיש מקדש הוא שאין ראיותיו מוכרחות אבל מ"מ הדין דין אמת ואע"ג דהא"ק המקבל כתב דברי הרי"ף ז"ל וראיותיו לא חשש לדחותם אחר שכבר דחאם במקום אחר. ומכל מקום כיון שהדין דין אמת הביאם שם והתימה על הרב מוהרי"ק ז"ל שהביא דברי הרא"ש באבן העזר ובחשן המשפט על דברי רבינו בסתם בזה הלשון. הרב נתן טעם לדבר מפני שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף הא לאו הכי לא וקשה דלמטה כתב האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי זה המשכון וכו' אף על פי שחייב עצמו לתת לה דינר כיון שלא הגיע הדינר לידה אינה מקודשת הכא נמי כיון דבשעת אמירה לא הגיע כלל לידה אינה מקודשת ואם כן אפילו שאינה להשכירות אלא לבסוף אין כאן קידושין כלל. ואיך כתב הרב הטעם מפני שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. וכי תימא להרץ זה דמה שאמר כאן אינה מקודשת הוא כשאמר אחר שעשאו הרי מקודשת לי בשכר שעשיתי עמך ולכך הוצרך לטעמא שהשכירות וכו' הא לאו מילתא היא כלל דבין למ"ד ישנה לשכירות וכו' בין למ"ד אינה לשכירות כולי עלמא מודו כשאומר בשכר שעשיתי דלא הוו קידושין כדאמרו שם בגמרא. ואי משום מאי דאמר מעיקרא בשכר שנעשה הא לא נתן בידה כלום ודמי להתקדשי לי בדינר והרי זה המשכון וכו'. וי"ל דאעפ"י שלא נתן בידה כלום כיון שהוא מקדשה עתה לכשיתן לה שתתקדשי לי הויא מקודשת אבל באומר התקדשי לי בדינר והרי זה משכון התם לא הויא מקודשת משום דאמר לה בהא מקודשת מעכשיו שהרי אמר לה והרי זה המשכון בידך עד שאתן הדינר וכו' משמע שדעתו לקדשה מעכשיו ונותן לה הדינר להבטחה. וכי תימא תתקדש מיהא כשיתן לה הא אינו כלום כיון דלא נעשתה כוונתו להתקדש מעכשיו אין קידושין אפילו לאחר זמן :

כא האשה שאמרה תן דינר לפלוני וכו'. מה שהקשה הרב המגיד על דברי הרשב"א דא"כ יפה כח שליח מהמשלח, י"ל דיפה ויפה כיון שהוא נותן המעות הוא מקדש אותה במעות שהוא נותן לה ולכך יפה כחו בהא ממשלחו ודוק :

כג לפי שב"ח יש לו מקצת קנין בגופו של משכון. כתב הרב המגיד דבכל ענין איירי בין במשכנו בשעת הלואתו בין שלא בשעת הלואתו. והטור כתב כן בשם רבינו, והרב ב"י ז"ל תמה עליו דאין הכרח מדברי רבינו ואע"פ שמכאן אין הכרח מכל מקום הדין הוא מוכרח ממה שכתב בהלכות שכירות דפירש דבין במשכנו בשעת הלואתו בין שלא בשעת הלואתו הוי ש"ש וטעמא משום דאית להו לר"י והרמב"ם בהא דרבי יצחק דאפילו בשעת הלואתו היא והא דאמרו בגמרא אימור דאמר רבי יצחק שלא בשעת הלואתו בדרך דחייה איתמר. וכן כתב הר"ן בפרק כל הנשבעים לדעתם ע"ש. אבל על דברי הטור יש לתמוה דכתב כאן בשם הרא"ש דדוקא משכנו שלא בשעת הלואתו מקודשת משמע דאית ליה דרבי יצחק לא איירי בשעת הלואה ובריש הלכות מלוה על המשכון כתב דלא שנא בשעת הלואה לשלא בשעת הלואה משמע דסבירא ליה דלכולי עלמא הא דר' יצחק בכל גווני הוא. וכן הזכיר שם בשם אביו דאין לחלק ביניהם שכתב לבסוף ולזה הסכים א"א ז"ל וא"כ קשו דברי אביו מדידיה אדידיה וכבר הוזכר קצת מזה בדברי הרב ב"י ז"ל שם וצ"ע :

נתן

הגהות מיימוניות

[ח] מדין ערב ע"כ : [ט] מדין שניהם פי' ערב ועבד כנעני ע"כ : [י] משכון אין כאן מנה אין כאן פסק ר"י דהוא הדין במתנה כה"ג שאין המשכון משתעבד לכלום אבל אם הקנהו בקנין כתב רבינו יהודה דמויל ועיין בסימן ס"ו של ספר משפטים ע"כ : [כ] אמר רב אשי בכולהו קני לבד מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין :

מגדל עוז

הרי את מקודשת לי במלאכה זו עד והמקדש במלוה אינה מקודשת. פרק האיש מקדש (דף מ"ח) ושכר האומר: האשה שאמרה עד במקום אחר. הכל פ"ק דקידושין (דף ו' וי"ז) :

כה נתן לה אגודה של הדס וכו'. שם (דף י"ב) ההוא גברא דקדיש בציפיתא דאסא אמרו ליה והא לית בה שוה פרוטה אמר להו תיקדש בארבעה זוזי דאית בה שקלתה ואישתיקא אמר רבא הוי שתיקה דלאחר מתן מעות וכל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא והביא רבא ראייה לדבריו מברייתא אחת שהיא בדין פקדון ורב הונא בריה דרב יהושע הקשה על אותה ראייה ורב אחא הקשה על רב הונא ואמרו בגמרא שלחה רב אחא בר רב קמיה דרבינא כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמיע לן: אלא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמיע לכו חושו לה, ודעת רבינו דכיון דשלח לה אנן לא שמיע לן הא דרב הונא אלמא דלא חיישינן ליה חדא דרבא לא חשש ורב אחא הקשה על רב הונא ורבינא לא הוה חייש לה אנן למאי ניחוש ואע"ג דשלח להו רבינא אתון דשמיע לכו חושו לה משום כבוד רבם קאמר להו דאי משום דהוה חייש בעיקר דינא אפילו איהו נמי הוה ליה למיחש זהו דעתו ז"ל. כתב הרשב"א ז"ל וטעמא דמסתבר הוא. ומ"ש רבינו ותהיה מקודשת מספק מפני האגודה הוא מפני הדין הנזכר פ"ד בקדש באוכל או בכלי שהוא פחות משוה פרוטה שהיא מקודשת בספק. ויש חולקין ואומרים דהכא ליכא למיחש לכך שלא היה דעת המקדש לקדשה באגודה אלא בארבעה זוזים שהיו בה ודברי רבינו נראין לי עיקר להחמיר:

כו האומר לאשה התקדשי וכו'. משנה פרק האיש מקדש (שם מ"ו) ומ"ש אלא מספק הוא כפי הדין הנזכר בפ"ד וכמו שכתבתי בסמוך:

כז אמר לה התקדשי וכו'. במשנה הנזכרת והספק שכתב רבינו הוא מהטעם הנזכר בסמוך: היתה אוכלת וכו'. משנה שם ואוקימתא דר' אמי בגמרא ומבואר בהלכות. ומ"ש רבינו הוא מן הטעם הנזכר למעלה:

כח אמר לה הרי את מקודשת לי וכו'. מימרא דרבא שם (דף מ"ז) ותניא כוותיה:

כט האומר לאשה וכו'. שם ת"ר התקדשי לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שבתוכו ותניא אידך בו ולא במה שבתוכו ותניא אידך במה שבתוכו ולא בו ל"ק הא במיא הא בחמרא הא בציהרא ע"כ בגמרא. ופי' רבינו לאשוה במיא ב' בחמרא ג' בציהרא פי' ציהרא שמן והטעם לפי שהמים אינן חשובין ובטלין אצל הכלי ודעתו על הכל אבל יין כיון שהוא חשוב קצת יותר מן המים אינו בטל אצל הכלי ולפיכך בו ולא במה שבתוכו בשמן מתוך שהוא דבר חשוב ביותר ואינו עומד לשתיה כיין הרי הוא דבר בפני עצמו לפיכך במה שבתוכו ולא בו ואין לומר בו ולא במה שבתוכו כמו שאמרו ביין מפני שהיין עומד לשתיה ויסתפק ממנו כאחת אבל בשמן אם היה דעתו לקדשה בכלי לא היה נותנו לה מלא שמן שהרי הוא עומד לתשמיש השמן. זהו לדעת רבינו ורש"י ז"ל פי' בדרך אחרת והספק שכתב רבינו הוא ממה שנזכר למעלה:

פ"ו א המקדש על תנאי וכו'. מבואר בהרבה מקומות מהמסכתא: וכל תנאי שבעולם וכו'. הד' דברים שהזכיר רבינו מפורשים בגמרא במקומות מפוזרות ודין התנאי שיהיה כפול

כו האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו וכו'. בגמרא מוקי לה כר"ש ורבינו בפ"ז מהלכות שבועות ובפ"ד מהלכות נדרים משמע דפסק דלא כוותיה וא"כ יש לתמוה היאך פסק כאן כוותיה:

פ"ו א וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין וכו'. כתב ה"ה למה לא

החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום:

כה נתן [א]לה אגודה של הדס וכיוצא בה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו וקבלה אותו אמרו לו והלא אין בה שוה פרוטה ואמר תתקדש בד' זוזים המוחבאים * בתוך האגודה אם אמרה הן הרי זו מקודשת. [ל] ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת בספק מפני האגודה שמא שוה פרוטה במקום אחר:

כו האומר [ב]לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא [מ] מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר:

כז אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו אם יש בכולם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. שאותן תמרים שאכלה הרי הן כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת ונמצא שאין הקידושין אלא בתמרה אחרונה:

כח אמר לה הרי את מקודשת לי באלו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אף ע"פ שהיא אוכלת ראשונה ראשונה שלה היא אוכלת ומקודשת:

כט האומר [ג]לאשה הרי את מקודשת לי בכוס [נ] זה אם היה מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו. ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת בו ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו. לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת בספק. ואם היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ודאי ואין משגיחין על הכוס:

פרק ששי

א המקדש [ד]על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה מן האשה. * וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין בין במקח בין בממכר

*[ס"א שיש בתוכה]

השגת הראב"ד

*וכל תנאי שבעולם כו' [ואלו הן הד' מ' כילד האומר כו' אבל אם אמר כו']. כתב הראב"ד ז"ל לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה וא"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר אם תתני דהיינו התנאי עכ"ל:

*ההשגה זו נמשכת על הלכה ד':

א טור סי' כח סמג שם: ב טור סי' לא: ג טור סי' כט הביא דעת רש"י והרמב"ם: ד טור אה"ע סי' ל"ח סמג עשין מח:

משנה למלך

פ"ו א וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין כו' צריך להיות בתנאי ארבעה דברים ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי שיהיה כפול ושיהיה הן שלו קודם ללאו. הנה ארבעה דברים אלו שהזכיר רבינו מפורשים בגמרא בכמה דוכתי. ונסתפקתי בהא דקי"ל דאחד ממשפטי התנאים הוא שיהיה הן קודם ללאו דהיינו אם תתני מנה תהא מקודשת ואם לא תתני לא תהא מקודשת. אם הקפידא הוא על התחלת הדיבור שיתחיל בהן ולפי זה אם התחיל בלאו אף שאחר כך אמר הן וחזר ואמר לאו לא מהני שהרי התחיל בלאו. או דילמא הקפידה היא שלא יסיים בהן ולפיכך אמרו שיהא הן קודם ללאו כלומר שיסיים בלאו ולפי זה אם התחיל בלאו ואחר כך חזר ואמר הן וחזר ואמר לאו הרי סיים בלאו והשיב תנאי. וכן היכא דהקדים הן ואחר כך אמר לאו וחזר ואמר הן מהו דלאו אמרינן דהקפידא היא בהתחלת הדיבור שיהא בהן א"כ תנאי זה חשיב תנאי גמור אבל אם הקפידא היא שלא יסיים בהן תנאי זה לא מהני משום דסיים דבריו בהן. והנה זה נלמד מהסיא דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף ע"ה) אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו ע"כ. הרי מבואר דאין הקפידא שיתחיל בהן אלא שיסיים

להם משנה

כה נתן לה אגודה של הדס וכו' ואם שתקה אינה מקודשת וכו'. וא"ת לפי מ"ש הרב המגיד לעיל שאפשר שרבינו יודה שקידש במלוה והחזיר לה השטר שמקודשת מחמת השטר אלא שאם כן היה דעתו וכו' דמשמע דמסופק בדבר לגד האחד שאינה מקודשת א"כ אמאי מקודשת כאן מחמת האגודה כיון שהוא אמר תתקדש בארבעה זוזים שבה. וי"ל דמ"מ כיון דמתחלה כוונתו היתה לקדש באגודה עצמה אלא מפני שאמרו לו שאינו שוה פרוטה אמר תקדש בארבעה זוזים שבה וגם בזה ניחא קושיא אחריתא דאמאי אמרינן הכא דמקודשת מחמת האגודה ולקמן גבי הרי את מקודשת לי בכוס זה אמרינן דאם הוא של שמן הרי זו מקודשת מאי שנא מאגודה דאמר תיקדש בארבעה זוזים שבה מקודשת מחמת האגודה אע"ג דלא קדשה בה אלא בארבעה זוזים אלא שמתחלה כוונתו לקדשה באגודה עצמה ומפני שאמרו לו שאינו שוה פרוטה אמר כן וא"כ אם איח בה שוה פרוטה מקודשת אבל התם מסתמא דעתו בשמן כדנתן טעם הרב המגיד ז"ל:

כו האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו. בגמרא בפרק האיש מקדש (דף מ"ו) אמר מאן תנא התקדשי וכו' אמר רבה רבי שמעון היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. ותימה על רבינו דהוא ז"ל בהלכות שבועות פרק ז' פסק דלא כרבי שמעון שכתב שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת וא"כ הכא אפילו בזו ובזו נמי צריך שיהא האחד מהם שוה פרוטה וכבר הקשה קושיא זו הרב מהר"י קארו ז"ל בספר כסף משנה והניחה בצריך עיון: שאותם תמרים שאכלה וכו'. מה שיש להקשות על מה שפסק רבינו כאן כתבתי בהלכות זכייה ומתנה פ"ו עיין שם:

פ"ו א המקדש על תנאי כו' מקודשת. כתב הרב המגיד ויש מי שהקשה על רבינו למה לא מנה גם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כההיא סוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"ה) וכו' וי"ל דההיא סוגיא כו'. באמת תירוץ זה אינו מספיק דמהיכן ראה רבינו דרב אשי פליג ארב אדא בענין דינא דתנאי ומעשה בדבר אחד ומה גם

מגדל עוז

האומר לאשה התקדשי לי בתמרה עד במדינה אחרת. פ"ק (דף י"ב) וריש פ"ב דמסכתא קידושין (דף מ"ו): האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה עד סוף הפרק. פרק האיש מקדש (דף מח):

פ"ו המקדש על תנאי עד בין שיהיה מן האשה. במציעא סוף פרק השוכר את הפועלים (דף צ"ד): וכל תנאי שבעולם עד [הלכה ד'] ואינה צריכה ליתן: כתב הראב"ד ז"ל לא זו הדרך וכו' דהיינו התנאי עכ"ל: ואני אומר בטוב נראה לעין שהמתקנא לא קרא כל לשון הפיסקא לפני הראב"ד ז"ל (כמו שהעתקתיה אני) שאם היה שומע לא היה אומר כן עוד האריך וכי אמר הרי את מקודשת

הגהות מיימוניות

[ל] ההוא גברא דקדיש בציפיתא דאסא ע"כ: [מ] כשמואל דאמר בפ"ק (דף י"ב) אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת בספק יכו' וכ"פ ר"י אלפס מדשלח לית רב יוסף לרב אחא בר הונא נגדיה כרב ואצריך גיטא כשמואל ע"ש. וכ"פ מורי רבינו שיחיה בתשובה י"ט ותשובת כ' ע"כ: [נ] תני חדא בו ובמה שבתוכו תניא אידך בו ולא במה שבתוכו ותני אידך במה שבתוכו ולא בו ל"ק הא במיא הא בחמרא הא בציהרא והנה ישב בעמוד כסדר שאמר הספר וכסדר ששנה הברייתא. אמנם רש"י פי' בו ולא במה שבתוכו במיא דלא חשיבי ולא היה דעתו כי אם אכלי. בחמרא במה שבתוכו ולא בו דעבידי למישתי ומהדרין כוס למריה. ציהרא ציר של דגים שישהי לימים רבים לאכול בו והכוס צריך לו לשמרו בו ובמה שבתוכו ל"א ציהרא שמן ליאגו יצהר עכ"ל רש"י:

שיסיים בלאו וכ"כ הר"ן שם וז"ל. וכ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו היינו שלא יהא מסיים דבריו בהן דנגמר דבריו אדם נתפס ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל הילכך אע"ג דמקדימין לאו להן כי היכי דלא לקדים פורענותא לנפשיה כיון שגמר דבריו בלאו סגי ע"כ. הרי לך מבואר דאין הקפידא אלא על סיום דבריו שלא יהיה בהן. ולפי זה נ"ל שאם התחיל בהן ואחר כך אמר לאו וחזר ואמר הן דלא מהני משום דנגמר דבריו אדם נתפס והרי סיים דבריו בהן:

אלא שיש לדקדק כפי זה במ"ש הרא"ש בתשובה (בח"ב סימן כ"ב) דנדון שלו היה במי שאמר הרי את מגורשת על תנאי אם לא אבא ואם אבא לא יהא גט ואם לא אבא יהא גט והשואל נסתפק בתנאי זה משום דהוי מעשה קודם לתנאי. ולפי מה שכתבנו הא איכא ריעותא אחריתי דמסיים בהן. והרב ז"ל גם ג"כ לא כתב מריעותא זו דסיים בהן. ומיהו לזה אפשר לומר דהרב ז"ל לא הוצרך לומר דאיכא ריעותא אחריתי משום דכפי סברתו דבאמירת הבעל לשליח לא נאמרו משפטי התנאים א"כ בזה נתקן הכל דאף אם הוא תנאי קודם למעשה ולאו קודם להן אין קפידא בזה. אלא שעדיין יש לדקדק בדברי הרב במה שסיים וז"ל אלא שכל זה אינו אלא לדעת החולקים על הרמב"ם שסוברים שהמעשה הוא הדיבור שתהיה מגורשת ממנו אבל הרמב"ם שסובר שהמעשה הוא נתינת הגט לאשה לא הדיבור שתהיה מגורשת ממנו הוי התנאי הזה קיים כו'. משמע מדבריו דלרבינו ז"ל אין צריכים למה שחילק אלא אף אם היה הבעל אומר נוסח זה לאשה השיב הנאי. וזהו תימה בעיני שהרי מדברי הר"ן יש ללמוד דכל שסיים בהן לא מהני. ולומר שהרב ז"ל לא כיון אלא כפי סברת השואל דלא נרגש כי אם ממעשה קודם לתנאי לזה השיב לו שכל זה אינו אלא לדעת החולקים על רבינו אבל אה"נ דאיכא הו ריעותא אחריתי דהיינו דסיים בהן ולכ"ע לא מהני תנאי זה. נראה בעיני דוחק דכל כי האי ה"ל לאודועי זאת. ועוד קשיא לי שאנו הכרהנו (א"ה יתבאר לקמן בפירקין יע"ש) דמי שהקדים מעשה לתנאי ואחר כך כפל דבריו כעם אחת בתנאי קודם למעשה דמהני שאנו אומרים שדבריו הראשונים כמאן דליתנהו. והוקשה לנו מדברי הרא"ש הללו דא"כ גם בנדון הרב הרי חזר ואמר ואם אבא לא יהא גט ואם לא אבא יהא גט הרי הקדים התנאי למעשה גבי החלוקות האחרונות. ותירלנו דבנדון הרב ע"כ אית לן למימר שדבריו הראשונים הם קיימים שלא נאמר דהוו להו כמאן דליתנהו נמצא שהקדים לאו להן ומש"ה הוצרך הרב להלק בין מתנה עם השליח למתנה עם האשה. וכשתא יש לתמוה על הרב טובא שהרי כפי דרכינו בההוא נדון ליכא ריעותא דמעשה קודם לתנאי משום דאנו אומרים שדבריו הראשונים כמאן דליתנהו והרי חזר וכפל דבריו בתנאי קודם למעשה ואיכא ריעותא דסיים דבריו בהן. ואף שנתפוס דבריו הראשונים אכתי לא מהני כיון שסיים בהן ונגמר דבריו אדם נתפס. וא"כ היה לו להרב ז"ל להשיב לשואל דאי משום מעשה קודם לתנאי הכא ליתא אך אי איכא למיחש הוא משום דגמר דבריו בהן ועל זה היה ראוי שיאמר חילוקו. ומה שמגדיל התימה הוא מה שסיים אלא שכל זה אינו אלא לדעת החולקים על הרמב"ם כו' והרי בההוא נדון ליכא תברא משום מעשה קודם לתנאי כי אם משום דגמר דבריו בהן ואף לדעת רבינו ז"ל לא מהני וכמו שכתבנו. כוף דבר שדברי הרא"ש צריכים אגלי תלמוד: **ודע** שראיתי להחכם בית שמואל סימן ל"ח ס"ק ג' דיש ללמוד מדבריו דלעולם לא יסיים בהן אפילו הקדים הן קודם ללאו וחזר וסיים בהן תופסין לשון אחרון והתנאי בטל ע"כ. והן הן הדברים שכתבנו וכ"כ גם החכם בעל חלקת מחוקק יע"ש. ואף שיש ט"ס בדבריו כוונתו היא כמו שכתבנו. עוד ראיתי שכתב החכם בעל בית שמואל שם דנראה מדברי הר"ן דדוקא בש"מ י"ל כלאו קודם כי היכי דלא לקדים פורענותא לנפשיה אבל בעלמא צריך להקדים הן ע"כ. ולא ידעתי כוונתו דאם כיון לומר שאם בעלמא התחיל בלאו וחזר ואמר הן קודם ללאו דאיכא קפידא. הא ודאי ליתא דאם היה איזה קפידא בדבר בש"מ נמי לא היו מתקנים בגט ש"מ משום חששא זו דלא יקדים פורענותא מילתא דאית בה ריעותא. והדרנא מדברי הר"ן נראה בהפך שכתב דטעמא דמילתא הוא משום דמאי דבעינן הן קודם ללאו לאו משום דבעינן שההן יוקדם אלא מאי דבעינן הוא שההן לא יאמר בסוף. וכיון שכן מה לי גט ש"מ מה לי גט דעלמא. והר"ב המפה בסימן ל"ח כתב וז"ל הזכיר לאו קודם להן וחזר והזכיר הלאו אחר הן הוי תנאי כאלו הזכיר הן קודם ללאו ע"כ. הרי מבואר דאין חילוק בזה בין גט לדבר אחר. והסבר דמה שכיים הר"ב המפה וליין הר"ן פרק מי שאחזו. ולכאורה קשה שדין זה הוא גמרא ערוכה וכבר הרגיש בזה בעל חלקת מחוקק שם. הוא כדי לשלול דברי בעל בית שמואל דאי מסוגיית הגמרא היה אפשר להעקש ולומר דלעולם בעינן דיקדים ההן אלא דבש"מ משום חששא דלא לקדים פורענותא תיקנו שיקדים הלאו אבל הא מיהא שיסיים בלאו ולפי זה במקום אחר לא מהני. אבל מדברי הר"ן נראה דמה שאמרו הן קודם ללאו הוא משום דנגמר דבריו אדם נתפס וא"כ בעלמא נמי אם הקדים הלאו אם חזר ואמר הן וא"כ ללאו שפיר דמי וזה פשוט: **נסתפקתי** במי שנותן מתנה להבירו ורוצה ליתנה בתנאי אם לא יעלה לארץ ישראל ואם יעלה שתתבטל המתנה והנן קי"ל דר"ח ממשפטי התנאים הוא הן קודם ללאו. ובנדון זה איך יאמר דאם יאמר אם לא תעלה הרי היא לך במתנה ואם תעלה תתבטל המתנה נמצא שהוא לאו קודם להן. ואם אמור יאמר אם תעלה אינה מתנה ואם לא תעלה הרי היא מתנה מ"מ אינו דומה לתנאי בני גד ובני ראובן דהתם ההן שהוא קודם הוא קיום המעשה דהיינו אם יעברו ונתתם אבל הכא מה שמקדים אם תעלה הוא ביטול המעשה. (א"ה עיין בתשובת מהרימ"ט ח"מ סימן מ"ח). וראיתי לתוספות בפרק ג' דקידושין (דף כ"ב) ד"ה בשלמא שכתבו וז"ל. וקשה דהא כל תנאי מבני גד ובני ראובן גמרינן וא"כ בעינן הן קודם ללאו והכא הוי לאו קודם להן דהא אם לא שכב כתיב ברישא. וי"ל דאם לא שכב חשוב הן דמה שאנו רוצים שהעשה השוב הן דומיא דאם יעברו שאנו רוצים שיעברו ואם לא יעברו יפסידו כך אנו רוצים שתתקיים דבריה שלא שכב איש אותה וזהו הן ואם שכב תפסיד וזהו לאו ע"כ. והנה כפי פשט דברי התוס' הללו בנדון דידן נראה דצריך שיתחיל ויאמר אם תעלה אינה מתנה שהרי הוא רוצה לעלות ושתתבטל המתנה. ואם התנה עם חבירו שאם לא יעשה איזה דבר שיתן לו קרקע במתנה ואם יעבור ויעשה אותו דבר שתתבטל המתנה צריך שיתחיל ויאמר אם לא תעשה אותו דבר קרקע זה נתון לך במתנה לפי שהוא רוצה שלא יעשה חבירו אותו דבר: **הן** אמת שדברי התוס' מלבד דמגד עצמם הם תמוהים בעיני. דאיך יתכן שיתחיל ויאמר אם לא שכב שהרי אינו דומה לתנאי בני גד דהתם מקדים קיום המעשה והכא מקדים העדר המעשה. עוד יש לתמוה מסוגיא דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף ע"ה) דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי כו' (א"ה כמו שהובא לעיל יע"ש) דמוכח התם דאם אמר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט לא מהני משום דבעינן הן קודם ללאו והא התם אנו רוצים שלא ימות ולא יהיה גט. וכבר שמעתי שהקשה קושיא זו מהריב"ל. וכן חכמי אשכנז ז"ל הוקשה להם דברי התוס' הללו והרב מהרימ"ט ז"ל נדחק בדבריהם יע"ש. (א"ה ועיין בהקדמת ספר ט"ז י"ד. תו הקשה הרב עצמות יוסף במה שקבעו התוס' קושייתם ע"ד רש"י ואין להם שייכות עם פירש"י ותו דהם כתבו לעיל במתניתין דר"ח פליג אכולהו ולא בעי הן קודם ללאו. ויש לי מקום ליישב כל הני פרכי לפי קלורי. והוא דאהא דפרכינן דגבי סוטה ליכא תנאי כפול הוקשה לרש"י דהא כתיב ואת כי שטית וגו' ותירץ דשבועה אחריתי היא שיש עמה אלה כמו שמבואר בלשונו ועל זה ק"ל להתוס' דלפי שיטתו של רש"י דר"ח לא פליג אלא אכפל א"כ הי"ל להכריח דע"כ ואת כי שטית אינו החלוקה השניה דואם לא שכב דא"כ ה"ל לאו קודם להן. וא"כ ע"כ לומר דשבועה בהנפי נפשה היא והרי שבועות נינהו חד בלאו וחד בהן ובשום חד מינייהו ליכא כפילא ובשלמא אם הוה כ"ל לרש"י דר"ח פליג אכולהו ניחא דלא הו"מ לומר הכרח זה אבל השתא דפירש"י דר"ה בעי הן קודם ללאו קשיא. ועל זה תירצו דלא הו"מ לרש"י לומר הכרח זה משום דהוה דהיינו דלעולם איכא כפל ואם לא שכב חשיב הן ובזה נסתלקו כל השלש קושיות הנזכר דלעולם לקושטא דמילתא לא אזלינן בתר מה שאנו רוצים ומש"ה בגט ש"מ צ"ל אם מת ברישא. ומה שהקשה עוד הט"ז דלפי מ"ש התוספות בד"ה הנקי דהיה אומר ואם שכב תנקי א"כ לימא דהיה אומר הן קודם ואם לא שכב, לא הבנתי כוונתו דהא התוס' שבאת קיימי לפירש"י במו שהעתיקו לשונו ואיכו רוח אחרת אתו בפירוש הנקי כתיב ולפי פירוש קושיית התוס' הלימא

טובא דבלאו כתיב ברישא ועוד דשבהא קיימי התוס' בדברי המקשן והתם בדברי ר' הטעם דמשני הנקי כתיב ולא ראי זה כראי זה ודו"ק). וראיתי להרמב"ן שכתב דקושיית התוס' דסוטה הקשה אותם רבינו הננאל ז"ל. ותירץ דה"ק אם לא שכב איש אותך הנקי תשארי תחת אישך. ואם שכב עמך מבלעדי אישך הנקי ודומיא דבני גד דאמר להם אם יעברו את הירדן ישארו בארץ הגלעד ותכי שלהם ואם לאו יגרשום ממנה והקשה לעצמו והא גבי כי שטית נמי כתיב תחת אישך וצריך הוא להודיעה שאין המים בודקים בה אלא אם נטמאה תחת אישה. ועוד שאל מפני מה אין דורשין כן במקרא ראשון. והשיב משום דמוכח בראשון אחר השטיה כתיב טומאה ולא אשכחן טומאה אלא ברשות בעל ובמקרא האחרון כתיב כי שטית תחת אישך ואחר כך וכי נטמאת ללמדך שלא בא לדרשא כדאמרינן וראשון להבטיחה שאם לא שטית טומאה תשארי תחת אישך ולהודיע שהוא הן קודם ללאו ע"כ. והנראה בכוונה דברי הרב ז"ל הוא ממאי דאמרינן דבעינן הן קודם ללאו אין אנו מקפידים על התנאי אם הוא בלשון הן או בלשון לאו אלא הכל תלוי בקיום המעשה וכביטולו שקיום המעשה קרוי הן וביטול המעשה קרוי לאו. וגבי תנאי בני גד ונתתם קרוי הן שהוא קיום המעשה ומה שלא ינחלו בארץ הגלעד קרוי לאו שהוא ביטול המעשה. ואם משה רבינו היה מקפיד שלא יעברו בני גד והיה אומר שאם לא יעברו ונתתם ואם לא ינחלו בארץ הגלעד היה אומר בתחלה אם לא יעברו ונתתם אע"פ שהתנאי הוא לאו משום דעיקר הדבר הוא שקיום המעשה יהיה קודם לביטול המעשה וקיום המעשה הוא ונתתם. וגבי סוטה אם הדברים היו כפשטן שהמעשה הוא שתמות אם נטמאה ואם לא נטמאה לא תמות אין ספק שהיה מן הדין שיאמר בתחלה אם שכב יבאו בה דהא הוא קיום המעשה. אבל הרב ז"ל חידש דהתם המעשה הוא שתשאר עם בעלה אם לא שכב איש אותה ואם שכב לא תשאר עם בעלה. ולפיכך צריך להקדים אם לא שכב לפי שקיום המעשה תלוי באם לא שכב והלאו הוא אם שכב שהוא ביטול המעשה שלא תזכה בבעלה. ופירש הרב ז"ל דקרא קמא דכתיב אם לא שכב וגו' גזירת זה התנאי הוא תחת אישך כלומר שתשארי תחת אישך דליכא למימר דתחת אישך אתא לומר שלא הקפיד אלא אם שטית תחת אישך. דכיון דכתיב אם לא שטית טומאה פשיטא דמיירי תחת אישה דאי לא לא חשיב טומאה וכיון שכן ע"כ קרא אתא למעשה כנגזר מן התנאי. וכי הדר כפל התנאי ואמר ואם שטית תחת אישך הא' תחת אישך כיון דלא כתיב טומאה מקמיה לגופיה אתא לומר שאין המים בודקים אלא אם שטית תחת אישך. וגזירת הכתוב הוא מבלעדי אישך כלומר שיתבטל המעשה שתשארי בלא בעל. ואף שיש לדקדק כפי פירוש זה של הרב בסוגיית הגמרא דקידושין מ"מ עיקר חילוקו של הרב הם דברים המתיישבים והשוים אליו. ולפי דבריו ניחא הכיא דפרק מי שאחזו שכתבנו דהתם קיום המעשה שהוא הגט צריך שיקדים ולפיכך צריך שיאמר בתחילה אם מתי יהא גט ובנדון שלנו אומר בתחלה אם לא תעלה הרי היא לך במתנה לפי שצריך שיקדים קיום המעשה ואף שמתחיל בלאו כיון שהלאו הוא בתנאי ליכא קפידא. והנראה אגלי דגם התוס' מודים הם לסברת ר' הננאל דמאי דאמרינן דבעינן הן קודם ללאו היינו קיום המעשה והעדרו. אלא דס"ל כפשט הסוגיא דהכא המיתה היא קיום המעשה דהיינו הנקי וביטול המעשה הוא שלא תמות דהיינו העדר והעדר חשיב לאו. ולפ"ז הוקשה להם דאיך התחיל הכתוב מאם לא שכב ולא משום דהתחיל בלאו שהרי גבי תנאי ליכא קפידא בזה. אלא שקושייתם היא דהתחיל בביטול המעשה דהיינו הנקי. ומה שכתבו דהא אם לא שכב כתיב ברישא כוונתם דכיון דכתיב ברישא הרי הקדים הלאו דהוא הנקי שהוא העדר המעשה. ולזה תירצו דהכי דבעלמא בעינן שקיום המעשה יקדים להעדרו הכא שהקיום הוא המיתה והעדר הוא שלא תמות ואנו רוצים שלא המות תשיב העדר הכן והמעשה כלאו ומש"ה פתח בהנקי וסיים בתנקי. ולפ"ז ליכא קושיא מהכיא דפרק מי שאחזו דאף שאנו רוצים שלא ימות מ"מ המיתה היא תנאי דהיינו אם אמות אם לא אמות וכבר כתבנו דאין אנו הולכים בזה אחר התנאי בין אם הוא בלשון הן או בלשון לאו ובין אם אנו רוצים שיתקיים התנאי או שלא יתקיים אלא הכל הולך אחר קיום המעשה וביטולו. והתם שקיום המעשה הוא שתתגרש וביטולו הוא שלא תתגרש ובזה לא שייך לומר שאנו רוצים בזה מבזה לפיכך אנו הולכים אחר קיום המעשה דהיינו הגט וצריך שיאמר בתחלה אם מתי יהא גט וא"כ אם לא מתי לא יהא גט ואע"ג שמהעדר המעשה נמשך שלא ימות. מ"מ לא אזלינן אלא בתר המעשה בעצמו לא אחר מה שנמשך מן המעשה. ונדחקתי בכל זה לפי שהסברא היא נכונה בעיני דמאי דאמרינן הן קודם ללאו הוא קיום הדבר וביטולו:

ודע שלפי מה שפירשנו בדברי התוס' הנה דברי התוספות הללו עקורות הם ואין לי ללמוד מהם במקום אחר. שהרי לא משכחת לה גבי תנאים שיהיה קיום הדבר והעדרו אם ימות ואם לא ימות. ולא אכחד שפשט דברי התוספות אינם מתיישבים לפי מה שפירשתי שהרי כתבו דומיא דאם יעברו שאנו רוצים שיעברו. דמשמע דהתוספות הולכים אחר התנאי שהן התנאי יקדים ללאו ומש"ה כתב גבי בני גד הקדימו אם יעברו משום שאנו רוצים שיעברו והכא גבי סוטה אנו מקדימים אם לא שכב לפי שאנו רוצים שלא נטמאה. ולפי מה שכתבנו גבי בני גד מה שהקדימו אם יעברו הוא משום קיום התנאי דהיינו ונתתם שהוא קיום המעשה והתם לא איכפת לן אם יקחו בני גד בארץ הגלעד אם לאו. ואם הדברים הם כפשטן הם המוקים בעיני ועיין במהרימ"ט לחידושיו:

וראיתי למהריק"א בשלחנו הטהור בסוף הלכות גיטין שכתב סדר מי שנותן גט על תנאי דאם לא באתי שצריך שיאמר אם לא באתי מהיום ועד שתי שנים יהא גט ואם אבא לא יהא גט. הרי מבואר דמאי דבעינן הן קודם ללאו אין אנו מקפידין על התנאי אלא על קיום המעשה שהוא קרוי הן. והר"ן בפרק מי שאחזו אהכיא דאתקין שמואל בגיטא כתב דטעמא דבעינן הן קודם ללאו הוא משום שלא יהיה מסיים דבריו בהן דנגמר דבריו אדם נתפס ונמצא מעשה קיים והנאי בטל ע"כ. הרי לך מבואר שהן הוא קיום המעשה ולפיכך אם אמרו באחרונה לא מהני משום דנגמר דבריו אדם נתפס וזה פשוט. ורבינו ז"ל לקמן בפרק ט' מהלכות גירושין דין ז' כתב וז"ל. הרוצה לגרש על תנאי כו' כילד כגון שיאמר לה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום הרי זה גט ואם באתי בתוך שלשים יום לא יהיה גט ע"כ. והרי זה מבואר ככל אשר כתבנו. ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א כלל ד' שעמד בדברי התוספות דקידושין ובדברי רבינו הללו ודבריו מרפסן איגרי ע"ש. ועיין במאמר כל דאי למהר"ר אליה הלוי ז"ל פרק י"ב שכתב ככל אשר כתבנו ועמד בדברי התוספות יע"ש:

ושיהיה התנאי קודם למעשה. נסתפקתי אם הקדים מעשה לתנאי ואחר כך אמר שני החלוקות כדינם וכגון שאמר הרי את מקודשת לי אם תתני מנה וחזר ואמר אם תתני מנה הרי את מקודשת ואם לא תתני לא יהיו קידושין מהו. מי אמרינן החלוקה הראשונה הו"ל כמאן דליתא וא"כ הרי התנה כדין או דילמא כיון שהתנה בתחילה במעשה קודם לתנאי הו לא מהני תנאי זה וכ"ת פשיטא דמה שאמר בתחילה הוי כמאן דליתיה משום דהו"ל כאילו חזר בו ואע"ג דקי"ל דבקידושין אפילו תוך כדי דיבור לא מהני חזרה היינו לאחר דמטו לידה הקידושין אבל קודם פשיטא דמהני וכדאמרינן בפרק האומר (דף נ"ט) באומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום דלרב מקודשת ואינה מקודשת לעולם משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה הוי אלמא חזרה מהני וכמ"ש הריטב"א שם. וא"כ בנ"ד הו"ל חזרה. הא ליתא משום דאה"נ דאילו הוה ידעינן ביה דחזר פשיטא דמהני אבל הכא מי יימר דחזר בו מדבריו הראשונים אימא דעדיין בתנאו עומד וגזירת הכתוב היא דתנאי זה לא מהני לבטל המעשה משום דהקדימו מעשה. ולכאורה היה נראה להביא ראיה לדין זה דלא מהני ממ"ש הרא"ש בתשובה ח"ב סימן כ"ב שנשאל במי שנתן גט לשליח ואמר לו הולך גט זה לאשתי והיה מגורשת ממני אם לא אבא עד זמן פלוני ואם אבא לא יהא גט ואם לא אבא יהא גט אי מהני גט זה משום דהקדים בתחילה מעשה להנאי. והשיב הרב ז"ל דמשפטי התנאים לא נאמרו אלא כשנותן הגט לאשה אבל באמירת הבעל לשליח לא בעינן משפטי התנאים יע"ש. (א"ה עיין לעיל בפירקין ד"ה אלא שיש לדקדק. ובספר בית שלמה אה"ע סימן ה' כתב כן בשם הרמב"ן והקרוב הדבר דיש חולקין עליו. ובתשובת הרא"נ מייתי בשם הרא"ש נכסף דגם באמירת הבעל לשליח בעי משפטי התנאים וכן נראה שתפס בספר אם דת פרשת יתרו ועיין בספר כהה מטה אהרן

ח"ב

בממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים: ב ואלו הן הד' דברים של כל תנאי. שיהיה [א] כפול. ושיהיה הן שלו קודם ללאו. ושיהיה התנאי קודם [ג] למעשה. ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהן הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת מיד ויתקיים המקח או המתנה מיד וכאילו לא התנה

כסף משנה

לא כתב שאין תנאי בדבר שא"א לקיימו ע"י שליח וצריך שכבר כתב כן בפ"ד מהלכות חליצה וכאן לא כתב אלא דברים שיש בהם תנאי מה הם הדברים שצריך שיהיו בתנאי כדי שיועיל. ול"נ שאם היה כן דעת רבינו שמתנאי בני גד ילפי' שיהיה אפשר לקיימו ע"י שליח היה כותבו כאן וכללו עם שאר הדברים שזכר בזה הפ'. אבל דעת רבינו שכשאמרו חליצה מוטעת שאמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז שהיא חליצה כשרה אע"פ שלא נתנה לו אין הטעם מפני שאנו לומדים מתנאי בני גד שיהא אפשר לקיימו ע"י השליח אלא הטעם שכיון שעשה מעשה מחל התנאי ורא"ה לדבר שבפרק המדיר אמרו המקדש על תנאי ובעל אינה צריכה ממנו גט איתיביה רב אחא וכו' חליצה מוטעת כשרה [איזו היא חליצה מוטעת וכו' אלא אמר ר"י כל שאומר חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז] אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה ה"נ כיון דבעל אחולי אחליה לתנאיה א"ל וכו' מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומי ע"י שליח כי התם הוי תנאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח כי התם לא הוי תנאה והא ביאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח והוי תנאה כלומר כדאמרינן לעיל מינה הריני בועליך ע"מ שירצה אבא וכו' התם משום דאיתקוש הויות להדדי כלומר והיתה לאיש אחר כל הויות במשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאפשר לקיומינהו ע"י שליח מהני נמי בביאה וא"כ כשאמרו שם שהטעם שחליצה מוטעת כשרה משום דמתנאי בני גד ילפינן לה שצריך שיהא אפשר לקיימו ע"י שליח הוא לדעת האומר דמקדש ע"ת ובעל אינה צריכה ממנו גם אבל

מגיד משנה

כפול מחלוקת התנאים במשנה פרק האומר (דף ס"א) והביאו בהלכות דעת ר"מ דכל שהתנאי אינו כפול אינו תנאי וכן פסקו כל הפוסקים בגיטין וקידושין מן הדין או מן התקנה כמו שיתבאר בסמוך בפרק זה. ודין תנאי קודם למעשה במשנה בב"מ בסוף פרק השוכר את הפועלים (דף צ"ד) וכל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל ואין שם במשנה מחלוקת ואמרו בגמרא דאתיא כרבי מאיר דיליף מתנאי בני גד ובני ראובן: ודין הן קודם ללאו. מבואר בסוגיא פרק מי שאחזו (גיטין ע"ה) גבי ההיא דאתקין שמואל בגיטא: ואפשר לקיימו משנה במציעא פרק השוכר (צ"ד) ופסק הלכה שם בגמרא וכן נזכר בגיטין פרק המגרש בברייתא. ויש מי שהקשה על רבינו למה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כההיא סוגיא דפרק מי שאחזו. ויש לומר דההיא סוגיא לא קיימא ואין טעם הברייתא אלא כדרב אשי דעביד אוקימתא אחריתא התם זהו דעת רבינו. עוד הקשו עליו למה לא כתב שאין תנאי בדבר שא"א לקיימו ע"י שליח ומשום כך אין תנאי בחליצה כדאיתא בכתובות (דף ע"ד) ואין זו קושיא לפי שכבר ביאר רבינו פ"ד מהלכות חליצה ויבום דין החליצה שהיא כשרה אע"פ שלא נתקיים

לחם משנה

גם דרב אדא נקיט ליה בדרך פשיטות בהקשה לרבא ואמר טעמא משום דמעשה קודם לתנאי וכו' דנראה לו הדבר פשוט דלהא מילתא גמרינן נמי מתנאי בני גד וכו' ואם כן אמאי נאמר דרב אשי פליג לענין הדין. לכך היה נראה לי דטעמו של רבינו כדכתב הרא"ש בסוף פרק יש נוחלין וז"ל אמר רבא התרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי וכו' ואע"ג דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד רבא לטעמיה דפליג בפרק מי שאחזו על רב אדא בר אהבה וסבר רבא דתנאי ומעשה בדבר אחד הוי שפיר תנאי ע"כ. ולכך רבינו פסק כי הך מימרא דרבא דאתרוג דהוזכרה בהרבה מקומות בגמרא בדרך סתם כנראה שהיא הלכה. ועדיין אין כל זה מספיק דלדעת רבינו דסבר דבמעכשיו אין צריך בדקדוקין של כל התנאים דהן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה וכו' אם כן הך מימרא דאתרוג לא פליג על הא דרב אדא דנימא דבאתרוג מהני משום דאמר על מנת וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ולא איכפת לן במעכשיו שיהא התנאי קודם למעשה ולכך הובאה בגמרא בכך הלכה ואם כן אין לו טעם לדחות הא דרב אדא מהמת הא דאתרוג אלא צ"ל דסובר רבינו דהא דאהני מעכשיו היינו היכא דאיכות התנאי שייך ביה אלא שלא הוציאו בלשון נאות או שהקדים המעשה לו אז מועיל מעכשיו כאילו הוציאו בלשון הראוי והנאות ולא הקדים המעשה ומהטעם שכתב רבינו לקמן בסוף הפרק אבל בתנאי דלא מהני משום איכות התנאי כמו תנאי ומעשה בדבר אחד ר"ל דהוי טעמא משום גריעות התנאי ולא גרס דבר האמירה או קדימתו המעשה אז אפילו במעכשיו לא מהני והוי כמו דבר שאי אפשר לקיימו דאפילו במעכשיו לא מהני ואם כן כיון דהא דאתרוג קאמר דמהני משמע דסבירא ליה דכל דוכתא דלא בעינן תנאי ומעשה בדבר אחד דאי לא לא הוה מהני מעכשיו לענין זה כדפרישית אבל הר"ן ז"ל לא כתב כן בפרק מי שאחזו גבי ה"ר ה"ז גיטך וכו' ע"ש. עוד כתב ה"ה עוד הקשו עליו למה לא כתב שאין תנאי בדבר שא"א לקיימו וכו' ובכאן לא (כתב גירסא) [נהירא] להרב בעל כ"מ בזה תירוץ ה"ה ואמר דודאי אי רבינו הוה ס"ל הוה מני ליה בהדי אלו הד' תנאים אלא שרבינו פוסק כמ"ד בפרק המדיר (דף ע"ד) המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט כדכתב בסוף פ"ז ולדידיה הוי טעמא דחליצה באומר חלוץ ע"מ שתתן לך מאתים זוז משום דכיון דעבד מעשה אחולי אחליה דלא הוצרכו לתרץ בגמרא דטעמא דחליצה הוי משום דא"א לקיים ע"י שליח אלא למ"ד דהמקדש

משנה למלך

ח"ב סימן פ"ו שכתב שט"ס הוא בדברי מהרא"ח יע"ש). משמע דאם נדון הרב ז"ל היה באמירת הבעל לאשה הוה ס"ל דלא מהני משום דהקדים מעשה לתנאי אע"פ שחזר ואמר ואם אבא לא יהא גט ואם לא אבא יהא גט. וכד מעיינינן שפיר ליכא הוכחה מהכא משום דשאני התם דאי שדינן לדיבורא קמא ואמרינן דסוף ליה כמאן דליתיה א"כ הקדים לאו לכן שאמר ואם אבא לא יהא גט וע"כ צריכין אנו לתפוס לשון ראשון ואי תפסינן ליה הרי הקדים מעשה לתנאי ומשום הכי הוצרך הרב לומר דלא שייכי התם משפטי התנאים אבל לעולם דבנדון דידן דאי שדינן לדבורא קמא נשאר לנו התנאי כמשפטו דמהני: ונראה דיש להביא ראיה לדין זה מההיא דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף ע"ו) אתקין שמואל בגיטא דם"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט. והנה הדבר ידוע דמאי דבעינן הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה מבטן אחד יצאו דהיינו מתנאי בני גד והיכי דגבי הן קודם ללאו אע"פ שבתחילה הקדים לאו לכן כל שחזר והקדים הן ללאו מהני הכי נמי גבי תנאי קודם למעשה אע"פ שבתחילה הקדים מעשה לתנאי כל שחזר והתנה כדינו שפיר דמי. וליכא למימר דשאני התם דמה שהקדים הלאו הוא משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. דהא ודאי דאם היה קפידא בזה משום מלתא כדנא דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה לא היה מתקן שמואל דבר זה. והר"ב המפה סימן ל"ח כתב וז"ל הזכיר להו קודם לכן וחזר והזכיר הלאו א"כ הוי תנאי כאילו הזכיר הן קודם ללאו ע"כ וא"כ יש ללמוד מכאן לנדון שלנו דהשיב תנאי אע"פ שבתחילה הקדים מעשה לתנאי: ולפי זה אני תמיה על מ"ש מהרלנ"ח בתשובה ס"ס נ"ב שכתב נוסח גט ש"מ בזה הלשון, הרי זה גיטך אם לא מתי מהיום עד סוף שלשים יום לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט, וכתב וז"ל ויש לי ספק אי הוה מעשה קודם לתנאי כיון שאמר הרי זה גיטך קודם כל דבר וכ"נ ממ"ש בפרק מי שאחזו עלה דברייתא דהרי זה גיטך ע"מ שתחזירי לי את הנייר אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי עם היות שיש להלק כו' יע"ש. ולא ידעתי למה לא הוקשה לו מטעמא ההיא הלאו קודם להן וגם בסדר שהיה רוצה הרב לסדר דהיינו שאמר לה התקבלי גט זה וכו' הלאו קודם להן. וע"כ לומר שלא הוקשה לו זה כיון שאח"כ חזר לומר הן קודם ללאו כדינו א"כ מטעם זה יספיק למעשה קודם לתנאי. ועוד אני תמיה בדברי הרב ז"ל דאף אם היינו אומרים דכיון דהתחיל במעשה קודם לתנאי דהוו לא מהני תנאי זה. מ"מ בנדון הרב ליכא לספוקי כלל משום דע"כ לא אמרינן דהמעשה קודם לתנאי דלא מהני אלא כשהתנאי הוא דבוק עם המעשה. אבל בנדון הרב שהוא הרי זה גיטך לא הוי מעשה קודם לתנאי לפי שאם לא מתי הוא הפך הרי זה גיטך. וא"כ ע"כ דהרי זה גיטך הוא מילתא באפי נפשה ולא שייך כלל לתנאו אלא הוא כהקדמת דברים. ואפשר שלזה כיון הרב ז"ל במ"ש עם היות שיש לי לחלק כו'. ולפי דעתי הם דברים פשוטים: ומה שהרא"ש בתשובה הנזכרת הוקשה לו ממעשה קודם לתנאי. התם היה התנאי דבוק עם המעשה שהרי נדון הרב ז"ל הוא שאומר לו הילך גט זה ותהיה מגורשת ממני ע"ת אם לא אבא ואם אבא לא יהא גט. אבל בנדון מהרלנ"ח לא שייך כלל דין זה דמעשה קודם לתנאי. ומרן ז"ל בשלחנו הטור בסדר הגט סימן נ"ט כתב וז"ל אם נותנו לה ע"ת יאמר לה בשעת נתינה הרי זה גיטך והרי את מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם ע"מ שאם לא באתי מהיום עד י"ב חדש יהא גט מעכשיו ואם אבא לא יהא גט ע"כ. והנך רואה כמה רחקו דברי מהריק"א מדברי מהרלנ"ח שהרי מהריק"א אף כשהמעשה שאמר בתחילה הוא דבוק עם התנאי לא חייש לו מרן ז"ל. וטעמו הוא דכיון דאמר יהא גט מעכשיו בקיום התנאי ע"כ מה שאמר בתחילה הרי זה גיטך אינו דבוק עם התנאי אלא מילתא באנפי נפשה היא והתנאי מתחיל מאומרו ע"מ שאם לא באתי כו' והרלנ"ח אף בתנאי שאינו דבוק עם המעשה שאמר בתחילה חשש משום מעשה קודם לתנאי. ומ"מ הרב חזר בו באותה תשובה לפי שראה שהסמ"ג ובעה"ת והרשב"א ז"ל כתבו בסדר הגט הרי זה גיטך בתחילה יע"ש. ושוי יודע שהרא"ש באותה תשובה כשאמר התנאי בתחילה לא פיים יהא גט וא"כ ע"כ הוא דבוק עם המעשה שאמר בתחילה ומש"ה חשש למעשה קודם התנאי. אבל אם היה מקיים ואומר ע"ת אם לא אבא להיות נמצא עמה כו' יהא גט לא היה חושש הרב משום מעשה קודם לתנאי דומיא דמ"ש מרן מוהריק"א ז"ל: ונראה דנדון דידן נפשט מדברי מרן מהריק"א מק"ו. שהרי בנדון מהריק"א צריכין אנו לדברי הראשונים שאמר הרי את מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם שדברים אלו לא נכפלו ואע"פ כן לא חשיב מעשה קודם לתנאי כיון שאחר התנאי חזר והזכיר המעשה. כ"ש בנ"ד שאין אנו צריכין כלל לדבריו הראשונים לא למעשה ולא לתנאי דאמרינן דס"ל כמאן דליתיה ואנו תופסין דבריו מתה שאמר אם תתני מנה הרי את מקודשת. הילכך לא שנא נידון דידן ל"ש אם אמר הרי את מקודשת לי ע"מ שאם תתני לי מנה תהא מקודשת ואם לאו לא תהא מקודשת בכולם השיב תנאי קודם למעשה ותלוקה זו הוא ממש דומיא דנידון מהריק"א. שוב ראיתי תשובה אחת מהחכם השלם כמה"ר אליהו פילוסוף וראיתי שהוא ג"כ כתב ככל הדברים אשר כתבנו והסכימו עמי באותו נידון קצת מגדולי הדור ובכללם הוא הרב מהרר"י באסאן ז"ל ומי כמוהו מורה ואליו תשמעון:

ומיהו בעיקר הראיה שכתבנו למעלה דהיינו מההיא דאתקין שמואל בגיטא דש"מ כו' אני מגמגם בראיה זו לפי שראיתי להר"ן ז"ל שם שכתב וז"ל וכ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו כו'. (א"ה כבר נעתק לשונו לעיל ריש פירקין יע"ש) הרי דס"ל להר"ן דלאו בהלכתא בלא טעמא היא מה שאנו תופסין דבריו האחרונים אלא משום דעיקרא דמילתא שאמרו דבעינן הן קודם ללאו אין הקפידה דבעינן קדימת ההן אלא עיקר ההקפדה היא שיאומר הלאו לבסוף משום דבגמר דבריו אדם נתפס ומש"ה אין אנו מקפידים במה שהתחיל אלא במה שסיים אבל הכא בתנאי קודם למעשה מאן אמר לן שההקפדה הוא שהמעשה יהיה באחרונה אימא דההקפדה היא שהתנאי יהיה בתחילה כפשטא דמילתא דבעינן תנאי קודם למעשה ודוקא גבי הן קודם ללאו שידענו טעמא דמילתא אמרנו דלאו דוקא אלא שהלאו יהיה מאוחר. ואם נרצה לדמות תנאי קודם למעשה לכן קודם ללאו היה מן הראוי שיהיה המעשה קודם לתנאי ולא יסיים במעשה משום דבגמר דבריו אדם נתפס וכל שסיים דבריו במעשה נמצא מעשה קיים ותנאי בטל. א"כ ע"כ לומר דמאי דבעינן תנאי קודם למעשה טעמא אחרינא איכא והנחנו לא נדע. ואם כן אפשר שתהיה הקפידא בקדימת התנאי. ולפי זה כל שהקדים המעשה אף שאחר כך חזר ואמר תנאי קודם למעשה לא מהני:

נסתפקתי

מגדל עוז

מקודשת מה יועיל אם לא יתן וכבר פירש ר"מ ז"ל אפילו היה הכל תוך כדי דיבור כדמשמע סוף נדרים ואין לך מסירות גדול מזה וכשתעיין יפה בלשון שהכניס באמירה ומעשה אין ביניהם כלל מחלוקת לפי דעתי וכל זה מפורש גיטין פרק מי שאחזו קורדיקוס (דף ע"ה):

הגהות מיימוניות

[א] כר"מ ודלא כר"ח ב"ג דפליג עליה שכן סוברים שמואל ורבא בפרק מי שאחזו הלכת למעשה וכן פסקו התוס' וספר התרומה ע"כ: [ג] אר"י כי שמא אם אדם אומר סתם שיהא התנאי זה כתנאי בני גד ובני ראובן יכול להיות שמועיל בלא כפילת תנאי ויש הרבה דברים דאפילו בלא תנאי הם כאילו התנה כגון שטר מבריחת דפרק האשה שנפלו וכן זבין ולא איצטריכו ליה זוזי דפסקינן פרק אלמנה דהדרי זביני שהדבר ידוע שלאותו צורך שהיו צריכים אז עשו כן והוא שגילה בדעתו שמדוחק מעות היה מוכר. ויש מקומות שא"צ כפילות כ"א גילוי דעת אמירה ולא גילה דעתו באמירה הוי דברים שבלב ואינן דברים כה"ג כי ההיא דפרק הא"ש מקדש דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל וכו' ואמר רבא עלה הוו דברים שבלב מאחר שלא פירש לו ואינן דברים ואע"ג שגילה בדעתו דאדעתא למיסק מיבן שהיה מתקן ממע שלו ועניני הד׳ך מס"ח:

אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה אלא כדאמר רב כהנא שצריכה ממנו גט וכ"ש רבינו סוף פ"ז הטעם שחליצה מוטעת כשרה אינו מפני זה אלא משום דכיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה וכך משין דברי רבינו פ"ד מהלכות חליצה אבל אם הטעוהו ואמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ק"ק זוז וכו' חליצתה כשרה שהרי נתכוין לחלוץ לה ולא כתב שהטעם מפני שא"א לקיימה ע"י שליח. ועוד יש הכרע אחר לסברא זו שהרי למי שנותן טעם משום דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן צריך להלק בין ביאה לחליצה דביאה שאני משום דאיתקוש הויות להדדי וכמבואר בלשון הגמרא שכתבתי וזה דוחק גדול ולכך לא כתב רבינו כאן שצריך שיהא אפשר לקיימו ע"י שליח מפני שסובר שאין צריך וכמו שכתבתי :

התנה כלל הואיל וחסר התנאי אחד מן הד': ג ביצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר. הרי התנאי קיים והרי זו מקודשת על תנאי. ואם נתנה לו מאתים זוז תהיה מקודשת ואם לא נתנה לו אינה מקודשת: ד אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה * ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת ואם לא תתני לי לא תהיי מקודשת הרי התנאי [ג] בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה

מגיד משנה

שיתקיים התנאי ובכאן לא כתב אלא דברים שיש בהן תנאי מה הן הדברים שצריך להיות בתנאי כדי שיועיל :

ג ביצד האומר לאשה וכו'. כבר נתבאר זה בסמוך ופשוט הוא :

ד אבל אם אמר לה הרי את מקודשת וכו'. לשון המשנה (מציעא צ"ד) בדין מעשה קודם לתנאי כך הוא וכל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל ע"כ. ופירוש רבינו בה מבואר שהוא מפרש שיש בו מעשה שהקדים ועשה המעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו אבל אם לא עשה המעשה אעפ"י שהקדימו באמירה הרי התנאי קיים וכגון שאמר הרי את מקודשת אם תתני לי מאתים זוז ואם לאו לא תהיי מקודשת ואח"כ נתן הקידושין לידה הרי תנאו קדם המעשה שהם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום. ואין טענה זו כלום כיון דגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אע"פ שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק כאלו דבריו אסיפא סמיך והוה לן למימר דלא חלו הקידושין אלא על אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאו קודם למעשה. וליבנא דרבינו הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה היא אלא תשלום דבריו הראשונים : כתב הר"ן ז"ל דהא דתנן ה"ז גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא ה"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי וכו'. ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק. אלא דלא נהיר דאי הכי היכי אמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין ע"ה) גבי תקנתא דשמואל בגט שכיב מרע ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפילו אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הרשב"א והרמ"ך בהגהותיהם עכ"ל :

כסף משנה

ג ביצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז וכו'. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי כתב הטור וז"ל מלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקידושין דהוי תנאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אע"פ שהכל היה תוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת בלא תנאי עכ"ל. מ"ש ול"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא שאם

המקדש

לחם משנה

המקדש ע"ת ובעל איכה צריכה הימנו גט אבל אנן דלא קי"ל כוותיה לא סבירא לן האי וא"כ טעמו של רבינו בפ"ד מהלכות חליצה ויבום לא הוי כדכתב ה"ה דא"א לקיימו ע"י שליח אלא משום דאחולי אחליה זו היא כוונתו ז"ל עם שהוא האריך יותר. ולכאורה היה נ"ל סייעתא לסברא זו מההיא דמסקינן בגמרא בפ"ג (דף כ"ג) אמר רבינא דכ"ע יש תנאי בחליצה ויש תימה אי הך מילתא דא"א לקיימו ע"י שליח הוא הכי מוסכם איך פליג רבינא עליה וכמו שהקשו התוספות בפרק המדיר (דף ע"ד) וזה היה נראה שהכריחו לרבינו לומר דמ"ד המקדש ע"ת ובעל צריכה הימנו גט הוי טעמא משום דאחולי אחליה ולדידיה לא חשש בחליצה כלומר דהיכא דעשה התנאי בגמר החליצה דלא שייך הטעם אחולי אחליה ודאי דמהני תנאי וכמ"ש שם התוספות בפרק המדיר שהקשו למקשה דסבר הטעם משום אחולי אחליה וכי ס"ד שלא יועיל שום תנאי לבטל שום מכר וקנין ותירצו דס"ד שצריך להזכיר התנאי בשעת גמר הקנין או המכר א"כ משמע דהיכא דהוי בשעת הגמר לא שייך לומר אחליה ובכה"ג משכחת לה יש תנאי בחליצה ואתי רבינא בפרק רבן גמליאל הלכתא דקי"ל דצריכה הימנו גט. ומ"מ אין כל זה נראה בעיני. חדא דאם כן לדעת רבינו אין שום תנאי מועיל לא בשום מכר ולא בשום קנין אלא כשאמר בשעת גמר הקנין וזה לא הוזכר בדברי רבינו לא בהלכות מכירה ולא בשום מקום מהלכות קנין . וע"ק המקדש ע"ת ובעל הטעם שצריכה הימנו גט (או בהפך) [הוא מספק] שמא מחל התנאי וכמ"ש רבינו בסוף פ"ז וכן ביאר דבריו שם ה"ה והובאו בדברי כ"מ וא"כ כיון דבקידושין מקודשת מספק בחליצה אמאי אמרינן דודאי מחל נימא שמא מחל והא ספק חליצה כמו בקידושין כיון דבקידושין מדמית לה ליהוי כקידושין אלא ודאי דלאו טעמא משום אחולי ודברי ה"ה בתירוץ הקושיא עיקר :

ד אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי וכו'. מלשון רבינו שכתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה וכו' משמע דאפילו שהקדים המעשה לתנאי באמירה לאו כלום הוא דטעמא דפסול משום דנתן הדינר הא לא נתן אע"פ שאמר תחלה הרי את מקודשת לי וכו' מהני ומ"מ איכא למידי בהא נרגא ולומר דהיינו טעמא דהיכא דלא נתן מהני משום דאח"כ אמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת שחזר והזכיר התנאי קודם המעשה אעפ"י שבתחלה הזכיר המעשה תחלה הרי בסוף התנאי הזכירו לבסוף אבל כשלא הזכיר המעשה בסוף כלל אלא בתחלה לא הוו קידושין ולכך כשכתב כילד הזכיר התנאי תחלה. ואע"פ שאין זה נכון מ"מ כתב ה"ה שזה הדין לא הזכיר רבינו בביאור משום דאיכא למידי הך נרגא כדפרישית ומ"מ כתב שודאי דעתו של רבינו דאפילו דהקדימו באמירה מהני. עוד כתב ה"ה ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק כו'. וקשה דלדעת רבינו נמי (דאם) ההיא דהרי זה גיטך אם לא באתי אינו מדוקדק שלא הזכיר שם במשנה כפל התנאי ונראה דלא דמי דלרבינו חזר וכפל ולא הזכירו דסמך על מה שאמר במקומות אחרים דצריך כפל אבל לדעת המפרשים קשה דהזכיר הדבר בהפך מה שהוא שהזכיר המעשה קודם ואינו דומה חסרון הענין כמו לומר הדבר בהפך דבחסרון אית לן לומר סמך על מקום אחר משא"כ בדבר הנאמר בהפך . ובהך פירוש דפירש לרבינו בתנאי קודם למעשה איכא לאקשויי מההיא סוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"ה) בתרתי חדא דשם אמר מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאיה הא כפליה [לתנאיה לא הוי גיטא] מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה [אף כל תנאי קודם למעשה] לאפוקי הכא מעשה קודם לתנאי. [illegible] ענין המעשה [illegible] אח"כ

משנה למלך

נסתפקתי בהא דבעינן דהתנאי יהיה קודם למעשה ומה שהסכימו הראשונים ז"ל הוא דצריך שיאמר אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת. אם כשחוזר וכופל התנאי אם גם בכפל צריך שיקדים תנאי למעשה שיאמר ואם לא תתני לא תהיי מקודשת אבל אם אמר ולא תהיי מקודשת אם לא תתני לא מהני. או דילמא כל שבתחילה אמר אם תתני הרי את מקודשת אף שבכפל ואמר ולא תהיי מקודשת אם לא תתני אין קפידא בזה משום דלשון זה לא בא אלא משום כפל וכל שבכפל אין חילוק בין שקדים תנאי למעשה או מעשה לתנאי. ואף שהטור בסימן ל"ח כתב קדימת תנאי למעשה בשתי החלוקות וז"ל אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לי לא תהא מקודשת. וכן בכ"מ שהוזכר התנאי כגון גבי גט ש"מ דאמרינן בפרק מי שאחזו דף ע"ו דאתקין שמואל אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט הרי שגם בחלוקה השלישית הזכירו התנאי קודם למעשה אפשר דלאו דוקא אלא שכיון שהחלוקה האמצעית צריך עכ"פ שיהיה התנאי קודם למעשה נקטו כולם בזה הסדר דאי אמרת דדוקא הוא החלוקה הראשונה שהיא משום דלא מקדים אינים פורענותא לנפשיה. שיתכן דנקפיד בתנאי קודם למעשה שאם התחיל ואמר לא יהא גט אם לא מתי ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט פשיטא דמהני אלא דר"ל כל החלוקות בסגנון אחד. ומה שהקשה בתחילה ולימא לא יהא גט אם לא מתי קאי לשתי החלוקות שהתלמוד לא היה יודע עדיין דין זה דהן קודם ללאו. ומה שלא הקשה לשמואל דלימא בחלוקה השניה ויהיה גט אם מתי. הוא משום דמהיכא תיתי שנתקן סדר שיהיה חילוק בין החלוקה הראשונה לשניה. ומדברי הטור נ"ל שיש ללמוד דבר זה שכתב וז"ל אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה ואם לא תתני לי מנה לא תהיי מקודשת אינו תנאי ומדלא אשמועינן רבותא דאפילו אם בחלוקה הראשונה הקדים תנאי למעשה ובחלוקה השניה לא הקדים דלא הוי תנאי משמע דס"ל דמהני. ומש"ה לא נקט אלא היכא דבחלוקה הראשונה הקדים מעשה לתנאי אף שבחלוקה השניה הקדים תנאי למעשה לא היה תנאי :

ולפי דעתי ספק זה שנסתפקנו הוא מחלוקת רש"י ותוספות בפרק האומר (דף ס"ב) דאמרינן התם אלא לר"מ תנקי מיבעי ליה א"ר תנחום הנקי כתיב ופירש"י דכפי המסורת שדינן ליה אקרא דבתריה לומר הנקי ואת כי שטית. והתוספות שם כתבו וז"ל וקשה דא"כ ה"ל מעשה קודם לתנאי ותנן אמרינן במתניתין דר"מ בעי תנאי כפול לכן פר"י דלא קאי כלל אואת כי שטית דכתיב בתרים אלא כתיב הנקי והוי כאילו היה כתוב הנקי והכהן היה חוזר וכופל אם שכב הנקי והשתא הוי תנאי קודם למעשה ע"כ. והנה התם גבי סוטה כבר נאמרה החלוקה הראשונה כתקנה דהכי כתיב אם לא שכב איש אותך הנקי דהיינו תנאי קודם למעשה. ואפ"ה ס"ל להתוס' דגם בכפילת התנאי צריך שיקדים תנאי למעשה. ולדעת רש"י נראה דס"ל דליכא קפידא אלא בחלוקה הראשונה ומש"ה פירש דקאי הנקי אואת כי שטית ואף שהוא מעשה קודם לתנאי ליכא קפידא כיון שבחלוקה הראשונה הקדים תנאי למעשה והחלוקה זו לא נצרכא כי אם משום כפל. שוב ראיתי למהרימ"ט בחידושיו שתמה על דברי התוס' הללו וז"ל וכיון שכתבו שהכן הוא אם לא שכב מאי נ"מ בלאו שיהיה המעשה קודם והלא לא הוצרך לאומרו אלא משום כפילא אטו האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז הרי זה גיטך ולא יהא גט אם לא תתני מי לא הוי תנאי עכ"ד. הרי שהסכימה דעת הרב שבחלוקת הכפל לא בעינן תנאי קודם למעשה. ולא ידעתי אם מסברא כתב הרב כן או יש לו ראיה לזה ואנחנו לא נדע. הן אמת דגבי תנאי דבני גד ובני ראובן דמיניה ילפינן כל משפטי התנאים מצינו דגם בכפל הקדים תנאי למעשה והדבר צריך תלמוד. (*א"ה הנה הרמ"ז מהר"ם ן' חביב בספר כפות תמרים (דף מ"ב ע"ב) נסתפק היכא דבחלוקה אחת הקדים התנאי למעשה ובחלוקה האחרת הקדים המעשה לתנאי או מהני והביא דברי מרן שבסדר הגט סל"ט ומ"ש עליו הרנ"ח ח"ב סימן י"ז ע"ש) :

ואם חסר התנאי אחד מהן הרי התנאי בטל וכאילו אין שם תנאי כלל. נסתפקתי בהא דאמרינן דכל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן דאינו תנאי אי הוי דוקא בתנאי דלהבא כגון אם תעשה כך וכך או אם תעשה כך וכך אבל בתנאי דלשעבר לא בעינן משפטי התנאים. ויש טעם לחלק דבשלמא כשהתנאי הוא להבא אמרינן דלא אתי ביטול התנאי שיבא אחר המעשה ויבטל המעשה אח"כ [illegible]

הגהות מיימוניות

* [חסר שם משינו בזה כהראב"ד ע"ש] ; [ג] בב"מ ס"פ הפועלים סתם לן תנאי ודלא כרבנן דפליגי ;

התנה. ואע"פ שהכל בתוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום: ה וכן אם אמר לה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל מפני שלא כפל תנאו. שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לא תהיי מקודשת והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום: ו וכן אם אמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז לא תהיי מקודשת לי ואם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל לפי שהקדים לאו להן והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום: ז וכן אם אמר לה אם תעלי [ד] לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהיי מקודשת ואח"כ נתן הדינר בידה הרי התנאי בטל והרי היא מקודשת מיד שהדבר ידוע שא"א לה לקיים תנאי זה ואין זה אלא כמפליגה בדברים דרך שחוק והיתול: ח הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו כגון שאמר לאשה אם תאכלי חלב ודם הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תאכלי לא תהיי מקודשת. אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גיטיך ואם לא תאכלי לא יהא גט. ואחר שהתנה נתן הדינר או הגט בידה הרי התנאי קיים. ואם עברה ואכלה תהיה מקודשת או מגורשת. ואם לא אכלה אינה מקודשת ואינה מגורשת. ואין אומרים בזה הרי התנה על מה שכתוב בתורה שהרי בידה שלא תאכל ושלא תתקדש ולא תתגרש: ט ובמה [א]אמרו חכמים כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים. כגון שקידש או גירש או נתן או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זיכתה לו תורה ומנעה ממנו או יפטור עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו התורה שאומרין לו תנאך בטל וכבר נתקיימו מעשיך ואין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו: י כיצד כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר כסות ועונה. שאומרין לו בכסות ושאר שהוא תנאי שבממון תנאך קיים אבל בעונה תנאך בטל שהתורה חייבה אותך בעונה והרי זו מקודשת ואתה חייב בעונתה ואין בידך לפטור עצמך בתנאך וכן כל כיוצא בזה. וכן המקדש יפת תואר על תנאי שיתעמר בה הרי זו מקודשת ואין

א טור אה"ע סי' ל"ח סמג עשין מ"ח :

קיים ואע"פ שלא הזכיר רבינו זה בביאור כ"נ ממ"ש כאן מפני שהקדים המעשה ונתן בידה. ובהשגות א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואח"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר אם תתני דהיינו התנאי עכ"ל. וכן פירשו כדבריו באחרונים וכן פירש הרמב"ן והרשב"א ז"ל דרך פשיטות ולדבריהם כל מה שהזכירו בגמרא הרי את מקודשת ע"מ שיהיה כך למאן דלית ליה בגמרא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אין הלשון ההוא מדוקדק אלא כשאמר ע"מ שיהיה כך הרי את מקודשת ולדידן דקי"ל דעל מנת כמעכשיו אין צריך בע"מ כל הדקדוקין אלו כמו שיתבאר. אבל באומר אם כגון ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש צריך שיקדים התנאי ויאמר אם לא באתי ה"ז גיטך זהו דעתם ז"ל וכן כתבו בביאור. ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק לפי דעתם וזה נראה שהכריחו לרבינו לפרש מה שפירש ודין זה צ"ע:

ה וכן אם אמר לה אם תתני וכו'. כבר נתבאר זה ועוד יבאר רבינו למטה מה שחלקו בזה ושם אבאר:

ו וכן אם אמר לה אם לא וכו'. כבר נתבאר: ח הרי שהתנה בדבר שאפשר וכו'. בפרק המגרש (גיטין פ"ד) מחלוקת אביי ורבא ופסק רבינו כרבא דאביי ורבא הלכה כרבא ושם בגמרא הקשו והא מתנה על כל מה שכתוב בתורה תנאו בטל ותירץ רבינא כי אמרינן מתנה על מה שכתוב בתירה תנאו בטל כגון שארה כסותה ועונתה דבודאי קא עקר אבל הכא מי קאמר לה לא סגיא דלא אכלת לא תיכול ולא תתגרש ונתבארו דברי רבינו:

ט כל המתנה על מה שכתוב וכו'. כבר נתבאר זה:

י ביצד כגון שקידש אשה וכו'. ברייתא הובאה שם פ"ק דקידושין (דף י"ט) ובשאר מקומות האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים וקיימא לן כרבי יהודה: ודין היפת תאר שכתב רבינו. כ"ש הוא שהרי

לחם משנה

אח"כ מ"מ לשאר המפרשים הרי אמרו שם מעשה קודם לתנאי שהרי הזכירו הרי זה גיטך שהוא המעשה קודם וכ"ת נימא דמתני' הזכיר המעשה קודם שלא בדקדוק כההיא מתני' דה"ז גיטך אם לא באתי דההיא שלא בדקדוק לדעתם לזה י"ל דרבא פריך על אביי דאומר דברייתא הוי בדקדוק ומה שלא הזכיר כפילת התנאי משום דמשמע ליה מתני' בדיוקא היא וא"כ הא הוי מעשה קודם לתנאי דאי אמרת לאו בדיוקא אפילו כענין הכפל נמי לאו דוקא כההיא דה"ז גיטך דלאו דוקא לענין הכפל אלא ודאי דהוי דוקא ולהכי פריך אבל לרבינו קשה כדפריפית. וע"ק מה שהקשו שם (ע"ב) גבי אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט וכו' ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה והא לפירוש רבינו כל זמן שאינו נותנו לה תנאי קודם למעשה מיקרי וקושיא זו הקשה הר"ן בפרק האומר. ונראה לתרץ לזה דגמרא תרין מקמי הכי דלא אמר אם מתי יהא גט משום דלא מקדים איניש פורענותא כו' כלומר להזכיר המיתה קודם והזכרו והקשו א"כ לימא לא יהא גט אם לא מתי כלומר אפילו להזכיר המיתה בדרך שלילה לא היה לו להזכיר אלא לומר לא יהא גט וכו' ותירץ בעינן תנאי קודם למעשה פירוש כיון דהך לאו פורענותא הוא רצה שמואל לסדר הלשון כמו סדר הענין וכמו

משנה למלך

התנאי ומשני דהתם נמי איכא כפילת התנאי. והתוס' שם חזרו והקשו דהכתי הוי לאו קודם להן ונדחקו בתירוץ קושיא זו יע"ש. מכל הני מוכח דאף בתנאי דלשעבר בעינן משפטי התנאים דהא תנאי סוטה תנאי דלעבר הוא: הן אמת שאני תמיה בסוגיא זו לסברת רבינו ז"ל ומאן דעמיה דאית להו דבמעכשיו לא בעינן משפטי התנאים. וכתב ה"ה ז"ל שהטעם הוא מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים התנאי אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חיזוק יותר ע"כ. ולפי זה תנאי דלעבר אף שהוא באם הוי כמעכשיו שהרי מעכשיו חל המעשה אם נתקיים התנאי. ועלה בדעתי לומר דאדרבה תנאי דלעבר מיגרע גרע משום דתנאי דלהבא כל שהוא מעכשיו דמעכשו חל המעשה והמעשה נעשה אף שעדיין לא נתקיים התנאי הוא באפשרות שיתקיים התנאי ויתקיים המעשה ונמצא שבאותה שעה שאמר התנאי לא כתר המעשה ואם אח"כ לא נתקיים התנאי ונתבטל המעשה אין בכך כלום שהרי בשעת אמירת התנאי חל התנאי כיון שהיה באפשרות שיתקיים המעשה. אבל בתנאי דלעבר דמשעת אמירת התנאי מתבטל המעשה דמאי דהוה הוה אין כח בתנאי לבטל המעשה אא"כ הוא כתנאי בני גד ובני ראובן ועדיין לא נתקררה דעתי בזה: (*א"ה ולענין תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר עיין מ"ש ה"ה בפרקין ועיין בדברי הרב המחבר בפרק י"א מהלכות מכירה דין י'):

ט ובמה אמרו חכמים וכו' כתבו התוס' בפרק אע"פ (דף נ"ו) ד"ה הרי דלא אמרינן כל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל אלא היכא דמתכוין לעקור מ"ש בתורה אבל הכא סבור שיש מאוס וכו'. ועיין בתוספות פרק ב' דנזיר (דף י"א) שתירצו תירוץ אחר לההיא דהריני נזיר על מנת שאגלח בהיתר תוניו ודוק. (*א"ה ודע דכתב מהרמב"ם בתשובות דהמתנה בדבר שאיסורו מדרבנן תנאו קיים, ומ"ש בזה הרב המחבר ז"ל יתבאר בהלכות מלוה ולוה מה שיש לחלק בפרט זה):

י ביצד כגון וכו'. בפרק אע"פ (דף נ"ו) האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאי בטל דברי ר"מ ר' יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים וקי"ל כר"י. ופירש"י בדבר שבממון שאר וכסות ס"ל לרש"י דבעונה מודה ר' יהודה דתנאו בטל משום דהוי צערא דגופא וכ"כ רש"י בפירוש בפ"ק דקידושין (דף י"ג) וז"ל בדבר שבממון דניתן למחילה הוי תנאו קיים אבל עונה דצערא דגופא הוא לא ניתן למחילה. וכ"כ בפרק הזהב (דף נ"א) ובס"פ השוכר את הפועלים וכ"כ רשב"ם בפרק יש נוחלין (דף קנ"ו) וכ"ה דעת התוספות בפרק אע"פ (דף נ"ו) ד"ה ושמעינן שכתבו בסוף דבריהם כי היכי דקתני עונה אע"ג דמודה בה ר' יהודה. וכן הוא דעת רבינו ז"ל הכא בפירקין ולקמן פרק י"ב מהלכות אלו דין ז' וכ"פ הטור סימן ל"ח ובסימן ס"ט ס"ה וכ"כ הר"ן בפרק האומר דף תרמ"ז וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל נכ"ד ח"ד יע"ש: אך בירושלמי ס"פ הפועלים אמרינן תני כל המתנה על מ"ש בתורה תנאי ממון תנאו קיים שאינו של ממון תנאו בטל כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זה מקודשת שאם מתי לא תהא זקוקה ליבם ה"ז מקודשת ותנאו בטל ע"כ. הרי דס"ל דתנאי דעונה חשיב תנאי של ממון. ולפי זה ר' יהודה חולק עם ר"מ בכל החלוקות ומה שהאריך ר' יהודה בדבריו ואמר בדבר שבממון תנאו קיים הוא ללמדנו שאם היה תנאי של איסור כגון ע"מ שאם מתי לא תהא זקוקה ליבם דתנאו בטל וכבר הביא המרדכי בדברי הירושלמי הללו בפרק השוכר את הפועלים וכתב ודלא כפירש"י. וראיתי למהריק"ו שרש י' שכתב דר"ת ס"ל דגם עונה ניתן למחילה וסבר דפליג ר' יהודה אף בעונה ע"כ. ואין ספק דהיליס דר"ת הוא מהירושלמי שכתבנו. הן שכעת לא ראיתי לרבותינו בעלי התוספות שהביאו סברת ר"ת הלזו ואדרבה כתבנו דמדברי התוספות בפרק אע"פ מוכח דס"ל כסברת רש"י. והריטב"א בחידושיו לקידושין בפ"ק (דף י"ט) הביא דברי רש"י ז"ל וכתב אבל בירושלמי אמרו דעונה נמי דבר של ממון הוא שהנאתה היא ויכולה למוחלו ע"כ. ובחידושיו לכתובות פרק אע"פ כתב וז"ל פירש"י דבר של ממון כגון שאר וכסות וכן פירש הרמב"ם דעונה לאו דבר שבממון הוא ואינו נכון דהנאת הגוף כממון חשיב לענין זה ועוד דבירושלמי אמרו על זה ועונה לאו דבר של ממון הוא הי ניהו דבר שאינו של ממון שלא תצטרך גט שלא תהא זקוקה ליבם ע"כ. והא דהאריך רבי יהודה בלישניה בדבר של ממון תנאו קיים היינו משום דלאשמועינן דמודה הוא בדבר של איסור דתנאו בטל עכ"ל: ודע דבעיקר דברי רש"י הללו שכתב דבעונה מודה ר' יהודה דתנאו בטל משום דהוי צערא דגופא ולא ניתן למחילה אני תמיה מההיא דאמרינן בסוף פרק המוכל הכי פלגני ע"מ לפטור פטור משום דעל צערו מוחל אדם ודוקא בצער איברים

מגדל עוז

וכן אם אמר לה אם לא תתני עד ואינה צריכה ליתן לו כלום. בגיטין פרק מי שאחזו קורדיקוס: הרי שהתנה בדבר שאפשר עד ולא תתגרש. פרק המגרש (דף פ"ד): ובמה אמרו עד שמנעה אותך ממנו. סוף הפועלים (דף צ"ד): ביצד כגון שקידש אשה עד אין כאן תנאי. פרק המגרש (דף פ"ד):

הגהות מיימוניות

[ד] כרבי יהודה בן תימא דכוותיה פסיק תלמודא הכא ובב"מ פרק הפועלים דא"ר אבא אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה בן תימא ואמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא ע"כ :

ואין לו להתעמר בה שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה. ולא מפני תנאו יזכה בדבר * שמנעה אותו תורה אלא תנאו בטל וכן כל כיוצא בזה: יא התנה [א]על האשה בשעת קידושין או בשעת גירושין שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתרד לתהום ותנאו בטל שאין בידה שיעברו אחרים ויבאו על הערוה ונמצא שהתנה עמה בדבר שאינו בידה לקיימו וכן כל כיוצא בזה: יב אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצירו או שישיא בתו לבני וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי אפשר בידה לקיימו ותתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצירו ועד שישיא בתו לבנו שהרי אין כאן עבירה וכן כל כיוצא בזה: יג שים כל אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד. וכל מקום שאתה שומע המקדש על תנאי כך וכך או הנותן גט על תנאי כך וכך או המוכר או הנותן על תנאי תדע שהתנאי יש בו ד' דברים אלו שביארנו כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום. ואם חסר אחד מהן אין כאן תנאי: יד * יש מקצת גאונים [ס] אחרונים שאמרו שאין צריך אדם לכפול תנאו אלא בגיטין וקידושין בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול. [ב]ואין ראוי לסמוך על דבר זה שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותן חכמים אם יעברו בני גד וגו' ואם לא יעברו

*[ס"א זה] א טור אה"ע שם סמג שם : ב כן הסכים הרא"ש שם :

מגיד משנה

שהרי בעונה אינו בא אלא לפטור עצמו שלא יתחייב בה ואעפ"כ תנאו בטל כל שכן זה שבא לזכות במה שאינו לשאי. וזה פשוט:

יא התנה על האשה בשעת קידושין או בשעת גירושין וכו'. שם נתבארו אלו החלוקים בסוגיא פרק המגרש (גיטין פ"ד):

יג שים כל אלו הדברים וכו'. כבר נתבאר:

יד יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שאין אדם צריך לכפול וכו'. כן הוא דעת הרב אלפסי ז"ל בתשובה וקצת מן האחרונים סוברין כן והוקשה עליהם והלא עיקר תנאי בני גד ובני ראובן בממון היה והם ז"ל תירצו דר"מ בלחוד הוא דבעי תנאי כפול ויליף לה מתנאי בני גד וראובן ואיהו ודאי בדבר שבממון נמי קא מצריך תנאי כפול ואנן לא קי"ל כוותיה דרבנן פליגי עליה ומדינא לא בעינן תנאי כפול לא בגיטין וקידושין ולא בממון אלא דשמואל אתקין בגט של שכיב מרע המגרש על תנאי שיכפול תנאו כדאיתא פרק מי שאחזו (דף ע"ה) ועשה כן לרווחא דמילתא שחשש שמא יאמרו שאם היה התנאי בלא כפול הוה איכא בי דינא דס"ל כר"מ והוה מתיר אעפ"י שלא נתקיים התנאי ועיקר

השגת הראב"ד

*יש מקצת גאונים וכו': כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבנו הטעם בספר *המשפטים כדברי האחרונים עכ"ל: [נ"ל כס' קנין עיין מ"ע] :

לחם משנה

וכמו שהעניין הוא שהתנאי קודם למעשה רצה ג"כ לסדר הלשון בזה האופן וז"א בעינן תנאי קודם למעשה כלומר דבעינן בעינן תנאי קודם למעשה ואם כן רצה שמואל לסדר הלשון מסכים לענין והוא בעיני תירוץ נאות לדעת רבינו אבל לקושיא ראשונה צ"ע. וכבר עלה בדעתי לומר דמשמע ליה לגמרא דמדקאמר ה"ז גיטך משמע שכבר נתנו לה וזה אינו שוה כלל דאין לשון של זה מורה על הנתינה כבר אלא שהוא בידו ומורה אותו באצבעו. ועוד שה"ה כתב שהמשנה של ה"ז גיטך אם לא באתי הוא מדוייק לפי דעת רבינו משמע דאין לשון זה מורה על הנתינה כלל וצ"ע :

יא התנה על האשה בשעת קידושין וכו' שתבעל לאביה וכו' וכיוצא בו וכו' זה תנאו בטל שאין בידם שיעברו אחרים. כתב ה"ה ושיהא דבר שאפשר לקיימו בדוקא מוסכם הוא מכל הפוסקים ז"ל אם פירוש דבריו באומרו בדוקא ר"ל דנראה לכאורה שפירש דוקא זאת החלוקה היא מוסכמת ולא שאר החלוקות קשה קצה שבתחלה כתב שהחלוקה של תנאי קודם למעשה ג"כ היא מוסכמת מהרמב"ן דפליג על רבינו שכתב אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא וכו' ולא הזכיר מחלוקת כלל. ואולי י"ל דאף ע"פ שלא הזכירו רצה שום פוסק שקרא ערער ומפני שבטלו דבריו לא הזכירו לכך כתב שזה מוסכם וכו' משא"כ בתנאי קודם למעשה ואם היינו מפרשים דמ"ש בדוקא ר"ל שהוא דוקא אפשר לקיימו ולא שיפול ג"כ על א"א לקיימו הוה אתי שפיר מה שהקשיתי אבל הראשון נראה במשמע לשונו :

כל

משנה למלך

איברים אית ליה לרבא דאין אדם מוחל ורב ששת ור' אושעיא אית להו התם דאפילו על ראשי איברים מוחל אלא דמשום פגם משפחה נגעו בה וחייבוהו ור' יוחנן נמי הכי ס"ל דאדם מוחל אפילו על ראשי איברים וכמו שפירש רש"י שם. הרי דלכ"ע מהני מחילה אף בראשי איברים וכ"ש בצערא דגופא. וגבי עונה גופא אמרינן בפרק אע"פ (דף ס"א) ברשות כמה ומהמה תלמודא כמה דבעי וכ"כ רבינו בפרק ט"ו מהלכות אלו וז"ל האשה שהרשית את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה ה"ז מותר ע"כ. וכן הביא דבריו לפסק הלכה הטור סימן ע"ו ס"ד. ואם כן כפי מה שכתבנו אמאי לא מהני תנאה בעונה הרי ניתן למחילה: וראיתי למהר"ר בצלאל בחידושיו בפרק אע"פ שכתב בשם רש"י במהדורא קמא וז"ל ודבר של ממון שאר וכסות תנאו קיים דממון עשוי לימחל אבל צער הגוף כגון עונה לא מחלה ליה ותנאו בטל ע"כ. ולפי זה אפשר לומר דלעולם אם מחלה בפירוש העונה דמחילתה מחילה. אך מסתמא צערא דגופא אינו עשוי לימחל. והנה הדבר ידוע דטעמא דר"י דאית ליה דבדבר שבממון תנאו קיים הוא משום דס"ל דהאומר ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הכוונה היא שתמחלי השאר וכסות שיש ליך עלי וכמו שהאריך בזה הרשב"א בחידושיו הביא דבריו מהר"ר בצלאל וכמו שנאריך בזה לקמן וא"כ גבי ממון דעשוי לימחל אמרינן דפירוש דבריו שאמר ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות כוונתו היא שתמחול לו ממון השאר והכסות. אבל עונה שהוא צער הגוף שאינו עשוי לימחל אנו אומרים שכוונתו היא ע"מ שאין לי עליך דין עונה דהא לא מהני דע"כ הכתוב רמיא עליה דין עונה. וגבי שאר וכסות נמי אם אמר שאין לי עליך דין שאר וכסות לא מהני משום דהוי מתנה על מ"ש בתורה וכמ"ש הראשונים ז"ל. (*א"ה כ"כ התוס' בפרק אע"פ (דף נ"ו) ותמהני על הב"ש שכתבו בשם הח"מ כמ"ש סימן ל"ח ס"ק י'. ולענין שמיטה נתבאר בח"מ סימן ס"ז דיש חילוק בין אומר ע"מ שלא תשמיט שביעית לאומר ע"מ שלא תשמיטני אתה דקאי אגברא כמ"ש הרא"ש. ולכאורה קשה דא"כ הכא דקאמר ע"מ שאין ליך עלי אמאי תנאו בטל כיון דקאי אאשה דהא לא קאמר ע"מ שאיני חייב בשאר כסות ועונה עיין בתוס' שם). והחולקים על רש"י וס"ל דר"י אף בעונה פליג ס"ל דכיון דהנאת הגוף הוא חשיב כממון ועשוי לימחל והאומר ע"מ שאין ליך עלי עונה כוונתו היא ע"מ שתמחלי לי הנאת עונה. ולפי זה אף לרש"י אם אמר בפירוש ע"מ שתמחלי לי הנאת עונה תנאו קיים וזה דוחק שלא נזכר דין זה:

עוד נ"ל דאף שכתבנו דהאשה יכולה להרשות לבעלה שימנע עונתה לא מדין מחילה נגעו בה אלא שכל זמן שהיא אינה תובעת מותר לו לימנע מעונתה מאחר שנתנה לו רשות אבל אם חזרה ותבעה פשיטא דמחוייב בעונתה. וכן בכל הניזקין שכתבנו דניתנו למחילה לאו למימרא דאם חזר בו המוחל ואמר שלא יזיקנו דלא מהני חזרתו דהא ודאי ליתא דלא מהני מחילתו אלא שאם הזיקו קודם חזרתו דפטור כיון דעל פיו הזיקו ואמר לו ע"מ לפטור וכ"כ מהרימ"ט בח"מ סימן ק"ו וז"ל דכי אמר זרוק לי חובי והפטר כל שעדיין לא זרקו יכול לחזור ולומר אי אפשי שתזרקנו וכן בשואל אף ע"פ שאמר לו שלח והפטר יכול לומר אי אפשי וכן באומר קרע ע"מ לפטור יכול לומר אי אפשי שתקרענו ע"כ. אבל גבי שאר וכסות פשיטא שאם מחלה לבעלה שעבוד השאר והכסות דשוב אינה יכולה לחזור בה ומחילתה מחילה הרי זה דומה למי שנתחייב לחבירו לזונו וחזר ומחל לו אותו השעבוד דמחילתו מחילה ופקע מהמתחייב אותו השעבוד: ואל תשיבני מההיא שנחלקו הראשונים ז"ל באומרת איני נזונית ואיני עושה דאיכא מ"ד שיכולה לחזור בה כל זמן שתרצה וכמו שהביא מחלוקת זה מרן בטוש"ע ס"ס פ' יע"ש. דהתם לאו מדין מחילה נגעו בה אלא מדין האומר אי אפשי בתקנת חכמים דשומעין לו וכדאיתא בר"פ הכותב. ובזה הוא דאיכא מ"ד דיכולה לחזור ולומר אפשי ואפשי בתקנת חכמים. אבל במוחלת שעבוד השאר והכסות פשיטא שאינה יכולה לחזור בה ומחילתה מחילה. ולפי זה ס"ל לרבי יהודה דבשאר וכסות תנאו קיים דמחילתה מחילה אבל בעונה דאין מחילתה מחילה תנאו בטל לפי שאף שתמחול לו לא מהני. והחולקים על רש"י וס"ל דר"י פליג אף בעונה אפשר דס"ל דכיון דעונה היא הנאתה מחילתה מחילה והמוחלת לבעלה הנאת עונה מחילתה מחילה ושוב אינה יכולה לחזור בה וכבר פקע מיניה שעבוד עונה: ודע דמה שהקשינו בתחלת דברינו לרש"י שכתב דעונה לא ניתן למחילה מההיא דפרק הע"פ ראיתי למהרימ"ט בחידושיו פ"ק דקידושין עלה דהך פלוגתא דר"מ ור"י שהקשה אותה ותירץ ככל אשר כתבנו. גם ראיתי להל"מ ר"פ ט"ו מהלכות אלו שנתעורר בזה. ובתחילה רצה לחלק ולומר דשאני ההיא דע"מ דאמרינן ודאי היא לא מחלה צערא דגופא אלא מפני שרוצה להתקדש לו משום טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ולא הוי מחילה גמורה אבל בממון אמרינן מחלה אבל אחר הנישואין כיון שהרשתה את בעלה הא מחלה בלב שלם. ולא נתקררה דעת הרב בתירוץ זה וכתב א"נ דהכא נמי אינה מחילה אלא שכל זמן שהיא אינה תובעת ונותנת לו רשות מותר לו לימנע אבל בידה לתבוע כל זמן שתרצה ע"כ. והן הן הדברים שכתבנו ותלי"ת שכוונתי לדעת גדולים ועיין במ"ש הרב לחם משנה בס"פ י"ב מהלכות אלו: זאת תורת העולה דלדעת רש"י והתוס' ורבינו והר"ן והטור ורבינו ירוחם אין תנאי מועיל בעונה אך ר"ת והמרדכי והריטב"א ס"ל דתנאי מועיל בעונה דומיא דשאר וכסות והוליכו מירושלמי וכמו שכתבנו לעיל. אך קשיא לי דבירושלמי פ"ק דקידושין אמרינן לאמה מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו ע"מ שלא יהיו עליה ייעודין דברי ר"מ והכ"א לא עשה כלום שהתנה על מ"ש בתורה וכל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ולית ליה לר"מ כל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל אית ליה תניי אפשר לו לקיימו בסופו וזה אפשר לו לקיימו בסופו ולית להו לרבנן תניי אפשר לו לקיימו בסופו אית לון תניי ממון וזה תנאי גוף הוא והא תני נושא אדם אשה ומתנה עמה ע"מ שלא יהא לה עליו שאר כסות ועונה ניחא שאר כסות ועונה לאו תנאי גוף הוא א"ר חייא בר אדא תפתר בקטנה ע"כ: כתב מהר"א ששון ז"ל בתשובה סימן ס"ד דבתנאי לא אמרינן מיגו דחייל אהא חייל נמי אהא ויש כדמות ראיה לזה מהא דאמרינן האומר לאשה וכו' ואם איתא דדמיא לשבועה דחיילא בכולא א"כ גם בתנאי נאמר כן דמיגו דחייל על שאר וכסות חייל נמי על העונה ע"כ. ול"נ דאין מכאן הכרח דשאני הכא שהזכיר האיסור בפירוש ומפני זה לא אמרינן מיגו וכמ"ש התוספות שבועות (דף כ"ד) וקשיא לריטב"א דתניא בירושלמי וכו' ותירץ דהכא דוקא לא חיילא שבועה משום שהזכיר נבלה ונשבע עליה לאוכלה. ע"כ משמע מדבריהם דלא אמרינן מיגו דחייל אהיתר חייל נמי אאיסור אלא דוקא בכתם אבל במפרש האיסור לא. וא"כ היכא דקאמר ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה שהזכיר האיסור בפירוש לא אמרינן מגו דחייל אשאר וכסות חייל נמי אעונה והרא"ש ס"ל כהאי סברא דריטב"א וכמו שהכריח מהרא"ם סימן קל"ז יע"ש:

יד יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו כו'. עיין מ"ש ה"ה ז"ל. ודע דלמ"ד דאף בגיטין וקידושין בעינן משפטי התנאים דבר תורה אם לא נעשו משפטי התנאים אף אם לא נתקיים התנאי היא מגורשת גמורה ונשאת לכתחילה בגט זה. כללו של דבר הרי היא כאילו גרשה בלתי תנאי. ולמ"ד דמן הדין לא בעינן משפטי התנאים משום דלא קי"ל כר"מ ובממונות פשיטא דאין הפרש בין כפל התנאי ללא כפל אלא לעולם אם לא נתקיים התנאי לא נתקיים המכר או המתנה אך בגיטין וקידושין

הגהות מיימוניות

[ס] פרשב"ם בפרק יש נוחלין וכ"כ רבינו שמואל בן חפני הכהן דאין הלכה כר"מ אלא בגירושין וקידושין וכ"נ לרבינו שב"ט משום דמעשים בכל יום שאין מקפידין לתנאי כפול במקח וממכר וקי"ל בכמה דוכתי שהמנהג עוקר הלכה ע"כ וכ"כ ראבי"ה בשם זקינו ראב"ן ע"כ:

מגדל עוז

יש מקצת גאונים עד וכן ראוי לעשות. פרק קורדיקוס (דף ע"ה): כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבנו הטעם בספר המשפטים כדברי האחרונים עכ"ל: ואני אומר מאחר שזו מחלוקת ישנה לדברי הכל אין בזה השגה על ר"מ ז"ל ואין לי עסק בזה החיבור להאריך בבירור הדעות ע"פ ראיות ועוד שכבר חקקתים בשיטתים פרק האומר (דף ס"ה) ופרק מי שאחזו קורדיקוס ופרק המגרש ופרק השוכר את הפועלים והרבה מקומות בתלמוד:

ועיקר הדין הוא דבשום מקום אין צורך לכפול התנאי והילך בגיטין וקידושין אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקין אותה לא במגורשת ולא בהיכה מגורשת ולא במקודשת ולא באינה מקודשת והולכים בה להחמיר מדברי חכמים וכ"כ שהוא דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל. עוד דקדק הרמב"ן אי בעינן בדיני ממונות הן קודם ללאו ושיהיה תנאי קודם למעשה ושיהיה בדבר שאפשר לקיימו והעלה הוא ז"ל דלא בעינן הן קודם ללאו אלא הרי הוא כדין הכפל בין בממון בין בגיטין בין בקידושין על הדרך הנזכר למעלה. וכ"כ רבינו פ"ג מה' זכייה ומתנה שרבותיו סוברים שאין צריך הן קודם ללאו בתנאי ממון אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא שהרי משנה

יעברו ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושין. וכזה הורו גדולי הגאונים [ו] הראשונים וכן ראוי לעשות:

טז המקדש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת משעה שנתקיים התנאי לא משעה שנתקדשה. אכיצד האומר לאשה אם אתן ליך מאתים זוז בשנה זו הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא אתן ליך לא תהיי מקודשת ונתן הדינר לידה בניסן ונתן לה המאתים זוז שהתנה עמה באלול הרי זו מקודשת מאלול. לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי של ראשון הרי זו מקודשת לשני. וכן הדין בגיטין ובממונות בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה:

טז בד"א כשהיה שם תנאי ולא אמר מעכשיו. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינר זה אם אתן ליך מאתים זוז ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז הרי זו מקודשת למפרע משעת הקידושין אע"פ שלא נעשה תנאו אלא לאחר זמן מרובה. לפיכך אם קידשה השני קודם שיעשה התנאי אינה מקודשת. וכן הדין בגיטין ובממון:

יז כל * האומר מעכשיו לא יצטרך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי על המעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. ואם התנה בדבר שא"א לקיימו הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי. וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו

א טור אה"ע סי' ל"ח סמג עשין מ"ח:

טו המקדש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת וכו'. ומ"ש וכן הדין בגיטין יתבאר בפ"ו מהלכות גירושין. ומה שכתב ובממונות כתב הר"ם בר נחמן בתשובה דהיינו דוקא במתנה על פה דאילו בשטר אע"פ שלא אמר מהיום אם נתקיים התנאי הויא מעשה ראשונה דזמנו של שטר מוכיח עליו דקי"ל כוותיה במנוחא עכ"ל:

האומר

היא סתומה בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ צ"ד) גבי הלכתא פסיקתא דאע"ג דאתיא אליבא דרבי מאיר כדאיתא בגמרא קי"ל כוותיה בהא וכתב הוא דאע"ג דהוה משמע דאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן לכל מילי הוה לן למגמר איכא למימר דסוגיא דגמרא מכרעת שאין כל הדברים שוין ולא נתברר הטעם אלו דבריו ז"ל. ושיהיה דבר שאפשר לקיימו בדוקא מוסכם הוא מכל הפוסקים ז"ל בכל דבר ודעת רבינו שהלכה כר"מ בתנאי כפול ובהן קודם ללאו כמו שהלכה כמותו בתנאי קודם למעשה דכיון דכולן מתנאי בני גד ובני ראובן נלמדו אין למדין ממנו לחלאין וזה דעת הגאונים הראשונים ז"ל ולזה הסכים בעל העיטור. ודע שלדעת רבינו והגאונים הראשונים יותר הוא מועיל בדיני ממון גילוי דעת או אומדנא דמוכח מתנאי שלא נעשה כתקונו וכן כתבו בתוספות וזה מוכרח מכמה דינים שנתבארו בדברי רבינו פי"א מהלכות מכירה ופ"ה מהלכות זכייה ומתנה. ובהשגות אמר אברהם כבר כתבנו הטעם בספר משפטים כדברי הראשונים עד כאן. ושטות סופרים הוא ולאוי להיות בספר קנין והוא פ"ג מהלכות זכייה ומתנה. ודע שהטעם שכתב הר"א ז"ל שם אינו מספיק מפני מה צריך תנאי קודם למעשה בממון ואין צריך כפל ולא הן קודם ללאו וגם שם לא הביא ראיה לדבריו:

טו המקדש על תנאי וכו'. בפרק האומר (דף ס') נחלקו באומר ע"מ דרב הונא סבר דלאלתר הוו הקידושין ומקיים תנאיה ואזיל ורב יהודה אמר שאין הוין עד שיתקיים התנאי ונפקא מינה אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר וכן נפקא מינה למה שהזכיר פ"ה רבינו מהלכות גירושין. וכתוב בהלכות וקי"ל כרב הונא דקי"ל כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ע"כ ולא נחלקו אלא בעל מנת אבל באם אפילו רב הונא מודה שאינן הוין עד שיתקיים התנאי וזה מוכרח מן המשניות שבפרק מי שאחזו (גיטין ע"ד) וכל זה מוסכם מכל המפרשים ז"ל ומ"מ אם יש זמן בגט או בשטר המתנה או בשטר המכר יש מי שסובר דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו והוי"ל כאומר מהיום או מעכשיו ובפ"ח מהלכות גירושין אאריך בזה:

טז בד"א בשהיה שם תנאי וכו'. כבר נתבאר זה בע"מ וכ"ש במעכשיו: **יז** כל האומר מעכשיו וכו'. זה דעת כל הגאונים ז"ל והכריחם לזה לשון המשניות שהם בעל מנת שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כפילת התנאי ובעלי התוספות חלוקים בזה והרמב"ן והרשב"א ז"ל סניחו דבר זה בנ"ע וקבלת הגאונים תורה והיא תכריע: אבל צריך להתנות וכו'. זה מבואר בברייתא פרק המגרש (דף פ"ד) ה"ז גיטיך על מנת שתעלי לרקיע רבי יהודה בן תימא אומר ה"ז גט ואמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה אלמא אפילו בעל מנת אין התנאי כלום אם הוא דבר שא"א לקיימו וזה מבואר: וכל האומר על מנת וכו'. כבר הזכרתי זה למעלה:

כיצד

משנה למלך

וקידושין בעינן תנאי כפול משום חומרא דאשת איש. ולפי סברא זו אם לא כפל התנאי ולא נתקיים התנאי פשיטא שאינה יכולה להנשא בגט זה שהרי דבר תורה לא בעינן תנאי כפול וא"כ כל שלא נתקיים התנאי נתבטל הגט ואם בא אחר וקידשה צריכה גט מפני מדבריהם דמשום חומרא הוא דבעינן תנאי כפול וא"כ כל שלא כפל אף שלא נתקיים התנאי הויא מגורשת. ודע דכל שנשאת בגט זה שלא כפל התנאי ולא נתקיים התנאי הולד ממזר מן התורה שהרי דבר תורה לא בעינן תנאי כפול וא"כ כל שלא נתקיים התנאי הויא אשת איש גמורה. אך אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דכתבנו דצריכה גט משני מדבריהם אם חזר הראשון וגירשה בגט כשר או שמת הראשון ועמדה ונשאת לאחר קודם שיגרשנה השני נראה דהולד ממזר מדרבנן ואם מת הראשון כפי סברא זו חולצת ולא מתייבמת והטעם דאינה מתייבמת הוא מדרבנן דדילמא בעינן תנאי כפול וא"כ אף שלא נתקיים התנאי הויא מגורשת ונמצא פוגע בגרושת אחיו ואם עבר ויבמה אין הולד ממזר מן התורה כי אם מדרבנן משום דדבר תורה לא בעינן משפטי התנאים וא"כ כל שלא נתקיים התנאי נתבטל הגט למפרע מכל וכל ומאי דבעיא חליצה הוא דבר תורה שהרי מן התורה היא זקוקה ליבם מאחר שלא נתקיים התנאי. ולפי הסברא הראשונה שכתבנו דדבר תורה בעינן משפטי התנאים בגט אם לא כפל התנאי ולא נתקיים הגט ומת זה המגרש אינה זקוקה כלל ליבם. ואם עבר ויבמה פשיטא שהולד ממזר גמור מן התורה וכל זה פשוט:

טו המקדש על תנאי וכו'. כתב מהר"י באסאן בתשובה כ"י דמי שקידש אשה על תנאי אין עליו חיוב לקיים תנאו ואפילו תתעגן כל ימיה הרי זה כאילו פי' בשעת הקידושין שהיא ממתין ותתעגן עד אשר נראה אם יתקיים התנאי ולדעתא דהכי נתקדשה. והביא ראיה לזה ממ"ש הריטב"א בפרק האומר אהכיא דאמרינן רב הונא אמר והוא יתן כל היכא דבעי שאין כופין לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה: (*א"ה עיין בדברי הרא"ש פרק מצות חליצה שכתב כדברי הריטב"א והביא ראיה לדבר וכדבריו כתב הרשב"א בחידושיו ליבמות שם. ועיין בירושלמי שהביא הר"ן פרק האומר (דף תרמ"ה) ואחר כך נסתפק הרב ז"ל דיש לבעל דין לחלוק ולומר דאין כופין לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה אבל כופין שיקיים התנאי ויכנוס או יגרשנה על דרך או כנוס או פטור ודכותה במתנה יאמר לו או קיים תנאך או החזר לי מתנתי. ואח"כ דחה סברא זו וכתב דכשם שאין כופין אותו לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה כך אין כופין אותו לומר לו או כנוס או פטור עכ"ד. ואני תמיה עליו שהרי כתב הריטב"א בפ"ק דקידושין אהכיא דאר"א התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים ומסתברא שכופין אותו להשלים או לפטור אותה ושלא יעגן אותה ואמרינן ליה או כנוס או פטור ע"כ: **וכן** הדין בגיטין ובממונות כו' (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פי"א מהלכות מכירה דין ג'):

יז כל האומר מעכשיו כו'. (א"ה עיין מ"ש בזה הרב המחבר לעיל בפרקין הלכה ב' ד"ה ואם חסר התנאי יע"ש):

הרי

לחם משנה

יז כל האומר מעכשיו וכו'. כתב ה"ה זה דעת כל הגאונים ז"ל והכריחם לזה לשון המשניות שהם בעל מנת שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כו' קשה טובא דמה הכרח הוא זה הא המשניות דהרי זה גיטך אם לא באתי הם ג"כ שלא בדקדוק לכל המפרשים שהזכיר דמעשה קודם ואפילו לדעת רבינו שלא בדקדוק לענין הכפל דלא הזכיר הכפל וא"כ נימא דאין הפרש בין [אם] לע"מ כיון שבכולן לא הזכיר. וי"ל דשאני התם דליכא למטעי דודאי כיון דהוי תנאי דגם צריך כפל אבל הכא דאיכא למטעי משום דהוי כמעכשיו היה לו לתנא לפרש כפל. וע"ק לדעת רבינו דמפרש תנאי קודם למעשה ר"ל קדימה בענין א"כ היכן ראה בע"מ שלא יהיה צריך תנאי קודם למעשה דהא לענין זה בדקדוק באו אותן המשניות דע"מ כמ"ש ה"ה ז"ל לדעת רבינו דבאו בדקדוק המשניות לענין זה בתנאי קודם למעשה ואפילו תאמר דלענין הכפל לא באו בדקדוק לענין זה באו. וי"ל דכיון דלענין הכפל למדנו דמעכשיו דא"ל ה"ה בתנאי קודם למעשה דזיל בתר טעמא דהטעם דא"ל בתנאי כל כך חוזק כיון שכל המעשה חל מעכשיו וה"ה נמי הכא גבי תנאי קודם למעשה דאיכא הך טעמא והר"ן בפירוש ההלכות הקשה על סברא הזאת בהא לר' יוחנן דאמר כמעכשיו מ"מ צריך שיוכל לקיימו ע"י שליח. ויש לתרץ דכיון דאין זה דבר שייך בחולשת התנאי אפילו שיהיה כמעכשיו אין טעם לומר דבמעכשיו לא יהיה צריך שא דיוכל לקיימו ע"י שליח והבן זה בדקדוק. וע"ק לדעתם נ"ל לשמואל לתקוני בגיטא כל הני לתקון הרי זה גיטך ע"מ שאמות ואין כאן אתהולי בפורענותא וא"ל כאן שום דקדוק מהתנאים בשלמא לאחר המפרשים הא דשמואל בדמעכשיו היא וכמ"ש ה"ה בפ"ח מהלכות גירושין ומ"מ בעינן כל דקדוקי התנאים אבל לרבינו קשה. ונראה לתרץ לזה דמ"מ לשון ה"ז גיטך אתהולי בפורענותא הוא דכיון דהוא אינו רוצה שיתקיים הגט אלא עם המיתה א"כ בהזכירו קיום הגט מזכיר המיתה לכך מזכיר אם לא מתי וכו': אבל צריך להתנות וכו'. כתב ה"ה זה מבואר בברייתא וקשה קצת דבגמרא גופיה תיקשי ל"ל לאוקומי הא דאפשר לקיימו דלא כחכמים נימא דמתניתין איירי בתנאי דאם דומיא דרישא דקאמר כל שיש מעשה בתחלתה דאיירי בתנאי דאם דבמעכשיו א"צ תנאי קודם למעשה ורבנן דקאמרי דא"צ אפשר לקיימו היינו בע"מ דהוי כמעכשיו דא"צ שום דבר כיון דהוי מעכשיו אבל במתניתין דהוי תנאי דאם מודו רבנן. וי"ל דלא מסתברא ליה לגמרא לחלק בהא דאי אפשר לקיימו בין מעכשיו לאם הסברא הוא דהיכא דאי אפשר לקיימו לא מהני שום תנאי:

האומר

מגדל עוז

המקדש על תנאי עד סמכה או המתנה. פרק האומר (דף ס'): בד"א כשהיה שם תנאי עד הפרק. בקידושין פרק האומר ובגיטין פרק מי שאחזו:

הגהות מיימוניות

[ו] שאלתות פ' מטות ובה"ג פסק ג"כ דהלכה כר"מ וכ"פ ס"ה כבעמוד וא"ם בסימן ד' וכן רבינו שמחה כתב דאי קי"ל כר"מ בגיטין קי"ל נמי כוותיה בממון בספרו בסוף הלכות לולב וכן התוספות פרק האיש מקדש (דף ס"ט) גבי דברים שבלב ע"כ: *) [סמ"ג שם כתב על דברי העמוד ונ"ל דעתי בזה אבל הרא"ש שם ס"ל כר"א שצריך כל דיני התנאי בע"מ ומעכשיו וע"ש]:

יח כיצד האומר לאשה וכו'. ביאור רבינו בציור הענין ונראה מדבריו שהטעם שבמעכשיו ובעל מנת אינו צריך לדברים אלו הוא מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים התנאי אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חזוק יותר וכיוצא בזה הטעם כתב הר"א ז"ל בפירושיו לדעת הגאונים ז"ל :

פ"ז א האומר לאשה הרי את מקודשת וכו'. דין זה במשנה וגמרא בקידושין פרק האומר (דף ס"ג) ודעת רבינו שהאומר ע"מ שירצה פלוני ר"ל ע"מ שיאמר הן בברור והאומר ע"מ שלא ימחה ר"ל ע"מ שישתוק ואם שתק ואין צ"ל אם נתרצה הרי נתקיים התנאי ואם אמר ע"מ שישתוק הרי הוא כאומר ע"מ שלא ימחה. ואע"פ שאין דין האומר ע"מ שישתוק נזכר בביאור בדברי רבינו פשוט הוא לפי שיטתו שהאומר ע"מ שישתוק ר"ל שלא ימחה. ומ"מ יש חילוק בין שאומר ע"מ שישתוק לאומר ע"מ שלא ימחה כגון ששתק בשעת שמיעה ואח"כ מיחה ויתבאר זה למטה. ובהשגות א"א לא הסכים יפה כו' ולא הכריע הרב ז"ל אי זה משתי הלשונות הוא הלכה אם שנאמר דע"מ שירצה ר"ל שישתוק או שר"ל שלא ימחה והרמב"ן ז"ל אף הוא מפרש השמועה כפי' הר"א ז"ל ופסק כתירוצא בתרא דע"מ שירצה שלא ימחה קאמר וכבר פירש הרשב"א השמועה כדעת רבינו דע"מ שירצה שיאמר הן הוא וכן הוא מוכרח מן התוספתא כמ"ש ודקדוק הלשון כך הוא דע"מ שירצה ר"ל שנדע שהוא רוצה וצריך שיגלה רצונו ויאמר הן וכן עיקר. ודע שכל התנאין שלא נקבע להן זמן סתמן לעולם וכן מתבאר בדברי רבינו פ"ח מהלכות גירושין לפיכך אם הם במעשה כגון שהתנה ע"מ שיעשה כך וכך או שיהיה כך וכך ולא קבע זמן לתנאו כל זמן שיהיה הדבר ההוא נתקיים התנאי והאומר ע"מ שירצה פלוני שהוא לדעת רבינו כאומר ע"מ שיאמר הן הרי זמנו לעולם. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהאומר ע"מ שיאמר הן אפילו אמר בתחילה איני רוצה וחזר ואמר הן נתקיים התנאי וכן הדין לדעת רבינו והרשב"א ז"ל באומר ע"מ שירצה וכן שנינו בתוספתא ע"מ שירצה אבא אע"פ שאומר האב איני רוצה הרי זו מקודשת שמא יתרצה לאחר שעה ופי' ספק מקודשת קאמר ולעולם אינה יוצאה מידי ספק קידושין עד שימות האב שכל זמן שהוא חי יש לחוש שמא יתקיים התנאי והאומר על מנת שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת אע"פ

[ז] מעכשיו ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה : **יח** כיצד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי חצר זו נתונה ליך במתנה על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי תנאו קיים [ח] ונתקדשה או נתגרשה וזכתה זו בחצר והם יתנו המאתים זוז. ואם לא נתנו לא תהיה זו מקודשת ולא מגורשת ולא תזכה זו בחצר. ואע"פ שלא כפל תנאו ואע"פ שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקידושין או הגט בידה והחזיקה זו בחצר ואח"כ השלים תנאו. שהרי כשיתקיים התנאי תזכה זו בחצר ותתקדש זו ותתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאילו לא היה שם תנאי כלל :

פרק שביעי

א האומר *לאשה הרי את מקודשת לי * ע"מ שירצה אבי * רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע

א טור אה"ע סי' ל"ח סמג עשין מ"ח :

*[במשנה פי' הרב ע"מ שלא ימחה וכאן חזר בו מפירושו]

השגת הראב"ד

*על מנת שירצה אבי וכו' : כתב הראב"ד ז"ל לא הסכים יפה לשמועה זו שהוא ר"ל דעל מנת שירצה אבי עד דאמר אין משמע ושמעתא לא אזלא הכי (*אלא עד דאמר בפירוש משמע) עד שישתוק משמע הילכך שתק כששמע מקודשת ולתירוצא בתרא דשמעתא ע"מ שירצה אבא שלא ימחה משמע עכ"ל :

* (נ"ל שכך צ"ל עד דאמר בפי' אלא משמע ולא שלחתי בו יד כי ראיתי לשון זה הובא בספרים ודפוסים ישנים והמעיין את אשר יבחר יקרב) :

פ"ז א האומר לאשה כו' לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. כתב הר"ן אני תמה בדבריו וכו' שלא היה לו לערב לא רצה או ששתק עם מת דבמת מותרת ליגשא ובלא רצה או שתק יש לחוש שמא יאמר אין וכדמוכח בתוספתא. וכן במ"ש לא מיחה או שמת ה"ז מקודשת דבמת מקודשת גמורה ובלא מיחה צריך לחוש לקידושי אחר שמא יחזור וימחה. והראב"ד השיגו במ"ש מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין את האב שיאמר איני רוצה דמאי איריא ואחר כך שמע דאפילו שמע קודם שמת הבן מלמדין אותו בכך כיון שלא קבע זמן למחאתו עכ"ל. ול"נ דמשמע לרבינו דמשמע לגמרא דכי אמרינן ע"מ שירצה אבא היינו שיאמר אין בשעת שמיעה הדבר תלוי כמו שהיא בע"מ שישתוק דכיון דבע"מ שישתוק ע"כ בשעת שמיעה הדבר תלוי כדפירש"י והתוס' מסתמא כי אמר אין נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי דאל"כ ה"ל לגמרא לפרושי. וטעמא דגמרא משום דבהכי אתי שפיר מאי דקתני ואם לאו אינה מקודשת דאל"כ לעולם היא אסורה ליגשא לאחר עד שימות ומאי אינה מקודשת דקתני אלא כל ששמע פעם ראשונה ולא אמר אין בטלו הקידושין מיד וכיון דמתניתין ומשמעתא דגמרא משמע הכי לא משגחינן בתוספתא דמשמע דלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא. וה"ה דלא ימחה דבשעת שמיעה הדבר תלוי שאם שמע ולא מיחה הרי היא מקודשת ושוב אינו יכול למחות. ובהכי ניחא נמי מה שהשיגו הראב"ד שאב שמע קודם שמת הבן ולא מיחה שוב אינו יכול למחות

לחם משנה

פ"ז א האומר לאשה הרי את מקודשת לי וכו'. מה שהקשה הר"ן על רבינו אינו מתורץ מדברי ה"ה ז"ל והרב ב"י בא"ה"ע סימן ל"ח תירץ דברי רבינו וכתב שם שלדעתו ע"מ שלא ימחה צריך שלא ימחה בשעת שמיעה, אבל יש הפרש בין לשון זה לע"מ שישתוק, דבע"מ שישתוק אם שתק מיד נתקיים התנאי אבל בע"מ שלא ימחה אע"פ ששתק מיד אם מיחה תוך כדי דיבור או בזמן שעסוקים באותו ענין אינה מקודשת ויש הכרח לפירוש זה ויתורצו שני קושיות שהקשה הר"ן על פירוש המפרשים. חדא דאם לאו אינה מקודשת משמע דהוי אינה מקודשת כלל ולמפרשים הוי ספק. שניה דבגמרא (דף ס"ג) לא מקשה למאי דקאמר דשירצה הוי אין אלא ממציעתא ואמאי לא מקשה מסיפא דקאמר מלמדין אותו שיאמר איני רוצה דאפילו שיאמר איני רוצה מאי הוי למחר יאמר אין. והר"ן תי' בפירוש ההלכות קושיות אלו למפרשים ולדברי רבינו אתי שפיר כפי מה שפירש הרב ב"י ז"ל. אלא שיש לתמוה עליו לכאורה דא"כ אמאי לא אוקמו בגמרא כולה מתניתין בע"מ שלא ימחה ורישא נפרש הכי רצה האב כלומר שלא מיחה תוך כדי דבור או בזמן שעסוקים באותו ענין מקודשת לא רצה שמיחה האב אינה מקודשת. ויש לתרץ לדעתו דלא משמע ליה לגמרא לומר דלשון ע"מ שירצה הוא ע"מ שלא ימחה דבשלמא על מנת שיאמר אין או ע"מ שישתוק שהוא בלשון קיום מעשה משמע אבל ע"מ שלא ימחה שהוא בלשון שב ואל תעשה לא משמע ולהכי כשהעמידו בגמרא שלא ימחה לא רצו להעמיד כן ברישא דקאמר ע"מ שירצה אלא בסיפא ומציעתא וכי תירצו בגמרא ע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה מכאן ועד שלשים יום מפרש הפירוש הרמב"ן ז"ל שאינו רוצה לומר שלשון ע"מ שירצה משמע הכי אלא מתניתין לא נקט לשון המדבר אלא הכוונה ובתירוץ הראשון לא רצו לומר דע"מ שירצה דמתניתין ר"ל הכוונה לכך העמידו רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא. עוד יש לדקדק לדעת רבינו דפירש דבע"מ שירצה שר"ל שיאמר אין פעם אחת שיאמר אין הויא מקודשת ולעולם עומדת בספק א"כ כשהקשו בגמרא דע"מ שלא ימחה א"א לאוקומי רישא מטום דהיכי קאמר רצה האב מקודשת דהא יש למחות לעולם א"כ כשנאמר דפירוש ע"מ שירצה ע"מ שיאמר אין תיקשי סיפא אמאי קאמר אינה מקודשת הא בספק היא דדילמא יאמר אין. וי"ל דמצינן לתרוציה מאי אינה מקודשת ר"ל קידושין ודאים אבל לעולם דמקודשת קידושי ספק. אבל כדאמרינן דפירוש ע"מ שירצה ר"ל שלא ימחה דקשיא לן רישא דקאמר מקודשת לא אפשר להרץ מאי מקודשת קידושי ספק דמקודשת משמע קידושי ודאי לכך קאמר בגמרא דא"א לאוקומי בע"מ שלא ימחה. ולתרץ קושיית הר"ן כתבתי במקום אחר :

האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי וכו'. דעת רבינו בעל מנת שירצה אבא הוי כמו ע"מ שיאמר הן וע"מ שלא ישתוק הוי כמו ע"מ שלא ימחה אלא שיש חילוק ביניהם להיכא דשתק בשעת שמיעה. ועיקרן של דברים כך הוא שבכל תנאי שהוא בקום עשה שהוא ע"מ שירצה אבא שר"ל לדעת רבינו ע"מ שיאמר הן וכן בע"מ שיאמר הן אפילו מיחה בשעת שמיעה יש לחוש שמא אח"כ יאמר הן דכיון דהתנאי בקום עשה בכל עת שיתקיים התנאי אפילו פעם אחת הקידושין קידושין אבל בע"מ שלא ימחה אין אנו אומרים כן דבפעם אחת שיתקיים התנאי ולא ימחה הקידושין קידושין אלא שלא ימחה כל ימי חייו כיון שענינו הוא שב ואל תעשה אבל בע"מ שישתוק אע"פ שענינו שב ואל תעשה כיון דאפקיה בלשון תעשה דינו כקום עשה ובשתיקה בשעת שמיעה סגי. זהו דעת רבינו ז"ל כפי מה שביאר דעתו ה"ה ז"ל בפירוש. ויצא לנו מזה דכשאמר על מנת שירצה שהכוונה היא עד שיאמר הן אע"פ שהאב לא רצה בשעת שמיעה או שתק מ"מ הוי ספק מקודשת דדילמא יאמר אח"כ הן ובפעם אחת שיתקיים התנאי סגי אבל כשמת קודם שמיעה ודאי דאינה מקודשת כלל ובע"מ שלא ימחה אפילו שמע האב ולא מיחה לא אמרינן דהויא מקודשת גמורה ולא הפסידה הקידושין אחרים אלא מקודשת מספק דדילמא ימחה אח"כ והוא אמר שלא ימחה דמשמע כל ימי חייו. אבל אם האב רצה הרי זו מקודשת דאין כאן חשש כלל. וא"כ יש לתמוה בדברי רבינו איך כתב בע"מ שירצה אבא שכשלא רצה או שתק הוי כמו מת והיפה מקודשת וכן בע"מ שלא ימחה כתב שכשלא מיחה הרי זו מקודשת גמורה כמו שמת וזה מבואר הביטול כמו שכתבתי והוכחתי. וכבר הקשה (על) זה על רבינו הר"ן בפירוש ההלכות אלא שהרב מוהרר"י קארו ז"ל בסימן ל"ח תירץ דע"מ שירצה אבא לדעת רבינו הוא שיאמר הן בשעת שמיעה ובהאי שעתא הדבר תלוי וכן בע"מ שלא ימחה ר"ל בשעת שמיעה הדבר תלוי והאריך שם לבאר דעת רבינו. אבל מ"מ לפי דעת ה"ה שכתב דבע"מ שירצה אבא לדעת רבינו אפילו שיתקיים התנאי פעם אחת בחייו מקודשת וכ"כ בע"מ שלא ימחה

הגהות מיימוניות

[ז] כרב הונא (גיטין ע"ד) דאמר משמיה דרב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ודלא כרב יהודה דס"ל דלאו כאומר מעכשיו דמי שהרי גרס אמר רבי זירא כי הוינן בבבל אמרינן הא דאמר רב הונא אמר רב וכו' פליגי רבנן עליה דרב כי סליקי להתם אשכחית לרב אסי דיתיב וקאמר משמיה דר"י הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכן פסקו יתר רבותי בשם ר"ח ור"י אלפס ועיין בסימן ל' : [ח] [כתב בס"ה שנ"ל דעתו גזה שאע"פ שנפרק מי שאחזו מוכיח דאפילו בע"מ מצריך ר"מ כפילות אין הלכה כמותו בזה דרב אשי ורבינא סוברים כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי והתם באותו ענין א"צ שום כפילות ע"כ] :

מגדל עוז

פ"ז האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי עד אינה מקודשת : כתב הראב"ד ז"ל לא הסכים יפה לשמועה זו כו' שלא ימחה משמע עכ"ל : ואני אומר כמה לא תלי ולא מרגיש גברא דמריה כייעיה. כי הסוגיא שהביא הראב"ד היא במסכת קידושין (דף ס"ג) והשמיטה ר"י אלפס להשמיענו שאינה הלכה דהוו להו שינויי דחיקי ולא ברירי וסמך ר"מ ז"ל על סוגיא פשוטה ופירוקא מרווחא לפום מסקנא דלית בה טיומי במסכת כתובות (דף ע"ב) פרק המדיר גמרא מתניתין דהמקדש את האשה ע"מ כו' גבי מימרא דאמר רבא מחלוקת בטעות שתי נשים כו' עד אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אינה צריכה הימנו גט ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאותבי' עלה מהא דתניא קריגי כוונין ע"מ שאם ירצה אבא אע"פ שלא ירצה האב הרי זו מקודשת ר"ש ב"י אומר משום ר"מ אם רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת ואת הפא דטעות אבא אחת היא ופליגי ומסקיף בהם

אע"פ שחזר ומיחה ואם מיחה בשעת שמיעה אפילו חזר ונתרצה אינה מקודשת והאומר על מנת שלא ימחה כל זמן שמוחה יתבטל התנאי ואפילו נתרצה בשעת שמיעה ואין זו מקודשת גמורה שלא יהיה באפשר להפקיע קידושין אלא במיתת האב וכל ימיו הוא באפשר שיתבטל התנאי והטעם בכל זה לפי שכל תנאי שהוא במעשה ולא נקבע לו זמן מן הסתם הוא לעולם לפיכך כל שהוא במעשה כמו ע"מ שיאמר הן או ע"מ שירצה לפי שיטת רבינו כל זמן שאומר הן נתקיים התנאי וכיון שאומר הן פעם אחת נתקיים התנאי וכן באומר ע"מ שישתוק כיון ששתק פעם אחת נתקיים התנאי שהרי שתק והתנאי זה תלוי בדבר שהוא במעשה שכל האומר ע"מ שיהיה כן כיון שהיה פעם אחת נתקיים התנאי והאומר ע"מ שלא ימחה הרי התנאי בשב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל וה"ז כאומר לאשה ה"ז גיטיך ע"מ שלא תשתי יין שהכוונה שלא תשתה יין אפילו פעם אחת לעולם כנזכר בהלכות גירושין וכל זה במתנה סתם אבל אם קבע זמן לתנאו הכל לפי דבריו כדאיתא בגמרא. כך העלו דינין אלו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ואין ביניהם מחלוקת אלא באומר ע"מ שירצה שהרמב"ן סובר שהוא כאומר ע"מ שלא ימחה והרשב"א סובר כדעת רבינו שהוא כאומר ע"מ שיאמר הן וכן עיקר. ודע שיש ללמוד מדינין אלו לדיני ממונות במתנה בהן וכן לכל מקום מעניני התנאים וכ"כ ז"ל:

ב האומר לאשה הרי את מקודשת וכו'. משנה פרק האומר (דף ס"ד) ע"מ שיש לי ר' זוז הרי זו מקודשת ויש לו וכן אם יש כיוצא בזה גבי עפר ושאלו בגמרא ויהום שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ותירצו לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ע"כ:

ג הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שיש לי מאתים וכו'. שם במשנה ע"מ שיש לי במקום

למחות. וא"ת א"כ דבלא ימחה נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי תיקשי ליה סיפא מלמדין את האב שיאמר איני רוצה ומה בכך הרי שתק י"ל דכשאמר ע"מ שישתוק דוקא הוא דקשיא ליה והא שתיק. ובעל מנת שלא ימחה ניחא משום דכשמודיעים אותו תנאי קידושי בנו מה נפסך או מיחה או שתק אם מיחה מאי מלמדין אותו הרי אינו צריך ללימודנו ואם שתק תיכף נתקיימו הקידושין ושוב לא יועיל ללמדו שיאמר איני רוצה אבל באומר ע"מ שלא ימחה אע"פ שלא מיחה תיכף לשמיעתו אם מיחה בתוך זמן

שישמע הדבר ° אינה מקודשת. * על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת. לא ° מיחה או שמת הרי זו מקודשת. * מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהו קידושין ולא תפול לפני יבם: ב האומר [א]לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר אם יש שם עדים שיש לו הרי זו מקודשת. ואם אין לו הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו והוא אומר אין לי כדי לקלקלה: ג הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר במקום פלוני. אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת. ואם אין לו באותו מקום שאומר הרי זו מקודשת

השגת הראב"ד

*על מנת שלא ימחה וכו'. כתב הראב"ד אם לא מיחה היינו שתק א"כ מה בין שישתוק לשלא ימחה עכ"ל:

*מת הבן וכו'. כתב הראב"ד ואפילו שמע קודש שמת הבן ולא מיחה שאין לו זמן למחאה אא"כ נתן לו זמן שלא ימחה בתוך כך וכך:

א טור אה"ע סי' לח:

פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ומ"ש רבינו ואם אין לו באותו מקום מקודשת מספק אע"פ שאינו מבואר בגמרא שלא הקשו ויהום שמא יש לו במסיים מקום ואומר שיש לו במקום פלוני מבואר הוא בתוספתא ששנינו שם ע"מ שיש לי ביד פלוני אע"פ שאמר אין בידי מקודשת שמא עמו קנוניא עכ"ל וזה מבואר. ובגמרא שאלו ואם לאו אינה מקודשת פשיטא ותירצו מהו דתימא א"ל מאי נפקא ליך מינה אגא טרחנא ומייתינא קמ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל ומסתברא מדקאמר אנא טרחנא דוקא בשאין לו קרוב באותו מקום אלא רחוק ממנו והיינו קפידא דפעמים שהיא רוצה ליהנות בו ומורחת בהלוכה אבל אם יש לו במקום אחר בקרוב מקום כמוהו מקודשת ואע"פ שהתנה עמה בפירוש ע"מ שיש לי במקום פלוני כיון שאין קפידא בדבר אבל בני אדם אנן לא קפדינן בה שאין אדם מתנה בדוקא אלא במה שדרך בני אדם להקפיד בו וכן מפורש וכו' עכ"ל. ועוד האריך [ואף] אם איני כדאי לחלוק אומר אני שאפילו יש במקום קרוב כמוהו או יותר קרוב לא נתקיים התנאי בודאי שהרי מצינו שיש קפידא באומר ע"מ שאני עני ונמצא עשיר וכן באומר ע"מ שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב שיכולה לומר בעיא הוינא מטרפסא אזלא מטרפסא אתיא כדאיתא בירושלמי וזו ודאי אינה קפידא אצל רוב בני אדם אלא שכל שהתנה עליה ונמצא הפך תנאו יכולה היא להקפיד בכל שהוא. ונתבאר מכאן שאם היה לו הבית כור עפר יותר קרוב מהמקום שהזכיר הוא שיכולה לומר בעיא הוינא מטרפסא אתיא כמו שנתבאר ואפילו אם היה קרוב כמוהו יכולה לומר לרוח זה הייתי רוצה לילך ולא לרוח זה ואין צ"ל אם שווי הקרקעות שבאותו המקום שהזכיר הוא אינו שוה עם שווי אותו מקום שיש לו ואי אפשר שיהיו שוים בכל דבר כללו של דבר כל שאינו כמו שהתנית אינה מקודשת ויכולה

לחם משנה

ימחה יש תימה גדול בדברי רבינו כמו שכתבתי והתימה מה"ה ז"ל איך לא עמד עליו ואפשר שהוא מפרש דברי רבינו במה שכתב לא רצה או ששתק או שמת כלומר לא רצה עד שעת מיתה שלעולם כשהיה שומע אותו דבר היה מוחה ואח"כ מת או שהיה שותק עד שעת מיתה ולא אמר הן ואחר כך מת או שמת קודם שמיעה הרי אינה מקודשת וכולה בבא דרבינו במת איירי אלא שלא רצה או שתק ר"ל ואח"כ מת ואו שמת שכתב ר"ל שמת קודם שישמע. וכן יש לפרש הבבא האחרת שכתב לא מיחה או שמת פר"ל לא מיחה ומת אח"כ או שמת קודם שמיעה מקודשת. וכל זה באמת דוחק גדול אבל דוחק הקושיא עביד לי לעיולי פילא בקופא דמחטא וצ"ע: מת הבן ואח"כ שמע וכו'. יש להקשות נוסף על מה שהקשיתי במקום אחר לפי מה שפירש הרב ב"י ז"ל דלרבינו הוי דוקא מת הבן ואח"כ שמע האב משום דמלמדים אותו תוך כדי דיבור דוקא אבל שמע קודם מיתת הבן לא מהני כיון דשתק דאם כן לפי פירוש רבינו מתניתין דאמרה מת הבן מלמדים וכו' איירי כששמע אחר מיתת הבן וא"כ מאי קשה ליה דאי בע"מ שישתוק הא בתיק לימא דעדיין לא שמע אלא אחר מיתת הבן אומרים לו כששמע לא תרצה וכבר הקשה הר"ן בפירוש ההלכות קושיא זו וכן הרא"ש בפסקיו ותירצו דמתניתין משמע בכל גווני אבל לרבינו דלא איירי בכל גווני אלא ששמע אחר מיתת הבן קשה. וי"ל דמ"מ לרבינו איירי כששמע תוך כדי דיבור אומרים לו אמור שאין אתה רוצה ודייקא שפיר מתניתין דקאמרה בע"מ שישתוק מלמדין אותו לומר כשתשמע תאמר איני רוצה כיון דעדיין לא שמע אלא ודאי שכבר שמע ומלמדים אותו שיאמר איני רוצה אחר השמיעה ואי בע"מ שישתוק כיון דכבר שתק הא שתיק ולא מהני שיאמר איני רוצה: עוד כתב ה"ה כאן שנתבאר בדברי רבינו בפ"ז מהלכות גירושין דכל היכא שלא קבע זמן אם הוא תנאי בשב ואל תעשה כל אימת דמבטל ליה נתבטלו הקידושין. וקשה קצת דהם כתב רבינו ז"ל ע"מ שלא תשתי יין לעולם משמע דדוקא אי קאמר לעולם משמע דצריך שיאמר לעולם. איברא דברישא קאמר עד שלשים יום משמע דכל היכא דקבע זמן לעולם משמע וקשיא דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא מ"מ מנא ליה לה"ה דרישא דוקא נימא דסיפא דוקא ולא תידוק מינה. וי"ל דמסתברא רישא דוקא דהסברא הוא דכל היכא דלא קבע זמן משמע לעולם כמו ע"מ שלא תינשא לפלוני דלא קבע זמן ומשמע לעולם:

ג הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז וכו'. כתב ה"ה בשם הרשב"א דאם היה לו במקום קרוב כמוהו מקודשת והקשה עליו שהרי מצינו שיש קפידא בע"מ שאני עני ונמצא עשיר וכן באומר ע"מ שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב וכו'. וי"ל לתרץ לדעתו ז"ל דיש לחלק דהתם כיון דעיקר התנאי הוא זה שיהיה רחוק ודאי דצריך לקיים התנאי ואם הוא קרוב לא מהני משום בעינא מטרפסא אע"פ דהיא קפידא מועטת אבל הכא אין התנאי אלא הבית כור אין לנו להקפיד בחששא מועטת כזה ודי שנקיים עיקר התנאי שהוא הבית כור ונימא דאין קפידתו בחששא מועטת כההיא דמטרפסא וכו' ודוק זה. אבל ה"ה סבור דהוא מתני לה כן בפירוש במה שאמר שיש לו במקום פלוני דהוי קפידא והוי כמו התם ואין זה מוכרח כמו שכתבתי:

האומר לאשה הרי את מקודשת וכו'. מ"ש רבינו אם יש שם עדים שיש לו אינו מוכרח דפליג על הר"ן בפירוש ההלכות דהיכא שהם בידו אין צריך להביא ראיה דחזקה שהם שלו דאפשר דרבינו איירי היכא שאינו בידו ולאפוקי מדברי הרב ב"י ז"ל שכתב בסי' ל"ח על דברי הטור שהוא כלשון רבינו שהוא חולק על הר"ן ואינו מוכרח כדכתיבנא: הרי את מקודשת וכו'. ה"ה כתב שמה שאמר רבינו אם אין לו באותו מקום דהוי ספק יש לו ראיה מן התוספתא דקאמרה גבי מאתים זוז על מנת שיש לי ביד פלוני ואין זו ראיה דשאני התם דהוי זוזי דמלגטי אבל ארעא קלא אית לה כדאמר בגמרא בגריכותא אע"ג דגבי היכא דלא הזכיר במקום פלוני לא אהני לן הך טעמא היינו משום דכיון דלא הזכיר מקום אפשר דיש לו במקום אחר ואנחנו לא נדע אבל כשהזכיר מקום וידענו שבאותו המקום אין לו ודאי דאינה מקודשת דאם איתא דאית ליה ה"ל קלא באותו

מגדל עוז

התם בהא קמיפלגי דמר סבר ע"מ שאם ירצה אבא ע"מ שאם ישתוק האב והא שתיק ליה ומר סבר ע"מ שאם ירצה אבא שיאמר אבא אין והא לא אמר אין ע"כ. הנה עיניך רואות דסוגיין אזלא דע"מ שירצה אבא עד דאמר אבא אין דהיינו ר"ם דקאי כמתני' ושאר שינויי דקידושין לא הויא להו תלמודא בכתובות לא לתירוצא קמא ולא לתירוצא בתרא והדין היא סברא מעלייתא ודינא דקושטא מדאמרינן בכולי תלמודא היכי דמי גם לבו בהוראה כגון דאפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי וסוגיין דעלמא כחד מינייהו ולא אזיל שאיל למאן דקפיד מוקיה: ע"מ שלא ימחה אבי עד הרי זו מקודשת. פרק המדיר ופרק האומר (דף ע"ג): כתב הראב"ד אם לא מיחה היינו שתק א"כ מה בין שישתוק לשלא ימחה עכ"ל: ואני אומר תימה אם יצא דבר זה מפי רבינו הקדוש הראב"ד ז"ל דהא סוגיא מחלפת היא פרק האומר דאוקימנא רישא ומציעתא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא וכדאורי רבי ינאי אלא שאני רואה כל אחד הולך כפי שיטתו וכבר הוכחתי מסוגיית המדיר דעת ר"מ ז"ל וכן נוכיח על זה פרק האומר כי שנפרש רצה האב דאמר אין מפרשינן לא רצה דשתיק וכשנפרשהו רצה האב דשתיק זהיינו לא מיחה נפרש לא רצה דמיחה ושנה הדבר והפכו: מת הבן ואח"כ שמע עד ולא תפול לפני יבם: כתב הראב"ד ואפילו שמע קודם שמת הבן וכו': ואני אומר יפה דקדק ר"מ ז"ל שהשוה מדות לשון המשנה פרק האומר דקתני מת האב הרי זו מקודשת מת הבן מלמדין אותו לומר שאינו רוצה ע"כ. ועל כרחין מת האב קודם שישמע קאמר וה"נ מת הבן קודם שישמע האב קאמר ורואה אני כי ריבוי לשונם ועניינם כל אחד הולך לפי שיטתו בפירוש ע"מ שירצה אבא שכתבתי בסמוך והוכחתי מסוגיי' פרק המדיר בירור דברי ר"מ ז"ל וגם סוגיית פרק האומר מוכחת על לשונו זה דכי אסיקנא פירוש משנתנו ע"מ שירצה ע"מ שישתוק אקשינן אימא סיפא מת הבן מלמדין אותו לומר שאינו רוצה אמאי והא שתיק ע"כ. דוק מינה דעל כרחין מיירי בשמת הבן ואח"כ שמע האב דאי בחיי הבן שמע האב דינו ידוע אם שתק אם לאו וכ"ש לפי המסקנא דמחה דלא שייך לשון מחאה אלא כשהבן חי אבל לאחר שמת מה צורך למחאה והלא כבר מת ולכך הוא צריך לימוד ששנינו במשנתנו מלמדין אותו שיאמר איני רוצה: האומר לאשה הרי את מקודשת עד ראוין לזריעה. בהאיש מקדש (דף ס'): האומר

הגהות מיימוניות

*) [הטור שם והרא"ש פסקו כהראב"ד ע"ש]; *) [טור שם ע"מ שלא ימחה אבא אפילו שמע ושתק לא חלו הקידושין שאם ימחה אח"כ אינן קידושין;

מקודשת ° מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה:

ד הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז או בית כור עפר הרי זו מקודשת ויראנה. הראה הזוזים ביד אחרים או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים אינה מקודשת עד ° שיראנה משלו. לקח המעות בהלואה או בשותפות או ששכר השדה או לקחה באריסות והראה אינה מקודשת עד שיראנה משלו. שמשמע שאראך משל עצמי דבר זה שאמרתי לך:

ה היה לו בית כור עפר והיה בו נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים. אם היו הנקעים מלאים מים הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו מפני שאינן ראויין לזריעה ואם אינן מלאין מים נמדדין עמו מפני שהן ראויין לזריעה:

ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאין עליך [א]נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין אינה מקודשת. נמצא עליה נדר חוץ מאלו אף ע"פ שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ואם אמר לה על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת:

ז הרי [ב]את מקודשת לי בזה על מנת שאין בך מומין ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים אינה מקודשת. נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין אף ע"פ שאמר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ומה הן המומין הפוסלין בנשים כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. ובהלכות ביאת מקדש יתבארו כל מומין של כהנים. ויותר עליהן בנשים. ריח רע. וזיעה. וריח הפה. וקול עבה. ודדין גסין מחברותיה טפח. וטפח בין דד לדד. ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת. ושומא שעל הפדחת. אפילו היתה קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ואף ע"פ שאין בה שיער. וזו היא השומא שיתרה אשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שיער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסר אעפ"י שאין בה שיער הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים:

המקדש

א טור אה"ע סי' לט סמג עשין מח : ב שם :

מגיד משנה

ויכולה להקפיד בכל שהוא כמו שיתבאר מן התנאין שיוזכרו פרק שמיני. כך נ"ל:

ד הרי את מקודשת לי בזה ע"מ וכו'. משנה וגמרא שם:

ה היה לו בית כור וכו'. זה מבואר בסוגיא שם וכתב הרשב"א ז"ל דבית כור עפר משמע במקום אחד דוקא אבל אם הבית כור בשנים או בשלשה מקומות מחולקין לגמרי אע"פ שיש בין כולם כשיעור בית כור אינה מקודשת. עוד כתב ובור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה נראין הדברים דנמדד עמו דלצורך השדה ותיקונו הוא ואדם עושה אותו להשקות בהם שדותיו ונקעים מלאים מים דוקא אמרו מפני שאין מספיקים להשקות מהם השדות ואינן שבח השדה עכ"ל:

ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שאין עליך וכו'. משנה פרק האיש מקדש (דף נ') ובפרק המדיר (דף ע"ב) בכתובות ושם בכתובות נתבאר בגמרא שאין הקידושין בטלים אלא בנדרים אלו שהזכיר רבינו וכן נזכר בהלכות פרק האיש מקדש: ומ"ש רבינו ואם אמר לה על מנת שאין עליך כל נדר וכו'. הוא בירושלמי מבואר כלשון רבינו:

ז הרי את מקודשת וכו'. שם בפרק האיש מקדש ובכתובות פרק המדיר על מנת שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים. ופי' כך סיפא דכל המומין הפוסלין בכהנים אהולה מתניתין קיימא שאפילו המתנה ע"מ שאין עליה מומין אין דעתו אלא למומין אלו דומה לדין הנדרים הנזכר בסמוך:

ויותר עליהם בנשים וכו'. בגמרא בפרק המדיר (דף ע"ה) מפורשין מומין אלו שכתב רבינו שהם יתרים בנשים. וכתב רבינו ושומא שעל הפדחת אפילו קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ובגמרא מלינו גבי שומא בעומדת על פדחת והקשו והא ראה ונתפיים הוא ותירצו בעומדת תחת כפה של ראשה זימנין דמתחזיא זימנין דלא מתחזיא. ורבינו שכתב אפילו קרובה לשער ראשה ומשמע וכ"ש רחוקה הוא מפני שסמך לו על מה שיתבאר פרק כ"ה שאם היה יודע המומין שאינו יכול לטעון טענת מומין וכשאמרו בגמרא והא ראה ונתפיים הוא לענין כתובה זה נראה לדעתו ז"ל. ויתר פרטי בבא זו מפורשין בגמרא:

המקדש

כסף משנה

זמן שעסוקים בהואו ענין או תוך כדי דיבור מהני והיינו דאיכא בין ע"מ שישתוק לעל מנת שלא ימחה:

ז ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר וכו' עד בין בכהנים בין בנשים. בפ"ח מהלכות ביאת מקדש אצל מומי הכהנים כתב גם כן מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר ומי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהוא עכ"ל. ויש לתמוה דהא משמע מסוגיא דגמרא פרק המדיר (כתובות ע"ה) דשומא גדולה או שיש בה שיער הויא טענת מום באשה אע"פ שאינה בפנים דקאמר האי שומא היכי דמיא אי דאית בה שיער הכא והכא פסלה וכו' א"ל יוסי בר חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפיים הוא ואם איתא דשומא לא פסלה אלא בפנים לא הו"ל הכא והכא פסלה אלא הכי ה"ל למיפרך שומא ראה ונתפיים הוא כי היכי דפריך גבי עומדת על פדחתה. וכתב הר"ן לא ידעתי למה לא הזכיר הרמב"ם הא דאוקמינא בעומדת תחת כיפה של ראשה דזימנין מתחזיא זימנין לא מתחזיא. וה"ה כתב וז"ל ורבינו שכתב אפילו קרובה לשער ראשה ומשמע וכ"ש רחוקה הוא מפני שסמך לו על מה שיתבאר פכ"ה וכו'. ואיני יודע למה הוצרך לידחק ולומר שמה שאמרו והא ראה ונתפיים הוא לענין כתובה דהא לענין קידושין נמי איכא לאוקומה גם לדעתו ז"ל ואע"פ שבפכ"ה לא איירי אלא לענין כתובה משם נלמוד לענין קידושין שאם הוא במקום שנוהגות הנשים לילך בשוק ופניהם מגולות ראה ונתפיים הוא ואם הוא במקום שדרך הנשים להטמן אפילו אם השומא בפנים אינה מקודשת:

המקדש

לחם משנה

באותו המקום וזהו דעת הרא"ש בפסקיו הזכירו הטור:

ה היה לו בית כור עפר וכו' ואם אינן מלאין מים נמדדין עמו. בגמרא (דף ס' ס"א) מסקינן דלהקדש מדמי ליה, וא"ת הא בהקדש בהלכות ערכין וחרמין פרק רביעי כתב רבינו היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר ואין בהם מים נמדדין בפני עצמן ומחשבין להם מה שראוי להם וכו' וא"כ איך כתב כאן רבינו נמדדין עמו הא יש ראוי להקדש. וי"ל דאע"פ דמשלימין הבית הכור מ"מ גבי הקדש מוכח בגמרא דאין אותה להם הערך הקצוב בתורה גבי זרע חומר שעורים ולכך כתב שם שמחשבין עומד בפני עצמן אבל הכא גבי קידושין לא דאינו להעריך אותו עד שנאמר שיהא נמדד בפני עצמו אלא לומר שהוא בכלל הבית הכור ומתקיים דברו שאמר בית כור וא"כ לכך קאמר כאן נמדדין עמו כלומר הרי נתקיים דברו והרי יש כאן בית כור. מיהו אי רבינו מפרש דנקדשו באנפי נפשייהו הוי שלא יחשב המדרון כפירוש רש"י עדיין קשה דינו דכן בקידושין לא חשבינן המדרון. ואולי י"ל דמדמינן ליה אמדרון ובקידושין כיון דיש לו בית כור חשבינן המדרון וממ"ש רבינו בפרק ו' מהלכות ערכין משמע דסבר כפירוש רש"י שכתבתי או אפשר דאית ליה דמאי דאמר ונקדשו באנפי נפשייהו הוי להעריכו בפני עצמו ולא כדין בית כור אבל קשה דמדברי הגמרא משמע דלהעריכו בבית כור קאמר דקאמר וכי תימא בית כור וכו' ע"ש:

ז ואפילו קרובה לשער ראשה. משמע כ"ש רחוקה וזה הוא דבר מתמיה דבגמרא כתובות (דף ע"ה) משמע דוקא בקרוב משער ראשה דאינה נראית אינה מקודשת אבל אם היתה רחוקה דנראית מקודשת דראה ונתפיים הוא וכבר הוקשה זה להרב המגיד ותירץ מפני שסמך לו על מה שיתבאר פרק כ"ה שאם היה נודע וכו' ולכאורה נראה כוונתו לומר דהאי אפילו אינו מדוייק וכוונתו לומר אע"ג שזו אינה נראית ולא שיהא מום מ"מ הוי מום והוי אפילו כמו אע"פ או אע"ג ומפני שלשונו סתום כתב שסמך על מה שכתב שם. ואם כוונתו זאת קשה מה שכתב אחר כך דלדעת רבינו מ"מ בגמרא והא ראה ונתפיים וכו' הוא לענין כתובה דמשמע דלענין קידושין אע"פ שהיא נראית מום ואם כן זה סותר מ"ש קודם שסמך על מ"ש בפרק כ"ה דמשמע דכשנראית ודאית (לא) הוי מקודשת וכאן כתב דלא אמרו כן בגמרא אלא לענין כתובה וא"כ כיון שלא אמרו בגמרא אלא לענין כתובה לא היל"ל שסמך על מ"ש שם דלא סמך על מ"ש שם כלל. לכך נראה שכוונתו ז"ל לתרץ שתי קושיות האחת דבגמרא משמע דדוקא קרובה ולא רחוקה ואפילו תאמר דמ"ש בגמ' כן הוא לענין כתובה ולא לענין קידושין דבקידושין אפילו ראה אינה מקודשת מכל מקום יש קושיא אחרת דשם בפרק כ"ה כתב וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים שכבר ביארנום תצא שלא בכתובה וא"כ משמע דברחוקה משער ראשה אבדה כתובתה כיון דכאן בקידושין כתב שהוא מום אם כן לענין כתובה נמי הוי הכי לזה תירץ הרב המגיד ואמר. לקושיא השניה דהא כתב לענין כתובה שכל המומים האמורים כאן דהם מומים לענין כתובה שלענין זה סמך על מה שכתב שם בענין כתובה שכל מומים שבגלוי ראה ונתפיים הוא. ולקושיא הראשונה שאחרי בגמרא הקשו והא ראה ונתפיים זה אינו אלא לענין כתובה אבל לענין קידושין אפילו שיהיה מום גלוי אינה מקודשת ואם כנסה אח"כ ספק אם מחל תנאו לגבי קידושין כדכתב רבינו לקמן ולכך צריכה גט מספק. אבל לענין כתובה לקולא דלא בעי למיתב לה ואם הוא מום שבגלוי יתן לה דעל זה הקשו בגמרא והא ראה ונתפיים. ולפי זה יתורץ לשון אפילו דלענין קידושין דלא אמרינן ראה ונתפיים הוי אפילו מפני שאין זה מום גדול כל כך כיון שאינו נראה ולענין כתובה ברחוקה אית לה כתובה וכאן לית לה. ומוהררי"ק ז"ל בכ"מ ובאה"ע דקדק מלשון רבינו שכתב כאן שומא שיש בו שיער בשאר הפנים וכן ממ"ש בהלכות ביאת מקדש בדין מומי הכהנים שכתב שם שומא בפניו דמשמע דהשומא אינה פוסלת אלא בפנים לדעת רבינו דאם כן איך הקשו בגמרא האי שומא אי דאית בה שער הכא והכא פסלה כיון דאין הפיסול אלא כשהשומא בפנים היה לו להקשות ראה ונתפיים הוא כדהקשה בתר הכי. ונראה לתרץ קושיא זו עם מ"ש ה"ה דלא אמרינן ראה ונתפיים לענין קידושין. ואפשר דזה הוא מה שהקשו כאן הכא והכא פסלה דרצה להקשות דאין קידושין ולא אמרינן ראה ונתפיים:

המקדש

הגהות מיימוניות

י) [בטור שם מסקנת הרא"ש ז"ל דאפילו ספק קידושין לא הוי ע"כ] : *) [ע"ש בטור בלשון המתחיל כתב הרמב"ם] :

מגדל עוז

האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שאין עליך עד הרי זו מקודשת. בכתובות פרק המדיר (דף ע"ב) ובקידושין פרק האיש מקדש (דף נ') : ומה הן המומין עד הרי זו מקודשת מספק. בכתובות פרק המדיר (דף ע"ה) :

ח המקדש [א]אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים או נמצא עליה אחד משלשה נדרים הרי זו מקודשת מספק. [ב]קידשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה הרי זו מקודשת: **ט** קידשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין והיו עליו נדרים והיו בו מומין והלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפאו הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת: **י** האומר [ג]לאשה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שאתן ליך מאתים זוז מיכן ועד שלשים יום אם נתן לה בתוך שלשים יום מקודשת ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה אינה מקודשת. [ד]הרי את מקודשת לי בזוזים אלו לאחר שלשים יום. אע"פ [א] שנתאכלו המעות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום. ואם חזר בו בתוך השלשים או חזרה היא [ב] אינה מקודשת: **יא** בא שני וקידשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני [ג] לעולם. לפי שבשעה שקידשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין הקידושין תופסין בה: **יב** האומר [ה]לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בדינר זה ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם. לפיכך שניהם נותנין גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום. ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום. ובא אחר ואמר הרי

א שם : ב טור אה"ע סי' לט סמג עשין מח : ג טור שם סי' לח סמג שם : ד טור שם סי' מ סמג שם : ה טור שם :

מגיד משנה

ח המקדש אשה סתם ונמצא בה וכו'. בגמרא על משנתנו דתנא שלא בכתובה אמאי כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא והקשו מאי שנא כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גיטא נמי לא תיבעי (דאמר אי אפשי באשה נדרנית). אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה וגבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא. והוצאה סוגיא זו בהלכות והיא הלכה ואפילו לדעת רב דאמר קידשה על תנאי וכנסה סתם צריכה גט. ופסק רבינו כרבא דהוא בתרא דאמר תנא ספוקי מספקא ליה :

קידשה על מנת שאין עליה נדרים וכו'. שם ברייתא (כתובות ע"ד) הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר הנדר מעיקרו רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא. והקשו והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת ותירץ רבה הא ר"מ הא רבי אלעזר ולפי תירוץ זה קי"ל כברייתא קמייתא דאתיא כרבי מאיר ורבא תירץ שהברייתא השניה היא באשה חשובה דאמר לא ניחא לי דאתסר בקרובותיה ורבינו פוסק כרבה ולא חלק בין אשה חשובה לשאינה חשובה והטעם משום דמקשינן לרבא ואיצטריך לשינויא ולרבה לא אקשינן מידי הילכך לא סמכינן אשינויא דרבא. והעלה הרשב"א שהיא מותרת לינשא ואין חוששין שמא תלך לה אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצאו קידושין ראשונים חלין למפרע לפי שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שהיו לה מן השני. ודבר זה הוא מחלוקת בירושלמי ופסק הוא ז"ל כן : אבל אם התנה האיש וכו'. ברייתא שם (דף ע"ה) :

י האומר לאשה הרי את מקודשת לי וכו'. משנה בקידושין פרק האומר (ס'): הרי את מקודשת לי בזוזים אלו לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני. ובגמרא (שם ס"ט) לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מהו רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דדוקא בקידושי כסף אבל בקידושי שטר אם נאבד השטר או נשרף תוך שלשים יום אינה מקודשת דומה לדין הגט המבואר פ"ט מהלכות גירושין וכן כתוב בהלכות גדולות. וכתב הרשב"א ז"ל מיהו ודאי אם יש בנייר שוה פרוטה הרי היא מקודשת דהוה ליה כמקדש בכסף והאריך בזה : ואם חזר בו וכו'. שם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור ור"ל אמר אינה חוזרת לא אתי וכו' ואיפסיקא הלכתא שם כר' יוחנן וה"ה שהוא חוזר ופשוט הוא : **יא** בא שני וקידשה וכו'. זהו דין המשנה שהזכרתי ובגמרא אמר רב מקודשת לשני לעולם. ומתוך מ"ש רבינו ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון וכו'. נראה שהוא סובר כדעת הרמב"ן ז"ל שכתב שאם גרשה שני בתוך שלשים חלו קידושי ראשון. וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו עליה קידושי הראשון ע"כ. אבל הרשב"א חולק בזה ואומר דכל שקידשה אחר הרי חזרה בה מקידושי ראשון ובאותה שעה נפקעו לגמרי ושוב אינן חלין ואין לך חזרה גדולה מקבלת קידושי שני ואין סומכין על ירושלמי בזה אלו דבריו ז"ל :

יב האומר לאשה הרי וכו'. במשנה מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת ובגמרא אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמואל אמר עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ואמרו שם דלרב מספקא ליה האי לישנא דמעכשיו לאחר ל' יום אי תנאה הוי אי חזרה הוי לשמואל פשיטא

כסף משנה

ח המקדש אשה סתם ונמצא עליה א' מן המומין וכו' : כתב הר"ן קידש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמרא מידי אלא שהרמב"ם כתב בפ"ז הרי זו מקודשת מספק. ונ"ל שחשש הרב דילמא כי אמרינן קידשה סתם וכנסה סתם דבעיא גיטא ה"ה לקידש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה עבדינן אבל אה"נ דבקידש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך החמיר וכתב הרי זו מקודשת מספק :

יב הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום וכו'. בכ"מ ס"ה יש כדאי להשיב על כל הספיקות שספקו המפרשים על דברי רבינו חוץ מספק אחד שסיפק הר"ן בדברי רבינו והוא שמאחר שפירש בגמרא דטעמא דר' יוחנן הוא משום דכל חד רווחא שבק לחבריה ל"ש קידשה מעכשיו ולאחר עשרים יום או מעכשיו ולאחר מ' יום שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שבק קמא למאן דמקדש לה תוך ל' יום ורבינו כתב אפילו הן מאה על הסדר הזה דמשמע דוקא כשכלה זמנו של שני בתוך זמנו של ראשון ואם כדברי ה"ה דנקטינן לכולהו חומרי לא ה"ל לרבינו לכתוב כן ועוד שה"ה אומר שסובר רבינו דכיון דהאי לישנא פליגי ביה אמוראי נקטינן חומרי דכלהו והרי רב דמספקא ליה פירש אביי דבריו דמאמצעי אינה צריכה גט ולא היה שום חולק עליו אדרבה הקשו פשיטא וא"כ איך נפרש אנו בדברי רב פירוש שלא כיון הוא אליו ואי משום דסוגיין מכרען כרב פסק כרב ה"ל לפסוק דמאמצעי אינה צריכה גט וכדברי אביי. לכך אני אומר שרבינו לא נסתפק בכוונת רב דודאי לא נתכוון אלא למה שפירש בו אביי אבל הוא ז"ל פוסק כדר' יוחנן אלא שלא נראה לו ז"ל לפרש דבריו דטעמיה משום דכל חד רווחא שבק לחבריה שהיאך יתכן דלרב אפילו בתוך שלשים מאמצעי אינה צריכה גט ולרבי יוחנן אפילו לאחר ל' צריכה גט ועוד דהא איתותב טעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה ואע"ג דשני אשינויי לא סמכינן ובודאי דרב חנינא דאותביה הוה מפרש דהיינו טעמא דר"י משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה והכי נקטינן ועוד דהא סוגיין דעלמא מכרען הכי דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קל"ו) גבי הכותב נכסיו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה פרכינן וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ופרקינן

משנה למלך

י הרי את מקודשת לי בזוזים אלו וכו'. דין זה שנוי בקידושין פרק האומר רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות. ועיין בפ"ג דנדרים (דף כ"ט) דפריך בגמרא בפשיטות אילו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אין את אשתי מי נפקא בלא גט. וכתב הר"ן שם בשם הרשב"א שדין זה מוסכם מהכל. וראיתי להרא"ש שם שכתב דמאי דפשיטא ליה לתלמודא דאינה יוצאה בלא גט משום דגבי גט קי"ל כיון דפסקה פסקה ה"ה לענין קידושין דמקשינן הויה ליציאה. ולפי טעם זה אני מהסס בדין זה חדא. דבההיא דפרק המגרש (דף פ"ב) דבעי רבי אבא בקידושין היאך הדר פשטה ויצאה והיתה פסק רבינו ז"ל דהויא ספק מקודשת. א"כ כ"ל דלאו לכל מילי איתקש הויה ליציאה. ועוד דבההיא דגט דקאמר כיון דפסקה פסקה מגדולי המורים ז"ל חולקים בזה ורבינו ז"ל בפ"ח מהלכות גירושין פסק דאינה מגורשת כלל וכן הוא דעת הרי"ף וכמ"ש הר"ן בפרק המגרש וא"כ אי מקשינן הויה ליציאה אינה מקודשת כלל. ולפי סברת הר"ן ז"ל דגבי גט הויא ספק מגורשת ה"ה גבי קידושין ועיין בהר"ן ר"פ האומר שכתב דלדעת רבינו ז"ל אינה מקודשת יע"ש. ועיין עוד במ"ש בשם הירושלמי לחלק בין קידושי כסף לקידושי שטר ולא ראיתי לשום אחד מהמורים שחילקו חילוק זה בדוכתא דאמרינן היקשא דויצאה והיתה והדבר צריך אצלי תלמוד. ועיין בהר"ן ריש פ"ק דקידושין עלה דההיא דאם מקדשין במחובר לקרקע שכתב דקידושי כסף ושטר מקשינן הויה ליציאה ודוק היטב :

יב האומר לאשה וכו'. (*א"ס לענין אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ולא אמר מעכשיו אם מצי לגרשה בתוך שלשים יום כיון דאינו מחוסר אלא זמן וממילא קא אתי או דלמא לאו בת גירושין היא נסתפק בזה הרב המחבר ז"ל והאריך בפרט זה ויתבאר לך לקמן פ"ו מהלכות גירושין דין ג' יע"ש) : **הרי** את מקודשת לי מעכשיו וכו'. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ו מהלכות גירושין דין ג') :

הגותן

לחם משנה

ח המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים וכו'. כתב ה"ה ואפילו כדעת רב דאמר קידשה על תנאי [וכנסה סתם] צריכה גט וכו' כלומר אפילו לרב דהוה לן למימר לדידיה דהוי גט ודאי מ"מ לא הוי אלא גט ספק וזה מבואר שם בדברי הר"ן בפרק המדיר :

[**י** הרי את מקודשת לי בזוזים אלו] וכו'. כתב ה"ה וכתב הרשב"א אם יש בנייר שוה פרוטה הרי היא מקודשת כו'. וא"ת אפילו אינו ש"פ הא חיישינן שמא ש"פ במדי והוי כקידושי כסף וי"ל דכיון דאין בו ש"פ אמרינן דודאי אין דעתו לקדש אלא בשטר אבל לא בתורת כסף אבל כשיש בו ש"פ אמרינן דקידשה נמי בתורת כסף וכי אמרינן חיישינן שמא ש"פ במדי היינו כשראינו שקידשה בתורת כסף :

יב האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו וכו'. כתב ה"ה מ"מ ליכא תרי לגבי [רב] מחד טעמא אלא מתרי טעמי. וא"ת רב ושמואל נמי לגבי ר"י מאי מתרי

מגדל עוז

ע"מ שאין עליה נדרים עד ואין האשה מקפדת על זאת. פרק המדיר (דף ע"ה) : **האומר** לאשה הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שאתן לך מאתים זוז וכו' עד מפני שהיא מקודשת לבולן בספק. ריש פרק האומר (דף ס') :

הגהות מיימוניות

[א] כרב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת אף ע"פ שנתאכלו המעות ע"כ : [ב] דהלכה כר"י דאמר חוזרת וד"א כר"ל דאמר אינה חוזרת ע"כ : [ג] כרב ודלא כשמואל דאמר לאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ע"כ :

הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים. אפילו הן [ד] מאה על הסדר הזה קידושי כולן תופסין בה וצריכה גט * מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת לכולן: יג האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני כלומר שלא תיאסר עליו אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני כפנויה אהרי זו מקודשת מספק. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהיי מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו: יד הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה בהרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת. וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה מן קידושי פרוטה שנייה. גאבל אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שאתגייר. לאחר שתתגיירי

*[נדעת הרא"ש מראשון והאחרון בלבד וע"ש]:

א טור סי' ל"ט וכתב אינה קידושין ע"ש : ב טור שם סי' מ : ג טור שם :

מגיד משנה

פשיטא ליה דתנאה הוי. עוד שם אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחר ואמר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר י' ימים מראשון ומאחרון צריכה גט ומאמצעי אינה צריכה גט מש"ה דאי (האי לישנא דמעכשיו ולאחר זמן) תנאה הוי דקמא קידושין דהנך לאו קידושין אי (האי לישנא) הוי חזרה דבתרא קידושין דהנך לאו קידושין והקשו פשיטא ותירצו מ"ד האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד קמ"ל (אביי דלא משמע אלא או תנאה או חזרה) עולא אר"י אפילו (קידושי) מאה תופסים בה ואמרו שם דטעמא דר"י משום דשיורי שיירי בקידושייהו וכל חד רווחא שבק לחבריה ומוכרח הוא שם בסוגיא דלר"י ודאי שיירו קאמרינן ולאו ספיקא הוי ובהלכות לא הביא אלא הא דרב ושמואל בלבד ושם כתוב וקי"ל כרב וכן הכריע הרמב"ן ז"ל ואע"ג דרב ור"י הלכה כר"י הא סוגיא מכרעת כרב ועוד דשמואל נמי פליג עליה דר"י בהא ואו להו תרי לגבי ר"י ואע"ג דפליג נמי עליה דרב מ"מ ליכא תרי לגבי רב מחד טעמא אלא מתרי טעמי. ועוד דכי פסקינן כרב דאמר ספיקא הוי אנו יוצאין ידי כל החששות שאין לך חומרא גדולה בקידושין מספק קידושין ומן הטעם הזה פסק רבינו ג"כ כרב ומן הטעם הזה לא רצה לסמוך על הא דאביי דאית בה קולא ואמר דמאמצעי אינה צריכה גט משום דהאי לישנא דמעכשיו ולאחר זמן כיון דפליגי ביה אמוראי אנן לא מכרעינן ביה אלא נקיטינן לכולהו חומרי ומספקינן ליה בתנאה בלחוד ובחזרה לחוד ובתנא' וחזרה כהדדי וחיישינן לכל מאי דאיכא למימר. זה נראה בדעת רבינו ובהלכות שלא כתבו הא דאביי אלא הא דרב בלבד בלא נתינת טעם לדבריו ויש מי שפוסק כר' יוחנן וכן דעת הרשב"א ז"ל : הרי את מקודשת לי מעכשיו וכו' כבר נתבאר זה בסמוך :

כסף משנה

ופרקינן התם מספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי הכא ה"ק ליה גופיה קני מהיום ופירא לאחר מיתה ואילו לטעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה לא הוי משום ספיקא אלא גזירה משום מהיום אם מתי כדאמרינן הכא בפירוש ובמסכת יבמות לא משכחת זיקת שני יבמים אלא מדרבנן ולטעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה משכחת לה מדאורייתא כגון שקידשוה שני אחים בשטר ומתו הילכך אית לן למימר דטעמא דר' יוחנן לא משום רווחא שבק הוא אלא משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ובהכי אתי שפיר הנך סוגיי ואתי שפיר כלל שבידינו רב ור"י הלכה כר"י וא"כ הוי פסק הלכתא דכל שקידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון לא הוו קידושין כלל. ואפשר שאף הרי"ף סובר כן ומ"ש וקי"ל כרב לאו משום דס"ל כרב כתב הכי אלא שאם היה כותב הלכה כר"י הוה משמע דכפירושא דפריש גמרא קי"ל ואפילו קידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון הויא מקודשת ולפרש שאין הפירוש כדפי' גמרא בדברי ר"י היה צריך להאריך לכך כתב הלכה כרב ולא כתב טעמא דאביי כדי שיהיה לנו מקום לפרש דהיינו טעמא משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה וכל שקידשה מעכשיו ולתוך זמנו של ראשון מקודשת אבל אם קידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון אינה מקודשת ומכיון שעלה הפסק כהוגן אין ויכוח בשמות יעלה בשם רב או בשם ר"י ודוגמת זה משנו משום דס"ל כר"מ מפיך לה לרבנן וכן בכמה דוכתי :

יד הנותן שתי וכו'. כתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א דאיפשיטא לן מדוכתא אחריתי דאמרינן בפרק אע"פ וכו'. ל"נ דאפשר לומר דרבינו סבר דלא איפשיטא בעיא דר' אושעיא

יג האומר לאשה וכו'. בפרק המגרש (דף פ"ב) נחלקו רבי אליעזר וחכמים במגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני שר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין ובעי ר' אבא בקידושין היאך תיבעי לר"א וכו' תיבעי לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל בקידושין קנין כל דהו סגי או דילמא ויצאה והיתה לבתר דבעיא הדר פשטה בין לר"א בין לרבנן בעינן ויצאה והיתה פירוש וכשם שאינה מגורשת לדעת חכמים כך אינה מקודשת לדעתם אמר אביי את"ל איתא לדר' אבא בא ראובן וקידשה וכו' ומפרש רבינו את"ל דאיתא לספיקא ולבעיא דר' אבא דמפליג בין קידושין לגירושין ואע"פ שבגט אינה מגורשת אפשר שהיא מקודשת בקידושין ומתוך כך פסק רבינו ספק מקודשת וכן עיקר להחמיר בדין ערוה החמורה. ויש פוסקין ודאי מקודשת מהסיא דר' יוחנן דלעיל דאמר רווחא לחבריה שבק דה"ל כאומר לה הרי את מקודשת חוץ מאותם שיקדשוך תוך שלשים יום אלמא בקידושין בקנין כל דהו סגי לן ויש פוסקין כפשטיה דר' אבא דאינה מקודשת ופסק רבינו המחוור שבכולן: אבל אם וכו'. כבר נתבאר שם בגמרא (שם פ"ד) וכן מתבאר בהלכות דבע"מ אפילו רבנן מודו דהוי גיטא וה"ה לקידושין שהיא מקודשת וכתב רבינו ותהיה אסורה על אותו פלוני וכו' ודבר פשוט הוא וטעמו עמו :

יד הנותן שתי פרוטות וכו'. בעיא דבעי ר' אושעיא בקידושין פרק האומר (דף ס"ב) ולא אפשיטא התם אבל רבינו פסק אותה כפשטה דהוו קידושין וכן דעת הרשב"א ז"ל כדבריו ואמר שיצא לו לרבינו מאותה סוגיא דפרק אע"פ (כתובות נ"ט) דאמרינן שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש דקדשה ואמרו שם שהטעם מפני שבידו להקדישה עכשיו ואף ע"פ שיעבור בינתים זמן שאינו יכול להקדישה הרי היא מקודשת ואף בדין זה כיון דהניחם רוצין עכשיו בכך והיה בידם שתתקדש מעכשיו ולעולם אע"פ שבשעה שנתן לה גם הרי היא ברשות עצמה ואינה ברשותו כלל להתקדש לו מ"מ עכשיו הוא רוצה בכך וביד שניהם לעשות לעולם מה שגמרו בדעתם עכשיו ע"כ דבריו ז"ל. ומ"מ כתב בתשובה דנראה שהקידושין השניים לא עדיפי מהאומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' שכל שלא אמר מעכשיו יכולין הן לחזור בהן תוך הזמן אף כאן הכי שלא אמר מעכשיו ולאחר שאגרשך וכתב שאף רבינו אפשר שסובר כן ואפילו אמר לה מעכשיו ולאחר שאגרשך י"ל כן שהרי א"א להם לחול מעכשיו שכבר היא מקודשת מחמת קידושין הראשונים אלו דבריהם ז"ל :

אבל אם אמר לאשה וכו'. משנה בפרק האומר (קידושין ס"ב):

האומר

לחם משנה

מתרי טעמי. וי"ל דכולהו סברי תנאה הוי אלא חד אית ליה דודאי תנאה הוי וחד מספקא ליה וא"כ דמי לחד טעמא אבל שמואל ור"י הם מחולקים לגמרי בטעמים :
יג האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני וכו' הרי זו מקודשת מספק. לפי מ"ש ה"ה שרבינו מפרש מאי דקאמר בגמרא (דף פ"ב ע"ב) אם איתא לדר' אבא היינו לספיקא [ולבעיא] דר' אבא א"כ ההוא דינא דבא אחר וקידשה וכו' הוי לפי האמת וכשבא ראובן וקידשה חוץ משמעון ושמעון אסרה על ראובן נקראת אשת שני מתים מספיקא. ויש להתמיר כיון שהוא ספק אם תפסי קידושין בחוץ אם לא וא"כ קשה על רבינו למה לא כתב דין זה בהלכות יבום וחליצה גבי דין אשת שני מתים שכתב בפ"ו : אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי וכו'. כתב ה"ה כבר נתבאר שם בגמרא וכן מתבאר בהלכות דבע"מ אפילו רבנן מודו דהוי גיטא וה"ה לקידושין וכו'. וקשה לי דאיך דמינו דין זה לגיטין דהא בגיטין אם אמר ע"מ שלא תינשאי לפלוני אינו גם לדעת רבינו וכמ"ש בהלכות גירושין בפרק ח' הרי זה גיטך ע"מ שלא תינשאי לפלוני אינו גם הא למה זה דומה לאומר ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין וכו'. אבל אם אמר לה ע"מ שלא תינשאי לפלוני עד חמשים שנה הרי זה גט וא"כ אם היינו מדמין קידושין לגירושין היינו אומרים ג"כ בקידושין דאם אמר לה ע"מ שתהא מותרת לפלוני לעולם דאינה מקודשת כמו שאינה מגורשת בגירושין אלא צריך שיאמר ע"מ שתהא מותרת לפלוני עד חמשים שנה ורבינו לא כתב כן אלא כשאמר סתמא ע"מ שתהא מותרת לפלוני הרי זו מקודשת. אלא שי"ל דשאני הכא דהתנה בדבר שא"א לקיימו אלא עדיין קשה דל"ל למילף מגירושין אפילו דבגירושין לא ליהוי גיטא הוא בדין משום דאפשר לקיים התנאי והוי שיור אבל הכא שהתנה בדבר שא"א לקיימו שהוא מתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל אע"ג דאפילו בקידושין משמע בגמרא דכשראובן קידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה דחלין הקידושין ולא מיקרי מתנה על מ"ש בתורה התם דוקא הוא משום דלא הוציאו בלשון תנאי דלא אמר ע"מ אלא חוץ ולכך נתקיים אבל הכא מתנה על מ"ש בתורה הוא וא"כ לא צריך למילף בכאן מגירושין. וי"ל דנהי דמתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל אבל רצה ללמוד מגירושין משום דכאן לא הוי תנאי אחר חילוני אלא הם בגוף הקידושין דדוקא ע"מ שתבלעי קנה של מאה אמה וכו' דאומר הקידושין הם מוחלטין על תנאי זה ודאי דהוו קידושין והתנאי בטל אבל כאן שהתנאי הוא בענין הקידושין שאינן מוחלטין ה"א שהקידושין בטילין לכך הביא ראיה מגירושין דאע"פ שהתנאי הוא בענין הגירושין אפילו שאמר ע"מ שלא תינשאי עד חמשים שנה דהרי התנאי הוא בענין הגט עצמו ומ"מ לא הוי שיורא ג"כ בקידושין נימא הכי : * בפרק כ"ח מהלכות מכירה כתב רבינו גבי היו בתוך השדות גאיות קטנים עמוקים עשרה טפחים וכו' ולוקח אלו הגאיות והסלעים בלא דמים וכתב שם הרב המגיד דכן דעת הרב ן' מיגאש משום דגבי הקדש כתב ולוקח אותם בלא פדיון ומשמע לכאורה דגבי הקדש נמי אית ליה לרבינו הכי ממאי דכתב בהלכות ערכין פרק ד' כנז"ל היו בהן מקומות נמוכות עשרה וכו' מחשבין מה שראוי להם וגבי נקעים מלאים מים עמוקים עשרה טפחים כתב אין נמדדין עמה משמע דאין הדין שוה לנמוכות עשרה מדשני בלישניה דשם כתב מחשבין מה שראוי להם וכאן כתב אין נמדדין משמע דאית ליה דלוקח אותם בלא פדיון. אע"ג דאפשר לפרש דמה שאמר מחשבין מה שראוי להם היינו בתורת בית כור אלא שאין מחשבין המדרון שלהם כדכתב רש"י וכמו שכתבתי למעלה אבל במ"ש אין נמדדין עמה היינו שלא יהא בתורת בית כור אלא מה שוה ויהיה דעת רבינו כפירוש רש"י ז"ל כמו שכתבתי למעלה אבל מכל מקום הוא דוחק לפרש כן דהעיקר לפרש בדברי רבינו כמו הפירוש השני שכתבתי למעלה אע"פ שקשה מה שאמרו בגמרא וכי תימא כל כמה דהוי בית כור לא חשיב דמשמע דהיינו בתורת בית כור כמו שהקשיתי למעלה מכל מקום י"ל דלא הביאו כן בגמרא אלא לראיה שהוא קדוש אבל אינו מוכרח בתורת בית כור כי התם כיון שאינו ראוי לזריעה ועוד דיש לנו להסכים דעת רבינו עם דעת רבו הרב ן' מיגאש ז"ל ואע"ג דהתוספות הקשו על סברא זו בפרק האומר בקידושין דאיך אפשר דיקח אותם בלי פדיון הא אמרת בכור ושובך דקדשי י"ל דשאני כור ושובך דחשיבי ודעתו עליהם להקדישם אבל אלו אין דעתו להקדישם כיון דלא חשיבי ולוקח אותם בלי פדיון : * קדשה על מנת שאין עליה נדרים וכו'. רבינו נראה דפסק

* שייך לעיל להלכה ס' * שייך לעיל להלכה ח'

משנה למלך

יד הנותן שתי פרוטות לאשה וכו'. (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו דרך אהוב"ס (דף נ"ס ע"ג) :

האומר

הגהות מיימוניות

[ד] כר"י דאמר הכי :

מגדל עוז

האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני עד בדבר שא"א לקיימו. פרק המגרש (דף פ"ב) הנותן שתי פרוטות עד פרוטה שנייה. פרק האומר : אבל האומר לאשה עד תופסין בה מספק. בקידושין פרק האומר (דף ס"ב) וביבמות פרק האשה רבה (דף נ"ב) :

כסף משנה

אושעיא ומאי ה"ז מקודשת דקאמר ה"ז מקודשת מספק והכי דייק לישניה שכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שניה דמשמע תהיה מקודשת לענין שצריך שיגרש אותה פעם שניה מקידושי פרוטה שניה ולא לענין אחר שאם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר צריכה ממנו גט דא"כ כך ה"ל לכתוב וכשיגרש אותה יחולו קידושין שניים:

טו האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך וכו'. מדברי ה"ה נראה שהוא סובר שדעת רבינו כדעת שאר מפרשים שהם סוברים שהיא ספק מקודשת ואפשר שהיה גורס כן בדברי רבינו אבל לספרים דידן דגרסי ה"ז מקודשת נראה דמקודשת גמורה היא משום דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קידושין מספק לא הוי דבר שלא בא לעולם וכיון דחשיבא דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו הקידושין לאחר שיחלוץ לה יבמה שפיר דמי:

טז ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה ה"ז מקודשת. בפ"ג דקידושין (דף ס"ב) תנן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינה מקודשת ובגמרא א"כ דר"י (דאמר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי) אין תורמין מן התלוש על המחובר וכו'. יתר על כן אמר ראב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימים כלומר אע"פ שאין בידו לתלוש ולהפרים דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא ואיכא עלה תרי לישני בגמרא ובלישנא בתרא אמרינן אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת דבי כיבשא אבל בשחת דבי שקיא לא כלומר דתרתי בעינן שהגיע התבואה לכלל שחת כלומר שיהא ראוי לקצור ולהאכיל לבהמה אבל באגם כלומר שאין התבואה עדיין אלא נמחים רכים לא דכיון דלא חשיב לא חייל שם למפרע ובעינן נמי שיהא האי שחת דבי כיבשא כלומר שדה בית הבעל שפותה ממי גשמים אבל בשחת דבי שקיא דהיינו שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר דכיון דעבידא דפסדא כי לא משקה לה כדמיבעי לה כמי שלא בא לכלל הוא ורב יוסף אמר אפילו בשחת דבי שקיא כלומר הואיל והגיע לכלל שחת ואמרי עלה כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת

הלכות אישות פ"ז

שתתגיירי. לאחר שאשתחרר. לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך. לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקדשה: **טו** האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הרי זו מקודשת הואיל ואילו קידשה עתה היו קידושין תופסין בה מספק: **טז** האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בזה לא אמר כלום. ואם היתה אשת חבירו מעוברת * והוכר ° העובר הרי זו מקודשת. ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתלד ע"י אביה כדי שיכניס אותה בקידושין שאין בהן דופי: **יז** האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין ונתן לה אפילו דינר אחד הרי זו מקודשת אמשלקחה הדינר והוא שישלים לה השאר. שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאשלים ליך מאה דינרים

שהיא

א טור שם סי' כ"ט ע"ש:

השגת הראב"ד

*והוכר העובר וכו': כתב הראב"ד ז"ל לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברה מקודשת אלא לדעת ראב"י דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כוותיה:

מגיד משנה

טו האומר ליבמה וכו'. במשנה זו לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת והעמידה ביבמות פרק האשה רבה (דף נ"ב) כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולמ"ד אין תופסין ביבמה אע"פ שתופסין בשאר חייבי לאוין אתיא מתניתין אפילו כרבנן הילכך אנן דקי"ל דיבמה יש בה ספק קידושין כדאיתא התם וכנזכר פ"ד אף כאן היא ספק מקודשת ודבר פשוט הוא לפי הסוגיא אשר שם וכן כתבו מן המפרשים ז"ל:

טז האומר לחבירו וכו'. במשנה קידושין פרק האומר (דף ס"ב) האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי אינה מקודשת ובגמרא הביאו ברייתא כיוצא בזה וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין והעמידוה בגמרא בלשון אחרון בשהוכר עוברה וסובר רבינו שאפילו מי שסובר שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בהוכר עוברה מודה וי"מ סוברין כן והם מפרשים הסוגיא על דרך זה ויש חולקין ואומרים דלדידן דקי"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל אפילו הוכר עוברה אינה מקודשת וזהו דעת ההשגות וכך כתוב שם א"א לפי ההלכה וכו' ולית הלכתא כוותיה ע"כ ודבר זה הוא מחלוקת בין הראשונים גם כן ודעת רבינו אליי כדעת ההשגות ויש לחוש לדברי רבינו וקצת מפרשים: ויראה לי שצריך וכו'. סברת רבינו ראויה אליו ז"ל:

יז האומר לאשה וכו'. פ"ק א"ר אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מ"ט כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמאן דא"ל ע"מ דמי וא"ר הונא אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ובפרק האיש מקדש אמרו בגמרא דפליגי ת"ק דברייתא וי"א באומר לה התקדשי לי במנה ונתן לה מנה חסר דינר דת"ק סבר אינה מקודשת וי"א סברי מקודשת ואמרו שם אלא הא דאמר ר' אלעזר וכו' לימא כתנאי אמרה לשמעתיה ותירצו מנה חסר דינר כסיפא לה מילתא למתבעיה מנה חסר נ"ע לא כסיפא לה מילתא למתבעיה ויש פוסקין כת"ק וכל שנתן לה מנה חסר דינר אינה מקודשת וזה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן פסק כיש אומרים ודקדק כן מן הברייתא שהביאו פ"ק והזכיר אותה בסמוך וזהו שבהלכות לא הביא סוגיא זו שבפרק האיש מקדש וזה נראה דעת רבינו שלא חלק וכתב ונתן לה אפילו דינר אחד וכו':

בד"א

לחם משנה

דפסק כאן כרבי מאיר בגמרא (דף ע"ד:) אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין וקשה בפרק י' מהלכות גירושין משמע דפסק כרבי אלעזר דלא חילק שם בין נדר שצריך חקירת חכם לאין צריך. וי"ל דהר"ן כתב בפרק המדיר דקי"ל כרבי מאיר משום דסתם מתניתין דפרק השולח אתיא כוותיה וקשה במ"ש תנא קמא משום נדר לא יחזיר מאי למיהוי נמי כרבי אלעזר דאמר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך. ונראה לתרץ דמשמע ליה דארבע מחלוקות הם ות"ק ור' אלעזר פליגי בטעמא דלת"ק בכולהו איכא למיחש לטעמא דקלקולא משום דאדם רוצה שתתבזה וכו' ולרבי אלעזר אע"ג דבצריך ליכא למיחש גזרו צריך אטו אינו צריך ובכי הא אתי שפיר דברי רבינו דשם פסק כחכמים דמשום נדר לא יחזיר וטעמייהו דאית להו דבכולהו איכא קלקולא באינו צריך כרבי אלעזר ובצריך כר"מ ואדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ועדיין קשה דבהלכות אלו בפי"ז פסק רבינו דאלמנה מוכרת שלא בבית דין ולא גרושה והיינו כרבי יוחנן דאמר בפרק אלמנה משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין. וכאן פסק כרבי מאיר דאדם רוצה שתתבזה אשתו וכו'. וי"ל דשאני בין ביזוי לביזוי ואפילו רבי מאיר מודה בההוא ביזוי דהוי ביזוי טפי מה שאין כן בתורת נדר וכדכתב הרא"ש בפסקיו בפרק המדיר:

טז האומר לחבירו אם ילדה אשתך וכו'. כתב הרב המגיד לתרץ השגת הראב"ד וסובר רבינו דאפילו מי שסובר שאין אדם מקנה וכו' בשהוכר עוברה מודה ויש כאן מקום עיון איך יישב הסוגיא על דרך זה. וי"ל דמפרש רבינו דמה שאמרו בגמרא (דף ס"ב:) בלשון אחרון כמאן בשהוכר עוברה ודברי הכל ר"ל דברי הכל בין רבנן בין ר' אליעזר ולא כפירוש רש"י דפירש בין לרבה בין לרב יוסף דלשון דודברי הכל משמע דברייתא אתיא כדברי הכל ולא שייך לומר כן אלא לפירוש רבינו אבל לפירוש רש"י ולדברי הכל מנא ליה. ומ"ש בלישנא קמא כמאן אי כרבה בשהוכר עוברה לאו כפי' רש"י ז"ל דהוא אליבא דר"א אלא כלומר לא מצית לאוקמי אפילו בשלא הוכר וכר"א לרבה דהא לרבה לר"א הוכר בעינן אלא ע"כ מוקמת לה בשהוכר עוברה ואתי בין לרבנן בין לר"א דאפילו רבנן מודו בשהוכר עוברה אבל לרב יוסף מוקמינן אפילו בשלא הוכר עוברה וכר"א. והרב מהר"י ן' לב בפסקיו הראשונים תירץ לדעת רבינו תירוץ דחוק ושכח תירוץ הר"ן אבל איכא למירמי על תירוץ הר"ן דפסק רבינו בהלכות תרומות כרבנן כדהקשה שם הרב בעל כ"מ ולפי הפירוש שכתבתי אתי שפיר אבל מ"מ קשה דבהלכות מכירה כתב המזכה לעובר לא קנה דהיה לו לבאר שם דאם הוכר עוברה קנה:

יז האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין וכו'. קשה מאי אפילו אדרבא בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ז) מוכח דטפי עדיף כשנתן לה מעט משום דלא כסיפא לה מילתא למיתבעי' אבל כשהנשאר הוא מעט אז כסיפא לה מילתא למיתבעי' ואינה מקודשת. וי"ל דדעת רבינו לפסוק דלא כסיפא לה מילתא למיתבעי' דאם הנשאר הוא מעט כמו דינר לבד אז ודאי כסיפא לה מילתא אבל כשהנשאר הוא עשרה דינרים לא כסיפא ואז עדיף טפי מכשנתן לה דינר אחד דכיון דלא נתן לה אלא דינר אחד אע"ג דלא כסיפא לה מילתא מ"מ לא סמכא דעתה כ"כ כיון שלא נתן לה אלא דינר אחד לבד אבל כשנתן לה דינרים רבים והנשאר ג"כ רבים אז סמכא דעתה מפני שמה שנתן לה רבים והנשארים

רבים

משנה למלך

טו האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הרי זו מקודשת וכו'. כתב מרן בכ"מ דמקודשת גמורה משום דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קידושין מספק לא הוי דבר שלא בא לעולם וכו'. ודברי מרן הללו לעולם תמהתי עליהם דאיך יתכן לומר דתהיה ודאי מקודשת ואם בא אחר וקידשה דאין קידושין תופסין בה מאחר דאם האמת הוא דאין קידושין תופסין ביבמה אינה מקודשת כלל וסברת ה"ה נראה שהיא אמיתית וכבר תמהו על סברת מרן הלזו אחריני זמנינו וכמ"ש מהרימ"ט בחידושיו לקידושין יע"ש: (*א"ה ועיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ט מהלכות אלו דין ו'):

הענשה

מגדל עוז

האומר לאשה אם ילדה וכו' עד הרי זו מקודשת. פרק האומר: כתב הראב"ד ז"ל לפי ההלכה וכו' ולית הלכתא כוותיה: ואני אומר דברי רבינו הראב"ד ז"ל הם לאביי דגרסינן פרק האומר גמרא ההיא משנה אמר אביי ראב"י ורבי ור"מ כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וקי"ל דלית הלכתא כוותיה לגביה רבא וכ"ש לגבי רבה רביה והתם התלמוד דגרסינן התם להדיא הכי בתרי לישני לישנא קמא גרסינן אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת כו' עד כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום ואמר ר' חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין ותסדרינן אי כרבה כשהוכר עוברה אי כרב יוסף אע"פ שלא הוכר עוברה ובלישנא בתרא גרסינן איכא דאמרי אמר רבה לא אראב"י אלא בשחת דבי כיבשא וכו' עד כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום ואמר ר"ח לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין כמאן בשהוכר עוברה ודברי הכל ע"כ. הנה עיניך רואות כי דברי ר"מ ז"ל מוסכמים לאיכא דאמרי כדברי הכל שפוסקים כן בכל התלמוד ואפילו ללשון ראשון פסק כרבה דהלכתא כוותיה לגבי דרב יוסף בכוליה תלמודא בר משדה ענין ומחצה ואין בזה ספק כלל וכ"ל בלי דופי גם סברתו זאת מוסכמת לדברי הכל: **האומר** לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין עד שניהם יכולין לחזור זה בזה. פ"א ופ"ב דמסכת קדושין (דף ח ודף מ"ח):

הגהות מיימוניות

*) [בטור שם בשם הרמ"ה אפילו הוכר העובר אינה מקודשת כראב"ד]:

שהיא מקודשת לו מעכשיו. בד"א כשאמר לה במאה דינרים סתם אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו והתחיל למנות לתוך ידה אינה מקודשת עד שישלים [לה מאה] ואפילו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה. * וכן אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהן דינר נחשת אינה מקודשת. נמצא בהם דינר רע אם יכולה להוציאו על ידי הדחק יחליפנו ואם לאו אינה מקודשת: יח אמר א לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאווה להן אם היו שוין חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה. ואינן צריכין [ס] שומא בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה הרי זו מקודשת משעה ראשונה. ואם אינן שוין אינה

א טור שם סי' ל"א סמג עשין ל"ח :

השגת הראב"ד

*וכן אם נמצא מנה חסר וכו' נמצא בהם דינר רע כו' לא יחליפנו. כתב הראב"ד ז"ל אינו כן דהכי איתא בגמרא כו' עכ"ל :

מגיד משנה

בד"א כשאמר לה וכו'. שם פ"ק הקשו על ר"א מדתניא התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו א"ל התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף ותירצו שם דכולה ברייתא במנה זו ופרושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו ופי' סיפא דקתני נמצא מנה חסר דינר הוא נמי במנה זו ודינא אחרינא קא תני דכל שהטעה אותה שאין שם מנה אינה מקודשת וממילא בטלו הקידושין ואפילו בלא חזרה ואפילו ישלים וכן פירשו קצת מפרשים ז"ל ועיקר ועוד שם אוקימתא אחרת לתרץ הברייתא לדעת ר' אלעזר דרב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתה אכולא מנה ופירשוה דלעולם רישא דברייתא במנה סתם ולא תיקשי לר' אלעזר דמונה והולך שאני דאע"ג דאמר מנה סתם כיון דחזיתיה דמונה והולך דעתה אכולא מנה אבל בההיא דר' אלעזר דלא נתן לה אלא דינר וקבלתיה ודאי לשם קידושין קבלתיה ע"מ שישלים. ומתבאר מן ההלכות ורבינו שאין הלכה כאוקימתא זו דרב אשי והטעם משום דאוקימתא קמייתא הויא לישנא דגמרא וכך הויא לישנא דאמורא ולא שבקינן לישנא דגמרא ותפסינן לישנא דאמוראי וכן מפורש כיוצא בזה בהלכות בסוף ערבי פסחים ונתבארו דברי רבינו: וכן אם נמצא מנה חסר דינר וכו'. כבר נזכר זה בסמוך ואמרו שם בגמרא האי דינר של נחשת היכי דמי אי דידעה ביה הא סברה וקבלה ותירצו לא צריכא דיהבי' ניהלה בליליא אי נמי דאשתכח ליה ביני זוזי פי' ולא הכירה בו מעיקרא. ולא הוצרך רבינו לבאר זה וכן לא נזכר בהלכות מפני שכשהזכירו נמצא ממעט שלא היתה יודעת בו כשקבלתו: נמצא בהן דינר רע אם יכולה להוציאו על ידי הדחק יחליפנו וכו'. כך היא עיקר הנוסחא בספרי רבינו ומבואר הוא שם דאמרינן האי דינר רע היכי דמי אי דלא נפיק היינו דינר של נחושת ותירץ רב פפא כגון דנפיק ע"י הדחק וזה מבואר. והר"א ז"ל מצא נוסחא בספרי רבינו שכתוב בה לא יחליפנו ולפיכך כתב בהשגות אמר אברהם אינו כן דהכי איתא בגמרא נמצא דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף לענין מנה תנן יחליף אבל אע"ג דלא החליף מקודשת ע"כ. וכבר כתבתי שהנוסחא המדוקדקת היא יחליפנו:

יח אמר לה הרי את מקודשת וכו'. בגמרא (דף ז') ההוא גברא דקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא ואמרו שם אי דאמר לה חמשין ולא שוו חמשין הא לא שוו כי פליגי דאמר חמשים ושוו חמשים רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי כיון דליתתא לא בקיאה בשומא לא

כסף משנה

מעוברת דבריו קיימים כמאן כשהוכר עוברה ודברי הכל כלומר דבין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשפחה דהאי נמי לשפחה דבי כיבשא דמי שגמרו בידי שמים הוא הילכך מהני מדראב"י ובתר הכי גרסינן אמר אביי ראב"י ור"מ ורבי כולהו ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ואע"ג דמוקי לראב"י כשיטה דאלמא ס"ל דלית הילכתא כוותיה סובר רבינו דלא פליג בהדי רבה ורב יוסף בדינא דכולהו מודו דשפחה דבי כיבשא דבר שב"ל הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת נמי בשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף מהדרי לאוקומי מילתיה דראב"י בשפחה דהוי דבר שב"ל כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואביי ס"ל דראב"י אפילו באגם ואפילו בפחות מכאן אמר דקסבר אדם מקנה דבר שלא ב"ל ומש"ה אוקמיה כשיטה ומיהו כולהו מודו דשפחה והוכר עוברה ב"ל מיקרו. וכתב הר"ן ואע"ג דראב"י בעי דלימא משיביאו ויתלשו והכא לא אמר משתלד איכא למימר דכיון דאמר אם ילדה תהא מקודשת כאומר לכשתלד דמי ואחרים אומרים דר"מ מוקי לה באומר בהדיא לכשתלד אבל הרמב"ם כתב דאומר אם ילדה עכ"ל: יז בד"א כשא"ל במאה דינרים סתם וכו'. כתב ה"ה שם פ"ק הקשו על רבי אלעזר וכו' ופרושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור וכו' ופי' סיפא דקתני נמצא מנה חסר דינר וכו' כלומר דהא בגמרא פרושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור וכו' כיצד כגון דאמר לה במנה זו לאו למימרא דכולה סיפא פירושא דרישא היא אלא כיצד כגון דאמר לה במנה זו בלבד הוא דהוי פירושא דרישא ואח"כ השמיענו הברייתא דין אחר שאם כשאמר במנה זו נמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת כלל ולא תלי מילתא ברצונם דהא במנה זו קאמר ואין שם מנה אבל ברישא אע"ג דמיירי נמי באומר מנה זו כיון שהמנה היא שלם אם לא חזר שום אחד מהם בו ה"ז מקודשת וכך שנוי בתוספתא שכתב הרי"ף התקדשי לי במנה זה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת היה מונה ומשליך לתוך ידה ראשון ראשון יכולה היא שתחזור בה עד שעה שיגמור וכך הם דברי רבינו ורש"י פירש בענין אחר: יח אמר לה הרי את מקודשת וכו'. שם ההוא גברא דקדיש בשיראי וכו' עד רבה אמר וכו'. כתוב בספרי הדפוס לא נמצא יותר בהעתק המגיד משנה וחסר עד פ"ט. ואני מצאתי מי שבא לידו ספר מגיד משנה שלא היה בו חסרון זה והעתיקו בספרו והעתקתיו פה. *ז"ל לא צריכי שומא וכו' עד והרבה דברים יש בגמרא מורים כן ופשוט הוא ע"כ מה שמצאתי בשם מ"מ: ועתה אני חוזר לכתוב מה שנ"ל לחדש הגה בפ"ז בשבת המקדש בבגדים של משי כתב הר"ן אהא דאסיקנא בגמרא והלכתא

*[והרי הוא לפניך בפי' הרב המגיד]

לחם משנה

רביס ולא כסיפא לה מילתא ובערך זה כתב רבינו אפילו. וא"ת א"כ מנין לו לה"ה דרבינו פסק כי"א מדכתב אפילו הא לא כתב אפילו אלא בערך זה אבל לעולם בחסר דינר אחד לבד אינה מקודשת. וי"ל דמ"מ מדסתם רבינו משמע ליה לה"ה דבכל גווני קאמר רבינו דאל"כ היה לו לפרש דהיכא דחסר דינר אחד לבד אינה מקודשת: יח אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו וכו'. כתב ה"ה [בגמרא] ההוא גברא דקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא ואמרו שם אי דאמר לה חמשין ולא שוו חמשין הא לא שוו כי פליגי דאמר חמשין ושוו חמשין רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי [שומא] כיון דליתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה. ולשון רבינו נראה שהוא מפרש דאפילו רב יוסף לא אמר שיהו הקידושין בטלין כיון שלא נישומו קודם קבלתה וכמו שפירש רש"י ז"ל אלא שאינן חלין עד שיהו נישומין ומ"מ לענין דינא לא נפקא לן מידי דהא איפסיקא הלכתא בהדיא דשיראי לא צריכי שומא. וממה שכתב רבינו והם של משי וכיוצא בהן שאשה מתאוה להן נראה שהוא סבר שאין הדין כן בכל דבר וזהו שאמרו שיראי לא צריכי שומא ולא אמרו כל מידי לא צריכי שומא. וי"מ שאמרו דדוקא שיראי ששומתן ניכרת אבל באבנים טובות ומרגליות שאין שומתן ניכרת ויש אחת שוה כפלים מחבירתה צריכות שומא ע"כ. ואיכא למידק לכאורה הדא שמה שמפרשים דאם נישומו אחרי כן לדעת רב יוסף מקודשת קשה על הראיות שמביא רב יוסף בגמרא לדבריו דהראיה ראשונה דקאמר בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים קשה לדידיה מי ניחא דהא בתורת תבואה וכלים נמי אמאי אינה נקנה נשיימינהו אחר שנתנה לו ומהני, מיהא הא לא קשיא כל כך דמצינן לומר דה"ק אינו נקנה כל זמן שלא נישומו אבל אם נישומו אח"כ מהני. אבל הראיה השניה קשה דקאמר עגל זה לפדיון בני טלית זה לפדיון בני לא אמר ולא כלום ואמאי לא אמר ולא כלום נשיימינהו השתא אחר שנתנה לו ודוחק הוא לפרש כן דלא אמר כלום ר"ל כל זמן שלא שמו אותו אח"כ. וע"ק במ"ש דדוקא שיראי לא צריכי שומא אבל בשאר דברים צריכי א"כ מה ראיה מביא לדבריו דברייתא דקאמר אינו נקנה בתבואה וכלים שפיר קאמרה אליבא דרבה דע"כ לא קאמר רבה אלא גבי שיראי שהאשה מתאוה להן דהא רבה גבי מעשה דשיראי אמר למילתיה כדאמרינן בגמרא (דף ז':) ההוא גברא דקדיש בשיראי וכו' אבל בשאר דברים מודה ועל הא קאמרה ברייתא דאינו נקנה וכן ברייתא דעגל וטלית מיתוקמא שפיר אליביה דבשאר דברים מודה רב כדפרישית. וע"ק דרבינו שמחלק כאן בין דין שיראי לדבר אחר גם גבי כהן היה נראה שיחלק כן דהא בגמרא השוו אותם וא"כ בפרק ז' מהלכות בכורות גבי פדיון הבן למה לא ביאר רבינו מכל זה כלל דצריך שומא ואם הוא דבר שהכהן מתאוה לכן אינו צריך שומא. וע"ק דכאן היה לו לפרש דאי אמר בכל דהו מקודשת ומיהו לזה י"ל דכיון דלא אמר לה ששוה חמשין היינו כל דהו ומדכתב רבינו אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שוים הם חמשין דינרין משם נלמוד דאי לא אמר שוים חמשין דמקודשת אבל לקושיי קמאי לכאורה יש מקום עיון וכד מעיינינן אשכחנא דכל הני דאקשינן לאו מילתא היא ומילי דכדי נינהו דהא כל אלו הדברים שפירש ה"ה החילוק של שיראי לדברים אחרים וכן מאי נישומו אח"כ לדעת רב יוסף דמקודשת אינו אלא ללישנא קמא דהוי טעמא משום דסמכא האשה דעתה אבל ללישנא בתרא אזלינן בתר טעמא דקין משום דאמר כסף אמר קרא מה כסף דקין אף שוה כסף דקין ואין בזה חילוק בין שיראי לדבר אחר דלא הוי טעמא משום סמיכת דעתא דאשה דקין בעינן ואפילו אם נישומו אח"כ לא מהני דבשלמא כי הוי טעמא משום סמיכות דעת די שישומו אח"כ כדי שתסמוך דעתה אבל כי אמרינן טעמא דקין אפילו שישומו אח"כ לא מהני והראיות שמביא רב יוסף בגמרא לדעת רבינו ללישנא בתרא דללישנא קמא דאזלינן בתר סמיכת

מגדל עוז

וכן אם נמצא מנה חסר עד ואם לאו אינה מקודשת. בתוספתא וכתובה בהלכות: כתב הראב"ד ז"ל אינו כן דהכי איתא בגמרא עכ"ל: ואני אומר אין על ר"מ ז"ל ולא על הראב"ד ז"ל אשם אלא על הסופר שטעה וכתב לא יחליפנו במקום יחליפנו וכל המוסיף גורע וכשבאתי לארץ הקדושה בא לידי ספר מוגה מספרי ר"מ ז"ל והחם אותו בחתימתו והיה כתוב בו ג"כ לא יחליפנו וגיררו ממנו מלת לא וכאמת שגם בגמרא בקידושין (שם) במעתין דשיראי ובתוספתא ג"כ הכי איתא וכן הביאה ר"י אלפס נמצא דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף ואמרינן בגמרא האי דינר היכי דמי אי דלא נפיק היינו דינר נחשת אמר רב פפא כגון דנפיק ע"י הדחק ובזה נמצאו דברי שניהם כאחד טובים: אמר לה הרי את מקודשת עד ואם אינן שוין אינה מקודשת. פ"ק דקידושין (דף ז' פ"):

הגהות מיימוניות

[ס] בפ"ק והילכתא שיראי לא צריכי שומא. פר"ת מדקאמר תלמודא בהאי לישנא ולא קאמר הילכתא כרבה כבשאר פסקי הלכות אשר שם שמזכיר שם אומריהם ואומר הלכה כפלוני מכאן יש לפסוק דדוקא שיראים וכיוצא בהן דבר ששומתן ידועה קצת כגון טבעת של זהב וכיוצא בו אבל דבר שאין שומתן ידוע כלל צריך שומא לפיכך המקדש בטבעת של זהב שיש בה מרגלית צריך שומא כי שמא דעתה אמרגלית וסבורה שהיא שוה יותר ממה שהוא ומכאן נהגו שלא לקדש בטבעת שיש לה אבן שרוב בני אדם אינן בקיאים בשומת אבנים. וכתב באביאסף ומיהו אם קידש מקודשת מדלא אמר איתתא בקיאה בשומא ש"מ אפי' אינה בקיאה ותלה הטעם דהא שוו חמשים :

כסף משנה

והלכתא שיראי לא צריכי שומא ומקמי הכא אמאי פסק כהאי לישנא הנ"ל והלכתא כרבה כי היכי דאמרינן בהדיא בגמרא והלכתא כרבא א"ר נחמן ולפיכך נראה מדקדוק הלשון דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל איכא מידי דצריך שומא, ומתוך דברי הרמב"ם בפ"ז מה"א נראה דשיראי משום שהאשה מתאוה להם גמרה ומקניא נפשה כל היכא דשוה כדקאמר אבל במידי אחריני לא ולפי זה לאפוקי דברים שאין האשה מתאוה נקט שיראי עכ"ל. וכתב עוד ודברים שצריכים שומא כפי הסברות שכתבנו נראה מלשון רש"י שאם קידש בהם את האשה קודם שומא אינה מקודשת שהרי כתב לרב יוסף דאמר דצריכי שומא כיון דלא שמאום תחלה אינה מקודשת ומינה לדידן במידי דצריך שומא אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר בלשון הזה א"ל הרי את מקודשת לי בבגדים אלו וכו'. ונראה מדקדוק לשון זה דס"ל דאפילו רב יוסף לא פליג אלא לומר שאינה מקודשת מטעה לאסוכה אבל לאחר שומא מודה דמקודשת ואע"ג דבשיראי לא נפקא לן מידי דהא איפסיק הלכתא

הלכות אישות

אינה מקודשת: יט איש [א]ואשה שהיו עסוקין בדברי אירוסין הוא אומר במאה דינרים אקדש אותך והיא אומרת איני מתקדשת לך אלא במאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו סתם. אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש: כ העושה [ב]שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה על תנאי אינה מקודשת. וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי והלך וקדשה

א טור אה"ע סימן כ"ט : ב טור שם סימן ל"ה :

מגיד משנה

לא סמכא דעתה. ומלשון רבינו נראה שהוא מפרש דאפילו רב יוסף לא אמר שיהא הקידושין בטלים כיון שלא נשומו קודם קבלתה כמו שפירש"י ז"ל אלא שאינן חלין עד שיהיו נשומין ומ"מ לענין דינא לא נפקא לן מידי דהא איפסיקא הלכתא דשיראי לא צריכי שומא. וממ"ש רבינו והיו של משי וכיוצא בהם שהאשה מתאוה להם נראה שהוא סבור שאין הדין כן בכל דבר וזהו שאמרו שיראי לא צריכי שומא ולא אמרו כל מידי לא צריכי שומא. ויש מפרשים אחרים שאמרו דדוקא שיראי ששומתן ניכרת אבל באבנים טובות ומרגליות שאין שומתן ניכרת ויש אחת שוה כפלים מחבירתה צריכות הם שומא:

יט איש ואשה שהיו עסוקים וכו'. תוספתא נזכרת בהלכות שם:

כ העושה שליח לקדש לו וכו'. זה פשוט ומתבאר בהרבה מקומות שכל ששינה שליח שליחותו אין דבריו קיימים וגדולה מזאת תתבאר בענין הגט פ"ט מהלכות גירושין שם

לחם משנה

סמיכת דעת בכהן לא אזלינן בתר סמיכת דעתיה ולא בעינן שומא כלל ומאחר שהוין אע"פ שלא נישומו (אותן) לא איכפת לן כלל וע"כ צריך לתרץ ברייתא דעגל זה דלא שוי יכגון דקביל כהן עילוי' כדתירצו בגמרא וכן ברייתא דעבד עברי דאינו נקנה צריך לתרצה ג"כ בתירוץ שתירצו בגמרא בתורת כסף הוא נקנה וכו' דכיון דלא הוי טעמא ללישנא קמא אלא משום סמיכת דעת לא שייך הך טעמא אלא באשה לבד. ורבינו פסק כלישנא קמא וכנראה מדברי ה"ה שהוזכר כן בלשונו וטעמו משום דאמר בגמרא וכו' שיראי לא צריכי שומא ומדקאמר שיראי משמע דיש חילוק בין שיראי לדבר אחר כדכתב ה"ה וזה אינו אלא ללישנא קמא דאזלינן בתר סמיכת דעת אבל ללישנא בתרא לא כדכתיבנא וזה הביאו לרבינו לפסוק כלישנא קמא ובזה עלו כל דבריו נכון. ומה שפירש בדברי רב יוסף ללישנא קמא דאם נישומו אח"כ דמהני נראה שטעמו לתרץ הקושיא שהקשו התוס' מההיא דחכמים דאמרי שמין את הנייר וכו' משמע שמין אחר הקידושין ולפירוש רבינו ניחא דשומא אחר הקידושין מהני לדעת רב יוסף וכן אתי שפיר לפירושו ההיא דאמרינן לקמן (דף י"ב) ההוא גברא דקדיש בזוזא דאורדי יתיב רב שימי בר חייא [קמיה דרב] וקא מעיין בה אי אית בה ש"פ וכו' דכתבו שם התוס' דנראה דאתי דלא כרב יוסף והוא דוחק דכיון דהוי כרב יוסף בשאר מילי דלא הוו שיראי בעי שומא א"כ הוי רב שימי דלא כהלכתא אבל לדעת רבינו אתי שפיר דהשומא אחר הקידושין מהניא לרב יוסף. ולמה שכתבתי דללישנא בתרא אין חילוק בין שיראי לדבר אחר יש סיוע לדבר ממה שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו דלר"ת דמחלק בין שיראי לאבנים טובות ומרגליות לא הוי אלא ללישנא קמא דאזלינן בתר סמיכות דעת וכן י"ל לדעת רבינו. ומ"מ קשה קצת בדברי ה"ה שכתב דלענין דינא לא נפקא לן מידי בין פירוש רבינו שפירש ששומא אחר קידושין מהניא לדעת רב יוסף ולרש"י דהא ודאי נפקא לן טובא דהא פסקינן כרב יוסף במילי דלא הוו שיראי שהאשה מחמדת להם ובהא לרש"י ז"ל לא מהני שומא אחר הקידושין ולרבינו מהני והר"ן בפירוש ההלכות כתב דלא נפקא לן בין פירוש רבינו לפירש"י כלל. אבל דברי ה"ה הם מגומגמים. ותו תמיהא לי דמ"ש רבינו בהלכות עבדים פרק ב' כיצד מכר עצמו במאה וכו' וגורע הדמים

משנה למלך

כ העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה על תנאי אינה מקודשת. זה פשוט ומתבאר בכמה מקומות דכל ששינה השליח שליחותו אין דבריו קיימים וכמ"ש ה"ה. ונסתפקתי באומר לחבירו צא וקדש לי אשה פ' והלך וקדשה קידושין דרבנן או ספק קידושין מהו. מי אמרינן דהויא מקודשת דרבנן או ספק מקודשת או דילמא הוי שינוי בשליחות דמצי למימר המשלח אני לא עשיתיך שליח אלא בקידושין ודאין מן התורה שאם יבא אחר ויקדשנה שלא יהיו קידושין תופסין בה אבל קידושין דרבנן או ספק קידושין דקידושי אחר תופסין בה לא ניחא לי ולפי זה דהוי שינוי בשליחות אינה מקודשת כלל. עוד אני מסתפק את"ל דהוי קפידא אם המשלח אומר שאינו מקפיד אלא דניחא ליה אף בקידושין דרבנן מהו. מי אמרינן אזלינן בתר דבוריה ותהיה מקודשת מדרבנן או לא. ומיהו לזה נ"ל דמילתא דפשיטא היא דאת"ל דהוי קפידא דלא הויא מקודשת אף שהמשלח אומר שאינו מקפיד דלא מצינו בשום מקום כאותה שכתב הטור סימן ל"ה בשינוי השליח דקי"ל דאינה מקודשת שאם יאמר המשלח דאינו מקפיד דנימא דניזיל בתר דבריו ואף שיש לחלק בין נדון שלנו לנדונו (דהריב"ש) דהתם השינוי הוא בפירוש דהמשלח אמר לו קדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר וכן קדש לי אשה על תנאי והלך וקדשה בסתם או בכסף. אבל בנ"ד שאנו באים מכח אומדנא דקפיד משלח שיהיו קידושיו קידושי תורה עדיין אפשר לומר שנלך בתר דבריו ואם אומר שאינו מקפיד תהיה מקודשת ומ"מ הנראה אצלי הוא דאת"ל דהוי קפידא לא אזלינן בתר דבריו ואף אם אומר שאינו מקפיד אינה מקודשת: אך קשה מההיא דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף נ"א) א"ר יעקב שמעית מיניה דרבי יוחנן תרתי וכו' חדא שאין אשה רוצה וחדא לפי שאין שניהם רוצים ולא ידענא הי מינייהו ע"כ. ופירש"י דנ"מ דהכיא דפריש בה רבי יוחנן לפי שאין אשה רוצה אם בדקנוה ואמרה רוצה אני ואינה מקפדת אין אנו צריכין לבדוק אותו דמכתמא מינח ניחא ליה ע"כ. מוכח מכאן דבכל מילתא דאיכא אומדנא דאיכא קפידא אם גילה דעתו דאינו מקפיד מהני והדבר צריך תלמוד. וראיתי להתוס' פ"ו דגיטין (דף ס"ג) ד"ה דקדשה שכתבו הו"מ למימר דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל ע"כ. ומיהו יש לדחות דכוונתם היא דגלה דעתו מקודם שאינו מקפיד אם תעשה האשה שליח לקבלה שיקבל הגט מיד שלוחו וכההיא דאמרינן בספ"ב דגיטין (דף כ"ד) טעמא מאי משום דאיכא בזיון דבעל הכא בעל לא קפיד. (*א"ה וכן מבואר בדברי הר"ן פרק כל הגט אמתניתין דהמביא גט בא"י וחלה ובהגהות מרדכי ר"פ האיש מקדש יע"ש). אך מדברי הרשב"א בחידושיו מוכח בהדיא דכל ששמע הבעל ולא הקפיד הוי גט וליכא משום בזיון יע"ש. ומיהו גם דברי הרשב"א יש ליישב ששמע הבעל קודם שקיבל שלוחה משלוחו ולא הקפיד אבל לעולם דלאחר קבלה לא מהני תו אמירתו שאינו מקפיד ודוק. (*א"ה עיין בתשובת מוהריק"ו שורש כ"ח הביא דבריו מרן הב"י סימן מ"ה דאם הבעל אומר שלא נתכוון לקידושין לכ"ע חיישינן לסבלונות יע"ש): ובעיקר הספק שנסתפקתי לא מצאתי גילוי בשום מקום. ונראה דיש קצת ראיה לומר דלא הוי קפידא מההיא דאמרינן בפרק ב' דנזיר (דף י"ב) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם הוזקק שליח עושה שליחותו. ואמרינן התם ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה לא בת ולא בת בת ולא בת בן ולא אם ולא אם אם ולא אחות ואע"פ שהיתה לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן ע"כ. ואם איתא דהעושה שליח לקדש אין דעתו אלא על קידושי תורה אמאי לא קאמר דאף באשה שיש לה בת והיא יתומה קטנה מותר באמה ואין לחוש שמא קידש אותה לפי שקידושיה הם מדרבנן. א"נ דהאומר קדש לי אשה דעתו הוא אף על קידושין דרבנן. ומיהו עדיין יש לחלק דהאי התם גבי יתומה דלית לה קידושי תורה ולפיכך המשלח שעשה אותו שליח שיקדש לו אשה סתם ותלה הדבר בדעתו של שליח אשר תמצא חן בעיניו שיקדשנה לו והלך השליח וקידש לו יתומה זו כי מצאה חן בעיניו מש"ה אמרינן דליכא הכא הקפדה דמשלח. אבל באומר צא וקדש לי אשה פלונית או באומר קדש לי אשה סתם והלך וקידש לו אשה בקידושין דרבנן והיה בידו לקדשה לו בקידושי תורה בזה אפשר דאיכא קפידא דמשלח דהוא היה רוצה בקידושי תורה שאם יבא אחר ויקדשנה שלא יהיו קידושין תופסין בה והדבר צריך הלכה תלמוד: שוב ראיתי דראיה זו שכתבתי מפרק ב' דנזיר אינה ראיה כלל משום דאם דנימא דדעתו אף על יתומה שקידושיה מדרבנן מ"מ אכתי קשה דאמאי לא קאמר דמותר נמי במי שהיתה הקרובה שלה קטנה ביותר שאינה צריכה למאן וכמו שנתבאר שיעורין אלו בטא"ה סימן מ"ג וסימן קנ"ה יע"ש. וא"כ כי היכי דלא אפיקו הני מכללא משום דסמכו על המובן ה"נ אפשר לומר דלעולם אין בדעת המשלח שיקדש לו אשה יתומה שקידושיה מדרבנן והא דלא אפיקו מכללא אשה בקרובותיה בת מיאון משום דסמכו על המובן ומ"מ עדיין יש לחלק דהאי קטנה דאינה בת מיאון דלא הוצרכו למעטה משום דס"ל כמאן דליתא. אבל קטנה בת מיאון אם איתא דאין דעת המשלח על יתומה שאין קידושיה כי אם מדרבנן כל כי האי מילתא הוה להו לאודועי ולומר דמותר באשה שקרובותיה היא בת מיאון: עוד נ"ל דאף דנימא שדעת המשלח הוא שיקדש לו אשה בת מיאון אף שאין קידושיה כי אם מדרבנן מ"מ מותר הוא בקרובה של זו לפי שהנראה מסוגיא דנזיר שכתבנו הוא דאינו אסור כי אם בעריות של תורה והיינו דקאמר ומודה רבי יוחנן באשה שאין לה בת ולא בת הבן וכו' והם שבע עריות שנאסרו כנושא אשה וכן פירש"י שם והביא מאי דאמרינן התם המקדש את האשה אוסר עליו שבע עריות משמע דאשה שאין לה שבע עריות הללו מותרות לו אף שיש לה שניות כיון דאין איסורן כי אם מדרבנן בכי האי מילתא לא גזרו לאסור עליו מספק. וכ"כ מדברי רבינו לקמן פרק ט' מהלכות אלו דין ו' שכתב האומר לשלוחו וכו' הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהם ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת וכו' הרי שלא הזכיר כי אם עריות שהם מן התורה ודוקא כתב קרובות שהן ערוה וכ"כ הטור סימן ל"ה סעי' י"ב כדברי רבינו ז"ל ממש יעוין שם: שוב ראיתי להר"ב פרישה שנסתפק בדין זה ובסוף הכריע מן הסברא דקרובות השניות מותרות וכ"כ בעל חלקת מחוקק ובעל בית שמואל ודחה דברי הט"ז דאית ליה דאף בקרובות השניות אסור וכבר כתבנו דפשט הסוגיא ודברי הראשונים מוכח דבקרובות דשניות מותר. ולפ"ז נראה דיש ללמוד מכאן דאם היתה לזו בת או בת הבת והיתה יתומה בת מיאון שלא נאסרו קרובותיה בשביל זו אף דנימא דדעת המקדש הוא אף לאשה בת מיאון דכיון דאין איסור קרובותיה כי אם מדרבנן בכי האי מילתא לא גזרו. ובזה ניחא מה שלא הוציאו מהכלל אשה שקרובה שלה היא בת מיאון דכיון דעיקרו דאין לחוש אלא לקרובות שהן ערוה מן התורה ממילא מוכח דאשה שיש לה קרובה בת מיאון אינה אוסרת כיון שאין איסורה כי אם מדרבנן. ומ"מ עדיין לבי נוקפי בדמיון זה דאף דנימא דאינו אסור באשה שיש לה קרובות שניות אפשר דאסור באשה שיש לה קרובות מהשבע נשים ואע"פ שלא יהיו ערוה כי אם מדרבנן וכגון שהקרובה היא יתומה בת מיאון וצריך אני בזה להתלמד ממקום אחר. (*א"ה ועיין עוד בדברי הרב סמתבר לקמן פרק ט' דין ו'): עוד נסתפקתי באומר צא וקדש לי אשה סתם והלך השליח ואמר את מבנותיך מקודשת לפלוני מהו. דהא דקי"ל דכל כי האי גוונא הוו קידושין שאינם מסורים לביאה ואסור בכל הבנות וכולם צריכות גט וא"כ אין לך קפידא גדולה מזו דפשיטא שלא עלה בדעתו שיקדש לו אשה שיהא אסור לו לבא עליה ואדעתא דהכי לא עשאו שליח. ועלה בדעתי להביא ראיה לזה דהוי קפידא ולא הוו קידושין מההיא דכתבו התוס' בפ"ק דקידושין (דף ז') אהכיא דאיבעיא לן בתי ובנותיך לבני בני בכרוחה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או לא. שכתבו בסוף דבריהם וי"ל שבירר לאיזה מהם כגון רחל לראובן ולאה לשמעון דאל"כ הוו קידושין שלא נמסרו לביאה ע"כ. וקשיא לי דמאי דוחקייהו דמיירי כשבירר דלעולם דמיירי כשלא בירר ואפ"ה שפיר מיתוקמא בעיית הגמרא דהא קי"ל דקידושין שאינם מסורים לביאה דהוו קידושין והשתא מיבעיא ליה אי בתר נותן ומקבל אזלינן הוו קידושין ושני הבנים אסורים בשתי הבנות ואי בתר דידהו אזלינן אין כאן קידושין כלל וא"כ מאי דוחקייהו דהתוס' לאוקומי בעיית הגמרא כשבירר. אך כפי מ"ש ניחא דהכא מיירי בשליח שהבנים עשו שליח לאביהם שיקדש להם אשה וע"ז כתבו התוס' דע"כ מיירי כשבירר דאי לא הוו קידושין שאינן מסורים לביאה וא"כ פשיטא דאינן מקודשות דאין לך קפידא גדולה מזו שיקדש להם אשה שביאתה אסורה. שוב ראיתי דכל זה אינו דמ"ש התוס' דמיירי כשבירר הוא משום דאותה בעיא רבא הוא דקמיבעיא ליה ורבא אית ליה בפרק ב' דקידושין (דף נ"א) דקידושין שאינן מסורים לביאה דלא הוו קידושין ומש"ה כתבו דמיירי כשבירר דאם לא בירר מאי קא מיבעיא ליה לרבא הא קידושין שאינם מסורים לביאה אינם קידושין וא"כ בן לו יהי דבתר נותן ומקבל אזלינן אין כאן קידושין

משום

מגדל עוז

איש ואשה שהיו עסוקין עד דברי האיש. בתוספתא דפ"ק דקידושין: העושה שליח עד שמראה מקום סוף לו. פרק האיש מקדש (דף נ'):

וקדשה סתם או על תנאי אחר או ששינה את התנאי אינה מקודשת: **כא** אמר [א]לו קדשה לי במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר אינה מקודשת. קדשה לי והרי היא במקום פלוני והלך וקידשה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום הוא לו. וכן היא שאמרה לשלוחה קבל לי קידושי במקום פלוני וקבלם לה במקום אחר אינה מקודשת. הרי הבעל במקום פלוני וקבל לה במקום אחר הרי זו מקודשת מפני שמראה מקום היא לו: **כב** המקדש [ב]את האשה וחזרו בו מיד הוא או היא אף ע"פ שחזרו בתוך כדי [ו] דיבור אין חזרתה כלום והרי היא מקודשת: **כג** * המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף ע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם. וכן אם היה התנאי מן האשה ובטלה אותו * (אח"כ) בינה ובינו בטל התנאי. לפיכך המקדש על תנאי וכנס [ז] סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או

השגת הראב"ד

*המקדש על תנאי וכו': כתב הראב"ד ז"ל אינו כן אלא א"כ כנסה סתם בעדים דהו"ל כמו שביטל תנאי בעדים עכ"ל:

א טור שם סמג עשין מ"ח : ב טור אה"ע סימן מ"ט : *[נס"א אינו]

מגיד משנה

שאם אמר לו לא תגרשה אלא בימין וגרשה בשמאל שאינה מגורשת:

כא אמר לו קדשה וכו'. משנה פרק האיש מקדש (דף נ'): כן היא שאמרה וכו'. בדין שליח קבלת הגט מפורש כן פרק התקבל (דף ס"ה) והוא הדין לשליח דקידושין ופשוט הוא:

כב המקדש את האשה וכו'. פרק בתרא דנדרים (דף פ"ז) ובבבא בתרא פרק יש נוחלין (דף קכ"ט) והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי בר מע"ז וקידושין:

כג המקדש על תנאי וחזר וכו'. זה יצא לרבינו מהסוגיא האמורה בפרק המדיר (כתובות דף ע"ג) לא תימא טעמיה דרב משום דאחולי אחליה לתנאיה ומשמע שאם מחל תנאו הויא מחילתו מחילה וכן דעת הראב"ד אלא דהצריך עדים. וכתב בהשגות א"א אינו כן וכו' ורבינו כתב אפילו בינו לבינה לפי שלא הזכירו באותה סוגיא עדים. והרשב"א חולק בכל זה ואומר שאין מחילת התנאי וביטולו מועילים אא"כ היה בו הרווחת ממון כגון ע"מ שתתן לי מאתים זוז שיכול הוא לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא והוא מפרש כנס הנזכר באותה סוגיא שר"ל בעל ומפרש הסוגיא בדרך אחרת:

לפיכך המקדש על וכו'. שם קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט עוד שם (דף ע"ד) ואמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט ופסק כן בהלכות ופירש צריכה גט מספק. ורבינו מפרש כנס כניסת נישואין אע"פ שלא

כסף משנה

הלכתא דלא כרבי שמא נ"מ מיהת לאותן דברים שכתבנו למעלה דלרבי שמא:

כג המקדש ע"ת וחזר וכו'. כתב הר"ן בפרק האיש מקדש שלמד כן מדגרסינן בפרק המדיר (דף ע"ג) איתמר קידשה ע"ת וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אינה צריכה ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב משום דקא סבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכו' ומדקאמר לא תימא כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה משמע שאם חזר ומחל תנאו דהויא מחילתו ומקודשת. והראב"ד מצריך בהשגות שיבטל התנאי בעדים והרשב"א חולק ואומר שאין מחילת התנאי וביטולו מועילים אלא בדבר שבממון כגון ע"מ שתתן לי מאתים זוז וכיוצא בו שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא עכ"ל הר"ן שם. ובפרק המדיר כתב על דברי רבינו וא"ת והיכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא דמתנה ואומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז מצי מחיל דה"ל כאילו א"ל הריני כאילו התקבלתי וכאילו נתקיים התנאי דמי אבל הכא כי מחיל מאי הוי ואם היו עליה נדרים נתבטלו הקידושין מיד. וי"ל כיון שלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או עד שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת כדאמרינן לקמן גבי מומין דראה ונתפייס הוא מיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שחזר אח"כ ומחל. וא"ת והא תנן בפרק האיש מקדש (דף מ"ח) ע"מ שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני כהן ונמצא לוי וכו' ובכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ כן אינה מקודשת ואם איתא דיכולה היא למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת תירצו בזה דאה"נ שאם מחלה אח"כ ואמרה רוצה אני אותו כאילו הוא עשיר ה"נ דמקודשת אלא התם בשלא מחלה אלא שהודית דבשעת התנאי בלבה היה להתקדש לו אע"פ שלא יהא עשיר ואינה מקודשת משום דדברים שבלב אינן דברים כדאמר בההיא סוגיא דהתם אבל כשמחלה אותו תנאי אח"כ ה"נ דמקודשת. ואין דעתי נוחה בזה כלל דהא כי אמרה דעתי היתה להתקדש לו הרי בכלל דבריה מחילה של עכשיו שהרי מתחלתה ועד סופה לא הקפידה ואי במקפדת השתא עסקינן ה"ל למיתני הכי בהדיא ולא למיתני אינה מקודשת סתמא. לפיכך נ"ל דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש לו הודיע כחה ואינה יכולה למחול ולומר הרי אתה לי כאילו היית עשיר שהקידושין היו תלוים משעה ראשונה עד שירצה אם תקפיד אם לא אבל זו שמשעה ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"כ התנית כיון דדברים שבלב אינם דברים נתבטלו קידושין לאומר שלא להנאתה התנית אלא תנאי גרידא הוא ובטלו הקידושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר הרי את עלי כאלו אין עליך נדרים עכ"ל:

מ"ש רבינו המקדש ע"ת וכנס סתם אעפ"י שלא בעל צריכה גט אע"ג דאביי אמר לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה לפי שאין אדם עושה

לחם משנה

הדמים ומשיב השאר כסף לא תבואה ולא כלים דהא אמרינן בגמרא ישיב אפילו סוב כסף ואוקמוה בתורת דמים הוא נקנה ולא בתורת תבואה והכי היה לו לרבינו לכתוב ודבריו קשים וצ"ע:

כג המקדש על תנאי וכו'. כתב ה"ה זה יצא לרבינו מהסוגיא האמורה בפרק המדיר לא תימא טעמיה דרב (הסדא) דאחולי אחליה לתנאיה ומשמע שאם מחל תנאו הויא מחילתו מחילה וכן דעת הראב"ד אלא שהצריך עדים. וכתב בהשגות א"א אינו כן אא"כ כנסה סתם בעדים דה"ל כמו שביטל תנאו בעדים עכ"ל. ורבינו כתב אפי' בינו לבינה לפי שלא הזכירו באותה סוגיא עדים והרשב"א חולק בכל זה ואומר שאין מחילת התנאי ובטולו מועילין אא"כ היה בו הרווחת ממון כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז שיכול הוא לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא והוא מפרש כנס הנזכר באותה סוגיא שר"ל בעל ומפרש הסוגיא בדרך אחרת: לפיכך המקדש על תנאי וכו'. שם (דף ע"ד) קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר מקודשת וצריכה הימנו גט. עוד שם ואמר רב כהנא

משנה למלך

משום שאינם מסורים לביאה. ולפ"ז מה שכתב בעל חלקת מחוקק סימן ל"א ס"ק י"ד דברי התוספות שכתבו דמיירי כשבירר ללא צורך כתב כי זה דהתוס' קיימי התם אליבא דרבא דאמר דקידושין שאינם מסורים לביאה לא הוו קידושין ומש"ה כתבו דמיירי כשבירר אבל לדידן דקי"ל כאביי מיירי אף שלא ברר וזה פשוט (*א"ה וכ"כ בספר בית שמואל ס"ק י"ז ואני תמיה ע"ז ממ"ש ר' ירוחם נכ"ב ח"ה דמיירי שפירש כל אחד בפ"ע דאל"כ ה"ל קידושין שלא נמסרו לביאה ואיהו גופיה פסק שם באותו חלק דקידושין שלא נמסרו לביאה הוו קידושין וכן משמע קצת מתשובת הרשב"א סימן אלף רל"ו יע"ש. וא"כ ע"כ לומר דס"ל כפירוש הראשון שכתב הרב המחבר דשאני שליח ודו"ק). ובעיקר הספק שנסתפקנו ראיתי הדבר מפורש הסף מ"ש בפרק ב' דקידושין (דף נ"ב). תני טביומי לזה ה' בנות ולזה ה' בנים ואמר אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני כל אחת ואחת צריכה ה' גיטין וכו'. הרי דגם בממנה שליח אמרינן דקידושין שאינן מסורים לביאה הוו קידושין והדין הוא פלא בעיני וצ"ע. (*א"ה כיוצא בזה הו"מ לאקשויי אהא דתנן בפרק האומר (דף ס"ב) המקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל ומפורש בגמרא כגון דשויתיה לאביה שליח ומשום דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה וכו' ואמאי איצטריך לה"ט תיפוק ליה דהבוגרת לא עשאתו שליח לקבל קידושין שאין מסורים לביאה והטור בסימן ל"ז כתב בשם הרמ"ה דאפילו אמרה ליה משלוני היא וכל הקטנות והנערות מקודשות מספק יע"ש. וכתב מרן דמילתא דסברא היא ושכ"כ הר"ן ועמ"ש ר' ירוחם נכ"ב ה"ה בשם הר"מ נרבוני ולא הרגיש שום אחד מהם לומר דאין הבוגרת בכלל מטעם דלדעתא דהכי לא עשאתו שליח ובשינוי כל דהו פקע תורת שליחות אשלית כ"ש בשינוי גדול ועצום כזה דהעיקר חסר. איברא כי יש קצת פנים לחלק דשליח דעלמא שאני דבייך לומר דמשום דשינה דיבורו ולא עשה כאשר צוהו מיקפד קפיד והומדנא דמוכח טובא דע"מ כן לא עשאו שליח משא"כ בבן או בת דמשוו שליח לאבוהון דליכא למימר דמהמת כיסופא דידים סברו וקבילו כל אשר הוא עושה כאילו נעשה ונגמר על ידם שהרי אמרו דעל הכתם לא הגיף איניש לבוייה לאבוס שליח ויש סמך לסברא זו בדברי הרמ"ה שהביא הטור סימן ל"ה דמחלק בין אב לאינים אחרינא יע"ש):

כא אמר לו קדשה לי במקום פלוני וכו'. משנה בפרק האיש מקדש ופירש"י אינה מקודשת דדוקא קא"ל מקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר עלי דברים בפנים ימחו בידו ע"כ. וכתב מהרי"ק שורש קע"א וז"ל ומשמע שדרך בני אדם לחוש פן יבאו בני אדם להסיר אשה ולהדיחנה מעל ארוסה דפשיטא דאין לומר פן ידברו עליו לפני הקידושין ויאמרו עליו ויניאו אותה מלהתקדש לו דא"כ אמאי אינה מקודשת היכא דקדשה במקום אחר מאי איכפת ס"ס נתקדשה לו א"ו צ"ל דאע"ג דנתקדשה לו ירא פן יניאו אותה מלהכנסה לו כו' יע"ש. והא ודאי לא מכרעא דאפילו נימא דטעמא משום פן ידברו עליו לפני הקידושין ויניאו אותה מלהתקדש לו מ"מ כיון דמשום האי קפידא עביד אפי' דסוף סוף נתקדשה לו הא לא להוא מקום לאו שליח שוייה ואיהו מדעתיה קדשה לו ודו"ק:

כב אע"פ שחזרו בתוך כ"ד כו'. בפי"נ והלכתא תוך כ"ד כדיבור דמי לבר מע"ז וקידושין וכתב הריב"ש סימן רס"ו דהיינו במקדש עצמו שמקדש האשה וחזר בו אבל בעד המעיד חוזר בו תוך כדי דיבור (א"ה עיין בתשובת מהריב"ל ח"א סימן ל"א דס"ד) ועפ"ז ביטל אותה העדיות וכתב וז"ל ומזה הלשון נראה שודאי"ל הנזכר כשאמר זה עדיין לא היה עדותו נגמר לגמרי וכו' שהרי אפשר שכונפי"ל

מגדל עוז

המקדש את האשה וחזר בו מיד עד והרי היא מקודשת. עיקר הלכה זו סוף מסכת נדרים (דף פ"ז) דפסיק תלמודא והלכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד עכו"ם ומקדש ומגרש וה"נ איתא פרק יש נוחלין (דף ק"ל) אלא שאין גורסין שם עובד עכו"ם לפי שכל אחד כלול בחבירו: המקדש על תנאי עד ביטל התנאי. פרק המדיר (דף ע"ד): כתב הראב"ד ז"ל אינו כן וכו': ואני אומר גם בזה הדין יישר עצמו ושכלו ר"מ ז"ל בלשונו וסדרו להודיע מאין הוציא זה הדין שסמך לו ענין וכתב לפיכך המקדש על תנאי וכנסה סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעלה או כנסה עכ"ל. ושמועה זו מכודרת פרק המדיר (דף ע"ג) גמרא מהניתין דהמקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אין צריכה הימנו גט ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיקנא הלכתא כרב וכדאמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל (סתם) צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט ע"כ. וכן בכנסה סתם ופירש ר"י אלפס פירושים רבים ופירש הסכמתו בהלכותיו וכדאסיקנא טעמא דרב בגמרא דכיון דכנס או בעל סתם ולא אדכריה לתנאיה אימר אחולי אחליה לתנאיה. ודקדק ר"מ ז"ל מזה כי המבטל תנאו בינו לבין מי שהתנה עמו תנאו בטל וא"צ עדים בשעת הביטול דאי ס"ד צריך עדים הכא בהאי פלוגתא על כרחין ליכא עדים דביטול דאי איכא עדים מאי פלוגתא ומאי טעמיה בכולה סוגיין. ולכך נזהר ר"מ ז"ל בלשונו וכתב מקודשת סתם ולא כתב מקודשת לגמרי ויפה כיון דמה לי כנסה סתם שמורה הראב"ד ז"ל בעדים ופס

הגהות מיימוניות

[ו] בפרק יש נוחלין כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מע"ז וקידושין ובפ' בתרא דנדרים איתא חוץ ממגדף ועע"ז ומקדש ומגרש ע"כ: [ז] כ"ב לגבי שמואל וכ"פ יתר רבותינו עיין בתשובה י"ח ע"ב

או כשכנס. [ב]וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן הקידושין הפסולין חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה :

פרק שמיני

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי [א]בכוס זה של יין ונמצא של דבש. של דבש ונמצא של יין

א טור שם סי' ל"א סמג שם : ב טור שם סי' ל"א סמג שם :

כסף משנה

עושה בעילתו בעילת זנות הא ר"א פליג עליה ואמר המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט ולפי דבריו פלוגתא דרב ושמואל בכנס ולא בעל הוא וקי"ל כרב באיסורי וע"כ הוי טעמיה משום דכיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה : ומ"ש וכן המקדש בפחות וכו'. בפרק המדיר (כתובות ע"ד) א"ר עולא בר אבא אמר עולא א"ר אלעזר המקדש במלוה ובעל ע"ת ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט כלומר משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"ר יוסף בר אבא א"ר מנחם א"ר אמי המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי. ופירש"י ר' אמי פליג אר' אלעזר ואמר המקדש בפחות מש"פ ובעל הוא דצריכה גט אבל המקדש במלוה או ע"ת ובעל אינה צריכה ממנו גט מ"ט בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות מש"פ יהיו קדושין אבל בהנך טעי כסבור יודעת היא שאין עליה נדרים לכן היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקידושי קמאי בעיל במלוה אין הכל בקיאים בהלכות קידושין עכ"ל. והרי"ף כתב הא במקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גט והשמיט דין המקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט משום דאין הכל בקיאים בהלכות קידושין וכדרבי אמי אבל רבינו פסק כר"א. וכתב הר"ן וז"ל הרמב"ם השוה מקדש במלוה לפחות מש"פ שבשניהם הוא סובר שצריכה גט בודאי ולא ידעתי למה פסק כן במלוה שאפילו הוא סומך על מימרא קמייתא דעולא א"ר אלעזר אמר דצריכה גט בודאי ואע"ג דא"ל בהדי פחות מש"פ הא כייל נמי בהדה ע"ת ובעל ולמסקנא דשמעתין אינה צריכה גט אלא מספק ואפילו נאמר דר"א כאביי ס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גם

דקאמר

מגיד משנה

שלא נבעלה : וכן המקדש בפחות מש"פ וכו'. אע"פ שכתב רבינו וכן. חלק בין דין זה לדין המקדש על תנאי בג' דברים. הא' שלמעלה הזכיר וכנס או בעל וכאן כתב ובעל בלבד. השני שלמעלה לא הזכיר עדים וכאן כתב בפני עדים. והשלישי שלמעלה הגט הוא מספק כמ"ש שמא ביטל התנאי וכאן הוא על הודאי כמ"ש חזקה היא שאין וכו' וכל זה מבואר בלשונו למי שמעיין בו . והטעם לב' הילוקים הראשונים הוא מפני שבמקדש על תנאי כל שנתבטל התנאי א"ל קידושין אחרים לפיכך אפילו בכניסה בלבד יש לחוש שמא ביטל התנאי וכן אין צריך עדים מפני שהקידושין היו כבר בפני עדים ובביטול התנאי הן חלין ממילא אבל במקדש בפחות מש"פ או במלוה קידושיו אינם כלום וצריך קידושין אחרים ולפיכך צריכה ביאה בעדים והטעם שהמקדש על תנאי שהגט הוא מספק לפי שאפילו בעל יש לחוש שמא על סמך תנאו בעל והיה סבור שנתקיים התנאי ולא היתה ביאתו בזנות אבל כאן אם על קידושין הראשונים היה סומך היתה בעילתו בעילת זנות בודאי וחזקה הוא שאין אדם עושה כן הילכך ודאי גמר ובעל לשם קידושין . וזהו שבדין התנאי אמרו בגמרא ולא היה כח בחכמים להוציאה דמשמע דספק הוא וכ"נ פרק בא סימן וכאן אמרו המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה ממנו גט וסובר רבינו דהוא הדין למלוה וכן פסקו בה"ג זהו דעת רבינו. ויש מי שאומר שבפחות מש"פ צריכה גט ודאי ובמלוה ספק שמא היה סבור שקידושי מלוה קידושין. ויש מי שאומר שאפילו בפחות מפרוטה הוא ספק ואם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם ויש לחוש לדבריו :

פ"ח א האומר לאשה הרי את מקודשת לי וכו'. שם משנה פרק האיש מקדש (דף מ"ח) :

ע"ם

לחם משנה

כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח ביד הכמים להוציאה ממנו בלא גט ופסק כן בהלכות ופירש צריכה גט מספק ורבינו מפרש כנס כניסת נישואין אע"פ שלא נבעלה: וכן המקדש בפחות מש"פ כו'. כתב הכ"מ אע"פ שכתב רבינו וכן חלק בין דין זה לדין המקדש ע"ת בשלשה דברים. האחד שבתחלה הזכיר וכנס ובעל וכאן כתב ובעל בלבד. השני שלמעלה לא הזכיר עדים וכאן הזכיר. והשלישי שלמעלה הגט הוא מספק כמ"ש שמא בטל [התנאי] וכאן הוא על הודאי כמ"ש חזקה [היא שאין כו'] וכל זה מבואר בלשונו [למי שמעיין בו] והטעם לשני חילוקים הראשונים הוא מפני שבמקדש ע"ת כל שנתבטל התנאי א"צ קידושין אחרים לפיכך אפילו בכניסה בלבד יש לחוש שמא ביטל התנאי וכן א"צ עדים מפני שהקידושין היו כבר בפני עדים ובביטול התנאי הן (הקידושין) חלים ממילא אבל במקדש בפחות מש"פ או במלוה קידושיו אינם כלום וצריך קידושין אחרים ולפיכך צריך ביאה בעדים והטעם שהמקדש ע"ת שהגט הוא מספק לפי שאפילו בעל יש לחוש שמא על סמך תנאו בעל והיה סבור שנתקיים התנאי ולא היתה ביאתו בזנות אבל כאן אם על קידושין הראשונים היה סומך היתה בעילתו בעילת זנות בודאי וחזקה הוא שאין אדם עושה כן הילכך ודאי גמר ובעל לשם קידושין וזהו שבדין התנאי אמרו בגמרא ולא היה כח בחכמים להוציאה דמשמע דספק הוא וכ"כ פרק בא סימן וכאן אמר המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גט וסובר רבינו דה"ה ודאי למלוה וכ"פ בה"ג זהו דעת רבינו וי"א שבפחות מש"פ צריכה גט בודאי ובמלוה ספק שמא היה סבור שקידושי מלוה קידושין ויש מי שאומר שאפילו בפחות מש"פ הוא ספק ואם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם ויש לחוש לדבריו ע"כ לשון הרב ז"ל. (ולפי שהיה חסר בספר הדפוס העתקתיו פה מספר כסף משנה) וכיוצא בדברים האלו כתב הר"ן ז"ל בפרק האיש מקדש ויש לי לדון עליהם דאיך כתב שיש מחלוקת בין הרשב"א ורבינו שהרשב"א מפרש כנס בעל ורבינו מפרש דלאו בעילה דלהרשב"א קשה מ"ש שם (דף ע"ד) אר"א המקדש במלוה ובעל ע"ת ובעל בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גט ולדידיה ודאי מחלוקת דרב ושמואל בכניסה דלאו בעילה דבבעל כ"ע מודו דצריכה גט. ולפירוש רבינו קשה דהא אמר שם אביי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחיל לתנאי אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולדידיה ודאי מחלוקת דאביי ורבא בבעילה היא כיון דאמר טעמא משום דאין אדם עושה וכו' וכן מוכרח נמי מן הצריכותא שעשו שם מהך דהכא לההיא דקטנה שלא מיאנה וכו' והתם ודאי בבעילה הוי ומדשוו התם בגמרא משמע דדיניהם שוים דכאן הוי בעילה וכן נמי ודאי כמו התם ולא גט ספק וא"כ אין מקום לפירוש רבינו לדברי אביי וקושיא זו עמד עליו מהר"ר דוד כהן ז"ל ע"ש. ואם נפשך לומר דהרשב"א פסק כאביי ומפרש המחלוקת בבעילה ורבינו פסק כר"א ומפרש בכניסה לבד א"כ אין מחלוקת בין רבינו להרשב"א ז"ל בענין הפירוש אלא בענין הפסק ולא היה לו לה"ה לכתוב שיש מחלוקת בענין הפירוש בין רבינו להרשב"א. ולכאורה דברים אלו המוהין הם אבל נראה לבאר עם מ"ש הר"ן בפירוש ההלכות בפרק המדיר שכתב שם דפירוש אביי הוא לא תימא טעמא דרב משום דכנסה סתם אחולי אחיל לתנאיה דליתא אלא רב איירי בבעילה ולא בכניסה דבכניסה בלא בעילה אינה צריכה גט דליתא טעמא דאחולי אחיל אלא בבעילה איירי וטעמא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גט דודאי דכי אמרינן אין אדם עושה וכו' נראה דודאי בעל לשם קידושין אבל כי אמרינן טעמא דאחולי אחיל אז אינה צריכה גט אלא מספק דאימור אחולי אחיל והצריכותא שעשו בגמרא הוא לפי סברת אביי דאית ליה מחלוקת דרב ושמואל בבעל וצריכה גט בודאי משום דבעל לשם קידושין אבל לפי המסקנא לית לן דאביי אלא טעמא הוי משום דאחולי אחיל וכדכתב שם הר"ן ז"ל והיינו כסברת ר"א דבבעל כ"ע מודו ולא פליגי אלא בכנס לבד משום דדילמא אחולי אחיל זהו פירוש רבינו ופסק כר"א דטעמא משום אחולי אחיל והמחלוקת הוא בכנס בלא בעילה ובבעל על תנאי כ"ע מודו דצריכה גם זה סובר רבינו שהוא מספק מפני שאמרו שם זה היה מעשה ולא היה כח ביד הכמים להוציאה וכו' וא"ת מנין לו לבעל הגמרא כשאמר אביי לטעמא דרב משום דאין אדם עושה וכו' ור"ל וצריכה גט בודאי ודילמא מאי דקאמר צריכה גט הוי מספק ודוקא בבעל אמרינן אחולי אחיל ולא בכנס ובכי הא לא הוה צריך הגמרא לומר צריכותא. התם מימר כיון דהך גט מספק וההיא דהתם הוי גט ודאי משום דבעל לשם קידושין ולא דמו להדדי. וי"ל דודאי בעל הגמ' ידע דדברי אביי במה שאמר לפי שאין אדם כו' ר"ל דהוי גט ודאי ולכך הוצרך למיעבד צריכותא אליביה. זהו תורף פירוש רבינו ומכאן יצא לו דהיכא דמחל התנאי מהני מדאמר אביי לא תימא טעמא דרב משום דאחולי אחיל וזה מ"ש ה"ה שהוציאו רבינו מכאן . אבל להרשב"א ז"ל דרך אחרת שלעולם אין מועיל כאן מחילת תנאי והוא מפרש דמ"ש אביי לא תימא כיון שכנסה סתם כלומר לא תימא כיון שבעל אחולי אחיל לתנאיה משום דבעל ודאי לשם קידושין ולזה מחל התנאי הקודם ואית לה כתובה אלא טעמא משום דבעל דאין אדם עושה וכו' ולכך אמרו דבעל לשם קידושין אבל כתובה לית לה ולפי פירוש זה מ"ש אביי שכנסה סתם ר"ל כיון שבעל וזהו מ"ש ה"ה והוא מפרש כנס הנזכר באותה סוגיא בבעל וזה מתבאר היטב בדברי הר"ן ז"ל וא"כ לדעתי אין מכאן ראיה דמהני מחילה באלו התנאים. אבל מ"מ קשה מדר"א דע"כ מפרש מחלוקת דרב ושמואל בכניסה בלא בעילה וטעמא משום מחילה א"כ משמע דשייך כאן מחילה ולא מצאתי תירוץ לזה אלא שנאמר שהוא גורס בההיא דר"א דברי הכל אינה צריכה גט כקצת נוסחאות דגרסי הכי כדכתב שם הר"ן בפירוש ההלכות ולפי זה סבר ר"א דאפילו בבעל כ"ע מודו דא"צ גט וכי קאמר רב דצריכה גט היינו בטענת אשה אחת כעין שתי נשים כדאמר שם רבה ויסכים סברת ר"א עם רבה בענין מחלוקת רב ושמואל ועם זה עלו דבריו על נכון ולזה כתב ה"ה שמפרש כן כל כניסה האמורה באותה סוגיא אבל אין כן דעת רבינו דעם היות דלאביי ודאי מחלוקת דרב ושמואל הוא בבעל מ"מ לר"א הוי כניסה בלא בעל וכדידיה קיי"ל ולכך פסק רבינו כנס ולא בעל דקושטא דמילתא הוי כר"א . עוד כתב ה"ה וסובר רבינו דה"ה ודאי למלוה קשה לרבינו כמאן פסק אי כמאן דאמר המקדש על תנאי ובעל וכן בפחות מש"פ ובמלוה דצריכה גם ל"ל לרב המגיד לכתוב וסובר רבינו דה"ה למלוה דילמא דוקא בעל תנאי דאמר בגמרא לא היה כח ביד הכמים וכו' הוי ספק אבל בהני תרי דלא אמר כן הוי ודאי ואי פסק כמ"ד המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גם בהא הוא דלא טעי א"כ אמאי ס"ל ה"ה למלוה דהא הך לא קאמר אלא גבי פחות מש"פ דוקא וי"ל דה"ק אע"ג דתרי מימרי דאיכא בגמרא פליגי על מ"ד דבמלוה צריכה גט וכדכתב שם הר"ן בפירוש ההלכות לתת טעם לדעת הרי"ף ז"ל במימרא דרב יוסף ס"ל בפחות מש"פ דוקא צריכה גט ולא בתנאי ומלוה ומימרא דרב כהנא פליג בתנאי ומודה במלוה א"כ לדעת רבינו אפילו שצריך גם למלוה הל"ל דהאי מספיקא מ"מ סובר רבינו דשוים הם פחות מש"פ ומלוה ובכולהו הוו קידושין ודאי וז"ש וסובר רבינו דה"ה למלוה ומ"ש ה"ה וכ"כ פרק בא סימן דבתנאי הוי ספק לא ידענא מהיכן למד כן :

פ"ח א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס וכו'. בגמרא (דף מ"ח:) אוקמוה לפלוגתא דרבנן ור"ש כגון שאמרה היא לשלוחה לא וקבלי לי קידושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב דרבנן סברי קפידא. ורבינו לא ביאר זה ונראה לי טעמו משום דבגמרא מדמי לה להא פלוגתא דהתקבל לי גטי ממקום פלוני דרבי אליעזר מכשיר ורבנן פוסלים מטעמא דקפידא . וכן בקידושין כי האי גוונא וכיון שביאר לקמן גבי קידושין וגטין הך דינא דהוי קפידא ממילא נתבאר זה :

אז

מגדל עוז

ומה לי ביטל בינו לבינה שכתב ר"מ ז"ל מידי הוא טעמא להראב"ד אלא דהו"ל כמאן דאחליה לתנאיה פ"מ אין לי ספק דהתלמוד מיירי שלא ביטלו בפירוש וכ"ש שאין שם עדים שהרי הכל מודים שלא יצא מפיו ביטול לעולם ומגאהו דברי ר"מ ז"ל נכונים וכן הסכימו רבים :

וכן המקדש בפחות עד סוף הפרק . פרק המדיר (דף ע"ד) :

פ"ח האומר לאשה הרי את מקודשת לי בכוס זה עד בלגם . הכל פרק האיש מקדש :

מגיד משנה

ע"מ שאני כהן. מוסכם הוא במשנה שם:

ג הרי את מקודשת לי ע"מ שאני בשם וכו'. תוספתא:

ד האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה וכו'. מפורש בגמרא (שם מ"ט) וכסברת ר' יהודה: ואם אמר לה כו'. שם בגמרא: ע"מ שאני יודע וכו'. מפורש בגמרא ובהלכות נפסקה הלכה כן:

ה על מנת שאני תלמיד וכו'. שם אפילו במסכת כלה. ומפרש רבינו הלכות החג שפירוש כלה דרשה כמו שאמרו אבא מרישי כלה דפרס הוה וכן פי' בערוך בשם ר"ח ז"ל: ע"מ שאני חכם וכו'. שם: ע"מ שאני גבור וכו'. שם: ע"מ שאני עשיר וכו'. שם כלשון רבינו ג' בבות אלו: ע"מ שאני צדיק וכו'. שם אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו. ופי' רבינו מקודשת מספק ופשוט הוא שהרי אמרו שמא הרהר תשובה: ע"מ שאני רשע וכו'. גם זה שם:

ו המקדש את וכו'. משנה פרק האומר (קידושין ס"ב): וכן היא שאמרה וכו'. זה פשוט שהוא והיא שוין בזה והרבה דברים יש בגמרא מורים כן ופשוט הוא:

פ"ט א המקדש שתי נשים וכו'. משנה וגמרא שם בהאיש מקדש (קידושין דף נ'):

קידש

יין. בדינר זה של כסף ונמצא [א] של זהב. של זהב ונמצא [ב] של כסף. על מנת שאני כהן ונמצא לוי. לוי ונמצא כהן. נתין ונמצא ממזר. ממזר ונמצא נתין. בן עיר ונמצא בן כרך. בן כרך ונמצא בן עיר. על מנת שאני עני ונמצא עשיר. עשיר ונמצא עני. על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק. רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש לי שפחה או בת גודלת או אופה ואין לו. על מנת שאין לו ויש לו. על מנת שיש לי אשה ובנים ואין לו. על מנת שאין לי ויש לי. בכל אלו וכל הדומה להן אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו: ב ובכולם אף ע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ שהטעני ואין הדבר כמו שאמר. וכן אם אמר הוא בלבי היה לקדשה אע"פ שהטעתני אינה מקודשת לפי שהדברים שבלב אינם דברים: ג הרי את מקודשת לי על מנת שאני בסם ונמצא בסם ובורסי. על מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך. על מנת ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי זו מקודשת. אבל אם אמר לה על מנת שאין שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון. שאיני אלא בסם ונמצא בסם ובורסי. שאיני אלא בן עיר ונמצא בן כרך ובן עיר אינה מקודשת: ד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני יודע לקרות. צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר. ואם אמר לה על מנת שאני קורא צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. על מנת שאני יודע לשנות צריך להיות יודע * לקרות המשנה. ואם אמר על מנת שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וסיפרי ותוספתא של ר' חייא: ה על מנת שאני תלמיד אין אומרין כבן עזאי ובן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו ואפילו בהלכות [ג] החג שמלמדין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאין בהן. על מנת שאני חכם אין אומרין כר"ע וחביריו אלא כל ששואלין אותו בכל מקום דבר חכמה ואומר. על מנת שאני גבור אין אומרין כאבנר בן נר וכיואב אלא כל שחביריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני עשיר אין אומרין [כר' אלעזר בן חרסום] וכרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עושרו. על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו. על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר בעכו"ם בלבו שעון עכו"ם גדול הוא ומשיהרהר לעבוד בלבו נעשה רשע שנאמר פן יפתה לבבכם. וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם: ו המקדש את האשה ואמר הייתי סבור שהיא כהנת והרי היא לוייה. לוייה והרי היא כהנת. ענייה והרי היא עשירה. עשירה והרי היא ענייה. הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו. וכן היא שאמרה סבורה הייתי שהוא כהן והרי הוא לוי. לוי והרי הוא כהן. עשיר והרי הוא עני. עני והרי הוא עשיר. הרי זו מקודשת מפני שלא הטעה אותה:

כסף משנה

דקאמר בכולהו מן הודאי קאמר ואכתי היכי נסמוך עליה לקולא כו' והאמר אבל בהכך מעי ומש"ה מהוורתא דפסקא (דפחות משו"פ צריכה גט בודאי אבל מלוה הרי היא כע"ת) וצריכה גט מספק עכ"ל. ול"נ דגם דברי רבינו יש לפרש דצריכה גט מספק דאמר מדכתב צריכה גט ואם איתא ה"ל לכתוב הרי זו מקודשת ועוד דכיון דעל מקדש על תנאי ובעל סתם כתב וכן המקדש בפחות משו"פ או במלוה ובעל סתם צריכה גט ובמקדש ע"ת ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק [ודאי הכי משמע] וא"ת בפחות משו"פ ובעל סתם למה פסק שהיא מקודשת קידושין ודאי כיון דהרי ליחני שוו בה י"ל ברבינו מפרש דצריכה גט היינו מספק מדלא קתני ה"ז מקודשת ואפילו את"ל דצריכה גט דקאמר ר"א היינו לומר דמקודשת קידושי ודאי מאחר דאיתא התם בגמרא א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה הימנו גט איכא למימר דמשמע לרבינו דהאי מימרא פליגא אחרי מימרי קמאי וסבר דמקדש בפחות משו"פ או במלוה ובעל סתם אינה צריכה גט דאין לך צריכה גט אלא המקדש ע"ת ובעל סתם וכיון דפלוגתא דאמוראי היא פסק בה להחמיר:

פ"ח ד ואם אמר על מנת שאני תנאה וכו' תוספתא דר' חייא. כתב כן משום דאמרינן בעלמא דכל ברייתא דלא מיתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא לאו דסמכא היא ונקט דבי ר' חייא וה"ה לדר' אושעיא

העושה

פרק תשיעי

א **המקדש** [ב]שתי נשים שאסור לישא שתיהן משום ערוה כאחת אינן מקודשות. כיצד כגון שקדש אשה ובתה או

א טור אה"ע סימן ג': ב טור שם סימן מ"ח סמג עשין מ"ח:

לחם משנה

או בת גדולה או אופה וכו'. בגמרא (דף מ"ט) איכא תרי לישני ללישנא קמא פי' מגודלת גדולה וראויה לשמשני ומשום הכי מתקיף מר בר רב אשי לרב אשי דאמר דמדלא פליג רבי שמעון גבי כהן ונמצא לוי משמע דמודה בשבח יוחסין ואתקיף ליה אלא הא דקתני על מנת שיש לי בת או שפחה מגודלת ואין לו על מנת שאין לו ויש לו הכי נמי דלא פליג אלא פליג ברישא וה"ה בסיפא ה"נ פליג ברישא וה"ה בסיפא ותירצו התם מידי ואידי דשבח ממון הוא וכו' ולהך לישנא מגודלת ר"ל גדולה לשמשני כדכתיבנא. ולישנא בתרא אמרו מאי מגודלת גדלת דהיינו אשה השובה דאמר לא ניחא לי וכו'. והר"ן בפירוש ההלכות כתב דרבינו נקט כלישנא קמא ומפרש מגודלת גדולה ולא כדפירש"י גדולה וראויה לשמשני אלא ר"ל מלשון גדילים שהיא עושה גדילים דהיינו שבח ממון כו'. ול"נ דהוי כלישנא בתרא דגמרא דהוי גדלת מלשון גדילים וללישנא בתרא פירש רבינו המנהל כן וכתבוהו התוס' דמתוך שהולכת מבית לבית לקלוע מספרת כל הדברים ממנה.

וכ"כ מדבריו בפירוש המשנה שכתב גדלת אומר בגמרא מאי גדלת ר"ל מקשטת הנשים דהיינו לישנא בתרא דאמרו גדלת דבלישנא קמא אמרו גדולה. וע"ק לפירוש הר"ן דבלישנא קמא אמר בגמרא גדולה ממש ואיך אפשר לומר מלשון גדילים אלא המחוור הוא כלישנא בתרא כדכתיבנא:

ד ע"מ שאני יודע לשנות וכו'. פסק כחזקיה דאמר הלכות ומפרש הלכות משנה וכן פירשו בהלכות:

ה ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהרו תשובה בלבן, וא"ת המקדש בפסולי עדות אמאי אינה מקודשת ניחוש שמא הרהרו תשובה בלבן וי"ל דשאני הכא דכיון שהוא אומר לה ע"מ שאני צדיק אמרינן שמא הרהר בלבו תשובה כדי לקדשה משא"כ בעדים. ועוד דהכא אומר בפנינו ע"מ שאני צדיק וכיון שהוציאו בפנינו הייסינן דילמא הרהר בלבו וכן תירץ הרב מהר"ר מאיר מפדובה בתשובותיו:

קידש

הגהות מיימוניות

[א] דלא כרשב"ג דאמר אם הטעה לשבח מקודשת: [ב] וכ"כ מורי רבינו שיחיה בתשובה על אחד שקידש בטבעת שהיתה נראית באותה שעה בפני העדים של זהב וגם בעיני הצורף נראית של זהב וקרוב לחצי שנה אחרי כן נמצאת של נחשת וכן דיכהו להתקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר או דינר של נחשת דאינה מקודשת ואי משום דהתם אמר איהו גופיה והכא אמרו עדים אין נראה לחלק ונהי דשיראי לא צריכי שומא מ"מ היכא דשייטינהו ואישתכח דלא שוו כולי האי אינה מקודשת כדאמרינן פ"ק בקידושין (ז' ע"ב) המשין ולא שוו חמשין הא לא שוו וכ"ש זהב ונחשת דנחשת לא שווה כזהב ועוד דשני מיני הן. ואע"פ שאנו מדמין לא חייתי רוצה לעשות מעשה להפקיע בלא גט ע"כ בתשובת מורי רבינו שיחיה הלא היא כתיבה בסימן ב' ע"כ: *) [לדעת הרא"ש אם יודע מדרשי התלמוד מקודשת ע"ש]: [ג] ואפילו במסכת כלה פירוש דרשה. ורש"י פי' מס' כלה מכ"ש והיא ברייתא ומתחלת כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ובערוך פי' כרבינו המחבר בשם רבינו חננאל ע"כ:

מגדל עוז

המקדש את האשה ואמר סבור עד סוף הפרק. פרק האומר:

פ"ט המקדש שתי נשים עד ואסורות עליו. פרק האיש מקדש (דף נ'):

ב קיו"ש נשים רבות וכו'. במשנה פרק האיש מקדש ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות ולקט אחד כלכלה של תאנים וכו' ואמר הרי כולכם מקודשות לי וקבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות. ובגמרא (דף נ"א) הקשו ממשנה זו לאביי דאמר קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין ויתבאר ענין זה בסמוך. ואמרו אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות היכי דמי אילימא דאמר כולכם קני את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה אלא לאו דאמר להו אחת מכם וקתני אין אחיות מקודשות. ותירץ אביי דמתניתין דמשמע הא נכריות מקודשות הוא באומר הראויה מכם לביאה תתקדש לי וקיימא לן כאביי בהא כמו שיתבאר בסמוך ולזה פסק רבינו כסוגיא זו וכ"כ בה"ג. אבל קצת מפרשים ז"ל כתבו דהך סוגיא אתיא דלא כהלכתא ואליבא דרב המנונא דאמר בב"ב פרק מי שמת דאת וחמור לא קנה אבל אנן דקי"ל כר"נ דאת וחמור קנה מחצה מתניתין אתיא כפשטה בכל גווני והסוגיא הזאת לא נאמרה אלא לתרץ מתניתין אפילו לדעת רב המנונא. ובאמת שרבינו עצמו פסק פרק כ"ב מהלכות מכירה כדעת ר"נ דאת וחמור קנה מחצה ואפשר שהוא ובעל הלכות סוברין שאין קידושין ודיני ממונות שוין בזה ואפילו רב נחמן דפליג בדיני ממונות מודה הוא בקידושין שאילו היה סבור לקדשן כולן בקידושין אחרים לא היה מקדשן כלל. ועוד שהוא במלה אחת מקדשן ואומר כולכם מקודשות ולא נחלק בדבורו וכיון שאין אחיות מקודשות אף האחרות אינן מקודשות. וכל זה שלא כוגיה סוגיא זו האמורה בפשיטות מהלכה זהו דעתו ז"ל ודעת הרמב"ן ז"ל כדברי אחרים. והרשב"א הניח הדבר בצריך עיון וצ"ע:

וכן אם אמר להן. זה פשוט כפי מה שכתבתי בדעת רבינו דבקידושין את וחמור לא קנה וכאן ג"כ חולקין האחרים ז"ל:

ג אמר לשתי אחיות וכו'. זה דעת אביי שכתבתי למעלה דאמר דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין ורבא פליג עליה

פ"ט ד העושה שליח לקדש לו אשה פלונית וכו' וכן אשה שעשתה שליח לקדשה וכו'. כתב ה"ה מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו וכו' ולא הולרך רבינו לבאר זה וכו' ל"נ שרבינו סמך על מ"ש בפ"ג דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם האב:

העושה

או שתי אחיות כאחת אין אחת מהן מקודשת: **ב** קידש נשים רבות כאחת ואמר הרי כולכם מקודשות לי והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן אין אחת מכולן מקודשת. ואם אמר להן הראויה מכם לי לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן הרי כולכם מקודשות לי והיתה בהן שפחה או עכו"ם או אשה אחת ערוה כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן אין אחת מכולם מקודשת. ואם אמר הראויה מכם לי לביאה תהיה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאותה אשה שאין קידושין תופסין בה: **ג** אמר [א]לשתי אחיות הרי אחת מכם מקודשת לי בזה ונתן להן פרוטה או שקבלתה אחת על יד חבירתה. וכן האומר לאב [א] אחת מבנותיך מקודשת לי וקיבל האב קידושיה כולן צריכות גט ממנו. ואסור לו לבוא על אחת מהן מפני שהקידושין תופסין בהן אע"פ שא"א לבוא על אחת מהן: **ד** העושה [ב]שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה ואין ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה שתיהן צריכות גט ואסורות עליו. [ג]וכן אשה שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה והלכה וקידשה היא עצמה לאחר ואין ידוע אי זו מהן קודם שניהן.

נותנין

א טור אה"ע סם סמג סם וע"ש: ב טור סם סי' ל"ם: ג טור סם סי' ל':

ואיפסיקא הלכתא בגמרא כאביי ושם בסוגיא מבוארים הדדין שכתב רבינו: **ד** העושה שליח וכו'. זה פשוט ודבר ברור הוא שאע"פ שמינה שליח יכול הוא לקדש אשה לעצמו וק"ו הוא מהאשה שמנתה שליח להתקדש שיכולה לקדש עצמה כמו שיתבאר בסמוך: וכן אשה וכו'. משנה בפ' עשרה יוחסין ומתבאר בלשון רבינו שאם ידוע אי אלו קידושין קדמו שהקודמין

לחם משנה

פ"ט ב קידש נשים רבות כאחת וכו'. כתב ה"ה שאילו היה סבור לקדשן כולן בקידושין אחרים לא היה מקדשן כלל. נראה דהכי פירושו אילו היה יודע כשאמר הרי כולכם מקודשות לי שלא היתה מתקדשת לו אפילו אחת משתי אחיות והיה צריך כדי לקדש אחת משתי אחיות קידושין אחרים לא היה מקדשן. וקשה דא"כ איך כתב רבינו וכן אם אמר להן הרי כולכן מקודשות לי והיתה בהן שפחה או עכו"ם וכו' הא הכא לא שייך לומר שצריך לקדש אותה קידושין אחרים דהא בעכו"ם ושפחה ליכא ניפוחין דקידושין כלל. ודוחק הוא לומר דטעם זה אינו אלא לחלוקה [הראשונה ולהלוקה] אחרת יהיה הטעם של ועוד שכתב אח"כ. ועם מ"ש הר"ן שכן דרך הלוקח ליקח רע ויפה וכו' יתיישב ג"כ החלוקה זאת עיין שם אבל מ"מ אינו סובל לשונו של ה"ה לפירוש הר"ן ז"ל. עוד כתב ועוד שהוא במלה אחת מקדשן וכו' משמע לפי טעם זה דאילו היו בשתי מלות שהיה אומר לנכריות הרי את והאחיות מקודשות לי דנכריות מקודשות דהוי כאת וחמור וא"ת כשאמר רבינו ואם אמר לכן הראויה מכם לביאה וכו' לשמועינן רבותא דאפילו שאמר לנכריות הרי את והאחיות דכן מקודשות דבהלכה בגמרא הוצרכו לומר הראויה מכם לביאה וכו' משום דסקלו וטרו למ"ד את וחמור לא קנה אבל אנן דקי"ל דקנה לשמועינן רבותא. וי"ל דהא הוי רבותא טפי דאעפ"י שאמר הראויה וכו' הוה ס"ד האחת מן האחיות תיהוי מקודשת דלאויה לביאה היא להודה קמ"ל דאינן מקודשות דלא מיקרי ראויה לביאה כיון דלא ידעינן הי מינייהו היא: כתב ה"ה בלשון קידש נשים רבות כאחת וכו' ואפילו ר"נ דפליג בדיני ממונות וכו'. קשה איך הקשו בפרק האיש מקדש (דף נ"א) למ"ד את וחמור לא קנה הא אפילו למ"ד קנה מחלק בין קידושין לגירושין ועוד רב ששת דקאמר התם מנא אמינא והביא ראיה מתרומה לימא לעולם כרב נחמן דקנה מחצה והתם אי קנה הוי הכל משום דהוי במלה אחת דכשהוא תורם מר ומתוק במלה אחת היא אבל כשהם שתי מלות לעולם דלא קנה הכל אלא מחצה. ועוד לרב ששת גופיה תיקשי היכי קנה התם הכל הא אמר הרב המגיד דכשהוא במלה אחת כ"ע מודו דמדלא קנה הא לא קנה הא א"כ התם נמי כי היכי דמן המר אינו תרומה מן המתוק נמי לא ליהוי תרומה. עוד קשה בדברי רשב"ס דפירש דהפירוש לכולהו הוי לרב המנונא ולרב נחמן דמדנכריות קנו ואחיות לא קנו משמע דקנה הכל הא אינו כן אדרבה משמע דקנה מחצה כר"נ וכמו שפירשו שאר המפרשים. וי"ל דאי פריש הכי הרב המגיד לא הוי אלא לר"נ אבל לרב ששת כיון שהוא נותן כח כ"כ לקונה שאפילו חלק החמור הוא קונה דהיה בדין שלא יקנה כיון שחלק הדבר בב' מלות ואמר את וחמור די שיקנה חלק אחד ולא חלק החמור ומ"מ ייפו כחו שהוא קונה ג"כ חלק החמור כ"ש הוא שכשכולל לו ולחמור במלה אחת שהוא יקנה חלק החמור אבל לר"נ שאינו קונה אלא חלקו לבד כמ"ש אח"כ כשיכלול לו ולהמור במלה אחת לא יקנה כלל כיון שהחמור לא קנה וכי מקשה בגמרא מאחיות הוא מקשה לכולהו כלומר לר"נ ורב המנונא דמשמע כר"ש דקנה הכל דאל"כ אפילו לר"נ לא יקנו נכריות כיון דהוי מלה אחת א"ו שקנה הכל

הגהות מיימוניות

[א] כאביי ודלא כרבא דאמר קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין (קידושין דף י"ב) והוא הקו"ף של יע"ל קג"ם. אמנם אם שידך אחת מהן תחלה ואח"כ בשעת קידושין אמר בסתם בתך מקודשת לי אור"ת דמסתמא המשודכת קידש כיון דחל עליו חרם ותקנת הקהלות לא שביק לה ומקדש האחרת ודמיא להא דלקמן בפרק האומר (דף ס"ד) [המקדש את בתו סתם] דאין הבוגרת בכלל מטעם דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה הכי נמי לא שביק משודכת לקדש שאינה משודכת ואפילו במקום שאין תקנת הקהלות שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וכל שכן אם המשודכת במקום החתן והאב שדעתו עליה וכ"ש אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כ"א מאשה אחת דודאי גדולה שבכולן קא"ל כדאמרינן בפרק האומר אמצעית שמא אית לה ע"כ מס"ה. וכ"כ באביאסף וז"ל ומיהו אם היו מדברים תחילה על עסקי הבת ונודע איזו היא אפילו בסתם מקודשת דהלכה כרבי יוסי דאמר היה מדבר עמה על עסקי קידושין וכו' ע"כ. אמנם כתב הרא"ם דתפסי קידושין בכולן וצריכין כולן גט כדאייתי עלה פלוגתא דר"מ ורבי יוסי מי שיש לו שתי כתי בנות וכו' ואי אמר אחת מבנותיך ודאי מחית נפשיה לספיקא וה"א פליג רבי יוסי אלא באומר בתך גדולה מקודשת לי ואסר ר"מ ואפילו רבי יוסי לא שרי אלא משום שהזכיר גדולה דלא מחית נפשיה לספיקא לקרות גדולה אלא גדולה המבוררת אבל בתך סתם דליכא למימר הכי הא ודאי לכ"ע אסור ועוד לא ידע החכם לחלק ולהתבונן בין בתך סתם לאחת מבנותיך מאחר שאין באחת הוכחה שיש לו לפרש ודיבר סתם ואפילו הזכיר גדולה ויש גדולות ב' או ג' כולן אסורות דקי"ל כר"מ בגזירותיו פירוש בהומרותיו וכו' עד ואפילו בבת אחת ואמר גדולה יש להוש באמצעית שהיא גדולה מן הקטנה דלא קי"ל כאביי דאמר מחלוקת בשתי כתי בנות אבל בבת אחת דברי הכל גדולה גדולה ממש אמצעית בשמה קרי לה דהא כי פריך אמתניתין מההיא דנדרים דתנן הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע וכו' דככת אחת דמי הוצרך לתרץ רבי חנניא בר אבודימי אמר רב מוחלפת השיטה וכוותיה קי"ל דסוגייא דשמעתא כוותיה ולא כאביי דמתרץ לה דהתם בלישנא בעלמא פליגי וכן בנדרים פרק קונם יין (דף ס"א) אינו מביא אלא תירוץ של רב חנניא בר אבודימי ואפילו ברור לנו שדעתו של המקדש על הגדולה אין מחשבתו מבטלת דבר שהוצאת פיו משמע [איפכא] שדברים שבלב אינן דברים הואיל ושינה מלשון העולם המבררים קידושין. ושמעתי שמעשה היה בטרוי"ש ברבי יצחק בה"ר אושעיא ז"ל נכדו של ה"ר מנחם זצ"ל בבית דינו של ה"ר יעקב וצוק"ל ששידך בתו קטנה של רבי מורי"ל מאינגליטיר"א והיו לו שלש בנות קטנות ובשעת קידושין קידש סתם ולא הוכיר שם המשודכת והיו מהם מתירין מטעם שידוכין ולא שמעו להם האוסרים ונתן גט לשלשתן ע"כ מספר יראים. והנה רבינו שמחה כתב על דבריו לא מצינן למיקם עלה דמילתא שפיר דחזינן דאזלינן בתר דעתא דמקבל קידושין מהא דאמרינן לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה וכו' אע"ג דליכא למיקם על דעת המקדש אמרינן מסתמא לא קידש אלא אדעתא דמקבל קידושין כיון דידע דלא שביק האב קטנה דרמיא עליה ומקבל קידושי גדולה דלא רמיא עליה איכור נמ הוא לא נתכוון אלא לקטנה אלמא דבתרווייהו סמכינן אאומדן דעתין ואמרינן בפרק האיש מקדש (דף מ"ד) קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט וצריכה מיאון ומוקי לה בששידכו אבל לא שידכו אפילו מיאון לא צריכא. ולשון התוספתא נמי משמע דסמכינן אשידוך דתניא שם שני אחין שקידשו שתי אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש שניהם אסורין מן הספק ואם היו עסוקים בגדולה לגדול וקטנה לקטן אמרינן נתקדשה גדולה לגדול וקטנה לקטן וחזינן נמי בגמרא דפ"ק (דף י"ג) דסמכינן אשידוכין דתניא קידשה בגזל ובחמס או שחטף סלע מידה וקידשה מקודשת ורמינן עלה הא דתניא כנסי סלע זה שאני הייב ליכי וכו' אינה מקודשת ותרצינן הא דשדיך מקודשת ולא יכולה למימר דידי שקלי אלא ודאי לשם קידושין קבלה הא דלא שדיך אינה מקודשת דיכולה למימר דידי שקלי ה"נ שבאחת שידך ובאחת לא שידך אמרי' דעתיה על המשודכת וכל סותם ולא פירש נחשב כשותק ולא כמשנה מלשון אדם אא"כ שינה בפירוש כההיא דפ"ק (דף ו') דאמרינן אי דיהיב ושתיק ה"נ הב"ע דיהיב לה ואמר כהני לישנא מאי הני לשני לקידושין משמע או למלאכה קאמר ולא מיבעיא אם אמר בתך מקודשת לי דמשמע בתך שדברנו בה אלא אפילו אמר אחת מבנותיך מקודשת לי כיון שבירר דעתו מעיקרא אמרינן קידש המשודכת כדאמרינן בשילהי מנחות (דף ק"ה.) אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו שנים הגדול שבהן קדוש דמקדיש בעין יפה מקדיש אלמא אזלינן בתר אומדן דעתא כ"ש במקום שגילה ופירש דעתו מעיקרא ובכמה דוכתי אמרינן כל העושה על דעת ראשון עושה בריש זבחים ובפרק ב"ש ובפרק הקומץ זוטא ופרק המצניע והא דפסקינן

מגדל עוז

וכן אשה שעשתה שליח עד אסורה לכניסה. פרק האומר (דף נ"ט):

שהקודמין הן קידושין וכן מבואר במשנה ופשוט הוא. עוד שם מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו והלך הוא וקדשה אם שלו קדמו קידושיו קידושין אם של שלוחו קדמו קידושיו קידושין אם אינו ידוע שניהם נותנין גט ואם רצה אחד נותן גט ואחד כונס. ולא הוצרך רבינו לבאר זה לפי שדין האב בבתו הקטנה ודין האשה הגדולה בעצמה ידוע הוא שהן שוים ואע"ג דבגמרא עביד בהו צריכותא (וכ"כ רבינו בפירוש לעיל סוף פ"ג):

ה בד"א ברחוקים כו'. זה פשוט ומוכרח:

ו האומר לשלוחו וכו'. מימרא בנזיר פרק הריני נזיר מן הגרוגרות (דף י"ב) והביאוה בהלכות פרק האיש מקדש. והקשו בתוספות וכל הנשים שבעולם יאסרו ליגשא שמא השליח הזה קידשה לזה (*וא"ת שהן נאמנות לומר לא נתקדשנו א"כ יהא הוא מותר בכל הנשים שאומרות קרובות שלהן לא נתקדשנו לו) ועוד כל הקטנות שיש להן אב ומת אח"כ או שהלך למדינת הים יאסרו שמא השליח הזה קדשן. ותירצו דעיקרו של דבר אינו אלא משום קנס לפי שעשה שלא כהוגן למנות שליח לקדש לו אשה כתם. אבל הרמב"ן ז"ל נהלך עליהם ואמר שכך הוא הדין שאפילו קטנות שמת אביהן מותרות לפי שהן בחזקת פנויות ואין חזקה שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקתן אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לדין בפניו מועלת לו הא אילו באו קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהן דעד אחד נאמן באיסורין וכ"ש הכא דלא איתחזק איסורא והאשה בעצמה הוא וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן ונשאות לאחרים נאמנות הן לזה כך נ"ל ע"כ לשון הרמב"ן ז"ל בגיטין פרק התקבל. ושמעתי שיש מדקדקין מכאן שאדם יכול לקדש קרובתו לאחר ולהיות שליח להוליך לה קידושין אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו שאל"כ יאמרו מותר בקרובות השליח. ולהיות שליח קבלה שלה פשוט הוא בהאיש מקדש (קידושין מ"ה) ויתבאר בפרק זה שהבוגרת ממנה אביה שליח: היתה לה וכו'. שם בנזיר (דף י"ב) ובהלכות:

מי

(* אין זה בתוספות שלנו וצ"ל שוא"ת במקום ולכ"פ ועדיין יש גמגום):

נותנין לה גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: ה בד"א ברחוקין אבל (*בקרובים) אם קידשה השליח לאב וקידשה היא עצמה לבן או לאח וכיוצא בהן שניהם נותנין גט והיא אסורה לשניהם: ו האומר אלשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש אם לא קידש לו אשה הרי זה בחזקת שקידש [ג] שליח לעשות שליחותו. והואיל ואין ידוע אי זו אשה קידש לו הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה. כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן. שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה הוא שליח אע"פ

א טור שם סי' ל"ה סמג עשין מ': *[כך הוא בס"א]

משנה למלך

שבונפי"ל קריגו"ד העיד תיכף לעדותו של וידא"ל תוך כדי דיבור כו' יע"ש באורך. והא דהרב מיקל בקידושין משום ספק הוא לפי שהדיינים האחרונים כתבו וכגו מוליא אלין הייס בגמר שהדותיה וידא"ל וא"כ כדי ליישב דבריהם צ"ל שבונפי"ל העיד תוך כדי דיבור דוידא"ל:

פ"ט ו האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה וכו'. מימרא בפרק הריני נזיר (דף י"ב) (*א"ה עיין בנ"ש ה' המחבר פרק ד' מהלכות בכורות דין א') ובעיקר הדין בשניות איכא לעיוני טובא דאף שכתבנו לעיל (*א"ה נתבאר לעיל בפ"ז דין כ"א ושם נאמר) דמדברי רש"י ורבינו והטור מוכח דקרובות שיש להם שניות לא נאסרו, אפשר לומר דטעמם הוא משום דס"ל כסברת התוס' דהא דאסור בכל הנשים שבעולם אינו אלא מדרבנן ומשום קנסא ומש"ה ס"ל דבקרובות דשניות לא גזרו דאעיקרא דדינא בקרובות דעריות אין איסורם כי אם מדרבנן אבל לדעת הרמב"ן דאית ליה דהאיסור הוא מן הדין וכמ"ש הר"ן בשמו פרק התקבל וכ"כ הרשב"א בחידושיו שם (*א"ה וכ"כ ה"ה הכא בפירקין יע"ש) אפשר דלסברא זו אסור אף בקרובות דשניות. והשתא דאתית להכי שהאומר לשליח צא וקדש לי אשה פלונית דאסור בקרובות שיש לה אפי' שניות דהא איסורו של זה אינו מחמת קנס אלא מדינא אפילו אליבא דהתוס'. ומ"מ נ"ל דאף אליבא דהרמב"ן דאית ליה דמה שאסור בכל הנשים הוא מן הדין ולא מחמת קנס אפ"ה מותר בנשים שיש להן קרובות שניות דהא לכ"ע אין האיסור אלא מחמת ספק דהא אמרינן דלא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו כי אם לחומרא ולא לקולא וכדאיתא בפרק התקבל (דף ס"ד) וכיון דלכ"ע מחמת ספק הוא אכתר דדוקא בספק איסור תורה נאסר אבל בספק של דבריהם אינו אסור. וזה נוח לי כי היכי דלא נשוי מחלוקת במה שלא מצינו שנחלקו בו. ומה גם לפי מה שכתבתי לעיל (*א"ה נכתב בפרק ז' דין כ"א יע"ש) דמסוגיית הגמרא מוכח דאינו אסור כי אם בקרובות דעריות ולא בקרובות דשניות. ולפי זה אף באומר צא וקדש לי אשה פלונית ומת השליח אינו אסור אלא בעריות דאותה אשה אבל לא בשניות דאותה אשה וכדכתיבנא:

והא דכתיבנא דאפילו אליבא דהתוס' דאית להו דמה שאסור בכל הנשים הוא מדרבנן ומשום קנסא באומר צא וקדש לי אשה פלונית דאסור בקרובותיה מדינא, לדעתי איכא לעיוני טובא שהרי התוס' כתבו בזה שני טעמים לומר שאין איסורו מן הדין. הדא משום דאית לן למיזל בתר רובא ורובא דנשים מותרות לזה. ואף דבגמרא דנזיר משמע דס"ל דאשה הוי קבוע כבר כתבו התוס' בפרק התקבל דלא חשיב כקבוע שלא תתבטל ברוב דבדבר המתערב ואינו ניכר לא אמרינן דליהוי קבוע דידיה כמחצה על מחצה אלא כלומר דמחמת קביעותם קנסינן וכ"כ התוס' שם בנזיר כדברים האלה יע"ש. ולפי טעם זה פשיטא דהאומר צא וקדש לי אשה פלונית דאסור בקרובותיה מן הדין דהא הכא לא שייך טעמא דרוב. אך כתבו התוס' טעם אחר דאין זה חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תרצה. והנה טעם זה שייך אף באומר צא וקדש לי אשה פלונית. וק"ו הדברים אם באומר צא וקדש לי אשה סתם דרחוק הוא להעלות על הדעת שמוס אשה שבעולם לא תרצה להתקדש לו אפ"ה אמרינן דליכא חזקה משום דאפשר דלא נתרצית שום אשה שבעולם להתקדש לו. כ"ש באומר צא וקדש לי אשה פלונית דאפשר דאותה אשה לא רצתה להתקדש לזה המשלח דפשיטא דלא אמרינן בזה חזקה שליח עושה שליחותו וכיון שכן נראה דמותר בקרובותיה היכא דמת השליח דמדינא אין כאן חזקת שליח וקנסא ליכא דהא קנס לא שייך אלא במצוה לקדש אשה סתם אבל באומר צא וקדש לי אשה פלונית לא שייך קנס וכמבואר:

ומ"ש הריב"ש בסימן פ"ב דגם העושה שליח לקדש לו אשה ידועה דנאסר בקרובותיה מטעם חזקה זו. הוא אליבא דהרמב"ן שהרי הרב שם לא הביא כי אם סברת הרמב"ן. אבל לעולם דלסברת התוס' האומר שיקדש לו אשה ידועה מותר בקרובותיה וכדכתיבנא. וראיתי להרב בעל המפה סימן ל"ס שכתב וז"ל י"א דה"ה אם צוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה שליח עושה שליחותו ריב"ש סימן פ"ב ויש חולקים בזה תוס' פרק התקבל ע"כ. הרי לך מבואר כמו שכתבתי דס"ל להרב ז"ל שלדעת התוס' האומר צא וקדש לי אשה פלונית אינו אסור בקרובותיה. אך ראיתי לחכמי אשכנז בעל ט"ז ובעל ח"מ ובעל בית שמואל שכתבו דע"כ לא כתבו התוס' דהוי משום קנס אלא במה שאנו אוסרים אותו בכל הנשים שמן הדין לא היה לנו לאסור אותו בכל הנשים אלא למיזל בתר רובא ומה גם שהחזקה אינה בריאה לפי שאין ביד השליח לקדש אבל באומר שיקדש לו אשה ידועה מה שאסור בקרובותיה של אותה אשה מן הדין הוא ולא מטעם קנס דאין כאן חומרא גדולה ובודאי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אף שאין בידו לקדש לו אשה ואפילו לקולא היה בדעת המקשה לומר גבי גט דחזקה שליח עושה שליחותו וגירש את אשתו מכ"ש לחומרא עכ"ד. (*א"ה כתב ה"ה וז"ל ושמעתי שיש מדקדקים מכאן שאדם יכול לקדש קרובתו לאחר ולהיות שליח להוליך לה קידושין וכו' ולהיות שליח קבלה שלה פשוט הוא בהאיש מקדש וכו'. ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ג מהלכות אלו דין י"ד):

ומ"ש רבינו ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. שם בגמרא לא משוי איניש שליח אלא במילתא דמצי עביד השתא במילתא דלא מצי עביד השתא לא משוי ע"כ. והקשו התוס' וא"ת דהא מעשים בכל יום שהאשה אומרת לחבירתה לושי לי קמח והפרישי חלה בעבורי ואיך נעשית שליח בדבר זה הא בשעה שעושה אותה שליח לא היתה יכולה להפריש בעצמה חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח. ותירצו בשם ר"ת דיש בידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח זה לכשיהיה נילוש ודברים שבידה קיימים דאין זה דבר שלב"ל כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרי שפיר דבר שבא לעולם כדאמרינן בפרק האומר פירות ערוגה זו תלושה יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימים דכל שבידו לעשות לאו כמחוסר מעשה דמי. וא"כ הוקשה להם דא"כ דכל שבידו לעשות לא חשיב מחוסר מעשה למה הוצרך ר"ת לומר דטעמא דאשה עושה שליח להפריש חלה לאחר שתלוש הוא משום שיכולה המשלחת להביא עיסה מגולגלת אימא דשאני עושה שליח לקדש לו אשה נשואה שאין ביד המשלח שיגרשנה בעלה ולפ"ז אין בידו לקדשה עכשיו ומש"ה אינו עושה שליח שיקדשנה לו השליח לאחר שיגרשנה בעלה אבל באומר שיפריש חלה לאחר שילוש חשיב שפיר שליח כיון שביד המשלח ללוש ולהפריש הימנה חלה וע"כ לא אמרינן דמילתא דאיהו לא מצי עביד לא משוי שליח אלא בדבר שאינו בידו אבל דבר שהוא בידו אף שמחוסר מעשה מצי משוי שליח. ולזה תירצו דמ"מ בהאי טעמא לחודיה לא סגי לן למימר דמצי למיעבד שליח כיון שבידו ללוש ולגלגל מדאמרינן בפרק הבא על יבמתו האומר לחבירו כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ובעי התם ליבמתו מהו ומאי קא מיבעיא ליה והא בידו לבא עליה ולגרשה. אלא ודאי כיון דהשתא לא מצי לגרשה לא משוי שליח כיון דמחוסר מעשה לבא עליה ה"נ כיון דהשתא איהו לא מצי להפריש חלה לא חשיב מה שבידו ללוש ולגלגל לענין שיוכל לעשות שליח כיון דמחוסר לישה וגלגול ע"כ. והנה לפי מסקנת התוס' טעמא דחלה היא משום דיש ביד המשלח להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח זה לכשיהיה נילוש וכמ"ש בתחילת דבריהם. וראיתי למהרימ"ט ז"ל בתשובת חה"מ סימן כ"ג שתמה בדברי התוס' הללו דמנא להו דהעושה שליח שיקדש לו אשה לאחר שיגרשנה בעלה דלא מהני ומאי דאמרינן בגמרא הכוונה היא דמכתמא אין בדעת האדם לשווי שליח אלא במאי דמצי עביד השתא דמאי דלא מצי עביד השתא לא אסיק אדעתיה ולא שווייה שליח אבל אי פריש פריש. ובהכי ניחא הא דמעשים בכל יום שאומרת אשה לחבירתה שתלוש ותפריש לה חלה אע"ג דלא מציא עבד בעודו קמח שהרי בפירוש עשתה אותה שליח לכך. וכתב עוד שדברי רבינו ז"ל שקולים הם ומצינן למימר דס"ל דטעמא דמילתא הוא משום דלאו דעתיה עלייהו אבל אם פירש ש"ד ע"כ (*א"ה ודברי ר' ירוחם נכ"ב ח"ג דייקי כדברי מהרימ"ט שכתב וז"ל ומותר ג"כ בנשים שהיו נשואות וכו' כי כשעשאו שליח לא עשאו אלא על הנשים שהיה הוא בעצמו באותו זמן יכול לקדשן ע"כ). ונוראות נפלאתי על הרב ז"ל דהא בגמרא הקשו על זה מהכיא דתניא האומר לאפוטרופוס שלו כל נדרים שתדור אשתי מכאן עד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפר לה יכול יהיו מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפירנו טעמא דאמר רחמנא הא לאו הכי אפוטרופוס מפר. הרי דס"ל לסתמא דתלמודא דמילתא דלא מצי עביד השתא אפי' בעושה אותו שליח בפירוש לא מהני ומשום הכי אוקמוה לר' יאשיה כר"א שיכול אדם להפר לאשתו קודם שתדור ולהכי איצטריך קרא למעט שליח, אבל לרבנן דאית להו דאינו יכול להפר קודם שתדור לא איצטריך קרא למעט אפוטרופוס דכיון דאיהו לא מצי עביד השתא פשיטא דלא מצי משוי שליח. (*א"ה וכן מבואר בדברי הרא"ש והר"ן והרשב"א בנדרים (דף ע"ב:) כמו שיע"ש דמאותה סוגיא נמי מוכח דלא מצי משוי שליח מדפריך וכא לא שמע. וכ"ת אמאי לא קפיא ליה נמי מהכיא דהאומר כתוב גט לפלונית לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט דטעמא משום דמילתא דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כמ"ש התוס' בפרק ר"ג (דף נ"ב.) י"ל דס"ל להרב המחבר דאי מהא יש לו למהרימ"ט לדחות דדילמא טעמא משום לשמה כמ"ש הרמב"ם פרק ו' מהלכות גירושין דין ג' יע"ש) ועוד אני תמיה דמעיקרא ס"ד דטעמא דרבא הוא משום דכי משוי שליח במילתא דקיימא קמיה במילתא דלא קיימא קמיה לא משוי שליח והקשו לזה ממתניתין דנזיר דקדמה הא מי איכא בתראה קמיה דאסיק אדעתיה וכיון דלא אסיק דעתיה עליה לא יצא ידי נדרו ותירצו אלא מילתא דמצי עביד וכו'. ואם כדברי הרב ז"ל דמילתא דלא מצי עביד השתא לאו דעתיה עליה אכתי תיקשי מתניתין דנזיר דהראשון בשעה שאמר ועלי לגלח לא היה יכול לגלח השני לפי שעדיין לא נדר בנזיר וא"כ לא היה דעת הראשון על השני. אלא ודאי דלפי מסקנת ההלכה לעולם דעת האדם הוא אפילו אמילתא דלא קאי קמיה ואפי' אמילתא דלא מצי עביד השתא אלא דשליחות שאני דלא מצי עביד אלא במילתא דאיהו מצי עביד השתא אבל במילתא דלא מצי עביד השתא לא מהני השליחות וכמ"ש התוס' ואין חולק בזה. כאופן דאף אם עשאו שליח בפירוש שיקדש לו אשה פלונית לאחר שיגרשנה בעלה לא מהני ולא חשיב שליח:

ולפי זה יש לדון באשה שהיתה ספק מקודשת כגון שזרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכא אחר ועשה שליח שיקדש לו אשה זו לאחר שיגרשנה המקדש הראשון מהו. מי אמרינן דחשיב שליח שהרי איהו אם היה מקדשה היו תופסין בה קידושין וא"כ חשיב מילתא דמצי עביד ושפיר

הגהות מיימוניות

דפסקינן הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא במקום שאין מחמיר משכנגדו אלא מטעם גזירה דאיהו גזר ובר פלוגתיה לא גזר אבל במקום שמחמיר משכנגדו ולא מטעם גזירה אלא דפליגא בדין או מטעם קנס אין הלכה כמותו כאשר פר"ח בפרק החולץ גבי מעוברת חבירו וכן פר"ש התם הילכך מסתברא דקי"ל כרבי יוסי וכן משמע נמי בתוספתא כרבי יוסי דתניא קידשתי את בתי ואיני לו ה' בנות כולן אסורות מספק גדולה לא נתקדשה אלא קטנה ואפילו לא הוכרו מעולם ואפילו את"ל הלכה כר"מ קי"ל כאביי דבכת אחת ד"ה גדולה גדולה ממש קטנה קטנה ממש וכו' וכן איתא בירושלמי כאביי. עוד האריך הרבה בס"ע. והנה לפני גיסי ה"ר מרדכי בר הילל אירע מעשה כמו כך שאחד שידך בתו ובשעת קידושין אמר בסתם בתך מקודשת לי ולא הזכיר שמה והיו לו שלש בנות קטנות והורה מורי רבינו כדברי רא"ם ותצריכו לתת גט לשלשתן עכ"ל ע"כ: [ג] ודין שליח עושה שליחותו תמצא בתשובות ס"פ קנין בסימן כ"ב ע"ב,

מגדל עוז

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה עד בשעת השליחות. בגיטין פרק התקבל (דף ס"ד) ונזיר (דף יב):

אע״פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה״ז מותר בה. ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה. מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות: ז מי אשהיו לו ה׳ בנים ועשו כולן שליח את אביהם לקדש להם אשה. ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו ה׳ בנות אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקידושין. כל אחת מהן צריכה חמשה גיטין מכל האחין. הואיל וכולן נתנו רשות לאב לקדש להן אשה. מת אחד מהם כל אחת מהן צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם: ח האב בשהיתה לו בת קטנה או נערה שהיא ברשותו ובת בוגרת ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה וקידש בתו סתם לאחד. אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר בתי הבוגרת שעשת אותי שליח. לפיכך אין הבוגרת מקודשת * (ואחותה מקודשת): ט מי גשיש לו שתי כתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו וקידש אחת מהן ובשעת הקידושין אמר לבעל קידשתי לך את בתי הגדולה. אף ע״פ שיש לומר שמא גדולה שבגדולות קידש לו או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות. הרי כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות שהיא לבדה המקודשת. וכן אם קידש בתו הקטנה אף ע״פ שיש לומר שמא קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות הרי כולן מותרות חוץ מן [ג] הקטנה שבקטנות והיא לבדה המקודשת. שמשמע בתו הגדולה שאין בבנותיו גדולה ממנה ומשמע בתו הקטנה שאין בהן קטנה ממנה: י נאמן דהאב לומר על בתו קודם שתבגור שהיא מקודשת ואוסרה על הכל: יא האב שאמר קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה הרי זו אסורה לעולם על כל אדם עד שיאמר האב נודע לי שלפלוני קידשתיה ותהיה צריכה ממנו גט בלבד. ואף ע״פ שנודע לו אחר שבגרה: יב אמר האב איני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיה נאמן אף [ד] לכנוס ואינו צריך קידושין אחרים:

א טור אה״ע סי׳ ל״ז: ב שם: ג טור שם: ד הכל בטור שם: *[בכ״א אינו]

באר

מגיד משנה

ז מי שהיו וכו׳. ברייתא פרק האיש מקדש (דף נ״ב) ובסמוך אבאר בדין זה:

ח האב שהיתה וכו׳. משנה פרק האומר (דף ס״ד) המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל ובפרק האיש מקדש (דף נ״א) דקדקו הא קטנות בכלל תיובתא דרבא דאמר קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין ותי׳ הכ״ע שאין שם אלא גדולה וקטנה ומאי בוגרות בוגרות דעלמא והקשו א״ה מאי למימרא ותירצו הכ״ע דשויתיה שליח ואפילו אמרה ליה ליהוו קידושי לדידך לא שביק איניש מצוה דרמיא עלויה ועביד מצוה דלא רמיא עלויה וכיוצא בזה הסוגיא שבפרק האומר ופסקוה המפרשים ז״ל ואע״פ שהוא אליבא דרבא דלית הלכתא כותיה מ״מ האי דינא קושטא היא לכ״ע ונראה לומר טעם לזה שאל״כ לא היו שונין סוגיא זו בפרק האומר אלא ודאי קושטא הוא לכ״ע שאפילו מינתה אותו בוגרת שליח אינה בכלל וכן עיקר אע״פ שלא נזכרת סוגיא זו בהלכות. ודע שיש מדקדקים ממה שאמרו לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה דה״ה למי שיש לו בנות קטנות ושידך אחת מהן לאחד ואחר זמן קיבל ממנו קידושין ואמר סתם בתך מקודשת לי מסתמא המשודכת קידש וכ״ש אם המשודכת במעמד * החתן והאב שעליה נתכוונו והביא סעד לזה ג״כ ממה ששנינו בתוספתא שני אחין שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע א״זו מהן קידש וזה אינו יודע אי זו מהן קידש בתיקן אסורות מן הספק אם היו עסוקים בגדולה לגדול ובקטנה לקטן אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול וקטנה לא נתקדשה אלא לקטן. ויש * דוחין ראיה זו דהתם כל אחד קידש אחת ידועה ועכשיו לא ידע אי זו מהן קידש זה ואי זו קידש זה ולפיכך אומרין כיון שעסוקין בגדולה לגדול חזקה כשקידש לא קידש אלא היא אבל כאן שבשעת הקידושין אמר בתך מקודשת לי סתם י״ל שאין הולכין אחר אומדן דעתם. וכן העלו בבית דינו של רבינו יעקב ז״ל הלכה למעשה שאפילו היתה אחת מהן משודכת והיו עסוקין בה כולן צריכות גט וכ״כ הרמב״ן והרשב״א ז״ל להחמיר:

*[כך הוא בהרא״ש] *[הר״ן בפ׳ האיש מקדש]

מי שיש לו וכו׳ וכן אם קידש וכו׳. שתיהן במשנה (קידושין ס״ד) מחלוקת ר״מ ור׳ יוסי ופסק רבינו כר״י דנמוקו עמו וכן מבואר בהלכות:

י נאמן האב וכו׳. מתבאר מן המשנה שם ומימרא בגמרא (שם ע״א) מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה וכו׳:

יא האב שאמר קידשתי את בתי וכו׳. שם מתבאר במשנה (דף ס״ג) ובגמרא שהיא אסורה. ומ״ש רבינו שאם אמר האב נודע לי שלפלוני קידשתיה שאינה צריכה גט אלא ממנו הוא מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ובסמוך יתבאר שאפילו אחר נאמן להתירה לעצמו כל שכן האב נאמן ואפילו אחר שבגרה:

יב אמר האב וכו׳. שם קידשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחר ואמר אני קידשתיה נאמן ובגמרא א״ר נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס ורב אסי אמר נאמן אף לכנוס ותניא כותיה דרב אסי וכן הלכה. וכתב הרשב״א ז״ל שכשכונסה אינו צריך לקדשה ואמרו בירושלמי אין למדין ממנו לדבר אחר. אחת משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתיה בא אחד ואמר אני לקחתיה לא כל הימנו ע״כ:

באו

לחם משנה

הכל כר״ם ואע״פ שאחיות לא קנו נכריות קנו וכר״ם ולזה אפשר ג״כ שכיון דשב״ס ועם זה יתורץ הכל וק״ל:

יא האב שאמר קידשתי את בתי וכו׳. [כתב ה״ה] מ״ש רבינו שאם אמר האב נודע לי וכו׳ הוא מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר וכו׳. וקשה דדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר לא הוי אלא בתוך כדי דיבור לבד אבל רבינו כתב שאפילו נודע לאב אחר שבגרה שאינה צריכה גט אלא ממנו ובשלמא לטעמא בתרא שכתב שאפילו (בן) אחר נאמן להתירה נעלמו כ״ש וכו׳ ניחא אבל להך טעמא קמא. ונראה דהוא אזיל לטעמיה שכתב בפ״ב מהלכות גירושין גבי האשה שבאה ואמרה אשת איש אני וכו׳ דהשיג שם עליו ה״ר משה הכהן דלא מהני תוך כדי דיבור והוא רלה ליישב שם לדעת רבינו דאפילו אחר כדי דיבור מהני ע״ש. ובזה יתיישב מ״ש כאן עם היות שהם כתב הדבר מגומגם ולזה כתב כאן טעם אחר שאמר ובסמוך וכו׳ בהוא טעם נכון לדעת הכל ועוד אהני טעמא בתרא דאפילו שנודע לנו שהיא מקודשת מפי עדים אבל לא ידענו למי נאמן האב לומר לפלוני

משנה למלך

ושפיר מצי משוי שליח. או דילמא אל לאידך גיסא דכיון דהוא לא היה יכול לקדשה קידושין גמורים חשיב מילתא דלא מצי עביד וא״כ לא חשיב שליח. ולכאורה נראה דשליחות זה הוי ספק ואם קידש השליח לאחר שגירש ראשון הויא ספק מקודשת. משום דשמא קידושי ראשון היו קרוב לה וא״כ קידושי השליח לא הוו קידושין כלל. או שמא קידושי ראשון היו קרוב לו ולא היתה מקודשת כלל לראשון וא״כ קידושי השליח הוו קידושין גמורים וכיון דאיכא למימר הכי והכי הויא ספק מקודשת: וראיתי לרבינו ז״ל לעיל בפ״ז מהלכות אלו דין ע״ו שכתב וז״ל האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הרי זו מקודשת הואיל ואילו קדשה עתה היו קידושין תופסין בה מספק ע״כ. וכתב ה״ה שם דלדעת רבינו הויא ספק מקודשת משום דאפשר דאין קידושין תופסין ביבמה וא״כ זה שקידשה לאחר שיחלוץ לה יבמה אינה מקודשת כלל דומיא דמקדש אשה לאחר שיגרשנה בעלה דאינה מקודשת לפי שאינו יכול עתה לקדשה, ואפשר דקידושין תופסין ביבמה והויא מקודשת ודאי ומש״ה הויא ספק מקודשת. אך מרן ז״ל שם בכ״מ כתב דלדעת רבינו ז״ל הויא מקודשת ודאי משום דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קידושין מספק לא הוי דבר שלב״ל וכיון דחשיב דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו הקידושין לאחר שיחלוץ לה יבמה שפיר דמי ע״כ. ולפי דברי מרן הללו האומר לאשה שהיא כספק מקודשת הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי הויא מקודשת ודאי משום דעכשיו נמי תפסי בה קידושין מספק ולא הוי דשלב״ל דמה לי יבמה מה לי ספק מקודשת. וא״כ בנדון דידן שעשה שליח לקדש לו אשה שהיא ספק מקודשת לאחר שתתגרש נראה דחשיב שליח משום דהוי מילתא דאיכו מצי עביד שהרי השתא אם היה מקדשה לאחר שתתגרש היתה מקודשת ודאי וא״כ ה״ה לשליח. וכ״ת דהא דאמרינן דמילתא דמצי עביד השתא משוי שליח היינו שאותו דבר שעשה השליח שיעשנו אחר זמן שיהיה הוא יכול לעשותו עכשיו אבל דבר שאינו יכול לעשותו עכשיו אף שיכול לעשותו לאחר זמן אינו יכול למנות שליח. ולפ״ז בנ״ד אף שהיה יכול לקדשה לאחר שתתגרש מ״מ כיון שאינו יכול לקדשה עכשיו ואם היה מקדשה עכשיו היתה ספק מקודשת אינו עושה שליח. הא ליתא דודאי לא בעינן אלא שיהיה יכול לקדשה עכשיו לזמן שמקדשה השליח. וזה מבואר מעצמו אין צורך לראיה. (א״ה עיין מ״ש בפרק ג׳ מהלכות גירושין דין ו׳). וא״כ בנ״ד שהיה יכול לקדשה לאחר שתתגרש מצי עביד שליח שיקדשנה לאחר שתתגרש. כן אמת שדברי מרן הללו מעולם תמהתי עליהם (א״ה כמ״ש לעיל בפרק ז׳ דין ט״ו יע״ש): ודע דבפרק י״א דיבמות תנן גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ואין מוליאין בלהן מידיהן ופירש״י דהיינו לענין עבודתה ועורה וכו׳. והקשה לפירוש זה דהיכא דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח וכדאיתא בהגוזל. והתוס׳ כתבו דאינה קושיא דשאני הכא אם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן היה ראוי לעבוד עבודה כמו חולה וזקן שנותן לאיזה משמר שירצה הואיל וע״י הדחק היה ראוי לעבודה. ושוב כתבו שהדבר מפורש בירושלמי דהספיקות משוי שליח יע״ש והנה ע״פ הדברים הללו נראה דהספק שנסתפקנו הוא מחלוקת רש״י ותוס׳. דלרש״י כל מילתא דלא מצי עביד אף שהוא מחמת ספק לא מצי משוי שליח ולדעת התוס׳ כיון דמאי דלא מצי עביד אינו אלא משום ספק משוי שליח. ומיהו נראה דדוקא בספק דמציאות כגון הכא דנתערב ולדה בולד שפחתה משום דבספק דמציאות שייך לומר אם יבא אליהו וכו׳ אבל בספקא דדינא לא שייך לומר אם יבא אליהו וכמבואר. ומיהו עדיין אין דעתי נוחה בראיה זו דיש לחלק בין ממון לקידושין. (א״ה עיין בר״ס החולץ גבי חליצת מעוברת וכמ״ש ה׳ המחבר ז״ל בפרק ו׳ מהלכות גירושין דין ג׳. ומ״ש הרב המחבר דבספיקא דדינא לא שייך לומר אם יבא אליהו כן מבואר בדברי הרמב״ם פרק ט׳ מהלכות יסודי התורה דין ד׳ דנביא שאמר הלכה כדברי פלוני הרי זה נביא השקר גם בפירוש המשניות להקדמתו לסדר זרעים הכתיב כדבור בזה יע״ש. ומדברי הרמ״ז בסדר תוספת יוה״כ (דף ד׳ ע״ג) נראה דלא שנא ליה בספק דמציאות לספיקא דדינא וצ״ע):

ז מי שהיו לו ה׳ בנים וכו׳. (א״ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ״ז מהלכות אלו דין כ׳ ושם נאמר):

י נאמן האב לומר על בתו וכו׳. זה פשוט במשנה וגמרא פרק ב׳ דכתובות. ועיין בתשובת הריב״ש סימן תע״ט על אודות קידושי קטנה שהעדים זה אומר בכה וזה אומר בכה וכתב בסוף התשובה

מגדל עוז

שהיו לו חמשה בנים עד שאין בהן קטנה ממנה. פרק האיש מקדש (דף נ״ב) ופרק האומר (דף ס״ד): נאמן האב לומר עד כוע״ן אוהו ליתן כתובה. הכל פרק האומר:

הגהות מיימוניות

[ג] כרבי יוסי לגבי ר״מ דאמר כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות ובבא שנייה חוץ מגדולה שבגדולות אבל רא״ם פסק כר״מ ועיין לעיל בהגהה דקידושין שלא נמסרו לביאה ע״כ:

[ד] דלא כרב דאמר נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס אלא כרב אסי דאמר אף נאמן לכנוס

התניא כותיה וכה״ג דייק בירושלמי אם אמר א׳ שדה מכרתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני לקחתיו אי מהימן אי לא ולא מסיק. ונראה לריב״א דמהימן דהואיל והמוכר מודה שאינו שלו מצי א״ל למוכר לאו את מודה דלאו דידך הוא זיל לשלמא ואם יבא אחד ויכחישני בסהדי הרי אני מחזירנו לו. מתוך חידושיו של רשב״ג ע״כ:

מגיד משנה

יג באו שנים וכו'. משנה כלשונה שם ובירושלמי ר' זעירא ור' יוסי בשם ר"י קידש אחד מהם וכנס מוציאין מידו וכתב הרשב"א אפשר לומר שהשני כשבא לכנוס אחר גירושי הראשון צריך קידושין אחרים שהרי הראשון הכניסה בספק על זה עכ"ל: **כנסה ואח"כ וכו'.** בתוספתא ברייתא שם קרוב ללשון רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא דלא סוף דבר כנסה ממש אלא כיון שהתירוהו לכונסה אף עפ"י שלא כנסה והביא לזה סעד:

יד האשה שאמרה נתקדשתי וכו'. סוף הברייתא שם האשה שאמרה נתקדשתי וכו' ובא אחר וכו'. ופירש רבינו שהוא נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו והכוונה שאע"פ שכשנתגרש אנו מחזיקין אותה בפנויה והיא מותרת לכל אדם אסורה היא לזה לפי שאם היתה מותרת לו אחר הגט יש לחוש לקנוניא וכן עיקר. וכתב הרשב"א ז"ל שאע"פ שאמרו אינו נאמן לכנוס נראין הדברים שאם כנסה אין מוציאין אותה מידו מן הספק אתה בא לאוסרה עליו ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה כנ"ל עכ"ל:

טו האומר לאשה קידשתיך. משנה שם (דף ס"ה) כלשון רבינו:

קידשתיך והוא וכו'. שם במשנה כלשון רבינו. ופי' גדולה האם: **קידשתי את בתך וכו'.** גם זה במשנה שם קרוב ללשון רבינו ואמרו עליה בגמרא הא תו למה לי ותירצו איידי דתנא הא תנא הא. וכתב הרשב"א ז"ל שהוא תמה על רבינו למה כתב בחבורו ואם נגאוה בגדל האחרות מה לו לפוסקה בהלכותיו. ול"נ שכתבה רבינו לפי שבדין הראשון אין לומר בו אלא איסור אחד לו בקרובות האם וכאן יש שני איסורין אחד לו בקרובות הבת ואחד לאם בקרוביו. ואע"פ ששניהן פשופין רצה לבארם רבינו ואין תימה בזה וכ"ש אחר שהוא בחבור המשנה:

טז וכל אלו שטוענין וכו'. מפורש שם בגמרא וכן בהלכות: **וכל מקום שתאמר האשה וכו'.** שם מימרא וכתב הרשב"א ז"ל ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה ומסתברא דאם הוא חכם ויודע שהיא אסורה לעלמא ופירש שעל כן הוא כותב שלא תתעגן אין כופין אותו ליתן כתובה אבל אם לא פירש נראים הדברים שאע"פ שהוא יודע כופין אותו ליתן כתובה דסתם אמרו ע"כ דבריו. ודע שדעת רבינו והגאונים ז"ל שהארוסה אין לה כתובה אלא א"כ כתב לה כמו שיתבאר בפרק זה ובמקומות אחרים ולדבריהם כשאמרו כופין אותו ליתן כתובה הוא בשכתב לה. וא"ת א"כ היאך יכול לומר לא קידשתיך. י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואחר כן מקדשין וכ"כ הרמב"ן ז"ל. ודע שכל שנתן גט נאסר בקרובות שלא יאמרו נשא קרובות גרושתו וכן מוכיח בגמרא דאמרינן התם בשלמא מבקשין לחיי אלא כופין אמר לא ניחא לי דאיתסר בקריבתהא וכן כתבו קצת מן המפרשים ולשון רבינו שכתב שאין לו בזה הפסד צ"ע. ואולי ר"ל שאין לו הפסד ממון והרבה נשים יכול ליקח חוץ מקרובותיה:

יז העושה שליח לקדש וכו'. ריש פרק האומר (דף נח:) האומר לחבירו צא וקדש לי אשה קרוב ללשון רבינו:

ואסור לעשות כן וכו'. מפורש בגמרא בקידושין (שם דף נט) ובמקח וממכר אמרו שם עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע ועוד מבואר שם:

העושה

יג באו שנים זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה. שניהן נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. כנסה ואחר כך בא אחר ואמר אני הוא שקידשתיה אינו נאמן ואינו אוסרה על בעלה: **יד** האשה [א]שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני הוא שקידשתיך נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו. אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו כדי להתירה: **טו** האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. [ב]קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. קידשתיך והיא אומרת לא קידשת אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. קידשתי את בתך והיא אומרת לא קידשת אלא אותי הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו. ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו: **טז** וכל [ג]אלו שטוענין הקידושין בשטען הטוען שהיו שם קידושין בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו. אבל אם הודו שהיו הקידושין בלא עדים אין כאן קידושין כמו שביארנו. וכ"מ שתאמר אשה לאיש קידשתני והוא אומר לא קידשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד. ואם נתן לה גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה: **יז** * העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת [ס] לשליח. ואסור לעשות [ו] כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר

דברי

א טור שם סימן ל"ז : ב טור שם סי' מ"ח : ג שם :

לחם משנה

לפלוני קידשתיה דמטעמא קמא לא נאמן דאין כאן הפה שאסר וכו' דמפי עדים הוחזקה מקודשת אבל מטעמא בתרא דלא גרע מאחר נאמן :

טו האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני וכו' קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. תימא דהך מותר בקרובותיה ואסורה בקרוביו במאי קמיירי אי איירי אחר שנתן לה גט א"כ אמאי הוא מותר בקרובותיה הרי כתב ה"ה ודע שכל שנתן גט נאסר בקרובות שלא יאמרו נשא קרובות [גרושתו] כלומר אפי' כשאומרת קדשתני כמבואר בדברי ה"ה ואי איירי קודם נתינת הגט והלא כשהיא אומרת קידשתני בלא גט היא אסורה לכל העולם שכ"כ רבינו לקמן מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם משא"כ דבלאו הכי אסורה לכל העולם ואיך כתב הכי אסורה בקרוביו דמאי שנא דלקרוביו אסורה אבל לכולי עלמא שריא וצ"ע :

האשה

משנה למלך

התשובה וז"ל וראיתי עדות אבי הכלה שאומר שהחתן נתן לו הטבעת וא"ל הרי בתך מקודשת לי וכיון שהוא אומר כן אין ספק שהוא נאמן לאוסרה כיון שהיא קטנה דרחמנא הימניה וכו' יע"ש והיכא לעיוני בהאי דינא :

יג כנסה ואח"כ בא אחר וכו'. (א"ה כתב ה"ה בשם הרשב"א דלא סוף דבר כנסה ממש וכו' ועיין בדברי הרב המחבר ז"ל פרק י"ח מהלכות א"ב דין כ"ב) :

טו האומר לאשה קידשתיך וכו'. משנה במסכת קידושין. ונסתפקתי בכל מילתא דאמרינן שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא היכא דאיכא עדים דמכחישים אותו מהו מי אמרינן כיון דלדידיה שויה חתיכה דאיסורא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואסור או דילמא דכל דאיכא עדים דמכחישים אותו אף לדידיה שרי. וראיתי למהריב"ל בח"ב סימן פ"ה שנסתפק באשה שאמרה נתקדשתי בפני פלוני ופלוני ובאו פלוני ופלוני ואמרו שלא נתקדשה בפניהם וע"ז נסתפק שם הרב אי אמרינן דלדידה שויא נפשה חתיכה דאיסורא והביא ראיות מרחוק לפשוט דין זה מההיא דאמרינן בפרק שבועת הדיינין האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואח"כ הביא מחלוקתם של ראשונים ז"ל בעד מפי עד ובעד הראשון מכחיש לעד השני יע"ש. ולדידי אין מכל אלו הראיות דמיון לנדון הרב ז"ל. שוב ראיתי שהדין הוא פשוט מתשובת הרשב"א הובאה בטור יו"ד סימן א' ע"ד הטבח שאמר על בהמה אחת שהוא לא שחטה ובאו עדים ואמרו שהוא שחטה והוא עומד בדיבורו ואומר שלא שחטה. והשיב הרב דלכ"ע מותרת בהמה זו דהא איכא עדים דשחטה אבל לדידיה אסורה דהא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ע"כ. (א"ה עיין בתשובת מהרשד"ם א"ה ס"ס ט' שלמד מתשובה זו דה"ה באב שקיבל קידושין בעד בתו ואמר שכשמקדש היה גדול דאע"פ שעדים מעידים שהיה קטן צריכה גט דלדידה שויה אנפשה חתיכה דאיסורא. ועיין מ"ש עליו הרב כנה"ג י"ד סימן א' בהגהת ב"י אות פ"ב. ועיין בכנה"ג יו"ד ס"ס קכ"ז בהגהת הטור שדבריו תמוהים איך העלים עיניו מתשובת הרשב"א הלזו שהוא בעצמו שקיל וטרי בה בסימן א' כנזכר) וכ"כ בח"ג סימן רי"ב הביאה מרן בטוש"ע סימן מ"ח במי שטוען שקידש את האשה ובשעת נתינה אמר לה התקדשי לי בזה אע"פ שעדים מכחישים אותו ואומרים שבתחילה נתנו לה בתורת פקדון ואח"כ אמר לה שתתקדש בו אף שלדברי העדים אין כאן קידושין כלל מ"מ איהו שוי קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא והוא נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ע"כ. שוב ראיתי למהר"ם די בוטון בתשובה סימן נ"ז שהביא דברי מהריב"ל ותמה עליהם איך לא הביא דברי הרשב"א הללו. שוב ראיתי לריא"ז הובאו דבריו בהגהות אלפסי פרק ב' דכתובות (דף קע"ג.) שהוא מסכים לסברת הרשב"א שכתבנו וז"ל ואם השבויה עצמה אומרת שהיא טמאה נאמנת לאסור עצמה על בעלה ואין עד אחד נאמן להתירה לו. ונראה בעיני שאם היו שני עדים מעידים עליה שהיא טהורה לאו כל כמינה לאסור עצמה לבעלה כהן ואם היתה פנויה נאמנת לאסור עצמה לבעלה לכהונה ואפילו במקום שני עדים שאדם הבא לאסור על עצמו נאמן על עצמו יותר ממאה איש ע"כ. הרי לך מבואר דסברתו היא כסברת הרשב"א. ובעת לא ראיתי מי שחולק בסברא זו :

אך את זה ראיתי למהרי"א בכתביו סימן רכ"ו שכתב וז"ל אין כאן בית מיחוש לפי העדות אשר ראיתי דאיתכחש ההוא גברא בעדים דלא נתן להני הנערים סקורזי"ן והנעיף כי אם דרך שליחות ופקדון. מ"מ אי לאו דאיתכחש אהזרתו לא סמכינן כיון דגברא שוי ליה חתיכה דאיסורא לאסור בקרובותיה ע"כ. ולכאורה נראה שדברי מהרי"א הללו חולקים על סברת הרשב"א וריא"ז שכתבנו. אך כד מעיינן שפיר נראה דלא פליגי דמהרי"א מיירי כשהמקדש חזר בו ולא היתה אמתלא בחזרתו דקי"ל דכל היכא דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא וחזר בו ולא נתן אמתלא לדבריו אין בחזרתו כלום ועדיין בהיכורו עומד. אבל כל היכא דאיכא עדים דמכחישים אותו והוא חזר בו ס"ל למהרי"א דחזרתו חזרה אף אם לא נתן אמתלא לדבריו אלא שאמר במה שאמר בתחילה שקר ענה בלתי שום טעם. אבל לעולם שאם הוא עומד כדבריו הראשונים אף מהרי"א ז"ל מודה דלדידיה שוי אנפשיה חתיכה דאיסורא אף דאיכא עדים המכחישים אותו וכסברת הרשב"א וריא"ז שכתבנו. והרשב"א וריא"ז נמי יודו דאם חזר בו אף שלא נתן אמתלא לדבריו דחזרתו חזרה כיון דאיכא עדים

המסייעים

הגהות מיימוניות

א*) [טור שם ז"ל אפילו אמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין אמר הרי את מקודשת לי סד"א לי דאמר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני ותהא מקודשת לראשון אפ"ה מקודשת לשני ע"כ וע"ש : [ס] מה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות ומייתי בגמרא עובדא דרב גידל מהפך בארעא אזל רבי אבא זבנה וקאמר עליה עני המהפך בחררה עכ"ל : [ו] ואם הדבר נחוץ וידע דלא יהבי למשלה אין בו משום רמאות ולא צריך לאודועי כעובדא דרבין חסידא באביאסף ואם בשוגג אירע לו לשליח שנבהל וטעה ואמר לי כשהיה לו לומר לפלוני והוא בעצמו סבור שאמר לפלוני על זה כתב מורי רבינו שיחיה בתשובה שאינה צריכה גט מן השליח הלא היא כתובה בתשובה בספר זה בסימן כ' עכ"ל :

מגדל עוז

העושה שליח לקדש לו אשה עד ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס :

דברי מקח וממכר נקרא רשע: **יח** * העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי. אם לא עשה השליח בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר בקרובותיה. ואם הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון: **יט** אמרה איני * יודעת למי נתקדשתי אם לשולח או לשלוחו. אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני. ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהן נותנין גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: **כ** האשה [א]שעשתה שליח לקדשה והלך וקידשה ובעת הליכתו ביטלה השליחות והזרה בה ואין ידוע אם קודם שקיבל לה הקידושין חזרה או אחר הקידושין הרי זו מקודשת מספק. וכן האיש שעשה שליח וחזר בו: **כא** * המקדש [ב]אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו מהן קידש וכל אחת ואחת אומרת אותי קידש אסור בקרובות כולן. ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה אחת ביניהן ומסתלק. ואם קידש בביאה קנסו אותו חכמים [ז] שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שכתובה שכתב לאחת מהן אבדה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקידשתני וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי

א טור אה"ע סי' ל"ז : ב טור שם סי' מ"ט :

כסף משנה

יח העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה וכו' עד ואחד כונס. כתב הטור שכתב הרא"ש על דברי רבינו דברים אלו מצאתי בירושלמי ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמינני שליח בעדים חזרתי משליחותי ולעצמי קידשתיה. וברישא נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אמרה שנתקדשה לו ומאי נ"מ במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח ע"כ וצ"ע עכ"ל. והר"ן כתב דטעמא דמילתא דכשלא הוחזק בעדים מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון כיון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ומשום הכי כשאומרת איני יודעת חזקה לשני אבל כשהוחזק השליח בעדים היא סומכת על השליחות ומשום הכי כשאמרה איני יודעת חוששין לראשון. ומיהו כיון שהראשון לא היה כאן והשני כאן חוששין אף לשני ושניהם נותנין גט. ומיהו כי אמרינן חזקה לראשון היינו לומר שהראשון אסור בקרובותיה שהרי אומר לה קידשתיך. וכתב הרמב"ס (בפרק ט' מה"א) דהוחזק היינו שעשאו שליח בעדים ולא הוחזק היינו שלא עשאו שליח בעדים והוא ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפ"ג מה"א שהעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים. וכתב עליו הראב"ד בהשגות אין בלשון התוספתא אם לא עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו בעדים אלא שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה וכו'. וגם הוא לטעמיה אזיל שדעתו שהעושה שליח לקדש לו אשה צריך לעשותו בעדים וכו'. ומכל מקום במה שכתבתי דבקידושי סתם עסקינן שהשליח אומר לעצמי נתכונתי והיא אומרת לראשון נתכונתי תמיהני שאם יש בידה לומר לא נתקדשתי לו כשם שהיא מותרת בקרוביו כך היה ראוי שיהא הוא מותר בקרובותיה שכיון שאין המעשה מוכיח כשהוא אומר לעצמי נתכונתי הוה ליה דברים שבלב ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו ואין מקום למחלוקתן וכו'. לפיכך נראה לי דהכא באומר לעצמי קידשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקידושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה עכ"ל:

האשה

השגת הראב"ד

*שעושה שליח וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין בלשון התוספתא אם לא עשה כו' אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו שליח בעדים אלא שלא הוחזק אלא שעשאו שליח בעדים שלא היה שליחות מפורסם במקום האשה אבל הוא שאמר לה פלוני עשאני שליח בעדים לקדש אותך ולאחר שעה קידשה סתם והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאומר לא קידשתיה שהשליח מוחה על ידו אבל כשהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה שאין מחאת השליח מחאה אלא לבטל שליחותו. לשון התוספתא לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתיה והיא אומרת לראשון השני נעשה כאומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני והיא כאומרת לראשון קידשתני והוא אומר לא קידשתיך. אמרה איני יודעת חזקה לשני. הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס עכ"ל:

*המקדש אחת מחמש וכו'. כתב הראב"ד מפני שהסכימו בגמרא ארוסה אין לה כתובה אלא אם כן כתב לה לפיכך הוצרך לכל זה ולא היה צריך לא לכתובה ולא לאבדה שאם התנה לה סתם אע"פ שלא כתב חייב ואלו הנשים כל אחת אומרת אותי קידש והתנה לי כתובה עכ"ל:

מגיד משנה

יח העושה שליח וכו'. ירושלמי לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני והיא כאומרת לראשון קידשתני והוא אומר לא קידשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני. הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס עכ"ל הירושלמי. ומפרש רבינו הוחזק כשעשאו שליח בעדים וביאור דבריו שהשליח הזה הודיע לאשה שהוא שליח איש פלוני ואם היה מינויו בעדים היא סומכת על השליחות וחזקה לראשון ואם אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט אבל כשלא היה מינויו בעדים היא אינה סומכת כל כך על השליחות שהרי המשלח יכול לכפור בשליחות ולפיכך כשאמרה איני יודעת חזקה לשני. ובהשגות א"א אין בלשון התוספתא אם לא עשה כו' אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו שליח בעדים אלא שלא הוחזק אלא שעשאו שליח בעדים שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה אבל הוא שאמר לה פלוני עשאני שליח בעדים לקדש אותך ולאחר שעה קידשה סתם והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאומר לא קידשתיה שהשליח מוחה על ידו אבל כל שהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה שאין מחאת השליח מחאה אלא לבטל שליחותו עכ"ל. ואין לו הכרע בב' הפירושים אבל נראה מדברי הר"א ז"ל שאפילו בשהוחזק והיא אומרת לראשון אף השליח אסור בקרובותיה וכן בדין שהרי הוא אומר קידשתיך ואפשר שאף כן דעת רבינו: **כ** האשה שעשתה שליח וכו'. פרק עשרה יוחסין (דף עט) משנה וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקידשה עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין ואם אינם יודעים שניהם נותנין גט וכו' וכבר נזכר דין זה למעלה. ובפרק האומר (דף נט) אמרו בגמרא לא קידשה עצמה וחזרה בה מהו רבי יוחנן אמר חוזרת ריש לקיש אמר אינה חוזרת וקי"ל כר"י כדאיתא התם וחזרתה היא קבלת קידושין מאחר לענין ביטול השליחות וזה מבואר: ומ"ש רבינו וכן האיש וכו'. פשוט הוא ששליחותו ושליחותה שוים וכן מתבאר שם: **כא** המקדש אחת מחמש נשים וכו'. ביבמות (דף קיח:) משנה וגמרא ופסק רבינו הלכה כר"ע וכמ"ש בהלכות: ומ"ש אסור בקרובות כולן. פשוט הוא שהרי כל קרובותיהן הן לו בספק ערוה החמורה ועוד שכל שהוא נותן גט אסור הוא בקרובות כמו שכתבתי למעלה ודבר ברור הוא:

והדבר ידוע שכתובה וכו'. אלו דברי רבינו והכוונה שהדבר ידוע שדין משנתנו בשכתב כתובה היא דאי לא הא קי"ל דארוסה אין לה כתובה וזה כפי שיטתו ושיטת הגאונים ז"ל כמו שכתבתי למעלה. ובהשגות א"א מפני שהסכימו בגמרא וכו'. ורבינו תופס לו אחד מן הדרכים ובודאי דמשכחת לה בדרך שכתב הר"א ז"ל ועוד דרכים אחרים כגון שכתב כתובה לארוסתו ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהן שוות או שקנו מידו והלכו להם העדים או מתו וכן כתב הרמב"ן ז"ל:

האשה

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אין בלשון התוספתא וכו' ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס עכ"ל: ואני אומר הוחזק השליח בעדים או לא הוחזק השני בתוספתא נעשה בעדים או לא נעשה בעדים משמע ובפירוש ר"מ ז"ל דטעמא דסיפא דתוספתא משום דחזקה שליח עושה שליחותו כיון שהוחזק להיות שלוחו דאי ס"ד הוחזק נתפרסם קאמר כפי דברי הראב"ד מאי לשון הוחזק בעדים ולא הוחזק ומי שמע לשון פרסום בעדים. אלא פרסום רוצה לומר שנתפרסם לעולם. ונעשה רוצה לומר שהוחזק שליחותו דנעשה ע"י עדים והוא הוא פרסומו. ויש לי בזה ראיה פרק חזקת הבתים לגבי חזקה ומחאה ומתנה טמירתא ותנו לו השדה ולא תכתבו לו את השטר דסתם עדים פרסום מוחזק הוא דקי"ל שכרך מכרא אית ליה ותגרא דהכרך מכרא אית ליה. וגם רבותינו בעלי התוספות הסכימו שעיקר הפרסום בעדים ולא בכתיבת השטר ושלא כפרשב"ס ז"ל. ועיקר מחלוקת ר"מ והראב"ד ז"ל ראיתי שהוא תלוי במחלוקת ישנה שכתבתי פ"ג של אלו ההלכות בשליחות המקדש שא"צ עדים לדעת ר"מ ז"ל והראב"ד ז"ל חלק עליו ואני הכרעתי בראיות כדעת ר"מ ז"ל ורבותיו ובררתיו בירור יפה ובשאר פירוש התוספתא שוים הם. ולדעתי כשתדקדק בצחות לשון ר"מ ז"ל עם לשון התוספתא תתפלא איך נשמר לכתוב בתחלת הדין אם לא נעשה השליח בעדים ולבסוף כתב ואם הוחזק שהוא שלוחו והכל בעיון דק ולפי שיטתו שבררתי פ"ג והוא הנכון: האשה שעשתה שליח לקדשה עד וחזר בו. פרק האומר (דף נ"ט): המקדש אחת מחמש נשים עד ואבדה כתובתי:

כתב הראב"ד ז"ל מפני שהסכימו בגמרא וכו' והתנה לי כתובה עכ"ל: ואני אומר אם באנו לדקדק ולפרש על גדולה מזו היינו אומרים שכבר הסכימו גדולי בעלי התוספות במסכת כתובות שכיון שנתקדשה האשה מיד זכתה לה תורה ואפילו בלא תנאי. אלא ר"מ ז"ל הלך בשיטת רבותיו נ"ע ושמר דרכו שנהג בזה החיבור כמה פעמים שהוא נגרר אחר לשון הגמרא והרוצה לדקדק ידקדק על זה. והלשון שכתב ר"מ ז"ל בפסק הוא לשון המשנה ביבמות פרק האשה שלום (דף קיח:) במחלוקת ר"ט ור"ע ואוקימנא בגמרא אליבא דר"ש בן אלעזר דאמר לא נחלקו ר"ט ור"ע על שקידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן קידש שמניח כתובה ביניהן ומסתלק על מה נחלקו על שבעל וכו' ע"כ. והשתא חזינן דלשון מניח כתובה משמע שכתב לה כתובה וא"כ היה לנו לומר נייתי כתובה וניחזי למי קידש ועל כן הוצרך לתרץ כגון שאבדה והוא תירוץ נכון. ואם הראב"ד ז"ל יתרץ כגון שהתנה ולפי שיטתו תבא עליו ברכה [ועלינו] אם אנחנו נתרץ שזכתה מטעם קידושין לפי שיטתנו. וגם יש מתרצים במקום שנהגו שאין כותבין כתובה ואין בזה קפידא ותפיסה כלל שאני רואה פרק האיש מקדש (דף נ') במתניתין דססולא סבלונות שיש נוהגין לקדש קודם כתובה ויש שכותבין קודם קידושין ומ"מ צריך אתה לדעת שקידשה בעדים ולא ידעו למי מהן או שבא בהן דבר או מקרה או נולד ספק בעדותן כמו במקדש עצמו שא"כ היה לנו לברר על סיכן וזה פשוט:

הגהות מיימוניות

[כתב הרא"ש בפסקיו דפרק האומר (דף נ"ה) והביא לשונו הטור סימן ל"ה וז"ל שלמי בריש פירקין מצאתי דברים הללו ואינם מובנים לי דבריו דנהי דהוחזק יח בעדים היאך תתקדש לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמינני שליח בפני עדים י בי משליחותי ולעצמי קידשתיה וברישא נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא שעשאו שליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נ"מ במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח עכ"ל וצ"ע] : [ז] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט ודלא כר"ע דאמר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן כתובה לכל אחת ואחת ע"כ : [לענין בת ישראל לכהן שאינה חוששת לעדות צרתה איתמר וסובר בעל ההגהות שאף בזה איתמר ופליג אהרמב"ם והרי"ף ורוב הפוסקים] : *) [לשון הטור שם ונושא הב' אם ירצה ויתן לה עכשיו קידושין גמורים ע"ש] :

כתובתי: **כב** האשה *שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני הרי זו בחזקת מקודשת אע"פ שאין שם ראיה ברורה. וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו. וכיצד הוא הקול שתוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו שנים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום. שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה עד

א טור אה"ע סי' מ"ו סמג עשין מח :

מגיד משנה

כב האשה שיצא עליה קול וכו'. בגיטין פרק המגרש (דף פ"ח) משנה יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת וכו' ובגמרא אמר עולא לא שמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות וכו' ואומרים פלונית מתקדשת היום וכו' והקשו מתקדשת דילמא לא איתקדשה ותירצו אמר רב פפא אימא פלונית נתקדשה היום וכו' א"ר אבא אמר רב הונא א"ר לא שמעו קול הברה אלא שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים. ושם (דף פט) אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא ופירש רש"י ז"ל* כל שלא בדקו בית דין אחריו אם הוא קול גמור כשמיעת פלוני מפלוני שהלכו להם או בנרות דולקות עד שבאו אותם עדים והעידו בביטול הקול וכל קלא שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידעו מי שמעיד להם בדבר הברור אין חוששין לו ע"כ. ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו שצריך שיוחזק בב"ד בזמנו: שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין וכו'. מבואר בסוגיא שכתבתי מתקדשת דילמא לא איתקדשה: וכן

*[לא נמצא כן בפירש"י אלא הם דברי הרמב"ן הביאו הר"ן]

כסף משנה

כב האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני וכו' וכיצד הוא הקול וכו'. אמר רבי אבא א"ר הונא א"ר לא שמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה. וכתב הרא"ש לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות וכו' דשני עניינים הם ותרווייהו חשיבי קול או זה או זה וכן דעת הריטב"א וכן נראה שהוא דעת הרי"ף ורבינו וכ"כ הר"ן דבדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' דמשמע בגמרא דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כה"ג (ועוד דמילתיה דעולא לאו שייכא אלא בקידושין ומילתיה דר' אבא שייכא בין בקידושין בין בגירושין) והרמב"ם כתב וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני נראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אע"פ שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו גם כן נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לשנים שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגי בשנים מעידים ששמעו מאחד שאמר כן מפי שנים איני יכול ליישבו ללשון הגמרא אלא

לחם משנה

כב האשה שיצא עליה קול וכו'. ראיתי להאריך כאן קצת לברר וללבן הדברים מהא דגרסינן בפרק המגרש (דף פ"ט) על מתניתין דיצא שמה בעיר מקודשת וכו' אמר עולא לא שמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים וכו' וכן תני לוי וכו' עוד שם [א"ר אבא] אמר רב הונא אמר רב לא שמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני בודקים והולכים וכו' והני תרי גווני קול הן שכתבם רבינו. האחד שכתב ראשונה. והב' הוא וכן אם באו ב' וכו' וסובר דהיינו החילוק בין קול ראשון לשני דבראשון בעינן היום ובב' אע"פ שלא אמר אלא נתקדשה סתם סגי וכן בראשון בעינן דטובא יאמרו כן ובשני די שיאמרו שנים וכן ביאר דבריו הר"ן בפירוש ההלכות. ויש לדקדק בדבריו חדא היכן ראה רבינו בקול שני שיהו שמחת דאירוסין דמדהזכיר וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין וכו' משמע דסבירא ליה דהא קול בתרא בעינן דאית שמחת אירוסין והא מנא ליה דאפילו שמיעת קול הברה אינו מוכרח בגמרא דאדרבה מדברי הגמרא משמע דאפילו שמיעת קול הברה לא בעינן שהרי אמר לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו וכו'. מיהו זו אינה קושיא דרבינו מפרש לא שמעו קול הברה לבד אלא גם כן בעינן שיאמרו פלוני מהיכן שמע וכו' ומ"מ אינו מוכרח בגמרא אבל דאית שמחת אירוסין אינו כן בגמרא. ועוד קשה לדעתו קול בגירושין היכי משכחת לה דהא התוספות והר"ן כתבו דלגירושין קאמר הך קלא בתרא משום דקמא לא שייך [אלא] בקידושין ולרבינו דבעינן אפילו בתרא דאית שמחת אירוסין היכי משכחת לה מתניתין דקאמר דיצא שמה בעיר מקודשת הא בגירושין לא שייך שמחת אירוסין. ועוד קשה למה לא הזכיר מה שאמרו שם בברייתא בעיר אחרת אין חוששין לו ופירש"י ז"ל יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקום פלוני ע"כ. ולא הזכיר רבינו מכל זה כלל דבשלמא מה שכתב שם שלא לפלוני אין חוששין לו הרי הזכירו רבינו בדבריו שכתב האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני אע"פ שכשהזכיר כיצד וכו' לא אמר שם אלא נתקדשה פלונית היום מ"מ סמך על מה שאמר ראשונה אבל הא דבעיר אמאי לא הזכיר. ועוד קשה דהך ברייתא גרסינן לה הכי לדעת רבינו ת"ר בעולה אין חוששין לה *(חלוצה אין חוששין לה) נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה שלא לפלוני אין חוששין לה וכו' כדהובא בהלכות בפרק המגרש וכך נראה שהיא גירסת רבינו ממה שכתב בפרק ז' מהלכות איסורי ביאה שכתב אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה וכו' וכתב שם הרב המגיד דמפרש רבינו דאיירי אפילו דהוחזק בקול בבית דין ודייק לה מדיוקא חלוצה ולא גרושה דדוקא חלוצה משום דהוי דבר דרבנן אין חוששין לה אע"ג דהוחזק הקול בבית דין אבל בגרושה חוששין כיון דהוחזק הקול בבית דין והשתא היכי מפרש הוא סיפא דברייתא נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה דאמאי אין חוששין לה דאי משום דלא אמר היום כדאמר רש"י הא לסברת רבינו בקול שני שכתב אע"ג דלא אמר היום מהני ובודאי הכי אמרינן בבעולה וחלוצה דהוחזק בבית דין הוי בגוונא דקול שני דקול קמא דנרות דולקות לא שייך התם וא"כ סיפא דנשואה וארוסה בהך קול דומיא דרישא איירי. ודוחק לומר דאיירי בגוונא דקול דנרות דולקות ולהכי חוששין משום דלא אמר היום דסיפא דומיא דרישא ואיירי בגוונא דקול שני וא"כ אמאי אין חוששין כיון דלא בעינן היום בקול שני לדעת רבינו. ועוד קשה אמאי קאמר רבינו דבעינן שיהא העדות מכשרים היכא דליכא נרות דולקות הא אמר שם בגמרא אמר ליה אביי לרב יוסף מבטלין [קלא] או לא מבטלין אמר ליה מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי כשרים שמע מינה מבטלין קלא אמר ליה אדרבה מדאמר רב ששת אפילו מפי נשים הוי קול ש"מ לא מבטלינן קלא ע"כ. וכיון דרבינו נראה דפסק דלא מבטלינן וכנראה מדברי הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות א"כ הא אפילו מפי נשים נמי הוי קלא. מיהו לזה יש לומר דמאי דפליגי בגמרא רב חסדא ורב ששת הוא היכא דאיכא נרות דולקות וכי תימא תיקשי לרב חסדא משהיא בברייתא דלוי דאמרו שם ונשים שמחות לה ואומרות וכו' אפשר דרבינו גרים כיש ספרים שכתבו התוספות ובני אדם ולרב חסדא דוקא בני אדם אבל לא נשים אע"ג דאיכא רגלים לדבר ולרב ששת כיון דאיכא רגלים לדבר אפילו מפי נשים מהני כיון דאיכא רגלים לדבר. ולקושיות ראשונות י"ל דרבינו מדלא הזכיר בגוונא דקול שני היום משמע דלא בעינן היום בקול שני וברייתא ראשונה דארוסה ע"כ בגוונא דקול שני איירי דומיא דרישא כדפרישית וא"כ אמאי אין חוששין וכדי למצוא טעם לזה סובר רבינו דטעמא הוא משום דבעינן דאית שמחת אירוסין והכא ליכא שמחת אירוסין דסיפא דנשואה הוי דומיא דרישא דבעולה וחלוצה וכי היכי דברישא ליכא שמחה דלא שייכא ה"נ בסיפא ולהכי אין חוששין אבל אם היה שמחת אירוסין חוששין. ועוד יש סמך לזה משום דאמרו שם בברייתא דכשיצא הקול כאן שנתקדשה בעיר אחרת לא מהני ואמאי הא כיון שנתקדשה מה לי כאן מה לי בעיר אחרת אלא ודאי טעמא הוא דמשמעין הקול צריך לראות שמחת האירוסין ואם יצא כאן הקול שנתקדשה בעיר אחרת לא הוי קול דאין רואין שמחת אירוסין ולזה לא הוצרך רבינו להזכיר בעיר אחרת דכיון שהזכיר דאית שמחת אירוסין סגי ובזה יתורצו רוב הקושיות האמורות. עוד כתב ה"ה וכ"כ מדברי רבינו שצריך שיוחזק [הקול] בבית דין בזמנו וקשה מנין לו כן בדברי רבינו דלעולם נימא דאפילו שיצא הקול היום ואחר כמה ימים בדקוהו בבית דין ומצאוהו כהלכתא שאמרו שראו נרות דולקות והנשים שהיו אומרות נתקדשה פלונית היום ההוא מהני. ושמא יש לומר דכוונת הרמב"ם הוא דאם בדקוהו בבית דין אחר שנשאת אע"פ שיצא קודם שנשאת לא תצא ולא חשבינן ליה קלא דקמי נישואין וכמ"ש הר"ן בפירוש ההלכות אבל אם בדקוהו קודם שנשאת אע"פ שלא היה בעת יציאתו הוי קול וכמ"ש רבינו כל קול שלא הוחזק בבית דין אין חוששין לו ולשון אין חוששין משמע לא מהני כלל א"כ אפילו שבדקוהו אחר שנשאת קלא דבתר נישואין איקרי ולאו כלום דאי אהני מאי דיצא קודם נישואין ואם יבדקוהו אחר הנישואין מיקרי קלא דקמי נישואין לא היה לו לרבינו לומר אין חוששין לו דמשמע אינו שוה כלל זה נ"ל כוונתו בדוחק: (*האשה שיצא עליה קול וכו'. בספרי אשר כתבתי על הרמב"ם הבאתי לשון הטור ודקדקתי שם שהנוסחא הכתובה בו כגון שמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי מיששכר ויהודה אינו מדוקדק ובשלטי הגבורים הביא לשון הטור בסגנון אחר וז"ל ודוקא תרי מתרי כדפירשתי כגון ששמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי שמעו מיששכר ויהודה וכו' וזו נוסחא שאין לה מובן כלל דא"כ היינו חד מתרי ראובן ששמע משמעון ולוי דשמעון ולוי שמעו מיששכר ויהודה ליתנהו קמן וא"כ היכי כתב אבל חד מתרי לא ובפסקי הרא"ש כתוב ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא. לכן אני אומר דנוסחת הטור המדוקדקת צריך שתהיה כן או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים ותרי פלוני הם מיותרים כי מ"ש פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני שני מיותר וכן ופלוני מפלוני ופלוני נמי מיותר ומ"ש ודוקא נ"ל כן ודוקא תרי מתרי כגון שמע ראובן משמעון ולוי מיששכר ולוי ושמעון קמא ויהודה בתרא יתירה ועם זאת הנוסחא אשר הגהתי בדבריו הוי הלשון כדברי הרא"ש ז"ל בפסקיו והוי ממש כמ"ש הרשב"א בתשובה דליתב הנוסחא הכתובה בספרים ושיהא חלוק

(*הפיסקא הזאת שייכית להטור ונעתקה כאן ע"פ בטעות המעתיק)

*אינו בגירסתנו

משנה למלך

שמסייעים לתורתו. באופן דליכא פלוגתא כלל בין מהרי"א להרשב"א וריא"ז דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: (*א"ה ועוד יתבאר בדין זה דהוי מנפשיה חתיכה דאיסורא בדברי הרב המחבר פ"א מהלכות שחיטה דין כ"ו יע"ש ועיין עוד בפ"ג מהלכות יבום דין י"ג):

כב האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ד מהלכות אלו דין י"ט). משנה בפרק המגרש יצא שמה בעיר מקודשת ה"ז מקודשת. ועיין בתשובת הר"ב פ"מ ח"ב סימן ק"ל גדון קלא דסבלונות דהשם במוסכם דבקידושין דרבנן לא חיישינן לקלא. ומהרא"נ ח"א סימן א' פשיטא ליה דאף בקידושין דרבנן חיישינן לקלא. ואני תמה ע"ש דלדידי דין זה הוא מחלוקת בין אבות העולם שלא המה רבינו והראב"ד בפי"ז מהלכות איסורי ביאה דין כ' שכתב אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה אין חוששין לה. וכתב ה"ה שהטעם הוא מפני דהחלוצה אינה אסורה לכהן כי אם מדבריהם והראב"ד חולק עליו שם וס"ל דאף בחלוצה חוששין לקל. וא"כ דון מינה דבקידושין דרבנן לדעת הראב"ד חוששין ולדעת רבינו אין חוששין. ועיין בתשובת פ"מ סימן מ"ז: מקום

מגדל עוז

האשה שיצא עליה קול עד דין האחרון, פרק המגרש (דף פ"ח):

עד שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו אמפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו הרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת: **כג** בד"א שלא היתה שם אמתלא אבל אם היתה שם אמתלא ושמעו האמתלא כששמעו שנתקדשה לא הוחזקה מקודשת. כיצד היא האמתלא פלונית נתקדשה על תנאי או קידושי ספק לא הוחזקה. אלא שואלין אותה וסומכין על דבריה הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק: **כד** יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלא. אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ולא תוחזק מקודשת. ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא

א טור עיין שם בטור בהאי דינא:

כסף משנה

אלא אם כן גורם כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים עכ"ל: ודע דתני' בסוף גיטין שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ופירש רש"י שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא נתקדשה סתם אין חוששין לה. בעיר אחרת יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקום פלוני ע"כ. ואיני יודע למה השמיט רבינו זה ולא הצריך שיאמרו נתקדשה לפלוני כאן. ובתשובה אחת להריב"ש מצאתי שהיה גורס בדברי רבינו שמענו שנתקדשה פלונית מפלוני. ולענין מה שה"ל לכתוב כאן יש לומר דמכלל דבריו נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות ומטות מוצעות: **כג** בד"א שלא היה אמתלא וכו'. כתב הטור אם יש להסתפק אם יש בקידושין שוה פרוטה או שמא קטן היה אין חוששין לקול והוא מדברי הגמרא שם. ויש לתמוה על רבינו למה השמיטו ואפשר דבכלל מ"ש או קידושי ספק הוו הני מילי:

הארוסה

מגיד משנה

וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת וכו'. גם זה מבואר במימרא דרב שכתבתי למעלה ולשון רבינו קרוב ללשון הגמרא וכתב הרשב"א ז"ל * פי' בדאיכא קמן ראובן שאומר אני שמעתי מלוי ושמעון שאמר אני שמעתי מיהודה דהשתא איכא תרי דמסהדי מפי תרי אחריני והלכו להם ורבותא קא משמע לן דאע"ג דכל חד משום חד בלחוד קא מסהיד וליכא תרי דמסהדי מפי תרי ביחד כדבר ברור חשבינן ליה. אבל ליכא לפרושי בדליכא קמן אלא חד דשמע משום חד ואמר פלוני מהיכן שמע מראובן ולראובן מהיכן שמע משמעון דאם כן אין מגיעין לעולם לדבר הברור דלכל היותר ליכא אלא עד אחד אלא כדפירש רש"י ולא הכשירו בו אלא עד מפי עד בלבד אבל לא עד אחד. וגרסינן בירושלמי רבי יוסי בשם ר"י נבדקה שם ונמצא מפי נשים מפי קטנים בטל השם רב אמר לא התירו בו אלא עד מפי עד בלבד עכ"ל. ומדברי רבינו שאפילו באיש אחד מוחזק הקול כל שאמרו שנים ששמעו שאמר אחד שנתקדשה בפני שני עדים ידועים וכן מורה לשון הגמרא: **כג** בד"א בשלא היה שם אמתלא וכו'. שם במשנה ובלבד שלא תהיה שם אמתלא: כיצד היא וכו'. שם משנה וגמרא: **כד** יצא עליה קול שנתקדשה וכו'. שם (דף פ"ט:) אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד י' ימים רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא וזה פירושה לדעת רבינו. דרב זביד פליג עליה דרבה ואמר דאין סומכין על אמתלא שלא יצאה בשעת הקול אא"כ במקום אמתלא. במקום הוכחה שאמתלא אמיתית. וכן דעת ההלכות דרב זביד פליג עליה דרבא והלכתא כוותיה. וקרוב לזה פירש הרמב"ן ז"ל וכתב במקום אמתלא כגון שמעיקרא אמרו זרק לה קידושין ואחר י' ימים אמרו שהיו קרוב לו תולין באמתלא ומתירין אותה לינשא כיון שמתחלה אמרו שהיו בזריקה

*כן הם דברי הר"ן

וכן

לחם משנה

חלוק על הרשב"א א"א כדפרישית ועוד דברי הרא"ש ז"ל בפסקיו יוכיחו כדכתיבנא) :

וכן אם באו שנים וכו'. בגמרא אמרו אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב לא שמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים ע"כ. ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דברי הגמרא שבאו השנים ואמרו לנו שנתקדשה פלונית בפני שנים ואמרו לנו דבר זה שמענו מפלוני ואותו פלוני שמע הדבר מפלוני כלומר שנתקדשה בפני פלוני ופלוני ואותם עדי הקידושין הלכו למדינת הים. וזה הפירוש מפרש ה"ה לפי דברי רבינו בלשון הגמרא ולכך כתב שכן מורה לשון הגמרא. אבל הר"ן לא נראה לפרש כן ושאר הגירסא לדעת רבינו. ע"ש וא"ת דמשמע מדברי רבינו שאמר שיבואו כאן שנים ויעידו ששמעו עדות מפלוני ופלוני אבל אם בא אותו פלוני לבד והעיד בפנינו ששמע מפי פלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני לא מהני ואמאי כיון דהם אינן מעידים אלא ששמעו מפלוני א"כ לכאורה נראה שאם יבא אותו הפלוני ויעיד הוי יותר טוב. וי"ל דמ"מ אלו השנים הרי הם מעידים ששמעו קול וראו שמחת אירוסין לדעת רבינו והרי יש כאן עדות ששמעו קול הברה ושמחת אירוסין מה שאין כן כשבא אחד לבד. אבל הטור כתב בסימן מ"ו בשם הרמב"ן דהוי קלא אפילו אשה שאמרה מפי תרי ע"כ. נראה שדעתו דכשאמר בגמרא כדי שיאמר שמענו מפי פלוני וכו' לאו דוקא שיבאו לפניהם שאינו כן אלא אם בא אחד נמי שמע מהעדים סגי ומאי דאמרו בגמרא שנים רבותא קמ"ל שאפילו שלא בא אותו פלוני שמע מהעדים אלא שבאו אותם ששמעו מאותו פלוני שאותו פלוני שמע מהם סגי. ומ"ש אשה שאמרה מפי תרי מפני שהוא פוסק כמאן דאמר לא מבטלינן קלא ואמרו בגמרא לדעתו אפילו נשים ולכך כתב אשה. עוד כתב הטור בסימן מ"ו וז"ל כיצד הקול ברור כגון שבאו עדים והעידו שראו נרות דולקות וכו' או שאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ודוקא תרי מתרי כדפרישית כגון ששמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי מיששכר ויהודה אבל חד מחד או תרי מחד לא על כרחך נראה שכוונתו שאלו השנים שיעידו בפנינו צריך שכל אחד שמע הדבר מפי שנים ולא כדברי הרשב"א ז"ל שכתב דרבותא קמ"ל דאע"פ שאלו השנים כל אחד שמע מאחד סגי והטור אין דעתו כן אלא שכל אחד ישמע משנים. ולדעתו ז"ל צ"ל שזה גירסת הגמרא פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני ופלוני כלומר אלו השנים המעידים כל אחד שמע משנים שהם פלוני ופלוני. וא"ת א"כ למה ליה למימר פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני ופלוני מפלוני ופלוני וכו' לימא כדי שיאמרו פלוני ופלוני שמעו מפלוני ופלוני דבשלמא להרשב"א ניחא דרבותא קמ"ל אע"פ שכל אחד שמע מאחד סגי אבל לטור קשה דלימא ששמעו מפלוני ופלוני והא לחוד סגי. וי"ל דרבותא קמ"ל אע"פ שלא שמע זה מהשנים ששמע זה והוה אמינא דהוי כשנים מחולקים ולא יצטרפו זה בזה קמ"ל. זה נראה לי ליישב דברי הטור אבל משמעות לשונו קשה שכתב ראובן משמעון ושמעון וכו' ולא הוה ליה למימר כן אלא ראובן משמעון וזבולון דאין דרך לכפול שם אחד. ועוד שכתב אבל חד מתרי או תרי מחד לא וכפי מה שכתבתי לשמועינן יותר רבותא ולימא דאפילו תרי מתרי לא מהני אלא אם ישמע כל אחד מפי שנים :

כד יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וכו' אין חוששין לאמתלא. דע שכל מה שמפרש רבינו הוי כרב זביד דפליג עליה דרבה בר רב הונא (דף פט:) דמשמע דס"ל דהוא מחמיר יותר ממנו ואמר דאם האמתלא יש לה הוכחה כגון שאמר מתחילה שהקידושין נזרקו הוא מועיל האמתלא אחר עשרה ימים א"כ מה זה שאמר בגמרא א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא והא תנן נתקדשה וכו' והא רב זביד מחמיר יותר מרבה בר רב הונא ואדרבא מתניתין אתי שפיר טפי לרבה משום דהוא מיקל יותר וסבר דלא בעינן אמתלא ראויה אלא כל אמתלא שתהיה סגי. וכן קשה הקושיא הראשונה שהקשו לרב זביד ומאי דקאמר במתניתין ובלבד שלא תהא שם אמתלא והתירוץ שתירצו פנה לא יתיישב יפה לפירוש זה ומ"מ יש ליישבו וק"ל. אבל הקושיא הראשונה קשה טובה. ואם נאמר שרבינו מפרש כפירוש הרמב"ן שפירש הר"ן בפירוש ההלכות דרב זביד מחמיר מצד ומיקל מצד. דהוא מחמיר לענין האמתלא שתהא נכונה כדי שתועיל מכאן ועד עשרה ימים והוא מיקל דאם יש מקום לאמתלא מתחילה כלומר שאמרו שהקידושין בזריקה אע"פ שלא תנא האמתלא לעולם מ"מ אם נשאת לא תצא וזהו שאמר חוששין. ובזה יתורץ שפיר דברי הגמרא דמעיקרא מקשה רב פפא לרב זביד דמתניתין קאמרה דמקודשת כלומר דאם נשאת תצא ובלבד שלא תהא שם אמתלא משמע דאם לא תהא שם אמתלא גמורה דהיא מקודשת ואם נשאת תצא והיכי קאמרת דהיכא דיש הוכחה לאמתלא אע"פ שלא תנא האמתלא לעולם אם נשאת [לא] תצא. לזה תירץ ואמר דמאי דקאמר אמתלא רוצה לומר דאם יש מקום אמתלא כלומר הוכחה אינה מקודשת קידושין גמורין כדי שאם נשאת תצא אלא לא תנשא ואם נשאת לא תצא והדר מקשה רב כהנא לרב פפא בהא ואת לא תסברא והתנן נתקדשה וכו' בשלמא לרב זביד דמיקל היכא דיש מקום מתחילה לאמתלא ואם נשאת לא תצא אתי שפיר דגם כאן יש מקום אמתלא מתחלה באלו הקידושין כיון שהלך בעלה למדינת הים ויאמר דקידש על תנאי ולכך לא תנשא מבעלה הראשון אלא לדידך קשה. כן נראה מדברי הר"ן שיש לפרש (על) דברי הרמב"ן ז"ל אבל הרב המגיד כתב שקרוב לפירוש זה פירש הרמב"ן משמע שאין פירוש רבינו פירוש הרמב"ן ממש ואע"פ שבהרמב"ן אנו מוכרחים לפרש כן משמע דרבינו דרך אחר יש לו ובקונטרים אחר. ולכך נראה דלרבינו גם כן רב זביד מיקל מצד שתלה הדבר בעיני בית דין שכתב נראין הדברים לבית דין וכו' וא"כ נאמר דהאמתלא שתנא לאחר עשרה ימים אע"פ שאינה כל כך האמתלא טובה כיון שנראה לבית דין שהיא טובה סגי ובכי האי גוונא אתי שפיר קושייא דרב פפא דבשלמא הא דרב זביד אע"ג דהך האמתלא דקידש על תנאי אינה אמתלא כיון שרואים ב"ד דודאי כן הוא שהיתה סבורה שבעלה מת סגי אבל לדידך דלא תליא הדבר בעיני ב"ד א"כ צריך האמתלא טובה ובכה"ג הוי פירוש אחר פירושו של רבינו דומיא לפירוש הרמב"ן ז"ל. והקושיא ראשונה שהקשו בגמרא יש ליישבה דהקשו דהיכי קאמרת בעינן אמתלא נראית לב"ד הא במשנה שם אמרו אמתלא דמשמע אמתלא גמורה בעינן ולא אמתלא חלושה אע"פ שנראית לב"ד שהיא טובה לזה תירצו מקום אמתלא כלומר אמתלא הנראית לב"ד שהיא טובה אע"פ שהיא חלושה :

יצא עליה קול שנתקדשה וכו'. כבר הקשיתי בחיבורי על הרמב"ם מה שיש להקשות על פירוש רבינו. ועוד יש להקשות דנראה דהוא מפרש היפך מפירוש רש"י ז"ל ומקשה רב פפא היכי קאמרת מקום אמתלא דמשמע אמתלא חשובה הא במשנה קאמר אמתלא משמע אפילו קצת אמתלא ותירץ מקום אמתלא קאמר כלומר דהוי אמתלא חשובה. וקשה דמאי מקשה ליה נימא דמתניתין איירי בשיצא האמתלא מיד שהרי רבינו כתב דאם האמתלא יצא מיד אע"פ שאינה אמתלא גמורה מהני דלכאורה נראה דמפרש דברי רבינו כן לשון המשנה שכתב לעיל מהא אבל אם היה שם אמתלא ושמעו אמתלא כששמעו הקול וכו' והיינו מתניתין כדכתב הרב המגיד שם במשנה ובלבד שלא תהא שם אמתלא. ועוד קשה מה שהקשיתי מאי דמקשה ליה רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא וכו'. ויותר קשה התירוץ שתירץ לו שאני התם דאתי בעל וקא מערער ומשמע דהוי אמתלא חשובה והשתא התירוץ נהפכה לו לקושיא דהאי בעי אמתלא חשובה כיון דלרב פפא באמתלא כל דהו סגי. ונראה לי לתרץ בדוחק בדעת רבינו דודאי רב זביד ורבה בר רב הונא לפרושי מתניתין אתו ורבה מפרש דאיירי באמתלא מכאן ועד עשרה ימים וז"ש על מתני' אמתלא שאמרו ורב זביד נמי משמע דלפרושי מתניתין קא אתי וקאמר דהני דמתניתין קאמרה עד עשרה ימים אלא דצריך שתהא אמתלא חשובה ולהכי מקשה ליה מתניתין דאיך אפשר דמתניתין איירי באמתלא מכאן ועד עשרה ימים ובעינן חשובה הא ממתניתין אמתלא קאמר דמשמע אמתלא כל דהו ותירץ במקום אמתלא קאמר דהוי אמתלא חשובה אמר ליה רב כהנא וכו' את דמקשת לרב זביד ודאי דסבירא לך דמתניתין לא איירי אלא ביצאה אמתלא לאלתר דאי יצאה מכאן ועד עשרה ימים לא בעינן אמתלא חשובה אלא אפילו גרועה כרבה. זו אי אפשר דהא אמרינן לעיל ברבי יוחנן לא אמרו דבר זהו אמתלא

ופ'

האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא: **כה** מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של פלוני ולאחר זמן שאלו לאביו ואמר על תנאי כך נתקדשה לו ולא נתקיים התנאי ולא סמכו חכמים על דבריו אלא אמרו הרי זו ספק מקודשת וכאילו אין שם אמתלא: **כו** יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני [א]ובא שני וקידשה בפנינו בודקין על קידושי ראשון שהן בקול. אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקודשת לראשון אין קידושי שני כלום. ואם לאו מגרש ראשון שקידושיו בקול * ונושא השני שקידושיו ודאי. ואם גירש השני לא יכנוס הראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחד שנתארסה לאחר: **כז** יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא קול אחר כמותו שהיא מקודשת לאחר. אחד כותב גט ואחד כונס בין ראשון בין אחרון: **כח** מקום [ב]שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס ובאו עדים שראו סבלונות שהובלו לה חוששין לה שמא נתקדשה וצריכה גט מספק אעפ"י [ח] שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות אלא קודם האירוסין. ומקום שנהגו כולן לשלוח סבלונות בתחלה ואח"כ מקדשין וראו סבלונות אין חוששין לה: **כט** הוחזק [ג]שטר כתובתה. אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין חוששין לה. ואף ע"פ שאין שם סופר אין אומרין שמא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קודם הקידושין אין חוששין לה: **ל** שנים [ד]אומרין ראינוה שנתקדשה ביום פלוני ושנים אומרין לא ראינוה אע"פ שכולם שכנים בחצר אחת הרי זו מקודשת שאין [טענת] לא

א טור שם: ב טור אה"ע סי' מ"ה ע"ש: ג שם: ד טור שם סי' מ"ז:

מגיד משנה

וכן כיוצא בזה וכן עיקר: **כה** מעשה באחת וכו'. שם בגמרא מבואר:

כו יצא עליה קול שהיא מקודשת וכו'. שם בגמרא מחלוקת ופסק רבינו כן וכן דעת ההלכות וכן פסקו ז"ל: **ואם לאו** מגרש ראשון וכו'. שם מחלוקת ופסק כרב הונא וכ"פ בהלכות והביאו ראיה לזה וכן דעת התוספות:

כז יצא עליה קול וכו'. שם מחלוקת ופסק הלכה בגמרא כן והטעם שכל שאין שם קידושין ברורים אין חוששין לקול שמא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין. ומכאן הביא רבינו יעקב ראיה בגט שיצא עליו קול של פסול והצריכה גט שני לבטל לעז הקול שאינה צריכה להמתין שלשה חדשים מזמן כתיבת השני לפי שעל בשול קול לעז לא החמירו כל כך ודחו בתוספות דהכא שאני שאינו דומה מחזיר גרושתו אלא ע"י שתאמר שב' הקולות אמת וכל כך לא החמירו אבל היכא דליכא אלא קול אחד יש להחמיר. ותדע לך מהדין הנזכר בסמוך שאמרו שאין מגרש שני ונושא ראשון דאע"ג דבקידושי ראשון ליכא אלא קול בעלמא משום דאתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין הוא עכ"ל הרשב"א ז"ל. ול"נ דדינו של רבינו יעקב ז"ל אמת שעד כאן לא אמרו בדין הנזכר בסמוך אלא מפני שיהיה הגט שיאמרו שעובר על לאו של תורה שזהו מחזיר גרושתו אחר שנתארסה לאחר אבל בדין הגט אפילו אם יאמרו ליכא לאו דאורייתא ולא חיישינן כנ"ל:

כח מקום שנהגו וכו'. פרק האיש מקדש (דף נ':) מבואר בגמרא לפי גירסת הגאונים וכן בהלכות. וכתב הרמב"ן ז"ל דבמקום חדש דאין מנהג ידוע חוששין לסבלונות וכ"ש הוא ממקום שרובן משלחין אותן קודם האירוסין. וכתב הרשב"א ז"ל דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי דחוששין דוקא בשיש שם מיעוט שעושין כן ברגילות אבל הכא דלעתים מקדשין במקרה והה"כ מסבלין אפילו מיעוט לא מיקרי. ובמקומות שלנו שאין עושין כן אלא מתמת מקרה שמתחדש אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל:

כט הוחזק שטר כתובה וכו'. שם הוחזק שטר כתובה בשוק מהו ופי' רש"י ז"ל שראו שטר כתובה ואמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי חיישינן. ומפרש רבינו שמקצתן עושין כן חוששין דומיא דסבלונות. ושאר פרטי דין זה מפורשים בגמרא:

ל שנים אומרים וכו'. בכתובות פרק האשה שנתארמלה או שנתגרשה (דף כ"ב:). ת"ר שנים אומרים נתקדשה וכו' ונאמרו שם שתי אוקימתות והאמת היא כך שנים אומרים ראינוה

משנה למלך

כח מקום שנהגו לשלוח סבלונות וכו'. בפרק האיש מקדש ועיין בטור סימן מ"ה פלוגתא דרש"י ור"ח בדין זה. ואם גילו דעתם בשעת נתינת הסבלונות שאינן אלא דורון בעלמא ואינם הוראה לא משום קידושין עצמם ולא הוראה על קידושין שקדמו מפני האי גילוי דעתא אפילו לסברת ר"ח כ"כ מרן בתשובה סימן א' יע"ש. וכתב מרן הב"י סימן מ"ה וז"ל כתב מהרי"ק בשרש כ"ח מאחר דכן הוא דאיכא מיעוטא דהכיא בינייכו דמקדשי והדר מסבלי דודאי יש להחמיר כפי' ר"ח ואעפ"י שיש להראות פנים ולומר דלא נאמרו הדברים אלא כשאין שבעל עומד לפנינו שמת או הלך למדינת הים התם הוא דחיישינן לסבלונות אבל כשהבעל עומד לפנינו ועומד וצווח שלא נתכוון לשם קידושין הדעת מכרעת שאין לחוש לשום פוסק כדמשמע מתוך לשון המרדכי פרק האיש מקדש מ"מ אע"פ שאני מדמה בע"ד איני רוצה לעשות מעשה וכו' יע"ש (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ז מהלכות אלו דין כ' יע"ש ודו"ק). ולכאורה נראה מדברי הר"ן ז"ל דלא ס"ל הכי שכתב אבל היכא דחיישינן אפי' אומרים שניהם דלא נתכוונו לקידושין חוששין. ואפשר לחלק דע"כ לא קאמר מהרי"ק דלא חיישינן אלא בנדון דידיה שהמיעוט מקדשי ויכול לומר אני מן המיעוט. אבל דברי הר"ן לא נאמרו אלא היכא דכולם מקדשי התילה או אינם יכולים לטעון המורת המנהג אלא דמשמעות דברי הר"ן אינם מורין כן שכתב כל היכא דאיכא חשש סבלונות וצ"ע. מדברי מהר"ם שהביא המרדכי ס"פ האיש מקדש משמע דסבלונות אפילו שלא היו עסוקין בההוא ענין כיון דשידכה קודם חוששין יע"ש. וכתב ה"ה וז"ל וכתב הרמב"ן דבמקום חדש שאין מנהג ידוע חוששין לסבלונות. ולכאורה נראה דהריב"ש פליג בהא ממ"ש משמו מרן הב"י סימן מ"ה וז"ל. כתב הריב"ש על אחד שאירס אשה כפי נימוס המלרים ואח"כ נתן לה סבלונות לבירש"י בנדון הזה אין חוששין להם שניתנו לשם קידושין אף אם היו שם עדים שקבלה אותם הכתובה בשעה שנשלחו לה שהדבר ידוע שלא היה מנהג מיורק"ה שהרוב יקדשו ואח"כ ישלחו סבלונות ואף אם זה היה מנהגם הנה בעונות נתבטל המנהג ההוא בעת השמד וכיון שאין בה מנהג לקדש קודם סבלונות אין להוש וכו'. והשתא קשה אי נתבטל המנהג מאי הוי וכי גרע מעיר חדשה. ודברי ה"ה ז"ל אפשר היה לפרשם דמאי דחיישינן בעיר חדשה הוא שמא המיעוט מקדשי התילה וכשיטת רבינו דחיים למיעוטא אבל לרש"י ז"ל דלא חיישינן למיעוטא לא חיישינן אלא דלפי דברי הר"ן דפי' דרואין אותה כמהלה על מחלה אף לפרש"י חיישינן וצ"ע:

כתב מהריק"ו שורש קע"א וז"ל ועוד נלע"ד הוכחה גדולה שאין לחוש לסבלונות הללו שהרי מנהג קבוע הוא בין הלועזים שלעולם מקדשין בחדר בפני עדים בלא מנין משום דחיישי לכשפים ושוב חוזרים ומקדשים באפי עשרה ובכנופיא וכו' וא"כ יש הוכחה גדולה שלא נתקדשה כבר מלפני הסבלונות דאם איתא שנתקדשה א"כ למה חוזרין ומקדשין בשעת חופה וכו' יע"ש. ויש לגמגם על זה דלא יסא אלא שאמרו א"כ שלא קדשו ודאי דלא מהימני דכל דאגן חיישינן אפילו אמרו שניהם דלא קדשו לא מהימני והכי כתב הר"ן בפי' ההלכות וא"כ מאי נ"מ מה שמקדשים בשעת החופה חדר בחדר דמוכיח שלא קדשו כבר. ואפשר לומר דכל שמתכוונים לומר שלא קדשו דוקא הוא דלא מהימני אבל כל דמעילא מתוך מעשיהם מוכיח שלא קדשו עדיף טפי מהיכא שבאים לומר שלא קדשו. ואין זה מספיק ואולי לירך זה הטעם לראשון וכל אחד אינו נדרש לעצמו ודו"ק: **עוד** כתב מהרי"ק דע"כ לא פליג רש"י אשאר גאונים ז"ל דאמרי דאין לחוש שיהיו הסבלונות עצמם קידושין אלא היכא שהוא נותן ששם או שאמר משום אהבה ותבה וכיוצא בזה דמשמע קצת לשון קידושין אבל כשהוא נותן לה בלשון דורון בלבד בהא מודה רש"י שאין לחוש שיתן אותו לשם קידושין. וכתב דיש לדקדק כן גם מלשון מהר"ם כמו שיע"ש. ובדברי הרב ז"ל הגדילו התערובות וכל מאי דמייתי מדברי מהר"ם אינו ענין כלל לפרש"י ומהר"ם שכתב דבלשון אהבה ותבה דיש בלשון לשון סבלונות קאי לפירוש הגאונים דחששא דסבלונות הוא משום קידושין שקדמו אבל לרש"י ז"ל לא שייך חששא דסבלונות כיון שפירש משום אהבה ותבה ולפום מאי דקאי הרב תחילה אין בלשון אהבה ותבה לשון קידושין ולרש"י לא הוי כלום. ואם כן מהרי"ק דקאי לפירש"י מה לי שיהיה לשון דורון שוה ללשון אהבה ותבה או לא לרש"י בכל גווני לאו כלום הוא. ואי אסי' לפי' הגאונים דחששא היא משום קידושין שקדמו כל שלשון הסבלונות אינו מורה דרך אישות אלא דרך דורון בעלמא לא חיישינן אין כאן מקום לדברים הללו אלא לעיל דמיישב נדון דידיה נמ"ד דהחששה היא משום קידושין שקדמו היה לו להזכיר זה. גם מ"ש וכ"ה מ"מ כיון דהזכיר כלה נראה שבדעתו לקדש וכו' מגומגם לשונו ודו"ק: **ודע** דמהרי"ק שם מייתי לשון רבינו שכתב מקום שנהגו לשלוח סבלונות וכו' וכתב עליו וז"ל ומאד לשון זה מגומגם בעיני וצ"ע רב לפי הנלע"ד. חדא שמתחילה כתב מקום שנהגו לשלוח סבלונות וכו' דמשמע שכן נהגו רוב אנשי המקום לכל הפחות שהרי דבר פשוט הוא דאין ראוי שיקרא מנהג על המיעוט וכו' והדר מסיק ואמר צריכה גט מספק אע"פ שרוב אנשי העיר אין משלחין אלא קודם האירוסין והרי הוא כסותר דבריו הראשונים וכו' יע"ש. וקושיא זו נראה דליתא דמלינא למימר דרבינו ז"ל רלה להשמיענו הרתי. חדא דאפילו במקום שכולם מקדשי והדר מסבלי לא הויא מקודשת גמורה אלא חששא מיהא הויא וזהו שכתב מקום שנהגו לשלוח סבלונות דהיינו כל המקום חוששין לה ולאו מקודשת גמורה אלא ספק ואח"כ כתב דאפי' שרובא מסבלי והדר מקדשי חיישינן לה ודו"ק: **כתב** הריב"ש סימן ה' פי' הגאונים בחששת הסבלונות ואח"כ כתב וז"ל ואף אם אפשר לפי פירושם דאף בעיר שאין בה מנהג חוששין לסבלונות שמא קידש קודם לכן מ"מ בנדון שלך הרי אתה מודה שלא קדשה בכסף קודם הסבלונות וכו'. ויש לדקדק דכיון דאומדנת חכמים היא שקידש קודם לכן אינו נאמן לומר שלא קידשה קודם ועיין בתס"ד. (א"ה עיין לעיל ד"ה כתב מהריק"ו) ונראה דלא אמרה הריב"ש אלא כאומר שלא קידשה מקודם אלא הסבלונות עצמם היו לשם קידושין. אבל בעוקר הכל ואומר שלא קידשה מקודם וגם הסבלונות לא היו לשם קידושין אינו נאמן. א"נ דלא אמרה הריב"ש אלא במקום דליכא מנהג אבל במקום דאיכא מנהג אף שיהיה מן המיעוט אינו נאמן ועיין בסימן תע"ט. וכ"ת לא ימנע אם אמת הם דברי המקדש הרי קידשה בסבלונות ואם אין ניחוש לקידושין שקדמו. הא לא קשיא דנהי שהוא אומר אמת שלשם קידושין נתנם לא מהני מידי כיון שהיו בשתיקה ואין לחוש בסבלונות אלא לקידושין שקדמו דחיישינן שקדשה כדין ונתן ואמר והכא שאמר דלשם קידושין נתנם הרי אין כאן הוכחה לקידושין שקדמו ומלד עצמם לא מהני כיון דלא אמר. תו איכא למידק אמאי לא קאמר דגם לסברת האומר דהחששה היא משום קידושין שקדמו דהכא ליכא למיחש מאחר שכבר התחילו בשידוכין כמנהג המצרים וכמ"ש טעם זה אליבא דמ"ד דהחששא היא משום דהם עצמם קידושין. עוד כתב שם הריב"ש ז"ל וז"ל ואם באת לטעון ולומר שקודם קידושין קדשה בביאה אין חוששין לזה וכו' ולא ידעתי אמאי לא דחה הרב טענה זו כמ"ש מקודם דהיינו שהוא כודה שלא קדשה מקודם אלא שטען דהסבלונות נתנם לשם קידושין (*א"ה עיין עוד בדברי הרב המחבר פ"י מהלכות גירושין דין י"ט): **ומקום** שנהגו כולם לשלוח סבלונות בתחילה ואח"כ מקדשין וראו סבלונות אין חוששין לה כתב מרן הב"י סימן מ"ה וז"ל וכתב הרשב"ן אם לא היו שם עדים והוא אתרא דמסבלי והדר מקדשי אין כאן בית מיחוש לא לפירש"י ולא לפירוש התוס'. ודברי הר"ב בר נמת תמוהים הם דבין לרש"י בין לתוס' אפילו אם היו עדים באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן. ואולי שבוש נפל בספרים וכצ"ל והוא באתרא דמקדשי והדר מסבלי דאפילו לפירוש התוס' אפשר דצריך שיהיו עדים בשעת הסבלונות וטעמא דמסתבר הוא. והר"ן כתב דא"צ עדים לפי' התוס' וצ"ע: **כט הוחזק** שטר כתובה וכו'. הנה מרן הב"י ס"ס מ"ה הביא דברי רבינו וכתב וז"ל ונראה דלטעמיה אזיל שגורס בענין מקדשי והדר מסבלי כגירסת הרי"ף והגאונים דחיישינן למיעוטא להחמיר וכו'. ומוהריק"ו בשורש קע"א כתב דרבינו לא ס"ל כהגאונים דסברי דאזלינן בתר מיעוטא דמקדשי תחילה ודברי רבינו שכתב חוששין אף ע"פ שרוב אנשי העיר אין משלחים סבלונות אלא קודם האירוסין דמשמע דחיישינן למיעוטא פירשם הרב בענין אחר יע"ש. וקשיא טובא שהרי הכא גבי הוחזק שטר כתובה כתב רבינו בפירוש דחיישינן למיעוטא ומהריק"ו תמה בתשובה הנזכרת על מי שאמר דרבינו אזיל בתר מיעוטא בסבלונות וצ"ע:

ל שנים אומרים ראינוה שנתקדשה וכו' בפ"ב דכתובות. וכתב רבינו ירוחם נכ"ג ח"ג בשם הרשב"א שאם היו כולם ביחד במעמד אחד כשנתגרשה דאותם שאומרים לא ראינוה הויא הכחשה דכולי

הגהות מיימוניות

• [לשון הטור שם ונישא השני אם ירצה ויתן לה עכשיו קידושין גמורים ע"ש]: [ח] וכן פר"י אלפס דחיישינן למיעוטא ונרסינן מהו דתימא לא ליחוש למיעוטא קמ"ל. ויש גורסים חיישינן למיעוטא קמ"ל יע"ש ע"כ:

מגדל עוז

מקום שנהגו לשלוח עד אין חוששין לה. פרק האיש מקדש (דף נ'): **שנים אומרים עד נקרע** בנגעא. פרק ב' דכתובות (דף כ"ג):

ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תלא והקשו פשיטא לא ראינוה אינה ראייה ותירצו לא צריכא דדיירי בחצר אחת מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא ע"כ:

לא אמר עד אחד וכו'. זה מבואר פרק האומר (דף ס"ה) בסוגיא דאמרינן התם ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן וכו': אחד אומר מקודשת וכו'. בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב) על הברייתא שאמרה שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תלא אוקמה *רב פפא בעד אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה. ומפרש רבינו ואם נשאת לא תלא שהרי אומרת לא נתקדשתי ודעתו ז"ל שאם היא היתה מסופקת אפילו נשאת תלא דסלק עדים מכאן הרי היא חוששת לעצמה בספק מקודשת. ודבריו ז"ל מתמיהין ממ"ש ז"ל בסמוך בעד אחד אומר מקודשת והיא אומרת לא נתקדשתי שהיא מותרת ומשמע מלשונו שאפילו לכתחלה תנשא וכן מוכיח הסוגי' שבפרק האומר וא"כ בכאן שעד אחד אומר כדבריה והיא אומרת לא נתקדשתי למה לא תנשא לכתחלה. וי"ל לדעתו ז"ל דטפי עדיף כשאין עד אחד אומר כדבריה משאם הוא אומר כן. והטעם מפני שכל שאין לה עד כלל חזקה אינה מעיזה פניה להכחיש העד אם היה אמת דהא ליכא מי שמסייעה אבל כשעד אחד אומר כדבריה סומכת עליו ומעיזה ולפיכך לכתחלה לא תנשא ודומה קצת לנזכר בגמרא גבי גירושין כך נ"ל לדעתו ז"ל. והר"א ז"ל הקשה בהשגות על רבינו וכתב באוקימתא דרב פפא בשאינה מכחשת היא כגון שעד אחד אומר אביה קדשה ועד אחד אומר לא קידשה אי נמי פלוני זרק לה קידושיה והיו קרוב לה והאחד אומר קרוב לו ואינה מכחשת ולפיכך לא תנשא לכתחלה אבל במכחשת מותרת היא לינשא ע"כ דבריו. וכ"כ דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ולדבריהם אע"פ שהיא מסופקת בדבר כיון שהיא בחזקת פנויה ואין שם עד שנתקדשה אלא אחד ואחד מכחישו אם נשאת לא תלא: אמרה מקודשת אני וכו'. בכתובות שם (דף כ"ב) ת"ר אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והקשו והא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ותירץ רבה בר רב הונא כגון שנתנה אמתלא לדבריה ותניא כוותיה מעשה באשה וכו' שאמרה מקודשת אני לימים עמדה וקידשה את עצמה וכו' ואמרו [חכמים] אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.

פ"י א הארוסה אסורה לבעלה מד"ס וכו'. זה נלמד מנוסח ברכת האירוסין ואסר לנו הארוסות כלומר מדרבנן שגזרו על יחוד פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה וכמו שאמרו במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבא עליה וכו'. כתב ה"ה ואמרו נפקא מינה ליורשה וכו' ולא אמרו אם מותר לבא וכו'. אומר אני דאין זה ראיה מוכרחת דאיכא למידחי ולמימר אימא לאידך גיסא דטעמא דלא אמרו כ"מ אם מותר לבא עליה משום דפשיטא להו דמותר:

כיון

לא ראינוה ראיה שדרך העם לקדש בצנעה: **לא** *אמר עד אחד מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת. אחד אומר מקודשת ואחד אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נישאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי. [א]אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקידשה עצמה אם נתנה אמתלא לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקודשת וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת לשני. ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בהן ממש הרי זו אסורה וקידושי שני קידושי ספק. לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. [ב]וכן האשה שבאת ואמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לדבריה ויש בדבריה ממש הרי זו נאמנת:

השגת הראב"ד

*אמר עד א' וכו': כתב הראב"ד זה שמחבר נראה שבא לפרש ואינו אלא טועה. מתחלה אמר כשהיא מכחשת את העד שאמרה מקודשת היא מותרת ולבסוף אמר אפילו כשיש עד אחד שמסייע אותה לא תנשא אבל בוא וקבל דבר אמת שאם היתה היא מכחישתו מותרת היא וכל שכן הוא אלא בשאינה מכחשת כגון דאמר עד אחד אביה קידשה ועד אחד אמר לא קידשה אי נמי פלוני זרק לה קידושין והיו קרוב לה ועד אחד אומר קרוב לו היו והיא אינה מכחשת כלל בזה אמרו תרווייהו בפנויה קא מסהדי וכו' לכתחילה לא תנשא עכ"ל:

פרק עשירי

א הארוסה [א]אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה. והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות. [ב]ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו. [ג]ויחוד זה הוא הנקרא כניסה [א] לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. [ד]והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא

א טור אה"ע סי' מ"ז סמג עשין מח: ב שם: ג טור שם סי' נ"ה: ד טור אה"ע סי' לה סמג עשין מח:

ופי' אמתלא טענה הנכרת שהיא כדאי לסמוך עליה וכן פירשו ז"ל וכתב רבינו שאם לא נתנה אמתלא לדבריה שיש בה ממש שצריכה גט משני. ופשוט הוא שאפילו אם בא ארוסה אינה מותרת לו בלא גט מן השני שהרי אין עדים מעידים כדבריה: וכן האשה שאמרה וכו'. כבר נזכר זה בסמוך ופשוט הוא:

פ"י א הארוסה אסורה לבעלה כו'. זה מבואר בהרבה מקומות ופשוט הוא שהוא מדברי סופרים והראיה מנהג יהודה שמיחדין אותה קודם כניסה לחופה ואם היתה אסורה לו מן התורה לא היה מותר לו להתייחד עמה: והבא על ארוסתו כו'. זה מבואר בירושלמי: ואפילו אם קידשה בביאה וכו'. פ"ק דקידושין (דף י') איבעיא להו בגמרא ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה ואמרו נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה ולא אמרו אם מותר לבא עליה ומשמע דאפילו ת"ל נשואין עושה אסור לבא עליה דהא מיחסרה כניסה לחופה. ועוד דאע"ג דבעיא לא אפשיטא בהדיא משמע דאביי ורבא סבירא להו דאירוסין עושה וכפשט המשניות וכן דעת רבינו: והבא על ארוסתו וכו'. ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ה:) אמר בגמ' שהאשה נקנית לבעלה בהערא' ופי' בהלכות שהוא בביאה שלאחר אירוסין וכשהיא לשם נשואין קונה בהערא' בלבד וזהו דעת רבינו:

כיון

(* בספרים שלנו אביי. וצ"ל שחסר שם רב פפא וכן צ"ל אמר רב פפא תרגמה אביי וכן נמצא בכמה דוכתי ודוק):

לחם משנה

וכו' דהוי דלא כרבה וא"כ כיון דהוי דלא כהלכתא אית לך למסבר כוותיה ואי אית לך למסבר כוותיה הוי כרב זביד דמצי למיקם כרבי יוחנן דאפשר דרבי יוחנן יודה באמתלא חשובה מכאן ועד עשרה ימים וכיון דאת פרכת לרב זביד ולית ליה דיניה משמע דבעית דאמתלא תהא לאלתר והא זה אי אפשר דהא התם בנתקדשה וכו' לא יצאה לאלתר אלא לאחר כמה ימים. ותירץ שאני התם דהוי יותר מאמתלא דהדבר ברור דאתי בעל ומערער ובהא מודינא ועדיין צ"ל זה דוחק וצ"ע:

לא אמר עד אחד מקודשת וכו'. ע"כ הכא איירי דאמר העד נתקדשה בפני [שנים] דאילו אמר נתקדשה בפני לבד הא קי"ל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו. ובהכי איירי סוגיא דכתובות לדעת רבינו דקאמר עד אחד אומר נתקדשה וכו' דאי לא תיקשי מאי דכתיבנא. וכ"ת א"כ היכי כתב ה"ה דעד אחד אומר מקודשת והיא אומרת לא נתקדשתי משמע בסוגיא דהאומר דהיא מותרת הא כל אותה סוגיא לא איירי אלא במקדש בעד אחד לבד כגון שאמר בפני נתקדשה אבל אם אמר נתקדשה בפני שנים לא איירי. וי"ל דמ"מ כיון דאמרה התם ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן כיון דתלו הדבר בהכחשה מה לי אם יאמר העד נתקדשה בפני מה לי אם יאמר נתקדשה בפני שנים כיון דתלו הדבר בהכחשה דידה א"כ אפילו שיאמר נתקדשה בפני שנים והיא אומרת להד"מ ודאי דאינה מקודשת. ולתרץ הקושיא דכתובות דאוקמה רב פפא בעד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה דקאמר התם לא תנשא והתם הוי עד אחד בהכחשה דאי היא מודה הא שויא נפשה חתיכה דאיסורא ואפילו מסופקת אם נשאת תלא כדכתב ה"ה אלא ודאי דהיא מכחשת העד שאומר שנתקדשה בפני שנים ומ"מ קאמר רב פפא דלא תנשא ומהיא סוגיא דהאומר משמע דעד אחד בהכחשה אינו כלום ואפילו שיאמר העד שנתקדשה בפני שנים דכיון דהוי טעמא משום דהיא מכחשת מה לי הא מה לי הא לכך הוצרך לחלק דשאני היכא דעד מסייעה. והראב"ד ז"ל הוצרך לתרץ ולחלק הך קושיא דבסוגיא דכתובות אינה מכחשת אלא שהיא מסופקת ולדבריו אפילו מסופקת אם נשאת לא תלא כדכתב ה"ה: עד שיבא ארוסה וכו'. כתב ה"ה ופשוט הוא שאפילו בא ארוסה אינה מותרת לו בלא גט מן השני שהרי אין עדים מעידים כדבריה. וקשה דאמאי לא אמרינן הכא גזירה שמא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין כמ"ש לעיל

מגרש

מגדל עוז

אמר עד אחד מקודשת עד שהרי היא אומרת לא נתקדשתי. פ"ב דכתובות: כתב הראב"ד זה שמחבר נראה שבא לפרש וכו' לכתחילה לא תנשא עכ"ל:

ואני אומר הלכה זו מפורשת בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב) גמרא מתניתין דהאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני וכו' ועל דבר אמת שאין מפורש שם כשהאשה מכחישתו. **ומ"ש** ר"מ ז"ל היה מקובל בו והוא נכון דעל כרחנו אנו צריכין לפרש אותה ההלכה כן שאל"כ היו שואלין והיא מאי קאמרה אי דמודה היא שנתקדשה אסורה היא לדברי הכל אלא ודאי במכחישתו **ובדברי** ר"מ ז"ל. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל בודאי לכאורה קושיא גדולה היא וסברא נכונה לפום ריהטא **אבל** יש לי לתרצה יפה כי כשהעד מסייע אותה גריעא חזקתה משום דסמכא דעתה על דברי העד והראיה מכרעת כנגד הסברא דגרסינן התם פרק האשה שנתארמלה לגבי גירושין דכותיה גמרא מתני' דהאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני גירושין יכולה מכחישתו ואקשינן ומי מחלפא כולי האי והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ופרקינן ה"מ היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה. וה"נ אמרינן במתניתין דהשלים אומר לגירושין. ועוד יש לי לומר בתולי כי מ"ש הר"מ ז"ל שהרי היא אומרת לא נתקדשתי ר"ל שיכולה לומר כן ומטונה דהויא ליגנא דיכולה מכחישתו שהבאתי ושניהם כאחד טובים:

אמרה מקודשת עד סוף הפרק. בכתובות פרק האשה שנתארמלה:

פ"י הארוסה אסורה לבעלה עד גמורה לכל דבר. פ"ק דפסחים וס"ק דקידושין (דף י') ובמסכת כלה:

הגהות מיימוניות

[א] עיין בתשובה י"ח:

מגיד משנה

ב כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת וכו'. זה פשוט בהרבה מקומות (כתובות דף מ"ח קידושין דף ה') ופי' דוקא בשיש לה כתובה וכ"כ רבינו למטה בפרק זה וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה וכו' ועוד יתבאר שם: ומשתכנס לחופה נקראת נשואה וכו'. גם זה מבואר בהרבה מקומות שהיא נשואה אע"פ שלא נבעלה. ולענין כתובה הוא בעיא שם (כתובות דף נ"ו) ריש פרק אע"פ באם תימצי לומר דחיבת חופה קונה: אבל אם היתה נדה אע"פ וכו'. שם בעיא לענין כתובה ולא איפשיטא חופה דלא חזיא לביאה אם היא קונה וכתוב בהלכות הילכך אינה קונה. ודעת רבינו שה"ה לכל דבר שאין חופת נדה קונה לא ליורשה ולא ליטמא לה וכ"כ מדברי מקצת הגאונים ז"ל ויש חולקין ואומרים דלא מיבעיא להו אלא לענין כתובה אבל לשאר דברים חופה גמורה היא:

ג וצריך לברך וכו'. ברייתא פ"ק דכתובות (דף ז':) ונוסח הברכות שם מפורש בגמרא ובפרק שני מהלכות ברכות נתבאר זה:

ד ואם יהיה שם יין וכו'. פי' שאין היין מעכב ודבר פשוט. ומ"ש שאינה אלא בעשרה והחתן מן המנין מפורש שם בגמרא. ומ"ש גדולים ובני חורין לומר שאין עבד וקטן מצטרפין במסכת ברכות (דף מ"ז:) במסקנא דפרק שלשה שאכלו וכן דעתו ז"ל פ"ח מהלכות תפלה וה"ה לכל דבר שצריך י' שאין מצטרפים:

ו המארס את האשה וכו'. שם (כתובות ז:) ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו מפני שמתייחד עמה ע"כ. אלמא כל זמן שאין מתייחד אין מברכין אותה ואם בירך אינה נשואה: אירס וכנס לחופה ולא בירך וכו'. זה פשוט שאע"פ שצריכה ברכה אינה מעכבת וחופה

היא אשתו לכל דבר: ב כיון [א]שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבא עליה בכל עת שירצה והרי היא אשתו גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה. אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא * כארוסה עדיין: ג וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות ואלו [ב] הן. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם יוצר האדם. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה י"י יוצר האדם. שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה י"י משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה וחדוה אהבה אחוה שלום וריעות מהרה י"י אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה מנגינתם ברוך אתה י"י משמח החתן עם הכלה: ד ואם יהיה שם יין מביא [ג] כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולן על הכוס ונמצא מברך שבע ברכות. ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך השש: ה ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין: ו המארס [ב]את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה. אירס וכנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי זו

א טור סי' סא ע"ש סמג שם : ב טור סי' ס"ב :

כסף משנה

ב כיון שנכנסה הארוסה לחופה וכו'. אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה וכו' הר"ן כתב בפרק אע"פ על דברי רבינו והדבר תימה כיון דקי"ל ביבמות דיש חופה לפסולות נדה למה לא יקנה לפיכך נראה כדברי האומרים דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה עכ"ל וגם הרא"ש דחה דברי רבינו: אחד

לחם משנה

מגרש לאשון שקידושיו בקול וגופא השני שקידושיו ודאי ואם גירש השני לא יכנוס הראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו כו'. וי"ל דשאני הכא דיש להם לתלות לומר דאולי מה שאמר שהיתה מקודשת הוי משום עגין ונתנה אמתלא לדבריה וקידושי השני קידושין לכך הצריכוה לגרשה מן השני. אבל הכא אין להם במי לתלות וכיון שראו שיצא עליה קול מראשון ואח"כ גירש השני יאמרו ודאי גירש הראשון ונשאה השני וגירשה אחר כך ועתה מת ונשאה הראשון והוי מחזיר ארוסתו דלא אסיקו אדעתייהו דקול קמא הוי שקר כיון דלאו עדים שהיו על ככה:

פ"י ב ומשתכנס לחופה נקראת נשואה וכו' אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה וכו'. כתב הר"ן שיש תימה על רבינו ממאי דאמרו בגמרא ביבמות יש חופה לפסולות והא התם לא חזיא לביאה. ונראה לי לתרץ דהכל הולך בתר הכוונה דכונס לחופה אם כונס לבא עליה אחר אותה חופה אע"י שהיא ביאה פסולה הרי קנאה ומשום הכי אמרינן התם דיש חופה לפסולות כלומר כשנשא אחת מחייבי לאוין וכנסה לחופה כיון דדעתו לבא עליה תיכף אחרי החופה אע"י שלא בא עליה קנאה דהא חזינן דנשאה אבל כשכנסה נדה אין דעתו לבוא עליה אלא אחר שתטהר דודאי לאו דעתיה למיעבד איסורא אלא לבא עליה אחר שתטהר ולא קנאה. וסעד לדבר זה שהכל הולך בתר כוונתו מצאתי בדברי ר"י הובא בבית יוסף ז"ל שכתב שאם דעתו שהיתה טהורה ונמצאת טמאה הרי היתה החופה בטעות ולא קנאה: אבל אם היתה נדה וכו'. הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות הקשה על רבינו דבפרק הבא על יבמתו איפליגו בה רב ושמואל אם יש חופה לפסולות או לא וקי"ל כרב דאמר יש חופה לפסולות וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות תרומות. ותו קשיא לי דמהרמב"ם נראה דמפרש כפירוש רש"י שכן כתב שם ואם נכנסה לחופה בלא קידושין והיינו כפירוש רש"י התם דאית לה חופה בלא קידושין ולתרוייהו בין לרב בין לשמואל לפי האי פירושא אית ליה כרב הונא דאמר בפ"ק דקידושין חופה קונה כדכתבו שם התוספות ז"ל וכיון דאית לן דלא כרב הונא דאמר חופה קונה. והכי נראה דרבינו בפ"ג מהלכות אלו פסק דהאשה מתקדשת בכסף בשטר וביאה ולא הזכיר חופה משמע דהוי דלא כרב הונא. א"כ איך פסק בפ"י מהלכות תרומות דיש חופה לפסולות. ונראה לתרץ קושיא זאת וקושיית הר"ן דרבינו מכח הקושיא דלא ניתי רב ושמואל דלא כהלכתא סובר דיש ודאי לחלק בין פוסל לקידושין גמורים דהא מלינו דאעפ"י דאין קידושין גמורים הם פוסלים דהא היבם פוסל ואינו מאכיל א"כ אית להו לרב ושמואל דלענין קנין חופה לחודה אינה קונה ולענין לפסול אית להו דחופה מהניא לפסול ומשום דלא תיקשי הפסקים אהדדי דהוא פסק דחופה אינה קונה ופסק דיש חופה לפסולות דאית ליה דחופה בלא קידושין מהניא לפסול בתרומה אע"פ דלא מהניא להאכיל ועם זה נסתלקה קושיית הר"ן דאע"פ דיש חופה לפסולות לפסול מכל מקום לא תמנא נדה דלעשות קנין גמור אינו מועיל דיש לחלק בין לקנות להיכא דפוסל כדכתיבנא:

ו ולא נתייחד עמה בביתו וכו'. הר"ן ז"ל כתב שיש מחלוקת במה שנקרא חופה אם הוא ייחוד או הבאה לביתו. ונראה מדברי רבינו דתרתי בעינן יחוד והבאה לביתו שכן כתב למעלה עד שיביא אותה לתוך ביתו ונתייחד עמה ויפריסנה לו וכו' וזהו אומרו כאן ולא נתייחד עמה בביתו משמע דבדבר אחד לא סגי אלא אחר ייחוד בביתו. ולכך

משנה למלך

דכולי האי לא עבדי בצנעא ע"כ. ועיין בהגהות מרדכי דסנהדרין מ"ש בשם בעל העיטור. ועיין בב"י סימן קל"ד מ"ש בשם הרשב"א בביטול מודעה ויש שתי כתי עדים אחת אומרת שביטל המודעה והאחת אומרת שלא ביטל ועיין בשס"ג עלה דשמעתין מ"ש בשם ריא"ז. ועיין בתשובת הריב"ש ס"ס הכ' דמילתא דלא רמיא עליו דאינש לא מידכר. ולפי זה אפילו היו כולם במעמד אחד לא הויא הכחשה וצ"ע. ועיין הרלנ"ח סימן קל"ו מהרימ"ט חאה"ע סימן ל"ז הרא"ם סימן ל"א פ"מ ח"ב סימן כ' והכאל"ח ח"ב סימן מ' האריך בזה יע"ש:

פ"י ב ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה. זה מבואר בהרבה מקומות כמ"ש הרב המגיד. (*א"ה לענין קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והכניסה אביה לחופה אי חשיבא כנשואה או כארוסה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ג מהלכות אלו הלכה י"א.) ונסתפקתי אי בעינן שיהיו קידושין קודמין לחופה אבל אם קדמה החופה אף שאחר כך קידש מ"מ לא מהני החופה שקודמה להחשיבה כנשואה או דלמא כל שיש שם חופה וקידושין הרי היא כנשואה ואף אם קדמה החופה לנשואין. ולכאורה הצד הראשון נראה יותר דבעינן שיהיו קודמין הקידושין לחופה דאי לא הויא לה החופה כמאן דליתא. אך ראיתי להרמב"ן בחידושיו אהא דאיבעיא לן בפ"ק דקידושין (דף י') תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה ואמרינן דנפקא מינה לכ"ג דלא קני בתולה בביאה. והקשה דלו יהיה דתחילת ביאה קונה הרי קי"ל בפרק הבא על יבמתו דבתר נישואין אזלינן ואם כן אסור לכונסה דהו"ל בעולת עצמו. ותירץ דמיירי בשכנסה לחופה בלא קידושין וקדשה בביאה דכיון שקנאה בביאה נעשית כאשתו לכל דבר והיא נשואה גמורה בתחילת ביאה. וכבר הובא תירץ זה בדברי הריטב"א בחידושיו שם בקידושין יע"ש. שמעי' מינה דחופה שקודמת לקידושין מהני. ועיין בתשובת משאת בנימין סימן נ' שכתב דחופה דקודם קידושין לא קנה כלום וכו'. (*א"ה עיין בדברי התוס' בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ז:) ד"ה רב אמר דמשמע כדברי הרב משאת בנימין יע"ש וכן מתבאר מדברי הרשב"א בחידושיו לשם. גם ראיתי לרבינו ירוחם נכ"ב ח"ב שכתב וז"ל חופה אין קונה אלא דוקא כשנתן קידושין תחלה וכו' ובנכ"ג ח"ז כתב חיבת חופה קונה פי' אחר קידושין יע"ש). ומלבד שנראה שלא ראה דברי הרמב"ן שכתבנו. גם הראיה שהביא מריש פ"ק דקידושין אינה ראיה כלל. דהתם לא מיעטו אלא דחופה לא חשיבא כקידושין ולאפוקי מרב הונא אבל לעולם דחופה דקודם קידושין ואח"כ קידש חופה קונה לכל דבר. ועיין בספר בית שמואל סימן ס"ג שהביא דברי הרב הללו ולא ערער בהם: אבל אם היתה נדה וכו'. בעיא בפרק אע"פ לענין כתובה ולא איפשיטא. והר"ן ז"ל תמה על דברי רבינו בפרק אע"פ יע"ש וכתב מרן הב"י סימן ס"א וז"ל וגם הרא"ש בפרק הנזכר דחה דברי הרמב"ם וכו'. ועיין בתשובת הרא"ש כלל ו' סימן ב' ודו"ק היטב בדבריו ועיין פרח מ"א ח"א סימן ק"ד (*א"ה ועיין בתשובת מהרש"ך ח"ג סימן כ"ז): וחכמים

הגהות מיימוניות

*) ולדעת הרא"ש ז"ל שם הויא חופה לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה תוספת כדאיתא במ"מ: [ב] דין מתי מברכין שהשמחה במעונו ושבע ברכות ופנים חדשות מבואר בפרק אהבה בהלכות ברכות בפ"ג ובפ"ה וע"ש ע"כ: [ג] וכשמברכין גם ברכת אירוסין בפעם הזאת כאשר נוהגין בכל אלו המקומות מברך על היין שתי פעמים שברכת אירוסין לחוד וברכת נישואין לחוד ויש נוהגים להפסיק ביניהם כך כתוב בתשובת רש"י. וברכת על הגפן מברך על שניהם כנ"ל וראוי היה לשני חתנים להספר בברכה אחת כמו שנפסק בסעודה בחדא ברכת שבע ברכות לולא מפני עין הרע. אביאסף ע"כ:

מגדל עוז

ומשתכנס לחופה נקראת נשואה. עד כארוסה. בכתובות פרק אע"פ (דף נ"ו): וצריך לברך ברכת חתנים עד והחתן מן המנין. פ"ק דכתובות (דף ח'): המארס את האשה עד שכר סופר. פרק אע"פ (דף נ"ו) ופרק גט פשוט ופ"ק דכתובות (דף ח'):

זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר. ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך: ז וצריך [א]לכתוב [ד] כתובה קודם כניסה [ס] לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב לה. אם היתה בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים דינרים * ואם בעולה אין כותבין לה פחות ממאה דינרים *. וזה הוא הנקרא עיקר כתובה. ואם רצה להוסיף לה אפילו ככר זהב מוסיף. ודין התוספת ודין העיקר אחד הוא לרוב הדברים. לפיכך כל מקום שנאמר בו כתובה סתם הוא העיקר והתוספת כאחד [ו]. וחכמים הם שתיקנו כתובה [ז] לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה: ח דינרים * [ב]אלו לא תקנו אותם מן הכסף המהור אלא ממטבע [ח] שהיה באותן הימים שהיה שבעה חלקים נחשת ואחד כסף עד שיהיה בסלע חצי זוז כסף. ונמצא מאתים דינרים * של בתולה חמשה ועשרים זוזין של כסף טהור ומאה דינרים של בעולה שנים עשר זוזים ומחצה. ומשקל כל זוז שש ותשעים שעורות כמו שביארנו בתחלת עירובין. והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום בין שיהיה מן הכסף הטהור בין שיהיה ממטבע אותן הימים: ט אין [ג]פוחתין לבתולה ממאתים ולבעולה ממאה. וכל הפוחת בעילתו בעילת זנות. אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה מאה או מאתים ה"ז מותר. וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה הרי זה מותר [ט] לבעול

עד

א טור סי' ס"ו סמג שם : ב טור שם ע"ש : ג טור אה"ע סי' הז סמג עשין מח : *[ס"א זוזים] [*ס"א זוזים] *[ס"א זוזים]

וחופה הראויה היא: ולא תינשא נדה וכו'. כך כתב ן' מיגאש ז"ל וכן דעת קצת הגאונים ז"ל ונראים דבריהם דהא חופה משום ביאה היא וכיון שאסור לבא עליה ואפילו להתייחד עמה כמו שנתבאר פכ"ב מהלכות איסורי ביאה אין ראוי שתכנס לחופה. וכבר כתב רבינו למעלה שאין כניסת הנדה לחופה עושה נישואין ומ"מ ואם עבר ונשא וכו' דבר נכון הוא וכ"כ ז"ל: ז וצריך לכתוב כתובה וכו'. כתיבת הכתובה פשוט הוא בכמה מקומות אבל מ"ש רבינו קודם כניסה לחופה הוא מפני שהוא סובר דבעינן לכתחלה חופה הראויה לביאה שלא יחסר דבר אפילו מדבריהם. והרמב"ן ז"ל הקשה על זה מדאמרינן בגמרא פ"ק דכתובות (דף ז') ר' אמי שרא למבעל לכתחלה בשבתא אמרו ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה אמר להו אתפסוה מטלטלין והא ודאי ברביעי נסבה ולא היתה לה כתובה עד שרצה לבעול שהתפיס' מטלטלין בשבת עכ"ל. ויש לדחות שכך היה מעשה שאירע כן ומ"מ מן הדין לכתחלה היה ראוי שתהיה לה כתובה קודם חופה וזהו שר' אמי לא שאל להם אם היה לה כתובה לפי שחשב בפשו כראוי לעשות זהו דעת רבינו: והחתן נותן שכר הסופר וכו'. משנה בבא בתרא פרק גט פשוט (דף קס"ז:) וכמה הוא כותב לה וכו'. משניות פ"ק דכתובות (דף י') ובהרבה מקומות: ואם רצה להוסיף וכו'. משנה בפרק אע"פ ואמרו בגמרא (נ"ד:) פשיטא ותירצו מהו דתימא קיצותא עבדו רבנן שלא לביים את מי שאין לו קמ"ל, וכתב הרמב"ן ז"ל שאם רצה לערב התוספת עם העיקר ביחד הרי הוא עושה ויכול לכתוב ויהבינא ליכי מוהר בתוליכי אלפא זוזי וכ"כ בתשובות הגאונים ז"ל: ודין התוספת וכו'. שם בגמרא מימרא והזכיר שם הרבה דברים בפרט יתבארו בדברי רבינו כל אחד במקומו: וחכמים הם שתיקנו וכו'. כך הוא פסק הלכה אף ע"פ שיש מי שסובר בגמרא פרק אע"פ (דף נ"ו) דכתובה דאורייתא. ומ"ש כדי שלא תהא קלה וכו' כך נזכר לשון זה פרק האשה שנפלו לה נכסים (שם פ"ב:) ובמקומות אחרים: ח דינרין אלו לא תקנו אותם וכו'. מימרא פ"ק דקידושין (דף י"א) ובמקומות אחרים כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. וכבר נתבאר שכתובה מדבריהם וידוע שהוא שמינית מכסף צורי וכבר כתבתי פ"א מהלכות עירובין של"ב שעורות הם משקל ארגנ"ם אחד כשנמצאו מאתים של בתולה ע"ה ארגנין שהם ד' אוקיות ושלש רבעי אוקיא חסר ארגינץ מ"מ עתה במקומותינו כותבין בכתובות והוסיף לה מדיליה מאתים דינרין של כסף צרוף שמונה זוזים לכל דינר ודינר והן מאתים של כסף צורי שהם שש מאות ארגינץ וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה:
ט אין פוחתין וכו'. מחלוקת פרק אע"פ (שם נ"ד:) ונפסקה הלכה כר' מאיר דאמר שאם פיחת בעילתו בעילת זנות: אחד הכותב וכו'. פשוט הוא שהקנין הרי הוא כאילו נכתב. ומבואר פרק אע"פ (שם נ"ה) שאם אמר לעדים כתבו וחתמו והבו לה אם קנו ממנו א"צ להמלך בו והוא אפי' במתנת קרקע וג"כ ידוע דסתם קנין לכתיבה עומד. ועוד יתבאר פי"ו שיש מקומות שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד: וכן אם נתן לה וכו'. זה מתבאר מההיא דרבי אמי שרא למבעל וכו' שהזכרתי למעלה

ט אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו וכו'. דברי רבינו מבוארים דבקנו מידו אע"פ שיש לו פנאי אם רצה שלא לכתוב עכשיו אלא שביק ליה למתב וליומא אחרא שרי דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד הוי כאילו נכתב וזהו שכתב אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים

משנה למלך

ז וחכמים הם שתקנו כתובה לאשה וכו'. (*א"ה עיין לקמן פ"א מהלכות נערה בתולה דין ג'): ח דינרים אלו לא תקנו אותם וכו'. עיין בתוס' השני סימן ל"ז כמה עולים מאתים זוז שהלכך כזה ועיין בתום' יאיר סימן א' ודו"ק. (*א"ה עיין בספר אמונת שמואל סימן י"א):
לו

לחם משנה

ולכך קצת קשה על הרב המגיד שכתב שיוצא דין זה ממה שאמרו בגמרא (דף ז:) שביהודה היו מברכין מפני שמתייחד משמע דכל זמן שאין מתייחד אין מברך אותה ברכה דאם מכאן הוציאו רבינו אם כן אפילו שלא נתייחד עמה בביתו סגי דומיא דיהודה שלא היה מתייחד עמה אלא בבית חמיו:
ט וכל הפוחת בעילתו בעילת זנות. דקדקו שם במשנה (דף נ"ד:) מדקאמר כל הפוחת דמשמע אע"פ שאם פוחת תנאו בטל מ"מ לא סמכא דעתה דאם לא כן הל"ל כל בתולה

הגהות מיימוניות

[ד] נהגו החזנים לכתוב כתובות וכותבים בחן מקום שילכו שם למחר לעשות חתונה ושיחתמו העדים שם ואמת כי בתחילת פ' אחד דיני ממונות (סנהדרין ל"ב) משמע שכשר מהא דאמרי' שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם בטקום פלוני השטר כשר ועדיו כשרים חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו הא למדת אע"פ שלא היו בעיר ביום הכתוב בשטר שהוא כשר. ומ"מ קשה בעיני ר"י לעשות לכתחילה מדאמר להו (ב"ב קע"ב) רב לספרי וכו' כי קיימיתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דמימסר לכו מילי בהיני מס"ה. ועיין בהלכות מלוה פרק כ"ג ע"כ : [ס] עיין בסי' י"ג ע"כ : [ו] וכ"כ בהג"ה וכן ר"י אלפס וכן רש"י וכן מסתבר לרבינו שמחה אבל התוס' פסקו בשם ר"ת דכתובת אשה מדאורייתא (כר"ם) וכרשב"ג דאמר הכי (כתובות דף י') כאשר אנו נוהגים לכתוב בכתובת בתולה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא וכן בס"ה. ופסק בה"ג דכתובת אשה תקנתא דרבנן היא וכן פר"ח כרבנן דלא כרשב"ג דאמר כתובה מן התורה וכן משמע בפ"ק (דף י') דאמר ר"נ אמר שמואל משום רשב"א חכמים תיקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וקי"ל כר"נ בדיני. ועוד שם תניא (דף נ"ו:) הואיל ותקנת חכמים היא אינה גובה אלא מן הזיבורית וכן פרק האשה רבה אמר טעמא מאי תקינו רבנן מאתים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ובפרק בתרא דמכילתין (דף ק"י) ת"ר המוציא שטר חוב על חבירו כתוב בו בבל גובה מעות בבל א"י גובה ממעות א"י וכו' משא"כ בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. וכ"פ ר"י אלפס וכ"פ רש"י בשמעתא דחוששין ללעז בפרק קמא דסנהדרין שכתב אהא ואמר דונו לי מיתת דיני ממונות וז"ל. ואמר דונו לי דיני ממונות להפסיד כתובה עפ"י עצמו דקי"ל חכמים תיקנו להן לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו להפסיד כתובה עכ"ל. וכן מסתבר לרבינו שמחה וכתב דאדרבה רשב"ג אמר כתובת אשה מדברי סופרים ואע"ג דכי פריך בפ"ק (דף י') דהכא מהא דתניא כסף ישקול וכו' עד מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה רשב"ג אומר אין מן התורה אלא מדברי סופרים ומתרץ איפוך דשמעינן לרשב"ג דאמר כתובת אשה מן התורה דתנן נשא אשה בקפוטקיא וכו' רשב"ג אומר נותן לה מטעות קפוטקיא וט"מ אית לן לאפוכי קמייתא דגרסינן בירושלמי אהא מתניתין דנשא אשה בקפוטקיא הדא אמרת שמטבע א"י יפה מכל הארצות הדא מסייעא למ"ד כתובת אשה מן התורה ולא כרשב"ג דאמר מדברי סופרים וכ"מ ששנה רשב"ג בטשנתנו הלכה כמותו ועוד דפרק בתרא בגמרא דהא מתניתין נשא אשה בקפוטקיא אמר רבה מקולי כתובות שנו כאן פי' הקילו בכתובות מפני שהיא מדברי סופרים וכן בפרק יש נוחלין דמייתי הא מתניתין דפיאה תכותב כל נכסיו לבנו וכותב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וא"ר יוסי בר חנינא מקולי כתובות שנו כאן וכן פרק יש בכור אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ומקשה עלה בגמרא וא"ר אבא מקולי כתובות שנו כאן. ועוד בפרק נערה תנן לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ולאלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד והשתא למה לי למיתני בתולה בלא תנאי ב"ד נמי גובה אי הוא דאורייתא מידי דהוה אה' סלעים של בן וחמשים סלעים של אונס ומפתה דגבי בלא כתובה כדפריש בריש פרק הנושא אחמשה סלעים של בן למה לו למכתב ע"כ מס"ע. ותימה דפסיק כמו ירושלמי לאפוכי קמייתא לגבי תלמוד שלנו דמפיך בתרייתא ואולי טעמא משום דגם בתלמוד שלנו נוכל לומר שמשמע כך מדסברי אמוראי בכמה דוכתי שכתובת אשה מדברי סופרים ודאי סבירא להו דרשב"ג ה"ק דאי רשב"ג מדאורייתא קאמר לא היו סוברים דלא כוותיה שהרי בכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. ובמקום אחר כתב רבינו שמחה וז"ל רוב שטרי כתובות כתוב בהו דחזו ליכי מדאורייתא ויש גאונים פוסקים דאפילו כתובת בתולה מדברי סופרים ורואה אני דבריהם כמ"ש וכו' עד וכיון דתליא מילתא באשלי רברבי מסתברא לכתוב בסתם טהר בתוליכי כסף זוזי מאתן ולא לכתוב לא מדאורייתא ולא מדברי סופרים עכ"ל. אמנם התוס' בשם ר"ת פסקו כמנהגנו שאנו כותבים בכתובות דחזו ליכי מדאורייתא דהיינו כרשב"ג בתלמוד שלנו דאפיך בתרייתא וקי"ל בעלמא כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ומה שהביא ר"ח ראיה מדאמר בפרק בתרא לאפוקי מרשב"ג אינה ראיה שלא יהא הלכה כמותו שהרבה מצינו כיוצא בזה דהא בפרק בתרא דגיטין איבעיא לן בעינן זמן או לא וכו' עד לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דהלכתא כרבי יוסי דהא איהו גופיה פסיק התם כוותיה דרבה בר אבוה משמיה דרב דאמר הלכה כר"י וכן נמי בפ"ק של ר"ה אמתניתין דאחד בתשרי ר"ה לנטיעות אמרינן לאפוקי כדרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ואפ"ה הלכה כרבי יהודה כדמשמע ספ"ק דע"ז בהא דאמרינן האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע וכו' עד ונשקול מכל מאה תרתי דהיינו כרבי יהודה דאמר שנת נ' עולה לכאן ולכאן. עוד האריכו התוס' הרבה וכ"כ בס"ת. והנה מורי רבינו ז"ל כתב בתשובה על כתובת בתולה שכתב בה דחזו ליכי מדרבנן שמזוייפת מתוכה ופסולה וכתב דגרע טפי מאילו לא נכתב לה שום כתובה ע"כ : [ז] עיין בסימן י"ד ע"כ : [ח] עיין בסימן י"ז ע"כ : [ט] ובכל זה כתב בס"ה וכן איתא בפ"ק ר' אמי שרא למיבעל לכתחילה בשבת אמרו ליה רבנן והא לא כתיבא כתובה אמר להו אתפסוה מטלטלין ופי' רבינו אליקים הלוי משום דבשבת לא היה יכול להקנות לה דמיחזי כמקח וממכר וכתב מכאן סמך ר"י הלוי היכא דאירכסא כתובת ואיכא עדי

קנין

מגדל עוז

וכמה הוא כותב לה עד והתוספת כאחד. ריש פרק אע"פ (דף נ"ו) ופ"ק דכתובות (דף י') : וחכמים הם שתיקנו כתובה עד ממטבע אותן הימים. בכתובות פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ') ופרק נערה שנתפתתה (דף מ"א) וסוף המס' : אין פוחתין לבתולה ממאתים עד ה"ז מותר. ריש פרק אע"פ (דף נ"ז) ופרק נערה שנתפתתה (דף נ"א) : וכן אם נתן לה מטלטלין עד שנאי לכתוב. פרק אע"פ

למעלה וכתב רבינו בדין תפיסת המטלטלין עד שיהא לו פנאי לכתוב שחכמים תיקנו שיהו כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה ולא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השולחן כמ״ש פי״ו:
י הכונס את האשה וכו׳. בפרק נערה שנתפתתה (דף נ״ה) וכר״מ: אבל המוכרת כתובתה וכו׳. זה פשוט ג״כ ומבואר בב״ק פרק החובל (דף פ״ט) בסוגיא על המשנה של העבד והאשה פגיעתן רעה:
יא המארס את האשה וכו׳. זה פשוט במשנה פרק אע״פ (כתובות דף נ״ד) ששנינו שם אע״פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין

עד שיהיה לו פנאי לכתוב: י הכונס [א]את האשה ולא כתב לה כתובה. או שכתב ואבד שטר הכתובה. או שמחלה כתובתה לבעלה. או שמכרה לו כתובתה. חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה. לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו [י] אפילו שעה אחת בלא כתובה. אבל המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת. שלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ואם הוציא זה משלם כתובתה ללוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה: יא המארס [ב]את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה עושה נישואין. ואם מת או גרשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה. * אבל אם ארס אשה ולא כתב [כ] לה כתובה ומת או גרשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תיקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב. והמארס את בתו וכתב לה כתובה ומת או גרשה כשהיתה נערה כתובתה לאביה כמו שביארנו [למעלה בפ״ג]: יב וכן [ג]תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים. אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח. בין שהיה בחור בין שהיה אלמון. ואם היתה בעולה אין פחות מג׳ ימים. שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה ג׳ ימים בין בחור בין אלמון: יג יש [ד]לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת. אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה. עם בתולה ז׳. עם בעולה ג׳. ואין מערבין שמחה בשמחה:
מותר

בין מן הניסואין גובה את הכל ראב״ע אומר מן הניסואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע״מ לכונסה ומסקנא בגמרא (דף נ״ו) והלכה למעשה כר׳ אלעזר בן עזריה. וכתב רבינו מבני חורין למעט את המשועבדין וכ״כ רב שרירא גאון ז״ל והם נסמכין בזה על מה שאמרו פרק נערה שנתפתתה (דף מ״ג:) מיגבא מאימת גביא וכו׳ ואסיקו בגמרא דאפילו מנה ומאתים מן הניסואין וכ״כ הרב בעל העיטור ז״ל. ויש חולקין בזה ומפרשים ההיא דפרק נערה דוקא שכנסה וחזר וכתב לה שמחלה שיעבודה מזמן ראשון עד זמן שני: אבל אם ארס וכו׳. זה דעת כל הגאונים ז״ל ועיקר ראייתם מדאיבעיא להו פרק הכותב (דף פ״ט) ופ״ק דבבא מציעא (דף י״ז) אי אית לה כתובה לארוסה או לא ולא איפשיטא הילכך אין לה כלום. ורבותינו הצרפתים ז״ל חלוקים בזה ואף האחרונים ג״כ נחלקו בדין זה ודעת הרמב״ן ז״ל כדעת הגאונים ז״ל ודעת הרשב״א ז״ל כדעת חכמי הצרפתים ז״ל: והמארס את בתו וכו׳. כבר נתבאר זה פ״ג:
יב וכן תיקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח וכו׳. פ״ק דכתובות (דף ז׳): ואינו עוסק במלאכה. מפורש בתוספתא ובפרקי ר״א. ומ״ש רבינו בין שהיה אלמון כך כתבו ז״ל בודאי כל שהיא בתולה זמן שמחתה ז׳ ודבר ברור הוא: ואם היתה בעולה אין פחות מג׳ ימים וכו׳. שם: ומ״ש שאפילו בחור אינו חייב לשמוח עמה אלא ג׳ ואע״פ שמברכין שם ברכת חתנים כל ז׳ כנזכר פ״ב מהלכות ברכות כן הוא בגמרא איב״א בבחור ז׳ לברכה ג׳ לשמחה ואע״ג דאמרינן התם איבעית אימא באלמון יום אחד וכו׳ לא פליגי לישני אהדדי וכ״כ מקצת הגאונים ז״ל וזה דעת הרמב״ן ז״ל. ויש מי שכתב דהנהו לישני פליגן אהדדי ונקיטינן * כלישנא בתרא וכל זמן שהוא בחור חייב לשמוח אפילו עם האלמנה ז׳ שהילך יברכו לו ברכת חתנים כל ז׳ ימים וד׳ ימים האחרונים הוא משכים למלאכתו ומבילתו על כתפו וזה נראה דעת הרב רשב״א ז״ל: יג יש לו לאדם ליסא נשים רבות כאחת ביום אחד וכו׳. דבר ברור הוא ויש לו סמך בפ״ק דמ״ק (דף ח׳): ומה שכתב אבל לשמחה וכו׳ שם אמרו אין מערבין שמחה בשמחה כמו שיתבאר בסמוך מיעקב אבינו:

עדים וקנו מידו ה״ז מותרת משמע בהדיא דשם קנין אע״פ שלא נכתב דינו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי ולא כתב עד שיהא לו פנאי לכתוב אלא בנתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ומשמע דפריפית. וזה שלא כנראה מדברי הטור שכתב בשם רבינו על העידו עליו עדים וקנו מידו מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה. ולא דק דעד שיהא לו פנאי לכתוב לא קאי אלא למתפיס מטלטלין אבל קנו מידו מותר אע״פ שיש לו פנאי וכמו שכתבתי ודבר פשוט הוא בעיני בדקדוק הבנת לשון רבינו ותמהני על מהרי״ק שנמשך אחר הבנת הטור בדברי רבינו ולא דקדק בדבר:
יא המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה וכו׳. הרא״ם כתב על דברי רבינו נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא ע״מ לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה ע״פ ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו גופיה כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה ואין דבריו נראין דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע״מ לכונסה מ״מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים ואע״ג דאמרינן בפירקין דלעיל והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנישואין מיירי דחזר וכתב לה בשעת נישואין דאמרינן אמולי אמליה לשיעבוד קמא ונתרציה לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר בין תוספת ועוד משמע דגובה מן האירוסין ממשעבדי נמי כמו מן הנישואין עכ״ל. והר״ן כתב הלכה כר״א ב״ע דאזיל

מותר

א שם: ב טור שם סי׳ נה סמג שם: ג טור שם סי׳ סד סמג עשין מח: ד טור שם סי׳ סב:

*) [לפי גירסת ספרינו א״א לסולמו דלישנא בתרא בחור ג׳ לשמחה אלא ודאי שה״ה מלא הגירסא הפוכה כנ״ל ודו״ק]:

משנה למלך

י או שמחלה כתובתה וכו׳ חוזר וכותב לה עיקר כתובה וכו׳. (*א״ה עיין בהר״ן פרק נערה (דף תפ״ב) גבי המוחלת כתובתה דשאלו להרי״ף איך יכולה למחול והרי אמרו אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה וכו׳ ונאמרו בזה שני תירוצים יע״ש. ומדבריהם יש ללמוד דאפילו במקום שאינו יכול לגרסם בע״כ אסור לשהות בלא כתובה דאל״כ משכחת לה מוחלת היכא דנשבע אלא ודאי דלא פלוג רבנן דחיישינן שמא יעבור על שבועתו. וצ״ע מ״ש מור״ם סימן ס״ה ס״ג דמדינא מותר במקום שנוהג חרם ר״ג. ועיין מוגל מאם סימן כ״א. ועל תירוץ הר״ן שם ק״ל מהירושלמי דהביא הר״ן פ״ב דמגילה

הגהות מיימוניות

קנין דמותרת בלא כתובה ולא מצי למימר פרעתיה כל זמן שיושבת תחתיו דלא נתנה כתובה לגבות מחיים וחזקה אין אדם פורע תוך זמנו וכ״ש אם יש עדים שנשרפה כתובתה הואיל וגובה בתנאי ב״ד בלא כתובה מותר להשהותה וקי״ל נמי הטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום דהוי במקום שאין כותבין דמותר להשהותה וכו׳ עד ואם יכתבו עדים בפנינו נשרפה כתובתהתו לא צריך מידי וכשיקיימו חתימתן תגבה כתובתה בתנאי ב״ד והיכא דליכא עדים מה נעשה סכתובתה לא יכתבו אחרת בלא רשות הבעל דשמא הראשונה עודה קיימת בידה ותגבה בה בהאי בי דינא ובההיא דאכתיבא לה השתא בבי דינא אחריתי כדתניא בפרק גט פשוט גבי מי שבא ואמר עבד שטר חובי ואפילו ברשות הבעל לא יכתבו אלא בלא אחריות דלאו כל כמיניה דב״ח למימרף ללקוחות ע״כ מס״ע. ובאביאסף כתב וז״ל ואם נכתבה הכתובה בטעות ואין שהות לכותבה מפני השבת יתפיסו מטלטלי כעובדא דרבי אמי ואחר שבת יכתבו לה כתיבה כדתנן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן ולא התירו להתפיסה אלא מפני הדחק לזמן מועט. גרסינן בפ״ב דגיטין כתובה כמעשה ב״ד דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה וה״ה אם הקדים הכתובה והזמן ביום ונעשה הקנין והחתימה בלילה דאין הפסד בהקדמה זו שהרי כתובה גובה בתנאי ב״ד כדתנן לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים וכו׳ ואין חילוק בין תוספות לכתובה בזמן הזה דבכולן כותבין נ׳ ליטרא שלא לבייש את מי שאין לו אבי״ה וכן קבל מאביו ר׳ יואל הלוי ועיין בהלכות הלואה פרק כ״ג סוף התשובה בספר משפטים בסימן פ״ב וליכא למימר מג״מ לכתוב לה כתובה כמ״ש ר״י בהא לאו מילתא היא דא״כ תקשה לך למה כותבין כתובות בשום מקום מעיקרא אלא י״ל כמו שתירצו בתוס׳ שמא ילך למקום שאין מכירין אותו ואומר לא נשאתיך מעולם א״נ יאמר פרעתיך הכל ויהא נאמן במיגו דלא נשאתיך מעולם להכי כותבין כתובה הילכך בעי למיכתב לה כתובה אחריתי במקום שכותבין כתובה דאי לא הדר כתב לה כל בעילות שבא עליה הוו בעילות זנות דלא סמכא דעתה בע״א ואמרינן בפרק אע״פ (דף נ״ו) כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילתו בעילת זנות ואע״ג דתנאו בטל ואית לה דבכל מידי דאית לה והיא סבורה שלא יהיה לה הרי זו בעילת זנות והלכתא כר״מ בהא כדפירש׳ בפרק אע״פ ושלום מאיר בר ברוך ז״ל ה״ה ע״כ:

[י] (דף נ״ו) אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכסא כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף א״ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר״מ אבל חכ״א משהא אדם את אשתו ב׳ וג׳ שנים בלא כתובה א״ל אביי והאמר ר״נ הלכה כר״מ בגזירותיו א״ל אי הכי זיל כתוב לה ע״כ: *) [טור א״ה סימן ג״ה לא פסק כך ע״ש סמ״ג עשין מ״ח כלשון העמוד:

[כ] כרבי אלעזר בן עזריה דאמר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים וכו׳ הכי פסיק בגמרא הלכה למעשה כר״א בן עזריה ודלא כחכמים דאמרו אפילו מן האירוסין גובה את הכל והנה פסק דאיירי הא מתניתין כשכתב לה כתובה וכן פירש בה״ג דהיכא דלא כתב לה כתובה אין לארוסה כלום כדמשמע בס״פ הכותב אמנם התוס׳ פסקו דיש לה כתובה מן האירוסין אפילו אם לא כתב לה כתובה וע״ש בס״פ הכותב וכ״נ לרבינו שמחת עכ״ל ע״כ:

מגדל עוז

הכונס את האשה עד שעה אחת בלא כתובה. פרק נערה שנתפתתה (דף נ״ה) ופרק החובל: אבל המוכרת כתובתה עד אם לא מכרה. פרק החובל (דף פ״ח פ״ט): המארס את האשה וכתב לה כתובה עד הואיל ולא כנסה. סוף פרק הכותב (דף פ״ט) ופרק אע״פ (דף נ״ד): אבל אם אירס ולא כתב עד או שיכתוב. פרק אע״פ: והמארס את בתו עד כמו שביארנו. פרק נערה שנתפתתה (דף מ״ב): וכן תקנו חכמים עד בין אלמון. ריש כתובות (דף ז׳): יש לו לאדם לישא נשים רבות עד בשמחה. הסכמת כל הגדולים פ״ק דכתובות מכח ההיא דפרק ערבי פסחים (דף ק״ב) דאין עושין מצות חבילות חבילות:

יד מותר * לארס בכל יום חול אפילו [ז] בט' באב בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא [ח] בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה. ואצ"ל שאסור לישא [ט] אשה בשבת. ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת. ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין ג' ימים קודם הנישואין: טו מקום אשאין ב"ד יושבין בו אלא בב' ובה' בלבד בתולה נישאת ביום ד' שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד. ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בה' כדי שיהיה שמח עמה ה' וע"ש ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון: טז המארס באת בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין. בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדיל ותעשה נערה ואם רצה לכונסה כונס. ואין ראוי לעשות כן: יז אירסה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנין לה י"ב חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תינשא. גתבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב חדש מיום הבגר. וכן אם קידשה ביום הבגר נותנין לה י"ב חדש מיום הקידושין שהוא יום הבגר. קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ולאח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא ל' יום מיום התביעה. דוכן המארס את הבעולה נותנין לה ל' יום מיום התביעה: יח כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה ואח"כ תינשא כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו כמו שנותנין לה אם י"ב חדש ואם ל' יום: יט הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אף ע"פ שלא כנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בע"ש אינו מעלה לה מזונות באותו היום מפני שאינו יכול לכנוס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות שהרי אינה ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתבריא. וכן הוא אינו יכול לישא אשה עד שיבריא:

פרק אחד עשר

א הנושא הבתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה. אם מן האירוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה כתובתה מאתים. ואם מן הנישואין כתובתה מאה. שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה משוחררת או גיורת או שבויה אם נשתחררה השפחה ונתגיירה הכותית ונפדית השבויה והן פחותות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים. ואם היו בנות ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מאה: ב ומפני מה תיקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואף ע"פ שהן בתולות הואיל וחזקת הנשואה שתבעל וחזקת השפחה והכותית והשבויה שתבעל תיקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר: ג מוכת עץ כתובתה מאה אפילו נשאת על מנת שהיא בתולה

א טור שם סמג שם: ב טור שם סי' נו ע"ש סמג שם: ג שם: ד טור שם סי' נו סמג עשין מח: ה טור אה"ע סי' סז סמג שם:

מגיד משנה

יד מותר לארס בכל יום חול. פי' למעט שבת וי"ט וכבר נתבאר פ' כ"ג מהלכות שבת: ומ"ש אפילו בט' באב. מפורש הוא בירושלמי בפ"ק דכתובות שמואל אמר אפילו בט"ב יארס שלא יקדמנו אחר: אבל אין נושאין וכו'. שם (כתובות דף ה') בגמרא גזירה שמא ישחוט בן עוף. ועכשיו במקומותינו נהגו ליסא אשה בשני ולא ידעתי על מה סמכו בזה ובודאי טענת חכמים מתקיימת בכן שהן באין לידי חלול שבת אם משבות ע"י עצמן אם ממלאכה ע"י עכו"ם. ויש מי שדוחה מהלכה מה שנזכר בגמרא בגזירה זו והביא סתר לזה ואינו עיקר. והרמב"ן ז"ל אחר שהאריך כתב בסוף דבריו ומה שנהגו בשני מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכ"כ הרב ן' מיגש עכ"ל: ואין צ"ל וכו' בשבת. פשוט הוא ואפילו קידושין אסורין כמו שנזכר למעלה ובנישואין הרי הוא קונה אותה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה וכן מבואר בירושלמי פ"ק. עוד אומר שם הלין דנסיבין ארמלן צריכין למכנס מבעוד יום שלא יהו כקונה קנין בשבת ע"כ. ואולו של מועד משנה פ"ק דמ"ק (דף ח':) וכבר נתבאר פרק שביעי מהלכות שביתת יום טוב: אין מערבין שמחה בשמחה וכו'. שם בסוגיא: ושאר הימים וכו'. פ"ק דכתובות מבואר בגמרא (דף ג') שאם יש בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בהם והוא דטריח ליה בסעודה כמ"ש רבינו ותקנת חכמים היא. וכתב הרב אבן מיגש ז"ל אם אמר חתן לא טרחנא אלא כניסנא בלא סעודה וקריבי כלה בעו דליעביד חתן סעודה כייפינן ליה עד דיעביד סעודה כפום מנהגם דחזי לדידיה ולדידה דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת והעיד משמו של רבינו אלפס שמעשים באו לפניו בכל יום וכך היה דן. ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל ואף הרמב"ן ז"ל כתב שהדין דין אמת: טו מקום שאין ב"ד וכו'. משנה ריש פרק בתולה נשאת וכו' שפעמים בשבת בתי דינין יושבין וכו'. ויש מי שכתב שאם אין שם ב"ד קבוע אפילו בחמישי ובשני הרי הוא נושא בכל יום וחזר הדבר כאילו ב"ד קבועים בכל יום שהרי כל הימים שוים: ומנהג חכמים שנושא את וכו'. שם משנה והטעם בברייתא בגמרא:

טז המארס את בתו קטנה וכו'. בפרק אף ע"פ (דף נ"ז:) תנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב וכתב רבינו עד שתגדיל וכן מפורש בירושלמי: ואין ראוי לעשות וכו'. שם אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה וכבר כתב רבי' פ"ג * שאפילו קידושין שאין ראוי שיקדש אדם את בתו כשהיא קטנה:

יז ארסה ושהה וכו'. משנה וגמרא שם: תבעה אחר שבגרה נותנין לה י"ב וכו'. שם בגמרא בגרה הרי היא כתבועה כיצד בגרה יום אחד [או יותר] ונתקדשה (שאין נותנין לה אלא לתשלום) נותנין לה י"ב חדש. פירוש והוא הדין שאם בגרה חדש א' או יותר ונתקדשה [שנותנים לה] י"ב חדש מיום שבגר ומ"מ לעולם אין פוחתין לה מל' יום כמבואר בסמוך והכל מתבאר שם בגמרא כמו שהזכיר רבינו: קידשה אחר שבגרה אם עברו עליה שנים עשר חדש וכו'. שם מבואר בגמרא: וכן המארס את הבעולה נותנין לה וכו'. במשנה ולאלמנה שלשים יום. ורבינו כתב בעולה למעט אלמנה מן האירוסין שמשנתנו אינה אלא באלמנה מן הנישואין וכן מתבאר בירושלמי וכ"כ מן המפרשים ז"ל:

יח כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכו'. שם במשנה וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו. ונראה דאין משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן אלא בה ואם הוא בחור שנושא את הבעולה אין לו אלא ל' יום ואם הוא אלמון שנושא את הבתולה והיא נערה יש לו שנים עשר חדש. אבל מן הירושלמי נראה שזמנו הוא לפי מה שהוא לבחור שנים עשר חדש ולאלמון שלשים יום:

יט הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב וכו'. שם במשנה: ואם הגיע הזמן באחד בשבת וכו' מפורש בגמרא פ"ק (כתובות ב') באחד בשבת מפני שאינו זמן כניסה וערב שבת ג"כ מבואר הוא שאינו יכול לכונסה כמו שנתבאר למעלה וכל שאין העיכוב מחמתו אינו חייב במזונותיה וזה מתבאר שם. ודע שאם היא בתולה ואין שם בתי דינין יושבין אלא בשני וחמישי אינו חייב במזונותיה עד יום רביעי שאחר הגעת הזמן שהרי אינו זמן כניסה עד יום רביעי וכן נראה שם בגמרא: וכן אם חלה וכו'. מסקנא דשמעתין בפ"ק שכל זמן שהעיכוב מחמת האונס לא אכלה וזה מבואר:

פי"א א הנושא את הבתולה וכו'. משנה פ"ק (דף י':): וכן הנושא בתולה משוחררת וכו'. משניות שם: ג מוכת עץ כתובתה מנה וכו'. מחלוקת בגמרא (שם י"א:) ובשלא

*[וכן פרש"י שם]

כסף משנה

דאזיל בתר אומדנא הילך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומיהו משמע דאפילו מן המשועבדין גובה אותם אלא שהרמב"ם כתב בפ"י מה"א שאינה גובה מבני חורין עכ"ל: טז המארס את בתו קטנה וכו' ואם רצה לכנוס כונס ואין ראוי לעשות כן. נראה דמשמע לרבינו דהא דאמרינן (קידושין מ"א) אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה איסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכדתניא בין היא ובין אביה יכולים לעכב דמשמע דאי ניחא לה ולאביה שרי וכ"כ בפרק שלישי אע"פ שיש רשות לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו קטנה וכו':

הורו

מגדל עוז

מותר לארס בכל יום וכו'. פרק קמא דכתובות (דף ב') ומ"ק וסדר תעניות (דף ח'): אבל אין נושאין עד ויצא למלאכה יום ראשון. פרק קמא דכתובות: המארס את בתו קטנה עד ואם שלשים יום ל' יום. פרק אע"פ (דף נ"ז:): הגיע זמן שנתנו לאיש עד סוף הפרק. ריש מסכת כתובות (דף ב') ופרק אע"פ (דף נ"ז):

פי"א הנושא בתולה עד כתובתה מאה. פ"ק דכתובות (דף י'):

הגהות מיימוניות

*) [טור סימן ס"ב וכן משמע בפרק החולץ (דף מ"ג)]: [ז] וכן איתא במגילת סתרי' הביא ראיה מירושלמי ע"כ: [ח] אבל ראבי"ה כתב מה שכונסין בזמן הזה בששי מפני תקנת עניים וסמכו אהא דרב שמואל בר יצחק (כתובות דף ג') לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בב' ובה' אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום וכו' והוא דטריח ליה ובפרק נערה גרסי' אי נמי דמסר לה בע"ש וי"ט ואע"ג דאין דנין בשבת וי"ט כדמשמע בפרק משילין אפ"ה יתפרסם הדבר בשבת עד זמן יום הדין ובמ"ק תנן אין נושאין נשים במועד ובגמרא אמרי דמותר לישא בערב הרגל אע"פ שלמחר אין דנין וטעמא כדפרישית ונראה דמיירי בתר תקנת עזרא שב"ד קבועין בכל יום ואף על גב דאמרינן גבי אלמנה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים יום ה' וע"ש ושבת ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא טפי ניחא להו ע"כ אכן בירושלמי פ"ק דתעניות גרסינן אסור לארס אשה בע"ש הדא דתימר שלא לעשות סעודות אירוסין הא לארס יארס ומסיק דאפילו בתשעה באב שלא יקדמנו אחר וה"נ איתא בירושלמי בפ"ק דכתובות וכ"כ התוס' אהא דפסיק תלמודא בפ"ק דכתובות והילכתא מותר לבעול לכתחילה בשבת דאתא סמכינן ועבדינן סעודה בין בחול בין בשבת ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ע"כ: [ט] אך ר"ת כתב בתשובה כי מדוחק גדול התירו לקדש בשבת ומ"מ לא היה מורה הלכה למעשה ועיין בתוס' בפרק משילין פירות ע"כ:

בתולה שלימה ונמצאת מוכת עץ כתובתה [א] מאה. קטנה מבת ג' שנים ולמטה שנבעלה אפילו בא עליה אדם גדול כתובתה [ב] מאתים סופה שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא עליה קטן מבן ט' שנים ולמטה כתובתה מאתים כאילו [א] לא נבעלה כלל שביאת בן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה פחות מזה אין ביאתו ביאה: ד בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית כתובתן מאתים. אבל החרשת והשוטה לא תיקנו להן כתובה. השוטה לא תיקנו לה נישואין כלל. והחרשת אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם לא תיקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה. וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה. ואם כנס החרשת ונתפקחה יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתובתה מאה: ה [ב] נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה כתובתן קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו: ו חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות אעפ"י שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם כלום. רצו לקיימן אחר שהבריאו יש להן כתובה וכתובתן מאה. ואם בית דין הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתובתה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין. אבל השוטה אין בית דין משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת חכמים עומדת בו לא תיקנו לו נישואין. וכן הקטן לא תיקנו לו חכמים נישואין הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורין. ומפני מה תיקנו נישואין לקטנה ואע"פ שהיא באה לידי נישואין גמורין. כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודעים שהביא סימנין: ז קטן אפילו בן ט' [ג] שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה. ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר [ג] כתובה. וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה מנה שע"מ כן קיימה: ח כל בתולה שכתובתה [ד] מאתים יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מאה או שלא תיקנו לה חכמים

א עיין בטור שם : ב שם : ג שם : ד טור אה"ע סי' סח סמג עשין מח :

מגיד משנה

ונמלא הכיר בה. ופסקו בהלכות כרבה דאמר אפילו לא הכיר בה ונשאת ע"מ שהיא בתולה יש לה מנה: קטנה מבת ג' שנים ויום אחד וכו'. משנה שם: וכן גדולה שבא עליה קטן וכו'. משנה שם ונחלקו בפירושה רב ושמואל ופסק רבינו כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני:

ד בתולה שהיא בוגרת או סומא וכו'. בוגרת מבואר שם. וסומא מתבאר פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ו) בברייתא. ואילונית ר"ל כשהכיר בה דאם לא הכיר בה הרי הוא מקח טעות כמו שיתבאר פרק כ"ד ודין האילונית מפורש בהרבה מקומות ומהם פרק אלמנה ניזונת (דף ק':): אבל החרשת והשוטה וכו'. זה מבואר בגמרא ביבמות פרק חרש (דף קי"ג) ושם נתבארו פרטי בבא זו: וכשם שאין לה כתובה וכו'. זה פשוט שכיון שאין לה נישואין מן התורה והחכמים תיקנו לה נישואין שלא בכתובה אף תנאי כתובה אין לה: ואם כנס החרשת וכו'. פירוש דברי רבינו הם ברולה לקיימה אחר שנתפקחה ויש לה כתובה מנה ולמד זה ממה שאמרו שם חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין להן עליהן כלום רלו לקיימן יש להם כתובה מנה. וכתב רבינו שהוא הדין לפקח שנשא חרשת ונתפקחה שיש לה כתובה מנה ודבר ברור הוא שאיך תהיה היא בת דעת ותשב עם בעלה פקח בלא כתובה. ולא הזכיר רבינו דין פקח שנשא שוטה ונשתפת לפי שהשוטה אין לה נישואין כלל. ופשוט הוא שאם רולה לקיימה אחר שנשתפת שצריך לקדשה ולכתוב לה כתובה: ה נשא חרשת או שוטה וכו'. ברייתא שם קרוב ללשון רבינו:

ו חרש או שוטה וכו'. ברייתא כתבתיה בסמוך: ואם ב"ד הם שהשיאו וכו'. כן נזכר בהלכות ממה שאמרו שם ההוא חרש דהוה בשיבבותיה דרב מלכיו אנסביה איתתא וכתב לה ד' מאה זוזי בנכסיה אמר רבא מאן חכים [למעבד הכי] כרב מלכיו דגברא רבה הוא קסבר אילו רלה שפחה לשמשו מי לא זבנינן ליה כל שכן הכא דאיכא תרתי:

אבל השוטה וכו'. שם (קי"ב:) מבואר בסוגיא הדין. והטעם כמו שהזכיר רבינו שאין הנישואין מתקיימין בשוטת או שוטה שאין אדם דר עם נחש בכפיפה ולא הות קיימא בהו תקנתא דרבנן: וכן קטן וכו'. שם מבואר בגמרא הדין והטעם: ומפני מה תיקנו נישואין לקטנה ואע"פ וכו'. שם הדין והטעם:

ז קטן אפילו בן ט' וכו'. בכתובות פרק הכותב (דף נ') משנה קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה. וכתב הרשב"א ז"ל כלומר והוא שבעל לאחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי עכ"ל. ובגמרא אמר רב הונא לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ותניא כוותיה וזהו שכתב רבינו עיקר כתובה: וכן גר וכו'. שם במשנה וכתב רבינו מנה לפי שכבר נתבאר שהגיורת שנתגיירה יתירה על בת ג' שנים ויום אחד ונשאת אח"כ אין לה אלא מנה וכ"ש זו:

ח כל בתולה שכתובתה מאתים וכו'. משנה פ"ק (דף י') ופי' יש לה טענת בתולים ואין לה כלום. וכן מתבאר בדברי רבינו בביאור בסוף פרק זה וכן העלו בהלכות: וכל שכתובתה מנה. שם במשנה מבואר שבתולה מן הנישואין * אין לה טענת בתולים. וממה שאמרו בגמרא (דף י"ב) ניחוש שמא

*) [פי' שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה]:

לחם משנה

בתולה שאין לה מאתים וכו' וזהו למ"ד כתובה דאורייתא. ורבינו אע"ג דסבירא ליה כתובה דרבנן מ"מ נקט לשון זה דכל הפוחת דמשמע דאע"פ דהתנאי בטל משום דאזיל לטעמיה דפסק בפרק י"ב שאף על פי שהיא מדרבנן תנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה:

פ"א ד אבל החרשת והשוטה לא תיקנו לה כתובה. כך אמרו בפרק חרש (דף קי"ג) וקשה דבפרק אלו נערות (דף ל"ו) אמרינן ודקארי לה מאי קארי לה משום דאית ליה למירמא אחריתי עילויה החרשת והשוטה והבוגרת וכו' אין להם טענת בתולים ותירץ הא ר"ג והא ר' יהושע משמע מאותה סוגיא דלכ"ע יש לה כתובה להרשת ולשוטה דטענת בתולים לא הוי אלא להפסידה כתובתה דומיא דפלוגתא דר"ג ור' יהושע דמדמה ליה בגמרא דלא איירי אלא לענין ממונא. ואם נאמר דאיירי בדכתב לה כתובה אינו נראה ודאי דכיון דכתב לה הכי הוי מתנה ולית ליה טענת בתולים כיון דלא תקינו לה רבנן כתובה דכ"כ רבינו למטה דכל מאי דלא תקינו כתובה אין לה טענת בתולים וצריך עיון:

ז קטן אפילו בן תשע שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה מאתים. בסוף פרק הכותב (דף נ') משנה קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ע"כ ומפרש רבינו גבי גר שכתובתה מנה וגבי קטן נראה שסובר שכתובתה מאתים כמדעיקרא. וקשה אי בתר מעיקרא אזלינן אפילו גבי גר נמי ואי בתר השתא אזלינן אפילו גבי קטן נמי הא אחר שהגדיל בעולה היא. וי"ל דלעולם בתר מעיקרא אזלינן וגבי גר שאני דאפילו אזלינן בתר מעיקרא לאו בתולה היא דהתם קודם שנתגיירה חשובה זונה ולכך כתובתה מנה. וא"ת לרבינו מאי אשמעינן גבי גר מתניתין דקאמר שע"מ כן קיימה פשיטא דיש לה כתובה דאפי' לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וכדהקשו שם בתוס' והם תירצו לזאת הקושיא דקמ"ל מתניתין גבי גר וקטן דכתובתה מאתים כדמעיקרא. ולרבינו דס"ל גבי גר דכתובתה מנה קשה מאי אשמעינן גבי גר והיכי קאמר שע"מ כן קיימה והרי אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה. וי"ל דאשמעינן דאע"ג דלא כתב לה עתה כתובה ולא עשו נישואין מחדש גובה מנה ולא אמרינן כיון דעתה לא עבו נישואין אין לה כתובה דהכתובה הראשונה אינה כלום קמ"ל דיש לה מנה ועל סמך הראשונה קיימה:

ח וכל שכתובתה מאה או שלא תיקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים וכו'. כתב ה"ה שם במשנה מבואר וכו' ומ"ש בגמרא ניחוש וכו' שמא אם יבאו לב"ד וכו'. נראה לכאורה לומר דהוקשה לו הסוגיא דניחוש שמא תחתיו זנתה וא"כ אמאי כתב רבינו סתם דכתובתה מאתים דהא בגמרא בפרק בתולה נשאת אמרו שם ואיכא דמתני לה אמתניתין בתולה אלמנה וכו' ומכח הך קושיא הולרכו להעמידה שקדש ובעל לאלתר. ולזה נראה שתירץ דהכי קאמר שמא אם יבאו לבית דין וכו' והיינו כפירש"י ז"ל כלומר דאמאי אמרו שאין לו טענת בתולים ואין אתה מלריכה לבא לב"ד היה לנו להלריכה לבא לב"ד שיערער שמא מתוך כך יבאו עדים ויתברר הדבר ואם כוונתו זאת קשה טובא דלא תירץ מה שהקשה דעדיין קשה אמאי כתב רבינו סתם אין לו טענת בתולים היה לנו להלריכה לבא לערער בבית דין והקושיא שהקשו על מתניתין יש להקשות על דברי רבינו שהם דברי המשנה דהא בגמרא לא מלו לתרולי הך קושיא אלא בשקידש ובעל לאלתר וכו'. וקשה

משנה למלך

דמגילה אמתניתין דהיס כותבה דאמרינן סדא אמרה מותר בעשיית מלאכה יע"ש ויש ליישב:

פ"א ז קטן אפי' בן תשע שנים וכו'. בפרק הכותב ולא ביאר רבינו ז"ל בקטן שנשא אשה והגדיל אם כתובתה מאתים אם נשאה בתולה. אבל ממ"ש וכן גר שנתגייר כתובתה מנה משמע דגם בקטן הוי דינא הכי דכתובתה מנה. ומסברייתא לא משמע הכי דקתני לא קידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. גם במתניתין הנן קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת דמשמע דבכתב לה כתובה בקטנותו מיירי. ורבינו ז"ל לא פירש בזה כלום ומשמע דבלא כתב לה כלום איירי ויש לה בגדלותו מתקנת חכמים ודוחק לומר דרבינו שביק דינא דמתניתין ונקט דין אחר שלא פירשו במשנתנו.

והתוספות ז"ל כתבו דכתובתה קיימת אפילו במאתים שכתב לה אע"פ שעכשיו כשגדל היא בעולה אמרינן דעל דעת כן קיימה שתגבה מה שכתב בקטנותו וכן גבי גר יע"ש:

ח וכל שכתובתה מנה וכו'. בפרק אלו נערות (דף ל"ו) גרסינן החרשת והשוטה והאילונית יש להן קנס ויש להם טענת בתולים ורמינהי החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להם טענת בתולים א"ר ששת לא קשיא הא ר"ג הא ר"י אימור דשמעת ליה לר"ג היכא דקא טענה איהי היכא דלא טענה איהי מי שמעת ליה אין כיון דאמר ר"ג מסימנא כגון זו פתח פיך לאלם הוא ע"כ. (*א"ס ובטעמא דאילונית דאין לה קנס פירש"י לפי שאין קנס אלא לנערה וכו' ועיין מה שהקשה הרב שמחבר בפ"ד

הגהות מיימוניות

[א] כרבנן לגבי ר"מ דאמר מאתים וכדמוקי לה רבה לפלוגתייהו התם ע"כ: [ב] כר"מ וכ"פ ראב"ן ונכדו רבי אבי"ה כתב דלא נראה ופסק כרבנן דאמרי כתובתה מנה וכ"כ בשם ר"י אלפס ע"כ: [ג] כרב הונא ודלא כרב יהודה דאמר אפי' תוס' יש לה דהא איתותב כדאיתא התם (כתובות דף צ') רב יהודה מתניתין אטעיתיה ע"כ:

מגדל עוז

קטנה מבת שלש שנים עד אין ביאתו ביאה. במסכת נדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד מ"ה): בתולה שהיא בוגרת עד הכמים כתובה. פרק אלו נערות (דף ל"ו) במס' כתובות ופרק חרש ביבמות (דף קי"ג): והשוטה לא הקנו להן עד ויודע שהביא סימנין. ביבמות פרק חרש: קטן אפילו בן ט' שנים עד קיימה. פרק הכותב (דף נ'): כל בתולה שכתובתה עד טענת בתולים. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ו):

בפ"ד מהלכות עבדים ע"ד רש"י כלא) והנה הרב המאור פי' בזה פירוש מחודש עד מאד דברייתא דקתני דיש להם קנס וטענת בתולים היא ר"ג דאית ליה חזקה דגופא ואמרינן העמד הגוף על חזקתו בחזקת בתולה ויש לה טענת בתולים וקנס . ומאי דאמרינן כגון זו פתח פיך לאלם הוא קאי לקנס דאע"ג דהיא לא אמרה שהיא בתולה אנן טענינן בשבילה שהיא בתולה להעמיד הגוף על חזקתו . אבל גבי טענת בתולים לא טענינן דילמא מוכת עץ היא או משנתארסה נאנסה דמילי דלא שכיחי נינהו ולא טענינן להו . ולרבי יהושע דלית ליה חזקה דגופא חזקתה בעולה ואין לה לא טענת בתולים ולא קנס כלומר דלר"ג כיון דחזקת בתולה היא אדעתא דבתולה נסיב ויש לה טענת בתולים ולרבי יהושע אדעתא דבעולה נסיב ואין לה טענת בתולים . ודווקא באלו שאין להם פה לדבר קאמר רבי יהושע דאדעתא דבעולה נסיב אבל בשאר נשים מדלא קא אמרי שאינם בתולות אדעתא דבתולה נסיב ולא מהימני בשום טענה דליה ליה חזקה דגופא . (*א"ה עיין לקמן ד"ה אשר ע"כ נ"ל וכו' וד"ה ודע דאף הרז"ה וכו'). ולר"ג הוי הדין בהפך דגבי חרשת ושוטה כיון דאית לה חזקה דגופא אדעתא דבתולה נסיב ויש להם טענת בתולים ולא טענינן בשבילן שום טענה משום דהוו מילי דלא שכיחי אבל אי טענה איהי מהימנא משום דאית לה חזקה דגופא . נמצינו למדין דלדידן דקי"ל כר"ג בחרשת והשוטה יש להם טענת בתולים ויש להם קנס . ורבינו ז"ל כתב דכל שלא תיקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים וכן פסקו כל הפוסקים . (*א"ה עיין מה שכתב הרב המחבר לקמן בפירקין ד"ה בסברא הג') ולא מצאתי חבר להרז"ה בזה :

והרמב"ן בספר המלחמות הקשה עליו דהא לרבי יהושע גופיה אית לה חזקה דגופא כדאמרי' בפרק המדיר כי לא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא ה"מ היכא דאיכא חזקה דממונא היכא דליכא חזקה דממונא אזיל רבי יהושע בתר חזקה דגופא וכ"ש הכא בטענת בתולים דאיכא תרתי חזקה דממונא וחזקה דגופא ע"כ. ויש לתרץ בעד הרז"ה ולומר דלעולם היכא דאנו מסופקים בשום דבר באיזה זמן נעשה אזלינן בתר חזקת הגוף אף לרבי יהושע כיון דליכא כנגדו חזקת ממון כמו גבי בהרת . אבל הכא אנן בדעת זה שכנס קיימינן דלא ידעינן אם אדעתא דבתולה כנס או אדעתא דבעולה ואמרי' דאליבא דר"ג דאלימא ליה חזקת הגוף אפילו נגד חזקת ממון אלמא חזקת הגוף חזקה אלימתא היא וזה אדעתא דבתולה כנס ואף שאילו לא היה לה פה לדבר מ"מ סמך זה אחזקה וכנס אדעתא דבתולה . אבל לר"י דלא אלימא ליה חזקת הגוף נגד חזקת ממון אלמא חזקת הגוף לא אלימא כולי האי ואמרינן שאלו כיון שלא היה להם פה לדבר מסתמא אדעתא דבעולה כנס וכמ"ש :

עוד הקשה עליו דמאי דאמרינן בגמרא אימור דשמעת ליה לר"ג היכא דטענה איהי וכו' לא אתיא שפיר לפירושו דע"כ לא קאמר ר"ג דבעי טענה אלא גבי נושא אשה ולא מצא לה בתולים שאלמלא טענתה אין מקחה כלום שהרי בעולה היא שאין לה בתולים ובשביל חזקת גופה נאמנת לטעון טענה אחרת להעמיד חזקתה אבל גבי קנס אי חזקה דגופא מועיל הרי בתולה היא ואינה צריכה טענה שהרי חזקתה במקומה עומדת וכי תימא דאין חזקתה עושה אותה בתולה א"כ טוענת דאיכא תרתי הרי וחזקה חרשת זו למה יש לה קנס וכי טענת ב"ד הרי היא שמחזיק אותה בחזקת בתולה בשבילה בשלמא להעמיד חזקה דגופא היכא דאזלא לה כגון היכא דנמצאת בעולה או חזקה דממונא כגון יורש ולוקח מהניא טענת ב"ד בכל מקום אבל בנדון זה שאין דינה כבתולה בלא טענת הרי לדבריך דצריך טענה אף שהחזקה במקומה עומדת טענת ב"ד מה מוסיף לה בחזקתה אלא עיקר הפירוש כדברי רש"י דהא דקתני אין להם טענת בתולים ר"ג היא דטענינן לה מוכת עץ היא וכ"כ ר"ח והגאונים ז"ל ובזה סמך רבינו שכתבה בהלכותיו בפ"ק. ונראה לי דאפילו קידש ובעל לאלתר שא"א תחתיו אירע לה כלום אפ"ה אין לה טענת בתולים דמהדי קי"ל חרשת ושוטה אין להם כתובה אלא בשרצה לכתוב לה וקי"ל נמי מוכת עץ בין הכיר בה ובין לא הכיר בה כתובתה מנה אלמא אין מקחה מקח טעות הלכך נשא חרשת אע"פ שכתב לה מאתים כסבור בתולה היא ולא מצא לה בתולים טוענין לה מוכת עץ היא וכיון שמדעת עצמו כתב מאתים אינה מפסדת כלום שאין זה מקח טעות ודאמרינן הא רבי יהושע אף רבי יהושע קאמר כלומר דברי הכל שה"ס לר"ג אית לה קנס וזו שמניה בתוספתא הבא על החרשת ועל השוטה ועל הבוגרת ועל מוכת עץ אין להם קנס אינו משנה שאלמלא כן לא שתקו בגמרא מלהקשות מקנס לקנס ע"כ דבריו : **ומה** שהוצרך לומר דאפילו קידש ובעל לאלתר דאין לו טענת בתולים ביאר הטעם בחידושיו משום דלישנא דברייתא דקתני אין להם טענת בתולים משמע בשום ענין ואי אמרת דבקידש ובעל לאלתר אית ליה טענת בתולים הא משכחת ליה טענת בתולים בחרשת ושוטה. ומ"ש ג"כ דאפילו כתב לה מאתים אית לה מאתים הוא מוכרח ג"כ מהאי דיוקא מדקתני אין להם טענת בתולים ואי אמרת דבקידש ובעל לאלתר כתובתה מנה הרי יש להם טענת בתולים שיכיה כתובתה מנה . ומ"ש דמאי דטענינן לה הוא טענת מוכת עץ ולא טענה דמשנתארסה נאנסה הוא משום דס"ל דברייתא מיירי אפילו בקידש ובעל לאלתר וכדכתיבנא ובענין זה לא שייך טענה דמשנתארסה נאנסה . וכ"ת כי היכי דבטענת מ"ע מקודם שנתארסה אף דבעלמא כתובתה מנה הכא כיון שכתב לה מאתים כתובתה מאתים ה"נ נימא דאף שהיא בעולה קודם שנתארסה כתובתה מאתים כיון דמדינא אית לה כתובה והוא רצה לכתוב לה מאתים . הא ליתא דע"כ ל"ק דכתובתה מאתים אלא משום דקי"ל דמ"ע בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מנה ואין כאן מקח טעות וכמ"ש בפירוש . אבל בבעולה דקי"ל כמ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום משום דהוי מקח טעות פשיטא דאף באלו שאין להם כתובה מן הדין וכתב להם מאתים ונמצאת בעולה שאין להם כתובה כלל שהרי מקחו מקח טעות וכל זה מבואר בדברי הרמב"ן שכתבנו . ומ"ש ודאמרינן הא רבי יהושע אף ר"י קאמר וכו' ביארו היטב בחידושיו וז"ל הא דקתני יש לה קנס לא שייכא בפלוגתא כלל דבדלא טעין עסקינן ואי נמי טעין לא מהימן להפסידה קנס משום דמשקר דאם לא כן מה הועילה תורה בתקנתה . ועוד בטלת תורת קנס שהרי אינה יודעת לטעון ואביה לא ידע בה אלא לעולם לא מהימן ע"כ . ודע שגירסת הרמב"ן הוא כגירסת התוספות שכתבו דברוב הספרים לא גרסינן אלא החרשת והשוטה וכו' יש להן קנס והו לא ולא גרסינן ויש להן טענת בתולים וגירסא זו היא מוכרחת מדבריו : **נמצינו** למדין מדברי הרמב"ן דהחרשת והשוטה לדידן דקי"ל כר"ג אין להם טענת בתולים ואפילו קידש ובעל לאלתר כתובתה מאתים . ומיהו אם נמצאת בעולה אין לה כלום לפי שהוא מקח טעות . ולענין קנס יש להם אליבא דכ"ע ומיהו אם היא מוכת עץ אין לה קנס וכדאיתא בתוספתא שהביא הרמב"ן וליכא למימר שגם על חלוקה זו דמ"ע כתב דאינה משנה משום דהרב הוצרך לומר דהא דקאמר הא רבי יהושע אף ר"י קאמר ובחידושיו הצריך לתת טעם לדבר . ואם איתא דמוכת עץ אית לה קנס פשיטא דאף לר"ג אית להו קנס דהא טענינן להו שהן מוכת עץ דומיא דמאי דטענינן להו גבי טענת בתולים אף שהוא לאפוקי ממונא אלא ודאי דס"ל דמוכת עץ אין לה קנס וסד"א דלר"ג כי היכי דטענינן לה שהיא מוכת עץ לגבי טענת בתולים ה"נ לגבי קנס נטעון בעדה שהיא מוכת עץ קמ"ל דלא טענינן בעדה אלא דבר שהוא לטובתה אבל לרעתה לא . וכי אמרינן הא ר"י ס"ק אף ר"י דאזיל בתר חזקת ממון וס"ל גבי טענת בתולים דהרי היא בחזקת בעולה קודם שנתארסה מודה הכא גבי קנס שהיא בחזקת בתולה אף לאפוקי ממונא משום דאם לא כן בטלת מה שתקנה תורה וכמ"ש בחידושיו שכתבנו לעיל :

עוד יש ללמוד מדברי הרמב"ן דלר"ג טעמא דנאמנת אינו משום מיגו אלא משום חזקה וגבי טענת מ"ע אני נמי איכא חזקה דגופא שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות וכמ"ש הר"ן בפ"ק עלה דמתני' דמשארסתני נאנסתי ואפילו במקום דליכא מיגו נאמנת דממחלוקתם דר"ג ור"י אין להוכיח דין זה דבתנוקה דמשארסתני נאנסתי איכא מיגו דמוכת עץ התחתיך דלא פסלה נפשה מן הכהונה ומההיא דהיא אומרת מ"ע אני נמי אין להוכיח דלדידן דקי"ל כר"מ דאמר במנה ולא כלום אית לה מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לי מאתים . אך מדברי הרמב"ן יש להוכיח שהרי כתב דאפי' קידש ובעל אין לה טענת בתולים דטענינן בשבילה מאי דמצי למיטען וטעמא דהרמב"ן הוא דלרבי יוחנן דאמר במאתים ומנה לית לה מיגו ואפ"ה קאמר ר"ג דנאמנת ואף דלא קי"ל כרבי יוחנן היינו במאי דקאמר במאתים ומנה משום דקי"ל כרבנן דאמרי בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה אבל במאי דס"ל לרבי יוחנן דלר"ג אף שלא במקום מיגו נאמנת פשיטא דקי"ל כותיה . והא דאמרינן בגמרא (דף י"ב)

ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאיכא מיגו אבל הכא מאי מיגו איכא דימוייא בעלמא ועיקר שינויא הוא מאי דקאמר בתר הכי ע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאיכא למימר אוקמה אחזקה וכו' וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שלא כתב כי אם זאת הדחייה . וכ"כ שהוא מוכרח לומר כן מההיא דאמרינן בפרק המדיר עלה דמתני' היו בה מומין ועודה בבית אביה דמוקמינן רישא כר"י וסיפא כר"ג מוכח מהתם דעיקר טעמיה דר"ג הוא משום חזקה ולא משום מיגו ואפילו בטענה דליכא מיגו נאמנת מטעם חזקה וכמ"ש הרמב"ן בחידושיו וז"ל הא ר"ג י"מ דטענינן לה מ"ע אני תחתיך דפתח פיך לאלם הוא ואין זה הפי' מחוור לי דכל היכא דקתני אינו יכול לטעון משמע בשום ענין והרי אם קידש ובעל לאלתר א"א לטעון תחתיו ע"כ. והרי במ"ע אני תחתיך ליכא מיגו ואי לאו משום דלישנא דאינו יכול לטעון דמשמע בשום ענין הייתי אומר דמאי דטענינן בשבילה הוא מ"ע תחתיו ולדידיה דס"ל דאפילו מ"ע קודם שנתארסה אית לה מאתים הא ליכא מיגו ופשיטא דלא טענינן בשבילה אלא טענה שאם היה לה פה לדבר והיתה טוענת היתה נאמנת : **ודע** שכל מ"ש הרמב"ן הוא משום דס"ל דמ"ע פתחה פתוח אך אליבא דמ"ד דפתחה סתום וזה טוען דפתחה פתוח נראה דהדין משתנה דדוקא היכא דלא בעל לאלתר לאחר קידושין אין לה טענת בתולים משום דטענינן לה דמשנתארסה נאנסה ואף דלית ליה מיגו הרי כתבנו לעיל דלר"ג אף היכא דליכא טענת מיגו נאמנת אבל אם קידש ובעל לאלתר פשיטא דיש לה טענה דפתח פתוח ואין לה כלום דהרי כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דהוי מקח טעות. ודעת הרמב"ן ע"כ הוא כדעת הסוברים דמוכת עץ פתחה פתוח שהרי הרמב"ן הוא מן הסוברים דבוגרת יש לה טענת דמים אבל טענת פתח פתוח אין לה וכמ"ש ה"ה משמו . וא"כ ע"כ ברייתא דקתני הבוגרת ומוכת עץ אין להם טענת בתולים הוא בטוען טענת פתח פתוח דהא בוגרת אליביה אית לה דמים אלמא מוכת עץ נמי פתחה פתוח . שוב ראיתי להרמב"ן בחידושיו פ"ק שכתב כן בפי' והביא ראיה מהירושלמי :

והוי יודע דאליבא דהרז"ה אין חילוק בשום דבר בין בטוען טענת דמים בין בטוען טענת פתח פתוח דהא אליבא דידיה לרבי יהושע אין להם טענת בתולים בשום טענה משום דזה כנסה בחזקת בעולה ואפילו כתב לה מאתים אית לה ר' שאין הכתובה הוראה דכנסה אדעתא דבתולה כיון דמן הדין לא היה לה כתובה כלל וזו בחזקת בעולה היתה אמרי' דאף אדעתא דבעולה כתב לה מאתים ומ"מ בעיקר דינו דהרמב"ן שכתב דאפילו קידש ובעל לאלתר אין לה טענת בתולים ואפילו כתב לה מאתים אית לה היכא לעיוני טובא אם רש"י מודה להרמב"ן בזה . לפי שרש"י פי' הא ר"ג דאמר היא אומרת משארסתני נאנסתי נאמנת ה"נ אין לה טענת בתולים להפסידה כתובתה דאמרינן אי הוה פקחת לטעון הות טענה משארסתני נאנסתי ומהימנא ע"כ. ומדנקט רש"י האי טענה דמשארסתני נאנסתי משמע דהיכא דלא שייכא האי טענה כגון שקידש ובעל לאלתר אית לה טענת בתולים להפסידה מנה דאף דטענינן בשבילה שהיא מוכת עץ מ"מ אין לה אלא מנה כשאר מוכת עץ והרי יש לה טענת בתולים להפסידה מנה . דהלת"ה אלא דס"ל לרש"י דחרשת שנמצאת שהיתה מוכת עץ כתובתה מאתים וכסברת הרמב"ן ניחא דמאי דטענינן בשבילה הוא טענת מוכת עץ דמהניא אפילו לקידש ובעל לאלתר והוה ניחא לישנא דברייתא טפי דקתני אין להן טענת בתולים דמשמע בשום ענין . וכ"ת אכתי תיקשי דאמאי לא נקט טעמא דטענינן בשבילה דהיא מוכת עץ תחתיו . הא לא קשיא משום דאין נפקותא כלל בין טענה זו לזו דבכולהו היכא דקידש ובעל לאלתר ליכא טענה ורש"י חדא מינייהו נקט ועוד דפלוגתייהו דר"ג ור"י לא שמעינן להו אלא או בטוענת משארסתני נאנסתי או באומרת מוכת עץ אני מקודם אבל באומרת מוכת עץ אני תחתיך לא נחלקו בפירוש ואף שהדין דין אמת דלר"ג אף באומרת מוכת עץ אני תחתיך נאמנת מ"מ נקט רש"י הטענה שנחלקו בפירוש ר"ג ור"י . אבל אי אמרת דמוכת עץ קודם שנתארסה אית לה מאתים הרי נחלקו בחלוקה זו בפירוש אי נאמנת לומר מוכת עץ אני מקודם והיה לו לרש"י לומר טענה זו דהוה ניחא טפי לישנא דברייתא . אלא ודאי דס"ל לרש"י דמוכת עץ מקודם אית לה מנה דוקא אף בחרשת ושוטה . ומש"ה לא נקט האי טענה שהרי יש לה טענת בתולים להפסידה מנה :

עוד אפשר לומר דטעמא דנקט רש"י האי טעמא הוא משום דבגמרא בפ"ק לידהו לומר דטעמא דר"ג הוא משום מיגו והיכא דליכא מיגו אינה נאמנת ומש"ה נקט רש"י האי טענה דמשארסתני נאנסתי דאיכא מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דלא פסלה נפשה מן הכהונה אבל באומרת מוכת עץ אני ליכא מיגו דבשלמא בשאר נשים דמוכת עץ כתובתה מנה איכא מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ואית לה מאתים אבל חרשת ושוטה דכתובתה מאתים ואפילו היתה מקודם וכסברת הרמב"ן הו ליכא מגו . ורש"י ז"ל מילתא פסיקתא נקט טענה דאית בה מיגו ולעולם דלדידן דקי"ל דאף במקום דליכא מיגו נאמנת וכדכתיבנא לעיל אפילו קידש ובעל לאלתר אית לה מאתים משום דטענינן לה שהיתה מוכת עץ מקודם ואית לה כל מה שכתב לה וכמ"ש הרמב"ן . ולפי פי' זה לענין דינא לא פליגי הרמב"ן ורש"י . ומ"מ הראשון נ"ל יותר : **עוד** נ"ל לומר דטעמא דרש"י דלא נקט טענת מוכת עץ הוא משום דמוכת עץ לא שכיח וכדאיתא בירושלמי רפ"ב דמתניתין דאם יש עדים שיצאת בהינומא וכו' דהקשו עלה ניחוש לה שמא מוכת עץ היא ופי' הרמב"ן בחידושיו דאפילו היכא דנתארמלה נטעון הכי בשביל היתומים והיכן רבי יוחנן לא חשו על דבר שאינו מצוי ולא טענינן ליתמי מילתא דלא שכיח ומטעם זה כתבו הראשונים ז"ל דלא שרינן אשת כהן או אבת ישראל דקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים אף דאיכא ס"ס דמוכת עץ משום דמ"ע הוי מילתא דלא שכיח ואינו נכנס בסוג ספק ודוקא באומרת מ"ע אני נאמנת אבל אנן לא טענינן לה דומיא דטענת נאנסו דקי"ל דאי טעין נאמן וליתמי לא טענינן להו נאנסו אף דטענינן להו כל מאי דמצי אבוהון למיטען משום דנאנסו הוי מילתא דלא שכיח וחרשת ושוטה לא יהא כחן יפה מן היתומים דלא טענינן להו מילתא דלא שכיח . ולפי פירוש זה רש"י מודה להרמב"ן בחדא ופליג עליה בחדא דהיכא דנתברר שהיתה מוכת עץ לעולם דמודה רש"י להרמב"ן דכתובתה ר' דאית לה כל מאי דכתב לה . אך היכא דלא נתברר הדבר אנן לא טענינן בשבילה אלא טענה דמשארסתני נאנסתי . ואם קידש ובעל לאלתר יוצאה בלא כלום משום דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה והוי מקח טעות ולא טענינן לה מ"ע משום דהוי מילתא דלא שכיח . ודרך זה כפי ע"ד ניתן להאמר עד שאני תמיה על הרמב"ן שהביא הירושלמי ברפ"ב וברפ"ק עשה ממנו סמוכות לתרץ קושיית הראשונים שהקשו דאמאי לא אמרינן באשת כהן ובקטנה ס"ס וכאן כתב דטענינן בשבילה טענת מ"ע וכעת ל"ע :

עוד היה נ"ל לומר דטעמא דרש"י דלא נקט אלא האי טעם דמשארסתני נאנסתי הוא משום דס"ל דמאי דאמרינן אין להם טענת בתולים הוא כולל כל טענה בין טענת דמים בין טענת פ"פ וס"ל דמ"ע פתחה סתום. ומש"ה נקט טענה דמשארסתני נאנסתי דמועיל טענה זו אפילו בטוען פ"פ אבל טענת מ"ע אינה מועילה אלא בטוען טענת דמים אבל לא בטוען טענת פ"פ משום דמ"ע פתחה סתום. ולעולם דמודה להרמב"ן בדינים דאם טוען טענת דמים אף שקידש ובעל לאלתר אית לה מאתים אך בטוען טענת פ"פ אם לא בעל לאלתר אית לה מאתים משום דטענינן לה דמשנתארסה נאנסה אבל אם קידש ובעל לאלתר אין לה כלום משום דכנס בחזקת בתולה ונמצאת בעולה והוי מקח טעות :

הנה נא הואלנו לפרש ד' פירושים בדברי רש"י ז"ל . וכפי הפי' הראשון חולק הרמב"ן על רש"י בשתים. האחת הוא כשנתברר שהיתה מ"ע. והב' היכא דקידש ובעל לאלתר וטוען טענת בתולים דלהרמב"ן אית לה מאתים ולרש"י אין לה אלא מנה . ולפי הפי' הב' אפשר דהרמב"ן ורש"י לא פליגי לענין דינא בשום דבר . ולפי הפירוש השלישי מודה רש"י להרמב"ן דאם נתברר שהיתה מ"ע דאית לה ר' אך היכא דקידש ובעל לאלתר פליגי רש"י והרמב"ן מן הקצה אל הקצה דלהרמב"ן כתובתה ר' ולרש"י אין לה כלום משום דלא טענינן לה מ"ע וכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דאין לה כלום משום דהוי מקח טעות . ולפי הפירוש הרביעי היכא דטוען טענת דמים מודה רש"י להרמב"ן בכל פרטיו אך היכא דטוען טענת פ"פ אם לא בעל לאלתר לאחר הקידושין כתובתה ר' ואם בעל לאלתר לאחר הקידושין אין לה כלום . שוב ראיתי שהפירוש הרביעי לא ניתן להאמר כלל שהרי רש"י הוא מהסוברים דבוגרת אין לה טענת פ"פ ויש לה דמים וא"כ לרש"י ברייתא דקתני הבוגרת ומ"ע אין להם טענת בתולים מיירי בטוען טענת פ"פ וא"כ מוכח מהכא דלרש"י מ"ע פתחה פתוח וזה פשוט :

וראיתי לדקדק בסברת הרמב"ן שכתב וטעמא דאין להן טענת בתולים משום דטענינן לה שהיא מ"ע כתבנו,

ולפכנו לעיל דדוקא משום טענת מ״ע אית לה כל מה שכתב לה משום דלא הוי מקח טעות
אבל אם היתה בעולה אף שכתב לה מדעתו אין לה כלום משום דהוי מקח טעות שהרי רב ששת הוא
דמתרץ הא ר״ג כו׳ והיינו אית ליה כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה א״כ לדידיה אין
כאן מקח טעות וא״כ אמאי מוקים לה כר״ג הא אפי׳ כר״י אתי דאף שאינה נאמנת לומר מ״ע והרי היא
בחזקת בעולה מ״מ כיון שאין כאן מקח טעות יש לה כל מה שכתב לה שהרי ר״ג ור״י לא נחלקו אלא אי
טענינן בשבילה מ״ע או לא אבל בחלוקה זו דנשים שאין להם כתובה מן הדין וזה רלה לכתוב להן מדעתו
דכל מקום שאינו מקח טעות דיש לה כל מה שכתב לה פשיטא שאין בזה מחלוקת. וי״ל דאליבא
דר״י חיישינן להפסידה כתובתה שמא תחתיו נבעלה ברצון ואע״ג דר״י לא נקט במילתיה אלא הרי זו
בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו. אפשר שכפי טענתו של בעל שאמר לא כי אלא עד שלא אירסתיך
נקט ר״י מילתיה לומר שהבעל נאמן בטענתו אבל אה״נ שאם טען הבעל שמא לאחר שאירסתיך נבעלת
ברצון והוי מקח טעות לגמרי דמהימן דכי היכי דלא אזיל ר״י בתר חזקה דגופא דבתולה נולדה ה״נ לא
אזיל בתר חזקה דכשרות לאפוקי ממונא. והאי דנקט פלוגתייהו בכה״ג ולא נקט בטוען משאירסתיך
נבעלת לאשמועינן כחו דר״ג דאפילו היכא דליכא חזקה דכשרות כגון בטוען עד שלא אירסתיך אפ״ה
נאמנת משום חזקה דבתולה נולדה אבל לעולם דלר״י כי היכי דלא אזיל בתר חזקה דגופא לא אזיל נמי
בתר חזקה דכשרות. א״כ דאף דנימא דלר״י נמי לא מחזקינן לה שנבעלה משנתארסה ברצון משום דחזקה
דכשרות חזקה אלימתא היא ומהניא אפילו לאפוקי ממונא היינו בשאר נשים אבל בחרשת ושוטה ליכא
חזקה דכשרות ואף דנימא דאיכא מ״מ לא אלימא לאפוקי ממונא והוי כמו חזקת הגוף דלא אלימא לר״י
לאפוקי ממונא. וכ״ת אליבא דמ״ד דאשת חרש שזינתה מותרת לבעלה משום דאינה מקודשת מן התורה
וכמו שהאריך בפסק זה הרב מוהר״ר יחיאל באשכנזי ז״ל. (*א״ה והיא בספר תשובת ב״י סימן כ״ג
ומייתי ראיה מדברי ה״ה פ״ג מהלכות איסורי ביאה ד״ה הבא על הקטנה וממ״ש הטור סימן קכ״ה
ואפי׳ לא בעל אחר שגדלה. וכתב דלא שייך לומר כל דתקון רבנן וכו׳ כדאמרינן בפ״ק דיבמות גבי
צרת סוטה וטעמא כיון דיבמה שהיא בלאו אם זנתה מותרת ליבם א״כ לא תהא זיקת קידושין דרבנן
גדולה מאיסת קידושין דאורייתא ואע״ג דחרש שגירש ונתקדשה לאחר אסורה להזור לבעלה כמ״ש בפרק י״א
מהלכות גירושין שאני התם דהוי פרהסיא ויטעו אבל זנות בצנעא לא שכיחא לא גזרו ועדיין הדבר
צריך תלמוד אלו תורף דבריו ז״ל. ועיין לקמן בד״ה והכתי אני תמיה וכו׳) וא״כ ה״ה בחרשת שנשאת
לפקח אינה נאסרת לבעלה וא״כ אפילו תימא דלר״י חיישינן דלמא תחתיו זנתה אמאי איבדה כתובתה
הא לא נאסרה על בעלה. הא לא קשיא משום דאפילו לא נאסרה איבדה כתובתה משום שיאמר אי
אפשי באשה זונה דהא שומרת יבם שזנתה מותרת לבעלה ואפ״ה אינה נוטלת כתובתה משום דאומר
היבם אי אפשי באשה זונה וכמ״ש רש״י ר״פ ארוסה: **אך** הכתי קשיא לי דחרשת ושוטה שזינו הוו
כאנוסה כי היכי דאמרינן גבי קטנה פיתוי קטנה אונס הוא וגבי אנוסה קי״ל דלא איבדה כתובתה ואפי׳
אשת כהן שנאסרה על בעלה לא איבדה כתובתה וא״כ ה״ה לחרשת ושוטה דומיא דקטנה דלא איבדה
כתובתה מטעמא דפיתוי קטנה אונס הוא וכמו שכתב מהריק״ו בשרש פ״א. וא״כ הדרא קושיין לדוכתא
דאליבא דהרמב״ן דס״ל דכל היכא דליכא מקח טעות אית לה כל מאי דכתב לה. א״כ לרב ששת דאית
ליה כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דיש לה מנה א״כ אמאי קאמר הא ר״ג הא אפילו ר״י מודה
בזה דאין להן טענת בתולים דלמאי ניחוש לה אי קודם שנתארסה נבעלה הרי יש לה מנה ואין כאן
מקח טעות וא״כ פשיטא שיש לה כל מה שכתב לה וא״כ נבעלה לאחר אירוסין הא אנוסה היא ואפילו
ברצון דינה כאנוסה דומיא דקטנה דקי״ל פיתוי קטנה אונס הוא ולא הפסידה כתובתה וכדכתיבנא וכעת
צ״ע טובא (א״ה עיין לקמן בסמוך): **עוד** יש לדקדק בדברי הרמב״ן דאפילו נימא דלר״י חרשת ושוטה
שזינו תחתיו אין להן כתובה ומש״ה לא מוקי לברייתא דאין להן טענת בתולים כר״י דלדידיה יש להן
טענת בתולים דאימור משנתארסה נבעלה. הכתי קשה דאמאי כתב דכי משני רב ששת הא ר״ג הפי׳
הוא דלר״ג טענינן לה שהיא מ״ע כיון דרב ששת הוא המתרץ הול״ל דלר״ג טענינן לה שקודם שנתארסה
נבעלה דלרב ששת דאית ליה כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה אין חילוק בין טענה
דמ״ע לטענה דנבעלה קודם אירוסין. וי״ל דלעולם דלרב ששת פשיטא דאין חילוק בין טענה זו לזו אך
הרמב״ן נקט טעם זה לומר לנו שדינו של רב ששת אמת אפילו לדידן דקי״ל דכנסה בחזקת בתולה
ונמצאת בעולה דהוי מקח טעות ואין לה כלום משום דטענינן לה מ״ע וכמ״ע אליבא דכולי עלמא
אפילו לא הכיר בה לא הוי מקח טעות ויש לה מנה: **עוד** אפשר לומר ובזה יתורץ הקושיא שהקשינו
לעיל והכתנו אותה בצ״ע. דכתמא דתלמודא כי רמי הני ברייתות אהדדי הוא משום דס״ל דכנסה
בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דאין לה כלום ומש״ה רמי דמדקתני אין להם טענת בתולים משמע דבחזקת
בעולה עומדת דאלת״ה אמאי אין להן טענת בתולים ומדקתני יש להן קנס אלמא בחזקת בתולה עומדת.
אבל אליבא דמ״ד דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה פשיטא דלא קשיא מידי דלעולם
דיש לה קנס משום דבחזקת בתולה עומדת ואפ״ה אין להן טענת בתולים דלמאי ניחוש לה אי קודם
שנתארסה נבעלה כיון שאין כאן מקח טעות הרי יש לה כל מה שכתב לה ואי לאחר אירוסין נבעלה הרי
יש לה כל מה שכתב לה דהא אנוסה היא ורב ששת כי מתרץ לאו אליבא דידיה הוא אלא אליבא דמ״ד דכנסה
בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דהוי מקח טעות תרוץ הכי הא ר״ג דטענינן שהיתה מ״ע וכמ״ע
אליבא דכ״ע אפילו לא הכיר בה יש לה מנה ואין כאן מקח טעות אבל לר״י לא טענינן לה מ״ע
אלא הרי היא בחזקת דרוסת איש עד שלא נתארסה וכיון דהוי מקח טעות אין לה כלום:

ודע שגירסת רש״י לא היתה כגירסת הרמב״ן דל״ג בברייתא ראשונה אלא יש להן קנס והו לא אלא
גירסת רש״י היא כגירסתנו דגרסי׳ יש להן קנס ויש להן טענת בתולים וזה מבואר
מדברי רש״י. (*א״ה עיין לקמן ד״ה והנה גירסת הרשב״א וכו׳). ולפי זה אתי שפיר הא ר״י דקאי
אחלוקה דיש להן טענת בתולים ולעולם דחלוקה דקנס כ״ע שוים בו דיש להן קנס וכמ״ש הרמב״ן וזה
פשוט. ודע שכפי הגירסא שגורסין ויש להן טענת בתולים ע״כ חולקין על סברת הרמב״ן דאי לא
א״ל הך ברייתא תיובתיה דרב ששת דס״ל דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דיש לה מנה ודו״ק:
הנה לא הוצלנו להאריך ולפרש דברי רש״י והרמב״ן בפירוש שמועה זו ועכשיו נפרש דברי התוס׳
דלא הונח להם בדברי רש״י דפירש דטעמא דאליבא דר״ג אין להן טענת בתולים משום דאי
היתה פקחת לטעון הות טענה משארסתני נאנסתי והשתא אנן טענינן לה משום דהיכי טענינן לה
מספק לאפוקי ממונא כיון דאיכי לא טענה דחזקת גופה אתרעי דהרי שור שחוט לפניך אבל חזקת
ממון לא איתרע. ולר״י נראה לפרש הכא דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מ״ע היא ואע״ג דכולהו
נמי חבוטי מיחבטן מ״מ שאר נשים יש להן טענת בתולים מדלא קאמרי שהן מ״ע אבל הנך חרשת ושוטה
דלא מצו אמרי בחזקת מ״ע ניצאות. וכן נראה דברוב הספרים ל״ג לעיל בברייתא אלא החרשת והשוטה
והאילונית יש להן קנס ותו לא ואין כתוב ברוב הספרים ויש להן טענת בתולים ולפר״י פריך שפיר
דמדקאמר יש להן קנס אלמא לא חשבינן להו בחזקת מ״ע אבל לפ״ה מאי קא פריך ה״נ בחזקת בתולה
חשבינן להו דהא אמרינן השתא דמשנתארסו נאנסו עכ״ל:

ובפירוש דברי התוס׳ הללו נסתפק הרב הגדול מהרא״נ״ת בחידושיו אם כוונתם היא לומר דשאר
נשים כיון דמצו אמרי בשעת הנישואין ולא אמרו הרי הן נשאות בחזקת בתולות אבל
חרשת ושוטה דלא מצו אמרי כשהן נשאות ע״ד מוכת עץ נישאות. ולפי פירוש זה הקשה הרב דא״כ
מאי קאמרי הא ר״ג הא ר״י דע״כ ל״ק ר״י אלא בשאר נשים דמצו אמרי בשעת נישואין וכיון שלא אמרו
לא מהימנא השתא אבל בחרשת ושוטה דלא מצו אמרי בחזקת מוכת עץ נישאות ואין להן טענת
בתולים. לכך נראה דאין כוונת התוס׳ כלל לומר מדלא אמרו בשעת הנישואין אבל כוונתם לומר דכתם
נשים חשבינן להו בחזקה מ״ע משום דמיחבטן מיהו כיון שהן אין טוענות מ״ע אני בשעת טענת בתולים
לא מוקמינן להו בחזקת מ״ע כיון דאינהו לא אמרי הכי אבל חרשת ושוטה דלא מצו אמרי מוקמינן להו
אחזקתייהו והיינו לר״ג דאית ליה דכי אמרה מ״ע אני מהימנא ומלינן למימר לדידיה דאפילו לא אמרה
שאני הנך חרשת ושוטה כגון זו פתח פיך לאלם הוא אבל לר״י דאפילו אמרה מ״ע אני לא מהימנא ודאי

לא מוקמינן להו בחזקה דמיתהבטן כיון דאפילו אמרה כן בפירוש לא מהימנא ויש להן טענת בתולים
עכ״ד. ודומה לזה הפירוש דפירש הרב הוא מ״ש התוס׳ עלה דההיא דאמרינן סומא אין לה טענת בתולים
משום דכולהו רואות ומראות לאמס וזו אינה רואה ומראה לאמה. והפירוש שדחה הרב הוא מעין מה
שפירש רש״י ז״ל שם: **ומ״מ** דברי התוספות שכתבו בחזקת מ״ע ניצאות לא אתי שפיר לפי פירוש
הרב לפי שחזקה של שעת נישואין אין הפרש בין חרשת ושוטה לשאר נשים. דאם נאמר דהבעל אדעתא
דמ״ע כנס הא ליתא אפילו בחרשת ושוטה. ואם לומר שהוא לב״ד הא אפילו בשאר נשים נמי דהא
משום הכי נאמנת לומר מ״ע אני. וממה שכתבו התוס׳ בפרק קמא דכתובות (דף ט) ד״ה אי למיהב
לה כתובתה נ״ל שיש להכריח דהתוספות ס״ל כפי הפירוש שדחה הרב שכתבו וז״ל אומר ר״י דמ״ע לא
שכיח דהא דאמרינן כולהו נמי חבוטי מיחבטן היינו אליבא דר״ג אבל ר״י שמעינן דלית ליה טעמא
דמיחבטן דקאמר התם חרשת ושוטה יש להן טענת בתולים והיינו משום דס״ל דחבטה לא שכיח עכ״ל.
ואם התוספות ס״ל כפירוש הרב יש להמוה דאיך הכריחו התוספות מההיא דחרשת דלר״י חבטה לא
שכיח דלעולם דשכיח אלא דלדידיה דאפילו טענה איהי בפירוש לא מהימני נגד חזקה דממונא פשיטא
דיש לה טענת בתולים דלא עדיפא טענת ב״ד מהיכא דהיא בעצמה היתה טוענת. וכ״ת דהכרח התוס׳
הוא דע״כ ל״ק ר״י דאינה נאמנת אלא היכא דליכא גבה אלא חדא חזקה כגון באומרת משארסתני
נאנסתי דאיכא גבה חזקה דבתולה נולדה בהא קאמר ר״י דאינה נאמנת משום דאיכא גבי בעל חזקת
ממון ועדיפא חזקה זו מחזקתה אבל גבי מ״ע דאיכא גבה תרתי חזקה דכשרות שלא נבעלה וכמ״ש
לעיל בשם הר״ן אם איתא דלדידיה נמי כולהו נשי חבוטי מיחבטן ואיכא נמי חזקה דמ״ע אפילו ר״י
יודה בזה דנאמנת משום דגבי דידה איכא תרתי חזקות וגבי דידיה ליכא אלא חדא דהיא חזקת ממון
ומשום הכי הכריחו מדאמר ר״י דחרשת יש לה טענת בתולים ולא טענינן לה שהיא מ״ע ש״מ דלר״י
חבטה לא שכיח. הא ודאי ליתא דאם כוונת התוספות היא זו למה הכריחו זה מההיא דחרשת היה
להם להכריח ממתניתין דהיא אומרת מ״ע אני דקאמר ר״י דאינה נאמנת ש״מ דאליבא דר״י חבטה לא
שכיח. אלא ודאי ע״כ לומר דממתניתין אין הוכחה דאיכא למימר דלר״י עדיף חזקת ממון נגד תרי חזקות
דידה. או דס״ל דחזקה דכשרות ליכא כיון שאין לה דמים וא״כ הדרא קושיין לדוכתה דאיך הכריחו
התוספות מההיא דר״י דחרשת דלדידיה חבטה לא שכיח דהא ר״י התם גבי חרשת אזיל לטעמיה דס״ל
דאינה נאמנת אפילו כי טעין איהי בפירוש וא״כ לדידיה פשיטא דיש לחרשת טענת בתולים:

אשר ע״כ נראה לי דכוונת התוספות היא כפי הפירוש שדחה הרב דשאר נשים כיון דמצו אמרי
בשעת נישואין ולא אמרו אדעתא דבתולות נישאות אבל חרשת ושוטה דלא מצו אמרי כשהן
נישאות ע״ד מ״ע נישאות ואדעתא דהכי כנס. והאי דאמרינן הא ר״ג הא ר״י ה״ק הא ר״ג דאית
ליה דמ״ע שכיח וכיון דשכיח וחרשת זו לא הו״ל לדבר כשנישאת אדעתא דמ״ע נישאת וזה אדעתא
דמ״ע כנס. והא דקתני ויש להן טענת בתולים ר״י דלדידיה חבטה לא שכיח וכיון דלא שכיח אדעתא
דבתולה כנס. וע״כ לומר דלר״י חבטה לא שכיח דאי שכיח אמאי יש להן טענת בתולים. דנהי דבשאר
נשים ס״ל דאינה נאמנת בהומרת מ״ע אני היינו לפי שהבעל אדעתא דבתולה כנס אבל בחרשת
ושוטה אמאי יש להן טענת בתולים הא אדעתא דמ״ע כנס וכי היכי דלר״ג מן הדין הו״ל טענת
בתולים משום דאיהי לא טענה הכי ומספיקא לא מפקינן ממונא ואפילו הכי סבירא ליה דאין להן
טענת בתולים משום דאדעתא דמ״ע כנס ה״נ לר״י אף דבעלמא אינה נאמנת ויש להן טענת בתולים
הכא גבי חרשת היה לנו לומר דאין להם טענת בתולים כיון דאדעתא דמוכת עץ כנס אלא ודאי
דטעם ר״י הוא משום דחבטה לא שכיחא: **וא״ת** הכתי תיקשי מנא ליה לרב ששת דלר״י חבטה לא
שכיח. אי ממתניתין דהיא אומרת מ״ע אני אימא דלעולם דחבטה שכיח ואפילו הכי קאמר ר״י
דאינה נאמנת משום דזה אדעתא דבתולה כנס מדלא אמרה לו שהיא מ״ע ושוב אינה נאמנת לומר
מ״ע אני משום דאיכא גביה דבעל חזקת ממון דהוי חזקה אלימתא אליבא דר״י אבל לעולם דחרשת
ושוטה אין להן טענת בתולים משום דאדעתא דמ״ע כנס. הא ל״ק משום דס״ל לרב ששת דאם איתא
דלר״י הבטה שכיח לא הוה פליג אר״ג בחלוקה דהיא אומרת מ״ע אני משום דאיכא גבי דידה תרי
חזקות חזקה דכשרות וחזקה דכולהו נמי חבוטי מיחבטן וכדכתיבנא לעיל. אי נמי משום דהוי ספק
ספיקא ספק מ״ע ספק דרוסת איש ואם תמצא לומר דרוסת איש אימור תחתיו זנתה באונס ואם כן
אמאי מפסדת כתובה אליבא דר״י וכמ״ש התוספות בס בפרק קמא. אשר ע״כ הכריח רב ששת דלר״י
חבטה לא שכיח. אלא שאם כוונת התוספות היא זו לא ידעתי איך יתיישב מה שאמרו בגמרא אימור
דשמעת ליה לר״ג היכא דקא טענה איהי היכא דלא קא טענה איהי מי שמעת ליה. דמה טענה
זו דאנן לאו דטענינן בשבילה הוא דאמרינן אלא לפי שזה אדעתא דמ״ע כנס וכן המתרץ שתירץ כיון
דאמר ר״ג מהימנא כגון זו פתח פיך לאלם הוא לא ידעתי לאיזה תכלית נאמר כאן כגון זו פתח פיך
לאלם הוא. אשר ע״כ מחמת זה היה בדעתי לומר שכוונת התוספות היא כפי הפירוש שפירש הרב
ז״ל ודברי התוספות דפ״ק יתיישבו באופן אחר. ומ״מ אני תמיה על הרב איך לא הכריח פירושו
מקושיית אימור דשמעת ליה וכו׳ ומהתירוץ וכמו שהוכחנו: **שוב** ראיתי בחידושי הרא״ש שהביא
דברי רש״י ודחה אותם מטעם התוספות וכתב וז״ל נראה לפרש הא דאין לכן טענת בתולים משום
דבחזקת מ״ע נושא אותה אע״ג דכולהו נמי חבוטי מיחבטן מיהו חרשת ושוטה מיחבטן טפי ואין לכן
דעת להראות אפילו כמו סומא ואפילו אין דרכן לחבטה אלא כשאר נשים ניחא דשאר נשים נישאות
בחזקת בתולות מדלא קאמרי שהן מוכת עץ אבל הנך דלא מצו אמרי בחזקת מ״ע נישאות הילכך
לר״ג דאי טענה מ״ע אני מהימנא הילכך ה״נ מחזקינן לה כמ״ע אבל ר״י נתבטה לא שכיח דלא
מחזקינן לה במ״ע עכ״ל. והנה דברי הרא״ש הללו ברור מללו שגם כפי הפירוש שדחה הרב ומאי
דאמרינן הא ר״ג הא ר״י הוא כפי הפירוש שפירשתי בדברי התוספות דפרק קמא. ומכל מקום לא
ידעתי איך לא נרגש הרא״ש מסוגיית הגמרא וכדכתיבנא. ולומר דקושיית הגמרא דאימור דשמעת
ליה כו׳ והתירוץ לא היה בנוסחתו זו היא דוחק גדול בעיני. הן אמת שלא ראיתי לאחד מהראשונים
שפירשו סוגיא זו משום מיחבטן שום רמז בדבריהם שהו״ל גירסא זו. ומ״מ אפשר היה ליישב
סוגיית הגמרא בדוחק לפי שיטה זו וכעת צ״ע: **עוד** נראה שיש להכריח פירוש הרב ז״ל ממה
שכתבו התוספות שהקשה רשב״א לפירוש ר״י דאמאי לא משני הא דקתני אין להן טענת בתולים כר״מ
דאמר בפרק קמא מ״ע בין הכיר בה בין לא הכיר בה מאתים והא דקתני יש להן טענת בתולים כרבנן
דאמרי כתובתן מנה ע״כ. ודבר ברור הוא שרשב״א חולק על סברת הרמב״ן שכתבנו לעיל דאית ליה
דכיון דטענינן לה מ״ע אית לה מאתים כיון שמדעתו כתב לה ולא הוי מקח טעות שהרי כתב דלרבנן
יש לה טענת בתולים להפסידה מנה וכ״ת מנא ליה לרשב״א דר״י לא ס״ל כהרמב״ן עד שיקשה
עליו. אימא דר״י ס״ל כהרמב״ן ואם כן אין כאן קושיא כלל משום דאפילו לרבנן יש לה מאתים כיון
דמדעתו כתב לה מאתים ואין כאן מקח טעות. הא לא קשיא כלל שהרי כתבנו לעיל דלפי הגירסאות
שגורסין ויש להן טענת בתולים ע״כ ליתא לסברת הרמב״ן דאי לא תימא הכי הויא תיובתא דרב
ששת דס״ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה וא״כ אמאי יש להן טענת בתולים
דלמאי ניחוש לה כיון שמדעתו כתב לה. ומכל מקום אי אמרת בשלמא דלפירוש ר״י לא מהני
חזקה דמ״ע אלא לטעון בעדה שהיא מ״ע אע״פ שהיא לא אמרה עכשיו שהיא מ״ע אבל לעולם
הבעל אדעתא דבתולה כנס ניחא דלרבנן יש לה טענת בתולים להפסידה מנה אבל אי אמרת דלפירוש
ר״י מהניא חזקה זו דמ״ע לומר דהבעל אדעתא דמ״ע כנס תימה גדול הוא בעיני אם יש מי שיאמר
דלרבנן יש לה טענת בתולים להפסידה מנה כיון שזו לא היה לה כתובה כלל מן הדין וזה אדעתא
דמ״ע כנס וכתב לה מאתים. מטו יעלה על הדעת דבשאר נשים דעלמא אם ידע הבעל שהיתה מ״ע
וכתב לה מדעתו מאתים שיוכל לטעון עליה טענת דמים להפסידה מנה. וזהו דבר שראוי להקצותו
מן הדעת. ולומר דהכא בחרשת ושוטה כתב לה מאתים על צד הספק אולי תמצא בתולה גם בזה לא
בהר ס׳. אלא ודאי דרשב״א הבין בדברי ר״י כפי שפירש הרב ז״ל. ומכל מקום עדיין יש
לדוחה לדחות ולומר שקושיית רשב״א הכי הוי דלפי פירוש ר״י דאיכא חזקה דמ״ע מנ״ל לרב ששת

לומר דחזקה זו מועיל לומר דהבעל אדעתא דמוכת עץ כנס עד שיטרך לומר דברייתא דקתני יש להן טענת בתולים היא ר"י דאית ליה דתבעה לא שכיח. אימא דחזקה זו אינה מועילה אלא לשנטעון אנחנו בעדה שהיא מ"ע אבל הבעל לעולם אדעתא דבתולה כנס. ובזה הוה ניחא דכולהו אתו כר"ג וברייתא דקתני יש להן טענת בתולים אתיא כרבנן דסבירא להו דכתובתן מנה. וכשנדקדק היטב יראה דאדרבה מכאן יש להוכיח שפירוש דברי ר"י הוא כפי הפירוש שדחה הרב ז"ל דאי אמרת בשלמא דלפירוש ר"י טעמא דברייתא דקתני דאין להן טענת בתולים הוא משום דאדעתא דמ"ע כנס ניחא דברייתא זו מיהא הויא כהלכתא דאפילו לרבנן דאמרי כתובתה מנה הכא יש לה מאתים משום דאדעתא דמוכת עץ כנס וכתב לה מאתים. אלא אי אמרת דלפירוש ר"י טעמא דברייתא דקתני אין להן טענת בתולים הוא משום דטוענין בעדה שהיא מוכת עץ נמצא דברייתא זו נמי אתיא דלא כהלכתא דלרבנן דסבירא להו דכתובתה מנה הרי יש להן טענת בתולים להפסידן מנה. וזה הוא דבר קשה לאומרו שיבואו כל הברייתות דלא כהלכתא ובפרט מאחר שלא הי"ל לרב ששת הכרח בזה שהיה יכול לומר דברייתא דקתני יש להן טענת בתולים אתיא כר"ג ואליבא דרבנן דסבירא להו דכתובתן מנה. וכי תימא אימא שקושיית רשב"א היא בזה האופן דלפירוש ר"י אמאי מוקי רב ששת להני תרי ברייתות דלא כהלכתא אימא הא ר' מאיר והא רבנן ואתיא חדא כהלכתא. נראה דהא ליתא לפי שכשנדקדק בדברי התוספות יראה שרשב"א הוא שחידש דאמאי לא משני הא דקתני אין להן טענת בתולים כרבי מאיר דאמר בפרק קמא מוכת עץ בין הכיר בה בין לא הכיר בה כתובתה מאתים. ואי אמרת דלפירוש ר"י חזקה זו דמוכת עץ היא לשנטעון בעדה שהיתה מוכת עץ אם כן ע"כ ברייתא זו דאין להן טענת בתולים אתיא כרבי מאיר ואם כן לא הי"ל לרשב"א לחדש זה שהוא דבר מוסכם ולא היה לו לחדש אלא דאמאי לא מוקי ברייתא דקתני יש להן טענת בתולים כרבי מאיר ואליבא דרבנן דכתובתן מנה: וא"ת אם כן לפי דרכנו מה הקשה רשב"א לר"י דאמאי לא משני וכו' ודימה זו לזו דהא לפי פר"י דחזקה מועיל לשנאמר דאדעתא דמוכת עץ כנס ברייתא דקתני אין להן טענת בתולים אתיא כהלכתא ולפי פירוש רשב"א דהחזקה מועיל לשנטעון בעדה ברייתא דקתני יש להן טענת בתולים אתיא כהלכתא ואם כן ע"כ חדא אתיא כהלכתא וחדא דלא כהלכתא לכל הפירושים. ויש לומר דאם כן אלא שקושיית רשב"א היא דרב ששת אמאי לא מוקי פלוגתייהו בהכי. אי נמי שקושיית רשב"א היא שהוי"ל לרב ששת לומר ואי בעית אימא דכ"ע כר"ג והא ר"מ והא רבנן דזהו דרכם של בעלי התלמוד לגדד כל הצדדים. ואם כוונת ר"י היתה כפי מה שפירש הרב ז"ל לא הי"ל להתוס' לומר ורשב"א הקשה אלא ורשב"א תמה ובאמת היתה קושיא חזקה עד מאד: וכ"ת היכי כתב רשב"א דמאי דקתני יש להם טענת בתולים כרבנן דאמרי כתובתה מנה כיון דאליבא דר"ג קיימינן א"כ נטעון לה שנעשית מ"ע תחתיו וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ן וא"כ לר"ג אין להן טענת בתולים ואפילו אי ס"ל כרבנן. ויש לומר דכיון דלפירוש ר"י טעמא דטענינן לה הוא משום דכל הנשים חבוטי מיחבטן אבל אי לאו האי טעמא לא הוה טענינן לה פשיטא דלא מהני האי חזקה אלא לטעון בעדה שהיתה מ"ע אבל לטעון בעדה באיזה זמן נעשית מ"ע לא מהני דאטו משנתארסה נחבטה ולא קודם. ובשלמא להרמב"ן דס"ל דטעמא דטענינן להו לאו משום חזקה אלא משום דאין לה פה לדבר דומיא דטענינן ללוקח וליורש פשיטא דטענינן לה כל מאי דמצית למיטען וטענינן לה שנעשית מ"ע תחתיו אבל לפר"י פשיטא דלא טענינן לה באיזה זמן נעשית מ"ע שהרי ליכא חזקה בזה וזה דבר פשוט. ודע שהרא"ש בחידושיו לא הביא קושיית רשב"א כלל. ונראה אגלי דהרא"ש לא קשיא ליה הא לפי שאין זה מן הקושיא כיון דלפר"י נמי אתיא הדא ברייתא כהלכתא וכדכתיבנא:

וראיתי בחידושי מהר"ר בצלאל שכתב וז"ל ודוק שלא חילקו התוספות דחרשת ושוטה מיחבטן טפי משום דאין להם דעת להראות והוה מחזקינן להו בחזקת מ"ע גמורה והוה ניחא טפי אלא משמע להו דלא גריעי משומא דיש לה טענת בתולים ולא מחלקי בהכי כלל דס"ל דחבטה דידהו כשאר נשי דעלמא אלא משום דלא מצו למיטען אין כאן בור שחוט והדרי לאוקמינהו אחזקתייהו קמייתא ומיהו הרא"ש כתב כו' והעתיק כל לשון הרא"ש שכתבנו לעיל שכתב וז"ל והשמיט הרב קושיית רשב"א ויפה עשה לפי מה שפירש עכ"ד. ולכאורה נראה שהרב הבין בפירוש דברי ר"י הפירוש שדחה הרב מהרלנ"ח וזהו שלא הביא חילוק בין התוספות והרא"ש אלא דלהרא"ש חרשת ושוטה מיחבטן טפי משאר נשים ולתוספות חרשת ושוטה שוות לשאר נשים לחבטה. ומ"ש דהרא"ש יפה עשה שלא הביא קושיית רשב"א נראה דכוונת הרב מהר"ר בצלאל כך היא דבשלמא לסברת התוספות דאית להו דחבטה דחרשת ושוטה היא כשאר נשים שפיר הקשה רשב"א דמנ"ל לרב ששת דחזקה זו דמ"ע מועלת לשנאמר בחזקת מ"ע כנס עד שהוכרח לומר הא ר"ג והא ר"י אימא דחזקה זו אינה מועלת אלא כדי שנטעון אנחנו בעדה ולפ"ז מצינן למימר הא ר"מ הא רבנן. אבל להרא"ש דס"ל דחבטה דהני הוי טפי משאר נשים ומש"ה כשכנס אדעתא דמ"ע כנס תו ליכא לאקשויי לרב ששת מנ"ל הא דאטו בחוש הראות יכולין אנו לחלוק על רב ששת איהו ס"ל דהני מיחבטן טפי וגריעי משומא דאית ליה לר"מ דאין לה טענת בתולים ומש"ה ס"ל לרב ששת דאין להן טענת בתולים משום דאדעתא דהכי כנס ואין אנו יכולים להקשות לרב ששת מנ"ל הא. אך מתחלת דבריו שכתב אלא משום דלא מצו למיטען אין כאן בור שחוט והדרינן לאוקמינהו אחזקתייהו קמייתא נראה מהמשך דברים אלו שהבין בפירוש דברי ר"י כמו שפירש מהרלנ"ח. ולפי זה קשיא לי על הרב דלמה כתב שההפרש בין התוספות והרא"ש הוא דלתוספות חרשת מיחבטא כשאר הנשים ולהרא"ש מיחבטא טפי והלא טובא איכא בינייהו דלהרא"ש הבעל אדעתא דמ"ע כנס ולתוספות אדעתא דבתולה כנס אלא שאנו טוענין בעדה שהיא מ"ע. והפרש גדול יש בין שני הטעמים הללו. שהרי דברי הרא"ש ברור מללו דאפילו נימא דחבטה דחרשת כשאר נשים מ"מ איכא למימר דהבעל אדעתא דמ"ע כנס. ואפשר לדחוק ולפרש דברי הרב ומ"מ דבריו צריכים לי תלמוד:

העולה מן המקובץ דלפי מה שפירש הרלנ"ח לדידן דקי"ל כרבנן דאמרי מ"ע כתובתה מנה חרשת ושוטה יש להן טענת בתולים להפסידן מנה וזהו הפך סברת הרמב"ן שכתבנו לעיל. ולפי מ"ש הרא"ש החרשת והשוטה אין להן טענת בתולים כלל ויש להן כל מה שכתב להן ואין מחלוקה בין הרא"ש והרמב"ן בשום דבר לענין דינא אף שאינן שוין בטעמם וזה פשוט:

ולענין קנס נראה דאליבא דכ"ע יש להן קנס וכסברת הרמב"ן שכתבנו לעיל. אלא שלפי הגירסאות שגורסין יש להן קנס ויש להן טענת בתולים ניחא דמאי דקאמר רב ששת והא ר' יהושע קאי לחלוקה דיש להן טענת בתולים אבל חלוקה דיש להן קנס אתיא ככולי עלמא. אך לפי הגירסא דל"ג אלא ויש להן קנס ותו לא לא ידעתי איך יתיישב להם והא ר"י ובשלמא כפי פירוש ר"י כפי מ"ש הרלנ"ח ניחא דיש לדחוק ולומר דמ"ש והא ר"י אף ר"י קאמר כלומר לא מיבעיא לר"ג דאית ליה דאזלינן בתר חזקת הגוף נגד חזקת ממון דפשיטא דהכא גבי קנס דאזלינן בתר חזקת הגוף ומוקמינן לה בחזקת בתולה משום דבתולה נולדה ויש להן קנס וכ"כ הרמב"ן והריטב"א בחידושיהם. אך לפי דברי הרא"ש דחבטה לא שכיח היכי קאמר הא ר"י משום הידושא אדרבה איפכא איכא למימר דדוקא לר"י יש להם קנס. ואף דבעלמא לא אזיל בתר חזקת הגוף לאפוקי ממונא מודה הכא גבי קנס. אבל לר"ג דאית ליה דהנך בחזקת מיחבטן קיימי טפי משאר נשים ומש"ה אמרינן דבחזקת מוכת עץ כנס אפשר דלדידיה אין להם קנס משום דהוו בחזקת מוכת עץ טפי משאר נשים וכיון דליכא חזקה דגופא דבתולה נולדה פשיטא דאזלינן בתר חזקה ממון. אבל על כן נ"ל דלהרא"ש הא דקאמר רב ששת והא ר"י הוי דוקא דלר"ג אין להן קנס משום דליכא גבייהו חזקה דבתולה נולדה ואדרבא בחזקת מוכה עץ קיימי. ודוקא להרא"ש ז"ל דאית ליה דהני לר"ג מיחבטן טפי משאר נשים. אבל למ"ד דחבטה דהני הוי כשאר נשים אף דאית ליה דמשום חבטה בחזקת מוכת עץ כנס. וצ"ל לפי זה דטעמא דפליג ר"י הוא משום דס"ל דחבטה לא שכיח. אפילו הכי איכא למימר דמאי דאמרינן והא ר"י אף ר"י קאמר:

והנני מבאר זה. דע דכל הנשים יש להן חזקה דגופא ובחזקת בתולות עומדות ומש"ה איצטריך שמואל לומר דהטוען פתח פתוח נאמן להפסידה משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואי לאו האי חזקה היתה נאמנת אפילו בברי וברי משום דאיכא גבה חזקה דבתולה נולדה ומש"ה הר"ן וה"ה בשם הרשב"א ומהניא כך חזקה דבתולה נולדה שלא להתחייבה אפילו כמוכת עץ אף ע"ג דכל הנשים חבוטי מחבטי משום דחזקה דבתולה הויא חזקה אלימתא וגוברת על חזקה דכולהו חבוטי מיחבטן וא"כ למאן דאמר דחבטה דחרשת ושוטה הוי כשאר הנשים דעלמא פשיטא דכי היכי דשאר נשים אית להו חזקה דבתולה ה"נ חרשת ושוטה. ומיהו לגבי טענת בתולים אמרינן דלר"ג חבטה שכיח ואמרינן דבעל זה אדעתא דמוכת עץ נמי כנס ולא סמך דוקא אחזקה דבתולה דדוקא בשאר נשים מדלא אמרו שהן מוכת עץ סמך על החזקה דבתולה אבל הני כיון שלא היו יכולים לומר שום דבר ואיכא חששא דמוכת עץ משום דכל הנשים חבוטי מיחבטן אמרינן דמסתמא אדעתא דמוכת עץ נמי כנס. אבל לגבי קנס אין לחלק כלל בין חרשת ושוטה לשאר נשים וכי היכי דשאר נשים אית להו חזקה דבתולה אע"ג דחבוטי מיחבטן ה"נ חרשת ושוטה ושפיר קאמר רב ששת אף ר"י אע"ג דלר"י חבטה לא שכיח מ"מ הכוונה היא כך לא מיבעיא לר"ג דאית ליה דחזקה דבתולה הוי מילתא אלימתא דפשיטא דה"נ יש לה קנס אלא אף ר"י דלא אזיל בתר חזקה דגופא ואף דחבטה לדידיה לא שכיח אפשר לחוש משום בעולה קמ"ל דגבי קנס מיהא מודה דמוקמינן לה בחזקת בתולה דגבי קנס אזיל ר"י בתר חזקה דגופא כיון שאין בור שחוט לפניך. וכל זה אליבא דמ"ד דחבטה דהני הוי כשאר נשים. אבל למ"ד דחבטה דהני הוי טפי משאר נשים נמצא דבהני איתרע להו חזקה דבתולה ולפ"ז לר"ג דאית ליה האי סברא אפשר דלדידיה לית להו לחרשת ושוטה קנס לפי שאינן בחזקת בתולות משום דמיחבטן טפי משאר נשים ואיתרע להו חזקה דבתולה. אבל לר"י דאית ליה דחבטה לא שכיח א"כ חרשת ושוטה הוו כשאר נשים ויש להן קנס: **ולפי** מה שכתבנו נראה שזו כוונת מהר"ר בצלאל ז"ל שכתבנו דבריו לעיל דיפה עשה הרא"ש שהשמיט קושיית רשב"א לפי מה שפירש. וכוונת דבריו היא דלהרא"ש ע"כ ברייתא דקתני ויש להן טענת בתולים לא אתיא אלא כר"י דאית ליה דחבטה לא שכיח אבל לר"ג אין להן קנס וא"כ היכי מצינן למימר הא והא ר"ג והא ר"מ הא רבנן. אבל למ"ד דחבטה דהני הוי כשאר נשים ברייתא דקנס אתיא ככ"ע ושפיר הקשה רשב"א דאימא הא ר"מ והא רבנן. ואם זו היא כוונת דבריו יש להקשות דאף לפי פירוש האחר שפירש הרא"ש דחבטה דהני הוי כשאר נשים אין כאן מקום לקושיית רשב"א וכמ"ש לעיל דלמ"ד דאדעתא דמ"ע כנס אף לרבנן דאית להו דמ"ע כתובתה מנה יש לה כל מ"ש לה ואפילו מאתים. ונראה דכוונת הרב היא לומר דאם נאמר דחבטה דהני הוי טפי משאר נשים הוה ניחא תירוץ רב ששת דקאמר הא ר"ג והא ר"י דהוי כפשוטו דוקא ר"י. וניחא נמי לשאר הגירס' דגרסי ויש להן טענת בתולים דלא תיקשי קושיית רשב"א אבל לפי' האחר שפירש הרא"ש דחבטה דהני הוי כשאר הנשים אלא דבחזקת מ"ע כנס אף דליכא קושיית רשב"א מ"מ לגירסא דל"ג אלא ויש להן קנס לא אתי שפיר והא ר"י דהא אף כר"ג אתי וכמ"ש. ובתחלה כתב ודוק שלא חילקו התוספות וכו' והוה ניחא טפי וכו' כלומר דאם היו מחלקים התוספות הוה ניחא לכל הגי' אלא משמע להו וכו' והדרינן לאוקמינהו אחזקתייהו קמייתא וכו' ולפ"ז קשה לכל הגירסאות אך הרא"ש כתב וכו' ויפה עשה שהשמיט קושיית רשב"א לפי מה שפירש כלומר דלכל הפירושים שכתב הרא"ש ליכא קושיית רשב"א וכדכתיבנא לעיל. וזו היא כוונת הרב ז"ל למדקדק בדבריו:

וראיתי למהרלנ"ח שהכריח דלפירוש ר"י דברייתא דקנס אתיא ככ"ע ור"ג מודה בה והכריח כן מן הסברא ומקושיית רשב"א ולפ"ז הקשה דלפי אותה גירסא דל"ג אלא יש להן קנס נהי דפריך שפיר משום דלא ידע דטעמא דאין להן טענת בתולים משום דר"ג וכדפרישית מ"מ המתרץ שתירץ כן אמאי קאמר הא ר"ג והא ר"י הא מצי לאוקומי תרוייהו נמי כר"ג ולענין טענת בתולים טענינן לה מ"ע היא כיון שהיא אם היתה יכולה היתה טוענת ולענין קנס דלא שייך לומר הכי מוקמינן לה בחזקת בתולה וכו'. וליכא למימר דאה"נ דהו"מ למימר הכי אלא דהמקשה הוה ס"ד דהא והא כר"י ומשני דבחדא מגית מוקמת לה כר"י אבל אידך לא אתיא אלא כר"ג. או שנאמר דהא ר"י לאו דוקא אלא כלומר סברת ר"י דמוקי לה בחזקת בתולה סברה הך ברייתא דיש להן קנס שא"כ בקושיית רשב"א ג"כ נוכל לתרץ כן עכ"ל. והלד השני שלידד הרב הכוונה היא סברת ר"י דמוקי להנך חרשת ושוטה לענין בתולים בחזקת בתולה לאפוקי שאינה בחזקת מ"ע ומש"ה יש להן טענת בתולים היא סברת ברייתא דקנס דלא מוקי לה בחזקת מ"ע. ולא ידעתי אמאי לא לידד הרב ג"כ דהכוונה היא והא אף ר"י ואשמועינן רב ששת דלא נימא דדוקא לר"ג דאית ליה חזקה דגופא אפילו נגד חזקת ממון הוא דיש לה קנס אבל לר"י דאית ליה דחזקת ממון עדיף אימא דאין לה קנס משום דמוקמינן לה בחזקת מ"ע וכסברת הרז"ה שכתבנו בתחילת דברינו דאית ליה דלר"ג יש להן קנס ולר"י אין להן קנס קמ"ל דלא אלא אף לר"י יש להן קנס. ומ"מ במה שדחה הרב ז"ל הצדדים שלידד שאם כן בקושיית רשב"א ג"כ נוכל לתרץ כן נוכל לדחות גם את זה הצד שלידדנו. עוד כתב הרב ונראה שודאי יש להקשות כן ובכלל קושיית רשב"א היא כו' אלא שרשב"א רצה להקשות לכל הגירסאות אף לגירסא דגרסי ויש להן טענת בתולים ע"כ: **עוד** ראיתי לדקדק בדברי התוספות במה שרצו להכריח כפירוש ר"י מן הגירסאות דלא גרסינן אלא יש להן קנס ותו לא שהרי לפר"י נמי ע"כ לומר דהמקשה היה סבור דטעמא דברייתא דקתני ואין להן טענת בתולים לאו משום דטענינן לה היא שהרי בתר הכי פריך אימור דמעטא ליה כו'. ועוד דאם היה סבור המקשה שהטעם הוא משום דטענינן להו לא הוה ק"ל מקנס וכדכתיבנא לעיל אלא ודאי המקשה היה סבור דטעמא דאין להן טענת בתולים הוא משום דמיחבטן טפי ואפילו לא טענה איהי מוקמינן לה בחזקת מ"ע ואתיא אפילו כר"י ורב ששת חידש דטעמא הוא משום נאמנות וכמ"ש הרלנ"ח וא"כ לרש"י נמי איכא למימר הכי דהמקשה היה סבור דלאו משום נאמנות הוא אלא משום דחרשת ושוטה לאו בחזקת בתולה קיימי. והמתרץ חידש דטעמא הוא משום דבעלמא נאמנת אליבא דר"ג לומר משארסתני נאנסתי. סוף דבר לא יכולתי להלום סברא זו שהכריחו התוספות לקיים סברת ר"י: **עוד** ראיתי בחידושי הרמב"ן שכתב וז"ל ומצאתי בהלכות הנגיד ז"ל שמקצת נוסחאות גורסין בכן הא ר"מ אליבא דר"י. ונראה דמוקי לה כר"מ דאי טענינן מ"ע יש לה מאתים ואין יכול לטעון להפסידה אפילו מנה ואע"פ שקידש ובעל לאלתר ע"כ. ונראה שגירסת הנגיד ז"ל היתה כגירסתנו דקתני ויש לה טענת בתולים דאי ל"ג אלא ויש לה קנס לא ידדק הא ר"מ אליבא דר"י. ומ"מ קצת קשה לי דהיכי מוקמינן לברייתא קמייתא כר"מ אליבא דר"י דהא ע"כ ההיא ברייתא לאו ר"מ היא דהא קתני והאיילונית יש לה קנס ולר"מ אין לה קנס משום דמקטנותה יצאת לגבר וקטנה לר"מ אין לה קנס: **וראיתי** להריטב"א בחידושיו שכתב וז"ל הא ר"ג הא ר"י פירש"י דהא דקתני אין להן טענת בתולים ר"ג וס"ק אין להן טענת בתולים להפסידה כתובתה וכדמפרש בבוגרת ומ"ע דתנא בהדייא ואתיא כר"ג דאמר בפ"ק שיכולה אשה לומר משארסתני נאנסתי הילכך אנן נמי טענינן לה הכי כדמפרש ואזיל הא ר"י דאמר לא מפיה אנו חיים הילכך הכא יש לה טענת בתולים דאי נמי הוה טענה קמן לא מהימנינן לה. ותימה דהא ברייתא קמייתא דמוקמינן לה כר"י לא איירי בענין טענת בתולים אלא לענין קנס דקתני יש להן קנס וי"ל דמכן ס"ק הא דקתני יש לה קנס קנס של כתובה קאמר שמפסדת אותה בטענת בתולים א"כ דע"כ לא קאמר ר"י אלא לענין כתובה מפני שיש עליו טוען וחזקה אינו טורח בסעודה ומפסידה אבל לענין קנס שאין עליה טוען ברור באמת יש לה קנס דבחזקת בתולה מוקמינן לה וכי אמרינן הא ר"י ס"ק דאפילו לר"י קאמר ולשונו של רש"י מוכיח יותר הפירוש הראשון. ויש שפירשו בסיפך דקמייתא ר"ג דמוקי לה בחזקת בתולה ולפיכך מאמינה על בעלה דחזקת גופה מסייע לה ואידך דקתני אין להן טענת בתולים ר"י היא דאמר לא מפיה אנו חיים וכיון שכן אנן לא טענינן לה שנאנסה משנתארסה וליכא דאין להן טענת בתולים לא א"ש להאי פירושא דא"כ לא הויא פירוש דומיא דבוגרת ומ"ע דתני בהדה כגון זו פתח פיך לאלם פירש"י וטענינן לה כי משנתארסה נאנסה והקשו עליו בתוס' דהיא טענה שמא היא לדידן ואנן טענינן ברי לר"ג וכדאיתא בפ"ק ול"ק דכי איתא לדידה דידעה קושטא דמילתא בעינן שתטעון ברי אבל השתא דאיהי לאו בר טענה היא אנן טענינן לה אפילו בשמא כגון כ"מ שטוענין ליורש וללוקח. ויש שפירשו דהכא טענינן לה שהיא מ"ע וכטענת ברי חשיבא כיון דרגילה דמיחבטא וכדאיתא בסמוך עכ"ל: **והנה** גירסת הריטב"א נראה דהיתה יש להן קנס ו

לא ומ"ש תמה על רש"י אבל גירסת רש"י נראה שהיא כגירסתנו ובזה אתיא השמועה כפשטה וכ"כ מהר"ר בצלאל ז"ל. אך מ"ש דלרש"י הא דקתני יש להן קנס קנס של כתובה קאמר וכו' וכתב דלשונו דרש"י מוכיח פירוש זה. לא ידענא מאי קאמר דהא בברייתא קתני ההרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס וכי היכי דלגבי איילונית הפירוש הוא קנס של אונס פשיטא דלגבי חרשת ושוטה נמי הכי הוי. ועוד דאף דנימא דניתן ליאמר פירוש זה מאי דוחקיה דרב ששת לפרש הכי ולאוקמי כר' יהושע אימא דהוי כפשטא קנס של אונס ואתיא ככ"ע וצ"ע: **עוד** יש לדקדק בדבריו במ"ש א"כ דע"כ לא קאמר ר"י וכו' אבל לענין קנס שאין עליה טוען ברור וכו'. ולכאורה משמע מדבריו דגבי קנס אם טוען האונס שלא היתה בתולה דפטור מהקנס וזהו הפך דברי הרמב"ן שכתבנו לעיל דא"כ טעין לא מהימן להפסידה קנס משום דמשקר דאל"כ מה הועילה תורה בתקנתה. ויש להביא ראיה להכרת זה מההיא דאמרינן בפ"ק דכתובות (דף י') אמר שמואל הכמים תקנו לבנות ישראל וכו' והם האמינוהו שאם אמר פ"פ מצאתי נאמן והקשו על זה א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם ותירץ רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וזה מבואר בדברי הרמב"ן שכתבנו. ומ"מ כד מעיינינן שפיר בדברי הריטב"א נראה דמודה להרמב"ן דאפילו אי טעין לא מהימן. וביאור דבריו כך הוא דע"כ לא קאמר ר' יהושע אלא לענין כתובה מפני שיש עליה טוען וטענתו מבוררת שיש עמה חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. אבל גבי קנס אי נמי טעין אין טענתו ברורה באמת כיון שאין עמה חזקה דאין אדם טורח וכו' וזהו כוונת דבריו בלי ספק: **ומ"מ** איכא לעיוני טובא בדברי הריטב"א הללו דמשמע מדבריו דגבי קנס אם היתה טענתו מבוררת כגון שהיה עמה חזקה שהיה נאמן שלא היתה בתולה ומפשטא דההיא סוגיא דפ"פ שכתבנו נראה דדוקא משום דכתובה דרבנן סמכו על החזקה והאמינוהו אבל למ"ד כתובה דאורייתא אינו נאמן אף דאיכא חזקה וא"כ גבי קנס שהוא מן התורה אף במוכח שהיה אצל טענת האונס חזקה אינו נאמן וכ"כ רבותינו בעלי התוספות דלמ"ד כתובה דאורייתא ליתא להא דשמואל וכמו שיתבאר כל זה לקמן בעז"ה. וטעמא דמילתא משום דאל"כ מה הועילה התורה בתקנתה וכמ"ש הרמב"ן גבי קנס ולא היו סומכין על החזקה דאין אדם טורח לבטל תקנת תורה. אבל כיון שהוא מדבריהם סמכו על החזקה ולא חששו לומר מה הועילו חכמים בתקנתם: **ותו** איכא למידק דאיך יעלה על הדעת דטעמא דרבי יהושע הוא משום חזקה שהרי בגמ' עלה דפלוגתא דר"ג ור"י רצו לומר דר"ג דס"ל דהאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור ס"ל כר"י דברי ושמא הזקת ממון עדיף. ואי כהריטב"א כר"י נמי לא אתיא דע"כ לא קאמר ר"י אלא משום דאיכא חזקה דאין אדם טורח וכו'. וכן מההיא דפ' המדיר (דף ע"ה) דאמרינן טעמא דמייתי הכא ראיה הא לא מייתי הכא ראיה מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיים מוכח מהתם דטעמא דר"י לאו משום חזקה הוא:

ועוד יש לתמוה דחזקה זו דאין אדם טורח וכו' לא שייך אלא בטוען ברי כגון האומר פ"פ מצאתי והיא מכחשת אותו דאמרינן דהבעל נאמן משום חזקה אבל כשהבעל טוען שמא כגון גבי פלוגתא דר"ג ור"י דטענתו ודאי אמת היא שלא מצאה בתולה שהרי היא מודה לדבריו והוא מסופק אם קודם שנתארסה נבעלה או אח"כ נאנסה ואפ"ה קאמר ר"י אוקי ממונא בחזקת מריה התם לא שייך חזקה דאין אדם טורח וכו': **אשר** ע"כ נ"ל דלעולם שאר נשים וטוען שלא היתה בתולה והיא מכחשת אותו מעולם לא בא הדבר לכלל ספק שיהיה האונס נאמן משום דא"כ בטלת תורה קנס מן העולם דלעולם יטעון שלא היתה בתולה. אך בחרשת ושוטה שטען האונס שלא היתה בתולה בא הדבר לכלל ספק. ואליבא דר"ג לא תיבעי לך דפשיטא דכי היכי דלגבי טענת בתולים טענינן לה משום חזקה דגופא ה"נ לענין קנס טענינן לה שהיתה בתולה משום דאיכא חזקה דבתולה נולדה. כי תיבעי לך אליבא דר"י דלית ליה חזקה דבתולה א"כ לדידיה לא נטעון בעד חרשת ושוטה הללו שהיו בתולות כדי להוציא ממון מיד האונס וכסברת הרז"ה שכתבנו לעיל דס"ל דלר"י אין להן קנס. והדבר ברור שמעולם לא עלה על דעת הרז"ה לומר דלר"י באונס שאר נשים וטוען שלא היתה בתולה והיא מכחשת אותו שיהיה נאמן דא"כ בטלת תורת קנס אלא דוקא בחרשת ושוטה הוא דקאמר דלר"י אין להן קנס וכדכתיבנא. (*א"ה עיין לקמן ד"ה ודע דאף) וזהו מה שנסתפק הריטב"א ז"ל. אלא שעדיין יש לדחות דמיון זה ולומר דע"כ לא קאמר ר"י דלא אזלינן בתר חזקה דגופא אלא באומרת משארסתני נאנסתי או באומרת מ"ע אני דאיתרע קמא חזקה דגופא שהרי עכ"פ לא היתה זו בחזקת בתולה כשנשאת ובחזקה גרועה כזו הוא דקאמר חזקת ממון עדיף. אבל היכא דאיכא למימר בתולה היתה ומעולם לא איתרע גופה אף ר"י מודה דחזקה אלימתא כזו עדיפא מחזקת ממון. ולעד"נ דחילוק זה שכתבנו בענין החזקות אליבא דר"י הוא חילוק נכון עד מאד. דבשלמא היכא דעכ"פ השור נשחט ואין אנו יודעים באיזה זמן נשחט או באיזה אופן נשחט אמרינן כיון שעכ"פ נשחט עליה להביא ראיה באיזה זמן נשחט או באיזה אופן נשחט. אבל היכא דאיכא למימר דמעולם לא נשחט פשיטא שעלין להביא ראיה שנשחט ולפי זה גבי קנס אפילו ר"י מודה דיש להן לחרשת ושוטה קנס: **ועוד** י"ל דהכא גבי קנס יודה ר"י משום דאיכא גבה נמי רוב דרוב הנישאות בתולות נישאות. ומצינו להרשב"א שכתב דהטוען פ"פ מצאתי והאשה מכחשת אותו ולא טרח בסעודה דהיא נאמנת אע"ג דהוי ברי וברי ואיכא גביה חזקת ממון מ"מ איכא גבה חזקה דגוף ורוב דרוב הנישאות בתולות נישאות ועדיף מחזקה דידיה דממונא ומש"ה מהימנא. ולפי זה אפשר דר"י יודה לדברי הרשב"א הללו וע"כ לא פליג ר"י אלא באומרת משארסתני נאנסתי או באומרת מ"ע אני דליכא רובא שהרי אלו ע"כ לא נשאו בתולות אבל גבי קנס דאיכא למימר רוב ואיכא נמי חזקת הגוף טענינן לה להוקומה בחזקה ורובא כי היכי דלר"ג טענינן לה דבזה לא נחלקו מעולם. ולפ"ז היה מקום למה שתמה הריטב"א על רש"י דהך ברייתא קמייתא דמוקמינן לה כר"י לא איירי בענין טענת בתולים אלא לענין קנס. דכוונת קושייתו היא דלר"י הני אין להן קנס משום דלדידיה חזקת ממון עדיף מחזקת הגוף. והקשה רש"י דקמייתא היא ר"י שהרי כתבנו מתרי טעמי דר"י יודה גבי קנס דמוקמינן לה בחזקת בתולה ועדיף חזקתה מחזקת ממון אלא שהריטב"א גילה דעתו לומר דע"כ ר"י לית ליה כלל חזקה זו דבתולה נולדה ואפילו היכא דאיכא למימר שעד השתא היתה בתולה וכן לית ליה טעמא דרוב דכתיבנא והכריח זה ממ"ש ר"י ה"ז בחזקת בעולה עד שתביא ראיה ואי אמרת בשלמא דלר"י טענה זו שטוען הבעל שלא מצאה בתולה היא טענה חזקה שאינה נאמנת להכחישו תינח דאינה נאמנת בשום טענה שטוענת כיון שע"כ שור שחוט לפניך שהרי זו לא נישאת בתולה. אלא אי אמרת דטענה זו דלא מצאתיה בתולה היתה יכולה להכחישו ואינה בחזקת בעולה אלא מפיה שהיא הודתה לדבריו אמאי לא מהימנא לר"י במגו דאי בעיא אמרה לעולם לא נבעלתי ואע"ג דר"י לית ליה מגו דאי בעיא אמרה מ"ע אני תחתיך. התם שאני דהוי מיגו רעוע אבל מיגו זה דמעולם לא נבעלתי הוי מיגו חשוב ודמי לאומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו דהסכימו רוב הפוסקים דאפילו בכלה חובעו מהימן לר"י משום מיגו דלא היתה של אביך מעולם:

ולפי זה יצא לנו פירוש חדש במאי דאמרינן בר"פ האשה שנתארמלה מכדי האי מיגו והאי מיגו מ"ש האי מיגו מהאי מיגו הכא אין שור שחוט לפניך התם שור שחוט לפניך. דהכוונה היא דבשלמא הוא שהיה יכול להכחישו ולומר שלא היתה של אביו מעולם נאמן ג"כ לומר של אביך היתה ולקחתיה הימנו במיגו אבל הכא שאינה יכולה לומר שבתולה מצאה לא מהימנא בשום טענה. ואפשר להעמיס פי' זה בדברי התוס' בד"ה התם אין שור שחוט וכו'. וכ"ש לפי מה שפירש הרמב"ן דר"י מודה דכל היכא דאיכא למימר מיגו דנאמן ושאני הכא דאפילו היתה אומרת מ"ע אני תחתיך לא היתה נאמנת אבל באומר שדה זו של אביך דאיכא מיגו נאמן. וכתב דליבנא דשור שחוט הוא לאות בעלמא וה"ק דהכא איכא מיגו ברור והכא ליכא מיגו ברור וכן הוא דעת הרשב"א וכמ"ש בחידושיו והאריך בזה דכל היכא דאיכא מיגו מודה ר"י דאמרינן דהא מיגו דאורייתא הוא ופירש כל הסוגיא כפי הנחה זו יע"ש. וא"כ ע"כ לומר דלר"י אף במכחשת ואומרת בתולה מצאתני לא מהימנא. דאל"ת היקשי אמאי לא מהימנא לומר משארסתני נאנסתי או מ"ע אני במיגו דבתולה מצאתני כיון דר"י מודה דאמרינן מיגו וליכא למימר דטעמא דלא אמרינן האי מיגו הוא משום דהוי מיגו דהעזה דניחא לה לומר משארסתני נאנסתי או מ"ע אני לפי שהבעל אינו יודע אם אומרת אמת אבל במכחשת ואומרת בתולה מצאתני איכא העזה גבי בעל. שהרי הסכימו כל הפוסקים דאמרינן מיגו דהעזה והכריחו הדבר מהנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא דיכול לטעון עד כדי דמיהם במיגו דלקוחים הם בידי ואע"ג דבטענה שטוען ליכא העזה ובטענת המיגו איכא העזה. (א"ה עיין בסמ"ע וש"ך וכנה"ג ח"מ סימן פ"ב הר"י הלוי סימן נ"ט פ"מ ח"א סימן נ"ח מהרימ"ט חה"מ סימן פ"ב בני חיי יו"ד סימן רל"ב. ועיין בתשובת הרשב"א ח"ב סימן רע"ג ובמה שחילק הריב"ש בדין זה בתשובה סימן שנ"ב דלאוקמי ממונא ובשבועה הוא דאמרינן מיגו דהעזה יע"ש). וא"כ חזרנו למה שכתבנו דע"כ לר"י טענה זו דבעל לא היתה יכולה להכחישו אלמא דר"י לית ליה חזקה זו דבתולה נולדה כלל ואפילו היכא דהיא חזקה אלימתא וכן לית ליה טעמא דרוב וכולהו כלא חשיבין לגבי חזקת [ממון] ומש"ה תמה על רש"י שכתב דברייתא קמייתא דקתני יש להן קנס היא כר"י דכיון דלר"י חזקת ממון עדיף מחזקה דגופא ומרובא גבי קנס פשיטא דלית לה קנס דהא לא טענינן לה נגד חזקת ממון וכסברת הרז"ה שכתבנו. לזה תירץ הריטב"א ואמר דלעולם ר"י מודה היכא דאיכא חזקה אלימתא לומר דעד עכשיו בתולה היתה דחזקה זו עדיפא מחזקת ממון וכ"ש הכא דאיכא רובא נמי דפשיטא דעדיף מחזקת [ממון], וטעמא דר"י דקאמר אינה נאמנת אף דאיכא מיגו הוא משום דטענתו שטען לא מצאתיה בתולה היא טענה מבוררת שאינה יכולה להכחישו משום דאיכא חזקה דאין אדם טורח וכו' וה"ל כאילו אנן סהדי שלא מצאה בתולה וכיון שכן אזדא לה חזקה ורובא. אבל גבי קנס דליכא חזקה דאין אדם טורח פשיטא דאמרינן העמד אותה על חזקתה דבתולה נולדה וטענינן לה כיון דאיכא גבה חזקה ורובא כי היכי דלר"ג טענינן לה משום האי טעמא. וכי אמרינן הא ר"י ה"ק אף ר"י דאית ליה דחזקת ממון עדיף מחזקת גופא מודה בהאי חזקה דעדיפא מחזקת ממון. ועוד דאיכא נמי רוב דמסייע לה. זהו מה שנ"ל בכוונת דברי הריטב"א:

אך דעת הרז"ה הוא דר"י לא אזיל כלל בתר חזקה דגופא ואפילו היא חזקה טובה ואפילו דאיכא רובא בהדה לעולם חזקת ממון עדיף ומש"ה קאמר דלר"י חרשת ושוטה אין להן קנס. וכ"נ שהוא דעת הרמב"ן שהכי כתב וז"ל וא"כ טעין להפסידה קנס לא מהימן משום דמשקר דאל"כ מה הועילה תורה בתקנתה. ולפי דברי הריטב"א לא איצטריך להאי טעמא דתיפוק ליה משום חזקה ורובא אלא ודאי דס"ל דלר"י ליכא חזקה ורובא כיון דהוו נגד חזקת ממון. וכ"נ מדבריו בספר המלחמות שלא הקשה על הרז"ה שכתב דלר"י אין להן קנס משום דלית להו חזקה דהא בחזקה כזו מודה ר"י וכסברת הריטב"א. ולפי זה לר"י האומר פ"פ מצאתי נאמן אע"ג דלא טרח בסעודה. ומיהו במה שכתבתי דגבי אונס איכא רובא אני חוכך בזה משום דאפשר דדוקא בנישואין שייך לומר רוב הנישאות בתולות ניסאות אבל גבי אונס אפשר דליכא למימר רוב הנאנסות הן בתולות:

ודע דאף הרז"ה מודה דהיכא דאונס שאר נשים וטוען שלא מצאה בתולה והיא מכחשת אותו דפשיטא דלא מהימן ואפילו לר"י דאל"כ בטלת תורת קנס דלעולם יאמר האונס שלא היתה בתולה. אך בחרשת ושוטה הוא דס"ל דאליבא דר"י אין להן קנס משום דלא טענינן לה כיון דליכא חזקה דגופא אליבא דר"י וס"ל דליכא למימר הכא א"כ מה הועילה תורה בתקנתה כיון שאינו כולל לכל הנשים שבעולם אלא לפרט דחרשת ושוטה. ודעת הרמב"ן נמי שכתב דבדלא טעין עסקינן וא"כ טעין וכו' מעולם לא נסתפק אלא בחרשת ושוטה דלא טענה מידי. ובתחילה כתב דברייתא דקנס אתיא ככ"ע ולא שייכא בפלוגתא כלל ואע"ג דלר"י ליכא חזקת הגוף מ"מ שפיר איכא לאוקמי ברייתא כר"י משום דבדלא טעין עסקינן ולעולם דאי טעין ואמר שלא היתה בתולה דנאמן להפסידה קנס אליבא דר"י. ועוד חזר וגידד דהפי' טעין לא מהימן משום דא"כ מה הועילה התורה בתקנתה שתקנה דחרשת ושוטה יש להן קנס בדלא טעין כיון שבידו לטעון. ועוד הכריח דאי אמרת דבטעין איהו ואיהי לא טענה נאמן להפסידה קנס אליבא דר"י א"כ בטלת תורת קנס קטנה שהרי אינה יודעת לטעון ואביה לא ידע בה. אלא ודאי דלעולם לא מהימן אבל לעולם דאונס שאר נשים דעלמא מעולם לא נסתפק הרמב"ן דאי טעין שיהיה נאמן דא"כ בטלת כל תורת קנס מן העולם כיון שאינו כולל לכל הנשים. ומ"מ הכרח הרמב"ן שהכריח מקטנה נ"ל שהוא הכרח גדול ולא ידעתי מה יענה בו הרז"ה. ולהריטב"א איכא למימר דיהיב טעמא לקרא דמחייב קנס לקטנה ואע"ג דטעין משום דמוקמינן לה בחזקת בתולה אך להרז"ה דס"ל דחרשת ושוטה לר"י לית להו קנס מ"ש מקטנה דאית לה קנס ואע"ג דלא טענה וצ"ע:

ודע דלהרז"ה חרשת ושוטה נמי אי לא טעין יש להן קנס אליבא דר"י ולא שייך הכא לומר מודה בקנס פטור דדוקא בעיקר הדבר אמרינן מודה בקנס פטור כגון באומר אנסתי בתו של פלוני אבל כשהאונס לא מפיו אנו חיים אף שהיה בידו לפטור [עצמו] באיזו טענה ולא טען חייב וזה פשוט וכן הוא מוכרח מדברי הרמב"ן שכתב דהכא בדלא טעין עסקינן אלמא דאע"ג דאי טעין מהימן אי לא טעין חייב: **ודע** דמ"ש הריטב"א בסוף דבריו ויש שפירשו בהפך היא סברת הרז"ה ז"ל דברייתא דקנס אתיא כר"ג וברייתא דקתני אין להן טענת בתולים הוא כר"י דלית ליה חזקה דגופא ובחזקת בעולה כנס ומש"ה אין להן טענת בתולים. ומ"ש וכיון שכן אנן לא טענינן לה שנאנסה משנתארסה הם דברי הריטב"א שעשה הקדמה למה שרצה להקשות כלומר דכיון דמוקמינן לה כר"י ע"כ טעמא לאו משום דטענינן לה אלא משום דכנסה בחזקת בעולה וא"כ ליבעא דאין להן טענת בתולים לא א"ש לההי פירושא דא"כ לא הויא פירושו דומיא דבוגרת ומ"ע דתני בהדה כלומר דבשלמא לפירש"י דמוקי לה כר"ג ניחא דאע"ג דכנס בחזקת בתולה אין להן טענת בתולים והוי דומיא דבוגרת ומ"ע דאע"ג דכנס בחזקת בתולה אין להן טענת דמים דודאי בהכי איירי הא דבוגרת ומ"ע. אבל לפירוש הרז"ה טעמא דחרשת ושוטה הוא משום דכנסה בחזקת בעולה ולא הוי דומיא דבוגרת ומ"ע:

עוד ראיתי לדקדק במה שרצה לדחות קושיית התוס' שהקשו לרש"י ודימה מאי דאמרינן הכא אנן טענינן ליה למה שאמרו טוענין ליורש וטוענין ללוקח. ונראה דסברת התוס' היא דלא"ד להכיא דשאני התם דאיכא חזקת שלש שנים או גבי מוריש ומוכר או גבי יורש ולוקח אלא משום דהוי חזקה שאין עמה טענה אמרינן דטענינן להו שהמוריש או המוכר קנאה מזה. אבל הכא גבי חרשת ושוטה אמאי טענינן לה כיון דחזקה דגופא איתרעאי שהרי שור שחוט לפנינו. ומ"ש ויש שפירשו וכו' היא סברת ר"י שכתבו התוס': **וכתב** מהר"ר בצלאל וז"ל שיטה ישנה. ר"ג הא מני (הא) ר"ג היא הא דתניא אין להן טענת בתולים פירושו שאם לא ימצא להן בתולים אינו יכול להפסידן כתובה דאנן טענינן להו דמשנתארסו נאנסו דהא אי הוה טענה איהי מהימנא לר"ג ול"ג הא ר"י דודאי מודה ר"י דיש להן קנס וכ"ש דלר"ג דאית לה חזקה דגופא אית להו קנס והר"א ז"ל גרס לה. ומפרש הא ר"ג דוקא והא אפילו ר"י דלית ליה חזקה דגופא. ולא נהירא ואי גרסינן בברייתא קמייתא החרשת והשוטה יש להן קנס ויש להן טענת בתולים גרסינן לה שפיר דהא ר"ג והא ר"י אתיא כפשטה ודעתי דדעת המקשה הוא דאין להם טענת בתולים דקתני החרשת והשוטה פירוש דבחזקת בעולות הם וכתובתן מנה אפילו יש להן בתולים וכן אם לא מצא להן בתולים כתובתן נמי מנה ולגבי בוגרת ומ"ע פי' כתובתן מאתים אע"פ שאין להם בתולים ע"כ. ומ"ש בסוף דבריו דבחזקת בעולות הם וכתובתן מנה אפילו יש להם בתולים וכו' לא ידענא מאי קאמר דמשמע מדבריו דחרשת ושוטה יש להן כתובה מתנאי ב"ד ומש"ה קאמר דלסברת המקשה בחזקת בעולה כנס ואין לה אלא מנה אפילו אם נמצאת בתולה. ולפי התירוץ דטעמא הוי משום דטענינן לה יש לה מאתים אפילו אם לא נמצאת בתולה. והא ליתא כלל דחרשת ושוטה לית להו כתובה וכדאיתא בפ' חרש. וע"כ הכא בדכתב לה מאתים עסקינן וסברת המקשה היתה דטעמא דאין להן טענת בתולים הוא משום דאדעתא דבעולה כנס ויש לה כל מה שכתב לה. והמתרץ ס"ל דטעמא הוא משום דטענינן לה ואין נפקותא כלל לענין דינא בין טעמא דהוה ס"ל המקשה לטעמא דרב ששת. עוד כתב הרב הנזכר החרשת והשוטה וכו' אין להן טענת בתולים פירש"י טענת בתולים באונס ומפתה וכמ"ש הרמב"ן הולכך משלמי קנס ע"כ. ולא יכולתי להלום דברים הללו:

עוד כתב הרב הנזכר וז"ל ומ"מ לספרים דל"ג אלא החרשת והשוטה יש להן קנס ותו לא ואפ"ה הוי רמי מתני' אהדדי הוה משמע ליה דדומיא דאיילונית קתני דלא מחזקינן להו בחזקת מ"ע כלל דאי הוה מחזקינן להו בחזקת מ"ע לא ה"ל קנס דממע"ה וכיון דלא חשבינן להו בחזקת מ"ע כלל אמאי קתני באידך ברייתא דאין להן טענת בתולים כיון דלא מחזקינן בחזקת מ"ע הרי שור שחוט לפניך ומפסידה כתובה דאוקי ממונא בחזקת מריה. ולהני ספרים דגרסי הכין והפירכא היינו כדפרכינן איכא לאקשויי וממאי דכי קתני יש להן קנס היינו משום דלא חשבינן להו בחזקת מ"ע כלל ואפילו

כפלא תמצא בתולה דילמא הייתו משום דכיון שאין שור שחוט לפניך ולא איתרעאי כלל להכי מחזקינן לה כשעה שנולדה דהיינו בתולה שלימה ולא מ"ע ולהכי יש לה קנס אבל כשלא נמצאת בתולה ושור שחוט לפניך טענינן לה דילמא מ"ע היא משום דהכותי מיתכטן ולהכי אין להן טענת בתולים ולעולם מסדרינן לאוקמה אחזקה קמייתא דלאו בחזקת בעולה היא הכין איכא לאקשויי אנא דעדיפא מינה ק"ל לרשב"א דאפילו אי גרסינן באידך (להכיא) יש להן קנס ויש להן טענת בתולים אכתי איכא לשנויי שפיר הא ר"מ והא רבנן וכדכתיבנא כך משמע פירוש התוס' ודו"ק וכו'. (א"ה וכבר כתבנו סיום דבריו לעיל כד"ה וראיתי בחידושי וכו') וקושיא זו ותירוצה היא קושיית מהרא"נ"ח וכן תירץ ג"כ הוא וכבר כתבנו דבריו לעיל. ואף שבדברי מהר"ר בצלאל בנוכח קושייתו יש לדקדק בהם קצת מ"מ המעיין יראה שהכל הולך למקום אחד ושני נביאים מתנבאים ענין אחד ואינן מתנבאים בסגנון אחד:

עוד כתב הרב הנזכר בשם הקונטריסין וז"ל כתוב בתוס' ולר"י נראה לפרש הכא דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מ"ע היא וקשה מה צריך הטעם דבחזקת מ"ע היא נימא דטעמא דאין להן טענת בתולים משום דהוי ס"ס ספק שמא היא מ"ע ואת"ל שאינה מ"ע שמא נאנסה תחתיו ולכך אינו יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובה. וי"ל דאליבא דרבנן דאמרי לא הכיר בה מנה נסתלק ספק מ"ע ולא נשאר אלא ספק אחד ולכך צ"ל דטעמא דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מ"ע דאי לאו הכי מצי טעין שפיר טענת בתולים כיון דליכא אלא חד הכא ספק ספק תחתיו ספק אין תחתיו. עוד כתבו הקונט' וז"ל הקשה הגליון על הפנים דלא מצי לשנויי דקמייתא כרבנן דכתובתה מנה דמ"מ תיקשי אמאי יש להן קנס כיון שהן בחזקת מ"ע ונראה למ"ה להרץ כמ"ש אליבא דרבנן דהיכא דלא הכיר בה יש לה מנה א"כ אין כאן אלא ספק מ"ע דאפילו הויא מ"ע יש לה מנה ומעתה לא נשאר אלא חד ספק מפ"ס יש לה קנס ובחד ספק יכול לטעון טענת בתולים להפסידה המנה שיש לה אליבא דרבנן ע"כ דברי הקונטרסים וכתב עליהם הרב הנזכר לא הבנתי דבריו ע"כ:

והנני מבאר דברי הקונט' אחד לאחד בתחילה הקשו לפירוש ר"י דלמה לן טעמא דבחזקת מ"ע היא תיפוק ליה משום ס"ס. ותירצו דהא"נ דלר"מ דס"ל דמ"ע כתובתה מאתים איכא ס"ס ולדידיה פשיטא דלא איצטריך לטעמא דמ"ע היא. אך לרבנן דאית להו דמ"ע אין לה אלא מנה נהי דמנה אית לה משום ס"ס אבל במנה האחר ליכא ס"ס דהא מ"ע אליבא דרבנן ליכא אלא מנה וא"כ ליכא אלא חד ספק ספק תחתיו ספק אין תחתיו ומש"ה איצטריכו לטעמא דבחזקת מ"ע היא. ודע דע"כ לומר דדעת הקונט' הוא דלר"י דס"ל דבחזקת מ"ע היא הכוונה היא שעל דעת מ"ע כנס וכמו שליד הרב מהרא"נ"ח פירוש זה בדברי התוס'. ולפ"ז אפילו אליבא דרבנן חרשת ושוטה יש להן מאתים כמ"ש לפי שע"ד מ"ע כנס וכתב לה מאתים. אבל אי אמרת דכוונת ר"י הוא כפי הפירוש השני שקיים מהרא"נ"ח דלא מהניא חזקה זו אלא לטעון בעדה בהיא מ"ע. א"כ ע"כ ברייתא דקתני אין להן טענת בתולים אתיא כר"מ דלרבנן אף שנטעון בעדה בהיא מ"ע אכתי יש לה טענת בתולים להפסידה המנה האחר. וכיון שכן הדרא קושיין לדוכתה דלר"מ למה לי טעמא דחזקה ת"ל משום ס"ס. אלא ודאי כדכתיבנא דדעת הקונטרסים היא דלר"י מהניא הך חזקה לומר שבחזקת מ"ע נשאת וע"ד כן כנס. ולפי מונח זה הקשה הגליון על הפנים והוא על קושיית רשב"א שכתבו התוס' שהקשה לר"י דאמאי לא קאמר דברייתא קמייתא דקתני יש להן טענת בתולים היא ר"ג ואליבא דרבנן דמ"ע כתובתן מנה ומש"ה אית לה טענת בתולים להפסידה המנה האחר דא"כ דקמייתא היא ר"ג א"כ אמאי יש להן קנס שהרי בחזקת מ"ע הן עד שאנו אומרים שהבעל על דעת כן כנס וא"כ ע"כ לא אתי קמייתא אלא כר"י דטעמא דיש להן קנס הוא משום דהכטה לא שכיח וכמ"ש הרא"ש. וכבר צדדנו לעיל דאפשר דלמאן דמוקי טעמא דר"י משום דע"ד מ"ע כנס אפשר דס"ל דתלוקה דקנס לא אתיא אלא אליבא דר"י דאית ליה דהכטה לא שכיח אבל לר"ג לית להו קנס משום דבחזקת מ"ע הן ולזה תירץ הגליון דקושיית רשב"א כך היא דלמה לן טעמא דחזקה כלל אימא דלעולם אינה בחזקת מ"ע וטעמא דברייתא דקתני אין להן טענת בתולים היא ר"מ דאית ליה כתובתה מאתים וא"כ איכא ס"ס ספק מ"ע ספק אינה מ"ע ואת"ל אינה מ"ע ספק תחתיו ספק אין תחתיו וקמייתא דקתני יש להן טענת בתולים היא כרבנן דכתובתן מנה וליכא ס"ס לגבי המנה האחר ומש"ה איכא טענת בתולים להפסידה המנה האחר ומ"ש להפסידה המנה שיש לה אליבא דרבנן נ"ל שהוא ט"ס שהרי לגבי המנה שיש לה איכא ס"ס אלא כצ"ל להפסידה המנה האחר שיש לה אליבא דר"מ וזהו מה שנ"ל בכוונת דברי הקונט': **אך** אכתי יש לדקדק בדבריהם במ"ש דאיכא ס"ס ספק שמא היא מ"ע ואת"ל דאינה מ"ע שמא נאנסה תחתיו שהרי כתבו התוס' בפ"ק (דף ט') ד"ה אי למיהב לה כתובה דהאי ספיקא דשמא באונס לא חשיב ספיקא למיהב לה כתובה דאימור קודם שנתארסה נאנסה וכו' והכריחו זה מסוגיא דהתם וממתניתין דהיא אומרת מ"ע אני אליבא דר"י. וא"כ כפי דברי התוס' הללו אזדא לה קושיית הקונט'. ונראה דס"ל להקונט' כמ"ש לעיל דדוקא בשאר נשים לא חשיב ס"ס משום דנ"ל באונס הוה דאי הוה ברצון מפסדת כתובתה אבל חרשת ושוטה אין חילוק בין אונס לרצון דומה למ"ש בפוי קטנה אונס הוא וא"כ כל היכא שאנו אומרים שמא נבעלה תחתיו לעולם יש לה כתובה דהא חשיב אונס וא"כ איכא שפיר ס"ס ספק שמא היא מ"ע ואת"ל נבעלה אימור תחתיו נבעלה. ומ"ש שמא נאנסה תחתיו לאו דוקא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דכל שנבעלה תחתיו חשיב כנאנסה תחתיו. ודע שדעת הקונטרסים הוא שלא כדעת הרמב"ן שכתבנו לעיל דאית ליה דכיון דטענינן לה מ"ע יש לה מאתים ואפילו לרבנן. וכבר כתבנו לעיל שדעת התוס' ג"כ הוא דלא כהרמב"ן:

עוד כתבו הקונטרסי' וז"ל וא"ת לפי הפירוש דאין להן טענת בתולים לפי שבחזקת מ"ע היא א"כ מה מתרץ הספר הא ר"ג והא ר"י והא לא איירי במ"ע אלא אם נאמנת לומר משארסתני נאנסתי או לא, וי"ל דשפיר תירץ דהא לעיל אמרו בתוס' דר"ג מ"ע שכיח מש"ה קאמר הא דקתני אין להן טענת בתולים ר"ג היא דהויא בחזקת מ"ע והא דקתני יש להן טענת בתולים ר"י דס"ל מ"ע לא שכיח ע"כ. וכתב על זה מהר"ר בצלאל וז"ל איפתמיטתיה אידך מתניתין דתנן בפ"ק היא אומרת מ"ע אני וכו' עכ"ד. ואני אומר דהם להו לקונטרסים שלא ראו אידך מתניתין דפ"ק. ועוד את"ל שלא ראו מכדי סברא הוא דכי היכי דפליגי ר"ג ור"י באומרת משארסתני נאנסתי ה"נ פליגי באומרת מ"ע אני. וכוונת הקונטרסים אינה כמו שהבין הרב אחרי המחילה הראויה. אלא שהקונטרסים הבינו בכוונת ר"י הפירוש שדחה מהרא"נ"ח ז"ל וכמ"ש לעיל והוקשה להם הקושיא בעצמה שהקשה מהרא"נ"ח ז"ל דאי אמרת דמשום חזקה זו אמרינן דבחזקת מ"ע נשאת ואדעתא דמ"ע כנס א"כ מה מתרץ הספר הא ר"ג הא ר"י דהא ר"י נמי מודה בזה וע"כ לא קאמר אלא אם נאמנת לומר איזה דבר אבל היכא דאיכא למימר דאדעתא דמ"ע כנס פשיטא דאף ר"י יודה דאין להן טענת בתולים ולא שייך זה לענין מחלוקתם כלל, ותירצו הקונטרסים כתירוץ בעצמו שכתבנו לעיל והבאתי דברי התוס' הללו שהביאו הקונטריסין והכרחנו מדבריהם שפירוש דברי ר"י הוי כפי הפירוש שדחה מהרא"נ"ח ונסתייענו מדברי חידושי הרא"ש, ושבח לאל שכוונתי לדעת גדולים: **ומ"מ** אכתי תמיהא לי על הקונטרסי' מאחר שהכרחנו מדבריהם דס"ל דלר"י מאי דמוקמינן להו בחזקת מ"ע הוא לומר דאדעתא דהכי קנס וזה מוכרח מדבריהם כדכתיבנא. א"כ כשהקשה הגליון על הפנים דלא מצי לשנויי דקמייתא כרבנן ופירשנו לעיל דקושיא זו קאי על קושיית רשב"א עדיפא מינה הו"ל להקשות דמה הקשה רשב"א דלימא דקמייתא כרבנן דאית להו דמ"ע אין לה אלא מנה ומש"ה יש להן טענת בתולים דהא כיון דע"ד מ"ע כנס וזה כתב לה מאתים ומן הדין לא היה לה כתובה כלל וזה רצה לכתוב לה מאתים פשיטא דאפילו לרבנן יש לה כל מה שכתב לה וכמ"ש לעיל וצ"ל שהיא סברא מכונה וצ"ע: **וכתב** מוהרא"נ"ח על קושיית רשב"א שהקשה לר"י דאמאי לא מוקי הא ר"מ והא רבנן דקשה דא"כ היינו פלוגתא דר"מ ורבנן בכל מ"ע ולא שייכא גבי חרשת ושוטה דוקא והכא משמע דאיצטריך לאשמועינן דין בחרשת ושוטה לא דין דמ"ע ואע"ג דתלמודא מוקי הא ר"ג והא ר"י מ"מ אשמועינן דין בחרשת ושוטה אבל לפי קושיית רשב"א לא אשמועינן כאן כלל אלא דין דמ"ע בעלמא דלא משמע מהא כלל אם יש לחרשת דין דמ"ע או לא כדאמרן עכ"ל. ויש לדקדק דלפי תירוץ רב ששת דמוקי הא ר"ג והא ר"י בהינה דברייתא דאין להן טענת בתולים דמוקמינן לה כר"ג אשמועינן דין חדש מש"ה דמחזקינן להו בחזקת מ"ע ומש"ה אין להן טענת בתולים אבל אידך ברייתא דמוקמינן לה כר"י מאי אשמועינן דהא מילתא דפשיטא היא דלר"י יש להן טענת בתולים דהא אפילו טענה לא תהימנא כ"ש היכא דלא טענה אלא ודאי דר"ג רצה לחדש דין אחד בחו"ש לפי שיטתו ושמעיה ר"י וחלק עליו אע"ג דלדידיה דברים פשוטים הם. א"כ לפי קושיית רשב"א איכא למימר הכי דר"מ רצה לחדש דין אחד בחרשת ושוטה כפי שיטתו ואמר דאין להן טענת בתולים משום חזקה דמ"ע ושמעוה רבנן לר"מ וחלקו עליו. וכ"ת דלפי תירוץ רב ששת ברייתא קמייתא דמוקמינן לה כר"י אשמועינן חידוש דלא נימא דהני מיתכטן טפי ואפילו ר"י יודה דאין להן קנס וכמ"ש הרב. א"נ לאפוקי סברת הרז"ה דס"ל דלר"י אין להם טענת בתולים. א"כ לאוקימתא דרשב"א נמי איכא למימר הכי דאיצטריך ברייתא קמייתא לאפוקי סברת הרמב"ן דאית ליה דכל היכא דטענינן לה מ"ע יש לה כל מה שכתב לה ואפילו לרבנן כיון דלא הוי מקח טעות קמ"ל דלרבנן יש להן טענת בתולים. ומיהו עדיין יש לחלק וליישב דברי הרב ז"ל ודו"ק: **ואכתי** יש לדקדק בקושיית רשב"א דהא כפי אוקימתא דרב ששת דקאמר הא ר"ג והא ר"י מחלוקת הברייתות הוא במנה ומאתים דהא רב ששת ס"ל דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה וא"כ לר"י דיש להן טענת בתולים אינו אלא שלא יהיו לה מאתים אבל מנה לא ולברייתא האחרת יש לה מאתים דהא ר"מ היא. ולפי אוקימתא דרשב"א נמי שהקשה דאימא כולהו כר"ג והא ר"מ והא רבנן מחלוקת הברייתא הוא במנה ומאתים וא"כ מאי אולמיה דהאי אוקימתא מהאי. ומ"ש בעל חידושי הלכות משום דפלוגתייהו דר"מ ורבנן מיתנייא בפ"ק מיקמי פלוגתייהו דר"ג ור"י אינו נכון בעיני כלל. ול"נ דקושיית רשב"א היא דמנ"ל לרב ששת דלר"י חרשת ושוטה יש להן קנס אימא דלר"י לית להו קנס משום דבחזקת בעולה היא וכסברת הרז"ה ולאו משום דקתני בהאי ברייתא דקנס ויש להן טענת בתולים וע"כ ר"י היא דלאו ר"ג הא אמר דאין להן טענת בתולים אימא דרבנן היא דס"ל דמ"ע אין לה אלא מנה ובשלמא לרש"י ע"כ ברייתא דקתני ויש להן קנס ר"י היא. עוד נ"ל דלאוקימתא דרב ששת כל הברייתות הם שנויות דלא כהלכתא דקמייתא ר"י היא ותניינא ר"ג היא אליבא דר"מ דלית הלכתא כוותיה אבל לאוקימתא דרשב"א ברייתא קמייתא מיהא הויא כהלכתא דהיא ר"ג ואליבא דרבנן:

כתב רש"ל בהגהותיו על קושיית רשב"א וז"ל. לפי הגירסא שמצא ר"י בספרים לא מקשה מידי מאחר שיש להן קנס אלמא דלא מוקמינן להו בחזקת מ"ע ויש להן טענת בתולים לכ"ע אלא לפי גירסא שלנו הקשה רשב"א לפי שסבר דיש לחלק שפיר בין קנס לטענת בתולים בשלמא לענין קנס מוקמינן להו אחזקתן דאית להו בתולים ואינן מ"ע אבל היכא דמצא פ"פ טפי אית לן למימר שמ"ע היא מלומר שנבעלה בזנות ע"כ. ולא ידעתי מה חילוק יש בין גירסת ר"י שמצא בספרים לגירסתנו לענין מה שחילק ולגירסא שמצא ר"י בספרים איכא לאקשויי דאמאי קאמר רב ששת והא ר"י אימא הא והא ר"ג ויש לחלק בין קנס לטענת בתולים וכמו שחילק מהרש"ל. וכ"כ מהר"ר בצלאל ומהרא"נ"ח דלגירסת ר"י שמצא בספרים קשה דאמאי איצטריך לומר והא ר"י וכתבו דבכלל קושיית רשב"א היא קושייתם אלא שרשב"א רצה להקשות אף כפי גירסתנו דגרסינן ויש להן טענת בתולים. והרב חידושי הלכות הביא דברי רש"ל הללו והקשה עליהם ודבריו הם סתומים וחתומים יע"ש:

עוד ראיתי לדקדק במ"ש התוס' בסיום קושיית רשב"א וכ"ת משום דקתני חרשת דומיא דאיילונית הא ע"כ איילונית גופה לא הפסידה כתובתה לגמרי דהא רב ששת דמשני הא ר"ג והא ר"י ס"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ע"כ. דלמה הכריחו הדבר מאיילונית ת"ל מחרשת גופה דאיך יתכן לומר דמוקי לה כר"י משום דבעי לומר דיש להן טענת בתולים הוא להפסידה לגמרי מכתובתה דהא רב ששת אית ליה כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה וא"כ ע"כ כי נמי מוקי לה כר"י לאו להפסידה לגמרי הוא. וא"כ אמאי לא מוקי לה כר"ג ואליבא דרבנן. וכבר נתעורר בזה הרב חידושי הלכות יע"ש: **זאת** תורת העולה ממ"ש דלענין טענת בתולים שלש מחלוקות בדבר. האחת הוא דעת הרז"ה דס"ל דחרשת ושוטה יש להן טענת בתולים לדידן דקי"ל כר"ג ולא טענינן לה שום דבר לא טענה דמ"ע ולא משארסתני נאנסתי משום דמילי דלא שכיחי נינהו והרי זו בחזקת בעולה ואין לה כלום והוי מקח טעות משום דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דהוי מקח טעות. אלא שאני מסתפק אי ה"ט דוקא בכתב לה מאתים הוא דהז איכא למימר דכנסה אדעתא דבתולה. אבל אם כתב לה מנה אפשר דאין לו טענת בתולים משום דאדעתא דבעולה נהיה שהרי כתב לה מנה. ומסתברא דאין לחלק אלא בכל גווני איכא טענת בתולים כיון דמדינא לית לה כתובה כלל ואיהו כתב לה איכא למימר דלכל מאי דכתב לה הוא אדעתא דבתולה. אך אם באו עדים והעידו דחרשת ושוטה שלנו היו מ"ע פשיטא דלא הוי מקח טעות. אך אם יש לה מאתים כמ"ש לה בזה איכא לאסתפוקי אי ס"ל כהרמב"ן דכיון דלא הוי מקח טעות אית לה כל מאי דכתב לה ואפילו מאתים. או אם ס"ל כדעת התוספות ולית לה אלא מנה ולא נתברר דין זה בדבריו. מיהו מנה יש לה וכ"ש. אם לא כתב לה אלא מנה ויש עדות שהיתה מ"ע דיש לה מה שכתב לה: **הסברא** השנית היא סברת התוס' דטענינן לה טענה דמ"ע דוקא ולפ"ז כיון דקי"ל כרבנן דמ"ע כתובתה מנה יש להן טענת בתולים להפסידן מנה. וכבר כתבנו לעיל שזה הוא אם נפרש דברי התוס' כפי מה שפירש מהרא"נ"ח ז"ל. אבל לפי הפירוש שדחה הרב הנזכר אין ספק דאין להן טענת בתולים כלל כיון דאדעתא דמ"ע נהית ואם כתב לה מנה לכל הפירושים יש לה מנה ואם נודע שהיו בעולות אין להן כלום דהוי מקח טעות לגמרי לכל הפירושים. ודע דאין לחלק לסברת התוס' בין אם קידש ובעל להאחר או לא דלעולם לא טענינן לה אלא שהיתה מוכת עץ קודם האירוסין וזה מוכרח מקושיית רשב"א וכבר כתבתי לעיל טעמו של דבר. וכבר כתבתי דע"כ ר"י לא ס"ל כהרמב"ן כיון דגרים בברייתא קמייתא ויש להן טענת בתולים ולסברת הרמב"ן ז"ל האי ברייתא הויא תיובתא דרב ששת: **הסברא** השלישית היא סברת הרמב"ן בספר המלחמות ובחידושיו דטענינן להו מ"ע ואית להו כל מאי דכתב כיון דלא הוי מקח טעות ומש"ה אין להן טענת בתולים. והרא"ש נמי הכי ס"ל דאין להן טענת בתולים כלל ולא מטעמיה דהרמב"ן אלא משום דזה אדעתא דמ"ע כנס ואפי' לרבנן אית להו מאתים. וזהו שהביא ברייתא זו דאין להן טענת בתולים בפסקיו בפ"ק דכתובות וכן הוא דעת הרי"ף ז"ל בהלכות בפ"ק. וכ"פ הטור סימן ס"ז וז"ל וחרשת ושוטה ומ"ע אין להן טענת בתולים כלל ע"כ. ונ"ל שרצה לרמוז במלת כלל לאפוקי סברת התוס' שכתבנו:

והנה רבינו ז"ל לא הביא דין זה דחרשת ושוטה לענין טענת בתולים בפירוש אלא כתב בפירקין וכל שכתובתה מאה או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים ע"כ. וכוונת דבריו היא כגון חרשת ושוטה שאין להן כתובה מן הדין דאפילו אם כתב להן כתובה אין להן טענת בתולים והוציא רבינו דין זה מהך סוגיא דפרק אלו נערות. ואי ס"ל כטעמיה דהרא"ש ניחא טפי דכל החלוקות דנקט רבינו הוו מחד טעמא משום דאדעתא דמ"ע כנס ולפיכך אם כתב לה מאתים אין לה טענת בתולים כלל. וה"ה ז"ל כתב וז"ל וכתב רבינו או שלא תקנו לה חכמים כתובה ופשוט הוא שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי ב"ד ע"כ. ודבריו תמוהים הרבה בעיני מכח סוגיא זו דפרק אלו נערות וצ"ע. (א"ה עיין לקמן ד"ה והנני). וראיתי להטור רס"י ס"ח שכתב כל כתובה וכו' או שלא תקנו לה כתובה. ולא ידעתי למה כתבו כאן ברמז מאחר שחזר ושנאו לקמן בפירוש. ומרן ז"ל העתיק דברי הטור וכתב וז"ל כ"כ הרמב"ם והכי משמע במתניתין פ"ק דכתובות ע"כ. ואם כיון הרב על החלוקות הראשונות הכי איתא בהדיא במתניתין בפ"ק ואם כיון אל החלוקה דאו שלא תקנו לה כתובה אפילו רמז ליכא בפ"ק ובפרק אלו נערות מבואר הדבר. (א"ה עיין לקמן ד"ה והנני ודו"ק):

ודע שדעת הר"ן הוא ג"כ שאין להן טענת בתולים כלל ויש להן כל מה שכתב להן ואפילו מאתים משום דטענינן לה משנתארסה נאנסה וכן פירש הר"ן בפ"ק דכתובות. ודע דאיכא נפקותא דדינא בין טעמיה דרש"י לטעמיה דהרמב"ן והרא"ש דלהרמב"ן והרא"ש אין נחלק כלל בין אם קידש ובעל לאחר או לא דבכל גווני אין להן טענת בתולים כלל. אבל לרש"י דוקא היכא דלא בעל לאחר אבל אם בעל לאחר אפשר דאין לה כלל משום דלא טענינן לה מ"ע דהוי מילתא דלא שכיח וכמ"ש לעיל וכן נראה שהוא דעת הרב המגיד בחידושיו. ואפשר דס"ל דטענינן לה מ"ע ויש לה מנה וכסברת התוס'. אך ע"כ סברת הרמב"ן לא ס"ל שהרי גירסתו היא כגירסתנו וכבר כתבתי דלפי גירסתנו ליתא לסברת הרמב"ן ואם נתברר שהיתה מ"ע לרש"י יש לה טענת בתולים להפסידה מנה. ודע דלהריטב"א

ז"ל

ד״ה כפירש״י ול״ג כגירסתנו אלא יש להן קנס והו לא יש להסתפק אם רש״י חולק על הברת הרמב״ן וכמ״ש למעלה ובהברת הרי״ף אין הכרע ואפשר דס״ל כרש״י:

אחר שכתבתי כל זה ראיתי להרב לח״מ בפירקין במהדורא שניה שכתב דמסוגיא זו פרק אלו נערות משמע דהכמים תקנו כתובה לחרשת ושוטה דאם נאמר דאיירי בכתב לה כתובה אינו נראה דודאי דכיון דכתב לה הכי הוי מתנה ולית לה טענת בתולים כיון דלא תקנו לה רבנן כתובה דכ״כ רבינו למטה דכל מאי דלא תקנו כתובה אין לה טענת בתולים ול״ע עכ״ל. וכבר נתבאר דהרמב״ן כתב בפירוש דמיירי בדכתב לה ואפ״ה לר״י יש לה טענת בתולים. וכן הוא דעת כל הפוסקים אף שלא כתבו כן בפירוש. ומה שהכריח מדברי רבינו ז״ל ליתא משום דרבינו אזיל לשיטתיה דפסק כר״ג ומש״ה כתב כן וזה פשוט. (*א״ה עיין לקמן ד״ה והנני ודו״ק):

ולענין קנס דעת הרז״ה דלר״ג יש להן קנס וכן היא הברת התוס׳ והרמב״ן וכמו שהכריח מהרא״נ״ח וכ״כ מהריב״ל בח״ב בחידושיו וכ״כ הריטב״א אך כפי מ״ש הרא״ש בחידושיו דלר״ג הבטה דהני שכיח טובא אפשר דלדידיה לר״ג אין להן קנס. ובזה ניחא מה שלא הביאו הרי״ף והרא״ש ז״ל ברייתא דקנס לפסק הלכה אלא ודאי משום דס״ל דהאי ברייתא אתיא כר״י ולית הלכתא כוותיה ולר״ג דהבטה דהני שכיח טובא הוו בחזקת מ״ע ולית להו קנס. ואפשר שמטעם זה פסק רבינו בפ״ח מהלכות נערה בתולה דחרשת ושוטה אין להן קנס וכן פסק הסמ״ג עשין סי׳ ר״ד וסמכו על הברייתא השנויה בתוספתא שהביאה הרמב״ן בספר המלחמות דקתני בפירוש דחרשת ושוטה אין להן קנס. וס״ל דהאי ברייתא אתיא כר״ג דהלכתא כוותיה אלא שאני תמיה דפירוש זה שכתבנו בשם הרא״ש לא יצדק אלא אליבא דמ״ד מ״ע אין לה קנס. אך מדברי רבינו יראה דמ״ע יש לה קנס שהרי לא מנה בכלל הנשים שאין להן קנס מ״ע וכן הוא דעת הסמ״ג שכתב עשר בנות הן שאין להן קנס וכו׳ ולא מנה מ״ע בכללן. וא״כ [אף] דנימא דהם משרשים הסוגיא כפי פירוש הרא״ש דלר״ג הבטה דהני שכיח והוו בחזקת מ״ע. אכתי יש לתמוה דלמה אין להן קנס והראב״ד השיגו בזה וכתב זו טעות דלהדיא לרבנן יש לה קנס ופיתוי. וראיתי למרן ז״ל שהעתיק סוגיית הגמרא וכתב בסוף דבריו דכיון דלר״ג דקיימא לן כוותיה חרשת ושוטה אין להן טענת בתולים ממילא שמעינן דלית להו קנס ע״כ. ואני תמיה על מרן ז״ל שלמדנו להועיל איך סתם לנו הדברים וכתב דלר״ג כי היכי דלית להו טענת בתולים ה״נ לית להו קנס דמה ענין זה לזה. והנראה אצלי דגירסת רבינו והסמ״ג היתה אין להן קנס וכדאיתא בתוספתא ומאי דתני בתוספתא מ״ע ליתא וצריך להגיה ממאנת דהני ארבע נשים דהיינו חרשת ושוטה ובוגרת וממאנת חד דינא אית להו וכדאיתא בדברי רבינו בפרק ב׳ וקושיית הגמרא לא היתה אלא מטענת בתולים לטענת בתולים וגירסתם היתה כגירסתנו דגרסינן ויש להן טענת בתולים. עוד הייתי סבור לומר דרבינו ז״ל כי היכי דלא ליפלגו ברייתות אהדדי סבר דברייתא השנויה במכילתין הוא לענין נער דדוקא בהני אע״פ שאין להן קנס של חמשים כסף יש להן נער וברייתא דתוספתא מיירי לענין קנס של חמשים כסף. אלא שלא מצאתי בשום מקום שיקרא הנער קנס. ועוד דקנס דהני הוי דומיא דקנס דאיילונית דתני בהדייהו. לכן נראה שגירסא אחרת היתה לרבינו והסמ״ג וגירסתם היתה כך איילונית יש לה קנס החרשת והשוטה אין להן קנס ויש להן טענת בתולים:

אך עדיין לא נתקררה דעתי בכל זה דמאחר שדעת רבינו והסמ״ג הוא דמ״ע יש לה קנס למה נשתנו חרשת ושוטה שאין להן קנס. וכ״ת משום דכתיב ולו תהיה לאשה ודרשינן אשה שיש לו בה הויה הנהו לית בהו הויה וכדאמרינן בר״פ אלו נערות אמתניתין דואלו נערות שיש להן קנס והני בני הויה נינהו וכו׳. ואע״ג דקי״ל דגם נשים שאין בהן הויה חייב בקנס ודוקא לענין מה שלותה תורה שיקחנה לאשה הוא דדרשינן ולו תהיה לאשה אבל לענין קנס בכל גווני חייב, אפשר דשאני נשים שהן אסורות דרבינן להו מקרא לענין קנס משום דיש להן הויה במקום אחר אבל הני דלית להו הויה כלל אפשר דממעטינן להו גם לענין קנס. הא ודאי בורכא היא דהא חרשת ושוטה יש בהן הויה ע״י אביהם וכמ״ש רבינו בפרק ה׳ מהלכות אישות דין י״א, וכ״ת דבעינן שיהיה לה הויה מלד עלמה גם זה אינו שהרי קטנה יש לה קנס והכי קי״ל. ועוד דאפילו קטנה שאין לה אב אם נאנסה יש לה קנס וזה מבואר בגמרא בפרק אלו נערות דאמרינן ממאנת אין לה קנס ופירש״י משום דהיא בחזקת בעולה הא לאו הכי יש לה קנס. וא״כ למה נשתנה דין החרשת מדין הקטנה שאין לה אב והדבר צריך תלמוד וצריך עיון:

וראיתי להטור סי׳ קע״ז שכתב וז״ל וכן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב״ד וכתב יש לה קנס וכ״כ הרמ״ה ואפילו למ״ע ומדברי ר״י יראה שאין קנס לחרשת ושוטה ולא למ״ע ע״כ. ומ״ש לדעת הרמ״ה יש קנס למ״ע כבר כתבנו שכן הוא דעת רבינו והסמ״ג. אך במ״ש בשם ר״י איכא לעיוני בשלמא חלוקה דמ״ע שאין לה קנס זה מבואר בדברי התוס׳. אבל מ״ש דלר״י אין קנס לחרשת ושוטה יש לתמוה עליו שהרי מדברי התוס׳ מקושיית רשב״א יש להוכיח דהתוס׳ ס״ל דהחלוקה דקנס היא מוסכמת מהכל ואף ר״ג מודה בה דיש לה קנס וכמ״ש הרא״נ״ח בחידושיו. ובשלמא כפי הפירוש שכתבנו לעיל בדברי ר״י שהוא כפירוש שדחה הרא״נ״ח ניחא דאפשר לומר דדוקא לר״י דהבטה לא שכיח יש לה קנס אבל לר״ג דהבטה שכיח עד שמטעם זה אנו אומרים דבחזקת מ״ע כנס אפשר דלית לה קנס משום דהויא בחזקת מ״ע. וכבר כתבנו לעיל שדעת הקונטרס הוא דלפר״י לר״ג אין קנס לחרשת ושוטה ומה שיקשה על זה מקושיית רשב״א כבר כתבנו לעיל כל הצורך. ומ״ש מרן הב״י בטעם הברת הרמ״ה ז״ל לא ידעתי פירושו:

זאת תורת העולה דבמוכת עץ לרבינו והסמ״ג והרמ״ה יש לה קנס ולהרמב״ן ור״י והרא״ש אין קנס למ״ע. ודעת הרי״ף והרז״ה לא נתבאר בזה וכן רש״י והריטב״א לא ביארו דעתם בזה. ולענין חרשת ושוטה להרז״ה והראב״ד והרמ״ה והרמב״ן והריטב״א יש להן קנס ולדעת מהרא״נ״ח אף ר״י ורשב״א הוו מסברא זו. ורבינו והסמ״ג והרי״ף והרא״ש ור״י כפירוש ספר הטור ס״ל דאין קנס לחרשת ושוטה. ודע דלפי הברת הטור דלר״י אין קנס לחרשת ושוטה וטעמא הוא משום דס״ל דברייתא קתני יש להן קנס אתיא דוקא אליבא דר׳ יהושע ומאי דקאמר רב ששת הא ר״ג והא ר״י הוא דוקא אתיא שפיר הברת התוס׳ שהכריחו פר״י מכח גירסת הספרים דל״ג אלא ויש להן קנס והו לא. ותמהנו לעיל דמה הברת הוא זה. ולפי הברת הטור ניחא דהמקשה והמתרץ כולהו ס״ל חד טעמא במאי דאמרינן דאין להן טענת בתולים והוא משום דבחזקת מ״ע הן. וע״ז הוקשה לסתמא דתלמודא אברייתא דקתני ויש להן קנס דמשמע דלא מוקמינן להו בחזקת מ״ע ורב ששת לא חידש אלא דהאי חזקה דמ״ע הוא דוקא לר״ג אבל לר׳ יהושע חבטה לא שכיח ולפיכך יש לה קנס. אבל להרמב״ן קשה דמה הקשו מקנס לטענת בתולים הא לעולם אימא לך דבחזקת בתולה היא ומש״ה יש לה קנס ואפ״ה אין להן טענת בתולים משום דטענינן להו משארסתני נאנסתי. ואף את״ל דהמקשה לא הוה ס״ל הכי אלא דטעמא דאין להן טענת בתולים הוא משום דבחזקת בעולה היא. אכתי תיקשי לרב ששת דאמאי אוקי לברייתא דקנס כר״י הא לפי המסקנא אתיא ככ״ע. והקושיא בעצמה שהקשה מהרא״נ״ח לר״י הוא מה שהקשו התוס׳ לפירש״י. ודע דאליבא דמ״ד דחרשת ושוטה יש להן קנס אפילו אי טעין ואמר שלא מצאה בתולה לא מהימן וכ״ש בשאר נשים ודין זה הוא מוסכם אליבא דכ״ע:

ודע דאליבא דמ״ד דטעמא דחרשת ושוטה דאין להן טענת בתולים הוא משום דהוו בחזקת מ״ע וע״מ כן כנס או משום דטענינן לה מ״ע דהכיא לסברת ר״ח ז״ל דאית ליה דמ״ע אין לה דמים אבל פתחה פתוח הא דקי״ל דאין להם טענת בתולים הוא דוקא בטוען טענת דמים אבל בטוען טענת פ״פ יש להן טענת בתולים דאף דנימא דאדעתא דמ״ע כנס אדעתא דבעולה לא כנס והוי מקח טעות. וכן למ״ד דטעמא הוא משום דטענינן לה מ״ע הא בטוען טענת פ״פ לא מצינן לטעון טענה דמ״ע. וכ״ת כפי זה תיקשי דמאי דוחקיה דרב ששת לומר הא ר״ג והא ר״י לימא ברייתא דקתני אין להן טענת בתולים הוא בטוען טענת דמים ומוכרח הוא דהאי ברייתא מיירי בטוען טענת דמים דהא בהדי מ״ע קתני להו ועלייהו קאמר אין להן טענת בתולים. ולפי הברת ר״ח ז״ל ע״כ מיירי בטוען טענת דמים וברייתא דקתני יש להן טענת בתולים מיירי בטוען טענת פתח פתוח. כבר נתעוררו בזה התוס׳ בד״ה אי דקא טעין וכו ותירצו דשמא לית ליה חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ולא מהימן בפ״פ להפסיד כתובתה אע״ג דקאמר אי דקא טעין פ״פ הכי נמי דמשמע דנאמן שמא היינו לאוסרה עליו אבל ברייתא דלעיל משמע דיש להן טענת בתולים לענין כתובה דומיא דקנס ע״כ:

ודע דלסברא זו הא דנאמן בטענת דמים להפסידה כתובה לאו מטעמא דחזקה הוא דע״כ נ״ק רב נחמן טעמא דחזקה אלא בטוען פ״פ דטענה גרועה היא דאפשר דאינו בקי ועל כך הספק קא טעין ומש״ה איצטריך לטעמא דחזקה כלומר דאי לאו דקים ליה לא הוה טוען להפסיד כתובתו. אבל בטוען טענת דמים לא איצטריך להאי טעמא דחזקה כיון דטענתו מבוררת. וכן הוא דעת הרשב״א וכמ״ש הר״ן בשמו בפ״ק דכתובות ורב ששת פליג עליה דרב נחמן ולית ליה האי חזקה להפסידה כתובתה. ולפי זה לדידן דקי״ל כרב נחמן דאית ליה דנאמן בטענת פ״פ משום חזקה חרשת ושוטה אי טעין טענת פ״פ יש להן טענת בתולים אף לר״ג:

ואכתי אני תמיה בדברי התוס׳ ז״ל טובא במ״ש בסוף דבריהם אבל ברייתא דלעיל וכו׳ דנראה דהוקשה להם דהכתי תיקשי דאימא דברייתא קמייתא מיירי שטענתו היא לאוסרה עליו ומיירי בטוען טענת פ״פ ומש״ה יש להן טענת בתולים לאוסרה משום דליכא למימר שהיא מ״ע כיון שטוען טענת פ״פ ואיך יתכן דחרשת ושוטה איכא טענת בתולים לאוסרה והרי כיון שאין קידושיו אלא מדרבנן לא נאסרה לבעל וכמ״ש מהר״ר יחיאל באשת חרש שזינתה אשתו לא נאסרה משום דלא אמרינן ונטמאה אלא בקידושי תורה. (*א״ה עיין מה שכתבתי לעיל ד״ה וראיתי לדקדק בדברי הרמב״ן וכו׳) ועוד דל מהכא חרשת דאיכא למימר דאע״ג דאין קידושין אלא מדרבנן מ״מ ס״ל דיש בה ונטמאה מדרבנן שוטה מאי איכא למימר דהא לית לה קידושין אפילו מדרבנן. וי״ל דמיירי שהיתה פקחת כשקידשה ונעשית אח״כ חרשת או נשתטית דקידושיה דבר תורה. א״נ דמיירי כשקידשה אביה דאז קידושי חרשת ושוטה הוו דבר תורה וכמבואר ר״פ חרש. ונראה דע״כ מיירי בכה״ג דנתקדשה ע״י אביה דאלת״ה אפילו בפקחת לא נאסרה על בעלה דהא איכא ס״ס ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת״ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון. ובפ״ק דכתובות אמרינן בהדיא דכל היכא דאיכא ס״ס אינה נאסרת על בעלה וכיון דע״כ מיירי בשנתקדשה פחותה מבת שלש שנים דהשתא ליכא אלא חד ספק דהיינו ספק באונס ספק ברצון ע״כ מיירי בשקידשה אביה דאי לא אפילו מיאון אינה צריכה וכמ״ש רבינו דפחותה מבת שש או תמש א״צ למאן וכיון שכן שייכא טענת בתולים לאוסרה כיון שקידושיה דבר תורה:

ומ״מ קשיא לי להאי תירוצא דמיירי בחרשת ושוטה שקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים אמאי נאסרת הא קי״ל פיתוי קטנה אונס הוא ופשיטא דה״ה לחרשת ושוטה דאפילו גדולה חשיבא כקטנה דאין לה רצון ליאסר על בעלה. ובשלמא אוקימתא דגמרא דפ״ק דכתובות ניחא דמיירי כשמעכשיו היא גדולה דהשתא נאסרת על בעלה משום דאימור תחתיו זינתה כשהיא גדולה דלא חשיב ס״ס משום דהא אונס חד הוא וכמ״ש התוספות שם אבל בחרשת למה נאסרה. ואולי דהתוספות ס״ל כסברת רבינו שכתב בפרק ב׳ מהלכות סוטה ובפרק ג׳ מהלכות איסורי ביאה דקטנה שזינתה ברצון דנאסרה על בעלה דלית ליה פיתוי קטנה אונס הוא. וס״ל להתוס׳ דגם בחרשת ושוטה נמי נאסרה על בעלה כל שלא היה באונס: **הן** אמת דהסברת רבינו הלזו תמהו עליו הראשונים ז״ל דבהדיא אמרינן בפרק ד׳ אחין (דף ל״ג) פיתוי קטנה אונס הוא וה״ה כתב דהוכר רבינו דהך סוגיא לאו בדוקא איתמר אלא בדרך דחייה לומר דהכי נמי מסתברא דאמרה לאו הכרע הוא דהנא אמינא לך דפיתוי קטנה אונס הוא וכיון שמן המשנה עלמה היו למדין דהוחלפו הוא לא דקדקו בדין זה שם ע״כ. והדבר ברור כמה יש מהדוחק בתירוץ זה ומלבד דוחק זה לא ידעתי מה יענה הרב בההיא דאמרינן בפ׳ הבא על יבמתו (דף ס״א) תניא ר״א אומר כהן לא ישא את הקטנה ואמר רבא דטעמיה דר״א הוא דחיישינן שמא תפתה עליו והקשו אי הכי ישראל נמי ותירצו פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מיפרא שרי ע״כ. הרי דלר״א ס״ל דפיתוי קטנה אונס הוא ולא מצינו בזה שנחלקו עליו, ואע״ג דע״כ רבנן פליגי עליה דר״א וכדקאמר התם הא ר״א היא ולא רבנן. היינו דפליגי עליה בעיקר הדין דר״א חייש לשמא תפתה ורבנן לא חיישי להכי. אבל במאי דס״ל לר״א דפיתוי קטנה אונס הוא לא מצינו שנחלקו עליו. הן אמת דקלת סעד מצאתי לדברי רבינו מההיא דאמרינן בפרק נערה (דף מ״ד) אמר ר״ל המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר נערה מלא ומותבינן עלה טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי הו״א אפילו קטנה והא כתיב ואם אמת היה הדבר וכו׳ וקטנה לאו בת עונשין היא ע״כ. ואם איתא דקטנה שזינתה אינה נאסרת מהיכא קס״ד שיהיה חייב בקנס וב״ד לאיזה תכלית נזקקין לטענתו שאומר שזינתה והביא עדים על זה דהא בלא עדים לא משכחת דין דמוציא ש״ר היעלה על הדעת דאם טען הבעל שזינתה קודם שנתארסה שיהיה חייב או שטען שנאנסה והאי קטנה דכותה היא. וא״כ לא הו״ל להקשות לרב אדא בר אהבה משום דאינה בת עונשין דתיפוק ליה משום דאינה נאסרת עליו וכל דברי הבעל הם דברי הבאי. ולסברת רבינו ניחא. ומיהו יש לדחות ראיה זו דאפשר דמיירי דהמוציא ש״ר היה כהן שנאסרה עליו אפילו באונס והביא עדים על זה והוזקקו ב״ד על טענתו. סוף דבר דכיון דמצינו דרבינו ז״ל לית ליה דין זה דפיתוי קטנה אונס הוא אפשר היה ליחס סברא זו להתוס׳ ז״ל:

אך מדברי התוס׳ פרק קמא דכתובות (דף ט׳) ובפרק אלו נערות (דף מ׳) ד״ה הא לאו הכי מוכח דס״ל דפיתוי קטנה אונס הוא והוא כרבינו וכ״כ מוהריק״ו שורש פ״א. וא״כ כ״ש דחרשת ושוטה פתויין חשיב אונס וא״כ אזדא ליה מאי דכתיבנא דמיירי בחו״ש שקיבל אביה קידושיה פחותה מבת שלש שנים. פש גבן תירוצא קמא כשנתקדשו כשהן פקחות ואח״כ נעשו חרשות ושוטות דהשתא איכא לספוקי שמא כשהיתה פקחת נבעלה ברצון ונאסרה על בעלה. ומיהו כפי אוקימתא זו תיקשי דהא איכא ס״ס ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת״ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון או ספק דנבעלה כשהיא פקחת או כשנשתטית: **אשר** על כן נראה דמיירי בפקחת שקידשה אביה פחותה מבת שלש שנים וגדלה ואחר כך נשתטית דהשתא ליכא אלא חד ספק שמא באונס שמא ברצון. וכ״ת אכתי איכא ס״ס ספק כשהיא פקחת ספק כשהיא שוטה ואת״ל כשהיא פקחת אימור באונס הוה. הא לא קשיא משום דהא אונס חד הוא דמה לי נבעלה כשהיא שוטה מה לי נבעלה באונס. וכ״כ הראשונים גבי אוקימתא דקידשה אביה פחותה מבת שלש שנים יע״ש: **ומיהו** אכתי אני מסתפק בדין זה משום דאפשר דע״כ לא אמרינן בגמרא דקטנה שקידשה אביה פחותה מבת שלש שנים וגדלה וטען טענת דמים דאסורה אף דאיכא חזקת היתר לבעלה ומן הדין היה שנאמר דבעודה קטנה נבעלה להעמידה בחזקתה אלא משום דאיכא חזקה אחרת כנגדה והיינו בתולה נולדה והשתא כשגדלה נבעלה וכיון שכן אוקי חזקה נגד חזקה וכיון דאין כאן אלא חד ספק נאסרה על בעלה אבל בנ״ד דהשתא חרשת היא ואדרבה חזקה דבתולה נולדה מסייעה להתירה לבעלה ולומר דהשתא כשהיא חרשת נבעלה ונמלא דשתי חזקות מסייעות לה אפשר דאינה נאסרת וסעד מצאתי לחילוק זה בדברי התוס׳ פ״ק דכתובות (דף ט׳) ד״ה לא צריכא יע״ש:

עוד אפשר לומר דלעולם דמיירי בחרשת שקיבל בה אביה קידושין א״נ בגדולה שקידשה עצמה כשהיא פקחת ועכשיו נשתטית וכ״ת אמאי נאסרה י״ל דמיירי באשת כהן דקי״ל דאפילו באונס נאסרה לו. אלא שעדיין אני חוכך בזה לפי שהתוס׳ עלה הביאו סוגיא דס״פ דבין באשת כהן ובין באשת ישראל שקיבל אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים הקשו דהכתי איכא ס״ס דהיינו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש. ותירצו דהם איתא דהויא מוכת עץ היתה טוענת דאין גנאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך ע״כ. והנה טעם זה לודק בכל הנשים אבל בחרשת ושוטה דפומייהו כאיב לאו ואין להם פה לדבר אכתי איכא ספק דמ״ע. וחילוק זה כתבוהו התוס׳ בשמעתין דחרשת דכל הנשים הם בחזקת בעולות מדלא קאמרי שהם מוכת עץ אבל הנך חרשת ושוטה דלא מצו אמרי בחזקת מ״ע ניסאות וכבר הארכנו לעיל בביאור דברים הללו ולפי זה אף באשת כהן איכא ס״ס ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש ואת״ל דרוסת איש ספק תחתיו ספק אין תחתיו. וי״ל דמשכחת לה באשת כהן שקידשה אביה פחותה מבת שלש שנים דהשתא ליכא אלא ספיקא דמוכת עץ. א״נ אפשר דכאן באלו נערות סבירא להו כאידך תירוצא שכתבו הראשונים ז״ל דמוכת עץ לא חשיב ספק לפי שהוא דבר שאינו מצוי וכמ״ש הר״ן והרב המגיד. (א״ה תמצאנו בפרק י״ח מהלכות איסורי ביאה). אך זה הוא דוחק גדול לפי שהתוס׳

פ״ע

חכמים כתובה אין לה טענת בתולים. והמתייחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים: ט ומה היא טענת בתולים. זה שנשא אשה שהזקתה שהיא בתולה וטוען ואומר לא מצאתיה בתולה. ושני סימנין הן לבתולה. האחד דמים ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה. והשני הדוחק שימצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש: י הנושא את הבתולה שכתובתה מאתים וטען ואמר לא מצאתיה בתולה. שואלין אותה אם אמרה אמת הוא לא מצאני בתולה מפני שנפלתי והכני [ד] עץ או קרקע והלכו בתולי הרי זו נאמנת ותחזור כתובתה למנה. אע"פ שהוא טוען * ואומר שמא איש בא עליך ואין לך כלום אין משגיחין בטענתו. ויש לו להחרים סתם שלא בא עליה איש שאין הדבר ודאי לו: יא אמרה *היא אמת אמר שלא מצאני בתולה ואיש בא עלי באונס אחר שנתארסתי לו. הרי זו נאמנת וכתובתה מאתים כמו שהיתה. ואם טען ואמר שמא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך. הרי זה מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבני ממון שאיני חייב בו: יב טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה בודקין. אותה או חוזר ובועל בפני עדים. אמרה בא עלי ובתולה מצאני ככל הבתולות ושקר הוא טוען. שואלין אותו ואומרין לו מה היה הדבר עד שאמרת שאינה בתולה. אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל לא דם [ס] נדה ולא דם בתולים אם נמצאו כולן כן הרי זו בחזקתה. לא נמצאו בנות משפחתה כן בודקין אותה שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים או שהיתה מתענת ברעב. מרטיבין אותה ומאכילין [ו] אותה ומשקין אותה עד שתבריא ותבעל שנית ונראה אם תוציא דם אם לאו. ואם אין שם חולי ולא רעב ולא כיוצא בו הרי זו טענת בתולים. ואע"פ שמצא דוחק בעת תשמיש הואיל ולא יצא דם אין כאן בתולים. שכל בתולה יש לה דם בין קטנה בין גדולה בין נערה בין בוגרת אלא מפני החולי כמו שביארנו. ואם אמר מפני שלא מצאתי דוחק אלא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להן דוחק שמרגישין בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה עדיין אומרין לו שמא הטיתה או בעלתה בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק. אם אמר לא כי אלא ודאי פתח פתוח היה הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתולה פתחה סתום הוא. ואע"פ

* שם : *[ס"א אמ"כ]

מגיד משנה

שמא תחתיו זנתה ה"ק שמא אם יבואו לב"ד יבואו עדים ויעידו. והרבה פירושים נאמרו בו ולא נזכרה הסוגיא הזו בהלכות אלא המשנה כפשטה וכן הן דברי רבינו ועיקר. וכתב רבינו או שלא הקנו לה חכמים כתובה ופשוט הוא שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין :

ט ושני סימנין הן לבתולה וכו'. שם (דף ט') ופרק אלו נערות (דף ל"ו) :

י הנושא את הבתולה וכו'. במשנה (כתובות י"ג) הוא מחלוקת תנאים והלכה כר"ג ורבי אלעזר שאמרו כן וכבר נתבאר שכתובת מוכת עץ מנה. ומ"ש ויש לו להחרים וכו' רוצה לומר שאין כאן חיוב שבועה לה כיון שהוא אינו טוען טענת ברי אבל יש כאן חרם סתם מתקנת הגאונים ז"ל :

יא אמרה היא אמת וכו'. גם זה במשנה (שם י"ב) ר"א וכן רבן גמליאל וכן נפסקה הלכ' והחרם הוא מתקנת הגאוני' ז"ל:

יב טען ואמר וכו'. שם (י' ע"ב) ההוא דאמר בעלתי ולא מצאתי דם אמרה היא עדיין בתולה אני ואמרו שם דרבן גמליאל בדקה ושם ביארו כיצד בדקה שהושיבה על פי חבית של יין ולא היה ריחה נודף והכיר שעדיין היתה בתולה. ורבינו לא כתב בדיקה זו בביאור משום דלאו דוקא זו דהוא הדין לאחרת. ומ"ש או חוזר ובועל בפני עדים רוצה לומר במכינין הסודר בפני עדים ומתיחד עמה בפניהם אבל לבעול ממש בפניהם אסור שאסור לבעול בפני כל בריה כנזכר פ' י"ד : אמרה בא עלי וכו'. שם מעשה שר"ג בדק בקרובותיה ומצא שלא היה להן דמים ואמר לו זכה במקחך : לא נמצאו בנות משפחתה כן וכו'. שם מעשה שהיתה יבשה מחמת רעב והאכילה רבי והשקה וחזר ובעל ומצא דם. וכתב רבינו דהוא הדין מחמת חולי ופשוט הוא : ואם אין שם חולי וכו'. זה מתבאר שם באלו נערות (שם ל"ו) שהטוען טענת דמים אינו צריך טענת פתח פתוח ובאחת מהן בלבד היא טענת בתולים : ואם אמר מפני שלא מצאתי דוחק וכו'. בפרק אלו נערות (שם ע"א וע"ב) והבוגרת אין לה טענת בתולים והקשו והא אמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון ותירצו אי דקא טעין טענת דמים ה"נ הכ"ע דקטעין טענת פתח פתוח זו היא גירסת רבינו והרבה מן המפרשים ז"ל. ויש שם גירסא אחרת הפך מזו והיא גירסת מקצת הגאונים אי דקטעין טענת פתח פתוח ה"נ הכ"ע דקטעין טענת דמים והעלה הרמב"ן ז"ל כגירסת רבינו מכח הירושלמי שאמר פ"ק בוגרת כחבית פתוחה : ואם לא בגרה עדיין וכו'. פ"ק (דף י') מעשה שם דר"ג אמר לההוא דהוה טעין טענת פתח פתוח שמא הטית והיכא דאמרי שמא במזיד הטית וקא עקרת לדשא ועברא ר"ל * שלא בעל בנחת : אם אמר לא כי וכו'. מבואר שם. ומ"ש בין בריאה בין חולה ר"ל שאין חילוק בין בריאה בין חולה אלא בטענת דמים אבל לא בטענת פתח פתוח ודבר ברור הוא. וכתב רבינו ואע"פ שיצא דם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים. ואין כן דעת הרבה מן המפרשים אלא כל שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ומה שאמרו בגמרא בפתח פתוח שנאמן להפסידה כתובתה דוקא בשנאבדה המפה או כיוצא בזה אבל בידוע שמצא דם לא וזה נראה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל : יש

*) [נראה שהש"ס היה גורס בדברי רבינו או לא בעלה בנחת וכן הוא בטור וכן משמע מן הגמרא אלא שיש ליישב. ועיין בל"מ] :

משנה למלך

ס"ל דמוכת עץ הוא דבר מצוי משום דכל הנשים נחבטות. ומיהו נ"ל דהרשת אשת כהן שקידשה אביה יתירה מבת שלש שנים או פקחת אבת כהן ואח"כ נתחרשה וטען טענת פתח פתוח דדין זה תלוי במחלוקת. דאליבא דהתוס' שריא משום ס"ס דאיכא ספק דמ"ע ואת"ל דרוסת איש ספק תחתיו אינה תחתיו. ולשאר פוסקים אסורה משום דמוכת עץ לא שכיח ואין כאן אלא חדא ספיקא דהיינו ספק תחתיו. שוב התבוננתי וראיתי שקושיא זו שהקשינו דהכתי איכא ספיקא דמוכת עץ והויא ספק ספיקא בורכא היא דהא כל שקלא וטריא דא היא אליבא דר"ת דהקשו לדבריו דהמאי לא אוקמה לברייתא קמייתא דיש להם טענת בתולים לענין לאוסרה לבעלה. ולדידיה ליכא לספוקי במוכת עץ דהא איהו ס"ל דמוכת עץ פתחה סתום וזה פשוט. נחזור לענייננו דמוכרחים אנו לומר דהתוס' מיירי בחד מהני גווני דהאשה נאסרת לבעלה וכדכתיבנא: ודע שדעת ה"ר יונה ז"ל הוא דע"כ לא אמרינן דהיכא דליכא אלא חד ספיקא דנאסרת אלא במכחשת אבל במודה לדבריו אלא שטוענת מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי אינה נאסרת לבעלה כשם שאינה מפסדת כתובתה ויש חולקים עליו וכבר הביא מחלוקת זה ס"ס בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה דין י' יע"ש. וא"כ יש להסתפק חרשת ושוטה היכי לדיינוה דייני שהרי אינה לא מכחשת ולא מודה לדבריו. עוד אני מסתפק אף למ"ד דהוה טענה אינו מועיל לגבי איסורא ואפילו אינה מכחשת אותו אסירא ליה מ"מ כפי הלד שלמדנו לעיל בכוונת ר"י שפירושו הוא משום דאדעתא דמוכת עץ כנס ואפשר דדוקא בשאר נשים לא מהימני לענין איסורא כיון דלא אמרו כן בתחילה מסתמא אדעתא דבתולות ניסאות ומשום הכי לא מהימני בהוה טענה. אבל הני אפשר דאדעתא דמוכת עץ ניסאות ומש"ה טעניכן להו. ומה גם לסברת הרא"ש דהני מיחכטן טובא אפשר דיועיל להם טענה דמוכת עץ שלא יאסרו על בעליהן :

והנני יוצא לדון בדבר חדש והוא דכיון דאסיקנא פתרי לאוקמי להני חרשת ושוטה בשיש להם קידושין מן התורה. פשיטא דהכי אית להו כתובה ואם כן כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא כתבו דמיירי בדכתב לה וכמ"ש הרמב"ן אפשר דס"ל דמיירי בשיש להני קידושי תורה ואית להו כתובה מן הדין. והשתא אתיא הלכתא כפשטא דכי טעניכן לה מוכת עץ אית לה מנה. וקושיית הרשב"א נמי ניחא אף אם נפרש בדברי ר"י כפי הפירוש שדחה מהרלנ"ח ואין צורך לדחוק במה שכתבנו לעיל. ואם נאמר דהפוסקים שסתמו דבריהם ס"ל דבמעתין איירי בים להן כתובה מן הדין אפשר דס"ל דחרשת ושוטה שאין להן כתובה מן הדין וזה רצה לכתוב להן אין להן טענת בתולים כלל לפי שמתנה הוא

מה

לחם משנה

ועוד קשה דכיון דאח"כ כתב שהסוגיא זו לא הובא בהלכות למה הוצרך ליישבה דמדהוצרך ליישבה מתחילה משמע דהא עיקר ואח"כ כתב דדעת הלכות ורבינו שאינה עיקר ודבריו מתמיהין. ועוד קשה למה אינה עיקר ואיך דחו הך סוגיא מהלכה בלי טעם וראיה. מיהו לזה נראה לתרץ דהם סוברים דמה שהקשו בגמרא וניחוש שמא תחתיו זנתה הוא לדעת רבה דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה משום דס"ל דאיכא עדים שלא נבעלה ובחזקת בתולה כנסה ודאי ולכך הקשו כיון דודאי מפוית לה בעולה ניחוש שמא תחתיו זנתה אבל לרב אשי דאמר דכיון דנכנסה לחופה לאו בתולה מיקרי ולא אמרינן ניחוש שמא תחתיו וכו' אלא דאמרינן דנבעלה מראשון ולית לן לאוסרה כיון דנכנסה לחופה עם הראשון וכיון דהך קושיא לא הוי אלא לרבה הוי דלא כהלכתא דלית הלכתא כרבה דאמר כנסה בחזקת בתולה וכו' ולכך דחאוה מהלכה ולשאר הקושיות צריך עיון :

יב ואם לא בגרה עדיין אומרין לו שמא הטית או בעלת בנחת. הטור הביא בלשון הרמב"ם וכתב או לא בעלת בנחת והוא וכו' וכן נראה שהיה גורס כדבריו הרב המגיד ז"ל. והוא מפרש מאי דאמר בגמרא (דף י') איכא דאמרי הכי אמר לה שמא במזיד הטית כלומר שמא הטה בכח לליפנא קמא אמר בעל בנחת והטה והשתא אמר שבעל בכח ולכך לא הרגיש. וז"א במזיד הטית כלומר שמא כי"ן שהיה הדבר במזיד ובכח עשית הטייה ולא הרגשת ועקרת לדשא ועברא. אבל בספרים דידן כתוב בדברי רבינו בעלת בנחת וכן הביאו הר"ן דבריו בפירוש ההלכות. ואולי יש לומר בדוחק וליישב הגירסא הטית דכתב רבינו הוא במזיד הטית כלומר בכוונה ומ"ש בעלת בנחת הוא כלישנא קמא דשמא הטית ויהיה לפי פירוש התוספות כך שמא הטית ומפני שהיה בנחת לא הרגשת והוא דוחק ועיקר הגירסא כדכתיבנא. והטור בא"ה הביא דין האמור בברייתא דבראשונה מעמידין וכו' כל שלא נהג וכו' וכתב דבמקום דנוהגים להעמיד עדים ולא העמיד אינו יכול לטעון ורבינו לא כתבו משום דאפשר דס"ל כדכתב הרא"ש בשם הרא"ש דהך לית ליה חזקה

אין

מגדל עוז

והמתייחד עם ארוסתו וכו'. פ"ק דכתובות (דף י"ב) : ומה היא טענת בתולים עד ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים. הכל פ"ק דכתובות (דף ט') :

הגהות מיימוניות

[ד] כר"ג דפסיק רב יהודה אמר שמואל כותיה ולא כרבי יהושע דאמר לא מפיה אנו חיין ; [ס] שמא ממשפחת דורקטי היא : [ו] כעובדא דר"ג ודרבי :

יג יש גאונים שהורו שהבוגרת וכו׳. כבר כתבתי למעלה הגירסא שהיתה להם ועל פי אותה גירסא הורו כן : יד חכמים הם שתקנו וכו׳. מימרות פירקא קמא ועוד נזכר
שם בגמרא שיש לדיין שכשלא מצא בהולים שאסורה עליו שמא זנתה תחתיו ונתבארו בדברי רבינו פי״ח מהלכות איסורי ביאה. ומ״ש רבינו שחזקה אין אדם טורח
בסעודה ומפסידה כך היא לשון הגמרא שם. וכתב הרשב״א ז״ל משמע דאי לא טרח בסעודה שאינו נאמן דהא ליכא חזקה וחזקה דגופא עדיפא מחזקת ממון ואפילו בברי וברי
דהולכין אחר הרוב דבתולות נשאות וחזקה דגופה [עדיף] עכ״ל :

טו ועד כמה יש לטעון וכו׳. ביבמות פרק ב״ש (דף קי״א:) ברייתא טענת בתולים כל ל׳ יום דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר נסתרה לאלתר לא נסתרה אפילו לאחר כמה שנים וקי״ל כר׳ יוסי :

טז הורו כל הגאונים וכו׳. זו סברא כתבוה הגאונים ז״ל ונזכרה בהלכות שם והטעם מפני שהתוספת אינו מתקנת חכמים שנאמר הם אמרו והם אמרו אלא מרצונו נתחייב לה והרי הוא כשאר חיובין שאין המחויב נאמן בהפקעתן. ויש מי שכתב שאין זה אלא בטוען פתח פתוח שאינה טענה ברורה כל כך אבל בטוען טענה שלא מצא דם נאמן אפילו להפסידה תוספה אע״פ שהיא מכחשת ואומרת מלא ואבד. וזה דעת הרשב״א ז״ל ואין כן דעת רבינו אלא אינה מפסדת תוספת אלא בראיה ברורה וכ״נ. ומ״ש רבינו שיש לו להשביעה בנקיטת חפץ כן כתבו הגאונים וכבר נתבאר פי״ד מהלכות מלוה ולוה שהלוה שטען פרעתיך שטר זה ואמר למלוה השבע לי שלא פרעתיך שאינו גובה אלא בשבועה אלא שאין זה דומה לטענת פרעון משום דשטרא לפרעון קיימא וכבר חילק שם רבינו בין טוען טענת פרעון לטוען שטר אמנה וצ״ע: ומ״ש שהיא אין לה להשביעו. כך כתבו הגאונים ז״ל :

יז הרי שרצה לקיימה וכו׳. כבר כתבתי שיש לך שאסורה עליו ויתבאר בדברי רבינו פי״ח מהלכות איסורי ביאה. ובדרך שהוא מותר לקיימה כבר נתבאר פ״י מהלכות אלו שאסור לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה :

פי״ב א כשנושא אדם וכו׳. הג׳ דברים שכתב רבינו שהן מן התורה ואחד מהן המזונות הם מחלוקת תנאים בפרק נערה שנתפתתה (דף מ״ז:) בברייתא ופסק רבינו כדברי האומר שארה אלו מזונות וכן תרגם אונקלוס שארה זיונה וכן פירש״י ז״ל בפירוש התורה אבל הרמב״ן ז״ל כתב שם בפירוש החומש שמזונות ומלבושי האשה מדבריהם ואני

ואף ע״פ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים : יג יש [ז] גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא מראה דבר זה וטעות היה בנוסחאות שלהם. וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד : יד חכמים ״הם שתיקנו עיקר כתובה לאשה והם [ח] התקינו ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן ועליה להביא ראיה לא על האיש. שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והופך שמחתו אבל : טו ועד מתי יש לו לטעון טענת בתולים. אם נסתרה מיד. ואם לא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום : טז הורו כל [ט] הגאונים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישתו אשתו להפסידה. עיקר הכתובה אבל התוספת יש לה. אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודה לו שהיא בעולה קודם שתתארס והטעתו. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עיקר כתובה שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר : יז הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עיקר הכתובה חוזר וכותב לה מאה. לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כמו שביארנו :

טז הורו כל הגאונים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן וכו׳ אבל התוספת יש לה. כתב הרי״ף דטעמא דמסתבר הוא והרא״ש כתב איני כחולק על דברי הגאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת דדבר ידוע דלשם הינת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין מנה ומאתים חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שוגאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה אע״פ שמרויח בטורח הסעודה פיטור ממאתים של כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ולדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ״ל. ול״נ דל״ק דהא בגמרא (כתובות דף י׳) אמרו חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן משמע בהדיא דלא האמינוהו חכמים לומר פתח פתוח מצאתי אלא משום דהם תקנו לה כתובה והם אמרו וא״כ בתוספת שאינו מתקנת חכמים לא האמינוהו :

פי״ב א כשנושא אדם אשה וכו׳. כתב ה״ה השלשה דברים שכתב רבינו שהם מן התורה וכו׳ ועוד שכל התנאים שוים. ונראה לי שהמזונות הם מדבריהם שלא

פרק שנים עשר

א כשנושא ״אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת

א הכל שם : ב טור אה״ע סימן ס״ט סמג עשין מ״ח ולאוין פ״א :

לחם משנה

אין אדם טורח וכו׳ ואגן דקי״ל דחזקה הוי הך דלא כהלכתא :

פי״ב א כשנושא וכו׳. כתב ה״ה ואני תמה בדבריו בענין המלבושים וכו׳. כבר ישב הרמב״ן דעתו בפירוש התורה דפירוש כסותה ר״ל כסות שעל המטה וזהו שאמרו בברייתא כסותה כמשמעו ע״ש. ולפ״ז ר״א בן יעקב פליג את״ק בכולהו ואפילו בכסותה דלראב״י ודאי שפירוש כסותה הם המלבושים דהא אמר שלא יתן לה של ילדה וכו׳ והיינו ודאי המלבושים. וזהו דוחק דנראה דלא פליגי אלא בשארה ועונתה אבל בכסותה שוים דהם המלבושים. וזהו דוחק דר״א דקאמר שלא יתן לה של ילדה וכו׳ לא איירי אלא בכסות המטה הראוי לה לילדה או לזקנה ולכך כתב ה״ה בהא דכולהו תנאי דברייתא שהם ת״ק ור״א וכו׳ דמשמע ליה דלא פליגי בהא. [וכתב עוד ה״ה] ואע״פ שהם שנים וכו׳ וא״ת א״כ למה לא פסק ג״כ כראב״י בענין עונתה שהרי אמר שם (דף מ״ח) לפום עונתה תן לה כסותה וכו׳. ונראה לתרץ דודאי האי סיתר דהך מסכת ראב״י לא סגי כיון דאיכא תרי והוא סמך בענין המזונות אברייתא אחרת שמכרעת כמ״ש ועוד וכו׳ ועוד שכן מכרעת ברייתא דאמר תקנו מזונות וכו׳. וא״ת והא בפרק אע״פ (דף נח:) הגיהו ברייתא תיקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה ולפ״ז אין ראיה כלל דלא הוזכר

משנה למלך

מה שכתב לכם וכמו שכתב הרב לח״מ. ובזה אתו שפיר דברי הטור דזה שכתב או שלא תקנו להן כתובה אין להן טענת בתולים מטעמא דמתנה הוא. ואח״כ חזר וכתב דין החרשת והשוטה שהוא הדין שנזכר במשנתין דמיירי בדאית להו כתובה מן הדין. ולפי זה אפשר ליישב דברי ה״ס שכתב וז״ל וכתב רבינו או שלא תיקנו להן חכמים כתובה ופשוט הוא וכו׳ דס״ל דדינא דגמרא לאו היינו דינא דרבינו. דרבינו ז״ל איירי בדלית לה כתובה מדינא וכתב לה מדעתו ועל זה כתב ה״ה ז״ל דזה פשוט. אלא דלפי זה יש לתמוה על רבינו דהשמיט דינא דגמרא. סוף דבר דהדבר תלוי בספק גדול אם הפוסקים שסתמו דבריהם מפרשים למשנתין כהרמב״ן או כמו שפירשנו. אך קשה דאם נאמר דהמפרשים לחרשת ושוטה דמשנתין בקידושי תורה ס״ל דהיכא דאין להן כתובה מן הדין וזה כתב לה דהוי מתנה. מאי דוחקיה דרב ששת לומר הא ר״ג והא רבי יהושע. אימא דקמייתא דקתני יש להן טענת בתולים מיירי כשיש להן כתובה מן הדין ומשום הכי איכא טענת בתולים. ואידך ברייתא דקתני אין להן טענת בתולים מיירי כשאין להן כתובה מן הדין אלא שכתב לה כתובה ואמרינן דמתנה נתן לה ומשום הכי אין להן טענת בתולים וצ״ע : ודע דמה שהוכרחנו לומר לעיל אליבא דתוספות ז״ל דהאי חרשת מיירי כשקידשה אביה או שקידשה עצמה כשהיא פקחת הוא אפילו בעלה כהן. ולא תימא שהכי היא זונה מדרבנן כיון דתקינו לה קידושין וגבי כהונה אין חילוק בין אונס לרצון וכמבואר. משום דאין זונה אלא מאיסור תורה ודוקא חללה משכחת לה מדרבנן אבל זונה ליכא אלא מאיסורי תורה וכמו שכתב רבינו ז״ל בפרק י״ח מהלכות איסורי ביאה יע״ש. ובפירוש כתב רבינו ז״ל בפרק ב׳ מהלכות סוטה ובפרק ג׳ מהלכות איסורי ביאה דקטנה בת מיאון שזינתה לא נאסרה אפילו לבעלה כהן :

והוי יודע דסברא זו דרבינו הגאל שכתבנו לעיל דאית ליה דמ״ע פתחה סתום היא סברא יחידית שהרי רוב הפוסקים סבירא להו דבוגרת אין לה טענת פתח פתוח אבל טענת דמים יש לה. ולדידהו הא דקתני אין להן טענת בתולים מיירי בטוען טענת פתח פתוח. ואם כן כיון דתני בהדה מוכת עץ ותני אין להן טענת בתולים מוכרח הדבר לומר דמוכת עץ פתחה פתוח. ואף להרי״ף דס״ל כר״ח גבי בוגרת וכמו שנראה מדבריו בפ״ק דכתובות מ״מ גבי מוכת עץ לא ביאר דעתו. ואפשר דס״ל כדעת רוב הפוסקים ז״ל שאין הדבר מוכרח דמי שסובר דבוגרת פתחה סתום דמוכת עץ נמי פתחה סתום. ומה גם שדברי הירושלמי מוכיחין בהדיא דמוכת עץ פתחה פתוח יע״ש :

יג יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים וכו׳. בירושלמי פ״ק דכתובות אמרינן רבי קריספא בוגרת כחבית פתוחה היא הדא דתימא שלא להפסיד כתובתה אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה ואתיא כדרבי חנינא וכו׳. ודברי הירושלמי הלו דאמר דבוגרת כחבית פתוחה יכולים להתיישב לכל הפירושים בין לדעת הגאונים בין לדעת רבינו ז״ל וכמ״ש הרב שדה יהושע. אך מה שסיים דלקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה זה הוא פלא בעיני דכיון דהבוגרת דרכן בכך מאי ספק סוטה איכא. (*א״ס ועיין פרק י״ח מהלכות איסורי ביאה דין ז׳ בדברי הרב המחבר ז״ל) :

והעשרה

הגהות מיימוניות

[ז] ר״ח ור״י אלפס וכן ר״ת אבל רש״י גרס ופי׳ כדברי רבינו המחבר וע״ש בתוספות וראבי״ה כותב גם הוא על פירש״י ולא נהירא : [ח] פ״ק אר״נ אמר שמואל משום רשב״א ע״כ : [ט] וכ״כ ר״י אלפס חזינן לגאון דקאמר ה״מ לענין מנה ומאתים אבל לענין תוספת לא מהימן והחזיק דבריו דתוספת דמנפשיה כתב לה לא הוי בכלל תקנתא דמנה ומאתים מרנקט חכמים תקנו וכו׳ ואע״ג דגאון בחו׳ הטוען כך לא מהימן ומסבינן ליה כופרי דחשדינן ליה בזונות אבי״ה ע״כ :

מגדל עוז

יש גאונים שהורו עד סוף הפרק. פרק אלו נערות (דף ל״ו) ופ״ק דכתובות (דף י׳) ספיש הוראות אלו :

פי״ב כשנושא אדם אשה עד כדרך כל הארץ. פרק נערה שנתפתתה (דף מ״ז) ולשון מכילתא כמשפט הבנות וכי מה למדנו למשפט הבנות מעתה ס״ז בא ללמד ונמצא למד ופס נאמר שארה אלו מזונותיה כסותה כמשמעו ועונתה זה דרך ארץ ע״כ :

הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים: ב והעשרה שלשה מהן מן התורה ואלו הן. שארה. כסותה. ועונתה. שארה אלו [א] מזינותיה. כסותה כמשמעו. עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי בית דין הם. האחד מהם עיקר כתובה. והשאר הם הנקראין תנאי כתובה ואלו הן. לרפאתה אם חלתה. ולפדותה אם נשבית. לקוברה אם מתה. ולהיות נזונת מן נכסיו. ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה. ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה. ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם: ג והארבעה שזוכה בהן כולם מדברי סופרים ואלו הן. להיות מעשה ידיה שלו. אולהיות מציאתה שלו. ושיהיה אוכל כל פירות נכסיה בחייה. * ואם מתה [ב] בחייו יירשנה. והוא קודם לכל אדם בירושה: ד ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה. ופדיונה כנגד אכילת [ג] פירות נכסיה. וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה. אבל אם אמר הבעל איני * זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספקו [ד] לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה: ה כל הדברים האלו אף ע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה ואפילו לא כתבו כתובה אלא נשא סתם כיון שנשאה זכה בארבעה דברים שלו וזכתה האשה בעשרה דברים שלה ואינן צריכין לפרש: ו התנה בהבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן. או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ משלשה דברים שאין

השגת הראב"ד

ואם מתה בחייו וכו': כתב הראב"ד א"א יורשה הבעל דבר תורה:

א ריש פרק מציאות אשה (דף ס"ה): ב טור אה"ע סי' ס"ט סמג עשין מ"ח לאוין פ"א:

מגיד משנה

ואני תמה בדבריו בענין המלבושים דהא בכולהו תנאי דברייתא שהם ת"ק ור' אלעזר ורשב"י אע"פ שנחלקו במזון כולן שוין שכסותה הוא כמשמעו והמלבושין הן מן התורה וכנ"ל עיקר לפי שלא מצאתי שהוזכר בכסות תקנת חכמים ועוד שכל התנאים הנזכרים שוים בזה. וכ"ל שהמזונות הם מדבריהם שלא כדברי האומרים בברייתא שהמזונות הם מן התורה ואע"פ שהם שנים לגבי רשב"י מ"מ משנת רשב"י קב ונקי ועוד שכן מכרעת ברייתא אחרת דאמר תקנו מזונות וכו' וכן משמע בגמרא בקצת סוגיות שהמזונות הם מדבריהם כנ"ל. אבל הרשב"א ז"ל וקצת מפרשים ז"ל הסכימו לדעת רבינו שהם כולם מן התורה: והשבעה מדברי סופרים וכו'. כולן נתבארו במשנה פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ז ונ"א) וגם כן במקומות אחרים וכולן נתבארו בארוכה בדברי רבינו אחד לאחד על הסדר שנזכר כאן:

ג והארבעה שזוכה בהן וכו'. כולן חוץ מן הירושה נתבארו במשנה ונתבאר בגמרא שהם מדבריהם אבל הירושה אם היא מן התורה או מדבריהם היא מחלוקת תנאים ואמוראים במקום אחר (שם דף פ"ג) ורבינו פוסק כדברי האומר שהיא מדבריהם ונחלקו עליו וכבר כתבתי בזה בפ"א מהלכות נחלות:

ד ועוד תקנו חכמים וכו'. מימרא פרק אע"פ (דף נ"ח:) א"ר הונא אמר רב יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קא סבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה והקשו מדתניא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ותירצו אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ע"כ. ופ' שני דייני גזרות (כתובות ק"ז:) בגמרא פסקו הלכה כן וכתבו מן המפרשים ז"ל שלא אמרו אלא שיכולה להפקיע עצמה ממלאכה שמרווחת בה כשוה בלמר שאינה לצורך הבית אבל טוחנת ואופה ומבשלת ועושה כל צרכי הבית כמו אם היתה ניזונת ולזה הסכים הרשב"א ז"ל פרק אע"פ: ומ"ש מפדיון וקבורה. הוא מבואר פרק נערה בסוף הברייתא (שם מ"ז:) דתקנו מזונות ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה ופירש"י ז"ל תחת נדוניית כתובתה. ודע שבפרקונה ובקבורתה אין הבעל יכול להנצל מחיובה ואפילו יניח לה פירותיה וכתובתה. וכן היא אינה יכולה להפקיע ממנו זכות פירות וכתובה אפילו תאמר איני נפדית ואיני ניזונת ואיני נקברת מנכסיו וזה נראה מדברי רבינו וכן דעת בעלי התוספות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

אבל אם אמר הבעל וכו'. זה פשוט דמזונות עיקר ומתבאר בהרבה מקומות (שם נ"ח: וע'):

ה כל הדברים האלו. מפורשים פרק נערה שנתפתתה (שם דף נ"א) במשנה:

ו התנה הבעל שלא יתחייב וכו'. מה שהזכיר רבינו שהתנאי קיים אפילו בשאר וכסות היא כדעת רבי יהודה שאמר בדבר שבממון תנאו קיים כנזכר בברייתא (קידושין י"ט:) שכתבתי פרק שני ואין צריך לומר בשאר דברים שהם

לחם משנה

הוזכר בברייתא דהמזונות הם תקנה. ויש לומר דבפרק אע"פ אפילו לפי מה שהגיהו הברייתא שם בגמרא אמרו דהמזונות הם תקנה שכן אמרו שם על מימרא דרב קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה וכו' ועל זה הקשו מברייתא ותירצו תיקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה כלומר ועיקר התקנה הם המזונות אבל לעולם המזונות תקנה הוי ואע"פ שה"ה כתב לשון הברייתא אין השם בזה כיון דאפילו לפי ההגהה שהגיהו בגמרא יש משם מזונות:

ד לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה וכו'. הר"ן ז"ל הקשה בפירוש ההלכות דמשמע מסוגיא דבפרק אע"פ דריש לקיש דקאמר דיכול לכופה למעשה ידיה והיא יכולה לומר איני נזונית ואיני עושה הוא סבר דיקדשו ידיך לעושיהן מהני אבל רב הונא דסבר דיכולה לומר איני נזונית וכו' אינו מועיל מה שיאמר יקדשו ידיך וכו' והאריך שם הר"ן ז"ל והרב בעל כסף משנה תירץ קושייתו שם בפרק י' מהלכות ערכין ולדידיה קשה הך קושיא גופא מהיא סוגיא אהרונה דלא שייך בה תירוצא דהרב כסף משנה ז"ל והוא ממאי דאמרו שם (דף נ"ח:) לרב הונא לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונית לא בשאינה ניזונית משמע דאי אית ליה כרב הונא אפילו דניזונה לא קדיש ואע"ג דלא אמר יקדשו ידיך כיון דלר"מ אליבא דרב הונא אית ליה אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם הוי כאילו אמר לדידן יקדשו ידיך לעושהן ואפילו הכי לא מהני. ויש לי לתרץ קושיא זו וקושיית הר"ן דלא אמרו לרב הונא דלא מועיל דיקדשו ידיך לדידן או מקדיש מעשה ידי אשתו לר"מ אלא כשהוא רוצה לזונה ולא היה מעלה לה מזונות אבל אם היה מעלה לה מזונות לאו כל כמינה אחר שהקדיש לומר איני נזונית ואיני עושה וכן כתבו שם התוס' דמה שאמרו בגמרא מאי לאו בניזונת לא כשהוא אינו זן אותה קאמר אלא שהוא חפץ לזונה אבל אי מעלה לה מזונות ודאי דלאו כל כמינה אחר שהקדיש לומר איני ניזונית וא"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י' מהלכות ערכין איירי בסתם אשה שניזונת משל בעלה ולכך קאמר דאי אמר יקדשו ידיך לעושהן מהני ובזה באו דברי רבינו ז"ל על נכון:

ו התנה הבעל שלא יתחייב באחת מן הדברים שהוא חייב בהן וכו' התנאי קיים חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן וכו' ואלו הן עונתה ועיקר כתובתה וירושתה. וקשה בדברי רבינו דכיון דהוא פסק כר"י דאמר כל דבר שבממון תנאו קיים אפילו שיעשו חכמים חיזוק לדבריהם (יותר) כשל תורה כדכתב ה"ה ז"ל הא אפילו שיהא כתובה מן התורה דבר שבממון תנאו קיים ואפילו נאמר דס"ל לרבינו דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה כדאמר ר"י בגמרא וכדכתב הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות ונאמר לפי זה דטעות נפל בדברי ה"ה במה שכתב עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וצ"ל יותר משל תורה מ"מ קשה דאפילו לר"י היינו דווקא כשהתנה על פה אבל כשכתב לה התקבלתי שני ורבינו כתב דאע"פ שכתבה לו התקבלתי לא מהני. ועוד קשה בדברי רבינו במה שאמר שכל הפותח לבתולה וכו' דאיך תלה טעם ביטול התנאי מפני שכל הפותח הא בגמרא לא אמרו הכי אלא שאע"פ שנתבטל התנאי מ"מ בעילתו בעילת זנות משום דפתח בתנאה וזהו שאמרו שם כל הפותח אפילו בתנאה וכו'. ונראה לתרץ לכל זה דרבינו סובר דכיון דכל הפותח לבתולה בעילתו בעילת זנות מדרבנן חשבינן ליה להך בעילה בעילת זנות כאילו הוי דאורייתא שהם עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה והשתא הוי מילתא דאיסורא ולא

משנה למלך

ב והעשרה שלשה מהם מן התורה וכו'. (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו בדרך מצותיך ח"ב (דף ס"ו.): האשה

מגדל עוז

ואם מתה בחייו יירשנה והוא קודם לכל אדם בירושה פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ז): כתב הראב"ד א"א ירושת הבעל דבר תורה: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא ריש פרק הכותב (דף פ"ג) ובפרק יש נוחלין (דף קי"א) מוכיח כראב"ד ז"ל והעומדים בשיטתו דמוכח לה מדכתיב וירש אותה ובפרק נערה שנתפתתה ופרק אע"פ (דף נ"ח) מוכיח כדברי ר"מ ז"ל והעומדים בשיטתו דאמרינן להדיא תקנו ירושתה תחת קבורתה וקרא אסמכתא בעלמא הוא ומצאתי ראיה מכרעת כדברי ר"מ ז"ל ריש הכותב והיא כתובה לפני בזה הפרק: ועוד תקנו חכמים עד ירושתו לכתובתה. פרק אע"פ: לפיכך אם אמרה האשה עד ואין כופין אותו. פרק אע"פ (דף נ"ח) ופרק שני דייני גזירות (דף ק"ז): אבל אם אמר הבעל איני זנך עד מתנאי הכתובה. פרק המדיר (דף ע') ופרק מציאת האשה ופ"ק דגיטין (דף י"ב): כל התנאים האלו עד ואינן צריכין לפרש. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"א): התנה הבעל שלא יתחייב עד ואינו תנאי ממון. פרק אע"פ (דף נ"ו). ופרק הכותב (דף פ"ג):

הגהות מיימוניות

[א] כת"ק דברייתא דפרק נערה: [ב] עיין בהלכות נחלות בפ"א: [ג] קצת היה נראה לרשב"א להביא ראייה מכאן לרשב"ם שפירש בת"ה אמר הבעל איני פודה אותה ואיני חושש בפירות נכס' מלוג שלה בעודה ארוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה דשומעין לו מדקתני תקנו פרקונה תחת פירות ש"מ דפירי עיקר דבכה"ג דייק בפרק אע"פ ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ומ"ם אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן דאדרבא פרקונה עיקר כמו שדקדק ר"י מהא דפרק נערה דאמר מאי לפיכך בעל אוכל פירות מהו דתימא מיכל לא ליכלינהו אנוחי נינחינהו קמ"ל דהא עדיפא ליה דזימנין דלא מלו ופריק מדידיה וקאמרינן נמי לעיל בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי דאי אישתבאי הויא ליה איבה ומימנע ולא פריק משמע דלטובתה ניתקן. וכן בירושלמי אמרו בהדיא שבעל שאמר לא לאכול ולא לפדות אין שומעין לו והא דתני פרקונה תחת פירות אע"ג דפרקונה עיקר תני הכין לאשמועינן שאם אמרה האשה איני נפדית ואיני נותנת פירות דאין שומעין לה שלא תטמע בין העכו"ם ועוד אינו דומה למזונות שיכולה לומר איני ניזונית וכו' דהתם לא מפקעה תקנת מעשה ידיה שאם היום איגה ניזונת ואינה עושה למחר תעשה ותהא ניזונת מה שאין שייך לומר כאן דפירות של כל ימיה הם תחת פרקונה. אי נמי שאני פירות שזוכה בגוף הקרקע והרי ידו כידה אבל במעשה ידיה היאך זוכה בהן שאינם בעין. עוד האריכו התוספות בפרק ח"ה: *) [כתב הטור ז"ל אפילו היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני חפצה שתפדני אם אשבה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם עכ"ל שם]: [ד] התיא פליגא דדוקא היכא דלא ספקא אר"ת דאין שומעין לו כדמשמע בפרק המדיר דפריך אי לא ספקא כיון דמשועבד לה היכי מצי מדרה לה כל כמיניה וכן מוכח בפרק קמא דגיטין ועיין לקמן בפרק זה לשון מורי רבינו זצ"ל ובתוספות פרק חזקת הבתים:

שאין התנאי מועיל בהן. וכל המתנה עליהן תנאו בטל. ואלו הן. עונתה. ועיקר כתובתה. וירושתה: ז כיצד התנה עם האשה שאין לה עליו עונה תנאו בטל וחייב בעונתה. שהרי התנה על מ"ש בתורה ואינו תנאי ממון: ח התנה עמה לפחות מעיקר כתובה או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממאה הרי בעילתו בעילת זנות: ט התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ואף ע"פ שירושת הבעל מדברי סופרים עשו חיזוק לדבריהם [ס] כשל תורה. *וכל תנאי שבירושה בטל ואע"פ שהוא ממון שנאמר בה לחוקת משפט. ובשאר

מגיד משנה

שהם מדבריהם. והג' שהזכיר רבינו שאין התנאי מועיל. האחד שהוא בעונה הוא מפני שכתוב בתורה ואינו תנאי ממון ואפילו רבי יהודה מודה בו. ועיקר כתובה שאין התנאי מועיל בו יצא לו לרבינו ממה ששנינו בפרק אע"פ (כתובות נ"ד:) רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות ואמרו בגמרא כל הפוחת אפילו בתנאי אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה [מאתן] וכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה לא סמכא דעתה והויא לה בעילתו בעילת זנות וסובר רבינו דכיון דקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו אע"ג דר"מ אמר דטעמא דתנאו בטל משום דכתובה דאורייתא כדאיתא התם ואנן קי"ל דכתובה דרבנן מ"מ הלכתא כוותיה ולאו מטעמיה אלא אע"ג דכתובה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ותנאו בטל כל זמן שרצה לקיימה ואפילו הכי בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכא דעתה אבל אם לא רצה לקיימה תנאו קיים כמו שיתבאר בכמה מקומות שאם מחלה האשה כתובתה לבעלה שמחילתה מחילה ומהם פרק שבעה עשר וכן כתב הרמב"ן ז"ל לדעת רבינו. ויש מי שסובר דלא קי"ל כוותיה דר"מ אלא שבעילתו בעילת זנות כשפחתה עיקר כתובה וכ"ש כשאין לה כלל אבל מ"מ תנאו קיים ואפילו אם רצה לקיימה אע"פ שאינו רשאי להשהותה בלא כתובה כיון שרוצה לקיימה. ודין הירושה בפרק הכותב (כתובות דף פ"ג) ועוד יתבאר פרק כ"ג בארוכה. וכתב רבינו וכל תנאי שבירושה בטל אע"פ שהוא ממון שנאמר לחוקת משפט. ובהשגות א"א חסרון דעת אני רואה בכאן ומה צורך לחוקת משפט והיאך אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם ואיך יאמר לאביו או לאחד ממורישיו דין ודברים אין לי בנכסיך אחר מיתתך ואין אדם מקנה מה שאין לו בו שום זכות ע"כ. ואני סבור שרבינו הוצרך לזה מפני שהאשה שהיא מורישה אותו התנית עמו כן שלא יירשנה והיא תוריש אחר ואילו היתה הירושה כשאר הדברים שבממון היה התנאי קיים שיזכה בירושה מי שתורישנו היא וכן היה בדין בשאר ירושות אילו היו כשאר תנאי ממון אבל מתוך שענין ירושה הוא חקת משפט אי אפשר להפקיעו ולומר איש פלוני יירשני במקום שיש בן, וירושת הבעל אע"פ שהיא מדבריהם לדעתו ז"ל חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה והוא שנשאת כמו שיתבאר פרק כ"ג ולפי שכל המורישין חוץ מן האשה יכולין לתת נכסיהם במתנה לכל מי שירצו שלא ברצון היורש ואין יכולין להנחיל בתורת ירושה איש נכרי אפילו ברצון יורש כתב רבינו שהוא מפני שענין הירושה הוא חקת משפט. ואל יקשה עליך מה שאמרו פרק יש נוחלין (ב"ב דף ק"ל) גבי האומר איש פלוני יירשני וכו' שהטעם (שם קנ"ו) משום דלא ידע יורש דניחול דודאי אפילו ידע ומחיל אין בדבריו כלום וכן כתבו קצת המפרשים ז"ל:

השגת הראב"ד

*כתב הראב"ד ז"ל חסרון דעת אני רואה בכאן ומה צורך לחוקת משפט והיאך אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם ואיך יאמר לאביו או לאחד ממורישיו דין ודברים אין לי בנכסיך אחר מיתתך ואין אדם מקנה מה שאין לו בו שום זכות עכ"ל:

לחם משנה

ולא הוי דבר שבממון ולכך לא מהני תנאה וזהו שכתב שכל הפוחת כלומר הטעם דהתנאי בטל משום דהוי מילתא דאיסורא אבל הפוחת בעילתו בעילת זנות ואע"ג דהוי איסורא דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ועם זה יתיישבו דברי רש"ו וה"ה על נכון במה שכתב עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. ועוד כתב הראב"ד ז"ל חסרון דעת אני רואה בכאן וכו'. ויש לתמוה על הראב"ד ז"ל דמה תמה על רבינו הא בפרק הכותב איפליגו רשב"ג ורבנן במתנה בכותב דין ודברים אין לי בנכסיך וכו' אם מתה לא יירשנה ורשב"ג סבר כל המתנה על מה שכתוב בתורה וכו' ולדברי הראב"ד ז"ל איך אמרי רבנן דאם מתה לא יירשנה הא הוה מתנה על דבר שלב"ל וכן רשב"ג ל"ל טעמא דכל המתנה וכו' לימא משום דמתנה על דבר שלב"ל. ונראה דזה מבואר עם מ"ש הר"ן ז"ל דבכותב לה בעודה ארוסה עדיין אין לו זכות מהירושה ויכול להתנות עליו קודם שיזכה בו שלא יזכה אבל אחר שנשאת שכבר זכה בירושה אינו יכול להפקיע ומתניתין ניחא דאיירי בכתב לה ועודה ארוסה ומש"ה יכול להתנות אבל רבינו שנתן טעם זה לכל הירושות שהוא בהפקיע עצמו מן הזכות שיש לו לכך השיג הראב"ד ז"ל על רבינו שהוא חסרון דעת. והרי"ף ז"ל לית ליה להך טעמא דכתב רבינו ז"ל ובפרק כ"ג יתבאר בהלכות. כתב ה"ה כשהלין בעד רבינו ולפי שכל המורישין וכו' ונראה לכאורה שלשון זה הוא מיותר שכבר מתורץ במ"ש שאילו לא היה כתוב בירושה חקת משפט היה יכול להפקיע כשאר תנאי של ממון וא"כ אלו הדברים אין צורך בהם. וצ"ל לומר שרצה ליישב דעת רבינו מפני שיש להשיב על מה שתירץ בדין האשה ואמר שמה שהיה מועיל כאן הוא מפני שהיא הוריש לאחר כיון דאין סלוקו מן הנכסים מועיל אם כן נ"כ לא יועיל מה שתורים לאחר שכיון שאין לה שום רשות לתת כלום מנכסיה שהכל הוא של בעלה א"כ מה מועיל מה שתורים היא ולזה תירץ ואמר אפילו שתכחים מה שכתבתי בדין האשה דלא יועיל מה שתורים היא כיון שאין סלוקו של בעל מועיל וא"כ הוא של בעל מ"מ יכילנא למימר דהוצרך רבינו לטעם זה לשאר המורישים שיכולים לתת נכסיהם במתנה וכו' ולפי זה הוי הך לפי שכל וכו' שכתב ה"ה כמו ועוד דהוי תירוץ אחר: התנה עמה וכו'. כבר הקשיתי על זה מה שראוי להקשות ועתה נוסף אלי למה לא אמרו בגמרא בפרק הכותב (דף פ"ג:) על מאי דקאמר רב הילכתא כוותיה דרשב"ג ולא מטעמיה דה"ק הילכתא כוותיה דרשב"ג דמתנה בירושה התנאי בטל אבל לא מטעמיה דכל המתנה וכו' דדבר שבממון תנאו קיים אלא משום דהוי ירושה והוי חקת משפט דהא בפרק כ"ג מהלכות אלו כתב ה"ה דאית ליה לרבינו דמאי דקאמר רשב"ג הוי בנשואה וא"כ לימא דטעמא הוי משום חקת משפט דבשלמא אי רשב"ג לא איירי אלא בכתב לה ועודה ארוסה ליכא ביה טעמא דחקת משפט אבל כיון דהוא סבור דאיירי בנשואה לימא בגמרא הכי וכי תימא אכתי תיקשי וסבר רב הגאו קיים וכו' מ"מ קשה למאי איצטריך הגמרא לומר מעיקרא וקסבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לימא כדכתיבנא ואע"פ דאיתא הקושיא וסבר רב תנאו קיים והא איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי וכו' השתא נמי הך קושיא איתיה. ויש לומר דמשמע ליה מתניתין בכל גווני אפילו בכותב לה ועודה ארוסה דרישא דמתניתין בהכי אוקמוה בגמ' וכיון דאמר רב הלכה כרשב"ג אכולה מילתא קאי דאפילו בכותב לה ועודה ארוסה דלא שייך טעמא דחוקת משפט הילכתא כוותיה ולכך איצטריך לבקש טעמא. ותו קשיא לי דהתם בסוגיא בפרק הכותב (דף פ"ד) הקשו על רב דאמר וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וירושת הבעל דרבנן מדקאמר אליבא דריב"ב גבי יובל דירושת הבעל דאורייתא ותירצו שם בגמרא דאליבא דריב"ב קאמר וליה לא ס"ל ורבינו בפרק י"א מהלכות שמיטה ויובל כתב כן דר"י בן ברוקא דיורש את אשתו יחזיר לבני המשפחה וינכה מן הדמים וכתב שם דאע"ג דירושת הבעל מדברי סופרים חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וא"כ לדבריו קשה טובא למה ליה לרב לאוקמיה לר' יוחנן בן ברוקא דלא כוותיה ולומר דאיה ליה דהוי דאורייתא לימא דאית ליה דהוי מדרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ובפשטא דשמעתתא גופא לא קשה דאיכא למימר דכולי האי ודאי לא עבדי רבנן שלא יחזור ביובל אבל לרבינו דכתב דעבוד רבנן כי האי ליתני הכי וצ"ע. ותו קשיא דכיון דקי"ל כרב דעל מנת שאין לך עלי אונאה תנאו בטל כדפסק רבינו בהלכות מכירה וקי"ל כר"י דדבר שבממון תנאו קיים א"כ ע"כ ודאי דאנו צריכים לחלק שלא יחלוק רב על ר"י דשאני גבי אונאה דלא ידע ומחיל כדתירצו בפרק הזהב וכיון שכן גבי ירושה נמי איכא טעמא דלא ידע ומחיל מדהקשו בפרק הכותב וסבר רב תנאו קיים והא איתמר האומר לחבירו על מנת וכו' ומדמדמו אונאה דלא ידע ומחיל להא משמע דגבי ירושה נמי לא ידע ומחיל כדכתבו שם התוס' משום דאינו ברור לו שהיא תמות בחייו וכיון שכן הוא איך כתב רבינו בפרק כ"ג במתנה כשהיא ארוסה דתנאו קיים הא לא ידע ומחיל גבי אונאה. ונראה דרבינו דלית ליה דגבי ירושה איכא לא ידע ומחיל ומאי דדימו אותה בגמרא

מגדל עוז

התנה עמה לפחות עד בעילת זנות. פרק אע"פ (דף נ"ח) ופרק נערה שנתפתתה (דף נ"א): התנה עמה אחר שנשאה עד שנאמר בה לחוקת משפט. ריש פרק הכותב (דף פ"ג) ופרק אע"פ (דף נ"ו): כתב הראב"ד ז"ל חסרון דעת אני רואה בכאן וכו' שאין לו בו שום זכות עכ"ל: ואני אומר תמיה אני על רבינו הראב"ד בענין זה והנני אביאם לפניך אחת לאחת למען תשכיל. ריש פרק הכותב (כתובות פ"ג) שנינו הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך וכו' כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מ"ש בתורה וכל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל. ואמרינן בגמרא הלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה ושאלו מאי ולאו מטעמיה וכו' עד דמכיק תלמודא (דף פ"ד) אלא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו רבן שמעון בן גמליאל סבר ירושת הבעל דאורייתא וכו' ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ורבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ואקשינן על מסקנא זו כתמהה ומי סבר רב ירושת הבעל דרבנן והתנן רבי יהודה בן בתירא אומר היורש את אשתו יחזור לבני משפחה וינכה מן הדמים והוינן בה מאי קסבר וכו' עד אמר רב לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא וכגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה וכו' ומהדרינן בסוף כולה שמעתין רב לטעמיה דריב"ב קאמר וליה לא ס"ל ע"כ אלמא הלכה כרשב"ג לכ"ע ומטעמא דרב וכ"כ ר"י אלפס ז"ל. הנה עיניך רואות כי לשון ר"מ ז"ל כמסקנא דתלמודא דהלכתא כרשב"ג וכטעמיה דרב דירושת הבעל דרבנן ועשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ומכאן תכריע ג"כ למעלה בזה הפרק במה שחלק עליו הראב"ד ז"ל לומר שירושת הבעל מן התורה כי הדין עם ר"מ ז"ל בהאי מסקנא וקרא דוירש אותה כיש פרק יש נוחלין אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש. ומ"ש ר"מ ז"ל בתחלת דבריו התנה עמה אחר שנשאה מכלל שאם התנה בעודה ארוסה תנאו קיים נגרר אחר הגמרא כמנהגו לגלות מקום מוצאו דגרסינן ריש פירקין ארישא דמתניתין תני ר' חייא האומר לאשתו ומתמהינן וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום ופרקינן אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר עד דאקשינן אי הכי אפילו נשואה נמי ופרקינן אמר אביי נשואה ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה למאי נפקא מינה לשומרת יבם. הנה עיניך רואות שכתב יפה ר"מ ז"ל והוצרך לפרש התנה עמו אחר שנשאה כלשון התלמוד ממש ומה שהוצרך עוד ר"מ ז"ל להביא ראיה וחיזוק מחוקת משפט ג"כ דקדק יפה ליתן טעם קצר לדבר כלומר שזה מבורר בברייתא בגמרא ריש פרק יש נוחלין [ב"ב קי"ג] דתניא והיתה זאת לכם לחוקת משפט הורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכו' כדאיתא התם אע"פ שהיה יכול לעלות על הדעת מה שהקשה הראב"ד תיפוק ליה דהוה דבר שלא בא לעולם הודיעך ז"ל שאינו מן הטעם הזה דא"כ מה לי ארוסה מה לי נשואה ועוד שהתלמוד מעמיד דברי רבא דידו עדיפא מידה וכ"ש שאני רואה גדולות מאלה בהלכות ופריק להו. וגם מצאתי לרבינו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות שלו טעמים רבים וטענות גדולות לסתור דברי הראב"ד ואין לי צורך להתכן ולהעתיקן וידעתי שכל המעיין בהלכה זו בדקדוק יצדיק ר"מ ז"ל וס"ל למימר דאין זה מתנה על מ"ש בתורה

הגהות מיימוניות

[ס] עיין בהלכות נחלה פ"א ופ"ב:

י כמה מזונות וכו'. בבא זו ופרטיה בפרק אע"פ (כתובות ס"ד:) במשנה ובגמ' בביאור: יא בד"א בעני שבישראל וכו'. משנה שם ומחבר ג"כ בגמרא בפרק מציאת האשה (שם דף ס"ח): ואם היה עני ביותר וכו'. בפרק המדיר (דף ע"ז) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה וכו' קמיה דשמואל אמר וכו' עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ורב [אמר לך] אין אדם דר עם נחש בכפיפה ובהלכות והלכתא כשמואל וכ"פ ר"ח ז"ל אבל בעל הלכות פסק כרב וכתב הרשב"א ואפילו נדברי ר"ח ורב אלפס אפשר לומר שאם אין ב"ד יכולין לכופו לזון כגון שאין לו במה לפרנס א"כ שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון שכופין אותו להוציא דהא שמואל לא דחי לה להא דרב אלא מ"ט דעד שכופין אותו להוציא יכפו אותו לזון הא אין יכולים לכופו לזון יכפוהו להוציא עכ"ל. וכן הן דברי רבינו:

אלא כדברי האומרים בברייתא שהמזונות הם מן התורה ואע"פ שהם שנים לגבי רבי אליעזר בן יעקב מ"מ משנת ראב"י קב ונקי עכ"ל. ואני אומר אלא דקדק בדבר דהא מסיים בברייתא אליבא דראב"י דמזונות ועונה הוו דאורייתא וכמו שכתבו התוספות בפרק נערה: יא ואם היה עני ביותר וכו'. כופין אותו להוציא וכו'. כתב רבינו ירוחם שתמהו על רבינו למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו ממה לזונה דאם אין לו אין כופין כמו ב"ח שאין לו עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהתם דמה ענין זה לזה דב"ח אין תקנה בדבר מה שאין כן בנדון זה שיש תקנה שיוציאנה ומאחר שאחד מתנאי הנישואין הם המזונות אם אין לו במה לזון יוציאה:

ובשאר הדברים תנאו קיים כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות. על מנת שלא יאכל פירות נכסיה וכל כיוצא בזה. תנאו קיים: י כמה [א]מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר כאדם שאינו לא חולה ולא גרגרן ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר. אם חטים חטים ואם שעורים שעורים. וכן אורז ודוחן או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת לאכול בה את הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן. ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת ובשר או [ו] דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן: יא במה [ב]דברים אמורים בעני שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו. אפילו היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה [ז] מזונות כפי ממונו. [ג]ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה לו [ח] כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן: יב בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא שותה ואוכל לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת: יג האשה שפסקו לה מזונות והותירו המותר לבעל. היה בעלה כהן אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה מפני שטורח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין ולאכלן בטהרה אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה:

יב בעל שרצה ליתן וכו'. בפרק אע"פ (דף ס"ד:) במשנה המשרה את אשתו ע"י שליש וכו' והיא אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת ובגמרא (דף ס"ה:) מאי אוכלת ר"נ אמר אוכלת ממש ורב אסי אמר תשמיש תנן ובהלכות וקי"ל הלכה כר"נ בדיני וכתב רבינו שהוא רשאי להשרותה בפני עצמה ובלבד שיאכל עמה בכל לילי שבת וכן הוא פשטה של משנתנו. אבל הרשב"א ז"ל כתב כי הראב"ד ז"ל פירש כגון שהוא עושה מלאכה או שלומד בעיר אחרת שעונתו מע"ש לע"ש. ונראה שהזקיקו לפרש כן שאילו בעושה מלאכה בעירו אי אפשר להשרותה ע"י שליש אלא אוכלת עמו על השלחן ואי לאו יוציא ויתן כתובה משום דשמעי בה אינשי וזילא בה מילתא דיאמרו הבריות מה ראתה זו להתרחק משלחן בעלה וכדתנן גבי המדיר את אשתו מליהנות לה עד ל' יום יעמיד פרנס יותר מכן יוציא ויתן כתובה ואמרו בגמרא דיתר משלשים שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא כך נ"ל וא"כ מתני' כשקבלה עליה והכי מוקי לה בירושלמי בפרק המדיר עכ"ל וכ"כ בתשובות להרמב"ן (סי' קד) ורבינו כתב שהוא רשאי ומשמע מדבריו שכל אדם רשאי והטעם שאינו דומה למדיר אשתו מליהנות לה דהתם יש שם איסור הנאה והיינה אוכלת עמו אפילו בליל שבת אבל כאן שאין כאן איסור הנאה ועוד שהוא אוכל עמה בכל לילי שבת רשאי. זה נ"ל לדעת רבינו: יג האשה שפסקו לה וכו'. ברייתא שם (דף נ"ו:) היה בעלה כהן וכו'.

כשם

סברת

א טור שם סי' ע' סמג שם: ב עיין בטור שם: ג טור אה"ע סי' ע' כמג עשין מ"ח לאוין פ"א:

לחם משנה

בגמרא הוא אליבא דאביי דאמר בפרק הזהב מחורתא רב כר"מ ושמואל כר"י וכן כתב הרמב"ן בספר מלחמות וכו'. איברא דאיכא לאקשויי על זה דא"כ לרבה דפליג התם אאביי הך סוגיא דפרק הכותב ליתא ואתי רב כהלכה ואיך פסק הרי"ף דלית הילכתא כרב כמו שהקשה והאריך שם והך קושיא נמי איתא על רבינו דהולך על דרך הרי"ף אלא שיש לתרץ מה שתירץ הוא שם דרבה לא לאיפלוגי על אביי הוא דאתי וקושטא דמילתא דבע"מ פליגי ושמואל כר"י ולפ"ז הוי הילכתא כשמואל. איברא דקשה לי טובא דמדברי הרי"ף בפרק הזהב לא משמע כן שכתב דברי רב וא"כ כתב ופסק רבה אליביה דרב וא"כ כתב וכן הלכתא משמע דהלכתא כרב וכדתריץ רבה אליביה תירוץ ודברי הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות מגומגמים בעיני מ"מ אני אומר דרבינו הולך על דרך הרי"ף ז"ל. ומ"מ קשה לי על הרב המגיד ז"ל שהוא גורס בסוגיא דיש נוחלין גבי בכור שאני התם דלא ידע ומחיל משמע דלהאי גירסא גבי ירושה לית ביה ידע ומחיל וכדכתבו התוס' בפרק הכותב וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. איברא דלפירוש רשב"ם שפירש בפרק יש נוחלין דלא גרסינן מי ידע דימחל אתי שפיר יעויין שם אבל להרב המגיד לא ידע ומחיל משמע דלית ליה גבי ירושה ידע ומחיל וצ"ע מה שהקשיתי: כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום. קשה דמשמע שם בגמרא (דף ס"ד:) דלרבנן דקי"ל כוותייהו דשלש סעודות בשבת צריך לתת לה בכל שבוע סעודה אחת יותר לארחי ופרחי ולמ"ד דאכילה דמתניתין הוי אכילה ממש משמע דבעיא תרתי לארחי ופרחי ואם כן אנן דקי"ל דאוכלת הוי אכילה ממש כדכתב רבינו צריך לתת לה שתי סעודות יותר בכל שבוע לארחי ופרחי וא"כ תימה על רבינו איך לא הזכירם כלל ואפילו האכילה מליל שבת לא הזכיר כאן רבינו בענין הפסיקה דמשמע דזאת הפסיקה היא אפילו שיהיה הבעל חוץ לעיר דאינה

משנה למלך

יג האשה שפסקו לה מזונות וכו'. ברייתא בפרק אע"פ ה"ל מותר מזונות לבעל. וכתבו התוספות בפרק ד' דנזיר דדוקא שקצבו לה בך וכך דינרים לשבת והוזלו המזונות שדי לה באותה קצבה כדי שבעה והותר אותו מותר לבעל אבל כיצא שקמצה ופחתה מכדי של אכילה כדי שבעה ההוא מותר הוי ודאי דידה ע"כ. ועיין במ"ש הר"ן בפרק י"א דנדרים (דף פ"ח) עלה דמתניתין דהמודר הנאה ודו"ק:

כשם

הגהות מיימוניות

[ו] ובכל זה כתב בס"ה שמתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי ענין הארץ שהיה דר בה: [ז] דלא כרב דאמר האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוציא אלא כשמואל דאמר עד שנכופהו להוציא נכופהו לזון בשילהי המדיר וכ"פ ר"י אלפס ורא"ן וראבי"ה משכם ע"כ: [ח] וכ"כ ס"ה משמו ואם יכול למצוא לה מזונות במלאכתו אומר רבינו אליהו שחייב להשכיר עצמו כדי לזונה מהא דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה וחשבינן ליה מורד וכן מספר כתובה נלמד שכתוב בה ואנא אפלח ואוקיר ואיזון. אבל התוס' כתבו דאין ראיה משם ע"ש בפרק אע"פ (דף ס"ג) וההיא דספר כתובה לא משמע אלא שיעבוד ויכבד אותה וגם פורח במלאכות כבדות כגון חרישה וזריעה [להביא מזונות לבית] וכיוצא בהן [אבל להשכיר עצמו אינו חייב] וכן ר"ת פסק שא"צ להשכיר עצמו ותשובה בהגהה הסמוכה ומורי רבינו מאיר פסק כפסק רבינו אליהו בסימן ל"א. תשובת ר"ת ובאביאסף מצאתיה על אשר כתבת כי אומרים רבני צרפת כי תקלה וקלון הוא לבנות ישראל אשר אמרתי שאין לבעלים להשתכר לפרנסם אמנם לקנוס לכל אחד לפי השעה טוב בעיני כי ההיא דקנים ר"ג להוא גזלנא אבל להורות שקר ולקנום לכל אחד לדורות לא יישר בעיני דלא מצינו מוכר עצמו להגבות כתיבה לאשה ומזונות אלא כי ימוך אבל להניח באפונדתו אסור כדדרש בספרי ואפי' בההיא תם רחמנא עליה ויוצא בשש ופועל נמי דרשי' שהוא בכלל ולא עבדים לעבדים ומשום האי טעמא חוזר ואם תאמר יאסר כיון שיכול לחזור שרי ואפילו גבי קרבן מזיד ושוגג אמרינן בספרי דאין איסר לו ללוות ולעשות באומנותו וכן גבי יולדת ואם תאמר ההיא דיולדת משום חביבה מצוה בשעתה הא ליתא דהא ללוות אמרינן הכי אלא ה"פ בדאורייתא כמה חביבה מצוה בשעתה דלא רבי קרי להמתין בשביל קרבן מהודר וכ"ש דגבי הדיוט לא מצרכינן ללוות ולהתעסק באומנותו וכן נמי אמרינן גבי הקדש שאין להקדיש ולהעריך אלא מקומו ושעתו ומהתם נמי ילפינן לשומת הדיוטות. ועוד ראייה גדולה ונלמד הימנה דאמר בכתובות פרק אעפ"י (דף ס"ג) מורדת ממאי רב הונא אמר מורדת מתשמיש רב יוסף ברבי חנינא אמר מורדת ממלאכה ופריך תנן וכן המורד וכו' למ"ד ממלאכה מי משועבד לה וההיא דריש המדיר דפריך כיון דמשועבד לה מוכיח נמי דהוא משועבד לה כדפרי' ופסק הלכה כרב הונא דמזוני עיקר דבשני דייני גזירות אמרינן הואיל והוא זכה ויש לו הרבה אבל האשה משועבדת אפילו יש לו הרבה ומשני באומר איני זן ואיני מפרנס ופריך והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוציא לרש"י בין יש לו בין אין לו לדידי באין לו ומשני לאו לאימלוכי ביה בעי ופי' הכי באומר איני זן ואיני מפרנס פי' שאין לו ממה לזונה צריך לעשות ולהאכילה ולזונה ואם אינו רוצה אלא מורד שלא לעשות מלאכה מוסיפין על כתובתה שלשה טרפעיקין וכ"ש שאם באת לפסוק כר"ח שפוסק אין מורדת ממלאכה שאפילו תוספת ג' טרפעיקין אין לה. ואם באת לפרש כרש"י שפירש שאיני זן ואיני מפרנס מורד למ"ד ממלאכה שזהו תחת מלאכת האשה כ"ש שאפילו יש לו ואינו רוצה אין לה אלא שלשה טרפעיקין והללו בני דורנו אינן חוששין בתוספת. אך בזה נ"ל פי' רבינו זקני דבאית ליה כופין כשאר ב"ח דעד שנכופנו להוציא נכופנו לזון שהרי נתחייב למזונות או אם עשה מלאכה ונשכר והיה לו שהוא כשאר בעלי חובות ואמרינן לעיל מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה על כרחה פ"ה שהוא יכול לכופה אם עשתה שיטול מעשה ידיה אי נמי יכופנה על ידי שאר כסות ועונה אבל היא אינה יכולה לכופו למעשה ידיו אלא על ידי ב"ד כתורה אפילו אם עשה ואינה יכולה לומר יקדשו ידיך לעושיהן ולשון מי משתעבד לה מוכיח בדברים תן לבך ותיישב אם תפרש ההלכות לפי פשוטו מורד ויש לו לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא יוסיפו לה על כתובתה וימרדו על המזונות לומר איני זן ואיני מפרנס ששוה מנה יפקיע כתובה שלשה טרפעיקין ע"כ לשונו ועיין בתשובה ספר קנין בסימן כ"ט:

מגדל עוז

כתובה אלא. מתנה על הנכסים ומוהלן מדעתו ומרצונו ומה שהיה מקשה הראב"ד ז"ל ודימה לדמותו לירושת אביו או אחד ממורישיו נ"ל שהלך לפי שיטתו לומר שירושת הבעל מן התורה אבל לר"מ ז"ל שפסק שהוא מדרבנן אין קבה כלום ואפילו בלא טענותינו ואע"פ שטעמו היזוק לדבריהם כשל תורה ואף כי לאיתי רבינו הרמב"ן ז"ל מתויק כנגדו גם אני בזה החיבור כתבתי מה שנ"ל בכך ואין נורך לשמה גירסת הרב אלפס בהלכותיו כי זה נכון: ובשאר הדברים עד תנאו קיים. ריש פרק הכותב (דף פ"ג) ופרק אע"פ (דף נ"ו): כמה מזונות פוסקין וכו' עד ומחצה תרומה. שכל פרק אע"פ (דף ס"ד:

סברי ר"ע במשנה שם דבכל גווני נותן מתנה חולין ומתנה תרומה וידוע שהלכה כר"ע מחבירו: יד כשם שאדם חייב וכו'. שם בגמרא (דף ס"ה:) בסוף הפרק אע"פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו כשהם קטנים אבל זן אותם כשהם קטני קטנים ועד כמה עד בן שש ופי' אע"פ שאין יורדין לנכסיו לזון הבנים הקטנים כשהם עד שש זן אותן בע"כ ופי' ושנת שש בכלל וכן מוכיח שם וכן מתבאר בדברי רבינו למטה: מכאן ואילך וכו'. בפרק נערה (שם מ"ט:) באושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו כשהן קטנים איבעיא להו הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה ת"ש כי אתו קמיה דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא פי' יארוד תנין כלומר אדם זה אכזרי כתנין. ועוד שם כי אתו לקמיה דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בצבורא ונימא הכי עורבא בעי בניה והאי גברא לא בעי בניה:

טו בד"א באיש וכו'. שם ולא אמרן אלא היכא דלא אמיד אבל אמיד כייפינן ליה על כרחיה כי הא דרבא אכפיי' לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה. ודע שדעת רבינו שכופין אותו ויורדין לנכסיו כל שהוא בפניו כדי לזון את בניו הקטנים וכ"כ בביאור פרק שביעי מהלכות מתנות עניים אבל שלא בפניו אין יורדין לנכסיו כמו שיתבאר בפרק זה. אבל הרשב"א כתב היכא דאמיד כייפינן ליה פירוש מדין צדקה מיהו לא נחתינן לנכסיה והיכא דליתיה נמי דלא אפשר למכפייה לא זיינינן להו לבניה מנכסיה כי היכי דלא עבדינן צדקה מנכסיו וכדתניא לעיל מי שהלך למדינת הים וכו' וכ"כ רב האי ז"ל בתשובה דהא אפילו נודר שעברו עליו שלשה רגלים מיקם הוא דקאים בבל תאחר אבל אין לב"ד לכופו ולעשות כלום עכ"ל. ובפי"ד מהלכות מעשה הקרבנות ביאר רבינו דין הנודר בארוכה:

טז מי שהלך וכו'. פ' שני דייני גזירות (שם ק"ז:) נחלקו רב ושמואל אחר שלשה חדשים אם פוסקין לה מזונות ונפסקה שם הלכה כרב דאמר פוסקין מזונות לאשת איש וכתבו ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה וכן נראה מן הסוגיא שם דלרב אפילו בדספקה מעשה ידיה פוסקין לה מזונות וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי רבינו: וכן אם לא עמדה בדין וכו'. דעת רבינו שמזונות אלו שוין למזונות האלמנה וכשם שהאלמנה מוכרת למזונותיה שלא בב"ד ואפילו בלא טענת חינה כדאיתא פרק אלמנה ניזונית (שם צ"ו:) כך זו מוכרת שלא בב"ד וכן משמע בסוגיא דלא שמעו בו שמת הוא לרב כמו שמעו בו שמת לשמואל ולא ראיתי מי שיחלוק בזה: ואינה צריכה וכו'. בפרק אלמנה ניזונית (דף ק':) למזוני מזבנינן בלא אכרזתא ופטורה מן השבועה כתנן (דף ק"ז) דאמר תשבע בסוף ולא בתחילה. ופי' רבינו בסוף בשני דרכים או בבא הבעל לטעון או בבאה היא לגבות כתובתה:

יז וכשם שב"ד מוכרין וכו'. פרק נערה (דף מ"ח) א"ר חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא מי שהלך למדה"י ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אותה אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א א"ל ולא שאני בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר רב חסדא אמר זה תכשיט רב יוסף אמר [זו] צדקה וכו' ופי' רבינו כך הוא דבניו ובנותיו גדולים מבן שש משמע אבל פחותים מכאן ודאי יורדין לנכסיו שהרי הוא חייב לזון על כרחו וכן משמע שם דבניו ובנותיו גדולים מבן שש משמע וכשהן גדולים מבן שש אין יורדין לנכסיו שלא בפניו אפילו אמיד שהרי אפילו בפניו אין יורדין אלא מתורת צדקה ושלא בפניו אין יורדין לצדקה כמו שאמרו ולא ד"א: וכן מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהם בני שש שנים או פחות וכו'. כך נמצא בכל ספרי רבינו ויש לשאול שנראה מדבריו שהבנים שהם יותר על שש אין זנין אותן מנכסי מי שנשתטה ודינו שוה למי שהלך למדה"י

יד כשם *אשאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות [ט] בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך מאכילן עד שיגדלו כתקנת חכמים. ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין אותו לזונם אחר שש: טו בד"א באיש שאינו אמוד ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי אבל אם היה [כ] אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותן עד שיגדלו: טז מי בשהלך למדינה אחרת ובאה אשתו לב"ד לתבוע מזונות. שלשה [ל] חדשים הראשונים מיום הליכתו אין [מ] פוסקין לה בהן מזונות שחזקה שאין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה [נ] מזונות. ואם היו לו נכסים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין * מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה אם מצאה שעשתה הרי אלו שלו. וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה עד שיבא [ס] בעלה ויטעון או עד [ע] שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן: יז וכשם גשב"ד מוכרין למזון האשה שהלך בעלה כך מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהן בני שש שנים או פחות. אבל יתר על שש אינן זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד. * וכן מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרים וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות ומפרנסין אותן

א טור סי' ע"א סמג שם: ב טור אה"ע סי' ע' סמג עשין מ"ח לאוין פ"א: ג טור סי' ע"א סמג שם:

*) (כס"א וכן מי שנתגנהו בקולר וודאי שטעות הוא שנפל בספר כי אינו ענין לכאן ואינו בגמרא):

טז מי שהלך למדינה אחרת וכו' ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה. הרא"ש כתב על דברי רבינו דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו. וגם הר"ן כתב אע"פ שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל וכו' למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לה מזונות והראיה שהביאו מדאמרינן אי נמי קטנה וספקה אינה מכרעת כלל וכו' וכך נ"ל מדברי רש"י וכו' ובסוף דבריו כתב אע"פ שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם:

יש

לחם משנה

דליכה אוכלת עמו לולי שבת פוסקין לה זה וא"כ קשה טובא דלפחות בעיק תרתי למאן דמוקי מתניתין כרבי יוחנן בן ברוקה וכ"ש למאן דמוקי מתניתין כר"ש דבעינן לרבנן תלת וצריך עיון:

טו בד"א באיש שאינו אמוד וכו'. כתב הרב המגיד וכן כתב רבינו האיי ז"ל וכו' קשה טובא דבפרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות כתב הנודר שעבר עליו שלש רגלים יש לכופו ודברים מוכרחים בגמרא ועיין בהר"ן:

יז וכן מי שנשתטה וכו'. קשה טובא דרבינו כמאן פסק אי פסק כמאן דאמר (כתובות דף מ"ח) דבר אחר תכשיט גבי מי שנשתטה שאמרו שם דדבר אחר פירוש תכשיט וא"כ אע"פ דפוסקין תכשיט לצדקה מניין לנו דפוסקין ולמה כתב בהלכות גזילות דפוסקין לצדקה על ממונו של מי שנשתטה ואי פסק כמאן דאמר דבר אחר זו צדקה א"כ גבי מי שהלך למדינת הים שאמרו שם ולא דבר אחר משמע דהוא צדקה אבל תכשיט נותנים והוא ז"ל כתב בפרק י"ג גבי האשה שהלך בעלה וכו' דאין נותנין לה תכשיט וא"כ זה כמ"ד תכשיט וכבר הקשה זה הר"ן שם ותו קשיא לרבינו ההיא דמי שנשתטה דקאמר וזנין בניו וכו' בדאמיד והיינו ביותר על שש והיא דמי שהלך דקאמר דאין זנין ג"כ אפילו בדאמיד וקאמר דאין זנין יותר על שש א"כ קשה למ"ד שם דדבר אחר פירוש צדקה קשה ההיא ולא

משנה למלך

יד כשם שאדם חייב במזונות אשתו וכו'. מימרא בס"פ אע"פ. וכתב הר"ן וז"ל ונראה לי דכי אמרינן הזן אותם קטני קטנים דוקא כשאמן קיימת ומדין מזונות אמם נגעו בה וכו' אבל כשאין אמן קיימת אינו חייב במזונותיהן ע"כ. ומדברי הרא"ש והריב"ש שהביא מרן כ"י ס"ס ע"א בדין הבא על הפנויה שאם מודה שהוא בנו דחייב לזונו מוכח דפליגי עליה דהר"ן וסבירא להו דמזונות בניו לאו מדין מזונות אמם נגעו בה. ואפשר דאף הר"ן לא להלכה אמרה שהרי כתב בסוף דבריו אבל לא ראיתי לראשונים שאמרו כן ומש"ה הריב"ש לא חש לסברת הר"ן. (א"ה ומדברי רבינו שכתב כשם שאדם חייב וכו' משמע דס"ל כהר"ן דמזונות בניו מדין מזונות אמם נגעו בה דאל"כ למאי הלכתא אקשינהו לימא חייב אדם לזון את בניו):

ודעתי

הגהות מיימוניות

[ט] באושא התקינו שיהא אדם זן בנים ובנות כשהן קטנים וכו' ע"ש ופירש"י עד שיביאו שתי שערות: [י] כפו ליה אסיתא וליקום ולימא עורבא בעי בניה והחוא גברא לא בעי בניה: [כ] אבל אמיד כייפינן ליה בע"כ לא יהא אלא אחר כי הא דרבא אכפייה לר"נ בר אמי וכו' יש מקשים היאך כפה אותו והא צדקת מ"ע היא שמתן שכרה בצדה שנאמר למען יברכך ה' אלהיך וא"כ אין ב"ד שלמטה מוזהרים עליה כדאמרינן פרק כל הבשר. וזימנין היה ר"ת אומר דהאי אכפייה בדברים וזימנין היה אומר שבעירו של רבא קצבו קצבה לתת כך וכך לחדש או לכל שנה או לכל אשר ישאלו הגבאים הילכך כפייה כדאמרינן רשאין בני העיר להסיע על קיצתן. ועל תירוץ ראשון ק"ל דאפילו לא אמיד כייפינן ליה אסיתא וכו' כבעמוד ואין לך כפיית דברים גדולה מזו וגם תירוץ שני תימה דא"כ מה ראייה מביא מהא דרבא שאני התם דתקנת העיר היתה כך. ונראה כאשר מצאתי בתוס' אחרות דשאני צדקה שיש בה לאו כמו כן פן תאמץ לבבך פן תקפוץ ולא אמרו אין ב"ד מוזהרים אלא אמצות עשה גרידא וכן מוכיח פרק שילוח הקן גבי הא דשמתיה רב יהודה משום דאיכא נמי לאו לא תקח וכ"כ ריצב"א בשר"י ועיין בתשובה ספר קנין בסימן כ"ו: [ל] אמר שמואל מודה לי אבא בשלשה חדשים הראשונים: [מ] עיין סימן כ"א: [נ] כרב דהכי פסיק תלמודא ודלא כשמואל דאמר אין פוסקין מזונות לאשת איש: * [בטור ז"ל שם וא"א ז"ל כתב שאין ב"ד פוסקים לה עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשה ידיה דכשנפרעין מנכסיו של אדם שלא בפניו ראוי הוא שיהפכו בזכותו עכ"ל]: [ס] וכ"פ ראב"י שצריכה שבועה היכא שהבעל טוען שנתן לה או שטוען טענת ברי שלקחת לה וכ"נ למורי רבינו שיחיה דאף ע"ג דתשבע בסוף ולא תשבע בתחילה למזונות ה"מ לאחר מות בעלה שכבר הגיעה לידי גיבוי כתובה אבל קודם מות בעלה דשמא לא תבא לידי גבוי כתובה לעולם אף למזונות צריכה שבועה אף ע"פ שהתוס' לא פסקו כן מספיקא לא מפקינן ממונא בפלוגתא דרבוואתא אלא בשבועה ואלמנה אי צריכה שבועת תמצא לקמן פי"ח: [ע] כריב"ז דאמר יפה אמר חנן שלא תשבע אלא בסוף ולא כבני כהנים גדולים דאמרו תשבע בין בתחילה בין בסוף ורבי דוסא בן הרכינס דאמר כדבריהם:

מגדל עוז

כשם שאדם חייב עד הרי אלו שלו. בבא דאושא בסוף פרק אע"פ (דף ס"ה) והכל סוף פרק נערה שנתפתתה (דף נ'): וכן אם לא עמדה בדין עד שהיא צריכה להן. פ' שני דייני גזרות (דף ק"ז): וכשם שב"ד מוכרים עד ומפרנסין אותן. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח):

אותן : **יח** יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה עד שיהא שטר כתובה יוצא מתחת ידה . ואם לא תוציא שטר כתובה אין לה מזונות שמא נטלה כתובתה מבעלה או מחלה לו כתובתה שאין לה מזונות כמו שיתבאר. ויש מי שהורה שפוסקין לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה ואין מצריכין אותה להביא כתובה . ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה הואיל ויש לה מזונות מן התורה. אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא כתובה. מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים ועוד שניזונת מנכסי יורשים ולעולם טוענין ליורש : **יט** הלך [ס] בעלה ולותה ואכלה כשיבוא [נ] חייב לשלם. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו אם יבוא הבעל אינו חייב לשלם לו והרי זה איבד את [ק] מעותיו מפני שלא צוהו לזונה והיא

א שם :

כסף משנה

יח יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה וכו' עד שיהא שטר כתובתה יוצא מתחת ידה וכו' ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה וכו' עד ולעולם טוענין ליורש וכו'. בפי"ח כתב רבינו דאלמנה אין לה מזונות עד שתשבע אבל אשה שהלך בעלה למדה"י פוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה וכתב הריטב"א בר"פ שני דייני והלכה כחכן ודעת הרמב"ם דדוקא מי שהלך בעלה למדה"י אבל אלמנה אין נותנין לה מזונות אלא בשבועה דשפי מחשים איניש נפשי לאחר מיתה כדי שלא תשבוה אלא היתומים. ואינו מחוור דהא שמואל דאמר אין פוסקים מזונות לא"א כששמעו בו שמת מודה דפוסקין ועוד דבפרק השולח (גיטין ל"ה) בההיא איתתא (דתשודה אשבועה ותבעה כתובתה) דאתאי לקמיה דרב הונא וכו' א"ל מזוני נמי לית לך דאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ואם איתא ל"ל דשמואל תיפוק ליה דבעיא שבועה והיא משודה א"ו האלמנה נותנין לה מזונות בלא שבועה עכ"ל . והרא"ש כתב על דברי רבינו ז"ל דבריו תמוהים דהא שמואל מוקי מילתא דתנן כששמעו בו שמת והיא ניזונת בלא שבועה ובהלך בעלה אפילו בשבועה אינה נזונת ואע"ג דליתא לדשמואל מ"מ בסברא זו לא מצינו חולק עליו דסברא מרווחת היא להצריכה שבועה יותר בחייו ממותו דבמותו מסתמא עומדת לגבות כתובתה ותשבע בסוף אבל בחייו לא ניתנה כתובתה לגבות בחייו ושמא תמות בחייו ולא תבא לידי שבועה לעולם . ומ"ש מפני שניזונת מנכסי יורשין וטוענין ליורש אמרי נושא הם דכמו שטוענין ליורש ולוקח יותר ראוי לטעון למי שיורדין ליפרע מנכסיו שלא בפניו דאין לו מי שיטעון בשבילו וכגון זה פתח פיך לאלם . ומ"ש שבחייו ניזונת מן התורה הא ליתא דכל אמוראי סברי דמזונות האשה דרבנן אלא דפליגי אי מזוני עיקר [התקנה ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות או מעשה ידיה עיקר] ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה . ועוד דקי"ל דגובה כתובתה בעידי מיתה אע"פ שאין שטר כתובה בידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכ"ש דיש לה מזונות דנכסים בחזקתה הם לענין מזונות כדתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסאת על היתומים להביא ראיה עכ"ל . ומ"ש שיותר ראוי

מגיד משנה

למדה"י ובגמרא חלקו בהן בפירוש כמו שהזכרתי למעלה ואין שם בזה שום מחלוקת. והתשובה שרבינו לא כתב במי שנשתטה אלא מי שמוציאין מנכסיו בין שהוא אמיד בין שאינו אמיד והוא בקטנים עד שם ובזה השוו מי שנשתטה ומי שהלך למדה"י אבל בגדולים מבן שש והוא אמיד לא דיבר רבינו כאן ובזה חלוק מי שנשתטה ממי שהלך וסמך לו רבינו על מ"ש בסוף הלכות נחלות שמי שנשתטה שפוסקין לדקה על ממונו ולא יהיו בניו הגדולים על שם שפותין מאחר וכבר ביאר רבינו למעלה שהן ניזונין משום לדקה וכל שמוציאין ממנו לדקה זנין בניו וזה ברור כך נראה לי :

יח יש מן הגאונים שהורה וכו' . סברות חלוקות לראשונים והכרעת רבינו עיקר ואע"פ שכתבתי למעלה שמזונות האשה אף בחיי הבעל הם מדבריהם שלא כדעת רבינו מ"מ אינן תלויין כלל בכתובה . כמו מזונות האלמנה. ודע שדברי רבינו באלמנה הוא במקום שכותבין כתובה אבל במקום שאין כותבין כשם שגובה עיקר בלא כתובה כך היא ניזונת בלא כתובה וזה פשוט וכ"כ רבינו בביאור פי"ח : **יט** הלך בעלה ולותה. זה מבואר פ' שני דייני גזירות (דף ק"ז:) כנזכר בהלכות ונראה מדברי רבינו שאפילו בלותה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה אלא פורע הקפותיה וכן הסכים הרמב"ן ז"ל : עמד אחד מדעת וכו' . מחלוקת שם במשנה ונפסקה הלכה בגמרא (שם ק"ח) כחנן שהניח מעותיו על קרן הצבי. והרשב"א ז"ל כתב בנדרים פ' אין בין המודר מסתברא לי דדוקא בפורע ומפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכי האי גוונא הוא אינו חייב לשלם כיון שלא אמר לו שיפרע בשבילו והיא נמי אינה חייבת שהרי לא לותה ממנו ולא אכלה ממנו אלא בתורת פרעון חוב בעלה אבל בשפרנס סתם חוזר וגובה שכל שמפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה והראיה מיתומים שסמכו אצל בעל הבית דיתומים קטנים אינם יכולים להתנות ועוד מן היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דחייב בעל השדה לשלם ולא אמרינן כיון דירד לתוכו סתם לא נתכוון זה אלא למתנה עכ"ל והאריך בזה . עוד כתב וז"ל דכיון שכן המפרנס סתם אשת

משנה למלך

יח ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה וכו' . (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פרק י"ח מהלכות אלו דין י"ט ע"ש) :

יט הלך בעלה ולותה ואכלה וכו' . כתב ה"ה בשם הרשב"א וז"ל עוד כתב וז"ל דכיון שכן המפרנס סתם אשת חבירו וכו' (עיין במ"מ) כוונת ה"ה בזה סתומה ולא ידעתי במה הוא שדחה דברי הרשב"א שהרי יסוד הרב ז"ל בזה הוא לומר שהמפרנס סתם לאשה או לחבירו מסתמא לא לשם מתנה הוא אלא לשם הלואה מההיא דיתומים שסמכו אצל בע"ה ומההיא דיורד לתוך שדה חבירו . א"כ כיון שלא פירש אדעתא ליטול מן הבעל סתמא דמילתא לאשה עצמה הלוה והבעל חייב במזונותיה א"כ זה שהלוה לה חוזר וגובה מדרבי נתן דהנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מוציאים מזה ונותנין לזה . א"כ כל מה שדחה ה"ה בין הבאת תועלת לסילוק הנזק לא אירית כלל לפי יסוד הרשב"א דכל זה שייך גבי מבריח ארי מנכסי חבירו ופורע חובו אבל כאן כיון שהיא נעלם והיא המחייבת והבעל חייב מדין מוציאין מזה ונותנים לזה דחייב הבעל לפרוע מה שלותה. וצ"ע כך הבנתי דברי הרשב"א כמ"ש לעיל. אחר שכתבתי זה ראיתי להריב"ש סימן תפ"א שכתב זה שכתבתי בשם הרשב"א דסובר הרב ז"ל דאפילו במפרנס סתם דלא הניח מעותיו על קרן הצבי היינו דמשתלם מן הבעל אבל האשה אינה חייבת כלום ומלא תשובה להרשב"א במפרנס סתם אף בשיה חייב מעות לאשה שדן הרשב"א שלא תקבל לו כחשבון חובה ממה שהוציא לה במזונותיה ע"כ . וכפי זה קשיא לי כדברי הרשב"א דלמה במפרנס ופירש כעד חוב שחייב לה בעלה למזונותיה הניח מעותיו על קרן הצבי ומה בין המפרנס כתם שגובה מן הבעל הא בשניהם אין האשה חייבת כלום לדעת הרב וא"כ בין בסתם בין במפרש הו"ל פורע חובו של חבירו וצ"ע. אחר כל זה ראיתי תשובת הרשב"א במיוחסות סי' י"ד ונראה היא התשובה שרמז הריב"ש וכתב וז"ל ומיהו נראה שהם לא הניח מעותיו על קרן הצבי אלא הבעל חייב לשלם דומה ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה בלא ברשות ע"כ. ומעתה נתבארו דברי הרב המגיד ז"ל. ומיהו עדיין

לחם משנה

ולא דבר אחר דפירוש לדקה דכיון דאמר דאין זנין בניו ובנותיו אפילו בדאמיד כ"ש לדקה דאתו גריעי בניו ובנותיו מאיש דעלמא וכדכתב ה"ה ותו קשה מאי דאמר שם מ"ד תכשיט כ"ש לדקה דמה כ"ש שייך דהא דבר האמור שם בפירוש לדקה דקאמר ולא בניו ובנותיו וא"כ אפילו לדקה דבניו ובנותיו קאמר דאין נותנין וא"כ אין לומר בזה כ"ש בדבר האמור שם בפירוש . ותו קשה למ"ד תכשיט ההיא דמי שנשתטה למה הזכיר ודבר אחר היינו הא כיון דהזכיר לדקה דהיינו וזנין בניו ובנותיו כ"ש תכשיט מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דלדקה דבניו ובנותיו אליס מתכשיט . ונראה לתרץ דמכח הך קושיא דקשיא למאן דאמר לדקה דלמה הולרך לומר גבי מי שהלך ולא דבר אחר פירשו בגמרא רב חסדא דהוי תכשיט אבל בההיא דמר עוקבא דמי שנשתטה סובר רבינו דכולי עלמא מודו דדבר אחר הוי לדקה משום דלרב חסדא משמע ליה לשון דדבר אחר' כולה מילתא לדקה ותכשיט והולרך לומר כן לתרץ לשון ולא דבר אחר דאם נאמר דהוא דוקא לדקה קשה מה שהקשיתי וא"כ בדברי מר עוקבא דמי שנשתטה לא פליגי כלל דכולי עלמא מודו דדבר אחר הוי לדקה דאפילו למאן דאמר תכשיט משמע נמי לדקה והכריחו לרבינו לפרש כן משום דלא הביאו בגמרא המחלוקת על הברייתא ועל דברי מר עוקבא . ולתרץ הקושיא למאן דאמר לדקה נראה לי דהולרך לומר ולא דבר אחר דאם לא כן היינו מפרשים ולא בניו ובנותיו דקאמר היינו בדלא אמיד כדפירש הר"ן ז"ל דאשמועינן דאע"ג דרובא דאינשי ניחא להו בהכי אין זנין אבל אי אמיד ודאי זנין לכך קאמר ולא דבר אחר דרולה לומר לדקה לאשמועינן דאיירי בדאמיד דע"כ דבר אחר איירי בדאמיד ומה שאמרו בגמרא למאן דאמר תכשיט

הגהות מיימוניות

[ס] מעשה ברב אחד קדמון שפסק שהבעל צריך לשלם אפילו מה שלותה קודם שנישאת ול"נ לר"י ועיין בתוספות ר"פ המקבל : [נ] וכן דעת רש"י וכן ס"ה אמנם מקצת רבותינו שבצרפת נוהגים להצריך שתלוה האשה בב"ד מההוא דמי שהלך בעלה למדינת הים וכו' ובא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו וכן אמרו בירושלמי ור"ח הביאו בפרק נערה ובקבורתה תניא לא רצה הבעל קוברה האב ומוציא ממנו בדין רבי יוסי אומר בין אב בין אחר גובה שלא על דעתו שתהא אשתו מושלכת לכלבים. לשזונות בין אב בין אחר אינו גובה עכ"ל . וכן מצאתי בשם רבינו שמשון שאין לפרוע לה מה שלותה ואכלה אא"כ פסקו לה ב"ד קודם לכן וראו שאין מעשה ידיה מספיקים לה ועיינו במה שצריכה להוסיף על מעשה ידיה ולותה ואכלה יותר שפסקו לה ועיין בסימן כ"א ומורי רבי מאיר פסק דאם לותה תשבע היא בפני ב"ד כמה היתה צריכה ועליו לתת לה ואם ימרוד מזה יוציא ויתן כתובה או יוסיפו על כתובתה כל דאמור רבנן וחייב לתת לה הכל ע"כ : [ק] וכן פר"ש הא דאמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי דוקא עבד ופרנס אבל לותה ואכלה חייב לפרוע וכן מורי רבינו שיחיה וכן קי"ל. לשון מורי רבינו שיחיה נראה דהאב שפרנס את בתו על סמך הבעל הניח מעותיו על קרן הצבי דקי"ל שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו ואין לחלק בין אב לאיש אחר דאע"ג דבירושלמי איכא מאן דפליג בין אב לאחר דגרסינן עלה אמר רבי חגי לא אמר אלא אחר הא אב גובה הא פליג התם רבי יוסי ואמר בין אב בין אחר אינו גובה וכיון דלא איתמד הילכתא לא כמר ולא כמר אנן מספיקא לא מפקינן ממונא מבעל מיהו היכא דלותה מאביה או מאחר ואכלה כגון שאמרה הלויני ואני אפרע פסק רש"י הכא דהמלוה תובעת והיא תובעת את הבעל ואז חייב לפרוע מדאמרינן גבי שמאנת דלית לה מזוני היכא דלותה ואכלה מכלל דאשה בעלמא שלותה אית לה פי' כה"ג וא"כ ה"נ חייב הבעל לפרוע ודוקא כגון דאיכא סהדי דלא הוה מיתדר לה בהדי בעלה שהיה לה כעס וקטטה עמו או מאביו ובני ביתו דארגילו אינהו קטטה בהדה וכיון דקיי"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו לחיים נתנה ולא לצער חייב להעלות לה מזונות באשר היא שם ואשכחן כה"ג פרק הנושא אלמנת שאמרה אי איפשי לזוז מבית אבא יורשים יכולין לומר לה אם את אצלינו יש לך מזונות וכו' היתה טוענת מפני שהיא ילדה וחם ילדים זנין אותה והיא בבית אביה ה"נ כיון דאית לה טענה מעלייתא שאין לה לסבול אצלו צער ובזיון יש לו לפרנסה בבית אביה ולא טענינן לה אימור צררי אתפסה דהא קאי איהו גופיה ולא טעין אנן טענינן ליה בתמיה אם איתא דאתפסה צררי הות טעין הכי. והא דאמר פרק בתרא דכתובות אם א"ל צאי מעשה ידיך למזונותיך רשאי ולא יפרע מה שלותה ואכלה קודם שפסקו לה ב"ד מזונות פירוש שבא ואמר אילו לא הלוו לה היתה מצמצמת ומתפרנסת ממעשה ידיה בדוחק ואע"ג דלא ספקה כמו שפי' שם ר"י ה"מ היכא דטעין הכי אבל אי לא טעין לא טענינן ליה וכן משמע לישנא דאמר צאי מעשה ידיך במזונותיך וסברא גדולה דלא טענינן ליה דרוב בני אדם אינם רוצים שיתבזו נשותיהם בחצי רעב וכל מה שפי' שמעלה לה מזונות מה שלותה ואכלה ה"מ היכא דארגילו הקטטה איהו ובית אביו אבל ארגילה איהי קטטה מורדת הויא ולא יהיב לה מזוני אפילו לפי ברכת הבית וכן מצאתי בתשובת רב פלטוי גאון ז"ל וז"ל והיכא דארגילו קטטה אם היא מרגלת כמורדת הויא ואין לה כלום ואם הוא מרגיל יש לה כל כתובתה ואם מרגילין בני הבית כגון חמותה ובת חמותה יש עליו מן הדין להוציאה למקום אחר דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ואם אין מוציאה למקום אחר מגרשה ונותן לה כתובתה וכן הלכה וכן מנהג ע"כ לשונו :

מגדל עוז

יח יש מן הגאונים שהורה וכו' עד ולעולם טוענין ליורש . פ' שני דייני גזירות : **הלך** בעלה ולותה ואכלה עד אין לו כלום . בבא דאשונה פרק יש מותרות (דף פ"ס) וסבל פרק שני דייני גזירות :

והיא לא לותה ממנו: **כ** הבעל אשאמר לאשתו בשעה שהלך טלי מעשה ידייך במזונותייך אין לה מזונות שאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה היה לה לתובעו או לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לי: **כא** הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דין ונתנו לה. או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות * הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה אלא שלותה עד שבא הוא אומר הנחתי והיא אומרת לא הנחת אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה: **כב** מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותייך הנחתי נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום: **כג** המדיר באת אשתו מליהנות לו בין שפירש עד זמן פלוני בין שלא פירש אלא סתם ממתינין לו שלשים יום. אם תמו ימי נדרו או שלא תמו והתיר נדרו הרי זה מוטב ואם לאו יוציא ויתן כתובה. ובאותן הל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה אם

א טור אה"ע סי' ע סמג עשין מח לאוין פא: ב טור שם סי' עב סמג שם:

מגיד משנה

אשת חבירו הרי הוא חוזר ונפרע מהבעל כיון שהבעל חייב במזונותיה בתנאי ב"ד דה"ל כיורד לתוך שדה חבירו כדאמרן והוא הדין לזן את עבדו ושפחתו העברים שאין הבעלים יכולין לומר להם עשה עמי ואיני זנך דכל המלוה מזונות סתם לאלו כאילו מלוה לאדון עכ"ל ועוד האריך. ואין נראה כן דעת הראשונים ז"ל אלא אפילו במפרנס סתם אבד מעותיו והטעם לפי שיש חילוק בין סלוק נזק להבאת תועלת ואינו דומה זה ליורד לתוך שדה חבירו ונטעה דהתם מביא לו תועלת ומעלה קרקעו ומהנהו אבל כאן אינו מביא לו שום תועלת לבעל אלא מסלק ממנו נזק חיובו וה"ז כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו שאינו חוזר ונפרע ממנו מכלום. וכן אין לומר בזה שישתלם לפי שההנה את האשה וזן אותה לפי שהיא כבר היה לה מי שהיה מחויב לזונה והוא הבעל ואילו לא זן אותה זה היתה ניזונת מנכסי הבעל או היתה לוה ואוכלת והוא פורע נמצא שאינו מביא לה שום תועלת מחודש שכבר היה לה מי שמחוייב לעשות כן סוף דבר הרי זה כפורע חובו של חבירו ממש. ואפשר שדינו של הרב ז"ל קיים במי שזן ומפרנס בסתם אינם דעלמא שחוזר ומשתלם ממנו אבל באשת איש וכיוצא בה לא. כך נראה לי:

כ הבעל שאמר לאשתו וכו'. שם בפ' שני דייני גזירות (שם ק"ז) מתבאר בסוגיא שאם א"ל צאי מעשה ידייך במזונותייך שאין לה מזונות. וכתב רבינו שאילו לא רצתה בדבר זה וכו' לומר דדוקא כששתקה אבל אם מיחתה ואמרה איני רוצה לא כל הימנו דמזוני עיקר כמו שנזכר למעלה ופשוט הוא וכ"כ המפרשים ז"ל ורש"י פי' וקבלה עליה ואפשר שהוא ז"ל יודה ששתיקתה היא קבלה:

כא הרי שעמדה וכו'. שם * מי שהלך למדינת הים ובא ואשתו תובעת מזונות ואמר הוציאו לה מעשה ידיה במזונותיה רשאי ואם קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו. עוד שם מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרין תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא [הבעל] ואמר פסקתי לה מזונות נאמן. ובהלכות פירש נאמן בשבועה ודעת רבינו בפי' ברייתות אלו כך הוא מי שהלך למדינת הים ואחר חזרתו אשתו מדחקה עצמה וניזונת תובעת מזונות והוא אמר יצאו מעשה ידיה במזונותיה רשאי שכיון שנתפרנסה בלא הלואה אינו חייב ליתן לה כלום. ויש שם גירסא אחר' * ואם אמר לה צאי מעשה ידייך במזונותייך רשאי ופי' שכבר א"ל בגלותו והיא שתקה. ובירושלמי מצאתי כגירסא הראשונה ואם קדמו ב"ד ופסקו ומכרו לה או היא מכרה לעצמה אין לאחר מעשה ב"ד כלום ואינו נאמן הבעל לומר הנחתי לה שום דבר כדי להפקיע מעשיהם וכ"כ ז"ל. וכתב רבינו שהיא נשבעת בנקיטת חפץ כשמכרה קרקע ונראה שהוא פי' למה שאמרו במשנה תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה כלומר תשבע בסוף כשיבא הבעל אם יטעון דבר כנגדה כמו שנתבאר למעלה ושבועת המשנה ידוע שהיא בנקיטת חפץ והברייתא שאמרה ואם אמר בעל הנחתי לה מזונות נאמן הוא בשלותה שלא מכרו לה ולא מכרה היא אלא שלותה ושויא לה כתובעת ולכך הוא נאמן ובשבועה כנזכר בהלכה ופי' שבועת היסת לדין כופר בכל וכ"כ ז"ל:

כב מכרה מטלטלין וכו'. דעת רבינו שכיון שלא מכרה קרקע אלא מטלטלין שהיתה יכולה לכפור בהן ולומר אין לך בידי כלום ולא היתה נשבעת אלא היסת אף כאן אינה נשבעת אלא היסת: הרי שלא תבעה וכו'. פשוט הוא לפי הגירסא שהזכרתי בברייתא ואמר יצאו מעשה ידיה במזונותיה רשאי ואפילו לגירסא אחרת הדין דין אמת וכתב הרמב"ן ז"ל פרק אלמנה ניזונת והוכיח כן וכתב הוא ז"ל וה"מ דלא מפקא מבעל כלום אבל אם עשתה והותירה הכל שלה שכל שאינו נותן לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שחיקה והאריך בזה וכן דעת הרשב"א ז"ל:

כג המדיר את אשתו וכו'. משנה פרק המדיר (דף ע'). ומ"ש בין שלא פירש אלא סתם הוא כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני: ובאותן הל' יום וכו'. שם (ע"א) עד ל' יום יעמיד פרנס ופירשו בגמרא למה שאין מעשה ידיה מספיקין ושם הקשו היאך יכול להעמיד לה פרנס שליחותיה קא עביד ותירץ רב הונא באומר כל הזן אינו מפסיד ונתבאר

*) [כך היא גירסת ס"ס] *) [זו היא גירסת ספרים שבידינו ועיין בהר"ן כי האריך בחלוף הגירסאות]

כסף משנה

ראוי לטעון למי שנפרעים מנכסיו שלא בפניו וכו' י"ל שמי שנפרעים מנכסיו שלא בפניו שאני שהיום או מחר יבוא ויטעון ויוציא לאור משפטו מה שאין כן ביורש. ומ"ש דכל אמוראי סברי דמזונות דרבנן י"ל דראב"י שמשנתו קב ונקי סובר שהם דאורייתא וכמ"ש התוספות בפרק נערה (דף מ"ז). ומ"ש דגובה כתובתה בעידי מיתה אע"פ שאין שטר כתובה בידה וכו' אינה טענה דאיכא למימר דה"ה דגובה בעידי גט ועוד דהיא דהטוען אחר מעשה ב"ד במקום שאין כותבין כתובה היא ורבינו הכא במקום שכותבין כתובה מיירי. ומ"ש דנכסים בחזקתה הן לענין מזונות וכו' י"ל דהתם אחר שהוציאה שטר כתובתה בב"ד אבל כל זמן שלא הוציאה בב"ד עדיין אין לה מזונות והיאך יהיו הנכסים בחזקתה:

כג המדיר את אשתו מליהנות לו וכו' ובאותם ל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה וכו'. כתב הר"ן על זה וז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה דהא בגמרא אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לה צאי מעשה ידייך במזונותייך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה ומש"ה מסקינן לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ובמגלגלת בהדיה לדברים קטנים ומדבריו נראה דאפילו כשאין מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלא בהדיה חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו לא א"ל צאי וכו' מצי מדיר לה ואילו בגמרא אמרינן דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משועבד לה ולאו כל כמיניה למימר איני נותן מזונות ושהיא עצמה תעכב מעשה ידיה ודכותה גבי אשה אע"פ שהיא יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעצמו יעכב מזונות דהא תנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה. וכ"ל שהביאו לומר כן משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודא דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומיה דע"כ או יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דהכא

לחם משנה

חכמים כ"ש לצדקה היינו משום דהיינו יכולין לפרש ולא זכין בניו ובנותיו איירי בדלא אמיד אבל אמיד זכין לכך קאמר כ"ש לצדקה משום דאינו מפורש בברייתא כיון דיש לפרש פירוש זה. כנ"ל לתרץ זה ונכון הוא:

כא הרי שעמדה וכו'. כתב ה"ה כאן בברייתא חלוף הגירסא ועיין בהר"ן כי שם ביאר כל מה שצריך הכל באר היטב:

כג המדיר את אשתו מליהנות לו וכו'. הר"ן בפירוש ההלכות תמה על רבינו למה לא הזכיר מה שאמרו בגמרא בריש פרק המדיר דקאמר לה צאי מעשה ידייך במזונותייך ולא ספקה לדברים קטנים וכדאמרו שם בגמרא ותירץ דסובר רבינו דסוגיא דהמדיר אזלא כמאן דאמר קונמות אין מפקיעין מידי שיעבוד אבל אנן דקי"ל קונמות מפקיעין מידי שיעבוד א"צ לזה דאע"ג דמשועבד חל עליו הנדר וקשה לזה דא"כ איך כתב רבינו

משנה למלך

עדיין לא יצאנו מידי מה שהקשינו מה בין זן סתם למפרש כיון שאין עליה שום חיוב ונשאר חילוק הרב ז"ל דק כחוט השערה ויש להתיישב עוד בזה. עוד כתב הרמב"ן שם וז"ל מ"מ לענין תשלומי האשה פשוט הוא שאינה חייבת לו כלום וכו'. ודבר גדול דיבר הרב כאן דאפילו שיש בידו מנכסי האשה ופרנסה סתם לא מנכינן לה משלה כלום דלאו אדעתא שתשלם היא פרנסה דהא פירות שהיו ביד הזקן הו"ל לתפוש בהם בעד מזונות והוא פלא. ועיין בענינים קרובים לזה בתשובת מהרימ"ט חלק אה"ע סימן מ"ג במשא ובמתן שלו על דברי מהר"ש יפה ז"ל ונפלאתי עליהם איך לא הזכירו כלל הלכה א. והיותר קשה על מהרימ"ט שפירש דברי הרשב"א האמורים על עסקי קידושין נגד סברת הרשב"א ז"ל האמורים כאן יע"ש. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פרק ד' מהלכות אלו דין ה'):

כג המדיר את אשתו מליהנות לו וכו' ממתינן לו שלשים יום ובאותם השלשים יום וכו'. הר"ן כתב על זה וז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה דהא בגמרא אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לאי מעשה ידיך במזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאמר לה וכו'. וכ"ל שהביאו לומר כן משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשיעבודא דידה וכו' יע"ש באורך וכבר הביא דבריו מרן הב"י סימן ע"ב. ולשיטה זו שכתב הר"ן לדעת רבינו קשה שהרי כתב רבינו לקמן בפרק ד' מהלכות אלו וז"ל האומר לאשתו תשמישי אסור עליך לא אמר כלום שהרי משועבד לה. ואם איתא דלא אלמוה רבנן לשיעבודא דידה בקונמות אמאי כתב דלא חייל נדרא והלא לר' יוחנן בן נורי דהלכתא כוותיה מפקיעין מידי שיעבוד וכן הן הדברים שפירש"י בפרק אלו מותרים. וראיתי להרב לח"מ שנדחק בזה ותירץ דשאני תשמיש דלערא דגופא הוא ואין קונמות מפקיעין לר' יוחנן. וזה תימה לי מדינא מפקיעין מאן פלג לן. וראיתי להאחרים שרצו לתרץ דלא קשה מההיא דתשמישי אסור עליך דכתב רבינו דלא חייל משום דמשועבד לה דשאני התם שהדירה בנדר ואין בו ממש דתשמיש דבר שאין בו ממש הוי ונדרים אינם חלים על דבר שאין בו ממש אלא מדרבנן כמו שמבואר בגמרא פרק אלו מותרים ולפיכך לא

מגדל עוז

המדיר את אשתו עד מספיקין לכל. פרק המדיר (דף ע') ופרק אע"פ (דף ס"ד):

הגהות מיימוניות

*) [לשון הטור סימן ע' אם בא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות כשיצאתי מכאן נאמן פר"י. שנאמן להשביעה אם ב"ד פסקו ומכרו ונתנו לה ואפילו לותה ואכלה צריך לשלם ע"פ שבועתה. ורש"י פירש שנאמן בשבועתו אפילו להוציא מידה מה שפסקו ונתנו לה כ"ש מה שלותה והרמב"ם חילק בדבר וכתב אם פסקו לה ב"ד ומכרו ונתנו לה או שמכרו והיא בעצמה נאמן להשביעה ונשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה ואם לותה נאמן הוא בשבועת היסת ונפטר ונשאר החוב עליה וא"א ז"ל מסכים לדעת רש"י ע"ש]:

אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל: **כד** המדיר [א]את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות ממתינין לו עד ל' יום יתר על כן יוציא ויתן כתובה. אפילו הדירה שלא תאכל מאכל רע · אפילו הדירה ממיו שלא אכלה אותו מימיה יוציא אחר ל' יום ויתן כתובה. נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וקיים לה הוא את נדרה או נדרה בנזיר ולא הפר לה. אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות או תהיה נזירה תשב. ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו:

פרק שלשה עשר

א כמה [ב] [א] הכסות שהוא חייב ליתן לה. בגדים של נ' זוז משנה לשנה ממטבע אותן הימים שנמצאו הנ' ששה דינרין ורביע דינר כסף. נותנין לה חדשים בימות הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה. והשחקים והם מותר הכסות הרי הן שלה כדי שתתכסה בהם בימי נדתה. ונותנין לה חגורה למתניה וכפה לראשה ומנעל ממועד למועד: **ב** בד"א יבאותן הימים ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין הדמים עיקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביוקר הרבה או בזול הרבה. אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה: **ג** ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלי בית ומדור שיושבת בו. ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ או מחצלת לישב עליה. וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור ששוכר לה בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בה. ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו: **ד** וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה ופוך ושרק וכיוצא בה כדי שלא תתגנה עליו: **ה** בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי עשרו. ואפילו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן. וכן המדור לפי עשרו והתכשיט וכלי הבית הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו ליתן לה אפילו כעני שבישראל כופין אותו להוציא ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר: **ו** ולא האשה בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כסות המספקת להם וכלי תשמיש ומדור לשכון בו. ואינו נותן להם לפי עשרו אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור. וכל שב"ד מוכרין למזונותיו כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו: **ז** האשה ישהלך בעלה ופסקו לה ב"ד מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור אין פוסקין לה תכשיט שהרי אין לה בעל שתתקשט לו. אבל מי שנשתטה בעלה או שנתחרש פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתת דין אחד לכל: **ח** המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין. בעניות [ג] שנה אחת יקיים יתר על כן או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה. ובעשירות ל' יום יקיים יתר על כן יתיר את נדרו

ונתבאר שם בגמרא שמותר לילך אפילו אצל חנוני הרגיל אצלו לומר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו והוא נותן לו ובא ונוטל מזה וכבר נזכר בדברי רבינו דין זה פ"ז מהלכות נדרים. ודע שדין משנתנו בשלא הדירה אלא מנכסיו אבל אם הדירה אף מתשמיש יתר משבת יוציא ויתן כתובה כמו שיתבאר פי"ד וכ"כ הרשב"א ז"ל וכ"כ דעת הרמב"ן ז"ל: **כד המדיר את אשתו וכו'**. משנה המדיר את אשתו שלא תטעום וכו' ונתבאר בגמרא לדעת שמואל שאם הדירה הוא ממתינין לו ל' יום. ודע שכ"מ שתלאה המדיר את אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר לה הריני אוסר עליך שלא תעשי כך אין בדבריו כלום וזה פשוט: **אפילו הדירה וכו'**. מפורש בתוספתא ובירושלמי: **נדרה היא שלא תאכל וכו'**. שם בגמרא (דף ע"א) מחלוקת הגאים ופסק רבינו כסתם משנה דמוקמינן לה בשנדרה היא וקיים לה הוא וקתני יוציא ויתן כתובה והוא באומר איני רוצה באשה נדרנית כדאיתא בגמרא:

פי"ג א כמה הכסות שהוא וכו'. משנה וגמרא פרק אע"פ (דף ס"ה):

ב בד"א באותן הימים וכו'. שם (כתובות ס"ד ס"ה) מתבאר בגמרא דאין כל המקומות שוים ואמרו שם גבי מנעלים האי תנא במקום הרים קאי ודבר פשוט הוא. ומ"ש רבינו בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה הוא מפני שמדבר באשת עני כמו שיתבאר למטה בסמוך:

ג ובבלל הכסות שהוא חייב וכו'. שם במשנה וכלי אכילה וכו' בירושלמי נותן לה סך ושמן ונר ופתילה וכוס והבית וקערה וקדרה וכן בתוספתא: **והמדור שסוכר לה וכו'**. פשוט הוא שיש לה מדור ואמרו פרק הנושא (שם ק"ג) שמשתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה וידוע שאין בית פחות מד' על ד': **ותהיה רחבה וכו'**:

ד וכן מחייבין אותו וכו'. זה נלמד מדין מי שהלך למדינת הים שנחלקו בגמרא בפרק שני דייני גזרות (שם ק"ז) אם יש לה תכשיט אלמא דלכ"ע בפניו יש לה תכשיט ופשוט הוא:

ה בד"א בעני וכו'. בפרק אע"פ שם (דף ס"ד:) משנה: **ואם קצרה ידו ליתן לה וכו'**. זה נלמד ממה שנחלקו רב ושמואל (שם ע"ז) באומר איני זן ואיני מפרנס ומשמע דבעני דברי הכל כיון שאין יכולין לכופו לזון כופין אותו להוציא כמ"ש פי"ב בדין המזונות:

ו ולא האשה בלבד וכו'. זה פשוט שהפרנסה והכסות הרי הן כמזונות וכן הזכירו בגמרא בהרבה מקומות פרנסה בכלל מזונות וכתב רבינו ואינו נותן להם כפי עושרו לפי שלא הוזכר חילוק בין העשיר לעני אלא באשה ופשוט הוא: **זה הכלל וכו'**. כן מוכיח בפרק מציאת האשה (שם ס"ח) שהבנות אע"פ שאין בלשון התנאי אלא תהוין בביתי ומיתזנן מנכסי יש להם לבוש וכסות וה"ה לכל מקום וג"ז פשוט:

ז האשה שהלך בעלה וכו'. פרק שני דייני גזירות (שם דף ק"ז) נחלקו אמוראים אם נותנים לה תכשיט ופסק רבינו כדבר האומר אין נותנין לה: **אבל מי שנשתטה וכו'**. פרק נערה (שם דף מ"ט) מתבאר דלכ"ע יש לה תכשיט:

ח המדיר את אשתו וכו'. משנה (כתובות דף ע') פרק המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה ר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות ל' יום ובגמרא (שם ע"א:) וכמה קצבה אר"י אמר שמואל י"ב חדש רבב"ח אר"י י' שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל ולא הוזכרו מחלוקות אלו בהלכות והאפשר שדעתו שאין הלכה כר"י אלא כת"ק שאינו מחלק בין עניות לעשירות ולכולן יש ל' יום אבל רבינו פסק כר"י מדשקלו וטרו אמוראי אליבי' ופסק כשמואל דאמר י"ב חודש. ובחידושי הרשב"א ז"ל וכתב רבינו חננאל ז"ל דהלכתא כר"י

דתנא דקונם שאני עושה לפיך א"נ להפר הייגו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעים מידי שיעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה וכי אמרינן הכי בפרק אע"פ הייגו כר"י בן נורי דס"ל דהשתא לא חייל נדרא ולבתר הכי חייל ומש"ה ע"כ איצטריכינן לאסוקי דקונמות כקדושת הגוף דמו ואלמוה לשיעבודיה דבעל כדאיתא בסוגיא דאע"פ דוק ותשכח. אבל לת"ק דאמר אינו צריך להפר נקטינן מילתא כפשטא דס"ל דקונמות אין מפקיעים מידי שיעבוד וכי פרכינן והתנן קונם וכו' הכי פרכינן לימא מתניתין דלא כת"ק דהתם וכל הך סוגיא לפרוקי ת"ק דהתם אמתניתין איתמרא אבל לדידן דקי"ל כר"י בן נורי דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד לא צריכינן לכל הני הויות ול"ק לן מידי משום דשיעבודא דידיה הוא דאלמוה דאל"כ יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא ברצונו אבל שיעבודא דידה אמאי צריכי לאלומי הא ביפר או יוציא ויתן כתובה שגי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה ובכך עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן עכ"ל:

כד נדרה היא שלא תאכל א' מכל מיני הפירות וכו'. כתב הר"ן האי יוציא דתנן משמע לי יוציא בע"כ אפילו רצה לקיימה מטעמא דמיסכנא הוא דסני לה אלא שראיתי להרמב"ם שכתב בפי"ב מה"א נדרה היא שלא תאכל וכו' אם רצה שתשב תחתיו וכו' ודקדק כן מדאמרינן (כתובות ע"א) גבי האשה שנדרה בנזיר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי אפשי באשה נדרנית ומש"ה לא הפר יוציא ויתן כתובה עכ"ל:

האשה

[א] שם: [ב] טור אה"ע סי' עג סמג שם: [ג] טור שם סי' עב סמג עשין מח לאוין פא: [ד] טור שם סי' עד ע"ש:

משנה למלך

לא אתיא נדר דרבנן ועקר שיעבוד עונה דאורייתא ולא בעינן טעמא דאלמוה רבנן לשיעבודא דידהו כי היכי דתיקפי עלו. ולדעתי תירוץ זה אין בו ממש ולא יגהה מזור לקושייתנו דנהי דהכי משמע מסוגיא

לחם משנה

רבינו בפרק י"ד אמר לה תשמישי אסור עליך או שנשבע וכו' שאינו חל מפני שהוא משועבד הא קונמות מפקיעין מידי שיעבוד ואע"פ שאינו אומר הדבר בלשון קונם דזיל בתר טעמא

מגדל עוז

המדיר את אשתו שלא תטעום עד סוף הפרק. פרק המדיר (דף ע'.):

פי"ג כמה הכסות שהוא חייב וכו' עד בית הכסא שהוא חוץ ממנו. הכל מפורש סוף פרק אע"פ (דף ס"ה): וכן מחייבין וכו' עד שלא תתגנה עליו. פרק מציאת האשה (דף ס"ז): **בד"א** בעני שבישראל עד וכלי זהב כופין אותו. ס"פ אע"פ (דף ס"ה): וכן המדור עד שיעשיר. פרק מציאת האשה: ולא האשה בלבד וכו' עד דין אחד לכל. פרק שני דייני גזירות (דף ק"ז): המדיר את אשתו שלא תתקשט עד שומעין לו. פרק המדיר (דף ע'.):

הגהות מיימוניות

[א] עיין סי' י"ח ספר משפטים ע"כ: [ג] המדיר כרב יהודה אמר שמואל ודלא כרבה בר בר חנה אר"י עשר שנים ודלא כאבימי דאמר רגל והם חלוקים בפי' המשנה שאומר בעניות שלא נתן קצבה:

נדרו או יוציא ויתן כתובה: **ט** הדירה שלא תלך למרחץ. בכרכים שבת אחת בכפרים שתי שבתות. שלא תנעול מנעל. בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת. יתר על זה יתיר [ג] את נדרו או יוציא ויתן כתובה: **י** הדירה שלא תשאל ולא תשאיל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאול אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה רחים ותנור וכיוצא בהם. יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכונתיה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם ושלא תארוג בגדים נאים לבנים במקום שדרכן לארוג אותם לבנים תצא בלא כתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכונתו שהוא כילי: **יא** מקום אשדרכן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסות רדיד הפחות מכל הרדידין. ואם היה עשיר נותן לה לפי עשרו כדי שתצא בו לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה. לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבית האבל ולבית המשתה לגמול חסד לרעותיה או לקרובותיה כדי שיבואו הם לה. שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמים בחודש לפי הצורך. שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה: **יב** המדיר באת אשתו * שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד ממתינין לו שנים יוציא ויתן כתובה. ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד ממתינין לו שנים יוציא ויתן כתובה: **יג** המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה. או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר ונעל בפניה. ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים שיש באותו בית האבל או בבית המשתה והוחזקו שם פרוצים שומעין לו: **יד** האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך שומעין לו ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר. ותלך לבית אביה פעם בחודש ובכל רגל ורגל. ולא יכנסו הם לה אלא אם אירע לה דבר כגון חולי

מגיד משנה

כר"י ואיכא מ"ד הלכתא כרב חסדא דהוא בתרא וזה נראה יותר. עוד כתב שאינו יודע טעם לדברי רבינו דהא קי"ל כשמואל ור"י הלכה כר"י או יפסוק כר"י דהלכתא כוותיה במקום שמואל או כרב חסדא דהוא בתרא עכ"ל. ואני אומר טעם נכון לדברי רבינו ודאין אין הלכה כר"י משום דהוי להו שמואל ורב חסדא כנגדו בחד טעמא דלא בעינן זמן מרובה כולי האי והוו להו תרי לגבי חד וכן אין הלכה כרב חסדא משום דהוו להו שמואל ור"י כנגדו בחד טעמא דלא סגיא זמן מועט כולי האי הלכך הלכתא כשמואל דבתרי טעמי פליגי עליה ובודאי דרב חסדא מודה דבשנים עשר חדש יוציא שהרי אפילו ברגל אחד אמר יוציא וזה ברור כנ"ל:

ט הדירה שלא תלך לבית המרחץ וכו'. ירושלמי פרק המדיר: שלא תנעול מנעל וכו'. גם זה שם:

י הדירה שלא תשאל וכו'. מימרא וברייתא בפרק המדיר (שם דף ע"ב) וכתב רבינו יתיר נדרו פירוש שממתינין לו ל' יום כנזכר פי"ב ואע"פ שבגמרא לא אמר אלא יוציא ויתן כתובה לא אמרו לאלתר שלא הוצרכו אלא ללמד שעיקר הנדר קשה לה או ישאל על נדרו או יוציא ויתן כתובה וכן פירשו קצת מפרשים ז"ל וכבר כתבתי פי"ב שכ"מ שנזכר הדירה ר"ל שהדירה מהנאתו אם תעשה כך:

וכן היא שנדרה וכו'. מימרא שם:

יא מקום שדרכן שלא תצא וכו'. כבר נתבאר למעלה שהכל לפי מנהג המקום כמו שמוכיח בפרק אע"פ (דף ס"ה) ולא הוצרך רבינו לפרש בזה אלא לומר אע"פ שהם עומדות בבית בלא רדיד כיון שאינן יוצאות לשוק חוץ ממנו חייב ליתן לה שהרי צריכה היא לילך לבית האבל וכיוצא בו וזהו שסמך ענין המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל:

אבל גנאי הוא לאשה וכו'. בב"ר כשמזכיר גנותן של נשים אומר נשים יצאניות הן שנאמר ותצא דינה ואמרו רבותינו ז"ל גבי נערה המאורסה פירצה קוראה לגנב:

ויש לבעל וכו'. כך אמרו ז"ל במדרש וכבשוה וכבשה כתיב מלמד שהאיש דרכו לכבש את האשה שלא תהא יצאנית:

יב המדיר את וכו'. פרק המדיר משנה (שם ע"א): בזמן שהם בעיר אחרת רגל אחד יקיים ג' יוציא ויתן כתובה. שם ובגמרא הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא ב' יוציא ויתן כתובה אימא סיפא ג' יוציא ויתן כתובה הא ב' יקיים ותירץ אביי סיפא אתאן לכהנת ור"י היא. פירוש דמפליג בעלמא בין אשת כהן שאינו יכול להחזירה אחר שנירשה לאשת ישראל ולא קיימא לן כר"י אלא כסתם מתניתין דפליג עליה בעלמא הילכך כאן אף באשת כהן בב' יוציא ויתן כתובה ואע"פ שיש שם אוקימתא אחרת זו עיקר וכן פסק בהלכות:

יג המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל וכו'. משנה וגמרא שם ויש מי שפירש זו ואותה שלא תלך לבית אביה כגון שנדרה היא ואמרה תיאסר הנאת תשמיש עלי אם אלך לבית אבא או לבית האבל ושמע בעלה ולא הפר לה שאם במדירה הבעל ואומר לה תיאסר הנאתי עליך אם תלכי כבר נתבאר למעלה פרק שנים עשר בכיוצא בזה שאין כופין אותו להוציא לאלתר אלא עד ל' יום אלו דבריהם. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרשה במדירה הבעל מהנאתו אם תלך וזהו שכתב יתיר נדרו ר"ל תוך זמן השלשים יום הידוע למעלה פרק י"ב שממתינין לבעל וכבר כתבתי פרק י"ב שאין הבעל יכול לאסור לאשתו שום דבר אלא בדרך זה שיאסור הנאתו עליה אם תעשה כך:

יד האומר לאשתו וכו'. דברים פשוטים הן אלו

א שם : ב טור אה"ע סימן עד וע"ש. סמג עשין מח לאוין פא:

לחם משנה

טעמא משום דאין להם פדיון כדכתב רש"י ז"ל בפרק אע"פ. גם קשה על ה"ה שנראה שנטה לדברי הר"ן שכתב ודע שכל מקום וכו' רוצה לומר שאוסר הנאתו עליה וכן לקמן בפרק י"ג הלך לשיטה זאת שכתב שם וכבר כתבתי בפרק י"ב שאין הבעל יכול לאסור וכו' אלא בדרך שיאסר הנאתו עליה וכן כתב שם שאם המדירה הבעל ואומר לה תיאסר הנאתי וכו' דמשמע דאפילו דמשועבד לה יכול להפקיע מידי שיעבוד ומאי שנא מעונה. ונראה דדוקא גבי ממון אמרינן מפקיעין מידי שיעבוד. ומ"ש ה"ה יאסור הנאתו וכו' היינו הנאת מזונות דהוא ממון דכיון דהוא דבר דניתן למחילה דהא אם התנה על מנת שאין לה עלי שאר כסות תנאו קיים אבל בעונה דאין התנאי מועיל שם ולא ניתן למחילה אין הקונם מועיל להפקיעו:

פי"ג יג המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל וכו'. כתב ה"ה כגון שנדרה היא ואמרה תיאסר הנאת וכו' כבר נתבאר למעלה פרק י"ב כיוצא בזה [שאין כופין אותו] להוציא לאלתר אלא עד שלשים יום אלו דבריהם ע"כ. ונראה דיש ט"ס כאן וצריך לומר כבר נתבאר למעלה בכיוצא בזה להמתין עד שלשים יום ולא להוציא לאלתר, וכוונתו לומר דודאי איירי בנדרה היא דאם לא כן קשה דיוציא ויתן כתובה משמע לאלתר ולמעלה נתבאר דהילכתא כשמואל דצריך להמתין עד שלשים אלא ודאי דאיירי דנדרה איהי וכן תירצו בגמרא (דף ע"א) כשהקשו לשמואל מההיא דהמדיר את אשתו שלא תטעום מכל הפירות דקאמר דיוציא ויתן כתובה ותירצו דנדרה איהי [וקיים לה איהו] אבל בדעת רבינו כתב ה"ה שנראה שמפרש לאלתר ואיירי בהמתנה, וקשה לי טובא בדעת רבינו אם כן מאי הקשו בגמרא לדעתו מההיא דהמדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות לשמואל והוצרכו לדחוק בכל מה שדחקו שם לימא דיוציא ויתן כתובה ר"ל לאחר שלשים יום וכמו שמפרש הוא הך משנה דהמדיר שלא תלך לבית אביה וכו' וג"כ קשה בההיא דהדירה שלא תשאל שנראה מדברי ה"ה שמפרש דנדר הוא שכתב ואע"פ שבגמרא לא אמר אלא יוציא ויתן כתובה לא אמרו לאלתר שלא הוצרכו אלא ללמד וכו' וא"כ לפי זה נמי קשה הקושיא האמורה דמה הקשו לשמואל נימא דאיירי בהמתנה ומ"ם יוציא ויתן כתובה לא הוצרך אלא ללמד שהוא נדר מיהו הא לא קשה כולי האי דיש לומר ודאי דהך תירוצא דלא הוצרך אלא ללמד שהוא נדר קשה דתירוצא דחיקא היא ולכך מהדר בגמרא לאוקומי דנדרה איהי וכו' אבל בברייתא דשלא תשאל ע"כ צריך לומר הך תירוצא דאי אפשר לומר דנדרה איהי דהא בסיפא קאמר וכן היא שנדרה וכו' ולכך צריך לידחק בתירוץ זה:

יש

משנה למלך

מסוגיא דנדרים דהאוסר תשמיש דבר שאין בו ממש הוא ולא חל עליה אלא כל יחל דרבנן מ"מ אי טעמא דרבינו הכי הוי מ"ט כתב דאם אמר קונם תשמישך עלי דחל הנדר ואכור לשמש דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו הא נדרא דרבנן הוי ושיעבוד דידה דאורייתא והיכי חייל עליה ופקע שיעבוד דידה. אלא ע"כ צריכין אנו לדברי הר"ן שכתב בנדרים אמתניתין דקונם שאיני מדבר שאיני הולך שאיני משמשך וכו' דכתב דאע"פ שהנדר דרבנן מ"מ בהנאת תשמישך כיון דמשכחת רווחא חייל אע"פ שהוא מדבריהם דחכמים העמידו דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה כיון דאי הוי באמר לה קונם הנאת גופך עלי בהא הנדר מדאורייתא ה"נ בנדר שלהם ומהאי טעמא גופיה ע"כ. והאומר תשמישי עליך דאמרינן דלא חייל נדרא ע"כ טעמא משום דאמרינן דאלמוה רבנן לשיעבודא דידה. ולדעתי נראה דלא כתב אלא בשיעבודא דהוא איש לאשתו דחייב במזונותיה ולגבי דידה אמרינן קונמות מפקיעין מידי שיעבוד. אבל גבי איכור מתשמיש כיון דתשמיש שייך נמי לגביה דבעל דאי אמרה היא הנאת תשמישי עליך לא אמרה כלום דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל ה"נ אם הדירה הבעל ואמר תשמישי עליך אלמוה רבנן לשיעבודא דידה כמו דידיה דלא פלוג רבנן וממש דבר שוה הוא ומה לי בא מחמתה או מחמת הבעל ודוק. (*א"ה והא דתנן יעמיד פרנס פריך בגמרא ופרנס להו שליחותיה קא עביד ועיין מ"ש הרב המחבר בהלכות מלוה ולוה):

איש

הגהות מיימוניות

[ג] וכן הוכיחו התוס' דכל הנך דאמרי יוציא ויתן כתובה איירי דעומד במרדו ואינו רוצה לשאל על נדרו אבל אם רוצה להיות נשאל על נדרו לא אמרו ביה יוציא ויתן כתובה ע"ש:

*) [ע"ש בטור דמפרש כולה בנדרה היא]:

מגדל עוז

האומר לאשתו אין רצוני עד שומעין לו. פרק המדיר: ותהיה הולכת לשם עד שיכנסו [illegible] גרבזהו. פרק המדיר (דף ע"ב):

חולי או לידה. שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו. * וכן היא שאמרה אין רצוני שיכנסו אצלי אמך ואחיותיך ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת מפני שמריעין לי ומצירין לי שומעין לה. שאין כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו: **טו** האיש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים או פרוצים או עכו"ם בשכונתי ואני מתירא מהם שומעים לו. ואע"פ שלא הוחזקו בפריצות שכך צוו חכמים הרחק משכן רע. ואפילו היה המדור שלה מוציאין אותה ממנו ושוכן בין בני אדם כשרים. וכך היא שאמרה כן אעפ"י שהוא אומר אני איני מקפיד עליהם שומעין לה מפני שהיא אומרת אין רצוני שיצא עלי שום רע בשכנות אלו: **טז** כל [א]הישוב ארצות ארצות הוא. כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן וארץ כוש וארץ שנער וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ ממדינות וכפרים. ועריי ישראל לענין נישואין ג' ארצות היו יהודה ועבר הירדן והגליל: **יז** איש שהיה מארץ מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה שע"מ כן נשאה אף ע"פ שלא פירש. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות והיא מאנשי אותה הארץ אינו [ד] יכול להוציאה * לארץ אחרת. אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר [ה] לכפר באותה הארץ ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ולא מכפר [ו] למדינה שיש דברים שישיבת המדינה טובה להם ויש דברים שישיבת הכפרים טובה להם: **יח** וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה. מפני שהיא צריכה להטפל [ז] ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם. ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל: **יט** בד"א מחוצה לארץ לח"ל או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם מעלין. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנוה היפה [ואפילו ממקום] שרובו עכו"ם למקום שרובו ישראל: **כ** אמר [ב]האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה. אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם. הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם:

פרק ארבעה עשר

א עונה [ג]האמורה בתורה. לכל איש ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו. כיצד בני אדם הבריאים והרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה. הפועלין כגון החייטין והאורגין והבונים וכיוצא בהן. אם היתה מלאכתן בעיר עונתן פעמים בשבת. ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת עונתן פעם אחת בשבת. החמרים פעם אחת בשבת. והגמלים אחת לשלשים יום. והמלחין אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי * שבת:

יש

א טור שם סי' עס סמג לאוין פא: ב עיין בטור שם: ג טור אה"ע סי' עו סמג עשין מח ועיקר הדינין בלאוין פא:

השגת הראב"ד

*וכן היא שאמרה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם באה היא בגבולן אין מוציאין אותם בשבילה ממקומן אע"פ שהמדור שלו ואין לכן בו זכות הואיל והוא רוצה בעמידתם אבל מבקשים מהן לסדר לכן ענין שלא יצערו אותם כדירתן:

מגיד משנה

אלו וכן כתבו מן הגאונים ז"ל: וכן היא שאמרה וכו'. כך כתב הרב אלפס בתשובה. ובהשגות א"א אימתי בזמן שהן באות בגבולה וכו'. ואני אומר אין אדם דר עם נחש בכפיפה אלא כך הוא עיקר הדבר שאם נראה לב"ד שהם מריעים ומצירין לה וגורמין לה קטטה עם בעלה הדין עמה ואם לאו לא כל הימנה ובזה יפה כח הבעל מכח האשה לפי שהמדור הוא של בעל ואינו שלה ולפיכך אינה יכולה למחות על ידן אלא בטענה זהו דעתי: **טו** האיש שאמר איני דר במדור זה וכו'. וכן היא שאמרה וכו' (פרק המדיר דף ע"ב): **טז** כל הישוב ארצות ארצות וכו'. זה פשוט. ומ"ש ועריי ישראל לענין נישואין שלש ארצות וכו'. שם פ' בני דייני גזרות (ד' קי): **יז** איש שהיה מארץ מן הארצות וכו'. תוספתא אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל כופין * אותה לצאת שע"מ כן נשאה וכו' והביאה בהלכות: אבל הנושא אשה וכו'. במשנה שם ומפרש בתוספתא בזמן שהוא מאותה הארץ שנשאה: ואינו יכול להוציאה וכו'. שם במשנה ולשון המשנה כרך ורבינו כתב מדינה והכל אחד ומצינו בכתוב שם מדינה למקום מיוחד עילם המדינה: **יח** וכשמוציאה ממדינה למדינה וכו'. שם במשנה מוציאין מנוה הרעה לנוה לנוה היפה אבל לא מיפה לרעה רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שנוה היפה בודק וידוע שהלכה כרשב"ג במשנתנו. ופי' רבינו שהנוה היפה בודק שהוא צריכה להטפל ולבדוק ולפ"ז מה שאמרו בגמרא מאי בודק כדשמואל דאמר שינוי וסת תחלת חלי מעים לדוגמא בעלמא נקטה לומר שרוב הטובה מלינו שמזיק לפעמים. ויש בזה פירוש אחר: וכן לא יוציאנה וכו'. תוספתא נזכר בהלכות: **יט** בד"א מחוצה לארץ וכו'. שם במשנה הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין ובגמרא הכל מעלין וכו' לאתויי מנוה היפה לנוה הרע. ומה שכתב אפילו ממקום שרובו ישראל הוא כפי התוספתא וכל הדברים בכלל הכל שהזכירו במשנה: אמר האיש לעלות וכו'. ברייתא שם. עוד בברייתא כיוצא בזה כשהן בארץ ישראל והאחד רוצה לצאת והאחד אינו רוצה ולא הוצרך רבינו לכתוב זה מפני שקל והומר הוא מדין שעליה: והוא הדין לכל מקום וכו'. במשנה הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים וזה מבואר:

פי"ד א עונה האמורה בתורה וכו'. משנה פרק אע"פ (דף ס"א ס"ב) והחלוקין שהזכיר רבינו מבוארים במשנה ובגמרא. ויש בקצת ספרי רבינו והמלחים אחד לג' חדשים וטעות סופרים הוא שעיקר הנוסחא אחד לששה חדשים וכן הוא במשנה וכן הוא בספרי רבינו המדוייקים:

יש

*) [בתוספתא מדפוס בומבורגי כופין אותו לצאת ואפשר שט"ס הוא דהרא"ש והמרדכי וכ"ס ורבינו כולם היה להם בתוספתא כופין אותה אלא שאח"כ פליג אירושלמי ועיין בב"י סי' ע"ס]:

משנה למלך

פי"ג יז איש שהיה מארץ מן הארצות וכו'. כתב הטור סי' ע"ה וז"ל וכתב הר"מ מרוטנבורק אם הוא מיהודה וקדשה בגליל אפילו לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיא מקומו וכו'. ועיין בתשובת מהרש"ך ח"א סי' קע"ה. ומ"מ קשיא לי דמאי אתא הטור לאשמועינן במ"ש משם מהר"ם אם הוא מיהודה וכו' כיון שאפילו נשאה במקומה בגליל צריכה לילך אחריו כ"ש בעיר אחרת. ולשיטת מהר"ם גופיה איצטריכא ליה כיון דאם נשאה בגליל לא היה יכול להוציאה משם אשמועינן דכשנשאה בעיר אחרת בעבר הירדן יכול להוציאה לארצו ליהודה. אבל לשיטת הטור לא איצטריכא ליה. ואפשר לומר דה"א כל שנשאה במקומה דוקא אמרינן דיכול להוציאה משם משום דאין האשה רוצה אם לא שתינשא במקום קרוביה ואנשי משפחתה אבל נשאה במקום אחר ודאי גמר להשתקע במקום זה שהרי אינו עירה מש"ה איצטריכא ליה. ומ"מ מלשון שכתב בשם מהר"ם אפילו לא נשאה בגליל וכו' קשה שהרי לדעת מהר"ם אם נשאה בגליל אינו יכול להוציאה ואולי דמהר"ם

לא

מגדל עוז

וכן היא שאמרה אין רצוני שיכנסו עד ברשותו: כתב הראב"ד ז"ל אימתי בזמן שהן באות בגבולה וכו': ואני אומר גם מלשון ר"מ ז"ל משמע כן שכתב שיכנסו אצלי ויפה פירש והפשרה נכונה היא וטוב לעשות: האיש שאמר איני דר במדור עד בשכנות אלו. פרק המדיר (דף ע"א:): כל הישוב ארצות ארצות הוא עד סוף הפרק. בסוף מסכת כתובות (דף ק'):

פי"ד עונה האמורה עד לעכב. פרק אע"פ (דף ס"א ס"ב):

הגהות מיימוניות

[ד] בתוספתא תניא בד"א בזמן שהיה ביהודה ואירס אשה בגליל ואירס אשת מגליל אבל אם היה מיהודה ואירס אשה מגליל כופין אותה לצאת עמו שע"מ כן נשאה ע"כ: *) [כתב הטור שם ז"ל ובנושא אשה ביהודה והוא מיהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כתב מהר"ם שאינו יכול להוציאה מאותה הארץ להביאה לארצה כגון אם הוא מיהודה ונשאה שם אינו יכול להוציאה משם ולהביאה לגליל אפילו אם היתה מגליל עכ"ל: [ה] ר"ת היה אומר פעמים שאין מוציא אפילו מעיר לעיר ומכרך לכרך דבזה הכרך אין תמושל כ"כ קשה כמו באותו כרך והוי כמנוה היפה לנוה הרעה מספר החכמה: [ו] בירושלמי יליף מקרא פן תדבקני הרעה ומתי אפי' ממישרא לטורא: [ז] רשב"ג אומר כן מפני שנוה היפה בודק ורש"י פירש בודק את הגוף שהוא שינוי וסת ומתוך כך חלאים באים עליו וכן פירש בערוך וכן משמע בספר: *) [כתב הרמ"ת ח"ט במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדים אותו עכ"ל]:

יש לאשה לעכב על בעלה וכו'. זה מתבאר שם במשנה שאמרו הפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחת סירוש ולא יותר וברשותה אמרו בגמרא כמה כמה דבעי: וכן יש לה למונעו לצאת וכו'. (שם ס"ב) בעיא דאפשיטא: ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד וכו'. במשנה והתלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות ל' יום וכו' דברי ר"א ובגמרא אמר רב הלכה כר"א א"ר אדא בר אהבה אמר רב זו דברי ר"א אבל חכ"א התלמידים יוצאים לת"ת ב' או ג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו. ופסק רבינו כחכמים ואע"פ שהביאו בגמרא מעשה דרב רחומי דנח נפשיה התם מפני שלא בא לעת שהיה רגיל לבא ובהלכות לא הביאו הא דרב אדא בר אהבה ודעתם כר"א:

ג נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבת וכו'. ביבמות סוף פרק הבא על יבמתו (דף ס"ה) א"ר אמי [אף בזה יוציא ויתן כתובה שאני אומר] כל הנושא אשה על אשה יוציא ויתן כתובה רבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאית ליה למיזיינינהו ובהלכות וקי"ל כרבא:

ד וכמה הוא עונתן לפי מנין כיצד וכו'. זה נלמוד ממה שיבוא בסמוך:

ולפיכך צוו חכמים שלא ישא וכו'. בפרק החולץ (יבמות מ"ד) אמרו בגמרא דאפילו דאפשר ליה מתניתין עלה טובה קמשמע לן דלא לייבם טפי מארבע נשים כי היכי דלמטיניהו עונה בחדש ומכאן שעונותיהן לפי מנינן:

ה המדיר את אשתו שתאמר. משנה וגמרא בפרק המדיר (כתובות ע"א):

וכן אם הדירה וכו' שתהיה וכו'. משנה ואמרו עליה אוקימתות בגמרא וזו אחת מהן ושתיהן אמת: **או** שהדירה שתעשה וכו'. שם אוקימתא שנייה ושתיהן בהלכות:

ו המדיר את אשתו מתשמיש וכו'. פרק אע"פ (דף ס"א) משנה המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות וב"ה אומרים שבת אחת ובגמרא אמר שמואל דאפילו לא קבע זמן לנדרו ימתין שבת אחת שמא ימצא פתח לנדרו וקיימא לן כוותיה כמו שהזכרתי פרק שניים עשר ולזה סתם רבינו: **ואפילו** היה מלח וכו'. שם בגמרא: **וכיצד** מדירה וכו'. זה נלמד מן הסוגיא שברים פרק המדיר (שם ע) דאמרי' דכל היכא דמשועבד לה לא מצי מדיר לה ושם באותו הפרק (שם עא:) הביאו מימרא דרב כהנא דאמר הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכן הדין בו ומבואר זה בנדרים (דף טו:) פרק ואלו מותרין שהקשו על המשנה דקונם שאיני משמשך והא מן התורה משועבד לה ותירצו באומר הנאת תשמישך עלי וזה מבואר:

ז אסור לאדם וכו'. הלאו מבואר בכתוב וכן הזכירו חכמים במכילתא כמו שכתב רבינו בספר המצות: **ואם** חלה או תשש וכו'. פרק אע"פ:

ח האשה שמנעה וכו'. בפרק אע"פ (דף סג) הזכיר במשנה המורדת ובגמ' שאלו מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש המטה ר"י ברבי חנינא אמר ממלאכה ובהלכות פסקו כרב הונא דדוקא מתשמיש הויא מורדת אבל לא ממלאכה וכן כתבו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל באומרת איני עושה מלאכה כופה אותה בשוטים או שאינו זנה או בית דין מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור לו עליה עבד או שכהה לשמשו עכ"ל: **ואם** אמרה מאסתיהו וכו'. שם היכי דמי מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה

ב יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה. כגון חמר שביקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהן שתים ושלש שנים. וכן רך וענוג שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב: **ג** נושא אדם כמה [א] נשים אפילו מאה בין בבת אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב. והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכוף אותן לשכון בחצר אחת. אלא כל אחת ואחת לעצמה: **ד** וכמה היא עונתן לפי מנין. כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת. היו לו ד' נשים נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים אף ע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש: **ה** המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש הרי זה יוציא ויתן כתובה שאין זו יכולה להעיז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה * [ב] פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר. או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כשטות הרי זה יוציא ויתן כתובה: **ו** המדיר [א] את אשתו מתשמיש [ג] המטה שבת אחת ממתינין לו יתר על כן יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו. אפילו היה מלח שעונתו לששה חדשים שכיון שנדר הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה אם אמר לה תשמישי אסור עליך או שנשבע שלא ישמש מטתו לא נדר כלום. ואם נשבע נשבע לשוא מפני שהוא משועבד לה. אמר לה הנאת תשמישך אסורה עלי הרי זה נדר. ואסור לשמש שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו: **ז** אסור לאדם למנוע אשתו מעונתה ואם עבר ומנע כדי לצערה עבר בלא [ב] תעשה שבתורה שנאמר שארה כסותה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים שמא יבריא שאין לך עונה גדולה מזו. ואח"כ או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה: **ח** האשה שמנעה בעלה [ד] מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מרדה. [ג] אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי [ה] כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה ותצא

א שם בטור ובסמג לאוין פא: ב סמג שם: ג טור אה"ע סי' ע"ז סמג לאוין פ"א: *) [ס"א מתהפכת]:

פי"ד ח האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת וכו' אם אמרה מאסתיהו וכו' ותטול בלאותיה הקיימים וכו'. כתב הר"ן בתשובות הרמב"ם פירש זו שאמר בפרק אע"פ (כתובות דף ס"ג) כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא דתסקינן עלה בגמרא השתא דלא אתמר הלכתא לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהבינן לה במורדת כפשטה וכן מוכיחים דברי הרמב"ם שכתב זה החילוק בין תפסה ללא תפסה בדיני מורדת וסבר הרב ז"ל דדוקא במורדת יש חילוק בין תפסה ללא תפסה דבלא תפסה הפסידה אבל באומרה מאיס עלי אפילו לא תפסה לא הפסידה וטעמו

לחם משנה

פי"ד ב יש לאשה לעכב על בעלה וכו'. קשה קצת למה לא הזכיר רבינו דהפועלים שעונתן שתים בשבת יש להם רשות לצאת שבת אחת בלתי רשותה. ואולי זה נרמז במה שאמר שלא ימנע מעונתה דסתם עונה הוא פעם אחת בשבת כלומר דאין לו רשות יותר:

ואם

משנה למלך

לא נקט בלשונו הכי ודוק: (*א"ה עיין בספר בית שמואל ס"ק ב'):

פי"ד ו וכיצד מדירה אם אמר לה תשמישי אסור עליך וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"ב מהלכות אלו דין כ"ג):

ח האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת. בפרק אע"פ מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש ר"י בר חנינא אמר ממלאכה. וכתב הרא"ש דרב הונא דאמר מורדת מתשמיש

הגהות מיימוניות

[א] כרבא דאמר הכי בס"פ הבא על יבמתו ודלא כרבי אמי דאמר הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה: [ב] אמר רב יהודה אמר שמואל שתהא מטלאה ונופצת ע"כ: [ג] פסק ריצב"א דמותר להתייחד עמה מק"ו מנדה כדאשכחן בפרק קמא דסוטה ומה נדה שהיא בכרת בעלה נאמן עליה סוטה שהיא בלאו לא כ"ש ורבנן לא פליגי אלא מטעם לא אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר תאמר בסוטה וכו' וא"כ זאת יש לה היתר ע"י ג' הדיוטות ופת בסלו קרינן ביה יתר מנדה דנדה ביומי תלאה רחמנא וזאת כל שעה יכול לשאול על נדרה א"כ אין לבו רודף אחריה אפי' כמו אחר הנדה ע"כ. וה"ר ב האריך בתשובה וכתב דלא שייך למימר כאן מי יימר דמיזדקקי ליה בי תלתא לקרותה אין לה היתר ואפילו אם דר בעיר שאין בה ישראל. תשובת רבי על הנודר שלא יקרב אל אשתו עד זמן פלוני אין פנאי להאריך לטוב יאריך אלופי ומיודעי עמיתנו ה"ר משה שיחיה אם נדרת שלא מרצון זוגתך אז ודאי יש איסור בדבר ולא חל הנדר אחרי שאמרת בפירוש שאם יש איסור בדבר שלא יהא בדבריך כלום. עוד הא אמרינן פ"ב דנדרים האומר לאשתו קונם שאיני משמשך הרי זה בבל יחל דברו פי' וצריך לקיים נדרו ופריך בגמרא והא משועבד לה דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע פי' וכיון דמשועבד לה לא מצי מפקע לשיעבודה ואפילו בקונם ונדר דאע"ג דנדרים חלין על דבר מצוה ואמרינן נמי קונמות מפקיעין מידי שיעבוד ה"מ בדבר שאינו משועבד לאשתו דאלמוה רבנן לשיעבוד דבעל בפרק אע"פ ואין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דאשה או דבעל אבל אם זוגתך נתרצית בנדרך והיתה חפצה בכך או אין ברור לי שיהא איסור בנדרך ואתה צריך התרת ג' הדיוטות ושלום מאיר ב"ר ברוך זלה"ה ע"כ: [ד] הנה דעתו כרב הונא דאמר מורדת מתשמיש דוקא הויא מורדת ודלא כרבי יוסי בר חנינא דאמר אף ממלאכה וכן ס"ה ולשונו וכן ר"ח ור"י אלפס וכן רבינו שמחת בשם הגאון אבל ראבי"ה כתב דנ"ל הלכה כרבי יוסי בר חנינא דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא עד כאן: [ה] כתבו התוספות דלא מצינו אמרה מאיס עלי אלא בטענה כל דהו שאינו מתקבל כשאר כל אדם וגם תקנת הקהלות כך היא הטוענת מאיס עלי בלא

מגדל עוז

נושא אדם כמה נשים עד כראוי. פרק הבא על יבמתו (דף כ"כ): **אינו** יכול לכוף אותן עד לעצמה. פרק אע"פ: **וכמה** היא עונתן עד בחדש. פרק אע"פ: **המדיר** את אשתו עד **ויתן כתובה**. פרק המדיר (דף ע"א): **המדיר** את אשתו עד ונתיאשה. פרק אע"פ (דף ס"ב) ופ"ד דעדיות: **וכיצד** מדירה עד לדבר האסור לו. פרק ואלו מותרים (דף ט"ו): **אסור לאדם** עד יוציא ויתן כתובה. פרק אף ע"פ ופרק ואלו מותרין ופרק המדיר וכמה מקומות מוכיח כן: האשה שמנעה בעלה עד אינו משלם לה כלום. פרק אע"פ (דף ס"ג):

[ו] ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן. ואינה נוטלת בשל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת לו וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא: ט ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא בדברים אלו. שולחים לה מבית דין ואומרין לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותה. ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום [ז] ארבע שבתות זו אחר זו ואומרים פלונית מרדה על בעלה: י ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שנייה ואומרים לה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתיך. אם עמדה במרדה ולא [ח] חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין נותנין לה גט

כסף משנה

וטעמו של דבר לפי שהמורדת אינה מבטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אלא כל הפסדה הוא שבעה דינרים בכל שבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון דקנסוה שתפסיד ז' בכל שבת דין הוא שיהא זה ההפסד מוטל על כל נכסיה וכאילו הבעל מרויח על נכסיה שבעה בכל שבת ולפיכך דין הוא שנאמר שבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותן הפסידתן אבל האומרה מאיס עלי אין עניינה כן שאין הבעל מרויח עליה דבר קצוב כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האשה מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי האישות מיד והפסידה כל שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דה"ל כההיא דאמרינן בס"פ אלמנה (שם דף ק"א:) אם היא זינתה כליה מי זנו ולפיכך כתב הרמב"ם שתטול בלאותיה ולא חילק בין תפסה ללא תפסה עכ"ל:

ט ואם מרדה תחת בעלה לצערו וכו' שולחין לה מב"ד וכו'. נראה מדברי רבינו שהוא פוסק כרבותינו וכרמי בר חמא (שם סג:) דאמר פעמיים שולחים לה מב"ד אחד קודם הכרזה ואחד לאחר הכרזה ומפרש דהא דאמר רבא אמר רב ששת נמלכין בה הוא מלבד הפעמיים ששולחים לה. ולפי זה צריך לפרש דמאי דאמר רבא האי בורכא היינו לומר דמדאמרינן הלכה כרבותינו משמע שכיון שאחר ההכרזה שלחו לומר לה הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת אותה וכו' מיד מפסדת כתובתה והא ליתא אלא אינה מפסדת עד שנמלכין בה: ומ"ש אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה וכו'. כתב הר"ן

מגיד משנה

אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה מר זוטרא אמר כייפינן לה הוה עובדא ואכפה מר זוטרא ונפק מינה רב חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הואי. ודעת רבינו לפרש לא כייפינן לה אלא נותן לה גט ומפסדת כתובתה וכופין אותו ליתן גט שאם לא היו כופין אותו לגרשה מאי לא כייפינן לה כבר היא אגידא בו ועוד שהרי באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה מפסדת היא כתובתה ואין כופין אותו אלא בפחיתת כתובה כמו שיתבאר ואם איתא דבמאיס עלי אין כופין אותו לגרשה מהו דלא כייפינן לה וכמה יפה כחה מן המורדת והלא מפסדת היא כתובתה. ודעתו ז"ל שמה שהזכירו חכמים שאין האיש מוציא אלא לרצונו אלא בדרכים שאמרו יוציא ויתן כתובה היינו שאינו מוציא ונותן כתובה אבל להוציא בלא כתובה כופין אותו באומרת מאיס עלי וגם כן הוא סובר שמה שאמרו בגמרא כלתיה דרב זביד אימרדא והוה תפיסא חד שירא ונחלקו שם בדינה. ומסקנא דגמרא השתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי תפסה (בלאותיה הקיימין) לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל. כל זה אינו אלא באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה. וזהו שאמרו אימרדא שתם לפי שאומרת כן היא נקראת מורדת. ואל יקשה בעיניך מה שאמרו במשנה פוחת עד כנגד כתובתה שמה שהזכירו כאן בגמרא הוא לפי דעת התנאים האחרונים שחזרו ונמנו שאין כאן פחיתת כתובה בכל שבת ושבת כדין המשנה אלא שהיא מפסידתה בבת אחת אחר ארבע שבתות כמו שנתבאר ולדעת זו נחלקו בגמרא אם הפסידה בלאותיה הקיימין והעלו שאם תפסה אין מוציאין מידה וזהו דעתו ז"ל. אבל באומרת מאיס עלי לא הפסידה בלאותיה הקיימין אבל מה שנתן לה הבעל הפסידה לגמרי דלדעתא דלמשקל ומיפק לא יהיב לה והוא הדין לתוספת כתובה זו היא שיטת רבינו ז"ל בדין זה. ודע שלדבריו כל מקום שהזכירו חכמים יוציא ויתן כתובה רוצה לומר שכופין הבעל להוציאה ולתת לה כתובה וכן כתב הוא ז"ל בפירוש המשנה שלו. ודע שיש בכל מה שהזכרתי שיטה אחרת להרבה מן המפרשים וכל מי שראיתי דבריו כתב שבדין הגמרא אין כופין את האיש להוציא אף באומרת מאיס עלי ועל זה הרבו ראיות ברורות וקראו תגר על כל הנוטה מדבריהם והם סבורין שאפילו נישאת בגט שנתן מחמת כפייה זו תלא וכבר פשטה הוראה הזאת בכל ארצותינו שלא כדברי רבינו בזה שאין כופין את האיש לגרש ולא כוד אלא שאפילו היה הדין כדבריו היה ראוי לגדור בזה משום פרוצות ומפני קלקול הדור שלא תהיה אשה נותנת עיניה באיש אחר ומפקעת עצמה מבעלה כ"ש שהם ז"ל הכריחו והוכיחו שאין כופין אותו מן הדין. ובשאר מקומות שאמרו חכמים יוציא ויתן כתובה נחלקו ז"ל יש מי שאומר שכופין אותו להוציא ולתת כתובה ויש מי שאומר שאין כופין ליתן גט אלא באותן מקומות שהזכירו חכמים כפייה בפי' אבל בכ"מ שאמרו יוציא ויתן כתובה ולא הזכירו כפייה פירושו שכופין אותו לתת כתובה ומבקשין ממנו לתת גט וזהו דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ושמור אלו העיקרים וזכור אותם. וג"כ חולקין עליו במה שמפסדת האומרת מאיס עלי והרבה מהם מפרשים דההיא מעשה דכלתיה דרב זביד היתה באומרת מאיס עלי וזהו דינה אינה מפסדת כלום עד י"ב חדש ובתוך י"ב חדש אין מכריזין עליה ולא פוחתין מכתובתה כלום ובזה היא חלוקה ממורדת כמו שיתבאר ואם גירש הבעל תוך הזמן הזה נותן לה כל כתובתה משלם ובתוך י"ב חדש אם חזרה בה מוטב ולא הפסידה כלום ואם לאחר י"ב חדש הפסידה כל עיקר כתובתה ותוספת וכל מה שנתן לה הבעל ונדונייתה אלא שאם היה לה שום בלאות הקיימין ותפסה אותם אין מוציאין אותם מתחת ידה. ונכסי מלוג לא הפסידה כלל אלא נוטלת מה שהוא קיים מהם. ואין לה מזונות תוך י"ב חדש אלו כיון שאינה רוצה בו. ואם מת הבעל תוך י"ב חדש גובה כתובתה מן היורשים ואין נ"ל שאם מתה שהוא יורשה לעולם עד שיגרשנה ולאחר י"ב חדש אם רצה הבעל לגרש מגרש ואם לאו אין כופין אותו לעולם וכמו שכתבתי ואם רצה לקיימה כותב לה כתובה אחרת לפי שהפסידה כתובתה וכבר נתבאר פרק עשירי שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כך העלה דינין אלו הרשב"א ז"ל וכן הוא דעת קצת מפרשים ז"ל:

ט ואם מרדה מתחת בעלה וכו'. זמן הד' שבתות וההמלכה וההכרזה מבוארין בגמרא ודלא כמתניתין וכ"כ ז"ל ותוך זמן זה אם גירשה הבעל לא הפסידה כלום וכתב רבינו בכל יום ד' שבתות זו אחר זו ובגמרא אמרו ומכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו וכו' א"ל אמי אין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ד' שבתות זו אחר זו. וזה פירושו לדעת רבינו דיקא נמי דאין מכריזין בשוקים וברחובות דקתני ד' שבתות זו אחר זו אי אמרת בשלמא דאין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות היינו דצריך זמן כולי האי אע"פ שמכריזין בכל יום אלא אי אמרת בשוקים וברחובות מכריזין בבציר מהאי זמן מיפרסמא מילתא טפי ומיכספא היא. ויש בזה פירוש אחר לרש"י ז"ל ועולה ממנו שאין מכריזין עליה בכל יום אלא בד' בשבתות בלבד. ומה שכתב רבינו בדין המורדת הזאת כבר כתבתי למעלה שרבינו סובר שמה שאמרו בגמרא השתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי הוא במורדת דאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה ועל דרך זה כתב מה שכתב כאן וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל וקצת מן המפרשים חלוקים ע"ז ולדבריהם זהו דין המורדת לאחר ד' שבתות וההמלכה שהיא הפסידה כל כתובתה עיקר ותוספת ומה שנתן לה הבעל ונדונייתה שהיא נכסי צאן ברזל ואפילו תפסה מהן בלאות הקיימין מוציאין מתחת ידה אבל בנכסי מלוג לא הפסידה כלום אלא אפילו מה שיש מהם ביד הבעל מוציאים מתחת ידו וכן הוא דעת רבינו בכל זה חוץ מן הבלאות של נכסי צאן ברזל שהוא סובר שאם תפסה אותם אין מוציאין מתחת ידה. ומה שכתב ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש אפשר שהוא סבור שלאחר י"ב חדש מכריחין הבעל לגרשה וכבר הזכרתי

משנה למלך

מתשמיש דוקא הויא מורדת הוא משום דסבר דיכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה אבל בתשמיש דאינו יכול לומר איני זן ואיני מפרנס מודה הוא דהוי מורד כאומר איני זן וכיון דהלכתא כרב הונא דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה ממילא נפקא דלא שייכי באשה מורדת ממלאכה. ויש להקשות לשיטה זו דאפילו נימא דיכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה שייכא נמי בדידה מורדת ממלאכה לרב הונא כל כמה דלא אמרה בפירוש איני ניזונת ואיני עושה אלא שאינה רוצה לעשות מלאכה. והכי אמרינן בר"פ המדיר אם איתא להא דרב הונא דאמר יכולה אשה וכו' קונם שאיני עושה לפיך אמאי אינו צריך להפר. ומפרש תלמודא דאפילו לרב הונא צריכה היא לומר כן בפירוש וכי אמרה סתם איני עושה לא חל נדרה ואינו צריך להפר דמשעבדא ליה. וה"נ איכא למימר גבי מורדת דספיר מיקריא מורדת כיון דלא אמרה אלא איני עושה. וצריך לדחוק לשיטת הרא"ש דגבי מורדת שאני דאע"ג

דגבי

לחם משנה

ט ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו וכו' שולחין לה מבית דין ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך וכו' הפסדת אותה. כתב ה"ה ויש מי שכתב שלא הזכירו בגמרא וכו' לכאורה נראה דהיינו מה שכתב למעלה וז"ל ובזה חלוקה היא ממורדת וכו' לאחר שנים עשר חדש הפסידה וכו'. ונראה דיש הפרש במה שכתב הוא דמורדת לא יפסיד עד י"ב חדש אבל לעולם דמשהינן אגיטא כדאמרו בגמרא קאי נמי אבעינא ליה דאע"ג דמפסיד אחר י"ב שבתות מ"מ לענין שהיית הגט ימתין י"ב חדש וכך יש מי שכתב סובר דאין זמן י"ב חדש למורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה כלל וזה נתבאר יותר בפרק אע"פ בדברי הר"ן :

המורד

הגהות מיימוניות

בלא טענה אינו חייב לה מזונות ולא אפילו מה שהכניסה לו ואפילו איתא בעיניה אבל מה שתפסה למזונותיה ממה שהכניסה לו תפסה ולא מפקינן וכ"פ מורי רבינו שיהיה בתשובה שאין בטענתה ממש אא"כ נותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראת לחכמי המקום למה הוא מאיס עליה שברצון היתה נשארה תחתיו לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שממאיסו עליה:

[ו] וכן פר"ש אבל ר"ת אומר דכל שמועה זו לא איירי אלא כשהבעל רוצה לגרשה אבל אין כופין אותו לגרשה דאמרינן בפרק הניזקין האיש אינו מוציא אלא לרצונו איפשר דמשהי לה אניטא וכן ר"ח איש רומי פי' זה הלשון אם אמר הבעל אתן לך גט עכ"ל: [ז] לשון סמ"ג לא בכל יום דהא בהדיא קתני בתוספתא פעם אחת בשבת: [ח] אם חזרה בה ממרדה קודם כלות כתובתה ולא גירשה לא מיבעי' בכתובתה מנה ומאתים דאין מנכה לה מכתובתה ימי מרדה דא"כ אסור להשהותה אלא אפילו אלף זוז לא הפסידה כלום דלא יהא אלא גירשה והחזירה דאמרינן על כתובתה הראשונה החזירה מס"ע וכ"כ רבינו אליקים בשם ר"י הלוי אבל אם מרדה כ"כ עד שאבדה כתובתה כתב מורי רבינו שיחיה דדבר פשוט הוא דאפילו אם חזרה בה תו לא יהיב לה כתובה ולא תנאי כתובה דהא לט"ד ממלאכה ע"כ היינו שמרדת מקצת ימיה דלא בעיא לעשות מלאכה ובתוך כך פוחתין לה כתובתה עד שתכלה וכי הדרא תו ואמרה רוצה אני לעשות מלאכה לא הועיל לה כלום דאי לא תימא הכי מה הועילו חכמים בתקנתן לפחות כתובת הלא כשמרדה עד שתכלה כל כתובתה יכולה לומר עושה אני מכאן ואילך וליכא למימר דחזרה אינו מועיל אלא אם כן אמרת עושה אני מכאן ואילך ומשלמת אני כל מה שבטלתי למפרע דהא ליתא דהא דומיא דמורדת מתשמיש יש לנו לפרש מורדת ממלאכה ואי מהניא חזרת מורדת מתשמיש ע"כ אפילו מכאן ולהבא מהני דהתם לא שייך חזרה ותשלומין למפרע עכ"ל:

מגיד משנה

הזכרתי למעלה שאין דינו בכפיית הבעל אמת או אפשר שהוא סבור בזה כדעת קצת מפרשים שאמרו שלעולם אין כופין אבל משהין אותה י"ב חדש ומבקשין ממנו שלא לגרשה תוך זה הזמן מפני שגנאי הוא לבנות ישראל שמתגרשות מבעליהן מפני קטטה ושמא תוך זמן זה מרלין זה את זה ותשאר זו עם בעלה. ויש מי שכתב שלא הזכירו בגמרא שהיית י"ב חדש אלא באומר' מאיס עלי אבל במורדת אין משהין אותה יותר מד' שבתות ואחר המלכה שנייה הפסידה הכל והבעל יגרשנה אם ירצה או יקיים אותה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ויש בעניינים אלו דעות חלוקים למפרשים ז"ל:

י ואם מתה קודם הגט בעלה וכו'. מבואר בהלכות ופשוט הוא שאין הירושה נפסקת אלא בגירושין:

יא כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו וכו'. שם ברייתא אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם ואמרו שם נדה בת תשמיש היא ומילו אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. וכתב הרשב"א דדוקא כשהתחילה למרוד קודם נדותה ואחר כך פירסה נדה וכן הוא בירושלמי מה אנן קיימין אי בשמרדה עליו והיא נדה התורה אסרתה המרדתה עליו אלא כן אנן קיימין כשמרדה עליו עד שלא באת לנדה עכ"ל. אבל בגמרין לא חילקו כלל וגם רבינו לא הזכירו ומכאן למד רבינו דהוא הדין אם היה בעלה מלח וכן נלמוד זה מדין המדיר הנזכר למעלה:

יג המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר וכו'. כבר ביארתי למעלה דעת רבינו ודעת החולקים עליו:

יד ואמרו הגאונים שיש להם בבבל וכו'. תקנת הגאונים כתוב בהלכות וכבר כתבו קצת מן האחרונים שאין נוהגין עכשיו על פי אותה תקנה וכמו שכתב רבינו וכן הסכים הרשב"א ז"ל:

טו המורד על אשתו וכו'. במשנה וכן המורד על אשתו מוסיפים על כתובתה ג' דינרים בשבת רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין וכו' וידוע שהלכה כסתם משנה ונתבאר בגמרא דלדידן דקיימא לן דמורדת הוא מתשמיש אף מורד הוא מתשמיש וכתב רבינו משלשה דינרים הם ל"ו שעורות כסף לפי שהדינרין אלו הן של דבריהם והם שמינית שבצורי ובדינר צורי יש ל"ו שעורות כסף כמו שנתבאר פ"י נמצא שהשמינית הוא י"ב שעורות ולפיכך שלשה דינרים הם ל"ו שעורות והם הרגינן אחד ושמינית. וכתב רבינו כל זמן שתרצה היא לישב לפי שאם לא רצתה כופין [אותו] לגרשה כיון שאינו רוצה להיות עמה

הלכות אישות

גט עד י"ב חדש ואין לה מזונות כל י"ב חדש. [י]ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה: **יא** כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי [ט] לצערו. ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת: **יב** וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה להתיבם * כדי לצערו [י] כסדר הזה עושין לה: **יג** המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן [כ] קיימים אם תפסה אין מוציאים מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקיבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום. זה הוא דין הגמרא [ל] במורדת: **יד** ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל ורבים וגדולים חולקין עליהם ברוב המקומות וכדין הגמרא ראוי לתפוס ולדון: **טו** המורד [א]על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל שש ושלשים שעורות של כסף בכל שבת ושבת. ויישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישב. ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת הרי

א טור אה"ע סי' ע"ז סמג לאוין פ"א: ב טור שם סמג שם:

כסף משנה

הר"ן לי נראה דה"ק הלכה נמלכין בה דלא שני בשמולחין לה מבית דין לומר הוי יודעת אלא הבית דין בעצמם נמלכין בה קודם שיפסקו את הדין להפסידה כתובתה. ואפשר שזהו דעת הרמב"ם שכתב ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרים לה וכו' ואם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכים בה ותאבד כתובתה עכ"ל:

יב וכן ארוסה שהגיע זמנה ליכנס ומרדה כדי לצערו וכו'. כתב הריב"ש נראה לע"ד דכותבין אגרת מרד על שומרת יבם אף באומרת מאיס עלי וזה נראה ברור. ומ"ש הרמב"ם וכן ארוסה שהגיע זמנה ליכנס ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי היא מורדת מתשמיש וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו וכו' לא לומר שבאומרת מאיס עלי אין כותבין לא על ארוסה ולא על שומרת יבם אלא שלדעת הרב שבאומרת מאיס עלי כופין אותו לגרש לא היה צריך להשמיענו זה בארוסה ושומרת יבם דאם נשואה כבר יוצאה שאינה נשואה אינו דין שלא תכנס ושכופין לגרש או לחלוץ וכיון שכופין לגרש פשיטא שאין לה כתובה שאם תלא בכתובה תהא נותנת עיניה באחר ותאמר לבעלה מאיס עלי אבל באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה הוצרך הרב להשמיענו שאף בארוסה ובשומרת יבם עושים להם כסדר הזה:

יג אבל נכסים שהכניסה לו וכו' ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו. כתב הריב"ש כל דתפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה. ומ"ש הרמב"ם ואם תפס הבעל אין מוציאין מידו לאו דוקא ואגב שיטפא נקטיה עד כאן לשונו:

האשה

לחם משנה

טו **המורד** על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה וכו'. נראה דרבינו מפרש מתניתין דהמורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלש וכו'. כ"ז שהיא תרצה אבל אם לא תרצה היא יוציא ויתן כתובה וזה פשוט. וא"ת א"כ מאי הקשו בגמרא (דף ס"ג:) למ"ד מורד ממלאכה דהא אמר רב יוציא ויתן כתובה נימא נמי דמתני' יוצאה היא

משנה למלך

וגבי קונם לא מיילא כל כמה דלא פירשה בפירוש מ"מ גבי מורדת אין לעונשה כ"כ בפחיתת כתובה כיון שבידה לפרש כן אע"פ שלא אמרה ודו"ק:

יב **וכן** יבמה וכו'. ז"ל מרן הב"י סי' ע"ז כתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף ר"ב שנשאל על העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם אי דיינינן לה כמורדת והשיב אין אגרת מרד אלא כדי שתחזור בה ותתייבם לו וכו'. עוד כתב מרן וז"ל כתב הר"ן שנשאל על אשה שנראתה שהכביד החולי על בעלה בלי שום קטטה ומריבה נדרה הנאה מיבמה אם דינה כמורדת והשיב מחלוקת בין הראשונים אם כותבים אגרת מרד על שומרת יבם והרי"ף והרמב"ם וגדולי האחרונים חכימנו שכותבים וכן ראוי להורות ולדון הלכה למעשה וא"כ זו ששנינו בפרק כ"ש אם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה אף לענין שתהא דינה כמורדת איתניא וכנדון שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח שנתכוונה לכך וכיון שכן דינה כמורדת וכו'. ולפי דברי הר"ן קשה איך לא צידד הרשב"א לומר דאם עשו בכוונה שלא יקחנה הויא מורדת מתשמיש כמ"ש הר"ן. ולפיכך נראה לי דחולק על הרשב"א וצ"ע: (א"ה עיין פ"ב מהלכות יבום ובב"י א"ה סימן קס"ה):

יג **המורדת** הזאת וכו'. יש שנוהגים בקצת מקומות שהבעל נותן לאבי הכלה ואותו הממון כותבין אותו בנדוניא יש להסתפק אי חשיב כנדוניא ונוטלתה או דילמא כיון שהבעל נתן לה כמתנה איכא אומדנא דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה. (מהרי"ט אהלון בתשובה סימן ר"נ):

האשה

הגהות מיימוניות

[ט] רבינו תם כתב כל הדינין הללו באומרת מאיס עלי ובסוף השמועה כתבו התוספות ז"ל וכמו שמפרש רבינו יעקב דאין כופין הבעל לגרש באומרת מאיס עלי כך מפרש ר"ת כי פר"ח במסקנא דשמעתין דלבתר תריסר ירחי יתן הבעל גט אם ירצה וגם רש"י לא פירש שיכופו הבעל לגרש. ור"ג מ"ה פי' בתשובה סמוכה שמתוך ההלכה אין כופין אלא במוכה שחין וחביריו אבל רבנן סבוראי דבתר הוראה תקינו למישקל מינת מה שתפסה וליתן לה גט לאלתר וכן עמא דבר בכל אנשים ואצ"ל מוכה שחין וחביריו שאפילו קודם תקנה כופין אותם להוציא לאלתר ואת"ל שתקנו לכוף הבעל לגרש בזה חולק ר"ת עליו כי אר"ת שאין כח אחר חכמי התלמוד לתקן כפייה לגרש ואם נכוף ע"י תקנתן הוה ליה גט מעושה שלא כדין ופסול. ומיהו אין לברר מן הלשון הזה שבתשובת ר"ג אם תקנו לגרש לאלתר על כרחו של בעל או דוקא מדעתו עכ"ל התוס'. ומתוך תשובת מורי רבינו שיחיה נראה שגם הוא פוסק כר"ת דבאומרת מאיס עלי משהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא עד כאן: * [כתב הטור על זה ז"ל כתבו הרי"ף והרמב"ם שדינה כמורדת והם הולכים לפי שיטתם שפוסקים מצות יבום קודמת ור"ת פסק שמצות חליצה קודמת לפיכך אין דינה כמורדת ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל] : [י] אבל ר"ת פסק להפך דבאמרת בעינא ליה ומצערנא ליה תטול בלאותיה דפחיתת ז' דינר תנן הפסד בלאותיה לא תנן ומכריזין עליה ארבע שבתות ונמלכין בה להתרות אותה אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה ובמורדת דמאיס עלי משהינן לה אגיטא י"ב חדש ואחרי כן תצא בלא כתובה והפסידה בלאותיה אם תפסן הבעל וכל מה שכתב לה הבעל אפילו תפסה מוציאים מידה. אמנם רב שרירא גאון כתב בדין מורדת דלא משהינן לה אין תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה אלא נותנין לה גט מיד כתקנת הגאונים אחר ארבע שבתות וכל מה שכתב לה בעל אפילו תפסה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה עד כאן כתב בס"ה: [כ] מתשובת מורי רבינו וצ"ל וכ"ש אם אביה עדיין מוחזק בנדונייתא שיכול ליתן לה ולא הוי כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ועוד לפר"ת שפסק גבי נדונית חתנים שלא גבו דאזלינן בתר אומדן דעתא דאב כדלקמן פרק כ"א הוא תנדון : [ל] בתשובת הגאונים כתוב דלא דיינינן בזמן הזה דינא דגמרא במרדת אלא הכי נהוג בב"ד הגדול ובשתי ישיבות כי אמרה לא בעינא ליה יהיב לה גיטא לאלתר ולא שקלה מאי דתפסה מכתובה מדיליה אלא מפקינן מינה ומהדרינן לבעל אבל מאי דאייתת מבי נשא אפילו לא תפסה יהיב לה בעל אם איתא בעיניה ואי ליכא בעיניה לא מפקינן ות"מ בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כל מה דלא כלה לגמרי יהיב לה אבל כלים דלא חזו לתשמיש כלל משלם כדמעיקרא וכ"ש מאי דאיגנב ומאי דאיתניא דבאחריותה קאי. ויש גאונים שאומרים דיהיב לה עיקר כתובה מנה ומאתים כי היכי דלא ליהוו בנות ישראל הפקר אבל לא תוספת דתנאי כתובה ככתובה דמיא למורדת כדאיתא בפרק אע"פ מ"מ הכי דיינינן במתיבתא ואי בעיא למיפק משום דאיתמרעת ולא בעיא דלירות לה בעל לא דיינינן לה דינא דמורדת וכן בכל חני דכופין אותן להוציא אי מיתת איתתא מקטי גיטא ירית לה בעל וכן כתב בה"ג וכפר"ח וכדברי ר"י אלפס ובספר חפץ אבל רב עמרם גאון פסק שנוטלת המורדת גם יבמה כן נוטלת כל מה שהביאה בין מקרקעי בין מטלטלי ועיקר כתובה מנה ומאתים והמותר מפסדת ויוצאה בגט ורבי אב"ן כתב אע"ג דהלכה כרבותינו בדורות הללו דאין אדם נושא שתי נשים ביחד לא משהינן לה ואם בשביל אחרות שיוסרו קנסינן להתיר לבעל לישא אחרת והיא תשב ותתעגן. ואומר אני אחרי שראינו בה פלוגתא דרבוואתא חכמי הדור יתנו לב לפי הענין להעמיד הדבר על אופניו שלא תצאנה לתרבות רעה עד כאן מאביאסף. וכן רבינו שמחה כתב בתשובת הבבליים אשר הביא בספרו דבין שאמרה איני רוצה ובין שאמרה מצערנא ליה דלא משהינן לה אגיטא בזמן הזה ואין מכריזין עליה ארבע שבתות ואעפ"כ מרחינן אותה ומשתדלין לעשות שלום בינו לבינה ואם אינה שומעת נותנים לה גט לאלתר. והנה מורי רבינו שיחיה כתב בתשובה שאנו נוהגין בענין הנכסים כאשר כתוב בתשובת הגאונים וכתב עוד וז"ל שתטחתם היכא דחזאי דמתמוטטי נכסים תטרוד ותתפוס בנכסיו ותאכל היא ותחדי והוא ישאל על הפתחים לא חדוה שליטה היא אחרי

מגדל עוז

מה דין הגמרא במורדת עד ראוי לתפוס ולדון. תשובת הגאונים היא והסכמת הראשונים ז"ל והביאו גם ר"י אלפס ז"ל בהלכות: המורד על אשתו עד שאין טו מעשה. פרק אע"פ:

עמה. וכתב רבינו שהוא עובר בל"ת ודבר פשוט הוא וכבר הזכיר רבינו לאו זה למעלה וידוע ג"כ שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה חוץ מלאוים ידועים כנזכר פי"ח מהלכות סנהדרין:

טז איש ואשתו שבאו לב"ד וכו'. בפרק אחרון דנדרים (דף צ':) משנה השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה ומפרש לה בירושלמי באומרת כמה דשמיא רחיקין מן ארעא כן תהא הדיא איתתא רחיקא מן ההוא גברא. ואע"פ שלפי גמרתנו פי' המשנה הוא שאינו יורה כחן כמו שיתבאר פרק ט"ו למד רבינו מן הירושלמי שאף בטוענת שאינו

טכג שמה [כדרך כל הארץ] והוא מכחים יעשו פשרה. ובהשגות א"א אין אני רואה בכאן פשרה לדיין וכו'. ואני אומר שדברי רבינו הם ממה שאמרו במשנה יעשו דרך בקשה ואע"פ שבירושלמי פירש יעשו סעודה וכו' כמ"ש הר"א ז"ל בירושלמי הזכירו אחת מדרכי הפשרה והפיוס שהיא על ידי סעודה ועיקר הכוונה הוא שיתפשרו ביניהם באי זה דרך שיהיה ולזה סתם רבינו. ומ"ש הר"א ז"ל שאין כאן מקום לחרמות מפני הגנאי אני אומר שכיון שהם טוענים דברים אלו בבית דין אין חוששין לגנאי להוציא הדין לאמיתו וכבר הזכרתי בספר קנין בהרבה מקומות שלא נזכר בגמרא בשום מקום חרם שהם בביאור אבל הגאונים ז"ל כתבו כן. ומה שכתב רבינו שאסור לבעול בפני כל בריה נתבאר בגמרא בנדה פרק כל היד (דף י"ז):

יז האשה שחלתה וכו'. במשנה פרק נערה (דף נ"א) לקתה חייב לרפאותה [ואם] אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. וכתב רבינו ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ. ודבר פשוט הוא שיש בזה רוע מוסר. אבל הרשב"א ז"ל כתב תניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא ופירשה הראב"ד ז"ל במוטלת על המטה וכל שכן בבנות ישראל הקדושות אם היא מוטלת על המטה שאינו יכול לגרשה עד שתתרפא ומתניתין בשאינה מוטלת על המטה עכ"ל. ואין נראה כן מדעת רבינו שלא חילק. ואני אומר שאם כן הוא לא היו סותמין במשנה ובגמרא מלפרש בד"א בשאינה מוטלת אבל במוטלת אינו רשאי וכבר חלקו שם בדין האלמנה ברפואה בין יש לה קצבה לשאין לה קצבה ולא חילקו כלל בהיא אשת איש ועניין יפת תואר חדוש הוא ולא התירה אותה תורה אלא כנגד יצר הרע ורצה לחוס עליה שהיא שבויה בארץ נכריה ובעלה בע"כ ואין לה שום דבר לרפא את עצמה לפיכך דרשו ז"ל ושלחתה לנפשה בזמן שהיא יכולה לילך מאיליה. ואפשר שאף ביפת תואר הוא אסמכתא מדבריהם

יז האשה שחלתה וכו'. כתב ה"ה במשנה פרק נערה וכו'. ואני אומר שא"כ לא היו סותמין וכו'. מ"כ כמדומה שנדמה להרב המגיד דהאי וכ"ש בבנות ישראל הקדושות הראב"ד או הרשב"א קאמר לה ואינו כי אם מלשון ספרי ואיכון ה"ה דחוק מאד. לזה נראה שרבינו סובר דהיא דספרי מיתניא אליביה דר' נתן דמפרש לקרא דושלחתה לגרשה בגט אחר קידושין וכדקאמר לעיל מהך דרשה ושלחתה בגט כדברי רבי יהונתן ומש"ה יליף בתר הכי שאם היתה חולה ימתין לה עד שתבריא ולא יגרשנה בגט וכ"ש בנות ישראל אבל רבנן מפרשים לקרא מקמי קידושין שאם לא יחפוץ בה לקדשה ישלחנה לנפשה ולא שייכא הכא המתנה הואיל ואינה מקודשת לו הילכך ליכא למילף מהכא מידי. ורבינו מפ' קרא כרבנן דלא ליהוי בגט וכמ"ש בפ"ח מהלכות מלכים ומ"מ המעיין מיהא מספרי דאין אדם רשאי לעשות כן וזהו שאמר רבינו ואין ראוי לעשות כן עד כאן לשונו:

היו

הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע. שאם שנאה ישלחה אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה:

טז * איש ואשתו שבאו לבית דין הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו. וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה. מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין. ואחר כך אם לא הודו אומרין להם התיחדו בפני עדים. נתיחדו ועדיין הם טוענין מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין. אבל לבעול בפני בני אדם א"א לפי שאסור לבעול בפני כל בריה: **יז** האשה [א]שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה ואמר לה הרי כתובתיך מונחת או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ: **יח** נשבית [ב]חייב לפדותה. ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה. אפילו היה בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מותרת לו מחזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה: **יט** אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה

השגת הראב"ד

*איש ואשתו וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין אני רואה בכאן פשרה לדיין ומשנתנו היא השמים ביני לבינך ואמרו בירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא כן תהא האי אתתא רחיקא מן ההוא גברא כלומר שהוא פרוש ממנה וכן אמרו בהגדה שרה אמנו אמרה לאברהם אבינו השמים בינו לבינה שהרחיקה בשביל הגר ואם כמשנה ראשונה [הרי כאמינה מפני שיכולה לומר אינו יורה כחן ואם כמשנה אחרונה] הרי אמרו יעשו סעודה וכן מתרגלין זה עם זה ואין כאן מקום לחרמות מפני שהוא גנאי לכן עכ"ל:

א טור שם סי' ע"ט וע"ש סמג שם: ב טור סי' ע"ח סמג שם:

ותמהני על רבינו למה לא הזכיר הדין ההוא בהלכות מלכים בדיני יפת תואר: **יח** נשבית חייב לפדותה וכו'. שם במשנה לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו ובכהנת אהדרינך למדינתיך חייב שהוא תנאי ב"ד נשבית חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי:

יט אין מחייבין את הבעל וכו'. בגמרא (שם נ"ב) מחלוקת תנאים ופסקו בהלכות כן. ופירוש דמיה הוא שמין אותה כשפחה הנמכרת בשוק ולא לפי עושר הבעל וכ"כ הרב ז"ל

לחם משנה

היא כמו למ"ד מורדת מתשמיש. ונראה דהוה מצי למימר ולטעמיך וכדכתבו שם התוספות ע"ש:

טז איש ואשתו שבאו לבית דין וכו'. בפרק בתרא דנדרים (דף נ"א) פירש מתניתין דהשמים בינו לבינה דאינו יורה כחן ובכי הא לא תקשה לרב המנונא דקאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת משום דאינה מעיזה דהכא ודאי מעיזה כיון דקים לה ביורה כחן ואיהו לא קים אבל היכא שאמר שהוא מרוחק ממנה הוא דבר דקים ליה וקים לה הוי ודאי דומיא דרב המנונא דאינה מעיזה ולדידן דקי"ל כרב המנונא היא נאמנת וא"כ ודאי נראה בהדיא דפליג גמרא דידן עם הירושלמי. או נאמר דירושלמי כתב כן אליבא דרבה דאמר דגירשתני אינה נאמנת. וא"כ תימה על רבינו דאפילו דנאמר דפליג גמרא דידן לירושלמי וסבירא ליה דאפילו לרב המנונא אינה נאמנת איך שביק גמרא דידן וסבר כירושלמי. וכבר תמה כן הרשב"א בתשובותיו סימן תרכ"ח וכן מוהר"י בן לב ז"ל בפסקיו שאלה שלישית וק"ב ועוד קשה דאיך יסכימו שני הדינים יחדיו הך דרב המנונא והך דהירושלמי. ונראה לי לומר דסובר רבינו דגמרא דידן משמע למתניתין דהשמים ביורה כחן והוא ס"ד דמרוויהו קים להו ביורה כחן ולכך הקשה לרב המנונא וכדכתב שם הר"ן אבל אם הוה סבירא ליה דמתניתין איירי בשטוען שהוא מרוחק ממנה לא היה קשה ליה מידי דיש לחלק בין טענת יורה כחן ונראשתני לטענה דהשם טוען טענה שעל כל פנים מפיק נפשה מבעלה דהא גירשתני ודאי מוציאה עצמה מבעלה וכן אינו יורה כחן עכ"פ מוציאה עצמה מבעלה דאין לו שום תיקון אלא יוציא ויתן כתובה ולכך ודאי טענה כי האי לא הות טעינה לה אי לא הוה קושטא דלא מעיזה נפשה כולי האי אבל הך טענה דהוא מרוחק ממנה אינה מוציאה עצמה מבעלה עכ"פ דהא אפשר לו להתפייס ואל ימרוד בה עוד דהרי יש בידו לתקנו א"כ לפי זה יסכימו שני הדינים יחד ואין חילוק בין הירושלמי לגמרא דידן לענין הדין אלא לענין פירוש המשנה לבד:

יט אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כמה שהיא שוה כשאר השבויות. בגמרא (דף נ"ב) איכא תרי מחלוקת דר' ורשב"ג חד הוא דלרבי אפילו

מגדל עוז

איש ואשתו שבאו לב"ד עד כפי כח הדיין. סוף מסכת נדרים (דף צ') משנה אחרונה:

כתב הראב"ד ז"ל אין אני רואה בכאן פשרה לדיין וכו': **ואני אומר** מ"ש ר"מ ז"ל בפיסקא זו היא משנה אחרונה סוף מסכת נדרים שחזרו לומר האומרת השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה ובקשה זו היא דרך פשרה כפי כח הדיין. והירושלמי שהביא הראב"ד ז"ל פירוש אחר יש לי גו כלומר כמו שהשמים רחוקין מן הארץ ואע"פ שנוגעים זה בזה כתרי כסי דסחיפן אהדדי כך הוא אע"פ שנוגע אותי מ"מ מורד הוא בתשמיש בינו לבינה. וגם המדרש שהביא דומה לזה שהרחיקה מתשמיש הואיל ומדל להיות לה אורח כנשים דאף כדי ליישב ילדו שהיה רגיל עמה מקודם ריחקה בשביל שהיה לו הגר והיה נראה כמי שמוסף דמים בסוף הבא על יבמתו ופייך המדרש כלישנא דקרא ישפוט ה' ביני וביניך. שוב מצאתי לרמב"ן ז"ל שפירש כן בספר הזכות אשר לו והאריך בו הרבה. עוד אני אומר לבר מן דין מאן לימא לן דאותו מדרש הלכה פסוקה ובר סמכא הוא דילמא סמכינן אאידך שאמרה שרה אין סתרה כגלויה לכך ראתה שתקל בעיניה וכפירש"י בתורה. ולורך התרם לפי שיש בו תביעת ממון וחיוב אבל המורד ואם הוא גנאי להם מה הם חוששין בדיבור התרם מדיבור הטענות שמוליאין בפיהן ואף אם יהיה בו גנאי לא מגיעו לבטל הדין מפני הגנאי. שוב מצאתי בחידושי הרמב"ן ז"ל ביבמות פרק ב"ש שכתב כן בשם הגאונים ז"ל: **אבל לבעול בפני בני אדם עד בריה.** סוף מסכת נדרים והרבה מקומות: **האשה** שחלתה חייב לרפאותה עד הרי זו מושלכת לכלבים. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"א נ"ב):

הגהות מיימוניות

אחרי שהרשות בידו לעגנה נהי שגם הוא מתעגן בדורות הללו מתקנת ר"ג מ"ה זצ"ל ואילך מ"מ איהי נמי מיעגנא וכל שכן לדברי ראב"ן זצ"ל שהתיר לישא אחרת והיא תתעגן עכ"ל ועיין בסימן ל"ד. ותשובה זו מצאתי כתב יד ה"ר פרץ בספר העיטור שלו על ראובן שקיבל עליו חרם שלא יבגוד באשתו ואם יבגוד במאומה שיחלק עמה כל הממון ובגד בה ונתן לה החצי ושוב נתפייסת עמו מרצונה ושהתה עמו שנה בחיבה עד שאמה גרמה שברחה ממנו ועתה הוא תובע אשתו וממונו אם לא קנו בב"ד השוב להחזיר חצי הממון הות ליה אסמכתא וכל דאי לא קני והחרם שעבר יתקן ע"פ הרב ואעפ"י שכתב רב אלפס דינא דמורדת כדינא דמתיבתא להחזיר לה כל מה דעיילא ליה ה"מ דמרדה מחמת טעמא ואמתלא מעצמה אבל בנדון זה שהאם גרמה לבתה למרוד לא דיינינן דינא דמורדת ועוד שהקהילות תקנו בהיותם ביחד בבירנבור"ק דכל כה"ג שמורדת מחמת קרוביה שמפתין ומסיתין אותה למרוד שהבעל נוטל הכל וזוכה בכל הנכסים ויורוק לה גט בע"כ אם לא תחזור בה לאחר ההתראה שיתרו בה וראוי לכל ישראל לשמוע לתקנה זו דמיגדר מילתא וכ"ש דנראה בעין דדין גמור הוא ולא תקנה דילמא יפקיע כח בעל מנכסיה דמה שקנתה אשה קנה בעלה אחרי שהיא אוהבת בעלה ואין לחוש שמא תצא לתרבות רעה אלא שהמסיתים גורמין ומן הדין היה לנדות המסיתין לכל הפחות ולא נעשה לה תקנה שיחזירו לה הנכסים דנמצא תקנתא קלקלתא וקלקלת כל בנות ישראל שיהו כמו בונות אצל בעליהן וכל כה"ג מוקמינן לה אדינא דאורייתא דזוכה הבעל בכל הנכסים כי אז יכנע לבבה הערל ואף אם הקנה לה בב"ד חשוב להחזיר חצי המטלטלין ובגדיה חצי הקרקע שלא הקנה לה לא יחזיר לה אחרי שאין מורדת אך מחמת גירוי ופתוי ולא מעצמה בהא לא איתתן דינא דמתיבתא לאהדורי לה מאי דעיילה ושלום מאיר בר ברוך ולהת"ה:

דמיה אלא כמה * שהיא שוה כשאר השבויות. היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה אין שומעין לו אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד עשרה בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה. בד"א בפעם ראשונה אבל אם פדאה ונשבית פעם שנייה ורצה לגרשה הרי זה * מגרשה ונותן כתובה והיא תפדה את עצמה: **כ** מי שנשבית אשתו והוא במדינת הים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה ופודין אותה כדרך שהבעל פודה: **כא** המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה. שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה: **כב** האשה [א]שהיתה אסורה על בעלה מאיסורי לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה מפני שלא היתה אסורה מקודם ואיסור השביה הוא שגרם לה: **כג** מתה [ב]אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה. ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת. אם היה עשיר הכל לפי כבודו. ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה: **כד** לא [ג]רצה לקבור את אשתו ועמד אחד מדעת עצמו וקברה מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה כדי שלא תהיה זו מושלכת לכלבים. היה במדינה אחרת כשמתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה:

האשה

א שם: ב טור שם סי' פ"ט סמג שם: ג טור שם סמג לאוין פ"א:

מגיד משנה

ז"ל ודבר ברור הוא: היו דמיה וכו'. גם זה שם מחלוקת תנאים ופסקו בהלכות כרשב"ג שאמר כן: **כ** מי שנשבית אשתו וכו'. זה פשוט שכל מה שהוא תנאי ב"ד אפילו שלא בפניו יורדין לנכסיו ובפירוש אמרו בגמרא (דף מ"ח) שיורדין לנכסיו שלא בפניו כדי לקוברה. וכתב רבינו ומוכרין בהכרזה לפי שכל מכירות ב"ד הם בהכרזה ולא מיעטו מהם אלא כרגא ומזוני וקבורה כדאיתא פרק אלמנה ניזונת (דף ק':) וענין הכרזה מבואר בהלכות מלוה ולוה: **כא** המדיר את אשתו וכו'. שם פרק נערה (דף נ"ב) מחלוקת ר"א ורבי יהושע ופסק רבינו כרבי יהושע וידוע שהלכה כמותו לגבי ר"א: **כב** האשה שהיתה אסורה וכו'. יש חייבי לאוין שהוא מסכס בגמרא שאינו חייב לפדותה ויש שנחלקו בהן אביי ורבא ופסק כרבא וידוע שהלכה כמותו לגבי אביי:

כג מתה אשתו וכו'. שם (דף מ"ו:) במשנה וכתב רבינו כדרך כל המדינה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד וכן מבואר בירושלמי: **ואפילו** עני שבישראל וכו'. במשנה וחייב בקבורתה רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות מב' חלילין ומקוננת ובגמרא (שם מ"ח) מכלל דת"ק סבר הני לא היכי דמי אי דאורחה מאי טעמיה דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דרבי יהודה ותירצו לא צריכא כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחא דידה ת"ק סבר כי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפי' לאחר מיתה ושם מתבאר בגמרא שהלכה כרבי יהודה. ובהלכות לא כתבו סוגיא זו וגם רבינו לא כתב אלא לשון המשנה והטעם שאין לך הספד בפחות מכן וכבר ביאר רבינו שהכל כמנהג המדינה: **אם** היה עשיר וכו'. מימרא שם: **כד** לא רצה לקבור את אשתו וכו'. ירושלמי תני לא רצה הבעל לקוברה האב קוברה ומוציא ממנו בדין אמר רבי חגי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה רבי יוסי אמר בין אב בין אחר גובה ומתניין אלין כהלין פלוגתא תמן דתנינן * מי שהלך למדינת הים ועמד אחר ופירנס את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו א"ר חגי לא אמרו אלא אחר אבל אב גובה א"ר יוסי בין הוא בין אחר אינו גובה על דעתיה דרבי חגי בין למזונות בין לקבורה אב גובה אחר אינו גובה על דעתיה דרבי יוסי לקבורה בין אב בין אחר גובה שלא עלה על דעת שתהא אשתו מושלכת לכלבים [למזונות בין אב בין אחר אינו גובה] ע"כ. ופסק רבינו כרבי יוסי מפני שנראים דבריו בטעם שלא תתבזה אשתו מתה מוטלת (שם) עד שיזדקקו ב"ד לדבר ועוד דמשמע בגמרין שהלכה כרבי יוסי בענין המזונות ודלא כרבי חגי שהרי לא חילקו בין אב לאחר וכיון שכן אף בדין הקבורה משמע שהלכה כרבי יוסי ואין לנו לפסוק במזונות כרבי יוסי ובקבורה כרבי חגי ודלא כחד מינייהו לגמרי זה נראה לדעת רבינו. והרשב"א ז"ל פסק בדין הקבורה כרבי חגי וכתב שלא נתבררו לו דברי רבינו דכיון דרבי חגי פליג עליה דרבי יוסי המוציא מחבירו עליו הראיה ועוד דבגמרין משמע דדוקא ב"ד יורדין לנכסיו הא אחר הניח מעותיו על קרן הצבי עכ"ל. ואני אומר אם מן הטעם השני אפי' אב לא יגבה דהא בגמרא לא הזכירו לא אב ולא אחר וא"כ למה פסק הוא ז"ל כרבי חגי שהאב גובה אלא אף על פי שבגמרתנו לא הזכירו דין מי שהוציא בקבורה אנו למדין מן הירושלמי כיון דבגמרין לא פליגי עליה, ולטעם הראשון כבר כתבתי טעם לדעת רבינו: **היה** במדינה אחרת וכו'. מימרא פרק נערה (דף מ"ח): ומ"ש בלא הכרזה הוא ממה שאמרו פרק אלמנה ניזונת (דף ק"ב) דלקבורה מזבנינן בלא אכרזתא וכן פירש"י ורבינו האיי ז"ל. ויש מי שהוסיף לפרש שאפילו הלוה לצורך קבורה או למזונות כשבאין ב"ד לפרעו מוכרין בלא הכרזה שלשים יום כדי שתנעול דלת בפני גומלי חסד המלוים [לדברים כאלו וכן ראוי לעשות]:

*) (בירושלמי אינו כן אלא דתנינן תמן וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה ע"כ. וכ"ל שגירסת הכ"מ אמת לפי הענין ודוק):

האשה

כסף משנה

יט היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה וכו' בד"א בפעם ראשונה וכו'. נראה מדברי רבינו דדוקא כשרוצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובתה לפדות עצמה: **כא** המדיר את אשתו נדר וכו'. הרי"ף השמיט דין זה וצריך ליתן טעם למה השמיטו. וצ"ל דטעמא משום דמשמע ליה דבכלל דברי רבא הוא דאמר כל שאיסור דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה. אבל הר"ן כתב שי"א שכיון שהרי"ף לא הביא מזה כלום משמע דלא ס"ל הכי וטעמא משום דבפרק המדיר פסק בנדרה היא וקיים לה איהו כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובסוגיא דהכא נמי שקלינן וטרינן מעיקרא דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה וכיון דאית לן לעולם בנדר אפילו נדרה היא הוא נתן אצבע בין שיניה ולענין כתובה חייב הה"נ הכא דחייב לפדותה כיון שהוא נותן אצבע בין שיניה הילכך קי"ל כר"א דמחייב ולאו מטעמיה עכ"ל. וקשה לי שרבינו בספי"ב פסק בנדרה היא וקיים לה הוא כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובדין זה פסק כר' יהושע ולפי טעם זה שכתב הר"ן דברי רבינו סותרים זה את זה ועוד דהא דאמרינן בסוגיין דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה בדרך דחייה איתמר כי היכי דלא טקי לאביי ורבא כתנאי ואם כן מהי שיתי לן לקיים הגוא דחייה וליתי

לחם משנה

אפילו ביותר מכדי דמיה פודין בפעם ראשונה ולרשב"ג אין פודין והשני הוא דבשכתובתה פחותה מדמיה לרבי פודין ולרשב"ג אין פודין וכתב הר"ן בפירוש ההלכות דפסק הרי"ף בקמייתא כרשב"ג משום דמתניתין דהשולח מסייע ליה דקאמר אין פודין את השבויים יותר מכדי [דמיהן] ובאידך פסק כרבי. ונראה ודאי שזה טעם רבינו וא"כ לפי זה אפילו אם הבעל רוצה לפדות אותה יותר מכדי דמיה אינו רשאי דמהך דהכא אפשיטא הבעיא דהשולח דטעמא הוי משום דלא ליגנבו ולייתו כדכתב הר"ן ז"ל וכן כתב רבינו בפרק ח' מהלכות מתנות עניים וז"ל אין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהם לשבותם וא"כ קשה על רבינו שכתב כאן אין מחייבין את הבעל לפדות וכו' דמשמע דאם רצה הבעל לפדות מעצמו פודה. ואין לומר דיש לחלק בין אשתו לאחר דאשתו כגופו כמו שחילקו התוס' ז"ל דא"כ אמאי פסק כרשב"ג מטעמא דמתניתין דהשולח הא לא קאמרה מתניתין אלא גבי אחר אבל אשתו לא אלא ודאי דאין לחלק. ונראה לתרץ דהכי קאמר דאפילו בשכתובתה יותר על דמיה דאז ודאי אם היה נותן לה כתובתה היתה פודה את עצמה בממונה דאע"פ שהוא יותר מכדי דמיה האדם יכול לפדות עצמו בממונו אפילו בממון רב ולכך הוה ס"ד דנחייב את הבעל לתת לה כתובתה והיא פודה את עצמה בממונה אע"פ שהוא יותר מכדי דמיה קמ"ל: **המדיר** את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה. דאם הדירה היא וקיים לה הוא ואפילו שהדירה אחר שנשבית אינו חייב לפדותה ואע"ג דהוא נתן אצבע בין שיניה לא תלי הא בהא לפי מסקנת הגמרא כדכתב הרב"י ז"ל באבן העזר ולא נתבאר זה בדברי רבינו ז"ל: **מתה** אשתו חייב בקבורתה וכו' ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת. כתב ה"ה וגם רבינו לא כתב אלא לשון המשנה וכו'. מפני שהוקשה לו שאיך כתב רבינו לשון המשנה כפשטה דמשמע דלכל אחד מישראל צריך עכ"פ כך הא אמרינן בגמרא שיהא אורחיה דידיה ולאו אורחא דידה ואי לאו אורחא דידיה לא לכך כתב והטעם שאין לך הספד וכו' וכבר ביאר רבינו וכו' ועוד שסמך על מ"ש הכל כמנהג המדינה. מ"מ קשה קצת למה לא תלה רבינו הדבר במנהג משפחתו ומשפחתה כדמשמע בגמרא אלא תלה במנהג המדינה: **כד** לא רצה לקבור את אשתו ועמד אחד מדעת עצמו וקברה מוציאין מבעלה על כרחו ונותנין לזה. כתב ה"ה דהרשב"א פסק בדין הקבורה כר' חגי הא אחר אינו גובה לפי מה שכתב ה"ה בשמו בסוף פרק י"ב דאפילו במזונות מי שאומר הניח מעותיו על קרן הצבי היינו במפרש דמחמת מה שחייב לה בעלה הוא זן אותה נ"ל ג"כ הכא דמה שאמר אינו גובה היינו במפרש שמחמת הקבורה שחייב בעלה הוא קובר אותה אבל סתם לא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות:

האשה

הגהות מיימוניות

*) בטור שם ואפילו יותר מכדי שוייה ולזה הסכים הרא"ש ז"ל]: **) [להרא"ש ז"ל בפעם ב' אינו חייב בפדיונה כלל וע"ש בטור]

מגדל עוז

היה במדינה אחרת עד סוף הפרק. בגיטין פרק הניזקין (דף ס"א):

פט"ו א האשה שהרשת בעלה וכו'. זה פשוט ועל הזכרתי פי"ד שאמרו בפרק אע"פ ברשות כמה דבעי: **בד"א** בשהיו לו בנים וכו'. ביאר רבינו שמצות עונה ומצות פריה ורביה הם ב' דברים ואין זו תלויה בזו ופשוט הוא. ושנינו פרק הבא על יבמתו (יבמות ס"א:) לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים ופירושה שיפעול בכל עונה כמ"ש רבינו ודבר נכון הוא דודאי יש לה זמנים ידועים: **ב האיש** מצווה ולא האשה וכו'. דין האשה מחלוקת במשנה (שם ס"ה:) ופסק כסתם משנה וכן מוכיח בגמרא: **ואימתי** נתחייב האיש במצוה זו וכו'. בכאן מצאתי נוסחאות חלוקות בספרי רבינו ויש מהן שכתוב מבן י"ז ובמסכת אבות שנינו בן שמונה עשרה לחופה. ונ"ל שאם הנוסחא הכתוב בה מבן י"ז היא אמיתית שפירושה משעברה שנת י"ז והוא בן י"ז שלמים ומכל מקום האמיתית היא לפי דעתי מבן שמונה עשרה כלשון המשנה ופירוש משנכנס לכלל י"ח: **וכיון** שעברו עשרים שנה וכו'. פרק קמא דקידושין (דף כט:) ברייתא עד עשרים שנה יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם אימתי ישא אשה כיון שהגיע לעשרים שנה ולא נשא אשה אומר תיפח עצמותיו [של אותו האיש]: **ואם היה** עוסק בתורה וכו'. שם נתבאר בגמרא: **ג מי** שחשקה נפשו וכו'. מעשה דבן עזאי מפורש ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף סג:) שלא נשא אשה ושובר רבינו שקיבלו חכמים תשובתו שאמר מה אעשה וכו'. וכתב רבינו ואף שלא יהיה יצרו מתגבר עליו דודאי בן עזאי לא היה יצרו גובר עליו שאם לא כן כל ימיו היו בהרהורי עבירה חלילה שהרי הן קשין מעבירה וזה מבואר. ומ"ש רבינו ואפילו היו לו בנים וכו' עוד יתבאר בפרק זה: **ד כמה** בנים יהיו לו וכו'. במשנה שם (דף ס"א:) בית שמאי אומרים ב' זכרים וב"ה אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם וידוע שהלכה כב"ה. ופי' דוקא זכר ונקבה אבל ב' זכרים לא ואין צ"ל שתי נקבות וכן מוכיח בגמרא: **היה** הבן סריס וכו'. הסריס מבואר שם (דף ס"ב:) **בברייתא** וה"ה **לאילונית** ושניהם מבוארים **בירושלמי**:

נולדו

פרק חמשה עשר

א האשה [א]שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה [א] מותר. בד"א בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים. מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו: **ב** האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. ואימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה. וכיון שעברו * עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה: **ג** מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה כבן עזאי ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון. והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור: **ד** כמה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו זכר [ב] ונקבה. שנאמר זכר ונקבה בראם. היה לו בן סריס או שהיתה הבת אילונית לא קיים מצוה

א טור שם סי' א' סמג עשין מ"ט:

וליתי ר' יהושע דלא כהלכתא מוטב דנוקי לאביי ורבא כתנאי וליתי רבא כרבי יהושע דהלכתא כוותיה ועוד דהשתא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה דהא אותבוה ואסיקו אלא לעולם בדלדרא איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה וכו' וכיון דהשתא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה לא חיישינן לה הלכך נ"ל שהטעם שכתבתי עיקר:

פט"ו ג מי שחשקה נפשו וכו' והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו וכו'. בפרק קמא דקידושין (דף כ"ט:) ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה:

הוא

לחם משנה

פט"ו א האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר. וא"ת בעל מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה דבעונה אין תנאו קיים מפני דהוי צערא דגופא ולא ניתן למחילה וכדפסק רבינו פרק י"ב הא הכא אמרינן דאם הרשתה לבעלה שימנע עונתה לגמרי רשאי. וי"ל דשאני התם דאמרינן ודאי היא לא מחלה צערא דגופא אלא מפני שרוצה להתקדש לו משום טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ולא הוי מחילה גמורה אבל בממון אמרינן מחל אבל אחר הנישואין כיון שהיא הרשתה את בעלה הא מחלה בלב שלם ודוחק. אי נמי דהכא נמי איכא מחילה אלא שכ"ז שהיא אינה תובעת ונותנת לו רשות מותר לו להמנע אבל בידה לתבוע כל עת שתרצה: **ואם היה** עוסק בתורה וטרוד בה וכו'. זהו מה שאמר בגמרא פ"ק דקידושין (דף כט:) הא לן והא להו כלומר דכיון דאין לבו מתאוה לתשמיש ילמוד תורה ואחר כך ישא, כדכתב רש"י ז"ל: **והוא** שלא יהיה יצרו מתגבר עליו וכו'. אכולה מילתא קאי אפילו למאי דאמר ואם היה מתירא וכו' דאם יצרו מתגבר עליו ישא אשה תחילה וכן כתב הרב בית יוסף ז"ל באבן העזר וכן נראה שם בגמרא:

לא

משנה למלך

פט"ו א האשה שהרשת את בעלה וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דקודם נישואין לא מהני ואי אמרינן דנתינת רשות הלזו מדין מחילה נגעו בה תיקשי דקודם נישואין לא מהני משום דלא חל עדיין חיוב עונה וקי"ל דכשם דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"נ אין אדם מוחל דבר שלא בא לעולם וכמ"ש הר"ן בתשובה סי' כ"ג אלא אי אמרת דאינו אלא נתינת רשות בעלמא (*א"ה כמו שנתבארו שני הצדדין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ז מהלכות אלו דין י' יע"ש) אמאי לא מהני קודם נישואין. וכ"ת אף דנימא דמדין מחילה נגעו בה אמאי לא מהני קודם נישואין בעודה ארוסה. הרי בר"פ הכותב אוקימנא למתני' בכותב לה בעודה ארוסה וכתב הר"ן שם והרשב"א סי' תתק"ס דדוקא בעודה ארוסה מהני סילוק אע"פ שעדיין לא זכה בנכסיה אבל קודם אירוסין לא מהני סילוק משום דאין אדם מסתלק מדבר שעדיין אין לו שום זכות בו. וכ"ת דוקא סילוק מהני אף שלא זכה לגמרי כגון בכותב לה בעודה ארוסה אבל מחילה הרי היא כמתנה ואינו מוחל אא"כ זכה לגמרי. הא ליתא וכבר הארכתי בזה לקמן (*א"ה יתבאר בפכ"ג מהלכות אלו דין א' יע"ש) דגם מחילה מהני בדבר שיש לו קצת זכות וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דאף דנימא דאשה שהרשת את בעלה מדין מחילה נגעו בה אמאי לא מהני קודם נישואין בעודה ארוסה. הא לא קשיא משום דדוקא בנכסי אשתו מהני סילוק בעודה ארוסה משום דשייך קצת בנכסים אף בעודה ארוסה דהא נפלו לה נכסים משנתארסה לא תמכור לכתחילה וכמ"ש הטור סי' צ'. אבל עונה אין לו שום שייכות בעודה ארוסה ומש"ה לא מהני כי אם אחר הנישואין שחל עליו החיוב ועוד אפשר לומר דנישואין דכתב רבינו לאו דוקא ולאירוסין קרי נישואין. (*א"ה עיין כנה"ג יו"ד סי' רי"ז וסי' רל"ו בהגהת הטור אות כ"ב ועיין בפירש"י ותוס' דפרק האשה שנפלו). ומצינו כיוצא בזה לרבינו בר"פ י"ו מהלכות איסורי ביאה שכתב פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל וכו' והתם פשיטא דלאו דוקא שנשאו דבקידושין תליא מלתא. וא"כ ה"נ אפשר דאחר הנישואין דקאמר היינו אחר הקידושין. וכ"ת אם הדברים כן דמחילה לא מהני קודם שיבא החיוב ומש"ה דקדק רבינו לומר אחר הנישואין א"כ היכי אמרי' דהמתנה ע"מ שאין ליך שאר כסות ועונה דתנאו קיים אי לאו מטעמא דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וכבר כתבנו (*א"ה לעיל פ"ו מהלכות אלו דין י' יע"ש) דפירושו הוא על מה שתמחלי לי שאר כסות ועונה והיכי מהני והא אין אדם מוחל דבר שלא בא לעולם. ובשלמא כפי הצד השני שכתבנו דנישואין לאו דוקא ניחא דהכא הוי מתנה בעודה ארוסה. אך כפי הצד הראשון דאפילו בעודה ארוסה חשיב דבר שלא בא לעולם קשה דאמאי מהני תנאי זה. הא לא קשיא כלל דהאומר ע"מ שתמחלי לי שאר כסות ועונה הכוונה היא שתמחול לאחר שיחול החיוב דהיינו אחר הנישואין ותנאי זה מהני משום דאע"ג דקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אדם מתנה בדבר שלא בא לעולם וכמ"ש הטח"מ סי' ר"ט סעיף י"ב יע"ש וזה פשוט. ונחזור לענינינו דאי אמרינן דמ"ש רבינו דהאשה שהרשת את בעלה דמדין רשות הוא ולא מדין מחילה אמאי לא מהני קודם הנישואין. שוב התבוננתי בדבר וראיתי דהא לא קשיא ולא מידי דאף דנימא דמדין נתינת רשות הוא מ"מ נתינת רשות לא מהני אלא אחר שחל החיוב. הרי זה דומה לאומר לחבירו הגר זה לכשאקחנו אני נותן לך רשות שתפתח עליו תלונות וכיוצא בזה דפשיטא דלא מהני כיון דבשעת נתינת הרשות עדיין לא חל עליו החיוב. ודע שראיתי להרב פרישה אה"ע סימן ע"ו סעיף י"ז שכתב דמה שכתב רבינו אחר הנישואין רבותא קאמר דאע"ג דמתחילה נשאה סתם ע"כ. ולא ידעתי כוונתו דאטו אם מתחילה נשאה על תנאי זה מי מהני והרי רבינו ז"ל הוא מהסוברים דתנאי לא מהני בעונה:

ד היה הבן סריס וכו'. ברייתא בפרק הבא על יבמתו וגרסינן בפרק ב' דחגיגה (דף י"ד) שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכ"ג מי חיישינן לדשמואל אמר להו דשמואל לא שכיחא וחיישינן שמא באמבטי עיברה ע"כ. ונראה דמשכחת לה כמי שתלד ולד של קיימא שהרי בליקוטי מהרי"ל כתוב שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי וכו'. והחכם בעל חלקת מחוקק סימן א' ס"ק ח' נסתפק באשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פריה ורביה ואי מיקרי בנו לכל דבר יע"ש. ואין ספק דלא נאסרה לבעלה משום דאין כאן ביאת איסור וכן מבואר בהגהת סמ"ק מה"ר פרץ הביאו הב"ח יו"ד סימן קצ"ה ס"ה וז"ל אשה נדה יכולה לשכב על סדיני בעלה ונזהרות מסדינין ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדתה מש"ז של בעלה ויהיה הולד בן הנדה והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפי' תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן כי היכי דקפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות עכ"ל הסמ"ק. מהכא מוכח דהוי בנו לכל דבר שהרי חששו שמא ישא אחותו מאביו וכ"כ בעל ב"ש סימן א' ס"ק י' יע"ש: **ומ"מ** אין אני מגיין דבר זה שהרי כתבו התוס' בפ"ו דיבמות (דף כ"ה) ד"ה אינו וז"ל. ונראה דלמ"ד העראה זו הכנסת עטרה אין ראויה להתעבר אלא במירוק גיד שאם היתה ראויה להתעבר לא הוו מוקמי קרא למעוטי העראה אלא שלא כדרכה ע"כ. פי' דבספ"ב דכריתות ניעטו מש"ז דכתיב גבי שפחה חרופה שלא כדרכה והעראה. ועל זה הכריחו דמהעראה אינה מתעברת ומש"ה ממעטינן תרווייהו מקרא דכתיב ש"ז משום דדרשינן לקרא דבא לומר דבעינן ביאה הראויה להזריע. אבל אי אמרינן דגם בהעראה מתעברת א"כ ביאה זו ראויה להזריע היא. וא"כ אימא דכי אתא קרא ואמר ש"ז הוא למעט שלא כדרכה דוקא. ומה שקשה לזה מהסיא סוגיא דכפ"ג דיבמות (דף ל"ד) ככר כתוב אצלינו במקום אחר (*א"ה אבל על דאכדין) מ"מ נמצינו למדין דבהעראה אינה מתעברת אלא בגמר ביאה. וא"כ איך יתכן שתתעבר באמבטי. וכ"כ התוס' גיטין (דף מ"ח) דהקשו כמי שחציו עבד וחציו בן חורין דליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש ותירצו דכי מיעקר לאו לא מיקיים עשה אלא בגמר ביאה דחזיא להתעבר ע"כ. וכ"כ התוס' בפ"ק דחגיגה (דף ב') ובפ"ק דבתרא (דף י"ג): **הן** אמת דבפ"ת דפסחים (דף פ"ח) ד"ה ליעא כתבו דבתחילת ביאה מיעקר הלאו ולא מקיים עשה אלא בהוצאת זרע. ולפי תירוץ זה אין להכריח שלא תתעבר מהעראה אלא שהלאו עובר מיד בתחילת ביאה אבל העשה אינו מתקיים אלא בהוצאת זרע ולעולם דגם בתחילת ביאה מתעברת. אך מאותם המקומות שכתבנו יש להכריח דאין האשה מתעברת מהעראה. וכן נראה מדברי התוס' שם בחגיגה עלה דהסיא דבן זומא שכתבו בסוף דבריהם אבל גמר כדי שתתעבר וכו' משמע דליכא עיבור כי אם בגמר ביאה

מגדל עוז

פט"ו האשה שהרשת את בעלה עד פרו ורבו. פרק אע"פ (דף ס"א ס"ב): **האיש** מצווה על פריה ורביה עד עדיין לא קיים המצוה. פרק הבא על יבמתו (דף ס"ה):

הגהות מיימוניות

[א] עיין לעיל פרק י"ד תשובה על הנודר שלא לבא על אשתו: *) [כתב הרא"ש הא דאמרינן ואם א"א לו ללמוד ילמוד ואח"כ ישא אשה קצת לאותו לימוד לא ידענא שלא יתכן שיתבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה ע"כ]: [ב] כב"ה ודלא כב"ש דאמרי שני זכרים:

ה נולדו לו ומתו וכו'. שם מבואר בגמרא למסקנא דוקא ניהו הא לאו הכי לא: בד"א כשהיו בני הבנים וכו'. גם זה מבואר שם בסוגיא:

ו היו לו בנים בגיותו וכו'. שם מחלוקת ר"י ור"ל וידוע שהלכה כר"י ופירש רבינו שהבנים נתגיירו ג"כ ונכון הוא שאל"כ היה מחוייב ליקח כדי להיות לו בנים ישראלים ולא יאמר ר"י דבבנים עכו"ם די לו. ודין העבד מבואר שם:

ז לא ישא אדם עקרה וכו'. זה מתבאר במשנה ובגמרא דמי שלא קיים מצות פריה ורביה אינו נושא אשה דלאו בת בנים וכתב רבינו כללן הקטנה לפי שאע"פ שהיא בהם לכלל בנים השתא הוא מחוייב והיא לאו בת בנים היא ומבואר בתוספתא פ"א דיבמות. והשיגו ה"ל משה הכהן ואמר ואפילו קיים מצות פריה ורביה אסור לו ליקח אשה דלאו בת בנים דהלכה כרבי יהושע דאמר היה לו בנים בילדותו י' יו לו בזקנותו עכ"ל. ואין זו קושיא לפי שדברי רבי יהושע הם מדברי סופרים ודברי רבינו כאן הם בדין תורה, וכן מבואר בהלכות דרבי יהושע לא פליג אדבית הלל ולא אמרה אלא מדרבנן ומוכרח הוא וכבר זכיר רבינו סברת רבי יהושע למטה בפרק זה וכתב שמצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח וזה מבואר ובפכ"א מהלכות א"ב כתב סתם ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד והוא מדבריהם כמו שמתבאר שם: נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים וכו'. משנה וברייתא יבמות (ס"ד): ומ"ש או ישא אשה וכו' שם מבואר כרבא. ומ"ש ואם לא רצה להוציא וכו' הכל מפורש בפרק המדיר בכתובות (דף ע"ז) ונזכר כאן בהלכות:

ח שהתה עשר שנים וכו'. שם (יבמות ס"ה) הוא אומר מינה והיא אמרה מיניה א"ר אמי דברים שבינו לבינה נאמנת וטעמא מאי איהי קים לה ביורה כחץ איהו לא קים ליה ביורה כחץ ופירשו בהלכות במי ששהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ובא להוציאה ואמר שהחולי ממנה שאינה ראויה לילד ולפיכך הפסידה כתובתה והיא טוענת שהחולי ממנו היא נאמנת לפי שיודעת בבריא אם הוא יורה כחץ והוא אינו יודע וכשמוציאה גובה כתובתה ע"כ דברי ההלכות. ומבואר בכאן שאם הוא יורה כחץ שאין לה כתובה וכתב רבינו אבל יש לה תוספת והביא ראיה מן האילונית ודין האילונית הוא בפכ"ד ויש חולק לומר שהאילונית אין לה תוספת כמו שיתבאר שם ולדבריהם אפשר שאף לזו אין לה תוספת. ובהשגות א"א אין לי חלק בדבריו וכו' וכבר הסכים הרשב"א ז"ל והוכיח כדברי ההלכות דבבעל ראשון היא השמועה

מצוה זו: **ה** נולדו לו ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה. בני בנים הרי הם כבנים. בד"א כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אעפ"י שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל והם משני בניו הן באים הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד מהן זכר ונקבה עדיין לא קיים המצוה: **ו** היו לו בנים בגיותו [ג] ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו. היו לו בנים והוא עבד ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו יחוס: **ז** לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא [א]כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר הוא אין שומעין אלא יוציא או ישא אשה הראויה לילד: **ח** * שהתה [ב]עשר שנים [ד] ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ שכבת זרע. חזקת החולי ממנה ותצא שלא בכתובה ויש לה תוספת לא תהיה זו פחותה [ה] מאיילונית שלא הכיר בה שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ואם אינו יורה כחץ חזקת החולי ממנו בלבד ויוציא ויתן הכתובה כולה עיקר ותוספת הוא:

השגת הראב"ד

* שהתה י' שנים וכו'. כתב הראב"ד אין לי חלק בדבריו שאין אומרין כן אלא בבעל שלישי אבל בבעל ראשון ושני יש לה כתובה שמא לא זכתה ליבנות ממנו. ואומר אני שיש לה עיקר כתובה אבל לא תוספת שיאמר על דעת כן לא הוספתי לה עכ"ל:

א טור שם סי' קנד סמג שם: ב טור שם סמג עשין מ"ח:

לחם משנה

ז לא ישא אדם עקרה וכו'. כתב ה"ה דברי רבי יהושע הם מדברי סופרים וא"ת א"כ איך אמרו שם בגמרא על מתניתין דלא יבטל אדם מפריה ורביה דהוי דלא כרבי יהושע הא שפיר מיתוקמא כוותיה ונימא דמתניתין איירי בדאורייתא ורבי יהושע איירי מדרבנן. וי"ל דדחיקא לאוקמיה מתניתין בדאורייתא דלא יבטל אלא א"כ וכו' משמע דאם קיים אפילו מדרבנן מותר לבטל. והרא"ש ז"ל בפסקיו כתב דהרי"ף לא גרים מתניתין דלא כר' יהושע ולדבריו ל"פ אהדדי אלא דמתניתין אמרה דכשקיים אדם פ"ו לא יצטרך למכור ס"ת ליקח בת בנים אבל לעולם צריך לחזור אחר אשה בת בנים וזהו שאמר ר' יהושע נשא אשה וכו' כלומר אם יש סיפק בידו אבל בלא נשא כלל אסור לעמוד ולפי זה יש ליישב כן דעת רבינו ומ"מ הרבה סתם רבינו הדברים בסוף הלכות ס"ת שכתב לעולם אין מוכרין ס"ת וכו' או שישא אשה בדמיו ולמה לא פירש שם דאם קיים פ"ו אינו מוכר ס"ת ליקח אשה בת בנים אבל אם לא קיים ימכור כמו שביארנו:

ח שהתה עשר שנים ולא ילדה וכו'. הרב מהר"י ן' לב בפסקיו שליסית סימן ק"כ האריך שם וכן בסימן ג' והקשה על דברי ההלכות דלמה לא הקשה דהך דרב המנונא דאיתא בסוף נדרים דמשום דקים לה ולא קים ליה אינה נאמנת הוי סברא הפוכה מההיא דר' אמי דקאמר דאדרבה משום דקים לה ולא קים ליה נאמנת. ונראה לי שכל זה נכלל בדברי הרב אלפסי במה שהקשה שם דהך דר' אמי הוי הפך משנה אחרונה וכוונתו להקשות דבמשנה אחרונה אמרו בהפך דהיכא דקים לה ולא קים ליה אינה נאמנת משום דמעיזה ותירץ דלענין ממון ולענין הגירושין הם סברות הפוכות דלענין ממון ודאי היכא דקים לה ולא קים ליה נאמנת דברי ושמא ברי עדיף דלא בעי לאפוקה נפשה מבעלה אלא טענתייהו לענין ממון בלבד אז היכא דקים לה ולא קים ליה נאמנת אמנם

משנה למלך

ביאה יע"ש: **וא"ת** דבפ"ב דיבמות (דף ל') אמרינן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וכתבו התוס' שם ד"ה אטו דלאו דוקא נקט ביאה שניה דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור דיבמה נקנית בהערארה וה"מ למימר גזירה אטו גמר ביאה ע"כ. ואי אמרת דאין האשה מתעברת כי אם מגמר ביאה אימר דבדוקא נקטו בגמרא אטו ביאה שניה משום דביאה ראשונה כמאום היא גמר ביאה דכתיב להקים זרע. וי"ל דהתוס' אזלי לשיטתם שכתבו שם בד"ה יבא שביבמה לא בעינן ביאה שתהא ראויה להקמת זרע ולא בעינן אלא שתיבם ויבמה יהיו ראוים להקמת זרע למעוטי סריס ואיילונית דאלת"ה ביאה ראשונה נמי אינה ראויה להקמת זרע שהרי אין האשה מתעברת מביאה ראשונה. וראיתי להר"ן בפ"ק דקידושין אהא דאיבעיא לן התם אי תחילת ביאה קונה או סוף ביאה שהקשה לו קושיית התוס' דאמאי לא קאמר גזירה תחילת ביאה אטו סוף ביאה. ותירץ דכולה ביאה ראשונה ביאה דמצוה היא ושריא דעיקר מצות יבום להקים זרע הוא ובעינן ביאה הראויה להקמת זרע ואע"ג דעל הרוב אין האשה מתעברת מביאה ראשונה זימנין דמתעברא ע"כ. הרי דס"ל דמהערארה לא מתעברא וכ"כ הריטב"א שם בפ"ק דקידושין דכיון דכתיב להקים זרע לאחיו אינו ראוי להקים שם אלא בסוף ביאה שראויה להתעבר בה ע"כ. וכ"כ הרמב"ן בחידושיו

מגדל עוז

היו לו בנים בגיותו עד אין לו ייחוס. במסכת בכורות פרק יש בכור (דף מ"ז): **לא ישא אדם עקרה** עד בשוט עד שיוציא. פרק הבא על יבמתו (דף ס"א): **ואם אמר** איני בועלה עד הראויה לילד. בכתובות סוף פרק המדיר (דף ע"ז): **שהתה עשר שנים** עד כמו שיתבאר. סוף הבא על יבמתו (דף ס"ה) בהלכות: **כתב הראב"ד** אין לי חלק בדבריו וכו': ואני אומר הט אזנך ושמע דברי ר"מ ז"ל עמוקים מני ים. שנינו סוף פרק הבא על יבמתו (דף ס"ד) נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל וגרסינן עלה בגמרא ת"ר נשא אשה ושהתה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה כו' ושקלי וטרי עד דאמרינן שאם גירשה ונשאה שני מותר לשהות עמה עשר שנים שני אין שלישי לא ורבי היא דאמר בתרי זימני הויא חזקה וה"נ גרסינן להדיא לקמן בגמרא תנו רבנן נשאת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תינשא אלא למי שיש לו בנים נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה איבעיא להו נישאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דלתבעוה הנך קמאי מי מצו אמרי לה מגליא מילתא דאת היא דגרמת או דילמא מציא אמרה השתא הוא דכחשי. [ועוד] איבעיא להו נישאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתתבעיה לשלישי כלומר דמגליא אמרה איגליא דשלישי הוא דגרם או דילמא מצי אמר לה השתא הוא דבריית למדנו כי חזקה דרבי היא קיימת כל זמן שלא ראינוה יולדת וגם למדנו שיכול להיות שתלד מן הרביעי ומן הספק הוא שדנו חכמים כן וכן משמע מלשון הברייתא דאמרי יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה ליבנות ממנה מכלל דמשום שמא הוא דאמרינן הכי ועוד מהכי תרי בעיי משמע להדיא שאנו מסופקים אם הוא גרם או היא גרמה לו ועל כן מן הדין שנעמידנה על חזקתה ולא נפסידנה כתובתה עד השלישי לפי שכבר הוחזקה בשנים וכדפשיטא לה אליבא דרבי וזהו דין הסתם שספק לנו ולהם דוק מינה השתא שלמפורש לנו ולהם שאם היינו יודעים בודאי שהוא גרם אפילו משלישי יש לה דהא קמן דאי לאו טעמא דתלמודא דאמרינן לה השתא הוא דבריית ודאי תבעה משלישי וכן אם היינו יודעים שהיא גרמה אפילו מראשון לית לה דהא בברייתא לא מחייבא ליה ליתן לה כתובה אלא משום שמא לא זכה ליבנות ממנה הא אם ודאי גרמה אין לה כתובה. ובעיין קמייתא ה"נ מוכח דאי לאו דמציא אמרה השתא הוא דכחשי ראשון ושני נמי מצו הדרי עלה למתבעה והגע עצמך לדעת כשניהם טוענים טענת ודאי כל אחד לזכות עצמו דגרסינן לה לאלתר התם בהיא שמעתא הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה א"ר אמי דברים שבינו לבינה [היא] נאמנת וטעמא מאי איהי קים לה ביורה כחץ הוא לא קים ליה ביורה כחץ כלומר והו"ל ברי ושמא דברי עדיף אלא משום דחשדינן לה דילמא משקרא ולא מפקינן מיניה ממונא אפומה בעי לאהרומי ולאשבועי על מי שטוען על חבירו דבר שאינו. עתה השכל כי באלו השלשה הלוקין חילק פסקותיו רמז"ל בזה הפרק כל דין ודין כפ"ע והלוקיו. הדין הראשון והוא סתם כתר תחלה כלשון הברייתא אות באות וז"ל נשא אשה ושהתה עשר שנים ולא ילדה ה"ז יוציא ויתן כתובה וכו' עד ואם אינו יורה כחץ חזקת החולי ממנו בלבד וכשיוצא יתן כתובה כולה עיקר ותוספת עכ"ל. הדין השני הוא המפורש בלשון שדקדק בלשונו וכתב והוא יורה כחץ חזקת החולי ממנה ותצא בלא כתובה הנה ביאר שבודאי הוא ידוע לנו שהוא יורה כחץ והיא גרמה ומ"ש שיש לה תוספת נגרר אחר הסכמת רבותיו

הגהות מיימוניות

[ג] כר"י לגבי ר"ל: [ד] והנה לא חילק בין א"י לח"ל וכן דעת רש"י שפירוש בפירש חומש מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו מן המניין וזהו דוקא באברם אבל התוס' פירשו דקאי אכל אדם וכן דעת ס"ה וכן ראב"ן וכן ראבי"ה. וכתב עוד דאין כופין להוציא אפילו בא"י מהא דגרסינן ס"פ ח"ה מיום שחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא ושלא להוליד בנים אלא שאין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה הילכך לכל הפחות אין כופין להוציא אפילו בארץ ישראל ע"כ באביאסף: [ה] רבינו שמחה כתב שדינה כאילונית דיש חילוק בין הכיר בה ללא הכיר בה ואם יש לו אשה ובנים מסתבר דאפילו לא הכיר אם בא להוציא יתן כתובה וכן בסוטה פרק ארוסה משמע דיש כתובה לעקרה ולזקנה היכא שנישאת בהיתר ע"כ:

ט *הוא אומר ממנה נמנע הולדה והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ נאמנת. ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי ואחר כך יתן כתובה. ואם אמרה איני יודעת אם ממני אם ממנו אין לה עיקר כתובה כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא בטענה זו מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם לא יורה כחץ והוא אינו [ו] מרגיש: י האשה [א]שבאה לתבוע מבעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה והיא אומרת שאינו יורה כחץ שומעין לה. אע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה. וכופין אותו להוציא ויתן [ז] עיקר כתובה בלבד שלא כתב לה התוספת ע"מ שתצא לרצונה ותטול: יא *הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה הבעל חולה או [ב]שהיתה* היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן אותו זמן מן המנין: יב הפילה מונה מיום שהפילה. אם הפילה וחזרה

השגת הראב"ד

*הוא אומר ממנה וכו': כתב הראב"ד ז"ל בבעל ראשון ושני אע"פ שלא אמרה כן עכ"ל:

השגת הראב"ד

*הלך בסחורה וכו'. ליתן כתובה: *כתב הראב"ד ז"ל אני איני רואה מקום להרמות אלו שהרי חכמים האמינוה משום דלא מחזקה נפשה בעקרה ועוד כי הגירושין הוא שמחייבתו והכתובה מחלוקת אין בה עכ"ל:

*השגה זו שייך לעמוד שאח"ז פיסקא י"ג

א טור שם סכל באורך וע"ש סמג שם: ב טור שם קנ"ד סמג עשין מ"ח:

מגיד משנה

השמועה ולדברי רבינו וכ"כ מדברי רש"י ז"ל ועיקר:

ט הוא אומר ממנה וכו'. זהו הדין הנזכר בגמרא שהזכרתי בסמוך ופי' אפילו הוא טוען כדי שהיא מתקשה בשעת תשמיש או שפולטת את הזרע וכיוצא באלו כיון שהיא טוענת כדי שהוא אינו יורה כחץ יש לה כתובה ממנו שהרי היא נאמנת בדבריה וכל שהוא אינו יורה כחץ מה לו אם היא ראויה אם לאו כך פירשו מקצת המפרשים ז"ל. ואף כאן כתוב בהשגות על מ"ש רבינו והיא אומרת שאינו יורה כחץ א"א בבעל ראשון ושני וכו'. וזה כפי שיטתו שהוא מפרש הגמרא בבעל שלישי וככר כתבתי שדברי ההלכות הם כדברי רבינו ועיקר: ויש לו להחרים וכו'. כבר הזכרתי שלא נמצא בגמרא בביאור חרם סתם בשום מקום אבל כך הסכימו הגאונים ז"ל בהרבה דברים: ואם אמרה איני יודעת וכו'. זה נלמד ממ"ש בגמרא איהי קים לה וכל שטוענת שמא לא קים לה מלבד שהדבר בעצמו מ"ר דהעמד ממון על חזקתו ומספק אין לה כתובה שהמר העומד לגבות לאו כגבוי דמי כדאמרינן בפרק החולץ (דף ל"ח:) וכן עיקר:

י האשה שבאה לתבוע וכו'. (שם דף ס"ה:) ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן פי' שהיתה תובעת להתגרש מפני שלא ילדה אמר לה לא מיפקדת [אפריה ורביה] א"ל לא בעיא הך איתתא חוטרא לידה ומרה לקבורה פי' בן שתשען עליו בשעת זקנתה וכשתמות יקברנה אמר כי האי ודאי כייפינן [ויוציא ויתן כתובה] ומתבאר שם דדוקא בבאה מחמת טענה שהיא צריכה לבנים בשעת זקנתה אבל בבאה מחמת מצות פריה ורביה אומרים לה שאינה מצווה וכן מתבאר מדברי רבינו. וכתב הוא ז"ל שזה הדין הוא אחר עשר שנים ופשוט הוא דבתוך עשר לא עדיפא מיניה שהוא מצווה על פ"ו ואינו מוציא אלא לאחר עשר ועוד שהרי בגמרא לא הזכירו בדין זה זמן אחר וא"א לומר אלא לאחר עשר המוזכר שם עליו שאם לא כן איזה זמן תגביל לה וזה ברור ומוכרח. ומה שכתב רבינו שאין לה תוספת מבואר בהלכות:

יא הלך בסחורה וכו'. ברייתא שם (דף ס"ד) חלה הוא או שחלתה היא או [שהיו] שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין. והלך לסחורה מבואר בירושלמי תני חלה הוא או שחלתה היא או שהלך למדה"י אינו עולה לו ע"כ. ודע שרבינו מפרש מה שאמרו שם גבי אברהם אבינו שלא עלתה לו ישיבת ח"ל מן המנין שאינו לדורות וכן פירש רש"י ז"ל. ויש מי שכתב שמי שעמד עם אשתו בחו"ל ואח"כ בא לארץ שמונה משעת כניסתו לארץ דשמא זכות הארץ תעמוד להם:

יב הפילה מונה מיום וכו'. משנה שם. וכתב הרשב"א ז"ל פי' בירושלמי דהוא הדין להיו לו בנים ומתו דגרסינן התם היו לו בנים ומתו מונה משעה שמתו עכ"ל: אם הפילה וכו'. שם (דף סה:) הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים ופירש"י ז"ל דיוציא ויתן כתובה דשמא לא זכה להבנות ממנה עכ"ל כדברי רבינו ופשוט הוא: הוא

משנה למלך

בחידושיו כ"י פ"ק דקידושין יע"ש. שוב ראיתי הדבר מפורש בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) שהקשו ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו ותירצו כשלא גמר ביאתו. הרי גן הדבר מבואר דאינה מתעברת אלא בגמר ביאה. ועיין פ"ב דכריתות (דף י"ז) דכל ביאה שהיא שלא בכונה אינה ראויה להזריע ועיין בית יעקב סימן קכ"ב ודו"ק:

ועוד אני תמיה מהיא דאמרינן בפרק הערל (דף פ') עבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למ"ה ונשהתה עד תריסר ירחי שתא ולכשריה ע"כ. וטעמא משום דאמרינן שהולד הוא משתהא אחר גמר צורתו שלא חדשים אבל טפי לא והולד הוא ממזר ומותר בממזרת וכמ"ש רבינו בפ"ט מהלכות איסורי ביאה דין י"ע. ואם איתא להא אמאי לא חיישינן שמא באמבטי עיברה שהרי לסברת בן זומא מטעם חששא זו אנו תולין להכשיר אותה לכ"ג וא"כ איך לא נחוש שלא להתיר אותו בממזרת. ועוד שראיתי להתוס' בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ג) ד"ה מה שכתבו וז"ל ועוד קשה דמאי קאמר ומיעוט שהלכו נשותיהם למדה"י דהא נמי יש לנו להכשירו שמא בא ע"י שם ושימש כי הכיא עובדא דאבוה דשמואל שהלך למדה"י ובא ע"י שם ושימש והוליד את שמואל. והעלו דאם אומרת כן שבא עליה ע"י שם נאמנת. והרא"ש בפרק עשרה יוחסין כתב בשם בה"ג דאשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה דלא חיישינן לממזרות דילמא אתא בעלה בצינעא ובימש כי הכיא עובדא דאבוה דשמואל דאתא ע"י שם ושימש וכו' ופשיטא דמאי דקאמר בה"ג דילמא אתא בעלה בצינעא הוא כמה שהוא חוץ מהטבע אלא שאנו תולין דילמא ע"י שם דאם היה באפשרות לבא לא היו חולקים על בה"ג. ועוד דמאי קשיתיה להרא"ש על סברת בה"ג הלזו מהסיא דעבד רבה עובדא דאשתהי י"ב חדש דלמה לי טעמא דאשתהי לימא דילמא אתא בעלה בצינעא וכו' אימא דאיצטריך רבה להכא שהוא מסנמנע שיבא ואפילו בגמלא פרחא. אלא ודאי דבה"ג בכהאי גוונא מיירי שהוא מכנמנע שיוכל לבא כי אם ע"י שם ואפילו הכי חיישינן לה ואין אנו פוסלין הולד בודאי וכבר הביא הטור סברת בה"ג הלזו בא"ע סימן ד'. והנה חששא זו דבא ע"י שם היא חששא רחוקה עד מאד דהא קי"ל דהמתנה ע"מ שתעלו לרקיע לא חשיב תנאי כלל אע"ג דאפשר ע"י שם וכמ"ש התוס' בפרק המגרש (דף פ"ד) ד"ה ע"מ. ועוד דאם היינו חוששין לזה לא משכחת לה עדים זוממין דהימור בהוהו יום באו ע"י שם למקום אחר וראו שם העדות. ואפי' לגמלא פרחא אין אנו תולין גבי עדים זוממין וכדאיתא פ"ק דמכות (דף ה'). (*א"ה עיין בתשובת מהרימ"ט חאה"ע סי' ט"ו) וא"כ כפי סברת התוס' ובה"ג דאית להו דהכא גבי אשה שהלך בעלה למדה"י אנו תולין שבא ע"י שם אם איתא להכיא דבן זומא נ"ל לטעמא דדילמא בא ע"י שם ת"ל משום דדילמא באמבטי עיברה שהיא חששא קרובה יותר. אלא ודאי נראה דס"ל דמציאות זה שתתעבר באמבטי לא יתכן. ותו באורה שנתעברה דהסכימו כל הפוסקים דאם האורס אומר שלא בא עליה דהוי ממזר ומותר בממזרת אמאי ניחוש דילמא באמבטי נתעברה. שהרי לזה אינו יכול להכחיש האורס וכן נאמנות זה שנתנה תורה

לחם משנה

אמנם לענין הגירושין הוי איפכא דהיכא דקים לה ולא קים ליה אינה נאמנת דאשה מעיזה פניה בפני בעלה ורבינו נראה שהולך על דרך הרב אלפסי ז"ל. וא"ת הך ברייתא דפרק הבא על יבמתו (דף ס"ד) דנשא אשה ושהתה עמו עשר שנים וכו' היכי מיתוקמא לדעת רבינו אי בזורה כחץ אמאי קאמר יוציא ויתן כתובה הא חזקת החולי ממנה ואין לה כתובה ואם אינו יורה כחץ היכי קאמר שמא לא זכה להבנות ממנה דכיון דאינו יורה כחץ ודאי דאינו ראוי להוליד ולא יבנה לא מזאת ולא מאחרת ולמה כופין אותו לגרש ואי דלא ידעינן אי יורה כחץ אי לא א"כ העמד ממון על חזקתו כדכתב לקמן רבינו ואל יתן כתובה. ונראה דבטוענת היא שאינו יורה כחץ ומהימנינן לה לענין הכתובה משום דקים לה אבל מ"מ יוציא דאולי אין האמת כדבריה ושמא לא זכה להבנות ממנה ולכך אין לו בנים ולכך אמרו יוציא:

י האשה שבאה לתבוע מבעלה וכו' ויתן עיקר כתובה בלבד שלא כתב לה התוספת וכו'. יש לי סיוע לדברי רבינו במה שכתב [עיקר כתובה בלבד משמע] ולא התוספת ועם זה יתורץ קושיא חזקה שהקשו התוס' בפרק הבא על יבמתו דבסוף המדיר אמאי לא מנה הך דהאשה שבאה לתבוע וכו' דהוי מדרבנן דכופין אותו להוציא היכא דבאה מחמת טענה וליכא לשנויי מאי דתירצו שם גבי ליתני נשא אשה ושהתה וכו' דהא הכא ע"כ מיירי דאית ליה בנים כיון דצריך שתבא היא מחמת טענה וא"כ אי אמרה בעינא ליה ודאי דאין כופין ועם זה יתורץ הקושיא דכולהו דמני במתניתין אית להו תוספת והך לית לה תוספת. כתב הרב המגיד ופשוט הוא דבתוך עשר לא עדיפא וכו', קשה לי עליו תרתי. חדא אמאי לא הכריח דע"כ איירי אחר עשר דאי בתוך עשר קשיא על זה מתניתין דנדרים וליכא שום גוונא לתרוצי אלא דההיא דקאמר התם דיעשו דרך בקשה היא תוך עשר והך דהכא היא לאחר עשר דכן הכריח לקמן ה"ה ז"ל גבי האשה שבאה לב"ד וכו' שכתב שם ה"ה ז"ל והעמידה בתוך עשר דוקא והטעם שלאחר עשר ... זמן שלא ילדה וטוענת שהחולי ממנו אינה נאמנת וכי תימא ותדחה לזה דהו"א דאידי אידי בכל גווני בין לאחר עשר בין תוך עשר דהתם דקאמר יעשו דרך בקשה איירי דאינה באה מחמת טענה והך דהכא בבאה מחמת טענה וכו' תיקשי לך כשהכריח ג"כ ה"ה לקמן גבי האשה שבאה לב"ד ואמרה בעלי אין יכול לשמש דכתב דהעמידה רבינו בתוך עשר מכח הך דהפא

מגדל עוז

רבותיו וכ"כ ר"י אלפס ז"ל בהלכותיו והטעים הדין בטעם מופלג דלא גרשה מאיילונית וגם ראב"ד הודה בזה אלא שפירש לגבי שלישי מה שעיניך רואות שאין אנו יכולין לומר כן ואמר בו טעם אחר שכתבו ר"מ ז"ל בזה הפרק גבי דין אחר דשייך ביה שפיר טפי כשבאה מחמת טענה כדלקמן. הדין השלישי כששניהם טוענין זה כנגד זה כתב בפיסקא שאחר זאת וז"ל הוא אומר ממנה נמנע הולדה והיא אומרת ממנו נמנע הולדה וכו' עד והוא אינו מרגיש הסכים כמו שביארתי ובררתי. ודין שאר הברייתות המבוררות שכתבתי בדין הראשון כתב אותן בפיסקא שאחר החלוקין כולן וז"ל ניצאת לראשון ושהתה עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת לינשא לשני עד או קיים מצות פריה ורביה הרי שנתבררו דברי ר"מ ז"ל: הוא אומר ממנה עד לרצונה ותטול. סוף הבא על יבמתו: כתב הראב"ד ז"ל בבעל ראשון ושני אע"פ שלא אמרה כן עכ"ל: ואיני מבין דבריו רק לבי אומר לי שהולך לפי שיטתו הראשונה שבזה הפ' וכבר הוכחתי ובררתי שם דעת ר"מ ז"ל וגם בזה הדין עמו כדמוקי לה תלמודא בבאה מחמת טענה ס"פ הבא על יבמתו דאמרה בעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה והכא ודאי שייך שפיר ה"ט שעל דעת כן לא הוסיף לה כלשון ר"מ ז"ל שיוצאה לרצונה. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקומי שכתב כן: הלך בסחורה עד ליתן כתובה. סוף הבא על יבמתו: כתב הראב"ד ז"ל אני איני רואה וכו': ואני אומר אם עיקר השגתו משום דאסיק ר' אמי סוף פרק הבא על יבמתו (דף ס"ה) אף בזו נאמנת דאם איתא דהפילה נפשה בעקרים לא מחזקה. גם לגבי היא אומרת שלם אסיק ר' יצחק בן אלעזר

הגהות מיימוניות

[ו] אבל אם טענה שישען על ביתו ולא יעמוד והוא אומר שגבורת אנשים לו ויכול לבעול והיא תובעת כתובה וגם כתב ריצב"א דלא מהימנא כיון דתובעת כתובה כדמשמע בפרק הבא על יבמתו אבל אם אינה תובעת כתובה מהימנא דלא מחצפא במאי דידע כדמשמע שילהי נדרים, והתשובה תמצא בסימן י' עם כל הצדדים והחילוקים ע"כ:

[ז] וכן פסק ר"ח ודקדק מהא דר"פ אע"פ דאמרינן תנאי כתובה ככתובה דמיא נ"מ למורדת ומוחלת ולא קאמר נ"מ לבא מחמת טענה ס"ה. ור"ת פירש דלכל מילי תנאי כתובה ככתובה דמיא עיין בתוספות פרק הבא על יבמתו ע"כ: * [כתב הטור וז"ל ופירש א"א ז"ל ולא בחולי שמנעה מלשמש ולהוליד איירי דבהא לא הוה צריך למימר דפשיטא שאין עולין להם מן המנין אלא מיירי שהוא או היא חולה ומשמשים מטותיהם וראויים להתעבר אלא שאינן כשאר בני אדם וכן חבושים בב"ה ומשמשים מטותיהם בב"ה אפילו הכי אין עולין להם מן המנין שאנו תולין להם העון שגרם להם להיות חולים או חבושים ג"כ מנעם מלהוליד עכ"ל:

יג הוא אומר הפילה בתוך עשר וכו'. שם מבואר הדין והטעם: ובכל זה משביעה שבועת היסת וכו'. נ"ל שדעת רבינו בזה הוא מפני שידוע שכל שהוא טוען על חבירו מנה לי בידך בברי משביעו היסת כמבואר פ"א מהלכות טוען ונטען וכיון שכן זה שהוא טוען ברי כנגדה ומחמת טענתה מחוייב להוציאה ולתת כתובה הרי הוא כטוענה בברי יש לי לפרוע לה מנה שלא כדין. ולמעלה בדין יורה כחץ כתב חרם סתם ולא כתב היסת והטעם מפני ששם טענתו שמא ואין נשבעין היסת על שמא כמו שמבואר בהלכות טוען ונטען. ובהשגות אמר אברהם איני רואה בכאן וכו'. וכבר הראיתי פנים לדברי רבינו:

וחזרה והפילה שלש פעמים הוחזקה לנפלים ושמא לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן [ח] כתובה: **יג** הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי * שישהה עמה והיא אומרת לא הפלתי נאמנת שאינה מחזקת עצמה בעקרות. הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת הפלתי שלשה נאמנת שאינה מחזקת עצמה במפלת ויוציא ויתן כתובה. ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלשה שבטענה זו יתחייב ליתן כתובה: **יד** נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי. ואם נשאת לשלישי תצא שלא [ט] * בכתובה אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה: **טו** האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדיינין [י] פשרה ואומרים לה ראוי ליך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר [כ] שנים ולא תולידי ואח"כ תתבעי. ומגלגלין עמה בדבר זה ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה כדין המורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו [ל] פשרה: **טז** אף ע"פ שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח. שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם. [א]וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור. ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד: **יז** וחובה על כל איש לקנאות לאשתו. אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה. ולא יקנא לה ביותר מדאי [ב]ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא בדעתה ומתוך שיחה ושמחה

יג הוא אומר הפילה וכו' ובכל זה משביעה שבועת היסת וכו'. כתב ה"ה ז"ל נראה לי שדעת רבינו בזה וכו'. ק"ל על זה שסוף סוף קושיית הראב"ד במקומה עומדת שאין ביניהם מחלוקת לענין הכתובה דהא בין הפילה בין לא הפילה יש לה כתובה וטענתם אינה אלא אם חייב לגרשה אם לאו וא"כ אין מקום לשבועה ועוד שרבינו כתב שבטענה זו יתחייב ליתן לה כתובה משמע דבטענה דידיה אינו חייב ליתן לה כתובה ועוד שהדמיון שהביא ה"ה מהלכות טוען ליתיה דהתם נתבע נשבע ונפטר והכא תובע נשבע ונוטל. לפיכך נ"ל שהטע' משום דהכא מתוך טענותיה ניכר שהיא רוצה להתגרש ממנו שאומרת שכבר הגיע זמנה להתגרש

יד נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים וכו'. שם תנו רבנן נשאת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תינשא אלא למי שיש לו בנים נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה ע"כ. ומשמע הא אם נשאת למי שיש לו בנים אם רצה להוציאה יש לה כתובה וכן כתבו מקצת מן הגאונים ז"ל ועוד הוסיף רבינו לומר שאם יש לו אשה אחרת הרי הוא כמי שיש לו בנים והטעם שכל שאינו מחוייב להוציאה אם רצה להוציאה יש לה כתובה וכשאמרו תצא בלא כתובה כתבו מקצת הגאונים דדוקא בלא הכיר בה אבל הכיר בה לא תצא פחותה זו מן האילונית שיתבאר פכ"ד שאם הכיר בה יש לה כתובה מפני שרצה ליזוק בנכסיו וכן נראה מהתוספתא וכך הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ודע שיש לה משני כתובה ואע"פ שנשאת לשלישי ולא היו לה בנים אין השני יכול לחזור ולתובעה בכתובה שנתן לה וכך מתבאר בגמרא וכן העלו ז"ל רבינו סתם דבריו ומשמען הוא שיש לה כתובה משני ודי בכך:

טו האשה שבאה לב"ד וכו'. זהו דין משנה אחרונה שבפרק אחרון דנדרים (דף צ:) השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה ולפי גמרתנו הוא בטוענת שאינו יורה כחץ במ"ש כאן רבינו והעמידה הוא ז"ל בתוך עשר בדוקא והטעם שלאחר עשר כל זמן שלא ילדה ממנו וטוענת שהחולי ממנו כבר נתבאר למעלה שמוציא אותה ונותן לה כתובה כל זמן שטוענת שהיא צריכה לבנים כמו שמבואר למעלה:

טז אף על פי שקיים אדם וכו'. ברייתא בפ' הבא על יבמתו (יבמות סב:) בשם רבי יהושע ופסק הלכה כן מבואר בגמרא ושם נתבאר שאין אדם רשאי לישב בלא אשה:

א טור שם סי' א' סמג עשין מ"ט: ב טור א"ח סי' ר"מ: *) [ס"א כדי שתשב עמו]

יז וחובה על כל איש וכו'. בפרק קמא דסוטה (דף ג) וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר חובה וידוע שהלכה כר"ע מחברו: **אמרו** חכמים וכו'. מימרא שם: **ולא** יאנוס אותה וכו'. ברייתא ומימרא בעירובין סוף המוצא תפילין (דף ק:):

ובן

לחם משנה

דהכא נימא נמי דלאו הכרת הוא והך דהכא איירי בשבאה מחמת טענה ומתניתין בלא בהא אלא ודאי ע"כ נ"ל דמתניתין דיעשו דרך בקשה לא מיתוקמא בשאינה באה מחמת טענה דא"כ מאי טעמא דמשנה ראשונה דקאמר כופין וכ"כ התוספות בפרק הבא על יבמתו והשתא הדרא קושיא לדוכתא. ותו קשיא במאי דכתב ה"ה דהוא פשוט דבתוך עשר לא עדיף מיניה שהוא מצווה על פריה ורביה כלומר ואע"ג דלית ליה בנים לא כופין ליה לגרשה משום שיקיים פריה ורביה וא"כ כ"ש דאין לכופו דבעיא חוטרא לידה וכו'. וקשה לפי דבריו דא"כ מ"ט דמשנה ראשונה דכופין תוך עשר אטו מי עדיפא מיניה ואפילו משנה אחרונה לא קאמרה אלא משום שלא תהא נותנת עיניה באחר אבל אי לאו הך טעמא משמע דכופין ואמאי מי עדיפא מיניה. ולקושיא ראשונה יש לי לומר דודאי כאן לא היה יכול להכריח כן ה"ה משום דהוה מוקמינן דבאה מחמת טענה ואף על גב דמתקינן בהכי דאיכא למימר מ"ט דמשנה ראשונה כיון דלא באה מחמת טענה מ"מ מתקינן ואמרינן דמשנה ראשונה אפילו בשאינה באה קאמרה דכופין כי היכי דלא נחלק בין תוך עשר לאחר עשר כיון דלא אשכחנא בהדיא בגמרא חילוק כזה בפירוש אבל לממה שהכריח שם ה"ה כבר אמינו שם חילוק בין תוך עשר לאחר עשר מכח ההכרח שהכריח כאן ה"ה וכיון שכן טפי עדיף לאוקמי מתניתין תוך עשר מלאוקמה בשאינה באה ולדחוק טעמא דמשנה ראשונה דבתוך עשר לא עדיפא מיניה וכו'. ואין להקשות דילמא לדידיה לא כייפינן משום יוליד ויקיים פריה ורביה אבל הכא הא קאמרה שהוא אינו יורה כחץ ואינו ראוי להוליד דהא ודאי לדידיה נמי תוך עשר לא כייפינן אע"פ שיטעון שהיא (אינה) פולטת ש"ז מכל מקום לא כייפינן לה תוך עשר:

יג ובכל זה משביעה שבועת היסת וכו'. כתב ה"ה בהשגות א"א איני רואה מקום לחרמות הללו וכו'. מ"ש הר"א ז"ל חרמות אע"ג דכאן הוא שבועה מפני שכוונתו להשיג על רבינו על מה שכתב למעלה גבי יורה כחץ דיחרים חרם סתם ואחר כך יתן כתובה ומפני כן כתב חרם והרב ב"י בכסף משנה סתר דברי ה"ה בהלכה זו ואין דבריו מוכרחים במה שהקשה על ה"ה ז"ל:

טו אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ וכו'. הך אינו יכול נ"ל דאיירי דטענה דאינו יכול ולא קים ליה וקים לה דומיא דיורה כחץ ובהכי סליק שפיר התירוץ למעלה

בעד

משנה למלך

מורה לאב לומר בני זה ממזר אמאי דהא לדידיה נמי לא ברירא מילתא דאפשר דנתעברה באמבטי ודיינו שנאמר שנאמינהו שאינו בנו אבל להחשיבו כממזר ודאי ולהתירו באיסורי קהל אמאי. (*א"ה עיין עוד בפרק י"ז מהלכות איסורי ביאה דין י"ג שהכריח הרב המחבר דלית הילכתא כהא דבן זומא יע"ש): **טו האשה** שבאה לב"ד וכו'. ז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ב' ושאלת על אשה ששואלת גט וכתובה מבעלה יען כי אין לו גבורת אנשים והאיש כופר וכו'. ודבריו תמוהים הם דמה ענין באה מחמת טענה במי שאין לו גבורת אנשים דהסיא טענה לא נאמר אלא במי שאינו יורה כחץ או ששהה עשר שנים ולא ילדה אבל מי שאינו נוהג בה מנהג אישות לא שייך זה. ועוד דברי תשובה זו מעורבבים הרבה ולא ידעתי אי מר תמים עלה וצ"ע. ומצאתי בסוף תשובת הרשב"א שכתב בפשיטות דהך טענה דבעינא חוטרא לידה לא שייך במי שאינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ וזה מסכים למה שכתבתי. ועיין תשובת הרשב"א סי' תרנ"ו וקצת משמע ממנה דצריך באה מחמת טענה

הגהות מיימוניות

[ח] וכ"כ רבינו בתשובה שלא יוציא בלא כתובה וכן פסק ר"י אלפס דכל הני דנפלים יתן כתובה דאמרינן לא זכה להבנות ממנה ורבינו אבי"ה כתב דמספקא ליה אם תצא בלא כתובה: [ט] פירש רבינו יואל הלוי אפילו הכיר בה דכל מקום שהוא כשר והיא כשירה קנסו אותה בכתובה כדאמרינן פרק יש מיתרות מפני שהיא מרגילתו ורבי אב"ן השיבו דנראה לו כפירוש רבותינו דמיירי דוקא שלא הכיר בה דדמיא לאילונית דבתרווייהו איהו עבד איסורא דמיפקד אפריה ורביה ולא היא וכן נראה עיקר אביאסף עכ"ל: * [בטור שם מפרש בשלא הכיר בה וביאר עוד ולא אמרינן כיון שהוחזקה עקרה תחזיר מה שנטלה מבעליה הראשונים דשמא עתה חלתה ומ"מ אם עדיין לא גבתה מהם אינה מוציאה ואם ניסת לד' וילדה אחר שהוציא השלישי בלא כתובה אינה יכולה לגבות כתובה מחג' דשמא עתה נתרפאת עכ"ל]: [י] יעשו דרך בקשה פירוש יבקשו שניהם רחמים על הדבר. אי נמי כמו שפירש ר"ח בסוף ב"ש יעשה סעודה ויפיים שיעשו שלום דרך בקשת פיוס וכן מוכח בירושלמי: [כ] וכן פר"י אלפס דמיירי שלא שהתה עמו עשר שנים או הדין כדמפורש למעלה בסמוך וכתב בס"ה ויש חילוקים אחרים וזה עיקר ועיין בסימן ר' שם תמצא תשובת ריצב"א בכל החילוקים ועיין בתוספות ס"פ הבא על יבמתו: [ל] שילהי נדרים השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה ומפורש בירושלמי כבעמוד כלומר שצועקת במה שתשמים רחוקים מן הארץ כן אהיה רחוק ממך על דבר זה:

מגדל עוז

אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו היא מהימנא דאם איתא דלא הפילה נפשה בניפלי לא [הות] מחזקה ורואה הראב"ד ז"ל לפרש נאמנת לגמרי ובלא שבועה. יש לי להשיב כי ר"מ ז"ל מפרש נאמנת ובשבועה וכן פירש"י ז"ל בגיטין פרק השולח בשמעתין דפרוזבול גבי הא דאמר רב יהודה נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד נאמן בשבועה והרבה מרבותינו בעלי התוס' ז"ל וגם במציעא ובתרא ובכמה מקומות דאמרינן נאמן פי' נאמן ובשבועה וכן קיבל מרבותיו וכבר הוכחתי למעלה בזה הפרק שהדין עמו דלא מפקינן ממונא אפומה בלא שבועה וחרם דחיישינן דילמא משקרא: **נשאת** לראשון עד מצות פריה ורביה. פרק הבא על יבמתו (דף ס"ו): **האשה** שבאה לב"ד עד שיעשו פשרה. עיקר הלכה זו ביבמות פרק הבא על יבמתו ובנדרים שילהי מכילתין ורבו דעות המפרשים באלו הענינים ורובן הסכימו כך וגם רבותינו בעלי התוספות ורמב"ן ז"ל: **אע"פ** שקיים אדם פריה ורביה עד שלא תחשד. פרק הבא על יבמתו: וחובה על כל איש עד כפי ממונו. פרק המקנא (דף ג'):

ושמחה: **יח** וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה. ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה. ולא תתבע תשמיש המטה בפיה. ולא תהיה מדברת בעסק זה. ולא תמנע מבעלה כדי [מ] לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור: **יט** וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי ממונו. ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה [נ] בנחת ולא יהיה עצב ולא רגזן: **כ** וכן צוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה עליה מורא ממנו ותעשה כל מעשיה [ס] על פיו. ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזיווגן. ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח:

פרק ששה עשר

א הנכסים [א]שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אע"פ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראין כתובה אלא נדוניא שמם. ואם קיבל הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. ואם לא קיבל אחריות הנדוניא עליו אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג: **ב** [א] וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובה אלא נשארו לעצמה. או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או נתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן. ואין נקראין כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתים

א טור אה"ע סי' פ"ס סמג עשין מ"ח:

יח וכן צוו חכמים על האשה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות: **ולא תתבע תשמיש וכו'**. זה מבואר שהמונעת התשמיש נקראת מורדת ופשוט הוא בהרבה מקומות שהוא משועבדת לו לכך: **יט וכן צוו חכמים שיהא וכו'**. בפרק הבא על יבמתו (דף סב:) תנו רבנן האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא: **ולא יטיל עליה אימה יתירה וכו'**. מימרא פרק קמא דגיטין (דף ו:): **כ וכן צוו חכמים על האשה וכו'**. פרק קמא דקידושין (דף לא) אמרו שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. ופרק קמא דמגילה (דף יב:) בהגדה הזכירו דאמרי איכשי קרחא בביתיה פרדשכא ליהוי. ודברים פשוטים הם:

פט"ז א הנכסים שמכנסת האשה וכו'. מ"ש רבינו שאין הנדוניא בכלל כתובה יש לו עיקר בהרבה מקומות בגמרא שחלקו בביאור בין כתובה לנכסי צאן ברזל וא"צ לומר לנכסי מלוג כמו שנתבאר במורד; פרק י"ד ויתבאר פרק כ"ב בדין מומרת יבם ופרק כ"ד יתבאר בדין הרבה נשים שדין הכתובה חלוק מדין נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג וכ"נ בהרבה מקומות בגמרא שאין הנדוניא בכלל כתובה אע"פ שלא חלקו בפירוש כמו שאמרו בפרק גט פשוט (ב"ב קעד:) גבי ערב דכתובה דלא משתעבד מ"ט מצוה עבד ולא מידי חסרה ובנדוניא אין לומר לאו מידי חסרה שהרי הביאה ממון שלה ויתבאר דין זה פרק י"ז. עוד אמרו בהרבה מקומות בגמרא מקולי כתובה שנו כאן ומשמע שהוא דוקא בעיקר כתובה ותוספת לפי שהוא מתחייב בהן ולא קיבל כלום אבל בנדוניא משמע שלא הקלו ודינה כדין שאר חובות. והנראה אלי מדברי רבינו שהוא סובר שאין הנדוניא בכלל כתובה לשום דבר אלא לדברים שביאר רבינו בפירוש שהיא ככתובה אבל בכל מה שסתם הוא ז"ל דין הנדוניא כדין חוב בעלמא ודין החוב במלוה עם הלוה נתבאר בהלכות מלוה ולוה כל פרטיו וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובת שאלה שדעת רבינו הוא שהנדוניא כחוב בעלמא ונגבית מן הבעל בבינונית שלא אמרו [זיבורית] אלא בכתובה ותוספת. ודע שיש קצת דברים שהכתובה והחוב שוים בהן כפוגמת כתובתה ופוחתת ונפרעת מנכסי יתומים ושלא בפניו ומן המשועבדין שכל אלו בעל חוב גם כן צריך שבועה בהן ואין ספק שדין זה נוהג אף בנדוניא ולא הוצרך רבינו לבאר כן דפשוט הוא שלא יפה כחה מן החוב. ודע שאין דעת רבינו מוסכם בזה מכל המפרשים ז"ל כי יש מי שנחלק ואמר שנכסי צאן ברזל בכלל כתובה בכ"מ. ודוקא כשהיא באה לגבותם מבעלה או מיורשין ובאי כחו אבל כשהן בעין דינם חלוק כמוזכר בהרבה מקומות וזה דעת הרמב"ן ז"ל בריש פרק אע"פ בכתובות וז"ל הילכך כל דיני כתובה דמנה ומאתים בנכסי צאן ברזל מיהו דוקא בדליתנהו ובאה לגבות מנכסיו בשיעבוד דכתובה אבל היכא דאיתנהו לא שאפילו זכתה לא הפסידה בלאותיה קיימין דנכסי צאן ברזל עכ"ל. ועיקר ראיותיו ממה שהזכירו חכמים בכמה מקומות נדוניא בכלל כתובה כמו שאמרו בפרק אף ע"פ (דף נה) גובה כתובתה בבית אביה ואמרו (דף מו:) וקבורתה תחת כתובתה [וכן] ההוא שכיב מרע דאמר הבו ארבע מאה זוזי לכתובה דברתא וכן כתובת בנין דכרין היא אף בנדוניא ואף רבינו מודה בדין בנין דכרין כמוזכר פרק י"ט. והרשב"א ז"ל הטיל פשרה והכריע בדברים ואמר דודאי הנדוניא בכלל לשון הכתובה ונפקא מינה למוכרת ומוחלת דמסוס ליסבא אתינן לה כלומר שבכלל מה שאמרה כתובתי מכורה לך מחולה לך היא אפילו הנדוניא שהכל נקר' כתובה והלשון כולל אותם אבל לדיניהם בכל מה שאין הלשון גורם אין הנדוניא בכלל העיקר דהתם שנו קולי דכתובה משום דמדידיה יהיב לה ונדוניא משלה היא ולמה נקל יותר משאר חובות דעלמא עכ"ל. ולפי שענין זה עיקר גדול בהרבה מקומות הארכתי בו ועוד אבאר בכל דיני הכתובה כל אחד במקומו מהו דין הנדוניא: ואם קיבל הבעל אחריות וכו'. דעת רבינו הוא שאין כל מה שנכתב בכתובה שהכניסה לו נקרא נכסי צאן ברזל אלא מה שקיבל עליו אחריות בפירוש והשאר הוא נכסי מלוג וכן מוכיח במשנה בריית' פרק אלמנה לכהן גדול (דף סו) שאין כל מה שהכניסה לו בנדוניא צאן ברזל אלא מה שקיבל אחריות וכ"כ מקצת הגאונים ז"ל וכן העלה הרשב"א ז"ל שם:

ב וכן כל נכסים וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומבקנה בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עח:) שאפילו נכסים שנפלו לה עד שלא תתארס ונשאת ומכרה בעל מוציא מיד הלקוחות כדין כל נכסי מלוג כמו שיתבאר בפרק כ"ב: **ואין נקרא כתובה וכו'**. מה שכתב רבינו שהתוספת הוא כדין העיקר מבואר ריש פרק אע"פ (דף נד:) תנאי

להתגרש וליטול כתובתה והוא אומר שלא הגיע זמנה עדיין ואילו היה כדברי הבעל שעדיין לא הגיע זמנה להתגרש אם תרצה להתגרש אינו חייב ליתן לה כתובה והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חבירו וטען הלוה קבעת לי זמן שנשבע המלוה היסת ונוטל אף גם זאת מוציאה שטר כתובתה ואומרת שהגיע זמנה לגבות והבעל טוען שעדיין לא הגיע זמנה לפיכך נשבעת ונוטלת:

פט"ז א הנכסים שמכנסת וכו'. כתב ה"ה מ"ש שאין הנדוניא בכלל כתובה וכו' שדעת רבינו הוא שהנדוניא כחוב בעלמא ונגבית [היא] מן הבעל בבינונית. אבל מ"ש רבינו בפרק זה וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות וכו' כתב ה"ה שמהירושלמי נראה כדברי רבינו: וכן

לחם משנה

בעד רבינו דהיכא דבעיא לאפוקי נפשה מבעלה ולא קים ליה וקים לה דנאמנת דומיא דגירשתני דהא הכא בעיא לאפוקי נפשה מבעלה אלא ודאי נ"ל לדעתו דקים לה ולא קים ליה וכן ראיתי שכתב מוהר"י בן לב בפסקיו שליסים סימן ק"א:

יח ולא תמנע מבעלה כדי לצערו. קימה דשבת פרק תולין (קמ:) א"ל רב חסדא לברתיה וכו' נקט מרגניתא בחדא ידא וכורא בחדא ידא מרגניתא אחוי ליה וכורא לא אחוי ליה עד דמצטער והדר אחוי ליה ע"כ. ופירש"י ז"ל נקיט מרגניתא כשבעליך ממשמש ביך להתאוות לך לתשמיש ואוחז דדיה בידו אחד והאחרת על אותו מקום מרגניתא אחוי ליה הדדין המציא לו שתרבה תאותו ומקום תשמיש אל תמציאי לו כדי שיתרבה תאותו וחיבתו ויצטער הדר אחוין ליה ע"כ. משמע דצריך לצערו כדי שיתרבה באהבתו ובעל ההגהה כתב צ"ע בפרק תולין נראה שכוונתו לזאת הקושיא. וצ"ל לומר לדעת רבינו דהוא מפרש דרב חסדא אמר להו כן לבנותיו שכשהבעל ממשמש באותו מקום דודאי מן הדין אסור לעשות כך דאסור למשמש שם ואז היה אומר להן כדי שלא ירגילו עצמם בכך שהדד ימציאו לבעל ולא אותו מקום כדי שבכך ישמרו עצמן שלא יצערו אותם הנשים אבל אם לא היה הבעל ממשמש באותו מקום אז ודאי דאסור לצער לבעלה ומפני כן כתב רבינו ולא תמנע מבעלה וכו':

פט"ז א הנכסים שמכנסת האשה לבעלה וכו'. כתב ה"ה ואין ספק שדין זה נוהג אף בנדוניא ולא הוצרך רבינו לבאר כן ופשוט הוא שלא יפה כחה מן החוב וכו'. וא"ת אם כן למה הוצרך רבינו [לכתוב] דין הפוחתת ודין הפוגמת בכתובה הא פשיטא דלא יפה כחו מן החוב הא לאו מילתא היא דהו"א דגרשה ולא תגבה אפי' בשבועה קמ"ל דבשבועה מיהת גביא וכיון דבמנה מאתים גביא בשבועה כ"ש נכסי צאן ברזל וכ"ת נכסי צאן ברזל גובה בלא שבועה לזה הולרך ה"ה לומר דהוא פשוט דלא יפה כחה מכח החוב:

וכן

מגדל עוז

ולא יטיל עליה אימה עד ולא יהיה רגזן. פרק ב"מ (דף ל"ד): וכן צוו על האשה שתהא מכבדת את בעלה וכו' עד סוף הפרק. פ"ק דקידושין (דף ל"ח):

פט"ז הנכסים שמכנסת עד התוספת בלבד. ביבמות פרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ו) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף ע"ח) מפורשין דיניהן וזאת ההקדמה כוללת לעתיד:

הגהות מיימוניות

[מ] צ"ע בפרק תולין בהא דאמר רב חסדא לבנתיה*: [נ] אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו פרק הזהב ע"כ: [ס] כתנא דבי אליהו וכי מה טיבה של יעל שבאתה תשועה גדולה על ידה אמרו אשה כשרה היתה ועושת רצון בעלה מכאן אמרו אין לך כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה: [א] בב"ר בעון קומי ר"ל מהו מלוג אמר להון כמה דאת אמר מליג מליג. פירש בערוך כענין מליגת הראש שתולשין השיער לבד ועוזבין הראש כך הבעל אוכל פירות ועיקר הקרן מס"ה: *[ועי' בערוך ערך נכון ויסל]

תנאי כתובה ככתובה דמי. ופירוש תוספת כתובה ככתובה דמי והכוונה בכל מקום שלא נזכר חילוק בביאור בין העיקר והתוספות:

ג ולא תקנו לגבותה וכו'. זה פשוט דלא נהגה כתובה ליגבות מחיים ובהרבה מקומות פשוט הוא שכל נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג כן כמו שיתבאר פרק כ"ב בדין המתחיל כל נכסים שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל וכו': **ד וכן** התקינו שאם היו לבעל וכו'. משנה במסכת גיטין פרק הניזקין (דף מח:) וכתובת אשה בזיבורית ומפורש בגמרא בפרק אע"פ בכתובות (דף נה) שהתוספת הוא כמו העיקר ומן הזיבורית ולדעת רבינו נכסי צאן ברזל אינם בכלל דין זה אלא הרי הן כחוב ומן הבינונית. ולדעת הרמב"ן ז"ל אף הן מן הזיבורית והרשב"א ז"ל לא הכריע בזה כלום ומן הירושלמי נראה כדעת רבינו שהם נחלקו בדין התוספת אם היא בבינונית משמע דלדברי הכל נכסי צאן ברזל מן הבינונית:

ד וכן התקינו שכשתבוא וכו'. במשנה פרק הכותב (דף פ"ז) ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה ובזה אפילו נ"ב כן כמ"ש למעלה שאפילו מלוה הבא ליפרע מן היורשים אינו נפרע אלא בשבועה כנזכר פרק י"ד מהלכות מלוה ולוה: **ושמין** לה וכו'. בסוף פרק נערה (שם דף כ"ד) מסקנא דגמרא דאלמנה שמין מה שעליה ואמרו שם מ"ט כי אקני לה אדעתא דלמיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה. ובהלכות ושמעינן מיניה דמגרש לאתתיה אדעתא דנפשיה אין שמין מה שעליה דלאו איהי קא בעיא למיפק אלא איהו [קא] בעי לאפוקה ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל ויש מי שאומר דבגרושה אפילו בגדי שבת אין שמין לה דכולהו אקני לה והאריך בזה: **אבל** אם גירשה וכו'. פטור השבועה בגרושה כשנפרעת מן הבעל הוא פשוט. ומה שכתב רבינו לרצונו הוא לענין מה שאמר שאין שמין הכסות שעליה שאם היא יוצאה בעל כרחו וכגון אלו שכופין אותם להוציא ודאי שמין מה שעליה וכן נראה מן ההלכות אבל לענין השבועה שלא נפרעה הכתובה כל הגרושות שוות:

ה וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע. כך מצאתי בספרי רבינו ואם כך היה הנוסחא משמע היא שהגרושה הבאה לגבות מן הבעל גובה אף מן המטלטלין דמיניה דידיה אפי' מגלימא דעל כתפיה וזה דעת קצת מפרשים ז"ל שכשאמרו מטלטלין לא משתעבדי לכתובה דוקא אחר מיתת הבעל אבל מחיים דבעל גובה אף מן המטלטלין. ומדברי הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה כדעת רבינו נראה שהיתה נוסחת ספרי רבינו שלו וכן התקינו שלא תגבה האשה וכו' והוא כולל אף הגרושה וכן עיקר שבזה הורע כח הכתובה מן החוב שאלו החוב נגבה בחיי הלוה מן המטלטלין ולא כן הכתובה ויש לזה ראיה בנדרים (דף ס"ה:) פרק ר"א ודין נכסי צאן ברזל לדעת רבינו כדין החוב ומבואר דינו פרק י"ח מהלכות מלוה ולוה ויש אומרים שדינן ככתובה ואין להאריך בזה לפי שעכשיו הכל נגבה אף מן המטלטלין ואפילו מן היתומים מתקנת הגאונים כמו שיתבאר בפרק זה: **ואינה** גובה משבח וכו'. בבכורות (דף נ"ב) פרק יש בכור לנחלה הובא בהלכות ר"פ אע"פ ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן אין נוטלין בשבח ובגמרא שם ולא האשה בכתובתה איני והא אמר שמואל ב"ח גובה את השבח אמר רבי אבא מקולי כתובה שנו כאן ולא הבנות במזונותיהן מ"ט תנאי כתובה ככתובה דמי ע"כ בגמרא. ודע שאין נכסי צאן ברזל בכלל זה אלא הרי הן נגבין מן השבח שהשביח לוקח אבל לא מן היתומים כמו החוב ודין החוב נזכר פרק כ"א מהלכות מלוה ולוה וזהו דעת רבינו וכן הסכים הרשב"א ז"ל בתשובה:

ו וכן מקולי כתובה וכו'. משנה בפרק שני דייני גזירות (דף ק"י:) נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י

מאתים עם התוספת בלבד: **ג** כבר הודענו שחכמים תקנו כתובה לאשה ודין התוספת כדין העיקר. [א]ולא תקנו לגבותה כל זמן שתרצה אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה. וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות ובאה האשה לגבות כתובתה ממנו שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו והיא הנקראת זיבורית: **ד** וכן [ב]התקינו שכשתבוא לגבות כתובתה אחר מותו לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום ולא מכרה לו כתובתה ולא * מחלה אותה. ושמין לה כל מה [ג] שעליה ופוחתין אותו מכתובתה. אבל אם [ג]גירשה לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא [ג] היא: **ה** וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה [ד]אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל. ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת בכתובתה בשבח שהשביח הלוקח אע"פ שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקולי כתובה הם: **ו** * וכן מקולי כתובה שתטול האשה בכתובתה מן הפחות שבמטבעות. כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר. אם היו מעות מקום

א טור שם סי' נ"ב סמג עשין מ"ח: ב טור סי' נו סמג שם: ג טור אה"ע סי' נו לט סמג עשין מח: ד טור אהע"ז סי' ק' סמג שם:

כסף משנה

ד וכן התקינו שכשתבוא לגבות לאחר מותו לא תגבה עד שתשבע וכו'. ואם מתה קודם שתשבע כתב לקמן בפרק זה ועיין עוד בפרק י"ח בבא המתחלת מציאת האלמנה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה נוטלים נדוניתה אע"פ שהם נ"ב:

ה וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובה וכו'. רבינו כתב בפירוש המשנה פרק יש בכור דהשתא דגביא ממטלטלי גובות האשה והבנות משבח

השגת הראב"ד

*וכן מקולי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא אחד משמנה בכסף צורי עכ"ל:

לחם משנה

ד וכן התקינו וכו'. כתב ה"ה והרשב"א ז"ל לא הכריע בזה כלום. קשה דלמה לא הכריע לפי שיטתו שכתב למעלה ה"ה בשמו דבכל מקום שאין הלשון גורם אין נכסי צאן ברזל בכלל כתובה והא הכא דלא שייך לומר הלשון גורם ואם כן אין נכסי צאן ברזל בכלל כתובה:

היא

משנה למלך

טענה אף כטוען שאין לו גבורת אנשים אלא שרבו הטעיות בתשובה הנזכרת ואין ללמוד ממנה: עוד כתב הרא"ש בכלל הנזכר סי' ה' על מי שטוענת שאינו איש ותובעת להתגרש ולא הזכירה כתובה דכופין אותו לגרש ועיקר כתובה מגבינן וכו' ודבריו סתרי אהדדי דכאן כתב דעיקר ונ"ל מגבין לה ולקמן בכלל זה סי' י"ב כתב בהפך דכיון דע"י כפיית ב"ד הוא לא מהני אלא גט אבל לענין ממונא כיון שהוא עומד וצווח שיש לו גבורת אנשים אין כח בב"ד להוציא ממון וצריך עיון:

פט"ז ד וכן התקינו שכשתבוא לגבות כתובתה וכו'. (*א"ה לענין כתובה שמתוס בה הבעל בלא עדים אם גובה מן היורשים עיין מהרש"ך ח"ג סי' מ"א ויתבאר בדברי הרב המחבר בהלכות מלוה ולוה יע"ש). משנה בפרק הכותב ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וכתב ה"ה וכזה אפילו נכסי צאן ברזל כן. והיינו דוקא שאינם בעין אבל אם נכסי צ"ב הם בעין נוטלתן בלא שבועה וכ"כ ה"ה עצמו לקמן בפרק י"ח מהלכות אלו וגם אני כתבתי שם מה שיש לעיין בדינים אלו יע"ש. מדברי הרב מהרש"ך ח"א סי' קע"ז נראה דס"ל דבנדונייתה נמי דלא אמרינן אין אדם מוריש שבועה מ"מ היורשים צריכים לישבע שבועה דלא פקדנו ולא ידעתי מנין לו דין זה דכיון דמורישם נוטלתם בלתי שום שבועה ה"נ יורשיה נוטלים בלי שבועה וכ"נ מדברי מרן הב"י סי' צ"ו ד"ה ומ"ש רבינו אבל כל נכסיה וכו' שכתב וגרושה נמי וכו' יע"ש:

ה ואינה גובה משבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת הבעל. (*א"ה עיין מ"ש מרן הכ"מ שכתב הר"מ בפירוש המשנה דהשתא בתר תקנת הגאונים גובה מן השבח ומן הראוי כבמוחזק ועיין בדברי הרב המחבר בהלכות מלוה ולוה בתוך התשובה אשר אעתיק שם בס"ד:

בד"א

מגדל עוז

כבר הודענו שהתכמים עד או אם גירשה. גם זו הקדמה מפורשת פרק אע"פ (דף נ"ד): וכן התקינו שכשתבוא לגבות עד ושלא מחלה אותה. בכתובות פרק אעפ"י (דף נ"ד) ובגיטין פרק השולח: ושמין לה כל מה שעליה ופוחתין אותו מכתובתה. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ח): אבל אם גירשה לרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא להוציאה לא היא. בערכין פרק שום היתומים (דף כ"ג) איתיה לכסות וגם דין ראשון התם כן ובכמה מקומות בתלמוד דאמרינן טעמא דשבועה אלמא משום דאימר צררי אתפסה ואני דלא שייך בגרושה ה"ט משום דמתמהינן עלה השתא גרופי מגרש לה צררי קא מתפיס לה הרשב"א ז"ל היה נבהל על זה הפסק מניין לו וגם הראב"ד ז"ל השיגו בזה וכן רבים. אחר מצאתי און לי ביבמות פרק החולץ גמרא מתניתין דהיבמה לא תחלוץ דמייתי עלה הא דאמרינן יבם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם ופירש"י ז"ל משום קנס דקנסינן ליה וקשו רבותינו בעלי התוס' דא"כ היכי פשיט מסכא פרק בתרא דכתובות פוסקין מזונות לאשת איש ומתרלינן אי תיישינן לא הוי לן לקנסו כל כך וקאמר בגמרא אי משום צררי לא מקרבה דעתיה ובכתובות פרק הכותב אין המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו גרסינן התם (דף פ"ס) קריבתיה דרב נחמן זבינתא כתובה הנאה איגרשה ושכיבא אתו [לוקחים] וקא תבעי [כתובה] מברתה וכו' ותמה על עצמך מה ירשה והא אין אדם מוריש שבועה לבניו ואי הוה בחייו לא מציא שקלא בלא שבועה אלא ש"מ בגרושה ליכא למיחש לצררי ועוד דבסוף הכותב פריך ודלמא סמוך למיתה גרשה ומהדר איהו הוא דאפסיד אנפשיה ולא חיישינן כלל לצררי. שוב מצאתי ראיה ס"פ כל הנשבעין גבי הא דרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו ואקשינן עליה טובא עד ת"ש אבל יורשים משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה ואהדרינן אמר רבי הושעיא לגדיים קתני אותה באלמנה ואת יורשיה בגרושה ע"כ אלמא בגרושה לא שייך אין אדם מוריש שבועה: וכן התקינו שלא תגבה עד מקולי כתובה הם. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"א) ופרק אע"פ (דף נ"ה) ופרק מציאת האשה: וכן מקולי עד בה' הלואה: כתב הראב"ד ז"ל והוא שכתב לה וכו': ואני אומר לשון ר"מ ז"ל כלשון הגמרא בשילהי מסכת כתובות ומשנה וברייתא היא ומ"ש הראב"ד ז"ל סברתו היא ומודה אני אם אין להם באותו מקום מטבע הנקרא להם בלשון דינרין שנסמוך על סך התלמוד פרק קמא דקידושין אבל אם יש להם באותו מקום מטבע הנקרא להם בלשון דינרין במלכות נבאר"ה וקטלוני"א וקפרו"ם הולכין אחריהן כפי המקומות דלאו כ"ע גמירי הלכתא ודאי וברור שאין יורדין בקעת סומא או בשעת הלואה לעומק שיעור התלמוד אלא על ביאור הגמרא דשילהי כתובות והכל לפי מה שנהגו הסופרים באותן המקומות **והעדים** לחתום:

הגהות מיימוניות

*[כתב] חסור סימן צ"ו וז"ל הרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה לו כתובתה או מכרה לו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע על זה שאילו מכרה או מחלה היתה מחזרת לו הכתובה עכ"ל: [ג] כרב ודלא כשמואל דאמר אין שמין מה שעליה דהכי פסיק תלמודא בפירוש שילהי נערה: [ג] וכ"פ ר"י אלפס וראבי"ה כתב דרפיא בידיה כיון שלא חילק בזה בעל התלמוד אמנם בעל ס"ה פסק ג"כ כדברי האלפסי ורבינו המחבר

א"י. ופי' מעות א"י הם קלים משל קפוטקיא ואמרו בגמרא דמקולי כתובה שנו כאן וכתוב דעלמא הכל הולך אחר מקום כתיבת השטר כנזכר שם. ודע שכל זה הוא כשיש בשווי המטבע שהוא מגבה לה כדי מאתים ומנה שתקנו חכמים אבל פחות מכאן א"א לפחות ולא הולך רבינו לפרש זה שכבר נתבאר פ"י בכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי בעילתו בעילת זנות עוד נתבאר במשנה שהנושא במקום אחר ומגרשה באותו מקום נותן ממעות אותו מקום וגם כי לא הולך לבאר זה לפשיטתו. ובהשגות א"א והוא שכתב לה וכו' ואין כן דעת רבינו אלא אף בכותב סתם יש לה בפחות שבמטבעות שבמקום הנישואין והגירושין אע"פ שהוא יותר משיעור חכמים וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודחו סברת הר"א ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל שאם כתב לה מאתים דינרים דחזו ליכי שהם מאתים של מדינה שהרי לא פירש אי אלו מאתים אותן דחזו לה עכ"ל. ודע שנכסי צאן ברזל לדעת רבינו הרי הן כדין החוב בדבר זה וכבר נתבאר דין החוב פרק י"ז מהלכות מלוה ולוה וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה שכל מה שהוא מקולי כתובה אין נכסי צאן ברזל בכלל אלא הרי הוא כדין החוב:

מקום הנישואין טובים ממעות מקום הגירושין נותן לה ממעות מקום הגירושין. ואם היו מעות מקום הגירושין טובים ממעות מקום הנישואין נותן לה ממעות מקום הנישואין. בד"א בשהיה בכתובתה מעות סתם. אבל אם פירש בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כדין המלוה את חבירו מטבע ידוע שנותן לו כמה שהלוהו כמו שיתבאר בהלכות הלואה: **ז** תקנו [א]הגאונים בכל [ד] הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך שהתקינו [ב]לבעל חוב לגבות מן המטלטלין. ופשטה תקנה זו ברוב ישראל. וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כבקרקע. חוץ [ה] מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע: **ח** כבר ינהגו בכל המקומות שידענו ושמענו שמען שיכתבו בכתובה בין ממקרקעי בין ממטלטלי. ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה שהרי זה תנאי שבממון ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה לא בתקנת אחרונים: **ט** הרי שלא כתב כך בשטר הכתובה אלא נשא סתם. אם היה יודע בתקנה זו של גאונים גובה. ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מתישבין בדבר הרבה שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה * אף ע"פ שלא נתפרשה כדין תנאי כתובה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה עד שנוציא בה ממון מן היורשים: **י** ועוד [ד]תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובה אפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכל תחת שיעבוד הכתובה. וכל שימכור אחר הנישואין מנכסיו אע"פ שממכרו קיים ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצה יש לה לטרוף אותן בכתובתה כשיגרשנה או כשימות אם לא תמצא נכסים [ו] בני חורין. וכשתטרוף לא תטרוף אלא בשבועה בנקיטת חפץ כדין כל בעלי חובות. ותקנה זו כדי שלא תהיה כתובה קלה בעיניו: **יא** כשמשביעין [ה]ב"ד או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה אין משביעין אותה אלא חוץ לב"ד. מפני שבתי דינין היו [ז] נמנעין מלהשביעה שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם רצו היתומים להדירה [ו]נודרת להן כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואחר כך נוטלת כתובתה: **יב** מתה [ז]האלמנה קודם שתשבע אין

משנה שכתבו נכסים אחר מיתת הבעל וגם נוטלות בראוי כבמוחזק כמו שיתבאר בהלכות הלואה פרק י"ז:

ט הרי שלא כתב כך בשטר הכתובה אלא נשאה סתם וכו'. כתב הריב"ש וז"ל מ"ש הרמב"ם שאין תקנה זו כשאר תנאי כתובה שנאמר בה אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי נראה שלא אמר כן אלא במקום שכותבין בכתובות שיעבוד מטלטלין וזה כתב כתובה ולא כתב שיעבוד מטלטלין ובזה י"ל כיון שמנהג המקום לכתוב וזה לא כתב נראה שלא נשתעבד אלא א"כ היה יודע בתקנתם של גאונים שאז י"ל שעל תקנתם הוא סומך ואם לא ידע בה י"ל שלא תגבה מטלטלי דיתמי כיון שלא כתב כמנהג המקום וכ"נ מלשונו שכתב הרי שלא כתב כן בשטר הכתובה וכו' אלמא כתובה כתב לה אלא שלא כתב כדרך שכותבין האחרים ועוד נראה מדבריו שתקנה הכתובה לא פשטה בימיו בכל ישראל אלא ברוב ישראל אבל תקנת המלוה בכל ישראל פשטה עכ"ל:

יב מתה האלמנה קודם שתשבע וכו'. זהו דוקא בעיקר כתובה ותוספת ואף בנכסי נדוניתה אם איתנהו בעין הן או חליפין וכמו שיתבאר בפרק י"ח בבא המתחלת מציאת האלמנה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה

ז תקנו הגאונים וכו'. תקנה זו כתובה בהלכות ובכל ספרי הגאונים והטעם היה מפני שהרבה אנשים מתעסקים במטלטלין לבד בזמן הזה ואשה סומכת עליהן וכיוצא בזה אמרו בגמרא פרק מציאת האשה (דף ס"ז) גמלים של ערביא ואלנקי דמחוזא אשה גובה פורנא מהם והוא מפני שבאותן המקומות היה רוב עסקיהם בכך והיתה האשה סומכת עליהן אע"פ שהן מטלטלין: ומ"ש שאין כתובת בנין דכרין בכלל תקנה זו. כך נראה מדברי הגאונים ז"ל ולא עוד אלא שיש מהם מי שאומר שאינה נוהגת היום כלל:

בד"א בשהיה בכתובתה מעות וכו'. זה פשוט שכל שכתב לה מטבע ידוע גובה היא מה שכתב לה ובלבד שלא יהיה פחות משיעור חכמים וכן נראה מן הברייתא והירושלמי. ומה שכתב רבינו כמו שיתבאר בהלכות הלואה הכוונה פ"ד מהלכות מלוה ולוה:

ח כבר נהגו בכל המקומות וכו'. מדברי רבינו נראה שאע"פ שלא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אלא מקרקעי ומטלטלי גובה היא מן הדין מן היורשין אפילו מטלטלין וכן כתב הרשב"א בסוף כתובות ואם כתב לה מקרקעי אגב מטלטלי אפילו מן הלקוחות גובה מטלטלין כמבואר פרק י"ח מהלכות מלוה ולוה:

ט הרי שלא כתב וכו'. דעת רבינו הוא שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי שאין זה תנאי ב"ד כיון שנתחדש אחר הגמרא:

י ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי וכו'. משנה וברייתא פרק האשה שנפלו לה:

וכל שימכור וכו'. זה מבואר שגובה מן המשועבדין במקום שאין בני חורין. ודין השבועה שכתב מבואר פרק הכותב ודין נכסי צאן ברזל וכתובה שוין בזה שהרי דין כל חוב הוא כן:

יא כשמשביעין ב"ד או היורשין את האלמנה וכו'. בגיטין פרק השולח משנה (דף ל"ד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהיה נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה. ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה וקיימא לן כוותיה דרב יהודה דא"ל לרבי ירמיה בירא אדלה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד פי' או האי או האי או זה שירצו יתומים אם שבועה חוץ לב"ד או נדר בב"ד וכן דעת רבינו וכן הסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ופירש"י ז"ל שהשבועה שהוא חוץ לב"ד הוא כעין היסת שלא

א שם: ב טור אה"ע סי' קיא סמג עשין מח: ג טור סי' ק סמג שם: ד שם: ה טור אה"ע סי' לו סמג שם: ו עיין בטור שם: ז טור שם סי' לו כמג שם:

הגהות מיימוניות

[ד] אבל ר"ת היה אומר כי אין צריכין לתקנת הגאונים לענין כתובה דאנן מקרקעי אגב מטלטלי מקנינן ואהני מאי דכתבינן בכתובות נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כולהון יהון אחראין וערבאין דלא כאסמכתא לגבות מן המטלטלין אם הן בעין ואהני דלא כתב אגב שלא לגבות מן הלקוחות ודוקא לוקח מפקיע כתיבה מן המטלטלין דהוא כמו ב"ח מאוחר שקדם וגבה דמה שגבה גבה אבל מקבל מתנת בריא אינו מפקיע לדברי רבינו ברוך אבל לדברי ר"י ב"ר שמואל מפקיע כמו מכר, ונותן טעם שהרי מקבל מתנת בריא אלים מירושה דאורייתא דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ומקבל מתנה בכלל נכסים משועבדים היא הילכך דילמא כי תיקנו הגאונים לגבות מן המטלטלים ה"מ מירושה אבל לא ממקבל מתנת בריא אבל מקבל מתנת ש"מ שאינה אלא מדרבנן אינה מפקעת מירושה דאורייתא ע"כ מס"ה וכ"כ רבינו המחבר לקמן בפרק י"ט. ובפרק ח' בהלכות זכיית ומתנה מבואר איזו נקראת מתנת ש"מ או מתנת בריא ועיין בתוספות פרק נערה אהא דא"ר אילא באושא התקינו הכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן ואפילו מתנת בריא. כתב מורי רבינו בתשובה שאין מועיל כלום להפקיע כתובה אלא כשנתנו למי שאין ראוי ליורשו. והא לך התשובה אשר שלח למה"ר אשר ושעמו נראה כי בעל האלמנה צלל במים אדירים והעלה בידו חרס האלמנה תגבה כתובה ותנאי כתובה מן הנכסים שנתן לבנו אע"פ שנתנו לו במתנת בריא כמו שמפורש בתוספתא ה"מ אחר אבל הנותן מתנה לבנו לא הויא מתנה לאפקועי עניני כתובתה ותנאי כתובה וראיה מדאמרינן פרק נערה בכתובות הכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן ופר"ש אפילו נתנו מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנה היא אע"פ שמתנה כמכר לענין שיעבוד התם הוא דאי לאו דעבד ליה ניחא נפשיה לא הוה יהיב ליה מתנה אבל הני ליכא למימר הכי ופריך גדולה מזו אמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא וכו' עד מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנה ניזונית מנכסיו וכו' עד מתה הבת אלמנה ניזונית וכו' אלמא דמדינא הל"ל בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ואינו מוציא למזון האשה והבנות מנכסים משועבדין משום פסידא דאלמנה שויית רבנן כיורש סוף דבר מתנה שאדם נותן ליורש הראוי ליורשו לא הויא מתנה לאפקועי שיעבוד הכתובה דע"כ לא מיבעיא בפרק הניזקין אי מתנה כמכר אלא משום דאי לא הוי עבד ליה ניחא נפשיה לא יהיב ליה והא לא שייך ביורשין דבלא"ה ראויים ליורשו הילכך לא הויא אלא כירושת בעלמא וכי היכי דמטלטלין דירושה אלמנתו גובה מהן בזמן הזה כתקנת רבנן סבוראי ה"נ גביא ממתנה דיהיב ליורשים אפילו מתנת בריא וכדמשמע בפרק נערה כדפרישית וכ"כ התום' בפרק נערה בכל זה ושלום מאיר ב"ר ברוך זלה"ה. כתב רש"י בתשובה אע"פ שאמרו חכמים כתובה נגבית ממתנת ש"מ אם קיבל מקבל מתנה את הממון ובא לידו מידו של ש"מ אינה נגבית ממנו ומצאתי כתיבת הר' פרץ בגליון העיטור עיין בתשובת ספר משפטים בסי' ד' ע"ב: [ה] כדפסיק רבא בפרק מציאת האשה אבנם רבינו שמשון כתב שמאחר שכתובה נגבית מן המטלטלין בתקנת כל הגאונים ה"ה כתובת בנין דכרין שהרי מקשה ותגבה ממטלטלי ומתרץ ככתובה שויוה רבנן וכן ס"ת ועיין בסי' כ"ו: * [כן מצאתי בכל הספרים שהיו לפני והיה כתוב בהם אע"פ שלא נתפרשה אבל הטור הביא לשון זה שם סי' ק' בנוסחא יותר מתיישבת והתחיל כתב הרמב"ם ז"ל וכו' עד לדון בה לפי שלא נתפרסם הדבר כדין וכו']: [ו] היינו דוקא ממקרקעי ועיין בתשובת ספר משפטים בסי' ד' ע"ב: [ז] אשה שתקעה כפה שאין לה משל בנה כתב מורי רבינו ז"ל

מגדל עוז

תקנו הגאונים בכל הישיבות עד פשוט בכל הישיבות. זה מוסכם לכל והביאו ר"י אלפס בהלכותיו פרק נערה שנתפתתה: לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשים כתובת אמם אלא מן הקרקע. פרק מי שהיו נשוי (דף נ"ה): כבר נהגו בכל המקומות עד ממון מהיורשין. גם זה מוסכם מנהג ישראל תורה היא: ועוד תקנו עד בני חורין. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"א) ופרק האשה שנפלו לה (דף פ"ב): וכשתטרוף לא תטרוף עד קלה בעיניו. פרק אע"פ (דף נ"ס) כשמשביעין ב"ד או היורשין עד נוטל כתובתה. בגיטין פרק השולח (דף ל"ה):

שלא נשבעה ושלא בנקיטת חפץ וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ודעת רבינו אין נראה כן שלא באר. וענין הנדר הוא שיהא אוסרת על עצמה לעולם אי זה דבר שירצו היתומים אם נפרעה מכתובתה כלום ומפורש בגמרא שהגרושה שלא נפרעה בחיי הבעל ובאת לגבות מן היורשין שמשביעין אותה בב"ד כדין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים ורבינו לא הוצרך לבאר זה כיון שלא הזכיר אלא אלמנה ודע שנכסי צאן ברזל וכתובה שוין בזה שהרי אין כאן קל בכתובות מבשאר חובות :

יב מתה האלמנה וכו'. בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ח) העמידו המשנה שאמרה מתה יורשיה מזכירין כתובתה דווקא בשנשבעה ומתה הא לאו הכי אין יורשיה מזכירין כתובתה אליבא דרב ושמואל דאמרי שכשמת הלוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה שאין בני מלוה נשבעין ונוטלין לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו. ובהלכות פרק הנושא כתבו כן דדוקא נשבעה הא לאו הכי לא. ודין הנדוניא בזה שוה לחוב כל זמן שאינה בעין כמו שיתבאר פי"ח וכן הדין בחוב כמו שנתבאר פי"ז מהלכות מלוה ולוה : **ואם נשאת קודם שתשבע וכו'**. בגיטין פרק השולח (דף ל"ה) מימרא :

יג ייחד לה קרקע בכתובתה בין שייחד וכו'. ריש פרק אע"פ (דף נ"ה) מבואר בגמרא : **וכן אם כתב לה מטלטלין וכו'**. שם מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו [פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה] והלכתא בלא שבועה ובהלכות והוא דידע דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו ע"כ :

יד הפוגמת וכו'. משנה פרק הכותב (דף פו) : **ואפילו יש עליה וכו' ואפי' דקדקה בחשבון וכו'**. בעיי דלא איפשיטו שם ופסק רבינו שלא תטול אלא בשבועה דידוע שכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע. ודין נכסי צ"ב בזה כדין כתובה שהרי אף כל חוב הוא כן כנזכר פי"ד מהלכות מלוה ולוה:

טו אמר הבעל נתקבלת הכל והיא אומרת וכו'. במשנה שם ועד אחד מעידה שהיא פרועה ופירש רבינו בין בכל בין במקצת ופשוט הוא שכל שבאה להכחיש העד צריכה שבועה :

טז הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה וכו'. משנה שם .ומ"ש רביע והוא שיהיה במקום רחוק וכו' מפורש כן בהלכות ויש לו סמך בירושלמי :

יז הפוחתת כתובתה נפרעת שלא בשבועה וכו'. מבואר בגמרא ובהלכות שם :

יח כל מקום שאמרנו לא תפרע אלא בשבועה וכו'. זה שכתב רבינו שאם אמר הבעל תשבע לי על טענתי שהיא נשבעת למד כן ממ"ש בפרק שבועת הדיינין האי מאן דאמר לחבריה וכו' ונתבאר בפ"ד מהלכות מלוה ולוה בדין המתחיל התובע את חבירו לפרעו. ודין הכתובה ונכסי צאן ברזל והחוב שוים בזה ושם נתבאר בארוכה :

יט התנית עמו שתגבה וכו'. מבואר בהלכות פרק הכותב וכן דעת הרבה מן הגאונים ז"ל : **כ אבל אם באה לטרוף וכו'**. דבר זה מחלוקת בין הגאונים ז"ל ודעת ההלכות כן שאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות ויש מהם ז"ל מי שחלק ואמר דלקוחות איכהו דאפסידו

אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתשבע . ואם נשאת קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה. אבל אינה נודרת ונוטלת שמא [ח] יפר לה אהבעל : **יג** ייחד לה קרקע בכתובתה בין שייחד לה בארבעת המצרים בין במצר אחד גובה את כתובתה ממנה בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין והן בעצמן קיימין נוטלת אותן בלא שבועה . וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים נוטלתן בלא שבועה : **יד** הפוגמת גכתובתה לא תפרע אלא בשבועה . כיצד הוציאה שטר כתובה שיש בו אלף זוז הבעל אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי אלא כך וכך . ואפילו יש עליה עדים במקצת שנטלה ואפילו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה לא תטול השאר אלא בשבועה: **טו** אמר הבעל נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת לא תפרע כל הכתובה אלא בשבועה : **טז** הנפרעת דשלא בפניו לא תפרע [ט] אלא בשבועה . כיצד הרי שגירש את אשתו והלך לו . ב"ד יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה כתובתה והוא שיהיה במקום רחוק שיש להן טורח להודיעו. אבל אם היה במקום קרוב להודיעו שולחין לו ומודיעין אותו . ואם לא יבוא תשבע ותטול : **יז** הפוחתת הכתובתה נפרעת שלא בשבועה. כיצד הוציאה שטר כתובה באלף זוז הוא אומר נתקבלת הכל והיא אומרת לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא ה' מאות זוז וזה שכתב לי אלף אמנה היתה ביני לבינו הרי זו נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה אין בשטר כתובתי אלא חמש מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום שהרי בטלה אותו וכאילו הודית שהוא שקר לפיכך נשבע שבועת היסת ונפטר: **יח** כל ומקום שאמרנו לא תפרע אלא בשבועה אומרים לה ב"ד השבעי וטלי . ומקום שאמרנו תפרע שלא בשבועה אומרים לבעל עמוד ותן לה ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריך: **יט** אמר הבעל מעצמו תשבע לי על טענתי אומרין לה השבעי וטלי ותשבע בנקיטת חפץ . ז*התנית עמו שתגבה כתובתה שלא בשבועה או שתהא נאמנת בכל מה שתטעון גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מיורשיו תשבע ואחר כך תטול : **כ** *התנית עמו שתגבה כתובתה מיורשיו בלא [י] שבועה או שתהיה נאמנת בכל מה שתטעון על יורשיו הרי זו [כ] נוטלת מהן [ל] בלא שבועה . אבל אם באה לטרוף מנכסים משועבדים לא תטרוף אלא בשבועה . ואע"פ שהאמינה הבעל שאין תנאי

יורשיה יורשים נדונייתה אע"פ שהיא נכסי צאן ברזל ע"כ וזה כשאין בשטר כתובתה נאמנות הן ממנו הן מיורשיו שאם כתב כן אפילו מתה קודם שתשבע יורשיה גובים כל כתובתה אף עיקר ותוספת דליכא למימר בה אין אדם מוריש שבועה לבניו שהרי לא נתחייבה שבועה כיון שהבעל האמינה עליו ועל יורשיו :

יג ייחד לה קרקע וכו' וכן אם כתב לה מטלטלין וכו'. והוא הדין לנדוניא שהביאה וכ"כ הריב"ש דאע"פ דבר"פ אע"פ (דף נ"ה) איירי כשייחדו לה הבעל לאחריות כתובתה כל שכן מנדונייתה הרי הם מיוחדים לה שהרי יכולה לומר כלי אני נוטלת ואין הבעל יכול לסלקה בדמים משום שבח בית אביה כר"י דס"ל הכי בפרק אלמנה לכה"ג וקי"ל כוותיה : ומ"ש וכן אם נמכרו ונלקח בהם מטלטלין אחרים וכו'. נראה דהוא הדין אם נמכרו נכסי נדונייתה ולקחו בהם מטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי נדונייתה הן נוטלתן בלא שבועה :

ועד

השגת הראב"ד

*התנית עמו וכו' אבל כו'. כתב הראב"ד ז"ל איני מודה בזה שאם קדם הנאמנות למקח לוקח איהו דאפסיד אפסיד עכ"ל :

א טור שם סי' לט : ב כתב הטור שם אפילו אינם בעין וע"ש : ג טור שם סמג שם : ד שם : ה טור שם סמג עשין מח : ו שם : ז טור שם סי' לח וע"ש :

הגהות מיימוניות

בתשובה דלא סגי בהא עד שתשבע בנקיטת חפץ כדאמרינן פרק שבועת הדיינין ע"כ : [ח] ואר"י כי נדר על דעת רבים יועיל בזה כדאיתא התם פרק השולח ספר המצות ועיין בתשובה ט"ד : [ט] עיין ר"פ י"ג מהלכות הלואה : [י] תנן בפרק הכותב המושיב אשתו חנונית או שמינה אותה אפוטרופא הרי זה משביעה כל זמן שירצה ר"א אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה . ושנינו עוד ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה ומפרש בגמרא (דף פ"ז) הא דר"ש אפילו אם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך כאבא שאול בן אימא מרים דאמר בין דלא נדר ובין נקי נדר בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה עשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה ואמר ר"נ אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים ופר"ח הילכך משביעין אותה אפילו על האפוטרופא שנעשית בחיי בעלה, אין תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה אלא על טענת ברי ומסיק שם שבא לאפוקי ממאי דשמעיה לר"א ורבנן דהיכא דלא פטרה משביעה שבועת אפוטרופא כל זמן שירצה אפילו שלא בשעת תביעת כתובתה ואיידי דנקט רישא יורשים נקט סיפא יורשים וה"ה שאינו יכול להשביעה ופוסק ר"ח ור"ת גם בזו כר"ש כמו שבתחילת דבריו והלכה כמותו ומעשה בא לפני ר"ת באשה שהושיבת בעלה חנונית ומינה אותה אפוטרופא והיתה נושאת ונותנת בהרבה מעות בביתה ואסרה לבעלה שאינה שלו ופסק שאין הבעל יכול להשביעה מטעם שביארנו ע"כ כתוב בס"ה וכן בה"ג מצא ר"י שפסק כר"ש וכ"נ ע"ש בתוס'. ומיהו באלפס פסק כת"ק דר"א דאמר יכול להשביעה כל זמן שירצה ואין נראה לו כרבותיו שהיו פוסקים כר"ש ע"ש. וכן ראבי"ה כתב כדברי האלפסי וז"ל כאשר כתב על דברי ר"ת ואין לי כלל ראיה זו דהא ר"ש בתרתי מילי איירי היכא דכתב לה נקי נדר וכאבא שאול בן אימא מרים ובהא הילכתא כוותיה שפטרה מנדר ומשבועה אבל באינה תובעת כתובתה דלא פטרה בהא לא איירי כלל אבא שאול ולית הילכתא כר"ש ומצאתי סעד לדברי בפרק הכותב בדברי רב אלפס וכו' ובשערי רב אלפס שאין הבעל יכול להשביעה בטענת שמא אבל בטענת ברי הרי היא ככל אדם ויכול להשביעה עכ"ל עיין בהלכות שותפות פרק ט' ועיין בסי' כ"ז ע"כ: [כ] עיין בתשובת בספר שופטים ע"כ : [ל] הלכה כאבא שאול בי אימא מרים ע"כ :

מגדל עוז

מתה האלמנה עד יפר הבעל. ריש פרק מי שהיה נשוי (דף צ' צ"א) ובשבועות ובב"ב משמע כן : ייחד לה קרקע בכתובתה עד נוטלת בלא שבועה . פרק אע"פ (דף נ"ה) ובהלכות ר"י אלפס ז"ל : הפוגמת כתובתה עד אלא בשבועה . פרק הכותב (דף פ"ז) : הנפרעת שלא בפניו עד תשבע ותטול . פרק הכותב ובהלכות ר"י אלפס ז"ל : הפוחתת כתובתה עד תשבע ואחר כך תטול . פרק הכותב (דף פ"ז) : התנית עמו שתהיה נאמנת עד אינו מועיל : כתב הראב"ד ז"ל איני מודה ב"ה וכו' : ואני אומר איני מבין שהרי משנה שלימה היא פרק הכותב הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה ומפרש כיצד ומייתי לה בכמה מקומות בתלמוד וכן הוכיח ר"י אלפס בראיות ברורות בהלכות ואם הוא ז"ל חפש גם עליו כבר השיב רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בספר הזכות שלו והאריך כל כך שלא הניח לי מקום להתגדר בו רק להודות לו וכן קבלנו אנחנו מרבותינו בעלי התוספות ז"ל וכן הסכימו כל הגאונים ז"ל :

דלהפסידו אנפשייהו כשלקחו אחר החוב והנאמנות. וזה דעת הר"א בהשגות וכתב בעל העיטור דלמעשה עושין כדעת ההלכות :

כא אלמנה שהיה וכו'. מסקנא דגמרא פרק הנושא שכל שמטר כתובתה יוצא מתחת ידה גובה לעולם : ואם אין שטר כתובה וכו'. כן כתוב בהלכות בפרק הכותב דבמקום שכותבין אפי' הוציאה גט אינה גובה כלום ויש חולקים בזה מדאמר ר"י פרק קמא דמציעא (דף י"ז) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכבר הכריע הרמב"ן ז"ל גם כדעת ההלכות ורבינו וכן דעת הרבה מהגאונים ועיקר. ודוקא כשהבעל טוען פרעתי או מחלה לי אבל אם הוא מודה ודאי חייב לפורעה וכן יתבאר בפרק זה בדברי רבינו. וידוע שלעולם טוענין ליורש :

תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל: **כא** אלמנה [א]שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה נשבעת וגובה כתובתה [מ] לעולם אפילו אחר מאה שנה. בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתובה יוצא [נ] מתחת ידה אין לה כלום ואפילו עיקר כתובה ואפי' תבעה ביום מיתת בעלה. וכן הגרושה אפילו עיקר כתובה [ס] אין לה עד שתוציא שטר כתובה: **כב** במה דברים אמורים במקום שדרכן לכתוב כתובה. אבל במקום שאין דרכן לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה. אבל תוספת אין לה בכ"מ אלא בראיה ברורה: **כג** * ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה. אם היתה בבית בעלה גובה לעולם. ואם היתה בבית אביה עד [ע] עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבוע אחר עשרים וחמש שנה אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה. והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר נכלמתי מלתבען והן עמי בבית: **כד** לפיכך אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומטפל [פ] בה יש לה לתבוע כתובתה ואפילו אחר כ"ה שנה מפני ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורש: **כה** היא [ב]אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה. אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה כגון מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע או שאר דברים שאין עושין כך אלא לבתולה הרי זו נוטלת מאתים. ואם אין לה עדים בזה הרי [צ] זו נוטלת מנה. *ואם היה הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת * התורה שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר זכור

כסף משנה

כג ועד כמה תגבה האלמנה העיקר וכו'. כתב הטור ירלה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר אבל התוספת לא. ונראה שדקדק כך הטור מדברי רבינו משום דמשמע ליה דמחילה דאהני כ"ה שנה כשהיא בבית אביה אגביית עיקר שכתב ברישא קאי ולא אתוספת. ולי נראה דאה"נ דלתוספת נמי הויא שתיקה מחילה ומה שלא הזכיר רבינו אלא העיקר משום דבמקום שאין כותבין מיירי וכבר כתב דתוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה וא"כ בלא טענת מחילה נמי לית לה תוספת כל שאין לה ראיה ברורה אבל עיקר לעולם יש לה אלא היכא ששהתה כ"ה שנה ומשום טענת מחילה ומטעם זה נקט עיקר אבל אה"נ דאי אית לה ראיה ברורה על התוספת אם היא בבית אביה ושתקה כ"ה שנה מחלה נמי תוספת וכ"כ ה"ה :

כה ונאמן הקטן להעיד בגדלו וכו'. כתב הריב"ש על זה צריך עד אחד שיעיד

מגיד משנה

כב בד"א במקום שדרכן וכו'. זה מוסכם דבמקום שאין כותבין בו וסומכין על תנאי ב"ד הרי הבעל צריך להביא ראיה שנפרעה וכן מתבאר במשנה (דף פ"ט) ובגמרא פרק הכותב ופרק הנושא (דף ק"ד) וכתב רבינו שבתוספת צריכה להביא ראיה וכן עיקר לפי שהתוספת אינו מתנאי ב"ד שנאמר אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב הוא וק"ו הוא מדין העיקר במקום שכותבין ודבר פשוט הוא לפי שיטת ההלכות ורבינו וכן כתב הרמב"ן ז"ל פירקא קמא דבבא מציעא :

כג ועד כמה תגבה האלמנה וכו'. משנה וגמרא פרק הנושא ופסק הלכה בגמרא ודע שהוא הדין תוספת ואע"פ שאין גובה התוספת אלא בראיה ברורה וכמו שכתב רבינו או אם שטר כתובתה יוצא מתחת ידה כבר נתבאר שגובה לעולם מ"מ כ"מ שאין לה שטר והיתומים מודים בתוספת אלא שאומרים שמחל מפני ששתקה שהדין עמהם כל זמן שעמדה בבית אביה וכדלך העיקר וכן מתבאר בגמרא לפי גירסת רש"י ז"ל והירושלמי וכן עיקר. ודע שהגרושה גובה לעולם כשמוליאה גיטה כמו שיתבאר בפרק זה וכן מבואר בגמרא שם שהגרושה היא כבעלת חוב ולזה כתב רבינו האלמנה ודין הנדוניא כדין החוב לדעת רבינו וכן כתב הרב רבינו שלמה בן אדרת ז"ל ומ"מ אין צורך לזה שהרי פשוט הוא שאינה נגבית הנדוניא בשום מקום אלא כשמראה כתובתה ומ"מ כ"מ שהיכא שהיורשין מודים שלא פרעוה שאע"פ שאבדה כתובתה גובה נדוניא ואינה גובה לא עיקר ולא תוספת כיון ששתקה כ"ה שנים והיא בבית אביה ודאי מחלתן :

כד לפיכך אם היה וכו'. מעשה שם בגמרא :

כה היא אומרת בתולה נישאתי. משנה (דף ע"ו.) ריש פרק האשה שנתארמלה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שילתה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים ובגמרא טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן

השגת הראב"ד

*ואם היה הבעל קיים וכו'. א"א שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שיעבוד קרקעות היא עכ"ל :

א טור שם סי' קא סמג שם : ב טור אה"ע סי' צו סמג עשין מח :

וכתב רבינו שהוא נאמן ובשבועת התורה כדין מודה במקצת. ובהשגות א"א שבועת התורה אין כאן וכו' והכוונה לפי שאין הכתובה ניגבת מן המטלטלין כמו שנתבאר למעלה. ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה הכתובה מן המטלטלין חזרה כתובה שאינה כפירת שיעבוד קרקעות בלבד. ומ"מ קשה לן שהרי דברי רבינו בכאן הם במקום שאין כותבין כתובה וכמ"ש ובמקומות ההם אינו נאמן לומר פרעתי בעיקר כתובה אלא א"כ הביא ראיה וכמו שנתבאר וכיון שכן היאך נקרא זה מודה מקצת וכבר נתבאר פ"ד מהלכות טוען ונטען שאין מודה מקצת חייב שבועת התורה אלא בדבר שאפשר לכפור בו אבל ודאי במקום שכותבין כתובה ונאבדה כיון שהבעל יכול לטעון ולומר פרעתי כשהוא מודה ואומר אלמנה נשאתיה והיא אומרת בתולה ניסאתי יש כאן שבועת התורה כיון שמתקנת הגאונים נגבית אף מן המטלטלין כך נ"ל : ונאמן הקטן וכו'. במשנה שם (דף כ"ח) אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן זה כתב ידו של אבא של רבי ושל אחי זכור הייתי בפלונית שילאת בהינומא וכו' ובגמרא א"ר הונא בריה דרב יהושע והוא שיש גדול עמו ופירוש שהוא מצטרף עם עד אחד שהיה גדול כשראה כן ודעת רבינו לפי מ"ם פ"ז ופי"ד מהלכות עדות דלא קיימא הא דרב

משנה למלך

כב בד"א במקום שדרכן לכתוב כתובה וכו'. כתב ה"ה ז"ל זה מוסכם דבמקום שאין כותבין בו וסומכין על תנאי ב"ד הרי הבעל צריך להביא ראיה שנפרעה וכו'. וכתב רבינו שבתוספת צריכה להביא ראיה וכן עיקר לפי שהתוספת אינו מתנאי ב"ד שנאמר אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב הוא וק"ו הוא מדין העיקר במקום שכותבין. ודברים מגומגמים הם הוכחה היא זו שכתב שלענין תוספת היכא דידעינן שלא נכתב מדין ק"ו של עיקר במקום שכותבין דדיו לבא מן הדין להיות כנדון דהתם דוקא משום שנכתב ואיננו. ואם דעתו לומר דעיקר כתובה אפילו ידעינן שלא נכתב כיון שהוא במקום שכותבין אינו גובה וק"ו לתוספת דבכל מקום מיקרי מקום שכותבין לכך צריך ראיה ברורה. דבר גדול דיבר הנביא וצריך תלמוד גדול לענין מעשה לענין עיקר כתובה כדי ללמוד ק"ו ממנו ואין כאן מקום להאריך יותר וצ"ע :

כה ואם היה הבעל קיים וכו'. בפרק האשה שנתארמלה היא אומרת בתולה נשאתני וכו' (עיין במ"מ) וכתב ה"ה והכוונה לפי שאין הכתובה נגבית מן המטלטלין וכו'. ובודאי אין זו כוונת הראב"ד ז"ל אלא דעתו כדעת הרי"ף בפ"ק דמציעא ורבים דעמיה דבהודאה כל שטר אינו נשבע משום דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות וכן דעת הרמב"ן והרב בעל התרומות האריך בדינים אלו בשער

לחם משנה

כה היא אומרת בתולה ניסאתי וכו'. כתב ה"ה ובהשגות אמר אבריהם שבועת התורה אין כאן וכו' וכתב ה"ה ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תיקנו וכו'. נראה דרצה ה"ה לתרץ לפי הגירסא שגורס בדברי רבינו למעלה וכן התקינו שלא תגבה האשה וכו' דלפי גירסא זו אפילו הגרושה אינה גובה מן המטלטלים ותפסה ה"ה עיקר אבל לפי הגירסא האחרת שגורס בדברי רבינו שלא תגבה האלמנה אין כאן קושיא דכא, בגרושה והגרושה גובה מן המטלטלים. ומ"מ אני תמה טובא על דברי ה"ה שכתב שכיון שגובה מן המטלטלים לתקנת הגאונים דלא הוי כפירת שיעבוד קרקעות בלבד דהא בפ"ק דמציעא (דף ד') גבי שטר שכתוב בו סלעים ומלוה אומר ה' ולוה אומר שלש אמרו שם בגמרא אי נמי משום דהוי שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות והא התם בחוב איירי והחוב מדינא דגמרא גובה מן המטלטלין וא"כ לא הוי כפירת שיעבוד קרקעות בלבד ולפי דעת ה"ה ז"ל אין ראוי לפוטרו משבועה וקושיא גדולה היא זו אם לא שיחלק בדוחק דשאני התם דהוי שטר ועיקר שטר לשיעבוד קרקעות הוא עשוי אע"פ שגובה

הגהות מיימוניות

[מ] כתב בא"ח וז"ל ונ"ל אם באה לגבות משנשאת אפילו אין שטר יוצא מתחת ידה נאמנת בכח מעשה ב"ד וגם ר"י האלפסי ור"י בר' שמואל מדנפיר"א כתב כך עכ"ל. ובס"ה ככל לשון העמוד וכתב אחרי כן כבהג"ה הסמוכה לזאת ותשובת מורי רבינו שיחיה בענין זה תמצא בסי' ה' : [נ] עיין בסימן י"ז : [ס] פירש רבינו שמשון בשר"י הא דאמרינן בכתובות יורש הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום היינו בין במנה בין במאתים בין במזון האשה והבנות בין במקום שכותבין כתובה בין במקום שאין כותבין כתובה בין נקיטא כתובה בין לא נקיטא כתובה אי פגין ואמר פרעתי לא מהימן ואודא ר"י למעמיה דאמר כותבין שובר וכן השיב ר"י בתשובה המתחלת ראיתי דמעת העשוקים וכן היה מנהג מר חפץ גאון שמביאין שתים ושלש כתובות מקרובותיה ונותנים בפחות שבהן מס"ה : * [מכאן כתב הטור ז"ל ויראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר אבל התוספת לא וא"א ז"ל כתב שגם התוספת מוחלת אבל הנדוניא אינה מוחלת ואם יש לה עדים ממנה גובה אותה לעולם עכ"ל] : [ע] הלכה כדברי חכמים ודלא כדברי ר"מ דאמר איפכא ע"כ : [פ] כדאיתא התם עובדא בחמתיה דר' חייא מדפתי : [צ] כדמסיק התם דכי ליכא עדים בעל מהימן ע"כ : * [הרא"ש פסק שאינו נשבע אלא שבועה היסת עיין בטור שם] : ומס

מגדל עוז

אלמנה שהיה עד כ"ה. פרק הנושא (דף ק"ד) : ואם באה לתבוע עד מן היורשין. פרק הנושא ופרק אע"פ : היא אומרת בתולה עד שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו. פ"ב דכתובות (דף פ"ז) :

הוגא אלא אזה כתב ידו של אבא ושל רבי ושל אחי בלבד אבל הרבה מן המפרשים ז״ל ראיתי שפירשוה אפילו אהא דילאחה בהיגומא: וכל הדברים וכו׳. כוונת רבינו במקום שאין כותבין כתובה אינה גובה אלא בראיה כפי מה שנתבאר ובודאי אף במקום שכותבין אם נאבדה כתובתה והבעל מודה שלא פרעה ושנשאה אלמנה והיא טוענת שנשאה בתולה יש דין ביניהם כמו שכתבתי למעלה:

כו האשה שאמרה לבעלה וכו׳. מימרא בהרבה מקומות ועיקרה פרק אחרון דנדרים (דף צ״א) האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והרבה סברות נאמרו בזה

יש מי שאומר שאינה נאמנת לינשא לכתחילה ואין צ״ל ליטול כתובה וזה דעת הר״א ז״ל בהשגות. וכתב שדברי רבינו במות טלואות הם. וכבר הקריבו עליהם קרבן הרבה מפרשים ז״ל והוכיחו בראיות שהוא נאמנת אף לינשא ועיקר. ולענין גביית הכתובה ג״כ הכריע הרמב״ן ז״ל כדברי רבינו והביא ראיה לזה בפרק האשה שנתארמלה והטעם מפני מדרש כתובה לכשתינשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש כתובה בתוספת אלו דבריו ז״ל וכדעת רבינו ופירושה ואין צ״ל נכסי צאן ברזל. ומ״מ ראיתי מי שסובר דדוקא כשאינה תובעת כתובה אלא שהיא באה לינשא אבל אם תבעה כתובתה אינה נאמנת דומיא דאמרה מת בעלי שנתבאר בסוף הפרק ויש לחוש לסברא זו אע״פ שיש חולקין:

כז אמר לה וכו׳. זה יצא לרבינו ממ״ש בפרק הכותב (דף פ״ט) הב״ע בשאין שם עידי גירושין מתוך שיכול לומר לא גירשתיה נאמן לומר גירשתיה ונתתי לה כתובה. ומפרש רבינו שהוא לענין תוספת לפי שבעיקר כתובה אין שם מיגו וכפי מה שנתבאר בדעת רבינו:

כח הוציאה גט וכו׳. משנה שם והחילוק שחילק רבינו בין מקום שכותבין למקום שאין כותבין מבואר בגמרא ובהלכות וכתב

זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות. וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין כתובה כמו שאמרנו: **כו** *האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה. לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה נירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי [א]והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה. אבל אינו נותן לה התוספת עד [ק] שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידה: **כז** אמר לה הבעל כך היה גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי. מתוך שיכול לומר לא גירשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת: **כח** הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה. אם דרך אותו מקום

השגת הראב״ד

*האשה שאמרה לבעלה וכו׳: כתב הראב״ד ז״ל דברים הללו במות טלואות הם ואין להם טעם אם אינה מעיזה פניה וכאילו גט יוצא מתחת ידה היא מה בין עיקר לתוספת והרי כתובתה יוצאה מתחת ידה שהכל כתוב בכתובה ועוד במשנתנו לא חילק והוא מחלק. וכבר כתבתי כל הצורך לאחד מן החברים לבטל כל אלו הדברים. ואני אומר שלא אמרו נאמנת להנשא לכתחלה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קידושין או שמא אם נשאת לא תצא וא״ת תינשא לכתחלה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה עכ״ל:

שיעיד עמו דהא מהניתין בהדיא קתני אם יש עדים. והרמב״ם כתב אם יש עדים שעשו לה המנהגות וכו׳ וכתב אח״כ ונאמן הקטן להעיד בגודלו ומלשונו זה אין להכריח אם ר״ל על עד אחד מן העדים אבל העד צריך שיעיד שראה בגדלו או אם כל אחד מהם יכול להעיד על מה שראה בקטנו:

כו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וכו׳ והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה וכו׳. כתב על זה הטור ולא נהירא שאם הוא נאמן למה יתן עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובתה בידה וכן השיג עליו הראב״ד פכ״ל. וי״ל שהטעם שהוא חייב ליתן העיקר מפני מדרש כתובה לכשתינשאי לאחר תטלי מ״ש ליכי אבל בתוספת אין מדרש וכ״כ ה״ה בסוף פרק זה בשם הרמב״ן וכ״כ הר״ן בסוף נדרים:

אשה

א טור שם סימן ק וחולק ע״ז ע״ש:

לחם משנה

שגובה ג״כ מן המטלטלין אבל הכא אין כאן שטר אלא הוי במקום שאין כותבין כתובה וכיון שגובה גם מן המטלטלין לא הוי כפירת שיעבוד קרקעות בלבד: וכל הדברים האלו וכו׳. כתב ה״ה כוונת רבינו שבמקום שאין כותבים [וכו׳ ובודאי אף במקום שכותבים] אם נאבדה וכו׳. כלומר אע״פ שכתב רבינו וכל הדברים האלו במקום שאין כותבין וכו׳ לאו למימרא דבמקום שכותבין לא שייך כלל מכל דינים אלו דה״ה במקום שכותבין אם נאבדה כתובתה אז יש דין ביניהם מענין השבועה אבל בדין הראשון דלא נאבדה לא שייך אלא במקום שאין כותבין:

כו כז האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וכו׳ אמר לה הבעל כך היה וכו׳. בפרק הכותב (דף פ״ט) פליגי שמואל ורב דשמואל מוקי מתניתין דהוציאה גט וכו׳ במקום שאין כותבין ולדידיה בגט גביא עיקר ותוספת במקום שאין כותבין וכי הוציאה כתובה אח״כ לא גביא כלל לא כתובה ולא תוספת. אבל לרב בגט גובה העיקר לבד וכשהוציאה כתובה אח״כ גובה תוספת והקשו ממתניתין דקאמרה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי הרי אלו לא יפרע וקאמר בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי כלומר דמצי למימר כשהוציאה כתובתה פרעתיך בגט עיקר ותוספת והכי טענתי בעת ההיא בב״ד שהיה לה כתובה וכתבו לי שובר ואבד שוברי אלא לרב נהי דעיקר לא גביא מפני שכבר גבאתו בגיטה אבל תוספת תיגבי ותירצו הכא במאי עסקינן כשאין שם עידי גירושין מיגו דיכול לומר [לא] גירשתיה וכו׳ משמע דלשמואל אפילו בשיש עידי גירושין לא גביא כתובתה כלל דכבר גבתה עיקר ותוספת ואכן קי״ל כשמואל וכן פסקו בהלכות וכן דעת רבינו. וא״ת א״כ למה כתב רבינו מתוך שיכול לומר וכו׳ הא לשמואל לא גביא כלל כיון שכבר גבתה בגט וכ״ת דרבינו איירי במקום שכותבין כתובה הא אין כותבין שובר. וי״ל דאכן קי״ל דכותבין שובר וכ״פ רבינו בהלכות מלוה ולוה וא״כ איירי במקום שכותבין ושפיר אתי כשמואל וכ״ת א״כ למה כתב אם דרך אותו המקום שאין כותבין דגובה עיקר תגבה תוספת אליבא דשמואל י״ל דרבינו אזיל לטעמיה שכתב למעלה שאין גובין תוספת אלא בראיה ברורה וא״ת א״כ איך אמרו בגמרא שיהא נאמן לומר לשמואל פרעתי עיקר והתוספת ולכך לא יפרע אליבא דשמואל הא בגט לא היה יכול לגבות אלא התוספת. וי״ל דהוא אמר כששאלת ממני הכתובה אני הודיתי לך על העיקר ועל התוספת כדי שלא תשביעני ופרעתי לך הכל. וא״ת סוף סוף אמאי נאמן על התוספת אטו מאן דמפיק שטרא לחבריה יאמר לו פרעתי לך ועשית לי שובר ואבד שוברי וי״ל דמאי הכא כיון דודאי גבתה העיקר נאמן על התוספת לומר ג״כ פרעתי ועשית לי שוברי. והטור בסימן ק׳ כתב הוציאה גט ואין בידה וכו׳ ואם הוציאה כתובה בלא גט וכו׳ אם יש לה עידי גירושין אינו נאמן וכו׳. קשה דבתחילת לשונו נראה דפסק כרב דאמר הוציאה גט גובה העיקר וכו׳ דלא כשמואל בדיני ועוד דאפילו כרב לא פסק דכתב אח״כ ואם הוציאה כתובה וכו׳ אם יש לה עידי גירושין אינו נאמן ולרב הא נאמן לגבי עיקר דבגט גובה עיקר. וע״ק מה שהקשה הרב ב״י בה״מ ואם הוא במקום שאין רשאין וכו׳ וגובה הכל אפילו אין לה עידי גירושין דהא בגמרא לא קאמר אלא דאע״ג דלא מפקא גיטא גביא. ונראה לתרץ דודאי פסק כשמואל ומ״ש אינה גובה תוספת הוא מפני שהוא סבור שאין גובין התוספת אלא בראיה ברורה וכמ״ש הרמב״ם ז״ל ונראה שרבינו מפרש כפירוש התוס׳ שפירשו אליבא דר׳ יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום דפירוש הוציאה גט ר״ל עידי גט וכל גט האמור במתניתין הוא עידי גט ורשב״ג דקאמר שלא בגט ר״ל שלא בעידי גט ולכך כתב כן משום דהלכה כר״י דאמר הטוען אחר מעשה ב״ד לא אמר כלום ולפי פירושו הדין הוא כן ומ״ש בגמרא אפילו שלא בגט גובה מן הסכנה ואילך לא הוי לר״י. מ״מ אני תמה על רבינו למה לא הזכיר ההיא דרשב״ג דמן הסכנה ואילך כמו שהזכירו הטור: אמר לה הבעל וכו׳. רבינו מפרש מ״ש בגמרא מיגו שיכול לומר וכו׳ לענין התוספת בלבד ובהכי מיתרצא הקושיא שהקשו התוס׳ (בד״ה מיגו

משנה למלך

בשטר ז׳ יע״ש. א״כ אפילו שיהא דינו לגבות ממטלטלין כיון שיש בו שיעבוד קרקעות נמי סטור אלא שקושיית הראב״ד זו לשיטתו ולשיטת הרי״ף קיימא. אבל רבינו ז״ל כנראה דלא פטר סודאה כפירת שטר משום כפירת שיעבוד קרקעות אלא משום שאינו יכול לכפור בו כנראה ממ״ש בפרק ד׳ מהלכות טוען ונטען ולכך אודא ליה לשיטתו קושיית הראב״ד ז״ל וקשיא ליה קושיית ס״ס ז״ל ודוק.

(*א״ס ועיין מ״ש ה״ס פרק ד׳ מהלכות טוען דין ד׳ יע״ש):

כו לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט וכו׳. (*א״ה כתב ה״ה ולענין גביית הכתובה ג״כ הכריע הרמב״ן כדברי רבינו וכו׳. ועמ״ש הרב המחבר סוף פרק ט״ו מהלכות מלוה):

מי

מגדל עוז

האשה שאמרה עד מתחת ידה. פרק הכותב (דף פ״ח פ״ט): כתב הראב״ד ז״ל דברים הללו במות טלואות הן וכו׳ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה עכ״ל: ואני אומר כבר השיב רבינו הגדול הרמב״ן ז״ל בעבורו בסוף נדרים שלו וז״ל גבי הא דאיבעיא להו אמרה לבעלה גירשתני מהו ופשט רב המנונא נאמנת ואפילו למשנה אחרונה דקתני האומרת טמאה אני לך דלא מהימנא התם הוא דמשקרא דידעה דבעלה לא ידע בה אבל גבי גירשתני נאמנת דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וכתב והלכתא כרב המנונא דסוגיין בכולהו תנויי כוותיה וכבר פסקה רבינו הגדול בהלכות כתובות ובגיטין ומדקא מדמי לה למתניתין שמעינן מינה דנאמנת אף לענין כתובה כדין משנה ראשונה ועוד שהרי מספר כתובה נלמוד שכך כתב לה לכשתינשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי כדתנן בהאשה שהלכה היא ובעלה למ״ה עכ״ל. וכך קבלנו מרבותינו בעלי התוס׳ ז״ל גם מורי הרשב״א ורבותי האחרים כן הסכימו. ומה שהקשה הראב״ד ז״ל תגבה הכל יש לי לומר שלא מצינו מתגרשת בעל כרחו ולרצונה שתגבה תוספת שלא כתב לה ע״מ שתצא ממנו ותלך ותאכל עם אחר וכמ״ש למעלה בהלכות אלו וגם כי מספר כתובתה נלמוד אין לה תוספת ובזה ניחא מה שהקשה עוד שהמשנה לא חילקה ושוא מחלק כי לשון המשנה אינו מחייב אלא בכתובתה ואין במשמעה תוספת וכמו שהקדים ר״מ ז״ל בהלכות אלו. ומה שהקשה דא״כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יש לי לומר אתמהה אם בת אברהם אבינו היא היאך תעיז פניה והלא סימן לזרע אברהם אבינו ביישנים כדאיתא בקידושין ועוד אתמהא אנן אמרינן חזקה דאיכא מעיזה והא אמרת לא הנחת בת א״כ פורעת כח החזקה וחלקת על רב המנונא ואמרת מעיזה ומעיזה ודמולי עלמא הלכה כרב המנונא אלא ודאי דברי ר״מ ז״ל נכונים: אמר לה הבעל גירשתי עד מתוירה. פרק הכותב (דף פ״ט)

הגהות מיימוניות

[ק] ואשה שהאבידה שטר כתובתה תמצא בתשובה רין ג״שו

מקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר כתובתה בגט שבידה. ואם דרכן לכתוב כתובה אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה כמו שביארנו. ונשבע הבעל שבועת היסת על טענתה ונפטר: **כט** הוציאה [ב]שתי גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות. הוציאה שתי כתובות וגט אחד אינה גובה אלא כתובה אחת. ואי זו מהן גובה אם שתיהן שוות בטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה. ואם היה באחת משתיהן תוספת על חבירתה גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה: **ל** הוציאה שתי גיטין וכתובה אחת אין לה אלא כתובה אחת. שהמגרש את אשתו והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה. הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל אם גט קודם לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובה אם אין דרכן לכתוב כתובה וגובה כל מה שיש בכתובתה זו שהרי זכתה בה במיתתו. ואם כתובה קודמה את הגט אין לה אלא כתובה אחת שעל כתובתה הראשונה החזירה: **לא** האשה [ג]נאמנת לומר מת בעלי כדי שתנשא כמו שיתבאר בהלכות גירושין. ומתנאי הכתובה שאם תנשא לאחר אחר מותו תטול כל מה שכתב לה בכתובתה. לפיכך אם באה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ולא הזכירה שם כתובה בעולם מתירין אותה להנשא ומשביעין אותה ונותנין לה כתובתה. באה ואמרה מת בעלי תנו לי את כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתובה באה והרי זה בחזקת שלא מת. ואין דעתה להנשא אלא ליטול כתובה מחיים בלבד. באה * ואמרה מת בעלי התירוני להנשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי הנישואין באה. אבל אם באה ואמרה תנו לי את כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה ואין נותנין לה כתובה ואם תפשה אין מוציאין מידה:

פרק שבעה עשר

א מי [א]שהיה נשוי נשים רבות ומת, כל שנשאת בתחלה קודמת ליטול כתובתה. ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה. ואין לאחרונה אלא מה ששיירה שלפניה וגם היא נשבעת [א] ונוטלת השאר. [ב]וכן אם היה עליו שטר חוב. אם היה החוב קודם גובה בעל חוב תחילה. ואם הכתובה קודמה גובה האשה [ב] בתחלה והנשאר לבעל חוב: **ב** בד"א כשהיתה הקרקע שבאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת נשואים ובשעה שלוה הוא שהדין נותן שכל הקודם בשטר תחלה זכה תחלה. אבל אם נשא נשים זו אחר זו ולוה בין קודם נישואין בין אחר נישואין ואחר שנשא ולוה קנה קרקע [ג]כולן חולקין כאחד ששיעבוד כולן כאחד בא. שבשעה שקנה היה משועבד לכל ואין כאן דין קדימה: **ג** וכן אם היה זמן הכתובות והשטרות כולן יום אחד או שעה אחת במקום שכותבים שעות חולקין כאחד שאין שם קודם. ולעולם כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובתה אין מוציאין מידו שאין דין קדימה [ג] במטלטלין: **ד** מי ישגירש את אשתו ועליו שטר חוב ובא בעל חוב והאשה לגבות והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתובה. בעל חוב נוטל מעות והאשה נוטלת כתובתה מן הקרקע. ואם אין לו אלא קרקע שאין בה כדי לגבות שניהם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותו לבעל חוב. ואם נשאר לאשה כלום תטול

ואם

א כתוב שם : ב טור שם : ג טור אה"ע סי' לו מ"ע סי' קד סמג עשין מח לד : ד טור אה"ע סי' קב סמג שם : ה כתוב שם : ו שם :

כסף משנה

אשה נאמנת לומר מת בעלי וכו' לפיכך אם באה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא וכו' ומשביעין אותה. המור הבין בדברי רבינו דהיינו לומר שמשביעין אותה שמת בעלה וזה דבר תימה שמאחר שמתירין אותה לינשא ממילא גובה כתובתה שהרי הוא כותב לה שאם תינשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי וכמו ששנינו בפרק האשה שלום וא"כ אין מקום לשבועה זו. ומ"ש רבינו משביעין אותה שמשביעין אותה שבועת אלמנה כשאר אלמנות:

באה ואמרה מת בעלי התירוני וכו'. ה"ה כתב דתנו לי כתובתי והתירוני לינשא פסק ככל תיקו שבממון ולא שת לבו ליישב למה מתירין אותה לינשא ה"ל למיפסק בה ככל תיקו דאיסורא. ושמא י"ל דסבר רבינו דכיון דמדינא איתתא מהימנא לומר מת בעלי שתינשא אי משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' האי בעיא דסלקא בתיקו הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא:

פי"ז ג שאין דין קדימה במטלטלין. כתב הר"ן בפרק מי שהיה נשוי ומגיד משנה בפרק כ"ב גבי כנס את יבמתו והניח אחיו פירות ופרק כ' מהלכות מלוה ובטור אבן העזר סי' ק"ב דה"ה בדלא כתב ליה מטלטלי אגב שאם כתב לו כן יש בהם דין קדימה וכן מבואר בגמרא פרק מ"ה:

ד מי שגירש את אשתו וכו' וכן מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני ב"ח וכו'. כתב הריב"ש על זה וז"ל כבר ביאר הוא ז"ל למעלה בסמוך הטעם מפני שהב"ח הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה כלום וא"כ זה הוא בעיקר כתובה ותוספת אבל בנדוניא הרי היא כב"ח וכן ביאר בסמוך וגם שאין זה במשועבדים אגב שהרי יש בהם דין קדימה עכ"ל. וכבר נתבאר בסמוך דאי אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי גם במטלטלין יש דין קדימה וכמ"ש הריב"ש:

היו

מגיד משנה

וכתב רבינו ונשבע היסת והטעם מפני שהוא כופר בכל:

כט הוציאה שני גיטין וכו'. משנה בפרק הכותב ושאר החלוקות נ"ב מבוארים שם במשנה וגמרא וברייתא שם:

לא האשה נאמנת וכו'. משנה וגמרא ביבמות פרק האשה שלום (דף קי"ד) וכתב רבינו שמשביעין אותה ופשוט הוא כדין כל הבא ליפרע מן היורשין: **באה** ואמרה וכו'. מימרא שם (קי"ז:) באה ואמרה וכו' בעיא בלא"ל פסק רבינו כן כדרכו בכל הגמרא: **אבל** אם באה וכו'. בעיא דלא איפשיטא שם ופסק רבינו כדין כל תיקו שבממון שאם תפסה אין מוציאין מידה כפי דעתו ז"ל:

פי"ז א מי שהיה וכו'. משנה מי שהיה נשוי ארבע נשים (כתובות דף צ"ג): ומ"ש רבינו וגם היא נשבעת וכו'. הוא כבן ננס שאמר במשנה שאף האחרונה נשבעת ואע"פ שבאה לגבות ממנו וכגון שהן גרושות כולן נשבעות:

ב בד"א כשהיתה וכו'. זה מבואר בהלכות פרק הכותב ופשוט הוא שהרי אף דין הב"ח כן כמבואר פרק כ' מהלכות מלוה ולוה. וכתב רבינו כולן חולקות כאחת והכוונה כשהנכסים מספיקים אבל אם אינם מספיקים לכולן המלוה קודם לאשה כמו שיתבאר בסמוך:

ג וכן אם היה וכו'. גם זה מבואר בהלכות בפרק הכותב ופשוט הוא שהרי אף דין החוב כן כנזכר פ"כ מהלכות מלוה ולוה ודין הנדוניא ועיקר הכתובה שוים במה שנזכר מראש הפרק ע"כ שהרי דין כל בעל חוב כן:

ד מי שגירש את וכו'. מימרא שם פרק הכותב (דף פ"ו) ובהלכות האריכו בה וסוף דבריהם כדברי רבינו וכן עיקר:

היו

משנה למלך

פי"ז א מי שהיה נשוי נשים רבות וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פרק כ' מהלכות מלוה ולוה דין ג'):

אבל

פי"ז א מי שהיה נשוי נשים רבות וכו'. כתב ה"ה וכגון שהן גרושות כולן נשבעות וכו' והאי טעמא משום שמא ימצא אחד מן השדות שאינו שלו וכפי' התוס' שפירשו בגמרא ולא כפירוש רש"י ז"ל שם ואם כן היה לו להזכיר להרב המגיד דדוקא בשנמצאת שדה אחת שאינה שלו אלא ודאי משמע שלא פירש כן:

לחם משנה

מנו) דא"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת:

לא באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה. הרב"י נתן טעם למה פסק כן ועיין בפסקי מוהר"י ן' לב הראשונים סימן פ':

וכן

הגהות מיימוניות

* [תמור שם סימן י"ז פסק בשתיהן שאין מתירין אותה לינשא וכן שם בסי' ק']: [א] כבן ננס ודלא כת"ק דאמר רביעית נוטלת בלא שבועה: [ב] ככל דבריו אלה כתב רב אלפס וכן מורי רבינו שיחיה ומשמו. וכתב בתשובה אם קדמה האשה ותפסה מוציאין מידה ודבר זה דקדק מלשון התלמוד דקאמר ואי ליכא אלא חד ארעא וכו' יהבינן ליה לב"ח לכתובת אשה לא יהבינן לה משמע דאפילו קדמה האשה ותפסה מוציאין מידה וכה"ג דייקינן בר"פ מי שהיה נשוי מדקתני הראשונה קודמת לשנייה ולא קתני הראשונה יש לה והשנייה אין לה מכלל דאי קדמה השנייה ותפסה אין מוציאין מידה אלמא דאי הוה תני הכי הראשונה יש לה והשנייה אין לה הוה אמינא דאי קדמה השנייה ותפסה מפקינן מינה וא"כ ה"נ דקתני לב"ח יהבינן ליה לאשת לא יהבינן לה אי קדמה איתתא ותפסה מפקינן מינה ויהבינן לב"ח עכ"ל מורי רבינו. וכל זה בשיש שטר לב"ח אבל אין בידו שטר יכולה היא לומר להד"מ שבעלי חייב לך ואם היה חייב לך שמא פרע ואני אגבה הכל בכתובתי ועיין בתשובה בסי' ס"ג עכ"ל: [ג] אבל במקרקעי קי"ל דב"ח מאוחר שקידם וגבה מה שגבה לא גבה:

מגדל עוז

האשה נאמנת לומר עד סוף הפרק. פרק האשה שלום (דף קי"ד):

פי"ז מי שהיה נשוי נשים רבות עד ונוטלת השאר. פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ג): **וכן אם היה** עליו שטר חוב עד דין קדימה. פרק מי שהיה נשוי ועפרכה מקומות בתלמוד משמע כן והביאו ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק הכותב: וכן אם היה זמן הכתובות עד במטלטלין פרק מי שהיה נשוי: מי שגירש עד בעלי חובות. פרק הכותב (דף פ"ז):

ז היו כתובין בכתובתה וכו'. זה ברור לדעת רבינו שלא הורע כח האשה אלא בעיקר הכתובה שהרי לא חסרה בו כלום אבל נדונייתה הרי הוא כחוב בעלמא וכבר הארכתי בכיוצא בזה ריש פי"ו : ח מי שמת או גירש וכו'. חלוקה זו שכתב רבינו נתבאר בביאור פרק מי שהיה נשוי בהלכות וכן הדין בכל חובות כנזכר פ"כ מהלכות מלוה ולוה ושם רצו לדינו ויש מן הגאונים שהורה שיחלקו לפי ממונם ולא הכריע שם כלום ובכאן נתבאר שדעתו כדעת ההלכות שהרי לא כתב כאן דעת אחרת. ובהשגות א"א זהו על דרך הרב ז"ל ואינו מחוור כלל ע"כ. וכבר הכריעו הרבה מן המפרשים האחרונים ז"ל ובכללם הרשב"א כדעת ההלכות ורבינו ועיקר :

ט הערב לאשה וכו'. כבר ביארתי דין זה כדעת רבינו ודעת ההגהות פכ"ה מהלכות מלוה ולוה ושם כתבתי שאין דין זה אלא במנה ומאתים ותוספת אבל נדוניא הרי היא כחוב דעלמא ופשוט הוא כפי מה שנתבאר : אי זה הוא קבלן וכו'. שם פכ"ה מהלכות מלוה ולוה שדין הקבלנות הוא באומר תן לו ואני נותן לך ושם כתבתי שיש מי שאומר דבכתובה דלא שייך בה תן לו שהרי אינה נותנת כלום שצריך שיתן לה הבעל כסף כתובתה ויחזור הקבלן ויאמר לה תני לו ואני קבלן. ואין כן דעת רבינו אלא כל שאומר הנשאי לו ואני נותן ה"ז כאומר בעלמא תן לו ואני נותן וזה דעת רמב"ן ז"ל ועיקר : המגרש את אשתו וכו'. משנה פרק גט פשוט (ב"ב קע"ג:) ופרק שום היתומים (ערכין כ"ג) ופירש"י ז"ל ידירנה הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה עכ"ל: י וכן המקדיש וכו'. מחלוקת תנאים במשנה שם פרק שום היתומים ונראה מן הגמרא שאפי' במקדיש צריך הדרת הנאה. וכתב רבינו ואח"כ תפרע מן הפודה מיד ההקדש לפי שמן ההקדש עצמו אינה נפרעת אלא אחר שילא לפדיון על הדרך שנתבאר פי"ח מהלכות מלוה ולוה. וכ"ל שדין זה הוא אפילו בנדוניא שהרי מפני שהם קנוניא הוא אבל מלשון הגמרא שאמרו שם ערב נמי מלוה קעביד ולא מידי חסרה משמע דדוקא בעיקר כתובה ותוספת שהוא כעיקר אבל בנכסי צ"ב לא וצ"ע : אבל המגרש וכו'. שם ובהלכות פרק גט פשוט : יא הבעל שמכר וכו'. בפרק מי שהיה נשוי (דף נ"ה) נתבאר בגמרא ובהלכות. ודע שיש קרקעות שמכרו בהן בטל לאלתר ואינו קיים עד שעת גוביינא והם קרקע שייחד לה שהכניסה לו כפי מה שנתבאר פרק ל' מהלכות מכירה ושם כתבתי שאם קבלה עליה אחריות נכסים בפירוש שמכרן קיים אע"פ שרבינו לא ביאר זה ודברי רבינו בכאן הם באמר נכסים שאע"פ שהם משועבדין לה מכרו בהם קיים עד שעת

ואם לאו תדחה מפני בעל חוב. שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא: ח וכן [ד] [א]מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני בעל חוב והוא גובה חובו תחלה: ן וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין [ה] אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן לשניהם נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה. ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תדחה: ז היו כתובין בכתובתה נכסי צאן ברזל וטענה שאבדו או שלקחם הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בעלי חובות:

ח * [ב]מי שמת או גירש ויש לו נשים רבות ואין שם דין קדימה ואין לו כדי כל הכתובות כיצד הן חולקות. רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיע לפחותה שבהן כדי כתובתה או פחות חולקות בשוה. ואם היה הממון יותר על זה חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשיעור כתובתה. וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. כיצד מי שהיה נשוי ארבע נשים כתובתה של ראשונה ארבע מאות ושל שנייה שלש מאות ושל שלישית מאתים ושל רביעית מאה נמצא הכל אלף וגירש כולן או מת. אם הניח ארבע מאות או פחות חולקות בשוה וכל אחת נוטלת מאה או פחות. הניח שמונה מאות אם תחלק בין כולן בשוה נמצאת הרביעית נוטלת מאתים והרי אין בכתובתה אלא מאה אלא כיצד עושין לוקחין ארבע מאות זוז וחולקין אותן ביניהן בשוה מאה מאה נמצאת הרביעית נטלה כדי כתובתה והלכה לה נשאר כאן ארבע מאות זוז ושלש נשים שביד כל אחת משלשתן מאה זוז אם תחלוק הארבע מאות בין שלשתן בשוה נמצא השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושליש ושליש והרי אין בכתובתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות וחולקין בין שלשתן בשוה שנמצאת השלישית שנטלה מאתים שלה והלכה לה נשאר כאן מאה ושתי נשים חולקין את המאה בשוה בין ראשונה ושנייה. נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים וכן ביד השנייה. ונמצא ביד השלישית מאתים וביד הרביעית מאה ועל דרך זו חולקות לעולם אפי' הן [ו] מאה:

ט *הערב [ג]לאשה בכתובתה אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם שמצוה [ז] עשה והרי לא חסרה כלום. ואם ערב של כתובת בנו הוא יוקנו מידו חייב לשלם שהאב בגלל בנו משעבד עצמו [ד]גומר ומקנה. וקבלן של כתובה חייב לשלם אע"פ שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן זה שאמר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו. אבל אם אמר לה הריני ערב כתובה זו. אני פורע כתובה זו. אני חייב בה. וכיוצא בזה פטור אלא א"כ היה אביו. המגרש את אשתו [ה]ידירנה הנאה ואחר כך תפרע כתובתה מן הקבלן או מאביו אם היה ערב. שמא יחזירנה ונמצאו עושין קנוניא על נכסיו של זה: י וכן המקדיש נכסיו וגירש את אשתו ידירנה הנאה ואח"כ תפרע מן הפודה מיד ההקדש שמא יעשו קנוניא על ההקדש. [ו]אבל המגרש את אשתו ובאה לטרוף מן הלקוחות אין מחייבין אותו להדירה אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה תחזור לבעלה שכבר ידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שיעבודה: יא הבעל [ז]שמכר נכסיו ואח"כ [ח] כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה הרי זו טורפת. שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה [ט] לומר נחת רוח עשיתי [י] לבעלי. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין

ז היו כתובים וכו'. אבל מ"ש לעיל אבבת מי שגירש את אשתו וכו' קאי :
יא הבעל שמכר נכסיו וכו'. וכן אם מכר הבעל וכו' ונפסד המכר. כתב ה"ה כוונת רבינו במ"ש ונפסד המכר צריכה תלמוד. כ"ל שאפשר לומר שלא כתב רבינו כן אלא מפני שהיה רוצה בין אותה שדה [בין שדה אחרת] והא לא שייך אא"כ נפסד המכר א"נ לרבותא נקט הכי דכיון שנפסד המכר על ידה ה"א דמסתמא היה בעלה מתקוטט עמה עד שהוצרכה להודות לו ומפני כך הקנית לשני וכמלא שבאונס הודית ולא כלום הוא קמ"ל :
אבל

השגת הראב"ד
*מי שמת או גירש וכו' : כתב הראב"ד ז"ל זהו ע"ד הרב ז"ל ואינו מחוור כלל עכ"ל :

השגת הראב"ד
*הערב לאשה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מה שאמר אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם לאו כלום הוא עכ"ל :

א טור אה"ע סי' נו וע"ש : ב טור שם : ג טור אה"ע סי' קב סמג עשין מח : ד עיין בטור שם : ה טור שם על דעת רבים שאין לו התרה : ו שם : ז טור שם סי' קס :

לחם משנה

י וכן המקדיש נכסיו וכו'. כתב ה"ה ונראה מן הגמרא שאפילו במקדיש וכו' נ"ל מסכות עובדא

משנה למלך

יא אבל אם קנו מיד האשה וכו'. עיין בספר בדק הבית סי' נ' שכתב מרן דיש מי שר"ל שאם הבעל

הגהות מיימוניות

[ד] בתוספתא תנא מי שמת והניח נכסים ומטלטלין ויצאו עליהן כתובת אשה וב"ח כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן הצדקה. מכאן פסק רבינו מאיר שאין אשה חייבת לקבור את בעלה משלה אם אין שם מותר כתובתה ועוד אמר מי שמת והניח אשה וב"ח גובה האשה כתובתה וגם ב"ח ואין משיירין לו אפילו כדי קבורתו וכה"ג מי שמת ולא הניח שיעור כתובת אלמנתו אלא שליש אין לו תכריכין ולא הוצאת קבורתו וכ"כ בתשובת הגאונים אותה ענייה שאין לה בידה משל בעלה כדי כתובתה לאחר מיתת בעלה וכי תוציא בקבורת בעלה אותה מעט שבידה ע"כ וכ"נ מדאשכחן מה שהוא חייב בקבורתה היינו כנגד ירושתה כדאיתא פרק נערה הא לאו הכי לא היה חייב בקבורתה ה"ה היא שאינה יורשתו שאינה חייבת בקבורתו עכ"ל : [ה] וכ"כ ר"י אלפס בשם רב האיי גאון וגם ר"י פסק כן ובלשון אחר כתב דיחלוקו כמו מלוה ולוה דסוף מי שמת ע"כ בס"ה וכתב מורי רבינו זצ"ל דחזר בו רבינו אלפס ממ"ש בשערים שלו דב"ח ואשה חולקין כל אחד לפי חובו והא הכא בתלמוד דאחריתא ועיקר אחרי שכתב כן בשם רב האיי וגם כתב דבריו ודברי האומר חולקים וסתר דבריהם ועוד כתב בתשובה אחרת וכו' בהגהה הסמוכה ע"כ : [ו] כר' דאמר רואה אני דברי רבי נתן ע"כ : [ז] אביאסף לשון הספר משמע התם דוקא דומיא דמשה בר עצורי שנעשה ערב לכלתיה דלא חסרה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל אם ערב לחתן בנדוניית אשתו משתעבד וכן שמעתי מרבינו ממיץ בשם רבותיו אבל ממורי אבי קבלתי דל"ש וגרים דלאו מידי חסריה ואמר לי שרבינו זקני היה ערב לחתן רבינו יעבץ על נדוניא שקצבו לתת לחתן ופטר עצמו משום דלאו מידי חסריה ועיקר הטעם תלוי משום דמצוה קעביד ורבינו שמואל גרים לאו מידי חסרה אבל לא חילק ביניהם. [ח] עיין בתשובת ספר קנין בסי' מ"ג ובהלכות מכירה פרק ל' ע"כ : [ט] צ"ע בתוספות פרק ח"ח ופרק הכינס ופרק האשה שנפלו : [י] אבל בנכסי מלוג אינה יכולה לומר כן כדלקמן ע"כ.

מגדל עוז

מי שמת או גירש עד ואפילו הן מאה : כתב הראב"ד ז"ל זהו על דרך הרב ז"ל ואינו מחוור כלל עכ"ל: ואני אומר ידוע שרבו בהלכה זו הפירושין ריש פרק מי שהיה נשוי עד שהרב הברצלוני ז"ל כתב בה דרך ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. אמנם ר"ת ז"ל לימד דרך קצרה מוכחרת מפי רבותיו מקובלת ויפה עשה וכיון בלבו שחייב אדם לומר בלשון רבו : הערב לאשה בכתובתה עד ומקנה : כתב הראב"ד ז"ל מה שאמר אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם לאו כלום הוא עכ"ל : ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא בגיטין פרק הניזקין (דף מ"ט) ובבתרא פרק גט פשוט (דף קע"ג) ובערכין פרק שום היתומים (דף כ"ג) ויש לי ללמד עליו זכות דהתם בשמעתין מסדר לאשכוחי היוכא דערב ולא משכח אלא בערב קבלן ולא משעבד נפשיה אמאי לא אוקמא תלמודא בשקנו מידו : וקבלן של כתובה עד אא"כ היה אביו פי' הניזקין ופרק שום היתומים : המגרש את אשתו עד שיעבודה . פרק שום היתומים ובהלכות פרק הכותב לר"י אלפאס ז"ל : הבעל שמכר נכסיו עד שברה בינינן . פרק מי שהיה נשוי (דף נ"ה) :

שעת גוביינא כמו שנזכר שם : וכן אם מכר הבעל וכו'. אוקימתא דרב אשי בגמרא שם ונפסקה כן בהלכות. וכתב רבינו ונפסד המכר נראה מדבריו שאם לא נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לראשון יכולה היא לומר לשני כשחתמה לו נחת רוח עשיתי לבעלי ומה שלא עשיתי כן לראשון לפי שלא היה לו צורך בכך שהרי אפילו בלא חתימתי נתקיים המכר. ודברי טעם הם אלא שקשה לזה דהתם בבעיא דאישתדוף בני חרי משמע בהדיא שהברייתא שאמרה כתב לראשון ולא חתמה לשני וחתמה אבדה כתובתה שהוא אפילו כשנתקיים המכר הראשון ואבדה כתובתה משני מפני שכל שלא חתמה לראשון אינה יכולה לומר לשני נחת רוח עשיתי לבעלי ומראשון ג"כ אבדה כתובתה מפני שיכול לומר לה הנחתי לך מקום לגבות ממנו כנזכר פרק י"ט מהלכות מלוה ולוה וכוונת רבינו במ"ש ונפסד המכר צריכה תלמוד :

שאין לה שיעבוד על מקום זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו. [א]וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין [ג] ודברים אין לי עמך ולא כתבה ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר והחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שיעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרוף שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשונה כשלא רצתה לא הלכה ברצון בעלה : יב מי [ב]שהיו לו שתי נשים ומכר את שדהו וקנו מיד הראשונה שאין לה שיעבוד על שדה זו ואינה טורפת אותו מן הלוקח והיה * הקנין מועיל שאינה יכולה לטעון בו נחת רוח עשיתי לבעלי ואחר כך מת הבעל או גירש שתיהן השנייה מוציאה מיד הלוקח שהרי לא קנו מידה ללוקח. והראשונה מוציאה מיד השנייה מפני שהיא קדמה ולא הסירה שיעבודה אלא מעל הלוקח. וכשתחזור השדה לראשונה חוזר הלוקח ומוציאה מידה שהרי קנו לו וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן : יג אלמנה [ג]בין מן הנישואין בין מן האירוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתובתה בין בבית דין מומחין בין בבית דין שאינן מומחין. * והוא שיהיו השלשה האנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים. אבל הגרושה לא תמכור אלא בבית דין מומחין. וכל המוכרת בבית דין לא תמכור אלא בהכרזה. ובהלכות הלואה יתבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין אינה צריכה הכרזה ואע"פ כן צריך שלשה שהם נאמנים ויודעים בשומא : יד אלמנה [ד]שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא שמכרה לאחר אבל אם שמה לעצמה לא עשתה כלום ואפילו הכריזה :

היתה

יג אבל הגרושה לא תמכור אלא בב"ד. כתב ה"ה משנה שם ויש מי שהעמידה בגמ' כר"ש אבל לרבנן אפילו גרושה מוכרת שלא בב"ד ופוסק רבינו כמי שהעמידה אפילו כחכמים ואע"פ שרבינו סובר טענת חן האשה וכו' עד לפיכך לא תמכור אלא בב"ד. הר"ן כתב על טעם זה אינו מחוור לי דבשלמא אי לא אמרה רב יהודה גופיה אלא אמורא אחרינא שפיר אבל כיון דחזינן דרב יהודה אפי' בנזקקין לא חיים לאיבה משמע דהכא לטעמיה אזיל דלא חייש לאיבה כלל וכיון דהתם לא קי"ל כוותיה מאן פלג לך דלימא דבהא מיהא נקטינן כוותיה יע"ע עכ"ל. ול"נ לתרץ דשני מחלוקות הם דר' יוחנן דאמר התם משום איבה לא איפליג הכא כלל ואפשר דהכא ס"ל כרב יהודה הילכך פסקינן כוותיה דנזקקין והכא פלוגתא אחרינא הוא ולא תליא בהדיה כלל וכיון דמתניתין דגרושה לא תמכור לרב יהודה אתיא ככ"ע פסקינן כוותיה וזה כפי גירסת הרי"ף דגרים בפלוגתא דהכא עולא ורב יהודה ומ"ש הר"ן שמדברי הרי"ף נראה שלא פסק כר"י דנזקקין ל"נ דכיון דלקמן כתב עובדא דאמימר דאמר אדר"י משום איבא מתנינן לה כוותיה קי"ל דהל"כ ה"ל לפרש :

יד אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה וכו'. בפרק אלמנה ניזונת (דף צ"ח) איבעיא להו מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או לא ואיפשיטא דצריכה שבועה. וכתב הר"ן שדעת רבינו כהרמב"ן שפירש דהכי מיבעיא לן אי אמרינן תמכור ואח"כ תשבע כדי שלא תשהה ותפסיד מזונות בינתים דלאחר מכירה ודאי דתשבע שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שמפני שמכרה שלא בב"ד לא הפסידו היתומים

כנזכר פרק י"ט מהלכות מלוה ולוה וכוונת רבינו במ"ש ונפסד המכר צריכה תלמוד :

יב מי שהיו לו שתי נשים וכו'. משנה שם :

יג אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין וכו'. משנה שם פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ו) אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד ר"ש אומר וכו' וקי"ל כסתם משנה ובפרק אלו מציאות אמרו בגמרא (ב"מ דף ל"ב) אינה צריכה ב"ד של מומחין אבל צריכה ב"ד של הדיוטות והביאוה כאן בהלכות וכתב כגון גברי מהימני ובקיאי בההיא שומא ע"כ. ופירושו אע"ג דליכא ביניהו מאן דגמיר וסביר ואינן ראויים לדון דיני ממונות שאם לא כן במה יפה כחה יותר משאר דינין וכ"כ מן המפרשים ז"ל. ומ"ש רבינו נשבעת מסקנא דגמרא (דף צ"ח) והלכתא [מוכרת שלא בב"ד] צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה ורש"י ז"ל פירש שלא גבתה יותר והרמב"ן ז"ל פירש שבועת אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים וזה דעת רבינו : ואחריות המכר וכו'. מימרא שם : אבל הגרושה וכו'. משנה שם וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ויש בגמרא מי שהעמידה כר"ש אבל לרבנן אפילו גרושה מוכרת שלא בב"ד ופוסק רבינו כמי שהעמידה אפילו כחכמים ואע"פ שרבינו סובר טענת חן האשה כמ"ש פי"ב מהלכות מלוה ולוה ומשמע הכא בגמרא דמאן דאית ליה משום חינא אפי' גרושה מוכרת שלא בב"ד י"ל דע"כ לא קי"ל טענת חן אלא להזדקק לנכסי יתומים קטנים והוא הדין להכרזה הנזכר בפרק שום היתומים לפי שתפסיד בהמתנה אבל למכור שלא בב"ד לית לן ההוא טעמא שהרי אפשר לה בב"ד אלא לא אמרו מוכרת שלא בב"ד אלא מפני שאדם רוצה שלא תתבזה אשתו בב"ד וכדברי האומר כן ואין זה הטעם בגרושה לפיכך לא תמכור אלא בב"ד זהו דעת רבינו וקצת נראה מן ההלכות כן ועיקר והרשב"א ז"ל פסק כאן כמ"ד משום חינא וגרושה מוכרת שלא בב"ד : וכל המוכרת וכו'. שם נתבאר וב"ד שמכרו שלא בהכרזה חוזרין ומוכרין בהכרזה כמבואר פי"ב מהלכות מלוה ולוה :

אבל המוכרת וכו'. כבר נתבאר למעלה זה :

יד אלמנה שמכרה וכו'. נראה שכוונת רבינו שכתב בינה לבין עצמה הוא אפילו בלא ג' היודעים בשומא וכ"כ פי"ח בדין המזונות ויהיה דעתו כדעת קצת מפרשים שאמרו שאע"פ שצריכה ב"ד הדיוטות והבקיאים בשומא זהו לכתחילה אבל דיעבד אפילו בלא הם כשמכרה שוה בשוה מכרה קיים. אבל הרמב"ן ז"ל כתב באלו מציאות אפילו בדיעבד אין מכרה קיים בינה לבין עצמה בלבד וכ"כ בעיטור בשם ר"ח ז"ל בין לכתובה בין למזונות ואפילו בשלשה הדיוטות אם שמה לעצמה לא עשתה כלום דכיון שאינם ראויים לדין וכפי מ"ש למעלה אמרינן לה מאן שם ליך ולדעת רבינו אפשר שכל שהיו שם שלשה בקיאין בשומא אם שמה לעצמה מדעתם מעשיה קיימין : אבל אם שמה וכו'. מימרא פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ח) אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום והעמידוה שם אפילו בשהכריזה דאמרינן לה מאן שם ליך וכבר כתבתי בסמוך שנראה בדעת רבינו דדוקא בשלא היו שם שלשה בקיאין אבל אם עשתה מדעתם לא אמרינן לה מאן שם ליך שהרי הן שמו לה ואפילו בלא הן דוקא שמה לעצמה אבל לאחרים מכרה קיים אלמא בלא ב"ד הדיוטות בדיעבד מכרה קיים וזהו דעת קצת המפרשים ז"ל וכתבתי ג"כ שיש חולקים בזה ואומרים שמימרא זו היא בששמה עם שלשה הדיוטות שאל"כ מאי איריא לעצמה אפילו לאחרים לא עשתה כלום שהרי אמרו צריכה שלשה הדיוטות ומשמע אפילו בדיעבד אלא כאן עם השלשה קאמר ולאחרים מכרה קיים ולעצמה כיון שאין ג' אלו ראויים לדין אמרינן לה מאן שם ליך זהו דעתם ז"ל ודאמרינן לה מאן שם ליך שהזכירו בגמרא כתב הרשב"א ז"ל כלומר מי מכר ליך לפי שהיא שלוחה למכור אבל לדידה מי מכרו ומכאן ששליח אינו יכול לקנות לעצמו אפילו באותן דמים שהרשוהו בעלים למכרו לפי שהוא נעשה שליח להקנות בקרקע ללוקח אבל לעצמו אינו יכול לזכות ולהקנות דאין אדם מקנה לעצמו שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות וזה לא יצא מרשותו שהרי במקום בעלים עומד עכ"ל :

היתה

א טור שם וע"ש : ב טור שם : ג טור שם סמג שם : ד טור שם סמג עשין מח : *) [ס"א קנין המועיל]

משנה למלך

הבעל רוצה ללוות מעות בשיעבוד נכסיו והמלוה חושש שמא ימות הבעל ותגבה אלמנתו כתובתה מנכסיו ויפסיד חובו ולכן סילקה האשה שיעבוד כתובתה מנכסי בעלה וקנו מידה דלא מהני אלא א"כ קבלה אחריות וכמ"ש הרא"ש בתשובה שאין לך דבר שמבטל טענת נ"ר עשיתי לבעלי אא"כ כתב ללוקח אחריות וגם אני הייתי סבור כן מתחילה ואח"כ נתיישבתי בדבר ונ"ל שמועיל סילוק בענין והוא שקנו מידם וכו' יע"ש. (*א"ה אבל על האדין) :

יד אבל אם שמה לעצמה לא עשתה כלום וכו'. (*א"ה עיין מ"ש בהלכות שלוחין ושותפין בס"ד) :

ומוחלת

לחם משנה

עובדא להאוא גברא דזבינהו ואמרו שם (דף כ"ג:) ערב תנן הקדם תנן משמע דפסק כמ"ד דידיה הנאה :

יא וכן אם מכר הבעל וכו'. מ"ש בגמרא (דף ל"ה) כתב לראשון ולא חתמה לו וכו' אבדה כתובתה והקשו בגמרא ואי ס"ד אשתדוף בני חרי קשה איהו נמי היכי הוה מתרץ לה דכיון דנפסד המכר מן הראשון אמאי אבדה הכתובה הרי יש לה לגבות אותה השדה וכי תימא דהכל שדה אחת ומשום הכי אבדה דאין כאן אלא שדה אחת ולראשון לא הסכימה והסכימה לשני ולכך הוי מכר א"כ מאי הקשה בגמרא ואי ס"ד הא הוי הכל שדה אחת ונראה דכד מעיינת הך תשבח שהיא הקושיא שהקשה ה"ה : יד אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה וכו'. קשה לדעת רבינו שהוא סבר שמ"מ צריכים ב"ד הדיוטות כו' הוא לכתחילה אבל בדיעבד אפילו בינו לבינה שני א"כ איך אמרו בגמרא פרק אלו מציאות (דף ל"ה:) גבי איסור ורב ספרא עבוד עיסקא וכו' אמר ליה אביי ולאו (מי) איתמר עלה וכו' אלמנה אינה צריכה וכו' דהא הא לא הוי אלא לכתחילה והא דאיסור הוי אפילו בדיעבד דכבר פליג רב ספרא עליה. וי"ל דרבינו סובר דלכתחילה דהתם הוי כבדיעבד דהכא דהתם איכא טעמא רבה לומר דאפילו לכתחילה לא הוה צריך משום איבה וכדכתבו התוספות אי נמי יש לומר דמ"מ כאן רבינו ומכרה שוה

מגדל עוז

אלמנה בין מן הנישואין עד נכסי יתומים. פרק אלמנה ניזונית (דף נ"ז) וכתבו ר"י אלפס פרק אלו מציאות : אבל הגרושה עד בהכרזה. פרק אלמנה ניזונת : ובהלכות הלואה יתבאר משפט מכירת ב"י היאך היא. פי"ב : אבל המוכרת עד שומת הקרקע. פרק אלמנה ניזונת :

הגהות מיימוניות

[כ] מי שהיה נשוי משנה נשנית בהניזקין ע"כ : * [כתב השר ז"ל ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות כתב ר"ח שמכרה בטל והרמב"ם כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ונשבעת שלא זלזלה וא"א כתב בתשובה כר"ח עכ"ל :

טו היתה כתובתה מאתים וכו'. משנה שם. ומ"ש ובלבד שתשבע כבר נתבאר למעלה שהיא צריכה שבועה : **היתה** כתובתה מנה וכו'. משנה שם כת"ק :
טז היתה כתובתה ארבע מאות וכו'. משנה שם ודין צאן ברזל בדברים אלו נראה שהוא כדין העיקר והתוספת לפי שיפוי כח הוא לאשה מפני שאדם רוצה שלא תתבזה אשתו בב"ד וכמו שנזכר בגמרא וכמ"ש למעלה ואם במה שלא חסר הוא בו כלום אמרו כן כ"ש בנכסי צאן ברזל שהביאה משלה כך נראה [לי] ואפי' לדעת רבינו שהוא מחלק בשאר דברים בין נכסי צאן ברזל לעיקר ותוספת כמו שנתבאר :
יז יש לאשה למכור וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם בדין המתבאר בסמוך :
יח הרי שמכרה וכו'. משנה שם (דף נ"ז) מכרה כתובתה או מקצתה משכנה וכו' לא תמכור את השאר אלא בב"ד וחכ"א מוכרת היא ואפילו ארבע וחמש פעמים וקי"ל כחכמים כמבואר בגמרא :
יט המוכרת כתובתה וכו'. פרק נערה אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין וכו' מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין [וכו' בעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי וכו' בתר דבעיא וכו' מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי] עוד שם יתיב רבין וכו' משמיה דרבי אלעזר מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות א"ל [רב חסדא] אי לאו דקאמרת לה משמיה דגברא רבא ה"א לך משיב רעה תחת טובה וכו' ע"כ בגמרא. ויש מי שפסק כרב חסדא ומוחלת כתובתה לבעלה יש לה מזונות אבל רבינו ז"ל סבור דהלכה כר"א דהא רב חסדא גופיה לא אמרה בדוקא אלא באי לאו ובדרך דחייה ועוד דאפי' פליגי בהדיא דילמא הלכה כר"א לגבי דרב חסדא ופירש רבינו שכל תנאי כתובה כדין כתובת בנין דיכרין ודבר ברור הוא במוכרת שאם בניה זכרים יורשים כתובתה אחר שמכרה כ"ש שיש לה שאר תנאי כתובה חוץ מן המזונות אחר שנתארמלה כמו שיתבאר בפרק י"ח ובמוחלת כיון שאפילו מזונות שהיא יש לה עליו בחייו אבדה כ"ש שאר תנאי כתובה שהרי המזונות הם מן התורה כנזכר פרק י"ב כ"ש תנאי כתובה שאין מדבריהם. זה נראה לדעת רבינו שפי' אין לה מזונות עליו אבל רש"י ז"ל פירש אין לה מזונות באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה עכ"ל וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכשמחלה כל כתובתה וכבר נתבאר פ"י שהמוחלת או המוכרת כתובתה לבעלה חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה. וענין כתובת בנין דכרין יתבאר פרק י"ט : **ומוחלת** כתובתה וכו'. כבר נתבאר פ"ה מהלכות מכירה שאין המחילה צריכה קנין ושם הבאתי ראיה לזה וכן א"צ לעדים כל שהיא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאיתא בקידושין פרק האומר וכבר העלו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דמוחלת עיקר כתובה אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי כל הנשים יש להן כתובה ולא תהיה לה איבה אם לא תמחול ואדרבה היא יכולה לומר לו שהוא נותן עיניו לגרשה כשמבקש שתמחול כתובתה מה שאין כן בנכסי צאן ברזל כמו שיתבאר בפרק כ"ב וזה דעת רבינו :
פי"ח א אלמנה ניזונת וכו'. ריש פרק אלמנה ניזונת (כתובות דף נ"ה:) ובהלכות פסקו הלכה כשמואל דאמר שאין היורשין יכולין לפרוע כתובתה ולסלקה מן המזונות אלא

היתומים תקנת שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים :
טז היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה במנה וכו'. משנה פרק אלמנה ניזונת ואמרינן בגמרא דאי היכא דאמר לבליה זבין לי כורא ואזל וזבן ליתכא מעביר על דבריו הוי משום דא"ל לא ניחא לי דלפשו שטרי עילואי מתניתין צריך לאוקומה בשלא היו השדות הללו יחד ואין ראויים לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח ורבינו אע"פ שפסק בפ"א מהלכות שלוחין דמעביר על דבריו הוי כתב כאן משנתנו כצורתה ולא חילק בין שדה לארבע שדות ובין מכרה בשטר אחד למכרם בארבעה שטרות וי"ל משום דלא דמיא מתניתא לשליח דאלמנה לאו שליחותא דיתמי קא עבדה דהא נכסי בחזקת אלמנה קיימי כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת ובלאו הכי לא דמיא אלמנה לשליח שהרי אם רצתה למכור לחצי כתובתה או לשליש או לרביע הרשות בידה כדתנן בפרק אלמנה ניזונת מוכרת היא אפילו ארבע וחמש פעמים ועוד שהרי ר"ת פירש דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילותא דנכסי הוא אלא משום שיצטרך לחזר בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים וקנין וכתב הרא"ש שרב אלפס צריך לחלק כמו שפירש ר"ת ולע"ז גם כן אלמנה שמכרה ליכא למיחש לאפושי שטרי שהאלמנה היא המחתמת השטרות ואין ליתומים עסק בהם וכיון דליכא ליתמי חשש דאפושי שטרי אפילו מכרה שדה אחת לארבעה בני אדם בארבעה שטרות מכרה קיים ובגמרא ה"מ לשנויי חד מהני שינויי אלא שרצה להשיב לו לפי דבריו :
יט המוכרת כתובתה וכו'. מכירה ומחילה זו שכתב רבינו שהיא קיימת היא בעיקר הכתובה מפני שאין לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יהיה לו איבה שיאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה שהרי כיון שכל הנשים יש להן עיקר כתובה אין לה למכור ולתת לו מפחד איבה שלא יאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה דאדרבה היא יכולה לומר עיניך נתת בגירושין כשמבקש ליתן או למכור לה כתובתה ולכן מכירתה ומחילתה קיימים ולדעת רבינו ה"ה לתוספת כמ"ש בס"פ י"ח אבל הנדוניא אינה ככתובה לדעת רבינו אלא כחוב בעלמא ומ"ש רבינו בפרק כ"ב הם בנצ"ב ובנכסי מלוג כמו שמבואר שם בדבריו לא בעיקר כתובה ותוספת :
אבל המוחלת וכו'. ואפילו מזונות אין לה עליו כך נראה מדברי הרי"ף והרא"ש וגם הר"ן כתב שכדברי רבינו נראה עיקר :
כתב הרשב"א מוחלת כתובתה לבעלה מה שעשתה עשוי ומיהו דוקא במוחלת שלא מחמת אונס ידוע אבל אם נאנסה ומחלה ויש עדים על האונס כגון זה שהיה מתקוטט עמה כדי שתמחול לו והוציאה מביתו ונתפייסה ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלום אע"פ שלא מסרה מודעא המחילה בטלה וכל שיש סיפק בידו לעשות ומפחידה הרי זה אונס : והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן וכו'. מ"ש או דברי תימה יש ללמוד כן מדאמרינן בס"פ

טו היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה ואין לה כלום ובלבד שתשבע שבועת אלמנה. היתה כתובתה מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל ואפילו אמרה אני אחזיר את הדינר ליורשים : **טז** היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה שוה בשוה ולאחרון שוה מאה ודינר במאה של אחרון בטל ושל כולם קיים : **יז** יש [א]לאשה [ג] למכור כתובתה או ליתנה במתנה אם מת הבעל או נירשה יבא הלה ויטול ואם מתה היא בחיי בעלה או קודם שנשבעה אין לו כלום : **יח** הרי שמכרה מקצת כתובתה או משכנה מקצת כתובתה או נתנה לאחר מקצת כתובתה מוכרת מקרקע בעלה ותגבה השאר בין בבית דין מומחין בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתובתה אפילו פעמים רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים שומת הקרקע : **יט** המוכרת [ב]כתובתה בין לאחרים בין לבעלה לא אבדה שאר תנאי כתובה. ואם היה לה בן זכר יורש בנגד הכתובה הזאת שנמכרה מנכסי אביו יותר על חלקו כדין תנאי זה. אבל המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובתה * ואפילו מזונות אין לה עליו. ומוחלת כתובתה אינה צריכה קנין ולא עדים כשאר כל המוחלים שאינן צריכין לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד. והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיו דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה :

פרק שמנה עשר

א אלמנה [א]ניזונת [א] מנכסי יורשין כל זמן [ג] אלמנותה עד

א טור שם סי' קס סמ"ג שם : ב טור שם סמג שם : ג טור אה"ע סי' נג סמג שם :

אלא

לחם משנה

[טו] שוה בשוה הוא שב"ד רואים אחר שמכרה דהוי בשוה אבל התם דרב ספרא אין מי שיגלה לנו דהוי שוה בשוה ואע"ג דאיכא תרי לא ידעין בשומא מיקרו כיון דלא הוו ב"ד. וממה שכתב רבינו בפרק ד' מהלכות שלוחין דאם פסק בפחות משלשה אינו כלום הוא כשלא ידעו ב"ד אם חלק בשוה ואם ידעו ב"ד פשיטא דהוי חלוקה מעליא אע"פ שלא היו שם בעת החלוקה :
טז ואפילו אמרה אני אחזיר וכו'. לא ידענא למה פסקו הפוסקים דלא כרשב"ג דאמר שם במשנה (דף נ"ח) דלעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בת תשעה קבין דהא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו :

אלמנה

משנה למלך

יט ומוחלת כתובתה אינה צריכה קנין וכו'. ז"ל הטור סי' ק"ח בשם הרא"ש ושאלת אשה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה מחילה גמורה והיא טוענת שעשתה המחילה מפני שהיה מגזם לה לגרשה וכו' אין זה טענת אונס וכו' ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעא מעיקרא. ומהרשד"ם בתשו' קע"ו למד מדברי הרא"ש אלו שסובר דאף במתנה בתלויה ויסיב צריך מסירת מודעא כמקנת רבוותא דסברי הכי. וזה לא נהירא דמלבד דהרא"ש בפסקיו בפרק חזקת כתב כדברי התוס' דכל שידוע בעדים שנאנס לא צריך מסירת מודעא במתנה. אין מדברים אלו הכרע דמ"ש ועוד שאין האונס ידוע כלא מסירת מודעא היינו לומר דאי אין ידוע שמסרה מודעא תחילה אף פסי עצמו חיישינן שאחר המתנה חזרה בה ולעולם כל שאמרה כן בפני עדים קודם המתנה גילוי מילתא בעלמא הוא ונאמנת וראיתי למהרימ"ט ח"ב סי' נ"ס דכתב הכי וזה ברור :

איש

הגהות מיימוניות

[ג] רבי משה בר חנוך אמר כתובה אינה ככל הירושות שאין האשה מחזקת בה עד שתשבע וברשות יתומים היא ולפיכך יכולה למוכרה אבל ירושה אחרת ודבר שאינו ברשותה אינה יכולה למוכרו ספר העיטור ע"כ : * [כתוב על לשון זה וז"ל נראה מדבריו שאפילו בחייו אין לה מזונות ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו ולא אבדה אלא מזונות שלאחר מיתה עכ"ל] : [א] יש מחביריך האומר אלמנה שניזונת עד כדי כתובתה פקעה כתובתה ומדמינן זה להחיא דפרק בתרא דכתובות האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה. *) וכתב ר"י אלפס דשמעינן דבי ממו מזונותיה עד כדי כתובתה פקעה כתובתה, לא מפיה אנו חיין דשאני התם דלפי דבריה שאומרת שנתגרשה אית לה כתובה אבל אלמנה מתפרנסת והולכת לעולם כל זמן שאינה תובעת כתובתה וא"צ להאריך בזה שלום מאיר בר ברוך שיחיה ועיין לקמן ס"פ זה ע"כ : [ב] וכ"פ התוספות בשם

*) ודלא כירושלמי דגרסי' אמר ר' יוסנא בר' אחא אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרנסה אחרונה ע"כ ·

מגדל עוז

המוכרת כתובתה עד תנאי זה. בב"ק פרק החובל (דף פ"ט) ובכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ג) : אבל המוחלת וכו' עד אין לה עליו. פרק אע"פ (דף נ"ה) : ומוחלת כתובתה אינה צריכה קנין עד סוף הפרק. כך הסכימו המפרשים ז"ל ריש פרק אע"פ ובסנהדרין פרק קמא בממעתין דשטרם ופרק קמא דקידושין גמרא מתניתין דעבד קונה עצמו בשטר דאמרינן עלה בגמרא שטרא למה ליה לימא ליה באנפי תרי זיל או באנפי ב"ד אלמא מחילה אינה צריכה קנין וכ"כ שם ר"י אלפס וכן משמע כמי פרק הנושא דשתם תלמודא משמע ליה דבי שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מחלה מסתמא ואי ס"ד דקנין בעי אמאי תלי לה בזמן אלא ודאי אינה צריכה קנין :
פי"ח אלמנה ניזונת עד סה תגבה חוכך. ריש פרק אלמנה ניזונת (דף נ"ה) ופרק נערה שנתפתתה (דף נ"ב) :

עד שתטול כתובתה. [א]ומשתתבע כתובתה [ג] בב"ד אין לה מזונות וכן אם מכרה כתובתה כולה או משכנה כתובתה או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר והוא שתאמר לו פה תגבה חובך. בין שעשתה דברים אלו בב"ד מומחין בין שלא *בב"ד בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מן היורשים. אבל אם מכרה [ד] מקצתה יש לה מזונות. ומשתתארס האלמנה אבדה מזונותיה: ב כשם [ב]שניזונת אחר מותו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש *ומדור (או יושבת במדור) שהיתה בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרים וכסתות בעבדים ובשפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. נפל המדור אין היורשין חייבין לבנותה. ואם אמרה הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו ולא תטחה אותו [ה] אלא תשב בו כמה שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום: ג נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה. וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה: ד ברכת הבית מרובה כיצד. חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב מספיק להן ארבע קבין והוא הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה אינני זזה מבית אבי פסקו לי מזונות ותנו לי שם. יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם לאו אין אנו נותנים לך אלא כפי [ו] ברכת הבית. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה. *ומותר [ג]מזונות האלמנה ומותר הכסות ליורשין:

אלמנה

מגיד משנה

אלא היא ניזונת על כרחם כל זמן שלא תתבע כתובתה וכן הסכימו האחרונים ז"ל: ומשתתבע כתובתה וכו'. מימרא פרק נערה (דף כ"ד) ודוקא בב"ד אבל שלא בב"ד לא אבדה מזונותיה כדאיתא התם: וכן אם מכרה וכו'. ברייתא שם ואמרו בגמרא דדברים אלו אפילו עשתה אותם שלא בב"ד אבדה מזונותיה: אבל אם מכרה וכו'. מסקנא דגמרא פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ז) שלא אבדה מזונות בשביל מקצת כתובה ודלא כר"ש: ומשתתארס האלמנה וכו'. כבר נתבאר פי"ב שתנאי המזונות אחר מיתת הבעל הוא כל זמן משך אלמנותה וכן הוא לשון המשנה (דף נ"ב:) כל יומי מיגד אלמנותיך וכיון שנתארסה אשת איש היא ולא אלמנה ופשוט הוא ומתבאר מן הגמרא שם שהרי המולאים יש שם שאמרו שאם תבעה לינשא ונתפייסה שאין לה מזונות ואעפ"י שאין הלכה כן כדאיתא התם בשנתארסה ודאי כולי עלמא מודו וזה ברור:

ב כשם שניזונת וכו'. בפרק הנושא במשנה (דף ק"ג) ונותנים לה מדור לפי כבודה ובגמרא ת"ר משתמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה בעבדים וכו' בכרים וכסתות וכו' בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שנשתמשה בחיי בעלה. וכתב הרשב"א ז"ל כ"ל ממתני' דאין משתמשת בכל הבתים עם היורשין ביחד אלא מייחדין לה מדור אחד לפי כבודה בבית בעלה דאם לא כן מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולו היא משתמשת והא דתניא משתמשת וכו' לאפוקי שאינם יכולים לדחותה מן המדור ולהשכיר לה אחר והראיה עוד מדקתני משתמשת בכרים וכו' דודאי לאו בכולן קאמר אלא נותנין לה מהם לפי כבודה ע"כ ובירושלמי דדרה בבתים כמו שהיתה דרה בהם כשבעלה נתון במדינת הים ומשתמש בכלי כסף וזה כדרך שהיתה משתמשת ובעלה נתון במדינת הים ע"כ: נפל המדור וכו'. שם מדור האלמנה שנפל אין היתומים חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו אומרת הניחו לי ואבננו משלי אין שומעין לה וכתב הרשב"א ז"ל אלא שוכרין לה בית במקום אחר לפי כבודה עכ"ל וכן יתבאר בסמוך בדעת רבינו ועוד כתב ולאו למימרא שאין חייבין לבנותו אבל אם בנאוהו שתהא היא דרה בו אלא מכיון שנפל נסתלקה זכותה ממנו עכ"ל: וכן לא תחזק וכו'. שם בעי אביי טיפלה מאי תיקו וידוע בדין תיקו דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה ולזה כתב רבינו לא תחזק וכ"כ הרשב"א ז"ל:

ג נפל הבית וכו'. זה דעת הרבה מן הראשונים ומבואר הוא בירושלמי שאמרו לא היה שם בית היורשין שוכרין לה בית. וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ופירש לפי שיטה זו מה שאמרו בגמרא פרק נערה (דף כ"ד) תני רב יוסף בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה דה"ק ולא בבי עקתי בבית צר שלי שאם לא היה לבעל בית ראוי לדור בו היתומים והיא אינה יכולה להכריח היתומים שתדור בבית ההוא לבדה או עמהם אלא הם דרין בביתם ושוכרין לה מדור לפי כבודה והרי היא כמי שאין לו בית כלל אבל ודאי יש לה לפרוע שכר המדור ומזונותיה ע"כ דבריהם: ואם היה כבוד הבעל וכו'. פרק נערה אמרו בגמרא (דף מ"ח) דעולה עמו ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה ואע"פ שם לא נאמר אלא בדין קבורתה ולאחר מיתה שהזכירו שם ר"ל לאחר מיתתה ה"ה לאחר מיתת הבעל ובחייה וכן מתבאר ממה שאמרו בפרק הנושא (דף ק"ג) משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה ונזכר למעלה ומשמע לכאורה לפי כבוד הבעל היא משתמשת וברור הוא:

ד ברכת הבית וכו'. משנה וגמרא שם בפרק הנושא: ומותר מזונות וכו'. בסוף פרק אע"פ (דף ס"ה) ת"ר מותר מזונות לבעל

אלמנה

השגת הראב"ד

*ומותר מזונות וכו': כתב הראב"ד ז"ל אף אני כך הייתי סבור עד שראיתי בירושלמי פרק אלמנה ניזונת רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם רבי יוחנן אשת איש שמציאתה שלו סותרים מזונותיה של אלמנה שמציאתה שלה סותרים מזונותיה שלה עכ"ל:

א טור שם סמג עשין מח לאוין פא: ב טור שם סי' לד סמג שם: ג טור שם סי' לה וע"ש:

*כדפוס וויניציא כ"א כפני ג' נאמנים *) [ומדור שהיתה בו בחיי בעלה כצ"ל כפי הגמרא]:

משנה למלך

פי"ח א ומשתתבע כתובתה בב"ד אין לה מזונות. מימרא בפרק נערה. ועיין בתשובת מהרש"ך ח"א סי' ע"ב דהיכא דהתביעה הוי מחמת אונס פליגי בה רבוותא אם יש לה מזונות ומציא האלמנה לומר קי"ל כהרא"ש והטור דס"ל דיש לה מזונות כיון דהנכסים הם בחזקתה כל זמן שלא נשאת יע"ש. (*א"ה עיין בתשובת הרדב"ז סי' ע' הרשד"ם סי' ק"פ). ויש לתמוה

מגדל עוז

בין שעשתה דברים עד אבדה מזונותיה. פרק נערה שנתפתתה (דף כ"ד): כשם שניזונת עד והיא בבית אביה. פרק נערה שנתפתתה ופרק הנושא (דף ק"ג) ובהלכות ר"י אלפס: ומותר מזונות עד ליורשין. פרק נערה שנתפתתה ובירושלמי פרק אלמנה ניזונת: כתב הראב"ד ז"ל אף אני כך הייתי סבור וכו': ואני אומר אמת הוא שזה הירושלמי שנוי שם מיהו יש לנו ללמוד ממנו שמציאה והמותר מזונות תלויים זה בזה ובפרק נערה שנתפתתה והרבה מקומות קי"ל דתקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה א"כ מעשה ידים כמציאתה וכן מצאתי מפורש בירושלמי דריש פרק מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה ר' חזקיה בשם ר' אימי אתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר דברי הכל כלומר משנתנו דברי הכל ותרנא אמר במחלוקת ולא ידענא מאן אמר דא ומאן אמר דא מכתברא דרשב"ל הוא דאמר במחלוקת דו פתר לה במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה ותניא ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה מעשה ידיה שהם כמציאה אתא רבי יעקב בר אימי בשם רשב"ל דברי הכל היא ע"כ ולמדנו כי משנתנו לר"י דברי הכל והלכתא כוותיה לגבי ר"ל וטעם מציאתה ומותר מזונותיה אחד הוא תו גרסינן התם מציאת בנו ובתו הקטנים וכו' מציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו שהוא יכול לשנותן למלאכת אחרת וכו' עד התיבון הרי אשתו אינו יכול לשנותה למלאכה אחרת ולא אמרת מציאתה שלו ופרקינן א"ר יוסי טעם אחר באשה ושיילינן מהו טעם אחר באשה ומהדרינן א"ר חגיי משמי קטטה רבי יוסי (אמר) לא אמר כן אלא שלא תהא [האשה] מברחת [זהובים] משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי ואקשינן הגע עצמך שנתן לה אחר מתנה ופרקינן קול יוצא מתנה ואין קול יוצא למציאה ואקשינן הגע עצמך שמצאה בעדים ופרקינן זו מפני זו כלומר לא חלקו חכמים וגזרו אפילו במציאה זו שמצאה בעדים מפני זו שמברחת ובתלמוד שלנו ריש פ' מציאת האשה אסקינן כי אתא רבין אמר ר"י בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דלבעל הויא כי פליגי בהעדפה שע"י הדחק ת"ק סבר לבעלה ור"ע סבר לעצמה א"ר פפא מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי פלוגתא דר"ע ורבנן ע"כ. ופסקו ר"י אלפס ושאר הפוסקים הלכה כרבנן שהוא ת"ק למדנו מן הירושלמי ובבלי כי מותר מעשה ידים בין ע"י הדחק ובין שלא ע"י הדחק לבעלה וגם מציאתה כהעדפה לרב פפא והכל לבעלה כת"ק. עתה ראה שיש לנו לפסוק הלכה כסתם משנתנו דריש פירקין דתנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן דהא פשטינן בכל דוכתא מינה וריש נערה שנתפתתה מייתינן לה כדכתיבנא בסמוך וככר בררתי שמותר מזונותיה כמעשה ידיה ומציאתה ועוד דהא יתמי באבוהון קיימי ומדידהו מתזנא כסתמא דתלמודא בכל דוכתא דגרסינן ריש פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ג) בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי [אחים] במקום אב קיימי [ודידהו הוי] מה התם מעשה ידיה לאביה ה"נ מעשה ידיה לאחין או דילמא לא דמי לאב התם מדידיה מתזנא הכא לאו מדידהו (קא) מתזנא כלומר וסברא היא שאין מעשה ידיה אלא למי שזן אותה אמר להו [רב ששת] תניתוה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואקשינן מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה והדר אקשינן למימרא דבתו עדיפא ליה מאלמנתו והא א"ר וכו' ואסיקנא לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושקיל וטרי ובעי רבה בר עולא לאוקומי מתניתין להעדפה ואותביה רבא עד דמוקי מתניתין לרב יוסף אליבא דהילכתא מ"מ למדנו כי הלכה כסתם משנתנו דאלמנה ניזונת וכי המותר למי שהמזונות ממנו כסתם התלמוד ולפיכך ראוי לומר כי מותר מזונות האלמנה ליתומים דהא קמן דלענין הרווחה בתו עדיפא ליה מאלמנתו ואף ע"ג דאסיקנא התם בסוף שמעתין הלכתא כוותיה דרב דאמר מעשה ידיה לעצמה הא אוקימנא טעמא משום דרב כהנא ורב מתנה משמיה דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ע"כ. דוק מינה טעמא דאפקיה קרא הא לא"ה מורים זכות בתו לבנו וכ"ש זכות אלמנתו דהא לענין הרווחה בתו עדיפא ליה מאלמנתו ואם מפני הירושלמי שהביא הראב"ד ז"ל בא וראה כי גם הבבלי היה סבור כך אליבא דשמואל ולית הלכתא כוותיה וממילא נמי ליתיה לירושלמי דגרסי' ריש פרק אלמנה ניזונת מנכסי יתומים (דף נ"ט:) ומעשה ידיה שלהן איבעיא להו ניזונת תנן או הניזונת תנן ניזונת תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דילמא הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואי בעו לא יהבי לה ת"ש דא"ר זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה אי אמרת בשלמא הניזונת תנן שפיר אלא אי אמרת ניזונת תנן ליהוי כבעל כלומר אליבא דשמואל מה בעל מציאה להם

הגהות מיימוניות

ר"ח והילכתא כשמואל בדיני דאמר הלכה כאנשי גליל שהיו כותבין כל ימי מיגר ארמלותיך וכן היו אנשי ירושלים כותבין כמותן ודלא כרב דאמר הלכה כר' יהודה שהיו כותבין עד שירצו היורשין לתת לה כתובה ופוטרין לה ובמקום שיש מנהג ילכו אחר המנהג דאמרינן בבל וכל פרודהא עבדי כרב נהרדעא וכל פרודהא עבדי כשמואל ובמקום שאין מנהג הילכתא כשמואל ע"כ. ובירושלמי גרסינן רב יהודה בשם שמואל אומר מוחלת כתובתה ליתומין ניזונת משלהן יכדברי דתני' בשר"ד וכ"פ גמ' ר"י אלפס וכן מצאתי לרבינו משה גאון ודבריו של רבינו אלפס בתשובה ט"ו אמנם יש גאונים שפסקו כאנשי יהודה והילכתא כשמואל בדיני וכ"פ ראב"ן וכ"כ ראבי"ה ודחה מקצת ראיותיהן של הגאונים עיין באביאסף בסימן קע"ם ע"כ: [ג] פר"י הואיל ותבעה כתיבה אין לה מזונות כ"ש תבעה להנשא והא דאמר התם לית הילכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אתבעה לינשא: [ד] כר"מ לגבי ר"ש דאמר רבא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה לית דחש להא דר"ש ע"כ: [ה] בעי רבא נפל מדור מהו תיקו ע"כ: [ו] ור"ת פי' כגון נר לאחד נר למאה:

[לבעל] מותר בלאות לאשה והקשו מותר בלאות לאשה למה לה ותירצו שמתכסה בהם בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה אמר אביי נקיטינן מותר בלאות אלמנה ליורשים התם הוא כדי שלא תתגנה באפיה הכא תתגנה ותתגנה ע"כ בגמרא. וכ"ש שמותר מזונות האלמנה ליורשין שהרי מותר בלאות בחיי הבעל הם לאשה כשנתאלמנה הם ליורשים כ"ש שמותר מזונות שבחיי הבעל לבעל כשנתאלמנה הם ליורשים וזה שלא הוצרך אביי להזכיר מותר מזונות דפשוט הוא. ובהשגות א"א אף אני כך הייתי סבור וכו'. וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי רבינו דשמעתא גמרא שלנו הכין מכרעא דאם איתא דמותר מזונות אלמנה הוו שלא הוה ליה לאביי למימר ותלופא באלמנה. עד כאן דבריו ז"ל:

ה אלמנה שחלתה וכו'. פרק נערה (דף נ"ב) וכדעת רשב"ג ופסקו בהלכות [ו]כן מוכיח בגמרא. ורפואה שיש לה [קצבה] פירש"י ז"ל שאינה חולה תדיר אינה [בכלל] מזונות עכ"ל. ובגמרא א"ר יוחנן עשו [הקזת] דם בא"י כרפואה שאין לה קצבה עוד [הם] קריבי' דר' יוחנן הות להו אתת אבא דהות [צריכ]ה רפואה כל יומא אתו לקמיה דר"י אמר [להו] זילו קוצו לה מידי לרופא פירש"י ז"ל [שיקב]ל עליו רפואה עולמית בכך וכך ע"כ. [ומשמ]עין מהכא דבכה"ג שקצבו הרפואה הויא [לה] רפואה שיש לה קצבה ומשלה ואמרו בגמרא [שם] דר"י הדר ואמר עשינו עצמנו כעורכי [ה]דיינין ונתהרט על שלמד ליתומים דרך זה [מש]ום דאדם חשוב אין לו להורות דרך לבעל [ד]ין כדי להנצל מחיובו: נשבית אין היורשין [וכו']. ברייתא פרק נערה (דף נ"ב) ופסק הלכה בגמרא כן:

ו מתה האלמנה וכו'. ר"ש פרק אלמנה ניזונית (דף נ"ה:) ומעשה ידיה שלהם [וא]ין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה [חי]יבין בקבורתה. ובפרק האשה שנפלו פי' בגמרא [(דף] פ"א) יורשי כתובתה בשומרת יבם שמתה [וי]ורשי הבעל שהן יורשים כתובתה וחצי נכסי [צא]ן ברזל שלה חייבין בקבורתה כמו שיתבאר [פ]כ"ב וסובר רבינו דכ"ש באלמנה דעלמא שלא [נש]בעה שאין יורשין שלה יורשין כלום כנזכר [פי]"ו שיורשי הבעל חייבין בקבורתה. אבל בהשגו' [כ]תוב א"א דעתא קליפתא קא חזינא הכא [וכ]ו'. ובאמת שיש לחלק בין זו שדינה שיורשיה [יו]רשין אותה אלא שלא נשבעה להיא דשומרת יבם ואין בידי להכריע:

[מע]שה ידי האלמנה וכו'. במשנה (דף נ"ה) הנזכר בסמוך: ויורש שאמר וכו'. [ז]ה פשוט שדין היורשין עמה כדין הבעל עם אשתו כנזכר פי"ב וכן משמע בגמרא ואמרו בירושלמי בפרק אלמנה ניזונת אלמנה שאמרה ינאו מעשה ידי במזונותי שומעין לה [ע"]כ. ודבר פשוט הוא שהמזונות לתקנתה נתקנו ואין כח ביתומים לעקרה אבל היא שאמרה אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לה וכן כתבו מן המפרשים ז"ל ואמרו שאפילו היתה [מינ]יקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה ולהלך ואע"פ שאינה רשאה לינשא תוך כ"ד חדש ללידת הולד כמו שנתבאר פי"א מהלכות גירושין וכן הסכים הרשב"א ז"ל: ז וכל מלאכות שהאשה וכו'. מימרא כלשונה בגמרא פרק אלמנה ניזונת (דף נ"ו):

ח מציאת האלמנה וכו'. דין המציאה שהיא לעצמה מימרא שם. ודין הפירות מבואר בהלכות פרק נערה והכריחו כן מן הגמרא שכיון שאין חייבין בפדייתה אינו מן הדין שיאכלו פירות שהרי חייבו חכמים לבעל בפדייתה תחת פירות כנזכר פי"ב:

ט והנכסים עצמם שהם וכו'. ביאור דברי רבינו הוא שאותן נכסים שהכניסה לו הן בעין קיימים וכבר נתבאר פי"ו שאם נתיחד לה קרקע או מטלטלין שלה קיימין שגובה אותן בלא שבועה ועל דרך זה כתב רבינו שאם מתה בלא שבועה שיורשיה יורשין הנדוניא וזהו שכתב רבינו ואם היה בהן מותר המותר ליורשי הבעל אבל ודאי אם [נא]בדה הנדוניא או אם נפחתה ובאה לגבות מן היורשין צריכה היא לישבע ואם מתה בלא שבועה ודאי אין יורשיה נוטלין כלום דלא עדיף מחוב דעלמא שכל שמת לוה בחיי מלוה [ואח]"כ מת מלוה אין יורשין נוטלין כלום שכבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו כנזכר פי"ז מהלכות מלוה ולוה וכן מבואר בעיטור ודברים ברורים הם:

י אלמנה שתפסה וכו'. בפרק אלמנה ניזונת א"ר אלעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרו שם שמעשה היה שתפסה דסקיא מליאה מעות ולא היה כח בחכמים

ה אלמנה ^א^שחלתה אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה הרי זו כמזונות ויורשין חייבין בה. ואם היא צריכה רפואה שיש לה קצבה הרי זו מתרפאה מכתובתה. ^ב^נשבית אין היורשין חייבין לפדותה אפילו היתה יבמה ואפילו נשבית בחיי בעלה ומת והיא בשביה אין חייבין לפדותה מנכסיו אלא נפדית משל עצמה או תטול כתובתה ותפדה עצמה: ו *^ג^מתה האלמנה * יורשי הבעל חייבין בקבורתה. ואם נשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל. מעשה ידי האלמנה ליורשין. ויורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצתה בזה שומעין לה: ז וכל ^ד^מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליתומים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו: ח ^ה^מציאת [ז] האלמנה ופירות נכסים שהכניסה לבעל לעצמה ואין ליורש [ח] בהם כלום: ט והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותן בלא שבועה ואין ליורשים בהם דין לעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל. ^ו^ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדוניתה אע"פ שהוא נכסי צאן ברזל ואם היה בהן מותר המותר ליורשי הבעל: י ^ז^אלמנה י [ט] שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן בין שתפסה מחיים בין שתפסה

אחר

השגת הראב"ד

* מתה האלמנה וכו': כתב הראב"ד ז"ל דעתא קליפתא קא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה מכתובתה ונטלה לגרי והורישוה אלא ודאי יורשי נדוניתה ונכסי מלוג שלה קוברין אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל:

בס"פ החובל (ב"ק דף צ"ג) אמתניתין דהאומר סמא את עיני וכו' יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו:

פי"ח ו מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה. כתב הר"ן שטעמו של רבינו דיליף לה במכ"ש בשומרת יבם והראב"ד השיג עליו והדין עמו עכ"ל:

ט והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותם בלא שבועה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדוניתה אע"פ שהוא נצ"ב. כך הוא הגירסא הנכונה וזה ע"פ מ"ש ברפי"ו שבין נכסי מלוג בין נצ"ב נקראים נדוניא. ומ"ש אע"פ שהוא נצ"ב היינו לומר שאע"פ ששמו אותם בזוזי וקבלם עליו באותו סך שאם פחתו פחתו לו וכו' אינם חשובים כנכסיו לענין זה:

י יא אלמנה שתפסה מטלטלין וכו' אבל אם תפסה לאחר מותו לכתובתה אינה גובה מהם. היינו לדינא דגמרא שאין כתובה נגבית ממטלטלי אבל לדידן גובה מהם אפילו לא תפסה:

אבל

א טור אה"ע סי' ע"ט סמג לאוין פ"א: ב טור שם סי' ע"ח: ג טור שם סי' צ"ס סמג שם: ד שם: ה טור שם סי' צ"ו סמג שם: ו טור סי' צ"ג וע"ש סמג לאוין פ"א:

משנה למלך

[...]וס דדוקא ביתומים אומרים נתננו הוא דאמרינן נכסי בחזקתם קיימי לא בספק מעיקרא אם יש לה [...]ות או לא. ובח"ג סי' כ"ד ליישב הרב ז"ל החילוק המבואר הלזה ודחאו וכ"ש שיש לתמוה עליו מה ראה על ככה וצ"ע:

ט והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותן בלא שבועה. מהרש"ך בח"ג סי' פ' הבין בדברי רבינו דנדונייתה לעולם נוטלתם בלא שבועה אפילו כתב לה כתובה ואין שטר כתובה יוצא מתחת ידה. לא נתחוור זה בעיני דלעולם כל שכתב לה ואין כתובתה קיימת איתרע מילתא דחיישינן לפרעון

מגדל עוז

[...] לבעל ס"ל מציאת אשה ליורשיה ופרקינן אליבא דשמואל לעולם אימא לך מזונת תנן וטעמא מאי [...] רבנן מציאת אשה לבעלה דלא תיהוי ליה איבה הני תיהוי להו איבה כלומר שאינה חוששת מהם. הנה [...] רואות שזאת הסוגיא אליבא דשמואל כסוגיית הירושלמי ומטעם קטטה דהתם כטעם איבה דהכא [...] דינא ודאי ליתא מכמה טעמי. הדא דאם איתא כי מקשי ליהוו כבעל ליהדר ליה כדרבי אבהו [...] דירושלמי מי דמי אלמנה מציאתה שלה אשת איש מציאתה שלו. ועוד כי הבעיא [...] אינה דהא קי"ל פרק נערה שנתפתתה ופרק הנושא ובכמה מקומות שמזונותיה מתנאי כתובה הם [...] שכבר הוכחתי שמציאתה ומעשה ידיה ומותר מזונותיה שוים ועוד דשמואל גופיה כי מעיינת בה [...] פליגא אסוגיא דירושלמי וע"כ נפסוק כפשט המשנה וליתא לההיא סוגיא כלל וכן דעת ר"י אלפס שהשמיט כל זאת הסוגיא ולא הביא אלא המשנה כפשוטה להשמיענו שכן הלכה וכמ"ש ר"מ ז"ל שדלא [...] מבארות אלו עמוקים או יותר מהם ואנכי לא ידעתי. ומותר הבלאות ג"כ מזה הטעם נוכיח אותו [...] עדיפא לה ממציאתה וגוף מעשה ידיה ומותר מזונותיה. ועוד יש לי ראיה פשוטה אפילו לפי אותו [ירו]שלמי דריש אלמנה ניזונת דגרסי' בהדיא סוגיא דאלמנה סותרה מזונות שלו הותירה בלאות שלה [illegible]

כ"ב) ופרק אלמנה ניזונת (דף נ"ה:): כתב הראב"ד ז"ל דעתא קליפתא קא חזינא וכו': ואני אומר אדרבא דעתא אלימתא היא ולמדה מדרב ושמואל ס"פ כל הנשבעים (דף מ"ח) דאמרו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ופסקי' כותייהו לגמרי דאמרי' אם איתא לדרב ושמואל איתא ואסיקנא הכי דלא לוסיף עלה ומוקמינן התם ההיא דיורשי ראשון דפרק מי שהיה נשוי בנשבעה ומתה וכ"כ ר"י אלפס בהלכות ריש פרק מי שהיה נשוי ולמדו משם לכ"מ שצריכה פרעון שאין אדם מוריש שבועה ליורשיו שנמצאת הירושה בטלה וכן משמע לי ליסנא דאין אדם מוריש שבועה וכו' דכיון דמורים אין כאן יורשין נמי אין כאן כלל ומכח סברא זאת ג"כ למדנו לפרש משנתנו דריש פרק אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה דמיירי בשנשבעה דאי לא נשבעה מורים אין כאן ויורשין אין כאן כלל כמו שדקדקתי מדרב ושמואל וכן משמע מן [illegible] כפול ומכופל ובלשון ר"מ ז"ל דכיון דקתני יורשי כתובתה יורשין למה לי והא ליסנא יתירא היא ועוד ואין חייבין בקבורתה למה לי מדקתני יורשי כתובתה חייבין בקבורתה מכלל דהנך לאו חייבין [illegible]

הגהות מיימוניות

[ספ"ב] שם כלשון העמוד אבל הטור כתב כתי' אב"ד סימן פ"א ע"ש: [ז] אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה ע"כ: [ח] שהרי תקנו פירות תחת פרקונה וכיון שיורשין אין חייבין לפדותה אין להם פירות ע"כ: [ט] אלמנה שתפסה שטרי חובות של בעלה למזונות לא הויא תפיסה כדפרשינן בהלכות [illegible] ע"ש ע"כ:

בחכמים להוציאה מידה ובירושלמי נחלקו מהו מימר לה הוי מה בידך תלמידוי דר' מנא אמרי אמרינן לה הוי מה בידך אלון ר' יוסי בי ר' בון מכיון שהיא עתידה ליטבע בסוף אפילו הוי מה בידך לא אמרינן לה. ופסק רבינו כתלמידי רבי מנא שמחשבין עמה. ואמרו בגמרא אמר רבינא לא אמרו אלא למזוני אבל לכתובה מוציאין ונחלקו הגאונים ז"ל בדברים אלו ודעת ההלכות הוא שאם תפסה למזונות אפילו אחר מיתת הבעל אין מוציאין מידה ואם תפסה לכתובה אם מחיים דבעל תפסה אין מוציאין ואם תפסה לאחר מיתה מוציאין מידה וזה דעת רבינו אבל יש מן הגאונים שסוברים שאין שום תפיסה מועלת לה אפילו למזונות לאחר מיתה אלא דוקא מחיים ולמזונות בלבד ויש מהם מי שסובר שאין חלוקה בין כתובה למזונות שלשניהם תפיסה דמחיים מועלת ולאחר מיתה אינה מועלת כלל:

אחר מותו אפילו תפסה ככר זהב אין מוציאין [י] מידה אלא כותבין עליה בית דין מה [כ] שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות. ויקחו היורשין את השאר: **יא** וכן אם תפסה מטלטלין בכתובתה בחיי בעלה ומת גובה מהן. אבל אם תפסה אחר מותו [ל] לכתובתה אינה גובה מהן אע"ג שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המטלטלין. לפיכך תזון האלמנה מן המטלטלין אע"פ שלא תפסה: **יב** ואם *הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשים נוטלין אותן והן מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המטלטלין מונחין בבית דין עד שאיזון מהן שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות. ואפילו התנתה עליו בפירוש שתזון מן המטלטלין אינה מעכבת וכזה דנין תמיד בכל בתי דינין: **יג** אבל אם הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכרו ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין: **יד** *הניח נשים רבות אע"פ שנשאן זו אחר זו ניזונות בשוה (כמו) שאין דין קדימה במטלטלין: **טו** אלמנה שנפלה לפני יבם בשלשה חדשים הראשונים ניזונת משל בעל. ואם הוכר העובר וכן אם הניחה מעוברת ניזונת והולכת עד שתלד. ילדה בן של קיימא ניזונת והולכת כל ימי אלמנותה כשאר כל הנשים. לא נמצאת מעוברת אחר שלשה חדשים או שהפילה אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם אלא תובעת יבמה לכנוס

השגת הראב"ד

*כתב הראב"ד ז"ל ואפילו ניזונות מן הקרקע לפי שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת והוה ליה כלוה ולוה וחזר וקנה שכולן שוים בו עכ"ל:

א טור שם סי' נ"ג: ב טור שם וש"ע: ג טור אה"ע סי' ק"ס סמג עשין כ"א:

יג אבל אם הניח קרקע יכולה היא וכו'. כתב ה"ה ומ"ש שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחות משנה היא בפרק הניזקין עכ"ל. ואני אומר אינה משנה ולא בפרק הניזקין אלא בפרק מציאת האשה (ס"ט.) גבי הא דשלח ליה רבי לרב בני חיפי:

טו טז אלמנה שנפלה לפני יבם וכו' תבעה יבמה לכנוס וכו' או שהיה היבם במדה"י הרי זו ניזונת משל יבם. כתב ה"ה דבר פשוט הוא ומבואר בדברי רבינו שדין חלה והלך למ"ה וכו'. ויש לתמוה על רבינו שכתב או שהיה במ"ה ולא כתב או שהלך למ"ה וכלשון הירושלמי ואפשר לומר דאתא לאשמועינן דהא דאינו חייב במזונותיה אחר העמדה אא"כ ברח או חלה היינו כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה כיון דאינו דר במדינה עמה דינו כברח או חלה:

מיתה אינה מועלת כלל:

יא אע"ג שתקנו הגאונים וכו'. תקנת הגאונים שתהיה האשה ניזונת מן המטלטלין כתובה היא בהלכות ובדברי הגאונים ז"ל. ומ"ש רבינו שאינה יכולה לעכב על היתומים שלא ימכרו שלא ייפו הגאונים כל כך את תקנתם דבר ברור הוא שלא ליפות כחה במטלטלין כל כך שהרי אפילו בקרקע שבדין הגמרא היא ניזונת ממנו אם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות כמו שיתבאר בסמוך וא"כ במטלטלין אינו נראה שלא יוכלו למכור אפילו לכתחלה וכבר העיד רבינו שכן דנין תמיד בכל בתי דינין וכן מבואר בעיטור שבתשובת הגאונים ז"ל כתוב כן: **יג** אבל אם הניח קרקע יכולה וכו'. גם זה מבואר בתשובה הנזכרת שאין להם למכור בקרקעות וכן נראה קצת מן הגמרא. ומ"ש שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחות משנה היא בפרק הניזקין (גיטין דף מ"ח) ומ"מ העלה הרשב"א שאם קנו מידו על מזונות האשה שהיא ניזונת אפילו מן המשועבדים ובמזונות הבנות אפילו היו ממנו אין ניזונות מהמשועבדים והוכיח שם כן. ודע שאין הקנין הנזכר בשטרי כתובות שלנו מועיל לכך לפי שאין מזכירין בכתובות מזונות לאחר מיתת הבעל והמזונות הכתובים בכתובות שלנו הוא מזונות דמחיים: **יד** הניח נשים רבות וכו'. מבואר הוא בירושלמי פרק מי שהיה נשוי וכן הוא בתוספתא כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגביה בד"א בכתובה אבל במזונות שתיהן שוות ע"כ. ועל מ"ש רבינו שאין דין קדימה במטלטלין כתוב בהשגות א"א ואפילו ניזונות מן הקרקע וכו'. ולי נראה שאף דעת רבינו כן הוא שאפילו ניזונות מן הקרקע ניזונות בשוה שאל"כ היה לו לומר ניזונות מן המטלטלין בשוה ומן הקרקע לפי קדימתן ולפי זה ראוי להיות בספריו כמו שאין דין קדימה במטלטלין ורצה רבינו לומר שכשם שלא אמרו חכמים קדימה במטלטלין לפי שיש ללוה למכרן ולהפקיען מידי שעבוד המלוה כך לא אמרו קדימה במזונות לפי שאם רצה הבעל למכור נכסיו הרי הוא מפקיען מידי שיעבוד מזונות כל"ל וטעם נכון הוא זה והטעם שכתב הר"א ז"ל בהשגות אינו נכון שאם מפני שאין חיוב המזונות חל אלא לאחר מותו הוא אפילו בכתובה לא תהיה דין קדימה לאלמנות שהרי אינה נגבית אלא משעת מיתה והגע עצמך מי שלוה וקבע זמן הפרעון אחר מיתתו והתנה שאם ימות המלוה קודם לו שלא יגבה כלום וחזר ולוה וקבע זמן פרעון להוא זמן וע"פ התנאי הנזכר מי לא יהיה בו דין קדימה אלא ודאי אין לטעם ההוא עיקר ואינו דומה ללוה ולוה וא"כ קנה דהתם הדבר המשועבד עתה לא היה שלו בשעת הלואה ולא היה יכול לשעבדו עד שעה שנקנה ולפיכך חל השיעבוד בשוה. והרשב"א כתב בדין המזונות דבשיעבוד המזונות הקלו ומ"ש נראה לי:

טז אלמנה שנפלה וכו'. ביבמות פרק החולץ (דף מ"א:) ת"ר יבמה ג' חדשים הראשונים ניזונת משל בעלה מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם נפלה לפני יבם קטן מיבם לית לה מבעל מאי אפליגו בה וכו' והלכתא לית לה משמיה קנסוה ע"כ בגמרא. ובהלכות ירושלמי חלה כמי שברח הלך למדינת הים

משנה למלך

לפרעון שפרע לה מנכסיו ואפילו בשבועה אינה נוטלת כלום דומיא דמלוה בגו זימניה דאם כתב לו את השטר ואינו יוצא מתחת ידו דאיתרע חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו ושקיל בלא שבועה כל שאין השטר בעיניה איתרע ונאמן לומר פרעתי. והבא לומר דבנכסיה אליס טפי לומר שלא נפרעה כיון שבידה ניטלם בע"כ אע"פ שקבלם עליו בזוזי משום שבח בית האב ולעולם אפילו כתב לה שטר כתובה עלייהו ואין כתובתם בידה שתטול אותם. עליו להביא ראיה לבאר דין זה וכבר הארכתי בתשובת מהרמ"ך הנזכר בסי' הנזכר וצ"ע. (*א"ה ועיין בדברי הרב המחבר בהלכות מלוה ולוה):

ומ"ש ה"ה ז"ל דבנאבדו נכסי צאן ברזל לא גביא בלא שבועה ואם מתה דיינינן בהו אין אדם מוריש שבועה לבניו. אין ספק שהדין דין אמת וע"כ צריכין אנו לומר זה כדעת רבותינו בעלי התוס' וכמה רבוותא ז"ל עלה דמתניתין דפרק מי שמת גבי נפל עליו הבית ועל אשתו ב"ה אומרים נכסים בחזקתם ופירשו בגמרא בחזקת יורשי הבעל והיינו נכסי צאן ברזל. והקשו עלה למה לי חזקה אפילו בלא חזקה כיון שלדבריהם הבעל מת תחלה וא"כ האשה ה"ל מת לוה בחיי מלוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. ותירצו מה שתירצו וכתבו בשם ה"ר שמשון דבמת פתאום לא חיישינן וכו' והשתא לכולהו הני רבוותא קשה דהכא בנכסי צ"ב איירי מתניתין ולא שייך אין אדם מוריש שבועה לבניו ומאי קושיא. ואין סברא כלל לומר דחולקין על דין זה דרבינו ואפילו בנכסי צ"ב סבירא להו דשייך שבועה דזה כגון מושכל ראשון מכל גדולי רבוותא. אלא דצריכים אנו לומר ע"כ דס"ל דמתניתין סתמא קתני נכסים בהוקתן דהיינו בין כשהם קיימים בין כשנאבדו ונפחתו ומש"ה קשיא להו וצוזקקו לכל הני תירוצי ואע"ג דטעמא דאיתמר בגמרא לפי מה שפירשב"ם לא שייך אלא כשהם בעין לא כשנאבדו ונעשו חוב עליו. מיהו כיון דמעיקרא הוית לה תפיסה בהו אעיקרא קאי ואוקמה אחזקה קמייתא. וכל זה שהארכתי הוא להוכיח דינו של ה"ה שהוא אמת. אבל הראיה שהוא ז"ל כתב דלא עדיף מחוב דעלמא ראיתי גדולי האחרונים שתפסו עליו דחוב דעלמא נמי בגו זימניה אינו צריך שבועה דהילכתא כר"ל וכל שבועת אלמנה בגו זימניה היא. וכבר הקשו התוס' אמאי צריכה שבועה כל אלמנה דעלמא דקתני מתני' אין אלמנה נפרעת מן היתומים אלא בשבועה. ותירצו משום דאית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה צררי אפילו בחייו בגו זימניה הילכך גבי נכסי צ"ב דאינה בתנאי ב"ד כל שנפחתו חזר הדבר לחוב בעלמא בגו זימניה ואפשר שאינה צריכה. ואפילו לאותם תירוצים האחרים שנאמרו בטעמא דמתניתין אמאי צריכה שבועה היכא למיגמר בנכסי צ"ב שנאבדו שאינה צריכה שבועה ואין כאן עוד מקום להאריך: **יד** הניח נשים רבות וכו'. (*א"כ כתב ה"ה שאפילו ניזונות מן הקרקע ניזונות בשוה. ועיין מ"ש בזה הרב המחבר פרק כ' מהלכות מלוה דין ו'):

אלמנה

מגדל עוז

וכן אם תפסה עד מנכסים בני חורין. פרק הכותב (דף פ"ה) וריש אלמנה ניזונית: הניח נשים רבות עד דין קדימה במטלטלין. פרק מציאת האשה (דף ס"ט) ופרק מי שהיה נשוי (דף נ"ג): כתב הראב"ד ז"ל ואפילו ניזונות מן הקרקע וכו': ואני אומר עיקר זה הדין פרק מציאת האשה ופרק מי שהיה נשוי ומה שהקשה הראב"ד איני מבין אותו שהרי חיוב המזונות מיד שנשאה חל עליו ולדעת מקצת הפוסקים ומנהג כל המערב וארץ הצבי מטעה שקדשה ולדברי הכל אפי' אמר לה הוציאי מעשה ידיך למזונותיך אין שומעין לו כדאיתא פרק המדיר וכן אם הלך למדינת הים והניח נכסים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין וזנין אותה כדאיתא פרק נערה שנתפתתה ואם לא הניח נכסים פוסקין לה אחר שלשה חדשים כדאיתא פרק שני דייני גזירות והתם נמי אמרינן שגם אם לותה ואכלה חייבים לפרוע ומוכרת שלא בהכרזה ואלו הלכות קבועות הן אלמא משעת נישואין חל שיעבודייהו ואם היה שם קרקע ונשאן בזו אחר זו הוה ביה שפיר דין קדימה וכדעת ר"מ ז"ל וכן משמע בירושלמי שהביא ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק מציאת האשה: אלמנה שנפלה לפני יבם עד כשאר הנשים. פרק החולץ (דף מ"א) ופרק שני דייני גזירות (דף ק"ז): לא נמצאת מעוברת עד לכנוס או לחלוץ פרק החולץ שם:

הגהות מיימוניות

[י] מעשה בכלתו של רבי שבתאי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציאה מידה: [כ] אמר ר"א אלמנה שתפסה מטלטלין מה שתפסה תפסה: [ל] כרבינא דאמר לא אמרו אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מינה ודלא כמר בר רב אשי דמתקיף לה מ"ש לכתובה ממקרקעי ולא מטלטלי מזונות נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי אלא למזוני מאי דתפסה תפסה ה"נ לכתובה א"ל ר' יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך. והנה דעתו כפירוש ריב"ן דדוקא לאחר מיתת הבעל אמר רבינא דמפקינן מינה אבל תפסה מחיים אמר רבא לעיל פרק הכותב (דף פ"ד) דמהניא אף לכתובה דקאמר גבי ב"ח וכתובת אשה ולר"ע לא מהני תפיסה כלל אמר רבא אר"נ והוא שתפס מחיים וכן בפרק אלמנה ניזונת גבי ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קתבעה מזוני אמר להו (רבא) ליתמי זילו הבו לה מזונות ונעמידה מחיים ואע"פ שבתשובת הגאונים פסקו כמר בר רב אשי בכולי תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא איכא למימר דדברי מר בר רב אשי אינן אלא אתקפתא בעלמא ולא שיסבור כן וככל זה פירש ר"י אלפס. אמנם בפר"ח פסק כמר בר רב אשי וגם פירש הא דרבינא בתפסה מחיים ואפ"ה דוקא למזוני אבל לכתובה לא דלא נתנה כתובה לגבות מחיים ומר בר רב אשי דאמר דלכתובה מועלת תפיסה מחיים הרי הוא כרבא אר"נ בפרק הכותב

לכנוס או לחלוץ: **טז** תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ ועמד בבית דין [מ] וברח או שחלה [נ] או שהיה היבם במדינת הים הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה כלל: **יז** נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדל ויהיה כשאר היבמין: **יח** מי שייחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתה ואמר יהיה מקום פלוני למזונות הרי ריבה לה מזונות. ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויות לה נוטלת השאר משאר נכסים. ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה נוטלת הכל. אבל אם אמר לה יהיה במקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד שהרי קצץ לה מזונות: **יט** *אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין [ס] לה מזונות ואין משביעים אותה. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים. ורבותי הורו שאין לה מזונות מב"ד עד שתשבע שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים וכל הנפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון: **כ** אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות משביעין אותה בתחלה ומוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכור למזונות שלא בב"ד מומחין אלא בשלשה אנשים נאמנים בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים וכשיבאו היורשין להשביע אותה נשבעת: **כא** וכמה מוכרין למזונות כדי לזון מהם ששה חדשים לא יותר על זה. ומוכרין ע"מ שיהיה הלוקח נותן לה [ע] מזון שלשים יום וחוזרת ומוכרת פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מן הנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה:

אלמנה

כסף משנה

יט אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה וכו' עד וכן ראוי לדון. נתבאר בפרק י"ב:

אלמנה

השגת הראב"ד

*אלמנה שבאה לב"ד וכו': כתב הראב"ד ז"ל והלא מה שאמרו תשבע לבסוף ולא תשבע בתחלה כשהעמידום בששמעו בו שמת והיינו אלמנה עכ"ל:

א ע"ש בדעת הגה"ש שחולק בזה: ב שם: ג טור אה"ע סי' צ"ג: ד טור שם ואין דעת הרא"ש כן ע"ש: ה טור שם ועיין שם סמג לאוין פ"א: ו מציעא דף ל"ב ועיין בטור שם: ז שם וע"ש:

מגיד משנה

הם כמי שברח ע"כ ונתבארו כל דברי רבינו. ומ"ש רבינו שאם הוכר העובר וכו' הטעם הוא מפני שכל ימי עבורה הן כג' חדשים הראשונים דכל יבמה שבעולם שכנס שאינה יכולה להתיבם ולא לחלוץ תוך שלשה חדשים כמבואר פ"א מהלכות יבום כך כל ימי עבורה אינה יכולה לא להתיבם ולא לחלוץ ואין נ"ל ליכנס לאחר לפיכך ניזונית משל בעל ודבר פשוט הוא ומבואר בדברי רבינו שדין חלה והלך למדינת הים אינו אלא בתחלה והלך למדינת הים אחר שעמדה בדין אבל חלה או הלך ולא עמד בדין קודם לכן אינה ניזונית משל יבם וכן מתבאר בירושלמי וכן כתבו ז"ל: **יח** מי שיחד קרקע וכו'. סוף פרק נערה (דף נ"ד:) קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה קא מפסדה מזוני אתו לקמיה דר"י אמר להו זילו ואמרו ליה לאבוכון דנייחד לה ארעא למזונה אתו לקמיה דר"ל אמר להו כ"ש שריבה לה מזונות ואסיקו בגמ' אמר למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות. וכתב רבינו ושתקה לפי שאם לא היתה שם או שהיתה שם ועמדה ומיחתה ואותו מקום שיחד לה אינו מספיק למזונותיה לא כל הימנו של בעל לגרוע מזונותיה בע"כ אבל בשתיקתה הפסידה וכ"נ מפירוש רש"י ז"ל וקרוב לזה מתבאר פרק ו' מהלכות זכייה ומתנה שמי שמחלק נכסיו לבניו ועשה אשתו שותפית עמהם ושתקה אבדה כתובתה כנזכר שם אבל בעיטור כתב קצץ לה מזונות איכא מאן דאמר דוקא שלא נמנס אבל פסק פחות מן הראוי לה נותנין לה כדי צרכה ע"כ: **יט** אלמנה שבאה לבית דין וכו'. דבר זה מחלוקת בין הגאונים והוא ז"ל הכריע כדעת רבותיו. ובהשגות כתוב א"א והלא מה שאמר חנן תשבע בסוף וכו'. ואין זו קושיא דשמואל (דף קז) הוא שהעמידה בששמעו בו שמת והיינו אלמנה ואין הלכה כמותו ולרב דקי"ל כותיה מתניתין דמי שהלך למדה"י ואשתו תובעת מזונות דאמר חנן תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה אין צריך להעמידה בששמעו בו שמת. ורבינו מפרש מ"ש בפרק אלמנה ניזונת והלכתא מוכרת שלא ב"ד צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה במוכרת למזונות היא ונשבעת בתחילה אבל דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הוא כדברי ההשגות ומה שאמרו צריכה שבועה לבסוף כשתבא לגבות כתובתה קאמר אבל בתחילה לא והביאו ראיה לזה: **כ** אלמנה שבאה וכו'. כבר כתבתי בסמוך שדין השבועה שהצריך רבינו בתחילה הוא מפני שמפרש צריכה שבועה בתחילה ולמזונות ואין כן דעת מפרשים אחרים אבל דין ההכרזה מבואר הוא בגמרא שם למזוני מזבנין בלא הכרזה: וכן יש לה למכור וכו'. שם (דף נ"ח) מבואר בגמרא בין בכתובה ובמזונות וכבר כתב דין הכתובה למעלה פי"ז: וכן אם מכרה למזונות וכו' דבר זה מחלוקת בין המפרשים ז"ל וכבר הארכתי בו בפ' י"ז: **כא** וכמה מוכרין וכו'. שם (דף נ"ו) אמר אמימר הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום ופי' רש"י ז"ל שהטעם שהלוקח לא ימסור לה המעות כולם בידה לפי שאם תנשא יחזיר מה שבידו ליורשין עכ"ל: וכן מוכרת וכו'. דעת רבינו הוא שמוכרת למזון כל מה שצריכה לה כפלים וכפלי כפלים מכתובתה ומ"ש פרק אלמנה ניזונת מוכרת והולכת

לחם משנה

פי"ח כ אלמנה שבאה לבית דין וכו'. כתב ה"ה ורבינו מפרש מ"ש בפרק אלמנה ניזונת וכו'. וקשה דה"ה כתב לעיל בפרק י"ז דמ"ש רבינו ונשבעת היא מסקנא דגמרא והלכתא מוכרת שלא בב"ד צריכה הכרזה וכו' נראה משם שמפרש לענין כתובה וכאן נראה שמפרש לענין מזונות ולתרץ זה אם נפשך לומר דרבינו מפרש בין לענין כתובה בין לענין מזונות מכל מקום קשה לי מי הכריחו לרבינו לפרש הדבר לענין מזונות ולומר דהכיא דתילו בגמרא דכששמעו בו שמת בא אליבא דשמואל דוקא אבל לרב צריכה שבועה והיא סברא הפוכה הוה ליה לאוקמא לענין כתובה בדוקא. ונראה שרבינו הכריחו לזו הקושיא שהקשו דהיכי פסיק בגמרא דלא בעי הכרזה מההיא דאלמנה שמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דילמא שאני התם דהוי דמכרה למזונות ואינה צריכה שבועה ולפי דברי רבינו דסובר דבמכרה צריכה שבועה מיתרצא הך קושיא ולכך מפרשה בכל גוונא בין לענין כתובה בין לענין מזונות. ונראה לומר דמה שאלו לרבינו לענין כתובה

משנה למלך

יט אלמנה שבאה לב"ד וכו'. וכתוב בהשגות והלא מה שאמרו וכו' ודברי הראב"ד תמוהים שהרי דבר מבואר הוא דלרב דקי"ל כוותיה מתניתין דתשבע בסוף בפשטא היא באשת איש שהלך בעלה למדינת הים. ולשמואל דוקא מיתוקמא בששמעו בו שמת. והנראה בכוונתו הוא כמו שהקשה הרה"מ לרבינו ז"ל במ"ש שהאשה שהלך בעלה אין מגריכין שתבא כתובתה בידה כמ"ש לעיל בפרק י"ב. והקשה עליו דאדרבה אלמנה קיל טפי מנשואה שהרי מי שמתמיר שלא לפסוק בנשואה מודה כששמעו בו שמת שפוסקין. ואע"ג דאידחי האי דשמואל מהילכתא מ"מ בהאי סברא דטפי מחמרינן בנשואה מאלמנה לא מצינו לרב ז"ל דפליג עליה. וזה נ"ל כוונת הראב"ד דאפילו לשמואל דמתמיר כששמעו בו שמת מודה דפוסקין ותשבע לבסוף וכ"ש לרב ולפי זה מאי דדחה ה"ה דברי הראב"ד ואמר דשמואל הוא שהעמידה בכך ואין הלכה כמותו לאו דחייה היא כדאמרן אבל אפשר שיהיה כוונתו דזה דקיל טפי אלמנה מנשואה כל זה הוא לשמואל אבל רב פליג נמי בהא ולדידיה חמיר טפי אלמנה מנשואה בקצת דברים אע"ג דלרב נמי פוסקין באלמנה:

אלמנה

הגהות מיימוניות

הכותב וכרבא דפרק אלמנה גבי כסא דכספא ודרב יעקב בר נפתלי דאמר דרבא כרבינא ליתא דאדרבה כמר בר רב אשי ס"ל. ובס"ה כתב דשמא ר' יעקב בר נפתלי סובר דההיא דהכותב אתפיסת ב"ח קאי ולא אכתובה וההיא דכסא דכספא נעמידה בתפסה אחר מיתה. עוד האריכו התוספות הרבה ומ"מ אין חילוק ביניהם לענין פסק הלכה דלדברי כולן מהניא תפיסה מחיים לענין כתובה ולא כה"ג דמפרשי פלוגתייהו בתפיסה מחיים ופסיק הילכתא כרבא דלפ"ז לא היתה מועלת אפילו תפיסה דמחיים לענין כתובה. ולדבריהם תירצו התוס' דההיא דכסא דכספא דאמר רבא זילו הבו לה כתובתה איירי שהבעל התפיסה צררי והתפיסה כסא דכספא והנה ראבי"ה פירש ככל דברי ר"י אלפס ורבינו המחבר ורבינו שמחה כתב ככל דברי ה"ג דפלוגתייהו בתפיסה דמחיים ואפ"ה לא מהניא לרבינא תפיסה וכ"פ בשם הגאונים כרבא ומיהו כתב בזמן הזה אחר תקנת הגאונים שתקנו בין לב"ח בין לכתובת אשה אפילו ממטלטלי ובטופסי דשטרי תקנו לכתוב נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות בחיים ובמות משמע אפילו מיתמי וכותבין קבילית עלי ועל ירתאי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דקניתי ודעתיד אנא למקנא נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות משמע אפילו ממטלטלי דיתמי ומיהו מלקוחות לא גבי ממטלטלי דעשה שורו אפותיקי ומכרו לאחר אין ב"ח גובה הימנו ע"ש מס"ע ע"כ: [מ] פר"ש שברח מפני שלא רצה לא לכנוס ולא לפטור והתוס' פסקו דלאו כשברח בשבילה איירי שרצה לעגנה דהא בפרק בתרא דכתובות פריך מינה לשמואל דחייש לצררי אלא מחמת ממון איירי ולאו דוקא ברח אלא ה"ה חלה כיון דלא ברח בשבילה אלא מחמת אונס שאירע מה לי ברח מה לי חלה ועוד אמרו בהדיא בירושלמי דפרק אע"פ דה"ה חלה ולא כמו שפירש בקונט' דדוקא ברח אבל חלה לא ולא דמי לההיא דריש מסכת כתובות חלה הוא או שחלתה היא אין מעלה לה מזונות וכו' עד ואר"י דדוקא נתרצה ליבם וברח אבל לא נתרצה אלא להלוץ לא דאין נראה שיתקנו מזונות משל יבם כיון שאין סופו ליבם אלא לחלוץ ודוקא ברח הוא דתקון לה מזונות אבל לא ברח לא משום דלא שכיח שיאחר מלהתייבם כיון דאיתא קמן ונתרצה משום זמן מועט שרגיל לאחר לא תיקנו לה מזונות. ועוד האריכו בתוס' לישא וליתן אם מטעם קנס שקנסוהו תקנו לה מזונות שלא היה לו לשהות שלא לייבם לאלתר קודם שאירע אונס או לאו וע"ש: [נ] ירושלמי אף חלה נמי כמי שברח והלך למדינת הים נמי כמי שברח: [ס] וכן אומר ה"ר חיים מניינשמ"ש זצ"ל מדתנן בהשולח (דף ל"ה) נמנעו מלהשביעה התקינו שתהא נודרת ליתומים ואמרינן בגמרא דרב לא מגבי כתובת לארמלתא אפילו בנדר משום דבשני דרב קיל נדרים ואמרינן ההיא ארמלתא דאתיא לקמיה דרבה בר רב הונא וכו' עד מזוני' נמי לית ליך דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה אין לה מזונות והשתא אי צריכה שבועה על המזון מה צ"ל שמואל אפילו מ"ר אין לה מזונות כיון דצריכה שבועה ולמה הוצרך לחשיב על המזונות טעם אחר מטה שהשיב לה על הכתובה וגם כת אמרת כבי תרי עבדת לי אפילו בחד דהוא רב אין לה כלום ובס"ה כתב כדברי רבינו המחבר ורבותינו משמם ועיין בסימן כ"ז ע"ב: [ע] דהכי פסק אמימר הילכתא התם (כתובות צ"ז) והא דרב הונא פליג ארב יהודה דאמר ל"ב חדש לא ס"ל כדאיתא התם ע"ב:

מגדל עוז

תבעה יבמה לכנוס עד כשאר היבמין. פרק החולץ ופרק שני דייני גזירות ובירושלמי ור"י אלפס ז"ל כתבו פרק החולץ: מי שייחד קרקע לאשתו עד שהרי קצץ לה מזונות. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ד): אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות יש מי שהורה וכו' עד וכן ראוי לדון. פרק אלמנה ניזונת (דף נ"ו): כתב הראב"ד והלא מה שאמרו וכו': ואני אומר דיינו אם נעמוד בשלנו ולא נכנים עצמנו בין המחלוקת והואיל ופרסם ר"מ ז"ל שהיא מחלוקת ישנה והוא עמד בשיטת רבותיו אין דבריו צריכין חיזוק ואם דעת הראב"ד ז"ל מסכים כמו שיהיה אין לנו עסק בזה רק להודיע ולגלות שעיקר זאת ההלכה פרק אלמנה ניזונת. וגם מה שהביא הראב"ד מפ' שני דייני גזירות ובפרק הניזקין הביאו ר"י אלפס גם פרק אלמנה ניזונת אבל כלל גדול אצלנו בכל התלמוד הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכמו שדן ר"מ ז"ל: אלמנה שבאה לב"ד עד ונותנין לה מזונות. פרק הניזקין (דף נ נא) ופרק אלמנה ניזונת (דף נ"ו נ"ח): וכן יש למכור למזונות עד לכתוב כתובה. פרק אלמנה ניזונת ובהלכות ר"י אלפס:

והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ה"פ מוכרת והולכת למזונות כל מה שתרצה עד כדי שתשייר שיעור כתובתה ועצה טובה היא שכשלא ישארו בנכסים אלא שיעור כתובתה תוכל למכור כל הנשאר ביחד מה שאינה יכולה לעשות כן למזון כמו שנתבאר אבל ודאי אם רצתה מוכרת היא למזון כדי צרכה אע"פ שהוא יותר מכתובתה וכן מבואר בגמרא פרק שני דייני גזירות (דף קז.) ואע"פ שיש בזה דעת אחרת בהלכות כדברי רבינו עיקר וכן העלו האחרונים ז"ל:

כב אלמנה שפסקו לה וכו'. כבר נתבאר פרק י"ב האשה שהלך בעלה למדינת הים שבית דין פוסקין לה מזונות ואין מחשבין על מעשה ידיה וכן הדין באלמנה וכן נראה מן הסוגיא שבפרק שני דייני גזירות שאמרו בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי פירוש שפוסקין לה מזונות ומשמע התם אפילו בדספקא מעשה ידיה וכן כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה לזה מן הסוגיא. ומה שכתב רבינו שאם היו היורשין קטנים שבית דין מחשבין עמה סברא נכונה היא וראויה אליו שבית דין אביהם של קטנים וכן נראה כדעת הרשב"א ז"ל:

כג אלמנה שאין שטר וכו'. כבר נתבאר זה פרק י"ב:

כד האשה שהלכה וכו'. ברייתא הובאה שם פרק שני דייני גזירות ומבוארת בהלכו' והטעם הוא שהיא נאמנת על המיתה דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ואינה נאמנת על הגירושין כמבואר פרק י"ב מהלכות גירושין:

כה האשה שהיה לה וכו'. זה מבואר פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ו) ובהלכות:

כו אלמנה ענייה וכו'. שם (דף צ"ו) אלמנה ששהתה ב' או ג' שנים ולא תבעה מזונות אבדה מזונות והקשו השתא ב' אבדה ג' מיבעיא ותירצו לא קשיא כאן בענייה כאן בעשירה אי נמי כאן בפרוצה כאן בצנועה פי' בצנועה שבושה לבא לבית דין ג' בפרוצה ב' ופסק רבינו כלשון ראשון. ועוד שם לא אמרו אלא למפרע אבל [מכאן] ולהבא יש לה ובחידושי הרשב"א ירושלמי ר' חייא אמר בשלא לותה אבל לותה גובה למפרע אפילו ג' שנים בשאין בידה משכון היה בידה משכון אפילו לא לותה גובה כלומר שתפסה משכון תוך שלש שנים אבל לאחר שלש מדין מחילה נגעו בה ואין תפיסתה כלום. וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא באלמנה לא הפסידה אלא לאחר ג' אבל אשת איש אפילו ששהתה יום אחד ולא תבעה מזונותיה הפסידה וא"כ מכרה נכסי מלוג דידה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידה לפי שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן ולסייען וה"מ לאפוקי מבעל אבל אם לא נתן לה מזונות ועשתה ואכלה אפילו הותירה אין לבעלה עליה כלום דכל היכא דאיהו לא יהיב מזוני הרי משכון בידה תמשכננו ואינה צריכה להתנות עמו בב"ד ולומר לו איני ניזונת ואיני עושה אלא כל שאין מעלה לה זכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שתיקה וזו היא שכינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה עכ"ל:

כב אלמנה שפסקו לה ב"ד מזונות אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבאו היורשים ויתבעוה. אם מצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותו ואם לאו הולכין לדרכם. ואני אומר שאם היו היורשים קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות: **כג** אלמנה [א]שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה [ס] מזונות שמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותה. אע"פ שלא טען יורש טוענין אנו לו ואומרים לה הביאי כתובתיך * והשבעי וטלי מזונותיך. אלא אם אין דרכם לכתוב כתובה: **כד** [ב]האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת כדין כל האלמנות רצתה נוטלת כתובה. אמרה גרשני בעלי אינה נאמנת וניזונת מנכסיו עד כדי כתובתה מכל פנים. שאם עדיין היא אשתו יש לה מזונות. ואם גרשה כמו שאמרה יש לה כתובה שהרי כתובתה * בידה לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובתה והולכת לה: **כה** האשה [ג]שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה אינה ניזונת מנכסיו שאין מוציאין מיד היורש מספק. אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורין: **כו** אלמנה [ד]ענייה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה שלש [ע] שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה. ואם שהתה פחות מזה אפילו ביום אחד לא ויתרה אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו: **כז** אלמנה [ה]שתבעה מזונות מן היורשים הם אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל זמן שלא [ק] נשאת על היתומים להביא ראיה או תשבע שבועת היסת ותטול. משנשאת עליה להביא ראיה או ישבעו היורשים שבועת היסת שנתנו לה: **כח** *דין [ו]תוספת כתובה כדין העיקר. לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה

* בדפוס וויניציא או השבעי. * נראה שצ"ל בידו

א סמג עשין פ"א טור אה"ע סי' צ"ג והרא"ם חולק בזה וע"ש : ב שם : ג ג"ז שם וכפ"ק דמציעא: ד ג"ז שם וכתב ענייה ופרוצה וכו' ע"ש : ה טור שם וע"ש : ו גם זה שם :

השגת הראב"ד

*דין תוספת וכו': כתב הראב"ד ז"ל לא כך כתב הרב אלפס ז"ל בהלכותיו ותמהנו עליו עכ"ל:

כג אלמנה שאין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות וכו'. נתבאר בפרק י"ד ומ"ש ואומרים לה הביאי כתובתיך או השבעי וטלי מזונותיך קשה דמשמע מהכא שאם תביא כתובתה נוטלת מזונות ואינה צריכה לישבע והרי כתב לעיל בסמוך אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות וכו' ורבותי הורו שאין לה מזונות בבית דין עד שתשבע מפני שהיא באה להפרע מנכסי יתומים ולפי זה אפילו הביאה כתובתה אין לה מזונות עד שתשבע וי"ל דשבועה דלעיל היינו שלא תפסה משל בעלה כלום ושבועה דהכא היינו שלא מחלה כתובתה לבעלה ולא מכרה ולא משכנה לו וה"ק אומרים לה הביאי כתובתיך והשבעי שלא תפסת משל בעליך כלום או השבעי עוד שלא מחלת לו כתובה ולא משכנת לו וכן מפורש בא"ה סימן צ"ג וק"ל דא"כ היאך כתב בסמוך אלמנה שאין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה וכו' דמשמע שאין לך שתוכל ליטול מזונות אם לא תביא שטר כתובתה ולפי מ"ש אפילו אין שטר כתובה בידה יכולה ליטול אם תשבע לכך נראה לכתוב וי"ו במקום או וה"ג אומרים לה הביאי כתובתיך והשבעי וכן מצאתי בספר מוגה והיינו לומר שאע"פ שתביא שטר כתובה דליכא למיחש שמחלה ולא שמכרה מכל מקום צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום:

כז אלמנה שתבעה וכו' או תשבע שבועת היסת ותטול. כתב ה"ה נ"ל טעם לדבריו שהצריכה שבועת היסת וכו' וכ"כ הר"ן וז"ל הרמב"ם כתב שתשבע היסת ותטול וכתב הרשב"א שאפשר מהסכמת הגאונים שכל שאינו

כז אלמנה שתבעה וכו'. שם בעי ר' יוחנן יתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל אלמנה להביא ראיה או דילמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה נשאת עליה להביא ראיה ע"כ בגמרא ובהלכות פירשוה קודם שנשאת הנכסים הם בחזקתה והיתומים שאומרים נתננו הם כבאים להפקיעה מחזקתה והמוציא מחבירו עליו הראיה. וכתב רבינו או תשבע שבועת היסת ותטול ונראה לי טעם לדבריו שהצריכה שבועת היסת מפני שכיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכמי שטוען לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל וידוע שהנתבע נשבע היסת ונפטר כמבואר פ"א מהלכות טוען ונטען אף כאן היא נשבעת ונשארים הנכסים בחזקתה ומוכרת מהם למזונות וכשנשאת הוא בהפך שאין הנכסים ברשותה אלא ברשות יורשין והיא באה להוציא מתחת ידם ונשבעים היסת ונפטרים: **כח** דין תוספת וכו'. בגמרא פרק אע"פ תנאי כתובה ככתובה דמי למאי נ"מ לתובעת ואמרו בו פירושין הרבה ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש שכשם שמפסדת מזונותיה בתביעת העיקר אע"פ שלא גבאתו כך הניזונת מחמת תוספת אם תובעתו בב"ד כאילו גבאתו ומפסדת מזונות וקמ"ל שלא תאמר דעיקר כתובתה שהיא

משנה למלך

כז אלמנה שתבעה מזונות וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל בפירקין דין א'). כתב ה"ה ונ"ל טעם לדבריו שהצריכה שבועת היסת וכו'. ונראה דמה שהוצרך ה"ה לבאר הוא דקשיא ליה דשבועה בנקיטת חפץ מיבעי ליה וכמו דס"ל לרבינו בנפרע ממשכון שתחת ידו דנשבע בנקיטת חפץ וכן פירשו קצת מגדולי המורים דברי רבינו אלו. אבל ה"ה כתב דכיון דקי"ל נכסי בחזקת האלמנה קיימי עדיף טפי ממשכון וחשיב מוחזקת ג"כ. ודומה למי שבא להוציא מחבירו שנשבע היסת אף כאן הינם מחוסרים גוביינא. ויש מי שר"ל דבא לתת טעם שלא מצינו היסת אלא כדי לפטור עצמי אבל כל שנשבע ונוטל אינו בדין היסת והוצרך לומר דאף כאן היתומים חשיבי באים להוציא. ומיהו ממ"ש בסוף דבריו וכשנשאת הוא בהפך משמע כמ"ש ודו"ק:

כח דין תוספת כתובה וכו'. בפרק נערה שנתפתתה א"ר י"א אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות. וכתב הרא"ש בשם הירושלמי ונלכד מן השופי אבל מן האונס לא. וכתב מהרש"ך ח"א

לחם משנה

כתובה אם מוכרת שלא בבית דין הוא משום דדילמא משום דמוכרת שלא בבית דין לא צריכה שבועה אע"ג דבעלמא לענין כתובה כשמוכרת בבית דין בעיא שבועה משום דהיא לא קפדה אטעמא דהיא ובאה לב"ד אבל כשמכרה שלא בבית דין דקפדה אטעמא דהיא דלא להתבזות לבא לב"ד לכך לא בעיא שבועה. וטעם זה כתבו הר"ן בפרק אלמנה ע"ש ומסיק בגמרא דאפילו מוכרת שלא בב"ד בעיא שבועה וזהו שכתב רבינו ונשבעת אפילו מוכרת שלא בב"ד גבי כתובה דילא לו מכאן כדכתב שם ה"ה ופירוש הרמב"ן שכתב ה"ה עיין בהר"ן ז"ל:

כח דין תוספת כתובה כדין העיקר. כתב ה"ה דמפרש ולתובעת דאמר בגמרא כפירוש הרמב"ן. ול"נ יותר מפורש בדבריו שהוא מפרש שאם תבעה מנה ומאתים ושיירה תוספת

מגדל עוז

האשה שהלכה עד והולכת לה. פרק שני דייני גזירות (דף ק"ז): האשה שהיה לה ספק גירושין עד גירושין גמורים. ריש פרק אלמנה ניזונת ובגיטין פרק מי שאחזו קורדיקוס ובהלכות ר"י אלפס ז"ל: **אלמנה** ענייה ששהתה עד שבועת היסת. פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ו): דין תוספת וכו' עד סוף הפרק ריש פרק אע"פ ופרק אלמנה ניזונת (דף צ"ו): כתב הראב"ד ז"ל לא כך כתב וכו': ואני אומר אם הרב ז"ל לא כתב כך שכבר גאונים וגדולים הסכימו כדבריו ומאחר שהוא עצמו תמה על הרב ז"ל בזה נראה שהוא מסכים ג"כ עם ר"מ ז"ל ואין צורך כאן להאריכו וגם לרב אלפס ז"ל אין צורך לסניגור שכבר הגיהו רבינו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות שלו כל הצורך:

הגהות מיימוניות

[ס] יש מרבותינו שבצרפת חולקים על זה מהא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ס"ה ע"כ: [ע] אמר רבא ל"ש אלא למפרע אבל להבא יש לה בירושלמי גרסינן ר"א בשם רבי יוסי בן זימרא אלמנה שעשתה שתי שנים ושלשה חדשים שלא לתבוע וכו' ואינון תלתא ירחי בשלא לוותה אבל לוותה גובת ובשאין בידיה משכון אבל אם יש בידיה משכון אפילו לא לוותה גובה וכתב ראבי"ה דביש בידה משכון אפילו לשעבר גובה וכן קיבל מאביו רבי יואל: [ק] כדתני לוי וכן פסקו שאר רבותינו וכיוצא בזה תניא בירושלמי דנערה לענין כתובה עיין לעיל בפרק ט"ז וכתבו התוספות וראבי"ה דהכא במזונות דלשעבר ובתוך שלש שנים איירי אבל במזונות דשלהבא לא הוה מיבעיא ליה לרבי יוחנן דאיהו אמר בפרק שנים אוחזין: תטול אחר

שהיא תנאי ב"ד הוא דהויא תביעה כגבייה אבל תוספת דמדעתה יהיב לה הרי הוא כחוב דעלמא ולא הוה תביעה כגבייה ומזון עד שעת גובייתא וכך פירש הרמב"ן ז"ל שכך הוא דעת ההלכות ועיקר. ובהשגות פ"א לא כך כתב הרב ז"ל וכו'. סובר הר"א ז"ל מ"ש בהלכות בדרך אחרת שלא כדעת הרמב"ן ז"ל ולדברי שניהם דינו של רבינו אמת. ומ"ש רבינו וכל המוכרת וכו' שם מבואר בגמרא שהתוספת כעיקר הוא למוכרת ולמוחלת:

פי"ט א מתנאי כתובה וכו'. משנה פרק נערה (כתובות נ"ב:): ומ"ש רבינו שהנדוניא הוא בכלל דין זה מוסכם הוא מן המפרשים ז"ל ומוכרח מן הגמרא שאמרו מפני מה התקינו כתובה בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו אלמא דאף נדוניא בכלל כתובת בנין דכרין:

ב כיצד נשא אשה וכו'. משנה (שם נ"א) פרק מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא ויתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא כדי שתי כתובות חולקין בשוה היה שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן. ובפרק נערה (שם נ"ב:) הקשו למה לא תקנוה אע"ג דליכא מותר דינר ותירצו במקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן:

ד והוא הדין למי שנשא וכו'. זה פשוט ומבואר שם בפרק מי שהיה נשוי שהמשנה שכתבתי היא בין שנשאת בבת אחת או בזו אחר זו ובחיי הראשונה או לאחר מיתתה:

ה אמרו היתומים וכו'. משנה שם קרוב ללשון רבינו: אף על פי שנתרבו וכו'. מפורש בגמרא ופירוש מועטין ונתרבו כגון דקלא ואליס ארעא ופסקה שרטון אי נמי כגון שנתיקרו ומרוזין ונתמעטו כגון שהוזלו או *נשרפו אבל נמלא שדה אחת שאינה שלהם לא זכו בה דהא איגלאי מילתא דלא היה שם מותר דינר דנכסי דאינשי לא שיימי להון וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

ו היה שם יתר וכו'. מבואר בגמרא (דף נ':) שב"ח נעשה מותר לכתובה:

ז מי שהיה נשוי וכו'. שם (דף נ"א) הלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להם כתובת בנין דיכרין וכתובה נעשית מותר לחברתה. ויש מי שאומר שאם לא מתה השניה אלא שבאה היא עצמה לגבות כתובתה שאין בני הראשונה נוטלין כתובת אמן לפי שלא התקינו באחת בחיים ואחת במותו אלא דוקא כשמתה האחרת ובניה גובין כתובתה שכיון שכל הבנים נוטלין ליכא למיחש לאינצויי אבל כשהשנייה בחיים ואין בניה נוטלין כלום איכא למיחש לאינצויי. ואין זה עיקר אלא בכל גוונא נוטלים בני הראשונה וכן העלו הרמב"ן והרשב"ן ז"ל. וכן יש מי שכתב שאם אינו מספיק לשתי הכתובות שאין בני הראשונה נוטלין כלום שלא תקנו כתובת בנין דכרין אלא כשיכולין ליטול כל הכתובה אבל לחצאין לא תקנו וגם זה אינו עיקר אלא בין כך ובין כך נוטלין וכן הכריע הרשב"א ז"ל

* נ"א נשדפו

משכנה תוספת כתובתה עם העיקר אין לה מזונות. ואם תבעה מקצת והניחה מקצת הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתו. וכל המוכרת או המוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר ששניהם כתובה שמם בכל מקום:

פרק תשעה עשר

א מתנאי [א]הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל ואח"כ חולקין שאר הירושה עם אחיהם בשוה: ב כיצד [א] נשא אשה כתובתה [ב]ונדונייתה אלף וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו. ואחר כך מת הוא והניח אלפים. בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו. ובנו מן השנייה יורש מאתים שבכתובת אמו והשאר יורשים אותו בשוה. נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות. וביד בן השנייה שש מאות: ג [ב] בד"א [ג]בשהניח יותר על כדי שתי כתובות דינר אחד או יותר כדי [ג] שיחלקו השאר בשוה. אבל אם לא הניח יותר דינר חולקים הכל בשוה שאם יירשו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו בין היורשים נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה: ד והוא הדין למי שנשא נשים רבות בין בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו כולן בחייו ולו מהן בנים זכרים אם היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת אמו והשאר חולקין בשוה: ה אמרו היתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם. אלא שמין את הנכסים בב"ד כמה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן ואע"פ שנתרבו או נתמעטו אחרי מיתת אביהן קודם שיבואו לחלוק אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן: ו היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר או יותר אע"פ שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט אלא כל אחד מהן יורש כתובת אמו: ז מי שהיה נשוי שתי נשים ומתה אחת מהן בחייו ואחת אחר [ד] מותו ולו בנים משתיהן אע"פ שלא הניח יתר על שתי הכתובות אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קודם שתמות בניה קודמים [ה] לירושת כתובתה. מפני שאינן יורשין כתובת אמן בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואחר כך יורשין בני הראשונה כתובת אמן בתנאי זה. ואם נשאר שם כלום חולקין אותו בשוה. ואם מתה קודם

שאינו מוטן בגופו של דבר אע"פ שהוא תפוס בידו כגון משכון אינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין גם זו אינה מוחזקת בגופן של נכסים שיהא לה חלק בגופן אלא מחמת שיעבוד ולפיכך אינה נוטלת אלא בשבועה ואין זה נכון דא"כ הל"ל שתשבע שבועת המשנה כשאר הנשבעין ונוטלין בנקיטת חפץ ולא סגי לה בשבועת היסת אלא ודאי טעמו ז"ל דכיון דנכסי בחזקת אלמנה קיימי הרי היתומים כבאים להוציא והיא כופרת הכל ולפיכך נשבעת היסת עכ"ל:

פי"ט א מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן וכו'. בפרק ס"ז כתב שאין יורשים כתובת אמן אלא מן הקרקע:

נתן

א טור שם סי' קי"א סמג עשין מ"ח: ב טור שם ותוספת שהוסיף לה בעלה ע"ש: ג טור אה"ע סי' קי"א סמג עשין מ"ח לאוין פ"א: ד טא שם וע"ש סמג עשין מ"ח וע"ש:

לחם משנה

תוספת כיון דתנאי כתובה ככתובה הרי לא תבעה אלא מקלת ויש לה מזונות וזהו שכתב ואם תבעה מקלת וכו'. ואולי ה"ה כדי להסכימו עם דעת ההלכות כ"כ:

פי"ט ז מי שהיה נשוי שתי נשים וכו'. כתב ה"ה ויש מי שאומר שאם לא מתה השניה וכו'. קשה קלת דאיך הקשו בגמרא (דף נ"א) מתה אחת בחייו ואחת במותו וכו' דלישמעינן כתובה נעשית מותר לחבירתה ולא לימא אחת בחייו ואחת במותו אלא נימא דהא אתא לאשמועינן דלריך שימותו שתיהן לגבות כתובת בנין דיכרין ולזה אמר אחת בחייו כו' כלומר שמתה אחת בחייו ואחת במותו ונראה דאי לא לא. ונראה דזה דוחק דאתא

משנה למלך

ח"א סי' קע"ז דאם גבתה כתובתה אף מן האונס איבדה מזונותיה יע"ש. ומ"ש ה"ה שדעת רבינו לפרש ולתובעת דפרק אע"פ כפירוש הרמב"ן דלא נימא דדוקא גבי עיקר מפסדת בתביעתה אבל לא גבי תוספת. בעיני קשה לפרש פירוש זה בדברי רבינו שהרי כיון ואם תבעה מקלת והניחה מקלת הרי היא כמו שתבעה מקלת העיקר. ולפירוש הרמב"ן תלמודא לא מספקא ליה בהא דידע כבר שאוכלת בשביל מקלת התוספת כמו שניזונת בשביל מקלת העיקר ולא בא לומר דמהני תביעה לחוד ולא נימא דוקא עיקר דכגבוי דמי. ומדברי רבינו ז"ל משמע דכל עצמו לא בא אלא ללמד שדין התוספת כעיקר לענין שאם תבעה מקלת ודו"ק:

מי

מגדל עוז

פי"ט מתנאי הכתובה עד שש מאות. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ב) וריש פרק אע"פ (דף נ"ד) ופרק מי שהיה נשוי (דף נ') וכבא לראשונה פרק נערה שנתפתתה: והוא הדין למי עד ככל היורשים. במסכת כתובות פרק מי שהיה נשוי (דף נ"א) ובגיטין פרק הניזקין (דף מ"ט):

הגהות מיימוניות

אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכן מצא רא"ה בשם רשב"ם ונתן טעם דבלהבא ודאי שיפרע וכו' וקיימא לן שכן דעת רבינו המחבר כבעמוד עב"ל: [א] מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשנייה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה נשא את הראשונה ומתה שנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה גרסינן בגמרא שמע מינה תלת שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן לאינצויי פירוש לא חיישינן לדברי ריבות של שנייה שיאמרו אנו באין מכח ירושת חוב אמנו שדיננו ליטול אפילו אם היו נקיבות ואתם [באים] מכח ירושת אבינו ליטול חלק יתר ממנו בנכסי אבינו לא חיישינן לדבריהם אלו ממאי מדקתני שנייה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי וש"מ כתובה נעשית מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר וש"מ כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ממשעבדי ליתו בני ראשונה ולימרפינהו לבני שנייה ומקשה עליה ושקיל וטרי עד אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא אחת בחייו ואחת במותי יש להן כתובת בנין דיכרין וכתובה נעשית מותר לחבירתה ע"כ: (*נ"ל שהגה"ה זו אין כאן מקומה כי אם בהלכה ז' המתחלת מי שהיה נשוי) [ב] * אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הילכתא כתובה נעשית מותר לחבירתה פירוש כשמתקיים בכתובה אחת דין תורה כתובה כי האי שיורשי השנייה באין מכח ירושה שיורשין חוב של אמם הויא לגבי חבירתה כתובה מאחרת מותר ויתקיים באחרת דין תנאי כתובת בניו דיכרין ע"כ: [ג] הא דאמרינן התם כתובה נעשית מותר לחבירתה היינו כשמתקיים בכתובה דין ירושה של תורה או נעשית מותר לחבירתה להתקיים בה דין כתובת בנין דיכרין כדלקמן ע"כ: [ד] כתב ר"ח דוקא שמתה גם זו שנשארה בחיים אחריו הוא דיש ביניהן כתובת בנין דיכרין אבל אם השנייה עודנה בחיים לא אשכחן וגם כתבו התוס' דנראה הטעם דר"ח משום דהתם איכא למיחש טפי לאינצויי כיון שבני הנשארת אין נוטלין כתובת אמן ולר"י נראה דאפילו התם נוהג מדנקט לשון קדימה גבי דידה כמו גבי יורשיה ש"מ מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלה וכ"כ בס"ח וכ"כ בעל העיטור בשם הגאון. וכתב עוד ז"ל אבל בתשובת רבינו קלונימוס זצ"ל מדקדק שנייה דומיא דיורשיה ובין היא ובין יורשיה מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי והכי איפסיקא במתניתא. וכתוב בה"ג וליכא למידק מינה ע"כ וכתב מורי רבינו ז"ל וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אנן לא עבדינן בה עובדא ועוד שיש גאונים שפסקו שבטלה לגמרי כתובת בנין דיכרין ע"כ: [ה] וכ"פ בה"ג פסק דין שיצא לפני הגאון שהרי שנייה זו אין לה כתובה כיון שלא נשבעה ואין אדם מוריש שבועה לבניו אבל יורשי הראשונה יורשים כתובת אמן אע"פ שמתה ולא נשבעה שהרי בחיי בעלה אביהן מתה ולעולם לא באה להייב שבועה זו שהרי לא נתנה כתובה לגבות מחיים וכן ס"ה משמו ע"כ:

ז"ל. ומה שכתב רבינו אם נשבעה השנייה פשוט הוא שאין לאלמנה ולא ליורשיה כתובה אלא אחר שבועה כנזכר פרק ט"ז : ח היה נשוי שתי נשים וכו'. משנה ריש פרק נשוי (דף צ). ומה שכתב רבינו אם נשבעו וכו' כך הוא בגמרא פרק כל הנשבעים (שבועות דף מח) וכנזכר פרק ט"ז. ומה שכתב לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר פשוט שאין כאן עסק למותר שהרי חוב הוא זה ומבואר שם בפרק מי שהיה נשוי בגמ' : ט אחת נשבעה וכו' כבר נתבאר זה בסמוך : וכל היורש כתובת אמו שמתה וכו'. מבואר נערה (דף נ"ג:) ובגמרא הקשו ותפרוק ממשעבדי ותירצו ירתון תנן פירוש וכשם שאין יורש זוכה אלא במה שלא שיעבד אביו כך כתובת בנין דכרין אינה אלא במה שלא שיעבד אביו

י ומתנאי הכתובה שתהיינה הבנות ניזונות וכו'. במשנה פרק נערה לא כתב לה בנן נוקבן וכו' ובגמרא רב תני עד דתלקחן לגוברין ולוי תני עד דתבגרן והקשו לרב אע"ג דבגור וללוי אע"ג דאינסוב ותירצו אלא בגור ולא אינסוב אינסוב ולא בגור דכ"ע לא פליגי כי פליגי בארוסה וכן תני לוי וכו'. ופסקו הגאונים כרב דהתם אוקמוה לפלוגתייהו כתנאי ורב קאי כתנא קמא והלכתא כוותיה דמשנתארסה אע"פ שלא הגיע זמנה ליכנס אבדה מזונות ומבואר בדברי רבינו בפ"ט למטה המאורסת בה הניזונת מן האחים וכו' שאפילו נתארסה בעודה קטנה שאין אירוסיה אלא מדבריהם כנזכר פרק ד' אבדה מזונות וכן דעת קצת מפרשים אבל ר"ה פירש דדוקא ארוסה נערה הוא שאבדה מזונות מטעם אירוסין לפי שאירוסיה אירוסין גמורין מדאורייתא אבל קטנה לא הפסידה באירוסין בלבד וזה דעת בעל העיטור והרשב"א ז"ל : ובת הניזונת וכו'. מבואר בגמרא פרק נערה (דף מג) פסק הלכה בגמרא :

יא פוסקין לבת מזונות וכו'. שם בגמרא (דף מג) : וכסות. דין הכסות מבואר בירושלמי ונזכר בהלכות יתבן בביתי ומתזנן בכסותי ע"כ ופשוט הוא שהכל בכלל מזונות : ומוכרין למזון וכו'. זהו מה שאמר (דף פ"ז) למזוני מזבנינן בלא אכרזתא ופי' מזון האשה והבנות. ומה שכתב אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכו' מפורש הוא בירושלמי הבת לא עולה ולא יורדת. ומה שכתב ואין הבנות נשבעות פשוט הוא ומבואר בגמרא בפרק מציאת האשה (דף סט) וכן כתבו ז"ל :

יב אין הבנים וכו'. זה שכתב שאם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידם שאין להם כלום שמא מחלה אמם כתובתה הוא כפי שיטתו שכתב סוף פרק י"ז שהמוחלת כתובתה לבעלה אין לה שום תנאי כתובה והוא סבור שאפילו מזונות הבנות תלוי בכך וכשאינה תחת ידם חוששין לכל מה שאפשר לחוש, ודבר תימה הוא שיפסידו הבנות מזונותיהן בשביל כך וכבר הזכרתי פרק י"ז מה שנזכר בגמרא פרק נערה ממוחלת כתובה לבעלה שאין לה מזונות ולא לבניה כתובת בנין דכרין אבל שאר תנאי כתובה אינן מבוארין בגמרא. ובהשגות כתוב א"א הפלא ופלא וכו' ואם פרע הבעל כתובת אשתו (או פרעון יורשין) לא יטלו בנותיו מזונות ע"כ. ובודאי שדעת רבינו במזונות הבנות צריך עיון :

י"ג מי שצוה וכו'. פרק מציאת האשה (דף סח:) האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו וה"ה לכל שאר תנאי כתובה וזה ברור : נתן כל וכו'. זה מבואר בהלכות

פרק

יג נתן כל נכסיו במתנה לאחרים וכו'. כתב הרא"ש בקידושין פרק האומר מסברא דקדוק סוגיית הגמרא :

בת

קודם שתשבע [ו] בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה : ח היה [א]נשוי שתי נשים והיו לו בנים מהן ומת ואח"כ מתו הנשים אם נשבעו ואח"כ מתו כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה. ואם לא נשבעו חולקין הבנים הכל בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע : ט אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתובת אמו שמתה בחיי אביו אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל היורשין : י ומתנאי [ב]כתובה שתהיינה הבנות ניזונות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו. בגרה הבת אע"פ שלא * נתארסה או נתארסה אע"פ שלא בגרה אין לה מזונות. ובת הניזונת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה לא לאחים : יא פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הבעל ולבנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד. ואין הבנות נשבעות : יב *אין הבנים יורשין כתובת אמן. ולא הבנות ניזונות בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם. אבל אם אין שם שטר כתובה אין לה כלום. שמא מחלה אמן כתובתה. ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להן כפי התנאים : יג *מי [ג]שצוה בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי כתובה. כגון שאמר אל יזונו בנותיו מנכסיו. או אל תזון אלמנתו מנכסיו או אל יירשו בניו כתובת אמן אין שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר

מיתה

השגת הראב"ד

*אין הבנים יורשין וכו' : כתב הראב"ד ז"ל הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה והמחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהן עכ"ל :

* מי שצוה וכו' : כתב הראב"ד ז"ל רואה אני דעת המחבר הזה דמתנת ש"מ אינה כמשועבדין כלל ואינו כן מכמה ראיות המפורשות בגמרא שאין פנאי לכותבן אבל למזונות אלמנתו כיון דמחיים הפסה לה לא פקע שיעבודא אבל לגבי מזון הבנות וכ"ש לכתובת בנין דכרין כמשועבדין נינהו ופקע שיעבודן ומי שיש לו לב יבין ואל יטעה כלל באסיפותיו עכ"ל :

א ג"ז שם : ב טור שם סי' קי"ב סמג עשין לאוין פ"א : ג טור סי' קי"א קי"ב :

לחם משנה

דאתא לדיוקא ולא בעי גמרא אלא שישמיענו הידוש בדבר עצמו ולא בדיוק :

יב אין הבנים יורשין כתובת אמן וכו' עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם. אע"פ שה"ה הודה לדברי הראב"ד ז"ל שדברי רבינו צריכים עיון מכל מקום יש לתת טעם דלכל מאי דאפשר לחוש נחוש ונאמר בהדיא מחלה תנאי הבנות מה שאין כן בפרעון :

בת

מגדל עוז

ומתנאי הכתובה עד וכסותה . פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ג) : אין הבנים יורשין עד כפי התנאים ריש פרק אע"פ (דף נ"ה) ופרק נערה שנתפתתה (דף נ"ג) : כתב הראב"ד ז"ל הפלא ופלא וכו' : ואני אומר אודיע תחלה מקום מוצא דברי ר"מ ז"ל כג"ה ואחר כך אגילהו. ואומר כי במעתא בתרא דפרק הנושא נחלק רבינו שמשון ב"ר אברהם עם מקצת רבותינו בעלי התוס' ועמד הוא ז"ל קרוב לשיטת הראב"ד ומקצת רבותינו בעלי התוס' כר"מ ז"ל ורואה אני גמרא מתניתין (כתובות דף פ"ח) דהוציאה גט ואין עמו כתובה דאוקימנא למתניתין אליבא דרב במקום שאין כותבין כתובה ואליבא דשמואל אף במקום שכותבין כתובה ואקשינן ולשמואל כותבין שובר ופרקינן אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה במקום שכותבין ואתרה לא כתב לי עליה להביא ראיה (והלכתא כוותיה דשמואל דאמרי) והא רב הדר ביה וכו' עד דמסדר תלמודא בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרי' ליה אייתי ראייה ואי לא מייתי ראייה אמרינן ליה זיל פרעה וכו' ושקלינן וטרינן עד דאסיקנא אלא ודאי במקום דלא אפשר כתבינן שובר למדנו מאותה סוגיא כי במקום שאין כותבין כתובה אין חוששין לדבריו כשיאמר פרעתי ואבד שוברי עד שיביא ראיה לדבריו אלא לעולם אומרים לו זיל פרעה כמסקנא דשמואל דפסיקא הלכתא כוותיה אבל במקום שכותבין חוששין שמא פרע וקרע הכתובה או הגט בשעת הפירעון וכדגרסי' בשלהי הכיא במעתא א"ל ר"נ לרב הונא לרב דאמר גט גובה עיקר ליחוש דילמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא וכ"ת דקרעינן ליה אמרה בעינא לאינכובי ביה ומסדרי' דקרעינן ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן דקרענוהו לאו משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תיסדר ונגבי ביה זמנא אחריתי ע"כ . והא ודאי דרב הדר ביה לגבי שמואל וילפינן מיניה והא קמן דכתובה וגט כחדדי נינהו וחיישינן לשובר כי ליכא כתובה או גט והא קמן נמי לגבי שהתה זמן מרובה ולא תבעה כתובתה דאמרינן מחלה מסתמא וה"נ תליא במחילה . שוב מצאתי זה לר"מ מקוצי ז"ל ומאהר. באנו הוספין לך למחלה גם נחוש לבניה שאין לכן כתובת אמן דגרסי' פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ג) אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה בין לאחרים בין לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי אנכוה מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מ"ט אחולי אחילתא ע"כ. הנה כי במהילת האם הפסידו הבנים זכותם עוד גרסי' התם יתיב רבין בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דר"א מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות והא אסיקנא התם דאלמנתו עדיפא ליה מברתיה לענין זילותא דמזונות וכיון דהיא אין לה כ"ש שהבנות אין לכן ועוד דהא ס"פ מציאת האשה פליגי אמימר אמר בת יורשת הויא וכו' ורב אשי אמר בעלת חוב הויא והדר ביה אמימר לגבי דרב אשי ופסקי' כוותיה ושוילינן בת דבעלת חוב הויא דהבא או דאתי ואסיקנא דבעלת חוב דאתי הויא למדנו מזה כי אחר שהבנים אין להם כמו שהוכיחו כ"ש שהבנות שהן בע"ח שלהן אין להן. עוד אמרינן ריש פרק אע"פ (דף נ"ד) א"ר אינו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי למאי נ"מ למוכרת ולמוחלת ע"כ אלמא כי נמחלה מעיקרא נמחלו תנאיה דהיינו ירושת הבנים ומזון הבנות ואע"פ שמצאתי הירושלמי חולק על זה דבריו נדחו מן הבבלי וכמו שידוע במקומות אחרים שהבבלי היה אחר הירושלמי מאה שנה ורבינא ורב אשי ראוהו ומה שהם חולקים עליו אחרונים הם ובתרייהו אזלינן : מי שצוה בשעת מיתתו עד שמתה בחיי בעלה : כתב הראב"ד ז"ל רואה אני דעת המחבר הזה וכו' : ואני אומר אין לי לב בחבור הזה להתעסק במחלוקת יענה כזו רק לגלות דעת ר"מ ז"ל שהוא תלמוד ערוך דגרסינן פרק מציאת האשה (דף ס"ח) גמרא מתניתין דיתומה שהשיאתה אמה ואחיה וכו' א"ר הונא א"ר פרנסה אינה כתנאי כתובה ושקלינן וטרינן למידע מאי אינה כתנאי כתובה אילימא וכו' עד ואלא דאילו פרנסה גביא נמי ממטלטלין ותנאי כתובה ממקרקעי גביא ממטלטלי לא גביא לרבי אידי ואידי מיגבא גביא דתניא אחד נכסים שיש להם אחריות ואחד נכסים שאין להם אחריות מוציאין למזון האשה ולבנות דברי רבי אלא מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו (דתנן פרק נערה שנתפתתה לא כתב לה בנן נוקבן דיהוי ליכי מינאי ליהוי יתבן בביתי ומתזנן מנכסי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד) אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה וכתב ר"י אלפס ז"ל והלכתא כרבי לפי שיש נסחאות שגורסים בהפך לית הלכתא כרבי אלמא כל מה שמתנה על תנאי ב"ד תנאו בטל ואין בדבריו כלום וכדמשמע פרק נערה שנתפתתה לפי גמרא מתניתין דהכא זכאי בבתו דגרסי' אמר רב מתנה האומר אם מתה אל תקברוה מנכסיו שומעין לו ושוילינן מ"ש גבי אמר דגבלי נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו כלומר שכן הדין כדתנן (דף נ"ם) ריש פרק אלמנה ניזונית

מנכסי

הגהות מיימוניות

[ו] וכן פירש ר"י לעיל בפרק ט"ז וכתבה באורך עם צדדיו ועם תשובות מורי רבינו שיהיה באת"ל וע"ש וכן השיב ר"י נמצא כי כל רבותינו שוין בדברי ר"ח ור"ת ועיין בסימן כ"א :

* [בטור סי' קי"ב ז"ל כתב הרמב"ם ה"מ שלא נתארסה מדעת היורשים אבל נתארסה מדעת היורשים אית לה מזוני דלאו כל כמינייהו דיורשים להשיאה עצה להתארס דתפסיד מזוני וא"נ נתארסה שלא מדעת היורשים והוו ב"ד דליכא מאן דיהיב לה מזוני מלמדים אותה שתמאן ותשקלה מזוני עכ"ל] :

פרק יט מוחלין (בבא בתרא קל"ג) באריכה גבי מה שאמרו מגרע גרע הסתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש וכבר הסכימו רוב האחרונים ז"ל לדברי ההלכות והם ממש כדברי רבינו אע"פ שלא נזכר שם בביאור דין כתובת בנין דכרין כל תנאי כתובה שוים בזה וגדולה מזו כתב הרב רבי יוסף ן' מיגש שמלוה על פה גובה ממתנת שכיב מרע אע"ג דאינה גובה מן המשועבדין גובה היא ממתנת שכיב מרע על הדרך שגובה מן היורשין והוא מבואר פי"א מהלכות מלוה ולוה וכן הסכים הרשב"א ז"ל. ובהשגות א"א רואה אני דעת המחבר הזה וכו'. וכן אני אומר שמי שיש לו לב אל יסמוך על כל השגותיו וכבר הסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שאין טעמו מחוור בזה ושוין הם מזונות האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין שאין מתנת שכיב מרע מפקיען כדברי רבינו וכן עיקר:

יד בת הממאנת וכו'. בהשגות א"א מה שאינו כתב וכו'. ובאמת שכוונת רבינו שכתב בת הממאנת רצה לומר שמי שנשא קטנה יתומה וילדה לו בת ואחר כך מיאנה בעודה קטנה ומת האב אותה הבת יש לה מזונות מאחיה ודין מזונות הבת עצמה הממאנת כתב רבינו למטה בסמוך. והר"א כתב שזה דבר שאי אפשר להיות לפי שכל זמן שהבת היא יכולה למאן אינה מולידה ואם ילדה בקטנותה אינה יכולה למאן וכבר כתבתי בענין זה בפרק ב' מהלכות אלו שדעת רבינו הוא שאפשר לבת להתעבר בקטנות ולמאן אע"פ שתלד ולד של קיימא ועל דרך זו כתב רבינו בכאן מ"ש. ומכל מקום לא ידעתי מאין הוציא דין זה שהרי מה שכתב לפנינו נשאת הבת ומיאנה נראה שהוא גורס בפרק נערה כגירסת ספרינו ממאנת יש לה מזונות ועל הבת עצמה שמיאנה וחזרה לבית אביה הוא ואחר שהממאנת אין לה עיקר כתובה כנזכר פרק כ"ד מאין לו לרבינו שיהיה לבתה מזונות שהן מתנאי כתובה וצריך עיון: אבל בת היבמה ובת השנייה וכו'. כל אלו בעיות דלא איפשיטו שם פרק נערה (דף נ"ד) ובהלכות הלכך לית להו דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע וה"מ לאחר מיתה אבל בחיי אביהן חייב לזון כתקנת אושא עד ו' שנים כדכתיבנא לעיל ע"כ לשון ההלכות. וכבר נתבארו פרק י"ב מהלכות אלו דיני האב במזונות בניו בחייו. ובת האנוסה ר"ל מי שאנס אשה שחייב לנשאה (כמ"ש ולו תהיה לאשה) אם ילדה לו בת אפילו באישות אין לה מזונות לפי שהאנוסה אין לה כתובה שילא כסף קנסה בכתובתה וכמו שנתבאר פרק א' מהלכות נערה:

טו המארס בת הניזונת וכו'. שם (דף נג) ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות ויש שם ב' לשונות ופסקו הגאונים ז"ל שיש לה ומכאן רבינו כפירוש הנגיד ז"ל והוא המחוור שבפירושים והשאלה היא אם יש לה מזונות מן האחים תיכף שנתארסה כיון שהיא מפסדת מזון מן האחין מחמת אירוסיה והעלו שיש לה. ומ"ש רבינו אלא קטנה הוא מפני שסובר שאפילו קטנה הפסידה מזונות מן האחין מיד שנתארסה וכבר כתבתי למעלה שיש חולקין בזה: טז נשאת הבת ומיאנה וכו'. שם בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר להו רב ששת תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות רבי יהודה אומר וכו'

מיתה כמו *שיתבאר הרי המתנה וחיוב הנכנסים בתנאין אלו באין כאחד ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה: **יד** *בת ב הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה [ז] מזונות. ג אבל בת היבמה ובת השנייה ובת הארוסה ובת האנוסה אין להן [ח] מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה. אבל בחיי אביהן הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן: **טו** *המארס בת הניזונת מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מזונות מאחיה (אלא עד שתתארס או עד שתבגר וזו) אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים: **טז** נשאת ד הבת ומיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו ניזונת מנכסי אביה

השגת הראב"ד

* בת הממאנת וכו': כתב הראב"ד ז"ל מה שאינו כתב כי הממאנת אין לה לא בת ולא בן ולא שאלו עליה אלא על עצמה אם תחזור לבית אביה אם יש לה מזונות מן האחים או לא ופשטו שיש לה עכ"ל:

יד בת הממאנת וכו'. כתב ה"ה אחר שהממאנת אין לה עיקר כתובה מאין לו לרבינו שיהיה לבתה מזונות שהם מתנאי כתובה ונ"ע גם הר"ן תמה עליו כן. ועוד יש לתמוה עליו לפי פירושו דאלמנה וגרושה מן הנישואין נמי ניזונות משל אביה וא"כ היכי שייך למימר ממאנת איכא בינייהו דהשתא נשואה גמורה שנתאלמנה או נתגרשה ניזונת מנכסי אביה לדברי הכל ממאנת דעקרתינהו לנישואה מעיקרא מיבעיא ומיהו בהא יש לומר דאלמנות וגירושין דע"כ באים מש"ה לד"ה ניזונות מנכסי אביה אבל ממאנת דמדעתה הוא סבר רבי דאינה ניזונת מנכסי אביה ופליגי רבנן עליה: טו המארס בת הניזונת מן האחים וכו'. כתב ה"ה ופסקו הגאונים שיש לה. הטעם משום דפסקו כלישנא בתרא: נשאת

א טור סי' נ"ג קי"ב: ב טור סי' קי"ב קטנה שמיאנה וכו' וע"ש: ג טור סי' קי"ב: ד טור וע"ש בפי' הרא"ש ז"ל:

לחם משנה

יד בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות. כתב ה"ה ובאמת שכוונת וכו' וילדה לו בת ואח"כ מיאנה בעודה קטנה וכו'. אע"ג שה"ה כתב בפרק ב' דרבינו סובר ממאנת בין עבור ללידה ולא אחר לידה מכל מקום כתב כאן שכוונת רבינו הוא שאחר לידה ממאנת בו כלומר הנראה מפשט דבריו אבל האמת יש לבאר כמו שביאר בפ"ב והוא שכתב בסוף לשונו כך הוא באמת פשט הלשון מוכיח כן והר"א ז"ל השיגו ואני כתבתי פרק ב' מהלכות אלו פירוש דברי רבינו באופן אחר ויתישבו דבריו:

טז נשאת הבת ומיאנה וכו'. מה שהוקשה על זה עיין בב"י דהיכן דאע"ג דלרבי ממאנת אין לה מזונות האי מטעם דהוי מדעתה אבל נתגרשה דהוי בע"כ יש לה מזונות. וי"ל לדעת רבינו דלרבי יהודה קרי עודה בבית אביה אע"ג דנתגרשה מן הנישואין משום הך טעמא דהוי בע"כ. וא"ת לדעת רבינו לעיל כשהקשו בגמרא (דף נג:) לרב אע"ג דבגור ולוי אע"ג דאיכוב הוצרכו לומר דארוסה איכא בינייהו למה ליה כולי האי נימא דבהא פליגי רב סבר עד דתלקחן לגוברין ואם נשאת אפילו שנתגרשה אח"כ אין לה מזונות ולכך

מגדל עוז

מנכסי יתומים וכו' ויורשים יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אלמא פשיטא ליה לתלמודא דהאי לאו דדינא הכי לא מקשינן מינה במאי דאמר עד תנאי ב"ד וכדברי רבי דקי"ל כוותיה ובהדיא אסיקנא דמוליאין למזון האשה והבנות בין מנכסים שיש להם אחריות בין מנכסים שאין להם אחריות ולא כל כימנו שיוציא במתנותיו מתחת ידם ויפקיע שיעבודן שלא אמרו אלא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד אבל מלתא אחריתי לא וסוף הבבא מפורש פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ט) גמרא מתניתין דהאב וכאי דגרס א"ר אילעא אמר רשב"ל באושא התקינו הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן מתקיף לה רבי זירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא דהא רבין באגרתיה וכו' והנה זה מפורש בתקנת חכמים היא וכולה סוגיין הכי אזלא בלי ספק ואם הראב"ד ז"ל יביא ראיות כנגד זה איני יודע: בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות עד בחיי אביהן. בהלכות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ג): כתב הראב"ד ז"ל מה שאינו כתב וכו': ואני אומר גם לי ולחבירי היה קשה זה וראיתי כי גם רש"י ז"ל ור"י אלפס ורבים אחריהם כך פירשוה כפי' הראב"ד ז"ל פרק כ"ש (דף כ"ג) וה"ג לה גמרא מתניתין דלא כתב לה אם תשתבאין וכו' בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות אמר להו ר"ש תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות ר"י אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות ומתמהה לפרושי רבי יהודה היינו ת"ק אלא לאו ממאנת איכא בינייהו דת"ק סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה והדר בעי ר"ל בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות וכו' והדר בעי ר"א בת שניה יש לה מזונות או אין לה מזונות והדר בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות והדר בעי רב ספא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה וכו' וסלקן כולהו בתיקו בר מקמייתא דקי"ל כת"ק דאמר אית לה. והא ודאי לכאורה הכי משמע דלממאנת עצמה קא בעי כפשטא דלישנא וכדפשיט ליה ממתני' מיהו כי מעיינת בה שפיר לא נהירא מכמה טעמי. חדא דא"כ לא הוי דומיא דסוגיין דלקמן דהוו פליגי רב ולוי בארוסה אם יש לה מזונות מן הבעל או לא ואוקימנא כתנאי עד מתי הבת ניזונת עד שתארס ר"א אומר עד שתבגר וכו' עד דאסיקנא לרב כת"ק והלכתא כוותיה ובלשון איכא דאמרי אסיקנא נמי הכי מסברא ולאחר גרסי' בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות וכו' כדלעיל ואם אתה מפרשה מן האחין שלא כסדר סדרן מחבר התלמוד שהיה לו לסדר שאר בעיין אחר מחלוקת ארוסה דדמו אהדדי דכולהו מן הבעל ואחר כן יסדר הממאנת שהיא מן האחין דין בפ"ע אלא להפסיק ביניהן בדלא דמי לא ניחא לי ועוד דהא בפרק אלמנה ניזונת הו"ל לסדורה לברורי מה בין הממאנת לשאר הנשים במזונותיהן דלא אשכחן בריטתא דתלמודא לשון יש לה מזונות מן האחין אלא לשון ניזונת כמו אלמנה ניזונת מנכסי יתומים וה"נ מיבעי ליה למגרס הכי איבעיא להו ממאנת ניזונת מנכסי יתומים או לא אבל לשון יש לה מזונות איברא מן הבעל משמע לי. ע"כ אני אומר שיפה פי' ר"מ ז"ל ומשום תנאי כתובה דבנן נוקבן איבעיא לן ומה שהקשה הראב"ד ז"ל וגם אנחנו היה קשה לנו יש לי לתרצו בתירוץ אמיתי שיכול להיות לה בת כגון שנתעברה בתוך שנת י"ב ויום אחד ואח"כ מיאנה עד שלא הגיע לזמן זה ואח"כ ילדה ונמצאת זאת הבת יכולה להיות ניזונית מנכסי אביה בתורת תנאי כתובה דבנן נוקבן בין שמתה אמה בין שנשאת לאחר בין שהחזירה אביה לאחר שגדלה ועל זה נשאלה שאלה על הבת הממאנת כמו על הבת השניה והארוסה וכולן בסגנון אחד נשאלו. והראיה פשוטה פרק קמא דיבמות (דף י"ב:) סוף גמרא מתניתין קמייתא דגרסינן תני רב ביבי קמיה דר"נ שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה (ואי זו היא קטנה מבת י"א שנה ויום אחד עד בת י"ב שנה ויום אחד) ומוקמינן טעמא דקטנה שמא תתעבר ושמא תמות ואקשינן מדקאמר ושמא תמות מכלל דאיכא קטנה דמעברא ולא מתה א"כ מלינו תמותו ממאנת ותנן אי אתה יכול לומר בתמותו וכו' [וכולם שמיאנו] ומשני אימא שמא תתעבר ותמות דאמר רבה בר ליואי גבול יש לה קודם הזמן הזה כלומר קודם י"ב שנה ויום אחד אינה מתעברת כל עיקר תוך הזמן היא מתה ועוברה מת לאחר הזמן הזה היא חיה ועוברה חי והדר אקשי' איני והתני רבה בר שמואל אי אתה יכול לומר בתמותו וכאם תמיו שנמצאו אילוניות או שמיאנו שכבר ילדו אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות ואלא קשיא כלומר הדרא קושיין לדוכתא מכלל דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה וכו' כדלעיל ופריק רב ספרא בנים הרי הן כסימנין ואיכא דאמרי בנים עדיפי מסימנין ושיילינן למאי נ"מ ומהדרי' דאפילו לר"י דאמר [שיכולה למאן] עד שירבה שחור [על הלבן] בבנים מודה והכי אפסיקא הלכה כר"י להדיא בירושלמי דפ"ק דיבמות בהדא שמעתא וכ"פ ר"י אלפס בפרק המדיר (דף ע"ד) גמרא מתני' דהמקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים דאסיקנא שמעתין ולאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר התם ובמסכת נדה פרק בא סימן והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואי זו שקידושיה קידושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה הנה עיניך רואות שאפשר שתתעבר ותלד בעודה קטנה והבת והבן יהיו אלא שיהא כבר מיאנה קודם שתלד וכולה סוגיין נמי דפ"ק דיבמות הכי מוכחא בין בבבלי בין בירושלמי. ובזה נמצאו דברי ר"מ ז"ל נכונים אלא שצריכין לפנים ולהתבונן למה אמר הממאנת ולא ביאר בת הממאנת ואף שכבר הטעמתי אני הלשון ולבי אומר לי כי בגירסת ר"מ ז"ל היה בת הממאנת וכן קיבלו שאילו דין הממאנת לזון מן האחין כבר חזר וביארו בזה הפרק דין בפ"ע כפי' ר"י אלפס והראב"ד ז"ל וזה נכון מאד:

הגהות מיימוניות

כרבי יהודה דאמר אין לה: [ח] דקיימי כולהו בתיקו: * [מור שם סי' נ"ה כתב ז"ל ומיהו יתומה קטנה שניזונת מן האחין כתב רב אלפס שהארוס חייב במזונותיה וא"א ז"ל לא כתב כן עכ"ל]:

מגיד משנה

וכו' ופירשו שם דממאנת איכא בין ת"ק לרבי יהודה דתנא קמא סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה ובהלכות והלכתא כתנא קמא ומפרש רבינו שאע"פ שכשנשאת הפסידה מזונות בשובה לבית אביה חוזרת למזונותיה וכן נראה עיקר אע"פ שיש בזה פירושים אחרים לומר שכל שנשאת שוב אינה חוזרת למזונותיה :

יז מי שמת וכו'. בבבא בתרא (דף קלט:) ראש פרק מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר מפני שאני זכר הפסדתי וכו' ובהלכות ולית הלכתא כאדמון וכן פסקו כל הגאונים ז"ל וכן דעת האחרונים. ובגמרא וכמה הן מרובין והעלו כל שיזונו אלו ואלו מהן עד שיבגרו [הא מרובים פחות מכאן הרי אלו מועטין] והקשו ואי ליכא עד שיבגרו שקלו להו בנות לכולהו פירוש והלא אע"פ שאין בנכסים שיעור לכולן ודאי מה שהוא עודף על מזון הבנות לא ישקלוהו הבנות ותירץ רבא מוציאין מהן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים פירוש ואי ליכא שאר ישאלו הבנים על הפתחים כדאיתא במתניתין ופירוש בזמן שהנכסים מרובין הבנות ניזונות תחת יד אחיהן וכל הנכסים עומדין ברשותן וכן הוא מוכרח שם וכן כתבו ז"ל שם וכמבואר בדברי רבינו ובמועטין מניחין מזונות הבנות ביד בית דין או ביד אפוטרופוס שמינוהו ב"ד לצורך הבנות :

יח במה דברים אמורים בשהניח קרקע וכו'. מבואר כן בהלכות שם :

יט הניח קרקע וכו'. שם (דף קמ) פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין ופירוש אפילו נתמעטו קודם שיבאו לבית דין כיון שבשעת מיתה היו מרובין זכו הבנים והבנות ניזונות תחת ידיהן :

היו מועטין וכו'. שם מועטין ונתרבו מאי ברשות יורשין קיימי וכו' תא שמע דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ונחלקו המפרשים האחרונים ז"ל בפירוש דבר זה יש מי שאמר דמועטין ונתרבו דוקא שנתרבו קודם שיבאו לבית דין וכן מה שאמרו קדמו ומכרו דוקא קודם שיבאו לב"ד אבל לאחר שבאו וזיכו בהם ב"ד את הבנות אין לאחר מעשה ב"ד כלום וזה דעת רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל. ויש מפרשים דאפילו משבאו המזונות ביד בית דין והעמידום ביד אפוטרופוס או ביד שליש למזונות הבנות אם נתרבו הבנים יורשים ואפילו לא נתרבו אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו וזה

דעת רבינו יצחק והרשב"א ז"ל : **כ היו הנכסים מרובין וכו'**. שם בעיי דלא איפשיטו ובהלכות והנך בעיי כולהו לא איפשיטו ולקולא עבדינן ולא ממעטי דנכסי בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה. עד כאן בהלכות שם :

כא הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה וכו'. שם עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל האחין הבת ניזונת והאחין יחזרו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תחזור על הפתחים ע"כ. וי"מ דאלמנה ובנים אלמנה ניזונת והבנים ישאלו על הפתחים בנים ישאלו קל וחומר מבת ומה בת שדוחה את הבנים אלמנה דוחה אותה בנים שנדחין מפני הבת אינו דין שידחו מפני האלמנה אבל בירושלמי לא אמר כן אלא אלמנה ובנים שניהם שוין וכן אלמנה ובנות שתיהם שוות פירוש שאין היורש נדחה מפני האלמנה אבל היא אינה דוחה את הבנות מפני שאין אוכלים אלא בתנאי בית דין ואע"פ שהבנות דוחות את הבנים אין האלמנה דוחה אותם אלא במקום שיש בנות שהן דוחות את הבנים והאלמנה דוחה אותן. ואין נראה כן דעת רבינו אלא כתב הירושלמי וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ודע שכשהאלמנה דוחה את הבנות כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שמוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדים ב"ד שראויה לחיות אם זקנה ואם ילדה ומעמידין ביד שליש והוא מפרנסה אחד לשלשים יום כדרך שאמרו בלוקח כנזכר פרק י"א עוד כתבו ז"ל שכיון שאמרו שהאלמנה קודמת פשיטא שהיא ממעטת בנכסים כיון שמוציאין לה ממזונותיה בתחלה : **וכן אני אומר וכו'**. סברת רבינו פשוטה היא ונכונה :

כב מי שמת וכו'. משנה פרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ט) :

פ"כ א צוו חכמים וכו'. פרק נערה (דף נב:) בגמרא מדכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים הא קמ"ל דנלבשה ונכסייה וניתב לה מידי כי היכי דקפצי עלה אינשי ונסבי לה : **המשיא את בתו וכו'**. משנה פרק מציאת האשה (דף סח) המשיא את בתו לא יפחות לה מנ' זוז ונתבאר פרק י"ג שזהו השיעור שפוסקין לאשת העני שבישראל :

במה דברים אמורים וכו'. שם מתבאר בגמרא שפרנסה שמין באב כפי מה שיתבאר בסמוך והוא לפי עשרו ומכל מקום אין כופין את האב בכך אלא כך ראוי לו לעשות וזהו שכתב הרי זה ראוי :

ב פירש על הבעל וכו'. במשנה הנזכרת ·

האב

משנה תורה

אביה עד שתתבגר או עד שתתארס : **יז** מי ששמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו. בד"א בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחת עד שיבגרו הבנות ואלו הן הנקראין [ט] נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ונותנין השאר לבנים. ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד הבנות ניזונות מהן עד שיבגרו או עד שיתארסו והבנים [י] ישאלו על הפתחים : **יח** בד"א בשהניח קרקע אבל אם לא הניח אלא מטלטלין הואיל ובתקנת הגאונים הוא שיזונו הבנות מן המטלטלין הרי הבנים והבנות ניזונות כאחד מן הנכסים האלו המועטין. שלא תקנו להם במטלטלין אלא שיהיו כבנים וכזה [כ] הורו הגאונים : **יט** הניח קרקע והיו הנכסים מרובין ונתמעטו אחר כן כבר זכו בהן יורשים. היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו אח"כ הבנים יורשין אותן. ואפילו לא נתרבו אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטין מכרן [ל] קיים : **כ** היו הנכסים מרובין ויש עליו חוב או שהתנה עם אשתו שיזון [מ] את בתה אין החוב ולא מזונות בת אשתו ממעטין בנכסים אלא יירשו הבנים הכל ויתנו לב"ח חובו ויזונו בת אשת אביהן עד זמן שפסק ויזונו אחיותיהן עד שיבגרו או עד שיתארסו ויצאו מתחת ידיהם : **כא** הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן [נ] האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים. וכן אני אומר שמזונות הבת קודמין לירושת הבן את כתובת אמו שמתה בחיי אביו ואע"פ ששניהם מתנאי הכתובה. וקל וחומר הדברים אם נדחת ירושה של תורה מפני מזונות הבת לא תדחה ירושת הכתובה שהיא תנאי ב"ד מפני מזונות הבת : **כב** מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות ולא הניח בן אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר הנכסים בשוה אלא כולן חולקות בשוה :

פרק עשרים

א צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו ימעט לבתו כדי שתנשא בו וזה הוא הנקרא פרנסה. המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו. בד"א בשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו : **ב** פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה אין לה כלום. ולא יאמר הבעל כשתבוא לביתי אכסנה אלא מכסנה

והיא

א טור שם סמג לאוין פ"א: ב טור סי' ק"ב סמג לאוין ע"א: ג טור שם וע"ש בדעת הרא"ש: ד טור שם סי' ק"ג סמג שם:

משנה למלך

פי"ט יז מי שמת והניח בנים ובנות וכו'. וסיים הטור סי' ק"ב שאין מחייבים אותם להפריש חלק הבנות עד שיבגרו. וכתב מהרש"ך ח"א סי' קע"ז דאף אם הבנים הם במקום אחר [אין] מחייבים אותם להפריש חלק הבנות יע"ש :

הבת

פ"ב א צוו חכמים שיתן אדם לבתו וכו'. וא"ת היכי אמר צוו חכמים הא בגמ' פרק נערה (דף נ"ב:) אמרו הא נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו וכו' משמע דהוי מן התורה וי"ל

לחם משנה

ולכך אמר לוי דלא תנינן אלא עד דהבגרן משום דאז אין לה שום מזונות אבל בנישואין אם נתגרשה חוזרת לבית אביה למזונות. ויש לומר דלא משמע האי לישנא אלא שעד אותו זמן אוכלת אבל לענין אם תחזור עוד או אם לא תחזור עוד בהא ודאי לא איירי ולא בעי לאוקומי פלוגתא בהכי :

מגדל עוז

מי שמת והניח בנים ובנות עד ישאלו על הפתחים. בכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ו) ופרק שני דייני גזירות (דף ק"ח) ובב"ב פרק מי שמת : בד"א עד מפני מזונות הבת. בכתובות פרק נערה שנתפתתה ובב"ב פרק מי שמת : מי שמת והניח בנות עד סוף הפרק. פרק יש נוחלין :

פ"ב צוו חכמים וכו' עד הנקרא פרנסה. פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ב) ופרק קמא דקידושין (דף ל') : **המשיא** את בתו עד וכבודו. פרק מציאת האשה (דף ס"ח) :

הגהות מיימוניות

[ט] כר"י ושמואל לגבי רב דאמרי שיזונו י"ב חדש : [י] ואע"פ שאמר אדמון בפרק שני דייני גזירות וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואר"ג רואה אני את דברי אדמון ואמרו בגמרא כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו מכל מקום כאן הלכה כדברי חכמים שאף אדמון אינו חולק אלא תמיה ורבן גמליאל שרואה דבריו פירוש שיש לתמוה וכרבנן סובר סתמא דתלמודא בפרק מי שמת ובפרק נערה אר"י עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין משמע שסובר כרבנן ס"ה וכן התוס'

וכן בעיטור פסקו בשם הגאונים דלא כאדמון ולא קיימינן כההיא פיסקא דשני דייני גזירות וע"ש ע"כ : [כ] וכ"כ בס"ה וכ"כ מורי רבינו ז"ל בתשובותיו ע"כ : [ל] והדמים שלהם ועיין בתוס' פרק אלמנה לכ"ג ע"כ : [מ] בעיא היא ולא איפשיטא ועיין פרק מי שמת ע"כ : [י] עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין תימה לר"י בשלמא למ"ד פרק מי שמת איזהו נכסים מועטין כל שאין בהן כדי שיזונו אלו ואלו י"ב חדש האי שיעורא שייך נמי למימר באלמנה אלא למ"ד כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו הבנות האי שיעורא לא שייך למימר כלל באלמנה דלעולם יש לה מזונות וא"כ כשיש רק אלמנה ובת מה שיעורא יהיה ונראה לר"י דתקנה זו של אלמנה לא הויא אלא כשיש אלמנה ובת ובנים דהשתא כיון שהוצרכו לתקן משום בת אתי כח שיש לבת נתנו לאלמנה דהיינו עד שתבגור הבת אבל כשיש רק אלמנה ובת ולא בנים דלא הוצרכו לתקן משום בת ומשום אלמנה גרידא לא היו מפקיעין

הירושה

מגיד משנה

ג האב שמת והניח בת וכו'. שם אמר שמואל לפרנסה שמין באב ופסק הלכה כר"י דאמר אם השיא בת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ומפורש בגמרא דבין השיא בין לא השיא שמין באב ובהלכות כתוב שנחלקו הגאונים בזה יש מי שאמר שהשומא הוא לפחות מן העישור ולא להוסיף ויש מי שאמר דבין לפחות בין להוסיף וזה דעת רבינו והרבה מן האחרונים ועיקר: **ואם לא ידעו וכו'.** שם מבואר בגמרא ובהלכות:

ד הניח בנות וכו'. מבואר שם קרוב ללשון רבינו ומתבאר מכאן שאין הבת נוטלת פרנסתה אלא לזמן נישואיה וכתב הרשב"א ז"ל ומסתברא דכל היכא דאזלינן בתר אומדן שהאב אע"פ שאין מוציאין עד שעת נישואין מעכשיו אומדים דעתו לפי הנכסים שנשארו ממנו ופוסקין לה ב"ד מה שראוי ליטול ונוטלתו בשעת נישואין:

ה עישור זה וכו'. שם (דף ס"ט:) אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי ופירוש שאם היו לו מטלטלין וקרקעות אין המטלטלין נחשבים לכלום אלא הקרקעות בלבד ונוטלת העישור של קרקעות בקרקע וכן מתבאר בדברי רבינו במה שכתב למטה או בעישור הקרקעות ומה שכתב רבינו לפיכך אפילו מתקנת האחרונים אינה נוטלת וכו' מבואר בהלכות ודע שדעת הרמב"ן והרשב"א זכרונם לברכה הוא שבזמן שנותנין פרנסה לבנות לפי אומדנותו של אב אין אומדין לפי הקרקעות שיש לו בלבד אלא לפי מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלין והכל שוה וזהו שאמרו בגמרא פרק נערה (דף נ:) רב זן מחטי דעליה ופירשו בגמרא דפרנסה הואי ומאי עליה מעילויא דאב וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב. ואף דעת רבינו נראה כן ממה שלא הביא רבינו חילוק הקרקעות אלא בדין העישור בלבד ולמטה גם כן כתב או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות: **ויש לה לגבות עישור וכו'.** שם פרק מציאת האשה (דף סט) אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה מגבינן אפילו מעמלא דביתיה וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא דהכי פירושא בשכבן האב ולא הגיע זמן השכירות בשעת מיתתו ומשום הכי מגבינן ביה מיניה דלאו כמטלטלי

כמטלטלי דמי הואיל ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וה"ל כגוף הבתים משום דכבר זכה לו האב בכנגד מה שנשתמשו בהן בחייו אלא שאינו נגבה אלא לבסוף ומה"ה אמר אפילו מעמלא דאי לא מאי אפילו עכ"ל: **ואם רצו האחים וכו'.** שם מבואר בגמרא דאילו בעו לסלקה בזוזי מצו לסלקה:

ו הבת בעישור וכו'. שם מבואר בגמרא: **ואם מתו האחין וכו'.** שם גם כן מבואר:

ז והאחין שמכרו או משכנו. שם אמר רב [לרבי חייא] (האחין) בין שמכרו בין שמשכנו (הבנות) מוציאין לפרנסה וכ"פ בהלכות וכתב הרשב"א ז"ל שכמו שאין מוציאות מן היתומים אלא בשבועה כך אין מוציאות מן המשועבדין אלא בשבועה כשאר ב"ח הבאין לטרוף ממשעבדי:

ח מי שהשיא וכו'. בפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קלט) אמרו כן במשנה גבי בנים היורשין וכן בבנות היורשות הדין כן ופשוט הוא שם בתוספתא:

ט מי שמת והניח שתי בנות וכו'. בפרק מציאת האשה (דף סט) מחלוקת ר"י ור"ח ופסקו בהלכות כר"י דאמר שניה ויתרה וזכתה הראשונה בעישור שלה וכדברי רבינו ויש מי שפסק כרבי חנינא דאמר דנוטלת שניה עישור שלה והשאר חולקות בשוה וכ"פ בירושלמי ולזה הסכים הרשב"א ז"ל:

י מי שצוה בשעת מיתה וכו'. שם (דף ס"ח) אמר רבי האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה וכן פסקו בהלכות ויש בזה גירסאות חלוקות וככר הסכימו כן רש"י והרמב"ן והרשב"א ז"ל. ודין המזונות נתבאר פרק י"ט:

יא מי שמת והניח וכו'. פרק יש נוחלין (בבא בתרא קמ:) מי שמת והניח אלמנה ובת וכו' ואמרו שם דשויוה רבנן כאן לבעל בנכסי אשתו כיורש ולא כלוקח מפני שלא תפסיד האלמנה שאם היה כלוקח הא קיימא לן אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים כמבואר פרק י"ח. ודע שכל שכן אם האלמנה תובעת כתובתה שהיא דוחה מזון הבת ופרנסתה

בין

הלכות אישות פרק כ

והיא בבית אביה: **ג** האב שמת והניח בת אומדין [א] דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסה ונותנין לה. ומנין יודעין אומדן דעתו. מריעיו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכבודו. [ב] וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה. ואם לא ידעו לו ב"ד אומדן דעת נותנין לה מנכסיו עישור לפרנסתה: **ד** הניח בנות רבות כל שתבא להנשא נותנין לה עישור הנכסים. ושלאחריה עישור מה ששיירה ראשונה. ושל אחריה עישור מה ששיירה שנייה. ואם באו כולן להנשא כאחת ראשונה נוטלת עישור. והשנייה עישור מה ששיירה ראשונה. והשלישית עישור מה ששיירה שניה וכן אפילו הן עשר וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה ושאר הנכסים לאחים: **ה** עישור [ג] זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים) ואחרונים אינה נוטלת אלא מן [ג] הקרקע ויש לה לגבות עישור זה [ג] משכירות הקרקע ואם רצו האחין ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנין: **ו** הבת [ד] בעישור זה כבע"ח של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא [ד] שבועה. ואם מתו האחין נוטלת אותו מן בניהם מזיבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים והבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מזיבורית ובשבועה כמו שיתבאר בהלכות הלואה: **ז** והאחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם הבת טורפת מן הלקוחות פרנסתה כדרך שטורפים כל בעלי חובות מן הלקוחות כמו שיתבאר בהלכות הלואה: **ח** מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת בלא בן אין נוטלין פרנסה לקטנות ואח"כ חולקות הנכסים אלא חולקות כולן בשוה: **ט** מי * שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השנית לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתיהן אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות בשוה וזכתה [ה] הראשונה בעישור שלה: **י** מי [ה] שצוה בשעת מיתה אל תפרנסו בנותי מנכסי שומעים לו שאין זה מתנאי [ו] כתובה: **יא** מי [ה] שמת והניח אלמנה ובת כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת אינה נוטלת עישור נכסים

* עיין בטור שם: ב טור שם סמג לאוין פ"א: ג שם: ד שם: ה טור סי' קי"ב ע"ש סמג שם:

לחם משנה

וי"ל דסובר רבינו דאסמכתא בעלמא הוא:

ג וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה וכו'. כלומר לאותה הבת נתן כל כך כשהיה לו כ"כ ממון עתה שיש לו פחות לאותו ערך כמה יתן: **ואם לא ידעו ב"ד אומדין דעתו ונותנין לה וכו'***. האי אומדין דעתו לא ידעתי מהו דכבר פסוק הוא עישור נכסיו ואין כאן מקום לאומד דעת ואולי שהוא טעות וצריך להיות ואם לא ידעו לו בית דין אומדן דעת נותנין כלומר שאם [לא] נודע אומד דעתו שאז יתנו לה וכו':

ה לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים) והאחרונים אינה נוטלת אלא מן הקרקע. וא"ת אדרבא פרנסה עדיפא ממזונות דפרנסה טרפה ממשעבדי מה שאין כן במזונות ותו הא בגמרא איכא מ"ד דפרנסה אפילו ממטלטלין נוטלת מה שאין כן במזונות. ואפילו לדין הוא שנאמר שתקנת הגאונים תועיל לפרנסה מכ"ש במזונות ואולי דהגאונים לא

*כ"ה בדפוס וויניציא. אבל בספרים נתקן כתיקון הרב בעל לח"מ ז"ל:

משנה למלך

פ"כ ו הבת בעישור זה וכו'. מבואר בס"פ מציאת האשה. וכתב הטור סי' קי"ג וז"ל הבת לגבי עישור נכסים כב"ח של אחים לפיכך נוטלת מהם מהבינונית בלא שבועה ומן הראוי כגון אם מת אביה בחיי זקנה ולא היו נכסים לאביה ואח"כ מת זקנה וירשוהו אחיה נוטלת מהם עישור נכסים. ודין זה הוא תימה בעיני דנהי דהבת הויא כב"ח דאחים היינו בנכסים של אביה אבל בכה"ג דמצי למימר האח אנא מכח דאבוה דאבא קא אתינא ומעולם נכסים אלו אינם של אבינו למה תטול הבת

הגהות מיימוניות

[illegible]שה והביא ראיה לדבריו מהא דפרק מי שמת אלמנה מהו שתמעט בנכסים כיון דאית לה [illegible] ממעט או דילמא כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעט והשתא כאי נ"מ והלא בת נמי מינסבא לית לה ואפ"ה ממעטת אלא ע"כ היינו טעמא דבת דממעטת משום דעיקר תקנה [illegible]ם דידה וכו' עוד מצא רבי סמך לפירושו מירושלמי דמי שמת דגרסינן התם מי שמת והניח [illegible]מנה ובנות שתיהן שוות וכן בתוס' עיין בפרק נערה זה מדרש דרש ראב"ע הבנים יירשו [illegible]בנות יזונו מה הבנים אינם יורשין אלא לאחר מיתת האב אף הבנות לא יזונו אלא לאחר [illegible]ת האב: [א] פר"ח הא דאמרינן לפרנסה שמין באב היינו לגרע כחה לפחות לה מעישור [illegible]סים אבל לא להוסיף לה יותר כי חשבו אעבורי אחסנתא וכ"פ גאון וגאון אחר פסק דשמין [illegible]ב אף ליפות כחה ולא מסתבר לר"ח ולר"י אלפס וכ"כ התוס' בשר"ח דשמין לפחות ולא להוסיף וע"ש בפרק נערה וראיה לפר"ח מהא דפרק הניזקין דקאמר תלמודא והא דפרנסת [illegible]קן קייצא ע"ש בגמרא דאין מוציאין לאכילת פירות עכ"ל: [ב] וכן פר"ח ור"י אלפס וכן התוס' כאשר כתבתי לעיל פרק נערה וכן רשב"ם פרק המוכר את הבית. וכתב מורי רבינו [illegible]ל בתשובה דכ"ש דמן החובות לא גביא וכן רבינו שמחה בשר"ת וכן ראבי"ה אבל בעל ס"ה כתב בסימן מ"ח ממצות עשה שגם עישור ממטלטלין וגם בזמן הזה רגילות להשיאה ממטלטלין [illegible]הו כמו אומדנא שסובר רבא כשמואל ורב יהודה באומדנא עכ"ל. אמנם בסימן פ"א ממצות לא תעשה כתב דין עישור נכסים ככל דברי רבינו המחבר ולשונו וכתב רבינו אבי"ה דכיון [illegible]הפרנסה חמורה מן המזונות דמוציאים לפרנסה ואין מוציאין למזונות הילכך נגבית מן הראוי אע"פ שמזונות אין נגבית מן הראוי כדתניא פרק יש בכור ומייתי לה בפרק יש נוחלין ע"כ: [ג] כי הוינא בי רב כהנא מגבינן מעמלא דביתיה היינו כגון שהשכירו הבית לזמן וכבר עבר חצי הזמן וקמ"ל דאפילו שכירות מזמן שעבר תמול דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף ילא [illegible]מי למטלטלין אבל בשכירות שבא כבר לידם לא מיירי דהא מטלטלי נינהו ולא גביא מינייהו גם לא השמיענו שיכולה לשכור הבית לצורך גדונייתה דהא מילתא דפשיטא שהרי אפילו [illegible]כור יכולה תוספות פרק המוכר הבית ע"כ: [ד] כתב ראבי"ה שאם ישענו האחין בפירוש השבעי שלא התפיסך אבינו צררי שאז נשבעת כעובדא דרבינא דגביא לברתיה דרב אשי וכו' [illegible]כ: * [טור סי' קי"ג ופסק הרא"ש כרבי חנינא שנוטלת העישור שלה ואחר כן יחלוקו]: [ה] כר"י דאמר שניה ויתרה והלא כרבי חנינא דפליג עלית וכן פי' ר"י אלפס וראבי"ה ע"כ: [ו] אמר רב הונא אמר רב פרנסה אינה כתנאי כתובה:

מגדל עוז

וכן אם השיא בת עד עישור לפרנסה. פרק נערה שנתפתתה (דף נ':): **הניח בנות רבות עד ושאר הנכסים לאחים.** פרק מציאת האשה (דף ס"ח): **עישור זה שהוא לפרנסה וכו' עד הקרקע נותנין.** פרק מציאת האשה (דף ס"ח) ופרק נערה שנתפתתה (דף נ"ב) ופרק המוכר את הבית (דף ס"ו): **הבת בעישור הזה עד בהלכות הלואה.** פרק מציאת האשה (דף ס"ט): **והאחין שמכרו עד בהלכות הלואה.** פרק נערה שנתפתתה (דף נ"ב) ופרק מציאת האשה: **ומי שהשיא בנות גדולות וכו' עד כולן בשוה.** פרק יש נוחלין (דף קל"ט): **מי שמת והניח שתי בנות עד ניזונות מהן.** פרק נערה שנתפתתה ופרק מציאת האשה:

בין מקרקע בדין הגמרא בין מטלטלין מתקנת הגאונים ז"ל שהרי הכתובה טורפת מן המשועבדין ואפילו שיעבדן האב וכן כתבו ז"ל ופשוט הוא:

יב קטנה יתומה וכו'. משנה פרק מציאת האשה (דף ס"ח) יתומה שהשיאתה אמה או אחיה וכו' ופירשו בגמרא בקטנה ואע"ג דלא מתזנא ולא מיחתה וכתב הרשב"א ז"ל דאע"ג דגדלה משנשאת ולא תבעה אחר גדלותה מיד לא אבדה לעולם לפי שכל שלא אבדה אותה בשעת נישואין שוב אינה צריכה למחות וברור הוא וכן נראה מדעת רבינו:

יג נשאת הבת וכו'. שם תנו רבנן הבנות בין בגרו עד שלא נישאו בין נישאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי ופסקו שם הלכה כן והקשו מהמשנה דדוקא קטנה אבל גדולה אבדה פרנסתה ותירצו דהא דרבי הוא בשמיחתה על פרנסתה אבל לא מיחתה אבדה פרנסתה בין בנישואין בין בבגר א"ל רבינא לרבא וכו' בגרה אין צריכה למחות נשאת אינה צריכה למחות בגרה ונשאת צריכה למחות והקשו מי אמר רבא הכי וכו' ותירצו הא (דרבא) במתזנא מינייהו הא (דרבי) בלא מתזנא והעולה מכל זה הוא שאם אינה ניזונת מהן אם נשאת בנערות או היתה בוגרת אע"פ שלא נשאת צריכה למחות ואם לא מיחתה אבדה פרנסתה וזה מבואר בדברי רבינו. היתה ניזונת מהן ובגרה ונשאת דאיכא תרתי ולא מיחתה אבדה פרנסתה וזה מתבאר בדברי רבינו במה שאמר והיא עדיין לא נשאת. בגרה ולא נשאת אינה צריכה למחות כיון שניזונת וזה מבואר בדברי רבינו נשאת בנערות ולא בגרה אינה צריכה למחות כיון שניזונת מהן ופירש רש"י ז"ל שניזונת אחרי נשואיה מן האחין וחילוק זה לא נתבאר בדברי רבינו ואולי יש לו בזה דעת אחרת:

יד מי שצוה ליתן לבתו וכו'. שם (דף סט:) משנה וגמרא ונחלקו ר' מאיר ור' יוסי בגדולה שנתארסה ופסק שמואל כר' יוסי דאמר הרשות בידה ורב נחמן פסק כר' מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת וכל שלא נשאת יעשה שליש מה שהושלש בידו אבל נשאת לא עלה על דעת האב להעמיד לה שליש אלא עד שעת נישואין ופסקו בהלכות כרב נחמן וכדברי רבינו וכן הסכימו ז"ל. ומ"ש רבינו בין בריא בין שכ"מ לפי שסתם אמרו במשנה ומתבאר בסוף פ"ק דגיטין (דף ט"ו) שמצוה לקיים דברי המת ואפילו היה בריא בשעת מסירה לשליש:

פכ"א א מציאת האשה וכו'. ראש פרק מציאת האשה (דף ס"ה) משנה כלשון רבינו: ומה היא עושה לו וכו' במשנה פרק אע"פ (דף נ"ט:) אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו'. ובירושלמי אמרו תני שבעה גופי מלאכות מנו [חכמים] והשאר לא הוצרכו חכמים למנותן ומן התוספתא נראה שהכל כמנהג המדינה וכמ"ש רבינו:

ואם לא היה דרך וכו'. בתוספתא מקום שלא נהגו

יג נשאת הבת אחר שגדלה וכו' ולא תבעה פרנסתה וכו'. כתב הר"ן יש לתמוה על הרמב"ם שלא חילק בין מתזנא ללא מתזנא עכ"ל. ולי נראה שרבינו סמך על מ"ש גבי בגרה שאם האחים זנים אותה בבגר אף ע"פ שלא מיחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שזנין אותה וממילא משמע דס"ס לנשאת קודם שבגרה שאם זנין אותה אחר נישואיה לא איבדם:

פכ"א א אינו כופה אלא לטוות הצמר וכו'. יש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא כדמפליג בגמרא ואפשר שטעמו משום דכיון דאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא להקל על האשה:

דחקה

נכסים מפני מזונות האלמנה. ואפילו מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה שהרי הנכסים כולן בחזקת האלמנה שתהא ניזונת מהן: **יב** קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה ונתנו לה מאה או חמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה. או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות. ואפילו לא היו האחין זנין אותה ואע"פ שלא מחתה בשעת נישואין מפני שהקטנה אינה בת מחאה: **יג** נשאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה בעת נשואיה הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה. בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין מלתת מזונותיה שהרי אין לה מזונות **כמו שביארנו** ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה. ואם מיחתה לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגר אע"פ שלא מיחתה לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה. שיש לה לטעון מפני שהן זנין אותה אע"פ שאינן חייבין והיא עדיין לא [ז] נשאת מפני זה לא תבעה פרנסתה: **יד** מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהן קרקע בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת והרי המעות ביד השליש ואמרה הבת תנו אותם לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן אם היתה גדולה ונשאת הרשות בידה. ואם עדיין [ח] מאורסת היא יעשה שליש מה שהושלש בידו. ואם עדיין קטנה היא **אפילו נשאת** אין שומעין לה אלא יעשה שליש כמו שצוה האב:

פרק אחד ועשרים

א מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. ומה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת. לרקום רוקמת. לטוות צמר או פשתים טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים והטויה היא המלאכה המיוחדת לנשים שנאמר וכל אשה חכמת לב

א טור סי' פ"ג: ב עיין שם בטור בענין זה: ג טור אה"ע סי' נ"ד: ד טור שם סי' פ' סמג לאוין פא עשין מ"ח:

לעשות אחת מכל אלו אין יכול לכופה ומפרש רבינו אינו כופה אלא לעשות בצמר אבל ודאי בצמר כופה אותה שהרי אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר כמו שיתבאר בסמוך ופשוט הוא. ולא ביאר רבינו כמה הוא שיעור מה שהיא טווה בצמר בכל שבוע ובמשנה (דף ס"ד:) אמרו כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן י' בגליל וכו' ופירש"י ז"ל שמשקל יהודה כפלים בשל גליל נמצא שהכל שיעור אחד ואולי שרבינו סובר שאין קצבה זו בכל המקומות אלא הכל לפי המנהג. ומ"ש רבינו שהפשתן מזיק את

לחם משנה

לא תקנו אלא בכתובה ותנאיה בלבד ולכך אין ללמוד בתקנות זו מזו אי נמי בכתובה סמכא דעתה עליהם ולכך כתובה ותנאי הוי כאילו שיעבדם בפירוש לאשה מה שאין כן ובתנאי כתובה איכא טעמא כדכתב ה"ה בפרק י"ז דעתה כל עסקינו במטלטלין ואשה בפרנסה שאינה תנאי כתובה:

וכן

משנה למלך

הבת עיבור נכסי בנכסים שאינם של אביהם. והרא"ש והמרדכי שכתבו שגבי עישור גובה מהראוי היינו מהראוי שירש מאביו כגון מלוה של אביו אליבא דמ"ד דמלוה חשיבא ראוי א"נ בשבח סעולה של אביהם דלכ"ע חשיב ראוי וכמ"ש המרדכי בפרק יש נוחלין א"נ בכופר ובזרוע ולחיים דאליבא דכ"ע הוי ראוי וכמ"ש הרמב"ן בחידושיו פרק מי שמת א"נ כשירשו מאחר בגוונא דלא מצו למימר מכחו קא אתינן כי אם מכח אביהם אבל בכה"ג דמצו למימר האחים מכח אבוה דאבא קא אתינן הוא תימה בעיני ועיין בנ"מ (דף י"ו) שעמד בזה והניח הדבר בצ"ע. ודע שאף דהמרדכי והרא"ש ס"ל דהפרנסה גובה מהראוי הם חלוקים בטעמם דהרא"ש טעמו הוא משום דבת הוי כ"ח דהאחים הא אילו היתה ב"ח דאב לא היתה גובה מהראוי. והמרדכי ס"ל דדוקא בכתובה אמרו דאינו גובה מהראוי משום דמקולי כתובה שנו כאן אבל פרנסה גובה מהראוי כדין כל חוב דס"ל דב"ח גובה מהראוי ועיין בנ"י פרק המוכר את הבית (דף קל"ו) שכתב דכתובה שכתוב בה נכסי לא שקלי מהראוי. ובדברי המרדכי שכתב דכתובה ותנאי כתובה אינו גובה מהראוי אבל פרנסה גובה קשיא לי מההיא דאמרינן בפרק מציאת האשה (דף ס"ח:) א"ר הונא א"ר פרנסה אינה כתנאי כתובה ושקלי וטרו מאי אינה כתנאי כתובה ואמאי לא אוקמוה לענין ראוי דמשום דאינה כתנאי כתובה גובה מהראוי. ועיין בליקוטי מוהר"ר בצלאל בפרק מציאת האשה אשה דבת ב"ח דאחי שהביא משום הרמ"ם שכתב בשם רב האיי גאון ז"ל דהיכא דלא הוה לה מידי ומת **כמי האב** ואח"כ מת אביו אינה נוטלת עישור מנכסי אבי האב דאין ב"ח נוטל בראוי כבמוחזק ומסתבר כוותיה ע"כ ועיין עוד שם:

פכ"א א מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה כו'. בתשובת מהרימ"ט ח"מ סימן ס"ז נסתפק באלו הנשים הנכנסות בבית השרים והמה כאניות סוחר להביא טרף לביתם ומכלכלין את בעליהן אם נאמר שאשה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה ויהיו מעשה ידיה לעצמה או לא. ודבריו קשים הם בעיני דהיאך השמיט הרב דברי גדולי המחברים אשר נחלקו בזה כמ"ש הטא"ה בשם הרשב"א באלמנה שהשכירה הקרקע של היתומים דאע"פ שהיא ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם השכר לעצמה שלא אמרו מעשה ידיה שלהם אלא במעשה ידיה הקבועים כגון טווה או אורגת אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא כיון שאין יכול לכופה לאותה מלאכה אם עשתה הרי היא לעצמה. והרשב"א האריך בזה והסכים לדעת זה כמ"ש מוהריק"א שם. וא"ת דגבי אשה עם בעלה לא נפקא לן מידי דבשתמצא לומר דאין זה בכלל מעשה ידיה דין מציאה יש לשבח זה ומציאת האשה לבעלה ולא איירי הני רבוותא ז"ל אלא גבי אלמנה דכשנאמר דאין זה השבח חשוב כמעשה ידיה זכתה האשה דמציאת האלמנה לעצמה. הא ליתא דגבי מציאת האשה עצמה פליגי רבוותא דאם אינה ניזונת כתב הרמ"ה דמציאתה לעצמה והרא"ש חלק עליו וכמ"ש הטור סימן פ"ד. א"כ למאן דס"ל דאין זה בכלל מעשה ידיה כיון דאין הבעל זנה ממילא מציאתה לעצמה לדעת הרמ"ה שכתבתי. וכל מה שצידד הרב ז"ל בסוף דבריו לא שייכא אלא אם נחשוב שבח זה מעשה ידיה אבל למאן דיהיב ליה דין מציאה סוף סוף הרי לא זכה בעלה ומציאתה לעצמה לדעת הרמ"ה ולא מפקינן מינה והתימה מהרב ז"ל שהעלים כל זה וצ"ע:

וכן

מגדל עוז

נשאת יתומה עד לא תבעה פרנסתה. פרק מציאת האשה: מי שצוה לתת לבתו עד סוף הפרק. פרק מציאת האשה (דף ס"ט):

פכ"א מציאת האשה כו' עד טווה. ריש פרק מציאת האשה (דף ס"ט): אם לא היה דרך עד **ולא** השפתים. פרק אע"פ שאמרו (דף נ"ט): והטויה היא המלאכה עד המותר לבעל. פ"ק דקידושין ובכמה מקומות אין לאשה חכמה אלא בפלך. והשאר בפרק אע"פ:

הגהות מיימוניות

[ז] אבל נשאת עם הבגר אבדה פרנסתה וכל הדברים אלו פסקו גם התוס' שכן נשאר הרי"ן במסקנא ע"כ: [ח] כרבא אר"נ הלכה כר"מ וכ"פ הגאונים דהלכה כר"נ בדיני ודלא כרב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאמר גדולה אפילו מן האירוסין הרשות בידה מאביאסף ע"כ:

לב בידיה טוו: **ב** דחקה [א]עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה [א] המותר לבעל. היה לו ממון הרבה אפילו היה לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה: **ג** המדיר [ב]את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי זמה. [ג]וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו: **ד** ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו: **ה** יש [ד]מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים ואלו הן. אופה הפת בתנור ועזרא תיקן שתהיה אשה

משכמת

א עיין טור שם: ב טור סי' פא ע"ש: ג טור שם סי' פ': ד שם:

מגיד משנה

את הפת וכו'. מבואר שם בגמרא: **ב** דחקה עצמה וכו'. בפרק מציאת האשה (דף ס"ו) נחלקו ר"ע ות"ק בהעדפה ע"י הדחק ופסקו בהלכות בשם רבינו האי גאון ז"ל כת"ק דאמר שהוא לבעל. עוד שם בגמרא בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו בעי רבינא ג' וד' מהו תיקו ולא נזכרו בעיות אלו בהלכות ולא כתבן ג"כ רבינו. ואפשר שהם סוברים דלאתיין אליבא דר"ע ואין הלכה כמותו: היה לו וכו'. במשנה פרק אף ע"פ (דף נ"ט:) ר"א אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה ובגמרא הלכה כר"א: **ג** המדיר את אשתו וכו'. במשנה רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שעמום וכבר כתבתי למעלה שהלכה כר"א שאמר שהבטלה מביאה לידי זמה לכך הזכיר רבינו טעמו של ר"א ולא נזכר בגמרא כמה יהיה זמן ההדרה: וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו וכו'. בגמרא (דף ס"א) א"ר יצחק בר חנניא א"ר הונא אע"פ שאמרו [הכניסה לו ד' שפחות] יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו והוא מפרשה כך אע"פ שמן הדין היה ראוי שתשב בקתדרא כמו ששנינו במשנתנו אבל מוזגת וכו'. ומה שכתב רבינו ועומדת ומשמשת בפני בעלה וכו' פשוט הוא וכל שכן הוא מהצעת המטה ומפורש בירושלמי שאפילו הכניסה לו מאה שפחות חייבת לו בדברים אלו:

אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או וכו'. ברייתא שם (דף ס"א:) אינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו: **ד** ומלאכות אלו וכו'. כבר נתבאר זה: **ה** יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים ואלו הן אופה וכו'. תקנת עזרא היא בב"ק פרק מרובה (דף פב) כלשונה. ודין המלאכות מפורש במשנה בפרק אע"פ (דף נ"ט:) טוחנת ואופה מכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה. ולא הזכיר רבינו בכאן הצעת המטה לפי שכבר הזכיר למעלה שכל אשה חייבת בה ולא חלק בהצעת המטה בין עניים לעשירים אבל י"א שבזמן שהן עניים מצעת כל מטות בני הבית וכשהן עשירים אינה מצעת אלא מטתו בלבד וגורסין במשנה ומצעת את המטה ובגמרא בההיא דרב הונא שהזכרתי למעלה גורסים ומצעת לו. ומ"מ ונותנת תבן

לפני

כסף משנה

ב דחקה עצמה וכו'. כתב ה"ה בפרק אע"פ נחלקו ר"ע ות"ק בהעדפה וכו' ואפשר שהם סוברים דלאתיין אליבא דר"ע ואין הלכה כמותו. כלומר דאע"פ שהם פוסקים כרבינו האי במאי דאמר הלכה כרבנן לא סברי כוותיה במאי דאמר דהני בעיי אליבא דרבנן נינהו. ויש לתמוה על ה"ה והר"ן שכתבו שהרי"ף פסק כת"ק דלנסחי דהרי"ף דידן כתב שתי סברות ולא הכריע לפיכך נ"ל שמ"ש הרא"ש ואם ה"ל כרבנן מדברי הרי"ף הוא וכך היתה נוסחת ה"ה והר"ן כהרי"ף:

הכניסה

לחם משנה

פ"א **ג** וכן כל אשה רוחצת לבעלה וכו' ומוזגת לו את הכוס. כתב ה"ה והוא מפרשה. כלומר דאינו מפרש כפירוש המפרשים שהוקשה להם דבמשנה קאמרה דאינה מצעת והיכי אמר רב הונא (דף ס"א) מצעת וחלקו בין מטתו בלבד לשאר מטות ורבינו אינו סובר כן אלא מפרש שאע"פ שאין הדין כן הוא כשאמר במשנה מ"מ אמרו חכמים שתעשה כן:

היתה

משנה למלך

ג וכן כל אשה רוחצת לבעלה וכו' ואפילו היו לה כמה שפחות. בפרק אע"פ תנן ארבע יושבת בקתדרא. ובגמרא א"ר הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ע"כ. ופירש"י מצעת לו המטה לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפייה הני לא כפי לה אלא חכמים הביאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל ע"כ. והנה רש"י ז"ל כתב שני חילוקים האחד הוא דלא דמי הצעת המטה דרב הונא למתניתין. והשני דבמתניתין איכא כפייה ובדרב הונא ליכא כפיה. והוכרח רש"י לומר זה לפי שהוקשה לו שתי קושיות. האחת היא דהיכי קאמר רב הונא דאפי' בד' מצעת הא במתניתין תנן דאפילו בג' אינה מצעת. ועוד דמה הפרש יש בין שלש לארבע דפשטא דמתניתין משמע דבשלש אינה מצעת ואינה עושה בצמר הא שארא עבדא היינו מזיגת הכוס ותכשיטיה וכיון דתנן ארבע יושבת בקתדרא משמע דאיפטרא אפילו מהנך. לזה פירש דג' אינה מצעת המטה כלומר דבר של טורח הא שארא כגון לפרוס סדין ותכשיטיה כופין אותה אבל ד' אינו כופה אבל מדרכי המוסר הוא שתעשה ולפי הפירוש האחר שכתב הר"ן דלא גרסינן במתניתין ומצעת לו אלא ומצעת את המטה דהיינו להציע כל המטות אבל הכא להציע מטתו בלבד וכבר הוזכר חילוק זה בדברי התוס' פ"ק דכתובות (דף ד') אכתי צריכי לדברי רש"י דבמתניתין איכא כפייה ובדרב הונא ליכא כפייה דאי לא תיקשי מה הפרש יש בין שלש לארבע דהא בשלש אינה מצעת מטות אחרים ובארבע מצעת לו מטתו. אלא ודאי דאליבא דר"ע בד' ליכא כפייה בהני דרב הונא ובשלש איכא כפייה בהני דרב הונא וכ"ת אכתי תיקשי דמנ"ל דיש חילוק בין הצעת מטה דמתני' להצעת מטה דרב הונא אימא דכולהו בחד גוונא מיירי ומתניתין ה"ק ג' אין מצעת לו את המטה אפילו סדין ואפילו שלו הא מזיגת הכוס ורחיצה כופה אותה אבל בארבע אינו כופה אותה בשום דבר אבל ראוי הוא שתעשה וכי קאמר בשלש אינה מצעת היינו שאינו כופה אותה להציע וי"ל דס"ל דפשטא דמתניתין דקאמר שלש אינה מצעת לו המטה משמע דאפילו עצה טובה ליכא דומיא דקתני הכניסה לו אחת כו' דמה שאמר עושה ליכא אפילו עצה טובה לעשות וא"כ ע"כ הא דקתני שלש אין מצעת דמשמע דאפילו עצה טובה ליכא מיירי בדבר של טורח או במטות אחרים וכמו שפי' הר"ן ואכתי תיקשי מה הפרש יש בין שלש לארבע לזה הוכרח לומר דבארבע ליכא כפייה בהנך ובשלש איכא כפייה: **ודע** שיש חילוק גירסאות בדברי רש"י הביאם מוהר"ר בצלאל בליקוטיו. דבמהדורא קמא פי' שלש אינה מצעת הא שארא עבדא משום מזיגת הכוס ותכשיטיה וכן פי' הריטב"א. ולפי פירוש זה אתי שפיר מה שהוכרח רש"י לפרש במלתיה דרב הונא שני חילוקים. אך יש גירסאות דגרסי שלש אינה מצעת כו' אבל שאר צרכים קטנים שבבית שאין בהם טורח כ"כ כגון ליתן תבן לפני בהמתו היא עושה וכיון שהכניסה לו ארבע אינה עושה לו שום דבר ויושבת בקתדרא אבל מזיגה ורחיצה אכתי עבדא כדאמרינן בגמרא ע"כ וזה הוא דפי' במתניתין יושבת לא תטרח בשבילו לילך בשליחותו להביא לו מים לעלות ע"כ. וזהו מה שפי' בגמרא הא שארא עבדא דברים קטנים ע"כ. ולפ"ז אין צורך לומר דבמלתא דרב הונא ליכא כפייה דלעולם דאיכא כפייה והפרש שיש בין שלש לארבע הוא דברים קטנים. וכ"כ שהוא דעת התוס' מ"ש במתני' ואפשר לומר דאפילו לפי גירסאות הללו פירש"י דליכא כפייה בדרב הונא דלישנא דמתניתין קשיתיה דתני ארבע יושבת בקתדרא ואם איתא דאיכא כפייה הו"ל למיתני ארבע אינה עושה דברים קטנים דמשמעינן מינה דעושה מזיגת הכוס ותכשיטיה דומיא דאינך דתני השלושה אלא ודאי דבארבע ליכא חיובא בשום דבר ומש"ה תני ארבע יושבת בקתדרא. ולפ"ז אפשר שהתוס' יודו לדברי רש"י. אך מדברי הריטב"א ז"ל בחידושיו נראה דרש"י לא פירש דבדרב הונא ליכא כפייה אלא כדי להנצל מקושיא דמאי איכא בין שלש לארבע ודחה פירש"י שכתב דבארבע ליכא כפייה דבירושלמי אמרי' דאפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות דברים של יחוד תנהה לו את גופו ומרחצת לו את רגליו ומוזגת לו את הכוס ולעיקר הקושיא דמאי איכא בין שלש לארבע כתב דהנכון כגירסת הספרים דגרסי שלש אינה מצעת ותו לא וכי אמרינן בגמרא הא שארא עבדא היינו משום עושה בצמר אבל מזיגת הכוס ותכשיטיה הם בחיוב אפילו בארבע ולקושיא האחרת דהא תנן דאפילו בג' אינה מצעת והיכי קאמר רב הונא דאפילו בארבע מצעת ובחיוב כתב כפירוש רש"י דהתם אינו אלא הצעת לבדין לבד. וכתב נמי חילוק הר"ן דמצעת דמתניתין הוי מטות בני הבית. וכבר הובאו דברי הריטב"א ז"ל הללו בספר נתיבות משפט נכ"ג ח"ה יע"ב: **ודע** דהתוס' והר"ן בפרק בתרא דנדרים עלה דההיא דאמר שלא אציע לך מטתך ושלא אמזוג לך את הכוס וכו' דאין צריך להפר נראה מדבריהם דבהני דרב הונא איכא כפייה אפילו בארבע. ולדברי רש"י צ"ל דההיא דנדרים מיירי כשלא הכניסה ארבע דאי הכניסה לו ארבע הא לא משעבדא ליה וליכא כי אם עצה טובה וכ"כ הריטב"א לדעת רש"י. אך לדעת שאר הפוסקים אתיא כפשטא דאפי' הכניסה מאה שפחות כופה לעשות דברים של יחוד וכדאמרי' בירושלמי וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב כל אשה שתמנע כו' ולא חילק בשום דבר. אך מדברי הטור סימן פ' נראה קצת כדברי רש"י שכתב וז"ל ג' אינה מצעת לו את המטה וכו' אבל פורכת את הסדין ומסדרת לו את המטה שהוא דרך חיבה וראוי לכל אשה לעשות דבר זה לבעלה אפילו יש לה כמה שפחות כו' ע"כ. משמע דבאיכא שפחות הרבה ליכא כפייה בהני אלא שראוי הוא שתעשה. וראיתי בהגהות אשרי שהביאו דברי רש"י הללו ודחו אותם משום דבירושלמי אמרינן דאיכא כפייה בהני דרב הונא אפילו בארבע שפחות. וכתבו הלכך נראה כפירוש ר"ת דבמתניתין לא גרסינן ומצעת לו המטה אלא ומצעת המטה ופי' דמצעת דמתני' לארוג ולתקן כלי המטה והרב שכתב אמר דמצעת דמתניתין זהו לכל בני הבית אף לארחי ופרחי כדאמרי' הכא קמי ארחי ופרחי מאן טרח אבל הכא אינה מצעת רק לו ע"כ. ויישובים הללו לא מהני אלא לקושיא דמתניתין תנן דאפילו בשלש אינה מצעת ורב הונא קאמר דאפילו בארבע מצעת. וקושיא זו כבר ישבה רש"י באופן אחר. אך מ"ש רש"י דבארבע ליכא כפייה בשום דבר הוא משום דהוקשה לו דמה הפרש יש בין שלש לארבע שהרי בשלש אינה עושה במלאכות דמתניתין ובד' עושה מלאכות דרב הונא א"נ דלישנא דמתניתין קשיתיה דתני יושבת בקתדרא וכמ"ש לעיל. וא"כ לא ידעתי מאי קאמר והלכך נראה כפר"ת כו' ובחילוק זה לא הועיל כלום למה שהוכרח רש"י לומר דבארבע ליכא כפייה. ונראה דכוונת הרב ז"ל היא דמלבד מ"ש רש"י דמצעת דמתניתין היא דבר של טורח עוד חילק ר"ת חילוק אחר ובזה יתיישב הכל דבשלש אינה מצעת פי' לארוג ולתקן כלי המטה אבל חייבת להציע המטה אפי' דבר של טורח אבל בארבע אינו כופה אלא בפריסת הסדין דוקא אבל לא בדבר של טורח. וכן דברי הרב הכהן אזלי לפי סגנון זה שהוא במונח חילוק רש"י דהצעה דרב הונא הוי פריסת סדין דוקא ודו"ק: **וראיתי** להרב חידושי הלכות שכתב על דברי רש"י ז"ל הללו כעין שני תירוצים הם וק"ל. ולא ביאר הרב אם הם שני תירוצים לשני קושיות שהוקשו לרש"י או אם הם שני תירוצים לקושיא אחת והוי כמו א"נ וכוונתו דאף דאמרינן דבשלש אינה מצעת היינו דבר של טורח והצעה דרב הונא ליכא טורח. עי"ל דמאי דאמרינן אינה מצעת היינו שאינו כופה אותם א"נ דאינה מצעת דמתני' הוא כולל והחילוק שיש בין שלש לארבע ס"ל כמ"ש התוספות במתניתין אך כבר כתבנו דהנראה מדברי הריטב"א הוא דרש"י מכח קושיא אחרת פירש דבדרב הונא ליכא כפייה. והתוס' כתבו במתני' ארבע יושבת בקתדרא אע"ג דבג' נמי אינה עושה מכל מלאכות השנויות במשנה מ"מ עושה מלאכות קטנות שבבית שלא הוזכרו במשנה ואיכא נמי ארחי ופרחי דבגמרא וכי הכניסה לו ארבע אינה עושה כלום ע"כ. והנה מדברי הריטב"א שכתבנו לעיל נראה דס"ל דליכא מלאכות קטנות שתהיה חייבת בשלש ופטורה בארבע. שהרי מכח קושיא זו לא גרים במתניתין ואינה עושה בצמר וזהו החילוק שיש בין שלש לארבע וארחי ופרחי שכתבו התוס' אעיקרא דדינא אפילו בעניות במחלוקת הוא שנוי וכמו שנבאר לקמן. וליכא למימר דטעמיה דהריטב"א הוא משום דלא ניחא ליה שיהיה החילוק דבין ג' לארבע במלאכות שלא הוזכרו במשנה ומש"ה לא גרים ואינה עושה בצמר ולעולם דמודה להתוס' במלאכות קטנות וארחי ופרחי. דהא ליתא שהרי בתחילה פי' הא שארא עבדא דאמרינן בגמרא היינו מזיגת הכוס ותכשיטיה ודחה זה משום דתני אפילו בארבע חייבת וכדמוכח מהירושלמי. הרי דאי לאו דרב הונא

ודירושלמי

הגהות מיימוניות

[א] כרבנן דאמרי בפ' מציאת האשה אפילו העדפה שיש לה ע"י הדחק לבעלה וכ"פ ר"י אלפס וכן נראה לראבי"ה ודלא כיש גאונים שפוסקין כר"ע דאמר העדפה שע"י הדחק לעצמה ע"כ:

מגדל עוז

היה לו ממון כו' עד או על הכלי והוא נוטלו. פרק אע"פ:

דירושלמי ה"א דהחילוק הוא במזיגת הכוס והברותיה אף שלא הוזכרו במשנה אלא ודאי דלדידיה לא משכחת מלאכות אחרות חוץ מהשנויים במשנה ודרב הונא וכבר כתבתי שמדברי הג"א נראה נמי הכי וכ"נ מדברי רבינו ז"ל שלא הזכיר חילוק בין שלש לארבע ואם כדברי התוס' הול"ל דבשלש עושה בדברים קטנים א"נ בארחי ופרחי אבל בארבע לא. אך אי ס"ל דליכא מלאכות אחרות חוץ מהשנויות ניחא כמ"ש מרן ז"ל שהרי החילוק שיש בין שלש לארבע היא מזיגת הכוס ולרב הונא אפילו בארבע חייבת אע"פ שאינו מן הדין וכמ"ש ה"ה א"נ שהיה גורס כגירסת הריטב"א דלא גריס ואינה עושה בצמר וזהו החילוק וכבר נדחה חילוק זה מדברי רבי אליעזר: **ומדברי** התוס' שאלו היה נראה דס"ל דבהני דרב הונא איכא כפייה וכפשטא דירושלמי שהרי כל עצמו של רש"י לא הוזקק לזה אלא כדי ליישב מה חילוק יש בין שלש לארבע וכבר נתיישב זה במ"ש התוס'. וכ"ת לפי מה שכתבנו דאפשר דלרש"י ליתנא דמתניתין קשיתיה דתני יושבת בקתדרא דאי יכול לכופה בהני מלאכות דרב הונא אין זו יושבת בקתדרא ולפי זה אפשר דהתוספות יודו לרש"י. הא ליתא משום דא"כ תיקשי דלמה לא חילקו ג"כ דבשלש איכא כפייה בהני ובארבע ליכא כפייה ומ"מ אין זה הכרח דאפשר דליתנא דיושבת דמתני' דאתא למעט מהמלאכות שחייבת בעלת שלש פשטא דמילתא נראה דבעלת ארבע אינה חייבת כלל אפילו מדרכי המוסר ומש"ה פטרי לה במלאכות קטנות א"נ ארחי ופרחי שבעלת ארבע אינה חייבת כלל אבל לעולם דאכתי תיקשי דהא חייבת היא במזיגת הכוס והברותיה והיכי קתני ותני יושבת בקתדרא דמשמע ועוד לה אף המלוכה. ועכ"כ צ"ל דבהני דרב הונא ליכא כפייה אבל חילוק זה לבדו לא מהני לומר דמה שיש בין שלש לארבע הוא כפייה דהא דומיא דמה שיש בין אחת לשתים ובין שתים לשלש דבכל חד איפטר לגמרי ממה שהיתה חייבת ה"נ גבי שלש וארבע צ"ל דאיפטר לגמרי ממה שהיתה חייבת בעלת שלש. ובזה ניחא דברי רש"י שפי' במתניתין ארבע יושבת בקתדרא לאפוקי דברים קטנים וכן פירש בגמרא הא שארא עבדא דברים קטנים ולא פי' מזיגת הכוס והברותיה דבשלש איכא כפייה ובארבע ליכא משום דדומיא דאידך דמתניתין צ"ל גבי שלש וארבע. וכשפי' דברי רב הונא כתב דליכא כפייה בהני דלא תיקשי היכי שתים ותני יושבת בקתדרא. ולפי זה אפשר לומר דהתוס' יודו לדברי רש"י אך כבר כתבנו לעיל דבפרק בתרא דנדרים מוכח מדבריהם דאיכא כפייה בהני דרב הונא. ומה שכתבנו דלרש"י אף דס"ל דבהני דרב הונא ליכא כפייה אכתי איצטריך לפרש מה חילוק יש בין שלש לארבע שהוא דברים קטנים הריטב"א חולק על זה שהרי אי לאו דברי הירושלמי הוה ניחא ליה דמה שיש בין שלש לארבע הוא מזיגת הכוס והברותיה דבשלש איכא כפייה ובד' ליכא. וכ"כ מדברי הג"א שכתבנו לעיל ודו"ק:

ודע דהרא"ש ז"ל גריס כגירסת הריטב"א ופירש הא שארא עבדא דהוי עושה בצמר. ודע שמהר"ר בצלאל הביא בשם רש"י במהדורא ראשונה שלא היה גורס בדרב הונא מצעת לו את המטה כנראה שהוא משום דאפילו בשלש מצעת. עוד הביא בשם תלמידי הרשב"א שהקשו דאמאי לא פליג ר"א ברישא דקתני שלש אינה מצעת כו' ואמאי נטר לה עד סיפא. ותירץ כיון דטעמא דר"א משום בטלה לא מצי פליג ברישא דהתם אף שהיא פטורה משבעה גופי מיני מלאכות עדיין נשאר לה שהיא עושה מלאכות קטנות שלא הוצרכו חכמים למנותם הלכך הזיל טעמא דבטלה אבל בשתא דקתני יושבת בקתדרא דמשמע שאינה עושה כלום ואפי' מלאכות קטנות ואפילו לילך בשליחותו מבית לעליה איכא טעמא דבטלה ומש"ה פליג ר"א דאפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר ע"כ. ולפ"ז אפשר נמי לומר דמה שהוכרחו לומר דבשלש איכא מלאכות קטנות דחייבת ולא פירש החיוב בהני דרב הונא הוא ליישב נמי מאי דלא פליג ר"א ברישא גבי שלש. אך בדברי התוס' אי אפשר לומר זה שהרי כתבו ואיכא נמי ארחי ופרחי ולפי טעם זה אכתי תיקשי דאמאי לא פליג ר"א ברישא דהא טעמא דארחי ופרחי לא מהני לטעמא דבטלה דארחי ופרחי אינם בקביעות. ומיהו מדברי התוס' נראה שהכל תירוץ אחד מדלא קאמר א"נ משמע דלעולם צריכין אנו לומר דבעלת שלש עושה מלאכות קטנות כדי ליישב מאי דלא פליג ר"א גבי שלש. אלא שהזרו לומר דאיכא בין שלש לארבע ארחי ופרחי. אלא דאכתי תיקשי דאמאי לא כתבו דאיכא נמי כופין בהני דרב הונא ובארבע ליכא כפייה. אלא ודאי דע"כ אית לן למימר דהתוספות או ס"ל דבהני דרב הונא איכא כפייה אפילו בארבע. או שהחילוק שיש בין שלש לארבע הוא שבעלת ד' תהיה פטורה לגמרי וכמו שכתבנו. ומיהו לרש"י שפירש במתניתין לא תטרח בשבילו וכו' דמשמע דס"ל דהחילוק הוא דברים קטנים אפשר שבא ליישב קושיית תלמידי הרשב"א דאמאי לא פליג ר"א גבי בעלת שלש. ומ"ש רש"י לא תטרח בשבילו לילך בשליחותו להביא לו מבית לעליה לאו בצרכי אכילה מיירי דהנהו אפילו בארבע חייבת וכמ"ש רבינו ז"ל ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן מים או כלי תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו. ומיהו לפי מ"ש ה"ה וכ"ש הוא מהצעת המטה אפשר דדוקא לרבינו שלא חילק בהצעת המטה וס"ל דלאו דוקא פריסת סדין אלא אפילו דבר של טורח חייבת הוי כ"ש נתינת המים או הכלי או נטילתו אבל לרש"י דאינה חייבת אלא בפריסת סדין שהוא דרך חיבה אפשר דאינה חייבת לילך בשליחותו אפילו במידי דצורך אכילה וכל שכן בנטילתו כיון דלא הוו דרך חיבה. וראיתי למהר"א אלגאזי ז"ל שכתב דרש"י חולק עם רבינו במ"ש ועומדת ומשמשת יע"ש. ומה שסיים ה"ה ומפורש בירושלמי שאפילו הכניסה לו עבדים חייבת לו בדברים אלו, נראה שכוונת דבריו הוא כך דלא תיקשי היכי אמרינן וכ"ש הוא מהצעת המטה אימא דדוקא הני חייבת בעלת ארבע לפי שאסור להשתמש באלו המלאכות מאשה וכמו שפירש רבינו טעם זה בפירוש המשנה דמשום הכי חייבת במלאכות אלו אפילו בארבע. ולפי זה נתינת המים או הכלי או הנטילה דמשום זה אינו אסור על ידי אשה מנא לן דחייבת אפילו בארבע. לזה תירץ ומפורש בירושלמי כו', והוא דבירושלמי נסתפקו אי הני מלאכות שעושה אפילו בארבע הוא לפי שהיא חייבת לו או משום שאינם ראויים להשתמש בשפחה ונ"מ אם הכניסה לו עבדים והעלו שם שהוא מפני שהיא חייבת לו וכבר הביא ה"ה זה הירושלמי לקמן בפכ"א מהלכות איסורי ביאה דין ה' ולפ"ז דטעמא דהני הוא משום דהני כיון שהם לצורך גופו צריכה לעשותם בעצמה כ"ש נתינת המים או הכלי. ורבינו ז"ל לא הוצרך לומר דאפילו הכניסה לו עבדים הוי דינא הכי כיון שכתב שחייבת בנתינת המים והכלי ונטילתם ע"כ טעמא לאו משום דלא סגי בלאו הכי. ובירושלמי היו יכולים לומר נפקותא זו אלא דעדיפא מינה קאמרי דמשכחת לה דפטורה לגמרי מכל המלאכות בהכניסה לו עבדים. ומ"מ דברי רבינו הכא בפירקין סתרי למ"ש בפי' המשנה וצ"ל שחזר בו בספר היד כשראה דברי הירושלמי דקאמר דטעמא דהני לפי שהיא חייבת. ובירושלמי אמרו שחייבת לזונו ולהלבישו ולא הזכירו רבינו משום דמילתא דפשיטא היא ומכ"ש דנתינת המים או הכלי ונטילתו נפקא:

ולענין אם חייבת לטרוח משום ארחי ופרחי מדברי התוס' במתניתין נראה דס"ל דחייבת והא דאמרי' אינו כופה לעמוד לפני אביו ולא בפני בנו מיירי כשאין סמוכין על שלחנו וכמ"ש הר"ן דאילו בסמוכין חייבת כדאמרינן קמי ארחי ופרחי מאן טרח דמשמע שהיא חייבת לטרוח לפני כל בני הבית הסמוכין עליו. אך תלמידי ה"ר יונה כתבו בשם הרמ"ה דכל הני מלאכות לא מחייבינן לה אלא לו אבל קמי בניו ובני ביתו לא מיחייבא למיטרח כדקתני בברייתא וכ"ש קמי נוכראי. ומאי דאמרינן קמי ארחי ופרחי מאן טרח לאו למימרא דאיהי גופה מיחייבא למטרח באורחין דידיה אלא משום דהני שפחות אית ליה לדידיה נמי זכותא לאשתמושי בהו ולא מיבעיא אי מנכסי צ"ב נינהו דממונא דבעל הוו אלא אפילו בנכסי מלוג כיון דפירי דבעל נינהו לא מציא אתתא למיפטרא נפשה בגינייהו אלא לבתר דקיימא בכוליה תשמישתיה דבעל ואפ"ה לא מצי למימר בעל דהני שפחות למירמא כוליה טרחא דביתא עלה דאתתא דלאו אדעתא דהכי עיילא ליה מידי דהוה אבעל שמכר קרקע לפירות דלא עשה ולא כלום משום רווח ביתא. והדעת נוטה כמו שכתבנו דליתנא דקתני ומצעת לו את המטה לא משמע אלא לעצמו דמאיזה טעם תתחייב היא לטרוח בעד אנשים זרים ועוד מצאתי בתוס' דמאי דאמרינן קמי ארחי ופרחי מאן טרח ה"ק אף ע"פ שאת אינך חייבת לשימוש האורחים כשהיינו אני ואת יחידים עכשיו שהבאתי שפחות יש לך ליתן מי שיטרח בהם כי כשיודעים שיש לנו שפחות באים אכסנאים בבית ואת גרמת לי דבר זה עכ"ל תלמידי ה"ר יונה ז"ל. ומיהו מ"ש בשם התוס' אינם משוים עם התוס' שלנו דמהכא משמע דחייבת אפילו קמי ארחי ופרחי וכ"נ מדבריהם בפ"ק דכתובות (דף ד') דלא גרסי' במתניתין לו משום דחייבת להציע כל מטות בני הבית. **עוד הביא מהר"ר בצלאל ז"ל בשם התוס' שהקשו עלה** דהכיא דאמרינן קמי ארחי ופרחי מאן טרח דהא כי ליכא אלא היא לחודא היתה טורחת לדידיה ולדידה ולארחי ופרחי וכ"ש היכא דאיכא תרתי דמצי למימר הא איכא אמתא אחריתי. ותירצו דהוי למימר נפיש ביתא נפישי ארחי ופרחי אע"ג דבתר הכי פריך ותימא ליה עיילית אמתא אחריתי לארחי ופרחי ומשני נפיש ביתא נפישי ארחי ופרחי דמשמע דעד השתא לא הוה ידעינן ההוא טעמא ה"מ בג' דהוה סבר דכיון דאיכא ג' מסייען אהדדי אבל בב' לעולם הוה ידעינן דנפיש ביתא נפישי ארחי ופרחי עכ"ל. והנה הנראה מהגמרא הוא דבהכניסה לו אמה לעולם חייבת אפילו בדליכא ארחי ופרחי משום דאמר לה הא טריחא לדידי ולדידה קמי דידך מאן טרח אבל בהכניסה לו שתים או שלש דמדין הוא דמציא אמרה ליה עיילות לך אמתא אחריתי דטרחה לדידי ולדידה והא לדידך אלא משום דאמר לה קמי ארחי ופרחי מאן טרח היכא דליכא ארחי ופרחי איפטרא לגמרי מכל המלאכות:

ולפי זה יש לתמוה על הרי"ף שלא הביא בהלכות טעם זה דאורחים ללמדנו דהיכא דליכא אורחים אפילו בשתים איפטרא לגמרי. אך לפירוש רבינו ניחא משום דע"כ לא איצטריך אלא משום דהוה ס"ל דיש חילוק בין שתים לשלש ובין שלש לארבע. אבל לפי האמת היכא דהכניסה לו שתים איפטרא לגמרי מכל המלאכות ומה שהיא חייבת להציע המטה ולעשות בצמר הני אפילו בארבע חייבת ומש"ה לא הזכיר הרי"ף טעם זה בהלכות. ולפ"ז גם להרא"ש שהשמיט שקלא וטריא זו איכא למימר הכי. אך יש לתמוה לפי זה על הטור שכתב דיש חילוק בין שתים לשלש דבב' חייבת להציע המטה אפי' להביא המצעות ולהפך בהם אבל בשלש אינה חייבת אלא בפריסת סדין דוקא. דא"כ הול"ל דאי ליכא ארחי ופרחי אינה חייבת אפילו בב' להביא המצעות וצ"ע. ואולי דס"ל דלא חילקו חכמים בתקנותיהם בין היכא אורחים להיכא דליכא אורחים אלא דבגמרא שקלו וטרו אעיקרא דדינא דמילתא מאי וכיון דתקנו משום אורחים לחייב בב' להביא המצעות אף דליכא אורחים הוי דינא הכי ומש"ה השמיטו הרי"ף והרא"ש האי שקלא וטריא: **ולענין** היכא דליכא שפחה כלל ובאו אורחים פליגי בה רבוותא דלהר"ן והתוספות והריטב"א חייבת לטרוח לפני כל בני הבית. ולהרמ"ה ולתלמידי ה"ר יונה אינה חייבת. והיכא דהכניסה לו שפחה אחת דאיפטרא מדינא משלש מלאכות והביא ארחי ופרחי למאן דאית ליה דחייבת לטרוח לפני כל בני הבית אף בדליכא שפחה לא תיבעי לך דפשיטא כי דלו שלש מלאכות בשביל שפחה אחת הוא בהנחה מונחת שיבאו אורחים דהא כי ליכא אלא היא לחודא טרחא לדידה ולדידיה ולארחי ופרחי. אך למ"ד דאינה חייבת לטרוח קמי ארחי ופרחי יש להסתפק בהכניסה לו אחת אי האי דדלינן לה שלש מלאכות הוא במונח שיבאו אורחים ומטעמא דהרמ"ה משום דמשועבדת השפחה ג"כ לבעל או מטעם התוספות שהביאו תלמידי ה"ר יונה לפי שהיא הגורמת כיון שהכניסה לו שפחה. או דילמא כי דלינן בחדא שלש מלאכות אלו הוא משום דלאו אורחא שיבאו אורחים בבית שאין שם כי אם שפחה אחת ומיהו אם באו אורחים לא דלינן שלש בשביל השפחה דהא משועבדת היא לבעל ג"כ ואיכא נמי הטעם האחר שכתבו תלמידי ה"ר יונה. ומיהו כפי הצד הראשון קשיא לי דהי פריך בגמרא גבי הכניסה לו אחת ותימא ליה כו' הול"ל נמי משום ארחי ופרחי משמע דלא איצטריכא לטעם זה דארחי ופרחי אלא בהכניסה לו ג' או ב' אבל באחת דליכא ארחי ופרחי דלינן שלש אבל היכא דאיכא ארחי ופרחי לא. וכ"ת כי היכי דבשתים או בשלש פסק דינא במתניתין משום אורחים ה"נ הו"ל לאפסק בהכניסה לו אחת. י"ל דלא דמי דבשתים או בשלש אורחא דמילתא שיבאו אורחים ומש"ה פסקו הדין בכל גוונא אף דליכא אורחים אבל באחת דליכא אורחים פסקו הדין כמנהג ואם יבאו אורחים אה"נ שישתנה הדין ולא דלינן להני שלש. ומיהו אפשר דכי היכי דבשתים או שלש לא חילקו הכי נמי באחת לא חילקו ואף שיבאו אורחים דלינן לה הנך מלאכות דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין:

באופן דאליבא דכ"ע הכניסה לו אחת דלינן לה שלש ואם באו ארחי ופרחי להר"ן והתוס' והריטב"א חייבת לטרוח בפניהם והעיקרא דדינא כי דלינן לה תלת הוא במונח זה. והא דמשמע בגמרא דגבי שתים הוא שחידשו קמי ארחי ופרחי מאן טרח כבר כתבו התוספות דהכונה היא משום דנפישי בני ביתא נפישי ארחי ופרחי ולעולם דאף בלא שפחה היתה טורחת לדידיה ולדידה ולאורחים. וכן להרמ"ה ותלמידי ה"ר יונה ז"ל בהכניסה לו אחת דלינן שלש ואם יבאו אורחים לא תתחייב יותר ותקנות קבועות הם. והכור הייתי לומר דבהכניסה לו אחת אינה חייבת במלאכה דאורחים דהא עיילא ליה אמתא בהדיקאה ולא משכחת מחלוקתם אלא בדליכא שפחה כלל. אך מדברי הר"ן דלא גריס במתניתין ומצעת לו אלא ומצעת ופירושו מטות כל בני הבית משמע דאפילו בב' חייבת להציע מטות כל בני הבית:

וכתב מוהר"ר בצלאל ז"ל דאיכא למידק אמאי בשפחה אחת דלינן מינה שלש ובשתי שפחות לא דלינן אלא שתי מלאכות. וי"ל דמאי דפריך בגמרא ומשני מיתרצא נמי הך דבגמרא פריך אמאי לא איפטרא מכולהו בשפחה אחת ומשני דבשפחה אחת לא סגי משום דידה ובשתים לא סגי משום ארחי ופרחי ופירש"י במקום שיש בני בית רבים נוהגים להתארח עוברי דרך שלכן בשתים או בשלש שפחות דשכיחי ארחי ופרחי לא דלינן אלא שתי מלאכות ואפשר דלהכי כתב רש"י שתים אינה מבשלת כו' בגמרא פריך אמאי לא איפטרא כו' ודוק שלא תפס רש"י בהכניסה לו שפחה אחת דעלה נמי פריך תלמודא וק"ל וכ"כ הרא"ה להדיא וז"ל הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת כו' שאלו שלש מלאכות ראויות לשפחה אחת שתים אינה מבשלת וכו' סגיא לה לשפחה בהדי ארחי ופרחי נמי דנפישי איידי דנפישי בני ביתא שלש אינה מצעת כו' ובהא נמי סגיא לה בהדי ארחי ופרחי דנפישי טפי עכ"ל הרב ז"ל:

ויש לדקדק בהלכה זו דהתינח למ"ד דלעולם חייבת למטרח קמי ארחי ופרחי ומאי דאמרינן גבי הכניסה לו שתים קמי ארחי ופרחי מאן טרח אע"ג דמעיקרא כשהיתה היא לבדה היתה טורחת לדידיה ולדידה ולארחי ופרחי מ"מ עכשיו דאיכא שתים נפישי בני ביתא נפישי ארחי ופרחי. אך למ"ד דאינה חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי כשהיא לבדה א"כ כשהכניסה לו אחת הא דדלינן לה שלש מלאכות הוא משום דאיכא ארחי ופרחי נמי מלבד הטעם האמור בגמרא ומשום הני תרי טעמי לא דלינן לה כי אם שתי מלאכות למה לא ביארו טעם זה בגמרא גבי הכניסה לו אחת כמו שביארו גבי הכניסה לו שתים ואי אמרת דמשום הטעם הנאמר בגמרא לחודיה ראוי הוא שלא תפטר כי אם משלש מלאכות אכתי תיקשי דלא תפטר מהשלש משום ארחי ופרחי כי היכי דבשתים היה מן הדין שתפטר לגמרי ומשום ארחי ופרחי לא פטרינן לה לגמרי. ובשלמא להטעם שכתבו תלמידי ה"ר יונה בשם התוס' משום דאמר לה את גרמת לי אפשר שלא ידקדק זה הטעם כי אם בהכניסה לו שתים אבל באחת לאו אורח ארעא נבא ארחי ופרחי ואינה היא הגורמת אך לטעמא דהרמ"ה ז"ל דהוא משום דהשפחה משועבדת גם לבעל טעם זה שייך באחת כמו בשתים. ושמא דכיון דלאו אורחא דמילתא לא תיקנו משום מילתא דלא שכיחא ואי איתרמי שיבואו אינה משועבדת השפחה לזה והיא פטורה משלש מלאכות. ואפשר נמי דאם יבואו ארחי ופרחי לא תפטר משלש לפי שהשפחה משועבדת לו אלא לפי שדינים אלו האמורים במשנה אינם מתחלפים בין יבואו בין אם לא יבואו ודוקא גבי שתים ושלש עשו תקנתם קבועה משום האורחים דשכיחי אבל באחת לא עשו תקנה קבועה אלא בדליכא ארחי ופרחי דאינו מהדין לעשות תקנה קבועה לעולם משום דינא איתרמי ארחי ופרחי דהוי מילתא דלא שכיחא. ומ"מ הראשון נראה לי יותר דבין איכא ארחי ופרחי בין דליכא דלינן לה שלש מלאכות: **עוד** יש לי לדקדק דמפשטא דשמעתא נראה דבהכניסה לו שתים נפטרה מלמיטרח קמי ארחי ופרחי דהא מדינא היתה נפטרת מכל המלאכות אלא משום דאמר לה קמי ארחי ופרחי מאן טרח ומש"ה לא יועילו לה השתים להפטר מכל המלאכות אך פשיטא דקמי ארחי ופרחי אינה חייבת למיטרח. וא"כ תיקשי להר"ן ז"ל דגריס במתניתין ומצעת המטות דמשמע מדבריו דאפילו בהכניסה לו שתים חייבת להציע כל מטות בני הבית ודברי הר"ן היה אפשר ליישבם. אך דברי התוספות שכתבו במתניתין ואיכא ארחי ופרחי דמשמע דאפילו בשלש חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי זה הוא תימה בעיני וצ"ע: **והנראה** דהתוספות ס"ל דאה"נ דבשתים לא איפטרא לגמרי משום האורחים הרגילים לבא כשיש שתי שפחות ובשלש נמי לא איפטרא משום האי טעמא גופיה ותקנת אלו הם קבועות אף שלא באו אורחים. אך היכא דבאו בשתים אורחים שאין רגילים לבוא כי אם בשלש או בשלש שבאו מרובים שאינם רגילים לבא כי אם בארבע כיון דמדינא חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי חייבת נמי עכשיו למיטרח קמייהו. דאף דהעיקרא דדינא לא תיקנו בשביל אלו כיון דהוי מילתא דלא שכיחא

משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים ומבשלת את התבשילין [ג] ומכבסת את הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. ומטחנת. כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת הקמח *ואינה טוחנת. *או מחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הרחים. ואם היה דרכן לטחון ברחים של יד טוחנת: ו בד״א בעניים אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק: ז נמצאו ^א^כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה חמש מלאכות. טווה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומוזגת את הכוס ומצעת את המטה ועומדת ומשמשת בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות שש מלאכות. מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת ומניקה ונותנת תבן לפני בהמתו: ח כל ^ב^מלאכות שהאשה

א טור אה״ע סי׳ פ׳ סמג לאוין פא: ב שם: * נ״א ואצה בטוחנת.

לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו הוא בברייתא כלשון רבינו וכן היא גירסת ההלכות ומפרשה רבינו בעניים דוקא. וי״א לפני *) בקרו אבל לא לפני בהמתו: כיצד מטחנת וכו׳. בגמרא אמרו על מתניתין טוחנת סלקא דעתך בתמיה ותירצו אימא מטחנת ואב״א ברחיא דידא:

ו בד״א בעניים אבל אם הכניסה וכו׳. במשנה הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת ובגמרא לא הכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכנים אע״פ שלא הכניסה תנא אחד שהכניסה לו [משלה] *ואחד שמגלגלת לו משלו ופירש״י ז״ל שהכניסה נדוניא רבה פים כדאי למביאה נדוניא זו לקנות ממקלתה שפחות להכנים לשמשה וזהו דעת רבינו. וי״מ ראויה להכנים שדרך בנות משפחתה בכך ואינה יורדת וי״מ שדרך בנות משפחתו [בכך] לפי שעולה עמו ובירושלמי א״ר שמואל לא סוף דבר שהכניסה אלא אפילו היא ראויה להכנים כהדא דתני אשתו עולה עמו אבל לא יורדת עמו: הכניסה לו שתי שפחות וכו׳. במשנה (שם נ״ט) שתים אין מבשלת ואינה מניקה את בנה:

ז נמצאו כל המלאכות וכו׳. כבר נתבאר זה וכבר כתבתי שרבינו הוציא מ״ש ועומדת לשמש לפניו מק״ו מהצעת המטה:

ח כל מלאכות וכו׳. שם (דף סא) א״ר יצחק בר חנינא אמר רב הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה ומזיגת הכוס שמואל מהלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא אביי מנחא לה אפומא דכובא רבא אבי סדיא רב פפא אפרשיפא. ודע שממה שכתב רבינו ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד נראה שמאמר הדברים יכולה היא להוסיף מידה לידו וכן דעת קצת מפרשים ויש מחמירין בכל דבר

* [זו היא גרסתנו] * [וכן היא גירסת ההלכות אבל גירסת ספרים שלנו היא ואחד שמגלגלת לו משלה]:

ו הכניסה לו שתי שפחות וכו׳. אע״ג דבמתני׳ קתני הכניסה לו שלש שפחות אינה מצעת את המטה ואינה עושה בצמר השמיטו רבינו משום דכיון דאיפסיקא הילכתא בגמרא כר״א דאמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר אזדא ליה הא דתנן בהכניסה לו שלש שפחות אינה עושה בצמר וכן אזדא ליה הא דקתני אינה מצעת לו את המטה מהא דא״ר הונא אע״פ שאמרו יושבת בקתדרא מצעת לו את המטה ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הצעת המטה דרב הונא להצעת המטה דמתניתין:

כל

משנה למלך

מ״מ אי איתרמי ובאו צריכה למיטרח קמייהו או שתעשה היא כל המלאכות כדי שיהיו השפחות פנויים למיטרח קמייהו. ולפי זה אפשר דלהרמ״ה נמי הוי דינא הכי דבאתת נמי אם באו אורחים לא דלינן לה שלש ובשתים אם באו אורחים מרובים שאינם רגילים לבוא בשתים כי אם בשלש הכי נמי דלא דלינן לה המלאכות השנויות במשנה. ולפי זה אין להוכיח מדברי התוס׳ הללו דס״ל דחייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי דאפשר שכוונתם היא ואיכא נמי ארחי ופרחי משועבדת לו ג״כ ולא דלינן לה כל המלאכות השנויות במשנה: ומ״מ קשיא לי דאי היכא דאיתרמי ובאו אורחים מרובים אזדא לה סדר המשנה ובהכי מיירי התוס׳ היכי קא אמרי וכי הכניסה לו ארבע אינה עושה כלום דבשלמא בגמרא דמיירי במה שרגיל איכא למימר דבארבע אף דשכיחי לבא אורחים מרובים יותר מבשים שלש מ״מ לא תקנו בארבע משום טעמא דאמרינן ארבע כיון דנפישן מסייען אהדדי אך במילתא דלא שכיחא היכי קא אמרי אבל בארבע אינה עושה כלום היעלם על הדעת שאם יבואו עשרים אורחים יועיל הטעם דמסייען אהדדי. ולא ראיתי לשום אחד מהפוסקים שיאמרו דאם באו אורחים מרובים שישתנה הדין. ואולי דדוקא למאן דאית ליה דמדינא חייבת כשהיא לבדה למיטרח קמי ארחי ופרחי הוא דאית ליה דהיכא דבאו אורחים מרובים דאישתני דין המשנה אך למאן דאית ליה דמדינא אינה חייבת אלא דוקא כשיש שפחה לא מיבעיא לטעמא דתלמידי ה״ר יונה דאפשר דלא שייך טעמא דאת גרמת לי אלא במה שרגיל אבל לא במה שאינו רגיל אלא אפילו לטעמא דהרמ״ה אפשר שלא ישתנה דין המשנה בריבוי האורחים:

עוד אפשר לפרש בכוונת התוס׳ דהכי מפרשי לשמעתא דכשהיא לבדה חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי וכן בהכניסה לו אחת לא יתרבו בשביל שפחה אחת אורחים ואם באו אורחים היא חייבת למיטרח קמייהו כדמעיקרא ולא דלינן לה כי אם שלש מלאכות משום הטעם האמור בגמרא וכי הכניסה לו שתים לא איפטרא מכל המלאכות משום שמתרבים בשביל השתי שפחות הילכך צריך שהיא תעשה קצת מלאכות כדי שיהיה פנאי למיטרח קמי ארחי ופרחי המתרבים. אך האורחים הנהוגים כדקיימא קיימא שהיא היתה חייבת למיטרח קמייהו. וכן בשלש לא איפטרא לגמרי משום דנפישי בני ביתא נפישי ארחי ופרחי וצריך שיהיו פנויות השפחות מקצת מלאכות כדי שיטרחו בשביל האורחים המתרבים בשביל השלש אבל באורחים הנהוגים לבא אפילו כשהיא יחידה כדקיימא קיימא בחיובה אבל בהכניסה לו ארבע איפטרא לגמרי מכל המלאכות ואינה צריכה למיטרח אפילו קמי ארחי ופרחי הנהוגים כשהיא יחידה ומה שכתבו התוספות קמי ארחי ופרחי אינם האורחים המתרבים בשביל השפחות אלא האורחים הרגילים לבא אף כשהיא יחידה וילפי לה שהיא חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי מדאמרינן קמי ארחי ופרחי מאן טרח אלמא שהיא חייבת למיטרח קמייהו: ולפי פירוש זה אפשר דאף לדברי התוס׳ לא ישתנה דין המשנה בהתרבות האורחים לפי שתקנות קבועות הם. ומיהו למאן דלא גרים במתניתין ומצעת לו אלא ומצעת ופירושו ומצעת מטות כל בני הבית ובהכניסה שלש אינה מצעת מטות בני הבית וכמ״ש הר״ן נראה דכ״ש שאינה צריכה למיטרח קמי ארחי ופרחי שהרי נפטרה מהצעת מטות בני הבית הנהוגים ולפי זה הם חולקים על מ״ש התוספות במשנתנו אך התוס׳ הביאו גירסא זו בפ״ק דכתובות (דף ב׳). ויש ליישב דאף לפי גירסא זו חייבת למיטרח קמי ארחי ופרחי הנהוגים לבא אף כשהיא יחידה וכמ״ש התוספות ודוק. וכתב ר׳ ירוחם נכ״ג ח״ה ותייבת לטרוח בפני כל הסמוכים על שלחנו ע״כ:

ה ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. שם בגמרא אינו כופה כו׳ ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו זו היא גירסתנו ופירש״י שני פירושים האחד הוא דבהמתו הוי סוס ותמור שהם מזויינים ומוהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעת אשה ואין יצרו ניכר כ״כ לפיכך אין אשה נותנת לו. עוד פירש בקרו נקבות בהמתו זכרים. והתוס׳ ז״ל גורסים לא ליתן תבן לפני בקרו ולא ליתן תבן לפני בהמתו דבנכסים אינה מחוייבת. ודע דאליבא דהתוס׳ אין הטעם משום חשדא ולומר דבהמתו הוי סוס ותמור ובקרו הוי נמי זכרים אבל לעולם דבנקבות חייבת ליתן תבן אלא אליבא דהתוס׳ טעמא הוי משום דמלאכה דזילא היא ואינה מחוייבת בה. והרי״ף גורס לא ליתן תבן לפני בקרו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו והוא הפך מגירסת רש״י. ופירש הרא״ש גירסת הרי״ף לפני בהמתו שהוא רוכב עליה וזו היא גירסת רבינו בפירקין והסמ״ג לאוין סימן פ״א:

והנה לא נתבאר בגמרא חיוב זה באיזה זמן הוא. אך רבינו כתב דאינו אלא בדליכא שפחה אך אם הכניסה לו שפחה אחת נפטרה. וראיתי להר״ן שהקשה מסוגיא דאמרינן בפרק בתרא דנדרים קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר ואי משועבדת לו ליתן או לפני בהמתו או לפני בקרו אמאי אינו יכול להפר אדרבה לא היה צריך להפר דכיון דמשעבדא ליה לא חייל נדרא וי״ל דהכא בשלא הכניסה לו שפחה אבל התם כשהכניסה והיינו דתניא בהדיא שלא אגיע מטהך שלא אמזוג לך את הכוס אינו צריך להפר ולא קתני שלא אופה ושלא אבשל משום דכיון דהכניסה אינה חייבת בהם ואפ״ה חייבת במזיגת הכוס והצעת המטה וכך נראה מדברי הר״ס שמנה נותנת תבן בפני בהמתו ע״כ. ומ״מ אין הכרח מסוגיא זו דנדרים דבשפחה אחת תפטר מנתינת תבן. דאפשר דהוי דומיא דמבשלת דאינה נפטרת כי אם בשתים ולדעת הר״ן שיש חילוק בין שתים לשלש ובין שלש לארבע אפשר דאינה נפטרה כי אם בארבע והתם מיירי בהכניסה לו ארבע ואפ״ה חייבת במזיגת הכוס ותברותיה. ובפרק בתרא דנדרים כתב הר״ן וז״ל והא״ג דבפרק אע״פ אסיקנא דכופה ליתן תבן לפני בהמתו התם מיירי בשלא הכניסה לו ארבע שפחות דקי״ל התם דיושבת בקתדרא ואינה חייבת לו בדברים הללו ואפ״ה נדרה שלא אגיע מטתך כו׳ אין צריך להפר משום דקי״ל התם אפילו הכניסה לו כמה שפחות מחוייבת בהני לפי שדברים הללו מביאין לידי קירוב הדעת ע״כ. והנראה מפשט דברים הללו דכל שלא הכניסה לו ארבע שפחות חייבת בנתינת התבן הפך דברי רבינו. ונ״ל דצריך לגרוס בדברי הר״ן הכא מיירי בהכניסה לו ארבע שפחות דקי״ל התם כו׳. דאי כגירסת הספרים הא דקאמר דקי״ל התם כו׳ אין שם מקומו. ומאי דאיצטריך לאוקומי ההיא דנדרים בהכניסה לו ארבע שפחות לאו משום נתינת התבן אלא כי היכי דלא תיקשי אמאי לא תני מבשלת ואידך דחייבת אפילו בשתים או בשלש להכי מוקי לה בהכניסה לו ארבע דלא משכחת חיובא אלא בהצעת המטה ומזיגת הכוס וכמ״ש בפרק אע״פ ולעולם דלנתינת התבן בהדא כגי. והתוס׳ אף שבפרק אע״פ גורסים לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו בפרק בתרא דנדרים נראה שגורסים כגירסת רש״י אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו. ותירצו בשם ריצב״א דהתם מיירי שלא הכניסה לו שפחות והכא מיירי דהכניסה לו ארבע שפחות דקאמר התם דיושבת בקתדרא דיקא נמי דקתני שלא אמזוג כוכך דהני כופה אותה אפילו אם הכניסה לו מאה שפחות ולא תנא שלא אניק דהא לא משעבדא ליה כיון דהכניסה לו ארבע שפחות ע״כ. וגם מפשט דברי התוס׳ הללו נראה דלא כרבינו אך יש לדחות כמו שכתבנו בדברי הר״ן. וכן פשט דברי הרא״ש מורים שלא כדברי רבינו ואף שיש לדחות מ״מ הנראה אגלי הוא דהר״ן והתוס׳ והרא״ש ס״ל דלא מיפטרא מנתינת תבן כי אם בארבע שפחות כפשט דבריהם. וכן נראה מגירסא אחרת שהביא מהר״ר בצלאל בלקוטיו בשם רש״י וכתבתים לעיל שלש אינה מצעת כו׳ אבל שאר דברים קטנים שבבית שאין בהם טורח כ״כ כגון ליתן תבן לפני בהמתו היא עושה וכיון דהכניסה לו ארבע אינה עושה שום דבר ויושבת בקתדרא ע״כ. הרי שכתב בהדיא דמנתינת התבן לא מיפטרא כי אם בארבע שפחות:

והנה רבינו ז״ל כתב בפרק י״ב מהלכות נדרים וז״ל נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך כו׳. וכתב שם מרן שכן היא גירסתו בברייתא ואפילו לפני בהמתו אינה חייבת אלא תבן אבל לא מים משום דהתם השקאת בהמתו בנהר או במעיין היא ואין דרך הנשים לצאת מהון לבית הילכך לא חל עליה חיוב השקאה אפילו בבית ע״כ. ובזה ניחא מ״ש הסמ״ג בהלכות נדרים וכן נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך וכיוצא בהם כו׳ ואינם ממלאכות שהיא חייבת בהם אינו יכול להפר ע״כ. וכתב סתם ולא חילק בין עני לעשיר ובהלכות אישות נראה שגירסתו כגירסת הרי״ף וכמ״ש מרן לדעת רבינו ניחא. וראיתי בביאורי מהר״ר איזיק שטיין שכתב גבי וכן נדרה כו׳ ולעיל כתוב ונותנת תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו ואין להלק בין מים לתבן דהא רש״י ז״ל פירש הטעם משום רביעה דחיישינן ול״ע ע״כ. ודבריו תמוהים מאד דדברי הסמ״ג לא התכן אהדדי וכמ״ש מרן לדעת רבינו. ומ״ש דהא רש״י פירש הטעם משום דחיישינן לרביעה לא דק שרש״י פירש כפי גירסתו דגרים אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו. אך גירסת הסמ״ג היא כגירסת הרי״ף שהיא בהפך אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו וכבר פירש הרא״ש דהטעם הוא לפי שהיא בהמתו המיוחדת לו ואינו משום חשש רביעה. ועוד אף לדעת רש״י אפשר דליכא כפייה בבקר אלא ליתן תבן אבל מים לא וכמ״ש מרן וזה פשוט. שוב ראיתי למהרש״ל בביאורו לסמ״ג שדחה דברי מהרא״ש הללו בשתי ידים. וראיתי למהרש״ל בהלכות אישות שכתב דיש מפרשים אף לפי גירסת הרי״ף בהמתו נקבה ובקרו זכר משום חשש רביעה ע״כ ופירוש זה אינו. שוב ראיתי להריטב״א בחידושיו שפירש אף כפי גירסת רש״י שאינו משום חשש רביעה

הגהות מיימוניות

[ג] כתב ר״ת יהילבתא דהאידנא נשים של״י דלאו אורחייהו למחון ולכבס דאי׳ ופין אותה: *[כך הוא בספר ישן כתיבת יד או מחמרת וכן בדפוס הראשון. אבל המדר כתב ול׳ פוחנת פי׳ יושר ׳ בריחים ושומרת ומחמרת אחר החמור]:

שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו גזירה משום הרהור שמא יבא לבעול. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו ומוזגת את הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו: **ט** *האשה *ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה ואין זה מן הדין אלא תקנה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם: **י** *כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן * כופין אותה ועושה אפילו בשוט. טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות מושיבין אשה ביניהן או שכנים. ודבר זה כפי מה שיראה הדיין שאפשר בדבר: **יא** *האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני חלי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד * מפני שצער גופה קודם: **יב** ילדה תאומים אין * כופין אותה להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה האשה להניק בן חבירתה עם בנה הבעל

ג הטור שם כתב לשון העמוד וטעמו:

השגת הראב"ד

*האשה ששברה כלים וכו': כתב הראב"ד ז"ל לא מן השם הוא זה אלא מפני שהיא פשיעה * בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה עכ"ל: (*נ"א שמירה)

*כל אשה שתמנע וכו': כתב הראב"ד ז"ל מעולם לא שמעתי יסור שוטים לנשים אלא שממעט לה צרכיה ומזונותיה עד שתכנע עכ"ל:

השגת הראב"ד

* האשה כל זמן וכו': כתב הראב"ד ז"ל דברים שאינן כתב שלא דברו בגמרא אלא בשנתנו בן אחד להניק ופסקו לה מזונות אם צריכה יותר כדי צורך הולד חייבת לאכול משל בעלה כדי צורך הולד עכ"ל:

כסף משנה

י כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות וכו' כופין אותה ועושה אפילו בשוט. כתב הטור על זה ילאה שפוסק דמורדת ממלאכה הויא מורדת וא"כ קשה לדבריו למה לא יפחתו מכתובתה כדין מורדת מתשמיש עכ"ל. ואני אומר דהא ודאי פשיטא דלא ס"ל לרבינו דמורדת ממלאכה הויא מורדת שהרי פסק בפרק י"ב שאם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה ואם כן מ"ש בפרק זה שכופין אותה ועושה כשאינה אומרת איני ניזונת אלא היא רוצה לזון ולא לעשות וכן כתב הר"ן בפרק אע"פ. ועי"ל דאפי' באומרת איני ניזונת ואיני עושה איירי דעד כאן לא אמרינן דיכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה אלא לפטור עצמה מעשיית צמר בלבד אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני ניזונת וכמ"ש ה"ה פרק י"ב בשם המפרשים ובשם הרשב"א והר"ן פרק אע"פ יאע"פ שהתוספות והרא"ש שם דחו סברא זו י"ל דהרמב"ם סובר כדברי שאר המפרשים והכי דייק לישנא דרבינו שכתב כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת דמדנקט לישנא דכל איכא למימר דאתא לאשמועינן שכל הנשים חייבות לעשות מלאכה לבעליהן דאפי' באומרת איני ניזונת ואיני עושה אינה נפטרת אלא מטוויית צמר אבל בשאר חייבת היא:

יא פסקו לה מזונות הראויים לה וכו' ואין הבעל יכול לעכב וכו'. ה"ה והר"ן והטור תמהו על דברי רבינו דהא תניא בהדיא לא תאכל דברים הרעים לחלב וה"ה תירץ דהיא בשאינה מצטערת עליהם אבל במצטערת עליהן ודאי צערה קודם שחייה קודמים עכ"ל. ואין לשון זה מכוון דלא שייך לומר חייה קודמים אלא בדברים הצריכים לקיום גופה אבל מאכלות רעים אינם חיים. וע"ק על דבריו דא"כ ה"ל לכתוב לשון הברייתא ולחלק בה להשמיע לשון הברייתא ולכתוב בהכך. ולכן נ"ל דמשום דברייתא הכי איתא פסקו קימעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב מפרש רבינו דה"ק אם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר אוכלת ואין אבי הבן יכול לעכב עליה אע"פ שהמאכל המרובה מזיק לולד וטעמא הוי ודאי משום דצערא דגופה עדיף א"כ סיפא דברייתא דקתני ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב א"א לומר דאינה רשאה לאכול דברים הרעים לחלב קאמר דהא קתני רישא דרשאה לאכול הרבה יותר מכדי צרכה ואין לך דבר שמזיק יותר מאכילה גסה הילכך על כרחך לומר דה"ק אוכלת הרבה אם תרצה ואינו יכול לעכב עליה

מגיד משנה

דבר. ודע שימי נדותה וימי לבונה שוין בזה כמו שנתבאר פרק י"א מהלכות איסורי ביאה וכן עיקר: והרחצת פניו ידיו ורגליו. פי' אפילו הוא רוחץ והיא מוצקת שאינה נוגעת כלל בגופו שאם בנוגעת אפילו בלא הרחצה כלל אסור כמבואר פ' י"א מאיסורי ביאה:

ט האשה ששברה כלים וכו'. בהשגות אמר אברהם לא מן השם הוא זה וכו'. והרשב"א כתב בפרק השואל שדעתו נוטה לדעת רבינו ושכן גרסינן בירושלמי בפרק הכותב האשה ששברה כלים בתוך הבית פטורה שאם לא כן אין לך שלום הבית עד כאן. וזה מבואר כדברי רבינו וכן עיקר עכ"ל הרשב"א ז"ל. וטעם הר"א ז"ל אינו לפי שהאשה היא שכורה עם הבעל בכל שעה אבל הוא אינו שכור עמה אלא בשעה שמתעסק בצרכיה:

י כל אשה שתמנע וכו'. בפרק אע"פ העלו בהלכות שאין דין מורדת ממלאכה. וכתב הרשב"א ז"ל אלא כופה בשוט או שאינו זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו עכ"ל. והרמב"ן ז"ל כתב שכופה אותה בשוט וכן דעת רבינו ועיקר. ומקצת הגאונים כתבו שממתינין אותה ובהשגות אמר אברהם מעולם לא שמעתי וכו': טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות וכו'. דברי רבינו פשוטים הם:

יא האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה וכו'. במשנה שם (דף ס"ד:) אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין על מזונותיה ובגמ' (דף ס"ה:) א"ר יהושע בן לוי מוסיפין לה יין מפני שהיין יפה לחלב: פסקו לה וכו'. שם (דף ס':) פסקו לה קמעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה ומפרש רבינו זה אפילו באשה המניקה את בנה ואע"פ שתחלת הברייתא הוא הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חבירתה ומשמע באשה המניקה בשכר בן חבירתה. ובהשגות א"א דברים שאינן כתב וכו'. ואף רש"י ז"ל כן פירש פסקו לה מזונות מועטין אוכלת משלה כדי שיהיה לה חלב ולא תמיתנו עכ"ל. ותמהני במ"ש רבינו או תאכל מאכל רע שהרי שנינו שם ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב. ויש לומר שהוא בשאינה מצטערת על אותן דברים אבל במצטערת עליהן ודאי צערה קודם שחייה קודמין:

יב ילדה תאומים וכו'. ירושלמי הביאוהו בהלכות מניקה את בנה אמר ר' חגי לא אמרו אלא בנה הא תאומים לא ע"כ: הרי שרצתה וכו'. בירושלמי ולמה אמרו בנה שלא

משנה למלך

רביעה אלא דכהמתו היינו שעומדת לרביעה וביוצא בו אבל בקרן מפה לפי שהיא עומדת לצרכי הבית כי רוב תבואות בכח שור וחייבת לטרוח בו כיון שיש בו חיי נפש ע"כ. וכן פירשו תלמידי ה"ר יונה ז"ל לפי גירסא זו אלא שכתבו שגירסת הרי"ף עיקר: **וכתב** עוד הריטב"א דאף דנימא דנתינת התבן חייבת האשה מ"מ חייל נדרה דהא ממלאכות הקטנות שאינו צריך להם כ"כ לא אלמוה לשיעבודה בענין דלא תחול נדרה וכהיא שאמר נדרה שלא תארוג בגדים לבניו לבנה תנא שלא בכתובה מ"מ חייל נדרה, ומיהו התם שהלוך גדול קנסוה בכתובתה אבל הכא לא קנסוה בכתובה אלא כופה הבעל. ונמצא שלשה דינים בדבר דבמלאכות הקטנות חייל נדרה ואם הוא מלאכה הצריכה תצא שלא בכתובה ואם לאו כופה הבעל בדברים אחרים ע"כ. וכ"כ מוהר"ר בצלאל בשם ה"ר יונה ז"ל שאע"פ שהיא משועבדת לו אפ"ה יחול האיסור דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד ואע"ג דאמרינן בעלמא דאלמוה רבנן לשעבודיה היינו במלאכות הגדולות השוות במשנה או למלאכות הצריכות יותר אבל שיעבוד נתינת התבן שהוא דבר קל מאד הקונם מפקיע אותו ולפיכך אמרו שאין הבעל יכול להפר וכן תירץ הרא"ה ז"ל ע"כ:

ט האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה. בהשגות כתוב לא מן השם הוא זה וכו'. ועיין מ"ש בזה בפרק ה' מהלכות שלוחין את הדבר הקשה דלא שאני ליה להראב"ד בין פשיעה בבעלים ובין מזיק בידים. גם ה"ה שדחה דברי הראב"ד מטעם אחר משמע דמודה ליה להראב"ד דאין חילוק בין פושע למזיק והוא פלא וצ"ע. שוב דקדקתי בדבר ומה שנראה שנכון דלעולם ס"ל להראב"ד דיש חילוק בין פושע למזיק לענין שמירה בבעלים מיהו דוקא במתכוין להזיק אבל האשה ששברה שלא נתכוונה להזיק דין פושע דנין אותה. וכן בדין שהרי הנהו שקולאי דתברו חביתא ומחייבינן להו בפרק השוכר את הפועלים היינו מטעמא דנתקל פושע הוי ובזה הכל מתוקן. אע"ג דאדם מועד לעולם בין ער בין ישן וע"כ מטעם מזיק הוא לענין שמירה בבעלים שנייא ודוק: (*א"ס ועיין בדברי הרב המחבר פרק ו' מהלכות חובל ומזיק דין ג'):

היתה

מגדל עוז

האשה ששברה כלים עד קטטה ביניהן: כתב הראב"ד ז"ל לא מן השם הוא זה ומי'. בירושלמי כתב כדברי המחבר ולא כדברי הראב"ד: כל אשה שתמנע עד שיפין לחלב. פרק אע"פ: כתב הראב"ד ז"ל מעולם לא שמעתי וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא ולמדנוה מדברי ר"ת שאמר כופה לעשות בצמר והיפסיקה הילכתא כוותיה והסכימו דה"ה לשאר המלאכות ולשון כפייה פי' כל אחד לפי דעתו ומאחר שאני מוצא לענין כפיית גט מכין אותו ומוכים אותו ואומרי' לו עשה מה שישראל חברך אומר לך שיכול להיות דלך כפייה בכל מה שיראה לדיין אם בדברים או בקללות או אפי' בשוטים ועקרבים: האשה כל זמן שהיא מניקה עד צער גופה קודם: כתב הראב"ד ז"ל דברים שאינן כתב וכו': ואני אומר זו ברייתא שנויה פרק אע"פ (דף ס') גמרא מתניתין דאלו מלאכות ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חבירתה פסקו קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב ופריכן על רישא השתא בנה אמרת לא בן חבירתה מיבעיא ומהדרינן מהו דתימא בנה הוא משום דחייסא עליה כו' והדר פריכן על מציעתא דפסקו קמעא אוכלה הרבה מהיכא ומהדרינן אמר רב ששת משלה ע"כ. ויש לי לשאול לפי פי' הראב"ד ז"ל וכדמשמע לישנא לפום ריהטא למה שינה לשונו דהל"ל אוכלת עמו הרבה כמו ששנה ברישא לא תניק עמו כו' או בדסיפא ולא תאכל עמו דברים הרעים כו' אלא לאו ש"מ דהלא מציעתא לאו בבן אחר מיירי אלא דינא באפי נפשיה הוא כדפסקו לה משום בנה ומילי מילי קתני וכמו שפירש ר"מ ז"ל. ויש לי סמך גדול לזה ממה שמצאתי בירושלמי שנשמטה זאת הברייתא מכאן ולא סידרוה ולא הזכירוה שם כלל לא בבנה ולא בבן חבירתה ובסוף הפרק שנינו במשנה ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ואמרי' עלה בגמ' על דעתיה דרב אוכלת משלה על דעתיה דר"י אוכלת משלו ע"כ. למדתי כי מה שהשמיטוה מגמרא מתניתין דאלו מלאכות קבעוה סוף הפרק להשמועינן דינא דפסקו קמעא אוכלת משלה הרבה וכמו שדקדקתי מן הלשון לקיים דברי ר"מ ז"ל. ואף שידעתי כי הראב"ד ז"ל יפרש אותו הירושלמי על אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת אין הכרח לפירוש הירושלמי ועוד שהרי הוא מביא באותה ברייתא בההיא פסקא זכירת מקצת הדברים הטובים להלב והרעים ללמדנו שהכל דין אחד וגם ר"מ ז"ל כן השמיענו באות לשונו שכתב תחילה דין המשנה שבסוף פרק אע"פ ואחריו פסקו לה מזונות הראויות כו' עד שנתן טעם בסוף דבריו מפני צער גופה שהוזכר בבבלי בסוף שמעתין דהיא ברייתא לגבי היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק והיכר את כהאל וסים אחד ואם יש לר"מ ז"ל ראיות אחרות לא יועתי צ"ע בדקדוק התבוננות: ילדה תאומים עד מניקה לשני. בירושלמי היה והביאו ר"י אלפס בהלכות: הרי שרצתה אשה עד ואינה יורדת. פרק אע"פ (דף ס'):

הגהות מיימוניות

* [הטור שם הביא לשון התמוד והשגת הראב"ד והקשה עליו וכתב דעת הרא"ש שאין כופין אותה כרב הונא דאמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ע"ש]: * [דעת הרא"ש אם יכולה להניק שניהם צריכה להניק ועי' בטור שם]: * [בטור שם הביא הלשון וכתב ואינו נראה כן דתניא פסקו קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב עכ"ל]:

שלא תניק בנה של חבירתה כבדא דתני אין האיש כופה את אשתו להניק בנו של חבירו ולא האשה כופה את בעלה שתניק בנה של חבירתה עד כאן :

יג נדרה שלא וכו'. שם (דף נ"ט:) תניא נדרה שלא להניק את בנה וכו' ב"ה אומרים כופה ומניקתו ופירש"י ז"ל דמשתעבדא ליה ולא חל הנדר. וזמן הכ"ד חדש מסקנא דגמרא שם (דף ס') : היא אומרת אני אניק וכו'. שם היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה לצערא דידה הוא :

יד היתה ענייה וכו'. (שם) הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו כל היכא דלאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא לאו אורחיה מהו ופשטו דבתר דידיה אזלינן דעולה עמו ואינה יורדת :

טו היא אומרת וכו'. פשוט הוא זה שעליה להביא ראיה שהרי מן הסתם היא משועבדת לו ואין כאן מקום לשבועה לפי שהיא אינה תובעת ממנו ממון שחייב לה שנאמר ישבע הישת ויפטר אלא שבאה ליפטר משיעבודה ואינה נפטרת אלא בראיה :

טז האשה שנתגרשה וכו'. ברייתא שם (נ"ט:) נתגרשה אינו כופה ואם היה (בנה) מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה. ולא ביאר רבינו בכמה ימים נאמר שהוא מכירה לפי שהוא פוסק כשמואל דאמר כל זמן שמכירה שאין שיעור קצוב לדבר שאין כל הולדות שוים בהכרה אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר ושם נתבאר שאפילו סומא הדין כן שמכירה בריח ובטעם :

יז הגרושה אין לה וכו'. זה ברור שכל זמן שהיא מגורשת גמורה אין בעלה חייב במזונותיה אלא נותן לה שכר הנקה כמו שנתבאר. ומ"ש אבל נותן הוא לה כו' דבר פשוט הוא שהרי חייב הוא במזונות בניו ובנותיו עד בן ו' כנזכר פי"ב. והמעוברת שנתגרשה אין לה כלום מבעלה ולכשתלד אז יתן לה שכרה והדברים הצריכין לולד ותניקהו או אם רצתה קודם שיכירה הילד תניחהו לו : שלמו לו חדשיו וכו'. זה מתבאר מהסוגיא שבס"פ אע"פ (דף ס"ה:) שאמרו שם זן אדם בניו קטני קטנים ועד כמה עד בן ו' כדרב אסי דאמר רב אסי קטן בן ו' יוצא בעירוב אמו ואמרו שם משום דבעי למיכל בהדה. ואמרינן בעירובין פרק כיצד משתתפין (דף פ"ב:) דאפילו בן ו' בצוותא דאימיה ניחא ליה. ודעת רבינו שהוא אפילו בגרושה. ובהשגות א"א אין הדעת סובלת וכו'. ולא מצאתי חיוב בבן ד' וה' שאינו חייב להכניסו למלמד פחות מבן ו' כנזכר פרק לא יחפור ונתבאר פ"ב מהלכות תלמוד תורה ואולי נתכוון הרב למה שאמרו יודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו כו' כנזכר פ"א מהלכות תלמוד תורה ואין זה קושיא שהנוך זה אפילו הוא אצל האם יכול הוא לחנכו לפעמים לכשיבא אצלו : והבת אצל וכו'. בפרק הנושא (דף ק"ב) גבי נשאת לאחר זאת אומרת וכו' בת אצל האם לא שנא גדולה ול"ש קטנה : יח ומ"ש רבינו היה האב ראוי לצדקה וכו' לפי שאין כופין אותו לזון ביותר משש אלא בתורת צדקה כנזכר פרק י"ב : ואם לא וכו'. זה ברור שלא מצינו חיוב לאשה בשום מקום והאב מצווה על בניו בכמה דברים ואין האשה מצווה ומהיכן נתחייבה בהם :

הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד : יג נדרה שלא להניק את בנה כופה אותה ומניקתו עד שיהיה בן כ"ד חדש אחד הזכר ואחד הנקבה. היא אומרת אני אניק את בני והוא אינו רוצה שתניק אשתו כדי שלא תתנוול אע"פ שיש לה כמה שפחות שומעין לה שצער הוא לה לפרוש מבנה : יד היתה ענייה שהיא חייבת להניק את בנה והרי הוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו אע"פ שאין לו שפחות אם לא רצתה להניק שוכר מניקה או קונה שפחה מפני שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת : טו היא אומרת ראוי הוא לשכור או לקנות שפחה והוא אומר אינו ראוי. עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה : טז האשה [א]שנתגרשה אין כופין אותה להניק. אלא אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו. ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה. אבל אם [ג] הכירה ואפי' הוא סומא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד. אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד כ"ד חדש : יז הגרושה [ב]אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה. אבל המעוברת אין לה כלום. *שלמו [ג]חדשיו ונגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות. אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות ואם הוא אצל אמו לא אתן לו מזונות. והבת אצל אמה לעולם ואפילו לאחר שש : יח כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה והיא אצל אמה. ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שנגמלתן

אחד

א טור אה"ע סי' פב סמג לאוין פח : ב טור שם סי' לג סמג שם : ג טור שם סי' פב סמג שם :

עליה וכן אינו יכול לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב :

(עיין בבית יוסף דנתן עוד טעם אחר) :

טז האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק וכו' בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה וכו'. כתב ה"ה שפסק כשמואל. ויש לתמוה למה לא פסק כר"י וכ"מ שפסק רב שימי הלכה כמותו. ונראה שטעמו משום דבתר הכי מייתי גמרא הא דתני רמי בר יחזקאל משמיה משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא ועוד דמסתבר טעמיה :

וכן

השגת הראב"ד

* שלמו חדשיו וכו' : כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת סובלת שיכוף את האב להפריש בנו ממנו עד שיהא בן שש וכלא הוא חייב לחנכו בתורה בן ארבע ובן חמש ואיך יתחנכו והוא גדל בין הנשים עכ"ל :

הבעל

לחם משנה

יד היתה ענייה שהיא חייבת להניק את בנה והרי הוא עשיר וכו'. קשה דאם הוא עשיר לקנות הרי כתב דין זה למעלה או שהיה לו ממון לקנות וכו' מפני שהוא גורם בתוספתא תנא אחד שהכניסה לו ואחד שמצאה לו ובשלמא לאחר מפרשים שפירשו ומה שאמרו בגמרא היא אמרה וכו' היינו כדרך בני משפחתה אע"פ שאינו עשיר ניחא אבל לרבינו קשה דהיינו מה שאמר בתוספתא ואחד שמצאה לו וכו' ואע"פ שנאמר שהבעיין לא היה יודע התוספתא דאחד שמצאה לו וכו' מ"מ לא היה לו לרבינו להביא דין אחד שתי פעמים :

שומרת

משנה למלך

יד היתה ענייה שהיא חייבת להניק את בנה כו'. הרב לח"מ הקשה על זה דלפי פירוש רבינו היא אורחה והוא לאו אורחיה היינו שהיה עשיר למאי איצטריך לכותבו שהרי כתב דין זה בפרק זה גבי הכניסה לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה. ולדעתי אינו כדסבירא ליה להרב ז"ל שכתב רבינו דין אחד בשני מקומות. אבל מה שכתב רבינו לעיל הוא דבשעת הנישואין הכניסה לו שפחות או שמצאתו עשיר שראוי לקנות והוא לקוח ממאי דאיתמר בגמרא תנא אחד שהכניסה לו או שמצאה משלו והוא דבשעת הנישואין לא חל עליה חיוב דהנקה כיון שמצאה לו או הכניסה לו אבל כאן מיירי דאפילו אחר הנישואין או אחר שהתחילה להניק קודם נעשה עשיר פטורה דעולה עמו ואינה יורדת. וכזה ניחא דהתלמודא קאמר בתר דבעייה הדר פשטה עולה עמו כו' ולא מייתי סייעתא מהתוספתא דאחד שהכניסה לו או שמצאה לו ודוחק לומר דלא ידע תוספתא זו ולדידן ניחא דסתם בשעת הנישואין וזה נכון בעיני ודוק :

יז והבת אצל אמה לעולם ואפילו לאחר שש. בפרק הנושא (דף ק"ב) זאת אומרת בת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה. וז"ל הטור סימן פ"ב ולאחר שיגמל שנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו ואם ירצה יניחנו עם אמו דהא דאמרינן בת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא שבקינן לה בהדי קרובי אביה שראויים ליורשה אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה כו'. ודברי הטור תמוהים הם מ"ש דלא שבקינן בת אצל האחים משום שראויים לירש כמדומה דמשום חשש הריגה הוא והא ליתא דבפרק הנושא דקדקו ממתניתין דבת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה ולאו משום דילמא קטלי לה הוי אלא משום לניעותא. ועוד קשה בדברי הטור שלא הביא דעת שלישית שיש בזה והיא דעת הרא"ש אביו ז"ל דס"ל דבת אצל האם בין אלמנה בין גרושה ומיהו הבן ברשות אביו ליטלו לאחר זמן הנקה וכמ"ש בתשובה כלל פ"ב. ואין לומר דאחר דכתב וסתם בפסקיו דברי הרמ"ה דבין בגרושה ובין באלמנה שבת אצל האם ה"ה גבי בן נמי עד שש שנים דוקא הוא אצל האם וסתר מה שכתב בתשובה, דזה אינו אפשר לקיים שניהם וק"ל וצ"ע. עוד קשה לי בסברת הרמ"ה ז"ל שכתב הרא"ש בפסקיו דהביא ראיה ממתניתין דהנושא דסתמא קתני מוליך מזונותיה למקום שהיא אמה דמינה דייקינן בת אצל האם ומשמע בין שבת זו היא מאיש הראשון מגירושין או שנתאלמנה דסתמא קתני לה, ויש להקשות דהא בגמרא דבעו לדחות זה אמרו ודילמא בקטנה ומשום מעשה שהיה כלומר דילמא קטלי לה ואם איתא דמתניתין כתמא קתני כדברי הרמ"ה לידחי דאי אפשר לאוקומי בקטנה ומשום דלא יקטלוה דהא סתמא קתני בין גרושה בין אלמנה כלומר שבת זו היא מהבעל הראשון מאחר שגירשה או נתאלמנה דבגרושה לא שייך טעמא דקטלא. (*א"ה אבל על דאבדין) :

כיצד

הגהות מיימוניות

[ג] ירושלמי כמה יהא מכירה וכו' אמר שמואל שלשה ימים שמואל כדעתיה דאמר שמואל חכים אנא להיתא דילדין לי ריב"ל אמר חכים אנא לגזירא דגזרין לי פי' מילה ר"י אמר חכים אנא לגשייא דצבין עם אימא פי' שרחצו עם אמי עכ"ל :

מגדל עוז

היא אומרת ראוי עד מקום לשבועה. פרק אע"פ : האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק עד וסיכה וכיוצא בזה. פרק אע"פ (דף נ"ט) : שלמו חדשיו עד סוף הפרק. פרק הנושא (דף ק"ב) : כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת סובלת וכו' : ואני אומר ברייתא זו שנויה פרק הנושא מתניתין (דף ק"ב) סוף גמרא מתניתין קמייתא דתניא מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי הבן אומרים יהא גדל אצלנו ואמו אומרת יהא בני גדל אצלי מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל [מי] שראוי ליורשו ע"כ, דוק מינה דע"כ גרושה הואי מדקתני בן קטן לאמו ולא קתני בן קטן בלבד מכלל דאפילו בחיי אביו ביה אצל אמו שלא ברצון אביו ומש"ה הוו קפדי יורשין וכ"ת מאי קטן קטן ממש שעדיין לא גמלתו אמו פשיטא מאי אתא לאשמועינן הא שמעינן לה פרק אע"פ היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה ועוד דאי באלמנה מיירי הא ודאי בניה ובנותיה בבית בעלה ניזונין ביחד מתנאי כתובה דאת תהא יתבא בביתי כו'. ושיעור הבנים דבן שש נודע מפרק אע"פ (דף ס"ה) דאמרינן אבל זן הוא קטני קטנים עד כמה עד בן שש ועוד מה שאמר ג"כ להדיא שכופין אותו ליתן מזונותיה והוא אצל אמו לפי שמביא אותה ריש פרק הנושא גבי בת אשתו דומה בדומה. והנה דברי רמז"ל מבוררים בזה מפי התלמוד ומה שהקשה הראב"ד ז"ל מפי הסברא יש לי לתרץ כי כבר אמרו פרק נערה שנתפתתה (דף כ') דא"ל רב לרב שמואל בר שילת בגיר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה כתורא והתם נמי אמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא ומגלא הכל גמרא וסברא :

אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב והן מטפלין בהן:

פרק שנים ועשרים

א הבעל קודם לכל אדם [א]בירושת אשתו. ומאימתי יזכה בירושתה משתצא מרשות האב ואע"פ שעדיין לא [א] נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה: **ב** כיצד האשה שנתארסה [ב]ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה. או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אף ע"פ שכתובתה עדיין בבית אביה בעלה יורשה. * וכן אם [ג]הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין ומתה הרי זה יירשנה בעלה. * אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל עמה לחצר ללון כדרך שלנין עוברי דרכים בפונדק אחד הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדיין לא נתייחד עמה לשם נשואין אם מתה יירשנה אביה אע"פ שכתובתה בבית בעלה: **ג** וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך אין הבעל יורש אותה: **ד** הנושא [ד]אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יירשנה. וכן הנושא את [ב] הקטנה אעפ"י שאין קידושיה קידושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה. * אבל הפקח שנשא חרשת אם מתה לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה

השגת הראב"ד

* וכן אם הלך וכו': כתב הראב"ד ז"ל אם חצר דידיה אפילו בסתם עכ"ל:

* אבל אם עדיין וכו'. ואם חצר דידה אפילו בסתם עכ"ל:

השגת הראב"ד

* אבל הפקח וכו': כתב הראב"ד ז"ל המחבר הזה למד ירושה מן הכתובה דכיון דפקח שנשא חרשת אם מתה תחתיו לא תקנו לה כתובה מן הכתם אף כאן אינו יורשה וא"כ אף חרש שנשא פקחת כן היא ואי משום שהיא בת דעת ונשאת לו מה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו עכ"ל:

א טור שם סי' צ סמג שם לאוין פא: ב טור שם סי' נד כמג שם: ג טור שם סי' נד סמג עשין מח לאוין פא: ד טור שם סי' קעז וסי' צ הביא כל לשון העמוד:

מגיד משנה

פכ"ב **א הבעל** קודם וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות: ומאימתי יזכה בירושתה וכו'. בפרק נערה (כתובות דף מ"ח) משנה ובגמרא הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללון אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסרוה שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה והקשו אמרת נכנסה עמו ללון טעמא דללון הא סתמא לשם נישואין אימא סיפא נכנסה עמו לשם נישואין הא סתמא ללון ותריץ רב אשי תנא סתמי סתמי קתני סתם חצר דידה ללון פי' וכ"ש חצר דאחרים סתם חצר דידיה לנישואין. ולא הוזכר זה בהלכות וגם רבינו לא הוצרך לבארו לפי שמבואר הוא בדבריו שסתם החצרות הם ללון וכשנכנסה ונתייחדה עמו בחצרו בסתם ג"כ מתבאר בדבריו שהואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה, ובזה נסתלק מ"ש הר"א ז"ל בהשגות. וחצר של שניהם כתבו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שדינה כחצר שלה:

ג וכן אם היתה בוגרת וכו'. זה ברור שאפשו ארוסה אם מתה אינו יורשה וכבר נתבאר שלא תכנס לרשות הבעל לירושה בלכתה אליו אא"כ הוא או שלוחיו עמה:

ד הנושא אשה וכו'. מפורש בתוספתא פ"ב מיבמות בין בחייבי לאוין בין בשניות מדבריהם שהבעל יורשה ופשוט הוא שאם אין קידושין תופסים בה כגון חייבי כריתות ומיתות ב"ד שאינו יורשה: וכן הנושא וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ונתבאר בהלכות יבמות פרק ב"ם דקטנה שלא מיאנה ומתה בעלה יירשנה: אבל הפקח וכו'. זה למד רבינו ממה שאמרו שאין לה כתובה כנזכר פי"ז וכיון שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו: והחרש שנשא וכו'. גם זה לא מצאתי מבואר אבל דברי טעם הם כיון שהיא בת דעת

כסף משנה

פכ"ב **ד** וכן הנושא את הקטנה וכו'. בפרק א' מהלכות נחלות כתב רבינו בעל שנשא קטנה שאינה צריכה מיאון אינו יורשה שאין כאן שום אישות: והחרש שנשא וכו'. כתב ה"ה נ"ז לא מצאתי מבואר עכ"ל. והנה הוא מבואר בירושלמי

משנה למלך

פכ"ב **ב כיצד** האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה כו' ומתה בדרך כו'. ברייתא בפרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח:) וכן אמר שמואל התם לירושתה ופירש"י שמואל אמר לירושתה הוא דמהניא מסירה שאם מתה בדרך בעל יורש נדונייתה דלע"ג דאמר מר אשתו ארוסה מתה אינו יורשה הכא כיון דמסרה אמולי אמיל אב מבשתא מחמת קירוב נישואין ע"כ. וכתב מהרש"ך ח"ג סי' כ"ז דרצה להלק לענין ירושת הבעל ממאי דשקיל וטרי תלמודא בפרק אע"פ בההוא בעיי דס"ל לרש"י דכל הכיא שקלא וטריא דשקיל וטרי התם לא הוי אלא לענין תוספת דהיינו מילתא דהוי מדידיה לדידה כו' יע"ש. והנה בפירוש כתב רש"י (פרק אע"פ) דבעיא דרבין היא לרהב"ע וא"כ פשיטא דבעיא דרב אשי דהויא בהא"ל דבעיא דרבין דהוי אליבא דרהב"ע ודוק: וכן

מגדל עוז

פכ"ב **הבעל** קודם עד בעלה יורשה. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח): וכן אם הלך האב עד יירשנה בעלה. פ"ק דקידושין (דף י"א): כתב הראב"ד ז"ל אם חצר דידיה אפילו בסתם עכ"ל: ואני אומר זה כתב מפני מה שתירץ רב אשי בגמרא פרק נערה שנתפתתה גמרא מתניתין דלעולם היא ברשות האב כשמקשה דיוקא גופא דברייתא דידה אדידה ומשני רב אשי תנא סתמי סתמי קתני סתם חצר דידה ללון סתם חצר דידיה לנישואין ע"כ, וחשבו הראב"ד ז"ל למסקנא קיימת ורמז"ל חשבו לשינויא בעלמא ולאו דסמכא וכן דעת ר"י אלפס שהשמיטו מן ההלכות: אבל אם עדיין עד בבית בעלה. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח): כתב הראב"ד ז"ל ואם חצר דידה אפילו בסתם עכ"ל: ואני אומר מה שאמרתי כבר בסמוך כי שינויא דרב אשי דאמר תנא סתמי סתמי קתני סתם חצר דידה ללון חשבו הראב"ד ז"ל למסקנא ורמז"ל לשינויא בעלמא ולאו דסמכא וכ"כ ר"י אלפס ז"ל: וכן אם היתה בוגרת עד יורש אותה. פרק נערה שנתפתתה: הנושא אשה שהיא אסורה לו עד תחתיו יירשנה. במסכת גיטין פרק הניזקין (דף נ"ה): אבל הפקחת שנשאת חרשת עד ממונה. פרק אע"פ (דף נ"ה) ופ' נערה שנתפתתה: כתב הראב"ד ז"ל המחבר הזה למד ירושה מן הכתובה כו': ואני אומר בודאי מספר כתובה נלמוד שהרי אמרינן פרק אע"פ ופרק נערה שנתפתתה שתקנו קבורתה תחת ירושתה גם את זה לעומת זה עשה רמז"ל בהוראה שהרי אפילו פקח שנשא חרשת הוה להו לרבנן לתקוני כתובה אלא

הגהות מיימוניות

[א] ת"ר (כתובות דף פ"ז) כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה בהן הבעל [בדברים הללו משום] רבי נתן אמרו זכה הבעל (בדברים הללו) פירש"י דבאירוסין מיירי האי פלוגתא דרבנן ור' נתן. והנה ר"ת פסק כרבנן דהא ראב"ע קאי כוותיה דאמר שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה כו' כדאיתא התם ועתה לפי פירש"י דדווקא באירוסין לא זכה אבל נשאת אפילו רבנן דרבי נתן מודו דזכה הבעל אפילו כי מתה ולא בא לידיה ממון עדיין דמאחר שכתב לה ע"מ שנשאת הקנה לו. וקשיא שהרי ברייתא זו מביא על משנה יתר עליו הבעל וכו' משמע דבנשואה מיירי מאחר דכתב לה ע"מ שיבאו עמה לבית בעלה נמצא שלא התנה ליתן לבעל עד שתנשא לו ומ"מ דרבי נתן דאמר דזכה ועוד דקאמרינן בסוף המסקנא משום איחתוני והא איחתנו להו וזה הלשון לא שייך אלא בנישואין אבל באירוסין הל"ל משום איקרובי דעתא וכו' כדאמר בריש אע"פ הילכך אומר ר"ת דבנשואה מיירי וטעמא דת"ק דאמר לא זכה הבעל משום דאזיל בתר אומדנא דדעתיה דאב והיינו כראב"ע דאזיל בתר אומדנא כדאמר שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וכו' ולפיכך אמר ת"ק לא זכה בהן הבעל דאומדין דעתיה של אב שלא הקנה לו אלא ע"מ שתתגה בתו מתן ורבי נתן לא אזיל בתר אומדנא כרבנן דראב"ע והלכה כרבנן דרבי נתן כפר"ת והא דתניא בתוספתא ותם לריק כחכם זה המשיא בתו ונתן עליה ממון ולא הספיקו ד' ימי המשתה עד שמתת בתו ה"ז מאבד בתו ומאבד ממונו התם שאני שכבר נתן וזכה בהן הבעל. מכאן פסק ר"ת שבעל לא ינבה נדונייתו לעולם אם מתה אשתו קודם שבא הממון ליד הבעל אפילו בנישואין ואפילו יש לו בנים ממנה דבכל ענין לא זכה כיון שלא בא לידו הממון וכן דן ר"ת תיכא דמתת אשה בתוך שנה של חופה שלא יזכה הבעל בנדונייתה והוי של אב. ועוד תיקן ר"ת ונזר חרם ונדוי לא בתורת דין אלא בגזרה היה שאפילו בא לידו הממון בנישואין ומתה אשתו יש לו לבעל לשלם הממון לחמיו ואותה התקנה לא עשה אלא בזמן שאין לו בנים הימנה אבל אם זכה ליבנות ממנה שם לא עשה גזירתו. ובס"ה כתב שלא פשטה גזירתו בכל ישראל ועיין בסי' ל"ה ע"כ: [ב] באביאסף מעשה באחד שקיבל קידושי בתו כשהיתה קטנה ובעודה קטנה נפטר האב לעולמו והבת היתה ראויה לירש נכסים מרובים והיתה חולנית ותבעה הארוס לכונסה כדי שאם תמות שיירשנה וקרוביה מיחו מלכנוס כדי שלא תפקע ירושתם והארוס רצה לכנוס בחזקה ומנעוהו מקצת רבותי כי אמרו אפילו אם ישאנה בעודה קטנה כיון שקידושיה הוי קידושין דאורייתא ונישואין דרבנן דליכא אב למוסרה לחופה הרי היא בזנות אצלו ואם ימות לא יירשנה כ"א קרוביה הם יירשוה ושאל הארוס פי חכמים וה"ר אפרים מיחה בו וטעמא משום דחופה במקום קנין עומדת ולא לנישואי יתומה קטנה דהחוא תקנתא דרבנן הוא אבל הכא כיון דקידושין דבר תורה בעינן חיפה נמי לדעת, ושלחו לפני ר"ת ז"ל והשיב על הקטנה שנתקדשה לדעת ומת אביה ועברו עליה י"ב חדש וקטנה היא תימה איך יעלה על לב איש שאינו יורשה שהרי לא נחלקו בהאיש מקדש אלא שלא יבא אביה וימחה בתוך י"ב חדש אבל הכא לא יבא וימחה לעולם ועוד כשהאב קיים ובתוך י"ב חדש טעמא משום מציאתה ומעשה ידיה דהא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ואי ירושת נכסים נפלו לה לגבי אב דאיהי גופא לגבי אב ממונא אבל לגבי אח אם מת האב אינה בחזקתו לא למציאה ולא למלאכה א"כ לגבי ירושה שנפלו לה לא בחזקת מריה קרינא בזה דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ולגבייהו ליכא חזקת מריה ותו לאחר י"ב חדש אין האחין יכולין לעכב כדאמרינן באף ע"פ אי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה ומשני דילמא מימרדא ונפלה עילויה אבל אחין ליכא למימר הכי ואחין נמי היכא דליכא אב קידושי מצו מקדשי לה ואי בעיא ממאנת וליכא למימר עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה דכיון דמיקדשה תו ליכא הפקר דמפרשי מינה הכל אבל להשיאה לא דאין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה דמקלקל וא"כ לדבריהם נישואי קטנה אינו משום הפקר וא"כ כיון שאינו מוחה נישואיה נישואין ויורש אותה אפי' לא קידשה אביה משנכנסה לחופה כב"ה דפרק האשה רבה וכ"ש בשקדשה ואין לומר לא יירשנה בעל וכי אם לא היו קרובים לא תקנו רבנן נישואין אם אינם רוצים והיא קידשה עצמה היכן מצינו שתלו חכמים הדבר בקרובים אלא קטנה תקינו רבנן נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר בין יש קרובים בין אין קרובין והני נישואין קידושין נינהו דהא אין פוסקין להשיאה וכן כל לשון אותה שמועה דהרש נקטה לשון נישואין ועוד הלא אם היתה גדולה היו כותבין עלית אגרת מרד ע"כ והיאך יוכלו אחיה לעכב מעולם לא תלאוה רבוותא ברצון אחיה אלא ברצונה או ברצון חכמים אם היו רוצים דהא אמרינן משדכין על התינוקות ליארס והיינו ב"ד ודאי איכא אב לא ישדך דאסור לאדם לשדך בתו קטנה אבל יתומה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ב"ד נזקקין לה וכ"ש אם רוצה היא לשמור עצמה ונדברים שבאו ליד הבעל בחיי אשת זכה בהן הבעל ואם לא באו לידו לא זכה בהן אלא יורשה ויש מסייעין לי ולא מטעמי כי הם משוו ליה כמו מלוה וראוי אבל ל"נ מדנקט תלמודא מתניתין יתר עליו הבעל ועלה קאי ועוד יש ראיות אחרות ע"כ מאביאסף. ועיין דברי ר"ת בענין שכתבתי בראש פרק זה אמנם כת"צ שגם היא הפצה לעשות נישואין נמי ליכא מאן דפליג שאין הקרובים יכולים לעכב כדמשמע בפרק אע"פ:

דעת ולא עוד אלא שלפעמים יש לה כתובה ממנו כשהשיאוה ב"ד אליו כנזכר פי"ד. וכהשגות כתב הראב"ד ז"ל שאע"פ שהיא בת דעת ונשאת לו אינו יורשה שמה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו ע"כ : ה קטנה שנתקדשה וכו'. בקידושין פרק האיש מקדש (דף מ"ה:) נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת אביה וכו' עד ורב ירמיה בר אבא אמר וכו' ופסק רבינו סוף פ"ז מהלכות תרומות כדברי רב הונא וכ"ש הוא לענין ממון שהעמד ממון על חזקתו ולזה כתב בכאן בין בפניו :

ו הורו הגאונים וכו'. בהלכות פרק אע"פ ודע שלפי שיטתנו שאין כופין הבעל לגרש מחמת שום מרד כמ"ש פי"ד אין צורך להוראה זו שהרי אין כופין הבעל לעולם ואם גירשה מעצמו ודאי אבד ירושתה :

ומתה [ג] יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת וזיכתה לו ממונה : ה קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה בין בפניו בין שלא בפניו יכול האב למחות כמו שביארנו. ואפילו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה אלא אם כן רצה האב בנישואיה : ו הורו ^א^הגאונים שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שינרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה אין שומעין לה. ואפילו אמרה אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמוד עמו אין שומעין לה ואין דנין אותה כדין מורדת. ודין יפה הוא זה : ז כל ^ב^נכסים שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג הבעל אוכל כל פירותיהן בחייה ^ג^ואם מתה בחיי בעלה יורש בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת אעפ"י שאותן הנכסים נפלו לה קודם שתתארס [ד] הבעל מוציא הפירות מיד הלקוחות [ה] כל ימי חייה. אבל לא * גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות. מתה בחייו מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים. ואם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קיימין בעצמן מחזירן ללקוחות. ואינו יכול לומר שמא מציאה הן : ח בד"א [ו] בנכסים הידועין לבעל אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת ולא ידע בהן הבעל ומכרה אותן מכרה קיים. ^ד^וכן ארוסה שמכרה קודם הנישואין מכרה קיים שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנוס : ט האשה ^ה^שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קודם שתנשא אע"פ שאם נתגרשה או נתאלמנה תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכות מתנה. אין הבעל [ז] אוכל פירותיהן ואם מתה בחייו אינו יורשן שהרי נתנה אותן קודם שתנשא. וכשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור. ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה המתנה. ואם

מתה

ז כל נכסים שיש לאשה וכו'. מסקנא דגמרא בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ח:) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין שנפלו לה נכסים משנתארסה ונשאת [ומכרה] הבעל מוציא מיד הלקוחות ופרק נערה (דף נ') א"ר יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ופי' שגוף הקרקע מכור ואם ימות הוא בחייה זכו הלקוחות וכן מבואר בירושלמי פרק הכותב וכן מבואר בדברי רבינו ופשוט הוא. ולכשמתה היא בחייו מוציא הבעל הגוף מתקנת אושא ונחלקו הגאונים ז"ל אם הוא מוציאן בלא דמים ורבינו האיי ז"ל הכריע בלא דמים וכ"כ בהלכות וקי"ל שהבעל מוציא מיד הלקוחות בלא דמים ואי איתנהו להנהו דמי דשקלה אתתא מהדר להו ללוקח ולא יכול למימר הבעל דלמא מציאה אשכחה ע"כ. וכן הן דברי רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל מלשון הרב לפס ז"ל שכתב דאינו יכול לומר דילמא מציאה שכחה איכא למימר דאע"ג דליכא סהדי דהנהו זוזי ממש נינהו דשקלה מלוקח אלא דהניחה זוזי מסתמא אמרינן דאינהו נינהו והוו להו כעין פקדון דאיגלי מילתא דממכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון נינהו אבל אי אחלפינהו אף ע"ג דחילופיהן בידה מסתברא דאינו חייב בעל לשלומי מינייהו ללקוחות דמדשלחה בהו יד קמו זוזי עלה בהלואה ומימר אמר להו הנא מטלטלי שבקה לי וזוזי דידכו קמו עלה בהלואה ואינו משלם. עוד כתב בשם רבינו אפרים ז"ל שאם הבעל מודה שברשותו מכרה אינו מוציא מיד הלקוחות כלום דכשלוחו דמיא ואי בעי לוקח מחרים עליו דבעל דלא עבד הערמה ומאי דמכרה הוה לדעתו ולהנאתו ואי לא מודה אית לן מדינא להחרים חרם סתם בכך עכ"ל : ח בד"א בנכסים וכו'. זו סברת ר"ש במשנה פרק האשה (דף ע"ה) שהוא מחלק בין נכסים ידועים לנכסים שאינן ידועים ופי' ר"י אלו הן שאינן ידועים כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים ותניא כותיה והלכה כר"ש כמבואר בהלכות וכ"כ ז"ל : וכן ארוסה וכו'. מתבאר שם במשנה ובגמרא דדוקא נשאת אבל מכרה קודם הנישואין אין הבעל מוציא מיד הלקוחות :

בירושלמי דכתובות : ט האשה שכתבה כל נכסיה לאחר וכו'. בגמ' פריך ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל. וכתב הר"ן פירש"י לשמואל דאמר לא קני בכותבת לו כל נכסיה וכו' אבל מדברי הרמב"ם בפרק כ"ב מה"א נראה דלאו לשמואל פרכינן דבמברחת קנה לוקח אם תמות היא בחייו שמתוך אומדן שלה הרי היא כאילו פירשה שאם הבעל ימות בחייה לא תהא מתנה כלום ואם היא תמות בחיי בעלה שזכה בה מקבל מתנה אלא שלא רצתה לפרש כן כי היכי דלא תיהוי לה איבה וכי פרכינן ואי לא קנינהו לוקח ליקנינהו בעל אמהיום ולכשארצה פרכינן דכיון שמתה ולא אמרה אין נמצא שלא קנה לוקח מעולם וא"ה ליקנינהו בעל ועל דרך זה הדבר ברור במברחת שאם מתה אין הבעל יורשה שהרי מקבל מתנה זוכה בנכסים אבל בכותבת לו מהיום ולכשארצה כיון שלא זכה לוקח מעולם נהי דהוו כנכסים שאינם ידועים שהוא סבור שתאמר אין תיכח לענין אכילת פירות אבל לענין ירושתה למה לא יירש אותה [וכדאמרינן בנכסים שאינן ידועים שאין הבעל אוכל פירות ואעפ"כ נראין הדברים שהבעל יורש אותם כמ"ש במשנתנו]. והרמב"ם כתב שאע"פ שלא קנה מקבל עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה מתנה ואם מתה אינו יורשה ואפשר שהביאו לומר כן דכיון דאמרינן הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר ובתר הכי אמרינן רצה משחק בה עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה משמע דכי היכי דבשטר פסים נעקרה ירושתה ה"נ בכותבת מהיום ולכשארצה אבל הדבר תימה למה. ואפשר דנהי דבנכסים שאינם ידועים הבעל יורש אותם התם הוא שלא גלתה כלל להקנותם לאחר אבל זו הרי היא כמזכה יורשיה ע"י מקבל מתנה זו שהרי כל עצמה אינה כותבת כן אלא בשבילן וכיון דירושת הבעל דרבנן לדעת הרמב"ם כמ"ש בפרק י"ב מה"א בהכי סגי לעקור ירושתה מבעל. זה נ"ל לדעתו ז"ל עכ"ל :

מתה

א גם זה בלשון הגאון שם : ב טור אה"ע סי' פה : ג טור שם סמג עשין מח לאוין פא : ד טור שם סמג שם : ה טור שם סי' צ

ט האשה שכתבה כל נכסיה לאחר וכו'. דין ביטול המתנה אם נתגרשה או נתאלמנה מבואר פ"ו מהלכות זכיה ומתנה והוא דוקא בשכתבה כל נכסיה אבל אם שיירה מקצת מתנתה קיימת כנזכר שם. ודין שאין הבעל אוכל פירות מתבאר בפרק האשה (שם ע"ח ע"ט) בגמרא : ולא עוד אלא וכו'. שם הקשו על דין מברחת מדתניא הרוצה שתבריח נכסים מבעלה כיצד היא עושה כותבה שטר פסים לאחר דברי רשב"ג וחכ"א רצה משחק בה עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קננהו לוקח פי' מקבל המתנה ותירצו מדין הברייתא הוא במקצת הנכסים וכבר נתבאר פ"ז שדעת רבינו הוא שהאומר ע"מ שירצה פלוני ע"מ שיאמר הן קאמר אף כאן לכשארצה לכשאומר הן הוא. וזהו שכתב רבינו שהרי לא קנה קנין גמור וכו' וכן דעת הרשב"א ז"ל ומ"מ לכשתרצה קנה מקבל מתנה ואפילו היו במתנה מטלטלין ובשעה שתרצה אינם ברשותו של מקבל אלא בר"ה לפי שמשעת משיכה קנה לכשתרצה היא כך כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה לזה ועיקר :

שומרת

משנה למלך

ח וכן ארוסה שמכרה קודם נישואין מכרה קיים כו'. (א"ס מבואר במשנה ר"פ האשה שנפלו דבעודה ארוסה לא תמכור ואם מכרה או נתנה קיים. ובדברי הרב המחבר בהלכות נחלות יתבאר לך שדעתו ז"ל דגבי מתנה יכולה ליתן לכתחלה ומש"ה לא נקט במתניתין אלא לא תמכור. עוד לידד הרב שם לומר דבשבלונות דידן אף לכתחלה מוכרת יע"ש בתוך תשובתו שנעתיק שם בס"ד) :

מתה

הגהות מיימוניות

[ג] כר' יהושע לגבי ר"א ואע"ג דאמר התם נראין דברי ר"א מדברי ר' יהושע ועי"ש ע"כ : [ד] כדאיתא התם מתניתין בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה ע"ש ע"כ : [ה] כרבותינו דחזרו ונמנו שכן סוברים רב ושמואל ולא כתנאי דמתניתין וכן סובר אבי"ה באביאסף : * [מור שם כתב לפיכך מכרה בטל לאלתר שהוא מוציא מיד הלוקח הגוף והפירות ועי"ש] : [ו] ר"ש חולק בין נכסים לנכסים וכו' וכר"י דתניא נמי הכי ודלא כרבי יוסי ב"ר חנינא דאמר ידועין מקרקעי ושאינם ידועים מטלטלי וכ"פ בתוספות כר"ש וכן ר"ח : [ז] אמר אביי עשאום כנכסים שאינן ידועים לבעל ואליבא דר"ש. ואר"ת שבמקום שאין שייך לומר זה חטעם כגון אדם שכתב נכסיו לאחר כדי שלא ישתעבד נכסיו לב"ח ולכתובת אשתו דקנה הלוקח מאחר שכתב ע"מ להבריח ואם לא קנה הרי לא הבריח ודאי נתכוון שיקנה המקבל ועיין בהלכות זכייה ומתנה ע"כ :

מגדל עוז

אלא משום דא"כ ממנעי ולא נסבי לה כדאיתא להדיא פרק חרש (דף קי"ב) דהא קמן שאם כתב לה מאה כתובתה קיימת מפני שרצה ליזוק בנכסיו כדאיתא התם אלמא ברצון תליא מילתא והאי בר רצון הוא ואקשינן התם אי הכי פקחת שנשאת לחרש נמי לתקון לה כתובה דא"כ ממנעה ולא נסבה ליה ופרקינן יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ע"כ. למדנו כי חכמים ראו תועלתן או רצונן ומאן דאית ליה דעת לאקנויי מקנה וכמו שפירש רמז"ל בכאן וגם פ"י ופי"א. ומה שהקשה ראב"ד ז"ל מלאחר מיתה לא ירדתי לסוף דעתו דהא אסיקנא ריש אע"פ תנאי כתובה ככתובה דמי ומאחר שהיא מקנה זוכה לבעל מה לי מחיים ומה לי לאחר מיתה והלא ירושה מן התורה היא וכל דתקון כעין דאורייתא תקון ואי משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מה לי פקח מה לי חרש והא קי"ל דזכין לאדם שלא בפניו אלא ודאי דברי רמז"ל נכונים : קטנה שנתקדשה עד בנשואיה. במסכת קידושין פרק האיש מקדש (דף מ"ה): הורו הגאונים שהאשה שחלתה עד ודין יפה הוא זה. גם ר"י אלפאס כתב כן בהלכות מסכת כתובות פרק אע"פ (דף נ"ז) : כל נכסים שיש לאשה עד בחייה. במסכת כתובות פרק אע"פ : ואם מתה בחיי בעלה. בב"ק פרק החובל (דף פ"ט) : לפיכך אם מכרה האשה עד שתמות. במסכת כתובות פרק נערה שנתפתתה : מתה בחייו עד אינו יורשה. במסכת כתובות פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ח) :

מתה אינו יורשה: י *שומרת איבם יש לה למכור וליתן במתנה נכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם פירות אפילו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו עד שיכנוס. מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין בנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל ביורשים כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה: יא שומרת גיבם כתובתה על כל נכסי בעלה. לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בין קודם יבום בין אחר יבום. ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום שכבר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתובתה: יב כנס את יבמתו והניח אחיו פירות מחוברין לקרקע ימכרו וילקח בהן קרקע והיבם אוכל פירותיהן: יג הניח פירות תלושין מן הקרקע וכן אם הניח מעות ומטלטלין הכל של יבם. ומשתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין הכתובה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ולאוסרן עליו

א טור סי' ק"ס סמג עשין נ"א וע"ש בטור שחולק בזה: ב עיין שם בטור: ג טור סי' קסח סמג עשין נא:

השגת הראב"ד

* שומרת יבם וכו': כתב הראב"ד ז"ל טעה בכל אלה דכיון דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וזכה בהן הבעל ידו עדיפא מידה וגבי יבם ידו כ"ש וחולק עמה בפירות נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל הכל שלו ואם מתה הוא יורש אותה כעיקר כתובתה דבמקום יבם כל מה שכתב לה בכתובה הרי הוא בחזקתה כעיקר כתובה. וכמדומה לי שטעה במשנה או משום משנת מי שמת שגורסים בה וכתובתה בחזקת יורשי הבעל ופירשו הגאונים שהמחלוקת שאמרו ב"ה נכסים בחזקתן שיחלקו בנכסי צאן ברזל היא שנויה ודמה לו שמשנה זו דומה לו ואינו כן דבמקום יבם כל מה שכתב בכתובה כעיקר כתובה הוא עכ"ל:

כסף משנה

י מתה כשהיא וכו'. כתב הר"ן בפרק האשה שנפלו בשם הרמב"ן שרבינו מפרש דהויא דאביי ורבא לפרוקי דב"ש איתמר ורבא ה"ק אי נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכ"ע ידו עדיפא מידה דודאי ס"ל בכל מקום דאיהו מוחזק טפי מינה הילכך לב"ש דמספקא להו זיקה אי נשואין עושה נכסים בחזקת יורשי הבעל הן ומיהו לב"ה פשיטא להו דאפי' אירוסין ודאי אינה עושה הילכך ל"ש נפלו כשהיא שומרת יבם ול"ש כשהיא תחתיו דבעל לעולם נכסים בחזקת יורשי האב ולפיכך כתב דמשפחת בית אביה יורשים נכסי מלוג בשהם דמשמע אפילו נפלו תחתיו דבעל והוא ז"ל מפרש נכסים בחזקתן נכסי צ"ב כפירוש רש"י ומאי בחזקתן יחלוקו עכ"ל:

יג הניח פירות תלושין וכו' ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו וכו'. כתב * הריב"ש שעכשיו שנוהגים לכתוב בכתובות מטלטלי אגב מקרקעי דמטלטלי משתעבדי מן דינא ולא מן התקנה ימכרו כל מטלטלי בעלה וילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות ואם מכר היבם אפילו המטלטלין או חלק עם אחיו לא עשה כלום ואפילו אם הוא תפוס מטלטלין יוציאו כל הנכסים מידו וילקח בהם קרקע ואפילו אם

* [לשון הריב"ש הובא בב"י סי' קסח]

מגיד משנה

שומרת יבם וכו'. משנה פ' האשה (דף פ':) וביבמות בפרק החולץ (דף ל"ח) שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים וה"ה אם נשארה אלמנה מן האירוסין שאפילו נפלו לה בעודה ארוסה שמוכרת דלא עדיף יבם מבעל: ואין ליבם פירות וכו'. בנכסי מלוג הוא מפני שאין היבם חייב לפדותה כנזכר פי"ח וכבר נתבאר פי"ב שפדייתה כנגד אכילת פירות נכסיה ועוד שאם מתה יורשי אביה יורשין נכסי מלוג שלה כנזכר בסמוך. אבל מ"ש שאפילו בנכסי צאן ברזל אין לו פירות, הוא תימה למה לא יזכה במחציתן שהרי אם מתה הוא יורש מחציתן כמבואר בסמוך. ואולי שהוא סובר שאין לו זכות אלא בגוף הקרקע ליורשה אם תמות אבל לא בפירות ולא ידעתי מאין הוציא זה והרבה מן המפרשים חלוקים עליו בזה ודעת הרמב"ן ז"ל ביבמות שבפירות יש לו המחצית: מתה כשהיא וכו'. במשנה הנזכרת מתה וכו' ב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב כך היא גירסת רש"י ז"ל ופירש הוא נכסים דהיינו נכסי צאן ברזל בחזקתן ואמרו בפרק מי שמת על לשון כזה בחזקת מי והללו הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו וכתובה דהיינו עיקר ותוספת בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאים עמה דהיינו נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ודוקא כשנפלו לה בעודה שומרת יבם אבל כשנפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינם כנכסי צאן ברזל וחולקין בהן כך כתב הרשב"א ז"ל שזהו פסק הלכה לפי שיטת רש"י ז"ל. ורבינו סובר כן אלא שאינו מחלק בנכסי מלוג בין נפלו לה בעודה שומרת יבם לנפלו לה מחיים דבעל אלא בכל גווני הן ליורשים. ויש בזה שיטה אחרת לקצת גאונים ז"ל והם גורסין במשנה הכתובה בחזקת יורשי הבעל ואינן גורסין וכתובה וזהו פירושה. נכסים בחזקתן כיצד הכתובה ר"ל העיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין ר"ל נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ודוקא נפלו לה בעודה שומרת יבם אבל נפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינן כנכסי צאן ברזל ואם מתה יורשי הבעל יורשין אותה וזה דעת קצת מפרשים אחרונים. ולר"א ז"ל שיטה אחרת בהשגות שהוא סובר שנכסי צאן ברזל כולן ליבם ונכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל יחלוקו ושנפלו לה בעודה שומרת יבם כולן שלה וכתב על רבינו שטעה במה שכתב בזה ולבאר דעות אלו מן הגמרא יארכו הדברים וכבר פירש הרמב"ן ז"ל הסוגיא שביבמות לדעת רבינו ונראה שהוא מסכים לדעתו בכל מ"ש חוץ מאכילת פירות קודם כניסה כמ"ש למעלה. ודע שאין המאמר מועיל בזה כלום וכן כתב רבינו סוף פרק ג' מהלכות נחלות. ומ"ש רבינו ויורשי הבעל חייבין בקבורתה מבואר שם בגמרא:

יא שומרת יבם וכו'. שם (דף פ"א:) אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוי זביניה זביני דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה אע"פ שכתובתה אינו אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראים (וערבאין) לכתובתה וכן נפסקה בהלכות עוד בגמרא הלכתא בין יבם ואחר כך חלק (עם אחיו בנכסים) בין חלק ואח"כ יבם לא עשה כלום: יב כנס את יבמתו וכו'. במשנה שם הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן וכו' וחלקו חכמים בתלושין ואמרו כל הקודם בהן זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ומחלוקתן הוא שר"מ סבר דמטלטלי משתעבדי לכתובה וחכמים סוברים שאין משתעבדין והוא הדין שחולקין בכספים וכן פירש"י ז"ל ומודים שאם קדמה ותפסה שנשתעבדו לה וידוע שהלכה כחכמים שאין המטלטלין משתעבדין לכתובה וכן נתבאר בפרק הכותב שהלכה כל"ע שאין תפיסה מועלת בהן אלא אם כן תפסה מחיים כנזכר פי"ח ובתפסה מחיים לא הוצרך רבינו לבאר שפשוט הוא שכל זמן שהם תחת שיעבודה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות כדין פירות המחוברין, זהו דין הגמרא לדברי הכל. וכתב רבינו שאע"פ שהכתובה נגבית מן המטלטלין מתקנת גאונים האחרונים אין אומרים ילקח בהן קרקע לפי שאין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו וכן כתב בפירוש המשנה שאין הורת הדין מורה בשום פנים שתקנת האחרונים תעכבהו מליטא וליתן בנכסי אחיו וזה כנגד דעת ההלכות שכתבו תניא הרי שהיה נושה באחיו ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש הכל החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות הא מתניתא ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואע"ג דלית הלכתא כוותיה כיון דתקינו רבנן השתא למגבא כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה עכ"ל, וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל עמו תקנת האחרונים

משנה למלך

מתה כשהיא שומרת יבם יורשים מאביה כו'. דין זה נכון מוצאו במשנה פרק האשה פלוגתא דב"ש וב"ה. וז"ל מהריק"ו שרש ל"א ומאחר שבדורות הללו כופין לחלוץ י"ל דכל הנכסים בחזקת יורשי האשה כו' יע"ש. איברא דמתניתין דשומרת יבם שמתה דאזלינן בתר חזקת ממון מרייהו ומפרש בגמרא דמספקא לן אי זיקה נשואין עושה או לא ולפיכך כתובה בחזקת יורשי הבעל א"כ אפי' דנימא דמצות חליצה קודמת וכופין לחלוץ כל זמן שלא חלצה הספק במקומו עומד דלאו הא זיקה חשיב כנשואין עד שיחלוץ. איברא דהרוצה לדחוק עצמו ולפרש דע"כ לא מספקא לן אלא היכא דקיימא ליבום ולחליצה וכשמיבמה איגלאי מילתא דכנשואה הויא כיון דהויא זקוקה מקודם אבל כשעומדת ע"כ לחליצה לא מהניא האי זיקה לספוקה כנשואה וזה דוחק. איברא דמה שכתב מהר"י בר אברהם אין להוכיח שכשעומד לחליצה אין יורש נכסי צ"ב דיבמה, דהתם בנכסי המת קיימי דהאב קודם לכל יוצאי יריכו וכל זמן שלא ייבם אינו נכנס במקום המת בנכסיו וכיון שכופין לחלוץ מש"ה היה הדין עם האב ליקח הפקדון דהוא קודם וע"כ אין הבן יכול ליבם, אבל בנכסי היבמה דמספקא לן אי זיקה נשואין הוי כנשואה לעולם אפילו שעומד לחליצה אם מתה יורשה וכמו שפירשתי סוגיית הגמרא ואין להכריח מכאן כפירוש השני. גם מה שנסתייע מהסמ"ג לא נראה כלל להכריח זה דלר"ת דספק דנכסים בחוקתם היינו בחזקת יורשי הבעל ומשמע בחולץ ובהאשה שנפלו דב"ש לא פליגי אב"ה בהאי ולב"ש קיימא לכו דספר העומד לגבות כגבוי דמי ולפי זה איך מוקמי בחזקת יורשי הבעל דהא יורשי

לחם משנה

פכ"ב י שומרת יבם יש לה למכור וליתן במתנה וכו'. כתב ה"ה וה"ה אם נשארה אלמנה מן האירוסין שאפילו נפלו לה וכו'. קשה דכשנפלו לה בעודה ארוסה לא תמכור לכתחילה כדקאמרינן בגמרא וא"כ היכי קאמר דמוכרת משום דלא עדיף מבעל. ואולי יש לומר דמאי דקאמר ה"ה לא הוי אלא בדיעבד, או נאמר דכיון דשם בדיעבד מכור כאן מעלין ליה דרגא דאפילו לכתחילה, ולשון דלא עדיף קשה לזה: ואין ליבם וכו'. כתב ה"ה מפני שאין היבם חייב לפדותה. עיין בהר"ן שהוא הקשה שם על טעם זה ונראה דלזה כתב ה"ה ועוד: וכן

מגדל עוז

שומרת יבם יש לה למכור עד חייבין בקבורתה. פרק החולץ (דף ל"ח) ופרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ'): כתב הראב"ד טעה בכל אלה וכו': ואני אומר חלילה לו מלטעות בכח הדמיון שכבר הקדמתי כמה פעמים שלכך קרא לחיבור הזה משנה תורה שהוא ככתב הנשתוון מדרך ארוכה לקצרה ולא סידר דבר מדעתו אא"כ ביארו אמנם הסכים כדעת הגאונים ורבינו שמשון מקוצי ורבותינו בעלי התוספות ובעל הלכות גדולות בתלמוד הערוך ביבמות פרק החולץ (דף ל"ח ע"ב) ומייתי לה בכתובות פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ' ע"ב) דתנן שומרת יבם שנפלו לה נכסים ב"ש וב"ה מודים שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיקנא אביי אמר רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם וסיפא דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר אביי ידו כידה א"ל רבא אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל כ"ע לא פליגי דידו עדיפא מידה אלא [אמר רבא] אידי ואידי [דנפלו לה] כשהיא שומרת יבם רישא דלא עבד בה מאמר סיפא דעבד בה מאמר ושקלי וטרו על פלוגתיה עד דאסיק אמר רב פפא דיקא מתניתין כוותיה דאביי. ואם הראב"ד ז"ל פוסק כרבה מגבי דאביי כללא דתלמודא בר מיע"ל קג"ם ר"מ ז"ל הסכים כאשר פסקו כל רבותינו הנזכרים כאביי משום דדייק רב פפא מתניתין כוותיה ופירשו כדברי הגאונים ז"ל שיחלוקו בנכסי צאן ברזל ומאי דלא מנייה ביע"ל קג"ם משום דפליגי בה אמוראי פרק מי שמת ואסיקנא התם יחלוקו וכן תני בר קפרא יחלוקו ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל כהוגן שהסכים כדעת עמודי עולם ומופתיו וכרבותיו: שומרת יבם כתובתה עד לגבות מהן כתובתה. ביבמות פרק החולץ (דף ל"ח) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ'): כנס את יבמתו עד ויאן כנס. בכתובות פרק האשה שנפלו:

האחרונים כאילו היו משועבדים בדין הגמרא ובעיטור כתב בשם גאון כדעת רבינו . ונראה שאפילו לדעת רבינו אם כתוב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי שלוקחין קרקע מן המטלטלים שהניח האב שהרי משועבדין הן לה מן הדין ולא מן התקנה כנזכר פי"ו :

יד יבמה שלא היתה לה וכו' . במשנה שם אם כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהיה כתובתה על נכסי בעלה הראשון ובגמרא (שם פ"ב:) ואי לית לה מראשון אית לה מפני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה : טו האשה שמכרה וכו' . כשנתנה לבעלה מבואר הוא פרק חזקת הבתים (ב"ב דף מ"ט) שאין לאיש *ראיה בנכסי צאן ברזל של אשתו שיכולה **לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי וכשנתנה לאחרים או מכרה פשוט הוא שאין מעשיה כלום אלא א"כ רצה הבעל אח"כ אבל ודאי אם רצה הבעל לקיים מקיים דהו"ל קנו מן האשה וחזרו וקנו מן האיש שהמקח קיים כנזכר פרק הניזקין (גיטין (דף נ"ה:) ונתבאר פ"ל מהלכות מכירה : וכן הבעל כו' . בנכסי צאן ברזל מפורש בגמרא פרק חזקת הבתים (ב"ב דף נ') שמקחו בטל כנזכר פרק ל' מהלכות מכירה ופי' מקחו בטל מיד וזהו דעת הרבה מן המפרשים ז"ל דודאי בנכסי צאן ברזל בטל מיד. ובהשגות א"א לא מצאתי בנכסי צאן ברזל וכו' והירושלמי שהזכיר בשדה שעשאו לה אפותיקי היא ושם השוו נכסי צאן ברזל שהכניסה לו לאפותיקי. ודעת הרמב"ן ז"ל לפסוק בנכסי צאן ברזל שמקחו בטל לאלתר משום שבח בית אביה ואף הרשב"א ז"ל הסכים לדעת רבינו בנכסי צאן ברזל וזה דעת הגאונים ז"ל ועיקר . ודין האפותיקי כתבתי בו פ"ל מהלכות מכירה ופי"ח מהלכות מלוה ולוה. ומ"ש רבינו בנכסי מלוג מבואר בגמרא פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו:) ואמרו בירושלמי שאפילו מכר הבעל ומתה האשה בחיי הבעל המכר בטל לפי שאין לבעל בשעת מכירה בגוף הקרקע כלום : טז מכר מטלטלין וכו' . זה הדין לדעת הר"א ז"ל ודאי אמת הוא דלא עדיפי מקרקעי שהוא סובר שאם מכרו מכרו קיים אבל הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל נחלקו בזה ואמרו שאפילו במטלטלין המכר בטל וכבר הארכתי בזה פרק ל' מהלכות מכירה ושם כתבתי שדעת רבינו האיי כדעת רבינו :

עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם : יד [א]יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו . וכשיכנוס את יבמתו יכתוב לה כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים [ח] שיש להן כתובה : טו [ב]האשה שמכרה או שנתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לאחרים לא עשתה כלום . * וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום : טז [ג]מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל אף ע"פ שאינו רשאי אם מכר ממכרו ממכר . *מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן [ט] האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן [ד]האיש מכרן קיים : יז וכן [ה]האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה ממכרה ומתנתה קיימין ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל בשאר נכסים יש לה לומר : יח כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין או שדה שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה בעלה . ואע"פ שקנו מיד

ג שם : ד טור שם סי' ל סמג עשין מח : א עיין בטור שם סי' ל: ב טור שם סי' ל ולא סמג עשין מח :

השגת הראב"ד

* וכן בעל שמכר וכו' : כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי מנכסי צאן ברזל שלא יהא מכרו קיים עד שיבא לעת הגבוי אלא רשב"ג ורבנן פליגי עליה בירושלמי פרק אלמנה לכ"ג עכ"ל :

* מכרו שניהם וכו' *חוזרת כו' : כתב הראב"ד ז"ל ולמה חוזרת ואם יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי והגבה ממנו בטול מקח למה ואיזה נחת רוח יהיה לו כשתחזור ותבטל מקחו ואי קשיא לך הא נמי קשיא לי מה בין נותנת לבעלה למוחלת כתובתה לבעלה מי לא עסקינן כשתמחול כתובתה לבעלה שיהו שלשה שדות בכללה והלא אמרו תוספת כתובה ככתובה למוכרת ולמוחלת , ולא היה מוחלת עיקר שעבודה מהלה ומעיקרו מעקרת אבל מוכרת וזוכנת לא עקרה לעיקר שיעבודה וכדקיימא קיימא ומצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל : (*השגה זו נמשכת לפיסקא יח)

אם היה חייב לאחיו חוב צריך להוציאו מידו וילקח בו קרקע :

טו האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנצ"ב וכו' לא עשתה כלום . כתב הריב"ש שאין בכלל זה אם נתקבלה נדונייתה ומחלה השיעבוד דהא ודאי פשיטא דמועיל :

יח כיצד האשה שמכרה וכו' או נתנה לבעלה מנצ"ב וכו' . כתב ה"ה יש דברים בהשגות שנראה מהם שאם מחלה כתובתה לבעלה

מכרו שניהם וכו' . מפורש בגמרא פרק חזקת הבתים (דף נ') ובהלכות : יז וכן האשה וכו' . ג"ז מבואר שם שאף לבעל עצמו אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי וטעמא שכיון שגוף נכסי מלוג הוא שלה לא הויא ליה איבה אי לא הוות מזבנא אותם אליו או לאחרים ומתוך כך אינה יכולה לטעון נחת רוח : יח כיצד האשה שמכרה וכו' . שם מבואר פרק חזקת הבתים . וענין השלש שדות שהזכיר רבינו כבר ביארתיו לדעתו פרק ל' מהלכות מכירה . ויש בזה דברים בהשגות שנראה מהם שאם מחלה כתובתה לבעלה ואפי' שלש

* נ"ל שצ"ל חזקה : ** נ"ע דנראה דסוגיא דגמרא בנכסי מלוג קאמר :

לחם משנה

טו וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו כו' . כתב ה"ה בהשגות א"א לא מצאתי בנכסי צאן ברזל וכו' . וא"ת דה"ה הבין בדברי הראב"ד ז"ל דהוא מכחיש לרבינו בענין הדין דהוא מכור עד שעת גבייה וזהו שכתב שהוא מחלוקת רשב"ג ורבנן והלכה כרבנן דקאמרי דעד שעת גבייה הוא מכור כדקאמר בירושלמי ומוכיח כן מפני שכתב ה"ה למטה גבי מכר במטלטלין זה הדין לדעת הראב"ד ז"ל ודאי אמת הוא דלא עדיפי ממקרקעי שהוא סובר וכו' . והיכן כתב הראב"ד ז"ל אם לא שהבין כאן כן ה"ה . אבל קשה לזה שכתב בפרק י"ח מהלכות מלוה המגדל עוז ז"ל לשון הראב"ד בשם הרמב"ן ז"ל שכתב שם שפסק בההיא כרשב"ג ומכרו בטל וא"כ הוא מסכים לדעת רבינו . אבל נראה לי עיקר השגתו שדעתו כך היא דקשה על דברי רבינו דדין זה ודאי הוציאו מן הירושלמי שהוזכר שם גבי נכסי צאן ברזל דלא מצאנו מקום אחר שיוציאנו משם . ולפי הפירוש שמפרש הירושלמי בפרק י"ח מהלכות מלוה היה לו לפרש כאן דהיינו דוקא כשמכרו לעולם אז אינו מכור אבל אם מכרו עד שעת גבייה מכור כמו שכתב שם וזהו שכתב הראב"ד ז"ל וזה אי אפשר להוציאו אלא משם וכפי הפירוש שהוא מפרש הירושלמי אי אפשר שיוציאנו משם . ולי נראה לתרץ לדעת רבינו דסמך כאן על מה שכתב בפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה וכאן איירי כשמכרו לעולם ולכך אינו מכור : טז מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל וכו' . כתב ה"ה שזה הדין פשוט לדעת הראב"ד ז"ל דלא עדיף ממקרקעי שהוא סובר שאם מכרו וכו' קשה דבמקרקעי לא הוי אלא עד שעת גבייה דבהדיא אמרו בגמרא הבעל מוציא מיד הלקוחות והכא במטלטלין הוי המכר לעולם . וי"ל דבמטלטלין לא שייך לומר עד שעת גבייה דאין שם גבייה ולכך בדין הוא דליהוי לעולם :

יח כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל וכו' או שדה שהכניס לה שום משלו וכו' . ה"ה בפרק שלישי מהלכות מכירה פירש דרבינו מפרש שדה שכתב לה

משנה למלך

יורשי האשה מוחזקין כאילו גבוהו ולזה אמר דלהאי ספיקא דזיקת נישואין לעולם לא הוי כגבוי עד שתחלוץ . ואפילו נימא כיון דקיימא לחליצה ולגבות אח"כ כגבוי דמי וליהוו בחזקת יורשי האשה לזה קאמר דשמא מייבם ולאו לגבות קיימי וכיון שכן בחזקת יורשי הבעל קיימי דהם יורשים את אחיו ומתה ומספקא לן אי זיקת נשואה כנשואה מוקמינן בחזקת דידהו לכ"ע ואפילו לב"ש כיון דלאו לגבות קאי וצ"ע :

טז מכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל וכו' . עיין בפרק האשה (דף פ') אמתניתין דמתה מה יעשו בכתובתה שכתב (רש"י ז"ל) בכתובתה בנדוניא שהכניסה לו ושמין לו בכתובתה וקבל עליו אחריותן ורשאי להוציאן ע"כ . וצ"ע דלכ"ע אינו רשאי להוציאם . (*א"ה עיין בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו:) ברש"י והרא"ש לשם) :

יח כיצד האשה שמכרה וכו' . (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פרק ל' מהלכות מכירה דין ג') :

האשה

מגדל עוז

יבמה שלא היתה עד שיש להן כתובה . פרק החולץ ופרק האשה שנפלו וכן איתא בירושלמי דהאשה שנפלו בברייתא דר' הושעיא : האשה שמכרה עד לא עשתה כלום . פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ח) ופרק חזקת הבתים (דף מ"ח): וכן הבעל עד לא עשה כלום . בהלכות פרק האשה שנפלו ופרק חזקת הבתים : כתב הראב"ד לא מצאתי מנכסי צאן ברזל וכו' : ואני אומר באותו ירושלמי עצמו שמלא ביבמות לפרק אלמנה לכ"ג אסיקנא לר"י כרשב"ג וכשמכרן לשעה דוקא אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין ובבבלי פרק חזקת הבתים (דף מ"ט ע"ב) על מתניתין דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו מתמה הא ראיה יש ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ה) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ופרקינן הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא כאותן שלש שדות כו' ושיילינן [הכי שלש שדות כו'] למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים (פירש ר"י אלפאס ז"ל שהן נכסי צאן ברזל) כ"ש דהויא ליה איבה כלומר כ"ש שהיא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא תהיה לו איבה עמי ויאמר לי עיניך נתת בגירושין ובמיתה ומדקא מקשה תלמודא הכי לסדיא מכלל דקים ליה לתלמודא דבנכסי צאן ברזל פשוט הוא שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וממכר בטל ולשון בטל לגמרי משמע ואפילו לשעה כלשון הירושלמי לא עשה ולא כלום וזה כלשון ר"מ ז"ל ועוד דהא בכתובות פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ה) על מתניתין דמי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים שקלינן וטרינן עד דאסיקנא בשקנו מידה ושיילינן וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי אלמא אפילו קנו מידה פשיטא ליה לתלמודא דלא עשה ולא כלום וכ"כ ר"י אלפאס בחזקת הבתים וז"ל ושמעינן מינה בין נכסי דידה דאינון נכסי צאן ברזל ובין נכסי דבעל דמשעבדי לכתובה אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן הלכה עכ"ל וכן הסכימו המפרשים ז"ל פרק הניזקין : מכר מטלטלין עד ממכרו ממכר . פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו): מכרו שניהם בנכסי מלוג עד כמו שבארנו : כתב הראב"ד ז"ל ולמה חוזרת וכו' : ואני אומר לא ידעתי לסוף דעתו באלו הדברים שהרי בלשון התלמוד מקחו בטל קתני וכמ"ש בסמוך וא"כ מה מקום להקשות בטול מקח למה ועוד מאי קושיא אי זו נחת רוח יהיה לו כשתחזיר ותבטל המקח והלא נחת רוח שהיא אומרת עתה שעשתה לו באותה שעה כדי שלא יהיה להם איבה עד עתה שאינה רוצה לבטל וכבר כתבתי בסמוך מה שמספיק להצדיק דברי ר"מ ז"ל גם בזה וכדאסיקנא לה פרק חזקת הבתים (דף נ') באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה וא"א שהכניסה לו שום משלה והם נכסי צאן ברזל ושיילינן למעוטי מאי וכו' כדלעיל עד ואלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום ופרקינן כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית דאתיא איהי ומפקא א"כ דזבנה איהי ומתה ואתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכדר' יוסי ב"ר חנינא דאמר ר' יוסי ב"ר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל היכא דזבינו תרווייהו לעלמא אי נמי זבנה איהי לדידיה זביניה זביני . גם מה שתמה הראב"ד מה בין נותנת למוחלת וכו' אני פרק [illegible]

הגהות מיימוניות [ח] עיין בהלכות מכירה פרק י : [ט] עיין בה"ה בגמרא ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו ע"ב .

שלא שדות הקיימים שמחילתה מחילה מפני שעקרה שיעבודה מעיקרו משא"כ במוכרת או נותנת. ואין כן דעת רבינו והרמב"ן והרשב"א ז"ל ואין מחילתה לבעלה מועלת אלא בעיקר כתובה ותוספת משום דבהנהו לא הויא ליה איבה אי לא הוה מחלה להו הילכך כשמחלתן מחילתה מחילה וכן כתבתי פי"ז:

יט נכסי צאן ברזל שאבדו. זו סברת רבינו בלא ראיה מן הגמרא והיה באפשר לומר שכשם שאין מתנתה אליו בגופן מועלת כלום כך מחילתן בשיעבודן אינה מועלת כלום ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי בהיותי מוחלת אותן לו דאי לא הויא ליה איבה. אבל רבינו הכריע שהרי זה דומה למחזרת נכסי צאן ברזל לנכסי מלוג וכיון שהבעל לא לקחן לעצמו אלא שנגנבו או שאבדו יכולה למחול לו השיעבוד ולעשותן כנכסי מלוג אבל לתתן אליו בין קרקע בין מטלטלין יכולה היא לטעון נחת רוח ובהשגות בזה דברים לא נתבררו לי:

כ בעל שמכר וכו'. פירוש קרקע של נכסי מלוג. ומבואר הוא בכתובות פרק האשה (דף פ':) והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מ"ט אמר אביי חיישינן שמא תכסיף רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו איכא בינייהו ארעא דמקרבא למתא. פי' שמא תכסיף שהלוקח יכחישנה ליכא שהרי תמיד יראנה מתוך שהיא קרובה לעיר א"נ בעל אריס פי' שמא תכסיף ליכא שהרי הוא עצמו אריס עם הלוקח ויזהר שלא תתקלקל ובהני תרי גווני לרבא לא עשה כלום דהא ליכא ריווח ביתא ותו איכא בינייהו זוזי דעביד עסקא דלרבא הא איכא רווח ביתא ומה שעשה עשוי וידוע שהלכה כרבא לגבי אביי:

כא היו לאשה כספים וכו'. כשהן בנכסי צאן ברזל מפורש בירושלמי פרק מציאת האשה שנושא ונותן בהם והביאוהו בהלכות ובדין הוא שהרי אחריותן עליו. וכשהן בנכסי מלוג מבואר במשנה פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ט) כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות:

כב וכן האשה וכו'. דין החבלה מהו שלו ומהו שלה שילקח ממנו קרקע מבואר במשנה פרק מציאת האשה (כתובות ס"ה:) ונתבאר פ"ד מהלכות חובל ומזיק:

כג נפלו לה עבדים וכו'. בפרק האשה (דף ע"ט:) [משנה] נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רבי יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה. כך מצאתי הנוסחא במקצת ספרים בההיא דעבדים רשב"ג ובההיא דזיתים רבי יהודה וזו היא נוסחת רבינו ולזה פסק בעבדים כרשב"ג דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וכו' ובזיתים וגפנים פסק כסתם משנה שלא כדברי ר"י ואמרו בגמרא מחלוקת בשנפלו לה בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה. ובירושלמי מתניתין כשאין עושין כדי טיפולן אבל אם עושין לא תמכור שעדיין כבוד בית אביה קיים והביאוהו בהלכות ונתבארו דברי רבינו. ולא תמכור פירש"י ז"ל יכולה היא לעכב ע"כ:

כד נפלו לה פירות וכו'. במשנה שם (דף ע"ט) דין המחוברים מחלוקת ר"מ וחכמים ופסק הלכה כחכמים ודין התלושין דברי הכל: אבל המגרש וכו'. דין התלושין הוא

מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה. שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראיה בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג כמו שביארנו: **יט** אנכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו ומחלה האשה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים יראה לי *שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה למי שקנו מידה שאין לה אחריות שהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג. שהרי אין הבעל מביא ראייה ליטול כלום ולא להחזיק בנכסים אלא להפטר מתביעתה מלשלם. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימין לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי: **כ** בבעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום. מפני שלא התקינו פירות לאיש אלא כדי [י] להרויח בהוצאת הבית. לפיכך אם מכר לפירות ולקח אותן המעות לסחורה שומעין לו: **כא** [כ] היו לאשה כספים. אם נכסי צאן ברזל הן הרי זה נושא ונותן בהן. ואם נכסי מלוג הן בין שהכניסה אותן לו בין שנפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה או נפלו לה מטלטלין או נתנו לה הרי אלו ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיהן: **כב** וכן גהאשה שחבלו בה אחרים כל המעות הראויות לתת לה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירותיהן כמו שיתבאר בהלכות חובל: **כג** נפלו דלה עבדים אע"פ שהן זקנים לא ימכרו [ל] מפני שבח בית אביה. *נפלו לה זיתים וגפנים ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום, אם עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: **כד** נפלו לה פירות מחוברין לקרקע הרי אלו של בעל. תלושין מן הקרקע שלה וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. אבל המגרש את אשתו והיו לה פירות מחוברין לקרקע בשעת גירושין

השגת הראב"ד

* שאינה יכולה לומר וכו': כתב הראב"ד ז"ל יצא וילמד לנערים ואילו מחלה כל כתובתה לבעלה הייתו אומרים נחת רוח עשתה לבעלה מעשה אפילו בלא קנין עכ"ל:

לבעל' וכו'. ואין כן דעת רבינו והרמב"ן והרשב"א ואין מחילתה לבעלה מועלת אלא בעיקר הכתובה והתוספת וכו'. ואני אומר שמדקדוק דברי רבינו נראה דהא דלא מהני מחילתה או מכירתה לבעלה בנ"ב דוקא בטענה נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל זמן שלא טענה כן מחילתה ומכירתה לבעלה קיימים שהרי כתב חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה משמע בהדיא דלא מהניא האי טענה אלא לענין שתחזור בכל עת שתרצה אבל כל זמן שלא חזרה מחילתה ומכירתה קיימים. ובמ"ש ה"ה בדעת רבינו שאם מחלה נ"ב לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי יש לדון דרבינו לא איירי אלא במוכרת או נותנת ולא במוחלת ואיכא לאפלוגי בינייהו כעין מאי דמפליג הרא"ש בתשובה דמוכרת או נותנת לבעלה אינה אלא במסלקת שיעבודה מאותם קרקעות ובהא שייך איבה לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה [אבל במוחלת לא מצי בעל לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה] דאדרבה כל זמן שכתובתה מרובה לא תהא קלה בעיניו לגרשה ואדרבה היא תאמר לו עיניך נתת בגירושין כדי שאהא קלה בעיניך:

כג נפלו לה עבדים זקנים וכו'. הטור כתב איני יודע למה פסק חד כחכמים וחד כרשב"ג ע"כ. וגירסתו הטעתו שהיה גורס בשניהם רשב"ג והאמת שהיה גורס רבינו גבי זיתים ר' יהודה במקום רשב"ג וכמ"ש ה"ה והר"ן:

וכן

א לשון זה שם בטור סי' ל: ב טור שם סי' פה וע"ש: ג טור שם סי' פג: ד טור שם סי' פה סמג שם וע"ש בטור בדין זה:

* (ככאן חזר בו הרמב"ם מפירושו שם שפסק כרבי יהודה וככאן כת"ק):

לחם משנה

לה בכתובתה היינו נכסי צאן ברזל וכן נראה ממה שכתב שם רבינו שהכניסה לו בנדונייתא. וקשה דבכאן כתב מנכסי צאן ברזל או שדה שייחד או שדה שכתב וכו' משמע דתרי מילי נינהו ומפרש כפירוש המפרשים. ונראה דרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא אילימא למעוטי שאר נכסים כפירוש הרי"ף ז"ל שפירש בהלכות נכסי צאן ברזל דאי אפשר לפרש שאר נכסים נכסי הבעל דא"כ לא אתי שפיר מאי דקאמר כ"ש דתיהוי ליה איבה ומשמע דהוי מקחו בטל לאלתר דרבינו סובר דבשאר נכסי הבעל מקחו קיים עד שעת גבייה וכדכתב בפרק שלשים מהלכות מכירה. ואם נפרש כפירוש התוספות שפירשו שם דוחק הוא לכך הוא מפרש כך אילימא למעוטי שאר נכסים דהיינו נכסי צאן ברזל ולפי זה מאי דקאמר שכתב לכתובתה היינו שייחד לה הבעל בנדונייתא וכדכתב ה"ה בשם יש מי שפירש לזה אמר דכ"ש דתיהוי ליה איבה ומקחו בטל לאלתר אלא ודאי דלא ממעט נכסי צאן ברזל ופירוש כתב לה בכתובתה הוי בין שייחד לה הבעל בנדונייתא כדסליק אדעתין עד השתא ובין נכסי צאן ברזל שר"ל שייחד לה בנדונייתה ולכך כיון דהאי כתב לה כתובה כולל כל הסני דברים עביד שפיר רבינו שכתב כאן נכסי צאן ברזל או שכתב לה בכתובתה שהוא הפירוש הראשון ושם כתב שהכניסה לו בנדונייתא מפני דגם זה הפירוש נכנס בכלל ורבינו סמך במקום אחד על מקום אחר ולא הוצרך להאריך ולבאר:

חוזרת בכל עת שתרצה וכו'. בהשגות הקשה דלמה חוזרת דאי מטעמא דנחת רוח אם כן עתה מה נחת רוח עבדה ולכך סבירא ליה דאינה חוזרת. עוד הקשה דמה בין נותנת לבעלה למוחלת וכי היכי דמוחלת כתובתה אע"ג דמכר גם כן שיעבוד השדות המיוחדות לה שהרי בכל מחילה הכתובה הוא כל שעבוד אשר בה והביא ראיה לזה ממה שאמרו ברים פרק הע"פ דכשמחלה הכתובה מחלה התנאי וא"כ כיון דהתם מהני אמאי בנותנת לא מהני ותירץ דהנתינה אינה עוקרת השיעבוד מעיקרו כמחילה כמבואר שם:

יט שאינה יכולה וכו'. בהשגות כתוב יצא וילמד וכו':

כג נפלו לה עבדים אע"פ שהם זקנים לא ימכרו מפני שבח בית אביה וכו'. בגמרא פרק האשה (דף ע"ט:) א"ר כהנא אמר רב מחלוקת שנפלו בשדה שלה אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל לא תמכור משום דקא כליא קרנא והקשו שם דהרי עבדים דכליא קרנא ופליגי והשתא לדעת רבינו שפירש מתניתין בשאין עושים כדי טפולן וכדכתב ה"ה

מגדל עוז

האשה שנפלו ובכל התלמוד דכותה בין במשנה בין בגמרא בין התלמוד בבלי וירושלמי מוכרת ונותנת ומכרה ונתנה שוויות ביחד לומר שדינן שוה: נכסי צאן ברזל שאבדו או שנגנבו וכו' עד עשיתי לבעלי. פרק מי שהיה נשוי ופרק האשה שנפלו: כתב הראב"ד ז"ל יצא וילמד לנערים וכו' (*ואילו הכא ליכא למימר נחת רוח). * [נ"א מעתה אפילו בלא קנין]: ואני אומר אני ותבירי וכיוצא בי צריכים ללמוד מההיא דפרק האשה שנפלו ופרק מי שהיה נשוי שהבאתי למעלה ומולד בהמת מלוג שנגנבו דפרק האשה שנפלו הכתובה לפנינו בזה הפרק דלא תיסוק אדעתין כיון דאבדו או נגנבו איחייב לה ממונא בשוויהן וכי הדרא מחלה ליה לשעבודים לאו מידי קא מחלה ליה אלא קנין דבריש בעלמא הוא ולא דמיא למוחלת כתובתה ותנאיה דאמרינן ריש פרק הע"פ דהתם איכא ממונא ושיעבודא דממונא אבל הכא ליכא מידי דהא משעת גניבה ואבידה הוא דאיחייב לה ממונא ושיעבודה קא מחלה ואיתיה לממונא בשיעבודא כדקיימא מעיקרא עד דמשלם לה מידו לידה: בעל שמכר קרקע לפירות עד שומעין לו. פרק החובל (דף פט) ופרק האשה שנפלו: היו לאשה כספים עד והוא אוכל פירותיהם. פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ט): וכן האשה שחבלו עד כמו שיתבאר בהלכות חובל. הביאו ריש פרק ד' והלכות פרק מציאת האשה (דף ס"ח): נפלו לה עבדים עד ימכרו לעצים. פרק האשה שנפלו ובירושלמי והביאו רי"ף אלפס ז"ל בהלכות נפלו לה פירות מחוברין עד ולד בהמת מלוג לבעל. פרק האשה שנפלו (דף ע"ט):

הגהות מיימוניות

[י] כרבא לגבי אביי דאמר טעמא דחיישינן שמא תכסיף ע"כ: [כ] כדמשמע מההיא דעייל לגברא תרתי אמהתא ע"כ: [ל] כרשב"ג ודלא כת"ק דאמר ילקח בהן קרקע:

גירושין הרי אלו שלה ואם היו תלושין הרי אלו שלו: **כה** עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג הבעל חייב במזונות שלהן ובכל צרכיהם והן עושין לו והוא אוכל פירותיהם. לפיכך ולד שפחת מלוג לבעל. ולד בהמת מלוג לבעל. ואם גירשה ורצתה האשה ליתן דמים וליטול ולד השפחה מפני שבח בית אביה שומעין לה: **כו** הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל ושמו אותן עליו באלף זוז והוקרו ועמדו באלפים וגירשה נוטלת אחד באלף שלה. והשני אם רצתה שתתן דמיו ותטול משום שבח בית אביה שומעין לה: **כז** [א]הנותן מתנה לאשתו בין שנתן לה קרקע בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע אין לבעל פירות במתנה זו. וכן [ב]הנותן מתנה לאשה ע"מ שלא יהיה הבעל אוכל פירותיה אלא יהיו פירותיה לאשה למה שתרצה אין הבעל אוכל פירות מתנה זו. וכן המוכרת כתובתה בטובת הנאה אותן הדמים לאשה ואין הבעל אוכל [מ] פירותיהן: **כח** ולד בהמת מלוג שנגנב ונמצא הגנב ושלם שנים הכפל לאשה שאין זה פרי שתקנו לו חכמים. החובל באשתו כל הנזק והצער [נ] והבושת שלה ואין הבעל אוכל פירות כמו שיתבאר בהלכות חובל: **כט** [ג]המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהן את הקרקע מבעל גלויין וידועין לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותה הקרקע. ואם היו מעות [ס] טמונין * לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות: **ל** הרי [ד]שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתנה נתנו לי

א שם: ב טור אה"ע סי' פה סמג עשין מח לאוין פא: ג גם זה שם: ד בטור שם זה הלשון ממש:

מגיד משנה

זאת מוספס במשנה ובגמרא ודין המחוברין הוא כדעת ר"ש במשנה ולפי גירסת ספרינו ת"ק חולק עליו וסובר שאין שלו שכך הקשו בגמרא ר"ש היינו ת"ק ואמרו מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו דלת"ק הן שלו אפי' מחוברין ולר"ש שלה ופסקו בהלכות כר"ש וזהו דעת ר"ח ובעל העיטור ז"ל. ויש שפסקו כת"ק וה"ג גורסין ר"ש היינו ת"ק ותירצו מחוברין בשעת יציאה אתא לאשמועינן ולפי גירסא זו אין כאן מחלוקת ושלה הן וכן עיקר וכדברי רבינו:

כה עבדי נכסי מלוג וכו'. פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ו) מפורש במשנה שהוא חייב במזונות עבדי מלוג ופשוט הוא שה"ה לבהמת מלוג: **לפיכך ולד וכו'**. בפרק האשה (כתובות דף ע"ט:) תניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנניה בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג וכו' אמר שמואל הלכה כחנניה אמר רבא ומודה חנניה שאם נתגרשה שנותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה פי' שהוא כבוד להם שיהיו לה עבדים ושפחות:

כו הכניסה לו שני כלים וכו'. מימרא דרב יהודה פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ז) קרוב ללשון רבינו ובהלכות וכן הלכה:

כז הנותן מתנה וכו'. בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נ"א:) אמר רבא הלכה וכו' במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות כך הוא בגירסת ספרינו וכ"כ בהלכות וכתב הרשב"א ז"ל ומיהו אם מתה הבעל יורשה הא למה הדבר דומה לאב שנתן לבנו מתנה שאין לאב בהן אכילת פירות ואם מת הבן האב יורשו ואפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אם פירש לה שתוכל למכור וליתן לאחר. ואפשר שעוד צריכה שיכתוב לה בפירוש שאם נתנה או מכרה לאחר שלא יהא הוא מוציא מיד הלקוחות הא לא"ה לא שלא אמר לה שתוכל למכור וליתן אלא שלא יוציא הוא מיד הלקוחות בחייה אבל לאחר מיתה הוא מוציא מיד הלקוחות עד שיפרש וכן דעת גאון ז"ל ואין דעתי נוחה בכך עכ"ל: **וכן הנותן** וכו'. כבר נזכר דין זה פ"ג מהלכות זכייה ושם הארכתי בביאור: **וכן המוכרת** כתובתה. בב"ק בפרק החובל (דף פ"ט) אמר רבא הלכתא המוכרת כתובתה טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות:

כח ולד בהמת וכו'. בפרק האשה שנפלו (כתובות דף ע"ט:) מימרא מפורשת: **החובל** באשתו וכו'. פ"ד מהלכות חובל ומזיק נתבאר דין זה ושם הארכתי בביאור:

כט המוכר קרקע לאשתו וכו'. פרק חזקת הבתים (ב"ב דף נ"א) אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו וכו' במעות שאינן טמונים קנתה [והבעל אוכל פירות] במעות טמונים לא קנתה [דאמרינן לגלויי זוזי בעי] ומפרש רבינו לא קנתה שאין המכר קיים שיכול לומר הוא כדי לגלותן מכרתי אבל מן המעות ילקח בהן קרקע אחר והוא יאכל פירותיה לפי שהאשה נאמנת לומר על מעות שהם בידה נתנו לי במתנה כמו שיתבאר בסמוך וכיון שכן אף על פי שהם עתה ביד הבעל כיון שהיא לא נתנתן לו אלא על דעת המכר לא הורע כחה בכך שהרי כשהוציאתן מרשותה היתה סבורה שיהיה לה שדה תחתיהם והוצרכתי לכתוב בזה מפני שרבינו כתב פ"ב מהלכות מלוה ולוה הבעל שלוה מאשתו ואח"כ גירשה אין לה עליו כלום שכל המעות שביד האשה בחזקת בעלה אא"כ הביאה ראייה שהם בנדונייתה עכ"ל. והכרח הוא שהוא ז"ל מחלק בין הקונה ממנו שדה ובין המלוה אליו חדא שכאן חלק בין מעות טמונין למעות שאינן טמונין ושם לא חלק ועוד שכאן כתב אפילו טמונין ילקח בהן קרקע ושם כתב אין לה עליו כלום והטעם שכל שהלותן לו יצאו מחזקתן והרי הן ביד הבעל וחוששין שמא משלו הן שאל"כ לא היה לה להלוותן לו אלא שיקח מהם קרקע אבל בקונה ממנו שדה סבורה היתה שהמכר קיים ולפיכך לא אבדה זכותה כך נראה [לי] לדעת רבינו אבל מדברי הרשב"א ז"ל וקצת מפרשים נראה שהם משוים אותם וכשאמרו בלוה שאין לה עליו כלום דוקא במעות טמונין וכשאמרו אין לה עליו כלום דוקא בטוען ברי שמשלו הן והיא גנבתן וכיון שהם ברשותו הוא נאמן אבל אם לא טען בברי אין לו בהם אלא אכילת פירות בלבד וכשגרשה חייב להחזירה לה וכבר כתבתי דעת זה פ"ב מהלכות מלוה ולוה ולפי זה אף במוכר במעות טמונין אם טען ברי שמשלו היו אין לו בהם כלום:

ל הרי שנמצאו מעות ביד האשה וכו'. דין זה שכתב רבינו בכאן שהיא נאמנת לומר על מעות שהם בידה שהם נכסי מלוג כן מוכיח בירושלמי פרק מציאת האשה שאמרו שם גבי מציאת האשה לבעלה אמר רבי יוסי לא אמרו כן אלא כדי שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי והקשו הגע עצמך שנתן לה אחר במתנה פי' שהיא טוענת שנתן לה אחר במתנה שהיא נאמנת לומר ושמא תבריח משל בעלה ותירצו קול יוצא למתנה ואין קול יוצא למציאתה פי' ולפיכך לא תקנו בטוענת מתנה שלא תהיה נאמנת לפי שלה

כסף משנה

כז וכן המוכרת כתובתה בטובת הנאה וכו'. בפרק החובל (ב"ק דף פ"ט):

כח ולד בהמת מלוג שנגנב וכו'. פרק האשה שנפלו (כתובות דף ע"ט):

ל הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה וכו'. כתוב בספר התרומות שהסברא הראשונה היא מדתניא בפרק חזקת (ב"ב דף נ"ב:) וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית וכו' עד עליה להביא ראיה ומינה שאם לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית שהיא נאמנת לומר שבי נשא או מתנה היו וגדולה מזו אמרו איסור מעיסתה קמלה ותניא בתוספתא דבתרא פרק ט' האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית בשל בעלה והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה הרי הן של בעלה ואם אמרה ממאן ירשתי מבית אבי אבא יעשה מפורש כפירושו כלומר יעשה מפורש כפירושו של דבר שהיא אומרת ולא בסתום שתהא מבררת שדבריה אמיתיים ומינה שאם לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית תהיה נאמנת אע"פ שאין ידוע לנו מהיכן היו לה והוכיח כן גם מהירושלמי שכתב ה"ה וכתב נ"ל שהיא טוענת שמא ולפיכך אין משביעין

לחם משנה

ה"ה מאי קושיא נמי דעבדים דמתניתין דפליגי היינו דעושים כדי שיפולן דסתמא דעבדים הכי הוי וכדכתבו התוספות שם דאי לא למאי אהנו וזיתים אין עושין כדי טיפולן. ויש לומר דמ"מ אע"ג דאין עושין כדי טיפולן זיתים הוי כמו עבדים דעושין כדי טיפולן משום דזיתים וגפנים אהנו לעניים אבל עבדים לא אהנו כלל אם אין עושין כדי טיפולן ואי לא פליגי בזיתים הוא הדין דלא הוה להו למיפלג בעבדים אע"ג דעושין כדי טיפולן א"כ דעבדים הוי דומיא דזיתים אין עושין כדי טיפולן. וכי תימא למאי אהנו ניחא להו למרייהו משום כבוד דלימרו דאית להו עבדים ההולכים לפניהם כדרך השרים:

כט המוכר קרקע לאשתו וכו'. מה מאד יש לתמוה בדברי ה"ה במה שכתב שדעת רבינו לחלק בין אשה שקנתה שדה מבעלה למלוה אליו דבקנתה סבורה היא שהמכר מכר ולכך הוציאה המעות מידה ולכך יש לחלק שם בין טמונים לשאינם טמונים אבל כשהלוה לבעלה כיון שהוציאה המעות ודאי שהן לבעלה בין שהיו טמונים בין שלא היו טמונים דא"כ מאי הקשו בגמרא (דף נ"א:) מברייתא דהבעל שלוה מאשתו למ"ד דאפילו במעות טמונים קנתה האשה ואמרו שם להו משום דלגלויי זוזי הוא דבעי ותירצו דשאני התם דלא משוי איניש עבד לוה לאיש מלוה כלומר התם ודאי דלגלויי זוזי הוא דבעי משום דודאי אי לאו הכי הבעל לא הוה משוי נפשיה עבד לוה לאיש מלוה ומאי קושיא הא לדעת רבינו שאני הלואה ממכר וכדכתב ה"ה דהלואה כיון דהוציא המעות מידה חוששין שמא משלו הם. ותו קשיא מה שכתב רבינו בפרק ב' מהלכות מלוה שכל המעות שביד האשה בחזקת בעלה הם דאי הויא ביד האשה ר"ל ביד ממש איך נתן טעם להיכא שגירשה שאין לה עליו כלום מפני שהם ביד האשה הא לפי דעת רבינו כל מעות שביד האשה נאמנת האשה עליהם לומר שהם נכסי מלוג וכמ"ש כאן רבינו וא"כ אמאי אין לה עליו כלום מיהו לזה י"ל דודאי מ"ש שם רבינו שביד האשה ר"ל שהיו ביד אשה ונתנה לבעלה שכיון שהוציאם מרשותה חוששין שהם של בעלה וכדכתב כאן ה"ה. ועוד תימה גדול הוא על מ"ש ה"ה ז"ל בפרק שני מהלכות מלוה ולוה כשהביא שם דעת מי שאמר שהאשה נאמנת על המעות שבידה לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלי רשות בהן שאין דעת רבינו כן כמ"ש כאן דהא שם לא הזכיר כלל דהאשה נאמנת כלל על מעות שבידה שאינה נאמנת לומר כן דאע"ג דשם כתב שכל המעות שביד האשה בחזקת בעלה

מגדל עוז

ואם גירשה ורצתה וכו' עד שומעין לה. פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו:): הנותן מתנה לאשתו עד במתנה זו. פרק חזקת הבתים (דף נ"א): וכן הנותן מתנה לאשה ע"מ עד פירות במתנה זו. פ"ק דקידושין (דף כ"ג) וסוף מסכת נדרים (דף פ'): וכן המוכרת כתובתה עד אוכל פירותיהן. פרק החובל (דף פט) גמרא מתני' חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: ולד בהמת מלוג עד בהלכות חובל. פרק האשה שנפלו (דף עט): המוכר קרקע לאשתו עד והבעל אוכל פירות. פרק חזקת הבתים (דף נ"א): הרי שנמצאו מעות או מטלטלין וכו' עד ואינו אוכל פירותיהן. פרק חזקת הבתים שם:

הגהות מיימוניות

[מ] ומ"מ אם מכרה ונתנה אינו קיים ועיין בתוס' פרק הזורק בגיטין גבי תהוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו ע"כ: [נ] כת"ק ודלא כרבי יהודה בן בתירא ע"כ: [ס] אמר ראב"ן וכגון שיש עדים שטמנת טמונה מבעלה היתה ע"כ: * [שם בטור כתב הרמ"ה היכא דלא ידעי אי מעות טמונין הוו אי לא הוא אומר טמונין הוו והיא אומרת לאו טמונין הוו עליה להביא ראיה דהא קרקע בחזקת בעלים עומדת אע"פ שיש לה שטר עליו כל זמן שלא נתברר דלאו מעות טמונין הוו כמי שלא נתקיים השטר דמי עכ"ל]:

לי והוא אומר ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו נאמנת. ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן. וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ואם אמרה על מנת כן נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן אלא אעשה בהן כל מה שארצה עליה להביא ראיה. שכל ממון שנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה: **לא** אמרה לו אתה נתת לי במתנה נשבעת שבועת היסת שנתן לה הבעל ואינו אוכל פירותיהן: **לב** [א]אין מקבלין פקדונות לא מן [ע] הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים. ואם עבר וקיבל מן [ב]האשה יחזיר לאשה. מתה יחזיר לבעלה. קיבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו. קיבל מן הקטן יקנה לו בו ס"ת או דבר שאוכל פירותיהם. וכולם שאמרו בשעת מיתתן פקדון זה של [פ] פלוני הוא אם היו בחזקת נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו יעשה כמו שצוו ואם לאו יתן ליורשיהם: **לג** [ג]האשה שהיו לה כספים הראויות לבעל לאכול פירותיהם הוא אומר כך וכך ילקח בהם והיא אומרת איני לוקחת בהן אלא כך וכך לוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאתו מעוטה. בין שהיה הדבר כרצונו או שהיה כרצונה. ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף שמא יאכל הכל ונמצא הקרן אבד: **לד** האשה [ד]שהכניסה לבעלה עז לחלבה ורחל לגיזתה ודקל לפירותיו אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג הרי זה משתמש בהן ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש אינו חייב לשלם הבלאות של נכסי מלוג: **לה** [ה]הורו הגאונים שנכסי צאן ברזל אע"פ שפחיתתן על הבעל אם היו הבלאות קיימין והיו עושין מעין מלאכתן נוטלת כליה כמה שהן. ואם לא היו עושין מעין מלאכתן הרי הן כמו שנגנבו או אבדו שהוא חייב לשלם בדמיהם ששמו אותן עליו בשעת נישואין. ומנהג פשוט הוא זה. [ו]כל הנושא על מנהג זה קיבל עליו אחריות הנדוניא. וכשם שאינו משלם הפחת כך אינו נוטל את השבח אם הותירו דמיהן לפי מנהג זה. [ז]יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשין

א טור שם : ב ע"ש בטור בנדון זה : ג טור שם סי' פה : ד טור שם ורא"ה שם שטת הרא"ש : ה טור אה"ע סי' פה סמג עשין מח : ו עיין שם בטור שהאריך בזה : ז טור סי' פה :

כסף משנה

מטביעין אותה אלא מחרים סתם מתקנת הגאונים. ושתי פסקות אחרונות סמכו ענין לו (דף כ"ח:) אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים וכו' וכולן שאמרו בשעת מיתתן וכו' ואם לאו יעשה פירוש לפירושן ופירש הר"י ן' מיגש ואי לא חיישינן שמא להבריח אותו מבעלה כדי שלא יירש אותו ממנה הוא שאמרה כך. למדנו מפירושו שאינה יכולה לטעון שום טענה להוציא מה שבידה מירושת הבעל וכשהיא טוענת במתנה נתנם לי הרי הוא יורש אותה אבל אם נאמין אותה במה שטוענת שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לך רשות בהן אלא אעשה בהם מה שארצה לא קנה יתהון בעל לא לפירות ולא לירושה וטעמא דמילתא דלא מהימנא להוציא מה שבידה מירושת הבעל לפי שאינה נאמנת אלא למה שיכולה לעשות בחייה אבל לענין דברים שבאים לאחר מיתה אינה נאמנת משום דבההיא שעתא ליתא בעולם ומוזהרים הם לאנשים אחרים. ומ"ש הרב בפיסקא מגיעתא והרי הם בחזקת הבעל שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה לדבריה אף לענין פירות קאמר וכ"ש לענין ירושה. וכתב עוד מיהו אי הוו מטלטלין ידועים לבעל בכה"ג לא היה אומר הרב והן כעין דברים העשוים להשאיל ולהשכיר אלא מטלטלין דומיא דמעות קאמר עכ"ל:

לה הורו הגאונים שנ"ב אע"פ שפחיתתן על הבעל וכו'. ומ"ש מנהג פשוט הוא זה זה היה בדורו ובגלילותיו ולא שפשט בכל העולם כמו שראינו בעינינו וכבר כתב הוא ז"ל בפרק שאחר זה שיש מנהגות רבות בנדוניא חלוקים זה מזה וכל הכונס סתם כונס כמנהג המדינה וכו' עד והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה הרי ביאר שאם אין המנהג פשוט בכל המדינה אין הולכים אחריו כנגד דין הגמ': והוי יודע שהמנהג הזה שכתב רבינו בשם הגאונים לא נאמר אלא במקום שנוהגים לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בכך וכך וכלי פלוני בכך וכך כמו שנוהגים עוד היום בני רומניא והמערב אבל כגון אנו שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בבגדים ותכשיטין כך וכך פרחים אין מקום לאותו מנהג כלל וזה דבר ברור: יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו וכו'. כתב הרא"ש נראה כפר"ש דמיירי בשהכניס נרתה לביתה והיא משמשת לכל בני הבית כבתחילה אלא שייחד אותה לנרה להיות תדירה לשימושה ולא נתמעט רווח ביתא שכן דרך [השפחות] לשמש לאחי ופרחי ולכל הנכנסים לבית עכ"ל. והטור כתב הכניסה לו שתי שפחות יכול לייחד אחת מהן לאשה אחרת שיש לו שתשמשנה לדעת הרמב"ם אפילו בבית אחר שכתב יש לבעל לכוף וכו' אבל לפירש"י אינו יכול להוציאה מן הבית ליחדה שתשמש לאשתו אחרת עכ"ל. דקדק הטור מדכתב רבינו בבית אשה אחרת משמע דאפילו היא בבית אחר רשאי וכבר היה אפשר לדחות דבייחד לה בית בתוך ביתו מיירי אלא דמדכתב בסיפא דאינו יכול להוליכה לעיר אחרת משמע הא באותה העיר אפילו בבית אחר מותר. ואפשר שטעמו מפני שהוא ז"ל מפרש מה שאמרו והא קא רווח ביתא היינו לומר דכשהשפחה או העבד משמשים אותו בבית אשה אחרת איכא רווח ביתא של בעלת העבדים שאינה צריכה לשמשו אז ומה לה אם ישמשוהו בביתה או בבית האחרת כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך וזהו שדייק רבינו לכתוב שישמשו אותו בבית אשה אחרת דמשמע דדוקא במשמשים אותו מיירי אבל אם אינם משמשים אלא לאשה האחרת לא ובעיר אחרת אפילו משמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אחת [אע"פ שמשמשים אותו בבית אחר] אחר שיגמרו שימושו בבית האחר אפשר לבא אצלה לשמשה לסייע לשפחות האחרות משא"כ כשהם בעיר אחרת א"נ דכשהוא בעיר אחרת ליכא רווח ביתא שאין שימושו מוטל עליה. וה"ה כתב

שדעת

מגיד משנה

שלא תעיז פניה לומר נתנו לי אלא א"כ הוא אמת לפי שקלא [illegible] למתנה וכ"ב י"ל. וכתב רבינו שהוא מחרים אם ירצה אבל היא אינה נשבעת היסת לפי שהוא אינו יכול לטעון טענת ברי ואין נשבעין היסת על שמא כנזכר פ"א מהלכות טוען ונטען. ומ"ש שאם אמרה ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהן שאינה נאמנת כך הוא דעת הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מהדין שיתבאר בסמוך במי שקבל פקדון מן האשה ובשעת מיתה אמרה של פלוני הוא שאם אינה נאמנת לו יתן ליורשים ואם איתא דבחייה היתה יכולה להפקיען מבעלה לגמרי אפילו מתה יעשו כדבריה מיגו דבחייה היתה יכולה להפקיען ממנו אלא לאו ש"מ שאינה יכולה לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלי רשות בהם ויש חולקין בזה ואומרים שהיא נאמנת ודוחין ראייה זו וזה דעת הרשב"א ז"ל וכבר כתבתי דעות אלו פ"ז מהלכות פקדון ובפ"ב מהל' מלוה:

לא אמרה לו וכו'. דעת רבינו הוא שאע"פ שאינה נאמנת לומר אחר נתנם לי כשטוענת ברי אתה נתתם לי נאמנת לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע האמת כמוה וגדולה מזו נתבאר פ"ד שהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה שאינה מעיזה. וכתב רבינו בכאן שנשבעה היסת לפי שהבעל טוען ברי והיא מוחזקה ונשבעת היסת כדין כופר בכל:

לב אין מקבלין וכו'. בבא זו כתבה רבינו פ"ז מהלכות שאלה ופקדון ושם ביארתי:

לג האשה שהיו לה כספים וכו'. פרק האשה שנפלו (דף ע"ט) נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ובגמרא פשיטא ארעא ובתי ארעא וכו' פי' הא' אומר שדות והאחד אומר בתים לוקחים שדות ומפרש רבינו שלוקחים דבר שפירותיו מרובין ויציאתו מעוטה והוא כלל לכל הדברים שיחלקו בהם האיש והאשה וקרוב לזה פירש"י. ומ"ש ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף הוא ממה שאמרו שם כללא דמלתא גזעו מחליף *קרנא אין גזעו מחליף פירא וכתב בהלכות הילכך כל היכא דקתני ילקח בהן קרקע אין קונה בו אלא דבר שגזעו מחליף וכן עיקר:

לד האשה שהכניסה וכו'. שם אמר רבה הא"כ הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו'. ובהלכות פירש לא היה לה אלא חלב וגיזה ובילה בלבד וכן לא היה לה בדקל אלא פירותיו בלבד ע"כ וכן עיקר:

וכן אם הכניסה וכו'. שם אמר ר"נ עיילא ליה גלימא פירא הוי ומכסה ביה ואזיל עד דבלי ופירש רבינו עד שיכלה הקרן וכן עיקר שלא כדברי רש"י ז"ל שפירש בהא דעיילא ליה גלימא שהשתקין יהיה לה לקרן וכן פירש בההיא דהכניסה לו עז לחלבה שהעז היא שלה לגמרי ועורה יהיה לה קרן ובתרנגולת הנוצה ובדקל העלים ואין זה עיקר אלא כדעת רבינו וההלכות וכן הכריע הרשב"א ז"ל:

לה הורו הגאונים וכו'. בפרק אלמנה לכ"ג מפורש בהלכה שהגאונים הראשונים הורו שאין הבעל חייב בדין הגמרא בנכסי צאן ברזל אלא באבידה וגניבה אבל לא בכחישה ופחת דמים והרב אלפס הכריח מן הגמרא שהוא חייב בכל בדין הגמרא וכן מוכיח בתוספתא וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתוב בהלכות אלא מיהו אע"ג דדינא דגמרא הכי לא מחייבי ליה לבעל השתא בכחישה ופחיתת דמים דכיון דלא נהיגי עלמא הכי כל מאן דמקבל לנכסי צאן ברזל וכתב להו עליה אדעתא דמנהגא הוא דמקבל עלייהו הילכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא עכ"ל ההלכות וזה דעת רבינו וביאר הוא ז"ל שלפי מנהג זה אינו נוטל השבח ופשוט הוא וידוע שאין מנהג ארצותינו כן אלא כדין הגמרא ונכסי צאן ברזל הרי הן כחוב גמור על הבעל: יש לבעל לכוף וכו'. שם (דף ס':) הסיא

אתתא

* [זו היא גירסת הרי"ף ור"ת וכ"מ אבל בספרים שלנו הגירסא הפוכה]

מגדל עוז

אין מקבלין פקדונות עד יתן ליורשיהם. שם: אשה שהיו לה כספים עד שתכלה הקרן. פרק האשה שנפלו (דף ע"ט): וכן אם הכניסה לו כלי תשמיש עד של נכסי מלוג. פרק האשה שנפלו (דף ע"ט) ופרק אלמנה ניזונת (דף ק"א): הורו הגאונים שנכסי צאן ברזל עד לפי מנהג זה. פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו) בהלכות וכן משמע ס"פ אע"פ: יש לבעל לכוף וכו' עד סוף הפרק. פרק האשה שנפלו:

הגהות מיימוניות

[ע] פרשב"ם דאם נתגרשה האשה אחרי שהפקידה ומתה יחזור ליורשיה אבל אם נשתחרר העבד אחרי שהפקיד ומת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד וסתם עבדים גזלנים הם אבל אשה שנתגרשה הרי אין הבעל יורשה וטתמא לא גזלנית היא ולא נראה לראב"ן דהא ברישא לא מחזקינן להו כגזלנים מדאמרינן יחזיר לעבד הילכך י"ל דאחרים נתנו להם ע"מ שאין לבעלים רשות בהן לפיכך יחזיר ליורשי העבד ואם אין לו יורש זכה הלה לעצמו ע"כ. וכתב רבינו אב"ן בספרו דהא דאמרינן יחזיר לאשה ולעבד ולקטן יעשה לו סגולה היינו בשלא תבע הבעל והאב והרב אבל אם תבעו יחזיר להם דמה שקנתה אשה קנה בעלה ומה שקנה עבד קנה רבו ומציאת קטן לאביו ואם הפקיד העבד ואחר כך נשתחרר ומת יחזיר ליורשי העבד ודינו כדין אשה דהא אמרי' קבל מן העבד יחזיר לעבד דמסתמא לא מחזקינן להו כגנבים כיון שקיבל פבר ונראה לראבי"ה דכי היכי דאין מקבלין מהן לכתחילה ה"נ לא יחזיר הבעל אל הנפקד בתר דהחזיר לו וגם הוא לא יוציא כלום מן הנפקד ואם מכרה אשתו חפץ והבעל אומר נגנב ממני ואפי' לא ידע הקונה הבירור מכירתה מכירה ולא יחזירנה בדמיו מפני תקנת השוק ולא דמי למכיר כליו וספריו ביד אחר וכו' וכ"ש אם טען הקונה טענת ברי שיודע שאין לבעלה חלק בו וכו' עד ס"מ נראין הדברים היכא שמכרה כבר החפץ דלא מפקיע מיד הלוקח ועיין בספר משפטים בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון ובסי' י"א: [פ] דביתהו דרבה בר בר חנה כי שכיבה אמרה תני כ"ש דמרתא ובני ב"ת אתא לקמיה דרב א"ל אי מהימנא לך עשה כפירושן ואי לא עשה פירוש לפירושן ע"כ:

אמתא דעיילא ליה לגברא תרתי אמהתא אזל גברא נסיב אתתא אחריתי עייל לה חדא מינייהו אתאי לקמיה דרבה צווחה לא אמנא בה וכו' ולא הוי משום רווח ביתא ופרש"י ז"ל אף היא עתה לרכי הבית וכן פירש הר"א ז"ל ואע"פ שהכניסה לאשה האחרת לא גרעה מאורחים שהשפחות בבית משמשות הן אפילו לפני האכסנאים. וזה נראה בדעת רבינו ולפיכך בעיר אחרת אינו יכול להוליכן דהא ליכא רווח ביתא:

משמשין אותו בבית אשה אחרת שנשא בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו:

פרק שלשה ועשרים

א האשה אשהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהן הבעל אם כתב לה ועודה ארוסה קודם הנישואין אינו צריך לקנות מידו. אלא כל מה שכתב לה קיים. ואם בכתב לה אחר הנישואין צריך לקנות

א טור אה"ע סי' צב סמג שם: ב ע"ש בטור בדעת הרא"ש ז"ל:

פכ"ג א האשה שהתנית וכו'. (כתובות דף פ"ג) ראש פרק הכותב לאשתו דין ודברים וכו' ובגמרא תני ר' חייא האומר לאשתו וסקנו וכי כתב לה מאי הוי סי' לא מיבעיא לר' חייא דתני אומר אלא אפילו כתב קשה לו מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום פירוש אם היתה שדה משותפת בין שנים ואמר האחד לחבירו לשותפו אלו לא אמר כלום לפי שאין כאן לשון מתנה ואם כן למה הועילו דבריו במשנתנו. ותירצו בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דא"ר כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה פירוש כיון שעדיין לא זכה בנכסים בלשון סילוק יכול להסתלק מהם והקשו א"ה נשואה נמי ותירצו נשואה ידו כידה פירוש והרי הוא כשותף בהם וכיון שהנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל בה לשון סלוק. וכתב רבינו שאם קנו מידו אחר נישואין הועילו מעשיו ויצא לו ממ"ש בפרק חזקת גבי הא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו שאם קנו מידו דקנה חבירו ולא יהא כח הבעל גדול בנכסי אשתו מכח השותף בחלקו וזה פשוט ומוסכם. עוד אמרו בגמרא פרק הכותב איבעיא להו קנו מידו מהו אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו ר"ל אמר מגופה של קרקע קנו מידו וכו' אמר אמימר הלכתא מגופה של קרקע קנו מידו ומפורש שם אפילו בעורר על קניינו ומפרש רבינו האיי גאון בעיא זו בקנו מידו ועודה ארוסה וכן פירש בהלכות פירוש דקא מיבעיא להו במשנתנו שפירשנו שהכותב בעודה ארוסה דין ודברים אין לי שהוא אוכל פירות אם קנו מידו מאי אמרינן דמגוף הקרקע סלק עצמו ואין לו פירות כלל דכיון דלא היה צריך לקנין וקנו ממנו לאוסופי כחה הוא או דילמא ל"ש ואסיקו דמגוף הקרקע קנו מידו ואין לו פירות וזה הוא דעת רבינו ונתבארו מדבריו שכתב ואם קנו מידו וכו' עד כבר סילק עצמו מגוף הקרקע. ובהשגות כתוב על זה א"א כל מ"ש כאן הכל הבל ורעות רוח ע"כ ולא ידעתי אי זה רוח היתה עמו באמרו לדברי רבינו וההלכות ורבינו האיי ז"ל הבל ורעות רוח בלא טעם מוכרח ומ"מ אבאר דבריו ז"ל. דע שיש פירוש אחר בבעיא זו שאמרו דלדין משנתנו פשוט היה להם שאין קנין מועיל בארוסה יותר מאמירה וכי קא מיבעיא להו על האומר לחבירו אין לי עסק על שדה זו הוא ששאלו אם קנו מידו והעלו אם קנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו וה"ה לאשתו נשואה אם קנו מידו שדינה כארוסה בשלא קנו אלו דבריהם ז"ל ואין להם ראייה לסתור פירוש ההלכות ורבינו. והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו ב' הפירושים ולא הכריעו בהם כלום. וכתב הרמב"ן ז"ל הא דתנן דין ודברים אין לי בנכסיך נ"ל דאפילו לנכסים שנפלו לה לאחר מכאן נמי מהני דאין הלשון הזה אלא לשון תנאי ואפילו על דבר שאינו בעולם אדם

מדעת רבינו כפירש"י ולא שם לבו לדקדק בזה ומ"ש הוא הנכון:

פכ"ג א ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו. מדקדוק דברי רבינו נ"ל דלא לענין שיועיל הקנין אחר שנשאת לענין הפירות אע"פ שלא כתב לה אלא דין ודברים אין לי בנכסייך קאמר וכדמשמע מדברי ה"ה דא"כ אין בין ארוסה לנשואה כלום אלא לענין שיהיה מכרה ונתינתה קיים ע"י שיאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך דאע"ג דבכותב לה ועודה ארוסה א"צ לקנות מידו לשיהיה מכרה ומתנתה קיים ואם קנו מידו* אינו מועיל אפילו למכרה ומתנתה ואם קנו מידו [אחר הנישואין] מועיל למכרה ומתנתה אבל לא לפירות זה

* (בב"י סי' צב מועיל אף לפירות אם לא כתב לה אלא עד אחר שנשאה)

לחם משנה

בעלה הם ביד האשה לאו בידה ממש הוא כדכתיבנא דאפילו לדעת רבינו נאמנת לומר נכסי מלוג הן אלא ודאי ר"ל שהוציאם מידה וא"כ נימא דרבינו מודה היכא שהיו בידה דנאמנת לומר שלי הן ואין לבעלי רשות בהן נהי דבהך פירקין דהכא מוכח בהדיא דסובר רבינו דאין האשה נאמנת על כך אבל מפירקין דהתם לא מוכח כלל ואיך כתב שם שאין דעת רבינו כן וכמ"ש כאן וכן בפרק ז' מהלכות שאלה כתב שאין דעת רבינו כן ממה שנתבאר בפרק ב' מהלכות מלוה דלא ראיתי שם שום ראיה כלל כדכתיבנא. ועוד קשיא לפי דעת רבינו דסובר דמן המעות יקח בהן הקרקע ומ"ש בגמרא לא קנתה ר"ל שאין המכר קיים אבל מן המעות ילקח בהן קרקע א"כ כשהקשו שם על מ"ש רבא בגמ' המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי ותירצו הך במעות טמונים הך בשאין טמונים אמאי לא תירצו דמה שאמר הבעל אוכל פירות ר"ל מן המעות שמחזיר לה הבעל ילקח קרקע והוא אוכל פירות. מיהו גם לזה י"ל דלא מצי לשנויי הכי משום דהוי דומיא דמ"ש דמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות וכי היכי דאין הבעל אוכל פירות במתנה ר"ל מן השדה עצמו ה"נ אינו אוכל פירות המכר דדכוותיה הוא. ולקושיא ראשונה נ"ל לומר בדוחק דחילוק ה"ה עצמו הוא מאי דתירצו שם בגמרא שאני התם דלא משוי אינים עבד לוה וכו' כלומר ודאי דטעמא משום דלגלויי זוזי ובודאי משום לגלויי זוזי לא משוי אינים עבד לוה לאיש מלוה ולא היה משים עצמו לוה משום כך אלא ודאי לאו טעמא הוא אלא דכיון דהוציא הודאין של בעל הם ואין חילוק בין טמונים לשאינן טמונים וכדכתב ה"ה. ולקושיא השנית י"ל בדוחק דמתבאר הדבר ממ"ש פרק ב' מהלכות מלוה משום דבין כשהמעות ביד האשה להיכא שהוציא מידה אין לעלות אלא מדריגה אחת וכמ"ש רבינו גם דהיכא דהוציאם מידה הם של בעלה ממש ואינה נאמנת כלל וזהו שכתב שם שכל המעות שביד האשה שפירושו שהוציאם מידה כדכתיבנא א"כ כשהיו בידה מעלין ליה מדריגה אחת ונאמר שהאשה נאמנת לומר נכסי מלוג הם אבל לשאר המפרשים שאפילו כשהוציאם מידה במעות טמונים דוקא וגם כשהוא טוען ברי אז של בעל כשיהיו בידה מעלין ליה דרגא דאפילו שהבעל טוען [ברי] היא נאמנת לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלי רשות בהם ומפני זה כתב ה"ה שנתבאר משם שאין האשה נאמנת לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלי רשות בהם. ובדעת הרשב"א יש להקשות דמאי הקשו בגמרא למ"ד לא קנתה מהיא דהבעל שלוה מאשתו וכו' הא התם ע"כ כשטוען ברי ונימא דהך דקאמר קנתה הוא כשהבעל אינו טוען ברי דהמעות הם שלו. וי"ל דמקשה לו משום דסתמא קאמר דקנתה ומשמע דאע"ג דטוען ברי דשלו הם. ומ"ש הרשב"א ז"ל דמה שאמר אין לה עליו כלום הוי בטוען ברי. ולכאורה נראה דהיינו דוקא גבי הלואה דאשה אבל גבי הלואה דעבד אע"ג דאינו טוען ברי שלו הם דכיון דבאשה יש לו אכילת פירות בעבד דלא שייך אכילת פירות ודאי דהכל הוי של בעל או דילמא כיון דלא שייך זיל לאידך גיסא והוי דעבד וצ"ע ומ"ש המוכר שדה לאשתו לא קנתה לפירות רשב"א ז"ל אתי שפיר דר"ל לא קנתה שיחזור לה הבעל המעות או יהיה הדבר כשהיה אבל רבינו סובר דלא קנתה אבל מ"מ מהמעות ילקח פירות:

התנה

משנה למלך

פכ"ג א האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהם הבעל אם כתב לה ועודה ארוסה קודם הנישואין אינו צריך לקנות מידה. בפרק הכותב וכבר הוזכרה הסוגיא בדברי ה"ה. והמתבאר מהסוגיא הוא דסילוק מועיל בעודה ארוסה בין לנכסים שהיו לה בשעת הסילוק בין לנכסים שנפלו לה אחר הסילוק. ובנשואה לא מהני הסילוק אפילו לנכסים שנפלו לה לאחר מכן. ואם סילק עצמו בעודה ארוסה אי מהני לנכסים שנפלו לה לאחר שתינשא בזה יש מחלוקת יש מי שאומר דלא מהני וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי דגרסינן התם ר' ירמיה בעי קמיה דרבי זירא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה לאחר מכן מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ולא דמי לכותב לה ועודה ארוסה דהתם הנכסים כבר ביד האשה ע"כ. ולפי דברי הרא"ש הללו נראה דלהירושלמי לא מהני סילוק אפילו לנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה כיון שנפלו לה לאחר הסילוק לא מהני אלא לנכסים שהיו לה בשעת הסילוק דאע"פ שאינה ברשותו הם ברשותה ומהני סילוק אבל לנכסים שלא היו לא ברשותו ולא ברשותה לא מהני סילוק. וכבר ייחס סברא זו הרב פ"מ ח"א סימן פ"ג להמרדכי יע"ש. אך סברא זו לא נמצאת לשום אחד מהפוסקים וכן נראה מדברי הטור שכתב בד"א שהנכסים נפלו לה בעודה ארוסה אבל אם נפלו לה משנשאת אע"פ שהתנה בעודה ארוסה פירש ר"י שאין התנאי מועיל ע"כ. משמע מדבריו דבנפלו לה מן האירוסין אפילו לאחר הסילוק מועיל הסילוק אבל בנפלו לה משניסת איכא פלוגתא ולר"י לא מהני. וצריך לעיין מה הפרש יש בין נפלו לה בעודה ארוסה לנפלו לה משניסת מאחר שהסילוק היה קודם הנפילה:

וכתב הרא"ש ז"ל דהירושלמי איירי דכתב לה אחר הנישואין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו ברשותו אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפילו לנכסים שנפלו לה משניסת ע"כ. ולפי פירוש זה פשיטא דמאי דבעי ר' ירמיה הוא כיון שעדיין לא נפלו לה נכסים אי מהני סילוק כי היכי דמהני בארוסה משום דלא באו ברשותו. ולפי זה לא ידעתי מה השיבו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו דאדרבא היא הנותנת דמשום דהוי דבר שאינו ברשותו מהני סילוק דומיא דארוסה. והרמב"ן ז"ל ביאר דברי הירושלמי הללו שכתב דכיון דנשאת ידו כידה אף במה שעתיד ליפול לה ולא מהני בה לשון סילוק אבל בכותב לה בעודה ארוסה מהני אפילו לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת. ופירוש זה יש מי שפירש בסוגיית הגמרא כי פריך אפילו נשואה נמי כלומר בנכסים שעתידים ליפול ומשני נשואה ידו כידה אפילו בנכסים שלא נפלו עדיין ולא מהני סילוק ועיין בחידושי מהרלנ"ח ר"פ הכותב. אך כדברי הירושלמי הפירוש הוא דחוק שהעיקר חסר דהיינו ידו כידה. ומה שהשיב ויש מתנה על דבר שאינו ברשותו הוא הפך הכוונה דאדרבה מטעם זה היה ראוי שיועיל הסילוק. ועיין מ"ש הרב פ"מ ח"א סי' פ"ג על דברי הירושלמי הללו יע"ש:

והא דמהני סילוק בעודה ארוסה אמרינן בגמרא דהוי כדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו וכו'. ופירש הר"ן ז"ל מילתיה דרב כהנא שעכשיו בשעה שנסתלק ממנה אינו ראוי ליורשה בירושת הבעל קודם נישואין אדם מתנה עליו שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו דכיון דראוי לירש בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה לענין סילוק דלא סגי וירושת אשתו לאחר שנשאת לירושת אביו דמיא. הילכך לא משכחת לה אלא בכותב לה ועודה ארוסה ע"כ. והנראה מדברין דלאו דוקא מירושה דאיתיה בשעת הסילוק דפשיטא דלא מהני סילוק כיון שראוי לירש באותה שעה. אלא אף שמסתלק מירושת אשתו נשואה ממש שעתיד ליפול לה ונמצא דבשעת הסילוק אינו ראוי לירש מה שנסתלק ממנה אפ"ה לא מהני הסילוק דכיון שהיה ראוי לירש אותה אף הנכסים שעדיין לא זכתה היא בהם הרי הוא כאילו זכה בהם לענין דלא מהני סילוק. אבל בעודה ארוסה שאינו ראוי ליורשה מהני הסילוק אף במה שירש כבר. ולהר"ן אין חילוק בין כשמסתלק מדבר שזוכה בו מן התורה למסתלק מדבר שזוכה בו מתקנת חכמים. אלא דינם שוה שאם בשעת הסילוק אינו ראוי לזכות במה שמסתלק מהני הסילוק ואם הוא ראוי לזכות בשעת הסילוק ממה שמסתלק לא מהני הסילוק. והא דמייתינן בגמ' עלה דמאי דאוקימנא למתניתין בכותב לה בעודה ארוסה הא דרבא דהאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו, כבר פירשה הר"ן דמייתי לה דלא תימא דילמא דרב כהנא סבר דירושת הבעל דאורייתא אבל במה שהוא מדרבנן כגון פירות כי מסתלק לא מהני דהחכמים עשו חיזוק לדבריהם קמ"ל כדרבא לומר דהחכמים לא הקפידו בכך יע"ש: **והנה** בדין מלוה שסילק עצמו משיעבוד קרקעותיו של לוה פשיטא דלא מהני. דאע"ג דבשעה שמסתלק אין למלוה זכות בקרקע הלוה מ"מ כיון שיש לו שיעבוד חשיב כאילו זכה בהם וכדגרסינן בפרק מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך וכו' ופריך בגמרא וכי כתבה ליה מאי הוי והתניא וכו'. מוכח

זכין

מגדל עוז

פכ"ג האשה שהתנה וכו' עד לקנות מידו. פרק הכותב (דף פ"ג):

דכיון דיש לה שיעבוד חשיב כאילו זכתה בהם לענין דלא מהני סילוק. וכבר ביארו התוס' שם טעמא דמילתא דלא דמי לארוסה דארוסה אם מכרה ונתנה קיים וא"כ אין לו זכות בהם כלל בשעת הסילוק אבל הכא אינו יכול למכור שלא תטרוף כל שעה ודמי לכותב לה בעודה נשואה דלא מהני. ונראה דאף מקרקע שלא קנה עדיין הלוה לא מצי לסתלק וכדאמרינן הכא גבי פירות וירושה דלא מצי לסלוקי נפשיה בעודה נשואה אפילו מנכסים שיפלו לה לאחר הסילוק כיון שהוא ראוי לזכות בהם בשעת הסילוק ה"נ גבי שיעבוד כיון דחשיב המלוה כמחזיק בנכסי הלוה אף במה שעתיד לקנות לא מהני סילוק כיון שראוי לזכות בהם: **ומיהו** אפשר לחלק דהאי נשואה דכיון דידו כידה אלים כחיה ולא מהני סילוק אף לנכסים שנפלו לה אחר הסילוק. וכן ירושה לא מהני סילוק אף למה שיפול אחר הסילוק דכיון שראוי לירש בכל שעה וירושה ממילא אתיא חשיב כאילו זכה כבר בנכסים ולא מהני אף במה שעתיד ליפול אחר הסילוק. אבל גבי מלוה שאין לו שום זכות בגוף הקרקע אלא שיעבוד בעלמא הוא דאית ליה דיינו שנאמר שיועיל שיעבוד זה לענין דלא מהני סילוק דוקא בקרקע שהוא ביד הלוה בשעת הסילוק דכיון שהוא משועבד לא חשיב כאילו זכה בו ולא מהני סילוק. אבל בקרקע שלא היה בעולם בשעת הסילוק אפשר דמהני סילוק דלא אלים כחיה דמלוה בנכסי הלוה שיחשב המלוה כאילו זכה בנכסי הלוה אף במה שעתיד לקנות כי היכי דחשיב בעל כאילו זכה בנכסי אשתו אף במה שעתיד לבוא דהאי בעל בנכסי אשתו דידו כידה. ובזה ניחא מאי דתירץ בגמרא על קושיית אפילו נשואה נמי אביי אמר נשואה ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה. וקשיא דלמאי איצטריך להא דאביי ורבא הרי גבי אשה שכתבה ללוקח דין ודברים אין לי עמך אמרינן בגמרא דלא מהני משום דחשיב כאילו יש לאשה זכות בהם בשעת הסילוק כיון שאינו יכול למכור שלא תטרוף כל שעה. ודוקא גבי ארוסה מהני משום דאם מכרה ונתנה קיים וכמ"ש התוס' בפרק מי שהיה נשוי. וא"כ נשואה דמכרה בטל פשיטא דלא מהני סילוק מכ"ש מסילוק האשה בנכסי הבעל וא"כ למאי איצטריך לדאביי ורבא. וכמ"ש ניחא דטעמא דשיעבוד לא מהני אלא לנכסים שהם ביד הלוה בשעת הסילוק דאז לא מהני דחשיב המלוה כאילו זכה בהם אבל נכסים שלא קנה אותם הלוה לא חשיב כאילו זכה המלוה ומהני סילוק ומה שהקשו בגמרא אפילו נשואה נמי היינו לנכסים שלא זכתה היא בהם עדיין והמקשן היה סבור דדמי לארוסה. ולפי קושיא זו הוצרכו בגמרא לדאביי ורבא דידו כידה. ובלאו הכי לא הוה מצי מידי כיון דעסקינן בנכסים שעדיין לא זכתה בהם היא בשעת הסילוק אבל ההיא דפרק מי שהיה נשוי דבשעת הסילוק היה הקרקע ביד הלוה פשיטא דמטעם שיעבוד לבד חשיב כאילו זכתה בהם לענין דלא מהני סילוק. אך הרואה דברי הר"ן ז"ל יתיישב לו בלאו הכי למאי איצטריכו בגמרא לטעמא דאביי ורבא דקושיית הגמרא היא דכיון דקי"ל כאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו א"כ אפילו נשואה נמי יסתלק מפירות כיון דתקנתא דרבנן היא. ולזה איצטריך לדאביי ורבא ולעולם דאי לאו הא דרבא לא היינו צריכים לטעמא דאביי ורבא דטעמא דנשואה דלא מהני סילוק אף למה שלא זכתה בשעת הסילוק הוא משום דהקרקע משועבד לבעל לפירות ואם מכרה ונתנה מכרה בטל. והוי דומיא דאשה דסילקה שיעבוד כתובתה מנכסי בעלה דלא מהני. (א"ה עיין לעיל פי"ז מהלכות אלו הלכה י"א).

ומ"מ הספק עדיין במקומו עומד אם מלוה שסילק שיעבודו מקרקע שלא קנה עדיין הלוה אי מהני או לא ולקמן בעה"י נאריך עוד בדין זה: **והתוס'** ז"ל פירשו דמאי דמייתי מילתיה דרב כהנא הוא כי היכי דלא תיקשי למאי דאוקמוה בכותב לה ועודה ארוסה היכי מצי מקני לה והא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלב"ל ולבסוף מייתי דרבא ליתן טעם דיכול להתנות אע"פ שלב"ל דכיון דלטובתו תקנוהו יכול לומר אי אפשי בהאי טובה ע"כ. ומהרלב"ח בחידושיו נסתפק בדברי התוס' הללו אי ס"ל דדוקא במילתא שהיא תקנת חכמים והיא לטובתו מהני סילוק דומיא דמזונות דאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה וכן בסילוק הבעל מאשתו ארוסה בנכסים מהני אע"פ שלא בא לעולם וקי"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ מסתלק מדבר שלב"ל כיון שהיא תקנת חכמים והוא לטובתו. אבל בדבר שזוכה מן התורה אע"פ שהוא לטובתו ומעשיו גרמו לו לא מהני סילוק כיון שהוא דבר שלב"ל. ולפ"ז התוס' חולקים על מה שפסק מהר"ם ז"ל בתשובה שהאשה יכולה לסלק שיעבודה מקרקע שיקנה בעלה אח"כ ומשמע אע"פ שבלא התנאי משועבדים לה מן התורה מהני סילוק. וכי תימא דמהר"ם ז"ל ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא אלא תקנת חכמים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין וכמו שפסק הראב"ד ומש"ה פסק דלא מהני סילוק זה הוא דוחק גדול בעיני:

עוד צידד מהרלב"ח שם דשמא אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן אלא בכל נחלה הבאה לו לאדם ע"י מעשיו שמעשיו גרמו לו שאינה נחלת אבותיו או קרובו ממשפחתו אלא מעשיו גרמו לו אלא כגון נחלת אשתו שמעשיו גרמו לו וכן כל כה"ג כגון מזונות ושאר כסות ועונה בכולהו מצי להסתלק כיון דמעשיו הם הגורמים והם לטובתו ואי אפשי בתקנת חכמים להו דוקא. דמתניתין נמי הכי דייקא דקאמר רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מ"ש בתורה וכיון דהכי ירושת הבעל מן התורה למה לי טעמא דמתנה על מ"ש בתורה תיפוק ליה דכיון דהוי מן התורה לא מהני סילוק בדבר שלב"ל וכן כי שקלינן וטרינן בגמרא במאי דאמר רב הילכתא כרשב"ג ולא מטעמיה מה היתה כוונת רב בזה. לימא דה"ק הלכה כרשב"ג דאם מתה יירשנה ולא מטעמיה אלא משום דהוי מן התורה לא מהני סילוק בדבר שלב"ל. אלא ודאי דאפילו בדאורייתא מהני סילוק כל שהוא לטובתו ומעשיו גרמו לו. ולפ"ז לא פליגי התוס' עם מהר"ם. אך הכרעת הרב ז"ל היא כנגד הראב"ן דכל שעתיד לזכות מן התורה לא מהני סילוק: **אך** קשה לי דא"כ מה הקשו התוס' בפרק מי שהיה נשוי (דף נ"ה) תימה מאי קא פריך והלא לא בא עדיין לידה והוי כמו כותב לה ועודה ארוסה. והא איתא דס"ל להתוספות דטעמא דכותב לה ועודה ארוסה דמהני הוא משום שהוא תקנת חכמים וכדרב הונא. א"כ דלעולם ההיא דכתבה ללוקח דין ודברים אין לי עמך דמי לכותב לה ועודה ארוסה. דהי היכי דהתם לא זכה הוא בנכסיה ה"נ לא זכתה היא בנכסי בעלה. ואפ"ה פריך בגמרא דלא מהני סילוק כיון דהאשה יש לה זכות בנכסי בעלה מן התורה. ואפשר לומר דקושיית התוס' אינו אלא דמאי פריך מהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו דלא מהני אימא דהאי התם שיש לו זכות בשדה אבל הכא שאין לה זכות מהני דומיא דכותב לה ועודה ארוסה. והם נסתך לומר שאני התם שהזכות הוא מדרבנן ויכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים אבל הכא שהוא מן התורה לא מהני א"כ הוה ליה לאתויי ההיא דרב כהנא ודרב הונא דמינה דייקינן דסילוק לא מהני בדבר שהוא מן התורה אבל מהסברייתא ליכא תברא. ותירצו דמסברייתא לחודא איכא תברא דדמי לנשואה כו':

העולה ממה שכתבנו הוא דטעמא דלא מהני סילוק בירושת אביו להר"ן הוא משום דחשיב כאילו זכה כיון שראוי לירש בכל שעה ודמי לנשואה דלא מהני סילוק. ולדידיה אין הפרש בין אם הסילוק הוא מדבר שזוכה בו מן התורה או שזוכה בו מתקנת חכמים ואפילו שהוא מן התורה ומעשיו לא גרמו לו מהני סילוק. ונדון דמהר"ם ז"ל מספקא לי איך ידון בו הר"ן ז"ל. אבל התוספות ס"ל דטעמא דלא מהני סילוק בירושת אביו הוא משום דזוכה בו מן התורה דמעשיו לא גרמו לו. ויש להסתפק אי הכי בעינן לשלא יועיל הסילוק או דילמא כיון שהוא מן התורה אע"פ שמעשיו גרמו לו לא מהני הסילוק ונדון דמהר"ם ז"ל איכא בינייהו. ופשט דברי רשב"א והתוס' בפרק חזקת מוכח דהכל תלוי שיהא מדרבנן ואז הסילוק מהני. אך אם הוא מן התורה לא מהני סילוק דע"כ הוא שלו אע"פ שמעשיו גרמו לו וכ"כ מהרלב"ח. ושני החלוקות הללו כתבם ה"ה ז"ל פרק א' מהלכות נחלות דאיכא מ"ד דטעמא דרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה שהוא מפני שירושת הבעל מד"ס. ויש מי שפירש שהוא מפני שבאה לו ע"י מעשיו ואינה כירושת משפחה ע"כ: **והנה** אם נאמר דכוונת התוס' הוא שצריך שיהא מדרבנן דוקא צ"ל דתנא דמתניתין דקאמר ואם מתה אינו יורשה ס"ל דירושת הבעל מדרבנן. דאי מן התורה פשיטא דלא מהני סילוק דומיא דירושת אביו. ורשב"ג דקאמר דיורשה מפני שמתנה על מ"ש בתורה ולא קאמר משום דסילוק לא מהני במה שזוכה מן התורה אפשר לומר דרשב"ג רבותא אשמעינן שאע"פ שהיה תנאי גמור דומיא דהרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה אפ"ה לא מהני מפני שהתנה על מ"ש בתורה. אבל אם לא היה כי אם סילוק בעלמא פשיטא דלא מהני אפילו אי אמרינן דמתנה על מ"ש בתורה תנאו קיים. ובגמרא נמי לא רצו לומר דמאי דקאמר רב הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה הוי משום דסילוק לא מהני במה שזוכה מן התורה. דכיון דר' שמעון בן גמליאל מיירי אף בתנאי גמור כי קאמר רב הלכה כרשב"ג הוי אף בתנאי גמור ולזה לא מהני טעמא דסילוק לא מהני בדבר שזוכה מן התורה דכיון דהוי תנאי הרי זה דומה לאומר הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לי עמך שאר כסות ועונה. ולפי זה היה נראה לכאורה דאף בנשואה מועיל סילוק הירושה כיון דהוי מדרבנן. וכי תימא כיון דהוי נשואה הוי ידו כידה. הא ליתא דבשלמא לפירות שעתיד לזכות בחייה חשיב כאילו זכה בהם כיון דהוי ידו כידה ולא מהני סילוק. אבל ירושה שאינו זוכה אלא לאחר מיתה לא חשיב ידו כידה ויד כהה אית ליה וכן נראה מדברי הר"ן שכתב וירושת אשתו לאחר שנשאה לירושת אביו דמיא. וקשה דלמאי איצטריך לדמויי ירושת אשתו לירושת אביו תיפוק ליה דבירושת אשתו איכא טעמא אחרינא דידו כידה. אלא ודאי דטעמא דידו כידה לא מהני אלא למה שזוכה בחייה. אבל ירושה דאתי לאחר מיתה לא חשיב ידו כידה ומהני סילוק אלא משום דדמי לירושת אביו כיון שראוי ליורשה בכל שעה חשיב כאילו זכה לענין דלא מהני סילוק. אבל התוס' דלא ס"ל האי טעמא מדנתנו טעם לירושת אביו דלא מהני סילוק משום דהוי מדאורייתא וכדמוכח בפרק חזקת. משמע דאי לאו משום האי טעמא הוה מהני סילוק משום דלא חשיב כאילו זכה. א"כ ירושת אשתו דהוי מדרבנן אפילו לאחר שנשאה מהני סילוק. וזו היתה סברת רב אלפס כפי מה שהבין רבינו ז"ל מדבריו וכמ"ש ה"ה הכא בפירקין. אך סברא זו היא דחויה מכל הפוסקים וכולהו ס"ל דלאחר שנשאה לא מהני סילוק. וחלקו על רבינו במה שהבין הוא ז"ל בדברי הרי"ף. וליכא למימר דס"ל להתוס' דירושת אשתו הוי מן התורה ואפ"ה מהני משום דהכתי אינו יורש אבל נשואה שהוא יורש דמי לירושת אביו ולא מהני. שהרי התוספות כתבו דטעמא דמהני כשהיא ארוסה הסילוק הוא משום דהאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו. משמע דאי הוי מן התורה לא מהני סילוק אפילו כשהיא ארוסה א"כ ע"כ לומר דס"ל דירושת הבעל היא מדרבנן. וא"כ הדרינן למאי דכתיבנא דלכאורה נראה לפי טעם זה דאפילו בנשואה מהני סילוק הפך כל הפוסקים ז"ל. אם לא שנאמר דטעמא דידו כידה מהני אפילו לירושה ולפי זה היה נראה דמהני קנין שהרי התוס' ס"ל דבעיא דקנו מידו קאי לנשואה וזה ג"כ הוא הפך כל הפוסקים: **ומיהו** אפשר דקנין לא מהני לירושה. דדוקא פירות דעתיד לזכות בחייה אלים כחיה בהו כיון דידו כידה ומהני קנין. אבל ירושה נהי דחשיב כאילו זכה לענין דלא מהני סילוק אבל לא חשיב כאילו זכה לגמרי לענין שמועיל קנין. ודומה למ"ש הר"ן בירושת אביו דלא זכה בהם לגמרי. ודוגמא לזו מצינו להרא"ש ז"ל שהרי ס"ל דסילוק בקנין מועיל לשדה המשותפת דאיהו ס"ל כפירש"י וכמו שנראה מפסקיו. ואפ"ה כתב הטא"ה סי' צ"ב דהרא"ש לא מהני קנין בנשואה. ולכאורה נראה דהדבר תמוה דלא יהא כח הבעל בנכסי אשתו גדול מכח השותף בחלקו וכמ"ש ה"ה ז"ל. אלא שנראה דאדרבה היא הנותנת משום דבקנין עושה דלישנא דדין ודברים דהוי סילוק כאילו הוא לשון מתנה ובשדה המשותפת מועיל קנין ולישנא דדין ודברים חשיב כלשון מתנה אבל בנשואה לא חשיב כאילו זכה לגמרי שיועיל קנין וחשיב כזוכה לענין שלא יועיל סילוק. ולדברי התוס' נמי ירושת אשתו דנשואה חשיב כאילו זכה לענין שלא יועיל סילוק אבל לא חשיב כאילו זכה לגמרי לענין שיועיל קנין:

עוד אפשר לומר דטעמא דנשואה לא מהני סילוק לירושה הוא משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם ועשו אותו כשל תורה. אבל כשעדיין אינו יורש לא עשו חיזוק. ומצינו סברא זו לרבינו ז"ל לעיל פרק י"ב מהלכות אלו. ולפי טעם זה פשיטא דלא מהני סילוק אף שהוא בקנין. אך אם נאמר דהתוס' ס"ל דכל שמעשיו גרמו לו מהני סילוק אף שהוא מן התורה אתיא מתניתין כפשטא אך לטעמא דלא מהני סילוק כשהיא נשואה לירושה צריכים אנו למה שכתבנו:

ודע דהרז"ה כתב דאפילו בעודה ארוסה לא מהני סילוק ירושה. ואע"ג דקי"ל בעלמא תנאי ממון קיים שאני הכא דירושה ממילא קא אתיא ולאו כל כמיניה דעקר לה ע"כ. והרמב"ן בספר המלחמות דחה דבריו יע"ש ורבינו חננאל ז"ל ס"ל כהרז"ה. אלא שבטעם הדבר כתב לפי שהבעל אין לו בנכסי אשתו קנין כלל בחייה לפיכך אם כתב לה הבעל וסילק ידו מנכסים לאו כלום הוא וזה כגון הבן שסילק ידו מנכסי אביו שאם מת אביו בנו יורשו ע"כ. ואע"ג דלפירות מהני סילוק בעודה ארוסה אע"ג דהוי דבר שלא בא לעולם. שאני התם שבחייה יש לו זכות ושייך בהם קנאה אבל ירושה דהוי לאחר מיתה לא שייך בה כלל. ודומה למ"ש הרשב"א דבעודה ארוסה מהני סילוק דשייך בה קנאה אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסיו כלל סילוקו לאו כלום הוא. ה"נ ס"ל לר"ח ז"ל דלענין ירושה אין לו שייכות כלל ואפילו בנשואה דומיא דירושת אביו. והרמב"ן והר"ן דחו דברי ר"ח דלא דמי לירושת אביו שאינו יכול להסתלק לפי שהוא ראוי לירש מעכשיו. אבל זו כיון שעכשיו אינו ראוי לירש יכול לסלק עצמו מנכסיה. ונראה שכוונתם היא דכיון דראוי לירש בכל שעה חשיב כאילו זכה בנכסיה לענין שלא יועיל סילוק. וכמ"ש הר"ן עלה דהיא דרב כהנא. אך מ"ש הר"ן ולכונסה על תנאי שלא יירשנה. לא ידעתי למאי איצטריך שאפילו לא היה כי אם סילוק בעלמא בלא תנאי מהני שהרי כאומר לא אירש אבא שאינו כי אם סילוק כתב דטעמא דלא מהני הוא משום דראוי ליורשו. ומינה דבארוסה שאינו ראוי ליורשו מהני סילוק. וטעמו היה צודק אלו היינו אומרים דטעמא דלא מהני סילוק מירושת אביו הוא משום דהוי דבר שלא בא לעולם כלל ולפי זה בארוסה נמי לא היה מועיל סילוק אם לא מטעם שע"מ כן כנסה ודמי לתנאי דקי"ל דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אדם מתנה בדבר שלא בא לעולם וכדמוכח ההיא דע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה. אך לפי טעמו של הר"ן ז"ל אין אנו צריכים לטעמא דע"מ כן כנסה. והראב"ד ס"ל דטעמא דלא מהני סילוק בירושת אביו הוא משום דהוי דבר שלא בא לעולם ואפילו סילוק לא מהני אלא דבארוסה מהני משום דלא תלו הנישואין אלא ע"מ שלא יירשנה ובממון קיים וכל זה הוא מבואר מדברי הראב"ד לעיל פרק י"ב מהלכות אלו והכא בפירקין יע"ש: **וראיתי** להר"ן ז"ל בפרק אלו נערות אמתניתין דיתומה שנתארסה ונתגרשה דהמפתה פטור מטעמא דכיון דקנס שלה אחילתיה דמדעתה נתפתתה לו. שכתב בשם הירושלמי דאיכא מ"ד התם דקנס אינה יכולה למחול לפי שאינה זוכה בו עד שעת העמדה בדין ואין אדם מוחל דבר שאינו ברשותו. וכי קתני מתניתין המפתה פטור אבשת ופגם דוקא קאי כו'. והאריך שם ליישב משנתנו כפי סברא זו. ובגמר דבריו כתב בשם הרמב"ן דמסתברא כמ"ד שיכולה למחול לו קנסא אע"פ שלא זכתה בו עדיין דהא למה זה דומה לכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותיך דקי"ל דאם מתה אינו יורשה דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כלומר שעכשיו אינו ראוי לו כגון ארוסתו זו אדם מתנה עליה שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו שהיא ראויה לו והא נמי לא דמיא ע"כ. והנה דברי הרמב"ן הללו הן הן דברי הרמב"ן שכתבנו לעיל שכתב בספר המלחמות כשדחה דברי הרז"ה ואמר דטעמא דלא מהני סילוק בירושת אביו הוא משום דחשיב כאילו זכה בנכסים אבל כל שלא זכה עדיין מהני סילוק דין בכל דבר אפילו בדבר שזוכה מן התורה כגון קנס והדומה לו. וכי תימא כפי סברת הרשב"א והר"ן ז"ל דאית להו דסילוק לא מהני קודם שנתארסה משום דבעינן שיהיה לו קצת זכיה בשעת הסילוק. א"כ תיקשי דאיך כתב הרמב"ן דמהני סילוק לקנס הא לא יש שום זכייה בקנס כי אם בשעת העמדה בדין. הא לא קשיא כלל משום דנהי דאינו זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב שלכך קי"ל כר' מונא דאמר התם דיכולה למוחלו עכ"ד. והנראה מכוונת דברי הרמב"ן בחילוק זה הוא דכל חיוב שיבא לאדם בסיבת איזה פעולה שיעשה ואמר לו שיעשה אותה פעולה והוא פוטר אותו מאותו החיוב שימשך מאותה פעולה שאם עשה אותה פעולה שנפטר מהחיוב כיון שעל פי המוחל נעשית הפעולה ומ"מ אע"פ שאינה זוכה בקנס כו' הכוונה היא שהוקשה לו דלא דמי לאומר קרע שיראין שלי והפטר דשאני התם דהחיוב חל בשעת קריעה אבל הכא גבי קנס לא חל החיוב בשעת ביאה כי אם בשעת העמדה בדין. והשיב דס"ל בשעת ביאה הוא מתחייב כלומר דמאותה שעה מתחיל החיוב א"ו בשעה שעומד בדין חל החיוב למפרע בשעת ביאה וכל דבר שחל למפרע משעה ראשונה אף דבשעת המחילה לא חל לא חשיב דבר שלא בא לעולם

מגיד משנה

אדם מתנה והאריך בזה: ג התנה עמה וכו'. פי' דברי רבינו הם בארוסה ובלא קנין והוא מוכרח מדבריו ודין זה הוא במשנה וכדעת ר' יהודה שמנינו שם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ה"ז אינו אוכל פירות וכו' ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים וכו' ובתוספתא ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות [כיצד מוכר פירות] וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אבל מן הסוגיא שבגמרא נראה שאינו יכול לכופה למכור הפירות וליקח בהן קרקע כדי שיאכל הוא פירותיו אלא שאם מכרתו היא ולקחה בהן קרקע הוא אוכל פירותיו עד שיכתוב לה עד עולם ורבינו סמך לו על התוספתא וכ"כ מן הירושלמי וקי"ל כר"י דשקלי וטרו בגמרא אליבי' וכ"כ ז"ל ובגמרא איבעיא להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות מפירי פירות סליק נפשיה מפירות לא סליק נפשיה או דילמא מכל מילי סליק נפשיה ואמרו פשיטא מכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירות וכו' ודהו ההכרה שאמרו על פשיטות זה. ויש מן הגאונים ז"ל שפסקו דכיון דבעיין לא איפשיטא

כסף משנה

זה נ"ל ברור בדברי רבינו וכן ביארה הטור:

ג התנה עמה שלא יאכל וכו' ולוקחים בהם קרקע וכו'. בגמרא אהא דאמרינן (דף פ"ג) ולטעמיך הא דתנן ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו' כיון דאכליגהו לפירי פירות מהיכא אלא בדשיירה ה"נ בדשייר כתב הרא"ש מדקאמר בשיירה משמע שהדבר תלוי בה אם תרצה תשייר אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע והרמב"ם ז"ל כתב ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ונראה שסמך [לו] על התוספתא דתניא ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיצד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וכן מצאתי בירושלמי [ר' זעירא וכו' ונראה] דירושלמי פליג אגמרא דידן וכו' דלפום גמרא דילן לא אמרינן מוכר פירות ולוקח בהם קרקע אא"כ שיירה ולקחה בהם קרקע עכ"ל. והר"ן כתב כלשון הזה מדאמר בשיירה משמע דכי אמרינן לעולם הוא אוכל פירי פירות דוקא בדשיירה ממילא אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע אלא שהרמב"ם כתב בפרק כ"ג מה"א ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וסמך לו על התוספתא דתניא במכילתין עכ"ל:

הבעל

לקנות מידו: ב יהתנה עמה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה ומתנתה קיים. אבל אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו דין ודברים בנכסיה הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם. יואפילו ערער על קניינו ואמר לא עלה בדעתי שאין לי פירות מפני קנין זה אלא שאם מכרה מכרה קיים שאין אדם נושא אשה בלא נכסים אין שומעין לו אלא כבר סילק עצמו מגוף הקרקע: ג התנה יעמה שלא יאכל פירות נכסיה ה"ז אינו אוכל פירותיהן אבל מוכרין את הפירות ולוקחין בהן קרקע

השגת הראב"ד

* התנה עמה קודם כו': כתב הראב"ד ז"ל כל מ"ש כאן הבל הבל ורעות רוח עכ"ל:

מ"מ הרא"ש ז"ל חולק גם בזה: ב טור שם ועיין בדעת הרא"ש סמג עשין מח:

משנה למלך

לעולם וכמ"ש הרשב"א בתשובה הביאה מרן בטור ח"מ סי' ר"ז מחודש י"ג על אודות אלמנה שנתחייבה לראובן מאתים זוז אם תינשא עד עשרים שנה ונתן ראובן זכותו לשמעון תוך עשרים שנה דהמתנה שנתן קיימת ואין כאן משום דבר שלא בא לעולם שהרי זכה זה מעכשיו אם תינשא ע"כ:

מעשה בא לידי באחד שמכר ביתו לעכו"ם ולפי תקנות החזקות אם העכו"ם רוצה למוכרו ישראל המוכר קודם לכל אדם ואפילו אם קנאה אחר יכול המוכר לסלקו ואם אינו רוצה לקחתה חייב הקונה לתת למוכר דמי חזקתו כפי שומת ב"ד. ובנ"ד אמר המוכר למי שהיה רוצה לקנות שילך ויקח כרצונו הטוב והוא מוחל לו דמי חזקתו. וקצת מחכמי הדור רצו לומר שאין בדברי המוכר כלום דהם באנו לדון על הזכות שיש למוכר בגוף הקרקע שהוא קודם לכל אדם בדברים בעלמא אינו מסתלק וכדאיתא בפרק המקבל גבי בן המצר א"ל איזכון וא"ל זיל זבון נהרדעאי אמרי צריך למיקנא מיניה והלכתא צריך למיקנא מיניה וכן פסקו כל הפוסקים ואם אינו רוצה לקנות והלוקח אינו רוצה ליתן דמי חזקה מטעם מחילה גם בזה לא צדק הלוקח דהכי דאמילת דמ"ש אינה צריכה קנין מ"מ הכא לא מהני מחילה זו משום דהוי מוחל דבר שלא בא לעולם שהרי הלוקח אינו מתחייב בדמי החזקה אלא לאחר שיקנה וזה מחל לו קודם שקנה א"כ הוי מוחל לו דבר שלא בא לעולם דלא מהני, אלו דבריהם. ואני השיבותי להם דנראה לי דהלוקח זכה ואינו מחוייב לתת למוכר לא הקרקע ולא דמי החזקה משום דאותה דפרק המקבל אין ללמוד ממנה לסני חזקות דידן וכמ"ש מהרש"ל בתשובת חו"מ סימן מ"ג דבחזקות דידן בדבור בעלמא מסתלק ולא דמי לבן המצר ועוד האריכתי בזה ולפי שאינו מענייננו לא אאריך בו. (*א"ה תבל על דאבדין). ולענין דמי החזקה שאמרו דלא מהני מחילה משום דהוי דבר שלא בא לעולם השיבותי להם דהא קי"ל דכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותיך דאם מתה אינו יורשה ולא חשיב דבר שלא בא לעולם. והנה כפי כל הפירושים שכתבנו לעיל נ"ל דהכא בנ"ד מחילתו מחילה דלדברי האומרים דדוקא בדבר שהוא מדרבנן מהני מחילה ומטו בה משום דהיא דרב הונא דהאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו. ה"נ תקנת חכמים היא ופשיטא דיכול לסלק עצמו קודם שבא לעולם. ואף להרמב"ן ודעמיה דסברי דאין הדבר תלוי אם יזכה מדרבנן או מן התורה אלא כל דבר שעכשיו אינו ראוי לו כגון ארוסתו מסתלק ולאפוקי ירושת אביו שהיא ראויה לו. הכא נמי בשעת הסילוק אין ראוי לו שום דבר. ואף כפי מה שנידד הרא"ה ז"ל בחידושיו דאפשר דאליבא דהתוספות הדבר תלוי בזכות שמעשיו גרמו לו כגון אשתו דעל ידי נישואין זכה בנכסיה ובירושתה ולאפוקי ירושת אביו דאינו זוכה ע"י מעשה אלא ממילא זוכה וכמ"ש דבריו לעיל. הכא נמי חשיב כמעשיו גרמו לו שהרי ע"י שזה נותן רשות ללוקח ליקח וסלך ולקח זכה זה בדמי חזקתו. דאין חילוק בין אם המעשה תלוי ביד המוחל או ביד הנמחל. דלא מיעטו אלא ירושת אביו שאינה תלויה בשום מעשה כלל. וכי תימא א"כ יכול אדם למחול לחבירו מה שיתחייב לו וזה אינו דפשיטא דכשם דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אינו מוחל דבר שלא בא לעולם וכמו שהכריח הר"ן בתשובה סי' נ"ג. (*א"ה עיין לעיל פט"ו מהלכות אלו הלכה א' יע"ש) ופשיטא דאפי' אמר התחייב ואני מוחל לך דלא מהני. ונראה דלא דמי שהרי כבר כתבנו לעיל בשם הרמב"ן והר"ן ז"ל דקודם שנתארסה לא מהני סילוק משום דהוי דבר שלא בא לעולם כלל ודוקא כותב ועודה ארוסה מהני משום דכיון שנתארסה יש לו שייכות קצת בנכסים וא"כ פשיטא דמוחל מה שעתיד להתחייב חשיב כמי שמסתלק קודם שנתארסה דלא מהני אליבא דהרמב"ן והר"ן. ולדידי אין מי שיחלוק בדין זה דלכ"ע כל שמסתלק או מוחל בשעה שאין לו שום זכות כלל דלא מהני. אבל הכא בנ"ד אף שאינו זוכה בדמי חזקתו כי אם אחר שיקנה הלוקח. מ"מ חשיב כאילו יש לו זכות קצת אף קודם קניה דמשעת מכירה שייר לעצמו אותו הזכות כפי התקנה ודמי לכותב לה ועודה ארוסה דמהני: ומיהו יש לחלק דהאי ארוסה דיש לו קצת זכות בנכסי זאת האשה שמסתלק עצמו מנכסיה אבל בנ"ד נהי דיש לו זכות בקרקע דכשמכרה שייר לעצמו זכות מ"מ בנכסי זה האיש שמוחל לו לא היה לו שום זכות והילוק זה ניתן להאמר ודו"ק:

ועוד הבאתי ראיה לדברי מהסיא דכתיבנא לעיל בשם הרמב"ן דיכול למחול הקנס משום דדמי לקרע שיראין שלי והפטר כו' והכא נמי בנדון דידן כיון שבעל החזקה אמר ללוקח לך וקח בכל אות נפשך ואני פוטר אותך מחיוב דמי החזקה היאך יתחייב הרי זה דומה לאומר קרע שיראין שלי והפטר שהרי חיוב הלוקח הוא משום שלקח חזקתו וכיון שברצונו עשה ופטרו אין לו שום חיוב. וכי תימא הרי הרמב"ן כתב אע"פ שאינו זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב. וא"כ לא פטרו הרמב"ן למפתה אלא משום דבשעת ביאה מתחייב. וא"כ בנ"ד בשעת לקיחה אינו מתחייב אלא כשלא ירצה בעל החזקה לקנות וא"כ הוי דבר שלא בא לעולם. הא ליתא משום דלא מיבעיא כפי מה שכתבנו דלענין הקרקע עצמו כבר נסתלק במה שנתן לו רשות לקנות וא"כ חיוב זה של הלוקח אינו אלא בשעת קניה וא"כ דומה לאומר קרע שיראין שלי והפטר. אלא אף אם נאמר דמדיין יכול בעל החזקה לסלק את הלוקח וליקח את הקרקע משום דאינו מסתלק סימנו כי אם בקנין הגמור וכסברת החולקים עלי. מ"מ לענין דמי הזקתו אם אינו רוצה ליקח נראה דמחילתו מחילה מטעם שהרי הרמב"ן גבי קנס אף שאינו מתחייב כי אם בשעת העמדה בדין כתב דמסתלק משום דבשעת ביאה מתחייב. וא"כ כפי כל הפירושים שכתבנו לעיל בדברי הרמב"ן הללו בנדון דידן שייכי דהכא נמי בשעת לקיחה הוא מתחייב כשלא ירצה בעל החזקה ליקח. או שנאמר דמאותה שעה מתחייב החיוב וכמ"ש לעיל:

וכי תאמרו שאני התיא דקנס דבשעת ביאה שהוא החיוב הוא התחלת הפיטור. אבל בנ"ד בשעת הפיטור ליכא היובא כלל. הא ליתא שהרי הרמב"ן דימהו לאומר קרע שיראין שלי והפטר דהכי היכי דהתם בשעת הפיטור לא היה שום חיוב ואפ"ה מהני ה"ה בנ"ד. כללו של דבר דלהרמב"ן ז"ל הכל תלוי אם בשעת המעשה דממנו נמשך החיוב חל החיוב מהני הפיטור כיון דברצונו נעשה אותו המעשה ואף דבשעת הפיטור לא חל החיוב ודון מינה ואוקי באתרים:

עוד רצו החולקים לומר דע"כ לא אמרינן דסילוק מהני בדבר שלא בא לעולם אלא בלשון סילוק דוקא כגון באומר דין ודברים אין לי אבל בלשון מחילה לא מהני דהאומר לאשתו דמוחל לה נכסים בחייה ובמותה לא מהני משום דלשון מחילה הוי דומיא דמקנה וכי היכי דמקנה לא מהני בדבר שלא בא לעולם ה"נ מחילה. ולי נראה דליתא להאי דינא ומה שהוזכר התם בפרק הכותב ליסנא דדין ודברים אפשר דהתם לא מהני ליסנא דמחילה משום דהתם הוא דבר מסויים דהיינו פירות או ירושת קרקע ובדבר המסויים לא מהני לשון מחילה וכמ"ש הראשונים ז"ל. (*א"ה בגליון הטח"מ ס"ס מ"ג רמז הרב המחבר וז"ל מהריק"ו שורש ל"ד המבי"ט ח"א סימן כ"ח וש"ד ח"ב סימן קי"ג מהרא"נ ח"א סימן ע"ז הר"ם אלשיך סי' פ' הרשד"ם ח"מ סימן רל"ה ורע"ז ושנ"ו ועיין בסימן שכ"ח ס"מ ח"א סימן פ"ב עכ"ל. ועיין בדברי הרב המחבר פ"ג מהלכות זכיה ומתנה דין ב') ולשון מתנה לא שייך משום דלא בא לעולם. ומש"ה לא נקטו אלא ליסנא דדין ודברים שזהו לשון הלודק במי שרוצה להסתלק מדבר המסויים אבל הכא שהוא שיעבוד כי היכי דלאחר שחל החיוב לא מהני כי אם לשון מחילה הכי נמי בבא להסתלק קודם שחל החיוב מהני לשון מחילה. והכי הרמב"ן והר"ן ז"ל בההיא דקנס שכתבנו לא נקטו בדבריהם כי אם לשון מחילה וכמבואר. סוף דבר קצת מחכמי הדור המודים על האמת סודו לדברי. ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א כלל ז' סימן מ"ז ודו"ק. ועיין בתשובת מהרשד"ם ז"ל חה"מ סי' רנ"ח: ודע שהרב מהרימ"ט ז"ל בח"א סימן מ"ה נשאל במי שסילק שיעבודו מנכסי ראובן ואחר הסילוק לוה ראובן אם יכול המסתלק לגבות חובו מנכסים אלו שנסתלק מהם. וכתב דאין לומר דלשון זה דסילוק דין ודברים דמהני גבי שיעבוד מההיא דפרק הכותב דאמרינן דכותב לה ועודה ארוסה דמהני לשון זה משום דהאי התם דהוי תקנת חכמים דהא מייתינן עלה ההיא דרבא דהאומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו אלמא דבדבר שהוא מן התורה כגון שיעבוד לא מהני ועוד האריך בזה יע"ש. ואני תמיה עליו דהכי דאליבא דהתוס' מוכח מדבריהם דסילוק בדבר שלא בא לעולם לא מהני אלא בדבר שהוא מתקנת חכמים אבל לא בדבר שהוא זוכה מן התורה. אך מדברי שאר הפוסקים שכתבנו לעיל מוכח מדבריהם דאף בדבר שזוכה מן התורה מהני סילוק. והוצרכו לתת טעם לירושת אביו דלא מהני סילוק משום דחשיב כאילו זכה בה כבר או מטעמים אחרים וכמו שהארכנו לעיל. ואילו מדברי הרב נראה דס"ל דדברי התוס' דס"ל דיש חילוק בין דבר שזוכה מן התורה לדבר שזוכה מדרבנן היא הלכה פסוקה אין בזה חולק וזה אינו וכמ"ש. ולא על הרב ז"ל לבד תלונותי כי גם על מהרא"נ בחידושיו דאחר שהביא דברי מהר"ם שמורים דסילוק מהני אף בדבר שזוכה מן התורה כתב וז"ל מיהו פשט דברי המפרשים כאן ובגמרא אין נראה כן וצ"ע ע"כ. ואני תמיה עליו דאדרבה מפשט דברי הר"ן מורה כסברת מהר"ם ואדרבה כתב דמה שהוצרכו להביא דרבא הוא משום דלא נימא דרב כהנא לא אמר כי אם בירושת הבעל שהוא מן התורה אבל בדבר שהוא מדרבנן לא משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ועל זה הביאו ההיא דרבא לומר דחכמים לא הקפידו בזה יע"ש:

ב התנה עמה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה וכו'. משנה שם בפרק הכותב. וז"ל הטור סימן נ"ב כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהם ובפירי פירותיהם בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות ולא פירי פירות ואם מתה אינו יורשה ואם לא הזכיר פירות אלא דין ודברים אין לי בנכסייך כו' אוכל פירות כו' ואם מכרה ונתנה קיים. וכתב מרן הב"י וז"ל ומשמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דדוקא כשלא סילק עצמו מהפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכו' אבל במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה אינו קיים ולי נראה דאף במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים ס'

מגדל עוז

התנה עמה שלא יהיה עד סילק עצמו מגוף הקרקע: כתב הראב"ד ז"ל כל מ"ש כאן הבל הבל ורעות רוח עכ"ל: ואני אומר ר"י אלפס ז"ל פירש ופסק כן ריש פרק הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך כו' איבעיא להו קנו מידו ועודה ארוסה מהו רב יוסף אמר מדין ודברים קנו מידו ר"נ אמר מגופה של קרקע קנו מידו בין בעורר על קנינו בין בעומד עכ"ל. ומקובל הוא לנו מרבותינו הגאונים ז"ל וכדר"נ וכן פירוש רבינו האיי גאון ז"ל בששים שערים שחיבר בהל' מקח וממכר וגם ר"י בעל התוספות כן פירש ודעת הראב"ד ז"ל ותשובתו על ר"י אלפאס ומה שהשיב הר"מ ב"ן ז"ל להצילו ולסייעו בראיותיו הכל בכתב ידו חקוק בספר הזכות אשר לו ז"ל בפרק הכותב:

איסטיפא יד האשה על התחתונה ויש מהם שפסקו כפשיטות הגמרא וזה דעת רשב"א ז"ל ונראה שהם מפרשים אותה אליבא דר"י ובשאמר עד עולם ולא נזכרה בעיא זו בהלכות ולא בדברי רבינו ואולי שדעתם היה לפרשה אליבא דת"ק והלכה כר"י ולזה לא הזכירוה:

ה התנה עמה שלא יירשנה וכו'. במשנה מחלוקת בדין הירושה ת"ק ורשב"ג ורשב"ג אמר מתה יירשנה מפני שהתנה עמ"ש בתורה ובגמרא אמר רב הלכה כרשב"ג ובהלכות ולית הלכתא כוותיה דקי"ל כל דבר שבממון תנאו קיים ובירושלמי א"ר יוסף אילין דכתבין [לנשיהן] אי מיתת בלא בני תיהדר לבי נשא [כל מה דעיילא] תנאי ממון הוא וקיים ע"כ בהלכות וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודוקא במתנה ועודה ארוסה וכהיא דרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל משנשאת אין תנאו בירושה כלום דכיון שהירושה ראוי לו אם תמות עתה ה"ל כאומר לא פירש את אבא שלא אמר כלום אפילו קנו מידו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדעת רבינו, והירושלמי הנזכר בהלכות הוא בכותב לה ועודה ארוסה א"נ בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה אבל לאחר נישואין לא אמר כלום אלו דבריהן ז"ל מסכימין לדעת רבינו. ומצאתי בתשובה לרבינו שהוא סובר שדין המשנה הוא במתנה אחר נישואין ואף בזה אמרו בהלכות שהתנאי קיים והוא חולק על ההלכות בזה ואומר דלאחר נישואין ודאי תנאו בטל שכל תנאי שבירושה בטל אבל בארוסה תנאו קיים וכבר כתבתי שדעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל כדעת רבינו בענין הדין והם סבורים שדברי ההלכות הם בארוסה ולעיקר הדין כולם נתכוונו לדעת אחת:

ז התנה עמה אחר וכו'. פשוט הוא שדברי רבינו הם בשקנו מידו שכבר כתב בתחילת הפרק ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו והדין שכתב כאן פשוט הוא שכל שקנו מידו מסתלק הוא מן הפירות וכמו שנזכר למעלה שאפילו אחר נישואין מסתלק הוא בקנין הון מירושה שאינו מועיל בה קנין אחר נישואין: ובהשגות א"א כ"ל שחסר מכאן וקנו מידו וכו' והסכים לדעת רבינו אבל מ"ש שחסר מדברי רבינו וקנו מידו אין כאן חסרון שכיון שכתב רבינו כאן הרי זה אינו אוכל פירות ודאי בשקנו מידו הוא וסמך לו רבינו על מ"ש בריש הפרק שכל תנאי שאחר נישואין צריך קנין ואם עיין הראב"ד ז"ל עיון שלם בדבריו לא אמר שיש בכאן חסרון כי כולם נכוחים למבין:

ח הבעל שהוציא הוצאות וכו'. פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ט:) במשנה המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ובגמרא וכמה קימעא א"ר

ח הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג וכו'. כתוב בדפוס * קוסטנטינא במגיד משנה חסר מכאן לתשלום הלכות אלו והתחלת הלכות גירושין עד פרק ג' ולא נמצא בשום העתק עכ"ל. ובתשובת הריב"ש נ"כ כתוב שלא נמצא אלא מגיד משנה משלשה פרקים של התחלת הלכות גירושין מתחלת זה הפרק עד דיבור המתחיל אבד במקום שהשיירות מצויות שבפרק שלישי ואינו מפירוש הרב המגיד אלא דברי ** תלמיד איש:

* (גם בדפוס ויניציאה שנת רפ"ד כתוב כן)

** (ואני אומר שמכאן לתשלום הלכות אלו ודאי פירוש שמ"מ הוא שנמצא אח"כ בשום העתק ראיה לדבר שבפרק כ"ה דין י"א המתחיל האיש שנולדו בו מומין כתוב בפירוש ה"ה וז"ל בלא כתובה כנזכר פרק י"ד וכבר כתבתי שם שאין דינו בכפיית הבעל נכון ע"כ אולם מהתחלת הלכות גירושין עד אבד במקום שהשיירות מצויות צדקו דברי הריב"ש כי הם דברי איזה תלמיד ושינוי לשונו מוכיח עליו):

קרקע והוא אוכל פירותיה. שלא סילק עצמו אלא מפירות נכסים אלו בלבד: ד התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהן לוקחין הפירות וקונין בהם קרקע ולוקחין פירות קרקע זו וקונין בהם קרקע שנייה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירי פירות וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיו לו לא פירות ולא פירי פירותיהן עד לעולם. ואח"כ לא יהיו לו פירות בחייה אבל אם מתה יירש הכל: ה התנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא [א] יירשנה אבל אוכל פירות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסין לבית אביה הכל קיים: ו בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו. אבל אם התנה עמה אחר שנישאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו: ז *התנה [ב]עמה אחר נישואין שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה. ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה הרי זה אינו אוכל פירות [ג] כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שביארנו: ח הבעל [ג]שהוציא הוצאות על נכסי מלוג בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט ואפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד או שאכל דינר אחד [ד]אפילו שלא דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל: ט [ג] וכן [ה]אם נפלו לה * כספים במקום רחוק והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו ולקח בהן קרקע ואכל פירותיה כשיעור מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשיעור

השגת הראב"ד

*התנה עמה אחר נישואין וכו': כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שחסר בכאן וקנו מידו ואע"פ שקנו מידו לסלוק הירושה אינו מועיל לפי שסלוק הירושה לאחר מותה היא ואינה הקנאה לגוף אדם וזוהי ליה כקנין דברים והנישואין ככר חלין על הכל אבל תנאי דקודם נישואין לא חלו הנישואין אלא ע"מ שלא יירשנה ותנאי ממון הוא וקיים עכ"ל:

* (וכס"א נכסים וכן הוא לשון הטור וכן העתיק הב"י בשלחן ערוך שלו בסי' פ"ח):

א גם זה שם: ב טור שם סי' פח: ג הרא"ש כתב דסגי בפרוטה ע"ש: ד גם זה שם וע"ש:

אסי אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד וכו' לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בכדינר ופסק רבינו כדברי האומר כדינר שלא לחייב את הבעל להפסיד הוצאותיו אלא בראיה ברורה. עוד שם עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות ונתבארו דברי רבינו. וכבר נתבאר בדברי רבינו פ"א מהלכות שקלים שיעור הדינר משקל נ"ו שעורות כסף נקי והם שלא הרגיל"ם:

ט וכן אם נפלו לה וכו'. שם (דף פ') ההיא איתתא דנפלו לה ד' מאה זוזי במחוזא אזל גברא אפיק שית מאה ואייתי ד' מאה בהדי דקא אתי אצטריך ליה חד זוזא ושקל מינייהו אתא לקמיה דר' אמי א"ל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לר' אמי ה"מ היכא דקא אכיל פירא האי קרנא קא אכיל והוצאה היא [אמר להו] א"כ ה"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ע"כ בגמרא. ומתבאר מזה שאם לקח קרקע ואכל מפירותיו אפילו דינר או כגרוגרת דרך כבוד שאע"פ שההוצאה היתה כדי להביא המעות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל וזהו שכתב רבינו בכאן ומה שנזכר בגמרא שכשהוציא מן הקרן שאין הדין כן מתבאר בדברי רבינו שכתב ולקח קרקע ואכל פירותיו וכ"כ למעלה ואכל פירות: הוציא ולא אכל וכו'. במשנה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ובגמרא אמר רבא אם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה:

בד"א

לחם משנה

פכ"ג ה התנה עמה שלא יירשנה וכו'. מלשון התשובה שהביא ה"ה מרבינו נראה שהוא סובר דלא כהלכות בהוא פוסק הלכה כרשב"ג דקאמר כל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ואע"ג דהוי דבר שבממון שאני ירושה דכתיב בה חקת משפט ומ"ש במשנה כל המתנה על מ"ש בתורה הוא אפילו אחר הנישואין ובהא הלכה כרשב"ג ובכותב לה ועודה ארוסה תנאו קיים דהיינו דרב כהנא ואפילו רשב"ג לא פליג אהא ומפני כן השיג על ההלכות בתשובה דודאי תנאו [בטל] משום דירושה הוי חקת משפט אבל דעת ההלכות כפי מה שפירש הרמב"ן והרשב"א הוא דסובר דמתניתין הוי בכותב לה ועודה ארוסה ועל הא קאמר דלית הילכתא כרשב"ג דדבר שבממון תנאו קיים ולפי דעת רבינו ת"ק אינו מחלק בין תנאי שבממון דירושה לדבר אחר ולכך תנאו קיים והיינו דוקא כשקנו מידו דאם לא קנו מידו אחר הנישואין אינו כלום וה"ת לדעת רבינו כיון דסוף סיפא דמתניתין דירושה איירי דקנו מידו דכיון דאיירי לאחר נישואין ודאי דקנו מידו א"כ לוקמא רישא בגמרא הכותב לאשתו דין ודברים וכו' בשקנו מידו ומאי מקשה מהסיפא דהאומר לאשתו דין ודברים וכו' נימא דשאני הכא דקנו מידו ואפילו שיהיה אחר הנישואין. ויש לי לתרץ זה לדעת רבינו עם קושיא אחרת שיש לי בדבריו והוא דאמאי לא כתב רבינו ברפ"ג הפרק האומר לאשתו דין ודברים וכו' דכפהיא [ארוסה] מיירי והא בגמרא (דף פ"ג) אמרו תני ר' חייא האומר וא"כ אמאי לא קאמר רבינו האומר. וי"ל דהר"ן ז"ל פירש דמה שאמר ר' חייא האומר הוא להודיענו דלא תימא דכתיבה דמתניתין הוי בשטר והוי בקנין אלא אפילו באמירה לחוד בלא קנין סגי אבל כל היכא דליכא קנין אין חילוק בין כתיבה לאמירה לא הוצרך ר' חייא להשמיענו זה ועם זה יתורץ דרבינו דלא הזכיר אלא כתיבה דכיון דהוי בלא קנין מה לי כתיבה מה לי אמירה וכן בגמרא הוצרכו לתרץ בכותב לה ועודה ארוסה ולא תירצו דקנו מידו משום דר' חייא תני האומר והאומר משמע בלא קנין כדכתיבנא בשם הר"ן ז"ל ודברי הראב"ד ז"ל בהשגות נראה דמהופכים למה שכתב בפרק י"ב וכד מעיינת בהו הכל דבר אחד: ח אפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד וכו'. ר"ל בביתו על שלחנו ולא בשוק או בשדה דרך ערא':

מגדל עוז

התנה עמה שלא יאכל עד ויירשנה כמו שביארנו. עיקר אלו ההלכות פרק הכותב וביארו ר"מ ז"ל פרק י"ב של אלו ההלכות: התנה עמה אחר נישואין עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שחסר בכאן וקנו מידו וכו': ואני אומר כל אחד ואחד הולך לפי שיטתו שהקדמנו הטעתן מרים פרק הכותב ולפי שיטת ר"מ ז"ל ורבותיו לא חיסר דבר והביאור הוא פרק י"ב של אלו ההלכות: הבעל שהוציא הוצאות עד כשיעור השבח ובשבועה. פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט פ'):

סנהגות

הגהות מיימוניות

[א] בפרק אע"פ (דף נ"ו) כרבי יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים ולא כרשב"ג דאמר שהתנה על מ"ש בתורה ותנאו בטל ואע"ג דאמר רב הלכה כרשב"ג פסק ר"י אלפס דלא קי"ל הכי אלא כרבי יהודה כדפרישית דגרס בירושלמי א"ר יוסי אילין דכתבין לנשיהן אי מיתת בלא בני כל מה דעיילא תיהדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים וראב"ן פסק כרשב"ג וכן בנו ראבי"ה וכן פר"ח ובספר הישר האריך ר"ת וחילק ביניהם וע"ש ובפרק ח"ת כתבו התוספות דקי"ל כרשב"ג ע"ש בגמ' דלא לאיש חזקה בנכסי אשתו ע"כ: [ב] בת"ה פסק מכאן מורי רבינו לאדם שקנה קרקע ובשעת קנייה מתנה עם אשתו שלא תוכל לעכבו מלמוכרו כשירצה ונכתב בשטר שאינה יכולה לחזור בה דנהי דאין אדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ יכול להתחלק מדבר שלב"ל כדאיתא התם ע"כ: [ג] ותנך הוצאות אפילו בנה בית על קרקע שלה כך השיב רבי שמואל לראב"ן ע"כ:

י בד"א במגרש אבל האשה שמרדה וכו'. סברא כתובה בהלכות שם מסתברא לן דמתניתין דקתני מה שהוציא הוציא [ומה שאכל אכל כשהבעל רוצה לגרשה אבל במורדת על בעלה בין לא אכל אכל ישבע כמה הוציא ויטול וכו' כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה] : וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה וכו'. שם אמר רב חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי מ"ט עבוד רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו וכתב הרשב"א ז"ל איכא למימר דלהקל עליו תקנו ולא להחמיר עליו דאילו הוציא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כדין בעל דעלמא אבל הוציא הרבה ואכל קימעא מחשבין לו כארים דעלמא עכ"ל:

יא מנהגות רבות יש בנדוניא וכו'. בפרק מציאת האשה (דף ס"ז:) במשנה רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה ואפשר דלא פליג ת"ק עליה ומיהו אפילו פליג הלכה כרשב"ג וזה מוסכם מכל המפרשים ז"ל וכן מתבאר בב"מ בפרק המקבל (דף ק"ג) מקום שנהגו לקצור יקצור וכו' וכל המנהגות שכתב רבינו נזכרים בגמרא. וכתב רבינו והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה וכ"כ ז"ל ולא ביאר רבינו בעיר חדשה שאין בה מנהג מה יהיה הדין וכתבו ז"ל שהוא כדין הגמרא שאם פסקה להכניס לו כספים שהבעל מוסיף שליש שאם הכניסה לו מנה נעשה במאה וחמשים כל מנה ומנה ואם פסקה להכניס לו בגדים ונכסיסין לשומן המנה נעשה בשמונים ואם פסקה להכניס לו שום במנה חייבת לתת לו מאה ועשרים וחמש לפי שהוא פוחת בשום פחות חומש ואמרו בירושלמי מה ראו חכמים לומר בכספים אלו מוסיף* אחד מחמשה ובשום פוחת חומש א"ר יוסי בר' חנינא שמו [חכמים] דעתה של אשה שרוצה לכלות עליו ולפחות אותן חומש ושמו חכמים דעתו של איש שרוצה לישא וליתן [בכספים] * ולעשותם באחד ומחצה א"ר יוסי זאת אומרת שאין אדם רשאי למכור כלי אשתו ע"כ בירושלמי ונזכר בהלכות:

יג איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין וכו'. בפרק הנושא בכתובות (דף ק"ב) א"ר גידל אמר רב האומר לחבירו כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה. וכתב רבינו שהוא הדין איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין וכו' וכ"ש הוא מדין האב וג"כ מתבאר מן הגמ' שם ובדין הפוסק מעות לחתנו יתבאר בפרק כ' שאם האשה פסקה על עצמה שהיא יושבת עד שתמלא מה שפסקה אלמא קנה הבעל: יד בד"א בשפסק וכו'. *בירושלמי אבל לא האח ע"י אחותו ולא אשה ע"י בתה ואפילו היא קטנה ונזכר בהלכות עוד שם אמרו בירושלמי [הפסקין היו כותבין וכו'] ותני עלה

* (נ"א שלים) *(נ"א ולהוסיף שליש) ובלבד
* [יגעתי ולא מצאתי הירושלמי הזה]

מכשיעור שמין כמה שהשביחו ושואלין אותו כמה הוציא. אם השבח יתר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה. ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מן [ד] ההוצאה אלא כשיעור השבח [ה] ובשבועה: י בד"א במגרש אבל האשה שמרדה על בעלה אפילו אכל הרבה שמין לו כמה אכל ופוחת אותו ממה שראוי ליתן לו מן ההוצאה אחר שישבע ונוטלו שלא הקנה לה כדי שתטול ותצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח ושמין לו כארים שהרי ברשות ירד: יא מנהגות [א]רבות יש בנדוניא. יש מקומות שנהגו שיכתבו בכתובות הנדוניא יתר על דמיה בשליש או בחומש או במחצה. כגון שתהיה הנדוניא מאה וכיתבים שהכניסה מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם וכשתבוא לגבות לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב פחות. ואם פסקה להביא לו במאה כלים נותנת שוה מאה ועשרים או מאה וחמשים וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתוב שוה מנה במנה. ויש מקומות שנהגו שיתן האיש מעות לפי הנדוניא דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שיכנים האיש שום משלו לאשה ויצטרף לנדונייתה להתנאות בו: יב הנושא סתם כותב ונותן [ו] כמנהג המדינה. וכן היא שפסקה להכנים נותנת כמנהג המדינה וכשתבא לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן מנהג המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה: יג איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה את [ב]מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך. וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה [ז] אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו אותן הדברים ואע"פ שלא היה ביניהן קניין. ואלו הן הדברים [ח] הנקנים באמירה: יד בד"א בשפסק האב לבתו בין קטנה ובין גדולה ופסק האב לבנו *. ובנישואין ראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומרוב שמחתו בנישואין הראשונים גמר ומקנה לו [ט] באמירה. אבל

* [בדפוס וויניציאה בין קטן בין גדול]

א טור שם סי' סו סמג שם: ב טור שם סי' נא סמג שם:

יג איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין וכו'. משמע דהאי במכ"ש דכמה אתה נותן לבנך דא"ר גידל וכמ"ש ה"ה ועוד יש להביא ראיה מדאיתא בר"פ הנושא איתמר האומר [לחבירו] חייב אני לך מנה [בשטר] ר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור ואוקמינן לר"ל מדתנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כה"ג לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל ופירש"י בשטרי פסיקתא החתן והכלה פוסקים תנאים שביניהם בפני עדים והעדים חותמים עדות גמורה וא"ת א"כ מאי למימרא איצטריך כגון דליכא קנין אלא דברים ואשמועינן כדרב גידל דלא בעי קנין ע"כ. והרי נושא אשה ופסקה שיזון את בתה האיש והאשה הם שפוסקים ע"י עצמם וקתני שפסיקתם קיימת וכדרב גידל אלמא דרב גידל אף באיש ואשה שפוסקים ע"י עצמם היא ואע"ג דהאי אוקימתא לר"ל איתמרא לא משמע דניפלוג עליה בהא לענין דינא. וכתב הריב"ש לריך שיתנו כן בשעת קידושין כלשון רב גידל עמדו וקדשו ואפשר דה"ה בשעת נישואין אע"פ שכבר קדשו דבההיא שעתא הוי גמר החיתון ואיכא איקרובי דעתא ורב גידל נקט וקידשו לרבותא דבקידושין לחוד מהני אע"פ שלא נזכר התנאי בשעת נישואין וכן נראה מלשון הרמב"ם פרק י"א מהלכות מכירה שלא הזכיר שם אלא שעת נישואין:

יד ומ"ש רבינו שפסק לבתו בין קטנה בין גדולה. שם (דף ק"ב:) הלאים אמר רב אפי' בוגרת. ומ"ש ובנישואין ראשונים ירושלמי

לחם משנה

יא מנהגות רבות וכו'. מלשון המשנה והגמרא פרק מציאת האשה (דף ס"ו:) היה נראה דכשכותבין בכתובה שליש יותר בעת הגביה היו גובין ג"כ השליש וזה היה נראה מלשון הירושלמי שאמר מה ראו חכמים לומר בכספים אלו מוסיף שליש וכו' שמו חכמים דעתו של איש שרוצה לישא וליתן בכספים ולהוסיף שליש ושמו דעתה של אשה שרוצה וכו' משמע דההוספה ג"כ היו גובין מדקאמר דהאיש רוצה למחול ממונו שרוצה ליפות אשה הגונה לו וכ"כ מלשון רש"י גבי גמלא דערביא אשה גובה פורנא מה שכתב רש"י השליש שמוסיפין יותר. אבל מלשון הטור ומלשון רבינו לא משמע הכי אלא שאע"פ שבכתובה כותבין כן כשבא לגבות פוחתין השליש ממ"ש בכתובה ואין זה במשמעות דברי הירושלמי כדפרישית ואלו המנהגות שהזכיר רבינו כאן רובם נתבארו בפרק מציאת האשה במשנה ובבבא מציעא בפרק המקבל ע"ש:

והוא

הגהות מיימוניות

[ד] וכ"כ ר"י אלפס דוקא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אפי' שבח שלא מחמת הוצאה דבעל הוי אם מתו או הותירו באחריותו הוי ע"כ: [ה] מהאי שמעינן כל היכא דהאי ידע והאי לא ידע מישתבע האי דידע ויטול ע"כ: [ו] כתובה שכתוב בה ליטרא סתם ואין שם מנהג הלך אחר פחות שבלשונות ועיין בתשובה י"ג ע"כ: [ז] הא דאמר בר גידל אמר רב כמה אתה נותן לבתך כך וכך כו' ומייתי לה רבינא בפ"ק דקידושין (דף ט') ומשמע התם דס"ל דנקנין באמירה בלא שום כתיבה ובפרק הנושא (דף ק"ב) משמע דרבינא סובר דנתנו ליכתב כדשקיל וטרי צריך לרב אשי דאמר לא נתנו ליכתב ויש לתרץ (*דכתב דשמעינן) מרב אשי חזר בו לגביה והודה לו שלא נתנו ליכתב ורבינו מאיר פי' שלעולם פליג אדרב אשי וכן פי' הדברים הללו של פסיקתא ניתנו ליכתב שאין נקנין באמירה לבדה והאי דנקט ניקנין באמירה לא בא אלא למעט קנין או אם צריכין קנין שיהו נכתבים עם האמירה ואמר רבינא שם שלכל הפחות צריכין לכתוב ורב אשי חולק ואומר דאין צריכין אלא אמירה בלבד. והנה צריך לדקדק הלכה כדברי מי שהרי בזמן הזה אין רגילות לכתוב דברים אלו כלל והנה בסדר תנאים ואמוראים כתיבת יד רבינו יוסף ט"ע כתב רבינא ורב אשי הלכה כרבינא אבל ר"י ברבי שמואל פסק כרב אשי לגבי רבינא שהרי שניהם סוף הוראה היו ורב אשי היה גדול הימנו כדאמרי' פרק הנזיר ופרק אחד דיני ממונות מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ובעירובין פרק הדר אמרינן דרבינא לגבי רב אשי תלמיד חבר הוה. עוד דקדק רשב"ם דדוקא עמדו וקדשו לאלתר מתוך הדברים כדמשמע לשון הספר ואר"י שאין זה ראיה שדרך התלמוד לומר בלשון זה בפרק ב"ש יבמה קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת ע"כ: [ח] כתב בעל העיטור ז"ל כתבו רבותינו כל תנאי שהוא בשעת קידושין נקרא פסיקתא ונקנה באמירה ואע"פ שלב"ל ואע"פ שאין בידו הרי הוא כאילו הוא בידו ואפילו הוא מטבע בין מקרקעי בין מטלטלי עכ"ל ועיין בהלכות מכר פכ"ב ע"כ: [ט] כן מפרש בירושלמי בהדיא וכ"פ ר"ח וכן רבינו שמחה וכן בס"ה וכ"נ לרבינו שב"ט ודלא כתשובה אשר הביא בתוספות בקידושין שכתוב בהן דה"ת כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה. וזו היא התשובה מתוך חידושים של רבינו שב"ט שאלה זו נשאלה לפני ב"ד הא דאמר רב גידל כמה אתה נותן לבתך כך וכך כו' עד הן הן הדברים הנקנין באמירה דוקא אבי חתן ואבי כלה אבל בעל לאשתו ואשה לבעלה אבי האב ואדם אחר אין נקנין דבריהם בשעת קידושין באמירה או דילמא ל"ש והשיבו דעתנו נוטה דאבי חתן ואבי כלה לאו דוקא אלא כל אדם שווין בדבר שלא דברו חכמים באבות אלא בהווה וכל הנמצאים בעיסקא דזיווג וטעמא של דבר נודיע דדברים הללו נקנין באמירה כמו שפירשו חכמים דבההיא הנאה דצייתי ומחתני גמרי אהדדי ומקני והואיל וטעמא של דבר בשביל עשיית חיתון הלא אפילו אחר אם יפסוק ויעשה בשעת קידושין גומר ומקנה היא ודבר זה אנו למדין מערב שכן אמרו חכמים מ"ט ערב משתעבד בההיא הנאה דקא סמיך מסמכא אדיבורא דערב ויזיף ליה זוזא גמר ערב משתעבד נפשיה באמירה בעלמא אף ה"נ בההיא הנאה דקא צייתי גברא דפסיק קני וסמכין על דיבוריה ומחתני אף ההוא גברא מה דפסק גמר ומקני בדעתית כיון שעמדו וקדשו מדבריו נקנין דברים באמירה. ומטעם זה למדנו שאבי הבן ואבי הכלה לאו דוקא אלא כל אדם שוין בדבר זה לקנות באמירה אלא שדברו חכמים בהווה ומה שהורונו מן השמים כתבנו וחתמנו ונתננו ביד השואל ליאון ב"ר שבתי יואל ב"ר רבי משה אליהו בר שמעיה חננאל

*נ"ל אחר שמשמע

מגדל עוז

בד"א במגרש עד ותצא מעצמה. בהלכות ר"י אלפס ז"ל פרק האשה שנפלו: וכן המוציא עד ברשות ירד. פרק האשה שנפלו: מנהגות רבות יש בנדוניא עד כמנהג המדינה. פרק מציאת האשה (דף ס"ו): ובכל אלו הדברים וכיוצא בהן עד פשוט בכל המדינה. פרק נערה שנתפתתה (דף נא) ופרק מציאת האשה: איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין עד כותב לי כך וכך. פ"ק דקידושין (דף ט): וכן האב שפסק עד הקנין באמירה. פ"ק דקידושין ובמסכת כתובות ריש פרק הנושא (דף קב): בד"א בשפסק האב עד מידי הפוסק ביתן כך וכך. בירושלמי והביאו ר"י אלפס ז"ל פרק הנושא:

אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה לבתה וכן שאר קרובים וכן האב [א]שפסק לבנו או לבתו בנישואין שניים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מידי הפוסק שיתן כך וכך: **טו** האב שפסק על יד בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה. וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס. לפיכך [ב]הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנוס ונפלה לפני אחיו ליבום יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן. ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם ואע"פ שהבת רוצה בו: **טז** הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי מה אני יכולה לעשות [י] או כנוס בלא נדוניא או פטרני בגט: * אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה ידה הרי זו [כ] יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטור עצמה במרדות. שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי אומרת לו או כנוס או פטור. בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא: **יז** הנושא [ג]אשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שנים חייב לזון אותם שנים שקיבל על עצמו. והוא

א טור אה"ע סי' נג סמג עשין מח: ב טור שם סמג שם: ג טור שם סי' קיד סמג שם:

כסף משנה

ירושלמי כתבו הרי"ף גם ומשמע דכשפסקו האיש ואשה על עצמם אפילו בנישואין שניים לא בעי קנין וכתב הריב"ש שכן נראה מדברי רבינו: ודע שאע"פ שרבינו ליסנא דרב גידל נקט ונאמרו בו פירושים יש לומר שסובר כפירוש רשב"ם דדוקא עמדו וקידשו לאלתר מתוך הדברים אבל שלא בשעת קידושין אינו מתחייב עד שיקנו מידו או שיכתוב בשטר וכ"כ הטור שהוא דעת רבינו ויש ללמוד כן ממ"ש גבי פוסק לזון את בת אשתו והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו וכו' וכתב עוד בסוף הפרק ואם פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין וכו' אלמא דלא אמר רב גידל אלא במתנה בשעת הקידושין וה"ה לשעת הנישואין כמ"ש הריב"ש הא לאו הכי לא: **יז** הנושא אשה ופסקה עמו שיהא זן את בתה כך וכך שנים וכו' והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין וכו'. איכא למידק דהא בגמרא לא אוקימנא הא מתניתין בשטרי פסיקתא וכדרב גידל אלא לר"ל אבל לר"י לא צריך לאוקומי בהכי ומאחר דקי"ל כר' יוחנן למה כתב רבינו אוקימתא דאוקימנא לבר פלוגתיה. וי"ל שרבינו סובר כרבותיו שהורו שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאזון אותך חמש שנים והיינו טעמא דמהני גבי מזונות בת אשתו לפי שנפסקו בשעת הקידושין שאז הם דברים הנקנים באמירה וכמ"ש הוא ז"ל בפרק י"א מהלכות מכירה וכיון שכן אפילו לר"י אית לן לאוקומי מתניתין בשטרי פסיקתא וכדרב גידל וה"מ למימר ר"ל וליטעמיך דבר שאינו קצוב הוא אלא מאי אית לך למימר בשטרי פסיקתא לדידי נמי אלא דלא חש כדאשכחן בכמה דוכתי. וכ"כ רבינו בפרק הנזכר וז"ל חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסות חמש שנים אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומלוי שנתנו במתנה וכן הורו רבותי. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהא זן את בתה חייב [לזונה] מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה עכ"ל. והראב"ד כתב על הוראת רבותיו שלא ידע מאין הורו כן דהא בגמ' משמע איפכא וה"ה דחה ראייתו ומ"מ כתב שאינו יודע מקום להוראה זו ושדעת הרמב"ן והרשב"א בתשובותיהם כדעת הראב"ד ואני כתבתי שם טעם להוראה זו. ומ"מ קשה בדברי רבינו שכאן כתב והוא שיתנו על דבר זה בשעת קידושין אבל שלא בשעת קידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו דמשמע בהדיא דכל שקנו מידו אפילו שלא בשעת קידושין חייב ובפרק י"א מהלכות מכירה כתב שהמחייב את עצמו לזון את חבירו כך וכך שנים אע"פ שקנו מידו אינו משתעבד וכו' אם לא שפסק בשעת נישואין. וי"ל דכשהוא בשעת קידושין באמירה בעלמא סגי וכדרב גידל וכשהוא שלא בשעת קידושין כלומר שכבר עברו הקידושין אבל לא נשאו עדיין מתוך שהות על עסקי הנישואין מהני התנאי דכיון שעדיין לא נשאו שייך קצת לומר מינו דמהתני אהדדי גמרי ומקנו ומתוך שכבר קידש לא דמי לענין נישואין ולכך צריך קנין או כתיבה וזהו שכתב בהלכות מכירה ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו וכו' כלומר פוסק לזון את בת אשתו אפילו בקנין מפני מה הוא חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה כלומר אע"פ שאינם נקנים באמירה אבל הם דומים להם מתוך שעדיין לא נשאה. ועי"ל דשלש חילוקים בדבר להבירו אפילו בקנין לא מהני אבל לבת אשתו אם קיבל עליו [לזונה] בשעת קידושין או נישואין סגי באמירה בעלמא ושלא בשעת קידושין או נישואין בקנין מהני. ועי"ל [דכי אמרינן] שדברים הללו נקנים באמירה היינו דוקא בשעמדו וקידשו מתוך הדברים אבל בשלא עמדו וקידשו מתוך הדברים מתוך שעסוקים בענין נישואין

מגיד משנה

ובלבד מן הנישואין הראשונים ועל זה סמך רבינו וכן ראיתי כתוב בשם הרב אלפסי ז"ל שכ"כ בתשובה. ויש בגמרא בפרק הנושא (דף ק"ב:) שהדברים אלו לא נתנו ליכתב כלומר שאינן נגבין מן המשועבדין וכבר נתבאר זה פ"ו מהלכות זכייה ומתנה ושם כתבתי ב': **טו** האב שפסק ע"י בתו וכו'. בפרק מציאת האשה (דף ס"ו) משנה הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן ובגמרא אפילו [היה] ראשון ע"ה והשני תלמיד חכם ובירושלמי הקשו ולא [אלו] הדברים שהן קונין באמירה הן תני בר קפרא פוסק [לשם כתובה] ע"מ לכנוס. וכתוב בהלכות פי' כל הפוסק לחתנו דעתו על מנת לכנוס [הוא] וכיון שמת חתנו ולא כנס אינו חייב לתת לאחיו והזינן מאן דפריש בה פירושא אחרינא ואנן לא סבירא לן אלא הא דכתבינן ע"כ. והפי' *האחר הוא שיש מי שפי' הירושלמי דוקא בפוסק מעות לחתנו שאמר לו כשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך שפסק מפורש ע"מ לכנוס אבל הפוסק לבתו בשעת קידושין כך וכך אני נותן לבתי הרי קנתה הבת ואע"פ שמת חתנו לבתו פסק ובתו קנתה ודברי ההלכות ורבינו עיקר: **טז** הפוסק מעות לחתנו וכו'. פרק שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ח ק"ט) משנה הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל [אמרו חכמים] תשב עד שילבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי עכשיו אבא פסק [עלי] מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון ויש בגמרא תנא הולק על משנתנו דאמר שאפילו בפסקה על עצמה יכולה היא שתאמר כסבורה הייתי שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור ונפסקה הלכה בגמרא כאדמון ופסקו בהלכות כתנא דמתניתין דאמר דמודה אדמון בפסקה על עצמה שהיא יושבת עד שילבין ראשה ויש מי שפסק כתנא דברייתא אליבא דאדמון ודעת ההלכות ורבינו עיקר. ופירש רבינו ופשט לו את הרגל והלך למדינה אחרת וכתב הרשב"א ז"ל והוא שלא הניח נכסים כאן אבל בשיש לו נכסים יורדין לנכסיו ונותנין לזה לפי שהן דברים הנקנין באמירה עכ"ל: ולמה לא תפטור עצמה במרדות וכו'. בהלכות והשתא דתקינו רבנן למורדת למיתב לה [גט לאלתר] לא שנא פסק עלה אביה ולא שנא פסקה איהי כדאמרינן ליה או כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב ליה גיטא בעל כרחיה ע"כ ורבינו חולק על זה ונתן טעם לדבריו לפי שלא אמרו כן אלא באשה שאינה רוצה בבעל האומרת מאיס עלי או בעינא ליה ומצערנא ליה כנזכר פי"ד אבל זו שאומרת או כנוס היאך תקרא מורדת וכבר כתבתי פי"ד שאפילו במורדת אין כופין את הבעל לגרש וכן פשטה הוראה בארצותנו וכל שכן בדין זה שאין כופין לגרש כל זמן שפסקה על עצמה אבל פסק עליה אביה כופין אותו או לכנוס בלא נדוניא או לתת גט: בד"א בגדולה וכו'. שם (דף ק"ט) בגמרא תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה וכו' אמר רב כופין לבעל ליתן גט וכתב רבינו או יכנוס בלא נדוניא ופשוט הוא: **יז** הנושא את האשה ופסקה עמו וכו'. ריש פרק הנושא (דף ק"א:) הנושא את האשה ופסקה עמו [כדי] שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים והעמידוה בגמרא בלא כתב לה וכשפסק בשעת קידושין דדברים הנקנים באמירה הן וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא חייב לזונה חמש שנים לאשונות דחזקת דעתה על הראשונות וכן מצאתי בירושלמי תני זכה חמש שנים ראשונות בין ביוקר בין בזול היו ביוקר והוזלו אם הוא גורם נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היו בזול והוקרו בין שהוא גורם בין שהיא גרמה נותן * [הפירוש הזה הביאו הר"ן בשם רב האי גאון]

משנה למלך

כו' יע"ש. ומדברי התוספות בפרק יש נוחלין (דף קל"ו) ד"ה רבי יוחנן סבר מוכח כדברי מרן ז"ל ועיין בפרק המוכר (דף פ"ו) בתוספות ד"ה באושא התקינו דמשם מוכח כדברי הטור ודוק:

טז הפוסק מעות לחתנו וכו'. פלוגתא דתנאי בפ' שני דייני גזירות ואפסיקא הלכתא בגמרא כאדמון. ואפילו אם נשבע לכונסה פטור משבועתו אף שהשבועה היא להועלתה משום דאדעתא דהכי לא נשבע כ"כ הרב בעל משפטי שמואל סימן צ"ס. אך יש להסתפק במי שקידש אשה בזמנינו דאיכא חרם רגמ"ה שלא לגרש בע"כ אף כאנוסה אם יכול לגרשה בע"כ. וראיתי להרב בעל פ"מ א"ה סי' ע"ז שכתב דיכול לגרשה בע"כ דאדעתא דהכי לא תיקן הגאון ז"ל ונסתייע מתשובת הרב בעל משפטי שמואל הנזכר וכתב דהסכים עמו הרב מהרי"ט ז' יע"ש. הן אמת שהרב נשאל שם אם בידו לגרשה דאדעתא דהכי כו' אך הרב בתשובתו לא השיב כי אם על השבועה דפטור משבועתו דאדעתא דהכי לא נשבע ודוק. כתב הר"ב ל"ר סימן רכ"ה על מי שנשא אשה ונשבע שלא ישא אחרת עליה ונמצא שאינה ראויה לילד דמצי למימר אדעתא דהכי לא נשבעתי ונסתלק עונש השבועה ע"כ. ויש לעיין בזה ודוק:

מגדל עוז

האב שפסק ע"י בתו עד ע"מ לכנוס. גם זה בירושלמי והביאו ר"י אלפאס בהלכות פרק מציאת האשה (דף סו): לפיכך הפוסק מעות לחתנו כו' עד שהבת רוצה בו. פרק מציאת האשה (שם): הפוסק מעות לחתנו והלך לו עד או עד שתמות. פרק שני דייני גזירות (דף קט): ולמה לא תפטור עצמה עד או כנוס או פטור. בהלכות ר"י אלפאס פרק שני דייני גזירות: בד"א בגדולה עד בלא נדוניא. פרק שני דייני גזירות: הנושא את האשה עד כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. ריש פרק הנושא (דף קא) היא שנויה וביאר ר"מ ז"ל שם פרק י"א:

הגהות מיימוניות

חננאל ב"ר יהושע משה ב"ר אברהם בנימין ב"ר יקותיאל הלוי שמעיה ב"ר שבתי הכרנו יד כל החתומים בתשובת השאלה והסכמנו גם אנו החתומים למטה כי כתורה וכהלכה ונתננו בידו לנצח אברהם ב"ר אליהו אברהם ב"ר יוחנן שבתי ב"ר זכריה פפולמון ב"ר שבתי חושיאל ב"ר יוחנן כלב ב"ר שמואל ורואה אני שב"ט דקסברי רבותי החתומים למעלה דהא דאמרינן בפרק גט פשוט בסופו ואף במסכת גיטין הילכתא ערב דכתובה אפילו לית ליה לבעל לא משתעבד מ"ט מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסריה דוקא בשעת כתיבה אבל בשעת קידושין משתעבד וצ"ע וכמדומה שהירושלמי חולק על רבותינו שנמצא בספר חפץ בפרק אע"פ דגרסינן בירושלמי תני הדא כשם שהבעל פוסק כך האב פוסק אלא שהבעל בכתב והאב בדברים וכו' עד ובלבד מן הנישואין הראשונים וגרסינן בירושלמי וכן האב פוסק ע"י בתו אפילו היא בוגרת ולא אמה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו אפילו נערה משמע בהדיא דדוקא אב ולא בעל לאשתו כ"ש אדם אחר ואפילו אב נמי דוקא בנישואין הראשונים עכ"ל רבינו שב"ט ע"כ: [י] כאדמון ודלא כת"ק דאמר עד שתלבין ראשה דאמר ר"ג רואה אני דברי אדמון ופוסק בגמרא בכ"מ שאר"ג רואה אני דברי אדמון הלכה כמותו ובירושלמי אמר דלא פליגי רבנן אלא בשפסק במעמדה אבל שלא במעמדה אפילו רבנן מודו כאדמון ע"כ: * [כתב הטור ז"ל וי"א דאפילו פסקה היא בפני אביה אומרים לו או כנוס או פטור וכך היא מסקנת א"א ז"ל]: [כ] ודלא כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר בירושלמי דבהא פליגי רבנן ואומר עלה וא"ר"ג רואה אני וכו' ע"ש ע"כ:

והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין. אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. [ז] נתגרשה בתוך השנים שקיבל על עצמו לזון את בתה ונשאת לאחר ופסקה גם עמו שיהיה זן אותה הבת כך וכך שנים לא יאמר ראשון אם תבוא לביתי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות: יח נישאת הבת בתוך זמן זה הבעל חייב במזונותיה. ובעלי אמה שניהם כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידן או שחייב עצמו בשטר הרי זו כבעל חוב בשטר וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשועבדים עד סוף הזמן שפסקו. ואם פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין הרי הם דברים שלא [מ] ניתנו ליכתב ואינה טורפת במזונותיה:

פרק ארבעה ועשרים

א הנושא [א]את האילונית ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה אע"פ שכופין אותו ומוציא הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאי כתובה. וכן זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים: ב אבל הנושא אשה ולא הכיר בה ונמצאת אילונית או מחייבי לאוין. וכן * הנושא שנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה אבל תוספת יש לה ואין לה מזונות ואפילו לאחר מותו וכשכופין אותו ומפרישין ביניהם אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל: ג ולמה אין להם עיקר ויש להן תוספת. העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנית לו הנאתה והרי היא עומדת [לפניו] אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש

א טור שם סי' קטו סמג עשין מח:

מגיד משנה

מתן בזול עכ"ל ומ"ש רבינו אבל שלא בשעת קידושין וכו' נתבאר פי"א מהלכות מכירה ושם כתב רבינו שהורו רבותיו שאין קנין מועיל לדבר שאינו קצוב וכבר כתבתי בזה שם: נתגרשה בתוך השנים שקיבל וכו'. שם במשנה נשאת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון [את בתה] חמש שנים חייב לזונה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה [וכן] לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות. וכתב הרשב"א ז"ל אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות משמע דדמים הוא נותן לה ולא מזונות ממש וכן מפורש *) בירושלמי המקבל לזון כלתו היא אומרת מעות והוא אומר פירות הדין עמה עד כאן לשונו:

יח נשאת הבת בתוך זמן זה וכו'. במשנה נשאת הבעל נותן לה מזונות והם נותנים לה דמי מזונות וכתב הרשב"א ז"ל ירושלמי הדא אמרה ומעשה ידיה של בעלה אמר רבי יוסי הדא אמרה הפוסק לזון כלתו [זנה] ומעשה ידיה של בנו הוא רוצה שתבא אצלו והיא אינה רוצה הדין עמה דתנינן והם נותנים לה דמי מזונות. ומסתברא דאין נותנין לה לפי ברכת הבית אלא נותנין לה כל מזונותיה משלם וכו' והוא הדין לפוסק סתם לחבירו שהוא חייב לזונו במקום שהוא ולא לפי ברכת הבית אלא משלם עכ"ל. עוד כתב שאם מתה הבת תוך זמן זה אין לה מזונות כלל שלא נתחייב אלא לאנה לא ליורשים ולא דמי לנשאת דבת איתזוני היא ואילו רצתה מוחלת לזה ומקבלת מזה והכין איתא בירושלמי הלתה כמי שנשאת מתה כבר מתה עכ"ל: מתו אלו שפסקו לזון אותה וכו'. במשנה מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדין מפני שהיא כבעלת חוב ע"כ והעמידוה בגמרא דוקא בשקנו מידו וכמו שכתב רבינו אבל אם לא קנו מידו אפילו כתב לה אינה גובה מן המשועבדין. ומסתברא לי דדוקא מן המשועבדין אינה גובה אבל מן היורשין גובה אפילו לא כתב לה שטרי מלוה על פה נגבית היא מן היורשין כל שהיא תוך זמן כנזכר פי"א מהלכות מלוה ולוה וזו כל שמת תוך החמש שנים חזקה לה פרעה מהשנים הבאות ומשנתנו שאמרה מתו הוא הדין דאפילו בחייהן היה יכול להשמיענו שהיא ניזונת מן המשועבדין ובשקנו מידו כל שאין שם בני חורין אבל משום בנותיהן שאינן ניזונות אלא לאחר מיתה נקט לה ולאשמועינן דאפילו קנו מידו בנותיו אינן ניזונות אלא מנכסים בני חורין וכמו שכתבתי פי"ח כנ"ל. עוד שנינו במשנתנו הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי פי' הפקחין שהיו רוצין ליזהר שאם יגרשה או ימות הוא או תמות אשתו שלא יהיה לבת מזונות היו כותבין לשון זה ולא נזכר בדברי רבינו שפשוט הוא שהכל לפי מה שהתנו ומשנתנו הודיענו כילד היו עושין. וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא שאם כתב לה כן וגירשה והחזירה כבר נתבטל תנאו ואע"פ שהחזירה אין לה עליו מזונות שאין בלשון הזה אלא כל זמן שאת עמי מגשואין אלו כדתניא בן לוי שמכר שדה לישראל [ואמר לו] ע"מ שמעשר ראשון שלי [מעשר ראשון שלו וכו'] ואם אמר לו כל זמן שסדה זו בידך מכרה לאחר וחזר ולקחה ממנו אין לו עליו כלום אלמא כל זמן שהיא בידך מקנין הראשון קאמר הכי נמי מנישואין ראשונים קאמר עכ"ל ועוד הביא ראיה לזה מן הירושלמי וכבר נתבאר דין המעשר פ"ו מהלכות מעשר:

פכ"ד א הנושא את האילונית ולא היו לו וכו'. מ"ש רבינו שאם אין לו בנים ולא אשה אחרת שכופין אותו ומוציא. מבואר הוא פס"ו: ומ"ש שיש לה כתובה בשהכיר בה. משנה פרק אלמנה ניזונת (כתובות דף ק':) ואם מתחלה נשאת לשם אילונית יש לה כתובה:

ב אבל הנושא אשה ולא הכיר בה ונמצאת אילונית וכו'. דין האילונית במשנה הנזכרת מפורש שאין לה כתובה בשלא הכיר בה ודין חייבי לאוין אמרו שם שיש להן כתובה ופי' ר"י בגמרא דוקא בשהכיר בה אבל לא הכיר לא ותניא *כוותיה. ודין השני במשנה הנזכרת אמרו שאין לה כתובה והכריחו בהלכות שהוא אפילו בשהכיר בה. ומ"ש שאין להם מזונות מתבאר מן המשנה וממה שאמרו ביבמות פרק יש מותרות (דף פ"ה) ונזכר בהלכות בארוכה. וכן מ"ש שאין מוציאין מן הבעל פירות וכו' גם זה מבואר שם. ומ"ש שיש להם תוספת הוא ממה שאמרו בגמרא כתובות (דף ק"א) לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש להן ותניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממאנת והחברותיה אין להם מנה ומאתים אבל תוספת יש להן ונתבאר בהלכות שאף האילונית בדין זה. ודע שבפי' אמרו בירושלמי אף באילונית שיש לה תוספת וזה דעת הגאונים ז"ל וכן הסכימו בעל העיטור והרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדברי רבינו: ג ולמה אין להם עיקר וכו'. זהו נתינת טעם שכתב רבינו לדין הנזכר בסמוך: ולמה

*[לא נמצא כן בירושלמי שבידנו אלא הוא רוצה שתבא אצלו והיא אינה רוצה הדין עמה] * [מוכחינן מברייתא לגבי פלוגתיה והיינו כוותיה]

כסף משנה

נישואין ועדיין לא נשאת מהני קנין: יח מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידם וכו'. הכי אוקמוה בגמרא כמו שכתב ה"ה. ומ"ש או שחייב עצמו בשטר כלומר אם לוה לכתוב שטר הרי הוא כשאר שטר חוב שגובה מנכסים משועבדים:

פכ"ד ב אבל הנושא אשה ולא הכיר בה וכו' אבל תוספת יש לה. שם מימרא דשמואל וברייתא (כתובות דף ק"א) נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון ממאנת וחברותיה מנה ומאתים אין להן תוספת יש להן. ומפרש רבינו דחברותיה היינו שנייה ואילונית השנויות במשנה בהדי ממאנת וכ"כ הרי"ף. ותמה הראב"ד עליהם ופירש הוא דדוקא אשנייה קאי ומשום דאיכא שניות טובא קרי להו חברותיה דאילו אילונית שלא הכיר בה כיון שהיה מקח טעות אפילו תוספת אין לה וכתב הר"ן דלפי זה י"ל דבשנייה נמי דוקא בהכיר בה ואין זה נכון ועוד דבירושלמי מפורש כדברי הרי"ף עכ"ל. ומ"ש רבינו ואין לה מזונות ואפילו לאחר מותו כלומר דליכא למימר דילמא תעכב גביה דהא מת הוא אפילו הכי אין לה מזונות ולמד כן מדאמרינן בפרק יש מותרות דאלמנה לכ"ג אין לה מזונות מחיים ויש לה לאחר מיתה ותניא התם אלמנה יש לה מזונות שנייה אין לה מזונות אלמא דהיכא דאית לה לאלמנה דהיינו לאחר מיתה לית לה לשנייה: וכשכופין אותו וכו' אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. זהו פירוש למה שאמרו במשנה (כתובות דף ק':) ולא פירות וכך אמרו בירושלמי וטעמא משום קנסא ורש"י פירש בע"א:

ג ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת וכו'. גם רש"י נתן טעם זה. ומ"ש כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו היינו לומר דדוקא אם הוא מוציאה יש לה תוספת אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דאדעתא למיפק לא אקני ליה: ולמה

השגת הראב"ד

* וכן הנושא שנייה וכו': כתב הראב"ד סרכ ז"ל כתב כן ותמהנו עליו אילונית שלא הכיר בה למה יש לה תוספת עכ"ל:

לחם משנה

יז והוא שיתנו וכו' אבל שלא בשעת הקידושין וכו'. אע"ג דבהלכות מכירה פי"א כתב דלא מהני קנין היינו בשעת הנישואין מפני שהוא דומה לדברים הנקנים באמירה משמע דשלא בשעת הנישואין אפילו קנין לא מהני דהוי דבר שאינו קצוב והכא כתב דמהני. וי"ל דיש חילוק בין קידושין לנישואין ומ"ש כאן דלא צריך הוא בשעת הקידושין דהא אמרינן הן הן וכו' ובשעת הנישואין י"ל קצת הן הן הדברים הנקנים וכו' וזהו שכתב שם מפני שהוא דומה כלומר יש לו דומה קצת לדברים הנקנים וכו' ומשום הכי בקנין מיהא סגי אבל אחר הנישואין אפילו בקנין לא סגי מפני משום דהוי דבר שאינו קצוב ומ"ש כאן רבינו עד שקנו מידו ר"ל בשעת הנישואין אבל אחר הנישואין לא כדכתב שם ועם זה יסכימו דברים שאמר שם עם דברים האמורים כאן [ועי' בכ"מ]:

סליק הלכות אישות

הגהות מיימוניות

[ז] בתוספתא מי שהיה נשוי תניא כתב לזון את בת אשתו ושיברת לו לא כל הימנו שוכין לקטן ואין חבין לו ע"כ: [מ] כר"א ודלא כרבינא דאמר ניתנו לכתב ע"כ:

מגדל עוז

נתגרשה בתוך וכו' עד סוף הפרק. הכל מפורש בכתובות פרק הנושא:

פכ"ד הנושא את האילונית עד או מחייבי לאוין. פרק אלמנה ניזונת (דף קא): וכן הנושא שניה עד אבל תוספת יש לה. פרק הרם (דף קיב קיג) ופרק יש מותרות (דף פה):

כתב הראב"ד ז"ל הרב ז"ל כתב כן ותמהנו עליו אילונית שלא הכיר בה למה יש לה תוספת עכ"ל: ואני אומר הלכה זאת שנויה פרק הנ"ב ופרק יש מותרות ופרק אלמנה ניזונת ועל תימת הראב"ד ז"ל שיב מי כבר קדמני רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ודי לנו שנעמוד בצלנו ויתקיימו דברי ר"מ ז"ל: ואין לה מזונות ואפילו עד פירות שאכל. פרק אלמנה ניזונת ופרק יש מותרות;
ולמה אין להן עיקר עד מכל נכסיה פרק אלמנה ניזונת ופרק יש מותרות:

יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם : ד ולמה לא חלקו בשנייה בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חזוק. אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה. או אחת מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה יש לה כתובה. שחייבי לאוין שהכיר בה רצה *לזון בנכסיו וחייבי עשה איסורן קל. ויש לשתיהן מזונות לאחר מותו. * וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה : ה הממאנת א [א] אין לה כתובה אבל תוספת יש לה. ואין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. ואם לותה כשהיתה תחתיו ואכלה ואחר כך מיאנה אין מוציאין אותן מזונות מן הבעל : ו מי ב [ב] שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא אחד מתנאי כתובה שהרי מעשיה גרמו לה להאסר על בעלה : ז והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהם כל אשה שנדוניתה קיימת אפילו זינתה נוטלת שלה והולכת. ואם היתה שנייה או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה בין שלא הכיר בה או שהיתה אילונית או מחייבי לאוין והכיר בה הרי היא בנדוניתה ככל הנשים : ח נכסי צאן ברזל חייב באחריותן. ונכסי מלוג מה שנגנב או שאבד אבד לה ואינו חייב לשלם. היתה ג אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שאבד או נגנב או בלה או שנשחק מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לשלם. שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו. וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב לשלם. הפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנכסי מלוג : ט והממאנת אין לה בליות כלל שאין מוציאין מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסיה בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אלא נוטלת הנמצא לה ויוצאה :

מי

* [נ"א ליזוק] : א שם : ב טור שם סי' קטו : ג טור שם וסי' קטו סמג שם :

כסף משנה

ד ולמה לא חילקו בשנייה וכו' מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק. לפי זה חלוצה כיון שהיא מד"ס אין לה כתובה והא דתנן בפרק אלמנה ניזונת (דף ק':) אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה וכו' יש להן כתובה אשגרת לישן הוא שכן דרך בכל מקום לשנות חלוצה בהדי גרושה ולא משום דדינם שוה לענין זה א"כ דאתיא כהונה לישנא (יבמות דף פ"ה:) דקאמר זו היא מרגילתו ולא קי"ל כוותיה משום דכיון דספיקא דליסני הוא מספיקא לא מפקינן ממונא : אבל אם נשא אחד מחייבי לאוין וכו' או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה. טעמו בחייבי עשה מדתנן בפרק אלמנה ניזונת (דף ק') הממאנת והשנייה והאילונית אין להן כתובה וכו' אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה ואמרו בגמרא (דף ק"א:) כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי כלומר לאחר שחילק באילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אגלה וקאמר אף לאלמנה שהכיר בה נמי ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה [וכן פירש רש"י] וסובר רבינו שמאחר שלא שנו שם חייבי עשה באותה משנה בין הכיר ללא הכיר כחייבי לאוין ואיסורי דרבנן ש"מ דחייבי עשה בין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה ואינם דומים לחייבי לאוין מפני שאיסורן קל ולא לד"ס שצריך חיזוק וכן יש ללמוד מדאמר רב הונא דאלמנה לכ"ג בין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה ואידהי משום דכי קתני אלמנה לכ"ג אפלוגתא דאילונית קאי אבל חייבי עשה דליכא למידהי הכי ויש טעם בדבר אית לן למימר דבין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה :

ז והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהם וכו'. מ"ש ה"ה בתירוץ הקושיא שהקשה נתבאר יפה בדברי הר"ן שכתב וז"ל ולפי זה צ"ל דהא דאמרינן דרב נחמן פליגא לאו דפליגא אעיקר מימרא דרב כהנא משמיה דשמואל אלא לומר דפליגא אמימרא דרב שימי בר אשי דאמר שמע מינה מדרב כהנא דס"ל דרב כהנא לא השוה שנייה לשאר נשים וכו' * (דאמר דאין לה בלאות דנכסי מלוג וטעמא משום דקנסו לדידה בדידיה הא אשה כשירה גובה אותה ממנו ואע"ג דליתנהו אלמא ס"ל עיילא ליה גלימא קרנא הוי) אבל אנן ס"ל דרב כהנא ור"נ לא פליגי לפי שרב כהנא משוה שנייה לשאר נשים אלא דאי לאו משום קנסא היה ראוי שישלם הבעל כל מה שבלה בתשמישו מנכסי מלוג שלה * לפי שכיון שאין לה כתובה לא היה ראוי שיגיע לבעל שום דבר מהדברים הראויים לבעל ואין לו עסק בנכסי מלוג וראיה לפירוש זה מדפרכינן אממאנת אי דליתנהו אידי ואידי לית לה. ואי ס"ל דנכסי מלוג קרנא הוי א"כ שלא ברשות הוציאה ואמאי לא יחזירם אלא ודאי דסמכינן אר"נ דאמר פירא הוי ואם כן כשהוציאם ברשות הוציאם אלמא ס"ל לגמרא דרב כהנא ורב נחמן לא פליגי :

ח היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה וכו'. דין האילונית נלמד ממה שאמרו שם בגמרא (כתובות דף ק"א) גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה והתם ארישא דמתניתין קיימי וריפא דמתניתין בלא הכיר בה מיירי דהא קתני סיפא ואם מתחלה נשאת לשם אילונית וסובר רבינו שמאחר שבמשנה שנו חייבי לאוין עם אילונית כמו שאמר בגמרא שכתבתי לעיל דכי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי דינם שוה בכל וכיון דבאילונית אם לא הכיר אמרינן אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה ה"ה בחייבי לאוין שלא הכיר בהם וכ"כ הרי"ף : ט והממאנת אין לה בלאות כלל וכו'. גם זה נלמד ממ"ש בסמוך שאמרו בגמרא

* [מכאן ועד קרנא הוי לא נמצא בדברי הר"ן] : * [עיין בלשון הר"ן שהוא סיגנון אחר ולפי שהשינוי רב לא שלחתי יד לתקנו]

מגיד משנה

ד ולמה לא חילקו בשנייה וכו'. זהו דעת רבינו ביבמות פרק יש מותרות (דף פ"ה) וכנזכר כאן בהלכות ורשב"א נתן שם טעם אחר וידוע שהלכה כרבי מחבירו : אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין וכו'. דין חייבי לאוין שהכיר בהן מפורש פרק אלמנה ניזונת (דף ק') במשנה כמ"ש למעלה. ודין חייבי עשה הוא ממה שאמרו בפרק יש מותרות בגמרא דלדברי רבי חייבי עשה יש להם כתובה שהרי מן התורה הן ואין צריכין חזוק וכתב רבינו ואפילו לא הכיר בהן לפי שלא מצינו חילוק אלא בחייבי לאוין שאיסורן חמור אבל באלו שאיסורן קל בכל גווני יש להן כתובה : ויש לשתיהן מזונות וכו'. מפורש בגמרא פרק יש מותרות שאין להם מזונות מחיים שהרי אומרין לו עמוד והוצא ואיך נחייבהו למזונות וכן מבואר שם שיש להם מזונות לאחר מיתה אם לא הספיק לגרשה עד שמת :

וכן אם לותה ואכלה חייב לשלם. כך מצאתי בספרי רבינו ושם פרק יש מותרות אמרו בגמרא בעא מיניה ר' אלעזר מר' יוחנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות והקשו היכי דמי אילימא בדיתבא תותיה בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה ותירצו לא צריכא שהלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו ומדאית לה כתובה אית לה מזוני או דילמא כתובה דלמיסקל ומיפק אית לה מזוני [דלמא תיעכב גביה] ליה לה אמר ליה לית לה והקשו והא תניא יש לה ותירצו כי תניא ההיא לאחר מיתה עוד שם אית דאמר [הא תניא] יש לה והקשו והא בעמוד והוצא קאי והקשו על קושיא זו ואלא הא תניא יש לה ותירצו כי תניא ההיא לאחר מיתה. וי"ל שרבינו פוסק כלישנא בתרא ולההוא לישנא ליכא שקלא וטריא כלל בלותה ואכלה והוא סבור שלא אמרו אין לה אלא ביושבת תחתיו אבל בלותה בעודו במדינת הים לכשיבא כופין אותו לשלם ולהוציא ולפי זה כשתירצו כי תניא ההיא לאחר מיתה ה"ה שהיו יכולין לתרץ בשלותה ואכלה אלא שמשמע יש לה מזונות הוא בזונת והולכת ולפיכך העמידוה בלאחר מיתה. ואפשר שכתב כן רבינו מפני שהוא סובר שעל הדרך שהממאנת אין לה מזונות והוא בלותה ואכלה ומיאנה כמו שיתבאר בסמוך יש לחייבי לאוין מזונות זה נראה לדעת רבינו אבל בהלכות לא כתבו אלא לשון ראשון ואפי' לותה ואכלה אינו חייב לשלם וכן נראה עיקר חדא שלא לחייב את הבעל אלא בראיה ברורה ועוד דהא משמע דלישני לא פליגן במידי וכמה יש בתלמוד כיוצא בזה :

וכשכופין אותן להוציא וכו'. שם מתבאר זה וכן כתבו ז"ל :

ה הממאנת אין לה עיקר כתובה וכו'. פרק אלמנה ניזונת (דף ק') משנה הממאנת וכו' אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות וכבר הזכרתי למעלה מה שאמרו בגמרא שיש לה תוספת ובדין המזונות אמרו בפ' שני דייני גזירות (שם דף ק"ז:) כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים לותה ואכלה עמדה ומיאנה ע"כ :

ו מי שזינתה תחת בעלה וכו'. פרק אלמנה ניזונת (שם דף ק':) מבואר בגמרא שאין לה לא עיקר כתובה ולא תוספת ופשוט הוא שאין לה תנאי כתובה : והיאך דין נשים אלו בנדוניא וכו'. מ"ש רבינו שאפילו זינתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים. מתבאר שם ועוד יתבאר למטה בפרק זה. ומ"ש שהשנייה או אחת מחייבי עשה אע"פ שלא הכיר בהן והאילונית וחייבי לאוין בשהכיר בהן שהן בנדונייתא ככל הנשים. הטעם בכולן חוץ מן השנייה הוא לפי שכבר נתבאר שיש להן כתובה עיקר ותוספת כשאר הנשים וכיון שכן דינן קיים בנדונייתא כשאר הנשים וכן מתבאר בהלכות. ועל הא דשנינו שם שאין לה בלאות א"ל רב הונא בר חייא לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל לא שנו אלא נכסי מלוג אבל צאן ברזל יש לה וכו' אלא אשנייה וקנסו רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה פי' נכסי מלוג שהם שלה קנסוה חכמים ואין לה ולדידיה בדידה פי' נכסי צאן ברזל שהם ברשותו קנסוהו חכמים ויש לה ואמרו בגמרא ש"מ מדרב כהנא עיילא ליה גלימא קרנא הוי ולא מיכסי בה וכו' פי' מדאמר רב כהנא דשנייה הוא דאין לה בלאות נכסי מלוג משום קנסא אבל שאר נשים אית להו אלמא עיילא ליה גלימא קרנא הוי ואין לבעל להשתמש בהן ולכלותם לגמרי עד בלתי השאיר בלאותיה ואם בלה אותם חייב לשלם לאשה ושנייה אבדה זה משום קנס והקשו אמר ר"נ פירא הוי [ומכסי בה עד דבלי] והיא המימרא שהזכרתי פרק כ"ב ותירצו דר"נ פליגא ואנן קיימא לן כר"נ בדיני וכן פסק רבינו פרק כ"ב והוא ז"ל סובר דאפילו הכי דין השנייה כדקאי דר"נ לא פליג אדשמואל בהא ומ"ת א"כ מאי אירייא שנייה אפילו שאר נשים נמי אין להם בלאות כבר תירץ זה רבינו בפירוש המשנה ביבמות ואמר שאם לא מפני הקנס שקנסוה חכמים כשעברה עבירה היה ראוי שאחר שאין לה כתובה שלא יגיע לבעל שום דבר מהדברים הראויין לו וזה הוצרכה המשנה להשמיענו אלו דבריו. ונראה לפרש לפי שיטתו מה שאמרו דר"נ פליגא רוצה לומר אמאי דאמרי' שמע מינה מדרב כהנא עיילא ליה גלימא קרנא הוי דר"נ סובר דפירא הוי ואפילו הכי צריכין לשנייה משום קנסא מהטעם שהזכיר רבינו שראוי היה מן הדין שלא יגיע לבעל שום דבר ממנה אחר שאין לה כתובה ממנו ודעת ההלכות בדין השנייה כדעת רבינו : ח היתה אילונית או מחייבי לאוין וכו'. דין האילונית מפורש בסוגיית הגמרא פרק אלמנה ניזונת ודין חייבי לאוין נתבאר שם בהלכות וכן כתב הרשב"א ז"ל : ט והממאנת אין לה בלאות כלל וכו'. שם בסוגיית הגמרא ובהלכות :

מי

מגדל עוז

הממאנת אין לה עיקר כתובה עד מן הבעל. בירושלמי פרק אלמנה ניזונת ומביאם בהלכות ר"י אלפס ז"ל פרק הרם מקצתו ובהלכות מפרש פרק שני דייני גזירות :

הגהות מיימוניות

* [כתב הטור שם וז"ל והרמב"ם כתב שאם לותה ואכלה חייב לשלם ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק בגמרא שהוא פטור בלותה ואכלה עכ"ל] : [א] תניא נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן : [ב] נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה ומאתים ע"כ :

מגיד משנה

מי שזינתה תחת בעלה וכו'. שם אמר שמואל [וכו' תניא נמי הכי וכו'] נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון העוברת על דת וחברותיה אין להם תוספת וכ"ש מנה ומאתים והיוצאות משום שם רע נוטלת מה שלפניה ויוצאה מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימין ובהלכות בלאותיה הן בלאות נכסיה הנכנסין והיוצאין עמה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל עד כאן.

יא ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהם וכו'. במשנה בפרק המדיר (דף ע"ב) ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו [היא] דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינו מקיימת ונתבאר בסוגיית הגמרא שם שאם היא הולכת בשוק ושערה מגולה שהיא עוברת על דת משה וכן אמרו שם ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת הראש וביאר רבינו שכשאמרו מאכילתו שאינו מעושר כל שכן שאר דברים האסורין שהרי המעשר בזמן הזה אינו אלא מדבריהם כנזכר פרק ראשון מהלכות תרומות ומ"מ אפילו יהיה מן התורה ק"ו הוא לשאר דברים האסורים שהרי המעשר אפשר לו לבעל להפרישו ולא יסמוך עליה ואעפ"כ יוצאה בלא כתובה מחמת כן כ"ש אם מאכילתו דברים האסורים והוא לא ידע ואשם: והיאך יודע דבר זה וכו'. כל אלו מפורשין בגמרא כמ"ש רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל שאם היא מודה כ"ש שמפסדת כתובה שאף ע"פ שאין אדם משים עצמו רשע להפסיד ממון הודאת בעל דין כמאה עדים:

יב ואלו הן הדברים וכו'. במשנה הנזכרת ובגמרא שם ובהלכות נתבארו כל אלו שהזכיר רבינו ופירושו בהם מבואר. ומ"ש או למבוי מפולש כן נראה מן הירושלמי:

יג עזרא תיקן להם וכו'. תקנת עזרא מפורשת בבבא קמא פרק מרובה (דף פ"ב) ופשוט הוא שאם לא עשתה שאינה קרויה עוברת על דת יהודית שהרי לא הזכירוה (במשנה): וכן אם יצאה וכו'. בגמרא בפרק המדיר שם (דף ע"ב) *ובירושלמי יש חצר שהוא כמבוי ויש מבוי שהוא כחצר חצר שהרבים בוקעין בו הרי הוא כמבוי מבוי שאין הרבים בוקעים בו הרי הוא כחצר ונזכר בהלכות וכתבוהו ג"כ בעל העיטור והרשב"א ז"ל:

יד העוברת על דת צריכה התראה וכו'. במסכת סוטה פרק ארוסה (דף כ"ה) בעיא דאיפשטא שצריכה התראה והוזכרה בהלכות בפרק המדיר: עברה בינו לבינה וכו'. זה מבואר שמחלוקת היא והאמת בזה הוא כשאר כל התביעות שבין אדם לחבירו וכיון שהבעל רוצה להפסידה כתובה עליו להביא הראיה ומ"מ בלא ראיה יכול להשביעה. וי"ל דדוקא כשידוע שעברה על דת אלא שנחלקו אם היה אחרי ההתראה אם לא או אם היתה שם התראה כלל אבל אם אינו ידוע אם עברה אם לאו נראה שאינו יכול להשביעה כיון שמסר כתובתה בידה ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וכ"ש הוא לדעת רבינו שכתב פי"ד מהלכות מלוה ולוה שהטוען בשטר חוב שטר אמנה או רבית היה בו או אבק רבית שאינו יכול להשביע המלוה מחמת כך אלא ישלם ואחר כך יטעון על המלוה במה שירצה אם יודה יחזיר לו ואם כפר ישבע היסת ואף כאן כיון שאין ידוע שעברה הדין כן חייב לפרעה ואח"כ

*[מן הלשון הזה משמע דרבינו לא ס"ל הא דהירושלמי וקשה דכתב למעלה בדין מבוי מפולש יצא לו לרבינו מן הירושלמי והנכרת ג"ל דמסכה נ"ל ואח"כ קשה למה לא הביא הירושלמי למעלה במקומו בדין עוברת על דת להודיע מוצא הדין והביאו למטה חוץ למקומו בדין אינה עוברת על דת:]

כסף משנה

בגמרא אמתאכת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלא ולפי הטעם שכתבתי למעלה נראה דדוקא בשבלו מחמת השמים אבל אם מכרם חייב לשלם:

י מי שזינתה תחת בעלה וכו'. אע"פ שכבר נתבאר למעלה חזר רבינו לשנותו לסמוך לו ענין עוברת על דת וחברותיה:

ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה וכו'. ברייתא פרק אלמנה ניזונת נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת [משה] וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה ומאתים והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שלפניה ויוצאה. ומשמע לרבינו דכי היכי דאין לה תוספת ה"ה לנדוניא שאינה בעין דדוקא בבלאותיה קיימים הוא דאמרינן שם (דף ע"ב) אם היא זינתה בלאותיה לא זכו אבל נ"ב שאינם קיימים אף עוברת על דת מפסדת אותם ולזה הסכים הר"ן:

יא והיאך יודע דבר זה וכו' ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני וכו'. כלומר דאילו קודם לכן יכולה שתאמר משטה הייתי בך וכשהייתי רואה שהיית רוצה לאכול או לבעול לא הייתי מניחך:

יב או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה. כך היא הגירסא הנכונה:

או שהיתה מקללת וכו'. שם (דף ע"ב:) אמתני' דקתני מקללת יולדיו בפניו א"ר יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו וכו' אמר רבא דאמרה ליה ליכלי' אריה לסבא באפי בריה. ומפרש רבינו דרב יהודה ורבא פליגי דלרב יהודה אפילו קללה אבי בעלה בפני בן בעלה ולרבא עד שיקללנו בפני בעלה ופסק כרבא דבתרא הוא:

יג עזרא תיקן וכו'. בפרק מרובה (ב"ק דף פ"ב). ומ"ש שאם לא חגרה לא עברה על דת פשוט הוא מאחר שלא הזכירוה בגמרא: כיצד

י מי *שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת. ואין מוציאין מהבעל דבר ממה שאבד או נגנב מנכסי צאן ברזל שלה. ואצ"ל נכסי מלוג. ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית או היוצאת משום שם רע אין לה כתובה לא עיקר ולא [ג] תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה. וכל אחת מהן נוטלת הנמצא לה מנדונייתה ויוצאה ואין הבעל חייב לשלם כלום לא מה שפיחת ולא מה שאבד: יא ואלו בהן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה. יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי. או שנודרת או שנשבעת [ד] ואינה מקיימת. או ששמשה מטתה והיא נדה. או שאינה קוצה לה חלה. או שהאכילה את בעלה דברים אסורים אצ"ל שקצים ורמשים ונבלות אלא דברים שאינן מעושרין. והיאך יודע דבר זה כגון שאמרה לו פירות אלו פלוני כהן תקנם לי ועיסה זו פלונית הפרישה לי חלתה ופלוני החכם טיהר לי את הכתם ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני ואמר לא היו דברים מעולם. וכן אם הוחזקה נדה בשכנותיה ואמרה לבעלה טהורה אני ובא עליה: יב ואי זו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל; ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבוי [ה] מפולש וראשה פרוע ואין עליה [ו] רדיד ככל הנשים. אע"פ ששערה מכוסה במטפחת. או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחייה כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות. או שטווה בשוק ומראת זרועותיה לבני אדם. או שהיתה משחקת עם הבחורים. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה: יג עזרא תקן שתהיה אשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות. ואם לא חגרה אינה עוברת על דת משה ולא הפסידה כתובתה. וכן אם יצתה בראשה פרוע מחצר לחצר בתוך המבוי הואיל ושערה מכוסה במטפחת אינה עוברת על דת: יד העוברת על דת צריכה התראה ועדים ואח"כ תפסיד כתובתה. עברה בינו לבינה וידע שהיא

א שם: ב טור שם סמג שם: ג סמג שם ועשין כס:

משנה למלך

פכ"ד י מי שזינתה תחת בעלה אין לה כתובה וכו' וכל אחת מהן נוטלת הנמצא לה מנדונייתה ויוצאה. מימרא דרב הונא זינתה לא הפסידה בלאותיה הקיימין. ומהריק"ו שורש פ"א נשאל במי שנשבע ליתן לבתו סך מה בנדן וטוען שאינו רוצה ליתן מאחר שהאב והכן מרגילין קטטה עם בתו וכתב וז"ל ולא מיבעיא לפי מ"ש לעיל דאפילו היה הדבר אמת שאינו יכול להוציאה אם לא יחזיר לה נדונייתה בשלימות מאחר שהיא קטנה ולאו בת קנסא היא אלא אפילו היתה גדולה דאז הפסידה נדונייתה כי אם בלאותיה קיימין מ"מ אותו סך אשר עדיין לא גבה הבעל פשיטא שלא זכה בו וכו' יע"ש. ומדי עברי על דברי הרב הוקשה לי לפום ריהטא דלמאי הוזקק הרב לסיועי מפסיקה פלוגתא דרש"י ור"ת גבי נדוניית התנים דהא אפילו זכה בהם הבעל הוו בכלל בלאותיה הקיימין ונוטלתם כשהיא יוצאה. שוב דקדקתי לקמן בשורש פ"ב ושם ביאר הרב דבריו שאם יתן האב מעות לחתנו כפי תנאו נמצא החתן מוציאן בינתים שלא יהיו בעין ונמצא מפסידם אבי הבת. אבל כד אתי הרב לפוערו מהסיא דנדוניית התנים לא זכה כלל החתן כיון דלגירושין עומדת והרי לא נשאת בתו מהם והמשכיל יבין ודוק:

הגהות מיימוניות

[ג] נשים שאמרו הכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין לחן תוספת וכ"ש מנה ומאתים ע"כ: [ד] במסכת סוטה פרק ארוסה ושאלת לי את הבחור וכו' ודאי זאת האשה עוברת על דת היתה אחרי שיש עדים שעברה על החרם ועל השבועה דהוה לה נודרת ואינה מקיימת ונהי דמיבעיא לן בפרק ארוסה בעוברת על דת אם רצה הבעל להוציאה אם יכול לקיימה ולא איפשיטא מ"מ הא פשיטא דמצוה להוציאה כמ"ש ר"י בפרק המדיר ודבר פשוט שבמקום מצוה לא תיקן ר"ג מ"ה זצ"ל תקנתו לעכב על ידו שלא יעשה מצוה ואדרבה אם אינו מגרשה כשהיא עוברת על דת מיקרי רשע כדאיתא בשילהי פרק המגרש מדת אדם רשע כשרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וכו' עד והנך דקא חשיב התם אינהו נמי הוי מהנך דקא חשיב בעוברת על דת ועוד אחרי ע"ה ביאה ריק אחד רוצח על בעלה לנזמו אם יעשה לה דבר וגיזם לו להורגו לא גרע ממקללת יולדיו בפניו לאבא שאול והילכתא כוותיה כ"ש הכא דמגזמת לו להרגו ועוד דחשיבא כמדברת עם כל אדם כדאמרינן בפרק המדיר בההיא ערביא דהוה יתבא ושדיא פילכא וטווה וורד כנגד פניה כיון דחזיתינן פסיקתיה לפילכה שדיתיה אמרת ליה עולם הב לי פלך אמר בה רב עוקבא מילתא וכו' עד רבנן אמרי מדברת עם כל אדם אמר בה וכ"ש זאת שבאת עם אותו ריק ודברת עמו כ"כ שבשביל אתבתת גיזם לבעל להרגו מיהו כיון שלא התרה בה בעדים אינה יוצאת בלא כתובה דהא מסקינן בפרק ארוסה דעוברת על דת צריכה התראה לענין להפסידה כתובתה ואם יש עדים שעברת על דת ואין עדים שהתרה בה וגם היא אמרה שלא התרה בה יכול לגרשה בעל כרחה מיהו לאחר שיגרש יצטרך ליתן לה כתובתה כיון דאמרה שלא התרה בה ועדי התראה נמי ליכא ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה ועיין בסי' י"ו ע"כ: [ס] בירושלמי גרסי' יש מבוי שהוא כחצר והצר שהוא כמבוי חצר שרבים בוקעים בו הרי הוא כמבוי מבוי שאין רבים בוקעים בו הרי הוא כחצר ע"כ: [ו] תרגום ירושלמי של צעיף רדיד:

מגדל עוז

מי שזינתה תחת בעלה עד ואצ"ל נכסי מלוג. פרק אלמנה ניזונת (דף קא): ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת וכו' עד ולא מה שאבד. ריש פרק אע"פ (דף נו): ואלו הן הדברים וכו' עד על דת יהודית. פרק המדיר (דף ע"ב): יוצאה לשוק או למבוי עד בפני בעלה. בירושלמי והביאו ר"י אלפס בהלכות: עזרא תיקן עד ולא הפסידה כתובתה. פרק מרובה (דף פ"ב): וכן אם יצאה עד אינה עוברת על דת. פרק המדיר (דף עם): העוברת על דת עד תפסיד כתובתה. במסכת סוטה פרק ארוסה (דף פ"ה): עברה בינו לבינה עד אין לה כלום. בירושלמי והביאו ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק המדיר:

מי

כסף משנה

טו כיצד היא יוצאה משום ש"ר וכו'. קצת דברים אלו מבוארים בפרק ב' דיבמות (דף כ"ד כ"ה) וקצתם בירושלמי פרק המדיר. ומ"ש שאינה צריכה התראה. פשוט הוא שכיון שעברה כבר נאסרה על בעלה ותו לא שייך התראה:

טז עוברת על דת וכו' אין כופין הבעל להוציאה. אע"ג דהאי בעיא לא איפשטא כתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א דאיפשיטא מההוא דבעל שמחל על קינויו. ול"נ דאפשר לומר דאיפשיטא מדאמרינן בפרק ב' דיבמות וכ"ד בעדים הוא דמפקי כלומר בעדי טומאה דוקא:

יז מי שראה אשתו וכו' לפיכך משביעה בנקיטת חפץ. כתב ה"ה לא נתברר לי טעמו וכו' ובודאי אם יש שם ע"א מן הדין הוא שתשבע להכחיש העד אבל אם אין שם עד כשר אע"פ שהבעל אומר שראה הדבר למה תשבע כיון שאין רגלים לדבר וכבר השיג עליו הרמ"ך עכ"ל. ואני תמה עליו דאיסכא ממש הוי דכשהוא עצמו ראה שזינתה היא מוציאה שטר כתובה והוא טוען פרעתיך ודאי ואם תרצה להפרע אומר לה השבע לי שלא פרעתיך שצריך לישבע בנקיטת חפץ שלא פרעו כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ"א) ונתבאר בדברי רבינו פי"ד מהלכות מלוה אבל כשהוא לא ידע שזינתה אלא ע"פ עד אחד הוי כאומר שמא פרעתיך שאין בעל השטר צריך לישבע והא דתנן בפרק הכותב (כתובות דף פ"ז) עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה התם כשהבעל טוען ברי וכך הם דברי רבינו שכתב לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה אם ראה אותה בעצמו כלומר דוקא אם ראה אותה בעצמו הוא שמשביעה אבל אם לא ראה הוא בעצמו אע"פ שהוא טוען כן ע"פ ע"א אינו משביעה וכדמסיים בה אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה כך היא הגירסא הנכונה וכך הוא בטור. ודייק רבינו לכתוב משביעה ולא כתב צריכה לישבע מפני שהטוען על שטר חוב פרעתיו אומרים לו זיל שלם ואם טען ישבע לי שלא פרעתיו אז אומרים לו שישבע כדאיתא בפרק שבועת הדיינין וכתבו רבינו בפרק י"ד מהלכות מלוה:

האשה שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען ואומר אחר התראה עברה והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרה בי. אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובה אחר שתשבע שלא עברה שאם תודה שעברה אחר התראה זו אין לה כלום: **טו** כיצד היא יוצאה משום שם רע כגון שהיו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר שהדברים מראין שהיתה שם עבירה אע"פ שאין שם עדות ברורה בזנות. כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה וראו רוכל יוצא ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה. או שמצאו רוק לח למעלה מן הכילה. או שהיו יוצאים ממקום אפל. או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו. או שראוהו מנשק על פי חלוקה או שראו אותן מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות וכיוצא בדברים אלו. אם [ז] רצה הבעל להוציאה תצא בלא כתובה. ואין זו צריכה התראה: **טז** [א]עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זאת שעשתה [ח] דבר מכוער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא. ואע"פ שלא הוציא אין להן כתובה שהכתובה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה [זו] אלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **יז** מי שראה אשתו שזינתה או שאמרה לו אחת מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמינם [ט] וסומכת דעתו עליהם שזינתה אשתו. בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה ויתן כתובה. ואם הודה לו שזינתה תצא בלא כתובה. לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה. אבל *בדבר אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול: **יח** אמרה [ב]לו אשתו שזינתה תחתיו ברצונה אין משגיחין לדבריה שמא [י] עיניה נתנה באחר. אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ואבדה הבלאות שהרי הודת בזנות. ואם היה מאמינה וסומך דעתו על דבריה ה"ז חייב להוציאה. ואין

א גם זה שם : ב טור אה"ע סי' קטו סמג עשין מח : * [הטור העתיק כדברי אחר והכ"מ הוכיח שהיא טעות הגהות וכן הביא בה"ע] :

מגיד משנה

ואח"כ אם רצה לטעון עליה אם תודה תחזיר ואם תכפור תשבע היסת כנ"ל:

טו כיצד היא יוצאה משום שם רע וכו'. כבר הזכרתי למעלה מ"ש פרק אלמנה ניזונת והיוצאה משום שם רע נוטלת מה שלפניה ויוצאה. ואלו הדברים שהזכיר רבינו בכאן כולם מפורשים בירושלמי בפרק המדיר וזה דעת הרבה מן המפרשים ז"ל שבדברים אלו אבדה כתובתה:

טז עוברת על דת משה וכו'. בעוברת על דת משה ויהודית מוסכם הוא מכל המפרשים ז"ל ומתבאר בגמרא בסוטה שם (דף כ"ה) שאם רצה בעל לקיימה מקיימה וכ"כ הרשב"א ז"ל פרק המדיר דאף ע"ג דהתם בסוטה בעו לה ולא איפשטא כיון שאלו אחר מכן בעל שמחל על קנויו מהו באם תימצי לומר בעוברת על דת רצה לקיים מקיים קא בעי לה וכ"ש שנתבאר שם שקנויו מחול קודם סתירה אבל במי שעשתה דבר מכוער נחלקו בו הגאונים ז"ל ויש מי שסובר ביבמות פרק כיצד (דף כ"ה) שאם היו שם עדי דבר מכוער וקלא דלא פסיק יומא ופלגא שמוציאין אותה ב"ד מן הבעל ודינו בזה כדין הנטען מאשת איש ונתגרשה וכפי מה שנתבאר פ"ב מהלכות סוטה וזה דעת רב אחא משבחא ורש"י ז"ל אבל בהלכות כתב שכל מה שהוזכר בגמרא ביבמות לא אמרו אלא מנסבען אבל מבעל לא מפקינן לה אלא בעדי טומאה דהיינו שירא כמנאפין וכן דעת בעל הלכות גדולות שאין מוציאים מן הבעל בדבר מכוער וזהו דעת רבינו ודבריהם וראיותיהם בזה ארוכים וכבר הסכים רבינו יעקב ז"ל לדעת ההלכות ורבינו וכן דעת העיטור וכ"כ מדברי הרשב"א ז"ל. ומ"ש רבינו שאף ע"פ שאינו מוציאה אין לה כתובה שהכתובה תקנת חכמים היא וכו' דבר ברור הוא וטעמו עמו:

יז מי שראה אשתו וכו'. בקידושין פי' האומר (דף ס"ו) איבעיא להו אשתו זנתה בעד אחד [ושותק מהו וכו'] אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואמרו שם דחד סמיא דהוה [מסדר מתנייתא] קמיה דמר שמואל וכו' וא"ל [חד גברא] אשתו זנתה ואמר שמואל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק ופירש רבא דה"ק שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא אינו צריך להוציאה. ובהלכות כתבו הא דרבא ואמרו וה"מ בדיני אדם אבל בבא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי מחוייב לאפוקה ויהיב לה כתובתה ע"כ וזהו דעת רבינו. ומ"ש לפיכך משביעה בנקיטת חפץ וכו' לא נתברר לי טעמו ומצאתי בעיטור כתוב כן בשם הרב אבן מיגאש ז"ל ובודאי אם יש שם עד אחד מן הדין הוא שתשבע להכחיש העד אבל אם אין שם עד כשר אע"פ שהבעל אומר שראה הדבר למה תשבע כיון שאין רגלים לדבר והם ז"ל דנין אותן כדין הנשבעין ונוטלין ולא ידעתי מאין זה וג"כ לא נתברר לי מאין הוכיח רבינו לחלק בין טענה זו לטענות אחרות ואולי מפני שמצינו שבזמן הבית היה יכול להשקותה ולהשביעה על חטא זנות וע"י קנוי וסתירה וכבר השיג עליו בכל זה הרמ"ך ז"ל ודברי רבינו צריכין תלמוד:

יח אמרה לו אשתו וכו'. במשנה בפרק אחרון דנדרים (דף צ':) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך וכו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה [אלא] האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ודקדקו בגמרא (דף צ"א) למשנה ראשונה במאי עסקינן אילימא באשת ישראל [ואמרה שזינתה] אי ברצון כלום יש לה כתובה ואי באונס וכו' והעמידוה באשת כהן ושאמרה שנאנסה. ומסוגיא זו יש ראיה למ"ש רבינו בכאן שהיא מפסדת כתובתה בהודאתה

משנה למלך

יז מי שראה אשתו שזינתה או וכו'. בקידושין פרק האומר. וכתב הרשב"א בסימן ק"ח דאפילו בעכו"ם בין מסל"ת בין מתכוון להעיד אי מהימן ליה חייב להוציא. ובסימן אלף רל"ז כתב דכשסומכת דעתו עליהן דאמרינן דחייב להוציא דוקא שכששה שותקת אבל כמכחישתו אינו חייב להוציא כדאמרינן בעלמא עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ע"כ. ולדעתי דבר גדול דבר הנביא ע"ש:

ומ"ש רבינו לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו. כתב ה"ה ז"ל ולא נתברר לי טעמו ונראה דכוונתו ז"ל לסקות על רבינו דאפילו שטענת הבעל ודאי שראה שזינתה אינו בדין שתשבע שהרי רבינו עצמו כתב בפי"ד מהלכות מלוה ולוה דאין המלוה נשבע כשהשטר בידו אלא על טענת פרעון דוקא שהשטר לפרעון קאי אבל כל שאר הטענות כגון אמנה או רבית וכיוצא אין המלוה צריך לישבע ונוטל בלא שבועה. ובודאי זינתה אין השטר עומד לכך וא"כ למה תשבע. ומ"ש עוד ה"ה ובודאי אם יש שם ע"א שתשבע להכחיש העד. היינו אם טענת הבעל שטוען שראה אשתו זינתה והביא עמו עד שראה שזינתה ובודאי בכי הא נשבעת כדין עד אחד מעידה שהיא פרועה כפשט מתני' דכתובות. והרב משריק"א לא נתכוון בכוונת דברי ה"ס ודבריו צ"ע (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר פ"ט מהלכות שאלה

הנהות מיימוניות

[ז] וכן פר"ש אמנם ר"ת פירש תצא מזה אם גרשה זה ונשאת לו אבל מן הבעל לא תצא דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן כדאיתא פרק המגרש וכן מצאתי בפר"ת שמן הבעל לא תצא אלא בעדים שראום מנאפים כדגרסינן בהשוכר את הפועל ופ"ק דמכות וכן בה"ג וכן ראבי"ה. אמנם בירושלמי משמע להדיא דפי' תצא מן הבעל דמייתי לה אמתניתין ואלו יוצאות בלא כתובה דאיירי בבעל ולא בנטען כלל ואולי הא מסקינן דלקלא דלבתר נישואין לא חיישינן וכן הא דבעינן שיראו מנאפים היינו פי' שאין ב"ד כופין אותו להוציאה אלא בכך וכן משמע בירושלמי דמייתי לה בכלל עוברת על דת ועלה מסקינן בסוטה שאם רצה לקיימה אין כופין אותו להוציא כבעמוד ובענין זה כתב רבינו שמחה לפר"ח וכן דעת רבינו המחבר ועיין בתוס' פ"ב דיבמות ועיין בתשובה שבסימן כ"ה ובהלכות סוטה פ"ב ע"כ: [ח] בסוטה פרק ארוסה מסקינן הכי ועיין בסי' י"ז ע"כ: [ט] בקידושין פרק האומר ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה וכו' עד אתא שליח ואמר אשתך זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה וכרבא דמוקי להא דשמואל אי מהימן לך כבי תרי ודלא כאביי דאמר דכל עד אחד כשר ועיין בסימן כ"ה ע"כ: [י] הורת רבי יוסף האומר אשתו שזינתה דאינה אסורת עליו לפי משנה אחרונה דאינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר ת"ג שמא עיני

מגדל עוז

כיצד היא יוצאה עד והיא לובשת המכנסים. פרק שני דיבמות (דף כד כה): או חוגרת אזורה עד וכיוצא בדברים אלו. בירושלמי: אם רצה הבעל להוציאה תצא וכו'. פרק ארוסה ושומרת יבם: עוברת על דת עד אם רצה לא יוציא. פרק שני דיבמות ופרק ארוסה: אע"פ שלא הוציא אין לה כתובה עד להוציאה. פרק המדיר (דף ע"ב) ופרק ארוסה: מי שראה אשתו עד ע"י גלגול. במסכת קידושין פרק האומר לשלוחו (דף ס"ו): אמרה לו אשתו שזינתה תחתיו עד חייב להוציאה. במסכת יבמות פרק כ"ם (דף קיב) וסוף נדרים (דף צא) ובהלכות ר"י אלפס ז"ל ס"פ האומר לשלוחו:

נתן

שהודאתה ואע"ג דקי"ל כמשנה אחרונה מ"מ לענין ממון הודאתה שזינתה ברצון כמאה עדים. ומ"ש שאם הוא מאמינה שחייב להוציאה נלמד מההוא דשמואל דלעיל וכ"כ הרשב"א ז"ל וזה לשונו כתבו בתוספות דאשת ישראל שאמרה לבעלה שמאה אני לך ואמר לה בעלה שמאמינה איהו נמי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסירא ליה לעולם ואפי' אם תחזור ואמרה דבאונס הוה ע"כ : ואין ב"ד כופין וכו'. כבר נתבאר זה למעלה במה שכתבתי מן ההלכות :

יט האשה שזינתה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פ' נערה שנתפתתה (דף ל"א:) : וכל שתחלת וכו'. מימרא דרבא שם קרוב ללשון רבינו ושניא כוונים :

ואין ב"ד כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו עד שיבואו שני עדים ויעידו [ב] שזינתה אשתו זאת בפניהם ברצונה ואח"כ כופין אותו להוציא : **יט** האשה *שזינתה תחת בעלה בשגגה או באונס הרי זו מותרת לבעלה שנאמר והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת. בין שאנסה [ג] עכו"ם בין שאנסה ישראל. וכל שתחלת ביאתה באונס אע"פ שסופה ברצון ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלי לא אנס אותי הייתי שוכרתו הרי זו מותר. שהיצר לבשה ומתחלה [היתה] באונס : **כ** נשים שנגנבו אותן לסטים הרי הן כשבויות שהן אנוסות ומותרות לבעליהן. ואם הניחום והלכו ללסטים מעצמן הרי אלו ברצון ואסורות לבעליהן. ודין השוגגת ודין הנאנסת אחד הוא שהשגגה צד אונס יש בה : **כא** במה דברים אמורים בשהיה בעלה ישראל. אבל אשת כהן ששגגה או שנאנסה אסורה לבעלה שהרי נעשית זונה מכל מקום והוא אסור בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה : **כב** אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת העיקר והתוספת ולא הפסידה מכתובתה כלום. וכופין את הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה : **כג** אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ונבעלתי לאחר אינו חושש לדבריה שמא עיניה נתנה באחר. ואם היתה נאמנת לו או שאמר לו אדם שהוא סומך על דבריו יוציא ויתן כתובה : **כד** האומר לאשתו בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני ונכנסה עמו לסתר בפני שני עדים ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים כמו שיתבאר בהלכות סוטה. ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה. ואע"פ שלא מצאו דבר מכוער. שאין לך דבר יותר מכוער מזה. והיום שאין שם מי סוטה נאסרה עליו איסור עולם ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר : **כה** אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. וחייב להוציא ויתן כתובה. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה תצא בלא כתובה ולפיכך משביעה על זה ואח"כ יתן כתובה :

פרק חמשה ועשרים

א הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונין והוא הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן. אבל נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו לא הפסידה כלום : **ב** וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים

א טור שם סי' ו' סמ"ג שם : ב טור שם סי' ו' ז' סמ"ג שם : ג טור שם סי' קט"ו סמ"ג שם : ד טור שם סי' ו' : ה טור סי' ל"ט ק"ז סמ"ג שם :

כסף משנה

יט האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה וכו'. בס"פ ד' אחים (יבמות דף ל"ג:) שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה בזה וכו' מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן פי' ואח"כ מחזירים אותם. ומ"ש או באונס ברייתא בס"פ נערה שנתפתתה :

כה אמר לה בינו לבינה וכו' ס"ז אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. יש לתמוה דמאי איריא בזמן הזה אפילו בזמן דאיכא מי סוטה נמי אינו יכול להשקותה אא"כ קינא לה בפני שנים ונסתרה בפני שנים וכמו שפסק רבינו בפ"א מהלכות סוטה. ואפשר שנגרר אחר לישנא דגמרא דאמר לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי עם איש פלוני דילמא קי"ל כר' יוסי בר' יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו וליכא השתא מי סוטה למבדקה :

דבר

מגיד משנה

כ נשים שנגנבו וכו'. שם אמר ר"י הני נשי דגנבי גנבי שריין לגברייהו וא"ל רבנן לר"י והא קא [חזיין] דממטיאן להו נהמא מחמת יראה [קא עבדן] והא קא חזיין דמשלחן להו גירי מחמת יראה [הוא] ודאי שבקינהו ואזלן מנפשייהו אסירן. ושם בגמרא אמרו עוד ת"ר שבויי מלכות הרי הן כשבויין גנובי *ליסטות אינם כשבויין והתניא איפכא ותירצו מלכות אמלכות לא קשיא הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ליסטות אליסטות לא קשיא הא בבן נצר הא בליסטים דעלמא ורבו בזה הפירושין ורבינו לא הזכיר מזה כלום אלא הא דר"י ודי בכך. וכתבו המפרשים ז"ל שכל שהיא אסורה לבעל מחמת מעשה כגון זו שכ' רבינו אם הניחום והלכו לליסטים מעצמן שאין הבעל חייב לפדותן ודבר ברור הוא והוכיחו כן מן התוספתא ואע"פ שבתחלה באת ביד לסטים זה באונס : ודין השוגגת וכו'. זה פשוט ומתבאר בהרבה מקומות :

כא בד"א כשהיה וכו'. שם בפרק נערה שנתפתתה ברייתא ומבואר בהרבה מקימות :

כב אחד אשת ישראל וכו'. זה מפורש בגמרא (דף נ"א) פרק אחרון דנדרים :

כג אשת כהן שאמרה וכו'. זו היא משנה אחרונה (שם דף צ') שהזכרתי למעלה חזרו לומר שלא תהא אשה וכו'. ומ"ש ואם היתה נאמנת לו וכו' כבר נתבאר למעלה באשת ישראל וה"ה לאשת כהן שאונס באשת כהן כרצון באשת ישראל :

כד האומר לאשתו וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם בראש מסכת סוטה (דף ב'). ומ"ש ואם מת קודם שישקנה וכו' מחלוקת ב"ש וב"ה שם פרק ארוסה (דף כ"ד) וידוע שהלכה כב"ה שאמרו שאינה נוטלת כתובה. ומ"ש והיום שאין שם מי סוטה וכו' מתבאר שם פרק ראשון וכמו שאכתוב בסמוך :

כה אמר לה בינו לבינה כו'. שם בפרק ראשון (דף ב':) אמר רבי חנינא מסורא לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה לא תסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל כרבי יוסי בר (רבי) יהודה דאמר קנוי ע"פ עצמו * ומתסרא וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקא אסר לה עילויה איסורא דלעולם וסובר רבינו שכל שמעשיה גורמים לה ליאסר תצא בלא כתובה ודבר ברור הוא. ומ"ש שהוא אינו נאמן להפסידה כתובתה גם זה פשוט אבל מ"ש שהוא משביעה על זה כבר כתבתי למעלה בכיוצא בזה בדין השבועה :

פכ"ה א הנושא אשה וכו'. במשנה בפרק המדיר (כתובות דף ע"ב:) כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ומפרש שמואל בגמרא דאפילו בקדשה סתם וכנסה סתם אין לה כתובה וכ"פ הרמב"ן ו רשב"א ז"ל וכדעת רבינו והביאו סיוע לזה מן הירושלמי ובגמרא באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין וביאר רבינו שה"ה לשאר המינים שדרך נשי המקום להתקשט בהן ופשוט הוא ובירושלמי כלי פשתן [הדקין] הבאין מבית שאן ככלי צבעונין [הן] :

ב וכן הכונס וכו'. במשנה כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כל המומין שפוסלים בכהנים פוסלין בנשים וכבר נתבארו פרטי המומין פ"ז מהלכות אלו ומ"ש ולא ידע

[שם דבר כמו ליסטות] * * (כך גורס הש"י אבל בגמרא שלנו גרסינן ומתסרא) :

משנה למלך

שאלה ופקדון דין ו' יע"ש) וכמה שכתבתי לא נשאר מקום תימה על ה"ה כי כל דבריו לדקו לתמוה מה שתמה על רבינו. אלא שדברי ה"ה ז"ל כמה שסיים וז"ל ולא נתברר לי מאין הוכיח רבינו לחלק בין טענה זו לטענות אחרות ע"כ. ונפלאתי עליו שהוא ז"ל מדקדק דבריו תמיד וכאן לא השגיח בהם כעין יפה שרבינו לא חילק כלום אלא כלפי מה שאמר שאם אמר לו אחד מקרוביו או מי שדעתו סומכת עליו שחייב להוציאה וליתן כתובה מיהו כדי להפסידה כתובתה אינו יכול להשביעה כי אם על פי עצמו שראה שזנתה שטענתו טענת ברי אבל על פי אלו שהזכיר לא שאין טענתו ברי וזה ברור וצ"ע. וכבר שכל הרב זה וזה מוסיף תימה לבהתמגא לומר שטענת הבעל נשבעת ודו"ק :

כב אחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה כתובתה קיימת כו'. (א"ה בתשובת מהריק"ו שרש פ"א כתב דקטנה שזינתה לא הפסידה כתובתה דפתוי קטנה אונס הוא ולענין מרדה ובושת עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"א מהלכות אלו דין ח' ד"ה אך אכתי ק"ל כו'. וד"ה ואכתי אני תמיה כו') :

סליק הלכות אישות

הגהות מיימוניות

נתן באחרות אחר תקנת ר"ג שאינו יכול לגרשה ע"כ ועוד נראה דיש לנדות האוסר אשתו כמגרשה על כרחה דסוף סוף מבטל תקנת הגאונים מנימוקי הר"י קורבי"ל וכן השיב הרב שמעיה מיינבי"ל בתשובה ועיין בסימן ל"ד ע"כ : [ב] נאמר בשם ר"ת שצריך דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה ע"כ : [ג] עכו"ם פוסל בביאתו ביארתי בהלכות א"ב ע"כ :

מגדל עוז

ואין ב"ד כופין עד כופין אותו להוציא. פרק האומר (דף מו) וס"ק דסוטה (דף כ"ב) : האשה שזינתה עד כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה. פרק נערה שנתפתתה : ואחד אשת ישראל עד יוציא ויתן כתובה. סוף מסכת נדרים (דף צא) : האומר לאשתו בפני שנים כו' עד כמו שיתבאר בהלכות סוטה. פ"ב דיבמות וריש פ"ק דסוטה (דף ב') ובביאור פ"ב ופ"ג דהלכות סוטה : ואם מת קודם שישקנה עד סוף הפרק. ריש סוטה שם ובפרק ארוסה ושומרת יבם (דף כד) :

פכ"ה הנושא אשה סתם כו' עד לא הפסידה כלום. בכתובות פרק המדיר (דף ע"ב) ובקידושין פרק האיש מקדש (דף נ') :

ידע וכו' הוא מפני שאם ידע אינה מפסדת כתובה כמו שיתבאר בסמוך וכתב רבינו בזו ובנמצאת עליה נדרים שאבדה אף התוספת ומתבאר ממ"ש פרק אלמנה ניזונת (ק"א) נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה וכו' אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים וכן כתבו ז"ל והטעם משום דעל הנשים הוא רמיא מילתא לגלויי: כיצד היה וכו'. במשנה (דף ע"ה) ותכ"א כד"א במומין שבסתר אבל מומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה ביד קרובותיו. וכתב רבינו שאם לא היו לו קרובות בעיר יכול לטעון במומין שבסתר אע"פ שיש שם מרחץ שהרי אין לו ביד מי יבדוק ויש חולקין בזה. ודין הנכפה שכתב מפורש בגמרא

פכ"ה ב דבר ידוע הוא וכו' ואינם גזירת הכתוב. כלומר שאילו היו גזירת הכתוב לא היינו מחלקים בין מקום למקום כיון שכך גזרה תורה:

בא על אשתו וכו' ושהה כמה ימים. תמיהה לי מה צורך לשהות כמה ימים הא בחזקה דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו אפי' שתן טענת מומין מיד אחר שבעל אין שומעין לו. וי"ל דלרבותא נקט ששהה כמה ימים אע"ג דאיכא למימר מוכחא מילתא שלא הכיר באותו מום עד עכשיו מדלא הזכירו עד עתה קמ"ל: א"ה אבל

הנשים שכבר ביארנום ולא ידע הבעל במום זה ולא שמע בו ורצה הרי זו תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. כיצד היה מרחץ בעיר *והיו לו קרובים אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ואפילו מומין שבסתר מפני שהוא בודק בקרובותיו וחזקה ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ או שלא היו לו קרובים טוען במומין שבסתר. [א] ונכפה בעתים ידועים הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו וחזקתו ששמע ונתפיים. דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן נלויות והכל יודעין אותן ואומרין זו היא בתו של פלוני וזו היא אחותו של פלוני כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל ואם תצא הבת למרחץ בנשף תצא מתנכרה ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה ה"ז טוען אף במומין שבגלוי. והוא שלא היה שם מרחץ ושלא היתה לו קרובה לבדוק בה. אבל היה שם מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהם מגולות אם יש לו קרובה אינו יכול לטעון שהרי הכל רואין אותה ערומה במרחץ. ואם דרכן להתנכר ולהתחבא אף במרחץ ושתהיה הבת רוחצת בלילה או בבית קטן במרחץ לבדה עד שלא תראה ולא תודע הרי זה טוען אף במומין שבגלוי. והדברים אלו דברים של טעם הם ואינם גזירת הכתוב: ג הורו מקצת הגאונים שזה שאמרו חכמים מפני שהוא בודק בקרובותיו אינו קרובותיו בלבד אלא אפילו מיודעיו. ואפילו היה גר בעיר שאין לו קרוב כלל אם יש שם מרחץ אינו יכול לטעון. שא"א שלא יהיו לו רעים ואומר לאחד מרעיו שתבדוק לו אשתו או אחותו על פלונית. ולפיכך חזקתו ששמע ונתפיים. ולא יראה לי דין זה שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו ביותר: ד כיצד היא טענת המומין. אם היו המומין שנמצאו בה מומין שודאי היו בה קודם שתתארס כגון אצבע יתירה וכיוצא בו. על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה. או שחזקתו שידע. ואם לא הביא ראיה תצא בלא כתובה כלל. היו מומים שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין אם נמצאו בה אחר שנכנסה לבית הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה והיה מקחו מקח טעות. ואם נמצאו בה והיא בבית אביה על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפה שדהו: ה הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה או שהודה לו בכך. והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפיים או שחזקתו שידע בהן ונתפיים הרי זה חייב בכתובה: ו בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לי עד עתה אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה שאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו יפה וחזקתו שידע ורצה: ז הנושא [א]אשה ונמצא שאין לה וסת קבוע לנדתה אלא לא תרגיש בעצמה עד שתרד דם נדה הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש חוץ מן העד של איש שמקנח בו עצמו כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה: ח ואע"פ שמום גדול הוא זה לא הפסידה כלום שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשת. [ב] הרי שבדקה עצמה ונבעלה ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד שלה או על עד

א טור שם סי' ק"ז סמג שם:

א"כ נחמן ונכפה כמומין שבסתר דמי ולא אמרן אלא דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה זמן כמומין שבגלוי דמי: דבר ידוע וכו'. אלו [הם] דברי רבינו בטעם נכון כמו שביאר בארוכה:

ג הורו מקצת הגאונים וכו'. גם בזה אין ראיה מן הגמרא לא לדעת מקצת הגאונים ולא לדעת רבינו ובסברא הם חולקים:

ד כיצד היא טענת המומין וכו'. ברייתא שם בגמרא *מודים חכמים לר"מ במומין שדרכן לבא עמה מבית אביה ואפי' היא ברשות הבעל האב צריך להביא ראיה והעמידוה בותרת וסקשו יתרת מאי ראיה מייתי ותירצו [מייתי] ראיה דלאו ונתפיים הוא: היו מומין שאפשר שנולדו וכו'. במשנה (דף ע"ס) היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה משנתארסה היו בה מומין אלו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות ובגמרא שאלו מאי שנא רישא ומ"ש סיפא ונאמרו שם הרבה אוקימתות ואחת מהן רבא אמר רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא נמי כאן נמצאו וכאן היו ופסק רבינו כאוקימתא זו וכ"כ מן ההלכות שהביאו משנה כפשטה. ויש שם אוקימתא אחרת רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דרב אשי מוקי לה לרישא בנערה ובשאין האב טוען ברי ואף ע"פ שהיא טוענת ברי אין טענתה מועלת לאביה שהרי בעודה ארוסה והיא נערה או קטנה כתובתה לאביה והוא אינו טוען ברי אבל סיפא כיון שנשאת הרי כתובתה לעצמה והיא טוענת ברי והו"ל כמנה לי בידך ופסק הרשב"א ז"ל כרב אשי דהוא בתרא ואמר דאפילו בנמצאו ברשות האב אם היתה היא בוגרת שכתובתה לעצמה או שהיה האב טוען ברי שמשנתארסה נולדו על הבעל להביא ראיה אלו דבריו ז"ל:

ה הביא הבעל ראיה וכו'. זה דבר פשוט שאם האב מביא ראיה שראה ונתפיים או שהן מומים שבגלוי או שיש שם מרחץ ויש לו קרובות שחזקתו שידע שאינו יכול לטעון וכנזכר למעלה ומבואר במשנה ובגמרא:

ו בא על אשתו ושהה כמה ימים וכו'. זה נראה שלמד רבינו ממ"ש ונתבאר פרק י"א בטענת בתולים שאינו יכול לטעון אותה לאחר זמן אף כאן כל שחזקתו שידע ולא טען אינו יכול לחזור ולטעון. ובירושל' בפ"ק דכתובות השוו בתולים למומין באחר דברים ולפי דבריו הסוגיא שבפ' המדיר גבי אוקימתא דרבא שהזכרתי למעלה שמשמעה בביאור שאין אומרין חזקה שאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו להוציא מן הבעל כתובה כל זמן שהוא מביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה המומין מפרש רבינו שהיא דוקא כשלא בעל או שלא שהה אלא שכנס אותה

לתופה אבל אם בעל ושהה ולא טען חזקה ידע ונתרצה ושוב אינו יכול לטעון זה כ"ל לדעתו ז"ל: ז הנושא אשה ונמצא שאין לה וסת וכו'. מ"ש רבינו שהאשה שאין לה וסת אסורה לשמש אלא בשני עדים יתבאר דעתו ודעת החולקים עליו פ"ד מהלכות איסורי ביאה. ומ"ש שלא הפסידה כתובה בכך. מפורש היא במסכת נדה סוף פרק ראשון (דף י"ב:) וכדשמואל דאמר הלכה כר"ח בן אנטיגנוס שאמר כן ונזכר זה בהלכות בסוף אלמנה ניזונת:

ח הרי שבדקה עצמה וכו'. גם זה מתבאר שם בנדה בגמרא ובהלכות פרק אלמנה ניזונת שאין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות וכתב רבינו שאף תוספת אין לה והטעם שאין לך מום גדול מזה שהרי אינה ראויה לעמוד תחתיו וחייב הוא לגרשה ועל דעת כן לא כתב לה ולא יהא מום זה פחות מאחד מן המומין הנזכרים פ"ז זהו דעתו ז"ל אבל הרמב"ן ובעל העיטור ז"ל כתבו שיש לה תוספת והטעם לפי שאלו מומין שיש היתה יודעת אותם והיה לה לגלות ולהודיע אבל זו לא היתה יודעת במום זה הא למה זו דומה לאילונית שלא הכיר בה שנתבאר פרק כ"ד שיש לה תוספת. ולדברי רבינו נ"ל לחלק בין זו לאילונית לפי שהאילונית יכול היה לבדוק קודם לכן בסימנין וג"כ יכולה היא לישב תחתיו ותשמשנו ויש אחרת אם לא קיים פ"ו כנזכר פט"ו אבל זו שאסורה לשמשו ולא היה יכול לבודקה קודם לכן אבדה כתובה ותוספת והרי היא בכלל הנשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה שאין לה תוספת וכ"ש מנה מאתים כנזכר פרק אלמנה ניזונת (דף ק"א) כך נראה לדעת רבינו ועיקר ומה שכתב ולא יחזיר לעולם כן מבואר שם ויתבאר פ"י מהלכות גירושין:

* הגירסא הזאת אינה בגמרא אלא בתוספתא ובגמרא מודה ר"מ וע"ש בתוס':

בר"א

מגדל עוז

כיצד היה מרחץ עד וחזקתו שידע ורצה. הכל פרק המדיר: הנושא אשה ונמצא עד יתן כתובה. ספ"ק דנדה (דף יב) ובהלכות ר"י אלפס ז"ל פרק אלמנה ניזונת:

הגהות מיימוניות

* [עיין בטור שם שהזכים לדעת הגאונים הנזכר לקמן]: [א] כתב ראבי"ה וז"ל ומדלא קתני במומי איש נכפה ש"מ אין כופין אותו להוציא אע"ג דנכפה לגבי אשה חוי מום משם אין ראיה ואע"פ די"ל דתנא ושייר א"נ לא תנייה משום דמתמיר ופשיטא ליה אין בידינו לכפות בלא ראיה ברורה וגם לה לא יכופר לדיות עמו כיון שבאה מחמת טענה שאינה יכולה לקבל כך שמעתי מאבא מורי הלכה למעשה וכן נ"ל אביאסף ע"כ: [ב] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס ע"כ:

ט בד"א כשהיתה כך מתחלת נישואיה וכו'. זה פשוט שכל שאירע לה אחר נישואין נסתחפה שדהו ומתבאר מדין האשה שנולדו בה מומין האמור בסמוך : **י וכן אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת וכו'.** זה פשוט ומתבאר בהרבה מקומות מהמשנה הנזכרת למעלה בדין המומין ושנינו (שם דף כ"ח) לקתה חייב לרפאותה [ואם] אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי וממקומות אחרים שכל מה שאירע לה תחתיו נסתחפה שדהו כיון שהיא לא גרמה :

יא האיש שנולדו בו מומין וכו'. משנה בפרק המדיר (דף ע"ו) האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר רשב"ג בד"א במומין הקטנים אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא *ובגמרא אלו הן מומין גדולין נסמית עינו ונקטעה ידו ונשברה רגלו ופסק ר"נ הלכה כדברי חכמים שאפילו במומים גדולים אין כופין אותו להוציא וכן פסקו בהלכות וכ"כ ז"ל. וכתב רבינו ואם לא רצתה תצא בלא כתובה כדין כל אשה מורדת והוא מפני שהוא ז"ל סובר שכל אשה המורדת כופין הבעל להוציאה בלא כתובה כנזכר פי"ד וכבר כתבתי שם שאין דינו בכפיית הבעל נכון :

אבל אם נולד לו וכו'. במשנה שם ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחשת והבורסי בין שהן [כן] עד שלא ניסאו ובין משניסאו נולדו ועל כולן א"ר מאיר אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל וחכ"א מקבלת היא ע"כ חוץ ממוכה שחין מפני [שהיא] ממיקתו וקי"ל כחכמים שכל שהתנה עמה בפירוש אינה יכולה לחזור בה. וכתב הרשב"א ז"ל שאם לא התנה עמה בפירוש אע"פ שהיה כן קודם נישואין וידעה אפילו חכמים מודים שיכולה היא לומר איני יכולה לקבל ולא נחלקו ר"מ וחכמים אלא במתנה עמה בפירוש. ואין נראה כן דעת רבינו אלא כל שהיה כן קודם נישואין וידעה סברה וקיבלה וקלא נראה כן מן הסוגיא האמורה על משנת האיש שנולדו בו מומין וזהו שלא הזכיר רבינו אלא דין נולד לו ריח הפה וכו' שהוא כשהיה כן אחר נישואין אבל קודם לכן משמע דסברה וקיבלה וחכמים אפילו בלא התנה עמה פליגי זה נראה בדעת רבינו. ואמרו בגמרא מאי בעל פוליפוס א"ר יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה ופסק רבינו כדברי שניהם וכן נזכרו בהלכות :

יב נעשה האיש מוכה שחין וכו'. כבר הזכרתי המשנה שאמרה חוץ ממוכה שחין ומבואר בגמרא דלף ע"ג דאמרה ניחא לי לא שבקינן לה מפני שממיקתו ואי אמרה ניחא לי בסהדי שבקינן לה וכן מבואר בהלכות :

יג מי שהיה בעל ריח הפה וכו'. שם במשנה מעשה בצידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ע"כ :

* בספרים שלנו שנוי הוא במשנה וכן בהלכות אבל בירושלמי אינו במשנה וג"ל שטעות נפל בספרים ועיקר כדברי ס"ס :

עד שלו אם אירע זה פעם אחר פעם שלש פעמים סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. ואין לה תנאי מתנאי כתובה שהרי אינה ראויה לתשמיש ויוציא ולא יחזיר לעולם. שמא תתרפא ונמצא שלא נמר לגרשה בשעת גירושין. ומותרת להנשא לאחר כמו שיתבאר בענין הנדה :

ט בד"א בשהיתה כך מתחלת נישואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם. אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו. לפיכך אם בעל פעם אחת ולא נמצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה כולה ולא יחזיר עולמית כמו שביארנו :

י וכן [י]אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת אפילו נעשית מוכת שחין אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יתן כתובה : **יא** האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו ולא רצתה אשתו לישב עמו אין כופין [ג] אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצתה תשב ואם לא רצתה תצא בלא כתובה כדין כל מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החוטם או שחזר ללקוט צואת כלבים או לחצוב נחשת* מעיקרו. או לעבד עורות כופין אותו להוציא וליתן [ד] כתובה. [ב]ואם רצתה תשב עם בעלה : **יב** נעשה האיש מוכה שחין [ה] כופין אותו להוציא וליתן כתובה. ואע"פ שהיא רוצה לישב אין שומעין לה אלא שמפרישין אותן בעל כרחן מפני שהיא ממיקתו. ואם אמרה אשב עמו בעדים כדי שלא יבא עליה שומעין לה : **יג** [ג]מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם או מלקט צואת כלבים וכיוצא בהן ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום שהיה בבעלה. יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ויחלוץ ויתן כתובה. וראה בנים לבניך שלום על ישראל :

א טור שם סי' קנ"ד סמג שם : ב עד סוף הפרק טור אה"ע סי' קנ"ד סמ"ג עשין מ"ח : * כ"ה בדפוס ווינציא

סליקו הלכות אישות.

אבל בדברי ה"ה נראה דדוקא בא עליה ושהה מדכתב שהוא דוקא כשלא בעל או שלא שהה וג"ל פי' או אפילו בעל אלא שלא שהה וכן מוכח מדסיים אבל אם בעל ושהה כו' ש"מ דתרתי בעינן. ורלאיתי בפרישה סי' ל"ם ס"ק כ"ח שכתב דבחד סגי או בעל או שהה וסיים וכן משמע לשון המ"מ ע"ש. ודבריו תמוהין דלפע"ד מוכח להדיא מלשון המ"מ להיפך וכמ"ש] :

יב נעשה האיש מוכה שחין וכו'. לאו למימרא שנעשה אחר שנשאה שאפילו היה מוכה שחין מקודם שנשאה מאחר שאפילו היא רוצה אין שומעין לה :

סליקו הלכות אישות בריך רחמנא דסייען :

סליקו הלכות אישות

הגהות מיימוניות

[ג] וכ"פ התוס' בשר"ח כרבנן ואמר ר"נ הלכה כדברי חכמים ודלא כר"י דאמר הלכה כרשב"ג בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא דהילכתא כר"נ בדיני יכ"פ ר"י אלפס וכן ראבי"ה דאמוראי נינהו אליבא דר"י וכ"כ בס"ה כלשון העמוד וכל שכן "סברה וקבילה כדאיתא התם בסימן ל"ג וסי' ל"ד ע"כ : [ד] וכן תניא בתוספתא להדיא וכן פר"י אלפס מידי דהוה אאשת כהן שנאנסה ואאשה שאין לה וסת לרבי מאיר ואשתהתה עשר שנים "לא ילדה וכן ס"ה ודלא כר"ג מ"ח שפסק בתשובה שכופין אותו להוציא ולא יתן כתובה "באביאסף כתב וג"כ נ"ל דכל תני יוציא בלא כתובה ועיין בתוספות סוף הבא על יבמתו כתב מורי רבינו עובר על דת או אפילו מומר אין כופין אותו להוציא ותדע מדלא מנת רשע "יפין אותו להוציא ומעמא דשב למיתב מן דו מלמיתב ארמלו אם לא שעבר על דת שקיבל עליו חרם שתוא כלפי דידה כגון שלא להכותה או שלא לחקניטה ועיין בסימן י"ז ע"כ : [ד] גרסת, בירושלמי בסוף אלמנה ניזונת אין מעשין אלא [לפסולות פי'] כגון אלמנה לכ"ג [גרושה וחלוצה לכהן הדיוט] שכופין אותו להוציא כדאמרינן פרק המדיר [ומקשה וכו' והא תנינן המדיר אשתו מליהנות [לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מיכן] יוציא ויתן כתובה ומתרץ שמענו שהוא מוציא שמענו שכופין בתמיה. ובכאן יש ללמוד שאין כופין אלא במקום ששונין כופין אבל אומרים לו חכמים חייביך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין מס"ה. וכ"כ ר"ח ועיין בתוספות בר"פ המדיר את אשתו ובסוף פרק הבא על יבמתו ע"כ :

סליקו הלכות אישות :

מגדל עז

האיש שנולדו בו מומין עד סוף הלכות אלו. פרק המדיר (דף ע"ז) : סליקו הלכות אישות

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצות. אחת מצות עשה והוא שיגרש המגרש בספר. ואחת מצות לא תעשה והיא שלא יחזיר גרושתו משנשאת:

וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה | מגיד משנה

פ"א א אין האשה מתגרשת וכו' ועשרה דברים הם וכו' ומנין וכו' אם לא תמצא חן בעיניו שאינו מגרש וכו'. פרק חרש (יבמות דף קי"ב:) האשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו:

ג וכתב מלמד וכו'. פ"ק דקידושין (דף ה') וכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף: לה לשמה. פרק כל הגט (דף כ"ו): ספר כריתות וכו'. פ"ק דקידושין (דף ה') בעינן דבר הכורת בינו לבינה דכתיב ספר כריתות: ונתן בידה וכו'. ס"ק דבבא מציעא (דף י':) ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ. ובספרי א"כ מה ת"ל ידה מה ידה מיוחדת שהיא רשותה אף כל שהיא רשותה: **ושלחה** וכו'. פ"ק דקידושין (דף ה':) וכן בגירושין נתן לה ואמר לה הרי את משולחת וכו':

ה זה שנאמר בתורה וכו'. בספרי ונתן בידה כיון שנתנו בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו הזורק גט לאשתו וזרקו לה בתוך ביתה או פתוך חצרה ויצאה מביתו מגיד שהאשה יוצאה מלפני האיש והלכה והיתה לאיש אחר מגיד שלא תיכנס עמו בשכונה: **שלא** נאמר ושלחה וכו'. פרק הזורק (גיטין דף פ"א) המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' וב"ה אומרים צריכה הימנו גט שני וכו':

ו ומנין שלא יהא מהוסר וכו'. המביא תניין (דף י"ט) על הכל כותבים על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה הפרה וכו' ובגמרא בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצייה וכו' נראה דהאי דאמרינן מי שאינו מחוסר וכו' כגון

פ"א ד וכן הכותב לאשתו הרי את בת חורין. בריש קידושין (דף ו') ובפרק בתרא דגיטין (דף פ"ה:):

א אין [א]האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט. ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה ואלו הן. א שלא יגרש האיש אלא ברצונו. ב ושיגרש בכתב ולא בדבר אחר. ג ושיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקניינו. ד ושיהיה ענינו דבר הכורת בינו לבינה. ה ושיהיה נכתב לשמה. ו ושלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה [בלבד]. ז ושיתנהו לה. ח שיתנהו לה בפני עדים. ט ושיתנהו לה בתורת גירושין. י ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט כגון הזמן וחתימת העדים וכיוצא בהן הכל מדברי סופרים: **ב** ומניין שעשרה דברים אלו מן התורה. שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו. אם לא תמצא חן בעיניו. מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו. ואם נתגרשה שלא ברצונו אינה מגורשת. אבל האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה: **ג** וכתב. מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. לה. לשמה. ספר כריתות. דבר הכורת בינו לבינה שלא ישאר לו עליה רשות. ואם עדיין לא נכרת בינו לבינה אינה מגורשת כמו שיתבאר. ונתן בידה. מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט בידה או ביד שלוחה שהוא כידה או לחצרה שהכל כידה כמו שיתבאר. [ב]ושלחה. שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה. לא שישלח עצמו ממנה: **ד** כיצד כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את לעצמך הרי את מותרת לכל אדם וכיוצא בזה הענין הרי זו מגורשת. וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. אבל אם כתב לה איני בעלך איני ארוסך איני אישך אין זה גט שנאמר ושלחה ולא שישלח את עצמו. וכן הכותב לאשתו הרי את בת חורין אינו גט: **ה** זה שנאמר בתורה ושלחה מביתו אין ענינו שלא ינמרו גירושיה עד שתצא מביתו אלא כשמגיע גט לידה גמרו גירושיה ואע"פ שעדיין היא בביתו כמו שיתבאר. שלא נאמר ושלחה אלא שאם גירש ולא הוציאה מביתו ה"ז כמי שגירש והחזיר גרושתו לפיכך צריכה ממנו גט כמו שיתבאר: **ו** [ג]ומנין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו שנאמר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא

[א] עד סוף הפרק טור אה"ע סי' קכ"ד סמג עשין מח: [ב] טור אה"ע סי' קכו קלו כמג שם: [ג] טור סי' קכ"ד סמ"ג שם

לחם משנה

פ"א א ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה וכו'. וא"ת למה לא מנה שיהא הכותב ישראל ולא אחד מהמשה ממה שכתב בסוף פרק ג' וכן קשה למה לא מנה שתהא האשה המקבלת אותו בת דעת ולא קטנה ושוטה שנתמעטה מושלחה פרט לזו שמשלחה וחוזרת כדאיתא ביבמות. וי"ל דטעם החמשה עיקרן משום לשמה הוא דהרש שוטה וקטן אינן בני דעה ולא יכתבו לשמה וגם עכו"ם דאדעתיה דנפשיה עביד ועבד אינו בתורת גיטין ואנן בעינן שיכתבו מי שהוא בתורת גיטין והכל חוזר לטעם לשמה והרי הם נכללים במה שכתב ושיהיה נכתב לשמה. גם הא דקטנה ושוטה בכלל דשיתנו לה בתורת גירושין הוא כלומר דהיא יודעת שהיא לשם גירושין וקטנה ושוטה לאו בני דעה נינהו. וא"ת למה לא מנאן רבינו כפי סדר הפסוק שפירש רבינו אחרי כן. ויש לומר דבענין המנין מנה רבינו כפי הענין והענין הוא כך תחילה שיגרש ברצונו ואח"כ במה מגרש ואחר שידענו שמגרש בכתב צריך לדעת מה יהיה כתוב שם ואח"כ צריך לדעת איך יכתבו אם לשמה או לא ואח"כ שלא יהיה מחוסר מעשה אחר הכתיבה ואח"כ ענין הנתינה אבל בענין הראיות פירש רבינו כפי סדר הפסוקים. ואם תאמר ואיך ביאר על סדר הפסוקים הא ביאר פסוק ושלחה קודם פסוק שלא יהא מחוסר מעשה וכו' שיוצא ממה שאמר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר כו'. וי"ל דבתחילה ביאר כל תיבה ותיבה לבדה ואח"כ ביאר סמיכת התיבות וביאר תחילה סמיכת וכתב ונתן ואח"כ ביאר סמיכת ספר כריתות ונתן שהוא אח"כ ונמצאו דברי רבינו על סדר נכון כדרכו בכל המקומות:

ד וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם כו'. בפרק המגרש (דף פ"ה) אפליגו רבנן ורבי יהודה דרבנן אמרי גופו של גט הרי את מותרת כו' ור' יהודה סבר דצריך למכתב ודן די יהוי ליכי וכו' ודברי רבינו נראה דסוברין דכאן פסק כרבנן ולקמן בפרק ד' בסדר הגט הזכיר ודן די יהוי ליכי מינאי כו'. והר"ן ז"ל כתב לתרץ זה דמ"ש שם רבינו לא הוי לעיכובא משמע דסבירא ליה לרבינו דאפילו לרבנן לכתחילה בעינן ודן ואם כן קשה לכאורה דהם בגמרא איבעיא לן בעינן ודן או לא בעינן ודן כלומר אי הלכה כרבי יהודה או לא ופסק שם מדרבה התקין בגיטא וכו' ולא התקין ודן. והשתא קשה כיון דאפילו לרבנן בעינן לכתחילה ודן א"כ לדידיה מי ניחא הא רבה לכתחילה הוא דהתקין ואמאי לא התקין ודן. ונראה דרבינו מפרש מ"ש שם בגמרא בעינן ודן או לא בעינן ודן אליבא דרבנן קא מיבעיא ליה נהי דלעיכובא לא בעינן ודן לכתחילה בעינן או לא בעינן והשתא פשיט שפיר דלכתחילה לא בעינן דאי בעינן אמאי לא התקין ליה רבה ובעיין לא איפשיטא ולכך פסק רבינו דלכתחילה בעינן ליה והביאו בסדר הגט משום דאפילו לרבנן מספקא לן אי בעינן לכתחילה או לא ואע"ג דהוי ספיקא דרבנן מ"מ רצה רבינו להחמיר כיון דרבי יהודה בעי ליה אפילו לעיכובא ויש סיוע לפירוש זה מדלא אמרו בגמרא הלכה כרבי יהודה או אין הלכה כרבי יהודה ומדקאמר בעינן ודן או לא בעינן וכו' משמע דלרבנן קא מיבעיא לן. זה נ"ל לפי שיטת הר"ן ז"ל אבל לפי דברי ה"ה ז"ל שהביא שם בפרק ד' דברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל שפסקו כרבי יהודה ולא הזכיר שם שדעת רבינו חלוק עליהם משמע לכאורה דהוא סובר בדברי רבינו שכך דעתו ואם הדבר כן קשה מדידיה אדידיה שכאן נראה דפסק כרבנן וצריך עיון:

כיצד כתב לה הרי את משולחת הרי את מגורשת וכו' וגופו של גט וכו'. ע"כ צריך לומר דצריך נמי שם האיש והאשה והזמן מדכתבו רבינו בסמוך גבי מחובר דצריך שיכתוב בתלוש שם האיש והאשה והזמן עם הרי את מותרת לכל אדם ומה שלא הזכיר כאן אלא הרי את מותרת הוא מפני דכאן לא נחית לומר אלא גם הכשר מן התורה דאקרא קאי כמבואר בדבריו ושלחה שיהא ענין הגט כו' ומדאורייתא בהרי את מותרת סגי' ושם האיש והאשה והזמן הוי מדרבנן כמבואר לקמן:

אין

מגדל עוז

פ"א אין האשה מתגרשת כו' עד ושלחה מביתו הכל הקדמה למה שעתיד לחבר כדרך המחברים: אם לא תמצא חן בעיניו מלמד עד ושלא ברצונה. במסכת גיטין פרק הניזקין (דף מט): **וכתב** מלמד שאינו כו' עד כמו שיתבאר. פ"ג דגיטין (דף כ"ו.): ונתן בידה מלמד עד כמו שיתבאר פ"ב דגיטין וריש פרק הזורק (דף ע"ז): ושלחה שיהיה כו' עד עצמו ממנה. פ"ק דקידושין (דף ה'):

כיצד כתב לה כו'. עד לכל אדם. פ"ק דקידושין ופרק המגרש (דף פ"ה): אבל אם כתב לה עד את עצמו. פ"ק דקידושין (דף ה') ובגיטין פרק השולח ופרק המגרש: ומניין שלא יהא מחוסר מעשה אחר ונתנו לה אינו גט. פרק ב' דגיטין (דף י"ט):

כגון יד של עבד וקרן של פרה דפרה ועבד דבר חשוב הוא ומסתמא לא יהיב לה ומחוסר קציצה הוא אי לא יהיב לה פרה ועבד אבל אם התך מן הקלף אחר שנכתב הגט לאו מחוסר קציצה הוא. וזה נראה מהא דאמרינן (דף פ"ז) שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר וכו' ובגמרא רב אשי אמר והוא דידיע ביה מתחלתא דמגילתא וליכא למיחש שמא שני גיטין היו וחתך מן האחד בתחלתו ועשה שניהם גט אחד אבל בגט אחד בדף אחד אפילו נחתך מן המגילה כשר וגם מגופו של גט כגון הזמן אמרו גזייה לזמן ויהביה ניהלה כשר משמע דלאו מחוסר קציצה הוא אא"כ היה הדבר שנכתב בו הגט טפל לגבי מה שנחתך ממנו כגון קרן לגבי פרה ויד לגבי עבד וה"ה אם כתב הגט בקלף גדול ונחתך ממנו דמחוסר קציצה הוא הואיל והקלף חשוב יותר ממה שנכתב בו הגט אבל אם חתך ממה שאינו כתוב ולא מועיל בגט כשר ובמחובר לקרקע פסול בכל ענין דמחוסר קציצה הוא. וכתב מר יהודאי גאון ז"ל ומאן דכתיב גיטא אקלפא ובתר דכתביה גזיז מיניה שיורא דמגלתא פסול. ורבינו חננאל ז"ל דחה האי סברא דבמידי דתלוש אפילו קציץ מיניה לית לן בה ומייתי ראיה מהכא דאמריק (דף כ"א:) כתבו על עלה של עציץ נקוב דרבא אמר פסול שמא יקטוס והוי קציצה במחובר כיון שהוא נקוב מכלל דבשאינו נקוב ליכא למיגזר שמא יקוץ כיון שהוא תלוש. ורבינו האי ז"ל כתב דאי כד אתחיל למכתביה הוה בדעתיה למיגז מיניה לית ליה למיגז מיניה בתר דאיכתוב אבל אי כד כתביה לא הוה בדעתיה למיגז מיניה אי גייז מיניה בתר דאיכתוב לית לן בה:

ז אין כותבין וכו'. התם נמי אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על המחובר וכו'. ובגמרא כתבו במחובר והא אמרת רישא אין כותבים וכו' ומסקנא אין כותבים טופס במחובר גזרה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו וכתבו להתורף ונתנו לה כשר וכ"כ הרב. וכתב הרי"ף וליכא כדבעינן למימר קמן, פי' תורף שם האיש והאשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם:

ח כתב כל הגט וכו'. שם כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר וכו' על עלה של עציץ נקוב וכו' רבא אמר פסול גזרה שמא יקטוס:

ט ומנין שאין נותנין לה אלא בתורת גירושין וכו'. שם בהזורק (דף ע"ח) א"ל כנסי שטר חוב זה וכו' נתן בידו והיא ישנה וכו' (אינו גט) פי' שצריך לתת לה בתורת גירושין שנאמר ונתן בידה:

י אמר לעדים וכו'. פ' חרש (דף קי"ג:) ביבמות אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר וא"ל כנסי וכו' [ה"ז מגורשת]:

הוא הגט הכשר. יצא דבר שמחוסר [א] קציצה אחר הכתיבה. לפיכך אם כתב גט על קרן הפרה נותן לה הפרה. ואם חתך הקרן אחר שכתבו ונתנו לה אינו גט. וכן אם כתב במחובר אע"פ שחתמו בו העדים אחר שתלשו ונתנו לה אינו גט: ז אין כותבין במחובר אפילו טופס הגט. כתב הטופס במחובר ותלשו ואחר כך כתב שם האיש ושם האשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם וחתמי' ונתנו לה כשר: ח כתב כל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אע"פ שנתן לה העציץ כלו הגט פכול גזרה שמא יקטום. אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה: ט ומנין שאינו נותנו לה אאלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה אינו גט. ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך הרי זה גט: י אמר לעדים ראו׳ גט שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זה כשר. שהרי הודיע את העדים שנתנו בתורת גירושין. וזה שאמר לה שטר חוב מפני שנכלם

א טור שם סי' קלח סמ"ג שם:

ט אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב וכו' ואם א"ל אח"כ הרי הוא גיטך ה"ז גט. בפ' הזורק (דף ע"ח):
בד"א

המגרש

לחם משנה

ז אין כותבין במחובר וכו'. ע"כ צריך נמי מקום הכתיבה כמבואר לקמן דמקום הכתיבה מדרבנן ואם טעה בו הגט פסול ומה שלא הזכיר רבינו כאן אפשר דבכלל הזמן הוי: ואח"כ כתב שם האיש והאשה והזמן. מכאן ראיה לסברת הר"ן דס"ל דלהרמב"ם לא צריך זמן כסברת רבנן מדלא הזכירו כאן:

ח על העלה הזרוע בעציץ נקוב וכו' הגט פסול. מ"ש רבינו עציץ נקוב דממשו שאינו נקוב לא, אפשר מפני פנים משום דשאינו נקוב הוי כדבר התלוש ואע"פ שיקטוס אין חשש בזה וכן אם חתך הקלף אחר הכתיבה אין בזה כלום וכדכ־ז הטור ז"ל או שהוא סבור דכשאינו נקוב אין לחוש שמא יקטוס אבל לעולם אם קטס פסול וכדכתב הרב ב"י ז"ל בשם הרשב"א ע"ש:

(כ"א) כתב כל הגט [על העלה הזרוע] בעציץ נקוב כו'. וא"ת אמאי נקט עציץ נקוב דאפי' שאינו נקוב נמי ובשלמא בגמרא ליכא למיפרך דלהודיעך כח אביי דמתיר נקט הכי אבל לרבינו דפסק כרבא קשה. וי"ל דמאי דנקט נקוב הוא לומר לך דאפילו נקוב דה"א כיון דיונק מן הקרקע כמחובר הוי ואפילו שלא יקטוס נמי הגט בטל מן התורה קמ"ל דאינו בטל אלא פסול משום גזירה ואע"ג דיונק מן הקרקע לא הוי נטילת העלין כתלוש משום דלא הוי תלישה דמוכח כמבואר בדברי הר"ן ע"ש:

ט אבל אם נתנו לה בתורת שט"ח וכו' אינו גט. בפרק הזורק (דף ע"ח) אמר לה כנסי שט"ח זה וכו' וכתב הר"ן ז"ל דהך מתניתין איירי ע"כ במדבר עמה על עסקי גיטה דאי לא מאי איריא כנסי שט"ח אפילו בתמא נמי אינו גט אלא ודאי דאיירי במדבר עמה על עסקי גיטה וקמ"ל הוי גט והשתא דאמר לה כנסי שט"ח זה גרע וכן כשמצאתו מאחוריו ואע"פ שנתנו לה בשתיקה גרע כיון דלא הוי נתינה מעלייתא זה הוא דעת הר"ן ז"ל. וכ"ל שאין דעתו של רבינו ז"ל כן אלא מדמתניתין סתמא קאמרה משמע דאפילו אינו מדבר עמה על עסקי גיטה והאי דנקט כנסי שט"ח זה משום דבנתן לה בשתיקה הגט פסול מיהא הוי אבל כשאמר לה כנסי שט"ח זה הוי גט בטל ומכאן יצא לו לרבינו מ"ש לקמן דכשנתן לה בשתיקה דהוי גט פסול: ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך כו'. דין זה הוא מוכרח בגמרא וליכא מאן דפליג עליה וקשה לדברי הרשב"א שכתב ה"ה בפ"ג גבי היה מדבר עם האשה כו' דהיכא דאין עסוקין באותו ענין שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת והיא רוצה צריך שיטול הכסף ממנה ויחזור ויתננו לה בתורת קידושין ע"כ. וכאן נראה דאפילו אחר שנתן לה הגט אם אמר לה ה"ז גיטך הגט כשר ולא בעינן שיחזור ויתננו והא הכא נתינה דאורייתא הוי דכתיב ונתן בידה דומיא דהתם. ועוד קשה ממ"ש כאן רבינו בסמוך דאם לא אמר ה"ז גיטך הגט כשר מן התורה ופסול מדרבנן ובקידושין אפילו מן התורה אינה מקודשת. וי"ל דשאני התם דאמר הוא הוי דאורייתא כמבואר בתוס' בקידושין (דף ד':) בד"ה כתב רחמנא כי יקח וכו' ומש"ה כי לא אמרו קודם נתינה א"כ היכא דלא אמרו כלל לא הוו קידושין מן התורה אבל הכא גבי גט דמדאורייתא בנתינה להוד סגי כיון דאמרו הוא מדרבנן אפילו שיאמר לו אחר נתינה הגט כשר וגם בשלא אמרו כלל הגט אינו פסול אלא מדרבנן. ומ"מ קשה לדברי הרשב"א ממה שכתב הרב בפרק תמיני מהלכות אישות וכן אם נתן לה פקדון וכו' דמשמע התם דאפילו אחר שנטלתו אי אמרה הן הוו קידושין וכאן כתב דאפילו שהיא רוצה דמשמע דאמרה הן לא הוו קידושין אם אמרה אחר שנטלתו. ויש לומר דמאי דכתב הרשב"א הוא היכא דיהביה סתם ומשום הכי אפילו אמרה אחר כן אינה מקודשת

משנה למלך

פ"א ט אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב וכו' אינו גט ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך הרי זה גט. משנה בפ' הזורק אמר לה כנסי שטר חוב זה או מצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך, וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו וז"ל וה"ה נמי בדלא אמר לה כנסי שט"ח זה אלא דיהיב לה סתם אינה מגורשת אא"כ עסוקים באותו ענין כו' ותימה לי אמאי נקט לה באומר לה כנסי שט"ח לישמעינן בנותן לה סתם דאינו גט וכ"ש באומר לה כנסי שט"ח. וי"ל דהכא אפילו בשעסוקין באותו ענין ובפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי לא איירי וא"נ י"ע דעיקרא משום סיפרא דרבי אתא לאשמועינן דאפילו באומר כנסי שט"ה ואינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה הא גיטך סגיא ע"כ. ונראה דהני תירוצי איכא בינייהו לענין דינא דלתירוצא קמא אפילו שהיה מדבר עמה על גיטה ואם היה נותנו לה סתם מהני כל שאמר כנסי שט"ח זה לא מהני וכההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו') אי דיהיב לה ושתיק ס"ג הכא במאי עסקינן דיהיב לה ואמר לה בהני ליסני כו' אך לפי תירוץ השני לעולם דכל שהיה מדבר עמה על עסקי גיטה אפילו שאמר לה כנסי שט"ח זה מהני ומתני' איירי כשלא היה מדבר עמה. וכ"ת מאי איריא דנקט דאמר לה כנסי שט"ח אפילו בסתם נמי לא מהני הא לא קשיא משום דלחדושא דרבי נקטיה לומר דאפילו בכה"ג דאמר לה כנסי שט"ח סגי באומר לה הא גיטך: אך הר"ן ז"ל בפרק הזורק כתב דבעסוקים באותו ענין עסקינן כו'. וכ"כ שם הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דמתני' דכנסי שט"ח לא נראה אלא אפילו במדבר עמה על עסקי גיטה וכו' יע"ש. וכן יש להוכיח ג"כ מדברי הרשב"א שם לחדושיו שכתב שני טעמים לדינא דמתני' דקתני כנסי שט"ח זה אינו גט האחד הוא משום דבטולי בטליה והשני הוא משום דכתיב ספר כריתות ונתן בידה שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין וכדאיתא בספרי. ואם איתא דמתניתין איירי באינם עסוקים למה לי הני טעמי תיפוק לי דכל דיהיב לה סתם אינה מגורשת וליכא למימר דהני טעמי איצטריכו לעיקרא דמלתא דמה טעם אמרו דאי יהיב לה סתם אינה מגורשת משום דטעמא דביטול אינו צודק אלא באומר כנסי שט"ח זה אבל בנותן סתם אין כאן ביטול כלל ותו דדברי הספרי הכי מוכיחים דקאמר ונתן בידה ושלחה מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר כנסי שט"ח זה אינו גט. ואי אמרת דהני טעמי צריכי לעיקר הדין דהיכא דיהיב לה סתם הל"ל מכאן אמרו דאי יהיב כהס דאינו גט. ובשלמא במתני' איכא למימר משום חדושא דרבי נקטיה אבל בספרי קשה דאמאי נקט מתני' דכנסי שט"ח זה. אלא ודאי דס"ל דהכא איירי כשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה ועל זה בא ליתן טעם דלמה אמרו דאם אמר לה כנסי שט"ח זה דאינו גט מאחר שהיה מדבר עמה על עסקי גיטה. ואע"ג דגבי קדושין פשיטא לן דאף אם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה כל שאמר לה ליסני גריעי לא מהני שאני התם גבי קדושין דבעינן דעתה ומש"ה פשיטא לן דאף שגילה דעתו דרוצה לקדשה כל שאמר לה ליסני גריעי דמשמעותה למלאכה לא מהני משום דאנן דעתה בעינן ואיהי סברה דלמלאכה קאמר לה אבל הכא גבי גט דלא בעינן דעתה דמהאי טעמא אמרינן דאם אמר לעדים ראו גט שאני נותן וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דהוי גט משום דלא בעינן דעתה אלא כיון שגלה דעתו שרוצה ליתן לה בתורת גט והיא לא ידעה ואמר לה כנסי שט"ח זה מהני. א"כ גם כשהיה מקודשת

הגהות מיימוניות

[א] ומזה הטעם כתב בה"ג שצריך שיחתך הקלף כשיעור הגט מן הירועה ויקבענה כמו שירצה שישאר ואח"כ יכתוב הגט שאם כתבו תחלה ואח"כ חתך ממנו פסול מטעם מחוסר קציצה וכן פסל ר"י ב"ר מנחם גט כה"ג במעשה שבא לפניו אע"פ שנחלקו עליו כל גדולי הדור וכן רש"י מכשיר וכן רשב"ם באמרם לא מצינו טעם זה שיהיה נקרא מחוסר קציצה אלא בקוצץ מן המחובר או מבעלי חיים דומיא דקרן פרה ואילן אבל חותך גט מקלף גדול אין לחוש. (וכן) [אבל] פסק ספר התרומה וכן פ"ה בשר"ת ור"י ב"ר שמואל להחמיר וכתב עוד בס' התרומה ואם לאחר שנכתב מקצתו אירע בו טעות ורוצה להזור ולהתחיל גט אחר באותו קלף יחתוך תחילה את הראשון המוטעה, ע"כ:

מגדל עוז

אין כותבים במחובר עד ונותנו לה. פ"א וס"ב דגיטין (דף י"ט כ"א): ומניין שאין נותנו עד ה"ז גט. בגיטין פרק הזורק (דף ע"ח): אמר לעדים ראו גט שאני עד שנכלם ממנה. פ' הנזקין (דף נ"ה):

יא המגרש צריך שיאמר וכו'. במס' מעשר שני (פ"ד מ"ז) ומייתי פרק קמא דקידושין (דף ו') היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה גיטה וקדושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעסוקים באותו ענין. פירוש אבל אם אין עסוקים באותו ענין צריך לפרש [ובתר הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי]:

יב גט שהיה וכו'. פרק הזורק (דף ע"ח) או שנטלתו מאחוריו וא"ל וכו' וכי מ"ל (הא גיטך) מאי הוי הוה ליה טלי גיטיך וכו' אימא [שנטלתו מאחוריו] שלפתו נמי הא בעינן ונתן וכו'. לא צריכא דעריק לה הרציה ושלפתיה, פי' מרציה חלציו. וזהו הרכין לה בגופו שכתב הרב:

יג ומנין שיתננו לה בפני עדים וכו'. תימה על זה הטעם שכתב הרב שהרי אשה שאנו יודעים בודאי שהיא אשת איש והלכה למדינת הים וחזרה ואמרה מת בעלי נאמנת ומתירין אותה להנשא ואם זה הטעם אמת איך התירוה לינשא ושמו מכשול לפניו שמא שקרנית היא. ולולא הטעם שכתב הרב אין זה קושיא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והם אמרו שעל ידי דבורה יעקרו הקידושין ובכמה מקומות אמרו חכמים שהיא צריכה לעדי החתימה או לעדי מסירה והטעם שכתב הרב לא מצאתי. ונראה הואיל וקי"ל כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי צריך שיעידו עדים שגירשה מטעם דילפינן דבר דבר ממחון ואפילו לר"מ בעינן עדי חתימה מהאי טעמא וגבי גט הוא דכתיב דבר אבל אי אמרה מת הרי היא נאמנת מן הטעם שאמרו חכמים מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה:

יד בד"א וכו'. (פ' המגרש) (דף פ"ו) (משנה) שלשה גיטין פסולין וכו' כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' (ובגמרא) אמר רב כתב ידו שכינו אהייא וכו' ומסקנא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד אלמא כתב הגט בכתב ידו ועד אחד חתום עליו פסול:

טו תקנת חכמים היא וכו'. פרק השולח (דף ל"ד:) אמרינן העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם וכו' ומסקנא לא צריכא (אלא) לר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכו'. ונראה מדברי הרי"ף דהא דאמרינן עדי חתימה כרתי אפילו נתנו לה בינו לבינה הואיל והגט יוצא מתחת ידיה והעדים חתומים בו כשר בדיעבד וכן כתב הר"ן. וכתב הרב נותנו לה בפני שנים בין בפני אותן החתומים עליו וכו' והא נראה מהא דאמרינן פרק קמא דגיטין (דף י') איכא בינייהו שמות מובהקין פירוש שמות ידועים שהם של עכו"ם ולא אתי למסמך עלייהו למימסריה לה באנפייהו. ועוד נראה מהאי נריכותא דאמרינן פרק כל הגט (דף כ"ו) גבי כותב טופסי גיטין דמוקמינן שאין קיום הגט אלא בחותמיו אליבא דר' אליעזר דאמר עדי מסירה ויש מן (הגאונים) [האמוראים] וכו' דסבירא להו כר"ם דאמר עדי מסירה כרתי פ' המגרש (דף פ"ו:):

יד בד"א כשהיה הגט בכתב יד סופר וכו' הרי זה פסול ופוסל לכהונה. תמיהא לי כיון דהכן אמאי נשאת הולד כשר מה היה צריך לומר שפוסל לכהונה לפיכך נראה דט"ס הוא ובספר כתיבת יד אינו:

שנכלם ממנה: **יא** [א]המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט הרי זה גיטך או הוא גיטך וכיוצא בזה. ואם נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול. במה דברים אמורים בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה. אבל אם היה מדבר על עסקי גיטה ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט כשר: **יב** [ב]גט שהיה מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטך מעל גבי קרקע ונטלתו או שהיה קשור על ידו או על ירכו ושלפתו ממנו אע"פ שאמר לה אחר שבא לידה הרי זה גיטך אינו גט שנאמר ונתן בידה לא שתקח היא מעצמה והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו. אבל אם הרכין לה בגופו או הטה ידו עד ששלפה הגט מעליו ואמר לה הרי זה גיטך הרי זה גט: **יג** [ג]ומנין שיתננו לה בפני עדים. הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין ולמחר תהיה מותרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה ואפילו בעד אחד אינו גט כלל: **יד** במה דברים אמורים כשהיה הגט בכתב יד סופר. *אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונתנו לה הרי זה גט פסול *[ופוסל לכהונה]: **טו** [ד]תקנת חכמים הוא שיהיו העדים חותמין על הגט. שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרס מחרסי אדמה שהרי אין בו עדים. לפיכך תקנו שיעידו מתוכו. ואע"פ שהעדים בתוכו [ה]נותנו לה בפני שנים בין בפני אותן העדים החתומין עליו

השגת הראב"ד

*אבל אם כתב וכו'. א"א מכלל דכתב סופר ועד אחד אינו פוסל לכהונה וזה אינו כלום. אפשר לדשמואל אם נשאת הולד כשר ולדעת רב אפי' ריח גט אין בו אין השכל מורה כן, עכ"ל:

[א] טור שם סי' קלו סמ"ג שם: [ב] טור שם סי' קל"א: [ג] טור שם סי' קלג סמ"ג שם: *[כן הוא בס"א ואע"פ שהכ"מ כתב נראה דט"ס הוא מ"מ כך הביא דברי הרמב"ם בב"י שלו בסי' ק"ל וכן העלה בש"ע]: [ד] טור שם סי' קל סמ"ג עשין נ: [ה] טור סי' קלג סמ"ג שם:

היו

משנה למלך

כשהיה מדבר על עסקי גיטה וחזר ואמר לה הכי שטר חוב זה אמאי לא מהני דמי גרע מדבר עמה על עסקי גיטה מה שאמר לעדים ראו גט שאני נותן לה. לזה תירץ ואמר משום דבטולי בטליה ודוקא היכא דאמר לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא דבטליה לסהדי הוה מודע להו אבל כל שלא דבר עם העדים כלל כל שחזר ואמר הכי שט"ח זה אמרינן דבטלו דהא ליכא טעמא דלא בטליה דהא מתחלה עסקו עם הנשים היה:

יא אבל אם היה מדבר על עסקי גיטה וכו'. ז"ל הריב"ש סי' קס"ז על מי שמסר מודעא על הגט ובשעת נתינת הגט אמר זה הגט אני נותנו בכח וא"ל הממונה על הגט אל תתנהו אלא ברצון יתבטל כל המודעות ותתנהו כשורה והלכה והוא לא השיב אלא מתוך דבריו נתן הגט הרי הוא כאילו בטלם בפירוש דקי"ל כר' יוסי דהיה מדבר על עסקי גיטה ונתן לה ולא פירש דיו וס"ל הכי הוא ע"כ. ויש לתמוה דלא דמי להיו מדברים על עסקי גיטה וקדושיה ונתן בשתיקה דהכא הרי מסר מודעא ומה שלא השיב על דברי המספר משום דלא הגט כיון שמודעתו בידו משא"כ התם וצ"ע. (א"ה ומאי דשקיל וטרי עוד הרב המחבר בתשובת הריב"ש הלזו יע' לקמן פ"ו מה' אלו דין י"ט כי שם ביתו יע"ש):

טו בין אותם העדים החותמים עליו וכו'. (א"ה עיין לקמן פ"ט מה' אלו דין ל"א):

אמר

לחם משנה

מקודשת משום דדילמא מעיקרא מתנה יהביה ניהלה אי נמי מלוה הוא והמקדש במלוה אפילו היה בעין אינה מקודשת ומשום הכי צריך לשוב לקחתו אבל גבי פקדון הרי פירש לה מעיקרא דבתורת פקדון יהביה ניהלה דהכי אמר לה כנסי פקדון זה וכו' ומשום הכי באמירה אחר שנטלתו סגי:

יא המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה גט הרי זה גיטך וכו'. מה שאמר כשיתן לה גט לאו דוקא דאפילו אחר שנתן לה הגט אם אמר לה הי גיטך מהני ומה שאמר כשיתן לה הגט הוא משום דלכתחלה הכי עדיף טפי:

יב הרכין לה בגופו וכו'. היינו דאמר בגמרא דעריק לה חרציה ופירש רש"י ז"ל שקירב לה מתניו. ואפשר שזהו שכתב רבינו הרכין לה בגופו. ומ"ש או הטה ידו וכו' הוא משום דכתב למעלה שהיה הגט קשור על ידו ועל דא קאמר השתא הטה ידו והוי שקירב לה מתניו. אבל הטור ז"ל הבין בהרכין גופו דר"ל נמנס מתניו ולא צריך קירוב מתניס ע"ש ובב"י:

יג ומנין שיתננו לה בפני עדים וכו'. מה שהקשה המפרש מאשה שהיא נאמנת אי נמי מעד אחד אינה קושיא כלל דהכא לא קאמר הרמב"ם אלא זה שהוא דין תורה ובאשה ובעד אחד נמי דין תורה הוא דצריך שני עדים אלא דרבנן משום דאיתתא דייקא ומנסבא הקילו כמבואר בתוס' בפרק האשה רבה (דף פ"ח) בד"ה מתוך חומר שהחמרת עליה וכו' וכן בדברי הרמב"ם בסוף הלכות אלו. אבל יש להקשות בדברי הרמב"ם דמשמע דסבירא ליה גזרה שוה דדבר דבר ומשום הכי ילפינן בגט דצריך בפני עדים דהיכי מצי למילף ממון הא בממון כשהחייב מודה משלם אבל הכא אפילו שניהם מודים אינה מקודשת וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון ובשלמא בקידושין הקשו בפירוש בגמרא בפרק האומר (דף ס') ותירצו דשאני בקידושין דהייבה לאחריני כלומר דהא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו אבל בגירושין מאי איכא חב לאחריני וי"ל דבגירושין נמי חב לאחריני דאסר לה אכהן וכן כתבו התוספות בהמביא פ"א (דף ד') בד"ה דקי"ל הלכה כר' אליעזר וכו'. ומ"ש רש"י גבי קדושין דהוא אסור בקרובותיה וכו' ה"ס דהוה מצי למימר דחב לאחריני דאסר לה אכולי עלמא אלא נקט הכי למימר דאיכא חובה אפילו אחר שגירשה. ואפשר שהרמב"ם במה שכתב ואי אפשר וכו' הרגיש קושיא זאת ותירצו באופן אחר וכוונתו אפילו דאת"ל דלא מצי למילף מג"ש אלא דצריך שני עדים ולא סגי בעד אחד היינו היכא דאין שניהם מודים אבל היכא דשניהם מודים לא ילפת דדיו לבא מן הדין וכו' וזה אינו דמסברא אפילו היכא דשניהם מודים צריך עדים דשאני גבי גט דא"א וכו' מה שאין כן בממון ומשום הכי דין הוא דאפילו שניהם מודים צריך עדים הע"ג דגבי ממון אינו צריך:

טו תקנת חכמים שיהיו העדים חותמים על הגט וכו'. רבינו סבור כדברי הרב אלפסי דלרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי ס"ה ג"כ עדי חתימה ורצויתו הם משני מקומות. האחד ממה שאמרו בפרק השולח (דף ל"ו) דלר' אלעזר התקינו עדי חתימה משום דזמנין דמייתי סהדי או אזלי למדינה הים וליכא עדי מסירה ואי אמרת דלר' אלעזר עדי החתימה לא מהני א"כ כי מייתי סהדי מאי אהנו לן עדי חתימה. עוד הביא ראיה ממ"ש רב בפרק המגרש (דף פ"ו) כתבו סופר ועד הולד ממזר והיינו סבר כר' אלעזר ובמאי עסקינן אי בדאיכא עדי מסירה השתא היכא דליכא עדים כלל מהני השתא משום דאיכא עד אחד גרע ואי דליכא עדי מסירה אפילו שנים חתומים נמי לא מהני אלא ודאי דאיירי בלא עדי מסירה ועדי חתימה מהני לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. והרמב"ם ז"ל דחה ראיותיו בפסקיו. ורבינו נראה שסובר כדברי ההלכות דלר'

מגדל עוז

המגרש צריך עד פ"ג כשר. פ"ק דקידושין (דף ו'): גט שהיה מונח עד הרי זה גט. בגיטין פ' הזורק (דף ע"ח): ומניין שיתננו לה עד ופוסל לכהונה. פ"ק דגיטין (דף י"א): תקנת חכמים עד שאין בו עדים עד בעדי מסירה [בהל' י"ח]: כתב הראב"ד ז"ל תוכן אני בזה נהתמיר וכו': ואני אומר אם היה לנו לחוש ולהיות חוכבין בזה א"ב נחוש שמא תכר מודעא בפני שנים שאין יודעין אותו ואפי' ממקום למקום ומעיר לעיר ואין לדבר סוף לא בעדי החתימה ולא בעדי מסירה אלא ודאי די לנו מה שגזרו חכמים והבו דלא להוסיף עלה וכן הסכימו ר"י אלפס ור"י בעל התוס' והשב"ם ור"מ ז"ל פ"ק דגיטין ופ' השולח וס' התקבל וס' המגרש:

עליו [ג] בין בפני שנים אחרים שעיקר הגירושין בעדי [ג] מסירה: **טז** אחתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולין הרי זה כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הגט יוצא מתחת ידיה. בויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול: **יז** גהיו עדיו מתוכו פסולין אפילו אחד פסול ואחד כשר ונתנו לה בפני שני עדים כשרין הרי זה פסול שנמצא כמזוייף מתוכו: **יח** *הרחיק את העדים מן הכתב מלא [ד] שני שיטין פסול. וכמה ירחיק את העדים מן הכתב פחות מכדי שני שיטין כדי שיהיו נקראין עמו. בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידיה ולא היו שם עדי מסירה. אבל אם מסרו לה בעדים אע"פ שהן מרוחקין הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו עד כלל הרי זה כשר. שעיקר הגירושין בעדי מסירה:

העדים

א טור שם סמ"ג שם: ב לוס סקכים הרא"ש: ג טור סי' קל סמ"ג שם:

מגיד משנה

יז היו עדיו מתוכו וכו'. פ"ק דגיטין (דף ד') אמרינן לעולם ר"א הוא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא (עליה) עדים בעי דאמר רבי אבא מודה (היה) ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול נראה דמגרע גרע היכא דאיכא עדים ולא חתמו לשמה וה"ה אם אחד מהם פסול גרע מהיכא דליכא עדים כלל. והרי"ף נראה דלא ס"ל האי סברא דכתב פרק המגרש מהא (נמי) שמעינן דלא בעי עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה דהא רב הוא דאמר אם נמצא בעד אחד וכו' וכתב נמי והזקן לגאון וכו' (ולא) נראים דברי גאון כדעת הרב דלדעת הרב פסול בלבד ואין הולד ממזר. וס"מ הר"ס והרי"ף ז"ל לא פליגי וחילוק יש בין עד אחד פסול ואחד כשר לכתב סופר ועד דבעבור העד הפסול הוה ליה כמזוייף ולדעת הגאון כתב סופר ועד נמי מזוייף:

יח הרחיק את וכו'. פרק גט פשוט (ב"ב קס"ב:) גבי שאר שטרות תניא הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול פחות מכן כשר. פירוש לפי שאין העדים נקראים עמו אבל אם יש שם עדי מסירה לא הוי מזוייף מתוכו הואיל ואין העדים נקראים עמו. ובתוספתא דגיטין פ' בתרא הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין פסול פחות מכן כשר וכמה ירחיק את העדים מן הכתב ויהא כשר כדי שיהו נקראין עמו דברי רבי ר' שמעון (בן אלעזר) אומר מלא שיטה אחת רבי דוסתאי בר רבי ינאי אומר מלא חתימת שני עדים. ונראה דפסק הרב כרבי. וכאן לא הביא הרב אלא לשון התוספתא ולא פירש אם בכתב ידי העדים או לא ובהלכות מלוה ולוה פירוש השמועה כדאיתא בפרק גט פשוט:

העדים

השגת הראב"ד

*הרחיק את העדים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל תוכך אני בזה להתמיר שמא תתן תנאי בגט כשנתן שני שטין ותוציא גט בעדי חתימה ונמצא זה כמזוייף מתוכו דהאי למסמך על עדי חתימה עכ"ל:

לחם משנה

דלר' אלעזר עדי חתימה מהני מחמת השתי ראיות שהביא הרב אלפסי עם היות שהראיה השניה מההיא דפרק המגרש דאיכא עדי מסירה השתא משום דאיכא עד אחד גרע נראה דרבינו חולק על זה בפרק ג' שכתב שכשהיה בו עד אחד אפילו בעדי מסירה הגט פסול מ"מ הראיה במקומה עומדת דהוא סבור דהך לא הוי מזוייף מתוכו כמו מזוייף שזייפו התחימות אלא הוי כמזוייף ולכך לא הוי אלא פסול ולא שייך לומר הולד ממזר ואם כן אי רב איירי בעדי מסירה אמאי הולד ממזר אלא ודאי בלא עדי מסירה איירי ועדי חתימה סגי נמצא דלדעתם לר' אליעזר עדי חתימה נמי מהני. וקשה לי טובא דהא בריש פרק המביא קמא (דף ג') אמר מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה ומהדר שם בגמרא לאוקמי מתניתין כר' אלעזר ולא מצי לאוקמה עד שבמסקנא (דף ד') אמרו לעולם ר"א היא וכי לא בעי ר' אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים בעי. והשתא לדעת ההלכות ורבינו מאי בעי בגמרא מאן תנא הא שפיר אתי כר' אלעזר דהא חתימת העדים מדבריהם לא נתקן אלא משום זמנין דמייתי סהדי ולכך הוצרכו לומר בפני נחתם דאי מייתי סהדי דסמכינן אעדי חתימה דלא ליתי בעל ולערער לא נחתם לשמה. ויש לומר דבמשנה אמרו שם בפ' המביא תניין (דף ס"ו) אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם פסול ואי טעמא דבפני נחתם הוי משום דזמנין דמייתי סהדי הא טעמא לא סגי לפסול הגט דאפילו אין עליו עדים כלל מסרו בפני עדים כשר אלא ודאי מדפסול הוי טעמא משום דהוי מזוייף מתוכו ולכך פסול. וכי תימא נימא דמה שאמר מתניתין דהיכא דלא אמר בפני נחתם פסול הוא היכא דמייתי עדי מסירה וסמכינן אחתימה או היכי דלא נתנו בעדי מסירה אלא נתנו בינו לבינה. זה אינו דמתני' משמע פסול בכל גוונא אפילו דרולה ליתנו השליח בעדי מסירה כיון דלא אמר בפני נחתם פסול. א"כ י"ל דטעמא דלשמה לא הוי אלא משום שלא יוציא לעז כדמשמע שם בגמרא ואם כן אי אמרת דלר' אליעזר צריך בפני נחתם משום דזמנין דמייתי אם כן הוי גזרה לגזרה משום דילמא מייתי סהדי ואת"ל מייתי אכתי מי לימא דאתי בעל ויערער ואכתי אם יערער אינו לעז וכולי האי לא חיישינן:

טז ויש (מי) שהורה מן הגאונים שהוא פסול וכו'. כלומר כיון דרבנן אמרי בעינן עדי מסירה אם עבר על דברי חכמים פסול ורבינו סובר דהך עדי מסירה לא הוי אלא לכתחלה:

יז היו עדיו מתוכו פסולין וכו' אפילו עד אחד פסול ועד אחד כשר וכו'. א"א לדקדק דהיכא דליכא אלא עד אחד כשר בעדי מסירה כשר דהרי הוא עצמו כתב לקמן פרק ג' דהוא פסול דכתב שם ולא ירא לי דבר וכו'. אבל הרב מהר"י קארו ז"ל נראה דקדק מלשון של מעלה שכתב שאם נתן לה גט בינו לבינה וכו' דסבירא ליה כסברת הרי"ף דכשר בעדי מסירה דאין הדיוק מוכרח דאפשר דה"ק דהיכא דלא נתנו בפני עדים אינו גט כלל אבל היכא דאיכא עדי מסירה הוא גט פסול אבל כשר לגמרי דסבר הרי"ף לא שמענו. ומלבד זה לדבריו יקשה הרמב"ם מדידיה אדידיה ממ"ש כאן לפרק ג' כמ"ש וא"ת היכי סבירא ליה דעד אחד כשר הוי מזוייף מתוכו ופסול הא פסק כר"א עדי מסירה כרתי ובמתני' איתא ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים דמשמע לא מיבעיא כשיש עד אחד שהוא כשר אלא אפילו כשאין עדים כשר בעדי מסירה. וי"ל דר"א לא קאי אלא אכתב ידו ואין עליו עדים ואהא פליג דהא בזמן לא פליג כמו שאנו עתידים לבאר וכי היכי דלא פליג אזמן הכי נמי לא פליג אעד אחד וה"ק לא מבעיא כשיש עדי חתימה שהוא כשר אלא אפילו אין עליו עדים כשר אי נמי עד אחד דמתני' הוי בכתב ידו דחד והכי פסיק הרמב"ם ומפני כך מודה ר"א דלא הוי מזוייף מתוכו אבל כתב סופר ועד אחד לא:

יח הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין וכו'. נראה דסבירא ליה לרב ז"ל דלא דמי הא לכתבו שלא לשמה ועד אחד כשר שכתב בפ' ג' דהוי מזוייף מתוכו דהא ודאי דבר שיכול להזדייף הוא ואינו מזוייף מתוכו דהשתא אין זיוף בו כלל אלא מפני שיכול להזדייף ולהוסיף תנאי והוי כנייר מחוק וכדפסקה דהע"ג דיכול להוסיף עליו תנאי מ"מ כשר דכותבין על דבר שיכול להזדייף כדפסק הרב בפרק ד' כיון דעדי מסירה כרתי ומ"ש כאן ואע"פ שאין עליו עדים כונתו דלא מבעיא כשיש עליו עדי חתימה והרחיק שני שיטין דכשר דהא דהרחיק שני שיטין לאו ריעותא היא דדבר שיכול להזדייף הוי אלא אפילו אין עליו עדים כשר אבל כל הני דפרק ג' כתבו שלא לשמה ועד אחד כולהו הוו מזוייף מתוכו דהשתא יש בו פיסול ולהכי פסול אפילו בעדי מסירה. זה נראה לי ליישב דעת רבינו. ולשון אע"פ דקאמר דלכאורה היה נראה דכ"ש הוי דכיון דלא הוי מזוייף מתוכו דכשר דהרחיק את העדים פשיטא דכשר. אבל בהשגות דעת אחרת והקשה על רבינו דאע"ג שהוא דבר שיכול להזדייף בו מ"מ לא דמי לנייר מחוק ולדפסקה דשאני הכא דאי מוסיף תנאי בהני שני שיטין אתו למיסמך אעדי חתימה דאין ניכר בו זיוף כלל אבל התם כשכתב על הרם או על הדיפתרא לא אתי למיסמך אעדי חתימה דהא ידעי דדבר שיכול להזדייף הוא ודלמא זייפתיה והדעת נוטה לסברת הראב"ד ז"ל אבל רבינו לא חילק בין יכול להזדייף דהכא ליכול להזדייף דהתם דהא מתני' סתמא תנן דדבר שיכול להזדייף מותר. אבל הרב מהר"י קארו ז"ל בסוף סימן קל"ה תירץ דשאני הכא דהרחיק דמכשיר משום דהפיסול ניכר אבל בהני דפרק ג' אין הפיסול ניכר דמי ידע אי כתבו לשמה או לא. וקשה לדבריו דהא התם בעד אחד פסול והתם הפיסול ניכר דאין בו אלא עד אחד וכאן אזיל לטעמיה שכתב בסימן ק"ל דהרמב"ם סבירא ליה דכשר כמ"ש למעלה וכבר הוכחתי הפך דבריו ואולי דסבירא ליה דמאי דקאמר הרב בפ' ג' ולא ירא לי וכו' לא קאי אעד אחד כשר דבהא ודאי כשר לגמרי: ואע"פ שאין חתום עליו עד כלל ה"ז כשר וכו'. האי דקאמר ואע"פ קשה קצת דאדרבה כשאין שם עדים כלל הוא כשר יותר דליכא למיחש חששא דהראב"ד ז"ל דשמא תתן תנאי בגט אלא שמלד אחר יש לומר דעדיף כשיש בו עדים אע"פ שהם מרוחקים דסוף סוף הרי יש שם עדים חתומים ומפני הצד הזה כתב רבינו ז"ל אע"פ שאין וכו'. ומאי דכתב הראב"ד ז"ל בהשגות שמא תתן תנאי בגט נראה דאין הכוונה להשיגו משום דאתיא להגמא בגט שלא נעשה כהלכתו שהוא מרוחק שני שיטין דא"כ למה אמר שמא תתן תנאי היה לו לומר שמא ימלאנה שיטה וסברי ב"ד שהגט כשר אלא הכוונה להשיגו שמא תתן תנאי והגט נמצא מזוייף. וכתבתי זה מפני שנראה מדברי הרב"י ז"ל שאין דעתו כן:

והזר

הגהות מיימוניות

[ג] כתב ספר התרומות והמצות שאם יש כאן ג' כתי עדים בפני ב' מהם אמר לסופר לכתוב הגט ובפני ב' שיכתוב בפניהם לשמה ולב' שיחתמו על הגט כשר ואין נקרא חצי דבר מאחר שכל כת וכת מעידה כל מה שצריך לראות בשעת ראיה דומיא דג' כתות עדי חזקה דכל אחד ראתה בכל פעם מה שיכולה לראות ולא כפי' ר"י אלפס שמפרש שאין קרוי חצי דבר מפני שעדות כל כת וכת מועיל לענין להחזיר פירות שאכל. אמנם להסתלק מן המחלוקת טוב לעשות הכל בבת אחת שיאמר בפני עדים כשרים לסופר כתוב גט לאשתו ואותם עדים יהיו בשעת כתיבה ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולאותם העדים יאמר הבעל לחתום בגט ע"כ. ואם אין שום עדות בשעת כתיבה נראה דכשר וכן תמצא לקמן בפ"ז: [ג] וכ"כ בס' המצות והביא ראיה לדבריו מדתנן בפ"ב ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שיכול הוא להזדייף וחכמים מכשירים ואמרו בגמרא מאן חכמים ר"א דאמר עדי מסירה כרתי וכל רבותי נוהגים כן הילכך כשר ואע"פ שיכול להזדייף שהרי עדי מסירה קראוהו ואם היתה באה להנשא היתה צריכה להביא עדים שנמסר לה בפניהם אבל בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה לינשא אפילו לר"א בהכרת חתימת העדים שבו דתנן בפ"ב בדברי ר' אלעזר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שלא תהא צריכה לטרוח להביא עדי מסירה לב"ד עכ"ל. וכ"כ בעל העיטור וכתב שמעשה בא לידו והכשיר בעדי מסירה להנשא לכתחלה והורו לו ועיין לקמן בעמוד: [ד] כתב בספר התרומה וצריך שלא ירחיקו החתימתם מן הגט יותר מרחב שיטה אחת חלק פן יהיה שיעור ב' שיטין וכו' וצריך לעדים לחתום תחת הגט בתחלת שיטה פן יוכלו לזייף בתחלת שיטה בפני העדים ויחתוך כל אשר למעלה וה"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר ובפ' גט פשוט אמרי' כל שטרות שיכולים להזדייף פסולים ויחתמו זה תחת זה שאם יחתמו זה אחר זה שמא יהיה ריוח חלק הגליון לימין ויכתוב פלוני לוה מפלוני וה"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר. אמנם כי ליכא נמי אלא עד אחד יכול לכתוב נמי בגליון לימין אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו ואין תקנה על כך אמרו לעשות הגליון קצר ואז אין לחוש באיזה ענין יחתמו ע"כ מספר התרומה והמצות. עוד כתב שלא יניח משיטה אחרונה הלק כלום אלא יסיים הגט בסוף השיטה וכן נוהגים למשוך

מגדל עוז

חתמו בו שנים ועבר עד שנמלא כמזוייף. פ' המגרש (דף פ"ו) ובהל' ר"י אלפס ז"ל ביארו:

הרחיק את העדים מן הכתב כו' בד"א בשהיה הגט וכו' עד עיקר גירושין בעדי מסירה. תחלת זה הפסק פ' גט פשוט (ק"ס קס"ב) בתחלתו והביאו ר"י אלפס בה' וענין עדי מסירה כתב בגיטין פ' בתרא (דף פ"ו) גמרא מתני' דג' גיטין פסולין. וענין יוצא מתחת ידה נתברר פ"ק דמציעא (דף י"ז) ופ' אלו מציאות:

יט [א]העדים שנותן את הגט בפניהם צריכין [ה] לקרותו ואח"כ יתננו לה. ואם נתנו לה בפניהם תחלה חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה. קראוהו והוא ביד הבעל או ביד שלוחו והחזירוהו לו. וחזר הוא והכניסו לתוך ידו ונתנו לה חוזרין וקוראין אותו: כ לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש הרי זו מגורשת. הואיל וקראוהו תחלה אין חוששים לו שהחליפו. ולא עוד אלא אפילו אמר הבעל שטר אחר היה ולא היה הגט שקראתם אינו נאמן והרי היא מגורשת: כא הרי שלא קראו הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם זרקתו לאור או לים אע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת: כב [ב]זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין לה. שזה שנמצא הוא שזרק. נמצאו שם שתים שלש מזוזות או שטרות חוששין שמא גט שזרק גררוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת: כג העדים שחותמין על הגט צריכים להיותם יודעים לקרות ולחתום. ואם אינם [ג]יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותמים. והוא ° שיכירו לשון הגט. ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם הנייר ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקיים והן כותבין על הרושם. ואין עושין [ו] כך בשאר שטרות קל הוא שהקלו בגיטי נשים כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם כמו שביארנו: כד אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם התקינו [ד]שיהיו העדים מפרשין [ז] שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה [ח] בפני זה. ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה גט פסול. [ה]וכן התקינו חכמים שיכתוב זמן בגט ומקום כתיבתו כשאר השטרות. שמא תהיה

מגיד משנה

יט העדים שנותנין וכו'. המביא תניין (דף י"ט:) אמר רבינא הכי אמר לי אמימר משמיה דרב דימי (מנהרדעא) הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למקרייה מיסיבי וכו' לא כל הימנו לאוסרה (עליו) וכו'. וכתב הרב ולא עוד וכו' זה ביאור לא כל הימנו לאוסרה עליו:

כא הרי שלא וכו'. פירוש דכי היכי דאינו נאמן לאוסרה בדקריוה ברישא כך אינו נאמן להתירה בדלא קריוה ברישא:

כב זרק לה וכו'. התם נמי ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אישתכח מזוזתא וכו' וגיטא אימור עכברים שקלוה. פירוש וספק מגורשת היא פי' והאי ביני דני בחצרה היו דאי בחצרו רשותו הוא:

כג העדים שחותמין וכו'. התם נמי תניא עדים שאין יודעים לחתום (רב אמר) מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעין דיו וכו'. וכתב הרב והוא שיכירו ל' הגט פירוש באי זה לשון נכתב אם עברית או יונית או שאר לשונות, ואין לומר שיבינו לשון הגט שהרי אמרו עדים שאין יודעים לקרות קורא לפניהם והותמין ואם אין יודעים לקרות איך יבינו אם אחרים קוראים לפניהם. ועוד שקולא הוא שהקילו בגיטי נשים מה שאין כן בשאר שטרות דלא בעינן עדים שידעו לקרותו ואם נאמר שצריכין להבין לשון הגט ומשמעות הגט הומרא הוא. אלא ודאי אע"ג דאין יודעין לקרות ולהבין לשון הגט קוראין לפניהם להודיע שזה הספר גט הוא ודבר כורת בין איש לאשתו והותמין:

כד אע"פ שחתימת העדים וכו'. פרק השולח (דף לו) התקינו שיהו עדים מפרשים שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם. ובפ"ק דגיטין (דף י) אמר רב פפא וכו' עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזרה משום כלכם: וכן התקינו חכמים שיכתוב זמן וכו'. פרק המביא

כסף משנה

כג העדים שחותמין על הגט צריכים להיותם יודעים וכו' והוא שיכירו לשון הגט. כתב הה"מ פירוש באי זה לשון נכתב אם עברית אם יונית וכו' ואין לומר שיבינו לשון הגט וכו' ואם אין יודעים לקרות איך יבינו אם אחרים קוראים לפניהם עכ"ל. ואיני מבין דבריו שאע"פ שאינם יודעים לקרות למה לא יבינו הלשון כשקורים לפניהם. ומ"ש ועוד שקולא הוא שהקילו בגיטי נשים וכו' אם נאמר שצריכים שיבינו לשון הגט ומשמעות הגט חומרא הוא, גם זה איני מבין שבגט אע"פ שאינם יודעים לקרות כיון שהם יודעים לשון הגט קורים בפניהם וחותמים אבל בשאר שטרות אין חותמים אלא אם כן יודעים לקרות השטר כתבו ולשונו. והטור כתב וז"ל הרמב"ם כתב והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפילו אין מכירים לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמו לפניהם שפיר דמי עכ"ל. ואפשר שגם רבינו סובר כן אלא דלא נחת לגיותי אלא בשקראו בלשון שהוא כתוב. ויותר נראה לומר דבדוקא נקט רבינו שיכירו לשון הגט דאז לא הוי אלא כעין גילוי מילתא בעלמא אבל אם אינם מכירים לשון הגט הוי כעד מפי עד. וכן נראה שהבין הטור דברי רבינו וגם מדברי הרשב"א בפרק שני דגיטין משמע שהבין כך דברי רבינו ואפשר דיליף לה רבינו מדגרסינן בפ"ב דגיטין (דף י"ט:) האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למקרייה בדידעי ואם איתה לוקמה בדלא ידעי וקראו אחר לפניהם וקמ"ל שסומכים על מה שקוראים לפניהם אע"פ שאינם מכירים הלשון אלא ודאי צריך שיכירו הלשון:

כד אע"פ שחתימת העדים בגט מדבריהם וכו'. בפרק השולח (דף ל"ו) ופירש רש"י מפרשים שמותיהם ראובן או שמעון מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו. מפני תיקון העולם שמאחר שיתפרשו שמותיהם יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהם להעיד על כתב ידם. ומ"ש וכן התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה בפני זה. הטעם ביאר רבינו בפרק ט':

וכן תקנו חכמים שיכתוב זמן בגט. בפ"ב דגיטין

[א]בטור שם סמ"ג שם: [ב]גם זה שם: [ג]טור שם סי' ק"ל סמ"ג שם: [ד]גם זה שם: [ה]טור שם סי' קכו סמ"ג שם:

לחם משנה

יט וחזר הוא והכניסו וכו' חוזרין וקוראין אותו אחר שנתנו לה. הוציאו ממה שאמרו בפרק המביא (דף י"ט:) לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה וכו' ומשמע ליה לרבינו דכיון דהיים דילמא חלופי חלפיה א"כ לכתחלה צריך לקחתו מידו. ועוד ראיה ברורה ממאי דהקשו התוס' מההיא דהזורק כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה וכו' והמרו שם איבעיא ליה לאקרויי והשתא אי לא קרייה אפילו לא הוחלף נמי ותירצו שם התוס' בדעייליה לבי ידיה ולא קרייה דקשוה רבנן דאיבעי ליה למקרייה והתירוץ זה סובר רבינו ודינו פשוט:

כג העדים שחותמים על הגט וכו'. כתב מוהרי"ק ז"ל בסימן ק"ל שהוציאו רבינו ממה שהקשו בפרק המביא תניין והא לא ידעי למיקרי ותירצו בדידעי והוצרך לדחוק שם דקי"ל דבכל לשון כשר והקשו מההיא דגט שכתבו עברית וכו' ואי איתא לוקמא בדלא ידעי וכגון שקראו אחר לפניהם והוצרך להודיענו דאע"פ שאין מכירין הלשון זו היא ראייתו. ואע"פ שיש להקשות לכאורה דלרבינו נימא אמאי לא תירץ דהודיענו דאחרים קראוהו לפניהם ואין הלכה כרשב"ג דקאמר בשאר שטרות לא ולזה י"ל דאם כן לימא אין הלכה כרשב"ג ומאי קאמר האי שטרא וכו'. מיהו ראיה אחרת שהביא שם מההיא דירושלמי לא ברירא לן מילתא דהא הוכיח דמדקאמר הירושלמי הדיינים חותמים וכו' ואין עדים אלא אם כן וכו' דע"כ דקוראין לפניהם איירי וכו' דאל"כ אמאי חותמים הדיינים אלא ודאי שקראו אחרים לפניהם ומ"מ קאמר ואין העדים חותמים דמ"מ קשה אפילו לדברי רבינו למה הוצרך לירושלמי לומר שעדים יודעים לקרות במכירין הלשון לבד סגי לדעת רבינו. עוד כתב שם הרב באותו הפרק על לשון הרמ"ם שפירש דברי הרי"ף ז"ל דמס שלא סבירא היא דרב גמדא ותירצו ע"ס. ולדידי לא קשיא כלל דמ"ם שם ולפי דבריו פירושו דכיון דהוא הביא ההיא דהלכה כרשב"ג והביא ההיא דר"נ דהוי בשאר שטרות וקאמר דבתרתי סגי דהא ר"נ וספרי הדיינים סגי ורשב"ג קאמר דבשאר שטרות לא אלא ודאי דמפרש דרשב"ג מודה היכא דאיכא שנים דאפילו בשאר שטרות מהני ולהכי סגי בשנים או סופר ואב ב"ד שלא כר"נ וכן ההיא דרב פפא שהביא מתייהב ג"כ בכי ה"ג. והראיה שהביא הרא"ם דאפילו בשנים עכו"ס וכו' אינו להכריח שהרי"ף ז"ל סובר כן אלא ההכרח הוא משום מ"ם והשתא נתן טעם מי הכריחו להרי"ף לומר כן מפני שאפילו שנאמר שרב פפא סובר כרבנן מ"מ אין לומר דמתלוקתם מן הקלה אל הקלה בין רבנן ור"ם דלר"ם אפילו בשנים כשרים לא מהני ולרבנן אפילו בשני עכו"ס מסיחים לפי תומם מהני אבל שאר המפרשים יאמרו יפה דאין חשש בכך ועם זה הכל עולה על נכון: והוא שיכירו לשון הגט וכו'. כוונתו שיבינו לשון הקדש וכן פירש בהגהות אשרי מא"ז. ובפ"ד גבי עדים חתומין בכתב אחד וגט בכתב אחר שכשר הצריך רבינו שידעו לשון הכתב והכתיבה והטעם דבעי התם תרתי מפני דהגט בכתב אחד והעדים בכתב אחר גרע והרב מוהר"י קארו כתב על זה בסי' ק"ל ואפשר דהרמב"ם לטעמיה ודברין סתומים: הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם. כלומר דרבנן הוא דתקנו משום דלמא מייתי עדי מסירה אבל לעולם בעינן עדי מסירה ואם כן כיון דאינו אלא תקנה משום דלמא מייתי בהא הקילו אבל בעדי חתימה לחוד ודאי דסבירא ליה לרבינו דהוא מדאורייתא כמבואר למעלה:

כד ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה וכו'. מדלא קאמר רבינו אההיא דמפרשים שמותיהם דאם לא פרים דפסול משמע דסבירא ליה דכשר דאל"כ כי היכי דקאמר כן אהך דהתימה דזה שלא בפני זה לעיל נמי לימא הכי. ונראה שהיא מפרש בפירוש

מגדל עוז

העדים שנותן הגט כו' עד והרי א ספק מגורשת. פ"ב דמס' גיטין (דף י"ט) וכלם והכן שחילק בקריאות כמו שחילק ר"ת ז"ל גבי מימרא דאמימר: העדים שחותמין על הגט עד כגט מדבריהם כמו שביארנו. פ"א ופ"ב דגיטין (דף ט' י"ט): אע"פ שהתימת עד הרי זה גט פסול. פרק המגרש (דף פ"ז): וכן תקנו חכמים עד זמן בגיטין. פ"א ופ"ב דגיטין (דף י"ז):

הגהות מיימוניות

למשוך אותיות שבשיטה אחרונה עד שימלאו כל השיטה ע"כ: [ה] אמנם ר"י היה רגיל לכתחילה להקרות הגט קודם הנתינה ולאחר הנתינה קודם הנתינה כדאמר פ"ב ולאחר הנתינה כדאיתא פרק הזורק (דף פ') כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן [גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה] (ולאחר זמן שנשאת) הרי הגט יוצא מתחת יד האיש תצא מזה ומזה ופר"י עלה פ' האשה רבה מאי ה"ל למעבד איבעי ליה לאקרויי וע"כ תהיא איירי שקראוהו תחילה דאל"כ מאי איריא גט היוצא מתחת יד האיש אפילו נשרף ואין ידוע מה היה פסול כדאיתא בפ"ב אבל בדיעבד אם לא קראוהו אחר נתינה אין בכך כלום ותנשא לכתחלה והוא דלא עייליה לבי ידיה אחר קריאה ראשונה. ודבר פשוט הוא שאם קראוהו אחר נתינה וראו עדים שזהו גט שלה דסגי בהכי אע"פ שלא קראוהו קודם נתימה ע"כ מספר התרומה והמצות: °[כתב הטור על לשון זה ונראה דאפילו אין מכירין לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמו לפניהם שפיר דמי עכ"ל]: [ו] אמר רבא הלכה כרשב"ג דאמר בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין הותמין וכן פסקו בה"ג ור"ח וכן ר"י אלפס הביא רק דברי רבא ולא דברי רב גמרא דאמר ששמיה דרב אין הלכה כרשב"ג וכן ראבי"ה הביא רק דברי רבא באביאסף ועיין בהלכות מלוה פ"ד: [ז] כדי שיוכלו לחזור אחר מכיריהם: [ח] פ"ק גזירת משום כולכם ע"כ:

המביא תניין (דף י"ז) מפני מה תיקנו זמן בגיטין ר"י אומר משום בת אחותו וכו' ואמרינן בירושלמי (בפרק השולח) מעשה באחד שהיה נשוי את בת בת אחותו וזנתה עד שהיא אשתו (לימים עמד וגירשה) הלך והקדים זמנו בגט אמר מוטב שתדון כפנויה ואל תדון כאשת איש. ומקום כתיבתו נמי כדאמרינן פ' גט פשוט (ב"ב קע"ב) כי קיימיתו בהיני כתובו בהיני. דגיטין (דף י"ז). ומ"ש ומקום כתיבתו. בפרק הזורק (דף פ') תנן אם שינה שם עירו פסול אלמא צריך לכתוב שם עירו. ומה שאמר שמא תהיה אשתו קרובתו ותזנה וכו'. בפ"ב דגיטין (דף י"ז) וכר"י ודבר פשוט שטעם זה לא קאי אלא למה שתיקנו לכתוב זמן ולא על מה שתיקנו לכתוב מקום:

תהיה אשתו קרובתו [ט] ותזנה כשהיא תחתיו ויכתוב לה גט אחר הזנות ויתן לה. ואם לא יהיה בו זמן יכולה לומר קודם הזנות נתגרשתי ולפיכך תקנו זמן בגיטין: **כה** *גט [א]שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם [י] או ° מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה [כ] שלאחריו אע"פ שעסוקין [ל] באותו הענין. או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד. כל אלו פסולין עד [מ] שיחתמו בו בזמן [נ] כתיבתו ובמקום

א שם:

השגת הראב"ד

*גט שיש עליו עדים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל טעה במאוחר דכשר להנשא בו ולא תימא לזמן הגט אלא מדקיימא בבית דין בגיטה או שנתנו לה בעדים ולא הזכיר לה איחור זמן מותרת להנשא מיד לפי שאינו יכול לקלקלה. ואומר אני שאוכל את פירותיה עד אותו זמן ואינה גובה כתובתה עד אותו זמן שלכך איחרו וכמי שהתנה עמה הוא. וכל הפוסל גט מאוחר מפריז ומפסיד ותועה דאי היה פסול עד שהשיב רבי את ר' חנינא ב"ג משטר מאוחר ומתרץ קסבר אין כותבין שובר ישיב עליו מגט שאינו יכול לתרץ אלא ש"מ לדברי הכל כשר. ואני הוא המזכה ומזכה אני במקומי שאם היה פסול לא נשתמיט תנא וליתנייה ולימא וכגיטין בין מוקדם בין מאוחר פסול כדקא מפליג בפרוזבול, עכ"ל:

וגבי גט איתמר פרק המגרש (דף פ"ו) גט שיש עליו עדים וכו' יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלש גיטין פסולין. ופ"ק דר"ה (דף ב') אמרינן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין. אבל גבי גט אם זמן הגט מאוחר לחתימתו נמצא מחזיק אותה באשת איש עד אותו הזמן והחכמים תקנו זמן שלא יקדים ושלא יאחר ואף על גב דבמאוחר ליכא למיגזר משום בת אחותו אי שרינן ליה אתי למישרי מוקדם. ובפ' המביא תניין (דף י"ז) תנן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ומדאמרינן גבי כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה והוא שעסוקין באותו ענין דכמעשה ב"ד דמיא משמע דבגט אע"ג דעסוקים באותו ענין פסול. ונראה דדוקא מוקדם שזמן הגט קודם החתימה כגון שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו בתשרי קודם למרחשון נכתב כההיא דירושלמי פסול וכן נמי מאוחר שנכתב ונחתם בתשרי וכתב בו במרחשון שלאחריו כדי להחזיק אותה באשת איש פסול אבל אם היה עומד בתשרי וכתב הגט לשמה כהלכתו וכתב בו זמן מרחשון וחתמו בו העדים שנכתב הגט בפניהם בו ביום הכתוב בגט נראה דכשר דלא חשבינן ליה מוקדם ומאוחר הואיל וזמן הכתוב בגט והחתימה הכל ביום אחד. וזהו שכתב הרב עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו כלומר בזמן הכתוב בגט ולא אמר ביום כתיבתו והאי דאמרינן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול דוקא שנכתב בו זמן ונחתם בלילה אחר הזמן. ומ"ש הראב"ד ז"ל קיימא גיטא בבית דין האי לא פסול לדעת הרב דא"כ גט הבא ממדינת הים ליפסול:

כה או כתב הגט בירושלים וכו'. פרק הזורק (דף ע"ט:) היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח פסול מזה ומזה. ומזרח ומערב פירש הרב לוד וירושלים דלוד מן המזרח וירושלים מן המערב והאי דאמר רב הונא אמר שמואל (שם פ':) זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר מכל מקום הוי הגט פסול אפילו לרבנן. ונראה

כה גט שיש עליו עדים ואין בו זמן. במשנה פרק המגרש (דף פ"ו). ומ"ש או שהיה מוקדם דעת רבינו שמאחר שכתיבת זמן בגיטין אינו אלא מתקנת חכמים כששינה בו אינו אלא פסול ודלא כהרא"ש שכתב שהוא בטל. ומ"ש או מאוחר פסול טעמו מפני שתפסיד האשה פירות משעת נתינת הגט עד זמן הכתוב בו וגם איכא למיחש לבת אחותו שתוציא גיטה ותאמר קודם נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי אנו רואים שהוא מאוחר והוי כגט שאין בו זמן וכן משמע מדאמרינן ביבמות פרק האשה שלום (דף קט"ז) ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתיב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא פטרית ותריכית פלונית אנתתי ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא הוה ענן בר חייא אחרינא לבד מענן בר חייא מתגרא דהוה בנהרדעא ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא כד איכתב ההוא גיטא ענן בר חייא מתגרא גבן הוה (בנהרדעא) וכו' אמר רבא הייטינן דילמא בגמלא פרחא א"כ בספינה א"כ מילי מסר ע"כ. ואי ס"ד גט מאוחר כשר ליחוש דילמא איתרוהו וכתבוהו והבעל והעדים ביומא דאיכתיב גיטא בסורא הוו אלא שאיתרוהו וכתבוהו וכתבו אותו היום שנזדמן לו אח"כ שהיה בנהרדעא ובין לרבא דחייש בין לאביי דלא חייש ה"ל למיחש להא אלא שמע מינה גט מאוחר פסול ולפי זה הא דמשמע בפרק גט פשוט (דף ק"ס) *דגט מאוחר כשר ואיתיה נמי בתוספתא היינו גט חוב אבל גט אשה פסול הוא ויש חולקים על רבינו ומכשירים בגט מאוחר. ומה שכתב או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו וכו' בפ"ב דגיטין (דף י"ח) אמאי דאמרינן כתובתיה דר' חייא בר רב איכתב ביום ואיחתם בליליא כו' עסוקין באותו ענין הוו דתניא אמר ר' אלעזר בר ר' צדוק לא שנו אלא כשאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר ופירשו הרמב"ן והרא"ש דברייתא דראב"צ אמתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה קאי ותמהו על רבינו. ונראה שטעמו של רבינו מפני שהוא

*וכ"כ תוס' (גיטין י"ז) ד"ה ר"ל.

לחם משנה

כפירוש הטור דמפרש שמותיהם רצה לומר דמתחילה היה תופס אני יעקב עד אני ראובן עד והתקינו שיהו תופסין יעקב בן יצחק עד ראובן בן יעקב עד כדי שיכירו אותו, ולפי זה אע"פ שלא פירש אלא אמר אני ראובן עד כדמעיקרא הגט כשר כדכתב הטור בסימן ק"ל ומפני שהוא מפרש כן כתב לקמן בנוסח הגט שכשהעדים חותמים פלוני בן פלוני עד וכו'. ומ"מ היה קצת קשה בדברי רבינו דלא כתב לא הכא ולא התם דאם כתב בן יעקב לבד ולא כתב עד או יוסף לבד ולא כתב עד דפסול כדכתב הטור שם והוא מוכרח בפרק המגרש כמ"ש שם מוהרי"ק ז"ל:

כה גט שיש עליו עדים וכו'. הרמ"ש ז"ל כתב במוקדם שהוא גט בטל ומוהרי"ק ז"ל תמה בסימן קכ"ז על זה דמאי שנא משאר פסולים דרבנן והו קשה טובא דאטו גרע מאין בו זמן כלל דהא לר"י דקי"ל כוותיה הוי חששא משום שמא יחפה והרי טפי איכא חששא דחשוי לאין בו זמן דהא מוקדם אהני מיהא לשבוע דלקמיה. ומהר"ר ישראל יישב זה ואמר דמוקדם לא גבי אפילו מבני חרי והוי חספא וא"כ לפי זה אתי שפיר דגרע טפי מאין בו זמן דמבני חרי מיהא גבי כשאין בו זמן. אבל קשה להא דאין טעם הזמן משום הלקוחות בכאן דלפי זה ודאי דעדיף טפי אין בו זמן משום דהתם לא גבי מהלקוחות והכא גבי אבל טעמא משום שמא יחפה וא"כ היכי גרוע ודבר קשה הוא זה אבל רב סובר שהוא פסול מדרבנן וכל פסול זמן דלדעתו הכי הוי. וא"כ כשכתב התורף במחובר דאמר לעיל דבטל מן התורה אע"ג דפירוש תורף מקום העדים והזמן והרי את מותרת לכל אדם ומשמע דאם כתב הזמן במחובר הוי בטל לאו דוקא דאם כתב הזמן במחובר וא"כ הלשו וסיים התורף מהני אבל לפי דעת הרמ"ש ז"ל כתב מוהרי"ק ז"ל בסי' קכ"ו דאפשר דפסול כמו גט מוקדם וזה מסייעו להרמ"ש ז"ל וכן הדין הנזכר בגמ' גבי תורף כמו גבי חס"ו ודומיהם דמדהזכירו תורף סתם ובכללו הזמן משמע דהיכא דהזמן נעשה בפסול הוי בטל כמו בשם האיש והאשה ומ"מ דברי הרמ"ש תמוהים וצ"ע:

גט שיש עליו עדים ואין בו זמן וכו'. גט שאין בו זמן אי מועיל בעדי מסירה כתב הרב מוהר"י קארו ז"ל בסימן קכ"ז שהוא מחלוקת בין המפרשים והכריח מדברי הרמב"ם דסבירא ליה דפסול וקשה דא"כ מאי דחי בפרק גט פשוט ודילמא אבא שאול כר"א ס"ל כלומר דאע"ג דאין בו זמן כשר בעדי מסירה הא לסברת הרמב"ם וסייעתו פסול וצ"ע: או מאוחר וכו' כל אלו פסולים עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו וכו'. השיג הראב"ד ז"ל בטעם דמאוחר. וטעמו של רבינו כדכתב הר"ן דאיכא למיחש לבת אחותו מפני שתוציא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי ע"כ אנו רואים שהוא מאוחר והוי כאין בו זמן. וכבר הקשה מוהררי"ק ז"ל בסימן קכ"ז על טעם זה דהראב"ד ותירץ דכיון דכתוב בו זמן וכשיגיע אותו זמן אי אפשר להפות עליה כשר וכדמכשרינן בכתוב בו שנה אחת משום דאהני לשבוע דלקמיה כו' וקשה לפי זה גט מוקדם אמאי פסול הא אהני לשבוע דלקמיה אלא ודאי כל גט שנעשה בפסול לא אמרינן דכשר משום הך טעמא ולא אמר בגמרא גבי שבוע אלא דאינו משקר שם במה שכותב אבל הכא דמשקר לא אהני הך טעמא: או שהיה מוקדם או מאוחר וכו'. הראב"ד הקשה עליו במאוחר דס"ל דכשר והרב מוהר"י קארו בסי' קכ"ז הקשה היכי מכשרינן הא איכא לשמא יחפה וכדפירש הר"ן ותירץ ואפשר וכו'. וקשה דלא דמי לכתוב בו שבוע דהתם אהני לשבוע דלקמיה אבל הכא לא אהני כלל דאי קודם זמן הגט תאמר לעולם דכבר היא מגורשת והגט מאוחר ואי אחר זמן הגט הרי מגורשת. ונראה כוונת הרב דמאי דקא חיישינן אן דהוא מאוחר הוא כשהיא מראה הגט בב"ד קודם שיגיע זמנו ולהכי אנו מאמינים לה לעולם כשתאמר דהיא מגורשת כיון דאנו רואים דהגט מאוחר דהרי עדיין לא הגיע הזמן אבל אחר שעבר זמן הגט אין אנו מאמינים לה שהוא מאוחר דאמרינן דבזמנו כתבוהו ואם זינתה קודם חייבת מיתה ולהאי מילתא אהני כשהיא מראה הגט לב"ד שעבר הזמן: עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום

הגהות מיימוניות

[ט] כר' יוחנן דאמר משום שמא יחפה על בת אחותו ובירושלמי משום מעשה שאירע באחד שהיה נשוי בת אחותו וכו' בירושלמי פרק השולח, ע"כ: [י] ועיין בתוס' פ"ב ובפ' הזורק נראה להכשיר גט מאוחר מזמן הכתוב בו: °[הט"ר שם מכשיר במאוחר ע"ש וגם בנכתב ביום ונחתם בלילה]: [כ] פ"ב דגיטין מכשיר ר"ש נכתב ביום ונחתם בלילה: [ל] והא דאמרינן בפ"ב אמר ר' אלעזר ב"ר צדוק אבל עסוקים באותו ענין כשר אשאר שטרות קאי וכן פר"ש אבל בגיטין דהתקינו זמן משום בת אחותו פסול כנ"ל ור"י לא פירש כן בפ"ב: [מ] פ"ב דגיטין (דף י"ח:) ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום ביה תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן עד עשרה ימים וכו' אמר (ר' יהושע בן לוי) כדאי הוא ר' שמעון כו': [נ] ובשעת הדחק אמר רב האי דאיכא פלוגתא ביני רבוואתא איכא מ"ד מדאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק שמע מינה דהילכתא כוותיה ואיכא מ"ד משום דחתום בי תרי מנייהו ביומיה הוא דקאמר הא לאו הכי לא ומסתברא דהלכה כר"ש בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפילו מכאן ועד עשרה יומי כשר כר"י דהא

מגדל עוז

גט שיש עליו עדים עד שעסוקין באותו ענין: כתב הראב"ד ז"ל טעה במאוחר דכשר להנשא בו וכו': ואני אומר מחלוקת ישנה פ"ב דמס' גיטין (דף י"ז) גבי מתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה כו' דגרסינן בגמרא דילה מפני מה תקנו זמן בגיטין ר"י אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות ופירש"י ז"ל כדי שלא תפסיד האשה פירות נכסי מלוג שלה משעת כתיבה עד שעת נתינה דפעמים שלא יתננו לה בשעת כתיבתו והיא לא תדע מתי נכתב והיא לא תגבה אותן אלא משעת נתינה ותקנה הוא לה למגבי משעת כתיבה דקסבר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות. והקשו רבותינו בעלי התוס' ז"ל לר"ל גט מאוחר ליפסל דהא מפסדא פירות משעת כתיבת גט עד הזמן הכתוב בתוכו וגט מאוחר ודאי כשר מדקתני בתוספתא דפ"ק דחולין הכשר בגט פסול בפרוזבול הכשר בפרוזבול פסול בגט גט מאוחר כשר ובפרוזבול פסול. ועוד ריש פ' גט פשוט (ב"ב ק"ס) גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין ר' חנינא ב"ג אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואמרינן בגמרא השיב רבי לדברי ר' חנינא ב"ג והא אינו דומה שטרו של זה לשטרו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו שתים (ואילו) מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו ג' וזמנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ומתרצי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה פשוט (ומפיק ליה) ואמר ליה סדרת ומיזפת מינאי וסרקינן קסבר (רבי חנינא ב"ג) אין כותבין שובר ע"כ. אלמא כי פשיט ליה הכי נעשה מאוחר ואפ"ה מכשיר לבר פר"י ז"ל דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות מן הדין עד זמנו של גט לפי שאינו ראוי לגרש בו מעתה שלא"ס

ובמקום כתיבתו: **כן** *חתך ממנו *הזמן ונתנו לה או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחדש פלוני או בחדש פלוני או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש אפילו כתב בשבוע פלוני כשר. וכן אם כתב בו היום גרשתיה כשר שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט: וכן

א טור שם קכז ותמה עליו כהר"ח ז"ל, סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*חתך ממנו הזמן וכו'. כתב הראב"ד ז"ל חתך ממנו הזמן ונתנו לה לכתחלה לא תנשא שהרי משלשה גיטין פסולין הוא זה, עכ"ל:

כסף משנה

שהוא מפרש דברייתא דרשב"ג לא קאי אגט אלא אשטרות וכדפירש רש"י ושפיר איכא לפלוגי בינייהו דבשטרות דין הוא להכשיר בעסוקים באותו ענין משום דבקלא תלי מילתא כיון דמזומנים לחתום אית ליה קלא כאילו חתמו אבל בגיטין דאיכא למיחש משום בת אחותו חיישינן שמא יחפה על זנות דאותו יום וגם לפירות איכא למיחש דאע"ג דכל שעסוקין באותו ענין קלא אית ליה מ"מ לית להו ללקוחות לאימנועי מלקנות עד שידעו שנתן לה הגט דהא יש לבעל פירות עד שעת נתינה ומשום הכי חיישינן שתטרוף מלקוחות שלקחו ביום הכתיבה פירות שלקטו הבעל או שלוחו בליל החתימה קודם שנתן לה הגט:

כו חתך ממנו הזמן וכו'. שם (דף י"ז:) אמר ליה אביי לרב יוסף (הא דתנן) שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתם כלומר דחד מהנך ג' גיטין הוא יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון דאם נשאת הולד כשר מה הועילו בתקנתן אהני דלכתחלה לא תנשא, גזייה לזמן דידיה ויהביה ניהלה מאי כלומר דלאחר שכתב בו הזמן חתכו ונתן לה הגט בלא זמן א"ל לרמאי לא חיישינן, ודעת רש"י לפרש דפי' נפרקינן אהני דלכתחלה לא תנשא היינו לומר דכיון שכן לא כתבי לה סופרי הדיינים ולא חתמי עליה סהדי ומש"ה פרכינן גזייה לזמן כלומר תינח אי לא כתבי ביה זמן כלל דלא חתמי ביה סהדי אבל הי"א דכתבי וחתמי ובתר גזייה לזמן מאי ואהדר ליה דלרמאות כזה לא חשו חכמים אבל לעולם גזייה לזמן דינו כגט שאין בו זמן שהוא פסול. ולכן כתב הטור על דברי רבינו איני יודע היאך מכשיר חתך ממנו הזמן דהיינו אין בו זמן וכן השיג עליו הראב"ד עכ"ל. ודעת רבינו כדעת ר"ת שפירש לרמאי לא חיישינן וכשר וכתבו הרשב"א והר"ן שטעם דמפרשי הכין משום דמעיקרא אמרינן אהני דלכתחלה לא תנשא פריך גזייה לזמן דנשאת לכתחלה מאי ומהדרינן דלא חשו חכמים לרמאות גדול כזה דאם איתא דכי פריך גזייה לזמן מאי לא פריך אלא מדהולד כשר מאי קשיא ליה הא אהני דלכתחלה לא תנשא כדשני גבי ג' גיטין פסולין ומ"מ כתבו הרשב"א והר"ן שכדברי רש"י הוא הנכון: ומ"ש רבינו או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שנייה מחדש פלוני וכו'. שם (א"ל אביי) כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מאי אמר ליה כשר ומה הועילו חכמים בתקנתן אהנו לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה ופירש"י כתוב בו זמנו בשבוע פלוני של יובל ולא כתב אי זו שנה או כתב שנה ולא כתב חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום. לשבוע דקמיה שאם זינתה תהרג ולשבוע דבתריה לפירות שאם ימכור בהם תוציא גיטה ותגבה. ולפירוש רש"י משמע דלכתחלה כשאי לכותבו דחשיב יש בו זמן אבל מדברי רבינו משמע דלא מכשר אלא בדיעבד: וכן

מגיד משנה

ונראה דהאי כתב במערב פירש חתם והאי כתובו בהיני נמי חתומו כמו שפירש הרב בהלכות לוה פרק כ"ג וכן מי שנמסרה להם עדות במדינה זו וכו' וכן כתב הרב בכמה מקומות. לכך נראה שאם היה הסופר במזרח וכתב בו מקום מערב שם צוהו הבעל לכתוב והלך וחתמו במערב הכתוב בגט שהגט כשר הואיל וחתמו במקום הכתוב בגט וזהו שכתב הרב עד שיחתמו בו במקום כתיבתו כלומר במקום הכתוב בגט דלכתיבה אין אנו חוששין אלא לחתימה ואין לומר דכתיבה וחתימה בעינן במקום אחד דהא חזינן פרק שביעי שכתב הרב נכתב בארץ ונחתם בחוץ לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם דבתר חתימה אזלינן והכי איתא בתוספתא דגיטין פ"ב גט שכתבו בעיר הזאת לא יחתמנו לעיר אחרת ואם חתמו כשר:

כו חתך ממנו וכו'. המביא תניין (דף י"ז:) גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי א"ל לרמאי לא חיישינן וכו' מה הועילו חכמים בתקנתם פירוש מדשני ליה לרמאי לא חיישינן ולא שני כדשנינן לעיל אהני דלכתחילה לא תינשא משמע הכא דלכתחלה תינשא. כתב בו שבוע שנה חדש שבת מאי וכו'. והרי"ף לא הביא שיטה זו ונראה ליה דפליג האי שיטה למתניתין דאמרינן גט שיש עליו עדים ואין בו זמן פסול וגזייה לזמן נמי כמי שלא נכתב דמי ולדעת הרב יש חילוק בין לא כתב בו זמן לגזייה לזמן דגזייה לזמן רמאות הוא ולרמאות לא חיישינן ובפרק גט פשוט (ב"ב קע"ב:) אבא שאול אומר (אפילו) אם כתב בו אני גירשתיך היום כשר ההוא יומא דנפיק ביה (גיטא) משמע: וכן

לחם משנה

ובמקום כתיבתו. יש לפרש הל' דבמקום שכותבין צריך שיחתמו אותו ובעינן שיזכיר גם כן מקום הכתיבה. ואין לדקדק מכאן מה שכתב הרב ב"י בסימן קכ"ח אבל קצת ראיה יש לדברי מוהרי"ק ז"ל ממה שכתב כאן המפרש ממ"ש רבינו פ"ז גבי שנכתב בא"י ונחתם בחוץ לארץ: כתב

מגדל עוז

שאע"פ שנתנו בידה אינה מתגרשת בו עד זמנו גט וכזה הדרך דרך הראב"ד ז"ל וכתב מה שכתב ועל דרכים אלו פירשו כל הסוגיא (גיטין דף י"ז) דשקלינן וטרינן עלה דשיילינן ר"י מ"ט לא אמר כר"ל ומהדרינן קסבר ר"י יש לבעל פירות עד שעת נתינה כלומר ור"ל סבר עד שעת כתיבה ואקשינן והא הכא שמעינן להו דאתמר מאימתי מוציאין לפירות ר"י אמר משעת כתיבה ור"ל אמר משעת נתינה ופרקינן איפוך כלומר כתרייתא ואיתא ר"י אמר משעת נתינה ור"ל אמר משעת כתיבה וכן פי' הגאון ור"ת ור"י אלפס ור"ת ז"ל ופסקו הלכה משעת נתינה כר"י בכוליה תלמודא בר מהני תלת דפ' החולץ וכפי מה שפירש"י ז"ל. ויש מי שאומר משעת כתיבה כמו מנין ג' חדשים שהיא צריכה להמתין אחר גיטה עד שתנשא לאחר דפסקינן בההיא שמעתא להדיא והלכתא משעת כתיבה וכתב ר"י אלפס דאינו דומה לענין שלשה חדשים דהתם מאימתי מונין לגט בייחוד תליא מילתא וכיון דאינו מתיחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מלתא כדאמרינן תקנו פרקונה תחת פירותיה וקמ"ל דלא פקעה פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הלכך כל כמה דמיחייב בפרקונה אית ליה פירי ושמעינן מינה דהלכתא כר"י דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ע"כ. ובעל העיטור ז"ל כתב מסתברא מדגרסינן בירושלמי ר"י אמר משום אכילת פירות שמע מינה דקמייתא אפכינן ור"י ור"ל קי"ל כר"י דאמר זמן משום פירות מדגרסינן בפ' כל הגט (דף כ"ו:) מקום הזמן קא פסיק ותני ול"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין ואסיקנא דעולא ס"ל משום תקנת ולד ולא משום בת אחותו ולפירושא דרבותא [נ"ל דצ"ל רב עמרם] רמי בר חמא הכי ס"ל אלמא רמי בר חמא לא ס"ל משום בת אחותו והילכך עולא ורמי בר חמא ור"ל קיימו בחדא שיטתא ור"י אי לא תיפוך קמייתא יחיד ולית הלכתא כוותיה ועוד דר"ש דמתני' הכי ס"ל משום פירות הוא וכן הלכתא עכ"ל. ומורי הרשב"א ז"ל חלק עליו ואמר שאין סוגית פ' כל הגט אלא למ"ד בלחוד ולאו סתמא דתלמודא היא ועל הירושלמי אין לסמוך לפי שהוא בהפך הבבלי דגרסינן ביה איפוך ולא גרסינן ביה לא איפוך והאריך בזה בשיטתו. למדנו מכל אלו הדברים והמחלוקות כי יש תולין מחלוקת ר"י ור"ל דטעם זמן הגט במחלוקת שנחלקו באכילת פירות דנכסי מלוג וראיתי כי ר"מ ז"ל עמד בשיטת הגאון ורש"י ז"ל ופסק בפיסקא זו בזמן הגט כר"י דאמר משום בת אחותו והוא הנכון דהא סתמא דתלמודא הכי בכל דוכתא וירושלמי נמי כן סובר דגרסינן מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינתה עד שהיא אשתו (וגירשה) הלך והקדים זמן הגט אמר מוטב שתדון כפנויה ולא תדון כאשת איש ע"כ. והביאו ר"י אלפס ז"ל בס' בשמועה זו והא ודאי מעשה רב בכ"מ וגם רש"י ור"ת ורוב בעלי התוס' כן דעתם ובגט מאוחר ג"כ פסלו על נכון דכיון דתיקנו זמן בגט אי כר"י אי כר"ל כיון ששינו זמנו שינה מטבע שטבעו חכמים וקי"ל כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין פסול הולד וכ"כ רשב"ם ז"ל פ' גט פשוט ועוד דהא התם משנה עצמה שנסחתי לגלות מטמון הראב"ד ז"ל רבנן פליגי עליה דרבי חנינא ב"ג ורבי הסיב על דבריו מכלל דקאי רבי כרבנן דפסלי מקושר שעשאו פשוט משום דהוי מאוחר וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דהלכה כרבי מחבירו ושגיאה דשני אין כותבין שובר לא קאי לפום הלכתא דהא אסיק בהשוה פירקא (דף קע"ג ע"ב) סוף גמרא מהני' דמי שפרע מקצת חובו כותבין שובר וממילא נסתלק בזה קושית הראב"ד ז"ל דהא ודאי מגט קא מקשי ליה דבין לגיטי נשים בין לשאר שטרות קרינן גיטין לפי' רשב"ם ומקצת רבותינו ובעלי התוס' ז"ל וכ"ש דעיקר מחלוקתן בגט הוא ועוד דהגט עצמו שייך ביה דין שטר חוב באותו ענין דאיתא פ' הכותב שהאשה גובה כתובתה וכן בשני גיטין ומדמינן לה התם לשני שטרות היוצאים ביום אחד ועוד שאם אתה מכשיר גט מאוחר בטלת ממנו דין עדות דקי"ל כל עדות שאין אתה יכול להזימה לא שמה עדות חוץ משטרי חוב המאוחרין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וכמ"ש ר"מ ז"ל פי"ז דס' מלוה ולוה וריש פכ"ג אלמא דוקא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין הא לאו הכי פסול ועוד דהא מטונא דהא לא מבעית הזמה בהאי גיטא ואנן תנן משנה שלימה ריש מס' מכות (דף ג') מעידין אנו באיש פלוני שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה יגרשנה ע"כ אלמא שייך בגט הזמה וליתא ועוד דהא פ' גט פשוט (ב"ב קע"א:) בשמעתין קמייתא דגרסינן תנן התם כלומר סוף מס' שביעית שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרים כשרים אמר רב המנונא לא שנו אלא בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר אפילו מאוחרין נמי פסולים מ"ט זמנין כו' כסוגיין לר' חנינא ב"ג שנכחתי אלמא לא מכשירי במאוחר אלא שטרי חוב בלבד ומשום נעילת דלת כדכתיבנא אבל שאר שטרות פסולי וכ"ש גיטין שמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין ואע"פ שהיא שנויה בתוספתא להכשיר לא חיישינן לה דהא לא מיתניא בתלמוד שלנו ואילו היתה הלכה היתה מסודרת בתלמוד אלא ודאי לאו דהלכתא היא וגם בשיטות אחרונות של רבותינו בעלי התוס' ז"ל לא הוזכרה מכלל דלא סמכינן עלה. הרי שעלו דברי ר"מ ז"ל כהוגן ואין בהם טעות: **כתב הגט בירושלים** עד במקום כתיבתו. במסכת גיטין פ' הזורק:

חתך ממנו הזמן עד כשר וכן עד שיצא בו הגט: **כתב הראב"ד** ז"ל חתך ממנו הזמן וכו': **ואני אומר** גם זה מחלוקת ישנה היא פ"ב דגיטין (דף י"ז) בגמרא מהני' דנכתב ביום ונחתם בלילה בשמעתין שכתבתי בסמוך דמפני מה תקנו זמן בגיטין דגרסינן א"ל אביי לרב יוסף (הא דתנן) ג' גיטין פסולין כלומר דתנן פ' המגרש סוף מס' גיטין (דף פ"ו) ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן אמר לו אהני דלכתחלה לא תנשא גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי א"ל לרמאי לא חיישינן ע"כ. ופירוש לרמאי לא חיישינן וכשר הוא לדעת ר"מ ז"ל ולדעתי שלכך חיברו עם האחרים הסמוכין בגמ' שהן לכשרות ותנשא בו לכתחלה דאי לכתחלה לא תנשא מה ביננו לג' גיטין כו' דאמרינן מעיקרא ועוד אמאי שני ליה לימר לרמאי לא חיישינן ולא אהדר ליה כמעיקרא או לימא ליה היינו הא או ליתמה עליה וליסבר ליה בנויותא

ואי

הגהות מיימוניות

דהא ריב"ל קאי כוותיה דאמר כדאי הוא ר"מ לסמוך עליו בשעת הדחק ופר"ש כגון שהלך למקום רחוק וה"ה לר"א דאמר עדי מסירה כרתי ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול דכיון דאיכא עדי חתימה לא סמכי אעדי מסירה אבל היכא דליכא עדי חתימה ונכתב ביום ונמסר בלילה אפילו יש בו הקדמה כשר דאין בו זמן והקדמה חד דינא אית להו מדפרכינן גבי ג' גיטין פסולין ותו ליכא והאיכא ישן ולא פרכינן מנכתב ביום ונחתם בלילה שמע מינה דהד דינא אית להו ומדאמרינן נמי מנינא דרישא למעוטי מאי למעוטי הני דאמרינן מנינא דסיפא למעוטי בפני נכתב ובפני נחתם ולא אמרינן למעוטי הקדמה ש"מ הקדמה ואין בו זמן חד הוא ואין בו זמן הא קתני במתניתין וכי היכי דאין בו זמן כשר ה"נ הקדמה וכל היכא דאיכא למיחש לזנות או לפירות שיילינן לסהדי אימת מטא לידה כדאמרינן לקמן אם אומר היום גירשתיך ואפילו היכא דאיכא למיחש לזיוף לא חיישינן דתנן אין כותבין לא על נייר מחוק ולא על הדיפתרא וכו' מאן חכמים ר"א ש"מ דאעדים סמכינן לגמרי הילכך אפילו מוקדם לא פסול ולכתחילה אינו נותנו לה אלא בעדים דזמן לר"א אבל נותנו לה בעדים כשר דתנן ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וכו' וזמן נמי מפני תקון העולם הוא ואם נתנו לה תנשא לכתחילה כדאמרינן בפ"ב על יד העבד ונתן לה העבד ואוקימנא כר"א ש"מ לכתחילה לר"א מכשרינן לינשא וכן פירש רבינו שמואל עי' טור. עוד האריך להוכיח שלא חשו חכמים אלא על איחור שבין כתיבה לחתימה ולעשות כשאר שטרות ולא על איחור שבין כתיבה למסירה מההוא דשדר גיטא ואמר לא תיתבוה ניהליה עד ל' יום ומכמה דוכתי דכתיבה לחודא לר"א ככתיבה והחתימה לרבנן דמיא ועוד הביא מירושלמי דפירקין דגט שנכתב ולא נחתם כשר בעדי מסירה ע"ש בפלוגתא דר"י ור"ל ואפילו לרבנן נכתב ביממא ונחתם בליליא ומקמי חתימה כתב הכי הדא גיטא איכתיב ביממא כוליה ולא איספיק למיחתם עד השתא וחתימו סהדי כשר דהא ליכא חשש לזנות ולפירות וה"ה לשט"ח המוקדמין אבל בתר דחתימו סהדי לא מההוא דאיתחתים בי תרי מינייהו ביומיה

ועיין

כז [א]וכן תקנו שיהו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום [ס] מלכות. כתב לשם מלכות שאינה מלכות אותה המדינה או לבנין הבית או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו הרי זה כשר ואם אין דרכן למנות בו הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין או [ע] ליצירה או למלכות אלכסנדרוס [פ] מקדון שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות הרי זה כשר: כח [ב]האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי ונתאחר הדבר ימים או שנים. או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים כמו שיתבאר. הרי אלו כותבין זמן הכתיבה [צ] ומקום הכתיבה לא הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו ולא אותו המקום. כיצד היו בירושלים כשאמר להן והיו עומדין בתשרי ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד כותבין זמן הגט מניסן ובלוד [ק] ששם נכתב הגט כשאר שטרות:

פרק שני

א [ג]זה שנאמר בתורה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה. אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו. ואחד הנותן בידו או שאמר לאחר ליתן לה. לא נאמר וכתב אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב. ונתן שלא תקח מעצמה: ב אמר לשנים כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה והן

א גט זה שם: ב טור שם וע"ש סמ"ג עשין נ: ג טור אה"ע סי' קכ סמ"ג שם:

מגיד משנה

כז וכן תקנו שיהו מונין לגיטין וכו'. פ' הזורק (דף ע"ט:) כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' וגריס דהי אשמעינן מלכות שאינה הוגנת (משום) דמליכא אבל מלכות מדי ומלכות יון מאי דהוה הוה וכו', וזהו שכתב הרב מלכות שאינה מלכות אותה המדינה. ובתוספתא דגיטין פ"ח *(א"ר אליעזר) כתב לשם הפרכין (לשם הורקינוס) או שהיו שני מלכים עומדים וכתב לשם אחד מהם כשר ושמא זהו שכתב הרב כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות וזהו שני מלכים עומדים שיש לשם רשות באותה מדינה:

כח האומר לשנים וכו'. פרק גט פשוט ב"ב (דף קע"ב) אמר להו רב לספרי וכו' כי קיימיתו בשילי וכו' ולגבי גט נאמר פ' הזורק בגיטין (דף פ') ור"ל כתובו מקומו כמו שביארנו והתם נמי אמר להו רבא בר שילא להנהו דכתבי שטרי אוקייתא וכו'. ונראה דוקא שטרי אוקייתא דמשעת הקנין חל השעבוד ואם יודעין יום הקנין כותבין אותו יום ולא מיתחזי כשיקרא דשם קנין לכתיבה עומד אבל בגט או בשטר שאין בהם קנין שזמן הכתיבה מוכיח עליו אם לא יכתבו היום שעומדין בו מיתחזי כשיקרא:

פ"ב א זה שנאמר בתורה וכו'. מצינו בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ורבנן דרמי הא וכתב בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף פרק המביא תניין (דף כ"א:) ופרק האיש מקדש (דף מ"ג) אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה (פלונית) הם הם שלוחיו הם הם עדיו וכן בגירושין. ומ"ש הרב והוא מגרש בו כל זמן שירצה נראה דוקא שלא נתייחד עמה אחר שכתבו דגט ישן פסול כדאמרינן פ' הזורק (דף פ"א) ופרק גט פשוט (ב"ב קס"ז) במשנה כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו:

ובשעת

*ליתא בתוספתא:

כסף משנה

כז וכן תקנו שיהו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן וכו'. סוף פרק הזורק. ומשמע דעכשיו שאין המלכיות מקפידות בכך לשם מלכות אחרת שאין דרך למנות בו היה נראה דכשר אלא שמדברי רבינו שאמר שכתב וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין ליצירה וכו' כתב ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותו מלכות כשר משמע דלשם מלכות אחרת פסול. ונראה שטעמו משום דאע"פ שאין המלכיות מקפידות עכשיו בכך אולי כשיראו שכותבין לשם מלכות אחרת יקפידו ויאמרו שהם מורדים כיון שמחשיבין למלכות אחרת יותר ממלכותם ולא דמי למ"ש שנהגו לכתוב למלכות אלכסנדרוס דשאני התם דלא שייך לומר שהם מורדים כיון דכבר עבר מלכותו ואין לו שורש וענף. ועוד דבמקום שנהגו ליכא למיחש וכמו שאמר ז"ל לשם מלכות שאינה מלכות אותה מדינה וכו' אם דרך אנשי אותו המקום למנות בו כשר. וא"ת אמאי פסל באם כתב בזמן לשם מלכות אחרת ומשום שלום מלכות הא כיון דאין מלכיות מקפידות עכשיו ה"ל כמו במקום שדרך אנשי המקום למנות לשם מלכות אחרת דאפי' בזמן דקפדי מלכיות מכשרינן משום דכיון דחזינן דלא קפדא מלכות זה כשר. י"ל דשאני התם שכיון שדרך בני אותו המקום למנות כן ודאי ידעו בני מלכות ולא קפדי אבל כשאין דרך בני אותו המקום למנות כן וזה בא עכשיו למנות לשם אותה מלכות דילמא כי שמעי בני מלכות זו יקפידו אפילו בזמן הזה להחשיבם כמורדים:

כח האומר לשנים כתבו וחתמו וכו' ונתאחר הדבר וכו'. כתב הטור השולח גט ממקום למקום אע"פ שמקדים הזמן שהרי כותב הזמן מיום הכתיבה שאינו יודע מתי מגיע לידה כשר כיון דאית ליה קלא שהקול יוצא בשליחות הגט וכל אדם יודע שנכתב קודם שנמסר לה ואם תבוא לגבות הפירות שמכר הבעל מעתה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט [לידה] ופסק ר"י דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא ע"י שליח דבהכי אית ליה קלא וכו' ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שאמר לשנים לכתוב גט ולחתום וכו' ונתאחר הדבר ימים או שנים וכו'. ודברי הטור בזה שלא בהשגחה דמה ענין דברי רבינו דמיירי בשלא נ[כתב] הגט עדיין לענין דברי ר"י דמיירי בנכתב הגט ולא נמסר ביום כתיבתו דכל שלא נכתב עדיין הגט לכולי עלמא אין כותבין יום האמירה וכדאשכחן גבי המקום (ב"ב קע"ב) דאמר להו רב לספרי כי יתביתו בהיני כתובו בהיני אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי ובפרק ט"ו דיבמות (דף קי"ז) ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתוב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא מנהרדעא וכו' ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתוב גיטא ענן בר חייא מנהרדעא גבן הוה ואמר רבא אף לדידי הכא חיי[א] [בר] ענן וכו' אי נמי תילי מסר וכדאמר ליה רב לספרי וכו' ואם איתא דכותבין יום האמירה כי מסר מילי מאי הוי נחזי יום הכתוב בגט אי הוה בסורא. וליסבא דאתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתיב ביה גיטא מפורש דאי שנכתב בו הגט מסהדי והרי הרא"ש שפסק כדברי ר"י וכתב בתשובה כדברי נימו וגם הרשב"א כתב כדברי רבינו דבריו פשוטים הם:

כותבין

לחם משנה

כז כתב לשם מלכות וכו'. בפ' הזורק (דף פ') גבי ההיא מתני' דכתב לשם מלכות אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכ"א אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת. ולשון הרי זו מגורשת משמע דתנשא לכתחלה כדכתבו התוס'. עוד שם אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים וכו'. ונחלקו בפירושה התוס' ורש"י ז"ל דרש"י פירש אשלום מלכות קאי והתוס' פירשו דקאי אהיה במזרח וכתב במערב ועל דא קאמר הולד כשר ולכתחלה לא תנשא אבל בההיא דשלום מלכות מגורשת ותנשא לכתחלה וכן נראה דעת רבינו ממ"ש דשינה מקום עמידת העדים דהולד פסול ולא בטל וכן כתב מוהררי"ק ז"ל בסימן קכ"ח וא"כ יש לתמוה עליו למה פסק כאן דפסול הא הרי זו מגורשת קאמר דמשמע לכתחלה בשלמא אם היה כפי' רש"י הוה אפשר לומר דפליג ארב יהודה ומר שמואל והוא פסק כרב דקאמר דכשר ולא תנשא לכתחלה אבל מאחר שהוא אינו מפרש כפי' רש"י ז"ל דקאי אשלום מלכות קשה. ונראה דאע"פ שהוא מפרש כפירוש התוס' פי' דההוא דמגורשת ר"ל דאם נשאת לא תצא אבל לכתחלה לא תנשא והוכרח לומר כן מכח ההיא קושיא דהקשו שם בתוס' בפ' בתרא דאמרו שם והו ליכא והא איכא שלום מלכות משמע דהוא פסול והתוס' הוצרכו לשנות שם הגירסא מחמת קושיא זו:

פ"ב ב אמר לשנים כתבו וכו' הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין וכו'. כתב הרב מהרר"י קארו בסימן ק"ל דהיכא דהתם סופר ועד יש להכשיר בדיעבד אבל לא לכתחלה ושכן יש לפרש דברי הרמב"ם. וקשה לזה מכאן שכתב הרמב"ם כותבין וחותמין והכי איתא במתני' ובודאי דאחד מהם כתב דבהא אמרו דאם כתבו סופר פסול כדפסק הרב וא"כ משמע דהתם סופר כשר אפילו לכתחלה דהא כותבין וחותמין קאמר. וי"ל דהכא קאמר דכותבין וחותמין ונותנים לה דמשמע דהם נתנוהו לה וא"כ הא היכא עדי מסירה ולכך כשר לכתחלה וכי תימא מזויף מתוכו הוי דכיון דהתם סופר פסול אפילו איכא עדי מסירה פסול י"ל כיון דהתם סופר לא פסול אלא לכתחלה דאין סברא

לומר

משנה למלך

פ"ב ב אמר לשנים כתבו גט וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ט מהלכות אלו דין כ"ז ועיין בדברי הרמ"ז בס' גט פשוט סימן ק"כ ס"ק כ"ה שנסתפק באומר תנו לאחד אי חתימה בכלל כיון דא"א לנתינת הגט אם לא יכתוב ולפיכך חתימה נמי בכלל או דלמא אפשר בלא חתימה דע"מ כרתי יע"ש. וקשיא לי דבפ' השולח (דף ל"ג:) בשמעתא דהאומר לשנים תנו אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה ומגדד תלמודא לומר דאיירי בעדי כתיבה מבואר בסוגיא דמי שאמר תנו יש בכלל דבריו כתיבה וחתימה):

והאשה

הגהות מיימוניות

ועיין לקמן בפ"ב: [ס] כרבנן לגבי ר"מ: [ע] כתב בעל העיטור לא מבעיא לרבנן דאמרו אפילו לא כתב אלא לשם שוטר שבעיר הרי זו מגורשת אלא אפילו לר"מ כשר לכתחילה ולא פסיל ר"מ אלא היכא דקא מדכר שבחא דמלכות אחרת בגון מלכות שאינה הוגנת ובנין הבית למלכות שלמה וחורבן הבית למלכות טיטוס אבל לבריאת עולם למלכו של עולם כשר ומשום דרובא דספרי לא בקיאי למלכות יון מונין לבריאת עולם דהא ג' גיטין ואחד מהן אין בו זמן מוקמת לה כר"מ ואם נשאת הולד כשר והתם מאי שלום מלכות איכא אלא בזמן דליכא זמן כלל לא קפדו מיהו לכתחילה פסלינן ליה משום בת אחותו או משום פירי אבל לבריאת עולם דליכא למיגזר כשר לכתחילה אפילו לר"מ והא דתניא ובגולה אין מונין אלא למלכות יון איכא למ"ד למעוטי שאר מלכיות דקפדי ואיכא למ"ד למעוטי יציאת מצרים אבל לבריאת עולם מונין ע"כ: [פ] כשנשלמו לבריאת עולם ד' אלפים נשלמו למלכות יון תקצ"ב שנה עי' טור ע"כ: [צ] אבל שאר השטרות אפילו לא כתב בו מקום הכתיבה משמע בר"פ אחד דיני ממונות דכשר מ"מ לכתחילה היה קשה לעשות בעיני ר"י מהא דאמר להו רב לספרי כי יתביתו בשילי וכו' ועיין בפ"י מהלכות אישות ע"כ: [ק] בפרק הזורק (דף ע"ט:) היה במזרח וכתב במערב וכו' תצא מזה ומזה ומסיק בגמרא דקאי אסופר כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בשילי אע"ג דמימסר לכו מילי בהיני וגראין הדברים שכ"ש העדים יש לכתוב מקום שעומדין שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו אע"פ שאינה עיקר דירתם כי אם לא יהיו עדים שם אתי למימר אחרים

חתמי

מגדל עוז

מאי קא מבעיא לך אלא ודאי שאני שהרי הוכשר קודם שחתמו ואינו דומה למזייף מתוכו כלל וכיון שיש עדי מסירה וקי"ל כההיא שמעתא בפ' המגרש כר"א דאמר עדי מסירה כרתי וסהדי ידעי זמנא דגיטא לא חיישינן לרמאי כי מה הועילו ברמאותן לא משום בת אחותו איכא ולא משום פירות איכא. ואם הראב"ד נגרר אחר דעתו ומקצת פירש"י ז"ל כדי הוא וגם מורי הרשב"א ז"ל נטה דעתו אליו אבל ר"מ ז"ל דבריו דברי קבלה וכפי הטעמים שכתבתי: וכן תקנו שיהו מונין עד סוף הפ'. הכל פרק הזורק דמס' גיטין (דף ע"ט):

פ"ב זה שנאמר בתורה וכתב לה וכו' עד בכ"מ. פ"ב דעדיות ופ"א ופ"ב דגיטין (דף כ"א) ובכמה מקומות ומלגעות דס"פ גט פשוט (דף קס"ז):

פ"ב ג כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וכו'. ז"ל רבינו בפרק כ"ד מהלכות מלוה אחד השטרות הנכתבים לאחד שלא בפני חבירו ואחד השטרות שאין כותבין אותר אלא מדעת שניהם ושניהם עומדים (כגון שטר שכותבין למלוה או ללוקח) כולם צריכים שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וזהו פלו בן פלוני שמא יבאו שנים ויעשו קנוניא וישנו (שמותיהן) בשמות אחרים ויודו זה לזה כל מי שהוחזק (שמו) בעיר ל' יום אין חוששין לו שמא שם אחר יש לו והוא שינהו כד לרמות ולעשות קנוניא שאם אתה אומר כן אין לדבר סוף עכ"ל. תדקדק בו ויאורו עיניך בכמה דברים. הראשון דאע"ג דתנן (ב"ב קס"ז) ובלבד שיהא מכירין לכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו איתניא לאו דוקא דהוא הדין כשאשתו עמו דל"ש ורבותא אשמעינן דאע"ג דמקילינן לכתוב גט לאיש בלא אשה וסובר לאשה בלא איש לענין היכר לא מקילינן דלעולם בעינן שיהא מכירן. ב' דאע"ג דפרשי שיהא מכירין הסופר והעדים וגם רבינו פה הזכיר סופר לאו דוקא דקפידא ליתא אלא לעדים דסופר זה אינו מעלה ואינו מוריד ומה שהזכיר פה סופר אשגרת לישן הוא ולאו דוקא ויותר נראה שפה השמיענו אגב אורחיה דהתם סופר ועד כשר כמבואר בדבריו פ"ט ולפי שדייק בלשונו כתב פה וכן אם אמר לסופר כתוב גט לאשתי ואמר לעדים לחתום כותבין וחותמין שזה הוא פלוני ואשתו פלונית דרישא דליפניה נקט סופר ואח"כ עדים ובסיפא דליפניה נקט עדים ואח"כ סופר לסמוך סופר לחתמו דכשכתבו וחתמו בו אסופר נמי קאי אבל סופר שאינו חותם אין צריך שיהא מכיר דבעדים החותמים סגי כדמשמע בפרק כ"ד מהלכות מלוה דכל כי האי גוונא לא שאני לן בין איסורא לממונא. עוד שלישי איכא למיגמר מלישניה דרבינו דכי אמרינן כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו היינו אפילו הוחזק על פי עצמו כדמשמע ממה שכתב והוא שינהו. עוד ד' איכא למיגמר מיניה דלא סגי בשיכירו שמו ושמה אלא גם שם אביהם צריכים להכיר ונראה דיליף לה מדאמרינן וליהוש לשני יוסף בן שמעון אלמא כי אמרינן שמו היינו שמו ושם אביו. עוד ה' שמעינן מדבריו שגם שם אביו כותבין על פיו אם הוחזק שלשים יום אע"ג דלא עביד לאיגלויי כל כך כמו שמו משום דאם לא כן אין לדבר סוף. ומ"ש רבינו ואם היו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים וכו' אין מגרש אחד מהם אלא במעמד חבירו וכו', בפרק גט פשוט שם (דף קע"ב). ומ"ש ובשעת הסכנה וכו', בפ' התקבל (גיטין ס"ו) תנן מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י כל השומע קולו ופירש שמו ושם עירו ובגמרא ודלמא צרה היא תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין. ופירש"י ודילמא צרה היא שמתכוונת היא לקלקלה שתנשא בגט זה ותאסר על בעלה. בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי:

והן הן שלוחיו והן הן עדיו. וכן אם אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי ואמר לעדים לחתום כותבים וחותמים ונותנים לו והוא מגרש בו בכל עת שירצה: **ג** וכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירין ויודעים שזה הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום שנים [א]ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים אין מגרש אחד מהם אלא במעמד חבירו שמא יכתוב גט ויוליכו לאשת חבירו ויאסרנה* עליו: **ד** ובשעת הסכנה [א] כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירים [ב]והאשה נותנת שכר [ג] הסופר בכל מקום: **ה** *וצריך שיאמר הבעל [ג]עצמו לסופר כתוב ולעדים חתומו. הרי שאמרו לו בית דין או שנים נכתוב גט לאשתך ואמר להם כתבו וכתבו הן עצמן וחתמו בו הרי זה כשר. אבל אם אמרו הם לסופר וכתב ולעדים וחתמו אף על פי שחזרו ונתנוהו לבעל וחזר ונתן גט זה לאשתו בפני עדים הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכתבו:

א טור אה"ע סי' קלו סמ"ג שם: *כנ"ל וכ"ה בטור ג"כ: ב טור שם סי' קכ: ג טור שם:

ד ובשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין. פרק האומר דגיטין (דף ס"ו): והאשה נותנת שכר הגט וכו'. פרק גט פשוט (ב"ב קס"ח) והאידנא דלא עבדינן הכי וכו':

ה וצריך שיאמר וכו'. פ' מי שאחזו (דף ע"א:) אע"פ שכתבוהו והתמוהו (ונתנוהו לו) וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל ויש אמר

השגת הראב"ד

*וצריך שיאמר הבעל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בגמרא שלנו הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר וכו' פרק קורדיקוס, עכ"ל:

ה ו הרי שאמרו לו ב"ד או שנים וכו'. נקט ב"ד משום סיפא דלא תימא כיון שהם ב"ד מסתמא לא אמר להם שיכתבו הם והוי כאילו אמר להם אמרו ולא הוי אלא פסול קמ"ל דלא הוי כאומר אמרו והוי בטל ונקט שנים משום דלא תימא דלא מכשרינן ברישא אלא כשהם ב"ד קמ"ל. ומ"ש שא"ל כתובו, כלומר וגם א"ל התומו וקיצר רבינו במובן: ומ"ש ה"ז גט פסול ומתייבבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל. בלשון הזה נתחבטו הראשונים כי הרב רבינו דוד הכהן ז"ל כתב שמסופק הרב דשמא הלכה כההיא סוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"א:) דמשמע שהגט בטל ולכך כתב ומתייבבין בדבר וכו' פי' פסול הוא ודאי דהלכתא כרב ור' יוחנן ור' ירמיה אלא שיש להחייבב בדבר שמא הלכתא כההיא דמי שאחזו והרי זה גט בטל מן התורה וא"כ הויא ספק מגורשת. ואל תתמה למה לא כתב הרב ה"ז ספק מגורשת דלכך קרא הרב ספרו משנה תורה שהוא כותב בקוצר כל מה שנכתב בגמ' וכל היכא דמספקא לן לבעלי הגמרא לא מספקא להו דלדידהו מלתא ברירא בהי זו סוגיא הלכה אלא אנן הוא מספקא לן מטעם זה לא כתב

משנה למלך

ד והאשה נותנת שכר הסופר בכ"מ. בפרק גט פשוט. וז"ל הטור סימן כ"ב והבעל יתן שכרו ומפני תקנת עגונות תיקנו חכמים שהאשה תתן השכר של הסופר. וכתב מרן הב"י וז"ל והיה נראה דהשתא בתר תקנתא לכתחלה אומר לאשה שתתן שכר הסופר וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב והאשה נותנת שכר הסופר בכ"מ אלא שמצאתי בסדר כתיבת הגט להרא"ש וכו' ושכר הסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר וכו' יע"ש. ונראה ברור דרבינו ז"ל לא כתב והאשה נותנת שכר הסופר אלא שלאחר שתקנו היא חייבת ליתן למעוטי הוא שאינו חייב אבל פשיטא דאין קפידא בדבר אם היא רוצה ליתן ודוק:

לחם משנה

לומר דאפילו איכא עדי מסירה השיב כמזוייף מתוכו די לנו שנאמר שלכתחלה יהא פסול בלא עדי מסירה:

ג והוא שיהיו העדים והסופר וכו'. כתב הרב מוהרלנ"ח קארו ז"ל בסימן ק"כ דמדינא לא בעינן סופר אלא מאי דכתב סופר הוא להשמועינן דהתם סופר ועד כשר. וקשה דמלשון הרמב"ם שכתב העדים והסופר משמע שחתמו בו שני עדים וסופר ובהא אפילו הרמ"ם מודה דבדיעבד כשר כמבואר בסי' ק"ל ואדרבא היה לו להשמועינן היכא דחתם סופר ועד אחד דלהרמ"ם פסול בדיעבד וא"כ לא הוה ליה להזכיר סופר בהך הלוקה אלא אמר לעדים כשבו כמו החלוקה ראשונה וממילא משמע דחתם סופר ועד כשר דהא ודאי אחד מהם כתבו דאם לא כן הא אמרו פסול:

ד האשה נותנת שכר הסופר בכ"מ וכו'. מ"ש בכ"מ להודיענו דאע"פ שכתבו גט לאיש ולא היה אשתו עמו דטובת היא השכר אע"פ דלא נכתב מדעתה ובמעמד שלה:

ה הרי שאמרו לו ב"ד או שנים וכו'. דעת רבינו נראה לפסוק כרבי יוסי דאמר בפ' התקבל (דף ס"ו:) דמילי לא מימסרן לשליח ואמרו שם דשמואל לא סבירא ליה כוותיה באומר אמרו אלא דכשר. ולדידיה חתם סופר ועד פסול כדאמרו בגמרא דהא בהא תליא. ואע"ג דרבינו פסק בפ"ט דחתם סופר ועד כשר וכאן נראה לכאורה שפסק כשמואל דהומר אמרו כשר מדקאמר (באומר אמרו) פסול הרי אמרו שם בגמרא דלמ"ד כשר ולא תעשה כזאת בישראל חתם סופר ועד כשר משום דלא שכיח ורבינו פסק כן שהרי כתב (כאן) פסול. ואם תאמר איך כתב רבינו פסול דמשמע לא תנשא לכתחלה [ואם נשאת] כשר דלא תנשא לא משמע הכי אלא משמע דלא יגרש בגט זה ואם גירשה בו מגורשת. ונראה דרבינו מפרש כשר ולא תעשה שלא תנשא בו לכתחלה ויש לי סיוע לדבריו ממה שהקשו שם מי חייבין והא תניא עדים החתומים וכו' ועל גט אשה לא חשו ואם איתא לימא שאני התם דכבר חתמו וגירש בו האשה ואין לפוסלו בשביל כך ותנשא לכתחלה אלא ודאי דלכתחלה לא תנשא ולכך פריך שפיר דהיכי קאמר התם לא חשו הכמים לדבר זה דמשמע דתנשא לכתחלה ומפני שנסתפק לו לרבינו אי פסקינן כסוגיא דמי שאחזו דמשמע התם דבטל כדכתבו המפרשים לכך כתב רבינו ומתייבבין וכו' כלומר שמור מעשות דבר זה מפני שיש לומר שיהיה הגט בטל ויבא לידי פסול דאורייתא. כן נראה פי' דבריו ותמיהא לי טובא דרבינו כתב משנה דמי שאחזו (דף ע"א:) כאורחה שאמרו אמרו לו וכו' ואמר להן כתובו וכו' ובגמרא דמדלא אמר במתני' תנו דהוי רבותא טפי דמשמע דבתנו נותנין ודלא כרבי יוסי וא"כ רבינו דפסק כרבי יוסי למה לא כתב תנו ותמיהא זו גדולה אמאי לא מצאתי לרבינו בכל הלכותיו שהזכיר דין זה של אומר לג' תנו דפסול ולא הזכיר כן אלא באומר לשלשה או שנים כתבו ותנו דבהא כולי עלמא מודו ואין לומר דסמך רבינו על מ"ש גבי אמרו דהגט בטל דהא התם מספקא ליה מילתא לרבינו מטעמא דפרים אבל בתנו היה לו לומר בטל לגמרי בלי שום ספק והיה משמיענו שאינו ספק בטל אלא בטל ודאי. ובפ' ד' דהלכות זכיה פסק רבינו במתנה כשמואל דאמר שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט ובאומר אמרו פסול ושם השיגו הראב"ד ז"ל דה"ס להומר תנו ואין זו השגה כלל שם דהתם פסק רבינו דלא מהני כלל דגבי ממון נראה לרבינו לפסוק דאינו כלום כיון דבפרק מי שאחזו משמע דהגט בטל ואפילו להך סוגיא הוי פסול מפני כן גבי ממון אוקי ממונא בחזקתיה ופסק לא קנה כלל וכיון דלא קנה באומר אמרו כל שכן באומר תנו ומ"מ קשה שם שאמר וכן אם אמר לשנים כתבו ותנו דלמה הוצרך ליכתב פשיטא דהשתא באומר אמרו אינו כלום כ"ש בכתבו ותנו ועוד היה לו להודיענו אותו הדין אפילו בשלשה ואפילו באומר תנו. ונראה דרבינו מ"ש שם וכן הוא להודיענו דכשאמר במתנה כתבו ותנו דאפילו הכתיבה אינם יכולים לצוות לאחר שיעשה וכן נראה מלשונו שכתב שם דאין יכולים לומר לסופר לכתוב אבל כאן ודאי יש תימה

מגדל עוז

וצריך שיאמר הבעל וכו' עד אמר לשנים וכו' עד או שאמר לשנים אמרו וכו' עד וכ"מ שנאמר בו פסול הוא פסול מדברי סופרים: כתב הראב"ד ז"ל בגמ' שלנו וכו': ואני אומר זה דעת ר"י אלפס ז"ל ס"פ התקבל (דף פ"ו) גמרא מתני' דאמר לשנים תנו גט לאשתי או לג' וכו' עד א"ר יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה ופסק דהלכתא כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואפילו באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו הרי הגט בטל והביא ראיה מסוגיא דפ' קורדיקוס (דף ע"ב) שכתב הראב"ד ז"ל דשקלינן וטרינן בה בגמרא ואסקה רב אשי כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפילו אמר תנו נמי לא ולא מיבעיא

הגהות מיימוניות

חתמי כשמם ומזוייף שהרי לא היו שם ע"כ: [א] כגון מי שמסוכן למות דאם לא עכשיו אימתי אע"פ שאין מכירין את זה שפירש שמו רש"י פרק התקבל ע"כ: [ג] בפרק גט פשוט האידנא דשריוה רבנן אשה וכו' ובפ"ב דגיטין קרינן ביה ונתן מטעם הפקר ב"ד דאקש ליה

ו אמר לשנים או לשלשה אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואמרו לעדים ויחתומו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו או שאמר לשנים [ג] אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואתם חתומו [א]הרי זה גט פסול. ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט [ד] בטל: ז ומה בין פסול לבטל. שכל מקום שנאמר בחיבור זה בגט שהוא בטל הוא בטל מן התורה. ובכל מקום שנאמר פסול הוא פסול מדברי סופרים: ח הבעל שהביא גט בידו חתום ואמר תנו גט זה לאשתי הרי אלו יתנו לה. [ב]אמר לאחרים לכתוב גט ולחתום בו וליתנו לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו לה ונמצא הגט בטל

א עיין בטור שם: ב טור שם קכב סמ"ג שם:

או

מגיד משנה

ו אמר לשנים וכו'. פרק האומר דגיטין (דף ס"ו:) אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה [כתבו גט] ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וכו' א"ר יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין וכו' והלכתא כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואמרינן נמי א"ר ירמיה (בר אבא) שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתבו וחתמו הן מהו שלא להו תלא והדבר צריך תלמוד וכו' (וכן הלכה) גופא אמר לשנים וכו' עד מעשה לא עבדי דבורא קא אמרי אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו רב חסדא אמר כשר ולא תעשה. וכתב הרב הרי הגט פסול כלומר כשר הוא מן התורה ולא תעשה ופסול מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא. וכתב הרב מתישבין בדבר דקרוב הוא להיות בטל וכו' ושמא זה הוציא מהא דאמרינן שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו גט ואמרו לסופר וכו' שלא להו תלא והדבר צריך תלמוד אי מילי מימסרן לשליח ואמרינן פ' מי שאחזו (דף ע"א:) אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתבו ואמרו לסופר וכתב וכו' הרי הגט בטל וכו' ושקלינן וטרינן בגמרא ואסקה רב אשי כולה ר' יוסי היא וכו' נראה מזה אליבא דר' יוסי אפילו אמר אמרו לא הוי גט דמילי לא מימסרן לשליח ואמרינן הרי הגט בטל לכן כתב הרב וקרוב להיות הגט בטל ופסק נמי כרב חסדא ור"נ דאמרי כשר ולא תעשה דסבירא להו דגט פסול הוא:

ח הבעל שהביא וכו'. האומר דגיטין (דף ס"ג:) ההיא דהוו קרו לה נפשאה אזל סהדי כתבו תפאתא וכו' ומסקנא כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים:

אמר

כסף משנה

כתב הרב ספק מגורשת אלא כתב שיש להסתפק כאיזו סוגיא הלכה ומזה נבין ונאמר שהיא ספק מגורשת הואיל ומספקא לן כאיזו סוגיא הלכה. והרב רבינו משה אלשקאר ז"ל חלק עליו וכתב דהכי פי' ה"ז גט פסול והרוצה להכשיר מתיישבים בדבר שהוא קרוב להיות בטל דאת"ל שהספק אלו אם הגט פסול או בטל הל"ל הכי ולא לפסוק שהוא פסול ולמכתב בתר כן כהאי גוונא דאהר שהוא פסול במה מתיישבין אם לא הוי פירושא דמילתא כדאמרן עכ"ל. ונסתייע ממ"ש ה"ה ואם נשאת לא תצא ולי אין משם ראיה דהכיא לפרש מ"ש רבינו ה"ז גם פסול על מ"ש רב חסדא כשר ולא תעשה אתא אבל לפי מה שסיים שקרוב להיות בטל אפשר דאפילו אם נשאת תצא. גם נסתייע ממ"ש הר"ן על דברי רבינו נראה דרפויי מרפיא לכאורה משמע דהיינו לומר דמספקא ליה אי הוי כשר או אי הוי בטל. וגם זה אינו מכריח. ולענין ביאור דברי רבינו דבר קשה וזר הוא לומר כפירושו שמאחר בגזר אומר שהוא פסול שיבא להוציא מלב מי שירצה להכשיר גם לדרך ה"ר דוד הכהן קשה שאין דרכו של רבינו לכתוב כל מה שנכתב בגמרא ואינו כותב אלא מה שהוא פסק הדין לדעתו ועוד דמאחר שהוא ספק מה לי שיהיה ספק לבעלי הגמרא מה לי הספק לנו הלכה כדברי מי ועוד מי הגיד לו ז"ל שבעלי הגמרא לא נסתפקו אם הלכה כסוגיא זו או כסוגיא זו. ולכן נ"ל שגזר אומר רבינו שהוא פסול כלומר מד"ס ואם נשאת לא תצא והולד כשר וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה ואם אי אפשר לכתוב והיה הבעל ותיק וגירש הרי זה משובח אם אין לה בנים זה הוא משפט הגט הפסול מד"ס בלבד וכמו שנתבאר בפרק עשירי אבל זה שהוא קרוב להיות בטל אע"פ שאין ב"ד מוציאין אותה מ"מ מודיעין לבעל שהוא קרוב להיות בטל ויעשו כל אדם עצמן כותיקין ויגרשו מעצמם אע"פ שיש להם בנים והולד אינו כשר לגמרי ומ"מ אינו ספק ממזר והשתא אתי שפיר שלא כתב ה"ז ספק מגורשת דהוה משמע שב"ד מוציאין אותה שהולד ספק ממזר. והטעם שהחמיר רבינו בפיסול זה יותר מבפסולים אחרים הוא משום דקתני הרי הגט בטל עד שישמיע קולו ומספקא ליה אי האי לישנא דקרי הגט בטל הוי דוקא בטל ממש הוא או דילמא מאחר דטעמא דפסלינן באומר אמרו לאו מדינא אלא משום דילמא אתי לאכשורי אפילו בלא אמר אמרו וכיון דלא מיפסיל אלא משום גזירה לישנא דה"ז בטל לאו דוקא והוה ליה כאומר הרי זה פסול ומשום האי ספיקא החמיר בפיסול זה יותר מבפיסולין אחרים:

ח הבעל שהביא בידו גט חתום וכו'. נראה דאתא לאשמועינן דלא חיישינן שמא כתבו בפיסול כדי לקלקלה דאינו חב"ד לקלקלה בידים: אמר לאחרים לכתוב גט ולחתום בו וכו' ונמצא הגט בטל או פסול וכו'. לא כתב רבינו דין אם נאבד. ונראה שהוא נלמד בקל והומר דנמצא פסול שאע"פ שנתנו בידה כותבין ונותנין משום דלא מקריא נתינה כ"ש היכא דלא נתנו לה כלל דלא עשו שליחותו דכותבין ואע"ג דרבה הוה ס"ל (דף ס"ג:) דנאבד עדיף מנמצא פסול לדידן דקי"ל כר"נ הוי איפכא דנאבד אתי בקל והומר מנמצא פסול:

אמר

לחם משנה

תימה על רבינו על מה שהקשיתי ואני תמה מהרדב"ז ז"ל איך לא השיגו כאן. עוד קשה דהם בגמרא בפ' התקבל איבעיא לן באומר כתובו אי כתב ידן הוא אי כתב הגט הוא כלומר דאי כתב ידן הוא יכולין לומר לסופר שיכתוב והם יחתמו למ"ד אמרו כשר ואי כתב הגט הוא אינם יכולים לומר כן אלא הם עצמם יתנו וסלקה בתיקו וכיון דמספקא ליה לרבינו אם אומר אמרו כשר מדאורייתא או לא הוה ליה לאתויי הך דינא דאומר כתבו דאם אמר לסופר וכתב הוי ספיקא אם כשר מדאורייתא או לא. ונראה לתרץ לזה דרבינו פוסק דאם אמר לסופר וכתב באומר כתבו דהגט בטל לגמרי ולא הוי ספיקא וטעמא משום דמספקא לן אי כתובו כתב ידן הוא או כתב הגט הוא ואת"ל דכתב ידן עדיין מספקא לן אם אומר בטל או לא מפני ספק הסוגיות והוי תרי ספיקי לחומרא ומשום הא ודאי הגט בטל לגמרי וכן דקדק רבינו בלשונו שכתב גבי הך דינא דאמר לשנים וכו' שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכתוב ולא אמר שיכתבו ויחתמו שהרי בריש לישנא אמר אבל אם אמר לסופר וכתב ולעדים וחתמו והכי הוה ליה למימר בסיפיה אלא דבא לדקדק מ"ש ואני תמה אם כאן הוא בטל אם במתנה נ"כ הוי הכי ולמה לא כתב רבינו דין זה בהלכות זכיה דהיכא דאמר כתבו לבד אינם יכולים לומר לסופר לכתוב:

ו ומתיישבין בדבר זה הרבה וכו'. מה שנסתפק הרב הוא מפני שראה בפרק מי שאחזו (דף ע"א:) דקאמר דהגט בטל והסיק רב אשי אפילו דאמר אמרו וכו' ובפ' האומר (דף ס"ו:) קאמר שמואל דכשר על כן הכריע הרב ביניהם דהוא פסול וקרוב הוא להיות בטל כמ"ש רב אשי מפני שבפרק מי שאחזו תניא כוותיה:

ח אמר לאחרים לכתוב גט וכו'. הרב ב"י בסימן קכ"ב הקשה דלמה לא הזכיר רבינו נאבד דהוי רבותא טפי דהא רבא הוא סבר בגמרא (דף ס"ג:) דאע"ג דבפסול אמרינן מי אמר כתובו חספא והבו לה בנאבד אמרינן עשו עדים שליחותם ותירץ שם דלדידן דקי"ל כרב נחמן הוי הסברא הפוכה והוי כ"ש נאבד מפסול. ודבר דחוק הוא זה דמנין לו לרבינו לידחק בזה לכך נראה לומר דודאי כשהגט פסול מדרבנן הוי נאבד מכ"ש דפסול דבפסול הא מיהא הגיע לידה גט כשר מן התורה מה שאין כן בנאבד ורבה דהוא סבר בגמרא דבנאבד עשו עדים שליחותם משום דלא שייך טעמא

דמי

משנה למלך

ו אמר לשנים או לשלשה אמרו לסופר ויכתוב וכו'. (א"ה עיין לקמן בפ"ט מהלכות אלו דין כ"ו גבי התם סופר ועד יע"ש):

ח אמר לאחרים לכתוב גט וכו'. הקשה מרן ז"ל דלמה לא הזכיר רבינו דין נאבד דהוי רבותא טפי דהא רב הונא סבר בגמרא (דף ס"ג) דאע"ג דבפסול אמרי' מי אמר כתובו חספא והבו לה בנאבד אמרינן עשו עדים שליחותן. ותירץ דלדידן דקי"ל כר"נ הסברא הפוכה והוי כ"ש נאבד דפסול. והקשה עליו הר"ב לח"מ דא"כ למה באותה בעיא דכתבו ותנו לשליח כתב דכיון דרבינו לא כתבה אלא בנמצא הגט בטל משמע דס"ל דבנאבד לא איבעיא לן אלא הגט בטל ודאי ואמרינן עשו עדים שליחותן וזה סותר דבריו וכו' יע"ש. ולדעתי דברים אלו לא ניתנו ליכתב דע"כ לא קאמר מרן ז"ל דנאבד אתי מכ"ש אלא היכא דאמר כתבו ותנו דאי כתבו ולא נתנו הרי לא עשו שליחותם ומכ"ש דהיכא דלא נאבד אלא שהוא פסול או בטל. אבל כשאמר להם כתבו ותנו לשליח היכא דנתנו הגט ביד השליח ונאבד למה יכתבו אחר הא עשו שליחותם שכתבו ונתנו ואם נאבד מיד השליח מה יש להם לעשות הרי נגמר שליחותם וה"ל כאילו נאבד מיד האשה. כללא דמלתא לדעת רבינו ז"ל בהסיא דזויליך לא עשאם שלוחים אלא עד שעת נתינה ליד השליח אלא דהיכא דנמצא פסול אחר שנתנוהו ליד השליח מספקא לן אם עשו שליחותם או לא אבל בנאבד מיד השליח פשיטא דעשו שליחותם וצ"ע. (א"ה ולענין אם כתב הסופר גט פסול ונתנו ביד הבעל נראה מדברי הרב המחבר לקמן פ"ד מהלכות אלו דין י"ד דפשיטא ליה דעשה הסופר שליחותו משמע דס"ל ז"ל דלא מספקא לן בגמ' אלא באומר תנו לשליח אבל באומר כתבו ותנו בידי ונמצא פסול אינן יכולין לכתוב אחר אבל הרמ"ז סימן קכ"ב ס"ק י"א נסתפק בדין זה ובתשובת הרדב"ז סימן רמ"ו מבואר כדברי הרב המחבר ז"ל יע"ש):

אמר

הגהות מיימוניות

ליה רבנן זוז משלה וכתב בספר התרומה אולם אם נתנתו האשה כשר, ע"כ: [ג] הגה פסק לגמרי כר' יוסי דאמר פ' התקבל אפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים יכתבו בעצמן והטעם משום דמילי לא מימסרן לשליח לחזור ולמסרם לשליח אחר ואפי' באומר אמרו שעשאן שליח לכך לא הועיל והיכא שאמר אתם חתמו יש חלוק שאפילו למ"ד אמר אמרו כשר ולא תעשה היינו משום שיש לחוש שמא תשכור עדים שיאמרו בשם הבעל ועדים לכתוב ולחתום אבל באתם חתמו ליכא למיחש דמעשה לא עבדי אבל דבורא אמרי עיין פ' התקבל ע"כ: [ד] דלא כאמוראי דמכשרי באומר אמרו אלא כדתניא פ' מי שאחזו כוותיה דרב אשי עד שישמע קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ודייק תלמודא ישמעו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו וכן פר"ח ור"י אלפס וספר התרומה והמצות

מגדל עוז

מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא נמי לא ול"מ מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו ותניא כוותיה דרב אשי וכו' וגם בפר"ח ז"ל פסק כן וגם בעל הלכות גדולות וכן הסכים הרמב"ן ז"ל. ולבי רואה הרבה דעת ר"מ ז"ל חכמה ודעת ולשונו לא ומגולתא כלשון התלמוד דגרסינן בגמ' דאותם משנה שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הם מהו שלא להו תלא והדבר צריך תלמוד ובקלינן וטרינן עלה טובא מאי והדבר צריך תלמוד עד דאסיקנא כיון דאמר מר כשר ולא תעשה בן בישראל לא שכיח וסדר אקשינן וליחוש דילמא אמר להו לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו וכו' משום כשופא דסופר חיישי ומהתמי ליה וכו' ובעל לא אמר הכי ומתרץ הא נמי כשר ולא תעשה והדר אקשינן הניחא למאן דאמר כשר ולא תעשה אלא למאן דאמר כשר ותעשה מאי איכא למימר ואסיקנא אלא רבי יוסי תרתי אמר ושמואל סבר ליה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא. למדנו מזה כי הדבר צריך תלמוד אע"ג דאסיקנא הלכה כר' יוסי דר' יוסי נמוקו עמו מ"מ שמואל פליג עליה בחדא ומסתפק בעשיית מעשה ובתר דאהדרי' למשקל ומיטרח על גופא דמילתא טובא במסקנא בסוף שמעתין בסוף פרק התקבל (דף ס"ו) גרסינן אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו רב חסדא אמר כשר ולא תעשה רבה בר בר חנה אמר כשר ותעשה ר"נ אמר כשר ולא תעשה רב ששת אמר כשר ותעשה רבה אמר כשר ולא תעשה רב יוסף אמר כשר ותעשה ואיכא דאפיך להו ע"כ, אלמא איכא דמכשר להו ולא למעשה אם כן מסופקים הם וה"נ לישנא דמפיך ולא ידעינן בירורא דהלכתא ואף להכשיר לגמרי א"א לי דהא איכא ר' יוסי דפסיל ושמואל אמר רב הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו ובפ' קורדיקוס (דף ע"ב) מבטל ליה לגמרי ולבטלו לגמרי א"א כססיה דקורדיקוס דהא איכא מאן דמכשר ואפילו למעשה ולכך כיון יפה רבינו משה ז"ל לומר שמתיישבין הרבה בדבר ואח"כ מצאתי למורי הרשב"א ז"ל שכתב כזה בשם רבינו ברוך בעל התרומות בשם ר"י הזקן ז"ל: הבעל שהביא גט עד הרי זו ספק מגורשת. פרק התקבל (דף ס"ג):

או פסול הרי אלו כותבין גט אחר אפילו [ס] מאה עד שיגיע לידה גט כשר: **ט** אמר להם הבעל כתבו וחתמו ותנו לשליח להוליך לה וכתבו וחתמו ונתנו לשליח. ונמצא הגט בטל או פסול אין כותבים אחר עד שימלכו בבעל. שהרי לא עשה אותן שלוחים לגירושין ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה אחר והרי כתבו ונתנו. לפיכך לא יכתבו אחר. ואם כתבו גט אחר כשר ונתנוהו לשליח *(ונתנו לה) הרי זו ספק מגורשת: **י** [א]האומר לשנים או ליתר משנים כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה [ו] שלחוה שבקוה תרכוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה. אמר להם פטרוה פרנסוה עשו לה כדת עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום. ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זה גט בטל: **יא** אמר להם הוציאוה עזבוה התירוה הניחוה הועילוה הרי זה ספק אם משמע מלות אלו גרושין או ענין אחר. לפיכך אין כותבין לה ואם כתבו גט ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת: **יב** [ב]האומר כתבו גט לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לבעל בידו ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם ליתן לה. ואם נתנו לה אינו גט. במה דברים אמורים בבריא אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה והכביד עליו חליו מיד והיוצא [ז] בקולר אפילו על עסקי ממון

*[כן הוא בד"וו וכן העלה הב"י בש"ע סימן קכב]: א טור שם סימן קמא סמ"ג עשין נ: ב טור אה"ע סי' קכא סמ"ג שם:

כסף משנה

ט אמר להם הבעל כתבו וחתמו ותנו לשליח להוליך לה וכו'. בפ' התקבל גבי עובדא דההיא דהוו קרו לה נפאתא בעא מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח מהו שלוקי סליק להו או דילמא לטירחא דידהו חיים א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו והרי"ף פי' בעיות אלו לענין אם יכולים העדים להיות שלוחים להולכה ואין כן דעת רש"י שהוא ז"ל פי' דקאי אמאי דאמרינן בסמוך אי כתוב גיטא מעליא דכותבין ונותנין משום דלא אמר להם ואנחו בכיסייכו שכך כתב כתבו ותנו לשליח שמיניתי וכן עשו ואבד בדרך מי אמרינן עשו כל שליחותן ונסתלקו או דילמא האי נמי עד שיבא לידה ותתגרש עשאם שלוחים לכתוב אלא לטירחא דידהו חש שלא להטריחם בהולכה. א"ל רבינא לרב אשי ויוליך מהו את"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותן דהא כל מה שצוו כתבו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאם שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פי' להם כל כך או דילמא ל"ש עכ"ל. ודעת רבינו שלא לפרש בעיות אלו כהרי"ף אלא דקאי אעובדא דבסמוך דכתבו תפאתא במקום נפאתא דהיינו נמצא הגט בטל או פסול ונראה מדברי רבינו דלא אמרינן אטו מי אמר להם כתובו חספא והבו לה אלא כי אמר ותנו לה דכיון שצוה לתת ליד האשה דעתו היה שתתגרש באותה נתינה אבל כשצוה לתת ביד השליח כיון שאפילו יהיה כשר אינה מתגרשת באותה נתינה כיון שנתנו גט לידו אפילו יהיה בטל עשו שליחותן משמע דלדידיה היכא דכתבו גט מעליא ונתנו לשליח אפילו אמר ויוליך פשיטא ודאי דעשו שליחותן ושוב אין כותבין ונותנין. ולא כתב רבינו אלא בעיא דויוליך משום דאפילו כי אמר ויוליך לא איפשיטא לן דכותבין כ"ש היכא דלא אמר ויוליך אלא דאכתי קשה הה"ל לכתוב דין היכא דלא אמר ויוליך לאשמועינן דבהא נמי אם כתבו ונתנו לשליח גט אחר הויא ספק מגורשת דהשתא דכדאמר ויוליך כתב הויא ספק מגורשת אפשר

מגיד משנה

ט אמר להם הבעל וכו'. התם נמי בעא מיניה רבא מר"נ [אמר לשנים] כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי סלק להו או דילמא לטירחא דידהו חיים וכו' תיקו וכתב הרי"ף ותיקו דאיסורא לחומרא וכו' והרב לא גריס האי גירסא אלא הכי גריס בעא מינה וכו' פי' אם אמר הבעל לשנים כתבו ותנו לשליח ואבד הגט מידם או נמצא הגט פסול מהו כלומר יכולין הם לכתוב גט אחר אפילו כמה פעמים או לא מי אמרינן עשו עדים שליחותו או דילמא יכולין לחזור ולכתוב עד דמטי גיטא לידה וסלקא בתיקו. וכ"כ דהא בגמ' סמך האי בעיא גבי ההיא דהוו קרו לה נפאתא וכו' והתם נמי להא דמיא:

י האומר וכו'. שם (דף ס"ה:) כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו אגרת ותנו לה וכו' פטרוה פרנסוה וכו' שלחוה שבקוה וכו'. פי' ובכ"מ שאמרו לא אמר כלום גט בטל ועדיין אשת איש כשהיתה:

יא אמר לכן הוציאוה. שם [איבעיא להו הוציאוה] מהו וכו' פשוט מהא הדא וכו'. פירוש אבל האחרים לא איפשוט וספק מגורשת היא. ונראה דגרשוה שלחוה תרכוה כתבו אגרת שמשמען לשון גירושין אע"ג דאינו מדבר עמהם על עסקי גירושין היה לו לומר כדאמרינן גבי קדושין גבי הרי את מיועדת וכו'. ומצאתי כתוב בשם הראב"ד דכל אותן הלשונות בשכבר דבר עמהם על עסקי גירושין שאם לא כך מנין הם יודעים שעל עסקי גרושין הוא אומר. ואני אומר והלא כתוב כלה גרש יגרש, גרש את האמה, ואם לא דבר עמהם בענין גירושין מה לנו לחוש:

יב האומר כתבו וכו'. פרק האומר (דף ס"ו) אמרינן הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה משחק בה (דף ס"ה) בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו וכו' ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן והלכה כר"ש. ובירושלמי א"ר מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה. ותו גרסינן בירושלמי הלכה כר"ש השזורי

משנה למלך

ט אמר להם הבעל וכו'. בפרק התקבל בעא מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח מהו וכו' (עיין בכ"מ) והרי"ף ז"ל פי' בעיות אלו לענין אם יכולים העדים להיות שלוחים להולכה כמ"ש מרן ז"ל. והוקשה לי בדברי הרי"ף ז"ל דלא הביא אלא בעיא קמייתא דאמר לשנים כתבו ותנו לשליח מהו וכו' ופי' הר"ן ז"ל דלפירושו אתי שפיר בעיא בתרייתא דויוליך לה מהו באת"ל דאת"ל דעשאן שלוחים היכא שפירש ויוליך דמשמע דהשליח לחוד יוליך מהו. וקשה למה השמיט הרי"ף בעיא דויוליך דאיכא למימר דדוקא בלא ויוליך סליק בתיקו אבל בויוליך פשיטא דלא שוינהו שליח והא ליתא דבהא נמי מספקא לן ודוק. (א"ה עיין בפ"ט דין ל"א) גם דברי רבינו צריכין ביאור ומרן ז"ל נדחק בדברי רבינו ז"ל דבעיא קמייתא מפרש לה כהרי"ף לענין אם יכולים העדים להיות שליח להולכה. ואין הדעת סובל פי' זה. חדא דהוה ליה לרבינו לכתוב דין זה בשום מקום בהלכות אלו אם נעשו העדים עצמם שלוחים דספיקא הוי. ועוד כיון דטעם רבינו בבעיא בתרייתא לפרש דהספק הוא אפי' בנמצא בטל או פסול וטעמא שהרי לא עשאם שלוחים לגרושין ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד וכמ"ש רבינו. א"כ בבעיא קמייתא דמספקא לה אם רוצים להיות שלוחים להולכה וסלקא בתיקו נפקא מינה ג"כ שאם כתבו גט בטול או פסול או נאבד דיכולין לכתוב גט אחר כמו ההיא דנפאתא. דכל טעמא דרבינו בספק הבעיא דויוליך לה היינו דמספקא ליה אפילו בנמצא הגט בטל מטעם שלא לגירושין עשאם שלוחים. (א"ה אבל על דאבדין. וראיתי להרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ב ס"ק י"ב שכתב וז"ל עוד אפשר דבאומר תנו לפלוני אינן יכולים להוליכו דסלוקי סלקינהו אבל באומר תנו לשליח סתמא בזה הוא ספק אם סלקינהו כדעת הרי"ף ע"כ. והנה תחלת דבריו ברורים בטעמם דבאומר תנו לפלוני שמזכיר שמו בהא פשיטא לן דאינו גט אם יוליכוהו הם בעצמם ובהא מודה הרי"ף ולפי זה נ"ל דמ"ש הרמב"ם בפ"ט דין ל"א ורבותי הורו וכו' וכתב ה"ה שרומז דעת הרי"ף דס"ל דסיפא הוי לא קאי אלא למ"ש דבאומר תנו לשליח שיוליך לה ולא מזכיר שמו בהא הוא דהורו רבותיו דספק הוי דשמא דלאו סלקינהו דא"כ הי"ל לעשות שליח ולומר להם תנו לפלוני שליח שלי ומדקאמר תנו לשליח סתם משמע דנתן להם רשות לעשות שליח וכ"ש שיוליכוהו הם בעצמם אם ירצו אבל באומר תנו לשליח פלוני בזה יודה הרי"ף דסלוקי סלקינהו ואם הוליכוהו הם בעצמם הגט בטל ובזה נסתלקה קושית הפר"ח ס"ק ט' שהקשה על הרי"ף מההיא דשלהי פרק כל הגט יע"ש. אבל מה שסיים הרמ"ז וכתב דלדעת הרמב"ם נמי באומר תנו לשליח סתמא הוי ספק כדעת הרי"ף נ"ל דמבואר בדברי הרמב"ם דאפי' באומר תנו לשליח ויוליך לה אם הוליכוהו בעצמם אינו גט ודוק):

ואם

לחם משנה

דמי אמר כתובו חספא והבו לה כ"ש בגט פסול שהוא כשר מן התורה ולא שייך לומר חספא וכשתירץ ר"נ כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים משמע ליה לרבינו דאפי' הגט פסול צריך לכתוב אחר דהא טעמיה משום דמי אומר לאלה כתובו ואנחו בכיסייכו משמע דצריך שיגיע לידה גט כשר וכיון דכתב רבינו נמצא גט פסול כל שכן בנאבד דבין לרבה בין לר"נ נאבד מכ"ש דפסול. אי נמי יש לומר דלא הוצרך רבינו לפרש נאבד דמכיון שאמר עד שיגיע לידה גט כשר הרי משמע מכאן דנאבד כותבין אחר כיון שלא הגיע לידה. ועל הרב ב"י אני תמה דכיון דדעתו דרבינו ס"ל דנאבד הוי כ"ש דפסול א"כ למה באותה בעיא דכתבו ותנו לשליח כתב דכיון דהרמב"ם לא כתב זאת אלא בנמצא הגט פסול משמע דס"ל דבנאבד לא איבעיא לן אלא הגט בטל ודאי ואמרינן עשו עדים שליחותם עד שבשביל כך תמה על הטור דהיה לו לפרש כיון שהגט נאבד אם היה כשר (או) אם כתבו אחר הוא בטל וזה סותר דבריו שכתב כאן שהרי כאן כתב דנאבד הוי כ"ש דפסול ובפסול לא אמרינן עשו עדים שליחותן וכ"ש נאבד ולא נתבררו לי דבריו:

ט אמר להם הבעל כתבו וחתמו וכו'. הרב ב"י תמה על רבינו באותו הסימן למה לא כתב אלא בעיא דויוליך ולמה לא כתב בעיא דכתבו ותנו לשליח לבד להודיענו דאפילו הכי ספק ולא נימא עשו עדים שליחותן ואינה מגורשת כלל ועיין שם בתירוץ קושיא זו. ונ"ל לתרץ דרבינו סובר דויוליך לה דבעו בגמרא הוי בהפך מפי' רש"י וה"ק את"ל לעיל לא אמרינן עשו עדים שליחותן אלא לטרחא דידהו חיים כאן שאמר שיוליך השליח מדקפיד לומר כן משמע דבעינן דיוליכנו השליח דוקא או לא וסלקא בתיקו ורבינו אזיל לשיטתו דכל את"ל פשיטותא הוא אע"ג דאין לומר כלל זה אלא כשהאת"ל מפורש בגמרא כדכתב הרב ב"י ז"ל היינו דוקא כשהבעיין אחד אבל כאן שהוא בעיין אחר דהוא רבינא ששאל לרב אשי מדשאל זה משמע דאידך פשיטא ליה דמגורשת משום דלא עשו עדים שליחותן ולכך לא כתב רבינו שהוא ספק אלא כשאמר והנו לשליח להוליך לה אבל כל זמן שלא אמר להוליך הדין האמור קיים שכותבים עד מאה פעמים:

יב במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה אבל סתם חולה לא. והא דקאמר מתניתין הבריא שאמר וכו' רצה משחק בו דמשמע דוקא בריא אבל סתם חולה

מגדל עוז

האומר כתבו עד אינו גט. סוף פ"ק דגיטין (דף י"ג) ופרק התקבל (דף ס"ס) ופרק קורדיקוס משמע כן: בד"א כבריא עד וליתן לה. פ"ק דגיטין ופ' התקבל וסוף מס' טבול יום:

הגהות מיימוניות

והמצות ודין חתם סופר ועד בהא תליא לקמן בפ"ט תמצא, ע"כ: [ס] ההיא דהוו קרו לה נפאתא אזול סהדי כתבו תפאתא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה רבה מי קאמר להו כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבה ודאי אי כתבו סהדי גיטא מעליא ואבד עדים עשו שליחותן מתקיף לה ר"נ מי קאמר להו כתובו ואנחו בכיסייכו אלא אר"נ כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים. מתוך הלכה זו אמר ר"י דכשיארע ספק בכתיבת הגט הנראה לעדים ולסופר שהוא פסול וכותבין אחר שלא ברשות שאין זה נכון כי שמא הראשון היה כשר וראוי לגרש בו וא"כ עשו עדים שליחותן דהלכה כרבה ואפילו ר"נ לא אמר כותבין ונותנין עד מאה אלא באבד אבל בישנו בעין אין לעשות אחר בלא רשות הבעל, ומתוך כך כדי להסתלק מכל ספיקות היה מצריך ר"י כשהבעל אומר לסופר לכתוב שיאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהא לדעתך או לדעת הרב שבעירך וכן יאמר לעדים לחתום בהרבה גיטין בלא רשות עד שיהא הגט לדעת כולן ספר התרומה וספר המצות ע"כ: [ו] כבר הוחזקו בני אדם בלשונם לקרות לספר כריתות גט וכן תני לשונות רש"י פרק התקבל: [ז] אבל רש"י פירש היוצא בקולר ליהרג:

מגיד משנה

השערי במסוכן מה בין מסוכן מה בין חולה חולה כדרך כל הארץ ומסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך הארץ הקרובים נכנסין אצלו מיד והרחוקים לאחר שלשה ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין אצלו מיד. פירוש אבל חולה כדרך כל הארץ צריך שיאמר תנו:

יג בריא שאמר וכו'. פרק האומר שם (דף ס"ז) מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לגג וכו':

ספק הפיל וכו'. ירושלמי ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל הרי זה גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט והכן על אתר ולא ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה גט: מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט וכו'. תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין וכו'. וזהו שכתב הרב אע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו וכו'. ופ' מי שאחזו (דף ע':) אמר ר"י אמר שמואל שחט בו שנים או רוב וכו':

מי

כסף משנה

אפשר למיטעי ולמידק דכי לא אמר ווליך (לא) הויא מגורשת משום דעשו שליחותן. ואפשר לדחוק ולומר דבעיא קמייתא לא מפרש לה לענין אם עשו עדים שליחותן כמו בעיא בתרייתא אלא לענין אם יכולים העדים להיות שלוחים להולכה וכמו שפירש הרי"ף:

יג בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכו'. משנה פרק התקבל (דף ס"ו) בריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל ה"ז גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ובגמרא מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט ומעשה בבריא שאמר וכו' ובתוספתא פ"ד הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה [רשב"ג אומר אם מעצמו נפל וכו'] ורבינו מפרש מתני' כשכתבו ונתנו קודם שנפל ואפשר דמתניתין [כללא קתני] דכל שנפל מעצמו הוה ליה כאומר כתבו ותנו ואם כתבו ונתנו קודם שנפל הרי זה גט *ומסיפא דמתניתין דאם לא כתבו עד שנפל כותבין ונותנין אחר נפילה כל זמן שיש בו נשמה ורבינו נקט הדא ומינה נשמע לאידך:

ספק הפיל עצמו ספק דהפתו הרוח וכו'. כתב הרב רבינו שלמה בן אדרת *תוספת' ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו ע"כ. [ותימה היאך פסק הרמב"ם] ספק התוספתא ועוד ספק איסורא הוא ולחומרא ושמא טעות ידי סופר יש בחבורו של רבינו וחסר ממנו אם מיד נפל ה"ז גט כדברי התוספתא. אחר כך מצאתי בהגהות הראב"ד שהשיג עליו כך ואמר זה הספק להקל בירושלמי מצאתי אותו אם על אתר נפל הרי זה גט אם לאחר זמן נפל אינו גט (והדין) [והכן] על אתר לא ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו ה"ז גט עכ"ל. והרא"ש והטור גורסים בדברי רבינו ה"ז ספק גט ושהראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט כדאיתא בירושלמי. ונראה שהגירסא האמיתית בדברי רבינו ה"ז גט כדגרים הרשב"א וכך גירסת ספרים שבידינו ובנפל לאלתר מיירי והורג עצמו מיד דנקט ברישא סמוך למאן דגרים ה"ז ספק גט יתפרש על דרך זו דהיינו בשלא נפל מיד אלא לאחר זמן: וכן מי שהיה מושלך בבור וכו'. ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו למד כן מדתנן בסוף יבמות (דף קכ"ב) מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני נשכני נחש והריני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו. ומ"ש רבינו שזה בשעת הסכנה הוא וכו'. שם: ודע דאמתניתין (גיטין דף ס"ז) דמי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו ופריך בגמרא וליחוש דילמא שד הוא אמר ר"י כשראו לו דמות אדם איגהו נמי אידמויי אידמו דחזו ליה בבואה (איגהו נמי אית להו בבואה) דבבואה וכו' ודילמא צרה היא כלומר שמכוונת לקלקלה שתנשא בגט זה ותאסר על בעלה תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין ומשמע דבעינן דחזי דמות אדם ובבואה דבבואה הא לאו הכי אין כותבין וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור אבל רבינו שהשמיט זה נראה דסבירא ליה דבתר דמייתי תנא דבי ר' ישמעאל לא צריכי לבבואה כלל דכי היכי דלא חיישינן לצרה משום בשעת הסכנה הכי נמי לא חיישינן לשד וכ"כ בנמוקי יוסף בשם הריטב"א ורבו:

וכן

משנה תורה

ממון והמפרש בים והיוצא בשיירא ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויחתמו ויתנו לה. שהדבר ידוע שלא נתכוון זה אלא לכתוב וליתן לה: יג [א]בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכתבו וחתמו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשליך [ח] עצמו מן הגג או הפיל עצמו לים הרי זה גט כשר. עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט. *ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח הרי זה גט עד שיודע לך בודאי שהרוח דחפתו. [ב]וכן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע [ט] קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו [י] יכתבו ויתנו לה. והוא שידעו [כ] אותו. ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו [ל] הרי זה כשר שזה בשעת הסכנה הוא שכותבים ונותנין אע"פ שאינן מכירין. [ג]וכן מי שנפלו בו מכות רעות שא"א שיחיה

א גם זה שם : ב טור שם וע"ש : ג טור סי' קכא סמ"ג שם :

השגת הראב"ד

*ספק הפיל עצמו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה הספק בירושלמי מצא אותו והם אמרו אם על אתר נפל ה"ז גט אם לאחר שעה אין זה גט, עכ"ל:

[נ"ל דט"ס הוא וצ"ל ותוספתא] : *[ליכא תוספתא בלשון הזה דרישא ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו היא לשון הירושלמי ומציעתא אם לאלתר נפל כותבין ונותנים שאני אומר מעצמו נפל לאו בפירוש איתמר אלא מכללא וסיפא אם לאחר זמן וכו' הם דברי התוספתא דברים כסוייתן]:

לחם משנה

חולה לא איכא למימר דמתני' כל שהם חולה בריא קרי ליה מפני שכבר פי' במשנה אחרת המסוכן דמשמע דוקא מסוכן אין אבל סתם חולה לא:

יג בריא שאמר כתבו גט לאשתי וכו' ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח הרי זה גט. הרב ב"י בסימן קמ"א כתב התוספתא שאמרו שם ספק מעצמו נפל ספק הרוח דהפו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דהפו. עוד הביא ירושלמי ספק מעצמו נפל ספק הרוח דהפו מהו נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל הרי זה גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט והכא על אתר לאו ספק היא הכא אמר ספק מעצמו ספק הרוח דהפו הרי זה גט ע"כ. ובדברי רבינו יש שתי נוסחאות האחד היא נוסחתנו שהיא הרי זה גט והאחרת נוסחת הטור שהיא הרי זה ספק גט והוא רצה לייטב ב' הנוסחאות ודבר זה קשה לי טובא במה שרצה לייטב דרבינו קאי אמאי שאמר מעיקרא מיד ואיירי רבינו לאלתר קשה טובא דהך מיד דכתב רבינו במאי עסקינן דאי דידעינן דמעצמו נפל אפילו לזמן מרובה הוי גט נמי כמ"ש הוא בעצמו ואי איירי דלא ידעינן אלא סתם וכיון דהוי מיד הוי ספק ולכך הוי גט אם כן למה כתב ספק דחפתו וכו' היינו חלוקה דמיד שכתב קודם ולמה שייטב לגירסא דה"ז ספק גט דמה שאמר התוספתא אין כותבין ונותנין לאחר זמן שמא וכו' הוא דהוי גט מספק. גם על מה שאמר רבינו ז"ל ספק וכו' איירי לאחר זמן גם זה קשה בפירוש' שאומר אם לאחר זמן נפל אינו גט והרי שם אומר אינה מגורשת כלל. לכך נ"ל לומר דשתי חלוקות בדבר האחת סתם דלא ידעינן אם מעצמו אם מחמת הרוח ועל דא אמרינן דאם היה על אתר תלינן ואמרינן דהוי מעצמו ואם לאחר זמן אמרינן דהוי מחמת הרוח. ויש עוד חלוקה אחת דהוי ספיקא אפילו שיהיה לאחר זמן כגון שראינו בו שעלה לגג ונראה לנו שהפיל עצמו ובא הרוח ודהפתו ויש פנים לכאן ולכאן ולא ידענו תוכן הדבר וזהו הספק ששאלו עליו בירושלמי ספק מעצמו נפל ספק דהפתו הרוח ופשיטא ליה בירוש' מההיא דעל אתר דהוי ספק מדרך הספק א"כ למדנו לספק זה אפילו שיהיה לאחר זמן ותדע לך דעל זה הספק שאלו בירושלמי דהא אמרו הדא אמרה ספק וכו' ואי ההוא ספיקא הוי על אתר א"כ היכי קאמר הדא אמרה דמשמע מהך דעל אתר יוצא לנו דין אחר דומה לזה הא הוא הוא אלא ודאי דהירושלמי בא ללמד על ספק זה ועם זה יתיישבו דברי רבינו במה שאמר מתחלה והרג עצמו מיד היינו על אתר ועל הסתם אמרינן שמעצמו נפל ומה שאמר אחרי כן ספק מעצמו וכו' היינו ספק האחר שאמרו בירושלמי ומ"מ לא כתב לגירסת הרי זה גט כדקאמר בירוש' משום דלעולם יש לתלות מחמת הרוח כיון שהוא לאחר זמן דהוא רחוק לומר שהאדם הורג את עצמו אם לא שיהיה לאלתר: והרג עצמו מיד וכו'. קשה דלכאורה משמע דאפי' היכא דידענו שמעצמו נפל צריך שיהיה מיד והא ליתא דבין בתוספתא בין בירוש' לא בעינן מיד אלא בספק אבל בודאי אפילו לאחר זמן. וי"ל דהרמב"ם מאי דקאמר מיד בספק איירי וכיון דהוי מיד הוי הוכחה בודאי ומאי דקאמר אח"כ ספק ר"ל דהוא לאחר זמן ואין הוכחה כלל. (וכתב הכ"מ שהרא"ש והטור גורסים בדברי רבינו ה"ז ספק גט). והשתא אי גרסינן בהרמב"ם הרי זה גט מאי דהקשה עליו הראב"ד הוה ליה לפרושי דלאחר זמן אינו גט כדאיתא בירוש' ואי גרסינן בהרמב"ם הרי זה ספק גט מאי דהקשה הראב"ד הוא מאי נפקא במאי קא מיירי אי דלאלתר גט ודאי הוי ואי לאחר זמן אינו גט כלל. זו היא כוונת הראב"ד ועיין במהרי"י קארו סימן קמ"א אשר שם האריך הרבה לפרש השגה זאת: והוא שידעו אותו כו'. מלשון הרמב"ם שלא הזכיר בבואה דבבואה כדאיתא בגמרא (דף ס"ו) משמע דס"ל דתנא דבי רבי ישמעאל אתא לתרוצי דלא חיישינן לשד ולא צריכא לתירוצי דלעיל וכן פירש הר"ן וא"כ קשה איך כתב והוא שידעו אותו דמה שאמר התם דמות אדם משום דלא ניחוש לשד. וי"ל דהר"ן סובר והוא שידעו שם האיש שהזכיר הוא בעל שם האשה שהזכיר דהוא מפרש שמו ושמה כדפריסית דאומר ראובן בן יעקב כל השומע קולי יתן גט לאשתי דינה בת לאה וצריך שידעו ששם איש זה הוא בעל לשם אשה זאת ועדיין צריכין אנו לידע מאין לו לרבינו דבר זה וצ"ע:

אפילו

הגהות מיימוניות

[ח] דהוכיח סופו על תחלתו שהיה דעתו כן לכך היה בחול ולא גמר דבריו כמו מסוכן ויוצא בקולר פרק התקבל: [ט] ופי' שמו ושמה: [י] דהא דאמר בפ' אין בין המודר (נדרים ל"ו:) גבי מודר הנאה מחבירו ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו ודייק בגמרא לדעתו דמאן אילימא לדעתו דבעל הכרי הא קא מהני ליה (דעביד שליחותו) ומוקי לה באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום לאו כי אמר הכי דלאו שליחותיה קעביד דבתרומה בעינן שליחות אלא לענין מודר הנאה לא חשיב של חו שיחשוב כמהני ליה כיון שלא ציוהו או שמא יש לחלק דהכא לא קאמר כל הרוצה לכתוב אלא כל השומע די לו שציוה למי ששומע קולו תוס', ע"ב: [כ] שהוא אדם: [ל] בפ' התקבל פריך ודלמא שד הוא ומשני בשראו דמות אדם ובבואה דבבואה דלית להו לשדים:

מגדל עוז

בריא שאמר כתבו גט וכו' עד ומת אינו גט. פרק התקבל גט (דף ס"ו): ספק הפיל עצמו עד שהרוח דחפתו. בירושלמי: כתב הראב"ד ז"ל זה הספק בירושלמי מצא אותו וכו':

ואני אומר גם רבותינו בעלי התוס' הביאו זה הירושלמי מ"מ אותו חלוק מעל אתר ואחר שעה ביאור פשוט הוא ולא ספק. וכן מי שהיה מושלך עד שאין מכירין. פרק המקבל (דף ס"ז):

וכן מי שנפלו כו' עד שסופו למות. כסוגיין קמייתא דפרק קורדיקוס:

שיחיה מהן אפילו נשחטו [מ] בו רוב סימנין ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו שהרי עתה חי [נ] הוא אע"פ [ס] שסופו למות: **יד** מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו ואמר כשהתחיל בו החלי כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. מפני שאין דעתו נכונה ומיושבת. וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט. ואם לא הגיע הרי זה ספק: **טו** [א]אמר כשהוא בריא כתבו ותנו גט לאשתי ואח"כ נבעת ממתינין עד שיבריא וכותבין ונותנין לה. ואין צריך ° לחזור ולהמלך בו אחר שהבריא. ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא הרי זה פסול: **טז** [ב]מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו [ע] בודקין אותו שלש פעמים [פ] בסירוגין אם אמר להם על לאו לאו ועל [צ] הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו. וצריכין לבודקו [ק] יפה יפה שמא נטרפה דעתו. [ג]וכן אם כתב [ר] בידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו

א שם שם: ב גם זה שם: ג טור שם סי' ק"כ וע"ש שאין דעת הרא"ש כן:

כסף משנה

יד וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט ואם לא הגיע ה"ז ספק. לאי גירסא זו אם נשתכר הרבה אע"פ שבריא לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הוי ספק. והטור גורס כדברי רבינו וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט ה"ז ספק. ולפי גירסא זו דוקא כשנשתכר כ"כ עד שאנו מסופקים אם הגיע לשכרותו של לוט אז הוי ס"ק אבל אם ברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט אע"פ שנשתכר הרבה כותבין על פיו ואפשר דלגירסא זו כל שנשתכר הרבה מספקינן ליה באם הגיע לשכרותו של לוט:

טו אמר כשהוא בריא וכו' ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא ה"ז פסול. יש לתמוה דבגמרא (דף ע':) משמע דבטל הוי דאמרינן דר"י מדמי ליה לשוטה וכל עניני שוטה לית בהו ממשא, ואפשר דכיון דר"ל אמר כותבין ונותנין משום דמדמי ליה לישן לית לן לפלוגי בינייהו כולי האי דלר"י אם כתבו הינו כלום ולר"ל כותבין לכתחלה (משתיין דנימא דלר"י אם כתבו ונתנו אינו כלום) ואכתי קשה דבגמ' אמרינן דטעמא דר"ל בהאי קורדיקוס משום דשמיה בידן כלומר שרפואתו בידינו כדאיתא בגמרא ומשום הכי מדמה ליה לישן ולא לשוטה משמע דהיכא דלאו שמיה בידן כגון שהר אחוזי רוח רעה זולת קורדיקוס מודה ר"ל דלשוטה מדמינן ליה וכיון שכן אפילו לר"ל אם כתבו ונתנו קודם שיבריא אינו כלום וה"כ ה"ל לרבינו לפרש דבדשמיה בידן הוא אבל היכא דלאו שמיה בידן בטל נמי הוי ועוד דלא הזכיר רבינו קורדיקוס אלא מי שהיה רוח רעה מבעתת אותו ורוב המבועתים מרוח רעה לאו שמייהו בידן וצ"ע:

טז מי שנשתתק וכו'. מדברי רבינו למדנו דאע"ג דאמרינן בגמרא (דף ע') דבדקינן ליה בשירי הוא ז"ל סובר דלאו דוקא שהרי לא הזכיר בדיקה בפירות אך יש לתמוה עליו שלא הצריך בדיקה אלא ג' פעמים בלבד ובגמרא ובירושלמי משמע דבעינן שש ואין לומר דלעולם שש פעמים בעי רבינו דג' פעמים בסירוגין הם שש דהא כיון דחזינן דאנהי דאמר ר"נ בסירוגין אקשינן דילמא שיטיא דסירוגין נקטיה עד דשני דבדקינן ליה בתרי הן וחד לאו וכו' א"כ משמע דשוהה בין שאלה לשאלה מיקרי נמי סירוגין ה"ל לרבינו לפרושי דהאי סירוגין לאו בשוהה בין שאלה לשאלה היא אלא שעשואל שאלה אחרת מעין הראשונה. לכך נראה לי דלדעת רבינו א"צ לבודקו אלא ג' פעמים ומאי דאמרינן בגמרא חד לאו ותרין הן חד הן ותרין לאו וכו' וכן מ"ש בירושלמי נכתוב לאמך וכו' לאו למימרא דכולהו שיטא בעיק דא"כ ה"ל למיתני במתניתין בודקים אותו שש פעמים אלא ודאי בג' פעמים סגי ובגמרא או או קא אמרי כלומר או חד לאו ותרין הן או חד הן ותרין לאו וכן בירושלמי או או נמי קאמר נכתוב גט לאמך נכתוב גט לאמך או לבתך או לאחותך. והכי היכא למידק דלא כתב שיבדקוהו בחד לאו ותרין הן כדאיתא בגמרא או בחד לאו וחד הן וחד לאו וחד הן כדאיתא בירושלמי כי היכי דלא נימא שיטיא דסירוגין נקטיה. וכ"ל דס"ל לרבינו דכי אמרינן בגמרא חד לאו ותרין הן דוגמא בעלמא קא אמרי וה"ה לחד הן וחד לאו כדאיתא בירושלמי או לכל גוונא דנפקינן בה מידי ספיקא דשיטיא דסירוגין ולפיכך סתם וכלל הכל במ"ש וצריכים לבודקו יפה יפה דהיינו לומר שמדקדקים בענין בדיקתו דלא נקטיה שיטיא דהן הן או דלאו לאו. וכ"נ מדבריו בפירוש המשנה שכתב והרכין בראשו ר"ל שירמוז בראשו רמיזה תורה תשובה נכונה לשאלה ויפליג בה בכל צדדי הנסיון בכל מה שאפשר עכ"ל. הרי שלא הזכיר שיבדקוהו בחד הן ותרין לאו אלא תלה הדבר בדעת הבודקים אותו כמו שעשה פה וגם ממה שלא פירש שיבדקוהו ו' פעמים נלמוד שדעתו כמ"ש דבג' זימני סגי כפשטא דמתניתין:

ומ"ש רבינו וכן אם כתב בידו כתבו ותנו גט לאשתי וכו' שאין דין מי שנשתתק כדין החרש. בפ' מי שאחזו (דף ע"ב) כתב הסופר לשמה וכו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר

מגיד משנה

יד מי שהיתה רוח רעה וכו'. שם (דף ס"ז:) מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וכו' מאי קורדיקוס וכו' הא רוחא קורדיקוס שמה: וכן השכור וכו'. פרק הזר (דף ס"ה) אמרינן שכור שלא הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כפקח לכל דבריו ושמא היכא דאמר כתבו ולא אמר תנו כמו מי שאחזו קורדיקוס דמי וה"ז ספק אם הוא כבריא וצריך שיאמר כתבו ותנו או שמא הוא כחולה ואין צריך לומר תנו. וכן נראה שהרב כתב שכור אחר מי שאחזו קורדיקוס דאע"ג דהוא כפקח לכל דבריו אינו כבריא:

טו אמר כשהוא בריא וכו'. שם (דף ס"ז:) אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וכו' ור"י אמר אין כותבין אלא לכשישתפה (דף ע':) והלכתא כר"י:

טז מי שנשתתק וכו'. שם דאמרינן ליה בסירוגין וכו' דאמרינן ליה חד לאו ותרי הן וכו' וזהו שכתב הרב צריך לבדקו יפה יפה: וכן אם אמר כתבו וכו'. התם דף

משנה למלך

טו ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא ה"ז פסול. (א"ה על מה שתמה מרן בכ"מ דבגמ' משמע דבטל נמי הוי תירץ מרן זקני בספר גט פשוט סימן קכ"א ס"ק י' דע"כ לא פסול אלא מדרבנן דאל"כ פסק שליחות הבעל וכיון שכן לכשיתפשה אמאי א"צ לאימלוכי ביה יע"ש באורך. וצריך לעיין מה בין זה להביא דתנן בס"פ המביא תניין כל שתחלתו וסופו בדעת כשר והתם נמי כשנשתטה השליח נתבטל שליחותו ופסק כחו של בעל ואם נתנו לה בעודו שוטה אינו גט כלל ואפ"ה לכשיתפשה נותנו לה ואין צריך שיחזור הבעל לחדש השליחות כמבואר וצ"ע):

טז וכן אם כתב בידו וכו'. ז"ל מרן הב"י סימן ק"כ ולכאורה נראה דלדעת הרמב"ם דמכשיר לכתוב גט ע"י כתב ידו דמי שנשתתק כ"ש ע"י כתב ידו של פקח אבל מנאתי לר' ירוחם וכו' יע"ש, וכיונא בזה כתב בכ"מ. ועוד אפשר לומר דבפקח שיכול לדבר לאו קולו הוא דהא יכול לדבר אבל בהאלם היינו דבורו ולפי זה נ"ל דאפי' בפקח די מן התורה בכתב ידו אלא דהיכא דאפשר בדבור פסלו חכמים בכתב ידו. ולדידי בפקח אפשר דמן התורה בטל ולפי זה לא דמי לתירוץ שני שכתב הר"ש ולענין דינא לא נפקא לן מידי דסוף סוף חכמים פסלוהו. ואיברא דמדברי רבינו אין להכריע בפקח אי סגי בכתיבת ידו מדהוה ליה לפרושי וכמ"ש מרן ז"ל דהרי בפרקין לא הכשיר כתב ידו אלא בהאלם. אבל נראה דהדין אמת מדחזינן לרבינו בפכ"ע מהלכות מכירה שדימה חרש

לחם משנה

אפילו נשחט בו רוב *שני הסימנין וכו'. אע"ג דבגמ' אמרו שנים או רוב שנים לא הוצרך רבינו אלא לכתוב רוב שנים לבד דרובו ככולו והוא הדין לכל השנים:

*[בגירסת המחבר נראה דהיה כתוב שני וכן הוא בגמרא ומקתמא סימנין תרי הוו וסתמן כפירושן]:

יד ואם לא הגיע הרי זה ספק כו'. קשה לזה מה שהקשה הרב מוהררי"ק בסימן קמ"א דבהלכות אישות כתב שהם קידושין כמו בריא והכא כתב ספק ורואין אני מה שתירץ המפרש דכיון דלא קאמר כתבו כדמשמע מדבריו שכתב מי שהיה כו' ואמר כשהתחיל כתבו וסמיך ליה וכן וכו' דמשמע דבמאי דאיירי חלוקה דלעיל דהוא בכתבו בלא תנו איירי הך חלוקה כתבו ולכך מספקא ליה אי הוי כחולה והוא לקולא ואינו צריך תנו או דילמא לא והשתא ניחא אמאי לא כתב הרמב"ם בהך חלוקה דלעיל כתבו ותנו דהוה משמעינן רבותא טפי דאפילו אמר תנו אינו מועיל דבשלמא במתניתין ליכא למיפרך הכי דהרי כבר תירצו התוספות דלאו דוקא כתבו אלא אפילו תנו אבל הרמב"ם דבחלוקה דלקמיה דבריא כתב כתבו ותנו והנה לשון המשנה משמע דדייק בלשניה א"כ הול"ל בחלוקה דלעיל כתבו ותנו אלא ודאי משום דבעי למיסמך לה הך חלוקה דשכור והך חלוקה איירי בלא תנו כדפרישית מפני כן לא כתב תנו:

טז מי שנשתתק והרי דעתו נכונה וכו'. דברי רבינו מגומגמין כמ"ש הרב ב"י ז"ל בסי' קכ"א וכ"ל ליישב דעתו ולומר דהנא דבי רבי ישמעאל (דף ע"א) הביאו הגמרא לומר דלא בעינן לדחוקי ולומר דהשלש דמתניתין הוי שש אלא שלש כפשטן אלא שהוא בדיקת פירות וכיוצא בהן ומפני כן כתב רבינו וצריך לבודקו יפה יפה כלומר בבדיקת פירות וכיוצא בהן ולא כתב אלא שלש כתנא דבי ר' ישמעאל ומכל מקום הזכיר סירוגין כר"נ שתירץ משום דמשמע ליה דר"נ ל"פ אתנא דבי רבי ישמעאל ועם זה נתיישבו דבריו: מי שנשתתק והרי דעתו נכונה כו' ואמרו לו נכתוב. הא דלא הצריכו כאן שנאמר לו ג"כ נתן לאשתך כמו בבריא ובחלוקה דלקמיה הצריך לומר תנו שכתב

מגדל עוז

מי שהיתה רוח רעה עד נכונה ומיושבת. פרק קורדיקוס: **אמר** כשהוא בריא כו' עד נטרפה דעתו. פרק קורדיקוס (דף ע'): וכן אם כתב בידו כו' עד כדין החרש. פרק התקבל (דף ס"ו):

הגהות מיימוניות

[מ] מי שאחזו (דף ע':) אמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כו'. *התוספות פירשו דאיירי נמי בבדיקה כמתני' דמי שאחזו או שמא אין צריך בדיקה דדעתא צוליתא אית ליה כדאמרינן בגמרא: *[בתוספות שבידינו כתוב דאין צריך לבודקו כד"ס ורמז (גיטין דף ע':)]: [נ] וכ"ש גוסס כל זמן שיכול לדבר ודעתו מיושבת עליו שיכול לגרש שהרי עדיף משנשחט בו רוב שנים שזה אין יכול לחיות אבל גוססים מיעוטן לחיים וכן משמע פ"ק דערכין (דף ו':) דתנן הגוסס נודר ומעריך ולא עדיף אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט אלא ודאי גיטו ומתנתו מועיל וכן יש לדקדק מהא דפרק כל הגט (דף כ"ח) הניחו זקן או חולה כו' אבל גוסס שרוב גוססין למיתה לא ומשמע דוקא כשהניחו גוסס חיישינן שמא מת אבל אם היה עדיין חי אע"פ שהוא גוסס כשר (ראיה לדבר דתנן במס' שמחות הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו) והיא דפ' יש נוחלין (ב"ב קכ"ז) ודעשרה יוחסין (קדושין ע"ח:) בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס פי' רשב"ם דאיירי כשאינו יכול לדבר אז אין לו כח ליתן וכו']: וכן השיב ר"י לרבינו יואל מבונ"א ע"כ מס' התרומה והמצות ומן התוס' והם האריכו יותר: [ס] שהרי מעידין עליו להשיא אשתו): *[אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס חזר ואמר (ס"ד) [אל תכתבו] אין בדבריו האחרונים כלום]: [ע] טעמא דלמא שיטיא דהן הן נקטיה ואינו משיב על דבריהם אלא מחמת חולי עושה כן אבל לשיטיא דכה"ג דחד לאו ותרין הן ליכא למיחש: [פ] ממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וחוזרין ושואלין לו אותה שאלה עצמה, רש"י פ' מי שאחזו: [צ] כר"י לגבי ר"ל דאמר כותבין ונותנין לאלתר דמדמי ליה לשוטה והא דאמרינן במתני' אין בדבריו האחרונים כלום מפרש ליה לר"י כי מיתציל לאו צריך למיהדר אימלוכי ביה מכאן אמר ר"י שהכותב גט לש"ם יזהר שלא יתקלקל בחליו בשעת כתיבה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו השוטה ואינו יודע מהו מדבר ובין למר ובין למר לא דמי לישן וגם שמיה לאו בידינו כדאיתא התם והוי כמו עתים חלים עתים שוטה מס' התרומה: [ק] חד לאו ותרי הן חד הן והרי לאו ובודקים אותו בפירי דימות הגשמים כגון רישפלי"ש אם ירצה שילקטו מן האילן בימות החמה ופירי דימות החמה כגון צרישי"ש אם ירצה שילקטו מן האילן בימות הגשמים תוס', או כדמפרש בירושלמי נכתוב גט לאמך נכתוב גט לאחותך מס"ת: [ר] וה"ה לפקח שכשר ע"י הכתב דלא גרע מאלם שמועיל בו הרכנה כך היה אור"י. אמנם בס' התרומה והמצות כתב דאע"פ שהרכנה מועלת מ"מ ע"י כתב לא יועיל

[ס] דעתו מיושבת עליו שאין דין מי [ע] שנשתתק כדין החרש: יז מי שנשא כשהוא [א]פקח ונתחרש ואין צריך לומר נשתטה אינו מוציא לעולם עד שיבריא. ואין סומכין על רמיזות החרש ולא על [פ] כתבו אף על פי שדעתו נכונה ומיושבת עליו. אבל אם נשא אשה כשהוא חרש מגרש ברמיזה [צ] שאין קידושיו מן התורה כמו שביארנו וכשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה: יח [ב]המקדש קטנה על ידי אביה וגירשה כשהיא קטנה אביה מקבל גיטה ומשיגיע גט ליד האב נתגרשה. גירשה כשהיא נערה אם הגיע הגט לידה או

א טור סי' קכ"א סמ"ג שם: ב טור סי' קמ"א סמ"ג שם:

מגיד משנה

(דף ע"א) נמי אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב וכו' א"ל ר' זירא אלם קאמרת שאני אלם וכו':

יז מי שנשא וכו'. התם נמי א"ר הרם לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו וכו' אלא במטלטלין אבל לא לגיטין. והאי חרש דלא בדקינן ליה לענין גיטין דוקא שנשא כשהוא פקח אבל חרש מעיקרו בדקינן ליה דתנן (יבמות קי"ב:) חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת רצה יוציא רצה יקיים וכו' ותנן נמי פרק הנזקין (גיטין נ"ט) חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין וכו'. א"ד א"ר נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין:

יח המקדש קטנה וכו'. פ' האומר דגיטין (דף ס"ד:) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. ונראה דוקא נערה אבל קטנה דלית לה יד אביה ולא היא, עוד שם (דף ס"ה) ג' מדות בקטן וכו' וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה פי' כגון שמת אביה אבל בחיי אביה אביה ולא היא והכי פי' הרי"ף וכו' במאי קמיפלגי רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא כדגרסינן פ' האיש מקדש (קדושין מ"ד) וכו' וגרסינן נמי התם בעא מיניה רבא מר"נ נערה מהו שתעשה שליח וכו' כלומר בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה וכו' עושה שליח [עכ"ל]. והכי אמרינן התם ופ' האומר דגיטין (דף ס"ג) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה וכו' לפיכך וכו':

קדשה

כסף משנה

שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייקינן קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו וכתבוה הרי"ף והרא"ש בסוף פרק התקבל. ולפי סוגיא דשמעתין הוה משמע להכשיר בפקח שכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו דהא לא ממעטינן אלא חרש ולא ממעיט כתב ידו מדאמר קולו כי היכי דלא מימעיט הרכנה דהאמו דאשתתק דהא לא ממעט בירייתא אלא חרש שכתב ואפי' במדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר יש לדון ולהכשיר ע"י כתב ידם מדאיתא בפרק מי שאחזו הכא דא"ר כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים וכו' א"ל ר' זירא אלם קא אמרת שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע זה הוא חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה כפקחין לכל דבריהם. ופי' רש"י אבל חרש דרב כהנא אינו לא שומע ולא מדבר. ואפשר שזה היה דעת רבינו במ"ש פה דמשמעות פשט דבריו דדוקא בחרש שאינו שומע ואינו מדבר הוא דאין סומכין על רמיזותיו ועל כתבו משום דחשבינן ליה כשוטה אבל מי שנשתתק דהיינו שומע ואינו מדבר כפקח הוא לכל דבריו וסומכין על רמיזותיו ועל כתב ידו והיינו כדשני ר' זירא אלם קא אמרת שאני אלם. ולא כתב רבינו דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד דכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם, ויותר נראה לומר שכל שמדבר דינו כפקח גמור שהרי מתוך דבורו ניכר אם הוא בן דעת ומש"ה לא הזכירו רבינו אבל מדברי הר"ן נראה שסובר כדעת הראשון דמדבר ואינו שומע דינו שוה לשומע ואינו מדבר שכתב אבל מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר הרי הם כפקחים לכל דבריהם ובבדיקה סגי והכי אתמר בפ' מי שאחזו ומשמע עוד מדבריו דלכתיבת ידו נמי בעי בדיקה כי היכי דבעי להרכנת ראשו ומיהו איכא למידק אמאי דא"ר יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק וכו' אדרבה ה"ל לאותובי ממתניתין דמהרכנה בדיקה ג' פעמים ורב כהנא לא מצריך שום בדיקה ור' זירא דאהדר ליה שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' וזה וזה הרי הם כפקחים לכל דבריהם והיאך הם כפקחים הרי בפקחין לא בעינן בדיקה כלל ונשתתק בעינן בדיקה ג' פעמים. וי"ל דלמאי דסלקא דעתין דרב יוסף דלא לפלוגי בין אלם לחרש גמור משמע שפיר דרב כהנא דמתניתין להרכנת הראש הוא שהצריכה בדיקה ג' פעמים אבל לכתוב בכתב ידו לא בעי בדיקה דכיון שהיה בו דעת לכתוב כן ודאי פקח הוא ור' זירא אהדר ליה דשאני אלם כלומר מדלא משמע ממתניתין אלא לאלם אבל חרש גמור אע"פ שעושה מעשה פקח כשוטה חשבינן

לחם משנה

שכתב וכן אם כתב בכתב ידו כתבו ותנו דמשמע דבעינן כתבו ותנו וי"ל דהיכא דנשתתק אין אנו מצריכין לומר תנו משום דהוא בטל משא"כ בבריא ואעפ"כ כתב בכתב ידו כיון שהוא כותב הצריכו שיאמר הנו משום דכיון דכתב ה"ל לסיומי למילתיה ולומר הנו:

יח המקדש קטנה על ידי אביה וכו' ואין עושה נערה המאורסה שליח. הא דכתב בפ' שלישי מהלכות אישות וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל קידושיה והוא כתב בפ' שני דגדולה איקרי נערה ואיילונית ובוגרת דמשמע דנערה יכולה לעשות שליח לקדש אע"ג דאינה יכולה לעשות שליח לקבל גט וזהו אי אפשר דבגמרא ריש פ' האיש מקדש (דף מ"א) מוכח דלא ידעינן שליחות בקידושין אלא מגירושין מהיקש דהויה ליציאה ואי בגירושין אינה יכולה בקידושין מהיכא תיתי. לכך נ"ל דמאי דכתב הרב לעיל שיכולה לעשות שליח הוא אחרי מיתת אביה אי נמי כגון שהשליח שהיא עושה בקידושין הוא בודאי לדעת אביה דהא היא עצמה אינה יכולה לקבל קידושין בלא דעת אביה הוה ליה כאילו אביה עמאו:

קדשה

משנה למלך

חרש למדבר ואינו שומע וכתב וז"ל מי שאינו מדבר ואינו שומע או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח המטלטלין ברמיזה. הרי בהדיא דאפי' במדבר כתב דסגי ברמיזה אע"פ שיכול לדבר וכ"ש כפקח המדבר. ואין לדחות דלא קאי מ"ש מוכר המטלטלין ברמיזה אלא לחרש גמור דהא פשט הדברים דעל שניהם מוכר ברמיזה וזה ברור בעיני ודוק:

יז מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש וכו'. ומ"ש מרן ז"ל ולא כתב רבינו דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד דכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם ויותר נראה לומר שכל שמדבר דינו כפקח גמור כו' וכיוצא בזה כתב הב"י סימן ק"כ. ואני תמיה בדבריו דאיך נעלם דברי רבינו בפכ"ט מהלכות מכירה שהשוה דין חרש גמור למדבר ואינו שומע והוציאו מדין אלם. וכבר הוקשה לה"ה שם דבגמרא משמע דאלם ומדבר ואינו שומע דינם שוה הרי הם כפקחין לכל דבריהם והניחו בצ"ע ומרן ז"ל נדחק ליישב דברי רבינו יע"ש: **אבל** אם נשא אשה כשהוא חרש מגרש ברמיזה כו'. (א"ה כתב הב"י ר"פ חרש בשם הירושלמי דהיינו דוקא היכא דקדיש בכספא אבל בביאה קדושיו מעשה וגירושיו אינן מעשה. ומרן הב"י סי' קכ"א כתב אבל לא ראיתי לאחד מהפוסקים שכתב כן. וזכורני דבהיות הרב המחבר ז"ל בבית מותבא רבה המיוחד לכל דבר שבקדושה זה מקדש הבית של הרב הכולל כמהר"ר חיים קמחי נר"ו אמר מר כי מדי עברו בדברי הירוש' הלז הוקשה לו ממתני' דר"פ חרש וסתם לן תנא למלתיה. ואני בעניי עיינתי שם במשנה בכל התלוקות ורואה אני דמתניתין קשיתיה דתנן שני אחים חרשים כו' ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציא יוציאו וזה סותר דינו של הירושלמי. וכמדומה אני שהקשה ג"כ מסוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"א) דפריך יבמתו ממאן אי לימא מאחיו חרש כשם שכונס ברמיזה כו' הרי בהדיא דאע"ג דחרש יבם את אשת אחיו וקדושיו מעשה מוציא ברמיזה ועיין בפרק האיש מקדש (דף מ"ד). אבל ליכא לאקשויי ממאי דפריך התם וחרש מעיקרו לא כשם שכונס ברמיזה כו' ואם אית לומר דרשב"ג איירי היכא דקדיש בביאה דגירושיו אינן מעשה לא ע"י רמיזותיו ולא מפי כתבו דלא בעי לאוקמי דברי רשב"ג בהכי דא"כ אדמפליג בין חרש מעיקרו לפקח ונתחרש ליפלוג בחרש גופיה בין קדיש בכספא לקדיש בביאה אבל השתא לק"מ דין זה דחרש מוליא אותו ברמיזה מתני' היא בפרק חרש וכל עלמו של רשב"ג לא אתא אלא לאשמועינן גבי יבמתו דלא מצי מגרש לה ברמיזה כשהוא חרש מעיקרו ובפקח ונתחרש סומכין על רמיזותיו וכתב ידו. א"נ כיון דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה לא בעי לאוקומי מלתיה דרשב"ג בהכי כיון דלא שכיחא ועיין בס' בני יעקב (דף קס"ב):

יח גירשה כשהיא נערה וכו'. בפרק האומר הגן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ע"כ. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ג מהלכות אלו בדין י"ב) ונחלקו הראשונים ז"ל בפי' דמתני' דאיכא מ"ד דדוקא נערה אבל קטנה שיש לה אב אביה ולא היא אבל אם מת האב אז מתגרשת בקבלתה אע"פ שקידשה אביה ומיהו דוקא שיודעת לשמור גיטה. ואיכא מ"ד דלאו דוקא נערה אלא אפי' קטנה מתגרשת בקבלתה אפי' יש לה אב. ותו תנן וכל שאינה יכול לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ע"כ. וגם בזה נחלקו הראשונים ז"ל דאיכא מ"ד דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה משום דמשלחה וחוזרת ואיכא מ"ד דע"י אביה מתגרשת אפי' אינה יודעת לשמור את גיטה משום דכל שמתגרשת ע"י אביה משלחה ואינה חוזרת קרינן בה. והנה נמצאו ד' סברות בדין הקטנה: **הא'** היא דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת כלל לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה משום דמשלחה וחוזרת אך אם יכולה לשמור את גיטה אז מתגרשת ע"י אביה אך ע"י עצמה אינה מתגרשת ואם יש לה אב עד שתיעשה נערה אך אם אין לה אב מתגרשת ע"י עצמה כל שיכולה לשמור את גיטה וזו היא סברת רש"י בפ' האומר ולפי זה מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת מיתוקמא אם יש לה אב דאינה מתגרשת ע"י אביה ואם אין לה אב דאינה מתגרשת ע"י עצמה אך לא מצינו לאוקמה בשיש לה אב ואינה מתגרשת ע"י עצמה דהא אפי' יכולה לשמור את גיטה כל שיש לה אב אינה מתגרשת ע"י עצמה כל זמן שהיא קטנה וכדכתיבנא ומה דאמרי' בגמ' וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה מיירי נמי או בשיש לה אב ומתגרשת ע"י אביה או בשאין לה אב ומתגרשת ע"י עצמה ומה שפירש"י מתגרשת בקבלת עצמה אפי' קבל בה אביה קדושין ומת כו' לאו למימרא דלא מיתוקמא באביה קיים דהא פשיטא דשפיר מיתוקמא באביה קיים ואתא לאשמועינן דכל שהגיעה לשיעור זה מתגרשת ע"י אביה אלא דרש"י חידושא אתא לאשמועינן דאפי' ע"י עצמה דמתגרשת כל שהגיעה לאותו שיעור ומשום הכי אוקמה במת אביה דאילו אביה קיים אינה מתגרשת ע"י עצמה כל שאינה נערה ולישנא דגמ' דקאמר מתגרשת בקדושי אביה משמע דמיירי שמתגרשת בקבלתה ע"י עצמה ומש"ה אוקמה במת האב:

הסברא השנית היא דע"י האב לעולם מתגרשת ואפי' אינה יכולה לשמור את גיטה דכל שמתגרשת ע"י האב משלחה ואינה חוזרת קרינן בה ועל ידי עצמה כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לעולם בין יש לה אב בין אין לה אב ואם יכולה לשמור את גיטה מתגרשת לעולם

מגדל עוז

מי שנשא כשהוא פיקח עד נכונה ומיושבת. ביבמות פרק חרש (דף קי"ב) ובגיטין פרק קורדיקוס (דף ע"א): **אבל** אם נשא וכו' עד מוציא ברמיזה. בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט) ופרק קורדיקוס ופרק חרש ביבמות: **המקדש** את הקטנה כו' עד אינה מגורשת. בקדושין פ' האיש מקדש (דף מ"ד) ובגיטין פרק התקבל (דף ס"ד):

הגהות מיימוניות

יועיל לא בפקח ולא באלם דתניא בתוספתא להדיא כתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתמו אינו גט עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו והוגם לא מיירי כלל בחרש הא למדת שאין אדם יכול לשלוח כתב ידו לב"ד שבמקום אחר שיכתבו גט לאשתו ע"כ. וכן משמע בירושלמי דמייתי הא דתוספתא אהא דאמרינן אינו גט עד שישמעו קולו א"ר מנא אית כן היא שמיעת קול היא הרכנת הראש הרי שהרכנה מועלת יותר מכתב ידו וע"ש, ע"כ: [ס] לשון התוס' צריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה שאם יתקלקל בינתים אפילו נתפקח לבסוף אינו מועיל אפילו לר"ל דהא אין סמא בידינו הוא: [ע] היינו אלם ששומע ואינו מדבר והוא כפקח לכל דבר ע"י הרכנה אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר בו מיירי המחבר שאין תקנה להוציא אם נשא כשהוא פקח, ע"כ: [פ] בפ' מי שאחזו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנים גט לאשתו: [צ] ובודקין אותו, אלפס:

הטבינן ליה דשאני אלם מחרש גמור ורב כהנא אתא לאשמועינן דמתניתין דתני אלם לאו דוקא אלא משום דבעי לאשמועינן דין הרכנת הראש ע"י אמירה דלא שייך בחרש גמור דהא אינו שומע לשיאמרו לו נכתוב גט לאשתך אבל אין הכי נמי דכתב ידו דחשיב כהרכין ראשו ע"י שאמרו לו נכתוב גט לאשתך אפי' בחרש גמור מהני אשמעינן דכתב ידו עדיף מרמיזה דכתב ידו מהני כחרש גמור ולא רמיזה ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא ואפ"ה שפיר שמעינן ממתני' דאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו וא"ל בדיקה דהא לא פליג ר' זירא ארב יוסף אלא משום דמתניתין באלם ודרב כהנא בחרש הא אילו הוה מימרא דרב כהנא באלם היה מודה רבי זירא דשפיר פריך רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ומאי דתנינא בשומע ואינו מדבר ומדבר ואינו שומע הרי הם כפקחים לכל דבריהם היינו לומר שאינם כחרשים גמורים דלא מהניא בהו בדיקה מיהו אלם בדיקה בעי ג' פעמים וכדתניא בתוספתא ברייתא בסמוך כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ומתנות אבל מדבר ואינו שומע פשיטא דלא בעי בדיקה כלל שהרי מתוך דבורו יהא ניכר אם הוא בן דעת ואפשר דמשום דשייך למיתני במדבר ואינו שומע שהוא כפקח לכל דבריו לגמרי תנא הרי הם כפקחים לכל דבריהם אע"ג דאלם אינו כפקח לכל דבריו לגמרי שמעינן מהכא דלמאי דפסיק ר' זירא שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' אלם שהרכין ראשו בעי בדיקה ג' פעמים כדתנן במתניתין ואם כתב בכתב ידו כותבין ונותנין וא"ל בדיקה. ונראה שזו היא שיטת רבינו שכתב גבי הרכין בראשו בודקין אותו ג"פ ואח"כ כתב שאם כתב בכתב ידו הרי אלו כותבין ונותנין ואם איתא דלכתיבת ידו בעי בדיקה ג"פ לערבינהו וליתנינהו, ומ"ש גבי כתב בכתב ידו אם היתה דעתו מיושבת עליו אינו להצריך בדיקה ג"פ אלא לאפוקי שלא תהא דעתו מטורפת וקצת נראה לדייק כן מדבריו שהרי גבי הרכין בראשו דבעי בדיקה ג"פ כתב והרי דעתו נכונה וגבי כתב בכתב ידו כתב אם היתה דעתו מיושבת ומשמע דנכונה ומיושבת הרי מילי נינהו שהרי כתב אח"כ בסמוך גבי חרש גמור אע"פ שדעתו נכונה ומיושבת וכ"כ מדבריו סכ"ם מהל' מכירה שכתב אלם ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק מקחו מקח וכו' והוא שיבדק כדרך שבודקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו משמע דלכתב בכתב ידו לא מצריך בדיקה. ומיהו לענין מדבר ואינו שומע שכתבתי בסמוך דפשיטא דלא בעי בדיקה כלל אע"פ שבטור אהן המשפט סי' רל"ה כתב שכך נראה לו רבינו בפ' הנזכר לא ס"ל הכי שהשוה דין המדבר ואינו שומע לדין אינו שומע ואינו מדבר. ואם נפשך לומר דבכתב ידו נמי לא מכשיר רבינו אלא בבדיקה ג"פ וכדמשמע מדברי הר"ן איכא למימר דמאי דפריך רב יוסף מאי קמ"ל תנינא משום דפשיטא ליה דרב כהנא לאו לאיפלוגי אמתניתין דבעי בדיקה ג"פ אתא דס"ל לרב יוסף דכתב ידו היינו הרכנת הראש וממ"ש אקשי ליה מאי קמ"ל תנינא ור' זירא אהדר ליה דמתניתין באלם ורב כהנא אשמעינן אף בחרש גמור ומתניתין דתני אלם משום דבעי לאשמועינן דין הרכין בראשו דלא שייכא בחרש גמור. א"נ אשמעינן דכתב ידו עדיפא מרמיזה דע"י כתב ידו בחרש גמור כותבין אבל לא ע"י רמיזתו ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא ומ"מ שפיר שמעינן שאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין דומיא דהרכנת הראש וכדסבר רב יוסף בהא ורבי זירא נמי משמע דהכי ס"ל דהא לא אהדר ליה אלא משום דמתניתין באלם ודרב כהנא בחרש גמור הא אילו הוה מימרא דרב כהנא באלם הוה מודה דשפיר פריך מאי קא משמע לן תנינא. ודעת בעל העיטור כדעת רבינו שכתב וז"ל אלם שנשתתק מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דהא בהרכנת הראש סגי וכל שכן בכתב ידו עכ"ל:

ואם

או ליד [ג] אביה נתגרשה. ואין עושה נערה המאורסה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בחיי אביה. אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו המאורסה בין קטנה בין נערה: יט קדשה אביה כשהיא קטנה ומת. אם מבחנת בין

יט קדשה אביה וכו'. התם (דף ס"ד:) נמי ת"ר קטנה שיודעת לשמור את גיטה מתגרשת פי' אם מת אביה וכו' עד כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר:

מי

לחם משנה

יט קדשה אביה כשהיא קטנה וכו'. הא דבקידושין אפילו היכא שיודעת לשמור כסף קידושיה לא מהני מדאורייתא והכא במבחנת לשמור גיטה הוי גט מדאורייתא דשאני קידושין מגט דבקידושין צריך דעת המתקדשת אבל בגט לא כמבואר בגמ' ועוד דבקידושין לית לה יד אבל הכא אע"ג דלית לה יד דכיון דככר נשאת מקבלת גיטה ומפני כן בקידושין הצריכו שאפילו שיודעת לשמור קידושיה יהיה מבת שש שנים ולמעלה כפעוטות כדכתב הרב ס' רביעי וכאן לא הצריכו דשאני קידושין מגט כדכתיבנא:

מי

משנה למלך

לעולם אף ע"י עצמה בין יש לה אב בין אין לה אב וזו היא דעת התוס'. ולפי זה מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לא מתוקמא אלא במתגרשת ע"י עצמה בין שיש לה אב בין שאין לה אב דמאי דאמרינן בגמרא וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה לא מיירי אלא במתגרשת ע"י עצמה דוקא בין שיש לה אב ובין שאין לה אב:

הסברא השלישית דע"י האב לעולם מתגרשת ואפי' אינה יכולה לשמור את גיטה דכל שמתגרשת ע"י אביה משלחה ואינה חוזרת קרינן בה וע"י עצמה אם אין לה אב כל שיכולה לשמור את גיטה מתגרשת ע"י עצמה. אך אם יש לה אב אינה מתגרשת ע"י עצמה עד שתהא נערה וזו היא סברת הרי"ף. ולפי סברא זו מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לא מיתוקמא אלא במת האב דוקא הא אביה קיים לא מיתוקמא משום דע"י אביה מתגרשת אפי' אינה יכולה לשמור את גיטה ואי ע"י עצמה אפי' יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת אלא ודאי לא מיתוקמא אלא במת אביה וכן מאי דאמרינן כנגדן בקטנה מתגרשת לא מיתוקמא אלא במת אביה:

הסברא הרביעית היא דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת כלל אפי' ע"י אביה ואם יכולה לשמור את גיטה אז מתגרשת בין ע"י אביה בין ע"י עצמה בין שיש לה אב בין שאין לה אב וזו היא סברת רש"י בקדושין שחזר בו ממה שפי' בגיטין דנערה דוקא וכתב דס"ס קטנה אך ממה שפי' דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה שאינה מתגרשת אפי' ע"י אביה לא מגינו בו שחזר בו ולפי סברא זו מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת מיירי בכל גוונא בין ע"י אביה בין ע"י עצמה בין יש לה אב בין אין לה אב וכן מאי דאמרינן וכנגדן בקטנה מתגרשת מיירי בכל גוונא בין יש לה אב ובין אין לה אב בין מתגרשת ע"י אביה בין מתגרשת ע"י עצמה (א"ה עיין ב"י סי' קמ"א שכתב בשם הרשב"א דאף למ"ד אביה ולא היא מ"מ יכולה לקבל את גיטה מדעת אביה. ומהרימ"ט אה"ע סימן ו' כתב דלדעת הרי"ף אפי' מרשות אביה אינה יכולה לקבל גיטה והר"ב פ"מ ח"א סימן נ"ע חלק עליו ודחה כל ראיותיו. והנה מהרי"ט סביא ראיה מת"ש התוס' בשם ריב"ם וכתב על זה הרב הנזכר ועוד דא"ת לומר כו'. ודבריו נפלאו דכיון דעיקר מתניתין נשנית לענין שאין קטנה עושה שליח קבלה שפיר דייקינן מינה דנערה מצויה שליח והא דמוקמינן סיפא דקתני אינו גט עד שיגיע לידה כשנתגרשה ברשות אביה לאו למימרא דמתני' בהכי מיירי ולענין השליחות כי היכי דתידוק מינה דנערה ברשות אביה מצויה שליח דהא לא איצטריך לאשמועינן דקטנה אינה עושה שליח אפי' ברשות אביה דהא מילתא דפשיטא דאין קטן עושה שליח וכיון דמתני' לא מיירי בהכי לא מצינן למידק דנערה עושה שליח דוקא ברשות אביה. ולא דמי למאי דמוקמינן לה בגמרא באין לה אב דהשתא מתני' בהכי מיירי וקמ"ל חדושא דסד"א כיון דאין לה אב מתגרשת ע"י עצמה יכולה ג"כ לעשות שליח קבלה קמ"ל. גם מ"ש ועוד דודאי כו' אין בזה כדי לדחות ראיות מהרי"ט דמידי איריא הא כדאיתיה והא כדאיתיה ותדע שכן הוא שהרי השתא נמי לפום מסקנא דמוקמינן לה באין לה אב תקשי דלא הוי קטנה דומיא דקטן. באופן דראית מהרימ"ט בל תמוט עולם. שוב ראיתי בחדושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הראב"ד כסברת מהרימ"ט והוא ז"ל דחה דבריו כמ"ש הר"ב פמ"א יע"ש):

יט קדשה אביה כשהיא קטנה וכו'. בגיטין פרק האומר (דף ס"ה) אמר רבה ג' מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה ספעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון. זו היא גירסת הרי"ף ז"ל דס"ל דכל שלא הגיע לעונת הפעוטות לא תקינו לה רבנן קדושין אע"פ שיש לה יד להתגרש קודם זמן זה. והרמב"ן ז"ל בחדושיו הקשה דהא תנן ביבמות פרק בית שמאי ר"ח בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן ואתמר עלה שהם הלכה כר' חנינא אלמא הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה ולחומרא פליגי לומר דלעולם מתקדשת למיאון ואפי' אינה יכולה לשמור קדושיה מדקאמר ר' חנינא כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן מכלל דשמעינהו לרבנן דצריכה מיאון וא"כ פסק דלא כמאן דיכולה לשמור גיטה וקדושיה זמנה קודם לעונת הפעוטות ואיהו ס"ל דאפי' יכולה לשמור קדושיה אינה מתקדשת למיאון כל שלא הגיעה לעונת הפעוטות וא"כ לא אתי לא כרבי חנינא ולא כרבנן. ואפשר לומר דכל שיכולה לשמור קדושיה דקאמר רבי חנינא קדושי כסף דידה קאמר כלומר בקיאה בטיב משא ומתן שלא תאבד כסף קדושיה במשאה ומתנה והיינו עונת הפעוטות. ושמעינן לההיא פירושא מדרבנן דפליגי עליה דר' חנינא ואמרי דאע"פ שאינה יכולה לשמור קדושיה מתקדשת למיאון ואי בשאינה יכולה לשמור כלל קאמר היך היא מתקדשת דהא לכ"ע אינה מתקדשת אלא לדעתה וכל שאינה יודעת לשמור כלל אינה אלא כשוטה אלא ודאי יודעת ואינה יודעת בפעוטות קאמר ורבנן ס"ל דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות כל שהיא יכולה לשמור קדושיה שלא תזרקם מתקדשת למיאון כיון שיש לה יד לסתגרש ע"י עצמה אפילו בקדושי אביה שהם קדושי תורה ה"נ תקינו לה רבנן יד לסתגרם למיאון. ור' חנינא פליג עלייהו דכל שאינה יכולה לשמור קדושיה במשאה ובמתנה דהיינו עונת הפעוטות אינה מתקדשת למיאון. ולפי זה רבה דקאמר דפעוטות כנגדן בקטנה מתקדשת למיאון אתי כר' חנינא דהלכתא כותיה וכמו שפסק שמואל בפרק בית שמאי הלכתא כר' חנינא. ואתי שפיר דברי הרי"ף דכאן בפרק האומר הביא דברי רבה ובפרק בית שמאי הביא דברי רב יהודה אמר שמואל דאמר הלכה כר' חנינא אלמא אידי ואידי חד שיעורא הוא עכ"ד הרמב"ן ז"ל. אך עדיין יש לדקדק אליבא דהלכתא מה ראו חכמים לאחר זמן קדושי מיאון מזמן הגירושין ואדרבא איפכא מסתברא. וי"ל דשאני קדושין דבעינן דעתה ומשום הכי כל שלא הגיעה לעונת הפעוטות אינה מתקדשת מדעתה. אבל גבי גט דלא בעינן דעתה כל שיכולה לשמור גיטה מתגרשת דהא משלחה אינה חוזרת קרינן בה. והר"ן ז"ל כתב משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהם צריכין שמירה מעולה ומש"ה בעינן שתגיע לעונת הפעוטות אבל בגט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו סגיא ע"כ:

ודע דרש"י ז"ל מוחלפת גירסתו מגירסת הרי"ף דאיהו ז"ל גריס צרור וזורקו אגוז ונוטלו כנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות כנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. ונראה דלפי גירסא זו מאי דאמרינן בפרק בית שמאי כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ומאי דאמרינן הכא כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אידי ואידי חד שיעורא הוא דהיינו עונת הפעוטות. וס"ל לר' חנינא דכל שלא הגיעה לעונת הפעוטות לא תקינו לה רבנן קדושין למיאון כי היכי דאין לה יד להתגרש. אך רבנן פליגי עליה דרבי חנינא וס"ל דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות תקינו לה רבנן קדושין. וזה מוכרח דרבנן פליגי עליה מדקאמר הלכה כר' חנינא ולחומרא פליגי וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ן וע"כ כי פליגי רבנן ואמרי דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות תקינו לה רבנן קדושין היינו שהגיעה לשיעור צרור וזורקו אגוז ונוטלו דבציר מהכי שוטה היא והא פשיטא דאינה מתקדשת

הגהות מיימוניות

[ג] כרבנן לגבי רבי יהודה דאמר אביה ולא היא. והנה רש"י כתב בפ' האיש מקדש דה"ה לקטנה והאי דפליגי בנערה להודיע כחו דר' יהודה וכן מוכיח התם בפ' האיש מקדש (דף מ"ד:) מדפריך לר"נ דאמר אין נערה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כשיש לה אב מהא דתניא קטנה שאמרה (לשליח) התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע הגט לידה הא נערה הוי גט ומתרץ בשאין לה אב אבל מעיקרא ס"ד דיש לה אב ואפילו הכי קתני עד שיגיע גט לידה ש"מ דאם הגיע גט לידה מגורשת וכן עיקר ולא כאשר פי' ר"ש תחילה דבקטנה אפילו רבנן מודו ודוקא שהגיעה לפעוטות דהיינו לשבע שנים וכדאמר רבא פרק התקבל (דף ס"ס) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה אבל קודם שהגיעה לפעוטות אם אין לה אב כגון שמת לאחר שנתארסה או נשאת אינה יכולה להתגרש בשום ענין אבל אם יש לה אב ועדיין היא ארוסה אפילו היא קטנה ביותר פר"ת שיכולה להתגרש ע"י אביה ואע"פ שאינה יכולה לשמור את גיטה וכן הורה הלכה למעשה מדאמר ר' ינאי פ' חרש טעם אחר על שוטה לפי שאין לה יד וזו הרי יש לה יד אביה שהוא כידה ואפילו מאן דדריש התם מושלחה לא פליג כלל על זה אלא שמביא רק פסול בירושלמי דפ' חרש גרסינן בשתטית לא יוציא דבי ר' ינאי אמרו מפני *גרירת פי' שנתגררה אחר כל אדם ונוהגין בה מנהג הפקר וזה אין שייך לגזור בקטנה זו שיש לה אב המונעה, מספר התרומה והמצות, ע"כ:

*[וכן גרסו התוס' (דף קי"ג:) בד"ה יצאת והרא"ש (דף קמ"ד ע"ג) אבל בירושלמי שבידינו כתוב מפני גדירה, פי' שעושין לה גדר שלא ינהגו בה מנהג הפקר]:

מגיד משנה

כ מי שהדין נותן וכו'. בערכין פ' האומר משקלי עלי (דף כ"א) וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ופ' המגרש (דף פ"ח:) גט מעושה בישראל כשר ובעכו"ס פסול ובעכו"ס חובטין אותו ואומרים לו עשה מה ישראל אומר לך וכבר אמר ר"כ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדבר שלא כדין פסול ובעכו"ס וכו':

ולמה לא בטל גט זה וכו'. זה הוציא הרב מפ' חזקת הבתים (ב"ב מ"ז:) דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זבינא מאי טעמא (אילימא) וכו' אלא כדתניא וכו' וכן אתה מוצא בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודילמא שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים וכו':

כסף משנה

כ ואם העכו"ם מעצמם אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב ה"ז גט פסול. בסוף גיטין (דף פ"ח:) אמרינן דגט המעושה בידי עכו"ם כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ופירש"י פסול להתירה לינשא ופוסל מן הכהונה משום ריח הגט ומתמהינן מה נפשך אי עכו"ם בני עשויי נינהו איתכשורי נמי ליתכשר אי לא בני עשויי נינהו מיפסל לא ליפסיל אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעכו"ם כשר ומה טעם אמרו פסול שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בעכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה א"ה שלא כדין נמי אפילו ריח גט אין בו ונהוי כשלא כדין דישראל וליפסיל אלא הא דרב משרשיא בדותא היא וטעמא כדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין בכדין דישראל לא מיחלף ופירש"י בדותא היא דודאי לאו בני עשויי נינהו. כדין דעכו"ם עכו"ם שעישוהו להוציא וכדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמחליף בכדין דישראל והתו למימר ישראל נמי שיעשוהו כדין לא פסול והאוה גיטא מעליא הוא עכ"ל. משמע בהדיא דכיון עכו"ם מדאורייתא נמי מיפסל וליסגא דר"נ נמי הכי דייק דקאמר פסול ופוסל דמשמע דלית ביה שום צד גט אלא שפוסל בכהונה. ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דכדין עכו"ם פסול הוא ולא בטל, ואפשר דס"ל דאע"ג דאמרינן הכא דהא דרב משרשיא בדותא הוא כיון דחזינן דבפרק חזקת (ב"ב דף מ"ח) פריך גמרא ממתניתין דגט המעושה הא אתמר עלה אמר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעכו"ם כשר וכו' ש"מ קי"ל כוותיה, אבל קשה דהאמאי דאתמר הכא בדותא היא אית לן למיסמך ואפילו אי הוה בעי למיחש להיא דפרק חזקת הל"ל

נשים. הלכות גירושין פ"ב

בין גיטה לדבר אחר הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה ואם לאו אינה מתגרשת עד שתבחין ואם גירשה אינה מגורשת: **כ** [א]מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש. בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר. וכן אם [ד] הכוהו עכו"ם ואמרו לו עשה מה שישראל אומרין לך ולחצו אותו ישראל ביד העכו"ם עד שיגרש [ה] הרי זה כשר. ואם העכו"ם מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל. שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו בית דין של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגירש הרי זה גט פסול הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש. ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט. אע"פ שאמר בעכו"ם רוצה אני ואמר לישראל כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והעכו"ם אנסוהו אינו גט:

כל

א טור אה"ע סי' קל"ד סמ"ג עשין נ:

לחם משנה

כ מי שהדין נותן כו'. כבר כתבתי בלשון זה בקונטרסים אחרים ושם הארכתי בקושיות הנופלות על רבינו בשתי הסוגיות בההיא דפ' המגרש (דף פ"ח:) ופ' חזקת הבתים (דף מ"ח) ואני אומר לתרץ הכל לדעתו ז"ל דהתם עיקר ההיא דרב משרשיא מכח ההיא סוגיא דהמגרש דהא בגמרא תפסוה עיקר לדעת רב הונא דאמר תליוה וזבין כו' והילכתא כוותיה כדאמרו שם בגמרא והוא סובר שהסוגיא שבפ' חזקת תתרץ הקושיא שהקשו בפ' המגרש דכפיה שלא כדין דעכו"ם כשאינו כדין דישראל כיון דעכו"ם בני עשויי נינהו דשאני עכו"ם דשלא כדין דידהו הוא שהם יודעים שעושין שלא כדין ומ"מ כופין וכן הישראל שכופין אותו לא גמר ומגרש כיון שיודע שכופין אותו שלא כדין אבל שלא כדין דישראל הוא שהישראלים טעו בדין וסבורים שהדין כך ולכך הוי גט פסול כיון דסבורים היו דבדין עושין מה שעושין ועוד דהוא הישראל המעושה גמר ומגרש כיון שהוא סבור שבדין כופין אותו אבל אין הכי נמי דאם היו הישראלים כופין עם היותם שהוא שלא כדין דישראל ושלא כדין דעכו"ם דאפילו ריח הגט אין בו ומאי דאמר שמואל דשלא כדין דישראל פסול ופוסל הוא משום דסתמא דמילתא דשלא כדין דישראל הוי טעות וכמ"ש רבינו לקמן וטעו ב"ד של ישראל או שהיו הדיוטות כלומר שהיו הדיוטות ולא ירדו לעומק הדין ולהכי קאמר דשלא כדין דישראל פסול ופוסל ופי' רבינו דבשלא כדין דישראל הוי גט מדרבנן משום דהוא פסק כסוגיא דהמגרש ובההיא סוגיא כיון דעכו"ם בני עשויי נינהו מ"ש ובעכו"ם כדין פסול ופוסל ע"כ דהוי גט מדאורייתא וה"ה שלא כדין פסול ופוסל בישראל דכוותיה דבתרוייהו קאמר שמואל חד לישנא דפסול ופוסל והכל משמעות אחת. ועם זה יתיישבו דברי רבינו מ"ש למעלה ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל דמשמע דאם הוא אנוס ביד ישראל דהגט בטל ולמטה כתב דבשטעו ב"ד של ישראל דהגט פסול דיש לחלק בין טעות לאנוס דכשהוא טעות אז הגט פסול אבל כשאונסין אותו והם ידעו שאנסוהו אז הגט בטל כדכתיבנא ואע"ג דאין הכא ממון ובגמרא אמרו תליוה וזבין זביניה זביני תליויה ויהיב לאו מתנתו מתנה הא כתבו שם התוספות דהמגרש שעושה הוי כקבלת ממון וזהו שכתב רבינו כאן שאין אומרין אנוס כו'. ומ"ש רבינו כגון מי שהוכה עד שמכר לאו למימרא דהתם הוי אנוס ולאו זביניה זביני דהא הוא פסק שם דזביניה זביני אלא מה שאמר כגון מי שהוכה הביאו לדמיון דבר שאינו מחוייב לעשותו שאמר קודם שאין אומרין אנוס וכו' דבר שאינו מחוייב כו' ועל זה הביא דמיון ואמר לדבר שאינו מחוייב הוי כגון מכירה והתם אי הוי זביניה זביני משום דאיכא זוזי ואמרינן אגב אונסא וזוזי גמר ומקני ורב הונא שהביא ראיה בגמרא מההיא דגיטי נשים לדיניה דהוי זביניה זביני אין ראיתו אלא משום דמצוה דהתם הוי כזוזי דהכא כדכתיבנא אבל אי לאו טעמא דמצוה איכא לאקשויי מההיא ראיה דהא איהו סבר דיהיב לאו מתנתו מתנה והתם קאמר דהוי גט אלא ודאי על כל פנים אית ליה טעמא דמצוה ולכך רבינו דפסק כרב הונא כתב טעמא דמצוה וכי תימא א"כ איך דחו בגמרא שם ראיתו ואמרו דילמא שאני התם משום דמצוה לשמוע כו' דמשמע דעד השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דמצוה. וי"ל דה"ק דילמא שאני התם דטעמא דמצוה עדיף טפי מזוזי ומעיקרא היה סבור דהוי כזוזי לבד. כל זה נ"ל לע"ד ליישב דברי רבינו ז"ל:

ולמה לא ביטל גט זה שהרי אנוס וכו'. נ"ע בדעת רבינו דלא נראה כן לא מפרק חזקת הבתים (דף מ"ח) ולא בפרק המגרש (דף פ"ח) וכן שנאמר שפסק הרב כאחת מאלו הסוגיות קשה טובא דאי פסק הרב כסוגית המגרש הרי נאמר שם דנזכו בדין דעכו"ם אטו בדין דישראל אבל דבר תורה אינו גט כלל והרב כתב דהוא פסול דמשמע

משנה למלך

מתקדשת אלא מדעתה ורבא דקאמר הכא דבלרור וזורקו מתקדשת למיאון ס"ל דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דר' חנינא ופליג עלה דשמואל דאית ליה דהלכתא כר' חנינא ורבא ס"ל דהלכתא כרבנן וטעמא דהקדימו זמן קידושי מיאון מזמן הגירושין הוא משום שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת ספעוטות אבל בקדושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן נד ק לא כלל. נמצא לפי זה דשמואל דפסק הלכתא כר' חנינא דס"ל דזמן הקדושין והגירושין אידי ואידי חד שיעורא הוא דהיינו עונת הפעוטות. ורבא דפסק כרבנן ס"ל דזמן הקדושין הוא קודם לעונת הפעוטות:

הן אמת שמדברי הר"ן נראה דאף כפי גירסת רש"י רבא ס"ל דהלכתא כרבי חנינא. שהרי בתחלת דבריו הביא גירסת הרי"ף וגירסת רש"י והקשה היכי מפליג בין שיעור גירושין וקידושין דהא חד לישנא אתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם ביבמות אמרינן קטנה שאינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וי"ל לפי גירסת הרי"ף כו' ולפי גירסת רש"י שלא רצה להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות כו'. משמע דאית ליה דאף לגירסת רש"י רבא אית ליה כר' חנינא וס"ל דמאי דקאמר כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה היינו שלא הגיעה לשיעור דצרור וזורקו. וכן הוא דעת הרא"ש בפרק האומר:

ודבר זה קשה בעיני טובא דבשלמא לומר דשיעורא דר' חנינא הוא מאוחר לשיעורא דמתני' דגירושין ניחא דאפשר לדחוק ולומר דנהי דקאמר לשמור קדושיה היינו קדושי כסף דידה דהייט בקיאה בטיב משא ומתן ושמירת הגט היינו צרור וזורקו אבל איפכא דשמירת הקדושין יהיה אגוז ונוטלו ושמירת הגט יהיה עונת הפעוטות זה לא יתכן דהיכא רמיזא בשמירת הגט הגיעה לעונת הפעוטות. ותו דאי שמירת הקדושין דר' חנינא הוי צרור וזורקו וא"כ רבנן דפליגי ס"ל דאפילו קודם זמן זה דצרור וזורקו תקינו לה רבנן קדושין. וזה הוא דבר מתמיה בעיני דכיון דבעינן דעתה איך יתכן שיתקנו לה רבנן קדושין קודם זמן דצרור וזורקו אגוז ונוטלו:

כ מי שהדין נותן וכו'. משנה בערכין בפרק האומר משקלי עלי. וכתב מרן הב"י אה"ע סי' קל"ד בשם תשובת הרשב"ץ ז"ל וכתב עוד שם יש אונס אחר שאע"פ שהוא אונסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר אחר והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו וזה אינו קרוי כפייה כיון שלא כפו אותו ממש להוציא כו' ומיהו מסתברא דה"מ כשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתם ובדין כפוהו בפריעתה אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפייה גירש אפשר דהוי גט מעושה כו' יע"ש. ועיין בב"י ח"מ סימן ר"ס

הגהות מיימוניות

[ד] ואותם המומרים ואותם המגויין בשילתי המדיר מותר להכריחם ע"י עכו"ם עד שיאמר רוצה אני כדתנן פ' האומר משקלי עלי ויש לדאוג שמא מסר מודעה ובטל את הגט בצנעה לכך צריך שיבטל כל מודעה בשעת נתינה וכן איתא התם פ' האומר משקלי עלי וכן בכל הגיטין יש לבטל כל מודעה דעבד וכן פר"ח ועיין לקמן בפ"י, מס' התרומה והמצות, ולכוף מומר להוציא עיין פ' כ"ה מהלכות אישות, ע"כ: [ה] וכן פר"י הא דקאמר סיפא ועכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פי' ובעכו"ם נמי כשר כגון שאומר עשה מה שישראל אומר לך וכן מפרש בה"ג וכן מוכח בתוס' דאמרינן עשה מה שישראל פלוני אומר לך וכן מוכח בירושלמי להדיא ודלא כפי"א דהא דקאמר בעכו"ם חובטין ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך תוי פי' דרישא כלומר כיצד בעכו"ם פסול כו' והא דאמרינן לפניהם ולא לפני עכו"ם היינו בשהעשוי נעשה ע"פ דייני עכו"ם ולא ע"פ דייני ישראל וע"ש בתוס'

מגדל עוז

מי שהדין נותן שכופין אותו כו' עד והוא גט כשר. במס' ערכין ס"פ האומר משקלי עלי (דף כ"א) ופ' המגרש (דף פ"ח): וכן אם הכוהו עכו"ם כו' עד גירש לרצונו. בכתובות ס"פ המדיר (דף ע"ז) ובגיטין פ' המגרש: לא היה הדין נותן עד סוף הפרק. פ' הניזקין ופ' המגרש:

פרק שלישי

א כל אגט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם [א] האשה המתגרשת אינו גט. כיצד סופר שכתב גט ללמד או להתלמד ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה כשם אשתו ושם העיר כשם עירו ונטלו וגירש בו אינו גט: **ב** יתר על זה כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצא בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך ונטלו ממנו וגירש בו אע"פ שנכתב לשם גרושין אינו גט: **ג** יתר על זה מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתב לגרש את הגדולה ונמלך וגירש בו את הקטנה אינו גט. אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו

א טור אה"ע סי' קלא סמ"ג שם :

כסף משנה

הל"ל פ"ה ספק מגורשת ולא למיכתב ה"ז פסול דמשמע פיסולא דרבנן ואם נשאת לא תצא וצ"ע :

פ"ג א כל גט שלא נכתב לשם האיש וכו'. משנה ריש פ' כל הגט (דף כ"ד) קרובה ללשון רבינו ופירשו בגמ' דריש בסופרים העשויים להתלמד וכתבו שם אינם דעלמא. ומ"ש בכולם אינו גט שפירוש בטל לגמרי כמבואר פ"י ודאמר לסופר כתוב ולאי זו שארצה אגרש בו כתב הרי זו ספק מגורשת הוא מתאי דאיפליגו בגמרא דרב סבר כולם פוסלים בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל וכו' וזעירי ורב אסי אמרו כולם אין פוסלין חוץ מן האחרון ור"י אמר אף אחרון נמי אינו פוסל ומדחזינן לכולהו דס"ל אחרון פוסל ה"ל ר"י יחיד לגבייהו ושמואל דאמר אף ראשון פוסל יחיד הוא ולגבי אמצעיים אע"ג דרב ושמואל ס"ל דפסלי כיון דרב אסי וזעירי ור' יוחנן ס"ל דלא פסלי הלכה כרבים והילכך לא פסל אלא אחרון בלבד. וא"ת א"כ היה לרבינו לפסוק באחרון דפסול דהיינו מד"ס ואם נשאת לא תצא ושאר דינין המבוארים בפ"י ולמה פסק הרי זו ספק מגורשת דהיינו אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ושאר דינין המבוארים בפ' הנזכר. י"ל דכיון דקי"ל דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק משילין (ביצה דף ל"ח) משמע דמאי דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרי' דאין ברירה לפיכך אמר לסופר לאי זו מהם שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת זו וגירש אחת מהן הרי זו *ספק מגורשת ואע"ג דאמרו כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון אפ"ה אחרון לאו פסול לכהונה בלחוד הוא אלא הרי זו ספק מגורשת וכדכתבינן :

*[כך הם דברי הר"ן וכ"כ בשמו הב"י] :

וכל

מגיד משנה

פ"ג א כל הגט וכו'. (דף כ"ד) פרק כל הגט שנכתב שלא לשם אשה וכו' ואוקמה רב פפא בסופרים העשויים להתלמד:

ב יתר על זה כתב לגרש וכו' יתר מכן יש לו שתי נשים וכו' יתר מכן אמר ללבלר וכו'. שם (דף כ"ה) וזעירי אמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון והכי כתב הרי"ף ומשם תבין וכ"כ הרב בכולהו אינו גט דלא פסלי לכהונה ובאחרון כתב הרי זו ספק גירושין ומשמע דס"ל יש ברירה. וא"ת הואיל ויש ברירה אמאי הוי ספק גירושין י"ל הואיל ואמרינן במתני' פסול לגרש בו משמע דקא ספק יש בדבר וספק מגורשת היא והואיל ואפליגו אמוראי באחרון מכלל דפסול לגרש בו דאחרון לא דמי לפסול בו לגרש בו דאמור בקמאי והא כללא דשמואל דאמר כ"מ ששנו חכמים פסול פסול ופוסל ליתא הואיל ולית הלכתא כוותיה והרי"ף לא כתבו. וכתב הרב אע"פ שהעביר עליו קולמוס וכו' פ' המביא תניין (דף כ') ואפילו לרבי יהודה דאמר גבי כתיבת השם מעביר עליו קולמוס ומקדשו *הכא כריתות בעינן וליכא :

מי

*[החילוק הזה סברא דנפשיה הוא דלפי הסוגיא אין ר' יהודה מודה והרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דפליגי עליה וכ"כ הרא"ש וכתב הר"ן דהלכה כחכמים וכן דעת הרמב"ם בפ"ג] :

משנה למלך

ר"ם במה שהקשה מרן ז"ל מההיא דסקריקון דגזירה קמייתא קנה אגב אונסא וגבי מתנה אמרינן תליוה ויהיב לא הוי מתנה ומאי שנא. ותירץ דהתם לא אנסו על הקרקע אלא היה רוצה להורגו והיה אומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני אבל היכא דאונסו על הקרקע עצמו היכא דליכא דמים לא גמר והקנה, ולפי האי תירוצא קשיא מדברי הר"ש בר צמח ז"ל שכתב אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפיה גירש אפשר דהוי גט מעושה וע"כ איירי הרשב"ץ שכשכפוהו לא אמרו לו שיגרש ואם לא לא היו מתירין לו מהאונס דא"כ תליוה ויהיב הוא וגמרא ערוכה היא אלא דהיו אונסין לו סתם והוא אמר לאנס אגרש ותניחני. ולפי זה קשיא להאיא תירוצא דמהריק"א דלא חשיב ליה אונס. ואפשר לומר דגבי סקריקון בכה"ג לא חשיב אונס :

כתב מרן הב"י אה"ע סי' קנ"ד וז"ל כתב ה"ר יהודה בן הרא"ש בתשובה שנשאל על מי שאסר על עצמו הנאת תשמיש אשתו אם ישחוק גם נשבע שאם ישחוק שיגרשנה בגט כשר מוסף על איסורו והלך ושחק והשיב הרי הוא מושבע ועומד לגרשה וב"ד כופין אותו לקיים שבועתו והגט הניתן בכפיה זו גט הוא שכל דבר המוטל על האדם לעשות כופין אותו לעשותו והמעשה קיים ע"כ. ועיין במ"ש מרן סימן קמ"ה בשם הריטב"א ביבם שנשבע לחלוץ שנראה שסותר לתשובה זו דהר"י בן הרא"ש ז"ל ועיין בתשובת מהרי"ל ח"ג פרת מטה אהרן ח"ב ועיין בב"י סימן קנ"ד בתשובת הרשב"א שהביא שם ודוק :

כתב הטור סי' קנ"ד בשם הרא"ש וז"ל ושאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או שישבע שלא ילך. תשובה אם ידוע שדעתו לילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך ע"כ. ונסתפקנו במורדת אם כופין שיגרשנה לזמן דאפשר דדוקא ביושבת תחת בעלה והוא רוצה לילך חוץ לעיר דין הוא דכפינן ליה שיגרשנה לזמן. אבל במורדת שאינה רוצה להיות עם בעלה לא כפינן ליה. שוב ראינו להרא"ש בתשו' כלל מ"ג סי' ח' שנשאל על המורדת על בעלה שיש מקומות שנהגו לכוף את הבעל לגרש ודתה מנהג זה בשתי ידים וכתב בסוף התשובה כדברים האלה ואתה דיין בדבר זה תתקור על הדבר אם יש ממש בדבריה ואם דעתו לעגנה ראוי הוא שתסמוך על מנהגכם בעת הזאת לכופו ליתן גט לזמן עכ"ד. והנה המדקדק בדבריו יראה דלא הספים לכוף במורדת אלא כאם יש ממש בדבריה ושדעתו לעגנה ודוקא במקומות שנהגו לכוף במורדת לגרשה בגט מוחלט הורה לכוף בגט לזמן. וא"כ במקומנו שמעולם לא נהגו לכוף במורדת פשיטא דאין כופין לגרש בגט לזמן. וזהו שמרן ז"ל שם רמז תשו' הרא"ש דכלל מ"ג סימן ח' (א"ה תכל על דאבדין). ולענין מי שהדין נותן לכופו לגרש אי מצי לגרש על תנאי עיין לקמן פ"ח מה' אלו דין י"א :

מי

לחם משנה

דמשמע דהוא גט מן התורה כי כן דרכו בכל מקום שכותב פסול הוא גט מן התורה כמו שביאר בפ' עשירי ועוד קשה זאת הקושיא עצמה דשלא כדין דישראל דגאמר שם בפ' המגרש דדבר תורה אינו גט אבל גזרו אטו בדין דישראל כמבואר שם בדברי רש"י ומוכרח מן הגמרא וכאן כתב רבינו פסול דמשמע דהוא גט מן התורה כדכתיבנא. ועוד קשה שאם פסק הרב כסוגיא הזאת צריך לדחוק לשונו ולומר דמה שכתב שהרי הוא אנוס ביד עכו"ם אין כוונתו עכו"ם מעצמם דהרי מסוגיא דמגרש משמע דטעם דעכו"ם מעצמם אינו משום מגוה אלא משום גזירה כדפרישית וא"כ לא יתיישבו דבריו כלל שיתן טעם שוה לעכו"ם מעצמם דמשמע הכל מן התורה ולישראל הוי גט אלא ע"כ צריך לומר דעכו"ם ר"ל ישראל ע"י עכו"ם שאומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך ועכ"ז קשה דטעם זה שייך בעכו"ם מעצמם דהרי כבר גירש לרצונו כיון דהוא כדין כמו שכתב הרב ואם כן כיון דטעם זה שוה בין לעכו"ם מעצמם בין לישראל ליהוי כשנתן הגט ע"י עכו"ם כשר מן התורה ואם פסק הרב כסוגית חזקת הבתים וסבירא ליה כרב משרשיא דדבר תורה בעכו"ם כשר ומפני כן כתב פיסול בעכו"ם מ"מ קשה בשלא כדין דישראל דהיכן מלא הרב דהוא גט מן התורה דלא דיבר רב משרשיא על זה דאפילו רב משרשיא מודה דהוא גט בטל מן התורה ועוד דאם כן קשה איך יתרץ קושית אי הכי מה לי שלא כדין דעכו"ם מה לי שלא כדין דישראל דכיון דעכו"ם בני עשויי ניהו כדהקשו בפ' המגרש ועוד דאיך כתב הרב לפי שאינו כמוכר ונותן אפילו שיהיה כמוכר ונותן ולא יהיה שם מגוה כלל לא יהיה הגט בטל דהרי נאמר שם דאגב אונסיה גמר ומקני בדין העכו"ם ולדברי הרמב"ם כדין דעכו"ם ושלא כדין דישראל שניהם שוים ועוד דמלשון הרב שכתב למה גט זה אינו בטל שהרי הוא אנוס בין על ידי עכו"ם בין על ידי ישראל משמע הטעם דאינו בטל על ידי ישראל מפני שהוא כדין והוא מגוה אבל אם יהיה שלא כדין ולא יהיה שם מגוה יהיה הגט ב"ל ולמטה כתב דשלא כדין דישראל הגט פסול ומן התורה הוא גט. וי"ל דהרב פסק כסוגית חזקת הבתים וסבירא ליה ז"ל דמה שהקשו שם בגמרא נימא אגב אונסיה גמר ומקני הוא משום דליכא אגב אונסיה ומגוה והוי כמו התם דליכא אגב אונסיה וזוזי ושניהם מקולים. והר"ן פי' אי הכי בשלמא לדידי דלא ס"ל תליוה וזבין זביניה זביני אע"ג דליכא הכא בעכו"ם מגוה מ"מ פסול משום דהוי דומיא דהתם אבל בישראל דליכא מגוה שפי מגד העגין שהוא מגוה ומגד דהוי שומע דברי חכמים מפני כן כשר אלא לדידך דזביניה זביני אע"ג דהכא ליכא זוזי כי התם הא איכא מגוה דהוי כמו זוזי ומשני הא אמר רב משרשיא דמפני כן שהוא מגוה דבר תורה הוא גט ולעולם עכו"ם לאו בני עשויי ניהו בין לפי סברת המקשה בין למתרץ ומפני כן בשלא כדין דעכו"ם דליכא מגוה אפילו ריח גט אין בו אבל בשלא כדין דישראל אע"ג דליכא מגוה מגד העגין איכא מגוה מגד שהוא שומע דברי חכמים דהרי כפאוהו ב"ד של ישראל או שלשה הדיוטות דסוף סוף ב"ד הוא ומגוה לשמוע דבריהם אבל אם היה כופה אותו אחד מישראל דאינו ב"ד וליכא מגוה לשמוע דברי ב"ד ודאי דהדין שוה לשלא כדין דעכו"ם ומפני כן דקדק הרב בלשונו למטה שכתב שעו בית דין של ישראל או שלשה הדיוטות ומה שאמר הרב שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק רוצה לומר למי שנלחץ ונדחק מיד ישראל אחד או מיד אנס אחד דהשתא אין בו מגוה כלל ואז הגט יהיה בטל לגמרי אבל כשכפאוהו ב"ד אפילו שהוא שלא כדין הרי ביאר למטה דמן התורה הוא גט כדכתיבנא והרב אסיפיה דליטניה קא סמיך ולא חש להאריך ובזה נסתלקה קושית אי הכי שהקשו בפרק המגרש שיש טעם נכון לחלק בין שלא כדין דעכו"ם לשלא כדין דישראל ודברי שמואל נכונים בטעמם דמה שכתב בין בעכו"ם בין בישראל פסול ופוסל ר"ל דרבנן אבל דאורייתא הוי גט. וא"ת א"כ דמדרבנן הוא פסול היאך כתב פסול ופוסל דמשמע פסול מן התורה ופוסל לכהונה. וי"ל דמאי דקאמר ופוסל הוא מפני שנראה לפרש שמה שאמר פסול אינו מן התורה וביאר ואמר דאינו אלא להא מילתא דפוסל לכהונה לא תנשא לכהנה כמו פסולי דרבנן כמבואר פרק עשירי ולפי זה דברי רב משרשיא הם נכונים ואין צריך לדחוק בכל מה שדחקו התוספות בפרק חזקת הבתים דאמרו דסוגיא זו הינה כמסקנא והמתרץ לפי סברת המקשה תירץ וכל זה דוחק. אבל לפי מה שפירשתי בדעת רבינו נתיישבו דברי רב משרשיא ודברי שמואל כי סוגיא זו של חזקת הבתים דאין כאן מקום קושיא כלל ומה שאמר בפרק המגרש דהא דרב משרשיא בדותא הוא מפני שלא הבינו בדברי רב משרשיא דטעמו מפני מגוה כמבואר כאן אבל בפרק חזקת הבתים עמדו על תוכן דברי רב משרשיא ולא הקשו על דבריו כלל וכיון דסוגיא זו של פרק חזקת הבתים היא מיושבת על נכון פסק הרב כמוהה ועוד דאתיא כרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני דהלכתא כוותיה כמבואר בדבריו פרק עשירי מהלכות מכירה. זה נראה לי ליישב דעת רבינו ומ"מ קשה דהרי כפי סוגיא זו של פרק חזקת הבתים תליוה וזבין והך מילתא דגט הם שוים דבכולהו הוי תליוה וזבין הך משום זוזי והך משום מגוה וא"כ מן הדין כי היכי דהצריך כאן רבינו לומר רוצה אני אפילו בכדין דישראל בתליוה וזבין נמי היה ראוי שיהיה מצריך לומר רוצה אני וכדים פ' רביעי להלכות אישות גבי האיש שקידש בעל כרחו שקידושיו קידושין שהשיג הראב"ד על הרמב"ם צריך שיאמר

רוצה

מגדל עוז

פ"ג בל גט שנכתב עד שנכתב לשם גירושין. זבחים (דף כ"ג) וגיטין פ' כל הגט (דף כ"ד) : יתר על זה וכו' עד לשמה אינו גט. פ' כל הגט ופרק השולח תניין (דף כ') :

הגהות מיימוניות

[א] והבעל שכתב גט בעצמו צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותבו שתתגרש בו ואם אמר לאחר לכותבו יאמר לשם בתוס' פ' ח"ה [ב"ב דף מ"ח ובפ' המגרש דף פ"ח ד"ה ובעכו"ם] :

בו: ד יתר על כן אמר לסופר כתוב ואי זו שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת זו וגירש בו אחת מהן הרי זו ספק [ג] גירושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה אע"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט: ה מי שכתב [גט] לגרש את אשתו ונמלך ולא גירשה ונתיחד עמה אחר שכתבו לא יגרשנה באותו הגט פעם [ג] אחרת כשירצה לגרש. ואם גירשה באותו הגט הישן הרי זו מגורשת [ד] ותנשא בו לכתחלה שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה: ו *אמר לסופר כתוב גט לפלונית ויהיה עמי [ב]לכשאשאנה אגרשנה בו ונכתב ונשאה וגירשה בו אינו גט. מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין. אבל אמר לו כתוב אותו [ס] לארוסתי לכשאשאנה אגרשנה וכנסה וגירשה בו כשר. כתבו ליבמתו ואחר שיבמה גירשה בו הרי זו ספק גירושין

א טור שם סי' קמח סמ"ג שם: ב טור אה"ע סי' קלב סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*אמר לסופר כתוב וכו' לארוסתי. כתב הראב"ד ז"ל דוקא שזמן הגט אחר הנישואין אבל אם כתב זמן גט מן האירוסין אינו גט משום דהוי גיטה קודם לבנה עכ"ל:

מגיד משנה

ה מי שכתב גט לגרש וכו'. פרק הזורק (דף ע"ט:) בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וכו' ומסקנא דאם נתגרשה תנשא לכתחלה:

ו אמר לסופר וכו'. ביבמות פ' ר"ג (דף נ"ב) אמר רמי בר חמא הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי וכו' בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו וכו' ועלתה בתיקו והאי דאמרינן פ' כל הגט (דף כ"ו:) האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט שלא יעשו לכתחלה והאי דיבמות כדיעבד קאמר כדאמרינן בהזורק נתגרשה תנשא לכתחלה:

כסף משנה

ד וכל גט שכתבו שלא לשמה וכו'. פרק המביא תניין (דף כ') א"ר חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן כלומר ולרבנן לא הוי גיטא וסובר רבינו דהכי הלכה נקיטינן ואע"ג דרב אחא בר יעקב דחי ליה דילמא הוא דקאמר ולטיל נמי אמרינן דיו על גב דיו פסול והרשב"א כתב ולענין פסק הלכה כתב ר' חננאל כיון דלא אמר בהדיא לא כשר ולא פסול חיישינן ליה. אבל הרמב"ם כתב דאינו גט כלומר דאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה ונראין דברי רבינו חננאל דהא לדברי רב אחא גט כשר לכ"ע ואף ע"ג דלקולא לא עבדינן כוותיה לחומרא מיהא לחוש חוששין לו ושמא הזקיקו לרב טמר כן מפני שבמקומם בפרק הבונה (שבת דף ק"ד:) גבי מתניתין כתב על גב כתב פטור אמרינן עלה מתניתין דלא כר' יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' ולא אתמר התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אחא דלמא הא דרב חסדא עיקר ודרב אחא דחיה בעלמא הוא עכ"ל:

ה מי שכתב [גט] לגרש את אשתו וכו'. משנה פרק הזורק (דף ע"ט:) ב"ש אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה ופירש בגמרא דטעמייהו דב"ה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש"י שמא ישהא את הגט שנתים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשיתהלך הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורין שנתן משעת כתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד כשגירשה והוי פגם ואמרינן התם א"ר אבא אמר שמואל ואם נשאת לא תצא ואיכא דאמרי א"ר אבא אמר שמואל ואם נתגרשה הנשא לכתחלה ופסק כלישנא בתרא וכן פסק הרא"ש וכתב הטור היינו דוקא כשהגט ביד הבעל ונתנו מידו לידה אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו לשליח ונתנו לה השליח לא תנשא בו ואם נשאת לא תצא עכ"ל. ואין נראה כן מדברי רבינו שלא חילק בדבר:

ו אמר לסופר כתוב גט לפלונית וכו'. ביבמות פ' ר"ג (דף נ"ב) אמר רמי בר חמא הרי אמרו אמר ללבלר כתוב לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אין גט מפני שאין בידו לגרשה בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא או דילמא כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו. וקשה דפרק כל הגט (דף כ"ו:) אמרינן האומר כתבו לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ומפרש התם טעמא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. וע"ק דלשון אינו גט משמע אינו גט כלל ואילו גבי גט ישן הרי כתבנו למעלה דאם נתגרשה תנשא לכתחלה והירץ ר"ת דהכיא דפרק ר"ג כשכתב בו זמן שאחר נשואין שהוא זמן הנתינה דאפילו גט ישן לא הוי שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגט והרי זה גט לגרש בו לכתחלה, והכיא דכל הגט שכתב זמן דקודם נשואין וגרע טפי מגט ישן דבגט ישן ליכא אלא יחוד בעלמא ולכך אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה

לחם משנה

רואה אני כתב הרב המגיד והלין בעד רבינו דכיון דבתליוה וזבין אינו צריך גם שם אינו צריך והוא תימה. ועוד קשה דבפרק הכונס (דף ס"ב) אמרינן מה בין גזלן לחמסן חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי והקשו אם יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ותירצו לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני משמע דבתליוה וזבין בעינן שיאמר רוצה אני שלא כדברי ה"ה וצ"ע. מיהו אם נאמר דמה שהשוה בפ' חזקת הבתים תליוה וזבין לגט הוא לפי סברת המקשה דלא אסיק אדעתיה טעמא דזוזי אבל לפי המסקנא דסבירא ליה טעמא דזוזי יש להלק ביניהם כמ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושיו ואתי שפיר קושית הראשונה דהתם מפני טעם זוזי לא הצריכו לומר רוצה אני אבל כאן דליכא טעם זוזי צריך שיאמר רוצה אני דאינו שוה לטעם זוזי דמתחלה אם הוא אסיק אדעתיה טעמא דזוזי לא היה משוה אותם אבל מ"מ קשה סוגיא דפ' הכונס וצ"ע. ודברי מוהרי"ק כו' שכתב בסימן רכ"ז עיין שם ועוד אני אומר לתרץ כל מ"ש כאן לדעתו ז"ל דהפס עיקר וכו' כמו שכתוב לעיל בה"א:

פ"ג ד יתר על כן אמר לסופר כתוב ואיזו שארצה אגרש וכו'. הא דלא הביא הרב הולה בדעת אחרים דהוא בעיא בגמרא נ"ל דכיון דס"ל דהכא הוא ספק מגורשת פשיטא דהתם הוא ספק מגורשת וכ"ת דאיכא למטעי דהתם ליהוי מגורשת ודאי זה לא עלה על הדעת. ומה שאל הבעיין הוא אי ליהוי כספק מגורשת או דומיא דאחריני דפוסל לכהונה לבד אבל ודאי מגורשת לא אסיק אדעתיה:

ה ואם גירשה באותו הגט ישן וכו'. יש להקשות בגט ישן דאמאי כשר הא מוקדם הוא ובפ' כל הגט הקשו התוספות קושיא זו אבל בדברי רבינו קשה יותר דגט מוקדם אפילו נתנו בעדי מסירה פסול כפי מה שפירשתי לעיל בדבריו ואיך כתב שנתנו בעדי מסירה כשר וכבר עמדו התוספות על קושיא זו בפרק כל הגט:

משנה למלך

פ"ג ה מי שכתב לגרש את אשתו כו'. משנה בפרק הזורק פלוגתא דב"ש וב"ה וכתב הטור דהיינו דוקא כשהגט ביד הבעל ונתנו מידו לידה אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו לשליח ונתנו לה השליח לא תנשא בו ואם נשאת לא תצא ע"כ. ומרן ז"ל כתב ואין נראה כן מדברי רבינו שלא חילק בדבר. והנה יותר מזה תמה רבינו לקמן בפ"ט מהלכות אלו דין כ"ה וז"ל נתייחד עמה אחר שאמר לכתוב הרי אלו לא יכתבו ואם כתבו ונתנו אינו גט. והמדקדק בשורש הדברים יראה בעיניו ולבבו יבין דאין לחלק בין כשנכתב לאחר היחוד בין נכתב קודם היחוד. ותדע לך שכן הוא שהרי רבינו ז"ל לא חילק שם בין שידע הבעל כשנתייחד שלא כתבוהו ללא ידע. ומדברי ה"ה שם שחילק דאע"ג דגט ישן לא תנשא לכתחלה שאני התם שעשה מעשה הנתינה אחר היחוד אבל כאן לא עשה שום מעשה אחר היחוד ע"כ יש ללמוד נמי בנתנו לשליח להוליכו ונתיחד כיון שלא עשה שום מעשה אחר היחוד ביטל הגט ומה לי ביטול שליחות הכתיבה והנתינה ומה לי ביטול שליחות הנתינה בשניהם הגט בטל. וא"ת למה כתב רבינו דינו שם כשלא נכתב קודם היחוד לישמעינן רבותא דאפילו כתבוהו קודם שנתייחד אם נתייחד בינתים בין כתיבה לנתינה לא יתנו. י"ל דנפיק טובא דאפי' חזר ועשאם שלוחים מחדש לענין נתינתו לא מהני דבשעת כתיבתו נכתב שלא בשליחותו ובטל לגמרי ואין לו תקנה ודוק:

ו אמר לסופר כתוב גט כו'. (עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ה מהלכות אלו דין ג'): ומ"ש אבל אמר לו כתוב אותו לארוסתי כו'. מבואר ביבמות פרק ר"ג וכתב בהשגות דוקא שזמן הגט אחר הנשואין וכו'. ושיטה אחרת לרבותינו בעלי התוס' משם ר"ת בזאת ההלכה של כתוב גט לארוסתי לכשאשאנה ובזה יובנו דברי הראב"ד. וה"ה ז"ל לא רמז בזה שום דבר מורה שלא היתה בספרו השגה זאת ודוק:

הגהות מיימוניות

לשם גירושין פלונית אשתי והסופר יכוין לשמה, ספר התרומה והמצות: [ג] כאן שינה לשונו ולא כתב אינו גט כבראשונים משום שר"ל שזה פסול מן הכהונה ולא אלו והיינו כזעירי ורב אסי (דף כ"ס) ודלא כרב דאמר כולן פוסלין מן הכהונה חוץ מן הראשון ודלא כשמואל דאמר אף ראשון פוסל ודלא כר"י דאמר אף אחרון אינו פוסל וכן פר"י אלפס כזעירי דכולן שוין באחרון דפוסל חוץ מר"י והלכה כרבים ושמואל נמי דאמר אף ראשון פוסל ה"ל יחיד ולית הלכתא כוותיה ולגבי אמצעי הלכה כרב אסי וזעירי ור"י ודלא כרב ושמואל. וכתב ראבי"ה וכנ"ל דהא בכל דוכתא קי"ל כר"י לגבי רב ושמואל ובאחרון רפיא בידי דזעירי תלמיד הוא לגבי ר"י, ע"כ: [ג] כב"ה ודלא כב"ש דשרי לגרש בגט ישן בהזורק ובמס' עדיות: [ד] וכ"פ האלפס בפ' בתרא אבל ס' התרומה הביא לשון ראשון בגמ' אם נשאת לא תצא: [ס] (גיטין כ"ו) כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט פירש"י דהוי גט ישן וקשיא דאינו גט משמע דלא הוי גט כלל ובגט ישן אמרינן בהזורק (דף פ"ט:) אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה ואר"ת בגט ישן ליכא אלא יחוד והכא דכנסה גרע טפי דודאי איכא ביאה וא"ת דפר"ג גרסינן (יבמות נ"ב) אהך מילתא לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט מפני שבידו לגרשה ולפירש"י ניחא דפי' שם דגט ישן מיהא הוי ור"ת מפרש דהתם איירי כשכתב זמן הנתינה דאפילו גט ישן לא

מגדל עוז

מי שכתב גט לגרש כו' עד שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. בגיטין פ' הזורק (דף ע"ט) ופרק ד' דעדיות וכס' ר"י אלפס ז"ל פ' המגרש: אמר לסופר כתוב גט לפלונית ויהיה כו' עד וגירשה בו כשר. ביבמות פ' ר"ג (דף נ"ב): כתב הראב"ד ז"ל דוקא שזמן הגט כו': ואני אומר עיקר הלכה זו ביבמות פ' ר"ג (דף נ"ב) דגרסי' אמר רמי בר חמא הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט מפני שבידו לגרשה לאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה ופירש"י הואיל כשנכתב לא היה ראוי לגירושין ורבותינו בעלי התוס' ז"ל הקשו על מימרא זו דרמי בר חמא מהא דגרסי' בגיטין פרק כל הגט (גמ' ומתני' דהכותב טופסי גיטין כו' אמר רב עמרם הא מלתא שמעיה מיניה דעולא דאמר משום תקנת ולד ולא ידענא מאי ניהו כיון דשמעית להא כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ואמר עולא מ"ט גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ה"נ) גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ע"כ. ותירצו דהא דיבמות מיירי בשזמן הגט אחר הנשואין (שהוא זמן נתינה) והכיא דגיטין מיירי כשזמן הגט מן האירוסין וכך פר"ת ז"ל וגם שינה פי' ההלכה כולה מפירש"י ז"ל. והראב"ד ז"ל הלך בדרך ר"ת ור"מ ז"ל הלך בדרך רש"י ז"ל כפי קבלתו ופסק כרמי בר חמא דיבמות ויש לו טעמים רבים כפי דעתי. חדא דמשמע לישנא דתלמודא שהיא הלכה קבועה ומקובלת שאמר הרי אמרו כלומר אמרו דבר מוסכם ועוד דהדר בעי עלה רמי בר חמא גופיה ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא או דילמא כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו ע"כ. וכיון דבעי מטונה ש"מ הלכה רווחת ומקובלת היא להם ולכך פסקה ר"מ ז"ל לאלו הדינין וז"ל כתבו ליבמתו ואחר שיבמה גירשה בו ה"ז ספק גירושין הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו עכ"ל. ועוד דהא סלקא בעיא בתיקו ולא מהדר מידי אמלתא דפשיטא ליה אלמא הלכה קבועה היא והיא דעולא ליתא. חדא דיחידאה הוא כדאמר רב עמרם שמעית מינה דעולא מכלל דכ"ע לאו הכי סבירא להו ועוד דהא פליג על ר"ל ועל ר"י דפירשו טעמא דזמן או משום פירות או משום גזירה שמא יחפה על בת אחותו כמ"ש סוף פ"א מהלכות אלו ועולא תלמיד דר"י ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וממילא מיתרצא קושיין דמהדרינן ומתמהינן גברא אגברא

גירושין הואיל ואינה אשתו גמורה כשכתבו: ז *[א]מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם כדי שיכתבם לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת ואחר כך יחתמו העדים לשמו ולשמה: ח [ב]סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדים שלא לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט. *(אלא שהוא פסול. ולמה אינו בטל) לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם. [ג]ויש מי שאומר שאם חתמו העדים שלא לשמה הואיל והוא כמזוייף מתוכו הרי זה גט בטל. וכן אם היה אחד מעדיו פסול או שהיה בו עד אחד בלבד כשר. אע"פ שנמסר בעדים הרי זה גט בטל. ולא יראה לי דבר זה אלא כמזוייף לא מזוייף ודאי והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרין הרי זה פסול מדבריהם: ט [ד]המביא גט ואבד ממנו ומצאו. אם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות אפילו מצאו לאחר זמן מרובה הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא הגט שנמצא ותתגרש בו. אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד ועדיין לא [ו] שהה אדם שם מן העוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין

*[עי' בפירוש המשנה, וכאן חזר בו ופסק כת"ק]: א טור שם סי' קלא וע"ש סמ"ג עשין סי' נ: ב טור שם כנעמוד: *[כן הוא בס"א]: ג זה הלשון בטור אה"ע סי' קלא ע"ש: ד טור שם סי' קלב סמ"ג עשין סי' נ:

כסף משנה

לכתחלה אבל התם דכנסה ואיכא ודאי ביאה אינו גט כלל וכ"פ הרא"ש והטור אבל דעת רבינו כדעת רש"י ז"ל שכתב דהיא דפרק ר"ג הוי גט אם נתגרשה ותנשא בו אבל לא תתגרש בו לכתחלה דומיא דגט ישן דמחד טעמא נינהו והא דאמרינן פרק כל הגט אינו גט היינו לומר דלא תתגרש בו לכתחלה ולישנא דגמרא הכי מוכח דאמר עולא מה טעם גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דמשמע דמשום גזירה הוא ולא מעיקר דינא ולזה כתב רבינו וכנסה וגירשה בו כשר ולא כתב יכול לגרשה בו:

ז מפני תקנת הסופר וכו'. בקצת ספרי רבינו כתוב סופר שכתב טופס גיטין והניח מקום האיש והאשה וכו' ה"ז פסול וטעות הוא שנפל באותם ספרים, והטור כתב לא יכתוב הסופר טופסי גיטין וכו' והרמב"ם מכשיר לגרש בו לכתחלה אם כתבו וגם גירסא זו טעות היא. ועיקר הנוסחא מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש והאשה וכו' וכן כתב הר"ן שזה דעת רבינו וכן מוכיחים דברי רבינו סוף פ' זה שכתב מותר להניח תש"ו לכתוב טופס הגט לכתחלה וכו' אבל העבד והכותי אין כותבין הטופס לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גביו שלא התירו לכתוב טופסי גיטין לכתחלה אלא מפני תקנת הסופר וכן נראה מדברי ה"ה ודין זה משנה פ' כל הגט (דף כ"ו) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ואמרי' בגמ' שצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ודברים אלו הן הנקראים תורף. ואומר במשנה דה"ה לשטרי מקח והלואה ור"י פוסל בכולן ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה כלומר וגזרינן טופס אטו תורף ופסק רב הלכה כר"א ואפ"ה פסק רבינו כת"ק דס"ל דלא קי"ל בפסקיה דרב דדחינן ליה מקמי דר"י אמר שמואל ורב חנא משמיה דעולא דאוקמוה למתניתין דהכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חש"ו בשייר מקום התורף כדאיתא בפרק המביא תנין (דף כ"ג) אלמא ס"ל דלא גזרינן טופס אטו תורף:

ח סופר שכתב הגט לשמו ולשמה וכו'. בריש גיטין (דף ד') אמרינן כי לא בעי ר"א עדי החימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דאמר ר' אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול ופירש"י היכא דליכא עדים כלל כלומר כי לא חתימי סהדי עליה כלל שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דה"ל מזוייף מתוכו. ומ"ש ויש מי שאומר שאם חתמו העדים שלא לשמה וכו' טעם האומר כן משום דמשמע ליה שהוא מזוייף ממש וכיון דהוא מזוייף הוי בטל, ורבינו אומר שלא אמרו מזוייף אלא כמזוייף לא מזוייף והרי הוא פסול מדבריהם ואע"פ שאם הרחיקו העדים שני שיטין פסול וכתב רבינו בפ"א שאם נתנו לה בעדי מסירה כשר כבר נתבאר שם הטעם דשאני התם שפיסול הגט ניכר ע"י חתימה אבל הכא שאין הפיסול ניכר דמנא ידעי שחתמו שלא לשמה חיישינן דילמא אתי למסמך ע"י חתימה ולפיכך פסול מדרבנן:

ט המביא גט ואבד ממנו וכו'. כתב הטור הרמב"ם חילק שבמקום שהשיירות מצויות חשיב לאלתר כל שלא שהה אדם שם אע"פ שעבר שם ובמקום שהוחזק ושנים שמותיהם שוים לא חשיב לאלתר אא"כ לא עבר אדם שם ואינו נראה כן אלא אין חילוק ביניהם כדפרישית וכן השיג עליו הראב"ד עכ"ל. והנה במה שפי' ה"ה דברי רבינו אין מקום להשגת הראב"ד: ודע שהרשב"א מפרש דברי רבינו דכי קתני הוחזק באותו מקום איש אחר ששמו כשמו קאי גם להיכא שאין השיירות מצויות ותמה עליו ויש לתמוה על ה"ה שהזכיר שהרשב"א כתב שלא ידע טעם לדברי הרמב"ם ולא כתב איך הרשב"א הפליג דעת רבינו לדעת אחרת: אבד במקום שהשיירות מצויות וכו'. כתב ה"ה ומ"מ הרבה מהאחרונים פירשו דמתניתין תרתי קתני, והר"ן כתב על דברי רבינו לא מחוור דכיון שיש לו סימן בחפיסה למה צריך שיכיר הגט דהא קי"ל בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כ"ז:) דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דכולהו איכסי ודאי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא (וכו' וכי אמרינן בגמרא ודוקא לצורבא מרבנן לא משום דע"ה לא קים ליה בטביעת עינא וכו') אבל הכא שהוא עצמו מצאו למאי ניחוש לה אלא ודאי תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר ע"כ, וכ"כ התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי:

מגיד משנה

ז מפני תקנת סופר וכו'. פ' כל הגט (דף כ"ו) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן וכו' ומוקי לה ר"י מפני תקנת סופר וכו' קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי:

ח סופר שכתב וכו'. פרק השולח גט (דף ל"ד) אמרינן העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והואיל ומפני תיקון העולם אם חתמו שלא לשמה גט פסול הוא בלבד ולא גט בטל ואע"ג דבפ"ק (דף ד') אמרינן כי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים בעי דהוי ליה כמזוייף כמזוייף הוי ולא מזוייף ודאי. וכתב הרב ויש מי שאומר וכו' זה דעת הגאון כמו שבאר פ"ק:

ט המביא גט. פרק כל הגט (דף כ"ז) המביא גט ואבד ממנו (אם) מצאו לאלתר כשר וכו' מצאו בחפיסה וכו' ורמינהי מצא גיטי נשים וכו' לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות וכו' והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון וכו' ר' ירמיה אמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו וכו' רב אשי אמר כגון דאמרי נקב יש וכו' וכן כתב הרי"ף [אמר ר"י אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם] אמר רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל הלכה כל שלא עבר אדם שם וכתב הרי"ף וראינו לגאון שפסק הלכה כל שלא שהה אדם שם וכו' (והכי מסקנא דשמעתא) ע"כ: אבד במקום שהשיירות וכו'. דעת רבינו ז"ע שאינו נראה כן לא בגיטין (דף כ"ז) ולא בב"מ (דף י"ח) שנזכרה סוגיא זו. ויש לומר דר"ז לא פליג עלה דרבה אלא במקום שהשיירות מצויות שם דלא בעינן הוחזקו אבל בהוחזקו ואין שיירות מצויות מחזירין אפילו שלא לאלתר והטעם דיותר יש לחוש בשיירות מצויות שהוא מעבר כל העולם ואע"ג שלא הוחזקו שנים מלהוש לאדם אחד בשהוחזקו ואין שיירות מצויות ובריית' דאי זה הוא (שלא)* לאלתר בשיירות מצויות הוא בין לרבה בין לר"ז אלא דלרבה דוקא בדאיכא תרתי ולר"ז אפילו לא הוחזקו ואין הוחזקו מעלה ומוריד בדבר זה אלא לחלק בדין לאלתר בין שהה לעבר כמו שיתבאר ולפי זה זהו שכתב רבינו בכאן שבמקום שאין השיירות מצויות מחזירין אפילו לאחר זמן ולא חלק בין הוחזקו שני יוסף ללא הוחזקו ולמטה כשכתב הוחזק באותו המקום איש אחר ששמו כשמו הוא דוקא במקום שהשיירות מצויות ונמשך הוא למה שכתב בסמוך למעלה ממנו וכן משמע לשונו שכתב הואיל ועבר אדם שם ולא כתב אם עבר אדם שם ונראה שהוא נמשך אל מ"ש בסמוך ועדיין לא שהה אדם שם מן העוברים ויהיה דעת רבינו שאם הוחזקו שני יוסף בן שמעון ושיירות מצויות פסקינן להומרא כדברי האומר שלא עבר אדם שם וטעם לדבריו

*[כן היא גירסתנו אבל הרי"ף גריס איזהו לאלתר ויש ליישב דברי המגיה לשתי הגרסאות]:

כתב

לחם משנה

ט אבד במקום שהשיירות מצויות וכו'. נראה לה"ה ממה שתפס בלשון רבינו דאע"ג דבשיירות מצויות ולא הוחזקו לא מהדרינן באין שיירות מצויות והוחזקו מהדרינן והרא"ש ז"ל בפסקיו כתב על לשון ההלכות הפך זה שכתב שם דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואף ע"ג דלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות. ועם סברא זו של הרא"ש ז"ל צ"ל לתרץ דעת רבינו שלא כדברי ה"ה ז"ל ואומר דיש להקשות עליה מה שהקשה הרשב"א כתבו הרב"י סימן קל"ב וז"ל ותמה על עצמך ר"ז מ"ש נקט במקום שהשיירות ליפלוג נמי בין הוחזקו ללא הוחזקו ע"כ. ונראה דרבינו סבירא ליה כסברת הרא"ש ז"ל כדכתיבנא והוקשה לו דאמאי לא הילק ר"ז בין הוחזקו ללא הוחזקו ואידי ואידי בשהשיירות מצויות ומדלא הילק ר"ז בכך משמע ליה לרבינו דבהוחזקו בכל גוונא אין מחזירין אע"ג דאין שיירות מצויות אפילו לאלתר משום דטפי עדיף לומר בהוחזקו דלא מהדרינן ואם לאלתר ממש אי אפשר לומר כן דאפילו הוחזקו פשיטא שאין חוששין לגט אחר וכדכתבו שם התוספות (דף כ"ז) בד"ה הא אמר תנו נותנין וכו' לכך נקט השיעור הפחות יותר שהוא שעבר אדם שם ומשום דר"ז סבירא ליה דלאלתר דמתני' הוי שלא שהה לכך לא הילק בין הוחזקו ללא הוחזקו דבהוחזקו בפחות משיעור זה כיון שעבר אדם שם מיהו לא מהדרינן ועם זה יתיישבו דברי רבינו ומ"ש הוחזק באותו מקום וכו' הוא אע"פ שאין השיירות מצויות שלא כדברי ה"ה ז"ל. ואף בדברי ההלכות יש לך ליישבם ע"פ דרך זה. ובין כך ובין כך צ"ל כוונת רבינו מ"ש ולדברי ה"ה ז"ל יש לדקדק עם מ"ש הטור שם בסימן קל"ב בד"א דמהמירין לפסול בחד לד לריעותא דהוחזקו שנים וכו' או בשיירות מצויות וכו' אבל לענין מיתה כיון שמעידים על יוסף בעל פלונית וכו' מותרת אלא אם כן שיירות מצויות וגם הוחזקו משמע דטפי יש להקל בעדות אדם שמת מהכא. וה"ה כתב בסוף הלכות גירושין גבי הא דבא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים וכו' כשתלך וכו' בהוחזקו אם אין

מגדל עוז

אגברא קא רמית א"כ דעולא ליתא וזו אינה צריכה לפנים ולפני לפנים: מפני תקנת סופר עד מפני תיקון העולם. בגיטין פרק כל הגט: יש מי שאומר כו' עד פסול מדבריהם. זה מחלוקת הוא בין רבותינו בעלי שמום' ז"ל ור"י הביאו בהלכות פ' המגרש: המביא גט ואבד כו' אבד במקום שהשיירות מצויות כו' שוחק באותו המקום כו' עד אם נתגרשה הכי זו פסק מגורשת. פ' כל הגט (דף כ"ו) וש"ק

הגהות מיימוניות

לא הוי והכא כשכתב בה זמן דקודם נישואין תוס' (גיטין כ"ו:), ע"כ: [ו] כרב יהודה אמר שמואל ודלא כר' יצחק בר שמואל (בר מרתא) דאמר כל שלא עבר אדם שם וכתב ר"י אלפס וראינו לגאון שפסק הלכה שלא שהה אדם שם ומסתברא לן דבכי הא מלתא דהיא איסורא להומרא עבדינן שלא עבר אדם שם וכו' כרב אשי, ע"ש:

עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו: י [א] הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו שבגט חוששים שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא *הואיל ועבר אדם שם ואע"פ שלא שהה ואם נתגרשה בו הרי זו ספק מגורשת. אבל אם לא עבר אדם שם הרי זה בחזקתו אע"פ שהוחזקו שם שנים ששמותיהן שוין: יא * [ב] היה לעדים בגט סימן מובהק כגון שאמרו נקב יש בו בצד אות פלוני. או שאמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו הרי זה בחזקתו ותתגרש בו ואע"פ שמצאו אחר זמן מרובה ובמקום שהשיירות מצויות והוחזקו שם שנים ששמותיהן שוין: יב שנים ששלחו שני גיטין ונתערבו נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעדי מסירה. לפיכך אם אבד

א עיין בטור שם בפרטי הדין: ב טור אה"ע סי' קלב סמ"ג עשין כ':

השגת הראב"ד

*הואיל ועבר אדם שם וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בלבול אני רואה כאן, למעלה אמר שאם לא שהה אדם שם זהו מיד וכאן הוא אומר שאם עבר אע"פ שלא שהה חוששים ואם יאמר מפני שהוחזקו שני יוסף בן שמעון לא מצינו בגמרא ספרש כשמצאו לאלתר בין שיירות מצויות לשאינן מצויות ובין הוחזקו לשלא הוחזקו שהכל כשר ולא חלקו בכן אלא כשמצאו לאחר זמן והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ר"ל באותה העיר הכתובה בגט יוסף בן שמעון דממתא סלוגית וכמדומה לי שלא כיון לזה הפירוש, עכ"ל:

*היה לעדים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואפילו לשליח עכ"ל:

מגיד משנה

לדבריו. אני אומר מפני שאין לנו לפסוק כר' זירא ודלא כרבה אלא משום חומרא דאדרבה טפי הוה משמע למפסק כרבה חדא דאיכא ליסנא בגמרא דאמר דר' זירא לא פליג עליה ונמצאו דבריו של רבה להיות ליסנא בלא מחלוקת ועוד דרבה עבד עובדא כשמעתיה ומעשה רב ועוד דמשמע בגמ' דרב חסדא ורב הונא קבלוה מרבה מכל אלין אנפי משמע דהלכתא כרבה וכן פסקו קצת הגאונים ז"ל ומ"מ משום חומרא דעת רבינו כדעת ההלכות לפסוק כר' זירא וכליסנא בתרא ובשיירות מצויות אפילו לא הוחזקו ודי לנו אם נפסוק כחומרא זו בששהה אדם שם אבל בשעבר אדם שם לא יפסוק כתרי חומרי דאי לא שהה אפילו לליסנא בתרא דר' זירא ליכא למימר דס"ל כשמואל דאמר הלכה שלא שהה אדם שם ומסתייה אי פסקינן דלא כרבה דאמר דאפילו לאחר זמן מחזירין כיון דליכא תרתי ולדידיה ברייתא בדאיכא תרתי היא ולאו למנקט בכולהו חומרי דלא משכחינן אמורא דמחמיר כולי האי אבל בדאיכא תרתי שהוחזקו שני יוסף בן שמעון ושיירות מצויות שאפילו לרבה פסול כל שלא לאלתר נקטינן בפירושא דלאלתר כדברי המחמיר ואומר שלא עבר אדם שם כללו של דבר חדא חומרא נקטינן כולי חומרי לא נקטינן דלא חזינן מאן דמחמיר כולי האי. ודע שזה דעת רבינו בלא ספק שאם היה דעתו כשכתב למטה הוחזק באותו המקום אפילו במקום שאין השיירות מצויות מה ראה לפסוק במקום שהשיירות מצויות כדברי האומר שלא שהה ובהוחזקו שנים כדברי האומר שלא עבר אלא ודאי דעתו כשפסק שלא עבר הוא באיכא תרתי ומן הטעם שאמרתי ואף דעת ההלכות נ"ל כן שכך כתבו פ"ק דמציעא גבי הא דר"ז ורבה הא מילתא כיון דלא אפסיק בה הלכתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן ואע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותו מקום כליסני בתרא דר"ז עכ"ל. ופרק כל הגט כתבו הילכתא לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו וכו' ולא הזכירו כלל בהוחזקו ואין שיירות מצויות שלא להחזיר אלא לאלתר, ואחר כן כתבו שם גבי פלוגתא דאי זהו לאלתר וראינו לגאון שפסק שלא שהה אדם שם ומסתברא לן דבכי הא מילתא דהיא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל וצריכים אנו ליתן סימן מובהק ע"כ. הזכירו בכאן הוחזקו לומר דכל דאיכא תרתי פסקינן שלא עבר דודאי ברייתא בשיירות מצויות היא לכולי עלמא לפי מה שנתבאר דר"ז לא פליג אלא בשיירות מצויות דלא בעי הוחזקו אבל אי ליכא אלא חדא פסקו כדברי האומר שלא שהה ואע"פ שיש מן האחרונים שכתבו כדעת ההלכות דברים אחרים והפליגו ענין לדעת אחרת דברי רבינו שהיה תלמיד תלמידו ז"ל יוכיחו. ועוד שהדבר בעצמו הוא כדאי לאמרו וכל כי האי מילתא לימא איניש קמי רביה ולא לשתוק ובין שיהיה דעת ההלכות כמ"ש בין שיהיה כדברי האחרונים ז"ל המתחוור לי מכלל הסוגיא בפסק הלכה הוא כמ"ש בדעת רבינו. ובזה נסתלקה ההשגה הכתובה על מ"ש רבינו למטה הואיל ועבר אדם שם ואע"פ שלא שהה, אמר אברהם בלבול אני רואה בכאן וכו' גם הרב רשב"א ז"ל כתב שלא ידע טעם לדברי רבינו בזה (ולא ירד לסוף דעתו) וכשתדקדק בדבריו תמצא שכוונתי אל כוונתו וזכיתי דעתו. ונשאר לבאר בדברי רבינו מ"ש או מצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארכו וכו' והוא פירוש למה שאמרו במשנה מצאו בתפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר והוא ז"ל סבור דחדא קתני דתרתי בעי שימצא באותו הכלי שנאבד בו ושיהיה מכיר סגנ אבל אם מצאו שלא בכלי אפילו מכירו פסול ולא סמכינן אטביעות עינא וזה דעת רש"י ז"ל אלא שכתב דלצורבא מרבנן מהדרינן בטביעות עינא וכן מוכיח בגמרא ורבינו לא רצה לכתוב זה לפי שאין צורבא מרבנן מצוי עכשיו בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורצה להחמיר באיסור ערוה, ומ"מ הרבה מן האחרונים ז"ל פירשו דמתני' תרתי קתני והכי קאמר אם אבד בכלי ומצאו שם כשר וכן אם מכירו כשר אע"פ שלא אבדו בכלי ואע"ג דמשמע בגמרא דלא מהדרינן בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן ה"מ בדלאשכחיה אחר אבל אם מצאו מי שאבד ממנו ויש לו בו טביעות העין ה"ז כשר שעד אחד נאמן באיסורין בטביעות עין כמו שיתבאר פ' ח' מה' מאכלות אסורות, מדברי הרמב"ן ז"ל נראה שאפי' מצאו אחר מחזירו לשליח בטביעות העין ומפרש הגמרא בדרך אחרת. עוד יש לבאר במ"ש הוחזק איש אחר ששמו כשמו שכתב בהשגות הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ר"ל באותה העיר הכתובה בגט יוסף בן שמעון דממתא סלוגית וכמדומה לי שלא כיון הוא לזה הפירוש ע"כ. ואני אומר שדבר פשוט הוא זה שכיון שאין כותבין את הגט אלא אם כן מכירין כנזכר פרק ב' פשוט הוא שאותו מקום שהזכירו רבינו הוא המקום הנזכר בגט ומ"מ אפשר שאם אין כתוב בגט שם עירו ושם עירה כלל כשר ודין זה מחלוקת בין המפרשים ולמטה אכתוב בו:

יא היה לעדים בגט וכו'. שם רבי ירמיה אמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא גט אחד של יוסף בן שמעון וכו' רב אשי אמר כגון דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית דה"ל סימן מובהק. ודעת כל המפרשים דרבי ירמיה ורב אשי לא אתו לאפלוגי אהא דרבה ור"ז לומר דלעולם לא מהדרינן לזמן מרובה בכי האי גוונא אלא אוקמתי רויחי נקטי דבכי הני גווני בכל גווני מהדרינן. ובהשגות כתוב היה לעדים וכו' אמר אברהם אפילו לשליח ע"כ. ונראה שאף רבינו יודה בזה ומוכרח הוא מן הגמרא:

יב שנים ששלחו שני גיטין ונתערבו נותנין שניהן וכו'. משנה היא בפ' המגרש (דף פ"ו:) קרוב ללשון רבינו ופי' הרי השני בעל פירש"י ז"ל דלא ידעינן דמאן ניהו עכ"ל. כלומר הילכך לא יתנן לאחת מהן אבל אם נתנו לאחת מהן ודאי שהיא ספק מגורשת ואם נתן לשתיהן שתיהן בספק גירושין. וכתוב בעיטור מדאמרינן נותן שניהם לזה

לחם משנה

אין ידוע שהאחר קיים אין משיאין את אשתו משמע דבהוחזקו לחודיה אין משיאין את אשתו דאי מאי דכתב שם ה"ה הוחזקו הוי בהדי שיירות מצויות היה לו לבאר אלא ודאי הוי הוחזקו לחודיה ועכ"ז קאמר דאין מעידין וכאן כתב לדעת רבינו דבהוחזקו לחודיה מהדרינן והוא הפך הסברא וכמו שמוכח בדברי הטור דטפי אית לן לאקולי גבי מיתה מהכא. ואולי י"ל לדעתו דמחמרינן טפי גבי מיתה משום דאמרינן כי היכי דמת זה מת האחר אבל הכא דנפילה כיון דראינו לזה שנפל ממנו ולא ידענו אם נפל מהאחר אם לאו לא חיישינן בהוחזקו עוד כתב ה"ה ורבינו לא רצה לכתוב זה לפי שאין צורבא מרבנן וכו' קשה מי הזקיקו לה"ה לומר כן לימא דלא כתב רבינו משום דמספקא ליה בגמרא אי משום טביעות עינא או משום סימנא ומה שאמר בגמרא ודוקא צורבא וכו' הוא לצד דאמרינן משום טביעות עינא כלומר אפילו אם הוה אמרינן דמהני טביעות עינא הוי בצורבא מרבנן אבל אפילו בצורבא מרבנן מספקא לן דדילמא טעמא הוי משום סימנא וכיון דהוי ספיקא פסק רבינו לחומרא. ונראה לומר דה"ה לא רצה לפרש דמאי דאמרו בגמרא ודוקא צורבא מרבנן וכו' הוא ע"ד הספק, חדא דפשטא דגמרא לא משמע הכי ועוד אפילו אם נאמר כן עדיין לא יצאנו מידי ספק דלמה לא כתב רבינו שהוא ספק ואם נתנו לאשה הוי מגורשת מספק ולכך כתב ה"ה מה שכתב:

יא כגון שאמרו נקב יש בו בצד אות פלונית וכו'. תימה דבגמרא (דף כ"ז:) אמרו דדוקא שאמר נקב בצד אות פלוני אבל נקב בעלמא לאו משום דמספקא לן אי סימנין דאורייתא אי דרבנן אבל אם הוה ידעינן הסימנין דאורייתא בנקב בעלמא סגי והא רבינו בהלכות גזילה ואבידה פסק בההיא בעיא דאלו מציאות (דף כ"ז) דסימנין דאורייתא עיין שם, ואם כן תימה הוא איך כתב כאן נקב בצד אות פלונית לא הי"ל אלא נקב בעלמא וצ"ע:

משנה למלך

יב שנים ששלחו שני גיטין וכו'. משנה בפרק המגרש וכתב ה"ה ז"ל וכתב בעיטור מדאמרינן נותנין שניהם וכו' ומגורשת מספיקא ע"כ ואיני יודע מהו כו' (עיין בה"מ). ויש ליישב דספק נערה דכתב בעל העיטור רצונו לומר ספק נערה או ספק קטנה או ספק בוגרת כלומר שאינה לא קטנה ולא נערה אלא בוגרת ויש שלשה ספיקות בדבר ולהכי הצריכה שתי נתינות ודוק:

מי

מגדל עוז

ופ"ק דמציעא (דף כ'): כתב הראב"ד ז"ל בלבול אני רואה כאן וכו': ואני אומר כבר נתחבטו בזה ראשונים וראשוני ראשונים ויש לכלם פנים לפי ההלכה הערוכה פ' כל הגט גמ' מתני' דהמביא גט ואבד הימנו ומ"מ ר"מ ז"ל פסקים כדעת רבותיו ז"ל. ומ"ש הראב"ד ז"ל על ר"מ ז"ל שהיה בלבול גם כתב על ר"י אלפס שהלך בדרך עקלתון, אך רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל השיב בעבורו בספר המלחמות ובחידושיו וגם בבלבול הזה שהוא אומר אני משיב דעתי כי מבורר הוא בגמ' באותה הלכה שהזכרתי בלשון שני של איכא דאמרי וטעמא מפני שהשיירות מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון דאיכא תרתי לריעותא. ואם תרצה לרדת לעומק דעתו התבונן בהלכה הזו פ' כל הגט ופ"ק דמציעא ותראה כי מ"ש בפיסקא ראשונה במקום שאין השיירות מצויות אפי' לאחר זמן מרובה שהגט בחזקתו היינו כברייתא ופירוקא דרבה ומ"ש בפיסקא שניה במקום שהשיירות מצויות ועדיין לא שהה אדם שם הוא ג"כ כרבה דפריק למתני' בהכי ובשלא הוחזקו כדמסיק תלמודא וכדפסיק רב יהודה בשלהי שמעתין בשם שמואל הלכה שלא שהה אדם שם ובשלא הוחזקו דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא וגם שאר הדקדוקין של פיסקא זו השניה בסוף ההלכה הם. ומ"ש בפיסקא שלישית בהוחזק הואיל ועבר אדם שם אע"פ שלא שהה היינו במקום שהשיירות מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון דאיכא תרתי לריעותא וכדפסיק רבה בר בר חנה אר"י ואיתימא רב שמואל בר מרתא הלכה שלא עבר אדם שם ואהכיא מסקנא קאי ולא פליגי וכי דייקת שפיר בסידור דברי ר"מ ז"ל עם סדור הגמרא והגמרא הכי משכחת לה שפיר בלא בלבול:

אבל אם לא עבר אדם שם עד היה לעדים בגט סימן מובהק כו' עד ששמותיהן שוים. שם פ' כל הגט ופ"ק דמציעא: כתב הראב"ד ואפי' לשליח עכ"ל: ואני אומר כבר כתבתי כמה פעמים על זה החבור כי לכך קראו משנה תורה לפי שביאר בקצרה לשון הגמ' והנך בבעל עסקינן וה"ג ובזמן שהבעל מודה תני והשליח לא הוזכר כאן ואף כי מעובדא דרבה בר בר חנה הכי משמע לן וגם רמו"ל בהא לא פליג וכיון דלאו בשליח קיימין בסוגיא דילן לא נחת לפירושי דילן דלאו בדידהו מיירי ושפיר עבד למאי דחזינן: שנים ששלחו עד הרי השני בעל. פרק השולח (דף מ"ב):

לזה פ"מ דספק נערה ספק בוגרת נותן גט לאביה ואח"כ נותן לה ומגורשת ע"כ. ואיני יודע מהו דהא קי"ל כרבנן דאמרי נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה כמבואר פ"ב וכן פסק הוא ז"ל עצמו וכיון שכן כשהגיע גם לידה מגורשת היא ממ"נ אע"ג דלא נתנו לאביה :

יג מי שהיו לו שני שמות וכו'. בפ' השולח (דף ל"ד:) במשנה בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם ובגמרא אמר רב אסי והוא דאיתחזק בתרי שמי הסיא דהוו קרו לה (רובא) מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום דאית לה ולא שרה וכל שום דאית לה ע"כ בהלכות מן הגמרא. וגם רבינו לא ביאר יותר. ודין החניכה שכתב הוא בפ' המגרש (דף פ"ז:) ועוד יתבאר ויש בגמרא סוגיא על משנה זו ונחלקו בפירושה המפרשים ז"ל והעולה מדבריהם לפסק הלכה לכתוב בקיצור : מי שהיו לו שני שמות אחד במקום אחד ואחד במקום אחר כגון יהודה וגליל וכתב הגט ביהודה כדי לתתו בגליל שאשתו שם צריך שיכתוב שם של גליל שהוא מקום הנתינה וכותב וכל שום שיש לי לרבות שם של מקום הכתיבה ואם לא כתב אלא שם של יהודה שהוא מקום הכתיבה אינה מגורשת ואפשר לדבריהם שאפילו נשאת בו תצא. היה מקום הכתיבה והנתינה אחד ואין לו באותו מקום אלא שם אחד אע"פ שיש לו במקום אחר שם אחר וכתב שמו שיש לו במקום זה בלבד כשר. ויש מי שכתב שלכתחלה צריך שיכתוב וכל שום שיש לי לרבות שם אחר שיש לו במקום אחר כן נראה מן הירושלמי ואם לא עשה כן לדברי הכל מגורשת ותנשא בו לכתחלה. ואם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום שיש לו לרבות שם מקום הנתינה ומקום הכתיבה ה"ז פסול. היו לנו שני שמות במקום הכתיבה שבו נתן הגט וגירש באחד מהן ולא כתב וכל שום שיש לו ה"ז כשר בדיעבד. ואפשר שזה נתבאר בדברי רבינו במ"ש ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר וירצה לומר שכתב חניכתו וחניכתה ולא יותר, והרשב"א ז"ל כתב שאפי' לכתחלה מגרש באחד מהם והראשון עיקר והוא דעת הרמב"ן ז"ל וכתב שאלו שיש לו שני שמות האחד בשם ישראל ושם אחר שהלועזות קורין צריך לכתוב שם ישראל ושם האחר ויאמר אנא פלוני דמתקרי פלוני וכבר נהגו עכשיו לכתוב בכל גט וכל שום אחרן ותגילא דאית לי וכן נזכר בנוסח הגט שכתב רבינו בפ"ד :

אבד אחד מהן הרי השני בטל : יג *מי שהיו [ז] לו שני שמות. וכן אשה שיש לה שני שמות כשמגרש כותב שמו ושמה שהן רגילין בו ויודעין בו ביותר ואומר איש פלוני וכל [ח] שם שיש לו גירש אשה פלונית וכל שם שיש לה. ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר

שינה

השגת הראב"ד

*מי שהיו לו ב' שמות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל והוא שיהא רגיל באותה הניכה יותר, עכ"ל :

לחם משנה

יג מי שהיו לו שני שמות וכו'. בפ' השולח (דף ל"ד:) על ההיא מתניתין דבראשונה כו' א"ר אסי והוא דאיתחזק בתרי שמי. ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דברי רב אסי וגם לא אחד מן הדינים שהזכיר ה"ה היוצאים מסוגיית הגמרא. ונראה שהוא מפרש מתני' דהיה משנה שמו כו' שמי שהיו לו שני שמות היה כותב השם הרגיל ולא היה כותב וכל שום התקין ר"ג שיכתבו וכל שום ואמר שם רב אסי בגמרא והוא דאיתחזק בתרי שמי כלומר כשידעינן שיש לו שני שמות אז צריך לכתוב וכל שום אבל אם לא ידענו שיש לו ב' שמות אלא שם אחד ולא כתב וכל שום אע"פ שיודע אחרי כן שיש לו שם אחר אין לפסול משום דלא כתב וכל שום והיינו הדין שאמרו בגמרא הסיא דהוו קרו לה מרים כו' וקאמר בגמרא שכותבין השם וכותבין וכל שום והשתא אתי שפיר שלא כתב רבינו ההיא דרב אסי דודאי דאי לא כתב אלא שם אחד אע"פ שלא כתב וכל שום מהני דלא גרע (כתומתי) [כתניכתו] וחניכתה ועם זה יתיישבו דברי רבינו שהזכיר הדברים האמורים בגמרא :

שינה

משנה למלך

יג מי שהיה לו שני שמות כו'. (א"ה כתב ה"ה וז"ל ויש מי שכתב שלכתחלה צריך לכתוב וכל שום שיש לו כו'. והוא מהירושלמי שהביאו התוספות והרא"ש בפרק השולח והרשב"א בחדושיו וכתשו' סי' אלף רי"ג וכן פסק מרן בש"ע סימן קמ"ט סי"ב ומהרימ"ע באה"ע ס"ס י"א ומהרא"נ"ח הובאו דבריו בס' שמות בשם סינדיל (דף פ"א). וטעמא דמלתא להודיע לבני האדם מי הוא המגרש לנאת מידי חשש לעז דשאר מקומות ומש"ה אע"ג דבמקום הגירושין אין מכירין אותו אלא בשם אחד לא חשיב נשתקע כיון דנקרא כן במקום אחר. ואע"ג דהרב בית שמואל בסדר הגט כתב וז"ל ובמקום שנוהגים לכתוב וכל שום אין לכתוב אלא השם שיש לו במקום הכתיבה והנתינה. והנה דברי הרא"נ"ח שהיה למורה לדק בקושטא דנהיגי לכתוב וכל שום סותרים דבריו וכן מוכח מלשון מרן בש"ע פי"ב ודוק. ודע דמעשה היה בקושטא בש"ת שגירש את אשתו והיה האיש ההוא מאשכנז מיום בואו לקושטא החזיק עצמו בשם נפתלי והיה עולה לס"ת בשם זה זולתי שהאשכנזים לפעמים היו קורין אותו הירש. ובשעת רצוי לסופר לכתוב הגט גלה סודו כי שמו מיום הולדו צבי אלא שבבואו לקושטא לא הוגה לו בשם זה כדי שלא יאמרו שהוא מכת ש"ן ימ"ש ולכן החזיק עצמו בשם נפתלי אמנם בחתימתו לא זז מהכב שמו הראשון והיה חותם נפתלי צבי הירש וכ"כ בכתובתה באופן דלא רצה לעקור שם צבי אלא שעשאו טפל. ונכתב בגט צבי המכונה הירש דמתקרי נפתלי ונתגרשה בגט זה והמגרש נפטר לבית עולמו ומוחזק באחים וצריך לדעת מה יהיה משפט הגט הלז. והנה על פי האמור לכתחלה היה ראוי לכתוב שם צבי כדמתקרי אע"ג דכ"ע קרו ליה נפתלי ועיין בכתבי מהרי"א סימן רי"א הובאו דבריו בספר תורת חסד סימן ק"ז. וכיון שכן אף שהסופר הפך סדרן של שמות באנו למחלוקת הראשונים שהביא ר' ירוחם בכותב שם מקום כתיבה לעיקר ודנתינה לטפל כמבואר בתשובת מהרא"ש סימן ל"ב דהסכימו הר"ן ורבינו ירוחם לדברי מכשירים ואינהו איירו בכולל שם מ"כ בוכל שום כ"ש היכא דשניהם כתובים בפירוש, ואע"ג דמור"ם החמיר בדבר וכתב דאם עשה שם מ"כ עיקר וכתב דמתקרי ע"ש מקום הנתינה פסול המעיין יראה שכל האחרונים חלקו על מור"ם בזה הב"ח ומהריק"ש והלבוש והב"ש ס"ק ז' וס"ק ח' תורת חסד סי' ק"ז פני יהושע סימן י' כולם עשו מעשה להכשיר מכח ההיא תשובה דהריב"ש שפסק דכל דשני השמות כתובים בפירוש אין הפרש בין כותב זה ראשון או זה ופסקו מרן בש"ע. וכיון דכל הני רבוותא לא חילקו בין מ"כ למקום נתינה למי שיש לו ב' שמות במקום אחד אף אנו נאמר דה"ה בכותב לעיקר שם שיש לו במקום אחר דיש להכשיר היכא דשניהם כתובים בפירוש. שהרי שם מ"כ לגבי מ"נ גרע טפי ממי שיש לו ב' שמות במקום אחד עיקר וטפל משום דבני מ"כ אין מכירין כלל בשם מקום כתיבה ולדידהו הוי שינוי השם כמבואר בסמ"ג ובתשובת הרא"ש כלל ע"ו סי' ד' ובספר פ"מ ח"א סימן מ' ובדברי הרב הלבוש יע"ש. ועכ"ז הסכימו הפוסקים להכשיר ולא חששו לומר שמא לעוז עליו מדינה לומר אין זה בעלה בראותם דשם מ"נ כתוב לטפל ושם מ"כ דאין מכירין בו כלל כתוב לעיקר כי היכי דחששו בכותב שם מ"כ לעיקר וכלל שם מקום נתינה בוכל שום. וע"כ לומר דדוקא בכותב שם מ"כ להוד איכא לעז אבל כל היכא דהשם הנודע להם כתוב בפירוש אע"פ שכתב לטפל ליכא לעז וא"כ ממנו נקח להכשיר בנ"ד. וראיתי להרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ט ס"ק נ"ח שכתב דאם כתב שם שיש לו במקום אחר לעיקר ושם דמ"כ ונתינה לטפל לכאורה יש להכשיר מההיא דהריב"ש ואח"כ נידד לומר דאפי' מאן דמכשיר בכותב שם מ"כ לעיקר יודה בנ"ד דגרע טפי, אלו תורף דבריו ז"ל. ואע"ג דאין מבינין את האמרי מ"מ צריך להתיישב בדבר דלכאורה נראה דאידי ואידי חד שיעורא הוא מהטעם שכתבתי וחילוק זה שכתב הרמ"ז אין לו רמז בשום מקום ומחמת טענה זו דחה מרן ז"ל דברי מהר"א ן' יע"ש כמבואר בתשובת מרן וכה"ג כתב הרב בית שמואל ס"ק ח'. ומדבריהם למדנו דכל היכא דאין לנו ראיה מפורשת לפיסולא אין לנו לחלק חילוקים להחמיר ובנ"ד נראה דיש ראיה להכשיר מדברי ה"ה שכתב בפרקין וז"ל ואם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום פסול, ואם איתא לדברי הרמ"ז לישמעינן רבותא דאפי' כתב בפירוש השם דמ"כ ונתינה פסול כיון שכתבו לטפל וסוה שמעינן דכ"ש היכא דכללו בכל שום. ומיהו יראה דבנ"ד יודה הרמ"ז להתיר מתרי טעמי חדא דהוי מקום עיגון ושעת הדחק וראינו למהר"ם די בוטון ז"ל סימן ל"ט דחשש הרבה לדברי מור"ם הנזכר והחמיר לפסול אותו הגט ועכ"ז מבואר שם דבמקום עיגון לא היה חושש. וא"כ ה"ה בנ"ד אפילו תימא דיש פנים לחלק כמ"ש הרמ"ז ז"ל חילוק זה יועיל לענין להחמיר היכא דאפשר לכתוב גט אחר. וזאת שנית דכל זה אינו אלא היכא דהשם שיש לו במקום אחר לא נשתמש בו כלל במקום הגירושין ואפילו לטפל מה שא"כ בנידון דידן דהאשכנזים קרו ליה הירש דהוא כינוי מיוחד לשם צבי כמ"ש בס' שמות בשם רש"ל והרב דמשק אליעזר שכן הוא מבורר בפי כל האשכנזים ובכה"ג יודה הרמ"ז ועוד יש טעם שני להכשיר בנידון דידן משום דשם צבי היה שמו הראשון של המגרש ומהריק"ו שורש פ"ו הידש לנו בזה דאע"ג דאינו ניכר כלל בשם הראשון מ"מ כותבין אותו בגט לעיקר וכן הבינו בדברי מהריק"ו כמה פוסקים כמבואר בב"י ובספר פרח מטה אהרן ח"א סימן כ"ס לחם רב סימן ל' וכן פסקו רבני איזמיר כמבואר בס' בני משה (דף מ"ו ומ"ח) וכן דעת מהרא"נ"ח ח"א סימן ל"ס גם מהרשד"ם חלק אה"ע ס' ק"מ תפס לעיקר כדברי מהריק"ו כיון שפיסול זה אין לו שורש וענף. וכיון שכן יש לערוך בנ"ד ה"ס שמתספק משני לדדין כמו שיראה המעיין היטב. וגדולה מזו כתוב בספר שמות (דף ק"י) באותה תשובה שבסוף הספר יע"ש שנסתפק בדברי מהריק"ו להכשיר בכתב שם דנשתקע אע"ג דמרן הב"י והרב הלבוש כתבו בהדיא דאינה מגורשת. ועוד יש טעם ג' והוא במונח דשם צבי אפשר דהוא עיקר לא משום היותו שם דמילה אלא משום דהמגרש היה אשכנזי ורוב עסקו עמהם והם היו קורין אותו הירש דהוא כינוי לשם צבי אע"ג דהספרדים קרו ליה נפתלי איכא לספוקי שמא שם צבי עיקר וזה עלה בידי מיסודו של הרב פמ"א ח"א סימן מ' (דף ק"ג וק"ד) יע"ש. ועוד יש טעם ד' בנ"ד והוא לפי מה שלמדונו רבותינו ראשונים ואת אחרונים שמהם תצא תורה דבאנשים שהם המובהק הוא על פי עלייתו לס"ת או ע"פ חותמו ומוכח מדברי מהריק"ו שורש פ"ו ומהר"י ווייל סימן קפ"ב דשם שאדם חותם בו אע"ג דכ"ע קרו ליה בשם אחר כשר הדבר בשם החתימה לחוד וכ"כ בספר לחם רב סי' ל' ועיין מ"ש מרן בשם הקונטרס. וראיתי להרב מכתב אליהו סי' י"ד שהבין בדברי מרן דשם החתימה לחוד כותבין בגט ואין חוששין לכתוב שם אחר. ותמיהא מלתא לומר כן דכיון דכ"ע קרו ליה בשם אחר איך אפשר להלוס

מגדל עוז

מי שהיו לו ב' שמות עד ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר. פ' השולח (דף ל"ד) ופ' המגרש (דף פ"ז) : כתב הראב"ד ז"ל נ"ל והוא שיהא רגיל באותה חניכה יותר עכ"ל : ואני אומר זה דעת מקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל אך בפ' השולח שם ואת ההלכה לא הוזכר ולכך לא בירר רמז"ל דעתו בזה ולא חילק הוא אלא מה שחילק התלמוד כמ"ש כמה פעמים : כתב הכם עד ה"ז פסול. פרק השולח

הגהות מיימוניות

[ז] ת"ר היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחד בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וכו' עד אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואשתו שבגליל בשמו דגליל ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגירש באחד מהן מגורשת ומוקי לה בלא איתחזק פי' שבמקום ההוא לא איתחזק אחד מן השמות יותר מן השני אלא בשני השמות הוא ניכר וידוע לשם בשוה. ההיא דהוו קרו לה (רובא) מרים ופורתא הוו קרו לה שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה (ולא שרה וכל שום שיש לה). ומתוך הלכה זו כתב בס' התרומה והמצות דאדם שיש לו שני שמות אם הוא ואשתו במקום אחד בשעת כתיבת הגט ונתנו ליד האשה או אפילו הם בשני מקומות וכתב בגט שם הא' שקוראין אותו בו במקום כתיבה ונתינה וכן בשם השני קוראין אותו כמו כן אע"פ שבשאר המקומות אין מכירין אותו כלל בשם זה הכתוב בגט כ"א בשם השני הגט כשר בדיעבד אך לכתחילה צריך לכתוב שניהם כדאמרינן בירושלמי דגרס א"ר יוסי הדא דאתמר לשעבר אבל לכתחילה צריך למיעבד כהדא דרבי אילא פי' דאמר לעיל מינה לכתחילה צ"ל אני פלוני שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל אבל אם שם הכתוב בגט קורין אותו בכ"מ יכול להיות שאף לכתחילה כשר אע"פ שקורין אותו גם בשם השני אבל אם הם בשני מקומות ושם שקורין אותו במקום הנתינה אין קורין אותו במקום הכתיבה ולא כתב רק שם אחד מהן על זה שנינו שינה שמו ושמה כו דאי ששינה שמו לגמרי לשם שלא נקרא בו כלל צריך למימר שהגט פסול הלא נכתב בשם איש אחר ולא בשם איש המגרש אלא ודאי הפירוש כדפירשתי לפיכך צריך לכתוב שני השמות וכותב שם הנתינה עיקר ושם של מקום הכתיבה שהבעל עומד שם טפל לו אני פלוני עיקר דמיתקרי פלוני ע"כ. ועיין לקמן בהגה"ה הכתובה אצל טופס הגט עכ"ל : [ח] ועל גט טומר שגירש את אשתו כבר שאלו את ר"ת אם צריך לכתוב שם של עכו"ם עם שם של יהדות והשיב חלילה שלא להזכיר של עכו"ם בתורת משה וישראל

[ס] כשר: יד כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב כל שם שיש לו הרי זה פסול. שינה שמו או שמה ושם עירו או שם עירה אע"פ שכתב כל שם שיש לו וכל שם שיש לה אינו גט: טו [א]הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחמשה. עכו"ם ועבד וחרש ושוטה וקטן. אפילו אשה עצמה כותבת את גיטה. ישראל שהמיר לעכו"ם או שהוא מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו: טז ולמה אין כותבין אלו החמשה מפני שצריך הכותב לכתוב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת והעכו"ם על דעת עצמו הוא כותב.

וחרש

א טור אה"ע סי' קכג סמ"ג עשין נ:

מגיד משנה

יד שינה שמו וכו'. משנה פרק הזורק (דף פ') שינה שמו ושמה תצא מזה וכו'. וכתב רבינו אע"פ שכתב וכל שום שיש לו. ודע שלכתחלה צריך לכתוב שם עירו ושם עירה וכ"ש אם הגט כתוב במקום אחר שיאמר אני פלוני ממקום פלוני מגרש פלונית בת פלוני ממקום פלוני וכ"כ בנוסח הגט שכתב רבינו וכ"נ מן הגמ' וכן כתבו ז"ל. ואם לא כתב נחלקו בו המפרשים ודעת הראב"ד שהוא פסול ודעת בעל העיטור שהוא כשר והרשב"א ז"ל נסתפק בתשובה בדין זה ולדברי הכל אם כתבו בשינוי פסול לגמרי:

טו הכל כשרים לכתוב את הגט חוץ מחמשה וכו'. בפרק המביא (דף כ"ב:) משנה הכל כשרים לכתוב הגט ואפי' חש"ו וכו' ובגמ' הקשו והא לאו בני דעה נינהו א"ר הונא והוא שיהיה גדול עומד על גביו וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שסייר מקום התורף ועוד יש בגמ' סוגיא על משנה זו. ודעת רבינו הוא דשמואל מוסיף אדרב הונא וס"ל דתרתי בעינן שיור התורף ועמידת גדול על גבן וכי האי גוונא היא מתני' דהכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חרש שוטה וקטן דמשמע אפי' לכתחלה ובדיעבד הא קי"ל בפסול מחובר ושלא לשמה שאם נכתב טופס במחובר ושלא לשמה כיון שהתורף נכתב כדינו כשר כמו שנתבאר פ"א בדין המחובר, ובפרק זה נתבאר בדין שלא לשמה שאפי' לכתחלה התירו שהופס מפני תקנת סופר והוא הדין נמי בשכתב הטופס מי שאינו ראוי לכותבו שכשר אבל בתורף אפי' עומד גדול על גביו פסול ודין הנכרי מבואר שם בגמ' שהוא עושה לדעתו ופסול ודין העבד סובר רבינו שכשם שהוא פסול לשליחות הגט מפני שאינו בתורת גיטין וקדושין כנזכר בגמ' ויתבאר פ"ו כך הוא פסול לכתיבת הגט. ויש בדברים אלו שיטות אחרות יש מי שפסק כרב הונא ובגדול עומד על גביו חרש שוטה וקטן אפי' לכתחלה כותבין אפי' תורף ובשאין גדול עומד על גביו אם כתבו תורף פסול ובטל, אם כתב טופס י"ל שהוא כשר בדיעבד וי"ל שהוא פסול אבל לא בטל ולפ"ז הנכרי אפי' ישראל עומד על גביו פסול לכל ופסול לכתיבת טופס לכתחלה. ואם כתבו י"ל כשר וי"ל פסול ואם כתב תורף פסול ובטל אע"פ שישראל עומד על גביו ויש מי שפסק כשמואל ולא בעי שמואל אלא שיור תורף ואם שיירו תורף מותרין לכתוב טופס אפי' בלא עמידת גדול על גביהן ואם כתבו תורף אפי' גדול עומד עליהם י"ל שהוא פסול ובטל והנכרי הרי הוא כחרש שוטה וקטן. וי"ל שהוא פסול לכתוב לכתחלה אפילו טופס ע"כ דבריהם. והעבד כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהוא כישראל וכשר לטופס ולתורף כישראל גמור ולא פסלוהו אלא לשליחות אבל לא לכתיבה. ונשאר לבאר מ"ש רבינו שישראל שהמיר לעכו"ם או מחלל שבת בפרהסיא שהוא כעכו"ם ומבואר בהרבה מקומות בגמרא פ"ק דחולין ובע"ז ובעירובין שהוא מומר לכל התורה כלה והוה ליה כעכו"ם ומ"מ כבר נתבאר פ"ד מהלכות אישות שאם קדש בת ישראל שקדושיו קדושין וצריכה גט ואף כאן לא נתכוון רבינו אלא לומר שהוא פסול לכתוב הגט אבל ודאי אפילו קדש בעודו ישראל מגרש הוא לאחר שהמיר וכן כתבו כל הגאונים ז"ל ופשוט הוא שכיון שקדושיו קדושין אף גטו גט גמור, וכתב רבינו יעקב שכשהמומר מגרש א"צ להזכיר בגט שם של עכו"ם ובשם של יהדות בלבד כשר ומ"מ יש נוהגין לכתוב שניהם: (יח הכותב גט בשבת או ביוה"כ וכו'):

אין

כסף משנה

יד כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכו'. כתב הריב"ש בסימן מ"ג שנראה דהיינו כשאין כותב השם העיקרי בפירוש אלא שכותב השם הטפל בפירוש והעיקרי כולל סתם בלשון וכל שום דאית ליה ולזה הוא פסול (שאין ניכר מתוך הגט שיהיה זה) אבל אם שני השמות כתובים בגט בפירוש אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה (וכ"כ הרמב"ם והרמב"ן בההיא דרובא מריס) דאפילו שרה דמתקריא מריס כשר אפילו לכתחלה ולא פסלו אלא בשכולל מריס שהוא השם העיקרי בלשון וכל שום:

טו הכל כשרים לכתוב את הגט וכו'. כתב ה"ה דלפוסקים כרב הונא איכא לספוקי אי מכשרינן בדיעבד היכא דכתב נכרי טופס ואם כתב תורף י"ל שהוא פסול ובטל אע"פ שישראל עומד על גביו ולפוסקים כרב ושמואל דין הנכרים כדין חש"ו וי"ל שהוא פסול לכתחלה אפילו טופס עכ"ד. ואיכא למידק כי כתב נכרי תורף אמאי בטל דודאי משום דנכרי אדעתא דנפשיה עביד ולא לשמה והא איכא לספוקי דילמא כותב לשמה. וי"ל שלזה כיון ה"ה שכתב ואם כתב תורף י"ל שהוא פסול ובטל ולא כתב בטל הוא סתם משום דספוקי מספקא ליה כדפרישית ואע"פ שרבינו כתב דבטל הוא לטעמיה אזיל דבעי בני כריתות לכתיבת גט אבל להרמב"ן והרשב"א דלכתוב לא בעי בני כריתות ולא מיפסיל בנכרי אלא משום דאדעתא דנפשיה עביד איכא לספוקי כדפרישית:

הכותב

לחם משנה

יד שינה שמו או שמה וכו'. כתב ה"ה ולדברי הכל אם כתבו בשנוי פסול לגמרי אע"ג דמתניתין היא שינה שמו ושמה דתצא והולד ממזר מ"מ הוה מצי למימר דמתניתין פיסול דרבנן הוי כו' דהא איכא במתני' היה במזרח וכתב במערב דאע"ג דאמר תצא וכו' הוי פיסול דרבנן לכך קאמר דלכ"ע הוי בטל כדברי רבינו:

טו טז הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחמשה וכו'. ולמה אין כותבין אלו החמשה וכו'. ה"ה כתב דדעת רבינו הוא דשמואל מוסיף אדרב הונא והיה נ"ל לפרש דברים אלו דנהי דרב הונא דקאמר והוא שגדול עומד על גביו אינו מחלק בין טופס לתורף אלא בכל גוונא כשר כשגדול עומד על גביו אבל שמואל מוסיף אדרב הונא וקאמר דנהי דבעינן גדול עומד על גביו אבל הא מיהא לא אהני אלא לטופס אבל בעינן שיור מקום התורף. ומה שהביאני לפרש כן בדברי ה"ה משום דאם נאמר דרב הונא לא פליג אדשמואל אלא סבר דעכ"פ בעינן שיור מקום תורף א"כ כשהקשו לרב הונא (דף כ"ג) מההיא דנכרי פסול ודאי משום דמשמע ליה לגמרא דאיירי אפילו בטופס לבד והוא דבר קשה לומר פסול לענין הטופס דהא בדיעבד כשר הוא הטופס כדכתב רבינו לכך היה נ"ל לומר כדכתיבנא דלא מפליג רב הונא כלל בין טופס לתורף אלא בכל גוונא כשר כשגדול עומד על גביו דוקא. אבל ראיתי להרב ב"י ז"ל בסי' קכ"ג דסובר בדעת רבינו דרב הונא לא פליג אשמואל ושמואל לא פליג ארב הונא דרב הונא בטופס לבד איירי ואפשר דמאי דנקט בברייתא פסול משום דקאי אמתניתין דהכל הני דקאמר מתניתין דכשר בגט פסול והיינו לכתחלה ואיידי דנקט במתניתין כשר נקט בברייתא פסול. עוד ראיתי שם בסוף אותו פרק להרב"י ז"ל דברים תמוהין כשבא לבאר דברי הטור כתב ומעתה יתבארו דברי רבינו וכו' חדא במ"ש ומשום דכתב הרא"ש בין בנכרי בין בחש"ו דגזרינן טופס אטו תורף כתב דפליג אהרמב"ם כו'. ותימה דהרא"ש לא פליג אהרמב"ם אלא במ"ש דחש"ו אם כתבו הטופס בדיעבד בלא גדול עומד על גביו דכשר ולהרא"ש נראה מדברי הטור דאפילו בדיעבד פסול כיון שאין גדול עומד על גביו אבל לכתוב טופס לכתחילה חש"ו בגדול עומד על גביו זה לא שמעינן שיחלוק הרא"ש עליו והרי גמרא ערוכה הוא דבגדול עומד על גביו סגי אפילו לכתחילה וא"כ איך כתב הרב"י ז"ל דפליג אהרמב"ם דמכשיר בחש"ו לכתוב טופס לכתחילה ואם נפסך לומר דפירוש דבריו הוא כלומר דפליג אהרמב"ם במאי דקאמר שהוא לכתחילה שהוא סבר אפילו בדיעבד אכתי קשה מה שאמר א"כ מיהו לא ברירא ליה לרבינו אי גזר הרא"ש בטופס אפילו בדיעבד דהא ודאי ברור הוא לדעת רבינו דהרא"ש גזר אפילו בדיעבד דהרי כתב דלהרא"ש בחש"ו הוי אפילו בדיעבד כשאין גדול עומד על גביו וכיון דשמעינן כן בחש"ו כשאין גדול עומד על גביו ה"ה בנכרי דהכל הוי טעמא משום דגזרינן טופס אטו תורף ואפילו תדחוק ותאמר דבנכרי איכא לפלוגי אפשר דבדיעבד כשר ואינם שוים חש"ו ונכרי א"א שיסבור הרב"י ז"ל כן ממ"ש בסוף הלשון ואם הגירסא הרמב"ן בנו"ן וכו' דהכי ס"ל להרמב"ן כמ"ש לעיל גבי חש"ו וא"כ הוא יקשה אמאי לא כתב רבינו נמי דהרא"ש והרמב"ן בנכרי כו' הא דס"ל דאי אמרינן בחש"ו דאפילו בדיעבד פסול הוא הדין דאמרינן כן בנכרי. ועוד אני תמיה במ"ש ומתק הגירסא דאיתא בהרא"ש וכ"כ הרמב"ם דאסור לחש"ו וכו' ואמר ואם הגירסא הרמב"ם במ"ס ספר מוטעה נזדמן לו וכו' ואיך כתב כן והלא הגירסא שיש בידינו בדברי הרמב"ם כך הוא כמ"ש הרא"ש וז"ל מותר להניח חש"ו לכתוב תופס הגט לכתחילה והוא שיהא גדול וכו' משמע דאם אין שם גדול אין כותבין לכתחלה ואפילו תאמר דלהרב"י ז"ל יש לו גירסא אחרת בדברי הרמב"ם א"א לומר דהא מוכרח הוא מן הגמרא לפירוש הרמב"ם דבטופס אם אין גדול עומד על גביו אסור לחש"ו לכתוב שהרי אמרו והוא שיהיה גדול עומד על גביו והיינו בטופס ומ"מ הצריך שיהיה גדול עומד וקשה עוד מזאת שמחק הגירסא ואמר שהוא הרמב"ן בנו"ן ואיך אפשר לומר כן והא הוא הביא תחילה בפסקיו דברי רב אלפסי ואמר מדהביא רב אלפס הני תרי אוקימתות כו' משמע מתוך דבריו דאוקימתא דשמואל קיימא אאוקימתא דרב הונא וכו' ועל זה כתב וכ"כ הרמב"ם וכו' והרי פירוש הזה של רב אלפס הוא הפירוש עצמו של הרמב"ם ופירוש של הרמב"ן הוא דפליגי וכמ"ש הרב ב"י ז"ל עצמו ואיך אפשר לגרוס בדברי הרא"ש הרמב"ן. סוף דבר שלא ירדתי לסוף

דעת

משנה למלך

להלום דיסבור מרן ז"ל דסגי לכתחלה בשם התחימה לחוד. ומ"מ למדנו דשם התחימה הוא שם גמור אע"ג דשום אדם לא יכירנו באותו שם. ולפי זה נראה דבנ"ד דנודע קודם כתיבת הגט שהוא היה חותם נפתלי צבי ושכן כתוב בכתובה וסהדי דחתימי עלה ראו חתימתו דיש לו ב' שמות ועדיף טפי מאלו חותם באגרות שאותם החתימות אין מתפרסמות בעולם א"כ לכתחלה היה ראוי לכתוב בגט שם צבי לטפל דהו"ל פתי שהוחזק בשני שמות במקום אחד ואף שנכתב לעיקר בדיעבד כשר כיון דשני השמות כתובים בפירוש. את זה ראיתי לקצר בענין זה. ועוד לאלוה מילין והנם כתובים ולאפס פנאי לא אאריך והרציתי הדברים לפני מורי ורבותי גדולי הדור יצ"ו והסכימו להתיר בנ"ד דהוי מקום עיגון ונכתב בספר למען יעמוד ימים רבים:

יד שינה שמו או שמה ושם עירו ושם עירה כו' אינו גט. נשאל הריב"ש סימן נ"ז בגט שנכתב בו הדרים בתלמיסאן והיא לא היתה דרה שם בשעת כתיבת הגט וגם לא עתה א"כ הרי שינה שם עירה ושקיל וטרי בענין ובסוף דבריו כתב וז"ל ואע"פ שכל שיש בגט לשונות מסופקים הגט פסול כבר כתבתי שזהו כשהבעל מערער וגם בכאן אם יבא הבעל ויערער לומר שלשינוי שם עירה נתכוון תלא אבל מ"מ אין מונעין אותה מלהנשא והיא תחוש לעצמה דומיא דהמביא גט בא"י כו' יע"ש: ואין דברי הרב מחוורין אצלי בזה דשאני התם דאת"ל דהגט הוא כשר אין לחוש שמא יבא הבעל ויערער משום דעדים מצויים לקיימו אבל הכא דאף את"ל דהבעל משקר במה שמערער דלשינוי שם עירה נתכוון אין מי שיכחישנו בדבר הזה ומנ"ל שמניחין אותה לינשא כיון שביד הבעל הוא לפסול הגט וצ"ע. (א"ה עי' מ"ש הרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ח סוף סעיף קטן ג').

הכותב

הגהות מיימוניות

ואין לחוש בו כלל דשם של יהדות לא גרע מחניכתו וחניכתה דתנן פ' המגרש דכשר ופי' בערוך אע"פ שלא כתב שם מובהק ועוד דתניא בתוספתא גר ששינה שמו לשם עכו"ם כשר וכן אתה אומר בגיורת וכ"ש ישראל מומר ששינה שמו לשם ישראל דכשר ואף לכתחילה אין לכתוב רק שם של ישראל ואם כתב בגט של יהדות כל שום והניכה דאית ליה טוב הדבר ע"כ מספר התרומה והמצות וכל דיני מומר לענין גט תמצא בתשובה בסי' י"ב: [ע] תתקין ר"ג כו':

מגדל עוז

שעולה (דף ל"ד): שינה שמו או שמה עד אינו גט. בגיטין פרק הזורק (דף פ'): הכל כשרין עד את גיטה. פ"ב דגיטין (דף כ"ב): ישראל שהמיר לעכו"ם עד לכל דבריו. פ"ק דחולין ובהרבה מקומות משמע כן מיהו קידושיו קידושין וגיטו גט כמ"ש ר"מ בהלכות אישות: ולמה אין כותבין אלו

החמשה

וחרש שוטה וקטן אינן בני דעה. והעבד אינו בתורת גיטין וקידושין לפיכך הוא פסול כעכו"ם לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו אינו גט אע"פ שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה בכשרים: יז [א]כתב אחד מחמשה אלו טופס הגט והניח מקום התורף שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם וכתבן הפקח הגדול הישראלי לשמו הרי זה גט כשר: יח מותר [י] להניח חרש שוטה וקטן לכתוב טופס הגט לכתחלה והוא שיהיה [כ] גדול הפקח עומד על גבן. אבל העכו"ם והעבד אין כותבין הטופס לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גבן שלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת סופר כמו שביארנו: יט הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת. כתבו וחתמו בו ביום בזדון ונתנו לה אינה מגורשת שהרי העדים פסולין מן התורה. כתבו ביו"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים ביו"ט הרי זה גט פסול:

פרק רביעי

א אין [ב]כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד כגון דיו וסקרא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהן. אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהן אינו גט. כתבו באבר ובשחור ובשיחור כשר ואין כותבין בהן לכתחלה: ב כותבין במי עפצא לכתחלה על גב הנייר והעור וכיוצא בהן אבל לא על גבי מגילה עפוצה מפני שאינו ניכר ואם כתב אינו גט וכן כל כיוצא בו. על הכל כותבין את הגט ואפילו על איסורי הנאה. וכותבין על דבר שיכול להזדייף והוא שיתנו לה בעדי מסירה: ג כיצד כותב *(אותו) על הנייר המחוק על הדפתרא ועל החרס ועל [ל] העלין ועל ידו של עבד ועל קרן של פרה ומוסר לה העבד והפרה או הנייר המחוק והדפתרא וכיוצא בו בפני עדים: ד [ג]יהיה הגט חקוק על ידו של עבד בכתובת קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו הרי

א גט זה שם וסמ"ג שם וסטור חלק בפסק זה ע"ש: ב טור שם סי' קכה סמ"ג שם: *כנ"ל: ג טור אה"ע סי' קכד סמ"ג עשין נ:

כסף משנה

יט הכותב גט בשבת וכו'. בנוסחת הטור היה כתוב דין זה בסגנון אחר שכתב וז"ל כתב הרמב"ם כתב גט בשבת או ביוה"כ בשוגג ונתנו לו ה"ז מגורשת כתבו וחתמו בזדון ביו"ט אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה. כתבו וחתמו בזדון ביו"ט ונתנו לה בפני עדים כשרים הרי זה גט פסול עכ"ל. ולפי זה נקט ברישא שבת ויוה"כ לאשמועינן דאע"ג דאילו עשה כן במזיד הוה מתחייב בנפשו וגם אם כתבו בפרהסיא הוה מיפסיל ומטעם דמחלל שבתות בפרהסיא דינו כנכרי אפ"ה כיון שלא כתבו אלא בשוגג כשר וכ"ש לכתבו בשוגג ביו"ט דכשר ובבבא שניה כתב כתבו וחתמו בזדון ביו"ט דאינה מגורשת וכל שכן בשבת וביוה"כ, ובבבא שלישית נקט דוקא יו"ט דמש"ה פסול ואינו בטל ואפילו כתבו בפרהסיא אבל אילו כתבו בזדון בשבת ויוה"כ בפרהסיא בטל היה מפני שכתבו מחלל שבתות כנ"ל לפי נוסחא זו. אבל לפי הנוסחא הכתובה בספרי רבינו שבידינו צריך לפרש דבתרי בבי קמאי נקט שבת ויוה"כ דבשוגג מגורשת מזיד אינה מגורשת ובבבא ג' נקט יו"ט דוקא כמו שכתבתי לנוסחא האחרת. ומה שכפל בבבא ג' ביו"ט נ"ל שהוא מיותר. ומ"מ יש לדקדק לשתי הנוסחאות דבבבא קמייתא לא נקט אלא כתב ולא נקט חתמו וכיון דבשוגג הוא אפי' חתמו נמי ואפשר דמשום דלא מתרמי להיות הסופר וגם העדים שוגגין מש"ה לא נקט בה חתמו. אבל קשה דאי בלא עדי חתימה איירי הל"ל ונתנו לה בפני עדים כשרים כמ"ש בבבא שלישי ותו איכא למידק שכתב ונתנו לה דמשמע דוקא דיעבד ולכתחלה אמאי לא והכי הל"ל ה"ז גט כשר ובבבא שניה ה"ז בטל ולא ה"ל לאדכורי נתנו לה ולא מסרו לה וצ"ע. ודינים הללו לא כתב ה"ה מקומם וכתב בעל מגדל עוז דאיתנהו בפ' מי שאחזו ואני חפשתי כל הפרק בבבלי ובירושלמי וגם בתוספתא בדקתי כל המסכת ולא מצאתי:

פ"ד א כתבו באבר. פרק ב' (דף י"ט) עדים שאין יודעין לחתום רב אמר מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו וכו' ושמואל אמר באבר בשבר ס"ד והתניא ר' חייא כתבו באבר וכו' כשר ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ר' אבהו אמר במי מילין וכו' רב פפא אמר ברוק. ורבינו סתם ולא חילק בכך נראה שמפרש דלא מפלגינן בין אברא למיא דאברא אלא לשמואל דאמר דאיכא גוונא דכתב אבר דלאו כלום הוא אבל איך רבנן דלא מוקמי תקנתא לעדים שאינם יודעים לחתום באבר פליגי עליה וסברי דכי

מגיד משנה

פ"ד א אין כותבין את הגט וכו'. פ' המביא תניין (דף י"ט) משנה בכל כותבין בדיו וכו': כתבו באבר וכו'. שם תני ר' חייא כתבו באבר וכו' ומדתני כתבו ולא תנא כותבין שמעינן דלכתחלה לא יכתוב בהן וזהו דעת רבינו:

ב כותבין במי עפצא. שם וכל דבר שהוא מתקיים לאיתויי מאי לאיתויי הא דתני ר' חייא כתבו במי טריא ואפצא כשר. ואע"פ שג"כ שנינו כאן כתבו ומשמע דוקא דיעבד כתב רבינו שכותבין לכתחלה משום דאמרינן במתני' בכל כותבין וכו' שהיה לכתחלה ואתיא לאיתויי הא דרב חנינא ומפני שזו דר' חנינא היא אפילו לכתחלה והאי דרב חייא היא דוקא בדיעבד אמרו בגמרא דמשנתנו שהיא לכתחלה אתיא לאיתויי הא דר' חנינא ולא אמרו דאתיא לאיתויי הא דרבי חייא זה דקדק רבינו בטוב עיונו. ומ"ש רבינו אבל לא על גבי מגילה עפוצה מפורש בגמרא בביאור:

על הכל כותבין וכו'. שם (דף כ') בגמרא כתבו על איסורי הנאה כשר:

וכותבין על דבר שיוכל להזדייף וכו'. שם (דף כ"א:) משנה אין כותבין לא על הנייר המחוק וכו' ואמרו בגמרא מאן חכמים ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. עוד שם א"ר אלעזר לא הכשיר ר"א אלא לאחר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ור"י אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דה"ל תנאה מדכר דכירי (ליה) וקי"ל כר"י דר' אלעזר תלמידו היה ולזה סתם רבינו וגם בהלכות לא כתבו ממחלוקת זה כלום. ומ"ש רבינו על החרס וכו' כל הדברים שהזכיר מפורשים שם. ומ"ש ונותן לה את הפרה כבר נתבאר ענינו פ"א:

ד היה הגט חקוק על ידו וכו'. שם בעי רבי אמי בר' חמא היו מוחזקים בעבד שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקני לה או דלמא איהו מנפשיה עייל אמר רבא ותיפוק ליה דכתב דיכול להזדייף הוא ופירשו שם בגמרא

משנה למלך

יט הכותב גט בשבת כו'. (א"ה מכאן סוגיה מהר"ש יפה דהלכתא כאביי בהסיא פלוגתא דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד, ועיין בדברי הרב המחבר בהל' מלוה ולוה שם רמז) : וכן

לחם משנה

דעת הרב בזה הלשון כלל: והעבד אינו בתורת גיטין וקידושין וכו'. אע"ג דבגמרא נתנו טעם לנכרי משום דאדעתא דנפשיה עביד משמע דהך טעמא דאינו בתורת גיטין וקידושין לא אהני לענין כתיבה מדלא יהיבי לה בגמרא גבי נכרי יש לומר דסבור רבינו דה"ה דהוה מצי למימר הך טעמא אלא טעמא רויחא נקט דהאך טעמא דאינו בתורת גיטין וכו' איכא בגמרא מאן דאתקיף עליה ומשום הכי כתב רבינו בנכרי טעמא דאדעתא דנפשיה עביד ולא כתב טעמא דעבד משום דהוי טעמא רויחא כדכתיבנא:

יט הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת כו'. בדברי רבינו יש שני נוסחאות. האחד כתב הטור בסימן קכ"ג והשני מה שיש בידינו וכבר הזכירה שם הרב בית יוסף ז"ל ונוסחא שהביא הטור ודאי שהיא מיושבת כפי דבריו שכתב שם אבל מה שרצה ליישב נוסחתנו ואמר דכותב בשבת הוי מחלל שבתות בפרהסיא ובבא ראשונה נקט בשגגה משום דבזדון אינה מגורשת א"כ תמיהא לי טובא אמאי כתב כתבו וחתמו בו ביום בזדון אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה והלא הפיסול מפני שהעדים עמו פיסול שחתמו הא בלאו הכי הגט פסול מפני שכתבו ישראל מחלל שבתות בפרהסיא. וכ"ל ליישב לפי נוסחתנו דהך ישראל לא הוי מחלל שבתות בפרהסיא דכתבו בשבת בצנעא ולכך הוי גט פסול אפילו בזדון ונקט בתחלה בשגגה דאם הוא בזדון הוי גט פסול מיהא ולכך נקט אח"כ זבו וחתמו דמשום דכתבו וחתמו דאיכא (פיסול) [פרסום] לכך הגט בטל. ואח"ה א"כ אמאי נקט אחר כן כתבו ביו"ט בזדון ליםמעינן דאפי' בשבת הוי פסול ולא בטל. וי"ל דהו"א דבי"ט הוי כשר לגמרי קמ"ל דפסול מיהא הוי וה"ה בשבת נמי דהוי פסול ולא בטל ולכך נקט בתחלה בשגגה דבזדון הוי גט פסול כנ"ל ליישב נוסחא דידן ומה שהוא הקשה שם ותו איכא למידק וכו' קל להבין המיכון:

פ"ד א כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר וכו'. קשה דהיל"ל דהיינו דוקא מיא דאברא ולא אבר כדאמרינן בגמרא (דף י"ט) והרב ב"י ז"ל סי' קכ"ד כתב דרבינו סובר דרב פליג עליה דשמואל בפירוש הברייתא ואפילו נאמר כן לדעת רבינו קשה לאומרו משום דפסק כמ"ד ברוק וטעמא דסבירא ליה דלא פליגי כל הני אהדדי וכדכתב הרב בית יוסף עצמו בסימן ק"ל ובפלוגתא להרי"ף שלא הביא אלא דברי רב לבד אפשר לומר כן. וי"ל שרבינו מפרש הסך מפירוש הרא"ש ושאר המפרשים דאברא עדיף ממיא דאברא ומאי דאמר שמואל דרושמין באבר היינו מיא דאברא כלומר ששרו בו האבר ואינן רושמין כל כך ולכך סתם כאן וכתב באבר כשר דמשמעות אבר הוי אבר ממש. וה"ה כתב דמדתני כתבו משמע ליה לרבינו דהוי בדיעבד וא"ת גבי איסור הנאה דאמר שם כתבו על איסור הנאה כשר למה כתב רבינו דלכתחלה כותבין באיסור הנאה היה לו לומר דלכתחלה אין כותבין אלא בדיעבד. ויש לומר מהתם משמע דהוי אפילו לכתחילה משום דהא טעמא פירוש בגמרא דנתינה לא משמע אלא נתינת גט ומהך

מגדל עוז

יח מותר להניח וכו' עד עומד על גבן. פ"ב דגיטין (דף כ"ו): אבל העכו"ם והעבד עד כמו שביארנו. פרק כל הגט ופ"ב דגיטין גמ' מתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט כתב מורי הרשב"א ז"ל דעבד כשר לכתוב דומיא דאשה כיון דשייך במצות כמוה והאריך בטענותיו בחדושיו: הכותב גט בשבת עד סוף הפ'. פ' מי שאחזו:

פ"ד אין כותבין את הגט עד לכתחלה. פ"ק דגיטין (דף י"א): כותבין במי עפצא עד שאין זה כתב. הכל פ"ב דגיטין (דף י"ט):

הגהות מיימוניות

[י] אמר אמימר וצריך שיניח מקום התורף: [כ] ומלמדו ומזהירו לכתוב לשמו ולשמה: [ל] על עלה של זית דוקא עלה של זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא על עלה של זית על עלה של דלעת והרוב כר' תוספתא:

הרי זו מגורשת אע"פ שאין לה עדי מסירה. שהרי אין יכול להזדייף. אפילו היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת בעדים נמסר לי הרי זו ספק מגורשת שמא מעצמו נכנס לה שהגודרות אין להן חזקה: **ה** אהיה הגט חקוק על הטבלא והעדים עליו והוא יוצא מתחת ידה אע"פ שהן מוחזקין בטבלא [ב] שהוא שלה הרי זו מגורשת שהאשה עצמה כותבת את גיטה. שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם עדי מסירה: **ו** בחקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת אם חפר ירכי האותיות כשר. שזה כתב הוא, הרי הוא אומר כתובה בעט ברזל כלומר שהוא חפרו. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס [ג] אבל אם חפר תוך האות עד שיראו הירכות גבוהות מכאן ומכאן ככתב דינר זהב שהכתב בולט אינו גט שאין זה כתב: **ז** * גהמקרע על העור תבנית כתב או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר. דכותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שנכתב בכתב מן הלשונות ועדיו חתומין בכתב אחר כשר. והוא שיהו העדים מכירין לשון הכתב והכתיבה: **ח** *אחד מן העדים חתם בכתב (לשון אחת) והעד השני בכתב לשון אחרת כשר. אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת פסול: **ט** כל לשון שיכתב בה הגט צריך שיזהר הסופר בדברי הגט שלא יהא משמען שני ענינים עד שנמצא הקורא אומר שמא לכך ולכך נתכוון שאין משמעו לשון גירושין או שמא לענין זה נתכוון שמשמעו לשון גירושין. אלא יהיו הדברים שאין בהן ספק באותו הלשון אלא משמען ענין אחד שגירש ושלח פלוני את פלונית: **י** וכן צריך שיהיה אותו הכתב מבואר היטב באותו הכתב שיכתוב בו עד שידעו הקטנים [ד] לקרותו שמכירים אותו כתב שאינן לא נבונים ולא סכלים *(ולא בקטנים) אלא בינונים. ולא יהיה כתב [ה] מעוקם ומבולבל שמא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה

השגת הראב"ד

*אחד מן העדים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה מצאו בתוספתא ולא כמ"ש אלא כך אמרו גט שכתבו בב' לשונות וחתמו עליו ב' עדים בב' לשונות פסול אבל אם חתמו עליו באחת מן הלשונות לא שמענו ואפשר שחתימה מגרשת, עכ"ל:

א גם זה שם: ב טור שם סי' קכה סמ"ג שם: *[כ"ה בירושלמי ובתוספתא הקורע] : ג טור שם סי' קכה סמ"ג שם: ד טור שם סי' קכו סמ"ג שם:
*[בדפוס ווינציאה אינו, ובטור גר' ולא סכלים כקטנים]:

מגיד משנה

בגמרא משום דהכא ליכא קמן עדי מסירה דאי בעדים נחזי מאי קאמרי ותירצו דבעי דרמי הוא בכתובת קעקע מאי הוי עלה ה"ס דאמר רשב"ל הגודרות אין להם חזקה פי' גדרות צאן וכל דבר שיש בו רוח חיים אינו כשאר מטלטלין שיש לחוש שמא מאליהם באו לרשות זה הילכך בעבד דלמא הוא מנפשיה עייל והויא לה ספק מגורשת וכשהעבד הוא שלה הויא מגורשת גמורה כיון שהכתב בכתובת קעקע שאינו יכול להזדייף והויא לזה דומיא דטבלא שיתבאר בסמוך ונתבארו דברי רבינו:

ה היה הגט חקוק על הטבלא וכו'. שם (דף כ') בעיא דאיפשיטא:

ו חקק הגט על הלוח וכו'. שם פ"ב וכתב ולא וחקק והקשו למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד שילא בכתב שעל גבי הטבלא ופנקס יצא לחירות ותירצו נ"ק הא דחק תוכות הא דחק ירכות ומבואר שם בסוגיא דירכות אפילו בולטות וכגון שחקק מאחורי הטס שהוא כשר ונתבארו דברי רבינו:

ז הקורע על העור וכו'. בירושלמי בפ' זה הקורע על העור כתבנית כתב כשר הרושם על העור כתבנית כתב פסול ובתוספתא אמרו הדברים בהפך שהקורע פסול והרושם כשר. ויש תימה על רבינו למה הכשיר שניהם. ועוד אני תמה בזה שהוא כתב פי"א מהלכות שבת הקורע על העור כתבנית כתב חייב הרושם על העור כתבנית כתב פטור אלמא שהרושם על העור אינו כתב וא"כ למה אמר בכאן כשר ואיני יודע בזה טעם נכון. ואולי משום דקי"ל דאפילו על העלה של זית כשר אע"פ שאינו מתקיים מה שאין כן לענין שבת כנזכר שם וצ"ע. ובתוספתא משמע דאפילו בגט בעינן דבר של קיימא ועלה של זית של קיימא הוא וכן אמרו שם על עלה של זית על עלי דלעת על עלי חרוב על כל דבר של קיימא כשר על עלי חזרת על עלי כרשין על עלי בצלים על עלי ירקות על כל דבר שאינו של קיימא פסול ולא סמך עליה רבינו כיון שלא הוזכר זה בגמרא: כותבין הגט בכל כתב וכו'. משנה פרק המגרש (דף פ"ז:) ונתבאר בסוגיא פ' המביא תניין דבכל כתב ובכל לשון כשר: גט שכתוב בכתב מן וכו'. בפ' המגרש גט שכתבו עברית ועדיו יונית ובירושלמי פתר לה כשהיו יודעים לקרות ולא היו יודעים לחתום או שהיו יודעים את שניהם וחתמו באי זה מהם שרצו:

ח אחד מן העדים וכו'. זהו סוף המשנה עד אחד עברית וכו': אבל אם היה וכו'. בהשגות א"א דבר זה מצאו בתוספתא וכו', ורבינו לא רצה להכשיר בשהחתימה אחת מפני האפשר הזה שכתב הר"א ז"ל וסעד לדבריו ממשנתנו שהכשירה כשהוא כתוב בלשון אחד והחתימות בלשון אחר או שאחד מהן כלשון הכתב והשנית בלשון אחר ולא הזכירה בשכתוב בשתי לשונות והחתום בלשון אחד ואם הדין היה שוה היה מזכירו המשנה ומשמע דדבר זה קולא הוא וכל שלא נזכרה בביאור אין לנו להכשיר. ואפשר גם כן שיש לרבינו בתוספתא גירסא אחרת או שהוא מפרשה דהתומין עליו דנקיט לדיוקא דידה הוא דדוקא כשהוא כתוב בחמש לשונות פסול הא אם היה כתוב בלשון אחד אע"פ שהחתימות שונות כשר אבל כשהוא כתוב בלשונות שונות אע"פ שהחתימה בלשון אחד פסול לפי שלא מצינו שהוכשר, כך נ"ל לדעת רבינו:

ט כל לשון וכו'. זה מבואר בגמ' באותן דקדוקין שהזכיר רבינו בנוסח שלנו ובודאי שהוא הדין בכל הלשונות ופשוט הוא:

י וכן צריך וכו'. כבר נחלקו המפרשים ז"ל יש מי שאומר שאם היו אותיות הגט נוגעות זו בזו פסול שכתב הגט צריך להיות ככתיבת הספרים שאמרו כל אות שאין גויל מקיף אותה מד' רוחותיה פסולה ואין זה עיקר אלא כדעת מי שמכשיר בו דבוקות וכ"כ הרמב"ן ז"ל פרק המביא תניין זה לשונו ומסתברא כיון שהוזהר ליכתב בכל לשון בין בגופן שלנו בין בגופן שלהם ועל עלה של זית ושלא בדיו לא בעינן מוקף גויל אלא כל אות שקוראה אותה תינוק לא חכים ולא טפש כשרה בין נוגעת בין אינה נוגעת עכ"ל, והוא כדעת רבינו ורוב המפרשים ז"ל ועיקר. ומה שאמרו שיקרא האותיות מי שאינו לא חכם ולא טפש הוא ממה שנתבאר בכיוצא בזה פ"א מהלכות תפילין:

היה

כסף משנה

דכי תני ר' חייא כתבו באבר ל"ש באברא ל"ש במיא דאברא כשר. ומ"ש בשחור פירש"י דהיינו פחמים ושיחור פירש"י אדרימנ"ט:

ז גט שנכתב באחד מהלשונות וכו' והוא שיהו העדים מכירים לשון הכתב והכתיבה. יש לדקדק דבשלמא לשון הכתב דין הוא שיהו מכירים ע"פ מ"ש בפ"א בעדים שאין יודעין לקרות קוראין לפניהם וחותמים והוא שיכירו לשון הגט אבל מ"ש והכתיבה איני יודע מה צורך שיכירו הכתב הא בקוראים לפניהם סגי כמו שנתבאר בפ"א ואע"פ שמדברי הירושלמי שהביא ה"ה משמע כדברי רבינו גם על הירושלמי יש לתמוה:

ח ומ"ש אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת וכו'. ה"ה הליץ בעד רבינו להצילו מהשגת הראב"ד וגם הר"ן הליץ בעדו והרשב"א השיג על רבינו למה הכשיר

עד

לחם משנה

ומהך טעמא אפילו לכתחילה הוי. אי נמי קך הכרח שכתב כאן ה"ה דמדאמר כתבו משמע דלכתחילה לא יכתוב הוא מוסמך עם הכרח אחר האמור בלשון האחר דבגמרא לא אמרו לאתויי הא משמע דהכא הוי בדיעבד דוקא ולכך לא אמרינן דמתניתין הביא הא:

כבר

משנה למלך

פ"ד י וכן צריך שיהא אותו הכתב מבואר היטב וכו' שמא תדמה אות כו'. ז"ל הריב"ש סימן ז' גם יש שא"צ גרירה בתיקונם רק להוסיף מעט בצורת האות כגון כפי"ן בית"ן עכ"ל. וזה שכתב הרב שא"צ גרירה ונלא להוסיף מעט בצורת האות קשה הוא בעיני דכפי"ן שעשאן בית"ן או דלתי"ן רישי"ן לא סגי בלא גרירה דהיינו כל מה שנכתב בפיסול דאי לא הוי חק תוכות ופסול עיין בתשובת מהרלנ"ח סי' ח' וצ"ע:

די

הגהות מיימוניות

[ב] הכי מסיק בפ"ב וכתב בספר התרומה הילכך נראה תרוצה לכתוב גט לאשתו צריך שיהיה הקלף והדיו משל בעל דהא וכתב ונתן כתיב דאפילו בטבלא שהית של אשה תחלה וגט כתוב עליה מספקא ליה אי צריך להביא עדים שהאשה הקנתה הטבלא תחלה לבעל, וגם שכר הסופר מן הדין על הבעל אלא מתקנת חכמים הוא כדאיתא בפרק גט פשוט וכו' כדלעיל אבל הקולמוס נראה דאין לחוש אפי' אינו של בעל דאין כאן חסרון הניכר במה שכותב בו הגט ע"כ. אמנם אם כתבן הסופר על קלף שלו יתכנו לבעל אחרי כן ודיו כדמשמע כדתנן הכותב טופסי גיטין וכו' אבל לכתחילה טוב ליתנו לבעל תחילה קודם כתיבה פן ישכח ליתנו לו אחרי כן מס"ה ע"כ: [ג] לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק ירכות. מתוך שמועה זו פסק ר"י שאם נפלה דיו לתוך ד' ונעשה ה' לתוך ב' ונעשה פ' או מ' פתוחה ונעשה סתומה שצריך לחזור ולכתוב גט אחר ולא יועיל למחוק הטיפה דמאחר דזה האות אין שמה עליה אלא ע"י מחיקת הטיפה זה קרוי חק תוכות ופסול, ספר התרומה והמצות ע"כ: [ד] מעשה היה לפני רבינו אליהו בגט שהיתה דל"ת של כדת משה וישראל קטנה והיתה דומה ליו"ד והורה רבינו אליהו להביא תינוק שאינו לא חכים ולא טיפש וקרא התינוק כדת משה בדל"ת והכשירו וכענין זה יש בפ' הקומץ רבה ע"כ: [ה] וכתב בספר התרומה שצריך לעשותו כס"ת שיהא כל אות ואות מוקפת גויל ולא תגע אות לאות ולא מטעם דאיקרי ספר דהא לא אתא אלא לספירת דברים בעלמא אלא מפני שאינה ניכרת יפה כשהיא מחוברת אות לאות להברתה ובדיעבד א"ר יהודה שאין לפוסלו מפני כך מדלא כתיב בית ובתבתם כתיבה

תמה

מגדל עוז

המקרע על העור וכו'. פ"ב דמסכת גיטין (דף י"ט) פסקינן לה הלכה כרשב"ג: כותבין את הגט עד וכתיבה. פ"ב דגיטין (דף י"ט): אחד מן העדים כו' עד בלשון אחרת פסול. תוספתא סוף מסכת גיטין וסוף ב"ב: כתב הראב"ד ז"ל דבר זה מצאו בתוספתא וכו': ואני אומר זאת התוספתא סוף מס' גיטין וסוף ב"ב. ולדעתי הטעם מפני שאין על כל לשון אלא עד אחד וגם כי יכיר כל עד בשתי הלשונות ומה לי ב' עדים וחמש לשונות מה לי שתי לשונות ושני עדים. ואפשר שהיה לו לשון אחר בקבלת רבותיו או פי' בזו שאני לא שמעתיו אבל לדעתי זה טעם נכון לדברי ר"מ ז"ל וגם שם משנה שלימה סוף מסכת גיטין דתנן עד אחד יוני ועד אחד עברי עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין ע"כ, משמע אבל אם אינן באין כשר ועוד שנן התם גט שכתבו עברית ועדיו יונית ועדיו עברית כשר עד אחד עברי ועד אחד יוני כשר ע"כ, ומכאן למדנו דבריו. שוב בדקתי בנוסחא מדוייקת מן התוספתא וכתוב בה בין בסוף גיטין בין בסוף בתרא בה' לשונות כשר ויסיס פירוש' שחתם כל אחד מהם בה' לשונות ולפיכך כשר שהרי יש ה' עדים על כל לשון ולשון דוק מינה שאם אין על כל לשון ולשון אלא עד אחד פסול: כל לשון שיכתוב כו' עד ושלח פלוני את פלונית. פרק המגרש (דף פ"ז): וכן צריך שיהיה עד משתנה. פרק הקומץ רבה (דף ל"ד):

משנה: יא *היה בו משמעות שני ענינים או שהיה בכתבו עיקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר. הואיל ונקרא לענין הגירושין ויש בו משמע גירושין הרי זה *פסול. כבר נהגו כל עם ישראל לכתוב הגט לשון ארמי וכנוסח זה אע"פ שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה:

וזה הוא נוסח הגט

יב בכך: בשבת בכך וכך לירח פלוני בשבת כך וכך ליצירה או לשטרות למניינא דרגילנא למימני בה הכא במקום פלוני *(איך) אנא פלוני בר פלוני דממקום פלוני וכל שום אחרן וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממתא פלונית וכל שום [י] אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאבהתיכי די הוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין ואינש לא ימחה בידיכי (מן שמי) מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל. והעדים חותמים למטה כמו שביארנו. פלוני בן פלוני עד. פלוני בן פלוני עד: יג כשיכתוב הגט בלשון הזה ובנוסח זה לא יכתוב ודין ביו"ד שמא יקרא הקורא ודין כלומר משפט יהיה ביני ובינך. ולא יכתוב ואיגרת ביו"ד שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר אם זנית. לא יכתוב לימהך ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מהך [וכן ירחיק רגל הה"א מגגה שמא יקרא למחך] כלומר לשחוק. ולא יכתוב תהויין ותצביין בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא תהוין ותצבין כלומר שהוא מדבר עם [ז] נשים

א טור שם סי' קכס סמ"ג עשין נ: *[ר"ל ואינו גט בטל כך פירש הכ"ש וכענין זה פי' ס"ס (בס"ז דין ז') ודע שהטור העתיק דברי רבינו וז"ל הואיל ונקרא לענין אחר אע"פ שיש בו משמעות גירושין ויש בו מענין גירושין ה"ז פסול ועי' ב"ח]: *[עי' בטור ובב"י סי' קכ"ו ובש"ע]: *[בס"א איננו]: ב טור שם סמ"ג שם:

כסף משנה

עד אחד בלשון אחד ועד שני בלשון אחר. וכ"ל דל"ק דכל ההימה ענין לעצמו וכיון שכל התימות העד בלשון אחד כשר אבל הגט כולו ענין אחד וצריך שלא יהא כתוב בשתי לשונות וכמ"ש הר"ן:

יב והעדים חותמין למטה פלוני בן פלוני עד. לרווחא דמילתא כתב כן שא"ל לכתוב עד אלא כשאינו מזכיר שם אביו אלא שמו בלבד או שמזכיר שם אביו ולא שמו ואז אם לא יכתוב עד פסול לפי שנראה שלא חתם לשם עדות אבל כשחתם שמו ושם אביו אף אם לא כתב עד כשר ומשנה שלימה שנינו בפרק המגרש (דף פ"ז:) איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא

מגיד משנה

יא היה בו וכו'. זה שכתב רבינו במשמעות שני ענינים שהוא פסול הוא נמשך אחר מ"ש למטה בלא המתחלת הרי שכתוב בנוסח זה ולא האריך וכו' ושם יתבאר. ומ"ש אם היה בכתבו עיקום או בלבול זה פשוט וכפי מה שנתבאר בסמוך: כבר נהגו וכו'. גם בימי חכמי הגמרא נהגו כן כמו שיתבאר ובמשנה בפרק המגרש (דף פ"ה) שנינו גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר ודן די יהוי לכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין ובגמרא במאי קא מיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתיב לה ודן מוכיח מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתיב ביה ודן דמוכח מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה אבל לא כתיב ביה ודן אמרינן בדבור (בעלמא) גירשה ושטרא ראיה בעלמא הוא וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרבה מן המפרשים ז"ל דקי"ל כר' יהודה בהא והוכיחו כן ממ"ש פ"ק דנדרים (דף ה':) דרבא ס"ל דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ונחלקו המפרשים ז"ל כיון שכתוב בו למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין אם צריך לכתוב בו הרי את מותרת לכל אדם שיש מי שכתב שצריך שבכלל להתנסבא אינו אלא היתר נשואין אבל לא היתר זנות וה"ל כאומר חוץ מזנותיך שנתבאר פרק ח' שהיא ספק מגורשת. ויש מי שכתב שאין צורך שלא אמרו אלא באומר בפירוש חוץ מזנותיך אבל בסתם מותרת היא לכל דבר וכ"ש שכבר כתב בגט ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פיטורין שהוא דבר כולל. ויש במקצת נוסחי הגאון שאין כתוב בהן והרי את מותרת לכל אדם אבל רבינו ז"ל כתבו בנוסח שלו וכן עיקר ובהרבה מקומות נראה בגמרא שהיו רגילין לכתבו והרמב"ן ז"ל מן המחמירין וכתב אלא ודאי צריך למכתב והרי את מותרת לכל ואם לאו אסורה. וקרוב אני לומר שאם נשאת תלא שזהו גופו של גט עכ"ל. ודע שיש קצת חלוף בנוסחי הגט בדברי הראשונים ז"ל ולדברי הכל הנוסח שכתב רבינו כשר גמור הוא: יג כשיכתוב הגט וכו'. שם (דף פ"ו:) אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא ליכתוב ודין דמשמע דין אלא ודן וכו'. וכל אלו הדקדוקין שכתב רבינו מבוארים במימרא זו שם. ועוד שם לא ליכתוב למחך בחי"ת דמשמע כחוכא אלא למהך ולא ליכתוב לאיתנסבא באל"ף באמצע דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא. ומפשר שלא הזכירו רבינו לפי שהם בשינוי האותיות מה' לח' ומה' לא' וכבר כתב רבינו למעלה מה שכולל זה. ומ"ש רבינו בהארכה הווי"ן כן הוא בגמ' וכתב הרשב"א ז"ל [לא] לאורכינהו [ספי] משאר ווי"ן קאמר אלא כשאר ווי"ן וכדי שלא יראו יודי"ן וכ"כ בתוס' והעולם רגילין להאריכן ממש ונכון הוא לעשות כן כדי שיזכירו ולא יבאו לידי קלקול עכ"ל. אבל מדברי רבינו נראה שכל שמשמען ווי"ן לכל מי שיקרא כשר הוא:

הרי

משנה למלך

יב די הוית אנתתי מן קדמת דנא. כתב מרן בימן קכ"ו דבגט ארוסה צריך לכתוב דהוית ארוסתי ועיין בתשובת מהרא"ש באשה שנתגרשה והיתה ספק מגורשת וחזר וקדשה ואח"כ רצה לגרשה והצריך הרב שם שני גיטין האחד דהוית אנתתי והשני דהוית ארוסתי יע"ש:

הרי

לחם משנה

יא כבר נהגו כל עם ישראל לכתוב הגט לשון ארמי וכו'. כבר כתבתי למעלה דה"ס סובר בדברי רבינו דהוא פסק כר' יהודה ובפירוש המשנה הסכים רבינו לזה שכתב שם ר' יהודה אומר אף על פי שגוף הגט הרי את מותרת לכל אדם צריך שיכתב בו ודין דיהוי ליכי מינאי והלכה כר' יהודה ע"כ. משמע דס"ל דר' יהודה צריך מדרבנן קאמר דקאמר אע"פ שגופו של גט משמע דר"ל אע"ג דמן התורה גופו של גט הוא כך מ"מ מדרבנן צ"ל כן והלכה כר' יהודה ויש הוכחה לפירוש זה של רבינו מדהזכיר ר' יהודה ספר תירוכין וכו' וכל זה הלשון מדרבנן הוא ועל פי' זה פסק ר' יהודה ויסכימו דברי ה"ה ולא יחלוק רבינו עם מ"ש למעלה וגופו של גט וכו': יג כשיכתוב הגט בלשון הזה ובנוסח זה כו'. כתב ה"ה ואף מדברי רבינו נראה כן שכל שמשמען ווי"ן לא ידעתי מאין הוציאו זה דהרי רבינו הזכיר אריכת ווי"ן כדאמרו בגמרא משמע שיאריך דוקא: ולא יכתוב לימהך ביו"ד כו'. הרב ב"י ז"ל כתב דטעות נפל כאן. ואפשר ליישב הני' דרבינו מפרש דמה שאמר בגמרא דמשמע לי מהך פירוש לי שחוק דנחליף הה"א לח' ונאמר שהוא שחוק כדרך אותיות אהח"ע שמתחלפות וזה הפירוש היינו מפני שא"א לפרש פירוש אחר כיון שהם שתי תיבות ולהכי רבינו לא הזכיר דלא יכתוב למחך בחי"ת דכל שכן דהוא משמע שחוק ובגמרא לא הזכירו כן לפ' לשון לי מהך דפירושו חוכא ולכך הזכירו בגמרא ולא לכתוב למחך מלשון כי חוכא, אבל רבינו שהזכיר דמשמע לי שחוק א"צ עוד:

הרי

הגהות מיימוניות

תמה כמו גבי תפילין ומזוזות אמנם לזיין שעטנ"ז ג"ץ לא נהגו לעשות כדי שלא לחוציא לעז על גיטין הראשונים ובלא זיון נקראין אותיות כדאיתא פ' תבוגה דאמרי' נטל לגגו של ח' ועשהו ב' זייני"ן חייב אלמא דבלא זיון חשיב כותב שתי אותיות להתחייב בשבת ע"כ: [ו] וכ"כ בה"ג ושאר טופסי גיטין הקדמונים ולא נתיישב לר"ת כי אדם שאין לו שום חניכה ושם כנוי וכתבו בגט שלו כל שום וחניכה דאית לי יאמרו שזהו אדם אחר שיש לו כנוי ותיקן לכתוב אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם הטפל או המכונה פלוני כמו ההיא דרובא הוו קרו לה מרים ופורתא שרה וכתבו מרים דמתקריא שרה וכן אחא בר הדיא דמתקרי אייא מרי בפ' השולח, ע"כ מס' התרומה והמצות. אמנם אנו נוהגין לכתוב וכל שום חניכה דאית לי כבעמוד וכ"כ רבינו שמחה בטופס גט בתקון שטרות שלו וכן בה"ג כבהגהה דלעיל ע"כ: °) [אבל רש"י והתוס' פירשו דאיגרת ביו"ד הוא לשון גג]: [ז] בס' התרומה והמצות כתב דהיה משמע דקאי אנשים מעלמא. ויכתוב להתנסבא בה"א ולא לאיתנסבא דלא לישתמע לא יתנסבא כשתי תיבות כלומר לא תנשא: [טופס הגט מספר התרומה והמצות] בכך בשבת בכך לירח פלוני בכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין בו בכרך פלוני דיתיב על נהר פלוני איך אנא פלוני המכונה פלוני ועכשיו אנא דר במקום פלוני דיתיב על נהר פלוני צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלונית המכונה פלונית בת ר' פלוני שנולדה במקום פלוני דיתיב על נהר פלוני דהות אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימחה בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל. ר"י היה רגיל לכתוב בגיטין ספר תרוכין קודם שיטה אחרונה לפי שנראה להיות עיקר דאיבעיא להו בפ' המגרש מיבעי למכתב ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין כו' ולא איפשיטא וא"כ דבר עיקר הוא והרי שנינו אין למדין משיטה אחרונה ויש שעושין ג"כ מגט פטורין לפי שהוא תרגום מספר כריתות ויש שכותבין בשיטה אחרונה רק ואגרת שבוקין כדת משה וישראל ספר התרומה והמצות וכ"כ ספר התרומה שצריך לכתוב והרי את מותרת לכל אדם אע"פ שאין כתוב בטופס הקדמונים מ"מ מתוך ההלכה משמע שצריך לכותבו דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ובגמ' אומר אמר רב יהודה צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם וכן רבינו שמשון כתב שהנהיג ר"ח וכן עיקר ע"כ. כתב בספר התרומה והמצות שהמנהג לשרטט הגט י"ב שיטין כמנין גט ורב סעדיה פירש משום דכתיב ספר כריתות כס"ן שיטין

מגדל עוז

מגדל עוז היה בו משמעות עד משמע קצי עניות. מקצת הדברים הם סדור הענינים כדרך משכילי המחברים ועיקר הדברים פרק המגרש (דף פ"ה):

נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא [ק] לשתים אחרות. וכן יאריך לוי"ו דוכדון שמא תדמה ליו"ד ויהיה משמעו וכדי כלומר בתנאי זה אפטור אותך. וכן יאריך לוי"ו דתרוכין ° ושבוקין שמא תדמה ליו"ד ויהיה משמע תריכין ושביקין כלומר שהוא אומר לה שהיא שבקה וגירשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתוב שלא יהיה בו משמע שתי עניינות:

יד *הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך ווי"ן אלו או לא כתב היודי"ן היתרות או שכתב היודי"ן שאמרנו שלא יכתבו הרי זה גט פסול וכן כל כיוצא בזה בכל לשון פסול:

טו אגט שמחק בו אות או תיבה או שתלה בין השטין. אם מטופס הגט הרי זה כשר. ואם מן התורף אינו גט. ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות פלונית תלויה או על מחק אפילו מתורף הגט כשר כשאר שטרות. * בוכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של בית דין הרי זה גט בטל כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית דין כשר:

טז גנימוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר. נמחק או נטשטש

ובבואה

א טור שם סי' קכה סמ"ג שם: ב גם זה שם: ג שם:

מגיד משנה

יד הרי שכתב בנוסח הגט וכו'. דעת רבינו בזה הוא מפני שכיון שאמרו חכמים שלא לעשות כן כל המשנה ממטבען הגט פסול ולא תנשא בו לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא שזהו ענין הפסול שהזכיר רבינו פ' י'. ובהשגות א"א כתב גאון כו'. בספר העיטור בזה דברים והנני כותב לשונו וכן כתבם הרשב"א ז"ל וכתבו רבוותא דכל הני דקדוקי דרב היכא דכתיב ליה בעל גופיה א"נ סופר מפומיה ובתר הכי אתי בעל ומערער דאמר אנא הוא דפסילנא ליה בהני דקדוקי ולקלקולא אתכוונית אבל אם אמר בעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט אפילו סתם וטעו הסופר והעדים באחד מאלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם עדים מצויים יעידו בפני ב"ד שטעות סופר היא וכ"כ רבינו האיי אי בעל יהיב רשותא לסופר למכתב גט שלם ופשעו בהני כולהו או במקצתיהון אי איתיה לספרא מתקן ליה ואי לא ואינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ודאי אי אתיא לאנסובי ואתי בעל ומערער ואמר האי דכתיב ודין דינא הוא דאמרית א"כ למיהך כהוגא ולכך אתכוונית לא מנסבינן לה אבל אי מנסבא לא מפקינן דהא קאמרינן משום שלום מלכות יוציא והולד ממזר וליתא לדר"מ וכ"ש לענין ט"ס, ורבינו נסים השיב כן בקבלה מפי הגאון היכא שכתב הגט הבעל עצמו אם נשאת וערער הבעל תצא ואם האשה טוענת ט"ס הוא עליה להביא ראיה אבל אם אין שם ערעור הבעל ויש בו טעות מתחת ידי סופר וצוה לכתוב גט סתם כיון דמדעת שלימה רצה לגרש אינה צריכה גט שני וכל טעות שבא מתחת ידי סופר אין ערעור הבעל כלום וכן דעת הגאונים ז"ל. ובתשובה לר"ח ז"ל כגון אלו שאינם מפורשים אם יבא אדם לכתוב אלה הדברים שמא יפלו ביד אדם שאינו הגון וילמדו לשקר לפיכך אין לנו אלא מן הפה לאוזן אל הנאמנין ע"כ בעיטור, ולפי שזה דבר מאוי האלכתי בו והכתבתי דעות אלו ואין בידי להכריע:

טו גט שמחק בו אות וכו'. זה מבואר בתוספתא ובירושלמי גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו מלמטה אפילו מגופו כשר ע"כ. וזה מבואר והגהו שלא לקיים שום מחק בגט להחמיר: וכן גט שנמצא קרוע כו'. בתוספתא בסוף המסכתא נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול נמוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נמחק או שנתשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול ע"כ. וקרע ב"ד הוא שתי וערב כמו שנתבאר בפרק כ"ג מהלכות מלוה ולוה ושם כתבתי בזה. ובדין נקרע קרע ב"ד כתוב בהשגות א"א אם גט מקויים הוא וכו'. ורבינו כתב דין התוספתא ועניינה ודאי בפסול הגט והכשרו וכן מן הירושלמי מתבאר בפרק

המביא

כסף משנה

ולא כתב עד כשר ואף למה שהתקינו שיהו העדים מפרשים שמותיהם בגט כמ"ש רבינו בפ"א א"נ לכתוב עד:

טו גט שמחק בו אות או תיבה וכו'. כתבו בתוס' בר"פ המגרש (דף פ"ד ע"ב ד"ה אם כתבו) דמדתקן גבי תנאי דלא מאיש פלוני ואם כתבו להוכו אע"פ שחזר ומתקן פסול משמע [דוקא חוץ דלא הוי כריתות חזר ומתקן פסול אבל] שאר מתקים כשרים בגט רק שיעשה קיום המחק קודם שריר וקיים ע"כ, ולפי דברי רבינו שהם בתוספתא ובירושלמי כמ"ש ה"ה כי דייקין ממתני' דשאר מתקין כשרים הוא כתב מתרי גווני או שאינם מגופו של גט או שחזר וקיימו:

חמשה

השגת הראב"ד

*הרי שכתב וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כתב גאון כל אלו הדקדוקים כשהבעל עומד ומערער, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*וכן גט שנמצא קרוע וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אם גט מקוים הוא למה יפסל מהיותו מגורבת שלא אמרו פסול אלא שלא תנשא בו אומרין שכבר גבתה בו וקרעוהו ב"ד, ודומה לי שלא הסכים יפה להלכה עכ"ל:

לחם משנה

יד הרי שכתב בנוסח זה וכו'. ה"ה כתב וכתבו רבוותא דכל הני דקדוקי דרב וכו'. והלשון נראה שסותר ראשו לסופו דבתחילה כתב דבעינן תרתי האחד שיכתוב הבעל אותן הדקדוקין או שיצוה הבעל לכתוב הדקדוקין וגם שיערער משמע דבחד מינייהו לא הוי כלום ואח"כ כתב דאפילו אמר לסופר לכתוב סתם כיון דאתי בעל ומערער הגי לפיסולא. וצ"ל לתרץ דמ"ש תחלה דבעינן תרתי היינו כדי שאם נשאת תצא אבל בחדא לא תנשא אבל אם נשאת לא תצא וזהו שכתב לבסוף דבחדא לא תנשא לכתחלה כלומר ואם נשאת לא תצא וכן מבואר לקמן בדברי רבינו נסים דבתרתי אם נשאת תצא שכתב היכא שכתב הגט הבעל עצמו וניסת וערער הבעל תצא משמע דתרתי בעינן ובדברי רבינו האיי שהביא ה"ה לסיוע לא הוזכר אלא אחד דאיכא חדא לא תנשא לכתחלה ובדברי רבינו נסים הוזכר דהיכא דאיכא תרתי אם נשאת תצא באופן שעם דברי רב האיי והר"ן הביא ראיה לכל מה שאמרו רבוותא. עוד כתב ה"ה ז"ל ואם עדים מצויים כו' כלומר ולא יועיל אח"כ ערעור דבעל כיון שט"ס היה כדכתב הר"ן בלשון שהזכיר ה"ה:

בד"א

משנה למלך

יד הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך הווי"ן כו' ה"ז גט פסול. ז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ס סימן ע"ו ושאלת שליח הולכה שהביא גט ולא היו הווי"ן ארוכין אם רשאים ב"ד להאריכן. תשובה להאריך הווי"ן של הגט אינן יכולים דאם הוא השוב כתיקון הגט והכשרו אי אפשר לעשותו בלא צווי הבעל וכו' יע"ש. פי' דברי הרב הוא שהווי"ן היו בענין שתינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותן ווי"ן ולכך דקדק בדבריו שלא היו ארוכין ולא כתב שהיו קצרים אלא משום לעז בעלמא הוא דצריך להאריכן כתקנם. ומוכרח לומר כן דאי לאו הכי מה תועלת יש לתקנם אפי' ע"י ב"ד כיון שנהתם בפיסול תספה בעלמא הוא ותיקון של השתא במה נחשב הוא ועיין לעיל סימן כ'. (א"ס וכיוצא בזה כתב מהרח"ש בתשו' סימן ו' לענין הרפ"ה ועיין מ"ש הרמ"ז בס' גט פשוט סימן קכ"ה ס"ק כ"ו) גם מ"ש לא הייתי פוסלו בשביל זה היינו בשכבר ניתן ביד האשה אבל מ"ש אם יש בו חשש עיגון כו' היינו כשלא ניתן עדיין הוא שסובר הרב דלא יהבינן לה כמו שהוא אלא ע"י תיקון ב"ד. וכבר הלקו על הרב בזה דאין ב"ד יכולין לתקנו. (א"ס כמבואר בתשובת הריב"ש סי' שי"ו ושט"ו) ואני מוסיף בזה דברים שאם הבעל צוה לסופר לכתוב וכתב ומסרו ביד הבעל ונתנו לשליח הולכה כבר עשה הסופר שליחותו ואף הסופר עצמו אינו יכול לתקנו והדברים ארוכים אין כאן מקומו ודוק. (א"ס ככר ביארתי דעתו של הרב המחבר ז"ל לעיל פ"ב מהלכות אלו דין ח' יע"ש. ודע דכתב בס' חלקת מחוקק סי' ק"כ ס"ע דגט שנכתב ע"י שני סופרים בעל דקרא כתיב וכתב לה לשון יחיד ועוד הביא ראיה לדבר יע"ש ובספר בית שמואל והרב פר"ח סי' ק"כ ס"ק י"ח פשיטא ליה דאין כאן בית מיחוש והרב בני יעקב דף קכ"ו הניח דין זה בצ"ע. והנה מדברי הרא"ש בתשובה זו נראה בהדיא כדברי הרב פר"ח ואף הריב"ש והרב המחבר ז"ל לא גמגמו ע"ד הרא"ש אלא מטעם אחר אבל לכ"ע אם צוה הבעל לאדם אחר להאריך הווי"ן או לכתוב היודי"ן היתרות ש"ד כנ"ל):

השלית

הגהות מיימוניות

שיטין שבכריתות ס"ת דאמרי' בפ"ק דב"ב מניח בין ספר לספר ד' שיטין הרי י"ב שיטין להבדלת ה' חומשים, אבל אינו מונה הד' שלפני הספר משנה תורה שאינו אלא כחוזר על הראשונות. וי"א הטעם משום דאיתא במדרש זה ספר תולדות אדם מלמד שאפי' סרגול הספר למד אדה"ר וגט נקרא ספר ומנין ז"ה י"ב וענין זה אמרינן בפ"ק דכריתות גבי שמן המשחה זה יהיה לי ז"ה י"ב לוג ע"כ. ועוד כתבו שצריך לעשותו לכתחילה ארכו יותר על רחבו כמו ס"ת ושלא יהו האותיות עוברות מן השיטה בימין ושמאל לתוך הגליון כך נמצא בטופס גט שתקנו הקדמונים ושלא יהא בו שום טשטוש ולא יכתוב על המחק. ואם אירע שכתב על המחק כתב בספר המצות שיקיימנו מלמטה ולא יתננו לה עד שיתיבש יפה פן יהא קרוי כתב שיכול להזדייף. אבל מקום לידתו ולידתה אין לכתוב שפעמים אין זכורים במקום וטועים בו כך היה אומר ר"י וס"ה שהקדמונים הרגילו לכותבו לפי שאם יארע שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת יהיה מקום הלידה סימן ואם היה פסול בשינוי מקום הלידה הרבה עיותו הקדמונים שתקנו לכותבו כי הרבה פעמים שאינו ברור מקום הלידה ויכול לבוא לידי קלקול ומתוך כך כתב רבינו יהודה בשר"י שאפילו שינה מקום הלידה שאינו פסול בכך ומעשה באדם אחד ששינה מקום לידתו בגט והכשירו ר"י, ועוד היה אר"י כמדומה אני ששמעתי מר"ת שהיה מביא ראיה לדבר זה מהא דפרק אע"פ בכתובות דלמאן דאמר אין מעלין משטרות ליוחסין שכתוב בהן פלוני כהן מפני שהעדים אינן מעידים על כל מה שבשטר כי אם על עיקר הדבר שהוא החוב ואפשר שאינו כהן ואפ"ה השטר כשר, ועוד כתב רבינו יהודה הרבה פעמים ראיתי את רבי כותב גיטין שהיה אומר לעומדים שם אם מרופה בידכם מקום הלידה אל תכתבוהו כלל וכ"כ רבינו יחיאל על עיקר הלידה אם אינו יודע בודאי אל יכתבוהו כלל ע"כ מס"ה. ואני הכותב ראיתי בגט אשה אחת חולה והובאה לצרפת וגירשה בעלה וכתב מורי רבינו שי' ודרה באשר דרה ולא הזכיר מקומה כלל, ע"כ: [ח] לכך צריך ג' יודי"ן סמוך לג' אחרונה ובמכתב רבינו יוסף ט"ע כתב עוד שני יודי"ן אחת סמוך לד' ואחת סמוך לתי"ו הן ה' יודי"ן בכל תיבה, ע"כ: °[ורש"י פי' דהוה משמע ספר גרושות דעלמא ואגרת נשים עזובות דעלמא ולא שלח]:

מגדל עוז

הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך כו' עד כשאר שטרות. עיקר הלכות אלו פרק גט פשוט ופ' המגרש: כתב הראב"ד כתב גאון וכו': ואני אומר ורבותינו בעלי התוס' הסכימו ללשון ר"מ ז"ל ויש לי טעם בדבר כמ"ש למעלה הרשב"ם בפרק גט פשוט כי המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר וכן נהגנו אנחנו הלכה למעשה אא"כ הלך הבעל ויש בה לחקל משום עיגונא: וכן גט שנמצא קרוע עד אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט כד"א כשהיה הגט עד שנתן לה בפניהם. בתוספתא פרק התקבל: כתב הראב"ד ז"ל אם גט מקויים הוא וכו': ואני אומר כי לפי הדומה שחשב הראב"ד ז"ל כי ר"מ ז"ל כתב זה לפי שסמך על הסיא דפרק גט פשוט (ב"ב קס"ח:) גמרא מתני' דמי שנמחק שטר חובו דת"ר וכו' נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר היכי דמי נקרע והיכי דמי נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של ב"ד נתקרע קרע שאינו של ב"ד היכי דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודה מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר שתי וערב ע"כ. ונסמך על מסקנא דאביי בלבד ואם ושלום שאילו על זאת בלבד מאין באו לו אלו הלשונות של נמוק ונרקב ובבואה והביריהן וכבר כתבתי שהוא ז"ל נהג בכל החבור הזה של משנה תורה לקחת לשון התלמוד בכל יכלתו כדי לגלות מקום מוצאו אלא ודאי מן התוספתא למדו וכל רז לא אניס ליה וזהו לשון התוספתא אות באות במס' גיטין נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול נמוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול ע"כ. הנה עיניך רואות שהסכים יפה להלכה וכלשון התוספתא אות באות וכהסוגיא דגט פשוט ואחר כך פירש והילך בד"א כו' כחכמתו כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דקי"ל כוותיה ותוספתא ודאי לתנשא בו מיתניא וברייתא דגט פשוט נמי דהא סיפא דתוספתא כאשר עיניך רואות אות באות. ועוד יש לי ראיה פשוטה לדברי ר"מ ז"ל במסכת כתובות פרק הכותב (דף פ"ט:) סוף גמרא מתני' דהוציאה גט דגרסינן א"ל ר"נ לרב הונא [לרב] דאמר גט גובה עיקר ליחוש דילמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא ומפקא בבי

דינא

ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט: יז בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר הרי זה כשר. אע"פ שהיה תורף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם: יח [א]חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן. אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אחד מהן לאשתו ליכי די תהויין וכל טופס הגט ושני עדים חותמין מלמטה הרי זה גט כשר [ב]ויתנן לכל אחת מהן בעדי מסירה. ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת. אבל אם כתב בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגילה וכתב וביום זה או בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט השני. וכן עד שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה אם ניתנה מגילה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה הרי כולן מגורשות. ואם אין שם עדי מסירה והיתה מגילה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן אם היתה זו שניטה באחרונה שהעדים נקראין עמו הרי זו מגורשת ואם היתה המגילה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות הרי זו ספק מגורשת: יט [ג]כתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט אע"פ שנמסר לכל אחת מהן בעדי מסירה אינו גט שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד שנאמר וכתב לה ולא לה ולחברתה. חזר ופרטן בתוך הגט וכתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית בזמן פלוני הרי אלו כשרים: כ יכתב שני גיטין בשני

א טור שם סי' קל סמ"ג עשין נ: ב עשין בטור שם: ג גם זה שם:

כסף משנה

יח חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם וכו' ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת. הטעם שצריך שיתנן לכל אחת מהן בעדי מסירה לכתחלה מיהא לדעת רבינו ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת כיון שעדים שחתומים בו חוזרים על כל הגיטין הרי יש בידה גט חתום ואע"פ שלא נמסר בעדי מסירה כשר לדעת רבינו בפ"א ובודאי שכל אחת שתגת לחבירתה כשתלטרך ונשאת בו וגובות כתובה על ידו כנ"ל לפרש דברי רבינו. אבל מדברי הטור נראה שהוא מפרש שמ"ש רבינו ויתנן לכל אחת מהן בעדי מסירה היינו לומר שצריך שיבאו עדי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת והכי מוכחי סוף דברי רבינו שכתב כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת משמע דבריש' אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא דעדי מסירה מעידים שנמסר ליד כל אחת ואחת:

שייר

מגיד משנה

סמביא תניין בביאור. ומ"ש הר"א שאם הוא מקויים שכשר אפשר שהוא אמת וה־כ־טעם שהוכחה היא שבא לידה שלם שאל"כ לא היו מקיימין אותו ב"ד ובודאי שהאשה היא שקיימתו ולא הבעל שאין דרך הבעל לקיים הגט וכ"כ הרשב"א ז"ל וכתב שנראה שאף רבינו יודה בזה:

יז בד"א כשהיה הגט וכו'. חילוק זה לא כתבו רבינו בדין שאר השטרות פרק כ"ג מהלכות מלוה ולוה והטעם שאע"פ שהוא סובר שהלכה כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי בגיטין ואפי' בשטרות כמ"ש בפרק י"א מהלכות מלוה ולוה מ"מ השטרות הן חלוקים מן הגיטין דבשטרות בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ובגיטין לא בעינן כל שיש עדי מסירה וכר' אליעזר דאמר הכי פרק המביא תניין ומתבאר חלוק זה בדברי רבינו במ"ש למעלה בפרק זה ובמ"ש שם ולזה לא חלק בשטרות כמו שחלק כאן והוכרח ז"ל לחלק בכאן בין עדי החתימה לעדי מסירה לפי שכבר נתבאר למעלה שאפילו על הנייר המחוק ועל הדפתרא שהוא דבר שיכול להזדייף כשר בעדי מסירה אלמא המחקין שהזכירם התוספתא כשאין עדי מסירה לפנינו וכן סובר רבינו כשקרוע שתי וערב וכ"כ מן הירושלמי פרק המביא תניין שהקשו על המשנה שאמרה ועל העלה של זית ולאו כמקורע הוא ותירצו א"ר זעירא הני בונא שילוה אפי' [לא] כתב [אלא] אני פלוני מגרש את אשתי כשר ע"כ. אבל ודאי בנטשטש ואינו יכול לקרות אם נמסר אחר כך בעדי מסירה אינו כלום דהא לאו כתב הוא דאין האשה מתגרשת אלא בכתב. וזה מבואר בדברי רבינו שכתב אבל יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר ה"ז כשר ושאינו יכול לקרות בשעת מסירה אינו כשר והרשב"א ז"ל סבור שאף בנקרע קרע ב"ד בשעת מסירה פסול ובטל שהרי כחרס הוא כיון שקרעו ואין בזה דבריו מוכרחין:

יח חמשה שכתבו גט וכו'. במשנה פרק המגרש (דף פ"ז:) חמשה שכתבו [כלל בתוך הגט] איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרים ויתנן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקרין עמו כשר ובגמרא שאלו היכי דמי כלל והיכי דמי טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד ואחד זהו טופס ורשב"ל אמר אפילו זמן אחד לכולן הוי טופס אלא ה"ד כלל דכתב (ביה) אנו פלוני ופלוני. גירשנו נשותינו פלונית ופלונית והקשה ר' אבא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל ליחוש דילמא כי חתמו אסהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא תניא עדים החתומין על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו ותירצו לאו איתמר עלה וכו' שאלו פסול ושאלו כשר ה"נ דכתיב ביה (אני) פלוני (גירשתי פלונית אשתי) ופלוני ופלוני. עוד הקשו ולר' יוחנן דאמר זמן אחד לכל אחד (ואחד) זהו טופס הגט מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דה"ל נכתב ביום ונחתם בלילה ותירצו דכתיב בחד בשבא בחד בשבא פי' שבזמן אחד אלא שנכתב בו הרבה פעמים. עוד שם לר"ל דאמר זמן אחד לכולן נמי טופס הוי והיכי דמי כלל דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית נמלאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה לה ולא לה ולחברתה ותירצו דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ע"כ. כתבתי כל סוגיא זו לפי שכולה היא לריכה לבאר דברי רבינו ועתה אבארם. מ"ש אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו וכו' הוא כדברי ר' יוחנן וידוע שהלכה כמותו לגבי ר"ל. ומ"ש ואם אין שם עדי מסירה וכו', פשוט הוא שהרי כיון שאנו אומרים שהעדים חתומין על הכל וכולן מתגרשות במגילה זו הרי הוא כשאר גיטין דעלמא. ומ"ש אבל אם כתב בכך בשבת גירש פלוני וכו' הוא כ"כ כר' יוחנן דאמר שכיון שהזכיר הזמן בכל אחד ואחד זהו טופס אע"פ שהזמן הוא אחד לכולן דאי לא תיפוק ליה דה"ל מוקדם כמו שנזכר בסוגיא שכתבתי וזהו שכתב רבינו וכתב ביום זה וכו'. ודין הטופס נתבאר במשנה שאת שהעדים נקרין עמו כשר ולא האחרים ומפרשה רבינו בשאין שם עדי מסירה דאי בעדי מסירה ודאי כולהו מתגרשות דלא גרע מאם לא היו שם עדים חתומים כלל. וכן דעת הרמב"ן ז"ל וז"ל והא דתנן ה' שכתבו טופס לכל אחד ואחד ושני גיטין וכתבו העדים בראש הדף כתב רמב"ם ז"ל דבולן בעדי מסירה כשרים ושפתים ישק משיב דברים נכוחים ובודאי מזוייף מתוכו אין כאן דכל שפסולו ניכר הוא אין לחוש בו דהא ידיע מילתא לכל מאן דמטי שטר לידיה ולא אתי למסמך עליה דהא לא עליה התימי סהדי וא"ל לומר בראש הדף ומאחריו ומן הצד דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים ואם נתנו לה בפני עדים כשר עכ"ל וכן דעת הרשב"א. ומ"ש רבינו אם היתה המגילה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות הרי זו ספק מגורשת יצא לו ממ"ש בגמרא גבי עדים החתומים על שאלת שלום בגט חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו וחיישינן הוא ספק מגורשת ודין הטופס כן הוא שהוא ספק אם חתמו על הכל או על האחרון בלבד ומן הסוגיא נראה שהן שוין. ומ"ש רבינו כתב אני פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית מבואר בסוגיא שהזכרתי שאמרו והתורה אמרה לה ולא לה ולחברתה. ומ"ש חזר ופרט בתוך הגט וכתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית בזמן פלוני הרי אלו כשרים, הוא ממ"ש דהדר כתוב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ואע"פ שהסוגיא זו נאמרה לתרץ דברי ר"ל סובר רבינו שדין זה אמת דהא רבי יוחנן מיקל טפי מדר"ל ואמר דכלל שנינו במשנה הוא אפי' בשלא כתב לה תחלה אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית ולא ראינו שיחלוק על ר"ל שמה שהוא מכשיר יפסול רבי יוחנן ואדרבה הוא מיקל ממנו ולזה פסק רבינו דין זה וכיון שזמן אחד לכולן כולן כשרים [אם ניתן לכל אחד בעדי מסירה] או בלא עדי מסירה אין כשר רק שהתחתון בלבד כנזכר למעלה והכלל הוא שכל שחזר ופרטן מה שכתבן תחלה בכלל אינו פוסל והרשב"א ז"ל חלוק בזה ודברי רבינו עיקר:

כ כתב ב' גיטין וכו'. במשנה (דף פ"ז) שני גיטין שכתבם זה בצד זה ושנים עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושנים עדים יונים וכו'. פי' שהישראלים היונים אינם חותמים

לחם משנה

יז בד"א כשהיה הגט וכו'. לשון הירושלמי שהביא ה"ה ולאו כמקורע הוא. פי' הוא דע"כ הגט אינו כתוב בעלה זית אחד אלא בעלי זיתים הרבה דבעלה זית אחד אינו יכול לכתוב כל לשון הגט וא"כ הוי כמקורע ואמאי כשר ותירצו דאפילו אינו כותב אלא אני פלוני מגרש וכו' כשר מדאורייתא ולזה אמר דעל עלה של זית כשר כלומר הוי גט כשר מדאורייתא:

יח חמשה שכתבו גט אחד לה' נשותיהן וכו' ה"ז גט כשר ויתנן לכל אחת מהן בעדי מסירה. כתב ה"ה מן הסוגיא נראה שהן שוין וקשה דמהיכא משמע ליה כן מן הסוגיא דהא בגמרא (דף פ"ז) אם דמו לא דמו אלא זמן אחר לכולן להסיא דשאלת שלום אבל כשכתב זמנים לכל אחד ואחד איגה מגורשת כלל. ויש לומר דמעיקרא אסיק אדעתיה בגמרא דפירוש וזמן אחד לכולן ר"ל שאע"פ שכתב גם מפני עצמו לכל אחד ואחד כיון שהם ביום אחד סגי זמן לכל אחד ואחד משמע ליה דהוי זמנים חלוקים דעל כן הקשו שם דהוי כדכתב ביום ונחתם וכו' ואם כן חזר דין זמן לכולן לפי סברת המקשה כמו זמן לכל אחד ואחד לפי האמת וכיון דלפי סברת המקשה מדמי ליה להסיא דשאלת שלום משמע דהוי דומיא דהתם והוי ספק מגורשת וכי תימא הכי פריך כיון דהתם בשאלת שלום בגט הוי ספק הכא אמרינן כיון דהוי גט אכל אחד ואחד אע"פ שהזמן אחד ואינו גט כלל זה אינו דהא בגמרא לא קאמר אלא ליחוש דילמא כי חתמו אסדי אבתרא וכו' ולשון ליחוש משמע ספק וכי תימא א"כ אמאי מייתי ה"ה ראיה מהסיא דמדמה הגמרא הך להסיא דשאלת שלום ובהסיא דשאלת שלום קאמר חיישינן הוה ליה לאיתויי ראיה מדקאמרה הגמרא ליחוש דילמא כי חתמו וכו' דלשון השתא משמע ספק. ויש לומר דזה אינו ראיה כ"כ דדילמא מאן דקאמר ניחוש ר"ל לכל הפחות ניחוש מיהא ולהגדיל הקושיא אמר כן אבל לפי האמת אינו גט כלל אבל השתא דדמה להסיא דעדים החתומים ושם אמרו חיישינן דמשמע דהוי ספק הכי נמי הוי ספק במגילה אחת זה בצד זה אם יש שם שני עדים נקראים בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה הרי זה כשר וכל שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת וכו':

כ כתב שני גיטין בשני דפין וכו'. שם בפ' המגרש (דף פ"ז) שני גיטין שכתבן זה בצד זה וכו' והקשו בגמרא וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב דתנן בן איש

מגדל עוז

דינא אחרינא וגביא וכ"ת דקרעי' ליה אמרה בעינא לאינכובי ביה ותריץ דקרעי' ליה וכתבינן אגביה גיטא דנן קרענוהו לאו משום דגיטא פסול הוא אלא דלא טיסדר ונגבי ביה זימנא אחרינא ע"כ. ומייתי לה פ"ק דמציעא (דף י"ח). הנה עיניך רואות שאלמלא זה שכותבין ב"ד על גביו לא היתה יכולה להכנס בו זגיטא פסולה הוה מקרי וכדברי ר"מ ז"ל: חמשה שכתבו גט עד סוף הפ'. הכל פרק המגרש (דף פ"ז):

מומחים כדרך העברים. ורבינו לא הזכיר דין היוונים לפי שכבר נשתקע כתב יוני מן העולם כנזכר פ"א מהלכות תפילין וכתב המשנה זו מה שעולה לנו עתה ממנה לפסק הלכה והוא כמ"ש הוא ז"ל שהגט שהעדים נקראים עמו הוא כשר ואם יצא מתחת יד הגטים אינו גט אלא בעדי מסירה אבל בעדי מסירה כשר כמו שנזכר למעלה בדין ה' שכתבו גט לנשותיהם ועיקר:

כב כתב שני גיטין וכו'. משנה שם הקיף ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטה את שהעדים נקרין עמו כשר וכל אלו המשניות הם בעדי חתימה בלבד אבל בעדי מסירה כולן כשרין ולא הוצרך רבינו להזכיר זה כאן לפי שהוא נכלל במה שיתבאר בסמוך: העדים שחתמו וכו'. משנה שם. ומ"ש ואם מסר לה בעדים כשר הוא כפי מ"ש למעלה ועיקר:

כג הקיף ראש דף וכו'. במשנה. ומ"ש ואם נמסרו להם בעדים וכו' הוא כפי מה שנזכר:

כד שייר מקצת וכו'. שם במשנה שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר והקשו בגמ' וליחוש דילמא הכי גיטי הוו ואתרמי ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא (ואשתכחת דקא מגרשא בלאו דילה) אמר רבה רב בשיש ריוח וכו' רב אשי אמר דידיע מתחתא דמגלתא. ואוקימתא זו דרב אשי נזכרה בהלכות והכין ק"ל דבתרא הוא ופירש"י ז"ל שניכר בו מתיחת הקלף שביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא שם תער הגלבים כדרך עושי קלפים וכו' עכ"ל. וכתב רבינו שאם אינו ניכר הרי הוא ספק ואפי' נמסר בעדים שהרי אין עדי המסירה מוציאין אותו מידי ספק שמא היו ב' גיטין. ונ"ל שאם היו עדים מעידים שגט אחד היה ונמסר לה בעדים כשר וכן נראה מדברי רבינו וברור הוא:

כה הרי שכתב וכו'. כבר הזכרתי זה למעלה בסוגיא שכתבתי בדין חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן. ומ"ש רבינו ואם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך ה"ז כשר, הוא כפי שיטתו הנכונה שכולן בעדי מסירה כשרים כמו שכבר כתבתי שם:

כד שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני וכו' אבל אם אינו ניכר אע"פ שמסרו בעדים ה"ז ספק מגורשת. כתב הטור על זה ואיני יודע למה כיון שיש כאן עדי מסירה הם זכורים אם היה בו תנאי ואפשר שר"ל שאנו חוששים שהסופר מעצמו עשה כן מפני שנזדמן לו הענין בכך עכ"ל ודברים נכונים הם, וזה נרמז בדברי ה"ה שכתב שאין עדי מסירה מוציאין אותו מידי ספק שני גיטין:

בשני דפין במגילה אחת זה בצד זה. אם יש שם שני עדים נקראים בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה הרי זה כשר וכל שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת: **כא** היו שם שני עדים בלבד באים מתחת גט זה לתחת גט זה. אם יצא מתחת יד זו שהעדים נקראים עם גיטה הרי זו מגורשת. ואם יצא מתחת יד שנייה שאין העדים נקראים עמו אינו גט עד שימסור לה בעדים: **כב** כתב שני גיטין בשני דפין זה למעלה מזה והעדים בין שני הגיטין שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני. אם היה יוצא מתחת יד זו שהעדים נקראין בסוף גיטה הרי זו מגורשת. וזו שהעדים נקראין בראש גיטה מלמעלה אינה מגורשת. העדים שחתמו בראש הדף של גט או מצדו או מאחריו אינו גט ואם נמסר לה בעדים כשר: **כג** הקיף ראש הדף זה לראש דף זה והעדים באמצע שנמצאו העדים בראש שני הגיטין שניהם בטלין. ואם נמסרו להן בעדים שניהם כשרים: **כד** [א]שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה בסוף הדף השני כשר. והוא שיהיה ניכר במגילה שלא נחתך ושלכך נתכוון הסופר שישלים בדף השני. אבל אם אינו ניכר אע"פ שנמסר בעדים הרי זו ספק מגורשת. שמא שני גיטין היו ונחתך מקצת זה מסוף הדף ומקצת השני מראש הדף: **כה** הרי שכתב הגט ואחר שגמר כתב שאלו בשלום פלוני או שלום עליך פלוני רעי וכיוצא בזה וחתמו העדים מלמטה והרי גט זה יוצא מתחת ידה הרי זו ספק מגורשת. שמא לא חתמו העדים אלא על שאילת שלום. אבל אם כתב ושאלו בשלום פלוני או ושלום עליך רעי וכיוצא בזה שהרי ליוה דברים אלו על דברי הגט ועל שניהם חתמו הרי זו מגורשת. ואם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך הרי זה גט כשר:

פרק חמישי

א זה [ב]שנאמר בתורה ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה ואחד ידה או חיקה או חצרה [א] או שלוחה שעשתה ידו כידה הכל אחד הוא. ואחד חצרה הקנויה לה או חצרה המושכרת או שאולה לה הכל רשותה הוא ומשיגיע גט לרשותה נתגרשה: **ב** הזורק גט לאשתו לתוך חצרה. אם היתה עומדת שם בצד חצרה נתגרשה. ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חצרה ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה

א סכל שם ועי' שם: ב טור שם סי' קלט סמג עשין נ:

פ"ה א זה שנאמר וכתב וכו'. בפ' הזורק (דף ע"ז) במשנה ובברייתא ובגמרא נזכר זה בביאור וכל החלקים שהזכיר רבינו מבוארים שם ובמקומות אחרים:

ב הזורק גט וכו'. ריש פרק הזורק גט לאשתו וכו'. ובגמרא אמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה רב אושעיא אמר אפילו היא בטבריא וחצרה בצפורי ובהלכות והלכתא [כוותיה] דעולא דהכין אסקה רב אשי בפ"ק דמציעא (דף י"ב) כוותיה דאמר רב אשי תגר אתרבי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא

לחם משנה

פלוני וכו' ותירצו דכתב ראובן בן אקמא וכו'. עוד הקשו וליתכשר האי בראובן בן ליתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר וכו' ותירצו דלא כתב עד וכו' ולא מן הסוגיא זו דבין שכתוב יעקב עד לבד או בן יעקב עד לבד שגי ולפי זה קשה לנו למעלה למה לא הזכיר רבינו לעיל כלל מכל זה אלא אמר סתם שיחתום בן פלוני עד דבלאו הכי לא סגי. ועוד נמשך לנו קושיא אחרת כאן על מ"ש רבינו שם ב' עדים ובלבד וכו' אם יצא מתחת יד זה וכו' ואמאי לא פירש דהיינו דוקא כתב בקמא ראובן בן אבל לקמא ראובן ובשני בן פלוני עד תרוייהו כשרים, ועוד היה לו לפרש דאפילו כדכתב ראובן בן פלוני לקמא אי כתב בבתרא יעקב עד שגי ותרוייהו כשרים אלא צריך דלא ליכתוב עד אבתרא כדאמרו שם בגמרא. וצ"ל לתרץ לכל זה לדעת רבינו דהוא סובר דכל סוגיא זו לא נאמרה אלא קודם התקנה שהתקינו שיהו עדים מפרשים שמותיהם בגט כדאמרו בהשולח בברייתא ובגמרא הקשו לדין המשנה קודם התקנה השנויה בברייתא והוא דאפילו לא חתם אלא בן פלוני עד או פלוני כשר הוא מפרש העדים מפרשים שמותיהם כפירוש הטור וכמו שכתבתי למעלה דמעיקרא היה חותם אני ראובן חתמתי עד אחר כך התקינו שיהיו חותמים אני ראובן בן יעקב חתמתי עד ולכך ודאי לדין השנוי בברייתא אין כאן שום קושיא דודאי לא מתכשר אלא ראובן בן יעקב עד דוקא ולא הקשו בגמרא אלא בדין המשנה שהוא קודם התקנה והקשו גם כן ממשנה בבן פלוני עד שהוא קודם התקנה ולכך סתם רבינו ולא פירש אלא כמ"ש למעלה צריך שיכתוב פלוני בן פלוני עד וכאן אינו כשר אלא הראשון לבד אע"פ שלא כתב שם אלא ראובן לבד ובשני בן יעקב עד בבן יעקב עד לא מתכשר וכי תימא א"כ ראובן קמא אמאי מתכשר וי"ל דודאי בן יעקב עד אראובן קמא קאי ואע"ג דאינו כתוב עד כיון דעיקר השם כתוב שם סגי דומה למ"ש התוספות בפרק המגרש דאע"ג (דכתבו דלא כתבו) ראובן עד מ"מ מתכשר ראובן קמא משום עד בתרא דקאי נמי אקמא. זה נ"ל לדעת רבינו. אבל הטור בסימן ק"ל סבירא ליה שסוגיא זו נאמרה אפילו אחר התקנה שאם כתב דדינים אלו כתב יוסף עד או בן יעקב עד וכו' ומיהו אם היו שני גיטין בשני דפין זה בצד וחתם הראשון יוסף לבד וחתם השני בן יעקב תחת השני כשר שעד שכתב בשני הוא חוזר גם כן על הראשון וכו' ואע"ג שלא כתב שאפילו אם כתב בראשון ראובן בן ובשני יעקב עד לבד דשניהם כשרים י"ל דזה אינו אלא לפי מה שהיו נוהגים לחתום היונים שהיו חותמים ראובן בן ר"ל בנו של ראובן כדכתב רש"י אבל עתה נשתקע יוני מן העולם לא כתבם ולא לשונם וא"כ השתא אין לומר שחתמו בלשון יוני ולכך פסול, זה נ"ל לדעת הטור ז"ל ומה מאד תמהתי על הרב בית יוסף שם בסימן ק"ל גבי דין כתב שני גיטין בשני דפין וכו' דתמה על הטור דלמה לא ביאר דהא דלא מכשרינן אלא חד מינייהו דוקא כדכתב ראובן בן אאחד ויעקב אאידך אבל אי כתב ראובן אאחד ובן יעקב אאידך שניהם כשרים. ולא ידעתי מקום לתמיהא זו דהרי כתב הדבר רבינו בפירוש כאן אע"פ שלא כתבו שם מה בכך:

כב כתב שני גיטין בב' דפין וכו'. כתב ה"ה שלא הוצרך רבינו להזכיר כאן שבעדי מסירה כולן כשרים לפי שהוא נכלל במה שיתבאר בסמוך. ולא ידעתי היכן לא הזכירו דהא בכל אלו הדינים ראיתי שהזכיר רבינו שאם נמסר בעדי מסירה כשר וגם בדין זה של כתב שני גיטין בשני דפין זה בצד זה וכו' ראיתי שכתב בסוף שהעדים שחתמו בראש הדף של גט או מצדו או מאחריו אינו גט ואם נמסר לה בעדים כשר. וכי תימא שה"ה גרסתו בדברי רבינו העדים שחתמו וכו' והוא חלוקה אחרת וכ"כ מהלשון האחר שתפס העדים שחתמו וכו' ולכך תמה כאן שהיה לו לומר שאם נמסר מגורשת, דבר זה אין לו שחר דאם כן למה כתב שהרי כלל במה שיתבאר בסמוך הרי בפירוש כתבו בסמוך דהא דין זה דהעדים חתומים בראש הדף הוא ואחר כך כתב שהעדים שחתמו בראש הדף שאם נמסר בעדים כשר וא"כ אין לומר בזה לשון נכלל כיון דכבר כתבו

הגהות מיימוניות

[א] וכ"כ בספר התרומות בשם ר"י וכן ס"ה שהרי מעשים בכל יום עושים האמוראים בנתינת הגט לביתה או לחצרה כגון אותה שאמרו ותיחוד ותפתח והרבה ביוצא בו והא (דף ע"ט) דאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא וכו' את לא תעביר עובדא עד דמטא גיטא לידה קאי על ד' אמות בר"ה והגט קרוב לו ולה כדלקמן בעמוד פ' זה ודלא כאשר כתוב בערוך בערך גט בשר"ח גאון קבלנו מרבותינו אפילו זרקו לה בחצירה לא משתריא לעלמא

מגדל עוז

פ"ה זה שנאמר בתורה עד ומשיגיע לרשותה נתגרשה. פרק הזורק (דף ע"ז): הזורק גט לאשתו עד אלא בפניו. פ' קורדיקוס:

בתוכה. שחוב היא לה הגירושין ואין חבין לאדם אלא בפניו: ג [א]היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה בחצרו וזרקו לה למעלה כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות משלשה טפחים סמוך לגג נתגרשה ובלבד *שינוח. אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות ° או אחר שהגיע לפחות משלשה טפחים סמוך לגג כגון שנשבה הרוח והעלתהו ונמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט ולא נתגרשה: ד היה הגג שלו והוא מלמעלה בו והיא מלמטה בחצר שלה וזרק לה גיטה. כיון שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיא עומדת בו נתגרשה: ה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או לתוך המים [ונמחק או] נאבד אינו גט. אבל אם הגיע לרשותה *[ונח] ואח"כ בא האש ושרפתהו הרי זה גט: ו זרקו על גבי קנה או רומח הנעוצים ברשותה אינו גט עד שינוח במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפנים מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכותלי החיצונה גבוהות על הפנימית כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה נתגרשה. שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת משא"כ בקופות

*[כצ"ל לפי ה"ה והב"ח אבל לפירוש הר"ן ז"ל ובלבד שיהא יורד לנוח (וכן הוא בס"א אלא שכתב עומד במקום יורד והכל אחד) וכן העתיק הב"י לשון הרמב"ם ואע"פ כן בש"ע סתם דבריו כדברי ה"ס כמ"ש הב"ש ויש לקרב שתי הגרסאות לענין אחד ודוק]:

*[כן הוא בס"א וכן העתיק הב"י דברי הרמב"ם ולדברי המגיד אפי' לא נח נמי. והב"ש כתב דמ"ש ונח ר"ל כיון שהגיע לרשותה מקרי נח ודוק]:

א גם זה שם:

כסף משנה

פ"ה ג היתה עומדת בראש הגג שלה וכו'. כתב הר"ן שתמה הרמב"ן על מ"ש נמחק או נשרף קודם שיגיע לה וכו' הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט שזה א"א שאם כדבריו היכי תנן מגורשת כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת. וכתב הר"ן ליישב דברי רבינו שהוא סובר דברישא דמתני' דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עליה ודרך ירידה דדרך עליה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומש"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עליה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עליה אלא לפי שא"א לאמס אוקימנא בעודפות וכי אוקימנא ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא הכי מפרש לה ז"ל ל"ש דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה בסיפא דמתני' אבל דרך עליה אינה מגורשת ומ"מ לא מצי תני ברישא נמחק או נשרף הרי זו מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא היא שאילו נמחק קודם שירד לנוח הינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת עכ"ל. ולפי זה מ"ש רבינו אבל אם נמחק או נשרף וכו' אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות מג' טפחים סמוך לגג וכו' אינו גט שכשהגיע לאויר מחיצות או לפחות מג' טפחים סמוך לגג דרך עליה הוא דאינו גט וזהו שכתב הואיל ואינו הולך לנוח כלומר לפי שהוא בדרך עליה אבל אם הגיע דרך ירידה לאויר מחיצות וכו' ונמחק או נשרף ה"ז מגורשת. וה"ה מיישב דברי רבינו ע"פ דרך הר"ן דדרך ירידה היינו סיפא דמתני' אבל בדרך עליה מפרש דהיינו רישא דמתני' דקתני הוא למעלה והיא למטה אינה מגורשת בכל גוונא בין נמחק בדרך עליה בין נמחק בדרך ירידה וטעמא דכיון שהבעל היה צריך להעלות הגט שלא כדרך תנועה הטבעית לאו למינח קאי פירוש שלא היה כח הבעל דרך הנחתו שהוא בירידה. וא"ת א"כ כיון דברישא כל היכא שנמחק או נשרף אינו גט ואפי' נמחק אחר שהגיע לאויר מחיצות וכו' דרך ירידה נמלא שאינו גט עד שינוח ואם כן היכי תנן ה"ז מגורשת, כבר יישב ה"ה דנ"מ אם קדשה אחר משהגיע לאויר מחיצות הגג קודם שינוח א"כ אם מת הבעל או בטלו בינתים:

ביצד

מגיד משנה

אלא בפניו [הילכך בעינן והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה] גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו ע"כ. וכן הסכימו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל מיהו בשעומד בצד ביתה או בצד חצרה וזרקו לה מתגרשת היא בעל כרחה וזה פשוט. עוד כתב והיכא דזרק לה גיטא מדעתה ומנ"ונה בחצר אפילו שאינה סמוכה לה איכא למימר דמודה עולא דמתגרשת דלא גרע משליחות ומסתברא דאינה מגורשת דהא בשליחות דכוותה אינה מגורשת משום דעיקר גירושין חוב הוא לאשה ואע"פ שהיה מחזרת להתגרש אבל אם נתנו כבר בחצירה שהיא בצפורי ואמר לה הא גיטך בחצרך ואמרה תזכה לי חצרי בזו נראה דמגורשת וכו' והאריך בזה והביא הירושלמי שאמרו פרקא קמא דגיטין נתן לה את גיטה ואמרה תזכה לי חצרי שבעכו ואמר ר' חנינא נעשית כמו שהיתה ידה ארוכה, עוד כתב ולא עוד אלא אפילו לא נתנו שם עדיין אלא דאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי משמע דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות כדאיתא פ"ק דמציעא ובשליח דכוותה מגורשת במינה שליח לקבלה, עוד כתב והיכא דנתנו לה בחצרה שלא מדעתה במקום יבם מסתברא דהויא ספק מגורשת דהא מספקא לן פ' האשה שלום ביבמות מזכה גט לאשתו במקום יבם אי הוי גט או לא חולצת ולא מתיבמת, עוד כתב והיכא דקיימא לה בצד ביתה וזרקו לה בתוך ביתה ושלא מדעתה אפשר לומר דמגורשת אם זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה, עוד כתב צ"ע בין לעולא בחצרה הסמוכה לה בין לר' אושעיא אם זרקו לה בחצרה והיא ישנה אם היא מגורשת דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסתברא הואיל ואין לה יד אין לה חצר עכ"ל. וכבר כתבתי זה פ"א. ודע שבגמרא הקשו גבי חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה והעמידה ר"א בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ורבא מתרץ במסקנא דגיטה ותצרה באין לה כאחד ולזה סתם רבינו:

ג היתה עומדת וכו'. במשנה (דף ע"ט) היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת והעמידוה רישא בגג דידה ואויר דידיה וסיפא בגג דידיה וחצר דידה והקשו בגמרא ארישא (כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת אמאי) והא לא מנטר א"ר יהודה אמר שמואל בגג שיש לו מעקה עסקינן עולא בר מנשיא משמיה דאביימי אמר הכא בפחות מג' סמוך לגג עסקינן דכל פחות מג' סמוך לגג כגג דמי. עוד הקשו אסיפא דכיון שילא מרשות הגג והעמידוה כגון שהיה מחיצות התחתונות עודפות על העליונות פירוש שכיון שילא מרשות הגג הוא בתוך מחיצות החצר. עוד שם נמחק א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי עוד שם נשרף א"ר נחמן וכו' לא שנו אלא שקדם גט לדליקה אבל דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לשרפה אזיל ע"כ בגמרא. ועתה אבאר כל דברי רבינו. דע שהוא מפרש הא דלא שנו אלא שנמחק דרך ירידה וכו' דה"ק לא שנו דנמחק או נשרף הרי זו מגורשת כל שלא קדמה דליקה לגט כמו בנזכר בסמוך אלא דרך ירידה פי' בסיפא דמתניתין שהוא מלמעלה והיא מלמטה וזורקו לה דרך ירידה וכיון שהוא כדרך הטעתו הטבעית שדרכו לירד אם נמחק או נשרף הרי זו מגורשת אע"פ שלא נח כיון שהיה הולך לנוח אבל נמחק דרך עליה פי' ברישא דמתני' שהוא מלמטה והיא מלמעלה אינה מגורשת דכיון שהבעל היה צריך להעלות הגט שלא כדרך תנועתו הטבעית כל שלא נח לבסוף אינה מתגרשת דמעיקרא לאו למינח קאי פי' שלא היה כח הבעל דרך הנחתו שהוא בירידה. וא"ש לדעת רבינו אחר שהוא מצריך שינוח הגט כשהוא מלמטה והיא מלמעלה למה אמרה המשנה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת ומה הועיל לנו זה מאימתי היא מתגרשת כיון שהוא תלוי בהנחה לבסוף. י"ל דנפקא מינה אם קדשה אחר משהגיע לאויר הגג וקודם שינוח אי נמי אם מת הבעל בינתים או אם ביטלו בינתים כך נראה לי לפי דעתו, ויתר הדברים שכתב כולן מבוארים הם במ"ש. ודע שיש בזה פי' אחר דהא דלא שנו אלא שנמחק דרך ירידה וכו' דקולא אסיפא דמתניתין קאי והכי פירושה דרך ירידה כשזורקו כלפי מעלה להעבירו על מעקה הגג שהוא בו לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עלייה קודם שיגיע לחזור ולירד אע"פ שילא מאויר גג לאויר החצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך עלייתו לא מקריא נתינה אלא דרך הנחתו. כך פירש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכולם כתבו דאפי' ברישא דמתניתין אם נמחק או נשרף אחר שיגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת כל שלא קדמה דליקה לגט דומיא דסיפא והא דקתני לה במתניתין אסיפא ולא ארישא כתב הרמב"ן ז"ל דאורחא דמילתא נקט דבחצר שכיחי מים ואש, זה דעת ה"ר משה הכהן בהשגות:

ו ז זרקו על גבי קנה וכו'. שם מבואר בגמרא: שתי חצרות זו לפנים מזו. שם אמר אביי שתי חצרות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות וזרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונות ה"ז מגורשת מ"ט פנימית גופה במחיצות החיצונה קא מינטרא ופירושה כגון שהחיצונה מקפת הפנימית ומחיצות החיצונה גבוהות על מחיצות הפנימית והוא זרקו לה נגד הפנימית אע"פ שלא הגיע לאויר מחיצות הפנימית כיון שהיה כנגדה ותוך אויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת כך פירשו ז"ל וזה דעת רבינו: מה שאין וכו'. גם זה שם שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפילו הגיע לאויר פנימית (ה"ז) אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח והקשו וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ותירצו הכ"ע בקופה שאין לה שולים ע"כ בגמ'. ונראה שרבינו מפרש שהקופות הללו הם ברשות הבעל וע"ז הקשו כליו של לוקח ברשות מוכר הוא. ותירצו בקופה שאין לה שולים שהפנימית שהיא שלה אין לה שולים ואין הבעל מקפיד על מקומה הואיל ואינה ראויה לתשמיש וכיון שכן אם נח הגט בה וכגון שמוטה על לדה מגורשת שאין הבעל מקפיד על מקומה וכליה קונה לה ואם יש לה שולים הרי הבעל מקפיד על מקומה וכיון שהיא ברשותו והוא מקפיד אין כליה קונין לה זו היא שיטתו ז"ל. ויש בזה שיטות אחרות ויש מפרשים שב' הקופות הן בחצרה וי"מ שהם בסמטא או בחצר שאינה של שניהם וכי קא מקשה כליו של לוקח ברשות

לחם משנה

כתבו בפירוש. ואולי שום גירסא אחרת היה לו לה"ה בדברי רבינו שלא היה מזכיר עדי מסירה בכולן וצ"ע:

פ"ה ה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או לתוך המים ונאבד אינו גט אבל אם הגיע לרשותה ונח. קך וגם קשה טובא דאפילו לא נח נמי כמבואר בדברי ה"ס אלא כיון שקדם הגט לאש הוי כשר:

השאיל

מגדל עוז

היתה עומדת בראש הגג עד משא"כ בקופות. הכל בגיטין פרק הזורק (דף ע"ט):

הגהות מיימוניות

לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסינן בירושלמי המחמ' עד שיתננו לידה עכ"ל. ובירושלמי מוכח להדיא כדברי רבינו המחבר ושעמו דההוא לא קאי אלא אד' אמות שלו ושלה בר"ח בדפרישית, ע"כ: ס[כתב הטור ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה שאם נשרף אפילו אחר שהגיע תוך ג' טפחים סמוך לגג אינה מגורשת אפילו קדם הגט לדליקה ואינו נראה כך בגמרא ע"כ]:

מגיד משנה

ברשות מוכר הוא קרי החיצונה רשות מוכר ומתרץ בשאין לה שולים להיצונה ונמצא שאין הפנימית עומדת עליה. וזה דעת הר"א ז"ל שכתב א"א זה אינו כלום וכו'. עוד יש בזה גירסא אחרת ואין דבר זה מצוי כדי להאריך בו ובהלכות לא הוזכרו דינין אלו כלל לפי שאינן מצויין:

ח זרק לה גיטה וכו'. במשנה (דף ע"ז) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה וכו' ובגמרא (דף ע"ח) ואפילו הוא עמה במטה אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת והקשו במטה שלה מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא וכו' ותירצו לא צריכה דגבוהה י' ופי' רבינו מפני שחלקה רשות לעצמה פי' אין הבעל מקפיד עליה ואפשר שאין כן בלוקח ומוכר דעלמא והקשו והא היכא מקום כרעי המקום כרעי לא קפדי איניש. עוד שם זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת אמאי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ותירץ רבי יוחנן [מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר"י] לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה [הכא נמי הכי זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה לתוך] כל דבר שהוא קלתה הרי זו מגורשת כל דבר שהוא כקלתה וכו' לאיתויי טסקא דאכלה בה תמרי ע"כ:

ט השאילה הבעל וכו'. דברי רבינו בכאן אינן מבוארים אם הוא ר"ל שאם זרקו לה ברחוק ד' אמות שהיא עומדת בכאן לא נתגרשה ומה שאמר שאם המקום שנפל עליו אין בו ד' אמות על ד' אמות וכו' הוא שבתחלתו נח תוך ארבע אמות שהיא עומדת ואחרי כן נתגלגל ונח באותו מקום וזה שכתב רבינו נתגלגל ונפל וכו' לומר שאם שהתחלה נח ברחוק ד' אמות אינה מגורשת ויהיה הטעם שלו מפני שאף ע"פ שהשאילה מקום בחצרו אין קונה לה אלא בקרוב מקום שהיא עומדת בו שהרי בחצר שלה אינה קונה לה בגט אלא בעומדת בצדה כמו שנתבאר ואם נפל ברחוק ממנה נמצא שאותו מקום בלבד מושאל לה ושאר החצר אינו מושאל לה ונמצא שאינה עומדת בצד המקום המושאל לה והילך מתגרש בו ולא עדיף ודאי מחצרה שאינה מתגרשת אלא בעמדה בצדה. או שמא דעתו ז"ל הוא שכל שנפל תוך ארבע אמות שהיא עומדת בהן מגורשת אע"פ שנפל במקום שיש לא על ד"א או שהוא גבוה י' טפחים או שיש לו שם לווי ולא אמרו שאינה מתגרשת כשנפל על מקום כזה אלא כשהוא רחוק ממנה וזהו שכתב רבינו או ע"ג סלע רחוק ממנה לומר שאם היה קרוב לה בכל גוונא מתגרשת. ואי זו שתהיה כונתו לא ידעתי מאין הוציא מ"מ מד"א שלה שהרי בגמרא לא הזכירו זה כלל וכך שנינו שם (דף ע"ז:) ההוא גברא דזרק, לה גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר אזל גיטא נפל בפיסלא א"ר יוסף חזינן אי הוי ד"א על ד"א פליג ליה רשותא לנפשיה ואי לא הדא רשותא הוא והעמידוה כגון שהשאילה מקום בחצרו דחד מקום מושלי איניש תרי מקומות לא מושלי איניש ולא אמרן אלא דלא גבוה י' אבל גבוה י' אע"ג דלא הוי ד"א ולא אמרן אלא דליה ליה שם לווי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה י' ואע"ג דלא הוי ד"א ע"כ. מ"מ נ"ל שכונתו היתה למה שכתבתי תחלה:

י זרק לה גיטה וכו'. פרקא קמא דמציעא (דף י"ב) בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו וכו' ולא איפשיטא. ויש מפרשים אותה בהפקר שהפקירו ואמר כל הקודם בו זכה וי"מ במתנה שנותנו לבעל החצר ואח"כ חזר בו אם קנתה לו חצרו של מקבל אם לאו. ורבינו לא הזכיר דין זה לא בהפקר ולא במתנה וגם בהלכות לא נזכרה בעיא זו ויש מי שכתב דאפשר שדעת ההלכות היה דאע"ג דלא איפשיטא בעיין התם הפשיטא ממה שאמרו בגיטין בקדמה דליקה לגט אינה מגורשת כמ"ש למעלה אלמא כיון שלא היה סופו

כסף משנה

ז כיצד שתי וכו'. רבינו מפרש כפירש"י דליפנא דנח הוי דוקא הא לא נח ממש אע"פ שהגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת. ומ"מ מ"ם הטור בשם רבינו שאינו גם עד שינוח בשוליה הוא שלא בדקדוק כמבואר בלשון רבינו:

ט השאילה הבעל מקום בחצרו וכו'. מפשט דברי רבינו נראה שאם הפסל הוא בתוך ארבע אמותיה מגורשת דלי ארבע אמותיה חד מקום מיקרי וכ"כ הר"ן בהזורק שכך נראה שהוא דעת רבינו ושו"ע מנין לו וכבר השינו הרמ"ך:

משנה

בקופות: ז *[א]כיצד שתי קופות זו לפנים מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וזרק לה גיטה בתוכן אפילו הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת עד שינוח על צד הקופה הפנימית. במה דברים אמורים בשהיתה מוטה על צדה ואין לה שולים אבל יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה אינה מגורשת שכלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה הגט אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו: ח *[ב]זרק לה גיטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו כגון צלוחית או כפיפה קטנה או כיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה והיתה גבוהה עשרה טפחים הרי זו מגורשת שהרי חלקה רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה: ט השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא ייחדו [לה] וזרק לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן הרי זו מגורשת. נתגלגל ונפל ע"ג קורה או ע"ג סלע רחוק ממנה. אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו וכאילו הוא והיא במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו חלק רשות לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני מקומות לא השאיל לה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה: י זרק לה גיטה לרשותה ועבר *בתוך רשותה שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה אע"פ שעבר בפחות משלשה

סמוך

[א] טור אה"ע סי' קלט סמ"ג עשין נ: [ב] גם זה שם: *[ס"א מתוך וכטור וכש"ע כל רשותה ועניין אחד]:

השגת הראב"ד

*כיצד שתי קופות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כלום דגמרא על שולים דחיצונה קא קפיד ומוטה על לדה אין לה עסק בכאן, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*זרק לה גיטה וכו' עד כיוצא בזה. כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מהו זה ואנו לענין שהשאלת מקום הגט אנו מפרשים שאע"פ שאמרו חד מקום מושלי איניש אבל הרי לא אע"פ ששאלו שני גגין הם של שני דיורין לגבי גט כגג אחד דמו, עכ"ל:

זרקו

לחם משנה

ט השאיל לה הבעל מקום בחצרו וכו'. כתב ה"ה בפירוש הראשון דמאי דנקט ארבע אמות הוא לחומרא דדוקא אי מתחילה נח לתוך ד' אמות אז מגורשת שנתגלגל ונפל על מקום שאין בו ארבע על ארבע ואינו גבוה עשרה אבל אי לא נח מתחילה בתוך ארבע אמות אפילו שנפל על מקום שאין ד' על ד' אינה מגורשת. ולפי זה דברי רב יוסף שאמרו בגמרא (דף ע"ז:) חזינן ליה אי הויא ד' על ד' וכו' הוי שנפל תוך ד' אמות וקשה דאמאי לא מוקי לה בגמרא בחצר שאינה של שניהם במקום ד' אמות קונות לשם וכיון שנפל תוך ד' אמות קונות לה ומאי דאמר רב יוסף חזינן וכו' משום דאי חלק רשות לעצמו אפילו תוך ד' אמות אינה קונה שכיון דלפירוש זה ע"כ מוקמינן ההיא דרב יוסף תוך ארבע אמות. וי"ל דלא מסתבר ליה לומר דחלק רשות כשיש בו ד' על ד' כיון שהוא תוך ד' אמות:

י זרק לה גט לרשותה וכו'. כתב ה"ה ואפשר שהוא סבור דלגבי גט בודאי אויר שאין סופו לנוח וכו' אם כנראה מפשט דבריו דרצה לחלק בין גט לממון כדי ליישב ההיא בעיא דמציאה דהוי לענין ממון וקאמר דדוקא לגבי גט אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אבל לגבי ממון איכא למיבעי קלא דא"כ למה גבי ממון לא כתב רבינו אותו הדין כלל לא גבי הפקר ולא גבי מתנה. לכך נראה דהכל שוה לדעת רבינו ומ"ש ה"ה דלגבי גט ר"ל לגבי גט ידענו הדבר בודאי ומינה פשטינן לענין ממון:

היתה

מגדל עוז

כיצד שתי קופות זו לפנים מזו וכו' כד"א בשהיתה מוטה וכו' עד אינו מקפיד על מקומו: כתב הראב"ד זה אינו כלום וכו': ואני אומר כי יש עסק להטיה זו וגם אין שולים הפנימית יש לה פנים מאירות בהלכה במס' גיטין פ' הזורק (דף ע"ט) סוף גמ' מתניתין דהיתה עומדת על ראש הגג דגרסינן התם אמר אביי שתי אלירות וכו' עד משא"כ בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפי' הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח ואקשינן וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא כלומר והא אסיקנא בשמעתא קמייתא דפירקין דלא קנה לוקח ולפיכך האשה לא התגרש אפי' נח ופרקינן הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שולים כלומר שהקופה הפנימית שלה אין לה שולים ולכך אין הבעל מקפיד על מקומה והא אסיקנא בריש פירקין כל שאינו מקפיד על מקומו כגון כרעי המטה ומקום חיקה וקלתה קנה וגם האשה מתגרשת כשנח גיטה שם. וא"ת מאחר שאין לה שולים היאך היא עומדת פר"ח ז"ל שהיא סומכת על החיצונה ולכך הניחו את החיצונה לסמיכת הפנימית שאין לה שולים. וא"ת היאך ינוח הגט בה והרי אין לה שולים נצטרך לתרץ כשהיתה מוטה דומיא דטסקא דאכלה בה תמרי דמרבינן לה מכל כיוצא בקלתה בסוף הפיא שמעתא ומאחר שהיא מוטה ואין לה שולים ה"ל אויר שאין סופו לנוח ולאו כמונח דמי כדגרסינן פ"ב דמס' זבחים (דף כ"ב) גמרא מתני' דנשפך הדם על הרצפה בעי מיניה ר' אסי מר"י היה מקב' ונפחתו שולי מזרק עד שלא הגיע לאויר מזרק מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי ואסיקנא דלאו כמונח דמי דוק מינה שאם היה לו שולים אע"פ שעדיין לא נח אלא שהגיע לאויר מחילות הרי הוא כמונח וכדאמרינן פרק בתרא דמס' ע"ז (דף ע"א) גמ' מתני' דהמוכר יינו לנכרי גבי הא דאמר להו רב לסבהו כביותא כי כיילתו חמרא לעכו"ם (אקדימו) ושקולו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואי לא נקיטי בהדייהו זוזי אוזיפונהו (ניכלייהו) והדר שקולו מינייהו כי היכי דתהוי הלואה גבייהו דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יין נסך ברשותייכו קא הוי וכי שקליתו דמי יין נסך שקליתו וכו' עד דאסיקא לא צריכא דקא כייל ורמי למנא דעכו"ם ואקשינן סוף סוף מכי מטי לאוירא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא ע"כ. אלמא כי אית ליה שולים ומונח כדרכו ה"ל כמונח כיון שהגיע לאויר מחילות וכדאמר במס' שבת בכמה מקומות ומייתי לה בהדין פירקין דהזורק קלוטה כמו שהונחה דמיא. ובזה עלה פי' ההלכה ודברי ר"מ ז"ל כהוגן ולא נצטרך למה שנתחבטו הראשונים והאחרונים בפירוש זאת ההלכה וקושיות רבותינו בעלי התוס' ז"ל ושנוי הגירסא לר"ת ור"י הזקן ז"ל כמו שתקוק בנמוקי כל אחד ואחד והראב"ד ז"ל הלך בשיטתם ודרך דרכם אך זה הדרך ישכון אור בלא דוחק כלל ולזה כיון ר"י אלפס ז"ל שהשמיט שמעתין דקופות מן ההלכות וחיבר וסידר היא דכרעי המטה וקלתה לפי המסקנות: זרק לה גיטה בתוך ביתו עד כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מהו זה וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא בגיטין פרק הזורק (דף ע"ט) גמ' מתני' דהיתה עומדת על ראש הגג דאמר רבא ג' מדות בגיטין וכו' עד והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך דיורין חלוקין מלמעלה ה"מ לענין שבת אבל לענין גט משום קפידא הוא וכו' הא לא קפדי איניש ע"כ. ור"מ ז"ל מן המפרשים המדמין אותם לגמרי לזאת של שמואל דאפי' תוך שיעור קליטה דהיינו כדי פשוט ידים אסור דדיורין מוחלקין הן לענין שבת ודכוותה וכיוצא בה שרא רבא בגיטין תוך כדי פישוט ידים וה"נ משמע בכולה סוגיין דבגגין לא קפדי איניש לפי שאין דרך לשתמש קבע בגגין ומדפריש גגו של חבירו נמי הכי משמע אך הראב"ד ז"ל מן המפרשים הא דשמואל בשהשאיל לה הבעל גגו וזרקו על דעת שינוח כאן ונחה בגגו של שני וקמ"ל דאע"ג דאמרינן לעיל בשמעתין חד מקום מושלי איניש תרי לא מושלי דהתם משום קפידא דיש משאיל חצירו ומקפיד על ביתו אבל בגגין סמוכין

ואין

סמוך לארץ אינה מגורשת *עד שינוח ברשותה: **יא** אהיתה עומדת על גגה (זו) וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לו. אם יכולה לפשוט ידה וליטלו הרי זו מגורשת שאע"פ שדיורין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה: **יב** היתה ידה קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ. אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח הרי זו מגורשת. נפל לתוך הים או לתוך האש אינה מגורשת. והוא שהיתה עומדת ע"ג המים או סמוך לאש שמתחלת נפילתו לאיבוד היה עומד: **יג** זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם *קרוב לו אינה מגורשת. היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה

עד

א טור שם וע"ש: *[כצ"ל]:

*[בס"א אלא א"כ סופו לנוח ברשותה והכל אחד דסבר רבינו דלגבי גט אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי לפירוש ה"ס והר"ן ודוק]:

כסף משנה

יג זרקו לה ברה"ר וכו' עד ה"ז גט פסול עד שיגיע הגט לידה. הרשב"א בפ' הזורק תמה על דברי רבינו שפסק כרב יהודה שאם היתה ידה עשויה קטפרס אינה מגורשת ואם נח תוך ד' אמות דידה מגורשת דאלמא ס"ל דרב יהודה למעשה אמרה ואע"ג דלא מטי גיטא לידה ודוקא תוך ד' אמותיה וכ"כ הא דאמר ר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה וכו' וכ"כ הא דאמר לה שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דמשמע שאינה מגורשת לעולם אע"פ שנח בתוך ד' אמותיה שלה ואפי' בתוך פישוט ידיה עד שיגיע גט לידה ממש. ולכאורה דבריו נראין כסותרים זה את זה. ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דא"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו לא בא לפרש קרוב לה דמתני' כדפי' רש"י ויפה פירש דאם איתא ה"ל לשמואל למימר שיננא כדי שתשוח ותטלנו זהו קרוב לה ככולהו איך דמפרשים למתני' וכן נמי ה"ל לפרושי אי זהו קרוב לה ומחצה על מחצה ועוד דגבי מימריה דרב יהודה דהיתה ידה עשויה קטפרס לא הוה מקשינן וכי נפיל לתוך ד' אמות דידה קא נפיל דהא רב יהודה קיבלה מרביה דאין לה אלא כדי שתשוח ותטלנו והוה להו למימר והא כי נפיל לתוך פישוט ידיה קא נפיל דהיא היא סברתו של ר"י שקיבל משמואל רבו ועוד כי א"ל שמואל כדי שתשוח ותטלנו זהו קרוב לה דמשמע דחוץ משיעור זה אינה מגורשת הוה לן לאקשויי עליה מדתניא כל שקרוב לה מלו דאתיא כר"י ודלא כוותיה דשמואל אבל לכלהו איך ליכא לאקשויי מינה וכמו שכתבתי למעלה ומסתברא דה"פ לפי שיטתו של רבינו ז"ל ד"א שלה כגון שבאה היא ועמדה זכתה בד' אמותיה ואם עמד הבעל חוץ מארבע אמותיה וזרקו לה בתוך ד' אמות שלה זהו קרוב לה והרי זה מגורשת גמורה לכ"ע דלא גרע גט משאר דברים דד' אמות קונות לו בכל מקום (וכ"ש גט שהקילו בו מפני תקנת עגונות) עד שאמר ר"י דקרוב לה שנינו ואפילו ק' אמה כל שיכולה לשומרו זהו קרוב לה והכי מכרעא ברייתא ומינה דכ"ש ד' אמות שקונות לאדם בכל מקום שקונות בגט לכ"ע קנין גמור והיינו דאקשינן גבי היתה ידו עשויה קטפרס והא

מגיד משנה

סופו לנוח לאו כמונח דמי. והרמב"ן והרשב"א ז"ל פירשו דשאני התם דכיון דקדמה דליקה לגט כאילו זרקו לכתחלה לתוך הדליקה לשרפו הוא אבל הכא כשזורקו ראוי היה לנוח בתוך הבית והם ז"ל כתבו דבעיין לא איפשיטא והויא לה ספיקא ודינא בממון כשאר ספקות שבממון, ונראה לדבריהם שבגט הויא ספק מגורשת וכ"נ בדעת הרשב"א כמ"ש בפרק הזורק ורבינו כתב כאן שאינה מגורשת ואפשר שהוא סבור דלגבי גט בודאי אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ממה שאמרו בגמרא גבי נמחק אבל דרך עליה לא מ"ט מעיקרא לאו למיגנא קאי וכמ"ש למעלה והכא נמי איגלאי מילתא דמעיקרא לאו למיגנא ברשותה קאי הילכך אינה מגורשת, זה נראה לדעתו ז"ל:

יא היתה עומדת וכו'. בפרק הזורק (דף ע"ט:) הא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו וכו' ומפרשה רבינו בשהגגין הם מבעלים חלוקים האחד הוא שלה והאחר הוא מאדון אחר דומיא דהא דשמואל דלא יעמוד וכו'. אבל יש מפרשים אותה כגון שהיו לבעל שני גגין סמוכין זה לזה והשאילה מקום בזה לקבל גיטה ונפל בזה לא אמרינן הכא רשויות חלוקות דהא דאמרינן לעיל ב' מקומות לא מושלי אינשי משום קפידא הוא ים משאיל חלונו ומקפיד על ביתו אבל כולי האי גגין סמוכין ואין תשמיש רגיל בהן לא קפדי אינשי כך פירש"י ז"ל. וזה דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א לא ידעתי מהו זה ומאי לענין השאלת מקום הגט אנו מפרשים שאע"פ שאמרו חד מקום מושלי אינשי אבל תרי לא אע"פ שהללו שני גגין הן של שני דיורין לגבי גט כחד גג דמו עכ"ל. ולזה הפירוש הסכים הרשב"א ז"ל:

יב היתה ידה קטפרס וכו'. שם (דף ע"ח:) אמר רב יהודה היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אע"פ שהגיע הגט לידה אינה מגורשת והקשו אמאי הא כי נפיל בד"א דידה קא נפיל ותירצו בדלא נח והקשו ותתגרש מאוירה דד' אמות תפשוט דבעי רבי אליעזר ד' אמות שאמרו יש להם אויר או אין להם אויר תפשוט דאין להם אויר ותירצו הב"ע בעומדת על גב הנהר דמעיקרא לאבוד קאי ע"כ. ונתבאר מכאן שאם נח תוך ד' אמות שלה שהיא מגורשת בודאי ואם היתה עומדת על גב הנהר ונפל בתוכו שהוא ודאי שאינה מגורשת ואם לא היתה עומדת על גב הנהר (ולא) נח תוך הד' אמות אלא שהיו תוך אויר ובאו מים ומחקוהו או באה אש ושרפתו היא בעיא דר"א דלא איפשיטא ורבינו כתב הב' חלקים ראשונים ולא כתב הג' אבל ממ"ש והוא שהיתה עומדת וכו' נראה כן:

יג זרקו לה ברה"ר וכו'. (דף ע"ח) היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. ורבינו השוה רשות שאינה של שניהם לרה"ר וכן הן מוקשים בדיני ממונות וכן נראה כאן מן הירושלמי ובגמרא שאלו היכי דמי קרוב לה והיכי דמי קרוב לו א"ר ד"א שלה זהו קרוב לה ד"א שלו קרוב לו וכו' ר"י אמר קרוב לו שנינו אפילו מאה אמה וכו' מיפרשא לה מיניה דר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשמרו זהו קרוב לה שניהם יכולים לשמרו שניהם אין יכולים לשמרו זהו מחצה על מחצה וכן אמרו שם משמיה דרבי יונתן ותניא נמי הכי ר"א אומר כל שהוא קרוב לה מלו (אילו) בא כלב ונטלו הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה אינה מגורשת א"ל שמואל לר' יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטה לידה א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי ואצרכוה חליצה. והנראה אלי בדעת רבינו שהוא מפרש הא דשמואל דבדין קרוב לה אתא לאפלוגי שהוא בגיטין כדי שתשוח ותטלנו ומצד החומרא אמרו כן ועוד רצה להחמיר שמואל ואמר שלא לעשות מעשה עד שיגיע לידה ממש ואנן קי"ל כר' יוחנן ורבי יונתן לענין דינא וזהו שכתב רבינו כן בדין הקדושין פ"ד מהלכות אישות ומיהו לענין גיטין קי"ל כשמואל שאינה מגורשת ודאית אלא כדי שתשוח ותטלנו ואפילו הכי הוי גט פסול עד שיגיע גט לידה דהא הוה עובדא ותשו לדשמואל ואצרכוה חליצה וכל שהוא אינו יכול לשמרו והיא יכולה לשמרו והוא רחוק מכדי שתשוח ותטלנו הויא לה ספק מגורשת לדעת רבינו ואע"פ שבקדושין הויא ודאי מקודשת כנזכר פרק ד' מהלכות אישות והטעם דשמואל פריש לה שהחכמים החמירו בגט שלא לדונה בודאי מגורשת עד כדי שתשוח ותטלנו מיהו ודאי ספק מגורשת הויא דלא גרע משניהם אין יכולין לשמרו או משניהם יכולין לשמרו שכתב רבינו שהיא ספק מגורשת. והוצרכתי לדחוק בזה בדעת רבינו מפני שלא הזכיר כאן קרוב לה כל שיכולה לשמרו והוא אינו יכול כמ"ש בדין הקידושין וכאן כתב היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע גט לידה ואם היה דעתו שכל שהוא קרוב לה בכדי שיכולה לשומרו והוא אינו יכול ה"ל גט פסול עד שיגיע גט לידה דקיי"ל כר' יוחנן ור"י לגמרי אלא דחיישינן להא דשמואל דאמר ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה וכדרב מרדכי דאמר דאצרכוה חליצה היה לו ז"ל לבאר ולא לכתוב כאן כדי שתשוח ותטלנו שהרי אינו מעלה ומוריד כאן. ולפי מה שכתבתי רחוק קצת יש לי לומר שאף רבינו סבור בדין קרוב לה בגט מ"ש בקידושין אלא דבגט חוששין עד שיגיע לידה ומ"ש היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הוא אפילו בשניהם יכולין לשמרו ושמואל אמחצה על מחצה קאי ולא פליג כלל אדר' יוחנן ורבי יונתן אלא דין חדש קאמר וקיימא לן כוותיה וגם זה דחוק בעיני ולא נתברר לי כוונת רבינו בזה. וראיתי להרשב"א שכתב דברי רבינו ואמר שהוא ז"ל פירש הא דשמואל דמודה דכל שהוא אינו יכול לשמרו והיא יכולה לשמרו שהיא מגורשת גמורה כר' יוחנן ור"י ולא בא שמואל אלא לומר שאם באה היא ועמדה אע"פ שזכתה בתוך ד' אמותיה אם בא הבעל כנגדה ונכנס בתוך ד' אמות שלה וזרקו לה אם נפל הוא תוך כדי שתשוח ותטלנו הויא לה מגורשת אע"פ שהגט בתוך ד' אמות שלו נמי ולמעבד בה עובדא לא עבדינן הואיל והבעל בתוך ד"א שלה עד שיגיע גט לידה ע"כ דבריו, וכתב שעם זה הפירוש עמדו דברי רבינו שאין בהם נפתל ועקש ויצאה כל סוגייתנו בשלום והוא רחוק מאד מדעתי מצד הגמרא ויותר רחוק שיהיה דעת רבינו

כן

לחם משנה

יב היתה ידה קטפרס וכו'. כתב ה"ה אבל ממ"ש והוא שהיתה עומדת וכו' נראה כן ביאור דבריו ע"כ. משמע מדברי רבינו שזו ספק שהרי בתחלה כתב שאם נפל לתוך ד"א ונח מגורשת משמע הא לא נח אינה מגורשת ואח"כ כתב נפל לתוך הים או לתוך האש אינה מגורשת והוא שתהיה עומדת וכו' משמע דאם אינה עומדת מגורשת אע"פ שלא נח וא"כ קשיא דיוקא אדיוקא אלא ודאי שהוא ספק אם היא מגורשת אם לאו:

יג זרקו לה ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת היה הגט מחצה למחצה הרי זו ספק מגורשת עד שיהיה קרוב לה היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע גט לידה ואח"כ תנשא בו לכתחלה כיצד הוא קרוב לו או קרוב לה היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זהו קרוב לו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זהו קרוב לה וכו'. כך היא הגירסא במקצת הספרים* וע"פ גרסא זו כתב הרשב"א מה שפירש בדברי רבינו ומבואר שעם הגירסא הזאת אי אפשר לפרש בשום צד פי' ה"ה בדברי רבינו ודברי הרשב"א מוכיחים ומה שהקשה לו ה"ה שכתב דין היה קרוב לה כדי שתשוח קודם שיגיע לידה וכו' אין זו קושיא דלפי דעת הרשב"א י"ל דכיצד קאי לכל החלוקות ובתחלה ביאר רבינו קרוב לו ואח"כ ביאר רבינו המין הב' של קרוב לה כדי שתשוח. ואמר עמדה היא תחלה כו' כלומר בזה האופן איירי מ"ש לעיל היה קרוב לו כו' אבל הגירסא אשר לו לה"ה אשר יש במקצת ספרים הביאה הרב"י בסי' קל"ט וז"ל זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם קרוב לו אינה מגורשת כו' (עיין בפנים) ולא הזכיר רבינו דין קרוב לה וע"פ גירסא זו פירש ה"ה מה שפירש וכתב שלא כתב רבינו דין קרוב לה והוא סבור ג"כ שהרשב"א מפרש פי' בדברי רבינו בפי' גירסא זאת ולכך הקשה לו שרבינו לא כתב דין מגורשת גמורה כדכתיב. ואני תמה כיון שהוא סבור שפי' הרשב"א הוא לפי גירסא זאת א"כ אמאי לא הקשה מת"ש היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת דלפי דעת הרשב"א ממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה מגורשת גמורה דלא הצריך שתשוח ותטלנו אלא היכא דהוא נכנס תוך ד' אמות דידה. אבל האמת הוא שהרשב"א פירש כן לפי גירסת מקצת הספרים שיש בידינו ועם גירסא זו אין בדברי רבינו קושיא כלל. ועל מ"ש בפירוש רבינו קשה דאמאי לא הזכיר רבינו רבותא טפי דאפילו קרוב לה היא ספק מגורשת ולא הזכיר אלא מחצה על מחצה הרי זו ספק. וכ"ל ליישב דמה שביאר במחצה על מחצה הרי זו ספק הוא אפילו שיהיה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו אבל הוא מחצה על מחצה שניהם יכולים לשמרו או שצריך שניהם לשמרו מפני כן הרי זו ספק מגורשת א"כ בענין כדי שתשוח ותטלנו א"א לו לרבינו לומר שהיא ספק אלא דוקא כשהוא מחצה על מחצה. ומ"ש

ה"ס

*כ"ה בדפוס וויניציאה.

מגדל עוז

ואין תשמיש רגיל בהן לא קפדי אינשי כולי האי ע"כ. ויש לשם פנים אף כי דעת ר"מ ז"ל מבורר לי יותר: **היתה ידה קטפרס וכו'** עד כיצד הוא קרוב וכו' עד מחצה על מחצה. פרק הזורק (דף ע"ח):

*עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת. היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הרי זו פסול עד שיגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחלה:

יד *כיצד הוא קרוב לו. היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה הוא קרוב לו [ב] שניהם יכולים לשמרו או ששניהם אין יכולין לשמרו זה הוא מחצה למחצה:

טו בא הוא תחלה ועמד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה. אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח תטלנו. עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה הרי זה גט פסול עד שיגיע הגט לידה:

טז אזרק הגט לידה והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו. אם יכול לנתקו [ג] ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה. ואם אינו יכול לנתקו

*[זו היא הגירסא הנכונה וכן העתיק הכ"י וע"ש]: א טור אה"ע סי' קלט סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*כיצד הוא קרוב לו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל תמה אני אחר שהסכימו בסוף שאין מתירין אותה לינשא ואם מת צריכה חליצה מכולן עד שיגיע גט לידה למה הוצרך לאלו החקירות ואולי לדעת את שאינה מגורשת כלל, עכ"ל:

מגיד משנה

כן. מלך הגמרא דאם איתא דשמואל איירי דוקא בשניהם עומדים ברשות אחת ותוך ד"א אלא שהיא קדמה היה לו לבאר שהרי גד זה לא נזכר בגמרא כלל והיאך יאמרו בסתם שיכנה כדי שתשוח ותטלנו ואנו נאמר דבכה"ג מיירי. ועוד דאם איתא דהכי הוא ודאי כל שהיא קדמה בתוך הארבע אמות אין ביאתו אחר כן מעכב מרשותה כלל לענין דינא וכדאמרינן לעיל מינה בההיא דרב היכי דמי מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם בד' אמות והקשו וליחזי הי מינייהו קדים ומתוך כך עשו אוקימתא אחרת אלמא כל שקדמה היא אין ביאתו אחר כן מועלת כלל מדינא. וברור הוא ג"כ שאין דעת רבינו כמ"ש הוא ז"ל. חדא שרבינו לא כתב דין קרוב לה שתהיה מגורשת גמורה ולא הזכיר בכל דינין אלו מגורשת גמורה אלא א"כ הגיע הגט לידה. ועוד שבביאור כתב שאם היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו שהוא פסול קודם שכתב דין עמדה היא תחלה ובא הוא ומבואר בדבריו ופשוט שאע"פ שאין הבעל תוך ד' אמותיה הוא פסול עד שיגיע הגט לידה. ואף הר"א ז"ל כך הוא סבור שזה דעת רבינו שכתב בהשגות אמר אברהם תמה אני אחר שהסכימו בסוף וכו'. ובודאי כוונת רבינו לפי הנראה הוא מ"ש תחלה ואל יקשה בעיניך מ"ש כאן שהוא פסול עד שיגיע לידה ולמעלה כתב בדין היתה ידה עשויה קטפרס שאם נפל לתוך ד' אמות שלה ונח שהיא מגורשת גמורה לפי שלמעלה כבר הגיע הגט לידה וכמ"ש רבינו וזרק הגט על ידה ואע"פ שהוא קטפרס כיון שנח תוך ד' אמותיה הרי הוא כנח בידה. ומ"ש רבינו בא הוא תחלה וכו' הוציאו ממה שהזכרתי שאמרו בסוגיא וליחזו הי מינייהו קדים וידוע שד' אמות של אדם קונות לו וכל הקודם בהן זכה הילכך אין חבירו שבא אחר מכאן מעכב מרשותו כלל לפיכך אם קדם הוא הרי היא שבאה לאחר מיכן כאילו לא באה (שאף הוא שבא לאחר מיכן הרי כאילו (לא) בא הוא שם) אע"פ שהוא יכול לשמרו והיה מן הדין שתהיה ספק מגורשת כדין מחצה על מחצה הרי היא מגורשת גמורה כל שהגט תוך ד' אמותיה אלא שהגט פסול עד שיגיע גט לידה מן ההומרא וג"כ היה פסול אפילו לא בא הוא. וידוע שענין פסול בדברי רבינו הוא שלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כנזכר פרק י' ואין דין קדימה מועלת ברשויות אלא בארבע אמות בלבד מפני שלא הזכירוהו בגמרא אלא על ד' אמות. ועוד שידוע שבעלמא אין אדם קונה יותר ואע"פ שבגיטין אלו הדבר בשמירה לענין קדימה לא נזכרה אלא ד' אמות. כך נראה לי בדעת רבינו. ודע שמה שהזכירו בגמרא בשניהם אינם יכולים לשמרו שהוא מחצה על מחצה והויא לה ספק מגורשת *הקשו בתוספות כיון שהיא אינה יכולה לשמרו אמאי מגורשת כלל וקושיא חזקה היא ומתוך כך פירשו דהכי קאמר שניהם אינם יכולים לשמרו כל אחד בפני עצמו אלא ששניהם צריכין בשמירתו. והרמב"ן והרשב"א ז"ל הקשו על זה ולא העלו תירוץ בדבר זה:

*(בספרים שלנו אינו בלשון קושיא אלא בלשון פירוש. אבל מצאתי במהרש"ל שכתב דברי התוספות בלשון קושיא והוא מגליון. ויש שם תירוץ אחר וע"ש):

טז זרק הגט לידה וכו'. שם (דף ע"ח:) אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו וכו'. וכתב הרשב"א פירשו בתוספות בשם רבינו יעקב כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתפסק במשיכתו הרי זו מגורשת אבל אם המשיחה חזקה שיכול למושכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת אפילו קפלה האשה ידה וכחה יפה משל בעלה ומפני זה אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת דאין נתינה אלא כעין נתינת גזלה וכעין זו פירשו משם רבינו שמואל ז"ל אבל רבינו יצחק פי' דכיון שנתנו הבעל לידה וקפלה ידה מרצון הבעל

כסף משנה

והא כי נפל לתוך ארבע אמות קא נפיל דבהא ליכא מאן דפליג) וכי זרק לה אפילו חוץ לארבע אמות שלה והיא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו מגורשת גמורה נמי הויא כר"י וכר' יוחנן וכדתניא כוותייהו ומשום תקנת עגונות (וכדאמר ר' אסי א"ר יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר וה"נ לקידושין משום לתא דגירושין דכתיב ויצאה והיתה) ובהא אפי' שמואל מודה בה (והא דפריכין גבי היתה ידה עשויה קטפרס והא כי נפיל לתוך ד"א דידה קא נפיל לרווחא דמלתא קאמר לומר דבתוך שיעור זה ודאי מגורשת בין שהוא יכול לשומרו בין שאינו יכול לשומרו דאילו חוץ לד' אמות אם שניהם יכולים לשומרו אינה מגורשת ודאי אלא מגורשת ואינה מגורשת) ואתא שמואל ומדית בה דאם באה היא תחלה ועמדה אע"פ שזכתה בד' אמותיה אם בא הבעל כנגדה ונכנס בתוך אותם ד"א שלה וזרקו לה אם נפל הגט בתוך כדי שתשוח ותטלנו הויא מגורשת אע"פ שהגט בתוך ד' אמות שלו נמי אבל למעבד בה עובדא לא עבדי הואיל והבעל בתוך ד' אמות שלה עד שיגיע גט לידה אבל אם בא הבעל ועמד זכה בד' אמותיו ואע"פ שבאה היא בתוך אותם ד"א וזרקו לה אפי' בתוך כדי שתשוח ותטלנו אינה מגורשת כלל דזהו קרוב לו דכיון דקדם הוא אין לה באותם ד' אמות ולא כלום וכאילו לא יצא הגט מרשות הבעל כלל דמי ואפי' ספק מגורשת לא הויא ובזה עמדו כל דברי הרב הלכה למעשה ויצא כל סוגייתנו בשלום כנ"ל. ובזה נסתלקה מעליו טענת הראב"ד שכתב עליו א"א תמה אני אחר שהסכימו בסוף שאין מתירין אותה לינשא ואם מת צריכה חליצה מכולם עד שיגיע גט לידה למה הוצרך לאלה ההקירות ואולי לדעת את שאינה מגורשת כלל ע"כ. וא"א לומר כן שהרי הרב ז"ל הביא כל צורתן ובנח בתוך ד' אמות שלה וכשיכולה לשמרו כתב שהיא מגורשת ובהא דשמואל אמר ה"ז גט פסול אלא ודאי עם מ"ש עמדו דבריו ואין בהם נפתל ועקש עכ"ל. וה"ה דחה שיטת הרשב"א בדברי רבינו וקלא דהיותו הם דחיות וקלוש הם מתיישבות מתוך דברי הרשב"א. וה"ה כתב דרך אחר בדעת רבינו. והר"ן בפרק הנזכר כתב שדברי רבינו תמוהים הרבה שהוא פוסק כשמואל ואעפ"כ אינו דוחה דר"י שהרי כתב ששניהם יכולים לשמרו מגורשת ואינה מגורשת ואם הרב סבר דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן מדינא אלא דמהומרא בעלמא אמר כדי שתשוח ותטלנו ומחמיר עוד לומר דאפי' בכה"ג אינה נשאת אלא לאחר שיגיע הגט לידה מ"מ ה"ל לכתוב דכל שהיא יכולה לשמרו שהגט פסול מדבריהם וכ"מ שאם נשאת לא תצא ובודאי שהוא ז"ל כך סבור דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן וא"נ פליג כר' יוחנן נקטינן שהרי לענין קידושין הוא פוסק כמותו בפרק ד' מהלכות אישות וכיון שכן למה לא כתב דכל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול שאינו פסול אלא מדבריהם בלבד. ונ"ל שהוא סובר דכיון דהא דר' יוחנן לאו מדינא אלא מתקנתא שהרי אין קניה תלויה בשום מקום בשמירה הילכך אע"ג דשמואל מודה לר' יוחנן כיון דעקר לה לתקנתא דמתני' לחומרא סדר דינא לדוכתיה דיכולה לשמרו אינה מגורשת גמורה דאורייתא ולפיכך כל שהוא מקרוב לו עד קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו פסק ז"ל דהויא לה ספק מגורשת ובכלל זה קרוב לה שיכולה לשמרו והוא אינו יכול לשומרו ועולה על הדרך שכתבתי, ועדיין לפי זה היה ראוי לומר כיון דשמואל עקר לה לתקנתא דקרוב לה מגורשת ביכולה לשמרו משום חומרא דגיטין אף בקידושין היה ראוי לומר כן שהרי לא אמרו בקידושין אלא משום לתא דגיטין ולמה פסק בקידושין דכשהיא יכולה לשמור והוא אינו יכול דמקודשת ודאי אבל נראה שהוא סבור דכיון דשמואל מודה לר' יוחנן אלא דבגיטין עקר לתקנתא דיכולה לשמרו לענין שתהא מגורשת גמורה דאורייתא בקידושין סמכינן אתקנתא קמייתא וכל שהיא יכולה לשמור מקודשת גמורה משום דלא חזינן דמעקרא תקנתא דקידושין כלל זה נ"ל לדעת הרב עכ"ל. והדרך היותר המתיישב אצלי בדעת רבינו הוא דרך הר"ן:

ועל מה שהשוה רבינו רס"ל לרשות שאינה של שניהם כתב ה"ה שכך הם מוקשים בדיני ממונות אבל הר"ן בפרק הנזכר תמה עליו שהרי הוא ז"ל כתב בפרק י"ז מהלכות גזילה שאין

לחם משנה

ה"ה ואנן קי"ל כר"י ור' יוחנן לענין דינא לאו לגבי דשמואל דשמואל לא פליג עלייהו אלא שמחמיר בגט לגבי רב והאמוראים הנזכרים קודם בגמרא. ובפירוש הפני ספי' הרב המגיד שרבינו סבור דשמואל אמחצה על מחצה קאי קשה דמנא ליה לרבינו דאפי' דקרוב לה שהוא אינו יכול לשמרו דבעינן שיגיע לידה דילמא לא קאמר הכי בגמרא אלא בשניהם יכולים כל אחד לשמרו אז בעינן שיגיע לידה אבל כשהוא קרוב לה לא בעינן שיגיע לידה. ואולי משמע ליה מדקאמר ואת לא תעביד עובדא (אלא) עד שיגיע לידה משמע דליכא שום אופן אחר אלא זה בכל גוונא אפילו שיהיה קרוב לה. ואל יקשה בעיניך מ"ש כאן וכו' אם יקשה לך ההוא דינא דהיתה ידה קטפרס עיין בב"י מה שהבין בדברי הרשב"א שהוא מתורץ שם וידוע שענין הפיסול אפשר שכתב זה כאן ה"ה מפני שהרגיש למה שאמר דענין הפיסול אינו מחמת שבא הוא דאם כן קשה למה למעלה אמר פסול עד שיגיע ואח"כ תנשא דמשמע הענין דפסול וכאן אמר פיסול סתם דמשמע אפי' בדיעבד ואם נשאת הלא בשלמא אם טעם הפיסול כאן מפני שבא הוא ניחא לזה הירץ ואמר דענין הפיסול סתם וענין הפיסול האמור למעלה הכל דבר אחד דידוע שענין שפיסול וכו' הוא שלכתחלה לא תנשא:

נתן

הגהות מיימוניות

[ב] ואפילו קטנה יש לה ד' אמות לענין גט שאם זרק לה גט לתוך ד' אמותיה וחוץ לד' אמותיו הרי זו מגורשת אע"פ שיכול לשומרו כמו המגורשת וכשהגט חוץ לד' אמותיה בעינן שיהיה משתמר מכחה ולא מכחו, מפסקי הר"ר חזקיה ז"ל פ"ק דב"מ, ע"כ: [ג] בספר התרומה האריך בפי' דבר זה וכתב פסק, וצריך שתהא יד האשה לעולם פתוחה עד שיניח הבעל כל הגט מידו לידה כדי שלא תביא הגט לידה ומשיחה בידו ומ"מ בדיעבד כשר אף אם שגרה ידה קודם סילוק ידו דלא גרע מעייק חרציה ושלפתיה דשרי תלמודא והמחמיר

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל תמה אני אחר שהסכימו בסוף וכו': ואני אומר כבר כתבתי פעמים רבות כזה המכור כי לכך קראו ר"מ ז"ל משנה תורה לפי שחיברם בקצרה אורך התלמוד כולו דגם זאת ארוכה בגיטין פרק הזורק (דף ע"ח) גמרא מתני' דהיתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ושיילינן בגמרא היכי דמי קרוב לו והיכי דמי קרוב לה ואהכי אמר רב שמן בר אבא לדידי מפרשא לי מיניה דר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשמרו זהו קרוב לו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשמרו שניהם אין יכולין זהו מחצה על מחצה ומסיק בסוף שמעתא א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי ואצרכוה חליצה ע"כ, הנה דברי ר"מ ז"ל תלמוד ערוך הוא באות ובתמיהות מתורצים לו ולרבותינו בעלי התוס': בא ה"א קהלה כו' עד הרי זו מגורשת. בגיטין פרק הזורק וס"ב:

כסף משנה

שאין ארבע אמות קונות ברשות הרבים אלא בסימטא ואם כן כשבאה היא תחלה לתוך ד' אמות למה כתב שהוא פסול דמשמע מדבריהם בלבד והרי כל שאינו בכדי שיעור שתשוח והעלנו אינו אלא ספק מגורשת מטעם יכול לשומרו ובודאי דשיעור שתשוח פחות מד' אמות הוא כדמשמע בפרק מי שהוליאוהו וכיון שכן ביתר מכדי שתשוח ואפילו תוך ארבע אמות ברשות הרבים מגורשת ואינה מגורשת וצ"ע עכ"ל:

יז נתן הגט ביד עבדה וכו'. הטור היה גורס בדברי רבינו נתן הגט ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו אפי' היה כפות אינו גט נתנו ביד עבדה והוא ישן והיא משמרתו ה"ז גט פסול היה כפות ה"ז מגורשת ולפי זה דעת רבינו כדעת המפרשים. אבל בספרים דידן גרסינן נתן הגט ביד עבדה והוא נעור אם היה כפות ה"ז גט וכן גורסין הרשב"א והר"ן וה"ה בדברי רבינו וגירסא זו בדבריו נראה עיקר דבכפות סגי דומיא דנתנו ביד עבדו שכתב בסמוך דסגי בכפות אלא שלגירסא זו יש לדקדק למה חזר לכתוב ואם היה כפות ה"ז מגורשת אנתן ביד העבד והוא ישן דהא אפי' בהיה נעור הכשיר ברישא וצ"ע. ודע שעוד חילוק אחר יש בין דברי המפרשים לדברי רבינו והוא היכא דישן ואינו כפות דלדבריהם אינו גט ולרבינו אינו פסול אלא מדרבנן וכבר תמה עליו הר"ן וה"ה פה ויישב סוגיית הגמ' לדעתו ז"ל:

פ"ו ב בד"א בשאבד או וכו'. כדברי ה"ה נראה מדברי הרשב"א דכי פריך מדתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כתי עדים ואמאי להימניה לשליח לא פריך אלא לר"ח ואם כן כי שני מי נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה כלומר שכבר הגט קרוע האי שינויא ליתיה אלא לר"ח אבל לרב הונא אפילו בדנפיק גיטא מתותי ידיה צריך שתי כתי עדים. אבל הרא"ש כתב דכי פריך ולהימניה לשליח פריך גם לרב הונא דאמר בעל נאמן דמ"מ מתני' איירי בגט שהוא ביד שליח ואין בעל מכחישו ולפי זה כי שני מי נפיק גיטא מתותי ידיה אפילו לרב הונא איתיה, ואפשר שרבינו מפרש כדברי הרא"ש ודבריו הם ככ"ע דכי נפיק גיטא מתותי ידיה שלם כל שאין הבעל מכחישו שליח נאמן אפילו לרב הונא: ודע שמ"ש רבינו שאם יוצא מתחת ידי שליח קבלה אין צריך עדים הייט דוקא עדי קבלה אבל לעולם צריך עדי

לנתקו הרי זו מגורשת: **יז** [א]נתן הגט ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו. אם היה כפות הרי זה גט וכאילו הגיע לחצירה שהיא עומדת בצדה. ואם אינו כפות אינו גט. נתנו ביד העבד והוא ישן והיא משמרתו הרי זה פסול ואם היה כפות הרי זו מגורשת: **יח** [ב]כתב הגט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו כיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות. ואם אינו כפות ונעור קנתה העבד ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו ומכר לה החצר או נתנו לה כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או [ד] בחזקה נתגרשה:

פרק ששי

א השליח [ג]שעושה האשה לקבל לה גיטה מיד בעלה הוא הנקרא [ה] שליח קבלה. ומשיגיע הגט ליד שלוחה תתגרש כאילו הגיע לידה. וצריכה לעשותו בשני עדים. וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה ואפילו הם הראשונים או אחד מן הראשונים הרי זו עדות גמורה: **ב** במה דברים אמורים בשאבד הגט או נקרע. אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח קבלה אינו צריך עדים. בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו בין שנמסר לו בעדים. יציאתו

א טור שם סי' קלט סמ"ג שם: ב גם זה שם: ג טור שם סי' קמ סמ"ג שם:

מגיד משנה

הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע"פ שלא קפלה ידה היה הבעל יכול להביאו אצלו מחמת המסיחה הרי זו מגורשת כיון שקפלה ידה מרצון הבעל דלא גרע מעדיק לה. הרי"ה שאין הבעל נותנו ממש לידה ואפילו הכי מגורשת ואעפ"כ הורה להחמיר כדברי הראשונים ז"ל והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לידה לגמרי דבזה אין לספקק כלום עכ"ל. ומ"ש עדיק לה הרי"ה נתבאר פ"א:

יז נתן הגט ביד עבדה וכו'. שם אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה וכו' עד והלכתא בכפות. וכתב רבינו בנעור שאינו כפות אינו גט ובישן שאינו כפות ה"ז פסול כלומר שהוא גט גמור מן התורה אלא שפסול מדבריהם כמו שיתבאר בפ"י החלוק שיש בדבריו באמרו אינו גט לאמרו פסול, ומתוך כך נ"ל שהוא מפרש כך דכי אקשינן והא אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה וכו' לאו לדין גמור אקשינן דלא ליהוי גיטא כלל דהא עכשיו בעודו ישן אינו ראוי להלך ואע"ג דכי מיתער מהלך מ"מ השתא לאו חצר מהלכת היא (ולאו בר הכי הוא) [ולאו בתר אחרי כן אזלינן] אלא הכי אקשינן אמאי ה"ז גט גמור יש לנו לגזור ישן אטו נעור שהיהם מצויין תמיד ואמרו והלכתא שאינה מגורשת גמורה אלא בכפות ולא גזרו כפות אטו שאינו כפות דמלתא דלא שכיחא היא שיהיה כפות ורבא כי קאמר ה"ז גט בישן בדין תורה קאמר וכל שהוא כפות אפילו נעור מגורשת גמורה וילפינן לה מדאמרינן בפרק המביא תניין (דף כ"א) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו. והקשו ואמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכ"ת בעומד והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה ואמרו שם והלכתא בכפות ולא הזכירו ישן כלל אלמא דכפות בלחוד סגי אע"ג דנעור כ"כ לדעתו ז"ל. ויש בזה שיטות אחרות ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא כדעת בעל הלכות גדולות שכתב בהא דהמביא תניין ובכפות נמי ה"מ היכא דניס ויתבא איהי וקא מנטרא ליה אבל היכא דתיר לא. לומר דתרתי בעינן, והא דלא אמרו בגמ' הילכתא בישן וכפות משום דלא מתרץ התם אלא קושיא דחצר מהלכת אבל דין נעור שהוא משום חצר המשתמרת שלא לדעתה כבר אמר רבא בהדיא בפרק הזורק ומהדיא שמעינן לה וכי מתרצינן בפרק הזורק והלכתא בכפות הכי פירושה דישן שהוא כפות ה"ז גט דאיכא תרתי הא לאו הכי לא. אלו דבריהם ז"ל והאריכו להוכיח כן:

יח כתב הגט ונתנו וכו'. מימרא בהמביא תניין הזכרתיה בסמוך וכתבתי חלוק הפירושים שיש עליה. ומ"ש רבינו ואם אינו כפות ונעור וכו' הוא מפני שאם היה ישן אע"ג דאינו כפות ה"ז גט פסול לפי שיטתו ז"ל. ומ"ש עד שיגיע גט לידה נראה שהוא סבור שאם נטלתו היא מן העבד נתגרשה. והרשב"א ז"ל נסתפק בזה אם צריך שיטלנו הבעל ויחזור ויתננו לה אבל אם נטלתו היא דילמא הוה ליה כנוטל גיטך מעל גבי קרקע: וכן אם נתן הגט וכו'. מימרא שם:

פ"ו א השליח שעושה וכו'. במשנה פ' התקבל (דף ס"ד) האשה שאמרה התקבלי לי גיטי וכו' עד מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה פי' שהרי קרוע הוא ואע"פ שהסוגיא זו נאמרה לדעת רב חסדא דאמר גבי בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין השליח נאמן ופליג עליה דרב הונא דאמר בעל נאמן דעת רבינו הוא כדעת ההלכות שפסקו כרב חסדא כמו שיתבאר בפי"ב ואף רב הונא פירשו ז"ל שלא אמרה אלא כשהאיש והאשה בעיר אחת דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה. ומ"מ יש מי שפסק כרב הונא ולדבריהם כל שהבעל ואשתו בעיר אחת צריך השליח שיביא עדים כשקבלו אע"פ שהוא קיים בידו וכתשובה לרב אלפס מבואר כדברי רבינו:

משנה למלך

פ"ו א השליח שעושה האשה וכו'. גרסינן בירושלמי פרק האומר אמתני' דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' רבי אלעזר שאל תגרו של שליח מהו שתעשה כידו ע"כ. וכתב שם הרב שדה יהושע וז"ל תגרו של שליח קבלה מהו שתעשה כידו מי אמרינן כיון דהגר האשה מידה איתרבאי והכל דבר אחד ה"ל כשליח שהוא כעצמה או דלמא כיון דשליח נמי מידה אתרבאי לא אמרינן רבוי דרבוי ולא איפשיטא ע"כ. וראיתי להטור סי' ק"ח שכתב וז"ל האשה עושה שליח לקבלה כו' והכא מספקא לן אם דינו כדין האשה ע"כ. ומרן ז"ל כתב על זה וז"ל לא ידענא מאי סלקא דעתיה לאפלוגי בינייהו

לחם משנה

יז נתן הגט ביד עבדה וכו'. כבר ראית מה שנדחק ה"ה. ולי נראה לומר דמפרש רבינו כפירוש התוספות שפירשו בפ' המביא תניין (דף כ"א) שכתבו שם וליכא למימר דה"פ והלכתא בכפות לא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן לחוד נמי מועיל ואע"פ שדחו שם התוספות זה לאו קושיא היא דהא לפי פירוש ה"ה נ"כ שייכא ההיא דהייה אלא שאין דהייה היא וקל להבין. וכ"ת מאין יצא לו לרבינו דבישן פסול. וי"ל דהוקשה לו בפרק המביא תניין כשפירשו מימרא דרבא בכפות שהוא דבר דלא שכיח כדכתב ה"ה אמאי לא מוקי לה בישן שהוא דבר דשכיח אלא ודאי מפני שרבא השמיענו שאפילו לכתחלה מגרשה דלא גזרינן כפות אטו שאינו כפות כדאמר שם בגריכותות דלהכי אצטריך הא דרבא ובישן לא סבירא ליה בגמרא הכי אלא דמדרבנן פסול דגזרינן ישן אטו שאינו ישן משום דשכיח לכך הוקמוה בגמרא בכפות ולא בישן ומכאן יצא לו דישן פסול. זה נ"ל לדעתו ז"ל. ובמה שפירש ה"ה קשה אם מה שקשה בגמרא הוא דמאי קאמר ה"ז גט דמשמע אפילו לכתחלה ואמאי לגזור ישן אטו אינו ישן למה ליה לאתויי ההיא דרבא מינה וכה הוה ליה להקשויי שכן אמרה ישן משמע דוקא ישן הוי גט הא אינו ישן לא ואמאי נגזור ישן אטו שאינו ישן. וי"ל דאי לאו דרבא ה"א דאינו ישן כו' כיון דהוי עומד ולא מהלך הוי גט ופסול מיהא מדרבנן הוי דגזרינן אטו מהלך וכיון דהין דהוי פיסולו אלא מדרבנן לא גזרינן ישן המטולתיה כיון דאיהו גופיה מדרבנן לכך מייתי דרבא לומר דאינו ישן אע"פ שעומד ואינו גט מן התורה משום דכיון דמהלך לא קנה ה"ה עומד וא"כ נגזר ישן אטו שאינו ישן:

מגדל עוז

פ"ו האשה שעושה שליח כו' עד סוף הנקרא שליח כהאס. פרק התקבל (דף ס"ג ס"ד) היא משנה שלימה ותלמוד ערוך ואף כי נחלקו מקצת רבותינו על עדי השליחות לפי דעתי הדין עמו וכבר האריכתי בו בשיטתי פ' התקבל גמרא מתני' דהאשה שאמרה התקבל דמשמע התם בשליחות קבלה צריך אבל לא בשליחות הולכה והכאה ודינן שוה כדמפורש ריש פ' התקבל:

הגהות מיימוניות

והמחמיר תבא עליו ברכה, ע"כ: [ד] ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו בחדי פניא דמעלי שבתא לא הספיק למיתביה למחר תקף ליה עלמא אתו לקמיה דרבא אמר להו לקנייה לה להדיא דוכתא דיתיב בית גיטה ותיזול ותיהוד ותפתח דתנן נעל גדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה. ואע"ג דאמר מה שקנתה אשה קנה בעלה הכא גישה וחצרה באין כאחד כדאיתא התם, וכתב בס"ה למדנו מכאן דמגרשין בשבת כמו בשכיב מרע דלא אפשר להמתין ואע"פ ששנינו אין מקדשין ואין מגרשין בשבת ולמדנו שאע"פ שאין קונין בשבת קנין גמור שאלה בעלמא מותרת. ועוד למדנו דנעל לא הוי תיקון מנעול שזה א"א לעשות בשבת אלא נעל זה הוי נעילת הדלת ועוד למדנו שאסור לטלטל הגט בשבת כדפירש"י התם ודוקא בימיהם שלא היו לומדין תורה שבעל פה מתוך הכתב אבל בזמן הזה שהיה יכול ללמוד מטנו הלכות גט וכן שאר קלף מותר לטלטל שראוי לצור ע"פ צלוחיתו, ע"כ: [ה] (סער לשליח שקבל גט מיד הבעל מס"ס) אנהנו ב"ד במותב תלתא

ג הבעל אינו יכול וכו'. זה מבואר בכמה מקומות: וכן

...יציאתו מתחת ידו כיציאתו מתחת ידי האשה. ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה כמו האשה עצמה: ג ˚הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו. אבל יכול לעשות שליח להוליך הגט לאשתו וזה הוא הנקרא שליח הולכה: וכן

א טור שם סמ"ג שם:

עדי אמירה וכן כתב רש"י והתוספות בפ' התקבל וכן משמעות דברי רבינו דבעדי קבלה דוקא הוא דאמר דצ"ל עדים: כתב

משנה למלך

[..]ו ע"כ. ותמהני איך נעלם מרבותינו הירושלמי הלזה שכתבנו. ולענין דינא נראה שהיא ספק מגורשת כיון דהוי בעיא דלא איפשיטא וצ"ע:

הבעל אינו יכול לעשות שליח וכו'. ראיתי להטור סי' קמ"א שהביא דין המגרש ע"י שליח שכתב וז"ל ואם הבעל קן בשנים טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעשה [..] שאין קטן עושה שליח עכ"ל, והדברים תמוהים דאם הוא קטן אין כאן קדושין כלל ואפילו מדרבנן [..]ר באה"ע סי' מ"ג דדוקא לקטנה תקנו רבנן קדושין אבל לקטן לא. והבור הייתי לומר דהטור [..] בשיטת ר"י בר ברזילי שהביא מוהריק"ו בשורש ל' דאית ליה דקטן שקידש לו אביו אשה דחשש [..]יכה גט משום דזכין לאדם שלא בפניו וכו'. ולפי הנראה משום קדושי תורה אתי עלה. ומ"מ [..]ך הטור בדיקה לפי שאף שיכול לקדש אינו יכול לגרש. אלא דהכי קשה דלמה לי טעמא משום [..]ן אינו עושה שליח תיפוק לי דקטן אינו מגרש. ועיין בתשובת מהרא"ח ח"א סי' מ"ז ובתשובת [..]ימ"ט אה"ע סי' מ"א שעמדו בדברי הטור הללו יע"ש (א"ה עיין בפרק מי שמת (דף קנ"ו ע"א) דאמר ר"כ אמר שמואל בודקין לקדושין ולגירושין דפריך בגמ' וכיון דבדקנא לקדושין לגירושין למה [..] וראיתי בשיטת מהר"ר בצלאל ז"ל כ"י שהביא לשון ה"ר יונה ז"ל מעליותיו וז"ל וא"ת למה תלה [..]תו בבדיקת קדושין אפילו אם לא היו בודקין לקדושין יש להקשות למה לי בדיקה לגיטין, וי"ל [..]א קטן הוא ולא יצטרך לגט ואין ראוי ליתן גט שלא לצורך כדי שלא יאמרו אין קדושין תופסין [..]תה או כדי שלא לפוסלה מן הכהונה ע"כ. ועיין בתוס' שם ועיין מ"ש בס' בית שמואל סי' קמ"א [..]ל"ז בשם הר"מ ובס' ב"ח סי' א' וסי' קמ"א): אך כפי מה שכתבנו דקטן יכול לקדש שיחולו [..]שין לאחר שיגדיל (א"ה נתבאר לעיל פ"ד מהלכות אישות דין ז' יע"ש) אפשר ליישב דברי הטור [..]רי בקטן שקידש ואמר שיחולו הקדושין לאחר שיגדיל ואם הוא בעצמו היה מגרשה לא היה צריך [..]ה דאף אם הוא קטן יכול לגרש לאותו זמן שיחולו הקדושין אך בעושה שליח לא מהני דאין שליחות [..]: הן אמת שדין זה שכתבנו דיכול לגרש לאותו זמן שיחולו הקדושין צריך להתיישב בו הרבה דאפשר [..]זמן שלא חלו הקדושין לא מהני הגירושין. וכההיא דאמרינן בפ"ב דיבמות (דף נ"ב) אמר לנבלר [..]גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אינו גט מפני [..] בידו לגרשה, דאלמא בעינן דבשעת כתיבת הגט שיהיה ראוי באותה שעה לגירושין. ומיהו [..] דע"כ לא אמרינן דלאשה דעלמא אינו גט אלא דוקא במחוסר מעשה דהיינו הקדושין ומש"ה [..]ר כתוב גט לכשאכנסנה אגרשנה לא מהני משום דמחוסר מעשה אבל באינו מחוסר מעשה אלא [..] וזמן ממילא קא אתי אפשר דמהני הגרושין אף קודם שיחולו הקדושין. וראיה לזה שהרי הא [..]ינן דלאשה בעלמא אינו גט הוא דוקא אליבא דמ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד [..] מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה בעלמא הוי גט. וכההיא דאמרינן בקדושין (דף ס"ג) דכאומר [..] לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך דמהני, הרי דאף שאין בידו לשחררו עכשיו מהני כאומר לכשאקחך [..] הכא גבי גירושין וכ"כ התוס' בפירוש שם ביבמות דגט שחרור וגט אשה שוים הם לכל דבר. וא"כ [..] מה שכתבנו (א"ה לעיל במקום הנזכר) דהא דאמרינן דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר [..]תחרר דלא מהני משום דהוי דבר שלא בא לעולם דהוא דוקא משום דמחוסר מעשה אבל במחוסר [..]לא חשיב דבר שלא בא לעולם. א"כ גבי גירושין דוקא במחוסר מעשה לא מהני אבל במחוסר זמן [..] דמהני. ולפי זה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום יכול לגרש בתוך ל' יום [..]ם שלא חלו עדיין הקדושין משום דלאו מחוסר מעשה הוא אלא זמן דממילא קא אתי: ובזה ניחא [..]ם הרא"ש שם ביבמות אהסיא דאמרינן דלאשה בעלמא אינו גט דדוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר [..]לא בא לעולם אבל למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט והטור סי' קל"ב הביא דברי [..]ם הללו. ותמה שם מרן על הרא"ש והטור דלמאי הלכתא כתבו כל זה דמאחר דקי"ל דאין אדם [..]ה דבר שלא בא לעולם לא נפקא מידי לענין דינא והניח דבריהם בצ"ע. ולפי מ"ש יש ליישב [..]ך הרא"ש לומר דלא נימא דאפי' למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה בעלמא אינו גט [..]ה אפי' באומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום לא מהני גט בתוך ל' יום משום דלא עדיף מחוסר [..] לדידן ממחוסר מעשה למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ כי היכי דלדידיה אפי' דאית ליה [..] מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ בעינן בשעת כתיבת הגט שיהיה שם זיקה א"כ אף במחוסר זמן לא [..] דבעינן שיהיה שם זיקה. לזה בא למעט ולומר דהא ליתא אלא טעמא דלא מהני הכא משום דלית [..]אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד אדם מקנה דשלבל"ע הוי גט. ולפי זה במחוסר זמן מהני [..] כבר כתבנו (במקום הנז' יע"ש) והוכחנו דמחוסר זמן לא חשיב דבר שלא בא לעולם. אלא שאחר [..]ם עדיין דברי הטור קשין להולמם שכתב לוה לכתוב גט לגרש בו אשה בעלמא לכשיכנסנה כתב הרמב"ם [..]ו גט וא"א הרא"ש כתב דאפי' לאשה דעלמא הוי גט למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ. [..] מ"ש עדיין אפשר דרבינו יודה להרא"ש דמחוסר זמן יכול לגרש קודם שיחולו הקדושין. (א"ה [..] בטעם הדין דלאשה דעלמא אינו גט כתבו התוס' ביבמות (דף נ"ב) דכיון דאין בידו לגרשה [..]ו לא מצי משוי שליח אבל הרמב"ם לעיל פ"ג דין ו' השיאו לדבר אחר וז"ל אינו גט מפני שלא [..]ה גירושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין ע"כ. ונראה דנ"מ בין הני [..] טעמי לענין דינא לדעת רוב הפוסקים דס"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי [..]אסופר דאי טעמא משום דלא חשיב לשמה מיפסיל גיטא בכל גוונא. ואי טעמא משום דלא [..] משוי שליח כל שנוה להם לכותבו ולמוסרו בידו שהוא בעצמו יגרשנה שפיר דמי. ואפשר דעל פי [..] זה יתיישבו דברי הטור והרא"ש דכונתם ללמוד מדברי ר"י דבאשה דעלמא אינו גט משום דלא מצי [..] שליח ולא הוי טעמא משום דחשיב שלא לשמה כדכתב הרמב"ם שהרי למ"ד אדם מקנה דבר שלא [..] לעולם הוי גט וכיון שכן בדידן דלא בעינן שליחות בכתיבה כל שנוה לכתוב לבד הוי גט. ואע"ג [..]' קכ"ג משמע קצת דהרא"ש ס"ל דבעינן שליחות בכתיבה כמ"ש מרן הב"י שם היינו דוקא לכתחלה [..] לסברא זו ומשום הכי פוסק דהש"ו לא יכתבו התורף אפי' אחר עומד ע"ג אבל הכא דמייתו דברי [..]כ"ם דקאמר אינו גט כלל ע"ז כתבו דליתא דכל טעמא אינו אלא משום שליחות ולא משום לשמה: [..] דמעשה היה בקושטא באדם אחד שרצה ללכת למדינת הים ורצה לכתוב גט לאשתו על תנאי ונודע [..] לנ"ד שהארוסה היתה שוטה באותן הימים שאינה יודעת לשמור עצמה ומשלחה וחוזרת קרינן בה [..] השואל היש פה כתא דהיתרא שיצוה הבעל לסופר שיכתוב לה גט כשתשתפה ולעדים שיחתמו [..] לה ויהיו הם שלוחיו לכתוב הגט וליתנו לה לכשתשתפה וכתורה יעשה. ולכאורה נראה להביא [..] מהא דאמרינן לאשה דעלמא אינו גט משום דאין בידו לגרשה וה"נ כיון דאין בידו לגרשה עכשיו מפני שטותה הו"ל כאשה דעלמא ועם כי יש לדחות דשאני הכא דנכתב ונחתם הגט קודם שישאנה מה שא"כ בנ"ד דמצוה שיכתוב לאחר שתשתפה ואפשר דמהני כיון דבשעת כתיבה היא שפויה בדעתה דאם לא כן לישמעינן רבותא אפי' א"ל שיכתבו אחר שישאנה אי מהא לא איריא דזיל בתר טעמא והכל הולך אל מקום אחד דכיון דבשעת הצווי לא היתה בת גירושין נמצא כאילו נכתב בלא צווי, וראיתי להרשב"א בחדושיו והטור סי' קל"ב שהבינו כן בדברי הרמב"ם ז"ל והסכימו גדולי הדור לאיסורא מטעמא דכל מידי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כמ"ש התוס' בפ' ב' דנזיר ונתבאר היטב בדברי הרב המחבר לעיל פרק ט' מהלכות אישות דין ו' יע"ש באורך): העולה ממ"ש הוא דקדושין וגירושין שוים הם וכי היכי דלגבי קדושין מחוסר זמן לא הוי דבר שלא בא לעולם ה"נ בגירושין. ולפ"ז אתו שפיר דברי הטור שהצריך בדיקה לקטן העושה שליח דמיירי בשקידש בקטנותו שיחולו הקדושין בעודו גדול ואם הוא היה המגרש לא היה צריך בדיקה לפי שגירושיו נמי הוו ע"מ שיחולו הקדושין בגדלותו אבל עכשיו שהוא מגרש ע"י שליח צריך בדיקה משום דאין קטן עושה שליח: ודע דבדין זה שכתבנו דהמקדש אשה לאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום משום דלא הוי מחוסר מעשה כי אם זמן דממילא קא אתי ולא חשיב דבר שלא בא לעולם, כעת לא מצאתי דין זה מבואר. ומההיא דכתב רבינו לעיל פ"ז מהל' אישות דין י"ב וז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום בדינר זה ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום ה"ז מקודשת מספק לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך הל' ובין לאחר הל' יום ע"כ, אין ראיה כלל לנדון שלנו דשאני התם דקדשה הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום דלא ימנע אם תנאה הוי א"כ בבא הזמן איגלאי מלתא דבשעת כתיבת הגט היתה מקודשת והיתה בת גירושין ואי חזרה הוי אין כאן קדושין כלל שהרי בא אחר וקדשה. והשני ג"כ דמגרש בתוך ל' יום הוא משום דקידש בלא שום זמן ואי מעכשיו דקמא הוי חזרה הרי היא מקודשת לו מעכשיו. אבל לעולם שאם לא בא אחר וקדשה שאינו יכול לגרש בתוך ל' יום משום דאפשר דחזרה הוי ולפי זה בשעת כתיבת הגט לא היתה בת גירושין: שוב ראיתי להרשב"א ז"ל בתשובה סי' תש"ז שכתב וז"ל ואלא מיהו יכולין לגרש תוך הזמן ממ"נ דאפי' הוי תנאה אין זה ככותב גט לאשה דעלמא שתתגרש בו לכשיכנוס דהכא שאני לכשיגיע זמן הגט נמצאת אשה זו מקודשת למפרע מתחלת הגט. ושוב חזר בו הרב ז"ל מתוך דברי הירושלמי וכתב דלרב א"א לכתוב לה גט בתוך ל' יום דאין גט אלא לאחר גמר קדושין ובזה רב לחומרא ור"י לקולא ע"כ. (א"ה עיין לקמן מ"ש הרב המחבר בדברי הרשב"א הללו). הרי דלדברי הרב אפי' אי אמרינן דתנאה הוי אינו יכול לגרש בתוך הזמן אף שלמפרע בהתקיים התנאי נמצאת שהיתה מקודשת למפרע וכ"ש כשאין כאן תנאי דלא חלו הקדושין אלא לאחר זמן דאינו יכול לגרש בתוך הזמן. וכ"ת הדרבה שאני תנאי שהוא מחוסר מעשה דהיינו קיום התנאי ומש"ה אינו יכול לגרש כל זמן שלא נתקיים התנאי אבל כשאין כאן תנאי אלא דמחוסר זמן וממילא קא אתי אף שאינה מקודשת למפרע מ"מ יכול לגרש בתוך הזמן. הא ליתא דהא תנאי זה דמעכשיו ולאחר ל' יום פירשו הרשב"א ז"ל דהיינו אם יקיימנו ה' ויגיענו לל' יום. וא"כ תנאי זה ממילא קא אתי וא"פ"ה אית ליה להרשב"א ז"ל דאינו יכול לגרש תוך הזמן: שוב ראיתי דהא דכתיבנא ליתא משום דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום אינה צריכה גט בתוך ל' יום. דהא קי"ל דבין הוא בין היא יכולים לחזור ואם לא חזר בו בפירוש ונתן לה גט אין לך חזרה גדולה מזו. ולפ"ז מה שרצינו ליישב דברי הטור בבדיקת הקטן וכתבנו דמיירי שקידש בעודו קטן לאחר שיגדיל, הא ליתא דהא כל זמן שלא הגדיל אין צורך לגט אלא בחזרה בעלמא. וכן מה שרצינו ליישב דברי הרא"ש במ"ש דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה דעלמא נמי הוי גט וכתבנו דנפקא מינה למקדש לאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום. הא נמי ליתא דהא אין צורך בגרושין אלא בגילוי מלתא בעלמא דחוזר בו פקעה זיקתה. ומ"ש רבינו לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך הל' יום כו' כבר כתבנו דרבינו מיירי כשהשני קדשה בסתם בתוך ל' יום והיינו דינא דמתני' דפרק האומר ומשום הכי שניהם נותנים גט בתוך ל' הראשון שמא תנאה הוי ולא חלו קדושי שני והשני שמא חזרה הוי וחלו קדושי שני כיון שהיו בסתם. אבל אם השני קדש בתוך כ' יום אין צורך לשני לגרש בתוך הזמן דאי תנאה הוי דראשון חלו דשני לא חלו ואי חזרה הוי א"כ השני בתוך הזמן אין צורך לגרשה דהא בחזרה בעלמא סגי. ומ"ש רבינו שם וצריכה גט מכל אחד ואחד מיירי כשמגרש לאחר זמן אבל בתוך זמן אין צריך גט מהאחרון דאת"ל דחזרה הוי לחזרה בעלמא די: אך כד מעיינינן שפיר הא ליתא לדעת רבינו דהתינח למאן דפסק כאביי דאית ליה דהאי לישנא לא משמע אלא או תנאה או חזרה ומשום הכי מאמצעי אין צריך גט א"כ לדידהו הא דאמרינן דמאחרון צריך גט הוא דוקא לאחר הזמן אבל בתוך הזמן דוקא מקמא צריך גט משום דלמא תנאה הוי אבל מבתרא אין צורך לגט דאי תנאה הוי לא חלו קדושי האחרון ואי חזרה הוי אין צורך לגט ומאי דאמרינן מראשון ומאחרון צריכה גט מיירי בלאחר זמן דוקא וכ"כ שם הרשב"א ז"ל אליבא דרש"י ז"ל דאית ליה דהתנאי הוא אם לא יחזור דע"כ מאי דאצטריך גט בין מראשון בין מאחרון הוא דוקא לאחר זמן וכמבואר שם בדבריו. אך אליבא דרבינו ז"ל דפסק דמאמצעי נמי צריכה גט וע"כ אית לן למימר או דפסק כר' יוחנן דרווחא שבק לחבריה או דלית ליה לדאביי אלא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה. והנה אליבא דר' יוחנן פשיטא ואף בתוך הזמן כולם צריכים לגרש משום דמספקינן לקמא בחזרה ולבתרא בתנאה. נמצא דלרבינו ז"ל כשכתב וצריכה גט מכל אחד ואחד מיירי בין בתוך הל' יום ובין לאחר הל' יום. ולא הוצרך לבאר שהבר ביארו בדין הקודם. אך לסברת אביי מאחרון אינה צריכה גט בתוך ל' יום. ומ"ש הרשב"א באותה תשובה ואם שניהם צריכה גט משניהם ואפי' תוך זמנם מיירי כשהשני קדשה סתם וכדינא דמתני' דאילו קדשה השני לאחר כ' יום אינה צריכה גט מהשני בתוך הזמן ובחזרה בעלמא סגי וכדכתיבנא. ומ"ש ואלא מיהו יכולה לגרש תוך הזמן נראה דצריך לגרוס מיהו יכול לגרש כו' וקאי לראשון דלשני לא אצטריך לאשמועינן דהא פשיטא דשני יכול לגרש בתוך הזמן דאי דקמא תנאה אין כאן קדושין לשני ואי דקמא חזרה הרי מיד חלו קדושי שני דהא קדשה סתם: וראיתי לשאת ולתת בתשובת הרשב"א הנזכר הן במה שעלה כדעת הרב מתחלה הן במה שהסכימה דעתו. והנה בתחלה היה סבור הרב דלמ"ד תנאה הוי יכול לגרש בתוך הזמן ולא דמי להסיא דאמרינן אבל לאשה בעלמא לא הוי גט דשאני הכא דאיגלאי מלתא למפרע דבאותה שעה היתה מקודשת וזו היא סברת רבינו שכתבנו שניהם נותנים גט בין בתוך ל' יום כו' וכדכתיבנא. אלא שאני תמיה איך לא הביא דברי רבינו הללו: ואני מסתפק כפי זה בתנאים דעלמא היכי לידיינו דייני כגון באומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שתעשי דבר פלוני מי אמרינן שיכול לגרש בתוך הזמן מלא ימנע דאם לא תקיים התנאי אין כאן קדושין ואם תקיים איגלאי מילתא למפרע שהיתה

הגהות מיימוניות

א ובא לפנינו פלוני בן פלוני המכונה פלוני דמפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני [..]ש את אשתו מרת פלונית בת רבי פלוני שעשאתו בעדים שלוחה לקבל גיטה מיד [..]י ב"פ בעלה ואמר לו התקבל גיטה לפלונית בת רבי פלוני אשתי המכונה כ- וכך [..] היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו ביטל לפנינו כל מודעי דהוו ליה שאם מסר שום מודעא תהא מבוטלת ולא נתן שום תנאי בגט אלא גירשה גירושין גמורין והגט קרינו ראינוהו כשר וכהלכה ומחמת שראינו גירושי פלונית בת רבי פלוני מר' פב"פ בעלה שנתן גט ביד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לזכות ולראיה שריר וקים. פב"פ. פב"פ. פב"פ:

ד וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה וזה הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה והבאה צריך [נ] עדים: ה ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל או שהביא לה שליח הבאה עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין גיטין שליח סתם הוא שליח הולכה או שליח הובאה: ו אהכל כשרין לשליחות הגט בין לשליח קבלה בין לשליח הולכה והבאה חוץ מן החמשה. העכו"ם והעבד והחרש והשוטה

א גט זה שם:

כסף משנה

ד כתב רבינו לקמן בסמוך שאין שליח הולכה והובאה צריך עדים. טעמו דכיון דנפיק גיטא מתותי ידיה בדין שיהא נאמן דהא הימניה בעל וכ"כ הר"ן בקידושין ובפ' האומר. ונתבאר בדברי רבינו פ"ט דהיינו כשחתומים עדים בגט אבל אם אין עדים חתומים בגט והלך השליח ומסרו לה בפני עדים ה"ז ספק מגורשת בין בשליח קבלה ובין בשליח הובאה ואזדא לטעמיה שכתב בפ' ראשון שאם עדים החתומים על הגט אפילו נתנו לה בינו לבינה כשר בדיעבד ושליח קבלה שהוחזק בעדים שאמרה לו קבל לי גיטי ידו כיד האשה דמי וכל שיוצא מתחת ידו חתום בחותמיו אפילו נודע לנו שנמסר לו שלא בעדים כשר בדיעבד:

אבל

מגיד משנה

ד וכן האשה שולחת וכו'. בסוגיא בפרק התקבל שהזכירו הרבה פעמים הבא לי גיטי וכ"כ בה"ג באשה ומשויא נמי שליח להולכה. וכן דעת הרמב"ן ז"ל נוטה וכ"כ הרשב"א ז"ל. וי"מ הבא לי גיטי התרצה עם בעלי והוא יעשה אותך שליח להולכה ותביא לי גיטי. וכ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ממ"ש במשנה (דף ס"ה) הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה ואם איתא שהאשה אינה יכולה לעשות שליח הבאה מאי קמ"ל מתניתין פשיטא שאם הבעל עושה שליח הולכה באי זה מקום שירצה יכול לעשותו וכן אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה אבל אם האשה יכולה לעשות שליח הבאה קמ"ל טובא. והטעם לדין המשנה לפי שהיא מתגרשת בהגעת הגט לידה אפי' בע"כ וכיון שהיא מקבלתו אפי' הביאו ממקום אחר כשר כנ"ל: ואין שליח הולכה כו'. זה יצא לרבינו ממה שלא הזכירו עדים בשליח הולכה כלל. וכן מתבאר מן הסוגיות שבפרקא קמא שאין השליח צריך להביא עדים שהוא שליח ופשוט הוא מכמה דינין שיתבאר בהלכות אלו והוא הדין לשליח הבאה שאף היא אינה מגורשת בו עד שיגיע לידה:

ה ואין האשה וכו'. בשליח הולכה מבואר הוא בכמה מקומות ובשליח הובאה מבואר במשנה שהזכרתי הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. פי' אם היא בת ישראל נשואה לכהן וזה מבואר:

ו הכל כשרין לשליחות וכו'. פרק המביא תניין (דף כ"ג) משנה הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחש"ו וסומא ועכו"ס וכו' ודין הסומא נתבאר בגמרא שהוא בהולה לארץ וכתבו

לחם משנה

פ"ו ו הכל כשרים לשליחות הגט וכו'. ק"ל ליש מי שכתב ה"ה שלא פסלוהו אלא לשליחות קבלה א"כ דיש הפרש בין זה לזה איך פשטו הא בגמרא ההיא בעיא דמהו שיעשה שליח לקבלה וכו' מדקא פסיל עכו"ס לענין הובאה נימא דלעולם להולכה כשר אבל לקבלה פסול. וי"ל דלפשטן משמע ליה דשוים ומ"מ הך מי שכתב רצה לחלק ביניהם ממה שאמרו שם אר"י אין העבד נעשה שליח לקבלה כו' והוקשה לו דלר"י תיקשי ליה מתניתין דלישמעינן רבותא טפי בעבד וכמ"ש התוספות מכלל דעבד כשר כמו שאמר הפשטן לכך תירצו בעד ר"י שיש חילוק בין קבלה להולכה ופסק הך יש מי שכתב כר"י. זה נ"ל לדעתו ז"ל והר"ן בפירוש ההלכות כתב כן עיין שם. עוד קשה להך פירושא במה שהקשו בגמרא טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה כשר אדמקשה ליה גמרא לר"י בטעמא ליקשיה ליה בדינא דהוי קושיא אלימתא טפי ולימא הכי שליח לקבלה אינו נעשה אבל שליח להולכה נעשה ואמאי הא אתם גם אתם אמר רחמנא מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל ואם כן אפילו שליח להולכה אינו נעשה כי היכי דבתרומה אין תרומתו תרומה. ואולי דלזה כיון הגמרא במה שהקשה לו. וק"ק אמאי תליא מילתא בהך טעמא דנפיק מיניה דלהולכה כשר הוה לך למיתלא בטעמא אחרינא דאפילו להולכה פסול. עוד כתב ה"ה ומ"ש שהפסולים בעבירה אינו סבור שיהיו בדין חרש שוטה וקטן כ"ל דאין הלשון מדוקדק דחרש שוטה וקטן לאו פסולים בעבירה מיקרו ולא קאמר הכי אלא משום עכו"ס ועבד דלאו בני מצות נינהו:

ו הכל כשרין לשליחות וכו'. כתב ה"ה לשון דהלכות גדולות ובסופו כתב ואי אינסיבא לא מפקינן לה משום דר' שמעון דתקן ר' שמעון וכו'. הר"ן בפירוש ההלכות כתב על זה לא ידענא מאי סיוע דר"א שייכא הכא. וכ"ל לפרש לשון ההלכות כך דבפרק המביא

משנה למלך

שהיתה מקודשת משעה ראשונה, או דילמא ע"כ לא קאמרי רבינו והרשב"א ז"ל דיכולים לגרש בתוך הזמן אלא דוקא בתנאי דממילא קא אתי דהיינו מעכשיו ולאחר שלשים יום דהכונה היא אם יחייבו ס' ויגיעהו לאותו זמן וכן נמי שאר תנאים שהם בשב ואל תעשה הוו נמי דכוותייהו, אבל בתנאים שהם בקום עשה אפשר דלא מהני כתיבת הגט קודם קיום התנאי משום דבשעת הכתיבה היו הקדושין מתוסרי מעשה: ובכן אני מסתפק כפי הסכמת הרב ז"ל דבאומר מעכשיו ולאחר ל' יום דלא מהני כתיבת הגט בתוך הזמן בשאר תנאים דעלמא היכי לידיינו דייני. ולכאורה נראה דבשום תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי. והדברים ק"ו ומה תנאי שהוא מתקיים ממילא אינו יכול לגרש תוך הזמן שאר התנאים לא כ"ש שאינו יכול לגרש קודם קיום התנאי. אלא שראיתי להרשב"א ז"ל שנסתייע לסברא זו מדברי הירושלמי דקאמר תוך ל' יום אינו קונה כלל לאחר ל' יום קונה קנין גמור. וכן נסתייע הרב ז"ל ממאי דקאמר שמואל לאחר ל' יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון ומאי גמרי אין כאן גמר אלא גלוי מלתא והכ"ל לאחר ל' יום פקעי קדושי שני ומקודשת לראשון עכ"ד. והנה בשאר תנאים דעלמא לא שמעתי חילוק זה. אשר ע"כ אני מסתפק דאפשר דתנאי זה נשתנה מכל שאר התנאים דבתוך הזמן אינו קונה כלל אבל בשאר התנאים לא אמרינן הכי ומש"ה מהני כתיבת הגט קודם קיום התנאי: וראיתי להטור באה"ע סי' ל"ח שכתב וז"ל ואם אמר ע"מ שיאמר אין כתב הרמ"ה מפי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא הלכך לעולם הוי ספק עד שימות האב ואם מת הבן אפילו אמר האב איני רוצה או חולצת או מתייבמת אבל לא מיפטרא בלא חליצה דלמא הדר ואמר הן ומקיימא תנאה עכ"ל. הרי דס"ל להרמ"ה ז"ל דקודם קיום התנאי מהניא חליצה ואזלא ומינסבא מלא ימנע אם לא יאמר האב אין אין כאן קדושין כלל ואם יאמר אין איגלאי מלתא דבאותה שעה היתה זקוקה והרי נחלצה. וא"כ ה"ה גבי גט שיכול לגרש קודם קיום התנאי מלא ימנע שאם לא יתקיים התנאי אין כאן קדושין כלל ואם יתקיים איגלאי מלתא למפרע דבשעת כתיבת הגט היתה מקודשת ושפיר גירש דהא פשיטא דגט וחליצה שוים הם בדינם ואין לחלק ביניהם כלל. (א"ה ראיתי להרב ב"ח שכתב דמ"ש הרמ"ה דאפילו אמר האב איני רוצה אם מת הבן חולצת היינו מעיקר דינא דאורייתא וסיינו לומר דאינה ניתרת לשוק בלא חליצה או יבום אבל לעולם דמדרבנן אינה חולצת משום דחיישינן שמא ימות האב קודם שיאמר אין דבשתא לא הויא חליצה ושריא לכהן ואיכא למיגזר שמא יאמרו חלוצה שריא לכהן והביא ראיה לדבריו מסוגיא דיבמות ר"פ האשה גבי הלכה היא למדינת הים ונתבאר בטור ס"ס קנ"ו ובדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות יבום דין ט"ו יע"ש. גם מדברי מרן ומור"ם משמע דאזלי בשיטת הב"ח דעל מ"ש מרן בש"ע וז"ל אמר ע"מ שיאמר הן אע"פ שאמר בתחלה איני רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי, הגיה עליו מור"ם וז"ל ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב. ולא חשו מרן ומור"ם לקיים דברי הרמ"ה דחולצת או מתייבמת אלמא דס"ל דלפי האמת אינה חולצת משום גזרה דרבנן. ולפי דברי הב"ח הללו ה"ה לגבי גט דהמקדש על תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי דשמא לא יתקיים ונמצא דהגט אינו גט ושריא לכהן וחיישינן שמא יאמרו גרושה שריא לכהן. וכהשיא דכתב הראב"ד ז"ל לקמן בהשגות רפ"י מהלכות אלו על מ"ש הרמב"ם שכ"מ דהגט בטל לא נפסלה לכהונה והשיג עליו שיש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט ויאמרו גרושה הותרה לכהן יע"ש. וכיוצא בזה מבואר בתשובת הרא"ש שהביא הטור ס"ס מ"ו ובתשובת הרשב"א סימן תק"ן. אמנם אחרי התבוננות יראה דהאמת כדברי הרב המחבר ז"ל בהבין בדעת הרמ"ה דקודם קיום התנאי מהניא חליצה ממ"נ. ורא"ית הב"ח לא מכרעא דשאני התם דכיון שהיא אומרת שמת בעלה תחלה ואפשר שהוא כדבריה משום הכי דין הוא שלא תחלוץ אבל גבי מקדש על תנאי כיון שלא נתקיים אין כאן בית מיחוש כלל וכן יש ללמוד מתשובת הרשב"א שהביא מרן

סב"י סי' י"ג כמו שיע"ש וגבי גט נמי דינא הכי ותדע שכן הוא שהרי משנה שלימה שנינו בפרק הזורק ונתבאר בטור סי' ו' דהמגרש על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה ולכתחלה יכול הכהן לגרש על תנאי כמבואר בש"ע שם. ואם איתא להא הוה לן למיחש שמא לא יתקיים ויאמרו גרושה הותרה לכהן אלא ודאי מבואר הדבר דגבי תנאי לא נאמרו חששות אלו ועיין בתשובת מהרימ"ט ח"א ר"ס ס"ו שכתב בפשיטות דמי שהניח גט זמן והלך למדה"י ולא נודע אם הי אם מת שנותנין לה הגט ממ"נ ואין לחוש שמא יתברר שמת ואתה מגרשה כרוז. וכיוצא בזה כתב הרב לחם רב סי' ל"ג אלא שאני תמיה אמאי לא זכר דברי הראב"ד הנזכר. ועיין מהרימ"ט ח"א סימן קנ"ד מהרש"ך ח"ב סימן ל"ט הרב בעל לחם רב ס"ס מ"ב יע"ש): אך עדיין אני נבוך בזה דאפשר דהרמ"ה אזיל בשיטת רבינו דהאומר מעכשיו ולאחר ל' יום יכול לגרש בתוך ל' יום ומש"ה פסק לגבי חליצה נמי דיכול לחלוץ קודם קיום התנאי. אך כפי מסקנת הרשב"א אפשר דיחלוק נמי בסברת הרמ"ה הלזו וכי היכי דאינו יכול לגרש בתוך ל' יום הכי נמי אינו יכול לחלוץ קודם קיום התנאי והדבר צריך אלפי תלמוד: ודע דבריש פרק החולץ אמרינן החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחים ר"ל אמר צריכה חליצה מן האחים. ואמרינן דר' יוחנן סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברה אפולי מפלה מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי תיגלי מלתא למפרע ור"ל אמר תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן ע"כ. וכתבו התוס' שם עלה דסברת ר"ל דאע"ג דלקמן גבי ספיקות שקידש אחת מב' אחיות חשבינן לסו בת חליצה ויבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דהא קדיש לא דמי דהכא אין זה ספק ראוי להתברר עכשיו שא"א לידע העתידות אבל התם א"ל לידע אלא מה שבאותה שעה ע"כ. וכפי סברת התוס' הלזו יש לתמוה על סברת הרמ"ה שכתבנו דאית ליה דמולך קודם התנאי. דהרי אליבא דר"ל דקי"ל כוותיה תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן בדבר שאינו ראוי להתברר עכשיו שאי אפשר לידע העתידות. שוב ראיתי להרב הנמוקי שכתב דהלכתא כר"ל דחליצת מעוברת לא שמה חליצה ואע"ג דהפילה לבסוף לא אמרינן איגלאי מלתא למפרע ואע"פ שבהרבה מקומות קי"ל איגלאי מלתא למפרע שאני הכא שאם בשעה שחלץ היה ודאי שלא היתה ראויה לבא לכלל לידה אה"נ דהסוא עבור כמאן דליתיה דמי וחליצה שחלץ לה כשרה אלא שאני הכא דאיהו חיים דלמא כאותה שעה ראויה היתה לילד ולד גמור אלא שאח"כ גרם לה איזה דבר להפיל נמצא דחליצה מעיקרא לאו כלום היא עכ"ד. והנה כפי דברי הנמוקי הללו מאי דאמרינן דר"ל ס"ל תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן אין הכונה דלא מהני גילוי מילתא למפרע אלא דשאני הכא דאין כאן גילוי מילתא למפרע. ולפ"ז ל"ק ולא מידי להרמ"ה דשאני התם דכשיאמר האב אין איגלאי מלתא למפרע שהיתה זקוקה לו: העולה ממ"ש דאי מדמינן גט לחליצה ספק זה שנסתפקנו במקדש על תנאי אם יכול לגרש קודם קיום התנאי תלוי בפירוש הסלכה דאמרינן דלר"ל תיגלי מילתא למפרע לא אמרי', דאליבא דהתוס' שכתבו דכל דבר שאין ראוי להתברר עכשיו דא"א לידע העתידות לא אמרי' תיגלי מלתא למפרע א"כ בכל מקדש על תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי ונמצא דפליג על הרמ"ה ורבינו ז"ל שכתב דבמעכשיו ולאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום. אך כפי פי' הרב הנמוקי כל מקדש על תנאי יכול לגרש קודם קיום התנאי משום דכשתקיים התנאי אמרינן איגלאי מלתא למפרע שהיתה זקוקה לו בשעת כתיבת הגט וזו היא סברת הרמ"ה ורבינו. (א"ה עיין בהגהות מרדכי ס"פ האומר סי' תקל"א) אך בסברת הרשב"א ז"ל אני מסתפק אי אמרינן דתנאי זה דמעכשיו ולאחר ל' יום דומה לשאר תנאים ובשום תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי או דלמא יש לחלק ביניהם ועדיין לבי מהסס בכל מ"ש וצריך אני להתיישב עוד בדבר הזה:

ד ואין שליח הולכה והובאה צריך עדים. זה מתבאר מסוגיות דפ"ק דגיטין שאין השליח צריך להביא

מגדל עוז

ואין האשה מתגרשת עד שליח הובאה. גיטין פרק הזורק (דף ע"ו): הכל כשרים לשליחות הגט עד אינו גט. פ"ב דגיטין (דף כ"ג) ופ' התקבל:

הגהות מיימוניות

[נ] בפ"ג מהלכות אישות פסק דאין שליח האיש צריך עדים לא בגירושין ולא בקידושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכ"כ בס"ה בהלכות קידושין אבל בה' גירושין כתב וז"ל אבל אומר אני שצריך להתישב בדבר משום דגרסינן בירושלמי דס' השולח עשה שליח להוליך גט לאשה צריך להחזיקו בפני ב' עדים ואין השליח מן השנים ועיין לקמן בפ"ז:

והשוטה והקטן. ואם קבל או הביא אחד מהן אינו גט: ז *אבל הנשים והקרובים כשרים. ואפילו הפסולין מדברי סופרים בעבירה כשרין לשליחות גט. אבל הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול. אבמה דברים אמורים כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה

אינו

א עיין בטור שם:

מגיד משנה

וכתבו רבינו פרק ז' ודין העבד אמרו בגמרא א"ר אמי אמר ר' יוחנן אין העבד [נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה] וכו'. ויש מי שכתב שלא פסלוהו אלא לשליחות קבלה אבל להולכה כשר הוא ואין כן דעת הרב אלפס ודעת רבינו אלא בין לקבלה בין להולכה פסול וכ"כ מן הירושלמי וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ובה"ג בעו רבנן קמי רב חנינא גאון בבלה רבתי דעכו"ם לא הוי שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למיכרכיה לגיטא בהד מנא ולומר לעכו"ם אמטי האי מנא ליבראל פלניא וניתביה לאיתתיה ואמר להו לרבנן [לא ונתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל עכו"ם כלל לא בעינן דכי נפק גיטא מידא דבעל לידא דאיתתא או לידא דשליח לקבלה דבויתיה איתתא גופה דקאי במקום איתתא גופה אבל] ביד עכו"ם כלל לא ורבנן דהשתא קאמרי אע"ג דאתייה עכו"ם לגיטא או יהביה ליבראל והוא ישראל יהביה בעדי מסירה לאיתתא לכתחלה לא מנסבינן לה משום דעכו"ם לאו בר בריתא הוא ואי איכסיבא לא מפקינן לה משום דרבי שמעון דתנן רש"א טולן כשרים ואמר רבי זירא ירד ר"ש לשיטתו דרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי וקיימא לן הלכה כר"א ע"כ. ובעטור כתוב ואנן דכתבין דרבי אליעזר דמכשיר אפילו לכתחילה מסתברא ה"ה אם נתגרשה תנשא לכתחלה בעדי מסירה: ומ"ש רבינו הנשים והקרובים כשרים. מבואר הוא בגמרא בהרבה מקומות. ומ"ש שהפסולין בעבירה מדברי תורה דפסולין להבאת הגט, דע שהוא ז"ל אינו סובר שיהיו כדין חרש שוטה וקטן והעבד והעכו"ם שהרי בהן כתב שאם הביא אחד מהם הגט שאינו גט וכאן כתב ואם הביאו הרי זה פסול וידוע שענין פסול בדברי רבינו הוא שלא תנשא בו לכתחלה ואם נשאת לא תצא כמו שנתבאר פרק עשירי. ומ"מ לא ידעתי רבינו מאין הוציא זה הפסול והיכן מצינו שפסלו חכמים פסול בעבירה מן התורה להבאת הגט וראיתי הרבה מן המפרשים חולקים עליו בזה גם הר"א ז"ל בהשגות א"א ואם נתקיים בחותמיו וכו':

ז בד"א כשנתקיים וכו'. זה שכתב רבינו בכאן שהפסול מן התורה בעבירה אין סומכין עליו בעדות הגט כלל ברור הוא שהרי אפילו בעדות אשה שמת הבעל אינו נאמן כמו שיתבאר פי"ב וכל שכן בדין הגט וכן נראה קצת מן הגמרא בסנהדרין (דף פ"ו:) שאמרו בחשוד על העריות דאיכא מ"ד התם שכשר לעדות ממון ומודה שאינו נאמן לעדות אשה לא לעיולה ולא לאפוקה וכן כתב הרשב"א ופשוט הוא. ובהשגות כתוב כאן כשסמכו עליו למה אינו גט אלא שלא תנשא עליו עכ"ל. גם הרשב"א כתב הגט למה יבטל

בכך

כסף משנה

ז אבל הפסולים בעבירה וכו'. כתב ה"ה ומ"מ לא ידעתי רבינו מאין הוציא זה הפיסול וכו' וראיתי הרבה מהמפרשים חלוקים עליו עכ"ל. הרשב"א תמה על רבינו בריש גיטין והר"ן גם כן תמה עליו בסוף פ"ב דגיטין וגם הרא"ש חולק עליו: בד"א כשנתקיים וכו'. כתב ה"ה זה שכתב רבינו בכאן וכו' ובהשגות כתוב כאן וכו' ואני אומר שאף דעת רבינו כך הוא וכו' עד וזה נ"ל מבואר בלשונו. ואני אומר שכוונת הראב"ד לומר שלא היה לו לרבינו לגזור ולומר אינו גט דמשמע שאם נתקדשה לאחר אין קידושין תופסין בה דהא איכא למיחש שמא היום או למחר יתקיים בחותמיו אלא כך הל"ל לא תנשא לאחר ואם נשאת תצא כל זמן שלא נתקיים בחותמיו דהשתא אין דברי ה"ה מעלים ארוכה להשגה. אלא כך צ"ל שגם רבינו כשכתב אינו גט לא נתכוון אלא לומר שאינה יכולה לינשא אבל אה"נ שאם קידשה אחר חוששין לקידושיו ולא הוצרך לפרש מפני שסמך על המבין:

וזו

השגת הראב"ד

*אבל הנשים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואם נתקיים בחותמיו ולא הוצרך לומר בפני נכתב בפני נחתם למה אם הביאו פסול. ועוד כשסמכו עליו למה אינו גט אלא שלא תנשא עליו ע"כ. עוד השיג עליו וכתב לא ידעתי מאין הוציא זה ועבד ועכו"ם הוא דקא פסיל בגמרא לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין. אבל מי שחלל שבת או בא על אשת איש למה יהיה פסול להביא את הגט וכלא הוא ישראל גמור לכל דבריו עכ"ל:

לחם משנה

המביא קמא (דף י':) אמרו במשנה כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר' שמעון אומר אף אלו כשרין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט והקשו בגמרא והא לאו בני כריתות נינהו ותירצו אמר ר"ז ירד ר"ש לשיטתו של ר"א דאמר עדי מסירה כרתי, והשתא מייתי כי היכי דהתם אעפ"י שהשטרות הם כתובים בערכאות של עכו"ם כיון שנתנו בעדי ישראל כשר דעדי מסירה כרתי ה"נ כיון דהישראל הוא המוסר ונותנו בעדי מסירה ישראל אע"ג דהיכא עכו"ם באמצע אינו כלום כיון שעיקר הדבר נעשה בישראל ה"נ נימא הכי. עוד כתב ה"ה ובעיטור כתב אנן דכתבין כר"א דמכשיר אפילו לכתחלה הך לכתחלה נראה דהיינו היכא שנתגרשה שתנשא לכתחלה אבל לא שתתגרש לכתחלה בהכי דא"כ היכי קאמר בסיפא דליפגא הכא אם נתגרשה תנשא לכתחלה ה"ל למימר שתתגרש לכתחלה בהא: ז בד"א כשנתקיים הגט בחותמיו וכו'. כתב ה"ה וכן נראה קצת מן הגמרא בסנהדר' שאמרו דחשוד על העריות כו'. וא"ת דילמא לא אמרו כן אלא דוקא בחשוד על העריות מפני שהוא נפסל בהן ודילמא מפיק לה דליהוי שכיחי ליה א"כ מעייל לה משום מים גנובים אבל פיסול אחר לא. וי"ל דמ"מ קאמר דלזה הפירוש אינו פסול לעדות ממון פסול לעדות אשה דלא מסתבר לומר דהפסול לכל לא ליהוי פסול לעדות אשה ומ"מ אין זו ראיה מוכרחת כדמפר' ומפני כן כתב קצת: בד"א כשנתקיים הגט וכו'. כתב ה"ה זה שכתב רבינו בכאן שהפסול מן התורה בעבירה וכו'. כאן משמע דהסברא הוי להאמין יותר באשה שמת בעלה מבגט וקשה דהרי בגמרא בסוף פ"ב (דף כ"ג:) משמע איפכא דהא אמר שם אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה. משמע דיש להאמין יותר בגט מבמת בעלה דאי לא מאי ק"ו הא איכא פירכא הסברא שכתב ה"ה שיש להאמין במת בעלה יותר. ומיהו אין זו קושיא כל כך כיון דהפירכא אינו אלא מסברא היינו יכולים לעשות לה הכנסת פירכא אבל מ"מ קשה בדברי ה"ה איך למד כן בכ"ש הא איכא פירכא מ"ש בגמרא ונימא מה למיתת הבעל שכן אינן נאמנות חמש נשים אבל בגט שנאמנות חמש נשים נאמן וכי תימא שאני לחמש נשים שאין נאמנות שם משום שנאה אבל בשאר דבר דליכא שנאה נאמן א"כ היכי עביד מיניה ק"ו בגמרא:

וקטנה

משנה למלך

לשביא עדים שהוא שליח וכמ"ש הרב המגיד. (א"ה ועיין בכ"מ פ"ג מהלכות אישות דין מ"ו). והרא"ש בתשובה כלל מ"ה סי' י' הניח דעת חכם אחד שרצה להתיר ליתן גט שהביא שליח מא"י ואין בידו כתב שליחות והוא אומר בעל פה שהבעל עשאו שליח. וכתב שם וז"ל ומה שכתבת שמצאת כתוב על הסיא דירושלמי דצריך להחזיקו בפני שנים דנראה דדוקא בא"י כו'. וממרוצת התשובה משמע דמודה הרב לבעל דינו דבא"י שלא הצריכוהו רז"ל לומר בפ"נ ובפ"נ אף השליח אינו נאמן לומר שהבעל עשאו שליח אם לא הביא ראיה. שהרי מתחלה לא רצה הרב להאמין לשליח אף בח"ל וכי דייק דברי ריב"א שהאמינו לשליח היינו כמה שהיה דעת בעל דינו להקל ומצא את אונו מדברי ריב"א ג"כ אבל בא"י לא חלק עליו וכן הוא דעת מהריב"ל בכונת הרא"ש כמ"ש בתשובה ח"א כלל ד' יע"ש. ותמה אני על זה שהטור הביא סברת הרמ"ם דאף בא"י נאמן השליח לומר שהבעל עשאו שליח ולא הזכיר סברא זו של אביו שהיא נגד סברת הרמ"ם. ועיין בתשובת הרא"ש כלל הנז' סי' ט' שכתב הלכך אם מעידים עדים ששמעון בנה היה שליח הבעל וכו'. ונראה דהאי דהצריך הרב עדים ששמעון בנה היה שליח הבעל היינו משום שלא נתבאר בדברי השואל שאמר השליח בפ"נ ובפ"נ וכל שיש עדות על השליחות הגי אפי' לא אמר כלום. (א"ה ומאי דשקיל וטרי עוד הרב המחבר בדברי הרא"ש בתשובה הנזכרת יתבאר בפ"י מהלכות אלו דין י"ח יע"ש):

ז אבל הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להבאת הגט כו'. כתוב בהשגות ואם נתקיים בחותמיו כו', גם הרשב"א תמה עליו וכמ"ש ה"ה ומרן בכ"מ. ומה שנראה לי לצדד בעד רבינו במה שפסל הפסולים מן התורה להבאת הגט אפי' נתקיים בחותמיו שטעם הוא ממה שנתפסק הרא"ש בפסקיו בפ"ק דגיטין דאם שליח המביא את הגט האמינוהו חכמים לומר שהבעל עשאו שליח או שמא צריך שיביא כתב מקויים על מינוי השליחות. ומסיק דכי היכי דהימנוהו לומר בגוף הגט בפני נכתב ובפני נחתם הכי נמי הימנוהו רבנן לענין מינוי השליחות משום עיגונא וחד טעמא הוא אבל בא"י סובר הרא"ש דכיון דאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וצריך לברר מינוי השליחות יע"ש. א"כ גבי פסולי עדות מן התורה אע"פ שנתקיימה חתימת הגט ממקום אחר פסול מדרבנן מצד מינוי השליחות שאין קיום הגט מוליאנו מידי חשש זה וכי תימא למה פסול מדרבנן לחוד ליהוי פסולים מן התורה והגט לא יהיה גט כמו שהיה רבינו שאם לא נתקיים אינו גט, זה אינו כלום דכיון דהגט יוצא מתחת ידו ודאי שהבעל עשאו שליח וכ"כ קצת מגדולי המורים. ועל הרא"ש ז"ל אני מתפלא שכתב בריש גיטין טעם שהקילו בזה כמו שהקילו בגוף קיום הגט. וכאן תמה על סברת רבינו. אמנם שאר גדולי המורים ז"ל לא סבירא להו דתשיב לד עדות מה שאומר שהבעל מסרו בידו לגירושין דאינהו ז"ל לא חששו לזה כלל כיון שהגט בידו ודאי דמיד הבעל בא לידו, ולפי שיטתם הוא דתמהו על רבינו. זהו מה שנ"ל נכון ליישב דברי רבינו ז"ל ודוק. ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א כלל ד' ובהם תמצא מ"ש אמת ויושר ותו לא מידי ודוק. (א"ה עיין מ"ש הרמ"ז בס' גט פשוט סי' קכ"ג ס"ק ז'):

והנה מרן ז"ל כתב על דברי ה"ה ז"ל וז"ל ואני אומר שכוונת הראב"ד לומר שלא היה לו לרבינו לגזור ולומר אינו גט דמשמע שאם נתקדשה לאחר אין קידושין תופסין בה דהא איכא למיחש שמא היום או למחר יתקיים בחותמיו כו' אלא כך צריך לומר שגם רבינו כשכתב אינו גט לא נתכוון אלא לומר שאינה יכולה לינשא אבל אה"נ שאם קדשה אחר חוששין לקדושיו כו'. ואף אני אומר שאין דברי מהריק"א מעלים ארוכה לתקן לשון רבינו דהכר הקדים רבינו לקמן בפ"י שכ"מ שיאמר בחיבור זה אינו גט הרי היא א"א גמורה. ולזה תמהו עליו דלמה אוקמה בחזקת אשת איש ושלא אפשר שאם לא נתקיים היום יתקיים למחר ודנין אותה בספק. (א"ה עיין בכ"מ לעיל פ"ג מהלכות אלו דין ט"ו ד"ה הכל כשרין). אבל נראה ברור בעיני שדברי רבינו ז"ל הם כשהלא הבעל וערער ואמר שהוא מזוייף ודעת רבינו לקמן בפ"ז גבי המביא גט בא"י שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם שאם בא הבעל

וערער

מגדל עוז

אבל הנשים וכו' אבל הפסולים כו' בד"א כו' עד בעבירה מן התורה אינו גט. פ"ב דגיטין (דף כ"ד) וסוף פ"ב דיבמות: כתב הראב"ד ז"ל ואם נתקיים בחותמיו וכו'. ואני אומר כי תחלת כל דבר אתה צריך לדעת מה שהקדים ר"מ ז"ל פ"ב ושנה פ"ד שבאלו ההלכות כי כ"מ שנאמר בחבור הזה פסול הוא מדבריהם וכ"מ שנאמר אינו גט בטל הוא מן התורה ומעתה הט אזנך ושמע ונעמיד דברי ר"מ ז"ל על מכונו ששנינו פ"ב דגיטין (דף כ"ג) הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועכו"ם עוד שנינו אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח ומייתי לה להאי משנה בתרייתא פ' התקבל ואסיקנא דבין הולכה ובבלה בשליחותן שוין כאחד. עוד שנינו סוף פ"ק דר"ה (דף כ"ב) אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשרה לה אף הם אינם כשרים לה ואמרינן בגמ' הא אשה כשרה לה אף הם כשרים לה א"ר אבי זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה ומקשינן נמי מהא דרב מגביה סוף פ"ב דיבמות אלמא הלכה קבועה היא, למדנו מלשון הכל דמתניתין ושאר המשניות והגמרא על תחלת הכשר זאת הפיסקא אשר כתב ר"מ ז"ל. עוד שנינו סוף פ"ב דיבמות (דף כ"ה) המביא גט ממדינת הים כו' [מת הרגתיו וכו'] לא ישא את אשתו ושקלינן וטרינן עלה בגמרא ואסיקנא הוא גיהו דלא ישא את אשתו הא לאחר תנשא ולא אמרינן רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד וקי"ל כרבא דאמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע וגזלן דאורייתא פסול לעדות אשה אבל דדבריהם כשר לעדות אשה כמו שהוכחתי מדרב מגביה וכ"כ ר"י אלפס ז"ל שם בה' יבמות למדנו על פסקא ראשונה אשר כתב ר"מ ז"ל שהפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להבאת גט וכולה סוגיין דהתם ה"נ מוכחא. ומ"ש ואם הביאו ה"ז פסול בד"א בשנתקיים הגט כו' סוכיח כן מהא דגרסינן סוף פ"ב דיבמות גמרא רישא דאותה משנה שכתבתי המביא גט ממדינת הים טעמא דממדינת הים דעליה קא סמכינן כלומר שאומר בפני נכתב ובפני נחתם ואפילו בא הבעל וערער לא חיישינן ליה כדאמרינן פ"ק דגיטין אבל מארץ ישראל דלאו עליה סמכינן ישא את אשתו כלומר שאין אנו סומכין אלא על קיום הגט בחותמיו כדאיתא נמי התם פ"ק דגיטין ור"י אלפס ז"ל הביא זאת הסוגיא בהלכות להשמיענו שכן הלכה וכן מוכח סוף פ"ב דמתני' גמרא דאף הנשים שכתבתי דאקשינן וסא תניא כשם

שאין

בכך דילמא כשר הוא ויתקיים למחר על פי חותמיו. ואני אומר שאף דעת רבינו כך הוא שאם נתקיים בחותמיו על פי אחרים שהוא כשר ולפי שזה מעיד עליו לא יפסל בכך. ולא אמר רבינו אלא אם אין לנו בגט עדות אחרת אלא מפני פסול בעבירה מן התורה שאינו גט על פיו. וזה נ"ל מבורר בלשונו ז"ל:

ח היה השליח קטן וכו'. משנה בפ' המביא תניין (דף כ"ג):

ט אשה שעשתה וכו'. פרק התקבל (דף ס"ג:) א"ר טול לי שא לי ויהא לי בידך כולן לשון קבלה הן. וכתבו מקצת המפרשים דדוקא שאמרה לי אבל אם לא אמרה לי אלא טול גיטי שא גיטי יהא גיטי בידך אינו מספיק לקבלה ומיהו התקבל גיטי משמע דמהני כך כתבו הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל: ויש לאשה וכו'. שם בגמרא אמר רב אין האשה עושה שליח וכו'. ובהלכות הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב ואיכא מאן דפסק הילכתא כר' חנינא ומסייע ליה למימריה מההוא מעשה וכו' והאריכו בזה ובסוף כתבו הילכך הלכה כר"ח ודא היא סברא דרב האי גאון ז"ל ומסתברא כוותיה

כוותיה ע"כ. וזהו דעת רבינו וכ"ש ר"ח וזה נראה דעת הרשב"א ז"ל ועיקר: וקטנה אינה עושה שליח לקבלה וכו'. במשנה שם (דף ס"ה:) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי וכו'. וכתב רבינו אע"פ שחצרה קונה לה כגדולה ומבואר הוא בפ"ק בגמרא דמציעא (דף י':) דקטנה יש לה יד ויש לה חצר. וכבר כתבתי פ"ה דחצר בגט מדין שליחות הוא ולפיכך אינה קונה אא"כ האשה עומדת בצדה כמו שהזכרתי למעלה ולזה הוצרך רבינו שהטעם שאינה עושה שליח ויש לה חצר הוא מפני ששליח קבלה צריך עדים. ובאמת שאין זה מוכרח שיש לומר דחצרה גם כן הוא מדין ידה כמו שאמרו שם חצר משום יד אתרבאי ולא גרע משליחות. ובהשגות א"א זה הטעם אין לו לא טעם ולא ריח וכו'. ולפי שאין זה מעלה ומוריד בעיקר הדין לא האריך בו:

אינו גט: ח [א]היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו. חרש ונתפקח. שוטה ונשתפה. עכו"ם ונתגייר. עבד ונשתחרר. הרי זה בטל. אבל אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח. היה שפוי כשנתן לו הגט ונשתטה וחזר ונשתפה כשהביא הגט ליד אשה הרי זה גט כשר מפני שתחלתו וסופו בדעת: ט [ב]האשה שעשתה שליח בעדים ואמרה לו טול לי גיטי ויהא לי בידך הרי זה שליח לקבלה וכאילו אמרה לו התקבלי גיטי. ויש לאשה [ג] לעשות שליח קבלה לקבל לה גיטה מיד שלוחו של בעלה. * [ג]וקטנה אינה עושה שליח לקבלה. אע"פ שחצרה קונה לה גיטה כגדולה. מפני

השגת הראב"ד

*וקטנה אינה עושה שליח וכו'. א"א הראב"ד ז"ל זה הטעם אין לו לא טעם ולא ריח אלא אתם גם אתם לרבות שלוחכם ומה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת נמצא ששליח והשולח צריכין להיות בני דעת, עכ"ל:

א טור שם סי' קמא סמ"ג שם: ב טור שם סי' קמ: ג טור שם סי' קמא:

לחם משנה

ט וקטנה אינה עושה שליח לקבלה. כתב ה"ה וכבר כתבתי בפ"ה דחצר בגט מדין שליחות הוא. ואני תמה בזה דאדרבא בפרק ה' כתב איפכא דשם כתב דרבינו פסק כרב אשי דאמר בפ"ק דמציעא (דף י"ב:) חצר משום יד אתרבאי ולא גרע משליחות ופי' הוא דחצר איתרבאי משום יד והוי למעליותא דמסברא מדין שליחות היה קונה חצר אלא דאיתרבי משום יד למקום דלא מהני שליחות דמהני משום יד אבל מקום דמהני שליחות ודאי לא גרע משליחות ולכך במתנה דהוי זכות מהני מדין שליחות בגט דהוי חוב לא מהני מדין שליחות אלא מדין יד וכיון דמהני מדין יד עומדת בצד חצרה בעינן דומיא דידה דסמוכה וא"כ נתבאר מזה בפירוש שרבינו פסק דמשום יד אתרבאי. ועוד שם פ"ק דמציעא (דף י') מבואר לעיל בפלוגתא דר"י ור"ל גבי קטנה דחד אמר אין לה חצר וחד אמר יש לה חצר דלענין גט כ"ע לא פליגי דמשום יד אתרבאי וא"כ איך כתב ה"ה דמדין שליחות איתרבאי. וקשה עוד מזה שכתב ולפיכך אינה קונה אא"כ האשה עומדת בצדה דמשמע דאי משום יד איתרבאי לא בעינן עומדת אדרבא בפרק הזורק (דף ע"ז:) משמע איפכא גבי פלוגתא דרב עולא ור' הושעיא אי בעינן עומד אי לאו דאמר שם לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר משום יד איתרבאי ומר סבר משום שליחות איתרבאי כלומר דמ"ד דלא בעינן עומדת סבר משום שליחות ומ"ד בעינן עומדת קא סבר משום יד וא"כ משמע דאדרבא מפי י"ל דבעינן עומדת למ"ד משום יד מלמ"ד משום שליחות. ועל דברי רבינו יש לתמוה שכתב שאע"פ שהקטנה אינה עושה שליח מ"מ חצרה קונה דהא בגמרא משמע דאי אמרינן חצר משום שליחות אמרינן הא בהא תליא דהא שם בפ"ק דמציעא על פלוגתא דר"י ור"ל אמרו דמ"ד אין לה חצר סבר משום שליחות איתרבאי וכיון דאין לה שליחות אין לה חצר ומ"ד משום יד סבר דיש לה חצר דכי היכי דיש לה יד יש לה חצר וא"כ הא בהא תליא ואיך רצה רבינו לחלק ביניהם: וקטנה אינה עושה שליח. מה שקשה בלשון זה של ה"ה כתבתי לעיל בספר זה ותירצתי לעיל. אחר כן נתתי אל לבי בהתירוץ הראשון ואינו נראה בעיני על כן בחרתי בדרך אחר עם קושיא אחרת שאני מוסיף והיא מניין לו לרבינו מ"ש בפרק י"ז מהלכות גזילה דקטנה יש לה חצר אפילו אינה עומדת בצד חצרה הא כיון דטעמא הוי משום דלמדנו מגט כדכתב שם הא בגט לא הוי טעמא אלא משום יד ולא משום שליחות דאין שליחות לקטן וכיון דהוי משום יד מה ידה בסמוכה לה אף חצרה בסמוכה לה כמו שאמרו בפ' הזורק (דף ע"ז:) וכיון שכן היה לנו לומר דבעינן עומדת בצדה כמו בגט מטעם יד והוא ז"ל כתב שם סתם דיש לה חצר ולא הצריך שתהא עומדת בצדה. ועוד קשה לי כיון דטעמו של רבינו שאין הקטנה עושה שליח לקבלה משום דשליח קבלה צריך עדים משמע דבדבר דאין צריך עדים הקטנה עושה שליח א"כ בממון דאין צריך עדים הקטנה תעשה שליח וזה אי אפשר שהרי כתב רבינו בפרק ב' מהלכות שותפין אין נעשין שלוחין ולא עושין שליח אחד הקטן והקטנה וכן גבי תרומה לפי טעם זה היתה יכולה הקטנה לעשות שליח לתרום כיון דאין צריך עדים וכ"ת גבי תרומה הכי נמי א"כ הוה כ"מ טובא בין טעם רבינו לטעם הראב"ד לענין תרומה וא"כ איך כתב ה"ה דאין זה מעלה ומוריד בעיקר הדין. ולתרץ כל זה אומר דודאי אין הקטנה עושה שליח כלל בין שליח הצריך עדים בין שאינו צריך עדים וכמ"ש רבינו בהלכות שותפין אבל משמע ליה לרבינו דגבי גט דוקא כיון דמועיל חצרה גבי קטנה אע"ג דהוי טעמא משום יד מועיל נמי שליחות ויצא לו כן ממה שאמרו בגמרא בפרקא קמא (דף י"ב) חצר משום ידה אתרבאי ולא גרע משליחות מדקאמר גמרא לא גרע ולא אמר עדיף משליחות משמע דחצר ושליח שוים וה"א לא גרע כלומר נהי דלא עדיף אבל לא גרע וסברא היא לומר דכיון דחצר מועיל גבי קטנה גבי גט מועיל נמי שליח שעושה אותו מדעתו וכי היכי דאמרינן חצר לא גרעה משליחות ה"נ אמרינן דשליח לא גרע מחצר וכי היכי דחצר מהני משום יד מהני נמי שליח אבל אי הוה אמרינן דטעמא דמועיל חצר הוי מטעם שליחות ודאי דאין מועיל חצר בקטנה משום דכיון דשליחות אין לה ודאי דאין לה חצר וזהו שאמרו שם בפרקא קמא (דף י':) מ"ם משום שליחות אתרבאי וכיון דשליחות לית לה חצר נמי לית לה והסיק רב אשי חצר משום יד אתרבאי ולא גרע משליחות אבל גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם שלא בפניו הילכך בעינן עומדת בצד ביתה ורבינו מפרשה בפנים אחרים שמפרשה רש"י ז"ל. והטעם שהוקשה לו דלפי פירוש רש"י ז"ל גבי מתנה לא בעינן עומדת בצד ביתה דכיון דמשום שליחות זכי אע"ג דליכא ביה משום יד דאינה עומדת בצד ביתה לא איכפת לן וכיון שכן קשה טובא מה שהקשו התוספות בפ' המביא שני (דף כ"א) גבי הא דאמר אביי התם גבי מימרא דרבא דכתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה וכו' חצר מהיכא אתרבאי מידה מה ידה דאיתה בין מדעתה בין בעל כרחה אף חצר דאיתא בין מדעתה בין בעל כרחה כו' הקשו שם בתוס' (בד"ה אטו) מהך דהכא דאמרינן דגבי מתנה אע"ג דלא הוי דומיא דיד דאינו עומד בצד חצרו קני מטעם שליחות דזכין לאדם כו' ה"נ הכי נמי אע"ג דלא הוי דומיא דידה דמתנה ליהא בעל כרחה תתגרש מכח שליחות עוד הקשו חצר המהלכת אמאי לא קנה תקנה מטעם שליחות אע"ג דמטעם יד לא קנה ותירצו דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן [דלא] גרע משליחות. ורבינו להמלט מאלו הקושיות פי' דלעולם לא קני מטעם שליחות היכא דליכא טעמא דיד דדומיא דיד בעינן ורב אשי סבירא ליה דחצר אתרבאי משום יד ולא בעינן עומדת בצד ביתה אע"ג דבפרק הזורק אמרינן לימא בהא קא מיפלגי מר סבר משום יד אתרבאי וכו' משמע דלמאן דאית ליה משום יד בעינן עומדת הא אסיקו התם בגמרא דכ"ע משום יד ומר סבר דלא בעינן עומדת משום דלא אתי יד אלא לומר דבעינן חצר המשתמרת לדעתה ורב אשי דהכא נ"כ סבר הכי משום יד אתרבאי ולא בעינן עומדת דאל"כ לימא מה ידה בדבוקה וכו' כדהקשו שם ולהכי גבי מתנה דזכות הוא לו אוקמיה אדיניה דמשום יד קני אע"ג דאינה עומדת דביד לא בעינן עומדת כדפרישית ולא קני במתנה מטעם שליחות אע"ג דליכא ביה טעמא דידה כפי' רש"י ז"ל עד שתפול על זה שתי הקושיות הנזכרות אבל דעתו הוא דמשום יד קני והא דבעינן גבי גט עומדת אע"ג דבטעמא

משנה למלך

ועבר ולא נתקיים בחותמיו הגא והולד ממזר שאינה מגורשת כלל. וכבר נתן ה"ה ז"ל טעם לדבריו אע"פ שחלקו מן המפרשים עליו. ולשיטתו כתב כאן אינו גט ובערער הבעל מיירי וסמך במובן. ואפשר שכונת ה"ה כאן הוא לומר דרבינו אזיל לטעמיה וכמ"ש אלא שקיצר כמנהגו הטוב ודוק:

ט האשה שעשתה שליח בעדים וכו'. כתב ה"ה ז"ל וכתבו מקצת המפרשים דדוקא שאמר לי וכו'. ועיין מ"ש הר"ן בפרק התקבל על ההיא דשדר לה גיטא ואשכחה דקא לשה ואמרה ליה ליהוי בידך כו' ועיין בדברי מרן הב"י סי' קמ"א ס"כ:

מגדל עוז

שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ופרקינן אמר רב יוסף ל"ק כאן בארץ כאן בחו"ל בארץ דלאו אדיבורה דידה סמכינן מהימנא בחו"ל דאדיבורה דידה קא סמכינן לא מהימנא אמר ליה אביי אדרבה איפכא מסתברא בארץ דאי אתי בעל ומערער מגמחינן ביה דאיכא למימר לקלקולה קא מיכוונה לא מסימנא בחו"ל דאי אתי בעל ומערער לא מגמחינן ביה מהימנא ותניא כוותיה דאביי וכ"פ ר"י אלפס ז"ל וכזה עלו כל דבריו כסוגן בלא קושיא כלל כד מעיינת בהו שפיר: היה השליח קטן עד וסופו בדעת. פ"ב דגיטין (דף כ"ג): האשה שעשתה שליח עד מיד בעלה. פ' התקבל (דף ס'): וקטנה אינה עושה שליח וכו' עד שאינו בן דעת גמור. פרק התקבל ופרק האיש מקדש. כתב הראב"ד ז"ל זה הטעם אין לו לא טעם ולא ריח וכו': ואני אומר לא ירדתי לסוף דעתו חדא שאם היה לטעם הזה עיקר היה לו להביאו בתלמוד ואני לא מצאתיו ועוד כי אע"פ שיהיה סברא מ"מ זיל בתר עיקר דמנא לן למימר מה אתם בני דעת בשלמא מה אתם בני בריתיאמר התלמוד ידענו שכאלו נכרים אנשים ונשים וטף ואשר איננו עמנו בשיני אלא בני דעת

מנין

הגהות מיימוניות

[ג] כרבי חנינא דאמר הכי בפ' התקבל (דף ס"ג:) ודלא כרב דפליג עליה וכן פסק רב האי גאון וכן פר"ח וכן ר"י אלפס חדא משום דרב תלמיד לגבי ר' חנינא הוא ותו דגרסינן התם ההוא גברא דשדר לה גיטה לדביתהו אזל שליחא אשכחה כי יתבא ולשה אמר לה הילך גיטיך אמרה ליה ליהוי (פקדון) [רש"י פי' וליהוי בידך ותהיה את שלוחי לקבלה] בידך אמר רב נחמן אי איתא לדרבי חנינא עבדי ביה עובדא אמר ליה רבא וכו' והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וכן אמוראי אחריני התם שלא נסתפקו אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל משמע דפשיטא להו דהילכתא כרבי חנינא דאי לרב אפילו חזרה שליחות אצל הבעל פסול הילכך הלכה כרבי חנינא וכן פסק ר' שמחה בשר"ח. אמנם ה"ג פסק כרב דאין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה וכן פסק ראב"ן ומפרש התם בלשון אחר טעמא דרב משום דחצרה הבאה לאחר מכן ולפי הלשון הזה אין האשה יכולה בשום דבר לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ואפילו אם הבעל

הבעל

מגיד משנה

י האשה שעשתה שליח לקבלה וכו'. משנה בפרק התקבל (דף ס"ב:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור וכו': **אבל** אם אמר לו וכו'. מפורש בגמרא מוכחש מן התנאים: **אבל** אם אמר לו הולך וכו'. זה מחלוקת ר' נתן ורבי בגמרא ואמרו בהלכות והלכה כר' נתן דאמר הולך לאו כזכי דמי דגרסינן פרק השולח אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נ"מ להולך לאו זוכי וזה דעת רבינו והוא הדין לנתן לה כמ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ן ז"ל ופך הוא דעתו אבל הרשב"א ז"ל כתב בהולך ותן לה או בהולך לה בלהוד דה"ל ספק אם יכול לחזור בו אם לאו ואם מת חולצת ולא מתיבמת וזה דעת קצת מפרשים ז"ל ודבריהם בזה ארוכים: **יא שליח** האשה וכו'. שם (דף ס"ב:) אתמר הבא לי גיטי והלך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך כמו שאמרה א"ר נחמן וכו' אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת ואמרו שם דטעמא דרב משום דעקר שליח לשליחותיה לגמרי הוא דאמר שליח לקבלה הויא להולכה לא הויא וכן נתבארו בהלכות, וכתב בעל העטור דוקא דאמר לו הבעל הולך או הילך או התקבל כמו שאמרה אבל אמר לו הולך או הילך או התקבל ולא אמר כמו שאמרה מכי מטא לידה גיטא מיגרשא דשליח הולכה הויה והיינו נמי כשפשט ידו וקבל על דעת מה שאמר לו הבעל קבל והתקבל דאמר לו הבעל התקבל והולך קאמר. והרשב"א נחלק עליו ודקדק מן הסוגיא דאפילו אמר לו התקבל לא ולא אמר כמו שאמרה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת אבל אם אמר לו הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה מבואר בסוגיא שכשיגיע גט לידה מגורשת וזה דעת רבינו שהצריך בבאור הא לך גט כמו שאמרה וברור הוא:

מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה: **י** ᵃהאשה שעשתה שליח לקבלה ואמר לו הבעל אין רצוני שתקבל לה גיטה אלא הרי זה גיטה הולך אותו לה. הרשות ביד הבעל ונעשה זה שליח להולכה ולא שליח לקבלה. אבל אם אמר לו התקבל לה גיטה [*או הא לך] או זכה לה לא עקר שליחות הקבלה. אבל אם אמר לו הולך לה עקר שליחות הקבלה ונעשה שליח הבעל. וכך אם אמר לו הולך ותן לה עקר שליחות הקבלה: **יא** ᵇשליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל ואמר לו שליח קבלה אני ואומר לו הבעל הולך גט זה כמו שאמרה כלומר איני עוקר שליחותך אלא בין שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה והביא את הגט. ואמרה לו לא [*שליח לקבלה] שמתיך אלא שליח הבאה אפילו הגיע לידה אינה מגורשת

א טור שם סי' קמ : *[בס"א אינו] : ב גם זה שם : *[כן הוא בס"א] :

לחם משנה

דבטעמא דיד לא בעינן עומדת לזה הירץ רב אשי ואמר דלא גרע משליחות הילך בעינן עומדת כלומר כיון דבשליחות אמרינן דאין חבין לאדם אלא בפניו א"כ די שנאמר כאן דיד לא גרע משליחות אבל היכא עדיף משליחות לא וז"א ולא גרע כאילו אמר ולא עדיף וכוונתו לומר די לנו שלא יגרע משליחות אבל לא עדיף ממנו וכיון שכן בעינן עומדת בצד ביתה שיהא בפניה כי היכי דבשליחות בעינן לפניו אע"ג דהתם הוי בפניו מדעתו והכא אע"ג דהוי בעל כרחה כיון שהוא בפניה סגי, ואם כי לכאורה משמע דעדיף משליחות מ"מ כיון דהוי בפניה דמי לשליחות דהא דבעל כרחה מתגרשת הא גלי רחמנא גבי גט דמהני אבל מ"מ דומיא דשליחות בעינן שתהא בפניה ולהכי בעינן עומדת א"כ לפי פירוש זה מה שאמר רב אשי ולא גרע משליחות הוא טעם לבעינן עומדת ולא כדפירש"י שהוא טעם לסיפא דלישניה דקאמר גבי מתנה כלומר דהכא אע"ג דליכא יד טעמא משום שליחות דהא ליכא מכח הני תרי קופיי דכתיבנא. וזה הפירוש נראה שמפרש רבינו מריהוט לשונו שכתב בפ"ה הזורק גט לתוך חצרה וכו' ואע"פ שהיא וכו' ואין חבין לאדם אלא בפניו למי שמעיין בו. ועם זה נתיישבו דברי ה"ה שכתב כאן כבר כתבתי בפ"ה דחצר בגט מדין שליחות הוא כלומר דלא עדיף משליחות כדכתיבנא ולכך בעינן עומדת כלומר משום טעמא דלא עדיף משליחות אמרינן עומדת דמשום יד לא בעינן עומדת כדכתיבנא ולזה הוצרך רבינו כאן לתת טעם מפני שהוקשה לו כיון דלא עדיף משליחות א"כ אתאי כאן בקטנה לא מהני שליח כיון דמהני חצר ובאמת שאין זה מוכרח שי"ל דחצרה ג"כ מדין ידה הוא כלומר מה שאמרו שם בגמרא ולא גרע ר"ל לא גרע אבל עדיף משליחות והוא ג"כ מדין ידה כפירש"י ז"ל ועם זה לא היה צריך לטעם רבינו:

י האשה שעשתה שליח לקבלה וכו'. קשה כיון דהוא פוסק כמ"ד הולך לאו כזכי א"כ למה כתב אי אפשי שתקבל דהא בגמרא דקדקו שם בפרק התקבל (דף ס"ב:) דמדקאמר מתניתין אי אפשי שתקבל משמע דאם אמר הולך ותן בלא אי אפשי לא דלא כר' נתן ורבינו אי פסק כר' נתן לא היה לו לכתוב אי אפשי. ונראה דרבינו רצה להודיענו חידוש אחד דדוקא כשאמר הולך אז כשאמר אי אפשי גילה דעתו דהולך דקאמר לא הוי לשון זכיה וכדכתב שם רש"י גבי הא דאמר בגמרא אבע"א אי אפשי אתא להשמועינן ופירש"י גלי דעתיה דהולך דקאמר ליה לאו זכיה הוא משמע דכשהוא לשון התקבל או לשון זכי שמ"א לומר שאינו לשון זכיה אז ודאי אמרינן דלשון חזרה הוא והוי התקבל אם וחזר ממה שאמר אי אפשי לכך כתב כאן רבינו ואמר א"ל הבעל אין רצוני כו' כדי לומר אח"כ אבל אם אמר התקבל כו' כלומר דאע"ג דאמר אי אפשי כיון דאמר התקבל הוי חזרה משום שאמר אי אפשי ומפני שלא נטעה דדוקא באי אפשי הוא דאמרינן דנעשה שליח להולכה אבל הילך לבד לא אמרינן הכי אלא דכזכי דמי לכך כתב אח"כ אבל אם אמר לו הולך כו': וכך אם אמר לו הולך ותן לה וכו'. קשה דרבינו פסק בפ"ד מהל' זכיה דבמתנה אע"ג דהולך לאו כזכי תן הוי כזכי וא"כ קשה ברים פרק התקבל הקשו בגמרא דהולך כזכי ממתניתין (דף ס"ב:) דאמר לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה דהולך כזכי דמי מנא ליה לגמרא דהולך ותן בגט הם ויש נימא דהוי כמו במתנה דאע"ג דהתם הולך לא הוי כזכי תן הוי כזכי ומתניתין דקאמרה הכי דהוי כזכי הוא משום דאמר ג"כ ותן וכ"ת לימא תן למודיה אדרבה נימא ומתניתין להכי קאמרה תן לומר לך דהולך לא מהני בלא תן משום דהולך לאו כזכי בשלמא כפירוש המפרשים דאפילו במתנה הם שוים לא משמע ליה לגמרא חילוק בין תן להולך אבל לרבינו כיון דבמתנה איכא חילוק שמא הכא נמי איכא חילוק ולא תפשוט מינה כלל וצ"ע:

יא שליח האשה וכו'. רבינו לא הזכיר כאן דהילך כזכי דמי דאסיקו הכי בגמרא בפרק התקבל ולא ידעתי טעמו למה. וה"ה כתב גבי אבל אם אמר לו הולך ותן ולא אמר וכו' וזה דעת רבינו שהצריך בביאור הולך גט כמו שאמרה. נראה דדקדק מרבינו מדהצריך לבאר פירוש כמו שאמרה שכתב כלומר איני וכו' דבעינן דוקא שיאמר כמו שאמרה. וקשה דהא הילך כזכי דמי ובלאו כמו שאמרה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת דהילך הוי זכי כמו התקבל ולדעת הרשב"א אפילו דאמר התקבל לא מהני אפילו שיגיע גט לידה. ואולי י"ל בדוחק דדעת רבינו כדעת בעל העיטור ושיעור לשונו כן הוא כתב בעל העיטור כן כו' ואע"פ שהרשב"א נחלק עליו מ"מ דעת רבינו כדעת בעל העיטור ועיין בהר"ן ז"ל:

משנה למלך

יא שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל כו'. בר"פ התקבל גרסי' איתמר הבא לי גיטי והלך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת ובעו בגמרא למיפשט מהכא דאדיבורא דידיה קא סמיך כלומר דכשאמר הבעל הילך כמו שאמרה רצה לומר דמהימנת לי דשליח קבלה את והבעל עשאו שליח קבלה ומש"ה אפי' שהגיע הגט לידה אינה מגורשת משום דהאשה לא עשתה אותו שליח לקבלה והבעל עשאו שליח לקבלה ובעל לא משוי שליח קבלה. דאי אמרת דאדיבורא דידה קא סמיך ובעל הכי קאמר לשליח אנא לא ידענא מאי קאמרה לך האשה אלא כדקאמרה איהי מסרנא לך בין לקבלה ובין להולכה, כי מטא גיטא לידה מיהא תתגרש דהא בעל שליח להולכה נמי שוייה. ורב אשי דחה סברת זו ואמר דלעולם דאדיבורא דידה קא סמיך ואינה מגורשת אפי' הגיע הגט לידה משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי דאמר שליח לקבלה הוינא שליח להולכה לא הוינא. כלומר דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשי להיות שליח להולכה אי אפשי להיות. הלכך אי נמי אימליך ואמטייה ניהלה לאו גיטא הוא דמעיקרא לא קיבל עליו להיות שליח להולכה. וא"כ אף אם נאמר דאדיבורא דידה קא סמיך והבעל עשאו שליח להולכה לא הוי גיטא כלל משום דהשליח אינו רוצה להיות שליח להולכה כלל. ובשלמא אי איתמר איפכא דהיינו שהאשה אמרה התקבל לי גיטי והשליח אמר אשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה מדין זה יש להכריח אי אדיבורא דידיה קא סמיך או אדיבור דידה קא סמיך משום דבחלוקה זו לא שייך לומר דהשליח עקר לשליחותיה. משום דבשלמא כשהאשה עשאתו שליח להובאה והוא בא ואמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי אז אמרינן דעקריה לשליחותיה משום דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ואינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. אבל כשהאשה אמרה התקבל והוא אמר אשתך אמרה הבא לי גיטי מכ"ש דניחא ליה להיות שליח קבלה דליכא טירחא וכונתו היתה לומר דאפילו שליח הולכה דאיכא טירחא אני מרוצה להיות. והשתא בדין זה דשליח לא עקריה לשליחותיה אם היה אומר רב כיון שהגיע גט לידו של שליח מגורשת היינו למדים מכאן דאדיבורא דידה קא סמיך ותלה בדעתה ומסריה ניהליה בתורת

הגהות מיימוניות

חפץ בדבר או שעשתה היא שליח קודם שעושה הוא שליח כשר דהשתא אין כאן בזיון בעל. ובירושלמי מוכח הכי דטעמא דרב משום בזיון הבעל דגרסינן עובדא הוה באשה שעשתה שליח לקבל גיטה משלוחי בעלה אתא עובדא קמיה דרב אמר אם רצה לחזור לא יחזור ופריך מיהלאא שיטתיה דרב ומתרץ אחורי הדלת היה עומד ושמע קולת פי' שמע כשעשתה שליח ולא הקפיד, ומ"מ כתב בספר התרומה וס"ה שנכון להחמיר ואין דבר טוב לעשות כיון דלא אתמר הילכתא כמאן וגם לא נודע איזה טעם עיקר שמא הלכה כמאן דאמר טעמא דרב משום חצרה הבאה לאחר מכן, ע"כ:

מגדל עוז

מנלן ובודאי גם הקטנים הנולדים והעתידים להולד וגם הגרים שעתידים להתגייר נכללו בכך ואע"פ שאין להם דעת אבל הטעם שכתב ר"מ ז"ל טוב הוא ומלתיו מפורש. ואתה דע לך עיקר הדין מפורש היא משנה פשוטה בגיטין פרק התקבל (דף ס"ה) דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור שאין קטן עושה שליח ע"כ. ובמס' קדושין פרק האיש מקדש (דף מ"ד) גמרא מתניתין דהאיש מקדש את בתו כשהיא נערה גרסינן בעא מיניה רבא מר"נ נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה וכו' [ידה] כיד אביה דמיא מה אביה משוי שליח אף היא נמי משויא שליח או דילמא כחצר אביה דמיא ועד דמטי גיטא לידה לא מיגרשא ושקיל וטרי עלה ומסיק דפשיט ליה לרבא דידה כיד אביה דמיא הכי קא מיבעיא ליה מי לימא [ידה] כיד אביה לשווי איהי שליח או לא ופשטינן אין עושה שליח ואותבינן עלה מהאי משנה פרק התקבל שכתבתי קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה ודייק מינה דוקא קטנה הא נערה ה"ז גט ופריק לה הכא במאי עסקינן בשאין לה אב והדר שקלי וטרי עליה עד דאסקא חסורי מיחסרא והכי קתני קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט בד"א בשאין לה אב אבל (אם) יש לה אב [אמר אביה לא] וקבל לבתי גיטה ורוצה בעל לחזור [לא] יחזור. ור"י אלפס הביא המשנה בהל' גיטין כפשוטה אבל בה' קדושין גמרא מתני' דהאיש מקדש את בתו כשהיא נערה [illegible] : האשה שעשתה עד [illegible] פרק התקבל :

יב אמר שליח וכו'. שם ובהלכות המקבל לי גיטי ואשתך אמרה וכו' וכן כתוב בה"ג וכן פסקו מן האחרונים ז"ל:

יג הבעל ששלח וכו'. שם הסוגיא נבראה דסדר לא גיטא לדביתהו וכו' ופסיקו דהוי ספק בדבר שבערוה והספק הוא אם

אם יכול זה האיש להיות נעתק משליחות הולכה שמינהו הבעל לשליחות קבלה האשה שהיא ממנה אותה עתה כיון שעדיין לא נגמר שליחות הבעל. וכתב רבינו ומשיגיע גט לידה תתגרש ודאי ופשוט הוא:

שליח

מגורשת. שהרי עקר השליח שליחות שאמרה היא ואמר לבעל מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה: יב [א]אמר שליח לבעל שליח הבאה אני ואמר לו הבעל הולך כמו שאמרה והביא את הגט. ואמרה לו שליח לקבלה שמתיך כיון שהגיע גט לידה מגורשת שהרי לא עקר שליחות שאמרה אלא גרע אותה שהרי היא אומרת לקבלה והוא אומר לבעל להבאה בלבד: יג הבעל ששלח גט לאשתו בא שליח ליתנו לה ולא נטלתו. אלא אמרה לו בפני עדים יהיה (לי) גט זה פקדון אצלך. או שאמרה לו הרי את שליח לקבלו לי הרי זו מגורשת בספק עד שיגיע גט לידה. ומשיגיע הגט לידה

תתגרש

[א] שם:

לחם משנה

יב אמר שליח לבעל שליח הובאה אני וכו' כיון שהגיע גט לידה מגורשת. קשה קצת דמשמע בדברי רבינו דאם הגיע לידה דוקא מגורשת הא אם לא הגיע אינה מגורשת כלל ואמאי הא בעיא דלא איפשיטא בפרק האומנין (דף ע"ו) אי אדיבורא דידיה או אדידה ודוקא התם דלענין ממון נקטינן לה לקולא וכדכתיבנא בה' שכירות אבל הכא היה לן למינקטא לחומרא והוי ספק מגורשת משום דילמא דאדיבורא דידה קא סמיך וכיון שהגיע לידו מגורשת. וי"ל דמה שאמר כיון שהגיע גט לידה מגורשת ר"ל מגורשת ודאי אבל ספק אפילו שלא הגיע לידה מגורשת מספק ומ"מ היה לו לרבינו לברר. והר"ן כתב כן שם בפרק התקבל ע"ש:

שליח

משנה למלך

כתורת קבלה. ואם היה אומר רב משהגיע גט לידה מגורשת היינו למדין דאדיבורא דידיה קא סמיך וסימניה ומסרה ניהליה בתורת הולכה ומשום הכי אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. ודע דאה"נ דאם היה אומר רב בחלוקה הבא לי גיטי דמשהגיע גט לידה דמגורשת דהיינו מכריחים מדין זה דס"ל לרב דאדיבורא דידה קא סמיך ומש"ה מכי מטי גט לידה מתגרשת משום דהבעל עשאו שליח להולכה. דאי אמרת דאדיבורא דידיה קא סמיך אמאי מתגרשת בהגעת הגט לידה והלא הבעל לא עשאו שליח להולכה כי אם לקבלה. וזהו שכתב רש"י אלא השתא דא"ר נחמן אינה מגורשת כו', דמשמע דאב היה אומר דמגורשת היינו למדים דסבירא ליה דאדיבורא דידה קא סמיך וכדכתיבנא. ומה שלא לידד רב אשי ואמר איתמר מגורשת נראה דסבירא ליה דליכא מי שיאמר בהבא לי גיטי דמגורשת כיון דהשליח עקר לשליחותו. אבל בחלוקת התקבל לי גיטי לא יבצר מאחד משני צדדים או אתתגרש משיגיע גט לידו או לידה. דאינה מגורשת לא שייך התם משום דלא עקר השליח שליחותו ומש"ה אמר רב אשי אם שמעת סברת רב בחלוקת התקבל מהתם איכא למיפשט אי אדיבורא דידה קא סמיך או אדיבורא דידיה. ועיין במ"ש התוס' בד"ה בשלמא ומה שכתבנו נראה יותר:

תו אמרינן התם א"ל הונא בר חייא ת"ש האומר התקבל גט זה לאשתי הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור טעמא דרצה הא לא רצה הוי גט ואמאי הא בעל לאו בר שווי שליח לקבלה הוא אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש בכל היכא דמיגרשא ע"כ. והנה קושיא זו היא על מימרא דרב דהבא לי גיטי ואם נאמר דרב הונא ס"ל דטעמא דרב דאמר דאינה מגורשת הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך והוא עשאו שליח לקבלה ומשום הכי אינה מגורשת משום דבעל לא משוי שליח קבלה הקשה לו ממתני' דקתני דהאומר התקבל גט לאשתי דעשה שליח לקבלה ואפ"ה אם הגט הגיע לידה מגורשת ואמאי והא בעל לא משוי שליח לקבלה. אלא ע"כ טעמא הוא דאמרינן אע"ג דלא יהביה אלא בתורת קבלה כיון דאמטייה לידה מיגרשא משום דכיון שנתן עיניו לגרשה לכי מתיידע ליה דלא מצי לשווי שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה. הכא נמי נהי דהבעל אדיבורא דידיה קא סמיך ועשאו שליח קבלה מ"מ כד מטי גיטא לידה תיגרש דכיון שנתן עיניו לגרשה לכי מתיידע ליה דלא מצי לשווי שליח קבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה. ותירצו לזה דלא דמי כלל דטעמא דמתני' דמגורשת להו משום דאמרי' דנהי דהבעל עשאו שליח קבלה מ"מ לכי מתיידע ליה דלא מצי לשווי שליח קבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה ומש"ה מהני. דהא ודאי ליתא דכיון דהוא עשאו בתחלה שליח קבלה כי ניחא ליה בתר הכי דליהוי שליח הולכה לא מהני כלל. אלא טעמא דמתני' הוא משום דאמרינן דאעיקרא דדינא כשאמר לשליח התקבל גט זה לאשתי התקבל והולך קאמר משום דאדם יודע שאין שליחות לקבלה. אבל הכא טעי דהא איהו אדיבורא דידיה קא סמיך והוא אמר ליה אשתך אמרה התקבל ומש"ה אינה מגורשת. ואי אמרינן דרב הונא ס"ל כרב אשי דטעמא דרב הוא משום דעקר שליח לשליחותיה ואמר שאינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה ולא שליח הולכה הקושיא היא דכיון דהבעל אמר לו התקבל והשליח קבלו להיות שליח קבלה ולא שליח הולכה אמאי מהני. אלא ע"כ אית לן למימר דלכי מתיידע לבעל דלא מצי לשווי שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה ונעשה שליח להולכה. וא"כ הכי נמי נימא דנהי דבתחלה לא נעשה שליח להולכה מיהו לכי מימליך ואמטייה מינה ניחא ליה לבעל והוי שלוחו. ולזה דחו דלא דמיא כלל דהתם הבעל עשאו שליח להולכה דהתקבל והולך קאמר משום דאדם יודע דאין שליחות לקבלה ומתחלה נעשה השליח שלוחו להולכה. אבל הכא מעולם לא נעשה השליח שליח הולכה שהרי במה שהיה ואמר לו אשתך אמרה התקבל מורה שכונתו היה שאינו רוצה להיות שליח הולכה כי אם שליח קבלה. ולפי זה מה שסיימו בגמרא הכא טעי אין צורך אליבא דרב אשי. דהא איהו ס"ל דאף דנימא דאדיבורא דידה סמיך ועשאו שליח להולכה אפ"ה אינה מגורשת משום דהשליח עקריה לשליחותיה וכן פירש"י ז"ל. ולא צריכי למינקט הכא טעי אלא אליבא דלישנא קמא דקס"ד דטעמא דרב משום דאדיבורא דידיה קא סמיך הוא: עוד הקשו בגמרא מהסיפא דקתני שאמרה התקבל לי גיטי כו' דכוונת הקושיא והתירוץ הוא כמו שכתבנו למעלה בקושית התקבל גט זה לאשתי. עוד הקשו ת"ש הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור יחזור משהגיע גט לידה מגורשת מאי לאו קבלה אקבלה והולכה אהולכה לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה אי קבלה אהולכה מכי מטא גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטא ש"מ דאדיבורא דידיה קא סמיך. הכי השתא התם קאמר ליה הילך כמו שאמרה הכא מי קאמר ליה הילך כמו שאמרה ע"כ. והנה המקשה היה סבור דזכי והתקבל קאי לאשתך אמרה התקבל והולך ותן לה קאי אאשתך אמרה הבא וקתני בתרוייהו משיגיע גט לידה מגורשת והשתא קשיא לרב מקבלה אקבלה דקתני דאם היא אמרה הבא לי גיטי והשליח אמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר זכי או התקבל דבהדיא יהביה ניהליה בתורת קבלה ובעל לאו בר הכי הוא ואיהי נמי לא שויתיה שליח לקבלה וקתני דהוי מיהא שליח להולכה. וע"כ טעמא משום דכיון דנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשא כו'. וכל שכן היכא דאמר לו הילך כמו שאמרה דאיכא למימר דלאו אדיבורא דידיה קא סמיך אלא בדעתה תלה ובוייה נמי שליח להולכה. והיכי קאמר רב דבאומר הילך כמו שאמרה דאפילו הגיע גט לידה דאינה מגורשת. ותירצו בגמרא לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה כלומר כי קתני זכי והתקבל קאי אהולכה דהיינו אאשתך אמרה הבא לי. והולך ותן לה קאי אאשתך אמרה התקבל לי גיטי ומש"ה אמרינן דמשיגיע גט לידה מגורשת משום דהבעל עשאו שליח להולכה והשליח נ"כ אדעתא דהולכה קבלו מיד הבעל. וא"ת בשלמא כפי הס"ד דהוה סבירא ליה דטעמא דרב הוא משום דהבעל אדיבורא דידיה קא סמיך והבעל ג"כ עשאו שליח לקבלה ומש"ה קאמר רב דאינה מגורשת ניחא במה שתירצו דמאי דתני הולך ותן לה קאי אאשתך אמרה התקבל ובהא מודה רב דמשיגיע גט לידה דמגורשת משום דבהדיא עשאו הבעל שליח להולכה. אך אליבא דרב אשי דאית ליה דלעולם אדיבורא דידה קא סמיך והוא עשאו שליח להולכה כמו שאמרה האשה ואפ"ה לא מהני משום דהשליח עקר לשליחותו ואינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. א"כ הכא נמי יהי דאמר הבעל הילך ותן לה אמאי מהני הרי השליח אינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. וי"ל דבשלמא כשהבעל לא אמר בפירוש שעשאו שליח הולכה אלא אמר בסתם כמו שאמרה או אמרינן דכיון דהשליח עקריה לשליחותיה כמה שאמר אשתך אמרה התקבל כי קבלו מיד הבעל עדיין עומד בהכרתו דאינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. אבל היכא דהבעל אמר בפירוש הולך ותן לה דהכונה היא דעשאו שליח להולכה כי קבלו השליח ודאי דהשליח אדעתא דמאי דקאמר הבעל קבלו וחזר בו מדבריו הראשונים ורוצה להיות שליח הולכה: עוד הקשו בגמ' דבשלמא כי מה שהיינו סבורים דהתנא תני קבלה אקבלה והולכה אהולכה וא"כ מאי דתני והולך ותן לה קאי לאשתך אמרה הבא לי ניחא מאי דתני דאינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ולא שייך הכא לומר אי בעל אדיבורא דידה קא סמיך או אדיבורא דידיה קא סמיך משום דהבעל בפירוש עשה אותו שליח להולכה. אך כפי מאי דשני ליה דקבלה קאי אהולכה ומאי דתני זכי והתקבל קאי לאשתך אמרה הבא לי גיטי א"כ אי אמרת בשלמא דקי"ל בעלמא דאדיבורא דידיה קא סמיך ניחא אמאי דאמרי' דאינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דמאי דקאמר התקבל וזכי לה התקבל והולך לה קאמר משום דאדם יודע שאין שליחות לקבלה והתקבל והולך קאמר משום דאיהו סמיך על דברי השליח דאמר אשתך אמרה הבא לי אלא אי אמרת דבעל אדיבורא דידה קא סמיך א"כ אמאי אינה מתגרשת מיד בקבלתו דשליח ומאי דקאמר זכי והתקבל הוא כפשוטו דעשאו שליח קבלה. וא"כ נפשוט בעיין דפרק האומנין דאדעתא דשליח קאמר. ותירצו דלא דמי דבשלמא אם הוא אומר כמו שאמרה אז היינו אומרים דאם היה הדין דאדעתא דידה קא סמיך ואז היתה מתגרשת מיד בקבלתו של שליח. אבל הכא דלא אמר כמו שאמרה פשיטא דאדעתא דידיה קא סמיך והתקבל והולך קאמר: והכלל העולה משמועה זו כפי פשטן של דברים דהבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל והוא אמר הילך כמו שאמרה דאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת וכפי הס"ד הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך ולרב אשי הטעם משום דעקריה שליח לשליחותיה. ואם לא אמר כמו שאמרה אלא אמר הבעל התקבל וזכי לה ג"כ אינה מגורשת כלל כפי השני טעמים ג"כ. ונ"ל דלמ"ד דטעמא דהיכא דאמר הילך כמו שאמרה הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך היכא דלא אמר כמו שאמרה אלא אמר זכי לה או התקבל מידה דאפי' דנימא בעלמא דאדיבורא דידה קא סמיך הכא אינה מגורשת כלל משום דכיון דלא אמר כמו שאמרה אדעתא דידיה קא סמיך והתקבל ממש קאמר וכמו שחילקו בגמ'. והיכא דאמר הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה לכ"ע כשיגיע הגט לידה מתגרשת והיינו דתניא הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי וכו' דאמרינן דמשיגיע הגט לידה מגורשת ומוקמינן לה בגמרא דהבעל אמר הולך ותן לה. וכן היכא דאמר הולך ותן כמו שאמרה לכ"ע כשיגיע גט לידה מתגרשת, ולא מיבעיא למ"ד דטעמא דרב הוא משום דהבעל אדעתא דידיה קא סמיך דזה לא שייך אלא באומר הילך דהוא לשון קבלה וזכיה אבל באומר הולך ותן לה אף שאמר לו כמו שאמרה ובעלמא קי"ל דאדיבורא דידיה קא סמיך פשיטא דלאו אדיבורא דידיה סמיך שהרי בפירוש עשה אותו שליח להולכה אלא אפילו אליבא דרב אשי דאית ליה דטעמא דרב הוא משום דהשליח עקריה לשליחותיה דאף דנימא דבעל אדעתא דידה יהיב אפ"ה אינה מתגרשת מודה הכא דמגורשת. דבשלמא כשדברי הבעל אינם הפך כוונת השליח כגון באומר הילך כמו שאמרה אז הוא דאמרי' דאף דבעל אדיבורא דידה קא סמיך השליח לא חזר בו מדבריו הראשונים ולא קבלו אלא אדעתא שיהיה שליח קבלה. אבל באומר בפירוש הולך ותן לה שעשאו שליח הולכה כי קבלו מיד הבעל אדעתא שיהיה שליח הולכה קבלו וחזר בו מדבריו הראשונים וכמו שכתבנו לעיל. והיכא דהיא אמרה התקבל לי גיטי ובא השליח ואמר אשתך אמרה הבא לי גיטי והבעל אמר הילך כמו שאמרה אז אי אמרינן דאדיבורא דידיה קא סמיך אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דאמרינן דהבעל ג"כ לא עשאו כי אם שליח הולכה. ואי אמרינן דאדיבורא דידה קא סמיך מתגרשת מיד בקבלתו של שליח דהבעל עשאו שליח קבלה. והיכא דלא אמר כמו שאמרה אלא זכה או התקבל אינה מתגרשת כי אם כשיגיע הגט לידה משום דהתקבל והולך קאמר. ואף למ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך שאני הכא דלא אמר כמו שאמרה. והיינו דתניא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי ומוקמינן בגמרא קבלה אהולכה ודין זה הוא מוסכם אפי' למ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך. והיכא דאמר הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה בזה ג"כ מתגרשת כשיגיע הגט לידה שהרי כפי הס"ד דברייתא תני קבלה אקבלה והולכה אהולכה הוה ניחא ליה מהולכה אהולכה ולא הוה קשיא ליה אלא מהלוקת קבלה אקבלה. והיכא דאמר הילך ותן לה כמו שאמרה נראה ג"כ דלכ"ע אינה מתגרשת כי אם כשיגיע הגט לידה. ואף דנימא דבעלמא אדעתא דידה סמיך הכא אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דבפירוש אמר הילך ותן לה ולא עשאו כי אם שליח הולכה. ומלבד שהסברא גוזרת כן יש להכריח זה ממה שאמרו אי קבלה אהולכה מכי מטי גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטא כו'. משמע דכפי הס"ד הוה ניחא ליה ולא הוה מיפשטא בעיין דהאומנין אלא היינו אומרים דאף דנימא אדיבורא דידה קא סמיך הכא אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה:

וראיתי להר"ן שכתב בשם בעל העיטור ז"ל דדוקא כשאמר הבעל הילך כמו שאמרה אבל אם אמר התקבל או זכה ולא אמר כמו שאמרה כשיגיע גט לידה מתגרשת משום דהתקבל והולך קאמר ושליח אדעתא דהכי קבלו וכ"כ הרמב"ן בחידושיו בשם בעל העיטור ז"ל. והנה דעתו ז"ל הוא דכל שלא אמר כמו שאמרה התקבל והולך קאמר. ובאמת דסברא זו תמוהה וכבר דחו אותה הרמב"ן והר"ן דא"כ לפי סברתו מאי דוחקיה לאוקמי קבלה אהולכה לעולם דקבלה אקבלה קאי ומאי דמתגרשת הוא משום דלא אמר כמו שאמרה שהרי לפי האמת אותה ברייתא איירי בדלא אמר כמו שאמרה. שהרי חלוקת אשתך אמרה הבא לי דמוקמינן לה בדקאמר בעל זכה או התקבל איירי דוקא בלא אמר כמו שאמרה דאי אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא ליד השליח לאלתר ליהוי גיטא אליבא דמ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך. ומאי דאמרינן בגמ' דכל שלא אמר כמו שאמרה התקבל והולך שאמר

הוא

תתגרש ודאי: יד ¹שליח שהביא גט כשהוא נותנו לה נותנו לה בפני [ד] שנים ואותן השנים צריכין לקרותו ואח"כ ינתן לה בפניהם שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה שנתחתיו הוא קם. *לפיכך אם נתנו השליח לה ולא קראוהו עדי מסירה ונטלתו וזרקתו לים הרי זו ספק מגורשת: טו עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה יטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים. ואם מת הואיל והגט יוצא מתחת ידה מקויים בחותמיו הרי זה גט כשר: טז ²שליח שנטל הגט וקודם שיגיע ליד האשה חזר

א טור שם סי' קמב סמ"ג שם: ב טור שם סי' קמא סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

¹לפיכך אם נתנו השליח וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דברים בגו שאם הביאו השליח ממקום שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם הרי אותן השנים כב"ד של קיום שאינן צריכין לקרותו והשליח כב' עדים שמעידים על החתימות ועל עיקר הגט, עכ"ל:

מגיד משנה

יד שליח שהביא גט וכו'. זה פשוט לפי מה שכבר נתבאר פ"א שהבעל צריך לתת הגט בפני שנים ולא עדיף שלוחו ממנו. ובירושלמי עשה שליח להוליך את הגט (לאשתו) צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה לו משום שנים ע"כ. ומ"ש רבינו שצריכין לקרותו הוא מבואר מהיקש השליח לבעל ודין הבעל נתבאר פ"א. ומ"ש לפיכך אם נתנו השליח וכו' הוא ג"כ מהטעם הנזכר. ובהשגות א"א דברים בגו שאם הביאו השליח ממקום שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם הרי אותן השנים כב"ד של קיום שטרות שאין צריכין לקרותו והשליח כב' עדים המעידים על החתימות ועל עיקר הגט ע"כ. ורבינו סתם דבריו לפי שהוא סבור שבכל שליח הדין כן וכ"נ עיקר שאע"פ שהדיינין אותמין הקיום אע"פ שלא קראו השטר היינו לפי שבעל השטר כשיוציאנו לגבותו או לראיה שלו יקראו אותו ויעשו כפי הכתוב בו ואף כאן אם לא קראוהו בשעת הקיום שאמר השליח בפני נחתם והיא מוציאה את גיטה אח"כ אף היא מגורשת גמורה וזה פשוט ומבואר בדברי רבינו. אבל בשנטלתו וזרקתו לים ולא נודע מה נתן לה מי עדיף שליח שאמר בפני נחתם מבעל עצמו הנותנו לה ואמר לה ה"ז גיטך שנתבאר פ"א שהיא ספק מגורשת וכבר אמרו שהבעל ג"כ אינו מצוי לקלקלה ועוד דאפילו שם מכירין שהחתימה צריכין לקרותו
דסתם

דסתם אמרו הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה שצריכין הם לדעת אם הוא גט אם לאו ואם לא ידעו ואבד הויא ספק מגורשת אלא ודאי בעינן או גט מקויים בחותמיו יוצא מתחת ידה או עדים שראוהו כשנתן לה ואם השליח אומר בפני נחתם הרי הוא כמקיימו והוא שיתברר שיש גט בידה כך נ"ל:

טו עבר השליח וכו'. גם זה פשוט מהיקש השליח לבעל. וראיתי לרבינו שכתב כאן שאם השליח קיים יחזור ויתננו לה, ובדין הבעל לא כתב כן פר' ראשון ושם כתב שיש מן הגאונים מי שסובר שהוא פסול כשנתן בלא עדי מסירה. ונראה שחשש רבינו כאן לסברתם היכא דאפשר כיון שהבעל עצמו לא נתנו לה:

טז שליח שנטל הגט וכו'. (דף ל"ב) ריש פרק השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו כו' עד התקין ר"ג הזקן. ובגמרא גבי היה עושה ב"ד ממקום אחר ומבטלו א"ר נחמן בפני שנים והלכתא כוותיה. עוד שם (דף ל"ג) ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי. פירוש אפילו לאחר תקנת ר"ג והלכתא כרבי וכדעת מי שפסק בגמ' שם כוותיה וכן מוסכם מכל המפרשים ז"ל. ומ"ש ואע"פ שאחר בתוך כדי דבור ובטלו הוא ממ"ש בנדרים (דף פ"ז) וקיי"ל בכל התורה כולה תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ ממגדף ועובד עכו"ם ומקדש ומגרש:
ותיה

לחם משנה

יד שליח שהביא גט וכו'. מ"ש הר"א ז"ל בהשגות שאם הביאו השליח ממקום שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם וכו'. מלשון זה שכתב ועל עיקר גט נראה לטעם הר"א ז"ל דבאומרו בפני נכתב הוי כמעיד על עיקר הגט ובאומרו בפני נחתם מעיד על החתימות ולכן אם נאבד הרי זו מגורשת ודאי כיון שהשליח העיד על עיקר הגט וא"כ הוא קשה טובא לדעת הר"א ז"ל דהקשו בפ"ק (דף ג') דליבעי תרי ותירצו בקיום שטרות דרבנן וכו' והכא משום עיגונא הקילו והשתא קשה דגבי דלענין קיום שטרות נאמן בתרי אבל היכא דנאבד דחשבינן לה דודאי מגורשת משום דהוא מעיד על עיקר הגט שאמר בפני נכתב אמאי מהימנינן ליה דהא ודאי מן התורה צריך לעדות זה. ועוד קשה מ"ש דלרבה דאמר אין עדים מצויים לקיימו בפני נכתב למה לי לימא דלהא אצטריך בפני נכתב דילמא יאבד הגט והשליח מעיד על עיקר הגט. מיהו זו אינה קושיא דלהא ודאי לית לן למיחש ועל מה שהקשה ה"ה להראב"ד קשה מאי הקשה מי עדיף שליח שאמר בפני נחתם מבעל עצמו וכו' דעדיף ועדיף כלומר האמינוהו הכמים מה שלא האמינו לבעל אפילו שיאמר בפני נחתם, וכן מה שהקשה דאפי' מכירין החתימות צריכין למקרייה וכו' אין זו קושיא דהר"א ז"ל לא קאמר הטעם מפני שאמר בפני נחתם אלא מפני שאמר בפני נכתב שהוא מעיד על עיקר הגט ומהך טעמא נמי קושיא ראשונה שמקשה לו אינה. וי"ל לזה דהך ועוד נקטר עם מ"ש קודם וכבר אמרו שהבעל גם כן אינו מצוי לקלקלה וה"ק ועוד אפילו תאמר שהבעל מצוי לקלקלה הא איירי שמכירין החתימות ואיך אפשר דהם מכירין החתימות והעדים והבעל יכוונו לקלקלה אלא ודאי עכ"פ צריך שיכירו ויקראו הגט:

טו עבר השליח כו'. כתב כאן ה"ה דכיון דהבעל עצמו לא [נתנו לה] חשש [רבינו] למ"ד שהוא פסול בשלא נתן בעדי מסירה. וא"ת א"כ לעיל בריש הפרק בשליח קבלה שכתב שלא יתן לו הגט אלא בעדי מסירה למה לא כתב שם שאם נתנו לו בלא עדי מסירה שיחזור ויתננו לו כיון שהאשה עצמה לא קבל הגט. ויש לחלק מקבלה לנתינה דקבלת האשה הוי בע"כ ולכך אפי' קבלו השליח קבלה שלה בלא עדי מסירה מגורשת משא"כ בנתינת הבעל שהוא מדעתו:

אמר

משנה למלך

הוא דוקא באומר אשתך אמרה הבא לי דנפקתא אדעתא דשליח יהביה ואדם יודע דלאו שליחות לקבלה והתקבל והולך קאמר. אבל באומר אשתך אמרה התקבל פשיטא דהתקבל נמי קאמר דהכי דסתמא הוא כמו שאמר לו השליח וכבר נתבאר כל זה בדברי רשב"ן בחידושיו. וראיתי לה"ה ז"ל בפרקין שכתב וז"ל וכתב בעל העיטור דוקא דאמר לו הבעל הולך או הילך או התקבל כמו שאמרה אבל אמר לו הולך או הילך או התקבל ולא אמר לו כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיגרשא דשליח הולכה הוייה ואיהו נמי כשפשט ידו וקבלו על דעת מה שאמר לו הבעל קבלו התקבל דאמר לו הבעל התקבל והולך קאמר ע"כ. והנה מ"ש דבאומר הולך כמו שאמרה דאינה מגורשת אפי' שניהם דאמתי. והנה למ"ד דטעמא דרב הוא משום דבעל אדיבורא דידיה קא סמיך זה לא שייך אלא באומר הילך או התקבל כמו שאמרה שהם לישני דזכיה ואמרינן אדיבורא דידיה קא סמיך. אבל באומר הולך כמו שאמרה הרי גילה דעתו דשליח הולכה הוייה ואדעתא דהכי קבלו. וכן לרב אשי דאמר דטעמא הוא משום דעקר השליח לשליחותיה הכא שהבעל אמר לו הולך ותן לה כמו שאמרה פשיטא דהשליח כשקבלו חזר בו ונעשה שליח הולכה. והוי דעת הרב הוא דכיון דהשליח אמר אשתך אמרה התקבל לי והבעל אמר הולך כמו שאמרה אדיבורא דשליח קא סמיך והולך והתקבל קאמר משום דפירש כמו שאמרה שכונה היא בעושה אותו שליח קבלה כדברי השליח. וליכא למימר דטעמיה דבעל העיטור ז"ל הוא משום דכיון דשליח עקר שליחותו אף שהבעל עשה אותו שליח הולכה לא מהני משום דהשליח אינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. דא"כ ה"ק דבאומר התקבל לחודיה דמהני משום דהתקבל והולך קאמר ואכתי אמאי מהני הא לו יהי דהולך קאמר הרי השליח עקר שליחותו אלא ודאי כדכתיבנא:

ודע דסברא זו דבעל העיטור ז"ל אף שהיא ספק מה שכתבתי לעיל נראה שהיא מוסכמת מכל. שהרי ה"ה סיים דבריו ואמר אבל אם אמר לו הולך ותן לה מבואר בסוגיא כו', משמע דוקא בדלא אמר כמו שאמרה אבל אם אמר כמו שאמרה אינה מגורשת כלל משום דהולך וזכה קאמר. ואין זה מן התימה שהרי ר"י סוגיא דאית ליה בעלמא דהולך לאו כזכי דמי ס"ל דבאומר אשתך אמרה התקבל לי והוא אמר הולך דהולך כזכי משום דסתמא דמלתא אדעתא דהכי יהיב. א"כ אף אנו נאמר לדידן דאית לן דהולך לאו כזכי דמי אפילו באומר אשתך אמרה היכא דאמר הולך כמו שאמרה הולך וזכי קאמר: כתב הריב"ש בתשובה סי' שכ"ט על ראובן שליח קבלה שבא לו אצל הבעל ואמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא כתב לו שטר הולכה ונתנו בידו וחזר ונתן לו שטר קבלה שדעתו ז"ל נוטה שהכל תלוי בשעת נתינת הגט ליד השליח שאם בשעה שנתן הבעל לשליח שטר שליחות הולכה מסר לו הגט הרי נתבטל שליחות הקבלה כו' וכשחזר הבעל ונתן לו שטר שליחות קבלה אם היתה כונתו שתתגרש מעתה צריך שיטלו מן השליח ויחזור ויתננו לו כו' יע"ש. ופי' דברי הרב הם דכיון דמסר תחלה בתורת הולכה וא"כ חזר ועשאו שליח קבלה כמו שאמרה היא ומכחה עדיין לא מהני אם לא חזר ולקח הגט ונתנו בידו בתורת קבלה מכחה של האשה וא"כ אין כאן לא שליח הולכה משום הורתו לשליח קבלה וקבלה אין כאן משום שלא חזר ולקחו ונתנו בתורת קבלה מכח האשה. עוד כתב הריב"ש ואפילו אם רמז שבעל כו' כלומר שכשחזר ונתנו בתורת קבלה מכח האשה ועשאו כדיני שליח קבלה שכשחזר משליחות הולכה לקח הגט מיד השליח ומסרו לידו ואמר התקבל גט זה לאשתי כמו שעשאתך שליח קבלה. מ"מ הרי נתבטל שליחות האשה משום שכוונתה במסירה הראשונה מיד בעלה וזה כבר נעשה ראשונה שליח הולכה ונעתק אחר כן משליח הולכה לקבלה.

טו עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ז מהלכות אלו דין י"ז):

טז שליח שנטל הגט וכו'. בפרק השולח. ונסתפקתי אם שליח ראשון מבטל שליח שני מי אמרינן נהי דיש לו כח למנות שליח מ"מ כולהו מכח בעל קא אתו ואין לו כח לבטל השליחות דומיא דהיפא
דמת

מגדל עוז

שליח שהביא גט עד שתחתיו הוא קם. פ"ב דגיטין (דף י"ט): לפיכך אם נתנו השליח עד ספק מגורשת. פ"ב דגיטין: כתב הראב"ד ז"ל דברים בגו וכו':

ואני אומר זה ביאור יפה הוא ומלמד זכות על ר"מ ז"ל אלא שהוא כתב בקצרה כפי מה שקיבל פ"ב דגיטין (דף י"ט) כפי מימרא דאמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה ואם באנו לפרש צריכי לכתחלה הא דיעבד כשר קשיא לן מדאותבו עליה מהא דתניא ה"ז גיטך נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר (לה) שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאסרה ואי אמרת צריכי למקרי לבתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי ופרקינן לא צריכא לבתר דקריוה עיילים לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל דא"כ היה לו לתרץ הא לכתחלה הא דיעבד, וגם אין אנו יכולין לפרש שיהיה בטל לגמרי דהא אסיקנא קמ"ל דמשמע קמ"ל דכשר ואין אנו יכולין לפרש דכשר לכתחלה דהא פ' האשה רבה (דף פ"א) ביבמות גמרא מתני' דנשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו גרסינן א"ר ששת כי נייס ושכיב רב אמרה לאה שמעתא הלכה מכלל דפליגי מאי הוה לה למעבד מאנם הנכס ושקיל וטרי עלה לאקשויי עד אמר רבא ת"ש כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה וזה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בהו אמאי (בהם נתני) נימא מאי ה"ל למעבד ופרקינן איבעי לה לאקרויי לגיטא והדר אמר רב אשי מ"ש שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אמאי נימא מאי הוה לה למעבד ופרקינן איבעי לה לאקרויי לגיטא ע"כ. אלמא משמע מכל הני דהגט פסול ובטל לגמרי ותירצו בזה ר"ת ור"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל אירולין והכרו בו סברות מהם לפסול ומהם להכשיר ור"מ ז"ל סובר כי מאחר ששלוחו של אדם כמותו אין הפרש בין הבעל לשליח בענין זה ומאחר שסוגיות משונות ומוכיחות זו בהפך מזו ראוי לומר שהיא ספק מגורשת. ועוד דבהסיא סוגיא דיבמות אסיקא רב פפא סבר למעבד עובדא דמאי הוה לה למיעבד א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והא תניא הני מתנייתא א"ל ולא שניתנו א"ל אשינויי ניקו ולסמוך ע"כ. אלמא מכאן לא סמכינן על הני שינויי למעבד עובדא ולאו אכשורי מכשרינן הלכך הויא לה ספק מגורשת וכבר ביאר פ"י דין ספק מגורשת שלא תנשא ואם נשאת תצא והולד ממזר מפני שהיא ספק ערוה וכיון שגירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה וא"צ לחדש הנשואין ולברך ז' ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין עכ"ל. וזהו דעת ר"ת ז"ל וזו הסכמה נכונה ומחוורת וכמלתא דאמימר גופה פסק פ"ח כברייתא דנטלתו וזרקתו לים ובקריאות כר"ת ז"ל בזאת המימרא דאמימר וכזאת המסקנא הוסיף לפסוק כאן ופ"כ דה' שגגות ופי"ג דהל' א"ב:

עבר השליח ונתן הגט עד ט"ו גט כשר. ריש פ"ק דגיטין (דף ס'): שליח שנטל עד אינו יבוא לבעלה. פרק התקבל:

הגהות מיימוניות [ד] פ"ק בר"י דתניא כותית ודלא כר' חנינא דאמר ג'

חזר הבעל ואמר לו גט ששלחתי עמך בטל הוא. או שקדם ואמר לאשה גט ששלחתי ליך בטל הוא. או ששלח שליח אחר לבטלו. או שאמר [ס] לאחרים גט ששלחתי לאשתי בטל הוא. הרי זה בטל ואע"פ שהגיע גט לידה. וכל המבטל בפני אחרים צריך שיבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול לבטלו ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר: **יז** היה מחזר ומבקש שליח כדי לבטלו. או שהיה מבקש שנים שיבטלנו בפניהם ובין שהוא מחזר ורודף הגיע גט לידה ואחר כך בטלו אינו בטל. אע"פ שהיה מחזר לבטלו קודם שהגיע הגט לידה: **יח** אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי יכול לבטל לזה שלא בפני זה

יז היה מחזר ומבקש וכו'. שם בגמ' גבי אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו הקשו פשיטא ותירצו לא צריכא דמהדר עליה מעיקרא לבטוליה מהו דתימא איגלאי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל:

אמר

יח אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וכו'. בהלכות שם ס"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה אמר רבא א"ר נחמן הלכתא כרבי ע"כ

משנה למלך

דמה שליח ראשון דמתגרשת ע"י שליח שני כדאיתא בפרק כל הגט (דף כ"ט) (ונתבאר לקמן פ"ז דין כ"א) או דלמא שאני מה מהיכא דביטל השליחות בפירוש ולא מצאתי גילוי לדין זה. אך את זה לבד ראיתי בתשובת מהר"ם מפדואה ז"ל בס' הגט שכתב דמשביעין את השליח שאם נעשה שליח שלא יבטלנו. ועדיין הדבר צריך אלוי תלמוד:

יח אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי וכו'. בפרק השולח (דף ל"ג) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וכו' (עיין במ"מ). ומוקמינן בגמרא לפלוגתייהו בתרי גווני או דפליגי בעדות שבטלה מקצתה אי בטלה כולה דלרבי לא בטלה ולרשב"ג בטלה. או דכ"ע לא בטלה אלא דרשב"ג סבר מלתא דמתעבדא באפי עשרה צריכי בי עשרה למישלפה. ויש לחקור בביטול זה דאיפליגו רבי ורשב"ג בפני כמה ביטל. ונראה דלר' יוחנן דסבר דמפני תיקון העולם דקאמר רשב"ג הוא מפני תקנת ממזרים וס"ל כר"נ דאומר בפני שנים ובי תרי לית להו קלא והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלא ומינסבא. נראה דאם ביטל לאחד מן העשרה בבת אחת דביטולו אינו ביטול למ"ד דטעמא דרשב"ג הוא משום דסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והכך לא ידעי ואזלי וכתבי ויהבי ושרו א"א לעלמא אבל כיון שביטל לג' קלא אית ליה ושמעה וידעה ולא מינסבא. ואע"ג דלר' יוחנן נמי בפני ג' נמי תיקן רשב"ג במשנתנו שלא יהיה עושה כן. כבר כתבו התוס' דלר"י נמי אית ליה משום תקנת עגונות ומש"ה אף כשביטל בפני ג' דליכא חשש דממזרות תיקן רשב"ג דמתני' שלא יהיה עושה כן משום תקנת עגונות. ונראה דטעם זה דתקנת עגונות לא שייך אלא כשמבטל בפני אחרים דאטרחוה רבנן לילך אחריו או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל אלא כדי לעגנה. אבל כשביטל קמא העדים עצמם בפניהם לא אטרחוהו רבנן לילך אחר כולם ולבטלם משום תקנת עגונות. וראיה לזה שהרי למ"ד דטעמא דרשב"ג דאינו יכול לבטל זה שלא בפני זה הוא משום דסבר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה באומר כולכם מודה רשב"ג דיכול לבטל משום דליכא חשש ממזרות. ואם איתא דשייך בכה"ג תקנת עגונות תיקשי דאף באומר כולכם לא יהיה יכול לבטל משום תקנת עגונות. שהרי כתבו משם התוס' דאף לר"י אית ליה האי טעמא דתקנת עגונות מדלא תיקן רשב"ג דמתני' שיהיה מבטל בפני ג'. נמצינו למדין דהיכא דביטל לג' מהם בפניהם אפילו לרשב"ג יכול לבטל משום דליכא למיחש משום חששא. (א"ה עיין בתוס' ד"ה רבי סבר שכתבו וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי יע"ש). ואם נעמיד מחלוקת רבי ורשב"ג בביטול לב' לרבי יוחנן טעמא דרשב"ג דברייתא הוא משום תקנת רשב"ג דמתניתין שחשש לתקנת ממזרים. אך לר"ל דסבר דאף קודם תקנת רשב"ג היה הביטול בפני ג' משום ממזרים ולא הוסיף רשב"ג אלא תקנת עגונות. נראה דטעמא דרשב"ג דברייתא לאו משום תקנת רשב"ג הוא אלא מן הדין. וכ"ת למאן דאית ליה באידך פלוגתא כרבי דאם ביטלו מבוטל אי סבר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה דאם ביטל לב' מן העשרה אין ביטולו ביטול וכמ"ש התוס' בד"ה ור"נ אמר בפני ב' דמודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד לר"נ דאין ביטולו ביטול דאפילו קודם תקנת רשב"ג לא היה מבוטל. ואם נעמיד מחלוקת זה בביטול לאחד מהם אליבא דכ"ע טעמא דרשב"ג דאינו יכול לבטל לאו משום תקנת רשב"ג דמתניתין הוא. דהא ליכא מ"ד דקודם תקנת רשב"ג היה מועיל הביטול בפני אחד משום דאיכא חשש טפי לממזרות. (א"ה כדברי הרב המחבר ז"ל מבואר בתוס' ד"ה ור"נ גם בהר"ן ז"ל שכתבו דשתי תקנות הוה דמעיקרא תקנו ג' כדי שיהא לדבר קול ואח"כ ראו לתקן כדי שלא יעגן אותה שלא יוכל לבטל במקום אחר ומזה הולידו התוס' דמודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת דאינו מבוטל משום מה כח ב"ד יפה יע"ש. ודע דמי שלומד דברי התוס' אפשר לו לטעות דלר"נ נמי דהיה מבטלו בפני ב' הוא מן התקנה וכן הבין הרב חדושי הלכות ז"ל יע"ש. אמנם הרב המחבר אגבריגהו לעיינין דלא אמרו התוס' כן אלא לרב ששת דוקא כמו שנראה מתוך דבריו אבל לר"נ מה שהיה מבטלו בפני שנים הוא מדינא דאין דבר שבערוה פחות משנים וטעמו ונמוקו עמו. ודע דרש"י ז"ל פי' במתני' דהיה מבטלו בפני שלשה וגבי מפני תיקון העולם כתב שהשליח שאינו יודע בדבר נותנו לו והיא ניסת בו ונראה כמוכה שטרא לבי תרי וכן הקשה הר"ב תי"ט. ולכאורה יראה דס"ל לרש"י כהתוס' והר"ן דשתי תקנות הוו. והנה בלישנא דמתני' דקתני היה עושה ב"ד דהתם ב"ד תלתא משמע הוקשה לו לרש"י דמדינא בתרי הוה סגי ועל זה קאמר דטעמא דהיה עושה ב"ד היינו מפני תיקון העולם דאם היה מבטלו בפני ב' השליח אינו יודע בדבר והוא נותנו לה ואיכא למיחש לממזרים ומשום הכי הוא דהתקינו בתחלה שיעשה ב"ד לבטלו נמצא דמה שפירש"י גבי מפני תיקון העולם לא קאי אלישנא דמתני' אלא הם דברי עצמו דיהיב טעמא למה שהיה עושה ב"ד. עי"ל באופן זה דאף אם נאמר דב"ד היינו ג' זו אין הכרח לפרש משום תקנת עגונות דנהי דבתלתא אית להו קלא אבל מ"מ למיחש מיהא בעי שמא לא ידע השליח כי הרחיק נדוד וכיון דחששא ממזרים תמירא טובא אית לן למיחש אפילו חששא רחוקה כ"ש בכיוצא בזה דלאו מלתא פסיקתא היא דבג' קלא אית להו עכ"ם והכי דייקו דברי רש"י שכתב שהשליח שאינו יודע בדבר וכו' ולא כתב אינו יודע והוא דקדוק נכון. והראיה על זה דגבי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפני כמה היה מבטלו לא קאמר תלמודא דפליגי בפלוגתא דר"י ור"ל ואם איתא דהא בהא תליא קשיא טובא דהדתלי פלוגתא דר"י ור"ל בפלוגתא דר"נ ורב ששת אדרבה איפכא מסתברא דהו"ל גתלות פלוגתא דר"נ ורב ששת בפלוגתא דר"י ור"ל דהא ר"נ ורב ששת היו זמן הרבה אחר דורו של ר'

לחם משנה

יח אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי וכו'. כבר כתבתי בלשון זה כל הקושיות שיש בו בספר אחר. ואני אומר דמה שאמר ה"ה וי"ל שסוברים כוונתו לומר דרבינו וההלכות סוברים דהך סוגיא איירי בביטל את כלם בפני שנים מהם ובהא פליגי רבי ורשב"ג ועל דא קא אמרי יכול לבטל זה שלא בפני זה ובהאי גוונא ג"כ הם דברי רבינו שבטל לכלם בפני שנים מהם וכמ"ש ה"ה לא גרע כשביטל בפני שנים מהם שכשביטל בפני שנים אחרים משמע דסובר דרבינו איירי כשביטל בפני שנים מהם את כלם וכה"ג איירי פלוגתא דרבי ורשב"ג (דף ל"ג) והסוגיא שפי' דפליגי בעדות שבטלה מקצתה וכו' הוא משום דסבור דהך מחלוקת בתרא דרבי ורשב"ג הוי אחר החזרה דרבי שאמר דביטלו אינו מבוטל וכמו שאמרו לקמן בגמרא דרבי חזר בו ועל דא מפרש הגמרא דכיון דכולהו סברי דביטלו אינו מבוטל כאן איירי דביטל את כלם בפני שנים מהם ובודאי דכאן בהא פליגי הד אמר אע"ג דהאחרים שביטל שלא בפניהם אינם בטלים כיון דאלו השנים שביטל להם ג"כ הוי בפניהם הם בטלים ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ורבי סבר דאע"ג דביטל לכלם לאחרים שאינם בפניהם לא מהני הביטול אלא לאלו שבפניהם כדאמר רשב"ג אבל עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וא"כ יכול לבטל אפי' לכתחלה דלא נפק מיניה חורבא דאפילו אזלי ויהבי הגט לא נפקא לן מידי אבל לדידן דקי"ל כרבי דביטלו מבוטל לא אמרי' הך פלוגתא דרבי ורשב"ג בתר החזרה הוה אלא פליגי בהך פלוגתא במאי דפליגי בפלוגתא קמא והוא דאם ביטלו בדיעבד אי מבוטל אי לאו ולא פליגי לכתחילה אלא דרבי סבר אם ביטלו מבוטל וה"ה יכול לבטל כלומר אע"ג דלכתחלה אינו יכול לבטל מ"מ בדיעבד כשביטל את כלם בפני שנים מהם אם ביטלו מבוטל דלא גרע כשביטל בפני שנים מהם מכשביטל בפני שנים אחרים ורשב"ג סבר דאם ביטלו אינו מבוטל, וכ"ת האי מחלוקת דרבי ורשב"ג למה לי י"ל דהך פלוגתא בתרא הוי להודיעך כחו דרשב"ג דאפילו שביטל בפני שנים מהם אינו ביטול והשתא רבינו הביא הדין האמור בגמרא דיכול לבטלו ור"ל בדיעבד ואם ביטלו מבוטל ונקט הוא לישנא דיכול כלישנא דברייתא אפי' בדיעבד ג"כ כמו שהוא הפי' בלשון הברייתא. ודין העדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה לא כתבו רבינו מפני שאין עסק לברייתא בדין זה ומדכתבו רבינו בדין השליחות דקאמר שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ומה שלא כתב רבינו כן בדין העדות כתב ה"ה דסובר רבינו דאע"ג דנימא דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה מ"מ בשליחות בטלה ומפני כן כתבו בדין השליחות ולא כתבו בדין העדות דהתם אפשר דרבינו סובר דלא בטלה כדבעינן למימר בגמרא אליבא דרבי ולא הוצרך רבינו להזכירו דכיון דבשליחות כתב דבטלה משמע הא בעדות לא. ומה שהוקשה לו לה"ה הוא דאם רבינו היה כותב דין העדות שבטלה היה לו לבאר דלא בטלה אבל השתא דלא כתב רבינו הדין כלל בעדות דמה שאמר בגמרא יכול לבטל וכו' לאו בהאי דינא קא עסיק. ומ"מ קצת קשה על ה"ה למה הוצרך להביא ב' מחלוקות דרבי ורשב"ג כיון דהכל הם דברי א' ומחלוקת שני לא הוי אלא להודיעך כחו דרשב"ג וכיון דלית הלכתא כרשב"ג לא ה"ל לאתויי מחלוקת שני. וע"ק לי מה שאמרו בגמרא חדא כרבי וחדא כרשב"ג ולא ידענא במאי מספקא ליה הא ודאי אי אית לן כרבי דביטלו מבוטל באידך נמי הוי כרבי, ומה שאמר ה"ה ובודאי הדין שכתבו וכו' אפשר דבא ליתן טעם כיון דבברייתא אמרו כתבו לבד למה כתב רבינו אמר לעשרה כתבו ותנו לזה כתב דבגמרא מוכח דשלוחי הולכה. וצ"ל בין בדברי רבינו בין בדברי הגמרא דלא ביטל השליחות אלא העדות לבד דאם בטל ג"כ השליחות הא בשליחות אמרי' דבטלה מקצתה בטלה כולה ואולי זו היא כוונת ה"ה ז"ל כלומר אע"פ שהוא דחוק כן בלשון רבינו אל תתמה דלשון הגמרא נקט דהם שלוחי הולכה והובאה וכמו שנפרש דברי הגמרא כן נפרש דבריו. א"נ דכיון שעשאם שלוחים לכתיבה והולכה אע"ג דביטל השליחות כיון דהם שלוחים לכתיבה ג"כ ולכתיבה אינם מבוטלים הרי עשאם עיקר לכל אחד מהם ואינם מבוטלים אפילו להולכה ודו"ק: אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי וכו'. לשון רבינו קשה דהאי יכול לבטל מאי פירושו אי יכול לבטל פי' בדיעבד אבל לא לכתחלה א"א דבגמרא (דף ל"ג:) קאמר רבא דפסק ר"נ כוותיה דלכתחלה יכול לבטל משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וא"כ היכי קאמר רבינו דבדיעבד יכול לבטל דוקא, ואי פירוש דבריו הוא אפילו לכתחלה יכול א"כ היכי כתב ואפילו בפני שנים אחרים דמשמע דבפני שנים אחרים יכול לבטל לכתחלה וזה אינו דאסור לבטל מפני התקנה דר"ג שלא בפני השליח. זה דקדק הר"מ הכהן. ובל' ה"ה תמיהא טובא שבא לתרץ קושיא שהוקשה לו על רבינו וההלכות דלמאי לא הזכירו דלמאן דבטיל בטיל ולאידך לא דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וי"ל שהם ז"ל סוברים וכו' עד סוף הלשון. ובאמת דבריו תמוהים דפלוגתא דרבי מעדות שבטלה וכו' לא שייכא כלל בפלוגתא דבטלו מבוטל דפלוגתא דרבי הוי כשבטל לשנים לבד ולא לאחרים ועל זה אמר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואפילו דנאמר דכשיבטל שלא בפני השליח מבוטל אינו סותר דין זה כלל ולא שייך ביה דהך דינא אם מותר לבטל לכתחלה לשנים ולא לאחרים משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. תדע לך דרבי אית ליה ביטלו מבוטל ואית ליה עדות שבטלה וכו'. ומה מאד תימה סוף לשונו שכתב לא גרע כשביטל בפני שנים מהם וכו' דמה ענין זה לזה דהכא לא ביטל אלא לשנים לבד אבל לא לאחרים אבל כשביטל בפני שנים אחרים דקאמר רב דמבוטל הוא כשביטל לכולן בפניהם. ואם דעתו לומר דרבינו והגמרא לא איירי בענין אחד דרבינו איירי כשביטל כלם בפני השנים ולז"א יכול לבטל גט וכו' והגמרא איירי כשבטל לשנים לבד ולא לאחרים ולכך רבינו לא הוצרך לחלק ולומר דלחד בטליה ולאידך לא בטליה דהא איירי

מגדל עוז

אע"פ שחזר בתוך כדי דבור עד ה"ז גט כשר. פרק יש נוחלין (דף קכ"ט) וסוף מס' נדרים: היה מחזר ומבקש עד אפילו בפני שנים אחרים. פ' השולח (דף ל"ג):

הגהות מיימוניות

[ס] אבל בס' התרומה כתב שלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום שוב אינו יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שציוה להם לעשות מעשה וכן משמע בס' השולח דהא רבי סבר

זה ואפילו בפני [ו] שנים אחרים. * אשלח הגט ביד שנים הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו היו עשרה משביטלו בפני אחד מהם בטל הגט: יט וכן מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי בבטל הוא וכתב אחר כך גט ונתנו לה בפני שנים אחרים הרי

א טור שם סמ"ג שם: ב טור שם סי' קלד סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*שלח הגט ביד שנים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הא (לא) מיחוורא שהרי קי"ל כרבי דאמר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה והאמור שליחות נמי להאי הוא דבטיל לאחריני לא בטיל, עכ"ל:

מגיד משנה

ע"כ בהלכות מן הגמרא, ועוד שם (דף ל"ג:) בגמ' אמר לשנים תנו גט לאשתי וכו' והעמידה רב אשי בעדי הולכה פי' שהם שלוחי הולכה. ומ"ש רבינו ואפילו בפני שנים אחרים משום דקי"ל כרבי אפילו בקמייתא דאמר ביטלו מבוטל. ומ"ש רבינו שלח הגט ביד שנים וכו' הוא מהברייתא שהזכרתי דאוקמה רב אשי בעדי הולכה. ועל מ"ש רבינו ואפי' היו עשרה משביטלו בפני אחד מהם בטל הגט, כתוב בהשגות א"א לא מיחוורא וכו'. ובאמת שבדין א"ל כתבו גט לאשתי דפליגי רבי ורשב"ג אמרו בגמרא במאי קא מיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קמיפלגי דרבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלי הנך וכתבי ויהבי ליכתבו וליתבו רשב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי ואזלי וכתבי ויהבי, ולא נזכרה סוגיא זו בהלכות כלל גם רבינו לא ביאר זה כלל והיה להם לבאר דלמאן דבטליה בטיל ולאידך לא בטיל, וי"ל שהם סוברין שסוגיא זו לא נאמרה אלא לתקנת ר"ג שתיקן שלא יהו מבטלין במקום אחר ופלוגתייהו דרבי ורשב"ג הכא בלכתחלה הוא אם יכול לבטלו בתחלה וכן פירש"י אבל מכיון דקי"ל כאידך דרבי דאמר ביטלו מבוטל אפי' בפני אחרים לא גרע כשביטלו בפני שנים מן העשרה משאם ביטלו בפני אחרים שאינם מהכל וזהו שכתב רבינו ואפי' בפני שנים אחרים ובודאי העדים שהגיעו כאן שלוחי כתיבה והולכה הם כמו

כמו שהזכרתי שאמרו בגמרא וכתבי ויהבי כך נ"ל לדעתם ז"ל. ומ"ש רבינו ג"כ בשלוחי הולכה שאם ביטלו לאחד מהם שהשליחות בטל י"ל שהוא סבור שאפי' למ"ד בעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וא"א לומר שדבריו ז"ל הם דוקא באומר לעשרה הולכם כתובו או שאמר להם כולכם הוליכו שיתבאר פ"ט שכולם צריכין להיות ביחד ושיכתב במעמד כולם שא"כ היה לו לבאר, ועוד שבפירוש מתבאר בגמרא שדינין אלו הם אף כשאינו אומר כולכם: יט וכן מי וכו'. בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א:) א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא וכו' וכבר כתבתי פ"ב. ובאר רבינו בכאן שמסירת המודעא הוא שאומר שהגט שיכתוב בטל הוא. וכתב הרמב"ן ז"ל זה אמת ואין בו בית מיחוש וכן מתבאר בגמ' בפרק חזקת הבתים שמודעת הגט אפי' אין לו אונס כלל היא וכן כתבו מקצת מפרשים שאפילו תלה מודעתו בדבר ונמצא שאותו הדבר אינו הרי המודעא קיימא, ובעטור כתוב בענין זה ותשובה לגאון דלא צריך קנין ומודעא דגט הוא כגון דאמר לעדים דעו שאני כותב גט לזו ואין דעתי שהוא בזה ובטל הגט הרי אלו דברים שמבטלין את הגט אלא א"כ אמר בפני עדים ביטלתי את המודעא, ואין צריך קנין לא כשנותן רשות לסופר לכתוב ולא בבטול המודעא וכן הלכה. וכ"כ רבינו:

לחם משנה

איירי כשביטל כולן זה ודאי דבר שאין לו שחר. הדא דעדיין קשה אמאי לא הביא רבינו דין הגמרא דיכול לבטל לכתחלה משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ועוד דהיה מודיענו דאם ביטל שנים מהם שאין השאר מבוטלים, ועוד קשה על ההלכות שהביאו דברי הגמרא אמאי לא הביאו במאי קא מיפלגי שגם כוונת הרב המגיד להרבץ בעד ההלכות. ועוד שאם דעתו זאת למה לו לומר ויש לומר שהם סוברים וכו' לא היה לו לומר אלא יש לומר דהגמרא ורבינו לא איירי בענין אחד ולא היה לו לתלות במחלוקת דרבי דביטלו מבוטל. ונראה לי ליישב לשון הרב המגיד בשנקדים שלש הקדמות ברורות. האחת דיש חילוק בין רבינו והתוספות דהתוס' סוברים דאפילו נאמר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ונאמר גם כן כרבי דביטלו מבוטל מכל מקום צריך שיבטל בפני שנים מהם וכמבואר בד"ה רבי סבר עדות שבטלה מקצתה וכו' במה שכתבו ויש לומר דמשמע ליה וכו' וטעמא דאע"ג דנחשוב ביטול אלו השנים כאילו נתבטלו כולם לא נחשוב האחרים כאילו הם כאן עד שנאמר שכיון שיש כאן אחד מהם הוי כאילו כולם כאן דכולם הם גוף אחד והוי בפניהם אלא נאמר דבטלה כולה לענין שיהיו מבוטלים כדין ביטול שלא בפניהם ולכך צריך שיהיה הביטול בפני שנים מהם דאפילו לרבי אם אין הביטול בפני שנים אינו מועיל. ורבינו סבור הפך זה דכשנאמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אפילו שלא יהיה כאן אלא אחד נחשוב כאילו כולם כאן משום דהם גוף אחד והוי בפניהם ומבואר זה בדבריו במ"ש בענין השליחות שאפילו בטל בפני אחד מהם מבוטל וכתב ה"ה דטעמו משום דס"ל דלכ"ע עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. הקדמה השנית דרבי אע"ג דס"ל דביטלו מבוטל לבסוף חזר בו והודה לדברי רשב"ג כדאמרינן בגמרא א"ר יוסף ניחזי אנן דכי אתא רב דימי וכו' ואע"ג דא"ר נחמן הלכה כרבי בשתיקן דמשמע דס"ל דלא חזר כבר כתבו התוספות (דף ל"ד) בסוף דיבור התם ממונא הכא איסורא דאף ע"ג דס"ל לר"נ דהדר פסק דכוותיה דביטלו מבוטל משום דאיהו פוסק כהדיא בכתובות כחכמים. הקדמה ג' דיש מחלוקת בין רש"י והתוספות בהך פלוגתא דיכול לבטל זה שלא בפני זה אי שייכא בתקנת ר"ג או לא דלדברי התוספות לא שייכא כלל דאפילו קודם תקנת ר"ג למ"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אינו מבוטל משום דאיכא חששא דממזרות טפי דאף ע"פ דישמעו שבטלו המקצת יטעו ויסברו דאין השאר מבוטלים והוי כביטל בפני אחד לר"כ או בפני שנים לרב ששת דלכ"ע לא הוי בטל אפילו קודם תקנת רשב"ג. ורש"י ז"ל סבור דשייכא בתקנת ר"ג דמ"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ולכך אינו מבוטל משום תקנה דר"ג וכמבואר כל זה בד"ה רבי סבר עדות וכו'. ואחר אלו הג' הקדמות אבאר לשון ה"ה ואומר דהוא סובר דרבינו אינו מפרש כפירוש התוספות דסבר דהפלוגתא הוי קודם התקנה ולא שייכא בתקנה כלל דא"כ ודאי אין שום תיקון לדברי רבינו דכיון דהוא סבור דהוא מבוטל לא מני סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דאפילו רבי דאית ליה ביטלו מבוטל מודה דאי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דביטלוה אינו מבוטל ורבינו ע"כ סבור בענין זה דבטלה כולה כמו שאבאר מדלא פירש כאן דלמאן דבטליה בטליה ולאידך לא וכדהקשה ה"ה וא"כ ודאי דאינו יכול לבטל על כן כתב ה"ה שהוא מפרש כפירש"י ז"ל דשייכא לתקנת ר"ג ופליגי בלכתחלה דלרבי לכתחלה יכול לעשותו משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וליכא חששא דאזלי ויהבי וכי חיישא עדיין לא תקנת כלום דמ"מ היה לו לרבינו לומר דין דעדות שבטלה וכו' ולמאן דבטליה בטליה ולאידך לא לזה אמר דרבינו סובר דהך פלוגתא דהך ברייתא לא הוי אלא בדאית לן דביטלו אינו מבוטל דרבי כאן סברתו היא אחר החזרה כשחזר והודה לרשב"ג כדפרישית ולכך קאמר דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה אבל לדידן דקי"ל כרבי דביטלו מבוטל מודה דבטלה והטעם משום דהוא סבור דמ"ד בטלה כולה ר"ל דאפילו ביטל בפני אחד הוי כאילו ביטל בפני כולן מפני שהם גוף אחד כדפרישית ומ"ד לא בטלה סבר דאע"ג דכשביטל לפני השנים הוו מבוטלים השאר לא הוו [מבוטלים] כאילו הביטול של האחרים הוא שלא בפניהם וכדאית להו לתוספות בסברת מ"ד דעדות שבטלה וכו' וא"כ רבי דקאמר הכא דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה הוי משום דאית ליה ביטלו אינו מבוטל כחזרה והך ביטול הוי כאילו ביטל לאחרים שלא בפניהם דלא נחשוב לאחרים ולאלו כאילו הם גוף אחד ולכך לא הוי בטול לאחרים אלא לאלו אבל לדידן דקי"ל דביטלו מבוטל הא מודה רבי דהוי ביטול לאחרים אלא שנחשב כאילו הוי ביטול שלא בפניהם וא"כ לא גרע כשביטל בפני אלו הב' משביטל בפני שנים אחרים. וז"ש לא גרע וכו', אבל בשליחות כתב רבינו דאפילו ביטל בפני אחד מודה דהוי ביטול וטעמו משום דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה והוי כאילו הם גוף אחד ולכך הוצרך ה"ה לומר דס"ל לרבינו דכ"ע מודו דבטלה ואף ע"ג דבגמרא אוקמוה להיא ברייתא דאמר לשנים תנו גט כו' בעדי הולכה דמשמע דפליג רבי ואמר דשליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה אפשר לומר דלא אמרו כן בגמרא אלא לאוקומי ליסנא דעדות שבטלה מקצתה וכו' אבל לליסנא דמסלפא לא הוי הכי ועוד דהא דחו לה דילמא כר' יהושע וכו' אי נמי סובר רבינו דכ"ע מודו דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכי פליגי לא פליגי אלא בדיעבד אם ביטלו מבוטל וכדסקשו בתוספות בברייתא דרבי סבר דדילמא אפילו רבי סבר בטלה ומאי דקאמר יכול הוא בדיעבד ולפ"ז סליק לשון ה"ה כהוגן והוצרך לומר דמפרש כפירש"י ז"ל ולא כדברי התוספות דלדברי התוס' כיון דלא שייכא בתקנה אפילו דנאמר דביטלו מבוטל מ"מ כשביטל לאותם השנים בטלו והשאר אינו יכול לבטל דפעמים ידמו ויסברו דאינם מבוטלים כמו שכתבו הם. ונתיישבו ג"כ דברי הרמב"ם דיכול לבטל דקאמר היינו בדיעבד מפני שהוא מבטל אותם האחרים שאינם בפניהם ואתי שפיר מאי דקאמר ואפילו בפני שנים אחרים כלומר דבדיעבד הוא מבוטל: אמר לעשרה כתבו גט [ותנו] לאשתי וכו'. מה שהקשה בזה ה"ה כתבתי במקומות אחרים פעם ופעמים שני דרכים ובכל זה לא נתיישב הדבר אצלי ועתה אני אומר דבכך היינו יכולים לתרץ ולומר דכוונת ה"ה הוא לומר דרבינו מפרש כפירש"י ז"ל דהך מחלוקת הליא בהא דביטלו מבוטל ומה שהוצרך בגמרא לומר דפליגי באידך פלוגתא דרבי דסבר דיכול לבטל הוא משום דביטלו

הגהות מיימוניות

סבר ביטלו לשליח שלא בפניו מבוטל וסבר נמי שאם אמר כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה ורשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא בפני כולם ואפילו רבי מודה שאינו מבוטל כ"א אותו שדבר עליו שעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה הרי משמע שלאחר שאמר להם לעשות מעשה אינו יכול לבטל שלא בפניהם. לפיכך אם קודם שנגמר הגט או אחר שנגמר ביטלו הבעל בפניהם אז אינו מועיל בטול מודעא ועל ענין כזה מצאתי בס"פ השולח שהצריכו רב יהודה ורב ששת גט אחר לפי שהבעל ביטל הגט בפני אותם עדים עצמן. אמנם אדם ששולח גט לאשתו למקום אחר כיון דקי"ל כרבי שיכול לבטלו לשליח שלא בפניו נכון לומר לבעל לעשות שבועה שלא יבטלנו כששולח גט לאשתו ביד אחר ע"כ. וכתב בספר המצות וצריך להתיישב בדבר וגם צריך להתיישב בההיא דפרק השולח גבי אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא ואומר שם אטו לבטולי גיטא קא בעי משמע שאם היה מבטל בפירוש דמועיל וגם בפ' כל הגט גבי וליחוש שמא פייס פי' רבינו שמשון שמא פייס וביטל הגט ודלא כפר"ש שפירש שמא פייס ובא עליה והוי גט ישן וע"ש: [ו] כרבי לגבי רשב"ג וצ"ע, ע"כ:

מגדל עוז

שלח הגט ביד שנים עד בטל הגט. ריש פ' השולח (דף ל"ג): כתב הראב"ד ז"ל הא לא מיחוורא וכו': ואני אומר כך מצאתי במקצת ספרי ההשגות ובספרים אחרים כתוב הא מחוורא שהרי וכו'. ולדעתי שהלשון הזה לא בכל הספרים ט"ס הוא ולעולם לא יצא מפי הראב"ד ז"ל אלא כך כתב הא מיחוורא שהרי ק"ל כרבי דאמר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואומר וכו' וכן הוא שנוים פ' השולח (דף ל"ג) דגרסינן פ"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה ושיילינן במאי קא מיפלגי ומהדרינן בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קא מיפלגי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלו הנך וכתבי ויהבי ליכתבו וניתבו רבן שמעון ב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי ואזלי וכתבי ויהבי ושרו א"א לעלמא ואב"א דכ"ע עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וכו' עד דאיבעיא להו כולכם מהו ואתו למפשט מהא דאמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה ואסיקנא (אמר) רבה אמר ר"נ הלכה כרבי בשתיקן ולפירוקא בתרא דברי הכל הוא דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וכ פ ר"י אלפס וכל המפרשים ז"ל ורובן פירשו אפילו לכתחלה כפירש"י ז"ל דאין כאן משום חשש ממזרים ולא משום תקנת עגונה הא קמן דכתבו שליחות הוא וק"ל כרבי ולכך בא הראב"ד ז"ל לחזק דברי ר"מ ז"ל ונגלות טעמו ודעתו, ומי שלא ידע תוקף ההלכה הזו ועומק פירושה (לא) הבין דברי הראב"ד ז"ל כפשוטן והעתיקן וטעה במכתבו ואם אולי כתב כן כמ"ש בספרים היה לו פירוש אחר או גירסא אחרת ואנכי לא ידעתי וגם חקרתי במה שהשיגו על ר"י אלפס ז"ל במסכת גיטין ולא ראיתי שהשיגו בזה: וכן מי שאמר לשנים עד ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין. בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א) ופרק חזקת הבתים (דף ל"ב):

הרי זה בטל. וזו היא מסירת המודעא על הגט. וכן אם אמר להם כל גט שיכתוב לי פלוני בטל. או כל גט שאכתוב בבית דינו של פלוני הרי זה גט בטל. או כל גט שאכתוב מכאן ועד עשרים שנה בטל הרי גט בטל. אוכן אם אמר בפני שנים כל גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זאת הרי הוא בטל וכתב אחר כך ונתנו לה אע"פ שביטל המודעא קודם שיכתוב הגט הרי הגט בטל: כ באם כן מהו תקנת דבר זה. שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט הרי הן בטלים והוא אומר הן. ואחר כך אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין: כא גהשולח גט ביד השליח וביטל הגט הרי חוזר [ז] ומגרש בו כשירצה

א הרא"ש חולק כזה ע"ש: ב גם זה שם: ג טור שם סי' קמא סמ"ג שם:

כסף משנה

יט וזו היא מסירת מודעא על הגט. ז"ל הטור כתב א"א הרא"ש ז"ל ואם מסר מודעא ואמר אף אם אבטלנה לא תבטל אם ביטל מודעא ומודעא דמודעי עד סוף כל מודעי הכל בטל כמו שמועיל ביטולו על מודעא אחת כך מועיל על כמה מודעות ועל כל תנאים שהתנה וכך עשה דבר דלא כהרמב"ם שכתב אמר גט זה שאכתוב לאשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זאת ה"ז בטל וכו' וכתב הרא"ש עוד על דברי רבינו ולו נריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעא. ואולי שכך פי' דבריו מתחלה כתב אע"פ שביטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא בסתם אז מודעא דמודעא קיימת לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשא"ל אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו אותם הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלים ואמר הן אז ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל:

לפיכך

מגיד משנה

רבינו הא דאין צריך קנין אלא בפיו מבטל את המודעא ע"כ: וכן אם אמר וכו'. זה שכתב רבינו שאם מסר מודעא על בטול המודעא שהגט בטל אינו מבואר בגמרא אבל דברים נראים הם לפי שאע"פ שביטל המודעא עדיין לא ביטל מודעת הבטול ומשמע שעל הכל יכול למסור מודעא ואין לו תקנה אלא כשיאמר מאמר כולל כל מה שקדם ואפילו אם אמר קודם לכן הריני מוסר מודעא על כל מה שאומר כשאומר דבר כולל מ"מ דברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר ואמר נגד הגט ונמצא הגט קיים, זה דעת רבינו. אבל הרשב"א כתב עליו וז"ל שאם מסירת מודעא על בטול המודעא מבטלת בטול המודעא גם כשיאמר לשון זה מה הועיל דדילמא אף הוא מסר מודעא גם על בטול כזה. וא"ת כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל כל מודעא שקדמה לו בלב שלם אף אנו נאמר דאפילו כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל בלב שלם עכשיו כל מודעא שמסר אלא שהראשונים נוחי נפש הסכימו שבטול מודעא תועיל לכל מודעא שקדמה מההיא דערכין. ואני אומר לצאת ידי כל ספק שיבטל כל מודעות ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא בפניו. וא"ת מה הועיל לגבי איסורא אם יעידו וגם כבר העידו אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל מודעא לגמרי עכ"ל ועוד האריך. וכן נהגו בארצותינו לפסול עדים כמ"ש. ודע שקושיתו על דברי רבינו אינה מוכרחת ולא מכרעת לפי שאחר דברו האחרון אנו הולכין וכיון שהוא כלל כל מה שקדם כל מה שאמר נכלל בדבריו האחרונים והכל בטל. ודע ג"כ שאין דברים אלו אמורים אלא במי שאינו אנוס אבל האנוס כבר נתבאר דין זה גט המעושה סוף פ"ב ואם מסר מודעא וביטלה הרי הוא כלא מסר כלל וכבר הארכתי בזה פ"ב. וכתב רבינו ולא יניחוהו לילך עד שיגיע גט לידה וכו' והטעם לפי שאם יבטלנו אפילו אחר אמירת דברים אלו בטל הוא שהכל הולך אחר דבריו האחרונים וזה פשוט, וכשמבטל אחר כתיבה אינו מגרש בו לעולם כמו שיתבאר בסמוך לדעת רבינו וה"ה אפילו אם פסל עדים כדברי הרשב"א ז"ל ואחר כך ביטלו בטל הוא. ומה שכתב רבינו שאין המוסר המודעא ולא המבטל צריכין קנין פשוט הוא שלא נזכר בהן קנין בכל הגמרא ולא שייך בהו וכבר כתבתי שאף דעת הגאונים ז"ל כן הוא:

כא השולח גט וכו'. בגמרא פרק השולח (דף ל"ב) איבעיא להו הרי הוא חרס וכו' חוזר ומגרש בו וכו' והקשו והא קי"ל הלכתא כוותיה דר' יוחנן דאמר מורת פי' במי שאמר לאשה התקדשי לי במעות הללו לאחר שלשים וחזרה בה בתוך ל' מורת ובטלו הקדושין הואיל וביטלתן קודם שיהיו חלין, ותירצו הכי השתא התם דבור ודיבור הוא אתי דבור ומבטל דבור והכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופיה מי קא בטיל*, וגירסת ר"ח ז"ל היא נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה, ושתי גרסאות אלו עולות לדבר אחד ומתבאר מהם שאם ביטלו בפירוש מתורת גט שאינו חוזר ומגרש בו לעולם, וע"פ אחת מגרסאות אלו כתב רבינו מ"ש כאן, ולפי דבריו קאי הבעיא אמתני' דהשולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא (קיימא) בדוקא ולאו אבריית דגט זה לא יועיל ולא יתיר שאינה מפורשת בשליח. ודע שאין זה אלא כשביטלו אחר שנכתב שאז אין לו תקנה לגרש בו לדעת רבינו אבל קודם שנכתב אם מבטל זו היא מסירת מודעא, וכבר כתב רבינו בסמוך מה תקנה יש בו. ויש במה שהזכרתי מן הגמרא גרסא אחרת שגורסין גיטא גופיה מי קא מבטל לומר שאפילו ביטל הגט ממש לאו כל כמיניה ואם רצה לגרש בו חוזר ומגרש בו וזהו דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל וכן דעת התוס'

*בדפוס וויניציאה סגי' בה"ס נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה, ובקדושין פ' האומר גרסי' נהי דבטליה מתורת שליחות כו' ולא גרסי' הכי השתא התם אתא דבור וכו' ושתי גרסאות וכו' ועי' בתוס' בגיטין וקדושין.

משנה למלך

ר' יוחנן. אלא ודאי דרב ששת דקאמר בפני ג' אינו מוכרח לפרש מפני תקנת עגונות ומצי לפרש דהתקנה היא משום ממזרים וכ"ת א"כ מנ"ל דר"י דאמר מפני תקנת ממזרים ס"ל כר"נ דאמר בפני ב' נ"ל דאי מהא לא איריא משום דע"כ הא דפליגי ר"י ור"ל בטעם שהתקנה אם היתה משום ממזרים או משום עגונות נ"מ לענין דינא למען דעת קודם התקנה בפני כמה היה מבטלו וממנו נקח לענין בדיעבד דקמ"ל כרבי דאם ביטלו מבוטל דהל"כ מאי נ"מ מאי דהוה הוה וכמ"ש התוס' בד"ה ור"ל ומדנקט ר"ל טעמא דעגונות ע"כ דס"ל דהביטול היה בפני ג' דאי ס"ל דהיה בפני ב' קשיא טובא חדא דליכא למיחש לעיגון דהא בי תרי לכ"ע לית להו קלא ועוד דעדיפא מינה הו"ל לפרש משום ממזרים אלא ודאי מוכרח הדבר דס"ל לר"ל דהביטול היה בפני ג' ולדידיה לא קאמר רבי בטלו מבוטל אלא בפני ג' אבל בב' מודה רבי דאינו מבוטל. ומדר"ל נשמע לר"י דס"ל דהיה מבטלו בפני ב' ולדידיה בב' נמי קאמר רבי דאם ביטלו מבוטל דאל"כ במאי פליג אר"ל. ובעיקר דברי התוס' והר"ן שכתבו בפשיטות דשתי תקנות היו הגם דאין רמז מזה בסוגיא זו כלל נראה להוכיח כדבריהם מסוגית פרק האשה רבה (דף כ') דבעי למיפשט דאין מתנין ב"ד לעקור דבר מן התורה מהא דאמר רשב"ג אם ביטלו אינו מבוטל והדבר קשה דהא איפסקא הלכתא כרבי אבל לפי דברי התוס' אתיא שפיר ודוק):

יט וזו היא מסירת מודעא על הגט וכו'. וז"ל הריב"ש סי' קכ"ז אמנם אני אומר דכל שמקבל מעות בגירושין דמי לזבינה לענין שאם ימסור מודעא צריך שידעו העדים באונסו וכו' יע"ש. ודע שכל זה הוא למ"ד שאם הוא משקר באונסו דאין המודעא מודעא אך למ"ד דאף אם ידענו שאין כאן אונס אפ"ה המודעא מודעא וכמ"ש הרב סברא זו בס"ס רל"ב פשיטא דאף שקבל מעות בגירושין מ"מ המודעא קיימא והנ"ל הכרנו באונסו לפי שאף שמשקר מהני וכל זה הוא פשוט בעיני ודוק: עוד כתב הריב"ש בתשובה הנזכרת וז"ל ועי"ל שאפילו יש הכחשה בין עדות הראשונים לעדות האחרונים שאלו אומרים שביטל והאחרונים אומרים שלא ביטל יש לנו להאמין לראשונים לפי שהם הוזמנו להעיד על כתיבת הגט ונתינתו וכל הצריך בו ודייקי טפי בעדותן וכו' יע"ש. ולא ידעתי לאיזה תכלית כתב הרב שהראשונים הוזמנו משום דאין חילוק בין הוזמנו ללא הוזמנו אלא כשמעידין על העדר פעולה דאז אמרינן דאם לא הוזמנו אין עדותם עדות משום דלא רמיא עלייהו ולא דייקי אבל במעידים שנעשית פעולה אחת אף אם לא הוזמנו עדותם עדות דלאו בכביל שלא הוזמנו יאמרו שראו מה שלא ראו ואם כן בנדון זה שהראשונים העידו שבטל המודעא נאמנים. (א"ה הבל על דאכדין):

לפיכך

לחם משנה

דביטלו מבוטל ורשב"ג דסבר דאינו יכול לבטל הוא משום דביטלו אינו מבוטל ולעולם דאפילו רבי סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוא משום דמשמע ליה דלשון יכול הוי לכתחילה ולכך פירשה בכה"ג אבל כיון דקי"ל הך דרבי דביטלו מבוטל ודאי דבדיעבד הוא מבוטל ורבינו שכתב כאן יכול לבטל זה שלא בפני זה ר"ל בדיעבד הם מבוטלים וזהו שכתב ואפילו בפני שנים אחרים הם מבוטלים וסובר רבינו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ודרך זה היינו יכולים ליסב על נד הדוחק אבל מה נעשה שה"ה כתב בשליהות ומ"ש רבינו שאם ביטל לאחד מהם וכו' י"ל שהוא סבור שאפילו למ"ד דעדות שבטלה וכו' דאי הוא ז"ל פסק כמ"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ל"ל לה"ה למשכוני נפשיה בהאי. וצ"ל לומר דרבינו מפרש דביטול האמור בגמרא יכול לבטל זה שלא בפני זה היינו ביטול הגט לא כמו שפירש"י דאמר לשנים מהם אל תכתבוהו דביטול הנזכר במשנה אינו כן אלא ביטול הגט שאמר גט ששלחתי לך בטל הוא וכן הביטול הזה בברייתא האמור כביטול דמתניתין ודוחק לומר דהוא ביטול מהודש כדברי רש"י ז"ל ומסתייעא לזה גירסת ספר דפוס של וויניציאה בדברי רבינו יכול לבטל גט לזה שלא בפני זה דמדקאמר גט משמע כדכתיבנא ומפרש הברייתא לבטל בפני שנים מהם ולומר גט ששלחתי או גט שאמרתי לכתוב בטל הוא. והוא מבטל לכל השלוחים בפני אלו ובאלו אמר יכול לבטל לזה שלא בפני זה וכ"כ רבינו בלשונו ואמר לבטל לזה שלא בפני זה ולא רצה הגמרא לתלות הך פלוגתא בפלוגתא קמייתא דרבי ולומר דטעמא דרבי הוא משום דביטלו מבוטל משום דלשון דיכול משמע לכתחלה. וזהו שכתב ה"ה ופלוגתא דרבי ורשב"ג בלכתחלה וכו' ולכך פירש הגמרא דע"כ הך פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל הוי אחר החזרה דאית ליה לרבי ביטלו אינו מבוטל דאי ביטלו מבוטל הרי כיון דביטל הוא בפני שנים מהם לא גרע מיבטלו בפני שנים אחרים וכיון שביטול זה הוא ביטול לגט כדכתיבנא אם כן היכי קאמר רבי דיכול לבטל לכתחילה משום דאפילו דאזלי הנך ויהבי אינם מבוטלים הא ליתא דהא כיון שביטל הגט ביטלו מבוטל וכולם מבוטלים אלא ודאי הוי אחר החזרה דאית ליה לרבי דביטלו אינו מבוטל ולכך כשיבטל בפני שנים מהם אין האחרים מבטלים אפילו שביטל הגט בפירוש דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי משום שביטלה שלא בפניהם אינו מבוטל. אבל אנן דקי"ל דביטלו מבוטל ודאי דאינו יכול לבטל לכתחלה שכולם הם מבוטלים אבל בדיעבד בטל משום דלא גרע כשביטל בפני שנים מהם מכשביטל בפני שנים אחרים, אבל מ"מ נפקא מינה מפלוגתא דרבי דאמר דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה דאי אית ליה דבטלה אפילו דביטל בפני אחד מהם לגט ואמר גט שאכתוב בטל כיון דלזה הוי ביטול משום דהוא בפניו לאחרים נמי הוי ביטול אבל הי קי"ל כרבי בעינן שיבטל בפני שנים מהם וזהו שכתב ה"ה לא גרע כשביטל בפני שנים מן העשרה וכו' ולהכי מספקא ליה לגמרא דאע"ג דקי"ל כרבי בהא דביטלו דילמא קי"ל בהידך כרשב"ג דביטלו ולא בעינן אלא חד לזה אמר דהלכה כרבי בשתיקן ובעינן שנים

מגדל עוז

השולח גט ביד שליח עד יבטל בסיפוס. פ' השולח (דף ל"ב):

הגהות מיימוניות

[ז] והילכתא כוותיה דר"ג ודלא כרב ששת דאמר אין חוזר ומגרש בו וכו' עד נהי דבטליה לשליחות גט גופיה מי בטיל הרי משמע מתוך הספר שאין כח לבעל לבטל גוף הגט. אמנם בפ' האומר בקדושין כתוב שם בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליח מתורת הגט מי בטליה הרי משמע כרבינו המחבר שאם בטל הגט בפירוש שמודה ר"נ שבטל. ובס"ה הביא ראיה לדברי רבינו המחבר שגירסא זו עיקר בפרק המביא גט אמתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה דמכשיר ר"ש ואומר דוקא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא מכשר שמא פיים פירוש שמא ביטלו. ובס' התרומה לא הכריע איזו גירסא עיקר אך כתב ושתי הגירסות למדו רבותינו, ועיין בהגה"ה דלעיל:

תוס' ומ"מ כולם כתבו שיש לחוש בדבר. ולדעת רבינו לפי הנראה אם נשאת בגט זה תצא והולד ממזר ושומר נפשו ירחק ממנה:

כב באי זה וכו'. כולן ברייתות מבוארות בגמרא חוץ מהרי הוא חרס שהיא בעיא דאיפשיטא:

הכריעו כפירוש רבינו שפירש ובטליה בפני שנים אחרים וכן עיקר, עוד פירש"י ז"ל דמסר מודעא כגון בגט המעושה בישראל דמוציא לעז על בניה עכ"ל. ואף בזו לא ידעתי למה הוצרך לכך שהרי מודעא דגט אפילו בלא אונס היא כמו שנתבאר למעלה ודברי רבינו עיקר:

כשירצה. שלא ביטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת. וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אין מגרש בו לעולם: **כב** [א]באי זה לשונות מבטל הגט אמר בטל הוא. אי אפשי בו. גט זה לא יועיל. לא יתיר. ולא יעזוב. ולא ישלח. ולא יגרש. יהי כחרס. יהי חרס. הרי הוא כחרס. ואם אמר אחד מאלו וכל הדומה להן הרי זה ביטלו: **כג** אבל אם אמר גט זה אינו. גט פסול הוא. אינו מועיל. אינו מתיר. אינו משלח. אינו מגרש. חרס הוא. לא אמר כלום. שאין זה לשון מבטל אלא לשון מודיע אמתת הדבר והרי הודיע לנו דבר שאינו כן. כמי שאומר על דבר אסור שהוא מותר או על דבר הטמא שהוא טהור: **כד** אמר גט זה בטל שמשמעו פעל שעבר כגון חמץ עבר הרי זה ספק. לפיכך אם נתגרשה בגט זה הרי ספק מגורשת: **כה** [ב]מי ששלח גט לאשתו ובא שליח ואמר לו לא מצאתיה או לא רצתה ליקח. ואמר הבעל ברוך הטוב והמטיב או כיוצא בדברים אלו שמשמיעין שאין בדעתו לגרשה שהרי שמח בעכוב הגט. לא בטל הגט אלא יתן ותהיה מגורשת עד שיאמר לו בפירוש לא תתן לה או יבטל בפירוש: **כו** מי ששלח גט לאשתו וחזר וביטלו בפני שנים אחרים. וכן מי שמסר מודעא על הגט [ס] מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות ממזרים. שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו ואחר זמן יצאו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט ונמצא הולד ממזר: **כז** שליח שהביא גט ונתנו לאשה אין אומרים שמא ביטלו הבעל אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שביטלו תצא והולד ממזר. וכן הכותב גט ונתנו לאשתו אין אומרין שמא מסר מודעא על גט זה אלא הרי הוא בחזקת כשרות ותנשא בו: **כח** וכן המביא גט והניח הבעל חולה או שהיה [ע] זקן נותנו לה בחזקת שהוא קיים. אבל אם הניחו גוסס

כד אמר גט זה וכו'. שם בטל מהו תיקו. ואפשר שהיה רבינו שונה בטל בפלס חמץ עבר שכתב. אבל רש"י ז"ל פירש בטל מהו אם אמר בטל ולא אמר הוא מהו לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע ולישנא דאהכי ביה קאמר עכ"ל, ואפשר שאף זו היתה כוונת רבינו:

כה מי ששלח גט וכו'. שם (דף ל"ד) גידל בר רעילאי שדר לה גיטא לדביתהו אזל שליח וכו' ואפסיקא הלכתא שם כאביי:

כו מי ששלח וכו' וחזר וביטלו וכו'. בקדושין פ"ק (דף י"ב) רב מנגיד על (מאן) דמבטל גיטא ועל דמסר מודעא אגיטא. ורש"י פירש על דמבטל גיטא השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שכתותי לך בטל דילמא לא ידעי איניש דבטליה קודם שבא לידה ושמא יתנו לה השליח לאחר שביטלו ותנשא בו עכ"ל. וכבר הקשו עליו דלאו ברשיעי עסקינן שהשליח יתנהו אחר בטול ועוד דאדרבה לשליח היה לו להלקות שהוא מבטלה ומתוך כך הכריעו

כז שליח שהביא וכו'. זה פשוט ומתבאר בהרבה מקומות ומהם ממה שנזכר בסמוך שא"ת שחוששין שמא ביטל או שמא מסר מודעה והיאך נשאת עד שנדע בבירור שלא ביטל ושלא מסר למה היה לוקה המבטל והמוסר וזה ברור. ומ"מ נהגו להצריך בטול כל מודעות לכתחלה מפני קלקול הדור ומפני הרמאין וכן ראוי לעשות, ואף מדברי הגאונים ז"ל נראה שהיו נוהגין כן:

כח וכן המביא וכו'. בפרק כל הגט (דף כ"ח) משנה המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ובגמרא אמר רבה לא שנו אלא זקן וכו' עד ואיבעית אימא כיון דאפליג אפליג. וההלכות לא כתבו אלא החלוק שיש בין חולה לגוסס בלבד משום דקי"ל דבזקן אין חלוק בין הגיע לגבורות ללא הגיע וכן דעת רבינו וכ"כ הרשב"א וכפשטא דברייתא ועוד הכריע כן מן הירושלמי. ומ"ש ס"ז ספק גירושין וכו', נפקא מיניה במקום יבם ותחלוץ ולא מתיבמת וכן שלא במקום יבם אסורה לכהן אבל לישראל שלא במקום יבם ודאי

א טור שם סמ"ג שם: ב גם זה שם:

לחם משנה

שנים ובשליחות כתב רבינו דבפני אחד סגי לזה הוקשה לו לה"ה והוצרך לתרץ. ודרך זה נכון בעיני עד מאד ודוק:

כא הרי הוא כחרס וכו'. מכאן יצא לו לרבינו מ"ש בהלכות זכיים ומתנה פ"ד דגבי מתנה אע"ג דאם אמר בטלה היא לשעבר משמע והיא בטלה אם אמר הרי היא בטלה להבא משמע ואינה בטלה דהא הכא חרס הוא משמע לשעבר ואם אמר הרי הוא חרס משמע להבא התם נמי הכי ונסתלקה תמיהת הר"ן וה"ה שתמהו שם על הראב"ד מנין לו כן. ובזה א"ש דהראב"ד ורבינו בדרך אחד מה"ט והראב"ד לפרש בא:

כו מי ששלח גט לאשתו וחזר וביטלו וכו'. כתב ה"ה ואף בזו לא ידעתי וכו'. נראה דרש"י ז"ל סובר דמסירת מודעא על הגט הוא דבעינן שהוא יאמר שהיה אונס ואע"ג דלא ידעינן באונסיה מהימן בגט אבל אם אמר שאינו אונס לא וזהו היא סברת קצת המפרשים ז"ל ולכך הוצרך רש"י ז"ל אונס ונסתלקה קושית ה"ה על רש"י ז"ל:

כח וכן המביא גט והניח הבעל חולה וכו'. בפרק ט' מהלכות תרומות כתב רבינו עיר שהקיפוה כרכום או ספינה וכו' והיוצא ליהרג מבתי דיני עכו"ם וכו' אבל מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל והניחוהו בבית הסקילה ליהרג וכו' הניחה בעלה גוסס וכו' ובפ' ד' מהל' פסולי המוקדשין כתב רבינו השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים וקשה למה לא חילק שם בין חולה לגוסס וכל שאר הדינים האמורים בהל' תרומות. ואי סמך שם על מ"ש בהל' תרומות גם בהל' תרומות היה לו לסמוך על מ"ש בהל' גירושין וכיון דפירש בשני המקומות גם שם היה לו לפרש ולא ידעתי טעם לרבינו. ומ"מ ה"ה שלא כתב בביאור דין של ב"ד ישראל נראה הכונה לומר דלא כתבו כאן בהלכות גירושין דהא בהלכות תרומות כבר כתבו בבירור שכתב אבל מי שנגמר דינו בב"ד והניחו בבית הסקילה וכו' ואם כן היכי קאמר דלא כתבו אלא ודאי הכוונה כאן. ומ"מ ובעונותינו בטל דיני נפשות הוא לתרץ להלכות שלא הביא כלל מזה משום דלא כתב אלא דין הנהוג. אבל אין זה טעם לרבינו. חדא דהא כתבו בהל' תרומות ועוד דדרך רבינו לכתוב אפילו מה שאינו נהג בזמן הזה. ומ"מ קשה לי על דברי רבינו כיון שהוא פוסק כלישנא בתרא אם כן הא דאמרו ברואה כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני וכו' אין דין זה בבורח דוקא כמו שדחו בגמרא דילמא בורח שאני דלא אמרו כן בגמרא אלא לומר דלא תסייע לרב יוסף אבל מאחר דקי"ל כרב יוסף בהך דינא לא הוי בבורח אלא אפילו בלא ברח וא"כ קשה דאיך כתב רבינו בהלכות סנהדרין פרק י"ג מי שנגמר דינו וברח ובא לב"ד אחר אין סותרין את דינו אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דינו וכו' דמשמע דוקא ברח הא מהכא משמע דאפילו לא ברח. מיהא יש לומר דליסנא דמתניתין נקט. וכן קשה מאידך דמייתי סייעתא דאיש פלוני מת איש פלוני נהרג דדחו התם בגמרא לעולם מת ממש ונהרג ממש והא קי"ל וכו' ה"מ במילתא

משנה למלך

כא לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו וכו' אינו מגרש בו לעולם. ז"ל הריב"ש סי' קכ"ז ועוד נראה ברור כי אפי' הרמב"ם שסובר שיכול לבטל הגט אחר כתיבה וכו' זה הוא כשאמר בפירוש שהוא מבטל גופו של גט וכו' אבל זה שלא אמר לשון בביטול הגט עצמו רק באמר על הנתינה שהוא נותנו בכת אף אם היה אומר בפירוש שאונסין אותו על הנתינה אין זה ביטול על הגט עצמו וכו' יע"ש. ויראה שדין זה הוא מוכרח ממקום אחר שהרי על סברת רבינו הלזו דאית ליה דביטול הגט מהני קודם כתיבת הגט ואפילו בלא אונס הקשו עליו מהסיא דפ' חזקת דאמרי מודעא דמאי אי דגיטא גלוי מלתא בעלמא הוא ואמר דאין צריך שיעידו בכך אלא נאמן הוא ואי אמרת דיכול לבטל מה לנו בנאמנותו תיפוק לי דהא יכול לבטל הגט. והרב בסימן רל"ב ותפ"ב תירץ לזה דלעולם שאם רוצה לבטל הגט בעל אלא התם מיירי בשאינו אומר שהגט יהיה בטל אלא שאומר שהוא אנוס ונאמן בזה משום דגלוי מלתא הוא וצריכין אנו בזה לנאמנותו כיון שלא ביטל הגט בפירוש אינו מבוטל דגילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא הרי לך דמי שהוא אומר קודם כתיבה שהוא אנוס בנתינת הגט אין כונתו ביטול. ונפקא מינה אם ידענו שהוא משקר ולא היה שם אונס הגט כשר וכמ"ש בסי' תפ"ב. ואולי כונת הרב היה לנאת י"ת מי שאומר שאפילו נמצא שהאונס אינו אמת דהמודעא קיימת וכמ"ש הרב סברא זו ס"ס רל"ב. וכ"ל דלא הועיל כלום דלסברא זו אף לאחר כתיבה אם אומר דהוא אנוס הו"ל כאילו ביטל ודברי הרב צל"ע: עוד כתב הריב"ש בסימן הנזכר וז"ל גם כי לשון בכת אינו לשון ברור שיהיה ר"ל שהוא אנוס על הגט רק לומר שנותנו בכת מה שמתחייב עליו לגרשה מפני שידע בעצמו שאינו יכול וכו' וכמו שביאר הוא עצמו את כוונתו וכו' ומן הדין יכול הוא לבאר דבריו וכו' יע"ש. ואני מהסס בזה אם אמרו בנדרים שנאמן לפרש דבריו שהם דברים שבינו לבין קונו יאמרו בגט שאם כוונתו באומרו בכת הוי ביטול או לא מהני גט זה לדעת רבינו וצ"ע: ודע שכתבו התוס' בפ' המגרש (דף פ"ח) ד"ה ודלמא דדוקא כשנגמר הגט אינו יכול לבטלו אבל כשלא נכתב כולו מודה ר"נ דאינו חוזר ומגרש בו יע"ש:

כו וכן מי שמסר מודעא על הגט מכין אותו מכת מרדות. בפ"ק דקדושין רב מנגיד למאן דמקדש בביאה וכו'. וז"ל הטור סי' קל"ד ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה, וכתב מרן הב"י וז"ל מיהו תמיהא לי למה כתב רבינו משמתינן ליה ובגמרא לא אמרינן אלא מנגדינן ליה ועיין מ"ש מרן הב"י אה"ע סימן כ"ו וצ"ע (א"ה עיין לעיל בדברי הרב המחבר פ"ג מהל' אישות דין כ"ב):

כח אבל אם הניחו גוסס שרוב גוססין למיתה. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ד מהל' פסולי המוקדשין דין י"ד):

אבל

הגהות מיימוניות

[ס] רב מנגיד מאן דמבטל גיטא ומאן דמסר מודעא אגיטא, ע"כ: [ע] אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וכו' איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן אפילו בן מאה שנה נותנו בחזקת שהוא קיים תיובתא ואבע"א כיון דאפליג אפליג. והנה פסק כאביי ולא חילק בין זקן שהגיע ללא הגיע וכן פראב"ן ולראבי"ה נראה להעמיד כרבא, ע"כ:

מגדל עוז

מי ששלח גט לאשתו עד ותנשא בו. בגיטין פרק השולח (דף ל"ב) ובקדושין פרק האומר (דף נ"ט): וכן המביא גט והניח הבעל עד קודם שיגיע הגט לידה וכו'. בגיטין פ' כל הגט (דף כ"ח):

נוסם שרוב נוססין למיתה ואע"פ שנתנו לה הרי זה ספק גירושין שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל והיא במצור וספינה המוטרפת בים והיוצא לדון הרי אלו בחזקת חיים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח נותנו לאשתו ותהיה בחזקת מגורשת: כט אבל עיר שכבשה הגיים והובקעה וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם. ומי שגררתו חיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפולת נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים. ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה אינו גט: ל [א]הבעל ששלח גט לאשתו הרי הוא חייב במזונותיה ובכל תנאי כתובה עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה:

פרק שביעי

א [ב]שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל אע"פ שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם עדיו אלא נתן לו הבעל גט ואמר לו תן גט זה לאשתי הרי זה נותנו לה בפני עדים ואע"פ שאין עדיו ידועין אצלנו ותהיה מגורשת ותנשא בו: ב בא הבעל וערער ואמר לא גירשתיה מעולם וגט שהובא לה מזוייף הוא יתקיים בחותמיו. ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת *[אבד הגט הרי זה ספק מגורשת]. לפיכך

א גס זה שם: ב טור אה"ע סי' קמא סמ"ג שם: *בס"א ליתא אבל היה לפני ה"ה וכן העתיק בטור ובב"י שם:

ודאי יכולה היא לינצל ממה שנסך וזה פשוט: וכן עיר וכו'. משנה שם על עיר שהקיפה כרכום ועל ספינה המוטרפת בים וכל כיוצא לדין שהם בחזקת קיימים:

כט אבל עיר שכבשה וכו'. שם ובגמרא שתי לשונות ביוצא ליהרג א"ר יוסף לא שנו אלא בב"ד ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמר דיניה לקטלא מקטל קטלי להו פירוש ואין נותנין עליו חומרי חיים. והקשו והא שקלי שוחד ותירצו כי שקלי מקמי דלחתום פורסי שנמג לבתר דמיחתם פורסי שנמג לא שקלי. פי' הדיין הגדול שבהן. א"ד א"ר יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דיניה לקטלא מקטל קטלי ליה. וממ"ש רבינו והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נראה שהוא סבר כלישנא בתרא ומ"מ לא כתב בבאור דין ב"ד של ישראל גם בהלכות לא כתבו אלא משנה כפשטה ובעונותינו כבר בטלו דיני נפשות מישראל. ומ"ש ומי שגררתו חיה מבואר בירושלמי ועוד שלשה הוסיפו עליהם את שגררתו חיה ואת ששטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת. ומ"ש רבינו אם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת כבר בארתי למעלה למאי נ"מ. ומ"ש אינו נותנו לאשתו נראה משום דאין לו להחזיקה בגרושה על הספק:

ל הבעל ששלח גט וכו'. זה פשוט שכיון שאינה מתגרשת עד שעת קבלתה הרי היא כאשתו לכל דבר. וכן מתבאר בכמה מקומות, פי"ח מהלכות אישות נתבאר שאפילו בספק מגורשת הבעל חייב במזונותיה בחייו כנזכר שם ומשמע שאין לה שאר תנאי כתובה כיון שהיא ספק מגורשת. וזהו שאמרו שאינה נזונת מן היורשים ומזון שאלמנה הוא מתנאי הכתובה. ואע"פ שאין זו ראיה ברורה דהיכא למימר שאני מזונות דלאחר מיתה דלא אגידה ביה אבל שאר תנאים שהן על הבעל כיון שבידו לגרשה ואינה מגרשה גירושין גמורין חשבו שחייב בהם בחיוב מ"מ ממ"ש כאן רבינו נראה שאינו חייב שאם לא כן היה לו להשמיענו אפילו בספק מגורשת וכן עיקר שאין לחייב את הבעל אלא בראיה ברורה וכל שכן לדעת רבינו שכתב פרק ראשון מהלכות נחלות שספק מגורשת שמתה שאין הבעל יורשה:

פ"ז א שליח שהביא גט וכו'. משנה פרק קמא המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ואמרי' בגמ' (דף ס') ערער כמה אילימא ערער חד והא אר"י דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני פירוש וכי נתקיים מאי הוי ותירצו אלא ערער בעל. וכתב רבינו ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר ומשמע ודאי שהוא מחזיקה באשת איש גמורה והולד ממזר גמור מן התורה. ונראה שהוא סבור דאע"ג דקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל מערער וטוען בבריא שמזוייף הוא והיא אינה יודעת בזה דבר וחתימת העדים אינה מצויה העמיד אשה על חזקתה דהויא ליה אשת איש אבל כשאבד הויא ספק מגורשת דדילמא אי הוה גט קיים הוה מתקיים בחותמיו. זהו דעת רבינו ויש מי שכתב דבכל גוונא דנין לה בספק מגורשת:

לפיכך

משנה למלך

כט אבל עיר שכבשה הגיים וכו' והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם. בפרק כל הגט. וכתב ה"ה וז"ל ומ"מ לא כתב בביאור דין ב"ד של ישראל. והנה אע"פ שלא כתב רבינו כאן בביאור דין ב"ד של ישראל מיהו בפ"א מהל' ערכין כתב רבינו וז"ל וכן מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל להרגו על עבירה שעבר ואמר ערכי עלי או דמי פלוני עלי אינו חייב כלום שזה הוי כמת וכמת אין לו דמים ע"כ. הרי דבב"ד של ישראל חשוב כמת. וזהו כפי דברי מהריק"א שם שתלה דברי רבינו בסוגיא דפ' כל הגט. אבל אפשר לדחות דגבי ערכין לאו בהא תליא אלא הכל תלוי בגמר דין וכיון שנגמר דינו הרי הוא כמת. וכיוצא בזה מצינו בכמה מקומות בתלמוד דגמר דין הוי כמת. לכך רבינו שם לא הזכיר יוצא ליהרג אלא נגמר דינו אבל כאן שתלוי אם מת אם לא מת עדיין יש להסתפק ביוצא ליהרג בב"ד של ישראל אם משיאין את אשתו או לא וכדברי ה"ה ז"ל ודוק. (א"ה עיין במ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' תרומות דין ב' ובקונטרס מהרח"ש דף ס"ג):

ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה אינו גט. נשאל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן כ"ח על אחד שרצה להרחיק נדוד וצוה לכתוב גט ומינה שליח וא"ל בפני עדים אם לא אבוא מכאן עד שלש שנים תן גט זה לאשתי וקודם הזמן העידו שמת ולא בא הגט ליד האשה כי מת בעלה קודם הזמן אם היא מותרת ליבם. והשיב דאפילו היה הגט אין בו כיון שלא בא הגט ליד האשה כו' יע"ש. ואיכא למידק איך יכול לבוא הגט ביד האשה והוא לא עשאו שליח אלא אחר ג' שנים ואם שינה ונתנו בתוך הזמן ביטל שליחותו ואין כאן גט כלל. ולא עוד אלא דאחר שלש שנים נמי דהבעל חי בטל שליחותו לגמרי כיון דמעיקרא שינה שוב אינו נעשה שליח. ובזה יש לדון קצת אם ע"י שתחזיר הגט לשליח ויחזור ויתנהו לה כדין וזה תלוי בהא ששנינו ואם א"ל טול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר ובמאי דאמרינן עלה בגמרא היכא דנסקא לאפיס ויהיב תפלא וסקלא גיטא כפי הפירושים הנאמרים בה והדברים עתיקים. סוף דבר שדברי הרב בזה מגומגמים מה כוונתו בנדון זה שמת אפילו הגיע לידה בזה התנאי ברשות הבעל אין גט לאחר מיתה וצ"ע:

פ"ז א שליח שהביא גט ממקום למקום בא"י כו'. (א"ה מכאן פסק הריב"ש דה"ה לשינה שם העיר ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ג דין י"ד):

ב בא הבעל וערער וכו' ואם נתקיים וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ו מהלכות אלו דין ז'):

ואלו

לחם משנה

במילתא דלא שכיחא וכו'. ופסק רבינו לקמן בפרק י"ג פי הך תירוצא שכתב שם וכן אם שמע מערכאות עכו"ם שאמרו והרגנו פלוני אינם נאמנים שהן מחזיקין עצמן בכזב כדי להפיל אימה וכו'. וקשה דכיון דרבינו פסק כלישנא בתרא לא היה לו לפסוק כהך תירוצא דהוא דחוי הסייעתא. מיהו יש לומר דמשמע ליה דהך תירוצא הוי קושטא משום דלישנא דמת משמע מת ממש ונהרג ממש והמקשה משום דלא ידע הך סברא הוה ס"ד דמת יוצא למות ונהרג יוצא ליהרג. ועוד קשה במ"ש בהלכות תרומות והניחוהו בבית הסקילה כתב שם הרב בעל כסף משנה משום דאל"כ דילמא חזו ליה זכותא כי הא דאמריק בסנהדרין דמניפין בסודרין היכא שהיו מוליכין אותו לבית הסקילה ואמר תלמיד אחד יש לי ללמד עליו זכות וא"כ קשה למה בפרקא קמא דסנהדרין לא אמר והניחוהו בבית הסקילה והיה לו לומר שם דצריך שהעידו שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקילה עצמה: *(כתב ה"ה ובירושלמי אמרו על משנה זו הגט עלמך וכו'. נראה דהביאו ה"ה להכריח פירוש רבינו ולדחות פירוש שאר המפרשים שפירשו שכשאמר בגמ' אשה מכי מטי גיטא לידה מיגרשא איירי כשנתקיים הגט ולא פריך אלא דאמאי אינה מגורשת משעה שהגיע לידה מדקאמר מביאה משמע עד שיביאנו בב"ד אינה מגורשת וכו' ובלשון הירושלמי הוא דוחק לפרש כן שאמרו הגט עלמך שעשה עשר שנים במדי ובאת כלומר דנשאת שם במדי אחר שגירשה וישבה עשר שנים גרושה מי אמרת תלא והא מתניתין בגט שאינו מקויים דאע"פ שהם מפרשים הקושיא בנתקיים הגט מ"מ המשנה א"א לפרשה אלא בלא קיום הגט דאל"כ למה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דעל מתני' קאמרו הגט עלמך וכו' משמע כדברי רבינו שאין צריך קיום האשה המביאה את גיטה):

פ"ז ב ואם לא נתקיים וכו'. קשה לי לדעת רבינו כיון דלדעתו היכא דהבעל מערער מן התורה אינו גט א"כ מה תירצו בגמרא ברים פ"ק (דף ב':) על הא דהקשו ליבעי תרי מדאורייתא לא בעי קיום ורבנן הוא דאצרוך קיום ומשום עיגונא דאיתתא אקילו בה רבנן הא כיון דהא דאצרכו רבנן למימר בפני נכתב ובפני נחתם הוא כי היכי דלא ליתי בעל ולערער א"כ כשיבא בעל ויערער למה אין ערעורו ערעור ואנו סומכין על דברי עד אחד שאמר בפני נכתב ובפני נחתם הא כיון דמן התורה אינו גט כשמערער והעד אחד שאמר בפני נכתב אינו נאמן מן התורה אמאי האמינוהו רבנן בדבר שהוא מן התורה וכ"ת טעמא משום מה שתירצו א"כ כיון דאמר מר וכו' נותנו בפני שנים מידק דייק ולכך האמינוהו, הא ליתא דלא אמרו כן בגמרא אלא אחר שאמר דמדאורייתא לא בעי קיום ומשום שהקשו האי קולא הוא הצריכו לומר כן אבל אי מדאורייתא בעי קיום לא הוה שני טעמא דמידק דייק דהאי טעמא לא מהני בדבר שהוא מן התורה תדע לך דלא קאמר בגמרא אלא ועוד מאי קס"ד דמתרץ דהיכן מדאורייתא לא בעי קיום ועוד קשה קושיא א במה שאמר בפרק המביא בפלוגתא דשליח בפני כמה נותנו לה דפליגי דמ"ד בפני שנים ס"ל שליח נעשה עד ומ"ד בפני שלשה ס"ל אין שליח נעשה עד והקשו והא קי"ל בדרבנן שליח נעשה עד ותירצו דכ"ע בדרבנן שליח נעשה עד, וקשה דלדעת רבינו הא דאצרכו לומר בפני נכתב הוא משום ערעורו של בעל ואם יבא בעל ויערער מן התורה אינו גט ואם כן לא הוי דבר זה דרבנן אלא כדבר דאורייתא דהא הצריכו לומר כן משום ערעורו של בעל וקושיות אלו ג"כ איתנהו לדעת המפרשים דקאמרי ספק מגורשת כשיערער הבעל ומ"מ הא הוי ספק בדבר של תורה ואמאי קאמר בגמרא מדאורייתא לא בעי קיום וכן נמי מאי דקאמר בדרבנן שליח נעשה עד אלא שלדעת רבינו קשה יותר אבל לפי המובן מפשט הסוגיא דאפילו דאתי הבעל ויערער מן התורה הוי גט אלא דרבנן הוא דפסלוהו משום חששא ואתי שפיר הכל אבל לדעת רבינו והמפרשים צ"ע: אבד הגט ה"ז ספק מגורשת וכו'. כתב ה"ה וכתב הרמב"ן ז"ל וכו'. אין להקשות דא"כ לוקמה בגמרא אידי ואידי באבד כו' הא דלא

*הפסקא הוא שייכת לפרק ז' הלכה כ"ד:

אמר

מגדל עוז

הבעל ששלח גט לאשתו עד שליח קבלה. זה הדבר מפורש פרק אלמנה ניזונית שלשי גמרא מתני' דאלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין ובסוף פ"ב דגיטין (דף כ"ד) מקשי תלמודא לרדיא אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה מכלל דפשיטא ליה לתלמודא הכי וגם בירושלמי פ"ק דמציעא אמרה רבי ביסנא וכתבה ר"י אלפס שם גמרא מנגינין דמציאת בנו ובתו כו' וגם הוא גילה דעתו שם ובסוף כתובות בהלכה משנה ראשונה:

פ"ז שליח שהביא גט ממקום למקום עד הרי זו ספק מגורשת. מפורש הוא פ"ק דגיטין (דף ט'):

ב לפיכך נשים וכו'. פ' שני (דף כ"ג:) משנה אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה והקשו בגמרא ומאי
תניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ומתרץ אביי (ברייתא) בא"י דלאו אתי בעל ומערער משגחינן ביה דאיכא למימר לקלקולה קא מכוונה לא
מהימנא (מתניתין) בחו"ל לארץ דלאו אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה מהימנא והניא נמי הכי. ודקדקו המפרשים ז"ל אם אמרו נשים אלו בא"י בפנינו נכתב ונחתם שהן נאמנות
שהרי יתבאר בסמוך שהשליח שאמר כן בא"י שוב אין הבעל יכול לערער על הגט. וכתב הרמב"ן ז"ל שהן נאמנות וכשאמרו אינן נאמנות בשנהגה כדין הארץ שאין צריך לומר כן. וכתב
הרשב"א ז"ל דאפילו אמרה לא מהימנא דאי
היא לאו דינא גמירא וכיון דכולהו כי מייתו
בארץ לא קפדינן בין אמר בין לא אמר וכי אתי
בעל משגיחין ביה אף זו הסבורה שאע"פ שאמרה
בפני נכתב ובפני נחתם אין בכך כלום ואי אתי
בעל ומערער הכי משגיחין ביה וסבורה
לקלקלו הילכך בין כך ובין כך לא מהימנא כך
נ"ל עכ"ל. ואיני רואה בדברי רבינו הכרע ברור
דעתו היכן היה נוטה בזה. ומ"ש אפילו היתה
צרתה נשואה לאחר * הוא ממה שאמרו ביבמות
פרק האשה שלום (דף קי"ח) ויתבאר פרק
שניס עשר שמי שיש לו שתי נשים ובאתה אחת
מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי
עצמה וצרתה אסורה אפילו נשאת זו תחלה
שמשנשאת בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן
עליו וקל וחומר הוא בכאן שאינה מקלקלת
עצמה. ומ"ש יבמתה אפילו היתה אחותה מבואר
בירושלמי שם ביבמות יבמתה אפילו אחותה
עד כאן. אבל רש"י ז"ל פי' יבמתה יריאה
שמא סופה להיות צרתה. ויש לומר לדבריו
שאע"פ שהטעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה
ליבמה ומתבאר מן הגמרא והירושלמי שם
שה"ה שאין הכלה נאמנת לחמותה ולא האם
האב לבת הבעל:

א לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו שמא מזוייף הוא ותתכוין לקלקל אותה כדי שתנשא ותאסר על בעלה: ג ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו. חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה צרתה נשואה לאחר. ויבמתה אפילו היתה אחותה ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים כשרות: ד [ב]המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל וחלה או נאנס משלחו ביד אחר. וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר ואפילו מאה, ואין צריך עדים לחזור ולעשות שליח בפניהם. והאחרון שהגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו אע"פ שמת הראשון: ה [ג]שליח שהביא גט [א] ממקום למקום בחו"ל או מא"י לחו"ל. או מחו"ל לארץ. אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו הרי זה אומר בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם ואח"כ יתן לה בפניהם ותתגרש בו. ואע"פ שאין עדיו ידועין אצלנו. ואפילו היו שמות עדיו כשמות העכו"ם אין חוששין להן: ו [ד]בא הבעל ועמד וערער אין משגיחין בו. לפיכך אף הנשים ששונאות זו את זו נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם: ז וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שאינו

פ"ז ב לפיכך נשים שחזקתן וכו'. מ"ש רבינו אפילו היתה צרתה נשואה לאחר. בירושלמי דיבמות מבואר כדברי רבינו וכלשון הרב כ"ה יש לדחות דהתם בשעת עדות היא נרה מה שאין כן כאן:

ואם

א גם זה שם: ב גם זה שם וע"ש: ג טור שם סי' קמב סמ"ג שם: ד גם זה שם:

ד המביא גט ממקום וכו'. בפרק כל הגט (דף כ"ט) המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ונתבאר בגמרא דה"ה לשאר אונסין וכן נתבאר שם שהשליח שני עושה שליח ג'. וכתב רבינו וכן השני אם חלה וכ"כ בהלכות וכן כתב הרמב"ן שאם לא חלה לא שלא ליפות כחו מן הראשון. ודע שיש בגמרא על משנתנו לשונות ודעת רבינו כדעת ההלכות שהכריעו כדברי הפוסקים כלשון אחרון דבין אמר' לו הבעל הולך בין אומר לו אתה הולך אם חלה או נאנס ממנה שליח שני ואם לאו אינו ממנה אחר ואין חלוק בין אומר הולך לאומרו אתה הולך וזה שפסק רבינו וכן דעת הרשב"א ז"ל כמ"ש רבינו: אע"פ שמת השליח הראשון. הוא כמר בר רב אשי שם (כ"ט:) דאמר הכין בגמרא וכן פסקו בהלכות:

ה שליח שהביא גט וכו'. פרקא קמא המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך ופסק רבינו כחכמים. ומ"ש ממקום למקום בחו"ל לארץ אע"ג דקי"ל כרבא דאמר דטעמא דמתני' לפי שאין עדים מצויין לקיימו כמו שיתבאר פרק זה ואמרו בגמ' דלדידיה באותה מדינה במדינת הים אין צריך שהרי מצויין לקיימו כבר אמרו שם (דף ו') דרבא הוה מצריך באותה שכונה והקשו והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ותירצו שאני בני מחוזא דניידי פי' ואינן מטימין לב להכיר חתימות שכניהם וכתבו בתוס' בשם רבינו יעקב בזמן הזה כולי עלמא כבני מחוזא נינהו דכולהו מינד ניידי וכולהו צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפ"נ וכן כתב הרשב"א ואפילו משכונה לשכונה. ואין כך דעת רבינו אלא דוקא ממקום למקום אבל באותו מקום לאו כולי עלמא כבני מחוזא וימצא עדים לקיימו. ומ"ש רבינו אומר בפני שנים הוא כרבי יוחנן (דף ה':) ותניא כוותיה התם ועוד יתבאר בזה למטה. ומ"ש ואפילו היו עדיו כשמות העכו"ם. הוא מן הברייתא ששנינו שם (דף י"א:) גיטין הבאים ממדינת הים ועדים החתומין עליהן אע"פ ששמותיהן כשמות העכו"ם כשרים מפני שרוב ישראל שבחוצה לארץ שמותיהן כשמות העכו"ם עד כאן. ויש במשנה ובגמ' דינין בגט החתומין עליו עכו"ם וידוע שהם עכו"ם וכן שמות מובהקין של גיות שאין ישראל מעלין באותן השמות והנא קמא פסיל ליה ור"ש מכשיר ליה בעדי מסירה וכר"א ואע"ג דמודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול כיון דשמותיהן מובהקין נינהו לא אתי למסמך עלייהו. ונראה מדברי רבינו שאין הלכה כר"ש אלא כת"ק וכן דעת רבינו הגהל ז"ל ולזה לא כתב רבינו דין זה וכבר בארתי פ"א שאם היו עדיו מתוכו פסולין שהגט פסול:

ו בא הבעל ועמד וערער וכו'. מבואר בגמרא וכבר הזכרתי זה למעלה בדין הנשים השונאות:

ז וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר וכו'. בגמ' שם ובהלכות וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא היכא דאמר שליח בפני נכתב דהימנוהו רבנן ואפילו בארץ ישראל ומשני תקנת עגונות גובה מן הלקוחות ואע"פ שטענו מזוייף הוא שמספר כתובה נלמד שכך כותב לה כשתבא להנשא לאחר תטלי מ"ש ליכי כדאמרינן ביבמות באומרת מת בעלי, מיהו ה"מ לענין מנה מאתים אבל לענין תוספת לא שאין מדרש כתובה אלא לעיקר כתובה אבל לא לתוספת וכן דעת מקצת גדולי המורים וכתוב אצלנו בפ' הכותב וכיון דמשום מדרש כתובה לית לה מדינא נמי לית לה שאין קיום שטרות מתקיים בעד אחד לענין ממון כדאמרינן גבי עבד עצמו קנה נכסים לא קנה עכ"ל:

ואם

יכנ"ל:

לחם משנה

ג אמר כו' די"ל דגמרא שני אורחא דמילתא ובארץ אין דרך לאומרו ובח"ל דרך לאומרו:

ה שליח שהביא גט ממקום למקום בח"ל וכו'. מה שהסכים ה"ה דברי רבינו עם דברי ר"ת בקלא כלומר דסובר החילוק דהשתא ניידי אבל דוקא ממקום למקום קשה קלא דא"כ אפילו בא"י נמי השתא אמאי לא בעינן בפני נכתב ובפני נחתם דהא בכל המקומות ניידי בין בא"י בין בחו"ל ועוד דלא היה לו לרבינו לכתוב הדין סתם משום דהשתא בזמן הזה ניידי דאין דרכו של רבינו אלא לכתוב הדין הנהוג בכל הזמנים והיה לו להזכיר חילוק זה בדבריו אי ניידי או לא ניידי: עוד כתב ה"ה ופסק רבינו כחכמים וכו'. קשה דלרבא דקי"ל כוותיה קאמר בגמ' דחכמים מפרשים לת"ק והיכי קאמר פסק דאין כאן מחלוקת. וי"ל דקאמר פסק משום דבגמרא לא קאמר דחכמים מפרשים לת"ק אלא כדי לדחות לימא כתנאי אבל אם המשנה כפשטה משמע דפליגי ולכך קאמר פסק:

ואפילו היו שמות עדיו וכו'. בפרק המביא קמא (דף י"א) אמרו בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותם כשמות עכו"ם מהו א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו וכו' איתיביה גיטין הבאים ממדינת הים והעדים חתומים עליהם אע"פ ששמותיהם כשמות העכו"ם כשרים מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהם כשמות העכו"ם התם כדקתני טעמא וכו' איכא דאמר כי מתניתא בעא מיניה ופשט ליה ממתניתא ע"כ. ופירש"י כי מתניתא בעא מיניה גיטין הבאין ממדה"י ושמותיהן כשמות עכו"ם וכו' ע"כ. והשתא קשה לדעת רבינו דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא היכי דבאין מא"י הם פסולים דלישנא קמא בפירוש אמרו אין בידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו וכל השאר הם פסולים מפני דדוקא בחו"ל הוא כשר משום שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהם כשמות העכו"ם אבל בא"י לא. וללישנא בתרא לא בעא מיניה אלא כי מתניתא גיטין הבאין ממדינת הים דוקא אבל שבא"י ודאי פסולים שאין שמותיהם כשמות עכו"ם וא"כ רבינו דאיירי אפילו בגיטין הבא ן מא"י שכ"כ בתחלת דבריו שליח שהביא גט ממקום למקום בחו"ל או מחו"ל לא"י או מא"י לחו"ל א"כ כתב ואפילו היו שמותיהן כשמות עכו"ם וכו' משמע דאכולהו קאי לא אתי לא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא. וי"ל דהתוס' פי' דקס"ד דמקשה כלישנא קמא דהא דקתני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות עכו"ם לא להכשיר במדה"י קא אתי אלא נותן טעם לדבר דרגילות

משנה למלך

ג ואלו הן הנשים כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי"ב מהל' אלו דין ט"ז):

ד המביא גט ממקום למקום בא"י וכו'. (א"ה משנה בפרק המביא תניין ואמרינן בגמרא (דף כ"ד) דהיינו טעמא משום דבעל לא קפיד ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ז מהל' אישות דין כ'): וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר ואפילו מאה. נסתפקתי במי שעשה שליח להוליך גט ואח"כ ביטל השליחות ועשה שליח אחר אם זה השליח השני רוצה לעשות שליח כגון שחלה או נאנס או שנתן לו הבעל רשות שיעשה שליח מהו שיעשה שליח לאותו האיש שביטל הבעל שליחותו. מי אמרינן כיון דיש לו כח לעשות שליח למי שירצה מיהו שאני הכא שכבר גילה הבעל דעתו דלא ניחא ליה שיהיה זה האיש שליח להוליך הגט או דלמא מכחו הוא דלא רצה שיהיה שלוחו אבל מכח שלוחו אינו מקפיד ומן הסברא נראה כצד הראשון אך לא מצאתי דין זה מבואר:

ה שליח שהביא גט ממקום בח"ל כו'. כתב ה"ה ז"ל אע"ג דקי"ל כרבא דאמר דטעמא דמתניתין לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכו'. לשון זה אינו מדוקדק דאדרבה משום דקי"ל כרבא הצריך רבינו ממקום למקום בח"ל לפי טעמא דאין עדים מצויין לקיימו ולא הצריך במדינה עצמה ממקום למקום ולרבה אף במדינה עצמה צריך משום דאין בקיאין לשמה ולשון מקוטע הוא ודוק:

ואם

הגהות מיימוניות

[א] נראה דר"ל ממדינה למדינה אבל ממקום למקום באותה מדינה עדים מצויין לקיימו:

מגדל עוז

לפיכך נשים שחזקתן עד שאר כל הנשים כשרות. פ"ב דגיטין (דף כ"ג): המביא גט בארץ ישראל ונאנס עד השליח הראשון. פרק כל הגט (דף כ"ט): שליח שהביא גט ממקום למקום כו' עד אין חוששין להם. פ"ק דגיטין (דף ב'): בא הבעל כו' ובפני נחתם. פ"ב דגיטין (דף כ"ג) שם: וכן שליח שהביא גט וכו' עד גט שכתבו בארץ ישראל וכו' עד ובפני נחתם. פ"ב דגיטין:

כסף משנה

ז **ואם** אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא יתן לה וכו' (עיין בפנים). כך היא הגירסא בספרים דידן והרא"ש כתב בריש גיטין ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כתב הרמב"ם ה"ז ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר עכ"ל. והרא"ש אפשר שהיה גורס כמ"ש ואפשר שהיה גורס כגירסא דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר שכשאבד הגט וערער הבעל שתהיה אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה הגט בפנינו היה מתקיים ולפיכך במקום אינה מגורשת כתב ה"ז ספק ממזר כלומר שהיא קרובה להיות אינה מגורשת אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא לענין אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ולענין שהולד אסור בממזרת כדין ספק ממזר כנ"ל:

כתב ה"ה ואם לא נתקיים וכו' מ"ש רבינו שאם אין הבעל מערער שהוא פסול פירוש אבל אינו בטל וכו'. לא היה צריך לכך דבהדיא תניא בריש גיטין (דף ה':) המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דר"מ וחכ"א אין הולד ממזר וידוע דהלכה כחכמים, ונתבאר שם דאפילו ר"מ לא פסיל אלא מדרבנן:

מגיד משנה

ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וכו'. זהו כרבא דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ואם איכא מאן דמקיים ליה כשר ולא חיישינן לשאין בקיאין לשמה וכן פסקו בהלכות והרבה מן האחרונים ז"ל: ויש לשליח להיות מכלל השלשה וכו'. שם מתבאר זה מן הסוגיא: ואם לא נתקיים וכו'. מ"ש רבינו שאם אין הבעל מערער שהוא פסול, פירוש אבל אינו בטל, הוא ממה שאמרו שם בסוגיא בדין הוא דאף קיום לא ליבעי ורבנן הוא דאצריך ומשום עיגונא אקילו ביה רבנן, פי' להאמין בו עד אחד שמן הדין אינו בטל אף על פי שאין בו קיום. ומ"ש ואם בא הבעל וערער וכו'. כבר כתבתי בזה למעלה ברלא פרקא וצריך עיון:

ח ומפני מה הצריכו וכו'. זה כרבא דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכבר כתבתי זה הרבה פעמים:

ט בעל שהביא וכו'. זה פשוט וכבר הזכרתי הסוגיא שאמרו (דף ט') אלא ערער הרי הרי ותרי נינהו ומאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני וה"פ ואפילו נתקיים בחותמיו אמאי כשר וכל שכן במקום שליח שלא יפה כחו יותר מקיום גמור ויש שנים המעידים שמזוייף שאינו גט:

י הנהרות שבארץ ישראל וכו'. שם (דף ו') תני הדא המביא גט בספינה כמביא בארץ ישראל ותניא אידך כמביא בחוצה לארץ וכו' רב נחמן בר יצחק אמר בנהרות דארץ ישראל כ"ע לא פליגי פירוש דהוו להו כארץ ישראל כי פליגי בים הגדול ואמרו שם דפלוגתא דפליגי רבי יהודה ורבנן בעלמא בתחומי הארץ וכבר ביארם רבינו פ"א מהלכות תרומות, ויש בכאן בספרי רבינו בהלכות מתנות עניים וט"ס הוא וראוי להיות בהלכות תרומות: ובבל כא"י וכו'. שם (דף ו') בבל רב אמר כא"י לגיטין ושמואל אמר כחו"ל וקי"ל כרב באיסורי ופירשוה במביא ממקום למקום בבבל. כתב הרשב"א ז"ל דהלכה כדפלח ליה רבי אביתר לרב חסדא גיטין שבאין משם לכאן אין צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ, ואפשר שהכל נכלל במ"ש רבינו שהיא כא"י:

יא גט שכתבו וכו'. ירושלמי בפ"ק. ועל מ"ש רבינו צריך שיאמר בפני נכתב וכו' כתוב בהשגות בירושלמי ואפילו נתנו בארץ ע"כ. ודע שאף דעת רבינו כן הוא וכל זאת הסבא הוא בשנתנו בארץ בהכרח ההלק הראשון מפני שאם בנתנו חוצה לארץ מאי איריא כשחתמו חוצה לארץ אפילו כתבו וחתמו בארץ כיון שנתנו חוצה לארץ נ"ל כן כפי מה שנתבאר למעלה שכתב רבינו בביאור שהמוליך מא"י לחו"ל נ"ל כן ומהחלק השני ג"כ שאם בחו"ל והלא אפילו נכתב ונחתם בארץ נ"ל כן ומתוך כך סתם רבינו וסמך לו על מה שכתב למעלה:

ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא יתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו. [א]ויש לשליח להיות מכלל השלשה שקיימו אותן בחותמיו. ואם לא נתקיים ונתן לה הרי זה פסול עד שיתקיים. ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. אבד הגט הרי זו ספק מגורשת: **ח** ומפני מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם בחוץ לארץ. כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם יבא הבעל ויערער מפני שאין העדים מצויין [ב] לקיימו ממקום למקום בחוצה לארץ: **ט** [ב]בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם מזוייף הוא הרי זה בטל. שלא האמינו דבריו של אחד שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה. אבל במקום עדים שמכחישין אותו לא האמינוהו: **י** הנהרות שבארץ ישראל והנסין שבים הגדול שבתוך התחום של א"י הרי הן כא"י ושחוץ לתחום כחו"ל. ובהלכות תרומות יתבארו תחומי א"י. ובבל כא"י לגיטין: **יא** [ג]גט שכתבו בא"י וחתמו בחו"ל *צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. כתבו בחו"ל וחתמו בא"י אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **יב** נכתב מקצת הגט בפניו ונחתם כולו בפניו. אם מקצתו הראשון הוא הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם אפילו לא נכתב בו אלא [ג] שיטה אחת בפניו ואפילו שמע קול הקולמוס כותב וחתמו העדים בפניו הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים את הגט אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם אשה אחרת כתבו אלא אומר בפני נכתב ובפני נחתם: **יג** [ד]אמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם. בפני נחתם אבל לא בפני נכתב. בפני נכתב כולו וחתם עד אחד אבל לא העד השני אפילו היה הוא העד השני, הרי זה יתקיים בחותמיו ואח"כ ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו הרי זה כשר וינתן לה. ואין צריך לומר אם העידו שנים אחרים על כתב העד השני שזה כשר:

השגת הראב"ד

*צריך שיאמר בפני נכתב וכו'. כתב הראב"ד ז"ל (בירושלמי) ואפי' נתנו בארץ, עכ"ל:

א טור שם סמ"ג שם: ב גם זה שם: ג גם זה שם טלמון שם וע"ש: ד שם:

מגיד משנה

יב נכתב מקצת הגט וכו'. פ"ב (דף ט"ו) משנה בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול והקשו בגמרא הי חציו אילימא חציו הראשון והאמר ר' אלעזר אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך אלא אמר רב אשי חציו אחרון ופירש"י ז"ל שיטה אחת שיטה ראשונה שבה שם האיש והאשה והזמן עכ"ל: ואפילו שמע וכו'. פ"ק (דף ה' ו') רב אשי אמר אפילו (שמע) קל קולמוסא וקל מגלתא ופירש"י ז"ל קול קולמוס כשהוא כותב וקול קריעה שהוא נשמע כמו שאומר קן קן ואית דגרסי קל קולמוסא עכ"ל. ופי' קול זה מחציו ראשון דוקא אבל מחציו אחרון כבר הזכרתי למעלה המשנה שאמרה שאפילו נכתב בפניו פסול וזה מבואר בדברי רבינו במ"ש אם מקצתו הראשון הוא וכן כתבו ז"ל: וכן אם יצא הסופר וכו'. פ"ק מפורש בגמרא ובברייתא ופי' שהתחיל בפניו ואחר כך יצא וחזר:

יג אמר בפני נכתב וכו'. פ"ב משנה (דף ט"ו) אמר בפני נכתב אבל לא (אמר) בפני נחתם בפני נחתם אבל לא אמר בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול. וכל פסול שהזכירו כאן הוא עד שיתקיים בחותמיו כמו שיתבאר. ומ"ש אפילו היה הוא העד השני. בגמרא שם אמר רב אשי אפילו אומר אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כלו בקיום הגט או כלו בתקנת חכמים: ואם העיד הוא וכו'. שם בגמרא מתבאר דלדעת רב אשי דהוא בתרא אלו החלוקים שכתב רבינו כשרים שם וכן מבואר בהלכות:

משנה למלך

ז **ואם** אין השליח עומד כו' ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. הרא"ש ז"ל בריש גיטין כתב בשם רבינו דאם בא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר וכתב מרן בכ"מ ואפשר שהיה גורס כגירסא דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר דכשאבד הגט וערער הבעל שתהיה אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה הגט בפנינו היה מתקיים כו'. ולא ידעתי מהו דגירסת מרן שכתובה בספרינו אם היתה בספרי הרא"ש היכן מצא בדברי רבינו דכשבא הבעל וערער ואבד הגט שאינה מגורשת וזה לפי גירסתנו כל ירצה וכל ימצא בדברי רבינו דהוא כתב דאם בא הבעל וערער והגט בפנינו מאחר דלא נתקיים אינו גט ובאבד אפילו ערער ה"ז ספק דאפשר דאם היה בפנינו היה מתקיים וכ"כ בפירוש בריש פרקין. ואפשר דהרא"ש נתכוון למ"ש רבינו לפנינו בשליח שהביא בא"י. אלא שאין גירסתו

לחם משנה

דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עכו"ם וסובר רבינו דמאי דקאמר בגמ' בליסנא בתרא היכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה לאו כדפירש"י ז"ל דבעא בגיטין דאין הגאון מדא"י דוקא אלא ה"ק אפילו דבעא מיניה בגיטין באין מא"י ה"ל כי מתניתא דמאי דנקט במתניתא שרוב ישראל שבח"ל לאו דוקא ח"ל אלא טעמא יהיב למילתיה משום דרגילות הוא כמו דהוה ס"ד דהמקשה לליסנא קמא ופסק רבינו כליסנא בתרא והשתא ניחא נמי דפסק רבינו כת"ק דמתני' דפסיל עדים החתומים על הגט אפילו שמות מובהקים דלליסנא קמא דר' יוחנן הוא פסיק כר' אליעזר דהא קאמר לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו ולא ה"ל לרבינו למיפסק דלא כר' יוחנן אלא משום דלליסנא בתרא לא א"ר יוחנן אלא כשרין כי מתניתא ורבינו פסק כליסנא בתרא כדכתבינן לכך פסק בההיא דעדי עכו"ם כת"ק:

יב שיטה אחת בפניו וכו'. מדלא פירש רבינו מה היא השיטה נראה שפירש כפי' התוס' שהוא בכל שיטה אע"פ שאין נראה כן מדברי ה"ה ז"ל שהביא פי' רש"י על רבינו ז"ל:

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי ואפילו נתנו בארץ: ואני אומר כך מוכן מתוך דברי ר"מ ז"ל ג"כ וסדור לשונו כפי הכללי הכולל פ"ק דגיטין: כתבו בחו"ל וחתמו בארץ א"צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. פ"ק דגיטין (דף ד' וה'): נכתב מקצת הגט כו' עד שזה כשר. ריש פ"ב דגיטין (דף ט"ו:) ומייתי לה פ"ק דגיטין:

הגהות מיימוניות

[ב] ואין חלוק בין מקומות הרחוקים זה מזה או קרובים זה לזה כרבא דאמר אפילו באותה שכונה וכן פר"ת ודלא כאמוראי דפליגי התם ופריך התם (דף ו') הא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו פירוש ובאותה שכונה מצויין לקיימו ולמה מצריך באותה שכונה לומר ומשני שאני בני מחוזא דניידי פי' שאין משתהין בבתיהם ואין מכירין חתימות שכיניהם ומתוך כך פסק ר"ת שצריך עכשיו בכ"מ לומר בפ"נ ובפ"נ דכ"ע ניידי שאין להן קרקעות ונחלות כמקדם: [ג] מכאן הוכיחו התוס' שאפילו לא היו העדים אלא בשעת כתיבת שיטה ראשונה וידעו שלשמה היתה והלכו להן כשר דיש לי לומר כמה שהתחיל לכותבו לשמה מסתמא כך גמרו ורש"י פי' דלאו דוקא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה שיש בו שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו ולא בתחלתו פסול כדמשמע התם בפני נכתב חציו פסול ומוקי לה בחציו אחרון, ספר התרומה והמצות. ואחרי כן כתב דאם אין שום עדות בשעת כתיבה נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר

יד ^א^שנים שהביאו גט בחו"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו הרי אלו נותנין לה ותהיה מגורשת. שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקויים שהרי שלוחיו הם עדיו. שאילו אמרו השנים בפנינו נתגרשה הרי זו מגורשת אף על פי שאין שם גט: **טו** במה דברים אמורים בזמן שהגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. ^ב^לפיכך אם אמר אחד בפני נכתב והאחר אומר בפני נחתם ואפילו שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהם לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו: **טז** ^ג^אמר אחד בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אע"פ שאינו יוצא מתחת ידם שהרי נתקיים בחותמיו: **יז** ^ד^שליח שהביא גט בחו"ל ונתנו לה בינו לבינה או שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שנשאת נוטלו ממנה וחוזר [ד] ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. ואם לא נטלו ממנה הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו: **יח** נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק הרי זה יתקיים בחותמיו ואחר כך ינתן לה: **יט** ^ה^הסומא אינו יכול להביא גט זה של חו"ל מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא [ה] פתוח ונסתמא הרי זה אומר בפני שלשה בפני נכתב ובפני נחתם ונותנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חו"ל צריכה שלשה לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. שלא אמרו בפני שנים אלא בזמן שהשליח כשר לעדות שהרי הוא מצטרף עם השנים ונמצא מכלל השלישי שקיימו גט זה בדבריו שהעד נעשה דיין בדבר שהוא מדבריהם: **כ** ^ו^חלה השליח או נאנס בא לבית דין ואומר להם גט זה בפני נכתב ובפני נחתם והן משלחין אותו ביד שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני ונותנו לה בפני עדים: **כא** חלה השני או נאנס עושה שליח אחר

א גם זה שם: ב טור שם סי' קמב סמ"ג שם: ג שם: ד שם: ה גם זה שם: ו גם זה שם:

מגיד משנה

יד שנים שהביאו גט וכו'. כל זאת ההבבא פשוטה וזה מבוארת במשנה (דף ס') ובגמרא לפום מסקנא וכן בהלכות הכל נזכר שם הדין והטעם ואין צריך ביאור אלא במ"ש רבינו בזמן שהגט יוצא מתחת יד שניהם והוא לשון הגמרא ממש (דף ס"ו) ודקדקו המפרשים ז"ל בכוונתו ורש"י כתב ששניהם אדוקין בו ושניהם שלוחין (בהבאתו) עכ"ל. והרשב"א כתב דלאו דוקא אדוקין שזה יאחוז במקצתו וזה במקצתו אלא ששניהם שלוחין ושניהם יאמרו בבית דין שהם שלוחין והוא ז"ל הוסיף להכשיר אפילו בשאחד שליח והשני אומר בפני עשאו שליח והטעם שכל שיש בו שני עדים שהוא שליח הגט הזה כדי לגרשה שוב אין הבעל יכול לערער וכן דעת התוספות והוא ז"ל כתב דברי רבינו וכתב דברי בעל הלכות שכתב כן וכתב שאפשר שאף הם לא נתכוונו אלא להוציא שליח אחד שבא בחבורתו ולא היו שניהם שלוחין בהולכת גט זה:

טז אמר אחד בפני וכו'. משנה (שם ס"ו) אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר ופשוט הוא שאפילו אין שם מי שאומר בפני נכתב כשר שהרי נתקיים בחותמיו בשני המעידין בפנינו נחתם כמ"ש רבינו אלא אגב בבי דרישא דמתני' נקט אחד אומר בפני נכתב ואף רבינו כתב דין המשנה כפשטה וביאר בדבריו מ"ש:

יז שליח שהביא וכו'. ברייתא פ"ק (דף ה':) המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפני נחתם וכו' ופסק רבינו כחכמים וכ"כ מן הגאונים ז"ל וכן הכריח הרשב"א ובראיות וכתב הוא אמרו בתוספות דמדמצרכינן ליטלו ממנה ולא אמרינן כילד יעשה יאמר לה בפני שנים שמעינן שהמביא גט צריך שיאמר כן קודם שיתננו לה או סמוך לנתינה כמו שיתבאר בסמוך בדין נתנו לה ולא הספיק לומר וכו' דמשמע דאפילו לאחר נתינה נ"ל כן ונסתפקו הן אם יכול לומר כל זמן שעסוקין באותו ענין או דוקא סמוך לנתינה כגון שעדין הגט בידה וצריך לחוש בדבר ע"כ דבריו ז"ל:

יח נתנו לה ולא הספיק וכו'. במשנה (דף ט') המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נחתם ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו ובגמרא אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. וכתב רבינו נשתתק לפי שידוע שהחרש שדברו חכמים בכ"מ שאינו מדבר ואינו שומע וכאן מפני העדר הדבור הוא שאינו יכול לומר כן:

יט הסומא אינו יכול וכו'. במשנה בפרק המביא תניין (דף כ"ג) הכל כשרין להביא את הגט וכו' וכבר כתבתי פ"ז ובגמרא שאלו סומא אמאי לא ואמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו והקשה רב יוסף א"כ סומא היאך מותר באשתו אלא בטביעות עינא דקלא אלא אמר רב יוסף הכא בחו"ל עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי למימר ואסיקו התם דא"כ היה פקח ונסתמא כשר ונתבארו דברי רבינו. וכתבו מן המפרשים ז"ל דאפילו לרב ששת דאמר לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו לא אמר אלא בסומא לפי שהיה סבור שהוא אינו בר הכרה לעולם וע"י אחרים לא הויא ליה הכרה אבל באיסא דעלמא (דהוי בר הכרה אם מתעכב שם במקום שאשה הכרה ע"י אחרים הויא הכרה) ואע"פ שאינו מכירה אלא שמואל לאחרים עליה יכול ליתנו לה והוכיחו כן ועיקר. ומ"ש רבינו ה"ז אומר בפני ג' הוא מפני שהסומא אינו כשר לדין כמו שיתבאר פ"ב מס' סנהדרין ולא הכשירו באמירה בפני שנים אלא בזמן שהשליח יכול להצטרף עמהם כמו שיתבאר בסמוך: וכן האשה וכו'. פ"ק (דף ה':) איתמר בפני כמה נותנו לה וכו' עד ותניא כותיה דר"י וכתוב בעטור דהוא הדין לקרוב דבעי ג' דלאו דוקא אשה אלא כל שאינו ראוי לדין והרשב"א נסתפק בזה לפי שי"ל שאף הקרוב כשר להיות דיין בקיום שטרות:

כ חלה השליח וכו'. משנה פרק כל הגט (דף כ"ט:) המביא גט ממדינת הים וחלה וכו' עד אלא אומר שליח ב"ד אני. ומ"ש רבינו ונותנו לה בפני עדים הוא מפני מה שנתבאר פ"א שלכתחלה צריך לתת הגט בפני שנים:

כא חלה השני וכו'. שם בגמרא מפורש זה דשליח שני משוי שליח ודוקא בב"ד ודוקא חלה או נאנס הא לאו הכי לא:

כסף משנה

יח נתנו לה ולא הספיק לומר וכו'. מדברי רבינו שכתב עד שנשתתק נראה בהדיא דאלם שכותב בפני נכתב ובפני נחתם פסול ואע"פ שבעדות אשה מהני משום עיגונא התם שאני שאינו מצוי כ"כ שיבאו עדים שמת בעלה ולפיכך סמכו על אלם המעיד בכתב אבל בגט שאפשר להתקיים בחותמיו או שאפשר לשלוח לומר לבעל שישלח גט אחר ע"י שליח שיאמר בפ"נ ובפ"נ לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו של זה שפי' מכשאר עדויות ולא דמי למאי דאמרינן בשלהי פ' שני דגיטין (דף כ"ג:) דעדיף גט ממיתה מפני שהכתב מוכיח דהתם לענין נאמנות נשים המעידות איתמר ובודאי דטפי איכא להימנינהו בגט מפני שהכתב מוכיח אבל הכא לאו משום נאמנות הוא באלם שכתב בכתב ידו שלא לחלק בין עדות זה לשאר עדויות:

האיש

לחם משנה

יח נתנו לה ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ וכו'. משמע מדברי רבינו דאלם שכותב בפני נכתב ובפני נחתם פסול וטעמא ביאר הרב מוהרי"י קארו ז"ל. וקשה דא"כ אמאי לא תני במתני' סוף פרק המביא תניין (דף כ"ג) אלם כיון דבמתני' ג"כ בחו"ל קא מיירי דהא סומא לא איירי אלא דוקא בחוץ לארץ לימא אלם ג"כ דבחוץ לארץ אינו מביא משום דאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' בשלמא אי אית ליה תקנתא בכתב ידו ניחא דהא יכול להביא ויכתוב בכתב ידו בפני נכתב וכו' אבל אי לית ליה תקנתא קשיא וכ"ת תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ועוד דחוץ קתני ועוד בגמרא דייק אמאי תני נכרי ולא תני עבד וכו' וצ"ע:

כל

משנה למלך

גירסתו נכונה דאכד הגט שהרי היא ספק מגורשת במאי מוקי לה אי בלא ערער זה אינו רמוז כלל בדברי רבינו ואי בערער מה זה שכתב לגירסתו ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר והלא עד השתא בערער הבעל קאי וצ"ע:

יז ואם לא נטלו ממנה הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמין. נראה לי דמאי דמשמע מדברי רבינו ז"ל דאם נתקיים בחותמין אינו צריך כלום היינו לומר דאינו פסול. אבל לכתחלה צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו בידה היכא שנתנו בינו לבינה דנקט ברישא שהרי כתב רבינו לעיל בפ"ג וז"ל עבר השליח ונתנו בינו לבינה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ואם מת השליח הואיל והגט יוצא מתחת ידם מקויים הרי זה גט כשר ע"כ. משמע דדוקא כשאי אפשר הא לאו הכי צריך לכתחלה:

ומפני

לפיכך

מגדל עוז

שנים שהביאו גט עד שאין שם גט. פרק קמא דגיטין (דף ס'): בר"א בזמן שהגט עד נתקיים בחותמיו. ריש פ"ב דגיטין (דף י"ז): שליח שהביא גט עד ואח"כ נתן לה. פ"ק דגיטין (דף ט'): הסומא אינו יכול כו' עד ונותנו לה. פ"ב דגיטין (דף כ"ג): וכן האשה שהביאה עד אפילו הן מאה. פ"ק דגיטין:

הגהות מיימוניות

לסופר לכותבו מסתמא כותבו לשמה בהכשר דרוב בקיאין הן ואמרינן נמי סתם ספרי דדייני מגמר גמירי דלא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבה כ"א לשליח המוליך גט לאשה שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ שלא יוציא הבעל לעז על הגט ומה שאומר בתחלת גיטין אי אתא בעל ומערער פסיל ליה פסול לאו דוקא שאין כאן אלא לעז אבל בגירושין שהוא בעצמו עושה אין לחוש ולכך הבעל עצמו שהביא גיטו אצ"ל בפ"נ ובפ"נ ואעפ"כ נהגו העולם להצריך עדים בשעת כתיבה ואין לשנות המנהג ע"כ ספר התרומה בסדר הגט: [ד] כחכמים ודלא כר"מ דאמר יוציא והולד ממזר ור"י כתב צ"ע אם הלכה כר"מ בגזירותיו אפילו גבי רבים כדמוכח בכתובות וגם סתם משנה כמותו או שמא כיון דחשיב ליה בהזהב חומרא יתירתא מובא ושמא גם במקומות אחרים משמע דתלמודא כרבנן ואין הלכה כמותו ע"כ, ולר"מ אם לא נשאת יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ומכאן יש לדקדק שצ"ל בפ"נ ובפ"נ קודם נתינה דאי מועיל לאחר נתינה מה צריך ליטלו ממנה יאמר בפ"נ ובפ"נ וכו', ומ"מ י"ל שאפילו לאחר הנתינה מועיל אם אמר לאלתר וכיון שלא אמר מיד יחזור ויטלנו וכו' ואם קודם נתינה הרבה מספקא לר"י אם מועיל וכן מספקא ליה אם מועיל לאחר כדי דבור כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא ע"כ מס' התרומה והמצות והתוס', ע"כ: [ה] הכי מסיק רב ודלא כרב ששת דאמר מפני שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו אבל שאר כל אדם פר"י שיכול לעשות שליח אע"פ שאינו מכירה כדלקמן בפ"ט, ע"כ:

אחר בב"ד אפילו מאה והאחרון אומר שליח בית דין אני ונותנו לה. אע"פ שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין מפני שהוא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל אם נתקיים הגט בחותמיו אע"פ שנתנו שליח לשליח אפילו מאה בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה הרי זה כשר. ואע"פ שלא פירש הבעל ולא אמר לו שלחו ביד אחר אם תאנס אם חלה או נאנס הרי זה משלחו: **כב** [א]כל העושה שליח אינו צריך שיהא השליח עמו בב"ד. אלא אומר להם הרי פלוני שלוחי ואפילו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו אפילו הן מאה: **כג** האיש שנתן גט לאשתו ונכתב ונחתם בפניה ואמר לה הרי את שלוחתי להולכה עד בית דין פלוני והם יעמידו שליח ויתנו ליך גט זה ותתגרשי בו הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח ליתנו לה כמאמר הבעל: **כד** במה דברים אמורים כשהתנה עליה הבעל תנאי זה [ב]אבל אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתחת ידה אינה צריכה לומר כלום והרי היא בחזקת מגורשת. הואיל וגט שבידה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו. ואע"פ שאין אנו מכירין כתב אותן העדים ולא נתקיים אין חוששין לה שמא זייפה אותו שהרי אינה מקלקלת על עצמה. ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בב"ד עד שיהא שם מערער. לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא. ואין חוששין שמא ימצא מזוייף. כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא

א שם וסי' קמא: ב טור אה"ע סי' קמב סמ"ג עשין נ:

כג כד האיש שנתן גט לאשתו וכו' בד"א כשהתנה עליה הבעל תנאי זה וכו'. הראב"ד השיג על רבינו לומר שאע"פ שלא קרא עליו ערער צריך שיתקיים בחותמיו וה"ה כתב ליישב דעת רבינו. וגם הר"ן בריש גיטין כתב כדברי רבינו לפי שכל שהוא נותנו לידה או ליד שליח קבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש וכיון שאין לחוש שמא יבא בעל ויערער הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערער דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט מיהו אם בא בעל וערער יתקיים בחותמיו. אבל הרשב"א בסוף פרק כל הגט תמה על רבינו מדתנן בפ"ב דכתובות האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיא אשת איש אינה נאמנת עכ"ל. ואיני רואה מקום לתמיהא זו דהתם איכא למימר דמיירי באין גט יוצא מתחת ידה:

המגרש

ומפני מה צריך ב"ד וכו'. טעם רבינו בזה ברור והדין שיצא לו מתוך פשוט הוא דודאי כל שנתקיים בחותמיו הרי מדינת הים כא"י לגמרי וכבר נתבאר שבא"י א"צ למנותו בב"ד וכן הסכים הרשב"א ז"ל. ומ"ש רבינו אע"פ שלא פירש הבעל וכו' ר"ל שאם פירש לשליח שיוכל למנות שליח או שלוחין א"צ לאונס אלא אפילו בלא אונס יכול למנות אחר תחתיו כפי מה שאמר לו הבעל וזה פשוט:

כב כל העושה שליח וכו'. שם אמר רבא הא ודאי קא מבעיא לן כי משוי שליח ב"ד בפניו או שלא בפניו הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו ובהלכות מבואר שליח כי משוי ליה שליח בב"ד בפניו וכו' [וכתב הר"ן ומינה] ודאי שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו ואף בשליח קבלה כתוב בהלכות גדולות עגונה דאתיא לב"ד ואמרה הוו עלי סהדי דפלוני דאיתיה במדינת הים שויאה שליח לקבולי לי גיטא מיד בעלי וכו' אם דנפיל גיטא לידא דשליח אם נשרף או נקרע מיגרשא הדא עגונא ע"כ (ואף דעת רבינו כן שכתב כל העושה שליח וכו' ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל) וכתב הרמב"ן ז"ל ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דהוו להו מילי ומילי לעולם לא מימסרן לשליח אלא באומרת אמרו ומינה היא שליח שלא בפניו [עכ"ל]. ואף הרשב"א כתב שאינו עושה שליח תחתיו אא"כ אמרה בפירוש שימנה שליח אחר תחתיו ולא דמי לשליח הולכה דעושה שליח משום דהוי שליח גט ולאו מילי נינהו עכ"ל:

כג האיש שנתן גט וכו'. פ"ב משנה (דף כ"ג:) האשה עצמה מביאה גיטה וכו' ובגמרא הקשו אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ותירץ רב הונא באומר (לה) אל תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני והקשו סוף סוף כי מטיא התם איגרשא לה ותירץ רב איקא דאמר לה כי מטית התם אתנחיה אארעא ושקליה והקשו אי הכי ה"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע ואמר רבא טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום ותירצו דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי גיטך והקשו והא לא הדרה שליחות אצל הבעל ופי' רש"י שליח לא מקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור אצל משלחו ולומר עשיתי שליחותך לחברך וזו אינה ראויה לחזור שהרי לא נשתלחה אלא לעצמה ואא"כ נעשית היא בעלת המעשה ובטל השליחות קודם שתחזור עכ"ל, ותירצו (לא צריכא) דאמר לה הוי (את) שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה ואמרו שם דלאוקימתא זו אמתיה לדעת האומר האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה וכ"פ רבינו פ"ו עוד שם אוקימתא אחרת דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח להולכה וקבלי את גיטך מיניה ואב"א דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם אימא קמיה ב"ד בפני נכתב ובפני נחתם ומשוו ב"ד שליח וליתבוה ניהלך ואוקימתא זו לבד נזכרה בהלכות ובדברי רבינו. ואני כתבתי כל הסוגיא לפי שיש ללמוד ממנה הרבה דברים. וכתב הרשב"א ז"ל דבכל האוקימתות צריכה היא לומר בפני נכתב ונחתם בפני ג' וכולהו אע"ג דלא אדכרו אמתניתין סמכי ואסיומא דמתניתא דאמרינן אימא קמי ב"ד בפני נכתב ונחתם:

כד בד"א כשהתנה עליה וכו'. דעת רבינו במ"ש שהאשה המוציאה גט מתחת ידה שאינה צריכה לקיימו וכ"כ פי"ב הוציאה גט מתחת ידה ואמרה גירשני בעלי בזה נאמנת ונשאת בו אע"פ שאינו מקויים כמו שבארנו הוא מתוך משנה זו והסוגיא שעליה שסבור רבינו שהיא ודאי בלא נתקיים הגט בחותמיו שאם נתקיים כבר נתבאר שאין צ"ל בפני

לחם משנה

כט כל העושה שליח כו'. כתב ה"ה בשם הרשב"א דשליח קבלה אינו עושה שליח תחתיו וכו' (עיין במ"מ) וא"ת לדעת רבינו דגרים בריש פרק השולח (דף ל"ב:) גופיה מי בטלה ויצא לו מכאן מ"ש בפ' ו' דאם ביטל הגט מלהיות גט בפירוש דהגט בטל א"כ צ"ל לדעתו דגט הולכה לא הוי מעשה אלא מילי ומשום הכי דבור מבטל דבור וכמו שכתבו שם התוספות בריש פרק השולח דאי הוי מעשה לא אתי דבור ומבטל מעשה אלא ודאי דהוי דבור כמו שתירץ ריש לקיש בגמרא א"כ לדעתו קשה דאמאי שליח הולכה ממנה אחר תחתיו הא הוי מילי ומילי לא מימסרן לשליח. וי"ל דנהי דהוי דבור דכל כמה דלא הגיע ליד האשה לא הוי מעשה כמו שאמרו בגמרא אבל מ"מ לא הוי דבור גמור לומר דהוי מילי ולא מימסרן:

כד בד"א כשהתנה כו' ועוד שהעדים חתומים על הגט הרי הן וכו'. [ק"ל] דא"כ משום דעדים החתומים וכו' וכי היכי דשליח נאמן ה"נ האשה א"כ ליהוי כשליח ודוקא בארץ ישראל אבל בח"ל אמאי אינה צריכה. וי"ל דמ"מ שאני הכא דאין אשה מקלקלת על עצמה וכ"ת א"כ מאי לשון ועוד דמשמע טעמא אחרינא הא כולא חדא מילתא היא י"ל דטעמא קמא קאמר דהוי חששא מעליא הך דמזוייף הכא לא חיישינן משום דאין אשה מקלקלתא והשתא קאמר דאפילו תאמר דטעמא משום דאין אשה מקלקלא לא סגי מ"מ כיון דהך חששא לא הוי אלא דרבנן סגי הך טעמא דאין אשה מקלקלא. ועל מ"ש ה"ה ז"ל בשם הרשב"א בכל האוקימתות צריכה לומר בפני נכתב ונחתם וכו' וקשה דלמה הוצרך הרב המגיד ז"ל לכתוב כן בשם הרשב"א הא ודאי הוא מוכרח כן כיון דהוא בא ליישב מתניתין דאמרה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב כו' ודאי דצריך שנאמר שבכל האוקימתות צ"ל כן דאם לא כן איך תירץ מה שהקשה:

בד"א כשהתנה עליה הבעל תנאי וכו'. על מ"ש הראב"ד על רבינו דיתקיים בחותמיו קשה עליו סוגיא דשמעתא (דף כ"ו) דאמר אשה מכי מטא לידה גיטא מגרשא. גם מה שהקשה ה"ה לדעתו היאך תהיה נאמנת לומר בפני נכתב ובפני נחתם קשה דלדעת רבינו למה היא צריכה לומר כן אם היא נאמנת בלא שתאמר בפני נכתב יש לנו להאמינה משום דהאשה אינה מקלקלת על עצמה וכיון שהיא מביאה את גיטה אין יכול הבעל לערער ואם היא אינה נאמנת אפילו שתאמר בפני נכתב כשעשאה שליח לא תהיה נאמנת דהיא נוגעת בדבר וכמו שהקשה ה"ה לדעת הראב"ד. אלא שיש לומר לדעת רבינו דנהי דלא היתה צריכה לומר בפני נכתב וכו' אלא משום דכל שליח צריך לומר כן והיא גם כן שליח לא פלוג רבנן בשליחות וכמו שאמרו בפ"ק שלא תחלוק בשליחות ולדעת הראב"ד הוי איפכא דלא היה לנו להאמינה כשהיא תאמר בפני נכתב משום דהיא נוגעת בדבר אלא משום דבכל שליח האמינוהו רבנן משום עיגונא ג"כ האמינוה כשהיא שליח אבל כשהיא לא היתה שליח ודאי שצריך להתקיים בחותמיו לדעתו מה שאמרו בגמרא אשה מכי מטי גיטא לידה כו' הוי פירוש הספק מדברי רבינו דלמה היא נאמנת כשתאמר בפני נכתב כו' כיון דמכי מטי לידה מגרשא לא הויא שליח וצריך שיתקיים בחותמיו והיא אינה נאמנת דבשלמא אם היתה שליח האמינוה רבנן משום דלא פלוג רבנן אבל כיון דאינה שליח לא היה לנו להאמינה כשתאמר בפני נכתב וכו' ותירצו דהיא הויא שליח נמצא דלדעת הראב"ד ז"ל כשהיא שליח אע"פ שלא היה ראוי להאמינה משום דהיא אינה נאמנת על עצמה האמינוה רבנן משום דהאמינו לכל שליח והצריכוה לומר בפני נכתב וכו' אבל כשהיא לא תהיה שליח צריך שיתקיים בחותמיו כדי שלא יבא בעל ויערער כי היכי דחיישינן בכל גט דעלמא דילמא אתי בעל ומערער אבל אם לא הוה חיישינן לערעורו של בעל מדינא לא הוה צריך וזהו שכתב בפרק י"ג יתקיים בחותמיו אע"פ שלא קרא עליו ערער. ומה מאד תמהתי על הרב מהר"י ן' לב ז"ל שכתב בחלק ב' מפסקיו בפסק ראשון דהראב"ד אית ליה דאפילו לא אתי בעל ומערער אנן חיישינן לזיופא ולכך צ"ל בפני נכתב וכו' דאין כן דעת הראב"ד כמו שכתבתי אלא טעמא הוא משום דחיישינן לערעורו דבעל דאם לא קאמר כן בא"י אמאי א"צ לומר בפני נכתב וכו' ניחוש לזיופא אלא ודאי דלא חיישינן. ומ"ש הרמב"ן ולא וכו' פירוש דבריו כך הוא דהתם חיישינן לקלקולא דילמא אתי בעל ומערער ה"נ ניחוש דילמא ימצא הדבר שקר דלפי מה והבעל קיים וק"ל. וא"ת כיון דבין לדעת רבינו בין לדעת הראב"ד צ"ל לא תחלוק בשליחות א"כ בפ"ק כשהקשו והא אשה דלא שכיחא ותנן אין אשה עצמה מביאה גיטה וכו' ותירצו שלא תחלוק בשליחות מאי ס"ד דמקשה הא איהו נמי אית ליה שלא תחלוק בשליחות. וי"ל דמאי דקשיא ליה הוא משום דהוא תירץ דיש לחלק באמר פקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא א"כ משמע דלית ליה לא תחלוק בשליחות לכך הקשה לו ותירץ שלא תחלוק בשליחות כלומר בשליחות דיכול כדכתבו שם התוספות. עוד כתב ה"ה ועוד שהרי האשה שאמרה גירשתני וכו' קשה דשאני התם דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וה"נ

מגדל עוז

האיש שנתן וכו' עד מערער. פ"ק (דף ה') וסוף פ"ב דגיטין (דף כ"ג): **לפיכך נעמיד הגט וכו' עד סוף הפרק.** שכל פ"ק דגיטין (דף ה'):

שהוא מזוייף או בטל. שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהן כך היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו שמא ביטלו ואח"כ נתנו. או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזוייף מתוכו. או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו אלא נעמידנו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה שאין דיני האיסורין כדיני הממונות:

פרק שמיני

א [א]המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת. וכבר בארנו בפ"ו מהלכות אישות משפטי התנאין כולם. ושם נתבאר שהמגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים. לא בשעת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבעל לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אע"פ שהגיע גט לידה. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי

[א] טור שם סי' קמג סמ"ג עשין מח נ:

מגיד משנה

בפני נכתב ונחתם ואע"פ כן הקשו בגמרא (שם כ"ד) אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה כלומר כיון שהיא עצמה היא מתגרשת וכבר נתגרשה בקבלתה מה צורך לדבר אחר אלמא אע"פ שאינו מקויים היא מוחזקת בו בגרושה ועוד אי איתא דהיא צריכה לקיים הגט בחותמיו היאך תהיה היא נאמנת לומר בפני נכתב ונחתם. ועוד שהרי אמרו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וזו ראיה ברורה שאין האיסורין כדיני ממונות כמ"ש רבינו. ובירושלמי אמרו על משנה זו הגט עלמך שעשת עשר שנים ברומי ונשאת א"ר יוחנן מתניתין בשאמר לה אל תתגרשי אלא במקום פלוני, וכבר כתבתי שמשנתנו בגט שאינו מקויים בחותמיו. ועוד שלא תהא האשה כשהיא מוציאה גיטה פחותה מן השליח המביאו בארץ ישראל שאינו צ"ל דבר ומחזיקין אותו בחזקת כשרות עד שיבא הבעל ויערער ואע"פ שהמביאו הוא אשה או קרוב ובודאי אף כאן אם ערער הבעל יתקיים בחותמיו כמו שיבאר רבינו פי"ב וכל מ"ש כאן דברים ברורים ולא הארכתי בזה אלא מפני שהר"א ז"ל השיגו פי"ב וכתב אומר אני שיתקיים בחותמיו אע"פ שלא קרא ערער עליו עכ"ל. וכבר הוכחתי דעת רבינו ועוד אכתוב שם:

פ"ח א המגרש על תנאי וכו'. כבר כתבתי פ"ו מה' אישות בארוכה במשפטי התנאי כיצד יהיה ובארתי דעות המפרשים ז"ל. ומ"ש רבינו שהמגרש וכו' הוא באומר הרי את מגורשת (לי) אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה ואין הגט חל עד שיתקיים התנאי וכבר כתבתי שם שזה מוסכם ומה שילא לרבינו כאן מזה עוד יתבאר בסמוך: **לפיכך יש לבעל וכו'.** דע שיש בגמרא מחלוקת בפ' מי שאחזו (דף ע"ו:) באומר ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש (ולא בא) ומת תוך יב"ח שאמרו במשנה שאינה מגורשת כלל שכיון שלא הזכיר מהיום ולא מעכשיו ולא ע"מ אינה מגורשת עד לאחר י"ב חדש שנתקיים התנאי וכבר מת הבעל ואין גט לאחר מיתה ואם יש שם יבם מתיבמת ואמרו בגמרא דר' יהודה נשיאה התירה ליגשא (אפילו במקום יבם בלא חליצה) דסבר כר' יוסי דאמר בפרק יש נוחלין (בתרא דף קל"ו) גבי הכותב נכסיו לבניו (לאחר מותו) צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ר' יוסי אומר א"צ וטעמא משום דזמנו של שטר מוכיח עליו ובלא אומר מהיום ה"ל כאומר לאחר מיתה. ובגמרא בפ' יש נוחלין אמר רב הלכה כר' יוסי ופ' המגרש (גיטין פ"ה:) אמרו דאתקין *רב בגיטי וכו' מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. ובהלכות כתוב בפ' יש נוחלין קשיא דרב אדרב דהכא קא פסק הילכתא כרבי יוסי והתם (בהמגרש) התקין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי ותזין למקלא רבוותא דשנו לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והתם איסורא וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב ע"כ. וכאן בפרק מי שאחזו כתבו והלכתא כרבנן וכ"כ המשנה שאמרה ה"ז גיטך אם מתי לאחר מיתה לא אמר כלום ולא הזכירו כלל מה שאמרו בגמרא דלדברי ר' יוסי הולא ולא מתיבמת וכונתם מבוארת שאין לחוש לדברי ר' יוסי בגיטין כלל וכן הוא דעת רבינו שכתב כאן ואם מת הבעל או אבד הגט קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת וזה נראה לדעת הרבה מהגאונים ז"ל

*בספרי הדפוס רבא וכן בפירש"י אבל הרא"ש גרים רב וכן הרי"ף דקאמר דקשיא דרב אדרב:

כסף משנה

פ"ח א המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי וכו' לפיכך יש לבעל וכו'. כתב ה"ה בגמ' מחלוקת בפ' מי שאחזו באומר ה"ז גיטך אם לא באתי וכו' וכוונתם מבוארת שאין לחוש לדברי ר' יוסי בגיטין כלל וכן הוא דעת רבינו שכתב כאן ואם מת הבעל וכו'. ואני אומר שצריך להתיישב בזה שמאחר שפסק בדיני ממונות כר' יוסי ה"ל לחוש בגיטין לדבריו להומרא ולפסוק שהולא ולא מתיבמת. ואפשר דלגבי מתנה שייך לומר זמנו של שטר מוכיח עליו דאי לא הוה בעי לאקנויי עד לאחר מיתה למה כתב זמן בשטר אבל בגט ליכא למימר הכי דע"כ היה צריך לכתוב בו הזמן דגט שאין בו זמן פסול הילכך אין זמן הוכחה שנתכוון לגרש מהיום ואפשר דאפילו ר' יוסי מודה בהכי והא דאמרינן דרבי יהודה נשיאה התירה משום דס"ל כר' יוסי ה"ק ר"י נשיאה סבר בגט מאי דסבר ר' יוסי במתנה, וע"ד זה יתפרש מאי דאמרי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי כנ"ל. ועל מ"ש ה"ה ועדיין יש לבאר דעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות וכן הדין בגיטין ובממונות ויש לעיין בזה וכו'. י"ל שקושיא זו שהקשה ה"ה ליתא דהתם לא מיירי רבינו בשטר כלל דהא לא קאמר רבינו וכן הדין בגיטין ובשטרות אלא בגיטין ובממונות:

ומ"ש

לחם משנה

וה"נ אמרי' בממון דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ואם כן שוים הם איסור וממון: **שאם נחוש לדברים אלו כו'.** קשה מה ראיה מייתי מבעל לאשה ושליח דשאני בעל דאמרינן בפרק המביא קמא בעל שהביא גיטו אין צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכתבו רבינו לעיל בפרק שני הבעל שהביא בידו גט מתוס וכו' ופירשו בגמרא טעמא דהשתא מינקט נקט ליה בידיה וערעורי קא מערער עליה וא"כ מה ראיה מייתי משם הא איכא טעמא לחלק כדאמרו בגמרא. וי"ל דנהי דהבעל איני מערער מ"מ אע"ג דאיהו שתיק אן מי שתקינן ואנן הוה לן למיחש אלא ודאי טעמא דלא חיישינן הוא משום דהעמד הגט על חזקתו וליכא למיחש אלא לערעור דבעל משום לעז וכיון דבעל נקיט ליה בידיה לא יערער ויוציא לעז. והשתא מייתי שפיר רבינו דכיון דבבעל אנן לא חיישינן ודאי דאין ראוי לחוש מן הדין אלא משום לעז. וזו היא ראייתו של רבינו ז"ל דלא הוי תשובה גמורה ולכך אין לחוש כאן. והרא"ש ז"ל בהשגות הצריך קיום אפילו בלא ערעור ובערעור הבעל דברי הכל צריך קיום וכי תימא אמאי איהי נאמנת אשה עצמה בשיערער הבעל והיא תאמר שהיא גט כשר דהא אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ואמאי צריך קיום. וי"ל דשאני התם דהחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אבל הכא מעיזה דאיכא גט דמסייע לה*:

פ"ח א לפיכך יש לבעל לבטל הגט וכו'. על מה שהירך בהלכות דשאני ממונא מאיסורא קשה דהא ר' יוסי לא קאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא גבי ממונא וא"כ מנא ליה לגמרא גבי גט לומר דסבר ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח הא כיון דיש לחלק ניחא דע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא גבי ממונא אבל גבי איסורא מודה וכ"ת דכולי גמרא סבר דממונא ואיסורא שוים ורב לחוד הוא דסבר דיש לחלק בין זה לזה מדפסק גבי ממונא כר' יוסי וגבי איסורא לא ועדיין קשה מנא ליה לרב לומר דר' יוסי אית ליה גבי איסורא זמנו של שטר מוכיח לימא ע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא גבי ממונא אבל גבי איסורא לא וא"כ היכי קאמר בגמרא (דף פ"ה:) דאתקין רב לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר וכו'. וי"ל דאין הכי נמי דהתם הכי סבר דר' יוסי לא אמר כן אלא גבי ממונא אבל גבי איסורא לא אבל כי היכי דלא נטעה דאמרו דר' יוסי בכל אתקין רב הכי ואע"ג דקאמר לאפוקי מדר' יוסי אפשר דגמרא קאמר הכי לדידן דאית לן דלר' יוסי ממונא ואיסורא שוים. כתב ה"ה ולא הזכיר כלל מה שאמרו בגמרא וכו', קשה אם כוונתו להכריע דעת ההלכות דסבר דלא כר' יוסי היה לו לומר מההיא מתניתין דאם מתי דלא אמר כלום ולדברי ר' יוסי הוי גט דכיון דזמנו של שטר מוכיח והוי כמהיום אם מתי דהוי גט. י"ל דנהי דהיה מכריח דלא סבר כר' יוסי לגמרי אבל מ"מ אפשר דסבר כרב הונא דחולצת אההיא דאם מתי משום דמספקא ליה אי הלכה כר' יוסי לכך קאמר דמדלא קאמר ההיא דחולצת ולא מתיבמת משמע דלא חיישינן לדר' יוסי כלל וזהו שכתב וכוונתם מבוארת שאין לחוש לדברי ר' יוסי בגיטין כלל. עוד כתב ונראה לי לדעתו ז"ל שהוא סבור שלענין דיגא וכו'. קשה לדברי ה"ה דבפרק מי שאחזו (דף ע"ו:) אמרינן דמאי דקאמר ר' יוסי כזה גט הוא למעוטי ההיא דמהיום ולאחר מיתה לא הוי כדאמרינן אלא גט ואינו גט ומשמע דלא אמרינן אלא משום דלא אשכחינן דלמעיט האי כזה גט דר' יוסי אלא הך כדכתב שם רש"י ז"ל. והשתא לדברי ה"ה קשה דנימא דלמעיט דאם לא באתי דרישא דלא אמרינן דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי גט אע"ג דמת תוך י"ב חדש דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח אלא גבי מיתה דוקא והך מיעוט הוי דומיא דאם לא באתי דאיירי ר' יוסי. וי"ל דלא איצטריך לומר ר' יוסי כזה גט משום האי דממילא משמע דכיון דלא פליג ר' יוסי אלא בסיפא ולא ברישא משמע דברישא מודה וכ"ת איצטריך דאי לאו הכי אמינא דר' יוסי אכולא מילתא דלעיל פליג הא ליתא דבההיא דאם לא באתי כתבו ותנו וכו' לא פליג כדקאמר בגמרא א"כ כיון דמשמע דלא פליג אכולא מתני' ארישא דמתניתין נמי לא פליג דאי לא לא ה"ל לאפסוקי בההיא בבא דאם לא באתי כתבו ותנו זכו' דהוי אליבה דכולי עלמא. עוד כתב ולפי זה רב דאתקין בגיטין מן יומא וכו', לכאורה נראין דבריו סותרין דבתחלה כתב דלפי דעת רבינו מוכרח לפרש כן ואח"כ כתב שהוא מוכרח לכל הדעות. ונראה דלכל הדעות אתקין רב בכל גיטי מיומא דנן אפילו בגיטין שאין בהם תנאי אטו גיטין שיש בהם תנאי כדי שיהיה הסופר רגיל אפילו בגיטין דיש בו תנאי דבגיטין שיש בו תנאי אם לא היה כותב כן ומת קודם שנתקיים התנאי הגט היה בטל דלית הלכתא כר' יוסי ואם כן היה צריך לתקנו בהכרח בכל גיטין שיש בו תנאי מפני שלא נטעה בההיא דר' יוסי וכדי שיהיו הסופרין רגילין בכל הגיטין התקין

*(לכאן שייך מש"נ בסוף פ"ז)

משנה למלך

פ"ח א לפיכך יש לבעל לבטל כו'. עיין בדברי ה"ה שהאריך בזה עד מ"ש כך נ"ל לדעת רבינו. והנה שיטתו ז"ל אין לה מקום בפ' מי שאחזו גבי מאי דקאמר תלמודא וכ"ת דמספקא ליה לרב הונא אי אמרה ר' יוסי בעל פה או לא והתנן אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט ותני עלה ורבותינו התירוה ליגשא וסברי לה כרבי יוסי כו' הרי שדברי ר' יוסי עצמו נאמרו דאף באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וצ"ע (א"ה עיין פ"מ ה"א סימן ל"ד דף ע"ח ע"ג):

הרי

מגדל עוז

פ"ח המגרש על תנאי עד הגט לידה. פרק המגרש (דף פ"ד): **לפיכך יש לבעל** עד או בעל מנת. פרק האומר (דף ס"):

התנאי אינה מגורשת. ולכתחלה לא תנשא עד שיתקיים התנאי. ואם נשאת לא תצא אלא אם כן לא נשאר בידה לקיימו. שהרי בטל התנאי. ושם נתבאר שאם אמר לה הרי את מגורשת [א]מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך. או שאמר לה הרי את מגורשת על מנת כך וכך. כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או נשרף אפילו מת הבעל קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה ° ויש לה להנשא לכתחלה אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי. ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת: ב [ב]כל המגרש על תנאי בין שאמר מעכשיו בין שאמר

א טור שם סי' קמג סמ"ג עשין מח נ: ב טור שם סי' קמח סמ"ג שם:

כסף משנה

ומ"ש רבינו ואם נשאת לא תצא. הר"ן תמה על רבינו בדין זה וגם הר"ש ב"ל כתב לא נתפרש מנין לו לרב ז"ל שאין שורש לזה בשום מקום והל"ל ואם נשאת תצא. ונראה שסובר הרב שאם נשאת קודם קיום התנאי לא מפקינן לה מיניה אלא אמרינן לה שתקיים תנאה ותעמוד בבית בעלה אם תקיים ואם לא קיימתו ודאי תצא מיד ולא קשיא מדידיה אדידיה מקידושין לגיטין דלענין קידושין קידושי שני מבטלין קידושי ראשון לגמרי מקודם שחלו קידושי ראשון באו קידושי שני ומצאו מקום לחול דפנויה היתה לגמרי באותה שעה אבל גירושין ניסואי שני אין מבטלין גירושי ראשון ואע"פ שנשאת קודם שנתקיים התנאי יכולה לקיים תנאה ותעמוד תחת השני. ומ"ש וכן בגירושין בא לומר שאין הגירושין מתקיימים אלא משעה שנתקיים התנאי ואילך וכ"מ לענין ביטול תנאי ותוספת ואבד הגט או נשרף אבל לענין אם נשאת קודם קיום התנאי אע"ג דלכתחלה לא תנשא לא תצא ותקיים תנאה והשתא מיהא הא איגרשה זה נראה דעת הרב, ומ"מ אין דבריו מחוורין דהשתא מיהא הא כי איניסבא אשת איש הואי ובזנות בא עליה ואם נשאת תצא דקי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והנכון הוא שאם נשאת תצא עכ"ל:

ושם נתבאר שאם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו וכו' ויש לה להנשא לכתחלה אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי. כתב ה"ה בפ' מי שאחזו הזכירו ברייתא שאמרה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו' כתב הר"ש ב"ל בתשובה כשכתב הרמב"ם ויש לה להנשא לכתחלה סתם הדברים ולא פירש ומ"מ ה"ל לכתוב ההיא דע"מ שתתני לי מאתים זוז דלאחר לא תנשא עד שתתן שהלכה קבועה היא וכתבוה כל המפרשים שאין לדחות ברייתא מפורשת מפני אותה סוגיא שבפ' המגרש שהרי יש לקיים שתיהן כמ"ש למעלה ועוד שהוא כתב גבי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש שלא תנשא עד אחר י"ב חדש אע"פ שא"א שלא יתקיים התנאי אלא דגזר מת אטו לא מת דמשמע דכל שהוא ביד אחרים לא תנשא עד שיתקיים התנאי וא"כ צריך טעם מה ראה להשמיט ההיא דע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו' והרמ"ך תמה עליו ג"כ בהגהותיו והסם בצ"ע עכ"ל:

כיצד

מגיד משנה

ז"ל. ועדיין יש לבאר דעת רבינו שכתב בפ"ו מה' אישות וכן הדין בגיטין ובממונות בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה עכ"ל. ויש לעיין בזה כי אחר שנתבאר בגמרא בגיטין דלדברי רבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"פ שלא אמר מהיום כאילו אמר מהיום דמי וקי"ל כותיה בדיני ממונות כפי מה שנתבאר וכן פסק רבינו עצמו פרק אהרון מהלכות זכיה ומתנה ואם כן למה אמר רבינו שבדיני ממונות אין הענין מתקיים עד שיתקיים התנאי. וכ"ל לדעתו ז"ל שהוא סבור דלענין דינא לא אמרה ר' יוסי אלא דוקא במזכיר מיתה לפי שידוע שאין שטר לאחר מיתה וכיון שכן שלא לפסול השטר לגמרי אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו (וכן הדין לדעת ר' יוסי באומר [בגט] אם מתי או לאחר מיתה שכיון שהוא מזכיר מיתה ויהיה גט בטל לגמרי אמרינן זמנו של גט מוכיח עליו) ואף קי"ל כותיה דר' יוסי בממון ולא קי"ל כותיה בגיטין כנזכר למעלה אבל באינו מזכיר מיתה אלא שתולה דבריו בתנאי או שאמר לאחר זמן פלוני כיון שאפילו בלא מעכשיו אפשר שיתקיים הענין בקיום התנאי או בהגעת הזמן ההוא בחיי המגרש או הנותן לא מצינו לר' יוסי שאמר בזו זמנו של שטר מוכיח עליו וליכא מאן דאמר הכי אלא ר' יהודה נשיאה דאמר לעיל התירוה לינשא אע"פ שמת תוך הזמן ואע"פ שאמרו בגמרא דסבר לה כר' יוסי לאו למימרא דר' יוסי נמי סבר לה כותיה אלא דר' יהודה נשיאה סבר לה בהא כר' יוסי בעלמא דאמר שהזמן מוכיח דמעכשיו קאמר וזהו שר' יוסי נחלק בדין אחר במשנה סמוך לזה ולא נחלק על זה שאמרו אינה מגורשת כמו שהזכרתי. ועל זו דר' יהודה נשיאה כבר אמר ר"י דלא הודו לו כל סיעתו כך נ"ל לדעת רבינו. ולפ"ז רב דאתקין בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי משום גט דשכיב מרע שאמר אם מתי אתקין רב בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו וזה מוכרח לכל הדעות וכ"פ ז"ל. ודע שיש בדברים אלו דעות חלוקים למפרשים האחרונים יש מי שכתב בדין זה שהזכרתי דה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש שהלכה כר' יהודה נשיאה דסבר לה כר' יוסי דהא קי"ל דהלכה כר' יוסי ואע"ג דרב אתקין בגיטי מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי לרווחא דמלתא אתקין הכי ולאפוקי מפלוגתא אבל לענין דינא הלכה כר"י וכן הלכה כר' יהודה נשיאה דס"ל כותיה וזה דעת הרבה מן האחרונים ז"ל והרמב"ן ז"ל פסק להחמיר דחולצת ולא מתיבמת דמספקא לן בגיטי היכי הלכתא והרשב"א ז"ל כתב דעות אלו ודעת רבינו והניח הדבר בצ"ע. ומ"מ לא ראיתי לאחד מן המפרשים שחולק בדיני ממונות מה שהזכרתי לדעת רבינו:

ולכתחלה לא תנשא וכו'. דברי רבינו בכאן מתמיהים הם מאד אלא במה שאמר ואם נשאת לא תצא שהרי זו לדעתו ז"ל אינה מגורשת עד שיתקיים התנאי וקודם קיומו הבעל יכול לבטלו ולהוסיף על תנאי כמ"ש וא"כ היאך אפשר בשום צד שאם נשאת זו קודם קיומו לא תצא ומן הדומה שעדיין היא אשת איש גמורה שאל"כ היאך יכול הבעל לבטלו ולמה אם נשרף יהיה בטל ואת"ל שכשנתקיים התנאי נמצא שלא בא על אשת איש ונתגרשה למפרע אבל כל שלא נתקיים יכול הבעל לבטלו וכן צריך שיהיה קיים בשעת קיום התנאי אפילו הכי ניחוש שמא יבטלנו הבעל קודם התנאי ונמצאת אשת איש למפרע ועוד דדין זה דלכתחלה לא תנשא בע"מ הוא נזכר בגמרא כמו שאזכיר למטה בסמוך ומשמע דבתנאי אם יהיה כך אפילו נשאת תצא וזה נראה מדברי המפרשים ז"ל ובסמוך אבאר דעת רבינו ודעתם ז"ל: ושם נתבאר וכו'. גם בזה כתבתי שם שהוא מוסכם: לפיכך אינו יכול וכו'. גם זה מוסכם מכל הפוסקים ז"ל חוץ מבעל העטור שכתב שאפילו בע"מ יכול לבטל תנאו ולהתנות עליה תנאי אחר אבל באחר הדברים שכתב רבינו מודים וכבר הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי רבינו בראיות ברורות: ויש לה להנשא וכו'. בפרק מי שאחזו (דף ע"ד) הזכירו ברייתא שאמרה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנקרע הגט או שנאבד (הרי זו) מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן ובפרק המגרש (דף פ"ג) אמרו בסוגיא בדרך תימה אי הכי בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תנסיב דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה ונאמר שם בתנאי שבע"מ. ומתוך סוגיא זו דחה רבינו הברייתא הנזכרת מהלכה. ועוד משמע שם בסוגיא דה"ז גיטך ע"מ (שתנשאי) [שלא תנשאי] לפלוני שאפילו בתנאי שהוא מתקיים במעשה כל שבידה לקיימו נשאת ואין חוששין שמא לא תקיימנו. ובתנאי שהוא באם סובר רבינו כנזכר למעלה שדין הברייתא אמת דלכתחלה לא תנשא עד שיתקיים אבל אם נשאת לא תצא. ויש בזה דעות חלוקות למפרשים. יש מי שסובר כדברי רבינו בע"מ והוא שיהיה בידה לקיימו ומ"מ לא דחו הברייתא מהלכה שאמרו דשאני ע"מ שתתני לי מאתים זוז שאינו בידה לגמרי שהרי אם הוא אינו רוצה לקבל הגט פסול כמו שיתבאר למטה בפרק זה. ויש מי שמחמיר ואומר שאפילו בתנאי שבשב ואל תעשה כגון ע"מ שלא תעשי כך וכך עד זמן פלוני לא תנשא לכתחלה עד שיעבור הזמן שמא תעבור על תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין. ויש מי שמכריע בין דעות הלו ואומר דבכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה והוא בידה לקיימו אין חוששין שמא תעבור עליו ותקלקל עצמה שאינה חשודה בכך אבל כל תנאי שהוא בקום ועשה לא תנשא לכתחלה עד שיהיה מקויים שמא לא יתקיים מחמת אי זה סבה. וכן הדין בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים אע"פ שהוא מתקיים בלא מעשה לא תנשא שמא יתבטל וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ודע שאף רבינו מודה בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים ודבריו אינן אלא בתנאי שהוא בידה:

ב כל המגרש וכו'. בפרק מי שאחזו (דף ע"ג) גבי שכיב מרע שגירש את אשתו ואמר מהיום אם מתי שנינו במשנה לא תתיחד עמו אלא בפני עדים אפילו ע"ס עבד ואפילו על

לחם משנה

התקין רב כן אפילו בגיטין שאין בהן תנאי. אבל לרבינו אינו כן אלא דהתקין בכל גיטין אפילו בגיטין שיש בהן תנאי ואעפ"י שבכלן לא היה צריך לתקן דהא ר' יוסי לא קאמר זמנו של שטר מוכיח אלא בתנאי דמיתה וא"כ אין כאן מקום לטעות מ"מ משום גט דשכיב מרע דהיו טועים בההיא דר' יוסי לכך הוצרך לתקן כן בכל הגיטין. נמצא דהפשט יותר ברור לשאר המפרשים דהוצרך לתקן מפני כל גט שיש בו תנאי אבל לרבינו אינו כ"כ ברור דלא הוי אלא משום גט דשכיב מרע לחוד ולכך כתב ולפי זה וכו'. ומ"ש שהוא מוכרח לכל הדעות ר"ל הא דבעינן שיכתוב בכל הגיטין כדי שיהיו הסופרין רגילין בגיטין הצריכין דגם לשאר המפרשים פירשו כן דהוא כדי שיהיו רגילין לכתוב כן בכל גיטין שיש בו תנאי:

ולכתחלה לא תנשא עד שיתקיים התנאי. כתב ה"ה ועוד דדין זה דלכתחלה לא תנשא בעל מנת וכו'. נראה דאפילו לפי מה שתירץ ה"ה לקמן דרבינו דחה בעל מנת שתתני וכו' משום סוגיא דהמגרש דאיכא לקושיא זו דהא מהך ברייתא משמע תרתי משמע דבעל מנת לכתחלה לא תנשא ומשמע עוד (דביאר) [דבאם] אפילו אם נשאת תצא דמדקאמר הך דינא בעל מנת ולא אמרו באם משמע דבאם אם נשאת תצא והסוגיא דהמגרש לא דחה ההיא ברייתא אלא בדין דעל מנת אבל לא בדין דאם וא"כ קושיא היא לפי האמת: יש לה להנשא לכתחלה אעפ"י שעדיין לא נתקיים התנאי וכו'. כתב ה"ה ויש מי שמחמיר ואומר וכו'. איהו סבר דפליג הברייתא וסוגיא דהמגרש ואינו מחלק בין תנאי דקום עשה ושב ואל תעשה ופסק כברייתא דמי שאחזו ויש מי שמכריע בין דעות אלו ההי פסק בברייתא דמי שאחזו אלא דסבר דע"כ לא קאמר ברייתא דמי שאחזו אלא בתנאי דקום עשה אבל בתנאי דשב ואל תעשה תנשא לכתחלה. ומה שאמר וכן הדין בתנאי וכו' לא תנשא שמא יתבטל וכו'. קשה קצת דהאי קאמר לא תנשא דמשמע דאם נשאת לא תצא הא בגמרא אמר שם דהיכא דנשאת לאחר תצא משמע דמשום דהוא תלוי ביד אחרים תצא. ויש לומר דמאי דקאמר הכא הוא בתנאי שמעיקרא תלוי ביד אחרים כגון על מנת שיתן לי פלוני מאתים זוז וזהו לא תנשא אבל אם נשאת לא תצא אבל בתנאי דעל מנת שתנשא מעיקרא תלוי בידה והיא גרמה אחר כך שתהיה תלוי ביד אחרים ולכך כיון דהיא גרמה כך אם נשאת תצא. או אפשר דמאי דקאמר גמרא דנשאת תצא בתלוי ביד אחרים בתנאי דקום עשה אבל מה שאמר כאן הוא תנאי דשב ואל תעשה וכן אמר אע"פ שהוא מתקיים בשב ואל תעשה לא תנשא לכתחלה. או אפשר דלא

מגדל עוז

כל שמגרש על תנאי כו' עד מלשמש בפניהם. פ' קורדיקוס:

הגהות מיימוניות

ס[תמור השיגו על זה ז"ל ולא נהירא דבהדיא קתני ברייתא על זה ולאחר לא תנשא עד שתתן, עכ"ל]:

שאמר אם יהיה ואם לא יהיה הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל זמן שלא נתקיים התנאי אלא בפני עד. ואפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה או בנה קטן מפני שאינה בושה מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה [א] בפני שני כאחד אפילו נתקיים התנאי *אח"כ הרי זו ספק מגורשת. שמא בעלה ובטל הגט כמו שיתבאר בהלכות אלו: ג אכיצד מגרש אדם על תנאי. לא שיאמר כתבו גט לאשתי על תנאי זה. או כתבו ותנו לה על תנאי. ואין צריך לומר שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי זה גירש פלוני את פלונית. אלא כיצד עושה אומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום ובותבין גט כשר בלא שום תנאי בעולם. ואחר כך נותן לה הגט ואומר לה הרי זה גיטך או הרי את מגורשת בזה על מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח תנו לה גט זה על מנת כך וכך: ד כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט הרי זה גט כשר. בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו לאחר חתימת העדים. אבל אם כתבו קודם תורף הגט אפילו כתב על מנת כך וכך הרי זו ספק גירושין שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט. וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין: ה בהמגרש את אשתו והתנה עליה בין בכתב אחר התורף בין על פה אחר התורף ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מאיש פלוני או אלא לאיש פלוני ונתן לה הגט על תנאי זה אם היה אותו האיש עכו"ם או עבד או אסור עליה משום ערוה כגון אביה ואחיה או אביו או אחיו הרי זה גט כשר. ואם היה אותו האיש שיש לו בה קידושין אע"פ שהוא מחייבי לאוין ואע"פ שהוא קטן אינו גט. שהרי שייר בגט ואין זה כריתות. גהיה בעל אחותה שאע"פ שהוא אסור עליה משום ערוה אם תמות אחותה יהיה מותר לה הרי זו ספק מגורשת: ו אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממי שיולד שאינו עתה בעולם. או חוץ מזנותיך כלומר תהיה מותרת להנשא לכל אדם אבל לזנות הרי את באיסור אשת איש. או הרי
את

*[כן הוא בס"א ובכ"ע] : א טור סי' קמז סמ"ג שם : ב טור שם סי' קלז סמ"ג שם : ג טור שם סמ"ג עשין נ :

מגיד משנה

על פי שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה. ופירש"י שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתיחד עם הפנויה (ע"כ). וממ"ש פנויה היא משמע שאפילו אין שם עדי יחוד אסור להתיחד עמה וזה דעת רבינו ומשנתנו בין בשיש שם עדי יחוד בין אין שם היא וכשיש שם עדי יחוד בגמרא נתבאר דינה ובפרק הזורק ורבינו בארו פ"י בדין המגרש את אשתו וחזר ובעלה וכו' ושם יתבאר שאם ראוה שנתיחדה ולא ראוה שנבעלה צריכה גט מספק שמא חזר ובעלה לשם קדושין ונמצא שהיא ספק מגורשת שמא הגט הראשון נתבטל כשחזר וקדשה וצריכה גט אחר וזהו שכתב רבינו בכאן והדבר ידוע שאם נתיחד עמה וכו' ויש במשנתנו פירושים אחרים. ומ"ש רבינו או בנה קטן כן מבואר בתוספתא ונזכרה בהלכות לומר שהגדול אף על פי שהוא בנה אינה משמשת בפניו:

ג כיצד מגרש אדם וכו'. זה פשוט ונלמד מהדינין הנזכרין למטה שראוי להיות התנאי על פה בשעת נתינה:

ד כתב התנאי בגט וכו'. מוסכם מרוב הפוסקים דעל מנת מאחר התורף אפילו בכתב כשר והוא שנתקיים התנאי וזה דעת ההלכות וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ורוב האחרונים וכן מוכיח בגמרא בפרק המגרש (דף פ"ד:) דהא ליכא התם מאן דמחמיר אלא מרבא ואיהו הא אמר דלאחר התורף אפי' בכתב כשר לדעת חכמים ובודאי דקי"ל כוותייהו: אבל אם כתבו וכו'. זהו דעת ההלכות והרבה פוסקים לפסוק כרבא דאמר דלפני התורף אפילו בע"מ דברי הכל פסול וקי"ל כותיה דרבא דבתרא הוא. ומ"ש רבינו ה"ז ספק גירושין יתבאר טעמו בסמוך: וכן אם התנה וכו'. זה לא נתבאר בגמרא בבאור דאע"ג דרבא אמר דלפני התורף אפילו על פה פסול איכא למימר דה"מ בשהתנה עליה בתנאי הפוסל הגט וזהו (תנאי) חוץ הנזכר בגמרא ויזכירנו רבינו בסמוך אבל בע"מ אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת או אם בשעת נתינה לא אמר כלום אף ע"פ שהתנה בשעת כתיבה על פה ה"ז כשר כיון שלא התנה אלא בע"מ אבל אם התנה בחוץ פסול גזרה על פה דלפני התורף אטו בכתב וזה דעת הרב ר"א והר"ז והרמב"ן ז"ל ולדבריהם הא דאמריק בגמרא אמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתיקו לבעל עד דכתביתו ליה לתורפיה דגיטא הוא מפני שלא יזכיר דבר הפוסל הגט בתנאי חוץ או שלא יצוה להם לכתוב התנאי בגט אבל בעל מנת על פה אפילו לפני התורף כשר הוא ודעת רש"י ז"ל ובעלי התוספות הוא כדברי רבינו שלא להכשיר שום תנאי לפני התורף אפי' בעל פה והא דאמריק שתיקו לבעל כדי שלא יזכיר שום תנאי הוא וכן ראוי להחמיר. ורבינו נשאל על זה והשיב וזה נוסח דבריו מועתקים מלשון ערבי. ואמנם מה שעשיתי זה הפסלנות ספק גירושין עיקר זה הוא מה שאפרש לכם. וזה שבמשפטי הגט דברים עיקרם מן התורה והם אותם שמניתי בתחלת הלכות גירושין וזכרתי עוד הדברים שהם מדרבנן וכל מה שנמצאהו בלשון חכמים במשנה או בגמרא אינו גט או הרי זה בטל או אינה מגורשת אז נגזור שזה הפסלנות שבגט הוא מדאורייתא ונביא אלו המלות בעצמם בחבור אמנם המקומות שאמרו בהם חז"ל שהוא גט פסול או שאמרו אין ראוי לעשות כך וכך או כך ראוי לעשות העניין אצלי מסופק אפשר שיהיה הפסול דאורייתא ואפשר שיהיה מדרבנן ונשיב אז ענינים אלו אל שרשם ואם ראיתי שאותו הפסול שנאמרה בו פסול חוזר לשרש שהוא מדאורייתא אמרתי בו ספק גירושין ואם מצאתיו חוזר אל שרש שהוא מדרבנן אמרתי בו פסול מדבריהם. ודמיון זה אמרם נכתב ביום ונחתם בלילה פסול שזה אצלי פסול מדבריהם להיות תיקון הזמן בגיטין מדבריהם. אמנם זה הפסלנות הנתלה בתנאים כולו אצלי ספק גירושין רצוני לומר כל פיסול שימצא בגט מצד תנאי ולא נמצא להם ביאור בו אם הוא מדאורייתא או מדבריהם הוא אצלי ספק גירושין להיות זה חוזר לשרש שהוא מדאורייתא והוא אמרו ספר כריתות דבר הכורת בינו לבינה ולא ישאר ביניהם שום אגידה בשום אופן וכל אגד שביארו הם ז"ל שלסבתו אינו גט או אינה מגורשת או ה"ז גט בטל הנה זה מבואר וכל מה שאמרו בתנאים אלו פסול הוא ספק גירושין לפי שלא ידענו אם הוא פסול מן התורה או מדבריהם עכ"ל. ומ"ש רבינו כאן ולמעלה בסמוך ספק גירושין לא ראיתי כן לאחד מן המפרשים ז"ל אבל יצא לו מן הירושלמי שבפרק כל הגט ששם מוכיח שפסול התנאים בגט הוא מחמת שאין אומרים יש ברירה דאף ע"פ שנתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות. וכבר כתב רבינו פ"ג בדין ברירה ספק גירושין והוא ז"ל סבור דגמרא דילן לא פליגא בהא דלא אדכרו בגמרא גזרה בדינים אלו אלא לדברי רבי אבל לדברי רבנן דקי"ל כוותייהו לא הזכירו כלל גזרה וכולהו פסולי לרבנן דינא נינהו מחשש ברירה והויא ליה ספק מגורשת. זהו דעתו ז"ל אבל דעת הרבה מפרשים הוא דליכא מאן דפסיל מדינא אלא חוץ בכתב ולפני התורף ושאר הפסולין הם משום גזרה אטו האי וכל מה שנזכר כאן ושיתבאר עוד בפרק זה כולן בשנתקיימו התנאים או שחזר ומבטלן בשעת נתינה אין בהם מי שפוסל מן הדין ויש מוסיפין לפסול מן הדין חוץ לפני התורף אפילו על פה והשאר מן הגזרה:

ה המגרש את אשתו וכו'. מ"ש רבינו בכאן בין כתב אחר התורף בין על פה אחר התורף אפילו לא התנה עליה כלל בשעת כתיבה כיון שבשעת נתינה נתנו לה על תנאי זה כמ"ש רבינו ונתן לה הגט על תנאי זה הדין הוא כמו שנזכר כאן וזה ברור בגמרא כמו שהזכיר בסמוך. וכן מ"ש ונתן לה הגט על תנאי אין צורך לזה אלא למתנה על פה אחר התורף אבל למתנה בכתב אחר התורף התנאי שהזכיר רבינו בכאן והוא תנאי חוץ שהזכרתי למעלה אפילו חזר ומחקו הרי זו ספק מגורשת כמו שהזכיר רבינו למטה בדין כל המגרש על תנאי וכו' ומ"ש בכאן הוא שבין מתנה בכתב בין על פה אחר התורף הכל תלוי במהות התנאי אם פסול אם לאו ומ"מ יש חילוק בין בכתב לע"פ שבע"פ אינו פוסל בשעת כתיבה לאחר התורף אלא דוקא בשעת נתינה כמו שיתבאר למטה ועוד אבאר שם פרטי ענינין אלו אחד לאחד והדין שכתב רבינו בכאן הוא במשנה (דף פ"ב) המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר"א מתיר וחכמים אוסרין ובגמרא איבעי להו האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר"א דהא שייר לה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאין דעלמא או דילמא ע"מ הוא. והביא ראיה רבינו דחוץ הוא ואיפשיטא בעיין. עוד במשנה (דף כ"ט) הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד לעכו"ם ולכל מי שאין עליו קדושין כשר הרי את מותרת לכל אדם חוץ אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין ולכל מי שיש עליו קדושין אפי' בעבירה פסול. ומ"ש רבינו אע"פ שהוא קטן בעיא דאפשיטא בגמרא: היה בעל אחותה וכו'. בעיא דלא אפשיטא שם:

ו אמר לה הרי את מותרת וכו'. כל אלו בעיות דלא איפשיטו בגמרא:

אמר

כסף משנה

ג כיצד מגרש אדם על תנאי וכו'. עיין לקמן בפרק זה בדברי ה"ס בבא המתחלת כל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון שהתנה שלא תאכל בשר וכו':

ד וכן אם התנה ע"פ קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין. כתב הרב המגיד מ"ש רבינו כאן ולמעלה בסמוך וכו' עד זהו דעתו ז"ל. ורבינו נשאל על זה והשיב מה שעשיתי פסלות זה ספק עיקר זה הוא מה שאפרש לכם וכו' (עיין במ"מ בד"ה וכן אם התנה וכו'):

על

לחם משנה

דלא דייק מאי דקאמר הרב המגיד לא תנשא וכ"ל ואם נשאת תצא:

ה המגרש את אשתו והתנה עליה וכו'. לכאורה נראה מדברי רבינו דתרתי בעינן לפיסולא האחד שיהא מתנה בין בכתב אחר התורף בין בעל פה אחר הצריך והשני שיתן לה על תנאי זה לחוד סגי ולא כתב כן רבינו אלא לומר דאע"ג דהתנה על פה בשעת הכתיבה אם לא התנה בשעת הנתינה אינו כלום. עוד יש לטעות בדברי רבינו דהך ונתן דהזכיר שיתנה בשעת נתינה אכולה מילתא קאי בין מתנה בכתיבה אחר התורף בין על פה אחר התורף לכך כתב ה"ה דאינו כן דאין צריך הזכרה בשעת הנתינה למתנה בכתב אחר התורף וזהו שאמר וכן מ"ש ונתן לה כו' ואמר עוד ומ"ש

הגהות מיימוניות

[א] ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה גט שני אחד אינה צריכה הימנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין, תוספתא והאלפס הביאו. אבל התוס' פירשו כל הסוגיא דפ' המגרש דאיירי בתנאים שבטל התנאי אחרי כן ע"כ:

מגדל עוז

והדבר ידוע עד כמו שיתבאר בהל' אלו. פר' האומר (דף ס'): כיצד מגרש אדם כו' עד ע"מ כך וכך. פ' קורדיקוס (דף ע"א): כתב התנאי בגט עד אלא על הנשואין. פרק המגרש (דף פ"ג)

ז אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן וכו'. בעיא בגמרא (דף פ"ב.) בלא ת"ל ופסק רבינו כדרכו בכל הגמרא ופירש כגון שחזר ונטלו הימנה ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון וכן יתבאר למטה שכל שהתנה עליה בשעת נתינה צריך לחזור וליטלו הימנה:

ח אמר לה הרי את מותרת לראובן וכו'. גם זה בעיא שם בלא תמצא לומר:

אמר לה הרי את מותרת לשמעון וכו'. בעיא דלא איפשיטא שם:

ט התנה עליה ואמר היום וכו'. שם (דף פ"ג:) בעא מיניה רבא מר"נ היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו תבעי לר' אליעזר [תבעי לרבנן תבעי לר"א וכו' תפעי לרבנן] ע"כ לא קאמרי רבנן התם פירוש בהכי את מותרת אלא (לפלוני) דלא פסקא מיניה לגמרי אבל הכא כיון דפסקה פסקה בתר דבעייה הדר פשטה מסתברא בין לר"א בין לרבנן כיון דפסקה פסקה. עוד שם (דף פ"ה פ"ו) אתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם ואמרו שם ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן. ומתוך כך פסק רבינו שאינה מגורשת לפי שהוא מפרש לאפוקי מדבעא מיניה וכו' לומר שאין אומרים כיון דפסקה פסקה אלא שאינה מגורשת כל זמן שאמר לה בפירוש ולמחר את אשתי הילכך מן התקנה צ"ל ולעלם. ומיהו ודאי מדינא סתמו כמפרש ולעלם דמי. ודעת אחרת יש בזה דרב כדי שלא להוציא לעז על הגט תיקן כן מיהו לענין דינא הלכה כר"נ אפילו במפרש ולא הוא צריך רב להתקין בשתם ובהלכות לא הביאו אלא הא דרב. ויש מי שפסק ספק מגורשת וכן ראוי להחמיר בכל דבר שבערוה:

י הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי וכו'. מימרא דרבא שם (דף פ"ג:) וכתב הרשב"א כל ימי חיי וחיי פלוני ה"ז כריתות אע"פ שהוא ילד והיא זקנה ואפילו היא זקנה ואמר לה על מנת שלא תשתי יין מכאן ועד חמשים שנה ה"ז כריתות כיון שאפשר שתחיה היא יותר עכ"ל:

יא הרי זה גיטך ע"מ וכו'. ברייתא שם ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך וכו' והקשו המפרשים ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אמאי אין זה כריתות והא ק"ל (נדרים דף מ"ו) שהנודר ואומר ביתך שאני נכנס מת בעל הבית או שמכרו לאחר ה"ז הנודר מותר ליכנס כמו שנתבאר פ"ז מהלכות נדרים בבא המתחלת האומר לחבירו ביתך שאני נכנס וכו' וכיון שכן זה שאמר לה לבית אביך אם מת האב הרי היא רשאה ליכנס לבית וא"כ אין זה אלא ככל ימי חיי פלוני דקי"ל דה"ז כריתות. ומתוך קושיא זו כובר רבינו שכל שמזכיר לעולם וא"א שתהיה מותרת במה שהיתה אסורה בו אע"פ שיבא זמן שהדבר משתנה ומתוך כך עובר התנאי שא"א לעבור עליו אין זה כריתות ולפיכך זה שהתנה עליה שלא תלך לבית אביה לעולם אע"פ שכשימות האב א"א לה לעבור על תנאה שהרי אינו בית אביה מ"מ לא הותרה במה שהתנה עליה זהו דעתו ז"ל. ועל הדרך הזו כתב בסמוך ה"ז גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני

את מותרת לכל מי שיבא עליך כדרך כל הארץ אבל *שלא כדרכך הרי את באיסוריך. או הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממקדש בשטר. כלומר שהיא מותרת להתקדש בכסף ובביאה אבל בשטר הרי את באיסור אשת איש. או הרי את מותרת לכל אדם חוץ מהפרת נדריך. כלומר לא נשאר לי עליך שום אישות חוץ מהפרת נדריך שאת אשתי לענין הפרת נדרים. או לענין אכילת תרומה. או לענין ירושה שאם מתה יירשנה. בכל אחד מאלו הרי זו ספק מגורשת: **ז** אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון, הרי זו מגורשת. שהרי בטל התנאי שהאנשים שהתנה בהן התירן לה: **ח** אמר לה הרי את מותרת לראובן הרי זו אינה מגורשת שהרי לא ביטל תנאו של שמעון. אמר לה הרי את מותרת לשמעון או הרי את מותרת אף לשמעון הרי זו ספק גירושין שמא לא התירה אלא לשמעון וראובן באיסורו עומד וזה שאמר אף לשמעון כלומר לכל אדם אף לשמעון. או שמא התירה לכל וזה שאמר אף לשמעון והוא הדין לראובן ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו: **ט** התנה עליה ואמר היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת ואע"פ שכרת בינו לבינה היום. לפיכך כותבין בגיטין מן היום הזה [ג] ולעולם: **י** הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין כל ימי *חייכי אינו גט שאין זה כריתות. כל ימי חיי או כל ימי [חיי] פלוני הרי זה גט שהרי כרת בינו לבינה ולא תשאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני: **יא** הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית אביך עד שלשים יום הרי זה גט. שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו [ג] גט שהרי אין זה כריתות. *לפיכך האומר הרי זה גיטך על מנת שלא תאכלי בשר *(זה) לעולם. שלא תשתי יי(ן)(זה) לעולם אינו גט

*[בכ"מ שלא כדרכך]: א גם זה שם: ב גם זה שם ואין דעת הרא"ש ז"ל כן ע"ש: *[ביומא (דף י"ג) גרים במימרא דרבא ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות, כל ימי חיי פלוני ס"ז כריתות, ועיין בתוספתא שם]: *[בדפוס ווילנא"ה וכן האומר]: *[כס"א אינו ונכון]:

לחם משנה

ומ"ם בכאן הוא כלומר שעירב כאן רבינו השני חלוקות של מתנה בכתב ומתנה על פה הוא להלק בין מהות התנאי ולומר דכשהוא תנאי של אם הוא דין אחד ותנאי של חוץ הוא דין אחר אבל בזה הדין של בשעת נתינה אם צריך חלוקים כמו שביארו דבכתב אין צריך ובע"פ צריך:

ט התנה עליה ואמר היום אין את אשתי וכו'. יש בקצת ספרי דפוס שכתוב בסוף הלשון ודעתו בזה כדי שלא להוציא לעז וכו' והעיקר כמקצת הנוסחאות שכתוב שם ודעת יש בזה כלומר יש דעת אחרת בכאן שמפרש לאפוקי לאו משום דלית הלכתא הכי אלא להוציא לעז ומיהו לענין דינא הלכתא כר"נ:

הרי

משנה למלך

י הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין וכו'. מימרא דרבא בפ' המגרש והיינו טעמא דכל ימיה אגידא ביה. ונראה דה"ה במתנה בקיום מעשה כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתדורי בבית זה לעולם דאינו גט משום דכל ימיה אגידא ביה. ונסתפקתי בנותן גט על תנאי אלא שהתנה שני תנאים שבהתקיים אחד מהם יהיה גט כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז או ע"מ שלא תשתי יין לעולם. וכוונתו היה שאם תתן המאתים זוז יהיה גט ויכולה לשתות יין וכן אם לא תשתה יין יהיה גט אף שלא תתן לו מאתים זוז: ומ"ש רבינו כל ימי חיי או כל ימי פלוני ה"ז גט כו'. כ"כ הרשב"א ז"ל וכמ"ש ה"ה. ואע"ג דרבינו ז"ל אית ליה דהאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני דאין זה כריתות וכמ"ש לקמן בפרקין דין י"ב אע"ג דלא אגידא ביה אלא כל ימי חיי פלוני ולאחר מיתתו לא אגידא ביה, מ"מ לא דמי כלל משום דשאני ע"מ שלא תשתי כל ימי פלוני דלאחר מיתת פלוני הותרה במה שנאסרה. אבל בע"מ שלא תנשאי נמצא שהתנאי קיים ולאחר מיתת פלוני לא הותרה במה שנאסרה. ולפי זה אני תמיה בסוגיא דתנן בפרק מי שאחזו על מנת שתניקי את בני ע"מ שתשמשי את אבא כו' ואפליגו רבא ורב אשי דרבא אית ליה דסתם לעולם משמע ורב אשי אית ליה דסתם כמפרש יום אחד דמי. והנה לרבא ע"מ שתשמשי את אבא צריך שתשמשנו כל ימי חייו. ולפי דברי רבינו אמאי מהני הרי לא סותרה לעולם במה שנאסרה ואם מת האב אין כאן שמוש כלל. ונראה דלא קשיא כלל דשאני מתנה ע"מ שלא תעשה דבר פלוני דאז הוא דמחלק רבינו בין אם תוכל לעבור על תנאה לאחר מיתת פלוני דאז הוי כריתות אך אם לא תוכל לעבור על תנאה כגון ע"מ שלא תנשאי לפלוני דנמצא דכל ימי חייו אינה נשאת ולאחר מיתתו נמי אינה נשאת הרי לא אגידא ביה שהרי לא תוכל לעבור על תנאה ומ"מ לא הוי כריתה כיון דלא משכחת לה שום זמן שתנשא. אך באומר ע"מ שתשמשי את אבא הרי כשמת אינה משמשת ונמצא שנתבטל התנאי ואע"ג דבמה שנאסרה דהיינו שתשמש את אביו לא סותרה שהרי בחיי אביו לעולם משמשת ולאחר מיתה אין כאן שמוש מ"מ שפיר הוי כריתות שהרי התנה שתשמש והיא אינה משמשת. אבל באומר ע"מ שלא תנשאי ולעולם אינה נשאת וכן באומר ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אינה הולכת לבית אביה. והחולקים על רבינו וס"ל דהוי כריתות כפי שאי גוונא טעמא דידהו הוא דנהי דלעולם אינה עוברת על תנאה מ"מ לא אגידא ביה דהא לעולם לא תוכל לעבור על תנאה. וחילוק זה הוא אמת ויציב:

יא הרי זה גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך וכו'. כתב מרן הב"י סי' קמ"ג וז"ל מצאתי בס"ס דינים שכתבם בסוף ס' חזה התנופה אע"פ שנותן גט לאשתו ע"מ שלא תלכי לבית אביך שהגט כשר והתנאי קיים אין לבוש אדם להשתדל בגט שיתן בתנאי כזה כי אין ספק שלא יתקיים תנאי זה שא"א שתעמוד על נפשה מלכת לבית אביה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים למפרע ואם המגרש כזה מאלו שכופין לגרש ולא רצה לגרש רק בתנאי זה אין שומעין לו וכופין לגרש בלא תנאי זה ע"כ. ועיין בבדק הבית שכתב בשם הרשב"א כל מי שכופין אותו לגרש מן הדין אינו רשאי להתנות ע"מ שלא תנשאי לפלוני יע"ש: שלא תלכי לבית אביך לעולם וכו'. ברייתא שם וכתבו התוס' בפ' השולח תניין (דף כ"ח) וז"ל תימה הא אם מת אביה או אם מכרו לא חשיב תו בית אביה כדתנן בהשותפין קונם לביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או מכרו לאחר מותר. וי"ל דכל יומאי חלניו קרויים בית אביו ואפילו שמת כדכתיב שבי אלמנה בית אביך גבי תמר וכבר מת אביה כדמוכחי קראי ע"כ. וקשה דהתינח שתירצו התוס' לחלוקת מת אך לחלוקת מכר דקי"ל דמותר אכתי הקושיא במקומה עומדת דתנאי לא הוי כריתות כיון שאם מכרה מותר בה. ונראה דלא הוקשה להם מחלוקת מכירה כלל משום דס"ל דאף דקי"ל דאם מכרו מותר מ"מ אם חזר וקנאה אסור בה וכמ"ש הריב"ש בתשובה סי' שנ"ו וע"ש. וא"כ לא חשיב כריתות מטעמא דמכירה דלדידהו לא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר לעבור על תנאה וכמ"ש הר"ן בר"פ המגרש. ומטעם זה כתבו הראשונים דהאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני דחשיב כריתות משום דאפשר שיבא זמן שא"א לה לעבור על התנאי דהיינו שימות אותו פלוני אבל הכא דקאמר על מנת שלא תלכי לבית אביך אף דקי"ל דאם מכרו מותר מ"מ לא חשיב כריתות משום דאף אם מכרו אפשר לה לעבור על תנאה דהיינו שיחזור ויקחנו ותחזור התנאי לאיתנו הראשון. ולא הוקשה להם אלא מחלוקת מת דהא אם מת אי אפשר לה בשום זמן לעבור על תנאה. ומ"ש בתחלת דבריהם או אם מכרו אסגרת לישן הוא ומדקדק היטב בדברי הר"ן ז"ל יראה בעיניו איך עיקר הקושיא אינה אלא מחלוקת מת. הכלל העולה הוא דלסברת התוס' לא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר שיתבטל התנאי בשום אופן. אך אם הוא באפשרות שיחזור התנאי למקומו אף שעכשיו אין כאן תנאי מכל מקום לא חשיב כריתות כיון שאפשר שיחזור התנאי למקומו: ובזה ניחא דאכתי הוי קשה ואמאי לא חשיב כריתות כיון דאפשר שיפול הבית ואין תנאי כלל דומיא דמאי

הגהות מיימוניות

[ב] מסתברא כיון דפסקה פסקה ומגורשת לעולם והא דאמרינן לקמן לעולם לאפוקי דרבא (דף פ"ג) לאו לאפוקי ממש אלא משום שופרא דשטרא אתקין שלא תטעה לומר דאינה מגורשת אלא אותו היום וכו', ע"כ: [ג] והא דאמרינן בנדרים (דף מ"ו) קונם לביתך שאני נכנס בו מת או מכרו לאחר הרי זה הנודר מותר ליכנס י"ל דבית אביו קריין כל יוצאי חלציו אע"פ שמת כדאשכחן גבי תמר דבבר מת אביה וכתיב בה שבי אלמנה בית אביך וגו' תוס', ע"כ:

לפלוני אינו גט ויש מן המפרשים חלוקים עליו בזה ואומרים דברייתא לאו בדוקא נקט לבית אביך שיאמר לה לשון זה אלא שאומר לה לבית זה שהוא עתה של אביך שכל זמן שאמר לה לבית זה משמעו לעולם ואפילו מת בעל הבית כמוזכר פ"ה מהלכות נדרים וזה דוחק דא"כ לא הוה לה לברייתא למימר אסור בלשון היתר דכיון דבהאי לישנא הוי כריתות לא הוה לה למימר לשון זה ולומר אין זה כריתות ועוד דאם איתא אדמפלגא ברייתא בין אומר לעולם לאומר ל' יום הויא לה לאפלוגי בדידה ולאשמועינן רבותא טפי ולימא הכי בד"א באמר לה בית זה אבל אמר לה בית אביך אע"פ שאמר לעולם ה"ז כריתות ומילתא הוה משמע דשלשים יום בכל גוונא הוי כריתות וזה נראה שהכריחו רבינו לכתוב מ"ש. ומ"מ דברי התוספתא קשין לדעתו ז"ל. ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא כדברי המפרשים האחרים ואמרו שע"מ שלא תנשאי לפלוני ה"ז כריתות ובדין המתנה כל ימי חיי פלוני או כל זמן פלוני דלכ"ע הוי כריתות כמו שנתבאר בה"ג ודאי אמר לה כל ימי חיי פלוני ואינסיבא לה לאחר והוי להו בני בחיי בעל שני והדר הוו לה בני לאחר מיתתו ועדיין ההוא פלוני דתלייה לתנאיה בגויה קיים ושתה יין בחייו לאחר מיתתו דבעל בטל גיטא למפרע ובני קמאי ממזרי ובני בתראי לאו ממזרי והאסורה לשני והוו פליגי בה רבנן כיון דבחייו דבעל לא עברה עלוי תנאה ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דבעל מת בטל ליה לתנאיה ולא בטל גט למפרע ע"כ. ודעת התוספות שבטל הגט למפרע וכ"כ מדברי רבינו שכתב למטה בסמוך ואם נשאת בטל הגט למפרע ולא חילק בין נשאת בחיי הבעל לנשאת לאחר מיתתו וכ"כ עיקר שאל"כ נמצא שאע"פ שהתנה עליה לעולם אינה אסורה אלא כל ימי חייו וא"כ אמאי אין זה כריתות והא קי"ל דכל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות כנ"ל:

יב הרי זה גיטך ע"מ שלא תנשאי וכו'. מה שחילק רבינו בין אומר לה סתם לאומר עד ל' יום הוא כפי שיטתו שהזכרתי למעלה. וכבר כתבתי שיש מן המפרשים סוברין דבכל גוונא הוי כריתות. ומ"ש זנתה עמו הולד כשר, מפורש בגמרא (דף פ"ג) בעל מנת שלא תנשאי לפלוני הרי הותרה אלא בזנות וזה מבואר. ויש מי שהקשה אם כן אפילו הלכה ונשאת לזה שנאסרה עליו היאך גיטה בטל שהרי נשואיה אינן נשואין שאם נשואין הם הגט בטל והאשת איש גמורה היא ולאו בת נשואין היא ואשתכח דזנות בעלמא הוא ולא בטיל גיטא. וכתב הרמב"ן ז"ל דכל שנשאת לו דרך נשואין בטיל גיטא דכן אתני עלה ועוד ממה נפשך כשהיא נשאת לזה שנאסרה עליו א"ת עברה על התנאי אין כאן נישואין א"ת

גט שאין זה כריתות. עד שלשים יום הרי זה גט: יב הרי זה גיטך °על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט.
הא

יב על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט וכו'. הרשב"א בתשובה תמה על
דברי

משנה למלך

דמאי דאמרינן בתוספתא דעל מנת שלא תעלי באילן זה דאם נקצץ האילן דחשיב כריתות ואע"ג דכתב הר"ן ז"ל דביתך חמיר מבית זה לענין נפילה וכמ"ש בפ' השותפין היינו דוקא היכא דחזר ובנאו דבבית זה מותר משום דפנים חדשות באו לכאן ובביתך אסור דכל שהוא ביתך קאמר אבל פשיטא דאם לא בנאו אינו אסור ליכנס בקרקע דהא בית קאמר ולא קרקע. אלא ודאי דטעמא דלא חשיב כריתות משום דאף אם נפל עדיין אפשר שיחזור הדבר לאיסורו דהיינו שיבנה הבית ולא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר לעבור על תנאה בשום אופן וכדכתיבנא:

וראיתי להר"ן בפ' המגרש שהביא תירוץ אחר דלבית אביך לאו דוקא אלא שאמר לה לבית אביך זה שהוא של אביך שהיא אסורה בו אפילו מת או מכרו לאחר כדאיתא התם ע"כ. וכבר הביא ה"ה ז"ל תירוץ זה הכא בפרקין יע"ש. וקשיא לי דנהי דבאומר בית זה קי"ל דאפילו מת אסור בו מ"מ הא איכא קולא אחריתי דהיינו לענין אם נפל דאפילו חזר ובנאו במקומו הראשון וכמדתו הראשונה מותר בו משום דפנים חדשות באו לכאן וכמו שביאר כל זה הר"ן ז"ל בפ' השותפין. וא"כ קשה דאף דנימא דהתנאי היה ע"מ שלא תלכי לבית זה מ"מ אמאי לא חשיב כריתות כיון שאפשר שיפול הבית וא"א לעבור על תנאה כלל דומיא דמתנה ע"מ שלא תעלי באילן זה. והסבור הייתי לומר דשאני הכא דקאמר תרתי דהיינו בית זה שהוא של אביך וכמו שנראה מדברי הר"ן וה"ה ז"ל. וכיון שכן אזלינן לחומרא בתרווייהו דלגבי מת או מכרו תפסינן לישנא דזה ואסור ואם נפל הבית ובנאו תפסינן לישנא דבית אביך ואסור ומש"ה לא חשיב כריתות. אך קשה דהר"ן ז"ל בפ' השותפין כתב ואם אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לקולא דנפילה והביא ראיה מהירושלמי יע"ש. וא"כ ה"נ בנ"ד דאמר ע"מ שלא תלכי לבית זה שהוא של אביך אם נפל נתבטל התנאי לגמרי ואפילו אם חזר ובנאו פנים חדשות באו לכאן. וא"כ קשה אמאי לא חשיב כריתות וצ"ע:

ודע דקושיא זו שהקשינו איננה אלא אליבא דהר"ן ז"ל שכתב דבאומר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לקולא בין לחומרא. אך אין דין זה מוסכם דהא איכא הרא"ש ז"ל דס"ל דנקטינן כחומרא דביתך וכחומרא דזה ואם מת או מכרו אסור משום זה ואם נפל אסור משום ביתך. ולפי זה ניחא דלא הוי הכא כריתות. וא"ת הא הרא"ש לא אמר אלא משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון ומשום דהוי ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא בתרווייהו כמבואר בדברי מרן הב"י יו"ד סי' רי"ו. וא"כ לגבי גט היכי פסיק ותני דלא הוי גט ה"ל למימר דהויא ספק מגורשת. והסבור הייתי לומר דאליבא דמ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא שהוא מן התורה וכהסכמת רוב הראשונים ז"ל אפשר דהכא איננה מגורשת כלל משום דכיון דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לא נמצא דמן התורה איננה יכולה לילך לבית אביה אם מכרו לאחר ואם נפל אסורה ג"כ משום ספק:

ויש לי ראיה לדין זה מאותה שכתב הר"ן ז"ל בתשובה שנשאל על מי שנשבע שלא יהיה שבת הבאה בעיר פרפונייאן אם נשאל על נדרו קודם שבת משום דאין מתירין את הנדר עד שיחול והשיב שדבר זה הוא מחלוקת בין הראשונים אם הוא מחוייב מכח שבועתו ליסע קודם השבת או אינו מחוייב אלא כשיכנס שבת, ולסברא הראשונה חל הנדר קודם השבת ומתירין לו ולסברא השנייה לא חל הנדר ואין מתירין לו אך כיון דקי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה נמצא דמן התורה חייב לצאת קודם השבת וא"כ שפיר קרינן ביה דחל הנדר יע"ש. ועיין במ"ש מרן הכ"מ לעיל פ"ז מהל' אישות גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ ליך יבמיך ועיין בזכרונותי ודוק. וא"כ בנ"ד נמי כיון שהיא אסורה מן התורה בין אם מכרו או אם נפל נמצא דאינו כריתות כלל מן התורה: ומיהו לבי מהסס הרבה בדבר זה ומה גם דבשלמא ההיא דהר"ן ז"ל אליבא דחד מיהא חל הנדר וא"כ אף דמספקא לן אי הלכתא כותיה מ"מ כיון דהא מיהו משום ספק קי"ל כותיה חל הנדר מיקרי. אבל הכא כפי כל הצדדין הוי כריתות דהא לא מספקא לן אי תפסי תרווייהו אלא אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון וא"כ כפי כל הצדדין הוי כריתות וא"כ הוה לן למימר דהויא מגורשת ודאית ועדיין הדבר צריך אלי תלמוד. שוב ראיתי דאף אליבא דהרא"ש קשה דאכתי חשיב כריתות דאפשר דימכרנו ויפול דהשתא לכל הצדדין מותרת לעבור על תנאה. דאי משום זה אתה תופס הרי נפל ואי משום ביתך הרי מכרו. נמצא דאף אליבא דהרא"ש ז"ל קשיא מה שהקשינו לעיל:

ודע שראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו פ"ב דגיטין שהביא תירוץ זה דמיירי לבית זה של אביך והקשה דהכתי אפשר דנפל הבית בחייה והו"ל כריתות. ותירץ דשמא מיתה שאני דשכיחא אבל לנפילה לא חיישינן, א"נ י"ל דאע"פ שנסתר הבית לא אמרינן בכי הא נפל אזדא דהתם גבי שוכר אמרינן נפל אזדא דלדידיה שכרו ולא לירואות בו בחרבנו אבל דגבי איסור אף בקרקעו אסור ליכנס דאפילו דריסת הרגל אסר עליה דבין שיהיה הבית כמו שהיה בשעת תנאו או שנפל לאחר מכאן לעולם אסור בו שכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת וזה נראה יותר וכן נראה מן התוספתא כמו שאנו עתידין לכתוב בפרק המגרש עכ"ל. והנה אליבא דהר"ן אפשר לתרץ התירוץ הראשון דלנפילה לא חיישינן דלא שכיחא. אך התירוץ השני לא ניתן ליאמר שהרי בפירוש כתב דהאומר בית זה ונפל דמותר:

אך קשה לי דאם הר"ן ס"ל כתירוצא קמא דמלתא דלא שכיחא א"כ מה הוקשה לו כפי דברי התוס' שתירצו שכל יומאי אזלינן מיקרי בית אביו דהכתי אפשר דימותו כל זרעו והוי כריתות. אימא דמיתת כל זרעו הוי מילתא דלא שכיחא ובהדיא אמרינן בפ"ק דיומא דלמיתה דחד חיישינן דתרי לא חיישינן וטעמא משום דהוי מלתא דלא שכיחא. באופן שדברי הר"ן ז"ל עדיין צריכין אלי תלמוד:

ודע שדין זה של הרשב"א שכתב דאף באומר בית זה אם נפל אסור הוא דין מחודש לא ראיתי לשום אחד מהראשונים יאמר כן. ואני תמיה בדין זה מהירושלמי שהביא הר"ן דמוכח מיניה דבית זה אם נפל מותר. שוב ראיתי להרב ב"ח שכתב דאליבא דהרא"ש והטור אף באומר בית זה אם נפל אסור ופירש הירושלמי כפי הנהה זו ותמה על מרן דאית ליה דלכ"ע בבית זה אם נפל מותר וע"ש וא"כ ליכא תיובתא להרשב"א מהירושלמי. אך עדיין אני תמה בדין זה דהרשב"א דמדבריו נראה דאם נפל אף שלא חזר ובנאו אסור ליכנס בו. וזה הוא תימה בעיני דהא לא אסר עליו קרקע כי אם בית. והמדקדק היטב בדברי הר"ן יראה בעיניו דאף באומר ביתך אינו אסור בנפל כי אם בחזר ובנאו אך כל שלא בנאו לא וכמו שכתבנו לעיל ובתשובת מהר"ם מקנג"י ראיתי שהביא ראיה ממדרש קהלת דאם נפל אף שחזר ובנאו אמרינן פנים חדשות באו לכאן וכבר הארכתי בזה במקום אחר. (א"ה כבר קנה מקומו בספר דרשות הרב המחבר הנקרא פרשת דרכים בדרך הקדש יע"ש ויאורו עיניך):

ודע דמ"ש הרשב"א וכן נראה מהתוס'. הוא מדתניא בתוספתא ע"מ שלא תעלי באילן זה וע"מ שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן ונסתר הכותל ה"ז גט. ומדלא קתני ע"מ שלא תכנסי לבית זה דאם נפל ה"ז גט ש"מ דגבי כניסת הבית אפילו נפל אסור משום דאפילו דריסת הרגל אסר עליה אבל במתנה על מנת שלא תעלי בכותל או באילן פשיטא דאם נסתר או נקצץ דשרי דהרי אין כאן עליה והוא לא התנה כי אם על העליה. ומיהו עדיין אין מכאן הכרח דאפשר דטעמא הוא משום דנפילת הבית הוי מלתא דלא שכיחא אך קציצת האילן וסתירת הכותל הויא מלתא דשכיחא וכמו שכתב בפרק המגרש. והתימה שכתב כמו שאנו עתידים לכתוב בפרק המגרש ושם כתב בהפך יע"ש:

ודע דהרשב"א בפ"ב דגיטין הביא דברי התוס' דכל יוצאי יריכו קרויים בית אביו וכתב ורחוק הוא ועוד מכרו לאחר מאי איכא למימר וצ"ע ע"כ. והנה כבר כתבנו לעיל דממכרו ליכא קושיא משום דכיון דאם חזר וקנאו חזר האיסור למקומו לא הוי כריתות משום דחשיב דעדיין אגידא ביה דאפשר שיחזור ויקחנו. ואני מסתפק בדעת הרשב"א שהקשה קושיא זו אם חולק על סברת הריב"ש שכתבנו לעיל. או דלמא דלעולם מודה להריב"ש אלא דס"ל דלעולם כל תנאי שאפשר שיבא זמן שתוכל לעבור על תנאה הוי כריתות אף שאפשר שאח"כ יבא זמן שיחזור הדבר לתנאו הראשון ומאי דאמרינן דלא חשיב כריתות הוא כגון ע"מ שלא תשתי יין דבשום זמן לא תוכל לעבור על תנאה. אך ע"מ שלא תלכי לבית אביך הא אפשר שתבא שעה אחת שתוכל לעבור על תנאה. והתוס' חולקים בזה וס"ל דכיון דעדיין אפשר שיחזור ויקחנו לא חשיב כריתות והדבר צריך אלי תלמוד:

ודע דכל מה שהוצרכנו לתרץ אליבא דהתוס' קושית מכרו הוא משום דס"ל האומר קונם לביתך אם אח"כ קנה בית לא נאסר וכ"כ בפשיטות בעל ש"ך יע"ש. אך המדקדק היטב בתשובת הריב"ש סימן שנ"ו ובתשובת הרא"ם ח"ב סי' ע"ב יראה דלפי האמת ס"ל דאפילו אם חזר וקנה בית אחר אסור דכל שהוא ביתך קאמר. וא"כ אעיקרא דדינא ליכא קושיא כלל ממכרו שהרי סוף סוף אסור במקום שדר האב או יוצאי ירכו. והנה אין ספק דהרשב"א חולק בדין זה של הריב"ש. אך באידך דינא דהיינו אם מכרו וחזר וקנאו כבר כתבתי דמספקא ליה בדעת הרשב"א. ואליבא דהתוס' נמי מספקא לי אי ס"ל דאף במה שקונה אח"כ אסור המודר ומש"ה לא הוי כריתות אבל לעולם דאם לא היה אסור במה שיקנה אף שהיה אסור אם הוא חוזר לקנותו מ"מ מהאי טעמא לא אמרינן דלא חשיב כריתות וכמו שכתבנו בדעת הרשב"א. או דלמא דס"ל דלא נאסר במה שיקנה וטעמא דלא הוי כריתות הוא משום דאפשר שיחזור ויקנה וכמו שכתבנו לעיל והדבר צריך אלי תלמוד ונפקא מינה טובא לענין דינא ועיין בזכרונותי (א"ה חבל על דאבדין). ועיין במ"ש החכם בעל שפתי כהן סי' רי"ו שהוקשה לו אליבא דהתוס' קושית הרשב"א ממכרו ותירץ יע"ש ודבריו לא שרירין ולא קיימין:

ולפי מ"ש ה"ה ז"ל לדעת רבינו דהאומר הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית אביך דאינו גט משום דכל ימיה אגידא בתנאי שאינה יכולה לילך לביתו ואף דאם מת מותרת לילך מ"מ לא חשיב כריתות שהרי כשהולכת אינה הולכת לבית אביה שהרי אינו נקרא בית אביה ונמצא דאין לה שום זמן היתר לעבור על תנאה. אני מסתפק אם אמר לה בפירוש על מנת שלא תלכי לבית אביך כל ימי חייו מהו מי אמרינן ה"ל כאומר על מנת שלא תשתי יין כל ימי פ' דהוי כריתות הכא נמי כיון שאמר לה כל ימי חייו הוי כריתות או דלמא לא דמי התם התנאי שהוא היין לאחר מיתת האיש הותרה בו אבל הכא נהי שפירש כל ימי חייו מ"מ אי אפשר לה לעבור על תנאה בשום זמן שהרי אחר שמת אינו נקרא ביתו ונמצא דבשום זמן לא תוכל לעבור על תנאה ולילך לביתו ומה לי סתם ומה לי מפרש דהתם נמי פירושו כל ימי חייו ולא חשיב כריתות. ולא דמי לקובע זמן דקי"ל דאפילו קבע זמן מרובה יותר מחיי האדם דחשיב כריתות משום דהתם מה שאינה יכולה לעבור על תנאה הוא משום דמתה אך אילו יתכן דהיתה מארכת ימים כסרח בת אשר היתה יכולה לעבור על תנאה. אבל הכא דקאמר על מנת שלא תלכי לבית אביך כל ימי חייו אפילו היתה אלף שנים אינה יכולה לעבור על תנאה ונמצא דאינו כריתות:

יב הרי זה גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט וכו'. (א"ה כתב ה"ה וש"מ שהאומר לחברו הרי נתונה לך ע"מ שלא תהנה וכו' ועיין בדברי הרב המחבר בפ"ג מהל' זכיה ומתנה דין ו'):
התנה

הגהות מיימוניות

*[והשיגו הטור בזה ז"ל ולא נהירא דכיון שאפשר שימות אותו פלוני בחייה ויתבטל התנאי הוי שפיר כריתות ולא דמי לשלא תלכי לבית אביך שאפילו אחר מיתתו אסורה ליכנס בו שנקרא על שם אביה עכ"ל]:

הא למה זה דומה לאומר לה הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי. אבל אם אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה הרי זה גט ולא תנשא לו כל זמן שהתנה. ואם נשאת בטל הגט למפרע. וזנתה עמו הולד כשר והגט כשר שלא תנה אלא על הנשואין:

יג *אהרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני אם נשאת לו הרי זה גט כשאר כל התנאים. אבל אמרו חכמים לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה זה לזה. ולאחר לא תנשא שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני לא תצא. נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני בטל הגט ותצא בוהולד ממזר וצריכה גט משני: יד גהרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת שאין זה כריתות. על מנת שתתני לי את הנייר הרי זה גט ותתן: טו חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה הרי זה גיטך וכתובתך כשר ונתקבלה כתובתה אם יש בטס כדי כתובתה ואם לאו ישלים כתובתה: טז דכל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה. או שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני. או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף. אם היה תנאו כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואם היה התנאי על פה הרי זה נוטל

השגת הראב"ד

*הרי זה גיטך וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ולמה בטל הגט והלא יכול לסתקיים התנאי יגרש אותה וישא אותה בעל התנאי ויתקיים הגט למפרע ואין הולד ממזר והכי איתא בירושלמי. מכל מקום אסורה לחזור לאותה שנשאה ראשון מפני שמחזיר גרושתו מן הנשואין, עכ"ל:

א טור שם סי' קמג ע"ש סמ"ג שם: ב סטור שם כסרא"ב"ד וע"ש: ג גם זה שם: ד טור שם סי' קלז סמ"ג שם:

כסף משנה

דברי רבינו וגם הר"ן בר"פ המגרש כתב שדבריו תמוהין דהא משמע דלדברי האומרים דכי אמר ע"מ שלא תנשאי מודו רבנן לר"א אפילו אמר לה ע"מ שלא תנשאי לו לעולם מגורשת כיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו ה"ל כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני. ונראה שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנשואיו לעולם שהרי כל ימי חייו לא תנשא לו עכ"ל:

ועל מ"ש רבינו ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד כ' שנה ה"ז גט וכו'. כתב הרשב"ץ שמ"ש כ' שנה לאו דוקא אלא שתפס לרבותא הזמן היותר רחוק שאפשר שהם ימי שנותינו בהם שבעים שנה והאשה המתגרשת ע"י עגמה יש לה יותר מי"ב שנה קרובה לכ' וא"א להיות אחר זה לפי מנהגו של עולם שהוא שלש יותר מכ' שנה:

הרי

מגיד משנה

א"ת לא עברה על התנאי א"כ הגט אינו בטל ומגורשת היא אף לזה וא"א לבטל נשואין יותר משל אחרים ושמעינן מינה שהאומר לחבירו שדי נתונה לך על מנת שלא תתגרש לפלוני ונתן לה כדלך קמן בשלא מתנה ושדה חוזרת לבעלים הראשונים עכ"ל:

יג הרי זה גיטך על מנת שתנשאי וכו'. ברייתא שם (פ"ד) הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קאמר ואסיק רבא דהכי קאמר הרי זה לא תנשא לא לו וכו' ותניא כותיה דרבא וכו' ומתה שלא סיימו בגמרא לאחר הצא ותנשא לאותו פלוני כדי שלא יהא גיטה בטל למפרע [ונשואיה מאחר בעבירה] דקדק רבינו שכל שנשאת לאחר תחלה עברה על תנאה ובטל הגט דעל מנת שתנשאי לפלוני תחלה משמע דאי לא הוה להו למתני תקנתא. ובהשגות א"א ולמה בטל הגט וכו' והכי איתא בירושלמי [ועוד אם בטל היאך תנשא לו] ומכל מקום וכו'. ולא מצאתי בירושלמי אלא כך על מנת שתבעלי מפלוני בתחלה הוא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע ע"כ. ואין ענינו מ"ש הר"א ז"ל ופירושו בתחלה אסור לבעול שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה ואע"פ שלא נזכר זה בגמרתנו אלא בעל מנת שתנשאי דעת הירושלמי שהוא הדין לעל מנת שתבעלי והרשב"א ז"ל הסכים לדעת הר"א ז"ל. ומ"ש רבינו וצריכה גט כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט כיון שנשאת כמו שיתבאר פרק עשירי. ודע שלדברי הכל כל שנשאת תחלה לאותו פלוני אם נירשה מותרת לכל שהרי נתקיים התנאי ואם התנה עליה על מנת שתבעלי לפלוני אמרו בגמרא נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט ופירשו מקצת המפרשים ז"ל דנתקיים התנאי הוא כל שנבעלה לו בין על ידי נשואין בין בזנות:

יד הרי זה גיטך וכו'. פרק מי שאחזו (דף ע"ה) ופרק המביא תניין (דף כ"ב) ברייתא קרוב ללשון רבינו ויש שם בעיא על דין זה ומתבאר ממנה שאם כתב מקצת הגט במגילה אחת ומקצתו במגילה אחרת ונתנו לה שהוא פסול דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים:

טו חקק לה וכו'. (שם דף כ') כתב לה גט על טס של זהב וכו' ופי' רבינו שהיא מתקבלת מכתובתה בכדי שווי הטס:

טז כל המגרש על תנאי וכו'. פירוש כונת רבינו אם התנה בתנאין המבטלין הגט אפילו אחר התורף ובשאר תנאים דוקא לפני התורף. ומ"ש ואם היה התנאי על פה ר"ל בשעה שנתנו לה. ובכאן אבאר דיני עשיית התנאין כיצד יעשו ויפסלו ואין להם תקנה או יש להם תקנה וכיצד יעשו ויוכשרו לכתחלה או דיעבד וכפי מה שביארם רבינו: דע שלכתחלה ראוי שלא לכתוב שום תנאי בגט ולא להזכירו בשעת כתיבת הגט וכן אנו נוהגין לפי שאין הכל בקיאין בין אחר התורף ללפני התורף ובין תנאי אחד לתנאי אחר. וזהו שכתב רבינו למעלה כיצד מגרש אדם על תנאי וכו' ושם נתבאר שראוי להיות התנאי בשעת נתינה. הרי שכתב תנאי בגט אם הוא מן התנאין המבטלין הגט כגון שלא תשתה יין

לחם משנה

יג הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני וכו'. כתב ה"ה ולא מצאתי בירושלמי אלא כך. נראה שהסיוע שמביא הראב"ד ז"ל הוא מזה הירושלמי ושרצה לבארו לדעתו דהראב"ד ז"ל דאמרו שם אמר ר' שימי מלינו אשה בתחלה אין חייבין עליה משום ערוה ובסוף חייבין עליה משום ערוה א"ל ר' מנא למה זה דומה לאחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך על מנת שתבעלי לפלוני בתחלה אסור הוא לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע. ונראה דה"פ לדעת הראב"ד ז"ל מלינו אשה בתחלה כלומר מי שגירש את אשתו על מנת שתבעל לפלוני וקדשה אחר ובא אותו פלוני שהיו הגירושין על תנאי שתבעל לו ובעלה בביאה ראשונה אין חייב משום ערוה דאין כאן קדושין כיון דלא נתקיים הגט שעדיין לא נתקיים התנאי אבל אחר שבעל ביאה ראשונה אחר כך חייב עליה משום ערוה דבביאה ראשונה נתקיים הגט ותפסו קדושי שני למפרע מפני שהותר הגט למפרע וזהו שאמר בסוף חייבים עליה כלומר אותו פלוני הבא עליה חייב עליה משום ערוה אחר ביאה ראשונה והביא הדמיון ואמר הא למה זה דומה וכו' בתחלה אסור הוא לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע כלומר ואותו פלוני שהיה התנאי שתבעל לו כיון שנתקדשה לאחר אסור הוא שתבעל לו אע"ג דלא נתקיים התנאי של הגט ולא תפסי קדושי שני מ"מ מפני שנראית אשת איש אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע. וזה הפירוש דחאו הרב המגיד וכתב ולא מצאתי בירושלמי אלא כך כלומר אלו הדברים האמורים שכתבתי מלינו אשה וכו' לא מצאם הרב המגיד ז"ל ופירש הפירוש דבתחלה אסור לבעול שלא כדברי הראב"ד ז"ל אלא משום שמא יאמרו נשיהן וכו' והרגיש בפירושו שלא נזכר זה בגמרא אלא בעל מנת שתנשאי וכו':

טז כל המגרש על תנאי שמבטל הגט וכו'. אם היה התנאי כתוב בגט וכו'. אלו הדינים שכתב כאן ה"ה כלם מבוארים והוא ז"ל כתב למטה שבכל מקום שהוזכר בדינים אלו פסול הוי כספק מגורשת ויש לדין על זה דטעמא דהוי ספק מגורשת כתב ה"ה משום דהפסול הוא שאין אומרים יש ברירה והוא ז"ל סובר בדין ברירה דהוי ספק וא"כ יש לדקדק תנאים המבטלים וכתבו ומחקו בכל מקום שכתבו דהוי ספק מגורשת דהכי שייך לומר יש ברירה כיון דבשעה שכתבו כתבו על תנאי זה אע"ג דהשתא מחקו מיפסל ולא שייך הכא טעמא דברירה וכן תנאי על פה קודם התורף שלא הזכירו בשפת נתינה

מגדל עוז

הרי זה גיטך על מנת שתנשאי וכו' עד אבל אמרו וכו' עד עברה ונשאת וכו' עד וצריכה גט משני. פרק המגרש (דף פ"ד): כתב הראב"ד ז"ל ולמה בטל הגט וכו': ואני אומר הלכה זו מפורשת פ' המגרש (דף פ"ד) דגרסינן התם ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ושיילינן מאי קאמר ומסדרינן במסקנא הלא אמר רבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לו לא תנשא גזירה שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה (זה לזה) לאחר לא תנשא דבעי קיומיה לתנאה ואם נשאת לו לא תצא [ומשום גזירה לא מפקינן] ואם נשאת לאחר תצא דבעינן קיומיה לתנאה ותניא כותיה דרבא וכו' וכן הביא ר"י אלפס ז"ל ברייתא ופירוקא דרבא ותניא כוותיה כהשמיענו שכן הלכה וגם רבותינו בעלי התוס' ז"ל כן העמידוה ופרשוה וכן נ"ל דכיון דקתני ואם נשאת לאחר תצא הולד ממזר דכיון שלא נתקיים התנאי עדיין היא באישות הראשון והויא לה ערוה עד שיתקיים התנאי אלא שהצריכוה גט משני להחמיר עליה בכל הדרכים הואיל והיה בידה לתקן ולא תיקנה קנסוה רבנן וכדמשמע התם בשמעתין דנשאת וא"ח כא בעלה וכו' להדיא. ומה שתמה הראב"ד ז"ל רואה אני שהתלמוד עצמו מתמיה כיוצא בו ממש ומתרץ אותו תירוץ יפה גבי פירוקא דמסדר ר"נ לפרוקי דגרסינן אלא אר"נ ה"ק הרי זו לא תנשא לו שמא יאמרו נשותיהם נותנין במתנה (זה לזה) ואם נשאת לו לא תצא דמשום גזירה לא מפקינן (לה) א"ל רבא לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא והא בעיא קיומיה לתנאה וכ"ת אפשר דמינסבא (לאחר) היום ומיגרשה למחר ומקיימה לתנאה ולהך דפליגא עליה דרב יהודה קא מדמית לה דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר רב יהודה אמר אל יישן היום שמא יישן למחר ר"נ אמר יישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר הכי השתא התם כדידיה קיימא (לקיומיה לתנאיה) דאי בעי (ליה) מכריז נפשיה בסלואתא ולא ניים (אלא) הכא בדידה קיימא לאיגרושי אלא אמר רבא וכו' כדלעיל למדנו מפורש תירוץ תימת הראב"ד ז"ל דכיון שאין בידה להתגרש מן האחר ולהנשא לאותו פלוני דילמא לא נסיב לה לא תהיב תקנה בענין זה ועמדה אלא זה באיסור אשת איש ולאיגרושי דקאמר לאו דוקא אלא לאיגרושי ולאינסובי קאמר ועיקר מילתא נקט וכן פירש ריב"א ז"ל והסכימו רבותינו בעלי התוס' ז"ל. ומה שאמר עוד דהכי איתא בירושלמי לא נשנים אלא לענין בעילה ועל דר"א מתניא וליתא (לענין נשואין והכי איתא התם) א"ר שמיי מלינו אשה בתחלה אין חייבין עליה משום ערוה ובסוף חייבין עליה משום ערוה א"ל ר' מנא למה זה דומה לאחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני בתחלה אסור הוא לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע אר"י הלכה כר"ם בן אלעזר שהיא דרשב"א אמר לעולם אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה ה"ז גיטך ע"כ. אלמא לא קיימא הדא דליתא לדר"א ועוד דר"י דחי לה ועוד דבעילה מצי לאשתודיה בזוזי כדלקמן אבל הכא לא מצית לאשתודיה וכן הסכימו רוב המפרשים ז"ל. ובזה עמדו דברי ר"מ ז"ל על נכון ותלמוד ערוך כמ"ש כמה פעמים בחבורי זה שלכך קראו משנה תורה ומי שקשה לו דבר או תמה עליו יעיין במקום ההלכה הקבועה ולא ישתומם לכתור הספק בעבור הקושיות כי גם רבותינו בעלי התוס' הקשו ברוב מזה ומזה ותירצו הכל בתוס' ואין לי צורך בזה החבור להאריך בם מן הטעמים שכתבתי כמה פעמים וידעתי כי משכיל על דבר ימצא טוב: הרי זה גיטך והנייר שלי וכו' עד הרי זה גט ותתן. פ"ב דגיטין (דף כ') וס' קורדיקום (דף ע"ס): חקק הגט עד ישלים לה כתובתה. פ"ב דגיטין: כל המגרש על תנאי עד וכן כל כיוצא בזה. פרק השולח:

נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר: **יז** כיצד הרי שנתן גט לאשתו ואמר לה הרי את מגורשת בזה ומותרת לכל אדם חוץ מפלוני. אם נטלו ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם או הרי זה גיטך הרי זו מגורשת וכן כל כיוצא בו: **יח** [א]הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים שתשמש אביו שתי שנים. לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא הרי זה כאומר לה עשי אחד משני התנאים. רצת משמשת רצת נותנת. ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז. כבר ביטל התנאי של מאתים וצריכה ליתן שלש [ד] מאות זוז וכן כל כיוצא בזה: **יט** [ב]התנה עליה שתעשה דבר זה סתם הרי זה כמפרש יום אחד הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה. כיצד אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתעשי עמי מלאכה. על מנת שתשמשי את אבא. על מנת שתניקי את בני. אם עשתה עמו מלאכה או אם שמשה את אביו יום אחד או שהניקה בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך

א טור שם סי' קמג סמ"ג שם: ב גם זה שם וע"ש כדעת הרא"ש:

יזן כל ימי חייה או חוץ מפלוני בחי זה מקום שנכתב אע"פ שחזר ומחקו ולא הזכירו כלל בשעת נתינת הגט הרי זה פסול ואין לו תקנה, וזהו משנתנו (דף פ"ב) שאינו כתבו בתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול ואוקמה רבא (דף פ"ד) בלאחר התורף. וזהו מה שכתב כאן רבינו ואם לא כתב תנאי זה בגט אלא שהזכירו על פה בשעת כתיבה אם הזכירו לפני התורף הרי זה פסול אע"פ שלא הזכירו בשעת נתינה כלל ואין יכול לגרש בגט זה וכרבא דאמר הכי דלפני התורף אפי' בעל פה פסול. וזהו שכתב רבינו למעלה וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף וכו', ומ"ש כאן על פה הוא בשעת נתינה כמו שכתבתי למעלה. התנה בתנאי זה על פה אחר התורף ולא הזכירו בשעת נתינה הרי זה כשר, וזו היא שאינו כתבו בתוכו דוקא אבל בעל פה לא ואוקמה רבא בלאחר התורף וזה שהוצרך רבינו לומר למעלה ונתן לה הגט על תנאי זה וכבר כתבתי שם כן. הזכירו בשעת נתינה כיצד יעשה נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי וזהו דין המשנה שאמרה כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו'. וזהו שכתב רבינו כאן אם היה התנאי על פה וכו'. הנה נתבארו משפטי התנאין הפוסלין בגט היה התנאי מן התנאין שאין פוסלין הגט ונכתבו בגט לפני התורף אע"פ שחזר ומחקו או שנתקיים התנאי אע"פ שלא הזכירו בשעת נתינה הרי הגט פסול וזהו שאמר רבא לפני התורף דברי הכל פסול. וכבר נתבאר זה למעלה בדברי רבינו שכתב אבל אם כתבו קודם התורף אפילו כתב וכו' וכתב כאן או שהתנה עליה שאר תנאין קודם כתיבת התורף נכתב בגט לאחר התורף הרי זה כשר וכדברי חכמים שאמרו כן בגמרא וזהו שאמר רבינו למעלה כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב התורף הרי זה כשר ופי' והוא שיתקיים התנאי או שחזר ומחקו. לא נכתב בגט אלא שהזכירו בשעת כתיבה לפני התורף דעת רבינו שהוא פסול אע"פ שנתקיים התנאי שהרי לא נכתב לשם כריתות. וזהו שכתב רבינו למעלה וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין ויש מכשירין בזה. וכבר הארכתי בזה למעלה בדעות אלו הזכירו לאחר התורף על הרי זה כשר ואפילו כתבו וחזר ומחקו או שנתקיים כשר כמו שכתבתי. הזכירו בשעת נתינה זהו דין התנאי שראוי לעשות כן לכתחלה כמו שנתבאר. וכבר נתבאר פרק ששי מהלכות אישות שהמתנה בדבר שאי אפשר לקיימו שאינו תנאי והמעשה קיים ואם התנה בתנאי זה אפילו בכתב לפני התורף הרי הוא כאילו לא התנה כלום שאינו אלא כמפליגה בדברים וכשר וכן כתבו ז"ל וכן מבואר בתוספתא וכ"מ שנזכר פסול בדינין אלו דעת רבינו שהיא ספק מגורשת ויש חולקין וכבר בארתי למעלה זה: **יח** הנותן גט לאשתו וכו'. ברייתא פרק מי שאחזו (דף ע"ו) תנו רבנן אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמשי וכו' ומדברי רבינו נראה בברור שדבריו הם כשמסר לה הגט בשעת תנאי הראשון ואחר כך התנה עליה התנאי השני וא"כ בסברת דבריו ז"ל הם באחד משני פנים או שהתנאי הוא באם ולא בעל מנת ולא במעכשיו שבתנאי כזה יכול לבטל ולהוסיף על תנאי כמו שנתבאר בראש הפרק או אם הוא בתנאי שבעל מנת או במעכשיו הוא בשהתנאי השני הוא מדעתה או מרצונה ועל דרך זו פירשה הרמב"ן ז"ל שכיון שהיא מתרצה בתנאי השני קודם שנתקיים התנאי הראשון שוב אינה יכולה לחזור בה אבל אי אפשר שיהיו דברי רבינו בתנאי שבע"מ *(ושיתנה עליה תנאי אחר אחר נתינה הגט לידה שלא מדעתה שכבר ביאר רבינו בפרק זה שאינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי בתנאו שבע"מ) כיון שהגיע הגט לידה וזה ברור. והקרוב אלי בכונת רבינו הוא בתנאי הוא באם ואע"פ שהברייתא היא בע"מ כבור הוא ז"ל שהוא כמ"ד כל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ואין הלכה כן אלא ע"מ כמעכשיו הוא. ומיהו נפקא לן מדינא דברייתא לדידן במתנה באם. ויש בפירוש הברייתא שיטה אחרת שרש"י ז"ל פירשה כגון שלא מסרו לה בפני שנים הראשונים אלא שאמר בפניהם כשאמסרנו לך ע"מ כן אמסרנו ואח"כ בפני שנים אחרים מסרו לה בתנאי אחר ולא הזכיר דבר מן הראשון. וי"א שאם התנאי השני היה בשעת מסירה בכל גוונא בטל את הראשון וכשאמרו לא בטל כשהתנאים הם מדברים חלוקים הוא כגון שלא מסרו לה בשעת התנאי השני אלא שאמר להם כשאמסרנו לה על דעת כן אמסרנו ואחר זמן מסרו לה סתם בפני שני כתי עדים, וזה דעת הרמב"ן ז"ל לענין הדין וכבר כתבתי שהוא מפרש הברייתא בדרך אחרת: **יט** התנה עליה שתעשה דבר זה סתם ה"ז וכו'. משנה (שם דף ע"ה) ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני וכו' עד כלל ארשב"ג כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט, ובגמרא הקשו על המשנה שאמרה כמה היא מניקתו שתי שנים מדתניא שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד הרי זה גט וכו' ותירץ רבא דמתני' בסתם ופירושו ומשמעו באב כל ימי חייו ובבן כל זמן שצריך להנקה ברייתא במפרש יום אחד ורב אשי פליג עליה ואמר כל סתם כמפרש יום אחד דמי ואוקי מתני' דה"ק אותו יום שמניקתו והוא שיהא בתוך ב' שנים לאפוקי אחר שתי שנים דלא. פירוש לפי שאין תינוק יונק יותר מכן ולר' יהודה והוא שיהיה תוך י"ח חדש והקשו על רב אשי מסיפא דמתניתין דהבן מת הבן או שמת האב אינו גט ואמרו בשלמא לרבא רישא בדלא פרים סיפא בדפרים אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא קשיא ע"כ בגמרא. ורבינו פסק כרב אשי וכן דעת ההלכות. וכך כתוב שם והלכה כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן ליה ואסיקנא בקשיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מאן דאמר כיון דדיקא מתני' כוותיה דרבא הלכתא כוותיה ע"כ. ורבינו פסק כרב אשי וכתב מת הבן או האב קודם שתניק או שתשמש אינו גט וכן מוכיח בתוספתא ומסתברא דלפי שטתו הכי פירושה דאתקפתא דגמרא בשלמא לרבא רישא דקתני מת הבן או שמת האב ה"ז גט הוא בשהניקתו או שמשתו וכיון דלא פריש זמן ידוע ה"ז גט ואע"ג דאם היה תינוק חי היה לה להניק ב' שנים וסיפא בדפרים ב' שנים וכיון שפי' אם מתו הבן והאב תוך הזמן אינו גט אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא פירוש על כרחך רישא בשהניקתו ושמשתו יום אחד היא שאם לא הניקתו כלל ודאי אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי כלל וסיפא בשמת תוך הזמן טנא וא"כ אמאי נקטה מתני' רישא ה"ז גט וסיפא אינו גט כאן וכאן אם נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט דהא כיון דסתם כמפרש יום אחד דמי כשאמרה המשנה מת הבן

משנה למלך

יט התנה עליה שתעשה דבר זה וכו' ע"מ שתשמשי את אבא וכו'. משנה בפרק מי שאחזו ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים ר"י אומר י"ח חדש. ובגמרא ורמינהי שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט א"ר חסדא לא קשיא הא רבנן והא רשב"ג מתני' רשב"ג ברייתא רבנן כלומר דרשב"ג דאית ליה דלהרווחה קא מכוין גבי גט הכא נמי אית ליה דלהרווחה קא מכוין וכל זמן שהיה צריך לינק קאמר ומשום הכי בעינן שיעור הנקה וגבי שימוש שתשמשנו כל ימי חייו. ורבנן דאית להו גבי גט דלצעורה קא מכוין הכי נמי כיון דליצערה יום אחד סגי כיון דלאו להרווחה קא מכוין. והקשו לתירוץ זה דלא יתכן דמתניתין רשב"ג דהא מדסיפא רשב"ג מכלל דרישא לאו רשב"ג אלא ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי מתני' רבנן. כלומר רשב"ג דמיקל בתנאי בהרווחה פורתא סגי אבל רבנן דמחמרי אית לן למימר דלכל הצורך קאמר. הטעם מזה הוא דלתירוצא קמא דלדידן דקי"ל כרבנן גבי גט כיון דלצערה יום אחד סגי וגבי ממון דלכ"ע להרווחה קא מכוין חייב להניק כל זמן שצריך להנקה ולשמש כל ימי חייו. ולתירוצא בתרא הוי איפכא דגבי גט אית לן למימר דלכל הצורך קאמר וגבי ממון בהרווחה פורתא סגי ובשימוש והנקה דיום אחד סגי. ורבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. והנה רבא מוקי לברייתא ומתני' כרבנן וברייתא מיירי במפרש. ואני מסתפק אם רבא מודה דאליבא דרשב"ג סתם נמי הוי יום אחד וכסברת סתמא דתלמודא דקאמר ברייתא רשב"ג הוא דמיקל בתנאי דלרשב"ג סתם נמי כמפרש יום אחד דמי. או דלמא דאי הוה סבירא ליה כתירוצא קמא דאדרבה אם היה לנו לומר דסתם כמפרש יום אחד דמי הוה דוקא אליבא דרבנן דאית להו דלצעורה קא מכוין אלא דס"ל דהכא אף רבנן מודו דגט כממון משום דלא אמרינן לצעורה קא מכוין אלא להחמיר אבל לא להקל והיכא דנפקא קולא אמרינן דלהרווחה קא מכוין ומש"ה מודו רבנן דלכל הצורך קאמר. א"נ דסבירא ליה דהכא לא שייך לומר לצעורה קא מכוין וכמ"ש הרשב"א ונפקא מינה בספק זה בממון דאי אמרת דאליבא דרבא רשב"ג אית ליה דסתם יהי כמפרש יום אחד דמי וטעמייהו דרבנן הוא משום דלצעורה קא מכוין נמצא דגבי ממון לכ"ע סתם כמפרש יום אחד דמי משום דלהרווחה קא מכוין. אך לאידך פירושא דרבא סבירא ליה דהכא רבנן מודו דלא אמרינן לצעורה קא מכוין וס"ל דבהאי זה כממון נמצא דבממון נמי לכ"ע כל הצורך קאמר: תו אמרינן בגמרא רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי. וגם בסברת רב אשי איכא לספוקי אם סבירא ליה כתירוצא דרב חסדא דמאן דאית ליה לצעורה קא מכוין אית ליה דסתם כמפרש יום אחד דמי ואית ליה דהאי טעמא דלצעורה קא מכוין מהני אפילו להקל ולפי זה אליבא דרשב"ג גבי גט צריכה שתניק כל הצורך ונפקא מינה דגבי ממון אליבא דכולי עלמא כל הצורך קאמר. או דלמא דאפשר דמודה רב אשי דלא אמרינן לצעורה קא מכוין להקל אלא דס"ל דבתנאי זה לא שייך לומר לצעורה קא מכוין וגט וממון שוין לענין זה דסתמא הוא כמפרש יום אחד ורשב"ג נמי מודה בזה וגבי ממון נמי לכ"ע סתם כמפרש יום אחד דמי: וראיתי להרמב"ן ז"ל בחדושיו שכתב ולענין תנאי שבממון שכיוצא בזה אם אמר בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני ולא פירש לו זמן איכא למימר דלרבא צריך לזונו כל ימי חייו ולרב אשי כמפרש ע"מ שתזון יום אחד או שעה אחת דמי ואיכא למימר דלכ"ע לענין ממון סתם כמפרש כל ימי חייו דמי דלא פליג רב אשי אלא לגבי גט משום דלצעורה קא מכוין והא לצערה יום אחד או שעה אחת ע"כ. והנה הרב ז"ל ניחד בסברת רב אשי השני לדדין שכתבנו. אך לא ידעתי למה לא ניחד לומר גם כן דאפשר דלרבא גבי ממון סתם כמפרש יום אחד דמי ושאני הכא דלצעורה קא מכוין וכסברת סתמא דתלמודא דקאמר ברייתא רשב"ג מתניתין רבנן: עוד כתב הרמב"ן ז"ל ור"ח ורבא ורב אשי בהכי פליגי רב חסדא ס"ל דלת"ק דרשב"ג סתם כמפרש יום אחד דמי לגבי גיטין משום דלצעורה קא מיכוין והא לצערה ומשום דאקשיתיה לישנא דמתני' דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים דמשמע דחיוב הנקתה של זו שתי שנים אפיק לה למתני' לבר מהלכתא ואוקמה כרשב"ג עכ"ל. ולא ידעתי למה פירש דברי רב חסדא וטעמם מאחר שנדחו בגמרא דע"כ מתני' רבנן היא ולא פירש דברי סתמא דתלמודא דקאמר דברייתא רשב"ג היא ומתניתין רבנן דלפי זה מאן דאית ליה לצעורה קא מכוין סבירא ליה דבעינן כל הצורך. ולא די לנו זה אלא שכשבא לפרש דברי רבא פירשם כדברי רב חסדא דאית ליה דמ"ד להרווחה קא מכוין אית ליה דבעינן הנקה כל הצורך ומנא ליה הא דאימא דרבא אית ליה דמאן דאית ליה טעמא דהרווחה סגי ביום אחד אלא דמתניתין רבנן היא וברייתא מיירי במפרש יום אחד. סוף דבר שדברי הרמב"ן צריכין תלמוד:

הגהות מיימוניות

[ד] כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן ליה ואסיקנא ליה בקשיא הילכתא כוותיה דהא לא

מגדל עוז

הנותן גט לאשתו עד וכן כל כיוצא בזה, פרק קורדיקוס (דף ע"ס):

הבן ה"ז גט בשהניקתו יום אחד היא וא"כ כבר נתקיים התנאי כך נ"ל לדעתו ז"ל. ויש בזה שיטה אחרת והעלה ממנה הרשב"א ז"ל דלדעת רב אשי ודאי אע"ג שמת האב או הבן קודם שהשמש או שתניק כלל ה"ז גט כיון שלא פירש ונראין דברי רבינו בטעמן. ופלוגתא דרבא ורב אשי כתב הרשב"א ז"ל ובדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה נתון במתנה ע"מ שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן איכא למימר דלרבא צריך לזון כל ימי חייהם ולרב אשי כמפרש ע"מ שתזון יום אחד או שעה אחת דמי ואיכא למימר דלכולי עלמא לענין ממונא שהם כמפרש כל ימי חייו דמי ולא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין דלנטורה קא מיכוין והא נעביד יום אחד או שעה אחת והאריך בזה ובסוף דבריו כתב וצ"ע:

כא הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז וכו'. חזר ואמר לה בתוך הל' יום הרי הם מחולים לך וכו'. עיין לקמן בפרק זה בדברי ה"ה:

כב אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם מת בתוך ל' יום כיון שהשלמו ולא

בתוך ארבעה ועשרים חדש הרי זה גט. מת הבן או מת אביו קודם שתניק או שתשמש אינו גט: כ [א]אמר לה על מנת שתניקי את בני או תשמשי את אבי שתי שנים. הרי זו משלמת הזמן שפירש. מת הבן או האב בתוך הזמן או שאמר האב אין רצוני שתשמשני אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי וכן כל כיוצא בזה: כא [ב]הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום. נתנה בתוך שלשים יום מדעתו הרי זו מגורשת. לאחר שלשים אינה מגורשת. נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו. *חזר ואמר לה בתוך השלשים יום הרי הן מחולין לך אינה מגורשת. שהרי לא נעשה התנאי. מת בתוך שלשים יום הואיל ושלמו השלשים יום ולא [ס] נתנה אינה מגורשת: כב [ג]אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו. ולא °בטל הגט שהרי לא קבע זמן. לפיכך אף על פי שאבד הגט או נקרע

א גס זס שס: ב גס זס שס: ג טור שס סמ"ג שס:

השגת הראב"ד

*חזר ואמר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מאין לו זה אלא מסברא דנפשיה כיון שאמר מחולין לך ומה הו לא אמרי' לנטורה קא מכוין, עכ"ל:

כ אמר לה ע"מ שתניקי וכו'. זהו סוף המשנה ופסק רבינו דלא כרשב"ג וכן יש מן המפרשים שפסקו כן:

כא הרי זה גיטך ע"מ שתתני וכו'. במשנה (שס דף ע"ד) ע"מ שתתני לי מכאן ועד ל' יום אם נתנה לו בתוך ל' יום מגורשת ואם לאו אינה מגורשת ואמרו שם פשיטא ותירצו מהו דתימא קפידיה לאו קפידא [הוא] ולזרוזה קא אתי קמ"ל: נתנה לו בעל כרחו וכו'. בגמרא שם אמר רבא מתקנתו של הלל וכו' נתנה לו מדעתו מגורשת על כרחו אינה מגורשת וכו' איכא דאמרי אמר רבא וכו' נתנה לו בין מדעתו ובין בעל כרחו הויא נתינה. ובטור כתוב ורבינו האי ז"ל פסק כלישנא בתרא ע"כ. ונראה לי שזה דעת רבינו לענין דינא אלא שרצה להחמיר לכתחלה בערוה החמורה וכתב ה"ז גט פסול וידוע ענין הפסול בדבריו ז"ל שלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואם היה פוסק כלישנא קמא היה כותב אינה מגורשת ואם היה הדבר אצלו בספק היה כותב מגורשת ואינה מגורשת א"ו כך היתה סברתו ואף לענין ד"מ כן נתן לו ביתו או שדהו ע"מ שיתן לו מאתים זוז והכניס לו בעל כרחו נתקיים התנאי ואף בקדושין כן אמר לה הרי את מקודשת ע"מ שאתן לך ר' זוז ונתן לה בעל כרחה מקודשת ויש מי שאמר שהדבר ספק הלכתא כמאן מתרין לישני ובגיטין וקדושין הוא ספק מגורשת וספק מקודשת ובממונא אי ארעא היא קיימא בחזקת מריה קמא ואי מטלטלין ניהו ומסרה ליד מקבל מספיקא לא מפקינן להו מיניה. ודברי רבינו האי ורבינו עיקר דהלכתא כלישנא בתרא: חזר ואמר לה וכו'. (שם דף ע"ד:) בעא מיניה רבי אסי מר"י הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז חזר ואמר לה מחולין לך מהו וכו' א"ל אינה מגורשת ואמרו שם הטעם דלנטורה קא מכוין בשעת התנאי וכיון שלא נטעררה לא נתקיים התנאי: מת בתוך ל' יום הואיל ושלמו הל' יום ולא נתנה אינה מגורשת. כך היא הגרסא האמתית בספרי רבינו ודין בפני עצמו הוא ואינו נמשך אחר מה שנזכר בסמוך בשאמר לה מחולין לך ודין זה פשוט אליבא דת"ק דברייתא דאמר שאינה יכולה להת ליורשיו כמו שאזכיר בסמוך. והר"א ז"ל מצא נוסחא שהיה כתוב בה מגורשת וחשב הוא ז"ל שיהיה נמשך אחר מה שאמר רבינו חזר ואמר לה הרי הן מחולין לך וכתב עליו בהשגות א"א לא ידעתי מאין לו זה וכו'. ונוסחא משובשת נזדמנה לו לר"א ז"ל ומ"ש אינו דכי אמרינן לנטורה קא מכוין בשעת התנאי הוא ולא היה יודע אם ימות תוך זמן זה אם לא:

כב אמר לה ה"ז גיטך וכו'. ברייתא שם ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת וכו' ואמרו שם דהכא פליגי דת"ק סבר לי ולא ליורשי ורשב"ג סבר לי ואפילו ליורשי ורבינו פסק

לחם משנה

נתינה שהוא פסול ולא שייך כאן טעמא דברירה. ואולי י"ל שכיון דמתקנו הוי כאילו נתקיים והוי כאומר התקבלתי וא"כ י"ל הטעם הוכרר הדבר שנתקיים וכן הזכירו לפני התורף ולא הזכירו בשעת נתינה כיון דלא הזכירו בשעת נתינה הוי בבטול התנאי שהזכיר קודם התורף ומ"מ כיון שהזכירו לפני התורף לא אמרינן הדבר שנתקיים גורם התנאי כאילו נתקיים וכל זה דוחק:

כב לפיכך אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי ע לא תנשא לזר עד שתחלוץ

משנה למלך

ודע דלד זה שכתבנו דאליבא דרבא טעמא דמתני' הוא משום דלנטורה קא מכוין ומש"ס בעינן כל הצורך אבל גבי ממון דלהרווחה קא מכוין ביום אחד סגי לכ"ע הוא סברת הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ו' סי' י"ח יע"ש ועוד אנוסף ידי בתשובה זו (א"ס הבל על דאבדין): מת הבן או מת אביו וכו'. שם במשנה ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים מת הבן או שמת האב ה"ז גט. ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט ע"כ. והנה באומר סתם ע"מ שתניקי את בני כמה זמן צריכה להניקו נחלקו בגמ' דרבא אית ליה דבסתם בעי שתי שנים והוא שיעור הינקה ורב אשי אית ליה דבסתם הוי יום אחד ומאי דתנן במתני' שתי שנים או י"ח חדש היינו לומר שזה היום דצריכה להניק בעינן שיהיה בתוך שתי שנים או בתוך י"ח חדש לאפוקי דלאחר זה הזמן המוגבל אינה יכולה לקיים תנאה ומאי דתנן במתני' מת הבן ה"ז גט אליבא דרב אשי מיירי כשמת הבן קודם הינקה כלל ואפ"ה הוי גט משום דלא איצטריכא ליה אלא דבאומר ע"מ שתניקי את בני שתי שנים אם מת הבן אינו גט. אך לא ידענו אם מאי דאינו גט אליבא דרב אשי באומר שתי שנים הוא דוקא בשלא הניקה כלל אך אם התחילה להניק אף שלא השלימה הוי גט. או דלמא כל שפירש הזמן אף שהתחילה לקיים התנאי כל שלא השלימה אינו גט. ורבא דקאמר דכל סתם בעינן שתי שנים פירש"י ז"ל דלדידיה מאי דתנן דאם מת דהוי גט היינו בדהתחילה לקיים התנאי אך אם לא התחילה אינו גט. ולפי זה במפרש שתי שנים דתנן דאינו גט אם מת הבן ע"כ דהיינו אפילו אם התחילה לקיים התנאי: אך התוס' סבירא להו דלרבא נמי מאי דתנן דהרי זה גט היינו אפילו אם לא התחילה לקיים התנאי. ויש להסתפק אליבא דהתוס' מאי דתנן דאם פירש שתי שנים ומת הבן דאינו גט אליבא דרבא אם הוא דוקא בשלא התחילה לקיים תנאה או דלמא אף אם התחילה לקיים התנאי כיון שפירש זמן ולא השלימה תנאה אינו גט. ובאומר ע"מ שתשמשי את אבא לא נתבאר בגמרא כמה הוא שיעורו. והנה אליבא דרב אשי לא תיבעי לך דכיון דאפילו בהנקה דיש לה שיעור סבירא ליה סתם כמפרש יום אחד דמי מכל שכן בע"מ שתשמשי את אבא דשיעורו יום אחד. כי תיבעי לך אליבא דרבא דאמר גבי הנקה דסתם הוי שתי שנים בע"מ שתשמשי את אבא מהו מי אמרינן דהוי כל ימי חייו או דלמא ביום אחד סגי. והנה אליבא דרבא דאית ליה דסתם הוי שתי שנים אצטריך ללמד דאם מת הבן דהוי גט דסד"א דליהוי כאילו פירש שתי שנים והתם אם מת הבן אינו גט קמ"ל דסתם אף שפירושו הוא שתי שנים אם מת הבן הוי גט. אך גבי אם תשמשי אם פירוש הסתם הוא כל ימי חיי אביו קשה דלמאי אצטריך לומר דאם מת האב דהוי גט וכלא אפילו אם פריש על מנת שתשמשי כל ימי חיי אבי אם מת הוי גט וא"כ מאי אתא לאשמועינן. ואם הכונה היא דסתם הוי כאומר כל ימי חייך (א"ס הבל על דאבדין):

כב אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו'. כתב ה"ה ז"ל שדעת רבינו הוא דאע"פ שאי אפשר שיתקיים התנאי בשום פנים וכו' (עיין במ"מ). וקשה לזה מהא דתנן בפ' מי שאחזו הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שמת האב אינו גט. ומדקתני אינו גט משמע דאינו גט כלל ומתייבמת. והשתא לפי דברי ה"ה הרי לא נתבטל גט זה בפועל שהרי אם היה קיים האב היתה יכולה לקיים תנאה כל זמן שתרצה שהרי לא קבע זמן לתשמיש וא"כ אף שמת האב לא נתבטל הגט בפועל. וי"ל דכל המתנה ע"מ שתעשה איזו פעולה זמן מה דעתו הוא שתקיים התנאי תיכף ומיד דדוקא המתנה ע"מ שתתני לי מאתים זוז שהפעולה אינה נמשכת בזמן אלא בפעם אחת שתקיים תנאה סגי מש"ה אמרינן דכל זמן שתקיים תנאה מהני. אך באומר ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים דעתו הוא על השנים הראשונות וכמ"ש הר"ן בר"פ הנושא בשם הרשב"א דהנושא את האשה ופסק לזון את בתה חמש שנים דאע"פ שהתנה סתם ולא פירש מתי מתחבר דחייב לזונה חמש שנים הראשונות דחזקה דעתה על הראשונות והכי איתא בירושלמי יע"ש. וכיון שכן כל שמת האב בשתי שנים הראשונות הרי נתבטל בפועל שהרי אותו היום שלא שמשה אין לו תשלומין. ואף בחיי האב כל שלא שמשה כל השתי שנים הראשונות נתבטל הגט אבל באומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז דבחייו כל זמן שתרצה היתה מקיימת תנאה אף שמת המגרש לא נתבטל הגט בפועל ומשום הכי חולצת ולא מתייבמת. ומ"מ כד מעיינינן שפיר נראה דיש לחלק בין המתחייב לעשות פעולה אחר זמן פלוני למתנה עם חבירו ע"מ שתעשה פעולה אחר זמן פלוני דדוקא המתחייב לזון את חברו חמש שנים חייב לזונה חמש שנים הראשונות. אבל הנותן מתנה או גט ומתנה ע"מ שיזון חמש שנים כל זמן שיזון נתקיים התנאי ואין התנאי דוקא בחמש שנים הראשונות אלא באיזה זמן שירצה זן ומקיים תנאו:

לפיכך אע"פ שאבד הגט וכו'. תמיה לי בדברי רבינו הללו במ"ש הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ דמלתא דפשיטא היא דכיון שנתבטל התנאי דלי ולא ליורשי הוא נשארה אשת איש ודאי ואינה מותרת

מגדל עוז

הרי זה גיטך ע"מ שתתני וכו' עד שתתן מדעתו. ס' בהרא דמס' ערכין (דף ל"ב) ובקדושין פ' האומר (דף ס"ח) ובגיטין פרק מי שאחזו קורדיקוס (דף ע"ד): חזר ואמר לה בתוך הל' יום וכו' עד נתנה מגורשת. פרק קורדיקוס: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מאין לו זה וכו': ואני אומר שניהם כאחד טובים אלא הסופר שהעתיק הספר שראה הראב"ד ז"ל מחבור ר"מ ז"ל מעל וטעה שהיה לו להעתיק מת בתוך ל' הואיל ושלמו הל' יום ולא נתנה אינה מגורשת עכ"ל. וכן מצאתי בספר שהוגה מספרו בחתימת ידו והוא האמת ותלמוד ערוך בגיטין פרק קורדיקוס גמרא מתני' דה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז והיא בעיא דבעא מיניה ר' אסי מר"י ופשטוה הכי וכן הביאה ר"י אלפס בהלכות להדיא כברייתא דתניא כוותיה דרב הונא ונמצא תרעומת שניהם על הסופר ולפי שבבא כל אחד מהן כפ"ע בתלמוד תלקן כל בבא בפני עצמו וכן נכון לו וכבר כתבתי שמצאנו בזה חבור ושאילו היה שסברתו כותבו היה אומר בפירוש ואני אומר או יראה ובוונה באלו הלשונות: א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ולא קבע זמן וכו' עד מי שנתגרשה על תנאי וכו' עד צריכה גט

הגהות מיימוניות

לא אסיקנא ליה בתיובתא ואיכא מ"ד כיון דדיקא מתני' כוותיה דרבא הילכתא כוותיה, אלפס ע"ב: [ס] אבל מתוך התוס' משמע דהלכה כרשב"ג במשנתנו דאמר כל עיכובא שאינה ממנה ה"ז גט: °[כתב הטור שם על לשון זה וז"ל ואינו מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים דבריו לעולם למה לא יתבטל הגט, עכ"ל]:

נקרע קודם שימות הרי זו *לא תנשא לזר עד שתחלוץ: **כג** אהרי זה גיטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב אע"פ שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או עד שיבטל התנאי: **כד** במי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שיתקיים התנאי. אם נתקיים התנאי הרי זו מקודשת. ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה צריכה גט משני שהרי אין קידושין תופסין בה. אבל אם נשאת ולא נתקיים התנאי ובטל הגט *צריכה גט משני כמו שבארנו:

פרק תשיעי

א גהמגרש את אשתו לאחר זמן קבוע הרי זו מגורשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי. דומה לתנאי שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע. ואינו תנאי שהמגרש על תנאי הרי גירש וזה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו הזמן. לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו צריך לכפול דברו ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו

*[בטור גרס ס"ז ספק מגורשת ולא תנשא כו']: א שם בטור וע"ש: ב בטור סי' קמ"ג סלשון עצמו והסמ"ג: ג כל זה סלשון שם:

מגיד משנה

פסק כת"ק וחלק הוא ז"ל בין אם אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז תוך ל' יום לאומר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז שבקבע לה זמן כיון שעבר הזמן ולא נתנה אינה מגורשת ובמקום יבם חולצת או מתיבמת ואם לא קבע לה זמן לעולם אין הגט בטל אע"פ שמת הוא ואפשר לקיימו ובמקום יבם חולצת ולא מתיבמת ויגעתי לבקש מאין לו זה ומצאתי סברת רבינו שהיתה בזה ממה שיתבאר פ"ע שהאומר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך הזמן שאע"פ שאי אפשר שיבא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר הזמן כשיתקיים התנאי וזה הדין הוא בעיא דלא אפשיטא בגמ' דילן (דף ע"ו:) אם היא מותרת תיכף שמת או לאחר זמן והולכין בו להחמיר. ואף בירושלמי נראה שהוא במחלוקת ואיכא מ"ד אסורה ליגשא. ומתבאר מזה שאע"פ שאי אפשר שיתבטל התנאי בשום פנים דכיון שמת ודאי לא יבא אע"פ כן אינה מותרת ואין מחזיקין אותה בגרושה עד שיהיה מקויים בפועל ואף כאן אע"פ שאי אפשר שיתקיים התנאי בשום פנים כיון שמת הבעל אין מחזיקין הגט בבטל כדי שתוכל להתיבם עד שיהיה התנאי מבוטל בפועל ואי אפשר להיותו מבוטל בפועל כיון שלא קבע זמן לפיכך חולצת ולא מתיבמת וזה דקדוק נפלא מורה על שכל רבינו. זה מה שנראה לי בדעתו ז"ל:

כג הרי זה גיטך ע"מ שתתני וכו'. משנה שם (דף ע"ד) מחלוקת ופסק הלכה כן בגמרא. ומ"ש או עד שיבטל התנאי פי' שיכול לומר לה הרי זה גיטך בלא שום תנאי וא"צ לחזור וליטלו ממנה וליתנו לה. וכן כתבו ז"ל. ואינו דומה לדין הנ"ל בשאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שצריך לנטלו הימנה דשאני התם הואיל וקנאתו ליפסל בו מן הכהונה ואי אפשר שלא תפסל בו. ומכאן תלמוד שדין הנזכר למעלה באומר מחולין לך שאינה מגורשת שאם אמר להוי גיטא בלא שום תנאי מגורשת כך כתב הרשב"א ז"ל והן הן דברי רבינו:

כד מי שנתגרשה על תנאי וכו'. מ"ש רבינו שאם נתקדשה ונתבטל התנאי שאינה צריכה גט מן השני ואם נשאת שצריכה גט מן השני ואסורה לראשון. הוא מפני שמדמה דין זה לדין האשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונתקדשה לאחר ובא הבעל שאינה צריכה גט משני ומותרת לראשון ואם נשאת צריכה גט משני ואסורה לראשון כמבואר פרק האשה רבה (יבמות פ"ז:) וכן מתבאר בדבריו הדמיון הזה. וכן נראה היקש זה בגמרא שמכתוב שם. וההשגות בזה דברים וכן כתוב שם. א"א כמדומה לי שהוא מדמה זה הענין וכו' והיא מגורשת גמורה ואסורה לראשון (הילכך בין כך ובין כך צריכה גט משני ואסורה לראשון) ע"כ אני אומר וכו'. ואם עיין הר"א ז"ל בדברי רבינו עיון שלם לא היה כותב כאן מ"ש שהרי כתב רבינו אם לא נתקיים התנאי ובטל הגט. ונתבאר בדבריו למעלה באומר לה הרי זה גט ע"מ שתתני לי מאתים זוז ולא קבע לה זמן ומת קודם שנתנה לו שאע"פ שאי אפשר להנאי להתקיים שאין הגט בטל. וכבר הארכתי בטעם זה למעלה. וכל שכן שהוא ז"ל סובר שכל שבידה עדיין לקיימו ואפשר שיתקיים שאין הגט בטל וזה פשוט בדבריו ז"ל. ומ"ש כאן הוא בשהגט בטל כגון בתנאי שהוא בלאו או בתנאו שהוא כמעשה תוך זמן קצוב ועבר הזמן ולא נעשה או באי זה הדרך שיהיה שהתנאי מבוטל בפועל והגט בטל אבל בתנאי שבידה לקיימו הרי הדבר תלוי ואם נתקיים התנאי מגורשת היא למפרע כמו שנתבאר בתנאי שבע"מ ולא יאמר בזה רבינו שאינה צריכה גם ממי שנתקדשה לו ואלו נראין דברים ברורים וחלוק אמיתי:

פ"ט א המגרש את אשתו וכו'. דין זה באומר לאחר כו' שהיא מתגרשת לאחר זמן מבואר הוא בהיקש הקדושין לגירושין וכבר נתבאר כן בקדושין פ"ז מהלכות אישות ועוד יתבאר בסמוך שנזכר כן בגמרא בגירושין. ומ"ש רבינו שאינו צריך לכפול התנאי דבר ברור הוא בטעמו שהרי אין כאן תנאי אלא קביעות הזמן לחול המעשה ועוד שלא

כסף משנה

ולא נתנה לו אינה מגורשת לא קבע זמן לנתינתה ומת קודם שנתנה אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו ולא בטל התנאי שהרי לא קבע זמן לפיכך אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זו מגורשת מספק ולא תנשא לאחר עד שתחלוץ, ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים התנאי לעולם א"כ למה לא יתבטל הגט על"ל, וכתב עוד ואם לא נתנה לו בחייו שוב לא תוכל לקיים התנאי אפילו אם תתן ליורשיו דע"מ שתתן לי משמע לי ולא ליורשי וכיון דלא תוכל לקיים התנאי בטלו הגירושין והולצת או מתיבמת, והרמב"ם כתב וחולצת ולא מתיבמת ולא נהירא על"ל, נראה מדבריו שהוא סובר שדעת רבינו שהיא ספק מגורשת ומש"ה כתב דלא נהירא. ולפי האמת גם לרבינו אינו גט ולא כתב דלא תנשא לזר עד שתחלוץ אלא מפני שלא קבע לו זמן ובין נתנה ליורשים ובין לא נתנה ליורשים חולצת ולא מתייבמת דנתינה ליורשים אינה מועלת כלום וזה ברור בדברי רבינו וכבר נתן ה"ה טעם לדבריו:

הלכה

השגת הראב"ד

*צריכה גט משני וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כמדומה לי שהוא מדמה זה הענין לאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך שאם נתקדשה לאחר מותרת לחזור לו ואם נשאת אסורה לחזור לו ואין הנדון דומה לראיה כלל דלעולם אסורה לראשון דמאן מוכה שלא נתקיים התנאי שהרי בידה לקיימו והיא מגורשת גמורה ואסורה לראשון, על כן אני אומר כל מקום שתמצא כן שהתנאי בידה לקיימו אם נתקדשה לאחר צריכה גט ואסורה לראשון אבל אינו גט ליורשה וליטמא לה ולאסרה לזר בלא חליצה ולהתחייב עליה מיתת ב"ד כשתרצה, עכ"ל:

לחם משנה

שתחלוץ וכו'. כן הנוסחא בספרינו. וקשה קצת דאין הלשון מכוון דאדרבה משום דאבד ונקרע הגט קודם שימות ראוי שיהא מבוטל ופשיטא דלא תנשא לזר עד שתחלוץ וא"כ היכי קאמר דאע"כ לא הנשא עד שתחלוץ. לכן עיקר הנוסחא כמו שהוזכרה בדברי הטור בשם רבינו וז"ל לפיכך אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זו ספק מגורשת ולא תנשא לזר וכו' והבאה אשמעינן דהוה ס"ד דלא הוי מגורשת כלל ומתייבמת וקמ"ל דהוי ספק מגורשת:

כד מי שנתגרשה על תנאי וכו'. כתב ה"ה ובהשגות בזה דברים וכו' ואם עיין הראב"ד ז"ל וכו'. ואני תמה על ה"ה במה שהבין בדברי הראב"ד ז"ל דלא נעלם ודאי מהראב"ד ז"ל דמ"ש רבינו ואם לא נתקיים דר"ל שנתבטל התנאי כגון שעשה מעשה דביטלו אבל ההשגה היא דהיך דימה זה להיא דאשה שהלך בעלה דשאני הכא דאע"פ שלא נתקיים התנאי יש לאוסרו על הראשון מפני שיאמרו העולם שהגירושין הי' גירושין גמורין ומאן מוכה שלא נתקיים כלומר מי יאמר להם שלא נתקיים התנאי וסבורין שנתקיים והוי מחזיר גרושתו לאחר שנשאת אבל התם שרואים שבעלה חי ולא ראו גם יאמרו ודאי קדשה שני כסבור שמת בעלה וכדכתבו התוספות גבי אמרי קדושי טעות הוא בהאשה רבה (דף פ"ח) ודלא כרש"י ולזה כתב הראב"ד ז"ל דצריכה גט והגט השני מפני אוסרה על הראשון ולהכי אהני הגט הראשון לאוסרה על הראשון אבל מ"מ הגט הראשון לא היה גם היה גט אלא יורשה ומטמא לה דכאשתו הויא פלא להא מילתא להוד האי גט דאסורה עליו וזה פשוט

משנה למלך

מותרת לזר בלא חליצה וכל עצמו לא בא אלא לומר שלא בטל הגט לגמרי כיון שאין הביטול בפועל כמ"ש ה"ה. והיה לו לומר לפיכך חולצת ולא מתייבמת שזהו החדוש שחידש. ועוד קשה מהו זה שכתב אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות דלא שייך הכא כלל מאחר דקי"ל דלי ולא ליורשי א"כ אין כאן קיום התנאי כלל ומה לי נאבד הגט או לא. ועוד אפילו הוה שייך שריפת הגט או אבידתו היה סיבה לבטל הגט אפילו נתקיים התנאי דאין גט לאחר מיתה אי הוה שייך אפילו בע"מ ולא הוה אמרינן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. ומה שייך לומר אפילו נאבד הגט אינה מותרת לזר דאדרבה משום הכי ודאי אינה מותרת. אלא כך היל"ל אע"פ שנאבד חולצת ולא מתייבמת וצ"ע:

כד מי שנתגרשה על תנאי וכו'. עיין בדברי ה"ה שכתב ואם עיין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו עיון שלם לא היה כותב כאן מ"ש. אף אני אומר שאם עיין ה"ה עיון שלם בדברי הראב"ד לא היה כותב מ"ש. ובודאי שהרב ראה מ"ש רבינו ובטל הגט דע"כ בנתבטל התנאי לבסוף מיירי דאי עדיין התנאי תלוי ועומד אין אפשר לומר בשום פנים דאינה צריכה גט מהשני. אלא שדעת הראב"ד לומר דלא דמי לאשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונתקדשה ובא בעלה דאינה צריכה גט מהשני. דהתם איגלאי מלתא דבשעה שנתקדשה לא היתה בת קדושין כלל. אבל הכא בשעה שנתקדשה

הקדושין

מגדל עוז

גט משני כמו שביארנו. פרק קורדיקוס (דף ע"ד) ופרק האומר (דף ס"א): **כתב הראב"ד ז"ל** כמדומה לי שהוא מדמה זה הענין וכו': **ואני אומר** שלא דקדק ר"מ ז"ל שדין הזה אלא מצאו מפורש פרק קורדיקוס גבי מתני' דס"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן וגרסינן בגמרא אתמר רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד רב הונא ואמר והיא תתן אינה צריכה שימנו גט שני רב יהודה אמר לכשתתן וצריכה שימנו גט שני ותנן נמי גבי קדושין כה"ג כלומר פרק האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן ויתן ואתמר מאי ויתן רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן מאי בינייהו איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר רב הונא אמר והוא יתן תנאה בעלמא הוא ומקיים תנאים ואזיל רב יהודה אמר לכשיתן לכי יהיב לה הוא דהוו קדושין השתא (מיהת) לא הוו קדושין וצריכא וכו' ע"כ, **וכתבו המפרשים ז"ל** דהא דקאמר לגבי גט איכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד ה"ה דהוה מצי למימר א"נ שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ולגבי קדושין נמי הוה מצי למימר איכא בינייהו שנתקרע או שאבד שטר קדושין אלא חדא מינייהו נקט וכן הדין שהרי מביא אותן התלמוד בסגנון אחד משמע שדינן שוה וגם ר"י אלפס הביא את שתיהן להשמיענו כן א"כ עלה דין התנאים שוה בשניהם ופסקו הלכה כרב הונא דברייתא מסייע ליה והילכך הוו להו משפטי התנאים קיימין בהם כמ"ש ר"מ ז"ל בתחלת זה הפרק ע"פ ההלכה שבפרק האומר וכמו שפירשתי, ולכך הוצרך לומר כמו שביארנו כלומר בזה הפרק והנה הדין פשוט ודומה ממש וא"צ להרחיק עדיו אלא מיניה וביה ניחא ליה:

פ"ט המגרש את אשתו לאחר זמן עד ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה. כל הדברים האלו סדר המחבר מן ההלכות האמורות בקידושין פרק האומר (דף ס') ובכתובות פרק הכותב ובגיטין פרק כל הגט ופ' קורדיקוס:

שבארנו: ב כיצד האומר לאשתו הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום אינה מגורשת אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים אינה מגורשת: ג [א]הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו וייחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים: ד [ב]וכן אם תלה הגירושין במעשה דינו כדין מגרש אחר זמן. כיצד כגון שאמר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז הרי זו מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גירש על תנאי אלא עדיין לא גירש זה אלא תלה הגירושין בעשיית כך וכך ואח"כ תתגרש: ה ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה. שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרין עד שיתקיים התנאי. לפיכך כשיתקיים התנאי נתגרשה אם היה הגט קיים אע"פ שאינו ברשותה ואינה צריכה לחזור וליטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גירושין. ואם נשאת קודם שיתקיים התנאי לא תצא כמו שבארנו. אבל התולה גירושין בזמן או במעשה לא הגיע גט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך כשהגיע הזמן צריכה להיות הגט ברשותה או תחזור ותטלנו או שיהיה במקום שייחדה אותו בו אע"פ שאינו רשותה כמו שבארנו ואח"כ תתגרש בו. ואם נשאת קודם שיגיע הזמן שקבע או קודם שתעשה המעשה שתלה בו הגירושין תצא והולד ממזר שעדיין היא אשת גמורה ואין כאן שם גירושין: ו [ג]הנותן גט ביד אשתו ואמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מגורשת הרי זה לא גירש כלל ואין כאן גט לא

א גם זה בלשון שם סי' מו: ב גם זה שם: ג גם זה שם:

כסף משנה

פ"ט ג הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים וכו'. בפ' הכותב כתב הר"ן לא ידעתי לסוף דעת הרמב"ם שכתב בהלכות גירושין פ"ט דבלא מעכשיו מגורשת ובמשוך פרה זו כתב בפ"כ מהלכות מכירה דבלא א"ל מעכשיו לא קנה עכ"ל, וכמ"ש ה"ה נתיישב זה, אלא שיש לגמגם במ"ש ה"ה אבל הגט בכתב היא מגורשת והכתב עדיין הוא קיים ביום שלשים דהא גם בגט אינה מגורשת אלא בנתינה שיתן לה הבעל הגט ולאחר שלשים יום כבר כלתה נתינתו כשם שאתה אומר בפרה לאחר שלשים יום כבר כלתה משיכתו, וי"ל דבגט אע"ג דלא אמר מעכשיו אילו הניחתו ברשותה עד לאחר שלשים פשיטא לן שהיא מגורשת בקבלה ראשונה שכיון שלא יצא מרשות לא הוי כעלי גיטך מעל גבי קרקע משום דהכא הא איכא נתינה לשם גירושין אלא שאינו רוצה שיחולו הגירושין עד לאחר שלשים יום ואיבעיא לן בצדי רה"ר אי כרה"ר ממש הן שאפילו ממון גמור שלו יוצא בו מרשותו או דילמא אינו יוצא בהם מרשותה ופשטי' לה מדר"כ דאמר משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום קנה ואפי' עומדת באגם ואע"ג דהיא בדאמר מעכשיו ובעיין בדלא א"ל מעכשיו מ"מ שמעינן מינה דאגם וצדי רה"ר לאו כרה"ר דמו שאילו היו כרה"ר גבי משוך פרה אפילו אמר מעכשיו לא קני מטעמא דכתב ה"ה שכבר כלתה משיכתו ואינו קונה אלא כשלאחר שלשים יום היא ברשותו וכיון דחזינן דאגם חשוב כרשותו מינה נילף לגט שאם לאחר שלשים יום הוא בצדי רה"ר חשיב כאילו הוא ברשותה ואין זה כעלי גיטך מע"ג קרקע מטעמא דאמרן ואע"ג דלא אמר מעכשיו מגורשת, כנ"ל לדעת רבינו:

התנה

מגיד משנה

שלא מצינו בגמרא שהזכיר כפל ולא שאר משפטי התנאין בדין לאחר. ועוד מבואר בירושלמי בקדושין פרק האומר שהכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים מקודשת שא"צ לכפול. וזה מבואר:

ב ביצד האומר לאשתו וכו'. מ"ש רבינו שאם אבד הגט או נשרף וכו' שאינה מגורשת. פשוט הוא שכל שאין הגט חל עד אותו הזמן צריך שיהיה קיים בשעה שהוא חל. ומתבאר מהדין שיתבאר בסמוך מהלכה והניחתו בצדי רה"ר:

ג הלכה והניחתו בצדי וכו'. בכתובות פרק הכותב (דף פ"ו:) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו וכו' א"ד א"ל מגורשת מדר"כ וכו' עד וצדי ר"ה לאו וכו'. ופסק רבינו כלישנא בתרא ומתוך מ"ש פ"ב מה' מכירה בדין האומר לחבירו משוך פרה וכו'. ומ"ש כאן בדין הגט נראה שהוא סובר שהגמרא בשאלה זו מדמה דין גט בשאינו אומר מעכשיו לדין הפרה באומר מעכשיו והוכרח לזה מפני שזאת השאלה היא בהכרח כשאינו אומר מעכשיו דאי באומר מעכשיו כבר נתבאר פ"ז מהלכות אישות שהאומר מעכשיו ולאחר ל' יום מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ואי תנאה הוי אפילו נקרע או נשרף הגט מגורשת ואי חזרה הוי נמצא דמעכשיו שאמר לאו כלום הוא. וכן הכריחו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שבעיא זו בלא מעכשיו היא והא דר"כ סבור רבינו שהוא במעכשיו דאי לא תקשי אמסקנא דגמרא דפרק האשה שנפלו (דף פ"ב) שאמרו שאינו קונה אלא בדאמר ליה מעכשיו א"כ דהא דר"כ היא בכל גוונא ואנן לא קי"ל כוותיה בפרה אלא בשאמר מעכשיו ומיהו ילפינן מינה לענין גירושין בשאינו אומר מעכשיו. והטעם בזה דפרה במה הוא קונה אותה במשיכה ולאחר ל' יום כבר כלתה משיכתו הילכך אם לא אמר מעכשיו לאו כלום הוא אבל הגט בכתב היא מגורשת והכתב עדיין הוא קיים ביום ל' והוא במקום (בר) קניית אפילו בעלמא הילכך מגורשת זהו דעתו ז"ל. וראיתי להרב רשב"א שכתב דלענין הלכה גט ופרה שוין הן וכל שלא אמר מעכשיו והניחתו בצדי ר"ה אינה מגורשת וכו' ורמי בר חמא ורב חסדא הוו סברי דהא דר"כ הוא בלא מעכשיו וליתא דבמעכשיו הוא ולפיכך כל שלא אמר מעכשיו בגט אינה מגורשת ובפרה לא קנה ואם אמר מעכשיו בפרה קנה ובגט הויא לה מגורשת ואינה מגורשת דמספקא לן אי חזרה הוי אי תנאה הוי כמו שהזכרתי למעלה הילכך כיון שהניחתו ברשות שאינה שלה הויא לה ספק מגורשת. אלו דבריו ז"ל:

ד וכן אם תלה וכו'. זה פשוט וכבר הזכרתי הירושלמי שהוא בלאחר שירדו גשמים:

ה ומה בין המגרש וכו'. מ"ש רבינו בדין המגרש על תנאי כבר נתבאר למעלה פ"ח וכבר הארכתי בו. ומ"ש כאן בתולה גירושין בזמן וכו'. פשוט הוא שאין גירושין חלין עד שיגיע הזמן. וכבר נתבאר פ"ז מהל' אישות שהמקדש ואומר הרי את מקודשת לאחר ל' יום שניהם יכולין לחזור בהם תוך הזמן לפי שאין חלין עד הזמן שקבע. וכן אמרו בגמרא בגיטין (דף ע"ו:) הכל מודים היכא דאמר (לה) לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא קאמר. וכבר כתבתי פ"ח שיש מי שסובר אפי' בגיטין זמנו של שטר מוכיח עליו ולדבריהם ז"ל אפילו באומר לאחר ל' יום ומת תוך הזמן חולצת ולא מתיבמת דה"ל כמעכשיו ולאחר ל' יום ואם נקרע הגט או שנאבד משמע ג"כ דלדעה זו הויא לה ספק מגורשת:

ו הנותן גט ביד אשתו וכו'. פי' בשלא אמר לה הרי זה גיטך אלא שנתנו לה ואמר לה אם לא תתני וכו' ואע"פ שמשמעו שאם תתן הויא מגורשת דמכלל לאו אתה שומע הן כיון שלא הזכיר גירושין בפי' ולא אמר לה הרי את מגורשת או הרי זה גיטך אינה מגורשת ואם אמר לה הרי את מגורשת ואם לא תתני מאתים זוז לא תהיי מגורשת הרי זו מגורשת אע"פ שלא

משנה למלך

קדושין היו תלויים ועומדים דאם יתקיים התנאי מקודשת גמורה לשני וכש"כ אם התנאי הוא בשב ואל תעשה ובידה לקיימו שלדעת רובא דרבוותא ז"ל יכולה ליכנס לאחר דודאי היא תקיים תנאה דלא עבידא לקלקל עצמה א"כ קדושי שני הרי הם ברצון חכמים ואף אם אח"כ עברה ובטלה התנאי לא סגיא בלא גט מהשני ואסורה לראשון משום שלא יאמרו מחזיר גרושתו וזה ברור בכונת הראב"ד והדברים נכונים הם ודוק:

פ"ט ב ביצד האומר לאשתו הרי זה גיטך כו'. בפ' הכותב (דף פ"ז) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום והלכה והניחתו בצדי רה"ר מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל כו'. ובסוגיא זו רבו הפירושים והתוס' כתבו דבעיא זו איירי בדאמר לה מעכשיו משום דאי לא אמר מעכשיו פשיטא דבעינן שיהיה הגט ברשותו ביום ל' וכן הויא דפרה דרב נחמן איירי נמי בדאמר ליה מעכשיו ואף שאמר מעכשיו בעינן שיהיה הגט או הפרה במקום הראוי לקנין כגון צדי רה"ר או אגם וסימטא אבל ברה"ר לא. וא"ת מאי ס"ל לרמי בר חמא במעכשיו ולאחר שלשים יום אי ס"ל כשמואל דתנאה הוי א"כ אפילו שהגט נשרף או נאבד לכשיגיעו שלשים יום מגורשת למפרע משעה ראשונה דהא כל המגרש על תנאי לכשיתקיים התנאי מגורשת למפרע משעה ראשונה ולא בעינן שיהא הגט ברשותה בשעת קיום התנאי ואפילו אם נשרף או נאבד קודם קיום התנאי מגורשת למפרע משעה ראשונה וכדאיתא בפ' האומר. ואי מספקא ליה אי תנאי הוי אי חזרה הוי וא"כ כי עומדת באגם מאי הוי דהא אי חזרה הוי פשיטא דבעינן שיהיה הגט בחצרה. ונראה דרמי בר חמא ס"ל כר' יוחנן דאית ליה בר"פ האומר גבי האומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום דהוי שיורא ופירוש הוא דמעכשיו יתחילו הקדושין ויהיו נגמרים עד ל' יום ודכוותה נמי גבי גט הוי הכי דמעכשיו יתחילו הגירושין ומשום הכי בעינן שיהיה הגט ביום ל' באגם או בצידי רה"ר שהוא מקום הראוי לקנין וכן גבי פרה הוי הכי דמעכשיו מתחיל הקנין ונגמר ביום ל'. וכ"כ התוס' בפ' האשה שנפלו (דף פ"ב) ובפ' האשה רבה דהא דבעינן במעכשיו שתהא עומדת באגם היינו משום דר' יוחנן אזיל לטעמיה דמעכשיו מתחיל קנין ואינו נגמר עד לאחר שלשים יום. והא דבעי רב חסדא למפשט בעיא דרמי בר חמא מדרב ושמואל פשיטא דאליבא דרב ושמואל אין מקום לבעיא ולא לפשיטות דאליבא דרב דספוקי מספקא ליה פשיטא דלא מהני גבי גט אם לא שיהיה הגט ברשותה ביום ל' ולשמואל אפילו נשרף או נאבד קודם ל' מגורשת ורמי בר חמא ורב חסדא לא ס"ל לא כרב ולא כשמואל אלא כר' יוחנן ולא בעו למילף מדרב ושמואל אלא אי צדי רה"ר הוו כרה"ר או לא. אבל בפירוש מעכשיו ולאחר ל' יום פליגי אדרב ושמואל. וא"ת איך יתכן לומר דבעיא זו איירי במעכשיו וסבירא ליה כר' יוחנן דהוי שיור והא גבי גט לר' יוחנן לא מהני שיור משום דבעינן כריתות וכדאיתא בפ' האומר (דף ס') וא"כ היכי אמרינן הכא דמגורשת. ונראה דהא לא קשיא כלל שהרי כתבו התוס' שם כל גיטא דמשייר לאו כלום הוא היינו דוקא במהיום ולאחר מיתה כיון דאינו יכול להיות גמר אלא לאחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה אבל במעכשיו ולאחר ל' יום מהני:

לחם משנה

פשוט בדברי הראב"ד ז"ל ואולי דגם ה"ה פירש זה בדברי הראב"ד ז"ל ודחאו בדברי הראשונים שכתב וכן נראה היקש זה בגמרא כלומר ואי אפשר שהשיגו הראב"ד ז"ל מן הדמיון הזה לכך פירש פירוש אחר בדבריו וגם כן דחאו וכל זה דוחק בדברי ה"ה וגם לא ראיתי ההיקש הזה (וכן) [והיכן] הוא מבואר בגמרא:

פ"ט ג הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים וכו'. מה שיש לדקדק כאן על מ"ש רבינו בהלכות מכירה כתבתי שם. ומ"ש רבינו דבמעכשיו בגט הוי ספיקא אי תנאה אי חזרה ולא אמרינן כן בממון י"ל הטעם כמו שכתב רש"י ז"ל גבי מהיום ולאחר מיתה בפרק מי שאחזו (דף ע"ב) דבמתנה לא אמרינן מספקא לן אי תנאה וכו' ויש לומר גופא מהיום ופירי לאחר מיתה אבל בגט דלא שייך וגם לא אמרו בלשון תנאי דאם. לכך נפל לנו הספק, הכא נמי דכוותה במעכשיו ולאחר ל' יום י"ל גופא מהיום ופירי לאחר מיתה:

התנה

מגיד משנה

שלא נתנה מפני שלא כפל תנאו וכפי מה שיתבאר פ"ו מהלכות אישות בדעת רבינו:

ז הרוצה לגרש על תנאי וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות במשנה בה"ז גיטך אם לא באתי ובמעכשיו אם לא באתי. והזכיר רבינו כפל באם לא באתי וכפי מה שנתבאר פ"ו ופ"ז מהלכות אישות:

ח התנה עליה וכו'. פרק השולח (דף ל"ד) ההוא דאמר להו אי לא אתינא עד תלתין יומין וכו'. ומ"ש רבינו והלה מתבאר פ"ק דכתובות (דף ב':) בההוא ליתנא דהאמר רבא אין [טענת] אונס בגיטין וקי"ל הכי כדמוכח פרק השולח (דף ל"ד) ופ' כל הגט (דף ל') וכן הסכימו כל הפוסקים ז"ל. וכתבו מקצת המפרשים ז"ל שאע"פ שאין טענת אונס בגיטין ה"מ באונס דשכיח כגון עכבו נהר אי נמי כגון שכיח ולא שכיח כגון חולי או מיתה כדרך הארץ אבל אונסא דלא שכיח כלל כגון נפל עליו הבית או אכלו ארי אפילו בגיטין הוי טענת אונס ולא עדיפי גיטין מהמתנה בפירוש בדיני ממונות כל אונס שיולד שהאונס שאינו מצוי אינו בכלל כמוזכר פרק י"ס מהל' מכירה ולזה הסכימו הרמב"ן והרב רשב"א ז"ל וזה לא נתבאר בהלכות ולא בדברי רבינו. ועוד יתבאר בפרק זה דעת רבינו בדין אכלו ארי. ובעטור כתוב איתשיל קמי ר"ים אלה יש אונס בקדושין או לא ולא איפשיט ע"כ:

כסף משנה

ט התנה עליה שתתגרש כשיעבור מכנגד פניה שלשים יום וכו'. כתב ה"ה בפרק מי שאחזו ובגמרא תניא וכו' מאן דמתני לה אמתניתין כ"ש אברייתא וכו'. לקמן בסמוך בבבא המתחלת הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי וכו' ביאר הרב המגיד מאי זה טעם פסק רבינו לקולא וכ"כ הר"ן ובזה נסתלקה מעל רבינו תמיהת הרא"ש שתמה על רבינו למה פסק לקולא:

הרי

לא על תנאי ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה:

ז [א]הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש עד זמן פלוני הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי ויתלה התנאי בביאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד כגון שיאמר לה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום הרי זה גט ואם באתי בתוך שלשים יום לא יהיה גט ונותן הגט בידה. או יאמר לה הרי זה גיטך על מנת שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום וכן כל כיוצא בזה: **ח** התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום למדינה זו והיה בא בדרך בתוך שלשים יום וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום הרי זה גט. אפילו עומד וצווח הרי אני אנוס שאין [א] אונס בגיטין. ואע"פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש: **ט** [ב]התנה עליה שתתגרש כשיעבור מנגד פניה שלשים יום והיה הולך ובא ולא נתייחד עמה, כשילך וישהה שלשים יום תהיה מגורשת. ואע"פ שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט כשר. במה דברים אמורים בשהתנה ואמר הרי היא נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה. אבל אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר ובטל הגט כשפייסה. ומפני חשש זה יהיה

הגט

א טור שם סי' קמד סמ"ג עשין נ: ב גם זה שם:

ט התנה עליה וכו'. משנה בפ' מי שאחזו (דף ע"ז) ובגמרא תניא וכו' ה"ז גיטך כל זמן שתעבור מנגד פניך ל' יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה *(הרי זה גט ולא תנשא לאחר עד שיעברו ל' יום) ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה והקשו בגמרא וליחוש שמא פייס והירלו באומר נאמנת עלי לומר שלא *פייס איכא דמתני ליה אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש (ומת בתוך י"ב חדש) הרי זה גט וליחוש שמא בא באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא פי' שצריך להאמינה ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' הא לא אתא. פי' ואין צורך שיאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי. ופי' הרב אלפס בתשובה וליחוש שמא פייס פירוש כיון שהיה הולך ובא אע"פ שלא נתיחד עמה ניחוש שמא פייסה בדברים ומחלה התנאי ונמצאת אשת איש ונפיק מיניה חורבא ואמרינן באומר לה נאמנת עלי שלא פייסתי. וזה ששאלה למה אין אנו חוששין שמא פייס באומר תנאין כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכיוצא בו שכא אם פייס ומחלה התנאי נמצא הגט בטל והיא אשת איש כמו שהיתה ונפיק מיניה חורבא אבל התנה עליה שתתן לו מאתים זוז או שתשמש את אביו ומחל לה התנאי הרי נמצא הגט קיים (והרי היא מגורשת ואם נאמר על גט קיים שאינו קיים) מאי איכפת לן ומה חורבא נפיק מיניה הילכך ליכא למיחש עכ"ל. וזה דעת רבינו שכל זמן שהיא מותלת התנאי קודם שנתקיים יכול הבעל לבטל הגט. ובהשגות שטה אחרת. וכתב הרמב"ן ז"ל שיש גורסין ע"מ שתעבור מנגד פניך שלשים יום ואע"פ שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו הקשו בגמרא וליחוש שמא פייס ומתוך כך כתב הרב ז"ל לפי גירסא זו למדנו בפירוש שהנותן גט לאשתו אע"פ שאמר לה מעכשיו אם התנה עליה תנאי וביטלוהו שניהם בטל הגט שאין התנאי כלום אחר שביטלו אותו ואינם רוצים שיהא תנאי לפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם רצו שניהם וביטלו התנאי הגט בטל ואע"פ שמתנה לו אחר מכאן כל זמן שלא קיימתו להנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשמתקיים התנאי אחר מכאן כאילו לא נתקיים הוא (אחר מכאן) עכ"ל. וכתב הרמב"ן ז"ל שכן הוא דעת רבינו. עוד כתב ואם תאמר לדברינו והרי אמרו ברואה שנתיחדה עמו באפלה חוששין משום קדושין ולמה אין חוששין לבטול הגט דמתני' דמעכשיו אם מתי קיימא. ואין זו שאלה דהתם תנאי מתקיים בעל כרחן הוא והילך יבטלו אותו אבל בעל מנת שתתני לי מאתים זוז אם קבלה עליה שלא התקיים התנאי ולא התגרש בלוהם מינה בטל הגט מעתה ואנ"ל אם לא נתנה לשום תנאי ונתנה לשום מתנה דגט בטל אלא אפילו אמרה אחר כן נותנת אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל שכיון שבידה לבטל התנאי שלא תתן מכיון שביטלוהו בטל הוא לגמרי ושוב אין לו קיום עכ"ל:

וכן

*גירסת הרי"ף והיא תוספתא דגיטין פ"ס, אבל גירסת ספרינו היא ה"ז גט ולגט ישן אין חוששין כו': *כן הוא בהרי"ף אבל בגמרתנו שלא באתי ולפירש"י שכל אחד:

לחם משנה

ט התנה עליה שתתגרש וכו'. ה"ה הביא תשובת הרי"ף ז"ל וזה ששאלת ופו' ויש להקשות בה טובא. חדא דאמאי לא ניחוש שמא פייס הוא לה וביטלו שניהם התנאי של מאתים זוז שאפילו שתתן לו מאתים זוז לא תהיה מגורשת וכמ"ש הרמב"ן ז"ל הביא ה"ה לקמן והך חששא עדיפא דהוי כהששא דניחוש שמא פייס דגמרא דפירש פייס הבעל לאשה. ועוד דבכל איכא חששא דאם תתן לי מאתים זוז אמאי אמרי' בעלמא דאם נתקיים התנאי מגורשת ניחוש שמא ביטל הגט וכ"ת הכי נמי דחוששין שמא ביטל א"כ מה שאלו לו בתנאי דעל מנת נימא הכי נמי דחיישינן שמא פייס לו אלא מאי אמרת הא דשאלו היתה מפני שלא הוזכר בגמרא חששא דפייס אלא גבי ה"ז גיטך לאחר י"ב חדש א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלא הוזכרו בגמרא פייס גבי תנאי דאם תתני מאתים זוז וכו'. ע"ק גבי מה שאמר ומחל לה התנאי דהא אם אמר מחולין לך אמרי' לעיל בסוף פרק שמיני דהגט בטל משום דלצעורה קא מכוין. וע"ק מ"ש על גט קיים שאינו קיים מאי איכפת לן הא איכא ואיכפת היכא דקדשה אחר דאמרה דאיתה מקודשת וכן אם אמרה מתייבמת ונפיק חורבא. ונראה לתרץ לקושיא ראשונה דלא פרכינן הכי אלא בשלא ראינו מעשה מוכיח הפך החששא אבל בשנתקיים התנאי ונתנה לו המאתים זוז אז ודאי לא אמרינן שביטלו בין שניהם התנאי ואע"ג שתתן מאתים זוז איכה מגורשת דכיון דראינו שהמעשה המוכיח של נתינת מאתים זוז אמרינן ודאי אילו בטלו התנאי לא היתה נותנת לו המאתים אז והוא לא היה מקבלם אבל בחששא דגמרא דהולך ובא אמרי' ניחוש שמא פייס לא ראינו מעשה המוכיח הפך החששא וכן בחששא דשמא פייסה היא לו שכתב הרי"ף ז"ל. ולקושיא שניה י"ל דאין הכי נמי בגירס בתנאי דאם דיש לחוש שמא ביטל ומאי דהקשו לרב אלפסי הוא משום דמתניתין דפרק מי שאחזו היא דכשאמר ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם נתקיים התנאי מגורשת ואם לאו איכה מגורשת וכך מתני' היא קודם מתני' דאם לא באתי ולא הקשו שם בגמרא וניחוש שמא פייס כלומר ואמאי איכה מגורשת וזו היא קושייתו דאמאי לא הקשו כן בגמרא כיון דהך מתני' הוי קודם ההיא דאם לא באתי אבל בדין דאם תתן וכו' לא מיינו מתני' דקאמר הכי כדי שנאמר אמאי לא הקשו התם וא"כ י"ל דהדין כן הוא דאיכא למיחש שמא ביטל. ולקושיא שלישית י"ל מאי דקאמר מהל ליה ר"ל דאמר לה ליהוי גיטא בלא שום תנאי דהא מהני כדכתב ה"ס. ולרביעית י"ל דהך חששא דפייס לא ההיא אלא למעבד איסורא לכתחילה דאם נשאת לא תצא וא"כ כי אקשינן בשאר תנאים דליחוש שמא פייס הוי החששא כמו הכא וליכא למעבד כאן פסול לכתחלה דומיא דהתם. ואי אמרת אם קדשה אחר דאינה מקודשת אי נמי דמתייבמת הוי כבדיעבד ולא עביד חששא דפייס פיסולא כל כך. עוד כתב ה"ס ז"ל אם התנה עליהם תנאי וביטלוהו וכו' היינו דוקא דידעינן בודאי דביטלוהו אבל אין לחוש לכך מספיקא כיון דיש מעשה מוכיח בהפך כדכתיבנא. עוד כתב ה"ה ז"ל והרי אמרו ברואה שנתייחדה עמו באפילה חוששין לקדושין וכו', בפרק מי שאחזו אמר גבי לא תתייחד עמו [אלא] בפני עדים וכו' ושם בברייתא (דף ע"ג:) אמר רואה שנתייחדה עמו באפילה וכו' ונראה דהראיה שהביא הרמב"ן הוא ממתני' דקאמרה לא תתייחד עמו וכו' וקאי אמהיום אם מתי דקאמר קמי הכי וטעמא משמע דהוי משום קדושין ולמה אין חוששין לביטול הגט אבל מברייתא דרואה שנתייחדה לא הביא הרמב"ן די"ל דברייתא לא איירי במעכשיו אם מתי אע"ג דהברייתא על מתניתין מייתי לה ומשמע דמיירי בגוונא דמתניתין זו איגה ראיה כל כך דהא לפי האמת אוקמוה בגמרא דראוה שנבעלה ומתני' לאו בהכי איירי:

משנה למלך

ז ואם באתי בתוך ל' יום לא יהיה גט. (א"ה הרא"ה הקפיד שלא לומר [אם לא באתי] בתוך. ועי' מהרימ"ט א"ה סי' ח' ובדברי הרב המחבר לעיל פ"ג מהל' איסורי ביאה דין י"ד יע"ש):

ח שאין אונס בגיטין. (א"ה מבואר בריש פ"ט דכתובות דהיינו משום דאפקעינהו רבנן לקדושי מיניה ועיין בדברי הרב המחבר בס' מלוה ולוה ובלישנא קמא אמרינן ולענין גיטין אינו כן מנ"ל לרבא הא אי לימא מהא דתנן ה"ז גיטך כו' ועיין בדברי הרב המחבר פ"ג מהל' שבועות דין א'. ואם יש חילוק בין קיום התנאי באונס לביטול התנאי באונס יתבאר בדברי הרב המחבר פי"א מהל' מכירה דין ב' יע"ש):

ט אבל אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כו'. כתב מרן סי' קמ"ד וז"ל כתב הרשב"ץ בתשובה איכא גוונא דלא חיישינן בהו לפיוס כההיא דפ"ב דגיטין דהמשלים גט לאשתו ולא חיישינן דליכא רגלים לדבר דבעי לפיוסה אלא משום הנחת זרע קאמר הכי כמ"ש המפרשים ומהא נלמוד למפיוס אם מהי דאין לחוש לפיוס דמה מועיל ביטול הגט לענין שיחזור עמה אם ימות נתפרדה החבילה ואי קאי דידיה היא כו'. ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב ובתוס' פ"ב דגיטין (דף י"ח) ד"ה חיישינן כו' יע"ש ודו"ק:

בעל

הרי

הגהות מיימוניות

[א] וכן פר"ח כהאי לישנא ולא כלשון שני דא"תא התם פ"ק דכתובות וכן משמע בפ' השולח דאמרינן אי משום אונסא אין אונס בגיטין וכן בספר התרומה משמו וכן התוס' וכן ראבי"ה וכתב עוד וז"ל וזקני פסק דאפילו בידי שמים אין אונס בגיטין ובספר המקצועות

פסק

מגדל עוז

הרוצה לגרש על תנאי עד וכן כל כיוצא בזה. בגיטין פ' כל הגט (דף ל') ופ' קורדיקוס (דף ע"ו): התנה עליה וכו' עד שאין רצונו לגרש. פ"ק דיבמות ובגיטין פ' כל הגט: התנה עליה שתתגרש כו' כד"א בשהתנה ואמר כו' עד פסול אחר שנשים. פ' קורדיקוס (דף ע"ו):

הגט פסול אחר שלשים יום. *[א]וכן האומר לאשה הרי זה גיטך לאחר שנים עשר חדש והיה עמה במדינה חוששין שמא פייסה עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי: י וכן כל התנאין שהן תלויין ברצונה ואם רצת ומחלה אותן לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי. במה דברים אמורים במתגרשת מן הנישואין שלבו גס בה אבל במתגרשת מן האירוסין אין חוששין לה שמא פיים: יא *[ב]הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש אין חוששין שמא בסתר בא שאין דרך בני אדם לבוא בצנעה. [ג]ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת. מת בתוך י"ב חדש אע"פ שאי אפשר שיבוא והרי היא מגורשת לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי: יב *[ד]בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מתי. או חולה שהתנה שיהיה זה גט אם מתי מחולי זה לא אמר כלום. שמשמעות אם מתי לאחר מיתה ומשמעו מעתה. לפיכך אם אמר אם מתי הרי זה כאומר לאחר מותי ואין גט לאחר מיתה: יג אמר לה הרי זה גיטך [ג] מעכשיו אם מתי או מהיום אם מתי הרי זה גט וכשימות תהיה מגורשת: יד אמר הרי זה גיטך מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי זו ספק מגורשת שמא אחר שאמר מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה: טו [ה]הרי זה גיטך לכשתצא חמה מנרתקה ומת בלילה אינו גט. על מנת שתזרח חמה ומת בלילה הרי זו מגורשת וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם זרחה חמה יהיה גט ואם לא זרחה לא יהיה גט ומת בלילה אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת ואין גט לאחר מיתה: טז [ו]שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגירש

השגת הראב"ד

*וכן האומר לאשה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל חיי ראשי איני יודע מחילה זו מה היא ומה יש בידה למחול בתנאים והפיוס אינו אלא שנתפייס עמה שלא לגרשה ובטל הגט שבידה ואע"פ שאמרו משהגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו ה"מ בלא תנאי אבל בתנאי כל זמן שלא נתקיים התנאי יכול לבטלו, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*הרי זה גיטך מעכשיו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כלום דהכי נמי בעינן שתהא נאמנת עליו לומר שלא בא עכ"ל:

השגת הראב"ד

*בריא שהתנה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל גם זה אינו כלום דק"ל כרבי יוסי דאמר הולכת ולא מתייבמת אף בלאחר מיתה, עכ"ל:

מגיד משנה

י וכן האומר לאשה וכו'. זה מבואר שעד כאן לא אמרו בגמרא אבל אמתניתין הא לא אתא אלא כשאינו בעיר אבל כשהוא בעיר לדברי הכל חוששין. וכן מ"ש רבינו וכן כל התנאין שהן תלויין כבר נתבארו למעלה בסמוך מדברי הרמב"ן ז"ל. ודע שדברי רבינו הם בתנאי שבעל מנת ולזה היה צריך לכתוב ואם רצתה ומחלה אותן שאם היו בתנאי שבאם כבר נתבאר ריש פרק שמיני שיכול הבעל לבטל הגט קודם קיום התנאי ואין צריך למחילת האשה: ובהשגות אמר אברהם חיי ראשי איני יודע מחילה זו וכו'. וכבר כתבתי דעת רבינו שהיא כדעת הרמב"ן ז"ל ועיקר: בד"א במתגרשת וכו'. פ' כל הגט (דף כ"ט ל') מבואר בגמרא:

יא ה"ז גיטך מעכשיו וכו'. כבר הזכרתי דין זה למעלה והזכרתי שתי לשונות שיש בגמרא דאיכא מאן דאמר צריך לומר שנאמנת עלי שלא באתי ואיכא מאן דאמר שאינו צריך ורבינו פסק לקולא ואודיעך טעמו. הוא ז"ל סבור שאין חששות אלו דשמא פייס ושמא בא מדאורייתא מפני שבדין תורה העמד דבר על חזקתו וכיון שנתגרשה אין חוששין לדבר אחר שאין אנו רואים אותו ואין ספק מוציא מידי ודאי אלא שחכמים חששו בערוה החמורה. וזה שכתב רבינו למעלה יהיה הגט פסול וידוע בדבריו שכל מקום שהוא ז"ל מזכיר פסול הוא מדבריהם וכיון שכן נמצא שמחלוקת לשונות אלו הם בדרבנן והלך אחר המיקל. ויש מי שפסק לחומרא וכן כתוב בהשגות א"א זה אינו כלום וכו'. וכן דעת ר"ח ז"ל ובאמת שהסוגיא שבפרק כל הגט (דף כ"ט) קשה קצת לדברי רבינו משם שכאלו הלוי לישנא שצ"ל נאמנת עלי שלא באתי: מת בתוך י"ב חדש וכו'. שם (דף ע"ב) בעיא בגמ' אם היא מותרת מיד דלא אתי או לאחר י"ב חדש דהא איקיים תנאיה וספקא לחומרא וכן פסקו לחומרא ההלכות:

בריא

יב בריא שהתנה וכו'. (שם ע"ו:) במשנה זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ובגמרא אמר אביי אם מתי שתי לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע לאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי ע"כ בהלכות מן הגמרא. ובגמרא אמרו שהיא כן לדעת ר' יוסי שאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. ודעת רבינו כדעת ההלכות שלא לפוש לדברי ר' יוסי בגיטין כמ"ש ריש פ"ח ושם כתבתי שיש חוששין לדברי ר' יוסי וזהו דעת ההשגות כאן. וכך כתב שם א"א גם זה אינו כלום וכו' וכבר הארכתי בזה פ"ח:

יג אמר לה ה"ז וכו'. גם זה במשנה שם (דף ע"ב) וכתב הרמב"ן ז"ל במהיום אם מתי שאפי' מת בו ביום הרי זו מגורשת:

טו ה"ז גיטך לכשתצא חמה. בגמרא שם: התנה עליה שאם תזרח חמה. שם (דף ע"ג) לא נחלקו אלא באם תלא (חמה מנרתקה) מר סבר לה כר' יוסי [דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וה"ל כמהיום אם מתי כמעכשיו אם מתי ומר לא סבר לה כרבי יוסי] וה"ל כאם מתי גרידא ע"כ. ובהלכות והלכתא כרבנן וזהו דעת רבינו וכבר כתבתי למעלה כן:

טז שכיב מרע וכו'. (דף ע"ב:) אמר רב הונא גיטו (של שכיב מרע) כמתנתו

מה

א הכל בטור סי' קמ"ד סמ"ג עשין נ: ב עי' בטור שם: ג טור אה"ע סי' קמה סמ"ג שם: ד טור שם סי' קמד וע"ש סמג שם: ה טור סי' קמה:

הגהות מיימוניות

פסק דאונס בידי אדם לא הוי אונס בידי שמים הוי אונס וכ"פ בשתי ישיבות, ע"כ: [ג] כתב ר"ת בסידור גט ש"מ שטוב לו לומר מעכשיו ממהיום שאם אומר מהיום אם מתי

מגדל עוז

וכן האומר לאשה ה"ז גיטך עד שמא פיים. פ' כל הגט (דף כ"ט) ופ' קורדיקוס (דף ע"ו): כתב הראב"ד ז"ל חיי ראשי איני יודע מחילה זו וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה פ' קורדיקוס גבי מתני' דה"ז גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך ל' יום דפרקא ר"י ותניא כוותיה ה"ז גיטך כל זמן ויש"ג ע"מ שאעבור מכנגד פניך ל' יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה ה"ז גט ולא הנשא לאחר עד שיעברו ל' יום ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתיחד עמה ואקשינן וליחוש שמא פיים ופרקינן אמר רבה בר הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתי ויש"ג שלא באתי ופר"ח ז"ל שמא פיים ובטל הגט ובשיטתו עמד הראב"ד ז"ל ור"י אלפס ז"ל פירש בתשובה שמא פיים אותה ומחלה לו התנאי וז"ל, ודאי בכאן יש לחוש שאם התנה היא עליו שמא פיים אותה ומחלה לו התנאי ובטל הגט ונמצאת אשת איש ונפיק מיניה תורבא אבל אם התנה הוא עליה שתתן לו מאתים זוז או שתשמש את אביו אם פייסה אותו ומחל לה התנאי הרי הגט קיים והרי היא מגורשת מאי איכפת להכי דניחוש לה ומאי תורבא נפיק מיניה הלכך ליכא למיחש ע"כ לשון תשובתו, ובשטתו עמד ר"מ ז"ל ויפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל מה מקום למחילה זו יש לי לומר שאין לך מקום מחילה גדולה מזו שהיא מצטערת בעברו מכנגד פניה כדקי"ל רוצה אשה בקב ותפלות מעשרה קבין ופרישות ומחלה לו צערה ודכוותה אמרינן בכתובות (דף ס"ה) גבי עונות שיוצאין ברשות שהיא מוחלת לו צערה ואף כי פניה פנים ממש כדר"י ועלו דברי ר"מ ז"ל ואף כי רש"י ור"ת ז"ל פירשו בענינים אחרים אני ליישב דברי ר"מ ז"ל באתי: ה"ז גיטך מעכשיו וכו' ואם תם הזמן כו' עד מגורשת. פ' קורדיקוס: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כלום וכו': ואני אומר גם בזה מחלוקת ישנה היא והלך ראב"ד ז"ל בשיטת פר"ח ז"ל במתניתין דפ' קורדיקוס שנסחתי בסמוך דגרסינן עלה איכא דמתני לה אמתני' (ה"ז גיטך) מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט ואקשינן וליחוש שמא בא ופרקינן אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי ואמרינן מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' לא (אם לא באתי קתני) והא לא אתא ע"כ. ופירשו דבין אמתני' ובין אברייתא שייך למימר פיוס וביאה לכל הנוסחאות שבספרים אלא דנקט כדשייך בתרווייהו בהא חדא ובהא חדא ופסקו כאיכא דמתני לה דאיכא דאמרי הוא ועוד דבשל תורה הלך אחר המחמיר הלכך אפילו אמר לה אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ולא נודע שבא בתוך י"ב אפ"ה חוששין שמא בא בצנעה ולא הרגיש אדם בו אבל ר"מ ז"ל הלך בשיטת רבותיו ז"ל וכמ"ש ר"י אלפס ז"ל בתשובה וכדמשמע בהלכותיו ופסקו כמאן דקתני לה אברייתא דכיון שהיה הולך ובא קרוב הדבר שנתפייס ובטל התנאי בתנאי ובצנעה משא"כ במתני' דרוב בני אדם אין באין בתנאי ובצנעה וגורסין גבי מתני' וניחוש שמא בא ולגבי ברייתא שמא פיים ואומר שזהו הלשון האחרון כאיכא דאמרי דמאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' לא ובזה נתבררו דברי ר"מ ז"ל: מת בתוך י"ב חדש עד כשיתקיים התנאי. פ' קורדיקוס:

בריא שהתנה שיהא זה גט אם מת או חולה וכו' אמר לה ה"ז גיטך כו' עד תהיה מגורשת. פ' קורדיקוס (דף ע"ב): כתב הראב"ד ז"ל גם זה אינו כלום וכו': ואני אומר כי גם זה מגורשת הוא פ' קורדיקוס גבי מתני' דתנן זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת ושקלינן וטרינן בגמ' על לשון אם מתי ברישא דמתני' ואוקמה אביי אם מתי שתי לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע לאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי והדר גרסינן לסדא פיסקא גופא וא"ר הונא עלה בגמרא ואם מתה חולצת ואקשינן והא לא אמר כלום קתני ופריק לא אמר כלום דאסירא לעלמא וליבם נמי אסירא והדר אקשינן והא מדסיפא חולצת מכלל רישא יבומי נמי מייבמא ופרקינן מתני' כרבנן ורב הונא דאמר כר' יוסי ואקשינן אי ר' יוסי חליצה נמי לא תבעי ותרצינן מספקא ליה לרב הונא אי הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כר' יוסי ומי מספקא ליה והא רבה וכו' ושקלי וטרי עלה טובא עד דאסיקנא רבה פשיטא ליה לרב הונא מספקא ליה ולב"א כו' עד איכא דמתני לה אסיפא זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום א"ר הונא ולדברי ר' יוסי חולצת ואקשינן פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת רישא נמי לר' יוסי חולצת ומשנינן מהו דתימא ר' יוסי כהא כרבי ס"ל דאמר גיטא מעליא הוי והלילה נמי לא תבעי קמ"ל דלא רבי סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כרבי כו' עד רבי מאי היא דתניא (ה"ז גיטך) מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט. ועתה אחרי שהצעתי לך בקצרה סוגית הגמרא הבן כי ר"י אלפס ז"ל השמיט כולה בר ממלתיה דאביי להשמיענו שאינה הלכה כלל לדרב הונא ולא לדרבי יוסי אלא דאביי איתא ופסק לה כן בסוף פירקין הלכה כרבנן דר' יוסי והראב"ד ז"ל השיגו בזה והליצו רבינו הרמב"ן ז"ל בנמוקי שלו בארוך וכן נ"ל עיקר חדא דללישנא קמא אסיקנא מלתא דרב הונא גופא בספיקא ואע"פ דרבה פשיט ליה לאו אהכי אמרה אלא אהכי זה גיטך אם מתי ושאני מת ועוד דהא ק"ל כלישנא בתרא דמתני לה אסיפא וממילא אבטיל לישנא קמא ודרב יוסי ואף להסוא לישנא בתרא אית לן למפסק כחכמים דהוו רבים ועוד דהא רבי פליג עליה בהדדי וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ועוד דאע"ג דללישנא קמא משמע מלישנא דתלמודא ורב הונא ס"ל כר' יוסי מ"מ ללישנא בתרא לא משמע הכי דקאמר אמר רב הונא ולדברי ר' יוסי חולצת ומינה אבל לרבנן לא וקי"ל כרבנן דלא שביק רב הונא רבים וקאי כיחידאה ולפרושי למוד הוא דאתא רב הונא ור"מ ז"ל הלך בשיטת רבותיו כמו שמוכיח לשונו בפסק שאחר זה וסמך על אלו הראיות והטעמים ועל מ"ש הרמב"ן ז"ל בנמוקי שלו בארוך: אמר לה ה"ז גטיך עד שאין גט לאחר מיתה. זהו כלשון ר"י אלפס ז"ל שכתב בהלכות על פיסקא דסיפא דמתניתין דקתני מהיום ולאחר מיתה כו' מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי הלכך חולצת ולא מתיבמת עכ"ל:

ה"ז גיטך לכשתצא חמה כו' עד והוא שיגיע גט לידה קודם מיתה. הכל פ' קורדיקוס (דף ע"ז)

מגיד משנה

מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר. ומדברי ההלכות ורבינו נראה שהם מפרשים אותה כרש"י ז"ל שפירש דרב הונא בדיהיב ליה סתמא הוא והיה סובר רב הונא דלמדן דעתא הוא דה"ל כאומר אם מתי ואין הלכה כרב הונא דאמרינן התם רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. ובהלכות סילק אם עמד אינו חוזר. ויש בפירוש מימרא דרב הונא שיטות אחרות* ולדברי הכל דינו של רבינו אמת:

יז ה"ז גיטך מהיום וכו'. שם (ע"ג) ת"ר ה"ז גיטך מהיום אם מתי וכו' והקשו רבינא ומ"ש סיפא ואמרו שלהו מתה אכלו ארי אין לנו. עוד אמרו שם דברייתא משבשתא היא ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דאסיפא קא מקשי היכי אמרי' באם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית וכו' ה"ז גט דהא מחולי זה מחמת חולי זה משמע והרי לא מת מחמת החולי אע"פ שמת מתוכו ולפיכך שלהו מתה אכלו ארי במי שאמר אם לא אעמוד מחולי זה אין לנו שיהא גט ע"כ דבריהם. וממה שאמרו אכלו ארי אין לנו ולא אמרו אכלו ארי אין זה גט פי' רבינו אין לנו שיהיה גט גמור ומתוך כך כתב ספק מגורשת וראוי להחמיר בערוה וחולצת ולא מתיבמת:

יח ה"ז גיטך מעכשיו וכו'. שם (דף ע"ב) משנה ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך וכו' ומתבאר בגמרא אליבא דהלכתא שאפילו הלך בלא משענת אם מת מחמת חולי הראשון ה"ז גט: ואם ניתק מחולי וכו'. שם נתבאר בגמרא ואע"פ שנאמר אליבא דרב הונא דאמר דשכיב מרע חוזר בגיטו אם עמד כ"ש הוא לדידן דאמרינן אם עמד אינו חוזר. וכתב הרשב"א ז"ל דמסוגיין דהכא שמעינן דשכיב מרע שנתן גט ואמר אם מתי סתם והבריא בטל גיטו ולא אמרינן אם מתי לעולם קודם שימות הוא קאמר אלא אם מתי מחולי זה קאמר והביא ראיה לזה אבל אם מתוך בוריו התנה במהיום אם מתי ודאי כל שמת בחייה קאמר וכל אימת דמאית הרי זו מגורשת דומה לע"מ שתאכלי המה מגרתקה שסוף התנאי להתקיים והוא מתנה בכך עכ"ל:

יט ובכל אלו התנאין וכו'. שם (דף ע"ג.) ת"ר ימים שבינתים וכו' וחכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות כך היא גרסת *ההלכות והרבה מפרשים וכך היא גרסת רבינו והלכה כחכמים. ומ"ש רבינו ובלבד שלא יתיחד עמה. כך מבואר כאן בהלכות וכבר נתבאר פ"ח:

כ חולה שרצה וכו'. שם (דף ע"ה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי וכו' ואסיק רבא דאמר אם לא מתי לא יהיה גט וכו' ופירשו בגמרא אם לא מתי לא יהיה גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו. ומדברי רבינו נראה שאינו אומר ואם מתי יהיה גט מעכשיו ומוכרח ממ"ש כדי שיהיה התנאי כפול והן קודם ללאו ואם אמר מעכשיו כבר נתבאר ע"ו מהלכות אישות שאין צריך לתנאי כפול ולא להן קודם ללאו באומר מעכשיו או ע"מ, וכן נראה ממ"ש

*עי' בהר"ן

*בהלכות כתוב מגורשת ואינה מגורשת לכל דבר והוא ע"ס דבהדיא איתא בתוספתא דגיטין פ"ס והכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות, ובתלמודא דידן כתוב והכ"א מגורשת ואינה מגורשת ומדפריך בגמרא חכמים היינו ר' יוסי ור' יוסי בעילתו ספק קאמר משמע דגמרתנו ס"ל הכי ודלא כהתוספות ואחר העיון נ"ל שנוכל לקרב אותם אל ענין אחד ודוק:

משנה תורה

וגירש ועמד אינו יכול לחזור בו שאין גיטו כמתנתו. שאם תאמר יחזור בו יאמרו גיטו לאחר מיתה יגרש כמו מתנתו שאינה קונה אלא לאחר מיתה: יז הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה ומת אינו גט: יח [א]אמר לה אם לא יעמוד מחלי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי הרי זו ספק [ג] מגורשת. הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו [ד] אינו גט ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק הרי זה גט ואינו צריך אומד: יט ובכל אלו התנאין כל הימים שמנתינת הגט עד שימות ויתקיים התנאי הרי היא מגורשת לכל דבר. ובלבד שלא תתייחד עמו כמו שבארנו: כ [ב]חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות כדי שלא תפול לפני יבם ואם עמד לא תהיה מגורשת ולא רצה לגרשה מעכשיו כדי שלא תטרף דעתו. כך הוא כותב בגט אחר שכותב התורף או אומר לה כשנותן הגט אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי יהיה גט ואם לא מתי לא יהיה גט. כדי שתהיה תנאי כפול והן [ה] קודם ללאו ולא יפתח פיו תחלה לפורענות. ואם מת תהיה מגורשת כשימות והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה

א עי' בטור שם: ב גם זה שם:

כסף משנה

יח ה"ז גיטך מעכשיו וכו'. בפ' מי שאחזו (דף ע"ב:) אהא דאמר רב הונא גיטו כמתנתו פריך מדתנן ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד אמר מרי בריה דרב יוסף משמיה דרב שניתק מחולי לחולי והא עמד קתני עמד מחולי זה ונפל בחולי אחר והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו והא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא אידך אומדנא נמי לא בעינן. והרי"ף לא כתב אלא משנתנו כצורתה ורבה ורבא לא ס"ל ההיא דרב הונא והשמיט מאי דאקשיה לרב הונא ממתני' ושינויא דמר בריה דרב יוסף משמע דס"ל דלדידן דלא קי"ל כר"ה כל שמת מחולי הראשון אפילו הלך בשוק בלא משענת ה"ז גט דמתני' דקתני אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט אעמד והלך בשוק קאי ומתם הלך בלא משענת משמע ואפילו הכי אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט וכן דעת רבינו שלא חילק בין הלך במשענת להלך בלא משענת וטעמו משום דס"ל ז"ל דההוא שינויא דמר בריה דרב יוסף ליתיה אלא אליבא דרב הונא *דאמר גיטו כמתנתו אבל לרבה ורבא דקי"ל כוותייהו אתיא מתני' כפשטא דכל שהלך בשוק בין שלא במשענת בין במשענת אומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת ה"ז גט משום דההיא הליכה לאו כלום היא ובודאי לא נתרפא לגמרי כיון שמת מאותו חולי ראשון:

*עי' ב"י סי' קמ"ס.

לחם משנה

יז ה"ז גיטך (מהיום) אם מתי מחולי וכו'. כתב ה"ה ז"ל ופירשו הרמב"ן והרשב"א דאסיפא קאי וכו'. גשמר דלא נפרש דפריך ארישא כדפי' ר"ח הוזכר בבית יוסף ואכלו ארי אין לנו קאי ארישא עיין שם:

כ חולה שרצה לגרש את אשתו וכו'. כתב ה"ה ואין לומר שלפי שכפל תנאו מועיל וכו'. קשה דכיון דכפל תנאי עושה אותו כמעכשיו א"כ איך כתב רבינו למעלה עליה שאם זרחה חמה יהיה גט ואם לא זרחה החמה לא יהיה גט ואם מת שאין גט לאחר מיתה והא הכפל מוציאו מיד לאחר מיתה ואפילו למה שתירץ וכו' אבל כשכפל מגלה דעתו כו' יש להקשות קושיא זו. ועוד קשה במה שאמר דרבינו הוי משום כפל התנאי א"כ מתניתין דאם מתי הוי בלא כפל וקשה דא"כ אינו גט הא כיון שאין כאן כפל תנאי המעשה קיים והתנאי בטל וכן נמי יש להקשות מתניתין דאם לא באתי דקאמרה דאם מת תוך י"ב חדש דאינו גט במאי קא מיירי אי בלא כפל המעשה קיים והתנאי בטל ואפילו מת תוך י"ב חדש אמאי אינו גט ואי בכפל הוי כמעכשיו ולא הוי גט לאחר מיתה. ועוד קשה לדעת רבינו למה הוצרך שמואל לתקן בגט אם מתי יהא גט וכו' די שיאמר אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי יהיה גט מעכשיו ובמעכשיו לא בעינן תנאי כפול ועוד דמאי למימר לא יהא גט אם לא מתי ואם מתי יהא גט דהך עדיף טפי שלא יזכיר מיתה כלל בתחלת דבריו ושם בפרק מי שאחזו בגמרא דהך הוא עדיף טפי אם לאו דבעינן הן קודם ללאו והשתא לימא מעכשיו ולא בעי הן קודם ללאו לדעת רבינו. ולתרץ כ"ז נקשה קושיא אחרת והיא בגמרא בפרק מי שאחזו (דף ע"ב) כשהקשו על מתניתין דזה גיטך אם מתי אלמא אם מתי כלאחר מיתה דמיא והדר הניא כו' ומאי שנא אם מתי הוי כשאר תנאי בעלמא כמו אם באתי או אם זרחה וכו' דאינו חל אלא כשיתקיים התנאי ואין גט לאחר מיתה אבל מהיום אם מתי חל מעכשיו. ולזה י"ל דהך גופא הוא דהירצו בגמרא ואע"ג דלא הקשו בגמרא אלא גבי אם מתי אפשר דס"ה באם לא באתי דאמאי כשמת תוך י"ב חדש הוי גט ונימא שאמר מעכשיו הא הוי כמהיום ולאחר מיתה והוי ספיקא ומשום דהך מתניתין הוי מתני' קמייתא דאיירי בתנאה דאם לכך אקשינן ליה הכא וכן נראה מדברי רש"י בסוף בסוף פרק מי שאחזו (דף ע"ו) גבי מה שאמרו שם לא נחלקו אלא באם תלא וכו' והוא ליה כאם מתי גרידא כדכתב שם רש"י ז"ל באם תלא ודכוותה אם באתי ואמרי' לעיל גבי אם מתי אם שתי לבוגות משמע מעכשיו ומשמע לכשיגיע אמר מהיום הוי מעכשיו לא אמר מהיום וכו' באם מתי גרידא ואמרינן לעיל דלאחר מיתה הוא לכשאמר הכא נמי משמע לכשלא [אבוא] לאחר י"ב ע"כ משמע דסבירא דכולהו תנאים שוים כדכתיבנא. אבל אם נאמר שדעת רבינו כן הוא קשה קצת למה כתב גבי אם מתי לעיל שמשמעותו לאחר מיתה ומשמעותו מעתה ולא כתב כן גבי אם לא באתי. לכך נראה ודאי דדעת רבינו הוא הכי דכי פריך בגמרא אלמא אם מתי כלאחר מיתה דמיא הוא משום דתנאי אם מתי אי אפשר לומר שהוא כשאר תנאים דאם באתי אם לא באתי אם זרחה אם לא זרחה דהתם כיון דהתנאי הוא בדבר אחר ואינו במיתה עצמה אם מת קודם נתבטל הגט שהרי בעת שנתקיים התנאי הרי כבר הוא מת ואין גט לאחר מיתה אבל היכא שהתנאי במיתה עצמה אינו גט לאחר מיתה דבעת המיתה מתקיים הגט והוי גט ומיתה באין כאחד והוי דומיא קצת להיא דריש פרק הזורק (דף ע"ז:) דאמרו גיטה ותגרה באין כאחד וכיון שכן הוצרכו לומר בגמרא דאם מתי לאחר מיתה משמע דכיון דהזכיר המיתה דעתו ודאי הוי לשון תנאי הוי גט ומיתה באין כאחד ומגורשת. ורבינו סובר דה"מ דמשמע לאחר מיתה כשאינו כופל דכיון שאינו כופל משמע שכוונתו לאחר מיתה ומפני שכוונתו לאחר מיתה לכך לא כפל דאין צורך לכפול דתנאי דלאחר זמן דאין הכפל אלא בתנאי דאם אבל כשכפל משמע דאין כוונתו לאחר מיתה אלא תנאי וכיון דהוי תנאי הוי גט ומיתה באין כאחד ולכך מגורשת אבל אין פירושו דכשכפל התנאי הוי מעכשיו דהא רבינו בפירוש כתב שלא רצה לגרשה מעכשיו מפני שלא תטרף דעתו ועם זה יתיישבו כל דברי רבינו וה"ה ואתי שפיר מה שאמר רבינו לעיל אם זרחה עליו חמה וכו' דכיון דהתנאי הוא בדבר אחר לכך כשמת קודם אינו גט דהוי גט לאחר מיתה: כך הוא כותב בגט אחר שכותב התורף וכו'. קשה דהא מדברי רבינו בפרק

הגהות מיימוניות

מתי אם מת באותו יום שמא בסוף היום אמר שיהא גט וכבר מת וה"ל גט לאחר מיתה ספר התרומה, ע"כ: [ג] ואע"ג דפסקינן אין אונס בגיטין ה"מ אונס דשכיח אבל דאין מצוי כה"ג אינו גט לכל הלשונות ס"ה והתוספות מפ"ק דכתובות ובפרק כל הגט, ע"כ: [ד] אם רוצה שתהא מגורשת בגט הראשון יתן זמן בתנאי ויאמר אם מתי בזמן פלוני יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת ממני ומותר לכל אדם ואם לא מתי עד אותו זמן לא תהא מגורשת מס' התרומה ומס"ה ועיין בסימן ל', ע"כ: [ה] במי שאחזו אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע וכו' בס' התרומה והמצות כתב ה"ז גיטך אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט וצריך שלא יתקלקל בחליו בשעת כתיבת כדפירש

מיתה: **כא** א**בעל** *שאמר לאחד זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני [ו] יבם ונתן הגט לידו ומת הבעל קודם שיגיע הגט לידה הרי זו ספק מגורשת. שרוב הנשים זכות הוא להן שלא יפלו לפני יבם. ולפיכך תהיה ספק מגורשת אע"פ שלא הגיע גט לידה הואיל וזכה לה בו אחר: **כב** באמר לעדים לאחר שנים עשר חדש כתבו גט לאשתי או שאמר להם כתבו ותנו גט לאשתי לאחר י"ב חדש. הרי אלו כותבין ונותנין לה אחר הזמן שקבע. ואם כתבוהו בתוך הזמן אף על פי שנתנוהו לה לאחר זמן שאמר אינו גט. כתבוהו אחר זמן שאמר ומת קודם שינתן לה אינו גט. ואם לא נודע אם מיתה קדמה לנתינת הגט או נתינת הגט קדמה למיתה הרי זו ספק מגורשת: **כג** גאמר להן כתבו ותנו לאשתי גט אחר השבוע. אין כותבין אלא עד שנה אחר השבוע. אמר להן לאחר שנה אין כותבין [אלא] עד לאחר חדש משנה שניה. אמר להן לאחר החדש (אין) כותבין עד לאחר השבת מחדש שני. אמר לאחר שבת (אין) כותבין לאחר השבת עד סוף יום שלישי. אמר להן כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין מיום ד' ועד סוף יום ו' ונותנין לה: **כד** הרי שאיחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה כגון שאמר להן לאחר החדש וכתבו ונתנו לה לאחר

*בדפוס וויניציאה בעל שנתן גט לאחד ואמר לו

א טור אה"ע סי' קמה : ב טור שם סי' קמד סמ"ג עשין שם : ג גם זה שם :

כסף משנה

כג אמר להם כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם אמר כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה שלאחר השבוע ובשנה אין כותבין ונותנין [אלא] עד אחר חדש שלאחר השנה ובחדש אין כותבין ונותנין אלא עד שבת שבחדש השני אמר כתבו ותנו לה לאחר השבת נותנין (לה) מיום שבת עד יום ג' אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין לה מיום ד' עד סוף יום ו' איחרו הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו כגון שאמר אחר החדש וכתבו ונתנו לה אחר שתי שבתות מחדש ב' ה"ז פסול ע"כ, וכתב א"א הרא"ש על דבריו גם פי' זה אינו נכון דאם צוה לכתוב וליתן לאחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע ע"כ. ויראה שהוא מפרש דברי הרמב"ם בר"ל שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואינו נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכתבו אלא בתוך השנה וכן בהיגך עכ"ל. ונ"ל שנוסחא משובשת נזדמנה להרא"ש בדברי רבינו שהיה כתוב בה אין כותבין עד לאחר שבת שניה וכן היה כתוב בכולן אין כותבין עד לאחר חדש אין כותבין עד לאחר שבת כי כן כתוב בפסקיו לגבי שנה ולפיכך פירש בו מה שפירש אבל הנוסחא האמיתית היא כמו שכתב הטור ופירושו בה ברור וכן פירש ה"ה וגם הר"ן בפ' מי שאחזו אלא שתמה עליו על שכתב שאם איחרו לאחר הזמן שאמר וא"כ כתבו שהגט פסול כלומר מד"ם ואם נשאת לא תצא ואמאי והא מידי ספיקא לא נפיק ואפילו אם נשאת תצא. ונ"ל שאפשר לומר שטעמו של רבינו שכל שהוא אחר שבוע אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר השבוע וכן באחר שנה אלא שחכמים תקנו להזהיר מלכתוב אלא בזמן דלישתמע שהוא אחר ממש סמוך לו והילכך לית ביה אלא פיסולא דרבנן. ועל מ"ש רבינו כגון שאמר להי לאחר החדש וכתבו ונתנו לה לאחר ב' שבתות מחדש ב' יש לתמוה שלא ה"ל למימר אלא לאחר שבת ראשונה מחדש שני וכבר תמה עליו ה"ה. ונ"ל לדחוק ולומר דס"ק וכתבו ונתנו לאחר הזמן שאמר דהיינו בשתי שבתות מחדש כלומר בשבת שניה של חדש שני:

נתייחד

מגיד משנה

ממ"ש ולא רצה לגרשה מעכשיו כדי שלא תטרף דעתו. וצ"ע היאך יתקיים .גם בלא מעכשיו וכבר נתבאר למעלה שאם אמר ה"ז גט אם מתי מחולי זה שלא אמר כלום שמשמעו לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה וכבר הזכרתי למעלה בפרק זה זו המשנה והגמרא שאמרו כן. ואין לומר שלפי שכפל תנאו מועיל יותר דלא עדיף לקיום הגט כשכפל ואמר אם לא מתי לא יהא גט משאם לא הזכירו כלל שהרי הכפל לקיים התנאי הוא ואם לא כפל המעשה קיים והתנאי בטל וכאן נאמר שאם לא כפל המעשה בטל וכשכפל הכל קיים. ואפשר שהוא סבור שהכפל מוציא מידי משמע לאחר מיתה ומכניסו בכלל משמע תנאי והטעם שכשלא כפל הוא סבור שהוא כאומר לאחר מיתה ומפני כך אינו כופל שאין צורך לכפול בלאחר מיתה ולפיכך לא אמר כלום שאין גט לאחר מיתה אבל כשכפל מגלה דעתו שהוא אומר כן בתנאי ואומר משפטי התנאים ולכשיתקיים התנאי ה"ז גט. זה נראה בדעתו ז"ל ובדעת מי שאומר שבמעכשיו אין צורך לכפול התנאי ולא להן קודם ללאו ודחוק הוא. והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו דהא דשמואל כשאמר מעכשיו הוא דאמר מהיום או מעכשיו דאילו אם מתי גרידא משנה שלימה שנינו ה"ז גיטך אם מתי לא אמר כלום אלא בדאמר מעכשיו היא. ומכאן הקשו לדברי הגאונים שאומרים שבמעכשיו אין צורך תנאי כפול ולא הן קודם ללאו והניחו הדבר בצריך עיון. ובטור כתוב והא דלא אדכר הכא מעכשיו משום דהא כתיב בגיטא מיומא דנן ולעלם דאי לאו הכי הא קי"ל אם מתי דלאחר מיתה דמי ולא אמר כלום עד דאמר מעכשיו עכ"ל. ומ"ש רבינו לאחר שכותב התורף הוא ממה שנתבאר פ"ח שאין כותבין תנאי לפני התורף. ומ"ש והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה פשוט הוא ומבואר בהרבה מקומות:

כא בעל שאמר לאחד וכו'. ביבמות סוף האשה שלום בעא מיניה רבא מר"נ המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו או דלמא כיון דזימנין דרחמא ליה חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו א"ל הניחא חוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת:

כב אמר לעדים וכו'. בפרק מי שאחזו (דף ע"ו) במשנה וכדברי ת"ק: כתבוהו אחר הזמן וכו'. במשנה שם:

כג אמר להם כתבו וכו'. שם (דף ע"ז) ת"ר לאחר שבוע שנה לאחר שנה חדש לאחר חדש שבת ושאלו לאחר שבת מאי ופשיטו חד בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא, ארבעה וה' ומעלי שבתא קמי שבתא ע"כ, וזה פירושה לפי הנראה מדברי רבינו אמר לאחר שבוע אין כותבין אלא תוך שנה אחר השבוע [שהוא שנה ח'] ולא בשביעית אבל ודאי תיכף אחר שביעית כותבין כל שמינית. ובאומר לאחר שנה כותבין מיד בתוך חדש ראשון משנה שניה וכן באומר לאחר חדש. וזהו שכתב רבינו אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע וכתב כותבין מאחר יום השבת עד סוף יום ג'. וקצת קשה לי לזה מ"ש כתבו ונתנו לה לאחר שני שבתות מחדש שני ולפי זה היה לו לומר לאחר שבת ראשונה מחדש השני. ורש"י ז"ל מפרשה באומר אם לא באתי וכן כתב לאחר שבוע זו ממתינין לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה אחר שבוע עכ"ל. ושם בגמרא אמרו תניא רבי אומר לאחר הרגל ל' יום ואמרו דלית הלכתא כוותיה ופירש"י ז"ל אם לא בא אחר הרגל צריך להמתין עד ל' עכ"ל. ורבינו לא כתב דין אחר הרגל לפי שלא נתבאר בגמ' כמה הוא קרוי אחר הרגל:

נתייחד

משנה למלך

כא בעל שאמר לאחר כו'. בפ' האשה תנן הלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ותנשא לשוק לפי שבחזקת היתר עומדת אבל אם אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת להתייבם לפי שאינה נאמנת לאפוקי נפשה מחזקתה הראשונה שהיתה בחזקת איסור ליבם ומיהו חוששין לדבריה וחולצת. ובגמרא איבעיא להו המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו מי אמרינן זכות הוא לה כו' תניתוה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת, ופירש"י דמדאמרינן דחוששין לדבריה ולא תנשא לשוק ולא אמרינן דתנשא לשוק בחזקתה הראשונה ומאי דקאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי הוא משום דרחמא ליה ש"מ דמתני' דסניא ליה ומש"ה חוששין לדבריה ובעית תליה ומדאמרינן בסיפא דאינה מתייבמת ולא אמרינן דתתייבם ומאי דקאמרה ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני משקרא משום דסניא ליה ש"מ דזמנין רחמא ליה ומש"ה אינה מתייבמת דדלמא קושטא קא אמרה. הכלל העולה דאי הו"א דרחמא ליה ליבם כשהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי היתה מותרת לינשא לשוק כהזקתה הראשונה משום דהיינו תולין ואומרים דמשקרא במאי דאמרה משום דרחמא ליה. ואם היינו אומרים דסניא ליה כשהלכה היא ובעלה ואמרה ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני הו"א דתתייבם משום דהיינו תולין דמשקרא משום דסניא ליה וכיון דחזינן דברישא חוששין לדבריה ואינה ניתרת לשוק ובסיפא נמי חוששין לדבריה ואינה מתייבמת שמע מינה דזמנין דרחמא ליה וזמנין דסניא ליה ומש"ה ברישא אמרינן דלמא סניא ליה ואפ"ה אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ש"מ דקושטא קא אמרה. ובסיפא אמרי' דלמא רחמא ליה ואפ"ה מת בעלי ואח"כ מת בני ש"מ קושטא קא אמרה ומש"ה אינה מתייבמת. ולפי זה במזכה גט לאשתו במקום יבם הוי ספק אי זכות הוא לה או חובה וחולצת ולא מתייבמת. וראיתי להתוס' שהקשו ואימא דמאי דאינה מתייבמת הוא משום דהויתה אגבה תתיכא דאיסורא. ולא ידעתי אמאי לא הקשו קושיא זו ארישא דמתני' דבעינן למילף מינה דסניא ליה דאי רחמא ליה היה לנו לומר דהשתא מותרת לזר משום דמשקרא במאי דקאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ומדאמרינן חולצת ש"מ דזמנין דסניא ליה. לזה היה להם להקשות דאימא דלעולם דרחמא ליה וטעם דאינה נשאת בלא חליצה היינו משום דהויתה נפשה חתיכה דאיסורא. (א"ה עיין פ"ג מהלכות יבום דין י"ג):

כד הרי שאיחרו אחר הזמן כו'. עיין מ"ש לקמן בפרק זה דין ל"ג:

לחם משנה

בפרק ח' משמע דלכתחלה אין כותבין בגט כלל לא קודם התורף ולא אחר התורף וכן כתב ה"ה בלשון המתחיל המגרש על תנאי וכו' דכוונת רבינו שלכתחלה אין להזכיר שום תנאי בגט ע"כ. ונראה לחלק דבשכיב מרע הקלו לכתוב אפילו בתוך הגט לכתחלה אם ירצה כדי שלא תטרף דעתו. אי נמי כך ר"ל מאי דקאמר כך הוא כותב כלומר אם בדיעבד כתב כך מהני. והראשון נכון יותר אבל לא ידעתי מאין הוציא אם לא מן הסברא שלא תטרף דעתו כדכתיבנא:

כג אמר להן כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע וכו'. כתב הטור בשם הרא"ש דהוא מפרש בדברי רבינו משנה אחר השבוע ואילך כותבין אבל עד שנה אין כותבין וכדבריו אתי שפיר קלא מ"ש וכתבו ונתנו לה לאחר ב' שבתות מחדש שני ה"ז פסול דנקט ב' שבתות משום דלאחר שבת מחדש ב' הוי זמנו. וסובר רבינו דהזמן הוי עד כפל ממנו ולזה אמר דלאחר ב' שבתות ה"ז פסול וכסדר הזה בכל הזמנים דהזמן הוי כפול ממה בעבר אחר השבוע או החדש. אבל לפי' ה"ה קשה דלמה הזכיר ב' שבתות ולז"א ה"ה וקצת קשה לי לזה, כלומר אם נפרש כפירוש הרא"ש הוה אתי שפיר הך קושיא אבל קשה לפירוש זה. ומ"ש ה"ה וזהו שכתב רבינו אין כותבין אלא עד שנה אחר השבוע וכו' כלומר הכריח פירוש זה מב' טעמים. האחד שכתב רבינו אין כותבין אלא וכו' ומדקאמר אלא משמע דלא כפירוש הרא"ש דלהרא"ש לא שייך לומר אלא וכדהקשה לו הרב"י ז"ל. הב' שכתב השבוע מאחר יום השבת עד סוף יום ג' שהרי כתב שעד סוף יום ג' ואי איתא דמשם ואילך מתחיל הזמן משם ואילך קמי שבוע מיקרי ועד שם בתר שבתא אלא ודאי פי' דעד שם כותבין ולא יותר:

נתייחד

מגדל עוז

בעל שנתן גט לאחד עד הואיל וזכה לה בו אחר. ביבמות פ' האשה שלום (דף קי"ח): אמר לעדים לאחר י"ב חדש עד אחר שנתייחד עמה אינו גט. פ' קורדיקוס (דף ע"ו ע"ז):

הגהות מיימוניות

כדפירש לעיל בפ"ב, ע"כ: [ו] בעיא היא ס"פ האשה שלום במקום יבם וכתב רש"י שלא במקום יבם והוא בא לגרשה פשיטא דלא מיגרשא עד שמגיע הגט לידה דאין חבין לאדם שלא בפניו, ע"כ: °[הטור בסי' קמ"ד הביא לשון זה וכתב עליו וז"ל כתב א"א ז"ל על דבריו גם פי' זה אינו נכון דאם צוה לכתוב וליתן אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע עכ"ל. ויראה שהוא מפרש דברי הרמב"ם שר"ל שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואין

נראה

לאחר שתי שבתות מחדש שני ה"ז פסול: **כה** [א]נתייחד עמה אחר שאמר להן לכתוב ולחתום וליתן לה הרי אלו לא יכתבו. וקל וחומר הדברים אם הגט שניתן לה לידה כשנתייחד עמה נפסל הגט שמא בעל. קל וחומר לזה שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה את שנתייחד עמה אינו גט: **כו** [ב]אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם. כולכם כתבו כותב אחד מהם במעמד כולם. [ג]הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן על ידי כולם. כולכם הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד מהן במעמד כולם: **כז** אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי [ד]אחד מהן כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהן נותנו לה. ואפילו היה הכותב [ז] °אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה [ח] ה"ז כשר. אמר להן *כולכם חתומו כולם חותמין. ואם מנאן בין שמנה כולם בין שמנה מקצתן ואמר להן חתומו הרי זה כאומר להן כולכם חתומו ושנים שחותמין בתחלה הן משום עדים והשאר משום תנאי. [ה]לפיכך אם היו השאר פסולין

א טור סי' קמח קמט סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכ: ג טור שם סי' קמא: ד טור סי' קכ: ה טור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

כה נתייחד עמה וכו'. דין זה אינו מבואר בגמרא ורבינו הוציאו מדין ק"ו כמ"ש. ויש מן האחרונים ז"ל חולקין עליו והרמב"ן כתב נראה שאם אמר לעדים כתובו ונתייחד אחר כך עמה והן אהרו וכתבו אם מסכתב זמנו לא נתייחד עמה הרי זה גט כשר שאין כאן לחוש משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ולא נתברר לי דברי הרב רבינו משה ז"ל שאמר נתייחד עמה ואחר שאמר להם וכו' וק"ו הדברים וכו' ואין ק"ו זה כלום ואזלינן בתר טעמא. ואפשר שלא כיון הרב אלא לחוש לפיים ומדינא ודאי דיש לחוש שמא פיים אלא אם כן אמר נאמנת עלי שלא פייסתי עד כאן בפרק כל הגט. ובאמת שכוונת רבינו אין לחוש לפיים בלבד ולהיותה ספק מגורשת שהרי כתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט ויתבאר בדבריו פרק י' שכ"מ שכתב הוא אינו גט ר"ל שאינה מגורשת כלל. ויש לדון בדבריו ולומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון שהרי כשנתייחד עמה אחר נתינת הגט אפילו בעדים כיון שלא ראינו שבא עליה אינה אלא ספק אשת איש כנזכר פרק עשירי וכאן היאך דן אותה בודאי אשת איש כנזכר הואיל ומדין קל וחומר הוא למד ובודאי שדעתו היה ללמוד פסול הגט מדין קל וחומר ובטולו מן הסברא שהוא סבור שכל שנתייחד אחר האמירה הרי הוא כאילו ביטל בפירוש שליחותם דודאי הזר בו ואינו רוצה לגרשה ואע"ג דגלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא כנזכר פ"ו כיון שעשה מעשה שנתייחד עמה בטל השליחות לגמרי ולא דמי לגט ישן דאם נתגרשה בו תנשא כנזכר פ"ג דהתם הוא עצמו עשה מעשה הכתיבה אחר היחוד אבל כאן שאחר שנתייחד לא עשה כלום כבר נתבטל שליחותם ואין במעשיהם כלום וזהו דעתו ז"ל. ובעטור כתוב והזיגא להו לרבוואתא דכ"מ שנתייחד עמה בטל הגט לגמרי וצריכה גט שני עכ"ל. ואפשר שכוונת הגאונים ז"ל הוא על הדרך שהזכיר רבינו ז"ל כאן והרשב"א הסכים בפרק הזורק לדעת הרמב"ן ז"ל שכתבתי למעלה שאין הגט בטל אלא פסול משום חשש פיוס:

כו אמר לעשרה וכו' אחד כותב וכו'. ברייתא כלשונה בסוף פרק התקבל (דף ס"ז):

כז אמר לעשרה וכו'. שם (דף ס"ו:) במשנה אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין. ומה שכתב רבינו ואפילו היה הכותב אחד משני העדים וכו' זהו חתם סופר ועד שהוא כשר לדעת רבינו והגאונים וכבר הארכתי בזה פרק שני ושם כתבתי שיש חוששין בזה: אמר להם וכו'. שם במשנה: ואם מנאן וכו'. ובגמרא (דף ס"ז:) איבעיא להו מנה אותן מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם רבי יוחנן משום ר"א דמן רומא אמר מנה הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא במנה כלהו והא במנה מקצתייהו

כסף משנה

כה נתייחד עמה וכו' וק"ו הדברים וכו'. כתב הר"ן דבריו תמוהים הרבה שאין זה ק"ו של כלום דבשמעתין ליכא למיחש לקידושין ובנדון שלו ליכא למיחש להכי ועוד היאך כתב בפירוש דאינו גט דהא בשמעתין ספוקי בעלמא מספקי להצריכה גט שני וכודאי דלשמא פייס וביטל השליחות הוא דהיכא למיחש להכי אבל אין מקום לומר שיהא הגט בטל לגמרי וכן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל וכבר הזכיר זה ה"ה:

כז אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי וכו' ואפילו היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו. בפ' התקבל (דף ס"ו:) אמרינן דמאן דס"ל דאומר אמרו כשר ס"ל דחתם סופר ועד פסול כלומר שאם הסופר עצמו חותם בגט עם עד אחר פסול דאי אמרת כשר נפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתומו ומשום כיסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתמו ליה שאומרת לו שהבעל אמר כן ובעל לא אמר הכי ונמצא בטל הגט ולפיכך מחמת חשש חורבא זו אין להכשיר חתם סופר ועד אבל אמאן דס"ל דאומר אמרו פסול

השגת הראב"ד

*כלכם התומו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר שאר שטרות אם יאמר לעדים רבים כלכם התומו אפילו אחד מהם פסול הכל בטל שאין אומר בשאר עדיות שהשאר משום תנאי שאין זה דומה למילתיהו בקרובין הואיל וזימן את כולם לעדות ויש לזה פנים, עכ"ל:

לחם משנה

כה נתייחד עמה אחר שאמר להן לכתוב ולחתום וכו'. על מ"ש ה"ה בשם הרמב"ן קשה דלמה שפירש מתחלה בדברי רבינו דטעמא משום גט ישן קשה טובא דהא הק"ו לא הוי הכי דהא אמר ק"ו הדברים אם הגט שניתן לידה חיישינן שמא בעל והא ודאי לא הוי הך טעמא אלא משום דשמא בעל לשם קדושין דאי משום גט ישן ופירוש שמא בעל ויאמרו גיטה קודם לבנה זה אי אפשר דאינו נקרא גט ישן אלא שנתייחד בין כתיבה לנתינה אבל אחר שניתן הגט לידה לא מיקרי גט ישן. וכן לפירוש בתרא שכתב ואפשר שלא כיון הרב אלא ליחוש לפיים ומדינה ודאי דיש לחוש וכו' קשה דהא הק"ו הוא דהתם אמריך שמא בעל לשם קדושין ומה ענין לכאן ועוד דהכא דהחששא היא שמא בעל ל"ל נתייחד וכו'. ונראה דכעין קושיא זו ג"כ איתא על דברי ה"ה ז"ל שדעתו ללמוד פסול הגט מק"ו וביטולו מן הסברא דאיך קאמר רבינו ק"ו מהתם הא התם טעמא משום שמא בעל לשם קדושין והכא הוי פסול משום דביטל הגט דכיון שנתייחד ביטל. ונראה לתרץ לדעת ה"ה ז"ל דהפיסול למדו דכיון דהתם משום חששא דשמא בעל לשם קדושין הוי ספק קדושין ק"ו הכא דמהך טעמא גופיה דשמא בעל לשם קידושין הוי ספק אשת איש וביטולו מן הסברא כלומר עוד יש טעם אחר נוסף כאן מה שאין שם דמהאי טעמא ראוי לבטלו ולומר שאינו גט מפני שכיון שנתייחד בטל ואילו לא היה לו לרבינו הק"ו שלמד ממנו דלפחות כאן הוי ספיקא לא היה אומר מכח הסברא דאינו גט אבל השתא דמכח הק"ו הוי ספק אהני ליה סברא לומר דאינו גט. ויש שאמר ה"ה שכוונת רבינו בכאן אינו לחוש לפיים בלבד ולהיותה ספק מגורשת קשה דאי אמרינן דטעמא הוי משום פיים לא הוי אלא פסול מדרבנן ולא ספק כדקאמר רבינו לעיל בזה הפרק. וכבר היה אפשר לומר דמה שאמר ה"ה ולהיותה ספק וכו' הוא כמו או להיותה והכי קאמר אין כוונת רבינו בכאן שחוש לפיים דהיינו ביטל ולא גם כן לומר דבעל לשם קדושין ותהיה ספק שהרי כתב וכו' אבל זה הוא דוחק. לכך נראה לומר ודאי דכוונתו לומר דאע"ג דבפיוס בעלמא הוי פיסול מדרבנן הך פיוס דהכא דנתייחד עמה הוא קרוב לודאי שביטלו. ונראה ודאי דשאני הך דהכא מדעלמא דהא לפי האמת אהני הך טעמא הכא לומר שאינו גט לז"א דאם היינו יכולים לומר דמה שאמר כאן רבינו הוא דהוי ספק מגורשת ומטעמא דפיים ויש כאן לחלק בההיא מדעלמא מטעם היחוד ודאי

משנה למלך

כה נתייחד עמה כו'. (א"ה לעיל פ"ג מהלכות אלו דין ס'):

כז ואפילו היה הכותב וכו'. הרא"ש בתשובה סימן ג' הוכיח ממ"ש רבינו ואפי' היה הכותב אחד מהשני עדים שחתמו בו דמשמע דדוקא בדיעבד הא לכתחלה לא. וטעמא דחתם סופר ועד לא הוכשר אלא בדיעבד יע"ש. ואני כבר כתבתי למטה בסמוך דמדברי רבינו לעיל מוכח דאפי' לכתחלה פ"ד והוכחה זו של הרב ז"ל אחר המחילה רבה ליתא דלאו משום חתם סופר ועד נגע בכאן אלא משום דכל שאמר לעשרה כתבו ותנו לכתחלה צריך שיטפלו בגט כל הראוי למלאכת הגט ולכך כל אחד יעשה פעולה הצריכה ואחד כותב ושנים יחתמו בו ואחד יהיה שליח. ואם כדברי הרב והוא השליח שנתנו לה כדי נסבה רבינו ודוק: **כתב** מרן בכ"מ וז"ל ומ"מ נראה שלא הכשיר רבינו וכו' (עיין בכ"מ בד"ה אמר לעשרה כו' בסופו). תמיה אני על הרב ז"ל דמדברי רבינו נראה דאפילו לכתחלה שפיר דמי. שהרי כתב לעיל בפ"ב מהלכות אלו וז"ל אמר לשנים כתבו וחתמו גט לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה ומדכתב כותבין משמע דאפילו לכתחלה שפיר דמי. ודוחק לומר דמיירי שהלך הבעל והרחיק נדוד דבכה"ג כדיעבד דמי דאין זה במשמע ועוד דהיה לו לפרש. וגם על מהרח"ש סי' ג' קשיא לי שדקדק מדברי רבינו דדוקא בדיעבד כשר ונעלם ממנו מ"ש רבינו בפ"ב וצ"ע, ועוד כתב רבינו בפירקין אמר לשנים כתבו והתמו ותנו לשליח כו' אחד כותב ושניהם חותמין ונותנין לשליח הרי דלכתחלה נמי חותם הסופר לעד וגם מזה נמי צ"ע: **כתב** מרן הכ"י סי' ק"ל וז"ל כתב המרדכי ר"פ מי שאחזו על חתם סופר ועד שכתב ר"י בתשובתו כדאי הוא ר"ח לסמוך עליו בשעת הדחק על מעשה שהיה ונשאת וילדה והכשיר הולד ומיהו לא נתברר אלא אם גם בלא נשאת או נשאת ולא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בזה ע"כ. ודבריו תמוהים אלא דהא אפילו למאן דפסל חתם סופר ועד מן הדין מ"מ אם נשאת לא תצא דכל

הגהות מיימוניות

נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכתבו אלא בתוך השנה וכן באינך עכ"ל]: [ז] ומיהו לכתחילה לא יחתום סופר ועד מדקאמר רב פרק המגרש (דף פ"ו ב') °[עיין שם בגמרא ודוק] מי דמי התם תנשא לכתחילה ולשון המשנה נמי משמע הכי כתב סופר בדיעבד עכ"ל רבינו שמחה ועיין בהג"ה שבצדך: [ח] כרב דאמר בפרק המגרש חתם סופר ועד כשר דהילכתא כוותיה באיסורי ולא כשמואל דפליג עליה ובפ' מי שאחזו (דף ע"ח) א"ר ירמיה חתם סופר שנינו פירש שכשר וכן פי' ראבי"ה וכן רבינו שמחה וכן משמע מתוך פר"ה שפסק כאמוראי דפסלי בפ' התקבל באומר אמרו והא בהא תליא דמאן דפסל באומר אמרו מכשיר להתום סופר ועד ואמוראי דמכשרי באומר אמרו פסלי לחתום סופר ועד דנפיק מיניה חורבה וכו' כדאיתא בשילהי התקבל ור"י מסופק הלכה כדברי מי ושמא הלכה כאמוראי דמכשרי באומר אמרו וא"כ התם סופר ועד פסול כדפרישית ואע"ג דרב מכשיר והלכתא כרב באיסורי בהא הלכה כשמואל שפוסל מדמכשיר באומר אמרו כדאיתא בפ' התקבל דפליג אר' יוסי בחדא כיון ששאר אמוראי ג"כ סברי כשמואל ומסתמא לא פסק ר"ה כאמוראי דפסלי באומר אמרו לגמרי אפילו לקולא שיכשיר מתוך כך חתם סופר ועד אלא להומרא פסק כמותו כיון דלא איתבריר כמאן הילכתא אע"פ ששני פסקים אלו תרי חומרי דסתרי אהדדי מ"מ אינו מבורר כמאן נעביד ויש לחוש לשניהם להחמיר וכ"פ בס' התרומה ובס"ת בשם ר"י ע"כ: °[כתב הטור על לשון זה ויראה מדבריו שהוא מכשיר כתב סופר ועד ולקמן בעי לברורי שהוא פסול ע"כ]:

מגדל עוז

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי כו' עד במעמד כולן. פ"ב דגיטין (דף י"ח) ושלהי פרק התקבל (דף ס"ז): **אמר** להם כלכם חתומו וכו' עד שעדי מסירה הם העיקר. פ"ב דגיטין: **כתב** הראב"ד ז"ל נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר וכו': ואני אומר בודאי כך מוכיח לשונו ולשון הגמרא דפרק המביא תניין (דף י"ח) גמרא מתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה ואין בזה ספק. והפנים שכתב הראב"ד ז"ל הם ריש פ' גט פשוט (דף פ"א) ובגיטין שלהי פ' הזורק ובתוספתא דפרק בתרא דגיטין ואין לו להאריך בחבור הזה בו שאינה זאת הכונה והדברים עתיקים חקוקים בשיטות אלו הפרקים:

פסולין או חתמו זה היום [ס] וזה למחר אפילו לימים הרבה הרי זה גט כשר. מת אחד מהן קודם חתימה הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול. שמא יאמרו עד פסול כשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים ולא הכשירוהו בגט שעדיו רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העיקר:

כח [א]תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו. אם לכתיבה אומר להן כל אחד מכם יכתוב גט לאשתי וכן להולכה כל אחד מכם יוליך. ואם לחתימה יאמר להן כל שנים מכם יחתמו בגט זה ויתנו לאשתי:

כט ולמה אמרו חכמים עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו. אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי:

ל [ב]אמר לשלשה שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה והיה בהן אב ובנו בין שחתם הבן עם האחד בין שחתם האב עם האחד הרי זה גט כשר. שהאדם עושה הבן שליח במקום האב:

אמר

א גט זה שם: ב טור שם סי' קמא סמ"ג שם:

כסף משנה

פסול משום דמילי לא מימסרן לשליח [אפילו באומר אמרו] תו ליכא למיחש להך חורבא. ורבינו פסק בפ"ב באומר אמרו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות בטל. וכתב הר"ן נראה דרפויי מרפיא בידיה והמהני א"כ למה הכשיר חתם סופר ועד דכיון שהוא מסופק באומר אמרו אף בחתם סופר ועד ה"ל לספק שכבר כתבתי דהא בהא תליא. והפשר דכיון דבגמרא מוכח דלמאי דס"ל באומר אמרו כשר ולא תעשה זאת בישראל משום גזירה דשמא תשכור עדים כדאיתא בגמ' חתם סופר ועד כשר דליכא למיחש לחורבא כיון דלא תעשה כ"ש לדידן דפסלינן אומר אמרו מספיקא דלית לן למיחש לחורבא אבל אין דעתי מתיישבת בכך דהי אנן מסתפקין בדינא אית לן למיזל הכא והכא לחומרא ולית לן למימר כיון דאנן מספקינן לא נפק לן חורבא דדילמא איכא דאיפשיטא ליה דאומר אמרו כשר ונפיק חורבא נחתם סופר ועד ומהוורא דמילתא למיזל הכא והכא לחומרה למיפסל אומר אמרו ולמיפסל חתם סופר ועד וכן דעת ר"י ז"ל ולדבריו הסכים הרמב"ן ז"ל עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דליכא למיחש להכי דמאחר דבגמרא איפלינו בה לית לן למיחש דילמא איכא דפשיטא ליה דכשר. ומ"מ נראה שלא הכשיר רבינו לחתום לכתחלה ולא בא אלא לומר שאם חתם סופר כשר וינתן לה וכ"כ ההגהות:

וכן

מגיד משנה

מקלתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא, ומפני שלא נתבאר בגמרא באי זה לד הוא ככולכם אם במונה כולם עם במונה מקלהם כתב רבינו דבכל גוונא הוא כאומר כולכם. ובירושלמי אמרו המונה הרי הוא ככולכם. ומ"ש רבינו ושנים שחותמין וכו' פרק המביא תניין (דף י"ח:) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר רבי יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי ורשב"ל אמר כולם משום עדים והוקימנא לה דאמר כולכם מאי בינייהו איכא בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן עד עשרה [ימים מ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול] אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול מאן דאמר משום תנאי כשר [ומאן דאמר משום עדים פסול] וידוע שהלכה כרבי יוחנן: מת אחד מהן. במשנה פרק התקבל (דף ס"ו:): היה אחד משנים וכו'. שם פרק המביא (דף י"ח:) אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי [בקיום] שטרות דעלמא ופסק רבינו כלישנא בתרא ופי' דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא שמא יאמרו עד פסול כשר לעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים. ופרק חמישי מהלכות עדות כתב שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם אם יש שם עדות ברורה שכולן ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד הרי זה בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם אע"פ שהעד החותם מתחלה בשטר הוא הפסול הרי השטר כשר עכ"ל. ומכאן אתה למד שכוונת רבינו בכאן הוא מ"ש הר"א ז"ל בהשגות וכן כתוב שם א"א נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר וכו' ובודאי שזה היא כוונת רבינו והוא פירוש למה שנזכר כאן בגמ' ונתן טעם הוא מפני מה אנו אומרין כן בגט ולא בשאר שטרות לפי שעיקר הגט הוא בעידי מסירה ואפילו התום בעדים צריך ליתנו לה בפני עדים כנזכר פרק ראשון מה שאין כן בשאר שטרות. ואין לומר שרבינו סבור שלא הוכשרו עדי מסירה אלא בגיטין אבל שאר שטרות אם אין שם עדים החותמין בהן אפילו נתנן בפני עדים אינן כלום שהרי פרק י"א מהלכות מלוה ולוה הכשירן אלא ודאי כוונתו שאין עדי מסירה עיקר בשאר שטרות כמו בגיטין ודין שאר שטרות החתומים בהן כשרין ופסולין יתבאר פרק חמישי מהלכות עדות:

כח תקנו חכמים. בגמרא בסוף פרק התקבל:

כט ולמה אמרו חכמים. כבר הזכיר רבינו פרק ראשון שאין עדי הגט חותמין זה בלא זה וכאן באר הטעם הנזכר בגמ' ס"ק (דף י':) כמו שכתבתי שם:

ל אמר לג' שנים מכם וכו'. בפרק התקבל (דף ס"ג) מעשה ופסק הלכה בגמרא שם:

אמר

משנה למלך

דכל הני פסולי דרבנן הכי הוי וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ר"ה וכל שכן דלר"י לא פסל חתם סופר ועד מדינא אלא דאזיל הכא והכא לחומרא א"כ מה לו לסמוך על ר"ח דסובר דחתם סופר ועד דכשר גמור דאיהו סבר הלכה כר' יוסי באומר אמרו. ואפילו לדעת הרמב"ן שהביא הריב"ש שם דפסול דרבנן אם נשאת תצא הרי בהדיא כתב שם דאם יש לה בנים לא תצא והכא בשילדה עסקינן ועיין בהר"ן (א"ה תבל על דאבדין ועיין בדברי הרשב"א שהביא הרב בני יעקב דף קמ"ט ע"ב). ומדברי הרב פרישה שהביא שם משמע דס"ל דבמקום סכנה לא פסל הש"ו כיון דמדינא כשר ויש לתמוה דא"כ כל פיסולי דרבנן ליתכשרו במקום עיגון וזה לא שמענו. ועוד נראה דהש"ו אפי' במקום עיגון אין מגרשין בו לכתחלה מדאיצטריך הריב"ש לאשמועינן דאם נשאת לא תצא גם במרדכי ר"פ מי שאחזו כתב בשם כמה גדולים דהש"ו פסול לכתחלה אפילו בשעת הדחק ועיין תשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ח"י. איברא דלכאורה נראה להביא ראיה להכשיר שיחתום הסופר במקום עיגון מהא דתנן מי שהיה מושלך בבור כו' ופריך בגמרא ודלמא שד הוא. מוכח מאותה סוגיא דמתני' איירי כשהעומדים על שפת הבור הם שנים ועלה קתני הרי אלו יכתבו ויתנו דאל"כ מאי פריך והלא אמרינן בפרק כילד מברכין דלג' אינו נראה כל עיקר וא"כ ליכא למיחש לשד. ואין לומר דשאני בור דהוי מקום מוכן לפורענותא ובמקומן חיישינן כדאיתא בפ"ק דברכות (דף ד' ע"ב) הדא דהתם לא אמרו הכי אלא בתרי דנראה ואינו מזיק אבל בשלשה דאינו נראה כל עיקר לא. ותו שהרי כתבו התוס' שם דהיינו בידוע שיש שם מזיקין כמו שיע"ש. אלא ודאי מוכח דפשיטא ליה לש"ס דמתניתין איירי בשנים ובכר ידוע פירוש הראשונים באותה סוגיא דס"ל דמאי דמשני ר"י בשעת הסכנה כותבין היינו לומר דלא חיישינן לשד ואפילו למ"ד דאינו אלא לתשמת נרה אבל לתשמת שד בעינן דחזו ליה בבואה דבבואה איכא למילף שפיר דאי בג' בבואה לחוד סגי דהא אינו נראה כל עיקר. ומיהו נראה דיש לדחות דהא דקתני הרי אלו יכתבו ויתנו היינו בע"מ לחוד דהא (ע"מ) [עדי חתימה] אינו אלא דרך עצה טובה לתקנת העולם כמ"ש רש"י והתוספות והרשב"א הביא דבריהם מרן סב"י ס"ס קל"ג יע"ש ובכה"ג זאת אומרת אי אתי בתקנת חכמים דבשעת הסכנה תקנתה קלקלתה ודוק:

אחד

לחם משנה

ודאי דהיא מהורלת הקושיא דדיו לבא מן הדין להיות כנדון אלא שזה אי אפשר ממ"ש רבינו אינו גט לכך נראה ודאי דחילוק דנתייחד עוסהו דאינו גט משום דודאי ביטל. זה היה נראה לתרץ לדעת ה"ה ואין זה מספיק לשאר הקושיות אלא שיש להקשות על מה שכתבתי דהוא ודאי בדותה היא דאיך נלמוד מהתם דכי היכי דהתם אמרינן דשמא בעל לשם קדושין אמרינן הכא שמא בעל לשם קדושין הא התם אמרינן הכי משום דכבר נתן הגט והיא מגורשת והזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולכך אמרינן דבעל לשם קדושין אבל הכא דעדיין לא נכתב הגט אין כאן בעילתו בעילת זנות וא"כ היכי אמרי' דבעל לשם קדושין ועוד כיון דעדיין לא גירש למה לו לבעול לשם קידושין יבטל הגט לחודיה וסגי. לכך נראה ודאי דטעמא דבעל לשם קדושין לא שייך כאן אלא הכא טעמא הוא דאי אמרינן בעל ודאי ביטל הגט דכיון דעשה מעשה הביאה שהיא חבה גדולה ביטל הגט וזאת הסברא לא הוצרך רבינו להביאה בדרך ק"ו דפשוטה היא אלא מה שהביא דרך ק"ו הוא דמי יאמר לנו כאן דבעל עד שנאמר שבשביל כך ביטל הגט לכך אמר דהשתא דהתם אמרינן שמא בעל כ"ש הכא שלא נכתב דאמרינן שמא בעל וכיון דבעל ביטל ועל זה הקשה ה"ה דיו לבא מן הדין להיות כנדון דהא התם אי הוי ספק אם בעל הכא נמי הוי ספק ואימור שלא בעל ולא ביטל הגט לכך תירץ ה"ה דענין ספק הבעילה למד רבינו מק"ו ובשביל כך הוא פסול אבל ענין הביטול ודאי למדו מן הסברא דכיון דיש גו שרש מן הקל וחומר דאימור דבעל וביטל לכך האריך עצמו יותר ואמר שהוא בטל לגמרי ואם לאו הכי לא היה די הסברא לבטל הגט. ועם זה יתיישבו דברי הרמב"ן דלעולם הרמב"ן הבין בדברי רבינו דלא רצה להוכיח אלא ענין הבעילה אבל שהבעילה פוסלת כאן זה לא רצה ללמוד דודאי דאין טעם פיסול הבעילה כאן כמו שם דליכא למימר הכא בעל לשם קידושין בדברים כמו התם אלא טעם פיסול הבעילה לפי' קמא דהרמב"ן הוא פשוט לרבינו שהוא משום גט ישן דכיון דלמד ספק הבעילה מהתם א"כ יש לחוש כאן לגט ישן ודחה זה הפירוש ואמר ועוד פירש פירוש שני, דומה למה שכתב ה"ה דרבינו למד ענין ספק הבעילה מהתם וכיון דהכא אמרינן דבעל ודאי דביטל וזו היא ההשגה דפיים שכתב הרמב"ן כלומר אימור שמא בעל וכיון דבעל וה"ה הסכים לפירוש הרמב"ן אלא שהקשה שאין הדבר כמו שנשמע מדבריו של הרמב"ן שכוונת רבינו לחוש לפיים בלבד ולהיותה ספק מגורשת שכיון שכתב שלא כיון הרב אלא לחוש לפיים משמע דהיא אשה בעלמא ולפ"ז אתי שפיר מה שאמר ה"ה ולהיותה ספק מגורשת דאי בעלמא לא אמרינן ספק הוי משום דאין שם יחוד יש ספק אבל כאן דיש יחוד יש ספק דבעילה מק"ו מהתם וכיון דיש ספק דבעילה ובבעל ביטל ודאי לכך הוי ספק מגורשת ולזה כתב ה"ה שאין כוונת רבינו כן אם [כך] דיו לבא מן הדין להיות כנדון אלא שרבינו הוכיח הפיסול מק"ו והביטול מן הסברא כדפרישית:

כז ולא הכשירו בגט שעדיו רבים וכו'. הרב ב"י בסימן ק"כ כתב כאן ב' פירושים ואומר אני פי' שלישי מסכים לפי' השני דמה שאמר ולא הכשירוהו רוצה לומר אמאי לא יהיה כשאר שטרות ויהיה גט בטל מן התורה כי היכי דלשאר שטרות כשישבו כולן לחתום הוא בטול לזה תירץ דאינו כשר מן התורה אלא מפני שעדי מסירה

עיקר

מגדל עוז

תקנו חכמים כו' עד חתמו גט לאשתי. שילהי פ' התקבל (דף ס"ו): ולמה אמרו חכמים עד ועדים לא נתקיים התנאי. פ"ק דגיטין (דף י') גמרא מתני' דכל הגט: אמר לשלשה שנים מכם עד שליח הבן במקום האב. פ' התקבל (דף ס"ו):

הגהות מיימוניות

[ס] כר"י (דף י"ח כ') ודלא כר"ל דאמר כולם משום עדים ואמר התם ראיכא בינייהו דחתמו בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' יומי למ"ד משום תנאי כשר וכו א"נ כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול. והנה רבינו אלפס פסק כר"י וד"ה ובעל מתיבתא לא פסקי כלל ומסתבר כר"ל דהא בההוא עובדא דאתא לקמיה דריב"ל אמר בההוא כר"ל סבירא לי ש"מ דהכי הילכתא שלא בשעת הדחק עיין טור ובשעת הדחק כו' לעיל פ"א בתגה"ה ע"ש:

נשים. הלכות גירושין פרק ט

לא ״אמר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי. או תנו לשליח שיוליך לה. אחד מהן כותב ושניהם חותמין ונותנין לשליח. ואם הוליכו הן בעצמן ונתנו לה אינו גט שלא עשה אותן שלוחין לגירושין. כיצד יעשו יטלו אותו ממנה ויתנוהו לשליח וחוזר ונותנו לה בפניהן או בפני אחרים. ורבותי הורו בגט זה דבר שאינו נראה מפני שיבוש שהיה בנוסחאות שלהן: לב אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי כתבו ונתנו לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו תן גט זה לאשתי בפני עדים והלך השליח ונתנו לה בפני עדים הרי זו ספק מגורשת. שאין השליח נאמן להתיר הערוה אע״פ שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט שהן כמי שנחקרה עדותן בבית דין עד שיהיה שם מערער כמו שבארנו שם. ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו הרי זו מגורשת: לג האומר לשליח תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר אינו גט. הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר מפני שמראה מקום הוא לו. ״אמר אל תתנהו לה אלא בבית ונתנו לה בעלייה. אל תתנהו לה אלא בימין ונתנו לה בשמאל. תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט. אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה מלפניו או מאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום וכן כל כיוצא בזה: לד וכן האשה שאמרה לשלוחה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר אינו גט. הבא לי גיטי *במקום פלוני והביאו לה במקום אחר כשר: לה ״האומר לשלוחו הולך גט זה לאשתי בין שאמר לו הולך בין שאמר לו את הולך וחלה או נאנס משלחו ביד אחר. ואם אמר לו טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה הרי זה לא ישלחנו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ תחלה ואחר כך נתן לה הגט הרי זו מגורשת: לו נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ אפילו מיד שליח ראשון אינו גט שהרי עבר על דברי הבעל בדבר שסתם בני אדם מקפידין עליו. שהרי הבעל אמר לו טול החפץ תחלה ותן לה הגט והוא נתן ואחר כך נטל: לז ״אמר לו תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר הרי זה גט בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה

א טור סי' קמ״א סמ״ג שם: ב גם זה שם סי' קמ״א וע״ש: *ע' ס״ס: ג טור שם סמ״ג שם: ד גם זה שם:

מגיד משנה

לא אמר לשנים וכו'. זה מתבאר ממה שאמרו פרק כל הגט (דף כ״ט:) בההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו וכו' ומסקנא דגמרא שם לפי גירסת רבינו שהראשון הוא שליח שלא ניתן לגירושין ואינו יכול הוא עצמו ולא אחר תחתיו לגרשה אלא אותו שהזכיר הבעל כמ״ש למטה נתן לו הגט ואמר לו הולך גט זה לאשתי ואמר איני מכירה וכו' וכן כתבו בהלכות וכן הלכתא דשליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא משוי שליח ע״כ. ומשם למד רבינו דין זה שכתב כאן. ומ״ש כיצד יעשה פשוט הוא שזו תקנתן ואין בה משום חשש. ומ״ש ורבותי הורו בגט זה דבר שאינו נראה וכו'. כמדומה לי שנתכוון על מ״ש ההלכות פרק התקבל אמר לשנים כתבו ותנו לשליח מהו וכו' וכבר הזכרתי בעיא זו בפרק שני ושם כתוב בהלכות ותיקו דאיסורא לחומרא הילכך לא מצו איניהו למהוי שלוחין דהולכה דחיישינן דילמא שלוקי שליק להו הרי שעשו דין זה שכתב רבינו בכאן ספק מגורשת והוא סבור אינו גט והבעיא ההיא דרך אחרת יש לה וכבר בארתיה בארוכה בפ״ב:

לב אמר לסופר כתוב לי גט וכו'. בכאן מצאתי נוסחאות מתחלפות והנוסחא הנכונה כך היא כתבו ונתנו לבעל וכו' (עיין בפנים) זו היא הנוסחא האמיתית והטעם בזה הוא מפני שכבר נתבאר ששליח הולכה אינו צריך למנותו בפני עדים כנזכר פ״ו ומ״מ דוקא כשהגט חתום כמו שכתב רבינו אבל כשאינו חתום ה״ל ספק מינהו שליח ספק לא מינהו ואפילו יודה הבעל הויא לה ספק מגורשת ודומה לזה קצת יתבאר פי״ב בעדות השליח והודאת הבעל שהיא ספק מגורשת אבל כשיש שם עדים על השליחות ונתנו לה השליח בפני עדים הויא לה ודאי מגורשת שכבר נתבאר פרק ראשון שאין עדי חתימה מעכבין בגט כל שנתנו לה בפני עדים וכאן כיון שיש ב' עדים על השליחות הרי השליח כבעל עצמו והויא לה ודאי מגורשת כשנתנו לה השליח בעדים וזה ברור:

האומר

לג האומר לשליח תן גט זה וכו'. משנה פ' התקבל (דף ס״ס): אל תתנהו לה. פרק כל הגט (דף כ״ט) בסוגיא מבוארת: תנהו לה. תוספתא:

לד וכן האשה. במשנה פרק התקבל (שם ס״ה) ופשוט הוא שאף באשה אם אמרה לו הרי הוא במקום פלוני שאינה אלא מראה מקום היא לו וכדין הבעל: הבא לי גיטי ממקום פלוני. משנה שם כתבתיה פ״ו ובארתי שם הטעם. ובספרים שלנו כתוב במשנה הבא לי גיטי ממקום פלוני ורבינו הוא גורס למקום פלוני וב' הדברים אמת מן הטעם שכתבתי פ״ו:

לה האומר לשלוחו. משנה ובגמרא פרק התקבל (דף ס״ב) ופרק כל הגט (דף כ״ט) ואוקמוה בגמרא שם ונחלקו הגאונים בפסק הלכה ודעת ההלכות נוטה לדברי מי שפסק דבין אמר לו הולך בין אמר לו את הולך אם לא חלה אינו משלחו ביד אחר ואם חלה או נאנס ה״ז משלחו ביד אחר וכ״כ מדברי הרמב״ן ז״ל והרשב״א ז״ל וכבר נתבאר פ״ז שאף השליח השני יכול למנות אחר תחתיו והוא שחלה או נאנס: ואם אמר לו טול. במשנה שם (כ״ט) ואם אמר לו טול הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ובגמרא מחלוקת ר״י ור' שמעון בן לקיש ואמרו שם דכ״ע היכא (דאמר ליה טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה ושלח השליח גט זה ביד אחר והלך אותו האחר) ונפקא אתתא לאפיה ויהבא ליה חפץ והדר שקלא מיניה גיטא כ״ע לא פליגי דגיטא מעליא כי פליגי היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ (פלוני) והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב גיטה והדר שקיל מינה חפץ ר״י פוסל בו וכ״ש בשלוחו ר״ל מכשיר בשלוחו וכ״ש בו ע״כ בהלכות מכוונת הגמרא. וידוע שהלכה כרבי יוחנן ונתבארו דברי רבינו:

לז אמר לו תן לה הגט. ממה שאמרו כי פליגי היכא דאמר לה שקול מינה

חפץ

לחם משנה

עיקר והטור כתב שם בשם הרמ״ה לכתחלה אין לקרוב וכו' וכתב שם הרב ב״י ליישב דבריו ויש ליישבם בדרך קל והומר דהוא סבור דחתומים בתחילה עיקר והוא פוסק כמ״ד דחתום בתחלה קרוב ופסול פסול אבל בסוף בדיעבד כשר אבל לכתחלה אין יכול לעשות כן. ויצא לו כן ממה שאמרו שם א״כ כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול דלמ״ד משום תקנתא כשר אפוסי במחלוקת לא מפסיק וע״כ לא פליגי אלא בדיעבד אבל לכתחלה כ״ע מודו דפסול ובהכי אתי שפיר ליסנא דאמר לה פסול דמשמע דלפירוש שאמרו אתי שפיר ולא לפירוש קמא שמגומגם אגלי קצת דלכאורה דחוק באחרון כמו ברא״שון:

לא אמר לשנים כתבו [וחתמו] ותנו (גט זה) לפלוני וכו' ורבותי הורו בגט זה וכו'. כתב ה״ה שכמדומה לו שנתכוון על פירוש ההלכות שלפי מה שפירשו אותן הבעיות נראה דהדין זה שכתב רבינו הוא ספק מגורשת. וקשה לדעת ההלכות הא כיון דפסק בההיא דשליח שלא ניתן לגירושין דלא משוי שליח הא נמי שליח שלא ניתן לגירושין וי״ל דההלכות סוברים דהכא שליח שניתן לגירושין הוא אלא משום טירחא דידהו חיים ולי בעי למיטרח ולהביאו לאשה שפיר דמי אבל התם גבי אבא בר מניומי הא בפירוש א״ל שהוא לא יהיה שליח לגירושין מפני שאמר לו שאינו מכירה ואמר לו שיתנהו לאבא בר מניומי. ומ״מ אם נתכוון רבינו לפירוש ההלכות קשה קצת מה שאמר מפני שבוש שהיה בנוסחאות וכו' דאין שבוש בנוסחא אלא פירוש אחר שפירש בבעיות ואם אמר על ההיא

משנה למלך

לא אחר מהם כותב ושניהם חותמין. (א״ס עיין לעיל בפרקין הלכה כ״ז):

לב ואם היו שני עדים וכו'. מדברי רבינו ז״ל משמע דאין צריך שיהיו העדים הראשונים עצמם אותם שמסר הבעל הגט ביד השליח אלא אף בשתי כתי עדים כני. וזה נראה הפך ממ״ש הריב״ש בתשו' (סי' שי״ח) משם הרמ״ה דכל שאינן כת אחת חשיב ליה חד דבר יע״ש. (א״ס עיין הרד״ך סוף בית ז' תוס' פרק האומר ומרדכי בהלכות הגט. והנה לעיל פ״א מהלכות אלו דין ט״ו כתב הרמב״ם נותנו לה בפני שנים בין אותם העדים החתומים עליו בין בפני שנים אחרים. וכתב שם המפרש וכן נראה מהא דאמרינן כו'. וצ״ע דמהתם לא שמעינן אלא דע״ח הם עצמם ע״מ והא מלתא דפשיטא דמהיכא תיתי לפסול בכה״ג והרמב״ם ז״ל אשמעינן דאפי' הם אחרים כשר דלא הוי הגי דבר ועיין בתוס' ר״פ התקבל, וראיתי למור״ם סי' ק״ל ותומת ישרים סי' ע״א שכתבו דלחוש לסברת הרי״ף הצריכו האחרונים שעדי החתימה הם בעצמם יהיו ע״מ, ראם זה חדש הוא דהא התימה לחוד ומסירה לחוד וכל ענין לעצמו דבר שלם):

לג אל תתנהו לה אלא ביום פלוני וכו'. ראיתי בדברי גדולי האחרונים שדקדקו מתוך דברי רבינו אלו דאם אמר תנהו לה ביום פלוני אם אחרו הזמן ונתנוהו לה אחר הזמן שקבע הגט כשר שהרי לא פסל בין לפניו בין לאחריו אלא גבי אל תתנהו אלא ביום פלוני וגבי תנהו לה ביום פלוני כתב דאם נתנוהו לה בתוך הזמן אינו גט הא לאחר הזמן כשר וזו היא סברת הרא״ש בתשו' גבי גט הניתן לשליח על תנאי אם לא באתי בתוך י״ב חדש ואיחר השליח שליחותו עד עבור י״ב חדש. גם מהרח״ש בתשו' סי' י״ב הסכים לדעת זו בפירוש דברי רבינו יע״ש. (א״ס וכן הבין הטור סי' קמ״א סכ״ע יע״ש. ויש לעמוד בזה מדאמרינן במכילתא הביאו רש״י פ' משפטים פ' ביום השמיני תתנו לי ומת״ש הכה״ס שם דמשמע דביום פלוני ממעט קודם אותו יום ואחריו יע״ש ויש ליישב). ותמיה אני עליהם שהרי לעיל בפרקין כתב רבינו בהדיא וז״ל הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואח״כ נתנו לה וכו' הרי זה פסול. משמע דלעולם מידי פיסולא דרבנן לא נפיק. וע״כ לומר דרבינו הכא לא נקט אלא ביטול הגט דאורייתא דלא הוי גט כלל אבל לפוסלו מדרבנן סמך אמאי דכתב לעיל ודו״ק. (א״ס וכ״כ בספר בית שמואל סי' קמ״ד סקי״א):

לו נתן לה הגט תחלה כו'. (א״ס בגמרא אמרינן ר״ל מכשיר בשלוחו וכ״ש בו ועיין מ״ש הרב המחבר פ״ד מהלכות תרומות דין י״ד):

נתן

מגדל עוז

אמר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני כו' ורבותי הורו כו' עד בנוסחאות שלהם. זה הדין מפורש ס״פ התקבל (דף ס״ו) בשמעתא דהאומר אמרו וגם פרק הזהב מייתי לה גמרא מתני' דס' חומשין וגם פרק כל הגט (דף כ״ט) גבי שמעתין דקפוחא דתלתא הכי ועובדא דקא מייתי שלם וסוגיא דשמעתא: אמר לסופר כו' עד הרי זו מגורשת. ריש גיטין (דף ב'): האומר לשליח עד מראה מקום הוא לו. בגיטין פרק התקבל (דף ס״ס) ובקדושין פרק האומר: וכן האשה עד למקום אחר כשרה. פרק התקבל: האומר לשלוחו כו' עד סוף הפרק. פ' התקבל (דף ס״ב):

נתנה אלא בסוף: **לח** נתן לשליח הגט ואמר לו לא תתנהו לה אלא אתה ונתנו לאחר ונתנו לה אינו גט. וכן אם אמר לו אל תתנהו לה אתה תנהו לפלוני והוא יתנהו לה ונתנו לה השליח הראשון אינו גט. לפי שלא עשהו שליח לגירושין: **לט** נתן לו הגט ואמר לו הולך גט זה לאשתי אמר לו השליח איני מכירה אמר לו הבעל תנהו לפלוני [ט] הוא מכירה. הרי זה שליח שלא ניתן לגירושין ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל ואותו הפלוני הוא שליח לגירושין הוא שמוליכו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס: **מ** נתן הגט לשליח ואמר לו לא תתנהו לה עד שלשים יום וחלה או נאנס בתוך השלשים משלחו ביד אחר. שאע"פ שאינו עכשיו שליח לגירושין הואיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח גירושין עושה שליח אחר בתוך שלשים יום: **מא** במה דברים אמורים בשלא היה בעלה עמה במדינה או שהיתה מתגרשת מן האירוסין. אבל אם מתגרשת מן הנשואין ובעלה עמה במדינה חוששין לו שמא פיים. ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם כן אמר נאמנת עלי שלא פייסתי. אבל נותן הגט לה לאחר שלשים וחוששין לה כמו שבארנו עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי:

פרק עשירי

א כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל או אינו גט או אינה מגורשת הרי זה גט בטל מן התורה ועדיין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת תצא והולד ממזר ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל שאף על פי שאין זה גט הרי זו פסולה לכהונה מדבריהן שנאמר ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפילו לא נתגרשה

א שם: ב שם: ג טור אה"ע סי' ז' קנ סמ"ג לאוין קכג:

מגיד משנה

הפן והדר הב לה גיטא למד רבינו שאפילו רבי יוחנן לא נחלק אלא בשהקדים הבעל בדבורו לקיחת החפץ לנתינת הגט אבל כשהקדים נתינת הגט ללקיחת החפץ אפילו רבי יוחנן מודה דאי לא לשמעינן רבותא אליבא דרבי יוחנן דהילכתא כותיה. ויש מן המפרשים שסוברים כדעתו אבל הרמב"ן ז"ל כתב כי פליגי היכא דאמר ליה. וכך פירושו דה"ה נמי אי אמר ליה הב לה גיטא ושקול מינה חפץ דק"ל לתקוני שדרתיך לא לעוותי כדאמרינן בכתובות בהב זוזי ושקול שטרא אלא גמרא הכא לא נחת להכוא דינא והיינו דלא קאמר דכ"ע היכא דאמר ליה הב נה גיטא ושקול חפצא גיטא מעליא הוי אלמא הכוא בדינא דלתקוני שדרתיך תליא כנ"ל. ויש מחלקים בזה בין זוזי דשטרא לגיטא וחפץ ואינו מחוור עכ"ל. והדין הכוא מזוזי ושטרא כבר נתבאר בדברי רבינו פ"א מהלכות שלוחין ושותפין אבל כאן שכבר קבל החפץ בסוף אע"פ שלא קבלו קודם נתינת הגט כיון שהבעל לא הקדימו בדבריו ה"ז גט, זה דעתו ז"ל. וכ"ל טעם לחלק ביניהם דכל שהבעל לא הקפיד אין לשליח להקפיד דמה יועיל לה קבלת הגט אם לא התן לו החפץ והרי אינה מגורשת בקבלתו אלא א"כ נתנה החפץ מה שאין כן בזוזי ושטרא אבל כשהבעל הקדים לקיחת החפץ לנתינת הגט אע"פ שלא היה צריך להקפיד בזה כיון שהקפיד קפידתו קפידא וזהו שאמרו שם במלתיה דרבי יוחנן נעשה כאומר לו אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעליה בימין וגירשה בשמאל לומר שכל שהוא מקפיד אפי' בדברי הבאי קפידתו קפידא ואע"פ שרבינו כתב למעלה בסמוך בדבר ששאר בני אדם מקפידין עליו. מ"מ נ"ל נכון. ואפשר שכוונת רבינו הוא לומר שכשם שבני אדם מקפידין על כיוצא בזה בעלמא כך נ"ל:

לח נתן לשליח הגט וכו'. זה פשוט ונלמד מדין האומר אל תתנהו לה אלא במקום פלוני הנזכר למעלה: וכן אם אמר לו כו'. ג"ז פשוט ונלמד מהדין שיתבאר בסמוך וכ"ם הוא:

לט נתן לו את הגט. פרק כל הגט (דף כ"ט:) ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו כו' ושם נתחלפו הגרסאות וכבר כתבתי למעלה שגרסת רבינו היא כגרסת ההלכות דרב אשי דהוא בתרא סבירא ליה כלישנא בתרא דגמרא דכי ה"ג אין הראשון יכול לגרשה אבל לפי גרסת ר"ח יכול הוא לגרשה. וכתב רשב"א ומיהו אנן כחומרי הגרסאות נקטינן והוא עצמו אינו מגרשה וכל שכן שאינו עושה שליח אחר תחתיו עכ"ל. ולפי דבריו אם גירשה הראשון או שלוחו הויא לה ספק מגורשת:

מ נתן הגט לשליח וכו'. שם ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה (אלא) עד תלתין וכו' והקשו וליחוש שמא פייס וכו' והוינן בה וליחוש שמא *בא ואמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי והיכסיף רבא מהמת קושיא זו ואמרו שם לבסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה ע"כ בגמרא ונתבארו דברי רבינו. ומ"ש שאם לא היה בעלה במדינה שאין חוששין לו נראה שהוא כפי שטתו שפסק למעלה בפ' זה דבאומר מעכשיו אם לא באתי אין חוששין שמא בא ואינו צ"ל נאמנת עלי שלא באתי לפי שאין דרך לבא בלנעה ואף כאן אין חוששין שמא בא בלנעה והפייס עמה ובטל הגט אבל לפי השטה האחרת אפילו אינו עמה במדינה י"ל שחוששין שמא בא בלנעה ונתפייס עמה. וכבר הארכתי למעלה בפרק זה בביאור דעות אלו:

*בגמרתנו שמא פייס.

פ"י א כל מקום שאמרו וכו'. זה כתב לבאר לשונו אבל בגמרא אין שם כלל לפי שיש פסול בטל לגמרי ויש פסול דלכתחלה לא תנשא ויש לכל אחד מהם הוכחה על כוונתו לפי ענינו. ורבינו דקדק בלשונו וחלק ביניהם כמ"ש וכבר דקדקתי בזה במקומות שנ"ל לדקדק בדבריו ז"ל. ועל מ"ש בגט בטל שאם היה בעלה כהן לא נאסרה על בעלה כתוב בהשגות א"א לא הכל שוין בדבר זה וכו'. ואני אומר שרבינו סמך לו על מה שאמרו פרק כל הגט (דף כ"ד:) אמר במו"ל כ"מ שבנו חכמים גט פסול ופוסל פירוש לכהונה ונחלקו על זה שם והעלו בהלכות שאין הלכה כמותו אלא כזעירי ורב אסי ורבי יוחנן שכולן שוין שכל הפסולין שהזכירו שם במשנה אין פוסלין בכהונה חוץ מפסול אחד שהזכיר במשנה שם מהמת השם בבירה שנחלקו בו כדאיתא התם אלמא גט בטל אינו פוסל בכהונה וכן עיקר. ומ"ש הר"א ז"ל שאם נתקדשה לאחר שצריכה גט ממנו אין כן דעת רבינו כמו שיתבאר למטה: חוץ מן המגרש. במשנה ביבמות פרק האשה רבה (דף צ"ד) אמרו לה מת בעליך ונתקדשה וכו' בגמרא א"ר יהודה אמר רב הוה ליה לרבי אלעזר (בן מתיא) למדרש ביה מרגניתא (בהאי קרא) ודרש ביה הספא (פי' דבר שלא היה צריך לאומרו) ואמרו מאי מרגניתא אשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה. ובהלכות כגון דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם אע"ג דלעלמא לא הוו גירושין ולא שריא לאינסובי בהאי גיטא לדידיה מיהא איפסילא ליה דאי כהן הוא איפסילא מיניה ע"כ. וסובר רבינו שזו אסמכתא הוא ופיסול זה אינו אלא מדבריהם, ונראה מדבריו שאין כאן מלקות אם החזירה אחר כן וקשיא לי שסרי פרק המגרש נראה דמדאורייתא הוא ששנינו שם (דף פ"ב) המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין ובגמרא אר"י דטעמיה דר"א מהכא אשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה מן הכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני ע"כ לשון הגמרא. ואם פיסול זה אינו מן התורה היכי הוה יליף מיניה ר' אליעזר היתר האשה לעלמא ורבנן למה להו למימר איסור כהונה שאני לימרו התם לאו מדאורייתא הוא. ואולי רבינו סבור דלפי שטתו של ר"א השיבו זה בגמרא דאפילו תמצא לאמר דפיסול זה מדאורייתא ליכא למילף מיניה היתר לעלמא דאיסור כהונה שאני שריבה הכתוב בכהנים מצות יתירות והחמיר בהן או שהוא מפרש איסור כהונה שאני שאין איסור זה אלא מדבריהם ואין ללמד ממנו היתר וזה דוחק, וקושיא זו צ"ע לדעת רבינו:

וכ"מ

משנה למלך

לט נתן לו הגט ואמר לו הולך גט זה לאשתי כו' ה"ז שליח שלא ניתן לגירושין. (א"ס נסתפק הרב מהר"א רוזאנים ז"ל אם שליח ראשון שניתן לגירושין מלי משוי שליח כחלה או נאנס לשליח אחר שיתנהו לפלוני שיוליכהו אותו פלוני להאשה מאחר שזה השליח השני שעושה הראשון שליח שלא ניתן לגירושין הוא אפשר דלא מלי משוי אלא שליח כמותו שיוכל לעשות שליח אחר אבל כיון שזה השני לא מלי משוי שליח אפילו הלה איכא קפידא דבעל בהכ"ג שמיעט בשליחותו):

מ וחלה או נאנס בתוך השלשים משלחו ביד אחר. כתב הטור סי' קמ"א מדברי הרי"ף מ"ש בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום למקום נראה שאין צריך אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ. ומדברי הרי"ף הללו מוכח דאם רצה שליח ראשון לעשות שליח שני בלא חלה או נאנס דאינו נאמן לומר שהבעל נתן לו רשות צריך שיביא הרשאה ותתקיים וכ"כ הרב תומת ישרים סי' ג' וסי' קנ"ח ומ"ש שם בסי' קנ"ט בשם מהר"ש גאייטאלק נראה דלדינא לא פליג ומודה דכל שבא לעשות שליח בלא חלה ובלא נאנס צריך שטר הרשאה מקוימת כדין ודוק היטב שם ועיין עוד שם סי' ו':

וכותבין

לחם משנה

היא דאבא בר מניומי דיש גירסאות הלוקות הא ההלכות מודו שם לגירסת רבינו ואין לנו פירוש אחר דה"ם כיון דכתב שיש שבוש בנוסחאות:

פ"י א כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל וכו'. כתב ה"ה וכבר דקדקתי בזה במקומות שנ"ל וכו' כלומר דיש מקומות שכתב רבינו פסול ויש לדון עליהם דאמאי כתב פסול ספק מגורשת הם ותירצו כפי הנראה לו ז"ל: ואם היה בעלה כהן וכו'. הקשה ה"ה מההיא דבפרק המגרש (דף פ"ב) ותירץ כפירוש ראשון דלפי שטתו של ר"א השיבו בגמרא. וא"ת למה ליה לתרץ כן נימא דר"י סביר דר"א וכולהו סברי דכך דרשא הוי מקראי ולא הוי אסמכתא ור' ינאי פליג עליה ורבינו פסק כר' ינאי דרבים דר"י הוא וכ"ת א"כ מנא ליה לרבינו דר' ינאי פליג עליה בהא השתא נמי נימא מנא ליה לרבינו דרבנן פליגי עליה דר"א בהא וכפי שטתו השיבו בגמרא אלא מאי אמרת דמסברא משמע ליה דהוי אסמכתא ה"נ נימא הכי ואמאי הוצרך ה"ה לומר דרבנן לדבריו

דר"א

מגדל עוז

פ"י כל מקום שאמרנו עד והולד ממזר. בגיטין פ' התקבל (דף ס"ו) ופרק הזורק (דף פ'): ואם היה בעלה כהן וכו' וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם. פרק האשה רבה (דף צ"ד) ופ' קורדיקוס:

הגהות מיימוניות

[ט] (דף כ"ט ע"ב) ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה א"ל זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליתביה ניהלה אתא ולא אשכח לאבא בר מניומי וכו' עד מאי קא"ל אבא בר מניומי ולא את והנה פסק בא"ד ולא כלישנא קמא דאמר מי קאמר ליה אבא מניומי ולא את בתמיה דמשמע גם הוא היה יכול לתתו לה ומכאן מוכיח ר"י שלכל הלשונות משמע שהשליח אם היה חפץ מתחלה להיות שליח לגירושין היה יכול להיות שליח אע"פ שלא היה מכירה תחילה ואפילו לרב ששת דאמר בפ"ב דסומא אינו יכול להיות שליח טעמא משום שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו היינו דוקא בסומא דאיכא למיחש טפי פן יטעה אבל פיקח נעשה שליח אע"פ שאינו מכירה בדפרישית ע"כ:

נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה *וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם: ב [א]וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד ונפסלה בו מן הכהונה מדברי תורה. ולא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא והולד כשר. וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה. ואם אי אפשר לכתוב אחר והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו הרי זה משובח אם אין לה בנים. אבל אם יש לה בנים לא יוציא מפני פסול הגט שמא יוציא לעז על בניו: ג [ב]וכל מקום שאמרנו בחיבור זה הרי זו ספק גירושין או שהיא ספק מגורשת לא תנשא ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה. [ג]וכן אם גירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה. ואינו צריך לחדש הנישואין ולברך שבע ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין: ד [ד]כל מי שנשאת בגט בטל הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן כדי שלא

א טור שם סי' קנ כל הלשון סמ"ג עשין נ : ב גם זה הלשון שם : ג שם :

השגת הראב"ד

*וזהו ריח הגט וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא הכל שוין בדבר זה שיש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט ויאמרו גרושה מותרת לכהן וכן אם קדשה אחר באותו הגט צריכה גט משני ואסורה לשניהם, עכ"ל :

מגיד משנה

ב וכ"מ שאמרנו וכו'. מ"ש ואם נשאת לא תצא ולא חלק בין יש לה בנים לאין לה בנים כך כתב רבינו האי בתשובה כ"מ שאמרו בו הולד כשר אם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים עכשיו וכתב הרמב"ן בסוף מבטל דעתו לדעת הגאון ויש לזה עיקר בפ' המגרש בגמרא :

ג וכ"מ שאמרנו וכו'. זה פשוט שכל ספק גט כך הוא דינו : וכן אם גירש וכו'. מ"ש שהיא מותרת לבעלה הוא בישראל כמו שנתבאר ולא הוצרך לומר כן שהרי אפילו נתגרשה בגט גמור רשאי להחזירה כל זמן שלא נתקדשה לאחר וזה פשוט ולא כתבו רבינו אלא מפני שהיה רוצה לומר א"צ לחדש הנישואין וכו' וברור דבריו דודאי צריך הוא לקדשה שנית ולא מבעיא בגט פסול שהיא כפנויה מן התורה אלא אפילו בספק מגורשת הרי היא ספק פנויה ואין לה לעמוד תחתיו אלא בקידושין גמורים וזה פשוט ומתבאר מהרבה מקומות אבל הנישואין אין צריך לחדשה ולברך והטעם נראה שהוא כספק מגורשת ומפני שאין מברכין על הספקות כפי שטת רבינו בהל' ברכות וכבר כתבתיה בספר זמנים בשני מקומות ואפי' במגורשת בגט פסול סובר הוא ז"ל שכיון שאינה *פנויה גמורה אין לברך, וחדוש הכתובה כבר נתבאר פט"ז מהל' אישות שהמגרש את האשה והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה ומ"מ סבור רבינו בגירושין גמורים שצריך הוא לחדש ולכתוב אבל בספק מגורשת כיון שלא היתה יכולה לגבות כתובתה אין צריך לחדשה והשוה לזה גט פסול, ונראה שאינה גובה בו כתובה שהרי אינה רשאה לינשא לאחר לכתחלה ולא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי :

ד כל מי שנשאת. במשנה פרק הזורק (דף פ') שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה והדרכים האלו הם תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה כמו שיתבאר למטה ואין זה ודאי

*ר"ל מדרבנן :

כסף משנה

פ"י ג וכן אם גירש את אשתו בגט פסול וכו' וא"צ לחדש הנשואין וכו'. כתב מהרי"ק בשורש קע"ב וז"ל ההכס הפר עיניו בראשו ידע ויבין מדברי רבינו משה שיש לחלק בין ספק קידושין לספק גירושין מדלא כלל גבי ספק קידושין דכ"מ שאמר מקודשת מספק או הרי אלו קידושי ספק שאם נשאת לאחר תצא והולד ממזר כמו שכלל גבי ספק גירושין אלא ודאי פשיטא דבספק קידושין לא שייך למימר שתצא והולד ממזר ושתהיה ספק ערוה כמ"ש בספק גירושין דהך קיימא בחזקת היתר דהיינו בחזקת פנויה והך בחזקת אשת איש, ועוד שהרי רבינו משה בפ"ד דהל' אישות כתב המקדש בפסולי עדות של תורה וכו' עד בפסולי עדות של ד"ס וכו' אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים וכו' עד וכן כל קדושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי עכ"ל, הרי לך דלא רצה לסמוך על ספק קידושין להתיר לו לכנוס על סמך הקידושין הללו ואילו בספק גירושין כתב בפ"י מהלכות גירושין וז"ל וכן מי שגירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה ה"ז מותרת לבעלה ואין צריך לחדש הנשואין ולברך שבע ברכות ולכתוב כתובה עכ"ל. הרי לך שמחלק בין ספק קידושין לספק גירושין דבספק קידושין צריך לחזור ולקדש מפני שעדיין היא בחזקת פנויה שאינה מקודשת ולכך אין רשאי לכנסה בלא קידושין אבל בספק גירושין עדיין היא בחזקת שהיא אשתו שמספק אין להוציאה מחזקתה ומשום כך מותרת לבעלה וא"צ לחדש הנשואין, ותדע דמזה הטעם דאוקמה בחזקת א"א הוא דקאמר רבינו משה דא"צ לחדש הנשואין מדכתב וז"ל תצא והולד ממזר וכו' עד וכן מי שגירש את אשתו וכו' או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה ה"ז מותרת לבעלה ואין צריך לחדש וכו'. ועתה יש לתמוה דמאי וכן דמה ענין לתלות קולא בחומרא ר"ל דתלה קולא דמותרת לבעלה בחומרא דתצא והולד ממזר ומי יתן טהור מטמא אלא ודאי פשיטא ופשיטא דה"ק דכי היכי דאמר תצא והולד ממזר משום דמוקמינן לה אחזקתה דהיינו חזקת א"א ה"נ לענין שמותרת לבעלה בלא הברכה לחדש הנשואין אנו מעמידין אותה על חזקתה הראשונה דהיינו חזקת א"א עכ"ל. נראה מדבריו דמשמע ליה למהרי"ק שכשכתב רבינו שאינו צריך לחדש הנשואין היינו לומר שא"צ לחזור ולקדש, ואין זה במשמע דברי רבינו דא"כ הל"ל אינו צריך לקדשה ולא לברך ז' ברכות ומדלא נקט אלא א"צ לחדש הנשואין משמע ודאי דאינו ממעט אלא נשואין דהיינו ז' ברכות וכתובה אבל צריך הוא לקדשה וכ"כ ה"ה בפשיטות :

כתב

לחם משנה

דר"א קאמר. וי"ל משום דהנראה מפשט ההלכה הוא דורבנן לא קאמר ליה ר"י אלא הגמרא קאמר ליה ואי ר' ינאי דסבר דהוי אסמכתא ק"ל מה הקשה גמרא לר"י ורבנן נימא דסברי הוי אסמכתא כר' ינאי אלא ודאי דמשמע ליה לגמרא דליכא מאן דפליג בהא דהוי דרשה גמורה ולכך הוצרך ה"ה לתרץ מה שתירץ ומ"מ ההיא דפרק האשה רבה (דף נ"ד) דאמר ר"י אמר רב הוה ליה לר"א בן מתיא למדרש מרגניתא וכו' קשה דאי הוי אסמכתא מה הקשה לו לר"מ הא ר"א לא רצה לדרוש אלא דרשה גמורה ולא אסמכתא :

ג ואינו צריך לחדש הנשואין וכו'. כתב ה"ה הטעם שאין מברכין על הספקות. ולשון אינו צריך קשה לזה דמשמע הא רוצה מברך ואינו כן דאינו יכול לברך וי"ל דלא אמר אינו צריך אלא בעבור החלוקות האחרות :

ד [כל מי שנשאת וכו']. כתב ה"ה והיקש זה שהקישן רבינו פשוט הוא וכ"כ מן הגמרא. וכבר כתבתי לעיל שלא ידעתי איך הוא היקש זה. וי"ל שהוא ממה שהקשו בפרק האשה רבה (דף נ"א) גבי אשה מי אמרינן מאי ה"ל למעבד ת"ש שינה שמו ושמה וכו' כלומר ואמאי לא אמרינן התם מאי ה"ל למעבד ותירצו איבעי ליה לאקרויי גיטא הרי שהשוו בגמרא נשאת בגט פסול לשמעה שמת :

וכן

משנה למלך

פ"י ב וכותבין לה גט אחר כשר וכו'. (א"ה נראין הדברים דאין לנו לכוף לבעל הראשון לגרשה בגט אחר שנשאת לשני וכן נראה מדברי מרן בתשובה דף ע"ט ובהכי ניחא מה שתמה הרמ"ז בס' גט פשוט סימן קכ"ט ס"ק נ"ב יע"ש. וראיתי להרב בני יעקב דף קמ"ח ע"ג שתמה על הטור דבסי' ק"נ הביא דברי הרמב"ם אלו דכותבין לה גט והיא תחת בעלה ואילו בסי' מ"ו גבי יצא עליה קול שנתקדשה ונשאת לשני כתב דלא מפקינן לה דאם אתה מצריכה גט נמצא אוסרה על השני והן הן דברי רש"י בס"פ המגרש והשיב דלא אמרה רש"י ז"ל אלא דוקא גבי קול אבל בפיסולין דרבנן דמדאורייתא מגורשת גמורה בכה"ג נותן לה גט והיא תחת בעלה יע"ש בארוך. וקשיא לי מתשובת רש"י שהביא מרן הב"י סי' קכ"ט דהתם איירי בשינה שם האב דאינו אלא פסול מדרבנן ועפ"ז כתב דאם נשאת אין להצריכה גט מראשון יע"ש. כתב מרן הב"י סי' ק"נ דכ"מ שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אע"פ שלא נבעלה. והרמ"ז סי' קכ"א ס"ק ו' כתב דמסתברא דנתארסה לחוד אע"ג דלא נכנסה לחופה לא תצא כיון שכבר נתקדשה. וע"ע בתשובת מרן (דף ע"ט) והיינו ז"ל הביא דבריו בסי' קכ"ט ס"ק מ"ט ונ"ב וע"ש. ועיין מ"ש ה"ה פ"ט מהלכות אישות דין י"ג ובדברי הרב המחבר פי"ח מהלכות איסורי ביאה דין כ"ב. כתב בתשובת מיימוני בשם מהר"ם דלא אמרי' אם נשאת לא תצא אלא דוקא בנשאת ע"פ חכם שטעה אבל אם נעלמה הוראה ונשאת תצא והביא דבריו הרב מוצל מאש סי' כ"ד ואין נראה כן מתשובת הריב"ש סי' ר"ס שהביא מרן הב"י סי' קל"ט יע"ש) :

ד כל מי שנשאת בגט בטל כו'. בר"פ האשה רבה גרסינן האשה שהלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ע"כ. ובגמרא בשלמא מראשון היבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא הוא א"ר הונא גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא ונמצאת אשת איש יוצאת בלא גט. והנראה דמאי דאמרינן תצא מזה ומזה ניחא ליה לתלמודא דטעמא הוא משום דאסורה לבועל ולבעל. אלא דהוקשה לו דנהי דבעיא גט מראשון לאינסובי לעלמא אבל משני אמאי בעיא גט דהא זנות בעלמא הוא ותירצו כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט. ומדברי רבינו הללו נראה דנתן טעם לאיסורא על שניהם כדי שלא יאמרו החזיר זה את גרושתו. וקשה [ד]אינה לאוסרה על הראשון שייך טעם זה דכיון דמשני צריכה גט כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט אסורה לראשון כדי שלא יאמרו החזיר גרושתו וכדאמרי' בעלמא אבל לא יגרש שני וישא ראשון אלא לשני אמאי אסורה וכ"ת משום דנבעלה ולא חשיבא שוגגת משום דהוה לה למידק הא ליתא שהרי רבינו כתב שהיא שוגגת. ועוד אי לא חשיבא שוגגת ומטעם זה אסרינן לה לשני א"כ מטעם זה אסורה לראשון דהא קי"ל אסורה לבעל ולבועל. והנראה בכוונת רבינו ז"ל הוא דודאי הכא שוגגת היא ומן הדין מותרת לבעלה ולבועל אלא דחכמים קנסו דלא תנשא לבועל משום דעבדא איסורא. אלא דהוקשה לרבינו דהתינח דקנסו לשני אלא לראשון דלא עבד איסורא אמאי קנסוה. ותירץ דכיון דע"כ צריכה גט משני כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט מש"ה אסורה לראשון שלא יאמרו החזיר גרושתו. אך קשה לזה סוגית הגמרא דקאמר בשלמא מראשון כו' ולפי הס"ד דלא הוה ידע טעם זה דאשת איש יוצאה בלא גט אמאי לא הקשה נמי במאי דתנן ברישא תצא מזה ומזה דבשלמא משני ניחא אלא מראשון אמאי. ונראה דס"ל לרבינו דכי הקשה התלמוד אלא משני אמאי הכונה היא דאינה צריכה גט משני וכיון דאינה צריכה אם מותרת לראשון בחלוקה דתצא מזה ומזה לא היה יכול להקשות אמאי תצא משום דהתשובה בלדם משום דצריכה גט משני ומש"ה פריך בחלוקה דצריכה גט משני ובמה שתירצו לזה איתרץ נמי אמאי אינה מותרת לראשון. עוד אפשר לומר דהתלמוד קאי בחלוקה דמתני' דמיירי בנשאת בעד אחד דלאו אנוסה היא ומשום הכי הוא ניחא ליה מאי דאמרינן תצא מזה ומזה כדין כל אשת איש שזינתה דקי"ל אסורה לבעל ולבועל ומשום הכי לא הקשה אלא אמאי צריכה גט משני. ותירצו כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט ומשום קנסא. ולפ"ז לדידן דקי"ל דאפי' נשאת בעדים כל הדרכים האלו בה ע"כ טעמא הוא דאסורה לשני משום קנסא דוקא צריכה גט משום קנס אלא שטעם זה דקנס לא שייך גבי ראשון ומש"ה אמר דטעמא דאסורה לראשון הוא משום שלא יאמרו החזיר זה גרושתו משנשאת : אך מסתמיות דברי הראשונים ז"ל נראה דסבירא

להו

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא הכל שוין בדבר זה וכו' : ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא באמת לגבי כל הדרכים האלו בה ביבמות פרק האשה רבה ובגיטין פרק קורדיקוס כי רש"י ובעלי [illegible] כשיטת ר"ת ז"ל ורבותינו בעלי התוס' ז"ל חלקו עליו ורבים אחרים מחלקים באלו החלוקים שחילק הראב"ד ז"ל : וכל מקום שאמרנו בחבור זה עד תחת בעלה. בגיטין פרק הזורק (דף פ') : ואם א"א עד לעז על בניו. פ"ק דגיטין (דף ה') : וכל מקום שאמרנו עד גירושין גמורין. פרק המקבל (דף ס"ג) ופ' אלמנה ניזונת : כל מי שנשאת בגט בטל כו עד על שניהם עולמית.

בגיטין

ודאי אלא בנשאת וכמוזכר פר' האשה רבה בדין האשה שהלך בעלה למדינת הים כמו שיתבאר והיקש זה שהקישן רבינו פשוט הוא וכ"כ מן הגמרא:

ה וכן הדין באשה וכו'. משנה ריש פרק האשה רבה (יבמות דף פ"ז). ומ"ש בין שהיה בעלה פקח, הוא בירושלמי בפ' חרש אשתו של חרש שהלך לו בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונשאת לחרש או לפקח ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה אשתו של פקח שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונשאת לחרש ואח"כ בא הפקח הוינן סברין מימר יוציא החרש ויקיים הפקח עוד היא באילין קנסיא, ע"כ לשון הירושלמי וזה מבואר:

ו הרי שנתקדשה וכו'. מבואר שם (דף נ"ב) במשנה בדין האשה שהלך בעלה למדינת הים והטעם בגמרא והקיש רבינו גט בטל לזה כמו שנזכר למעלה:

ז האשה שנשאת וכו'. שם (דף פ"ז:) לא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה, ופירוש השני מדינא והראשון אמרו בגמרא (דף נ"ב) טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תהוי ליה איבה הכא תהוי לה איבה ואיבה וכו' וטעמא מאי אמרי רבנן מעשה ידיה לבעלה משום דקא אכלה מזוני הכא כיון דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דידיה ולא בהפרת נדריה טעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה (על בעלה) הכא תתגנה ותתגנה ע"ש. וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא מדלא תני ירושתה פ"מ דראשון יורשה והדין נותן דאיהו דלא עבד איסורא אמאי קנסינן ליה; הא תני כלהו דלית ליה ויהבינן בהו טעמא אבל ירושתה דלאחר מיתה וזוכה בה דבר תורה אמאי מפסידין ליה והאריך בזה:

וכל פירות וכו'. שם ואין לה (לא) כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה ואם נטלה מזה ומזה תחזור ובהלכות ולא פירות פירוש פירות שאכל הבעל מנכסי מלוג לאחר שנשאת לשני ע"כ, וכן מבואר בירושלמי ובגמרא (דף פ"ט) ולא פירות תנאי כתובה ככתובה דמי ופי' הרשב"א דמשום שהוא חייב לפדותה מתנאי כתובה תחת פירות ועכשיו אילו נשבית אינו פודה אותה היה בדין שתוציא ממנו פירות שאכל אלא מפני שהוא אומר לה אני כדין אכלתי ומה שאיני פודה אותך מפני שאין לך כתובה ותנאי כתובה ג"כ אין לך, ובירושלמי הדא דתימא בשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאה, וכתב הרשב"א פרק הזורק ד"ה בגט בטל אם אכל משנודע פסולו של גט, ולא נכתב זה הירושלמי בהלכות וגם רבינו לא הזכירו:

ואין לה כתובה. ממ"ש פי"ז מהל' אישות שאין בכלל כתובה אלא העיקר והתוספת נראה שהוא סבור שהנדוניא אינו בכלל כתובה וכן

שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם אע"פ שנבעלה בשגגה. כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנשאת. ואם עבר אחד משניהן והחזירה יוציא: ה [א]וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש שאין קדושיו קדושין גמורים תצא משניהם וצריכה גט מזה ומזה ונאסרה על שניהם עולמית: ו [ב]הרי שנתקדשה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל הרי זו מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני שאין קידושין תופסין בעריות. ואין חוששין שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט כיון שלא נשאת יאמרו תנאי היה בקידושין ולא נתקיים: ז [ג]האשה שנשאת ונמצא הגט בטל. או בא בעלה אחר ששמעה שמת. אין הבעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה. וכל פירות שאכלו שניהן אחר שנשאת אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות

לא

א טור אה"ע סי' יז קנד סמ"ג שם: ב טור שם סמ"ג שם: ג שם:

משנה למלך

לשו ז"ל דטעמא דאסורה לראשון הוא משום קנס דקנסוה רבנן לדידה שלא תנשא לא לראשון ולא לשני משום קנס אע"פ שהיא שוגגת. וכן נ"ל מהירושלמי שהביא הרב הנמוקי עלה דהך דאמרינן דקנסוה רבנן דתיבעי גט משני שכתב דהקנס הוא כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט א"נ כדפירשו בירושלמי והוא הנכון משני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון כלומר שעושין קיום לקדושי שני כדי לאוסרה על הראשון כו' יע"ש. הרי לך מבואר שאיסורה על הראשון הוא מקודם שנתגרשה ועשו קיום לאיסור זה להצריכה גט משני ובזה נאסרה עליו משום מחזיר גרושתו: ויש לחקור אי איכא נפקותא בין אם נאמר דאסרוה על הראשון משום קנס או אם נאמר דטעם האיסור הוא משום דבעיא גט וכיון דצריכה גט אסורה עליו אף לאחר גירושין מטעם מחזיר גרושתו. ולכאורה היה נראה לומר דנפקא מינה היכא דמת שני קודם שיגרש דאי אמרת דמה שאסרוה לראשון הוא משום קנס הכא נמי אסורה לראשון אך אליבא דרבינו ז"ל היכא דמת שני קודם גירושין אינה נאסרת לראשון דכיון דרבנן אצרכוה גט משני משום דהעולם סוברים כשיש נשואין וגירש זה ונשא זה א"כ מטעם זה יש לאוסרה על הראשון אפי' שמת קודם גירושין דהא העולם יסברו דגירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנשואין. הן אמת דגבי קדושי ספק וכא אחר וקדשה וקי"ל מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון משום שלא יאמרו מחזיר גרושתו התם מודינא דאם מת שני מותרת לראשון ממה נפשך דאם מקודשת לראשון אין כאן זיקה לשני ואם אינה מקודשת לראשון מותרת היא לו ולא גזרו חכמים אלא היכא דהשני קיים ואצרכוה רבנן גט והעולם שרואים גט יאמרו גירש זה ונמצא מהזיר גרושתו אבל בלא גט פשיטא דשריא. אבל הכא טעות העולם אינו משום ראיית הגט אלא כיון שרואים שנשאת אומרים גירש זה ונשא זה וא"כ מטעם זה יש להוסרה על הראשון אף שמת קודם אירוסין. ואע"ג דעיקרא דמילתא חששא זו שאנו חוששין שהעולם יאמרו גירש זה ונשא זה משום קנסא הוא מדלא חיישינן לה בנתקדשה וכדאיתא בגמ' ולפי זה אפשר לומר דדוקא כשהשני קיים חששו הכמים לגזירה זו משום קנסא וכיון דחששו ואצרכוה גט ממילא נאסרה על הראשון משום ראיית הגט אבל היכא דמת השני קודם גירושין מעולם לא חששו חכמים שיאמרו גירש זה ונשא זה דהא לא שייך הכא קנס וא"כ תהיה מותרת לראשון. הא ליתא דכיון דחכמים חששו בכל אשה שנשאת שיאמרו העולם גירש זה ונשא זה בכל גוונא חששו לזה שאין לעשות גזרות חכמים לחלאין. ועוד דהרואה יראה דרבינו ס"ל דטעמא דאצרכוה גט בנשאת ולא בנתקדשה לאו מטעם קנס דעבדה איסורא הוא אלא מן הדין הגמור משום דאין תנאי בנשואין אבל בקדושין יש תנאי וכבר יישב הרב בעל לח"מ מה שקשה לזה מסוגית הגמרא יע"ש. וא"כ כיון שמן הדין חששו הכמים שהעולם יאמרו גירש זה ונשא זה משום דאין תנאי בנשואין א"כ אף שמת שני קודם גירושין אסורה לראשון משום דהעולם סוברים גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו. ומיהו נראה דנפקא מינה להיכא דזנתה דסברה שמת בעלה דבזנות פשיטא דלא בעיא גט וא"כ אליבא דרבינו אף דאסורה לשני לראשון מיהא שריא דהא ליכא שום חששא: ודע דלקמן פי"א מהלכות אלו דין ע"ו הביא ה"ה ירושלמי אחר אגב גררא וז"ל אשתו של פקח שאמרו לה מת בעלה ונשאת לחרש וכא פקח הוינן סברין מימר יוציא חרש ויקיים פקח ואמרו עוד היא באילין קנסיא ע"כ. וכתב שם דמשמע שהיו סוברים שהטעם הוא מפני שיאמרו גירש זה ונשא זה הלכך כשהבעל הראשון הוא פקח אין להוש שאפי' יאמרו מותרת לחזור לו ואח"כ העלו דכיון דקנסא הוא בכל גוונא קנסינן ע"כ. ומפשט דבריו שכתב שהיו סוברים שהטעם הוא כו' נראה דלקושטא דמלתא לא הוי טעמא מפני שיאמרו וזה אינו לדברי רבינו וכמו שכתבנו: אשר על כן נראה דהכונה הוא שהיו סוברים דכיון דהטעם היה מפני שיאמרו א"כ באשתו של פקח שנשאת לחרש דלא שייך האי טעמא א"כ יוציא חרש ויקיים פקח. והעלו דבכל גוונא קנסינן. ואפשר שהטעם הוא משום דמיחלפא באשת פקח שנשאת לפקח. וכבר מצינו גזירה זו בשומרת יבם וקטנה נמי וכמ"ש הרי"ף ז"ל בפרק ב"ש יע"ש. ולפי סברת הראשונים ז"ל דטעמא הוא משום קנסא הוא דאסרוה גם לראשון כמו שאסרו לשני ולא נתנו לה דין ארוסה. נראה דכונת הירושלמי הוא דבתחלה היו סבורים לומר שטעם איסורה לראשון הוא מפני שלא יאמרו ומש"ה היו רוצים להתיר באשת פקח שנשאת לחרש שיוציא חרש ויקיים פקח. והעלו דעיקר הטעם הוא משום קנס וא"כ גם הכא שייך קנס: ומ"מ אני תמיה בסברת רבינו הלזו ממ"ש רבינו ז"ל בפרקין וז"ל וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה ונשאת ואח"כ בא בעלה בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש בין שנשאת לחרש ע"כ. והנה רבינו ז"ל לעיל בפ"ד מהלכות אישות דין ט' כתבו ז"ל חרש שנשא פקחת וכא פקח וקידש אשת חרש הפקחת כו' נותן גט והיא מותרת לבעלה החרש ע"כ. וכתב שם ה"ה ז"ל דהטעם שלא חששו כאן הכמים לשמא יאמרו גירש זה ונשא זה משום דאפי' יאמרו שגירש ואח"כ החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף בגזירות של דבריהם. ואי אמרת דהכא טעמא דאסורה לראשון הוא משום שלא יאמרו, באשת חרש שנשאת לפקח אמאי לא אמרינן שיוציא פקח ויקיים חרש. וכ"ת משום דמיחלפא וקנסו בכל גוונא. הא ליתא שהרי מדברי הירושלמי שהביא ה"ה ז"ל מוכח בהדיא דלא נסתפקו אלא באשת פקח שנשאת לחרש ומטעמא דלא שייך כאן גזרה דשמא יאמרו, אבל באשת חרש פשיטא להו דתצא מזה ומזה. ולפי מ"ש רבינו בכל' אישות היה להסתפק שיוציא פקח ויקיים חרש. ואי לאו דברי ה"ס דבהל' אישות הוה ניחא לי דברי רבינו משום דה"א דטעמא דלא חשש רבינו התם לשמא יאמרו משום דכיון דהוא חרש אף שרואים שהפקח גירש לא יאמרו שגירש החרש אלא יתלו גירושי הפקח משום הדין דקדושי חרש הם קדושין דרבנן וקדושי פקח תפסי בהו והוורו מוכיח עליו שהוא חרש ולא אתו למטעי ומש"ה אמרי' דיוציא פקח ויקיים חרש. אבל הכא דנשאת והעולם כשרואים נשואין ובעלה קיים אומרים גירש זה ונשא זה א"כ פשיטא דאף באשת חרש שנשאת לפקח שייכא גזירה זו. אך כפי דברי ה"ה ז"ל דכתב דטעמו דרבינו הוא משום דאיסורו מדרבנן ואין לנו להוסיף בגזרות הדבר תמוה אצלי וצ"ע. (א"ה עיין מהרי"ט ח"א סי' ב' מכריס"ם):

ה וכן הדין באשה שבאו עדים כו'. (א"ה עיין לעיל בפרקין דין ד'):

לחם משנה

ה וכן הדין באשה וכו'. כתב ה"ה לשון הירושלמי עוד היא באלין קנסיא כלומר מ"מ אין כאן טעם ברור וכדכתב ה"ה בפרק י"א מ"מ ראוי לתת לה כל אלו הקנסות שהוא הלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה:

ו הרי שנתקדשה ואחר כך בא בעלה וכו' כיון שלא נשאת יאמרו תנאי היה וכו'. וא"ת הא בגמרא בפרק האשה רבה (דף פ"ט) לא אמרו טעם זה אלא אמר שם רישא דעבדה איסורא קנסוה רבנן סיפא דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן וא"כ אמאי לא נקט רבינו הטעם האמור בגמרא. וי"ל דרבינו מפרש מה שאמרו שם בגמרא אלא סיפא קדושי טעות הוו רישא נמי אמרי נישואי טעות הוו. ותירצו קנסוה רבנן והקשו סיפא נמי ליקנסוה וכו' כמו שמפרש התוס' ז"ל דאמרי נשואי טעות ר"ל שסבורה שמת בעלה ולא מת כמו שזה האמת והקשו שם התוס' לימא טעמא דסיפא משום קדושי טעות דכהן ונמצא לוי ולא יוכל להקשות מרישא דאין תנאי בנישואין ותירצו דקדושי טעות לא שכיחי דלא חיישינן לשמא יתלו בקדושי טעות ור"ע לתודיה הוא דחייש להכי לקמן בפרקין גבי ר"ע מוסיף אשת אח וכו' הרי נראה דלר"ע לא צריך לשנויי הני תירוצי אלא טעמא דסיפא משום קדושי טעות מרישא אין להקשות דאין תנאי בנישואין וא"כ רבינו כתב טעם זה משום דאנן קי"ל כר"ע כדפסק רבינו לקמן בבא המתחלת וכן הדין בחיו באחיו וכו' ולכך כתב טעם זה. או אפשר דמפרש כפירוש רש"י דטעמא דסיפא משום דקדושי טעות דתנאי היה בקדושין. וכ"ת א"כ מה הקשו בגמרא רישא נמי הא אין תנאי בנישואין כמו שהקשו לו התוס'. וי"ל דרש"י ז"ל יתרץ דלא אמרו כן בגמרא אלא לרווחא דמילתא דאפי' תאמר יש תנאי בנישואין רישא עבדה איסורא וכו' אבל לפי האמת דהוצרכו לתרץ אליבא דר"ע דאין תנאי בנישואין כדאמרינן לקמן לא בעינן הך תירוצא דעבדה איסורא ולכך אנן דקי"ל כר"ע מתרצינן סיפא יש תנאי בקדושין ורישא אין תנאי בנישואין ולכך כתב רבינו טעם זה שהוא אמר לר"ע דקי"ל כוותיה:

ז ואין [לה כתובה]. כתב ה"ה וכן הנדוניא, ט"ס הוא וצ"ל ודין הנדוניא ופירוש כך ודין הנדוניא שהוא נכסי צאן ברזל או נכסי מלוג שכל זה נקרא נדוניא כמו שכתב רבינו בפי"ז מהלכות אישות וזהו אמרו וכנזכר שם ולא בלאות כלומר המשנה ביארה הדין

אבל

מגדל עוז

גיטין פרק הזורק (דף פ'). הרי שנתקדשה כו' עד ולא נתקיים. בגיטין פרק המגרש וביבמות פרק האשה רבה (דף פ"ז): ואין לה כתובה כו' עד הולד ממזר מדבריהם. פ' האשה רבה (דף פ"ט) ובירושלמי:

וכן נראה מן הגמ' (דף פ"ט) שאמרו מ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה ואין טעם זה מספיק לנדוניא, (וכן) [ודין] הנדוניא שהוא נכסי צאן ברזל או נכסי מלוג כנזכר שם (והוא) מבואר ולא בלאות ופירשו בהלכות מה שבלה מנכסי צאן ברזל ואבד לגמרי אינו משלם לה תחתיו אבל בלאות שהן קיימין יש לה ומשלמן כדגרסינן בכתובות וכו' זכתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ע"כ. וכן דעת רבינו שכל מה שהוא קיים בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג נוטלת והפסידה השאר וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל: והולד מן השני וכו'. שם והולד ממזר מזה ומזה ואמרו בגמרא (דף פ"ט:) בשלמא משני ממזר אלא מראשון אמאי אשתו היא ויבראל מעליא הוא וקא שרינן ליה בממזרת ואמרו שם א"ר יוחנן אסור בממזרת ואמאי קרו ליה ממזר לאוסרו בבת ישראל. ופירוש רבינו בשבא עליה הראשון קודם שגירש השני וכן פירשו ז"ל והכרח הוא דודאי אחר שגירשה השני אפילו היה הראשון כמחזיר גרושתו אחר שנשאת הא קי"ל שאין ממזר מהייבי לאוין ולא קנסו בכן חכמים אבל נתגרשה מן השני עשאוה כאשת איש מן השני מדבריהם :

גירשה השני. בירושלמי הדא דתימר בשנטלה (הכתובה או המזונות) משבא הראשון אבל אם נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא כתובה מיניה כך (הוא) לא מפקא מינה ע"כ ונזכר בהלכות :

ח וכן הדין באחין. שם (דף צ"ד:) בהאשה רבה תניא כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת על פי ב"ד *או ע"פ עדים ורבי עקיבא מוסיף אף אשת אח ואחות אשה, ובגמרא מתבאר שאשת אח ואחות אשה הוא דוקא בקידושין ולא בנשואין ועניין הוא כפי מה שבאר רבינו וכתוב בהלכות (והלכתא *כוותיה דרבי עקיבא דקם ליה כרבי יוסי דהלכתא כוותיה כדבעינן למימר קמן) ע"כ. ומ"ש רבינו ושמע שמתה. הוא בעדים כמו שיתבאר פ"ג מהל' יבום. ודע שאחות אשתו זאת אם יש לה בעל ושמעו בו שמת ואח"כ בא בין ששמעו על פי עדים בין בעד אחד הרי זו אסורה לבעל כדעת ההלכות:

לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה תחזיר. וכל מה שבלה או אבד מנכסיה ואפילו מנכסי צאן ברזל אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה. והולד מן השני ממזר. ואם בא עליה הראשון קודם שגירש השני הרי הולד ממזר מדבריהם. [א]גירשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל אין מוציאין מידה מה שנטלה לא מן המזונות ולא מן הכתובה: ח [ב]וכן הדין באחין שקדש אחד אשה והלך אחיו ושמע בו שמת ויבם את אשתו ואחר כך בא תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל הדברים האלו בה. וכן אם קדש אשה והלכה [ג]למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה צריכות שתיהן ממנו גט וכל הדרכים האלו בהן: ט אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קיימת אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת. וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה אינן צריכות גט שאין קדושין תופסין בעריות: [י] ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה. והואיל ויצאה אחותה בגט. אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו: יא [ד]כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר לאשה. או שטעו הן ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר וכמדומה להן שנתגרשה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש. אם לא נשאת הרי זו אינה מגורשת

א טור שם סמ"ג שם : ב טור שם סי' קנט וע"ש : ג טור שם סי' טו : ד טור שם סי' קנא :

יא כתב הסופר וטעה וכו'. כתב ה"ה ופסק רבינו כר' אליעזר וכפירושא דרב אדא. ולא נתן טעם למה פסק כיחידאה ולמה פסק כרב אדא לגבי שמואל, והרי"ף נתן טעם למה פסקינן כר' אליעזר משום דמפרשי בגמ' טעמיה ומסתברא כדקא פריש רב אדא דדייק מתניתין כוותיה :

במה

יא כתב הסופר וטעה. פרק הזורק (דף פ') כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן הרי גט יוצא [מתחת] יד האיש ושובר [מתחת] יד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ר' אליעזר אומר אם לאלתר יצא אין זה גט ואם לאחר זמן יצא ה"ז גט לא כל הימנו הראשון לאבד מן זכותו של ב' ובגמרא ה"ד לאלתר וה"ד לאחר זמן אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין ועסוקין באותו ענין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן רב אדא בר אהבה אמר (כל זמן) שלא נשאת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן ופסק רבינו כר' אליעזר וכפירושא דרב אדא וכן פסקו ז"ל :

המוציא

*כן בהלכות אבל בגמרא ליתא ע"פ עדים : *כך כתוב בהלכות מתניתין כוותיה וכיון דמתניתין כוותיה הלכתא כוותיה :

לחם משנה

הדין במה שאמרה ולא בלאוה. או אפשר דמה שאמר כנזכר שם ומבואר נ"ל ודין הנדוניא שהיא נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל הוא כמו שנזכר ומבואר שם במשנה במה שאמרה ולא בלאוה ולפי זה מתיישב לשון ומבואר ולא בלאות דלפירוש קמא נ"ל מבואר בלא וי"ו. עוד כתב ה"ה ח בלשון המתחיל וכן הדין באחין וכו' ומ"ש רבינו ושמע שמתה הוא בעדים כלומר בתרי עדים דליסא אחותה צריך שני עדים כמבואר לקמן בהלכות יבום וחליצה. ומ"ש בסוף הלשון בין ששמעו ע"פ עדים בין בעד אחד וכו' כדעת ההלכות. לא קאי מ"ש כדעת ההלכות לעיקר דינא דהדין פשוט הוא בגמרא פרק האשה רבה דאמרו שם ואע"ג דאזול אשתו וגיסו כו' אלא אמאי דאמר בין בשני עדים בין בעד אחד דההלכות פסקו כן ודלא כמ"ד בגמרא דכשהוא ע"פ שני עדים מאי הוה ליה למעבד שם בפרק האשה רבה (דף צ"א:) :

המוציא

משנה למלך

ט אבל אם הלכה אשתו הנשואה כו'. בפרק האשה רבה עלה צ"ד תנן מי שהלכה אשתו למדה"י ובאו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באה אשתו מותרת לחזור לו ע"כ. ובגמ' ואע"ג דאזול אשתו וגיסו למדה"י דאסני הני נשואין דקא מיתסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסורה אשתו שריא ולא אמרי' מתוך שנאסרה אשת גיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתני' דלא כר"ע דאי ר"ע הויא לה אחות גרושתו דתניא כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דהויא ליה אחות גרושתו ע"כ. והכונה דהתלמוד הוה ס"ל דמתני' איירי אע"ג דאזלו אשתו וגיסו למדה"י מדקאמר עליה ר' יוסי כל שפוסל על ידי אחרים כו' משמע דת"ק איירי בפוסל ע"י אחרים וכמו שכתבו התוס' ואע"ג דאסני הני נשואין דקמיתסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירה דקנסינן ככולהו קנסי דמתני' אבל גט לא בעיא דלא שייך כאן לומר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דכיון דאשתו קיימא לא שייך בה קדושין וידעי דע"י שמועת טעות נשאת לו ומשום הכי אשתו שריא. וא"כ מתני' דלא כר"ע דלר"ע כיון דקאמר דבעיא גט פשיטא דאשתו אסורה משום דהויא אחות גרושתו ור"ע נמי לא קאמר דבעיא גט אלא כאזול אשתו וגיסו אבל בפנויה אף ר"ע מודה דלא בעיא גט אבל בנשואה כיון דאהני הני נשואין דקמיתסרא אשת גיסו אגיסו קנים ר"ע ומצריכה גט כדי שתיאסר אשתו עליו : ודע דלפי אוקימתא זו דאוקימנא למתני' דמיירי באזול אשתו וגיסו קשה סיפא דקתני מתה ראשונה מותר בשניה דכיון דאסירא אגיסו לדידיה נמי תיתסר והתוס' כתבו דע"כ סיפא בפנויה איירי אבל בנשואה פשיטא דאסורה דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל. ועיין בפסקים וכתבים סי' כ"ט שנסתפק בכה על אחות אשתו הנשואה ומתה אשתו אי אמרינן בכי האי דאסורה לבועל וע"ש. ובגמ' תירצו דלעולם מתני' ר"ע היא ומאי דקאמר ר"ע דאחות אשתו בעיא גט היינו כגון שקידש אשה והלכה למדה"י ושמע שמתה עמד ונשא את אחותה דאמרי איניש כן קמייתא תנאי ה"ל בקדושיה והא שפיר נסיב אלא נשואין מי איכא למימר תנאי הוה ליה בנשואיה ע"ש. והנה כפי אוקימתא זו אין חילוק בין אזול אשת גיסו וגיסו לפנויה אלא הכל תלוי בראשונה דאם היתה נשואה אף דאזול אשת גיסו וגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירה ואשתו שריא משום דלא בעיא גט דליכא למימר שיאמרו גירש זה כיון שאשתו קיימת ונשואי טעות נמי ליכא למימר משום דלא שכיח תנאי בנשואין אך אם הראשונה היא ארוסה או אפילו אם השניה היא פנויה בעיא גט משום שיאמרו כן קמייתא תנאי הוה ליה בקדושיה וכיון דבעיא גט נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו : תו תנן התם רבי יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו וכל שאין פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ע"כ. ובגמ' (דף צ"ה:) מאי קאמר ר' יוסי אילימא דקאמר ת"ק דאזלי אשתו וגיסו למדה"י אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקא"ל ר' יוסי פי היכי דאשתו שריא אשת גיסו נמי שריא אי הכי כל שאין פוסל ע"י אחרים אין פוסל ע"י עצמו כל שאין פוסל ע"י עצמו אין פוסל ע"י אחרים מיבעי ליה ע"כ. והנה טעמא דס"ד דס"ל לרבי יוסי דאשת גיסו שריא לגיסו הוא משום דשאני התם א"ה שנשאת דאסורה לבעלה משום דיאמרו גירש זה ונשא זה ומשום האי טעמא בעיא גט משני וכיון שכן אסורה לראשון שמא יאמרו מחזיר גרושתו אבל הכא ליכא למיחש שמא יאמרו גרש זה דהא אחותה קיימת ואף אם גירשה גיסו אין קדושין תופסין בה ומש"ה לא בעי גט וכיון שכן שריא לגיסו דהא ליכא למימר שמא יאמרו החזיר גרושתו. והלא כי היכי דאשת גיסו אסירה אשתו נמי אסירה התינח כל שפוסל כל שאינו פוסל מאי עבידתיה א"ר אמי ארישא ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ע"פ עדים תצא וחייבת בקרבן יפה כחו של ב"ד שפטרה מהקרבן וקאמר ת"ק לא שנא ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ולא שנא ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסירא וקאמר ליה רבי יוסי ע"פ ב"ד דפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו ע"פ עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו. והכונה דת"ק ס"ל בעלמא דכל א"ה שנשאת ע"פ עדים מותרת לחזור לו דלא קנסו רבנן אלא בנשאת ע"פ עד אחד ור' יוסי נמי מודה בזה והיכא דאזול אשתו וגיסו ס"ל לת"ק דאם נשאת בין בשני עדים דאשת גיסו שריא בין בעד אחד דאשת גיסו אסורה אשתו שריא וקא"ל ר' יוסי בנשאת ע"פ עדים מודינא לך דאשתו שריא דכיון דלא אסורה אשת גיסו אגיסו אשתו נמי שריא דכל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו אבל בנשאת ע"פ ב"ד פליגנא עלך דכיון דאסירא אשת גיסו אגיסו אשתו נמי אסירא דכל הפוסל ע"י אחרים פוסל נמי ע"י עצמו : רבי יצחק בר נפחא אמר הא דאזלי ארוסתו וגיסו הא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר ת"ק ל"ש אשתו וגיסו ול"ש ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא אשתו שריא וקאמר ליה ר"י אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין דאינו פוסל ע"י אחר אינו פוסל ע"י עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין ופוסל ע"י אחרים אף פוסל ע"י עצמו ע"כ. והכוונה דת"ק ס"ל דמאי דקי"ל דכל שנשאת בעד אחד דאסורה לחזור לראשון לא משום שיאמרו גירש זה ונשא זה אלא קנס קנסוה חכמים משום דהוה לה למידק ולא דייקא ודוקא מאי דמצרכינן גט משני הוא משום טעמא דשמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט אבל

מגדל עוז

גירשה השני כו' עד ולא מן הכתובה. בגיטין פ' הזורק (דף ע"ט פ'): וכן הדין וכו' עד הדרכים האלו בה. בגיטין פרק הזורק וביבמות פרק האשה רבה: וכן אם קדש אשה כו' עד אחות גרושתו. פרק האשה רבה (דף צ"ד): כתב הסופר וטעה כו' עד בעלה השני. עיקר הדין משנה פ' הזורק (דף פ') ותקנתא דתוזר ונותנו לה פסק כר"ש בן אלעזר משום דסתם לן תנא דמתני' דכנסי שע"ח זה כו' כותים בסוף פירקא ומייתי לה נמי בפירקא קמא בשמעתין דכפני כמה נותנו לה וכל כמה דאפשר לתקוני מתקנינן :

מגורשת ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה ויתן לה הגט בפנינו ותהיה מגורשת משעת נתינתו. ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר עדיין לא נתגרשה שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה אין שומעין לו לאוסרה על בעלה. אלא הרי זו בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה והרי בא לאוסרה על הבעל השני: יב המוציא את אשתו משום שם [א]רע או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרין לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע. לפיכך אומרים לו גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם. ואם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא: יג וכן המוציא את אשתו משום אילונית. [ב]או משום שרואה דם בכל עת תשמיש הרי זה לא יחזיר לעולם. שמא תנשא לאחר ותלד האילונית ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים. ואם

א טור שם סי' י': ב טור שם סי' קיז:

מגיד משנה

יב המוציא את אשתו משום שם רע. משנה פרק השולח (דף מ"ה:) ובגמ' א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך וכו' טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הילכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא. ורבינו פסק כל"ב לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר ופסק כלישנא קמא ג"כ דחיים לקלקולא כיון שאמר לה. ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר שאע"פ שלא א"ל לא יחזיר ומיהו כשא"ל ג"כ איכא משום קלקולא ולעולם לכולהו לישני כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקילקולא. וכ"ל שהביאו לפירוש זה סוגיא דהתם דמשמע בהדיא דחיישינן לקלקולא. ובהלכות לא כתבו אלא לישנא קמא וכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שסמכו על סוגיא זו דאתיא כלישנא קמא וכן הסכימו הם ז"ל. ורבינו סבור דאם איתא דללישנא קמא בלחוד אתיא הוה להו לפרושי כי מקשו התם מדרבנן אדרבנן ולימא הא ניחא ללישנא בתרא אלא ללישנא קמא מאי איכא למימר אלא משמע דלכולהו לישני קאמר דהא מתני' סתמא מיתניא לא שנא א"ל ול"ש לא א"ל. כנ"ל בדעת רבינו. ופירשו הרבה מפרשים ז"ל שקלקול זה אינו קלקול גמור שכיון שלא התנה ממש אינו יכול לקלקלה אלא חשש לעז הוא וכן עיקר: **ואם עבר וכו'**. ביבמות פרק כיצד (דף כ"ה) מסקנא דגמרא שאם כנס אינו מוציא ופירוש כניסה זו י"ל דוקא נשואין וי"ל אפילו בקידושין בלבד ולמטה בסמוך יתבאר בדין השליח:

יג וכן המוציא וכו'. דין האילונית משנה שם בהשולח (דף מ"ו) המוציא את אשתו משום אילונית ר"י אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר ואמרו בגמרא מאן חכמים ר"מ ומתוך כך פסק הלכה כר"י. וקשה למה לא באר רבינו דוקא כשאמר לה דמש"ה מוציאה דהא ודאי באילונית ליכא משום פריצותא אלא משום קלקולא אי אמר לה אין ואי לא לא, ואפשר דאילונית כיון שהוא מום גדול סתמו כפירושו ואע"פ שלא א"ל יכול לקלקלה ולהוציא לעז עליה ולפיכך לא יחזיר וזהו שבגמ' לא הזכירו והוא שאמר לה גבי אילונית. ודין הרואה דם הוא בסוף פ"ק דנדה (דף י"ב:) ונתבאר בהלכות בכתובות ואף כאן הוא משום קלקולא ואפילו לא א"ל סתמו כפירושו כמ"ש באילונית, זה נ"ל לדעתו ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל

לחם משנה

יב המוציא את אשתו משום שם רע וכו'. כתב ה"ה דפסק רבינו כתרי לישני. והטעם דבכולהו איכא חומרא וקולא, דללישנא קמא טעמא משום קלקולא אי אמר משום נדר אני מוציאך מצי מקלקל ואי לא לא מצי מקלקל לה ואיכא חומרא שצריך לומר לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר וכדסיימו בברייתא (דף מ"ה מ"ו) המסייעא ללישנא קמא לפיכך אומרים לו הוי יודע וכו' דאי לא אמרינן ליה הכי אע"ג דלא יחזיר איכא קלקולא דאיהו טעי ולא ידע דלא יחזיר ולכך איכא קלקולא, וללישנא בתרא דהוי טעמא משום פריצותא איכא חומרא דאע"ג דלא אמר משום נדר וכו' לא יחזיר משום פריצותא ואיכא קולא דלא בעינן למימר ליה הוי יודע שהמוציא את אשתו כו' כיון דטעמא משום פריצותא. ורבינו פסק כחומרי דתרי לישני, כלישנא קמא דצריך שיאמרו לו ודע שאין אתה מחזירה לעולם ואי לא איכא למיחש לקלקולא וכלישנא בתרא דפריצותא דאע"ג דלא אמר משום נדר וכו' לא יחזיר ולכך כתב רבינו שני הטעמים. ואחר טעם קלקולא כתב לפיכך אומרים לו וכו' כלומר להכי אהני הך טעמא: עוד כתב ה"ה וכ"ל שהביאו לפירוש זה סוגיין וכו' דמקשה התם למימרא דר"י חיים וכו' דמשמע בהדיא דחיישינן לקלקולא ואחר כן כתב דאם איתא דללישנא קמא בלחוד אתיא הוה להו לפרושי כי מקשו התם מדרבנן אדרבנן וכו' ה"ל למימר כי מקשה התם למימרא דר"י חיים וכו' כדקאמר מעיקרא. וי"ל דכדקאמר מעיקרא למימרא דר"י וכו' אין קושיא אמאי לא קאמרה הכי ניחא דקושיא דר"י חיים כאן לקלקולא ולעיל לא חיים לכולהו לישני איתא ולכך לא קאמר ניחא אבל קושיא דרבנן אדרבנן לא שייך אלא למ"ד משום קלקולא לחוד. אבל מה שהכריח מעיקרא ה"ה ממאי דקאמר למימרא וכו' לאו משום דלא קאמר ניחא אלא משום דמשמע דמתחלה רצה להקשות לר"י ורבנן כיון דאמר והא איפכא שמעינן להו והך קושיא לתרוייהו לא הוי אלא ללישנא דקלקולא לבד אע"ג דקושיא דר"י משמע דלכלהו לישני הוי מ"מ קושיא דתרוייהו אתי ללישנא דקלקולא וא"כ משמע דסוגיא אתא כמאן דאמר קלקולא אבל דמודה מ"ד פריצותא למ"ד קלקולא מדלא קאמר ניחא זה אינו יכול להוכיח משום די"ל דלא קאמר משום קושיא דר"י דאיתא לכולהו כדפרישית' דלכך הכריח מההיא דמקשה רבנן אדרבנן. עוד כתב ה"ה וז"ל דהא מתניתין סתמא מיתניא כלומר וכ"ת מאי מקשי ללישנא דפריצותא הא ליכא קילקולא אלא בדאמר לה וניחא דמתניתין איירי בדלא אמר לה וליכא קלקולא לזה אמר דהא מתניתין סתמא מיתניא ומשמע אפילו בדאמר לה דאיכא קילקולא. וכ"ת למה לו להכריח דסתמא מיתניא הא ע"כ בדאמר לה דהא ללישנא דפריצותא נמי צריך שיאמר לה משום נדר אני מוציאך כדי ליסרה. וי"ל דמ"מ אם לא אמר אין כאן עיכובא ואינו מוכרח דאיירי בדאמר לה לכך הכריח משום דמתני' סתמא מיתניא:

יג וכן המוציא את אשתו משום אילונית וכו'. דין האילונית וכו' והקושיות הנופלות בלשון זה כתבם הרב"י בסי' י' בטור אה"ע. ועוד יש להקשות במה שאמר וזהו שבגמ' לא הזכירו והוא שאמר לה גבי אילונית דהא בהדיא אמרו בגמרא (דף מ"ו:) והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה משמע דכבר אמר לה משום אילונית וכו' וא"כ היכי קאמר דלא הזכירו. גם הקושיא גדולה על כולן היא דכיון דהוא פסק כר"מ דבעינן תנאי כפול היה לו להזכירו וכמו שכתב כן הטור בסימן י' ולא לפסוק כר"י. וכ"ת דר"י לא פליג אר"מ בתנאי כפול אלא דסבר דמשום לעז לחודיה לא יחזיר ומתניתין דקאמר לא יחזיר חיים ללעז כר"י א"כ מהו זה שאמר מאן חכמים ר"מ דבעינן תנאי כפול הא אין עסק לר"מ בהא דכולי עלמא מודו דבעי תנאי כפול אלא דהך רבנן לא חיישי ללעז ורבנן דלעיל חיישי ללעז ותרי רבנן הוו וא"כ למה אמר מאן חכמים ר"מ וכו'. ונראה לי לומר דאמרינן בהאומר (קדושין דף ס"א) במתניתין ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' ופי' רבינו בפירוש המשנה וז"ל וזהו הנקרא תנאי כפול והוא מחוייב אפילו אמר ע"מ כמו באלו הדבות הנקדמות אר"מ שצריך ג"כ תנאי כפול ואין הלכה כר"מ ע"כ. משמע דס"ל לרבינו דר"מ פליג אמשניות דלעיל דקאמר ע"מ שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת כו' וכתב דאין הלכה כר"מ בע"מ משום דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו ובמעכשיו לא בעינן תנאי כפול ור"מ סבר דאע"ג דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דבהא לא פליג ר"מ כדכתב הרא"ש בפרק מי שאחזו דהרמב"ן הקשה על רבינו והלכות שסוברין דבמעכשיו לא בעינן תנאי כפול דהא ר"מ אית ליה תנאי כפול בע"מ ובודאי אית ליה לר"מ דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוספתא דתניא התם ע"מ שתשמשי וכו' והכרח שם דר"מ סבר דע"מ כאומר מעכשיו. וא"כ י"ל לדעת רבינו והלכות דר"מ אע"ג דס"ל דאומר ע"מ כאומר מעכשיו בעינן תנאי כפול וליה הלכתא כר"מ בהא וא"כ השתא מצינן למימר דמאי דקאמר גמרא מאן חכמים ר"מ הוא משום דהא באומר משום אילונית אני מוציאך לא גרע מגילוי דעתא אע"ג דלא הוי גילוי דעת מעליא כמ"ש התוס' בד"ה דאי אמר לה וכו' מ"מ רבינו סבור דגילוי דעתא מעליא היא וא"כ ר"מ דסבר דבעינן תנאי כפול אפילו באומר מעכשיו הוא הדין בגילוי דעתא בעינן תנאי כפול כיון דהוא החמיר כ"כ בתנאי כפול דאפילו במעכשיו בעינן תנאי כפול ה"ה בגילוי דעתא דלא עדיף מתנאי דמעכשיו דקאמר ר"מ דבעינן תנאי כפול אבל לרבנן דבע"מ לא בעינן תנאי כפול ה"ה בגילוי דעתא דסגי ולא בעינן תנאי כפול ואם כיון דלא קי"ל כר"מ בע"מ ולכך הכא לא בעינן תנאי כפול וזהו שאמר מאן חכמים ר"מ דבעי תנאי כפול אפילו בע"מ שהוא מעכשיו ולכך הכא לא סגי אלא בתנאי כפול ומה שאמר הכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה לא דלר' יהודה אצטריך שיאמר משום אילונית

משנה למלך

אבל לאוסרה לבעלה לא אצטריך להך טעמא אלא דכיון דלא דייקא קנסוה רבנן ודנוה כמזידה ומש"ה ס"ל דאף דאזיל אשתו וגיסו דליכא למימר שמא יאמרו אס"ה אשת גיסו לגיסו כדין כל אשת איש המונח דאסורה לבעלה אך גט לא בעיא דלא שייך הכא לומר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת א"א יוצאה בלא גט דכיון דאחותה קיימת לא יטעו העולם בזה ומש"ה אשתו שריא ואפילו בארוסתו נמי שריא ליה דלא חייש לומר שמא יאמרו תנאי היה בקדושין ור' יוסי ס"ל דטעמא דקי"ל דהיכא דנשאת בעד אחד דאסורה לבעלה הוא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו אבל כל היכא דליכא למיחש להאי טעמא מותרת לבעלה ומש"ה ס"ל דהיכא דאזיל אשתו וגיסו דשריא אשת גיסו לגיסו דליכא למיחש שמא יאמרו גירש זה וכיון שכן לא בעיא גט ומש"ה אשתו שריא אבל היכא דאזיל ארוסתו וגיסו דאסירא אשת גיסו לגיסו משום דיאמרו העולם תנאי הוה בקדושי הראשונה וגירש זה ונשא זה וא"כ בעי גט ומש"ה אשתו אסורה משום דהוי אחות גרושתו. ולפי זה פליגי ת"ק ור' יוסי כתרתי חדא היכא דאזיל אשתו וגיסו דלת"ק אסירא אשת גיסו לגיסו אע"ג דליכא למימר שמא יאמרו גירש זה ולרבי יוסי שריא אשת גיסו לגיסו ופליגי נמי היכא דאזיל ארוסתו וגיסו דלת"ק אשתו שריא ולר' יוסי אשתו אסורה משום דאשת גיסו בעיא גט וכיון דבעיא גט הויא אשתו אחות גרושתו. וא"ת מנא ליה לר' יוסי דלת"ק אף היכא דלא בעיא גט דליכא למימר גירש זה ס"ל דאסירא אשת גיסו לגיסו אימא דס"ל דאף היכא דאזיל ארוסתו וגיסו ס"ל לת"ק דשריא אשת גיסו לגיסו כיון דלא בעיא גט ומש"ה אשתו מותרת. כבר הקשו זה בתוס' ותירצו דמדאיירי ת"ק בשריותא דאשתו ובאשת גיסו לא איירי ש"מ דאשת גיסו אסורה לגיסו אע"ג דלא בעיא גט וליכא למימר דתנאה ה"ל וגירש זה ונשא זה דבכל ענין קנסו רבנן אבל ר' יוסי ודאי לא קנים לחזור לגיסו אלא היכא דבעיא גט דדמיא למחזיר גרושתו כמו בארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין. (א"ה עיין בכ"מ סרב המחבר פ"ב מהלכות א"ב דין י"א):

נתייחד

מגדל עוז

המוציא את אשתו עד ויתקרב לחליצה. בגיטין פרק השולח (דף מ"ה) ובפ"ב דיבמות (דף כ"ה):

ואם עבר והחזיר לא יוציא: **יד** [א]שליח שהביא גט חוץ לארץ ואמר בפני נכתב ובפני נחתם הרי זה לא ישאנה. שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה על בעלה בנדר הרי זה לא ישאנה. וכן [א] הנטען על השפחה ונשתחררה על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא ישאנה. וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אף על פי שחזר העכו"ם ונתגייר העבד ונשתחרר ה"ז [ב] לא ישאנה. וכולן אם עברו ונשאו אין מוציאין מידם: **טו** [ב]וכולן שהיו להם נשים ומתו נשותיהן או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשם הרי אלו מותרות להנשא להן לכתחלה. וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו הרי אלו מותרות להנשא להן לכתחלה: **טז** וכל אחת מהן מותרת להנשא לבן העד שהעיד לה. או לבן החכם שאסרה על בעלה. או לבן הנטען עליה או לשאר קרובין שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר. [ג]ומותרת האשה להנשא לאחד מעדי גירושיה או מעדי מיאוניה. או לאחד מן הדיינים שחלצה בפניהם שאין חוששין אלא לעדות [ג] אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון ויתקרב לחליצה: **יז** [ד]המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתנשא לאחר בין שנירשה מן הנשואין בין מן האירוסין הואיל ואשתו היתה הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל ולא לשם זנות. ואפילו ראו אותו שנתן לה מעות. שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת קידושי ודאי וצריכה ממנו גט

א טור שם סי' י"ב: ב טור אה"ע סי' יב: ג שם: ד טור שם וסי' קמט סמ"ג עשין כ:

מגיד משנה

ז"ל כתבו דרך שם עות פ"ק דנדה דבאילונית דוקא שאמר לה מפני כך אני מוציאך הא לאו הכי יכול להחזיר ולפי שעדיין הוא היה יכול לקיים האילונית הילכך אין סתמו כפירושו אבל ברואה דם מחמת תשמיש י"ל שכיון שלא היתה יכולה לשמש כלל סתמו כפירושו ע"כ דבריהם:

יד שליח שהביא גט וכו'. משנה ביבמות פרק כיצד (דף כ"ה):

וכן החכם שאסר. באותה משנה שם. ודין עכו"ם ועבד הוא דומה לישראל הבא על השפחה וכ"כ בגמרא שם דאיש שנתגייר לשום אשה ואשה שנתגיירה לשום איש שוין ואע"פ שכולן גרים לכתחלה לא ישאנה משום לזות שפתים ומבואר בתוספתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר העכו"ם ונתגייר העבד ונשתחרר ה"ז לא יכנוס ואם כנס לא יוציא. ודין הנטען על השפחה שם (כ"ד:) במשנה:

וכולן אם עברו. משנה וגמרא שם (דף כ"ה:) דכנס אינו מוציא וכן פירש"י ז"ל התם דהא דאמרינן כנס לא יוציא אכולהו קאי וכן דעת רב אחא משבחא גאון ז"ל וגם הרמב"ן ביטל דעתו שהיה סבור שעד המעיד לאשה אפילו כנס מוציא והסכים לדעת הראשונים ז"ל והרשב"א ז"ל מחמיר בדין העד. ויש בירושלמי בזה נוסחאות חלוקות, האחת היא קידש אין אומרין לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו וזה הנוסח שכתב הרמב"ן ז"ל, אבל הרשב"א ז"ל *מצא נוסחא אחרת קידש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו, ופירש הוא ז"ל אמרו לו וכנס אחר התראה קונסין אותו ומוציאין מידו. עוד בירושלמי גירש מהו שיחזיר אם אומר את כן לא נמצא [מוציא] לעז על בניה פירוש אם אתה אוכרה להחזירה נמצאת מוציא לעז על בניה וכ"כ הרמב"ן ז"ל, ונראה דוקא שהיה לה בנים מכניסה ראשונה לפי הירושלמי הזה עכ"ל:

*וכ"ה בירוש' לפנינו:

טו וכולן שהיו להן נשים. במשנה שם (דף כ"ז) ודין הגירושין בגמרא דאמרינן התם מהו אין נתגרשו לא וכו' והא תניא אפי' נהגרשו ל"ק הא דהוי קטטה הא דלא הוי קטטה ואב"א הא והא דלא הוי קטטה הא דארגיל הוא הא דהיא ארגילא ע"כ בגמרא ופסק רבינו כלישנא בתרא:

טז וכל אחת מהן מותרת. במשנה שם והטעם הוא בירושלמי נזכר בהלכות:

ומותרת האשה. שם (דף כ"ה:) מתבאר במשנה ובגמרא ונזכר בארוכה בהלכות והטעם בירושלמי שאין בניס מעיין לחטוא בשביל אחד:

ולעולם יתרחק אדם. שם ביבמות פרק בית שמאי (דף ק"ט) בגמרא:

יז המגרש את אשתו. בפרק הזורק (דף פ"א:) בגמרא. ומ"ש בפני עדים שם מתבאר. וכבר נזכר פ"ד מהלכות אישות שהמקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים. ומ"ש ואפילו ראו אותו וכו' למד מסוגיין דפרק מי שאחזו (דף ע"ג:) דההיא אוקימתא דקאמרה דנתן לה כספים מחלוקת ת"ק ורבי יוסי ולת"ק אין חוששין לקידושין אידחיא לה הילכך בכל גוונא הויא בחזקת מקודשת וכ"כ הרשב"א ז"ל פרק הזורק:

נתייחד

לחם משנה

אילונית אני מוציאך דבלאו הכי סתמו כפירושו מדלא אמרו כאן בגמרא ו הוא שיאמר משום אילונית אני מוציאך וכו' כדאמרו לעיל אלא מאי דנקט הכא לא כפליה לתנאיה הוא להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דאמר משום אילונית אני מוציאך כיון דלא כפליה אינו תנאי דלא עדיף ממעכשיו נמצא השתא דלדידן דקי"ל דלא כר"מ בע"מ הכא לא בעינן תנאי כפול אלא בגילוי מילתא סגי ואם נאמר דהך אינו אלא לעז כדכתבו המפרשים גם אפשר ליישב דעת רבינו ולומר דה"ק מאן חכמים ר"מ וכיון דר"מ בעי אפילו במעכשיו תנאי כפול כיון דהוא החמיר כ"כ בתנאי הכא אפילו לעז לא הוי דליכא כפל תנאי ולא הוי גילוי דעתא מעליא אבל לרבנן דלא החמירו כל כך בתנאי כפול אהני לן הך גילוי דעתא אע"ג דלא הוי מעליא לענין לעז כיון דהם הקלו בתנאים. ועם זה יתיישבו דברי ה"ה מאי דקאמר מתוך כך פסק הלכה כר' יהודה משום דלית הלכתא כר"מ בע"מ כדפרישית, וגם מ"ש שלא הזכירו בגמרא והוא שאמר לה אתי שפיר כדפרישית וכל דבריו באו על נכון. גם יש ליישב דברי הרי"ף שהביא שתי המשניות כפשטן לא הביא אלא במשנה תהמוציא משום שם רע ההיא דוהוא שאמר לה משום נדר אני מוציאך וכו' דבמשנה ראשונה הביאה סתם וקאמר דלא יחזיר וקאמר והוא שאמר משום דאיכא למיחש לקלקולא והמשנה האחרת כתבה כצורתה משום דאיהו פליג על רבינו ולא ס"ל באילונית סתמא כפירושה אלא דהגמרא מוקי באילונית בדאמר דומיא דמתני' דלעיל כדקאמר דלא כפליה לתנאיה ולית הלכתא כחכמים משום דגמרא משמע ליה דכולהו מתני' בחד גוונא איירי וכולהו בדאמר והשתא הרי"ף ז"ל לא הוצרך להביא דבר דאי לאוקמי מתניתין בדאמר ולית הלכתא כחכמים הא כבר ידענו כן ממתניתין דלעיל שאמר שם והוא שאמר ומשמע דהלכתא כת"ק דלא יחזיר אע"ג דלא כפליה לכך כתבה בצורתה לומר דאי לא המר הלכה כחכמים וזה דוחק לדעת הרי"ף אבל דברי רבינו באו על נכון. והרב הגדול מוהרי"ק בסימן י"ג כתב דהא דאמר רבא במסקנא לאו הלכה היא וכתב שם שמי שהגיעו לפרש כן הוא מכה הב' קושיות. האחת למה כשאמר בגמרא למימרא דר' יהודה חייש לקלקולא וכו' ובתר הכי אמר אלמא רבנן חיישי לקלקולא ור' יהודה לא חייש לקלקולא. ועוד אביי דשני דר' יהודה אדר' יהודה ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא ראה דאיכא לאקשויי דרבנן אדרבנן. וכ"ל לתרוצי לדעת המפרשים משום דמעיקרא מקשי לגמרא והא איפכא שמעינן להו כלומר לכולהו ליתני קשיא למ"ד חיים לקלקולא קשיא מתרווייהו וזה שאמר וסא איפכא שמעינן ואפילו ללישנא דפריגותא לפהות קשיא דר' יהודה אדר' יהודה וזהו שאמר אלמא ר' יהודה לא חייש כלומר לפחות זה קשיא לכל הלשונות וכי שני אביי דרבי יהודה אדר' יהודה תירץ כן ללישנא דפריגותא דתפסו עיקר וליכא קושיא דרבנן אדרבנן ואקשי ליה רבא דמ"מ קשיא דרבנן אדרבנן ללישנא דקלקולא וע"כ צריך לתרץ לכל הלשונות. זה נ"ל לתרץ לדעת המפרשים אע"פ שלפי מ"ש ה"ה לעיל ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף אי אפשר לתרץ כן מ"מ לפי' הראשון ולפאר המפרשים יתורצו אלו הקושיות באופן זה. ומ"מ אני אומר שהרב דחק בפי' והוא דחה דברי ה"ה מכח הקושיות אשר לע"ד תירצתי אותם וגם רבינו בפירוש המשנה הסכים למ"ש ה"ה שכתב שם כבר ביארו בגמרא מאן חכמים ר"מ דמצריך תנאי כפול כמו שיתבאר אח"כ לפיכך כל זמן שלא אמר לה הריני מגרשך מפני שאת אילונית ואילו לא היית אילונית [לא] הייתי מגרשך לא חיישינן לקלקולא והלכה כר"י ע"כ. הרי מפרש דמ"ש בגמרא מאן חכמים וכו' קושטא דמילתא הוא ומ"מ כתב הלכה כר' יהודה וא"כ נראה שדבריו מוסכמים עם דברי ה"ה וע"כ צריך לתרץ דברי ה"ה כדי שיתורצו ג"כ דבריו בפירוש המשנה דאם יפלו דברי ה"ה גם הם יפלו:

טז ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון ויתקרב לחליצה. זה יצא לו לרבינו ממה שאמרו ביבמות בגמרא כדכתב ה"ה דאמר שם (דף ק"ט) תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בשלשה דברים וכו' בחליצה ובהבאת שלום וכו' ופירשו שם בחליצה כאבא שאול דתניא א"ש אומר הכונס את יבמתו לשם נוי וכו'. והשתא דברי רבינו מתמיהין דבפרק החולץ (דף ל"ט:) אמרו דאבא שאול סבר מצות חליצה קודמת דאמרו שם דבראשונה וכו' אמרו מצות חליצה קודמת וכו' אמר רמי בר חמא וכו' חזרו לומר מצות יבום קודמת והקשו שם אראשונה ותירצו דמעיקרא סבר לה כאבא שאול וא"כ לרבינו נראה דפסק בריש הלכות יבום וחליצה דמצות יבום קודמת איך פסק בהא כבר קפרא דאתי כאבא שאול והוי מזכה חטרא לבי תרי. גם דין זה האמור כאן איני יודע מה קשר יש לו כאן בהלכות יבום וחליצה ובדיני מיאון היה לו להזכירו, וזה אינו קושיא כ"כ אבל הקושיא הראשונה עצומה אלא לא ידעתי להולמה:

יז המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים וכו'. כתב ה"ה למד כן מסוגיא דפרק מי שאחזו דההיא אוקימתא דקאמרה בנתן לה כספים אדחיא לה. וא"ת אי אידחיא לה מנא לך למינקט להך גיסא ולומר דחוששין אדרבא איל לאידך גיסא ולומר דאין

הגהות מיימוניות

[א] כרב אסי דאמר רב אסי הסר ממך עקשות פה וגו'. מתוך טעם זה היה נראה לומר בנטען על הפנויה דלא יכנוס משום לזות שפתים ומיהו אומר ר"י דנראה דלא החמירו בה חכמים דאדרבה יותר נראה לומר דמצוה לכנוס דהא באונס בתולה כתיב ולו תהיה לאשה תוס', ע"כ: [ב] וכן פר"י והריב"ם מטעם דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ודלא כר"ת שהתיר בה"ג בס"פ י"ח מהלכות איסורי ביאה. אמנם לדבריהם משמע דאפילו כנסה יוציאה נראה שרבינו המחבר ר"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל פנוית ומשום לזות שפתים ודלא כאשר כתבתי, ע"כ: [ג] בכל תני לא חשו חכמים ואע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ראוי להחמיר על עצמו כדתניא פרק אלו טריפות דן את הדין וזכה וחייב כו' וכן העדים שהעידו כולן רשאין ליקח אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו אלמא אב"ד ואעדים נמי קאמר שירחיקו ומ"מ אם אין רוצין להחמיר ליכא איסורא במילתא תוס', ע"ב:

מגדל עוז

המגרש את אשתו וכו' עד וצריכה ממנו גט שני. בגיטין פ' הזורק (דף פ"א) וביבמות פרק כ"ש:

מגיד משנה

יח נתייחד עמה. שם (דף פ"א) משנה המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומר וכו' וקי"ל כב"ה במתניתין דאפילו לא ראוה שנבעלה חוששין וכן פסקו בהלכות. וכתב רבינו והוא שיהו ב' עדים כאחד ופשוט הוא וכן מפורש בתוספתא אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין צריכה ממנו גט שני ע"כ. וכתב הרשב"א ומסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שניהם מן החלון והם רואים ואינם נראין לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו אינה מקודשת אע"פ שניהם מודים הלכך כשבעל זה לא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא עכ"ל: ואם היתה מגורשת מן האירוסין. כבר נתבאר זה במשנה שהזכרתי וכתב הרשב"א ז"ל דהיכא דנייסי אהדדי צריכה גט, וכן נ"ל מן הירושלמי והביא ראיה מהדין הנזכר פכ"א מהלכות איסורי ביאה שהארוסה שלבו גס בה אם נתגרשה לא הדור עמו:

יט הורו מקצת הגאונים ז"ל. דעת רבינו בזה נראה נכון שהפנוי הבא על הפנויה אין חוששין לו משום קדושין בעלמא וכן הסכים הרשב"א והביא ראיה מנושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו לא שנא מפותה בפני אחד [או בפני שנים] ועוד שלא הוזכר בגמרא דין זה אלא בגרושה לבד. ודין השפחה הזכיר הר"א ז"ל בהשגות לדעת הגאונים וכבר כתבתי פ"ד מהל' נחלות באריכה דעת הגאונים וטעם רבינו ולהאותיו ותירצתי מה שאפשר להקשות עליו והכל מבואר שם. ותלאתי בתוספתא בתחלת קדושין וביאה כל ביאה שהיא לשם קדושין (הרי זו) מקודשת ושאינה לשם קדושין אינה מקודשת ע"כ. ועניכה כדברי רבינו שכל שאינה בפירוש לשם קדושין אינה מקודשת ואין חוששין לקדושין:

כ מי שהוחזקה אשת איש. פ' המגרש (דף פ"ח:) משנה יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת וקס"ד בגמרא דתרתי קתני ולפיכך הקשו בדין שגירושין ואסרינן לה אגברא כלומר אם הוא כהן והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה ותירצו דה"ק מקודשת הרי זו מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת מ"מ קול ושוברו עמו ונתבארו דברי רבינו. ובהשגות על מ"ש הרי זו מגורשת א"א לא נראה כן מן הגמרא וכו'. והדין הנזכר בגמרא שצריך שיהיה ביחד הוא במקום שהאמתלא היה לבטל עיקר הדבר כגון שאמר תנאי בקדושין והוא הדין שהזכיר רבינו פ"ט מהל' אישות ושם בארתיו אבל גירושין מילתא אחריתי היא ואין קול זה מבטל קול האחר הילכך קול אסרה וקול שרי לה ולא הזכירו כאן בגמרא שיהיו ב' הקולות ביחד. זהו דעת רבינו וכן דעת הרמב"ן ז"ל ועיקר. ודע שאף על פי שכתב רבינו אין חוששין להן והרי זו בחזקתה אם מת בעלה ונשאת לכהן אחר תצא מן השני דלגבי הכוה

משנה תורה

גט שני: יח ״נתייחד עמה בפני עדים והוא שיהיו שני העדים כאחד. אם היתה מגורשת מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. שכל המקדש בביאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהן ויבעול כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק והרי היא ספק מקודשת. ואם היתה מגורשת מן האירוסין אין חוששין לה שהרי אין לבו גס בה: יט ״הורו מקצת הגאונים שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט. חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה. ויש מי שהורה שודאי שחררה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא לשם קדושין. ואין צריך לומר בשפחה או כותית שאינה בת קדושין שאין חוששין להן כלל. והרי הבן מהן בחזקת כותי ועבד *עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה: כ ״מי שהוחזקה אשת איש בין מן הנשואין בין מן האירוסין ויצא שמה בעיר מגורשת. אפילו רוב העיר או כולה מעבירין הקול שנתגרשה אין חוששין לה והרי היא בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת והוחזק הקול בבית דין שהרי היא מקודשת בספק כמו שבארנו ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה

א טור שם סי' קמח : ב גם זה הלשון שם : ג טור שם סי' מו וקנב :

השגת הראב"ד

*עד שיודע בודאי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בכותית ודאי הוא כדבריו שהרי אין בידו לגיירה אבל בשפחה שיש בידו לשחרר דבריהם קרובים ולא שביק היתרא ואכיל איסורא אלא א"כ הוחזק בפריצות עריות, שעמד בני ישראל ובנות ישראל על חזקתן וכחזקת כשרות הן שלא יתפרצו בפני עדים לזנות ודברי הגאונים ז"ל קיימים הם עכ"ל:

משנה למלך

יח נתייחד עמה בפני עדים וכו' אם היתה מגורשת מן הנשואין וכו'. ראיתי בתשובת מהרדב"ז ח"י שאם פירסה נדה ונתייחד עמה בפני עדים לא חיישינן לה דסתמא לא עבר על איסור כרת ואפילו ראינו שנבעלה אין חוששין שמא לשם קדושין בעל דהא לא שייך לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דמאן דעבר אאיסור כרת לא חש לבעילת זנות ע"כ. ודבריו נכונים הם ונראה נפרש דבריו דהיינו נא ידעינן אם ידע שהיתה נדה אין חוששין לה אפילו ראוה שנבעלה דמסתמא הודיעה נו ונת... ועוד דחזקה זו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות על שניהם נאמרו. (א"ה גם מהר"א הגפהגדרי נר"ו בס' במי חיי סי' ל"ה וכן לקט קמח (דף נ':) תפסו בפשיטות כסברת הרב המחבר דחזקה זו שייכא גם באשה והשיגו על הר"ב פ"מ ח"א סי' ס"ב יע"ש. אך בס' לקט הקמח (דף קפ"ט) חזר בו והוכיח מדברי מהרדב"ז דדוקא באיש שייך חזקה זו ולא באשה שנבעלת יע"ש) ואין האשה מה... אלא לרצונה וכיון שהיא לא חששה על איסור כרת לא חששה נמי על בעילת זנות ודוק. ונא דמי למ"ש רבינו פ"ב מהל' תמורה דאם היו שלש בהמות קדשי מזבח לפניו ואחת מהם בעלת מום שעומדת לפדיון ושלש בהמות חולין ואמר הרי אלו תחת אלו שאינו לוקה אלא שתים והבהמה השלישית בעלת מום תלינן דלשם חלול קאמר ולא לשם תמורה דכיון שיש לפניו דרך היתר והוא החלול ודרך האיסור והוא התמורה חזקה שאינו מניח ההיתר ועושה האיסור ע"כ. ואע"פ שעל כל פנים זה לא נשמר מאיסור תמורה שהרי ע"כ בשתי הבהמות לשם תמורה הוו ולוקה עליהם אפ"ה כל מאי דאפשר לתלות דעבד שני איסורין ולא שלשה תלינן והכא נמי נימא אע"פ שעבר על איסור כרת נימא דלא עשה בעילתו בעילת זנות ונתלה דלא עביד איסור מוסיף לא דמי דהתם משום שעשה שני איסורים לא נימא בעשה שלשה כיון שהם חלוקים אבל הכא שהוא בדבר אחד שבאותה ביאה עבר אאיסור נדה באותו דבר עצמו בודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהוא בעילת זנות וק"ל: כתוב בתשובת הרא"ש כלל מ"ם סי' ט' על מי שעשה שליח לגרש את אשתו ולא רצה ליתן לה הגט אא"כ תתן לו כך מעות א"ל אחד מן הזקנים אתה עושה כן כדי שלא תנשא בלא דעתך תמסור לע הגט וכשתרצה לינשא נודיעך וכן עשה לאחר זמן בא הבעל ועדיין היה הגט ביד הזקן וביטל הגט ונתייחד עמה. והשיב וז"ל ומה שנתייחדו שניהם והאשה מתוך לשון השאלה מוכיח שבנקיות כפים היה שהיו סוברים שהגט לא היה גט ובטלו שלא יוציא דבה עליהם א"כ מוכח שלא בא עליה לשם קדושין ואפילו לב"ה דאמרי הן הן עדי יחוד וכו' יע"ש. ויש לגמגם קצת שנראה שהרב הפריז על המדה בענין יחוד זה דע"כ בנתייחד בפני עדים הוי דאי לא [לא] חיישינן לקדושין דהמקדש שלא בפני עדים לאו כלום הוא א"כ בשעת היחוד הוא דקאמרי ב"ה הן הן עדי יחוד וכו' וחיישינן דלשם קדושין בעל ומה לנו בביטולו שלאחר מכאן דמורה שהוא סבור שלא היה גט. דכי היכי דאם אמר אח"כ שלא בעל או שלא היו לשם קדושין לא מהימנינן ליה הוכחתו נמי לא מהניא והדבר צריך תלמוד ודוק. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ט הלכות אישות דין כ"ח ודוק):

יט הורו מקצת הגאונים וכו'. הריב"ש בתשו' סי' ו' האריך בענין זה וכתב בתוך התשובה וז"ל ואם יאמר האומר אטו' הר"ם לא אמרה אלא בפנוי הבא על הפנויה בדרך מקרה דכיון שלא פירש אמרינן דלא נתכוון לשם קדושין וכו' יש להשיב וכו' דאדרבה איפכא מסתברא וכו'. ואיכא למידק דלמה לא אתי הרב מכח הקדושין הפוסלים שנעשו בחקי העכו"ם לומר שע"ד אותם הקדושין בעל וכמ"ש הוא ז"ל עצמו בסי' ס'. ולא קשיא כלל משום דדוקא בהלכות אמרינן ע"ד קדושין הראשונים שלא אבל בביאה אמרינן אדם יודע וכו'. ומ"ש הרב טעם זה בסימן ס' אף בביאה כבר ביאר הרב שטעם דהיינו משום שהיה דבר ראוי לקדושין גמורין אלא שלא פירש ודוק:

לחם משנה

דאין חוששין. וי"ל דאדרבא להומרא נקטינן וחוששין ועוד דמתני' דהמגרש את אשתו ולנה עמה בפונדקי סתמא מיהניא ומשמע אפילו שנתן לה מעות:

כ מי שהוחזקה אשת איש וכו'. הראב"ד ז"ל כתב בהשגות דדוקא שבאו שני הקולות ביחד וכשאמרו בגמרא (דף פ"א) מ"ט קול ושוברו עמו הוא שיצא ביחד הקול מקודשת ומגורשת וזהו שאמרו בגמרא מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת כלומר שיצאו שני הקולות ביחד. ואיכא למידק לכאורה דפרק י"ז מהלכות איסורי ביאה על מ"ש שם רבינו יצא שמה בעיר שנתקדשה ונתגרשה מן הקידושין חוששין לה כתב שם הראב"ד ז"ל מ"מ אמת הוא דאם הוחזק קול בב"ד שאסורה לכהן משמע דמודה לזה שם דבכל קול היוצא בב"ד חוששין לו אע"פ שיצא אחר קול הקדושין וכאן כתב דלא חיישינן אלא כשבאו שניהם יחד. וי"ל דמ"ש שם זהו כשבאו שניהם יחד וסמך לו על מ"ש כאן אי נמי מה שאמר כאן שצריך שיהיו שניהם יחד הוא להתירה לעלמא מחמת הקידושין אבל לחומרא לאוסרה לכהן אע"ג דלא יצא הקול של גירושין יחד עם הקול של קידושין חיישינן ובהכי מתרלה קושיא אחרת דאיכא בדברי הראב"ד ז"ל דנתבאר בפרק ט' מהלכות אישות והוא בפרק המגרש דכשיצא קול שנתקדשה לפלוני ואחר ימים יצא קול אחר שפלוני קידשה אחר אותו הפלוני צריכה גט מזה ומזה והא התם דהימנינן לגו לקול בתרא להצריכה גט אע"ג דלא יצא יחד עם הקול הראשון א"כ הכא נמי נימא הכי דאי אמרת התם אין קול שני מכחיש לראשון אדרבא הכא אינו מכחיש יותר דאפשר שקידשה ואח"כ גירשה אלא ודאי להתירה לעלמא לא אמרינן הכי אלא לחוש לו בלבד ולהכי כשיצא קול שהיא מגורשת אפי' אחר כמה ימים חיישינן ליה ואסרינן לה אכהן. עוד כתב ה"ה היכא דיצא קול אחר הנישואין דלא אסרינן ליה אהך כהן ואם מת נאסר לכהן שני דלגבי דידיה הוי קלא קמי הנישואין. וא"ת א"כ כשהקשו בגמרא דכי יצא שמה בעיר מגורשת ואסרינן לה אגברא אמאי

מגדל עוז

נתייחד עמה בפני עדים וכו' עד שהרי אין לבו גס בה. בקדושין פרק האומר ובגיטין פרק הזורק (דף פ"א): הורו מקצת הגאונים וכו' ויש מהן שהורה וכו' עד שיודע בודאי שנשתחררה או שנתגיירה: כתב הראב"ד ז"ל בכותי ודאי הוא כדבריו וכו': ואני אומר דברי פי חכם הן כי דקדק ר"מ ז"ל בלשונו שהרחיק הדברים מדרכי ההוראה כאשר נאמרו ההלכות בגיטין פרק הזורק בקדושין פרק האומר כמו שהזכיר ר"מ ז"ל ברמז לשונו ובמה שאמרו אמרו, ואם להשוות הדבר רואה אני קושיא גדולה במסכת ע"ז פרק אין מעמידין שאמרו כותים גזרו עליהם משום נדה כי הוי"ן היא זונה ואם אין אדם עושה בעילת זנות הלכה לה גזירת זונה ממנה ובהסכמת הראב"ד ז"ל ג"כ שהסכים, ושאר הדברים שאמר באמת כי סברא היא והדעת נוטה בכך אבל מדרכי ההוראה דברי ר"מ ז"ל נכונים: מי שהוחזקה אשת איש וכו' עד וקול הראשון. פרק המגרש (דף פ"ח):

מגיד משנה

בהוא שני הוה ליה קלא דקמי נשואין כדאיתא פרק הזורק (דף פ״א) וכבר כתב רבינו דין זה פי״ח מהלכות אסורי ביאה:

כא לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ולא וכו׳. פרק המגרש (דף צ׳) בלבו לגרשה ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי להו אל

שנתגרשה מאותן הקידושין *הקול אסרה והקול התירה והרי זו מגורשת: **כא** [א]לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר וגו׳. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה. אבל שניה אם שנאה ישלחנה:

השגת הראב״ד

*הקול אסרה והקול התירה וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל לא נראה כן בגמרא אלא כשבאו ב׳ קולות יחד מפני שהוא קול ושוכרו עמו:

אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. עוד שם כי שנא שלח רב יהודה אמר אם שנאה שלח ר׳ יוחנן אמר שנאוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני דאמר ר״א כל המגרש אשתו ראשונה אפי׳ מזבח מוריד עליו דמעות:

אשה

א טור אה״ע סי׳ קיט סמ״ג עשין נ:

לחם משנה

אמאי לא תירצו דהיא נאסרת לגבי הכהן השני ולה״ק דמגורשת וכה״ג תירצו בגמרא בפ׳ הזורק (דף פ״א) גבי כתב לה גט להשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו שלח להו הלא והקשו שם תלא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן וכו׳ ותירצו מאי תלא נמי תלא מסני. וי״ל דזה דוחק ועדיפא מינה קא משני:

כא ואין ראוי לאדם וכו׳. זה כדברי ב״ה דכתב הרב ב״י דשנאה משמע ע״י שום דבר שיעשה לו. ומ״ש בגמרא (דף צ׳:) רב יהודה אומר אם שנאתה שלח הייתו כב״ה ולא כר״ע כדפרישית דאין שנאה הלא אם עשה לו דבר כדפרישית. זה נ״ל לדעת רבינו:

אשה

משנה למלך

כא לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. (א״ה עיין לקמן פכ״א מהא״ב דין כ״ח): ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו וכו׳. משמע דדוקא כשהיא משמשתו הוא דשייך איסורא אבל כשאינה משמשתו לא אסר וכן הוא בגמ׳ בשלהי פרק המגרש. אבל הטור (א״ה סי׳ קי״ט) כתב וכן היושב עם אשתו ודעתו לגרשה עובר משמע דאף כשאינה משמשתו שייך איסורא דלא תחרוש ולא ידעתי מנ״ל כיון דבגמ׳ איתא ומשמשתו. (א״ה עיין פר״ח וב״ש): ולא יגרש אדם את אשתו ראשונה וכו׳. בשלהי פרק המגרש פלוגתא דתנאי ב״ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא״כ מצא בה ערות דבר וב״ה אומרים אפי׳ הקדיחה תבשילו ר״ע אמר אפי׳ מצא אחרת נאה הימנה. וכתב מהרשד״ם בתשו׳ חאה״ע סי׳ ס׳ דע״כ לא פליגי ב״ש וב״ה עליה דר״ע אלא בנשואה אבל בארוסה כ״ע מודו דאפי׳ מצא אחרת נאה הימנה. ולכאורה היה נראה דאף בארוסה לא שריא לגרשה אלא משום דמצא אחרת נאה הימנה אבל אי לא מצא אינו יכול לגרשה. וקשה דא״כ אמאי מוקמינן בגמ׳ כי שנא שלח ר׳ יהודה אומר אם שנאתה שלח ור״י שנוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני לימא כולהו בזוג ראשון ור׳ יהודה דקאמר אם שנאתה שלח דאפילו מצא אחרת נאה הימנה כמו שפירש״י ז״ל הוי בארוסה ור״י מיירי בנשואה. אשר ע״כ נראה לומר דלמהרשד״ם בארוסה אף אם לא מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. ומש״ה לא אוקמוה להאי דר׳ יהודה בארוסה משום דאי בארוסה אף שלא מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. ומ״מ דברי מהרשד״ם קשים הם בעיני דלפי הסבר׳ אין לחלק בין ארוסה לנשואה. והראיה שהביא דקרא דכי מצא בה ערות דבר בנשואה מיירי מדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה, לא ידעתי מנא ליה דקרא דכי יקח דמיירי בנשואה. שוב מצאתי להרא״ם ז״ל בתשו׳ ע״ב סי׳ א׳ שנשאל על ארוס אחד שרצה לגרש לארוסתו ואייתי עלה פלוגתא דב״ש וב״ה ומסיק לאיסורא יע״ש. משמע דס״ל דפלוגתא דב״ש וב״ה הוי אף בארוסה. (א״ה וכן הוא דעת מהרימ״ט חה״מ סי׳ ק׳ (דף ק״א). ועיין מ״ש הרמ״ז בס׳ גט פשוט סי׳ קי״ט. ובעיקר דין זה דלא יגרש אדם את אשתו וכו׳ מצאתי להרב כנה״ג י״ד סי׳ רל״ט שכתב דאין כאן שום מצוה לא מדאורייתא ולא מדרבנן דאפילו לב״ש דאמרי לא יגרש וכו׳ עצה טובה קמ״ל ולא שהוא מוזהר על זה דלא מצינו בשום מקום שיהא מוזהר האדם שלא לגרש אשתו אפי׳ מדרבנן וראיה לדבר מדהוצרך רגמ״ה לתקן שלא לגרש אשה שלא מרצונה ועוד ראיה ממה שאנו נוהגין להתיר למגרש אם נשבע לגרש. זהו א״ד ז״ל יע״ש באורך. וכ״כ בתשובת הרב מאיר עיני חכמים (דף פ״א:) ועיין מ״ך ה״א (דף ר״ג). מהרח״ש בשאלה סימן ג׳ מהר״א ששון סימן ס״ד פ״מ ח״ג סימן ג׳ ופני יהושע דמשמע מדבריהם דקיימי בשיטתו של הרב כנה״ג דאין כאן אלא עצה טובה. ודבר תימה הוא לומר כן דהדבר ברור דאיכא איסורא מדאורייתא מדגרסינן שלהי המגרש א״ל רב פפא לאביי לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו וכו׳ וכמו שהביא מהרימ״ט שם. ועוד ראיה ממ״ש התוס׳ ריש פ״ק דסוטה דאמרינן בירושלמי דלב״ש הוכה הוא לקנאה משום דלגרשה אינו יכול וכיון דמדאורייתא חייב לקנאה משום דאינו יכול לגרשה אלמא דמן התורה אסור לגרשה בע״כ. וכן מבואר מתשובת הר״ן סי׳ י״ז כמי שנשבע שלא לגרש הביאה מרן הב״י י״ד סי׳ רכ״ח. גם הרשב״א ז״ל בתשובה סי׳ י״ח כתב דלא תיקנו ברכה על הגט משום דיש מקצת גירושין שהן בעבירה כגון דלא מצא בה ערות דבר ומגרשה. גם הריב״ש סי׳ קכ״ז כתב דאם א״ל אביו שיגרש אשתו אינו חייב לקיים מצות אביו בזה שהרי אם יאמר לו עבור על דברי תורה וכו׳. מכל הני רבוותא מוכח דס״ל דאיכא איסורא דאורייתא. ועוד ראיה מהירושלמי שהביאו התוס׳ והרשב״א בשלהי גיטין דפריך לב״ש ל״ל קרא דלא יוכל בעלה וכו׳ תיפוק לי דאסור להחזיר סוטתו וכו׳. אלמא דלב״ש אינו יכול לגרשה אא״כ מצא בה ערות דבר ומינה נשמע לב״ה דאיסור נמי איכא לגרשה על לא חמס. והראיה דמייתי הרב ז״ל מתרס רגמ״ה ומהשבועה יש ליישבם בנקל כמו שיראה המעיין. איברא דלכאורה היה מקום לומר דלא אבירא אלא מדרבנן מדאמרינן בסנהדרין (דף כ״ג) בוא וראה כמה קשים גירושין שהרי דוד התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש ואי אמרת דגירושין אסירי מן התורה היכי מוכח דקשים גירושין והלא איסור יחוד אינו אלא מדרבנן ודוד וב״ד גזרו על יחוד דפנויה. ויש ליישב וק״ל. גם מהרימ״ט בתשובה הנזכרת והרמ״ז במקום הנזכר פשיטא להו דאיכא איסורא יע״ש וכס׳ פר״ח ועיין מ״ש מהר״ש יפה בב״ר פי״ח סי׳ ע׳): גרסינן בירושלמי בשלהי גיטין והדוה בנדתה והזב את זובו וכו׳ ואתיא דזקנים כב״ש ודר״ע כב״ה. וקשה דאמאי אוקמוה לדזקנים כב״ש לחוד הוה להו לאוקומי אף כב״ה דהא טעמא דר״ע דפליג אדזקנים הוא משום דסבירא ליה דאף משום נוי יכול לגרשה ומשום הכי קאמר דמניא להתקשט בימי נדתה שאם תאסור לא תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. ונראה דהירושלמי ס״ל דאף לסברת ב״ה דאינו יכול לגרשה משום נוי מ״מ פליג אזקנים וטעמא כיון דיכול לגרשה משום דהקדיחה תבשילו ואפשר שאם לא היתה מתגנה עליו לא היה מגרשה משום דהקדיחה תבשילו דלאו כ״ע קפדי בכה״ג אבל כשהיא מתגנה בעיניו תואנה הוא מבקש לגרשה ובעילה כל דהו שמוצא בה מגרשה. ובזה ניחא מ״ש הטור י״ד סי׳ קצ״ה שהתיר לנדה להתקשט כדי שלא תתגנה אף דפסקינן הלכתא כב״ה. אלא שסמך על הירושלמי דקאמר דזקנים לא אתו אלא כב״ש. ומשמע דאף ב״ה פליג אדזקנים. וכ״ת הטינח בזוג שני דמצי לגרשה משום שהקדיחה תבשילו אבל בזוג ראשון דאמרינן שנאוי הוא המשלח ולא מצי לגרשה אלא משום ערוה ליתסר להתקשט דהא ליכא למיחש למידי. י״ל דכיון דאף בזוג ראשון לא קיישינן ליה שלא לגרשה אלא שהוא שנאוי לפני המקום משום הכי חששו שלא תתגנה. אבל לב״ש דכופין שלא לגרשה אא״כ מצא בה ערות דבר ליכא למיחש למידי דאף אם הוא ירצה לגרשה ב״ד כופין אותו שלא לגרשה. ובזה הוה אפשר ליישב מה דאמרו בירושלמי ור״ע כב״ה והקשה הרשב״א ז״ל בחדושיו דלמה הוצרכו לומר דר״ע כב״ה שלא כדברי עצמו קאמר דאפי׳ מצא אחרת נאה. ועם מה שכתבנו ניחא דלאתויה נקטיה דר״ע דפליג אזקנים אתי אף כב״ה דסבירא ליה שאינו יכול לגרשה משום נוי וכ״ש לסברתו שיכול לגרשה משום נוי. א״כ אפשר לומר דהא דקאמר ור״ע כב״ה הוי בדרשה דדבר דלב״ה הוי או ערוה או דבר ור״ע נמי הכי ס״ל וכמ״ש התוס׳ בד״ה וב״ה בשם ה״ר אלחנן יע״ש (א״ה עיין פר״ח בביאורו לה׳ גיטין סימן קי״ט ס״ק ב׳. ואפשר עוד לפרש הירושלמי בדרך אחרת והוא דהוקשה להירושלמי בדברי ר״ע דקאמר אף היא מתגנה על בעלה ויבא לגרשה דכיון דחיישת לשמא תתגנה עליו טעם זה בלחוד יספיק להתיר שתכחול אפילו תימא דלא מצי לגרשה והרי בפ״ב דקדושין אמרו אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך ולא הוצרכו לתוש עוד שמא יבא לגרשה. ומדאצטריך ר״ע לומר ויבא לגרשה ס״ל להירושלמי דמשום דר״ע שמע להו לזקנים בעלמא דהוו דרשי כב״ש דלא יגרש אדם את אשתו אא״כ מצא בה ערות דבר אגב אורחיה פליג נמי עלייהו בהא וקאמר להו דקושטא דמלתא דמצי לגרשה אף שלא מצא בה ערות דבר. אבל לעולם דטעם השיתר לשום שלא תתגנה בלחוד הוא ובהכי ניחא מ״ש הטי״ד סי׳ קצ״ה וזהו שדייקו הפוסקים שם לומר בקושי התירו לכחול וכו׳ כדי שלא תתגנה ולא סיימו לומר ויבא לגרשה כלישנא דר״ע כנ״ל): אבל שניה אם שנאה ישלחנה. שם בגמ׳ כי שנא שלח ר״י אומר אם שנאתה שלח ר׳ יוחנן אומר שנאוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני. ופירש״י אם שנאתה שלח כר״ע אם שנאה היא לפני המקום שלא כב״ש, ואית דגרסי שנאוי המשלח וזו שמעתי שנאוי המשלח לפני המקום ואפי׳ לב״ש

מגדל עוז

כתב הראב״ד לא נראה כן בגמרא וכו׳: ואני אומר דעת הראב״ד ז״ל משום דתנן פרק המגרש יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובלבד שלא תהא שם אמתלא איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו היא אמתלא ושקלי עלה בגמ׳ ואסקה רב אשי דה״ק יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת מ״ט (הרי) קול ושוברו עמו ופירש״י ז״ל האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה ליגשא אלא לאותו האיש חוזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו הרי זו מגורשת ומותרת לכל אדם מ״ט הרי קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו עכ״ל. ועל פיסקא דאמתלא דמתני׳ גרסי׳ בגמ׳ אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפי׳ מכאן עד י׳ ימים רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא ושלא במקום אמתלא אין חוששין (לה) וקי״ל כותיה דרב זביד דהא ר״י דהוה לדרבה בר רב הונא לעיל דגרסינן אמר רבה בר בר חנה אמר ר״י לא שמעו קול סברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ויס״ג ובני אדם נכנסין ויוצאין (ואומר נתקדשה פלונית היום) אמרו דבר זהו קול הוא לא אמרו דבר זכו אמתלא ואתמהינן לא אמרו והא לא אמרו ולא כלום ומסדרינן לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד י׳ ימים קמ״ל לא אמרו הוא דהוית אמתלא הא אמרו לא הוית אמתלא ופירש״י ז״ל לא גמרו את הדבר להוליא (את) הקול מקויים ומסויים אלא הוליאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלא (אבל אמרו דבר מקויים ומסויים שוב לא מהניא אמתלא ע״כ פי׳) אבל אם גמרו את הדבר ואמרו מקודשת היא ואחר שיצא הקול הוסיפו אמתלא אינה כלום וחשב הראב״ד ז״ל לומר כי האמתלא והשובר דבר אחד הם ובין אגירושין ובין אקדושין קיימי וכדפריך רב זביד למתני׳ כי אותביה רב פפא מדקתני ובלבד שלא תהא שם אמתלא ואסדר ליה במקום אמתלא קאמר וכמו שפירש״י ז״ל דארישא קאי שאם אמרו מקודשת חוששין לה ואפי׳ יצא קול נמי שגירשה על תנאי אין כאן שובר כיון שאמרו שהיו גירושין על תנאי ולדבריו הא דתלו לקמן בההיא שמעתא בקטן ובאחות משום פרוטה היינו כשנמצא הדבר כן אין חוששין וסומכין על אמתת הענין אבל מן הסתם מבטלין את הקול אלא בקול שאין שם אמתלא ור״מ ז״ל העמיק ודקדק יפה לשון התלמוד כי שוברו הוא קול הסותר כמו קול האיסור והוא כמו טום אבל וטום שרי והייך בגירושין דפנויה בלחוד וכפירש״י ז״ל ואמתלא הוא על תנאי או ספק וכמו פ״ט מהלכות אישות וכדי שלא יאריך בלשונו כתב כמו שביארנו פ״ט דהלכות אישות ואקדושין בלבד קאי ויש לי בו טעם וגם מצאתי שכתבו מורי הרשב״א ז״ל בנימוקין שלו משום דדוקא באמתלא כגון שאומר נתקדשה אלא שעל תנאי היה בכי הא הוא דבעינן שיצא שוברו עמו אבל ביצא עליה קול שנתגרשה דעכשיו אין קול זה מבטל הקול ואיתיה להאי דלבתר שנתקדשה קדושין גמורין אומר שנתגרשה ג״כ גירושין גמורין בכי האי אפילו מכאן ועד י׳ ימים וזה טעם נכון וברור וכן מוכחא כל הסוגיא בעיני כי לאחר פירוק רב אשי על משנתנו דהרי קול ושוברו עמו הפסיק מזה הענין והתחיל במימרא דאמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר וכו׳ וטרי כולה סוגיא טורא בעניני קדושין בלחוד ועלייהו קא מוקים טעמי דאמתלא אבל אגירושין לא הוזכר לשון שובר וכמו שנסבר ר״מ ז״ל בלשונו וכתב פ״ט דהלכות אישות בפירוש אמתלא מבואר יפה בחלוקיו ובפרק זה בלשון קול בלבד בדקדוק יפה וכמ״ש ועוד דהא איתא דדינא דקדושין וגירושין בחדא מחתא מחתינהו אמאי פלגינהו רב אשי באוקמתיה לכללינהו בחדא מקודשת ומגורשת אלא ודאי ש״מ טובא איכא בינייהו והא דמסדר תלמודא על פסקא דתני במתני׳ ובלבד שלא תהא שם אמתלא בפלוגתא דרבה בר רב הונא ורב זביד ופסקו בה כרב זביד וכ״פ ר״י אלפס ז״ל מן הטעם שכתבתי אשר משם השגת הראב״ד ז״ל כבר פירשה רבינו הגדול הרמב״ן ז״ל וכתב דקול דרב אשי לאו ארישא קאי דאפילו יצא שמה בעיר מקודשת ומגורשת על תנאי ודאי מבטלין לקלא דקול ושוברו הוא מימר אמרי נתקיים התנאי והרי היא מגורשת וכדאמרינן לקמן בההיא שמעתא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושי ולא הוו בהו שוה פרוטה וכן מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושי וקידושי קטן הם אלמא לא חשו חכמים לקלא אלא כשאין שוברו עמו כלל ומשום לעז משפחות אבל כל היכא דאיכא למימר דלא טעו בה אינשי למימר דמדינא שריוה רבנן חוששין לאותו קול אלא מתני׳ הכי קתני הרי זו מקודשת ומגורשת אסורה לכהן ואימתי חשו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל בקול שיש שם אמתלא כגון שהוליאו קול על תנאי ואח״כ מת בעלה אין חוששין לאותו קול ע״כ. ובזה העמיד דברי ר״מ ז״ל על נכון. ולפי מה שאני אמרתי אין צורך לכל זה הפלפול ולדחוק פי׳ השמועה אלא להעמידה בכל ענין וכפירש״י ז״ל וללכת בה בדרך הסתבה כשובה ונחת וסוגיא מוכחת ודרכיו נכוחים: לא ישא אדם אשה עד אם שנאה ישלחנה. פרק המגרש (דף צ׳):

כב אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון. ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה. שלא יאמרו זה הוציא רשעה מביתו וזה מכניסה: כג [א]מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה בגט ותהיה מגורשת. אבל אם נשתטית אינו מוציא עד שתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא כדי שלא תהא הפקר לפרוצין שהרי אינה יכולה לשמור עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה. ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים בבית אחד. *ואינו חייב לרפאותה ולא לפדותה. ואם גירשה *הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור ולהטפל בה:

א גם זה שם:

השגת הראב"ד

*ואינו חייב לרפאותה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואם בת רפואה היא למה לא יהא חייב לרפאותה וכמה יש משתטות מחמת חולי ועוברות ומתרפאות, עכ"ל:

*הרי זו מגורשת וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והוא שיודעת לשמור גיטה, עכ"ל:

מגיד משנה

כב אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל. פרק הבא על יבמתו (דף ס"ג)*: כג מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה בגט וכו'. ביבמות פ' חרש (דף קי"ב:) משנה פקח שנשא פקחת ונתחרשה אם רצה להוציא יוציא אם רצה לקיים יקיים נשתטית לא יוציא ובגמרא (דף קי"ג:) א"ר יצחק דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה ומה טעם אמרו אינה מגורשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר. וכתב רבינו לפיכך מניחה וכו' ודברים פשוטים הם שאין אדם דר עם נחש בכפיפה, אמרו גבי אשה בהרבה דברים שהם פחותים משטות כ"ש שטות וכן אמרו שם שלא תקנו חכמים נשואין בשוטים מטעם זה. ועל מ"ש רבינו שאינו חייב לרפאותה כתוב בהשגות אמר אברהם ואם בת רפואה היא וכו'. ונראה טעם לדברי רבינו לפי שכבר נתבאר פרק י"ד מהלכות אישות האשה שחלתה ואמר לה הריני מגרשך ונותן כתובה והולך שומעין לו, וכאן ודאי היה זה רוצה לגרש אלא שחכמים מנעוהו לגרש אבל בחיוב ממון לא חייבוהו שהרי לא עשו כן אלא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר לכן לחמה תאכל ושמלתה תלבש ויקרא שמו עליה לאסוף חרפתה. וזהו שכתב רבינו מאכילה ומשקה משלה שהוא סבור שלא חייבוהו

*נ"א שלח"מ שאינה צנועה שם בברייתא:

חייבוהו בדבר שבממון. זהו דעתו ז"ל ולא מצאתי בזה ראיה: ואם גירשה. כבר הזכרתי מימרא דר' יצחק דאמר דדבר תורה מתגרשת, ובירושלמי אמרו דלרב יצחק אם עבר וגירש גירש ובגמרין ליכא פלוגתא על הא דר' יצחק. ובהשגות כתוב כאן אמר אברהם והוא שיודעת לשמור את גיטה עד כאן. ומבואר כן בגמ' כדבריו שאמרו שם היכי דמי אי דיודעת לשמור גיטה ויודעת לשמור עצמה מי נהגו בה מנהג הפקר אלא דאינה יודעת לשמור לא גיטה ולא (לשמור) עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת (בתמיה) והא אמר דבי ר' ינאי ונתן בידה וכו' ונכתב כל זה בהלכות. וכדומה לי שרבינו שלא באר כאן סמך לו על מ"ש פ"ב בדין הקטנה שכל שאינה מבחנת בין גיטה לדבר אחר אינה מתגרשת והוא פירוש למה שאמרו אינה יודעת לשמור עצמה כמו שכתבתי שם ומפני שידוע היקש השוטה לקטן בכמה מקומות לא באר רבינו בכאן זה ולא מצאתי לו טעם אחר בזה. ודע שכשם שקטנה שאינה מבחנת מתגרשת בקבלת אביה כל שלא נשאת כמ"ש שם כך הדין בזו כל זמן שלא נשאת אם עדיין היא קטנה או נערה וכן מבואר כאן בירושלמי. ודע שאם גירשה חייב לתת לה כתובתה שהרי נולד בה המום משנשאה הוא ונסתחפה שדהו. וזה פשוט:

אין

לחם משנה

כב אשה רעה בדעותיה וכו'. כאן כתב רבינו הדין הנזכר שם בברייתא במ"ש ושאינה צנועה וכו' וכמ"ש ה"ה שם ברייתא. (וצ"ל טעמא דהם סוברים דהך בברייתא) וכו' וקשה אמאי לא הביא הפסוק שהביאו שם בברייתא גבי מה שאמר שם שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וכו' זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה וכו'. גם על הטור בסימן קי"ט תמה הרב ב"י למה הביא פסוק זה של גרש לץ ולא הביא הפסוק האמור בברייתא דאתיא כב"ש דאי כב"ה מהיכא נפקא ליה מצוה אי מושלחה שאמר הכתוב כי מצא בה ערות דבר פ"כ אפילו הקדיחה לו תבשילו נמי הוי מצוה לגרשה דהא ושלהה אכולא מילתא קאי. וכן קשה ממ"ש אח"כ הכתוב קראו אחר לומר שאין זה וכו' ואי אדבר קאי אמאי קאמר הכי דהא אינו אלא הקדיחה לו תבשילו וכבר הוקשה לבעלי התוספות קושיא זו ואמרו אפילו כב"ה מיתוקמא ואערוה קאי אבל רבינו והטור לא סבירא להו הכי אלא הך ברייתא כבית שמאי מיתוקמא ולהכי מייתו להו מהאי קרא דגרש לץ ויצא מדון שאמר שם רבא (דף ס"ג) אשה רעה ר"ל רעה בדעותיה כדמשמע שם היכי דמי אשה רעה וכו' וכל שכן אשה שאינה צנועה וכשרה ולהכי נפקי ליה מהך קרא:

עד

משנה למלך

לב"ה נמי דלא כייפינן ליה שלא להוציא מיהו שנאוי הוא ע"כ. והקשה מהרי"ל ז"ל בחדושיו במאי דכתב רש"י אם שנאתה שלא כר"ע וכו' דאם כדברי רש"י היכי קאמר ולא פליגי הרי פליגי דמר אמר כב"ש ומר אמר כר"ע. ונראה דלא קשיא דאה"נ ר' יהודה דפסק כר"ע בזווג שני ס"ל דהלכתא כב"ש בזווג ראשון ור' יוחנן דפסק כב"ש בזווג ראשון ס"ל דהלכתא כר"ע בזווג שני ומש"ה קאמר בגמ' ולא פליגי אלא דר' יוחנן דפסק כב"ש מיירי בזווג ראשון ור"י דפסק כר"ע מיירי בזווג שני. עוד הקשה הרב ז"ל דכשם דכתב רש"י דלהסוה גירסא דגרסי שנאוי הוא המשלח קאמר אף לב"ה ה"נ מצינן למימר להסיא גירסא דגרסי אם שנואה היא לפני המקום וקרא ה"ק אם שנואה היא לפני המקום דין הוא משלח אבל כיון שאינה שנואה באשת נעוריך אל יבגוד. ונראה דאה"נ דלפי גירסת אם שנואה וכו' דמצי אתיא אפי' לב"ה אלא שבתחלה כתב אם שנואה כב"ש ואית דגרסי שנאוי המשלח ולפי זו הגירסא אתיא כב"ש והרב הסכים לזו הגירסא ואח"כ חזר ואמר דמצינן לאוקמי אף כב"ה ואה"נ דלגירסת אם שנואה מצי לתוקמה כב"ה אלא שהרב ז"ל הסכים לגירסת שנאוי הוא וכו' ולפיכך שקיל וטרי אליביה ומה שהוצרך רש"י לומר דאתיא אף כב"ה הוא משום דקשיא ליה דאם איתא דר"י לא אתיא אלא כב"ש א"כ נמצא דבפלוגתא דאיפליגו במתני' ב"ש וב"ה ור"ע לא פסקינן כב"ה דאי מיירי מתני' בזווג ראשון הלכתא כב"ש ואי מיירי בזווג שני הלכתא כר"ע ואי מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני פסקינן בחדא כב"ש ובחדא כר"ע וזה ספק הכלל המסור בידינו דלעולם הלכה כב"ה. תו קשה ליה דלעיל איבעיא להו בגמ' לא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגירשה מהו וכו' ואם איתא דר"י לא אתי אלא כב"ש רב ספא במאי קא מיירי אי בזווג ראשון אפילו מצא בה דבר אינו יכול לגרשה ואי בזווג שני אפי' מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. מש"ה הוצרך רש"י לומר דר"י אתי אף כב"ה דאף דלא כייפינן ליה שלא להוציאה מ"מ שנאוי הוא לפני המקום שמגרש את אשתו משום שהקדיחה תבשילו ובזה פסקינן הלכתא כב"ה ומתני' איירי בזווג ראשון וב"ה כי פליגי אב"ש לא פליגי אלא דלב"ש אם לא מצא בה ערוה כופין אותו שלא להוציאה ועל זה קאמרי ב"ה דאף אם הקדיחה תבשילו אין כופין שלא לגרשה. אבל אה"נ דשנוי הוא ור"פ נמי מיירי בזווג ראשון. וכל זה הוא לפי פירש"י שפירש אם שנאתה שלה כר"ע. אבל אם נפרש אם שנאתה שלח כב"ה שהוא אם הקדיחה תבשילו שלח אי ר' יוחנן אתי כב"ש מתני' מיירי בזווג שני ור"פ נמי מיירי בזווג שני ואי ר' יוחנן אתי כב"ה מתני' מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני ור"פ נמי מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני:

כתב מרן הב"י סי' קי"ט והרי"ף והרא"ש לא פסקו הלכה כדברי מי. ונ"ל שהטעם לפי שסמכו על המעיין דממילא משמע דהלכה כב"ה לגבי ב"ש וגם לגבי ר"ע. והרי"ף נראה דפסק כב"ה דהביא ההיא בעיא דר"פ לא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגירשה מהו וזו אתיא כב"ה ודוק. עוד כתב מרן על דברי רבינו וז"ל ומ"מ נראה מדבריו דהלכה כב"ה מדכתב אבל שניה אם שנאה ישלחנה אלמא דלא בעינן דבר ערוה כב"ש וגם שנאה משמע ע"י דבר שעשתה דע"י שמצא אחרת נאה הימנה אין לשנאתה ע"כ. ולא משמע מלשון רבינו שפסק כב"ה ממ"ש אם שנאה ישלחנה דהרי רש"י פירש לה כר"ע דהיינו מצא אחרת נאה הימנה ודוק. (א"ה עיין בתשובת מהרימ"ט ח"מ סי' ק' ועיין במ"ש הרמב"ם פ"ג מהלכות איסורי ביאה דין י"ט דנראה דפסק כר"ע יע"ש ודוק. ודע דהפר"ח השיג על מרן מדאמרינן בתמורה עכסה שכל הרואה אותה כועס על אשתו. ועיין בתוס' פ"ק דתעניות (דף ד'). יע"ש ודוק). עוד כתב מרן שם וז"ל כתוב בתשובת הרשב"א שמעתי משם הגאון שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה וכו' וכ"כ הרשב"ן בתשובה ועיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בס"ס קי"ז ע"כ. ולא דמי להביא דהרא"ש וצ"ע (א"ה עיין בס' ג"ל סי' ס"ז, ועיין בני יעקב סימן ה' ובמ"ש הרמ"ז בפרק גט פשוט סימן קי"ט ס"ק י"ח):

קטנה

מגדל עוז

אשה רעה בדעותיה וכו' עד ויצא מדון. פרק הבא על יבמתו (דף ס"ג): ואשה שנתגרשה וכו' עד לתוך ביתו. פ"ק דסוטה: מי שנתחרשה אשתו ה"ז מגרשה בגט ותהיה גרושה. ביבמות פ' חרש (דף קי"ג) ובגיטין פרק קורדיקוס (דף ע"א): אבל אם נשתטית אינו מוציאה וכו' עד שתבריא ודבר זה תקנת חכמים הוא כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים שהרי וכו' עד ואינו חייב לרפאותה: כתב הראב"ד ז"ל ואם בת רפואה היא וכו': ואני אומר תמה אני שהרי דבר זה תלמוד ערוך הוא פרק נערה שנתפתתה גמרא מתני' דנשבית חייב לפדותה וכו' לקתה חייב לרפאותה דגרסינן בברייתא אמר רשב"ג רפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה ורפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות וכבר כתב זה ר"מ ז"ל פי"ח דהלכות אישות והא ודאי שטות רפואה שאין לה קצבה היא ועוד דלא גרע מהא דאמר ר"י בהכיא שמעתא עשו סקוה דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה ועוד דהולי ארוך הוא לשמות וכבר כתב זה ר"מ ז"ל פי"ד דהלכות אישות דחולי ארוך מגרשה ונותן לה כתובתה וכי הא דגרסינן בשמעתין דלקתה שסוכרתיו קריביה דר"י הוא ליה איתתא אגא דהוה צריכה רפואה כל יומא וכו' ועל כן בזאת הואיל ונשתטית אין אדם דר עם נחש בכפיפה וראוי להוציאה אלא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדאיתא פרק חרש ופרק קורדיקוס ועל כן אין לה מתנאי כתובה שאן תקנת חכמים שהם אמרו והם אמרו ומן הדין מעתה שלא יהיה חייב לה לרפאותה וכ"כ רבותינו בעלי התוס' ז"ל כי מאחר שאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא קיימא קמיה ומש"ה לא תקינו רבנן כתובה לשוטה ונמצא דעת ר"מ ז"ל נכון: ולא לפדותה וכו' עד ולהטפל בה. פרק חרש (דף קי"ג): כתב הראב"ד ז"ל והוא שיודעת לשמור גיטה עכ"ל: ואני אומר גם בזה שהמקרא לא השמיע לאזני רבינו הראב"ד ז"ל לשון ר"מ ז"ל שכתב זאת הפיסקא ותקנת חכמים הוא כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים שהרי אינה יכולה לשמור את עצמה עד סוף הפרק כמו שהעתקתי לשונו בסמוך והוא תלמוד ערוך פרק חרש דתנן בשטיה לא יוציא וגרסינן עלה בגמרא (יבמות דף קי"ג) א"ר יצחק דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה ומה טעם אמרו אינה מתגרשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר וסיילינן היכי דמי אילימא דיודעת לשמור גיטה ויודעת לשמור עצמה מי נהגי בה מנהג הפקר אלא באינה יודעת לשמור לא גיטה ולא עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת בתמיה והא אמרי דבי ר' ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצאה זו שאין לה יד לגרש עצמה ותנא דבי רבי ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת ופרקינן לא צריכא דיודעת לשמור (את) גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת דהא יודעת לשמור גיטה ואמור רבנן לא ליפקה שלא ינהגו בה מנהג הפקר ע"כ. הנה עיניך רואות שזאת המסקנא כר"מ ז"ל לפי שאינה יודעת לשמור את עצמה ועניין אם עבר וגירשה שלא נזכר בבבלי עם מה שהשיג הראב"ד ז"ל בעניין שמירת הגט מצאתיו מפורש בירושלמי דיבמות פרק חרש דגרסינן נשתטית לא יוציא דבי רבי ינאי אמרי משום גזירה רבי זעירא ור' אילא תרויהון אמרין שאינה יכולה לשמור את גיטה רבי נחמיה בר מר עוקבן בריה דרב יוסף אמר שלחה עבר וגירש מאן דאמר משום גזירה גירש ומאן דאמר שאינה יכולה לשמור גיטה אסור יש לה כן ולא מאן דאמר מפני גזירה אסור ומאן דאמר שאינה יכולה לשמור את גיטה [הדי יב גה אב ויכולה לשמור את גיטה פעמים שוטה פעמים חלומה מאן דאמר משום גזירה אסור ומ"ד מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה] יש לה פעמים שיכולה לשמור גיטה ע"כ. ופי' גזירה שהיא נגררת אחר המנאפים ומזנה והיא בירושלמי כלשון הפקר של לשון הבבלי. והנך רואה בעיניך שהתלמוד חושך כן שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכן פסק ר"י אלפס וכל המפרשים ג"ע כדברי רבי ינאי דירושלמי ואגיבה דידיה אמרינן לסדיה שאם עבר וגירש גירש שאינה יכולה לשמור גיטה ואע"פ שנראה שמורגשה שיטתו דבי רבי ינאי דירושלמי מן הבבלי אין חשש כי כן מצינו רבות וגם כי ידעתי הכל לפני שבילהן ערוך וגם רבותינו בעלי התוס' ז"ל כן פירשו שמועתנו דלכתחלה בכל ענין כי אע"פ שיודעת לשמור את גיטה לא תצא משום גזירה שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכן נראה פרק התקבל גמרא מתני' דשניה המאורסה

ואיו

פרק אחד עשר

א אין [א]נושאין את הקטנה. והנושא קטנה יתומה ולא רצתה בבעל הרי זו [א] ממאנת והולכת ואינה צריכה ממנו גט. שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין כמו שבארנו. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה הרי היא כיתומה בחיי אביה. ואם נישאת כשהיא קטנה הרי זו ממאנת: ב [ב]ההרשת אע"פ שנישואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה לא תקנו לה שתמאן כדי שלא ימנעו מלנשאה: ג ממאנת היא הקטנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין. בין בפני בעלה בין שלא בפניו. [ג]וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם. וממאנת בבעל זה וממאנת בשני אם נשאת לאחר וכן בשלישי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מיאנה אע"פ שהיא נשואה והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה קידושיה הם הם מיאוניה: ד [ד]עד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה. עד שתהיה נערה או עד שיודע שהיא אילונית. במה דברים אמורים בשלא בא עליה [ב] הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד. אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו הרי זו אינה ממאנת. [ה]ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה סימנין: ה הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנים הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשרו. ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מיאנה אחר שנבדקה ונתקדשה לאחר צריכה ממנו גט מספק. ואם נשאת תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר משניהם: ו קטנה שלא מיאנה והגדילה ואע"פ שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד הרי זו אינה ממאנת שהרי

א טור שם סי' קנה סמ"ג שם: ב טור שם סי' מד סמ"ג שם: ג שם סי' קנה: ד הכל שם: ה טור אה"ע סי' קנה סמ"ג עשין נ:

מגיד משנה

פי"א א אין נושאין את הקטנה והנושא קטנה יתומה וכו'. כבר נתבאר פרק שלישי מהלכות אישות שמצות חכמים שלא יקדש אדם את בתו קטנה. ובכתובות פ' אע"פ (דף נ"ז:) אמרו אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה: והנושא את היתומה. כבר נתבאר זה פ"ד מהל' אישות: וכן קטנה שהשיאה וכו'. גם זה נזכר שם ומבואר בגמרא בפרק האיש מקדש (דף מ"ד):

ב ההרשת אע"פ שנשואיה מדברי סופרים כנישואי קטנה וכו'. מבואר ביבמות פרק חרש (דף קי"ב:) דשאלו מאי שנא קטנה דממאנת ומאי שנא חרשת דלא ממאנת ותירצו דהם כן מימנעי ולא נסבי לה:

ג ממאנת היא הקטנה. במשנה ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ז) נתבארו כל אלו ובדעת ב"ה: וקטנה שלא מיאנה וכו'. שם (ק"ח) ברייתא ופסק הלכה בגמרא:

ד עד מתי הבת. זה מתבאר בהרבה מקומות וכן העלו בהלכות פרק ב"ש שכל זמן שהגדילה שוב אינה ממאנת וכן הסכימו האחרונים ז"ל. ומ"ש רבינו עד שיודע שהיא אילונית כבר נתבאר פ"ב מהלכות אישות ענינו. ופי' אע"פ שיש לה י"ב שנה ויום אחד אינה גדולה עד שתביא שתי שערות כנזכר שם דתרתי בעיא לגדלות סימנים ושנים והאילונית אינה מביאה סימנים: בד"א שלא בא עליה. פי' בד"א שהיא ממאנת עד שתגדיל כלומר עד שיהו לה סימנים ושנים בשלא בא עליה אחר הגעת השנים דליכא חששא דאורייתא וכיון שכן אם נבדקה ואין לה סימנים אע"פ שיש לה שנים ממאנת והולכת אבל אם בא עליה אחר הגעת השנים אע"פ שלא נודע אם הביאה סימנים אינה ממאנת דכיון שהביאה כשנבעלה הויא לה מקודשת דאורייתא דאמרינן דבעל לשם קידושין ובאיסורא דאורייתא אמרי' חזקה הביאה כדי להחמיר בשל תורה אבל כשלא נבעלה אחר הגעת השנים דדין תורה ממאנת אפילו אם הביאה סימנים אין אומרין הוחזקה הביאתן עד שיודע בבירור ובודקין אותה. וכל זה מבואר בהלכות בארוכה מהכרח הסמועות:

ה הרי שנבדקה. במס' נדה פרק יוצא דופן (דף מ"ו) ונזכר בהלכות בפרק בית שמאי אמר רב דימי הלכתא חוששין שמא נשרו. והעלו בהלכות מהכרח הסמועות דהיכא דלא בא עליה לאחר זמן דהוו להו ניפואין דרבנן לא חיישינן שמא נשרו דלא אמרו אלא היכא דבעל לאחר זמן דהס היתא דהוו לה סימנין הויא לה מקודשת גמורה אבל כשלא בעל דהפי' הוו לה סימנין מדאורייתא היתה ממאנת אלא דרבנן תקון דלא הימא מספיקא לא חיישינן לנשירה ולא אמרינן חזקה הביאה סימנין אלא בודקין אותה ואם לא הביאה סימנים הרי זו ממאנת. וזהו דעת רבינו וכן הסכימו האחרונים ז"ל ונמצא שאמרו חוששין שמא נשרו זן אותה רבינו כספק מקודשת מן התורה:

ו קטנה שלא מיאנה והגדילה. פ' הגדילה שיש לה שתים עשרה שנים וסימנים כמו שכתבתי למעלה ופשוט הוא ודין זה מבואר בהלכות פרק ב"ש בארוכה וכן הסכימו האחרונים ז"ל: לפיכך

כסף משנה

פי"א ד במה דברים אמורים בשלא בא עליה הבעל וכו' הרי זו אינה ממאנת. נתבאר בפ"ד מהלכות אישות: המגרש

לחם משנה

פי"א ד עד מתי הבת ממאנת וכו'. מדברי ה"ה ומדברי רבינו נראה דלאחר י"ב שנה כל זמן שלא נתברר שהביאה שתי שערות יכולה למאן ולא אמרינן חזקה הביאה שתי שערות והא דאמרינן בפרק יוצא דופן (דף מ"ו) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים וכו' מוקי לה רבינו דהוא כשבעל דכיון דבעל הוי איסור תורה אז אמרינן חזקה הביאה סימנין לחומרא אבל כשלא בעל הוי ספיקא דרבנן אם הביאה אם לא הביאה ואזלינן לקולא ויכולה למאן וכן נראה מדברי רבינו דבעינן בעילה דכתב ואינה צריכה בדיקה למיאון שחזקתה שהביאה וכו' והיינו מימרא דרבא כדפרישית וכן נראה מלשון ההלכות. אבל הטור ז"ל סי' קנ"ה משמע דסבירא ליה דטא דרבא אפילו שלא בעל הוא ואחר שעברו י"ב שנה אינה יכולה למאן חזקה הביאה וכו' שכן כתב שם בד"א שיכולה למאן אחר י"ב שנה שבדקו אותה ולא הביאה ב' שערות אבל סתמא וכו' אבל דעתו כמו שכתבתי וא"כ מ"ש רבינו בד"א כשלא בא עליה הבעל איירי בלא בדיקה וה"ק בד"א דאחר י"ב בלא בדיקה ממאנת אחר שנעשית וכו' אבל אם בעל אפילו שלא נבדקה חזקה הביאה והוא ודאי קדושין ואם לא נבדקה הוי ספק. כך נראה פי' דברי רבינו. ויש לתמוה על ה"ה שכתב פירוש בד"א שהיא נאמנת וכו' וכיון שכן אם נבדקה ואין לה סימנין אע"פ שיש לה שנים ממאנת דלמה כתב אם נבדקה אפילו שלא נבדקה כל זמן שלא נתברר שיש לה סימנים ממאנת כמו שכתב בסוף הלשון אין אומרים הוחזקה הביאתן וכו' ועוד ע"כ בד"א כשלא נבדקה איירי דהא סיפיה דליסנא הכי הוא הרי זו אינה ממאנת ואינה צריכה בדיקה וכו' משמע דבלאו נבדקה איירי. ואולי י"ל בדוחק דאין כוונת ה"ה אלא לומר הכל שיוכל למאן אפילו לכתחלה וז"ש וכיון שכן אם נבדקה ואין לה סימנים אז ממאנת כלומר לכתחלה מה שאין כן כשלא נבדקה דאז לכתחלה לא תמאן אבל מ"מ דברי רבינו ע"כ איירי בלא נבדקה כדפרישית ודוחק: שהרי

משנה למלך

פי"א ו קטנה שלא מיאנה והגדילה וכו'. בתשובת הריב"ש ס"ס קנ"ג כתב וז"ל והר"א ז"ל כתב דקטנה שהגדילה אפילו לעדי יחוד אינה צריכה דכיון דאשתו היא ועומדת עמו כ"ע ידעי שנתייחד עמה ובא עליה ע"כ. ועיין בתשובת הריב"ש ס"ס ו' שדחה סברא זאת וכתב עלה שהיא יחידאה יע"ש: ובכלל

הגהות מיימוניות

[א] כתב ר"ח בפירוש יבמות וז"ל כתב גאון זצ"ל תריר אנן ואבהתן כד אתת לקמן יתומה לקידושין תבעינן ראיה דגדולה היא להתרחק מן המיאון כדברי רבנן ודיינא דמנסיב יתומה קטנה מוכחינן ליה ונזפינן ליה מיהו לא מפקינן לה מן בעלה עכ"ל. ולא נראה לר"י וכתב בתשובה דא"צ להתרחק אלא מן המיאונין עצמן כגון להשיאה עצה שלא למאן ושאין מלמדין את הקטנה שתמאן דעל ההיא משנה מייתי לה בפ' ב"ש ואדרבה ביש לה אב אמרו אסור לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה. ובסוף התשובה כתב וז"ל אע"פ שאינו נראה בעיני כדברי ר"ח מפי הגאון והייתי מתיר להשיא יתומה קטנה במקום שלא היה דומה שהית בא לידי מיאון שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כ"מ לא אפסוק עתה לעבור על דבריהם אחרי שנ"ל לפי הענין שאלו הנשואים אם היה עושה אותן עכשיו היה בעיני קרוב לודאי למיאון כי ידעתי שבעל אותה גד לה נתן עיניו בממון ושמא הוא ואשתו וקרוביה משיאין אותה למאן וכו' עד ודיא יב לה לבא לידי קלקול גדול ולכך טוב להמתין עד שתגדיל ושלום יצחק ב"ר שמואל, ע"כ: [ב] רש"י פירש בפרק יוצא דופן (נדה מ"ז) דמשנעשית בת י"ב שנה ויום אחד אע"פ שלא נבעלה אינה ממאנת שהרי הגדילה והביאה שתי שערות וצריכה גט מדברי סופרים דילמא אתי למאן הנבעלת לאחר תבאת סימנים והיא אשת איש גמורה ובס' התרומה נותן עוד טעם שאם בדקו ולא מצאו סימנים אינה ממאנת משום דחיישינן גומות אע"פ שאין שערות ומי יוכל להבחין דבר זה שלא יהו שם גומות ועוד דשמא שתי שערות ואפילו אחת בגבת ואחת בכריסה מהני כדאמר בפרק בא סימן וא"א לעמוד על זה הילכך אפילו לא בעל אחר זמן זה אין בודקין אותה וכ"פ ר"ת בספר הישר ועוד אומר ה"ר אלחנן דהא דאמרינן בפרק בא סימן דלאחר הפרק נשים בודקות אותה היינו להחזיקה בגדולה אבל להחזיקה בקטנה להקל אינה נאמנת דכיון שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין ולא תמאן ס"ה תוס' פ' יוצא דופן, ע"כ:

מגדל עוז

ואיזו היא קטנה שיודעת לשמור את גיטה כל שמשמרת את גיטה ודבר אחר ושיילינן מאי קאמר אמר רבי יוחנן ת"ק כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה מתקיף לה רב הונא בר מנוח הא שוטה בעלמא היא כלומר ופחותה היא מן הקטנה דאע"פ שיכולה לשמור גיטה אינה מתגרשת לכתחלה אלמא פשיטא להו דלאו בשמירה תליא מילתא. ואיני יכול לומר שרבינו הראב"ד ז"ל לא ראה הירושלמי הזה כי ידעתי הכל לפניו כשולחן ערוך לכן אמרתי שהמקרא לא השמיע לאזניו שיתן לבו גם לזאת:

פי"א אין נושאין את הקטנה עד הרי זו ממאנת. ביבמות פרק בית שמאי (דף ק"ז ק"ח): החרשת שנשואיה וכו' עד מלנשאה. פרק הניזקין (דף נ"ה): ממאנת היא הקטנה וכו' עד יש לה מיאון. ביבמות פרק בית שמאי ופ"ו דעדיות: וקטנה שלא מיאנה עד וכו' הן הן מיאוניה. ביבמות פרק בית שמאי: עד מתי הבת ממאנת וכו' עד שתהיה איילונית. במס' נדה פ' בא סימן (דף נ"ב) והביאה ר"י אלפס בהלכות פרק המדיר: בד"א בשלא בא עד כמו שביארנו הרי זו אינה ממאנת. פ' בא סימן (דף מ"ח): ואינה צריכה בדיקה עד צריכה גט מספק. פרק יוצא דופן (דף מ"ו) ופ' בא סימן: ואם מיאנה אחר שנבדקה עד משניהם. זה מכלל כל הדרכים האלו בה: קטנה שלא מיאנה וכו' עד מדברי סופרים. ביבמות פרק בית שמאי (דף ק"י) ובכתובות פרק המדיר (דף ע"א):

שהרי הגדילה. וצריכה גט מדברי סופרים. שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת. ולא בא עליה אחר שהגדילה כדי שתהיה אשת איש גמורה. ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך אם עמדה ונתקדשה אחר שגדלה תופסין בה קדושין של שני. ואם גירש הראשון יכנוס השני. אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו מאחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קודם שיגרש ראשון תצא מזה ומזה מפני שדומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה ואין הולד מן השני ממזר. [א]ואם בא עליה ראשון קודם שגירש שני הולד ממזר: **ז** אי זו היא קטנה שצריכה למאן מבת שש עד בת עשר שנים בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קדושיה ושהן קדושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן הרי זו צריכה מיאון. ואם אינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש אפילו יודעת לשמור אינה צריכה מיאון *ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון. וכל מי שהשיאוה אחיה או אמה או קרוביה שלא לדעתה אינה צריכה למאן: **ח** [ב]כיצד ממאנת אומרת [ג] בפני שני עדים אין רצוני בפלוני בעלי. או אין רצוני בקידושין שקדשוני אמי או אחי וכיוצא בדברים אלו. אפילו היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהן ואמרה איני רוצה בפלוני בעלי הרי זה מיאון: **ט** השנים שממאנת הקטנה בפניהן כותבין לה ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה וחותמין ונותנין לה. וזה הוא גופו של גט מיאון. וגט מיאון אינו כגט הגירושין שנתינתו מגרשה ואינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי גט הגירושין. ואין כותבין בו טופסי הגט שמא יראה כגט [ד] גירושין לפי שאינו אלא כמעשה בית דין: **י** [ג]השנים שממאנת בפניהן צריכין שיהו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו. לפיכך כל מי שראה אותה שמיאנה ושמע מיאוניה יש לו לכתוב גט מיאון לה אע"פ שאין מכירה. וכבר נהגו ישראל לכתוב גט מיאון בנוסח זה:

גט מיאון

יא בבך בשבת כך וכך יום לחדש פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה שאמי או אחי הטעוני

א אין דעת הרא"ש כן ועיין שם בכ"מ: ב גם זה שם: ג שם:

מגיד משנה

לפיכך אם עמדה וכו'. מבואר בהלכות בארוכה:

ז אי זו היא קטנה. כבר ביארתי בפ"ד מהלכות אישות מאין לו לרבינו זה ושם כתבתי שכן הוא דעת הרשב"א ז"ל. ויש בהשגות בזה שיטה אחרת ושיטת רבינו עיקר:

וכל מי שהשיאה אחיה. שם במשנה (יבמות ק"ז:) ובירושלמי אי זו היא לדעתה עבדין לה גיטון ומלבשין לה קוזמידין ומדכרין לה גבר *(אי זו היא שלא לדעתה עבדי לה גיטון ומלבשין לה קוזמידין ולא מדכרין לה גבר) ע"כ. וכתבו הרשב"א ז"ל:

ח כיצד ממאנת. פסק הלכה בגמ' שהמיאון די בפני שנים ויש מי שכתב* דלכתחלה בעי שלשה ואין כן דעת רש"י ז"ל ודעת רבינו ועיקר. והדברים שהיא אומרת שם מבואר הכל בברייתא:

ט השנים שממאנת הקטנה וכו'. שם בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזו דנפיש דבורא אמרי אתי לאחלופי בגיטא תקינו הכי ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני באנפנא ע"כ. ופירוש דילמא אתי לאחלופי בגיטא ויבאו לאסור קרובות:

י השנים שממאנת בפניהן. מחלוקת אמוראי פרק מצות חליצה (דף ק"ו) ופסקו בהלכות כרבא דהוא בתרא דאמר אין חולצין אלא א"כ מכירין ואין ממאנין אא"כ מכירין לפיכך כותבין גם חליצה אע"פ שאין מכירין וכותבים גם מיאון אע"פ שאין מכירין דלא חיישינן לב"ד טועין. וכתב רבינו שיהיו מכירים אותה ואת בעלה אבל הרשב"א ז"ל כתב אא"כ מכירין את האשה אבל אע"פ שאין מכירין הבעל ודאי ממאנין דמאי איכפת לן בבעל אפי' אין זה בעלה הרי יכולה למאן שלא בפניו ומה לה לשקר שלא בפניו תמאן עכשיו בכל מקום שהוא אלא ההקפדה בהכרת האשה דלמא מסקא שמה כשם אותה קטנה עכ"ל. ומסתברא לי דשמא יש לחוש דילמא איכא קטנה ששמה כשמה ואיהי מסקא שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה ואף ע"ג דלשני יוסף בן שמעון לא חיישינן אלא א"כ הוחזקו ה"מ בגברי גדולים דשמא נפיק להו ואם איתא דהוו קלא אית להו אבל בנשים וכ"ש קטנות איכא למיחש אבל לשם בעלה כשם בעלה ושמה כשמה לכולי האי לא חיישינן. ומכירין שהזכירו במיאון משמע דומיא דמכירין בחליצה מה בחליצה צריך שיכירו שניהם אף במיאון כן כנ"ל לדעתו ז"ל:

כבר נהגו כל ישראל. הנוסח שהזכיר רבינו ברור הוא שהוא מועיל. וראיתי בטור שהוא מוסיף ויהיבנא לה רשות למיזל להתנסבא לכל גבר דתצבי ואינש לא ימחא בידה מן יומא דנן ולעלם ע"כ. ונוסח רבינו עיקר לפי שלשון זה הוא בגט ואתי לאיחלופי דהשתא בנפיש דבורא אמרו בגמרא דאתי לאחלופי כ"ש לכתוב בו לשונות הגט:

המגרש

*המוסגר ליתא בירושלמי. יר"ח ובעהש"ט.

השגת הראב"ד

*ויתירה על בת עשר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבתי בהלכות קדושין מה שאני סובר בזה ולעולם סכלה שאינה יודעת לשמור גיטה וקדושיה אינה יכולה להתגרש אפילו היא בת י' וי"א ולא נתנו שיעור לפעוטות אלא כמתקדשת ע"י עצמה והיא יודעת לשמור את קידושיה ואם אינה בת י' אינה מתקדשת אלא ע"י אמה ואחיה ומדעתה ואע"פ שיודעת לשמור קדושיה, עכ"ל:

לחם משנה

ו שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות וכו'. וא"ת אם בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות ולא ידענו שהביאה סימנין מקודשת גמורה הויא כדכתב רבינו לעיל דאמרינן חזקה הביאה סימנים וא"כ אמאי קאמר דהויא ספק מקודשת. וי"ל דמאי דקאמר אחר שהגיעה ר"ל שבדקנוה ולא מצאו לה סימנים ואין לה אלא שנים בלבד ואז היא ספק מקודשת ומ"ש ולא בא עליה אחר שהגדילה לאו דוקא הגדילה דבעינן שיהיו לה סימנין ושנים דומיא דקטנה שלא מיאנה והגדילה שכתב קודם אלא כל זמן שלא ידענו אם הביאה סימנין להאי דלגבי בעילה הגדילה מיקרי והוי ודאי קדושין: ואם בא עליה שני קודם שגירש ראשון וכו'. כתב הטור בסי' קנ"ה שהשיג הרא"ש ז"ל על דברי ההלכות ששם דברי רבינו ואמר דאפילו בא עליה ב' קודם גירושי ראשון יגרש ראשון וישא ב' ולא דמי לאשה שהלך בעלה וכו' דאם גזרו במקום ערוה או איסור לאו דבר תורה ניגזור במקום שאין איסור ערוה ולא איסור לאו דבר תורה וכו'. ואני תמה מאד על דברי הרא"ש ז"ל דהא בירושלמי פרק חרש אמר באשתו של חרש שנשאת לפיקח או אשתו של פיקח שנשאת לחרש מפני ששמע שמת בעלה תצא מזה ומזה והביאו ה"ה לקמן בפרק זה והכא נשואי דרבנן הוו שהם נשואין דחרש וליכא כאן איסור לאו ולא איסור ערוה. וי"ל דשאני התם שנשאת מחמת ששמע שמת בעלה וכיון שכן אע"פ שאין לקונסה משום היא גופא איכא למיגזר אטו אשת פיקח שנשאת לפיקח ושמע שמת בעלה ולכך אמרו תצא מזה ומזה אבל הכא דלא נשאת מחמת ששמע שמת בעלה לא מיחלף באשה שהלך בעלה וכו' וכ"ת לגזור משום היא גופה כמו שאנו קונסים באשה שהלך בעלה משום דעבד איסורא ה"נ לקנסוה, לזה כתב הר"א ז"ל דאינו דאין כאן לא איסור לאו ולא איסור ערוה דניקנסה ולפי זה גם באשתו של חרש שנתקדשה לפקח בלא שמיעה שמת דלא מיחלף אטו אשה שהלך בעלה ושמע שמת לא אמרינן דתצא דהאי דומיא דקטנה דהכא. זה נ"ל לדעת הר"א ז"ל והוא דוחק אבל לדברי רבינו אתי הירושלמי שפיר:

ט השנים שממאנת כו'. כתב ה"ה אבל לשם בעלה כשם בעלה ושמה כשמה לכולי האי לא חיישינן. וא"ת היכי חיישינן לשם בעלה כשם בעלה הא כיון שהם גדולים נפיק להו קלא וכיון דלא הוחזקו ליתנהו. וי"ל דכי אמרינן קלא אית להו ה"מ שני אנשים ששמותיהם ושמות נשותיהן שוין דהא הוי כדבר מחודש ולכך קלא אית להו אבל ב' יוסף בן שמעון ואין שמות נשותיהן שוין לית להו קלא:

המגרש

מגדל עוז

לפיכך אם עמדה ונתקדשה עד הולד ממזר. ביבמות פרק ב"ש: אי זו היא קטנה וכו' עד ופחותה מבת שש אפי' יודעת לשמור אינה צריכה מיאון. פרק התקבל (דף ס"ו): ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון. פרק התקבל ופרק ב"ש וסוף חולין: כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבתי בהלכות קדושין וכו': ואני אומר אם על הדעת שכתב פ"א וה"ב דהלכות אישות הוא אומר גם אני זכיתיו שם ואם על הלכות קדושין שלו הוא אומר אני לא באתי לסתור אלא לבנות אבל אודיע כי דעת ר"מ ז"ל כדעת ר"י אלפס ז"ל פרק התקבל בשמעתין דפעוטות שפסק כרבה וביבמות פרק ב"ש שפסק כשמואל וכ"כ הר"ס מקוצי ז"ל ורבו דעות אחרות להעמיק בדעתו והר"ז הלוי ז"ל בספר המאור במס' יבמות האריך בו וגם רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ומורי הרשב"א ז"ל כן הסכים ועוד יש לי להביא ראיה מסוף פ"ק דמסכת חולין (דף כ"ו) דגרסינן גמ' מאי כ"מ שיש חליצה אין מיאון א"ר יהודה זו דברי ר"מ אבל חכ"א יש מיאון במקום חליצה דתניא עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי ר"מ ר' יהודה אומר עד שירבה שחור על הלבן וקי"ל דר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ועוד דתלמודא תני לה בלשון חכמים ואתה המעיין אם תרצה להעמיק ולראות דעת ר"מ ז"ל על נכון תעיין בגמ' בפרקין שרמזתי לך וכמ"ש ר"מ ז"ל פ"א דהלכות אישות ופי"א דהלכות גירושין ופ"א דהלכות חליצה ויבום ותתבונן בה: וכל מי שהשיאה וכו' עד אלא כמעשה ב"ד. פרק ב"ש ביבמות (דף ק"ז ק"ח): השנים שממאנת כו' עד אע"פ שאינן מכירין. פרק מצות חליצה (דף ק"ו): וכבר נהגו כל ישראל עד ונראים ברורים. פרק ב"ש:

הגהות מיימוניות

[ג] תניא (יבמות ק"ז:) (מיאון) בית שמאי אומר בפני ב"ד ובית הלל אומרים בפני בית דין ושלא בפני ב"ד ואלו ואלו מודים שצריך ג' רבי יוסי בר' יהודה ור' אליעזר בר"ש מכשירין בשנים אמר רב נחמן אמר ר' יוסי בר מניומי והלכה כאותו הזוג וכן כתב בס"ה דהכי מוכח התם בפרק מצות חליצה ודלא כה"ג דגרסינן אין הלכה כאותו הזוג וע"ש: [ד] (יבמות ק"ח) אמר רב יהודה ואמרי לה במתניתא תנא בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה וכו' כיון דחזו דנפיש דיבורא אמרי אתי לאיחלופי בגיטא תקינו הכי ביום פלוני מיאנה פלונית וכו' כדלעיל וכן כתב בס"ה:

הטעוני והשיאוני או קידשוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קאימנא עמיה *ובדקנא פלונית דא ואתברר לנא דעדיין קטנה היא וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברורה: פלוני בר פלוני עד: פלוני בר פלוני עד: **יב** [א]המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר אע"פ שלא בעלה [ס] נאסרה על הראשון. ואם החזיר הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא שנאמר לא יוכל בעלה הראשון וגו': **יג** זינתה עם אחר כשהיא גרושה מותרת לחזור [ו] לבעלה שנאמר ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. הוייתה לאיש אחר שהיא הקדושין היא שאוסרת אותה על בעלה לחזור לו: **יד** [ב]ובכלל לאו זה שכל אשה שזינתה תחת בעלה נאסרה עליו ולוקה עליה שנאמר אחרי אשר הוטמאה והרי נטמאה. אא"כ היתה אשת ישראל שנאנסה. [ג]לפיכך כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה אם בעל אותה מכין אותו מכת מרדות. ואם עבר והחזירה אחר שגירשה יוציא בגט: **טו** חרש שגירש ברמיזה כמו שבארנו. והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש. אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה

*יסוד כמו ובדקנו, בלשון הקודש: א טור אה"ע סי' י' סמ"ג לאוין פב: ב טור שם סי' יא סמ"ג שם ועשין מח: ג טור שם סי' קעח:

מגיד משנה

יב המגרש את וכו'. ביבמות פ"ק (דף י"א:) מחלוקת בגמ' בשנתארסה לשני ופסק כחכמים והכל מבואר בהלכות:

יד ובכלל לאו זה. שם והכ"א אחת זו ואחת זו אסורה פי' בין מן הנשואין בין מן האירוסין אלא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ופירשו שם מאי נסתרה נבעלה ואמאי קרי לה נסתרה לישנא מעליא נקט והקשו נבעלה בהדיא כתיב בה טומאה ונסתרה והיא נטמאה ותירצו למיקם עלה בלאו. ומן הסוגיא הזו משמע לכאורה שאם לא נבעלה ודאי אין בה לאו אע"פ שנסתרה אחר קינוי. ומ"ש במס' סוטה שאם בא עליה בעלה בדרך לוקה פי' רבינו לוקה מכת מרדות דכל זמן שלא זנתה ודאי אינו לוקה עליה מלקות גמור מספק, זהו דעתו. אבל הרשב"א כתב כאן ביבמות ומיהו אפילו סוטה ספק קאי עליה בלאו דהא אמרינן בסוטה דאם בא עליה בדרך לוקה וטעמא דמילתא משום דאמרינן התם מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כודאי. ודעת רבינו שאע"פ שאסורה מספק אינו עובר עליה בלאו גמור. וענין קינוי וסתירה נתבאר בהלכות סוטה:

טו חרש שגירש. בירושלמי פרק חרש ר' אלעזר שאל לרבי יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה א"ל אפילו אשה תלוי אין בה רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן רבי אילא בשם רבי אלעזר (אמר) אפילו אשה תלוי אין בה מכיון דלא אמר אפילו אשה תלוי אין בה בא אחר וקדשה תפשו בה קידושין גירשה מותרת ליכנס לראשון הדא היא דתני רבי חייא אשתו של חרש שגירשה חרש והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל וכו' אשתו של פקח שגירשה (הפקח) והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה. כך מצאתי הנוסחא אבל רבינו היתה נוסחתו איני קורא עליה וכן נראה עיקר וזה שאמרו גירש מותרת ליכנס לראשון. והטעם לחלק בין רישא לסיפא מפני שחכמים שתיקנו נישואין לחרש לא יפו כחו מן הפקח שהפקח שגירש אשתו ונשאת לכיוצא בו אסור להחזירה והחרש (לא) יהא מותר ומ"מ לא תקנו לו נישואין להורעת כחו של פקח אחר כיון שאין נשואין כלום מן התורה לא החמירו על הפקח הראשון. ויש גם כן סעד קצת לנוסחא זו ממה שאמרו שם באשתו של חרש שהלך לו בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה

כסף משנה

יב המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר וכו' ואם החזיר הראשון ובעלה לוקה. בפ' עשרה יוחסין (קדושין ע"א) אמרינן שאם קידש ולא בעל או בעל ולא קידש אינו לוקה ולזה נתכוון רבינו:

יד ובכלל לאו זה וכו'. כתב הרב המגיד והכ"א אחד זה ואחד זה אסורה וכו' ומן הסוגיא הזו משמע לכאורה שאם לא נבעלה אין בה לאו אע"פ שנסתרה אחרי קינוי ומה שאמרו במסכת סוטה שאם בא עליה בעלה בדרך לוקה פי' רבינו לוקה מכת מרדות דכל זמן שלא זינתה ודאי אינו לוקה עליה מלקות גמור מספק עכ"ל. ויש לתמוה על זה שהרי רבינו כתב בספ"א מהא"ב המקנא לאשתו ונסתרה ובא עד אחד והעיד שנטמאת והיא בעלה כהן ובא עליה אחר כך הרי זה לוקה עליה משום זונה אע"פ שאין עיקר העדות בע"א כבר הוחזקה בזונה, וכתב ה"ה אע"פ ששנינו ביבמות וחכ"א מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ואמרו שם מאי נסתרה נבעלה וכו' ולמיקם עליה בלאו וכו' ואע"פ כן סבור רבינו שאין ישראל שזינתה תחתיו לוקה על לאו (זה) מפני שעיקר הלאו הוי למחזיר גרושתו אחר שנתארסה או שנשאת לאחר וכו' ואע"פ שחכמים דרשו בו שני דברים מניעת חזרת הגרושה ומניעה לבא אל האשה אחרי אשר הוטמאה וכו' ה"ל לאו שבכללות וכו' ואין לוקין עליו וכו' זהו דעת רבינו ומפני כן לא מנה בכלל מנות הלאוין שלא לבא על אשתו אחר שזינתה ולא חייב עליה מלקות בספר שופטים ולא בשום מקום וכאן כתב בעלה כהן בדוקא וחייב לו מלקות משום זונה ולא משום טומאה עכ"ל. וסתירת הדברים מכאן לשם מבוארת שפה כתב ה"ה שדייק מלשון רבינו שאינו לוקה משום לאו דאחרי אשר הוטמאה וכתב שלא חייב עליה רבינו מלקות בשום מקום ולא זכר שפה כתב בפירוש לוקה עליה משום לאו דאחרי אשר הוטמאה. ועל רבינו קשה דידיה אדידיה שכאן כתב שלוקה עליה ומדייק דבריו בספ"א מהא"ב נראה שאינו לוקה עליה וכן נראה מדהשמיטה בפי"ט מהלכות סנהדרין ולא מנאה בכלל הלאוין שלוקין עליהם וכן נראה שהוא דעתו משום דהוי [לאו] שבכללות וצריך לדחוק ולומר לוקה שכתב כאן היינו מכת מרדות, ויש מי שתירץ דברי רבינו שמ"ש כאן רבינו שלוקה עליה היינו דוקא כשגירשה והחזירה ואחר כך בא עליה

לחם משנה

יב יג יד המגרש את אשתו כו'. ובכלל לאו זה שכל אשה שזנתה תחת בעלה נאסרה עליו ולוקה עליה וכו'. דברי ה"ה ודברי רבינו כאן תמיהין שמדברי רבינו נראה כאן דלוקין משום לאו דאחרי אשר הוטמאה ובפ"א מהלכות איסורי ביאה כתב רבינו המקנא לאשתו ונסתרה כו' דלוקה משום זונה ולא משום לאו דטומאה משמע דסבירא ליה דהוי לאו שבכללות דאין לוקין עליו ואע"ג דבפי"ח מהל' איסורי ביאה כתב דאשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה כבר כתב שם ה"ה דנמשך אחר לשון הגמרא. ויותר יש לתמוה על דברי ה"ה שכאן כתב דסובר רבינו דבשזנתה ודאי בעלה לוקה עליה משום טומאה ושם כתב דסובר רבינו דאין לוקין על לאו זה משום דהוי לאו שבכללות. ולתרץ דברי רבינו זולת דברי ה"ה בזה אפשר לתרץ דסובר דלוקה משום לאו דטומאה ובפ"א מהל' א"ב שלא הזכירו הוא משום דאין הטומאה אלא ע"פ עד אחד ואין לוקין אלא כשהטומאה היא ע"פ שנים אבל לענין זונה הרי הוחזקה ולוקין משום לאו דזונה. וע"ד זה היה אפשר ליישב דברי רבינו בפי"ח אבל מה נעשה שה"ה בפרק ראשון מהל' א"ב הוכיח בראיות ברורות דלפי דעת רבינו אין ללקות על לאו זה לכן צ"ע. ועל צד הדוחק צ"ל ליישב דמ"ש רבינו כאן ולוקה עליה היינו מכת מרדות ומה שאמר לפיכך כל אשה שנאסרה ר"ל בין דיש איסור תורה בשידענו שזנתה בודאי אפילו שהוא ספק הוי ספק באיסור תורה ומכין אותו מכת מרדות. וגם דברי ה"ה אפשר ליישב בדוחק דסובר דמ"ש רבינו כאן הוא מכת מרדות. ומ"ש ה"ה שיש בין ודאי לספק הוא דבודאי איכא לאו ובספק ליכא לאו אבל לעולם אין לוקין עליו דהוי לאו שבכללות וזהו שאמר ומן הסוגיא הזו משמע לכאורה שאם לא נבעלה ודאי אין בו לאו ולא כתב שלוקה. ומ"ש אח"כ פירש רבינו לוקה מכת מרדות דכל זמן שלא זנתה ודאי אינו לוקה עליה וכו' נראה דה"ק פירוש רבינו דהך מלקות הוי מכת מרדות ראיה לדבריו דאם אמרת הוי מלקות גמור ותקשי לך אפילו תאמר דלוקין על לאו זה כשהוא ספק אין לוקין אלא ודאי הך מלקות הוי מכת מרדות וא"כ מ"ש דכל זמן שלא זנתה ודאי וכו' הוא להכריח אפילו לדעת המפרשים שסוברים לוקין על לאו זה משום דלא הוי לאו שבכללות אבל לרבינו בכל גוונא אינו לוקה וזהו שסיים ה"ה דבריו שאע"פ שאסורה מספק אינו עובר עליו בלאו ולא קאמר אינו לוקה משום דמלקות אפילו זנתה ודאי ליתא אלא החילוק הוא שבודאי עובר בלאו ובספק אינו עובר. ואע"פ שרבינו כתב לוקה עליה י"ל דנמשך אחר לשון הגמרא שתפסו בענין זה לשון מכת מרדות בלשון מלקות וכמ"ש ה"ה בפי"ח שאע"פ שרבינו כתב לוקה משום טומאה דלאו דוקא טומאה אלא שנמשך אחר לשון הגמרא. כל זה טרחתי ליישב דברי הרב המגיד ודברי רבינו ודברים דחוקים הם ועדיין צריכים עיון:

טו חרש שגירש ברמיזה כו'. כתב ה"ה אבל רבינו היתה נוסחתו איני קורא עליה קשה דכנשאת לפקח אמאי אינו קורא עליה לא יוכל דאם אשת פקח הוי פקח הא מדאורייתא הוי לא יוכל בעלה ואפילו תאמר דהוא חרש אמאי לא קרינן לא יוכל הא נישואין שניים ונישואין ראשונים כולהו מדרבנן הוו לכך נראה דמ"ש ה"ה אבל לרבינו היתה נוסחתו איני קורא ול"ג או לפקח דמאן דגרים או לפקח הוא משום דגרים קורא אני וכו' וכ"כ מדברי רבינו שלא הזכיר אלא והלכה ונשאת לחרש ולא הזכיר פקח כלל. עוד כתב ה"ה וזהו שאמרו גירש מותרת לראשון קשה דאיך נוכל ליישבו דגירש מותרת משמע דאי גירש הפקח מותרת ליכנס לחרש והוא מאי דתני ר' חייא. ונראה דיש ליישב בדוחק גירש מותרת ליכנס כו' מילתא באנפי נפשה היא וה"ק בא אחר וקדשה לאשת חרש

משנה למלך

יד ובכלל לאו זה כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר בס' דרשותיו בדרך מצותיך ח"ג (דף ס"ט ע"א). ולעיל פ"א מהלכות אישות דין א' ובפ"ו מהלכות יבום וחליצה דין י"ט):

טו חרש שגירש. כתב ה"ה בירושלמי פרק חרש ר' אליעזר שאל לר' יוחנן אשתו של חרש וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ד מהלכות אישות דין ע' ובפ"י מהלכות אלו דין ד' יע"ש):

מ"ש ה"ה אבל רבינו היתה נוסחתו איני קורא עליה וכן נראה עיקר כו'. נ"ב וכן היתה נוסחתו אשתו של פקח כו' והלכה ונשאת לחרש לחוד ולא היה כתוב או לפקח ודוק. ומה שעשה ה"ה עיקר נוסחת רבינו ממה שאמרו גירש מותרת לחזור לראשון וכ"כ בסוף דבריו אחר שהביא סעד לגירסא זו כתב ומלבד שהנוסחא הזאת מוכרחת ממה שאמרו גירש מותרת לראשון כו'. לא הבנתי כונתו דמאי

הגהות מיימוניות

[ס] דלא כר' יוסי בן כיפר דאמר בפ"ק דיבמות מן האירוסין מותרת אלא כחכמים דאמרי אחת זו ואחת זו אסורה וכן סתמא דתלמודא בשילהי גיטין דקאמר שמא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין וכ"פ ס"ה ואביאסף: [ו] וכן פר"י אלפס מ"ט הויה ואישות כתיב וכ"כ ראבי"ה שגראין דבריו מדלא מוקמי הא דאחרי אשר הוטמאה אלא בסוטה הנסתרת דהיינו שזנתה תחת בעלה וכ"פ בס"ה כדמוכח בסוטה במשנה היה מביא, ע"כ:

מגדל עוז

המגרש את אשתו כו' עד על בעלה לחזור לו. פ"ק דיבמות (דף י"א) ובמס' קדושין פרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) ובסוטה בכמה מקומות: **ובכלל לאו זה כו' עד יוציא בגט.** פ"ק דיבמות שם בשנים וג' מקומות ופ"א וס"ב בכתובות ופ"ק דסוטה (דף ב') ופ' מי שקינא וכמה מקומות בתלמוד דרשינן ויפה לא נתפסה: **חרש שגירש ברמיזה כו' אבל אשתו של פקח עד לבעלה ספקא.** ירושלמי ריש פרק חרש:

עליה כגון מחזיר גרושתו אחר שנתקדשה לאחר וזו אם גירשה והחזירה אף על פי שלא נתקדשה לאחר לוקה עליה דכי אמרינן אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה הכישא דקרא קאי וכתב לה ספר כריתות וכו' לא יוכל בעלה לשוב לקחתה אם היתה לאיש אחר וכן אע"פ שלא היתה לאיש אחר אם הוטמאה תחתיו וגירשה לא יוכל לשוב לקחתה והשתא ניחא דאין זה לאו שבכללות שאין כאן אלא לאו אחד שלא להחזיר גרושתו אם היתה לאיש אחר או אם הוטמאה תחתיו וניחא נמי שלא מנאה בפי"ט מהלכות סנהדרין שאין כאן אלא לאו אחד ובפ"א מהלכות א"ב מיירי כשבא עליה ולא החזירה ומש"ה אינו לוקה אם אינו כהן:

יח כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה וכו' ה"ז לא תנשא וכו' להבחין בין זרעו של

והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה *מותרת לחזור לבעלה הפקח: **טז** *[א]הממאנת (באיש) אינה מגורשת ממנו. ודינה עם בעלה שמיאנה בו כדינה עם מי שלא קידשה מעולם. היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מן הכהונה. ואם נשאת לאחר וגירשה האחר או מת או מיאנה בו מותרת לחזור לראשון. ולא עוד אלא אפילו גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו וגירשה האחר מותרת לחזור לראשון. שכל היוצאת במיאון אע"פ שקדמו גט הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם ומותרת לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט ונשאת לאחר ומיאנה בו אסורה לחזור לראשון מפני שיצאת ממנו בגט אע"פ שיצאת מן האחרון במיאון. ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת. וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון: **יז** [ב]הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראת ככלתו בעת שמת בנו אבל לשאר קרובים מותרת. לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין מותרת לאחיו: **יח** [ג]כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תנשא ולא תתארס

השגת הראב"ד

*מותרת לחזור לבעלה הפקח. כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי כן בירושלמי אלא שאמר שאני קורא בה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וכ"נ לפי מה שאמרו בחרש שגירש, עכ"ל:

לה מת בעליך והלכה ונשאת לחרש או לפקח ואח"כ בא בעלה הלא מזה ומזה חששא של פקח וכו' אמרו לה מת בעליך והלכה ונשאת לחרש ואח"כ בא פקח הייז סבריז מימר יוליא חרש ויקיים הפקה. ואמרו עוד היא באילין קנסין ומשמע עשין שמדין שהטעם הוא מפני שאמרו גירש זה ונשא זה הילך כשהבעל הראשון הוא פקח אין להוש שאפילו יאמרו מותרת לחזור לו ואחר כן העלו שכיון דקנסא הוא בכל גוונא קנסינן לה ומלבד הנוסחא הזאת מוכרחת ממה שאמרו גירש מותרת לראשון. ובהשגות א"א אני לא מצאתי כן בירוש' כו'. וכבר הוכחתי דעת רבינו:

טז הממאנת באיש. פרק ב"ש אומר משנה מפורשת: ואם נשאת לאחר. משנה שם הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה וכו' ואמרינן בגמרא דאע"פ שאם נתן לה גט ונשאת לאחר אסורה לחזור כשהחזירה הוא תחלה ואח"כ מיאנה אתי מיאון דידיה ומבטל גיטא קמא. ודעת רבינו שה"ה שמותרת לקרוביו שכל שמיאנה בו אחר הגט ה"ל כאילו לא נתגרשה ממנו כלל וכן מוכרח בגמרא שם דהא איכא התם מאן דסבר דאיכא גוונא שאסורה לחזור לו ומותרת לקרוביו וא"כ זו לכ"ע ודאי כל היכא דמותרת לחזור לו מותרת לקרוביו וכן משמע שם וה"ה הוא לקרובותיה. וזהו שכתב רבינו ה"ז כמי שלא נתגרשה מעולם בגט: אבל המגרש את הקטנה. משנה שם נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו ואם מיאנה באחר איכא פלוגתא בגמרא דאיכא מאן דאמר אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ומותרת לראשון ופסקו בהלכות כרב דאסר: וכן אסורה. שם שני לשונות ליתנא קמא מודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסרה עליו ואיכא דאמרי כשם שאסורה לו כך אסורה לאחיו ופסקו בהלכות כלישנא בתרא וכדעת רבינו:

יז הממאנת ביבם אסורה לאביו. כבר הוזכר ברלש הפרק שהיא ממאנת ביבם ופסקו בהלכות כעולא (יבמות ק"ז) דאמר ממאנת למאמרו ולזיקתו מאי טעמא נישואין קמאי קא עקרה ואמרו שם דאפילו לעולא דמיאנה ביבם אסורה לאביו מפני שבשעת נפילתו נראית ככלתו ונחלקו שם אם מיאנה באחד מן היבמין אם מותרת לאחר והעלו בהלכות כדברי האומר מיאנה בזה מותרת לזה ומשם למד רבינו דהוא הדין לשאר הקרובים. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל חלוקים עליו בזה ואמרו דכי היכי דאסורה לאב הכי נמי אסורה לקרובים אחרים לפי שנראית בשעת מיתה כאשת קרובים אבל גבי אחים אע"פ שהיא אשת המת הרי היא מותרת לכולם משום מצות יבום הלכך כי עקרה זיקא דחד מינייהו אכתי שריא לאידך דמאי אמרת מתזיא כאשת אחיו אין ודאי אשת אחיו היא ומשום מצוה מותרת לו אלו דבריהם ז"ל. ודע שאפי' לדעת רבינו אם לא נשאר שם יבם אחר מיתה אינה יכולה למאן שאין לה במי תמאן והרי היא אסורה בקרוביו ושם אמרו באם היתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת אינה ממאנת עכשיו לעקור נישואין הראשונים כדי שתתייבם וכן פסקו בהלכות ופירשו דאע"ג דקיימא לן דיש מיאון אחר מיתה כמו שנתבאר שהיא ממאנת ביבם הכא בשניה לא לפי שבשעת מיתת אחי אמו נראית כאשת אחי אמו ולמדנו שיש שניות גם כן בנשואי קטנה. ותמהני על רבינו למה לא כתב דין זה באשת אחי אמו בהלכות יבום:

יח כל אשה וכו'. משנה פ' החולץ (דף מ"א) כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להם ג' חדשים אחת בתולות כו'. והלכה כסתם משנה כדאיתא בגמרא. ומ"ש רבינו תשעים יום. כך הוא בגמרא מבואר:

*כך הוא במשנה: [א] טור שם סי' קנה סמ"ג עשין נ: [ב] גם זה שם: [ג] טור אה"ע סי' יג סמ"ג עשין נ:

ומיום

משנה למלך

דמאי איריא ומאי מוכח מהתם דהיא כאשת חרש שנתקדשה לפקח הוי ואי הוה דייקינן מינה הויא בספק ממה שלא חששו שמא יאמרו מחזיר גרושתו מכלל דאפילו גירש וניסת לפקח מותר. וזה אי אפשר שהרי אמרו שאני קורא בה לא יוכל אבל גבי אשת פקח שניסת לחרש מאי גמרינן מאשת חרש שנשא פקח:

יח כל אשה שנתגרשה כו'. תנן פרק החולץ עלה מ"א וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להם ג' חדשים אחת בתולות ואחת בעולות אחת גרושות ואחת אלמנות אחת נשואות ואחת ארוסות ר' יהודה אומר הנשואות יתארסו והארוסות ינשאו חוץ מן הארוסה שביהודה מפני שלבו גס בה ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול ע"כ. והנה ת"ק אסר אפי' אירוסין דליכא תששא משום דגזר אירוסין אטו נשואין וכן אסר אפי' הארוסות משום דגזר ארוסה אטו נשואה ואפי' ארוסה אסורה ליארס משום דגזרינן ארוסה אטו נשואה ואירוסין אטו נשואין ור' יהודה פליג את"ק ולית ליה גזירה ומשום הכי קאמר דבנשואות יתארסו והארוסות ינשאו דלא גזרינן לא ארוסה אטו נשואה ולא אירוסין אטו נשואין ור' יוסי נמי אית ליה דלא גזרינן אירוסין אטו נישואין ומשום הכי קאמר כל הנשים יתארסו. אך לא נתבאר בדבריו אם גזר ארוסה אטו נשואה ולפי זה אפי' ארוסות לא ינשאו. או דלמא דכי היכי דלא גזר אירוסין אטו נשואין הכי נמי לא גזר ארוסה אטו נשואה ולפי זה אית ליה דהארוסות ינשאו. והנה רש"י במתני' פירש דלרבי

לחם משנה

חרש תפסי בה קדושין משום דהוו קדושי תורה והדר אמר דין אחר גירש החרש מותרת ליטנא לבעל הראשון פקח שהיה לה ופירש הדבר ואמר הדא דתני וכו'. ועם שזה ודאי הוא דוחק אבל לשון הירושלמי משונה ואין לתמוה כל כך ולדברי הראב"ד ז"ל אין לזה מובן כלל ולזה כתב ה"ה וזהו שאמרו גירש וכו'. עוד כתב ומשמע שהיו סבורים שהטעם הוא מפני שיאמרו גירש וכו' וקשה דאיך אמרו דהטעם דאשתו של חרש ששמע שמת ונשאת וכו' דלא תנשא לראשון משום גזירה וכו' הא ה"ה כתב בפ"ד מהל' אישות גבי מ"ש רבינו חרש שנשא פקחת וכו' דע"כ לא אמרו מגרש שני ונושא ראשון אלא כשהראשון כו' אבל חרש שאין לו קדושין דבר תורה לא אמרינן הכי וא"כ הכא דהוי חרש דאין לו נישואין דבר תורה אמאי אמרינן הכי, וכי תימא דהיינו מאי דהוו סבורין מימר אבל כד אמרו עוד היא באילין קנסיא ליתא להאי מ"מ לא משמע הכי אלא דבאו להוסיף דאפי' כאן דלא שייך הך טעמא מ"מ קנסינן לה אבל מ"מ טעמא דגזירה כדקיימא קיימא. וי"ל דשאני הכא דנשאת וכיון דעבד איסורא קנסינן לה משום הך טעמא אבל התם לא הוי אלא קידש וליכא למיקנסא משום הך טעמא קלישא:

טז הממאנת (באיש) אינה מגורשת ממנו וכו' וכן אסורה לאבי הראשון וכו'. אבל לשאר קרובים מותרת. הקשה נמוקי יוסף על דברי רבינו וגדולה מזו

כתב הרי"ף לקמן שהממאנת באחי אמו אסורה לו משום שנראה בשעה שמת כאשת אחי אמו ואע"פ שאינה שניה לזה אלא מדבריהם וכ"ש לשאר קרובים שהיא ערוה להם דבר תורה ע"כ. ועם זה היה נ"ל לתרץ קושית ה"ה אמאי לא הביא דין זה דאשת אחי אמו דס"ל דלית הלכתא כוותיה ממה שאמרו כאן ה"ה בזה מותרת בזה וסובר רבינו דה"ה לשאר הקרובים ולכך לא כתבו שם אבל ה"ה אין דעתו כן אלא דאפילו לדעת רבינו היא והקושיא של הרב הנימוקי יוסף יש לתרץ דשאני הכא דכיון דקאי יבם שייך כאן מיאון ולכך מיאנה בזה מותרת בזה דהא אם אין שם יבם דאין כאן מיאון (הינה) אסורה לכל הקרובים אבל התם באשה אחי אמו מי הוא תחתיו דמיאן בו בשלמא הכא ביבם דקאי במקום בעל יכולה למאן בו או בבעל שמת אבל התם מי עומד תחתיו ליבם ולכך אמר דאסור מפני שבשעת מיתת אחי אמו נראית כאשת אחי אמו והשתא אינו יכול למיקם המיאון:

שפחה

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי כן בירושלמי וכו': ואני אומר גם בגירסת הירושלמי שלנו כך היתה כתובה ריש פרק חרש דגרסי' התם ר' אלעזר שאל לר"י אשתו של חרש ושל שוטה אמר ליה אפי' אשה תלוי אין בה בא אחר וקדשה תפסי בה קדושין גירש מותרת לינשא לראשון הדא היא דתני ר' חייא אשתו של חרש שגירשה חרש והלכה ונשאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אשתו של פקח שגרשה הפקח והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב לקחתה ע"כ. והגהנו אותה על פיו של לשון ר"מ ז"ל כי סמכנו על קבלתו ועוד שמצאנו כאותו הספר טעיות אחרות הנראות לעין ועוד דאם כן אמאי פלגינהו בתרי בבי הדא בבא מאי למתנינהו דהא חדא דינא אינון וכחדא מהתא ניתתינהו ועוד דהא גרסינן בתרה לאלתר אשתו של פיקח שהלך לו בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונשאת לחרש ובא הפקח אח"כ הוו סברין מימר יוליא החרש ויקיים הפקח אמרו עוד היא באלין קנסייא ע"כ. למדנו שגם דהוו סברין מימר דומיא דסיפא דרישא עד שאמרו לומר שגם היא שקנסוה דכל הדברים שאנו שם שלא חילקו ביניהן במס' יבמות פרק האשה קמא. אלא ודאי הגרסא הנכונה כך היא אשתו של פקח שגרשה פקח והלכה ונשאת לחרש או לפקח אין אני קורא בה לא יוכל כו' וכלשון ר"מ ז"ל שהוא מקובל אמתת הגרסא והפירושים ואילו היה מחלוקת בין הספרים והסופרים הוא היה מפרש אותו כמנהגו הטוב בכל המקומות אלא ודאי וברור הוא ע"ם הוא בספרינו ובספר שראה הראב"ד ז"ל. ומ"ש שכן נראה לפי מה שאמרו בחרש שגירש ר"ל מ"ש פ"ד דהלכות אישות וכבר ביארתי גם אני שם בס"ד ובירדתי בראיות ברורות כי אותיות מתכימות ודברי ר"מ ז"ל מיושרות: הממאנת עד פסלה מן הכהונה. ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ח) ובכתובות פרק אלמנה נזונת (דף ק"ד): ואם נשאת לאחר וגירשה כו' עד ומותרת לחזור לו. ביבמות פ"ק שם (דף י"ב) ופ' ב"ש: אבל המגרש את הקטנה עד מן האחרון במיאון. פרק ב"ש: הממאנת ביבם עד מותרת לאחין. ביבמות פ"ק (דף י"ב) ופרק ב"ש (דף ק"ז): כל אשה שנתגרשה כו' עד גזרעו של אחרון. ביבמות פרק החולץ (דף מ"א) ובכתובות פרק אע"פ (דף ס'):

תתארס עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו. כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו * של שני: **יט** ומיום כתיבת [ו] הגט מונין למגורשת. ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מונין. שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה: **כ** [א]ונזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה [ז] לילד ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום. אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית. ואפילו בעלה במדינת הים או חולה או חבוש בבית האסורין. ואפילו בתולה מן [ח] האירוסין צריכות להמתין תשעים יום: **כא** [ב]שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין תשעים יום. ואפילו גר ואשתו [ט] שנתגיירו מפרישין אותן תשעים יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן יפת תאר אע"פ שנתנה לה [י] תורה שלשים יום לתקנת עצמה צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד. והשלשים מכלל התשעים: **כב** [ג]המזנה אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה. וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר. וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין: **כג** מי שנישאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה ב"ד מתחתיו. אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין. שזה דבר שאינו [כ] מצוי הוא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו: **כד** המארס בתוך תשעים

*כס"א של אחרון וככל אחד: א גם זה שם: ב עיין בטור שם: ג שם:

מגיד משנה

יט ומיום כתיבת הגט. פסק הלכה בגמרא בגיטין פרק המביא תניין (דף י"ח):

כ ונזירת חכמים היא. ברייתא שם (יבמות מ"ב) כר"מ דאמר הכי וכן הלכה כמו שהעלו בהלכות מן הגמרא:

כא שפחה שנשתחררה. פי' דברי רבינו הם בשפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בגיותן ובעבדותן הא לאו הכי אין צריכות להמתין שאע"פ שהם בחזקת מזנות (שם ל"ה) אשה מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר וכרבי יוסי דאמר הכי כמו שיתבאר בסמוך בדעת רבינו והכרח הוא שהוא סובר כן דבשאין נשואות פלוגתא היא דרבי יהודה ורבי יוסי פרק ד' אחין דתניא התם הגיורת והשבויה וכו' וכן נחלקו באנוסה ומפותה דרבי יהודה אומר צריכות להמתין שלשה חדשים ורבי יוסי מתיר מיד. ואחר שרבינו פוסק כרבי יוסי באנוסה בת ישראל וכדעת ההלכות כמ"ש למטה בבאור דכל בזנות לא גזרינן ודאי שהלכה כרבי יוסי בשפחה וגיורת כל שאין נשואות שהרי בפירוש פסק כן שמואל שם הלכה כרבי יוסי לליפנא בתרא וכן כתבו המפרשים דודאי בגיורת ושפחה שאין להם בע"ס אין צריך להמתין ג' חדשים אע"פ שיש בהם חלוקים באנוסה ומפותה וזהו שלא כתב רבינו בשבויה צריכה להמתין לפי ששבויה אי אפשר שתבעל אלא בזנות. ולא הוצרך רבינו לפרש כאן דדוקא כשהיו נשואות לפי שסמך לו על מ"ש בסמוך וכן המזנה אינה צריכה להמתין ואם אין דעתו כן איני יכול להלום דבריו לפי הגמרא. ומ"ש כאן הוא מן הברייתא שהביאו פרק החולץ (דף מ"ב) לפיכך גר וגיורת צריכין להמתין שלשה חדשים ואמרו שם כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה וכן דעת הרבה מפרשים דבנשואין ודאי צריכות להמתין דאע"ג דרבי יוסי אמר אינן צריכות הני מילי בזנות שכולן מתהפכות בשעת תשמיש כדי שלא תתעברנה אבל בנשואות ליכא למימר הכי וכן עיקר:

וכן יפת תאר. פי' אחר ביאה ראשונה כשהוא רוצה לנשאה כמו שנתבאר ענינה פ"ח מהלכות מלכים ושם נזכר דין זה. ולפי מ"ש למעלה יהיה זה דוקא ביפת תאר שהיתה נשואה:

כב המזנאת אינה צריכה להמתין. שם פרק ד' אחין (שם ל"ד) ובמקומות אחרים: וכן המזנה. כבר כתבתי למעלה מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי באנוסה ומפותה ונחלקו הגאונים ז"ל בפסק הלכה כמ"ש בהלכות לפי שיש מן הגאונים שפוסקים בזו כרבי יהודה ודעת ההלכות לפסוק כרבי יוסי וכן דעת רבינו ויש מן האחרונים שהסכימו לדברי הגאונים ז"ל. אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל נראה שהסכימו לדעת ההלכות:

כג מי שנשאת בטעות. משנה פרק ד' אחין (דף ל"ג:) והטעם מבואר שם בגמ':

כד המארס בתוך ל'. פרק החולץ איתמר קדשה בתוך ג' וכרה פליגי בה רב אחא ורפרם חד אמר מפקינן ליה וחד אמר עירוקים מסתייה הוה עובדא ואמר להו רפרם עירוקים מסתייה ע"כ. ולדברי רבינו אין מכריחין אותו לגרש לא באירוסין ולא בכניסה אלא מנדין אותו מפני שעבר על גזרת חכמים ואם ברח הועיל לו להציל מן

כסף משנה

של ראשון וכו'. בפרק החולץ (דף מ"ב) בגמ' יהיב טעמא משום דכתיב להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך ופי' רש"י שאין השכינה שורה אלא על יוחסים שזרעו מיוחס אחריו:

יט ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת. כתב ה"ה פסק הלכה בפרק כל הגט וטעות סופר שאינו אלא בפ' ב' דגיטין ומ"ש שהוא פסק הלכה כך היא גירסת ספרים אבל בנוסחי דידן אין כתיב בגמרא פסק הלכה והכי איתא בגמרא (דף י"ח) אתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה וכו' ת"כ דרב ות"כ דשמואל ואמריק בתר הכי רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה וכתב הרא"ש רב אלפס לא הביא אלא ת"כ דשמואל וכתב וכן הלכתא ודבריו תמוהים למה פסק כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי. ועוד דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון אמוראי עבדי כרב [ויש ספרים שכתוב בהם והלכתא משעת כתיבה] ומשמע דהרי"ף אינו גורס אותו מאמר שלא כתבו בהלכותיו עכ"ל. ונראה שטעם הרי"ף משום דכיון דרב אשי דבתראה טובא הוא ומאריה דגמ' הוא עביד משעת כתיבה הכי נקטינן וכן פסקו סמ"ג והרשב"א והר"ן והריב"ש וספר א"ח:

כד המארס בתוך תשעים יום וכו'. כתב הראב"ד אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו' ומתני' בבא על יבמתו בתוך

לחם משנה

כא שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין צ' יום. כתב ה"ה ז"ל ומ"ש כאן הוא מן הברייתא שהביאו בפרק החולץ. אם כוונת ה"ה לומר ומ"ש כאן הוא על דין הגר ואשתו שנתגיירו קשה קצת דלא היה לו לכתוב כן דמשמע דהוא מקושר עם מה שלמעלה. ונראה דה"ק מי הכריחו לרבינו לחלק בין נשואה לשאינה נשואה דהוא משום דאמר שם דצריכה להמתין ג' חדשים ואם איתא דאפילו נשואה מתהפכת כדי שלא תתעבר אמאי בעינן התם ג' חדשים אלא ודאי דיש לחלק בין נשואה לשאינה נשואה ואמאי התם דנשואה:

כד המארס בתוך צ' יום מנדין אותו. נראה דה"ה ז"ל סובר דמדנקט בפלוגתא קדש משמע דוקא קדש אבל כנס כ"ע מודו דמגרש דאי לא ליפלגו בכנס ורבינו סבר דה"ה כנס והא דנקט קדש להודיעו דאפילו קדש משמתינן ליה לדעת רב אחא. והוקשה להר"א ז"ל מתניתין דהבא על יבמתו והיא בריש פרק החולץ (דף ל"ה:) דאמרו שם הכונס את יבמתו וכו' ואם אין ולד של קיימא יקיים ואמאי יקיים כיון שהוא תוך ג' חדשים ותירץ דאם יגרש אסורה עליו. וקשה דהניחא לר"ל דאמר ביאת מעוברת לא שמה ביאה ומש"ה עדיין היא כיבמה ואם נחלצה אסורה עליו אבל לרבי יוחנן דאמר דביאת מעוברת שמה ביאה הא אינה אסורה עליו אם יגרשנה דכיון דקונה נעשית אשתו

משנה למלך

דלרבי יוסי סארוסות נמי ינשאו ולא פליג עליה דר' יהודה אלא בארוסות אך בעירובין פירש"י דלר' יוסי אפילו ארוסות דוקא יתארסו אבל ינשאו לא דגזר ר' יוסי ארוסה אטו נשואה:

כא ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן צ' יום כו'. (א"ה ז"ל מהר"א רוזאניס ז"ל בגליון הטור סי' י"ג מעשה בא לידינו בגר וגיורת שנתגיירו והיתה אשתו מעוברת שימם בגיותו ונסתפקנו אם צריכה שאשה להמתין ג' חדשי המתנה דומיא דקטנה וארוסה דקי"ל כר"מ בגזרותיו. וקצת מן חבריא הצריכוה להמתין. ולדידי הוי לי דאינה צריכה דכל דבר דליכא למיחש משום היא גופא דומיא דגר וגיורת דאיכא למיחש שמא מעוברת היא ואתו לידי תקלה בהא הוא דמצרכינן להמתין אבל במקום דלא נפיק מינה חורבא לא גזרינן דומיא דקטנה דעלמא דמילתא דלא שכיח לא גזרינן ועוד במילתא דליכא גירושין ונשואין לא גזרינן כ"כ דלא אתי לאיחלופי באשה דעלמא ולא גזרינן בקטנה ואיילונית אטו שאינה קטנה ואיילונית אלא בדאיכא גירושין לזה וקדושין של אחר ולזה יש בו בנותן טעם כמ"ש לפנינו ודוק. ועיין בדברי ה"ה במ"ש על דברי רבינו ומרן ז"ל בב"י סי' י"ג תמה עליו וסיים ולכך נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כר' יוסי באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כותים וכו' וטעמיה מדתניא בפרק החולץ גר וגיורת צריכות להמתין ג' חדשים וסיפא דפשטא כר' יהודה אתיא ע"כ. וכתב הרב המזכר דברי תימה הם דסיפא בנשואין בגיותן מיירי דאי לא גר דנקט כדי נסבה וכ"כ רש"י וריהטא דתלמודא הכי מוכח וצ"ע):

כד המארס בתוך צ' יום מנדין אותו. כתוב בהשגות אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו'. וכתב מרן בכ"מ ואיני מבין זה שהרי אמרו בפרק החולץ כו'. אף אני איני מבין דברי מהריק"א ז"ל דמשוי ליה להראב"ד ז"ל טועה בדבר משנה גם לה"ה ז"ל שכתב כל דבריו ולא הרגיש קושיא זו והיה לו להרב להשגיח בענין יפה בדבריהם ז"ל. ועיקרן של דברים דאין ביאת מעוברת הויא ביאה לומר דהרי היא כאשתו לכל דבר וגם אין חליצת מעוברת חליצה לפטור את עצמה גם לפטור צרתה ומשנה שלימה היא בר"פ החולץ. וכבר כתב רבינו כל זה לקמן בפ"א מהלכות יבום בבא השמתלת החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת כו'. הלכך קשיא ליה להראב"ד לפי שיטתו דלמה יקיים אם אין

הגהות מיימוניות

ו] פ"ג דגיטין והילכתא משעת כתיבת וכן הגיה ר"י בהלכות פסוקות דרב יהודאי גאון מיום הכתיבה וכן ברוב ספרים ישנים וכ"פ בירושלמי דהחולץ ולא כאשר כתוב בס' ר' פריגרוס מיום הנתינה בפ"ב דגיטין מס"ה וכן פירש ראבי"ה באביאסף, ע"כ: [ז] כר"מ לגבי ר"י ולגבי ר' יוסי ואע"ג דר"י פסק כר' יוסי הדר ביה ואמר כולן צריכות להמתין ג' חדשים, ע"כ: [ח] מעשה בגט שיצא עליו קול של פסול והצריך ר"ת גט אחר מפני הלעז ודקדק בו שאינה צריכה להמתין ג' חדשים אחר גט שני כיון שאינו בא כי אם כדי להפסיד את הקול מדלא החמירו בשילהי גיטין לחוש משום מה"ר גרושתו מי האירוסין לראשון הואיל ואין שם אלא קול שנתקדשה לראשון מס"ה ותתוס' דחו ראייתו וע"ש, ע"כ: [ט] מכאן משמע שהגר מותר בגיורת. וי"א שיש במדרש שאסורים בנשאו בגיות גזירה שמא יחזרו לסורם ל' התוספתא בפ' החולץ, ע"כ: [י] כרשב"א בפ' החולץ ובכפרי ירח שלשים יום ימים שנים (רבים ג') הרי כאן ג' כדברי ר"ע להבחין בין זרע ראשון לזרע אחרון: [כ] כר' יוסי דאמר הכי בפ' ד' אחין ובפ' אלו נערות ודלא כרבי דאמר צריכה להמתין ג' חדשים, ע"כ:

מגדל עוז

ומיום כתיבת הגט כו' עד משכתבו לה. פ"ב דגיטין (דף י"ח): ונזירת חכמים כו' עד צריכות להמתין צ' יום. ביבמות פ' החולץ (דף מ"ב) ובכתובות פ' אע"פ (דף ס') ובירושלמי: שפחה שנשתחררה וגיורת כו' עד שלא בקדושה. ביבמות פרק החולץ ופ' ד' אחין (דף ל"ד ל"ה): וכן יפת תואר עד מכלל הצ'. פרק החולץ בשמעתא דיפת תואר פליגי בברייתא בירת ימים ופסק כר"ש בן אליעזר דאמר צ' יום וכ"פ הר"מ מקוצי ז"ל: המזנאת אינה עד לא גזרו בו. פ' ד' אחין: המארס בתוך צ' מנדין אותו אירכ וכרת כו' עד ויעמוד עם אשתו. פרק החולץ:

בתוך שלשה חדשים וכו'. ואיני מבין זה שהרי אמרו בפרק החולץ (דף ל"ט) אהא דתנן כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר לומר שמגרשה בגט ומחזירה:

כה וכן גזרו חכמים וכו' שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד וכו'. בפ' החולץ אמרינן דטעמא דלא ישא מעוברת חבירו משום דהסא כלומר שממעכו בשעת תשמיש א"ה דידיה נמי דידיה חייס עליה ה"נ חייס עליה ופירש"י שאין אדם מתכוון להרוג הנפש אלא סתם מעוברות למניקה קיימא דילמא איעברה ומיעכר חלבה וקטלה ליה אי הכי דידיה נמי דידיה ממסמסא ליה בביצים וחלב דידה נמי ממסמסא ליה בביצים וחלב לא יהב לה בעל ליתבעינהו ליורשים אמר אביי אשה בושה לבא לב"ד והורגת את בנה, ומאהר דטעמא דדהסא אידחי ואוקימנא דטעמא משום דילמא איעברא ואיעכר חלבא יש לתמוה על רבינו למה השמיט טעמא דמיעכר חלבא דקם ונקט טעמא דדהסא דאידחי וכתב מהר"י קולון שטעמו משום דטעמא דמיעכר חלבא אינו כולל דהא כמה נשים דלא שייך בהו ההוא טעמא כגון למוקי דדים או מת הולד ומש"ה תלה הטעם בשמא יזיק אשר בו יספיק לכל הנשים עכ"ל. ועדיין קשה למה לו לתפוס הטעם הדחוי אף אם יהיה כולל כיון דאידחי ליה. לכך נ"ל דרבינו לא גרים אלא וטעמא דדהסא לעולם איתיה ואע"ג דאקשי ליה דידה נמי חייס עליה ה"מ לאהדורי ליה דלא חייס יצלי האי על דחבריה כדחייס על דידיה וכיון דלא חייס על דחבריה כדחייס על דידיה איכא למיחש דדחיס ליה שלא במתכוין אלא דאהדר ליה לפי דרכו דאפילו תימא דחייס על דחבריה כעל

תשעים יום מנדין אותו. *אירס וברח אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום מפרישין אותן עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו: **כה** [א]וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו. ואף על פי שהזרע ידוע למי היא מעוברת. שמא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו. ומניקה שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאות החלב בדברים המועילין לחלב כשיתעכר: **כו** [ב]כמה הוא זמן היניקה כ"ד חדש [ז] חוץ מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו: **כז** כשם שאסור לישא כך אסור לארס עד אחר זמן זה. אפילו נתנה בנה [ח] למניקה או שגמלתו בתוך כ"ד חדש לא תנשא. מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין

א שם: ב טור אה"ע סי' יג סמ"ג עשין נ:

השגת הראב"ד

*אירס וברח וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מנדין אותו עד שיגרש שאם אתה אומר עד שיפרוש למה ליה למימר ערוקיה מסתייה וכי לא עריק ופריש ה"נ מסתייה אלא ש"מ צריך לפרוש ואי עריק לא כייפינן ליה לגרש ודוקא קידש אבל כנס לא סגי בלא גירושין. וכ"ל שמפרישין אותם אחר תשעים כימים שעמד עמה בתוך תשעים דאל"ב מה הפסיד כשבעל באיסור ומתני' בבא על יבמתו בתוך שלשה חדשים אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא התם מפני שהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו, עכ"ל:

מן הנדוי. והטעם לדבריו שלא הזכירו בגמרא יוציא בגט אלא בנשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו שיש שם סכנת ולד אבל בכונס תוך ג' חדשים ואין ידוע שהיא מעוברת לא אמרו ואין לנו להוסיף על גזירות של דבריהם. ועוד כאן כיון שהוא זמן קצר יכולין הן להשתמר. אבל בהשגות כתוב א"א אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו'. ואין בדבריו הכרח שמה שהקשה על רבינו למה לי עירוקיה מסתייה כי לא עריק ופריש ה"נ מסתייה אינה קושיא שאין כוונת רבינו שינדוהו עד שיפרוש אלא שמנדין אותו מפני שעבר על גזרת חכמים ואע"פ שפירש ואם ברח בריחתו מצילתו מן הנדוי רמז לדבר גלות מכפרת עון. ומ"מ י"מ ז"ל שסוברין כדעתו שהנדוי הוא עד שיגרש וכופין אותו לגרש ואם ברח עירוקיה מסתייה. ומ"ש אבל כנס לא סגי ליה בלא גירושין יש מן המפרשים סוברים כן וי"א דהוא הדין לכונס אם ברח עירוקיה מסתייה. ומ"ש וכ"ל שמפרים אותה אחר ג' וכו' היא חומרא יתירה ואין לה סמך בגמרא וכבר נחלקו עליו בזה הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודברי רבינו נראין להקל בשל דבריהם:

כה וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם. ברייתא שם (מ"ב) והטעם מפורש בגמרא. וי"מ ז"ל שהיו סבורים דוקא במניקה דנתארמלה אבל אם נתגרשה כיון שהאב קיים הוא ישתדל בבנו. ואין כן דעת רבינו אלא בכל גוונא אסור וכן דעת רב אחא משבחא ז"ל וכ"נ מן הגמרא דמניקה דומיא דמעוברת ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ומיהו בגרושה דוקא בשהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא הניק אותו כלל ואפילו בשכר כמו שנתבאר פכ"א מהלכות אישות עד כאן דבריו:

כו כמה הוא זמן. מסקנא דגמרא בכתובות פרק אע"פ (דף ס':): אפילו נתנה בנה. שם בגמרא מפורש ושם אמרו דרב נחמן שרי להו לבי ריש גלותא כשנתנו למניקת (משום דמתכפי איכסי מינייהו) ולא הדרי בהו. ויש מפרשים שפסקו כן ואמרו דלאו דוקא לבי ריש גלותא אלא לכל הדומה להן בזה. ויש מי שכתב שאפילו באינים דעלמא אם נשבעה המניקת להניקו כל ימי הנקתו שמותר. ואין זה עיקר שרבינו וההלכות לא הזכירו הא דריש גלותא הו שהם סבורים שאינה הלכה או שלא אמרו אלא בדריש גלותא בדוקא שנודע לכל פחדם על הבריות. וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דאפילו לריש גלותא כל זמן שהניקתו האם עד שמכירה לא הנשא אלא כופין אותה ומניקתו מפני סכנת הולד כמו שנזכר פכ"א מהלכות אישות: מת בנה. שם פסק הלכה בגמרא:

עבר

משנה למלך

אין הולד של קיימא ולא אמרו יגרש ויחזיר אחר ג' ואמר שאם יגרש נמצא מגרש לזקוקתו שאסורה עליו מכיון שאין ביאתו ביאה. וזה ברור הרבה אין צורך להשיב עליו. אבל בעיני נראה דמה שהוקשה לו להראב"ד לפי שיטתו לא קשיא ולא מידי ולא היה צריך לומר משום שאסורה עליו כו'. דאי משום הא לא איריא דכיון שהוא ז"ל מדמה המארס בתוך ג' או כנס בתוך זמן זה לכונס מעוברת חבירו דכי היכי דהתם יוציא בגט אף כאן והולק על רבינו דחילק ביניהם. א"כ כי היכי דהתם אפילו היה כהן שאסורה עליו יגרש ולא חשו חכמים לתקנת הבעל אף כאן לא נחוש לתקנת היבם אף שתהיה את"כ אסורה עליו אע"פ שיש לחלק ביניהם לענין זה וק"ל. מ"מ נראה דמצינן לומר לשיטת הראב"ד דהסיא דבא על יבמתו מש"ה לא אמרו יגרש משום דבלאו תקנת חכמים נשא באיסור ספק ערוה שמא תלד ולד של קיימא ונמצא פוגע בערוה. ולא החמירו בעלמא אלא משום שעשו חיזוק לדבריהם שגזרו שלא לארס ולכנוס בתוך ג' יום. אבל במי שכנס ליבמתו ונמצא מעוברת דאף בלא תקנת חכמים היה לו לפרוש משום שמא תמצא מעוברת ונמצאת ערוה עליו. ולא תימא דכולה חדא גזירה היא דהם דחשו בעלמא להבחין בין זרעו של ראשון לב' הוא דגזרו נמי ביבמה שמא תמצא מעוברת, לא היא דבמקום איסור תורה חששא גמורה היא ותדע דהאשה שהלכה בעלה ונרתה למדינת הים חששו שלא תתיבם שמא מעוברת היא נרתה ונמצא פוגע בערוה אפילו במקום דלא שייך טעמא דהבחנה. ומשמע מדברי רבינו שמנדין אותו מפני שעבר אדרבנן אבל אין כופין אותו להוציא וכן הוא דעת התוס' בפ"ק דסוטה (דף כ"ה) ד"ה או יע"ש ועיין בב"י סי' י"ג. כתב מהרי"ק בשורש קל"ה שנשאל מהרא"ם על מי שקידש תוך ג' חדשים והיא נדה וטרם שתטהר מנדתה יעברו ג' חדשים והשיב לאסור. ותשובה זו הביאה הרב סה"ג במרדכי פרק החולץ בארוך. והמעיין שם יראה דלדברי התוס' שכתבו בפרק החולץ (דף ל"ו) ד"ה ולא דטעמא דתנן בפרק ארוסה גבי מעוברת חבירו יכול הוא להפריש דמשמע דלא בעי גט הוא משום

לחם משנה

אשתו ואם יגרשנה מותרת לחזור לו ואם כן לדידיה אמאי יקיים אלא ודאי כיון דכנס לא יוציא וכי תימא הא ר' יוחנן ולית הלכתא כוותיה מ"מ מיניה נשמע לריש לקיש דע"כ לא פליגי אלא בביאת מעוברת אבל בהא בתוך ג' דאם כנס לא יוציא לא פליגי. וי"ל דמשמע ליה להר"א ז"ל דאפילו בהא (לא) פליגי ורב אחא ורפרם (דף ל"ז) אתו כריש לקיש דאל"כ אמאי לא נקט כנס להודיעך כחו דרפרם דהוי הלכתא אלא ודאי דבכנס כ"ע מודו ואתו כריש לקיש. וא"ת אמאי לא שני הר"א ז"ל מהניהין דהתם דמאי דלא אמרינן יוציא הוא משום דכיון דמדאורייתא מיפרש פרשי מיניה ולא שכיח כמו דאמר שם אביי בגמרא. וי"ל דרלה לתרץ אליבא דרבא דאמר ר"מ ור' אליעזר אמרו דבר אחד ולית ליה הא דאביי. וא"ת להר"א ז"ל דסבר דכיון דאינו יכול להחזירה עבדו ליה רבנן תקנתא וא"כ ה"ה כהן דאינו יכול להחזירה דעבדי ליה תקנתא והא בגמרא אמרו שם גבי מעוברת ומינקת חבירו דלא עבוד רבנן תקנתא משום דליכא כמאן נעביד לא כר"מ ולא כרבנן ולא עבדינן תקנתא אלא היכא דאיכא כמאן נעביד הכא נמי דליכא כמאן נעביד אמאי עבדו תקנתא. וי"ל דלא אמרו כן בגמרא אלא באיסור מעוברת ומניקה דהוא איסור חמור דיש שם סכנת ולד אבל הכא כיון דהוי איסור קל עבדינן. כתב ה"ה ואם ברח בריחתו מצילתו [מן הנדוי] רמז לדבר גלות מכפרת עון. וקשה לפי פירושו דלא הוי טעמא משום הפרשה אלא משום שעבר א"כ אפילו ברח נמי אלא ודאי דטעמא לא הוי אלא כדי להפרישו ולזה צריך דטעמא דברח הוי משום דגלות מכפרת עון:

כה וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם מעוברת חבירו וכו'. תימה דהיינו טעמא דאמרו בגמרא (דף מ"ב) משום דהסא כלומר שממעכו אידחי ליה בגמרא ואמרו אלא סתם מעוברת למניקה קיימא ואם כן למה כתב רבינו טעם הדחוי ואפשר דגירסא אחרת יש לו לרבינו בגמרא וצ"ע. עוד כתב ה"ה וכן נראה מן הגמרא דמניקה דומיא דמעוברת כו' קשה דהא בגמרא אמרו סתם מעוברת למניקה קיימא אם כן מי שאמר במניקה דאם נתגרשה הוא ישתדל בבנו ה"ה במעוברת דטעמא משום מניקה הוא. וי"ל דלפי מאי דס"ד משום דהסא לא שני במעוברת בין אלמנה לגרושה וכי קאמר בגמרא דסתם מעוברת וכו' הדין הוה דלא הדר אלא מטעמא בלבד וכן מתבאר שם הכרח זה בלשון התוספות. עוד כתב ה"ה ז"ל ומיהו בגרושה וכו' ליכא לאקשויי דאמאי נימא דומיא דמעוברת מה מעוברת בכל גוונא הכי נמי מניקה כי היכי דאמרינן לעיל. וי"ל דלא שייך לומר במעוברת בין מכירה בין שאינו מכירה ואם כן ליכא למימר דומיא דמעוברת אבל לעיל שייך לומר דומיא דמעוברת בין גרושה בין אלמנה וכו':

[כז אפילו נתנה בנה וכו']. כתב ה"ה כתב הרשב"א בתשובה דאפילו לריש גלותא כל זמן שהניקתו כו'. נראה דהיינו אפילו באלמנה ולכך אם אינו מכירה דוקא לריש גלותא מותר ולא לכ"ע אבל בגרושה אם אינו מכירה לכ"ע נמי שרי כדכתב הרשב"א לעיל:

אירס

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל מנדין אותו עד שיגרש שאם אתה אומר עד שיפרוש למה ליה למימר ערוקיה מסתייה וכי לא עריק ופריש ה"נ מסתייה אלא ש"מ צריך לפרש ואי עריק לא כייפינן ליה לגרש ודוקא קידש אבל כנס לא סגי בלא גירושין. וכ"ל שמפרישין אחר ג' כימים שעמד עמה בתוך ג' דאל"כ מה הפסיד כשבעל באיסור ומתני' בבא על יבמתו בתוך ג' חדשים אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא התם מפני שהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו עכ"ל: ואני אומר [illegible]

הגהות מיימוניות

[ז] מדתלו רבנן בחדשים ולא אמרו שתי שנים ש"מ חדש העיבור סליק למנין כ"ד חדש דקים להו לרבנן דתינוק סגי ליה במניקה כ"ד חדש ואפי' אם השנה מעוברת: [ח] ה"ר שמעיא מפלי"ר היה אומר דגרושה מניקה מותרת לינשא בתוך הזמן הזה מדאמרינן בפרק אע"פ נתגרשה אינו כופה להניק ולא הודה לו ר"ת לחלק בדבר מפני שאם מכירה התינוק כופה להניק כדאיתא התם וכ"פ בשאלות דל"ש גרושה ול"ש אלמנה תוס' וס"ה. וכתב בעל ס"ה שמצא בתשובת הגאון שאין נקראת מינקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו [illegible]

[illegible] וכן גזרו חכמים עד לחלב [illegible] פרק החולץ (דף ל"ו): כמה הוא זמן היניקה עד סוף הפרק. פ' החולץ (דף ל"ו) ובכתובות פרק אע"פ (דף ס'):

חוששין שמא תהרגנו: **כח** עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה יוציא בגט ואפילו היה כהן. ואם היה ישראל [נ] יחזירנה אחר כ"ד חדש של מניקה. נשא וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום. אירס מעוברת או מניקה אין כופין [ס] אותו להוציא ולא לכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד:

פרק שנים עשר

א [א]האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי אינה נאמנת להתיר עצמה לשוק. אבל פסלה עצמה לכהונה לעולם. ואם מת בעלה חוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת: **ב** היו לה שני עדים שהיא גרושה אע"פ שאין שם גט הרי זו תנשא

א טור אה"ע סי' קנב סמ"ג עשין מח:

מגיד משנה

כח עבר ונשא. בגמרא פרק החולץ (דף מ"ב): נשא וברח. לפי דעת הר"א ז"ל שאמר למעלה דבכונס תוך ג' אפילו ברח כופין אותו להוציא כ"ש שכופין אותו להוציא אבל רבינו סבור דבכל גוונא עירוקיה מסייה: אירס מעוברת. יצא זה לרבינו ממה שאמרו שם ואם נשא יוציא משמע דוקא נשא אבל קידש לא דאם איתא לישמעינן קידש וכ"ש נשא וזהו קצת סיוע למה שהוא סבור באומרם תוך ג' שאין כופין אותו לגרש וזהו דעתו ז"ל:

פי"ב א האשה שבא וכו'. משנה כלשונה בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב) והר' משה הכהן ז"ל הגיה על רבינו בזה הלשון, הגה"ה היה לו לרבינו לפרש והוא שאומרת תוך כדי דיבור אבל לאחר זמן מרובה לא מהימנא כי היכי דאמרינן נשביתי וטהורה אני דהיא בת בוקתא* דאינה נאמנת אם תאמר היום נשביתי ולאחר שנה תאמר טהורה אני וצ"ע עכ"ל. וגם כן ראיתי לקצת מפרשים שכתבו דרך פשיטות דמשנתנו בתוך כדי דבור הוא ולא מצאתי מי שכתב בביאור שאפילו לאחר כדי דיבור הוא, ולולא שהם אמרו כן (ר"ל דוקא בתוך כדי דבור) הייתי אומר דודאי משנתנו בכל גוונא היא דלא אמרינן דוקא תוך כדי דיבור אלא לחזרת דיבור ממש שמהפך דבריו אבל כל שעומד בדבריו הראשונים אלא שפוטר את עצמו מצד אחר והכל הספר שהוא אמת כיון שאין לנו איסור אלא מפיה ודאי אפילו לאחר כדי דיבור נאמנת שהרי אפילו בחוזרת מדיבורה וכגון שאמרה אשת איש אני עכשיו וחזרה ואמרה למחר פנויה אני ולא הייתי אשת איש כל זמן שנתנה אמתלא לדבריה כנזכר פ"ע מהל' איסות כ"ש כשאמרה אשת איש הייתי שיכולה לומר אחר כדי דיבור גרושה אני שהרי אינה עוקרת דבורה הראשון. ויש קצת סיוע לזה דאל"כ אדתני סיפא דמתני' ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת לישמעינן רבותא דאפילו ליכא עדים אלא שהיתה אומרת אשת איש הייתי ולאחר כדי דיבור אמרה גרושה אני אינה נאמנת ואנא ידענא דכ"ש הוחזקה בעדים דהשתא בלא הוחזקה אלא מפי עצמה אינה נאמנת כשהוחזקה מפי עדים שאין אנו צריכין באיסורה לדבורה כלל כ"ש שלא תהא נאמנת. ועוד דאם איתא לא הוה שתיק גמ' לפרושי והוא שאמרה תוך כדי דיבור. ויש לדחות בזה דמשום דמשמע דדיבור אחד הוא לא הוצרכו לפרש כן דמשמע דבבת אחת הוא וגם ז"ל הקשו לפי דעתם למה לי משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר דכיון דתוך כדי דיבור הוא לא יהא אלא חזרה הא יכולין לחזור בהן ותירצו דאצטריך דה"א דכיון דעומדין בדבורן הן אלא שאין מתירין עצמן מ"ד אחר אפילו תוך כדי דיבור לאו כל כמינהו ולהכי אצטריך הפה שאסר ע"כ דבריהם. ומצאתי בשם רבינו יחיאל ז"ל שהאומרת אשת איש הייתי ולאחר זמן אמרה פנויה אני אינה צריכה אמתלא ונאמנת דאשת איש הייתי משמע דעכשיו פנויה היא ע"כ, וזה מסכים לדברי שאין דין המשנה דוקא תוך כדי דיבור: הוחזקה אשת איש. זה הוא סוף המשנה שכתבתי למעלה ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת בגמרא ב' לשונות איכא מ"ד דאם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא ואיכא מאן דאמר תצא ופסק ר"ח כמאן דאמר תצא וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל, ובהלכות לא נזכר זה גם רבינו לא כתבו וסמכו להם מפני שמשמע אינה נאמנת בסתמא הוא שאף אם נשאת תצא. ומ"ש רבינו אבל פסלה עצמה לכהונה וכו'. פשוט הוא דהויא נפשה חתיכה דאיסורא ונאמנת להחמיר אבל לא להקל, ומתבאר כן ביבמות בפרק האשה שלום (דף קי"ח) בדומה לזה:

ב היו לה שני עדים. זה פשוט ומתבאר בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ג):

*ר"ל הפנויה בנדה (יבמות פ"ד).

הוציאה

כסף משנה

כעל דידיה איכא למיחש דילמא איעברא ומיעכר חלבא והאי טעמא היה צריך לאומרו כדי לתת טעם למינקת חבירו ומש"ה קאמר דשייך נמי במעוברת חבירו אבל לפום קושטא עיקר טעמא דמניקת לא הוי אלא משום דהשתא דשא ודאי לא חייס על דחבריה כדחייס על דידיה וכמו שכתבתי:

והכל

לחם משנה

כח אירס מעוברת או מניקה וכו'. כתב ה"ה דאם איתא לישמעינן קידש וכ"ש נשא. אבל בההיא דקידש תוך שלשה וברח ליכא לאקשויי לדעת רבינו לישמעינן כנס די"ל להודיעך כחו דמאן דאמר משמתינן ליה כדפרישית:

פי"ב א האשה שבאה ואמרה א"א הייתי וכו'. כתב ה"ה בשם הרמ"ך כי היכי דאמרה נשביתי וטהורה אני וכו' קשה מאי פשוט לו יותר בנשביתי וטהורה אני דלאחר כדי דיבור אינה נאמנת מדינא דאמר אבת איש הייתי וגרושה אני שהביא ראיה משבויה לאשת איש. וי"ל דמשמע ליה דאפילו תאמר דא"א הייתי וחזרה ואמרה גרושה אני משום דמעיקרא אמרה הייתי כלומר שמתחילה היתה ומשמע עכשיו גרושה וא"כ עכשיו מפרש דבריה היא אבל כשאמרה נשביתי סתם שבויה משמע היא וכי אמרה עכשיו טהורה הוי חזרה. עוד קשה לשאר המפרשים שסוברים דלאחר כדי דיבור אינה נאמנת כשהקשו בגמרא (דף כ"ב) גבי הסיא דא"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני והא שויא נפשה חתיכה דאיסורא כו' אמאי לא תירצו דהיינו לאחר כדי דיבור ולכך אינה נאמנת אבל תוך כדי דיבור נאמנת לומר (כשנתנה*) אמתלא לדבריה. וי"ל דמדקאמר וחזרה ואמרה משמע דעבר זמן בין דיבור ראשון לאחרון דאל"כ הל"ל א"א אני פנויה אני דמשמע תוך כדי דיבור כי היכי דאמר במתני' א"א הייתי וגרושה אני דמשמע כדיבור ראשון אלא ודאי מדקאמר וחזרה משמע שהוא לאחר כדי דיבור. עוד כתב דאל"כ אדתני סיפא דמתני' ואם יש עדים וכו'. קשה דלדברי ה"ה ג"כ ליפלוג וליתני בין כשאמרה הייתי לכשאמרה אני ולימא בד"א כשאמרה הייתי אבל כשאמרה אני דמשמע עכשיו ואחר כך לאחר כדי דיבור אמרה גרושה אני אינה נאמנת. וי"ל דכולה בדידה ואשמעינן דאפילו העדים אינם מעידים אלא שמתחלה היתה א"א ולא עכשיו בשעת העדות מ"מ אינה נאמנת וז"א ואם יש עדים שהיתה א"א וכו'. ועוד כתב ה"ה ז"ל ותירצו דאיצטריך דהוה אמינא דכיון דעומדים בדיבורן וכו'. וא"ת א"כ דמפי (גרע) [עדיף] בתוך כדי דיבור חזרה מכשעומד בדיבורו א"כ ברייתא דאמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני (אינה) נאמנת דע"כ לאחר כדי דיבור הוא אמאי לא השמיענו הידוש דאפילו שלא חזרה ממש אלא שעומדת בדיבורה שנאמנת דהא דא"א אני וא"כ אמרה פנויה אני חזרה היא והיה לו להשמיענו היכא שאמרה א"א הייתי ואחר כך אמרה גרושה אני דאינו חזרה דנאמנת. וי"ל דתוך כדי דיבור עדיף חזרה מכשעומד בדיבורו דכשחזר אמרינן ודאי אתקיל ליה מילוליה כיון דתוך כדי דיבור חזר אבל כשעומד בדיבורו ליכא למימר הכי אבל לאחר כדי דיבור גרע חזרה משום דליכא למימר אתקיל ליה מילוליה כיון שלא חזר שיכף תוך כדי דיבור:

*נ"ל אף כשלא נתנה:

הוציאה

משנה למלך

משום שקינא לה ונסתרה ולא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא ולא בעיא גט. א"כ בנדון דמהר"ם נמי לא בעיא גט כיון שהיא נדה דהויא בכרת. והתוס' בפרק ארוסה (דף כ"ה) ד"ה או כתבו דכהן אפי' לרבנן אינו שותה משום דכיון דבעיא גט לא חשיבא אשתו מוכח מדבריהם דלא ס"ל אותו החילוק שכתבו בפרק החולץ אלא כאידך פירושא דלשון ספרשם משמע הכי ומשמע הכי. וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ז"ל הכא בפרקין שכתב ומתני' בבא על יבמתו תוך ג' חדשים אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא התם מפני שהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו משמע דלא ס"ל כסברת התוספות דהיכא דאיכא איסור תורה לא בעיא גט אלא בכל גוונא בעיא גט ודוק:

כח עבר ונשא מעוברת וכו'. כתב הרב תה"ד סי' רע"ז בשם א"ז והא דמשמתינן ליה לגרש היינו דוקא שקדש או נשא במזיד אבל אם שגג שהיה סובר שאינה מינקת או ע"ס שאינו יודע שמניקת חבירו אסורה לא משמתינן ליה לגרש ואיכא תקנה בהפרשה בלא גט יע"ש. ונראה דסבירא ליה להרב דסברא זו דא"ז לחלק בין שוגג למזיד היא סברא מוסכמת עד שהוצרך שם ליישב אותו מעשה של אותו למדן שאירע באוסטרי"ך שלא יחלוק על סברא זו דא"ז. ותמהני דהרא"ש בפרק החולץ כתב עוד הביא ה"ר יוסף מאורלינא"ש ראיה מסוגיא דפרק אע"פ כו' לא מיבעי שצריכו ליתן גט. ואם כדברי הא"ז פשיטא דהתם היה שוגג גמור בהוראת רב יוסף ואף לסברת בעל תה"ד דס"ל דוקא ע"ס חשיב שוגג אבל מי שיודע הדין אלא שטועה באיזו סברא או חילוק לא חשיב שוגג. היינו דוקא בתולה בדעת עצמו אבל בתולה בדעת גדול הדור שהורה לו להיתר פשיטא דאין לך שוגג גדול מזה. ואין ספק אלא שה"ר יוסף חולק על הא"ז וס"ל דאף בשוגג צריך ליתן גט:

אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא. הנה התוס' ז"ל בפרק החולץ (דף ל"ז) כתבו בשם הר"י מאורלינא"ש שהורה באחד שקידש מניקת חבירו שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא ודוקא בנשא הוא דאמרי' דבעי גט ומיהו בקידש בתוך ג' ס"ל דצריך ליתן גט וזה דעת רבינו ז"ל. אך התוס' שם דחו סברא זו וס"ל דקידש מניקה או מעוברת חבירו צריך ליתן גט וכ"כ בשם השאלתות דאפי' היה כהן מפסדינן לה מיניה. גם הרא"ש בפסקיו הביא סברא זו דה"ר יוסף ודחאה וסבירא ליה דאף בקידש צריך ליתן גט. והרב תה"ד סי' רע"ז כתב בשם א"ז כסברת ה"ר יוסף דלא קנסינן לסוליה בגט אלא בנשא אבל אם קידש די בהפרשה בעלמא יע"ש. ודברי הר"ן ז"ל בתשובה נראים דסותרין זה לזה דבסי' י"ב נראה שדעתו לסמוך על דברי הגאון ז"ל דמצריך ליתן גט אפילו בקידש. ובסי' נ"ח כתב ראוי לסמוך על דברי הרמב"ם דאינו מצריך גט בקידש וכבר הוקשה כן למהרלנ"ח ז"ל ח"א סי' י' וכתב ברמז ויש ליישב דבריו וק"ל ועיין בתשובת מהרח"ש סי' י"ב. ולי נראה הדבר פשוט דהר"ן ז"ל בסי' נ"ח לא בא אלא לענין כפיה כמ"ש בפירוש אבל אין כופין אותו לגרש כיון שבגמרא לא הזכירו כפיה כי אם בנשא וזהו דעת הר"מ וראוי לסמוך עליו שלא לכופו משום דאת"ל דאין כופין אם כופין אותו הוי גט מעושה. אבל בסימן י"ב לא איירי אלא לענין דינא אם צריך ליתן גט ובזה דעתו הוא דצריך ליתן גט כסברת הגאון ז"ל ופשיטא שאומרין לו שצריך ליתן גט לקיים סברת חכמים אך אם אינו רוצה ליתן גט אין כופין אותו כיון דרבינו ס"ל דאינו מחוייב ליתן גט ולדידיה אי כייפינן ליה הו"ל גט מעושה:

וכן

מגדל עוז

פי"ב האשה שבאה ואמרה עד ולא מתייבמת. בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב) ומייתי לה בכמה דוכתי: היו לה שני עדים עד לכתחלה. בגיטין פרק התקבל (דף ס"ד):

הגהות מיימוניות

ונתנתו למינקת ג' חדשים קודם מיתת הבעל, ע"כ: [נ] כרבנן ודלא כר"מ דאמר לא יחזיר עולמית וכ"פ התוס' כדפריך בה"ג ואע"ג דקי"ל כר"מ בגזירותיו אבל לא בקנסותיו כדמוכח התם פ' החולץ, ע"כ: [ס] וכן הורה ה"ר יוסף מאורלייג"ש כיון דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה שא"צ גט אלא הפרש בעלמא ולא הודו לו כל גדולי הדור דמאי חומרא דכלה בלא ברכה ממניקת חבירו שניהם דרבנן ומה שאנו אומרים בפ' אע"פ מניקת שמת בעלה הרי זו לא תתארס ולא תנשא צריך לפרש דאע"פ שצריך ליתן גט כשאירס אעפ"כ נקט לא תנשא משום רבי יהודה דאפילו לינשא מתיר בתוך י"ב חדש. ובשאלתות דרב אחאי פרשת וי"ע כתוב גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו דהיכא דעבר ואינסיב או קדיש מפקינן לה בגיטא מיניה ס"ת ועיין בתוס' פרק החולץ. ע"ב:

הוציאה גט מתחת ידה. כבר ביאר רבינו פ"ז שהאשה המוציאה גיטה אינה צריכה לקיימו כל זמן שלא קרא עליו ערער ושם הארכתי בטעמו וראיותיו: ובהשגות כתב כאן א"א אומר אני יתקיים בחותמיו כו', וכבר הוכחתי דעת רבינו. ומ"ש כאן שאם הבעל טוען שנפל ממנו שאינו נאמן וג"כ אינה צריכה לקיימו, הוציאו הרב ז"ל ממה שיתבאר בפרק זה שביולא מידי שליח קבלה שאין הבעל נאמן לומר לפקדון נתתיו בידו וכרב חסדא דאמר הכי בפ' התקבל (דף ס"ד) וכ"ש ביולא מתחת ידה שאינו נאמן לומר ממני נפל ולא חיישינן לנפילה לפי שאין האיסורין כדיני ממונות ומפרש שם בגמרא דאפילו רב הונא דפליג עליה דרב חסדא בשליח מודה באשה עצמה כמו שהזכיר למטה אבל ודאי כשקרא עליו ערער ואמר מזוייף הוא יתקיים בחותמיו וה"ז גט שביד האשה כמביא גט בא"י שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו כמו שנזכר פ"ז. ופסול הכהונה בשלא נתקיים פשוט הוא:

ד באה היא ובעלה. מימרא דרב המנונא הוזכרה בהרבה מקומות (כתובות כ"ב המגרש פ"ט התקבל ס"ד נדרים צ"א האשה שלום קט"ז) וכבר הזכיר רבינו דין זה בארוכה פ"ד מהל' אישות והשיגו שם הר"א ז"ל וכבר כתבתי שם שהרבה מן המפרשים ז"ל הסכימו לדעת רבינו:

ה אמר הבעל גירשתי. מסקנא בגמרא פ' יש נוחלין (בתרא קל"ד:) שחוששין לה וכתב רבינו אפי' הודית וכו' וכ"כ ודאי דהיא דהתם ודאי דמודה היא דאי במכחשת פשיטא דאינו נאמן דהיא עצמה משויא נפשה חתיכה דאיסורא וסתמא דמילתא נ"כ במודית לדבריה הוא ואפ"ה אמרינן דחוששין להו אע"פ שאם היה מכחישה היא לבדה היתה נאמנת כשהוא אומר כן אינה נאמנת ומן הטעם שהזכיר רבינו דכל שהבעל מסייע לה מעיזה היא וקרוב לטעם זה יתבאר בסמוך:

ו שנים אומרין נתגרשה. מימרא ובריתא פ' האשה שנתארמלה (כתובות כ"ב:) וכאוקימתא דרב אשי התם דהוא בתרא כמ"ש בהלכות. וכל מ"ש רבינו בזאת ההבא מוכרח שם בגמרא, וכתב הרשב"א כל היכא דליכא הכחשה אלא תרי אומרין נתגרשה עכשיו ואמרי לה אחוי גיטך ואמרה נאבד או נקרע לא חיישינן לה ע"כ. וכדומה לי שלזה נתכוון רבינו למעלה כשכתב היו לה שני עדים שהיא גרושה וכו' לומר דבכל גוונא הן נאמנים:

ח אמרו שנים ראינוה. שם ברייתא (דף כ"ג) ואוקימתא דרב אשי:

תנשא לכתחלה. *[א]הוציאה גט מתחת ידה ואמרה גירשני בעלי בזה הרי זו נאמנת ותנשא בו. אף על פי שאינו מקויים כמו שביארנו: ג בא הבעל וערער אם אמר לא נתתיו לה אלא נפל ממני ומצאה אותו אינו נאמן. שהרי הודה שכתבו לה והרי הוא יוצא מתחת ידה. אבל אם אמר הבעל על תנאי היה. פקדון היה. מעולם לא כתבתיו. מזוייף הוא. יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. ואם לא נתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחרים אבל פסלה נפשה מכהונה כמו שביארנו. שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה ועשתה עצמה כחתיכה של איסור: ד [ב]באה היא ובעלה היא אומרת גירשתני ואבד גיטי. והוא אומר לא גירשתיך אע"פ שהוחזקה אשתו [א] הרי זו נאמנת. חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה: ה [ג]אמר הבעל גירשתי את אשתי אינו נאמן וחוששים לדבריו ותהיה ספק מגורשת. ואפילו הודית לו שנירשה אינו נאמן שמא יתכוין לקלקלה או בגט * בטל גירשה והיא אינה יודעת [*או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה והיא אינה יודעת] כובד האיסור שלה. לפיכך אומרים לו אם אמת הדבר הרי אתם קיימים גרש אותה עתה בפנינו: ו [ד]שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אפילו הבעל עומד * והיא אומרת לו גרשתני הרי זו בחזקת אשת איש גמורה מפני שהעדים סומכין אותה ואפשר שתעיז פניה. לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר: ז בד"א כשאמרו [ב] עכשיו נתגרשה שהרי אומרין לה אם אמת הדבר הוציאי גיטך. אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה יש לומר אבד הגט והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי ושני עדים מעידין לה אע"פ שהשנים מכחישין אותן אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא, שהרי הוא ובעלה יודעין בודאי שהיא מותרת. והחזקה היא שאין מקלקלין עצמן. אבל אם נשאת לאחר הואיל והדבר אצלו ספק. וכן אם אמרה איני יודעת אפילו נשאת לאחד מעדיה הרי זו תצא והולד ספק ממזר: ח [ה]אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה. אם היו כולם שרוים בחצר אחת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר שבני אדם עשויין לגרש

השגת הראב"ד

*הוציאה גט מתחת ידה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שיתקיים בחותמיו אע"פ שלא יצא עליו ערער, עכ"ל:

*[כך הוא בכ"א וכן הובאו דברי הרמב"ם בטור וב"י מ"ס וכ"כ בהדיא הב"ח ונתן טעם לשבח לדבר דהיינו אתא לאשמועינן ע"ש בסי' קי"ב מעא"ס"ע]:

א טור שם סמ"ג עשין נ: ב טור שם סי' יז סמ"ג עשין מח: ג טור שם סמ"ג סי' נ: *בטור ובכ"מ בגט פסול והוא ט"ס ודוק: ד גם זה שם: *בכ"א ואומר שגירשה וט"ס: ה גם זה שם:

לחם משנה

ב ג הוציאה גט מתחת ידה וכו' בא הבעל וערער וכו' אבל אם אמר [הבעל על] תנאי היה וכו'. כתב ה"ה דהא דלא בעי קיום הוציאו רבינו ממה שיתבאר בפרק זה וכו' לומר לפקדון וכו' נראה דהוא סובר דמאי דקאמר רבינו לקמן אמר הבעל לפקדון כו' שהוא כשאינו מקויים ואפילו הכי השליח נאמן משום דכיון דהבעל מודה שכתבו לא מהימן למימר לפקדון דהא הימניה ואע"ג דאיכא מגו דבעי לומר מזוייף מ"מ בהך טענה דפקדון לא מהימן כיון דהימניה והוי כמינו במקום חזקה וכן הוא באמת מורה הלשון דלקמן שכתב שליח קבלה שהוליא גט וכו' יתקיים בחותמיו ואח"כ כתב אמר הבעל לפקדון וכו' נאמן ולא הזכיר בחלוקה שנית קיום כמו בקמייתא ודוחק לומר דבמקויים איירי וסמך על מ"ש יתקיים בחותמיו ופי' אמר הבעל ר"ל אחר שנתקיים אמר הבעל וכו' ועוד דראוי להסכים דבריו עם דברי רבו הרי"ף ז"ל שמבואר דעתו כן בתשובה שהביא ה"ה ומפני כן כתב ה"ה שהוציאו רבינו משם דכי היכי דהתם לא בעינן קיום הכי נמי בטענה דנפלה וכ"ש הוא דהא לקמן כתב בשם הרשב"א דכ"ע מודו בטענת נפילה דלא דאפילו נמוס נפילה לפקדון לכל הפחות לרב חסדא דקי"ל כוותיה לא בעי קיום. ובאמת שדברי ה"ה תמוהין שהרי כתב הרמב"ם כאן אבל אם אמר הבעל על תנאי הוא פקדון כו' יתקיים בחותמיו והא הכא דיולא מתחת ידי האשה עצמה דעדיף טפי מהיכא דיולא מתחת ידי השליח כדמשמע בגמרא דקאמרה דאלימא כשאמרה לדידי יהביה ניהליה לגירושין ואפ"ה משמע דבעי קיום וא"כ איך כתב כאן דהוליאו מפקדון. לכך היה נראה ליישב דברי רבינו דסבירא ליה דהיא דפקדון דנאמן שליח כשהוא מקויים הוא והיא דכתב רבינו לקמן אמר הבעל פקדון היה וכו' במקויים הוא אבל אם אינו מקויים נאמן הבעל במיגו דאי בעי אמר מזוייף אבל בטענה דנפילה דריעא אפילו אם אינו מקויים אינו נאמן מיגו דאי בעי אמר מזוייף דהך טענה דנפילה ריעא טובא ואע"ג דבדיני ממונות נאמן לומר ממני נפל במיגו דמזוייף כבר כתב ה"ה שאין זה כד"מ. זה נ"ל ליישב דברי רבינו וכן ייסבם הרב מוהר"י ן' לב ז"ל בפסקיו הסניים שאלה ד' ותמה על ה"ה מה שתמהתי גם אני ועם זה ג"כ יתישבו דברי הטור שהם כדברי רבינו בענין זה בלבד שבסי' קמ"א כתב שאם הבעל מודה שכתבו אלא שאומר שבתורת פקדון יהביה נאליה אם הבעל בעיר הבעל נאמן משום דפסיק כרבי הונא ובסימן קל"ב כתב ערער לומר שנתנו על תנאי ולא נתקיים או בתורת פקדון או שהוא מזוייף ולא כתבו מעולם יתקיים בחותמיו וכו' משמע דסבירא ליה דהא דשליח לפקדון נאמן היינו כשהגט מקויים דהא רב הונא מודה היכא שהגט יולא מתחת ידה ואפילו הכי אומר דהיכא דאומר שהגט נתנו לה בפקדון יתקיים אבל עכ"פ צריכין אנו ליישב דברי ה"ה כי דבריו נראה מוכרחים כמו שכתבתי למעלה. לכך נ"ל לומר דהיכא שהוא מודה שהגט שכתב היה בלא שום פיסול וכשר היה אלא שנתנו לשליח לפקדון אז ודאי אפילו קיום לא בעי וכל היכא שהוא אומר דהיה פיסול בגט אז מהימן אי ליכא קיום ומה שאמר כאן רבינו אבל אם אמר הבעל על תנאי היה או פקדון היה אין פירושו שנתנו בפקדון לשליח דא"כ הול"ל נתתיו לפקדון כמ"ש לקמן לא נתתיו לו אלא לפקדון אלא ה"פ הגט על תנאי היה כלומר כשכתבתי הגט כתבתיו על תנאי ולא נתקיים התנאי או היה תנאי המבטל הגט, או פקדון היה כלומר או זה הגט אני לא כתבתי אלא איש אחר כתבו לאשתו והפקידו בידו וא"כ לא נכתב לשם אשתי וא"כ כיון שהוא הוי דבר שפוסל הגט לכך צריך קיום שטענתו טענה אבל כשהוא מודה שהגט הוא כשר אלא שנתנו לפקדון לא מהני וזהו אומרו שהרי הודה שכתבו לה והוא יולא מתחת ידה והראיה שיש חילוק בין טענת פיסול הגט לטענת פקדון שהרי לקמן גבי שליח קבלה כתב רבינו בא הבעל וערער שלא כתבו או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו ולא כתב שם ערעור פקדון דלא בעי קיום אלא בטענת פיסול הגט:

ז בד"א כשאמרו ועכשיו נתגרשה וכו'. פסק כאוקימתא דרב אשי ומ"מ רב אשי לא פליג אהא דאמר רבא דשאני הכא דאיכא עדים דאי לא נאמנת האשה דאינה מעיזה פניה

מגדל עוז

הוציאה גט מתחת ידה עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שיתקיים בחותמיו וכו': ואני אומר כל אחד הולך לפי שיטתו שביארתי למעלה והוא תלוי במחלוקת רבה ורבא דריש מכלתין דגיטין ודעת ר"מ ז"ל כרבא וכיון דליכא ערער לא חיישינן והראב"ד ז"ל כרבה. ורואה אני ר"י אלפס ז"ל שכתב כן להדיא פרק הבולח גמ' מתני' דאין אלמנה נפרעת ורבינו מאיר הלוי והרז"ה הלוי והרמב"ן ז"ל כשיטת ר"מ ז"ל וכן משמע סוגין ריש גיטין ופרק התקבל מי נפיק מתותי ידיה ופ"ק דמציעא ופרק הכותב: בא הבעל וערער עד כחתיכה של איסור. פרק התקבל (דף ס"ד) ובכל המקומות שנזכרים משמע כן: באה היא ובעלה עד בפני בעלה. בגיטין פרק התקבל (דף ס"ד) ופרק המגרש ופ"ב דכתובות וביבמות פרק האשה שלום (דף קי"ח) וסוף מסכת נדרים: אמר הבעל גירשתי כו' עד עתה בפנינו. בגיטין פרק התקבל ובב"ב פרק יש נוחלין (דף קל"ד): שנים אומרים נתגרשה עד

הגהות מיימוניות

[א] וכן פר"ח הילכתא כרב המנונא דאמר הכי בשלהי נדרים (דף נ"א) מדפריך סתמא דתלמודא בפרק חרש מדרב המנונא ובפ"ב דכתובות (דף כ"ב) דחיק כולהו אמוראי התם כרב המנונא וכן בפרק התקבל (דף ס"ד) פריך אר"י מדרב המנונא וכן בסוף גיטין (דף פ"ט) מייתי לה התם והא דבשילהי נדרים דחי לה רבא שמא לא פליגי ודיחויא בעלמא הוא דקאמר א"נ פליגי מ"מ הילכתא כרב המנונא ומ"מ אר"י דוקא לענין נישואין נאמנת אבל לא לענין כתובה מדאמרינן שילהי הכותב הב"ע שאין שם עדי גרושין דמיגו דיכול לומר לא גירשתיה יכול לומר גירשתיה ונתתי לה כתובתה תוס': [ב] ופ"כ ר"י אלפס דשמעינן מדרב אשי דהיכא דלא אמר מעכשיו גירשה אלא לאחר זמן בין במיתה בין בגירושין לא תנשא ע"כ:

לגרש בצנעה: **ט** האשה שלא הוחזקה אשת איש ובא עד אחד ואמר אשת איש היתה ונתגרשה. ובא עד אחד ואמר לא נתגרשה הרי שניהן מעידין שהיא אשת איש ואחד מעיד שהיא גרושה ואין דבריו של אחד במקום שנים ולפיכך לא תנשא *ואם נשאת תצא: **י** אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר זו אשתי וזה עבדי. וזה אומר זו אשתי וזה עבדי. והאשה אומרת שניהן עבדי. הרי היא מותרת לכל ואע"פ ששניהן החזיקוה באשת איש הואיל וכל אחד מהן העיד לעצמו אינן נאמנין: **יא** שליח קבלה שהוציא גט מתחת ידו והבעל אומר מזוייף הוא יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. אמר הבעל לפקדון נתתיו לו והשליח אומר לגירושין נתנו לי השליח נאמן. וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי, והשליח אומר כן נתתיו לה ולגירושין נתנו לי, והבעל אומר לא נתתיו לו אלא לפקדון, השליח נאמן והיא מגורשת: **יב** אאבד הגט אע"פ שהבעל אומר לגירושין נתתיו לשליח והשליח אומר נתתיו לה הרי זו ספק מגורשת שהרי הוחזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל. ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח

השגת הראב"ד

*ואם נשאת תצא. כתב הראב"ד ז"ל ובקידושין כה"ג אם נשאת לא תצא, עכ"ל:

א טור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

ט האשה שלא הוחזקה. שם (דף כ"ב) ברייתא כלשון רבינו ואתא דרב *פפא דאמר התם עד אומר נתגרשה ועד אומר לא נתגרשה תרווייהו באשת איש קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומדקאמר תרווייהו באשה קא מסהדי משמע שלא הוחזקה אשת איש אלא על פיהם וכמו שכתב רבינו וכן כתבו ז"ל. ובהשגות א"א בקדושין כה"ג אם נשאת לא תצא ע"כ. וכבר ביאר רבינו דין הקדושין פ"ט מהל' אישות ולא היה לו להזכיר דין קדושין בהל' גירושין:

י אשה ושני אנשים וכו'. ברייתא וסוגיא בקדושין פרק האומר (דף ס"ה:) ומבואר שם דכיון דאין לאחד מהן עדים הרי היא מותרת לעצמה:

יא שליח קבלה. זה פשוט ששליח קבלה הרי הוא כאשה עצמה וכיון שהבעל קורא עליו ערער יתקיים בחותמיו וכן כתב רי"ף בתשובה:

אמר הבעל לפקדון נתתיו לו וכו'. בגיטין פרק התקבל (דף ס"ד) איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן רב חסדא אמר שליש נאמן רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה ניהלה ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה, ופירש"י ז"ל שהוא בשליח קבלה וע"כ לא פליג רב הונא אלא בשהאיש והאשה בעיר אחת דאיכא טעמא דאם איתא לדידה הוה יהיב לה הא לאו הכי אפילו רב הונא מודה שכיון שהגט יוצא מתחת יד שליח קבלה הרי הוא כיוצא מתחת ידה, וזה דעת רבינו לפרשה בשליח קבלה ופסק כרב חסדא וכן פסקו בהלכות ואמרו

*בגירסת ספרים שלנו יש אמר אביי תרגמא ובודאי שבגירסת הרב המגיד היה אמר אביי תרגמא ר"פ וכן נמצא בכמה דוכתי בש"ס:

ואמרו שם בגמרא ומודה רב הונא דאי אמרה (אתתא) קמי דידי לגירושין יהביה מיהימנא מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ומהימנא דא"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, ויש מן הגאונים ומן האחרונים שפסקו כרב הונא להחמיר כל היכא שהן בעיר אחת. ומבואר בתשובה לרב אלפס ז"ל שלא נחלקו אלא בטענת פקדון אבל בטענת מזוייף יתקיים בחותמיו והא היא השאלה והתשובה, אשה עשתה שליח לקבל גיטה מבעלה ולהביאו לה ונתנו לה בעדי מסירה והגט יוצא מתחת ידה אלא שלא נתקיים בחותמיו ובא בעל וערער ואמר מזוייף הוא והשליח אומר אני הייתי שליח קבלה והבעל מסרו (לה) [לי] על דעת כן. והשיב הגט בטל שלא נתקיים בחותמיו שאין שליח נאמן אלא כשהבעל מודה שכתבו אלא שבתורת פקדון נתנו לו אבל כפר בגט ואמר לא כתבתיו אין מתקיים אלא בעדי חתימה (או בעדי מסירה) שמקבלין ידו כיד האשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא עדי התימה או מסירה אם טען הבעל מזוייף הוא כדאמרינן אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם דאמינן דמייתי סהדי אי נמי אזלי למדינת הים והולרכו עדי התימה במקום עדי מסירה כך שליח אינו נאמן וכשם שאם הודה הבעל בכתיבת הגט אלא שטען שלא נתנו לה אינו נאמן אלא היא נאמנת כדאמרינן ומודה רב הונא וכו' כך שלוחה כשהגט יוצא מתחת ידו וטען הבעל שלא נתנו לו אין הבעל נאמן דקי"ל כרב חסדא דאע"ג דרב הונא רביה הוא הלכתא כרב חסדא ע"כ, וכן כתב הרשב"א דבטענת מזוייף הוא יתקיים בחותמיו לדברי הכל, עוד כתב שאם אמר הבעל ממני נפל לדברי הכל אינו נאמן דלגפילה לא חיישינן ומ"מ הוא ז"ל הסכים להחמיר כרב הונא וכדברי הפוסקים ע"כ:

יב אבד הגט. שם בעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן

לחם משנה

פניה בפני בעלה אפילו שאמרו עכשיו נתגרשה:

ט האשה שלא הוחזקה א"א וכו' ולפיכך לא תנשא ואם נשאת תצא. כתב ה"ה ובהשגות א"א ובקידושין כה"ג אם נשאת לא תצא ע"כ. כוונתו להשיג כאן מה שהשיגו בפ"ט מהל' אישות גבי מה שאמר עד אחד אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה דאם נשאת לא תצא דהיינו כשהיא אומרת לא נתקדשתי וחלק שם עליו הר"א ז"ל ואמר דאפי' באינה מכחשת ודאייתו דכי היכי דסיפא דעד אחד אומר נתגרשה וכו' דקאמר אם נשאת תצא הוי בכל גוונא הכי נמי רישא בקידושין דאמר לא תצא הוי בכל גוונא ולזה כתב הר"א ז"ל ובקידושין כה"ג אם נשאת לא תצא כו' כלומר הרי כאן אם נשאת תצא והוא בין שהיא שותקת בין אינה שותקת ובקדושין כה"ג אם נשאת לא תצא:

יא אמר הבעל לפקדון נתתיו לו והשליח אומר לגירושין נתנו לי השליח נאמן. בפרק התקבל (דף ס"ד) אמרו אמר רבה ומודה רב הונא דאי אמרה איהי לדידי אמר לי שליש דלגירושין יהביה ניהליה מהימנא ומי איכא מידי דשליש גופיה לא מהימן ואיהי מהימנא אלא אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל ע"כ. והרא"ש בפסקיו פירש כאן בבי פירושין האחד שהגט יוצא מתחת ידה והיא אומרת שקבלתו דהשתא איכא מיגו כיון שהגט בידה דאם היתו בידה אין כאן מיגו והוי מטום שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כיון דאיכא שליש דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה. והקשה על פירוש זה וכתב פירוש ב' ואפשר דאפילו הגט ביד שליש מהימנא כיון דלא מסייע ליה אלא שליש להודיה אינה מעיזה והאי דקאמר בגמרא מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ה"ק נתנו לי והפקדתיו ביד שליש ע"כ. וה"ה נראה שתפש לו כאן כפירוש הב' שכתב מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ומהימנא (לגירושין) דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כו' משמע כפירוש בתרא וכיוע השליש אינו סיוע כיון דהוא אחד ואילו היה הגט בידה ג"כ נאמנת ולא משום חזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה דכשהגט בידה מעיזה ומעיזה. תדע לך דהא רבינו לעיל אמר דכשהגט בידה ובא הבעל וערער מזוייף יתקיים ואילו האשה שאמרה גירשתני ואבד גיטי נאמנת מטעמא דחזקה אין אשה מעיזה פניה ואמאי לא מהימנא לומר אינו מזוייף מטעמא דחזקה אלא ודאי כשהגט בידה מעיזה ומעיזה מ"מ נאמנת כשהגט בידה דאינו יכול לומר לפקדון נתתיו לה כיון דהגט בידה מ"מ למדנו לפי פירוש זה דסיוע דשליש להודיה אינו סיוע כיון שהוא אחד ואינה מעיזה וקשה דא"כ למה כתב רבינו בפ"ט מהל' אישות גבי עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה והיא אומרת לא נתקדשתי דלכתחלה לא תנשא משום דכיון דאיכא עד אחד דמסייע לה מעיזה הא מכאן נראה דסיוע דהד לאו סיוע הוא. וי"ל דשאני הכא דהוא להעיז פניה בפני בעלה דהא ודאי לא מעיזה בפני בעלה כי הוא אדוניה אבל כשאחד אומר נתקדשה והאחד אומר לא נתקדשה ודאי דמעיזה להכחיש העד כיון דהאחד מסייע לה. וא"ת כיון דטעמא משום חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה למה לי בגמרא טעמא דמיגו לימא בלא מיגו חזקה אין האשה מעיזה כו' וכשהיא אמרה קמאי יהביה לגירושין מהימנא. וי"ל דלאלומי מילתא קאמר מיגו כלומר אפילו שתאמר מעיזה למה לא לומר טענה מתחלקת כי האי לימא לדידי יהביה ניהליה דהיא טענה ישרה ונכונה אלא ודאי דקושטא קאמרה. אבל מדברי הטור נ"ל שלא הבין דברי רבינו כך אלא שרבינו מפרש כפי' קמא דהרא"ש ז"ל שכתב בסי' קמ"א אחר שכתב כרב הונא כתב והרמב"ם כתב שהשליש נאמן בכל ענין אפילו אין הגט בידו רק שיש עדים שראוהו בידו וא"א כתב כסברא ראשונה ואם היא אומרת בפני קבלו השליח לגירושין נאמנת וי"א דוקא שהגט ביד האשה והאומרת שהשליח קבלו לגירושין ואח"כ נתנו לה וכ"כ הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו אם הוא ביד השליש נאמנת ע"כ. ואם הגירסא הרמב"ם במ"ס כמ"ש בספרינו ולא בנו"ן אתמהה טובא דהיך אמר וכ"כ הרמב"ם הא הוא כתב לעיל מיניה דהרמב"ם פסק כר"ח ודברים אלו של י"א (אינן) אלא לרב הונא דפסקי כוותיה אבל לרב חסדא אפילו הוא ביד השליש נאמן השליש. ולכך נ"ל על צד הדוחק לייסב דסובר הטור דרבינו פסק כפירוש קמא דהרא"ש דמיירי שהגט יוצא מתחת ידה ויש סיוע לדברין ממ"ש כאן וכן אם היה גט יוצא מתחת יד האשה ודין זה הוציאו רבינו ממה שאמר שם למאי דס"ד מעיקרא א"ר יהודה ומודה רב הונא דאי אמרה איהי לדידי אמר לי שליש דלגרושין יהביה ניהליה מהימנא והקשו שם מי איכא מידי דשליש גופיה לא מהימן וכו' משמע דאי שליש הוא מהימן כרב חסדא איהו מהימנא ולכך פסק רבינו דמהימן כיון דאיהו פסק כרב חסדא ומפרש רבינו בגט יוצא מתחת ידה שכן כתב ואם היה הוציאו מתחת ידה וכו' וא"כ לדבריו כשתירצו בגמרא אלא אי אמרה קמאי דידי יהביה לגירושין וכו' בגט יוצא מתחת ידה מיירי דומיא דמאי דאסיק אדעתין מעיקרא ואינו חוזר אלא ממה שאמרו דאי אמרה איהי לדידי אמר לי דאינו כן אלא שאמרה קמאי יהביה ניהליה לגירושין אבל בגט יוצא מתחת ידה איירי וא"כ כיון דמפרש הסוגיא כך למאן דפסק כרב הונא דוקא שהגט יוצא מתחת ידה הוי הך דינא דפירוש קמא דהרא"ש. ומ"ש וכ"כ הרמב"ם לאו לענין הדין אלא לענין פי' ההלכה שהיא מפרש כך ונמשך מפירוש זה לרב הונא דדינא הוי הכי אבל ודאי דהרמב"ם פליג על זה משום דהוא פסק כרב חסדא ודוחק גדול הוא זה. אפר ע"כ עלה בדעתו לומר דרך אחר והוא דהטור סובר דמאי דקאמר בגמרא ומודה רב הונא דאי אמרה קמי דידי יהביה לגירושין וכו' היינו כשאין השליש כאן ואינו אומר כלום ומאן דמפרש לה בגט יוצא מתחת ידה אם הוא ביד השליש כיון שאין השליש כאן שאומר כוותה איהי לא מהימנא ועל דרך זה דברי הרמב"ם אמורים ועם זה יתיישבו דברי הטור וגם זה הוא דוחק וצ"ע. ובסי' י"ז כתב הטור דהאשה שאמרה

מגדל עוז

שבני אדם עשוין לגרש בצנעא. פ"ב דכתובות (דף כ"ב): **האשה** שלא הוחזקה א"א עד ואם נשאת תצא. פ"ב דכתובות: כתב הראב"ד ז"ל ובקידושין כה"ג אם נשאת לא תצא עכ"ל: ואני אומר מאי קא"ל רישא דברייתא דגירושין שלנו הוא פ"ב דכתובות גמ' מתני' דהאשה שאמרה א"א הייתי דת"ר שנים אומרים נתקדשה כו' ומוקי לה כעד אחד ומפרשינן טעמא משום דתרווייהו בפנויה קא מסהדי וגם ר"מ ז"ל כתב כן סוף פ"ט דאישות מפורש: **האשה** וכו' אנשים עד לעצמו אין נאמנין, בקדושין פרק האומר (דף ס"ה):

כסף משנה

פי"ב טז והכל נאמנים להעיד לה וכו' שמא יתכוונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים. כתב רבינו ועדיין הוא קיים ללמדנו שאם מת בעלה של זו שהוא קרובה של אלו והלכה ונשאת לאחר נאמנות אלו להעיד שמת בעלה האחרון ולא חיישינן שמתוך שנאתה יעידו כדי לקלקלה שאינן חשודות להעיד שקר אלא להפריד בינו ובינה בלבד: כתב ה"ה עוד בגמרא המות הבאה לאחר מכאן מהו וכו'. וג"ז לא נזכר בהלכות ובדברי רבינו ולא נתברר לי בזה טעם נכון וכו'. ולי נראה דטעמא דהרי"ף ורבינו דהאי חששא מדרבנן היא ונקטינן דספיקא לקולא:

בא

הלכות גירושין פרק יב

השליח לי הואיל והבעל והשליח סועדין אותה אפשר שתעיז פניה ושמא לא נתגרשה: יג [א]שליח קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה. והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעלה. הרי זו מגורשת כמו שביארנו: יד בא בעל וערער שלא כתבו. או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כידה. ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים ידעו ואם לא נתקיים אינה מגורשת: טו מי שהוחזקה אשת איש [ב]והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותנשא או תתיבם. חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ולהיות בניה ממזרין בדבר העשוי להגלות לכל. ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה שאם הוא חי סופו לבא או יודע שהוא חי. וכן אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה תנשא על פיו שהדבר עשוי להגלות. אפילו עבד או אשה או שפחה ועד מפי עד מפי עבד מפי שפחה מפי קרוביו נאמנים לומר מת פלוני ותנשא אשתו או תתיבם על פיהם: טז והכל נאמנים להעיד לה עדות זו חוץ מחמש נשים שחזקתם שונאות זו את זו שאין מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא יתכוונו לאוסרה עליו ועדיין הוא קיים. ואלו הן. חמותה

א גם זה שלטון שם: ב טור שם סי' יז סמ"ג עשין נ:

מגיד משנה

נתן לי ואבד וכו' ומסקנא דגמ' ומבואר בהלכות דחיישינן לה והרי היא ספק מגורשת ומן הטעם שכתב רבינו כדאיתא התם:

יג שליח קבלה וכו'. גם זה כדרב חסדא דאמר דשליח נאמן וכיון שיש עדים שהיה הגט בידו אין בו חשש של כלום אבל לרב הונא איכא למיחש שלא יאמר הבעל לפקדון מסרתיו בידו הילכך כל זמן שהם בעיר אתה צריך ראיה שהבעל נתנו לה לגירושין, וכבר כתבתי זה פרק ו' אבל לרב חסדא אין אנו צריכים לידע כיצד בא לידו כיון שיש עדים שראוהו יוצא מתחת יד שליח קבלה וכן מתבאר שם בסוגיא לרב חסדא ופשוט הוא. וכשהבעל מערער ואומר מזוייף הוא כבר נתבאר דלדברי הכל יתקיים בחותמיו והכל מבואר במה שנזכר למעלה ולא חידש רבינו בזאת הבבא אלא שכל שיש שני עדים שראוהו יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריך לידע כיצד בא לידו ודבר ברור הוא ומתבאר שם:

טו מי שהוחזקה וכו'. יבמות (קי"ד) ריש פ' האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם וכבר נתבאר פרק ע"ז מהלכות אישות שאם אמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אין מתירין אותה לינשא שלא נתכוונה אלא ליטול כתובה מתיים. ומבואר כאן ובגמרא ויש בזה לדדין והכל מבואר בדברי רבינו ואמרו שם בגמרא תנא שלום בינו לבינה משום דקא בעי למיתני (סיפא) קטטה בינו לבינה תנא שלום בעולם משום דקא בעי למיתני (סיפא) מלחמה בעולם. פי' שאין אנו צריכין לידע בבירור שיש שלום בינו ובינה ושיש שלום בעולם אלא סתמא דמלתא הכי הוא ומבואר כן בדברי רבינו פרק י"ג שאין חוששין לקטטה ולמלחמה אלא כשנודע שכן הוא, והטעם שכתב רבינו חזקה שאינה מקלקלת עצמה פרק האשה בתרא (יבמות ק"ב):

וכן אם בא עד אחד. משנה פרק האשה רבה (דף קכ"ב) הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד ומפי אשה (ואפילו * מפי עכו"ם) ומפי עבד ומפי שפחה:

טז והכל נאמנים. משנה פ' האשה שלום (דף קי"ז) וכבר נתבאר למעלה פ"ז מיבמתה אפילו היא אחותה חזקתה שסונאה אותה ונזכר כאן בירושלמי וכמו שכתבתי שם. ופירוש ואין מעידות זו לזו לא כלה לחמותה ולא חמותה לכלה ולא אשת האב לבתו ולא הבת לאשתו וכן באחר וכן מבואר בגמרא שם ומובן בדברי רבינו. ובגמרא איבעיא להו בת המיה

*גירסא זו אינה לא בבבלי ולא בירושלמי ועי' בתוי"ט בשנים:

לחם משנה

שאמרה לבעלה גירשתני ויש אחד שמעיד כדבריה אינה נאמנת והוציאו ממה שאמר כאן פרק התקבל ונראה ודאי דכן אתיא כפירוש קמא דהרמב"ם ז"ל דמערער הגט יוצא מתחת ידה דאילו לפירוש בתרא הא אמר דסיוע דחד לא הוי סיוע, וקשה קצת דאיך כתב שם ספק מ"ש כאן בגם אביו דתפס כפירוש בתרא:

בא

משנה למלך

פי"ב טו וכן אם בא עד אחד וכו'. משנה בפרק האשה רבה הוחזקו להיות משיאין ע"פ ע"א. והריב"ש סי' קנ"ה האריך להוכיח שאין ע"א נאמן בעדות אשה אלא מדרבנן והביא ראיה מדתנן ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וקתני בסיפא אליבא דר"ש ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו כו' ואם איתא דע"א נאמן מן התורה משום דהויא מלתא דעבידא לאיגלויי אמאי לא אמרינן נמי ברישא שנשאת ברשות ב"ד ובע"א שתהיה מותרת לחזור כו' יע"ש באורך. ויש להקשות בראיה זו דהא הוה ס"ד דתלמודא למימר דע"א מהימן מדאורייתא וה"ק מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד אלמא ע"א מהימן מדאורייתא מנ"ל וכו'. אלמא ס"ד דרישא בע"א נאמן מדאורייתא ואעפ"כ לא הוה ק"ל לפום ס"ד דאמאי תנא בנשאת ברשות ב"ד דהיינו בע"א דכיון דמדאורייתא נאמן ועוד מאי רשות ב"ד ולמה צריכה רשות ב"ד. וכבר הרגישו התוס' בזה וכתבו דהא דקרי ליה ברשות ב"ד לפי שיש דברים שאין נאמן בהם ע"א צריכי לישאל בב"ד להתירם אבל בשנים סדבר ידוע ואע"ג דסבור עכשיו דנאמן מן התורה כמו שנים מ"מ אסור לחזור דבע"א הוה למידק אע"פ שהאמינתו תורה ע"כ. וא"כ מאי סייעתא מייתי הריב"ש דלמסקנא נמי איכא למימר האי סברא דהיה מיישב לקס"ד דהיה סבור שהוא מן התורה. ונראה דלאוות הרב ז"ל הוא דע"כ למסקנא אין סברא לומר דמסיק דהוי ע"א מדאורייתא משום דהוה קשיא דמאי ברשות ב"ד. ובשלמא לקס"ד דהוה תלמודא מסדר למגמר נאמנות ע"א באשה מן התורה ודאי לא הוה שייך להקשות תחלה דאי בע"א מאי ברשות ב"ד דהיה נדפק לפרש הכי וכמ"ש התוס' וניחא ליה לשאול תחלה מנ"ל האי נאמנות מן התורה אבל למסקנא דמלתא אי מסיק דהוי מן התורה משום דנימא דכל דדייקא התורה האמינתו ודאי הו"ל לאתמוהי אמאי תנא בע"א ומאי רשות ב"ד שייך. אלא ודאי דלמסקנא מסיק שהיא תקנתא דרבנן ולא קשיא מידי. זהו ראיית הריב"ש. שוב מצאתי קרוב לזה בקונטרס מהרמ"ש בפירוש דברי הריב"ש ודוק:

טז והכל נאמנין כו' ואלו הן חמותה ובת חמותה כו'. משנה ביבמות פרק האשה בתרא (דף קי"ז) הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה כו' ובטעמא דיבמתה פירש"י דיראה שמא תופס לסיום צרתה ע"כ. והכוונה דאשת ראובן אינה מעידה לאשת שמעון שמת שמעון משום דאשת ראובן יראה שמא ימות בעלה דהיינו ראובן ותתייבם היא לשמעון ותהיה צרתה אשת שמעון. או שמא ימות שמעון ותבא אשת שמעון ותתייבם לראובן ותהיה צרתה: ויש להסתפק היכא דיש בנים לראובן ושמעון מהו דאפשר דלא אמרו דיבמתה אינה מעידה אלא היכא דליכא בנים לראובן ושמעון דאז חוששת למיתת ראובן או למיתת שמעון או היכא דליכא בנים לראובן אף שיש בנים לשמעון דחוששת למיתת ראובן וכן היכא דליכא בנים לשמעון אף דיש לו בנים לראובן חוששת למיתת שמעון. אך היכא דאיכא בנים לראובן ושמעון אפשר דמעידות זו על זו שהרי אין סופן להיות צרות. ואפשר לצדד ולומר דאף היכא דיש בנים לראובן ושמעון אינן מעידות משני טעמים. האחד הוא דכי היכי דאמרינן דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה הכי נמי חוששת שמא ימות בנה או בן יבמתה או שניהם כאחד ימותו. והטעם השני הוא דאפשר דלא פלוג רבנן בין יש לה בנים לאין לה בנים וכיון דאין לה בנים חששו דלמא ישדו שקר ומש"ה אמרו דאינן מעידות אף ביש להם בנים דליכא למיחש תיקנו דאינן מעידות משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין. ואף לפי הטעם הראשון שכתבנו דאף דיש להם בנים חוששת שמא ימותו הבנים אפשר לומר דאעיקרא דדינא תיקנו באין להם בנים משום דחששא הסיא גלויה ומפורסמת דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה ואח"כ תיקנו גם ביש להם בנים דאינן מעידות וחששו לחששא רחוקה דלמא חוששת שמא ימותו הבנים ג"כ כדי שלא ליתן דבריהם לשיעורין ומש"ה חששו לחששא רחוקה: וראיתי להתוס' שכתבו וז"ל וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמה בעלה ותהא צרתה לאחר. וי"ל שאינה חוששת לכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה ע"כ. ונראה דאין סברת מדברי התוס' הללו לשום אחד מהצדדים שכתבנו ויש לפרש כפי כל הצדדין. דאם נאמר דסבירא להו דהיכא דיש בנים לזה ולזה דמעידות שפיר מקשו התוספות דהיכא דליכא בנים לשום אחד מהן וכן היכא דליכא בנים לשמעון אמאי אינה מעידה אשת ראובן דע"כ ליכא למיחש דלמא משקרא דהא עכשיו שמעידה אפשר שתהא צרתה לאחר. וכ"ת אם איתא דסבירא להו להתוס' דיבמתה דמתני' אינו כולל לכל היבמות והיכא דאיכא בנים לזו ולזו מעידות א"כ מאי הקשו דאימא ה"נ ומתני' איירי כגון דיש בנים לשמעון וליכא בנים לראובן וחוששת דלמא ימות ראובן ותתייבם לשמעון ותיעשה צרתה ומש"ה מעידה לאשת שמעון שמת שמעון כדי שתנשא לשוק ואח"כ אף אם ימות ראובן ותתייבם לשמעון אין לה צרה. הא לא קשיא משום דיבמתה דשנוי במתני' סובל ד' חלוקות. הא' שנאמר דיש בנים לראובן ושמעון. והב' דליכא בנים לא לראובן ולא לשמעון. והג' דאין בנים לראובן ויש בנים לשמעון. והד' דאין בנים לשמעון ויש בנים לראובן. ובשלמא אם נאמר דיבמתה דמתני' לא איירי ביש לראובן ושמעון בנים אין זה מהדוחק איך כתם תנא וקאמר דיבמתה אינה מעידה משום דהתנא איירי בשלש החלוקות שנזכרות ולא חשש לסוגית החלוקה הד' מכלל. אך אם נודה לקושית התוס' ז"ל ונאמר דאין ס"ג א"כ ע"כ דיבמתה דמתני' לא משכחת לה אלא בחלוקה אחת דהיינו דיש בנים לשמעון ואין בנים לראובן וחוששת שמא ימות ראובן אבל בשלש החלוקות האחרות מעידה. וזה הוא דוחק גדול דסתם תנא וקאמר דאינה מעידה ולא איירי אלא בחלוקה אחת וזה פשוט: ואם נאמר דהתוס' ז"ל סבירא להו דאף דיש בנים לזו ולזו אינה מעידה משום דחוששת שמא ימותו הבנים אתו דברי התוס' כפשטן דסבירא להו דיבמתה דמתניתין כולל לכל היבמות משום דבכולהו איכא למימר דמשום חששא אומרת כן. ועל זה הקשו דהיכא דליכא בנים לשמעון אמאי אינה מעידה שהרי היא מתייבמת עכשיו. וליכא למימר דמתני' לא איירי בכי האי גוונא משום דסבירא להו דמתני' מיירי בכל גוונא. וכן אם נאמר דסבירא להו דמשום חששא דשמא ימותו הבנים לא היו מתקנים דלא יעידו הצרות משום דהיא חששא רחוקה אך כיון שתיקנו היכא דליכא בנים דאינה מעידה אף ביש לה בנים חששו לחששא רחוקה משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, אתו דברי התוס' שפיר שהקשו דהיכא דליכא בנים לשמעון דליכא אפי' חששא רחוקה אמאי אינה מעידה ומסתימת מתניתין נראה דבכל גוונא אינה מעידה יבמתה: אמנם אם נאמר הצד האחר דהיכא דיש בנים לשניהם ואף דליכא למיחש כלל דמשקרא משום דלא מסקא אדעתה דימותו הבנים ואפ"ה אינה מעידה משום דלא פלוג רבנן, לכאורה קשה לזה דא"כ מה הקשו התוס' דהיכא דליכא לשמעון בנים אמאי אינה מעידה אשת ראובן, דאימא דטעמא הוא משום דלא פלוג רבנן דומיא דהיכא דיש בנים לשניהם. אך כד מעיינין שפיר נראה דהא ל"ק כלל

מגדל עוז

שליח קבלה עד אינה מגורשת. הכל פרק התקבל (דף ס"ד): מי שהוחזקה א"א עד שהוא חי. ביבמות פרק האשה שלום (דף קי"ד קט"ז) ופ"ק דעדיות: וכן אם בא ע"א עד על פיהם. ביבמות פרק האשה שלום שם ופרק בתרא דעדיות: והכל נאמנים להעיד לה עד ובת בעלה. ביבמות פרק האשה שלום (דף קי"ז):

חמיה מהו פירוש שאינה בת חמותה טעמא דבת חמותה משום דאיכא אימא דסניא לה היא נמי סניא לה והכא ליכא אימא דסניא לה או דילמא טעמא דבת חמותה דאמרה קא אכלה לגירסנא דאימא פירוש יגיע אמי שהביאה לבית הכא נמי קא אמרה אכלה (ליה) לגירסנא דבי נשאי ואמרו ת"ש הכל נאמנים להעידה חוץ מחמש נשים ואם איתא שית הויין ודחו דלמא טעמא דבת חמותה (משום) דאמרה קא אכלה (לה) לגירסנא דבי נשאי לא שנא בת חמותה ול"ש בת חמיה, ולא איפשיט בעיין ולא נזכרה בהלכות ולא בדברי רבינו אלא משנה כפשוטה. יוד בגמרא חמות הבאה לאחר מיכן מהו פירש"י ז"ל אם יבמה היא ולא אם בעלה ושמא סופה להיות חמותה מי נאמנת לומר מת בעליך והתיבמי לבני או חלוצי והנשאי לאחר ע"כ. מי מסקא אדעתא דמית בעל ונפלה (לה) קמי יבם פירוש ומתכוונת לקלקלה מעכשיו כדי שלא תתייבם עוד לבנה ואתי למפשט לחומרא ולא איפשיטא, וג"ז לא נזכרה בהלכות ולא בדברי רבינו ולא נתברר לי בזה טעם נכון שאי לומר שסמכו על פשט המשנה שאם בגמרא לא סמכו ונסתפק להם אנו היאך נסמוך וכ"ש להקל וצ"ע: אפילו עכו"ם. פרק האשה רבה (דף קכ"ב) *משנה וגמרא ויתבאר בארוכה פי"ג: וכן

*לא נמצא כן בגירסתנו :

חמותה. ובת חמותה. וצרתה. ויבמתה. ובת בעלה. אפילו עכו"ם [ג] המסיח לפי תומו נאמן ומשיאין על פיו כמו שיתבאר. ואם נתכוון להעיד אינו נאמן: וכן

משנה למלך

כלל מתרי טעמי. הדא דשאני היכא דיש בנים לשניהם דנהי דליכא אומדנא דמשקרא מ"מ ליכא אומדנא נמי דאומרת אמת ואין ה"נ דמן הדין כיון דליכא אומדנא דמשקרא היתה ראויה להעיד דומיא דכל נשים דעלמא דמעידות אך מטעמא דלא פלוג רבנן אמרו דאף בדליכא אומדנא דמשקרא דאינה מעידה אך היכא דאיכא אומדנא דאומרת אמת כגון היכא דליכא לשמעון בנים דאיך יתכן דמשקרא ותכניס צרתה לביתה בזה סבירא להו להתוס' דאין סברא לומר דמשום דלא פלוג רבנן יאמרו דאינה מעידה במקום שהסברא נותנת דאומרת אמת. והטעם השני והוא הנכון בעיני הוא שכבר כתבנו לעיל דיבמתה אפשר לפרשו בד' חלוקות וא"כ אי אמרת בשלמא דחששת חכמים כאין להם בנים לשניהם או שיש בנים לזה ולא לזה ניחא דאף שנאמר דביש בנים לשניהם דליכא חששא דאינן מעידות משום דלא פלוג רבנן משום דכל מדות חכמים כך הם כגון בהסיה דלא תתארס עד שלשה חדשים משום הבחנה וגזרו דזקנה וקטנה נמי אף דלא שייך בהו הבחנה משום דגזרו המיעוט אטו הרוב דשייכא בהו החששא. אך אם נאמר דהיכא דאין להם בנים לא שייכא החששא נמצא דהחששא אינה אלא בחלוקה אחת דהיינו היכא דיש בנים לשמעון וליכא בנים לראובן וא"כ אין הדעת סובל דמשום מציאות זה גזרו בכל הג' חלוקות האחרות שלא יעידו דלא מצינו בשום מקום דמשום לא פלוג יגזרו על הרוב אטו המיעוט ודייק שנאמר דהיכא דאיכא חששא דמשקרא דאינה מעידה. הכלל העולה שאין מדברי התוס' הכרח לשום אחד מהפירושים ויש לפרשם כפי כל הצדדים שכתבנו:

וראיתי למהרח"ש ז"ל בקונטרסו (דף ל"ד) שכתב דאפי' יש לשניהם בנים דאינן זקוקות ליבם דאינן מעידות דסתמא תנן ויבמתה והיינו שחוששת שמא ימותו הבנים ואח"כ ימות בעלה או יבמה ויהיו צרות זו לזו. והוקשה לו לפי זה מדברי התוס' שכתבנו וכתב וז"ל ומאי קושיא דאימא דחשו חכמים משום היכא דיש להם בנים דהשתא ליכא למיחש שמא ייבמנה בעלה דהא יש לאחיו בנים וחוששת לעתיד שמא ימותו הבנים ולכן מעידה ע"כ. ולא ידעתי מי הגיד להרב ז"ל דהתוס' סבירא להו דהיכא דליכא חששא דמשקרא דיאמרו חכמים דאינה מעידה משום דלא פלוג ואף שמצינו סברא זו דלא פלוג רבנן אפשר דהיכא דאתמר אתמר היכא דלא אתמר לא אתמר. ומה גם דאפשר דבעיגונא לא אמרינן לא פלוג משום דחכמים לא באו להחמיר אלא להקל. ולפי זה דוקא היכא דאיכא למיחש דמשקרא החמירו אך כל היכא דליכא למיחש דמשקרא הקילו אף דאיכא למימר דלא פלוג רבנן:

ולענין הלכה לא מצאתי כעת הדבר מפורש בדברי הראשונים ז"ל היכא דאיכא בנים לשניהם היכי לידיינו דייני להאי דינא. אך ראיתי לרבינו ז"ל לעיל בפ"ז מהלכות אלו שכתב ויבמתה אפי' שהיא אחותה. וכתב שם ה"ה וז"ל שהוא מבואר בירושלמי אבל רש"י ז"ל פירש ויבמתה שמא סופה להיות צרתה, וי"ל לדבריו שאע"פ שהטעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה ליבמה. והנה מדבריו נראה דלא הוצרך לטעם זה דלא פלוג רבנן אלא לרש"י דפירש דהטעם דאינה מעידה הוא משום דיראה שמא סופה להיות צרתה אך לרבינו אין צורך לזה אלא הדברים כפשטן דטעמא דאינה מעידה הוא משום דחכמים אמדו דעתן של נשים דסתם יבמות שונאות זו לזו ואף דליכא חששא שיהיו צרות. ומה שהוצרכו לומר אפילו שהיא אחותה היא גופא אתו לאשמועינן דלא תימא טעמא דיבמתה הוא כרש"י משום דיראה שמא סופה להיות צרתה ולפי זה אם היתה אחותה מעידה דהא ליתא אלא אפי' אם היתה אחותה אינה מעידה משום דטעמא דיבמתה אינה מעידה משום דכך היא אומדנת חכמים דכל יבמות שונאות זו את זו. ולפ"ז פשיטא דאין לחלק בין יש להם בנים לאין להם בנים דהא אין הטעם משום דחוששת שמא תהיה צרתה כדי שנחלק. אך נ"ל דכיון דרש"י והתוס' כתבו בפירוש דהטעם הוא משום דיראה שמא סופה להיות צרתה ודברי רבינו סתומים ואפשר לומר דאיהו נמי ס"ל כרש"י והתוס' ונקיט דאפילו היא אחותה הוא משום דלא פלוג רבנן אין לנו לבדות מחלוקת דאפושי פלוגתא לא מפשינן, וכי תימא סוף סוף אף אם נאמר דטעמא דאחותה הוא משום דלא פלוג מ"מ כבר נלמד הדין דאף דיש בנים לשניהם דאינה מעידה משום דלא פלוג רבנן דומיא דהיכא דהיתה יבמתה והיא אחותה דאינה מעידה וכן ראיתי למהרח"ש ז"ל דסבירא ליה דכי היכי דביבמתה כשהיא אחותה אמרינן דלא פלוג הכי נמי היכי דיש בנים לשניהם אינה מעידה משום דלא פלוג. אך לדידי חזי לי דיש לחלק דשאני יבמתה שהיא אחותה דהוא מיעוטא דמיעוטא דסתם יבמות אינן קרובות זו לזו איסור ערוה מש"ה איכא למיחש דגזור למיעוטא דהיינו כשהיא אחותה משום דלא פלוג. אבל ביש בנים לשניהם שהוא דבר השכיח מאן לימא לן דמשום דלא פלוג גזרו שלא תעיד אף במקום דליכא חששא דמשקרא. ולכאורה היה נראה לומר דאדרבה אם היינו אומרים דטעמא דרבינו והירושלמי הוא משום דלא פלוג רבנן היה הוכיח דס"ל דהיכא דיש בנים לשניהם מעידות ולא אמרינן לא פלוג. דאי לא תימא הכי לישמעינן רבותא דאפילו היכא דיש בנים לשניהם דלא פלוג וכ"ש ביבמתה שהיא אחותה דהוא מיעוטא דמיעוטא דלא פלוג. ומיהו הא ליתא משום דאיכא למימר דלעולם דס"ל דאף דאיכא בנים לשניהן דאינן מעידות. ומה שלא למדונו דין זה הוא משום דס"ל דהכא איכא החששא דחוששת שמא ימותו הבנים ומש"ה אינן מעידות א"נ כמש"ל דאף שהיא חששא רחוקה מטעמא דלא פלוג חששו לחששא רחוקה. אבל ביבמתה שהיא אחותה סד"א כיון דליכא חששא כלל דמעידה קמ"ל כיון דהוי מיעוטא דמיעוטא אף דליכא חששא אינה מעידה משום דלא פלוג רבנן: הכלל העולה דאם נאמר דרבינו חולק על רש"י והתוס' בטעמא דיבמתה דאינה מעידה וסבירא ליה דהיינו משום דסתם יבמות שונאות זו את זו פשיטא לי דלדידיה אף היכא דיש בנים לשניהם דאינן מעידות. אך אם נאמר דגם רבינו מודה לרש"י בטעמא דיבמתה וכן אליבא דרש"י והתוס' מספקא לי מלתא טובא היכא דיש בנים לשניהם אם מעידה משום דנ"ל דלא שייך הכא האי טעמא דלא פלוג. ומה גם שדין זה שכתב רבינו ז"ל דיבמתה שהיא אחותה דאינה מעידה משום דלא פלוג אינו מוסכם וכמ"ש מהרח"ש דכיון דלא מצינו בשום פוסק משאר פוסקים שהביאו דין מחודש כזה נראה דסבירא להו דתלמודא דידן חולק על הירושלמי. וא"כ אם גבי אחותה שהיא יבמתה מעידה ולא אמרינן לא פלוג רבנן כ"ש היכא דיש בנים לשניהם דלא אמרינן לא פלוג רבנן ומעידה אם לא שנאמר דגם ביש בנים לשניהם שייכא החששא דמסקא אדעתא דלמא ימותו הבנים, ואין ולאו וכפיא בידי. שוב ראיתי למהרח"ש שהסכימה דעתו דעת עליון דאף ביש בנים לשניהם דאינן מעידות. וכדאי הוא הרב ז"ל לסמוך עליו אפי' להקל וכ"ש להחמיר:

גרסינן בגמ' איבעיא להו בת חמיה מהו טעמא דבת חמותה דאיכא אימא דסניא לה והכא ליכא אימא דסניא לה או דלמא טעמא דבת חמותה דאמרה קא אכלה לגרסנא דאימא הכא נמי קאמרה אכלה לגרסנא דבי נשאי ת"ש הכל נאמנין להעידה חוץ מחמש נשים ואם איתא שית הוויין דלמא טעמא דבת חמותה דאמרה קאכלה לגרסנא דבי נשאי ל"ש בת חמותה ול"ש בת חמיה ע"כ. ויש לדקדק בסוגיא זו דנראה פשוט דבת חמותה השנויה במשנה הוא אע"פ שאינה בת חמיה וכגון לאה אם היתה נשואה לשם וילדה לו בת ושמה אסתר ואח"כ נשא יעקב את לאה אינה יכולה אסתר להעיד לאשת ראובן לפי שהיא בת חמותה ואע"פ שאינה בת חמיה שהרי אסתר אינה בת יעקב כי אם בת שם. והנה מ"ש דבת חמותה היא אף שאינה בת חמיה נראה שהוא דבר פשוט מכמה אנפי. הדא דאי לא תימא הכי אלא דבת חמותה היא בת חמיה ג"כ וכגון דינה שבאה להעיד לאשת ראובן א"כ אמאי תני בת חמותה ולא תני בת חמיה. וכ"ת דאי הוה תני בת חמיה הוה אמינא דבת חמיה אע"פ שאינה בת חמותה אינה מעידה ומש"ה תני בת חמותה. א"כ השתא נמי דתני בת חמותה אפשר לומר דבת חמותה אע"פ שאינה בת חמיה אינה מעידה. ותו דכפי לדדי הבעיא בבת חמיה אע"פ שאינה בת חמותה ע"כ כי קתני בת חמותה הא אע"פ שאינה חמיה דאי לא אמאי לא תני בת חמיה אלא ודאי דבת חמותה הוא אע"פ שאינה בת חמיה. ותו דבין אם נאמר דטעמא דבת חמותה הוא משום דאיכא אימא דסניא לה בין אם נאמר דטעמא הוא משום דאמרה אכלה לגרסנא דאימא הנה שני הטעמים הללו נודקים בבת חמותה אע"פ שאינה בת חמיה. ולפי הנחה זו קשיא לי במה שדחו בגמ' דלמא דבת חמותה דאמרה אכלה לגרסנא דבי נשאי לא שנא בת חמותה ולא שנא בת חמיה, ואי בת חמותה אינה בת חמיה לא שייך כלל טעמא דאכלה לגרסנא דבי נשאי דהא מה שייכות יש לאשת ראובן בנכסי שם. ועוד יש לדקדק בדברי רש"י שכתב לגירסנא יגיע אמי שהביאה לאבי מבית אביה, ואי פירוש בת חמותה הוא שאינה בת חמיה לא שייך לומר שהביאה לאבי דהא אשת ראובן אינה אוכלת מה שהביאה לשם אלא מה שהביאה ליעקב. והדבר צריך אלף תלמוד: תו גרסינן בגמ' בעו במערבא חמות הבאה לאחר מיכן מהו מי מסקא אדעתא דמית בעל ונפלה קמי יבם וסניא לה או לא. והכונה כגון לאה שבאה להעיד לאשת יוסף שמת יוסף דנמצאת לאה היא אם יבמה דהיינו ראובן ולא אם בעלה דהיינו יוסף. ולדדי הבעיא היא מי מסקא אדעתא לאה דלמא מית יוסף ונפלה אשת יוסף קמי ראובן שהוא היבם וקא אכלה לגרסנא ומש"ה מתכוונת לקלקלה מעכשיו כדי שלא תתיבם עוד לבנה, או דלמא כיון דעכשיו אינה חמותה לא מסקא אדעתה לאחר מיכן. והקשה רש"י ז"ל דהא צרה הבאה לאחר מיכן פשיט לן דאינה מעידה לאשת שמעון משום דמסקא אדעתה דילמא ימות שמעון ונפלה קמי בעלה ראובן ומש"ה מתכוונת לקלקלה, הרי דמסקא אדעתה מה שיהיה באחרית הימים. ותירץ דהתם הוא צערא דגופא ומסקא אדעתה טפי אבל שנאת חמות הבאה לאחר מיכן מחמת ממון הוא ולא מסקא אדעתה כולי האי. ואמרינן בגמ' ת"ש אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי תנשא ותטול כתובתה וחמותה אסורה מ"ט חמותה אסורה לאו משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית והא דקא אמרה הכי לקלקלה לחמות הוא דקא מכוונה סברא לבתר שעתא לא תיתי תנטערן. ודחו דלמא שאני התם דרגיש לה צערא. והנה מהסוגיא נראה דע"כ באו למיפשט דחמות הבאה לאחר מכאן דאינה מעידה אלא משום דס"ד דטעמא דחמותה אסורה הוא משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית וכדאיתא בהדיא בסוגיא והטעם משום דאי הוה אמינא דטעמא דחמותה אסורה משום דנהי דבעלה מיית אבל חמיה מיהא לא מיית וא"כ ע"כ הוה לן למימר דכלה אינה מעידה לחמותה ואע"פ שנתפרדה החבילה שאינה עכשיו חמותה והטעם משום שנאה קדומה שהיה לה כשהיתה חמותה שנאה לא זזה ממקומה ואע"פ שעכשיו אינה חמותה. ולפ"ז ליכא למיפשט מהכא לחמותה הבאה לאחר מיכן דשאני הכא משום שנאה קדומה דהחמותה אסורה, אבל גבי חמותה הבאה לאחר מיכן דלא היתה שם עדיין שנאה מעולם מנא לן דמסקא אדעתה דלמא באחרית הימים תהיה כלתה. וסתמא דתלמודא ס"ל דע"כ טעמא דהחמותה אסורה הוא משום דאמרינן לא בעלה מיית משום דאם היינו אומרים דבעלה מיית פשיטא דמעידה לחמותה. דמאי דאמרינן דכלה אינה מעידה הוא משום שנאה ההווה או משום שנאה העתידה אבל משום שנאה הקדומה לא. ועל זה בעו למיפשט דהא הכא ליכא שנאה ההווה שהרי בנה זו הוא במדינת הים ואין אמו אצלה לדבר לו על כלתה ואפילו הכי אמרינן דמסקא אדעתה לקלקלה מעכשיו כי היכי דלבתר שעתא כשישוב בעלי ובעלה תדחה לחרפות ולדראון עולם ולא תיתי לערדן הרי דמסקא אדעתא מה שיהיה באחרית הימים. והוא הדין לחמותה הבאה לאחר מיכן דמסקא מה שיהיה באחרית הימים. ואם תאמר אמאי לא פשיט מרישא דקתני מת בעלי תנשא ותטול כתובה וצרתה אסורה והתם טעמא הוא משום דאמרינן דלא מת בעלה ואע"ג דמעכשיו לית לה צערא דגופא דהא בעלה במדה"י ואפ"ה אמרינן דמתכוונת לקלקלה משום דלמא מחר יבא ותצטער. וא"כ בחמותה הבאה לאחר מיכן נאמר דמסקא אדעתה. הא לא קשיא דשאני שנאת הצרות דהיא צערא דגופא והיא שנאה גדולה ומש"ה מסקא אדעתה דומיא דיבמות דאינן מעידות משום דמסקי אדעתייהו וכמו שפירש"י. ודע דפשיטות זה דבעו למיפשט הוא אליבא דר"י דס"ל דטעמא דשנאת הכלה לחמותה הוא משום דמגלה לבנה כל דעבדה. דאלו לרבנן דס"ל דטעמא הוא משום כמים הפנים לפנים ליכא למיפשט מהכא כלל דהא לדידהו דס"ל דכיון דהחמותה יש לה שנאה עם כלתה משום דאכלה לגרסנא כלתה נמי יש לה שנאה עם חמותה משום כמים הפנים א"כ לא הוי טעמא דחמותה אסורה משום דמסקא אדעתה אלא משום השנאה דהחמותה יש לה שנאה עם כלתה משום דאכלה לגרסנא וטעם זה ישנו אפי' כשבנה במדה"י. וא"כ כלתה נמי יש לה שנאה עם חמותה משום כמים הפנים. וא"כ כפי זה אין ראיה מהכא לחמותה הבא לאחר מיכן. ומיהו נראה דס"ל לסתמא דש"ס דמדברי יהודה נשמע לרבנן דכי היכי דלר' יהודה אמרינן דמסקא אדעתה הכא נמי לרבנן בחמותה הבאה לאחר מיכן וכן כתב מהרח"ש ז"ל יעיין שם. והא דלא דחו בגמ' דמתני' דמת בעלי ואח"כ מת חמי דרבנן היא ולעולם דלר' יהודה חמותה נמי מותרת משום דלא מסקא אדעתה. היינו טעמא דכיון דלא מצינו בפירוש דר' יהודה חולק באותו דין לית לן לאפושי פלוגתא ולומר דמשנה סתמית במחלוקת שנויה. ודע דבגמרא דחו פשיטות זה ואמרו דלמא שאני התם דרגיש לה צערא. ופירש"י דרגיש לה צערה כבר הרגישה כלה זו בצער מצערת חמותה ושנאה ישנה היא אבל בחמות הבאה לאחר מיכן שמעולם לא היתה חמותה לא תפשוט ע"כ:

ואני מספקא בכונת דחיה זו אם הכונה היא דדחו דאפשר דמשום שנאה קדומה שהיתה להם מתכוונת לקלקלה

הגהות מיימוניות

[ג] אמר רב אשי בפרק הגוזל בתרא אין מסיח לפי תומו כשר בדבר שאיסורו מן התורה אלא לעדות אשה להשיאה ובשבויה שהקילו בה:

מגדל עוז

אפילו עכו"ם המסל"ת עד נאמן לעדות אשה. ביבמות פ' האשה שלום וכב"ק פ' הגוזל ומאכיל ומייתי לה מקמא פ"ב דיבמות (דף כ"ב) ופ"ק דר"ה ובהלכות ר"י אלפס ז"ל סוף פרק יבמות:

יז וכן הפסול בעבירה מן התורה אם בא להעיד באשה שמת בעלה אינו נאמן. ואם [ד] היה מסיח לפי תומו נאמן אין זה פחות מן העכו"ם. אבל פסול מדבריהם נאמן לעדות אשה: יח בא עד אחד והעיד שמת בעלה והתירוה להנשא על פיו ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהיתרה ותנשא. שעד אחד נאמן בעדות אשה כשני עדים בשאר עדויות ואין דבריו של אחד במקום שנים: יט באו שניהם כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת. אשה אומרת מת ואשה אומרת "לא מת. הרי זו [ה] לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת

א טור שם סמ"ג שם:

כסף משנה

יח בא עד אחד והעיד שמת בעלה וכו' ה"ז לא תצא מהיתרה ותנשא וכו'. דוקא הכא אמרינן דלא תצא מהיתרה אבל בשנים אומרים מת והתירוה לינשא ואח"כ באו שנים ואמרו לא מת לא אמרינן לא תצא מהיתרה ותנשא עתה לכתחלה ואפילו לאחד מעדיה ואומרת ברי לי שאין מניחין להם ב"ד כיון שהדבר ספק אלא שאם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי אין מוציאין אותה. והטעם מבואר דשאני הכא דכיון שהתירוה לינשא הוי כאילו שנים אומרים מת וכשבא אח"כ ע"א ואמר לא מת אין דבריו של אחד במקום שנים: ואהא דאמרינן לא הלא מהיתרה הראשון כתב הרא"ש מתקנה דרבנן שריא לינשא אלא דקאמר גמרא בפ"ב דכתובות דטוב הוא שלא תנשא משום הסר ממך עקשות פה, ורבינו לא חשש לכתוב כן משום דלא איתמר התם הכי אלא לגמרי דפריש אביי מיגרא

יז וכן הפסול. בר"ה פ"ק (דף כ"ב) מימרא וגזכר בגמרא ביבמות פרק כילד (דף כ"ה) והביאה כאן בהלכות וכתב ומסתברא לן דפסול מדברי תורה מסיח לפי תומו מסיאין אשה על פיו דלא גרע מעכו"ם ע"כ, והן הן דברי רבינו וכן כתבו ז"ל. ועניין פסול בעבירה מן התורה ומדבריהם נתבאר בהלכות עדות:

מגיד משנה

יח בא עד אחד. במשנה פרק האשה שלום (דף קי"ז:) עד אומר מת ונשאת ובא אחד ואמר לא מת הרי א לא תצא ובגמרא הקשו טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והא אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים. ותירצו ה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון ע"כ. פירוש וה"ה לאשה אומרת מת והתירוה לינשא על פיה ואחר כך באה אשה אחרת ואמרה לא מת לא תצא מהיתרה הראשון וזה פשוט, אבל אם אח"כ בא עד אחד כשר ואמר לא מת יתבאר בזה דעת רבינו ודעת אחרים למטה:

יט באו שנים כאחד. משנה שם עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא. וממה שלא אמרו ואם נשאת תצא דקדק רבינו שאם נשאת לאותו עד שאומר מת והיא אומרת ברי לי הוי כשנים אומרים מת ושנים לא מת שאם נשאת לאחד מעדיה שלא תצא, וכן נראה בירושלמי דגרס התם עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא מפני שאמר משנשאת הא אם אמר עד שלא נשאת ונשאת תצא אמר רבי יוחנן זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי אבל חכמים אומרים בין שאמר משנשאת בין שאמר עד שלא נשאת לא תנשא ואם נשאת לא תצא למדנו מן הירושלמי הזה שכשם שנחלקו רבי מנחם והחכמים בתרי ותרי כך נחלקו בחד וחד וכשם שלדעת חכמים דקי"ל כותייהו בתרי ותרי אם נשאת לאחד מעדיה והאומרת ברי לי לא תצא

משנה למלך

לקלקלה ולפי זה לעולם דאמרינן דמאי דתמותה אסורה הוא משום דנסי דבעלה מיית והאי לאו תמותה היא מכל מקום כיון דרגיש לה צערה והיתה לה שנאה מתכוונת לקלקלה אע"ג דעכשיו שנאתם כבר אבדה ולפי זה ליכא למיפשט לתמותה הבאה לאחר מיכן. או דלמא דלעולם סדוחה מודה דמשום שנאה ישנה ליכא למיחש דמתכוונת לקלקלה והדמים היא היכא דרגיש לה צערה חוששת לעתיד ומסקא אדעתה ומש"ה תיותה אסורה דאמרי' לא בעלה מיית ולא תמיה נייח והא דקא אמרה הכי לקלקולא דתמותה הוא דקא מכוונת אבל בתמותה הבאה לאחר מיכן דלא רגיש לה צערה לא מסקא אדעתה מה שיהיה באחרית הימים. ונפקא מינה טובא בין ב' ספירושים הללו והוא היכא דברור לנו דמת בעלה של כלה זו ואח"כ באה הכלה להעיד על חמיה שמת דלפי ספירוש הראשון אינה מעידה דמשום שנאה קודמת מתכוונת לקלקלה. ולפי הפירוש השני מעידה דכיון דליכא למימר דמסקא אדעתה שהרי נתפרדה החבילה מעידה ולא חיישינן לשנאה קודמת: נסתפקתי בהא דקי"ל דחמש נשים אין מעידות להעיד שמת בעלה. הגע עצמך שהעידה אחת מהנה אי הויא א"א גמורה דכיון דאינן מעידות מוקמינן ליה בחזקת חי ואיהי נמי מוקמינן לה בחזקת א"א. או דלמא נהי דקי"ל דאינן מעידות היינו משום דמספקא לן שמא מתוך שנאה העידו ומתכוונות לקלקלה ומש"ה אינה ניתרת בעדות זו אך לעולם דמידי ספיקא לא נפקא דשמא העידו אמת ונפקא מינה למי שקדש אשה זו שהעידו עליה אחת מחמש נשים אם יאסר בקרובותיה. דאי אמרינן דהוי א"א גמורה מותר בקרובותיה והקדושין שקידש כמאן דליתנהו דמו. ואי אמרינן דמידי ספיקא לא נפקא אסור בקרובותיה דשמא הקדושין חלו ונאסר בקרובותיה. א"כ לענין אם זנתה אם הולד הוי ממזר ודאי או ספק ממזר ונפקא מינה טובא לענין דינא ונראה שדין זה תלוי בההיא פלוגתא שנחלקו רבינו והראב"ד בפ"ט מהלכות תרומות דין ד' בבת ישראל הנשואה לכהן שהעידו לה אחת מחמש נשים הללו שמת בעלה דרבינו ס"ל דאוכלת בתרומה בחזקת דבעלה קיים והראב"ד פסק כר"ע דאסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה. ולדעת רבינו נראה דחשיב לה כא"א גמורה ומש"ה מתירה לאכול בתרומה. וא"כ לדידיה מי שקידש אותה לא נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד ממזר ודאי ומותר בממזרת. ולדעת הראב"ד דאית ליה דאסורה לאכול בתרומה אלמא אית ליה דהוי ספק א"א וא"כ לדידיה מי שקידש אותה נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד הוי ספק ממזר ואסור בממזרת (א"ה עיין מ"ש לקמן פ"א מהלכות סוטה דין ט"ו):

נ"ל דאם הועד על אחד במים שאין להם סוף ע"י הכשר להעיד בעדות אשה ושהה עליו כדי שתצא נפשו דיצאה מאיסור תורה אלא דמשום חומרא דרבנן לא תנשא לכתחלה ושוב העידו אחת מחמש נשים הללו עדות המועיל להתירה לכתחלה אלא שאינן נאמנות מן הדין. בכי הא מלתא אפשר דסמכינן עלייהו כיון שעיקר העדות נתקיים ע"י אחרים ויצאה ע"פ כשרים מחזקת א"א מן התורה. ולא פסלו חכמים אלו הנשים אלא כשעיקר העדות תליא בדיבורייהו. ועוד איכא טעמא רבה דלא עבידי הני נפי לקלקלה בידי שמים אלא לקלקול דבני אדם דמס"ט נאמנות להביא גיטה בה"ל דכיון דאי אתי בעל ומערער לא מהגמינן ביה אף היא לא מקלקלה בידי שמים כמ"ש רבינו לעיל בפ"ז. א"כ בכאן נמי כיון שאם נשאת לא תצא א"כ לא מגיה לקלקלה. ואל תשיבני ממ"ש הרשב"א הביאו ה"ה בפרק הנזכר דאפי' הביאה גט בא"י ואמרו בפ"ג דאו אי אתי בעל ומערער לא מהגמינן ביה דאינן נאמנות דלאו כ"ע דינא גמירי ואפשר דסברי דכל בא"י מגיה לקלקלה וה"נ נימא הכי כ"ע לאו דינא גמירי ואפשר דסברי דמים שאין להם סוף אם נשאת תצא. חדא דהרמב"ן חולק על הרשב"א ז"ל בזה. ואפילו לדברי הרשב"א לא דמי דהתם כל א"י דינא הכי דא"ל שיאמר בפ"ג ובפ"ג ואי אתי בעל מהגמינן ביה ולא אסיקו אדעתייהו דמשום דאמרו בפ"ג ובפ"נ הדר דינא אבל עיקר דינא דאם נשאת לא תצא כמו דידעי בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא מהגמינן ביה שהוא עיקר דינא ה"נ ידעי דאם נשאת לא תצא וק"ל. ואפשר לומר להידך גיסא דהני נשי סברי לקלקלה כדי שתנשא לכתחלה כדי שאם יבא בעלה תצא מזה ומזה ותסקי אדעתייהו שמא לא מת. ומיהו במסיחות לפי תומן אע"ג דבעלמא לא מהני בכה"ג שכבר יצאו מאיסור תורה אפשר להקל ועדיין צריכה רבה וצ"ע. (א"ה מכאן מודעא דס"ל להרב המחבר ז"ל דחמש נשים אלו אינן נאמנות אפילו במסל"ת וכן מבואר בתשובת מהרב"ח ח"א דף מ"ה ע"ב שער אפרים סימן ק"ס וכן נראה מדברי מהר"ס גלאנטי בתשובה סי' ל'. אך הראים דמייתי הרא"ת שם מדלא פריך ודלמא עכו"ם הוא נראה דלא מכרעא דמ"מ לא שמעינן מאותה סוגיא אלא גבי גרס דוקא ולכתי תיבעי לן בד' נשים האחרות דאפשר דבמסל"ת נאמנות):

ואם

לחם משנה

יח יט בא עד אחד והעיד שמת וכו' באו שניהם כאחד וכו'. עיקר דין זה הוא בפרק האשה שלום גבי מתני' דעד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת כו' שהקשו שם בגמרא (דף קי"ז:) פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים וכו' עד סוף הסוגיא כמו שהובאה בדברי ה"ה והך סוגיא נמי איתא בסוטה פרק מי שקינא (דף ל"ה:) גבי עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת שהביאו שם הא דר' נחמיה ותירצו למתני' בהאי גוונא דתרילנא לה ההיא וכן בפרק עגלה ערופה (דף מ"ז:) גבי עד אחד אומר ראיתי ועד אומר לא ראיתי הביאו שם הך סוגיא גופא. ועמדתי על דברי רבינו במ"ם כאן גבי אשה ובהל' רוצח פרק ט' גבי עגלה ערופה ובהל' סוטה פרק ראשון גבי סוטה וראיתי בדבריו דברים מתמיהים וכן במ"ם ה"ה כאן יש להקשות טובא והנני מבאר. הנה רבינו כתב כאן דכשהיתרה ע"פ אשה אע"פ שאחר כך בא אשה אחרת והכחישה אותה נאמר דאין דבריו של אחד במקום שנים משמע דסבירא ליה דהא דעולא כל שהאמינה וכו' אפילו בפסולי עדות איתמר וזה מבואר כאן בדבריו במ"ם בד"א כשהיה העד האחד כו' או שנשאת ע"פ אשה או ע"פ עצמה ובאו שתי נשים וכו' או ב' פסולים כו' משמע דאם לא באו שנים אינן יכולים להכחיש הראשון מפני שאין דבריו של אחד במקום שנים, ויותר מבואר זה במ"ם למטה אשה אומרת מת כו' ואח"כ בא עד כשר משמע דדוקא היכא שבא אח"כ עד כשר הוי הכחשה אבל אם באה אשה אחרת הוי דבריו של אשה הראשונה במקום שנים ואין דבריו של כו' וכן כתב ה"ה בבבא דבא עד אחד נראה שה"ה לאשה אומרת מת כו' וכתב שהוא מוסכם. ובהלכות רוצח מצאתי לרבינו הפך זה שכתב אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראיתי וכו' היו עורפין בין שבאו בבת אחת בין שבאו בזה אחר זה, הרי מבואר שם דאפילו בזה אחר זה יכול להכחיש ולא אמרינן שהראשון חשוב כשנים ואע"ג שהתם נאמנות עד אחד הוא מן התורה וא"כ היה ראוי להאמינו כבשנים מפי מהכא גבי אשה שהוא מדרבנן וכמו שתראה מדברי התוס' שכתבו דהם ראוי יותר להאמין לעד אחד בסוטה מהאשה מהך טעמא. עוד יש להקשות שאיך כתב רבינו שם שאין לחלק בין בבת אחת לזה אחר זה הא תירצו שם בגמרא מתני' דעד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראיתי בפסולי עדות וקאמר מתניתין דעורפין וא"כ דייקינן ואמרינן טעמא דהוו תרי לבסוף הא אי הוי חד לבסוף אין עורפין משום דדבריו של ראשון חשיב כשנים דהכי דייקינן לה התם בגמרא למתני' הא חד וחד וכו' וזה ודאי נראה שהוא מה שהשיגו הראב"ד על השגות במ"ם נראה מן הגמרא שזה שבוש. עוד יש להקשות במ"ם שם באו שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו הרי הם כב' עדויות המכחישות זו את זו שאיך כתב שהוא עדות מוכחשת הא אמרו בגמרא פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים כלומר אפילו שבאו השנים באחרונה וכדפירש"י ז"ל דע"כ לא קאמר עולא אלא חד לגבי חד אבל חד לגבי תרי לא וא"כ היה לו לומר כן ולא היה לו לומר שהוא עדות מוכחשת. עוד יש לדקדק במ"ם בד"א כשהיו שלשתן כשרים וכו' אבל אם אמר עד אחד ראיתי ההורג כו' שתי נשים או שני פסולים דבמאי איירי אי בזה אחר זה איך כתב שתי נשים או שני פסולים נראה שעורפין והא אע"פ שעד אחד מכחישם הם באו ראשונה ואין דבריו של אחד במקום שנים שכן כתב הוא גבי עד אחד שבא אחר עד אחד שאין דבריו של אחד במקום שנים והראשון חשוב כשנים ה"נ נימא הכי כיון שהם חשיבי כעד אחד, ואי איירי הרב ז"ל כשבאו בבת אחת א"כ למה כתב גבי עד אחד ראיתי ההורג ושתי נשים וכו' אין עורפין הא כיון שבאו בבת אחת הרי אין דבריו של ראשון (שהוא) חשוב כשנים והוא כעד אחד בהכחשה וא"כ ראוי לומר שעורפין. ודוחק לומר בחלוקה קמא דעד אחד ראיתי את ההורג וכו' איירי בזה אחר זה והחלוקה אחרת של שתי נשים או שני פסולים איירי בבת אחת. ודוחק גדול הוא לומר שדברי רבינו הראשונים הוא בזה אחר זה ודבריו האחרונים הוא בענין האחר דכיון דלשונו סתום משמע דבחד גוונא איירי והראב"ד ז"ל נראה שהבין בדברי רבינו שכל דבריו אלו הם כשבאו בבת אחת ומפני זה כתב עליו בהשגות גבי הך חלוקה דעד אחד אמר ראיתי את ההורג ושנים כו' א"א גם זה שבוש ע"כ. כלומר מהטעם שכתבנו דכיון שבאו בבת אחת נראה ודאי דעורפין דהוי עד אחד בהכחשה ולאו כלום הוא ובחלוקה אחרת

מגדל עוז

בא עד אחד והעיד שמת עד סוף הפרק. ביבמות סוף פרק האשה שלום (דף קט"ז) ופ"ב דכתובות (דף כ"ב):

הגהות מיימוניות

[ד] וכן פר"י אלפס וכן ספר המצות משנן: [ה] כתב רבינו גרשון שבן חדין בעכו"ם מסיח לפי תומו ואומר נהרג. ועכו"ם אומר לא נהרג:

אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא. באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת תצא: **ב** במה דברים אמורים בשהיה העד אחד שנשאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו. כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת. או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו

אלא כך בחד וחד אם נשאת לא תצא זה דעת רבינו, אבל הרמב"ן ז"ל חלק בזה ואומר דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא והביא ראיה בזה מדאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות כ"ב:) אמר רבי יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא והקשו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ותרגמה *אביי בעד אחד עד אחד אומר מת הימנוה רבנן כבי תרי וכדעולא דאמר עולא כ"מ וכו' והאי דקאמר לא מת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים והקשו אי הכי אפילו לכתחלה (תנשא) ותירצו משום דרב אסי דאמר וכו' ולזות שפתים הרחק ממך. וכתב הרמב"ן ז"ל מדמוקמינן לה בכך דוחקא ולא מוקים לה כגון שבאו בבת אחת ומאי אם נשאת לא תצא בשנשאת לאותו ע"ד ואומר ברי לי שמת ש"מ דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ודחק עצמו לפרש הירושלמי. ול"נ שאין ראייתו ראיה דאדרבה אי הוה מוקי לה בהכי הוה דחיק במימריה דרבי יוחנן בתרתי חדא דאיהו אדכר שנים והוא מפרש לה בעד אחד ואידך דאיהו קאמר סתם אם נשאת לא תצא ואיהו מוקים לה בשנשאת דוקא הוא ובאומרת ברי לי וכולי האי ודאי ליכא למדחק במימרא דאמורא אבל השתא לא דחיק בה אלא דמפרש דעד דקאמר ר"ל חד והאי דנקט שנים ברישא פירוש למימר שנאמן כשנים אבל למדחק ביה טפי מהאי ודאי לא אפשר, ואחר שנדחית ראיה זו נשאר דינו של רבינו קיים וכדברי הירושלמי כך נ"ל:

ב באו שנים וכו'. משנה שם ביבמות (דף קי"ז) עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא ובגמרא אמרינן פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים לא צריכי בפסולי עדות וכדרבי נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואי בעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא והרא"ה לכדרבי נחמיה הכי רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי ע"כ בגמ' ובהלכות, ורבינו פסק כלישנא בתרא ונראה שפירושו כשבאו בבת אחת העד כשר והשתי נשים ונפקא מיניה כלישנא בתרא. ומ"ש בשנשאת לאחד מעדיה הוא כפי שיטתו שכתבתי בסמוך ומ"מ ודאי שאף הוא סובר דאם בא העד הכשר בתחלה והתירוה על פיו ואח"כ באו הנשים המכחישות שלא תצא מהיתרה הראשון דכיון דפלגא ופלגא נינהו הוה ליה קמא כתרי ואין דבריו של אחד במקום שנים וכן פירש"י ז"ל כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא והתירוה על פיו אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין וכי היכי דעד אחד בטל (לגבי ראשון) [דאמרינן ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחרון במקום שנים] מאה נשים נמי בטלו לגביה עכ"ל, ואפשר שרבינו לא הוצרך לבאר זה מפני שסמך לו על מ"ש בתחלה בשני עדים שהולכין אחר הראשון וכאן כתב הרי זה כמתלה על מתלה ור"ל דהרתי נפקא מינה ואף הוא מפרש כפירש"י ז"ל. ומצאתי לרשב"א ז"ל שכתב בפ' האשה רבה אבל הרמב"ם ז"ל פי' בפלגא ופלגא בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו ואע"פ שהתירוה ליגשא תצא מהיתרה הראשון אבל אם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תצא עכ"ל. וגם הרמב"ן ז"ל כתב כן בשם רבינו. ובודאי שלשון הגמרא דקאמר דאתא עד אחד כשר מעיקרא מאה נשים כעד אחד דמיין מורה כדברי רש"י ז"ל ולפי שטת הרמב"ן ז"ל שאמר בעד אחד ועד אחד כשבאו שניהם כאחת הרי זו תצא אפילו נשאת לאחד מעדיה הכרח הוא לפרש כפירש"י ז"ל שאם בשבאו שניהם כאחד לא נפקא לן מידי:

*לפי גירסתו ז"ל ר"פ:

מימרא דר' יוחנן אבל רבא מפרש לה התם בגוונא אחרינא ולפום ההוא פירושא דרבא לא צריכינן למימר הכי:

באו שנים ואמרו לא מת וכו'. כתב הריב"ש כיון שנשאת ועבדא איסורא אע"פ שלא נבעלה תצא:

שני

אשה

לחם משנה

אחרת שתי נשים או פסולים וכו' הבין ג"כ שהוא בבת אחת והשיג עליו שלא אמרו בגמרא דאזלינן בתר רוב דעות אלא כשבאת תחלה העד כשר ואחריו קודם שגזרו ב"ד על פיו באו הנשים אבל אי הוה איפכא שבאו הנשים תחלה והעידו ראינו ההורג וקודם שגזרו ב"ד על פיהן בא העד האחד בהא אזלינן בתר רוב דעות. וזו ודאי סברא בלא ראיה אדרבא יש לי קלת גימגום על סברא זו שהקשו בגמרא דסיפא דב' אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתי דמאי קמ"ל אי בפסולי עדות הא שמעינן לה מרישא ותירצו שרצו לאומרא אבל לקולא לא קמ"ל ואם כדברי הראב"ד ז"ל מאי קשיא נימא דהדושא רבה אתא לאשמועינן דאפילו שהעד האחרון הוא כשר כיון שהשנים פסולים באו בתחלה אזלינן בתר רוב דעות והוא חדוש גדול אלא שיוכל לתרץ דרלה הגמרא למנוא חדוש אפילו שיהיה העד האחרון פסול דכולה מתני' בפסולי עדות איירי. ובדברי ה"ה במ"ש בהל' גירושין איכא לאתמוהי טובא, חדא במ"ש וממה שלא אמרו ואם נשאת תצא דקדק רבינו וכו' דאין זה דקדוק דהרי למעלה אמרו במשנה גבי אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא וזו שאומרת לא מת לא תנשא וכן אמרו שם עד אחד אומר מת ואחד אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו והא ודאי דהכי אע"פ שלא אמרו אם נשאת תצא דודאי הדין הוא כן וא"כ כיון שכן הוא אין זה דקדוק כאן דאע"ג דלא אמר אם נשאת תצא אפשר דהדין הוא כן ולא חש למתני כמו שלא חשו למעלה אע"פ שהדין כן. עוד קשה דברי רבינו במ"ש דאם נשאת לאותו העד לא תצא דתקשי ליה מההיא סוגיא שהקשה לו הרמב"ן ז"ל קושיא אחריתי זולת קושית הרמב"ן שאינה מתורלת בתירוץ ה"ה ז"ל והוא דלפי האמת שלא מצאו בגמ' חלוק בין רישא לסיפא אלא מפני שברישא עד אחד חשוב כשנים ואין דבריו של אחד בפני שנים נאמנים בסיפא שלא האמינוהו רבנן דשנים גבי גירושין תרוייהו באשת איש קא מסהדי ודאי דקאמר נתגרשה ה"ל חד א"כ עד אחד אומר מת ואחד אומר לא מת בבת אחת דלא האמינוהו רבנן שם כשנים א"כ נקשה ונאמר אמאי אם נשאת לעד לא תצא מ"ש מעד אחד אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה דאפילו אם נשאת לאותו העד שנתגרשה תצא והשתא לא שייך לתרולי דעד אחד האמינוהו רבנן כשנים דהרי כיון דאיירי בבת אחת לא האמינוהו רבנן כשנים דהרי כיון דאיירי בבת אחת לא האמינוהו רבנן כלל וא"כ הזר הדבר להיות כמו עד אחד אומר נתגרשה דתרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר מת ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים. ואפשר לתרץ לזה דכיון דבזה אחר זה האמינוהו רבנן כשנים לראשון כדי שינשא לאחר א"כ נאמר ג"כ דבעד אחד בבת אחת האמינוהו רבנן להא מילתא בלבד דהיכא דנשאת לו לא תצא. עוד יש לדקדק לפי דעתו של רבינו דאם נשאת לאותו העד לא תצא כשתירץ רב בגמרא ואמר לעולם תרי ותרי ניגהו ורצה ר"י דבריו של ר' מנחם בגירושין ולא רצה במיתה א"כ קשה דע"כ אם נשאת לא תצא דקאמר ר"י ע"כ הוא לאחד מעדיה דאל"כ היקשי מכדי תרי ותרי ניגהו וכמו שהקשו לעיל בגמרא וא"כ כיון דהך אם נשאת הוא לאחד מעדיה אמאי נקט שנים אע"פ שיהיה אחד אומר מת ואחד אומר לא מת נמי אם נשאת לאותו העד לא תצא. ואולי י"ל דמשום דבסיפא נקט שנים נקט נמי ברישא שנים. אי נמי לאשמועינן דאע"פ שהם שנים מ"מ לא תנשא לכתחלה אפילו לאחד מעדיה:

ב באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת תצא. כתב ה"ה דכתב הרמב"ן בשם הרמב"ם דפלגא ופלגא כשתי כתי עדים כו' וכתב ה"ה ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל שאמר בעד אחד ועד אחד כשבאו שניהם הרי א תצא אפילו נשאת לאחד מעדיה וכו'. פירוש דבריו דע"כ אי אפשר לפרש דפלגא ופלגא שהוא כבת אחת כדפרישית לעיל אלא בזה אחר זה כפי' רש"י ולאו כפירוש רש"י ממש דהא הרמב"ן אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דהא רש"י (דף קי"ח:) קאמר כפלגא ופלגא ולא מהני הנשים לגבי עד קמא דהאמינוהו רבנן כתרי אלא כהא בלבד מפרש כפי' רש"י דלא מצי מוקי לה בבת אחת משום דלא נפקא לן מידי, וקשה דאיך קאמר דלא נפקא לן מידי הא נפקא לן טובא דאם הוו כפלגא ופלגא בשבאים אחד אומר לא מת והנשים אומרות מת לא תנשא ואם נשאת תצא אבל אי אזלינן בתר רוב דעות כמו לליישנא קמא תנשא. וי"ל דנהי דלקולא אהני היכא שאומרות הנשים מת אבל היכא דהוי איפכא שהאחד אומר מת והנשים אומרות לא מת בין ללישנא קמא דאזלינן בתר רוב דעות בין ללישנא בתרא לא תנשא ואם נשאת תצא והא דר' נחמיה בהך גוונא איירי דהא קאמר כל מקום שהאמינה תורה כו' משמע שהאמינה לומר מת ועל דא קאמר ועשו שתי נשים בהשה אחת כשני אנשים וכו'. וכן מ"ש אבל שתי נשים וכו' בהך גוונא הוי שהראשון אמר מת דומיא דחלוקה קמא דמתני' דהיכא דהוי איפכא שהראשון אמר לא מת והאחרים אמרו מת דהוי לקולא עדיין לא אשמעינן מתני' אלא כתב הכי דוקא שנים אומרים מת כו' דאמרו שם בגמרא דאשמעינן דר' נחמיה אפילו לקולא אבל לרבינו אשמעינן שפי' היכא דהראשון אמר מת והפסולים אמרו לא מת דללישנא קמא אם תלא נשאה וללישנא בתרא הוי כאחד ואחד ואם נשאת לא תלא. וא"ת כיון דהרמב"ן ז"ל ס"ל דסיכא דאתא עד מעיקרא ואח"כ אתו אפילו מאה נשים אם נשאת לאחר תלא אמאי נייד בגמרא מהך אוקימתא ואוקי מתני' כגון דאתיא לכך אשה מעיקרא אפילו דאתא עד אחד מעיקרא שפיר קאמר מתני' תלא מהיתרא הראשון דבהיתרה הראשון היתה יכולה להנשא לאחר ואם נשאת לא תלא וכמו שאמר הרמב"ן אע"פ שהתירוה לינשא תלא מהיתרה הראשון אבל אם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תלא. וכן קשה הך קושיא עלמה בריש האשה רבה (דף פ"ח:) דאמר שם אמר שמואל ל"ש אלא שלא מכחישתו וכו' ואוקמה למתני' דאמר ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת בפסולי עדות ואמרו שם הך סוגיא עלמה ובמסקנא אמרו ג"כ הכא במאי עסקינן כגון דאתיא אשה מעיקרא והמאי נריך האי לוקמה בעד אחד ומאי דקאמר מתניתין ונשאת תלא היינו דלא נשאת לאחד מעדיה. איברא דהתם איכא לתרולי דנשאת משמע בכל גוונא אפילו לעד ולוקמיה מתני' בכולל אמר כגון דאתי אשה מעיקרא והשתא ליכא למימר דניסת לאשה שבאה וא"כ בכל גוונא דמיסואין מיירי. א"נ מאי דקאמר אשה לאו דוקא אלא ה"ה דאתא פסול מעיקרא וניסת אפילו לאותו הפסול ואתיא שפיר טפי לאוקומי מתניתין בהכי אבל הכא דפי' מתניתין ר"ל תלא מהיתרה הראשון אפי' דנוקמה דאתא עד אחד מעיקרא שפיר מתיישב לגון תלא דר"ל תלא מהיתרה הראשון. וי"ל דמ"מ משמע ליה תלא מהיתרה הראשון דכל ההיתר שהיה לה לא נשאר ממנו כלל ואם אמרת דאתא עד אחד מעיקרא הא נשאר ליה לאם נשאת לאחד מעדיה לכך אוקמה כגון דאתיא אשה דלא שייך נשאת לאחד מעדיה וכי מוקמת לה דאתא פסול מעיקרא אם נשאת לו תלא ויצאה מהיתרה הראשון לגמרי. הנה פירוש דברי הרמב"ן ופירוש דברי רבינו רלה ה"ה ז"ל להסכימו עם דבריו ופירש דמ"ש רבינו ה"ז כמתלה על מתלה אפילו שבאו זה אחר זה והלשון מורה קלת דחלוקה קמא דנשאת באו שנים ואמרו לא מת אפי' דבאו זה אחר זה מתיישב כל החלוקה ואם כן הך חלוקה דכוותה היא וזהו שכתב הה"מ ז"ל וגם כ"כ הרמב"ן ז"ל בשם רבינו. אבל מ"מ קשה לפירוש זה ממאי דכתב רבינו בהלכות סוטה כשהזכיר שם דין זה בפירקא קמא בא עד אחד כשר ונשים רבות או פסולים רבים כאחד העד אומר נטמאת וכו' הרי זו שותה משמע משום דבאו כאחד אבל בזה אחר זה עד קמא עיקר ואינה שותה ולפי מה שהבין הרמב"ן ז"ל בדברי רבינו לא כן הוא דאע"ג דהכא אם נשאת לאחד מעדיה לא תלא הא בבאו שני עדים כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת לדעת רבינו ג"כ לא תלא אם נשאת לאחד מעדיה ושם כתב דשותה וא"כ ה"נ דכוותה היא ומאי נקט רבינו כאחד גבי פסולים דמשמע הא בזה אחר זה אינה שותה אלא ודאי נראה פירוש ה"ה עיקר ודברי הרמב"ן ל"ע. עוד קשה לי בדברי רבינו דהא בההיא דשמואל דקאמר לא שנו אלא שמכחישתו וכו' משמע דהיכא דאתא עד אחד מעיקרא ואמר מת ואח"כ באו שני פסולים ואמרו זה הוא והיא מכחישתו לא תלא דהיא מלטרפה עם העד קמא דאמר מת או מטעמא דכתב רש"י ז"ל דל עד קמא מהכא כמו שמבואר כל זה בתשובת מוהר"י ן' לב ז"ל חלק ג' ע"ש. וא"כ קשה דהכא קאמר רבינו דאם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תלא וכשבאו שנים פסולים כמו הראשון והכחישוהו משמע דהא אפילו אם נשאת לעד קמא והיא אומרת

ברי

ובאו שתי נשים או שני פסולין של דבריהן ואמרו לא מת. אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות אומרות לא מת או פסולין אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ודאי מת הרי זו לא תצא: **כא** אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא: **כב** אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת הרי זו תנשא. וכן אם אמרו עשר נשים לא מת ואחת עשרה אומרות מת הרי זו תנשא שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים כשרים אבל [ו] בפסולין הלך אחר הרוב בין להקל בין להחמיר: **כג** שני עדים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא: **כד** "מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמה כמו שביארנו. וצרתה אסורה שאין צרה מעידה לחבירתה. ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרין אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו. שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. זאת אומרת מת בעלי וצרתה מכחשת אותה ואומרת לא מת הרי זו תנשא. כשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה. זאת אומרת מת וצרתה אומרת נהרג הוא"ל ושתיהן אומרות שאינו קיים הרי אלו ינשאו:

פרק שלשה עשר

א "האשה שאמרה לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה ואחר

א הכל שם: ב טור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

כא אשה אומרת מת. כמדומה לי שרבינו הוציא זה ממה שהזכרתי בסמוך דלישנא בתרא שתי נשים כעד אחד דמיין דכיון שהורע כח הנשים לגבי עד כשר ה"ל הורע כח אשה אחת לגבי עד כשר. והירושלמי שאמר כ"מ שהכשירו (חכמים) עדות אשה באיש האיש מכחיש את האשה (והאשה מכחשת את האיש) והקשו ותני עד אומר מת והאשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר לא מת ומפרקין הני דבי רבי כן. סובר רבינו שהירושלמי הוא אתי כלישנא קמא דגמ' דילן דאמר עשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד והוא הדין לאשה ועד שהולכין אחר הראשון אבל ללישנא בתרא הורע כחן אצל עד כשר הלכך באשה יחידה אומרת מת אע"פ שהתירוה על פיה תלא מהיתרה הראשון ע"פ העד שבא אחרון וכל שכן ע"פ עצמה ואינו דומה להיסור שבויה דהתם אשה נאמנת לגבי עד כשר ואפילו בהו בבת אחת וכמ"ש הוא ז"ל פרק י"ח מהלכות א"ב והטעם דבשבויה הקילו. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל חלוקין עליו באשה אומרת מת שלא תלא מהיתרה הראשון ומודים בהיא עצמה *(ומצאתי בירושלמי ג"כ כלשון אחרון דבגמרא [דילן דהורע כח אשה לגבי עד] כשר לדעת רבינו), ונראה דאף רבינו מודה בשתים אומרות מת והתירוה על פיהן שאם בא עד אחד אחר כן שלא תלא מהיתרה הראשון דאם לא כן לישמעינן רבינו בשתי נשים. ואפילו לפי מה שסברו הרמב"ן והרשב"א ז"ל למעלה בדעת רבינו אפשר שהוא כן:

כב אשה אומרת לא מת. משנה פ' האשה שלום שנים אומרים מת ועד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תנשא ובגמרא אוקמוה בפסולי עדות ואזלינן בתר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כדאיתא התם אבל בעדים כשרים הוי שנים כמאה ומאה כשנים כמ"ש רבינו:

כג שני עדים. פרק האשה שנתארמלה מימרא דר' יוחנן שהזכרתי למעלה ואוקמוה רבא ורב אשי התם בתרי ותרי ואיתא ביבמות פרק האשה רבה וכרבנן דאמרי הכא: **ואם** נשאת לאחד מעדיה. כתב הרשב"א ז"ל ז"ל כתב ר"ח הא דתנן ביבמות מה הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו הכא י"ל עד אחר זולתי השנים שמכחישין אלו את אלו שהם נאמר אחד מאלו (זה) שנשא את האשה נשאר אחד ואין דבריו של אחד במקום שנים עכ"ל. וכן כתב ביבמות ואין נראה כן דעת רבינו שהרי אפילו בעד ועד כתב שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא וכן ודאי נראה דלא בעינן ג' דאם איתא הוה לטו בגמרא לפרושי הא דתנן והרי זה לא ישא את אשתו איט' אלא בעד אחד אבל בתרי לא הייתינן ואע"ג דהיכא הרי לגבייהו לא אמרינן האי דנסבה כמאן דליתיה דמי ותדע לך דאפילו בחד אם כנסה לא יוציא כמו שנתבאר פ"י בדעת רוב המפרשים ולא אמרו אלא לכתחלה ומשום חשדא ולא אמרינן כמאן דליתיה דמי כנ"ל:

כד מי שיש לו שתי נשים. פ' האשה שלום משנה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובה. ובגמרא מתבאר דלאו דוקא אומרת לא מת אלא אפילו אשתיקה האחרת לא תנשא שאין צרה מעידה לחברתה. ומ"ש רבינו אפילו נשאת זו תחלה הוא פשוט, ומבואר בירושלמי המודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה והקשו מעתה אפילו על עצמה לא תהא נאמנת ותירצו מתוך שהיא יודעת שלא עשו דבריה רושם אצל חברתה כלום אף היא אומרת אמת והקשו מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת ותירצו (א"כ) חוזרת לקלקול הראשון המודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה ע"כ. וכהכתיו לפי שהוא נותן טעם לדין הנזכר כאן: זאת אומרת מת בעלי. זהו דין המשנה הנזכר בסמוך: **זאת** אומרת מת. מחלוקת במשנה והלכה כר"י ור"ש דאמר ינשאו דהוו להו תרי לגבי ר"מ דפליג וכלא"ה ר"מ ור"י הלכה כר"י:

פי"ג א האשה שאמרה לבעלה. פ' האשה שלום (דף קי"ד:) קטטה בינו לבינה ושלום בעולם ובאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ובגמרא (דף קט"ז) היכי דמי קטטה בינו לבינה א"ר יהודה אמר שמואל באומרת לבעלה גרשתני והקשו כולהו נמי אמרן הכי ותירצו אלא באומרת לבעלה גירשתני והקשו ולהימנה כדרב המנונא דאמר

כסף משנה

כג שני עדים אומרים מת ושנים אומרים וכו'. ואם נשאת לאחד מעדיה וכו' ה"ז לא תצא. כבר כתבתי בסמוך בזה:

פי"ג א האשה שאמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני

יסב"י סגיא דברי המגיד והשמיט ממאהי עד רבינו:

לחם משנה

ברי לי ואמאי תלא כיון דהיא אומרת ברי לי שמת הא הוי כהיא דמכחישתו דשמואל. ובודאי דהך קושיא אלימתא היא עד שחשבתי אולי הך דקאמר שמואל לאו פירוש פסיק הוא מפני שלא ראיתי אחד מהפוסקים שהזכיר דין זה זולת רבינו ירוחם אבל לא ראיתי בגמרא בזה שום חולק ונראה דבר מוסכם עד שהרב מוהר"י ן' לב ז"ל בתשובה הנזכרת תמה על רבינו ירוחם למה כתב על דין זה וכן כתב הרמ"ה שהוא דבר פשוט בגמרא. על כן אני אומר לתרץ הקושיא דרבינו מפרש אומרת ברי לי כדפרישית ולא כדפירש הר"ן ז"ל דאומר שהיא ראתה שמת אלא שאומרת ברי לי שאילו היה קיים היה בא וכיון שכן אינה מעידה שמת ולא תצטרף עם הראשון. ומה שאמר רבינו והיא אומרת ודאי מת רוצה לומר ברי לי ודאי מת כלומר שאילו היה קיים היה בא אבל לא שהיא ראתה אותו מת. זה נ"ל לתרץ לדעת רבינו מכל מקום לא ידעתי למה לא הזכירו המפרשים הך דינא דשמואל: **ואם** נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי מת הרי זו לא תצא. כתב ה"ה ואין נראה כן דעת רבינו שהרי אפילו בעד אחד אמר כו' וכן ודאי נראה דלא בעינן ג' וכו'. קשה כיון דע"כ צריך לומר ה"ה דלא אמרינן דאפילו דנסבה כמאן דליתיה דמי דאל"כ בעד אחד ועד אחד לדעת רבינו אמאי אם נשאת לא תצא וא"כ למה הוצרך לחלק בין אחד לשנים ואמר והרי זה לא ישא את אשתו אינו אלא בעד אחד כו' אפילו דאין חילוק דאין כאן קושיא דמה דאמר התם הוא שלא ישא לכתחלה וה"ק דלא ישא לכתחלה אבל אם נשאה לא תצא. ונראה לומר דודאי לדעת רבינו קושטא דמלתא הכי הוא ומ"ש ה"ה וכן ודאי נראה דלא בעינן ג' רצה לומר לדעת דברי ר"ח ואפי' לדעת החולקים על רבינו דעד אחד ועד אחד אם נשאת תצא ואפילו נאמר ג"כ באחד לבד אם כנסה יוציא ולזה תירץ דאע"ג דבעד אחד ועד אחד אמרינן דלא ישא וכיון דנסבה כמאן דליתיה דמי בשנים לא אמרינן הכי דיש חילוק בין אחד לשנים ואע"ג דהיכא תרי לגבייהו דמכחשי להו וא"כ זה החילוק הוא אפילו אם נאמר דבאחד אם כנסה יוציא לזה אמר דשאני בין אחד לשנים דאע"ג דבאחד אם כנס יוציא וכיון דנסבה כמאן דליתיה דמי לא נאמר כן בשנים, תדע לך שכן שאפילו בחד דעת רוב המפרשים שאם כנס לא יוציא ואפילו למאן דפליג בחד ואמר דאם כנס יוציא מסתייא דלימא כן בחד ולא נימא אפילו בשנים דאם כנס יוציא וכמאן דליתיה דמי כדי שיחלוק עליו באחד ולא בשנים: **פי"ג א האשה** שאמרה לבעלה גירשתני וכו'. בפרק האשה שלום (דף קי"ז) אמרו ה"ד קטטה וכו' ואמרו שם מאי טעמא דקטטה רב חנינא אמר משום דמשקרא

משנה למלך

כג ואם נשאת לאחד מעדים וכו'. כתב ה"ה וז"ל כתב הרשב"א ז"ל כתב ר"ח הא דתנן ביבמות וכו' (עיין במ"מ). נראה דכוונת ה"ה ז"ל לומר דמשום דמשמע מדברי ר"ח תרתי דבשנים איכא חשדא ואף אם נשאת תצא שהרי בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לכתחלה לא תנשא אפי' לאחד מעדיה אלא שאם נשאת לאחד מעדיה לא תצא ועל זה הוקשה לו מהיא דהרגנוהו ומוקי לה בשניו ג'. ומאי קושיא התם נמי אם נשאת לא תצא. ועל זה השיב דהרי רבינו חולק עליו דאפי' באחד ואחד אם נשאת לא תצא דאף בהכחשה הדין כך כמו שהוא בעלמא בלא הכחשה. ועוד טען עליו דאעיקרא דמלתא בשנים ליכא חשדא כלל ולא אתמר אלא באחד. וכי תימא דכל דאיכא הכחשה הוה ליה כמאן דליתיה. ליתא דאם העמיד בלא הכחשה אם נשאת לא תצא ודאי דלא אמרינן הו"ל כמאן דליתיה א"כ אפילו בהכחשה לא גרע. א"כ נמצאו דבריו נגד רבינו ונגד רוב המפרשים והוי יחיד בסברתו. זהו כונת דבריו ודוק:

בר"א

מגדל עוז

פי"ג האשה שאמרה כו' עד ואין סומכין על דבריהם. ביבמות פ' האשה שלום (דף ק"ט קי"ד):

הגהות מיימוניות

[ו] כדמסיק התם ובפרק בתרא דסוטה דהולכין אחר רוב דעות וכתב ר"י ה"ה בעכו"ם מסל"ת אומר נהרג ושנים אומרים לא נהרג אמנם אם יכולים לברר דברי העכו"ם המסיחים לפי תומן שאין מכחישין זה את זה כגון שאומרים אלו נחבש או נשבה באחד בשבת וזה אומר נהרג בשני בשבת שי"ל מאחר שנשבה נהרג אחרי כן מותרת לינשא ובלבד שלא יתכונו להתיר אלא במסיחין לפי תומן:

ואחר כך הלכה היא ובעלה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת. שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא

דאמר וכו' האשה שאמרה לבעלה וכו' ותירצו באומרת גירשתני לפני פלוני ופלוני ושיילינהו ואמרו לא היו דברים בעולם ע"כ, עוד שם מ"ט דקטטה רב חנינא אמר משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי וקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרא ואפי' אמרה מת על מטתו וקברתיו אינה נאמנת וזהו שפסק רבינו וכתב שזו הוחזקה שקרנית: בא עד אחד. שם (יבמות קי"ד:) איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו מ"ט דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ה"נ לא משקר או דילמא טעמא דעד אחד מהימן משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא כיון דאית לה קטטה לא דייקא ומינסבא תיקו. ובהלכות אבעיא להו עד אחד בקטטה מהו ולא איפשיטא ע"כ. ולזה פסק רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא. ויש קצת תימה בזה שהרי הוא סובר דטעמא דעד אחד משום מלתא דעבידא לאיגלויי כמ"ש בארוכה בסוף הפרק וא"כ אפילו לכתחלה תנשא. ואולי שאע"פ שהוא סובר שהטעם כן הוא לא סמכינן עליה היכא דנפקא לן מידי לענין דינא כיון דבגמרא לא איפשיטא. ומ"מ יש תימה מאין הוציא שמא שכרה אותו שכתב כיון שלא זכר בגמרא:

וכן

ופלוני וכו' עד היתה שנת רעבון ואמרה מת בעלי אינה נאמנת מת וקברתיו נאמנת. כתב הרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל בתשובה סימן כ' הוקשה לכם תהלה איך פסק כר' חנינא שאמר טעמא דקטטה בינו לבינה דקתני במתני' שאינה נאמנת הוא משום דמשקרא ולא כרב שימי שאמר משום דאמרה בדדמי והא רב שימי לחומרא ורב חנינא לקולא כדאמרינן בפרק האשה שלום מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה. ופירשו התוס' דלמ"ד משום דמשקרא היתה יראה כל כך לשקר כיון דרחמא ליה ולמ"ד בדדמי כיון שיש קטטה בדבר מועט אמרה בדדמי. וא"ה אמאי לא משקר והלא היא משקרת שאמרה גירשתני וכו' וי"ל שזה לא היתה עושה שמשקר לומר מת בעלי ואם יבא תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה* ועוד איך סתם ואמר אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ולא חלק בין ארגיל איהו לקטטה ובין ארגילה איהי והלא בהדיא אמרו בגמ' מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה. ופירשו התוס' דלמאן דאמר משום דמשקרא היתה יראה כ"כ לשקר כיון דרחמא ליה אלמא היכא דארגיל איהו לקטטה למאן דאמר משום דמשקרא הכא לא משקרא והיא נאמנת. וכן מ"ש בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו אינה אלא זה והלא בגמ' אמרו עד אחד בקטטה מהו טעמא דע"א מהימן משום דעבידא לאיגלויי (הוא) ולא משקרא הכא נמי לא משקר או דלמא טעמא דע"א מהימן משום דאשה דייקא ומינסבא (הוא) והכא כיון דאיכא קטטה (בינו לבינה) לא דייקא ומינסבא ולא איפשיטא ואזלינן בה לחומרא דכל תיקו דאורייתא לחומרא ולא מהימן אלמא טעמא דע"א בקטטה דלא מהימן משום דלמא טעמא דעד אחד מהימן משום דאשה דייקא ומינסבא והכא לא דייקא הוא ולא משום דלמא שכרה ליה כדכתב הרמב"ם וא"כ היכי שביק טעמא דבגמ' וכתב טעם אחר שלא הוזכר בגמ'. וכן מ"ש עוד שאם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת אפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו והוקשה לכם על זה ושגגתם בבטולו ד' טענות. הא' מדאמר רבא מ"ט דמלחמה משום דאמרה בדדמי דס"ד בכל הני דאיקטול הוא קטיל וכיון דטעמא דלא מהימנא אינו אלא משום דאמרה בדדמי א"כ היכא דאמרה מת וקברתיו דלא שייך ביה בדדמי אמאי לא מהימנא והלא רעבון דטעמא דידיה נמי משום דאמרה בדדמי הוא כדאמר רבא דס"ד בההוא פורתא דנפקיה ברחמא אותו מופה כנפה הוה חיי וגריע נמי טפי ממלחמה כדאמר רבא בפרק האשה שלום אפ"ה אמרו שאם אמרה מת וקברתיו מהימנינן לה וכן פסק גם הרמב"ם עצמו במלחמה לא כל שכן. ועוד מאי שנא מת וקברתיו ממת על מטתו דבמת על מטתו נאמנת ואילו במת וקברתיו אינה נאמנת אי חיישינן בה למשקרא במת על מטתו נמי ניחוש לה. ועוד לאו ק"ו ומה במקום שמת על מטתו לא מהימנא במת וקברתיו מהימנא במקום שמת על מטתו מהימנא אינו דין שבמת וקברתיו תהא נאמנת. ועוד דמההיא דרבא דאמר רעבון גריעא ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה לא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו רעבון עד דאמרה מת וקברתיו משמע דגבי מלחמה אם אמרה מת וקברתיו נאמנת דאם"ד דאינה נאמנת א"כ מאי גריעותיה דרעבון טפי ממלחמה במלחמה במת על מטתו מהימנא ובקברתיו לא מהימנא וברעבון במת וקברתיו מהימנא ובמת על מטתו לא מהימנא:

התשובה על הקושיא הראשונה שהוקשה לכם איך פסק כרבי חנינא שהוא לקולא ולא כרב שימי שהוא לחומרא. ועל הקושיא השניה שהוקשה לכם עוד איך סתם ואמר שאינה נאמנת מפני שהוחזקה שקרנית ולא חלק בין ארגיל איהו לקטטה ובין ארגילה איהי והלא בגמרא אמרו איכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה ופי' התוס' דלמאן דאמר משום דמשקרא היתה יראה כל כך לשקר כיון דרחמא ליה. י"ל שהרמב"ם ז"ל מפרש ההיא דאיכא בינייהו דארגיל איהו קטטה הפך מה שפירשו התוס' שהוא סובר דלמאן דאמר משום דמשקרא שסובר שכיון שבקרה ואמר שנתגרשה ממנו לפני פלוני ופלוני ובאו העדים והכחישוה וגלתה דעתה בזה שהיא שונאה אותו ורוצה להפטר ממנו השתא נמי יש לחוש בה דלמא משקרא ואמרה שמת בעלה כדי להנשא לאחר וכשיבא בעלה אחר זה שתאסר עליו שזהו סבה שהפטר ממנו א"כ אין הפרש בזה בין ארגיל איהו לקטטה ובין ארגילה איהי שמאחר שגלתה דעתה שהיא שונאה אותו ורוצה להפטר ממנו כשאמרה שנתגרשה ממנו והכחישוה השתא נמי משקרא ואמרה שמת בעלה כדי לאסור עצמה עליו שבזה הפועל הפטר ממנו. ולמ"ד משום דאמרה בדדמי שסובר שאע"פ שבקרה ואמרה שמתגרשת ממנו והכחישוה שגלתה דעתה בזה שהיא שונאה אותו ורוצה להפטר ממנו מ"מ אין לחוש בה דלמא משקרא לומר שמת בעלה להנשא לאחר משום דהכא נפק מינה חורבה שאם יבא בעלה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אלא חיישינן בה דלמא אמרה בדדמי שמרוב שנאתה בו לא שמה לבה בעת הסכנה לראות שמא לא מת א"כ הני מילי היכא דארגילה איהי לקטטה שהיא שונאה אותו שנאה טבעית אבל היכא דארגיל איהו לקטטה דהכתי רחמא ליה ואינה שונאתו כל כך ליכא למיחש בה בדדמי דהכא ודאי דייקא לתת לבה בעת הסכנה לראות שמא לא מת. ולפי הפירוש הזה הוי רב חנינא לחומרא ורב שימי לקולא ומש"ה פסק כרב חנינא ולא כרב שימי גם לא חלק בין ארגיל איהו לקטטה ובין ארגילה איהי משום דלפי הפירוש הזה למ"ד דלמא משקרא אפי' ארגיל איהו לקטטה נמי משקרא אבל לא משום דלמ"ד דלמא משקרא אם אמרה מת וקברתיו נמי חיישינן בה דלמא משקרא ולא מהימנא ולמ"ד משום דאמרה בדדמי [אם אמרה מת וקברתיו נאמנת כיון דלא שייך ביה בדדמי] והוי ר"ח לחומרא ורב שימי לקולא כדכתב בעל המגיד משנה ז"ל וקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרא ואפילו אמרה מת וקברתיו אינה נאמנת וזה שפסק רבינו וכתב שזו הוחזקה שקרנית דא"כ נהי דלגבי וקברתיו הוי ר"ח לחומרא ורב שימי לקולא מ"מ לגבי ארגיל איהו לקטטה הוי ר"ח לקולא ורב שימי לחומרא לפירוש התוס' שא"א לומר שהוא סובר כפירוש הרמב"ם ז"ל דא"כ לא היה צריך לתת הטעם שפסק רבינו כר"ח ולא כרב שימי משום דגבי קברתיו ר"ח לחומרא ורב שימי לקולא שלא נתפרש זה בשום מקום ולהניח תלמוד ערוך שאמרו בהדיא היכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה דהוי ר"ח לחומרא ורב שימי לקולא ועוד מי הגיד לבעל המ"מ דלגבי קברתיו הוי ר"ח לחומרא ורב שימי לקולא אפי' לפירוש התוס' והא מדקאמר בגמ' מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה ולא קאמר איכא בינייהו ש"מ במת וקברתיו לכ"ע לא מהימנא דלמ"ד דלמא משקרא בהא נמי משקרא ולמ"ד משום דאמרה בדדמי כיון שהוחזקת ע"פ האומדנא שבודאי מת ואינה יראה שמא יבא בעלה אחר שתנשא לאחר ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה חיישינן בה דלמא משקרא ואמרה וקברתיו כדי להוציא הספק מלב השומעים שלא יחשבו שע"פ האומדנא אמרה שמת ולא ע"פ האמת מ"מ בהכי היא בחזקה שקרנית שבכר שקרה ואמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ואתו הנהו סהדי ואכחשוה דאע"ג דלגבי מת בעלי לא חיישינן בה דלמא משקרא אלא בדדמי היינו טעמא

*עכ"ל התוס' בספריי:

לחם משנה

דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה ע"כ. וכתבו התו' (בד"ה איכא בינייהו) למ"ד משום דמשקרא היתה יראה כ"כ לשקר כיון דרחמא ליה ולמ"ד בדדמי כיון דיש קטטה בדבר מועט אמרה בדדמי ע"כ. וא"כ תימה על ה"ה שכתב דקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרא הא קולא היא דלמ"ד משקרא היכא דארגיל הוא ויש קטטה נאמנת משום דיראה לשקר כיון דרחמא ליה ואע"ג דלענין מת על מטתו וקברתיו איכא חומרא למ"ד משקרא דאינה נאמנת ולמ"ד בדדמי הכא ליתא בדדמי דהא אפילו במלחמה אי אמר מת על מטתו נאמנת מ"מ להא הוי קולא וא"כ היכי כתב דקי"ל כמ"ד דמשקרא לחומרא, וכבר הקשה קושיא זו הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל הביאו הרב מוהר"י בן לב בפסקיו חלק ב'. וכעת שאלות הרב מוהר"ר אליה מזרחי ז"ל אינם אתי אבל נראה משם שהאריך הרב הנזכר וגם הרב מהר"י בן לב ז"ל האריך. ואפי' נאמר דה"ה מפרש בגמרא הפך מדברי התוס' ונאמר דהיכא דארגיל הוא איכא שנאה טפי כיון שהיא נעשה לקטטה ואינה יכולה להגלל הימנו מ"מ קשה דאיך נאמר דלמ"ד משקרא מחמת השנאה ולמ"ד בדדמי לא אמר בדדמי הא כיון דהך שנאה אהני למ"ד דמשקרא לשקר כ"ש דאהני למ"ד בדדמי לומר בדדמי. ונראה לי לומר דה"ה מפרש דארגיל הוא והוי שנאה פורתא ורב חנינא דאמר משום דמשקרא אינו מפרש כפי' ה"ה ז"ל שפירש מרוב שנאה מתכוונת לאסור עצמה עליו ע"כ, אלא הוא מפרש דכיון דראינו שזו אמרה שקר שאמרה לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני והיא משקרת חיישינן שיאמר ג"כ שקר אחר וכמו שהקשו שם התוס' וא"ת אמאי לא תשקר והלא היא משקרת שאמרה גירשתני וכו'. ורב שימי בר אשי סבר דאע"ג דאמרה שקר בענין גירושין בענין מיתה לא תאמר שקר דאם תשקר ותאמר מת למחר יבא בעלה ותצא מזה ומזה וכמו שכתבו שם התוס' והשתא היכא דארגיל הוא קטטה דאית לה שנאה פורתא למ"ד משום משקרא דלאו טעמא משום שנאה אלא דכיון דאמרה שקר פעם אחת תאמר פעם אחרת הכא נמי ולמ"ד בדדמי דטעמיה משום שנאה דלא חיים למאי דאמרה שקר קודם הכא דהוי שנאה פורתא ולא אהניא לומר בדדמי ונאמנת. וזהו הפירוש הנראה מדברי רבינו שמפרש בגמרא שכן כתב שזו הוחזקה שקרנית משמע דלאו טעמא משום שנאה אלא משום דאמרה שקר פעם אחרת. ומפני שהבין כן ה"ה כתב דפסק לחומרא. וא"ת אמאי לא קאמר בגמרא אמרה מת על מטתו וקברתיו. וי"ל דחדא מינייהו נקט והך אתי שפיר טפי לפירוש ה"ה דכיון דהך דאמר בגמרא דארגיל הוא הוי ג"כ חומרא למ"ד משקרא הכל הוא אחד. אבל לפי' התוס' קשה קצת דה"ל למינקט אידך דהוי איפכא חומרא למ"ד משקרא ולמ"ד דאמרה בדדמי קולא דכיוצא בזה הקשו התוס' בפרק ד' דע"ז גבי עולה על שלחן מלכים ושמא יש לומר ג"כ לדעתם בדוחק דחדא מינייהו נקט:

בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד. כתב ה"ה בהנהו תלת בעיי חדא הא וחדא אידך דעד אחד דקטטה וחדא אידך דעד אחד דמלחמה דפסק רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ולקמי בזה הפרק כתב דטעמא הויא משום דבמים שאין להם סוף דאמר אסורה קאמר בגמ' בפירוש דאם נשאת לא תצא כ"ש בהנהו דהוי בעיי דלא איפשיטו. ואין טעם זה לכאורה מספיק דמשום דראה בחדא דאמר בגמרא כן בפירוש לא נלמוד למאי דלא איתמר דה"כ נלמוד לכל מקום שאמר גבי דינים אלו אסורה דאם נשאת לא תצא. והרב"י כתב טעם בטור אה"ע סי' י"ז לכל אלו הבעיות ולבעיא דתנו לי את כתובתי התירוני ליתא שכתב רבינו בפרק י"ו מהלכות אישות דמתירין אופה דטעמא הוי משום דכיון דאתתא מדינא מהימנא לומר מת בעלי אי משום מילתא דעבידא לאיגלויי אי משום חומר וכו' הוי ספיקא דרבנן ולקולא. ואני תמה דא"כ למה בההיא דתנו לי כתובתי פסק דמתירין לכתחלה וכאן פסק דלא תנשא ואם נשאת לא תצא ועוד דהא דמהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי מדרבנן הוא לדעת רבינו כמו שאבאר ב"ה דמדאורייתא בעינן שני עדים וא"כ לא קרו ליה ספקא דרבנן ולקמן אפרש הטעם הנ"ל לדעת רבינו:

יבן

טעמא משום דהתם היא יריאה לשקר שמא יבא בעלה ותנא מזה ומזה וכו' [אבל גבי קברתיו שאינה יריאה שמא יבא בעלה ותנא מזה ומזה וכו'] שהרי כבר אמרה מת בדדמי שהיא סוברת שבודאי מת ולא הוסיפה לומר וקברתיו אלא כדי להוציא הספק מלב השומעים למה לא משקרא והלא מוחזקת היא בכך. וליכא למימר הוא הדין נמי דהוה קא משני היכא בינייהו מת וקברתיו [אלא דחד מינייהו נקט דא"כ הו"ל למנקט מת וקברתיו] דעדיפא מיניה דהא מתני' סתמא קתני קטטה בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת לא שנא ארגילה איהי לקטטה לא שנא ארגיל הוא לקטטה ועלה קאמרי מ"ט דקטטה ר"ח אמר משום דמשקרא ורב שימי אמר משום דאמרה בדדמי משמע דכ"ע מודו דבין ארגילה איהי לקטטה בין ארגיל איהו לא מהימנא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דדוחק הוא לומר דמתני' איירי דוקא בארגילה איהי. ועוד בשלמא במה שפסק רבינו כמ"ד דילמא משקרא ולא כמ"ד דלמא אמרה בדדמי יש גם לבעל המגיד לומר הטעם משני שר"ח לחומרא ורב שימי לקולא גבי קברתיו אע"פ שאין לו בזה ראיה ואינו מהוור כדפרישית אלא במה שסתם רבינו וכתב שאינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ולא חלק בין ארגיל איהו לקטטה בין ארגילה איהי לא תיקן כלום שהרי הוא סובר הפירוש של איכא בינייהו דארגיל איהו לקטטה כפי' התוס' כדלעיל ובהכנא לעיל וא"כ היה לו להרמב"ם ז"ל לומר בד"א בשהרגילה היא לקטטה אבל הרגיל הוא נאמנת. ועל מה שהוקשה לכם במ"ש הרמב"ם ז"ל בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו היכן מצא זה והלא בגמ' אמרו עד אחד בקטטה מהו טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי והכא נמי לא משקר או דילמא טעמא דע"א מהימן משום דאשה דייקא ומינסבא הוא [והכא כיון דאיכא קטטה בינו לבינה לא דייקא ומינסבא ולא מהימן הלמא טעמא דע"א בקטטה דלא מהימן אינו אלא משום דלמא טעמא דע"א משום דאשה דייקא ומינסבא הוא] ואשה בקטטה לא דייקא ומינסבא ולא משום דילמא שכרה ליה וא"כ הרמב"ם ז"ל היכי שביק טעמא דגמ' וכתב טעם שלא הוזכר בגמ' בשום מקום. זאת הקושיא כבר הקשו אותה הרשב"א והריטב"א הלא דו והביאה גם בעל המגיד בפירושו. ועוד הוסיפו הרשב"א והריטב"א להקשות שאם היא הוחזקה שקרנית כל ישראל מי הוחזקו. ונ"ל שלא השגיחו להעמיק בדברי רבינו ז"ל ולכן טעו מה שטעו שהרי הרמב"ם ז"ל כבר גילה דעתו בסוף הל' גירושין שטעם העד אחד שהוא נאמן אינו אלא משום דעבידא לאיגלויי ולא משקרי בה אינשי וז"ל אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים את הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או עכו"ם מסל"ת ועד מפי עד ומפי הכתב ובלא דרישה וחקירה כמו שביארנו שלא הקפידה תורה על העדאת שני עדים אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים כמו שהעידו שזה הרג את זה או הלוה את זה אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמט אם אינו אמת כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר וכו' וכ"כ בפי"ב מה' גירושין שאם בא ע"א והעיד לה שמת בעלה תנשא על פיו שהדבר עשוי להגלות וכו' ואע"ג דטעמא דע"א נאמן בעיא היא ולא איפשטא דאיבעיא להו ע"א בקטטה מהו טעמא דע"א מהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה הוא והא נמי לא משקר או דלמא משום דאשה דייקא ומינסבא הוא והכא לא דייקא ומינסבא מ"מ כיון דאיכא תרי בעיי אחריני בגמ' בכה"ג הדא בפרק האשה שלום ע"א במלחמה מהו טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה והא נמי לא משקר או דילמא טעמא דע"א משום דאשה דייקא ומינסבא הוא והכא לא דייקא ומינסבא והידך בפ' האשה רבה ע"א ביבמה מהו טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה בהא נמי לא משקרי או דלמא טעמא דע"א משום דהיא גופא דייקא ומינסבא הוא והכא כיון דזימנין דרחמא ליה לא דייקא ומינסבא ופשיט רב ששת להא דע"א ביבמה מהא דאמרה לה מת יבמיך וכו' דהוי מהימן והידך פשטינן לה מההוא גברא דטבע בדיגלת ואסקוה אגישרא דשבישתנא ואסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביניה ש"מ בע"א במלחמה [מהימן כדכתב הרי"ף ז"ל וכ"כ גם הרמב"ם ז"ל בע"א במלחמה] שאם אמר ראיתיו שמת במלחמה וקברתיו נאמן והנשא על פיו ובע"א ביבמה כתב נאמן ע"א להעיד ליבמה שמת בעלה ותתייבם על פיו שמעינן מינה דפשיטא להו לרבנן דטעמא דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא (דאי ס"ד דמספקא להו דלמא טעמא דע"א משום דאשה דייקא ומינסבא הוא א"כ בע"א במלחמה ובע"א ביבמה אמאי מהימן הא אשה במלחמה לא דייקא ומינסבא משום דסברה ואמרה כולהו איקטול והוא פליט ואשה ביבמה נמי איכא למיחש לה דילמא רחמא ליה ולא דייקא ומינסבא אלא ע"כ לומר דס"ל דטעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי) ולא משקרי בה אינשי וה"נ אשכחן בכמה דוכתין דבמלתא דעבידא לאיגלויי סמכינן עלה אף במילי דאורייתא דהא בפ' הזורק גבי ואשתמודעינהו דאחוה דמיתנא מתבא הוא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעדים וח"א אפי' בקרוב ואשה והלכתא אפי' בקרוב ואשה דגלוי מילתא בעלמא הוא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' יבום וחליצה ואפי' אשה או עבד או קטן נאמנים לומר זה פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו משא"כ בשאר עדויות של תורה מפני שזה דבר העשוי להגלות הוא כענין שביארנו בסוף הל' גירושין. ואל תתמה על שבבעיא של ע"א בקטטה דמספקא להו בטעמא דע"א אי משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא ולא איפשיטא ואלו בעיא דע"א במלחמה ובעיא דע"א ביבמה דמספקי בה בטעמא דע"א אי משום דעבידא לאיגלויי הוא אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא איפשיטא להו דמהימן ומשמע טעמא דע"א משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא כדפרישית, דבכמה מקומות בגמ' תמצא זה וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר מלחמות ה' בריש האשה שלום שמצינו בגמ' דברים רבים שלא נפשטו בגמ' ופשיטותן יוצא לנו ממקום אחר וכיוצא בזה כתב הרי"ף ז"ל בבעיא דע"א במלחמה ז"ל ואע"ג דלא איפשיטא מיהו כיון דאמרינן בפרק דלקמן ההוא גברא דטבע בדיגלת וכו' שמעינן מינה דע"א במשל"ס כו' וה"ה לע"א במלחמה. ומעתה מ"ש הרמב"ם ז"ל בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ולא אמר שמה טעמא דע"א מהימן הוא [משום דאשה דייקא ומינסבא והכא לא דייקא ומינסבא שמפני זה הספק נשאר הבעיא בתיקו הוא] משום דאע"ג דלא איפשיטא הבעיא של ע"א בקטטה מ"מ כיון דפשיטא ליה להרמב"ם ז"ל דטעמא דע"א דמהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא *ולא משום דאשה דייקא ומינסבא כדמשמע מפשיטותא דע"א ביבמה וע"א במלחמה

*(אמר המגיה בספר הכ"מ נכפלו בכאן הדברים והמגיהים הראשונים לא שלחו בו יד לתקן המעיות כי הגהתם היתה בזאת השאלה ע"פ שיקול דעותיהם ולא על פי ספרים כמו שיראה המעיין בכמה חסרות ויתרות שנפלו בשאלה. ואני בינותי בס' שו"ת מוהר"ר אליה מזרחי ועל פיו השמטתי מה שהשמטתי והוספתי מה שהוספתי למען ירוץ כל הקורא בה והאמת יורה דרכו):

כדפרישית א"כ מן הדין היה שיהיה גם בע"א בקטטה נאמן להנשא על פיו כמו העד של המלחמה ושל יבמה מכיון דטעמא דכולהו משום מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה הוא אלא שהרב ז"ל החמיר בו כמנהגו להחמיר בכ"מ ואמר אע"פ שע"א במלחמה וע"א ביבמה מהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי מ"מ הכא בע"א בקטטה אין ראוי להאמינו מפני שכבר הוחזקה האשה הזאת שקרנית שהרי אמרה שנתגרשה ממנו בפני פלוני ופלוני ובאו העדים ההם והכחישום והוברר הדבר שהיא שונאה אותו ומחזרת עליו להשמט ממנו בכמה מיני שקרים ותחבולות ועכשיו שבא העד הזה והעיד לה שמת בעלה שנמצא בזה שהוא מסייע לה לקיים רצונה להשמט מתחתיו כמו שהיתה מחזרת על זה מתחלה יש לחוש בה שמא היא שכרה אותו להעיד לה כדי להשמט [מתחת בעלה מאחר שהיא מוחזקת לשקר כדי להשמט מתחתיו] ואע"ג דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי ה"מ היכא דמעיד מעצמו בלא פיתוי ושכירות אבל היכא שיש להוש לפיתוי ושכירות לא מהימנינן ליה דכה"ג עביד לשקר. והנה גם בעל הטורים הרגיש בזה ואמר ואפי' ע"א מסייעה אינה נאמנת ואם נשאת כתב הרמב"ם לא תצא כיון שהעד מסייעה, ונראה שהוא סובר שמ"ש הרמב"ם בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא דמיירי בשאמרה היא מתחלה מת בעלי ולא האמינוה מפני שהוחזקה שקרנית ואח"כ בא העד הזה והעיד לה שמת בעלה שנראה כמסייע לה ויש לחוש שמא היא שכרה אותו אבל אם לא אמרה מתחלה שמת בעלה אלא העד הזה לבדו הוא שאמר שמת בעלה נאמן הוא דומיא דע"א במלחמה וע"א ביבמה דטעמא דכולהו משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי, אבל בעל המגיד לא הרגיש בזה והשב שמ"ש הרמב"ם בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא הוא מפני הבעיא של ע"א בקטטה שנשארה בתיקו וכל תיקו דאורייתא לחומרא ולכן כתב עליו בא ע"א וכו' ושם איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו וכו' עד תיקו ובהלכות איבעיא להו ע"א בקטטה מהו ולא איפשיטא ע"כ ולזה פסק רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא, ומחשבתו זאת הביאתו להקשות עליו מדבריו אדבריו ואמר ויש קצת תימה בזה שהרי הוא סבור דטעמא דע"א נאמן משום מלתא דעבידא לאיגלויי הוא כמ"ש בארוכה בסוף הל' גירושין וא"כ אפי' לכתחלה תנשא והוצרך להכניס עצמו בדוחק לומר ואולי שאע"פ שהוא סובר שהטעם כן הוא לא סמכינן עלה היכא דנפקא לן מידי לענין דינא כיון דבגמ' לא איפשיטא וזה שיבוש בלי ספק שאם היה סובר הרמב"ם ז"ל דלא איפשיטא טעמא דע"א מהימן אי משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא איך כתב הרמב"ם בסוף הל' גירושין בהדיא שהטעם של ע"א מהימן הוא משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי והא בגמרא לא איפשיטא ועוד מאי דקאמר דלא סמכינן עלה היכא דנפקא לן מידי לענין דינא והא מהיא דפרק הזורק דאמרו בהדיא והלכתא אפילו קרוב או אשה מעידים על היבם שהוא אחי המת מאביו ושזו היא יבמתו אשת אחיו המת משום דגילוי מלתא בעלמא הוא פירוש דמלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי שמעינן דסמכינן אמילתא דעבידא לאיגלויי אפילו (שאע"פ) שיש בעדות זה איסור כרת. אלא שעכ"ז לא תיקן בשלימות אלא נשאר במבוכה ואמר ומ"מ יש תימה מאין הוציא זה שכתב שמא שכרה אותו כיון שלא נזכר זה בגמרא בשום מקום ולפי מחשבתו זאת לא היה לו לתמוה על הרמב"ם מאין הוציא זה שכתב שמא שכרה אותו אלא היה לו להקשות בדרבה מיניה לומר שאין זה הטעם שאמרו בגמרא שהרי שם אמרו טעמא דע"א נאמן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא או דילמא משום דאשה דייקא ומינסבא הוא אלמא ע"א בקטטה דמספקא להו [אי נאמן הוא אם לא אינו אלא משום דמספקא להו] דילמא טעמא דע"א מהימן משום דאשה דייקא ומינסבא הוא והכא דאיכא קטטה בינו לבינה ולא דייקא ומינסבא לא מהימן לא משום דלמא שכרה ליה כמ"ש הרמב"ם שזו היא קושיא בלי ספק לא מה שתמה הוא מאין הוציא זה כי יש כמה וכמה דברים שכתב הרב ז"ל בחבורו הגדול הזה שלא נודע טעמם ומאין הוציאם ונבוכו בהם כל המעיינים הבאים אחריו עד היום. ונ"ל שאשר הביא לבעל המגיד לחשוב המחשבה הזאת הוא מפני שנראה להרי"ף ז"ל שכתב גבי ע"א בקטטה איבעיא להו ע"א בקטטה מהו ולא איפשיטא וחשב שפירוש ולא איפשיטא הוא על טעמא דע"א אי משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא שכך חשבו גם הרשב"א והריטב"א ז"ל ולפיכך תמהו עליו מ"ש ע"א בקטטה מע"א במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו כי היכי דפשיטא ליה גבי מלחמה דטעמא דע"א מהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי והוי מהימן גבי קטטה נמי יהא נאמן מכיון דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקרי בה אינשי וחשבו שגם הרמב"ם שכתב בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא הוא מפני הספק של ע"א בקטטה שהוא על טעמא דע"א מהימן אי משום דעבידא לאיגלויי הוא אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא שנשאר בתיקו וכל תיקו דאורייתא לחומרא ולפיכך הוקשה להם על מ"ש שמא שכרה אותו ואמרו והלא בגמרא לא הוזכר השם זה כלל אלא משום דאיהי לא דייקא ומינסבא גם הוסיפו עוד להקשות שאם היא הוחזקה שקרנית כל ישראל מי הוחזקו והא ל"ק ולא מידי דאיכא למימר ה"מ דליכא למיחש ביה לפיתוי ושכירות אבל היכא דאיכא למיחש ביה לפיתוי ושכירות אפילו במלתא דעבידא לאיגלויי משקרי בה אינשי והכא שהאשה הזאת שהוחזקה שקרנית ומחזרת על בעלה להשמט מתחתיו בדברים שהודיעה בהם וזה העד שבא להעיד לה שמת בעלה שהוא מסייעה בעדותו לקיים רצונה ומחשבתה יש לחוש בו שמא היא שכרה אותו כדי להתיר עצמה על בעלה בנשואי השני והשמט מתחתיו אע"פ שאם יבא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וכ"ש לפירוש בעל הטורים שפירש דברי רמב"ם דמיירי בשאמרה היא מתחלה שמת בעלה ולא האמינוה מפני שהוחזקה שקרנית ואח"כ בא העד הזה והעיד לה שמת בעלה שהדברים מורים שהיא שכרה אותו להעיד לה שמת בעלה כדי לקיים דבריה להשמט מתחת בעלה כיון שהיא מוחזקת בכך. ונ"ל שגם דברי הרי"ף ז"ל אינם כמו שחשבו הרשב"א והריטב"א ז"ל דאיכא למימר דפירוש ולא איפשיטא אינו על טעם דע"א נאמן אם הוא משום דעבידא לאיגלויי או משום דאשה דייקא ומינסבא שהיא הבעיא עצמה שגם ספקו בה בגמ' דהא ודאי דאיפשיטא דכיון דגבי ע"א במלחמה וע"א ביבמה איפשיטא שהוא נאמן בהם אע"ג דאשה ביבמה איכא למיחש בה דלמא רחמא ליה ליבם ולא דייקא ומינסבא ואשה במלחמה איכא למיחש בה דילמא סברא בדדמי ולא דייקא ומינסבא משמע דס"ל דטעמא

דע"א

דע"א משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא מפקרי בה אינשי וה"נ לא מפקר דאי ס"ד משום דאשה דייקא ומינסבא הוא א"כ בע"א במלחמה ובע"א ביבמה אמאי מהימן הא אשה לא דייקא ומינסבא בהו אלא על כרחך לומר דפי' ולא איפשיטא הוא לענין העד א' בקטטה אי מהימן הוא אי לא דדוקא גבי ע"א במלחמה וע"א ביבמה דאשכחן בהדיא דמהימן מהימנין ליה אבל גבי ע"א בקטטה דלא איפשיטא אי מהימן הוא אי לא אע"ג דבפשיטותא דע"א במלחמה וע"א ביבמה דאמרי' דמהימן איכא למשמע דטעמא דע"א משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא משום דאשה דייקא ומינסבא כדפרישית מ"מ אי הוי נאמן אי לא ליכא למשמע מינה דהיכא למימר אע"ג דטעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא מ"מ בע"א בקטטה איכא למיחש ביה דילמא שקרא ליה כיון שהוחזקה שקרנית דכה"ג עביד לשקר אפילו במלתא דעבידא לאיגלויי כדלעיל. וא"ת והלא בגמרא אמרו בהדיא דאי טעמא דע"א משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא מפקרי בה אינשי בעד אחד בקטטה נמי לא וא"כ כיון דאיפשיטא לן דטעמא דע"א משום דעבידא לאיגלויי הוא תו ליכא לספוקי דילמא שקרה ליה ומשקר אע"פ שזאת הוחזקה שקרנית. י"ל דה"ה נמי אם היה הטעם של ע"א משום מלתא דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה אינשי עדיין היה מסופק הדבר לומר דכיון שהוחזקה שקרנית יש לחוש שמא שקרה אותו לשקר דכה"ג עביד לשקר אף במילתא דעבידא לאיגלויי אלא דעדיפא מיניה קאמר דאפילו הת"ל דלא חיישינן לדלמא שקרה ליה מ"מ איכא למיחש שמא הטעם של ע"א אינו אלא משום דייקא ומינסבא והיכא דאיכא קטטה בינו לבינה לא דייקא ומינסבא וה"כ אע"ג דאיפשיטא לן דטעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה אינשי מ"מ אכתי איכא לספוקי ביה כיון דהך אתתא הוחזקה שקרנית דלמא שקרה ליה דכה"ג עבידא לשקר:

ועל מה שהוקשה לכם עוד במ"ש הרמב"ם ז"ל שאם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת אפי' אמרה מת במלחמה וקברתיו וטענתם על זה ארבע טענות. אחד ממה שאמרה מ"ש דמלחמה אמר רבא משום דאמרה בדדמי דס"ד בכל הני דאיקטול הוא פליט וכיון דטעמא דלא מהימנא אינו אלא משום דחיישינן דילמא אמרה בדדמי אם כן כשאמרה וקברתיו דלא שייך בה בדדמי אמאי לא מהימנא והלא אפילו ברעבון דגריע ממלחמה כדאמר רבא בפרק האשה שלום אמרו שאם אמרה מת וקברתיו דלא שייך ביה בדדמי נאמנת וכן כתב הרמב"ם ז"ל עצמו במלחמה דעדיפא מיניה לא כ"ש. ועוד מ"ש מת וקברתיו ממת על מטתו דאילו במת וקברתיו לא מהימנא ואילו במת על מטתו מהימנא אי חיישת לה למשקרא במת על מטתו נמי ניחוש לה ואי לא חיישת לך למשקרא אלא בדדמי ובמת על מטתו דלא שייך ביה בדדמי מהימנא במת וקברתיו נמי דלא שייך ביה בדדמי להימנה. ועוד קל וחומר הוא אם במקום שמת על מטתו לא מהימנא במת וקברתיו מהימנא במקום שמת על מטתו מהימנא אינו דין שבמת וקברתיו מהימנא ועוד דמהיא דאמר רבא בפרק האשה שלום רעבון גריע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה לא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו רעבון עד דאמרה מת וקברתיו. משמע דגבי מלחמה נמי אם אמרה מת וקברתיו נאמנת דאי ס"ד דאינה נאמנת מאי גריעותיה דרעבון ממלחמה במת על מטתו מהימנא ובמת וקברתיו לא מהימנא וברעבון במת וקברתיו מהימנא ובמת על מטתו לא מהימנא אלא על כרחך לומר דגבי מלחמה נמי גם אם אמרה מת וקברתיו נאמנת. אלו הם הטענות אשר טענו על דברי הרמב"ם ז"ל. (הרשב"א) והריטב"א תלמידו ז"ל הטענה הראשונה (והשניה) ובעל הטורים הטענה השלישית ובעל המגיד משנה הטענה הרביעית. וכ"ל שאין מכלם שום טענה לא על דברי הרב ולא על דברי הרי"ף ז"ל שסובר גם הוא כסברת הרמב"ם ז"ל מפני שהרי"ף ז"ל סובר שאפילו שני עדים שהעידו על אדם אחד שמת במלחמה ולא אמרו קברנוהו אינם נאמנים דאיכא למיחש בהו בדדמי ולפיכך פירש הבעיא של ע"א במלחמה דאיירי כשאמר מת וקברתיו והדין עמו דאל"כ מאי קא מיבעיא ליה הא אפילו שני עדים שבאו ואמרו מת בעלה במלחמה ולא אמרו קברנוהו לא סמכינן עלייהו דאיכא למיחש בהו בדדמי ע"א לא כ"ש וכיון דבעיא דע"א במלחמה במת וקברתיו קא איירי שמעינן מינה שהאשה עצמה שאמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת דאי ס"ד נאמנת א"כ בע"א במלחמה אמאי קא מיבעיא ליה השתא אשה גופה נאמנת על עצמה ע"א לא כ"ש. ואע"פ שהרמב"ם ז"ל חולק עם הרי"ף ז"ל במה שאמר ואפילו תרי סהדי דאסהידו מת במלחמה ולא אמרו קברנוהו לא סמכינן עלייהו דדילמא אאומדנא דדעתא קא מסהדי והוא סובר דוקא בעד אחד במלחמה בלא קברתיו הוא דחיישינן בדדמי אבל בשני עדים לא חיישינן בהו בדדמי ולפיכך אפי' אמרו מת במלחמה ולא אמרו וקברנוהו הם נאמנים ומשיאים את האשה על פיהם אפ"ה איכא למימר שכפי' הבעיא של ע"א במלחמה סובר כהרי"ף ז"ל דבמת וקברתיו קא מיירי ודייק לה מלישנא דגמ' דמדקאמר עד אחד במלחמה מהו טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא מפקרי בה אינשי והכא נמי לא משקר ש"מ דע"א במלחמה במת וקברתיו קא מיירי דאל"כ האי דקאמר והכא נמי לא משקר נהי דלא משקר מ"מ איכא למיחש ביה בדדמי שסובר שודאי מת דכולהו איקטול והוא פליט שהרי האשה עצמה שנאמנת על עצמה לומר מת בעלי משום דהוי מלתא דעבידא לאיגלויי ולא משקרא ועוד דאשה דייקא ומינסבא גבי מלחמה אם באה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת משום דאיכא למיחש בה בדדמי דסברה והמרה כולהו איקטול והוא פליט אלא ע"כ לומר דבעיא דעד אחד במלחמה במת וקברתיו קא מיירי דלא שייך ביה בדדמי וכיון דבעיא דע"א במלחמה במת וקברתיו קא מיירי ע"כ לומר דאשה גופה שאמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת כדלעיל ואע"ג דמלשון הרמב"ם שאמר אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא משמע דס"ל להרמב"ם ז"ל שהבעיא היא במת בלא קברתיו ולא במת וקברתיו דאי במת וקברתיו ולא במה בלא קברתיו הל"ל גבי מת וקברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא כיון דבעיא דלא איפשיטא היא ואזלינן בה לחומרא וגבי מת בלא קברתיו הל"ל אינו נאמן ואף אם נשאת תצא מכיון שאין בזה בעיא כלל וה"ל דומיא דאשה שאמרה מת בעלי במלחמה דאינה נאמנת ואם נשאת תצא. מ"מ י"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל שהבעיא סתמא היא לא שנא במת וקברתיו ל"ש במת בלא קברתיו דלגבי מת וקברתיו נפל הספק בו דטעמא דע"א אי משום דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה אינשי אי משום דאשה דייקא ומינסבא דאי משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה הוא בעד אחד במלחמה נמי אם אמר מת וקברתיו לא מפקרי ובדדמי נמי לא שייך ביה והוי נאמן ואי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא כע"א במלחמה אע"פ שאמר מת וקברתיו אינה נאמנת משום דאשה במלחמה לא דייקא ומינסבא דסברה בדדמי כולהו איקטול ואיהו פליט וגבי מת בלא קברתיו נופל הספק בו שאפילו את"ל דטעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה הוא שאני הכא דאיכא למימר נהי דלא משקר מ"מ איכא למיחש ביה בדדמי אלא שהגמרא לא הזכיר אלא הספק הנופל בטעמא דע"א מהו שהוא כולל את שניהם בין במת וקברתיו בין במת בלא קברתיו ועזב הספק האחר הנופל במת בלא קברתיו בלבד ולא במת וקברתיו ומפני שלגבי מת וקברתיו הספק שנופל בו הוא בטעמא דע"א אי משום דעבידא לאיגלויי לא מפקרי בה הוא אי משום דאשה דייקא ומינסבא הוא וכבר נתפשט לו להרמב"ם מפשיטותא דע"א ביבמה ומהיא דפרק החולץ ומהיא דטבע בדיגלת וכו' ואסכא רבא לדביתהו אפומא דשושביניה שהטעם שלע"א אינו אלא משום דהוי מלתא דעבידא לאיגלויי ולא מפקרי בה אינשי כמו שגילה דעתו בפירוש בסוף הל' גירושין לפיכך כתב גבי מת וקברתיו נאמן ותנשא על פיו משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא מפקר ולא שייך ביה נמי בדדמי וגבי מת בלא קברתיו שהספק בו הוא שאפילו את"ל דטעמא דע"א משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרא בה היא אכתי איכא למימר נהי דלא משקר מ"מ איכא למיחש ביה בדדמי דהכא שייך ביה בדדמי נשארה הבעיא בתיקו ופסק בו לחומרא לא תנשא ואם נשאת תצא שאם לא נפרש הבעיא הזאת דמיירי או כפירוש הרי"ף שאמר דבמת וקברתיו בלבד קא מיירי או כפי' הרמב"ם שפי' אותו בשניהם יחד אבל נפרש אותו במת בלא קברתיו בלבד כמו שפירשו קלא מרבוותא איתא לאקשויי דא"כ ה"ל לגמרא לומר ואפי' אם תמצא לומר דטעמא דע"א משום דעבידא לאיגלויי הוא ולא מפקרי בה אינשי אכתי איכא לספוקי ביה אי חיישינן ביה בדדמי דומיא דאשה אי לא חיישינן ביה בדדמי דומיא דשני עדים במלחמה אלא ע"כ לומר שהבעיא או במת וקברתיו בלבד קא מיירי או בין במת וקברתיו בין במת בלא קברתיו (ודוקא) ומכיון שהבעיא הזאת של ע"א במלחמה א"א לפרשה אלא או במת וקברתיו בלבד או בין במת וקברתיו בין במת בלא קברתיו על כרחך לומר דאשה עצמה שאמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת שאם היתה נאמנת מאי קא מיבעיא ליה גבי ע"א במלחמה שאמר מת וקברתיו השתא אשה גופא מהימנא ע"א מיבעיא. ומה שטענתם בטענה הראשונה דכיון דטעמא דאשה שאמרה מת בעלי במלחמה דאינה נאמנת אינו אלא משום דלמא אמרה בדדמי א"כ אם אמרה מת וקברתיו דלא שייך ביה בדדמי אמאי לא מהימנא והלא אף רעבון דגרוע ממלחמה אם אמרה מת וקברתיו נאמנת מכיון דלא שייך בדדמי כ"ש במלחמה, אינה טענה דאיכא למימר דדוקא גבי רעבון דעביד כה"ג להתעסק האשה על בעלה לקברו אע"פ שהיא בהולה לברוח מפני הרעב היא נאמנת אבל גבי מלחמה דלא עבד כה"ג להתעסק האשה על בעלה במלחמה לקברו שהרי היא בהולה לברוח מפני פחד המלחמה אינה נאמנת דמחזקינן בה למשקרת. ומעתה מה שטענתם עוד מ"ש מת וקברתיו ממת על מטתו גם מה שטענתם ק"ו הוא אינה טענה משום דמת על מטתו גבי רעבון שייך ביה בדדמי שמתוך שהיא בהולה לברוח והניחתהו חולה על מטתו סברה ואמרה דבההוא פורתא דנפישתא דשבקא ליה לא הוי חיי ולפיכך אינה נאמנת וגבי מלחמה דלא שייך ביה בדדמי אלא [בשאמרה מת במלחמה שהיא בהולה לברוח מפני פחד המלחמה אבל] כשאמרה מת על מטתו שאינה בהולה לברוח לא הרי היא נאמנת וגבי מת וקברתיו גבי רעבון דעביד כה"ג להתעסק האשה על בעלה לקברו שאינה בהולה כ"כ לברוח כמו המלחמה היא נאמנת כיון דלא שייך ביה בדדמי וגבי מלחמה דלא עביד כה"ג להתעסק האשה על בעלה במלחמה לקברו שהרי היא בהולה לברוח מפחד המלחמה אינה נאמנת דכה"ג מחזקינן לה למשקרת וא"כ אין כאן טענה כלל לא מק"ו ולא ממ"ש וכן מה שטענתם עוד מהיא דרבא דאמר רעבון גרוע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימן הא מת על מטתו מהימנא ואילו רעבון (ס"ד) [עד] דאמרה מת וקברתיו דמשמע דגבי מלחמה אי אמר מת וקברתיו נאמנת דאל"כ מאי גריעותיה דרעבון ממלחמה מה שיש בזה אין בזה ומה שיש בזה אין בזה דברעבון במת על מטתו אינה נאמנת ובמת וקברתיו נאמנת ובמלחמה במת על מטתו נאמנת ובמת וקברתיו אינה נאמנת, אינה טענה כלל שהרי כבר ביארנו דמת וקברתיו דלא מהימנא לגבי מלחמה לאו משום דשייך ביה בדדמי הוא אלא משום דכה"ג להתעסק האשה במלחמה לקברו לא עבידא משא"כ ברעבון ורבא שאמר רעבון גריע ממלחמה לא כיון בו רק מענין בדדמי לומר שהרעבון גרוע בענין בדדמי יותר ממלחמה דאילו במלחמה לא שייך בה בדדמי אלא באמרה מת בעלי במלחמה אבל אם אמרה מת על מטתו [לא ואילו ברעבון אפילו אמרה מת על מטתו] שייך ביה בדדמי והיינו גריעותא דרעבון ממלחמה. תדע שהגרעון של רעבון ממלחמה אינו אלא לענין בדדמי שהרי מעיקרא סבר רבא למימר רעבון אינו כמלחמה דלא אמרי בדדמי כיון דשמע להיא אתתא דאתא לקמיה דרבא דאמרה בדדמי הדר אמר רבא רעבון גריע ממלחמה וכו' ש"מ דגריעותיה דרעבון במלחמה אינו אלא לענין בדדמי כדפרישית אבל לענין אחר כגון אם אמרה מת וקברתיו במלחמה שאין בזה משום דאמרה בדדמי דהא לא שייך ביה בדדמי אלא משום משקרא ולא משקרא מלחמה גריעא מרעבון דאילו ברעבון דעביד כה"ג להתעסק האשה על בעלה לקברו לא מחזקינן בה למשקרא משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ועוד דאשה דייקא ומינסבא ומשום הכי מהימנינן לה אף כשאמרה מת בלא קברתיו היכא דלא שייך בה בדדמי ואילו מלחמה דלא עביד כה"ג להתעסק האשה על בעלה לקברו מחזקינן לה למשקרא אע"ג דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא.

אבל מה שתירץ בעל המגיד שהרמב"ם [מפרש] מלתיה דרבא דאמר רעבון גריע ממלחמה וכו' דאילו מלחמה כי אמרה מת במלחמה אינה נאמנת בשום גוונא בין אמרה קברתיו בין לא אמרה הא אם אמרה מת על מטתו נאמנת אע"פ שלא אמרה קברתיו ואילו ברעבון כי אמרה מת על מטתו ושלא מחמת רעב אינה נאמנת עד שתאמר מת וקברתיו. אינו מחוור דא"כ מאי גריעותיה דרעבון ממלחמה הא לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה דגבי רעבון במת על מטתו אינה נאמנת ובמת וקברתיו נאמנת וגבי מלחמה במת על מטתו נאמנת ובמת וקברתיו אינה נאמנת. אבל מ"ש עוד וי"ל לדעתו ז"ל שהטעם הוא דע"ג דאנן לא חיישינן למשקרת כי אמרה מת במלחמה אע"ג דאמרה קברתיו חיישינן לה למשקרת הוא מסכים עם מה שכתבתי אני עכ"ל:

וה"ר יוסף בן לב כתב בתשו' (חלק ב' תשובה י"ו) וז"ל. וקשה לי בדברי ה"ה טובא. הדא דהיאך כתב דכוונת הרמב"ם והל' לפרש דהבעיא היא בדלא אמר קברתיו אבל באומר קברתיו לא קא מיבעיא להו ומאי מהני דקאמר העד קברתיו דהוי טעמא משום דהיא גופא דייקא ומינסבא הכא ודאי לא דייקא דקאמר בדדמי. ועוד דאיך אפשר למימר דס"ל לרב אלפסי דפשיטא להו דבאמר קברתיו מהימן והא איהו ז"ל כתב דלא איפשיטא בעיין אלא מיהו כיון דאמרינן בפרק דלקמן ההוא גברא דטבע בדיגלא וכו' שמעינן דע"א במשאל"ם נאמן ודוקא היכא דאמר דאסקוה לקמאי וכו' ואם איתא דלא קא מיבעיא

מיבעיא להו בדאמר קברתיו דפשיטא דמהימן א"כ מאי האי דקאמר דאיפשטא הבעיא מההוא עובדא דדיגלת וכו' ודוקא היכא דקאמר הסקוה לקמאי דהוי כעין קברתיו וכדמשמע מדבריו דכתב דה"ה לע"א במלחמה דבעינן קברתיו והרי במת וקברתיו לא איצטריך פשיטות בעיא דלא קא מיבעיא להו אלא היכא דלא קאמר מת וקברתיו אבל במת וקברתיו פשיטא להו. ועוד קשה במאי דכתב ה"ה וז"ל א"כ דבעינן בכל גוונא היא ומיהו כי אמר מת וקברתיו לא חיישינן ליה מהך עובדי וכו' ולכאורה נראה דלאו אורחא דגמ' היכא דדחי הפשיטות למימר לד אוקמנא אלא הדא מהנהו תרין לדדין דהוה מספקא ליה לבעיין והכא לאו הכי הוא דהרי הבעיין מספקא ליה אי טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא להיגלויי לא עבידי אינשי דמשקרי ומהימן אפי' דלא אמר קברתיו או דילמא דטעמא דע"א משום דהיא גופה דייקא ומינסבא ולא מהימן אפי' בדאמר קברתיו ודוחה הפשיטות ולא קאמר שום לד מהנך תרין לדדין אלא לד אוקמנא דדוקא היכא דקאמר אסקינהו לקמן דהוי כמו קברתיו הוא דמהימן. כבר פירשתי לך הבנת דברי ה"ה ומה שיש לדון ולהקשות בדבריו:

ועתה באתי להודיעך שעמדתי על מ"ש הרא"ש בפסקיו בפירושא דהך בעיא ומתוך דבריו חשבתי ללמוד ולפרש דברי ה"ה בסגנון אחר ממאי דכתיבנא והרא"ש ז"ל לא כתב אותם הדברים אלא מסברא דנפשיה ולא ייחס אותם אל ה"ה והם דברי אלהים חיים טובים ונכוחים ואני חשבתי לומר כדי לתרץ הקושיות דשמא הרב המ"מ כיון לאותם הדברים אבל אין לשון המגיד משנה יכול לסובלו ומ"מ אמינא לך דאין לנו בדברי ה"ה אלא מאי דכתיבנא והקושיות שיש להקשות דכתבינן צ"ע לתרצן. ועוד אודיעך שנתחדש לי חדוש מתוך דברי ה"ה והוא דמתוך דבריו משמע דאפשר לומר דלסברת הרב אלפסי נמי היכא דלא אמר קברתיו הויא בעיא ולא איפשיטא ואם נשאת לא תצא דהרי השוה להרי"ף ולהרמב"ם בכל מילי דהך בעיא ולא כ"כ הרב ר' יצחק בר ששת. וכ"ל דנדקו דברי הרב המ"מ וכמו שאוכיח לך. כבר ראית מ"ש הר"י בר ששת ז"ל דהרי"ף והרמב"ם פליגי בתרתי הדא דהרי"ף ס"ל דלא קא מיבעיא להו אלא דוקא היכא דאמר קברתיו אבל היכא דלא אמר קברתיו פשיטא להו דלאו כלום הוא ואם נשאת תצא, והרמב"ם ז"ל שכתב דבעד אחד במלחמה אם נשאת לא תצא דעת אחרת יש לו דס"ל דבעיין בלא קברתיו אבל בקברתיו פשיטא דמהני ולא איפשיטא בעיין וכיון דלא איפשיטא אמרי' ביה לא תנשא ואם נשאת לא תצא עכ"ל. וקשיא לי בגווייהו טובא דמנא להו לרב הנזכר דלא ס"ל להרמב"ם ז"ל דהבעיין הכי מספקא ליה דהוי טעמא משום מלתא דעבידא לאיגלויי ואפילו בדלא אמר קברתיו נאמן או דלמא דהוי טעמא משום דהיא גופה דייקא ומינסבא ואפילו בדאמר קברתיו לא מהימן דודאי הכי מסתברא דאי טעמא משום דהיא גופה דייקא ומינסבא לא מהני מאי דקאמר העד קברתיו דסוף סוף היא קאמרה בדדמי וכ"כ הרב הנזכר בעצמו בתשובותיו כשכתב סברת הרב אלפסי ז"ל וכשכתב נמי סברת האחרונים יעויין בתשובותיו. ואם נפשך לומר דאי הכי הוה סבירא ליה להרמב"ם ז"ל אפי' דאמר קברתיו לא תנשא לכתחלה, לאו מילתא היא דודאי מהנהו עובדי דכרמי ודגלת שמעינן דבקברתיו ע"א מהימן ומהנהו עובדי ודאי דלא שמעינן מינייהו דבעינן קברתיו דאע"ג דבהנהו עובדי קאמר ואסוקינהו לקמן דהוי בקברתיו מצינו למימר דמעשה שהיה כך היה משום הכי ספיקא הוי אי בעינן קברתיו אי לאו דהכי נמי איצטריך ליה למימר למאי דקאמר דהרמב"ם ס"ל דבעיין בדלא אמר קברתיו ולא איפשיטא בעיין, ולמאי לא איפשיטא והא בהנהו עובדי דכרמי ודגלת קאמר ואסוקינהו קמן דהוי כמו קברתיו וכדכתבינן אלא ודאי דאית ליה למימר דדילמא מעשה שהיה כך היה. ומ"ש נמי דהרב אלפסי ס"ל דבעיין בדאמר קברתיו ובדלא אמר קברתיו פשיטא דלא מהימן ומנא ליה דלא נימא דמספקא להו אי אמרי' דלא מהימן אפי' בקברתיו או דלמא אפי' בדלא קברתיו מהימן ואדרבה דלישנא דרב אלפסי הכי דייקא דקאמר וז"ל שמעינן דע"א במים שאין להם סוף נאמן ודוקא היכא דקאמר ואסקוה לקמאי וכו' ואם איתא דהבעיין הוה פשיטא ליה דבלא אמר קברתיו לא מהימן מהיכא היסק אדעתין למימר דאפי' במת לחוד מהימן דאיצטריך ליה לרב אלפסי למימר דדוקא באסקוה לקמאי הוא דמהימן אלא ודאי דנראים הדברים דהבעיין הוי מספקא ליה אי אמרי' דאפי' בלא קברתיו נאמן או דלמא דאפי' בקברתיו לא מהימן והשתא אתי שפיר מאי דקאמר ודוקא דאסקוה לקמאי וכו'. ואודיע לכ"ת כי אחר שכתבתי כל זה מצאתי תשובה אחת לרב אלפסי העתיק אותה הרב בעל העיטור כתוב בסוף התשובה דאי אינסיבא לא מפקינן לה וכיון דכן אית לן למימר דס"ל לרב אלפסי דאע"ג דהבעיא איפשיטא דבקברתיו מהימן מהנהו עובדי דכרמי ודגלת (אפי' הכי איכא לאיסתפוקי אי נימא כיון דשמעינהו מהנהו עובדי דכרמי ודגלת) דלא הוי טעמא דמשום דהיא גופה דייקא ומינסבא אלא משום מלתא דעבידא להיגלויי ומלתא דעבידא לאיגלויי לא עבידי אינשי דמשקרי דילמא אפילו דלא אמר קברתיו מהימן דלא חיישינן דקאמר העד בדדמי ובהנהו עובדי דנקט ואסקוה לקמאי לאו דוקא אלא מעשה שהיה כך היה או דלמא דאע"ג דלא הוי טעמא דע"א משום דהיא גופה דייקא ומינסבא אלא משום דמלתא דעבידא לאיגלויי לא עבידי אינשי דמשקרי אפילו הכי לא מהימן בדלא אמר קברתיו משום דחיישינן דקאמר בדדמי ומאי דקאמר הר' אלפסי ודוקא היכא דקאמר ואסקוה לקמאי כעין הנהו עובדי לאו משום דסבירא ליה דהנהו עובדי דוקא משום דקאמרי ואסקוה לקמאי אסיקנן ולפי זה אפילו אם נשאת תצא אלא קאמר דאית להסתפוקי לנימר משום דקאמרי ואסקוה לקמאי אסיקנן ואי לא לא הוו מנסבן ולכתחלה לא תנשא. וא"ת דכגון האי הוה ליה לרב אלפסי לפרושי ולאודועי דלכתחלה קא מיירי ובדיעבד אם נשאת לא תצא, אפשר לתרץ ולמימר דלא חש לפרושי משום דמלתא דפשיטא הוא דמעובדא לית לן ראיה מכרעת דאית לן למימר דדילמא מאי דנקט ואסקוה לאו דוקא נקט אלא מעשה שהיה קאמר ודוחק הוא לומר דס"ל לרב אלפסי דאע"ג דהבעיא איפשיטא וליכא לאיסתפוקי כלל דצריך שיאמר העד קברתיו אפ"ה אם נשאת לא תצא משום דהחששא דבדדמי הויא חששא רחוקה כההיא דמים שאין להם סוף דאם נשאת לא תצא דהתם דוקא הוא דאמרינן הכי דכיון דשהה עליו כדי שתצא נפשו ולא עלה הוי מיעוטא דמיעוטא דנצולים בכה"ג ומש"ה אם נשאת לא תצא אבל בנדון דידן לית לן למימר הכי דודאי דהחששא דבדדמי איננה חששא רחוקה כההיא דמשאל"ס וכיון דכן הוא כדי לכוון דברי הרב אלפסי שכתב בהלכות ודברי התשובה מסתברא כדאמרינן ובמאי דפליגי הריב"ש והרב המ"מ נראין דברי הרב המ"מ כדכתבינן ותו לא מידי (ע"כ שאלה ס"ז):

והנה, הרא"ש ז"ל (שאלה ס"ז) כפי גודל חכמתו הפליא לדבר בהך בעיי וכבודך יוכל לעמוד על כל דבריו ואני אגיד לך מה שנתחדש לי בהם בהיותי מעיין בשאלה **אשר שאלת**. כפי הנראה מדברי הרב המ"מ פליגי חנינא **ורב שימי בר אשי** בתרתי בחדא חנינא לקולא ורב שימי לחומרא היכא דארגיל איהו קטטה רב חנינא לקולא ורב שימי לחומרא והיכא דאמרה מת וקברתיו חנינא לחומרא ורב שימי לקולא וקשה הרא"ש ז"ל עליו תרתי, חדא דא"כ אמאי פסק הרמב"ם כחנינא דנהי דהוי לחומרא במת וקברתיו בארגיל איהו קטטה הויא לקולא ורב שימי לחומרא. ועוד הקשה דמאן לימא לן דבמת וקברתיו הוי רב שימי לקולא הרי מצינן למימר דאע"ג דטעמא דרב שימי משום דקא אמרה בדדמי אפ"ה לא מהימנא אפילו במת וקברתיו דכיון דחושבת ע"פ האומדנא דודאי מה חיישינן דילמא משקרא ואמרה קברתיו כדי שלא יחשבו שע"פ האומדנא אמרה שמת. ומחמת הקושיות הללו לקח לו הרא"ש ז"ל דרך אחרת וכתב דס"ל להרמב"ם דהיכא דהרגיל איהו קטטה רב שימי לקולא וחנינא לחומרא ודלא כפי' התוס' ובמת וקברתיו לא פליגי אלא דתרווייהו ס"ל דלא מהימנא והאריך הרבה בזה יעויין בפסקיו. ולפי דעתי הקורא יראה לי דס"ל להרמב"ם דפליגי חנינא ורב שימי בתרתי כדאמרן לעיל ואיהו ז"ל פסק בתרווייהו לחומרא בארגיל איהו קטטה פסק כרב שימי לחומרא ובקברתיו פסק כחנינא לחומרא ומש"ה סתם הדברים וכתב בסתמא דאם היתה קטטה בינו לבינה דאינה נאמנת. ולא חילק בין היכא דארגיל איהו להיכא דארגילה איהי קטטה וכתב נמי טעמא דאינה נאמנת מפני שזו הוחזקה שקרנית כדי ללמדנו דאפילו שאמר מת וקברתיו אינה נאמנת. וכבר עלה במחשבתי לומר דשמא שזה הדרך אשר חדשתי דפסק הרמב"ם בהך תרי ליסני לחומרא היינו מאי דקאמר הרב המ"מ והא דלא כתב דאיכא בינייהו היכא דארגיל איהו קטטה משום דסמך על מה דאיתמר בגמרא ולא בא אלא ללמדנו דאע"ג דלא אידכר בגמרא אלא איכא בינייהו היכא דארגיל איהו קטטה דאיכא בינייהו נמי היכא דקאמר מת וקברתיו ואי קשיא לך דכיון דאיכא בינייהו תרתי אמאי לא קאמר בגמרא דאיכא בינייהו תרתי הנך דאמרן ולא קאמר אלא דאיכא בינייהו היכא דארגיל איהו קטטה תרין והימא הכי דפשיטא ליה לגמרא דאיכא בינייהו היכא דאמר מת וקברתיו ומש"ה לא קאמר לה ולא אתי אלא להשמועינן דאיכא בינייהו היכא דארגיל איהו קטטה (דהוה ס"ד דאליבא דתרווייהו ל"ש בין היכא דארגיל איהו קטטה להיכא דארגילה איהי א"כ דהוה ס"ד דאיכא בינייהו) היכא דארגילה איהי דיש פנים לכאן ולכאן דהרי כתבו התוס' דאיכא מאן דגריס איכא בינייהו דארגילה איהי. ואם לאחך אדם לומר דהרי כתב הרמב"ם דבמלחמה אפילו דאמרה וקברתיו אינה נאמנת ואע"ג דלא הוחזקה שקרנית אמרינן דקאמרה קברתיו כדי שיאמנו דבריה ולא יחשבו דקאמרה בדדמי וכיון דכן הוא היכי קאמרינן דלרב שימי דחייש דקאמרה בדדמי דאי אמרה קברתיו נאמנת ובשלמא לדעת הרא"ש ז"ל ניחא אבל לפי דעת הרב המ"מ ולמאי דכתיבנא קשיא. הא ודאי לאו מילתא היא דבשלמא במלחמה כיון דהוחזקה המלחמה ומסתמא קאמרה בדדמי חיישינן נמי דמשקרא כדי שיאמנו דבריה כיון שהיא סבורה דודאי מת דקאמרה בכל הני דאיקטול איהו פליט כדקאמר בגמרא אבל בהך דקטטה כיון דלא הוחזק לן שום סכנה אלא דאמן חיישינן דילמא אתרמי ליה שום סכנה וכיון דיש קטטה ביניהם קאמרה בדדמי אין לנו לחוש נמי דדילמא משקרא דמאי דקאמרה קברתיו כדי שיאמנו דבריה קאמרה הכי. ותו לא מידי בשאלה אשר שאל כבודך:

ועתה באתי להודיעך מה שחדשתי אני באלו הבעיות כפי סברת הרמב"ם והרב אלפסי. כבר ראית מ"ש הרא"ש ז"ל בפסקיו דהרשב"א והריטב"א והרב מ"מ הבינו דמאי דכתב הרב אלפסי בהלכות דלא איפשיטא בעיין דע"א בקטטה היינו דלא איפשיט אי הוי טעמא דע"א משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא עבידי אינשי דמשקרי ואי משום דהיא גופה דייקא ומינסבא ואליבא דידהו קשיא דהרי כתב הרב אלפסי דבעיין דע"א במלחמה איפשיטא מהנהי עובדי דדגלת וכרמי דטעמא דע"א לא הוי משום דהיא גופה דייקא ומינסבא וכן בע"א ביבמה כתב דנאמן משמע דלא האי טעמא דע"א משום דהיא גופה דייקא ומינסבא. ותירץ הוא ז"ל דמאי דקאמר בהלכות דבעיין לא איפשיט לאו משום דמספקא לן אי טעמא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי וכו' דהא ודאי דטעמא לאו משום דהיא גופה דייקא ומינסבא אלא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי וכו' ומאי דקאמר לא איפשיטא בעיין היינו משום דאע"ג דטעמא דע"א משום מילתא דעבידא לאיגלויי אפ"ה חיישינן הכא דהוחזקה שקרנית דלמא שכרה העד להעיד שקר. והבעיין נמי מספקא ליה הכי דאפילו דאמרינן דטעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי וכו' אפ"ה אפשר דילמא שכרה העד להעיד שקר אלא דעדיפא מינה קאמר דאפילו את"ל דלא חיישינן דילמא שכרה העד אפ"ה איכא לספוקי דדילמא לא מהימן דשמא דטעמא דע"א משום דהיא גופא דייקא ומינסבא. זו היא כוונת הרא"ש ז"ל באותו הפסק. ולכאורה נראה דדוחק הוא לומר דהבעיין הוה מספקא ליה נמי אי חיישינן דדילמא שכרה העד להעיד כיון דלא הוזכר רמז מזה בדבריו אדרבה משמע מדבריו איפכא דאי טעמא דע"א משום מלתא דעבידא להיגלויי תו ליכא למיחש למידי, וע"פ דרכו של הרא"ש ז"ל הוה מצינן לתרוצי שפיר ולמימר דאין ה"נ דהבעיין לא אסיק אדעתיה דדילמא שכרה העד אבל מדחזינן הנהו תרי בעיי דע"א במלחמה וע"א ביבמה דאיפשיטו והך בעיא קיימא בתיקו אית לן למימר דמטעמא אחריתי דלא שייכא בהנהו לא איפשיטא וקיימא בתיקו והיינו משום דאית למימר דדילמא שכרה העד. ואל תתמה דלימא תלמודא טעמא דלא אסיק אדעתיה דבעיי דהכי אית לן למימר לעיל דקאמר אלא הכא כגון דקאמרי אסקינהו לקמן וכו' דאע"ג דלא אסיק אדעתיה דבעיין דבעד קאמר בדדמי ומש"ה סתמא קאמר דאי טעמא דע"א משום דמלתא דעבידא לאיגלויי ע"א מהימן במלחמה ולא חילק בין קברתיו ללא קברתיו משום דסבירא ליה דהעד לא קאמר בדדמי ואפילו הכי דחי גמרא פשיטות הבעיא וקאמר דדילמא דאין העד נאמן אלא דוקא כגון דקאמרי אסקינהו לקמן דהוי כמו קברתיו וכמ"ש הר"ן והריב"ש, וזה הדרך הוא הגון ונכון: **ועוד** חשבתי דרך אחר ליישב דברי הרי"ף ולתרץ מה שהקשו עליו הרשב"א וריטב"א והוא שכבר ידעת שכתבו התוס' בפ' האשה רבה דודאי הנך תרי טעמי תרווייהו איתנהו דהא בר"פ האשה אמרינן מתוך שחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלה ולא מספקא ליה לבעיין אלא הי מנייהו עיקר ועדיף ומש"ה אע"ג דהנהו תרי בעיי דע"א במלחמה וע"א ביבמה איפשיטו דנאמן עד אחד דטעמא דעד אחד משום דמלתא דעבידא לאיגלויי וכו' והך טעמא עיקר אפ"ה בעיין דקטטה לא איפשיטא כיון דהנך תרי טעמי צריכי אלא דחד מינייהו עיקר ובעד דקטטה ס"ל לגמ' דליתא כלל טעמא דהיא גופה דייקא ומינסבא דכיון דהוחזקה שקרנית תו ליכא למימר דהיא דייקא ומנסבא ומש"ה לא איפשיטא הבעיא וקיימא בתיקו. ועוד כי בהיותי מעיין בשאלתך ראיתי תשובה אחת לרבינו נסים ונפלאתי הפלא ופלא שכתב וז"ל דעד אחד בדבר לא מהימן דחיישינן דקאמר בדדמי בחיישינן באשה גופה וכדאמרינן דגבי

אמרי

תצא שהרי יש לה עד: ב [א] וכן אם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת ואע"פ שהיה שלום בינו לבינה *(שמא) תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר מת כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת מאחר שנהרגו אלו ואלו נהרג הוא בכללן. לפיכך אינה ° נאמנת ואפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו. אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת: ג לא הוחזקה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה לא תנשא לכתחלה ב ואם נשאת לא תצא: ד וכן האשה שאמרה מת בעלי תחת המפולת אינה נאמנת. וכן אם היה שילוח נחשים ועקרבים ואמרה נשכו נחש או עקרב ומת אינה נאמנת.

שמא

א טור אה"ע סי' יז סמ"ג שם: *[בס"א איתו וגם הכ"י לא הביאו כלשון רבינו]: ב אין דעת הרא"ש כן וע"ש:

מגיד משנה

ב וכן אם היתה מלחמה. במשנה שלום בינה לבינו (ומלחמה בעולם קטטה בינו לבינה) ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ובגמ' אמר רבא מאי טעמא דמלחמה משום דאמרה בדדמי סלקא דעתה כל הני איקטול והוא פליט אמ"ל כיון שלום בינו לבינה נטרא עד דחזיא זמנין דמתו ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מת ואיכא דעביד כמתרי וחיי. עד כאן:

ואפילו אמרה מת וכו'. כך נראה מן ההלכות דשטת רבינו דהיא במת וקברתיו אינה נאמנת דדוקא עד אחד נאמן אבל היא אינה נאמנת ומה שאמרו בגמ' אמר רבא רעבון גרוע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו כך מפרש לה רבינו דאילו מלחמה כי אמרה מת במלחמה אינה נאמנת בשום גוונא בין אומרת קברתיו בין אינה אומרת הא אומרת מת על מטתו אע"פ שלא אמרה קברתיו (נאמנת) ואילו ברעבון כי אמרה מת על מטתו שלא מחמת רעב אינה נאמנת עד שתאמר קברתיו. ויש לומר לדעתו ז"ל שהטעם הוא אע"ג דאכן לא חיישינן למשקרא כי אמרה מת במלחמה אע"ג דאמרה קברתיו חיישינן לה, ומ"מ הרשב"א חולק בזה ואמר דבאומרת מת בעלי במלחמה וקברתיו דלעולם לא חיישינן דמשקרא אלא דאמרה בדדמי והביא ראיה הרי ברעבון כי אמרה מת וקברתיו נאמנת ומשמע אפילו באומרת מת ברעב הרי הוא כמת במלחמה ואעפ"כ באומרת קברתיו נאמנת וכבר אמרו דרעבון גריע ממלחמה א"כ כל שכן במלחמה באומרת קברתיו שהיא נאמנת:

ג לא הוחזקה. בעיא שם ולא איפשיטא, ורבינו פוסק באלו הבעיות לא תנשא ואם נשאת לא תצא:

ד וכן האשה שאמרה מת. שם מפולת הרי היא כמלחמה דאמרה בדדמי שלוח נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי. פירוש ובכולן אם אמרה מת על מטתו

כסף משנה

אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינה כמלחמה וכו' וכיון דלא איפשיטא נקטינן לחומרא שכן דרך הגאונים לפסוק בשתי לשונות להחמיר בשל תורה ואפילו היכא דלשון אחרון לקולא וכ"פ הרמב"ם בפרק אחרון מהל' גירושין שכתב שאם היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' וכיון דלגבי אשה עצמה נקטינן דדבר הרי הוא כמלחמה הכי נמי לגבי עד אחד הילכך עד דאמר וקברתיו לא מהימן ע"כ. ואיברא דאיכא ספרי דפוס דכתיב בהם אינה נאמנת ואיכא ספרי דפוס דכתיב בהם נאמנת אבל מלתא דפשיטא היא דהנוסחא האמיתית היא נאמנת דאזיל בתר טעמא דכתב וז"ל היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי אינה נאמנת שדבר פשוט בפי כל אדם שבשנת הדבר זה חי וזה מת ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים ויגלו הזקנים החולים ולפ"ז אין חוששין לה שמא סמכה דעתה על רוב המתים עכ"ל. ואין ספק דמאי דקאמר שדבר פשוט בפי כל אדם וכו' היינו מאי דקאמר בגמרא דאמרו אינשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא אזיל. וכ"כ המגיד משנה דבר אמרי לה כמלחמה דאמרה בדדמי ואמרי לה אינה כמלחמה דאמרי אינשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא אזיל ופסק רבינו כלישנא בתרא. וכיון שכן הוא ע"כ אית לן למימר דיש דלוג וחסרון לשון בתשובה הנזכרת מהר"ן או דילמא דנוסחא אחרת היה לו בדברי הרמב"ם. והוקשה בעיני נמי שלא הוזכרה סברת הרמב"ם לא בפסקי הרא"ש ולא בפסקי הרב בעל הטורים ורבינו ירוחם אלא כתבו סתמא להחמיר כלישנא קמא ותו לא מידי עכ"ל:

על מ"ש הרב המגיד (לעיל בריש ההלכה) גבי בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה וכו', ויש קצת תימה בזה שהרי הוא סבור דטעמא דע"א משום מלתא דעבידא לאיגלויי וכו'. י"ל שאין כאן תימה כלל דכיון דאיבעיא לן ע"א בקטטה מהו ולא איפשיט משמע דכל ע"א בקטטה איכא למיחש דילמא לא חייש למילתא דגלויי וטעמא ע"כ משום דחיישינן שמא היא שכתה אותו:

ג לא הוחזקה מלחמה בעולם וכו' ואם נשאת לא תצא. טעם רבינו דכיון דמדינא איתתא מהימנא לומר אי משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' כי איבעיא לן בלא הוחזקה מלחמה ספיקא בדרבנן היא ונקטינן בה לקולא לענין אם נשאת לא תצא:

כיצד

לחם משנה

ב וכן אם היתה מלחמה וכו' ואמרה מת בעלי במלחמה. קשה קצת דהרי אמרו בגמ' (דף קי"ד:) איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם וכו' והקשה רש"י ז"ל תפשוט בעיא ממתני' דקאמרה שלום בינו לבינה ושלום בעולם דודאי מת בעלי במלחמה קאמרה דאי על מטתו מאי איריא שלום בעולם אפילו מלחמה בעולם אמרינן לעיל כי אמרה מת על מטתו מהימנא אלא ודאי מת במלחמה וכו' ותירץ מתני' דאמרה מת סתמא ושמעינן מתניתין דהואיל ושלום בעולם אע"ג דלא אמרה מת על מטתו בהדיא מסתמא מת על מטתו קאמרה ובזמן שיש מלחמה בעולם מסתמא מת במלחמה וכו' ע"כ. משמע מתני' דקאמרה מלחמה בעולם ואמרה מת בעלי אינה נאמנת אפילו מת סתמא וא"כ מאי נקט רבינו מת בעלי במלחמה דמשמע דוקא משום דאמרה מת בעלי במלחמה הא מת בעלי סתם לא ועוד דקשיא דיוקא אדיוקא דלמטה קאמר אבל אם מת על מטתו נאמנת משמע הא סתמא לא מהימנא. ועוד קשה במה שאמר ואפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו לישמעינן רבותא ולימא אפילו אמרה מת וקברתיו סתמא דבמלחמה אינה נאמנת דכן הוא האמת לפי מה שהבין ה"ה בדברי רבינו. ואלו הקושיות הם הגעה להרן הקושיא הגדולה שהקשו על רבינו על מה שאמר דאפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת מ"ש בגמרא רעבון גריע ממלחמה וכו' ועיניך הרואות כמה נדחק ה"ה ז"ל דלפי מה שפירש הוא בדברי רבינו מ"ש רעבון גריע ממלחמה היינו בענין אחד דוקא שהוא מת על מטתו אבל בענין אחר גריע מלחמה מרעבון שהוא כענין מת וקברתיו דברעבון מהימנא ובמלחמה לא והלשון אינו מולה כן שאמר רעבון גריע ממלחמה סתמא משמע לכל מילי לכך נ"ל דרבינו סבור דבמלחמה ג"כ אם אמר מת וקברתיו נאמנת ולא אמר רבינו אינה נאמנת אלא כשהזכיר מלחמה דאמר מת במלחמה וקברתיו ולהכי כתב רבינו ברישא דלישנא ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת דהא אפילו לא אמרה אלא מת סתמא אינה נאמנת כדמשמע מסיפא דלישנא דקאמר אבל אם אמרה מת על מטתו דמשמע הא מת סתמא אינה נאמנת אלא מאי דנקט במלחמה הוא משום דבעי למימר אח"כ דאפילו אמרה קברתיו אינה נאמנת והך דינא לא הוי אלא כשהזכיר מלחמה ולכך הזכיר מלחמה ברישא דלישנא והשתא יתיישבו שפי דברי הגמרא אליביה דרעבון גריע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה לא מהימנא אפי' שאמר מת בעלי במלחמה וקברתיו וה"ה ברעבון אם אמרה מת מחמת רעבון וקברתיו לא מהימנא ודלא כדכתב ה"ה בשם הרשב"א דאמר ומשמע אפילו באומרת מת ברעב דאין דעתו של רבינו כן אלא מאי דאמר בגמרא ברעבון דמת וקברתיו מהני היינו כשאמרה מת וקברתיו סתמא וה"ה במלחמה אם אמרה מת וקברתיו סתמא מהני אבל כשאמרה מת במלחמה וקברתיו או מת ברעבון וקברתיו לא מהני לדעת רבינו וגם בזה אפשר להסכים דעת ההלכות. זה נ"ל לדעת רבינו. ויש טעם נכון לזה דכשאומר מת סתמא במלחמה אז תלינן דבמלחמה הוא כדכתב רש"י ז"ל אבל כשאמר מת וקברתיו לא תלינן בהכי אלא אם הזכיר בפירוש מת במלחמה וקברתיו זה נ"ל נכון לדעתו ז"ל עם היות שאין דעתו של ה"ה כן. ועל מ"ש ה"ה כן נראה מן ההלכות בשיטת רבינו וכו' כתב הרב"י בסימן י"ז דאדרבה איכא למידק דברי הרי"ף בהפך דכיון דפסק הרי"ף דטעמא דעד אחד משום דעבידא לאיגלויי כ"ש היא

הגהות מיימוניות

[א] כתב ראבי"ה דהיינו דוקא שהיה הולך להלחם להרוג או ליהרג והיה בתוך המלחמה אבל אם הלך סמוך למערכת המלחמה לקנות שלל ביזה בהא לא אמר בדדמי שהרי נהוג הוא שבני אדם הולכים בלא כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידין עליהם הילכך לא אמרה בדדמי ועוד לא אמרה מת במלחמה אא"כ נהרג או מת במקום שהיתה המלחמה (כדאמרינן בהאשה דאילו אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימן) אבל אם אמרה מת על מטתו מהימנא אלמא דדוקא מת במלחמה קאמרה ואם מת או נהרג בריחוק מקום שלא היתה המלחמה היינו כמת על מטתו והכי משמע בירושלמי בפ' האשה שלום דגרסינן מה בין שלום בעולם למלחמה בעולם סבורה בו שמת ולא מת פי' אמורה בדדמי עד כדון כשהיתה מלחמה בצפון ובאת מן הצפון בדרום ובאת מן הדרום ע"כ אבל היתה מלחמה בצפון ובאת מן הדרום מהימנא ראבי"ה. ועד אחד במלחמה בעיא היא ולא איפשיטא ופסק רב אלפס שאין מועיל אלא א"כ אמר מת וקברתיו שזהו עדות ברור ואם לא אמר אלו שני דברים אינו נאמן מס"ה. ור' אב"ן פסק לחומרא בעד אחד במלחמה דספיקא דאורייתא הוא. ונראה לראבי"ה דאם נשאת לא תצא מדמדמי ליה תלמודא למים שאין להם סוף ועוד ראיה מירושלמי ובתשובת רבינו יצחק ב"ר יעקב ורבינו אלעזר ב"ר יהודה וה"ר קלונימוס ב"ר גרשון דבמקום דאמר העד אפילו בעת מלחמה ראיתיו הרוג אחרי כן והכרתיו יפה בטביעת עין בהא לא איבעיא ליה דפשיטא דנאמן דלא יהא עד אחד גרוע מאשה גופה דאם אמרה מת על מטתו דנאמנת דלא שייך לומר בדדמי אלא כבעמוד אבל באמיתת דבר מה לי עת מלחמה מ"ל עת שלום וסברא הלכה דלא שייכא אותה בעיא גבי עכו"ם שאינו נאמן כי אם לפי תומו דבשלמא ישראל המתכוין להתיר י"ל דנתן דעתו בשעת מלחמה להעיד ואמר בדדמי ודבר החוה להיות אבל עכו"ם המספר מעשה לפי תומו ואין כונתו לשום דבר אינו אומר אחר הנדמה כ"א כאשר ראה וסברא נותנת דלא שייכא בעכו"ם ע"כ דבריהם וקצרתים וכן הסכימו ה"ר נתן ב"ר שמעון ורבינו שמחה ב"ר שמואל. אך בזה נסתפקו וגמגמו היכא שהעכו"ם סח שראהו צף על פני המים היאך נתן טביעות עין במים דבשלמא ישראל שמתכוין להעיד איכא למימר נתן בו טביעות עין בכוונה כי אין לתלות משום עיגון להקל בגופו של עדות דוקא בעדים מקילינן ולא בגוף העדות כדאמרינן בר"פ יש בכור כי אקילו בסופה פירוש אחר שנחקר יפה בטביעות עין גמור אבל בתחילה לא הקילו פירוש בגוף העדות וכן מוכחא כולה שמעתא דתלינן לחומרא דאמר דאיכא דעבדי ליה סמתירי וכי היכי דלדידך איתרחיש ניסא וכו' אימור אתי איניש אחרינא לאצולי מים שאין להם סוף שמא עלת מצד אחר ע"כ לא פליגי נמי אלא לענין דרישה וחקירה אפילו למ"ד לא צריך משום דאיכא כתובה הא לאו הכי כ"ע מודו דלענין אשה הוה צריך ובירושלמי ראוהו מגוייד אני אומר בחרב מלובנת נכוה וחיה וצלוב על הצלוב אומר אני מטרונא עברה עליו ופדאתו והחיה אוכלת בו אומר אני נתרחמו עליו מן השמים נפל לבור אריות אין מעידים עליו אומר אני נעשו לו נסים כדניאל נפל לכבשן האש אין מעידין עליו אומר אני נעשו לו נסים כחנניה מישאל ועזריה: °[ז"ל הטור שם כתב הרמב"ם כיון שיש מלחמת בעולם אפילו אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת ואינו נראה כן בגמרא אלא אפילו היא אומרת מת על מטתו נאמנת אע"פ שיש מלחמה בעולם כ"ש מת וקברתיו, ע"כ:

שמא תסמוך דעתה על רוב אנשים שמתו כך בנשיכה: ה אמרה [ס]עישנו עלינו בית או מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת. כשם שנעשה לה נס כך נעשה לו. היתה שנת רעבון ואמרה מת בעלי אינה נאמנת. מת וקברתיו נאמנת: ו אמרה נפלו עלינו עכו"ם או לסטים הוא נהרג ואני נצלתי נאמנת, שאין דרכן להרוג את הנשים כדי שנאמר כשם שנוצלה היא כך נוצל הוא: ז [א]היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי נאמנת*. שדבר פשוט בפי כל אדם שבשנת הדבר זה חי וזה מת. ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים וינצלו הזקנים החולים. ולפי זה אין חוששין לה שמא סמכה דעתה על רוב המתים: ח [ב]כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה. בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם: ט [ג]שמע מן התינוקות שהן אומרין עכשיו באנו מהספד פלוני כך וכך ספדנין היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו כך וכך עשו במטתו הרי זה מעיד מפיהן על פי הדברים האלו וכיוצא בהן ומשיאין את אשתו: י ישראל שאמר הרגתי את פלוני הרי זו תנשא על פיו שאין אדם משים עצמו רשע והרי העיד שמת: יא כבר אמרנו שהעכו"ם שהסיח לפי תומו משיאין על פיו. כיצד היה עכו"ם מסיח ואמר אוי לפלוני שמת [ד]כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי. או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהני לדבר זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים האלו שהן מראין שאין [נ] כונתו להעיד הרי זה נאמן: יב ישראל ששמע מעכו"ם המסיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותנשא על פיו. בד"א שלא היתה שם אמתלא. אבל אם היתה שם אמתלא בשיחת העכו"ם שמא לא יתכוין אלא לדבר אחר, כמו שאמר לאחד עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי פלוני אין זה מסיח
לפי

א גם זה שם: *[הר"ן גריס בדברי רבינו אינה נאמנת, ועי' לקמן בכ"מ ד"ה עד אחד ובכ"י בסי' י"ז] : ב שם : ג עי' בטור שם כהן דינא : ד טור שם סמ"ג שם :

כסף משנה

יא כיצד היה העכו"ם מסל"ת ואומר אוי לפלוני שמת וכו'. כתב הריב"ש אם לא בא לב"ד ואמר מעצמו איש פלוני מת כמספר דברים מסל"ת נקרא ואינו צריך שיאמר בדבריו כל אותן דברים שהזכיר הרמב"ם שהוא לא הביאם אלא לרווחא דמלתא והביא ראיה מההוא עכו"ם דהוה אמר מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ומההוא דהוה אמר מאן איכא בי חסא שכיב חסא ועוד הביא ראיה מדתנן מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ומקשינן בגמרא ודילמא שד הוא ולא מקשינן ודילמא עכו"ם הוא ואין זה מסל"ת אלא ודאי כדאמרן ועוד הביא ראיות אחרות:

וכן

מגיד משנה

ממנה נאמנת דומיא דמלחמה ופשוט הוא ומבואר בדברי רבינו, ואם אמרה באלו מת וקברתיו הרי היא כאומר מת במלחמה וכפי השטות הנזכרות למעלה:

ה אמרה עישנו עליו בית. ברייתא שם (דף קט"ז) והטעם גם כן מבואר שם:
היתה שנת רעבון. מימרא כתבתיה למעלה:

ו אמרה נפלו עלינו עכו"ם. ברייתא שם והטעם מבואר שם:

ז היה דבר בעולם. שם (דף קי"ד:) דבר אמרי לה הרי הוא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה אמרי לה הרי הוא כמלחמה דאתרע בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכא (דעתה) דאמרי אינשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא אזיל ע"כ. ופסק רבינו כלישנא בתרא:

ח כבר אמרנו שעד מפי עד. זה פשוט ומתבאר ממה שיבא בסמוך שאין השומע מפי התינוקות מעיד אלא כשאמר דברים הרבה מעסקי מיתתו:

ט שמע מפי התינוקות. משנה פרק האשה רבה (דף קכ"א:) רבי יהודה אומר אפי' שמע מפי התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני. ובגמרא הקשו ודילמא לא אזול ותירץ שמואל דקאמרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני והקשו ודילמא קמא בעלמא שכיב להו ואסיקו ליה על שמיה ותירצו דקאמרי וכו' כך וכך ספדני הוו התם ע"כ בגמרא. וזה מבואר ובתוספתא אפי' שמע קול מקוננת שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו ע"כ וכתבה הרשב"א ז"ל:

י ישראל שאמר הרגתי את פלוני הרי זו תנשא וכו'. משנה וגמ' פרק כיצד (יבמות דף פ"ה) ומבואר הטעם שם שכתב רבינו:

יא כבר אמרנו שהעכו"ם המסיח לפי תומו. שם פרק האשה רבה (שם קכ"א) מסקנת הגמ' דאם נתכוון להעיד אין עדותו עדות וא"צ לומר אם נתכוון להתיר ואין לך לך שהוא נאמן אלא המסיח לפי תומו. ומ"ש וישראל ששמע מתבאר מן המעשה שאכתוב בסמוך:

יב בד"א שלא היתה שם אמתלא. מעשה שם ההוא עכו"ם דהוה קא"ל לישראל קטול אספסתא ושדי לחיותי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי לי בשיל לי קדרא בשבתא ולא בשיל וקטילתיה ושמעוה לאיסורא דאמרינן לא נתכוין אלא לאיים את זה:

וכן

משנה למלך

פי"ג ח בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני וכו'. כתב הר"ן ז"ל דאע"ג דעבד או שפחה פסולין לעדות מדברי תורה מ"מ אינם פסולים מחמת שום עבירה יע"ש:

יא כבר אמרנו וכו'. כתב הר"ן בתשובה על אדם אחד שהיה מערער על אשה אחת לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא עצמו בפני ב"ד העיד ששמע שמת זה זמן רב שסומכים עליו להתיר שכל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א סי' נ' שנסתפק אם עכו"ם מסל"ת חוזר ומגיד או לא יע"ש: ועל מ"ש רבינו וכיוצא בדברים אלו שהם נראין שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן כתב הריב"ש בתשובה סי' ש"פ נראה דכל שידענו שאין מתכוין להעיד נאמן אע"פ שהרב ז"ל הביא בדבריו שיאמר העכו"ם אוי לו לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' איני חושב שאמר זה הרב לעיכובא וכו'. והביא ראיה מהא דתנן מעשה באחד שעמד בראש ההר וכו' ומקשה בגמ' ודלמא שד הוא ודלמא צרה היא ולא מקשינן ודלמא עכו"ם הוא ואין זה מסל"ת אלא ודאי וכו'. ומהרל"ח בתשובה (סי' קל"ו) תמה מאד על ראיה זו דהא על קושיא ודלמא צרה היא פריק תנא דבי ר"י בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין ותו ליכא לאקשויי ודלמא עכו"ם הוא ע"כ. ואני תמיה על ראיה זו וכבוד הרב במקומו מונח שלא דקדק יפה בדברי הריב"ש דראייתו היא מפירכת המקשה אדמותיב ודלמא צרה היא דיש לדחות שלא היתה לו אשה אחרת כשילא מכאן וע"כ צריכין אנו לומר דאף שלא היה לו לבעל אשה אחרת ליחוש שמא הבעל נשא אשה אחרת במקום שהלך ומה לו כל הלעג הזה לותיב ודלמא עכו"ם הוא במקום פירכת צרה. אלא ודאי דמת פלוני שהם הוי מסיח לפי תומו ודברים ברורים הם ודוק. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן דין ט"ו ועיין בתשובת מהר"י הלוי סימן י"ג שגם הוא דחה דברי הרל"ח גם מאי דפשיטא ליה להרב המחבר דמאי דפריך ודלמא צרה היא היינו לומר אפילו דידעינן דלית לה צרה ליחוש שמא נשא אשה במקום אחר גם בזה מפקפק הולך מהר"י הלוי בתשובה הנזכרת. אך הרמ"ז בספר עזרת נשים כ"י ס"ק ל"ח מקשי אקשתא דא"כ הרי יש כאן ספק ספיקא ותו דא"כ משמע דהא דמשני בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין אינו אלא היכא דלא ידעינן בודאי דאית לה צרה והו"ל להפוסקים לבאר דין זה. ועיין בתשובת שארית יוסף סי' ל"ו שכתב בשם גדול אחד דגבי שני יב"ם צריך לשלש אע"ג דשם נשותיהם חלוקות ואע"ג דאיכא חרם רגמ"ה שמא עבר על התקנה ונשא אשה במקום אחר יע"ש, ועיין בפרק האשה בתרא (דף קי"ט) דדייק בגמ' לישנא דקתני עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה דהיינו לומר דלא חיישינן שמא ישא בעלה אחרת במדה"י וכ"כ רש"י בפרק החולץ (דף ל"ו יע"ש):

יב ישראל ששמע מכותי וכו'. כתב מרן הב"י סי' י"ז דהר"ן בתשובה התיר בעכו"ם מפי עכו"ם ומ"מ משמע מדברי הר"ן שהוא מצריך שיגיד העכו"ם השני שגם העכו"ם הראשון היה מסל"ם יע"ש. והרב תס"ד סי' כל"ט חולק בזה ועיין בתשובת מהריב"ל ז"ל ס"א סי' א' ועיין בסי' ט':

עכו"ם

לחם משנה

היא עצמה דלא משקרא כו' ואין זה כ"ש דאי הכי מאי קמבעיא לן בגמרא דעד אחד פי מסימן במלחמה בלא קברתיו הא כיון דהיא אינה נאמנת כל שכן דעד אחד אינו נאמן אלא ודאי דשאני עד אחד שיותר יש להאמינו מהיא עצמה:

ז היה דבר בעולם וכו'. הגיר' בספרים הוא נאמנת וכן היא גי' ה"ה, והר"ן בתשובה הביאה הרב ב"י ז"ל בסימן ה' גורס בדברי רבינו אינה נאמנת:

יא כבר אמרנו שעכו"ם שהסיח לפי תומו וכו' וכיוצא בדברים אלו וכו'. כשהלשון מוכיח שיאמר מת בקשר דברים קודם אבל אמר מת פלוני מסל"ת לא מהני וכן כתב הר"ן ז"ל בתשובה הביאה הרב ב"י בסימן הנזכר ואמר שם שצריך שיקדים דברים דומיא דמאן איכא בי חסא וכבר תמה הרב הגדול מוהר"י בן לב ז"ל ברים חלק ג' דאדרבא משם משמע בהפך דמאן איכא בי חסא פירושו מי מאנשי ביתו של חסא שישמע דברי ואדרבא זה נראה קצת דמתכוין להעיד והריב"ש ז"ל הביאו בתשובה לראיה לומר שאין צריך שיקדים דברים דהא הכא לא סיפר דברים קודם לכן אדרבא אמר מי מאנשי ביתו של חסא שישמע וכו' עד שמכח קושיא זו פי' הרב הנזכר שאולי הר"ן מפרש מאן איכא בי חסא שרוצה לומר לא נשאר לו לחסא שום זרע ואין מקים יריעותיו עם היות שזה פירוש דחוק הוא ומ"מ כבר נתיישב. אבל מ"מ קשה טובא מההיא דפרק כל הגט (דף כ"ט:) דהקשו שם לרב יוסף דאמר לא שנו אלא בב"ד של ישראל וכו' מההיא דשמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטריסין של עכו"ם איש פלוני מת איש פלוני נהרג וכו' לעולם מת ממש ונהרג ממש דכוותיה גבי עכו"ם מאי לאו הא קי"ל דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימני וכו' והשתא לדעת רבינו והר"ן דס"ל דבלא הקדמת דברים לא מהני קשה דא"כ מאי מקשה התם לא מהני משום דלא הקדים דברים. וי"ל דהתם הכי קא מקשה ודאי דהאי מת והאי נהרג בהקדמת דברים הוא ומסיח לפי תומו הוא דאי לאו מסיח לפי תומו הוא ומש"ה אינו נאמן מאי שנא דנקט קומנטריסין משום דהם ב"ד של עכו"ם כל עכו"ם נמי שלא יאמר הקדמת דברים ואינו מסיח לפי תומו אינו נאמן אלא ודאי מדנקט קומנטריסין משמע דאע"ג דבכל עכו"ם נאמן הכא אינו נאמן משום דהוו קומנטריסין ולהכי פריך והא קי"ל וכו' ולהכי תירץ דשאני ערכאות עכו"ם משום דעבידי לאחזוקי שקרייהו והשתא אתי שפיר דנקט קומנטריסין וכן למאי דס"ד יוצא למות יוצא ליהרג קאמר שפיר נקט קומנטריסין להודיענו דאף מיתה ואף הריגה הוי בדיני עכו"ם:

כבר

מגדל עוז

שמע מן התינוקות עד להטיל אימה על זה. ביבמות פרק האשה בתרא (דף קכ"א):

הגהות מיימוניות

[ס][הכל שם ופירש"י מלת עישנו הציתוהו באש ונתמלא עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת]: [נ] בירושלמי גרסינן איזהו מתכוין ר"י אומר כל שמזכירין לו אשה רשב"ל אומר כל ששואלין אותו והוא משיב א"ר חגי לריב"ל זכור רבי לשני זקנים כל שהיו מתריסין כנגד רבי הושעיה למעבד כהדא דרשב"ל והוא לא מקביל עליו, ובגמרא דידן

משמע

לפי תומו שכונתו להטיל אימה על זה: **יג** וכן °אם שמע מערכאות של עכו"ם שאמרו הרגנו פלוני אינם נאמנין. שהן מחזיקין ידי עצמן בכזב כדי להטיל אימה וכן כל כיוצא בדברים אלו: **יד** עכו"ם שהסיח לפי תומו תחלה אע"פ ששאלו [ג] אותו אח"כ ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע הרי זה נאמן ומשיאין על פיו: **טו** כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת. שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת. אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק: **טז** כיצד ראוהו שנפל לים ^א^אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא במקום אחר. ואם נפל למים מקובצים כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו ולא עלה

מעידין

א הכל שם ושם:

וכן

מגיד משנה

יג וכן אם שמע מערכאות. בפרק כל הגט (גיטין דף כ"ח:) ונזכר כאן בהלכות: **יד עכו"ם** שהסיח לפי תומו תחילה. פרק האשה נרה (יבמות קכ"ב) מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והניחוהו בפונדק ובחזרתן אמרו לפונדקית איה חבירנו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו ובגמ' פונדקית נכרית היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו (והשיאו את אשתו) והקשו והא איה חבירנו קאמרי לה ותירצו כיון דהזהנהו בכיא אמרו לה איה חבירנו אמרה להם מת וקברתיו ע"כ. ובהלכות שמעינן מהא דהיכא דמתחיל הנכרי ומסיח לפי תומו אע"ג דהדרינן ומגלינן למילתא מיניה שפיר לא נפיק ליה מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו ע"כ. ונתבארו דברי רבינו. וכתב הרשב"א מדמקשו והא איה חבירנו שמעינן דכל שאומרים לו איה פלוני שהלך עמך אין זה מסיח לפי תומו ע"כ: **טו כבר** הודענו. מ"ש כאן שאם אמר העד ראיתי שמת שואלין אותו כיצד דבר ברור הוא שאע"פ שכשהוא אומר שמעתי שמת אין אנו יודעין האומר הראשון כיצד היה יודע שמת ועל מה היה אומר כן אין דנין אפשר משום אפשר דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שמא הוא אומר בדומה לו והראיה מעד אחד במלחמה דחיישינן ליה כמו שיתבאר למטה. ונראה שרבינו הוציא זה ממ"ש שם מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות (אשה) זו וכו' דקדק עליו ב' וג' פעמים וכיון את דבריו והשיא ר"ט את אשתו ואמרו שם דתנאי נינהו דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ע ור"ט אומרים בודקין (עדי נשים בדרישה וחקירה) ואע"ג דקי"ל כת"ק כמו שיתבאר ע"כ לא פליגי אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כיצד הוא כ"ע מודו דאי לא תימא הכי לימא ת"ק אין בודקין עדי נשים כלל ועוד דאין להקל אלא במה שאמרו חכמים בפירוש והספר שהם טועין ג"כ בדברים שאמרו חכמים שאין דנין אותם כמת והם סבורים שמת כמו שיתבארו בסמוך:

טז כיצד ראוהו שנפל וכו'. (שם קכ"א) ברייתא והכ"א מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה ואמרו ה"ד (מים שיש להם סוף) אמר אביי כל שעומד ורואה מד' רוחותיו ע"כ. עוד שם א"ר יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהן:

כסף משנה

יג וכן אם שמע מערכאות עכו"ם וכו'. כתב הטור על דברי רבינו יראה מדבריו שאם אמרו נהרג בדין ושלא על ידם נאמנים ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאפילו אמרו נהרג שלא על ידם אינם נאמנים. בפ' כל הגט (דף כ"ח:) תנא שמע מקומנטריסין של עכו"ם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו מאי מת ומאי נהרג וכו' הא קי"ל דכל נמסל"ת הימוני מהימני ליה ה"מ במלתא דלא שייכי בה אבל במלתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו. ופירש"י דלא שייכי בה שאינה תפארת להם, דשייכי בה כי הכא שמתפארים שהרגנו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לדון, ומשמע לרבינו דלא מיקרי שייכי בה אלא כשאומרים שמת או שנהרג על ידם וזהו שכתב שאמרו הרגנו את פלוני, ולפ"ז נ"ל שהוא מפרש מת על ידינו אבל אם אומרים שנהרג ע"י ערכאות אחרים לא שייכי בה מייקרי כיון שלא נהרג על ידם:

וכן

לחם משנה

טו כבר הודענו וכו'. כתב ה"ה ואע"ג דקי"ל כתנא קמא וכו'. בסוף יבמות (דף קכ"ב:) תניא מעשה באדם א' שבא להעיד על אשה לפני ר' טרפון ואמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו אמר אני והוא היינו הולכים בדרך ורדף אחרינו גיים ונתלה ביחור של זית ופשחו וכו' לימים חלה ומת והשיא רבי טרפון את אשתו והקשו שם ור' טרפון לא בעי דרישה וחקירה והתניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון וכו' ודקדק עליו שתים ושלש פעמים וכיון את דבריו ותירצו תנאי היא דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה רבי עקיבא ורבי טרפון אומרים בודקין וקא מפלגי בדר' חנינא דאמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קא מפלגי מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי ע"כ. ומשמע דתירצו לקושיא דקשיא דר' טרפון אר"ט דתרי תנאי ואליבא דר"ט וברייתא קמא סברה אליבא דר"ט לא בעי דרישה וחקירה ואידך סברה דבעי דרישה וחקירה והשתא קשה על ה"ה תרתי. חדא למה לא הכריח דכיון דאוקמיה לברייתא קמא דר"ט כמאן דאמר דלא בעינן דרישה וחקירה ומ"מ שאל לו ר"ט בני היאך אתה יודע כו' משמע דצריך לשאול לו כיצד היה ולמה הביא ראיה דאי לא לימא אין בודקין כלל והא ודאי מוכרח הוא. ועוד קשה אמאי לא מייתי ראיה דאפילו למאן דאמר לא בעי דרישה וחקירה היינו משום דכדיני ממונות דמיא ובדיני ממונות אמרינן דבודקין את העדים ומכניסין את הגדול שבהם ואומרים היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר פלוני אמר לי וכו' עד שיאמר אני ראיתי שהלוה וכו' וא"כ כיון דהך הוו כדיני ממונות לכל הפחות צריך לשאול לו היאך הוא כמו בדיני ממונות. וי"ל לקושיא ראשונה דאין זה מוכרח דלעולם אם אמר אדם אני ראיתי שמת אין צריך לשאול יותר ומה ששאל לו ר"ט אליבא דברייתא קמא הוא מפני שהביאו לעד לב"ד ועדיין לא דבר כלום לכך אמר לו מה אתה יודע ומעצמו ספר כל המאורע אבל מנין לו לרבינו דכשאמר ראיתיו שמת שואלין לו היאך אתה יודע וכו'. ולקושיא שניה י"ל דאע"ג דאמר בגמרא כדיני ממונות דמי אין זה עיקר הטעם לדעת רבינו כמו שנבאר בהלכות: ועוד דאין להקל וכו'. ס"ס* יש כאן ונ"ל ועוד דאין להקל אלא במ"ש חכמים בפירוש כלומר אילו היו חכמים אומרים בפירוש דאין צריך לשאול היאך העדות היינו מקילין אבל כיון שאין מפורש אין מקילין:

*הטעות היה שנחסר תיבת אלא בדפוסים הראשונים:

נפל

משנה למלך

יד עכו"ם שהסיח לפי תומו וכו'. אם שאלו לעכו"ם אם הוא אמת שבאו לסטים על ספינה אחת והרגו כולם והשיב העכו"ם אמת הוא ובתוכם היו ג' יהודים ונהרגו אי השיב מסל"ת עיין מהריב"ל ח"א סי' כ'. עכו"ם שהיה מספר מספינה ושאלוהו אם היו שם יהודים ואם היה מכיר איזה יהודי לא חשיב מסל"ת מהריב"ל ח"א סי' ע' ועיין בסי' ח'. עכו"ם שהעיד ע"י שאלה נתבטלה אותו עדות ואם חזר בפני אחר והעיד אותו עדות מסל"ת לא מהני אך אי לא ידעינן אם בתחלה העיד ע"י שאלה וא"כ מסל"ת או אם בתחלה העיד מסל"ת וא"כ ע"י שאלה תלינן להקל דבתחלה העיד מסל"ת. מהריב"ל ח"א סי' ע' ועיין בח"ג סי' ד' וסי' ע"ו:

טו ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו כו'. כתב מהרימ"ט אה"ע סי' ל"ב וז"ל וידוע שהרב ז"ל לא הצריך שיאמר קברתיו אלא לברר הדבר כו' וזהו כשעכו"ם לפנינו שאפשר לברר אבל היכא דלא אפשר לא חיישינן בו' וראיה לזה דאל"כ תיקשי לדעתו ז"ל מהסיא דאחד שעומד על ראש ההר כו' ואכתי תיקשי ליה דלמא עכו"ם הוא דשכיח טפי ולא מהני עדותו עד שיאמר קברתיו אלא ודאי כו' וע"ש. ואין ראייתו ברורה דא"כ תיקשי להר"ן ז"ל דס"ל דמת פלוני סתם דלא חשיב מסל"ת כל שלא הקדים דברים אחרים אמאי לא פריך התם ודלמא עכו"ם הוה אלא ע"כ לומר דעכו"ם מה לו לעמוד בראש ההרים במקום שאין אנשים לומר מת פלוני שהוא אינו אומר אלא לתומו כמספר דברים לחבירו אבל גבי נרה דמכוונת לקלקלה וכן שד דמכוין להטעות הוא דחיישינן לה וזה ברור ודוק. (א"ה וכ"כ מהרח"ש בקונטרס (דף י"א) בשם מהרד"ך ז"ל יע"ש):

טז כיצד ראוהו שנפל לים וכו'. כתוב בתשובה להרמב"ן סי' קכ"ח ומים בין מים שיש להם סוף ובין מים שאין להם סוף מעשה שהוא יודע שטבע או שירד למלחמה ולא שב מחשב הוא שמת כדרך שמתו האחרים וסומך על הדמיון ומעיד כו'. פירוש דבריו שטבע במים שיש להם סוף ומיד עלה והיה צף על פני המים ולא היה נודד כנף והיה נראה כמת הוא שצריך קברתיו להרי"ף מחשש בדדמי דאלו בטבע ולא עלה ושהו עליו כדי שתצא נפשו לכ"ע במים שיש להם סוף תו לא צריך מידי ומותרת לינשא לכתחלה ודברים ברורים הם ודוק: כתב מהרש"ך בתשובה ח"ב ס"ס מ' וז"ל ואפילו את"ל שנרצה לחוש לסברת הרמב"ם להצריך לומר קברתיו כבר ידענו מ"ש ה"ה שמה שהצריך הרב לומר קברתיו היינו כשלא הזכיר העכו"ם השם בפירוש כו' וכל שמעיד על דבר ברור שא"א לספק באחר אע"פ שלא הזכיר את שמו חשיב כאילו הזכירו בפירוש א"כ אפי' בנ"ד יודה הרמב"ם דאל"ל קברתיו ע"כ. ומאד אני תמיה עליו שכתב בזה דברים מתמיהין הרבה דמה ענין מה שהעיד בדבר ברור מאחר שלא הזכיר שמו והיינו מכירו ודאי דצ"ל קברתיו לשיטת ה"ה. וכבר נתקשה הרב לעיל בעדות זה שמא עדות שקר הוא דמאחר שלא היה מכירו איך ידע שהיה לו אם ואחות בטריקול"ס. וע"ק דלא עדיף עדות זה מהסיא דכתב רבינו בינא ישראל ועכו"ם מעמנו ובא העכו"ם והסיח ל"ת איש שילא עמי מת משיאין את אשתו והוא שיאמר קברתיו. הרי שהעיד בדבר ברור ואעפ"כ הצריך קברתיו. ועוד אני מוסיף לתמוה בעיקר דינו דחשיב דבר הברור מה שאמר העכו"ם שהיה לנהרג אם ואחות בטריקול"ס והלא יש לחוש לאיש אחר שילא לימים ראשונים. והחיפוש מיום שילא זה שנהרג לאו כלום הוא מאחר שלא הזכיר העכו"ם זמן. וע"ק שלא אמר העכו"ם שנהרג הוא מטריקול"ס אלא שאם ואחות היו לו בטריקול"ס ואפשר שאיש אחר הוא ממקום אחר שהיה לו אם ואחות באותו מקום. ומאד הפריז על המדה ותמיהות כאלו הנם כתובים בדברי גדולי האחרונים ובפרט בקונטרס מהרח"ש ובדברי המחבר ל"ע:

אם

הגהות מיימוניות

משמע דר"י מחמיר ולא מכשר אלא במסל"ת ור"ל מיקל ולא פסיל לעכו"ם אלא כשנתכוון להתיר לכך צריך לפרש הירושלמי שר"י אפילו אין שואלין לו אלא מזכירין לו שם האשה שמת בעלה לא הוי מסל"ת ומיהו כההיא עובדא דפונדקית שהתחילה לבכות קודם שאמרו איה חברנו ואח"כ אמרה מת וקברתיו מודה ר"י דהוי עדות ולר"ל כ"ש דאתי שפיר טפי הא דפריך והא איה חברנו קאמרי לה גבי מעשה דפונדקית גרסינן בירושלמי ר' אחא אמר עשו אותה כהיה שהיא נאמנת על אתר ר' שמואל בר סוסטרא אמר רשב"ל דרשב"ל אמר כל ששואלין אותו והוא משיב פי' דאיה חברנו היו שואלין אותו והיה מתכוין להעיד דאין עדות אהתיא דרבי אחא דאמר עשו אותה כחיה שנאמנת על אתר פירוש דלרב אחא אפילו שואלין אותה דלא הוי מסל"ת דומיא דחיה שנאמנת כדאיתא פ' בתרא דקידושין וטעמא משום דהיתה מראה פנים לדברים במקלו ובתרמילו ובגמרא דידן מוקמינן לפונדקית מסיחה לפי תומה והיינו כרבי שמואל בר סיסרטא מתשובת ראבי"ה: °[לשון הטור כתב הרמב"ם שמא מערכאות ש"ע שאמר הרגנו לפלוני אינן נאמנין ויראה מדבריו שאם אמרו נהרג בדין ושלא על ידם נאמנין ומדברי א"א ז"ל יראה שאפילו נהרג שלא על ידם אינם נאמנין עכ"ל]: [ג] וכ"כ ר"י אלפס ובן מורי רבינו ש' משמע בתשובה בסימן ט' ע"ש ובן ראבי"ה וס"ח:

מגדל עוז

וכן אם שמע מערכאות של עכו"ם עד הרי זה מעידין עליו שמת. פרק האשה בתרא (דף קכ"א קכ"ב) ביבמות ומקצת בגיטין פ' כל הגט (דף כ"ח) ומביא ר"י אלפס ז"ל בהלכות סוף יבמות:

מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי ויחיה הרי זה מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו: **יז** ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהן אין מעידין עליו. אפשר שלא יאכלוהו. [א]נפל לחפירת [ד] נחשים ועקרבים או לתוך כבשן האש או לתוך יורה רותחת מלאה יין או שמן או ששחטו בו שני סימנין או רובן אפילו עמד וברח מעידין עליו [ה] שמת. שודאי סופו למות. וכן כל כיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו: **יח** ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חיצים אינו מעיד עליו שמת. ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו כגון מוחו או לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו שמת: **יט** [ב]עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או

א גם זה שם: ב טור שם ע"ש סמ"ג שם:

כסף משנה

טז וכן אם השליכוהו בים וכו'. כתב ה"ה שלא התירוה אלא לאחר י"ב חדש וכו'. יש לגמגם על זה ממ"ש בפ' אלו טריפות (חולין דף נ"ז:) *דאדם טריפה חי יותר מי"ב חדש:

יז נפל לחפירת נחשים וכו'. בגמרא מפרש טעמא משום איצטא ופירש"י שדומקן כשעומד עליהם אבל גוב אריות רחב הוא ואינו עומד עליהם ופעמים שאינם רעבים ואינם אוכלים אותו:

יח ראוהו צלוב וכו'. אין דברי ה"ה נראים לי שמ"ש שהוקשה לו מדקתני סתמא מעידין על המגוייד וגם מדלא אמר רבא בחשש סכין מלובנת הלא הגמרא מלא מדברים כאלה שהם סתמיים. ונ"ל דמיירי בדבר פרטי והכרעת הירושלמי דלא ליפלוג אגמרא דידן הכרעה היא ודאי דכל מאי דמצינן לפרושי בגוונא דלא ליפלוג עדיף טפי ואע"פ שהפירוש יהיה דחוק קצת. ומה שתמה על רבינו למה לא כתב מזה כלום זהו לפי מה שהוא סבור שלא הזכיר דין מגוייד כלל אבל לפי האמת כבר הזכירו במ"ש אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים. וא"ת דמ"מ יש לתמוה עליו למה לא ביאר דבריו אי מיירי דוקא ברומח או הן מלובנים ואי כשאינם מלובנים מאיזה טעם אין מעידין עליו אם דקרוהו במקום דלא חיי, י"ל דאין מקום לתמיהא זו שרבינו כתב המשנה כצורתה כמ"ש הרי"ף וכמו שאנו מפרשים בהרי"ף דטעמא משום דחיישינן דילמא בסכין מלובנת נתגייד כך נפרש בדברי רבינו:

יט עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה וכו'. כתב הר"ן בתשובה דלדעת הרי"ף ורבינו ה"ה לע"א אומר מת בדבר דלא מהימן עד שיאמר קברתיו. וכתב כן מפני שנזדמנה לו נוסחא בדברי רבינו שכתוב בה היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ונוסחא משובשת היא כדמוכיח סוף הלשון וצריך לגרוס נאמנת: עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה וכו'. כתב ה"ה בפרק האשה שלום איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו וכו'. ומתבאר מדבריו ג"כ שמים שאין להם סוף וכו' (עיין במ"מ). דברים אלו תמוהים דלא אמרו שצריך לעמוד עליו עד כדי שתצא נפשו אלא במים שיש להם סוף. ולאיתי מי שהגיה וכתב שמים שיש להם סוף שאפשר לעמוד על בוריו של דבר. והגהה זו טעות היא דה"כ מאי האי דקאמר מתבאר מדבריו הרי בפירוש כתבו רבינו לעיל ואם נפל למים מקובלים וכו' ועוד דאי במים שיש להם סוף קאמר היכי מסיים בה וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול. הילכך גירסא דידן עיקר וה"ק שמים שאין להם סוף לעולם אינו מעיד העד והאומר מת אלא א"כ שהה כדי שתצא נפשו ומש"ה אע"ג דלא אמר קברתיו אם נשאת לא תצא. וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול ונות כך צריך לגרוס בדברי הרב המ"מ ומייתי ראיה מדכתב שטבע בים הגדול ומה דמשמע שהוא יודע שמת והיינו לפחות ע"י ששהה כדי שתצא נפשו הילכך אע"ג דלא אמר קברתיו אם נשאת לא תצא ובסמוך אכתוב דממקום אחר משמע כן מדברי רבינו:

וכן

י(דברי הגאון תמוהים הם בעיני דהא בר"פ אלו טרפות (דף מ"ב) לא איירי כלל באדם ובדף נ"ז גרסינן א"ר יוסי בן משולם מעשה בענבול באחד שנפחתה גולגלתו עשו לו חידוק של קרויה וחיה א"ל ר"ש משם ראיה ימות החמה היה וכיון שעברו עליו ימות הגנה מיד מת ע"כ בגמרא, וזה מסכים לדברי ה"ה ודבריו צריך לעיון):

מגיד משנה

וכן אם השליכוהו בים. (שם ק"כ) מעשה בעסיא באחד שדלאו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא ע"כ. והרשב"א כתב מסתברא שקשרוהו ברגלו והעלוהו אבל אם השליכוהו והשליכו מצודה בים ולא עלה בידם אלא רגלו או אפי' כל גופו בלא ראשו אין משיאין את אשתו דחוששין שמא אותו הלך לו ממקום זה ורגל זה מאדם אחר היה והביא ראיה לזה שחוששין שמא אותו הלך לו וזה שהעלו אחרינא הוא והביא דברי רבינו וכתב עליו ושמא בלא נתעלם מן העין עד שעלתה רגלו בידם קאמר עכ"ל. וכ"נ שרבינו כוונתו הי' כשיודע להם שאותו אבר הוא מאותו האיש וזהו שכתב והעלו ממנו אבר שידוע שהוא ממנו האבר ההוא, וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בדין המשנה שלא הכירוהו אלא לאחר י"ב חדש גם לפי שידוע שטרפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירושלמי ר' חגאי בעא קומי רבי יוסי לא מסתברא (כן) נותנין לו שהות רדי טריפה א"ל אף אנא סברי כן:

יז ראוהו שנפל לגוב אריות. ברייתא שם: נפל לחפירות נחשים. ברייתא שם ופסק כת"ק: לתוך כבשן האש. ברייתא שם וכתב הרשב"א מסתברא בתוך כבשן האש שלא יכול לעלות ממנו כגון שהוא עמוק הא לתוך מדורה אין מעידין עליו שמא יצא משם לשעה אי נמי לתוך מדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף עכ"ל: או לתוך יורה. שם ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו וכתב הרשב"א ז"ל ונפל ליורה של מים לא נזכר אם מעידים עליו אם לא ומדברי רש"י ז"ל נראה* שמעידין עליו וכן נראה בירושלמי דמים ויין לגבי האי חד דינא אית להו עכ"ד: או ששחטו ב' סימנים. מימרא שם:

יח ראוהו לגוב. במשנה אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגוייד וצלוב והיה אוכלת בו ובגמ' א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יוצאה אבל ממקום שנפשו יוצאה מעידין. ורבינו לא הזכיר בדבריו דין מגוייד כלל ובגמ' הקשו למימרא דמגוייד חיי ורמינהי אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד ואפי' גוסס עמויי (הוא) דלא מטמא הא מחיי לא חיי ותירץ אביי לא קשיא הא ר' שמעון ב"א הא רבנן דתניא מעידין על המגוייד ואין מעידין על הצלוב רבי שמעון בן אלעזר אומר אף על המגוייד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולחיות וכו'. רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל והרשב"א כתב והיכא דראוהו מגוייד ואיני יודע אם נתגייד בחרב מלובנת אם לאו אזלינן לחומרא ואין מעידין עליו וכן מפורש בירושלמי דגרסינן התם אפילו מגוייד אני אומר בחרב מלובנת נכווה וחיה, עכ"ל. ואני אומר שאין נראה כן מן הברייתא מדקתני מעידין על המגוייד ואם בסתם מגוייד אין מעידין עד שידעו בודאי שלא היה בחרב מלובנת לא הוה ליה למימר מעידין על המגוייד סתמא ורבא נמי הוה ליה למימר מתניתין בחשש סכין מלובנת ודברי הכל אלא משמע דלרבנן מעידין על המגוייד בסתמא כל זמן שלא נודע שנתגייד בחרב מלובנת אבל בידוע אין מעידין, והירושלמי פליג אגמרא דידן כנ"ל ומתוך לשון ההלכות נראה כדברי הירושלמי שכתבו משנה כפשטה ולא הביאו דברי רבא כלל משמע דמסתמא אין מעידין ויש תמה על רבינו למה לא כתב מזה כלום:

יט עד אחד אומר. בפרק האשה שלום (דף קט"ו) אבעיא להו עד אחד במלחמה מהו טעמא דעד אחד דמהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא ולא משקר והכא נמי לא משקר או דלמא מטעמא דעד אחד משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא כיון דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומינסבא וכו' ת"ש מעשה בשני ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סמאי בספינה וטבעה והשיא רבי (את) נשותיהן על פי נשים והא מים כמלחמה דמי ונשים אפי' מאה כעד אחד דמיין וקתני השיא (רבי את נשותיהן) ותסברא מים שאין להם סוף ניהנו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה אלא היכי דמי הכא כגון דאמר אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרן סימנין דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנין ע"כ בגמ'. ובהלכות ולא אפשיטא בעיין אלא מיהו כיון דאמרינן בפרק דלקמן (דף קכ"א) דההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוה אגשרא דשביסתנא ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר ה' יומי שמעינן דעד אחד במים שאין להם סוף נאמן ודוקא היכא דאמר אסקוה לקמאי וחזיתיה לאלתר ואשתמודענא ליה דהוא פלוני כדאסיקנא במעשה דשני ת"ח וכדאמרינן בההוא גברא דטבע בדגלת דאסקוה אגישרא והוא הדין לעד אחד במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו ואי לא מסהדי הכי אפי' הרי סהדי לא סמכינן עלייהו וכ"ש עד אחד או אשה חיישינן דילמא אומדן דעתא קא מסהדי וכן הלכתא עכ"ל ההלכות. וכמדומה לי שכוונת רבינו וההלכות היא לפרש דבעיין הוא בשלא אמר מת וקברתיו אבל באומרת מת וקברתיו לא אבעיא להו דהם איתא דמת וקברתיו קא מבעיא להו מאי קא דחו בההיא דב' ת"ח כגון דקאמרו אסקינהו קמן ומאי הוה כי אמרינן אסקינהו קמן ואמרי סימני והא בעד אחד כי אמר מת וקברתיו חיישינן דלמא משקר, אי נמי דבעיין בכל גוונא היא ומיהו כי אמר מת וקברתיו לא חיישינן ליה מהנך עובדי אבל כי לא אמר מת וקברתיו הויא לה בעיא ולא איפשיטא וזהו שכתב רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכן הוא פוסק כל אלו הבעיות כמו שכתבתי למעלה, אבל המפרשים כתבו שכוונת ההלכות בדרך אחרת ומ"מ כוונת רבינו

*עי' בלח"מ:

לחם משנה

יז נפל לחפירת נחשים וכו' אפי' עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות. כתב ה"ה ז"ל דמדברי רש"י ז"ל משמע דמעידין עליו והטעם מפני שהוא פי' ביין שכשניתז על האור כבהו ואע"פ וכו' שהיורה וכו' ואפ"ה הלכה כת"ק דמעידין וא"כ הוא הדין במים:

יח ראוהו צלוב והעוף אוכל בו וכו'. כתב ה"ה ואני אומר שאין נראה כן מן הגמרא מדקתני וכו' וא"ת ולטעמיה דה"ה תקשי ליה מתניתין (דף ק"כ) דקאמר תני אין מעידין על המגוייד סתמא הא אינו כן אלא על מגוייד שידענו שהוא בסכין מלובנת והיה לו לפרש. וי"ל דאיידי דתנא בשאר הלוקות דמתניתין דהיינו צלוב ואידך דהוי בכל גוונא תני סתמא במגוייד אבל בברייתא דלא קאמר אלא מעידין על המגוייד לחוד היה לו לבאר. עוד קשה לדעת המפרש ליפלוג וליתני במגוייד גופיה ולימא מעידין על המגוייד בסכין שאינה מלובנת אבל על מגוייד סתמא אין מעידין ואדתני אין מעידין על הצלוב ליפלוג במגוייד גופיה בשלמא לדעת ה"ה ז"ל דלא בעי למימר אלא מילתא סתמא דהיינו מגוייד סתמא דמעידין וצלוב סתמא אין מעידין ניחא אבל לדעת המפרש הך מגוייד דברייתא פרטי הוא. ושמא יש לומר דאשמעינן רבותא טפי בצלוב דאין מעידין. ומתוך לשון ההלכות וכו'. מ"מ קשה על ה"ה למה לא הביא דברי רבא להודיענו דאם הכהו בסכין שידענו שאינה מלובנת שמעידין עליו. ועוד בס"ד אכתוב לקמן טעם ההלכות ורבינו:

יט עד אחד אומר ראיתיו וכו'. ראיתי להאריך בלשון זה לכתוב בו כל הפירושים אשר אפשר לפרש בסוגית הגמרא והקושיות אשר עליהם ואח"כ אכתוב כוונת דברי הרי"ף והרמב"ם. גרסינן בגמרא בפ' האשה שלום (דף קט"ו) איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו טעמא דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר ה"נ לא משקר או דילמא טעמא דעד אחד משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא (כיון דזימנין

מגדל עוז

עד אחד אומר ראיתיו שמת עד אם נשאת לא תצא. פרק האשה שלום (דף קט"ו):

הגהות מיימוניות

[ד] כת"ק לגבי ר' יהודה בן בתירא דאמר חיישינן שמא חבר הוא: [ה] דלא כירושלמי דאמר אני אומר נעשו לו נסים בחנניה מישאל ועזריה:

דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומינסבא) וכו' ה"ס מעשה בשני תלמידי חכמים עד אומרו וקאמרו סימנים דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנין ע"כ. ויש לפרש בפירוש השמועה ג' פירושים. הפירוש הראשון דבעיין בלא קברתיו וה"פ בקברתיו פשיטא ליה לבעיין דנאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר אבל היכא דלא קאמר קברתיו דאיכא למימר דאמר העד בדדמי מי אמרינן דהעד נאמן או לא, מי אמרינן טעמא דהאמינוהו רבנן עד אחד בשעת שלום משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ביה העד כלו' ולא יאמר העד בדדמי ואם אינו רואהו העד מת ודאי לא יעיד משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר וא"כ ה"נ או דילמא לעולם חיישינן דבשעת שלום יאמר העד בדדמי אלא האי דהאמינוהו רבנן הוא משום דאע"ג דלפעמים הוא יאמר בדדמי שראהו נוטה למות ואומר שמת מ"מ האשה דייקא ומינסבא ולכך האמינוהו רבנן וכשהוא שעת מלחמה לא דייקא דהיא אמרה בדדמי אבל בקברתיו דלא שייך לומר העד בדדמי ודאי דע"א מהימן משום מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר. וזהו הפירוש שכתב ה"ה להסכים דברי רבינו והלכות וגם הר"ן כתבו בתשובה הובאה בב"י סימן י"ז וז"ל וכבר ידעת שיש חולקים על דברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל וטעמייהו משום דבעיין דעד אחד במלחמה ליתא משום דחיישינן בעד אחד אמר בדדמי וכו' ע"כ. משמע בהדיא דטעמא דהרי"ף והרמב"ם ז"ל משום דבעיין הוא אם העד יאמר בדדמי אי לא והוא פירוש שהאוהו התוספות בגמרא כשאמרו אבל אין לפרש וכו' ואע"פ שאפשר לפרש דבריהם באופן אחר ולומר דלעולם בשעת שלום ליכא בדדמי ומ"ם או דילמא טעמא דע"א משום דדייקא ואפילו אמר בדדמי נאמן רוצה לומר היה נאמן אי לאו טעמא דלא דייקא אבל לעולם דכל בדדמי אינו נאמן מטעם דלא דייקא. מ"מ הפירוש הא' נ"ל יותר ונסתלקה קושית הרב הגדול מוהר"י בן לב ז"ל שהקשה בשאלה י"ז בחלק הב' דמאי מהני דקאמר העד קברתיו דהוי טעמא משום דהיא גופא דייקא הכא ודאי לא דייקא דודאי טעמא דעד א' היכא דאמר קברתיו משום דמילתא דעבידא לאיגלויי אבל הכא מבעיא לן אם העד יאמר בדדמי אם לאו. הפירוש הב' דבעיין בקברתיו ובלא קברתיו פשיטא דאינו נאמן ואם נשאת תצא משום דודאי יאמר העד בדדמי ובין שנאמר טעמא משום מילתא דעבידא לאיגלויי ובין שנאמר טעמא דדייקא ומנסבא אינו נאמן דאי טעמא משום דעבידא לאיגלויי לא משקר בלא קברתיו אינו נאמן משום דהעד משמע ליה דלא משקר ויאמר בדדמי ואין להאמינו משום זה הטעם אלא היכא דמשמע ליה דאומר שקר שלא יאמר כן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי אבל כשהוא בדדמי לא ואי טעמא דדייקא ומנסבא ה"נ לא דייקא וא"כ בלא קברתיו פשיטא לן כדקא מבעיא לו בקברתיו דודאי אינו אומר העד בדדמי והמרינן מי אמרינן טעמא דהאמינוהו רבנן ע"א בשעת שלום הוא משום מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ה"נ לא משקר או משום דדייקא והכא לא דייקא אבל בלא קברתיו פשיטא ליה דאם נשאת תצא דלא דמי. וא"ת מ"ש ממים שאין להם סוף דאם נשאת לא תצא וי"ל דשאני התם דאין העד אומר בדדמי אלא הוא אומר אמת במה שאומר שטבע שם ושהה עד שתצא נפשו ורק דחיישינן דילמא יצא ולכך משום חששא זו לא אמרינן אם נשאת תצא אבל היכא דקאמר העד בדדמי אם נשאת תצא וטעם זה כתב מהר"י בן לב ז"ל בסוף שאלה י"ז. וזה הפירוש הוא מה שנראה לכאורה שפי' הריב"ש בדעת הרי"ף ולפך פירוש אתי שפיר ליסנא דבגמרא דקאמר לא משקר דר"ל שקר ממש כלומר לא ישקר בכונה ממש העד אבל לפירוש קמא דחוק קצת לפרש לא משקר שר"ל לא יאמר בדדמי. הפירוש הג' דבעיין הוא בין שיאמר קברתיו בין שלא יאמר קברתיו ולעולם לא יאמר העד בדדמי אלא בעיין הוא דקאמר טעמא דע"א משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ה"נ לא משקר או דילמא טעמא דהאמינוהו רבנן ע"א משום דהיא גופא דייקא והכא לא דייקא, וזהו הפירוש שכתבו התוס' בגמרא והוא הפירוש שהזכיר הר"ן בתשובה הנזכרת בשם החולקים על הרי"ף:

ועתה נבא לפרש פשיטות הבעיא ודחייתה לכל הפירושים הנזכרים דלפירוש קמא משמע דהפשיטות כך הוא ת"ש מהניא דשני ת"ח דאפילו היכא דאיכא למימר דהעד יאמר בדדמי אין להאמינו אלא משום מילתא דעבידא לאיגלויי ולא משום דהיא דייקא דהא הכא היכא [איכא] למימר דהעד אמר בדדמי דדילמא כיון שראה שטבעו כלם ס"ד דכל הני שטבעו הם אלו או שראו שנשברה הספינה ומשמע להו שודאי טבעו ומ"מ האמינוהו כאן חז"ל ובשלמא או אמרת דטעמא משום מילתא דעבידא לאיגלויי שפיר אבל אי אמרת דטעמא משום דהיא דייקא ומנסבא הכא ודאי לא דייקא דהא מים כמלחמה דמי והאשה אמרה בדדמי דאמרו כלם טבעו ומתו ובכל הני דטבעו איהו פליט ועוד שכיון שרואים שהבעלים לא חזרו והלכו ביש ודאי מתו ולא דייקא ודחה הדוחה ותסברא מים שאין להם סוף הוא ואשתו אסורה אלא הכא כגון דאמרו אסקינהו דהוי כקברתיו ובהא לא איבעיא לן דליכא כאן בדדמי לא במיתה ולא בהכרת האנשים שהרי הם אומרים סימנים דעלייהו סמכינן. זה פירוש פשיטות הבעייא ודחייתה לפירוש קמא. או אפשר לומר דודאי העד כשאומר טבע ודאי שאמת כן הוא ולא שייך בדדמי בענין הטביעה אלא המקשה סבור דע"כ הברייתא איירי כשאמרו טבע ומת דאי טבע סתמא אפילו במים שיש להם סוף לא מהני דדילמא לא המתין עד שתצא נפשו אלא ודאי שאמר טבע ומת ואי אמרת דבמלחמה אינו נאמן העד שאומר בדדמי משום דזמנין דמחו ליה בגירא וסבור שמת ולא המתין עד שתצא נפשו ה"נ נימא דאמר מת ולא המתין עד שתצא נפשו ופירוש זה עיקר. ובגמ' דחו דע"כ אמרו אסקינהו. אבל לתרי פירושי בתראי קשה טובא דמשמע דפירוש פשיטות הבעיא הוא דודאי דמה שהאמינוהו רבנן ע"א לא הוי אלא משום דעבידא לאיגלויי דאי משום דדייקא הא הכא לא דייקא איתתא דמים כמלחמה דמו וא"כ קאמר האשה בדדמי וא"כ לימא דהעד משקר. זהו נראה פירוש הפשיטות ואתמהה טובא מאי דחה הדוחה דהתם קאמרו דאסקינהו קמן א"כ מאי מהני לן דקאמרו דאסקינהו הא אמרינן דמשקרי כיון דהם כע"א ולא שייך הכא דייקא וכ"ת ה"ק לעולם דמשום איתתא דייקא ומנסבא והכא אע"ג דאיתתא לא דייקא מ"מ כיון דקאמרו סימנים עלייהו סמכינן וכו' ולא סמכינן אעד דאע"ג דלא דייקא מהימנא הא ודאי אינו כלום דמאי אהני מאי דקאמרי סימנין הסימנין לא אהנו אלא שידעו שהאיש שטבע הוא זה אבל במה שאמרו אסקינהו הוא שקר מה שאמרו שאין אנו מאמינים אותן אלא משום דאתתא דייקא ומנסבא והכא לא דייקא והך ודאי קושיא אלימתא היא. עד שאמרתי לתרץ זאת הקושיא דה"ק לעולם דטעמא משום דאיתתא דייקא ומנסבא וכ"ת הכא לא דייקא הכא דייקא ודייקא דכיון דשמעה האשה שאמר לה העד שהעלו לבעלה הא איכא לידע אם מת או חי בשלמא בשלא אמר לה שהעלהו אמרה בדדמי ודאי שלא עלה ומת אבל כיון שדימה שעלה דייקא ומנסבא. וזה הפירוש אני מוכיח אותו מדברי התוס' שכתבו שם בפשיטות הבעייא השתא סלקא דעתיה שראו הנשים שטבעו אבל לא ראו שהעלום המים ולכך אמרה בדדמי ע"כ. נראה כוונתם שהרגישו לפי פירוש דלעולם לא יאמר העד בדדמי מה תירצו בגמ' שאני התם דקאמרי אסקינהו וכו' מ"מ הימא דהוא משקר וכמו שהקשיתי וכמו שהקשה ה"ה ז"ל ותירצו התירוץ האמור דמאי דס"ד השתא דאתתא אמרה בדדמי ולא דייקא משום שאמרו הנשים שטבעו ולא העלום אבל לפירוש המסקנא שראו שהעלום אתתא דייקא ודייקא. הנה פירוש דברי השמועה לע"ד:

ועתה אני בא לפרש דברי הרי"ף ז"ל. הנה הפירוש הראשון דכתיבנא כתב ה"ה בדברי הרי"ף ורבינו ואיכא לאתמוהי מ"ש הרב מוהר"י בן לב ז"ל דא"כ דבקברתיו פשיטא לן מאי האי דקאמר ומיהו כיון דאמרינן וכו' הא בקברתיו ליכא בעייא ואין צריך פשיטות. אפשר לתרץ הקושיא הגדולה הזאת עלה בדעתי לכאורה לומר דכונת הרי"ף הוא דמההיא דדגלת אפשיטא בעיין דלא קברתיו דלא תנשא לכתחילה במים שאין להם סוף דהא התם (דף קכ"א) אמרו אסקוה אגיסרא דשביסתנא משמע דוקא משום דאסקוה אבל לא אסקוה לא וזהו שסיים הרי"ף בסוף הלשון ואי לא מסהדי הכי אפילו תרי סהדי לא סמכי עלייהו וכו' כלומר לא סמכינן עלייהו לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא דהוי כמים שאין להם סוף ומהך דקאמר הכי בשני ת"ח אסקינהו קמן אין כאן ראיה דהכא הוי דחיה ולעולם אפילו בלא קברתיו תנשא אבל ממאי דקאמר התם אסקוה אגיסרא דשביסתנא משמע דבלא קברתיו אינו נאמן לכתחלה ומאי דהביא הרי"ף הך דשני ת"ח לאו לפשיטות הבעייא מייתי ליה דהא בעיין לא אפשיטא מהכא אלא להך מילתא דאסקינהו מהני לכ"ע הביא ראיה משני ת"ח דאפילו הבעיין הודה לו דבאסקינהו סגי ונאמן:

אבל שבתי וראה כי פירוש זה א"א להזכירו לא מהטעם שדחאו הרב מוהר"י בן לב ז"ל בשאלה ט"ז דדילמא מעשה שהיה כך היה דזה א"א דהא משמע דלעיקר נקטיה בגמרא דאמרו שם וה"מ דחזוהו בשעתיה נראה בהדיא דצריך שיעלוהו ולא די זה אלא שראוהו מיד אחר העליה א"כ ליכא למימר דמעשה שהיה כך היה. אבל אי איכא למידחי עלה כך הוא דאיכא למידחי דהיכי פשטינן מדנקט התם (אסקוה) הא התם אצטריך אסקוה משום דאי לאו הכי הוי מים שאין להם סוף ואשתו אסורה וכדאמרו הכא ותסברא מים שאין להם סוף הוא ואשתו אסורה לכתחלה אבל לעולם במלחמה בלא קברתיו תנשא לכתחלה וזהו דבר פשוט. ומה מאד תמהתי על הרב הגדול מהר"י בן לב ז"ל איך לא שת לבו אף לזאת. על כן אמרתי ליישב פירוש זה בדברי הרי"ף ז"ל דמאי דקאמר הרי"ף ומיהו כיון דאמרינן וכו' ה"פ הך בעייא איכא לפרושי בחד מתרי גווני או בלא קברתיו ובקברתיו פשיטא ליה או בעיין בכל גוונא ומיהו ממאי דאמרינן בההיא דשני ת"ח דאסקוה מהני וכן בההיא דדגלת משמע דבעיין לא הוי בקברתיו ובקברתיו מהימן דאם לאו הכי אמאי כי אמר אסקוה נאמן הא אתתא לא דייקא ומנסבא ודילמא דהעד משקר אלא ודאי דהבעיין לא איבעיא ליה אלא בלא קברתיו ובקברתיו פשיטא. נמצא שכוונת הרי"ף ז"ל באומרו אלא מיהו הוא להכריח הפירוש דבעיין בלא קברתיו אבל בקברתיו פשיטא מהקושיא עצמה שהכריח ה"ה שהוא דשני ת"ח דקאמר אסקינהו דאי הבעיא בקברתיו מאי דחי דילמא התם נמי משקר וכן הביא ההוא דדגלת. זה נראה ליישב דעת ה"ה בפירוש הא' שפירש בהרי"ף ז"ל עם שהוא קצת דחוק. והפירוש השני שפירש ה"ה בדברי הרי"ף ז"ל שהוא הפירוש השלישי שהזכרתי דבעיין בכל גוונא ותמהתי הרבה דאיך ייישב תירוץ הגמ' שאמרו ותסברא וכו' כמו שהקשיתי. ואם נאמר דיתרץ אותו כמו שתירצתי לעיל לדעת התוס' דלעולם טעמא משום דאתתא דייקא ומנסבא והכא דייקא האשה דכיון שאמר לה שהעלוהו דייקא שפיר. קשה טובא א"כ לפ"ז איך כתב הרי"ף ז"ל דאיפשיטא בעיין מההיא דדגלת הא בההיא דדגלת אמרו שם ואסקוה אגמרא דשביסתנא והתם דייקא האשה כיון שאמרו לה שעלה כמו שדחו הכא אבל ע"א במלחמה בלא קברתיו או אפילו בקברתיו לעולם לא מהימן דאתתא לא דייקא. וכן יש לי לתמוה הקושיא הזאת בעצמה על הר"ן ז"ל בתשובה שכתבתי שכתב הפירוש הזה בשם החולקים על הרי"ף וכתב דאפשיטא בעיין ואפילו בקברתיו אינו נאמן דאיך ייישב תירוץ הגמרא כיון דהעד אינו אומר בדדמי וחיישינן לעד דמשקר אי לאו טעמא דדייקא הא בשאמר נמי אסקינהו נימא דמשקר ואי אפשר לייישב כמו שתירצתי דא"כ איפשיטא בעיין כדכתיבנא. ובאמת שזאת הקושיא גדולה בעיני עד שאמרתי לתרץ קושיא זאת לדעת החולקים על הרי"ף שכתב הר"ן דתירוץ הגמרא כך הוא לעולם דטעמא משום דדייקא ומנסבא וכ"ת הכא לא דייקא ודייקא דאיירי דאמרו אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר כלומר הך לאלתר קאי אשעת הטביעה ולא אשעת העלייה כמ"ש התוספות פירוש לאלתר לאחר שהעלום אלא פירוש לאלתר שטבעו וכיון דאמרו דאסקינהו מיד אחר שטבעו אז ודאי האשה דייקא דאמרה כיון דמיד אחר שטבעו עלה אפשר שהוא חי אבל כשהעד אומר שאחר ג' ימים עלה או אחר כן כהנהו עובדי דדגלת וכרמי ואידך דאיתא שם בגמרא אז ודאי האשה לא דייקא דאמרה כיון שהיה במים ג' ימים ודאי שמת וא"כ איפשיטא בעיין מההיא דדגלת דודאי טעמא לאו משום דדייקא ומנסבא דהא התם לא דייקא כיון שאמר העד שהיה במים שלשה ימים ואפילו הכי מהימן דהא (אי) הכא אגן דדחינן בגמרא הבעיא הוא משום דאמרינן אסקוה לאלתר שטבעו אבל התם דשהה במים ג' ימים אין לומר כן. זה נראה ליישב דעת החולקים על הרי"ף ז"ל שאמרו שאיפשיטא בעיין:

וליישב דעת ה"ה בפירוש השני נראה לומר דמאי דדחה ותסברא ר"ל אינה דתיפשוט בעיין בקברתיו דהב"ע דאמרי אסקינהו וכו' אבל מ"מ בדלא אמר קברתיו עדיין הבעייא עומדת ועבידנא הצדדים באופן אחר ואומר בקברתיו פשיטא דנאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר כי קא מבעיא לן בלא קברתיו מי אמרינן דטעמא דע"א בשעת שלום נאמן משום מילתא דעבידא לאיגלויי ולא יאמר בדדמי או דילמא אע"פ שיאמר בדדמי משום דדייקא ומנסבא כמו שפירש' בפירוש הראשון. נמצא דמתחלה הבעיין שאל בין בקברתיו בין בלא קברתיו והצדדים הם כאשר כתבתי בפירוש הג' וכשאמר ותסברא חזר לו מהבעיא בכל גוונא ועשה הבעיא בלא קברתיו והצדדים כמו בפירוש הא' שכתבתי. ופירוש דברי הרי"ף הוא כך ולא איפשיטא בעייא בהחלט שהבעיא היתה מתחלה בין בקברתיו בין בלא קברתיו אבל מ"מ בקברתיו מיהא איפשיטא מההיא דקאמר ותסברא ומההיא דדגלת ואע"ג דלא היה צריך לאתויי ההיא דדגלת כיון שהביא הך דשני ת"ח אין חשש בזה. והן אמת אלו השני פירושים שפירש ה"ה בדברי הרי"ף ז"ל הם דחוקים. הפירוש הא' מכח הקושיא שהקשה מהר"י בן לב ז"ל וכבר ראית כמה דחקנו בתירוצה, גם הפירוש השני יש להקשות עליו מה שהקשיתי ומה שתירצתי הוא דחוק קצת על כן הרב הגדול הריב"ש

הריב"ש בתשובותיו בחר לו דרך ג' לדעת הרי"ף ורואה אני את דבריו מיושבים על לשון הרי"ף ז"ל והוא דבעיין בקברתיו כמ"ש בפירוש השני אבל לדדי הבעיא אינה כמ"ש באותו הפירוש אלא כך הם בלא קברתיו ודאי דהעד יאמר במלחמה בדדמי ואינו נאמן אבל בקברתיו חי אמרינן טעמא דהאמינוהו רבנן ע"א בשעת שלום משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ולא יאמר בדדמי ה"נ לא יאמר בדדמי דכ"כ הוה בשעת שלום בלא קברתיו כמו נעת מלחמה וקברתיו דאע"ג דאמר קברתיו איכא למימר בדדמי קלא והוא דאפשר שקבר אחר ומפני שנראה לו שמת בעלה של זאת נראה לו שזה שקבר בעלה של זאת הוא דומה למה שאמרו למי שראה הטביעה שבקל יאמר שזה שנטבע הוא שעלה כיון שראה הטביעה אם לא יאמר סימנין ה"נ אפשר דלאחר קבר וסבור שזה הוא מפני דמחו ליה בגירא ורומחא וסבור שהוא מת וא"כ איכא למימר דאיכא בדדמי קלא כמו בשעת שלום דאיכא בדדמי שראהו גוסס ואמר דמת, תדע לך דהא בהא סוברים הרי"ף והרמב"ס ז"ל דבשעת שלום אם אמר מת נהני ואי במלחמה אפי' מת וקברתיו לא מהני וטעמא ודאי משום דאמרה בדדמי וקברה אחר וסבורה שקברה לזה ואע"פ שאפשר לומר בהשה טעם אחר מ"מ דעת הריב"ש כן הוא ולהכי קא מבעיא לן אי טעמא דע"א משום מילתא דעבידא לאיגלויי לא יאמר בדדמי ה"נ לא יאמר בדדמי או דילמא דאפילו דיאמר העד בדדמי נאמן משום דדייקא והכא לא דייקא ופשיט ליה מהיא דשני ת"ח דודאי לאו טעמא משום דדייקא דהא התם לא דייקא משום דמים כמלחמה וא"כ ודאי טעמא הוא משום מילתא דעבידא לאיגלויי, ודהי לעולם דהעד כשאמר קברתיו יאמר בדדמי וטעמא דנאמן משום דדייקא ומנסבא ובמלחמה לא דייקא וכ"ת הא מים כמלחמה דמו ואמאי נאמן לזה תירץ דע"כ מתניתין איגה כפשטה דהא מים שאין להם סוף ומים שאין להם סוף אסורה אלא הכא טעמא דקאמרו סימנין דלאו עלייהו קא סמכינן כלומר לאו טעמא משום דסמכינן אעד דהעד אפילו שיאמר קברתיו אפשר שאחר הוא אבל הכא אי אפשר לומר דהוא אחר דהא קאמרו סימנין ואסימנין סמכינן דודאי מהסימנין ניכר שהוא הוא ואינו אחר וא"כ מהכא לא איפשיטא בעיין כלל בקברתיו דשאני הכא דקאמרו סימנין אבל מההיא דדגלת דלא הוזכר סימנין משמע דבלא סימנין נאמן שמעינן מיניה דלאו טעמא משום דדייקא דאי משום דדייקא הא מים כמלחמה דמי והתם לא דייקא, וזהו שכתב הרי"ף זלה"ה דאיפשיטא בעיין מההיא דדגלת והך דמייתי בב' ת"ח לא מייתי ליה לענין פשיטותא אלא לענין דבעינן אסקינהו קמן. וא"ת לפירוש זה תיקשי ליה לפשוט עצמו כיון דאיהו כמי ס"ל דבלא קברתיו אינו נאמן א"כ כיון דהוא ס"ד דלא קאמר אסקינהו אמאי נאמן בשלא אמר קברתיו. ודוחק הוא לומר דמאי דקאמר ת"ם הוא לפשוט הבעיא דבקברתיו נאמן ועוד חדוש יותר דאפילו בלא קברתיו נאמן הפך סברת הבעיין דפשיטא ליה דבלא קברתיו אינו נאמן דהא מ"ם דבהא דבלא קברתיו אינו נאמן כ"ע מודו. וי"ל לתרץ דהמקשה ס"ד אסקינהו קמן משום דידע דמים שאין להם סוף אשתו אסורה ועוד דבלא קברתיו ודאי דלא נאמן אלא דלא הוה ס"ד דקאמר סימנין והכי קאמר אי אמרת בשלמא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי שפיר דכשאמר מתו והסקינהו קמן נאמן אלא אי אמרת מת וקברתיו במלחמה לא מהני אמאי מהני הכא כשאמר מת ואסקינהו. וה"ת א"כ דכבר הוה ידע המקשה אסקינהו אמאי קאמר ליה המתרץ ותסברא וכו' הא המקשה לא הוה אמר אלא דנאמן באסקינהו. וי"ל דהכי קאמר ליה ע"כ מתני' לא מצית מוקמית לה כפשטה בלא שום אוקמתא דהא את מודית דצריך לאוקמיה באסקינהו משום דמים שאין להם סוף אשתו אסורה. וא"כ כיון דאתית לאוקמי אוקימתא אנא אוקימנא אוקימתא אחריתי ג"כ דקאמרו סימנין כי היכי דלא עבדת פשיטותא. זה כ"ל ליישב דברי הריב"ש. וכבר הייתי יכול ליישב דבריו ע"ד שפירשתי דברי החולקים על הרי"ף אבל דרך זה נ"ל נכון ויפר דמתיישב שפיר לשון הגמרא דקאמר דסמכינן אסימנין ולשון הרי"ף דקאמר דאפילו תרי סהדי לא סמכינן עלייהו בלא קברתיו משמע דר"ל דאפילו נשאת תלא כדפירש הריב"ש ז"ל ודרכו דרך ישר בעיני שלא כדברי הרב מהר"י בן לב ז"ל בשאלה הב' שכתב שלא לדקו דבריו ותמה עליו דלמה לא פירש דברי הרי"ף דבעיין בכל גוונא וכבר כתבתי שצריך לדחוק הרבה בפירוש זה גם במ"ש הריב"ש דהרמב"ס ז"ל מפרש כפירוש קמא דה"ה דפירוש זה הדין עמו דפירוש ב' דבכל גוונא מיבעיא כבר כתבתי שהוא פירוש דחוק וכן הפירוש שפירש' בהרי"ף אי אפשר לפרשו בדבריו דא"כ ה"ל למימר בלא קברתיו אם נשאת תלא דלא פסק הרמב"ם ז"ל אם נשאת לא תלא אלא בדבר שהוא בעיא כדכתב שם הריב"ש ז"ל אבל אי פשיטא לן דאמר בדדמי ודאי דאם נשאת תלא. איברא דקשה לפירוש הריב"ש מההיא תשובה דהרי"ף שהזכיר מוהר"י בן לב ז"ל וע"כ נוכל לומר דבלא קברתיו פשיטא ליה לבעיין דלא תנשא לכתחלה וניישב הפשט כמו שיישבו הריב"ש ז"ל להסכים דברי הרי"ף עם דברי אותה התשובה:

ומכל מ"ש בדברי הריב"ש יצא לי לתירוץ נאה ומתקבל לדברי הרב שהיה בזמנו של הריב"ש שתמה עליו הרב מהר"י בן לב זלה"ה בשאלה ט"ז במה שאמר דהרי"ף ז"ל במים לא בעי קברתיו וס"ל דאסקינהו לא הוי כקברתיו ולסברא זו הסכים הרב בעל תרומת הדשן וכן נראה שהסכים עמו הגהות מיימוני ז"ל שכתב שהרי"ף לא בעי קברתיו במים והריב"ש הקשה ממה שאמרו בגמרא והא מים כמלחמה דמו והרב מוהר"י בן לב ז"ל תמה עוד שם דהרי"ף ז"ל לא יצא לו דין קברתיו אלא מההיא דבעיא במים אסקינהו ובמ"ש אתי שפיר דהם מפרשים דברי הרי"ף כפירוש הריב"ש ז"ל דבקברתיו איבעיא לן דוקא ותמה שראו שהקשה בגמרא (דף קט"ו) והא מים כמלחמה דמו וקשיא להו כיון דהמקשה הוא סבור דבמלחמה בלא קברתיו לא מהני א"כ תקשי ליה למקשה עצמו היאך היה מהני שם בלא קברתיו וכמו שהקשיתי לפירוש זה לעיל והוצרכתי לתרץ דהמקשה הוה ידע אסקינהו קמן וכו' כדפרים'. וכן אלו הרבנים סבורים כן דהמקשה היה יודע אסקינהו וסבור דאע"ג דאיכא למימר במים בדדמי קלא ליכא כ"כ בדדמי כמו במלחמה וקשיא ליה דאע"ג דליכא למימר כאן כ"כ בדדמי מ"מ יש לנו להשוות עד אחד במים בלא קברתיו ואמר אסקינהו כע"א במלחמה בקברתיו וכי היכי דהתם בקברתיו לא אמרת דלא מהני ה"נ ע"א במים בלא קברתיו ואסקינהו לא ליהמניה. וזהו שאמר והא מים כמלחמה דמו כלומר דאע"ג דלא הוו ממש כמלחמה מ"מ יש להם דמיון קלא ודי לנו להשוות כאן בלא קברתיו ואסקינהו כי התם דקברתיו. ודחי ליה המתרץ דאין הכי נמי אבל ה"ק אסקינהו וסימנין דאסימנין סמכינן אבל לעולם דבמים אסקינהו לחודיה הוי כמו עד אחד במלחמה וקברתיו דלא מהני וה"כ לא מהני והוא דרך נכון ויפר. ויש ראיה לזה קצת ממה שלא אמרו בגמרא והא מים כמלחמה הוו אלא דמו אע"ג דבנשים ג"כ אמר כעד אחד דמיין ולא אמר הויין מ"מ אולי נקט כן אגב דאמר לעיל דמו.

ומה שתמה הרב מהר"י בן לב ז"ל דאין הכי נמי דמאי דיצא לו להרי"ף ז"ל כן הוא משום דכיון דבמים אסקינהו מהני דה"ה הכא במלחמה קברתיו דזה וזה שוים וכיון דע"א במים אסקינהו מהני בלא סימנין א"כ איפשיטא בעיין בקברתיו דהא אמרינן הכא דכ"כ הוי אסקינהו במים כמו קברתיו במלחמה והוכרחו לפרש כן מפני שלא ראו בהרי"ף שהצריך קברתיו במים. זה נ"ל ליישב דעתם. והרא"ש ז"ל בפסקיו הקשה על הרי"ף ז"ל דאמר דתרי סהדי אמרינן בהו דאמרי בדדמי ממה שאמר בגמרא והא מאה נשים כע"א דמיין. נראה ודאי שהוא מפרש כפירוש קמא שפירש ה"ה ז"ל וכדפירשתי ולכך הקשה לו כיון דטעמא דמקשה הוי משום דהעד אומר בדדמי א"כ למה לי שהן כעד אחד אפילו הם שני עדים יאמרו בדדמי. אבל לפירוש בתרא דה"ה דבעיין בכל גוונא אין כאן קושיא דלדדי הבעיא מעיקרא הם כמו שפירש' בפירוש שלישי דלעולם לא יאמר העד בדדמי אלא משום דמשקר וכיון שכן בתרי לא אמרינן דמשקרי דהא אמרינן דכד אמר ותסברא חזר לו מאלו הצדדים ונעתק אל צדדים אחרים שהם לדדי הפירוש הראשון וכיון שכן הדין עמו לומר ומאה נשים כעד אחד דמיין וקל להבין. זה מה שעלה בדעתי החלושה בכל אלו הענינים וכבר הייתי יכול ליישב דברי ה"ה במה שאמר דבעיין בכל גוונא בין בקברתיו בין בלא קברתיו דהצדדים הם או דילמא משום טעמא דדייקא ומינסבא וכו' ואפילו בקברתיו לא מהימן העד כיון דאמר בדדמי ואיתהא לא דייקא וכמו שפירש' בפירוש הריב"ש ופירוש ההלכה כמו שפירש' בדברי הריב"ש וכן פירוש דברי הרי"ף ז"ל כן אלא שנפרש שבקברתיו לבד אפשיטא אבל בלא קברתיו לא איפשיטא ומאי דאיפשיטא בקברתיו הוא מפני שכאן הזכיר סימנין וכאן לא הזכיר סימנין כמו שמפורש בדברי הריב"ש, יעיין המעיין שיתישב הכל יפה אלא שלא בחרתי בו מפני דכיון דהבעיין עשה הבעייא ואמר אי טעמא משום דעבידא להגלויי הכל נאמן ואי משום דדייקא אפילו בקברתיו אינו נאמן א"כ השתא דאיפשיטא דבקברתיו נאמן מנין לנו לומר דעדין בעייא בלא קברתיו הא זו בעייא שלא הוזכרה בדברי הבעיין דכיון דקברתיו נאמן א"כ לאו טעמא משום דייקא ואיפשיטא בעיין לגמרי אבל לפי מה שפירש דכשאמר ותסברא חזר לו מהבעייא בכל גוונא ועשה הבעייא באופן אחר שפיר אמרינן דלא איפשיטא בעיין בלא קברתיו דזו היא בעיית הבעיין ודוק:

עוד נראה מדברי הרא"ש ז"ל בפסקיו דלא אמרינן דאמר העד בדדמי אלא במים שאין להם סוף אבל במים שיש להם סוף לא שלא כדברי הראב"ד. והטעם לדעתו דבמים שאין להם סוף אומר מיד שראהו העד שטבע הולך לו מפני שאינו יכול לראות אם עולה אם לאו ואינו ממתין שם עד שתצא נפשו אבל במים שיש להם סוף שיכול לראות אם עולה עומד ורואה שם אם עולה ואינו אומר עד שרואה אם עולה. זה נ"ל לדעתו ז"ל שאם נאמר דבמים שאין להם סוף אומר העד בדדמי מפני שאומר שלא ראה שעלה ושמא עלה זה אינו בדדמי דהעד אומר אמת במה שאמר אלא דאנן הוא דחיישינן שמא עלה ואינו נקרא בדדמי אלא כשהוא אומר דבר שאינו מפני שנדמה לו שכן הוא, ועם זאת הסברא של הרא"ש ז"ל דבמים שאין להם סוף אומר העד בדדמי יש לתת טעם לרבינו למה פסק באלו הבעיות לא תנשא ואם נשאת לא תלא משום דאיהו ס"ל דאלו הבעיות לא הוי אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד אם נשאת לא תלא דסמכינן אטעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר דהא מים שאין להם סוף דאיכא לומר דהעד אומר בדדמי ואיתהא לא דייקא ואפילו הכי אמרינן אם נשאת לא תלא אלא ודאי דסמכינן אטעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי בדיעבד ולהכי בעד אחד דקטעה נמי סמכינן בדיעבד אטעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי והשתא אתי שפיר שרבינו הזכיר לקמן האי טעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי דהא הך טעמא הוי עיקר ומהני בדיעבד ואע"ג דאיבעיא לן בגמרא אי טעמא משום דדייקא היינו לענין לכתחלה. ולהכי פסק רבינו בבעיין לחומרא דלכתחלה לא תנשא ובההיא דהחזיקה מלחמה בעולם פסק רבינו ג"כ דלכתחלה לא תנשא ובההיא ודאי צריך לתת טעם למה פסק דבשלמא בהני תרי איכא הך טעמא דכתיבנא אבל בהך קשה ונראה שלזה כשהביא הטור בהני תלת בעיות לדברי הרמב"ס ז"ל דקאמר דלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תלא לא כתב מחלוקת אביו אלא בהך דהחזיקה וכו' משום דמשמע ליה דאביו לא פליג אאידך תרי כדכתיבנא אבל לרבינו יש לתת טעם דמשמע ליה דההיא נמי לענין לכתחלה אבעייא לן דומיא דאידך דמלחמה וכן בקטעה דהא ודאי בדיעבד מהני ואמרי מה לי לשקר אע"ג דהחזיקה בדדמי דומיא דשכיר דשכרו שלא בעדים דמתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי שכרך אע"ג דאיכא למימר בדדמי דב"ה טרוד בפועלים וכדהקשו שם התוס' וכיון שכן ודאי דלכתחלה מיהו אבעיא לן דמחמרינן בענין איסורא או לא. זהו הנ"ל לתת טעם לרבינו לאלו הבעיות אבל זה הוא שלא כדברי הרשב"א שמדבריו נראה דבמים שאין להם סוף לא שייך לומר העד בדדמי אלא אנן הוא דחיישינן ולהכי אמרינן דאם נשאת לא תלא ובלא קברתיו דמלחמה אמרינן דתלא כמ"ש למעלה אבל מ"ש כאן הוא לפי המובן מדברי הרא"ש ז"ל עיין שם:

עוד כתב ה"ה כאן ואדרבה נראה מתוך דבריו דבב' עדים וכו'. קשה מאין משמע לו כן מדברי רבינו אי משום שאמר כאן רבינו מילתיה בעד אחד משמע דדוקא בעד אחד אינו נאמן אבל בשני עדים נאמן זה אינו כלום דהא קאמר וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה וכו' והתם ודאי לא שני לן בין עד אחד לשני עדים דבמים שאין להם סוף אין התששא דפסול לכתחלה משום דהעד אמר בדדמי אלא משום דאנן חיישינן שמא יצא ממקום אחר הא מחמרינן וכיון שכן מה לי תרי וכמ"ש שם ה"ה וכיון שכן אמאי נקט התם אחד לאשמועינן אפילו בתרי אלא ודאי דאין זה הכרח דלא נקט רבינו עד אחד אלא להודיענו דאפילו הכי אם נשאת לא תלא. וי"ל דהך חלוקה דוכן האשה שהעיד לה עד אחד שכתב רבינו לכאורה נראה דהיא חלוקה מיותרת שכבר אמורה לעיל במה שאמר או שטבע בים הגדול ומת וכו' אלא שנראה שרבינו הודיענו כן דאע"פ שלא אמר כאן כמו שאמר לעיל שמת אלא שאמר לא עלה לחוד מ"מ אם נשאת לא תלא. והשתא אתי שפיר דנקט רבינו ז"ל מילתיה בעד אחד דכיון דהך חלוקה לא איצטריך אלא לומר דאם נשאת לא תלא דלאשמועינן דלכתחלה לא תנשא כבר הודיענו במה שאמר שמי שהעיד שטבע בים הגדול ומת שלכתחלה לא תנשא אלא ודאי כל עיקר של רבינו לא אתא אלא להודיענו דבדיעבד לא תלא וכיון שכן שפיר נקט ע"א דאפילו הכי אם נשאת לא תלא אבל בחלוקה דלעיל שבא להודיענו ג"כ דלכתחלה לא תנשא היה לו להודיענו זה אפילו בשני עדים. אי נמי דמשמע ליה לה"ה ז"ל מדלא ערב רבינו הך חלוקה וכן האשה שהעיד לה ע"א עם החלוקות הנזכרות ולימא ע"א שאמר ראיתיו וכו'

או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו [ו] נאמן ותנשא על פיו. ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא: **כ** אוכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים או במים שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא תנשא על עדות זו כמו שבארנו. ואם נשאת לא תצא. ואפילו היה העכו"ם שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים ונשאת על פיו הרי זו לא תצא. וחכם שהורה להשיאה לכתחלה [ז] מנדין אותו: **כא** במצאוהו הרוג או מת. אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימין והכירוהו בהן שהוא פלוני מעידין עליו. ואם ניטל אחד מאלו אף על פי שיש להם סימנין בגופו ובכליו ואפילו שומא אין מעידין עליו שמא אחר הוא. בד"א בשראוהו בתוך שלשה [ח] ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה: **כב** טבע בים והשליכו הים ליבשה אפילו אחר כמה ימים. אם הכירו פניו וחוטמו מעידין

א שם : ב גם זה שם :

מגיד משנה

רבינו כך היא כמו שכתבתי ולא השכים רבינו עם ההלכות שכתבו שאפי' בב' עדים חיישינן דאמרי בדדמי ואדרבא נראה מתוך דבריו דבב' עדים שאמרו מה שהם נאמנין כל שמעידין על המיתה. ואף הרמב"ן ז"ל כתב על דברי ההלכות שהומרא יתירה היא ויש בזה שיטה אחרת לומר דעד אחד במלחמה נאמן אפי' באומר מת בלבד ומשיאין אותה לכתחלה דבעיין אע"ג דלא איפשיטא בכא איפשיטא בדוכתא אחריתא ושעת רבינו עיקר ומתבאר מדבריו גם כן שמים שאין להם סוף שא"א לעמוד על בוריו של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שישהה כדי שתצא נפשו ולא חיישינן דאמר בדדמי וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול וכן עיקר:

כ וכן האשה שהעיד. כבר נתבאר זה למעלה בבבא ראוהו שנפל ליס ואין בזה חילוק בין אחד לב' דבכל גוונא שאין מעידין על המיתה אלא על הטביעה במים שאין להם סוף אשתו אסורה לכתחלה כמו שנזכר למעלה פרק האשה נרה ואם נשאת לא תצא גבי עכו"ם מסיח לפי תומו דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא (מאן איכא בי חסא) טבע חסא אר"נ האלהים אכלוהו כוורי לחסא מדיבוריה דר' נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסיבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מיניה. ונראה שמכאן הוציא רבינו בבעיי דלא אפשיטו לומר שאם נשאת לא תצא דהא הכא דאמרינן בברייתא אשתו אסורה ואסיקנא לכתחלה קאמרינן דאם נשאת לא תצא וכ"ש במאי דמספקא לנו: וחכם שהורה. שם מתבאר במעשה דההוא גברא דטבע באגמא דסמקי:

כא מצאוהו הרוג. במשנה שם (דף ק"כ) אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ובגמ' תניא אין מעידין על השומא רבי אלעזר בן מהבאי אומר מעידין (על השומא) וכבר כתבתי בה' גזלה ואבדה שיש מיני סימנין מובהקין ביותר שהם מן התורה בכ"מ ואף כאן מעידים עליהם וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן מוכיח בסוגיא כאן בבאור דאמר הכא בשומא סימן מובהק קא מפלגי דת"ק סבר שומא לאו סימן מובהק הוא אלמא בסימן מובהק לא פליגי ורבינו לא נתכוון בכאן אלא לסימנין שמחזירין עליהם אבידה ואעפ"כ אין מעידין עליהם בכאן:

במה דברים אמורים. שם במשנה אין מעידין אלא עד שלשה ימים וכתב הרשב"א ז"ל והיכא דאשכחוהו ואשתמודעוהו ולא ידעי אי הוא תוך שלשה או לאחר שלשה איכא למימר דאין מעידין עליו דהוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ואיכא למימר דכיון שמכירין אותו חזקה זה הוא אלא דחשו רבנן ודוקא שנודע שעברו ג' וכל ספקא חששא דרבנן הוא ולקולא ולישנא דמתני' מכרעא לחומרא דקתני אין מעידין אלא עד ג' ימים ולא קתני כל שעברו עליו ג' ימים אין מעידין עליו והניח הדבר בצריך תלמוד:

כב טבע בים. שם מתבאר בגמ' ובירושלמי מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר י"ז יום והכירו שלרפתו הגנה והשיאו את אשתו:

ואם

כסף משנה

כ וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים וכו' ואם נשאת לא תצא. נראה מדקדוק דברי רבינו דבעינן שיעיד העד ששהה עליו שיעור כדי שתצא ולא עלה הא לאו הכי אם נשאת תצא וכמ"ש הרשב"א והריב"ש. ואע"ג דבסיפא כתב אמר טבע פלוני בים ולא כתב ולא עלה משמע דארישא שכתב ולא עלה סמיך:

כא מצאוהו הרוג וכו' אע"פ שיש להם סימנים בגופו ובכליו וכו'. רבינו כתב בפ"ז מהל' נחלות שאם לא הכירו פניו אבל היו סימנים מובהקים בגופו והכירו אותם אין משיאין את אשתו משמע שבשום סימן לא מהני להשיא אשה א"כ מ"ש כאן אע"פ שיש להם סימנים בגופו אע"פ שהם סימנים מובהקים קאמר דאין מעידין עליו וא"כ קשה מאי האי דקאמר ואפילו שומא דהא שומא סימן גרוע הוא כדמשמע בגמרא (יבמות דף ק"כ) דהא פליגי ביה אי הוי סימן מובהק, וע"ק שכתב בפי"ג מהל' גזילה הסימנים המובהקין סומכים עליהם ודנים על פיהם בכ"מ דין תורה. ואין לדחות דדוקא לענין דיני ממונות קאמר ולא לענין איסורא. חדא דא"כ מאי בכ"מ דקאמר. ועוד שפסק בפ"ג מהל' אלו שמחזירין גט ע"י סימן דנקב יש בו בצד אות פלונית. וליישב כל זה צריך לומר שג' מיני סימנים הם. סימנים מובהקין ביותר כגון נקב יש בו בצד אות פלוני וסימן כזה סומכים עליו אפילו לענין איסור א"א. ויש סימנים גרועים ביותר כגון ארוך וגוץ וסימן כזה אין סומכין עליו אפילו לענין דיני ממונות. ויש סימנים מובהקין קצת ובהני הוא דאיבעיא לן אי הוו דאורייתא או דרבנן וחילוקים אלו הם מוכרחים בגמרא וכמ"ש המפרשים: והשתא מ"ש רבינו בפ"ז מהל' נחלות שאע"פ שיש בו סימנים מובהקין אין משיאין את אשתו היינו דוקא בסימנים מובהקין קצת אבל אם היו סימנים מובהקין ביותר משיאין את אשתו ומ"ש כאן אע"פ שיש סימנין בגופו היינו במובהקין קצת. ומש"ה שייך לומר ואפילו שומא דבלישנא בתרא אמרינן בגמרא דכ"ע סימנין דרבנן כלומר סימנין מובהקין קצת ובשומא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר סימן מובהק הוא כלומר מובהק ביותר ורבנן סברי לאו סימן מובהק הוא כלומר לאו סימן מובהק הוא ביותר. וה"ק רבינו אע"פ שיש בגופו סימנין מובהקין קצת אין מעידין עליו ואפילו שומא דאיכא למ"ד שהוא סימן מובהק ביותר אין מעידין עליו משום דלא קי"ל כוותיה אלא כרבנן דאמרי שאינה סימן מובהק ביותר ואע"פ שהיא סימן מובהק קצת אין משיאין עליה. ועל דרך זה יש לפרש מ"ש רבינו לקמן ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני וכו' דבסימנין מובהקין קצת מיירי ולא הוצרך רבינו לפרש דבסימן מובהק ביותר שמשיאין עליו מפני שסמך על מ"ש בפ"ג דמחזירין גט ע"פ סימן מובהק דנקב יש בו בצד אות פלוני. וכן י"ל שסמך על מ"ש בפרק זה אם השליכוהו בים והשליכו מגודם אחריו והעלו ממנו אבר שא"א שניטל מן החי ויחיה ה"ז מעידין עליו ומשיאין את אשתו וע"כ מיירי כשיש להם סימן מובהק באותו אבר שהוא של אותו אדם דאל"כ הא איכא למיחש דילמא אבר דאדם אחר הוא כדחיישינן בפרק האשה שלום בעובדא דהרוכא וכ"כ נמוקי יוסף ודקדק מדכתב רבינו אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהוא ממנו וכ"כ ה"ה, והר"ד כהן כתב שסמך על מ"ש הנהו עובדי בסוף יבמות (דף קכ"ב) דקולר בני אדם שילאו ממקום למקום והסיח עכו"ם לפ"ת קולר בני אדם שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני מתו וקברתים והשיאו את נשותיהם ומעשה דששים בני אדם שהיו הולכים לכרכום ביתר וכו' וכיון דבהני עובדי אע"פ שהעכו"ם לא היה בקי בהם ולא בשמותיהם השיאו את נשותיהם ע"י שאמר עכו"ם שהיו הולכים למקום פלוני כ"ש היכא דיהיב ביה סימן מובהק שמשיאין על ידו:

כב טבע בים וכו' ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו. כתב הר"ן בתשובה שהיה כתוב בנוסחת רבינו שבידו כ"ד שעות ושהכ"ד ט"ס הוא והנוסחא האמיתית היא אם שהה שעות וכתב שהטעם שכתב רבינו אם שהה שעות משום דאמרי' בגמ' דה"מ דכי אסקוה חזיוה בשעתיה משמע דדוקא בשראוה באותה שעה אבל כששהה עד שעה שניה דהיינו שעות חיישינן ולא שרינן ליה. ומה שתמהתם עליו מ"ש ונתפח דמשמע דוקא נתפח ובגמ' לא משמע הכי יפה דקדקתם וכבר הקשה עליו

לחם משנה

או שטבע במים שאין להם סוף ולא עלה וכו' א"כ ודאי מדפלגינהו בתרי בבא"ג יש לומר דתרי דיני הוו דהך בבא קמא אי הוו בשני עדים תנשא לכתחלה דלא אמרינן בדדמי ואי אמרי מת במים שאין להם סוף אמרינן ודאי שראוהו שעלה מת דאי לא לא אמרינן בדדמי אבל בבבא בתרייתא דמעיד שלא עלה אפילו תרי לא מהני דאן חיישינן דילמא עלה ממקום אחר וכיון שהם מחולקים בהך דינא לכך חלקם בתרי בבי. והרב מהר"י בן לב ז"ל שם בשאלה ע"ז בח"ב כתב דהך חלוקה דוקן שהעיד לה ע"א הודיענו ענין אחר ע"ש ומ"ש אני נ"ל עיקר. עוד כתב ה"ה ומתבאר מדבריו ג"כ שמים שאין להם סוף וכו'. ביאור דבריו דאע"ג דכי אמרינן אם נשאת לא תצא היינו כשמעיד ששהה עד שתצא נפשו וזה לא הזכיר בפירוש כן כשאמר שטבע בים הגדול ומה אמרינן דהך מת ר"ל ששהה שם עד שתצא נפשו דחזקה על העד שאינו מעיד שמת אם לא שהה שם עד שתצא נפשו דלא חיישינן דאמר בדדמי ולא שהה שם עד שתצא נפשו:

כא אע"פ שיש להם סימנים בגופו (ובכליו) וכו'. נראה מכאן מדברי ה"ה דפסק רבינו סימנים דרבנן וכ"כ הרב ב"י בסימן י"ז והאריך שם לבאר כן והרי בהל' גזלה ואבדה פסק דסימנין דאורייתא כדכתב שם ה"ה גבי מ"ש שם הסימנין המובהקין דסומכין עליהם דין תורה בכ"מ כתב שם ה"ה דהיא בעיא ולא איפשיטא ופסק דסימנין דאורייתא וזה סותר למה שכתב כאן וכבר הקשיתי קושיא זאת בפ"ב וצ"ע:

ואם

משנה למלך

יט אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו כו'. שיירא שבאו עליה לסטים אי הוי כמלחמה וצ"ל קברתיו עיין במהריב"ל ח"א סימן י"ב. למ"ד דבעינן קברתיו נסתפק הריב"ל ח"א סי' פ' בעד מפי עד אי תלינן שהראשון קברו ומ"מ הסכים דכיון דלא בעינן קברתיו דוקא אלא כל שטלטלו סגי תלינן שהעכו"ם הראשון טלטלו יע"ש:

כא אע"פ שיש להם סימנין בגופו ובכליו וכו'. אפילו דאיכא תרי סימנים ואינם מובהקין אין להקל. וכן אין לצרף סימני הגוף עם סימני כלים להקל מהריב"ל ח"א סימן ז'. אף למ"ד דלא סגי טביעות עינא ובעינן סימנין בעד מפי עד תלינן להקל ואמרינן שהראשון הכירו ע"י סימנים מהריב"ל ח"ב סי' א' וסי' ט': בד"א כשראוהו בתוך ג' ימים כו'. כתב ה"ה שהרשב"א כתב היכא דאשכחיה ואשתמודעיה כו'. ומ"מ בעד מפי עד תלינן לקל דבתוך ג' הים, מהריב"ל ח"א סי' ו' ועיין בסי' ס' ודוק:

ואם

הגהות מיימוניות

[ו] באלפס לא הוצרך לומר קברתיו אך כתב דמההוא שטבע בדגלת שמעינן דעד אחד במים שאין להם סוף נאמן דוקא היכא דאמר העלוהו לפני וראיתיו לאלתר והכרתיו בפרצוף פנים שהוא פלוני וכדמסקינן במעשה בשני ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וכו' והנה בס"ה כתב דברי שניהם דברי האלפס ודברי רבינו המחבר, ע"כ: [ז] כדאמר ליה רב לשמואל לשמתינהו: [ח] ואז יכולין להעיד אפילו אחר כמה ימים:

מגדל עוז

וכן האשה שהעיד לה עד אחד אלו משיאין את אשתו. ביבמות פרק האשה בתרא (דף קכ"א):

מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא [ט] לאחר זמן מרובה. ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים °י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה. כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו להעיד עליו בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה: כג ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו

כסף משנה

עליו הרשב"א ואפשר שהרב ז"ל תפס לו הלשון האמור בגמ' אבל אשתהי מתפח תפח ואף לזה כיון הרמב"ם לומר דכיון ששהה שעות דאיתפח עכ"ל. וכתב הריב"ש שאע"פ שיש לחלקו לומר דהאי דבמיא חזיוה בשעתיה בעינן לא נאמר אלא במי ששהה במים אחר מותו יותר מג' ימים לפי שכיון שעמד יותר מג' ימים כבר נפסד אלא שאמתוהו המים ומנעוהו מלהשתנות ומיד לאחר שעה שיצא מן המים הוא משתנה אבל מי שלא עמד ג' ימים במים אחר מותו אפשר דלא אמרינן ביה מתפח תפח אלא לעולם מעידים עליו עד שימלאו לו ג' ימים מעת מותו. ואף לשון הרמב"ם בזה אפשר לפרשו כן אלא שהרמב"ן והרשב"א כתבו בפשיטות דאפי' לא שהה במים ג' ימים בעינן דאסקוה וחזיוה בשעתיה דכל שמת במים משתנה אחר שעה אחת שיצא מן המים וא"כ אין ראוי להקל וכתב עוד היכא דאשתהי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אי אשתהי או לא אשתהי תצא כדעת הרשב"א בנסתפק לאחר ג' ימים אלא דבאשתהי בודאי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאה קאי ובניה בחזקת ממזרים ובספק אשתהי אפשר שאינו כן אבל מ"מ אם נשאת תצא כספיקא דשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאם נשאת תצא אא"כ נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי עכ"ל:

כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו וכו'. כתב ה"ה ורבינו לא הזכיר מדין זה כלום ולא נתבאר לי למה עכ"ל. כלומר שהשמיט דין השנוי במשנה מי שעמד על ראש ההר ואמר אני פב"פ ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ולא כתבו כלל והיה אפשר לומר שטעמו משום דאמרינן בגמ' ודילמא שד הוא ותירצו שראו לו דמות אדם היינו נמי דמו דחזו ליה בבואה היינו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה וס"ל לרבינו כמ"ש הגאון שהביא הטור דהאידנא לא בקיאינן בבבואה דבבואה הילכך לא עבדינן בה עובדא. אבל קשה דא"כ ה"ל להשמיט הא דתנן (גיטין דף ס"ו) מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו דהא עלה נמי פריך בגמרא וליחוש דילמא שד הוא ומשני שראו לו דמות אדם ובבואה דבבואה. ורבינו כתב בפ"ב הא דמי שהיה מושלך לבור ולא כתב דחזו ליה בבואה דבבואה הרי בהדיא שסובר דעבדינן בה עובדא. לכן נראה שטעם רבינו הוא משום דבתר דאוקימנא ההיא נמי שעמד על ראש ההר והיא דמי שהיה מושלך לבור כדחזו ליה בבואה דבבואה אקשינן ודילמא צרה הואי ומשני תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאינם מכירים תו לא צריכינן לאוקומי דחזו ליה בבואה דבבואה ולפיכך גבי מי שהיה מושלך לבור לא כתב רבינו דחזו ליה בבואה דבבואה אלא כתב שהטעם מפני שבשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירים מינה נשמע דה"ה למי שעמד על ראש ההר ואמר אני פב"פ מת והלכו ולא מצאו שם שמשיאין את אשתו ולא חיישינן דילמא שד הוא ולא לדילמא צרה היא מאחר דבשעת הסכנה הוא ולפיכך השמיטו רבינו לגמרי לפי שסמך על מ"ש גבי מי שהיה מושלך לבור:

בא

מגיד משנה

ואם שהה. שם וה"מ דלי אסקוהו חזיוה בשעתיה אבל אשתהי מתפח תפח ע"כ. ופי' רבינו שא"ל לאחר ממש אלא באותה שעה וזהו שלא אמרו בגמ' חזיוה לאלתר אלא בשעתיה. וממ"ש ונתפח נראה שהוא מפרש מתפח תפח לאחר מיכן אבל אם נראה שאינו נתפח אין חוששין לו שהרי התפיחה היתה נראית. אבל הרשב"א ז"ל כתב שאין לשון הגמ' מורה כן אלא אומרים שמא תפח ואינו ניכר וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שבדין זה אין הפרש בין תוך ג' לאחר ג' שאפי' תוך ג' כיון שעמד במים אם העלוהו ואשתהי מתפח תפח:

כשמסתכלין בצורתו. שם (דף קכ"ב) משנה מעידין לאור הנר ולאור הלבנה:

כג ראו אחד. שם במשנה מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן פלוני נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והלכו והשיאו את אשתו. עוד שם מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ובגמ' תנא ב"ה אומר משיאין ע"פ בת קול והקשו על מה שאמרו במשנה ולא מצאו שם אדם ודילמא שד הוה אמר רב יהודה אמר רב שראו לו דמות אדם וכו' עד בבואה אית להו פירוש בבואה צל, והקשו ודילמא צרה הואי ותירצו תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין ע"כ. וכבר כתבתי פ"ב וכיוצא בסוגיא זו שדעת הרבה מפרשים הוא שהך דר' ישמעאל לא קאי אלא אצרה אבל לשד חוששין אא"כ ראו לו צל צלו וכ"נ כאן מן ההלכות (ואין נראה כן דעת רבינו) ומ"מ כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאין צורך לכך אלא בשדות או בחורבות שהשדים מצויין שם אבל בעיר לא חיישינן וכן מפורש בירושלמי וכן דעת התוספתא. ורבינו לא הזכיר מדין זה כלום ולא נתבאר לי למה:

בא

לחם משנה

כב ואם שהה ביבשה וכו'. לפי מה שמפרש רבינו דאפילו אחר שעה מעידין עליו אם לא ראו שנתפח, קשה למה תלו הדבר בגמרא (דף ק"כ) כשראוהו בשעתו היה לו לומר והוא שראוהו שלא נתפח דבזה הדבר תלוי דאם לא נתפח ודאי אפילו אחר שעה מעידין עליו ואם נתפח אפילו קודם שעה אין מעידין עליו. וי"ל דאפילו אם נתפח קודם שעה לא מקרי תפוח ואינו משתנה בשביל כך ולזה תלו הדבר בראייה בשעה כלומר שאפילו שנתפח קצת אין זה שנוי. עוד אמרו בגמרא כשתירצו שאני מיא דצמתי הקשו שם והא אמרת מיא מרזו מכה ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מצמת צמתי משמע משם דאם יש בו מכה משתנה במים וא"כ קשה על רבינו למה לא הזכיר דין זה. וחשבתי לתרץ זה דאולי סובר רבינו דהך הוי דלא כהלכתא מפני שלא תירץ בגמרא שאני מיא דמרזו מכה אלא אליבא דאביי דאמר ל"ק הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן אבל אנן דקי"ל כרבא דאוקי מתני' בסכין מלובנת לית לן להך תירוצא ולא אמרו בגמרא חילוק זה אלא מכח קושיא דהא אמרן דמיא מרזו מכה וא"כ אנן דלית לן הך תירוצא אית לן דאפילו דאיכא מכה אינו משתנה. אבל נ"ל עוד דרך אחר ולתרץ למה לא הזכיר רבינו לעיל גבי ראוהו צלוב דהוא דין דמגוייד כמו שתמה עליו ה"ה וכן תמהתי לעיל על ההלכות דלמה לא הזכיר ההיא דרבא אפילו לפי דברי ה"ה. ונ"ל לומר דההלכות ורבינו פוסקים כאביי דמתרץ הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן וטעמייהו דכיון דסתמא דגמרא מקשי והא אמרת מיא מרזו מכה והך תירוצא לא נאמר אלא לפי דברי אביי משמע דקי"ל כוותיה בהא ולהכי ההלכות לא כתבו אלא המשנה כפשטה דכיון דפוסקים כאביי לא צריכי לאתויי יותר וכן הביאו הך דה"מ דאיכא מכה אבל ליכא מכה לא. ורבינו ז"ל ג"כ כתב המשנה כפשטה והזכיר דין מגוייד במה שאמר אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים שזהו דין מגוייד כמ"ש הרב בית יוסף ז"ל. וא"ת מ"מ למה לא הזכיר רבינו דין דה"מ דאיכא מכה. ויש לומר דכיון דהזכיר רבינו דמן הארכובה ולמעלה תנשא ודאי דאמרינן דשאני במים בין היכא דאיכא מכה להיכא דליכא מכה דאם לא כן אמאי תנשא כשהוא מגוייד מן הארכובה ולמעלה אלא ודאי משום דמיא מרזו מכה וכיון דמיא מרזו מכה ודאי דשאני לן בין איכא מכה להיכא דליכא מכה ומכל מקום בהא דמכה לפי זה הרבה סתם רבינו הדברים יותר מדאי וצריך עיון והטור הזכיר הך דמכה שם בפירוש עיין שם בסימן י"ז:

כג ראו אחד עומד מרחוק כו' והרי נשכו נחש כו'. בפ' האשה בתרא (דף קכ"ב) הזכירו במשנה שני מעשיות. האחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. והשני מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת הלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו ועל הא דקאמר ולא מצאו שם אדם הקשו בגמרא וליחוש דלמא שד הוא דבהך שד הוא דאיכא לאקשויי הך קושיא אבל בההיא דצלמון ולא הכירוהו ליכא לאקשויי הך קושיא, וא"כ רבינו היה לו להזכיר דין זה דלא מצאו שם אדם דמשיאין את אשתו הוא רבותא אע"ג דאיכא למיחש שמא שד הוא וכבר תמה ע"ז ה"ה והרב בית יוסף בסימן י"ז תירץ דסבירא ליה כסברת הגאון דהאידנא לא בקיאין בבבואה ולכך סתם רבינו לומר דהיכא דלא מצאו שם אדם לא מהני דחיישינן שמא שד הוא וזה סותר למ"ש בהלכות גירושין סימן קמ"א גבי מ"ש רבינו בפ' ב' דמי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע וכו' והקשו שם בגמרא בפ' התקבל כי הני קושיי וכתב שם הרב בית יוסף ז"ל דרבינו פסק שם כתנא דבי רבי ישמעאל וסובר דלא צריכינן בבואה ולא בבואה דבבואה. ועוד אני תמה למה שפירש שם דברי רבינו דמה שאמר שם הרי אלו יכתבו ויתנו והוא שידעו אותו ע"כ צריך לפרש לפי דבריו דאין פירוש והוא שידעו כמו שפירש שם ההגהה דר"ל שידעו שהוא אדם והיינו דאמרו בגמרא דחזו ליה בבואה אלא שידעו אותו כלומר שיאמר שהוא פלוני בן פלוני וידעו שהוא כן ועל כן קשה דהך חלוקה ודאי הוי רבותא גדולה דס"ד דניחוש לשד וכדאקשו שם בגמרא על הך חלוקה וליחוש שמא שד הוא וכו' וא"כ היכי קאמר שם רבינו אע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו מאי אע"פ הוא זה הא כיון שהשמיעו בהלכות ולא מצאו שם אדם דמהני אע"פ דלא חזו שום בבואה כלל ואע"ג דאיכא למיחש דילמא שד הוא כל שכן לשעלוהו ולא הכירוהו ומאי אע"פ הוי זה. גם בדברי ה"ה קשה דאיך קאמר דרבינו לא הזכיר דין זה הא בפ' ג' כתב וכן מי שהיה מושלך בבור וכו' ובמה שאמר רבינו והוא שידעו אותו מאי מפרש ה"ה אי מפרש שידעו אותו שהוא אדם וחזו ליה בבואה הא כבר הזכיר דין זה ואי מפרש כפירוש הבית יוסף הא ג"כ הזכירו ופסק כתנא דבי רבי ישמעאל ואי מפרש והוא שידעו אותו שהוא אדם כפירוש ההגהה אלא שצריך שיעלוהו ולא סמכינן אבבואה דהשתא אנן לא בקיאינן בבבואה כדכתב הרב בית יוסף א"כ הרי הזכירו. ואולי שהוא מפרש והוא שידעו אותו כפירוש הבית יוסף כלומר שידעו שזה פלוני בן פלוני אבל לא הזכיר שם רבינו אם צריך שיעלוהו אם לאו דאפשר שצריך שיעלוהו. ומ"ש אע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו ר"ל לא מבעיא כשהעלוהו והכירוהו אלא אפי' לא הכירוהו אבל אם לא העלוהו כלל אלא הלכו ולא מצאו שם אדם לא הזכיר רבינו דמהני. זה נ"ל ליישב דעת ה"ה ז"ל ועדיין צ"ע:

ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני. כך היא גירסתו ומהר"י קולון נראה דגורס בדברי רבינו שהוא פלוני בן פלוני וממקום פלוני אבל בפירוש גירסתו יש לומר דבכל אחד מהני דאי אמר פלוני בן פלוני הא במתני' במעשה הצלמון משמע דמהני ואי אמר פלוני ממקום פלוני גם בתוספתא משמע דמהני הביאה לקמן ה"ה דאמר שם עד שמזכיר שמו ושם עירו:

בא

משנה למלך

כב ואם שהה ביבשה וכו'. היכא דלא ידעינן דאשתהי ביה אף למ"ד דאזלינן לחומרא בעד מפי עד תלינן לקולא דהעד הראשון ידע דבאותה שעה שלטו ביה מהריב"ל ח"א סימן א' וסימן ט':

יצא

הגהות מיימוניות

[ט] כדמוכח בעובדא דההוא גברא דטבע בדגלת דמים מצמת צמתי ע"כ: °[מדברי הה"מ נראה שהיתה נוסחת כפרו שעה ובספרים נמצא י"ב שעות ובס' ישן כתיבת יד נמצא אחר שהושלך מן הים כמה שעות אין מעידים עליו ולא נמצא שם מלת ונתפח. ובסמ"ג שם כתוב ואם שהה אחר שהושלך מן הים כ"ד שעות ונתפח אין מעידין וכו']: *(נ"ל שטעות נפל בספרים ובמקום ב' כתבו י"ב וכך ראיתי שהגיה רב אחד בתשובותיו ואחר כך חפשתי אחריו ולא מצאתיו ונראה שהיא הגירסא הנכונה ודוק):

ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו: **כד** בא אחד ואמר אמרו לי בית דין או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל. ובא השליח ואמר לנו. והשליח אינו יודע מי הוא זה. הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה הרי אשתו מותרת ° ואין אומרין שמא יצחק בן מיכאל *אחר הוא שמת: **כה** ° יצא עכו"ם וישראל מעמנו למקום אחר. ובא העכו"ם והסיח לפי תומו ואמר איש שיצא עמי מכאן מת. משיאין את אשתו ואף על פי שאין העכו"ם יודע אותו האיש. והוא שיאמר

השגת הראב"ד

*אחר הוא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והוא שלא הוחזקו שנים, עכ"ל:

מגיד משנה

כד בא אחד ואמר. פרק האשה שלום (דף קט"ו:) יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה אזיל מקורטובא לאספמיא ושכיב שלחו מהתם יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה קא אזיל מקרטובא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא. אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן, ובהלכות וקי"ל כרבא ע"כ. ובהשגות כתוב כאן א"א והוא שלא הוחזקו שנים ע"כ. וכן פירש רש"י מי חיישינן לתרי יצחק היכא דלא הוחזקו תרי יוסף בן שמעון בעיר אחד רבא אמר לא חיישינן הואיל ולא הוחזקו אבל היכא דאוחזקו מודה עכ"ל. ואני אומר שאף בהוחזקו אם ידוע שהאחד קיים משיאין אשתו של זה דהא ליכא למיחש לאחר דהא ידעי דחי הוא וכן מוכרח בגמ' בעובדא דגיטא דתנן בר חייא שכל שאין לחוש שמא מן האחר הוא תו לא חיישינן ופשוט הוא אבל ודאי אם היו כאן שנים ואין ידוע באחד מהם שהוא חי בודאי אין משיאין את אשתו של אחד מהם ואם נשאת תצא והויא לה ספק אשת איש וגם רבינו יודה בזה. ויש בפירוש מעשה דיצחק ריש גלותא שיטה אחרת לרמב"ן ולרשב"א ז"ל ודינו של רבינו אמת על הדרך שנתבאר:

כה יצא ישראל ועכו"ס. פרק האשה נרם (דף קכ"ב) מעשה בישראל ועכו"ס שהלכו בדרך ובא עכו"ס ואמר חבל על יהודי שהיה עמי שמת בדרך וקברתיו והשיאו (את) אשתו ושוב מעשה בקולר של ב"א שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עכו"ס ואמר חבל על קולר של ב"א שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהן ועוד שם מעשה אחר כיוצא באלו ובכולן נזכר קברתים וסובר רבינו שבדוקא הוא ואין לומר דלאו דוקא אלא מעשים שהיו כך היו דא"כ מה צורך היה לברייתא להשמיענו דברי העכו"ס וסוף דבורם ליתני מיתה לבד והויא רבותא טפי דאפי' בלא הזכרת קבורה היו מתירין וכ"ש שאם לא היה בדוקא לא היו מזכירין כן בג' מעשים כיון שמעשים אלו היו באים להודיענו דין זה. והרשב"א נראה שסובר כדעת רבינו שהוא מצריך בכל עכו"ס שמסיח לפי תומו שיאמר קברתיו והשיב עליו מהמעשים הנזכרים שם בעכו"ס שאמר מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי

כסף משנה

כד בא אחד ואמר אמרו לי ב"ד וכו'. כתב מהרי"ק בסי' קפ"ס דהא דכתב רבינו דאין אומרים שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת דוקא מפני שאמרו לו כשתלך למקום פלוני אמור להם שמוכיחים הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותה העיר שזה הולך שם דאי לא תימא הכי למה תלוי שליחותו בהליכתו לאותו מקום ומפני כן אשתו מותרת ע"כ. וכן נראה ממ"ש רבינו לקמן בסמוך ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו וכו' עד שיעיד העד שהוא פלוני ויזכיר שמו ושם עירו משמע דבעינן שיזכיר שם עירו והכי תניא בתוספתא אין מעידין עליו עד שיכירו וכו' ושם עירו. מיהו כתב מהרי"ק בסי' קע"ז דהיינו דוקא כשאין מזכיר שם אביו או נ"ל יוסף שממקום פלוני וכו' אבל אם אמר יוסף בן שמעון מת או א"צ להכיר ולהעיד על המקום דטפי איכא היכרא בשם אביו (משם) מקומו. והביא ראיה ממ"ש רבינו מצאו כתוב בשטר מת פב"פ או נהרג פב"פ ונודע שזה כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכתב עוד וכן מי שנשתתק ובדקו אותו וכו' וכתב שמת פב"פ תנשא אשתו. הרי לך שלא הזכיר שם העיר מאחר שהזכיר שם האב וכו'. ומ"ש הרמב"ס ז"ל ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פב"פ ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו משיאין את אשתו עכ"ל. אפילו נאמר דדוקא נקט ממקום פלוני ואפי' שהזכיר שם אביו פשיטא די"ל דדוקא (נקט) התם שצריך לברר העדות יותר שהרי כשמצאוהו מת לא מצאוהו בצורת אותו האיש שהזכיר ואם לא שהזכיר שם מקומו היה לנו לתלות בתרי יוסף בן שמעון כיון שאין אנו מכירים אותו בצורתו ולא היינו תולים בהשתנות דנשיכת נחש אבל עכשיו שהזכיר שם עירו אז יש לנו לתלות יותר בהשתנות הצורה מחמת הנשיכה משנתלה בתרי יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מאחר שלא הוחזקו ואין אנו יודעים אלא זה שהוא בעלה של זו אבל היכא שהעדים הכירוהו בצורתו פשיטא דסגי בשמו ושם אביו וכן מוכיח מתוך תשובת רבינו יואל עכ"ל. ושתי תשובות הללו כסותרות זו את זו בהבנת דברי רבינו שבאחת מצריך שיזכיר שם עירו אע"פ שהזכיר שמו ושם אביו ובאחרת אינו מצריך שיזכיר שם עירו. ונראה דספוקי מספקא למהרי"ק כוונת רבינו אי סגי כשיזכיר שמו ושם אביו או אי בעינן שיזכיר ג"כ שם עירו:

כה יצא עכו"ס וישראל מעמנו וכו' והוא שיאמר קברתיו. ה"ה כתב שלא הצריך רבינו שיאמר קברתיו אלא היכא שאין העכו"ס מזכיר שם היהודי אלא אומר איש יהודי שהיה עמי. ויש לתמוה על דבריו דבאמירתו קברתיו אינו מוציאנו מידי ספק אם הוא איש פלוני שמת או אם הוא אחר וכבר הרגיש הוא ז"ל בחולשת דבריו וכתב ואפי' א"ל שיש להשיב על זה מ"מ ודאי כך כוונתו של רבינו כמו שכתבתי כנ"ל עכ"ל. ומ"מ כדברי ה"ה כתבו הר"ן והריב"ש בתשובותיהם, שהר"ן כתב אין ספק שכל שהעכו"ס מכירו א"צ שיאמר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי חיואי ובי חסא ואין בזה ספק ואפילו לדברי הרמב"ס שכ"כ הוא ז"ל בכל כיוצא בזה בפ' אחרון מהלכות גירושין דכל שהוא מכירו אינו צ"ל אלא מת בלבד אבל כשאינו מכירו הוא שסבור הרב דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו בגמ' בכיוצא בזה בכולם יש בהם קברתיו כדאמרינן חבל על ס' בני אדם שהיו מהלכים לאנטוכיא וכו' וחבל על ס' בני אדם שהיו מהלכים לכרקום של ביתר וכו' וחבל על יהודי אחד שהיה עמי בדרך ומת וקברתיו ואמרינן פונדקית עכו"ס היתה וכו' וזה קבר שקברתיו כו כלומר שאינו מכיר אותו איש שאמרה עליו שמת אלא אומר איש יהודי שהיה עמי וכיוצא בזה לא סגי עד דאמר קברתיו ואע"ג דליכא למימר בכל הני דמעשה שהיה כך היה ולאו דבעינן קברתיו סובר הרב ז"ל דאם איתא א"ה דלא ליתמיט תנא וליתא בחד מינייהו מת להוד אלא ש"מ דנהי דבמכירו סגי במת בלחוד באינו מכירו בעינן דאמר מת וקברתיו. זה הוא דעתו של הרב ז"ל בזה וטעמא דמלתא שיותר אדם בקי במי שהוא מכירו שבמי שאינו מכירו הילכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר קברתיו ולא חיישינן דאמר

לחם משנה

כד בא אחד ואמר אמרו לי בית דין וכו'. בכאן נפל מחלוקת בין הרא"ם ז"ל ובין הרב מהר"י קולון דהרא"ם ז"ל מפרש דברי רבינו דלא בעי אלא הזכרת שמו ושם אביו לבד וזה שאמר יצחק בן מיכאל ולדידיה אתי שפיר מ"ש רבינו לעיל ואמר שהוא פלוני בן פלוני וכו' וכן מה שאמר לקמן מצאו כתוב בשטר פלוני בן פלוני מת דמשמע דבהא סגי לחודיה מהני אבל הרב מהר"י קולון סובר דפירוש דברי רבינו הם דבעינן שמו ושם אביו ושם עירו ומה שאמר כשתלך למקום פלוני הרי זה נמי שהזכיר שם עירו דככר אמרו לו בית דין אמור כן כשתלך שם דהוא מאותה העיר וככר האריך מהר"י ן' לב ז"ל בפסקיו חלק ג' עיין שם. ולדעת הרא"ם שנראה יותר מבואר בדברי רבינו קשה קצת דמאין יצא לו לרבינו דבשמו ושם אביו סגי הא אי אמרו בגמרא (דף קט"ו:) דמהני הוא משום דהזכירו שם עירו ואמר יצחק ריש גלותא וכו' הוה קאזיל מקורטובא לאספמיא ובדקו ולא מצאו שיצא שם אלא זה. והא דהקשה הרא"ם ז"ל בתשובותיו וכי סגרו כל שערי קורטובא והעמידו שומרים על הדרכים וידעו שלא יצא משם אלא זה, קשה לי דהא כי האי גוונא שנינו בתוספתא אבל אם אמרו אחד יצא מעיר פלונית מפשפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו והביאה ה"ה לקמן וכן הזכירו רבינו והא נמי דכוותה היא דמפשפשין בקורטובא אם יצא אחר משם. ואמרתי ליישב דעת רבינו ז"ל דהוציא זה דשמו ושם אביו סגי מההיא עובדא דגלמון דלא הזכירו שם העיר אלא שמו ושם אביו והא ודאי יש לדחות דשם ג"כ הזכירו שם עירו אלא דמתניתין נקיט לאשמועינן הך דינא ולכך לא הזכיר וכמ"ש שם מוהר"י בן לב בתשובה המזכרת. וחדע לך שכן הוא דאי לא תקשי ליה לאביי מהיא עובדא דגלמון דאמאי השיאו את אשתו ניחוש שמא איכא יוסף בן שמעון אחר לאביי דחייש לתרי יצחק אע"ג דלא הוחזקו והוה להו למבדק בכל המקומות בשכיחי שיירתא לשם אי איכא יוסף בן שמעון אחר אלא מאי אמרת דלאביי אין הכי נמי אלא דמתני' לא נחית להאי דינא הכא נמי נימא הכי. וי"ל דמ"מ כל היכא דמצינן למימר דמתני' דייקא אמרינן וא"כ אמרינן דבדוקא נקטיה פלוני בן פלוני ולכך קאמר רבינו דפלוני בן פלוני סגי ומאי דהזכירו בגמרא דהוה קא אזיל מקורטובא לאספמיא לאו דוקא אלא הודיענו כל הענין כאשר הוא. כתב ה"ה ז"ל כאן ואני אומר שאף דהוחזקו אם ידוע וכו' וכן מוכרח בגמרא, מה שהוצרך ה"ה לומר שזה מוכרח בגמרא משום דלא נימא כי בהוחזקו דאיכא תרי הכי נמי אפשר דאיכא אחר אע"ג דאכן לא ידענו ליה לכך אמר דכשידענו שהאחר קיים סגי:

כה יצא עכו"ס וישראל מעמנו וכו'. הרב בית יוסף כתב תשובה שכתב שם בסימן י"ז על דברי הרי"ף והרמב"ס ז"ל והרי זה שאמרו דבעינן קברתיו בעד אחד וגבי עכו"ס המסיח לפי תומו וכו', הוא ז"ל הבין במה שאמר שם בע"א המעיד מת ביבמה ועל כן תמה דלא אמר כן הרמב"ס אלא גבי עכו"ס המסיח לפי תומו אבל בע"א ביבמה דאומר מת לא בעינן קברתיו וכתב שאולי לא אמר כן הרשב"א אלא על הרז"ה. ואני אומר חלילה לו להרז"ה שיאמר דבעד אחד שיאמר מת ביבמה בעינן קברתיו דהא לא

משנה למלך

כה יצא כותי וישראל מעמנו למקום אחר וכו' והוא שיאמר קברתיו. כתב ה"ס ז"ל והרשב"א נראה שסובר כדעת רבינו כו' ואני אומר דאף רבינו סבור שאין צורך בכותי שמסל"ת לומר מת פ' שיאמר קברתיו וכו' וכן כתב ואפילו היה הכותי הוא שהסיח לפי תומו ואמר טבע פ' ביס הגדול ונשאת ע"פ לא תצא. וקשה דמה ענין טבע במים שאין להם סוף לסוכית דבהזכרת שמו אינו צריך שיאמר העכו"ס קברתיו ביבשה. דהתם אם נשאת לא תצא משום דרוב הנטבעים מתים ומשום הטביעה דינם הכי אבל ביבשה אף בהזכרת שמו צריך שיאמר קברתיו. ואפשר לומר בדוחק דאם

הגהות מיימוניות

°[כתב הטור ז"ל י"א דוקא שלא הוחזק אחר באותו מקום בזה השם וגם לא שכיחי שיירות שעוברין שם הא איכא חד מינייהו אין משיאין. והרי"ף כתב אפילו שכיחי תרי בהאי שמא או שכיחי שיירות משיאין עד דאיכא תרוייהו לריעותא וכך היא מסקנת א"א ז"ל עכ"ל]:

°[טור אה"ע סימן י"ז הביא זה הלשון ממש וכתב עליו ואיני יודע למה צריך שיאמר קברתיו עכ"ל]:

מגדל עוז

בא אחד ואמר עד אחר שמת. פ' בתרא דיבמות ופ' האשה שלום (דף קט"ו): כתב הראב"ד ז"ל והוא שלא הוחזקו שנים עכ"ל: ואני אומר הלכה הזאת פ' בתרא דיבמות ובפ' האשה שלום במעשה יצחק ריש גלותא ופסקינן כרבא דאמר לא חיישינן לתרי יצחק דפליג עליה דאביי ופירש"י ז"ל כן דמיירי בשלא הוחזקו שנים דליכא למטעי וכן הסכימו רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכדאיתא פ' כל הגט. ולדעתי גם ר"מ ז"ל דעתו כך אבל לא רצה לפרש מאחר שאין התלמוד מפרש אותו כמ"ש כמה פעמים אבל לענין גט שפירשו התלמוד כתב גם הוא ז"ל פ"ג מהלכות גירושין:

יצא ישראל ועכו"ס מעמנו כו' עד ויזכיר שמו ושם עירו. ביבמות פ' האשה בתרא (דף קכ"ב):

שיאמר קברתיו: **כו** וכן אם יצאו עשרה בני אדם באחד ממקום למקום והן אסורין בקולר או נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו. והסיח העכו"ם לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך מתו כולם וקברנום משיאין את נשותיהן: **כז** ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו. אאין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויזכיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת. מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו: **כח** במצאו כתוב בשטר מת איש פלוני בן פלוני או נהרג פלוני בן פלוני ונודע שזה כתב ישראל הרי זה תנשא אשתו. וכן מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין לגיטין ונמצאת דעתו מכוונת. וכתב שמת פלוני בן פלוני [י] סומכין על כתיבתו ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרת עגונה: **כט** גאל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או עכו"ם

א טור שם סמ"ג שם : ב עיין שם בטור נדין זה : ג גם זה שם :

כסף משנה

דאמר בדדמי אבל כשאינו מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו וכבר חלקו מהאחרונים בזה על הרב ז"ל. אבל דברי הרב נכונים כפשוטן של שמועות וכ"כ הריב"ש בתשובה שלא הצריך רבינו לומר קברתיו אלא כשאין העכו"ם מזכירו בשם כי כן מזכיר בגמרא בהנהו עובדי דאבא יודן בכלהו קברתיו והנהו הכי הוו שלא היה העכו"ם מזכיר המתים בשם אבל כשאומר העכו"ם מסל"ת איש פלוני מת חלילה לרב ז"ל שיצריך קברתיו שהרי באותו פרק עצמו כתב כיצד משיאין ע"פ עכו"ם מסל"ת ולא הזכיר כלל קברתיו וכן בכמה מקומות בפ' ההוא ובפרק שלפניו כי הרב ז"ל אינו כותב שנאמר בכל הנהו תלת עובדי מעשה שהיה כך היה וכו' עכ"ל. ולי נראה מדברי רבינו שאינו מצריך שיאמר קברתיו אלא בעכו"ם אבל לא בישראל אא"כ אמר מת במלחמה או טבע בים. ונמוקי יוסף כתב שהרשב"א והריטב"א תמהו על דברי רבינו ולתקן דבריו כתב הריטב"א דכל היכא שהעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בי פלוני בזה סגי בלא (שיאמר) קברתיו דכיון דמעייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה הכי דסכיב לא הוה קאמר אבל בעכו"ם מסל"ת בעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתבר הוא עכ"ל. וה"ר אליה מזרחי ז"ל כתב בתשובה דרבינו לא מצריך למימר קברתיו אלא היכא דשייך אומדנא דדעתא והכא גבי עכו"ם שאמר איש שילא עמי מכאן מת דמצריך לומר קברתיו היינו טעמא משום דגבי הליכת הדרך שייך בה אומדנא דדעתא דלפעמים בהולכי שיירות כשהולכים בדרך וקרה לאחד מהם שנשאר מן החברה ובקשוהו ולא מצאוהו חושבים באומדן דעתם ודאי מת או נהרג דאזלי בתר רוב נפסדים מהחברה שהם מתים או הרוגים דאי לא תימא הכי א"כ הא דכתב ע"א שאמר ראיתיו שמת במלחמה וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא מאי איריא מלחמה וכיוצא בהם אפילו בלא מלחמה וכיוצא בה אם אמר קברתיו אין ואי לא לא ועוד הרי הוא כתב בפרק הקודם מי שהוחזקה א"א והלכה היא ובעלה למדה"י וכו' ואפי' עכו"ם המסל"ת נאמן ומשיאין על פיו ובפ' הבא אחריו כתב כבר אמרנו שאם הסיח העכו"ם לפי תומו ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' ה"ז נאמן ותנשא על פיו משמע דאינו מצריך לומר וקברתיו. והתימה מהטור איך נעלם ממנו זה ואמר ואיני יודע מה צריך

מגיד משנה

תיובתא ואנסבה רב יוסף לדביתהו ומההוא דאמר טבע חשא שהזכרתי למעלה ומקומות אחרים וכתב דלאו דוקא הזכירוה כאן. ואני אומר שאף רבינו סבור שאין נצרך בעכו"ם המסיח לפי תומו ואומר מת פלוני שיאמר מת וקברתיו וכן מבואר בדבריו למעלה שכתב היה העכו"ם מסיח ואומר אוי לו לפלוני שמת ולא הזכיר שם קבורה. וכ"כ ואפי' היה העכו"ם הוא שהסיח ל"ת ואמר טבע פלוני בים הגדול ונשאת על פיו לא תלא וכמה מקומות (בדבריו) שמוכיחין כן אבל בכאן הזכיר ע"ל קברתיו לפי שאין העכו"ם מזכיר שם היהודי (שאומר שמת) אלא שאומר איש יהודי שהיה עמי ואנו יודעין שהוא פלוני (וכן בי' אנשים כיוצא בזה העכו"ם אינו מכירן ואינו יודע שמותיהן ולפיכך) צריך שיאמר קברתיו. והטעם בזה (שאמר) שבלא הזכרת השם די מש"כ בשאר מקומות הצריכו שיאמר דבר ברור מגיתה וקבורה. ואפי' ח"ל שים להשיב ע"ז מ"מ ודאי כך היא כונתו של רבינו כמ"ש כנ"ל:

כז ישראל שאמר. תוספתא אין מעידין עליו עד שיהו מזכירין שמו ושם אביו ושם עירו אבל אמר אחד יצא מעיר פלוני מפשפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו ע"כ:

כח מצאו שטר וכו'. בירושלמי ונכתב כאן בהלכות מצאו בשטר כתוב וחתום מת איש פלוני או נהרג איש פלוני ר' ירמיה אומר משיאין את אשתו ר' בון בר כהנא אומר אין משיאין את אשתו ופסק רבינו כדברי המקיל וכן מוכיח בהלכות בפרק מי שאחזו. וכתב רבינו ונודע שזה כתבו ישראל. ובאפשר שכוונתו היא למעוטי אם היה כתב עכו"ם והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במסל"ת אבל לא כתבו לפיכך צריך שיודע שהוא כתב ישראל אבל אין צריך שיתקיים שיכירו מי הוא שכתבו שא"כ היה אומר רבינו והוא שיתקיים או שנודע מי כתבו כלומר אפילו בעד אחד שיעיד שפלוני כתבו. אבל הרשב"א כתב שנראה שרבינו סובר דדוקא כשנתקיים אותו כתב והוא ז"ל הסכים לדעת האומרין שאפי' בלא מקויים משיאין: וכן מי שנשתתק. ברייתא בגיטין פרק מי שאחזו (דף ע"א) בודקין אותו בעדיות ואמרו שם בעדות אשה דאקילו בה רבנן נזכר פ"ב כיצד בודקין לגיטין: ואין בודקין עדי אשה. מחלוקת תנאים פרק האשה נרה (שם קכ"ב) פסק כת"ק וכ"כ המפרשים ז"ל:

כט אל יקשה בעיניך. זה שכתב שהטעם הוא משום מלתא דעבידא לאיגלויי ומשום עיגונא הוליאו ממה שאמרו ברא"ש פרק האשה נרה במסקנא דסוגיא משום עיגונא אקילו בה

לחם משנה

לא הצריכו קברתיו בגמרא גבי עד אלא גבי רעבון אבל בעלמא לא ולדברי הרשב"א ז"ל בכאן בע"א במלחמה או עכו"ם מסל"ת במלחמה קברתיו להרי"ף ולהרמב"ם וכתב שראוי לחוש להרי"ף ולהרמב"ם אבל בעכו"ם מסל"ת מת ביבשה זה הדעת הוא להרמב"ם לבדו ומעולם לא כתבו הריב"ש והרשב"א והר"ן שראוי לחוש להרי"ף והרמב"ם בזה דהרי"ף לא אמר כן אלא הרמב"ם לבדו ואין לחוש לו וכן מבואר בתשובת מהר"י בן לב חלק ב' שאלה י"ג כתב שם תשובת הרשב"א ז' בענין עד אחד במלחמה במים וכן דברי הריב"ש ובשאלה י"ב כתב דבענין עכו"ם מסל"ת דבעינן קברתיו אין להוש להרמב"ם דדעת יחידי הוא. כתב ה"ה לתת טעם לדברי רבינו והטעם שבלא הזכרת השם די מש"כ בשאר המקומות וכו'. אין להקשות א"כ ישראל שאמר שילא אחד מעמנו ולא הזכיר שם שכתב מחפשין הא ניתא שם כיון שלא הצריכו שם דתבעי קברתיו. וי"ל דמ"מ ישראל שאני ולא אמרו כן אלא בעכו"ם מסל"ה דגרע טפי והוא פשוט:

כח מצאו כתוב בשטר מת איש פלוני בן פלוני וכו'. כתב ה"ה וכן מוכיח בהלכות בפ' מי שאחזו ע"כ. וטעמו שהביא שם הא דאמר בגמרא בודקין אותו בעדיות ואמרו שם בעדות אשה אקילו בה. וא"ת למה כתב על זה שמוכיח כן בהלכות הא גמרא ערוכה היא בפ' מי שאחזו וכן יש להמוה על בעל הטורים שכתב שדעת הרא"ש לפסוק לחומרא דלא תנשא דהא בגמרא אמרו דבדעת אשה נאמן מי שנשתתק. וי"ל דשאני מי שנשתתק דהשתא מעיד על זה ואפילו שמעיד בכתב אקילו ביה רבנן אבל כשמצאו כתוב בשטר איש פלוני מת לא ידענו שזה שכתבו כאן בתורת עדות כתבו ואפשר שמשטה הוא כיון שלא ידענו שאמרו בתורה עדות. וא"ת א"כ איך כתב ה"ה שכן מוכיח בהלכות בפ' מי שאחזו מדהביא הך הא שאני ושאני כדפרישית. וי"ל דע"כ ההלכות לא סבירא להו האי חילוק דא"כ כשהביא הך ירושלמי אמאי לא פסק הלכה כמאן אלא ודאי שסמך על מ"ש במי שאחזו וס"ל דאין חילוק:

ואין בודקין עדי אשה וכו'. קשה דהא הבאתי למעלה מחלוקת זה ובגמרא (דף קכ"ב:) אמרו שם דטעמא משום דכיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא ולמה לא כתב רבינו טעם זה אלא שכתב שהטעם משום עיגונא דאקילו רבנן. ועוד קשה שכתב אח"כ אל יקשה בעיניך מפי עד ומפי כתב ובלי דרישה וחקירה, ותירץ שמשום שהוא דבר עשוי להגלות לפיכך הקילו חכמים ואמרו שנאמן ע"א ובלי דרישה וחקירה משמע דהיכא דליכא טעמא דעבידא לאיגלויי צריך דרישה וחקירה ומהטעם האמור בגמרא משמע בכל דיני גיטין וקדושין לא בעי דרישה וחקירה וכמ"ש הנמוקי יוסף מפני שכיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא. ולא מצאתי תירוץ לזאת הקושיא אם לא שנאמר דסבירא ליה לרבינו דהך דאמרו בגמרא כדיני ממונות דמיא לאו עיקר הטעם הוא דהא כתובה ליכא טעמא דתגעול דלת דהא בפ' הנזקין אמרו דכתובת אשה בזיבורית ולא בבינונית משום דיותר מבהאיש רוצה לישא וכו' וליכא טעמא דנעילת דלת וא"כ כיון דהכא ליתא טעמא דנעילת דלת כדין הוא דצריך דרישה וחקירה אלא שבגמרא אמרו דאין צריך דרישה וחקירה משום דכדיני ממונות דמיא הוא משום דאקילו רבנן משום דהוי עיגונא דאיתתא והיא מילתא דעבידא לאיגלויי ומפני כן בכל מקום דליכא טעמא דעבידא לאיגלויי בעינן דרישה וחקירה זה נ"ל ועדיין צ"ע:

כט אל יקשה בעיניך וכו'. ברים האשה רבה שאלו בגמרא (דף פ"ז:) אלמא עד אחד נאמן מדאורייתא מנ"ל ואמר במסקנא (דף פ"ח) אר"ז מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה לא ליהמיר ולא ליקיל משום עיגונא (דאיתתא) הקילו

משנה למלך

דאם בעלמא אפילו הזכיר שמו צריך שיאמר קברתיו ביבשה משא"כ בישראל לא היו מתירין בגמרא גבי טביעה בעכו"ם כיון שיש לחוש לבדדמי משני נדדים אי משום דאף דביבשה שייך גבי עכו"ם בדדמי מנם שא"כ בישראל גבי מים שאפילו בישראל חוששין לבדדמי לא היה לנו להתיר ואפילו נשאת תלא. זה נ"ל לומר על צד ההכרח ודוק:

כז עד שיעיד העד שהוא פלוני ויזכיר שמו ושם עירו. בשמו ושם עירו סגי ולא בעינן שם אביו סריב"ל ח"א סי' ח' ועיין בסי' ו' היכא דאיכא שמו ושם אביו או שמו וכינויו ואיכא סימן אחר כגון דקאמר שהיה קרוב למשפחה פ' לכ"ע אין חוששין לתרי יב"ש אף דליכא שם עירו. מהריב"ל ח"א סימן ד' יע"ש:

כח ואין בודקין אשה בדרישה וחקירה. פלוגתא דתנאי בשלהי יבמות ופסק כת"ק. וז"ל הריב"ש סימן קנ"ג ובקדושין מממון ילפינן כמו שפסקו הגאונים בשלהי יבמות דאין בודקין עדי אשה

מגדל עוז

אבל אם אמר אחר וכו' עד תנשא אשתו. פ' האשה שלום (דף קט"ו) : מצאו כתוב בשטר עד ס"ז תנשא אשתו. פ' האשה שלום (יבמות דף קט"ו) ובירושלמי וכתב ר"י אלפס סוף ה' יבמות: וכן מי שנשתתק כו' עד ותנשא אשתו. בגיטין פ' קורדיקוס (דף ע"א) באוקימתא דרב יוסף בר מניומי א"ר ששת : ואין בודקין עדי אשה עד עגונה. ביבמות פ' האשה בתרא (דף קכ"ב) : אל יקשה בעיניך וכו' עד העד בשקר. פ' מלות חליצה ופ' המולך ושם הארך ר"י אלפס בהלכות וריש פרק האשה שלום

הגהות מיימוניות

[י] כר' ירמיה דאמר בירושלמי הכי ותניא כוותיה ודלא כר' אבין בר כהנא שחולק עליו ותניא כוותיה דבשל סופרים הלך אחר המקל מס"ה, ע"כ:

עכו"ם המסיח לפי תומו ועד מפי עד ומפי הכתב ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו. שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין [כ] אתה יכול לעמוד על בוריו אלא מפי העדים ובעדותן כגון שהעידו שזה הרג את זה או הלוה את זה. אבל דבר שאפשר לעמוד על בוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמט אם אין הדבר אמת. כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו. שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר. לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד מפי שפחה ומן הכתב ובלא דרישה וחקירה כדי שלא תשארנה *בנות ישראל עגונות:

סליקו הלכות גירושין בס"ד

מגיד משנה

בה רבנן ובכמה מקומות שאלו טעמא דעד אחד משום מלתא דעבידא לאיגלויי הוא א"כ משום דאיהי דייקא ומינסבא, ונראה לי שהטעם הראשון עיקר שעליו סמכו בדברים אחרים בגמ' כגון בהכרת שמות בגיטין ובי"לה שאפי' מפי אשה ומפי קרוב או קטן כמו שנתבאר פ"ד מהלכות חליצה ויבום והוא משום דהוי מלתא דעבידא לאיגלויי ולזה הזכיר רבינו בכאן טעם זה. וכבר כתבתי למעלה בראש הפרק דהיכא דנפקא לן דינא בין ב' טעמים אלו שאין רבינו סומך על זה כגון בעד אחד בקטטה כמוכר שם, ובהשגות א"א א"נ דאיהי דייקא ומנסבא (מפני חומר שהחמרת עליה בסופה) ע"כ. וכבר באַרתי דעת רבינו:

סליקו הלכות גירושין

כסף משנה

צריך שיאמר קברתיו עכ"ל הרא"ם ז"ל. וכתב הריב"ש דקברתיו לאו דוקא אלא כל שנתעסק בטלטולו ממקום למקום כדרך המתים ולא היה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף או שהוא לא נתעסק אלא שמעיד שנתעסקו בו אחרים בהא סגי דהשתא ליכא למיחש למידי שכיון שנתעסקו בו הכירוהו וליכא למיחש דאמר בדדמי וכן ליכא למיחש שלא מת אלא דמחו ליה ברומחא או בגירא וכן במים אפשר שהמים בלבלוהו וסבר שמת שהרי התעסקו בו ורא בטוב שמת וכ"כ הר"ן בתשובה וכתב עכו"ם זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים ושאל לגופה המגדל כמה ים שהגיע ליבשה וא"ל כמו שפה ימים כל כה"ג ודאי לא משמע דאיכא למיחש דאמר בדדמי עכ"ל:

סליקו הלכות גירושין

השגת הראב"ד

*בנות ישראל עגונות. כתב הראב"ד ז"ל אי נמי דאיהי דייקא ומינסבא, עכ"ל:

לחם משנה

הקילו בה רבנן וכתב שם התוס' (בד"ה מתוך) נראה לר"י דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין. וקשה בדברי רבינו דמריש ליסניה ומסיפיה משמע דהסכים לדברי ר"י שכן כתב ברים ליסניה אל יקשה בעיניך שההירו חכמים וכו' ובסופיה אמר נ"כ לפיכך הקילו חכמים וכו' ובאמצע ליסניה משמע איפכא דהוי מן התורה שכן כתב שלא הקפידה תורה וכו' וכן חזר ואמר לא הקפידה תורה עליו. וצ"ל לייסב לשונו דודאי מדרבנן הוא נאמן אלא שהקשה הקושיא שהקשו התוס' ואל יקשה בעיניך איך עקרו חכמים דבר מן התורה ותירץ שלא הקפידה תורה וכו' כלומר לא הקפידה תורה שלא נעקור ממנה אלא בדבר שאינו עשוי להגלות אבל בדבר עשוי להגלות אע"פ שמן התורה צריך שני עדים מ"מ כשנעקור הדבר לא הקפידה התורה על עקירתו כיון שהוא הגון להאמין וכמו שכתבו התוס'. זה נ"ל לייסב דעת רבינו והאל יתברך יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות:

משנה למלך

אשה בדרישה וחקירה דלדיני ממונות מדמינן להו וה"ה לכל דיני קדושין וגרושין ובסימן רס"ו כתב דאף למ"ד דעדי נשים בעו דרישה וחקירה היינו עדי מיתה שבעל אבל בעדי גיטין וקדושין לכ"ע לא בעי דרישה וחקירה יע"ש:

הגהות מיימוניות

[כ] אהא דפ' החולץ (יבמות ל"ט) דפסיק הלכתא ואישתמודעינהו [גילוי מילתא בעלמא הוא] ואפילו מפי קרוב ואפילו אשה, פירש רבינו אלפס שהקרוב והאשה לא אמילתא דאיסורא קא מסהדי ולא אממונא קא מסהדי אלא מילתא בעלמא הוא דמגלו דהדין ניהו גברא פלן והא ניהי איתתא פלניתא וכו' הילכך שרי ליה לסהדא למסמך אפומייהו לאסהודי [עילויה] דההוא גברא או עילוה דהך איתתא בין לענין איסור בין לענין ממונא ודוקא היכא דליכא חששא דהשדא אבל היכא דאיכא חששא דהשדא וכו' לא סמכינן אקרוב ואשה והאריך בדבריו. ומלשונו משמע דדוקא בעכו"ם שמסיח לפי תומו אז נאמנין, ואין נ"ל שהרי מוכיח בפרק הגוזל בתרא שאשה או קטן אין נאמנין במסיח לפי תומו אלא באיסורא דרבנן או באיסור דאורייתא בשבויה שהקילו בה דמנוולה נפשה או בממונא כגון שהיו הבעלים מרדפים אחריהם וכן משמע פ' בהרא דכתובות ופ' כיצד מעברין ופ"ק דפסחים והכא דאורייתא הוא. אלא נראה לומר שאפילו מכוונין להעיד משום עיגונא אקילו בה ובשבויה וכל הדומה לה הקילו כדאיתא בריש פ' האשה רבה אפילו באיסורא דאורייתא ולא חיישינן להשד תרע שהרי כל קרוב אינו נאמן והכא נאמן ולא נימא דחשיד לשקר. ועוד יש לתת טעם דבכל דבר גילוי לא משקר כדאיתא בר"פ אין מכירין דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי אינשי והתם באיסורא דאורייתא נפקא מינה כגון תיקון המועדים יום כפור וחמץ בפסח, ראבי"ה ועיין בהלכות יבום פ"ד, ע"כ:

מגדל עוז

שלום משמע כן ובכמה מקומות בתלמוד: לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד מפי שפחה ומפי הכתב ובלא דרישה וחקירה כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות: כתב הראב"ד א"נ דהיא דייקא ומנסבא מפני חומר שהחמרנו עליה בסופה עכ"ל: ואני אומר איני רואה זה הטעם מוזכר אלא בעד אחד בלבד אבל טעם עגונה שכתב ר"מ ז"ל מוזכר בכ"מ בעדות אשה ובשבויים הקילו משום עיגונא אכן על פי הסברא שניהם כאחד טובים:

סליקו להו הלכות גירושין בס"ד.

חדושי מים חיים מהגאון בעל פרי חדש זצ"ל

הלכות אישות

פרק א הלכה א קודש מתן תורה. עיין מאי דאסיק הכ"מ דכל הדברים שנאמר בהם הלמ"מ דינן ממש כדין תורה ועיין בס"ה עשין רי"ג:

הלכה ד קודם מתן תורה. עיין ספ"ב מהלכות נערה בתולה כתב מרן כ"מ סיוע לדברי רבינו מדאמר ר"א פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה וכו'. עיין בפרק הבא על יבמתו דף ס"א ע"ב דר"ע ס"ל זונה זו מופקרת וע"ל פי"ח מהלכות איסורי ביאה דין ב' ועיין בס"ה שורש המישי ולאוין שנ"ה ע"ש ועיין בסוטה דף מ"ג ע"ב:

פרק ב הלכה ג וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת כ' תהיה נערה וכו'. דע שמי"ב שנים עד תשלום חמש ושלשים שנה כל זמן שתביא שתי שערות תהיה נערה בשה חדשים ואח"כ תקרא בוגרת וכ"כ הרב להדיא בפירוש המשנה בפרק אלו נערות יע"ש:

הלכה ד ואם לא נראו בה וכו'. כתב ה"ה ואע"פ שיש באים חילוק כמ"ש בפרק זה סובר רבינו דבאילונית בעינן כולהו וכ"כ התוספות בפ"ק דקדושין דף ד' ע"א ד"ה דלא וכו' ע"ש:

הלכה ט הבת שילדה. כתב ה"ה ומ"ש רבינו אחר י"ב שהוא סבור שא"א לילד קודם לכן וגורס בפ"ק דיבמות לעולם שמא התעבר ותמוה. וק"ל לגירסת רבינו סוגיא דאלו נערות דלא משכח כן קודם בגרות והכי איתא נמי בירושלמי ריש פ"ב דסוטה ע"ש: עוד כתב ה"ה בביום הלפון והיגה יכולה למאן ושכן נראה מהסוגיא דפרק נואמן על האנוסה. ועיין בנדרים דף ל"ה ע"ב ובהר"ן לשם: עוד כתב רבינו בניס הרי הם כסימנין. איתא בר"פ בן סורר ומורה דקטן אינו מוליד:

פרק ג הלכה א כיצד האשה מתקדשת. כתב ה"ה דאם לא אמר לי כתבו הרמב"ן והרשב"א שאינה מקודשת והוכיחו כן משום דידים שאינן מוכיחות גם הוין ידים. וכתב הרשב"א בחידושיו מיהו איכא למימר דחוששין לה וצריכה גט. ועוד כתב בשם י"א וז"ל ואפילו קדושין וגירושין למ"ד לא הוי ידים אין חוששין לה כלל ע"כ:

פרק ד הלכה א אבל האיש שאנסוהו עד שקידש בע"כ הרי זו מקודש. נראה כעין סעד לזה שהרי אינו שכופין אותו לכנוס. ומ"מ יש לספקק בה שאם האונס יבא מצד האשה אף זה שלא כהוגן ואפשר שמתוך שאין מנוי לא כללוהו בדין ספקעה והדברים סתומים ואין לנו לדון בהם אלא אחר המחמיר לשון המאירי בקדושין. ועיין השגת הראב"ד במה שהשיגו ובמה שתמה עליו הרב לח"מ במהדורא שניה (דף ע"ז ע"ד) וכתב וז"ל ולעיקר הקושיא י"ל דשאני התם דאין שום אונס אלא הפליר עליו ריעים וכאן אי אמרינן דלא בעינן רוצה אני משום דאגב אונסא דזוזי גמר ומקני יע"ש הורף לשונו. ואין דבריו מובנים דכי היכי דהתם איכא אונסא דזוזי ה"נ איכא אונסא דזוזי ואדרבה כל שכן הוא דאי נבי לא תחמוד שמכר המוכר ברצונו הגמור והטוב אף שיהיה ע"י הפצרת ריעים ואע"פ כן מצריך הראב"ד שיאמר רוצה אני כ"ש בתליוה וזבין דמצרכינן ליה דלימא רוצה אני. באופן שלא לדק המ"מ במ"ש בכאן דבתליוה וזבין אינו מצריך הראב"ד שיאמר רוצה אני דליתא. ומאי דקשיא ליה להל"מ מסוגיא דהכונס י"ל דה"ק אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זבינא כלומר ואם איתא דחמסן הוי סו"ל לרב הונא לפרושי דחמסן מיהא הוי אי נמי הכי פריך דאם איתא הו"ל לרב הונא למנקט דיניה בלישנא דחמסן המוזכר בדברי התנאים ולא למנקט דיניה בתליוה וזבין ומשני דהכא מיירי בדלא אמר רוצה אני והלכך הוי חמסן והיא דרב הונא דלא מיקרי חמסן מיירי בדאמר רוצה אני אבל לענין דזביניה זבינא לא שאני לן בין אמר רוצה אני ללא אמר רוצה אני ובזה נסתלקה קושית הל"מ ז"ל בפ"י מהל' מכירה על לשון המ"מ בפ"א מהלכות גזילה ע"ש. ואף שזה דחוק קצת מ"מ הוא יותר נכון מדברי הב"י בח"מ והרב הנזכר שנמשך אחריו:

הלכה ט לפיכך אם בא פקח וקדש את הרש הפקחת הרי זה מקודשת לשני ונותן גט והיא מותרת. עיין בפי"א מהלכות גירושין דין ו':

הלכה יא טומטום ואנדרוגינוס. כתב הראב"ד ז"ל ולמה הם צריכים גט מספק. ולא ידעתי

ידעתי מאי דבפרק הערל דף ע"ב איתא בהדיא דטומטום שנתקדש קדושיו קדושין ומשמע דה"ה לאנדרוגינוס ותימה על הראב"ד והמ"מ ז"ל. ובירושלמי שם נתקדש חוששין לקדושיו וע"ש:

הלכה טו וכן כותי ועבד שקדשו אין קדושיהן קדושין. אם נשתחרר ולא טבל חוששין לקדושיו ועיין במ"מ פי"ג מהלכות אסורי ביאה:

הלכה טז המקדש אשה שחציה שפחה. עיין בפ"ג מהל' א"ב דין י"ג ע"ש:

הלכה יח שיכור שקידש וכו'. עיין בהלכות גירושין פ"ב דין י"ד ועיין בב"י ריש סי' קכ"א, ועיין בהלכות יבום פ"ב דין ד' וע"ש:

פרק ה הלכה טו המקדש בהנאת מלוה. כתב מרן מימרא דאביי שם. ובגמרא פירשו הנאת מלוה דארווח לה זימנא ולשון דארווח לה זימנא לא אתי שפיר לדעת רבינו ודוק ועיין בהר"ן:

הלכה כא וכן אם אמרה לו. ה"ה הביא דברי הרשב"א דכתב וז"ל אדרבה לכאורה משמע דכה"ג קרוב הוא להיות כהילך ופירושו בשלמא לפירושי דמיירי בשליח ניחא דלא חילק הגמרא בין אדם חשוב לשאינו חשוב אבל לפי' רבינו משמע דכל כה"ג וכו'. עוד כתב המ"מ לקושית הרשב"א דלדבריו א"כ יפה כח השליח ממשלחו. ולפע"ד נראה שיפה כוון שהנותן המעות הוא מקדש אותה במעות שהוא נותן לו ולכך יפה כח ממשלחו בהא ודוק:

הלכה כד האומר לאשה וכו'. מהכא שמעינן דאין אשה נקנית בחליפין וכדאיתא בגמ' ועיין בהר"ן: עוד כתב הרב דאינה מקודשת בין החזירתו בין לא וכו'. מיהו אם אמר לה בהנאת הזמן שהשהתי בו מקודשת כדלעיל דין ט"ו וע"ש:

פרק ו הלכה א וכל תנאי שבעולם וכו'. ה"ה הביא שיש מי שהקשה על רבינו דלמה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כההיא סוגיא דמי שאחזו ותירץ דההיא סוגיא לא קיימא כדרב אסי יע"ש. ואינו מחוור דמאן לימא לן דפליג רב אסי אהא ומ"מ נ"ל ברור כדעת הרב דע"כ רב אסי פליג בהא דהא איהו קאמר דהא מני רבי היא מכלל דלרבנן אינה מגורשת ואם איתא דס"ל לרב אסי דבעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד אף לרבנן הויא מגורשת משום שהתנאי בטל ומעשה קיים אלא ודאי דלא ס"ל הכי ורבא נמי לא חש להך כללא וכן עיקר ודוק:

הלכה ג כיצד האומר לאשה. מרן כ"מ הביא השגת הטור שהשיג על רבינו וכתב דלא נהירא דמילתא דפשיטא הוא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת וכו' יע"ש. והשגת הטור לענ"ד אינה כלום אע"ג דקי"ל בגיטין דתוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי כדאיתא בפרק יש נוחלין דף קכ"ט ובפרק בתרא דנדרים דף פ"ז ה"מ לחזרה אבל להטיל תנאי לא הוי חזרה וס"ד להטילו בתוך כדי דיבור כדעת הרב וברור הוא ודוק:

הלכה ד מפני שהקדים המעשה וכו'. ונ"ל שלדעת שאר הפוסקים דפליגי על הרב אף אם הקדים המעשה ונתן בידה אם בדיבור הקדים התנאי למעשה התנאי קיים באופן שלדעת הרב ז"ל הכל תלוי במעשה ממש ולדעת שאר הפוסקים הכל תלוי בדיבור כנ"ל ודוק. ועיין בל"מ מה שהקשה לרבינו מההיא דאתקין שמואל בגיטא דפרכינן ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה ולדעת רבינו כל זמן שאינו נותנו לה תנאי קודם למעשה מקרי וקושיא זו הקשה הר"ן. ועיין מה שתירץ הרב ז"ל וכתב שהוא ענין נכון ולפע"ד עוד י"ל דכשמקשה בגמרא ולימא לה יהא גט אם לא מתי ומשני בעינן תנאי קודם למעשה פירוש חיישינן דטעו אינשי ויתנהו לה כשאומר לא יהא גט ואכן תנאי קודם למעשה בעינן ודו"ק:

הלכה ט כגון שקידש או גירש או נתן. פירוש והתנה שלא יזדווג הלוקח או המקבל מתנה עם אשתו:

פרק ז הלכה א השגת הראב"ד וז"ל ושמעתא לא אזלא הכי אלא עד דאמר בפירוש. פירוש עד שאמר הבן שיאמר אבא אין אבל אם אמר עד שירצה אם שתק די: עוד כתב רבינו את הבן וכו'. והיא תוספתא כלשון רבינו והובא בחידושי הרשב"א וסיפא דברייתא מהתוספתא מקודשת שמא נתרצה האב שעה אחת לפני מותו וספק מקודשת קאמר:

הלכה ג הרי את מקודשת וכו'. המ"מ הביא מה שכתב הרשב"א וכתב אם איני כדאי להלך הומר אני שאפילו יש במקום קרוב כמוהו או יותר לא נתקיים שהרי מלינו שיש קפידא באומר ע"מ שאני עני וכן באומר ע"מ שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב שיכולה לומר מטרפשא אזלא וכו' וזו ודאי אינה קפידא אצל רוב בני אדם יע"ש. ולענ"ד זה פשוט והרשב"א לא קאמר אלא שאם מקצת בני אדם מקפידין נאמר שאף זה מקפיד אבל בדבר שאינו קפידא לשום אדם כגון דיש לו במקום אחר במקום קרוב כמוהו מקודשת. ומה שכתב במקום פלוני לאו למעוטי מקום אחר כמוהו אלא למעוטי יותר קרוב או יותר רחוק ומיהו היכא דקפיד להדיא אפילו בדברי הבאי הויא קפידא כדאיתא בפ' המקבל גבי ההיא דערב לו בתמרים ועירב לו בגרוגרות ופסקו הרב בס"פ ו' מהלכות עירובין ועיין עוד לקמן בפ"ט מהלכות גירושין דין ל"ו ובמ"מ שם ועכ"פ דברי הרשב"א נראין לי עיקר ודלא כהמ"מ ודוק:

הלכה ז ואפילו קרובה לבער רחצה. כתב הל"מ דמשמע כ"ש רחוקה והוא תמוה דבגמרא משמע דקא בקרוב משער רחצה וכתב דזה הוקשה לו לה"ה ותירץ במה שסמך לו ממ"ש בפרק כ"ה יע"ש. ולי רוח אחרת בכוונת ה"ה וזו היא שמ"ש שסמך על מה שיתבאר כלומר ולכך לא חיים למידק בלישניה והאי אפילו לאו דוקא והרגיש דכפי זה למה ביארו התם ולא כאן ותירץ דכשאמרו בגמרא רחה ונתפיים הוא לענין כתובה ולכך כתבו רבינו לענין כתובה אבל אה"נ דה"ה לענין קדושין ולאפוקי ממה שהביא הרב הכ"מ והלה"מ כנ"ל ודו"ק:

הלכה טז האומר לחבירו וכו'. י"מ דבריו באומר לכשתלד הרי מקודשת לי ופוסקים במזכה לעובר שאם אמר לכשתלד קנה ומאחר שקונה נקנה ואף רבותי כתבו כן מ"מ אין מזו טענה להכריע ממנה דעת גדולי המחברים בזו שהרי פסקו סתם שהמזכה לעובר לא קנה ולא חילקו בין שאמר לכשתלד ללא אמר לכשתלד עכ"ל המאירי:

הלכה יח אמר לה הרי את מקודשת בבגדים אלו וכו'. עיין בלח"מ מה שהאריך בלשון רבינו וכתב על דברי התוס' דף י"ב גבי ההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדי דכתבו שם דנראה דאתיא דלא כרב יוסף והוא דוחק יע"ש ולא דק דתוס' לא כתבו כן אלא ללישנא דמידי דקיין בעינן ודוק: עוד כתב הרב הנזכר שם עמ"ש הרב המגיד דלענין דינא לא נ"מ בין פירוש רבינו ופירוש רש"י. והר"ן בפי' ההלכות כתב דלא נפקא לן כלל אבל דברי ה"ה הם מגומגמים יע"ש. ונ"ל להלין בעד ה"ה ודלא כמ"ש הר"ן דדברי רבה ליכא מאן דפליג דלא צריכי שומא אפילו לכתחילה וא"כ כי מסקינן והלכתא שיראי לא צריכי שומא הא שאר מילי צריך לכתחילה וא"כ לא נ"מ בין פירוש רבינו ובין פירוש רש"י לענין הלכה ודוק:

פרק ט הלכה ח האב שהיתה לו וכו'. ק"ל למה השמיט רבינו החידוש דאמרו בגמ' דאפילו דאמרה ליה דליהוי קדושין לדידך. ולכן נ"ל שרבינו סובר דזהו אליבא דרבא. ולכן השמיט הרי"ף ז"ל כל זה ולא כמו שכתב הרב המגיד כנ"ל ודוק:

הלכה יא נודע לי שלפלוני קדשתיה תהיה צריכה גט ממנו. כתב ה"ה דנלמד מדין הפה שאסר וכו'. ועיין בפ' י"ב מהלכות גירושין:

הלכה כו ואם גירש השני לא יכנוס הראשון שמא יאמרו וכו'. עיין פרק י"א מהלכות גירושין דין ו' יע"ש:

פרק י הלכה ב אבל אם היתה נדה וכו' הרי היא כארוסה עדיין. ומיהו אם קדשה בנדתה פשיטא דהוילי בה קדושין והכי איתא ר"פ אלו נערות דף ל' ע"א ע"ש:

הלכה ג ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים. אית דגרסי מערי יהודה ומחוצות ירושלים ואומרים הדייקנים שזה הלשון מתוקן ביותר כי כשאומר בערי יהודה אולי ישמע שם הקול מבחוץ אבל כשאומר מערי עכ"פ קול השמחה מבפנים הריטב"א ז"ל:

הלכה ט אין פוחתין. עיין במרן כ"מ וברדב"ז סימן קע"ד:

פרק יא הלכה ה רצו לקיימן אחר שהבריאו וכו' וכתובתן מאה. איתא בירושלמי פ"ק דכתובות והוא שבא עליה מסתפקת ומשתחפה אבל אם לא בא עליה אפילו כתובת מנה אין לה: עוד כתב הרב ואין משיאין את הקטן וכו'. בפ' הנשרפין דף ע"ו ע"ב איתא דסמוך לפרקן מלוה ופירש רש"י דמשום האי שנה או שנה לא תזנה עליו ע"כ וע"ש:

הלכה ח כתב הרב דכל שכתובתה מאה או שלא תקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים. וכתב המ"מ דפשוט הוא שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי ב"ד ע"כ. ואינו פשוט דפלוגתא דתנאי הוא בפרק אלו נערות דף ל"ו ובברייתא הדא קתני דחרשת ושוטה יש להן טענת בתולים ובברייתא אחריתי קתני דאין להם טענת בתולים ואוקימנא הדא כר"ג והדא כר' יהושע והתם ע"כ מיירי בשכתב לה כתובה מאתים ולר"ג אין להם טענת בתולים דאנן טענינן דמשנתארסה נאנסה ולרבי יהושע דס"ל דלא מפיה אנו חיים יש להן טענת בתולים להפסידה כתובתה ולדידן דקי"ל כר"ג ע"פ זה הוציא הרב הכלל דכל שלא תקנו לה חכמים כתובה אין לה טענת בתולים ואף לגירסת ר"י בעל התוספות (ונראה שזו היא גירסת הרב בהלכות נערה בתולה וכמ"ש שם במקומו) דגרים בברייתא קמייתא החרשת והשוטה יש להן קנס ולא גרים יש להן טענת בתולים אע"פ כן אין קיום לדברי המ"מ דמאי פרכינן עלה מאידך ברייתא דקתני החרשת והשוטה אין להן טענת בתולים שאני התם שאין טענת בתולים אלא למה שהוא תנאי ב"ד אבל לעולם שהן בחזקת בתולות ומשום הכי יש להם קנס באופן שדברי המ"מ אינם נכונים אבל דברי הרב נכונים וברורים בסוגיא ודלא כהל"מ ע"ש:

פרק יב הלכה טז ואם היו לו נכסים ב"ד יורדין לנכסיו וכו'. מסתבר בלא הכרזה דומיא דמזונות אלמנה ובנות וצ"ע:

פרק יד הלכה יג ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו. נ"ל שרצה לרמוז לנו דאפילו אם תפסן מיד האשה אין מוציאין מידו דכן פסק רבינו גבי בכור אם תפסו כהן אין מוציאין מידו ובזה נסתלקה תפיסת הריב"ש ודוק:

פרק טו הלכה ד כמה בנים יהיו לו. כתב מרן דפסק כב"ה ודוקא זכר ונקבה אבל שני זכרים או איפכא לא ושכן מוכיח בגמרא יע"ש. ומאי דאקשי ליה רבא לאביי היינו לפי שיטתו דלא יליף מברייתו של עולם אבל רבא ס"ל דכי היכי דבתחילה בעינן זכר ונקבה ה"ה לבסוף דלא עדיף כח הבן מכח האב ועיין בסוגיא ודוק:

פרק טז הלכה יח כל מקום שאמרנו וכו'. באור זרוע קצר פסקו רב נמה וכל הגאונים ז"ל אלמנה שלא נשבעה על כתובתה ונשאת אבדה כתובתה ואינה יכולה לישבע וליטול דכיון דנשאת בלא שבועה ומכרה הממון לבעל הרי היא גזלנית ופסולה לשבועה וכן פסק הר' מנחם מוורמיש ז"ל ע"כ:

הלכה כו האשה שאמרה וכו'. כתב ה"ה דלענין גביית כתובה הכריע הרמב"ן כרבינו והביאו ראיה מפרק האשה וכו'. וכ"כ נמוקי יוסף בפ' האשה שלום בשם הריטב"א: עוד כתב ה"ה דראה מי שסובר דדוקא כשאינה תובעת ושיש לחוש לסברא זו אף על פי שיש חולקין, והיא סברת הרא"ש בפרק האשה שלום, והחולקים הם בעלי התוספות יע"ש:

הלכה לא באת ואמרה כו'. עיין בבריב"ל ח"א דף פ"ו ותירוצו לא מחוור ותירוץ מרן הכ"מ עיקר ודוק:

פרק יח הלכה ד ומותר מזונות וכו'. כתב ה"ה דכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי רבינו דשיטת גמרא שלנו הכין מכרעא דהא איתא וכו'. בזה סדקדוק די להכריע שהירושלמי בפ' אע"פ שהוא כדברי רבינו הוא עיקר ועיין בהר"ן ודוק:

פרק יט הלכה ט וכל היורש כתובת אמו שמתה וכו'. כתב הרב המגיד דמבואר בפרק נערה. והוא פסק הלכה בריש פרק אע"פ יע"ש:

הלכה כא וכן אני אומר שמזונות הבת וכו'. כתב הר"ן סוף פרק מציאת האשה דפרנסת הבת קודמת לכתובת בנין דכרין, והאי פרנסת הבת ר"ל נדוניא וע"ש:

פרק כ הלכה ד הניח בנות רבות וכו'. כתב ה"ה דמתבאר בכאן שאין הבת נוטלת פרנסתה אלא לזמן נשואיה וע"ש. ועיין ברש"י שכתב בפרק הניזקין ריש דף נ"א שמשפט הבנות בשעת בגרות או נשואין ליטול עישור נכסים:

פרק כא הלכה יח ואם לא רצתה האם וכו'. עיין בתשובת הראנ"ח ס"ס נ"ה בסוף פרק גט פשוט עובדא דמשה בר עזרי ובנדרים דף ס"ה:

פרק כב הלכה יט ומחלה האשה כו' וקנו ממנה. לכאורה קשה דהא קי"ל מחילה אין צריך קנין ושמא הכא לא סגי בלא קנין וצ"ע:

פרק כה הלכה כד אמר לה בינו לבינה אל תסתרי וכו'. עיין בסוף הלכות סוטה ובפ"א מהלכות סוטה יע"ש:

הלכות גירושין

פרק א הלכה א ופירוש ענין הכתוב שגירשה. פירוש ולא שיגורש הוא ממנה:
הלכה ב מלמד שאינו מגרש אלא ברצונו. עיין ברשב"ש בתרא דף מ"ח ע"א דנותן מדעתו משמע:
הלכה טו ואע"פ שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים. כ"כ רש"י בפ"ב דגיטין ריש דף כ"ג ע"ש:
הלכה יז היה עדיו וכו' הרי זה פסול. ע"ל פ"ג דין ח' וע"ש:
הלכה כג העדים שחותמין. כתב הכסף משנה דיליף לה רבינו מהאי שטרא פרסאה דחתימו ביה ישראל מגבינן ביה והא לא ידעי למקרי בדידעי ואם איתא לוקמי בלא ידעי. ולאו דיוקא היא דהתיא בשאר שטרות ולא מהני בכה"ג אלא דוקא בגיטין וכמו שכתב הרב רבינו הלכה כ"ג:

פרק ב הלכה ה הרי שאמרו לו ב"ד או שנים וכו' ומתישבים בדבר זה הרבה וכו'. עיין במרן כ"מ שכתב שיש להתיישב בדבר שמא הלכתא כההיא דמי שאחזו והרי זה גט בטל מן התורה והוא ספק מגורשת וכו'. ויפה כיון אלא שמה שהוקשה לו למה לא כתב הרב ספק מגורשת אינו כלום דאז הוי משמע דמספקא ליה נמי אי כשר או לא והא ליתא דא"כ הוי ליה למפסק חתם סופר ועד פסול מספק אבל השתא דוַאי ודאי פסול מדרבנן לא שכיחי ולא גזרינן כדאיתא בש"ס והלכך חתם סופר ועד כשר. והר"ן הבין בדברי הרב דמספקא ליה אי בטיל או כשר ומש"ה הקשה עליו למה הכשיר בחתם סופר ועד. וליתא שדברי הרב ברורים ופשוטים כדכתיבנא בדין חתם סופר ועד הזכירה הרב בפ"ט הלכה כ"ז ע"ש:
הלכה ז שכל מקום שנאמר בחיבור זה בטל הוא מן התורה. עיין ריש פרק עשירי ופ"ח דין ד' במ"מ שהביא תשובת הרב ז"ל ע"ש:
הלכה יג ספק הפיל עצמו וכו'. עיין במרן כ"מ. ול"נ עיקר כדברי רבינו ז"ל דמדפליג רשב"ג בין לאלתר לאחר זמן מכלל דרבנן פליגא עליה בהא אבל דין ספק דיליף הירושלמי מדברי רשב"ג בהא לא פליגי רבנן ומדרשב"ג נשמע לרבנן וזה ברור ודו"ק:
הלכה יד ואם לא הגיעו ה"ז ספק. עיין בהל' אישות פ"ד הל' י"ח:

פרק ג הלכה ח אע"פ שנמסר בעדים ה"ז גט בטל ולא ירצה לי וכו'. עיין בפ"א הלכה פ"ו וי"ז ע"ש:
הלכה יט הכותב גט בשבת. עיין בכ"מ שהביא נוסחת הטור וז"ל כתבו וחתמו בזדון בי"ט ונתנו לה בפני עדים כשרים ה"ז גט פסול ופירוש דוקא התמו פסול מדרבנן משום דהו"ל כמזוייף מתוכו אבל אי לא חתמו ונתנו לה בפני עדים כשרים שפיר דמי וכשר:

פרק ד הלכה יז בד"א כשהיה הגט וכו'. עיין במרן שכתב משם הרשב"א ז"ל שאף בשנקרע קרע ב"ד בשעת מכירה פסול ובטל, ועיין בפרק המקבל דף ס"ד ע"א ברש"י ותוס' שם:

פרק ה הלכה ח זרק לה גיטה וכו'. כתב ה"ה בעיא היא בפ"ק דמציעא ולא איפשטא. ועיין בלח"מ פ"ד מהל' מעה"ק דאיפשטא בזבחים בא"ל. ועיין בכ"מ בפרק השואל דף ק"ב ע"א ע"ש:
הלכה י שם אע"פ שעבר בפחות מג' סמוך לארץ אינה מגורשת עד שינוח ברשותה. ונראה לי דדייק לה הרב מהא דדחיק בש"ס מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי משמע דוקא מתגלגל אבל פחות מג' סמוך לארץ אינו כלום:

פרק ו הלכה ד וכן האשה שולחת וכו'. עיין בה"ה שהביא דעת הרשב"א והרמב"ן והביא ראיה לדעת רבינו ממ"ש במשנה הבא לי גיטי ואם איתא שאינה יכולה לעשות שליח הבאה מאי קמ"ל אבל אם האשה יכולה לעשות שליח הבאה קמ"ל טובא. וקשה דדין הבא לי גיטי אוכלת בתרומה הכהי מאי קמ"ל ושמא עיקר דינא דשליח הבאה קמ"ל אף שנלמד מדין שאחר דרישא. ונ"ל דקמ"ל דלא גזרינן שליח הבאה אטו שליח קבלה אבל לדעת הי"מ קשה מאי קמ"ל מהני' ודוק:
הלכה ט ויש לאשה לעשות שליח קבלה. נ"ל דכ"ש שליח הבאה דליכא בזיון כ"כ ודוק: עוד כתב רבינו וקטנה אינה עושה שליח וכו'. עי' רכ"ב מהלכות שלוחין ושותפין:

הלכה יא שליח האשה. הלח"מ ז"ל תמה על רבינו דלא הזכיר כאן דהילך כזכי דשי דאסיקו הכי בגמ' בפרק המקבל. וכנראה דהרב היה לפניו נוסחת ספר מגדל עוז דלא מייתי ליה אבל בס' נוסחת הכ"מ איתיה והיא הנוסחא האמיתית:

פרק ז הלכה א שליח שהביא גט וכו'. איתא בגמרא דף ד' ע"ב דאפילו לכתחלה נמי ואע"ג דלא איתמר אלא לרבה מינה נשמע לרבא דקי"ל כוותיה דבהא לא פליגי ודוק:
הלכה ה שליח שהביא גט וכו'. כתב המ"מ דפסק רבינו כחכמים יע"ש. ונ"ל משום דלרבא דקי"ל כוותיה אמרינן בגמרא דרבן בתראי לפרושי טעמא דת"ק קאתו ואף לרבה למסקנא דרבה אית ליה דרבא נ"ל הכי:

פרק ח הלכה ד וכן אם התנה כו' הרי זה ספק גירושין. עיין במ"ש בה"ה דרבינו נשאל ע"ז וכו'. וגליון היה והדפיסוהו במ"מ, ועיין ריש פרק עשירי ע"ש:
הלכה י הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין. עיין בסוף לשון הרב המגיד הכרע שהכריע וזה ההכרע כתבו הרשב"א בחידושיו להכריע כתוספות:

פרק ט הלכה כה וק"ו הדברים וכו'. כתב ה"ה דהיאך דן אותה כא"א הואיל ומדין ק"ו הוא למד וכתב שדעתו היה ללמוד פסול הגט מדין ק"ו והכי דייק לישניה דהרב דלא כתב ק"ו אלא ארישה דמילתא ולא בסיפא ודוק:
הלכה כז אמר לעשרה כתבו וחתמו. הרב כ"מ כתב דמ"מ לא הכשיר רבינו לחתום לכתחילה יע"ש. וממ"ש רבינו לקמן בהל' ל"א מוכח להדיא דאף לכתחילה מצי לחתום:
הלכה מ הואיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח גירושין עושה שליח אחר בתוך שלשים יום. בגמרא משמע דלא מצי משוי שליח אלא לבתר תלתין יומין וכ"כ הטור אה"ע סימן קמ"א בשם הרמ"ה. ועיין במרן ב"י שם:

פרק י הלכה א כל מקום שאמרנו. עיין פ"ח הלכה ד' במ"מ שהביא תשובת הרב ז"ל ע"ש. ופ"ק דקדושין דף ה' ע"א ותוס' שם ובנדרים דף מ"ו. חוץ כו' עיין מה שהקשה ה"ה מההיא דהמגרש וכתב דקושיא זו צ"ע לדעת רבינו. ועיין בחידושי הרשב"א דגיטין בפרק המגרש דף קכ"ד ע"ג:
הלכה ו ואין חוששין. עיין גיטין פ"ט ע"ב יבמות נ"ב: עוד כתב הרב כיון שלא נשאת וכו'. עיין פי"א הלכה ו':
הלכה יט הורו מקצת הגאונים. עיין בה"ה דכתב דביאר טעמו בהל' נחלות ושההוספתא שמלא עניינה כדברי רבינו, ועיין בפ' האיש מקדש ד' מ"ו ע"א ובפ' האשה רבה דף נ"א סוף ע"א ע"ש בש"ס וברש"י:
הלכה כ הקול אסרה והקול וכו'. עיין בפ"ט מאישות הלכה כ"ג וכ"ד:

פרק יא הלכה ג וכפס שממאנת וכו'. עיין הלכה י"ז:
הלכה ו אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו. עיין פ"י הלכה ו' ופ"ד מהל' אישות הלכה ט' ופ"ט הל' כ"ו וכ"ז ע"ש:
הלכה כד המאנם וכו'. עיין השגת הראב"ד וכתב הכ"מ ואיני מבין זה שהרי אמרו בפרק החולץ אשה דהכן כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר לומר שמגרשה בגט ומחזירה. ואחר המחילה לא דק דהתם מיירי בכניסה בהיתר והכא מיירי בביאת מעוברת דלא הוי יבום וכמ"ש רבינו בפ"א מהל' יבום הל' ה' ע"ש וזה פשוט:

פרק יב הלכה א האשה שבאה. ה"ה הביא השגת הרמ"ך ז"ל דהיה לרבינו לפרש באומרת תכ"ד ושגם כן ראה לקצת מפרשים ולולא שהם אמרו כן ולא מצא בביאור היה אומר וכו'. והר"ן בפרק שני דייני גזירות דף תקל"ה ע"ב כתב בפשיטות דוקא תוך כדי דיבור ובזה דחה פירוש רש"י יע"ש. והכי משמע מדברי הרשב"א מחידושי גיטין פרק הניזקין דף ע"ה ע"ד ע"ש. וכ"כ הר"ן בקדושין פרק האומר במתני' דקדשתי את בתי הקטנה יע"ש. ועיין מה שהקשה הל"מ לשאר המפרשים לסוגיית דגמרין דף כ"ב וקושייתו איתא נ"כ לסברת ה"ה כיון שהיא סותרת דבריה:
הלכה טז שחזקתן שונאות זו את זו שאין מעידות זו לזו וכו'. עיין סוף פרקין:

חדושים מהגאון בעל מחנה אפרים זצ"ל

הלכות אישות

פרק ב הלכה יב כתב הרב המגיד ז"ל הגיע לשת עשרים וכו' עד ולפי שיטה זו יש לתמוה כו' למה הוזכרו שאר סימנין וכו' ע"כ. נ"ב להכי הוזכרו לומר דאם לא הביא מתחלת לידתו לא הוי ודאי סרים אלא ספק. וק"ק דבפרק יוצא דופן תנן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים ע"כ. והשתא היכי מיירי אי הביא שתי שערות בזקן הא להראב"ד לא הוי סרים ואי לא הביא א"כ מאי פריך בגמרא והוצרך להעמידה בשנולדו בו סימני סרים הא בסימן זה די:

פרק ד הלכה ז כתב הרב בכ"מ בסוף הלשון. ואני אומר שאין כאן תמיהא כלל דכוונת לחם דקאמר היינו לומר שהיא חריפה לפי שנותיה ומ"מ כיון שהיא פתותה מבת שש חזקה על הרוב שאינה יודעת לשמור קדושיה ע"כ. נ"ב מדברי רבינו פי"א מהל' גירושין הל' ז' אין נראה כן:
הלכה כא כתב הכ"מ המקדש את האשה וכו' או לתוך חצרה כו'. לכאורה נראה דלתוך חצרה מקודשת אפילו אינה משתמרת ואינה עומדת בצדה וכו' עד ורק הם דברי ה"ה ע"כ. נ"ב זה אינו דהרב המגיד ז"ל לא כתב אלא דעדיפי קידושין מגט ולא בעינן עומד בצדו אבל חצר המשתמרת בעינן: שם כתב ה"ה ז"ל היתה עומדת ברשות של שניהם וכו' עד שאע"פ שבמקח וממכר אין חצר של שניהם קונה מזה לזה וכו' יש לחוש שמא הוא משאיל לה זכותו ע"כ. נ"ב דברים אלו צ"ע דאפילו אם פירש ואמר שהוא משאיל לה זכותו במאי קנאתו אותו הזכות:

פרק ה הלכה טו כתב ה"ה ויש מי שכתב דלפי זה כל שכן אם מחל לה המלוה בעצמה ע"כ. נ"ב אם מחל המלוה בתוך זמנו כיון דאינו יכול להובעה בדין נראה מדברי התוס' בב"ק דף פ"ט דאינה מקודשת. (א"ה ע' מ"ש א"א הרב ז"ל בהלכות קנין מעות סימן ג'):

פרק ז הלכה א כתב הרמב"ם ז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי רצה האב מקודשת כו'. והראב"ד ז"ל השיג עליו יע"ש. נ"ב ע' בפרק המדיר גבי הא דפריך מההיא דהריני בועליך וכו' דיש ראיה לסברת רבינו: שם כתב ה"ה בסוף לשונו והאומר ע"מ שלא ימהה הרי התנאי בטב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל והרי זה כאומר לאשה הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין שהכונה שלא תשתי יין אפילו פעם אחת לעולם ע"כ. נ"ב עיין במהריב"ל ח"א דף קמ"ה דנראה דלא זכר מזה:
הלכה כג כתב הרמב"ם ז"ל המקדש ע"ת כו' עד לפיכך המקדש ע"ת וכנס סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי וכו' ע"כ. נ"ב היינו דוקא כשבעל שלא בפני עדים דשמא אינו רוצה למחול תנאו כדי שלא יתן לה כתובה וסבור שיתקיים התנאי אבל כל שבעל בפני עדים אמרינן נהי דאינו מוחל תנאו אבל עכשו בועל לשם קידושין כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות:

שם שם בכסף משנה המקדש על תנאי וחזר וכו' עד ואם תאמר והא תנן בפ' האיש מקדש על מנת שאני עשיר ונמצא עני כהן ונמצא לוי ואם איתא דיכולה למחול אמאי אינה מקודשת ע"כ. נ"ב היינו דוקא בשאר תנאים שדעתו של אדם במתנה מעיקרא אם יקפיד בהם כשידע אבל במתנה ע"מ שאני כהן או לוי הרי הקפיד בהכי: בסוף לשון זה סיים שם ז"ל נתבטלו קידושין לאלתר שלא להנאתה התנית ע"כ. נ"ב לא הבנתי דאם שלא להנאתה התנית א"כ יכול הוא לבטל התנאי וכן נראה מהירושלמי גבי ע"מ שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב דיכולה לומר בעיתי מתרפסא אזלא וכו'. אלא נ"ל דכיון דהוא התנה להנאתה והיא היתה צריכה להתנות לא מגיא היא למחול התנאי דלא אמרו למחול אלא במי שהוא בעל התנאי:

פרק ט הלכה כד כתב הרמב"ם ז"ל יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלא אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן וכו'. נ"ב כלומר שבירר בעדים דע"ת קידש וכי אמרו לאו כל כמינה דמחזקת אמתלא התם לא הוו עדים בזה והכי נייק הלשון ולפ"ז סבירא ליה לרבינו דמבטלינן קלא כה"ג:

פרק יא הלכה ה כתב הר"מ נפא חרשת וכו'. נ"ב פ"ק דכתובות פריך בירושלמי והרשת יש לה קנין ומוקי לה כשכנסה פקחת כנסה:

פרק יב הלכה יט כתב ה"ה ואין נראה כן דעת הראשונים אלא אפילו במפרנס שהם אבד מעותיו ע"כ. נ"ב לא ידעתי זה דהא כל המפרשים כתבו דלוה היא שגובה מן הבעל דשליחותא דידיה קא עבדא ובפרנסה נ"כ כיון דלשם הלואה נתנה ומהר"ם כתב דכל היכא דהיא פטורה הבעל נמי לא מיחייב:

שם באותו דבור ואילו לא זן אותה היתה ניזונת מנכסי הבעל או היתה לוה ואוכלת ע"כ. נ"ב ק"ק דגם אם היתה לוה היתה נפרעת ממנו וכ"כ רש"י והרשב"א. והר"ן ז"ל בנה"ים כתב על דברי הרשב"א דנהי דלאו בתורת מתנה קעביד מיהו שתמא זו אדעתא דבעל נהיה ולא אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה נכסים ע"כ, ודבריו קשים ג"כ דנהי דאין לאשה נכסים יפרע מן הבעל מדרבי נתן והכי כתב הר"ן ז"ל בפרק השותפין גבי האומר לאשתו קונם שאיני נהנה לך כו' וב"ח באים ונפרעים:

פרק טז הלכה כו כתב ה"ה ז"ל האשה שאמרה לבעלה וכו' עד ולענין גביית הכתובה הכריע הרמב"ן ז"ל כדברי רבינו וכו' ע"כ. נ"ב נ"ל דכיון דאיכא חזקה אלימתא מטעם זה תגבה כתובה והוספות דכל חזקה שהיא תלויה בסברא אלימתא מחזקת ממון. איברא דגבי מת בעלי איזה גובה כתובה אלא מטעם זה והטוען פתח פתוח מצאתי לא היה נאמן אי לאו משום דחכמים האמינוהו ואע"ג דאיכא חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

פרק כא הלכה ט כתב הראב"ד ז"ל אלא מפני שהיא פשיעה בבעלים וכו'. נ"ב לא הבנתי זה דהאי טעמא לא סגי הכא בשסברה כליס דאדם מועד לעולם וחשיב מזיק בידים ולא נפטרו בבעלים אלא כשנאבד בפשיעה ע"י גרמא. ונראה דאם הפקיד בידה ופשעה בשמירתה לדעת הראב"ד פטורה ולפי מ"ש ה"ה אפשר דחייבת דלא שייך האי טעמא דשלום הבית בכה"ג. ולתרץ מ"ש על הראב"ד ז"ל אפשר דס"ל כסברת רבינו פרץ ז"ל דשכיר לעשות מלאכה לא אמרינן האי דינא כיון דצריך לאיתעסוקי בהו:

פרק כב הלכה יח כתב הרב בכ"מ ז"ל. כיצד שאשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכ"ב וכו' עד יש לדון דרבינו לא איירי אלא במוכרת או נותנת ולא במוחלת וכו' ע"כ. נ"ב בפי"ז כתב בכ"מ גבי המוחלת דהיינו דוקא בעיקר וכ"נ מדברי רבינו שכתב דהיכא דנגנבו צריך קנין ואע"ג דהוי מחילה וזה שכתב הראב"ד ז"ל מעשה אפילו בלא קנין דהוא ז"ל סובר דבמחילה ליכא טענת נחת רוח, ולפ"ז ליתא למ"ש מהרא"ח ז"ל סי' כ"ד לדעת הרב המגיד:

פרק כד הלכה יד כתב ה"ה וז"ל וכ"ש לדעת רבינו שכתב פי"ד מהלכות מלוה שהטוען בשטר חוב שטר אמנה אינו יכול להשביע המלוה ע"כ. נ"ב התם ה"ט משום דלמעקר שטרא קא אתי ולאו כל כמיניה וכ"כ הרב בעל התרומות שם אבל הכא דהטענה היא מבחוץ בכה"ג משבעינן ליה וכ"נ מדברי רבינו ע' הלכה י"ז:

הלכה יח כתב ה"ה ז"ל אמרה לו אשתו כו' עד ומסוגיא זאת יש ראיה למ"ש רבינו בכאן שהיא מפסדת כתובתה בהודאתה ע"כ. נ"ב נ"ע למשנה ראשונה היאך היתה נאמנת והא אין אדם משים עצמו רשע:

פרק כה הלכה ו כתב ה"ה ז"ל בא על אשתו וכו' עד אבל אם בעל ושהה ולא טען וכו' ע"כ. נ"ב במהרי"ק שרש ק"ה נראה דס"ל דבבעל תליא מלתא וז"א דבירושלמי דשמעתין פליגי ר"י ור"ל וקי"ל כר"י וכ"נ מדברי ה"ה ז"ל דצריך בעל ושהה ועיין בי"ש"ז אבל מדברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' מכירה משמע דכל שנשתמש שני: (שייך קצת לדין הנזכר) האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שתתן לי מאתים זוז ובעל שסם דאמרינן אחולי אחליה לתנאיה נראה דנהי דאין הקדושין תלויין מ"מ חייבת לתת לו המאתים זוז מתורת חוב ונעשו עלה מלוה. וראיה מההיא דירושלמי שהביא הר"ן בפ' האומר בקדושין במי שקדש ע"ת וכנסה בתוך הזמן נתבטל התנאי לענין שאין הקדושין תלויין ואע"פ שלא קיים אותם בזמנו מקודשת אבל הדמים נעשו עליו מלוה, וע' בטוש"ע אה"ע סי' ל"ח סעיף כ"א וכ"ב. ול"נ כדברי הירושלמי דכל שכנסה הרי היא בחזקת בעולה ולא מצי לומר איני רוצה לקיים התנאי ולא בקידושין כשאר התנאים דאם אמר איני רוצה לקיים התנאי הרשות בידו דהתם ה"ע משום דאומר איני רוצה במתנה ולא בתנאי משא"כ הכא שכבר נהנה מהמתנה, הגע עצמך מי שנתן לחבירו שדה מלאה פירות ע"מ שיעשה לו דבר פלוני אם אכל הפירות מי מצי לומר אחר כך איני רוצה לקיים התנאי, ועיין בנ"י פ' מצות חליצה:

הלכות גירושין

פרק א הלכה יד כתב הרמב"ם ז"ל בד"א כשהיה הגט בכתב יד סופר אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עד אחד ונתנו לה ה"ז גט פסול ע"כ. נ"ב משמע דהא אם נתנו לה בעדי מסירה כשר ולית כאן למיחש כיון דניכר מתוכו כמ"ש הרב בכ"מ פ"ג. ומ"ש רבינו פ"ג פאם היה בו עד אחד כשר ונמסר בעדים די"ש שהגט בטל ולא יראה לי דבר זה אלא פסול מדבריהם ע"כ. לא קאי אלא אכתבו שלא לשמה וס"ק ול"נ דלא הוי מזוייף אלא כמזוייף דילמא אתי למיסמך אעדי חתימה ופסול מדבריהם וממילא דבע"א לא שייך האי חששא:

פרק ב הלכה ח כתב הרמב"ם ז"ל הבעל שהביא גט בידו חתום ע"כ. נ"ב שלא דנקט חתום להידושא נקטיה וכמ"ש ועיין מהרם"ך ח"א:

שם אמר לאחרים וכו'. נ"ב הלח"מ תמה על הרב ב"י ז"ל דכיון דדעתו דרבינו ס"ל דנאבד הוי כ"ש דפסול אם כן למה באותה בעיא דכתבו ותנו לשליח כתב דכיון דהרמב"ם לא כתב זאת אלא בנמצא פסול משמע דבנאבד לא אבעיא לן והגט בטל וכו' ע"כ. נ"ב לק"מ דכשעשאו שליח להיותו אם כשכתבו ונתנו לה ונמצא פסול והרי גמרה שליחותן אפ"ה מטעם דנתינה מעליא קאמר כותבין כ"ש בנאבד דעדיין לא נתנו כלום. אבל כשעשאו שליח לכתיבה לבד נהי דאיכא לספוקי היכא דכתבו פסול שמא כתיבה מעליא קאמר מ"מ כשכתבו גט ראוי ונאבד הרי גמר שליחותן:

פרק ג הלכה ט כתב הלח"מ וז"ל ואולי י"ל לדעתו דמחמירין ספי גבי מתה דאמרינן כי היכי דמת זה מת האחר אבל בנפילה אם נפל מסאחד לא חיישינן בשהזקו ע"כ. נ"ב על כרחין צ"ל כן דאל"כ קשה ההוא טובא בההוא גיטא דאשתכח בסורא כדאיתא בפרק האשה שלום והכי כתבו התוס' שם וכ"נ דברי הטור:

הלכה טו כתב הרמב"ם ז"ל הכל כשרים לכתוב את הגט חוץ מהמשה כותי ועבד וכו' מפני שהכותי על דעת עצמו הוא כותב וחרש שוטה וקטן אינם בני דעה והעבד אינו בתורת גיטין וקידושין ע"כ. ונראה דטעמו דעבד פסול משום דלאו בני כריתות נינהו. והתוספות והרשב"א והר"ן כתבו דלא שייך משום דלאו בני כריתות נינהו אלא בעדות אבל כתיבה כיון דלאו משום עדות הוא ושליחות נמי לא בעינן לא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו כי היכי דלא פסלינן מילה בעכו"ם אע"ג דלאו בני מילה נינהו. ולע"ד נראה כדברי הרמב"ם מדאמרינן בגמרא גבי מתניתין דכל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם כו' ר"ש אומר אף אלו כשרים ופריך בגמרא והא לאו בני כריתות נינהו ופירש רש"י דכיון דלא שייכי בתורת גיטין אינם נעשים עדים בדבר דכתיב וכתב וגמן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה ואע"ג דגמרא איירי אליבא דר"מ מ"מ מדר"נ נשמע לר"א דס"ל דכתב דקרא אכתיבת סופר קאי דדרשינן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה וכ"נ מפירש"י בגמרא גבי ההיא דפריך והא ערכאות של עכו"ם דפסולא דאורייתא הוא ופירש רש"י דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה ומאי נ"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, ופירש רש"י וכתב אכתיבת הגט כתיב ואיירי כשכתבו סופר ישראל. והתוספות כתבו דיש לפסול לעבד בכתיבה דבעינן שליחות אכתיבה מדאמרינן צריך שיאמר לסופר כתוב. והרשב"א ז"ל הביא עוד ראיה מדאמרינן בההיא דהוו קרו לה נפאתה וכתבו איניהו תפאתא דאין חוזרין וכותבין לה גט אחר משום דעשו שליחותן. הן אמת דלפי מ"ש הר"ם ב"ר נמה ז"ל שם דלא אמרו עשו שליחותן אלא כשנכתב ונחתם אין ראיה והרמב"ן ורשב"א והר"ן דחו זה והביאו ראיה מריש זבחים דתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ופריך בגמרא הא סתמא כשרים ורמינהו הכותב טופסי גיטין צריך שיניח התורף ומשני זבחים בסתמא לשמן קאי אשה לאו לגירושין קיימא ואם איתא דלכתיבה נ"כ בעינן שליחות מאי פריך נהי דסתמן לשמו קאי מ"מ בעינן שיניח תורף שיכתבנו בשליחות הבעל ומאי משני אשה לאו לגירושין עומדת דמשמע דאי הוה קיימא לגירושין היה יכול לכתוב תורף ולא בעינן שליחות ומאי דפסלינן לכתוב תורף בלא נוסח הבעל משום דבלא נוסח הבעל לא חשבינן כותן לשמה אע"פ שמתכווינן לשמה לשם אשה זו:

איברא דהרמב"ם ז"ל רפ"ב כתב וז"ל זה שנאמר בתורה וכתב לה אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו. וכתב ה"ה דהטעם דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו ורבנן דרשי הכי וכתב בכתיבה מתגרשת וכו' עכ"ל. נראה בפירוש דלכתיבה נמי בעינן שליחות. אמנם צריך להבין מאי דמסיים הר"מ ז"ל וכתב לא נאמר וכתב אלא לומר שאינה מתגרשת אלא בכתב והא איצטריך וכתב לה שיהא הבעל כותב או שלוחו ובפרק מי שאחזו אמתניתין דאמרו לו לכתוב גט קאמר בגמרא מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב וכו' אתאן לר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח ופירש רש"י מילי מימסרן לשליח דשלוחו של אדם כמותו ור"י סבר לא מימסרן לשליח אלמא דלכתיבה נמי בעינן שליחות. וכתב הר"ן בשם הרמב"ן בפ' התקבל דאע"ג דעושה אדם שליח שלא בפניו שאני גט דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו. ובש"פ המגרש קאמר בגמרא וליחוש דילמא אימלוכי אימליך כתב הר"ן בשם הרמב"ן פירוש שמא מתחלה אמר לסופר כתוב גט לאבתי וכתב חליו ונמלך ומנעו מלהשלים הגט ונתבטל שליחותו ובשחזר אחר כך וא"ל לשליח לא עשאו שליח אלא לתתי הגט ולא ניתן לגירושין והקשו על דבריו הרשב"א והר"ן דכיון שמתחלתו ועד סופו נעשה כמצותו המלכה שבינתים לא פסלו ולפי מ"ש לק"מ דנהי דבמלוה הבעל נעשה מ"מ חליו הראשון נכתב שלא בשליחות הבעל דכיון דנמלך נתבטל שליחותו ובעינן כתיבה בשליחות הבעל, ובפרק השולח איבעיא להו הוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש כלומר מי אמרינן בטליה לדבור ראשון שאמר לכתוב הגט לשמה והוי כאלו לא נכתב הגט לשמה כלל או דילמא שליחות דשליח הוא דבטיל אבל גיטא לא בטיל ומשיק גיטא גופיה לא בטיל. ויש נוקלא נוסחאות שגורסים גיטא גופיה מי קא בטליה דמשמע דאילו בטל הגט בפירוש הרי זה בטל ואינה מתגרשת לעולם בגט זה וזו היא שיטת הרמב"ם והתוס' ואם איתא דמאי דבעינן נוסח הבעל לאו משום שליחות הוא אלא משום דבלא נוסח הבעל לא חשבינן כותן לשמה א"כ גט זה שנכתב בנוסח הבעל הרי נכתב לשמה א"כ מה יכול עוד הבעל לבטל דבשלמא אי בעינן שליחות הבעל לכתיבה אתי שפיר דכיון דבטליה לשליחותיה נמצא כאילו לא נכתב לשמה והוי כאילו אמר כל הרוצה לכתוב גט לאשתי יכתוב, ואפילו לגירסאות דגרסי גיטא גופיה מי קא בטיל הא פירשו טעמא משום דכתיבת הגט לשמה חשיב מעשה ולא אתי דיבור ומבטל מעשה ואי לא בעינן שליחות לכתיבה מה שייך לומר אי אתי דיבור ומבטל מעשה דהכא לאו לדיבוריה בעינן אלא כדי שיכוון הסופר לשמה וכיון שנכתב לשמה מה שייך כאן לביטול וע"כ לא אמרו אתי דיבור ומבטל מעשה או לא אלא היכא דבעינן שליחות והראיה שהביאו הרשב"א והר"ן מזבחים אינה ראיה דלפי הגמרא דפ' מי שאחזו דקאמר תניא כותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה ה"ז גט בטל עד שישמעו קולו א"כ מאי מקשה בריש זבחים הא סתמן פסולים כלומר ומ"ש מזבחים דסתמן לשמן

בו והא בגט אפילו כתבו הסופר לשמה פסול כל שלא שמע קול הבעל ואפילו אם נוס הבעל אמרו לסופר פלוני שיכתוב גט לאשתי :

איברא דקשה דבפ' מי שאחז איתא אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ואם איתא דבעינן שליחות לכתיבה הא חרש לאו בר שליחות ואינו נעשה שליח ג"כ כמ"ש הרמב"ם בהל' שלוחין ואע"ג דלא קי"ל כרב כהנא היינו מטעם אחר משום דבעינן קולו ואפילו בפיקח לא מהני כתב. ולסברת הרמב"ם שסובר דלא ממעטינן כתב ידו אלא בחרש דכיון דלאו בר דעת הוא אין סומכין על כתיבת ידו להחזיקו בן דעת לק"מ דרב כהנא סבר דעל כה"י סמכינן להחזיקו בן דעת וכיון דבן דעת הוא עושה שליח ג"כ אבל לסברת הטור דסובר דמקולו ממעטינן אפילו כתב פקח קשה. ועיין בחידושי הרשב"א כדברי. והתוספות בעירובין דף י"ג כתבו ז"ל והא דתניא כתב סופר לשמה וכו' ה"ז פסול עד שישמעו קולו מדרבנן הוא א"נ בסוכה אין הכהן מקפיד אם יכתוב שום אדם ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט מסתמא לא ניחא ליה לבעל עכ"ל. ונראה דהיו גורסים פסול. ומ"מ דבריהם תמוהים דהא אמרינן עד שישמעו לאפוקי כאומר אמרו קולו לאפוקי כתב ידו אלמא אפילו בדניחא ליה לבעל ואמר אמרו לס' שיכתוב לא מהני ואפילו כתב בכתב ידו. ורא"ה אחרת מפרק מי שאחזו קורדייקוס דתנן כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס אמרו עלה בגמרא אמר רשב"ל כותבין ונותנין לאלתר ור"י אומר אין כותבין אלא לכשישתפה וטעמא דר"י דמדמה ליה לשוטה ע"כ. והשתא קשה אם איתא דלכתיבה לא בעיק שליחות ומאי דבעינן קולו היינו משום דבלא"ו הכי לא חשבינן כוונתו כונה כמ"ש הרשב"א אם כן זה שגוס בעודו בריא ואמר כתבו גט לאשתי ואחזו שטות א"כ למה לא יכתבו הגט ואם כתבו אמאי הוא פסול מכיון שכתבו לשמה ובצווי הבעל ובשלמא לסברת הסוברים דבעינן שליחות לכתיבה אתי שפיר דכיון דנשתטה נתבטל השליחות, וכ"ת אם איתא דבעינן שליחות לכתיבה א"כ ש"מ שמצוה לכתוב גט וכן מגוייד או ללוב דכותבין ונותנין לאשתו ומי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומצי משוי שליח ובשלמא למ"ד דלא בעינן שליחות לכתיבה ניחא. ויש ליישב כאשר לבאר לקמן ובפ' ר"ג איתא בעי רמי בר חמא הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא לא מפני שאין בידו לגרשה יבמתו מאי תיקו. ופירשו התוס' דלאשה בעלמא לא טעמא כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשהו שליח אלמא בפירוש דבעינן שליחות לכתיבה. וכ"ת התם ה"ט משום דהוי מקנה לדבר שלב"ל וכ"כ התוס' בשם ר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל אבל למ"ד מקנה הוי גט כי היכי דמהני לענין שיחרור בלוקח עבד ע"מ לשחררו וכתב לו הרי גופך קנוי לך מעכשיו עכ"ד. דבריהם קשים לשמוע דהתם בעבד באותה כתיבה זכה מעכשיו העבד והוי דשלב"ל אבל הכא אין כאן הקנאה ואם ירצה שלא לגרשה הרשות בידו. אחר כך מצאתי בירושלמי פ"ק דתרומות דפריך לרשב"ג דאמר פקח ונתחרש [הוא תורם ואחרים מקיימין על ידו וכן בגיטין כותב ואחרים מקיימין כתב ידו] ממתני' דמי שאחזו הרי שכתב בכה"י ואמר לסופר כתוב ולעדים חתמו אינו גט עד שישמעו קולו ומשני א"ר הבדומי בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש ע"כ. ובמסכת נזיר גבי מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומצי משוי שליח כתבו התוס' והיא דר"ג ה"ט דכיון דאיהו לא מצי עביד השתא לא מצי משוי שליח. איברא דלפי זה קשה דהא קי"ל דיכולה אשה לומר לחברתה לושי לי קמח והפרישי לי חלה וטעמא דיש בידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על הקמח לכשיהיה גילוש ואין זה דבר שלא בא לעולם כיון דבידה לעשות קרוי שפיר דשב"ל ואילו בפ' ר"ג בעי ליבמתו מהו ומאי קמיבעיא ליה והא בידו לבא עליה ולגרשה אלא ודאי כיון דהשתא לא מצי לגרשה לא מצי משוי שליח כיון דמחוסר מעשה לבא עליה ומחמת זה כתבו התוס' דגבי חלה נמי לא מהני. אמנם מצאתי ראיה לדין זה ממתני' דהאומר כתבו גט ותנו לאשתי שכותבין ונותנים והא בעינן שליחות לכתיבה והשתא לא מצי עביד דעדין לא נכתב הגט וע"כ ה"ט כיון דבידו לעשותו קרוי שפיר דשב"ל והיא דיבמתו אין בידו לבא עליה אם היא לא תרצה דאזיל וערקת לעלמא :

ולפי מה שהעלינו דצריך שליחות לכתיבה גם כן צריך ליישב מה שהקשינו לעיל ממגוייד או חולה שמשוי שליח לכתוב גט לאשתו ומי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומצי משוי שליח והכי אמרו גבי כהנים אי שלוחי דידן הוו מי איכא מידי דאנן לא מצי עבדי ומצינן לשווי שליח. ולכאורה היה נראה לחלק דהתם ישראל לאו בני קרבנות נינהו כלל מה שאין כן הכא דחולה בר כריתות הוא והכי מחלק בגמרא פרק קמא דקידושין גבי עבד. אמנם צריך להבין עדין דבמסכת נזיר אמרינן מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד השתא ומצי משוי שליח ומהאי טעמא לא מצי משוי שליח לאשה דהיא נשואה השתא וכן להפר נדרי אשתו דמי איכא מידי דהשתא לא מצי עביד ומצי משוי שליח ואמרו שם דסבירא ליה לר' יאשיה כמ"ד דאדם מצי מפר נדרי אשתו קודם שתדור :

איברא דהרמב"ם ז"ל כתב בהלכות נדרים דשליחות לא מהני משום דכתיב אישה יקימנו ואישה יפירנו וכ"כ מהרי"ק, וצ"ע דלמה איצטריך להאי טעמא כיון דפסק כחכמים דאמרי דהאומר לאשתו כל הנדרים שתדורי עד זמן פ' דלא מהני משום דכתיב אישה יקימנו ואישה יפירנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר וע"כ לא איצטריך ר' יאשיה להאי קרא אלא משום דס"ל כר"א דמצי מפר כל שתדור. וע"כ היה נראה דס"ל להרמב"ם ז"ל דאדם מצי משוי שליח אפילו למאי דאיהו לא מצי עביד וה"ט משום דבר הפרה הוא וכהיא דעבד. אבל זה אינו דבהלכות אישות פסקה הרמב"ם להיא דנזיר ולא דמי להיא דעבד דאמר עבד בר כריתות הוא ומשום הכי משוי שליח אע"ג דאיהו לא מצי לקבלו דהתם אין במעשה שום גריעות דהמעשה שהוא הגט יכול לאתעביד השתא וכיון דהמעשה יכול לאתעביד השתא מצי משוי שליח כיון דשייך הוא בגיטין מה שאין כן התם דמאי דלא מצי עביד הוא אינו משום גריעות דיליה אלא משום דאין המעשה בא לעולם והיא דאיצטריך הרמב"ם ז"ל בנדרים דשליחות לא מהני לקרא אפשר דאיירי לנדרים שכבר נדר. אמנם עדין קשה דבפרק הגוזל עצים תניא ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר ופריך האי זקן או חולה ה"ד אי דמצי עביד עבודה עבודתה ועורה נמי תהוי דידיה ואי דלא מצי עביד עבודה היכי משוי שליח ומשני עבודה דכי עביד ע"י הדחק עבודה היא משוי שליה, ומאי קושיא דהא כי אמרינן מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד לא משוי שליח היינו היכא דלאו בר עשיה הוא כלל כגון ישראלים דלאו בני קרבנות נינהו או היכא דהגריעות הוא במעשה כגון דהוי דשלב"ל :

פרק ו הלכה ז הראב"ד השיג ואם נתקיים בחותמיו ולא הוצרך לומר בפני נכתב למה אם הביאו פסול ע"כ. נ"ב נראה לי דטעמו של רבינו משום דאינו נאמן לומר שעשאהו שליח והו"ל ספק אם עשהו שליח או לא ואפילו יודה הבעל כמ"ש ה"ה פ"ט הלכ' ל"ב :

הלכה י כתב ה"ה אבל אם א"ל הולך וכו' עד אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נ"מ להולך לאו כזכי וה"ה לתן. נ"ב ק"ל דבגמרא אמרו שליח מתנה כשליח הגט, ובמתנה כתב הרמב"ם דתן הוי כזכי. ועיין בהרשב"א פרק כל הגט דף ל"ו :

הלכה יא כתב ה"ה שליח האשה וכו'. עד וזה דעת רבינו שהאריך בבאור הא לך גט כמו שאמרה ע"כ. נ"ב קאי בשאם אמר לו הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה :

הלכה יד כתב הראב"ד ז"ל דברים בגו שאם הביאו השליח ממקום שנ"ל בפ"ג ובפ"ב וכו'. נ"ב לא הבנתי זה דהא דשליח נאמן היינו משום דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן דמי וא"כ כל שלא קראו העדים הגט לא שייך לומר כן :

הלכה יח כתב הר"מ ז"ל יכול לבטל לזה שלא בפני זה ואפילו בפני ב' אחרים ע"כ. נ"ב רבי איירי לעיקר הדין והא קמ"ל דלא אמרינן מילתא דאיתעביד באפי עשרה צריכה אפי עשרה למישלפה וזהו דקאמר ואפילו בפני שנים אחרים וסובר הוא ז"ל דפלוגתא דרבי ורשב"ג בהכי הוא וכליתא בהרא והשתא א"ש הא דכתב בסמוך ואפילו היו י' משבטלו וכו' דבהא לא פליג רבי ורשב"ג :

פרק ז הלכה ב הקשה בלח"מ לדעת רבינו כיון דלדעתו דכשהבעל מערער אינו גט מן התורה א"כ מה פירכי בגמ' ליבעי תרי מדאורייתא לא בעי קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עיגונא אקילו א"כ כשבא בעל וערער למה אינו ערעור וסומכין על עד אחד שאמר בפני נכתב ונחתם וכו'. נ"ב הא דאמרינן עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן היינו היכא דליכא מערער אבל היכא דאיכא מערער לא וכ"כ רבינו בפרק זה. ועל פי זה נתיישב מ"ש הבכ"מ בהלכות עדות פ"ג ומשום הכי כל היכא דליכא מערער ובא השליח ואמר בפני נכתב ונחתם נאמן כבי תרי ושוב כשבא הבעל ומערער אינו נאמן :

פרק ח הלכה א כתב ה"ה וז"ל ובהלכות כתוב שם קשיא דרב אדרב דהכא פסק הלכה כר"י והתם בהמגרש אמר לאפוקי מדר"י ע"כ. נ"ב הא דקי"ל היינו כשכתוב התנאי בשטר אבל בע"פ לא, ועיין בפ' מי שאחזו :

שם כתב ה"ה ויש לה להנשא וכו' עד יש מי שסובר כדברי רבינו בע"מ והוא שיהא בידה לקיימו ומ"מ לא דמו הברייתא ע"מ שתתני לי מאתים זוז שאינו בידה לגמרי שאם הוא אינו רוצה לקבלם הגט פסול. נ"ב ונראה דרבי סובר כיון דאינו אלא פסול דרבנן לא חיישינן לשמא לא ירצה לקבל המעות, וכיוצא בזה כתב ה"ה בפ"ד מהלכות אישות, ועי' מ"ש ה"ה בפ' זה הלכה כ"א :

הלכה יח כתב הרמב"ם ז"ל הנותן גט לאשתו ע"מ שתתן לו מאתים זוז כו' עד ואין עד אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין ע"כ. נ"ב מכאן נ"ל דעדות מיוחדת בגיטין אינם מצטרפין :

הלכה יט כתב ה"ה והאריך בזה ובסוף דבריו כתב וצ"ע ע"כ. נ"ב עיין בפ"ז מהלכות אישות דכתב ה"ה שכל האומר ע"מ שיהיה כן כיון שהיה פעם אחד נתקיים התנאי ועיין במהרי"ט ז"ל סימן מ' :

פרק ט הלכה ט הקשה הרב בעל ל"מ ז"ל על תשובת הרי"ף שהביא ה"ה טובא. חדא דאמאי לא נימא שמא פייס הוא לה ובטלו שניהם התנאי של מאתים ע"כ. נ"ב עיין בתוס' בפ"ב (י"ח:) ד"ה חיישינן דלא חיישינן לזה אלא כשהיה הולך דלטובתה נתכוון ולא לצעורה וא"ם השתא ומחל לה התנאי וכ"כ הרא"ם :

שם באותו הלכה כתב ה"ה ז"ל וכן האומר לאשה זה מבואר שע"כ לא אמרו בגמרא אבל אמתני' הא לא אתא אלא כשאינו בעיר אבל כשהוא בעיר לדברי הכל חוששין ע"כ. נ"ב מדברי התוס' בפרק המביא תניין דף י"ח ע"ב נראה דכל שהוא עמה בעיר מסתמא מחמת קטטה קמכוין ולא להתפייס :

הלכה טז כתב הר"מ ז"ל שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגירשה ועמד אינו יכול לחזור שאין גיטו כמתנתו וכו'. בפ' מי שאחזו אמר רב הונא גיטו של ש"מ כמתנתו ואם עמד חוזר ולית הילכתא כרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ע"כ. ובהאי מימרא רבו הפירושים ומדברי רש"י ז"ל נראה דהא דלא קי"ל כרב הונא היינו דוקא בסתמא שלא התנה כלום אבל באומר אם מתי דברי הכל אם עמד חוזר אפילו מת מאותו חולי והיינו דוקא כשהלך בלא מצוה אבל אם הלך על מצוותו אם אמר מחולי זה אומדין אותו אם מת מאותו חולי משום דמחולי זה קאמר אבל באומר אם מתי סתם גיטו גט. ושיטה אחרת יש דאפילו באומר אם מתי סתם אומדין אותו והוא דעת הטור והרמב"ם כמ"ש ה"ה בהל' זכייה. ונראה דטעמייהו הוי משום דבאומר אם מתי סתמא מחולי זה קאמר. אמנם יש חילוק בין סברת הרמב"ם לסברת הטור דלדעת הרמב"ם בכל גוונא בעי אומדנא בין הלך במצוה בין הלך בלא מצוה ולדעת הטור כל שהלך בלא מצוה לא בעי אומדנא ואע"פ שחזר וחלה מחולי הראשון בטל הגט כיון שנתרפא שעה אחת. והתוספות אזלי לשיטה אחרת והעלו דאפילו באומר אם מתי מחולי זה בעי אומדנא גזירה שמא יאמרו כשמת מאותו חולי ורואים שהגט בטל יאמרו שאין התנאי גורם שהרי מת מאותו חולי אלא מיתה גורם ולכך לא הוי גט כשעמד ויש גט לאחר מיתה אבל השתא דעמד אינו חוזר כיון דמת מאותו חולי יאמרו שתנאי החולי גורם ולפי דבריהם בין הלך במצוה בין שלא במצוה בעי אומדנא אם מת מאותו חולי אלא שבהלך על מצוותו בעי אומדנא משום דמחולי זה קאמר ושמא לא מת מאותו חולי ובהלך בלא מצוה מדינא לא הוה בעי אומדנא דהרי כבר נתרפא שעה אחת ואפילו מת אח"כ מאותו חולי אלא דמשום גזירה דשמא יאמרו בעי אומדנא. ולפי זה באומר אם מתי סתם והלך על מצוותו כיון דליכא עמידה לא בעי אומדנא. ובהלך בלא מצוה ועדין לא הבריא לגמרי. נראה לכאורה דכיון דאיכא עמידה והרי נתרפא שעה אחת דבעי אומדנא דודאי כל האומר אם מתי סתמא כאומר מחולי זה קאמר ולאו תנאה דלעולם כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל :

איברא דעדין יש לדקדק דלא ליבעי אומדנא באומר אם מתי ולא אמר מחולי זה דכיון דטעמא דבעינן אומדנא הוי משום גזירה דשמא יאמרו כשרואים שמת

פמ"ב

אח"כ מאותו חולי ושנה בעל שאין השגאי גורס שהרי מת מאותו חולי. כל זה שייך באומר חולי זה אבל באומר אם מתי סתמא לא שייך האי גזירה כשרואים אותו עומד שהרי הכי התנו אם מתי והרי עמד שעה אחת. אמנם עדין איכא למימר ז"ל לאידך גיסא ולא ליבעי אומדנא ואפילו כי מת מחולי אחר ליהוי גיטא כל עוד שלא הבריא לגמרי דבשלמא באומר מחולי זה מחמת הולי זה קאמר וכל שנתרפא שעה אחת ומת אח"כ מחולי אחר מדינא נתבטל הגט דמחולי זה קאמר ולא מחולי אחר וגם לא שייך למיגזר, אבל באם מתי סתמא כל עוד שלא הבריא לגמרי אע"ג דנתרפא שעה אחת מאותו חולי מדינא לא נתבטל הגט דאם מתי סתמא כל עוד שלא יבריא כמו שהיה מקודם קאמר ולא אזלינן בתר אומדנא ולומר דכל שעמד הוי ביה מידי דהוי אמתנה דכל שעמד בטלה מתנתו וזו היא שיטת רבינו ירוחם:

הלכה יז כתב הר"מ ז"ל הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה וכו' אינו גט. אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או שנשכו נחש הרי זו ספק מגורשת. וכן פסק בש"ע. ונראה דהחילוק בין רישא לסיפא דמחולי זה משמע מחמת חולי זה וכשאכלו ארי הרי לא מת מחמת אותו חולי. ובאם לא יעמוד מספקא לן אם ר"ל אם לא יעמוד מחמה זה החולי או דילמא אם לא יעמוד מתוך אותו החולי קאמר. ולפ"ז מוכרח דכי אמרו אין אונס בגיטין הויא אפילו באונס דלא שכיח. ומן התימא על בעל הש"ע דבסימן קמ"ד פסק דאונס דלא שכיח הסיב אונס והיא סברת הטור ולפי מש"ל דדעת הרמב"ם והטור דאומר אם מתי סתמא הוי כאלו אמר מחולי זה ובעי אומדנא ה"ה אם אכלו ארי דלא הוי גט וכן אם אירע לו אונס דשכיח ולא שכיח. דהא לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דאפילו אונס דלא שכיח כלל אין אונס בגיטין כמ"ש ואפ"ה כל שאמר מחולי זה לא הוי גט וה"ה דמחולי זה קאמר והרי לא מת מחולי זה. ולפ"ז נראה דאפילו אם אירע אונס דשכיח ומת מחמת המאורע דלא הוי גט דלא שייך הכא לומר הו"ל לאתנויי דהא התנה בהיפך ופירש דלא קביל אונס אחר ולדעת הטור כל שאינו אונס דלא שכיח כלל הוי גט:

הלכה כב כתב מרן בכ"מ ז"ל אמר כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע וכו' עד וכ"ל שאפשר לומר שטעמו של רבינו שכל שהוא אחר השבוע אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר השבוע ע"כ. נ"ב נ"ע בפ"ג דנזיר אבעיא לן אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ונזיר מעכשיו:

הלכה כה ה"ה בסוף לשונו אבל כאן שאחר שנתיחד לא עשה כלום כבר נתבטל שליחותם ע"כ. נ"ב ק"ק דבס"פ מי שאחזו מייתי תניא כותיה דר"י ה"ז גיטך כ"ז שאעבור מכנגד פניך שלשים יום וכו' הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגם ישן אין חוששין כיון דלא נתייחד עמה דמשמע דאם נתייחד עמה לא נתבטל הגט ואע"ג דלא עשה שום מעשה אחר היחוד:

הלכה לב כתב ה"ה אמר לסופר כתוב לי גט וכו' עד ואפילו יודה הבעל הויא לה ספק מגורשת ע"כ. נ"ב זה אינו דאם יודה הבעל הוי גט כשר אבל כשאינו מודה הוא דהוי ספק שמא לא שלחו הבעל:

הלכה לג כתב הרמב"ם האומר לשליח תן גט זה לאשתי בתקום פ' וכו' עד תנהו לה ביום פ' ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט ע"כ. נ"ב כתב המבי"ט ז"ל ח"א סימן קנ"א דאם נתנו אחר הזמן כשר יע"ש. וזה אינו דלעיל כתב רבינו הרי שאיחרו הזמן ונתנו לה ה"ז פסול:

פרק י הלכה ג כתב הכ"מ ז"ל וכן אם גירש את אשתו בגט פסול וכו'. עד אלא ודאי פשיטא דבספק קידושין לא שייך לומר שתלא והולד ממזר ע"כ. נ"ב עיין בפ' ט"ו מהלכות א"ב הלכה י' שכתב רבינו ז"ל וממזר ספק כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין:

הלכה יב כתב הר"מ ז"ל המוציא את אשתו משום שם רע וכו' עד ומפני מה המוציא את א לא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר וכו'. נ"ב הוצרך לטעם זה דקלקול דלפי טעם זה צריכים שיאמרו לו דע שאין אתה מחזירה ושייך היכא דאמר לה מפני מה מוציאה. ועיין במהרש"ך בח"ב סי' כ"ו:

הלכה יח כתב הרמב"ם ז"ל נתייחד עמה בפני עדים אם היתה מגורשת מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה לפיכך צריכה גט מספק ע"כ. נ"ב לאיתי מי הרגה לומר דבמוציא את אשתו משום זנות אע"פ דבעל בפני עדים אין לחוש לקדושין כיון דאין בידו להחזירה ע"כ. ואין נראה כן וראיה מההיא דאוקימנא מתני' דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דב"ש אומרים א"צ גט שני וב"ה אומרים צריכה גט שני דמיירי כשלא ראוה שנבעלה ובדאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה דב"ש סברי לא אמרינן הן עדי יחוד הן עדי ביאה דמשמע אם יש עדי ביאה צריכה גט שני וקאמר בירושלמי אר"י בר בון ב"ש כדעתהון דאינון אמרי לא יפטור אדם אשתו אלא א"כ מצא בה ערוה דמזוהמת היא לפניו ולפיכך א"צ גט שני אלמא דאפילו במוציא את אשתו משום זנות אי לאו טעמא דאית ליה דלא אמרינן הן הן עדי יחוד וכו' הוה מצרכה גט שני:

פרק יא הלכה כב כתב ה"ה ז"ל כבר כתבתי מחלוקת ר"י ור' יוסי באנוסה ומפותה ע"כ. נ"ב כן משמע בס"פ אלמנה לכ"ג ודו"ק:

פרק יב הלכה כג כתב ה"ה אם נשאת לאחד מעדיה וכו' עד הא דתנן לא ישא את אשתו אינו אלא בעד אחד אבל בתרי לא וכו'. נ"ב כלומר ליכא חשדא כיון דאין אדם חוטא ולא לו ומשום הכי מצטרף זה עם האחר וליח בהם אפילו חשדא וליכא למימר דהאי דנסבה כמאן דליתא וכיון דעדותו לא מהני לא יצטרף עם האחר ז"א דליח ביה אלא משום חשדא לבד וכל היכא דאיכא אחר עמו אף משום חשדא ליכא, ומ"ש הרב בלח"מ גם מה שיחס לר"ח כל דבריו צ"ע:

פרק יג הלכה ג כתב מרן ז"ל כי איבעיא לן בלא הוחזקה מלחמה ספיקא דרבנן ולקולא ע"כ. עיין רדב"ז דף י"ב ובפ"ת ח"א סי' י"א ומהרי"ט סי' נ"א דף נ"ו ע"א:

הלכות יבום וחליצה

פרק ב הלכה ה כתב ה"ה ז"ל יבמה שנתייבמה וכו' עד פירש"י דאע"ג דאמרה יבמה לא נבעלתי נרתה ודאי לא מיתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר וכו'. נ"ב זה אינו דהא אמרו שם זמנין דמביים ביש מינה אלמא דלא הוי חזקה גמורה ולפיכך כשאומרים ב' שלא בעל נאמנים אבל אם טוען שבעל לא נאסור נרתה כיון דאיכא חזקה דעל רוב בועל לאלתר אלא דעדיין קשה דנראה מדבריו דההיא דשניהם מודים איירי אפילו לאחר שלשים יום וכ"כ התוס' ואפ"ה אי הוו אמרי שלא בעל היו נאמנים ואע"ג דאיכא חזקה גמורה לאחר ל' יום: שם באותו דבור שאילו כפירש"י לא היו צריכים להביא הסיא דהנהו ב' מודים ע"כ. נ"ב אם כדבריו מאי קא פריך והתניא צריכה גט וחליצה דשאני התם דשניהם מודים ובריית באומר בעלתי:

הלכה יב כתב הר"מ ז"ל אמר הגדול איני רוצה לא ליבם ולא לחלוץ וכו'. נ"ב ע' תשובה להרשב"א ז"ל אלף קס"ה:

פרק ג הלכה א כתב הר"מ ז"ל האומר זה בני הרי זה נאמן וכו'. נ"ב כתב רשד"ם ביו"ד סי' קנ"ו לדעת רבינו נאמן אפילו במקום עדים ע"כ. וק"ל דהיכי אתי חזקה ומרע לעדים:

הלכה ב אמר זה אחי אינו נאמן וכתב ה"ה ז"ל ומתבאר בגמרא בב"ב שאין הלכה כרבי אלא כר' נתן וכתב הלח"מ כוונתו וכו'. ותמה דאפילו כר' נתן לא אתייא הכיא וכו'. נ"ב לפי תירוץ ב' של התוס' לק"מ ודו"ק: שם באותו דבור כתב הלח"מ ז"ל אלא ודאי דמאי דקאמר בגמרא דלא מחזיק לן בבני הוא דלא ידיע אי אית ליה בני אי לא ע"כ. נ"ב לפי דבריו קשה מאי הקשה הר"ן ז"ל דאמאי לא אוקמוה מתניתין במוחזק לן באחי דהא מתני' איירי במוחזק לן דלית ליה בני, וע' במהרש"ך ח"ב סוף הספר ומהרשד"ם ביו"ד סי' קנ"ו:

הלכה ה כתב הר"מ ז"ל נאמן עד אחד להעיד ליבמה וכו' עד או שניתן לבעלה בן להתירה לזר ע"כ. נ"ב נראה דטעמו משום דרוב נשים מתעברות ויולדות וכפ"ק דגיטין אמרו ד"ת ע"א נאמן משום דרוב סופרי דדייני מגמר גמירי: שם באותו הדיבור כתב ה"ה ז"ל ואני אומר שאף בבעל אין הדין שטוש שכבר נתבאר שאם אמר יש לי בנים אע"פ שמוחזק באחין נאמן ע"כ. נ"ב כתם משום מינו מהימניק ליה:

פרק ד הלכה טז כתב הלח"מ ז"ל וא"ת כיון דתנא פסולה כו' וי"ל וכו' דחליצת קטנה אינה כלום כחליצת קטן ע"כ. נ"ב כלומר מן התורה כמו חליצת קטן וכיון דקי"ל דחליצת קטן אינה פוסלת ה"ה קטנה. וע' בת"ה ותראה כן:

הלכה יח כתב הר"מ ז"ל או מנעל של סיב או של שעם כו'. נ"ב קשה דרבינו בהל' שביתת עשור כתב דמותר לנעול מנעל של שעם ושל סיב אלמא דלא מיקרי מנעל:

פרק ה הלכה יז כתב הכ"מ יש לתמוה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י וכו'. נ"ב כל היכא דתלוי במעשה לא חיישינן לזה ואפילו ברובא תלוי במעשה לא חיישינן. וע' פ"כ מהלכות א"ב:

הלכה כג כתב הלח"מ ז"ל י"ל לזה דהך חליצה הוי פסולה ומדרבנן וכו'. נ"ב לא הבנתי זה דמן התורה אינה חליצה כלל אלא מדרבנן הוא דהויא חליצה לפסול:

הלכה ל כתב הלח"מ ז"ל כתב הכ"י שהקשה הרשב"א כו'. נ"ב נ"ל דהיינו טעמא משום דביאתה לא פסל את הגדולה אלא שצריך לומר משום שאינו יכול לקיים ב' נשים משא"כ בקטנה והרשת דביאת הקטנה פסלה להרשת ושוב אינו יכול לבנות:

הלכות נערה בתולה

פרק א הלכה ה כתב הרב בכ"מ וז"ל מ"ש רבינו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה וכו' עד אבל שניה קשה כיון דמדאורייתא היא אשה שהיא ראויה לו כו'. נ"ב לא ידעתי מאי ק"ל דהא כתב רבינו לקמן למה לא יבא עשה וידחה ל"ת שהרי אפשר לקיים את שתיהן עשה ול"ת:

הלכות סוטה

פרק ב הלכה ח כתב הראב"ד ז"ל הסי דלא כהלכתא וכו'. נ"ב עיין ביבמות דף נ"ח נראה כהראב"ד:

הגהות וחידושים מהגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל נדפס בכרך זה כל אחד במקומו.

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות הראב"ד זצ"ל, ופירוש הרב המגיד משנה, וכסף משנה להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, מגדל עוז, הגהות מיימוניות [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם תשובות מיימוניות, ופירושי הרב רבינו עובדיה והרב הגאון מהר"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה. גם הלחם משנה להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, ומשנה למלך להגאון מו"ה יהודא רוזאנים זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.
ונלוה לו ספר הקובץ חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריביטש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. יודפס על מקומו בפנים הספר.
ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. יודפס גם כן על מקומו בפנים הספר.
ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.
ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.
ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.
ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.
ז) השמטות מתוספות הגהמ"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.
ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.
ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *
י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"נ מוהר"ח זצ"ל מולאזין.
יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל. *
יב) חדושים ומקורים מהרב הגאוי מו"ר יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *
יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *
יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד שמואל שטראשון זצ"ל.
טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *
טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אזירקאוו. *
יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *
יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *
יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.
כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס' שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☞ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מוהר"ר זוסמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בהגה"ה מדוייקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב.

ספר רביעי הוא ספר נשים (הלכות יבום וחליצה, נערה בתולה, סוטה).	}	ספר חמישי הוא ספר קדושה (הלכות איסורי ביאה).

ווארשא

חובא לביה"ד ע"י ח"ח ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ). Томъ VI.

ВАРШАВА 1881.

Дозволено Цензурою.

С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה. ומצוה אחת לא תעשה. וזהו פרטן:

לייבם. ב) לחלוץ. ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסיר רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראויה לייבום נקראת זקוקה לייבום. ורשות היבם נקראת זיקה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א מצות [א]עשה מן התורה שייבם אדם אשת אחיו מאביו בין מן הנשואין בין מן האירוסין אם מת בלא זרע שנאמר ובן אין לו יבמה יבוא עליה. ומן התורה [ב]א"צ לקדש יבמתו שזו אשתו היא שהקנו אותה לו מן השמים. אלא יבוא עליה, [ג]וכתובתה על נכסי בעלה שמת: **ב** לא רצה לייבם או שלא רצתה היא. ה"ז חולץ לה ואח"כ תהיה מותרת להנשא לאחר. ומצות עשה מן התורה [ד]לחלוץ אם לא רצה לייבם שנאמר וחלצה נעלו וגו'. ומצות [א] יבום קודמת [ב] למצות חליצה: **ג** זה שנאמר בתורה [ה]ובן אין לו אחד הבן ואחד הבת או זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מ"מ. ובין מאשה זו בין מאחרת ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום. אפילו היה לו זרע ממזר או עובד כו"ם ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום: **ד** אבל בנו מן השפחה ומן הכותית אינו פוטר את אשתו שזרע הבא מן השפחה עבדים והבא מן הכותית כותי וכאילו אינם. [ו]הרי הוא אומר בשפחה האשה וילדיה תהיה לאדוניה מלמד שולדה כמותה. ובכותית הוא אומר כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מליחשב בקהל. ואע"פ שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגייר בנו מן הכותית הרי הן כשאר הגרים והמשוחררין ואינם פוטרין את אשתו. [ז]הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו ושחררו ושחררה ונשאה ומת בלא זרע הרי זו תתייבם לאחיו ואע"פ שבנה ממנו קיים שכבר שחררו: **ה** [ח]מי שמת והניח אשתו מעוברת. אם הפילה אחר מותו הרי זו תתייבם. ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר

א טור אה"ע סי' קנ"ז סמ"ג עשין נ"א: ב טור שם סי' קס"ו כמ"ג שם: ג טור סי' קס"ה סמ"ג עשין נ"א: ד טור סי' קס"ה קס"ו כמ"ג עשין נ"ב: ה טור שם סי' קנ"ו סמ"ג עשין נ': ו קידושין דף ס"ח: ז עי' בטור שם ובדעת רב נטרונאי: ח טור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

פ"א א מצות עשה מן התורה. זה מבואר בכתוב כמ"ש רבינו ונזכר בהרבה מקומות: ומן התורה אינו צריך. זה מבואר בהרבה מקומות ביבמות ונתבאר פרק שני שמדבריהם צריך לקדשה קודם ביאה וכן נתבאר פכ"ב מהלכות אישות שאם אין לה כתובה מראשון תקינו לה חכמים משני:

ב לא רצה ליבם. מ"ש רבינו בכאן או שלא רצתה היא הוא כפי דעתו ז"ל שהוא סובר שהאשה האומרת מאיס עלי כופין הבעל לגרשה וכן הוא סובר ביבמה שכופין היבם לחלוץ וכ"כ בבאור פרק שני ושם אכתוב בדין זה: ומ"ש ומצות יבום קודמת. כך מסקנ' דגמרא פרק החולץ (דף ל"ט) ומבואר בהלכות שם:

ג זה שנאמר בתורה. מבואר בהרבה מקומות ומהם פרק כיצד (יבמות דף כ"ב) מי שיש לו בן מ"מ פוטר [את] אשת אביו מן הייבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הכותית ואמרו בגמרא מ"מ לאתויי מאי א"ר יהודה לאתויי ממזר. ומ"ש רבינו שטעם בן השפחה הוא ממ"ש האשה וילדיה מבואר בקידושין בפרק האומר (דף ס"ח) וגם שם נזכר טעם בן הכותית שהוא מדכתיב כי יסיר את בנך מאחרי ויש מפרש אותו בדרך אחרת ואין זה מעלה ומוריד בעיקר הדין:

ד הרי שהיה לו בן. דין זה הוא פשוט ומוסכם בשפחה שלא היתה שלו בשעה שנתעברה מהבן הזה לפי שאין הבן הזה חשוב בנו לשום דבר כמו שנתבאר אבל בשפחתו הוא לפי שיטתו שכתב פ"י מהלכות גירושין ושם כתב שיש מן הגאונים ז"ל שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא שחררה ואח"כ בא עליה וכבר הארכתי פרק ד' מהלכות נחלות לבאר דעתו וראיותיו בזה:

ה מי שמת. זה מתבאר במשנה ובגמרא בפ' החולץ ביבמות (דף ל"ה): **ואם ילדה** ויצא הולד חי. כבר כתב רבינו פ"א מהלכות מילה שבן ח' שהיה שלם בשערו ובצפרניו ה"ז ולד שלם ובן ז' הוא אלא שנשתהא ואם נולד כשהוא לקוי ואין צפרניו שלמים ה"ז כנפל אא"כ שהה ל' יום ואם שהה ל' אפילו שידוע שהוא בן ח' ולא גמרו סימניו ה"ז ולד של קיימא [וכן מתבאר בדבריו כאן ובמקומות אחרים שכל שכלו לו חדשיו בודאי אע"פ שלא גמרו סימניו שהם שערו וצפרניו ה"ז ולד של קיימא] ואם לא נודע אם הוא בן ז' או בן ח' ולא גמרו סימניו נראה ודאי שדעת רבינו שהוא ספק כיון שלא גמרו סימניו ולא שהה שלשים יום והספק הזה הוא ספק בשל תורה והולכין בו להחמיר אלא שלענין מילה מלין אותו בשבת ממה נפשך שאם בן ז' הוא בדין הוא שידחה שבת ואם הוא בן ח' ה"ז נפל ומחתך בשר בעלמא הוא כמ"ש רבינו שם וזהו דין תורה לדעת רבינו ויש לדברים אלו עיקר בשבת בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ה): וביבמות פרק הערל (דף פ':) ובמקומות אחרים ולבאר הסוגיא לדעת זה יארכו הדברים אבל כללו של דבר הוא שרבינו פוסק כרבי דאמר אישתהויי אשתהי בכל שנגמרו לו סימניו וזהו הדין הראשון שכתבתי. ופסק כרשב"ג דכל ששהה שלשים יום אינו נפל ואינו צריך לגמרו לו סימניו דבחדא מן תרתי דהיינו או גמר סימנין או שהוי שלשים יום נפק ליה מתורת נפל אע"פ שלא כלו לו חדשיו דאמרינן האי בר שבעה הוא ואשתהויי אשתהי וזהו הדין השני. ואם נודע שכלו לו חדשיו כ"ע מודו שהוא של קיימא ואין צורך לדבר אחר וזהו הדין הג'. זהו דין תורה אבל חכמים החמירו בזה במקצת דברים. ובענין ירושה שהוא דבר ממון סובר רבינו שהעמידוהו על דין תורה ולזה כתב רבינו פ"א מהלכות נחלות שקטן בן יומו שלא כלו לו חדשיו אם היה אחר אמו שעה אחת ומת ה"ז נוחל ומנחיל ור"ל בשנגמרו סימניו שזה קרוי ולד אבל אם לא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו נפל הוא קרוי כמ"ש רבינו בהלכות מילה ולא רצו חכמים לשנות דבר בדין הירושה מפני שכל דבר שבממון קולו של זה חומרו של זה. ובדין הרוצח כתב פ"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש שההורג קטן שנולד פחות מבן ט' שאינו נהרג עליו תוך שלשים ללידתו דבעינן חדא מתרתי או שהוי ל' יום או שכלו לו חדשיו אבל בבן ח' שלא שהה אע"פ שנגמרו סימניו אינו נהרג וזהו ששנו חכמים על דין תורה מפני שכיון שאין אנו מחשבין אותו כולד שלם לכל דבר אינו בדין שיהא אדם נהרג עליו וידוע כל ספק נפשות להקל וכיוצא בזה כתב פ"א מהלכות אבל שאין מתאבלין אלא על מי ששהה ל' יום או שכלו לו חדשיו לפי שהקילו באבילות כמו שאמרו הלכה כדברי המיקל באבל וכאן בדין החליצה כתב שדין תורה הוא כפי מה שנתבאר שכל שיצא הולד חי פוטר את אמו והוא כשנגמרו סימניו שהוא קרוי ולד ואין צורך

לחם משנה

פ"א ה מי שמת והניח אשתו מעוברת וכו'. כתב ה"ה ולזה כתב רבינו בפרק א' מהלכות נחלות אע"ג דשם תמה ה"ה מאין הוציא רבינו דין זה מ"מ כאן נתן טעם לדבר אבל מ"מ לא מפני טעם זה נוציא הדין אלא כשנמצא הדין מפורש אז מועיל טעם זה עוד כתב וכיוצא בזה כתב פרק א' מהלכות אבל תימה דבהלכות אבלות כתב רבינו דבן שמנה שמת אחר שלשים אין מתאבלין עליו והא לפי דברי ה"ה היכא דאיכא שהוי שלשים יום סגי לכל ענין ולמה שם אין מתאבלין וצ"ע. והראב"ד ז"ל השיגו שם

הגהות מיימוניות

[א] דגרסינן בהחולץ (דף ל"ט:) תנן התם פירוש פ"ק דבכורות מצות יבום קודמת למצות חליצה וכו' עד אמר רמי בר חמא א"ר יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת ומסיק עלה דמעיקרא סבר כאבא שאול ולבסוף כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ וכ"פ בשאלתות דרב אחאי כרבנן וכן ר"י אלפס וכן רשב"ם וכן מצא ראבי"ה בתשובת הגאונים וסוף דבריו אי סמרדא לית לה כתובה אלא נדוניא דתפסה ככל תקנה נשואה המורדת על בעלה כתקנת רבנן סבוראי וגם ריב"א פסק כן מדקאמר פ"ק דמכילתין ופ"ק דקידושין ויבמה בעל כרחה וכ"ג דעת רבינו שמחה אבל ר"ת פסק דלא קי"ל כרמי בר חמא אלא כסתם מתניתין דבכורות דעכשיו מצות חליצה קודמת כאבא שאול וכן סתמא דמתניתין דריש מכילתין וכן פרק מצות חליצה תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וכל שמעתא דהכא פרק החולץ דמשמע ביאה עדיפא במתכוין לשם מצוה איירי וכן פר"ח לקמן בפרק מצות חליצה ולא כאשר פסק כאן דמצות יבום קודמת וכן בפרק אע"פ פסק כאבא שאול וכן פר"ש וראב"ן וכן רבינו עוזריאל ב"ר נתן ור' יוסי בר אושעיא הלוי ועיין באביאסף ועיין בסי' ל"ב: [ב] אע"ג דבעלמא מצות ייבום קודם ריבה בסיפרי עקרה וזקנה להקדים לחליצה. לשון רבינו שמחה:

מגדל עוז

פ"א מצות עשה מן התורה שייבם עד יבמתו. פ"ק דיבמות (דף ג'): **שזו אשתו שהקנו לו מן השמים.** פרק יש מותרות (דף פ"ז): וכתובתה על נכסי בעלה שמת. ביבמות פרק החולץ (דף ל"ח) ובכתובות פרק האשה שנפלו לה ופ"ג דקידושין (דף פ"ב) וכמה מקומות: **זה שנאמר** בתורה כו' עד זמן היבום. פרק החולץ (דף ל"ט) וסוף פ"ק דבכורות ופ"ב דיבמות (דף כ"ב):
ואפילו היה לו זרע ממזר כו' עד שכבר שחררו. פ"ב דיבמות: **מי שמת והניח אשתו מעוברת כו' עד** מדברי סופרים אבל לא תתייבם. פרק החולץ (דף ל"ה):

לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן היבום. אבל מדברי סופרים עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה חרשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נולד אם חי שלשים [ג] יום ה"ז ולד קיימא ופוטר נשי אביו מן החליצה ומן הייבום. ואם מת בתוך השלשים אפילו ביום השלשים בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכלו ארי ה"ז ספק נפל ספק בן קיימא וצריכה חליצה מדברי סופרים. אבל לא תתייבם: ו מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר או [ד] עובד כו"ם בין קטן בין גדול משיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק את אשתו לייבום. ואם היה לו אח מן השפחה או מן הכותית אינו אחיו לדבר מן הדברים ואינו זוקק את אשתו. ואע"פ שהיתה לידתו בקדושה הואיל והיתה הורתו [ה] שלא בקדושה אינו אחיו

א טור אה"ע סי' קנ"ו סמ"ג עשין נ"א :

מגיד משנה

אורך לדבר אחר וחכמים החמירו בזה ואמרו דכל דליכא חדא מן תרתי או שהוי ל' יום או שכלו לו חדשיו אע"פ דאיכא גמר סימנין הרי זו חולצת ולא מתיבמת ויתבאר סוף פרק ב' שזהו לכתחילה אבל אם עמדה ונשאת לכהן תעמוד תחתיו בלא חליצה. ונראה שכל זה למד רבינו מן הסוגיא שבריש פרק החולץ (דף ל"ז) דגרסינן התם אמר ליה רב אשי לרב הושעיא בריה דרב אידי תנן רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי ואתמר מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת וכו' הכא גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו הנשואה לכהן מאי מי עבוד רבנן תקנתא לכהן או לא אמר ליה הכי השתא בשלמא התם כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוי גבי אשת כהן דלא אפשר עבדינן כרבנן אבל הכא כמאן נעביד. וסובר רבינו דהא ודאי בשלא כלו לו חדשיו הוא דאי הוא בשכלו לו חדשיו כ"ע מודו דולד גמור הוא וכמו שנתבאר בגמרא בנדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד) אלא ודאי בשלא כלו לו חדשיו הוא ואמרי' דבדיעבד עבדינן כרבנן ומאן רבנן רבי היא דאמר אשתהויי אשתהי והוא שגמרו סימניו דאי לא גמרו סימניו כיון שלא כלו לו חדשיו ולא שהה לכ"ע נפל גמור הוא כדמוכח בפרק הערל ומתוך כך למד רבינו שדין תורה הוא דבגמרו סימניו אע"פ שלא כלו לו חדשיו ולא שהה ולד של קיימא גמור הוא ובזה החלק בלבד החמירו חכמים כאן לכתחלה אבל בכלו לו חדשיו או ששהה לא מצאנו שהחמירו כלל זהו דעת רבינו. ומ"ש בין שמת מחולי וכו' מתבאר בשבת פרק רבי אליעזר דמילה (דף קל"ה:) דהא דרשב"ג בכל גוונא היא. ויש שטה אחרת בדברים אלו שהעמידו סוגיא זו דהחולץ בסתם שלא נודע אם כלו לו חדשיו אם לאו ואזלינן בתר רובא אבל בשנודע ודאי שלא כלו לו חדשיו אע"פ שגמרו סימניו נפל הוא דלא קיימא לן כרבי ויש מי שכתב דאפילו לרבי ספיקא הוי וכתב הרמב"ן ז"ל דלא כלו לו חדשיו ולא גמרו לו סמניו נפל גמור לא כלו לו חדשיו וגמרו סימניו ספק הוא וחולצת אפילו אשת כהן ולשאר כל הדברים מטילין אותו לחומרא כלו לו חדשיו ולא גמרו סימניו ולד מעליא הוא אינו ידוע אם כלו לו חדשיו בין גמרו בין לא גמרו סימניו ספק הוא אלא דבאשת כהן אינה חולצת לעולם ובאשת ישראל חולצת בשניהם שהה שלשים יום אינו נפל והרי הוא כאדם שלם לכל דבריו עכ"ל בפרק הערל. ועוד יש בזה שיטות אחרות ולבאר דעת רבינו באתי:

ו מי שיש לו אח. משנה פרק כיצד (דף כ"ב) מי שיש לו אח מ"מ זוקק את *אשתו ליבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן הנכרית ובעטור לרבינו שרירא יבמה שנפלה לפני מומר כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבום ומתעגנא עד דחלין לה אותו מומר וכתב מר רב יהודאי אי כדנסבה בעל הוה יבם מומר לא בעיא מיניה חליצה ואם הוה בעל מומר ויתבה תחתיו באונס ומת בהמרותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום דלאו אחיו הוא ואינה זקוקה נמי לחליצה ע"כ והרשב"א ז"ל תמה על דברי רב יהודאי דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה וכותית ועוד דמומר אע"פ שחטא ישראל הוא וקידושיו קידושין כנזכר פ"ד מהלכות אישות וכיון שיש להם קידושין זיקה נמי יש להם כדמשמע בהרבה מקומות דכל מי שקידושיו קידושין זיקתו זיקה וכ"ש שאשתו הנשואה לו בקדושה שאם המיר לאחר מיכן זיקת האח הכשר לא נסתלקה ממנה ע"כ דבריו והניח הדבר בצ"ע. ומדברי רבינו נראה שלא כדברי מר יהודאי שסרי לא חלק בין אם היה עובד כו"ם היבם בשעת הנשואין בין שהמיר אחרי כן וכ"ש בבעל מומר ולא כשר שאם מת שהיא זקוקה לחליצה ויבום וכמ"ש הרשב"א ז"ל. ומ"ש ואע"פ שהיתה לידתו בקדושה וכו'. פשוט הוא במקומות רבים ועוד יתבאר בסמוך:

אחים

* (במשנה לא כך שנויה אלא זוקק את אשת אחיו ושיעור המשנה כך הוא מי שיש לו אח אותו האח זוקק את אשת אחיו וכן בבן דסיפא) :

לחם משנה

שם דהלכה כרשב"ג דאמר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל וטעם הדבר שכתב שם דהלכה כרשב"ג ולא הקשה מכ"ע אבאר לקמן: עוד כתב ה"ה דאי לא גמרו סימניו כיון שלא כלו לו חדשיו וכו' וא"ת לוקמה רבינו בדלא ידעינן אם כלו כמו שהעמידו לשאר המפרשים. וי"ל דסובר רבינו דא"כ הוי ספק של תורה וכמ"ש ה"ה לעיל ואם לא נודע אם הוא בן שבעה או בן שמנה ולא גמרו סימניו וכו' והספק הוא ספק בשל תורה וא"כ לא היה לו לומר דבאשת כהן אינה חולצת אבל שאר המפרשים ס"ל דאזלינן בתר רובא כדכתיבנא לקמן וא"ת לדעת רבינו א"כ מהו זה ששאלו בגמרא בפרק ר"א דמילה (דף קל"ו) אהא דתניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל מי פליגי רבנן עליה וא"ל פליגי הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר ר"י א"ש הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ע"כ. והשתא לדעת רבינו ע"כ איירי בדנגמרו סימניו ולא כלו דאי כלו אין כאן מחלוקת דודאי ולד גמור הוא ואם לא נגמרו ולא כלו לכ"ע נפל הוא אלא ודאי נגמרו ולא כלו וא"כ מאי קא מיבעיא ליה מי פליגי הא בהדיא פליג רבי וקאמר דנגמרו סימניו בלא שהוי שלשים יום סגי. וי"ל דה"ק מי פליגי רבנן דהיינו רבי עליה דרשב"ג או דילמא לא פליגי אלא רבי דקאמר נגמרו סימניו ה"ה דבעי שהוי שלשים יום ורשב"ג ה"ה דבעי נגמרו סימניו ולא פליגי וכמו שמפרש הרב בעל הטורים לפי האמת או דילמא פליגי. וא"ת ומאי פשיט מדקאמר הלכה כרשב"ג לימא דרבי ורשב"ג לא פליגי אלא ה"ק לאפוקי דרבנן דרבי דסבר דדוקא כלו חדשיו בעינן. וי"ל דא"כ היה לו לומר הלכה כרבי ורשב"ג וכמ"ש התוס' בפרק ר"א דמילה אלא ודאי מדקאמר הלכה כרשב"ג משמע דרבי פליג עליה והכי מפרש לה רבינו. ושאר המפרשים אוקמוה בשלא נודע אם כלו אם לא וטעמא כ"ל דבלא כלו הוי מחלוקת איפכא דלרבנן הוי נפל אע"ג דשהה ולרשב"ג לא הוי נפל כיון דשהה וכמו שמתבאר בפרק הבא על יבמתו גבי הא דאמרו שם אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' כמאן כרבי וכתבו שם התוס' דע"כ תרי מחלוקות הוי בין רשב"ג ורבנן ורשב"ג מיקל בחד ומחמיר באידך ורבנן מחמירי בחד ומקילי באידך יעס. האחד שתם ולדות בהך מחמיר רשב"ג ואמר דבעי שהוי שלשים יום אבל אם לא שהה ספק ורבנן מקילים ואומרים דאע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא, ובבן שמנה הוי איפכא דרשב"ג סבר דבשהוי סגי ורבנן סברי אע"ג דשהה שלשים לא מהני והשתא לפ"ז ע"כ סוגיין בשלא נודע שכלו דאי נודע שכלו פשיטא דהוי ולד לכ"ע ואי ידעינן שלא כלו לרבנן לאו בהך אמרי רבנן דהוי ולד אדרבא בהך פליגי לאידך גיסא דאע"ג דשהה שלשים יום הוי נפל אלא ודאי בשלא נודע שכלו וזה ההכרח למדתי מדברי הריב"ש בסימן תרע"ו וע"ש. והשתא הראב"ד ז"ל שכתב שם בהלכות אבל והקשה לרבינו דהלכה כרשב"ג הוא משום דמפרש כפירוש שאר המפרשים ובבן שמנה ודאי פליגי רבנן דאע"ג דשהה הוא נפל לכך קאמר דהלכה כרשב"ג זה נ"ל דעתם ז"ל. ורבינו נראה שאינו מפרש דתרי מחלוקת בדבר מרשב"ג לרבנן דהוא מפרש רבנן דרשב"ג רבי והם שלש סברות רבנן דרבי ורבי ורשב"ג ומ"ש בגמרא אלא הא דעבד רבה תוספאה כמאן כרבי כלומר דהוי יחידאה ותירצו כמאן כרשב"ג ר"ל כרשב"ג דבהא מילתא דאיפכא הוי סבר כרבי אע"ג דבאידך פליג דהיינו דגמרו סימניו דלרשב"ג לא מהני ולרבי מהני ואע"ג דבגמרא אמר הלכה כרשב"ג היינו למיחש ליה לכתחילה אבל בדיעבד בדין תורה גמרו סימניו מהני ולמדו רבינו מההיא דאשת כהן חולצת ולא מתייבמת וכו' כדכתב ה"ה זה נראה ביאור דבריו. והטור כתב בא"ה סי' קנ"ו דתרתי בעינן גמרו ושהה שלשים יום דמשמע ליה דרשב"ג ורבי לא פליגי ומ"מ קשה דבטומאת כהן כתב דוקא שנודע לנו שכלו חדשיו או ששהה שלשים ולא הזכיר גמר סימנים וגם בסוף אותם ההלכות כתב לענין אבילות דכששהה שלשים יום סגי ודבר תימה הוא אלא שם בדין אבילות ר"ל כשנגמרו סימניו שהזכיר קודם לכן וכן בטומאת כהן ואעפ"י שסתם הדברים יותר מדאי י"ל שסמך על מ"ש כאן בא"ה ועדיין צ"ע ובהלכות מילה הזכיר נגמרו סימניו לחודיה מהני משום דהתם אפילו אינו בן קיימא אינו אלא מחתך בשר בעלמא ואין כאן איסור תורה ולכך הקילו:

ו מי שיש לו אח מ"מ וכו'. מ"ש [ה"ה בשם] מר רב יהודאי גאון וכו' יש להקשות דילמא גבי בעל לא כתב שצריך שבעת שקדשה יהיה מומר דכיון דטעמא דבעינן יבם שיהיה מומר בעת הנישואין הוא משום דנישואין מפילין כדכתב ה"ה וכיון שבשעת נישואין נאסרה ליבם מומר תו לא זקוקה ליה כיון דהיה תלוי באותה שעה ונאסרה עליו דבשלמא ביבם שנולד אחר הנישואין לא אמרינן דכיון דלא היה בשעת הנישואין לא זקוקה ליה דמאי דתלינן בנישואין הוא כשהיה היבם בעת הנישואין ונאסרה עליו וא"כ הך טעמא נמי שייך בבעל דדוקא בשעה שקידש היה מומר אז לא יזקק לאחיו דנישואין מפילין אבל אם לא היה מומר לא וכ"ת דכן דעתו ומאי דכתב בבעל היינו כשהיה מומר בשעת הקידושין יקשה תרתי חדא דהרי מדברי הרשב"א שהביא ה"ה משמע דהבין דבריו דמר יהודאי אפילו שיהיה יהודי בעת הנישואין שכן כתב וכ"ש אשתו דנשואה לו בקדושה שאם המיר לאחר מכאן וכו' ואי איתא דהא לא פליג מר יהודאי למה לו להרשב"א להזכיר דבר דליכא פלוגתא ועוד דא"כ למה ליה שימות בהמרתו הא משמע דיבם שהיה מומר בעת הקידושין אע"פ שבשעת מיתתו הוא ישראל לא זקיקא ליה דנישואין מפילין וצ"ע על כל זה והרב מהר"י בן חביב ומהר"ר אליה מזרחי האריכו בענינים אלו יעויין שם. עוד מספקא ליה אם יש לו בן מאשה אחרת מומר אם פוטר את אשתו מיבום דאם אמרינן דפוטר הא בגמרא אמרו גבי ממזר דכיון דפוטר לענין יבום מיזקק זקיק וא"כ ה"נ דכוותה היא ואם אינו פוטר דבר קשה לומר כן וצ"ע:

משנה למלך

פ"א ו מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר או עובד כו"ם וכו'. עיין בתשובת הריב"ש סי' א' שכתב דאם חלץ אחד מאנוסי הזמן חליצתה כשרה וא"צ לחזור על כל האחים. ולא ידעתי למה לא חקר הרב על אלו האנוסים מאיזה מין הם כמו שחקר בסימן ד' וסימן י"א שאם הם עובדי כו"ם נכנון הרי הם עכו"ם גמורים ואיכא כמה מרבוותא דאית להו דלית להו זיקה וכמו שהאריך בזה הרא"ש ולפ"ז פשיטא דחליצתו פסולה :

מגדל עוז

מי שיש לו אח עד זוקק את אשתו ליבום. פ"ב דיבמות (דף כ"ב) : ואם היה לו אח וכו' עד אינו אחיו. פרק נושאין (דף כ"ז) :

הגהות מיימוניות

[ג] עיין בהלכות אבל פ"א ופרק ר"א דמילה : [ד] וכן פוסק רש"י ודלא כתשובת הגאונים ועיין בסימן כ"ט ע"כ : [ה] וכן פר"ש ודלא כתשובת הגאונים כמפורש בסימן כ"ט וע"ש :

ואינו

הכונס

ז אחים מן האם. זה נתבאר לענין אבילות פ״ב מהלכות אבל ואבילותם הוא מדברי סופרים כנזכר שם. ולענין עדות פרק י״ג מהלכות עדות ופיסולם מד״ס כנזכר שם. ולענין נחלה וחליצה ויבום מבואר במקומות רבים ומהם ראש פרק כילד (דף י״ז) בסוגיא מבואר דנחלה מן האב ולא מן האם וכן יבום:

ח גרים שנתגיירו. פרק נושאין על האנוסה (דף צ״ז:) משנה הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה. ומ״ש ואפילו תאומים מפורש בברייתא ובגמרא שם:

ט מי שהיו לו נשים רבות. משנה פרק החולץ (דף מ״ג:) מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. ומ״ש וכן אם היו לו אחים רבים מתבאר שם בהרבה מקומות מן המסכתא:

י היו ביבמות אלו. שם היתה אחת כשרה ואחת פסולה אם היה חולץ חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם *לכשרה ובגמרא אמר רב יוסף כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו:

יא מתו לו אחין רבים. שם במשנה ד׳ אחין נשואים ד׳ נשים ומתו אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן הרשות בידו והקשו בגמ׳ ושבקין ליה והא תניא וכו׳ ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה ההוגנת לו שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרין לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך ואל תטיל קטטה בביתך ותירצו לא צריכא דאפשר ליה והקשו אי הכי אפילו טובא נמי ותירצו עצה טובה קא משמע לן ד׳ אין טפי לא כי היכי דנימטיי׳ עונה בחדש ע״כ בגמרא ובהלכות וכבר נתבאר פרק י״ד מהלכות אישות שלא ישא יתר על ד׳. ומ״ש ואם לאו חולץ כו׳ פשוט הוא ומתבאר בגמרא:

יב הכונס את יבמתו. פרק קמא (דף י) איתמר הבא על יבמתו וחזר ובא הוא׳ או אחד מן האחין על צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת מ״ד בעשה כר״י מ״ד בכרת כר״ל. ופסקו בהלכות בפרק החולץ כר״י ורש״י ז״ל פי׳ בעשה משום דכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל רבינו פירש משום דכתיב יבמה יבא עליה וכו׳ ויש מי שגורס חד אמר בלאו הוא לאו דלא יבנה: וכן החולץ ליבמתו. פרק קמא (דף י׳:) איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה אמר ריש לקיש הוא אינו חייב על החלוצה כרת והאחין חייבין על החלוצה כרת על הצרה בין הוא ובין האחין חייבין על הצרה כרת ור״י אמר בין הוא ובין האחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת מאי טעמא דר״ל אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה איהו הוא דקאי בלא יבנה אבל אחין כדקיימי קיימי ועלה דידה הוא דקאי בלא יבנה הא צרה כדקיימא קיימא פי׳ באיסור אשת אח שלא במקום מצוה ור״י [אמר לך] מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ ואי בעי להאי חליץ ואי בעי להאי חליץ והשתא קאי עליה בכרת אלא איהו שליחותא דאחין קא עביד איהי שליחותא דצרה קא עבדה. ודעת רבינו שהלכה כר״י ולדידיה אפילו לאו ליכא והאי דרשא דלא יבנה אסמכתא בעלמא היא דהא פשטיה דקרא לא משמע הכי ואין אסור בחלוצה אלא מדבריהם והביאו לזה מה שאמרו בגמרא פרק החולץ (דף מ׳:) איבעיא להו גזרו שניות בחלוצה או לא [גזרו] בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות [אבל] בחלוצה לא גזרו רבנן שניות או דילמא ל״ש והוא מפרש שהחלוצה עצמה מדרבנן ודברי תימה הם אלמלי דהא בפ״ק (דף י׳:) אמרינן איתיביה ר״י לר״ל החולץ ליבמתו וחזר וקדשה צריכה הליצה מן האחין בשלמא לדידי דאמינא חייבי לאוין נינהו וכו׳ אלמא לר״י בלאו קיימא ובפ׳ ר״ג (דף נ״ג) אמרו בשלמא לר״י דאמר כולה ביתא בלאו קאי [מש״ה] אצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין פי׳ וכר״ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. הנה בכאן מבואר דלר״י קיימא בלאו והיא דפ׳ החולץ בקרובות חלוצה דודאי קרובותיה הם מדרבנן כמו שיתבאר בסמוך ויש ספרים שגורסין בערוה דרבנן ועל הקרובות קאמר וראיתי להרבה מפרשים שכתבו דרך פשיטות שהן ככל חייבי לאוין ומצאתי לרמב״ן ז״ל שכתב בספר השגות שחבר על ספר המצות דין זה במצוה מיוחדת ומנאה במצות לא תעשה והשיג על רבינו למה לא כתבה ומ״מ ודאי קידושין תופסין בחייבי לאוין כנזכר פ״ד מהלכות אישות:

יג החולץ ליבמתו. משנה בהחולץ (דף מ׳) ומסקנא דגמרא דגזרו שניות בחלוצה וכבר נתבאר פ״א מהלכות אישות מי הן קרובות ומי הן השניות: וכן אם מתה. פרק כילד (דף י״ח:) אמר רב יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה וכ״פ בהלכות וכן דעת הגאונים ז״ל: ומותר אדם לישא. במשנה פרק החולץ (דף מ׳:) ומותר אדם בקרובות חלוצתו:

יד אסור ליבם לישא וכו׳. משנה בהחולץ (דף מ׳) שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר׳ יהודה בן בתירא אמרו אומרין לו המתן עד שיעשה אחיך [הגדול] מעשה חלץ לה אחיו או כנסה יכנוס את אשתו ובגמרא אמר שמואל הלכה כדברי רבי יהודה בן בתירא:

טז כבר בארנו בהלכות אישות. (פרק י״א) לפיכך

* כלומר כשאי לייבם לכשירה

אחיו: **ז** אחים [א]מן האם אינן חשובין אחין *(אלא לאבלות ולעדות אבל) לענין [ו] ירושה או לענין יבום וחליצה הרי הן כמי שאינן. שאין אחוה אלא מאב: **ח** גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להן אחוה כלל והרי הן כזרים זה לזה. ואפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה הרי הן כזרים. ואפילו תאומים ונולדו בקדושה אין ביניהן אחוה עד שתהא הורתן ולידתן בקדושה: **ט** [ב]מי שהיו לו נשים רבות ומת. ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת את השאר ואינו מייבם לשתים שנאמר אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים. וכן אם היו לו אחים רבים אחד מהן חולץ או מייבם לאחת מן היבמות ויותרו שאר הצרות: **י** היו ביבמות אלו כשרות לכהונה ופסולות. אם היה מייבם מייבם לאי זו שירצה. ואם היה חולץ יחלוץ לפסולה כדי שלא יפסול את הכשירה לכהונה בחליצה: **יא** מתו לו אחין רבים ונפלו נשותיהן לפניו אם אפשר לו לייבם את כולן מייבם ואם לאו חולץ כולן. או חולץ למי שירצה מהן ומייבם למי שירצה אחת מכל בית ובית: **יב** הכונס [ג]את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחין ואם בא הוא או אחד מהאחין על צרתה ה״ז עובר בעשה [ז] שנאמר יבמה יבא עליה ולא עליה ועל צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה. וכן החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה היא וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחין. וכולן אסורות עליהן מד״ס כשניות. שמאחר שמת אחיו בלא ולד נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו לפיכך תופסין בהן הקידושין כשניות: **יג** [ד]החולץ ליבמתו כשם שהיא אסורה עליו כך קרובותיה אסורות עליו. כגון אמה ובתה. וכן היא אסורה לבנו ולאחיו. ואפילו שניות שלה אסורות כגון בת בת בתה. וכן היא אסורה לבן בן בנו. כללו של דבר הרי היא כאשתו שגירשה. וכן אם מתה יבמתו ועדיין היא זקוקה לו אסור בקרובותיה [ח] כאילו היתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האיסורין האלו מדבריהן. ומותר אדם לישא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה: **יד** [ה]אסור ליבם לישא קרובת זקוקתו כגון אמה או בתה עד שייבם אחד מאחיו לה או יחלוץ לה ותסור זיקתו מעליה וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה. אע״פ שהן כולן אסורות על אחיו שחלץ או יבם כמו שבארנו: **טו** [ו]הכונס את יבמתו וגירשה אם רצה להחזיר יחזיר מפני שהיא אשתו לכל דבר ולא נשאר עליה שם איסור מפני אחיו כלל לא מדברי תורה ולא מד״ס: **טז** כבר בארנו בהלכות אישות שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ודבר זה הלכה מפי הקבלה. [ז]לפיכך יבם קטן שבא על יבמתו אם היה בן תשע שנים ויום אחד יקיים. אבל

א גם זה שם *[כס״א אינו]: ב טור שם סי׳ קסא סמג שם: ג טור שם סי׳ קסב סמג שם: ד טור אה״ע סי׳ קס״ב סמג עשין נ״ב לאוין ק״י: ה טור שם סימן קנ״ט סמג שם נ״א לאוין שם: ו טור שם סי׳ קס״ה סמג עשין נ״א: ז טור שם סי׳ קס״ז סמג שם ועשין נ׳:

לחם משנה

ט ואינו מייבם לשתים שנאמר וכו׳ בית אחד הוא בונה וכו׳. בגמרא (דף מ״ד) הקשו ניחלוץ לתרווייהו ותירצו בית חלוץ הנעל בית אחד אתה חולץ וכו׳ ולא הוצרך רבינו להביא גם אותו הפסוק:

יא מתו לו אחים רבים וכו׳ וכן החולץ ליבמתו וכו׳. מ״ש רבינו שהוא מד״ס כבר תמה ה״ה ונתן קצת טעם אבל הטור בסימן קס״ב כתב שהוא בעשה והוא דבר תימה מאוד דהא משמע בגמרא (דף כ״ג) דהוי להו דאמרו דאתי כר״ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכו׳ ואולי ט״ס הוא וצ״ל אינו אלא בל״ת ומפני שבבבא הקודמת בהכונס את יבמתו כתב אינו אלא בעשה טעה המדפיס וכתב גם כאן אינו אלא בעשה:

יד אסור לישא קרובת זקוקתו וכו׳. במשנה אמרו שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה וכתבו שם התוספות דדוקא קידש משום דעבד איסורא קנסינן ליה ואין דעת רבינו

משנה למלך

יב הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו כו׳. (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו בדרך מצותיך ח״ג דף ס״ט ע״ג יע״ש ובמ״ש לעיל פ״א מהלכות אישות דין מ׳): היבמה

הגהות מיימוניות

[ו] צ״ע בהלכות אבל: [ז] כר״י לגבי ר״ל: [ח] כרב יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה ודלא כרב הונא אמר רב דמותר:

מגדל עוז

אחים מן האם כו׳ עד אלא מאב. פ״ב דיבמות (דף י״ז): גרים שנתגיירו עד ולידתן בקדושה. פ״ב דיבמות ופרק נושאין (דף צ״ז): מי שהיו לו נשים רבות עד מכל בית ובית. פרק החולץ (דף מ״ג): הכונס את יבמתו כו׳ עד מכלל עשה עשה. פ״ד דעדיות וביבמות פ״א (דף י׳) ופרק החולץ (דף מ׳) וכמה מקומות: וכן החולץ וכו׳ עד כאשתו שגירשה. ביבמות פרק החולץ: וכן אם מתה עד האלו מדבריהם פ״ב דיבמות (דף י״ח): ומותר אדם לישא עד כמו שבארנו. פרק החולץ (דף מ׳): הכונס את יבמתו כו׳ עד ולא מדברי סופרים. ביבמות פרק החולץ (דף מ׳) וס״פ האשה שנפלו (דף פ׳ ע״ב): כבר בארנו בהלכות אישות עד ליבם אותה מייבם. במסכת נדה פרק יוצא דופן (דף מ״ד):

אבל אינו חולץ עד שיגדל ויבדק שהרי איש כתוב בפרשה לענין חליצה . ואם היה פחות מזה אין ביאתו ביאה . וביאת בן תשע שנים אינו קונה קנין גמור . לפיכך אין יבמתו נתרת לזר עד שיבא עליה אחר שהגדיל או עד שתחלץ כמו שיתבאר : **יז** [ו]וכן היבמה הקטנה אם רצה היבם לייבם אותה מייבם אבל אינה חולצת עד שתגדיל ותבדק . ואפילו נבעלה אחר י״ב שנה אינה חולצת עד שתבדק וימצאו בה הסימנין : **יח** כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש כך אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה גדולה . ויבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה : **יט** היבמה לא תתייבם ולא תחלוץ עד [ג]שתמתין תשעים יום חוץ מיום המיתה ומיום היבום ומיום החליצה כשאר כל הנשים . ומפני מה לא תחלוץ בתוך תשעים יום מפני שאינה ראויה ליבום ונאמר אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וחלצה נעלו וכו׳ בעת שהיא עולה ליבום עולה לחליצה וכל זמן שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה . ואם יבם אותה או חלץ בתוך השלשה חדשים הואיל ואינה מעוברת הרי זו נפטרה ואינה צריכה כלום : **כ** החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם היה ולד של קיימא ה״ז כמי שלא נחלצה לו מעולם ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה. ואם הפילה או שלא שהה שלשים יום אחר שנולד חוזר וחולץ לה הוא או * אחד מאחיו שחליצת המעוברת אינה חליצה וביאת המעוברת אינו יבום : **כא** לפיכך הכונס או החולץ ליבמתו המעוברת לא תנשא צרתה עד שתלד זו שאין הולד מתיר עד שיצא לאויר העולם: **כב** הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותן וממתינין לה . אם הפילה יחזור ויקיים . ואם ילדה אפילו מת ביום שנולד ה״ז מוציאה בגט וחולץ לה ואח״כ תהיה מותרת לאחרים . ואם נתקיים הולד ל׳ יום אחר שנולד ה״ז ולד של קיימא ואינה צריכה ממנו גט מפני שהיא ערוה עליו: **כג** ילדה לאחר ששה חדשים משנתייבמה ולד של קיימא ה״ז הולד ספק אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון לפיכך יוציא בגט והולד כשר . ואם בא עליה אחר שילדה הבנים שיבאו אחריו ספק ממזרים :

פרק שני

א **מדברי** [א]סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בש״פ וזהו הנקרא מאמר . ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו הביאה והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה לא עשה כלום שאין האשה מתקדשת אלא ברצונה . וקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה : **ב** וכשם שהוא מקדש את יבמתו כך הוא מברך ברכת נישואין בעשרה וכותב כתובה כדין כל נושא אשה . הבא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קנה קנין

מגיד משנה

לפיכך יבם קטן שבא על יבמתו אם היה בן ט׳ וכו׳ . דין קטן בן ט׳ שבא על יבמתו יתבאר פ״ה באריכה (וכן דין קטן בן ט׳ ביבמתו ע״י ביאה). ומ״ש יקיים מבואר במשנה פרק ב״ש (דף קי״א:) יבם קטן שבא על יבמה גדולה תגדלנו . ומ״ש שאינו חולץ מבואר בגמרא בהרבה מקומות במסכתא ומהם ריש פרק מצות חליצה (דף ק״ה) דלד״ה אין חליצת קטן פוטרת :

יז וכן היבמה . מסקנא דגמרא פרק מצות חליצה (דף ק״ה:) והלכתא עד שתביא שתי שערות פירוש ואפילו בדיעבד אין חליצת קטנה חליצה :

יח ויבם קטן . משנה פ׳ ב״ש (דף קי״א:) יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה :

יט היבמה לא תתייבם . משנה פרק החולץ (דף מ״א) היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהו לה ג׳ חדשים ומתבאר בגמרא שם ל׳ יום כמ״ש רבינו . ודין שאר הנשים נתבאר פי״א מהלכות גירושין : ומפני מה לא תחלוץ . שם בגמרא : ואם יבם אותה . מתבאר שם בגמרא :

כ החולץ ליבמתו . משנה (דף ל״ה:) ראש פרק החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא וכו׳ :

ואם הפילה או שלא שהה ל׳ יום וכו׳ . פירוש או שלא נודע אם כלו לו חדשיו ומת בתוך ל׳ אבל כלו לו חדשיו בודאי מתבאר למעלה שאמו פטורה וכבר הארכתי בזה למעלה והדין הזה שכתב רבינו כאן הוא במשנה אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה ובגמרא איתמר החולץ למעוברת והפילה וכו׳ ונפסקה הלכה בגמרא כר״ל ופירש רבינו דלאו דוקא מן האחים האחרים אלא מאחד מהם או ממנו או מן האחים האחרים וכבר כתבתי המשנה שיש איסור קורבה בחליצה זו אע״פ שאינה פוטרת ואף רבינו סובר כן וקיצר בלשונו כמנהגו הטוב :

כא לפיכך הכונס . ברייתא שם : **כב** הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וכו׳ . משנה שם (דף ל״ה:) ומ״ש רבינו מפרישין אותם פשוט הוא שהרי הוא ספק אשת אח שלא במקום מצוה . ומ״ש אם הפילה הוא כשילדה ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו שהוא קרוי נפל כנזכר למעלה בדעתו ז״ל. ומ״ש ואם ילדה הוא בשלא נודע בבירור שכלו לו חדשיו אלא שנגמרו סימניו ולפיכך אינה צריכה חליצה בהכרח שכבר נתבאר למעלה שולד כזה פוטר מן התורה ואינו פוטר מדבריהם ולפי שאינו פוטר מדבריהם צריכה חליצה לזיקתו שאין ביאת המעוברת ביאה לפטור מן היבום כנזכר למעלה וסובר רבינו שא״כ צריכה גט לביאתו דדמיא לכנוסה וכן דעת קצת מפרשים ז״ל וכ״כ שהסכים הרשב״א ז״ל . ומ״ש ואם נתקיים הולד ל׳ יום פשוט הוא וה״ה אם נודע בבירור שכלו לו חדשיו שכל אחד מאלו פוטר את אמו כמו שנתבאר למעלה :

כג ומ״ש ילדה לאחר ו׳ חדשים . כבר נזכר במשנה והטעם מפני שהיולדת לז׳ יולדת למקוטעין . ומ״ש גם כן ואם בא עליה שם בגמרא :

פ״ב א מדברי סופרים . בפרק ר״ג (יבמות דף נ״ב) אמר רב הונא מצות יבמה מקדש ואח״כ בועל ושם נתבאר שאין המאמר קונה קנין גמור כמו שיתבאר פ״ה ומתבאר שם שהמאמר ג״כ אפשר בשטר כדין קידושי אשה וכסף לאו דוקא : והעושה מאמר . בפרק האיש מקדש (קידושין דף מ״ד) מחלוקת רבי ורבנן והלכה כרבנן ושם נתבאר דין הקטנה ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין כיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה וה״ז כדין קידושין דעלמא וכבר נתבאר באריכה פ״ג מהלכות אישות :

ב וכשם שהוא מקדש . שם (יבמות דף נ״ב) בגמרא שטר כתובת יבמין כיצד וכו׳ וכתוב בעטור בשם גאון שמברך הוא ברכת נישואין וכמ״ש רבינו : ואם בא על יבמתו . שם

א טור שם וקנ״ס סמג עשין נ״א ונ״ב : ב טור שם סי׳ קס״ד סמג שם : ג טור שם סמג שם : ד טור שם סי׳ קס״ו סמג עשין נ״א :

משנה למלך

יט **היבמה** לא תתייבם ולא תחלוץ עד שתמתין צ׳ יום . משנה בפרק החולץ וכתב מרן הב״י סימן קס״ד ואם חלצה תוך שלשה חדשים למיתת בעלה אם צריכה לחזור על כל האחים עיין בהגהות מרדכי דסוף גיטין ועיין במ״ש התוספות ר״פ החולץ ד״ה ונמצאת ודוק :

כ **החולץ** ליבמתו ונמצאת מעוברת כו׳ ה״ז כמי שלא נחלצה מעולם . (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ״ו מהלכות גירושין דין ג׳) עיין בדברי הרא״ש ר״פ החולץ שכתב לחד תירוצא א״כ אע״ג דחליצה קמייתא לא שמה חליצה מ״מ הורעה זיקתו והוי כאילו נתן גט ולא מגי תו חלין חליצה כשרה וכ״כ הטור סי׳ קס״ד וריא״ז כתב דצריכה לחזור על כל האחים הובאו דבריו בשה״ג ר״פ החולץ ועיין מ״ש המרדכי סוף גיטין : **שחליצת** המעוברת אינה חליצה כו׳ . (*א״ה עיין לקמן פ״ד דין כ״ו) :

לחם משנה

טז עד שיבא עליה אחר שהגדיל או עד שתחלץ וכו׳ . אם נאמר דאו שתחלץ ר״ל כשבא עליה הקטן בקטנות נ״ל דה״ק עד שיבא עליה ויפטרנה בגט לבד אם לא בא עליה כשהוא גדול צריכה ג״כ חליצה ואם נפרש דאיירי כשלא בא עליה קטן בקטנותו אתי שפיר שתחלץ כפשוטו :

כ שחליצת המעוברת אינה חליצה וכו׳ . אע״פ שכתב רבינו בסוף פ״ד כ״מ שאמרנו אינה חליצה כו׳ הרי היא כאילו לא נחלצה לו ולא נאסרו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה וכו׳ וכאן אמר שחליצת המעוברת אינה חליצה ובהדיא אמרו בגמרא דנפסלה מן הכהונה י״ל דהרי כאן ביאר דבריו באומרו חוזר וחולץ לה ומדקאמר חוזר וחולץ ולא קאמר או חולץ או מייבם משמע דנאסרה עליו ומ״ש אינה חליצה ר״ל מדין התורה ומפני שרבינו לא אמר דבר זה כדין אלא כנותן טעם לא חש לפרש דבריו זה נ״ל לדעת רבינו ועם היות שמ״מ קיצר וכמו שאמר ה״ה קיצר בלשונו כמנהגו הטוב :

כב הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וכו׳ . וכתב ה״ה וסובר רבינו שא״כ צריכה גט לביאתו וא״ת והא גמרא ערוכה היא (דף ל״ו:) דאמרו שם על מתניתין דבזמן שאין הולד בן קיימא יקיים תניא משום ר״א אמרו יוציא בגט ואע״ג דפליגי עליה דר״א מ״מ כיון דבעי גט לא פליגי עליה וא״כ משמע דהלכתי בעיקן . ונראה דמ״ש כאן רבינו

מגדל עוז

אבל אינה חולצת עד שתגדיל עד אשה גדולה . פ״ק דחולין (דף י״ח) ובמסכת נדה פרק בא סימן (דף מ״ח) : ויבם קטן כו׳ עד זה עם זה . ביבמות פרק ב״ש (דף קי״א) : היבמה לא תתייבם עד אינה צריכה כלום . פרק החולץ (דף מ״א) : החולץ ליבמתו וכו׳ עד לאויר העולם . ריש פרק החולץ (דף ל״ה) : הכונס את יבמתו עד ס ף הפרק . הכל פרק החולץ : **פ״ב** **מדברי** סופרים כו׳ עד ישן לא קנה . ביבמות פרק ר״ג (דף נב) :

הגהות מיימוניות

* [לשון הטור וכתב הרמב״ם וחולץ לה הוא או אחד משאר האחין וא״א ז״ל כתב שלא יחלוץ לה הוא אע״ג דחליצה קמייתא לאו כלום הורעה זיקתו והרי הוא כאילו נתן גט ולא מצי חליץ חליצה כשירה ע״כ :]

נשים. הלכות יבום וחליצה פ״ב

קנין גמור וא״צ לחזור ולקדש אחר הבעילה ומכין אותו מכת מרדות וכותב לה כתובה: **ג** הבא [א]על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון. בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה. בין שהיתה היא מזידה [ב]והוא שוגג או אנוס. בין שהיתה ישינה בין שהיתה ערה (*בין שבא עליה כדרכה בין שלא כדרכה). אחד המערה ואחד הגומר קנה: **ד** בד״א שנתכוון לבעול אבל (*אם נפל מן הגג ונתקע בה או) שבא עליה שכור שאינו מכיר כלום או ישן לא קנה. נתכוון *לדבר אחר והטיח ביבמתו לא קנה. להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה שהרי נתכוון לשום בעילה מכל מקום: **ה** *יבמה [ג]שנתיבמה ואמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי ואע״פ שהוא אומר בעלתי וגירשה כופין אותו שיחלוץ הואיל וקידם וגירשה בגט ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט. גירשה לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשים ממנו שיחלוץ לה. [ד]ואם היה מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ. היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה שאין זה

* כן הוא בס״א וכנ״ל והוא ברייתא בריש פרק שני דיבמות ת״ר יבמה יבוא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה וכן הביאו הטור והב״י ותמהני עליו אין לא כתבו בש״ע שלו בסימן קס״ו:

א טור שם סמג שם: ב עיין בטור שם בסוף הסימן: ג טור שם סי׳ קס״ז סמג עשין נ״א נ״ב: ד עיין בטור שם בסוף הסימן: *כן הוא בס״א וכנ״ל והוא מימרא דרבה שם:
*לשון הגמרא להטיח בכותל וכן הוא בס״א:
*בדפוס וויניציא יבמה שנתייבמה וגרשה בתוך ל׳ יום ואמרה לא רו׳ אומר בעלתי כופין וכו׳

מגיד משנה

זה אם בעל בלא מאמר קנה ומקשין והתן לוקה ומתרצינן מכת מרדות מדרבנן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה:

ג הבא על יבמתו. הכל מבואר שם ריש פ׳ הבא על יבמתו (דף נ״ג:) במשנה ובגמרא ופי׳ קנה שזכה בנחלה ויוצאה בגט אם בא להוציאה:

ד בד״א כשנתכוון. שם מבואר בגמרא נפל מן הגג ונתקע (*והשוה רבינו שכור לנפל מן הגג ונתקע וישן) והוא שיגיע לשכרותו של לוט וזהו שכתב שאינו מכיר כלום ובפ״ד מהלכות אישות כתב שאין קידושיו קידושין ומתיישבין בדבר זה:

ה יבמה שנתיבמה. פ׳ ב״ש (דף קי״א:) משנה היבמה שאמרה בתוך ל׳ יום לא נבעלתי כופין אותו עד שיחלוץ לה אחר שלשים יום מבקשים הימנו שיחלוץ לה ובזמן שהוא מודה אפילו לאחר י״ב חדש כופין אותו עד שיחלוץ לה. ובגמרא הקשו עד שכופין אותו לחלוץ נכפהו לייבם ותירץ רב בשגיטה יוצא מתחת ידה שכיון שנתן לה גט קודם בעילה פסלה ע״י עצמו תניא יבמה שאמרה בתוך ל׳ יום לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל׳ יום מבקשים הימנו שיחלוץ לה היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זו יוצאה בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע״פ שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא אמר להו רבא חלוצו לה ופרו לה תגרא לאלתר א״ל רב שרביא לרבא והתניא צריכה גט וחליצה א״ל אי תניא תניא ע״כ בהלכות מן הגמרא. ועתה אבאר דברי רבינו. מ״ש יבמה שנתיבמה וכו׳ הוא דין המשנה שהעמידוה בשהגט יוצא מתחת ידה ופירשו ז״ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפילו לאחר ל׳ יום היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי דכיון דאיכא איסורא מוקי נפשיה מלבעול. וכתב רבינו ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט כך היא עיקר הנוסחא, ויש ספרים כתב כאן או יוציא בגט וטעות סופר הוא דודאי גט בלבד אינו פוטרה כיון שאומרת לא נבעלתי אלא תרתי בעי והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי חיישינן לה וצריכה גט וכיון דאיהי אמרה לא נבעלתי צריכה חליצה דלענין איסורא ספיקא הוא לדידן וזהו דין הברייתא דקתני הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע״פ שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה וי״מ אותה לאחר שלשים יום ונראה מדבריהם דתוך שלשים יום אינה צריכה אלא חליצה אבל אחר ל׳ צריכה גט לפי שהוא נאמן לומר בעלתי וחליצה משום דאיהי שויא אנפשה חתיכה דאיסורא ואין נראה מדברי רבינו כן אלא תרי גבי דסיפא דברייתא בכל זמן הן בין לאחר ל׳ בין בתוך ל׳ ועי״ל שמה שאמרו הנהו שניהם מודים וכו׳ שהוא אפילו תוך ל׳ ואע״פ שלא אמר מעיקרא בעלתי שלא כדברי רש״י ז״ל שפירש ומעיקרא אמר בעלתי והטעם דכל שכנסה אינה יוצאה [בלא גט] אע״פ ששניהם מודים שלא בעל משום דכיון שכנסה מסתמא בעל שמא יאמרו יבמה שנתיבמה יוצאה בחליצה וכ״ל ראיה לזה ממ״ש שם בעא מיניה הון בריה דר״נ מר״נ צרתה מהו א״ל וכי מפני שאנו כופין ומבקשין תיאסר צרה ופרש״י [דאע״ג דאמרה יבמה לא נבעלתי] צרתה ודאי לא מתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר ע״כ, אלמא אפילו לקולא אמרינן דחזקת כנוסה שנבעלה וא״כ היאך תהיה מותרת בלא גט וזה נראה דעת רבינו שכתב או יחלוץ ויוציא בגט ומשמע דבכל גוונא צריכה גט שאם דוקא כשהוא אומר בעלתי היה לו לכתוב אע״פ שחזר ואמר לא בעלתי. וכן נראה מן ההלכות. שאם כפירש״י לא היו צריכין להביא ההיא דהנהו שניהם מודים כיון שכבר כתבו הברייתא כנ״ל. ומ״ש רבינו גירשה לאחר ל׳ יום הוא מבואר במשנה והטעם דאיהי שויא אנפשה חתיכה דאיסורא ולפיכך צריכה חליצה. ומ״ש היא אומרת נבעלתי הוא בברייתא ונראה שרבינו מפרשה אפילו תוך ל׳ יום וזהו שכתב שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה ולא כתב אחר ששהה ל׳. אבל רש״י ז״ל פירשה דוקא לאחר ל׳ ודברי רבינו נ״ל עיקר דחזקת כנוסה בעולה וכיון שהיא אומרת נבעלתי נאמנת ולא גרעה מצרה שאמרו שהיא מותרת בחזקה זו ולא נתבאר לי למה לא יזכר דין הצרה בהלכות ובדברי רבינו:

מי

לחם משנה

רבינו דבעי גט לדעת רבינו הוא כאן דכיון דנגמרו סימניו והולד פוטר מן התורה היה די בחליצה קמ״ל דבעי נמי גט ורש״י ז״ל על ההיא דיוצא בגט פי׳ ומיהו בלא חליצה סגי נראה דפי׳ כן אליבא דר״י אבל אליבא דר״ל ודאי דתרתי בעינן כמבואר שם לעיל בגמרא דלפוטרה בגט צריך שיבעול פעם אחרת וקשה קצת למה הניח ריש לקיש שהוא הלכה ופירש דלא כהלכתא ונראה דפירש הנראה יותר מפשט הלשון שהוא יוציא בגט דמשמע להודיה ואע״ג דר״ל מתרץ דבעי נמי חליצה סגי בחדא כך נ״ל:

פ״ב **ה** יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי וכו׳. וכתב ה״ה ופי׳ ז״ל דהגט זה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפילו לאחר שלשים יום היתה וכו׳. קשה דהא אמר שם רב אשי בגמרא (דף קי״ב) התם [כותב] גם לזיקתו הכא [צריך] גם *למאמרו ופירש דנתן גט לזיקתו ונכשלה עליו ומחלוקתם הוא דחד אמר דבעל אחר הגט ודי בגט דיש ביאה אחר גט וחד אמר שצריך חליצה מפני שעדיין לא בעל והשתא תיקשי ליה אמאי לאחר שלשים יום מבקשים כיון דאוקי ברייתא דנתן לה גט א״כ היא נאמנת דכיון דאיכא איסורא מוקי איניש נפשיה ואולי לא אמרו כן אלא לומר דר׳ אמי לא מוקי התם גט לזיקתו הכא גט למאמרו וכו׳ משום הך סברא וכיון שכן מה שאמר כשגט יוצא מתחת ידה ע״כ אחר כניסה ומ״מ קשה מניין להם שר׳ אמי ור׳ אסי חולקים בהא דילמא לא בעי ר׳ אמי לאוקמי בברייתא ב׳ גיטין כרב אשי אבל לענין הך סברא לעולם דמודה ליה וגם צריך טעם למה לא פסק רבינו כרב אשי דהוא בתרא. עוד כתב ה״ה והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי וכו׳ קשה דהא בסוף הלשון כתב לדעת רבינו דאפילו דשניהם אומרים לא בעלתי צריך גם משום דחזקה דאחר שכנסה בעלה ואיך כתב כאן דמשום דאמר לא בעלתי צריך גט וי״ל דלא כתב ה״ה כן אלא לסתור הגירסא שגורם בדברי רבינו שיכפו אותו לבעול או יוציא בגט וטעמייהו דמהימנינן ליה להך דאמר בעלתי ועדיין לא נחית ה״ה לבאר פירוש זה בלשון רבינו דאחרי כן חדשו ולאד ועוד שמה שאמרו הנהו שניהם וכו׳ השתא רצה לדחות הגירסא עם הספ׳ שפירשו רוב המפרשים ולא רצה להכניס עלמו בזה עד לבסוף ודוחק. עוד כתב ועוד י״ל שמה שאמרו הנהו שניהם מודים וכו׳ לפי זה נ״ל הברייתא דקאמרה הוא אמר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע״פ שחזר ואמר לא בעלתי ה״ה אע״פ שלא אמר בעלתי אלא ששניהם מודים שלא נבעלה שצריך גט ומאי דנקט שאמר בעלתי הוא להודיענו דאע״פ שהוא מתחלה אמר בעלתי והוה ס״ד דכופין קמ״ל כיון דחזר ואמר לא בעלתי צריכה חליצה כלומר מבקשין אבל לא כופין כדכתב רש״י ז״ל וקשה קצת א״כ למה לא פירש רבינו כשאמר ואם היה מודה שלא בעל כופין דבעינן הודאה מתחלה ועד סוף דאי חזר ואמר לא בעלתי אין כופין אלא מבקשין וקצת דמיון יש לקושיית ה״ה שהקשה דאי מאי דקאמר רבינו כופין אותו שיבעול או יחלוץ איירי כשאמר בעלתי היה לו לרבינו להודיענו דין הברייתא ולא אמר שאע״פ שחזר ואמר לא בעלתי שצריך גט אלא ודאי שרבינו איירי באמר לא בעלתי מתחילה ועד סוף ובהכי קאמר דצריך גט והך קושיא נמי שהקשיתי דכוותה היא קשה קצת דהיה לו להודיענו דין הברייתא. עוד כתב ה״ה ז״ל דכיון שכנס מסתמא בעל שמא יאמרו יבמה שנתייבמה יוצאה בחליצה וכו׳. לשון זה מגומגם אצלי דנראה דתרי טעמי הוי דטעמא דכיון שכנס מסתמא בעל הוא דאי אמרינן דודאי בעל וטעמא דשמא יאמרו וכו׳ הוא דאע״ג דאמרינן דלא בעל מ״מ צריך גט שלא יאמרו יבמה שנתיבמה יוצאה בחליצה ולפי טעם שני זה קשה טובא דא״כ כיון דאנן אמרינן דלא בעל אלא מה שצריך גט הוא משום שלא יאמרו אמאי פטרינן לצרה שאמרו לקמן וכי מפני שאנו כופין ומבקשין נאסור צרה וכו׳ אלא ודאי טעם ראשון עיקר. ואפשר דהך כתבו ה״ה לסניף לטעם הראשון ועכ״פ נראים שני טעמים ואע״פ שהלשון מוכיח שהכל טעם אחד. עוד כתב ה״ה וכ״ל ראיה וכו׳. הראיה שהביא מדברי רש״י אע״פ שיש לדחות דמה שאמר רש״י ז״ל דאע״ג דאמרה יבמה לא נבעלתי הוא כשהוא אמר בעלתי ולכך צריכה גט ולא תאסור צרה אבל כששניהם מודים שלא נבעלו אינה צריכה גט ותאסור צרה, מ״מ הביא ראיה ממאי דקאמר דחזקה כונס את האשה בעל לאלתר דכיון שכן אפילו לא אמר בעלתי סמכינן אהך חזקה:

* בגמרא גרסינן לביאתו:

וכן

משנה למלך

פ״ב **ג** הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד. כתב הטור סי׳ קס״ו דהיינו דוקא כשנפלה מן הנישואין אבל נפלה לו מן האירוסין אינו קונה בביאת שוגג וטעמו מהא דתנן אחד המערה ואחד הגומר קנה ואמרינן בגמרא מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה ואוקמוה בליבנא בתרא מן האירוסין ד״ה לא אכלה וכתבו התוספות והרא״ש דלענין תרומה לאו דוקא דה״ה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה. ועיין במ״ש התוס׳ פ״ד דסוטה (דף כ״ד) ד״ה ורבי יונתן ודוק:

ד בד״א שנתכוון לבעול כו׳. נסתפקתי בהא דקי״ל דיבמה אינו קונה אלא בביאה כמאמר שכתוב יבמה יבא עליה וקי״ל דבין שוגג או מזיד קנה אי בעינן בביאה זו עדים דומיא דקידושין דעלמא דקי״ל המקדש בלא עדים אין קידושיו קידושין. או דילמא כי היכי דגזירת הכתוב הוא ביבמה דאפילו שהיו שניהם שוגגים או אנוסים ואפילו היתה היא ישנה קנה ה״נ נימא דביבמה אפילו דליכא עדים קנה. ורא‍יתי להרב שה״ג בס״פ בית שמאי שכתב בשם ריא״ז וז״ל וכן נראה בעיני שאם לא כנס היבם יבמתו ולא נתייחד עמה בעדים ושניהם מודים שבעל בלא עדי יחוד לא נקנית לו בהודאה ביאה

קנין

מגדל עוז

נתכוון [להטיח בכותל] עד פ״מ. פרק הבא על יבמתו (דף נ״ג): יבמה שנתייבמה עד אחר שכנסה. ביבמות פרק ב״ש (דף קי״א קי״ב):

זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה: ז מי אשמת והניח אחים רבים מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ שנאמר והיה הבכור אשר תלד. מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בבכור שבאחין כלומר גדול האחין יקום על שם אחיו המת. וזה שנאמר אשר תלד משמעו אשר ילדה האם ואין משמעו אשר תלד היבמה: ז לא רצה הגדול לייבם מחזרין על כל האחין. לא רצו חוזרין אצל הגדול ואומרין עליך מצוה או חלוץ או יבם [א] ואין כופין את היבם לייבם אבל כופין אותו לחלוץ: ח אמר הגדול המתינו לי עד שיגדיל הקטן או עד שיבא ההולך או עד שיבריא החרש ונמלך בו ואם לא ירצה אני אייבם או אני אחלוץ אין שומעין לו. אלא אומרין לו עליך מצוה או יבם או חלוץ: ט וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין אחיו הקטן יכול לומר על אחי הגדול הוא המצוה המתינו לו עד שיבא אלא אומרין לזה שהוא כאן יבם או חלוץ: י יבמה ההראויה ליבום שלא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה וכופין את יבמה לחלוץ לה ותצא בלא כתובה. ואם הניח אחיו נשים רבות כל מי שתבעה היבם מהן ליבום ולא רצתה היא המורדת וחולץ לה ותצא בלא כתובה. ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתובתן כשאר האלמנות: יא היו היבמין רבים ותבע אותה הגדול ליבום והיא אינה רוצה בו ורוצה באחיו אין שומעין לה שמצוה בגדול לייבם: יב אמר הגדול איני רוצה לא לייבם ולא לחלוץ. הרי אחי לפניך ותבע אותה אחד מן האחין ליבום והיא אינה רוצה בו ורצתה באח אחר והוא רוצה בה אין זו מורדת מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו *הרי כולן שוין והואיל והיא רוצה באחד מהן והוא רוצה בה הרי זו לא מרדה. ולא עוד אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת ואמרה הרי אני ממתנת אותו עד שיבא וייבם אותי אבל זה איני רוצה בו אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול התובע אותה אם תרצה לחלוץ לה וליתן לה כתובה חלוץ. ואם לאו הרי רצתה שתשב עד שיבא אחיך הואיל ואין לך דין קדימה עליו: יג יבא זה שתלתה בו ולא רצה בה חוזרין אצל זה שתבע אותה לייבם והיא אינה רוצה בו. ואומרין לה אין כאן מי שרצה לייבם אלא זה ומצות

א טור שם סי' קס"א סמ"ג שם: ב טור סי' קס"ס סמ"ג שם: ג גם זה שם:

מגיד משנה

ו מי שמת והניח אחים. משנה פרק כילד (דף כ"ד) מצוה בגדול לייבם ואם קידם הקטן זכה ובגמרא ת"ר והיה הבכור מכאן שמצוה בגדול לייבם אשר תלד פרט לאילונית ורבינו פירש פשט הפסוק דרך המדרש ואמר שאשר תלד הוא על האם שילדה האחים הנזכר בפרשה:

ז לא רצה הגדול ליבם. משנה בפרק החולץ (דף ל"ט) מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחים לא רצו חוזרין אצל הגדול ואומרין לו עליך מצוה או חלוץ או יבם תלה בקטן עד שיגדיל או בגדול עד שיבא ממדה"י או בחרש או שוטה אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם:

ח אמר הגדול המתינו לי. כבר נתבאר זה:

ט וכן אם היה הגדול. זהו ובגדול עד שיבוא ממדה"י הנזכר במשנה ופי' ז"ל *קטן הנזכר ר"ל גדול בשנים וקטן מאחיו:

י יבמה הראויה. כך העלו בהלכות בפרק אע"פ שכותבין אגרת מרד על שומרת יבם וכן דעת המפרשים האחרונים ז"ל משום דקי"ל דמצות יבום קודמת למצות חליצה כמו שנתבאר פ"א. וכתב רבינו וכופין את יבמה לחלוץ לה וזהו כפי דעתו ז"ל שכתב בהלכות אישות פי"ד שכופין את הבעל לגרש אשתו כשהיא מורדת ואומרת מאיס עלי וכ"ש ביבמה שכופין היבם לחלוץ לה ומה שאמרו מבקשים בקצת מקומות הוא בנתינת כתובה אבל אם היא מפסדת כתובה כופין הבעל לגרש והיבם לחלוץ זהו דעתו ז"ל. וכבר הארכתי שם בדעות החולקין עליו וכתבתי שאין לסמוך על רבינו בזה. ומקצת המפרשים כתבו שאם היה יבם שאינו הגון שאין כותבים עליה אגרת מרד וכן נראה עיקר שלא אמרו על זה מצות יבום קודמת: ואם הניח אחיו נשים רבות. דינין אלו שכתב רבינו מענין מרד היבמה לא נתבארו בפרש בגמרא אבל הם יוצאים מהיקש כבר כמו שאבאר בכל אחד מהם. ומ"ש שאותה שהיבם תובע לייבם היא המורדת הוא ברור שכיון שאי אפשר לייבם אלא האחת והרשות בידו ליבם אי זו שירצה כמו שנתבאר אותה שהוא רוצה היא המורדת שהרי הדבר תלוי בו. ומ"ש יחלוץ לה רוצה לומר שכופין אותו לחליצה והוא כפי דעתו שכתבתי בסמוך:

יא היו היבמין רבים ותבע. זה מתבאר ממה שנזכר למעלה מצוה בגדול לייבם וכיון שהיא אינה רוצה להתייבם למי שהמצוה בו הרי זו מורדת:

יב אמר הגדול איני רוצה. ג"ז מהיקש סברא שכיון שמצוה בגדול והוא אינו רוצה לייבם אין כאן בחירה לאחד מאחר האחין שהרי היתה מזומנת למי שהמצוה בו והעכוב בא מאתו ולא מאתה וכתב רבינו מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו כולן שוין. ועל זה כתוב בהשגות: א"א ואיך יאמר שכולן שוין כו'. והאי דאביי קשיא היא בפרק כילד (דף כ"ד) ויש שם גירסאות חלוקות וגירסת רבינו היתה מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין על כל האחים לא רצו הולכין אצל הגדול וכן נראה שהיתה גירסת ההלכות שלא הביאוה כלל וסמכו לפי שכתבו המשנה שבפרק החולץ הנזכרת למעלה אבל רש"י ז"ל גורס כגירסת הראב"ד ואמר דאם לא כן מתניתין דפרק החולץ היא ולמה לן הא דאביי קשיא ולגירסא זו הסכים הרשב"א ז"ל אם הגדול אינו רוצה בה ושני לו תובעה והיא תולה עצמה בשלישי הרי זו מורדת. ויש במקצת ספרי רבינו בכאן נוסחא משובשת שכתוב בהן והואיל והיא רוצה באחד מהם והוא אינו רוצה בה הרי זו לא מרדה וזה טעות מתבאר במ"ש רבינו למטה בא זה שתלה בו ולא רצה חוזרין אצל זה שתבע וכו' ועיקר הנוסחא כאן והוא רוצה בה ומה שחידש רבינו בכאן הוא שכיון שנסתלק הגדול אין לאחד מהם קדימה על האחר וכפי גירסתו שכתבתי אבל אם אותו שהיא תולה עצמה בו אינו רוצה בה כבר ביאר הוא ז"ל למטה שהרי זו מורדת: ולא עוד אלא אם היה וכו'. דעת רבינו שכל שהגדול שהמצוה בו אינו רוצה לייבם הואיל ואין שם קדימה לאחד מאחר האחין ושמא ירצה זה שהיא תולה עצמה בו לייבם אין דנין אותה כמורדת עד שיודע אם הלה רוצה בה אם לאו ואע"פ שנתבאר למעלה שאם הקטן כאן וגדול במדינת הים שאין הקטן יכול לומר המתינו על אחי שהמצוה בו והיה נראה שכל שכן בזוין שלא תוכל היא לומר הרי היא ממתנת אותו י"ל שכיון שהגדול כאן ועליו המצוה והוא אינו רוצה בה ונמצא שאין המצוה נעשית כתקונה הרי היא יכולה לטעון טענה זו אבל למעלה אין כאן אלא זה ועליו היא המצוה כיון שאין כאן אחר. זה נראה בדעתו ז"ל:

יג בא זה שתלתה. יש לזה סמך בגמרא ממה שאמרו בביאת קטן וחליצת גדול ביאת קטן עדיף וכיון שכן כיון שיש כאן מי שרוצה ליבם ושאר האחין אינן רוצים בין שיהיה קטן בין שיהיה גדול הרי זו מורדת שהרי מצות יבום קודמת מכל מקום:

כל

* [עי' בלח"מ]

השגת הראב"ד

*הרי כולן שוין: כתב הראב"ד ז"ל ואיך יאמר שכולן שוין והאי רואה בגמרא דתני אביי קשישא מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכין אחר גדול אלמא כל הגדול מחבירו הוא קודם למצוה עכ"ל:

משנה למלך

קנין גמור ואינו יכול לפוטרה בגט בלא חליצה שכשם שקידושין וגירושין צריכין עדים כך יבום וחליצה צריכים עדים ע"כ:

ט וכן אם היה הגדול במדינה אחרת כו'. (*א"ה עיין בסמוך הלכה י"ב):

יב ולא עוד אלא אם היה אחד מהם במדינה אחרת כו'. כתב ה"ה ואע"פ שנתבאר למעלה וכו' י"ל שכיון שהגדול כאן כו'. וחילוק זה שכתב ה"ה ז"ל דק וקלוש הוא ואין צורך לזה דלא דמי לרישא דלעיל דהתם הוי טעמא דשהויי מצוה לא משהינן וכיון דתלה במי שאינו כאן לא מתקיים מצות

לחם משנה

ט וכן אם היה (אחיו) הגדול במדינה אחרת וכו'. על זה הוא שכתב ה"ה פירוש קטן הנזכר כאן ר"ל קטן מאחיו וגדול בשנים דאל"כ איך חולץ ומ"ש בספרים ופירש ז"ל קטן הנזכר ר"ל גדול בשנים וקטן מאחיו ט"ס הוא וצ"ל פירוש קטן הנזכר כאן רוצה לומר גדול בשנים וקטן מאחיו:

יב אמר הגדול איני רוצה וכו'. כתב ה"ה דגירסת רבינו בפרק כילד (דף כ"ד) בהא דאביי קשישא מצוה בגדול וכו'. ויש לתמוה עליו מה שתמה הרשב"א דא"כ אמאי הקשו בפרק כילד מאביי קשישא הו"ל לאקשויי ממתני' ונראה דממתניתין ה"א מאי גדול בכור כדכתב שם רש"י ז"ל ואע"ג דלא קאמרה מתניתין בכור הו"א דרך המשנה הוא לדבר לשון סתום אבל אביי קשישא אם פירוש דבריו הוא בכור היה לו לומר בכור בפירוש דאין

מגדל עוז

מי שמת והניח אחים עד אשר תלד היבמה. פרק החולץ (דף ל"ט): לא רצה הגדול עד כופין אותו לחלוץ. יבמות פ"ב (דף כ"ד): אמר הגדול עד יבם או חלוץ. פרק החולץ: וכן אם היה הגדול עד יבם או חלוץ. פרק החולץ: יבמה הראויה ליבום עד כשאר האלמנות. פרק אעפ"י (דף ס"ד): היו היבמין רבים עד כולן שוין כו' עד לא מרדה. פ"ב דיבמות (דף כ"ד): כתב הראב"ד ז"ל ואיך יאמר שכולן שוין וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא מימים קדמונים בין רבותינו בעלי התוספות והספרים הישנים פ"ב דיבמות (דף כ"ד) גמרא מתניתין דמצוה בגדול כו' יש גורסין בהא דאביי קשישא לא רצה הולכים אצל קטן ופרש"י אלא קטן ממנו שהוא גדול מאחר האחין ופסק כן ורבים עמדו בשיטתו וכ"כ הר"ם ז"ל מקולי ובשיטה זו עמד הראב"ד ז"ל וגירסא מפורשת יותר אמנם ר"מ ז"ל רוה אחרת וטעמים רבים בטעמו חדא דגירסתו כפרדית מקובלת לו והיא אלו הולכין אלא אחין אלמא כולן שוין אוד שכרי משנה שלימה שאינו אוסה בזה שלשון פרק החולץ (דף ל"ט) מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכים אלא האחין לא רצו חוזרין אלא הגדול ואומרין לו עליך מצוה או חלוץ או יבם ועוד דאפילו תימא כי גירסת אביי קשישא חולק עם המשנה מ"מ לא שבקינן מתניתין ועבדינן כברייתא ואפילו היתה סתמא כ"ש שהיא יחידאה וכתם מתניתין מוסכמת סתמה רבי ועוד דאמר ר"י בכל התלמוד הלכה כסתם משנה ועוד דהא סוגיין בגמרא דילה שקיל וטרי ומותיב מינה כמה זמנין מכלל דהלכתא היא ודאביי קשישא לא מותיב מינה מכלל דלא קים ליה בגווה או לא מיתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא ולא מותבינן מינה בבי מדרשא וגם ר"י אלפס ז"ל סמייה מן ההלכות דפ"ב מקמי הא מתני' דפרק החולץ ורבים מרבותינו בעלי התוספות כן גורסין ומסכימים וכן הוא בירושלמי ועל כן הסכים יפה ר"מ ז"ל: ולא עוד אלא אם היה אחד כו' עד כדין כל מורדת. פרק החולץ נתבארו הדינים ופ"ב דיבמות ופרק המדיר (דף ע"ב) ופרק אע"פ (דף ס"ד) וכולהו סוגיין מוכחן כי היבם והיבמה שוין:

הגהות מיימוניות

[א] וכן פר"ת ודלא בפירוש רש"י ע"ב:

ומצות יבום קודמת. או תתייבם לו או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת: יד כל [א]יבמה שאמרנו שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה כשאר כל האלמנות. וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שיש בו שאר מומי אנשים חולץ לה ונוטלת כתובתה. [ב]נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם נסתחפה שדהו אם לא רצה לייבם יחלוץ ויתן כתובה: טו יבמה [ג]שנדרה הנייה מיבמה בחיי בעלה. או שנדרה הנייה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ותטול כתובתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה הרי זו מורדת. וכן אם נתכוונה בנדרה אפילו בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ אא"כ מרדה *[ד]ותצא בלא כתובה: טז יבמה [ה]שתבעה היבם לחליצה והיא אומרת איני חולצת ולא נוטלת כתובה אלא אשב בבית בעלי וכשאר כל האלמנות אין שומעין לה. שהרי הקנו אותה לזה מן השמים. רצה מייבם רצה חולץ ונותן כתובה. ולא עוד אלא אפילו אמרה אני ניזונת [ג] משלי ואשב עגונה כל ימי חיי אין שומעין לה. שהרי היבם אומר לה כל זמן שאתה זקוקה לי אין נותנין לי אשה אחרת ואפילו היה נשוי אפשר שישא אשה אחרת או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני היבמה: יז יבמה [ו]שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיתה

השגת הראב"ד

*ותצא בלא כתובה: כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת מודה בזה שכיון שאמרו או כופין או מבקשין לחלוץ נראה שאינה מורדת שהמורדת אין מוספין לכתובתה אלא לאחר כמה שנים אבל כאן כופין אותו מיד או מבקשין מיד לפי שאין זו מורדת (להדיא) לכתחלה עכ"ל:

א גם זה שם בזה הלשון : ב שם : ג גם זה שם : ד הרא"ש שם פסק כהראב"ד שם : ה טור שם סי' קס"ה סמ"ג שם : ו בטור שם זה הלשון :

מגיד משנה

יד כל יבמה שאמרנו. זה מתבאר בפרק יש מותרות (דף פ"ה) כמו שאכתוב בס' זה ופ"ו יתבאר מי הן שדינן להתייבם: וכן אם היה יבמה מוכה שחין. מימרא פ"ק דיבמות (דף ד') מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה וכו' ומתבאר בכתובות בפרק המדיר (דף ע"ה) במשנה שבכל המומין כן ונזכר שם שאפילו היו המומין ההם בבעל יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל וכבר נתבאר זה פכ"ה מהלכות אישות ושם נזכרו פרטי המומין שהיא יכולה לטעון בהן: נולדו בה מומים. זה פשוט ונלמד מדין האשה שנולדו בה מומין אחר שנתארסה כנזכר שם:

טו יבמה שנדרה. ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ח:) משנה הנודרת הנאה מיבמה וכו' ופירש"י ז"ל בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להן כעס זה עם זה עכ"ל, פירוש לפירושו שכל שהיה שם כעס חוששין שמא נתכוונה לכך ואין כופין אותו לחלוץ שמה שאמרו במשנה ואם נתכוונה לכך אינו רוצה לומר בשידוע בבירור שלכך נתכוונה אלא כל שיש לומר שלכך נתכוונה ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא אדעתה דמיית בעל וכדאיתא בגמרא ושם מתבאר כן. ומ"ש רבינו או שנדרה הנאה מכל היהודים הוא ממה שאמרו בגמרא (שם ק"ב) איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו מי מסקא אדעתה דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא רב אמר יבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל ומסקנא דגמרא כרב ובהלכות רב אמר יבם אינו כבעל וכופין אותו שיחלוץ לה וכן הלכתא וכ"מ דלא הויא מורדת וטעמא דנדרה בחיי בעלה הא לאחר מיתה בעלה הויא מורדת ע"כ. וזהו דעת רבינו ויש לזה פירוש אחר ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל וכן עיקר. ומ"ש אא"כ מרדה ותצא בלא כתובה הוא כפי דעתו שנתבאר למעלה שהיבמה מורדת כופין יבמה לחלוץ לה ומפסדת כתובה ומה שאמרו כאן מבקשין הוא בשאינה רוצה להפסיד כתובה אבל בהפסד כתובה כופין על החליצה. וכבר כתבתי למעלה שאין לסמוך על רבינו בזה והרא"ש ז"ל נראה שמודה לו בדין
המורדת

המורדת בין ליבם בין לבעל אבל כתב שאין זו כדין המורדת, וזה לשונו: א"א אין הדעת מודה וכו'. ולא נתבררו לי דבריו שהרי לפי שיטה זו ג"כ יש מורדת שכופין לאלתר והוא באומרת מאיס עלי וכנזכר פרק י"ד מהלכות אישות וזה הנודרת הנאה מיבמה אין לך אומרת מאיס עלי גדול מזה ומ"מ עיקר הדין הוא שאין כאן כפייה לא לאלתר ולא לאחר כמה שנים שלא כדעתם ז"ל:

טז יבמה שתבעה היבם. בסוגיא בכתובות פרק אע"פ (דף ס"ד) ודעת רבינו דאפילו למסקנא דקי"ל כמשנה ראשונה דמצות יבום קודמת כנזכר פ"א כשהוא תובע לחלוץ נזקקין לו וההיא סוגיא קושטא היא אפילו למסקנא דגמרא והרשות בידו אם רצה לייבם מייבם ואם רצה לחלוץ חולץ. ויש מן המפרשים ז"ל חולקים בזה ואומרין דכיון דמצות יבום קודמת אם תבע הוא לחלוץ והיא רוצה להתייבם אין כופין אותה לחלוץ וההיא סוגיא דלא כמשנה ראשונה היא ויש מי שסובר כדעת רבינו:

יז יבמה שלא היה לה על בעלה. בפרק יש מותרות בעיא ופשטה [רב ששת וכו'] כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואי לית לה מראשון תקינו לה [רבנן] משני ואם היתה שנייה לבעל אפילו מיבם אין לה ע"כ, וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דהא ודאי בשכנסה היבם היא ובכנסה הוא דאמרינן דאי לית לה מראשון תקינו לה מב' וכשהיו נישואין הראשונים בעבירה אע"פ שכנסה היבם אין לה כתובה ואם בא לשהות עמה הא קי"ל שאסור לאדם שישהה עם אשתו בלא כתובה אלא כשבא עליה וקנאה והוא בא להוציאה קודם שיכתוב לה הוא דלית לה הלכך אפילו שהה עמה י' שנים אם לא כתב לה אין לה כלום אלא שאסור לשהותה ע"כ דבריהם ז"ל ולשון רבינו צ"ע בזה אבל דברים נכונים הן. עוד כתבו ז"ל ואילו שנייה ליבם ולא שנייה לבעל לא מיבעיא כלל דודאי מבעל אית לה כתובה דהא לא איתעבידא בה איסורא כלל ואע"ג דבעיא היא בירושלמי ולא אפשיטא אנן אגמרא דילן סמכינן דלא איסתפקא לן כלל ע"כ דבריהם, וזהו דעת רבינו שכתב למעלה כל יבמה שאמרנו שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובה ושנייה ליבם ולא לבעל
מן

לחם משנה

דאין דרך לדבר לשון הברייתא כל כך סתום ועם זה נאמר דחידוש זה השמיענו אביי קושיא כלומר דמאי דקאמר מתניתין גדול אינו בכור אלא ר"ל גדול ממש וכ"ת א"כ למה לא הביא הרי"ף הא דאביי קושיא כדי לגלות לנו דגדול שאמר במשנה אינו בכור וי"ל דסמך על פשט המשנה המוכיח שהוא גדול ממנו ולא הוה אמרינן הכי אלא בדרך דחייה אבל ודאי פשט הלשון מוכיח שאינו בכור ולזה לא הצריך להביא הא דאביי:

טו יבמה שנדרה הנייה מיבמה בחיי בעלה וכו'. הרי"ף מפרש ההיא פלוגתא דיבם הרי הוא כבעל כפי' התוספות לענין דאין כופין ולמ"ד אינו כבעל כופין. וכתב שם טעמא דנדרה בחיי בעלה הא לאחר מיתת בעלה הויא מורדת משמע דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ע"כ. וקשה איך למד דליתא דשמואל ליתא דאיתא והחילוק שיש בין נדרה בחיי בעלה לנדרה לאחר מיתת בעלה הוא דלאחר מיתת בעלה אין כופין לו אלא מבקשין לבד ואם לא רצה היא תשב עגונה כיון שהיא נתנה אצבע בין שיניה אבל לעולם אין כותבין עליה אגרת מרד ואם היה בחיי בעלה כופין לחלוץ לה ולא תשב עגונה. וי"ל דמשמע ליה להרי"ף מדקאמר יבם הרי הוא כבעל ובבעל כשנדרה מן היהודים הויא מורדת ואבדה כתובתה ה"נ הויא מורדת ואבדה כתובתה ואע"ג דרב אמר אינו כבעל ע"כ לא פליגי אלא בחיי הבעל אבל לאחר מיתה הוי כבעל וכי היכי דבבעל נקרא מורדת ואבדה כתובתה ה"נ כן הוא אבל ה"ר אפרים תלמידו הקשה עליו לפי' זה כמבואר בהרא"ש ז"ל וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל בהשגות ולדעתם מה שאמר הרי הוא כבעל אינו [אלא] לענין הכפייה לבד אבל דין הפסד כתובה אין לו ויש לרש"י ז"ל בזה פירוש אחר שלא נלמד מכאן דין זה אבל הרי"ף פירש פירוש התוספות כדפרישית. עוד כתב ה"ה ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא וכו' נראה דכתב כן להכריע הפירוש דודאי הוא כשיש כעס לה עם היבם משום דקאמר בגמרא לאו מסקא ואי איתא דהוא בלא כעס ודאי דמסקא כיון דבלא מריבה אסרה עצמה על היבם למאי הילכתא אלא ודאי מסקא אדעתה:

טז יבמה שתבעה היבם לחליצה וכו'. דברים אלו מבוארים בכתובות (דף ס"ד) שהקשו על ההיא דשמואל דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מברייתא דקאמרה אחת לי ארוסה וכו' אחת לי שומרת יבם ותירצו כאן [שתבע לחלוץ] כאן [שתבע] לייבם דא"ר כדת אר"י תבע לחלוץ נזקקים לו תבע לייבם אין נזקקים לו והקשו מ"ש לייבם דאין נזקקים וכו' וסובר רבינו דהך קושיא הוי לפי משנה ראשונה. וא"כ לפי משנה ראשונה בין ליבם נזקקים ובמסקנא תירצו דהא דר"י ושמואל איירי במשנה אחרונה. וה"ה כתב שיש מפרשים שסוברים שקושיא זו הוי לפי משנה אחרונה והקשו דאע"ג דמצות חליצה קודמת
מ"מ

משנה למלך

מצות יבום וחליצה כלל אבל הכא אף שאלתה במי שאינו כאן הרי יכול לחלוץ לה ואין כאן שהוי מצוה כלל וזהו שכתב רבינו אם תרצה לחלוץ לה כו' וזה ברור ודוק:

טו יבמה שנדרה הנייה מיבמה בחיי בעלה כו'. משנה בפרק ב"ש. וכתב ה"ה ופירש"י בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס זה עם זה ע"כ פירוש לפירושו שכל שהיה שם כעס חוששין כו'. ודברים תמוהים הם בפירש"י דהוא סבור שדברי רש"י נאמרו על ואם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה ולכך נדחק בפירושו הרבה. ובאמת דברי רש"י ארישא דמתניתין דהנודרת הנאה בחיי בעלה נאמרו והוא ג"כ הביאם ברים דברי רבינו ז"ל כנראה דעל יבמה שנדרה בחיי בעלה מיירי ושוב הביאם לדבר אחר. ולפירושו קשה מאי דאמר בגמרא אדתני אם נתכוונה לכך ליפלוג וליתני בדידה כו' דהוה מצי למידחי עדיפא מינה אשמעינן לא מיבעיא אין לה בנים דמסקא אדעתה דמית בעל אלא אפילו יש לה בנים דכל כי האי לא אסיק אדעתה כל שיש לה כעס חוששין משום שמא נתכוונה ועיקרן של דברים נוסחא מסובבת נזדמנה להרב ז"ל ודו"ק:

אלא א"כ מרדה ותצא בלא כתובה. כתב ה"ה והראב"ד נראה שמודה לו בדין המורדת כו'. ולא נתבררו לי דברי ה"ה במה שתמה על הראב"ד דהא בנודרת ומתכוונת לאסור עצמה ליבם כתב רבינו דאין כופין אא"כ מרדה כלומר שאמרה מאיס עלי בהדיא. משמע דסתמא כמורדת דבעינא ליה
ומצפרנא

הגהות מיימוניות

[ג] דין מזון שומרת יבם תמצא פרק י"ח מהלכות אישות:

מגדל עוז

כל יבמה שאמרנו כו' עד כשאר כל האלמנות. זה מפורש במשניות ובגמרות אלו בפרקים שהזכרתים ובכמה מקומות: וכן אם היה יבמה מוכה שחין כו' עד ונוטלת כתובה. פרק אלו הלוקין (דף כ"ג) והביאה ר"י אלפס ז"ל בהלכות פרק המדיר: נולדו בה מומין כו' עד יחלוץ ויתן כתובתה. בכתובות פרק המדיר (דף ע"ה): יבמה שנדרה הנאה מיבמה כו' וכן אם נתכוונה כו' עד ותצא בלא כתובה. פרק ב"ש (דף ק"ח): כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת מודה בזה וכו': ואני אומר גם זו מחלוקת ישנה היא ביבמות פרק ב"ש גמרא מתניתין הנודרת הנאה מיבמה ור"י אלפס ז"ל כתב שם בהלכות גבי בעיין דנטולה אני מן היהודים לגבי יבם מהו כמ"ש ר"מ ז"ל בכאן שהלך בשיטתו ור' אפרים ז"ל הגיה עליו וגם הראב"ד ז"ל כתב עליו מאותו הדרך וראיתי שקדמני קדוש מדבר הוא רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל הצילנו מיד שניהם בספר המלחמות בראיות ברורות וסברות נכונות ומכחיש מפירש"י ז"ל ורבותינו בעלי שיטותינו הצרפתים עד שהעמיד דברי שמואל בענין אגרת מרד כמו שהאריך בו ר"י אלפס ז"ל פרק אע"פ כאשר אמר ר"מ ז"ל והאיר נתיב שתקתי והרוצה לדרוש הרשום יראנו משם: יבמה שתבעה היבם כו' עד מפני היבמה. פרק אע"פ (דף ס"ד): יבמה שלא היה לה עד כדרך כל האלמנות. ביבמות פרק יש מותרות (דף פ"ה):

מן החלוצות ולא מתיבמות הוא כנזכר פ״י: **יח** היבמה קודם שיבא. זה מפורש בהרבה מקומות שהיבמה לזר היא מחייבי לאוין שיש בהן מלקות. ומ״ש רבינו שמוציאה בגט מפורש בגמרא בפרק האשה רבה (דף צ״ב:). ומ״ש ואפילו היו לו כמה בנים. הוא מחלוקת בין הגאונים שיש מי שהיה סובר שאם נשאת לישראל ויש לה בנים ממנו חולץ לה היבם ויושבת תחת בעלה כדי שלא להוציא לעז על בניה והעלו בהלכות שאין הדבר כן אלא אפילו היו לה כמה בנים תלא ואסורה לחזור לו לעולם והכריעו כן מן הירושלמי וכן עיקר וכדעת רבינו: **יט נתקדשה** לאחר. שם בגמרא אמר שמואל שהיבמה שנתקדשה צריכה גט (מספק) ואמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל אמר רב אשי השתא דאמר אמימר הלכתא כוותיה

יח היבמה קודם שיבא עליה יבמה וכו׳ ואם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא ומוציאה בגט וכו׳. משמע מדברי רבינו דדוקא בשבעל אבל אם לא בעל לא נאסרה עליו ויש לדחוק דלא נקט בעל אלא משום מלקות:
יט נתקדשה לאחר לא נאסרה על יבמה וכו׳. כתב הריב״ש ביבמה שחלצה והלכה ונתקדשה לאחר ואח״כ נודע שיבמה מסר מודעא על החליצה שכופים ליבם שיחלוץ וכונסה המקדש:
כיצד

שהיתה אסורה עליו והרי היא מותרת ליבם כמו שיתבאר. אם רצה היבם לייבם מייבם ואין לה עליו כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיתה עם בעלה. אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו כתובתה או מחלה אותה צריך היבם לכתוב לה כתובה כשאר האלמנות: **יח** היבמה [א]קודם שיבא עליה יבמה או קודם שיחלוץ לה הרי היא אסורה להנשא לזר שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. ואם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא ומוציאה בגט. ואפילו היו לו כמה בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה ויבמה חולץ לה ואח״כ תהיה מותרת לאחרים: **יט** נתקדשה [ב]לאחר לא נאסרה על יבמה אלא נותן לה הזר [ד] שקדשה גט ויבמה מייבם או חולץ. ואם היה יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מן הזר בגט כדי שלא יהא החוטא נשכר ויחלוץ לה יבמה: **כ** חזר הזר שגירשה מן האירוסין ונשאה אחר שחלץ לה יבמה * אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גירשה מן הנשואין וחזר ונשאה אחר שחלצה מוציאין אותה מידו מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובא בעלה שהיא אסורה על זה ועל זה כמו שבארנו. והיבמה שזינתה והיא זקוקה לא נאסרה על יבמה אלא רצה חולץ [ה] רצה מייבם: **כא** [ג]כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם או אין עליה זיקת יבם. כגון יבמה שילדה ולד שלא כלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום שדינה שתחלוץ מספק מדבריהם כמו שבארנו. אם הלכה ונתקדשה לאחר קודם חליצה חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה. ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה אינו חולץ לה. שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהן. גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת ואח״כ מותרת לאחרים לכתחלה:

פרק שלישי

א האומר [ד]זה בני או שאמר יש לי בנים ה״ז נאמן ופוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום: **ב** [ה]אמר זה אחי או שאמר יש לי אחין אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה

דשמואל אם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא ליה והקשו א״כ מצינו חוטא נשכר אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו ופירשו הגאונים אבל למקדש ודאי בכל גוונא אסורה כדי שלא יהא חוטא נשכר ואפילו הלץ לה היבם מדעת אסורה וכתב הרמב״ן ז״ל וזה תימה בעיני שנחמיר בזו יותר מן האשה שהלך בעלה למדה״י ונתקדשה שמותרת לחזור לבעלה ואם נתגרשה מותרת נמי למקדש ושמא י״ל התם היא נתקדשה ברשות הכא שלא ברשות נתקדשה עכ״ל. וכ״כ הרשב״א ז״ל שהטעם הוא מפני שהוא במזיד. וכתב רבינו שאם חזר הזר שגירשה מן האירוסין ונשאה וכו׳ אין מוציאין אותו מידו פירוש אע״פ שהיבם היה כהן וקידושיה הראשונים אסרוה על יבמה אין קונסין עליה להוציאה אחר שכנסה לפי שדי להחמיר בזה לכתחילה וכן כתב הרשב״א ז״ל: **כ אבל** אם גירשה זה. מבואר בגמרא שם והטעם כמ״ש דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדה״י וכמבואר בהלכות: והיבמה שזינתה. בסוטה פרק היה מביא (דף י״ח:) אמרי במערבא לית הלכתא כרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבם: כל יבמה שהיא ספק. בפרק החולץ (דף ל״ה:) וכבר כתב זה בפרק ראשון בארוכה ושם כתבתי דעות קצת מפרשים בזה וביאר רבינו בכאן שאם גירשה הכהן וכו׳ ודברים נראין הם שהרי לא התירוה לו בלא חליצה אלא כדי שלא לאסרה עליו וכיון שגירשה או מת אינה מותרת לאחרים בלא חליצה:
פ״ג א האומר בני זה. משנה בקידושין פרק האומר (דף ס״ד) מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן ובבבא בתרא פרק יש נוחלין (דף קל״ד) האומר זה בני נאמן ומבואר בגמרא שם לפטור את אשתו מן היבום והעמידוה אע״ג דמוחזק לן בגויה [שיש לו אחין] וזהו שסתם רבינו וכתב נאמן:
ב אמר זה אחי. שם בקידושין במשנה יש לי אחין אינו נאמן ובבבא בתרא זה אחי

א טור אה״ע סי׳ קנ״ט סמ״ג לאוין פ״ג: ב גם זה שם: ג טור שם סי׳ קס״ד סמ״ג עשין י״א: ד טור שם סי׳ קנ״ו סמ״ג שם: ה טור סי׳ קנ״ז סמ״ג שם:

לחם משנה

מ״מ ליבום אמאי אין נזקקים וכו׳ אבל לפי משנה ראשונה ודאי דלחלוץ אין נזקקים וכבתירלו בגמרא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה ק״ל קצת לפירוש זה דהביא דר״י דאמר תבע לחלוץ נזקקים וכו׳ כפי פירוש זה כמאן מוקמינן ליה דלמשנה ראשונה לחלוץ אין נזקקים ולפי משנה אחרונה מאי שנא לייבם דלא דהא הקושיא שהקשו בגמרא לפי משנה אחרונה היא נהי דלפי האמת תירצו קושיא דשמואל אבל הא דר״י לא תירצו ולפירוש רבינו אתי שפיר:
יז אם רצה היבם לייבם מייבם ואין לה עליו כתובה וכו׳. לשון רבינו נראה דאפשר לו לשהות ליבם עם אשתו בלא כתובה וזה א״א כדכתב ה״ה בשם הרשב״א והרמב״ן ודבריהם דברים נראים כדכתב ה״ה אבל מ״מ לשון רבינו קשה להולמו וצ״ע:
יט נתקדשה לאחר לא נאסרה על יבמה כו׳. כתב הרמב״ן וזה תימה בעיני שנחמיר בזו יותר מן האשה וכו׳ ואם נתגרשה מותרת נמי למקדש. משמע דפשוט לו כן אבל במשנה לא אמרו בפרק האשה רבה אלא אמר לה מת בעליך ונתקדשה לאחר מותרת לחזור לו אבל למקדש אם גירשה זה לא הוזכר במשנה אם הותר ואפילו שאסור לא תיקשי מידי להא דרבנן הלא שאולי פשוט לו להרמב״ן ממקום אחר ולקושיא זו תירץ ה״ה דשאני התם דהוא ברשות והכא שלא ברשות דאם נשאת הכא ברשות כגון שא״ל מת יבמיך ונתקדשה ואח״כ בא יבמה והלץ לה מותרת למקדש וא״ת א״כ אמאי לא מוקי (בבא

ג׳) בגמרא מימרא דשמואל בפרק האשה רבה (דף צ״ב:) דאמר אם היה יבמה כהן חולץ לה והריא ליה כשהקשו התם אסגורי אסגור לימא דאיירי שמואל בגוונא דמתניתין דהתם דנשאת ברשות ולא היה צריך לדחוק ולהפוך המימרא ולומר אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו. וי״ל דמשמע ליה חולץ שחולץ בע״כ כדכתבו שם התוספות ולהכי פריך דאמאי חולץ בע״כ ולכך הפך המימרא והשתא שפיר קאמר נותן גט בע״כ:
כא כל יבמה שהיא ספק מדבריהן וכו׳. כתב ה״ה שהוא בפרק החולץ. ונ״ל שלמדו מהסיא דהביא ריש פ״א גבי הסיא דרשב״ג דאמר אם לא שהה שלשים יום ספיקא אמר דאם נתקדשה לכהן אינה חולצת וא״ת שא״ה דלרבנן הוי היתר ודאי דהוי׳ ולד מעליא ולר״מ הוי ספק דלא שהה ספיקא הוי וכיון שכן אין ספק דר״מ מוציא מידי ודאי דרבנן בדיעבד מיהא מסתייה לכתחילה חיישינן לר״מ אבל מיהו דלכ״ע הוי ספיקא לעולם דמוציאין וי״ל דהתם אמרינן גבי מעוברת חבירו כמאן נעביד משמע דאי איכא שום תנא דמתיר אע״ג דאיכא חד דאוסר ודאי אין מוציאין והרי הוא ספק אם הוא כמתיר או כאוסר ומ״מ אין מוציאין כיון דהוי ספק דרבנן א״כ למדנו מכאן דכל ספק מדרבנן אין מוציאין והכרח זה מבואר בדברי מ״כ הובא בב״י סי׳ קנ״ט ע״ש:
פ״ג ב אמר זה אחי או שאמר יש לי אחין כו׳. כתב ה״ה ואמר אביי התם (דף ס״ד) דלרבי אפילו מוחזק לן באחין ואמר איהו אין לי אחין וכו׳ ומתבאר בגמרא בב״ב

משנה למלך

ומלערנא ליה דיינינן לה א״כ מה זו שבינו כונין ומבקין דמשמע מיד וזה לא שייך אלא באומרת מאיס עלי. ומה זה שכתב דהנודרת מיבמה אין לך מאיס גדול מזה דרבינו עצמו לא ס״ל הכי ודוק:
כא גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת. כתב ה״ה ז״ל ודברים נראים הם שהרי לא התירוה בלא חליצה אלא כדי שלא לאוסרה עליו כו׳. אך ריא״ז בשה״ג פרק החולץ כתב דכיון שהותרה לכהן בלא חליצה אם מת הכהן אין מצריכין אותה חליצה:
פ״ג א האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה״ז נאמן. משנה בקידושין פרק האומר וכתב הטור סימן קנ״ו וז״ל האומר זה בני או יש לי בנים נאמן לפטור אשתו מן היבם אפי׳ הוחזק באחים ע״כ. והנה בפרק יש נוחלין (דף קל״ד) מבואר דטעמא הוא מפני שבידו לגרשה. ואע״ג דגבי בעל שאמר גרשתי את אשתי איכא מ״ד דאינו נאמן ואפי׳ מכאן ולהבא ואנן קי״ל דהולכת ולא מתייבמת וכמו שפסק הטור סי׳ קנ״ב ואע״ג דאית ליה מגו דבידו לגרשה שא״ה דריע טענתיה משום דגירושין קלא אית להו וכיון דליכא קלא איתרע טענתיה דקאמר גרשתי. אבל באומר יש לי בנים נאמן לפוטרה מן החליצה משום דבידו לגרשה. אך יש להסתפק אי שריא לכהן דכיון דהאמנוה הוא משום דאי בעי מגרש לה א״כ לכהן אסירא. ומצאתי בהגהות הרי״ף (דף רנ״ג:) שכתב וז״ל ומז״ה כתב שאינו נאמן להתירה אלא לישראל שיכול להתירה לו בגיטו אבל לא לכהן שאינו יכול להתירה לו

מגדל עוז

יבמה קודם שיבא עליה עד רצה חולץ. ביבמות פרק האשה (דף צ״ב) ובירושלמי פרק הזורק ומקצת בסוטה פרק היה מביא (דף י״ח): כל זמן שהיה בספק עד סוף הפרק. ריש פרק החולץ (דף ל״ה) ופרק האשה רבה משמע כן:
פ״ג האומר זה בני עד ומן היבום. פרק יש נוחלין (דף קל״ד) ובקידושין פרק האומר (דף ס״ד): **אמר** זה אחי עד אין לו אחים אינו נאמן. בקידושין פרק האומר שם:

הגהות מיימוניות

[ג] וכן השיב ר״ת על מעשה שאירע ע״כ: [ד] וכ״פ רב אלפס מן הירושלמי ודלא כה״ג וכן השיב ר״ת על מעשה שאירע עיין סימן ל״ו: * [כתב המור על לשון זה משמע מדבריו אפילו אם קדשה תחילה במזיד וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה ע״כ. ודעתו הוא שאם קדשה תחילה במזיד קנסינן ליה לאוסרה עליו ע״ש]: [ה] וכ״פ התוספות דלית הילכתא כרב המנונא דאמר אסורה לישראל ס״פ הערל והאשה רבה ע״כ:

אחי אינו נאמן ובקידושין הביאו ברייתא בפלוגתא דרבי ורבי נתן ואמר אביי התם דלרבי אפילו מוחזק לן באחין ואמר איהו אין לי אחין נאמן לפוטרה מן היבום מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכו' נתן פליג עלו ומתבאר בגמרא בב"ב שאין הלכה כרבי לפי אוקימתא זו כמו שהכתוב בכתוב וכ"כ המפרשים דכל היכא דמוחזק לן באחי אינו נאמן לומר אין לי אחים כמ"ש רבינו:

ג לא היה מוחזק באחין. פרק יש נוחלין (דף קל"ה) ההוא דהוה מוחזק לן [בגויה] דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה [נמי] דלית ליה אחי אמר רב יוסף מאי ליחוש לה הדא דמוחזק לן [בגויה] דלית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתה דלית ליה [אחי] א"ל אביי הא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי ואסיקנא א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה ויש גורסין הא אמרי דאיכא עדים וזו היא גירסת רבינו ואף לגירסא הראשונה כתבו ז"ל דנפק עלה קלא בהכי דאי לאו הכי פשיטא דלא חיישינן לה וזה פשוט ומוכרח ממה שכינו יש לי אחין אינו נאמן והוא בדלא מוחזק באחין וכ"ש בדין זה והרמב"ן ז"ל כתב דלאו בקול דעלמא אסרינן לה אלא בדאמרי דאיכא עדים כלומר שהוחזק קול בב"ד וכ"כ דעת הרשב"א ז"ל ויש מן המפרשים אומרים דלא בעינן קול מוחזק בב"ד וזה דעת רבינו:

ד מי שזנה עם אשה. דין זה אינו מבואר בגמרא אבל דעת רבינו הוא דע"כ לא אמרינן האומר זה בני נאמן לפטור את אשתו מן היבום אלא כשהוא אומר שהוא בנו מאשתו שידוע לו שבנו הוא אבל בנו מאנוסתו או ממפותתו אינו יודע אם הוא זה בבירור הלכך מחמירין

בו וזה דבר ברור הוא באשת איש פי"ל ברוב בעילות אחר הבעל ושמא מן ... הוא זה אבל בפנויה היה נראה לחלק בין אם השודה ממנו בלבד או השודה מאחרים ... היכה השודה מאחרים אלא ממנו בלבד הא אמרינן ביבמות פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט) ... שבא על בת ישראל וילדה תאכל בתרומה ואיכא ליפני בגמרא ליפנא קמא דוקא דיימא מעלמא (פי' שאינה השודה מ...) ליפנא בתרא אע"ג דדיימא מעלמא ונלמד רבינו פ"ז מהלכות תרומות כליפנא קמא ד... דלענין תרומה דאיכא ג"כ איסורא ד... שדינן הולד בתר דידיה גבי יבום נמי ... לא ניהמניה וכ"ש לליפנא בתרא. והרשב"א ז"ל כתב בתשובה דכל שראינו שבא עליה או ... מודה שבא עליה בתר דידיה שדינן ליה ו... שלא ידענו שבא עליה אחר אבל אם בא ... אחר בכי הא לא אמרינן לשדייה בתר קמא דה"ל כספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דמספקא לן מילתא ולא שדינן ליה בתר קמא ע"כ דבריו. ונראה בדעתו ז"ל שהוא סובר כליפנא בתרא דהתם דכל דלא ידעינן בבירור שבא עליה אחר אע"ג דדיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה ובזה נראה להחמיר דה"ל ספיקא דאורייתא ונקטינן חומרי דליפני אבל בדלא דיימא בעלמא אינו מוצא טעם נכון לחלק בין דין זה לדין התרומה ואפילו בדדיימא אפשר שהלכה כליפנא בתרא דסוגיין בפ"ק דכתובות אתא כי ההוא ליפנא:

ה נאמן עד אחד. בפרק האשה רבה הטעו בהלכות בשם הגאונים שנאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה כדי שתתייבם או שיאמר שמת יבמה כדי שתנשא לשוק וכתב רבינו

ולהניחה זקוקה ליבם שהרי זה מתכוין לאוסרה לאחר מותו: ג היה מוחזק שיש לו אחין ואמר בשעת מיתתו אין לי אחין אינו נאמן. וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן. לא היה מוחזק באחין ויצא קול שיש *[שם] עדים שיעידו שיש לבעלה אחין והעדים במדינה אחרת. אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיבאו העדים שאמרו וישאלו: ד אמי שזנה עם אשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמר זה העובר ממני הוא ואפילו היא מודה לו אע"פ שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לענין יבום. כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה אלא לעולם * ספק הוא ולהחמיר דנין בו וחולצת ולא מתייבמת: ה נאמן *עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו. או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר. אפילו עבד או אשה או עכו"ם מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד באשת איש להתירה כמו שביארנו

א טור שם סי' קנ"ז זה הלשון סמ"ג שם : *זו היא גירסתנו ג"כ

לחם משנה

בב"ב שאין הלכה כרבי לפי אוקימתא זו וכו' כוונתו על מ"ש גבי ההוא דמוחזק לן בגויה דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה נמי דלית ליה אחי ואמרו שם דמשום דאית ליה קלא דאית ליה עדים דאית ליה אחין במדינת הים אינו נאמן ומשמע ליה דה"ה להיכא דאית ליה חזקה ומפני כך כתב שאין הלכה כרבי אלא כרבי נתן ותימא דאפילו כרבי נתן לא אתיא ההיא דהא רבי נתן לא קאמר בפרק האומר אלא היכא דבשעת קידושין אמר אין לי אחין והוה מוחזק שיש לו וא"כ בשעת מיתה אמר שיש לו דנאמן לאסור וטעמא דהדר ביה בשעת מיתה הא אם לא הדר ביה נאמן במ"ש תחילה וכן פירש"י ז"ל ומוכרח הוא דאל"כ אלא אפילו שלא יחזור אינו נאמן במ"ש החילה למה אמר נאמן לאסור למה לנו לאסור לכאמנותו הא אוקמי' אחזקתיה א"ו דאם לא הדר ביה נאמן וא"כ ההיא דב"ב כמאן. גם על הר"ן יש לי כעין קושיא זאת שכתב דקי"ל כרבי דנאמן להתיר וכתב ויש לדקדק דאי קי"ל כרבי נקטינן דאפילו בדמוחזק לן דיש לו אחין נאמן לומר אין לי אחים ואלו בפרק יש נוחלין אמרינן ההוא דהוה מוחזק לן באחין לא מהימן לומר וכו' והשתא קשה לי נמי למה כתב שלא תפול קושיא זו אלא אי קי"ל כרבי אפילו אי קי"ל כרבי נתן תפול הקושיא דע"כ ל"ק אלא היכא דהדר אבל היכא דלא הדר לא. וכ"ל לתרץ קושיא זאת עם מה שנעורר קושיא אחרת והיא דאמאי לא אוקי בגמרא אביי ברייתא דמוחזק לן באחי ומוחזק לן דלית ליה בני ואע"פ כן אמר יש לי בנים היא נאמן ואמאי קאמר ולא מוחזק לן בבני דמשמע דלא ידיע לן אי אית ליה או לא אפי' דמוחזק לן דלית ליה הוה מצי לאוקמי וכ"ת דמאי דלא מחזיק לן הוי כאילו אמר מחזיק לן דלית ליה א"כ מה נסתפק ה"ה לקמן בלשון המתחיל נאמן עד אחד אם כשהוא מוחזק דלית ליה בני אם הוא נאמן או לא הא ודאי דנאמן דהא קאמר כאן רבי דנאמן ורבי נתן ע"כ לא פליג אלא משום דהדר אבל לא הדר לא אלא ודאי דמאי דקאמר בגמרא דלא מחזיק לן בבני הוא דלא ידיע אי אית ליה בנים או לא ונראה לומר דלכך אוקמוה בגמרא בדלא ידיע לן אי אית ליה אי לא דמשום הך חלוקה נקט רבי נתן נאמן לאסור דהשתא כיון דהך דקאמר דאית ליה בנים אינו לגמרי נגד החזקה דבענין הבנים לא ידיע אי אית ליה ואע"ג דידיע דאית ליה אחים מ"מ אין זה נגד החזקה לגמרי ולכך אי לא הדר ביה בשעת מיתה נאמן אבל אי

הדר אהדר החזקה למקומה ונאמן לאסור אבל בענין האחים ואיהו אמר אין לי אחים לא הולרך לומר ר' נתן נאמן לאסור דאע"ג דלא הדר ביה אינו נאמן והשתא שפיר אתי ההיא דב"ב כרבי נתן וא"ת הכתי תפשוט דהיכא דמוחזק לן דלית ליה בני ואמר יש לי בנים אינו נאמן אמאי מוקי גמרא בדלא מוחזק ליקמא בדמוחזק לן דלית ליה והוה ... דאפ"ה נאמן אי לא הדר ביה וי"ל דהשתא הוי רבותא טפי היכא דהדר ביה דאע"ג ... ראשונה אינו כנגד החזקה לגמרי דלא מוחזק לן דלית ליה בנים אפ"ה אי הדר ... נאמן לאסור:

ד מי שזנה עם אשה וכו'. כתב ה"ה והרשב"א ז"ל כתב בתשובה דכל שראינו ... עליה כו'. מה שהצריך הרשב"א ז"ל שראינו שבא עליה אע"ג דבגמרא אמרו ... פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט:) דיימא מיניה ודיימא מעלמא דמשמע דבחשודה מיניה ... כבר כתבו התוס' דדיימא מיניה ר"ל כשידוע שבא עליה: אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה כו'. כתב הטור בהקשה עליו הרא"ם ז"ל ולמה יוציא הממון מחזקת היורשים וי"ל דהאי ממון דבידו להורישו אם ירצה וכיון שהוא אומר שהוא בנו הוי כמורישו ולכך נאמן אבל גבי איסורא לא:

ה נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו. כתב ה"ה וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכתב דאין ראיה מבעל כו'. וא"ת דהיכי כתב דשאני הכא דהיא דייקא ומינסבא הא ע"כ טעמא דנאמן לא הוי אלא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא דאי משום דדייקא ומינסבא הא היא עלמה תוכיח כדאמר שם בפרק האשה רבה דלא מהימנא א"ו משום מילתא דעבידא לאיגלויי הוא. ועוד קשה לדעת רבינו דסובר דהך בעיא איפשיטא א"כ הנהו בעיי דעד אחד דקטטה ועד אחד במלחמה בפרק האשה שלום שכתב בהו דס"ל לרבינו בסוף הלכות גירושין דלא איפשיטא תיפשוט מהכא דהא פשיטא מהכא דטעמא הויא משום מילתא דעבידא לאיגלויי. וי"ל דהוא מפרש כמו פירוש התוס' דבעיין דעד אחד ביבמה הכא הוא טעם הי מינייהו הוי עיקר טעמא אי הוי משום דעבידא לאיגלויי ובדיוקא זוטא מהני או דילמא עיקר הטעם משום דדייקא ובעינן דיוקא רבה והשתא אמרינן דתרווייהו איתנהו טעמא דעבידא לאיגלויי וטעמא דדייקא ומינסבא והשתא

משנה למלך

לו בניטו ע"כ. אך הרמב"ן ז"ל בחידושיו חולק על זה שכתב על האי מימרא דמשני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה וקשה היכי מהימנינן ליה משום גירושין דהא אם מגרש לה אסורה לכהן ועכשיו אתה מאמינו שיש לו בנים ומתירה אף לכהן ועוד דאפילו לישראל נמי לא הוה לן למימרי לפי מה שאנו סוברים דמגו להאי טענה לא אמרי' כמו שפי' בפרק חזקת הבתים ואיכא למימר התם היינו טעמא דכיון דאיהו לטענה זו מתכוין אין אומרים מיגו להאיה וכאן נמי אין מאמינין אותה להאין אלא נאמן לגמרי דאיהו לא איכפת ליה לבעל אם אינה נשאת לכהן והיה לו לגרשה כדי שלא תזקק ליבם ותינשא לישראל וכשבאים לפנינו ע"כ אנו מאמינים אותו שאינה זקוקה ליבם זה וכיון שהותרה הותרה שאם אינה זקוקה ליבם מפני טענה זו שטען מותרת אף לכהן ע"כ. ודע שמדברי התוס' שכתבו בד"ה הואיל ובידו לגרשה וכן מדברי הרב הנמוקי שכתב במתניתין דהאומר זה בני שהקשו קושיית התוספות אין בדבריהם הכרח אי ס"ל כסברת הרמב"ן דמותרת לכהן או אסורה לכהן כסברת מז"ס.

דאינהו קיימי התם אעיקרא דדינא דאין כאן מגו דלא בעי למיפסלה לכהן. ולזה תירצו יע"ש. אבל אחר שאנו מאמינים אותו לפוטרה מן היבום אם תהיה מותרת לכהן או לא בזה לא גילו דעתם. והמז"ס ג"כ צריך הוא לתירוץ התוס' והנ"י לעיקר הקושיא. ומיהו נ"ל דהעיקר הוא כסברת הרמב"ן דמותרת לכהן. נסתפקתי בהא דאמרינן דהאומר יש לי בנים נאמן הואיל ובידו לגרשה באונס ומוציא שם רע מהו כיון דאין בידו לגרשה. (*א"ה ואע"ג דאינו מוציא לרצונו אבל מדעתה מצי מפיק לה כמו שנראה מדברי רבינו בפ"א מהלכות נערה דין ג' וא"כ מקום יש כראש לומר דאם אמר יש לי בנים נאמן ולא היישינן שאומר כן כדי שלא תזקק ליבם שהרי בידם להתגרש מדעתם הטוב. מ"מ ס"ל להרב המחבר ז"ל דהכתי איכא למיחש שמא לא תסכים האשה להתגרש דטב למיתב טן דו כו' ואיהו כאהבתו אותה שלא תפול קמי יבם עד שקר ענה ודוק):

אמורה

הגהות מיימוניות

*[הטור שם הביא זה הלשון וכתב בסופו ז"ל וא"א ז"ל כתב בתשובה על אחד שהיתה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה ואמר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום אע"פ שלא רצה ליכנס למילה כשכלוהו והביא דברי הרמב"ם ז"ל וכתב ודבריו תמוהים מאחר שקורא ספק למה כתב שיורשו ומוציא הממון מחזקת היורשים הודאים וכו' ע"ש]: *[טור שם סימן קכ"ח ואין דעת הרא"ש כן דמהימן עד אחד להתירה לזר ע"ש והסמ"ג שם כתב כדברי הטור]:

מגדל עוז

וכן אם אמר על מי שהוחזק כו' עד שיבואו העדים וישאלו. בקידושין פרק האומר ובב"ב פרק יש נוחלין שם: מי שזנה עם אשה כו' עד וחולצת ולא מתייבמת. פרק החולץ (דף ל"ז) ופרק שני דכתובות (דף כ"ט) ופרק יש נוחלין (דף קל"ד) תכתיים שמעתא: נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה כו' עד כמו שבארנו בהלכות גירושין. פרק האשה רבה (דף פ"ז) ופרק האשה שלום (דף קי"ח):

ונראה מדברי רבינו שהכשיר אותו שמניחים ברגלי הגורה וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל : **כא** קרעה המנעל. שם (דף ק"ב) בעיא ולא איפשיטא וספיקא דאורייתא הוא ולחומרא הילכך פסולה. ומ"ש או שהיה לבוש שני מנעלים בעיא שם ומקצת ספרים אין הגירסא כמ"ש רבינו :

כב יבמה שאכלה שום. שם (דף ק"ו:) אמר רבא אכלה תומא ורקקה אכלה גרגישתא ורקקה לא עשה ולא כלום מ"ט וירקה מעצמה בעינן ע"כ. ופי' ולא כלום אלא עשתה רקיקה כדין תורה אבל דיעבד כבר נתבאר למעלה שאפילו בלא רקיקה כלל חליצתה כשרה :

כה לחצוהו ישראלים והכוהו וכו' עד שחלץ וכו' ואם העכו"ם אנסוהו מעצמן אם היה הדין נותן שיחלוץ חליצתו פסולה. כך היא הנוסחא האמיתית שכן דין הגט כמו שכתב רבינו בפרק ב' מהלכות גירושין ודין החליצה שוה לדין הגט לענין זה כדאיתא בפרק מצות חליצה והטור שכתב בשם רבינו שהיא כשרה ולא נהירא נוסחא משובשת נזדמנה לו בדברי רבינו :

יבמה

בו אם חלצה בו חליצתה פסולה שהרי אינו עומד להלך בו : **כא** [א]קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו או שהיה לבוש שתי מנעלין וחלצה העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו הרי זו חליצה פסולה : **כב** יבמה *שאכלה שום או גרגיר וכיוצא בהן מדברים שמרבין את הרוק והיה הרוק זב מפיה אינו כלום עד שיהיה הרוק מעצמו : **כג** רקקה דם *או שהיה שותת מפיה אינו כלום. ואם מצצה ורקקה כשר שאי אפשר לדם שנמצץ בלא צחצוחי רוק. רקקה וקלטתו הרוח קודם שיגיע לכנגד פניו כגון שהיתה ארוכה והוא קצר אינו כלום. ואם אחר שהגיע לנגד פניו אף ע"פ שלא הגיע לארץ כשר. וכן אם לא ראו הדיינין הרוק כשיצא מפיה כשר : **כד** [ב]חליצה מוטעת פסולה. כיצד כגון שאמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה. או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אח"כ לייבם תייבם וכיוצא בדברים אלו פסולה. אבל אם הטעוהו ואמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לה מאתים זוז או על תנאי כך וכך אע"פ שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה [ג] שהרי נתכוון לחלוץ לה : **כה** [ג]המוסר מודעא על החליצה חליצתו פסולה. לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל המודעא כדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראלים והכוהו עד שחלץ אם כדין עשו חליצתו כשרה. ואם שלא כדין עשו כגון שהיו הדיוטות או שטעו חליצתו פסולה. ואם העכו"ם אנסוהו מעצמן. אם היה הדין נותן שיחלוץ *חליצתו פסולה

א גם זה שם וע"ש · ב גם זה שם וע"ש : ג גם זה שם : *ס"א אם היה

כג רקקה דם. שם (דף ק"ה) יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוחי רוק והקשו שם על זה ותירצו ל"ק כאן במוצצת כאן בשותתת וכתב הרשב"א ז"ל ואם רקקה ואינה שותתת ולא מוצצת איכא למימר דאף היא אפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל : רקקה וקלטתו הרוח. שם (דף ק"ו:) אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מ"ט וירקה בפניו בעינן [וליכא] הילכך הוא אריך והיא גוצא קלטתו הרוח [הא] איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי [רוק] להדי אפיה והדר אזיל ע"כ: וכן אם לא ראו. פי' דהא דאמרינן צריכי דייני למיחזי רוקא ה"מ לכתחילה אבל אם לא ראו כבר עשתה חליצתה כהלכתה שהרי רקקה וזהו שלא אמר רבא שם אי לא חזו דייני רוקא לאו כלום היא כמו שאמרו בההיא דאכלה תומא הסמוכה שם :

כד חליצה מוטעת. שם (דף ק"ו) ת"ר חליצה מוטעת כשרה וכו' עד ותניא נמי כר"י וידוע שאין הלכה כר"ל לגבי ר"י. וכתב רבינו או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא ונראה שהוציאו ממה שאמרו בירושלמי ארשב"ל כל שאומרים לו חלוץ [לה] והיא ניתרת לך לאחר זמן ונחלק עליו ר"י עוד שם בירושלמי אתא עובדא קמיה רבי ברבי חייא וא"ל בני האשה הזאת אינה רוצה להנשא לך דרך יבום אלא חלוץ לה ועקור זיקתך ממנה והיא נשאת לך דרך נישואין מן דחלץ לה א"ל אי אתו מסה ושמואל לא שריו לה ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל שהמעשה הזה הלכה הוא ואפילו ר"י יודה בזה דכיון שהוא מתכוין לחלוץ ולהתירה באותה חליצה אע"פ שטועה שיועיל לו מצד אחר כשרה ואין נראה כן מדברי רבינו אלא המעשה הזה אתי כר"ל ואינו כהלכה ומה בין זה למה שאמר ר"ל שם חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן ואפשר שכיון שפירשו לו בכאן שהוא עוקר זיקתו ממנה חליצה כשרה היא ואמרו בגמרא על ההוא יבם דהוה קא בעי ליבומי ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא וכו' וקבעי למכליה מיניה וכו' אמר ליה [רבי חייא] חלוץ לה ובכך אתה כונסה לבתר דחלץ ליה א"ל השתא מיקך אפסיל לה חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתשתרי לעלמא. וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא דכופין אותו בכך עד שיאמר רוצה אני ואפילו בשוטים דכיון דאסירא ליה מעתה הרי זה חייב להוציאה והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם הוה עובדא קמי רבי מונא ועבד כר"ל כד שמע ר"י פליג חזר וכפה [אותו] וחלץ לה זמן תניינות וטעמא דמילתא משום דכיון דאסורה ליה מדרבנן לא מעגנינן לה עכ"ל ועוד האריך :

כה המוסר מודעא. שם ת"ר חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול חליצה מעושת פסולה גט מעושה כשר והקשו היכי דמי אי דאמר רוצה אני אפילו חליצה נמי ואם לא אמר רוצה אני [אפילו] גט נמי לא ותירצו [אלא] ה"ק חליצה מוטעת לעולם כשרה גט מוטעה לעולם פסול חליצה מעושת וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני והביאו שם מתני' דערכין (דף כ"א) דקתני וכן אתה מוצא בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וע"ז המשנה א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וכבר כתבתיה פ"ב מהלכות גירושין. וממה שהשוו החליצה לגט כתב רבינו שאף בחליצה יכול למסור הוא מודעא וכתב דין העשוי כדין ושלא

לחם משנה

כא קרעה המנעל מעל רגלו הרי זו חליצה פסולה וכו'. נראה דגירסת רבינו בגמרא (דף ק"ב) היא כך לא צריכא דשלפתיה לעילאי וקרעתיה לתתאי מאי חליצה בעינן וליכא או דילמא גלויי כרעא בעינן והא איכא. וא"ת א"כ היינו בעיין דלעיל דקרעתהו ושרפתהו מהו גלויי כרעא בעינן וכו' י"ל דאיבעיא לן הא בעיא להודיענו דאע"ג דהוה ס"ד דהך הוי חליצה כיון דחלצה העליון קמ"ל דלאו חליצה הוי. ולפי גירסא אחרת הך קרעתיה לעילאי דקאמר בגמרא ר"ל שקרעה באופן שלא נתגלה הרגל ולא הוי דומיא דקרעתהו דקאמר ר' ינאי לעיל דהוי גילוי כרעא ולפי גירסת רבינו דמי הא להא ואתי שפיר טפי ולזה כתב ה"ה שגירסת רבינו היא נכונה :

כג רקקה דם וכו'. בפרק מצות חליצה (דף ק"ה) אמרו יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוחי רוק. עוד אמרו שם לעיל גדמת מהו שתחלוץ יבמה שרקקה דם מהו כו' א"ל מי כתיב וחלצה ביד ומי כתב וירקה רוק. ולכאורה נראה דפליגי אהדדי דהא מההיא דקאמר מי קאמר וירקה רוק משמע דאפילו הוי דם ממש הוי רקיקה מעלייתא והכא קאמר דוקא מוצצת דאיכא רוק אין אבל שותתת לא והרא"ש ז"ל כתב בפסקיו בשם הראב"ד ז"ל דלא פליגי ומאי דקאמר מי כתיב וירקה רוק היינו לענין הרקיקה בחליצה דמהניא אע"פ שהיא דם אבל מאי דקאמר שא"א לדם וכו' הוא ביבמה שרקקה קודם חליצה אי אמרינן דהוי כחליצה פסולה לפסול על האחין או לא וזהו שאמר יבמה שרקקה דם תחלוץ כלומר תחלוץ ולא תתייבם דנפסלה על האחין כדפירש"י ז"ל ולכך דוקא בעינן דאיכא נמי רוק כיון דהך רוק לא מיפסל אלא משום גזירה דרוק דבתר חליצה לכך בעינן דאיכא נמי ביה רוק ולזה אמר שמפני שא"א לרקיקת דם בלא רוק תחלוץ ולא תתייבם והקשו על זה בגמרא מההיא דזובו ממא כלומר היכי אמרת דאי אפשר לדם בלא רוק הא התם אמרינן דאין הדם ממא משמע דאפשר לדם בלא רוק דאי על כל פנים איכא רוק הא רוקו של זב ממא ותירץ דהיינו דוקא בשותת אז אמרינן דליכא רוק אבל במוצצת לא ואין להקשות דכיון דבזב אינו מטמא דם א"כ היכי מהני כאן רקיקת דם דשאני התם דגלי קרא זהו טעמו של הראב"ד ז"ל אבל רבינו נראה שאינו סובר כן אלא שאין לחלק בין רקיקה שקודם חליצה לרקיקה שבתוך החליצה ואפשר לומר לדעתו אחד משני פנים או דס"ל דפליגי סך שלתו ליה לאבוה דשמואל והיא דלוי ופסק כי הך דהכא להומרא או אפשר דלא פליגי ומ"ש לעיל מי כתיב וירקה רוק ה"ק כיון דבדם עכ"פ איכא רוק דבמוצצת איירי סגי דלא כתיב בקרא רוק דנימא דצריך רוק הנראה לעינים אלא אפילו נראה דם כיון דא"א בלא רוק סגי אבל מ"מ רוק פורתא מיהא בעי מדכתיב וירקה. ומ"ש בגמרא כאן במוצצת כאן בשותתת איכא הלוקה אמצעית והיא רוקקת ולא מוצצת ולא שותתת ואיכא לאיסתפוקי כמי דיינינן ליה והרשב"א ז"ל נראה שדן אותה להומרא כדכתב ה"ה בשמו וכל שאינו מוצצת שותתת קרי ליה ונראה נוטה לזה לשון רבינו שכתב שא"א לדם שנמצץ משמע דוקא נמצץ :

כה חליצתו פסולה כו'. כבר נתן הריב"ש טעם לשבח למה כאן הוי פסולה ובגט אינו פסול כלל :

שאמור

משנה למלך

כג רקקה דם כו' : (*א"ס עיין מה שהקשה המרדכי סוף חולין בשם ס"ל מגולה ויתבאר בדברי הרב המחבר בהלכות שאר אבות הטומאות יע"ש) :

כל

מגדל עוז

המוסר מודעא על החליצה עד שעושין בגט. הר"ם ז"ל מקולי כתב ראייתו לפי שמשום אותן התלמוד פרק מצות חליצה (דף ק"ו) דאמרינן גט מעושה וחליצה מעושה אמר רוצה אני כשרין לא אמר רוצה אני פסולין ע"כ. ואני אומר מדתנן בערכין סוף פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א:) וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואמרינן עלה בגמרא אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא ואקשינן פשיטא ואהדרינן לא צריכא דעשוהו ואיתלי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה ע"כ ומדמקשינן פשיטא משמע דפשיטא ליה לתלמודא דוכתב לה ספר כריתות מדעתו משמע וחלצה נעלו נמי מדעתה משמע ועוד דהא שקלינן וטרינן דבעינן כוונה מעניהם לגרש וגיטי נשים נמי גם גט חליצה במשמע וכן הסכימו כל רבותינו : לחצוהו ישראלים עד אח"כ חלצה. פרק מצות חליצה (דף ק"ו) :

הגהות מיימוניות

* [והרב הטור על לשון זה וז"ל יראה מדבריו שאין לחוש אלא בדברים ידועים חמוצין את הרוק ובסמ"ת כתב שצריך שלא תאכל כלום] : [ג] בפרק החולץ פירש"י משום דכל תנאי שאינו כתנאי בני גד אינו תנאי ותנאי בני גד איפשר ע"י שליח והכא לא איפשר ע"י שליח : * [בדפוס הראשון הנעשה בתורגמא נמצא פסולה וכן בכפר ישן שהיה לפנים אבל בדפוס הנעשה לפנים פה [וויניציאה] כתיב כשירה וכן נמצא בטור ז"ל ועכו"ם שכפו מעצמן אפילו כדין פסולה והרמב"ם כתב עכו"ם שכפו מעצמם אם הדין שיחלוץ חליצתה כשירה ולא נהירא] :

טו בד"א. מסקנא דגמרא בפרק האשה רבה שהקשו על משנה זו וליחוש דילמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה ונמצא אתה מגריסה כרוז לכהונה ואוקמה רב פפא נגרושה ורב הייא בריה דרב הונא באמרה אני והוא נתבאנו במערה ע"כ ופירש"י ז"ל ואין איש עמנו לבוא ולהעיד הילכך ליכא למיחש דילמא אתו סהדי עכ"ל:

הולכת אחר יבמה להתירה עד כמה א"ר אמי אפילו מטבריא לצפורי אמר רב כהנא מאי קרא וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה והביאוה בהלכות בפרק מצות חליצה: והם קוראין. שם בפרק מצות חליצה (דף ק"ו:) משנה וברייתא:

ב וצריכין הדיינין. שם (דף ק"א:) אמר רבא צריכי דייני למקבע דוכתא דכתיב ועלתה יבמתו השערה. ומ"ש שאם לא נועדו שחליצתו כשרה פשוט הוא ומתבאר שם שאין קביעות המקום מעכב:

ג ומלמדין אותה. שם אמר אביי האי דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא ליקרי לדידיה לא להודיה הפסקי לחודיה דמשמע הפסקי לקמתה אבל לא הפסקי לקמתה רבא אמר * פסוקי מילתא היא ופסוקי מילתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לה לא אבה יבמי א"ל לא סבר ליה מר להא דרבא א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כדרבי זירא דא"ר זירא ** כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ופירוש זה מבואר בהלכות כדברי רבינו וכתב הרשב"א ז"ל וכפי דבריהם אפילו בלא הפסקי לקמתה צריך שידע לומר לא הפסקי בבת אחת והא דנקט בלא אבה משום דאין דרכן של נשים לידע לקרות ואינן ראויות עד שילמדום אבל סתמן של אנשים לידע לקרות וראויין הם והוא ז"ל הקשה עליהן וכתב שיש גירסא אחרת בזה והראשונה נוסחת הגאונים והספרים וכן היא בעיטור:

*כן הוא בהלכות ובגמרא אפסוקי:

*כן הוא בהלכות ואינו כגירסת גמרא דידן אלא (בדף ק"ד:) לענין אלס ואלמת:

טז וכן אשה שהלך בעלה. ראש פרק האשה שהלך בעלה ולרתה למה"י וכו' ובגמרא ולעולם אמר זעירי לעצמה ג' חדשים לחבירתה ט' ומולגת ממ"כ ר' חנינא אומר לעצמה ג' לחבירתה לעולם והקשו ותחלוץ ממ"כ ותירצו אביי בר אבין ורב חנינא ב"א גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמצא אתה מגריסה כרוז לכהונה והקשו ולגריסה ותירצו דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ויאמר קא הדרו חלוצה לכהן ופסקו כן בהל' ופי' זה מבואר בדברי רבי':

יז האשה שמת בעלה. משנה שם: וה"ה לאשה שמת. זה מתבאר מן הגמרא והמשנה (דף כ"ח) שבפרק כל הגט ומסקנא שם שמא מת לא חיישינן:

יח יצאת חמותה. בפרק האשה רבה (דף קי"ט) במשנה מחלוקת ת"ק ור' יהושע ופסקו הלכה כסתם משנה:

יט האשה שהלך בעלה. במשנה בפרק האשה רבה (דף צ"ב) אמרו שם הולד ממזר והעמידוה בגמרא כר"ע אבל לרבנן הולד כשר שאין ממזר מחייבי לאוין: אמרו לה. שם במשנה:

פ"ד א כיצד מצות חליצה. בסנהדרין פרק זה בורר (דף ל"א:) והיבמה הולכת

מתייבמת: **טו** בד"א כשהיתה פסולה לכהונה מתחלה כגון שהיתה גרושה או חללה או שאמרה במערה היינו כשמת. אבל אם אין הדבר כן אינה חולצת. שמא תחלוץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה ונמצאת חליצה זו אינה כלום ותנשא לכהן ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וידמה שהחלוצה מותרת לכהונה והוא אינו יודע בעדים שבאו. לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם אלא תשאר בחזקת זקוקה כשיצאה עד שיבואו עדים: **טז** וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת [א]בעליך הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם לעולם עד שיודע אם ילדה צרתה או לא ילדה. ולמה לא תחלוץ אחר ט' חדשים ממיתת הבעל ותהיה מותרת לזר על כל פנים שאם ילדה צרתה הרי נפטרה זו ואם לא ילדה הרי נחלצה. גזירה שמא יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קיימא ונמצאת זאת שאינה חלוצה ותנשא לכהן אחר שנחלצה ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו שהחלוצה מותרת לכהן ויעיד שראה אותה נשאת לכהונה ע"פ ב"ד. לפיכך אם היתה אסורה לכהונה מתחלתה הרי זו חולצת לאחר תשעה ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין תשעים יום כשאר היבמות ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה: **יז** האשה [ב]שמת בעלה והיתה לה חמות במדינת הים אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר ניתן לה יבם במדינה אחרת. שלא גזרו בדבר זה. אלא נעמיד אותה על חזקתה והרי היא מותרת. והוא הדין לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת הרי זו מותרת לזר ואין חוששין שמא מת הבן אלא העמד אותה על חזקתה: **יח** יצאת חמותה מעוברת הרי זו חוששת ולא תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עיבור חמותה שמא נולד לה יבם קודם מיתת הבעל: **יט** האשה [ג]שהלך בעלה ובנה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ נודע שחילוף היו הדברים תצא והולד כשר. אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואח"כ נודע שהיו הדברים חילוף תצא והולד שנולד לפני השמועה או לאחר השמועה ממזר:

פרק רביעי

א כיצד [ד]מצות חליצה. [א] היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא שם ובאה [ב] לדיינין. והן קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה. אם עצה טובה לייבם יועצין אותן לייבם. ואם עצה טובה לחלוץ כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוץ: **ב** וצריכין [ה][ג] הדיינין לקבוע מקום שישבו בו ואח"כ תחלוץ שם בפניהם שנאמר ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים וגו'. לא נועדו ולא קבעו מקום [ו]אלא נקרו נקרה ונקראת היא והוא לפניהן וחלצו חליצתה כשרה: **ג** ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת. ואחר כך תאמר יבמי. כדי שלא יהיה משמע דבריה אבה יבמי: **ד** ומאחר שתהיה [ז]רגילה לקרות אע"פ שלא קראה בנשימה

א גם זה שם : ב טור שם סי' קס"ו סמ"ג שם : ג טור שם סי' קס"ט סמ"ג שם : ד טור שם סי' קס"ו סמ"ג שם : ה טור שם סימן קס"ט סמ"ג שם : ו שם זה הלשון : ז גם זה שם ודעת הרא"ש שם אינו כן :

לחם משנה

הני דיוקא פורתא ולמעמא דדייקא ומינסבא בעינן דיוקא רבה:

טז אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה וכו'. נ"ל שהוא מפרש מ"ש בפרק האשה שלום אמר זעירי לעצמה שלשה חדשים לחבירתה תשעה דלעצמה היינו הצרה שבמדינת הים ולחבירתה היינו שבכאן ורש"י ז"ל לא פירש כן אלא הכל קאי אצרה שבכאן מ"ש ולחבירתה בשביל חבירתה ולפי פירוש זה מחוור יותר דפשטא דמילתא קאי אצרה שבכאן דעלה הקשו בגמרא ולעולם ועל דא תירצו בגמרא וכו' אלא שהוא דחוק קצת שפירוש לעצמה ר"ל בשביל עצמה וכן לחבירתה בשביל חבירתה:

פ"ד ב וצריכין הדיינין לקבוע מקום שישבו בו וכו'. מדכתב רבינו קביעות קודם הפנים הנוספים משמע קצת דהפנים הנוספים אין צריכים קביעות מקום כמ"ש בתס"ד וקשה דהא בגמרא גרסינן (דף ק"א:) תא שמע לזירא דקני לאצטרופי בי חמשה ע"כ. משמע דאפילו לפנים נוספים צריך קביעות מקום ואפשר דהך תא שמע אינו קביעות מקום אלא בא כאן ותשב כדי שתחלוץ עתה בפניו וכבר קבעו מקום הדיינים קודם זה. אבל הרב ה"ר ישראל כתב הרב"י דס"ל דהך הוי קביעות מקום ולמד מכאן דאין צריך אלא שיאמר החכם שבהם נלך למקום פלוני מדלא [אמר] כאן אלא רב יהודה ואפילו נאמר דרבינו סובר כן יש לתרץ לדעתו כמו שנתבאר בהלכות. עוד כתב שם הרב דאין צריך לילך וליתב שם ולדידיה נ"ל דמאי דאמרו בגמרא תא שמע ר"ל לערב תבא ותשב שם בעת שיעשה החליצה אבל אינו ר"ל בא ושב עתה לקביעות מקום. וכתב ה"ה שמתבאר שם שאין קביעות המקום גורם אפשר דהוא משום דאמר צריכי דייני למקבע דוכתא ולא קאמר אי לא קבעו דוכתא לאו כלום הוא וכיוצא בזה דקדק ה"ס לקמן גבי הא דאמר צריכי דייני למיחזי רוקא או אפשר דהא קי"ל כר"ע דאמר ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה דאיש מעכב כמו שיתבאר לקמן:

משנה למלך

טו שמא תחלוץ ויבאו עדים ויעידו וכו'. (*א"ס עיין לעיל בפירקין דין י"ג ועיין בב"ח סי' ל"ח וכמ"ש פליו לעיל פ"ז מהלכות גירושין דין ג')!

פ"ד א היבמה הולכת אחר היבם. היפא דליכא בעירו ב"ד מומחה ילך למקום היבמה. אך יש להסתפק אם יש ב"ד מומחה קרוב לעיר היבם אם מלך היא לאותו מקום או דילמא

ומצותה

הגהות מיימוניות

[א] ראב"ם היה נוהג להתיר ליבם חרם ר"ג כדי שלא תהא חליצה פסולה ותצטרך לחזור על כל האחים ושאר רבותינו לא נהגו כן ע"כ: [ב] בפרק זה בורר זקני עירו ולא זקני עירה ע"כ: [ג] כתב רבינו אבי"ה שראה אביו רבינו יואל שקבע מקום בערב היום שלפניו ע"כ:

מגדל עוז

האשה שהלך בעלה וכנס עד סוף הפרק. פרק האשה רבה:

פ"ד כיצד מצות חליצה וכו' עד סוף וסוא בפני ב"ד. פרק מצות חליצה (דף ק"א):

בנשימה אחת אין מקפידין על זה. אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע: ה והחליצה ביום ולא בלילה. ובפני שלשה שיודעין להקרות. [ד] ואם א אחד מן השלשה גר פסול. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהיה אביו [ה] ואמו מישראל. ומצותה בה׳ כדי לפרסם [ו] הדבר ואותן השנים אפילו היו [ז] עמי הארץ: ו כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב ב ואינו תפור בפשתן ולובשו בימין וקושר רצועותיו על רגלו. ועומד הוא והיא בפני ב״ד ומקרין ליבמה בלשון הקדש מאן יבמי וגו׳. ואח״כ מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה. ונועץ רגלו בארץ והיא יושבת ופושטת ידה בפני ב״ד ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו וחולצת המנעל * ומשלכת אותו לארץ ומשישמט רוב העקב הותרה היבמה לזר: ז ואח״כ עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינין. שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה ובשעת רקיקה [ח] וצריכין הדיינין לראות הרוק היוצא מפיה. ואח״כ מקרין לה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: ח הכל בלשון הקדש שנאמר ככה בלשון הזה. וכל היושבין שם עונים אחריה חלוץ הנעל שלש [ט] פעמים. ג וצריך שתתכוין היבמה שתחלוץ לו ויתכוין הוא שיחלוץ לה. ויעשו מעשים אלו לשמן. ד *והסומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה [י] רואה הרוק: ט נמצא סדר החליצה כך הוא קוראה היא תחלה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. ואח״כ הוא אומר לא חפצתי לקחתה. ואח״כ תחלוץ. ואח״כ תרוק. ואח״כ תקרא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו

השגת הראב״ד

*והסומא אינו חולץ וכו׳: כתב הראב״ד ז״ל והוא שיש שם אחר שיחלוץ עכ״ל:

א הכל שם כן פ״ט: ב ע״ש בטור ובסמ״ג: ג הכל שם וע״ש: ד טור אה״ע סי׳ קס״ט קע״ב סמ״ג עשין נ״ב:

פ״ד ו כיצד חולצין מביאין לו מנעל. בפרק מ״ה (דף ק״ב) אמר רבה א״ר כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ורב יוסף אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל מאי בינייהו איכא בינייהו מנעל לכתחלה ופירש״י דלישנא קמא אין חולצין במנעל לכתחלה מדקאמר אם יבא אליהו וכו׳ משמע דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא חולצין ורבינו נראה שפוסק כלישנא בתרא ולא הזכיר חליצת סנדל מפני שאינו מצוי בינינו: אבל

ה והחליצה ביום. במשנה (דף ק״ד) חלצה בלילה חליצתה כשרה ור״א פוסל ואוקימנא לה בגמרא לסתמא דמתני׳ דיחידאה היא וכן מבואר בהלכות: ובפני ג׳. שם (דף ק״א) ראש פרק מצות חליצה בג׳ דיינין ואפילו שלשתן הדיוטות ובגמרא דמאחר דאפי׳ שלשתן הדיוטות דיינין למה לי הא קמ״ל דבעינן שיודעים להקרות כעין דיינין ושם (דף ק״ב) מבואר בגמרא דבעינן לענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל: ומצותה בחמשה. שם מבואר מעשים בגמרא:

ו כיצד חולצין. שם משנה ובגמרא (שם:) סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו ובמשנה (דף ק״ד) בשמאל חליצתה פסולה ור״א מכשיר וכל הסדר שכתב רבינו מפורש שם בין המשנה והגמרא ומבואר בהלכות ומוסכם. ויתבאר בדברי רבינו בפרק זה שיש הרבה דברים מאלו שאין מעכבין אבל לכתחלה כך היא הסדר וראוי. ומ״ש ג״כ ומשישמט רוב העקב מימרא שם ובירושלמי אמרו כילד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי שתהא חליצה והתרה בימין ע״כ. ולא סמך עליו רבינו משום דבגמרין לא הוזכרה חליצה ביד ימין כלל וגבי יבמה גדמת אמרו (דף ק״ה) מי כתיב ותלצה ביד ורגל ימיני נמי אי לאו דגמרין ליה (דף ק״ד) ממצורע היו מכשירין אפילו של שמאל ויד דלא כתיב מנא לן ואפילו לכתחילה וכ״כ הרשב״א ז״ל:

ז ואח״כ עומדת. מ״ש רבינו שמצוה שיהו עומדין בשעת רקיקה ובשעת קריאה הוא מן הברייתא השנוייה בספרי ועמד ואמר מלמד שאין אומרין דברים אלא בעמידה ואמירתה ואמירתו שוין ורקיקה סובר רבינו דכיון דאמר רבא דצריכי דייני למיחזי רוקא כי נפיק מפומה דכתיב לעיני וירקה הרי היא כדין וצריכין לעמוד לכתחילה אבל החליצה אפילו לכתחילה מיושב כמ״ש רבינו והיא יושבת ואח״כ עומדת וכתב הרשב״א ז״ל שכן מוכח בגמרא דחליצה אפילו לכתחלה מיושב ואף רקיקה מסתפק הוא ז״ל למה הצריכה רבינו מעומד ויש מן המפרשים סוברין שהכל לכתחילה מעומד וכן נהגו: וצריכין הדיינין. כבר הזכרתי זה בסמוך: ואח״כ מקרין. במשנה שם:

ח וצריך שתתכוין. בגמרא ברייתא שם (דף ק״ב): והסומא אינו חולץ. ממה שאמרו בברייתא שם (דף ק״ג) והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה למד רבינו שאין חולץ לכתחילה ונתן לה טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו אבל בדיעבד כשרה שהרי אין רקיקה מעכבת כמו שיתבאר. ובהשגות: א״א והוא שיש שם אחר שיחלוץ ע״כ סובר הוא ז״ל דכל היכא דליכא אחריתא אפילו לכתחילה חולץ וברייתא דמשמע דוקא דיעבד הוא בשיש שם אחר ואיני יודע הכרח בזה אלא או ברייתא הוא בדוקא בכל גוונא או דילמא לאו בדוקא אלא משום סיפא דקתני בשאר דינין חליצתה פסולה תנא רישא כשרה והוא הדין אפילו לכתחילה: ט נמצא סדר החליצה. שם (דף ק״ו:) אמר רב יהודה מצות חליצה קוראה וקורא וחולצת ורוקקת וקוראה מאי קמ״ל מתניתין היא הא קמ״ל מצוה הכי ואי

משנה למלך

דילמא כיון דלא קרינן זקני עירו ילך למקום היבמה ועיין במהריב״ל ח״א כלל ב׳ סי׳ י״ג: ה ובפני שלשה שיודעין להקרות. והרב ותלמידו מונין להם שנים ריב״ל חלק א׳ כלל ב׳ סי׳ י״ד וע״ש: ח וצריך שתתכוין היבמה שתחלוץ לו וכו׳ והסומא אינו חולץ וכו׳. כתב ה״ה ז״ל אבל בדיעבד כשרה שהרי אין רקיקה מעכבת. וטעם זה לא ברירא לי שהרי רקיקה עדיפא מקריאה תדע שהיבמה שרקקה ולא חלצה ולא קראה הרי היא כחלוצה פסולה כמ״ש רבינו לקמן ואילו קראה ולא חלצה ולא רקקה לא עשתה ולא כלום ואעפ״כ כתב רבינו בחלם ואלמת שאינם יכולים לקרות דחליצתם פסולה ולא דמי לפקת שלא קרא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכ״ש ברקיקה לפי דעת רבינו ז״ל דוירקה בפניו הוי כמו לעיניו כיון דלאו בר ראיה הו״ל דחליצתה פסולה ולא יגרע מזור טעם ה״ם ש[...] שהרי אין רקיקה מעכבת:

אבל

לחם משנה

ה ומצותה בחמשה וכו׳. דקדק נמוקי יוסף ז״ל מכאן דדוקא עמי הארץ אבל פסולים לא והוא כתב בשם הרשב״א שאם הזמינו ג׳ לב״ד בפירוש וקראו האחרים למילי דעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים ע״כ. ויש לדקדק דהא בגמרא אמר ליה רב יהודה לרב שמואל בר יהודה תא סק לזירזא דקני לאילטרופי בי המשה וא״ל תניא בישראל בב״ד של ישראל ולא בב״ד של גרים ואנא גר אנא משמע דגר פסול לאילטרופי לחמשה. וי״ל דלהכי כתב דאם הזמינו לג׳ לב״ד בפירוש כלומר דמה שאמרו בגמרא שהוא פסול הוא מפני שלא הזמינו השלשה לב״ד בפירוש אלא אמר שב כאן לאילטרופי לחמשה ולא נתברר מי הם הדיינים ומי הם הנוספים ולכך צריך שלא יהיה גר אבל כשנתברר לא ועם זה נוכל ליישב דברי רבינו בקביעות מקום בשנים הנוספים דנראה שאינו צריך קביעות מקום אע״ג דבגמרא איתא תא סק לזירזא דקני לאילטרופי בי המשה הוה כדכתיבנא לעיל דאפשר דמ״ש בגמרא הוא שלא נתבררו הדיינים השלשה בפירוש ולא הזמינום אבל כשנתבררו ודאי דהשנים האחרים א״צ קביעות מקום:

ז ואחר כך עומדת וכו׳. כתב ה״ה ואמירתה ואמירתו שוין. נ״ל שצריך לומר ואמירתו ואמירתה שוין וטעמו שהוא הרגיש ממה שהביא מספרי דלא ילפינן מהתם אלא באמירה דידיה שכן כתיב ועמד ואמר ואיך כתב רבינו דבאמירה דידיה ודידה בעינן עמידה לזה תירץ שהם שוים:

ח והסומא אינו חולץ וכו׳. כתב ה״ה ובהשגות א״א וכו׳ ואיני יודע הכרח בזה וכו׳. נראה כוונתו לומר דזאת הפשרה של הראב״ד לא ידע מנין לו דברייתא (דף ק״ג) לא מתפרשא אלא מחד גוונא דהיינו בדיעבד דוקא בכל גוונא או תפסו שהיה לו להר״א ז״ל להכחיש הדין לרבינו לגמרי ולומר דמאי דנקט כשרה משום סיפא נקטיה ואין

מגדל עוז

ומקרין ליבמה בלשון הקדש מאן יבמי וכו׳ ואח״כ מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה. בסוטה פרק ואלו נאמרין (דף ל״ג:) וביבמות פרק מצות חליצה (דף ק״ז): ונועץ רגלו בארץ עד הותרה היבמה לזר. פרק מצות חליצה (דף ק״ג): ואח״כ עומדת עד בשעת קריאה. בסוטה פרק היה מביא וביבמות פרק מצות חליצה (דף ק״ו): וצריכין הדיינין לראות הרוק עד חלוץ הנעל שלש פעמים. פרק היה מביא (דף י״ח) בסוטה וביבמות פרק מצות חליצה: וצריך שתתכוין היבמה וכו׳ עד ויעשו מעשים אלו לשמה. פ״ק דיבמות ופ׳ מצות חליצה (דף ק״ב): והסומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק. פרק מצות חליצה (דף ק״א): כתב הראב״ד ז״ל והוא שיש שם אחר שיחלוץ עכ״ל: ואני אומר יפה פירש דברי ר״מ ז״ל וכן כתבה ר״י אלפס ז״ל וגם רמז״ל כתב כן לפנינו בזה הפרק עצמו וז״ל וכן הסומא שחלץ חליצתו כשרה. ובגמרא תניא פרק מצות חליצה (דף ק״ג) והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה: נמצא סדר החליצה וכו׳ עד ואם חלצה מעל שמאל חליצתה פסולה. הכל מפורש פרק מצות חליצה:

הגהות מיימוניות

[ד] מסיק בר״פ בגמרא הא קמ״ל דבעינן ג׳ שיודעים להקרות כעין דיינים וכתבו התוספות מיהו שאר דברים א״צ שיהיו בקיאין בהן כי אם לא עשו בטוב שאר המעשים יכולים לשאול לבקי אבל קריאה אם לא ידעו להקרות לא יוכלו לשאול לבקי אם הקרו יפה מ״ר עכ״ל תוס׳ רבינו יהודה ע״כ: [ה] אומר ר״י דבאביו סגי בלא אמו דבכל יחס אזלינן בתר אב אפילו לכהונה והא דקאמרינן עד שיהא אביו ואמו ה״פ באמו מישראל לא סגי עד שיהא גם אביו תוספות פרק החולץ ופ׳ מצות חליצה ופרק אחד דיני ממונות ועיין בהלכות סנהדרין פרק ב׳: [ו] בפרקי דר״א מפורש שצריך פרסום כדאמרינן פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה ואנן לעובר סמכינן אגמרא דידן וצריך לדקדק בהני ה׳ שיהו כשרים לדין לשון ראבי״ה: [ז] וראיתי שהיו השלשה נמשכים מן השנים המצטרפין להכירה וכן שאר הבאין למיחזי ופעמים הם קרובים ולפיכך יושבין ברחוק כההיא דמכות פ״ק ע״פ שנים עדים מה שנים וכו׳ ובגמרא למיחזי אתיתו או לאסהודי וכו׳ אבי״ת ע״כ: * [כתב הטור שם על לשון זה ואיני יודע למה צריכה להשליכו בארץ ע״ש]: [ח] כתב ראבי״ה שצריכה היבמה ליזהר שלא תרוק לפני היבם קודם הליצה שהרקיקה פוסלת ליבם וא״כ החליצה שתעשה אחר הרקיקה הויא חליצה פסולה כיון שאין ראויה ליבם דאמר רבה בר רב הונא חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין: [ט] רב יהודאי כתב שהיבמה אומרת שלש פעמים חלוץ הנעל ח״ה וכן הדיינים וכל העומדים שם ופירש הטעם בה״ג וז״ל מפני מה חולצת נעלו שכך אמר הקב״ה למשה אמור ליבם שלא ירצה ליבם רשע בנופף היית יכול לקיים ומאנת לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחפים וגם מטיפה סרוחה שבנופך היית יכול לקיים לאחיך זרע לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה והדיינים עונין חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצוה: [י] פר״ת דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה דלא מטעינן סומא מלעיני לפי מאי דהדר ביה רבי יהודה כדאיתא התם וכיון שיכול לראות בעין אחת רוקא דנפיל מפומא דיבמה שפיר דמי תוספות רבינו יהודה ועיין בהלכות סנהדרין:

מגיד משנה

ואי אפיך ליה לן בה תניא נמי הכי בין שהקדים חליצה לרקיקה ובין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי :

יא ולמה לא תחזור ותרוק. שם (דף ק"ה) ההיא דאתיא לקמיה דרב אמי הוה יתיב רבי אבא בר ממל קמיה רקקה מקמי דתחלוץ א"ל רבי אמי חלוץ לה ושרי לה תגרא א"ל רבי אבא והא בעינן מירק [א"ל] הא רקקה לה [א"ל תהדר] ותירוק ומה בכך [א"ל] נפיק מיניה חורבה דאי אמרת תהדר ותירוק אמרו רקיקה קמייתא לית בה מששא ואתו למשרי חלוצה לאחין :

יב חלצה בלבד. במשנה (דף ק"ד:) אמר לו רבי עקיבא משם ראיה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש [מעכב] ובגמרא הביאו ברייתא אליבא דרבי עקיבא דקתני חלצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשרה :

יג בד"א כשהיו יכולים לדבר וכו'. מ"ש רבינו שהאלם והאלמת חליצתן פסולה מפורש שם בגמרא במסקנא אבל מ"ש שחליצת חרש או חרשת אינה כלום נראה שסמך לו על התוספתא ששנינו שם חרש שנחלץ והרשת שחלצה והחולצת מן השוטה וכן שוטה שחלצה והחולצת מן הקטן וכו' הלא וי"ג דברים בה הרי שהשוו דין חרש שוטה וקטן ואמרו תנא ונתבאר בגמרא שאין חליצת קטן כלום וכן השוו אותם חכמים בכ"מ לכל דבר שצריך דעת. ויש מי שהקשה על דברי רבינו ממה ששנינו במשנה החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה ואמרו בגמרא אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום מדקאמר אין חליצת קטן כלום ולא קאמר אין חליצתן כלום אלמא מודו חכמים בחליצת חרש וחרשת דחליצה פסולה היא. ועוד הקשו ממה שאמר שם בגמרא דטעמא דמתניתין לפי שאינן באמר ואמרה ואמר רבא השתא דקאמרת קריאה מעכבת לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתני' דקתני אם לא קראה חליצתה כשירה כרבי זירא דאמר כל הראוי לבילה וכו' אלמא טעמא דמתניתין אינו משום דלאו בני דיעה נינהו אלא לפי שאינן ראויים לקריאה והרי הם כאלם וכאלמת ויש לדחוק בזה לדעת רבינו דלהכי מפרשין טעמא דמתני' משום קריאה לאשמועינן דאפי' אלם ואלמת חליצתן פסולה ומיהו אינן שוין בדינן אלא הא כדאיתא והא כדאיתא ושמואל דקאמר אין חליצת קטן כלום ולא קאמר אין חליצתן כלום משום דהוה משמע ליה דמשום קטן בלחוד תני במתניתין חליצה פסולה אבל בחרש ובחרשת אפי' תנא דמתני' מודה דאינה כלום ואגב גררא דקטן נקט בהו פסולה הילכך לא איצטריך ליה אלא קטן א"כ דפלוגתא דר"מ וחכמים בקטן שמיע ליה באיך לא שמיע ליה ומשום הכי לא קייל להו ומיהו אנן סמכינן על התוספתא שהיא מפוה אותן וזה התירוץ יותר נכון כנ"ל לדעת רבינו אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל סבורין שהחרש והחרשת הרי הם כאלם ואלמת ואינן כשוטה לדבר זה והאריכו בטעם זה וכן נראה מן ההלכות :

יד רקקה בלבד. זה מבואר בגמרא (דף ק"ה) אליבא דר"ע דהלכה כמותו. וק"ל קצת בדברי רבינו שנראה מהם שהוא סובר שהרקיקה בלבד פוסלת לאחין מן התורה והביא מקרא לזה ככה יעשה לאיש המעשה שהוא החליצה והרקיקה הוא מועיל ואע"פ שיש חילוק בין חליצה ורקיקה שהחליצה בלבד מכשרת בדיעבד ואילו רקיקה אינה מכשרת אלא פוסלת כמו שנתבאר סובר הוא ז"ל ששניהם שוין לפסול מן התורה וק"ל דהא משמע מסקנא דגמרא בהדיא דרקיקה אינה פוסלת אלא מדרבנן והטעם אמרו שם משום דאין דרך רקיקה אלא אחר חליצה הילכך אי לא הוה פסלה אתי לאחלופי בחלוצה דעלמא להתירה לאחין ועוד קשה דהא ר"ע לא דריש דבר שיש בו מעשה בלבד אלא דבר שיש בו מעשה באיש דהיינו חליצה בדוקא ור"א דדריש דבר שיש בו מעשה ס"ל דחלצה בלבד חליצתה פסולה וכיון דקי"ל כר"ע היאך כתב רבינו דרשתו של ר"א וצ"ע לי :

טו חלצה ורקקה. ברייתא ומשנה שם. ומ"ש שאינן יודעין להקרות מתבאר שם שאין צריך שידעו להקרות אלא לכתחלה :

טז חלצה בלילה. בבא זו ג"כ מבוארת שם במקומות חלוקים. ויש מי שנסתפק בקטנה שחלצה בדיעבד אם היא כשרה ומשמע דכיון דמסקנא דגמרא והלכה עד שתביא שתי שערות שאפילו בדיעבד פסולה וכדברי רבינו. ויש בקצת ספרים טעות סופר בכאן שכתוב בכן חליצתה כשרה ואינו אלא פסולה ופשוט הוא : וכן אם חלצה. שם מבואר :

אבל

אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל : י ואין הסדר מעכב אלא אם לא קראה בתחלה לא היא ולא הוא או שרקקה ואח"כ חלצה או שקראה ואח"כ רקקה חליצתה כשרה : יא ולמה לא תחזור ותרוק על הסדר שמא יאמרו רקיקה לבדה אינה כלום ואינה פוסלת מן האחין : יב חלצה בלבד ולא קראה ולא רקקה חליצתה כשרה. ואצ"ל שחלצה וקראה ולא רקקה. או שחלצה ורקקה ולא קראה שחליצתה כשרה : יג בד"א כשהיו יכולין לדבר שהרי הן ראויין לקרות אבל אלמת או אלם אינן חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה. ואינן כחרש וחרשת שחלצו שלא עשו כלום. לפי שהחרש או החרשת אינן בני דעת : יד ירקקה בלבד שלא חלצה ולא קראה. או שרקקה וקראה ולא חלצה הרי זו כחליצה פסולה : קראה היא והוא ולא חלצה ולא רקקה לא עשה כלום שנאמר ככה יעשה לאיש. שהמעשה שהוא החליצה והרקיקה היא שמועיל אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת : טו חלצה ורקקה וקראה והם יושבין או מוטין על צדיהן. או שהיה שרוך הנעל קשור על שוקו מן הארכובה ולמטה. או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין להקרות וכן הסומא שחלץ חליצתו כשרה : טז חלצה בלילה או שחלצה בפני שנים או בפני שלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול. או * שהיה המנעל קשור למעלה מן הארכובה. או * שהתיר הוא ושמטה היא או שהתירה היא ושמט הוא. או שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא. או שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא. וכן קטנה שחלצה לגדול חליצתן פסולה. וכן אם חלצה בפני יחיד

א שם בטור סמ"ג שם :

לחם משנה

ואין פיסול בסומא כלל וא"ת היכי קאמר דלאו בדוקא הא יושב שהזכירו שם בברייתא בדיעבד הוא דלכתחלה עומד בעינן מועמד ואמר וא"כ כיון דיושב הוי ברייתא בדוקא ע"כ בכולהו נמי הכי הוי וי"ל דאפשר דאפילו ביושב לא הוי בדוקא דהא החליצה הוי מיושב לכתחילה אלא הקריאה והרקיקה צריך מעומד וברייתא לא הזכירה אלא חליצה שכן אמרו החולצת מן הגדול בין עומד בין יושב ועיקר החליצה חליצת מנעל היא וכך הוי אפילו לכתחילה :

יג בד"א כשהיו יכולים לדבר שהרי הן ראויים לקרות. כתב ה"ה וכן השוו אותן חכמים בכל מקום לכל דבר שצריך דעת וקשה קצת להך ראיה דא"כ נשוה חרשת לקטנה וכי היכי דקטנה חליצתה פסולה חרשת נמי ליהוי חליצתה פסולה דחרש וקטן שוים לכל דבר ומה שיש בקטנה היא ראוי להיות בחרשת :

טו חלצה ורקקה וכו' וקראה והן יושבין או מוטין על צדיהן וכו' וכן הסומא שחלץ חליצתו כשרה. כתב ה"ה ומתבאר שם שאין צריך שידעו להקרות אלא לכתחלה אולי דעתו מפני שנתבאר שם שאין הקריאה מעכבת :

טז וכן קטנה שחלצה לגדול חליצתן פסולה. בפרק מצות חליצה (דף ק"ה:) אמרו על מתניתין דקטנה שחלצה וכו' חליצתה פסולה זו דברי רבי מאיר דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכ"א איש כתוב בפרשה [אבל] אשה בין גדולה בין קטנה ואמרו שם במסקנא רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות ע"כ. והנראה לכאורה דהך והלכתא הוי דלא כחכמים דאמרו אשה בין גדולה בין קטנה אלא ה"ק והלכתא כר"מ דמקשינן אשה לאיש ובעינן עד שתביא שתי שערות וכ"כ מדברי התוספות שכתבו בהך והלכתא הוי כדברי רבא והכי קאמר לדברי רבי עד שתגיע לעונת נדרים אבל הלכתא כר"מ דמקשינן אשה לאיש ועד שתביא שתי שערות וא"כ נראה לפי זה דבקטנה אין חליצתה חליצה כלל דכיון דמקשינן אשה לאיש ובקטן קי"ל דאין חליצת קטן כלום דלא כר"מ דאמר דפסולה ה"ה בקטנה וכ"ל שזה טעמו של הרא"ש שכתב הטור בסימן קס"ט דחליצת קטנה אינה כלום כחליצת קטן ואם רבינו מפרש כפירוש זה דהך והלכתא הוי כר"מ קשה דמשמע דאינה חליצה כלל לדידן דקי"ל כרבנן דאין חליצת קטן כלום לכך היה נראה לומר דהך והלכתא הוי אליבא דר' יוסי וה"ק לעולם דמדאורייתא בין גדולה בין קטנה אבל מ"מ מדרבנן צריך עד שתביא שתי שערות ואם לא הביאה אפשר דכשרה בדיעבד כיון דאינו אלא מדרבנן או אפשר דפסולה וזהו שכתב ה"ה שיש מי שנסתפק ומ"מ דעת רבינו דפסולה וא"כ לפי זה לית לן היקשא דאשה לאיש אבל אם נאמר זה בדברי רבינו קשה קצת שהוא ז"ל כתב בפרק ראשון וכן היבמה הקטנה אם רצה היבם וכו' אינה חולצת וכו' כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש כך אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה משמע לכאורה דהיינו היקשא דאשה לאיש לכך נאמר דרבינו מפרש דהך והלכתא הוי אליבא דר"מ משום דמקשינן אשה לאיש וכי תימא א"כ כיון דאין חליצת קטן כלום ה"ה חליצת קטנה כיון דמקשינן י"ל דהך דמקשינן לא הוי אלא מדרבנן כדמשמע בירושלמי כמ"ש התוספות וא"כ מדאורייתא הוי חליצה גמורה ולכך קאמר דהוי חליצה פסולה והרב מוהרר"י קארו ז"ל כתב שם דלא מצא זאת הסברא שכתב הטור דחליצת קטנה אינה כלום ואינה פוסלת על כל שאחין אלא לבעלי התוס' שכתבו בפרק מצות חליצה על מתני' דקטנה שחלצה וכו' וא"ת מ"מ כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי [קטנה] הוה אמינא דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מן התורה להכי תני משתחלוץ ייתור לשון דלאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כחליצת קטן ע"כ ולפי מה שהבין בדברי התוס' דמאי דקאמרי אינה כלום ר"ל ואינה פוסלת על האחין תימה טובא דהיכי אמרו כמו חליצת קטן הא מתניתין ר"מ ור"מ סבר דחליצת קטן פוסלת דהכי אמרה מתניתין דחליצת קטן פסולה אלא ודאי נ"ל דאין כוונת דברי התוספות לומר אינה כלום ולא פסלה אלא ר"ל אינה כלום מן התורה דהוה ס"ד דמה"ת הויא חליצה ורבנן הוא דפסלוה משום דמקשינן ולא הוי כחליצת קטן דמן התורה אינה חליצה ומדרבנן הוי חליצה כדאמר עשו חליצת בן תשע כבגע בגדול לכך קאמר תחלוץ משתגדיל לומר דמדאורייתא אינה כלום אלא מדרבנן הוא דהוי חליצה לבד כמו חליצת קטן

משנה למלך

יג אבל אלמת או אלם אינן חולצין וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ג מהלכות בכורים דין ד') :

רקקה

הגהות מיימוניות

* [כתב הרא"ש ז"ל הא דפסיל בהתיר הוא דוקא שהוא בענין שלא היה יכול להלוך בו אם לא שהוא קשור לפי שהתרתו הוי כאילו שומטו כיון דהסיפו ליפול מ:צמו אבל מנעל שיכול לעמוד ברגלו ולהלך בו בלא קשירה וחלץ בו כשירה בדיעבד בלא קשירה עכ"ל] : ** [דעת הרא"ש בפירוש ר"ח דא:קטעה רגלו קאי דלא כפירוש הרי"ף והרמב"ם וע"ש] :

יחיד ואפילו בינו לבינה ובלילה הרי זו חליצה פסולה. אבל חרש שוטה וקטן שחלצו וכל החולץ למי שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום אינה חליצה: יז יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה מעל שמאלו חליצתה פסולה. *היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צידה או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגליו

א גם זה שם :

כסף משנה

טז אבל חש״ו שחלצו וכו׳ אינה חליצה. כתב הריב״ש בפ׳ כל הגט (דף כ״ד:) אמר שמואל כ״מ שאמרו חכמים גט פסול פסול ופוסל חליצה פסולה ופוסלתה ופרש״י פסולה להתירה לשוק אבל *פוסלת היא אותה מן האחין שלא תתייבם [להם] עוד דקמו עלה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה עכ״ל. ואע״ג דבגט לא קי״ל כשמואל דאמוראי טובא פליגי עליה התם וה״ל איהו יחיד לגבייהו בחליצה משמע דהלכה כוותיה ואף אם נאמר דהלכה כר״א דפליג עליה לא פליג אלא בקטן ואנפילייא ובכולהו אידך מודה לשמואל ואע״ג דנקט במילתיה שמאל ולילה פסולים ופוסלים לאו דוקא הני ולדוגמא נקטינהו דהא בהנהו כשמואל ס״ל אבל בקטן ואנפילייא דפליג עליה דשמואל ודאי בדוקא נקטיה דאי הוו אחריני ה״ל למינקט להו בהדייהו וכ״כ דעת רבינו שכתב בכולן חליצה פסולה ופוסלת ובקטן ואנפילייא כתב שאינה חליצה כלל נראה שפסק כר״א ובקטן ואנפילייא דוקא פליג ובכדון זה ודאי אפילו נאמר שהמודעא קיימת מ״מ אין החליצה בטלה לגמרי אלא שהיא חליצה פסולה דומיא דחליצה מעושית דקתני עלה בפרק מצות חליצה שהיא פסולה וא״כ פסלה על האחין. ואם יחלוק חולק ויאמר זהו בחליצה מעושית שאין שם מודעא אבל המוסר מודעא על החליצה ואומר שכל חליצה שיחלוץ תהיה בטלה לגמרי הנה אם המודעא קיימת החליצה בטלה לגמרי דומיא דגט שכתב הרמב״ם בפ״ו מהלכות גירושין מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי בטל הוא וכתב בפ״י שכ״מ שכתב גט בטל הוא בטל לגמרי וכו׳ וא״כ במוסר מודעא על החליצה נאמר שהחליצה בטילה לגמרי ולא פסלה עליו. נשיב לו הנה הרמב״ם עצמו כתב בפ״ב מהל׳ יבום וחליצה שהמוסר מודעא על החליצה חליצתה פסולה ושחליצה מעושית ע״י ישראל שלא כדין או ע״י עכו״ם שאנסוהו מעצמם כדין פסולה וע״י עכו״ם שלא כדין אינה חליצה וכתב בסמוך לזה כ״מ שאמרנו אינה חליצה הו לא עשה כלום או אינו כלום הרי אלו כאילו לא נחלצה לו ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה ומותרת להתייבם וכ״מ שאמרנו חליצה פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ונאסרה על האחים ואינה מתייבמת ואינה מותרת להנשא לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה. הנה שהרב אינו משוה דין החליצה לדין הגט בזה שאע״פ שהמוסר מודעא על הגט ורוצה שיבטל הרי הוא בטל ואינו כלום אין כן בחליצה אלא חליצה פסולה הוא ומועלת לפסלה מן האחין ולאסרו בקרובותיה ולפסלה מן הכהונה. וכ״ל שטעם החילוק שיש בין גט לחליצה לדעתו הוא זה דבגט שיכול לבטלו אחר שנכתב ולומר גט זה בטל כי דעתו ז״ל שכשהגט ביד הבעל יוכל לבטלו ואינו מגרש בו לעולם וס״ל ז״ל דה״ה נמי קודם שנכתב שיכול לבטלו אפילו בלא אונס אבל בחליצה אינו יכול לבטלה קודם חליצה בלא אונס שהרי כשאומר אני רוצה שכל חליצה שאחלוץ תהיה בטלה וידענו שאינו אנוס או שאינו מודה בזה אין בדבריו כלום דהא אתי מעשה החליצה ומבטל דבריו הראשונים ואם נאמר שדעתו לומר שהוא מבטלה מעתה לאחר שתחלוץ הרי לאחר חליצה אינו יכול לבטלה שכבר הותרה לשוק אבל מודעת החליצה היא שיאמר שהוא אנוס ואנו מאמינים אותו בזה משום דגלויי מילתא בעלמא הוא דומיא דגט או מתנה או אף אם לא יאמר שהוא אנוס אלא שהוא מבטלה שהם נאמר שאומר כן מפני שהוא אנוס שאל״כ מה לו לחלוץ ושיצטרך לבטל קודם לא יחלוץ ולא יבטל וכיון שאין מודעת החליצה אלא מחמת אונס אין החליצה בטלה מחמתה אלא שהיא חליצה פסולה ופוסלת כמו בחליצה מעושית. ואפשר לחלק עוד שבגט כשהוא מבטל קודם הכתיבה הוא מבטל שליחות הסופר והעדים או שאינו כותבו לשמה ולתורת גירושין ולכן הוא בטל לעולם וכן כשמבטל אחר כתיבה הוא מבטל גם זה מלהיות לעולם בתורת גירושין ולכן הגט בטל שאם לא נכתב לשמה או שלא נתנו בתורת גירושין אינו גט כלל אבל בחליצה החליצה עצמה אינו יכול לבטל שתהיה כאילו לא נעשתה אלא שהוא אומר שלא יתכוון בה לשם חליצה ולהתירה לשוק א״כ לו יהי כדבריו אינה חליצה בטלה אלא חליצה פסולה ופוסלת כדאמרינן התם גבי חלוץ לה ובכך אתה כונסה שאינו מתכוון להתירה שהיא חליצה ופוסלה מן האחין עכ״ל:

יז יבם שרגלו הימנית חתוכה וכו׳. כתוב בא״ח מכאן דקדק מורנו שדעת הרמב״ם שאם חלצה בימין חליצתה כשרה שאל״כ הל״ל ואם חלץ חליצתה פסולה עכ״ל. ואין דקדוק זה מוכרח דאיכא למימר דה״ק בימין לא שייך חליצה כיון שרגלו חתוכה ואם חלץ בשמאל חליצתה פסולה. וכבר ביאר בסוף הפרק מה בין אמרו חליצה פסולה לאמרו אינה חליצה :

חלצה

מגיד משנה

אבל חרש שוטה וקטן. כבר הארכתי למעלה בדין החרש. ומ״ש וכל החולץ וכו׳ זה מבואר בהרבה מקומות בגמרא שאין חליצה שאינה צריכה פוסלת בכהונה ומפני כך אמרו שאין ראוי לחלוץ בכיוצא בזה כמו שנתבאר פ״ג בבבא המתחלת כד״א בשהיתה פסולה וכו׳ ויתבאר פ״ח שאפילו ספק חלוצה לא גזרו בה :

יז יבם שרגלו. דעת רבינו וההלכות הוא שמי שנפסקה רגלו הימנית אף ע״פ שלא נפסק עד הארכובה אינו חולץ וכשאמרו במשנה (דף ק״ה) מן הארכובה ולמטה חליצתו כשרה הוא בשלא נפסק רגלו אלא שהנעל קשור בשוק למטה מן הארכובה אבל נפסקה רגלו אינו חולץ מההיא דאמימר (דף ק״ג) דאמר האי מאן דמסגי על לוחתא דכרעיה לא חליץ וכ״ש נפסק רגלו וכן דעת בעל העטור ז״ל אבל רש״י פי׳ בההיא דאמימר ואע״ג דתנן מן הארכובה ולמטה כשרה התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל הוא עכ״ל וזה דעת בעל המאור דכל שנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חולץ וכן דעת הרשב״א ז״ל וכתב הוא ז״ל והוא דדחים מאי דאשתייר אארעא כדאמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אארעא עכ״ל: היתה רגלו עקומה. זו היא מימרא דאמימר שהזכרתי בסמוך האי מאן דמסגי על לוחתא ופירש״י שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל לוחתא לשון לווחין פלאנט״א בלע״ז כלומר שאינו דורס במקום מדרס הרגל עכ״ל. ופירש רבינו שזה כלל לכל שאינו יכול לדרוס במקום דריסה לפי שאינו יכול לנעוץ עקבו וכ״כ שם בגמרא דטעמא דאמימר משום אידך דידיה דאמר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אארעא ואע״ג דאם לא נעץ כשר בדיעבד מ״מ בעינן ראוי לנעוץ וכל שאינו ראוי חליצתו פסולה. ובהשגות א״א לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה ע״כ נראה שהוא ז״ל סובר דלא אמרה אמימר אלא לכתחלה ואין נראה כן מן ההלכות ומן הגאונים ז״ל שא״כ לא היו צריכין לחלק בין משנתינו להא דאמימר דמתני׳ בדיעבד היא :

ויבמה

* (בגמרא שלנו כתוב ופוסלתה מן האחין וט״ס הוא כי זה מפי׳ רש״י ולא מדברי הגמרא) :

לחם משנה

קטן אבל לעולם דבין חליצת קטן בין חליצת קטנה פוסלת על כל האחין זה נ״ל מפירוש דבריהם ז״ל: ואפילו בינו לבינה וכו׳. פרק מצות חליצה (דף ק״ה:) הקשו בינו לבינה מי ידענא והיכלו אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואים אותו מבחוץ ע״כ. ורבינו לא הזכיר מזה כלום ואפשר לומר דסמך על המבין אי נמי י״ל דבגמרא הקשו כן משום דאמרו שם דהכשיר ר׳ עקיבא ולהכי הקשו דאפילו הוא והיא מודים דנחלצה לא מהימנו כדי להתירה לעלמא אבל רבינו דפסק דפסולה אפילו ליכא עדים כיון דשניהם מודים מהימנו לפוסלה לאחין. ומ״ש רבינו דהוי חליצה פסולה בינו לבינה אע״ג דמתניתין לא קאמר אלא בשנים כבר כתבו שם התוספות דר״ש דמכשיר בשנים דלאו דוקא בשנים ולא נקט שנים אלא משום עדות וה״ה בינו לבינה :

יז יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל. כתב ה״ה ז״ל דעת רבינו וההלכות וכו׳ בפי׳ דברי ההלכות ורבינו יש ב׳ פירושים האחד מה שהבין ה״ה דטעמא דאמימר (דף ק״ג) דפסיל מאן דמסגי על לוחתא הוא משום אידך מימרא דבעי למידחסיה וההי דבאידך מימרא אם לא דחס בדיעבד חליצתה כשרה משום דהוא ראוי לבילה אבל הכא כיון דאינו ראוי לנעוץ אפילו בדיעבד פסולה. הב׳ מה שהבין הטור ז״ל בסימן קס״ט כיון דתלוי הך מימרא באידך כי היכי דבההיא דמסגי אלוחתא בדיעבד פסול הוא הדין בההיא דצריך למדחסיה אם לא דחס פסול. ובהבנת דברי הר״א ז״ל יש ג״כ שני פירושים האחד מה שהבין ה״ה דסבירא ליה דטעמא דהך מימרא דמסגי אלוחתא הוא משום דדחסיה כדברי רבינו אלא שחולק עליו וסובר דאפילו בהך מימרא דמסגי אלוחתא אפילו בדיעבד לא פסיל וזהו שאמרו לא חלין דמשמע לכתחילה ולא מחלקין בין ראוי לנעוץ לאינו ראוי לנעוץ. הב׳ מה שהבין בו הטור ז״ל והוא מוסכם לדעת הרא״ש ז״ל דאין הטעם בשתי המימרות שוות אלא דטעמא דמימרא קמא דצריך למידחסיה הוא מפני שתהא טורחת לחלוץ רגלו ולפעמים מנעל של ב״ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא ידחוק רגלו בקרקע וטעם מימרא השנית הוא לפי שמנעלו נחלצת מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וכו׳ ולכך המימרא הראשונה אם לא דחס כשר בדיעבד ובמימרא שניה דהוי טעמא מקרא הוי פסולה. והשתא יש לתמוה טובא לכל הפירושים. למה שהבין ה״ה בדברי רבינו וההלכות קשה כיון דמימרא ראשונה הוא לכתחלה דוקא א״כ מה הקשה שם רב אשי לאמימר מההיא ברייתא דאמרה לעיל בין עומד בין יושב בין מוטה הא לעיל הובאה שם אותה ברייתא בגמרא ואמרו שם חליצתה כשרה ובדיעבד הוא ומאי דקאמר אמימר הוא דלכתחלה לא וה״ז דומה למה שהכריח ה״ה לומר דאין ההלכות והגאון סוברים כהר״א ז״ל במימרא שניה דא״כ מאי קשיא להו ממתניתין דמן הארכובה ולמעלה חליצתה כשרה והוצרכו לתרץ הא מתניתין לא קאמרה אלא כשרה ואמימר קאמר דלכתחלה לא יעשה והך קושיא גופא קשיא להו בקושיא דפריך בגמרא במימרא קמייתא כדכתיבנא ומה גם דהרמב״ם ז״ל ע״כ סובר דהך ברייתא בדיעבד דוקא דהא דקדק לעיל בחולצת מן הסומא דחליצתה כשרה דמדקאמר כשרה משמע בדיעבד דוקא. ועוד קשה כיון דפיסול מסגי אלוחתא לא הוי אלא משום דצריך למידחסיה א״כ אמאי לא פריך רב אשי לאמימר מההיא דסמוכות הרגלים ולימא ליה ודאי דלא בעינן למידחסיה דא״כ דסמוכות הרגלים אמאי חליץ הא לא מצי למידחסיה ואמאי פריך הא דסמוכות הרגלים במימרא בתרא ולא פריך ליה לאלהר במימרא קמא. ובמה שהבין הטור ברבינו והרי״ף ז״ל דאפילו במימרא קמא פסול בדיעבד לא תפול קושיא ראשונה שהקשיתי אבל תפול השניה. ובמה שהבין ה״ה בדברי הר״א ז״ל תמיהה טובא דכיון דבין במימרא קמא בין במימרא בתרא ס״ל דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד לא פסיל לא פריך רב אשי כלל לאמימר לא במימרא דההיא דבין יושב בין מוטה ולא במימרא בתרא מההיא דסמוכות הרגלים דבכולהו מיתניא בברייתא לעיל חליצתה כשרה ומשמע אבל לכתחלה לא והא דמקשה ליה ה״ה מן ההלכות והגאון היה לו להקשות מדברי הגמרא והוא כעין הקושיא עצמה כדכתיבנא ועוד תפול הקושיא השנית שהקשיתי לעיל דכיון דהבין דטעם ב׳ המימרות שוות א״כ אמאי לא פריך רב אשי במימרא קמא מהא דסמוכות הרגלים. ובמה שהבין הטור בדברי הר״א ז״ל יש כאן קושיא אחת והיא מאי פריך במימרא קמא מההיא דבין עומד בין יושב הא אמימר לא קאמר אלא לכתחלה וברייתא הוי בדיעבד ובכל הני דהנהו ברייתא פסק הטור שם דבדיעבד לא. ע״כ נ״ל לתרץ ולומר דהך מקשה והך מתרץ סברי דכי מכשרינן בדיעבד היינו חד פיסולא אבל תרי פיסולי לא מכשרינן בדיעבד ועם הקדמה הזאת מקשה שפיר במימרא קמא אמימר לרב אשי דהשתא דאמרת דצריך למידחסיה אכרעיה הוי תרי פיסולי חד דעומד בעינן כדילפינן מועמד ואמר והשניה דצריך למדחסיה אכרעיה ולזה הקשה לו דנהי דברייתא בדיעבד מ״מ היכי מכשרינן תרי פיסולי בדיעבד ותירץ דאינו אלא חד פיסולא דלעולם דדחים לכרעיה ולפ״ז הקשה שפיר נ״כ במימרא שניה רב אשי לפי מה שהבין ה״ה בדברי הר״א ז״ל דכיון דאמרת דמסגי אלוחתא הוא פסול לחלוץ מדרבנן א״כ הרי כאן שני פסולים הראשון שהוא אינו ראוי לחלוץ וחולץ והשני שחולץ בסמוכות הרגלים שאינו נקרא מנעל גמור ותרי פיסולי לא מכשרינן בדיעבד ותירץ דליכא אלא חד פיסול שהוא פיסול המנעל דברייתא איירי דיהיב לאידך

ומלין

יח ויבמה שידיה חתוכות . שם (ק"ה) יבמה גדמת חולצת בשיניה : חלצה במנעל של בגד . מ"ש רבינו שבשל בגד אינה חליצה כלל ובשל שעם ושל סיב חליצה פסולה נראה שהוא סובר דכיון דאסיקנא התם (דף ק"ג) דלר"מ דס"ל בשל שעם ושל סיב אע"פ שאינן מחופין עור חליצתן כשרה מודה בשל בגד דחליצתן פסולה משום דלא מגין לדידן דקי"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב כל שאינן מחופין עור חליצתן פסולה אע"פ שמגינים בשל בגד נמי כיון דלא מגין מעלינן ליה דרגא ואמרינן דאינה חליצה ומתניתין דקתני באנפליא חליצתה פסולה ר"מ היא דסתם מתני' ר"מ היא ולא קי"ל כוותיה. זה נראה בדעתו ז"ל ואין דברים מוכרחין אבל הרשב"א ז"ל כתב שכולן שוין ובשל בגד נמי חליצה פסולה הויא דכולהו לרבנן ממעטין להו מדכתיב ואנעלך תחש אלמא עור בעינן הילכך כולן שוין ור"מ הוא דהוה קא מפליג בהו דלית ליה האי דרשא אלו דבריו ז"ל ולמטה בפרק זה מתבאר החילוק שיש בין חליצה פסולה לאינה חליצה כלל : אבל אם חלצה במנעל. כל זאת הבבא מפורש שם במקומות חלוקים :

יט חלצה בסנדל של עץ . פי' וה"ה לשאר דברים כלומר של שיער ושל סיב או של שעם ומחופין עור וכן מתבאר (שם ק"ב ק"ג) באוקימתא דאביי דאע"ג דאיצטיך קושטא היא לענין דינא ופשוט הוא ורבינו שב של עץ וה"ה לשאר . ומ"ש או שלא היה המנעל שלו מתבאר שלכתחילה צריך שיהיה המנעל שלו ואם אינו שלו צריך שיקנוהו לו וכן מבואר בגמרא דרב יוסף א"ל לאביי הב ליה סנדלא ואקנייה ליה וכתב הרשב"א דמדרבנן היא דאי מדאורייתא אפילו לכתחלה במנעל שאינו שלו אבל רבנן גזרו לכתחילה משום קטן שאינו חופה את רוב רגלו או גדול שאינו יכול להלך בו דכל שאינו שלו אינו עשוי כמדת רגלו ממש ע"כ דבריו. ויתר הדברים שכתב רבינו בבבא זו נתבארו שם במקומות חלוקים :

כ סנדל המוסגר . שם (דף ק"ג:) אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט ואחד סנדל של עכו"ם לא תחלוץ [בו] ואם חלצה חליצתה כשרה של תקרובת עכו"ם *ושל זקן העשוי לכבודו לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה והוסיף רבינו של עיר הנדחת ופשוט הוא שהרי הוא כתקרובת עכו"ם שאין בטלה עולמים וכן כתבו ז"ל ופי' תקרובת עכו"ם כגון שזבח בהמה לפניה ועשה מנעל מעורה אבל אם הקריבו סנדל ומסרוהו לפניה לשם דורון אין זה תקרובת עכו"ם שאין תקרובה אלא המשתפך **)כעין פנים וכן מתבאר

רגליו ה"ז אינו חולץ שהחולץ *צריך לנעוץ עקיבו בארץ וזה אינו יכול ואם חלצה למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה : יח [א]יבמה [כ] שידיה חתוכות חולצת לכתחלה ואפילו בשיניה שלא נאמר וחלצה בידה. [ב]חלצה במנעל של בגד אינה חליצה. אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב. או שהיה תפור בפשתן. או שהיה מנעל של שיער או של סיב או של שעם או של עץ או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו או קטן שאינו חופה את רוב רגלו. או מנעל פרום שאינו חופה רוב הרגל או נפחת שאין מקבל רוב הרגל חליצתה פסולה : יט חלצה בסנדל של עץ ומחופה עור או היתה קרקעיתו עור ולחייו של שיער. או שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית. או שלא היה המנעל שלו או (*שלא) היה גדול שיכול להלך בו. או קטן שחופה את רוב רגלו או נפרם שחופה את רוב הרגל או נפחת שמקבל רוב הרגל חליצתו כשרה : כ סנדל [ג]המוסגר והמוחלט ושל כו"ם שמניחין אותו ברגלי הצורה לא תחלוץ בו. ואם חלצה חליצתה כשרה. ואע"פ שהוא אסור בהנאה. אבל סנדל של תקרובת כו"ם ושל עיר הנדחת. או שנעשה למת שיקבר

בו

*ס"א אינו　　א גם זה שם : ב טור שם סמ"ג עשין נ"ב : ג גם זה שם :

השגת הראב"ד

*צריך לנעוץ וכו' : כתב הראב"ד ז"ל לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה עכ"ל :

ב חלצה בסנדל המוסגר וכו'. כתב ה"ה והוסיף רבינו של עיר הנדחת עכ"ל. ונראה שלא היתה נוסחת ה"ה בגמרא מכוונת דבנוסחי דידן כתוב בברייתא בגמרא של עיר הנדחת בהדי של תקרובת עכו"ם ושל זקן העשוי לכבודו :

לחצוהו

*) לפי גירסת ה"ה שלא היה כתוב בה עיר הנדחת וכמ"ש הכ"מ תימה על רבינו איך הוציאו מדמוי תקרובת עכו"ם דלא כהירושלמי שכתב בהדיא שכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל ע"מ : **) ס"א המשתבר :

לחם משנה

וחלין אבל מה שהקשה ה"ה להר"א ז"ל מן הגאון והלכות פריך שפיר דליכא אלא חדא פיסולא דנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה והיינו פיסולא דמסגי אלוחתא וא"כ בחדא פיסולא מכשרינן בדיעבד וא"כ אין כאן קושיא דכאן אמר לא חלין לכתחלה ושם אמר בדיעבד כשרה אלא ודאי שאין דעתם כדעת הר"א ז"ל. ונשאר לתרץ קושיא אחת והיא להרי"ף והרמב"ם ז"ל לכל הפירושים ולהר"א ז"ל לפי מה שהבין בו ה"ה אמאי לא פריך רב אשי במימרא קמא מההיא דסמוכות הרגלים. ונראה לתרץ דרב אשי היה סובר במימרא קמא דטעמיה הוא משום מ"ש הרא"ש דפעמים יהיה המנעל גדול לרגלו ולכך צריך לדחוק רגלו בקרקע וא"כ אין לפסול האי דמסגי אלוחתא אם יהיה לו מנעל קשור שלא יפול מרגלו ולהכי לא מקשה ליה מההיא דסמוכות הרגלים אבל בתר דקאמר ליה במימרא שניה האי מאן דמסגי אלוחתא וכו' הבין שטעם מימרא קמא אינו אלא מפני שעל כל פנים צריך לנעוץ מפני שאם לא כן אמאי פסול האי דמסגי אלוחתא ולכך פריך ליה מהסיא דסמוכות הרגלים והוי פירכא בין למימרא קמא בין למימרא בתרא אחר שנתגלה לו טעם מימרא ראשונה ותירץ לו כגון דיהיב לאחר וכו'. ולפי מה שהבין ה"ה בדברי הר"א ז"ל דתרי מימרי לכתחילה דוקא דאין להקשות דתרוייהו למה לי דאיכי אי אשמעינן צריך למידחסיה אכרעא הוה אמינא דוקא דאפשר אבל היכא דלא אפשר כגון דרגלו הפוכה לחלוץ לכתחילה דלא מצריך אמימר הכי אלא היכא דאפשר לדחוס אי נמי הוה אמינא דטעמא דאמימר דצריך למידחסיה אינו שצריך לנעוץ העקב אלא שידחוס הרגל בכל אופן שיהיה וא"כ אף ברגלו הפוכה נועץ גם הרגל אם ירצה ובהכי סגי קמ"ל ואי אשמעינן רגלו הפוכה הוה אמינא הך אסור משום דלא מיקרי רגל אבל לא צריך למידחס היכא דהוי רגל קמ"ל ומדלא השיג הר"א ז"ל כאן ואמר והוא שיש לו את כמו שהשיג גבי החולצת מן הסומא משמע דהכא בכל גוונא לא חלין ומ"ש בשלטי הגבורים והראב"ד כתב שאם אין לו את חולץ לכתחילה קאי לחולצת מן הסומא ולא למאן דמסגי אלוחתא וכן כתוב באלפסי ישן ובאלפסי החדש יש סימן על הך מימרא דאמימר וע"ז כתב הראב"ד והוא טעות המדפים דאותו הסימן אינו אלא לרמז על ההגהה אחרת של וכ"כ הרמב"ם וכו' אבל הראב"ד כתב סימנו הוא גבי והחולצת מן הסומא דהסיא דמסגי אלוחתא ודאי לא שנא ליה להר"א בין יש לו את לאין לו את משום דס"ל דהוי דאורייתא משום מעל [רגלו] ולא מעל כף רגלו כמ"ש הטור בשמו ולזה לא השיגו הר"א ז"ל לרבינו כאן :

יט או היתה קרקעיתו של עור ולחייו של שער . היינו בעיין דפרק מצות חליצה (דף ק"ב:) דאמרו שם בעא מיניה ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שיער מהו א"ל מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש ת"ה כלו של שיער נמי ההוא קרקא מיקרי ע"כ. ומפרש רבינו תרסיותיו ר"ל לחייו ומדכתב רבינו של שיער משמע דוקא של שיער הבא מן התחש אבל של דבר אחר לא. אבל הטור בסימן קס"ט כתב אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור וכתב הרב"י ז"ל דמשמע ליה דנקט בגמרא של שיער לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט וכי שני בגמרא לפי זה מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש צ"ל דלאו טעמא משום דהשיער כיון שבא מן התחש מיקרי תחש כדמשמע לפירוש רש"י אלא ר"ל כיון שהמנעל הוא של עור לא משגחינן בתרסיותיו וקרינן ביה ואנעלך תחש וקשה לפירוש זה א"כ מה הקשו בגמרא א"ה כולו של שיער נמי הא פשיטא דלא מהני תרסיותיו של שיער אלא מפני שהמנעל שהוא העיקר הוא של עור אבל כשהמנעל הוא של שער מהיכא תיתי לן דמהני והיכי מקיימינן קרא בתחש דהא שיער לא מיקרי בא מן התחש לדעת הטור וי"ל דהטור הוקשה לו בדברי הגמרא האי בעיין דנקט של שיער אי דעתיה הוא משום דבא מן התחש א"כ אמאי לא בעי מעיקרא בכולו שיער מהו כיון דבא מן התחש מיקרי תחש או דילמא לא וכ"ת שני ליה בין תרסיותיו לכולו א"כ מאי פריך בתר הכי א"ה כולו נמי הא אמרינן דשאני ליה לכך נראה לו לטור דהבעיין כשאל מאי דנקט שיער לאו דוקא וה"ה אפילו שאינו של עזים שאינו בא מן התחש אלא שיער אדם דקא מיבעיא ליה הוא מי משגחינן בתרסיותיו וכיון שאינם של עור לא מהני או דילמא לא והשתא א"ש דלא בעי בכולו דפשיטא ליה דלא מיקרי תחש ובכולו לא מהני ובתר דשני ליה ואידך מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש אז הבין הבעיין דמשום השיער נקרא תחש כיון שהוא בא מן התחש לכך קאמר ליה דמהני וזהו שאמר לו מי לא קרינן ביה וכו' ועפ"ז הקשה לו השתא דאמרת דכיון דבא מן התחש תחש מיקרי א"כ אפילו כולו של שער נמי ואז גלה לו הפשטן ואמר ההוא קרקא מיקרי דכיון שאינו עור לאו מנעל [הוא] ואע"ג דבא מן התחש לאו כלום הוא ומ"ש לך מי לא קרינן ואנעלך תחש כוונתו לומר משום דלא משגחינן בתרסיותיו כיון שעיקר המנעל של עור אבל לא כמו שהבנת שהשיער נקרא תחש ועפ"י פירוש זה יצא הדין של הטור . זה נ"ל טעמו של בעל הטורים אע"פ שאין דעת רבינו כן כדכתיבנא :

קרעה

הגהות מיימוניות

[כ] גרסינן התם אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינא ביה מיתנא כדלעיל בפרק זה וכתוב בפירוש ר"ח ירושלמי כיצד הוא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל כדי שתהא התרה וחליצה בימין עכ"ל הירושלמי. עוד בירושלמי עונבו שתוכל להתיר באחת מידיה. ומיהו נהגו העולם לקושרו היטב בקשר גמור גם צריך שיתירנו בימין לפירוש הירושלמי ואע"פ שלא מצינו שפוסלת שמאל אלא ברגל אבל ביד כשר לחלוץ בשמאל ואמר נמי לקמן בסוף פירקין גידמת היאך חולצת בשיניה משמע דלא טפסלא אם לא חלצה בידה הימנית מ"ר עכ"ל תוספות רבינו יהודה ע"כ :

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה עכ"ל : ואני אומר זה תלמוד ערוך הוא פרק מצות חליצה דגרס אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למידחסיה לכרעיה כו' אמר אמימר האי מאן דמסגי על לוחתא דכרעיה לא חליץ ויס"ג אלוותא א"ל רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים מאי לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר דחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לאו בר אוכא חליץ לאו בר קפיי חליץ ויס"ג בר אוכא ובר קיפוף ופירש"י ז"ל לוחתא לשון לוחין שאינו דורס במקום מדרס רגלו ואע"ג דתנן מן הארכובה ולמטה כשרה התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל הוא ובר אוכא ובר קיפוף פירש"י ז"ל כדאמרינן בפרק אלו מגלחין דאזלא לדעתיה דרב אשי ואתהפוך כרעייהו עכ"ל ולוואין שברגל הן הן האצבעות וילפינן מינה למאן דאתהפוך כרעיה דלא חליץ כלומר שא"א לו לחלוץ דאפילו דיעבד חליצתו פסולה וטעמא כדפירש רמז"ל מפני דלא אפשר למדחסיה לרגליה והדין עמו דהא אמימר אמרה ומינה ילפינן לה וכולהון טעמא חדא ניהו וכ"כ ר"י אלפס ז"ל באורך והסכמתו כרמז"ל וגם עליו הגיה הראב"ד ז"ל וכלנו הרמב"ן במלחמות וקיים דבריו וסתר דברי הראב"ד ז"ל בחידושיו : ויבמה שידיה חתוכות עד וחלצה בידה . פרק מצות חליצה (דף ק"ב) : חלצה במנעל וכו' עד חליצתה פסולה . פרק מצות חליצה (דף ק"א) ומקצתו פ"ק דקידושין (דף י"ד) : חלצה בסנדל של עץ כו' עד שהרי נתכוון לחלוץ לה. פרק מצות חליצה (דף ק"ח) :

שביארנו בהלכות גירושין : ו וחמש נשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה כך אין מעידין לה שמת יבמה. ודין עדות זו כדין אותה עדות לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם ולכל דבר : ז שתי יבמות שבאו ממדינת [ב]הים זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה *כמו שביארנו : ח [ג]היה לאחת מהן עד שמת בעלה. זו שיש לה העד עומדת באיסורה שאינה אסורה מפני בעלה אלא מפני יבמה. וזו שאין לה עד מותרת שהרי העיד העד שמת יבמה והיא נאמנת לומר שמת בעלי : ט [ד]היה לזו בנים ולזו אין בנים זו שאין לה בנים אסורה וזו שיש לה בנים מותרת. היה להן יבם אחר כאן ה"ז מייבם לשתיהן : י [ה]מת זה היבם שייבם אותן אסורות להנשא לזר כשהיו בתחלה. נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר : יא אף ע"פ [ו]שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא או תתייבם אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לזר הואיל והוא איסור לאו שמא יהיה קל בעיניה. וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר מתה אחותי שתכנס לביתה. ואין האיש נאמן לומר מתה אשתי שישא את אחותה עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואח"כ תכנס לביתה. שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה כמו שביארנו : יב [ז]לפיכך האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי. או שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי הרי זו אינה נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי יבם במדה"י ומת. בין שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי בין שאמרה מת בעלי ואח"כ מת היבם שניתן לי הרי זו נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר : יג [ח]האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. שהרי היתה בחזקת היתר לזר בעת שהלכה. אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת להתייבם וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת: יד הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במדה"י ומת ואח"כ מת בעלי נאמנת ומתייבמת שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה. אמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי אינה נאמנת לפטור עצמה מן היבום ומן החליצה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת

א גם זה שם : ב שם : ג שם : ד גם זה שם : ה טור שם סי' קנ"ט סמ"ג שם : ו טור סי' קנ"ו סמ"ג שם :

השגת הראב"ד

*כמו שבארנו וכו' : כתב הראב"ד ז"ל זה הדמיון אינו מחוור אם אמרו בעדות מיתה דמהימן עד אחד אפילו בדבר שהיא אינה נאמנת משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ולא משקר יאמרו בניתן לבעלה בן דאפשר דמשקר אפילו בעל עצמו שאמר יש לי בנים והוא מוחזק באחים ובלא בנים אינו נאמן להתירה בלא חליצה עכ"ל :

מגיד משנה

בנים או שניתן לבעלה בן. ובהשגות אמר אברהם זה הדמיון אינו מחוור כו' והרב בעל המאור סובר כדעת רבינו וכן הכריע הרמב"ן ז"ל וכתב דאין ראיה מהבעל דשאני עד דאף היא דייקא ומינסבא משא"כ בבעל דסמכה עליה לגמרי ע"כ. ואני אומר שאף בבעל אין הדין פשוט כן שכבר נתבאר למעלה שאם אמר יש לי בנים אע"פ שמוחזק באחין נאמן כדאיתא בהדיא בגמרא בפרק יש נוחלין (דף קל"ה) וסתמא קתני לה אע"ג דמוחזק דלית ליה בני נאמן ואפשר דכיון דמסקינן במוחזק באחין ואמר אין לי אחים אינו נאמן אלמא דבורו נגד חזקה לא מהני הה"נ במוחזק דלית ליה בני ואמר יש לי בנים אינו נאמן דכאן וכאן להתיר הוא בא וכי אמרינן דנאמן ה"מ דלא ידיע אי אית ליה בני או לא אבל במוחזק דלית ליה בני לא ויש לחלק ביניהם ולומר דשאני אחין דלא תליא מילתא בדידיה ואפשר דאית ליה אחין והוא לא ידע שהרי לא ראינו אינה ראיה נגד חזקה אבל באומר יש לי בנים דמילתא דתליא בדידיה ואיהו אמר דאית ליה בכל גוונא נאמן כנ"ל. ומ"ש רבינו ואפילו עבד או אשה פשוט הוא שכיון שעד אחד נאמן הרי הוא כעדות מיתת הבעל וכ"נ מן הסוגיא וכבר נתבאר פי"ב מהלכות גירושין דיני עדות מיתת הבעל ומי הן חמש נשים אלו שהזכיר כאן רבינו :

ז שתי יבמות שבאו. משנה פרק האשה רבה (דף קי"ט:) קרוב ללשון רבינו. ומה שכתב שאין יבמתה נאמנת הוא מפני שיבמתה היא אחת מחמש נשים שהזכיר בסמוך שנזכר פי"ב מהלכות גירושין :

ח היה לאחת מהן. שם במשנה :

ט היה לזו בנים. שם במשנה ובגמרא תנא לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות ולא הוצרך רבינו להזכיר זה שפשוט הוא לפי מה שנתבאר : היה להן יבם וכו'. שם במשנה נתייבמו ומתו יבמין אסורות לינשא ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם וקי"ל כת"ק וע"כ ל"פ אלא במתו אבל בנתגרשו לא ופי' מתו היבמין האלו בלא בנים אבל אם היו להם בנים ודאי מותרות הן בהכרח שהרי גמרא ערוכה שכל אחת נאמנת לומר מת בעלי לגבי עצמה אבל לגבי חבירתה לא וכיון שכן כשלאה אשת ראובן אומרת מת בעלי ונתייבמה ללוי והיו בנים ללוי אע"ג דאין אנו מאמינין לה לגבי רחל אשת ראובן האומרת מת בעלי מ"מ אפילו שמעון קיים הרי אינה יכולה להתייבם לו ולמה תאסר וכ"ש נתגרשו כמ"ש רבינו אבל בשמתו היבמין בלא בנים יש לחוש לכל אחת שמא בעלה של חבירתה קיים והיא זקוקה לו ופשוט הוא וכן פירש"י ז"ל נתייבמו שהיו להן כאן שני יבמין ונתייבמו שהאשה שאמרה מת בעלי תתייבם ולענין יבום לא הוצרכה זו לעדותה של זו והכי קאי שאין להן לא עדים ולא בנים ומתו היבמין אסורות להנשא לשוק זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו שמא עדיין הם חיים ואע"פ שנשאו שתיהן ליבמין בחזקת שמתו בעליהן אלא עצמן נאמנות אבל עכשיו כשינשאו לשוק נמצא עדותה של זו מועיל לזו ולאו יבמות מעידות זו על זו לצד היתר עכ"ל :

יא אע"פ שהאשה. משנה פרק האשה שלום (דף קי"ח:) אין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא וכו'. ומ"ש עד שיעידו שני עדים וכו' מפורש בסוגיא בפרק האשה רבה הדין והטעם :

יב לפיכך האשה. במשנה שם קרוב ללשון רבינו:

יג האשה שהלכה. במשנה שם מפורשת כל בבא :

בר"א

משנה למלך

יג אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי וכו'. הא דלא חיישינן בבבא זו שמא יבאו עדים ויתברר שמת בעלה ואח"כ מת בנה ותינשא לכהן ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה והוה לן למיחש כי היכי דחיישינן לקמן באומרת מת בעלי ואח"כ מת בני. היינו טעמא דכיון דהיא אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי כבר שויא אנפשה חתיכה דאיסורא שהיא בת חליצה ואפילו יבואו עדים ויאמרו בהפך פסולה לכהונה ע"פ לגבי דידה וזה דבר פשוט ודוק. וכן מבואר בתשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י שאפילו באו עדים באותה הודאה דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא והכחישוה מ"מ לגבי דידה אסירא גם תשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י יו"ד סי' י"ט ריהטא הכי יע"ש אלא שמצאתי למהרי"א בכתביו סי' רכ"ו דמשמע מדבריו הפך מזה דכל כנגד עדים לא מהימנא אפילו לשויא נפשה חתיכה דאיסורא. ואין לדחוק בדבריו דלא אמר הרב אלא בחוזרה בה מהודאתה במה שאסרה עליה, דאין בזה טעם כלל דמאחר דלא נתנה אמתלא הראויה בפני ב"ד על דבורא קמא מה לנו אם חזרה בה יע"ש. (*א"ה עיין לעיל פ"ט מהלכות איסורי ביאה דין ט"ו שכתב הר' המחבר ליישב דברי מהרי"א ז"ל באופן דלא פליג על הרשב"א יע"ש). ועוד יש לחלק באופן אחר [illegible] דמילתא לעיקר קושייתנו דהיינו טעמא דלא חיישינן בבבא ראשונה באומרת מת בני ואח"כ מת בעלי שמא יבואו עדים ויעידו חילוף הדברים ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. דהיינו טעמא דלהא אין לחוש דכיון שהיתה בחזקת היתר לשוק לא משקרא לומר מת בני ואח"כ מת בעלי לאסור עצמה לשוק א"נ קושטא קאמרה ולהציל עצמה מאיסור יבמה לשוק. ולי חייבינן שלא תתייבם היינו משום חשש איסור ערוה וכודאי אין לחוש לעדים שיבאו להכחישה משום חשש כרוז אתה מצריכה לכהונה שהוא דבר קל בעלמא וגם זה ישוב אמיתי לצאת מכל הספקות ודוק. (*א"ה ועיין לעיל פ"ט מהלכות גירושין דין כ"א) :

לחם משנה

והשתא לפי האמת אפשר לומר דעיקר טעמא משום דדייקא הוא ולא משום דעבידא לאיגלויי וכ"ת א"כ היא עצמה אמאי [אינה] נאמנת י"ל דבאשה ליכא אלא טעמא דדייקא לחוד אבל בעד דהוא סניף לו טעמא דעבידא לאיגלויי סגי אע"ג דאין זה עיקר הטעם מהני והשתא לפ"ז אכתי תיבעי לקמן דאפשר עדיין טעמא משום דייקא והתם ביבמה הוי דיוקא רבה ולכך מהני אבל בקטטה ומלחמה דהוי דיוקא זוטא לא ודכתבו התוס' ע"ש וא"כ אע"ג דתיפסוק בעיין דיבמה דמהני אפשר משום דעיקר טעמא הוא משום דעבידא לאיגלויי ואין עיקר טעמא משום דדייקא ומינסבא אבל הך הוי דיוקא רבה והתם לא הוי רבה כ"כ והשתא אתי שפיר דקאמר הרשב"א דשאני גבי עד דדייקא היא דלעולם בעי דיוקא בין דנאמר טעמא דעבידא לאיגלויי בין דנאמר דייקא ומינסבא אלא דלטעמא דעבידא לאיגלויי סגי

שמא

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה הדמיון אינו מחוור וכו' : ואני אומר תמה אני אם הדברים האלו יצאו מפי רבינו הראב"ד ז"ל שהרי שנינו במשנתנו פרק האשה שלום הכל נאמנין להעיד כו' דהיינו עדות שתוכל להנשא בו ואין בין אשת איש ליבמה בכ"מ בתלמוד וכן מוכח פרק האשה רבה ופרק האשה בתרא והתם נמי מוכח להדיא בכל עדות שהיא עצמה נאמנת או עד אחד נאמן הוא הדין לכל הכשרים לה ואפילו עבד ושפחה כדאיתא התם משנה שלימה ותלמוד ערוך וכן אין הפרש בין האח והבן כדתנן פרק האשה שלום ניתן לי בן במדינת הים כו' ניתן לי אח במדינת הים כו' ומ"ש בשם הראב"ד ז"ל דאפילו בעל עצמו שאמר יש לי בנים והוא מוחזק באחין בלא בנים אינו נאמן להתירה בלא חליצה בהפך אני רואה אותו פרק יש נוחלין (דף קל"ד) גמרא מתניתין דהאומר זה בני נאמן דשיילינן למאי הלכתא ומהדרינן אמר ר' יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום והדר אקשינן ליורשו פשיטא ומהדרינן לפטור את אשתו מן היבום איצטריכא ליה והדר אקשינן הא נמי תנינא בקידושין פרק האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ופרקינן התם דלא מוחזק לן באח כלומר באותה משנה הכא כלומר בדשמואל אע"ג דהוחזק לן באח והכי סלקא מסקנא דשמעתין כדמפרש בה טעמא אלמא דאפילו מוחזק באחים נאמן לומר שיש לו בנים וכ"כ ר"י אלפס ז"ל וכתב לפטור את אשתו מן הייבום דוקא קאמר שמותר אבל חליצה צריכה לפטרה בשוק ולאוסרה זה אינו חדא דהא מתניתין לאקולי מיתניא ולא לאחמורי ועוד אוסרת לייבם מיבעי ליה ועוד דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה אלא ודאי פוטר לגמרי קאמר אף בלא חליצה וכן פרשב"ם ז"ל ועוד פירש הוא ז"ל דהא דקתני זה בני נאמן ה"ה אם אמר יש לי בנים דנאמן אלא משום סיפא איצטריך ליה למיתני וכמו שביארתי וכ"כ ר"מ ז"ל מקולי ונמצאו דברי ר"מ ז"ל נכוחים : היה לאחת מהן עד שאין לה בנים אסורה. פרק האשה בתרא ביבמות (דף קי"ט) : היה לה יבם כו' עד מותרות לזר. פרק האשה בתרא ופרק האשה שלום (דף קי"ח) : אע"פ שהאשה נאמנת עד כמו שביארנו. פרק האשה שלום (דף קי"ח) ופרק האשה בתרא (דף קי"ט) : לפיכך האשה עד וחולצת ולא מתייבמת. פרק האשה שלום (דף קי"ח) : הלכה היא ובעלה בלבד עד נולד לה יבם קודם מיתת הבעל. פרק האשה בתרא ביבמות (דף קי"ט) .

ושלא כדין והחילוק שיש בין ישראל לעכו"ם על הדרך שכתב פ"ב מהלכות גירושין בדין הגט וכבר הארכתי שם בביאור דינים אלו: **כו** כ"מ שאמרנו אינה חליצה וכו'. החילוקים שכתב בכאן רבינו פשוטין הם שכל מקום שאמרו אינה כלום הרי היא כאילו לא חלצה וכל מקום שאמרו חליצה פסולה הולכים להחמיר בה בכל דבר וכ"כ מן הגמרא. אבל מ"ש שאם עברה ונשאת בחליצה פסולה שאין מוציאין אותה מידו נראה ודאי שמפרשים הוא עד שיחלוץ לה חליצה כשרה ואם לא כן כוונת רבינו קשה לי שהרי משמע בגמרא במקצת מקומות שהזכירו חליצה פסולה שמן התורה אינה כלום ואם כן היאך תעמוד עם בעלה בלא חליצה וזה צ"ע: **כח** יבמה שגדלה בין וכו'. שם (דף ק"ב) א"ר יהודה אמר רב יבמה שהגדילה בין האחין מותרת ליבמה לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה לאחד מהן ובהלכות מן הגמרא טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישינן שמא כיוונה ואע"ג דתניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחת ה"מ למשרייה לעלמא אבל לאחין מיפסלא ע"כ. ומכאן כתבו מן המפרשים שמה שנזכר למעלה רקקה בלבד הרי זו חליצה פסולה אינו אלא בשרקקה בב"ד אבל רקקה בינו לבינה או בפני שנים אינה פוסלת שאל"כ בכאן א"א שלא רקקה בפני אחד מהן וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **כט** גט חליצה שאנו וכו'. (שם) רבא אמר אין חולצין אא"כ מכירין ואין ממאנין אא"כ מכירין לפיכך כותבין גט וחליצה אע"פ שאין מכירין וכותבין גט מיאון אעפ"י שאין מכירין דלא חיישינן לב"ד טועין פי' ואין חוששין שמא טעו הב"ד וחלצו אע"פ שלא הכירו וכמ"ש רבינו וגירסתו כגירסת ההלכות ורש"י ז"ל ויש שם גירסא אחרת ואין חילוק ביניהם בעיקר הדין: **ל** וזהו נוסח גט חליצה וכו'. הנוסח שכתב רבינו כן הוא בהלכות אות באות: **לא** ומעידין עליו כו'. מ"ש רבינו שנים שראו החליצה יכולים להעיד אע"פ שאינן הדיינים כבר נתבאר למעלה בסמוך. ומיהו ודאי כשהחותמים בו אחרים אין הנוסח כאותו שהזכיר רבינו שאין מזכירין אנחנא בי דינא וכו' ולא שאר לשונות שמשמען שהם עשו המעשה אלא משנין הנוסח וכותבין שטר עדות מכל מה שראו וזה פשוט: **ואפילו** אשה או עבד וכו'. בפרק החולץ (דף ל"ט:) אשתמודעינהו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעדים וחד אמר אפילו קרוב אפילו אשה והלכתא גלויי מילתא בעלמא הוא ואפי' קרוב ואפילו אשה. ומ"ש רבינו בעדיות של ממון מבואר בהלכות שם: **ואם** רצה היבם וכו'. נוסח הכתובה שהזכיר רבינו ביבם כתובה בהלכות כאן בפרק מצות חליצה ונוסח שאר כתובות פשוט הוא ובמקומותינו נהגו להוסיף בהן נאמנות והכל לפי מה שהם מתנים. ומ"ש רבינו שאם היא אלמנה וכו' תיקון נאה הוא:

כשכותבין

פסולה ואם שלא כדין אינה חליצה: **כו** כל מקום שאמרנו אינה חליצה או לא עשה כלום או אינה כלום הרי היא כאילו לא נחלצה לו ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה מן הכהונה ומותרת להתייבם. וכ"מ שאמרנו חליצתה פסולה נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן הכהונה ונאסרה על האחין ואינה מתייבמת ואינה מותרת להנשא לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה: **כז** עברה ונשאת ה"ז חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה מידו: **כח** יבמה שגדלה בין האחין הרי זו מותרת להתייבם ואין חוששין לה שמא חלצה לאחד מהן בינו לבינה ונפסלה עליהן. אבל אם ראינוה שחלצה נעלו של אחד מהן נפסלה שמא נתכוונה לחליצה וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר: **כט** גט חליצה שאנו כותבין לה אינו אלא מעשה ב"ד כדי שיהיה בידה ראיה שנחלצה ואין הדיינין חולצין אא"כ מכירין. לפיכך מי שראה זאת שנחלצה כותבין לה גט חליצה אע"פ שאינן מכירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו הוא שהרי הדיינין שחלצה בפניהם הכירו זה ואח"כ חלצה:

כח יבמה שגדלה בין האחין וכו'. שמא נתכוונה לחליצה וכו' בגמרא אמרינן בלישנא בתרא דאי חזינא דחלצה לאחד מהם חוששין ואע"ג שאם לא נתכוונו הוא והיא לשם חליצה חליצתה פסולה היינו למשרייה אבל לאחין מיפסלא וא"כ יש לתמוה על רבינו למה כתב שמא נתכוונה לחליצה דמאי איריא נתכוונה אפילו לא נתכוונה נמי מיפסלא ואפשר דלרווחא דמילתא נקט הכי ועי"ל דכי אמרינן אבל לאחים מיפסלא טעמא משום דחיישינן שמא נתכוונה היא ואע"פ שלא נתכוון הוא מהניא כוונה דידה למיפסלא אבל אם היה ידוע לנו שלא נתכוונה גם היא לא מיפסלא:

יבמות

וזהו נוסח גט חליצה שנהגו בו העם

ל ביום פלוני כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עלמא למניינא דרגילנא למימני בה במקום פלוני אנחנא דייני דמקצתנא חתימין לתתא במותב תלתא כחדא הוינא יתבין בבי דינא וסליקא לקדמנא [מ] פלונית ברת פלוני ארמלתא דפלוני. וקרבת לקדמנא גבר חד דשמיה פלוני בר פלוני. וכן אמרה לנא פלונית דא. פלוני בר פלוני דנא אחוה דפלוני בעלי מאבוה הוה דהוינא נסיבא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק. ובר וברת ירית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק. והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי. כען רבנן אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי ייבם ואי לא יטלע לי רגליה דימינא קדמיכון ואשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפוהי. ואשתמודענוהו לפלוני דנא דאחוהי דפלוני מיתנא מאבוהי הוא ואמרנא לי אי צבית ליבומי יתה יבם ואי לא אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוק באנפך. ועני ואמר לנא לית אנא צבי ליבומי יתה. מיד אקרינוה לפלונית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. ואף להאי פלוני אקרינוהו ליה לא חפצתי לקחתה ואטלע לה רגליה דימינא ושרת סיניה מעל רגליה ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא מפומה על [נ] ארעא. ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. ואנחנא דייני וכל דהוו יתבין קדמנא ענינן בתריה חלוץ הנעל חלוץ הנעל תלת זימנין, ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא שרינה לפלונית דא למהך להתנסבא לכל מאן דתצבי ואינש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם. ובעית מיננא פלונית דא גיטא דחליצותא דא וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו כדת משה וישראל. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד: **לא** ומעידין עליו שלשה או שנים מן השלשה או שנים שראו החליצה אע"פ שאינן הדיינין שחלצה בפניהן כמו שבארנו. ואפילו אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנין לומר זה פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו וחולצין על פיהן. מה שאין כן בשאר עדיות של תורה בין לעדות ממון בין לעדות איסור. שזה דבר העשוי להגלות הוא אפשר לידע אמתת הדבר שלא מפיהן כענין שבארנו בסוף הלכות גירושין. ואם רצה היבם לייבם מקדש ומייבם וכותב לה כתובה כמו שהודענו:

וזהו נוסח כתובת יבמין שנהגו העם

לב ביום פלוני כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין פלוני למנינא דרגילנא למימני במקום פלוני איך פלוני בן פלוני אתא לקדמנא וכן אמר לנא. אחי דמן אבא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ירית ומחסין ומוקים

שמא

א שם בטור סי' קי"ט סמ"ג עשין נ"ב: ב גם זה שם ובגמרא:

משנה למלך

כו כל מקום שאמרנו אינה חליצה וכו'. עיין לעיל פ"א מהלכות אלו דין כ' שכתב שחליצת המעוברת אינה חליצה וקי"ל דאסור בקרובותיה ונפסלה מן הכהונה ודוק: (*א"ה עיין ר"פ החולץ): **כט** וזהו נוסח גט חליצה כו' ביום פלוני כך וכך לירח פ' כו'. אם בגט חליצה תקנו זמן משום בת אחותו דומיא דגט אשה עיין בתשובת הריב"ש סי' שפ"ס ומבואר שם דסל"ד דאמרי' דתקנו זמן משום זנות אין חילוק בין זנות דזמן מרובה לזנות דזמן מועט ולפ"ז אף ביבמה איכא למיחש שמא תזנה בין מיתה ליבום או לחליצה יע"ש. ומיהו הראיה שהביא הרב מההיא דנכתב ביום ונחתם בלילה דחיישינן לזנות אפילו בזמן מועט אינו מוכרח דשאני גט אשה דלעיקרא דדינא החששא היא לזמן מרובה ומש"ה תקנו זמן א"כ אפילו שלא הקדימו אלא שעה אחת דין הוא שיפסל וחיישינן לזנות אבל גבי גט חליצה דמעיקרא ליכא למיחש לזנות אלא לזמן מועט אפשר דלא חששו לזנות דזמן מועט ולא תקינו בו זמן ולפי"ז אף גט חליצה המוקדם כשר:

רצה

הגהות מיימוניות

[מ] פרק החולץ מדאתקין רב יהודה בגיטא דחליצתא וכו': [נ] אורחא דמילתא נקט אע"פ שלא צריך דבפרק מצות חליצה אמרינן היא ארוך והיא גוצא וקלטתו הרוח הא איכא בפניו ומיהו יותר נראה לר"י כספרים דלא גרסי על ארעא תוספות:

מגדל עוז

וזהו נוסח גט חליצה עד כמו שהודענו. פרק החולץ (דף ל"ט): וזהו נוסח כתובת יבמין עד דחזו ליכי. פרק ר"ג (דף נ"ב):

שמא בישראל לא שבק. ושבק ההיא אתתא דשמה פלונית בת פלוני וחזי לי מן אורייתא ליבומי יתה כדכתיב בספר אורייתא דמשה יבמה יבא עליה. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקומי שמא בישראל כדכתיב והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת וגו' וכתב לה פלוני יבמה לפלונית יבמתיה כסף זוזי מאתן דחזו לה דהוו כתיבין בכתובתה דכתב לה בעלה קדמאה ואוסיף לה מדיליה כך וכך ודא נדוניא דהנעלת ליה וכו' כשאר טופסי כתובות:

טופס הכתובה

לג ביום [ס] פלוני כו'. איך פלוני בן פלוני אמר לפלונית בת פלוני בתולתא הוי לי לאינתו כדת משה וישראל ואנא במימר דשמיא אפלח ואוקיר ואסובר ואיזון ואפרנס ואכסי יתיכי כהלכות גוברין יהודאין דמוקרין ומסוברין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דאינון מזוזי כספא כ"ה דחזו ליכי מדאורייתא ומזונייכי וכסותייכי וסיפוקייכי ומיעל עליכי כאורח כל ארעא. וצביאת פלונית דא והות ליה לאינתו לפלוני דנא ורצה והוסיף לה תוספת על עיקר כתובתה עד משלם כך וכך ודא נדוניא דהנעלת ליה כך וכך הכל נתקבל חתן זה ובא לידו ונעשה ברשותו וזקף הכל על עצמו כמלוה ורשו. וכן אמר לנא פלוני חתנא דנא אחריות כתובתא כולא עיקר כתובה ונדוניא ותוספת ושאר תנאי כתובה קבלית עלי ועל ירתי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות [כל] שמיא דקנאי ודעתיד אנא למיקנה ממקרקעי וממטלטלי אגב מקרקעי כולהון יהון אחראין וערבאין לכתובה דא כולא עיקר ונדוניא ותוספת לאתפרעא מנהון בחיי ובתר מותי ואפילו מגלימא דעל כתפאי וקנינן מפלוני דא מכל מאי דכתיב ומפרש לעילא קניין שלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי אלא כחוזק וכחומר כל שטרי כתובות הנוהגות בישראל וכהוגן וכתיקון רבותינו ז"ל וחתמנו על שטר כתובה זו בזמן הנזכר לעיל והכל בריר ושריר וקיים: **לד** ואם היתה כתובת אלמנה כותב פלונית אלמנתא. ואם היתה כתובת גרושה כותב פלונית הגרושה. וכן אם היתה שבויה כותב פלונית השבויה כדי שלא יכשל בה כהן. וכותב ויהיבנא ליכי מוהרייכי כסף זוזי מאה דאינון מזוזי כספא תריסר ופלגא דחזו ליכי וכו': **לה** כשכותבין [א]גט יבמין או כתובת יבמין משרטט מקום הפסוקים שאסור לכתוב ג' [ע] תיבות בלא שרטוט. ויבמה שחלצה מותרת להנשא ביום [פ] חליצתה שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום:

פרק חמישי

א היבמה [א]שנתן לה היבם גט כריתות פסלה ופסל את צרותיה עליו ועל שאר האחין שהרי נעשה כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הכהונה פוסל את יבמתו מן היבום ואינה מותרת לזר עד שיחלוץ לה: **ב** המאמר [ב]אע"פ שאינו קונה ביבמה קנין גמור ואינה נעשית בו אשת איש גמורה צריכה ממנו גט ואינה ניתרת לזר אלא בחליצה: **ג** כיצד העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לבעול צריך לכתוב לה גט שהרי נתקדשה לו. וצריך לחלוץ לה כדי להתירה לזר. שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה אבל הגט פוסלה לייבום ואינו מתירה לזר. והמאמר אינו קונה בה קנין גמור כמו הבעילה: **ד** [ד]נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הרי בטלו והותרה. ויראה לי שלא הותרה אלא לאחיו [ה]אבל זה שנתן הגט *אסורה היא לו: **ה** נתן גט לזיקתו *[ולא למאמרו] פסלה עליו

השגת הראב"ד
* אסורה הוא לו: כתב הראב"ד ז"ל ובגמרא כלישנא בתרא אמרינן הותרה אפילו היא:

א טור שם סמ"ג עשין נ"א כ"ב : ב טור שם סי' ק"ע סמ"ג שם : ג גם זה שם : ד טור שם סמ"ג שם : ח הרא"ש ז"ל הסכים שם לדעת הראב"ד : *[כן הוא בס"א וכן הביא הב"י דברי הרמב"ם בא"ה סי' ק"ע :]

מגיד משנה

לה כשכותבין גט יבמין וכו'. מבואר בהלכות מן הטעם שהזכיר רבינו לפי שיש בהן פסוקים ואין כותבין אותן בלא שרטוט. מצאתי בכאן שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט ובהלכות תפילין ומזוזה וס"ת פ"ז מצאתי ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט יתר על כן אסור ומחלוקת הוא בגמרא פ"ק דגיטין (דף ז':) א"ר יצחק שתים כותבין ג' אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין ובהלכות גדולות פסקו כרבי יצחק ובהלכות תפילין נתבאר: יבמה שחלצה וכו'. בהלכות פרק מצות חליצה ופשוט הוא:

פ"ה א היבמה שנתן לה היבם גט כריתות וכו'. מפורש בהרבה מקומות ומהם פרק ר"ג (דף נ':) ואמרו שם בגמרא מאי טעמא אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי גט להוציא וחליצה להוציא ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהניא ואתי למבעל אחר חליצה: וכל גט הפוסל וכו'. בעיא שם (נ"ב) דאפשיטא דכל דפסיל בכהונה פסיל ביבמה: ואינה מותרת וכו'. זה מבואר שם ובהרבה מקומות:

ב המאמר אע"פ שאינו קונה וכו'. לא הוצרך רבינו בכאן לבאר שהמאמר אינו אלא מדבריהם לפי שסמך לו על מ"ש ראש פרק שני ופשוט הוא בגמרא דלדידן קיי"ל כב"ה (דף כ"ט) דאמרי דאין מאמר קונה קנין גמור כמ"ש רבינו שאינו אלא מדבריהם ובפירוש אומר בפרק ר"ג מ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למבעל אחר ביאה ע"כ וכן מתבאר בהרבה מקומות:

ג כיצד העושה מאמר וכו'. שם ובהרבה מקומות:

ד נתן מאמר ליבמתו כו'. בפרק ארבעה אחין (דף ל"ב) אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מ"ט מאי דעביד בה שקליה ופירש"י ז"ל הותרה *אפילו היא לאחים אבל לא לדידיה וזהו כדעת רבינו ופסק כלישנא בתרא להקל בשל דבריהם: ובהשגות א"א ובגמרא כלישנא בתרא אמרינן הותרה אפילו היא ע"כ. סובר הרב ז"ל שכיון שאמרו סתם הותרה אפילו היא משמע אפילו לדידיה וכבר דחו טעם זה ואמרו דהתם קאי אמתניתין דקתני אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות לפי שיש אחת מהן שיש עליה זיקת שני יבמים ועלה קאמר רבא שאם נתן גט למאמרו הותרה אפי' היא לאח הנשאר ויכול ליבמה אם ירצה ומ"מ לא איצטריך לפרושי דלדידיה אסורה וזהו דעת הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל:

ה נתן גט לזיקתו וכו'. זה מבואר בפרק ר"ג (דף נ"ב:) ופי' *רש"י ז"ל דסתמא הכי הוא פוסל וכי אמרינן לעיל נתן גט למאמרו דוקא שפי' למאמרו אבל לא לזיקתו אבל סתמא פסלה אכולהו אחין ע"כ דבריו ז"ל:

חמאמר

* בספרינו כתוב בדברי רש"י הותרה אפילו היא לשלישי כשימות שני וכ"ל שיש נפקותא לענין דינא בחילוף הגרסאות:

* יגעתי ולא מצאתי זה הלשון ברש"י אלא קרוב לו בפרק ד' אחין (דף ל"ב) ד"ה מאי דעבד שקליה ודוק:

לחם משנה

לה שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט. תימה דבסוף פ"ז מהלכות תפילין כתב רבינו ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט וכבר נתעורר כאן ה"ה על זה וכתב ששם ביארו וכן הקשה שם בעל ההגהה וכתב שהוא ט"ס ולא מצאתי בזה תירוץ אם לא שנאמר דהוא מחלק הספר חילוק התוס' דבפ"ק דגיטין (דף ו':) אמרינן ואמר ר' יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ד' אין כותבין א"ל אביי אמו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא וכתבו שם התוס' בשם רבינו אליהו

מגדל עוז

כשכותבין גט יבמין עד סוף הפרק. פרק המגרש ופ"ק דגיטין (דף ו'):

פ"ה היבמה שנתן לה עד שיחלוץ. פרק ר"ג ביבמות (דף נ'.): המאמר אע"פ שאינו קונה עד נתקדשה לו. ביבמות פרק ר"ג ובמסכת נדה פרק יוצא דופן: וצריך לחלוץ לה עד בעילה. פרק ר"ג (דף נ"א נ"ב): נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הרי בטלו והותרה ויראה לי שלא הותרה אלא לאחיו אבל זה שנתן הגט נאסרה עליו כו' עד להתירה לזר:

הגהות מיימוניות

[ס] מה שאין כותבין בכתובה זכרון עדות כבשאר שטרות שכותבין בהן דוכרן פתגמי כדמשמע פרק יש נוחלין גבי הכותב כל נכסיו לבנו רב הונא בריה דרב יהושע אמר כו' ובפרק זה בורר גבי ההיא אודיתא דהוה כתב בה דוכרן פתגמא כו' כתב ראבי"ה משום דאלים וכמעשה ב"ד דמיא כדאמר פ"ב דגיטין דכמעשה ב"ד דמיא ואין מעשה ב"ד ממש הילכך אין כותבין לשון ב"ד וגם לשון עדות נמי לא הילכך כתבינן סתמא ובשנים אוחזין אמר ר"י הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומייתי עלה מכתובה ואם נכתב ביום ל' לחדש שהוא נקרא ר"ח הבא איתא מרבוותא שמורים לכתוב ביום ל' לחדש פלוני ואית דאמרי ביום עיבור ר"ח פלוני שעבר ואית דכתבי ר"ח סתם אבי"ה ועיין בהלכות עדות פרק ב' ומורי רבינו מאיר זצ"ל הנהיג לכתוב ביום ל' לחדש פלוני שהוא ר"ח פלוני: [ע] וכן פר"י וספר התרומה והמצות כר' יצחק דאמר הכי פ"ק דגיטין ודלא כמתניתא דתנא שלש כותבין ארבע אין כותבין דהא לא חפצתי לקחתה לא הוי אלא ג' וקאמר ואקרינהו לדידיה מן לא עד לקחתה ומחלוקת הגאונים בדבר ועיין בהלכות תפילין ומזוזות וס"ת ספ"ז: [פ] אבל אם מת היבם פסק ר"ת שצריכה להמתין שלשה חדשים ממיתתו והטעם מפורש בתוספות:

ו **המאמר** שנתן וכו'. מ"ש רבינו שאין שום מאמר כשר אלא אותו שהוא קודם לדבר אחר ואין אחריו אלא ביאה שבה נותן המאמר על מי שקבלתו. פשוט הוא שם (דף נ"א) ואמרו במשנה שם עשה מאמר ובעל הרי זו כמלותה פי' ולא בדרך אהרת כמו שמתבאר שם והכוונה בכאן לרבינו היא שאין שום מאמר אחר כשר וראוי לביאה כשרה ר"ל שיבטול הנותן למי שקבלתו אלא זה אבל כל שקדמו אחד משאר דברים או נתאחר אחריו ה"ז מאמר פסול ואינו רשאי לבעול אותה והטעם שאין המאמר קונה קנין גמור ולפיכך יש אחריו מעשה אחר ואין צ"ל שאם קדמו מעשה שכבר נפסל בשעת נתינה וכל זה מתבאר שם בפרק ר"ג במשנה ובגמרא אליבא דהלכתא ופרק האשה רבה ובמקומות אחרים ומוסכם מכל המפרשים ז"ל ויתבאר בפרק זה שאף המאמר הפסול יש לו אלות וצריך גט לעקרו:
ט **הבעילה** שבועל וכו'. ג"ז מבואר שם בפרק ר"ג (דף נ':) שכל שקדם לה מאמר או גט היא ביאה פסולה ואמרו שם מ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום ופירשו אי ביאה אחר הגט היא גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא גזירה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה ופירש"י ז"ל מ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה זיקת יבמין כדתנן לעיל מאמר לזו ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה ולא אמרינן תיסגי לבעל ביאה בגט בלא חליצה ותפטר אף חבירתה בביאתה מן החליצה ותירצו אי ביאה אחר הגט כגון גט לזו ובעל לזו דאמרינן צריכה גט וחליצה ולא סגי בגט לחודיה כשאר יבמה שכנסה גזירה ביאה אחר גט משום ביאה אחר חליצה [דאי אמרת תיסגי לה בגט אתי למימר מדקניא ביאה אחר הגט בביאה גרידתא אלמא מעלייתא היא] ואתי למבעל לכתחילה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא כגון מאמר לזו ובעל לזו להכי תנן צריכה גט וחליצה דאי אמרינן בגט סגי לה אמרי ביאה של זו אחר קנין של זו מעלייתא היא ואתי למעבד ביאה אחר ביאה [וקא פוע באיסור אשת אח עכ"ל]:
י **החליצה** שחולץ וכו'. ג"ז מבואר שם ובמקומות אחרים ויתבארו למטה מה שיש בין ביאה כשרה לפסולה ובין חליצה כשרה לפסולה:
יא **יבמות** רבות וכו'. משנה (דף מ"ג:) פרק החולץ וכבר נתבאר זה פ"א:
כיון שנבעלה וכו'. עיקר הנוסחא בדברי רבינו בכאן צריכה חליצה כל אחת מהן להתירן לזר שהוא סובר שחליצת אחת מהן אינה פוטרת צרתה וכמו שיבאר בסמוך במ"ש נחלצה אחת מהן חליצה פחותה וכו'. ודעתו בזה צל"ע שהוא ז"ל סובר שאם נתן האחד מאמר לאחת או נתן לה גט ואח"כ בא עליה אחיו

עליו ועל שאר האחין כמו שבארנו וצריכה גט למאמרו וחליצה להתירה לזר: ו המאמר שניתן ליבמה תחלה ולא קדמו דבר אחר ולא נעשה אחריו ד"א אלא שבעל אותה זה שנתן לה המאמר הוא הנקרא מאמר כשר. ואם קדמו גט או חליצה בין מיבם זה בין מיבם אחר בין בה בין בצרתה. וכן אם קדמתו בעילהב צרותה בין ממנו בין מאחיו. או שנעשה אחריו גט או חליצה בין בה בין בצרתה בין ממנו בין מאחיו. או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה בין הוא בין אחיו. או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה ה"ז נקרא מאמר פסול. בין המאמר שקדמוהו המעשים האלו בין המאמר שנתאחרו אחריו: ז [א]כיצד נתן גט או חליץ ליבמתו וחזר ונתן מאמר לה או לצרתה בין הוא בין אחיו. או שבא על יבמתו או נתן לה מאמר וחזר ונתן לה מאמר אחר לצרתה בין הוא בין אחיו. או שנתן מאמר ליבמתו וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה ה"ז מאמר פסול בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון: ח נמצאת למד שהמאמר בין שקדמו מאמר אחר או גט או חליצה או בעילה. בין שקדם המאמר לאחד מאלו ה"ז מאמר פסול חוץ מן הנותן מאמר ובעל בעילה אחר המאמר שזו היא כהלכתה: ט הבעילה שבועל היבם את יבמתו תחלה או אחר מאמרו בה ולא קדמה ד"א נקראת בעילה כשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו או גט בין ממנו בין מאחיו בין בה בין בצרתה. או שקדמה מאמר בצרתה בין ממנו בין מאחיו הרי זו נקראת בעילה פסולה: י החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה אם לא קדמה ד"א נקראת חליצה מעולה. ואם קדמה גט או מאמר בין מיבם זה בין מאחיו בין בה בין בצרתה ה"ז נקראת חליצה פחותה: יא [ב]יבמות רבות הבאות מבית אחד כיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה או נחלצה חליצה מעולה הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמר פסול נאסרו כולן ליבום וצריכה גט זו שנבעלה או שנתן לה מאמר. וצריכה חליצה [*כל] אחת מהן להתירן לזר שאין זיקת הייבום מסתלקת בבעילה פחותה:
נחלצה

א פכל שם: ב גס זה שם בזה פלשון:

פ"ה יא יבמות רבות הבאות מבית אחד וכו' עד או עד שתחלוץ כל אחת מהן. כתב הטור יראה מדבריו שפוסק כשמואל ויש לתמוה עליו שנראה דכרב פסק דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין שהרי כתב שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין וי"ל דלא משמע לטור הכי משום דא"כ אמאי כתב שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה לזר הא לרב לא הותרה אפילו היא עד שיחלצו לה כל האחין אלא ודאי כשמואל ס"ל ומ"ש שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין היינו דוקא למיפטר צרה אבל למפטר נפשה אינה צריכה לחזור וכדשמואל:
שני

(* כן היא הגיר' הנכונה לפי דברי ס"ס ובס"א אינ ואע"פ שהכ"מ כתב כדברי ס"א מ"מ בש"ע העתיק כדברי ס"ס שכתב בסי' ק"ע סי' י"ט וצריכה כל אחת מהן חליצה וכו'):

לחם משנה

אליבו דוקא במתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא אבל כשאדם שולח אגרת לחבירו מותר שיכתוב לשון המקרא וכו' והקשו מירושלמי דבאגרת נמי אוסר לכתוב בלא שירטוט שלש תיבות וכו' ועוד האריכו יעויין שם. ול"נ דרבינו הוקשה לו בגמרא תרתי חדא אמאי אמר אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא היה לו לומר כל דלא ידע מתניתא לאו גברא רבה הוא דודאי מתניתא עיקר טפי מדר' יצחק ועוד היכי פליג ר' יצחק אמתניתא והתוספות כתבו שם דיודע היה דהא דר' יצחק עיקר ולפיכך הילכתא כוותיה ואתו שפיר לדידהו דאמר אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק כו' דהכי הילכתא אבל רבינו לא נראה לו זה. ולתרץ הקושיות נ"ל שהוא סובר דמתניתא ור' יצחק לא פליגי דהא דר' יצחק לא איירי אלא כשאינו כותב הפסוק לענין תפילין או ס"ת דאז ודאי אפילו תלתא מותר אלא איירי שכותב הפסוק לדרשה או לענין אגרת דומיא דר' אביתר שהביאו שם דאז אפילו בתלתא אסור והטעם דתפילין וס"ת לא אתי לזלזולי בהו ולכך אמרו דבתלתא מותר ולא הוצרכו שירטוט אבל כשאינו תפילין וס"ת ומזוזה הצריכו שירטוט אפילו בתלתא תיבות כדי שיהא חשוב ולא ליתי לזלזולי ביה ולזורקו לאשפה והשתא אתי שפיר דקאמר בגמרא אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק דהא דר' יצחק דמי לר' אביתר ובהא קאמר ר' יצחק בשלש תיבות אסור ואע"ג דהביא גמרא במתניתא תנא אגב דהביא הא דר' יצחק הביא ההיא דמתניתא אבל הך דמתניתא לא דמי לר' אביתר ולכך כאן כתב כר' יצחק דבתלתא אסור ושם בהלכות תפילין כתב דבתלתא מותר דלא פליגי כדכתיבנא:
נחלצה

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל ובגמרא בלישנא בתרא אמרי' הותרה אפילו היא: ואני אומר זו מחלוקת ישנה בין רש"י ורבותינו בעלי התוספות ז"ל בפרק ר"ג (דף נ"ב:) גמרא מתני' דכילד עשה בה מאמר דגרסינן בעי רב הניא כתב גט לזיקתו ולא למאמרו למאמרו ולא לזיקתו מהו מאמר עילוי זיקה קא רמי והו"ל כמגרש חצי אשה והמגרש חצי אשה לא עשה ולא כלום או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ושיילינן הפשוט ליה מדרבה דאמר רבה נתן גט למאמרו הותרה צרתה ומהדרינן לרבה פשיטא ליה לרב חנניא מיבעיא ליה מאי תיקו ופירש"י ז"ל האי לחודיה קאי כו' והיכא דכתב [גט] לזיקתו ולא למאמרו אסרה עליו ועל אחיו דפקע זיקה וקמה בלא יבנה ואי כתב למאמרו ולא לזיקתו אסורה לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבד שקליה וכו' והקשו עליו רבותינו בעלי התוספות ז"ל [דא"כ אין זה כלישנא קמא דרבה ולא כלישנא בתרא] שהרי ללישנא קמא דרבה דאמר שהיא אסורה לו משום דמיחלפא בבעלת הגט ה"ט דמיחלפא שייך לאוסרה אפילו על האחין מידי דהוה אבעלת הגט דעלמא ואי ללישנא בתרא הא קאמר הותרה אפילו היא ואפילו לו דמאי דעבד שקליה לכך פירשו הם ז"ל או דילמא האי לחודיה והאי כתב למאמרו ולא לזיקה הותרה בין לו בין לאחים כלישנא בתרא דרבה ע"כ. ומימרא דרבה נאמרה פ"ד אחין גמרא מתניתין דג' אחין נשואין שלש נשים נכריות וה"ג לה אמר רבה נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבה נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מ"ט מאי דעבד בה שקליה ע"כ. ופירש"י ז"ל האי נתן גט למאמרו אמתניתין קאי שאם נתן זה העושה מאמר גט למאמרו ולא לזיקתו ואח"כ מת הותרה אשתו הראשונה שהיא צרתה להתייבם לשלישי דמאמר דעבד שקליה ולאו צרות נינהו והשתא לא אתו למימר בשתי יבמות הבאות מבית אחד חדא חלצה וחדא מייבמה דהכא לאו מבית אחד מיהו אבל היא אסורה ולאו משום דקם ליה בלא יבנה לפוסלה על אחיו הנשאר שהרי לא נתן גט לזיקה אלא משום דאתי לאיחלופי בבעלת הגט היכא דעבד גט למאמרו ולזיקתו דהכיא ודאי מידחיא אבל גט למאמרו גא דתי אלא מאמר ונשארה זיקה ראשונה במקומה הותרה אפילו היא לשלישי כשימות שני מאי דעבד שקליה ושויא כמו שלא עשה בה מאמר ואתיא ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת אחיו הראשון ודוקא שפי' למאמרו ולא לזיקתו קאמר אבל סתמא קיימא בלא יבנה אכולהו אחין והכי מוכחא מילתיה דרבה פרק ר"ג דלמאמרו ולא לזיקתו קאמר עכ"ל. ורבותינו בעלי התוס' ז"ל פירשו לפי שיטתם נתן גט למאמרו הותרה צרתה דהיינו דוקא צרה דמתני' אשת בעל הגט משום דלאו בנות בית אחד הן אלא במאמר זה והוא שקליה אבל צרה של בית אחד ממש מיחלפא כמותה בבעלת הגט ואסורה בין לו בין לשאר אחים אם הן רבים ולאידך לישנא בתרא דאמרינן הותרה אפילו היא ואפילו לו וכ"ש לאחין דכל מאי דעבד שקליה ע"כ לשונם. הנה עיניך רואות שדברי הראב"ד ז"ל כפי' רבותינו בעלי התוס' ז"ל ממש ודברי ר"מ ז"ל בפיסקא זו כפירש"י ז"ל פ' ר"ג אות באות גם פקח עיניך וראה מ"ש לפנינו פ"ו ותמצאנו אות באות כפרש"י ז"ל וכלישנא בתרא וכן דעת ר"י אלפס ז"ל שהשמיט מן ההלכות פ' ר"ג בעיא וסוגיא דרב חנניא לגמרי והביא פ' ד' אחין תרתי לישני דרבה והאריך בלשונו עד שמובן כי על דעתו הסכים ר"מ ז"ל ודין עמו שהרי התלמוד פ' ר"ג קאמר להדיא לרבה פשיטא ליה לרב חנניא מבעיא ליה וסלקא לה בתיקו ולא שבקינן מילתא דרבה משום דלרב הנניא נשאר בתיקו ומה שהקשה הראב"ד ורבותינו בעלי התוס' מתורץ למבין בין במה שכבר כתבתי מדברי המפרשים ז"ל שכנגדו ז"ל ומדעת דברי רבה למוד ואמתניתין קאי ובעיית רב הנניא להוד ומפשטה מכלל מילתיה דרבה ובלישנא בתרא אפילו היא מותרת גרסינן אבל ואפילו לו לא גרסינן דהם איתא לתנייה להדיא דהא קמא דטפי איבעי ליה לאשמועינן אפילו לו מאפילו היא בוב מצאתי שהסכים הרמב"ן כן והקשה על פי' רבותינו בעלי התוספות ז"ל:
המאמר שניתן ליבמה עד הרי זו נקראת חליצה פסולה. פרק ר"ג (דף נ"א): **יבמות רבות עד בבעילה** פחותה. פרק ר"ג ופרק ב"ש וכמה מקומות ביבמות;

יב נחלצה אחת מהן חליצה פחותה [א]הותרה להנשא לזר זו שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה. שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת יבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין או עד שתחלוץ כל אחת מהן: **יג** כל יבמה שנבעלה ליבמה בין בעילה כשרה בין בעילה פסולה ואפילו בעלה אחר שחלץ לה בין הוא בין אחיו בין לשם אישות בין לשם יבמות. ואפילו בעל צרתה אחר שבעל בעילה כשרה בין הוא בין. אחיו הרי זו צריכה גט שהרי נעשת אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שניתן לה מאמר בין מאמר כשר בין מאמר פסול הרי זו צריכה גט מפני המאמר כמו שבארנו ואח"כ יסור איסור המאמר: **יד** כבר אמרנו שאין הגט דוחה היבמה דחייה גמורה וכן המאמר אינו קונה בה קנין גמור. אבל הבעילה קונה קנין גמור. והחליצה דוחה אותה דחייה גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה או מאמר אחר מאמר מועיל [א]. אבל בעילה אחר בעילה וחליצה אחר חליצה אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינה כלום: **טו** כיצד יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לצרתה ה"ז אסור בקרובות שתיהן. וכן ב' יבמין שנתנו ב' גיטין ליבמה אחת זה אחר זה הרי זו כגרושה לשניהן ושניהן אסורין בקרובותיה ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו וחזר ונתן אחיו גט לצרתה כל אחד אסור בקרובות זו שנתן לה הגט. וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו וחזר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו. וכן שתי יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת אין חליצה אחרונה כלום ואין החולץ אותה באחרונה אסור בקרובותיה שזה כחולץ לשאר הנשים שאין לו עליהן זיקה: **טז** וכן הבועל יבמתו וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה אין חליצה זו כלום. וכן אם חזר אחיו ונתן גט לה או לצרתה אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר או בעל לא עשה כלום מאחר שבעל אחיו תחלה קנה קנין גמור ואין הקידושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה או בעל

צרתה

[א] עיין שם בטור בדין זה: ב שם:

מגיד משנה

אחיו ואחד מהן חלץ לאחרת שלא נעשה בה מעשה שאין חליצתה של זו פוטרת זיקת היבום של שנייה וצריכה השנייה גט וחליצה והטעם לפי שזו חליצה פסולה כמו שנתבאר ואינה פוטרת חבירתה ואע"פ שיותר היא פסולה זו שנעשו בה מעשים אלו מ"מ אין חליצתה של שנייה אע"פ שמעולה פוטרתה ונמצא שהוא ז"ל פוסק דלא כשמואל דאמר (דף כ"ז) חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת הגט חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת מאמר והוא ז"ל סובר שאין חליצת אחת מהן פוטרת צרתה וסובר דלפטור עצמה פוטרת וכן הוא ז"ל סובר שאם נחלצה אחת מהן מכל האחין נפטרה הצרה ואיני יודע מהיכן יצא לו זה ואיני יכול להלום הסוגיא לפי שיטתו וכבר נחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בדין זה ודעת הרשב"א ז"ל הוא שכל שהן שוות כגון שיש לשניהם מאמר או גיטין חליצת אחת מהן פוטרת צרתה ואם האחת בעלת גט או מאמר חליצת אחרת פוטרתה אבל חליצתה של זו אינה פוטרת האחרת ואפילו חלצו לה כל האחין:

יג כל יבמה וכו'. זהו ממה שנתבאר שאין בכאן חייבי כרת אלא חייבי לאוין וידוע שקידושין תופסין בחייבי לאוין ולפיכך לביאה זו צריך גט וכן למאמר ומפורש הוא הדין בגמרא ובהלכות פרק ר"ג (דף כ"ב) וכרבנן דסבירא להו הכין:

יד כבר אמרנו וכו' לפיכך גט אחר גט וכו'. שם (דף נ') פרק ר"ג מחלוקת במשנה ר"ג אמר אין גט אחר גט ואין מאמר אחר מאמר ולא בעילה אחר בעילה ולא חליצה אחר חליצה וחכ"א יש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר אבל לא לאחר בעילה ולא אחר חליצה כלום ע"כ. ומבואר עוד הדין בברייתא וידוע שהלכה כחכמים וכן מבואר בהלכות:

טו כיצד יבם וכו'. שם (דף נ"א) מבואר בברייתא: **אבל** היבם שחלץ ליבמתו וכו'. כבר נזכר זה שאין אחר חליצה כלום:

טז וכן הבועל יבמתו וכו'. ג"ז שם והטעם מפני שאין אחר ביאה כלום ופירוש דוקא אחר ביאה כשרה אבל לא לאחר ביאה פסולה כנזכר למעלה בדין ואם נבעלה אחת מהן וכו' וכת"ק דמתניתין דקתני והבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום וזהו סתם משנה ודלא כרבי נחמיה דאמר בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום:

וכן אם חזר אחריו וכו'. שם מבואר במשנה ובגמרא: **אבל** אם נתן וכו'. שם מתבאר בסוגיא דלדידן דקי"ל דליכא כרת בצרתה כנזכר פ"א קידושין תופסין בהן וזה פשוט:

יבם

לחם משנה

פ"ה יב נחלצה אחת מהן חליצה פחותה וכו'. לאה שהבנת דברי רבינו יש הפרש בין ה"ה ובעל הטורים שה"ה סובר דדעת רבינו דכל חליצה פחותה אינה פוטרת צרתה אע"פ שהיא מעולה מחליצת צרתה וטעמו מפני שהוא ז"ל כתב שקורא חליצה פחותה אע"פ שעשה מאמר בצרתה שכ"כ בין בה בין בצרתה הרי זו נקראת כו' והה"כ כתב סתם דכל חליצה פחותה אינה פוטרת צרתה משמע דאפילו דעשה מאמר בצרתה וחולץ לה אינה פוטרת צרתה ולפ"ז פסק דלא כשמואל דאמר (דף כ"ז) חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרה לצרה לא נפטרה בעלת המאמר ולפי פירוש זה יצא לו לה"ה התמיהות הגדולות שתמה על רבינו ועוד יקשה עליו מה שהקשה בפ"ז מההיא ברייתא דאיסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרתה וכתב שם שברייתא זאת צריכה תלמוד לדעת רבינו. ועוד ק"ל לפי פירוש של ה"ה מההיא דכתב רבינו בפ"ז דחלץ לצרות נפטרו האחיות דהא חליצת צרות חליצה פחותה דאע"ג דהוא פסק כרב אשי דאמר לא אלימא זיקה לשווי צרה כערוה לא הוי אלא דחליצת צרה כשרה טפי כדכתב שם הרא"ש בריש פרק ד' אחין הילכך חשובה חליצת צרת רחל מחליצת רחל אבל מ"מ פסולה הוי וי"ל דרבינו סובר דצרת אחות זקוקה מותרת וחליצתה חליצה כשרה לגמרי ולא פסולה וכן התוס' בד"ה [מאי אחד חולץ לכולן] כתבו דחליצה כשרה הוי. אבל הטור ז"ל נראה שלא הבין כן דברי רבינו מפני שנראה שהוא סובר דפסק כשמואל בההיא דחלץ לבעלת המאמר וכו' שהוא כתב בסימן ק"ע אחר שכתב דין אין חליצת בעלת הגט או בעלת המאמר פוטרת צרתה וכו' וכתב הרמב"ם וכן אם נפלו לפניו איסור לאו או איסור עשה וצרתה חולץ וכו' משמע דס"ל דהרמב"ם מודה בדין זה וצ"ל לדעתו דאע"ג דכתב רבינו כאן דחלצה חליצה פחותה לא נפטרה צרה לא בכל חליצה פחותה קאמר דאי מעולה מאחרת אע"פ שהיא פחותה ואפשר שאע"פ שהיא שוה עם אחרת פוטרתה ואע"פ שרבינו סתם כאן דבריו סמך על מ"ש בפ"ז שכשחולץ לצרות נפטרו האחיות וסבירא לטור דחליצת צרות הוי חליצה פחותה ואעפ"כ אמר דפוטרת צרות א"כ למדנו שם דכל חליצה מעולה מחבירתה אע"פ שהיא פחותה פוטרת צרתה ונסתלקו לפי פירוש זה כמה תמיהות שתמה ה"ה ובעיקר מחלוקת דרב ושמואל סובר הטור ז"ל דפוסק רבינו כשמואל דחליצה פסולה אינה חוזרת על כל האחין ופסק כתירוצא בתרא דקאמר כי קאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ה"מ למפטר צרה אבל מפטר נפשה פטורה ובמפטר צרה סובר רבינו דכשהיא חוזרת על האחין כרב סגי אע"פ שהיא פסולה אע"פ שזה צ"ע מ"מ נתבאר דעתו ז"ל וקשה דהא כתב הרא"ש ז"ל בריש פרק ד' אחין דאית לן למיפסק כתירוצא קמא דהב"א כי קאמר חליצה מעליא בעינן משום דהך שינויא אתי כרב אשי מכח קושיא שהקשו בתוס' דהא לקמן מסקינן כשמואל התחיל ולא התחיל קאמר והתחיל בצרות לא יגמור באחיות ולא מיפטרה רחל בחליצת צרתה וכ"ש הכא במכניס שוין ופירשו דההוא דמפרש לקמן דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר סבר כשינויא דבסמוך דמפלגי בין מיפטר נפשה למיפטר צרה ושינויא דהכא דאמר חולץ לכולן אאמצעות סבר כרב אשי דאמר לקמן לא אלימא זיקה לשווי צרה כערוה ע"כ וכיון שכן קשה על רבינו דהוא פסק כשינויא בתרא והוא בפ"ז פסק כרב אשי דהוא לא כתב שם התחיל ולא התחיל כשינויא קמא וא"כ איך פסק כאן כשינויא בתרא דהוי דלא כרב אשי וי"ל דנהי דשינויא קמא לא מצי סבר כשינויא דהתחיל ולא התחיל וכן שינויא דהתחיל לא מצי סבר כשינויא בתרא דה"מ למיפטר נפשה וכו' אבל רב אשי מצי סבר כתרי שינויי דלעיל דחלץ לצרות נפטרו אחיות משום דלא אלימא זיקה לשווי צרה כערוה אבל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות אלא היא גופה פטרה נפשה ואינו חולק רב אשי על שינויא בתרא ע"כ תמהתי על דברי הרא"ש ז"ל שפסק כשינויא קמא דאתי כרב אשי דהא שינויא בתרא נמי אתי כרב אשי וצ"ע. ובפירוש דברי ההלכות כתב הרא"ש ז"ל דנחלקו הראב"ד והרמב"ן דהראב"ד פירש דפסקו כשמואל דחליצה פסולה אינה צריכה לחזור והרמב"ן ז"ל כתב בפסקיו כרב וכתב ה"ה דלדעת הרשב"א כל שהחליצות שוות כל אחת פוטרת חבירתה ונראה דטעמו מפני שהוא מפרש מה שאמר בגמרא בפ' ד' אחין כי הדדי נינהו ואחת פוטרת חבירתה כדברי רש"י ז"ל והרמב"ן נראה שהיה מפרש דכי הדדי נינהו וצריכות שתיהן חליצה ולא פטרה חדא לחבירתה אבל כשהיא מעולה האחת פוטרת חבירתה ולכך כתב דכשהיא מעולה פוטרת את חבירתה כדכתב הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ומפני שהרמב"ן ז"ל מפרש דמאי דקאמר כי הדדי נינהו ר"ל אינה פוטרת אחת לחבירתה לכן פירש דלדידן דקי"ל דחליצה פסולה חוזרת דאין האחת פוטרת לחבירתה כדכתב הטור ז"ל בשמו בסימן ק"ע דאילו היה מפרש כפירש"י ז"ל דכי הדדי נינהו ופוטרת האחת לחבירתה לא היה יכול לומר כן דהא קי"ל דחליצה פסולה חוזרת והיכי מסיק דגמרא דהאחת פוטרת את חבירתה ויש סיוע לדברי הרמב"ן ממה שהקשו בס"פ ר"ג גבי גט לזו וגט לזו לימא מסייע ליה לרבה בר רב הונא דאמר חליצה פסולה חוזרת על כל האחין כו' והשתא לפירוש הרמב"ן אתי שפיר דהא בהא תליא דאי חליצה פסולה חוזרת ה"ה שתיהן נמי צריכות חליצה אבל לפירש"י ז"ל קשה מה ענין זה לזה דאין זה סיוע דאע"ג דחליצה פסולה חוזרת מ"מ בהא אפשר דפוטרת את חבירתה ולכך כתב שם רש"י דפריך מסיפא וקאמר וכן שתי יבמין ליבמה דהא' וכו' כלומר דמהך הוי סייעתא ולא מרישא דרישא לא הוי סייעתא דאפילו דחוזרת אפשר דפטרה אחת לחבירתה ולכך קאמר דפריך מסיפא ומש"ה כתב הטור שם בסימן ק"ע בשם רש"י ז"ל דאפילו אם נאמר בשני יבמין ויבמה אחת צריכה חליצה כו' ביבם אחד וכו' אחת נפטרת בחליצת חבירתה ומלשון זה נ"ל שנראה לו לטור כן כרש"י ז"ל:

לפיכך

מגדל עוז

נחלצה אחת מהן עד מה עשה אחיו אין מוגעין אותו. הכל פרק ר"ג:

הגהות מיימוניות

[א] כחכמים לגבי ר"ג:

מגיד משנה

יח יבם קטן בן ט' שנים וכו'. במשנה פרק האשה רבה (דף צ"ו) מפורש במשנה הדין ובהרבה מקומות אמרו בגמרא שביאת בן תשע כמאמר דגדול שויוה רבנן. וכתב הרמב"ן ז"ל דמדאורייתא קנה אותה לכל דבר של יבום אבל אינה כאשת איש להתחייב עליה כדאיתא בהדיא פ"ק דקידושין (דף י"ט) אשת איש פרט לאשת קטן ואוקמה רב אשי ביבם בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו ס"ד אמינא הואיל ומדאורייתא חזיא ליה [וביאתו ביאה] לתחייב עלה משום אשת איש קמ"ל אבל מדבריהם עשו אותה כמאמר לגמרי והא דקני לה מדין תורה טעמא דמילתא כדתני עלה בתוספתא דמכילתין זה הכלל כל ביאה שצריכה דעת אין ביאתו ביאה אינה צריכה דעת ביאתו ביאה וכן בירושלמי ע"כ דבריו ז"ל ויש בזה שטה אחרת: ומאמר תשע שנים וכו'. מפורש שם בפרק האשה רבה (דף צ"ו) במשנה ואוקימתא בגמרא דביאה בין בתחילה בין בסוף ומאמר בתחילה דוקא אבל לא בסוף:

וגיטו וחליצתו וכו'. פסק רבינו כת"ק דברייתא דפליג על ר"מ דאמר דחליצתו כגט דגדול וגיטו ג"כ מהני בתחילה והטעם משום דר"מ יחידאה הוא וכ"כ מן ההלכות. וכתב בעל המאור ז"ל וכן הדברים מוכיחין דע"כ לא קאמר בגמרא יש לו גט אלא לטעמיה דר"מ דאמר יש לו חליצה אבל לרבנן דאמרי אין חליצת קטן כלום ה"ה לגיטו ע"כ דבריו ז"ל והן מסכימים לדעת רבינו:

יט כיצד בן תשע וכו'. כבר נתבאר זה למעלה שהמאמר של קטן אינו פוסל אלא בתחילה והביאה שלו פוסלת תחלה וסוף:

כ בן תשע שנים וכו'. כל הבבא הזו במשנה שם וכפשט משנה:

כא בן תשע שנים ויום אחד וכו'. זה מתבאר ממה שאמרו שם ובמקומות אחרים ופשוט הוא לפי מה שכבר נתבאר:

כב ואחד בן תשע שנים ויום אחד וכו'. שם (דף נ"ז:) במשנה וכבר נתבאר זה פ"ב מהלכות אישות בארוכה:

כג קטנה שראויה למאן וכו'. הטעם שכתב רבינו לנשואי קטנה וחרשת שהם מדבריהם נתבאר בגמרא פ' חרש (דף קי"ב): לפיכך אם היו כל היבמות וכו'. משנה פרק ב"ש (דף ק"י) מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן שתי חרשות ומפורש בגמ' שהחרשת אינה בת חליצה ומתניתין דקתני וכן שתי חרשות אביאה בלבד קאי. וקטנה סובר רבינו דאתיא כסתם מתניתין דפרק מצות חליצה (דף ק"ד:) דתנן דקטנה בת חליצה אבל לדידן דקי"ל עד שתביא שתי שערות אין חליצה בקטנה כמבואר

הלכות יבום וחליצה

צרתה צריכה גט ממנו כמו שבארנו: יז [א]שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד ולא נודע מי יבם תחלה שניהן יוציאו בגט ויותרו לזרים ואסורות ליבמין. לפיכך ראובן שהיה בירושלים ולו שתי נשים אחת בעכו ואחת בצור ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור ושמעו שמת ראובן הדין נותן שלא ייבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם אין מוציאין מידו עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעין אותו: יח [ב]יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד ביאתו כמאמר מן הגדול שאינו קונה קנין גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד אם נתנו בתחלה מועיל והרי הוא פוסל בו על הגדול אבל אם נתנו בסוף אינו כלום, וגיטו וחליצתו אינם כלום בין בתחלה בין בסוף: יט כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו או שנתן לה מאמר תחלה פסלה על שאר אחין. אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו וחזר בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר לא עשה כלום ולא פסלה על אחיו הגדול. חזר בן תשע שנים ויום אחד ובא עליה או על צרתה אחר מאמר אחיו הגדול פסלה על הגדול כשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר כמו שבארנו: כ [ג]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו וחזר אחיו הגדול ובא עליה או חלץ או נתן גט לה או לצרתה הרי זה פסלה על הקטן. וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה נפסלה עליו כדין כל מאמר ומאמר: כא בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו והגדיל ולא בא עליה משהגדיל צריכה גט וחליצה. גט מפני ביאתו שהיא כמאמר וחליצה להתירה לזר שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנין גמור. ואם בא עליה משהגדיל הרי זו צריכה גט בלבד: כב אחד בן תשע שנים ויום אחד. ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סרים כמו שבארנו בתחלת הספר: כג [ד]קטנה שראויה למאן. והחרשת. אף ע"פ שקידושי שתיהן מדברי סופרים כמו שבארנו שני מיני קידושין הן. קטנה יש לה קידושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. וקידושיה תלויין עד שתגדיל. וחרשת תקנו לה נישואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם. לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד קטנות או חרשות ביאתה של אחת מהן פוטרת

כסף משנה

יז שני יבמים שיבמו שתי יבמות וכו' רצה האחד לחלוץ קודם שיודע מה עשה אחיו אין מונעין אותו. יש לתמוה על זה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י וא"ל מת בעליך לא תחלוץ דחיישינן שמא תהא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אשה מצריכה כרוז לכהונה: וכן

א גם שם זה סלשון : ב גם זה שם : ג טור אה"ע סי' ק"ע סמג עשין נ"א : ד טור שם סי' קע"א סמ"ג שם :

לחם משנה

יז לפיכך ראובן שהיה בירושלים וכו'. ק"ל קצת דלמה לי דין הקודם להמשך ממנו דין זה בלא"ה אמרינן ליה דכיון דכשייבם אחיו אינו יכול הוא לייבם משום דכיון דאמרינן בית אחד הוא בונה כו' א"כ ודאי דיש לו לחוש אולי בנה אחיו ואין לו לייבם עד שידע מה עשה אחיו: רצה האחד לחלוץ וכו'. קשה דהא לעיל כתב רבינו בפ"ג דכשאמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים דלא תחלוץ עד שיודע הדבר אם לא היתה פסולה לכהונה גזירה שמא יודע אחר החליצה שהחליצה אינה כלום ותנשא לכהן כדאמרו בגמרא בפרק האשה שלום וא"כ הכא נמי ניחוש שמא חלץ אחיו קודם ואין חליצה אחר חליצה וימצא אח"כ שחליצה זו אינה חליצה ותנשא לכהן וקא שרו חלוצה לכהן בשלמא להוש שמא יבם אחיו קודם שיחלוץ זה הא ודאי לא חיישינן דאינו יכול ליבם עד שידע מה עשה אחיו ולא חיישינן דעבד איסורא אבל מ"מ שמא חלץ קודם אחיו ודוחק לומר דהכי איירי דפסולה לכהונה וסמך כאן רבינו על מ"ש שם. וי"ל דע"כ לא חיישינן להכי אלא התם גבי אשה שאמרה מת בעלי ואח"כ מת הבן שניתן לי דכיון שהיא אמרה אפשר דהוי כמו שאמרה וכן גבי אשה שהלך בעלה וצרתה דרוב נשים מתעברות ויולדות אבל הכא לא תלינן בחליצה דאדרבה מצות יבום קודמת ואמרינן דהא האחר ממתין לידע מה עשה זה כדי לייבם ולא יחלוץ דמצות יבום קודמת. וא"ת למה חולץ הא דומה זה למ"ש רבינו בסוף פרק ראשון דמפני מה לא תחלוץ בתוך תשעים יום משום דכל העולה ליבום כו' וזו כיון דאינה עולה ליבום בתוך התשעים אעפ"י שימצא אח"כ שאינה מעוברת אין ראוי לחלוץ א"כ הכא נמי נימא הכי כיון דהשתא אינה ראויה ליבום דלא ידע אם יבם אחיו א"כ אינה ראויה לחליצה. וי"ל דהכי כבר אמרו בפרק החולץ הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה ויבום היא הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא נתעברה מי מסגחינן ביה ויבמינן לה הא קטנה לאו בת עיבורי היא הכא נמי י"ל דאם אתא אליהו ויאמר עדיין לא יבם אחיו לאו בת חליצה ויבום היא אבל התם אפי' אתא אליהו ואמר דלא נתעברה לא מסגחינן ביה:

כג לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד כו'. כתב ה"ה וקטנה סובר רבינו דאתיא כסתם מתניתין דפרק מצות חליצה (דף ק"ד:) וכו' וקשה דהא מתני' דפרק מצות חליצה היא קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ורבינו נמי הכי פסק לעיל בפ"ד הלצת קטנה פסולה וא"כ אי אתיא כמתניתין דמצות חליצה הוא דפסק כוותה היה לו להזכיר ג"כ [חליצה] וקשה עוד דהיכי מצי אתיא כמתני' דהתם כיון דהתם אמר דחליצתה פסולה א"כ איך פוטרת צרתה אפילו שתיהן קטנות הא חליצה פסולה לא פטרה צרתה. מיהו יש לתרץ לזה דהך חליצה הוי פסולה ומדרבנן מיהא הוי חליצה וכיון שכן דוקא כשהנישואין הם מדאורייתא בקטנה שקדשה אביה אז ודאי החליצה פסולה אבל ב' יתומות דהם נישואין דרבנן אתי חליצה דרבנן ומפיק הנייה דרבנן אבל מ"מ קושיא לאשונה קשיא. וי"ל דה"ה ורבינו גורסין במתניתין חליצתה כשרה היא כגירסת הרב האלפסי ז"ל והיא גירסת הירושלמי שכתבו התוס' ומה שאמר בגמרא זו דברי ר"מ ר"ל דקאמר דמקשינן אשה לאיש מדרבנן ולכך לכתחילה לא תנשא בחליצה זו אלא תחלוץ פעם אחרת אבל חכ"א דאפילו לכתחילה הוי חליצתה חליצה וכדפירשו שם התוספות ומה שאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות ר"ל לא כמתניתין דקאמר כשרה בדיעבד ולא כחכמים דאמרו לכתחילה חליצה מעליא היא אלא אפילו בדיעבד קודם שתביא שתי שערות חליצתה פסולה ולפ"ז יתיישב דברי ה"ה דמתניתין דפרק בית שמאי סברה דחליצתה כשרה בדיעבד ולכך פוטרת את חבירתה אבל לדידן דקי"ל דחליצתה פסולה אין חליצה שייכא בה כלל ואע"ג דאית לן דנישואי קטנה דרבנן וא"כ כיון דמדרבנן הויא מיהא חליצה הו"ל למיפטר קטנה דכוותה דהוי נישואין דרבנן מ"מ י"ל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואילו היו נישואין מה"ת לא פטרה צרתה ה"נ כשהן קידושין דרבנן לא פטרה צרתה. זה נ"ל ליישב דברי ה"ה ואני כתבתי למעלה שגירסת רבינו במשנה בפרק מצות חליצה היא פסולה וכן נ"ל עיקר דלדברי ה"ה ק"ל טובא איך נאמר דמאי דקאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות הוי לא כמתניתין ולא כחכמים דאמרו בין גדולה בין

משנה למלך

יז רצה האחד לחלוץ וכו'. כתב מרן ז"ל בכ"מ יש לתמוה על זה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואמרו לה מת בעלך לא תחלוץ דחיישינן שמא תהא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אשה מצריכה כרוז לכהונה. ויש לחלק דהתם אית לה תקנה לידע אם מעוברת היא צרתה אבל הכא אין לה תקנה דאפילו יודע שלא חלץ ולא יבם אחיו לזו שבעכו שמא למחר יחלוץ או ייבם ונמצא כל ימיה עגונה לא חשו משום האי חששא דקילא טובא לעגנה כל ימיה:

הספיקות

מגדל עוז

יבם קטן בן ט' שנים עד כמו שביארנו בתחלת זה הספר. פרק האשה רבה (דף צ"ו): קטנה שראויה למאן כו' עד פוטרת את צרתה. פרק האשה רבה (דף צ"ו):

כמבואר פ"ד וזהו שלא הזכיר רבינו בכאן אלא ביאה: **כד היתה אחת חרשת וכו'**. במשנה שם (דף ק"י:) קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ובגמרא כיצד תקנתן אמר רב כונס [את] החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ובהלכות ולר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומייבם לה לחרשת וכן הלכתא וזהו הן דברי רבינו: ובהשגות א"א זה המחבר גמרא הוא עושה מדעת עצמו וכו'. סובר הרב ז"ל שלא א"ר אליעזר שם בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אלא בהאחת גדולה ואחת קטנה שיבום הגדולה מ"ה וע"ז נפסקה הלכה כמותו אבל כאן שניהם מדבריהם לא אמרו בקטנה שתמאן ודעת רבינו כדעת ההלכות דרב דאמר כונס את החרשת לא אמרה אליבא דר"א דר"א בכל גווני מלמדין את הקטנה שתמאן והדבר צריך לי הכרע:

כז כח וכן הדין בקטנה וחרשת וכו' בא היבם תחלה על החרשת וכו'. כתב הרשב"א למ"ד ממאנת אף לזיקתו בא היבם על החרשת וחזר ובא בין הוא בין אחיו על הקטנה מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותשאר החרשת עמו שהרי עוקר הזיקה במיאונה לגמרי וכמו שלא היתה צרתה כלל וקי"ל ממאנת אף לזיקתו וקי"ל כר"א דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אבל הרמב"ם כתב בא היבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה מלמדין הקטנה למאן והחרשת יוצאה בגט וזה תימה שהרי עקרה זיקתה לגמרי אחר שמיאנה בביאה יבזיקה ועוד שהוא ז"ל כתב גבי גדולה וקטנה בא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים את הגדולה שבעילה זו קונה קנין גמור ע"כ. ואם איתא דהחרשת יוצאה בגט מפני שנפסלה תחילה בביאה דקטנה ואין יציאתה בקטנה מתירה מ"מ והלא אפילו הגדולה נפסלה בביאת הקטנה תחלה ואם מיאוניה מתירה אף בחרשת כן וצ"ע עכ"ל הרשב"א בשילהי פרק ב"ש: ואלו

פוטרת את כולן: **כד** היתה אחת חרשת ואחת קטנה אין ביאת אחת מהן פוטרת את צרתה וכיצד תקנתן מלמדין הקטנה שתמאן וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבא עליה * ותותר לזר: **כה** [א]היתה אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת החרשת. ואין ביאת החרשת פוטרת הפקחת שאין קידושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה: **כו** היו שתיהן קטנות הראויות למאן ובא היבם על אחת מהן וחזר ובא או הוא או אחיו על השנייה לא פסל את הראשונה אבל מלמדין את השנייה שתמאן ויקיים זה יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה: **כז** וכן הדין בקטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט. שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת. שהקטנה ראויה לאחר זמן לפיכך *יקיים הקטנה שנבעלה תחלה: **כח** [ב]יבא היבם תחלה על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת. ומלמדין

א גם זה שם: ב עיין בטור שם:

השגת הראב"ד

*ותותר לזר. כתב הראב"ד ז"ל זה המחבר גמ' הוא עושה מדעתו כי בגמרא אמרו תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולא התירו למאן ביבם ולא אפילו בבעל אלא כדי לקיים מצות יבום של תורה עכ"ל:

השגת הראב"ד

*יקיים הקטנה וכו': כתב הראב"ד ז"ל טעות הוא זה שהרי נאסרו שתיהן עליו דילמא קדים ובעיל חרשת תחלה עכ"ל:

כה היתה אחת וכו'. משנה שם: וכן קטנה וכו'. גם זה משנה שם:

כו היו שתיהן וכו'. שם (קי"א) מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת בא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה או שבא אחיו על השניה לא פסל את הראשונה ופירש רש"י ז"ל שהרי ביאתן שוה ואם הראשונה קנויה היא הרי היא אשתו והאחרונה ביאת זנות ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אללו שלא היו קנויות לאחיו ומקיים הראשונה שלא נפסלה עליו אבל אחרונה לא דילמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קיימא הך עליה באיסור שני בתים עכ"ל. וביאר רבינו שהשניה צריכה למאן וכן עיקר:

כז וכן הדין וכו'. שם קטנה וחרשת בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת [לא] פסל את הקטנה כך היא הגירסא בספרי הגאונים ובהלכות *וכן הן דברי רבינו אבל רש"י ז"ל גורס פסל את הקטנה והביאו לזה הברייתא שהזכירו שם בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת נאסרו שתיהן עליו ואמרו שהטעם דילמא קדים ובעיל חרשת ברישא וזהו דעת הר"א ז"ל בהשגות שכתב א"א טעות הוא זה כו'. ולפשר שרבינו וההלכות סוברין דהך ברייתא פליגא אמתני' והויא לה הלכה כסתם מתניתין והרשב"א ז"ל הכריע כדברי רש"י ז"ל והר"א ז"ל:

כח בא היבם וכו'. שם בא היבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה פסל החרשת וכתב רבינו מלמדין את הקטנה שתמאן והוא כדברי ההלכות שכתבתי למעלה דלר"א בכל גווני מלמדין שתמאן והר"א ז"ל חולק בזה ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט וחליצה. ומ"ש בכאן דהא איכא מ"ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו אינה קושיא שכבר פסקו בהלכות כעולא דאמר ממאנת אף לזיקתו כמו שנתבאר פ"א מהלכות גירושין: היו

*) [וכן הוא ג"כ גי' הירושלמי אבל בגמרתנו גרסינן כרש"י והתימה על ר"ע והתוי"ט שכתבו גי' הירושלמי ולא הרגישו שיש שתי גירסאות כמנהגם]:

לחם משנה

כין קטנה ואם גירסתו במשנה היה לו כשרה יותר ראוי לו לפרש דמה שאמר בגמרא והלכתא עד שתביא שתי שערות היינו לכתחילה אבל בדיעבד חליצתה כשרה ורב אלפס ז"ל שגירסתו במשנה כך אפשר שהוא סובר כן דחליצתה כשרה אבל רבינו שכתב דחליצתה פסולה נ"ל עיקר בדבריו כמ"ש:

כז וכן הדין בקטנה וחרשת וכו'. תמיהא לי טובא דלפי גירסא דגרים במשנה לא פסל בקטנה ובא על החרשת תחילה גרים במשנה פסל א"כ היכי אמר התם רב חסדא בפרק ב"ש (דף ק"י:) על מילתיה דרב דאמר כונס החרשת ומוציאה בגט וכו' ש"מ קסבר רב חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה הא ממתניתין נמי שמעינן ליה דמדקאמר (הרשב"א ז"ל) [בא] על הקטנה תחילה ואח"כ על החרשת לא פסל וכשהוא בהפך פסל ודאי דקטנה ספק ולהכי לא פסל ובחרשת קנויה ומשויירת ולהכי פסל כשבא עליה תחילה דאי לא אלא דהוי איפכא דחרשת ספק וקטנה משויירת הדין היה ראוי להיות בהפך בשלמא לגירסת רש"י ז"ל א"ש דכל החלוקות אסר אפשר כבר סתר רש"י ז"ל בפירושו שם ולא נשאר אלא ע"כ חדא ספק וחדא קנויה ומשויירת וממתניתין לא שמעינן הך דכיון דבתרווייהו גרסינן פסל ע"כ צריך אתה לומר דחדא גזירה אטו אידך ואי אמרת דקטנה ספק כשבא על הקטנה תחילה פסל אטו בא על החרשת תחילה ואי אמרת חרשת ספק כשבא על החרשת תחילה פסל אטו בא על הקטנה תחילה וא"כ לא ידענו כלל ממתניתין לכך קאמר דש"מ מדרב דקטנה הוי ספק וחרשת קנויה ומשויירת אבל לדברי רבינו קשה טובא והיא קושיא אלימתא בעיני. ועל צד הדוחק גדול נ"ל לומר דאולי היה רב חסדא יודע דבמתניתין בחד גרסינן פסל וחד לא פסל והיה מסופק במתניתין אי גרסינן לא פסל בקמייתא ופסל בבתרייתא או איפכא לכך אמר דשמעינן מדרב דבקמייתא גרסינן לא פסל ובבתרייתא פסל. עוד ק"ל על מ"ש הטעם שביאת הקטנה ביאה מעולה מביאת החרשת ולמה לי הך טעמא לימא משום דקטנה קנויה ואינה קנויה היא וממה נפשך לא פסל דהויא ברייתא לא פסלה אלא מטעמא דגזירה ומתני' דלית לה טעמא דגזירה לימא טעמא משום דהיא ספק קנויה ואינה קנויה. ועוד דהך טעמא שכתב רבינו לאו טעמא היא דא"כ דביאתה מעולה מחרשת תיפטר בביאתה לחרשת אעפ"י שאין זו קושיא דכיון דשני מיני קידושין הן להכי לא פטרה מ"מ קשה מאי דכתבתי ואפילו תדחוק ותאמר דמאי דכתב רבינו שביאת הקטנה מעולה הוא הצד אחד דקנויה וה"ק אי אמרינן קנויה עדיפא הך מחרשת ואי אמרינן אינה קנויה נכרית היא ולא פסלה ולא כתב רבינו אלא הצד האחד מ"מ קשה למה כתב הצד האחד היה לו לומר השני צדדין ולומר אי קנויה עדיפא מחרשת ואי אינה קנויה נכרית היא. וכ"ל לתרץ זה דכיון דרבינו סובר דמתניתין פליגא אברייתא ולא ס"ל גזירה אטו בעל חרשת תחילה רצה לתת טעם למה לא גזרינן אטו בעל חרשת תחילה ואמר שלא יטעו שהרי ביאת הקטנה מעולה ואפילו שיראו שלא פסל את הקטנה לא משום הא יטעו דבעל החרשת תחילה ולא בא רבינו כאן לפרש טעמא דקנויה ואינה קנויה אלא טעמא דלית ליה למתני' גזירה אטו בעל חרשת תחילה וצריכה גט זו הברייתא שאמרו שם והחרשת יוצאת בגט וכ"ת הא ביאת קטנה לא פטרה לחרשת וביאת חרשת גופא פסולה היא ולא פטרה נפשה א"כ אמאי יוצאה בגט כבר כתב שם רש"י ז"ל דממה נפשך הוא אי קטנה קנויה הרי פטרה לחרשת ואי קטנה אינה קנויה ביאת חרשת ביאה כשרה היא ופטרה נפשה:

כח בא היבם תחילה על החרשת וכו'. כאן חזר הר"א והשיג על רבינו יותר על מה שהשיגו לעיל במה שאמר וכיצד תקנתן וכו'. וכ"ל שטעמו שזה קושיא גדולה ממה שהקשה למעלה דלמעלה אמר דלא אמרו כן בגמרא אלא לקיים מצות יבום דאורייתא אבל התם לאו דאורייתא אע"ג דהוי מצות יבום דרבנן אבל כאן הקשה לו דליכא מצות יבום כלל לא דרבנן ולא דאורייתא שהרי כאן שתיהן יוצאות בגט. עוד הקשה על רבינו דהא בגמרא בפרק ב"ש אמר לעולם יתרחק אדם מן המיאונין וכ"ל שהיא קושיא עצומה לדברי

מגדל עוז

היתה אחת מהן חרשת ואחת קטנה אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה וכיצד תקנתן מלמדין את הקטנה כו' עד ותותר לזר. פרק ב"ש: כתב הראב"ד ז"ל זה המחבר גמרא הוא עושה מדעתו כו': ואני אומר זו משנה שלימה היא פרק ב"ש דמסכת יבמות (דף ק"י) דתנן וכן שתי חרשות קטנה וחרשת אין ביאה אחת מהן פוטרת צרתה כו' עד פסל את הקטנה ר"א אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו ואם כגירסא שלו אינו גורס בכולן בגירסאות ספרדיות שלנו כך היא הנוסחא וכך היא נוסחת התוספות ור"י אלפס ז"ל כ"כ אסא דגרסי' עלה בגמרא כיצד תקנתן א"ר חסדא אמר רב כונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומייבם לחרשה וכן הלכה עכ"ל. ויפה עשה רמז"ל שחייב אדם לומר כלשון רבו ועוד שתלמוד ערוך הוא דגרסינן על פיסקא בתרייתא דאמר ר"א בכולן מלמדין את הקטנה למאן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א וכן א"ר אלעזר הלכה כר"א וצריכא דאי אשמעינן בהא כלומר בקמייתא בהך קאמר שמואל הלכה כר"א משום דלא קיים מצות יבום אבל בהא דאיקיים מצות יבום אימא תרוייהו ליפקו בגט ואי אשמעינן בהא משום דגדולה רמיא קמיה אבל אידך אימא לא צריכא ע"כ. ואף כי גם על רב אלפס השיגו בזה כבר הגינו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ודי בתלמוד בבלי לנורות שרמז"ל לא עשה גמרא מדעתו: **היתה אחת מהן פקחת ואחת חרשת** כו' עד שנבעלה תחלה. פרק ב"ש ביבמות: וכן הדין בקטנה וחרשת שבא היבם תחילה וכו' והחרשת צריכה גט עד לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחילה: כתב הראב"ד טעות הוא זה וכו': ואני אומר איני רואה בכאן שום טעות ואדרבה הסכים על האמת כלשון המשנה השנויה ביבמות פרק ב"ש דתנן הקטנה והחרשת בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל הקטנה וכפי המסקנא דשקלינן וטרינן עלה עד דאוקימנא לרבנן דרבי נחמיה ועלה א"ר אשי מרישא נמי ש"מ דרבנן היא דקתני אם בא יבם על החרשת נותן לה גט והותרה ולא קתני אם בא על הקטנה נותן לה גט והותרה ודחינן אי משום הא לא איריא חרשת דלית לה תקנתא דהיתרא קתני תקנתא דאיסורא קטנה דאית לה תקנתא דהיתרא לא תני תקנתא דאיסורא ע"כ. ופירש"י ז"ל דחרשת לית לה תקנתא דהיתרא דקתני בה וחרשת אסורה לעולם למר בריה דרב אשי וכדקא מייתי לה ואע"ג דלא איריא מטעמיה מ"מ איתיה ולטעמא דפירוקא נמי קאתי כדפשיטא ליה לתלמודא ולא איפריך וכפי האמת המוסכם בתלמוד במשנה פסק ר"מ ז"ל וכן דעת ר"י אלפס ז"ל והטעם שכתב הראב"ד ז"ל הוא דסליק אדעתיה ואפוש הורפין מעיקרא כי היכי דלוקמא אליבא דרבנן ולאו טעמא דפשיטותא דתלמודא כטעמא דמסקנא שעליו סמך ר"מ ז"ל ובעלי שיטתו: **בא היבם תחלה** עד והחרשת יוצאת בגט. פרק ב"ש:

ומלמדין הקטנה שתמאן *והחרשת יוצאה בגט: **כט** היו אחת פקחת ואחת חרשת. בא היבם על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט. והפקחת בגט ובחליצה: **ל** היו גדולה וקטנה ובא על הגדולה וחזר הוא או אחיו ובא על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה. מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים הגדולה שבעילתה קונה קנין גמור:

השגת הראב״ד

*והחרשת יוצאת בגט: כתב הראב״ד ז״ל לא אמרו זה אלא כדי שתתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונין ועוד דהא איתא מ״ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו עכ״ל:

מגיד משנה

כט היו אחת וכו׳. שם במשנה פקחת וחרשת בא יבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת. וכתב רבינו שהחרשת צריכה גט והטעם שאע״פ שביאת פקחת פוטרת מן הזיקה כמו שנזכר למעלה בהיותה אחת פקחת וכו׳ מ״מ כבר נתבאר בדין כל יבמה שנבעלת ליבמה וכו׳ ש״ש ביאה אחר ביאה אפילו בב׳ פקחות להצריכה גט והוא שבא עליה לשם אישות או לשם יבמות: בא היבם וכו׳. שם בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת. ופי׳ רבינו שהחרשת יוצאה בגט ופשוט הוא שביאתה ביאה כשרה היתה ומספיק לה בגט. וכן פי׳ שהפקחת צריכה גט וחליצה והטעם מפני שביאתה היתה ביאה פסולה: **ל** היו גדולה וכו׳. שם גדולה וקטנה בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקטנה ר״א אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו ונפסקה הלכה בגמרא כר״א:

פ״ו א יש אחין שהם ראויין ליבום וכו׳. החילוקים שהזכיר בכאן רבינו יתבארו בסמוך אחד לאחד:

ב ואלו הן שאין וכו׳. סרים חמה מפורש במשנה (דף ע״ט:) בפרק הערל הסרים לא חולץ ולא מייבם והעמידוה בגמרא דוקא בידי שמים דהיינו סרים חמה ומבואר בהלכות:

ואנדרוגינוס. מפורש בתוספתא הובאה בהלכות בסוף פ״ק:

ואלו

פרק ששי

א יש אחין שראויין ליבום או לחליצה. ויש אחין שאינן ראוין לא ליבום ולא לחליצה ואין להם זיקה כלל אלא יבמתו מותרת לזר. ויש אחין שראוין לחליצה ואינן ראוין ליבום. ויש אחין שהן ראוין ליבום ואינן ראויין לחליצה: **ב** ואלו הם שאין להם זיקה כלל סרים חמה ואנדרוגינוס מפני שאינן ראויין לילד ולא היה להן שעת הכושר:

ואלו

א הכל שם : ב טור אה״ע סי׳ קע״ב סמ״ג עשין נ״א כ״ב : ג טור שם סי׳ קע״ב סמ״ג שם :

לחם משנה

לדברי רבינו מפני שבגמרא הקשו בפרק ב״ש (דף ק״ט) על מה שאמר ר״א מלמדין את הקטנה שתמאן ומי שרי והתני בר קפרא לעולם יתרחק אדם מן המיאונים כו׳ ותירצו מיאון דמצוה שאני משמע דהיכא דליכא מצוה אין מלמדין אותה למאן והכא מאי מצוה איכא הא שתיהן יוצאות בשלמא לעיל איכא מצות יבום דרבנן ולהכי לא הקשה לו הר״א לעיל מהא דלעולם יתרחק אדם מן המיאונין דהא התם איכא מצוה אבל הכא ליכא מצוה כלל ועוד קשה זאת הקושיא במ״ש למטה גבי גדולה וקטנה דכשבא על הגדולה וחזר ובא על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין אותה שתמאן דלמה לי שילמדו למאן את הקטנה אי משום דא״א לקיים את שתיהן א״כ נגרש את הקטנה דהא נפטרה מהלילה בביאתה של גדולה וע״כ בקטנה שיש לה יד לקבל גיטה איירי דאי לא אינה מתקדשת למיאון דהא לפי גירסת רבינו והרי״ף בההיא דרבא דשלש מדות בקטן כו׳ יותר דעת צריך במתקדשת למיאון מבקבלת הגט וכ״ת דע״כ צריך להוציאה טפי עדיף במיאון מבקבלת הגט כדי שלא תפסל לכהונה ולא ישפוך מי בורו ואחרים צריכים לו וכמ״ש הרא״ש ז״ל בשם הרמב״ן ז״ל בפרק ב״ש כמו שהקשה על הראב״ד ז״ל למה לא תמאן וכו׳ ועוד דטעמא דבר קפרא דלעולם יתרחק אדם מן המיאונים ויתרחק הוא משום דילמא גדלה ומתחרטא בה והכא ודאי לא מתחרטא כיון שהיא יוצאה עכ״פ אדרבה טפי עדיף לו במיאון בשלמא כשאינה צריכה לצאת והנו מלמדין אותה שתמאן אפשר דמתחרטא דאמרה יותר טוב היה לי להיות עם בעלי אבל השתא דעכ״פ צריכה לצאת לא וכ״כ שם ג״כ הרמב״ן ז״ל אם נאמר כן קשה טובא דא״כ מאי פריך בגמרא ומי שרי על ההיא דר״א הא כיון דעכ״פ צריכה לצאת משום דיש זיקה א״כ טפי עדיף לה שתמאן וכ״ת דהגמרא מקשה תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה כר״ג משום דאין זיקה אכתי קשה מי אמר לו דסבר ר״א אין זיקה כר״ג דילמא סבר יש זיקה ועכ״פ צריכה לצאת ולכך קאמר דמלמדין אותה שתמאן א״ו שאין כל זה מספיק ללמד אותה שתמאן ואי כתב שם הרמב״ן ז״ל כל זה הוא מפני לתקן חבירתה שתתאר עם החרשת כדכתב שם לתקנתה ולתקנת חבירתה שלכך קאמר דהא ודאי מלמדין אותה שתמאן אבל היכא דליכא תקנת חבירתה בהך כדכתיבנא למה לא סגי והאמת דהך קושיא אלימתא היא לדעת רבינו אם לא שנתרץ לדעתו דודאי הך טעמא דכתיבנא מספיק ומה שהקשו בגמרא ומי שרי ותירצו מיאון דמצוה שאני הוא הדין דה״מ למימר דר״א סבר דיש זיקה כרבי ולכך ליכא הכא גדלה ומתחרטא בה אלא רצה לייטב דבריו אפילו דסבר דאין זיקה כר״ג. עוד קשה לדברי רבינו בצריכותא דקאמר בגמרא ואי אשמעינן בקמייתא משום דלא איקיים מצות יבום אבל בבתרייתא דאיקיים לא והכא כל היכא דיוצאת עכ״פ טפי עדיף ללמדה למאן כדי להתירה לכהונה כדפירש״י דהא היכא דיוצאת עכ״פ טפי עדיף שתמאן מהיכא דיוצאת בגט אע״ג דליכא שום טעמא אחריכא דהא הכא בהני חלוקות שכתב רבינו ליכא טעמא דגדולה רמיא קמיה וליכא טעמא דאיקיים מצות יבום ואפ״ה מלמדין אותה שתמאן מטעמא דפרישית ואי אתה יכול להלום דברי הצריכותא כמו שיישבו הרמב״ן ז״ל וכמו שהובא בפסקי הרא״ש ודוק וצ״ע. עוד כתב הראב״ד ז״ל ועוד דהא איכא מ״ד ממאנת למאמרו וכו׳ וכתב עליו ה״ה ז״ל דכבר נתבאר בהלכות כמ״ד ממאנת למאמרו ולזיקתו. ובאמת דצ״ע להבין דברי הראב״ד ז״ל דאם כוונתו להשיג על זה למה לא השיגו למעלה בהלכות גירושין ועוד כאן בהשגה ראשונה גבי כילד תקנתן וכו׳ היה לו להשיג זה. ונ״ל דכוונתו לדחות הגירסא דגרים בדר״א בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן דקאי אכולהו דלעיל ואמר בבא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה שמלמדין את הקטנה שתמאן וכדכתב רבינו ושיעור דבריו כך הם דהם נאמר שהחרשת יוצאה בגט וכדכתב רבינו יש להקשות עליו הקושיות דהקשה דאין כאן מצוה כלל ולעולם יתרחק אדם מן המיאונין ובתר הכי אמר דאפילו תפרש המשנה דתשאר עם החרשת וכדכתב הרשב״א ז״ל וכמ״ש נמ״י ואיכא מצוה מ״מ קשה טובא דאם נאמר דקאי נמי דר״א אהא דבעל החרשת לא תשאר עם החרשת אלא אם לא תמאן לזיקתו ג״כ דא״כ צריך לחלוץ את הקטנה והוי צרת חלוצתו א״ו תמאן לזיקה וא״כ אמאי לא הקשו בגמרא מינה למ״ד ממאנת למאמרו ולא לזיקתו וזהו מ״ש ועוד דהא איכא מ״ד כו׳ כלומר אפילו תפרש פירוש אחר לייטב הקושיות הראשונות ולומר שתשאר עם החרשת תקשה לך הך ועוד אבל אם תאמר דר״א לא קאי אבריית׳א ולא גרסינן בכולן אינו קשה זה נראה לייטב דבריו עם שלשונו דחוק אבל מה נעשה כי לא ידעתי לייטבם באופן אחר ועם זה יתורץ דהר״א ז״ל לא הקשה זה לא בהלכות גירושין ולא לעיל כשכתב כילד תקנתן כו׳. עוד כתב ה״ה ז״ל דלדברי הראב״ד ז״ל תמתין עד שתגדיל ותחלוץ כלומר ועכ״פ אינו רצאי לקיימה אלא תנא דאילו למה שהבין הטור ז״ל בסימן ק״ע בדברי הר״א ז״ל דישאר עם הקטנה קשה טובא ואמאי דילמא קטנה קנויה היא וביאתה פסולה אחר שבא על החרשת וא״כ על כ״פ תנא וצ״ע לדעת הטור ז״ל:

כט בא היבם על החרשת כו׳. כתב ה״ה שמה שאמר רבינו שהחרשת יוצאה בגט פשוט דביאתו ביאה כשרה היא. וקשה דהא בפרק ב״ש (דף קי״א) אמרו אלא אי אמרת רבי נחמיה היא הא אמר ביאה פסולה פטרה אלא ש״מ רבנן היא ש״מ ע״כ. ופירש רש״י ז״ל סיפא בנכרית אמאי בעיא חליצה כו׳ אלא בגיטא תיסגי לה דביאת עצמה פוטרתה דביאה כשרה היא ואם נמי חשיב לה פסולה משום דקיימא זיקת חרשת וכו׳ משמע דקרי ליה גמרא ביאה פסולה משום דבעל החרשת א״כ שהיא ספק קנויה ומשום דדילמא היא קנויה ה״ה לביאת קטנה הקודמת הוי ביאה פסולה אע״פ שאפשר לדחות דמאי דקאמר הכי בגמרא הוא משום דרצה לדחות אפילו התירוץ הדחוק שאפשר לומר מ״מ האמת היא דביאה כשירה היא ויש לדקדק קצת זה מלשון רש״י ז״ל מ״מ גמרא דקרי ליה בסתמא ביאה פסולה קשה. ונראה לומר דהוא מפרש הגמרא דמאי דקאמר כך בשלמא אי אמרת קטנה ספק וחרשת קנויה ומשויירת א״ש דקאמר תמתין משום גזירה אלא אי אמרת איפכא דקטנה קנויה ומשויירת וחרשת ספק ורבי נחמיה היא ליכא איסורא משום קטנה גופה דהא ביאתו ביאה כשרה וכ״ת גזרי׳ דילמא בעל החרשת תחילה ויבא אח״כ על הקטנה ואתי למפטרה בגט דהיא ביאה פסולה הא לרבי נחמיה ביאה פסולה פטרה נמצא דלא קרי בגמרא ביאה פסולה אלא היכא דבא על החרשת ואח״כ על הקטנה וקאמר דא״א [למגזר] בא על [הקטנה] תחילה אטו בא על החרשת תחלה ואח״כ בא על הקטנה:

ל בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה כו׳. כתב נמ״י שהקשה הרשב״א ז״ל כיון דכאן המיאון עוקר לגמרי ביאת הקטנה ויקיים הגדולה גם למעלה המיאון עוקר לגמרי ביאת הקטנה ויקיים החרשת ואמאי כתב והחרשת יוצאה בגט. ונראה דרבינו כבר תירץ קושיא זו במ״ש שבעילתה קונה קנין גמור כלומר דשאני הכא דכיון דקנין הגדולה הוא קנין גמור וקנין הקטנה אפי׳ דאמרינן דהיא קנויה הוא מדרבנן אתי מיאון דרבנן ומבטל ביאת קטנה דרבנן כדי לקיים ביאת גדולה שהוא מה״ת אבל לעיל לא אתי מיאון ומבטל ביאת קטנה כדי לקיים החרשת שהיא מדרבנן וקל להבין החילוק:

שזקנה

מגדל עוז

כתב הראב״ד ז״ל לא אמרו זה וכו׳ : ואני אומר ר״מ ז״ל לטעמיה שפסק כר״א דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן ומן הטעמים שכתבתי למעלה סמוך לזה הדין בדין היתה אחת חרשת ואחת קטנה וכו׳ והראב״ד ז״ל לטעמיה כדכתיבנא נמי ומיהו קושיא דידיה ניחא לי ואדרבה סייעתא היא לר״מ ז״ל דאמרינן וצריכא דאי אשמעינן בהא ס״א משום דאיקיים מצות יבום כו׳ אלמא בכל ענין הוי הלכה כר״א וכן עיקר : היתה אחת פקחת ואחת חרשת כו׳ עד סוף הפרק . ביבמות פרק בית שמאי :

פ״ו יש אחים כו׳ עד ואין ראוין לחליצה. הקדמה היא כדרך המחברים על מה שעתיד לכתוב :

ואלו שאין להם זיקה כלל כו׳ עד או חולצין או מייבמין . בבכורות פרק על אלו מומין וביבמות פרק הערל (דף ע״ט) :

ג ואלו מייבמין ולא חולצין החרש והשוטה והקטן מפני שאין בהן דעת לחלוץ וכשיבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה ואין גירושיו גירושין גמורין. ובן תשע שנים ויום אחד שיבם אינו יכול לגרש עד שיגדיל כמו שבארנו: **ד** ואלו חולצין ולא מייבמין הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו ופצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא בהן ממיני הסירוס והזקן ביותר שתשש כחו וכשל. ואם [א]בעל סריס אדם קנה שהרי היתה לו שעת הכושר ומוציא בגט מפני שהוא אסור לבא בקהל. והטומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם ושאר האחין או חולצין או מייבמין: **ה** [ב]יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום ויש יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום ואין עליהן זיקה כלל ומותרות להנשא לזר ויש יבמות שהן ראויות לחליצה אבל לא ליבום ויש יבמות שהן ראויות ליבום אבל לא לחליצה: **ו** ואלו שמתייבמות ולא חולצות החרשת והשוטה והקטנה לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין ואם רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעול אותה ה"ז מגרש: **ז** ואלו שחולצות ולא מתייבמות איסורי לאוין והשניות ואיסורי עשה כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגורשת חולצת ולא מתייבמת שמא יפגע בערוה שאשת אחיו שגירשה אסורה עליו משום ערוה אבל מי שהיא מקודשת לאחיו בספק קידושין הרי היא כשאר כל היבמות וחולצת או מתיבמת שאין כאן דבר לחוש לו. וכן אשת החרש וזקנה ועקרה הרי הן כשאר כל היבמות רצה חולץ רצה מייבם שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכושר: **ח** ואלו הן שהן [ג]פטורות מן החליצה ומן היבום אשת סריס חמה ואנדרוגינוס ואשת השוטה ואשת [א] הקטן ואילונית ומי שהיא ערוה. שנאמר ולא ימחה שמו מישראל פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס ששמם מחוי הואיל ואינן ראויין לילד מתחלת ברייתן הרי הן כמין בפני עצמו. והיה הבכור אשר תלד פרט לאילונית שאינה ראויה לילד מתחלת ברייתה. לא תהיה אשת המת פרט לאשת שוטה וקטן מפני שאין להם אישות כלל. ולקחה לו לאשה פרט לערוה שאין לו בה ליקוחין: **ט** כיצד יבמה שהיא ערוה על יבמה כגון שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום ואין לו עליה זיקה כלל שנאמר ולקחה לו לאשה ויבמה

א ע"ש כטור : ב טור סי' קע"ג סמ"ג שם : ג טור שם סי' קע"ב סמ"ג עשין נ"א נ"ב : ד טור שם סי' קע"ג :

כסף משנה

פ"ו ג ואלו מייבמין ולא חולצין וכו' וכשיבם החרש אינו מוציא לעולם וכו'. יש לתמוה על זה מהא דתנן בפרק חרש (דף קי"ב:) כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה והוא ז"ל פסקה בפ"ב מהלכות גירושין (ובפ"ד מה"א כתב חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קידושיהן גמורים מן התורה אלא מד"ס) והפשט כיון שחרש שנשא פקחת אם רצה מגרש ברמיזה כשם שכנסה ברמיזה כשנפלה לפני אחיו החרש וכנסה אמאי לא יגרשנה ברמיזה אם ירצה כשם שכנסה אחיו והוא ברמיזה וכן יש לתמוה על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה והרי הוא ז"ל כתב גבי חרש שנשא פקחת שאין קידושי חרש מן התורה אלא מד"ס. ואין לומר דהא דאין קידושי חרש מן התורה ה"מ במקדש אשה אבל בא על יבמתו אפילו נפלה לו מאחיו חרש ה"ל קידושי תורה, דכיון שקידושי הראשון אינם מן התורה לא נפלה לפני אחין מן התורה ומה"ת ה"ל כנושא אשה בעלמא שלא היתה אשת אחיו. לכן נ"ל דלא איירי רבינו אלא כשנפלה לו מאחיו פקח אבל אם נפלה לו מאחיו חרש ודאי אם רצה יגרש ברמיזה כמו שכנסה אחיו והוא והכי מפורש בפרק מי שאחזו (גיטין דף ע"א) דגרסינן התם א"ר כהנא אמר רב הרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנים גט לאשתו וכו' מיתיבי חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קריצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין תנאי היא דתניא אמר רשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש הוא כותב וכן הותמין וחרש מעיקרו לא כשם שכנסה ברמיזה כך מוציאה אי באשתו ה"כ הב"ע ביבמתו ממאן אילימא דנפלה ליה מאחיו חרש כשם שכניסתה ברמיזה כך יציאתה ברמיזה אלא דנפלה ליה מאחיו פקח ואיבעית אימא לעולם דנפלה מאחיו חרש וגזירה אחיו חרש אטו אחיו פקח א"ה אשתו נמי יבמתו ביבמתו מיחלפא אשתו [ביבמתו] לא מיחלפא ומי גזרינן חרש אטו פקח והתנן שני אחים חרשים נשואין שתי אחיות פקחות וכו' ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציאן יוציאו אלא מהוורתא כדשניין מעיקרא ופירש"י יכנסו ואם רצו להוציא אחרי כן יוציאו דאתי גט חרש ומפקע זיקת קידושי חרש אלמא היכא דנפלה ליה מאחיו חרש מפיק ולא גזרינן אטו אחיו פקח עכ"ל, וכיון דאסיקנא דמהוורתא כדשניין מעיקרא דשאני לן בין נפלה לו מאחיו חרש לנפלה לו מאחיו פקח ע"כ לומר דרבינו נמי מפליג בינייהו וכמו שכתבתי וסמך על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה דע"כ בנפלה לו מאחיו פקח דוקא היא וכמו שנתבאר:

ומן

מגיד משנה

ג ואלו מייבמין ואינן חולצין וכו'. זה מתבאר בהרבה מקומות במסכתא ושם פרק חרש (דף קי"ב:) אמרו חרש כונס ואינו מוציא לעולם ובתוספתא הנזכרת החרש והשוטה מייבמין ולא חולצין. ודין הקטן כבר נתבאר שאין חליצתו כלום פרק רביעי. ושביאתו כמאמר של גדול נתבאר פ"ה:

ד ואלו חולצין ולא מייבמין וכו'. גם זה מתבאר במקומות חלוקים בגמרא יבתוספתא הנזכרת הספיקות חולצין ולא מייבמין פצוע דכא וכרות שפכה סרים אדם והזקן חולצין ולא מייבמין ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא. ודין הטומטום פשוט הוא שהוא בספק: ואם נקרע ונמצא זכר הרי הוא זכר גמור. כנזכר פ"ב מהלכות אישות ודלא כרבי יהודה דאמר בהערל (דף פ"א) טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסרים: ושאר כל האחים וכו'. בתוספתא הנזכרת:

ה יש יבמות שהן וכו'. הלדדין האלו יתבארו בסמוך אחד לאחד:

ו ואלו שמתייבמות ולא וכו'. מתבאר במקומות חלוקים ומהם בתוספתא הנזכרת החרשת והשוטה מתייבמות ולא חולצות ובמשנה פרק חרש (דף קי"ב:) שני אחין פקחין נשואין שתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת כונס ואם רצה להוציא יוציא. ודין הקטנה כבר נתבאר פ"ד שאינה בת חליצה:

ז ואלו חולצות ולא וכו'. פ"א מהלכות אישות נתבאר מהו ענין השמות האלו שהזכיר כאן רבינו והדין יתבאר למטה פרק זה: וכל אשה שהיא וכו'. הטעם בזה שספק גירושין הוא לה ספק אשת אח שלא במקום מצוה ולפיכך חולצת ולא מתייבמת וזהו בכלל הספיקות שאמרו בתוספתא חולצות ולא מתייבמות אבל בספק קידושין ממ"נ הרי היא עולה לחליצה ויבום אם הן קידושין הרי היא אשת אח במקום מצוה ואם אינן קידושין הרי היא כנכרית דעלמא ויכול לכנסה ומתבאר בפרק החולץ (דף מ"ב:) בסוגיא בביאור גבי ברייתא דהספיקות חולצות ולא מתיבמות: וכן אשת החרש וכו'. דין אשת החרש כשיבם פקח מבואר בפרק חרש (דף קי"ב:) ובהרבה מקומות. וזקנה ועקרה מבואר בתוספתא הנזכרת עקרה וזקנה ושאר כל הנשים או חולצות או מתייבמות:

ח ואלו הן שהן וכו'. כל אלו נתבארו במקומות חלוקים. אשת סריס חמה במשנה בפרק הערל (דף ע"ט:) כרבי עקיבא. ואנדרוגינוס מפורש בתוספתא הנזכרת. ושוטה וקטן ברייתא פרק האשה רבה שוטה וקטן שנשאו [נשים] ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום. ואילונית בהרבה מקומות ומהם בפרק כילד (דף כ"ד) אשר תלד פרט לאילונית. ומי שהיא ערוה בהרבה מקומות ומהם בראש פרק קמא. והמדרש שכתב רבינו מולא ימחה הוא בגמרא בפרק כילד וכבר הזכרתי מדרש האילונית: לא תהיה אשת המת וכו'. מדרש זה אינו בגמרא: ולקחה לו לאשה וכו'. בגמרא פ"ק (דף ח') רבי אומר ולקח ולקחה וכו' לאסור צרות ועריות ואע"פ שמם העלו לאסור צרות של עריות ועריות גופייהו לא צריכי קרא שאין עשה דוחה את ל"ת שיש בו כרת רבינו כתב כפשט הברייתא וכסוגיין קמייתא

משנה למלך

פ"ו ד הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו כו'. נראה דצריך לגרוס כגון שהיא ספק ערוה על אחיו ואיכא קאי דאי גרסינן שהיתה ואבעל קאי אין מובן לו כלל דמתייבם ממ"נ אם ערוה היא לגבי בעל לא תפסי קידושין והויא כנכרית ליבם, ואי לאו ערוה היא אשת אח במקום מצוה היא ותבא עליו ברכה. ועיין לקמן בפרק זה במ"ש הטור ומהריק"א מסכימים על דרך שכתבתי ודבריהם תמוהים הרבה כשגגה היוצאה מלפני השליט וצ"ע:

אבל

ח ואנדרוגינוס כו'. כתב הטור דדעת רב אלפס כדעת רבינו ז"ל ואין כן דעת הרא"ש ז"ל וטעמו כדכתב הרב הגדול ב"י ז"ל דסבר הרא"ש דהא דפסיק הלכה כרבי יוסי הוא רבי יוסי דמתניתין דהוי זכר אבל הרי"ף ורבינו ז"ל סוברים דהוא הלכה כרבי יוסי דברייתא דהוי ספק ויש לתמוה על הטור ז"ל דא"כ דדין זה דיבום תלוי באותו

לחם משנה

פ"ו ז שזקנה ועקרה היה להן שעת הכושר כו'. ק"ק למה גבי זקן שתשש כחו קאמר לעיל לכתחילה לא מפני שאינו ראוי להקים שם אע"פ שהיה לו שעת הכושר וכאן כתב דאפילו לכתחילה נמי תתייבם העקרה וזקנה מפני שהיתה להן שעת הכושר אע"פ שאינה ראויה להקמת שם הל"ל לכתחילה לא כמו גבי זקן. ושמא י"ל דסמיך אטעמא דכתב נימוקי יוסף בהא דאינו כמו עקרות וזקנות שנעקרו ולכך ראויה ליבום דדילמא אע"פ שהיא נראית זקנה לבסוף ילדה:

מגדל עוז

יש יבמות עד כמו שיתבאר. תחלת ענינו הקדמה על מה שעתיד לבאר. סוף פ' ד' אחין (דף ל'): וכל אשה שהיא וכו' עד משום ערוה. בגיטין פרק התקבל וביבמות פ' החולץ ופרק ד' אחין: אבל מי שמקודשת כו' עד שעת הכושר. פרק ד' אחין: ואלו הן שהן פטורות כו' עד שאין להם אישות כלל. פ"א (דף ב' וג') ופ"ב דיבמות ופרק הערל: ולקחה לו לאשה פרט לערוה עד וקוקה ליבום. פ"א ופ"ב ופרק חרש (דף קי"ב) ופרק האשה רבה (דף צ"ז):

הגהות מיימוניות

[א] ס"פ האשה רבה (דף צ"ז:) תנן גבי בן ט' שנים ויום אחד וכו' נשא אשה ומת הרי זו פטורה ואע"ג דלא תקינו רבנן נישואין לקטן כדאמר לקמן בפרק חרש ומ"מ אר"י דלא חשיבא כביאת זנות וליכא איסורא בנישואין מדתנן בכתיבות בסוף הכותב קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה משמע שרגילין לעשות כן ומצוה נמי איכא להשיא לבנו קטן סמוך לפרקו כדאמרינן בפרק אלו הן הנשרפין דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו' עכ"ל התוס' ס"פ האשה רבה ובפרק הנשרפין ע"ב:

ויבמה מי שראויה ללקוחין וקידושין תופסין בה היא זקוקה ליבם: י [א]היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שנייה הרי זו חולצת ולא מתייבמת. ומפני מה צריכה חליצה מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתייבמו שהיבום מצות עשה וכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת יבא עשה וידחה את ל"ת. אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שניות גזירה שמא יבוא עליה פעם שנייה והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה וא"צ לומר שנייה ה"ז קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרו: יא ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין ובא עליה כהן גדול לא נפטרה צרתה שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה. והואיל ולא קנה מן התורה קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלוץ: יב היתה היבמה ערוה על [ב]בעלה. כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו ונפלה לפני אחיו. אין זו אשתו שאין קידושין תופסין בה ואינה לא בת ייבום ולא בת חליצה. ואם היתה לה צרה חולצת [א"י] מתייבמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם ורצה היבם לישא אותה וליבם צרתה הרשות בידו: יג היתה היבמה אסורה [ג]על בעלה משום לאו או משום עשה או שהיתה שנייה לבעל ולא היתה אסורה על היבם מצד אלו הצדדים הרי זו מותרת ליבם. חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת ומת שהיא חולצת ולא מתייבמת. [ד]וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או * ספק ערוה על בעלה הרי זו חולצת ולא מתייבמת. לפיכך מי שקידש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו

א טור שם סי' קע"ד סמ"ג שם: ב טור שם סי' קע"ג סמ"ג שם: ג טור שם סי' קע"ד סמג שם: ד טור סי' קע"ג.

מגיד משנה

קמייתא דאמרינן דערוה צריכא קרא ואין זה מעלה ומוריד לעיקר הדין וע"כ לא חשש רבינו בזה. ודין הערוה מפורש ברוב המסכתא המש עשרה נשים פוטרות צרותיהן:

י היתה היבמה אסורה וכו'. משנה פרק כילד (דף כ'): ומן הדין היה וכו'. מסקנא דגמרא שם גבי אלמנה לכ"ג שהוא מחייבי לאוין ושנינו במשנה שהיא חולצת ולא מתייבמת והקשו בגמרא קא פסיק ותני ל"ש אלמנה מן הנישואין ולא [שנא] מן האירוסין בשלמא מן הנישואין עשה ול"ת ואין עשה (דיבום) דוחה את ל"ת (דאלמנה לא יקח) ועשה (דהוא אשה בבתוליה יקח בתולה ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה) אלא [אלמנה] מן האירוסין [אמאי] (ל"ת גרידא הוא) יבא עשה וידחה ל"ת ותירץ רב גידל בשם רב דאמר קרא [ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו] ועלתה יבמתו וכו' שאין ת"ל יבמתו מה ת"ל יבמתו יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום ואי זו זו חייבי לאוין והקשו ע"ז מן הברייתא דקתני גבי חייבי לאוין ואם בעלו קנו ואסור לקיימן וכו' ואי ס"ד ה"ל מדאורייתא לחליצה רמיין ליבום לא רמיין אם בעלו אמאי קנו ואסיקו דלאו מדאורייתא היא אלא מדרבנן אמרו שאינן עולות ליבום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולפיכך אם בעלו קנו [ו]כתב בעל הלכות גדולות הוא דרב גידל אמר רב מיקיימא באלמנה מן הנישואין דאע"ג דמדאורייתא לאו בת יבום היא רבייה רחמנא לחליצה ע"כ:

יא יבמה שהיא אלמנה וכו'. שם בגמרא:

יב היתה היבמה ערוה וכו'. זה פשוט והטעם שאין קידושין ואישות בעריות ומתבאר בפרק האשה רבה (דף נ"ו) במשנה אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה וכו':

יג היתה היבמה וכו'. במשנה בפרק יש מותרות (דף ס"ד) נתבאר זה. ומ"ש רבינו חוץ ממחזיר גרושתו וכו' מפורש פ"ק ומסקנא דגמרא שהיא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת פי' והיא נפטרת בחליצתה או בביאתה וצרתה נפטרה בחליצתה של זו אבל לא בביאתה אם עבר ובא עליה כדין אלמנה מן הנישואין לכ"ג וכ"כ הרשב"א ז"ל דממעטי לה מההיא דרב גידל דלעיל וזהו שלא הזכיר רבינו אסור בצרתה: וכן יבמה שהיא ספק ערוה ליבם וכו'. זה פשוט שספק ערוה של יבם חולצת ולא מתייבמת. ומה שכתב שאשתו אסורה עליו ג"כ פשוט כפי מה שנתבאר והכל מתבאר בפרק ד' אחין ונלמד כיוצא בזה ממשנת שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה שבפרק החולץ (דף מ"א) שאמר בסוף המשנה יוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה:

כסף משנה

י ומן הדין היה וכו'. כתב ה"ה מסקנא דגמרא שם וכו' ויש לדקדק למה לא ביאר רבינו שאפילו בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת וכו' *האי ויש לדקדק שייך למטה בדיבור המתחיל עשה שמעון מאמר. ומ"ש שלא נזכר זה בהלכות אומר אני דאשתמיטתיה דברי ההלכות בפ"ד אחין אמתניתין דתלתא אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת שכתב עליה וה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר ומת נכרית מיהלץ חלצה יבומי לא מייבמא דהויא [צרת] אחות אשה בזיקה והא דקתני מאמר לאפוקי מדב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצריכה חליצה עכ"ל והם דברי הגמרא שם ומשם נלמוד לכאורה כדעת ההלכות וכן נ"ל שרבינו העתיק פה לשון המשנה דקתני עשה בה מאמר וכו' ואין הכי נמי דבלא מאמר נמי חולצת משום דה"ל צרת ערוה בזיקה ולא חשש לבאר זה כאן לפי שסמך על מ"ש גבי ג' אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד מהם נשוי נכרית וכו' ולא עוד אלא אפילו גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית ומת המגרש הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת וכו' שהרי ביאר שם דצרת ערוה בזיקה אסורה ומינה נשמע לכל אינך:

יב היתה היבמה ערוה על בעלה וכו' ואם היתה לה צרה חולצת „ולא מתייבמת. כך כתוב בנוסחי דידן וט"ס הוא דכיון דאין לו נשואין בה אין זו צרתה ומותר להתייבם לכך צריך להגיה ואם היה לה צרה חולצת „או מתייבמת, וכן מצאתי שהוגה בספר אחר:

יג היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו וכו' חוץ ממחזיר גרושתו וכו'. כתב ה"ה אבל לא בביאתה אם עבר ובא עליה כדין אלמנה מן הנישואין לכ"ג וכתב הרשב"א דממעטי לה מההיא דרב גידל דלעיל עכ"ל. נראה מדברי ה"ה דמחזיר גרושתו עובר בעשה ול"ת מדמדמי לה לאלמנה לכ"ג מן הנישואין ואיני יודע מנין זה שאיני מוצא בה אלא לאו בלבד ועוד יש לתמוה עליו שכתב וצרתה של זו נפטרת בחליצתה של זו אבל לא בביאתה שהרי כתב רבינו בפ"ז יראה לי שכן הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה וצ"ע: וכן יבמה שהיא ספק ערוה וכו' הרי זו חולצת ולא מתייבמת. כתב הטור ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה בספק ערוה שחולצת ולא מתייבמת ויראה שהוא ט"ס דממ"נ תתייבם שאם לא

*לפנינו תיקננו על מקומו

מי

לחם משנה

באותו הדין א"כ לרבינו ולהרי"ף ז"ל היה להם לפסוק כאן חולצות ולא מתייבמות כיון דהם פסקו דהוי כספק אלא מאי אית לך למימר דשאני הכא דאינו ראוי להוליד גם להרא"ם ז"ל ג"כ נאמר כן דאע"ג דהתם הוי זכר שאני לענין יבום דאינו ראוי להוליד וכדכתב שם הרב ב"י:

י היתה היבמה אסורה על יבמה וכו' הרי זו חולצת ולא מתייבמת. מתבאר מן הגמרא שפוטרת צרתה משום דאמרו שם (דף כ:) דאם בעלו קנו ועוד דע"כ לא פליגי באלמנה לכ"ג דאינה פוטרת צרתה אלא משום דהוי עשה ול"ת אבל אי הוי ל"ת גרידא פוטרת צרתה. וא"ת אמאי לא חשבינן לה בביאה פסולה דכיון דמדרבנן אסור לבא עליה גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה כמו דחשבינן דביאה אחר גט ביאה פסולה אע"ג דלא הוי אלא גזירה אטו ביאה אחר חליצה. וי"ל דאין לדמות הגזירות להדדי ובהך גזירה דביאה אחר הגט כלו רבנן להחמיר יותר ולמיעבד לה ביאה פסולה אבל מ"מ ק"ק למה קרא רבינו לקמן בפ"ז חליצה פסולה משום הא דאסרו רבנן לבא עליה אטו ביאה שניה וכתב דנראה לו דאם היתה אחת מהן ל שאינה פוטרת צרתה ולא היה לו לדמות הפסולים להדדי: יב היתה היבמה ערוה על בעלה וכו'. כתב הרב ב"י סימן קע"ג דהך איירי שאסורה על היבם ג"כ והכריח הדבר מדמסיים ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם וכו'. ולא היה צריך לזה שהרי כתב כגון שעבר וטעה ולקח אחותו מאביו ובודאי דערוה על היבם היא דיבום לא הוי אלא באחין מן האב, ואולי משום דלא נימא דבכל גוונא איירי בין ערוה על בעלה לבד בין ערוה על היבם ועל הבעל לכך הביא ראיה דדוקא בערוה על הבעל ולא על היבם איירי: ואם היתה לה צרה חולצת „ולא מתייבמת וכו'. *קשה דכיון דהיא ערוה על הבעל בודאי הא אין בה אישות ואין קידושיו תופסין בה וא"כ צרתה אמאי אינה מתייבמת. וי"ל דסובר רבינו דכיון שהיא ערוה על היבם

*עי' כ"מ ולק"מ:

משנה למלך

י אבל חכמים גזרו כו'. (*א"ס עיין מ"ש ה"ס בספר דרשותיו בדרך מצותיך ח"ג (דף ס"ט ע"ג): יג וכן יבמה שהיא ספק ערוה כו'. כתב מרן בכ"מ ונ"ל שמה שכתוב בספרי רבינו פה או ספק ערוה על בעלה ט"ס הוא כו'. ואין ספק שטעות גדול נפל בדברי רבינו. וגירסא שניה שכתב מהריק"א שגורס שהיתה ספק ערוה עליו ועל אחיו אינני שוה לי דספק ערוה על בעלה כדי נסבה. אבל תמיה אני איך נפל טעות זה בדברי רבינו בשני מקומות שהרי בר"ס זה כתב רבינו ואלו חולצין ולא מייבמין הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו כו' והוא לקוח מדברי התוספתא ספיקות חולצין ולא מייבמין כמ"ש ה"ס ז"ל ובודאי פירושה שהיא ספק ערוה לגבי היבם ורבינו השיאו לדבר אחר שהיא ספק ערוה לגבי בעלה וחזר הדבר לקלקולו דתתייבם ממה נפשך וצ"ע. אחר שכתבתי זה ראיתי שכל זה טעות גדולה אלא שנשענתי על דברי הטור ומהריק"א ז"ל שכתבו בדרך פשיטות שט"ס יש בדברי רבינו אבל היה קשה בעיני איך נפל טעות כפי דבריהם בשני מקומות ועוד שה"ס ברים פירקין על מ"ש רבינו ואלו חולצין ולא מייבמין הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו כו' כתב דהכי איתא בתוספתא הספקות חולצין ולא מייבמין ולא הרגיש בקושיית הטור ומרן ז"ל דתתייבם ממ"נ. אלא ודאי קושטא דמלתא הוא דמ"ש רבינו כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו מיתוקמא כאחד שקידש אחת משתי אחיות ולא ידע איזה מהן קידש דכל חדא כספק ערוה קיימא משום אחות אשתו וכשמת ונפלו קמי יבם לא מצי לייבומי לשום חדא מינייהו משום ספק אחות זקוקתו אלא הוא חולץ לשתיהן. והכי מוקי

לה

הגהות מיימוניות

• [כתב חמור בסימן קע"ג ז"ל ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה בספק ערוה שחולצת ולא מתייבמת ונראה שהוא ט"ס דממ"נ תתייבם שאם לא היתה עליו ערוה הרי היא זקוקה ליבם ואם היתה עליו ערוה לא תפסי לו בה קידושין והרי היא ליבם כאשה נכרית עכ"ל]:

מגדל עוז

היתה היבמה אסורה עד הרי הן זקוקות ליבום. פ"א ופ"ב דיבמות ופרק יש מותרות (דף פ"ד): ומן הדין היה עד ולא בת חליצה. פ"ב דיבמות ופרק יש מותרות: ואם היתה לה צרה כו' עד שהוא חולצת ולא מתייבמת. פ"א דיבמות (דף י"א) ופרק יש מותרות (דף פ"ד): וכן יבמה שהיא ספק ערוה עד כמו שביארנו. פרק ד' אחין (דף ל'):

אשתו בגט מספק ושתיהן [א]אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו שהיא כשנייה כמו שבארנו : **יד** מי שמת אחיו והניח שתי נשים האחת אסורה עליו משום ערוה והשניה אינה ערוה . כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום כך צרתה פטורה ולא נפלה לו זיקה כלל על בית זה . שנאמר אשר לא יבנה את בית אחיו בית שיש לו לקוחין באי זה מהן שירצה הוא שיש לו עליו זיקה . ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו שהרי אין לו בה לקוחין אינו בונה אפילו מקצתו שהוא מותר ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו שהרי אין לו עליה זיקה : **טו** לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים האחת ערוה על שמעון ושתיהן ראויות ללוי אין לשמעון זיקה על בית זה . והרי שתיהן תחת זיקת לוי . ייבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון והיתה לו אשה אחרת ומת לוי ונפלו שתיהן לפני שמעון שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום משמעון . האחת מפני שהיתה צרת ערוה . והשניה מפני שהיא צרתה . וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם שכל אשה שאין לו עליה זיקה באיסור אשת אח עומדת לעולם : **טז** [ב]וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו הואיל ואין לו עליה זיקה שנאמר כי ישבו אחים יחדיו עד שישבו שניהן בעולם הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח ופוטרת צרתה : **יז** כיצד ראובן שמת והניח אשה ונפלה לפני שמעון ואחר שמת ראובן נולד לוי בין שנולד לוי קודם שייבם לה שמעון [ב] בין שנולד אחר שיבמה הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם . לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום : **יח** עשה * שמעון מאמר ביבמתו אשת ראובן ומת קודם שיכנוס אותה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו שבארנו : **יט** [ג]אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ובעדים ומת קודם שיגרשנה ונפלה לפני יבם הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום . וכן צרתה כאילו היתה ערוה על היבם מפני שטומאה כתובה בה כעריות שנאמר והיא נטמאה . אבל סוטה שמת בעלה קודם שישקנה מי המרים או שאינה בת שתייה אלא בת גירושין הרי זו חולצת ולא מתייבמת ואם היתה
לה

א טור שם סמ"ג שם : ב גם זה שם : ג גם זה בטור שם :

כסף משנה

לא היתה עליו ערוה הרי היא זקוקה ליבם ואם היתה עליו ערוה לא תפסי לו בה קידושין והרי היא ליבם כאשה נכרית עכ"ל. ויש לתמוה על הטור שהרי סיים בה רבינו לפיכך מי שקידש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו ה"ז חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מספק ושתי הן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו שהיא כשנייה כמו שביארנו דהשתא היכי שייך למימר ואם היתה עליו ערוה לא תפסי לו בה קידושין והרי היא ליבם כאשה נכרית הילכך ע"כ לומר דלא קאי הטור אלא למ"ש רבינו או ספק ערוה על בעלה דבהא הוא דשייך למימר הכי . וצ"ל שמ"ש בספרי רבינו פה או ספק ערוה על בעלה ט"ס הוא וצריך למוחקו ואת"ל איתיה צריך לדחוק ולומר דהאי *או ט"ס הוא וצריך למחוק האל"ף ולכתוב וספק ערוה על בעלה דהב"ע בשהיתה ג"כ ספק ערוה על בעלה כגון שהיה ספק ערוה על יבמה שנמצאת שהיא ספק ערוה על שניהם דהשתא א"ש מ"ש ולא מתייבמת :

יט אשה שזינתה תחת בעלה וכו' הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום וכן צרתה וכו' . כך הם דברי הרי"ף ואע"פ שהראב"ד סבר דסוטה ודאית בעיא חליצה או היא או צרתה משום דאילו איתיה לבעל מי לא בעיא גיטא השתא נמי בעיא חליצה וצרתה כמוה כבר סתר דבריו הרא"ם וכתב דדוקא גבי ספק הוא דאיתמר הכי בפ"ק דסוטה והראב"ד לא עלה על לבו לחלק בין סוטה ודאי לסוטה ספק ולסברתו פליגי סוגיא דסוטה אסוגיא דשמעתין ופסק הלכה כסוגיא דסוטה לחומרא אבל לפי מה שחילקתי בין סוטה ודאי ובין סוטה ספק אין אנו צריכים לכל זה ולא פליגי אהדדי עכ"ל :

שנים

* בב"י פי' דברי רבינו דהאי או ה"ק או שהיתה ג"כ ספק ערוה על בעלה :

מגיד משנה

יד מי שמת אחיו וכו' . תחילת המסכתא ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו' :
טו לפיכך ראובן שמת וכו' . מבואר במשנה שם :
טז וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו וכו' . שם מתבאר במשנה בפרק כיצד (דף י"ז) בתחלת הפרק וכמשם משנה :

יח עשה שמעון וכו' . גם זה שם סתם משנה ויש לדקדק למה לא ביאר רבינו שאפילו בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת דמאמר דקתני מתניתין לאפוקי מדר"ש היא וכדאיתא בגמרא ואנן קי"ל יש זיקה אפילו בלא מאמר ולא נזכר זה בהלכות *וגם רבינו לא כתב זה אבל הרשב"א ז"ל כ"כ ומבואר הוא בגמרא :

יט אשה שזינתה תחת בעלה וכו' . בפ"ק (דף י"א) א"ר יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות וכו' מתיב רב אשי נכנסה עמו לסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה (פי' לבעלה) ואסורה בתרומה ואם מת חולצת ולא מתייבמת ותירצו דכי אמר רב בסוטה ודאי והתם סוטה ספק ופירשו המפרשים ז"ל דלרב צרת סוטה ודאית פטורה לגמרי מן החליצה ומן היבום וכן מוכחת שם הסוגיא ופסק רבינו כן וכ"כ מן ההלכות אבל הראב"ד ז"ל פסק בפירושיו דחולצת ולא מתייבמת היא וצרתה שוות וסמך לו על ההיא דא"ר יוסף בפ"ק דסוטה גבי מתניתין דנכנסה עמו שהזכרתי אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט השתא נמי תיבעי חליצה אלמא כל היכא דבעיא גט מבעל בעיא חליצה מיבם ואין זה הכרח דאיכא למימר דרב יוסף לטעמיה דהוא מותיב לרב הכא וסוגיא בדוכתה עדיפא טפי : אבל סוטה שמת בעלה וכו' . במשנה הנזכרת וכתב רבינו וצרתה חולצת או מתייבמת ופשוט הוא והרי זו כצרת חייבי לאוין כמו שנתבאר בפ"ק (דף י"א) בגמרא בפירוש :

וכן

*עי' כ"מ לעיל הלכה ו' שייך כאן ע"ז הס"מ

לחם משנה

היבם והבעל אי אמרת מתייבמת גזרינן דלא לימא צרת ערוה מתייבמת אבל כשהערוה מותרת ליבם דכיון דהערוה ג"כ אם ירצה היבם לישא אותה נושא אותה אין כאן גזירה ומה שאמרו במשנה שש עריות המותרות מאלו שנשואות לאחרים וצרותיהם מותרות היינו דוקא כשנשואות לאחרים אבל אם נישאו לאחים צרותיהן אסורות משום גזירה. ועדיין לא ידעתי טעם נכון מאין הוציא זה רבינו :

יט אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ובעדים וכו' . כתב הרא"ם דהראב"ד ס"ל בסוטה בין ודאי בין ספק חולצת ולא מתייבמת בין היא בין צרתה וקשה מנין לו לצרתה שיהא כן וי"ל דס"ל דההיא סוגיא דסוטה סברה דצרת סוטה אסורה משום דטומאה כתיב בה כעריות כדאמר רב הכא (דף י"א) אלא דס"ל דאסורה דדוקא שאינה מתייבמת אבל מ"מ חולצת משום דאילו היה בעלה קיים מי לא היה צריך לתת לה גט השתא

נמי

משנה למלך

לה בתלמודא בפרק החולץ עלה דמתניתין דהיבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שלשה חדשים כו' יע"ש ולפ"ז דברי הטור ומהריק"א ז"ל מרפסן איגרי וצ"ע :

יט וכן צרתה כו' . בפ"ק דיבמות (דף י"א) אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות . וכתב הרב המוקי באשת כהן שנאנסה צ"ע אי אמרינן בה דיניה דרב יע"ש . ותמהני דהא בפ"ק דסוטה (דף ו') עלה דהסיא דרב דאמר רבא דטעמא דאינה מתייבמת הוא משום ק"ו אם נאסרה במותר לה באסור לה לא כ"ש והקשו על זה אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם אם נאסרה במותר לה באסור לה לכ"ש ותירצו אונס בישראל מישרא שרי וגבי דהאי מיהא ליכא איסורא ע"כ . ומהכא מוכח דההיא דרב דטומאה כתיב בה כעריות לא שייך גבי אשת כהן שנאנסה דאי הוה שייך פשיטא דאף לאח חלל לא רמיא קמיה משום דטומאה כתיב בה כעריות . ומ"מ בעיקר הדין אני תמיה דכיון דגבי אשת כהן אסורה אף באונס א"כ טומאה דידה הוי אף באונס וא"כ אמאי מתייבמת ואולי דס"ל דלא אמרינן טומאה כתיב בה אלא בטומאה דכתיב גבי לאו . (*א"ה כמו שיתבאר לקמן בד"ה נסתפקתי יע"ש) . ואפשר דאשת כהן שנאנסה אינו עובר עליה הכהן משום טומאה אלא משום זונה . אך הסוגיא דפרק הבא על יבמתו (דף נ"ו) מוכחא בהדיא דאף באונס עובר משום טומאה בין לל"ק בין לל"ב ולא פליגי אלא אם לוקה משום זונה דלל"ב באונס לא קרינן בה זונה . הן אמת שיש לנו בזה אריכות דברים בדברי הרז"ה והרמב"ן ובפרט בדברי רבינו ז"ל ובמקום אחר נאריך בזה (*עיין בפי"ח מהא"ב דין ב' יע"ש) ומ"מ הדבר צריך תלמוד : **נסתפקתי** כמי שבא על אשת איש דקי"ל דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל . אם עבר הבועל ונשאה אחר מיתת הבעל ומת הבועל בלא בנים אם זקוקה ליבם משום הא דאמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות . ומתבאר מדברי רוב הראשונים ז"ל שהיא וצרתה פטורה מן החליצה ומן היבום משום דטומאה כתיב בה ופירש"י דכתיב ונסתרה והיא נטמאה וא"כ גבי בועל דכתיב ביה נמי טומאה וכדאמרינן בר"פ כשם כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר ונטמאה ונטמאה וא"כ כיון דכתיב בה טומאה נימא דאינה זקוקה לא לחליצה ולא ליבום משום דטומאה כתיב בה כעריות . ותמהתי בספרי הראשונים ולא מצאתי גילוי לדין זה . זולת את זה מצאתי לרבותינו בעלי התוס' בפ"ק דיבמות (דף ג') עלה ההיא דאמרינן התם לרב ולרב אסי ליתניינהו ומשני לפי שאינם בצרת צרה . והקשו התוספות דמשכחת לה צרת צרה לענין בועל שנשאת לאחיו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים דפוטרת צרתה מן הבועל דלענין בועל נמי טומאה כתיב ביה כמו בבעל ואם הלכה הצרה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת כשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה וי"ל דכיון דלגבי בעל לא משכחת צרת צרה אין לנו להחמיר בטומאה דגבי בועל יותר מטומאה דגבי בעל ועוד אומר ר"י דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוי כעריות דכתיב בלשון לא יוכל בעלה הראשון וגו' אבל בבועל לא כתיב לאו אלא ונסתרה והיא נטמאה וזה דפריך לקמן נבעלה טומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה דמשמע דמהאי לחודיה דריש טומאה כתיב בה כעריות מאינן למימר דלמאי דמשני למיקם עלה בלאו לא סגי בההוא דונסתרה והיא נטמאה עכ"ל . והנה התוספות סבירא להו דכי היכי דכשהטומאה היא אשת המת כגון מימרא דרב וכן נמי כ"ד הוי דומיא דמימרא דרב הכי נמי אם הטומאה היא אצל היבם כגון נדון התוספות שנפלה זקוקה לפני הבועל פטורה מן החליצה ומן היבום וקל וחומר הדברים אם כשהטומאה היתה אשת המת ולגבי יבם ליכא טומאה פטורה היכא דהטומאה היא אצל היבם כ"ש שאינה זקוקה דהו"ל כאילו נפלה לפניו אחת מחייבי כריתות דאינה זקוקה . אלא דגבי טומאה דבעל לא משכחת לה אלא בגוונא חדא דהיינו כשהטומאה היתה אצל המת דהיינו מימרא דרב , אבל בגוונא אחרינא דהיינו שהטומאה תהיה אצל היבם לא משכחת לה דאם בעל גירשה איך נשאה אחיו שהלא היא אשת אחיו והוא מחייבי כריתות .

אבל

מגדל עוז

מי שמת אחיו עד עומדת לעולם . פ"א דיבמות (דף ב' וג') : וכן אשת אחיו עד שנאמר והיא נטמאה . פ"א ופ"ב דיבמות (דף י"ז) : אבל סוטה שמת בעלה עד והולצת או מתייבמת . פ"א דיבמות (דף י"א) ופרק יש מותרות ופ"ק דסוטה (דף ב') :

הגהות מיימוניות

[ב] כרבנן לגבי ר' שמעון : * [כתב הטור על לשון זה וז"ל וא"א ז"ל כתב דאפילו מת בלא מאמר חולצת ולא מתייבמת דקי"ל יש זיקה עכ"ל] :

לה צרה הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת : ב וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד שהיתה האחת מהן שניה על היבם או מחייבי לאוין או מחייבי עשה או אילונית הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת. אבל החולץ ליבמתו והלכה אחות חלוצתו או אמה וכיוצא בהן ונשאת לאחיו ולו אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן לפניו. כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו כך צרתה אסורה והרי שתיהן כשניות לו וחולצות ולא מתייבמות.

ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו : כא שתי יבמות הבאות מבית אחד *שהאחת מהן ערוה על היבם והרי הערוה אילונית צרתה מותרת וחולצת או מתיבמת. הואיל והאילונית אינה בת יבום וחליצה הרי זו כמו שאינה. ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. וכן אם נירש אחיו את הערוה או מיאנה בו קודם שימות. או שמתה בחיי בעלה ואח״כ מת אחיו הרי צרתה מותרת וחולצת או מתייבמת ואין אומרין הואיל ונעשת צרה לערוה שעה אחת תאסר לעולם שאין הצרה אסורה

א טור שם :

מגיד משנה

ב וכן שתי יבמות וכו'. כבר הזכרתי זה בסמוך. ולרת איילונית מסקנא דגמרא פרק קמא (דף י"ב) : אבל החולץ ליבמתו וכו'. במשנה בפרק החולץ (דף מ':) ואסור בצרת קרובת חלוצתו ופירש"י ז"ל כגון ראובן חלץ ללאה ורחל [אחותה] נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה הצרה לראובן ע"כ. והקשו עליו שאין צרה אלא מאח ועוד שאפילו חלוצה עצמה שנשאת לאחר צרתה מותרת כמו

שהוכיחו

שהוכיחו ז"ל ופירשוה כפירוש רבינו וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן עיקר והטעם שכתב מפורש שם בגמרא :

כא שתי יבמות וכו'. במשנה פ"ק : וכן אם גירש וכו'. במשנה שם (דף י"ג) ומסקנא דגמרא לא שנא גירש ולבסוף כנס הנכרית ל"ש כנס הנכרית ולבסוף גירש הערוה נכרית חולצת או מתייבמת עד שתהא צרת ערוה בשעת נפילה כמ"ש רבינו :

היתה

לחם משנה

נמי צריכה חליצה וכיון דהוי כעריות ה"ה נמי צרתה וליכא לפלוגי בין ודאי לספק דע"כ לא מחלק הכי בגמרא אלא בפ"ק דיבמות דאותה סוגיא סברה לא חולצת ולא מתייבמת ומשום דקשיא מהיא דקאמר חולצת מחלק הכי אבל השתא דקיי"ל לן חולצת ולא מתייבמת לא מפלגינן בין ודאי לספק :

ב וכן שתי יבמות וכו'. בפרק כיצד (דף כ') אמרו על מתניתין דכלל אמרו ביבמה אמרו שם בל"ב כל שאיסורה איסור ערוה אסרה צרתה וכל שאין איסורה איסור ערוה לא אסרה צרתה :

שלשה

משנה למלך

אבל גבי בועל משכחת לה בהרי גווני חדא נדון שלנו וחדא נדון התוס'. ומאי דלא נקטו התוספות נדון שלנו הוא משום דלא משכחת לה בצרת צרה כיון שהאיסור בא לה מחמת קידושי בעלה הראשון דומיא דצרת סוטה דאמרינן דלא משכחת לה בצרת צרה וכמבואר : וראיתי בחידושי מהר"י גלאנטי על הסוגיין דצרת סוטה אסורה שהקשה וז"ל קשה למ"ד קידושין תופסין בחייבי לאוין וכ"ש הכא דליכא לאו וא"כ משכחת לה צרת צרתה בסוטה ע"י לאו דאם עבר ונשא אחיו צרת סוטה ולו אשה אחרת ומת ע"כ. וכל דבריו הם תמוהים דאם עבר ונשא אחיו צרת סוטה כיון דרחמנא פטרה מזיקה הרי היא אשת אח שלא במקום מצוה שהיא מחייבי כריתות וזה פשוט. ונחזור לענינו שכפי תירוץ הראשון של התוס' בנדון שלנו היכא דהבועל נשאה ומת פטורה מן החליצה וכן צרתה נמי פטורה דומיא דצרת סוטה. ולא מיעטו התוספות אלא צרת צרה דלא נפטרה גבי בועל משום דלא שייך גבי בעל א"כ נימא דהיכא דאשה זו שנבעלה ניסת לאחיו של בועל ונפלה לפני הבועל שתהיה זקוקה לו משום דלא משכחת לה גבי בעל שנפלה לפניו וכמ"ש הא ל"ק כלל משום דמק"ו אתיא היכא דטומאה היתה אבל במת אמרת דאינה זקוקה היכא דהטומאה היא אבל היבם לא כ"ש. אבל גבי צרת צרה היכא למימר דאין להחמיר בטומאה דגבי בועל יותר מטומאה דגבי בעל. אך כפי התירוץ השני שכתבו בשם ר"י דגבי בועל לא שייך ביה טומאה א"כ בנדון דידן היכא דעבר הבועל ונשאה ומת הרי היא ככל הנשים ומתייבמת. וכן אם נשאת לאחיו של בועל ונפלה לפני הבועל חולצת ולא מתייבמת משום דטומאה אינו פוטרת אלא היכא שהטומאה היא בלאו. וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ק דיבמות אהך מימרא דרב דהא דאמרינן טומאה כתיב בה בעריות היינו דוקא סוטה ודאי דכתיב בה טומאה בלשון לאו כי היכי דכתיב גבי עריות אבל ספק סוטה דכתיב טומאה דידה בלשון עשה אע"ג דאסרינן משום ספק טומאה לא חשיב טומאה דידה אפי' כספק ערוה הלכך פריך שפיר ותתייבם יבומי ע"כ. ודע שמדברי הרא"ש והתוס' נראה דסוטה ליכא אלא עשה אך ה"ה לעיל פי"א מהלכות גירושין דין י"ד כתב בשם הרשב"א דאפילו ספק סוטה קאי עלה בלאו דהא אמרינן בסוטה דאם בא עליה בדרך לוקה וטעמא דמילתא משום דאמרינן התם מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כודאי יע"ש. ואף שהרא"ש לא קא איירי בבועל מ"מ שמעינן מדבריו דגבי בועל דטומאה דידיה כתיב בעשה לא חשיב טומאה לפוטרה מיבום כי היכי דלא חשיב טומאה דספק סוטה לפוטרה מיבום משום דהוי בעשה. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"א מהלכות אישות דין ח') : וראיתי להתוס' אהך מימרא דרב שכתבו בד"ה צרת וז"ל ולמאי דפרישית לעיל דלמסקנא דשמעינן טומאה בעריות דכתיב בה דאמר רב היינו במקום לאו ניחא דהויא טומאה לא כתיבא אלא על ודאי נבעלה ע"כ. ולא ידעתי למאי אצטריכו לומר דהויא טומאה לא כתיבא אלא על ודאי נבעלה דא"נ כתיבא על הספק ניחא מאי דבעי חליצה משום דלא אמרינן דפטורה מן החליצה אלא בטומאה דכתיבא גבי לאו. ובזה הוה ניחא מה שהקשו דהיכי פריך בפ"ק דסוטה ותתייבם יבומי וכמו שתירץ הרא"ש וצ"ע. הכלל העולה דהתוס' ספוקי מספקא להו אם מאי דאמר רב טומאה כתיב בה כעריות הוא אפי' מטומאה דעשה או דוקא מטומאה דלאו : וראיתי בירושלמי ברפ"ה דסוטה והביאוהו התוספות בר"פ כשם דגרסינן התם כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל ע"כ. ונראה דהכי פירושו כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל היינו מדתנן ברפ"ק דסוטה ואם מת חולצת ולא מתייבמת ה"נ אם עבר הבועל ונשאה אסורה לאחיו של בועל וחולצת ולא מתייבמת הן אמת שהתירוצים שנאמרו בגמרא בפ"ק דסוטה (דף ה') כשהקשו ואמאי ותתייבם יבומי כו' אינם צודקים כי אם לאחיו של בעל ולא לאחיו של בועל וכמבואר שם. ונראה דהירושלמי אזיל לשיטתיה דאית ליה דהלשה ונטמאה דכתיבי בפרשה אצטריכו חד לבעל וחד לבועל וחד ליבם וכדאיתא בפ"ק דסוטה הלכה ב' וסיימו בזה א"ר יוסי מתניתא אמרה כן ואם מת חולצת ולא מתייבמת וכבר הביאו התוס' הירושלמי הזה בפרק כשם (דף כ"ט) ד"ה שכן יע"ש. וס"ל להירושלמי דכי מיעט קרא ולא ליבם הוא בין יבם דבעל בין יבם דבועל דכיון דאשמעינן קרא דאסורה לבעל ובועל כי הדר מיעט ליבם אכולהו קאי בין לבעל ובין לבועל. אבל תלמודא דידן ס"ל דליכא מיעוטא גבי יבם אלא אצטריכו תלת ונטמאה חד לבעל וחד לבועל וחד לתרומה וכדאיתא בפרק כשם (דף כ"ח) ומשום הכי אצטריכו להביא עלות מרחוק לקושיית ותתייבם יבומי. ולפי זה גבי בועל לתלמודא דידן מתייבמת. אלא דכ"ז הוא בספק סוטה דמדינא היתה מתייבמת אפילו אליבא דרב שהרי הקשו ותתייבם יבומי משום דס"ל למתמה דתלמודא דכי כתב קרא ונטמאה היינו היכא דנבעלה ואסרה הכתוב שמא נטמאה אבל בספק אינה טומאה אבל בזינתה בודאי הדרינן למאי דכתיבנא. דאי טעמיה דרב הוא משום דקרא אחרי אשר הוטמאה גבי בועל דליכא לאו מתייבמת. ויש לדקדק אי אמרינן דטעמיה דרב הוא משום דכתיבא טומאה גבי לאו א"כ לרבי יוסי בן כיפר דאית ליה דקרא דאחרי אשר הוטמאה אתא למחזיר גרושתו מן הנישואין ולדידיה לאו בסוטה לית ליה ואפילו זנאי א"כ דין זה דרב ליתיה אליבא דרבי יוסי בן כיפר דהא לא כתיב לאו גבי טומאה. וא"כ מאי פריך בגמרא לרב אמאי לא תני במתניתין צרת סוטה אימא דבפלוגתא לא איירי דהא שם בגמרא (דף ט') אמרינן דא"ל רבי לוי לרבי מאי היריא דתני ט"ו וליתני י"ו והשיב לו כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו משום דבפלוגתא לא איירי. וי"ל דהא ל"ק חדא דעדיפא מינה קא משני דאף את"ל דמתניתין אתיא כרבנן לא תני לה דרב משום דאינה בצרת סוטה. ובזה התירוץ נתיישב ג"כ מאי דלא תני במתניתין איילונית דרב אבי ועוד דהא איכא מ"ד בגמרא דמתניתין בפלוגתא איירי וכדאיתא התם וס"ל דטעמיה דרבי הוא משום מילתא אחריתי וכדאיתא התם ומש"ה תירצו לפי שאינה בצרת צרה : וראיתי בירושלמי בפרק האשה רבה ה"א ובפ"ק דסוטה הל"ב דאחר שהביאו הלשון שכתבנו לעיל סיימו עוד ואמרה יכול כשם שצרת סוטה אסורה לאחיו של בעל כך אסורה לאחיו של בועל נשמעינה מן הדא האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך והיה לה יבם כאן ויבמה ומת ואח"כ בא בעלה אסור בה ומותר בצרתה אסור בה ומותר באשת אחיו ואשת אחיו לא כצרת סוטה היא הדא היא אמרה שצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל א"ר יודן אתיא כרבנן דתמן דא"ר אילא תני תמן כל העריות אינן צריכות גט חוץ מאשת איש בלבד ר"ע אומר אף אחות אשתו ואשת אחיו ברם כרבנן דהכא רבי חייא בשם רבי יוחנן הכל מודים באשת אחיו שהיא צריכה הימנו גט משום הלכות אשת איש נגעו בה ערוה היא וערוה פוטרת צרתה א"ר חנינא אפילו כרבנן דהכא אתיא בה קנסו ולא קנסו ביורשיה א"ר חנינא בריה דרבי הלל אין כרבנן דתמן יהא מותר בה רבי זעירא בשם ר"י צרת סוטה אסורה וצרת גרושה מותרת לביתה רבי יעקב בשם ר"י כל הצרות מותרות חוץ מצרת סוטה שמואל אמר גרושה עצמה מותר לביתה מה פליג בגין דהוו עסקין בצרות לא אדכרון גרושות צרת סוטה למה היא אסורה ר"י אמר מריח ערוה רב אמר מפני שכתוב בה טומאה כעריות ע"כ : והכי פי' יכול כשם שצרת סוטה אסורה דהיינו מי שזינתה אשתו והיתה לו אשה אחרת ומת ונפלה לפני יבם כשם שהסוטה אסורה כך צרת סוטה אסורה ה"נ היכא דעבר בועל ונשאה והיתה לו אשה אחרת ומת שתהיה גם הצרה אסורה ליבם. ובעי למיפשטה מדתניא בתוספתא פרק בתרא דיבמות דמי שנתייבמה בטעות ומת היבם ואח"כ בא בעלה אסור בה ומותר בצרתה אסור בה ומותר באשת אחיו. והנה מאי דקתני דמותר בצרתה נראה דהיינו שאם הבעל היה לו אשה אחרת דמותר בה. ולא ידעתי למאי איצטריך למימרא פשיטא דמהיכא תיתי שתאסר בשביל זנות צרתה. ואולי כיון דיבום צרתה פטרה כד"א דליהוי כאילו היא ג"כ נתייבמה ותיאסר על הבעל קמ"ל דלא ודוחק. ומאי דקתני ומותר באשת אחיו היינו לומר דאם היה לו ליבם אשה אחרת מותר לו ליבמה וע"ז הקשו ואשת אחיו לאו כצרת סוטה היא משום דחשיב לה ליבמה כאשתו של בועל דהיינו יבם וא"כ אם היתה לו אשה אחרת אמאי מותרת לאחיו של יבם א"ו דצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל. ורבי יודן דחה ראיה זו משום דאמר דסך ברייתא אתיא כרבנן דתמן דאית להו דמי שנתייבמה אשתו בטעות אינה צריכה גט מן השני. וכבר הובאה ברייתא זו בתלמודא דידן בפרק האשה רבה (דף צ"ד) יע"ש. וא"כ כיון דאינה צריכה גט לא הויא אשת אחיו צרת סוטה. ברם כרבנן דהכא כלומר דסבירא להו דצריכה גט הכי נמי דגם אשת אחיו אסורה משום דהויא כצרת סוטה. ורבי חייא בא לחלוק דמעולם לא נחלקו באשת אחיו אם צריכה גט דלכ"ע צריכה גט וס"ל דלא נחלק ר"ע אלא באחות אשה אבל באשת אחיו הכל מודים דבעיא גט משום דמהלכות אשת איש נגעו בה וא"כ תברא לדיוקא דהדא אמרה דצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל. וא"ר חנינא אפילו כרבנן דהכא אתיא ורבי חנינא חולק עם ר"י במאי דקאמר הכל מודים באשת אחיו שהיא צריכה גט ור' חנינא ס"ל דגם בזה נחלקו ואפילו תימא דהברייתא אתיא כרבנן דהכא דמצריכים גט מ"מ לא תפשוט דהם קנסו ולא ביורשיה. ולא ידעתי מהו ולא ביורשיה. והנה כי האי ליסנא כתבו לעיל עלה דואין יורשין של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה והקשו ולא ככר תנינן דאין לה כתובה א"ר יוסי בר יעקב שלא תאמר בה קנסו ולא ביורשיה כו'. והתם אתיא שפיר דקאי על כתובת בנין דכרין וכדאיתא בתלמודא דידן (דף צ"א) אבל הכא לא שייך. אבל נראה דהכונה היא דליכא למפשטה מהתם כלל דשאני התם דאפילו היא מה שאסורה אינו אלא משום קנס דמדינא מותרת היא לו דהא אנוסה היא וכמבואר וא"כ נהי דקנסו אותה לא קנסו לאשת אחיו. ורבי חנינא בא להכריח דע"כ אותה ברייתא אתיא כרבנן דהכא דצריכה גט דאי כרבנן דתמן יהא מותר בה דדוקא היכא דצריכה גט אסורה משום דמיחזי כמחזיר גרושתו אבל אם אינה צריכה גט מותר בה. וכבר נתבאר חילוק זה בתלמודא דידן. ומה שאמר עוד רבי זעירא דצרת סוטה אסורה וצרת גרושה מותרת היינו צרת מחזיר גרושתו וכבר הוזכרה סברא זו בפ"ק דיבמות (דף י"א). ומה שאמר צרת גרושה מותרת לביתה היינו ליבמה. ושמואל אמר גרושה עצמה מותרת לביתה ר"ל דהיא עצמה מתייבמת משום דקי"ל כרבנן דלא כתיב טומאה במחזיר גרושתו ועל זה שאלו מה פליג כלומר אם חולק עם הראשונים שאמרו צרת גרושה מותרת דמשמע הא גרושה עצמה אסורה. והשיבו דאין כאן מחלוקת אלא משום דהוו עסקין בצרות לא אדכרון גרושות אבל לעולם דלא שנא צרה לא שנא גרושה עצמה מותרת. עוד שאלו צרת סוטה למה היא אסורה ונראה דלאו דוקא צרה אלא השאלה היא על הסוטה עצמה ומיהו נראה דהסוטה עצמה פשיטא להו מקרא דונטמאה דאתא לאוסרה ליבם וכדכתיבנא לעיל אך בצרת סוטה שאלו. והשיבו משום דטומאה כתיב בה כעריות וכי היכי דעריות אוסרות צרותיהן ה"נ צרת סוטה וכדאיתא בתלמודא דידן. ור"י אמר מריח ערוה נגעו בה ולא ידעתי פירושו. והנה לא אכחד דאחר כל אלה הדברים לא נתיישב דעתי במה שפירשתי בדברי הירושלמי ובפרט במה שאמרו ערוה היא וערוה פוטרת צרתה דמה שייך הכא פוטרת. וכבר עלה בדעתי לפרש זה באופן אחר ולירא האריכות לא אזכרנו :

אך העולה אצלי מהירושלמי הוא דס"ל דמדינא אם עבר הבועל ונשאה אסורה ליבם ואם היתה לו צרה הרי זה ספק אם מתייבמת וכל זה הוא מדאורייתא. ותמהני על הראשונים ז"ל שלא הביאו דברי הירושלמי הללו והדבר צריך תלמוד. ונראה דהירושלמי פשיטא ליה דאסורה לאחיו של בועל מקרא

דמיעט

מגדל עוז

אבל החולץ ליבמתו עד בצרת חלוצתו. פרק החולץ (דף מ') ומייתי בהרבה נקומות : שתי יבמות עד בשעת נפילה. פ"ק דיבמות (דף יב יג) :

אסורה עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום:

כב היתה זו שהיא ערוה על היבם מקודשת לאחיו שמת בספק או מגורשת ממנו בספק. או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מיאנה באחיו בחייו אע"פ שמיאנה ביבם צרתה חולצת ולא מתייבמת: כג [א]הלכה צרת ערוה ונשאת לאחר ואח"כ נמצאת הערוה אילונית. תצא הצרה מבעלה ומיבמה וצריכה גט מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק: כד יבם היבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית ונמצאת הערוה שאינה אילונית תצא מיבמה בגט והולד ממזר: כה [ב]שלשה אחין. שנים מהן נשואין שתי אחיות. ואחד מהן נשוי נכרית. מת הנשוי נכרית ואח"כ מת אחד מבעלי אחיות. הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת מפני שהיא צרת אחות אשתו בזיקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד אלא אפילו גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית ומת המגרש הרי הנכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת. שאם תתיבם שמא יבא לייבם אותה ואפילו לא גירש זה שמת אחרון את אשתו: כו ומפני מה לא גזרו דבר זה בנישואין שהרי צרת ערוה בנישואין אם גירש את הערוה ומת צרתה מותרת לייבם כמו שבארנו. מפני שאיסור צרת הערוה בנישואין ידוע לכל ואינן באין להתיר הצרה אם לא גירש הערוה. ואיסור צרת ערוה בזיקה אינה ידוע לכל ובאין להתיר הצרה ואפילו לא נתגרשה הערוה: כז *[ג]ג' אחין נשואין שלש נשים נכריות. מת אחד מהן ועשה השני מאמר ביבמתו ומת קודם שיכנוס ונפלו שתיהן לפני היבם הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. מפני שבעלת המאמר עליה זיקת שני יבמין. ונמצאת כאילו היא אשת שני מתים ודרשו חכמים ואמרו אשת המת ולא אשת שני מתים. לפיכך כל אשה שעליה זיקת שני יבמין חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה ואיסורן מדברי סופרים: כח ומפני מה לא יחלוץ לבעלת המאמר שעליה זיקת שני יבמין וייבם צרתה. גזרה שלא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד אחת חולצת ואחת מתייבמת ולפיכך אסרו

אף

א גס זה שם : ב שם : ג טור שם סי' קע"ח :

השגת הראב"ד

* שלשה אחין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כל זה מן ההלכות ואינו מחוור עכ"ל:

מגיד משנה

כב היתה זו שהיא ערוה וכו'. פרק ד' אחין (דף ל') משנה וכולן שהיו בהן קידושין או גירושין בספק הרי אלו [צרות] חולצות ולא מתייבמות כיצד ספק קידושין זרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קידושין [כיצד] ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין ע"כ במשנה ומתבאר מכאן שאפילו ודאי נתגרשו אלא שנתגרשו בגט פסול לכהונה אין מתייבמות שהרי אלו הנזכרין במשנה גיטין פסולין הן והאשה הנשאת בהן הולד כשר כמו שמתבאר בפרק המגרש ונזכר בדברי רבינו פ"א מהלכות גירושין: או שהיתה קטנה וכו'. במשנה בפ"ק:

כג הלכה צרת ערוה וכו'. במשנה בגיטין פרק הזורק (דף פ') כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונשאו ונמצאו אלו אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה פירוש הדרכים הנזכרים פ"י מהלכות גירושין במי ששמעה שמת בעלה ונשאת ולא היה מת או שנשאת בגט בטל ואחת מן הדרכים הולד ממזר מזה ומזה ובהלכות הביאו שם מה שאמרו בפרק האשה רבה (דף צ"ב) על כיוצא בזה זו דברי ר"ע שהיה אומר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכ"א אין ממזר מיבמה וקי"ל כחכמים ולזה לא כתב רבינו אלא תצא מזה ומזה:

כד יבם היבם וכו'. זה פשוט דכיון שהיא צרת ערוה הויא לה אשת אח שלא במקום מצוה: והולד ממזר דיש ממזר מחייבי כריתות וכן מתבאר בכמה מקומות במסכתא ומהם פ"ק דלבית הלל בני צרות העריות מן האחים הם ממזרים ובמקומות אחרים:

כה שלשה אחים שנים מהם וכו'. פרק ד' אחין (דף ל') משנה שלימה שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו דכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ובגמרא טעמא דגירש ואח"כ מת פירוש דגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו קודם שמת נשוי נכרית אבל מת ואח"כ גירש אסורה פי' מת נשוי נכרית ואח"כ גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו א"ר אשי זאת אומרת יש זיקה ואפילו בתרי אחי ופסקו כן בהלכות. ועתה אבאר דברי רבינו.

מ"מ ואח"כ מת אחד מבעלי אחיות וכו' הוא מוסכם מכל המפרשים ז"ל דכיון שמת ולא גירש את אשתו אפילו נכרית אסורה דהויא לה צרת אחות אשה בזיקת אחיו דזיקה ככנוסה דמיא לענין זה דקי"ל כרב אשי וכרבא דס"ל הכין לכל הגרסאות ולכל הפירושין. ומ"ש ולא עוד אלא אפי' גירש אחד מבעלי אחיות וכו' הוא כדעת ההלכות שפסקו כרב אשי וסובר רבינו שאע"פ שלא כנס המגרש את הנכרית ומת נכרית אסורה וכן נראה מדברי בעל המאור ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל שכן דעת קצת המפרשים ז"ל אבל הוא ז"ל נסתפק בזה דדילמא הא דאמרינן אבל מת ואח"כ גירש אסורה הוא בשכנס לבסוף את הנכרית וכולהו בשכנס קא מיירי דומיא דמתני' והרשב"א ז"ל כתב דרך פשיטות דאפי' לדעת ההלכות דכל שלא כנס המגרש את הנכרית נכרית מותרת דלא חשבינן לה אחות ערוה כיון דלבסוף לא כנסה ולא יפה כח זיקת השני שמת מכח זיקתו בשעה שהוא קיים שהרי בעודו קיים כל אחד היה יכול לכונסה ע"כ דבריו. ודע שיש מן המפרשים ז"ל חלוקים בזה והאומרים דכל מגרש אחת מבעלי אחיות את אשתו אפי' אחר מיתת נשוי נכרית ואפילו כנס את הנכרית ומת נכרית מותרת דלא קי"ל כרב אשי וזה דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א כל זה מן ההלכות ואינו מחוור ע"כ. ומדברי הרב בה"ג נראה כן ולזה נראה שהסכים הרשב"א ז"ל:

כו ומפני מה לא גזרו דבר וכו'. זהו טעם נכון לדעת רבינו וההלכות וטעם אחר נזכר בהלכות:

כז שלשה אחין נשואין וכו'. פרק ד' אחין (דף ל"א:) שלשה אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה הב' מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר ומת אחד מהן יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין ופירש רבינו ומת קודם שיכנסה ופשוט הוא שאם כנס פקעה זיקת הראשון ומתבאר זה בהרבה מקומות בגמרא ואי זיקת שני יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי ותירצו אלא מדרבנן וגזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות והקשו ולייבם לחדא וליחלוץ לחדא ותירצו גזירה שמא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חולץ וכו' ודילמא חליץ ברישא והדר מייבם וקם ליה באסר לא יבנה ורחמנא אמר כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

עשה

משנה למלך

דמיעט יבם ומסכת נמי מימעיט אחיו של בועל אלא שכל זה הוא מיבום אבל מחליצה לא מימעיט ואפשר דגם מחליצה מימעיט מקרא דונטמאה ומאי דאמרינן בפ"ק דסוטה דחולצת הוא משום ספק אבל בודאי זינתה פטורה אף מחליצה. ומה שאמרו דצרת סוטה אסורה משום טומאה ועכ"ז נסתפקו בצרת סוטה אם היא אסורה לבועל אף שטומאה כתיב בה אפשר דאזלי בשיטת התוס' דדוקא טומאה דכתיבא בלאו פוטרת צרתה דומיא דעריות אבל גבי בועל דליכא לאו אפשר דלא אסרה צרתה. ומ"מ במאי דפשיטא להו בירושלמי דהיא עצמה אסורה לאחיו של בועל אפשר דלא קיי"ל כוותיה משום דבתלמודא דידן לא דריש ונטמאה גבי יבם ומשום טומאה אפשר דליכא לאו גבי טומאה דבועל. ומאי דתנן בר"פ האשה רבה אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין דמשמע דגם לאחיו של בועל אסורה. אפשר דהתם קנסא בעלמא הוא מדרבנן. אלא דק"ל אם איתא דבמזיד אינה אסורה לאחיו של בועל לא היה להם לקנוס בשוגג וכדאמרינן בפרק האשה רבה (דף צ"ד) אשתו דבמזיד אסורה מדאורייתא בשוגג גזרו בה רבנן אחות אשה דבמזיד לא אסורה מדאורייתא בשוגג לא גזרו בה רבנן. וצריך אני עדיין להתיישב בכל זה והדבר צריך אגלי תלמוד:

אחיו

לחם משנה

כה שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות וכו'. בפ' ד' אחין (דף ל':) אמרו שם בסוף הסוגיא ולרב הניחא אי סבר לה כרב אשי זו היא למעוטי מת בלא גירש פי' * רש"י ז"ל משמע דרבא פליג ארב אשי דלרבא כל היכא דגירש מותרת בין מת ואח"כ גירש בין גירש ואח"כ מת כי היכי דבנשואין גמרינן בין כנס ואח"כ גירש בין גירש ואח"כ כנס ואינו מחלק כמו שמחלק רבינו. וכן הוא דעת הרשב"א והראב"ד ז"ל ופסקו כרבא אבל במת ולא גירש אע"פ שלא כנס כ"ע מודו דאסירא דלאי מאי דאמרינן בגמרא מת בלא גירש איירי דכנס פשיטא למה לן למעוטי הא ממתניתין דלעיל שמעינן לה אבל רבינו נראה שרלה להסכים דברי רבא ורב אשי וחילק בין שהיא דנשואין להך דהכא ולפ"ז קשה למה אמרו בגמרא למעוטי מת בלא גירש הי"ל למעוטי מת ואח"כ גירש כדרב אשי ועכ"פ צ"ל דגירסא אחרת יש זו בגמרא דגרים למעוטי מת ואח"כ גירש ומפני כן כתב ה"ה בלשון זה לכל הפירושים ולכל הגירסאות דנראה דיש כאן שינוי גירסא וזו היא השינוי לע"ד. כתב ה"ה בשם הרשב"א דאפילו לדעת ההלכות כל שלא כנס המגרש וכו'. קשה דהא ע"כ במת בלא גירש כ"ע מודו דאפילו לא כנס אסירא דהא מאי דקאמר מת בלא גירש דלא דמי איירי כדכתיבנא דהא רש"י שכתב כהרשב"א ז"ל גבי מת ואח"כ גירש דאיירי בלא כנס כתב דאיירי בכנס הכא במת בלא גירש ולא כנס כדכתיבנא וא"כ תיקשי ליה כיון דאם היה יכול לכונסה היכי נימא דהשתא גרע. וי"ל דהתוס' הקשו דאיך יכול לכונסה כשהוא חי הא הוי צרת אחות אשתו בזיקה ותירצו דלא אמרו כן אלא כשמת האחר שנפלה אחות אשתו לפניו אבל כל זמן שהוא חי לא וא"כ כה"ג נתרץ במת ולא גירש דהע"ג דכשהוא חי מותר כשמת אסור מטעם שנפלו שתיהן לפניו אבל מה שהקשה הרשב"א דבגירש הא לא נפלו שתיהן לפניו ומ"ש חי ממש אלא ודאי בכנס איירי וכיון שכן אע"פ שלא נפלה אחות אשתו לפניו כיון שכל הזיקה הוי ליה מכח אח בתרא דכבר כנס והויא ליה דחזו צרת אחות אשה בזיקה לכך נאסרה עליו ודוק:

כח ומפני מה לא יחלוץ לבעלת המאמר. קשה כיון דטעמא הוי משום גזירה דשתי יבמות הבאות מבית אחד וכו' למה אמר יחלוץ לבעלת המאמר לימא דיחלוץ לאידך וייבם לבעלת המאמר כדאמרו בגמרא ולייבם לחדא ונחלוץ לחדא וי"ל דס"ה אלא מאי דקאמר חליצה בבעלת המאמר הוא משום דגריעא טפי משום דבעבורה באה הפסול:

סליקו להו הלכות יבום וחליצה *נמצאו נכתבים לפנינו ליסה

מגדל עוז

היתה זו שהיא ערוה עד לא חולצת ולא מתייבמת. פ"א דיבמות (דף ב') ופ' ד' אחין (דף ל"א): הלכה צרת הערוה כו' עד והולד ממזר. גיטין פרק הזורק (דף פ'): שלשה אחים וכו' עד לא ילכו מייבם. פרק ד' אחין (דף כ"ט): כתב הראב"ד ז"ל כל זה מן ההלכות ואינו מחוור עכ"ל: ואני אומר יפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו וכ"ש שדבריו מוכיחים ונכוחים וכבר ביררם הרמב"ן פרק ד' אחין ודיינו שנעמוד בשלנו:

כט עשה מאמר וכו'. שם (דף ל"ג) בגמ' כל"ב דרבא: ל בן תשע שנים וכו'. משנה בפרק האשה רבה (דף נ"ו:) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת ובגמ' אמר רבא הא דאמור רבנן זיקת שני יבמים מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה לא תימא היכא דאיכא גרה דאיכא למיגזר משום גרה דהא הכא ליכא גרה ומיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה ע"כ שם: לא מי שחציה שפחה וכו'. מימרא פרק השולח (גיטין דף מ"ג) כלשונה וכבר כתבתיה פ"ד מהלכות אישות:

פ"ז א שנים מן האחין וכו'. ראש פרק ארבעה אחין (דף כ"ו) שנים מהן נשואין שתי אחיות וכו' הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואם קדמו וכנסו יוציאו ובגמרא (דף כ"ז:) א"ר הונא אמר רב שתי אחיות יבמות שנפלו לפני יבם אחד חלץ לראשונה הותרה לשניה הותרה מתה ראשונה מותר בשנייה וא"צ לומר מתה שנייה שמותר בראשונה משום דהויא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שחזור להיתרה הראשון ורבי יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה אבל מתה ראשונה אסור בשנייה מ"ט שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה וקי"ל כר"י כמו שיתבאר בסמוך וכיון דקי"ל דמתה ראשונה אסור בשנייה כתב רבינו בשלא נודע אי זה מהן מת ראשון לא מתייבמות לפי שכל שלא נודע אי זה מהם מת ראשון אפי' מתה האחת האחרת אסורה. ומ"ש ואפילו היתה אחת מהן אסורה וכו'. במשנה הנזכרת. ומ"ש אבל אם היתה אחת מהן וכו' במשנה שם. ומ"ש היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה וכו' שם איתיביה רבי יוסי בר ר"ח לר"י ארבעה אחין ב' מהן נשואין לב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואמאי ליקום חד מינייהו וליחלוץ לה לשניה ותיהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שתחזור להיתרה הראשון א"ל אחיות איני יודע מי שכאן ובכאן מתבאר מ"ש רבינו כאן:

ה וכן אם היתה הראשונה ערוה וכו'. שם (דף כ"ח) גבי הא דר"י תנן היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתיהן [קא] סלקא דעתך דנפלה חמות תחילה ואמאי ליקום חתן לייבם הך דאינה חמות ברישא ותהי חמות לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שתחזור להיתרה הראשון א"ר פפא כגון דנפל הך דאינה חמות ברישא ע"כ: ואם קדמו וכנסו וכו'. במשנה וכבר הזכרתיה ואף במה שנזכר בראש הפרק בשאין ידוע אי זה מהן מת ראשון אם קדמו וכנסו יוציאו:

ו שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות. משנה שם (דף כ"ט) שלשה אחים שנים נשואים שתי אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני ב"ש וכו' וב"ה אומרים מוציא אשתו בגט ובחליצה ואשת אחיו בחליצה זו היא שאמרו אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו:

ז מת זה שעשה המאמר וכו'. משנה שם (דף ל') שלשה אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאה משום אחות אשה ושניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת:

ח אחד מן היבמין וכו'. משנה בפרק החולץ (דף מ"א) שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירה וכו' [ובגמרא] איבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו רב ורבי חנינא דאמרי תרוייהו מתה אשתו מותר ביבמתו ופסקו כן בהלכות וכן דעת המפרשים ז"ל:

שלשה

[ג] אף צרתה: כט עשה מאמר ביבמתו ונתן גט למאמרו ומת חזרה להיתרה שהמאמר שאסרה הרי בטלו ורצה חולץ רצה מייבם: ל אבן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת כשהוא קטן ונפלה פעם שנייה לפני אחיו הגדול הרי זו חולצת ולא מתייבמת. שביאת בן תשע שנים ויום אחד כמאמר מן הגדול כמו שבארנו ונמצא עליה זיקת שני יבמין: לא במי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואינה אשת שני מתים. אם קידושי ראובן קידושין אין קידושי שמעון כלום. ואם קידושי שמעון קידושין אין קידושי ראובן כלום:

פרק שביעי

א שנים מן האחין נשואין לשתי יאחיות ומתו שניהם ולא נודע אי זה מהם מת ראשון. הואיל וא"א לייבם שתיהן והרי זיקה נפלה על שתיהן שתיהן חולצות ולא מתייבמות. ואפילו היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שנייה או מחייבי עשה או מחייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. אבל יאם היתה אחת מהן ערוה עליו כגון שהיתה אם אשתו או בתה. הרי אחותה מותרת לו ורצה חולץ רצה מייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על הערוה: ב היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה. והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה. האסורה לזה מותרת לאחיו והאסורה לזה מותרת לאחיו. שהרי נפלה זיקת כל אחד מהן על המותרת לו בלבד ורצה חולץ רצה מייבם לזו המותרת לו: ג מת אחד מן האחין ונפלה אשתו לייבום ואח"כ מת שני ונפלה אשתו לייבום שהיא אחות הראשונה והרי שתיהן קיימות שתיהן חולצות ולא מתייבמות כמו שבארנו: ד מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתרה וחולצת או מתייבמת. מתה הראשונה הרי אחרונה באיסורה עומדת וחולצת ולא מתייבמת. שהרי לא היתה ראויה לייבום בשעת נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחין וחלץ לאחרונה הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי הזיקה שאסרה אותה הסירה אחיו בחליצתו: ה וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן האחין וקדם וייבם את האחרונה שהיא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר האחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהן נתייבמה למותר לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסורה על אחת מהן בלבד משום ערוה הרי הוא מייבם לראשונה ושאר האחין אסורין בשתיהן וחולצין ולא מייבמין כמו שבארנו. ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהן: ו יג' אחין ב' מהן נשואין לשתי אחיות מת אחד מבעלי אחיות ועשה השלישי ביבמתו מאמר ואח"כ מת בעל אחות השנייה. ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי ה"ז נותן גט לבעלת המאמר וחולץ לה. וחולץ לאחות האחרונה כדי להתירן לזר: ז ימת זה שעשה המאמר והיתה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחות. בעלת המאמר פטורה מן החליצה ומן הייבום שהרי היא אחות אשתו. והאשה האחרת חולצת ולא מתייבמת. שאין המאמר קונה קנין גמור עד שיפטור את הצרה: ח אחד מן היבמין שקידש אחות יבמתו יאומרין לו המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיך או יחלוץ ליבמה זו הזקוקה לכולכם. חלץ לה אחיו או יבמה או שמת היבמה הרי זה יכנוס [א] ארוסתו. מתו אחיו כולם מוציא את ארוסתו בגט ויבמתו בחליצה. ואם מתה ארוסתו בין שמתה קודם מיתת האחין בין שמתה לאחר מיתת האחין חזרה היבמה להיתרה

פ"ז א שנים מן האחין נשואין לב' אחיות וכו'. בפ' ד' אחין ההא דא"ר יוחנן אחיות איני יודע מי שכאן ולימא ליה דלא ידעינן הי נפיל ברישא א"ה היינו דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא ראשונה אמרי' ליה מאן שרא לך אלא שניה אמר חבראי שניה יבם אנא ראשונה מייבם היינו דקאמר ליה אחיות איני יודע מי שכאן משמע בהדיא דכל היכא דלא ידעינן הי נפיל ברישא חולצות ולא מתייבמות:

ג ד מת אחד מן האחין ונפלה אשתו ליבום וכו' וכן אם קדם אחד מן האחין וכו'. משמע דדוקא בדיעבד וחלץ לאחרונה תחלה אבל לכתחלה לא שבקינן להו לחלוץ לאחרונה תחלה דילמא אתי למעבד איפכא וכן כתבו התוס' אהא דפריך על מאי דאמר אחיות איני יודע מי שכאן ולימא ליה דילמא קדים וחלץ לראשונה ברישא:

ה ושאר האחין אסורים בשתיהן וכו' ואם קדמו וכנסו וכו'. מוציאין אותן מהן בפ' ד' אחין תנן ד' אחין ב' מהם נשואים לב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואם קדמו וכנסו יוציאו ר"א אומר משום ב"ש יקיימו וב"ה אומרים יוציאו וכתב רבינו בפירו' המשנה העיקר אצלנו ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ר"ל כל זמן שתמצא ב"ש מקילין וב"ה מחמירין וזה הפך המפורסם מסברתם לפיכך תדע שהמשנה מוטעית ושהדבר המיוחס [לב"ש] אמנם הוא [חוץ] מן המקומות המנויים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולפיכך פסק ההלכה בכאן יקיימו עכ"ל. וקשה על פסק זה דהא כיון דהא דב"ש מקילין וב"ה מחמירין ר"א הוא דקאמר ואילו סתם מתניתין קתני סתמא אם קדמו וכנסו יוציאו הכי איבעיא לן למיפסק כסתם מתניתין ולפיכך חזר בו כאן ופסק כסתם מתני':

סליקו להו הלכות יבום וחליצה

א גם זה שם : ב טור שם סי' קע"ד סמג עשין נ"א כ"ב : ג טור שם סי' קע"ד קע"ה סמג שם : ד טור שם סי' קע"ה : ה שם סי' קע"ה : ו ע"ש דעת הרא"ש : ז טור שם סי' קע"ט סמ"ג עשין נ"א :

הגהות מיימוניות

[ג] באיכא דאמרי ולא כלישנא קמא דרבא דאמר הותרה צרתה : [א] כרב ורבי חנינא ולא כשמואל ורב אסי דאסרו דהלכתא כרב באיסורי :

מגדל עוז

בן ט' שנים ויום אחד עד זיקת שני יבמין. יבמות בכמה מקומות : מי שחציה שפחה עד סוף הפרק. גיטין פרק השולח (דף מ"ג) :

פ"ז שנים מן האחין עד וחולצין ולא מייבמין כמו שביארנו. הכל פרק ד' אחין (דף ל' ל"א) : ואם קדמו וכו' עד אותן מהן. פ"ד דעדיות : שלשה אחין שנים מהם נשואין וכו' עד שיפטור את הצרה. פרק ד' אחין (דף כ"ט) : אחד מן היבמין עד רצה חולץ רצה מייבם. פרק החולץ (דף מ"א) :

להיתרה ורצה חולץ רצה מייבם: **ט** ג' אחין ב' מהן נשואין לב' אחיות ויש לכל אחת משתיהן צרה. ומתו הנשואין את האחיות ונפלו האחיות וצרותיהן לפני יבם אם חלץ לצרות נפטרו האחיות. אבל אם חלץ לאחיות לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו הצרות. מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעולה. וחליצה שאינה מעולה אינה פוטרת את הצרה כמו שבארנו: **י** יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה. שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה. חלץ לצרה הותרה האסורה: **יא** ג' אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות והשלישי נשוי נכרית. מת אחד מבעלי אחיות ויבם הנשוי נכרית את אשתו. ואח"כ מתה אשתו של שני. ואח"כ מת הג'. ונפלו ב' נשיו לפני השני *(שאין לו אשה) הרי אלו פטורות מן החליצה ומן הייבום. האחת מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון נאסרה עליו לעולם משום אשת אח כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו והנכרית משום צרתה: **יב** וכן ב' אחין נשואין לב' אחיות ומת אחד מהן. ואח"כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עולמית. הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה. אבל המגרש את אשתו והחזירה ומת הרי זו מותרת ליבם. ואע"פ שנאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגירשה הרי חזרה להיתרה. וכשמת אחיו בהיתרה היתה עומדת: **יג** קטנה שהשיאה אביה ונירשה בעלה והחזירה ומת ועדיין היא קטנה הרי זו אסורה ליבם מפני שגירושיה גירושין גמורין שהרי אביה השיאה. ואין חזרתה חזרה גמורה שאין קידושי קטנה קידושין גמורין כמו שבארנו: **יד** והוא הדין למגרש פקחת ונתחרשה והחזירה ומת והניחה חרשת שהיא אסורה ליבם ואינה חולצת ולא מתייבמת. וצרת קטנה זו או חרשת זו חולצת או מתייבמת. ואם החזירה כשהיא קטנה או חרשת וגדלה או נתפקחה אצלו ואח"כ מת הרי זו מותרת ליבמה: **טו** שני אחין נשואין לב' אחיות שתיהן יהיו קטנות הראויות למאן או חרשות ומת אחד מהן תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצה ומן הייבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה ופטורה מן החליצה ומן הייבום. מת בעל הגדולה מלמדין הקטנה שתמאן בבעלה ותהיה גדולה זו מותרת ליבמה: **טז** ב' אחין חרשין נשואין לב' אחיות פקחות או חרשות. או אחת פקחת ואחת חרשת. וכן ב' אחיות חרשות נשואות לב' אחים פקחין או חרשין או אחד פקח ואחד חרש ומת אחד מהן. אשתו פטורה מן החליצה ומן הייבום משום אחות אשתו. שהרי אין נישואי אחד מהן נישואין גמורין: **יז** יב' אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת והרי הפקחת היא אשת הפקח. מת החרש תצא אשתו משום אחות אשה. מת הפקח הואיל ונישואי הפקח שמת נישואין גמורין וזיקת זה החרש גמורה ונישואי החרש אינן נישואין גמורין. ה"ז החרש מוציא את אשתו בגט מפני שאחותה זקוקה לו. ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם שאינו יכול לכנוס מפני אחותה. ולא יחלוץ מפני שהוא חרש: **יח** ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת והן אינן בני חיוב אלא הרי הן כקטן אוכל נבילות שאין ב"ד מצווין להפרישו. אמר חכמים אם תשב אשתו עמו נמצאת אחותה נשאת לזר ויאמרו נפטרה משום אחות אשה. לפיכך מוציא החרש אשתו בגט כדי שתהיה אחותה אסורה לעולם: **יט** וכן ב' אחין פקחין נשואין לב' אחיות אחת פקחת ואחת חרשת. מת בעל החרשת תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת מוציא את אשתו החרשת בגט ואת אשת אחיו בחליצה. מפני שהוא פקח ויכול לחלוץ: **כ** ב' אחין אחד פקח ואחד חרש. החרש נשוי ב' נשים פקחות האחת מהן ערוה על הפקח ומת החרש שתיהן פטורות על כל פנים. אם נישואי הערוה נישואין הרי השנייה צרתה ופטורה. ואם אין נישואי הערוה נישואין כך לא יהיו נישואי צרתה נישואין: **כא** היתה בתו וכיוצא בה חרשת ונשואה לאחיו הפקח צרתה חולצת ולא מתייבמת שאין נישואי החרשת נישואין גמורין: **כב** כל מקום שאמרנו בהלכות אלו שתי אחיות אחת שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה

וכיוצא

א גם זה שם : ב טור שם סי' קע"ג קע"ה : ג שם סי' קע"א קע"ה : ד שם סי' קע"ה : ה הכל שם עד הסוף :

*בס"א אינו וכנ"ל

ט שלשה אחין שנים מהם נשואין לשתי אחיות וכו'. בפרק ארבעה אחין (דף כ"ז) אמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות לצרות נפטרו אחיות ובהלכות פסקו רבוותא הלכתא כשמואל ע"כ:

י יראה לי שכך הדין וכו'. סברת רבינו בזה נראית נכונה שהרי חליצה פסולה הנזכרת בסמוך הוא מפני שאין האחיו' מתייבמות משום דהויא כל אחת אחות אשה בזיקה ואין זה אלא מדרבנן ואעפ"כ אין חליצתה פוטרת צרתה וא"כ מ"ש שניה או חייבי עשה וחייבי לאוין שכולן אינן עולות ליבום ולמה תפטר חליצתן צרותיהן אלא משמע דכולן שוות אבל הרב בה"ג ז"ל כתב מי שהיה נשוי שתי נשים שניה ליבם ואחרת כשהוא מייבם לאחרת כשהוא חולץ חולץ לשניה ע"כ, וזה הפך מדברי רבינו. ויש מן המפרשים סוברים כן ואומרים שלא אמרו חליצה פסולה אינה פוטרת אלא כגון שנאסרה עליו בזיקה כגון זו דאחיות או שעשה בה מאמר או נתן לה גט או חליצת מעוברת או האשה שהלך בעלה למדינת הים ושמע שמת ולא מת כמו שאכתוב פ"ח אבל בשניה וכיוצא באלו שהן אסורות מתחלתן חליצה כשרה היא ופוטרת צרתה אלו דבריהם ואין בחלוק זה טעם נכון אלא שסמכו על התוספתא דקתני היתה האחת אסורה על אחד מן האחין איסור ערוה וחלץ לה לא עשה כלום ולא פטר צרתה אלא או היא או צרתה מתייבמת לשאר אחין פי' אפילו מתייבמת היתה איסור מצוה ואיסור קדושה פי' שניות וחייבי לאוין חלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה ע"כ. ואפשר שדעת רבינו דהך ברייתא אתיא דלא כשמואל וכיון שלא הקשו ממנה בגמרא לשמואל לא סמכינן עלה דאם איתא הוה להו לאתויי בגמרא וא"ת שיש חילוק ביניהם ושמואל מודה בזו הוה להו לפרושי והברייתא הנזכרת פרק כילד איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרתה י"ל דצרתה שהיא כיוצא בה קאמר אלא שאין זה מספיק לתרץ דברי רבינו לפי דעתם שהוא סובר דחליצה פסולה אינה פוטרת כיוצא בה כמ"ש פ"ה וברייתא זו צריכה תלמוד לפי דבריו ז"ל:

יא שלשה אחין וכו'. משנה שם (דף ל') ומתבאר בגמרא דלא שנא מתה אשתו של שני בעוד שהיתה אחותה זקוקה קודם שכנסה נשוי נכרית ול"ש מתה אחר שכנסה והדבר פשוט ג"כ דלא שנא בנכרית אם היה נשוי אותה האח השני בשעה שכנס יבמתו לא שנא נשאה אחר כן דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה כדאיתא התם וצרתה הויא לה צרת ערוה:

יב וכן שני אחין וכו'. גם זה מתבאר שם: אבל המגרש וכו'. משנה פרק ב"ש (דף ק"ח ק"ט) המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ור"א אוסר וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם ור"א אוסר קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה ד"ה אסורה ליבם ע"כ במשנה ידוע שאין הלכה כר"א ובגמרא תניא מודים חכמים לר"א בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא יתומה בחיי האב והחזירה שאסורה ליבם מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה בד"א שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה אי נמי החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת משום כ"א אמרו חולצת ולא מתיבמת. ויש בגמ' בעיא אליבא דר"א צרתה מהו ואפשיטא דהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה הלכך חולצת או מתייבמת ובהלכות הביאוה לומר דכי היכי דלר"א בגדולה צרתה מתייבמת ה"ה קטנה לרבנן וזהו דעת רבינו ויש חולקין בזה וכבר הכריע הרמב"ן כדברי ההלכות וזה דעת הרשב"א ז"ל:

יד והוא הדין למגרש פקחת וכו'. זה פשוט לפי מה שנתבאר שנישואי החרשת שוין לנישואי הקטנה וכולן מדבריהם ויש סמך לזה בירושלמי פרק חרש ופשוט הוא:

טו שני אחין נשואין לשתי אחיות וכו'. משנה פרק ב"ש שני אחין נשואים לשתי אחיות יתומות קטנות ומת בעלה של אחת מהן תצא משום אחות אשה וכן שתי חרשות גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה מת בעלה של גדולה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ונפסקה הלכה בגמרא כרבי אליעזר:

טז שני אחין חרשין נשואין וכו'. משנה בפרק חרש (דף קי"ב:) קרוב ללשון רבינו:

יז שני אחין אחד פקח וכו'. משניות שם והטעם שכתב רבינו מפורש בגמ' שם:

יח וכן שני אחין פקחין וכו'. שם משנה:

כ שני אחין אחד פקח ואחד חרש וכו'. מפורשת בבא זו בירושלמי וכך אמרו שם בתו פקחת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום וכו' בתו חרשת נשואה לאחיו פקח צרתה חולצת ולא מתייבמת בתו חרשת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום וכו' ע"כ ורבינו לא הזכיר בתו חרשת נשואה לאחיו חרש לפי שמתבאר הוא במה שכתב:

כב כ"מ שאמרנו וכו'. דברים פשוטים הם נתבארו במסכת במקומות רבים:

מי

מגדל עוז

שלשה אחין שנים מהם עד והנכרית משום צרתה. פרק ד' אחין (דף כ"ז): וכן שני אחין וכו' עד בשעת נפילה. פרק ארבעה אחין (דף ל"ב) ופרק החולץ: אבל המגרש וכו' עד כמו שבארנו. ביבמות פרק ב"ש (דף ק"ט); וה"ה למגרש וכו' עד חולצת ולא מתייבמת. בגיטין פרק הזורק (דף ע"א) וביבמות פרק ב"ש: שני אחין נשואין לשתי אחיות עד גדולה זו מותרת ליבמה. ביבמות פרק ב"ש: שני אחין חרשין וכו' עד שאין נישואי החרשת גמורין. ביבמות פרק החרש (דף קי"ב): כ"מ שאמרנו וכו' עד סוף הפרק. כלל גדול הוא שמסר בדבריו כדרך שמחברים:

וכיוצא בהן ענין הדברים שהן ב׳ נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת ואי אפשר לישא שתיהן משום ערוה. וכן כל מקום שאמרנו אחות אשתו או אחות יבמתו אחד אחותה או אמה או בתה ענין הדברים אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה :

פרק שמיני

א מי ״שקידש אחת מב׳ אחיות ואין ידוע אי זה מהן קידש ומת ולו אח. אחד חולץ לשתיהן כדי להתירן לאחרים. היו לו ב׳ אחין אחד חולץ לאחת מהן בתחלה והשני מייבם לשנייה על כל פנים. אם זו היא שקידש אחיו הרי יבם אותה. ואם אינה אשת אחיו הרי נשא אשה משאר הנשים ואחותה שהיתה אשת אחיו כבר נחלצה. אבל לא ייבם האחת תחלה שמא האחרת היא אשת אחיו ונמצא שנשא קרובת זקוקתו. קדמו שני האחים וכנסו שתי היבמות אין מוציאין אותן מידן : **ב** ״שנים שקדשו שתי אחיות. זה אינו יודע אי זו קידש וזה אינו יודע אי זו קידש ומתו שניהן לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן. לזה אח אחד ולזה שנים. היחידי חולץ לשתיהן בתחלה והשנים אחד חולץ ראשונה והשני מייבם. ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן. ואפילו היו כהנים שהחליצה שחלץ היחידי מספק חלץ והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים ובספק חלוצה לא גזרו : **ג** ״היו לזה שני אחין ולזה שני אחין. אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחרת. ואח״כ האח השני של זה מייבם חלוצתו של זה. והאח השני של זה מייבם חלוצתו של זה. קדמו שניהן וחלצו לשתיהן לא ייבמו שני האחין האחרים. אלא אחד חולץ בתחלה ואחיו מייבם לשניה ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן: **ד** ״האשה שהיו לה בנים והיו לכלתה בנים ונתעברה האשה ונתעברה כלתה וילדו שתיהן במחבואה אחת ונתערבו שני הילדים והגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו כיצד הן ניתרות. בני הכלה חולצין לשתיהן תחלה ולא מייבמין שכל אחת מהן ספק שהיא אשת אחיו ותהיה מותרת לו. ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה עליו. אבל בני הזקנה או חולצין או מייבמין. שאם היא זו אשת אחיו הרי יבמה. ואם היא אשת בן אחיו מותרת להנשא לו שכבר נחלצה : **ה** מתו הבנים הידועים של זקנה ושל כלתה והרי בני התערובות קיימין. בני התערובות לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמין שהיא ספק אשת אחי אביו שהיא ערוה עליו. ספק אשת אחיו שהיא מותרת ליבמה. ולנשי בני הכלה אחד חולץ בתחלה ואחד מייבם על כל פנים. אם בן הכלה הוא שחלץ תחלה הרי חלץ אשת אחיו והשני מן התערובות הוא בן הזקנה ומותר לו לישא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה. ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה כלום והשני מן התערובות הוא בן הכלה והרי יבם אשת אחיו : **ו** ״מי שלא שהתה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון. והיו לה בנים מן הראשון ומן השני. אם מת זה הבן הספק. בני הראשון ובני השני חולצין לאשתו ולא מייבמין. שכל אחד מהן שיבא לייבם שמא אינו אחיו מאביו והרי הוא אחיו מאמו בודאי ואשת אחיו מאמו אסורה עליו לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק חולץ לנשותיהן ולא מייבם : **ז** היה בן לראשון ובן לשני שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן ומת אחד מהן. הרי הבן הספק חולץ לאשת זה שמת או מייבם. שאם אחיו מאביו הוא הרי יבם את אשתו ואם אינו אחיו מאביו הרי אין ביניהן אחוה כלל לפיכך מותר לו לישא את אשתו : **ח** מת הבן הספק אחד משני הבנים הודאין חולץ לאשתו תחלה והשני מייבם על כל פנים. אם אחיו הוא הרי יבם את אשתו. ואם אינו אחיו והוא בן האב האחר הרי נחלצה מאחי בעלה : **ט** ימי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת ואח״כ בא הבעל הראשון ומתו שניהן ולזה אחין ולזה אחין. אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין : **י** חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע ונתערבו חמשתן וילדו כאחד במחבואה אחת חמשה בנים אחרים ונתערבו הילדים והגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו חמשה האנשים ונפלו חמש הנשים לפני חמשה הבנים הודאין שאין אחד מהן ידוע אי זו היא אשת אחיו כיצד תקנתן. ארבע מהן חולצין לאחת תחלה והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על כל פנים : **יא** כיצד אם אשת אחיו היא הרי יבם אותה. ואם אינה אשת אחיו הרי היא אשת אח אחד מארבעה והרי חלצו לה ארבעתן תחלה. וכן השנייה חולצין לה ארבעה והאחד מן הארבעה יהיה זה שנשא הראשונה והחמישי ישאנה. עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו

מגיד משנה

פ״ח א מי שקדש אחת משתי אחיות וכו׳. משנה וגמרא פרק כילד (דף כ״ג:) וכבר נתבאר פרק תשיעי מהלכות אישות ושזה הוא אפילו כשאמר אחת מכם מקודשת לי ולא בירר איזו דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין כנזכר שם: קדמו שני האחין וכו׳. משנה שם ופירש״י ז״ל אין מוציאין אותן מידם דכל חד וחד אמר אנא שפיר נסיבי וא״כ הוי איפכא שהראשון ליבום כנס אחות זקוקתו שהיא שעתא ודאי הויא אסורה ומשבא אחיו ויבם השניה שהיא יבמתו פקע זיקה מאידך למפרע עד כאן לשונו :

ב שנים שקדשו שתי אחיות וכו׳. משנה שם הכל מבואר : ואפילו היו כהנים וכו׳. שם בגמרא (דף כ״ד) הדין והטעם ספק חלוצה לא גזרו רבנן ופירש״י ז״ל לא גזור רבנן לאפוקי מספק וכתב עליו הרמב״ן ז״ל וכן עיקר ואע״ג דאמר ספק של דבריהם אפילו לכתחילה לקולא כיון דאיכא מעשה רבה שחלץ לה בב״ד אין מתירין אותה לא היא ולא צרה שלה וה״נ מוכח בהדיא בפרק נושאין על האנוסה דאמרי׳ התם (דף נ״ח :) כהנים חולצין ואינן כהנים מייבמין משום דספק חלוצה אסורה להו תדע שהרי אחות חלוצה כמי מדרבנן ותנן במתניתין שחולץ ולא מייבם מפני שהיא אחות ספק חלוצה ואחות זקוקה כמי דרבנן דזיקה דרבנן היא וקא אסרינן לייבומי והדר מיחלץ משום דפגע באחות זקוקתו והיינו טעמא דכיון דחלין לאידך כראית כיבמה ומיפרסמא מילתא טובא הילכך הייפינן שמא יאמרו אחות זקוקה מותרת לכתחילה עכ״ל:

ג היו לזה שני אחין וכו׳. במשנה שם :

ד האשה שהיו לה בנים וכו׳. משנה פרק נושאין על האנוסה (דף נ״ט). ומ״ש אחד חולץ בתחילה ואחד מייבם פירוש אבל לייבם ואח״כ להלוץ האחד לא דדילמא המייבם קא פגע ביבמה לשוק בשעת יבומו ופשוט הוא ומבואר בגמרא שם :

ו מי שלא שהתה אחר בעלה וכו׳. במשנה שם (דף ק׳) :

ז היה בן לראשון וכו׳. באותה משנה ופירש״י ז״ל כגון שאין [שם] אח אלא הוא דליכא לספוקי ביבמה לשוק עכ״ל ופשוט ומוכרח הוא :

ח מת הבן הספק וכו׳. במשנה שם ופשוט הוא שצריך שתהא החליצה תחילה כמ״ש רבינו:

ט מי שהלך בעלה וכו׳. ראש פרק (דף פ״ז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח״כ בא בעלה תצא מזה ומזה וכו׳ ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין ובגמרא (דף נ״א) אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן ע״כ עוד במשנה ר״ש אומר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה ואמרו *בירושלמי הדא אמרה קסבר ר״ש חליצה פסולה פוטרת צרתה ע״כ מכלל דלדידן דקי״ל דחליצה פסולה אינה פוטרת צרתה אין חליצתה של זו אפילו נחלצה משני אחין פוטרת צרתה וכן כתב ז״ל כמו שהזכרתי פרק שביעי :

י חמש נשים שהיו לכל אחת מהן וכו׳. בפרק נושאין על האנוסה (דף נח:) משנה וגמרא שם ופשוט הוא שאם רצו כולן לחלוץ לכל אחת הרשות בידן אבל לפי שמצות יבום קודמת פירשוהו

*) (חפשתי בירושלמי בפרק האשה שהלך בעלה וכו׳ ולא מצאתי כן אלא הכי איתא התם הדא אמרה על דר״ש ביאה פסולה פוטרת לא מסתברא דלא יבמאה ברשות מותרת שלא ברשות אסורה :

א טור אה״ע סי׳ קע״ו סמ״ג עשין נ״ב : **ב** גם זה שם : **ג** טור שם סי׳ קע״ס קע״ז : **ד** גם זה שם סי׳ קע״ו : **ח** גם זה שם : **ו** גם זה שם ושם :

משנה למלך

ט אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין. (*א״ה עיין כמ״ש הרב המחבר ז״ל לעיל פ״ו מהלכות אלו סוף דין י״ט ד״ה אך) : סליקו להו הלכות יבום וחליצה בס״ד

מגדל עוז

פ״ח מי שקידש וכו׳ עד מידן. פ״ב דיבמות : האשה שהיו לה וכו׳ עד מאחי בעלה. ביבמות פרק נושאין : מי שהלך בעלה וכו׳ עד ולא מייבמין. פרק האשה רבה : חמש נשים וכו׳ עד סוף הפרק. ביבמות פרק נושאין ודברי המחבר ז״ל כהוגן :

סליקו הלכות יבום וחליצה בס״ד

פירשוה במשנה דרך לייבם כל אחד אחת וכבר אמרו בגמרא שם שאם הד׳ אלו לכולן והאחד יבם את כולן שהוא מותר ופשוט הוא אלא לכתחלה כל חד וחד לייבם הדא דילמא מתרמיא ליה יבמתו כדאיתא התם:

נשאו החמש נשים אחר שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות: **יב** ולעולם הזהר בכל הספיקות הללו בעיקרים אלו. שכל מי שנסתפק לך שמא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו. אינה נתרת להנשא לזר עד שיחלוץ לה אותו האיש. וכל מי שיסתפק לך שמא ביאתה אסורה על איש זה בין מדברי תורה בין מד״ס אינה מתייבמת לו. וכל שנחלצה חליצה מעולה או נבעלה בעילה כשרה הותרה צרתה לזר: **יג** ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספיקות שיארעו לענין יבום וחליצה שהרי ביארנו כל העיקרין שעליהן תסמוך ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא שמייבם ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום ומי היא הראוייה לייבם:

יב ולעולם הזהר בכל הספיקות וכו׳. זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות במסכת ומתבאר מהדינין שהזכיר רבינו בהלכות אלו:

סליקו הלכות יבום וחליצה בס״ד

סליקו הלכות יבום וחליצה בס״ד

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזהו פרטן

א) לקנוס המפתה. ב) שישא האונס אנוסתו. ג) שלא יגרש האונס. ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א מי ^א^שפיתה בתולה קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזוקק והוא הנקרא קנס. וכן אם אנס אותה. וקנס זה מצות עשה של תורה שנאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף: **ב** ואי זה הוא מפתה. ואי זה הוא אונס. מפתה לרצונה. אונס שבא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה ודנין אותה בדין אנוסה עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה מפני שלא זעקה עד שיעידו העדים שהיא אנוסה כגון ששלף לה חרב ואמר לה אם תזעקי *אהרוג אותך: **ג** המפותה שלא רצתה להנשא למפתה. או שלא רצה אביה ליתנה לו. ^ב^או שלא רצה הוא לכנוס. ה״ז נותן קנס והולך ואין כופין אותו לכנוס. ואם רצו וכנסה

א טור אה״ע סי׳ קע״ז סמ״ג עשין נ״ג נ״ד: ב טור שם סמ״ג עשין נ״ד:

השגת הראב״ד

* אהרוג אותך: כתב הראב״ד ז״ל מיי ראתי חזקה זו איני יודע מה מועלת יש בה אם יש שם עדים יבאו ויעידו ואם אין שם עדים קנס אין שם. ואם לענין ג׳ דברים אם יש טענה ביניהם זה כלל גדול בדין שמואל מתכירו עליו הראיה והעיר והשדה שוות בזה עכ״ל:

כסף משנה

פ״א א מי שפיתה בתולה וכו׳. משנה בפרק יש בכור (בכורות דף מ״ט:) חמשים של אונס ומפתה בשקל הקדש במנה צורי:

ב כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה וכו׳. כתב הראב״ד חיי ראשי איני יודע מה מועלת יש בה אם יש שם עדים יבאו ויעידו ואם אין שם עדים קנס אין שם וכו׳. י״ל כמ״ש בעל מגדל עוז שאם ראו העדים מרחוק ששכב עמה ולא ידעו אם באונס אם ברצון אם היה בעיר חזקה שהיא מפותה אם לא צעקה ולא העידו העדים שצלף וכו׳ ואם היה בשדה חזקה שהיא אנוסה:

ג המפותה שלא רצתה להנשא למפתה וכו׳. בפרק אלו נערות (כתובות דף ל״ט) שנינו האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא ובגמרא לכשיוציא אטו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס ופירש״י אטו היא וכי אטו היא ככר דקאמר לכשיוציא, לכשלא יכנוס שהמאן היא או אביה או המפתה עצמו, תניא כ״ס וכו׳ ואחד האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולים לעכב בשלמא מפותה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מנין ת״ל ימאן מ״מ אלא אונס בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנ״ל אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר רבא אמר ק״ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא בין אביה יכולים לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כ״ש וכו׳ תניא אידך אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא אין לה עליו כלום מת יצא כסף קנסה בכתובתה ר״י בר יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קא מיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור״י בר יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך. ופירש״י אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה הוא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה. מי מצי מפיק לה לא יוכל לשלחה כתיב כשתלא היא אם יצתה סאליה ותבעה היימנו גט: ומ״ש

משנה למלך

פ״א ב כל הנבעלת בשדה וכו׳. נראה בעיני דלא אמר רבינו ז״ל חזקה זו אלא לומר דאם ראוה עדים מרחוק ולא ידעו אם באונס אם ברצון דבעיר אינה נאמנת לומר אנוסה הייתי ליטול הצער ולהכנסה בעל כרחו ובשדה נאמנת ודנין בה כדין אנוסה. אבל לעולם אם טענה בין בעיר בין בשדה שהיתה אנוסה משביעין אותו על טענתה כדי לפטור עצמו מן הצער ולא אמרינן כיון שלפי דברים נבעלה בעיר ע״כ מפותה היתה מהאי חזקה דכל הנבעלת בעיר שכתב רבינו דהאו לא סגי בלאו הכי הא אפשר דבעיר נמי נאנסה. ולא מועיל חזקה זו אלא שלא להאמינה ליטול ממנו. ותדע שכן הוא שהרי כתב רבינו לקמן בפ״ב וז״ל אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי אותך נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם. ואי איתא נשאל אותה אם טענתה שנבעלה בעיר אין טענתה שאמרה אנסת אותי כלום כיון דחזקה דכל הנבעלת בעיר דינן אותה כדין מפותה. ודוחק לומר דמיירי שהיא טוענת אנסת אותי בשדה והוא אומר פתיתי אותך בעיר דהוה לו לפרש. א״נ לענין שבועה בין בעיר בין בשדה משביעין לו שבועת היסת וה״ס למודה מקצת. והוצרכתי להאריך בזה לפי שראיתי למהרמ״ם בתשובה סי׳ י״ו שכתב דבעיר כיון דחזקה מפותה היא אינה יכולה נמי להשביעו אם טענה אנוסה הייתי הפך ממה שכתבתי ודבריו תמוהים בעיני וצ״ע:

ג המפותה שלא רצתה להנשא וכו׳. דין זה פשוט בפרק אלו נערות (דף ל״ט) והמפתה לכשיוציא ואמרינן בגמרא דפירושו הוא לכשלא יכנוס. ופירש״י במתניתין דאם כנסה אינו נותן קנס דכתיב מהור ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו׳ כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב ונתן חמשים כסף ולו

מגדל עוז

פ״א מי שפיתה בתולה וכו׳ עד חמשים כסף. בכתובות פרק אלו נערות (דף מ׳): **ואיזהו מפתה וכו׳** עד בעל כרחה. פרק אלו נערות שם גמרא מתני׳ דהמפתה נותן ג׳ דברים וכו׳: **כל** הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת וכו׳ וכל הנבעלת בעיר וכו׳ עד אהרוג אותך. פרק אלו נערות (דף ל״ט): **כתב** הראב״ד ז״ל חיי ראשי חזקה זו איני יודע מאי מועלת יש בה אם יש שם עדים יבאו ויעידו ואם אין שם עדים קנס אין שם וכו׳: **ואני** אומר ר״מ מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס׳ ז״ל כר״מ ז״ל ואי משום קושיית הראב״ד ז״ל היה לי לומר אם איתא גבי מתניתין שבועות (דף ל״ו:) דאנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב ר״ש פוטר שאינו משלם קנס ע״פ עצמו אמרו לו אע״פ שאינו משלם קנס ע״פ עצמו משלם בשת ופגם ע״פ עצמו השנויה פרק **פשוט ספקתן ומייתי** לה בכתובות פרק אלו נערות (דף מ״ב) ומייתי לה בכמה מקומות מלינו נמי למיבעי הכי היכי דמי אם יש שם עדים יבאו ויעידו ואם אין שם עדים קנס אין שם ומה מקום לחיוב זה אלא ודאי איבעי לן לתרוצה בכמה תירוצי והא נמי מסייעא לה דמיקום חזקה במקום עדים ושניהם מודים בבעילה או שיש עדים שראוה נבעלה ממקום רחוק אבל לא ידעו ולא ראו אם באונס אם ברצון היא אומרת אנוסה הייתי ויש לי צער והוא אומר מפותה היית ואין ליך צער כדאיתא פרק אלו נערות (דף ל״ט) גמרא מתניתין דהמפתה נותן ג׳ דברים דאסיקנא פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער אמרי׳ מסתמא דמלתא סמכינן אחזקה בשדה אנוסה וכפשטא דקרא לצעקה ואין מושיע לה ובעיר מפותה ומעניינא דקרא על בר אשר לא צעקה בעיר כדבריו כן הוא: המפותה שלא רצתה להנשא עד אשה סראוים לו. בכתובות פרק אלו נערות (דף ל״ט):

ולו פסיס לאסס ע"כ. ונסתפקתי היכא דפיתה אשה האסורה לו ועבר וכנסה אם תועיל לו כניסתו זו ליפטר מהקנס, או דילמא כיון דכופין אותו להוציא לא מיפטר מהקנס. ובשרש אם היא מאותן האסורות שאין להן כתובה כגון שניות אם תועיל הכניסה ליפטר מהקנס. ומיהו לד זה נראה דלא ניתן להסתפק בהרי מה שאינו נותן קנס בשכונס המפתה אינו משום דיש לה כתובה דהא מקרא ילפינן לה וכמו שכתבנו בשם רש"י וכן פירש רבינו לקמן בפ"ב דין ז' יע"ש. שוב ראיתי הדבר מבואר בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) ת"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי אמר רב הונא אמר רב ומוציא בגט ואלא הא דקתני אם נשא נשוי א"ר אחא בר יעקב שאין משלם קנס במפותה ע"כ. ופירש"י שאם מפותה היא אהנו ליה נישואין למיפטריה מקנסא ע"כ. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה שהרי פסק לקמן בפי"ז מהלכות איסורי ביאה דין ט' כרב אע"ג דאסיקו ליה בקשיא וא"כ ע"כ דתנא דברייתא דקתני ואם נשא נשוי לא אתא לאשמועינן אלא דין זה דמהני ליה נישואין אלו למיפטריה מקנסא. ודע דאין חילוק בין איסור זה דבעולה לכ"ג לשאר איסורין דה"ה נמי אם עבר ולקח אחת מחייבי לאוין מהני ליה מה שנשא למיפטריה מקנסא. ומאי דנקט הך דינא בבעולה לכ"ג נ"ל משום דבעי למינקט אליבא דכ"ע. והכוונה דאין ספק אצלי דהא דאמרינן דמהני ליה כניסה הוא דוקא דאותן שקידושין תופסין בהם וטעמא שהרי קיים מהר ימהרנה לו. אבל באותן שאין קידושין תופסין בהן פשיטא דאותה כניסה לא מהניא מידי שהרי הוא כמי שלא כנס וזה פשוט. ולפי זה לר"ע דאית ליה דאין קידושין תופסין לא בחייבי לאוין ולא בחייבי עשה זולתי בעולה לכ"ג וכדאיתא בפרק האומר (דף ס"ח) דלא מיתוקם קרא דכי תהיין לאיש שתי נשים אליבא דר"ע כי אם בבעולה לכ"ג והכי איתא בר"פ אלו נערות (דף ל'). א"כ לפי זה האי דינא דאינו משלם קנס במפותה לא משכחת לה אליבא דר"ע אלא בבעולה לכ"ג. ואפשר דהך תנא ר"ע הוא. וא"נ תנא אהריכא הוא נקיט למלתיה אליבא דכ"ע. וא"ת והא אמרינן התם בפרק האומר אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר ופשיטא דקידושין תופסין במחזיר סוטה וא"כ משכחת לדין זה דאינו משלם קנס במי שזינתה אשתו מן האירוסין שנבעלה שלא כדרכה וגירשה וחזר ופיתה אותה דאם נשאה אהני ליה נישואין למיפטריה מקנסא. וכ"ת תיקשי לסוגיית הגמרא דלא אשכח פתרי לאוקומי לקרא דכי תהיין לאיש שתי נשים אליבא דר"ע כי אם בבעולה לכ"ג וא"כ אמאי לא אוקמה במחזיר סוטתו. וראיתי להתוספות ס"פ החולץ (דף מ"ט) ד"ה סוטה שהקשו קושיא זו ותירצו וז"ל וי"ל דלא בעי לאוקמה בסוטה משום דשנואה משמע שתהיה שנואה בתחילת נישואין ע"כ. הן אמת שדברי התוס' הללו לדעתי תמוהים הם שאם היתה הקושיא דלוקמה לקרא אליבא דר"ע במי שזינתה אשתו תחתיו ולא גירשה הוה ניחא תירוצם שזו לא היתה שנואה בתחלת נישואיה. אבל אם הקושיא היא ממחזיר סוטתו לאחר שגירשה שכבר הכריחו התוס' באף זו לר"ע לא תפסי בה קידושין וא"כ הרי זו שנואה היא בתחלת נישואים וכבר עמדתי ע"ז במקום אחר. (*א"ה תמצאנו לקמן בפי"ט מהלכות איסורי ביאה דין ה' יע"ש) ועיין במהרימ"ט בחידושיו לקידושין. ומ"מ למדנו שהתוס' כבר נרגשו מזה ותירצו ואין תירוצם עולה לדידן וכמבואר. ולדידי היה נראה דכל שזינתה תחת בעלה שוב אין לה קנס משום דאמרינן בפרק אלו נערות דהיוצאת משום שם רע אין לה קנס ולא פיתוי וטעמא דהך מילתא לדעת רש"י הוא לפי שאינה בחזקת בתולה כיון שהיתה מוחזקת אחר זנות דהא שהיתי פרוצים. ורבינו ז"ל לקמן ספ"ב מהלכות אלו כתב דטעמא הוא לפי שהיא בחזקת שהפקירה עצמה לזה ברצונה ולא חייבה תורה קנס אלא לאונס ולמפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך הרי זו קדשה ואין בה קנס. וכפי שני הטעמים הללו נ"ל דכל אשה שזינתה תחת בעלה שוב אין לה קנס אי משום דהיא בחזקת בעולה ואי משום דאמרינן היא הכינה עצמה לכך. ואע"ג דהכו רואים שזה בא עליה באונס מ"מ כיון שיצאה עליה ש"ר אמרינן אלו לא הקדים זה ואנסה היתה היא שוכרתו. וע"כ מוכרחים אנו לומר טעם זה לדעת רבינו ז"ל דאף שאנו רואים שאונסים אותה מ"מ אנו תולין שהיא היתה שוכרתו. וא"ת היאך יתכן דמשום שנבעלה שוב אין לה קנס והא בר"פ אלו נערות (דף ל') אמרינן היכא בינייהו בעולה לכ"ג ופירש"י שנבעלה מקודם שלא כדרכה. הרי דאף שנבעלה מקודם יש לה קנס. וי"ל דמיירי שנבעלה מקודם באונס וכל באונס לא יצאה מחזקתה. וכ"ת אי באונס מה הוקשה לו לרש"י וא"ת יש כאן לאו דזונה אימא דר"א לא אמר דפנוי הבא על פנויה דעשאה זונה אלא ברצון. הא ליתא והרואה יראה לקמן (*א"ה יתבאר בפי"ח מהלכות איסורי ביאה דין ב') איך עמדנו על חקירה זו והכרחנו איך לר"א אפילו באונס הויא זונה. ואף אם נאמר דמיירי ברצון נראה לחלק ולומר דשאני יוצאה משום ש"ר דמיירי דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתינהו באיסורא וכדאיתא בגמרא וכיון שהופקרה כ"כ שתבעה לשנים והיא תבעה אותם אשר שלא כדת הנשים להיות תובעות בפה מש"ה הפסידה חזקתה לגמרי. אבל הסיא דבעולה לכ"ג מיירי שפיתה אותה אחד ומש"ה לא הפסידה חזקתה ויש לה קנס. ומ"מ נ"ל דזה דוקא בפנויה אבל אשת איש שזינתה ברצון כבר אבדה חזקתה והרי היא בחזקת זונה גמורה שמכינה עצמה לכל: **ובזה** ניחא לי שהתוספות בר"פ אלו נערות (דף כ"ט) ד"ה ועל הכותית הוקשה להם אמאי לא תני אלמנה לכ"ג וכן ממזרי ואדומי ומחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כדרכה וכו' וקשה להם דאמאי לא תני מחזיר סוטתו אלא דלפי מ"ש ניחא. אך ראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל שכתב וז"ל והקשה מהרש"ס ז"ל אמאי לא קתני אשה תחת בעלה דאסירא לבעל ולבועל ובא עליה הבעל לאחר מכאן ותירץ דפלוגתא היא ביבמות אם הוא איסור לאו או לא ולא רצה לשנות פלוגתא ואע"ג שרבנן שם מרבים אותו מלא יוכל בעלה הראשון מ"מ יש תנא אחר שם שחולק ע"כ. והנראה דמהרש"ס לא הוקשה לו אלא אם היינו אומרים דסוטה היא בלאו משום דס"ל דמתניתין לא קתני אלא חייבי לאוין. וכותית דקתני הוא משום דקסבר גירי אריות הם ואיכא לאו דלא תתחתן וכמו שפירש"י ולא קשיא ליה כלל ממצרי ואדומי. ולא הוקשה לו אלא מסוטה. ואע"ג דלכ"ע איכא עשה דונטמאה דבזה לא מצינו מחלוקת. מ"מ מתניתין לא קתני אלא חייבי לאוין. אך התוספות מחמת שפירשו דכותית דמתניתין הוי כמ"ד גירי אמת הם ואיסורם הוא דבר קל הוקשה להם ממצרי ואדומי. ומ"מ נ"ל דאין צורך לזה דלדעתי אשה המזנה תחת בעלה שוב אין לה קנס: **ודע** שראיתי בנימוקי הכסף השלם עמית בתורה כמה"ר אהרן ששון ז"ל בקונטרס בן ישלח (דף כ"א.) שהקשה קושיא זו דמהרש"ס. ותירץ דאי הוה קאמר סוטה איכא בינייהו אכתי הוה מקשה הא ניחא אי ס"ל כר"ע דקאמר נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וכהרי ליתני אלא אי כבר כר"י הגלילי דדרים אשר לא אורשה הא אורשה אין לה קנס א"כ למאי איצטריך למעוטי מאשה הראוים לקיימה תיפוק ליה דבלאו הכי לית לה קנס כיון שנתארסה ונתגרשה ור"ש התימני אפשר דלא פליג בהכי דמקרא אחרינא ממעט ועוד האריך הרב ז"ל בזה יע"ש ואנן בתרינן מאי דסבירא לן: **עוד** נ"ל דהא דלא נקט בברייתא הא דואם נשא גבוי בסוטה גמורה משום דכיון דע"כ נתגרשה מן [האירוסין] דאי לר"י הגלילי אין לה קנס וכדאיתא בפרק אלו נערות (דף ל"ח) ואי לר"ע כיון דקנסה לעצמה מפותה אין לה קנס דהא אחילתיה וכדאמרינן התם (דף ל"ב ודף מ') וזה פשוט. ומלבד כל זה ליכא קושיא כלל משום דבעי למינקט בסיפא פלוגתא דראב"י ותכמים אם יש הלל מחייבי עשה או לא נקט נמי רישא בהכי. אבל הדין דין אמת דכל היכא דקידושין תופסין אם עבר וכנסה אהנו מעשיו ונפטר מהקנס: **ואני** מסתפק באונס יבמה לשוק ועבר וכנסה מהו כיון דבעניותנו צריכה גט מספק דלא ידעינן אם קידושין תופסין בה או לא. וא"ת דאין קידושין תופסין פשיטא דלא אהנו מעשיו כלל וחייב הוא בקנס וא"כ כיון דפשיטא דהיה חייב בודאי בקנס וספק אם בכניסה זו נפטר הוי כהרי במיובא וספק בחזרה דקי"ל דחייב. ומ"מ דעתי נוטה דפטור ואין כאן מקום להאריך. ודע מדברי התוס' שם ד"ה שאינו יש להוכיח דאפי' בכנס אשה שאין לה כתובה נפטר מהקנס. שכתבו וז"ל ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן .להכי נקט פלוגתא דראב"י כו'. וכוונתם היה דכיון שהיא מדרבנן אין לה כתובה דומיא דשניות וכבר עמדנו בדברי התוספות הללו. (א"ה יתבאר לקמן בפירקין ובפי"ח מהלכות איסורי ביאה דין ב' יע"ש) ומ"מ למדנו דבכל גווני אהנו מעשיו ומיפטר מקנסא: **ואם** רצה וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. כעת לא מצאתי מקום לדין זה דלמה זה יכתוב לה כתובה כשאר הבתולות דהא בעולה היא ובעולה כתובתה מנה ואפילו מוכת עץ כתובתה מנה וכמ"ש רבינו לעיל בפי"א מהלכות אישות דין ג' וכ"ש בעולה. שוב ראיתי להטא"ה סימן קע"ז סי"א שכתב ג"כ כדברי רבינו וז"ל כנס המפתה אינו נותן חמשים כסף אלא נותן לאביה בשת ופגם וכותב לה כתובה כשאר הבתולות ע"כ. ומרן ז"ל לא גילה לנו מהיכן למדו רבינו והטור דין זה. וראיתי לרבותינו בעלי התוספות ז"ל בפרק הבא על יבמתו (דף ס') עלה דהסיא דאמרינן שאין משלם קנס במפותה שהקשו וז"ל וא"ת כיון דבעיא גט ואית לה כתובה כמו אלמנה לכ"ג דיש לה כתובה אע"ג דאסורה מה"ת וא"כ מאי נ"מ דאינו משלם קנס הרי יש לה כתובה ומה לי כתובה ומה לי קנס ותירצו דנ"מ אם מחלה הכתובה א"כ דאינו משלם מן העידית כדין קנס כו' ועוד דכתובת בעולה דרבנן ע"כ. ונראה דהתוס' לא פסיקא להו מילתא אם זו שהיא בעולת עצמו אם דינה כבתולה דכתובתה מאתים. דאי לא אמאי נדחקו לומר דנ"מ למחלה תיפוק ליה דאי משום כתובה אין לה אלא מנה. שוב ראיתי דע"כ דברי התוס' הללו צריכין ביאור שכתבו ועוד דכתובת בעולה דרבנן. דאף דנימא דכתובתה היא מה"ת מ"מ כיון שאין לה אלא מנה הא נ"מ טובא במה שאינו משלם קנס וראיתי להרב הנמוקי ז"ל שהקשה קושיא זו של התוס' וז"ל וא"ת מאי אהני ליה הא צריך למכתב לה כתובה כיון שנשאה י"ל דחמשים כסף הוו מאה דינרים דהיינו חמשים שקלים והשקלים האמורים בתורה סלעים הם דכל שקל האמור בתורה כפול היה וכתובת אנוסה ומפותה אינה אלא מנה דהא בעולה היא ועוד דאותו מנה אינו אלא מנה מדינה דהיינו שמינית שבמנה של תורה דהיינו י"ב דינרים ותאי כ"כ רבינו יהונתן ז"ל ע"כ: **והנראה** דהתוס' ס"ל דחמשים כסף הוו מאה דינרים דהיינו כתובת אלמנה. ולא ס"ל דשקל האמור בתורה כפול היה. ולעולם דס"ל דכתובתה של מפותה אינו אלא מנה אלא דהפ"ה הוקשה להם דהן לו יהי דכתובתה מנה מ"מ הרי עולה כמו חמשים כסף וכיון דצריך ליתן גט ולפרוע כתובתה הרי משלם קנס דהיינו חמשים כסף. ותירצו דנ"מ להיכא דמחלה כתובתה וכו' ועוד דכתובת בעולה דרבנן. כלומר דכיון דהויא דרבנן הוי כסף מדינה וכדאיתא בפ"ק דקידושין (דף י"א) שעולה לחשבון שמינית שבמנה של תורה וכוונו בזה לתירוץ השני שכתב הרב הנמוקי. ויצלם דהתוס' הוה סבירא להו דכתובתה של זו אינה אלא מנה כשאר כל הבעולות. ודע דמ"ש ועוד דכתובת בעולה דרבנן אזלי לשיטתם שכתבו בפ"ק דכתובות (דף י' ובפרק האשה רבה דף פ"ט) דכתובת בתולה הויא מה"ת יע"ש: **עוד** עלה בדעתי לומר פירוש אחר בדברי התוס' הללו ולומר שכוונתם הוא דכיון דכתובת בעולה דרבנן איצטריך לומר דאינו משלם קנס במפותה לדין תורה דלא היה לה כתובה ואל תתמה על זה שהרי כתבו תירוץ אחר ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן כו'. וקשה דמה הועילו בתירוץ זה דהא סוף סוף צריך להוציאה בגט מדרבנן. אלא נראה דכוונתם היא דנ"מ כמאי דקאמר דאינו משלם קנס במפותה לדין תורה שלא היה חייב להוציאה. שוב ראיתי דפירוש זה אינו דדוחק גדול הוא לומר דהסתנא בא לומר דאם נשא נשוי ונ"מ לדין תורה. אלא כוונתם הוא דכיון דאינו מוציא בגט אלא מדרבנן אין להם כתובה וכדאמרינן בפרק יש מותרות (דף פ"ה) דשניות אין להן כתובה משום דהוו דברי סופרים וד"ס אינן צריכין חיזוק וכמו שפסק רבינו לעיל בפכ"ד מהלכות אישות דין ד' יע"ש. ולפי זה אתי שפיר דקאמר דאם נשא נשוי ונ"מ שאינו משלם קנס דהא אין לה כתובה. ועיין בחידושי ספר המגיד שכתב בפירוש דברי התוס' דברים שלא ניתנו ליכתב יע"ש. (*א"ה ועיין עוד מזה לקמן פי"ה מהא"ב דין ב' ופרק י"ז מהלכות הנז' דין ע"ו.) ולפ"ז מ"ש ועוד דכתובת בעולה דרבנן פירושו הוא דכיון דהויא מדרבנן הוי כסף מדינה וכמו שכתבנו. העולה ממה שכתבנו הוא דלרבינו יהונתן והתוס' ז"ל כתובת המפותה היא מנה כשאר כל הבעולות:

וראיתי לרש"י ז"ל בפירוש החומש שכתב מהור ימהרנה לו יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה. והרמב"ן ז"ל טען עליו ואמר ואינו אמת שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס ואם יגרשנה אחר נישואין אין לה עליו כלום מה"ת שהכתובה ד"ס היא. והרא"ם תמה על הרמב"ן ז"ל איך כתב ואינו אמת וכי לא ראה המחלוקת שנפלה בין התנאים על כתובת אשה אם היא מן התורה או מד"ס והרב פסק כמ"ד שהכתובה היא מן התורה ע"כ. ואני תמה על הרא"ם בזה דהא לא נחלקו אלא בכתובת בתולה אבל בכתובת בעולה לא נחלקו דפשיטא דכתובתה אינה אלא מדרבנן. ובפ"ק דכתובות אמרינן אלמנה דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר אלמא דפשיטא להו דכתובת אלמנה לכ"ע לא הויא מה"ת וזה פשוט. והנראה אצלי דטענת הרמב"ן היא דאי אמרת בשלמא דאיכא שום כתובה מה"ת ניחא דהכא גזירת הכתוב היא שזה המפתה יכתוב לה כתובה כדין כל נושא בתולה מאחר שפיתה בתולה וקנס הוא שקנסה אותו תורה אלא אי אמרת דליכא מה"ת שום כתובה לשום אשה היכי קאמר הכתוב מהור ימהרנה לו דהא ליכא כתובה מה"ת כלל והרא"ם תירץ דרש"י סבר דכתובה מה"ת ובזה אתי שפיר שקנסו הכתוב שיכתוב לה כתובה ככתובת הבתולות. וכל זה ניחא לדעת רש"י שסובר דכתובה דאורייתא. אך לדעת רבינו דס"ל דכתובת אשה מד"ס וכמ"ש לעיל בפ"י מהלכות אישות דין ו' מנא ליה דכתובת מפותה היא מאתים ככתובת הבתולה. ואולי נאמר דאף למ"ד דכתובת אשה דרבנן דריש ליה לקרא כדדריש ליה רש"י ז"ל ומצינו כיוצא בזה בעבד עברי דכתיב ויצאה אשתו עמו וכתב ויצאו בניו עמו ואמרינן בפ"ק דקידושין וכי מי הכניסם שיצאו ואמרו מכאן שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו. וכתבו הראשונים ז"ל דאע"ג דמדין תורה אין הבעל חייב במזונות אשתו ולא במזונות בנו מ"מ כיון דמנהג היה שהבעל היה זן את אשתו ואת בניו הכתוב חייב לאדון בכל מה שהיה נוהג העבד שהיה מפרנס את אשתו ואת בניו. ה"נ נימא נהי דליכא כתובה מן התורה מ"מ המנהג היה דכל הנושא בתולה היה כותב לה כתובה ולזה בא הכתוב גבי מפתה דאף שהיא בעולה שיכתוב לה כתובה כמו שהוא המנהג לכתוב לבתולות כיון שהיא בעולת עצמו. וע"כ קרא כי אתא לומר שיכתוב לה כתובה הוא שיכתוב לה כתובה כבתולות. דאי שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לאלמנה לא איצטריך קרא וכי בשביל שהוא בעלה לא יכתוב לה כתובה. א"ו דקרא אתא לומר שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לבתולות. והשתא רבינו ז"ל גמר מינה לדידן דאית לה לבתולה מאתים מתקנת חכמים המפותה יש ככתובת הבתולות: **ולפי** פירוש זה אפשר דרש"י נמי אזיל בשיטת הראשונים ז"ל שפסקו דכתובת אשה היא מד"ס וא"ת דבפרק אלו נערות (דף ל"ט) אמרינן רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה ורבנן לא פליגי עליה אלא דס"ל דילא כסף קנסה בכתובתה משום דס"ל דלא תיקנו להו כתובה אבל אם היה לה כתובה היתה כתובתה מנה. וי"ל דהתם מיירי באונס ובאונס לא חייבו הכתוב כי אם בקנס דהא לא כתיב גביה האי לישנא דמהור ימהרנה לו אלא ולו תהיה לאשה ומש"ה אין כתובתה אלא מנה. אבל במפותה דכתיב בה מהור ימהרנה לו כתובתה מאתים. ונראה דיש להביא קצת ראיה לדברי רבינו הללו מההיא דתנן מה בין אונס למפתה האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא והקשו בגמרא לכשיוציא אשתו היא ופירש"י דבתמיה הוא וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא. משמע דאי ה"א דכבר היא אשתו הוה ניחא לישנא דמתניתין דקאמר האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא. ואי אמרת דכתובת מפותה היא מנה היכי קתני דמאי דאיכא בין אונס למפתה הוא דהאונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא והלא אינם שוין שזה נותן מנה וזה נותן חמשים סלעים. אבל אי אמרינן דכתובתה מאתים ניחא וס"ל כתירוץ קמא שכתבנו לעיל בשם הרב הנימוקי דחמשים שקלים הם מאה דינרים ומנה של קדש כפול היה נמצא שעולין החמשים שקלים כמאתים זוז דכתובת [הבתולה]. והשתא ניחא לישנא דמתניתין דקתני דמה שיש בין אונס למפתה הוא שזה נותן מיד וזה לכשיוציא אבל בענין התשלומין שוין הם בדינם. וא"ת אכתי אינן שוין בתשלומין שזה הוא כסף צורי וזה כסף מדינה והספרם רב ביניהם. וי"ל דזה לא היה קשה לו לתלמודא דאפשר דהך מתניתין רשב"ג היא דאית ליה בפרק בתרא דכתובות (דף ק"י) דכתובה אשה הויא דאורייתא וא"כ גם המאתים זוז הם כסף צורי ועולה לחשבון כסף חמשים שקלים. ואף דרבינו ס"ל דכתובת אשה הויא מדרבנן. מ"מ ס"ל דכי היכי דמפותה זו היא בעולה ואפ"ה אית לה כתובת בתולה מדאורייתא לדידן נמי אית לה מאתים כמו שאר הבתולות:

וראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל ז"ל עלה דהסיא דלכשיוציא אשתו היא שכתב הרא"ד ז"ל פי' בניחותא כלומר

וס"ש רצתה היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכו' אפי' היא חגרת או סומא וכו'. משנה שם (דף ל"ט) האונס שותה בעציצו וכו' כיצד שותה בעציצו אפילו היא חגרת אפילו היא סומא ואפילו היא מוכת שחין נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה [שהיא] ראויה לו :

ה וס"ש רבינו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה. מ"ש חייבי עשה ניחא דשפיר היכא

וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. אבל האנוסה שלא רצה היא או אביה להנשא לאונס הרשות בידם ונותן קנס והולך. רצתה היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס שנאמר ולו תהיה לאשה הרי זו מצות עשה. אפילו היא חגרת או סומא או מצורעת כופין אותו לכנוס [א]ואינו מוציא לרצונו לעולם שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו הרי זו מצות ל"ת: **ד** ואין לה כתובה שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וזה אינו יכול להוציאה: **ה** היתה אנוסה זו אסורה עליו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה ה"ז לא ישאנה. וכן אם נמצא בה דבר זמה אחר שכנגם

היכא למימר דבכלל אינה ראויה לבא בקהל היא ותניא בפרק אלו נערות (דף ל"ט:) ולו תהיה לאשה ממעטן התימני אומר אשה שיש בה הויה ר"ש בן מנסיא אומר אשה הראויה לקיימה מאי בינייהו ממזרת ונתינה איכא בינייהו ומסקי' דאפילו חייבי עשה אין ראוי לקיימה אבל שניה קשה כיון דמדאורייתא שריא אשה שהיא ראויה לו היא ואפשר דכיון דמדכתיב ושמרתם את משמרתי מלאו חכמים מקום לאסור שניות שפיר איכא למימר דשניה אימעיטא מולו תהיה לאשה ובלאו

א טור שם סמ"ג לאוין פ"ד :

משנה למלך

כלומר לכשיוציא נמצאת אשתו מגרשה ונפטר מקנסא שהוא חמשים שקל שהם מאתים זוז וכשהוא מוציאה אינו חייב לה אלא מנה דבעולה היא וכתובתה מנה ותמיה לי דא"כ הרי זה חוטא נשכר ועד שיוציא לו עדים יכנוס ואח"כ יגרש כדי להעמידה על מנה ע"כ. הנה מבואר בדבריו דס"ל דכתובת המפותה היא מנה כסברת רבי יוחנן והתוס' ולא ידעתי למה לא השיגו הראב"ד בזה : **ה היתה** אנוסה זו אסורה עליו וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות עבדים דין ח')

הנה מרן ז"ל כתב ע"ז וז"ל מ"ש חייבי עשה ניחא דשפיר איכא למימר דבכלל אינה ראויה לבא בקהל היא וכו' (עיין בכ"מ בד"ה ומ"ש רבינו אפי' מחייבי עשה וכו') : **וכתב** ע"ז בחכם השלם עמית בתורה כמה"ר אהרן בשון ז"ל וז"ל ואין ספק שאע"פ שהרב הביא ראיה לדברי הרמב"ם מדר"ש בן מנסיא דאסיקנא דכל חייבי עשה אין ראויה לקיימה לאו למימרא שהרמב"ם פסק בכולים מילתא כר"ש בן מנסיא דהא ודאי ליתא דלר"ש בן מנסיא מלבד שאינו נושאה אינו חייב כלל בקנס ולתת חמשים כסף אלא פטור משום דדריש אימתי ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף היכא דולו תהיה לאשה כלומר שהיא אשה הראויה לו וכדאמרינן התם בהדיא אמתניתין דאלו נערות ולאפוקי מהאי תנא דתניא שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה ר"ש בן מנסיא אומר אשה הראויה לו והיינו שאינו משלם קנס כלל דדריש דתלוי קנס בהכי. אלא שהרב ז"ל מביא ראיה דהשתא לדידן דלא דרשינן דתלי קנס בנישואין אלא דמ"מ איצטריך קרא לגופיה לעיקר נישואין דלא מיחייב לנושאה אלא היכא דולו תהיה לאשה דהיינו אשה הראויה לו דיש בכלל מיעוט הכתוב ג"כ חייבי עשה כי היכי דדרשיה ר"ש בן מנסיא. אלא דהכא פליג עם רבנן דת"ק דריש ליה לגופיה ואיהו דריש ליה נמשך למה שלפניו. נמצא ודאי דכפי' הכתוב דולו תהיה לאשה שוים הם דילפינן מיניה. אך מה שיש לתמוה על הרב הוא בתירוצו שכתב דכיון שיש רמז לשניות בתורה אפשר שנמעט מהכתוב השניות ממיעוטא דולו תהיה לאשה דכוף סוף אינה ראויה לו דיש רמז איסור בתורה או שמא תסור אסורה לו וממעטא מקרא דאינה בכלל ולו תהיה לאשה. דא"כ מאי מקשה תלמודא בפרק אלו נערות עלה דהכיא דתניא ערוות ושניות לערוות אין להם לא קנס ולא פיתוי ואקשינן מאי ערוות ומאי שניות לערוות אילימא ערוות ממש שניות מד"ס כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להן קנס כו' ומאי קושיא הא כיון דהאי הוו אסירן מן התורה הוה ניחא לן דאין להן קנס משום דהוה אמינא דדריש ולו תהיה לאשה [דקאי קרא] על הקנס וכדאיכא מאן דאמר הכי. א"כ מדלא חזיין ליה מד"ס לא תיקשי לן דמ"מ אימעיטו מולו תהיה לאשה כיון שיש להם רמז בתורה ושמרתם את משמרתי או מלא תסור וא"כ כיון דתלי קנס בהכי הרי אינה אשה הראויה לו ולפיכך אין לה קנס. וכ"ש כי אוקימנא בגמרא כר"ש בן מנסיא שלפי זה לא היה צורך כלל להוציא הברייתא ממשמעותה דהא ר"ש בן מנסיא דריש הכי בקנס נוסיה וכיון דכפי האמת מולו תהיה לאשה ממעיט שניה לרשב"מ ממעיט מקנס דהא בהא תליא. והרי כל קושיית הגמרא לא היתה אלא דשפיר קרינן בה ולו תהיה לאשה וכדפירש רש"י ז"ל כיון דשניות חזיין ליה מדאורייתא קרינן בה ולו תהיה לאשה אמאי אין להן קנס בשלמא בערוות איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נער נערה הנערה אלא שניות קשיא. וא"כ הרי מוכיח דכל דוחק התלמוד דלא ממעיט מולו תהיה לאשה דהאי הוה מימעיט שפיר הוה אתי כפשטה. והשתא לדעת הרב הא מהתם נמי ממעיט לענין נישואין ומה לי נישואין דרבנן ומה לי קנס לשמעון התימני ולר"ש בן מנסיא וזה מבואר. ואלמלא דברי הרב בכ"מ להרמב"ם לא קשה כולי האי שהייתי אומר דמאי דכתב היתה אנוסה זו אסורה עליו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה ה"ז לא ישאנה היינו מדרבנן דנהי דמדאורייתא מיחייב מיהא לנושאה דלא ממעיטא מולו תהיה לאשה שהרי ראויה לו היא אלא דבתר דמיעט קרא דבאסורה מה"ת לא ישאנה ראו חכמים להעמיד דבריהם על דברי תורה ולומר דהוי כאילו היתה אסורה מה"ת דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה והרמב"ם ז"ל ס"ק הואיל דבאסורות מה"ת מיהא האיסור עומד במקומו העמידו חכמים דבריהם במקום איסור שהם אפילו באיסורי תורה גזרה תורה שישאנה לא היה סברא שיעמידו חכמים ויחמירו בדבריהם יותר מד"ת ועם שהיה לו להקשות דמנ"ל הא להרמב"ם שיש כאן גזירת חכמים הפך דין התורה היינו אומרים דכיון דהמשנה אומרת או שאינה ראויה לבא וזהו מלשון המשנה והמשנה קא עסקא בתר דאית לן איסור שניות אף זו בכלל אינה ראויה שהרי בזמן המשנה או בזמננו אינה ראויה היא דהא איכא איסורא והכל נכלל בכלל אינה ראויה. ואע"ג דמתניתין מסיימא שאינה ראויה לבא בישראל ומשמע דאין להם ביאה בקהל ושניות לאו אסורות לבא בקהל הם. מ"מ ע"כ לאו דוקא שהרי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שאינן פסולי קהל ועכ"ז לא ישאנה לדברי הכל אלא ע"כ שאינה ראויה לבא בישראל ר"ל דלרבותא נקטיה דאפי' שאינה ראויה לבא בישראל דהיינו ממזרת ונתינה דאין בה אלא ל"ת בלחוד ולא עשה והו"א אתי עשה ודחי ל"ת קמ"ל. ומ"מ למדנו כשאינה ראויה לבא ואפילו בישראל קאמר א"כ משאינה ראויה לבא ממעיט שניות ומשום דהוה ס"ד דתמירי שניות משום דאיסורי שאר מדאורייתא דאורייתא לא ישאנה כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אבל בדאורייתא דישראל אוקמוה אדיניה קמ"ל. ועוד דבין הכי ובין הכי שפיר הרמב"ם דבאינה ראויה לבא בישראל הא איכא ממזרת דרבנן ומימעטא וכי היכי דאורייתא בישראל לאו דוקא ה"ל בדרבנן בישראל לאו דוקא ומינה שמעינן לכל דרבנן דהיינו שניות. באופן שיפה כתב הרב ז"ל. אבל בדברי הרב ז"ל אין דרך לנטות לע"ד דנראה מפורש שכוונתו לפשוט דמולו תהיה לאשה מה"ת מימעיט שניות וזהו תימה וכדפרישית והיה מקום ליישב בזה אף כדברי הרב בכ"מ על דרך תירוץ התוס' אבל אין כאן מקום להאריך. ומ"מ לדידי דברי הרמב"ם לדקו יהדיו דבין בחייבי עשה בין באיסורין מדרבנן לא ישאנה ויש לו סעד מהגמרא מפשט הברייתא השנוי בפרק הבא על יבמתו שאמרו אמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה פי' לכהונה גדולה משום כי אם בתולה מעמיו ואמרו מתיב רבא ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ופירש"י ולו תהיה לאשה במאנס נערה בתולה כתיב פרט לאלמנה מן האירוסין וזה המאנס כ"ג או גרושה או חלוצה הוא בכהן הדיוט ומקשה בגמרא היכי דמי אילימא כדרכה מאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה משום בעולה אלא לאו שלא כדרכה ומשום אלמנה אין משום בעולה לא. ומשני הא ר"מ היא ורב דאמר כר"א. ופירש"י תיפוק לי דהו"ל בעולת עצמו ותניא לקמן אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא יבא למדנו מזה ככל דברי הרמב"ם, האחד דאפילו חייבי עשה ממעיט שפיר מולו תהיה לאשה מה שהוצרך הרב ז"ל להוציא מכללא דסוף שאינה ראויה לקיימה מתקריא ומפיה דר"ש בן מנסיא דאסיקנא דמיקרי שאינה ראויה לקיימה ואין צורך לזה שהרי כמולה לכ"ג שהיא בעשה לבד ומפורש בברייתא שאינו נושאה דהיא ברייתא לענין נישואין מיירי כמ"ש התוספות שם בסוגיא ד"ה הא מני ר"מ היא הכא לאו מקנס ממעט לה אלא לענין שאין ראויה לקיימה כו' יע"ש. וזו היא הסוגיא שהוציא הרב משם הדין שכתב שם בסמוך כ"ג שאנס בתולה כו' ואם כנס יוציא בגט שלא כתב הרב ז"ל בכ"מ מאין לו זה. ונראה דס"ל דנפק ליה מת"ש למעלה. ולדידי הדברים בהפך דהיא דלעיל נפקא ליה מהך דהכא שברייתא מפורשת היא והסוגיא ערוכה כמ"ש. וגם שיש לדקדק קצת בסי טעמו של הרב בכ"מ שכאן כתב ומסקינן דאפילו חייבי עשה אינה ראויה לקיימה כו' דמשמע לכאורה דס"ל לר"ש בן מנסיא מאי דקאמר אשה שאינה ראוייה לקיימה היינו אפילו חייבי עשה ולקמן אמאי דכתב הרמב"ם היתה בתולה זו אסורה על האונס אם היתה אחת מחייבי כריתות או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו לוקה ואינו משלם קנס ואם לא היתה שם התראה ה"ז משלם היתה מחייבי עשה או שניות בין התרו בו בין לא התרו בו משלם קנס שאין כאן מלקות. וכתב הרב בכ"מ ומ"ש היתה מחייבי עשה או שניות כו' שם ת"ר ערוות ושניות לערוות אין להם קנס בשלמא ערוות ניחא אלא שניות כיון דמדאורייתא חזיין אמאי אין להם קנס אלא ערוות חייבי מיתת ב"ד שניות חייבי כריתות אבל חייבי לאוין יש להם קנס ומני שמעון התימני איכא דאמרי ערוות חייבי מיתת ב"ד וחייבי כריתות שניות חייבי לאוין ומני ר"ש בן מנסיא. ופירש"י ר"ש בן מנסיא דאמר אשה הראויה לקיימה ופסק רבינו כל"ב דאמר שניות חייבי לאוין ומשמע דוקא חייבי לאוין אבל חייבי עשה לא משום דליכא בתרא הוא ועוד דאתיא כר"י דאמר אין אדם לוקה ומשלם אבל חייבי עשה דלית בהו מלקות לא ע"כ. הרי לך שכתב מפורש דפסק כלישנא בתרא דאמר שניות ה"ל והיינו דאתיא כר"ש בן מנסיא דקאמר דאפ"ה משמע ליה דדוקא חייבי לאוין אבל חייבי עשה לא נמצא דכתב דשאינה ראויה לקיימה חייבי לאוין הוי אבל חייבי עשה ראויה לקיימה הוא ויש לה קנס וספק מ"ש. עם כי במחילת כ"ת אלף פעמים עירוב פרשיות כתוב שם במה שהרכיב דברי הרמב"ם עם ענין הברייתא וכתב שטעמו של הרמב"ם לפי שפסק הברייתא כפי הלשון השני דחייבי לאוין אין להן קנס ואין זה ענין לטעמו שכפי הלשון השני הברייתא פוטרת חייבי לאוין מקנס בכל אופן ואפילו לא התרו בו לפי שטעמם מולו תהיה לאשה אשה הראויה לו דוקא והרמב"ם אינו סובר כלל כסברא זו דק"ל כהלא דמתניתין דאיתרבי מנערה הנערה וא"כ אין לנו עסק אם רשב"מ פוטר אף בחייבי עשה או מחייב שאף שיפטור בחייבי עשה מן הקנס הוא משום דדריש ולו תהיה לאשה אשה הראויה לקיימה ואנן לא ס"ל כוותיה וכן אפי' היה פוסק כר"ש התימני מנ"ל דר"ש התימני לא פטר בחייבי לאוין משום דאין אדם לוקה ומשלם ולא תילק אלא בלא לדמותו לחייבי כריתות שפטור אפילו בלא התרו בו שאין אני קורא בו ולו תהיה לאשה. אלא מה שהיה לו לפשוט דברי הרמב"ם הוא ממ"ש ודאי בתירוצו השני דכל טעמא דחייבי כריתות וחייבי לאוין שיש לד שאינו משלם קנס הוא כשהתרו בו ומשום דאין אדם לוקה ומשלם והיכא דליכא מלקות בודאי קאי אדיניה דלא דרשינן ולו תהיה לאשה אקנס. עם שלע"ד גם באותו תירוץ אין לשונו מתחוור שכתב ועוד דאתיא כר"י כו' ומשמע ודאי דקאי אברייתא והוא נתינת טעם למה פסק כל"ב משום דלפי זה ברייתא אתיא כר"י וא"כ כפי מרוצת הלשון משמע דעלה קאי ולא על עיקר דברי הרמב"ם שלא הוזכר שם כלל וזה אינו שאף כפי אותו הלשון ברייתא לא אתיא כר"י דטעמא דברייתא משום שאין אני קורא בה ולו תהיה לאשה ולפ"ז אף בלא התרו בו ולא כרבי יוחנן והתלמוד לא מצי לאוקומי הברייתא כמתניתין ומטעמא דרבי יוחנן משום דהא ודאי סתמא קאמר ערוות ושניות אפילו דלא התרו בהם. ושמא היתה כוונת הרב בזה לומר דאפילו לרשב"מ דמחמיר ופוטר מן הקנס אף בלא התרו בחייבי עשה מודה וכ"ש לרבנן. אבל כל זה דוחק שלא היה צורך לזה כלל כמו שיראה המעיין וכדפרישית לעיל וזו משנה שאינה צריכה בפרט שיש לדחות דבחייבי עשה מחלק בין שוגג למזיד והשתא לא ידע האי סברא דבעשה ליכא לפלוגי בין התרו בין לא התרו שהרי אח"כ כתבו בדרך ועוד. אך כפי זה מיושב שכתב ופסק כלישנא בתרא ר"ל שתפס עיקר כן דאתיא כרשב"מ ואפ"ה לא פטר אלא בחייבי לאוין דוקא שאלמלא סבר כלישנא בתרא היה מקום לומר דלרשב"מ לא מחייב אפילו בחייבי עשה אבל השתא ב"מ הכי וזה הוא שתפס עיקר הפסק על לשונות הברייתא ולא לפסוק כרשב"מ שהם שכרי אין היות שהם הברייתא כמותו טעם לפסוק הלכה כן דלאו סתם מתניתין הוא אלא שרצה להסתייע ממנו דבעשה לכולהו תנאי חייב בקנס וכפי זה אפשר ליישב גם לשון ועוד דמעיקרא נמי הוה ידע דאין צד כלל בעשה לחלק בין שוגג למזיד אלא דהוה ס"ד דלא אתיא אלא כרבנן דלרשב"מ מטעמא אחרינא דהיינו מקרא בין שוגג בין מזיד אין בה משום קנס ולזה אמר דאינו דטעמא דולו תהיה לאשה מודה ר"ש דליתיה בחייבי עשה וא"כ אין צד לחלק בין שוגג למזיד ואח"כ כתב ועוד כלומר אפילו תימא דלא אתיא הך מלתא ככ"ע דר"ש בן מנסיא אפילו בחייבי עשה אסרה מ"מ כטעמא דרבי יוחנן אתיא דלא סטר בה"ל אלא מטעמא דאין אדם לוקה ומשלם אלמא בחייבי עשה ליתא כו' ור"ל ואפי' תיתי דלא כרשב"מ לית לן בה. וכפי זה ג"כ אפשר לתרץ גם מה שהקשינו לעיל דלעיל כתב דלר"ש אפילו בחייבי עשה הוי אינה ראויה לקיימה ולית לה קנס והשתא כלפי שהרב הרגיש כן כאן כתב מעיקרא דמיניה וביה אפשר לומר דאתי כ"ע ודלר"ש בן מנסיא נמי דוקא בה"ל פטר וזהו כבלא נזכיר מה למעלה אף שנאמר שם טעם אחר וחזר וכתב ועוד ר"ל ואף שנאמר כדפרישית למעלה וכו' מ"מ אין דוחק דלא אתי כרשב"מ דאתי כרבי יוחנן כו' ומלבד כל זה יש לתרץ בין זו לזו דאי נמי אמרינן דרשב"מ כי אמר אשה שראויה לקיימה לא ממעט חייבי עשה כפי האמת אין להביא ראיה משם דלא מיקרו חייבי עשה שאין ראוי לקיימה דלפעמים מקרו הכי ולפעמים מקרו הכי אלא דגבי מלתיה דרשב"מ הכרח הברייתות דקאמר שניות ולא שלישיות הוכיח דאין נכנס בה בכלל ועוד דרשב"מ ס"ק דכל אשה הראויה לקיימה נוהג דין קנס אבל בשאינה ראויה לקיימה איכא הכי ואיכא הכי. ומייתי ראיה מאותה הסברא דסברה בהכרח בחייבי עשה אין ראויה לקיימה דאם היתה ראויה לקיימה הרי כלל רשב"מ דכל ראויה לקיימה יש לה קנס. למדנו מזה דלדבריהם חייבי עשה שאינה ראויה מיקרי. אבל קצת תימה לזה שא"כ למ"ד דבחייבי עשה חייב נמי היכי אתי למעוטי רשב"מ מר"ש התימני כיון דע"כ לאו בכלהו קאמר אלא במקלתם ואף בזו יש ליישב ואין כאן מקום להאריך. ומ"מ למדנו מפורש מן הגמרא דחייבי עשה לענין לנושאה אמעיטו מולו תהיה לאשה דכיון דבעולה היא אינו חייב לנושאה. גם מ"ש לגבי שניות דלא ישאנה ומולו תהיה לאשה לא זז מדברי הברייתא שבברייתא אומרת פרט לאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואחר ידעה שהחלוצה לכהן הדיוט אינו אלא מד"ס וכמ"ש בפרק עשרה יוחסין דמאי דשפיק

דמפיק לה מוחשם גרושה אסמכתא בעלמא היא ואפ"ה אינו חייב לנושאה. ואפשר דממעיטו מגופיה דקרא וא"כ מה נשתנו שניות לעריות מחלוצה תרווייהו בחדא מחתא שייטי ותרווייהו מדרבנן ואין בזה איסור חמור מזה בחלוצה מבשניות, ע"כ דברי הרב המזכר ז"ל: והנני חוזר על כל דברי הרב ז"ל. ראשונה במה שהקשה למרן מאותה סוגיא דפרק אלו נערות (דף ל"ו) שהקשו שניות מד"ס כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להם קנס ואי כדברי מרן מאי פריך כיון דאימעיטו שניות מקרא דולו תהיה לאשה לענין ניסואין אימעיטו נמי לענין קנס דהא ברייתא זו סוברת דקנס תלוי בנישואין. ולדידי אחרי המחילה הא לא קשיא כלל דע"כ לא אמרינן דשניות אימעיטו מקרא דולו תהיה לאשה אלא אי דרשינן לקרא דולו תהיה דס"ק בראויה לקיימה הכתוב מדבר ומש"ה אמרינן דגם שניות נתמעטו משום דאינן ראויות לקיימן. אבל לשמעון התימני דדריש לקרא באשה שיש בה הויה פשיטא דשניות לא נתמעטו מן הכתוב דהא שניות תופסין בהן קידושין ואפילו ר"ע דאית ליה דבכל איסורי ביאה אין קידושין תופסין זולת קלת פרטים באיסורי ביאה של דבריהם כזו לא אמרה אדם מעולם שלא יהיו קידושין תופסין וזה פשוט. וסתמא דש"ס הוא דס"ל דברייתא הלזו דנקט עריות ופי' עריות הם המפורשים בפרשת אחרי מות ע"כ שמעון התימני היא דאי לא מאי אירייא עריות אפילו שאר איסורי ביאה נמי. ומהר"ר בצלאל ז"ל בליקוטיו דקדק בסוגיא זו דמאי קאמר מאי עריות הא בעריות ליכא קושיא ולא הול"ל אלא מאי שניות. ותירץ דגם בעריות לא ניחא ליה משום דדחיקא ליה לאוקומי הברייתא כשמעון התימני אלא שזה דוחק סובל אותו התלמוד אבל שניות ק"ל ודברי רש"י הם מוכיחים כמ"ש וז"ל אמאי אין להן קנס בשלמא בעריות איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נער נערה הנערה אלא שניות קשיא ע"כ הרי לך מבואר דאם היה אלות לאוקומי הך ברייתא כרשב"מ לא הוה קשיא לן משניות. אך מדנקט עריות ע"כ שמעון התימני היא דדריש לקרא אשה שיש בה הויה ומש"ה נקט עריות והשתא קשיא ליה משניות דנהי דשניות משום לתא דעריות גזרו בהם מ"מ פשיטא דלא עדיפי מחייבי לאוין ונהי דחכמים אסרו השניות פשיטא שלא הפקיעו קידושיהן כיון דמה"ת חזיין ליה. ותירצו עריות חייבי מיתת ב"ד שניות חייבי כריתות והם שני סוגים דהא איכא מ"ד דאין ממזר כי אם מחייבי מיתת ב"ד ולזה בא שמעון התימני ואמר שאחד חייבי מיתת ב"ד או חייבי כריתות אין להן בהן קנס משום דאין בהן הויה אבל חייבי לאוין יש להן קנס משום דיש בהן הויה ולא ס"ל כר"ע כדאיתא בפרק החולץ (דף מ"ט) וכ"ש שניות דיש להן קנס. ולאיכא דאמרי דמוקי ברייתא עריות חייבי מיתת ב"ד וחייבי כריתות שניות ה"ל דרשב"מ היא ונקט הברייתא שני סוגים איסורי ביאה שאין בהן קידושין ואיסורי ביאה דקידושין תופסין בהן משום דדריש לקרא באשה הראויה לקיימה ה"ה נמי שניות דהא איגה ראויה לקיימה. וע"כ דמאי דאמרי' בגמרא שניות חייבי לאוין לאו דוקא דהא איכא חייבי עשה ולרשב"מ חייבי עשה אימעיטו מקנס וכדמוכח הסוגיא דר"פ אלו נערות (דף כ"ט) ד"ה וחד לאתויי חייבי לאוין דמחד ריבויא מרבינן ח"ל וחייבי עשה. ולפי זה הס"ד דשניות מד"ס אין להן קנס משום דאינו ראוי לקיימה. וכ"ת השתא דמוקמינן לברייתא כרשב"מ אימא דשניות הוי כפשוטו. הא ליתא דאי שניות הוי כפשוטו ע"כ מדנקט עריות שמעון התימני הוא דאי לא מאי אירייא עריות דנקט וכדכתיבנא אבל השתא דאמרינן דפי' שניות הוא שניות להם ניחא דהברייתא כלל כל איסורי ביאה בין אותן שאין להן הויה ובין אותם שיש בהן הויה ומיעטה אותן מהקנס משום דבעינן ראויה לקיימה וא"כ כל איסורי ביאה שבעולם נתמעטו מן הקנס אחד ד"ת ואחד מד"ס. ולקמן בע"ה נכריח מסוגיית הגמרא דלרשב"מ באסורה מד"ס נמי ס"ל דאין לה קנס משום דאינה ראויה לקיימה: עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב ואלמלא דברי מרן להרמב"ם לא הוה קשיא כולי האי דמ"ש ואפילו שניה לא ישאנה היינו מדרבנן שהעמידו דבריהם על ד"ת דיש כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה כו'. והנראה מדבריו הוא דס"ל דכיון דתקנת חכמים הוא שרצו לבטל דבר מה"ת כדי לקיים גזירתם שאסרו השניות לענין קנס העמידו הדבר כפי דין תורה ולא פטרו אותו מן הקנס דבזה ליכא סייג לדבריהם. ומש"ה הוה קשה לסתמא דתלמודא דשניות אמאי אין להם קנס וס"ל דגם לרשב"מ שניות יש להם קנס ולדידי זה אינו וכמו שיתבאר לקמן. אך עכשיו אבוא לדקדק בעיקר דבריו דס"ל שהוא גזירה דרבנן לקיים דבריהם מה יענה הרב באותה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות סוטה דין ט' וז"ל אם היתה אשתו אסורה עליו כו' אפילו שניה וכו' אינה שותה אלא תצא בלא כתובה ותהיה אסורה עליו והתם ליכא שום סייג לדבריהם אם תשתה מי סוטה והמדקדק שם בדברי רבינו יראה דמדינא קאמר דאינה שותה וכמ"ש שם בדין ח' כל איש שבא ביאה אסורה מימיו כו' ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו אין המים בודקין את אשתו. הרי מבואר דמשום איסור של דבריהם אזדא לה בדיקת המים אע"ג דמדין תורה זה האיש מנוקה הוא מעון. ואף הראב"ד ז"ל דפליג עליה לא פליג אלא בבא על ארוסתו בבית חמיו כמ"ש כל זה אללנו בארוכה אבל בבא ביאה אסורה כגון שניות ודכוותייהו מודה לרבינו דאינה שותה ולפי דברי הרב לא ידעתי למה מנעו ממנה חכמים השתייה ולפי זה אסרוה לכהן משום ספק זונה והיא לא פשעה בדבר אלא שהבעל בא ביאה אסורה מד"ס וגזרו עליה שלא תשתה ותהיה אסורה לכהן משום ספק זונה ואין כאן לא משום גדר ולא משום סייג. ואף אליבא דר"ש דאית ליה דקרא דונקה האיש מעון לא מיעט אלא אם בא עליה אחר שנסתרה אבל משום שאר איסורי ביאה לית לן בה ומשקה אותה וכמו שהארכנו בזה (*א"ה תמצאנו פ"ב מהלכות סוטה דין ח' יע"ש) מ"מ מודה הרב דאם היתה אשתו אסורה עליו דאינה שותה משום דכתיב כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר וכמ"ש בר"פ ארוסה. ומהאי קרא נמי ממעטינן איסורין של דבריהם דהא קתני התם במתני' דחלוצה אינה שותה ומעוברת חבירו ומינקת חבירו והרובה שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים כולן אינן שותות ולא נוטלות כתובה וכדאיתא בסוטה (דף כ"ו) וכולם נתמעטו מדכתיב כי תשטה אשתו דבעינן ראויה לאישות ואלו כולן מה"ת ראויות לאישות ואפ"ה נתמעטו ואין כאן לא גדר ולא סייג וכס"פ משוח מלחמה תנן ר"י הגלילי אומר הירא ורך הלבב זה המתיירא מן העבירות שבידו ואמרינן בגמרא דאפילו עבירות דרבנן חוזר וכדאמר שח בין תפלה לתפלה חוזר עליה והתם מאי סייג איכא שפטרוהו חכמים מן המלחמה. ובתוספתא פ"ב דיבמות גרסינן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הרי הן כאשתו כו' יורשה ואין מטמא לה כו' הרי דמשום איסור של דבריהם בטלו עשה של תורה דכתיב לה יטמא והתם ליכא משום סייג דהא ככר מתה וא"כ מה טעם מלאו חכמים לפוטרו מן המצוה כיון דדבר תורה היתה ראויה אליו ובשלמא הכא גבי אונס איכא למימר שרצו לקיים דבריהם שלא יעבור האונס על איסור של דבריהם והעמידו דבריהם אף במקום מצות עשה אבל הכא לא שייך כלל וכמבואר. וכ"ת האי דנקט חלוצה לאו דוקא אלא אשגרת לישן הוא ויש לנו ראיה בזה בתלמוד וכמו שיתבאר לקמן הא ליתא דודאי חלוצה דקתני הכא בדוקא היא דהא רישא דהך ברייתא כביאו אותה בפרק יש מותרות (דף פ"ה) לענין כתובה דרבי חלוצה קא קשיא ליה וכא חלוצה דרבנן ואית לה כתובה כו' מוכח בהדיא דס"ל דחלוצה לאו אשגרת לישן הוא אלא דוקא נשנית וכ"ת הא תניא התם בתוספתא שניות מד"ס כו' יורשה ומטמא לה הרי דלא העמידו חכמים דבריהם באיסור תורה לא קשיא משום דס"ל לתוספתא דמאי דקי"ל דאין הבעל מטמא לאשתו האסורה עליו הוא מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו וכמו שפירש"י בפירוש התורה דכוונת הכתוב הוא לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו. וס"ל לתוספתא דכיון דהכתוב למדנו זה באומרו להחלו לא מיעט הכתוב אלא היכא דשייך חלול וא"כ בכל איסורי ביאה שבתורה שייך חלול גבי כהן דאם היה מאיסורי כהונה הרי חללה ואם הוא באיסור השוה בכל הרי נעשית זונה בביאה ראשונה ושוב מתחללת בביאה שניה וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו בפי"ח ובפי"ט מהלכות איסורי ביאה. וגם נתבאר שכהן שבא על החלוצה חללה אבל אם בא על אחד מהשניות לא עשה אותה זונה. נמצא דמשניות לא משכחת לה חלול ומש"ה ס"ל להאי תוספתא דלשניות מטמא לה משום דלא שייך בהו חלל אבל חלוצה אף שאין איסורה כי אם מדרבנן כיון דשייך בהו חלול אינו מטמא לה וממעטינן לה מקרא דכתיב להחלו. ואע"ג דמהסוגיא דר"פ האשה רבה (דף צ') מוכח דהא דאינו מטמא לאשתו פסולה לאו ממלת להחלו הוא אלא מסתירת הכתובים י"ל דהתוספתא סברה כפירש"י. אי נמי אפשר דגם תלמודא דידן מודה בזה דהשתא דאית לן מסברא הפסוק דיש אשה שאינו מטמא לה דרשינן ליה לקרא כדכתב רש"י,

וזהו שאמרו שם ואינו מטמא לאשתו פסולה ומאי אירייא פסולה הול"ל לאשתו האסורה. אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלא מיעט הכתוב אלא היכא שהיא נפסלת ע"י ביאה ואין כאן מקום להאריך עוד בזה. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר בהלכות נדרים מאי דשקיל וטרי בסיפא דהאי תוספתא הנזכר יע"ש): הנה לא מצינו בכמה מקומות שהחכמים העמידו דבריהם במקום תורה אף היכא דליכא לא משום סייג ולא משום גדר ובירורן של דברים הוא כמ"ש מרן ז"ל דכל היכא דהכתוב כתב סתם כגון הכא גבי אונס דכתיב ולו תהיה לאשה ובא למעט שאם אינו ראוי לקיימה אינה נושאה אין חילוק בזה בין אם יהיה האיסור דבר תורה או יהיה האיסור דרבנן דהכתוב הקפיד שאם אינה ראויה לקיימה שלא יקחנה וא"כ כל שאינו ראוי לקיימה אפילו מד"ס שפיר ממעטינן לה מקרא ולמ"ד דהקנס תלוי בניסואין ממעיט נמי מקנס וכמו שיתבאר. וכן גבי סוטה דרחמנא אמר ונקה האיש מעון ובא הפירוש המקובל לדעת רבינו שהכתוב בא למעט שאם בא אי זו ביאה אסורה מימיו שאין המים בודקין אין חילוק בזה בין אם בא ביאה אסורה של תורה או מד"ס דאף אם בא ביאה אסורה מד"ס חשיב דאינו מנוקה מעון ולסברת רש"י דאית ליה דקרא דכי תשטה אשתו ממעט אשה שאינה ראויה לאישות מהאי קרא ממעטינן כל שאינה ראויה לאישות ואפילו מד"ס. וכן גבי מי האיש הירא דאית ליה לר"י הגלילי שפירוש הכתוב הוא מעבירות שבידו ממעטינן מקרא אפילו עבירות דרבנן. וכן גבי טומאת כהן דמיעט הכתוב דאם איכא חלול באשתו דאינו מטמא לה ממעטינן נמי חלוצה כיון דאיכא חלול אף שהיא מדרבנן. דכיון דרחמנא אמר לא תסור כולהו ממעטינן להו מקרא. ודע שיש לדקדק דבס"פ משוח מלחמה אמרי' דלרבי יוסי משום עבירה דרבנן לא היה חוזר דס"ל דמי האיש הירא הוא דוקא בעבירות דאורייתא וגבי אונס וסוטה לא מצינו מחלוקת בזה אם איסורין דרבנן נתמעטו מן הכתוב או לא וכמ"ש שהארכתי בזה יע"ש. (א"ה עיין פ"ב מהלכות סוטה דין ח' ד"ה ואפילו ובפ"ז מהלכות תרומות דין א'):

עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב שדברי רבינו לדקו והביא אותה סוגיא דפרק הבא על יבמתו. וקודם כל דבר אומר שמה שסתרים עצמו לפשוט מסוגיא זו דאפילו חייבי עשה חשיבי אינה ראויה לקיימה לא ידעתי טורח זה למה. ועל מרן ג"כ אני תמה שהוצרך להביא ראיה על זה דלדידן דקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין מה הפרש יש בין חייבי לאוין לחייבי עשה. ובר"פ אלו נערות לא חילקו אלא אליבא דר"ע דאית ליה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ודריש לקרא דולו תהיה לאשה שיש בה הויה בזה הוא שרצו לומר דיש הפרש בין חייבי לאוין לחייבי עשה. אבל לדידן דקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין פשיטא דאין חילוק בין חייבי לאוין לחייבי עשה. וכן למאן דדריש לקרא דולו תהיה לאשה בראויה לקיימה פשיטא דאין חילוק בין חייבי לאוין לחייבי עשה. והנה התוס' בר"פ אלו נערות כתבו דלמ"ד קידושין תופסין בחייבי לאוין איצטריך חד ריבויא לחייבי עשה וחייבי לאוין ואידך רבויא לחייבי כריתות ולמ"ד דאין קידושין תופסין איצטריך חד ריבויא לחייבי כריתות וחייבי לאוין וכבר כתבנו דבריהם לעיל. ואדרבה היא עולה על הדעת דחייבי לאוין ישאנה וחייבי עשה לא ישאנה. שהרי בגמרא בפרק אלו נערות (דף מ') הקשו וניתי עשה ולידחי לא תעשה. וקושיא זו לא שייכא אלא בחייבי לאוין אבל בחייבי עשה לא שמענו שיבא עשה וידחה עשה. ואף להרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו דגבי עשה דאיסורי ביאה כגון מצרי ואדומי כיון דלאו הבא מכלל עשה הוא קילי ואתי עשה ודחי אותם. וכן בעולה לכ"ג דאיכא טעמא אחרינא דהוי עשה שאינו שוה בכל ומש"ה אתי עשה ודחי אותו. מ"מ אף לפי סברא זו לא קילי מלאו וא"כ פשיטא דאין שום חילוק לדידן בין חייבי לאוין לחייבי עשה: גם מה שרצה להכריח הרב הנזכר מסוגיא זו דפרק הבע"י דגם באיסורין דרבנן לא ישאנה מדקתני הלוצה והחלוצה איסורה מד"ס. לדידי לא מכרעא ראיה זו לפי שמצינו במקומות רבים דקתני חלוצה והוי אשגרת לישן ובר"פ אלו הן הלוקין תנן חלוצה לכהן הדיוט וכתבו התוספות שם דהוי אשגרת לישן דהא ליכא מלקות בחלוצה ובס"פ משוח מלחמה תנן רבי יוסי אומר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ומבואר שם בגמרא דאליבא דרבי יוסי על עבירות דרבנן לא היה חוזר מעורכי המלחמה. והר"ן בפרק בני העיר עלה דהסיא דאמרינן דרחוב יש בה קדושה הואיל ומתקבלים שם בתעניות ובמעמדות כתב דמעמדות אשגרת לישן הוא דהא במעמדות לא היו מתקבלים לרחוב דומיא דחלוצה דאיכא דוכתי דתני לה אגב גרושה ע"כ ומרן ז"ל בב"י א"ח סי' ק"ו עלה דהסיא דאמרינן בפרק יש מותרות דגרושה וחלוצה לכהן הדיוט דיש להן כתובה כתב דחלוצה הוי אשגרת לישן דכיון דאיסורה דרבנן אין לה כתובה דומיא דשניות יע"ש (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ה מהלכות שגגות דין ה' יע"ש). הנה הוכחנו מכמה מקומות דלפעמים שונה התנא הלוצה ואין הדין כן בחלוצה. וא"כ אין להוכיח מההיא דפרק הבע"י דבאיסורין דרבנן לא ישאנה דאפשר דמאי דתני התם חלוצה לאו דוקא וכדכתיבנא: ולדידי מה שהכריחו לרבינו ז"ל לומר דאפילו באיסורים דרבנן לא ישאנה הוא מהסיא דאמרינן בר"פ אלו נערות מאי איכא בין שמעון התימני לרשב"מ ותירצו ממזרת ונתינה איכא בינייהו. והדבר מבואר דלדעת רבינו איסור הנתינה הוא מדרבנן וכמ"ש בהלכות איסורי ביאה ואפ"ה אמרינן דלר"ש בן מנסיא דדריש לקרא דולו תהיה לאשה בראויה לקיימה אימעיטא הנתינה משום דאינה ראויה לקיימה ומעטינן נמי מינה דכי היכי דאימעיטא מניסואין אימעיטא נמי מקנס לדידיה דס"ל דקנס תלוי בניסואין דהא התם בקנס קא מיירי שמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואמרינן דלרשב"מ האונס את הנתינה פטור מקנס משום דלא קרינן בה ולו תהיה לאשה ולדידי ראיה זו היא ראיה שאין עליה תשובה לדעת הסוברים דאיסור הנתינה הוא מד"ס. וכ"ת א"כ מה הקשו בגמרא לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מאי בינייהו ונדחקו בזה הרבה ולא מצאו אלא בעולה לכ"ג. ומאי דוחקיה לימא דאיכא בינייהו נתינה דהא פשיטא דאף ר"ע מודה דקידושין תופסין באיסורי ביאה דרבנן. הא לא קשיא כלל משום דהתם בקרא פליגי דשמעון התימני אמר דקרא דולו תהיה לאשה אתא למעט אשה שאין לו בה הויה ורשב"מ קאמר דאתא למעט אשה שאינה ראויה לקיימה אלמא בכוונת הכתוב פליגי והיכא נפקותא דבר תורה בינייהו. ולעולם דלקושטא דמלתא דאמרינן דאיכא בינייהו בעולה לכ"ג איכא בינייהו נמי איסורי ביאה דרבנן כי היכי דלפי הס"ד דממזרת איכא בינייהו אמרו נתינה נמי איכא בינייהו. ה"נ לפי המסקנא דאין שום חילוק בדבר וכמבואר וכ"ת הרי התוס' במתני' דר"פ אלו נערות הקשו לרש"י שפי' דאיסור הנתינה הוא מד"ס מסוגיא זו דקאמר ממזרת ונתינה איכא בינייהו אלמא דס"ל דאיסורי ביאה מד"ס חשיבי ראויה לקיימה. הא לא קשיא כלל ואדרבה מדברי התוספות הללו יש להוכיח ככל אשר כתבנו דהתוס' מודים דאיסורי ביאה מד"ס לא חשיבי ראויה לקיימה ומימעטו מקרא שהרי כשהקשו לרש"י כתבו והתם בקראי פליגי כו' אלמא דמלד הדין ליכא קושיא לרש"י. אך מה שהוקשה להם הוא דמשמע דבקרא פליגי ולרשב"מ מיעט הכתוב הנתינה ולשמעון התימני לא נתמעטה הנתינה. ולרש"י לא קשיא ליה מהך דאי לא הוה קאמר תלמודא כי אם איכא בינייהו נתינה פשיטא דהוה קשה לרש"י טובא דה"ק תלמודא דלר"ש בן מנסיא מיעט הכתוב הנתינה כיון דאיסורה מדרבנן אבל כיון דאמרינן איכא בינייהו ממזרת קאמר נמי דלקושטא דמלתא איכא בינייהו נמי נתינה דלשמעון התימני יש לה קנס משום דיש לו בה הויה ולרשב"מ אין לה קנס משום דאינה ראויה לקיימה: וראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל עלה דהסיא דאמרינן בפרק אלו נערות אלא שניות כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להם קנס כו'. שהקשה מסוגיא זו דאמרינן ממזרת ונתינה איכא בינייהו דאלמא אף איסורי ביאה מד"ס אין להם קנס. ונדחק הרבה בזה וחילק בין איסור השניות שהם משום גדר וסייג לעריות ובין איסור הנתינה אף שכולם אין איסורם אלא מד"ס. ולא מצאתי לא טעם ולא ריח בחילוק זה. ועיקר הקושיא שהקשה אחר המחילה לא דקדק יפה שמה שהקשו אלא שניות כו' הוא משום דהוה ס"ד דאותה ברייתא דקתני עריות ושניות לעריות אין להם קנס שמעון התימני היא וכמו שכתבנו בתחילת דברינו ולשמעון התימני דדריש אשה שיש לו בה הויה פשיטא דשניות יש לו בהן הויה ויש להן קנס ומאי דאמרינן דנתינה אין לה קנס הוא אליבא דרשב"מ וזה פשוט: והנני יוצא לידון בדבר חדש שכפי הנראה מדברי מרן ז"ל הוא דלשמעון התימני דדריש לקרא דולו תהיה לאשה באשה שיש לו בה הויה נפקא מינה דכל אשה שיש לו בה הויה אף שאינה ראויה לקיימה הרי זה נושאה וכן נראה ממרוצת דברי החכם השלם הנזכר והנה לדבריהם שמעון התימני דפליג עליה דר"ע וסבירא ליה

דוקא.

שכנס ה״ז יגרשנה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ו כהן גדול שאנס בתולה או שפיתה אותה הרי זה לא יכנום מפני שהוא מצווה ליקח את הבתולה ובשעה שישא זו אינה בתולה ואם כנס יוציא בגט: ז אע״פ שנאמר באונס לא יוכל לשלחה כיון שקדמו עשה שנאמר ולו תהיה לאשה הרי זה נתקו לעשה ונמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה שאין לוקין עליה אלא אם לא קיים עשה שבה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. אלפיכך האונס שעבר וגירש כופין אותו להחזיר ואינו לוקה. מתה גרושתו קודם שיחזירנה או נתקדשה לאחר או שהיה כהן שאסור בגרושה הרי זה לוקה שהרי עבר על ל״ת ואינו יכול לקיים עשה שבה: ח *אין בהאונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה * [כדרכה] ובעדים ואינו צריך התראה ומאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שנים גמורות עד שתבגור. נבעלה בתוך שלש שנים אין ביאתה ביאה. בא עליה משבגרה אין לה קנס שנאמר נערה בתולה לא הבוגרת: ט ואחת שיש לה אב ואחת שאין לה אב יש לה קנס ואלו שאין להן קנס הבוגרת והממאנת* והאילונית והשוטה

השגת הראב״ד

* והאילונית. כתב הראב״ד ז״ל גם זה טעות שהאילונית לדברי חכמים יש לה קנס עד שתהיה בת עשרים שמקטנותה יוצאת לבגרות עכ״ל:

א טור שם סמג עשין כ״ד: ב שם: *חסר כאן השגת הראב״ד ועי׳ במ״ע: [*כן הוא בס״א ועיין בב״י סי׳ קע״ז]:

ובלאו הכי כיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור שפיר איכא למימר דשנייה אימעיטא מולו תהיה לאשה ודקדק רבינו לכתוב אחר שיפאנה כלומר דאילו נמצא דבר ערוה קודם שיכנסנה איגה נאסרת עליו: ו כהן גדול שאנס בתולה וכו׳. בפרק אלו נערות (דף לט): ז אף ע״פ שנאמר כו׳. פרק אלו הן הלוקין (מכות דף י״ד וט״ו) א״ר יוחנן כל ל״ת שקדמו עשה לוקין עליו ופירש״י אפילו למ״ד לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו וכו׳ אשמעינן ר׳ יוחנן דה״מ בעשה הבא אחר הלאו שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר עבירת הלאו אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו אין זה ניתוק הלאו ואפילו תקיימנו אחר עבירת הלאו לא נפטרת מהמלקות עכ״ל. ומסיק בגמרא דהדר ביה משום דקשיא ליה מדתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי ל״ת שקדמו עשה הוא ולילקי ופירש״י משום דקשיא ליה אונס נערה בתולה דאשכחן ביה לא תעשה שקדמו עשה דכתיב ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה ותניא עלה שיקיים את העשה אם גירשה יחזירנה ופטור אלמא לאו שניתק לעשה חשיב ליה אם ישראל הוא שיכול לקיים העשה ויחזירנה מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא שאסור בגרושה לוקה ואינו מחזיר ואמאי אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה הא איתא לדרבי יוחנן הא לא תעשה שקדמו עשה הוא עכ״ל: ז ומ״ש מתה גרושתו קודם שיחזירנה או נתקדש׳ לאחר. נלמד ממה שאמרו (שם ט״ו:) אם כהן הוא לוקה ובפרק הנזכר תני תנא קמיה דר׳ יוחנן מל״ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב א״ל [ר״י] מאי קא אמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני קיימו ולא קיימו כך היא גירסת הרי״ף כלומר אע״פ שלא ביטלו לעשה כיון שלא קיימו לוקה על ל״ת ופי׳ נמוקי יוסף כלומר תפום רישא דוקא דאם לא קיימו חייב דמיד שהתרו בו ב״ד לתקן הלאו ולא תיקן שוב אין לו תקנה לתקן אותו ולוקה: ח ומאימתי יהיה לבת קנס וכו׳ עד אין לה קנס. בפרק אלו נערות (דף מ׳:) וכחכמים וכן פסקו הרי״ף והרא״ש והביאו ראיות לדבריהם ולאפוקי מר״ח והראב״ד שפסקו כר״מ ומפ׳ טעמייהו דחכמים בגמרא משום דאמר קרא אפילו קטנה במשמע כלומר דכתיב נער בלא ה״א: ט ואחת שיש לה אב וכו׳. משנה שם יתומה שנתארסה ונתגרשה ר׳ אליעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור ואיפסקא בגמרא הלכתא כוותיה והע״ג דבגמרא אמרינן דמתניתין ביתומה בתולה [illegible] מ״מ מינה ילפינן ליתומה ממש: ואלו שאין להם קנס הבוגרת. בס״פ אלו נערות. ומ״ש והממאנת והאילונית שם (דף ל״ו:) ת״ר וכו׳ הממאנת אין לה קנס ולא פיתוי איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי ופירש״י הממאנת בבעלה כגון יתומה שהשיאתה אמה [או אחיה] ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה ובגמרא הממאנת אין לה קנס ולא פיתוי הא קטנה בעלמא אית לה מני רבנן היא דאמרי קטנה יש לה קנס אימא סיפא איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי אתאן לר״מ דאמר קטנה אין לה קנס והא מקטנותה יצתה לבגר רישא רבנן וסיפא ר״מ וכ״ת כולה ר״מ היא ובממאנת סבר לה כר׳ יהודה ומי סבר לה והתניא עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר עד שירבה שחור על הלבן וכו׳ האי תנא סבר לה כר״מ בחדא ופליג עליה בחדא ופירש״י איילונית שאין לה סימני נערות לעולם וכו׳ אין לה קנס לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא שתי שערות לעולם כל כ׳ שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך בוגרת וכו׳ ובממאנת סובר לה כר׳ יהודה דאמר נערה ממאנת והכי תידוק מינה נערה ממאנת אין לה קנס הא נערה בעלמא יש לה קנס וכו׳ ופליג עליה בממאנת ואמר עד שירבה השחור וכי תנא הממאנת אין לה קנס הא הראויה למאן יש לה קנס בנערה קאמר עכ״ל. משמע בהדיא דלרבנן דאמרי קטנה יש לה קנס אילונית יש לה קנס ולר״מ דאמר קטנה אין לה קנס אילונית אין לה קנס ורבינו שפסק בקטנה יש לה קנס ופסק דאילונית אין לה קנס יש לתמוה עליו דהוי כמזכה שטרא לבי תרי וכבר השיגו הראב״ד וכתב וז״ל גם זה טעות שהאיילונית לדברי חכמים וכו׳. וגם ההגהות תמהו עליו וגם הטור תמה עליו וכתב וז״ל כתב הרמב״ם הבוגרת האילונית והממאנת אין לה קנס שהרי הוא פסק כרבנן שקטנה יש לה קנס והאיילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ׳ שנה ומשם ואילך דינה כבוגרת שמקטנותה יוצאה לבגר עכ״ל. ואפשר לדחות ולומר שסובר רבינו דכיון דגבי קנס נערה כתיב אע״ג דלחכמים קטנה בכלל כיון דמדכתיב נערה חסר ה״א מפקינן לה כדאיתא בגמרא היכא למימר דהיינו דוקא קטנה דאתיא לידי נערות אבל אילונית דלא אתיא לידי נערות לא והיינו פשטא דברייתא דהממאנת והאיילונית אין להן קנס ואע״ג דגמרא שני לה בגווני אחריני היינו למאי דס״ד דמקשה דאיילונית לחכמים יש לה קנס אבל לפום קושטא לחכמים נמי לית לה קנס ומהרי״ו קולון בשורש קל״א תירץ שרבינו מפרש דהא דמסיק האי תנא סבר לה כוותיה בחדא היינו דאילונית אין לה קנס ופליג עליה בחדא היינו דקטנה יש לה קנס:

ומ״ש

משנה למלך

ודוקא׳ הייני [illegible] קודשין בהם אבל שאר איסורי ביאה קידושין תופסין בהם וכדאיתא נמ״פ כהן [illegible] חייבי ביאה זונת חייבי כריתות ה״ז נושאם ולגבי לא כן יתשוב ד״ס [illegible] בהמיס בשום דוכתא לאשמועינן חדוש גדול כזה דלשמעון התימני בכתוב מהיר [illegible]. והנראה אגלי דלכ״ע כל ביאה אסורה אגלו אינו נושאה ולאו איתורא דקרא [illegible] קרא דמוכחא תיתי שיבא אשה האסורה לו אי משום דאהי עשה ודחי לא תעשה הא אמרינן בפרק אלו נערות דשני עשה זה דאינו אמרה לא בעינא ליה לא כייפינן לה יפירשו הרשב״א והריטב״א ז״ל בחידושיהם דעשה זה כיון דתלוי בדעתה קיל ולא דמי שום איסור דלא מצינו דעשה דחי אלא עשה דאלים דאינו תלוי בדעת שום אדם אלא בכורמנא דמלכא אבל זה דתלוי בדעתה קיל ולא דהי שום איסור. אלא דס״ל לר״ש בן מנסיא ולשמעון התימני דקרא דולו תהיה אתא לקנס. דלר״ש בן מנסיא אתא לומר דכל שאינו נושאה אינו משלם קנס ולשמעון התימני דוקא אשה שאין לו בה הויה אינו משלם קנס אבל כל שיש לו בה הויה אף שאינו נושאה משלם קנס. ככלל העולה דלענין נישואין בטלה מחלוקת דלדברי הכל כל שאסורה לו ואפילו מד״ס אינו נושאה וכדכתיבנא:

ז מתה גרושתו קודם שיחזירנה כו׳ ה״ז לוקה. (*א״ס עיין מ״ש הרב המחבר פי״ח מהלכות פסולי

מגדל עוז

ב״ג שאנס עד ואם כנס יוציא בגט. פרק אלו נערות (דף ל״ט) ובמכות פרק אלו הן הלוקין (דף ט״ו) בירושלמי ובסנהדרין פרק ארבע מיתות: אע״פ שנאמר באונס כו׳ עד בהלכות סנהדרין. במסכת מכות פרק אלו הן הלוקין (שם): לפיכך אונס שעבר וגירש עד לקיים עשה שבה. פ״ח דתמורה (דף ה׳) ובמכות פרק אלו הן הלוקין (דף ט״ו): אין האונס עד התראה. פ׳ נערה (דף מ״ו): כתב הראב״ד ז״ל טעות הוא ומפורש בגמרא דאפילו שלא כדרכה משלם קנס עכ״ל: ואני אומר גמרא זו איני יודע אותה ומה שכתב רמז״ל ידעתי כי מימרא היא פרק נערה שנתפתתה (דף מ״ו:) גמרא מתניתין דהגיזרת שנתגיירה דאסיקנא אלא כדשלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה ע״כ. וכ״ש מוציא שם רע לחוד ואונס ומפתה לחוד הא ודאי ליתא אלא שוין הן חדע דברים גמלא (דף מ״ד:) דהכיא משנה גרסינן אמר רבי יוסי ב״ר חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא ר׳ יוסי בר זבידא ואם מאן ימאן אביה [לתתה לו כסף ישקול] לרבות יתומה לקנס דברי רבי יוסי הגלילי צ״כ והאי קרא במפתה ואונס כתיב ומותיב מינה למוציא שם רע אלמא דינן שוה וכן תירצו והסכימו רבותינו בעלי התוספות ז״ל בהא שמעתא מחמת קושיות אחרות וגם מפירש״י ז״ל כן משמע. שוב מצאתי לר״מ מקוצי ז״ל שכתב כך אות באות: ומאימתי יהיה לבת קנס עד או שאין לה אב יש לה קנס. פרק אלו נערות (דף מ״ב) ונערה שנתפתתה (דף ה׳) ופ״ק דחולין (דף כ״ו): ואלו שאין להן קנס הבוגרת והממאנת והאילונית. פרק אלו נערות (דף ל״ו): כתב הראב״ד ז״ל גם זה טעות שהאילונית לדברי חכמים וכו׳: ואני אומר גם זו איגה טעות ומלתא דתליא באשלי רברבי כי הר״מ מקוצי מדעת בעלי התוספות ור״י אלפס מדעת גאונים הראשונים פסקו כן אות באות ואם הראב״ד ז״ל נטה דעתו מסברת ר״י אלפס שכתב במסכת כתובות כל מקום שיש מכר והגיה כרצונו כבר שקדימנו רבינו הרמב״ן ז״ל בספר המלחמות בכתובות פרק אלו נערות ויש להביא ראיות רבות לפסוק הלכה כרבי מאיר סוף גמרא מתניתין קמייתא דת״ר (דף ל״ה:) עריות ושניות לעריות אין להן לא אונס ולא פיתוי הממאנת אין לה לא אונס ולא פתוי אילונית אין לה לא אונס ולא פתוי והיוצאת משום שם רע אין לה לא אונס ולא פתוי ויש״ג קנס והיא היא ושקלינן וטרינן אכולהו עד דאמרינן בליבנא בתרא אימא סיפא אילונית אין לה לא אונס ולא פתוי אתאן לרבי מאיר דאמר קטנה אין לה קנס *ופירש״י ז״ל לר״מ דאמר בריש פירקין כ״מ שיש קנס אין מכר וכל מקום שיש מכר אין קנס והא מקטנותה יצתה לבגרות שקלינן וטרינן עלה עד דרמינן אהא דאילונית אין לה לא אונס ולא פתוי מהא דתניא החרשת והשוטה והאילונית יש לה קנס ויש לה טענת בתולים ומהדרינן מאי קושיא הא רבי מאיר הא רבנן ומבקינא דשמעתין הכי סלקא וכיון דסתמא דברייתא כוותיה אסיקנא וסתמא דמתניתין דאלו נערות כוותיה דתנן סוף פירקין (דף מ׳:) כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס וגם פ״ק דחולין כתם קאמר כלשון רישא דאלו נערות אות באות ובגמרא דפירקין אמרינן זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים יש קנס במקום מכר דתניא כו׳ ומתמהינן קנס אין מכר לא ואסיקנא ופריקנא למלתיה במסקנא [אלא] אימא אף קנס במקום מכר ובכל דוכתא אמר ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה אם כן יש לנו לומר גם בזאת כאם רבי דבריו וסהמן ועוד הביא רבינו הגדול הרמב״ן ז״ל ראיה לסברא זו ממה ששנינו בארבע מיתות (דף כ״ו:) הבא על נערה המאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסת והיא בבית אביה ואוקימנא נמי סוגיין דהתם כרבי מאיר דבעא מיניה רבי יעקב בר אחא מרב בא על קטנה המאורסה לרבי מאיר מהו כו׳ ועוד דאוקימנא לסוגיין בדרשא דומת האיש כו׳ כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהו שניהם שוין דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו וכבר פירשו דהני תנאי בדרבי מאיר פליגי וכדרבי מאיר סבירא להו וכל הסוגיא מוכחת כן ולכך אין לדחות שלא כתמות ומשנת התנאים רבי יאשיה ורבי יונתן שדורשין כרבי מאיר דהא סוגיין פ״ק דקידושין (דף י׳) כוותייהו איכא דאמרי התם ורבנן האי לבדו מאי עבדי

(*אין זה לשון רש״י אלא משמעות דבריו)

הגהות מיימוניות

* [לשון הטור שם על לשון זה ולא נהירא שהרי הוא פסק כרבנן שהקטנה יש לה קנס והאילונית דינה בקטנה עד שתהיה בת כ׳ שנה ומשם ואילך דינה בבוגרת שמקטנותה יצאה לבגר וכן בחרשת ושוטה יש לה קנס וכן כתב הרא״ש אפילו במוכת עץ ומדברי ר״י שאין קנס לחרשת ושוטה ולא למוכת עץ עכ״ל]:

* והשוטה והחרשת. ומי שיצא עליה שם רע בילדותה ובאו שנים והעידו שתבעה אותן לזנות עמה. והמגורשת מן הנישואין ועדיין היא נערה בתולה אבל המגורשת מן האירוסין אם נאנסה יש לה קנס וקנסה לעצמה. ואם נתפתתה אין לה קנס: י הגיורת והשבויה והמשוחררת אם נתגיירה ונפדית ונשתחררה והיא בת שלש שנים או פחות יש לה קנס. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד כשנתגיירה או כשנפדית או כשנשתחררה אין לה קנס הואיל וביאתן ביאה הרי הן כבעולות: יא היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה אם היתה אחת מחייבי כריתות כגון אחותו או דודתו והנדה וכיוצא בהן או שהיתה [א]מחייבי לאוין אם התרו בו הרי [א] זה לוקה ואינו משלם קנס שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא היתה שם התראה הואיל ואינו חייב מלקות הרי זה משלם קנס: יב היתה מחייבי עשה או שנייה וכיוצא בהן שאסורה מדברי סופרים. בין התרו בו בין לא התרו בו חייב בקנס שאין כאן מלקות: יג היתה מחייבי מיתת בית דין כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו בין לא התרו בו פטור מן הקנס שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם היה שם אסון אין שם עונש. ואע״פ שהריגת האשה בשגגה שהרי לא נתכוונו לה שנאמר כי ינצו אנשים ונגפו אשה הא למדת שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין והרי הוא אומר מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה נפש בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף מכה נפש אדם לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין: יד וכן הדין לכל עבירה שיש בה מיתת בית דין שאין בה תשלומין: טו בא עליה ומתה הרי זה פטור מן הקנס שאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא לאבי המתה והוא שתמות קודם שתעמוד בדין:

פרק שני

א חמשים [ב]כסף של קנס הם דמי הנאת שכיבה בלבד. וחייב המפתה ליתן בושת ופגם יותר על הקנס הקצוב בתורה. יתר עליו האונס שהוא נותן את הצער. שהנבעלת ברצונה אין לה צער ואנוסה יש לה צער. וכן הוא אומר

[א] טור שם סמג שם : ב טור אה״ע סי׳ קע״ז סמג עשין נ״ד :

השגת הראב״ד

* והשוטה והחרשת : כתב הראב״ד ז״ל אף זו טעות דלהדיא לרבנן יש לה קנס ופיתוי עכ״ל :

כסף משנה

ומ״ש רבינו דשוטה וחרשת אין להן קנס. שם איילונית אין לה לא קנס ולא פתוי ורמינהי החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים וכו׳ אין להן טענת בתולים כלומר וכיון שאינן בחזקת בתולות אין להן קנס ומשני הא ר״ג הא רבי יהושע כלומר דלר״ג אין להן טענת בתולים ולרבי יהושע יש להן וכיון דקי״ל כר״ג ממילא ידעינן דאין להן קנס :

והראב״ד כתב אף זו טעות דלהדיא לרבנן יש להן קנס ופיתוי עד כאן לשונו. טעמו מדאמרינן בגמרא שכתבתי בסמוך איילונית אין לה לא קנס ולא פיתוי ורמינהו החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והא מאי רומיא הא ר״מ והא רבנן כלומר דברייתא דאיילונית אין לה קנס כר״מ וברייתא דאיילונית יש להן קנס [כרבנן וכיון דההיא ברייתא דאתיא כרבנן קתני דחרשת ושוטה יש להן קנס] הכי נקטינן זהו נראה טעמו של הראב״ד וכבר כתבתי בסמוך טעמו של רבינו שמאחר שבגמרא מוקי ההיא ברייתא כרבי יהושע אבל לר״ג דקי״ל כוותיה חרשת ושוטה אין להן טענת בתולים ממילא שמעינן דלית להו קנס : ומ״ש מי שיצא עליה שם רע בילדותה וכו׳. שם מי שיצא עליה שם רע בילדותה אין לה לא קנס ולא פיתוי וכו׳ ה״ד אילימא וכו׳ דנפק עלה קלא דזנאי והא אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה אלא דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתינהו באיסורא : ומ״ש והמגורשת מן הנישואין וכו׳. בפ״ק דכתובות (דף י״א) תנן בתולה מן הנישואין אלמנה גרושה וחלוצה וכו׳ ואין להן טענת בתולים ואם היא גרושה מן האירוסין יש לה טענת בתולים [ע״כ] וכל שיש לה טענת בתולים הרי היא בחזקת בתולה ויש לה קנס וכל שאין לה טענת בתולים הרי היא בחזקת בעולה ואין לה קנס ובפרק אלו נערות (דף ל״ח) תנן נערה שנתארסה ונתגרשה ר״י הגלילי אומר אין לה קנס ר״ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה וידוע דהלכה כר״ע. ומ״ש ואם נתפתתה אין לה קנס זה פשוט דמאחר שקנסה לעצמה כיון שנתפתית ונתרצית לו הרי מחלה לו :

י הגיורת והשבויה וכו׳. זה נלמד מדתנן בפרק קמא דכתובות (דף י״א) הגיורת השבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג׳ שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים [יתירות על כן אין להן טענת בתולים*] :

יא היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה וכו׳. (דף כ״ט) ר״פ אלו נערות שיש להם קנס הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס אע״פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין. ובגמרא (דף ל״א:) ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה וקי״ל דאינו לוקה ומשלם אמר עולא ל״ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת וכו׳ ר׳ יוחנן אמר אפילו תימא אחותו נערה כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו אלמא קסבר ר׳ יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם וידוע דהלכה כרבי יוחנן :

*[א״ס משנה משובשת היא (שם דף כ״ט ול״ו) לענין קנס עצמו. וכ״ה בב״י סי׳ קע״ז] :

יב ומ״ש היתה מחייבי עשה או שניות וכו׳. שם (דף ל״ה:) ה״ר עריות ושניות לעריות אין להן לא קנס ולא פיתוי וכו׳ מאי עריות ומאי שניות לעריות אילימא עריות עריות ממש שניות מד״ס כיון דמדאורייתא חזיין אמאי אין להן קנס אלא עריות חייבי מיתות בית דין שניות חייבי כריתות אבל חייבי לאוין יש להן קנס ומני שמעון התימני היא איכא דאמרי עריות חייבי מיתות ב״ד וחייבי כריתות שניות חייבי לאוין ומני ר״ש בן מנסיא היא ופירש״י שמעון התימני ברים פירקין דאמר אשה שיש בה הויה ר״ש בן מנסיא דאמר אשה שראויה לקיימה עכ״ל. ופסק רבינו כלישנא בתרא דאמר שניות חייבי לאוין ומשמע דוקא חייבי לאוין אבל חייבי עשה לא משום דלישנא בתרא הוא ועוד דאתיא כרבי יוחנן דאמר אין אדם לוקה ומשלם אבל חייבי עשה דלית בהו מלקות לא *) :

יג ומ״ש היתה מחייבי מיתת ב״ד וכו׳. משנה שם (דף ל״ב:) אלו [נערות] שאין להן קנס הבא על בתו על בת בתו על בת בנו על בת אשתו על בת בנה על בת בתה אין להן קנס מפני שמתחייב בנפשו שמיתתן בידי ב״ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש ופירש״י ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש. ומה שכתב רבינו והרי הוא אומר מכה נפש בהמה ישלמנה וכו׳ שם עלה ל״ה תנא דבי חזקיה :

טו בא עליה ומתה וכו׳. שם (ע״ב) בעלה הנזכר מימרא דאביי ואע״ג דאמרינן מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא סובר רבינו דלא שבקינן מאי דפשיטא לאביי משום מאי דמספקא ליה לרבא וכן פסקו הרי״ף והרא״ש. ומ״ש רבינו והוא שתמות קודם שתעמוד בדין כן פירש״י והוא נלמד ממאי דתנן ר״פ נערה שנתפתתה :

פ״ב א חמשים כסף של קנס הם דמי הנאת שכיבה בלבד וכו׳. משנה פרק אלו נערות (כתובות דף ל״ט) המפתה נותן בושת ופגם וקנס ובגמרא (דף מ׳) ואימא חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי רבא אמר אמר קרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם. ומ״ש יתר עליו האונס שהוא נותן את הצער שם במשנה. ומ״ש שהנבעלת ברצונה אין לה צער וכו׳ שם בגמרא :

*(עיין במ״ל) ומ״ש

משנה למלך

ט ואם נתפתתה אין לה קנס. (א״ה כתב מרן זה פשוט כו׳ ועיין בדברי הרב המחבר לקמן פ״ב מהלכות אלו דין י״ג יעו״ש. ובעיקר הדין דשוטה וחרשת אין להן קנס עיין מ״ש הרב המחבר לעיל פי״א מהלכות איסור ביאה דין ח׳ ד״ה ולענין קנס דעת הרז״ה כו׳) פסולי המוקדשין דין ט׳ ועיין מ״ש פי״ו מהלכות סנהדרין דין ד׳) :

יב היתה מחייבי עשה או שניה וכיוצא בהן באסורה מד״ס כו׳. הנה מרן ז״ל הביא על זה סוגיא דעריות ושניות לעריות ומאי דאתמר עלה בגמרא. וראיתי להחכם השלם הנזכר שתמה על דברי מרן ז״ל ובזה הדין עמו ובאמת שדברי מרן מתמיהין הם וזה לי ימים שתמהתי עליהם דאין שום שייכות כלל ועיקר לדברי רבינו עם אותה הסוגיא דהתם קיימינן אליבא דר״ש בן מנסיא ושמעון התימני דס״ל דקנס תלוי בנישואין אלא דמר לא מיעט אלא אשה שאין לו בה הויה ומר מיעט אף אשה שיש לו בה הויה כל שאינה ראויה לקיימה ולדידן אפילו אשה שאין לו בה הויה כגון חייבי כריתות משלם קנס ולא אמרינן דאינו משלם קנס אלא היכא דהתרו בו דכיון דחייבי מלקות קי״ל דאין אדם לוקה ומשלם וכסברת רבי יוחנן. ולפי זה פשיטא דחייבי עשה ואיסורי ביאה מד״ס כיון דליכא מלקות פשיטא דמשלם קנס. גם מה שנראה מדברי מרן דס״ל דלרשב״מ חייבי עשה משלם קנס תמהני איך יאמרו דברים האלו מפה קדוש דכיון דאיהו דריב ליה לקרא באשה הראויה לקיימה איך יעלה על הדעת דחייבי עשה ישלם קנס והלא אינה ראויה לקיימה. ומלבד דהדברים מגיד עלמן הם פשוטים שסוגיא דפרק אלו נערות דקאמר דאיכא בין שמעון התימני לר״ש בן מנסיא חייבי עשה מוכחת כהדיא דלר״ש בן

מגדל עוז

(דף ל״ה ל״ו) : כתב הראב״ד ז״ל אף זו טעות דלהדיא לרבנן יש לה קנס ופיתוי עכ״ל : ואני אומר כבר כתבתי שפסק הלכה כרבי מאיר כדעת הגאון והמפרשים הראשונים הנזכרים שם והראב״ד ז״ל בשיטת ר״י אלפס החזיק לפסוק כדברי חכמים וכאותה ברייתא שהבאתי דקא מוקימנא לה כוותייהו ורצה לנטות אחרי רבים : ומי שיצא עליהם שם רע עד סוף הפרק. הכל פרק אלו נערות :

פ״ב חמשים כסף של קנס עד זו שנבעלה שלא כדרכה. הכל במסכת ערכין פרק יש נערכין וכמס׳ כתובות פרק אלו נערות :

עבדי ליה כמי להו לכדתניא ומתו גם שניהם עד שיהו שוין כאחד דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר כו׳ ע״כ קיצור דבריו נמצאו דברי רמז״ל סלת נקייה ואף כי לדברי ר״י אלפס והראב״ד ז״ל שפסקו כדברי חכמים שהם רבים ויש להם פנים בהלכה וגם רבינו הגדול הרמב״ן ז״ל חיזק דבריהם וגם אני יש לי ראיה להם מן הירושלמי דהבא על נערה כו׳ דגרסינן הבא על הקטנה בסקילה והיא פטורה רבי אבין בשם רבי שמואל ולמה לא פתר ליה מן הדא ומת האיש אשר שכב עמה לבדו וכי אין אנו יודעין שאין לנערה חטא מות ומה ת״ל ולנערה לא תעשה דבר [אין לנערה חטא מות] אלא מכאן הבא על הקטנה בסקילה והיא פטורה ע״כ והיינו כרבנן מ״מ אלו ואלו דברי אלהים חיים הם : והשוטה והחרשת פרק אלו נערות

הגהות מיימוניות

[א] כר׳ יוחנן לגבי עולא וא״ש :

ב ומ"ש נמצא המפתה משלם שלשה דברים וכו' והאונס ארבעה וכו'. שם במשנה:
ג ד קנס שוה בכל וכו'. שם במשנה (דף מ') אי זהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה קנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם ובפרק יש בערכין (ערכין דף י"ד:) שנינו אחד שאנס ופתה את הגדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל נותן חמשים סלעים והבושת והפגם הכל לפי המבייש והמתבייש: ו ומ"ש רבינו שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה ליתנה לעבדו וכו'. בפרק אלו נערות בגמרא (דף מ'):
ז המפתה נותן בשת ופגם מיד וכו' עד אין לה כלום. משנה שם (דף ל"מ:):
ח באו עליה שנים וכו'. שם (דף מ':) אילו באו עליה שנים וכו' יאמרו בעל שלימה חמשים ובעל פגומה חמשים ומפרשה רבינו ע"פ דרכו שכתב בפרק ראשון:
י כל בת שיש לה קנס וכו' וכל בת שאין לה קנס כך אין לה לא בושת ולא פגם וכו'. כתב הטור על דברי רבינו איני מבין דבריו דמה תלוי צער ובשת ופגם בקנס דאע"פ שאין להן קנס למה לא יהא להן שאר הדברים. ובאמת גם בעיני יפלא וצריך עיון. ולענין בוגרת מפותה דאין לה בשת ופגם טעמא משום דמחלה וכ"כ מהרי"ק בשורש קס"ח וכן מפורש בגמרא ריש פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ב) בושתה ופגמה וקנסה לאביה [בגמרא] לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד וכן כתבו הרי"ף והרא"ש פרק אלו נערות אהא דתנן בוגרת לא מכר ולא קנס דייקינן מינה הא בשת ופגם אית לה ודוקא אנוסה בוגרת אבל מפותה בוגרת אין לה כלום:
יב אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו וכו' לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני וכו'. משנה פרק שבועת הפקדון (שבועות דף ל"ו:) וכת"ק: ומ"ש לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם בשת ופגם וצער בהודאת פיו. יש לתמוה על זה שהרי כתב בפרק ה' מהלכות חובל שאם הודה מעצמו פטור מן הנזק ומן הצער. והנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו נשאל על זה והשיב משפט הצער בנערה אינו כמו משפטו בנחבל לפי שבנערה ענין נוסף והוא הפגם והפגם ישלם אותו על פי עצמו ושמו משפט הצער כמו הפגם לאומרם בשבועות אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב ר' שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואילו לא יתחייב לשלם צער על פי עצמו היו חכמים אומרים לרבי שמעון אע"פ שאינו משלם קנס וצער ע"פ עצמו ואין לומר אילו היה מתחייב לשלם צער על פי עצמו היו אומרים משלם בשת ופגם וצער ע"פ עצמו לפי שתחלת המשנה אנסת ופיתית והשיבוהו בענין שהוא כולל לאונס ולמפתה והוא בשת ופגם לבד עכ"ל: וכן בת שתבעה איש בדין וכו'. זה נלמד מהמשנה הנזכרת: אמרה לו אנסת וכו'. כתב הראב"ד אין כאן שבועה וכו'. ובכ"א מצאתי דמסיים בה ואי מיירי ביתומה אין כאן מודה מקצת כלל כיון דמפותה היא לדבריו דמדעתה עבד עכ"ל: ואני אומר שאע"פ שהתשלומין אינם שלה מאחר שמה שזוכה בהם האב הוא על ידה שפיר מקריא תובע ומפורש במשנה ר"פ נערה (כתובות דף מ"א:) שאפילו כשאביה קיים היא העומדת בדין. ומ"ש ואי מיירי ביתומה אין כאן מודה מקצת כלל וכו' איני יודע איך כתב כן שהרי היא תובעתו בושת ופגם וצער והוא מודה בבשת ופגם וכופר בצער:

ומצאתי כתוב עוד בכ"א בהשגות וז"ל שהרי הודה במקצת הטענה א"א אני אומר שהצער לעצמה כעין שאר חבלות דצער דגופה לא זכי ליה רחמנא הילכך אין כאן מודה מקצת דהנך ג' דברים דאביה נינהו מה שהודה לאביה הודה ומה שכפר לה כפר ועוד אם טען אביה טענת שמא היא עכ"ל וכ"כ הטור בשם הראב"ד: ואני תמה על מה שכתב שהצער לעצמה שהרי משנה שלימה שנינו ר"פ נערה שנתפתתה בשתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה ומשמע דצער נמי לאביה דקתני ברישא וכן פרש"י. ואפילו לפי מה שהוא ז"ל סובר שהצער לעצמה מה שהקשה שאין כאן מודה מקצת וכו' אינו דכיון

אומר באנוסה תחת אשר עינה: ב נמצא המפתה משלם שלשה דברים קנס ובושת ופגם. והאונס ארבעה קנס ובושת וצער ופגם: ג קנס שוה בכל. אחד הבא על בת כהן גדול ואחד הבא על בת גר או ממזר קנסה חמשים כסף אבל הבושת והפגם והצער אינן שוין לכל וצריכין שומא: ד [א]כיצד שמין הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה מבייש נערה חשובה וממשפחה מיוחסה למבייש קטנה עניה בזויה. ואינו דומה מתבייש מאדם חשוב וגדול למתבייש מאחד מהנבלים וקל מן הקלים: ה ולפי זה רואין הדיינין מעלתו ומעלתה ושמין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחתה ליתן ולא יארע להן דבר זה מאדם זה וכמוהו חייב לשלם: ו פגם לפי יפייה רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה ליתנה לעבדו שהוא רוצה בהנייתו וטובתו. ורואין כמה פחתה וישלם צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו מזה ויתן: ז המפתה נותן בושת ופגם מיד ואינו נותן הקנס אא"כ לא נשאה שנאמר ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול. אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד וכונס. לפיכך כשתרצה להתגרש או תתאלמן אין לה כלום: ח באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה זה שבא עליה שלא כדרכה אם הוא ראשון חייב בבושת ופגם ואם הוא אחרון חייב בבושת בלבד שכבר נפגמה. וזה שבא עליה כדרכה בין ראשון בין אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים. אבל אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבשת ופגם זו שנבעלה שלא כדרכה: ט [ב]כבר הודענו הבנות שאין להן קנס ועשר הן הבוגרת, והממאנת. והמגורשת. והאיילונית. והשוטה. והחרשת. והגיורת. והשבויה. והמשוחררת. והיוצא עליה שם רע. ושאר הבנות יש להן קנס: י כל בת שיש לה *קנס יש לה בושת ופגם. ואם היא אנוסה יש לה צער. וכל בת שאין לה קנס כך אין לה לא בושת ולא פגם אם נתפתתה וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת ושוטה וחרשת: יא כיצד האונס את הבוגרת ואת הממאנת אע"פ שאין להן קנס יש להן בושת ופגם וצער. והאונס שוטה או חרשת משלם צער בלבד. אבל המפתה את כולן פטור מכלום: יב אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו אלא על פי עדים. לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו אנסת או פתית אותי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת היסת שאילו הודה היה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו: יג *אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם שהרי הודה

א שם: ב ככל שם:

השגת הראב"ד

*אמרה לו אנסת וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין כאן שבועה לפי שאין כאן תובע שהתשלומין אינן שלה וכמו מנה לאבי בידך הוא ואם טען אביה אפשר שיהיה זה הדין ובדרישה אין חדש שיהיה זה אונס עכ"ל:

משנה למלך

בן מנסיא חייבי עשה אינו משלם קנס. וגם ראיתי את הלחץ אשר נלחץ החכם השלם הנזכר ליישב דברי מרן ז"ל ולא נכנסו דבריו באזני. ולבי אומר לי שאין אלו דברי מרן אלא דברי איזה תלמיד כס ותם ליה למרן המלמדנו להועיל שיכתוב דברים כאלו:

פ"ב ח באו עליה שנים אחד כדרכה כו'. כתב הריטב"א בחידושיו לקידושין עלה דההיא דאמרינן א"כ זיכה מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי משאלו הכמי נרפת ז"ל לגבי אונס דקי"ל דשותה בעציצו הי מינייהו כופין לשתות בעציצו ויש שהשיבו שהראשון שותה בעציצו כיון שהוא נתחייב לשתות בתחילה ומורי נר"ו בשם רבנו אמר שאין שלה זו כלום דקי"ל התם בפרק נערה דבדידה תלה רחמנא ואי איהי לא בעיא ליה הרשות בידה וכיון שכן הכא שהם עשרה הרשות בידה שלא לרצות באחד מהם או לומר לזה אני רוצה ולזה איני רוצה והפתים ישק משיב דברים נכוחים ע"כ. וכ"כ הר"ן ס"פ אלו נערות והביא דברי הירושלמי דקאמר בירדה אחד מהם נסטרו כולם מלא תעשה אמרה או אפשי בוררת וחוזרת ובוררת יע"ש:

יג אמרה לו אנסת אותי כו'. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"א מהלכות אלו דין ב' יע"ש):
ומשלם בשת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה. בהשגות כתוב אין כאן שבועה לפי שאין כאן תובע כו' ואם מיירי ביתומה אין כאן מודה מקצת כלל כו' וכתב על זה מרן ז"ל איני יודע איך כתב כן שהרי היא תובעתו בשת ופגם וצער והוא מודה בבשת ופגם וכופר בצער. גם אני תמיה ואיני יודע איך כתב מוהריק"א כן שהרי כל שבשתה ופגמה לעצמה אם פתה אותה פטור מכלום שהרי מדעתה עבד ומחלה ודוקא במה שזוכתה תורה לאב לא מצי מחלה אבל בשלה אין לה עליו כלום ולכך לא מיתוקמא ליה להראב"ד לאוקומי דברי רבינו ביתומה שהיא תובעת לעצמה ובעל דברים הוי לענין מודה מקצת שהרי לא הודה לה כלל. ומוהריק"א עצמו כתב לעיל בפ"א על מ"ש רבינו ואם נתפתתה אין לה קנס כתב עליו זה פשוט דמאחר שקנסה לעצמה כיון שנתרצית ונתפתתה הרי כבר מחלה. ואפשר לומר דסובר הרב דקטנה שנתפתית לא מחלה הוא דקטן לאו בר מחילה הוא ודוקא גבי נערה דחשיבא גדולה הוא דאמרינן דאם הוא שלה וכגון שנתארסה ונתגרשה וכיוצא בזה הוא דמחלה ומפני שהראב"ד כתב דבריו ואי

מגדל עוז

כבר הודענו כו' עד פטור מכלום. הקדמה אמתית היא לפי ההלכות: אין אדם משלם כו' על פי עצמו. פרק אלו נערות (דף מ"א): אמרה לו אנסת אותי עד כמו שיתבאר במקומו: כתב הראב"ד ז"ל אין כאן שבועה וכו': ואני אומר הדין דין אמת ומאן לימא לן דלא איירי בנערה שמת אביה או שנתארסה ונתגרשה ואחר כך נאנסה או נתפתתה אפילו בחיי אביה ובזה לב"ד שקנסה לעצמה כדאיתנהי פרק אלו נערות וריש פרק נערה שנתפתתה והתנן רמז"ל בזה ספרק ובפרק הראשון. ומ"ש הראב"ד שאם טען אביה אפשר שיהיה זה הדין. תמה אני במה נתספק רבינו ז"ל בו שהרי היא משנה שלימה במסכת שבועות פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו:) דתנן אנסת ופתית את בתי

הגהות מיימוניות

* [כתב הטור שם על לשון זה וז"ל איני מבין דבריו דמה תלוי צער ובשת ופגם בקנס דאע"פ שאין להן קנס למה לא יהא להן שאר הדברים עכ"ל]:

הודה במקצת הטענה כמו שיתבאר במקומו: **יד** אשלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן של אב שכל שבח נעורים לו. ואם אין לה אב הרי הן של עצמה: **טו** מפותה או אנוסה * שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב הארבעה דברים או השלשה שלה. בעמדה בדין ותבעה אותן ואח״כ בגרה או שנשאת הרי הן של אב ואם מת האב אחר עמידתה בדין הרי הן של אחין שהן יורשי האב שמעת שעמדה בדין זכה בהן האב: **טז** הבת שנתארסה ונתגרשה קנסה לבדו לעצמה נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר * קנסה ושאר הדברים לאביה שאין האירוסין מוציאין מרשות אב: **יז** גאני אומר שזה שנאמר בתורה אל תחלל את בתך להזנותה. שלא יאמר האב הואיל ולא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה או אניח זה לבוא עליה בחנם שיש לו לאדם למחול ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך שזה שחייבה תורה לאונס ולמפתה ממון ולא מלקות בשאירע הדבר מקרה שלא מדעת אביה ולא הכינה עצמה לכך שדבר זה אינו הווה תמיד ואינו מצוי. אבל אם הניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם

השגת הראב״ד

*שלא תבעה וכו׳: כתב הראב״ד ז״ל הג׳ במפותה אם מת האב למה שלה וכי יורשת אביה היא עכ״ל:

כסף משנה

דפיון דהני ג׳ דברים דידה הוו אלא דרחמנא זכינהו לאב שפיר מיקריא היא בעלת דבר וכמו שכתבתי בסמוך:

יד שלשה דברים של מפתה וכו׳. משנה ר״פ נערה שנתפתתה: **טו** מ״ש מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה משנה שם. ומ״ש או עד שנשאת. ברייתא שם (דף ל״ט) בא עליה ונשאת לעצמה וכתבו הרי״ף והרא״ש והוא שלא עמדה בדין קודם נישואין. ומ״ש או עד שמת האב הארבעה דברים או הג׳ שלה. כתוב בהשגות א״א השלשה במפותה אם מת האב למה שלה וכו׳. ושותא דמרן לא ידענא שהרי משנה שלימה היא בפרק נערה שנתפתתה עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחים לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה:

עמדה בדין ותבעה אותו וכו׳ עד זכה בהם האב. שם במשנה:

טז הבת שנתארסה וכו׳. משנה פרק אלו נערות (דף ל״ח) נערה שנתארסה ונתגרשה ר״י הגלילי אומר אין לה קנס ר״ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה וידוע דהלכה כר״ע מחבירו ואע״ג דבברייתא קתני דקנסה לאביה פסק כר״ע דמתניתין ועוד דאיפסיקא התם הלכתא כרבי אלעזר דאמר כר״ע דמתני׳ ומשמע לרבינו דדוקא בקנס הוא דאמר ר״ע דהוי לעצמה אבל בושת ופגם הוי לאביה וכתב הרא״ש ואפשר דטעמיה מהא דאמרינן לקמן על בושת ופגם ואימא לדידה ומסיק דבשת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין והאי טעמא שייך נמי כשנתארסה ונתגרשה וקרא דלא אורסה לא קאי אלא אקנסא דכתיב בקרא אבל בושת ופגם יליף מדכתיב ונתן האיש השוכב וכו׳ הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם כמו בשאר הבלות אבל בהאי קרא לא כתיבי ומיהו נראה דגם בשתה ופגמה לעצמה מדקאמר רבי אלעזר ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור ואם איתא דבשתה ופגמה לאביה לא הוה ליה למיתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבשת ופגם והיינו טעמא משום דלענין גביית האב יש לבשת ופגם דין קנס משום דאיתקש לקנס דכתיב ונתן לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה ודרשינן מהאי קרא מכלל דאיכא בשת ופגם ולענין גביית האב איתקוש דבמקום שהקנס לאב גם הוא לאב ומהאי טעמא תנן לקמן בפרק נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבשת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן אלמא בשת ופגם אע״ג דממונא הן אין מורישן לבניו משום דאיתקוש לקנס לענין גביית האב הילכך נתארסה ונתגרשה כיון שנתמעט האב מלא אורסה מדין קנס נתמעט נמי מדין בשת ופגם והכל לעצמה והא דפריך גמרא ואימא לדידה ולא אמרי׳ איתקוש לקנס פר״י דדוקא בתר דידעינן שהם לאב מקשינן להו לכל דינם לגביית האב אבל משום ההוא היקשא לא מפקינן מינה למיתבינהו לאב והר״ן כתב כדברי רבינו:

נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר וכו׳. פרק אלו נערות בעיא דאיפשיטא:

יז אני אומר שזה שנאמר בתורה וכו׳ והמכין בתו

א שכל שם: ב טור א״ע סי׳ קע״ז סמ״ג עשין כ״ד: ג גם זה שם בטור וכסמ״ג לאוין פ״ס:

משנה למלך

ואי מיירי ביתומה דמשמע בין בקטנה בין בגדולה כתב עליו כן. אלא שלשון הרב סתום לפי זה כי לא פירש. וגם לענין דינא גבי פיתוי קטנה במקום שהוא שלה צריכים אנו למודעי. (*א״ה עיין תוספת כתובות דף מ״ב ע״א ד״ה לאביה נמי פשיטא דמוכח מדבריהם דאפילו במקום שהוא שלה אינה בת מחילה ע״ש ודו״ק ולענין קושית המ״ל נלע״ד כוונת הכ״מ דנוכל לומר דמיירי ביתומה בשעת תביעה ובשעת פיתוי היה לה אב ואותה שעה לא מני מחלה וכשמת האב תובעת לעצמה מיהו לפי מה שפירש המ״ל כוונת הראב״ד בהלכה ט״ו ע״ש מנינן למימר דהראב״ד לשיטתו דפליג שם גם ע״ז אבל הכ״מ שלא פי׳ שם כוונת הראב״ד כהגאון בעל מ״ל ע״ש א״כ מקשה כאן שפיר דמוכל לפרש ביתומה בשעת תביעה ובשעת פיתוי היה לה אב ושפיר הוה מודה במקצת כנ״ל ברור כוונת הכ״מ ע״כ): (*א״ה עיין בכ״מ שכתב בשם הראב״ד דנער לעצמה וכ״כ הטור. ועיין בפרק אלו נערות (דף ל״ט:) דאמרינן מבל דמפותה למה״ד לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי ופטור ופריך שלי דאבוה נינהו ופירש״י דאבוה הוא דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן לאביה משמע מדבריו דמבנעוריה בית אביה יליף לה וק״ל דהא דהיכן ילפותא זו שם (דף מ׳:) וכיוצא בזה הקשו התוס׳ על רש״י בפרק החובל (דף פ״ז.) ד״ה כיון. ולפי המסקנא טעמא משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וכ״כ הראב״ד פ״ד מהלכות חובל ומזיק דין י״ד. ומ״מ מסוגיא זו קשיא להראב״ד ודוק. ומה שהקשה עליו מרן ממתני׳ דקתני והנער בתפוסה אין זה הכרח כ״כ דקאי לאביה כפירש״י ויכול הראב״ד לפרש דקאי לדידה ויש פנים לזה מדפריך עלה בגמרא מאי קמ״ל תנינא המפתה כו׳ ואמאי לא משני נער בתפוסה איצטריכא ליה דלאביה דלא הוה ילפינן לה ממפותה אלא ודאי מקום יש לומר דפשיטא ליה להש״ס דמתניתין דקתני והנער בתפוסה הוינו לדידה):

יד ואם אין לה אב הרי הן של עצמה. פי׳ דוקא באונס אבל מפותה אין לה כלום שכבר מחלה דע״כ אין לה אב שכתב רבינו היינו כשנתפתתה דאם בשעת תביעה קאמר היינו בבא דבסמוך:

טו מפותה או אנוסה וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל הג׳ במפותה וכו׳. וכתב על זה מרן ז״ל ושותא דמרן לא ידענא שהרי משנה שלימה היא וכו׳. ונראה שכוונת הראב״ד ז״ל להשיג על רבינו הוא לפי שהוא סובר כדעת הר״ן שכתב עלה דמתני׳ דעמדה בדין כו׳ דדוקא גבי קנס הוא דאמרינן דזכה האב דוקא בשעת העמדה בדין ואם מת או בגרה לעצמה אבל בשת ופגם ממון גמור הוא ולעולם הרי הוא של אב בין לא עמדה ואם מת האב הרי הן של אחים הלכך כתב השלשה במפותה למה שלה הינח קנס אבל בשת ופגם למה הוא שלה של אחים הוא. אלא דקשיא לי אם זאת היא כוונת השגתו למה תלה הדבר במפותה דבאנוסה נמי שייך גבה בשת ופגם. ומתוך זה נראה לפרש באופן אחר וזה שכתב הר״ן ז״ל במתניתין דאיכא מ״ד דלא אמרינן דאם מת האב הרי היא לעצמה אלא באנוסה אבל במפותה לא פי׳ דכיון דמפותה ודאי מחלה אלא דבמה שזיכתה התורה לאב לא מציא איהי למחול ממון אביה שהרי היא ברשותו וכל שלא עמדה בדין בחיי אביה איגלאי מילתא דממון דידה הוא והרי מחלה בשלה וזהו נמי דעת הראב״ד דכתב השלשה במפותה למה שלה וכי יורשת אביה היא שנאמר דזכתה בממון אביה עכשיו והלא מעולם לא זכה אביה ואיגלאי מלתא דשלה הוא והרי מי דמדעתה עבדה וזה מדוקדק בדבריו יותר מהראשון ודוק. ונפלאתי על מהריק״א שלא השגיח בד[ברי הר״]ן יפה וכתב עליו שנעלם ממנו משנה ערוכה:

מגדל עוז

בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס ע״פ עצמו אמרו לו אע״פ שאינו משלם קנס ע״פ עצמו משלם בשת ופגם ע״פ עצמו ע״כ, וקי״ל כרבנן ואסיק לטעמיה דאף בשת ופגם הוא תובע דלא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי קא מודה ביה מפטר וה״כ מייתי לה ריש פרק נערה שנתפתתה אלמא אם היה מודה בפתוי מודה במקצת הוא ומה לי היא הואיל וקנסה לעצמה ומה לי אביה לפי מה שהעמדתיה. ומה שכתב עוד מאין תדע בדריבה אם היא באונס, תמה אני איך פה קדוש יאמר דבר זה והלא מעשה תמר ואמנון יוכיח שהרי לא היו שם עדים וקריעת בגדיה וצעקתה ובכייתה. הם המוכיחים והרי אני מביא ראיה אחת מכפקת לשתים דתנן במסכת שבועות ריש פרק כל הנשבעין (דף מ״ד:) ואלו הנשבעין ונוטלים השכיר הנגזל והנחבל והדר מפרש לה במשנה שלישית הנחבל כיצד היו מעידין אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול ואמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שיהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו חבלת בי שתים והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת ואמרינן עלה בגמרא (דף מ״ז:) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום שיכול לחבל בעצמו אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו נוטל שלא בשבועה ואקשינן ודילמא בכותל נתחכך ופרקינן תני רבי חייא [כגון] שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אלילי ידיו והדר אקשינן ודילמא אחר אמר ליה דליכא אחר ע״כ. השתא שמעינן מינה תרתי חדא דרישה מוכחת שנכנסה בתולה ויצאה בעולה וראשה פרוע ובגדיה קרועות ובוכה וכמעשה תמר וכי הכך פירוקי ובדליכא אחר ומן הדין שתטול אפילו בלא שבועה וכדשמואל אלא דחיישינן שמא מיעכה באצבע ועוד תניא לאוכוחי על עיקר הדין שהוא מודה במקצת וכדרבי יהודה דמתני׳ דשבועות ודברי רמז״ל שהרי האשה נחבלת היא והוא חובל הוא תדע דגרסינן פרק המניח (ב״ק דף ל״ב) גמרא מתניתין דזה בא בחביתו בעא מיניה רבה בר נתן מרב הונא המזיק אשתו בתשמיש המטה מהו אלמא חבלה מקריא בשעת בעילה ולבי נוקפי לומר מראיה זו שתשבע ותטול כנחבל עצמו אלא שכבר הורה זקן:

שלשה דברים עד הרי הן של עצמו. פרק אלו נערות (דף מ׳) ופרק נערה שנתפתתה: מפותה או אנוסה עד או השלשה שלה. ריש פרק נערה שנתפתתה (דף מ״א מ״ב): כתב הראב״ד ז״ל השלשה במפותה וכו׳: ואני אומר דבר זה מעולם לא יצא מפי רבינו הראב״ד ז״ל כי זה הדין משנה שלימה בכתובות (דף מ״א:) והתחלתה דפרקין תנן נערה שנתפתתה בשתה ופגמה וקנסה של אביה והצער בתפוסה עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ופליגין עלה בגמרא מאי קמ״ל תנינא כלומר פרק אלו נערות המפתה נותן שלשה דברים כו׳ ואסיקנא עמדה בדין אצטריכא ליה פלוגתא דרבי שמעון ורבנן וקי״ל הלכתא כרבנן וכן פסקה ר״י אלפס ז״ל המשנה כפשוטה והשמיט כל הסוגיא להשמיענו שכן הלכה כרבנן כהלכתא בלא טעמא וכן פי׳ רבותינו בעלי שיטתנו וז״ל לקמן גבי בעי מיניה אביי מרבה שקבלה היתה בידו ונמצא דעתם שוה לפסוק כרבנן וכפי לשון רמז״ל. ומה שתמה בשם הראב״ד ז״ל לומר וכי יורשת אביה היא אני אומר גם זה תלמוד ערוך שהוא שם דמדרבי שמעון נשמע לרבנן דגרסי׳ בעא מיניה אביי מרבה האומר לחבירו אנסת ופתית את בתי וכו׳ והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי ולא העמדתני בדין ולא נתחייבתי לך ממון ונשבע והודה לרבי שמעון מאי כיון דעמד בדין ממונא הואי ומיחייב עליה קרבן שבועה או דילמא אע״ג דעמד בדין קנס הוי [ופטור] וספרים ישנים גורסים ומודה בקנס פטור אמר ליה ממונא הוא ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאמרינן איתיביה רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ואי אמרת ממונא הוא להורישו לבניו לעצמה אמאי דאחין בעי מיהוי ומהדרינן אמר רבא הא מלתא קבו בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרקא עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה שאני התם דאמר קרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכי קאמר רבה ממון הוי להורישו לבניו בשאר קנסות ורבה נמי הכא ס״ל כשמעתין (דף מ״ג) אמר רב בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה וקי״ל כוותיה ומוכח לה מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ומתקיף לה רבה ואומר בפתוי הבת קנסות והבלות הכתוב מדבר וכן תני רב חנניא בפתוי הבת קנסות והבלות הכתוב מדבר וה״כ קיימא טעמא וכן פי׳ רש״י ז״ל טעמא דמתניתין דלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה משום דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם כו׳ וה״נ מסיק בירושלמי בתר שקלא וטריא וטעמא דעד שבגרה משום דכתיב לאבי הנערה ולא לאבי הבוגרת וכרוסינו בעלי התוספות ז״ל פירשו דטעמא משום דאין אדם מוריש קנס לבניו דכיון דאי הוה מודה ביה מפטר לא חשיב ממון ושאר דברים נמי אתקוש לקנס ודין שוה להן ומילתא דפשיטא היא דליכא בין רבי שמעון ורבנן אלא דלרבי שמעון לא מיקרי ממון להורישו לבניו עד שגבתה ולרבנן העמדה בדין הוי כגוביינא ואיקרי ממון גמור. הנה עיניך רואות כי הדברים שנויים משנה שלימה ותלמוד ערוך מפורש לעיני הכל:

עמדה בדין ותבעה אותו עד זכה בהן האב. ריש פרק נערה שנתפתתה (דף מ״א): הבת שנתארסה כו׳ עד מוציאין מרשות אב. פרק אלו נערות (דף ל״ח): אני אומר שזה נאמר בתורה כו׳ עד לא פסיק קדשה. פרק אלו נערות (דף מ״א):

הגהות מיימוניות

* [שם בטור ז״ל על לשון זה ואדוני אבי מרא״ש ז״ל כתב שהכל לעצמה]:

כמו לכך הרי היא קדשה: כתב הראב"ד אין דעתי מסכמת לזה וכו'. ואני אומר שאין הכרע מדברי ספרי שאין נקראת קדשה אא"כ יושבת בקובה של זונות דכל שהיא מוכנת לזנות עם כל הבא אליה מיקריא קדשה שהיא לשון מזומנת לכך וזו היא שקראו בספרי מזנה שע"י שהיא מוכנת לכך גורמת שיתעוררו בני אדם לזנות. ומה שהביא ראיה מאיס הקדשה היא בעינים אם כוונתו ז"ל לומר דבעינים היינו קובה של זונות לע"ד איכא למימר דאיפכא איכא למשמע מינה דאם איתא דלא מיקריא קדשה אא"כ יושבת בקובה אמאי איצטריך למימר היא בעינים. ועל מ"ש רבינו ואין קונסין אותו כתב הראב"ד ועוד שגם הוא מפותה ומדעתו עשה עכ"ל. ומ"מ יש לדקדק דמשמע מדברי רבינו הכא דאינו לוקה משום קדשה אא"כ היא מוכנת לכך ובפ"א מאישות כתב כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה וצריך לדחוק שסמך שם על מה שכתב כאן:

פ"ג א המוציא שם רע על בת ישראל וכו' לוקה שנאמרו ויסרו אותו. ברייתא פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה:). ומ"ש ואזהרה שלו מלא תלך רכיל בעמך. שם ואיכא מ"ד התם דאזהרתיה מושמרת מכל דבר רע כלומר דהשמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ורבינו עדיף ליה לאתויי מלא תלך רכיל דהוי לאו מפורש. ומ"ש שהמאה סלעים הם כסף מזוקק. משנה פרק יש בכור (בכורות דף מ"ט:) מאה של מוציא שם רע בשקל הקודש במנה צורי. ומ"ש ואם היתה יתומה הרי הן של עצמה. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרבא דבתרא הוא:

ב והמוציא שם רע על הקטנה וכו'. בפרק אלו נערות (דף מ':) אמר ר"ל המוציא ש"ר על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דכתב רחמנא נערה הא לאו הכי ה"א אפילו קטנה והא כתיב ואם אמת היה הדבר הזה וכו' וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע ופירש"י (דף מ"ד:) נערה מלא דבר הכתוב כל מקום כתיב נער וכאן כתיב נערה מלא להוציא את הקטנה. ויש לתמוה על רבינו שכתב דברי ר"ל כהוייתן דפיטורא דקטנה משום דנערה מלא דבר הכתוב ולא היה לו לתת טעם אלא משום דכתיב וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא. וי"ל שלהיות ראיה זו יותר פשוטה וקצרה נקטה. אך קשה שכתב והוציאו את בתולי הנערה נערה מלא דבר הכתוב וזה שלא בדקדוק שנערה שבפסוק זה חסר והמלא הוא ונתנו לאבי הנערה. ומה שכתב שהמוציא ש"ר על הבוגרת פטור פשוט הוא שכל מקום שנאמר נערה ממעט הבוגרת וכדאמרינן גבי אונס ומפתה והכי תניא בפרק נערה שנתפתתה גבי מוציא ש"ר:

ג אין דנין דין זה אלא בפני הבית וב"ד של כ"ג וכו'. משנה פ"ק דסנהדרין האונס והמפתה והמוציא ש"ר בשלשה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים המוציא ש"ר בכ"ג מפני שיש בו דיני נפשות וידוע דהלכה כחכמים:

ד ומצות עשה של תורה וכו' עד אשה הראויה לו. נלמד מדין אונס שנתבאר בפ"א.

ה ומה שכתב ולמה לא יבא עשה וידחה את ל"ת וכו'. בפרק אלו נערות (דף מ'):

ו כיצד הוצאת שם רע וכו'. בפ' נערה שנתפתתה (דף מ"ו) כיצד הוצאת ש"ר בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו וכו' בסקילה זינתה מעיקרא וכו' נמצא שם"ר אינו ש"ר הוא לוקה ונותן ק' סלע בין בעל ובין לא בעל ראב"י אומר לא נאמרו דברים הללו אלא בשבעל ופסק כראב"י שמשנתו קב ונקי ועוד דפשטי הכתובים אתו כוותיה ועוד דבגמרא מסיק אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר בכדרכה. ומ"ש מפי השמועה למדו שפרשה זו יש בה עדים זוממין וזוממי זוממין, שם:

ז הוציא עליה שם רע והיא בוגרת וכו'. שם (דף מ"ה) נערה המאורסה שזינת' ומשבגרה הוציא עליה ש"ר הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע וכו' היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה ותניא נמי התם סרחה ולבסוף בגרה תידון בסקילה ובגמרא ואמאי נערה המאורסה אמר רחמנא והא בוגרת היא א"ר אלעא אמר קרא הנערה הנערה שהיתה כבר:

ח כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה וכו': וכן הכותית שנתגיירה וכו' אפילו היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה וכו'. משנה פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ד) היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ה"ז בסקילה ואין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע ופירש"י ולא מאה סלע אם נמצא בעל שקרן ועדיו זוממין ובגמרא מנא ה"מ אמר ר"ל דאמר קרא

נורם שתמלא הארץ זמה ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא והמכין בתו לכך הר היא קדשה [י]ולוקה הבועל והנבעלת משום * לא תהיה קדשה. *ואין קונסין אותו שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין מדעת אביה הרי זו קדשה. ואיסור קדשה אחד הוא בין בבתולה בין בבעולה לפיכך אמרו חכמים שהיוצא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו שבארנו שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה:

השגת הראב"ד

* לא תהיה קדשה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין דעתי מסכמת לזה שאין קדשה אלא שעומדת בקובה של זונות וכן אמרו בספרי לא תהיה קדשה אזהרה למזנה כענין שנאמר לא היתה בזה קדשה ושם נאמר איה הקדשה היא בעינים על הדרך עכ"ל:

* ואין קונסין אותו: כתב הראב"ד ז"ל ועוד שגם הוא מפותה ומדעתו עושה עכ"ל:

פרק שלישי

א המוציא [א]שם רע על בת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה שנאמר ויסרו אותו ואזהרה שלו מלא תלך רכיל בעמך. ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזוקק ואם היתה יתומה הרי הם של עצמה: **ב** והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת פטור מן הקנס ומן המלקות. ואינו חייב עד שיוציא על הנערה שנאמר והוציאו את בתולי הנערה נערה מלא דבר הכתוב: **ג** אין דנין דין זה אלא בפני הבית ובית דין של עשרים ושלשה. מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות שאם נמצא הדבר כמו שנאמר הרי זו נהרגת. אבל האונס והמפתה דנין בהן בכל זמן בשלשה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין: **ד** ומצות עשה של תורה שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם שנאמר ולו תהיה לאשה אפילו עורת או מוכת שחין. ואם גירשה עבר על לא תעשה שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו. וכופין אותו ומחזיר ואינו לוקה כמו שבארנו באונס. ואם קידם אחד וקדשה או שמתה או שהיה כהן שאסור בגרושה הרי זה לוקה על גירושיה: **ה** נמצא בה דבר זמה. או שנמצא אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה ואפילו שנייה הרי זה יגרשנה בגט שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ולמה לא יבא עשה וידחה את לא תעשה בין במוציא שם רע בין באונס וישא זו האסורה לו. שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב ונמצא עשה ולא תעשה קיימין: **ו** כיצד [ב]הוצאת שם רע הוא שיבא לב"ד ויאמר נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים וכשבקשתי על הדבר נודע לי שזינתה תחתי אחר שארסתיה ואלו הם עדיי שזינתה בפניהם. ובית דין שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן אם נמצא הדבר אמת נסקלת. ואם הביא האב עדים והוזמו העדים שהביא הבעל ונמצא שהעידו שקר יסקלו וילקה הוא ונותן מאה סלעים. ועל זה נאמר ואלה בתולי בתי אלו העדים שיזימו עידי הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים והזימו עדי האב הרי הנערה ועדי אביה נסקלין על זה נאמר ואם אמת היה הדבר הזה. מפי השמועה למדו שפרשה זו יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין: **ז** הוציא עליה שם רע והיא בוגרת אע"פ שהביא עדים שזינתה תחתיו כשהיתה נערה הרי זה פטור מן המלקות ומן הקנס. ואם נמצא הדבר אמת הרי זו תסקל. אע"פ שהיא בוגרת הואיל ובעת שזינתה נערה היתה: **ח** כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה כך המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכן הכותית שנתגיירה והשפחה שנשתחררה פחותה מבת שלש שנים אפילו היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה

א עיין בסמ"ג לאוין פ': ב טור אה"ע סוף סי' קע"ז סמ"ג לאוין פ"ז ועשין נ"ה: ג טור שם סמ"ג עשין נ"ה:

משנה למלך

יז והמכין בתו לכך וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו דרך מצותיך ח"ב דף ס"ד): לפיכך אמרו חכמים. *(א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות אלו דין ג' מ"ש הרב המחבר ז"ל):

פ"ג ב והמוציא שם רע על הקטנה כו' נערה מלא דבר הכתוב. (*א"ה עיין מה שהקשה מרן בכ"מ דלמה תפס רבינו דברי ר"ל כהוייתם ולא היה לו לתת טעם אלא משום דכתיב וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין. והנה אהא דפריך בגמרא טעמא דכתיב נערה הא לאו הכי וכו' כפני התוס'

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אין דעתי מסכמת לזה וכו': ואני אומר ככר כתבתי דעתי בתחלת הלכות אישות מה שיש בינייהו וכמה שהם שוים והניהם כאחד טובים: ואין קונסין אותו כו' עד סוף הפרק. פרק אלו נערות (דף ל"ו): כתב הראב"ד ז"ל ועוד שגם הוא מפותה ומדעתו עושה עכ"ל: [ואני] אומר אם באנו לסברא הייתי קורא אותו אנוס ובלשון רבותינו ז"ל לגבי תחלתה באונס וסופה ברצון ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלא הוא רוצה היא שוכרתו הרי זו אנוסה מאי טעמא יצרה אנסה ואנוס רחמנא פטריה: פ"ג המוציא שם רע עד דיבר הכתוב. בכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה) ופרק אלו נערות (דף מ'): אין דנין זה וכו' עד שיתבאר בהלכות סנהדרין. עיקר הלכה זו במשנה ריש מסכת סנהדרין (דף ב') דקיימא לן הלכה כרבנן. וענין בפני הבית מפורש פ"ק דמסכת ע"ז שבטלו משחרב הבית וגלו מלשכת הגזית וביאור הלכות סנהדרין הוא פ"ה: מצות עשה של תורה שתשב אשת מוציא שם רע עד לוקה על גירושיה. במסכת מכות פרק אלו הן הלוקין (דף ע"ו:) ובכתובות פרק אלו נערות (דף מ':) ופרק קמא דתמורה (דף ס') ובירושלמי: נמצא בה דבר זמה וכו' עד עשה ולא תעשה קיימין. פרק אלו נערות: כיצד הוצאת ש"ר עד סוף הפרק פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה מ"ו):

סליקו להו הלכות נערה בתולה בס"ד

קרא ומתה לזנות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה א״ה מילקא נמי נילקי ומאה סלע נמי לשלם אמר קרא ומתה למיתה נתרבתה ולא לקנס :

ט קידש נערה וגירשה וכו׳. וכן אם היתה יבמתו שכנסה וכו׳. שם (דף מ״ו) בעי רב אשי הוציא ש״ר על נישואין [הראשונים] מהו על נשואי אחיו מהו פשוט מיהא חדא דתני רבי יונה אם בתי נתתי לאיש הזה ולא ליבם ובעיא קמייתא דלא איפשיטא פסקה רבינו לקולא : ומ״ש וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש* :

י אינו חייב עד שיבעול אותה כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה. מסקנא דגמרא שם בשם רבי יוחנן :

יא וכן אם אמר לא מצאתיה בתולה וכו׳. ומה שכתב ולא הביא עדים אלא באו מאליהן

*עי׳ כמל״מ

מאליהן הרי זה פטור וכו׳. פרק נערה שנתפתתה לא אמר לעדים באו והעידוני והם מעידים אותו מאליהן הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע וכו׳ או היא או זוממים מקדימין לבית הסקילה :

יב זה שנאמר בתורה ופרשו השמלה וכו׳. שם אבל יש לתמוה שלא אמרו כן בגמרא אלא לרבנן דהוצאת ש״ר הוי בין בעל בין לא בעל אבל לראב״י דאמר אינו חייב אלא כשבעל אמרינן התם דדברים ככתבן. ומאחר שרבינו פסק כראב״י לא ה״ל לפרש כרבנן. ואפשר לומר דסבר רבינו דאע״ג דלראב״י דברים ככתבן יש במשמע לפרשם נמי כדפירשו אליבא דרבנן : תשלום דיני מוציא ש״ר כתב רבינו בפ״ק ג׳ מהלכות איסורי ביאה (דין ח׳:)

סליקו הלכות נערה בתולה

בקדושה המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות שנאמר כי הוציא שם רע על בתולת ישראל עד שתהיה הורתה ולידתה בקדושה: ט קידש נערה וגירשה וחזר וקידשה והוציא עליה שם רע והביא עדים שזינתה תחתיו בקדושין הראשונים ונמצאו זוממים הרי זה פטור. וכן אם היתה יבמתו שכנסה והוציא עליה שם רע והביא עדים שזינתה תחת קידושי אחיו ונמצאו זוממים ה״ז פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש: י אינו חייב עד שיבעול אותה כדרכה ויוציא שם רע (*על הבעילה) כדרכה בעלה שלא כדרכה ואמר לא מצאתיה בתולה פטור ומכין אותו מכת מרדות: יא וכן אם אמר לא מצאתיה בתולה ולא אמר שזינתה תחתי או שאמר זינתה תחתי ולא הביא עדים אלא באו מאליהם ה״ז פטור אע״פ שהעדים נהרגים אם הוזמו: יב זה שנאמר בתורה ופרשו השמלה לשון כבוד שנושאין ונותנין בסתרי הדבר. וכן זה שיאמר האב אלה בתולי בתי הן זוממי עדי הבעל. וזה שנאמר ואם אמת היה הדבר תהרג כשזינתה אחר האירוסין בעדים שנאמר לזנות בית אביה. אבל קודם האירוסין כבר אמרה תורה בה שהיא פטורה מכלום ובועלה חייב בתשלומי ממון בלבד בין פתה בין אנס:

* פ״ע:

סליקו הלכות נערה בתולה.

משנה למלך

התוס׳ דהוקשה לר״י דמה בכך אם קרא איירי בבת עונשין כו׳. ובסוף דבריהם כתבו וז״ל אבל אין לומר דמסתבר ליה דדוקא בבת עונשין מיחייב משום שבא לסורגה דבפ״ק דסנהדרין כו׳ משמע דלאו משום דקא גריס לה קטלא מיחייב ע״כ. וקשיא לי דאמאי הוצרכו התוס׳ לדחות תירוץ זה מממשמעות סוגיא דסנהדרין והלא דבר זה לימוד ערוך הוא בידינו בפ״ג דערכין (דף ט״ו) והא דתנן התם נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה דפריך בגמרא ממאי דילמא משום דקא גריס לה קטלא דכתיב ואם אמת היה הדבר כו׳ אמר רבא אמר קרא כי הוציא ש״ר על ש״ר שהוציא ע״כ. איברא כי לא על התוס׳ בלבד תלונותי דגם לרב אדא בר אהבה תקשה דלפי המסקנא משמע דטעמא דמוציא ש״ר פטור משום דאינה בת עונשין כמ״ש רש״י בגמרא (דף ע״ד:) ולפום סוגיא דערכין דחיוב הקנס הוא על מה שהוציא ש״ר מה לי קטנה מה לי גדולה וסיל״ל דטעמא משום דנערה מלא דיבר הכתוב לאפוקי קטנה דאי לאו נערה מלא הו״א דאף קטנה במשמע מדכתיב כי הוציא ש״ר על ש״ר שהוציא דהאומר בפיו חמור מן העושה מעשה. ומתוך כך נלע״ד דהפס הרמב״ם סוגיא דערכין לעיקר מש״ס הולך לומר דטעמא משום דכתיב נערה מלא ודוק):

ט קידש נערה וגירשה כו׳. בפרק נערה (דף מו) בעי רב אשי הוציא שם רע על נישואין [הראשונים] מהו על נישואי אחיו מהו פשוט מיהא חדא דתני רבי יונה את בתי נתתי לאיש הזה ולא ליבם ובעיא קמייתא דלא איפשיטא פסקה רבינו לקולא כ״כ מרן ז״ל. ועדיין הדבר קשה אצלי ממה שסיים רבינו וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש דס״ל דלא הוזכר הכתוב שלא יוכל לשלחה אלא היכא דחייב קנס ומלקות אך היכא דליכא חיוב קנס ומלקות אם רצה לגרש יגרש. ולפי זה היכא דהוי ספיקא דדינא כגון הוציא שם רע על נישואין הראשונים נהי דמילקא לא לקי מספק דהא מלקות במקום מיתה עומדת וכי היכי דאינו נהרג על הספק הכי נמי אינו לוקה וכן קנס אינו משלם דספיקא דממונא לקולא. אבל לגרש איך יכול לגרשה והלא ספיקא דאורייתא הוא ופשיטא דאזלינן לחומרא וצ״ע:

סליקו הלכות נערה בתולה

הלכות סוטה

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה וזהו פרטן:

א) לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה: ב) שלא ליתן שמן בקרבנה: ג) שלא ליתן עליה לבונה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

כסף משנה | כסף משנה

פ״א א קינוי האמור בתורה וקנא את אשתו הוא שיאמר לה בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני. משנה וגמרא בריש סוטה: ומה שכתב אפילו היה אביה וכו׳. ירושלמי בריש סוטה ובפרק ארוסה (סוטה דף כ״ד) תנן על ידי כל העריות מקנין. ומה שכתב או עכו״ם או עבד או שחוף. פרק ארוסה דף כ״ו:

ב הסתירה האמורה בתורה וכו׳. בריש סוטה המקנא לאשתו ר״א אומר מקנא לה ע״פ שנים ומשקה ע״פ ע״א או ע״פ עצמו ר׳ יהושע אומר מקנא לה ע״פ שנים ומשקה ע״פ שנים וידוע דהלכה כרבי יהושע: ומה שכתב אם שהתה עמו כדי טומאה. שם במשנה: ומה שכתב שהוא כדי לצלות ביצה ולגמעה. ברייתא שם (דף ד׳) פלוגתא ופסק כר״ע: ומ״ש ובזמן שאין שם מי סוטה וכו׳. בריש סוטה (דף ב׳:) אמרינן דכי קני לה ונסתרה אי איכא דליכא מי סוטה למבדקה אסירא עליה איסור עולם: ומה שכתב ותצא בלא כתובה. בירושלמי ריש סוטה אמרו על עידי סתירה מכאן היא מפסדת כתובתה:

א קינוי ׳האמור בתורה וקנא את אשתו הוא שיאמר לה בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני. אפילו היה אביה או אחיה או עכו״ם או עבד או שחוף הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד: ב הסתירה האמורה בתורה ונסתרה הוא שתסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו, בפני שני עדים. או שהתה עמו כדי טומאה שהוא כדי לצלות ביצה ולגמעה הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר. [א] ובזמן שאין שם מי סוטה תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה:

קינא

א טור אה״ע סי׳ קע״ח סמ״ג עשין נ״ו:

הגהות מיימוניות

[א] כתב בס״ה לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני דשמא הלכה כר׳ יוסי דאמר קינא לה בינה לבין עצמה שלא בפני עדים הוי קינוי ועכשיו אין מי סוטה ותאסר עליו לעולם עכ״ל:

מגדל עוז

פ״א קינוי האמור בתורה עד ואינו מוליד. פ״ק דסוטה (דף ד׳) ופירוש שחוף סוף גמרא (דף כ״ו) מתניתין דארוסה ושומרת יבם: הסתירה האמורה בתורה עד ותצא בלא כתובה. פ״ק דסוטה (דף ו׳):

ג קונא ילה על שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. ונסתרה עם שניהן כאחד ושהתה כדי טומאה. אפילו הם שני אחיה או אביה ואחיה הרי זו אסורה עד שתשתה: ד יאמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי. ואף ע"פ שנסתרה עמו בעדים ושהתה כדי טומאה לא נאסרה עליו ואינה שותה בקינוי זה: ה וכן אם אמר לה אל תסתרי עמו וראוה מדברת עמו אין זו סתירה. ולא נאסרה ולא שותה. וכן אם לא קדם קינוי ובאו שנים והעידו שנסתרה עם זה ושהתה כדי טומאה לא נאסרה על בעלה ואינה שותה: ו יאמר לה לא תסתרי איש פלוני והיה קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד. או שאמר לה אל תסתרי עם בהמה זו אין זה קינוי שנאמר ושכב איש אותה פרט לקטן ולבהמה שאין אוסרים אותה עליו: ז יבעל שמחל על קינויו קודם שתסתר קינויו מחול וכאילו לא קינא לה מעולם. אבל אם מחל אחר שתסתר אינו יכול למחול גירשה ה"ז כמי שמחל ואם החזירה צריך לקנאות קינוי אחר: ח קינא לה בפני שנים יוראה אותה שנסתרה עם זה שקנא לה עליו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה. שאינו יכול להשקותה ע"פ עצמו. וכן אם שמע העם מרננין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע

מהנשים

א טור שם: ב שם בטור וכסמ"ג: ג גם זה שם: ד גם זה שם ובסנהדרין דף פ"ח: ח טור שם. פ"ק דסוטה דף ב':

ג קינא לה על שנים כאחד וכו'. בירושלמי ריש סוטה מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחת רבי יודן אמר במחלוקת מאן דאמר מקנא לה מאביה ומבנה מקנא לה משני בני אדם כאחת רבי יוסי בעי מקנא לה ממאה בני אדם ואע"ג דאמר רבי יודן שהיא מחלוקת פסק רבינו כמאן דאמר דמקנא לה משני בני אדם משום דמקמי הכי מיתניא בסתם דמקנא לה מאביה ומאחיה ועוד דרבי יוסי סבר הכי דבעי דקאמר לשון רצון הוא ואבעל קאי והכי קאמר אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם כאחת ובפרק שני דכריתות (דף ט':) הנן חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה והד מינייהו המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה:

ד אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני וכו'. וכן אם אמר לה אל תסתרי עמו וכו'. משנה וגמרא בריש סוטה. ומ"ש וכן אם לא קדם קינוי וכו'. בפ"ק דכתובות (דף ט') אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה:

ו אמר לה אל תסתרי עם איש פלוני וכו'. משנה פרק ארוסה (סוטה דף כ"ד) על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הקטן וממי שאינו איש ובגמרא חוץ מן הקטן איש אמר רחמנא רחמנא ולא קטן שאינו איש וכו' למעוטי בהמה דאין זנות בבהמה. ופירש"י איש אמר רחמנא ושכב איש אותה. דאין זנות בבהמה אינה נעשית זונה בבעילת בהמה ואינה נאסרת על בעלה עכ"ל. ומשמע לרבינו דלא ממעיט קטן אלא כשהוא פחות מבן ט' שאינו ראוי לשכיבה אבל בן ט' ויום אחד כיון שביאתו ביאה איש מיקרי לגבי שכיבה:

ז בעל שמחל על קינויו וכו'. פרק ארוסה (דף כ"ה) בעי' דאיפשיטא. ומ"ש אבל אם מחל לאחר שתסתר וכו'. ג"ז שם. ומה שכתב גירשה [הרי זה] כמי שמחל וכו'. ירושלמי פרק שני דסוטה:

ח קינא לה בפני שנים וראה אותה שנסתרה וכו'. כבר כתבתי בתחלת הפרק דרבי אליעזר סבר מקנא לה ע"פ שנים ומשקה על פי אחד או ע"פ עצמו ורבי יהושע פליג עליה והלכה כוותיה: וכן אם שמע העם מרננים אחריה וכו'. ריש פרק מי שקינא לה (דף ל"א) ונסתרה אפילו שמע מן העוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי ר"א ורבי יהושע אומר משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה וידוע דהלכה כרבי יהושע. ויש לתמוה על רבינו שלעיל כתב דבקינוי וסתירה תצא בלא כתובה וכאן שמלבד הקינוי

משנה למלך

פ"א ג קינא לה על שנים כאחד וכו'. מרן ז"ל הביא הירושלמי מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחד כו' ובפ"ב דכריתות תנן חמשה מביאים קרבן אחד כו'. ואני תמיה על דברי מרן הללו דאם איתא דיש סיוע ממתניתין דכריתות לדין זה למה הירושלמי לא הביא משנה זו. ואולי יאמר הרב ז"ל דהירושלמי בא ללמד דלא תימא דמתני' דכריתות היא הלכה פסוקה אלא אתיא כמ"ד מקנא לה ע"י אביה ואחיה אבל למאן דאית ליה דאינו מקנא ע"י אביה ואחיה הכי נמי דליתא למתניתין דכריתות דהא אינו מקנא ע"י שנים וכל זה הוא דוחק בעיני. אבל הנכון הוא דהסיא דכריתות אינו ענין לדין זה כלל דהתם מיירי במי שקינא לאשתו ואמר לה שלא תסתר לא עם פלוני ולא עם פלוני עם כל אחד ואחד לבדו שלא תסתר ואם עברה זו ונסתרה עם כל אחד ואחד אשמועינן מתני' דאינו מביא אלא מנחה אחת על קינויים הרבה וכבר הביא רבינו מתניתין דכריתות לקמן בפ"ד מהלכות אלו דין י"ו ופירשה כמ"ש אבל הכא בירושלמי מיירי באומר שלא תסתר עם שני בני אדם כאחד ולדדי הבעיא הם משום דאפשר דלא שייך קינוי אלא בסתירה האסור מן הדין דהא קי"ל דיחוד אסור מן התורה אבל באומר שלא תסתר עם שני בני אדם כאחד אפשר דלא חשיב קינוי משום דהא תנן בסוף קידושין (דף פ') אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. ואע"ג דאמרינן התם לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה. אפשר דהכא בירושלמי מיירי בסתם בני אדם שהם כשרים. ואע"ג דאמרינן התם דאמר ליה רב לרב יהודה מי אמר דבכשרים כגון אנא ואת אלמא דסתם בני אדם לא חשיבי כשרים. כבר כתבו הראשונים דהתם משום צניעות ומשום ענוה יתירה הוא דקאמר הכי אבל מדינא סתם כל אדם ככשרים הם לענין זה עד שיהיה מוחזק בפרוץ. ואף דאליבא דרבינו נראה מדבריו לעיל פכ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ח' דמדינא כל סתם בני אדם אינם בחזקת כשרים ולפיכך סתם וכתב שלא תתייחד אשה אחת אפילו עם שני אנשים. נראה דזה אינו אלא חומרא בעלמא דהחמיר על עצמו רב וקי"ל כוותיה דראוי להחמיר אבל פשיטא דמדינא ליכא איסור יחוד בשני אנשים ומש"ה בעי הכא דקינא לה ע"י שני בני אדם מהו כיון דיחוד זה שרי. ואמר רבי יודן במחלוקת מ"ד מקנא לה מאביה או מבנה מקנא לה וכו' משום דבהני ליכא איסור דיחוד וכדתני במתניתין מתייחד אדם עם אמו ועם בתו והיא הלכה פסוקה ובגמרא יליף לה התם מקרא. וא"כ למ"ד דמקנא לה ע"י אביה או בנה אע"ג דליכא איסורא דיחוד בהו ה"ה דמקנא לה ע"י שנים כאחת אע"ג דליכא איסור דיחוד בשנים. וכ"ת נהי דקי"ל דמתייחד אדם עם אמו ועם בתו אימא דהיינו דוקא בפנויים אבל באשת איש אימא דלעולם אסור וכדאמרינן התם בשילהי קידושין (דף פ"א) דאמר ליה רב חסדא לרב אחא לא סבר מר דמיקדשא ופירש"י דיש להתרחק מאיסור אשת איש. הא ליתא דדוקא התם דאותבה בכנפיה דהוי כעין חיבוק ונישוק הוא דאמרינן דאם מיקדשא אסור. וזהו שרבינו לקמן בפכ"א מהלכות איסורי ביאה דין ו' כתם וכתב חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו. ושם בדין ז' כשכתב דמותר האב לחבק את בתו וכו' שם כתב דאם נשאת אסור. ורבינו ישעיה כתב דלא נראו בעיניו דברי רש"י שכתב דיש להתרחק מאיסור אשת איש דמאי אולמיה דאיסור אשת איש מאיסור בת בנו. אלא הכוונה היא דכיון שהיא מקודשת כגדולה דמיא כבר ואסור לנהוג בה מעשה קטנה להוביבה בחיקו. והנראה אלי דרבינו הכי ס"ל כרבינו ישעיה ז"ל שהרי כתב או שנשאת והוא תימה דמאי איריא נשאת אפי' נתקדשה נמי הרי היא אשת איש. אלא דס"ל דטעמא דמילתא הוא כמ"ש רבינו ישעיה ז"ל משום דכגדולה דמיא וס"ל דזה לא שייך אלא בנשאת ומ"מ לדברי הכל ביחוד ליכא איסור כלל עם אמו ועם בתו (כלל) וזה פשוט. ודוקא בקירוב בשר הוא דמפלגינן בהכי וכדתנן ואם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו אבל לענין יחוד ליכא חילוק וכמבואר. ומש"ה בירושלמי השוו קינוי דשני בני אדם כאחד עם קינוי דאביה ובנה דבכולהו יחוד שרי וכדכתיבנא. וראיתי למרן ז"ל שכתב דטעמיה דרבינו דפסק דמקנא לה ע"י שנים הוא משום דמקמי הכי מתנייא בסתם דמקנא לה מאביה ומאחיה. ולפי דרכו קשה דמאי האי דנקט מאחיה הא במתני' לא תנן אלא אמו ובתו. הא לא קשיא כלל דהא בגמרא אמרינן א"ר יהודה א"ר אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו הרי דליכא חילוק בין אמו ובתו לאחותו אלא לדירה אבל ליחוד אף באחותו שרי. הן אמת שמעולם תמהתי על הראשונים ז"ל דאמאי לא כתבו דין זה דרב אסי דיחוד באחותו שרי דאף דשמואל פליג עליה הוא משום דס"ל כר"מ דאמר הזהרו בי מפני בתי אבל לדידן דקי"ל כסתם מתניתין וכרב אסי אמאי לא הוציאו אחותו מכלל דהא כתב הרא"ש שם דקי"ל כרב אסי מכמה טעמים יע"ש. וראיתי בספר בית שמואל שכתב דאף ע"ג דהלכה כרב אסי במה דפליג עם שמואל מ"מ במה שהוסיף על מתני' לית הלכתא כוותיה כי במתניתין לא תנא אלא יחוד עם אמו ע"כ. ודבריו אינם מתחוורים אצלי ומ"מ ליכא קושיא כלל למה שכתבנו דהירושלמי ס"ל כרב אסי דאחותו נמי מתייחד עמה ומש"ה השוו אותה לאביה ולבנה דאין היחוד אסור בהם. אלא דליפנא דרבינו ז"ל קשיא לי שכתב אפילו הם שני אחיה או אביה ואחיה וכו' שהרי לפי מה שהרב סובר דלית הלכתא כרב אסי במה שהתיר יחוד דאחותו מאי האי דאשמועינן הכא אפילו הם וכו' הו"ל אפילו הם שני בניה או אביה ובנה שהותר להם היחוד. אלא שרבינו נמשך אחר דברי הירושלמי דס"ל דיחוד דאחותו שרי ומש"ה כתב אפילו הם שני אחיה ודוחק וצ"ע. ומ"מ כוונת הירושלמי הוא כמו שכתבנו וזהו שלא הביאו בירושלמי הא דתנן בר"פ ארוסה ע"י כל העריות מקנין משום דאיכא למימר דהתם מיירי בעריות דאסור בהו היחוד אבל בעריות דלא אסור בהו יחוד בהא לא מיירי מתניתין ואיפליגו בהו בברייתא: ודע דטעמא דרבינו דפסק דמקנא לה ע"י שנים כאחד מלבד מ"ש מרן ז"ל להכריע פסק זה שהם דברים ראוים אליו. עוד נראה לומר דאפשר דרבינו ז"ל לטעמיה אזיל דס"ל דאין האשה מתייחדת עם שני אנשים כלל וכמו שסתם וכתב בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ח'. ומיהו כד מעיינינן שפיר הא ליתא שהרי רבינו סיים בדבריו אפילו הם שני אחיה וכו' ומשמעות דבריו הוא שבא ללמד אפילו היכא דליכא איסור יחוד והפליג הדבר בשני אנשים והם אחיה לומר דאפילו בהם שני דברים המונעים איסור היחוד עכ"ז חשיב קינוי. וא"כ ע"כ לומר דרבינו ס"ל דאפילו במלתא דבעלמא לא אסור יחוד הכא חשיב קינוי. מ"מ נראה דרבינו ז"ל הכריע דאף במקום דליכא איסור יחוד איכא משום קינוי מסתיא דתנן בס"פ ארוסה ע"י כל העריות מקנין חוץ מן הקטן ואמרינן התם בגמרא איש אמר רחמנא ולא קטן. ורבינו ס"ל דהיינו דוקא קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד וכמ"ש לקמן דין ו' וקשיא למה לי קרא תיפוק ליה דאיסור יחוד לא שייך בפחות מבן תשע שנים וכמ"ש בפכ"ב מהלכות איסורי ביאה דין י'. אלא ודאי דדין קינוי שייך אפילו במקום דליכא איסור דיחוד וכדכתיבנא ומש"ה איצטריך קרא דאיש ללמד דליכא ביה משום קינוי. הן אמת שמדברי התוס' בפרק ארוסה (דף כ"ו) ד"ה אבל נראה דס"ל דלא אתא קרא למעט אלא פחות מי"ג שנה דאע"ג דאשה נאסרת על בעלה כל שהוא מבן תשע שנים ולמעלה מ"מ לענין סוטה לא חשוב קינוי כל שהוא פחות מי"ג שנה מדכתיב ושכב איש אותה. הן אמת שדברי רבינו קשים בעיני דלמה לי קרא למעט קטן פחות מבן תשע תיפוק לי' דכיון דאינה נאסרת אין כאן קינוי. וראיתי בפ"ו דיבמות (דף נ"ה) ובפ"ד דסוטה (דף כ"ו) דאמרינן דכתב רחמנא שכבת זרע למעט קינה לה דרך איברים ופריך אביי פריצותא בעלמא הוא ומשני מהו דתימא בקפידא דבעל תלה רחמנא ובעל הא קא קפיד קמ"ל. הרי דאיצטריך קרא למעט שלא יקנא בדבר שאין האשה נאסרת. ובגמרא מוכח שם דאף אליבא דאביי אי הוה קי"ל דנשיקה לאו כלום היא איצטריך קרא למעט נשיקה אף דאין האשה נאסרת וא"כ איצטריך קרא למעט פחות מבן תשע דומיא דנשיקה ודרך איברים דאיצטריך קרא למעוטינהו. וראיתי לרש"י בר"פ ארוסה שכתב דשומרת יבם מקנא לה ומפסדת כתובתה ואע"ג שאינה נאסרת דקי"ל שומרת יבם שזינתה מותרת ליבמה. והתוספות שם תמהו על רש"י דהא קינוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירתה ומדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא ע"כ. ולא ידעתי מה יענו התוס' באותה שכאתי פרט לשקינא לה דרך איברים וצ"ע: ודע דהטור כו' קע"ח ס"ו הביא דברי רבינו הללו וכתב שם מרן שיצא לו מדתנן בכריתות המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה וא"כ הביא הסיא דספ"ב דסוטה דאשה שותה ושונה וכן הביא מ"ש התוס' יע"ש. והנה הסיא דכריתות כבר כתבנו לעיל דלא שייך הכא כלל וכן הסיא דספ"ב דסוטה לא שייכא כלל לנדון זה וכבוד אלהים הסתר דבר* שוב זיכני ה' וראיתי בירושלמי באותו פרק שהביא עלה דמ"ד נקנא לה ע"י אביה ובנה הסיא דא"ר יוחנן כי יסיתך אחיך בן אמך מתייחד אדם עם אמו ודר עמה עם בתו ודר עמה עם אחותו ואינו דר עמה ע"כ. הרי לך מבואר הדבר כמו שכתבנו דמאי דאיצטריך לומר דמקנא לה ע"י אביה הוא משום דליכא איסור דיחוד וכן מאי דבעו מהו שיקנא משנים כאחד הוא מהאי טעמא וזה פשוט דמ"ש רבינו ונסתרה עם שניהם כאחד לחידושא נקטיה כלומר אע"ג דלא עבדה איסורא בהסתר זה וכ"ש אם נסתרה עם אחד מהם דודאי האומר שלא תסתרי עם שנים מכ"ש שמקפיד שלא תסתר עם אחד אלא שרצה להקפיד דאפי' עם שנים לא תסתר. והיכא דאמר שלא תסתרי עם פלוני והלכה ונסתרה עם שנים פשיטא דאינה שותה דלא חשיב הסתר כיון דהיו שנים ודוקא היכא שמקפיד חשיב הסתר כך נראה בעיני:

ו אמר לה אל תסתרי עם איש פלוני וכו'. (עיין לעיל בפירקין דין ג':)

(*הכ"י עצמו העביר עליו קולמוס בבד"ה)

בא

מגדל עוז

קינא לה על שנים כו' עד שתשתה. פרק קמא דסוטה משנת מוסרין לה שני תלמידי חכמים גם בקידושין פרק עשרה יוחסין (דף פ"ב) משמע כן ובברכות בכמה מקומות מעשה היה והוציאוה ששם במעה ומפורש שילשי פרק היה מביא לרבנן (דף י"ח): אמר לה בפני שנים כו' עד ואינה שותה. פ"ק דסוטה (דף ה'): אמר לה אל תסתרי עד קינוי אחר. פרק ארוסה ושומרת יבם וכו'. (דף כ"ה כ"ו:) קינא לה בפני שנים וראה וכו' עד ויתן כתובה. ריש פרק מי שקינא:

מהנשים המטות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו הרי זה אסור לקיימה ויוציא ויתן כתובה: ט [א] בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קינוי ושהתה כדי טומאה. אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו הרי [ב] אשתו מותרת לו: י ואלו שבית דין מקנין להן. מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין לא להשקותה אלא לפסלה מכתובתה: יא כיצד שמעו בית דין שהעם מרננין אחריה קוראין אותה ואומרין לה אל תסתרי עם איש פלוני. באו עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם וקורעין כתובתה וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא מבית האסורין נותן לה גט ואינו יכול להשקותה מפני שלא קינא לה הוא: יב [ב] שתת מי המרים ונקתה מהן וחזר וקינא לה עם האיש שהשקה על ידו ונסתרה עמו אינו יכול להשקותה על ידו פעם שנייה אלא תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה. [ג] אבל אם קינא לה עם אחר ונסתרה עם האחר בעדים משקין אותה פעם שנייה ואפילו כמה פעמים. והוא שישקה אותה בכל פעם בגלל איש אחר:

יג השקה אותה ונירשה ונשאת לאחר וקינא לה עם האיש שהשקה אותה הבעל הראשון בגללו ונסתרה עמו בעדים. הרי הבעל השני משקה אותה על ידו מפני שהוא בעל שני. ואפילו מאה ונשאת לזה אחר זה משקין אותה על ידי איש אחד. ואין אומרין ודאי שהוחזקה לזה וטמאה עד שיהיה שם עד: יד האשה שקינא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים והרי היא עומדת לשתות ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו הרי זו אסורה על בעלה לעולם. ואינה שותה ויוצאת בלא כתובה. ואפילו היה עד טומאה זה אחד מעדי הסתירה שנאמר ועד אין בה והרי כאן עד: טו אפילו אשה ועבד ושפחה ופסול לעדות בעבירה מדברי סופרים. ואפילו קרוב נאמן לעדות סוטה להעיד עליה שזינתה ותאסר על

א טור שם סמ"ג שם ועשין מ"ח: ב סוף פרק היה מביא דף י"ח י"ט:

כסף משנה

קינוי וסתירה שמע שהעם מרננים אחריה וכו' כתב שיוציא ויתן כתובה. ויש לומר דהכא בשלא היה בסתירה אלא עד אחד. וכן פירש"י אפילו שמע מן העוף הפורח שנסתרה יוציא ויתן כתובה רבי אליעזר לטעמיה דאמר בפרק קמא סתירה לא בעיא עדו' ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים דהיינו כמי כעוף הפורח דאיתקש לטומאה דכולהו מהימני בה [הלכך נאסרה] ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כלומר משום סתירה שאין בה שני עדים אינה נאסרת עליו ורבי יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים מיהו כשישאו ויתנו [מוזרות בלבנה] בפריצותה מכוער הדבר וקלא דהא אפילו מיא נמי לא בדקי לה כדתניא בפרק קמא וטהורה היא ולא שישא ויתנו בה מוזרות בלבנה עכ"ל:

ט בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו וכו'. נראה שכתב כן רבינו מדגרסינן בקידושין פרק האומר (דף ס"ו) הכוא סמיא וכו' דאמר ליה חד אשתו זינתה ואמר ליה מר שמואל אי מהימן לך זיל אפקה ומפרש רבא דהכי קאמר ליה אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה משמע לרבינו דה"ה לסתירה שאחר קינוי שאם דעתו סומכת על העד יוציא ומ"מ לא הפסידה כתובתה מאחר שאין שני עדים בסתירה:

י ואלו שבית דין מקנאין להן וכו'. משנה פרק ארוסה (דף כ"ד): ומה שכתב או שהיה במדינה אחרת. ברייתא שם (דף כ"ז:)

יא ומה שכתב ואינו יכול להשקותה וכו'. שם במשנה (דף י"ח י"ט) וכת"ק וכדאסיק רבא באיש אחד ובועל אחד דכ"ע לא פליגי דאין האשה שותה ושונה דכתיב זאת בשני אנשים ושני בועלים דכ"ע לא פליגי דהאשה שותה ושונה דכתיב תורת כי פליגי באיש אחד ושני בועלים בשני אנשים ובועל אחד תנא קמא סבר תורת לרבויי כולהו זאת למעוטי איש אחד ובועל אחד. והלכה כתנא קמא:

יד האשה שקינא לה בעלה ונסתרה וכו'. משנה רפ"ו דסוטה (דף ל"א) מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מן העוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה ופירש"י אני ראיתיה שנטמאה באותה סתירה שהיא ע"פ שני עדים לרבי יהושע [ולר"א ע"פ עוף הפורח] לא היתה שותה דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לדבר ומקראי ילפינן לה לקמן במתניתין. הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה שלא תשתה ולא תטול כתובתה: ומ"ש ואפילו היה עד טומאה זה אחד מעדי הסתירה. איני יודע מה מלמדנו רבינו בזה דמהיכא תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא אחד מעדי סתירה:

טו ומ"ש אפילו אשה ועבד ושפחה. משנה שם: ומ"ש ופסול לעדות בעבירה מד"ס. בסוף פ"ק דראש השנה (דף כ"ב) תנן אלו הם הפסולים המשחק בקוביא וכו' זה הכלל כל עדות שאין האשה כשרה לה אף הם אינם כשרים לה ובגמרא הא אשה כשרה לה אף הם כשרים לה אמר רב אשי זאת אומרת גזלן דדבריהן כשר לעדות אשה. ופירש"י הא אשה כשרה לה כגון להעיד על מיתת אדם להשיא את אשתו ועל סוטה שנטמאת בסתירה שלא תשתה: ומ"ש ואפילו קרוב נאמן לעדות סוטה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך בחמותה ובת חמותה

משנה למלך

ט בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו וכו'. כבר כתבתי לעיל בפכ"ד מהלכות אישות מ"ש הרשב"א סימן ק"ח דדין זה הוא אפי' בעכו"ם בין מסל"ת בין מתכוין להעיד אם דעתו סומכת עליו חייב להוציאה יע"ש:

יד האשה שקינא לה בעלה וכו'. הנה דין זה דעד אחד נאמן בטומאה כל היכא דאיכא קינוי וסתירה הוא פשוט בריש פ"ק דסוטה וברפ"ו (דף ל"א) משנה ערוכה. והנראה מדברי רבינו ז"ל דלא בעינן שיעיד העד שבאותה סתירה נטמאת אלא אפי' אחר אותה הסתירה ה"ז אסורה. אך רש"י כתב ברפ"ו וז"ל אני ראיתי שנטמאה באותה סתירה שהיא ע"פ שני עדים ע"כ. וכן בריש פ"ק כתב וז"ל אבל בטומאה אם יש עדים בקינוי וסתירה ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן ע"כ. נראה מדבריו דדוקא כשמעיד שנטמאת באותה סתירה שיש בה שני עדים נאמן אך אם העיד העד שנטמאת פעם אחרת אינו נאמן. וטעם גדול יש בדבר שהרי נאמנות העד הוא בהצטרפות הסתירה ושיש רגלים לדבר וא"כ היכא דיש לנו עדים שמעידים על הסתירה דיש רגלים דבסתירה זו איכא טומאה כשבא עד אחד והעיד על טומאה באותה סתירה האמינתו תורה אבל כל שהעד מעיד שפעם אחרת נטמאת ואין לנו עדי סתירה באותו פעם מהיכא תיתי שנאמין לעד שנטמאת. אך רבינו ס"ל דכל שהעיד העד שנטמאת עם אותו שקינא לה אף שאין לנו בטומאה זו עדי סתירה ה"ז אסורה. והטור סי' קע"ח ס"כ כתב כדברי רבינו. וראיתי למרן הב"י שם שכתב ומ"ש רבינו מאותו שקינא לה כ"כ הרמב"ם וכן נראה מדברי רש"י שם וכו' והנראה מדבריו דהבוה דעת רש"י עם סברת רבינו ולפי דעתי חלוקים הם בעיקרם וכמ"ש. ואולי גם מרן יודה בזה אלא דמאי שכתב מאותו שקינא לה כתב דכן הוא דעת רש"י וא"כ דרש"י גדולה מזו אית ליה דבעינן שהטומאה תהיה בסתירה שיש לנו עדים ומיהו כל זה דוחק בדברי מרן. ור"ע ז"ל ברפ"ו פירש כדברי רש"י יע"ש. וראיתי להחכם בעל בית שמואל ס"ק י"א שהביא דברי רש"י הללו ודקדק בכן דלרש"י דוקא שמעיד שזינתה באותו פעם שנסתרה עמו ע"פ שני עדים. ודע שלדברי הכל עד זה שמעיד על הטומאה צריך שיעיד שהטומאה היתה עם אותו שקינא לה אבל אם העיד שנטמאת עם אחר פשיטא דאינו כלום וכמ"ש מרן הב"י וכתב דטעמא דמסתבר הוא. אלא שמה שסיים שם מרן וז"ל ועוד דמקראי דמייתי לה במתני' משמע דבמעיד עד זה שנטמאת מאותו שקינא לה הוא ע"כ. לא ידעתי מהיכן יליף לה מרן אבל הדין דין אמת:

וראיתי בתשובת הרשב"א סימן תקנ"ב שנשאל במ"ש אפילו שמעו מעוף הפורח שנטמאת לא תשתה ואם הודה החשוד אם לא נאמינהו משום דא"א מעים עצמו רשע או אם נאמר פלגינן דבוריה והשיב מסתברא דאמרי' בה פלגי' דבורא ואין אנו דנין אותו כאלו העיד שהוא עצמו בא עליה אלא כאילו העיד שזינתה ע"כ ואיכא לעיוני טובא בתשובה זו דהחשוד זה דהעיד הוא האיש שקינא לה או אחר. והנה פשטן של דברים מוכח דהחשוד זה הוא אותו שקינא אותה ממנו ומש"ה קרי ליה החשוד לפי שקדם קינוי וסתירה וא"כ יש לתמוה דמאי אהני לן מאי דפלגינן דבורא דכיון דפלגינן דבוריה ואמרינן שהוא לא טימאה אלא אחר טימאה א"כ אמאי אינה שותה הא לד"ה בעינן שעד של טומאה יעיד שנטמאת עם אותו שקינא לה וכאן נמצא שהעיד ע"א שנטמאת עם איש אחר. ואף אם נרצה לדחוק ולומר דהחשוד זה אינו אותו שקינא לה אלא אחר הוא אכתי לא הועלנו כלום משום דבין אם נאמר דפלגינן דבוריה או לא פלגינן אינו מעלה ומוריד כלל דאף אי פלגינן דבוריה מנ"ל לומר שהטומאה היתה עם אותו שקינא לה והרי זה כאילו העיד עד אחד שנטמאת ואינו יודע מי הוא שבועל דאין בעדותו ממש משום דלא קא מסהיד על מי שקינא לה. וסבור הייתי לומר דהכא מיירי בשקינא לה מראובן ושמעון וכא ראובן והודה. וגם בזה לא העלינו ארוכה דאכתי ראובן שהודה אי פלגינן דבוריה לא העיד על שמעון שום דבר וא"כ דברי ראובן לא מעלין ולא מורידין. ואם נאמר דהרשב"א הכא לא איירי בדאיכא קינוי וסתירה ולענין להשקותה אלא לענין לאוסרה על בעלה משום עדות עד אחד. הא ליתא דמלבד דמדברי השאלה מוכח דלענין השקייה היא השאלה. זאת ועוד אחרת דאי לאוסרה על בעלה מפני עדותו של זה א"כ ע"כ בדלא קדם קינוי וסתירה מיירי דאי קדם תיפוק ליה דנאסרה משום קינוי וסתירה אלא ודאי דאין כאן קינוי וסתירה. וא"כ אין דין זה תלוי בהאי פלגינן דבוריה אלא באם דעתו של בעל סומך ע"ז העד. דאם דעתו סומכת עליו ומהימן ליה אף דנימא דלא פלגינן דבוריה הוא רשע בעונו ימות אך היא נאסרת לבעל שהרי אפילו בעכו"ם המתכוין ס"ל להרשב"א דאי מהימן ליה חשיב כאילו באו שני עדים בדבר כמ"ש בתשובה סי' ק"ח. ואם אין דעתו סומכת עליו אפילו אי פלגינן דבוריה אין בדבריו ממש וכמבואר. וכי תימא דהרשב"א חולק בסברת רבינו שכתבנו מ"מ היה לו להביא דברי רבינו ורש"י ולחלוק עליהם לא לכתוב הדין בסתם כאילו היא הלכה מקובלת שאין בה מחלוקת וצ"ע. עוד יש לתמוה דאמאי לא תקר הרב בחשוד זה באיזה לשון העיד אם אמר אשת פלוני זנתה עמי או אם אמר אני זניתי עם אשתו של פלוני שיש חילוק בזה לענין פלגינן דבוריה וכמ"ש בסי' אלף רל"ו וגם זה צל"ע:

ודע דאם באו שני עדי טומאה מאחר אינה שותה דכיון דאיכא עדים שהיא טמאה אינה שותה. ואע"ג דמצינו השקאה כדי לאוסרה לבועל וכדאיתא בפרק ארוסה (דף כ"ה) דאמרינן אלמנה לכ"ג וכו' לא שותות ולא נוטלות כתובה מישתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקנא להו ולמאי אי לאוסרן עליו הא אסירן וקיימן א"ר יהודה לא לאוסרה לבועל כבעל. הרי דקינוי זה אינו לאוסרה לבעל כי אם לבועל ואשמועינן מתניתין דאינה שותה משום דכתיב כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר וכמו שפירש"י בר"פ ארוסה. ולדעת רבינו הוא משום דאין האיש מנוקה מעון וכמ"ש בפירוש המשנה ולקמן בפ"ב מהלכות אלו דין ט'. הא לאו הכי היתה שותה אף שכבר היתה אסורה לו כדי לאוסרה לבועל. וכ"ת דאיצטריך לאשמועינן שלא ישקה אותה כדי להפסידה כתובתה. הא ליתא דא"כ תפשוט מהכא דעוברת על דת צריכה התראה דאי אינה צריכה למאי איצטריך לומר שלא נשקה אותה. אלא שאין זה הכרת משום דאיכא למידק בסוגיא זו דבעי אי עוברת על דת צריכה התראה או לא ובעו למיפשטה מדבעינן קינוי להפסידה כתובה משמע דבעיא התראה דאי לא למה לי קינוי משעה שנסתרה הפסידה כתובתה. דאין

הגהות מיימוניות

[ב] כר' יהושע ודלא כר' אליעזר דאמר אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה ע"כ:
[ג] כתנא קמא לגבי רבי יהודה ולגבי רבנן בתראי ע"ש:

מגדל עוז

בא עד אחד וכו' עד הרי אשתו מותרת. בקידושין פרק האומר (דף ס"ו:): ואלו שב"ד מקנין עד מפני שלא קינא לה הוא. סוף פרק ארוסה ושומרת יבם: שתת מי המרים וכו' עד שיהיה שם עד פרק היה נוטל (דף כ"ד כ"ה:): האשה שקינא לה וכו' עד והרי כאן עד. פ"ק דסוטה (דף ב':) ופ"ק דכתובות (דף כ"ג כ"ו) והביאה ר"י אלפס בהלכות קידושין פרק האומר: אפילו אשה ועבד וכו' עד הרי זו שותה וכו' עד סוף הפרק. פ"ק דסוטה (דף ט':):

דאיך עלה בדעתו לומר זה דהו"ל איך יתכן הא דקתני מתניתין אמר בעלה איני משקה אינה שותה ונוטלת כתובתה אמאי נוטלת כתובה הא מטעה שנסתרה ואפילו שלא קדם לה קינוי היתה מפסדת וזו לפי שקדם לה קינוי תטול כתובה בשביל שרוצה לשתות וע"כ אית לן למימר דכך הוא הדין דאף שעברה על דת ונתייחדה כל שראויה לשתות והיא רוצה לשתות לא הפסידה כתובתה ומש"ה אם בעלה אינו רוצה להשקותה אף שעברה על דת בהסתרה שהרי כבר קדם קינוי מ"מ לא הפסידה כיון שיכולה לשתות. אך היכא דאינה יכולה לשתות או מצד עצמה או מגזירת הכתוב הפסידה כתובתה. והבעיין נסתפק דאף דליכא התראה מפסדת משום דאינה בת שתייה משום דלא קדם קינוי אבל מודה הוא דאם קדם קינוי והיא רוצה לשתות דלא הפסידה כתובה וכדתנן במתניתין. וזהו שהפשטן לא רצה לפשוט דין זה מעיקר הדין דאשמועינן מתניתין דאינה שותה דמשמע דאי לאו דאשמועינן היתה שותה ושתייה זו למה דהא לדידיה אסירא אלא ודאי להפסידה כתובתה דמשום הא לא איריא דהא פשיטא שאם היתה ראויה לשתות אינה מפסדת כתובה כל זמן שהיא רוצה לשתות ומש"ה רצה לפשוט הדין מהדיוק מישתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקנא לה והשתא פריך דכיון דשתייה ליכא קינוי זה מאי עבידתיה אי לאוסרה עליו הא היא אסורה. אבל לעולם דהשתייה הו"א אי לאו דמעטיה קרא שהוא להפסידה כתובתה. אך ראיתי להתוס' (דף כ"ז) ד"ה איש שכתבו וז"ל נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל וכו' אבל לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא וכו' דהא כתובה אין לה מן התורה וכו' ע"כ. וא"כ הדרא קושיין אמאי לא הוקשה לו מדאיצטריך קרא למעט אלמנה משתייה וא"כ קרא למאי איצטריך וע"כ הוא לאוסרה לבועל:

אשר על כן נ"ל דבירורן של דברים כך הוא דבעיקר השתייה ליכא קושיא כלל למאי איצטריך למעט משום דאי לאו קרא אף שהיתה אסורה לו מקודם ואף שלבועל ג"כ היתה אסורה אפ"ה גזרת הכתוב היא שכל מי שיקנא לאשתו שישקנה מי סוטה ואם טמאה היא יבאו בה המים המרים ואם טהורה היא ונקתה ואין אנו מקפידים בזה אם היתה אסורה מקודם או לאו ואם בקינוי זה אוסרה לבועל או לא והרי איצטריך קרא למעט היכא דקינא לה מקטן פחות מבן תשע או שקינא לה מבהמה אף שאין שכיבתם של אלו אוסרת אותה לבעלה ואי לאו קרא היתה שותה. הרי דאין השתייה תלויה באיסור. והפשטן רצה לפשוט דמדקאמר התנא לא שותות ולא נוטלות כתובה משמע דרצה לאשמועינן דלא תימא דקינוי נמי ליכא וכדאמרינן בריש פירקין מישתא הוא דלאו שתו הא קנויי מקני להו מנא הני מילי וכו'. הרי דהוה ס"ד דהכתוב מיעט מכל וכל דאף קינוי לא יהיה בהם ולזה בא התנא ללמד דמשתייה דוקא נתמעטו אבל לא מקינוי ועל זה רצה לפשוט דלאיזה תכלית למדנו דמקינוי לא נתמעטו דלא נפקא לן מידי מקינוי זה דאי לאוסרה הרי היא אסורה אלא לאו להפסידה כתובה וה"מ דבעיא התראה ודחו איצטריך לאשמועינן דמקינוי לא נתמעטו כדי לאוסרן לבועל. ודע דלפי דחייה זו נ"ל דהבועל שקינא לה היה ג"כ ממזר דאי לא ממזרת לישראל או בת ישראל לממזר למאי מקנא לה אלא דמשכחת לה בבועל ממזר. העולה ממה שכתבנו דהשתייה אינה תלויה אם היתה אסורה עליו מקודם או לאו אך אם יש עדים שנטמאה עם אחר אינה שותה ומנא אמינא לה מהכיא דאמרינן בפ"ק דסוטה (דף ו') דא"ר ששת סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה וקשו עליו ממתניתין דקתני ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה ואי אמרת דאין המים בודקין אותה תיגלי מלתא למפרע דכי קדוש מעיקרא [בטעות] קדוש ותירץ רב יהודה כגון שזינתה בעזרה דכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש וכו' והנראה לי בפשטן של דברים דזנות זה לא היה עם אותו שקינא לה דמאי בעי התם ובפרט כפי מאי דמוקי לה שזנתה מפרחי כהונה דוחק גדול הוא שיהיה זה הבועל מהמלוין אותה שהרי בגמרא הקשו דלא יתכן זנות בעזרה שהרי פרחי כהונה מלוין אותה ותירצו שהיה הזנות מהמלוין ופשיטא דמי שקינא לה לא היה מן המלוין אלא ודאי שזנות זה היה עם אחר וקתני מתניתין דמנחתה נשרפת משום דלא היתה ראויה לשתייה. ומאי דלא מוקי תלמודא כגון שבאו עדים שזינתה מקודם ולא עם זה שקינא לה אלא עם אחר הוא משום דלרב ששת דאמר סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקים אותה אין חילוק בטומאה זו אם היתה עם זה שקינא לה או עם אחר דלעולם כל היכא דאיכא עדי טומאה אין המים בודקין. ומשום הכי הוצרך לאוקמה בשזינתה בעזרה דאי מקודם הדרא קושיין לדוכתא תיגלי מלתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש. וטעמא דמלתא מבואר דקרא כי אמר ועד אין בה לומר דאי איכא עד דטומאה דאינה שותה כך הוא עד אחד דטומאה מאותו שקינא לה כמו שני עדי טומאה מאחר ובכולם טעמא דמילתא הוא דכיון דאשה זו נטמאה אינו שותה וכן לענין בדיקת המים נמי אין חילוק בין אם עדי הטומאה הם שנטמאת עם זה שקינא לה או עם אחר דלרב ששת דפשיטא ליה מקרא דועד אין בה קאי לסוף הפרשה הכי הוא הא דובביא האיש את אשתו וכל הפרשה הוא היכא דועד אין בה הא אם יש בה עדים אין המים בודקין לא שנא מזה שקינא לה ולא שנא מאחר ולפי המסקנא שדין זה דרב ששת הוא מהברייתא דקתני טהורה ולא שיש לה עדים במדינת הים התם נמי אין חילוק כלל:

וא"ת רב ששת שרצה להוכיח דינו ממתניתין דקתני ואלו אסורות מלאכול בתרומה וכו' ושבאו עדים וכו' ואי אמרת מים בודקין אותה תיגלי מלתא למפרע דסהדי שקרי נינהו מנא ליה דעדים אלו הם עדי טומאה שקינא לה אימא שבאו עדים שנטמאת עם אחר. הא לא קשיא כלל משום דע"כ מתני' חידושא אתא לאשמועינן דלגופא פשיטא דכל שיש עדים שנטמאה אסורה בתרומה וכמו שהקשה מעיקרא זונה היא והא תנא האומרת טמאה אני ולא גריעי עדים מהאומרת טמאה אני וכמו שפירש"י. א"ו דמתני' אתא לאשמועינן שאם לא בדקו אותה המים שאעפ"כ אסורה ולא תימא כסהדי שקרי נינהו. וע"ז הקשה רב ששת דכיון דע"כ מתני' מיירי בעדות של טומאה שהיה מן הראוי שתהא נבדקת ולא נבדקה ואפ"ה אסורה בתרומה וא"כ עדים אלו שהעידו על הטומאה בין אם נאמר שטומאה זו שהעידו העדים היתה עם זה שקינא לה או אם היתה עם אחר והיה מן הראוי שתהא נבדקת שהרי מגלגל היה עמה בשבועה זו אמן מאיש אחר. וכן אף אם נאמר שטומאה זו היתה אחר ששתתה ראויה היתה שתהא נבדקת שהרי קי"ל כר"מ שאף בלהבא היה משביעה והמים היו בודקין אותה באותה שעה וא"כ מתניתין בכל גוונא שבאו עדים חידושא אשמועינן דמקבלין עדותן אף שלא בדקוה המים וטעמא משום דאין המים בודקין במקום שיש עדים ואי אמרת המים בודקין תיגלי מלתא דסהדי שקרי נינהו:

וא"ת מאי נפקא מינה מכל הני שקלא וטריא אם האשה שנטמאת מאחר אם היא שותה הא פשיטא דאינה שותה דקי"ל דאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אינן שותות משום דבעינן אשה הראויה לאישות וכמ"ש רש"י בר"פ ארוסה ואפילו באיסורים קלים כגון מי שאין לו אשה ובנים אינה שותה משום דאינה ראויה לאישות וכ"ש זו שנטמאת שהיא אסורה לו מקרא דכתיב אחרי אשר הוטמאה. וכ"ת דלא ממעטינן אלא היכא דכשלקחה לא היתה ראויה לאישות אבל אם כשלקחה היתה ראויה לאישות אף שאח"כ נאסרה לו ראויה לאישות קרינן בה. הא ליתא שהרי כתב רש"י בפרק ארוסה (דף כ"ו) אהא דאמרינן אשת סרים שותה וז"ל ובסרים חמה קאמר דמותר לקיימה ולא בסרים אדם שאסור לקיימה וכו'. ומאי קושיא אימא דמיירי בסרים אדם שנסתרס אחר שנשאה אלא ודאי דס"ל דאף שנשאה בהיתר כל שאח"כ אינה ראויה לאישות אינה שותה. ומ"מ ראיה זו אפשר לדחות משום דהתם בא ללמדנו דשכיבת סרים שמה שכיבה וקרינן בה שקדמה שכיבת בעל לבועל. הן אמת שמדברי רש"י במתניתין דר"פ ארוסה יש ללמוד דכל שבשעה שנשאת היתה ראויה לאישות שותה שהרי כתב וז"ל אשת סרים כגון שנסתרס לאחר שנשאה דקדמה שכיבת בעל לבועל ע"כ והתוס' אית להו בדעת רש"י דס"ל דכל סרים ע"י אדם אפילו ששתה כוס של עיקרין אסור לבא בקהל וכמ"ש שם בד"ה אשת וא"כ קשה דכיון דלא מיירי בסרים חמה א"כ אסור הוא לקיימה הן אמת שדברי רש"י הללו דבמתניתין קשים הם והם סותרים מה שפי' בגמרא והרב חידושי הלכות כתב דהוא ט"ס וכמ"ש לעיל (תמצאנו לקמן פ"ב מהלכות אלו דין ו' יע"ש):

ומ"מ נראה לי דהדין דין אמת דאפילו נשאה בהיתר אם אחר כך אינה ראויה לאישות אינה שותה וראיה ממאי דאמרינן בירושלמי ר"פ ארוסה והביאו רבינו בפ"ב מהלכות אלו דין י"א וז"ל היו לו בנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ומשקה אותה ע"כ משמע דוקא שמתו אחר קינוי אבל אם מתו קודם קינוי אינה שותה ואע"פ שנשאה בהיתר. וא"כ חזרנו למה שכתבנו דפשיטא דאשה שנטמאה אפילו מאחר אינה שותה: **לזה** אומר דנ"מ היכא דנטמאה בין קינוי לסתירה דאי משום שאינה ראויה לאישות זו שותה שהרי נראית לשתות ומ"מ מטעמא דטומאה אינה שותה. ועוד אליבא דרבינו דטעמא דכל הני דמתניתין דר"פ ארוסה לאו משום ראויה לאישות אלא משום דאינו מנוקה מעון וכמו שכבר הארכנו בזה במקום אחר [תמצאנו לקמן פ"ב מהלכות אלו דין ח' יע"ש]. א"כ אם נטמאה ולא בא עליה משקה אותה משום דמנוקה מעון הוא אלא דמשום טומאה אינו משקה אותה וכמו שכתבנו. ועוד מטעם אחר נ"ל דכל דאיכא עדי טומאה אף מאיש אחר דאינה שותה שהרי הבעל מגלגל אותה בין מאיש זה בין מאיש אחר והיא צריכה לקבל השבועה ומשמע דאם אינה רוצה לקבל השבועה כדינה לא היתה שותה וא"כ היכא דאיכא עדי טומאה הרי אינה יכולה לקבל השבועה כדינה דהיינו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר:

וראיתי לרש"י ז"ל שכתב עלה דמלתא דרב ששת וז"ל סוטה שיש לה עדים במדינת הים שראו שנטמאה מזה ע"כ משמע דס"ל דעדי טומאה הללו הם שראו שנטמאה עם זה שקינא לה אבל אם יש עדים מטומאה אחרת המים בודקין ואף לפי דברי רש"י הללו מאי דקתני במתני' ושבאו עדים שהיא טמאה לאו מזה שקינא לה הוא אלא אף מאחר ואשמועינן דלא נימא מוכחא הוא שלא נטמאת מאחר שהרי נשבעה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר ולא בדקוה המים. וקאמר רב ששת דטעמא שלא בדקוה הוא משום דאימור יש עדים שנטמאה עם זה שקינא לה ומש"ה לא בדקוה כלל. ופשיט רב אשי למלתיה דכל שיש עדים שנטמאה עם זה שקינא לה דאין המים בודקין דאי אמרת המים בודקין איך יתכן שנקבל עדות שנטמאה עם איש אחר דהא סהדי שקרי נינהו דאם איתא שנטמאה היו המים בודקין אותה אלא ודאי שאין המים בודקין כל שיש עדי טומאה עם זה שקינא לה ומש"ה מקבלין עדות העדים שנטמאה עם אחר משום דאמרינן מה שלא נבדקה הוא משום דיש לה עדים שנטמאה עם זה שקינא לה. אלא שלא יתכן זה דא"כ נאסור אותה לזה שקינא ונאמר מאחר דאיכא עדי טומאה עם אחר ולא נבדקה ע"כ דנטמאה עם האחר שקינא לה ואיכא עדים בדבר ומש"ה לא נבדקה וזה לא שמענו מעולם. אלא שאני תמיה דכיון דלרב ששת הוה ס"ל דאם איתא דהמים בודקים הוה לן למימר דסהדי שקרי נינהו. א"כ אי אמרת בשלמא לדידן דס"ל דכל דאיכא עדי טומאה נ"ש מזה שקינא לה נ"ש מאחר אין המים בודקין א"כ כי אתו סהדי דטומאה מאיש אחר נהי דאסרינן לה לבועל זה שהעידו העדים אבל למי שקינא לה לא נאסרה משום דאמרינן טהורה היתה עם אותו שקינא לה ומה שלא בדקוה המים משום הטומאה דהעידו העדים היינו משום דכיון דהעידו עדים לא בדקי לה מיא. אך אליבא דרש"י דלא א"ר ששת שאין המים בודקין אלא בעדי טומאה דמי שקינא לה אבל אם יש עדים מטומאה אחרת בודקין א"כ היכא דשתתה ולא נבדקה ואח"כ באו עדי טומאה מאחר ואנו מקבלים עדותם אע"פ שלא בדקוה המים מטומאת האחר משום דאמרינן דילמא היו עדים על טומאה שקינא לה ומש"ה לא בדקוה א"כ נאסור אותה למי שקינא לה שאם תאמר שלא נבעלה לזה שקינא לה א"כ סהדי שקרי נינהו מדלא בדקוה על טומאה דעבר. ולא מצאתי בשום מקום לענין בדיקת המים חילוק בין טומאה זו שקינא לה לטומאה אחרת שהרי אפילו בלהבא היו בודקין אותה ויארעו אותן המאורעות. ומכאן הוכחה למ"ש דאף דהיה משביע אותה בלעבר ובעתיד כל היכא דיש עדים בטומאה בין דלעבר בין דלעתיד לא היו המים בודקין:

ודע דנהי שהוכחנו דטומאה דלעבר נמי כי יש עדים אין המים בודקין מ"מ עדיין [יש] לחקור אשה ששתתה והיתה טמאה ולא היו עדים בטומאה זו שקינא לה והיו עדים בטומאה אחרת מהו מי אמרינן כל שיש עדים דטומאה שוב אין המים בודקין אפילו טומאה דליכא עדים או דילמא עדים לא אהנו אלא לאותה טומאה שהיו המים באים לבדוק אבל לא לטומאה אחרת ובזה היה ניחא לי שמעתי שהרב מהרימ"ט ז"ל הוי מקשי אקשתא דמאחר דקי"ל כר"מ דהיה משביעה על העתיד והמים היו בודקים אותה לעתיד א"כ מאי האי דאיפליגו בספ"ב דסוטה (דף י"ח) אם האשה שותה ושונה אם לא ואנן קי"ל דבבועל אחר חוזר ושונה דלמאי הלכתא חוזר ושונה הא אם אמת הדבר שנטמאה בקינוי שני היו המים בודקין אותה משום שתייה ראשונה וא"כ מה יתן ומה יוסיף שתייה שניה: **ואני** הייתי רגיל לומר דמים אלו כל שנשתו כדין שאם היה טומאה באותה סתירה היו בודקין אז יש לנס כח שאף אם היתה טהורה באותו פעם אם חזרה ונטמאת היו בודקין אותה על הטומאה השניה אבל אם בפעם הראשונה נשתו שלא כדין כגון שהיו עדים באותה טומאה לפיכך לא בדקוה א"כ אפילו אם חזרה ונטמאה ובאותה טומאה לא היו עדים אין המים בודקין הטומאה השניה ולפיכך חוזר ומשקה אותה משום דאימור על הטומאה ששתתה פעם ראשונה היו עדים בדבר ולפיכך אזלא לה סגולת המים ולפיכך לא בדקוה אף מטומאה שניה: **ולפי** מ"ש נמצא דכל היכא דאיכא עדים בטומאה זו שהוא משקה אותה אין המים האלו בודקין כלל לא טומאה זו ולא טומאה אחרת בין לעבר בין לעתיד אף שלא יהיו בהם עדים משום דאין בהם כלל סגולת המים והיכא דליכא עדים בטומאה זו שהוא משקה אותה המים בודקין אותה מטומאה זו שהשקוה אע"פ שיש עדים שנטמאה פעם אחרת שהרי חוזר ומשקה אותה מטעמא דאימור בשתיה הראשונה היו עדים באותה טומאה אלמא דשתיה שנייה בודקת אותה אע"פ שיש עדים שנטמאה פעם אחרת ואם כששתתה היתה טהורה מקינוי זה המים בודקין טומאות אחרות בין לעבר בין לעתיד ודוקא טומאות שאין להם עדים אבל שיש להם עדים לעולם אין בודקין. ולפ"ז מלתא דרב ששת הוא כולל דטומאה שיש לה עדים אין המים בודקין אותה טומאה אלא שאם בטומאה ששתתה איכא עדים אין המים האלו בודקין שום טומאה ואם על הטומאה ששתתה ליכא עדים בודקין טומאה שאין בה עדים אבל לא טומאה שיש בה עדים ומתני' דקתני ואלו אסורות בתרומה וכו' ושבאו עדים מיירי בכל גוונא אף בעדים דטומאה אחרת ואשמועינן דמאי דלא בדקוה הוא משום דהיו עדים בטומאה זו ולא משום דניחוש דהוו עדים בטומאה ששתתה דא"כ היינו אוסרים אותה לבועל שני וכדכתיבנא:

אך איכא למידק נרגא בכל זה כמו שאבאר. והנה בגמרא הקשו לרב ששת ממתניתין דואלו מנחותיהן נשרפות וכו' ושבאו עדים שהיא טמאה ואי אמרת אין המים בודקין תיגלי מלתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש ותיפוק לחולין ותירץ רב יהודה בשזינתה בעזרה וקודם כל דברי יש לחקור עדים אלו אם באו קודם שתייה או אחר שתייה. ונראה דאין הכרע בזה דאפשר לאוקומי מתניתין בכל גוונא דמתניתין איירי לאחר שנתקדשה בכלי וכדקאמר רב ששת וקידוש כלי היה קודם ההשקאה וכמבואר בדברי רבינו. וא"כ אפשר דעדים אלו באו בין קידוש כלי להשקאה או אף אחר השקאה וקודם הקרבה. אך פשיטא דמתני' איירי בקודם השקאה דהא קתני והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקותה. והנה כפי מה שכתבנו דאליבא דרב ששת כל טומאה שיש בה עדים אין אותה הטומאה נבדקת כשהקשו לרב ששת ממתניתין ה"ה דנימא דעדים אלו הם עדי טומאה דמי שקינא לה או מטומאה אחרת ואפ"ה ס"ל דמנחתה נשרפת. כוונת הקושיא היא דאי אמרת דאין המים בודקין א"כ איגלאי מלתא דבטעות קדוש שהרי בשעה שנתקדשה לא היתה ראויה ליבדק וא"כ לא היתה ראויה למנחה וא"כ בטעות נתקדשה ומש"ה רצה להכריח דהמים בודקין ולפיכך בשעה שנתקדשה כדין נתקדשה אלא שעכשיו שבאו עדים שהיא טמאה איפסלה להקרבה מכאן ולהבא שהרי מנחה זו באה לבדוק וזו כבר היא בדוקה. ולפי זה תלף הלך מ"ש לעיל לתרץ קושיית מהרימ"ט שהרי כפי זה נראה דלרב ששת כל היכא דהיו עדים בטומאה אחרת שוב אין המים בודקין אותה אפילו אם לא היו עדים בטומאה זו שמחמתה שתתה וכמבואר. ורב יהודה תירץ דזינתה בעזרה לאחר שקדשה בכלי נמצא דבשעת קידוש כדין נתקדשה המנחה אלא שכיון שבאו עדים שהיא טמאה עכשיו אין אנו מקריבין מנחתה שהרי כבר היא בדוקה וזנות זה דעזרה הוא מאחר ולא מזה שקינא לה. העולה מכל זה דכל דאיכא טומאה פשיטא דאינה שותה שהרי רב דהקשה לרב ששת הוה ניחא ליה מתני' אף דקתני סתם ושבאו עדים ומשמע אפילו מטומאה אחרת משום דס"ל דלא שייך לא שתייה ולא הקרבת מנחה באשה שיש עדים שנטמאה שהרי בדוקה היא ועומדת ורב יהודה נמי הכי ס"ל ואפילו אם זינתה בין קידוש להקרבה אין מקריבין מנחתה משום דכבר נבדקה ע"י עדים. וא"ת מנ"ל לרב דאליבא דרב ששת כל שיש עדים בטומאה אפילו מטומאה אחרת אין המים בודקין אימא דלא אמרה רב ששת אלא בעדי טומאה זו שקינא לה בעליה היתה שותה ומביא מנחתה וכמו שפירש"י. י"ל דלרב הוקשה לו מה שהקשינו לפירש"י דאם לא אמרה רב ששת אלא בעדי טומאה זו דנסתרה א"כ כפי סברתו היכא דבאו עדים על טומאה אחרת נאסור אותה לבועל דסתירה דע"כ נבעלה בעדים דאי לא אמאי לא בדקוה המים מטומאה זו שהעידו העדים עליה וזה לא שמענו שתהיה אסורה מכח אומדנא ומש"ה הכריח דלרב ששת אף בעדות טומאה אחרת אין המים בודקין ומש"ה אינה אסורה לבועל דסתירה דאימור לעולם באותה סתירה טהורה היתה

ואם

על בעלה לעולם. ואינה שותה ותצא בלא כתובה. הואיל וקדם הקינוי והסתירה בעדים כשרים והתורה האמינה עד אחד בטומאה הרי כולן כשרין [א]לעדות טומאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות זו על זו לומר שנטמאת. ונאמנת עליה לאוסרה על בעלה ושלא להשקותה. אבל לא להפסידה מכתובתה. אלא נוטלת כתובתה ויוצאה: **טז** בא עד אחד כשר ואמר נטמאת הרי זו אינה שותה כמו שבארנו. בא עד אחד והכחישו ואמר לא נטמאת אין שומעין לו. שעד אחד בטומאת סוטה כשנים. ואין דבריו של אחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים: **יז** [ד] באו שניהן כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת. או שאמר אחד נטמאת ובאו שנים אחרים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה: **יח** בא עד אחד כשר ונשים רבות או פסולין רבים כאחד. העד אומר נטמאת והנשים או הפסולין אומרים לא נטמאת הרי זו שותה. שעד אחד ופסולין רבים כמחצה על מחצה הם: **יט** היו כולן פסולין הלך אחר הרוב. כיצד שתי נשים אומרות נטמאת. ושלש אומרות לא נטמאת ה"ז שותה. שלש אומרות לא נטמאת וארבע אומרות נטמאת הרי זו אינה שותה. היו מחצה על מחצה הרי זו שותה: **כ** כל סוטה שאמרנו שאינה שותה מפני עידי טומאה הרי זו אסורה על בעלה לעולם [ה] ותצא בלא כתובה שהרי נאסרה בקינוי וסתירה.

והשתייה

א פ' מי שקינא דף ל"א:

כסף משנה

תמותה: ומ"ש אף חמש נשים ששונאות זו את זו וכו'. שם במשנה (סוטה דף ל"א) וכתבה רבינו בפרק י"ב דגירושין:

טז בא עד אחד והכחישו וכו'. שם במשנה עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת היתה שותה אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה שנים אומרים נטמאת ועד אומר לא נטמאת לא היתה שותה ופירש"י עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אוקי חד לבהדי חד והרי היא בספיקא ושותה. ושנים אומרים לא נטמאת כלומר לא נטמאת בפניך שכשבאת ומצאתה שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקא אם נטמאת קודם שבאו אלו ומצאום והיתה שותה עכ"ל. ובגמרא וכיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי מכחיש ליה והא אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר עולא תני לא היתה שותה וכן אמר ר' יצחק [לא היתה שותה] ור' חייא אמר היתה שותה לר' חייא קשיא דעולא ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ופירש"י הרי כאן שנים הרי הוא כשנים. כאן בבת אחת מתניתין כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דבטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותו בב"ד והיכן האמינתו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו ויצא דתו לא מצי הדר לאכחושיה עכ"ל. ופסק כרבי חייא משום דגדול היה מעולא ועוד דדידיה עדיפא דמוקים גירסא דמתניתין ולא משבש לה:

יח ומ"ש רבינו בא עד אחד כשר ונשים רבות או פסולים רבים כאחד וכו'. שם תנן עד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה הא חד וחד לא היתה שותה תיובתא דרבי חייא אמר לך רבי חייא ולטעמיך אימא סיפא שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא חד וחד היתה שותה אלא כולה בפסולי עדות ורבי נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד. ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים נמי כעד אחד דמיין והב"ע כגון דאתאי אשה מעיקרא ותרלה לדרבי נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כי פלגא ופלגא דמי ופירש"י כל מקום שהאמינה תורה כו' הוציאתו לעדות זה מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולים וכשרים שוים בה והלך אחר רוב דעות המעידים בדבר. ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואח"כ באו מאה נשים כעד אחד דמיין והוה ליה קמא שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ואינה שותה. והב"ע דקתני עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת אחת בין בזה אחר זה וכרבי נחמיה ועל כרחיה דבזה אחר זה איצטריך [עיקר] לאשמועינן דאי בבת אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא בחד וחד נמי היתה שותה אלא בהכי עסקינן דההוא דאתא מעיקרא ואמר נטמאת אשה הואי הילכך אפילו בזה אחר זה אתו תרתי ומבטלי לה. ותרלה לרבי נחמיה הכי וכו' דהא דאמרן לעיל ועשו שתי נשים באיש אחד וכו' לאו סיפיה דמילתיה דר' נחמיה היא אלא פירושא דמילתיה הוא דאנן מפרשינן לה הכי. כי פלגא ופלגא דמי כלומר כי חד וחד ואי בבת אחת אתו אוקי תרי לבהדי חד ואוקמה אספיקה ואי בזה אחר זה והוא דהאמינה תורה קדים ואתא בריתא ה"ל כשנים והנך כחד ואין דבריהם במקומו והיכא דשתים אומרות נטמאת ועד אחד כשר אומר לא נטמאת היתה שותה דכי חד וחד נינהו ומתני' דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוה פסול: והשתא מ"ש רבינו בא עד אחד כשר ונשים רבות או פסולים רבים כאחד היינו לומר שבאו בבת אחת העד הכשר האומר נטמאת והנשים רבות או פסולים רבים אומרים לא נטמא' דכיון דכפלגא ופלגא דמו ה"ל כבאו שני עדים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת דאמרי' הרי זו שותה ומשמע מדברי רבינו דטעמא משום שבאו כולם כאחד אבל אם בא העד כשר תחלה ואמר נטמאת ואחר כך באו נשים רבות או פסולים רבים ואמרו לא נטמאת לא היתה שותה וכדאמרינן בגמרא דכל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כע"א דמיין. ונראה מדברי רבינו שהוא סובר דאע"ג דאסיקנא אלא כולה בפסולי עדות היינו כי היכי דלא תיקשי לן דיוקא דמתני' אבל קושטא דמלתא הוי דינא כפשטא דמתניתין בעד כשר ועד כשר וכדמפליגנא בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומפני כך כתב דין עד כשר ועד כשר וחילק בין באו בבת אחת לזה אחר זה ואחר כך כתב דין עד אחד כשר ופסולי עדות רבים בבאו בבת אחת. ומינה נשמע דבבא עד כשר תחלה ואמר נטמאת לא מהימנינן בפסולים רבים שבאו אח"כ ואמרו לא נטמאת וכמו שכתבתי דכיון דקיימא לן כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ופסולים רבים לא השיבי אלא כע"א הרי דברי הפסולים הרבים בטלים:

יט ומה שכתב היו כולן פסולים הלך אחר הרוב וכו'. מבואר בלישנא בתרא עשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד. ומה שכתב היו מחצה על מחצה הרי זו שותה. פשוט הוא דהוי ספיקא ומספיקא שתיא ועיין במה שכתב רבינו בספ"ט מהלכות רוצח:

כ כל סוטה שאמרנו שאינה שותה וכו'. דין זה פשוט בטעמו:

אשה

משנה למלך

ומה שלא בדקוה מטומאה האחרת משום דהיו בה עדים: **אלא** שעדיין היה אפשר לומר אליבא דרב ששת דעדי טומאה אחרת אינן מונעין בדיקה מטומאה זו ששתתה. ולפי זה הוה ניחא מתניתין דמנחתה נשרפת שבאו עדים מטומאה אחרת וכדין נתקדשה שהרי היתה עומדת לבדוק טומאה זו שקינא לה ומה שנשרפת הוא מפני שכבר היא בדוקה שהיא טמאה דהא אליבא דרב אע"פ שהמים בודקין מנחתה נשרפת כמבואר אלא דס"ל לרב דכיון דלרב ששת עדי טומאה אחרת מונעין בדיקת אותה הטומאה ה"נ מונעין בדיקת טומאת אחרת דכיון דהית ליה דכל היכא דאיכא עדים אין המים בודקין אותה טומאה ה"נ מונעין בדיקת טומאה שמתמתה שתתה ולפי זה לכ"ע כל היכא דבאו עדי טומאה אפילו מאחר ליכא לא שתייה ולא הקרבה שהרי כבר היא בדוקה ואפילו באו עדים בין קידוש להקרבה או שזינתה בין קידוש להקרבה היתה מנחתה נשרפת אלא דרב ורב ששת היו חולקים בבדיקת המים דלרב אפי' שהיו עדים במדה"י היו בודקין ולרב ששת לא היו בודקין וכדכתיבנא: **וכל** זה הוא כפי דרכנו. אך אליבא דרש"י דרב ששת לא אמרה אלא בעדי טומאה זו דסתירה א"כ רב שהקשה לו ממתני' נראה דס"ל דמתניתין איירי שעדים אלו הם עדי טומאה דסתירה זו שקינא לה וכ"ת מי דחקו לרב לומר דמתניתין מיירי בעדי טומאה זו אימא דמיירי בעדי טומאה אחרת וכ"ת דפשטא דמתניתין ס"ל דמיירי בעדי טומאה זו שקינא לה זה לא יתכן דהא שזינתה מפרחי כהונה הוא פשטא דמתניתין. אשר ע"כ נראה דס"ל לרש"י דהא דאמרינן דאם באו עדי טומאה דמנחתה נשרפת הוא דוקא בעדי טומאה זו בעליה היו מביאין את המנחה כדי לבודקה ועכשיו שבאו עדים כבר נבדקה מטומאה זו ומש"ה מנחתה נשרפת אבל אם באו עדי טומאה אחרת כיון מקריבין מנחתה ומנחה זו היתה בודקת טומאה זו דמי שקינא לה ומש"ה הקשה לרב ששת דהא קתני מתני' דאם באו עדי טומאה זו דהיתה נשרפת ואמאי תיגלי מלתא [illegible]

[illegible]

טומאה שזינתה בין קינוי לסתירה או אחר סתירה מכו בנשקה אותה מאחר שאינו יכול לגלגל עליה על מה שעבר. וא"ת שלא נשקה אותה מאחר שאינו יכול לגלגל עליה על מה שעבר א"כ היכא דבאו עדים בין קידוש כלי להקרבה שכתבנו דלדעת רש"י אם עדים אלו היו עדי טומאה אחרת היו מקריבין מנחתה אם עדים אלו באו קודם שתייה איך יתכן להקריב מאחר דליכא שתייה. וא"כ קשה דמה הקשה רב לרב ששת ממתניתין אימא דעדים אלו הם עדי טומאה אחרת ומנחתה נשרפת משום דליכא שתייה אך המנחה נתקדשה לפי שראויה היתה ליבדק מטומאה זו שקינא לה בעלה. וכ"ת דס"ל דעדים אלו באו אחר שתייה מי דחקו בזה עד שהוצרך רב יהודה לומר שזינתה בעזרה. ועוד שכבר כתבנו דמתניתין איירי קודם שתייה דקתני האומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ואולי נאמר לדעת רש"י דלעולם משקין אותה אלא שלא היה מגלגל עליה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר שהרי ידענו שנטמאה מאיש אחר ואין נשביע אותה לשקר אלא דס"ל דלא תמנע השתייה משום דליכא גלגול ולפי זה מתני' איירי קודם שתייה ולא בעי לאוקומה כשבאו עדים מטומאה אחרת משום דאם עדים אלו הם מטומאה אחרת היינו משקין אותה בלא גלגול והיתה מנחתה קרבה וכ"ת דהבעל לא ירצה להשקותה בלתי גלגול הא לא קשיא כלל משום דאם הבעל אינו רוצה להשקותה הרשות בידו אפילו היכא דליכא קפידא דגלגול והכא אם הבעל אינו רוצה להשקותה אינו מפסיד כלום דאף דבעלמא כשאינו רוצה להשקותה חייב בכתובה הכא כתובה ליכא שהרי באו עדים שנטמאה פעם אחרת ואם הוא רוצה להשקותה עכשיו משום טומאה זו בלא גלגול הרשות בידו ומקריבין מנחתה. אחר כל אלה הדברים עדיין אני נבוך בפירוש סוגיא זו עד יערה עלינו רוח ממרום קדשו. ועוד אוסיף ידי בזה אם יגמור ה' בעדי. (*א"ה עיין פ"ג מהלכות אלו דין כ"ג):

טו אף חמש נשים ששונאות זו את זו. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"ב מהלכות גירושין דין י"ו שכתב דלדעת הרמב"ם ז"ל הני נשי למדו לבוא דבר שקר והשבינן לה כאשת איש [illegible]

[illegible] בודאי וכ"מ אם באה עליה שאינה נוקה ודוק):

וכן

הגהות מיימוניות

[ד] לשון תוספתא שם באו שנים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת או שבא אחד ואמר נטמאת ואחר כך באו שנים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה [illegible] ידעני שלא נטמאת לפיכך שותה שנתבטלו דברי האחד ואוקמה אחזקת ספק עכ"ל:

[ה] שם בסוטה כתב בה"ג: שאין מוציאין ע"י עדי טומאה עד שיראה כמכחול בשפופרת ור"ח כתב שאין צריך רק שיראו אותם דבוקים זה בזה ונוהגין כדרך מנאפים וכן פסק [illegible] בירושלמי פרק כיצד [illegible] היא מסקנת הרא"ש ז"ל בפסקי דשבית פרק כיצד (דף יז):

פ״ב א אשה שקינא לה ונסתרה וכו׳ וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה וכו׳. מבואר במשנה פרק היה נוטל (דף כ׳). ומה שכתב והלא בלא כתובה יתבאר רפ״ג. ומה שכתב וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר שנסתרה וכו׳. משנה פרק ארוסה (דף כ״ד):

ב ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות וכו׳ ואלו הן ארוסה ושומרת יבם. משנה ר״פ ארוסה: ומה שכתב וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוגינוס. נראה שהטעם משום דכתיב והביא האיש את אשתו איש לאפוקי קטן אשה לאפוקי קטנה ותו דרשי׳ איש ודאי לאפוקי אנדרוגינוס: ומה שכתב ואשת הסומא ואשת החגר או האלם וכו׳ או שהוא כרות יד וכן החגרת והאלמת והסומא וכרותת ד. בסוף פרק ארוסה (דף כ״ז): ומה שכתב מי שאינו שומע. שם במשנה ואלו ב״ד מקנים להם מי שנתחרש בעלה או נשתטה וכו׳ לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה ובברייתא בגמרא מייתי לה מקראי:

ג ומה שכתב הרי הוא אומר אשה תחת אישה עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלם כמותה. סוף פרק ארוסה וצריך טעם למה השמיט רבינו שוטה ושוטה:

ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה וכו׳: כתב הראב״ד והלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינה התראה [שאין לה דעת אלא אם זינתה אסורה לבעלה כהן] ואין לחלק בין קטנה לקטנה לענין פיתוי וכו׳. והרב המגיד בפ׳ ג׳ מאיסורי ביאה כתב ליישב זה ואח״כ כתב שמצא בירושלמי פרק קמא דסוטה ובפ״ב קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה וסייס וכהד ומעתה צריכים אנו ראיה גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה עכ״ל. ול״נ שהראיה שהביא ה״ה לדברי רבינו מההיא דפ״ק דכתובות (דף ח׳ ט׳) ראיה טובה היא וההיא דירושלמי לא מכרעא דאיכא למימר דס״ל לירושלמי כההיא דפ׳ ארבעה אחין וליתא מקמי ההיא דפרק קמא דכתובות וא״כ על מ״ש רבינו ממה שכתב בנדה (דף כ״ב) והיא לא נתפסה אסורה וכו׳ ואיזו שקידושיה וכו׳ מוכח בהדיא דדוקא קידושי טעות כגון קידושי קטנה דאין מעשיה כלום שהיא בת מיאון וכדפירש״י שם והכריחו התוס׳ דבקידושי קטנות נמי איירי הא בקידושי קטנות שאינם קידושי טעות כגון שקידשה אביה אסורה וזהו שחילק רבינו

והשתייה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד כמו שבארנו:

פרק שני

א אשה [א]שקינא לה ונסתרה אין כופין אותה לשתות. אלא אם רצתה ואמרה הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרה על בעלה לעולם ואינה שותה. וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופין אותה לשתות ותצא בלא כתובה. וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר שנסתרה הרי זו אינה שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא אסורה [עליו] לעולם: ב ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אע״פ שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצים להשקותן אלא יוצאות [ב]בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה נשים הן ואלו הן. ארוסה. ושומרת יבם. וקטנה אשת הגדול. וגדולה אשת הקטן. ואשת אנדרוגינוס. ואשת הסומא. ואשת החגר או האלם. או מי שאינו שומע. או שהוא כרות יד. וכן החגרת. והאלמת. והסומא. וכרותת יד. ושאינה שומעת. כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות: ג ומניין שאינה ראויה לשתות שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה. תחת פרט לארוסה ושומרת יבם שאינה תחת אישה. אשה פרט לקטנה. תחת אישה פרט לאשת קטן ואשת אנדרוגינוס שאינו איש. ונעלם מעיני אישה פרט לאשת סומא. והעמיד הכהן את האשה פרט לחגרת. ונתן על כפיה פרט למי שאין לה כף או שהיתה עקומה או יבשה שאינה יכולה ליקח בה. ואפילו כפה אחת שנאמר כפיה. ואמרה האשה פרט לאלמת. ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת. והרי הוא אומר אשר תשטה אשה תחת אישה עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלם כמותה. הא למדת שכל דבר שמעכב אותה מלשתות מעכב את בעלה מלהשקותה. וכל המעכב את הבעל מלהשקותה מום כמוהו מעכב אותה מלשתות: ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה. [ג]לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שבארנו. אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן *לא נאסרה עליו:

השגת הראב״ד

* לא נאסרה עליו: כתב הראב״ד ז״ל והלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינה התראה ואין לחלק בקטנה לענין פיתוי לומר קטנה בת מיאון אין לה רצון ויתן את הנער שאו אנוסה אלא כולן שוות להתפתות בקלות הדעת עכ״ל:

קינא

א סמ״ג עשין נ״ו: ב טור אה״ע סי׳ קע״ו שם לשון העמוד וההשגה:

משנה למלך

פ״ב א וכן אם אמר בעלה וכו׳. דין זה הוא משנה ר״פ ארוסה. ואני תמיה בדין זה דנהי דעיכוב השתיה בא ממנו מ״מ למה נוטלת כתובה דהא תנן בפרק המדיר (דף ע״ב) ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו׳ ואין ספק דאשה היא שנתייחדה עוברת על דת משה היא דהא קי״ל דיחוד אסור מן התורה וכדאיתא פ״ב דע״ז ואע״פ שרבינו בפכ״ב מהלכות איסורי ביאה דין ב׳ כתב ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה זהו לפי סברתו דכל דבר שאינו מפורש בכתוב לא קרי ליה דבר תורה וה״ס שם העתיק סוגיא דע״ז דאמרינן דיחוד עריות מן התורה ועוד דאף דנימא דאין איסורו כי אם מדרבנן מ״מ פשיטא דלא גרע יחוד מראשה פרוע בקלתה דאליבא דכ״ע אין איסורו כי אם מדרבנן ואפ״ה יוצאה שלא בכתובה ובפ״ד דסוטה (דף כ״ה) אמרינן איבעיא להו עוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה או אינה צריכה והוו בעו למיפשטה מכמה מתניות דאינן שותות ואפ״ה מקנא להו למאי לאו לאפסודי כתובה ופירש״י שם לאפסודי כתובה ואי לאו דקני לא מפסדא אלמא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אחרים עד כאן. הרי לך מבואר דאשה שנתייחדה עם אחרים עוברת על דת היא. וראיתי להרב תה״ד סי׳ רמ״ב שכתב ככל אשר כתבנו יע״ש. וא״כ אשה זו שנסתרה אחר קינוי דנמצא דעברה על דת אחר התראה כי נמי בעלה אינו רוצה להשקותה אמאי נוטלת כתובה יאמר לה הבעל הן לו יהא שאת טהורה אני רוצה לגרשך לפי שעברת על דת אחר התראה ולא תטול כתובה ולדידי הוה ראוי שאפילו ששתתה ונמצאת טהורה אם היה בעלה רוצה לגרשה לפי שעברה על דת לא היתה נוטלת כתובה. ולא די לנו זה אלא שהוסיפו לומר דאפילו אם לא היה רוצה להשקותה או שבעלה בדרך שאינה יכולה לשתות דנוטלת כתובה ולא ידעתי למה מאחר שעברה על דת משה אחר התראה. והנה הייתי לומר דכיון דקי״ל דבעינן התראה צריך שההתראה תהיה בשעת מעשה דומיא דכל התראות שנזכרו בתלמוד דבעינן שתהיה ההתראה בשעת מעשה וא״כ זו שנסתרה אי משום עוברת על דת בא להפסידה כתובה אינה מפסדת שהרי הקינוי שהוא ההתראה לא היה בשעת הסתירה ומה שמפסדת כתובה הוא מבוס דנאסרה עליו מן הספק קודם שתיה מגזירת הכתוב וא״כ כל שעיכוב השתיה הנה זה בא ממנו אינה מפסדת וההיא דפ״ד דסוטה שכתבנו הכי מיתפרבא דאי אמרת בשלמא דצריכה התראה מש״ה מקנין לנשים שאינן ראוין לשתות כדי להפסידן כתובה ולהו משום דקינוי חשיב התראה אלא משום דכיון דקינא לה ונסתרה נאסרה עליו משום סוטה והפסידה כתובה אבל אי אמרינן דאינה צריכה התראה למה לי קינוי תיפוק ליה דמשעה שנסתרה הפסידה כתובה. אלא שכל זה אינו שהרי כתב המרדכי בפרק המדיר דלא בעינן התראה בשעת מעשה וא״כ הדרא קושיין לדוכתא דזו שקינא לה ונסתרה הפסידה כתובה משום דעברה על דת אחר התראה. וראיתי תשובה אחת למהר״ם והיא בתשובת הרשב״א סי׳ תתס״ו שכתב גבי עוברת על דת שמתרין בה בעדים הזכרי שלא תעבורי עוד ואם תעבורי עוד תפסיד כתובתיך ותצאי בלא כתובה ע״כ וכ״כ הרא״ש בסוף כלל ל״ב וז״ל ומ״ש שהפסידה כתובה היינו דוקא כשהתרו בה תחלה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתיך ע״כ. והן הן הדברים שכתבנו בשם רבו מהר״ם ז״ל וכ״כ הרא״ש באותו כלל סי׳ ח׳ יע״ש. א״כ נמצינו למדין דקינוי לא חשיב התראה להפסידה כתובתה מדין עוברת על דת שהרי אינו אומר לה שתפסיד כתובה אם תסתר. וכזה ניחא דכל שבעלה אינו רוצה להשקותה דנוטלת כתובה משום דאי משום עוברת על דת הרי לא התרה בה שאם תעבור תפסיד כתובה ואי משום דנאסרה עליו הרי היא רוצה לשתות ואם הוא אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובתה וההיא דפרק ארוסה יש ליישבה כדכתיבנא לעיל:

אך ראיתי בהס״ג פרק המדיר שכתב בשם ריא״ז וז״ל ונראה בעיני שאין צריך להתרות בהן ולהודיען שמפסידות כתובתן אלא אפילו אם התרו שלא ינהגו מנהגות הרעות הללו והן מחזיקות ברשען יוצאות בלא כתובה ע״כ. וכפי דברי ריא״ז הללו הדרא קושיין לדוכתא. וראיתי למהרח״ש שתפס דברי ריא״ז וכתב שדברי הרא״ש לאו בדוקא. הן אמת שהדבר קשה בעיני שהרב והתלמיד בסגנון אחד יאמרו דבריהם שלא בדקדוק מ״מ מסתייה דרב גובריה אמרה וא״כ הדרא קושיין לדוכתה:

והנראה אצלי דבירורן של דברים הוא זה דכל אותן ששנינו בפרק המדיר ביוצאות בלא כתובה לאו משום דאינהו עבוד איסור דלא מצינו בשום מקום דאם האשה אכלה חלב ודם שתצא בלא כתובה אלא דעוברת על דת דוקא שמכשלת את בעלה ונודרת ואינה מקיימת משום דקי״ל בעון נדרים בנים מתים אבל משום איסורא דידה לא היתה מפסדת כתובה וכמ״ש הרא״ש כלל ל״ב סי׳ ח׳ יע״ש. ודת יהודית שיוצאה בלא כתובה התם לאו משום איסורא דידה הוא אלא כיון שעשתה דבר פריצות אימור זונה היא וזינתה תחתיו ומש״ה הפסידה כתובתה לא משום האיסור עצמו ולפיכך בהתברר לנו דאשה זו שעברה על דת יהודית טהורה היא ואין בה עון אשר חטא כגון ע״י שתיית מי סוטה פשיטא דאינה מפסדת כתובה שהרי לפי שעשתה איסור לא משני זה תפסיד כתובתה. ומש״ה במי שבעלה אינו רוצה להשקותה והיא אומרת שרוצה לשתות ולברר שהיא טהורה והוא אינו רוצה לברר אינה מפסדת כתובה וזה נ״ל שהוא אמיתותן של דברים. ואותם התירוצים שכתבנו לעיל מלבד מה שדחינו אותם דהם דלא כהלכתא עוד יש לדחות אותם דהכי תיקשי דאמאי בפ״ד דסוטה כשנסתפקו אי עוברת על דת צריכה התראה או לא אמאי לא פשטו ממתניתין דקתני דמי שבעלה אינו רוצה להשקותה דנוטלת כתובה ואם איתא דכל עוברת על דת לא בעיא התראה אמאי נוטלת וכי משום דקינא לס תעדיף כחה דנסי שכתבנו דקינוי לא חשיבא התראה אי משום דאינו בשעת מעשה ואי משום דלא אמר שתפסיד כתובה בעוברת מ״מ כפי הנד דלא בעיא התראה א״כ דל מהכא קינוי תיפוק ליה דמפסדת כתובה משום עוברת על דת אלא ודאי כדכתיבנא דנהי שאם לא היה קינוי היתה מפסדת כתובה משום פריצותא ולא היה יכול להתברר משום דאינה שותה אא״כ קדם קינוי אבל כל שקדם קינוי והיא אומרת שהיא טהורה ורוצה לשתות אם הבעל מעכב השתיה נוטלת כתובתה: ודע דהא דאמרינן שאם אמר שאינו רוצה להשקותה דאינה שותה ונוטלת כתובתה מכי אמר שאינו רוצה להשקותה שוב אינו יכול להשקותה וזה נלמד מסוגיא דאמרינן בפרק האשה רבה (דף נ״ח) מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט ואפילו אמר אין אני משקה. הרי מוכח מכאן מכי אמר שאינו רוצה להשקותה שוב אינו יכול להשקותה. והתוספות הקשו דמנ״ל דכשאומר איני רוצה להשקותה דשוב אינו יכול להשקותה ותירצו בשם ר״י דיש להוכיח קצת דקתני איני משקה במתני׳ דסוטה בהדי הנהו דמנחותיהן נשרפות שאין ראויות עוד לשתות ע״כ:

או שבעלה בעלה אחר שנסתרה וכו׳. (*עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפרקין דין ח׳:)

ב וקטנה אשת הגדול וכו׳. (א״ה עיין כ״מ שכתב הטעם דכתיב והביא האיש וכו׳. ולא ידעתי למה הוצרך לזה דהא רבינו עצמו בהלכה ג׳ מפרש שנלמד מפסוק אשה תחת אישה ועיין תי״ט ספ״ד שהקשה על דרשא ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת שכתב רבינו מכין לו דבגמרא ת״כ איש איש לרבות אשת חרש כו׳ שב״ד מקנין לה כו׳ עכ״ל ולק״מ. דהם מיירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר ורבינו מיירי שאינו שומע אבל מדבר וקינא לה ע״י עצמו אפ״ה אינו משקה אותה. ומ״ש מכין לו דרשה זו בספרי איתא הובא בילקוט):

ד קטנה שהשיאה אביה כו׳. (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי״א מהלכות איסורי ביאה דין ט׳ ד״ה הן אמת): בשגגה

מגדל עוז

לא לס ונסתרה עד מעכב אותה מלשתות. פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ״ד): שהשיאה אביה כו׳ אבל הקטנה בת מיאון עד לא נאסרה עליו. פרק ב״ש (דף ק״ט) ופרק חרש (דף קי״ג) ופרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ״ד) ובירושלמי: כתב הראב״ד ז״ל והלא אמרו פיתוי קטנה אונס וכו׳: ואני אומר כבר הוכחתי זה פרק שלישי דאיסורי ומשנתו היא ג״ב

ה קינא לארוסתו או לזקוקתו ונסתרה אחר שנשאה הרי זו שותה כשאר כל הנשים. נשואה שקינא לה ונסתרה קודם ^א^שיבעול אותה בעלה אינה שותה ויוצאה בלא כתובה ואסורה עליו לעולם שנאמר ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל לשכיבת בועל: ו הגיורת והמשוחררת ואשת הגר ואשת עבד משוחרר וממזרת ואשת * ממזר ואשת סריס חמה או סריס אדם המותרות לבעליהן הרי הן ככל הנשים ושותות: ז מעוברת ומניקה מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא. ^ב^אשה העומדת לשתות ומת בעלה קודם שתשתה אינה שותה ולא נוטלת

כסף משנה

רבינו בין בת מיאון ללאו בת מיאון: ה קינא לארוסתו או לזקוקתו ונסתרה אחר שנשאה וכו'. ברייתא פרק ארוסה (דף כ"ה): נשואה שקינא לה ונסתרה קודם שיבעול אותה בעלה וכו'. בפרק ארוסה (דף כ"ד):

ו הגיורת והמשוחררת וכו'. שם אשת ממזר לממזר ואשת נתין לנתין ואשת גר ועבד משוחרר ואיילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה. ומשמע דאשת ממזר לממזר פירושו אשה שהיא ממזרת והיא נשואה לממזר שאין איסור בנישואין אבל ישראלית לממזר או ממזרת לישראל יש איסור בנשואיה אינה שותה שהרי אין המים בודקין אותה מפני שאין האיש מנוקה מעון ולפיכך נראה שהגירסא הנכונה בדברי רבינו וממזרת אשת ממזר. ומ"ש ואשת סריס חמה וכו' שם (דף כ"ד) במשנה אשת סריס שותה [ומותרת לבעלה] ופירש"י בגמרא דבסריס חמה [קאמר] דמותר לקיימה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכא וכתבו התוספות ולא ידעינן מנא ליה דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה עכ"ל. ואני אומר דלא איירי רש"י בהכי דלא מיקרי סריס אדם אלא בשלטה יד אדם ממש באיברי ההולדה וקרא דמייתי פצוע דכא וכרות שפכה ורבינו שכתב או סריס אדם המותרות לבעליהן נ"ל דמיירי בששתה כוס של עיקרין שמותרות לו וקרי ליה סריס אדם לפי שע"י אדם בא לו:

ז מעוברת ומניקה שקינא לה בעלה וכו'. ברייתא פרק ארוסה עלה כ"ו מעוברת ומניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה. ופירש"י מעוברת עצמו שהיתה אשתו מעוברת וקינא לה או שותה ולא אמרינן לא לקטליה לולד:

אשה העומדת לשתות ומת בעלה וכו'. משנה פרק ארוסה (דף כ"ד) מתו בעליהן קודם שישתו ב"ש אומרים נוטלות כתובה ולא שותות וב"ה אומרים [או] שותות או לא נוטלות כתובתן ובפרק החולץ (יבמות דף ל"ח:) פריך או שותות והביא האיש את אשתו אמר רחמנא וליכא אלא מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן וידוע דהלכה כב"ה:

כל

א טור אה"ע סי' קע"ו סמ"ג עשין מ"ח: ב יבמות דף לח: *עיין בכ"מ ובמ"ל:

משנה למלך

ה נשואה שקינא לה ונסתרה כו'. בפרק הכותב. וכל ביאה שאינו קונה ביבמה כגון ישן או שכור לא קרינן בה מבלעדי אישך ואינה שותה כן נראה להכרית מסוגיית הגמרא דפ"ד דסוטה (דף כ"ד) שהקשו והא שומרת יבם קרית לה אשתו מעלייתא היא וכ"כ התוס' ביבמות (דף נ"ח) ד"ה דהא יע"ש:

ו הגיורת והמשוחררת וכו'. (*א"ה עיין בספר אמונת שמואל סי' ז') הנה דין אשת הגר ואשת עבד משוחרר הוא ברייתא פ"ד דסוטה (דף כ"ו) ואמרינן בגמרא פשיטא מהו דתימא דבר אל בני ישראל ולא גרים קמ"ל ואימא ה"נ ואמרת ריבויא הוא ע"כ. וכן הגיורת והמשוחררת הוא משנה פ"ה דעדיות עקביא בן מהללאל אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכ"א משקין. וטעמא דעקביא פירש"י בפ"ג דברכות (דף י"ט) וז"ל ולא את הגיורת דבני ישראל אמור בפרשה פרט לאשת גר ועבד משוחרר ע"כ. והנראה דרש"י ס"ל דעקביא היה ממעט מבני ישראל הגיורת ואשת הגר דהוא בעי דשניהם יהיו ישראלים ורבנן כי היכי דס"ל דואמרת אתא לרבות אשת הגר ה"ה דרבי נמי הגר. ולא ידעתי למה לא הוזכר מחלוקתם כי אם בגיורת ולא בגר. וראיתי לרבינו עובדיה ז"ל שפירש דטעמיה דעקביא הוא משום דכתיב לאלה ולשבועה בתוך עמך פרט לאלו שאינן בתוך עמם ע"כ. ולפי דבריו ניחא דאפשר דעקביא מודה באשת הגר ואשת עבד דמשקין אותן מריבויא דקרא דואמרת ובסברת חכמים. והראב"ד כתב דבספרי מפיק לה מדכתיב כי תשטה אשתו והיה דורש עקביא שהיא שוטה תחתיו ולא שכבר שטתה כל ימיה כלומר מאחר שהוא יודע בה שהיא למודה לזנות כבר נכנס בה ע"ד כן ואין ראוי לומר בו ועבר עליו רוח קנאה ורבנן סברי אשה תחת אישה מ"מ ע"כ. וגם כפי פירושו לא נחלק עקביא כי אם בגיורת ולא בגר. עוד הביא הראב"ד ירושלמי דספ"ב דסוטה עלה דמתניתין דעדיות במה אנן קיימין אם בגר שנשא בת ישראל כבר כתיב בני ישראל ולא גרים אם בישראל שנשא גיורת כבר כתיב והביא האיש את אשתו אלא אנן קיימין בגר שנשא גיורת מ"ט דעקביא בני ישראל ולא גרים מ"ט דרבנן ואמרת אליהם לרבות כל האמור בפרשה ושכב איש אותה איש שכיבתה אוסרתה בעלה מקנא לה ואוסרה ע"כ. והנראה דס"ל להירושלמי דוהביא האיש את אשתו הוא ריבוי לרבות ישראל שנשא גיורת שמשקה אותה. אך לא ידעתי אמאי לא נקט קרא דוקינא האיש את אשתו והראב"ד תמה על זה ותמיהא לי טובא לרבנן מ"ש מגר שנשא בת ישראל דאיכא למימר משום דריבויא גופיה משמע שיהיו שניהם שוין דכתיב אליהם מיהו גר שנשא בת ישראל ממעטינן ליה מבני ישראל ע"כ. ואני תמיה על הירושלמי הזה שאם עקביא מודה בישראל שנשא גיורת אמאי קאמר אין משקין את הגיורת דהא טעמיה הוא משום דהבעל הוא גר דאי משום דידה היו משקין אותה מדכתיב והביא האיש את אשתו ואולי משום רבנן נקט הכי דטעמייהו הוא משום דכיון דנשא גיורת משקין אותה. ורבינו ז"ל לא חשש לזה הירושלמי משום דהברייתא השנויה בתלמודא דידן קאמר בהדיא דאשת גר שותה. ולא ידעתי איך תתיישב ברייתא זו אליבא דהירושלמי דאתיא דלא כמאן. ואולי נאמר דס"ל דמיירי בגר שנשא גיורת וזאת הברייתא היא סברת חכמים החולקים על עקביא. ומאי דאמרי' בגמרא ואמרת ריבויא הוא הכוונה היא דכתיב אליהם וכמ"ש הראב"ד דמשמע שהם שוים. ובזה יתיישב קושיית התוס' שהקשו תימה והא אפיקתיה לעיל לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי ולפי הירושלמי ניחא דמלת אליהם קא דרשי: ואשת סריס חמה או סריס אדם כו'. הנה רש"י (בדף כ"ו) כתב דמתני' בסריס חמה קאמר דמותר לקיימה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכא והתוס' תמהו על רש"י דמנ"ל דסריס אדם כגון ששתה כוס של עיקרין דאסור לקיימה. ומרן ז"ל כתב ואני אומר דלא איירי רש"י בהכי דלא מיקרי סריס אדם אלא בשלטה יד אדם ממש באברי ההולדה וקרא דמייתי פצוע דכא וכרות שפכה ורבינו שכתב או סריס אדם המותרות לבעליהן נ"ל דמיירי בששתה כוס של עיקרין כו'. ול"נ דרבינו מיירי בסריס אדם ממש שהוא פצוע דכא אלא דמיירי שנשא גיורת או משוחררת או נתינה או אמה מן הספיקות שכל אלו מותרות לפצוע דכא וכמ"ש רפי"ו מהלכות איסורי ביאה. וזהו שכתב המותרות לבעליהן שההיתר בא מצידן וזה נ"ל שהוא פשט דברי רבינו. ואני תמיה על רש"י והתוספות דאמאי לא אוקמוה למתניתין דקתני אשת סריס שותה דמיירי בכל גווני סריס ומיירי שהנשים היו מותרות להם כדכתיבנא. ודע שראיתי לרש"י בר"פ ארוסה שכתב אשת סריס כגון שנסתרה לאחר שנשאה דקדמה שכיבת בעל לבועל ע"כ. ובגמרא עלה דמתניתין אמרינן פשיטא מ"ד מבלעדי אישך אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל ופי' רש"י קמ"ל דלמיקדם שכיבת בעל לבועל הוא דאתא וסריס בר שכיבה הוא ואע"ג דלאו בר זריעה הוא ע"כ. ודברי רש"י אלו סותרים מ"ש במתניתין דמשמע דסריס לאו בר שכיבה הוא. ואי לאו דברי רש"י שבגמרא לא הוה קשה כלל משום דהס"ד היה דדילמא לעולם בעינן שיהיה ראוי לשכיבה וכן פירש"י מבלעדי אישך משמע דאישה בר הכי הוא ומאי דקאמר קמ"ל ה"ק דלא אתי קרא אלא לומר לשיקדום שכיבת הבעל אבל לא בעינן שיהיה בעת ההשקאה בר הכי. והרב חידושי הלכות כתב דמ"ש בדברי רש"י דמתני' אינו מדברי רש"י אלא גליון הוא וכפי' שנים אינו בפירש"י דמתני'. ולדידי דברי רש"י שבסוגיית הגמרא צריכין תלמוד דאם הס"ד דמהו דתימא הוא דניבעי שיהא בר שכיבה בשעת שתייה א"כ לא הו"ל אלא קמ"ל דלא בעינן שיהיה בר הכי אלא דהקפידא אינו אלא שיקדום שכיבת בעל. ומ"ש דסריס בר שכיבה אינו ענין לזה. ועוד דאי סריס בר שכיבה אף דנימא דלעולם בעינן שיהיה בר שכיבה לא מימעיט אלא הסריס. ואם הס"ד הוא משום דלא קדמה א"כ מאי קאמר קמ"ל דלמיקדם הוא דאתא וזה כבר ידענו אותו ולא הו"ל אלא קמ"ל דבר שכיבה הוא. ודברי רש"י שבפי' המשנה נ"ל שהם כפי הקושיא דפריך פשיטא דס"ל דהתלמוד שהקשה פשיטא הוא משום דס"ל דמתני' איירי בשנסתרה א"כ דאם לא לא קדמה ומש"ה הקשו פשיטא ותירצו דאינו אלא מתני' איירי בסריס קודם שנשאה ואפ"ה משקה אותה משום דבר שכיבה הוא אף שאינו בר זריעה והשמיענו מתני' דלא תימא לא קדמה שכיבת הבעל קמ"ל דקדמה וידוע הוא שדרכו של רש"י ז"ל לפרש המשנה כפי הס"ד ודו"ק. ודע דבברייתא תנן ואשת נתין לנתין ורבינו השמיטו ולא ידעתי למה: וממזרת ואשת ממזר. הנה מרן ז"ל הביא הברייתא השנויה בסוטה פ"ד (דף כ"ו) דקתני אשת ממזר לממזר וכתב ומשמע דאשת ממזר לממזר פי' אשה שהיא ממזרת והיא נשואה לממזר וכו' ולפיכך נראה שהגירסא הנכונה בדברי רבינו וממזרת אשת ממזר ע"כ. ולא ידעתי מי הכניסו בדוחק זה ורש"י פי' אשת ממזר לממזר כלומר אשה הראויה לממזר ע"כ. וכוונתו היא כגון גיורת ומשוחררת דמותרת לממזר וזהו אשת ממזר הראויה לממזר. והגירסא בדברי רבינו היא כמו שהיא כתובה בספרים וממזרת ואשת ממזר והיינו גר שנשא ממזרת או גיורת שנשאת לממזר. ומ"ש המותרות לבעליהן קאי לכל השנויים שם דהיינו הגיורת והמשוחררת שלא יהיו בעליהן כהן וממזרת ואשת ממזר כמו שכתבנו. וסריס נמי שנשא גיורת או משוחררת וכמ"ש לעיל. ומאי דאמרינן בגמרא מ"ד אפושי פסולין לא ניפוש קמ"ל דינא הכי דבין ממזר שנשא גיורת או גר שנשא ממזרת הולד ממזר וכמ"ש רבינו בפ"ט מהלכות איסורי ביאה דין ז' יע"ש:

ז מעוברת ומניקה וכו'. ברייתא בסוטה פ"ד (דף כ"ו) מעוברת ומינקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובה. ופירש"י ולא אמרינן לא ליקטלוה לולד ע"כ. וזהו שכתב רבינו משקה אותה כמות שהיא דס"ל דהידושא דברייתא היא שאין ממתינין לה עד שתלד וגבי מניקה איכא נמי סכנה לולד אם תמות במכירתו וכדאמרינן בגמרא. אבל התוס' הקשו לרש"י דאמאי אית לן למיקטליה נמתין עד שתלד דהא דתנן בפ"ק דערכין האשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד התם גזירת הכתוב הוא ומהו גם שניהם לרבות הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטלינן משום דממונא דבעל הוא ע"כ. ומלבד מה שהקשו התוס' ע"ק לי דמדברי רבינו פי"ב מהלכות סנהדרין דין ד' מוכח דטעמא דאין ממתינין הוא משום עינוי הדין שכתב משנגמר דינו וכו' לפיכך עוברה וכו'. והנראה דס"ל לרבינו דעינוי הדין לא שייך אלא לאחר גמר דין ולפי דבריו שם נראה דקודם שנגמר הדין ממתינין לה וכן הוא דעת התוס' בספ"ק דערכין. וא"כ הכא גבי השקאת סוטה למה משקין אותה. ונראה דדוקא התם אמרינן דאין ממתינין מגזירת הכתוב שגזר שלא יענו את דינו משום דאם היא חטאה בעלה מה חטא שמפסיד הולדות ומש"ה איצטריך קרא ללמד שלא נחוש להפסד הבעל. אבל הכא שהבעל הוא רוצה להשקותה ובידו הוא שלא להשקותה מהיכא תיתי שנחוש להפסדו. והתוס' פי' דלעולם ממתינין וה"פ מעוברת עצמו אע"פ שקינא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאם קינא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה וכדאמרינן בירושלמי לא היו לו אשה ובנים ונולדו לו כבר נדחית שלא לשתות ע"כ. והחילוק הוא מבואר דשאני מעוברת חבירו ממעוברת עצמו. ומ"מ מ"ש כמו גבי מעוברת חבירו וכו' לא ידעתי כוונתם דאליבא דמאן קיימי. אי אליבא דר"מ אפי' שמת הולד או שהפילה אינה ראויה לשתות כיון דאיהו סבר דיוציא ולא יחזיר עולמית א"כ אפילו מת הולד נמי צריך להוציאה דע"כ לא אמרינן בפרק אע"פ והלכתא מת מותר אלא לרבנן דאית להו דלאחר כ"ד חדש מחזירה ומש"ה אמרינן מת מותר אבל אליבא דר"מ דקנים דלעולם לא יחזיר משום דעבר אדרבנן א"כ כי מת נמי כופין אותו להוציא וא"כ לעולם אינה ראויה לשתות דלא קרינן בה כי תשטה אשתו דאינה ראויה לאישות. ואי אליבא דרבנן לעולם היא שותה דראויה לאישות כיון שבידו להחזירה. ואי לאו דמספקינא הו"א לסגיה כל זה מדברי התוס' ולא היו מביאים ראיה כי אם מדברי הירושלמי דקיימי עלה דמתניתין דאיילונית וזקנה כו' דאינה שותה דכיון דאין לו בנים אינן ראויות לו ואמרו שאם נולדו לו בנים בין קינוי לסתירה אינה שותה שכבר נדחו מלשתות וכמו שפסק רבינו בפירקין דין י"א והוה ס"ד דמעוברת עצמו נמי כיון דצריך להמתין עד שתלד נמצא דבשעת הקינוי לא היתה ראויה לאישות וא"כ אפילו אחר שתלד לא תשתה לזה באה הברייתא ללמדנו דלא דמי: ודע דבמעוברת חבירו אפילו דקי"ל כחכמים דשותה מ"מ אליבא דתוס' צריכה להמתין עד שתלד דודאי לא גרע ממעוברת עצמו ולפי מ"ש לעיל אפשר דהכא אף רש"י ורבינו יודו דממתינין דשאני מעוברה עצמו דהולדות שלו ורשאי הוא בשלו ואינו רשאי בשל חבירו. וא"ת בין לרש"י בין לתוס' מאי אשמעינן הברייתא במעוברת עצמו הא ממעוברת חבירו ילפינן לה דע"כ לא קאמר ר"מ דאינה שותה אלא משום דאינה ראויה לו הא לאו הכי שותה ולרבנן כיון

דיכול

מגדל עוז

ביבמות פרק ב"ש קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה אסורה ליבם אלמא אם קדשה אביה הרי היא אשת איש גמורה וגם בירושלמי מצאתיה לדברי הכל כדברי רמז"ל וטעמא דכיון שקיבל בה אביה קידושין הרי היא כאשת איש גמורה כדילפינן בכתובות (דף כ"ד) ובכמה מקומות מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ואם זינתה ברצונה נאסרה כדילפינן פ"ק דסוטה ופרק מי שקינא ובכמה מקומות מדכתיב והיא לא נתפשה ומקנין לה כו' כדאיתא פרק ארוסה ושומרת יבם והקטנה בת מיאון אין לה רצון ופיתוי שלה אונס הוא ואפילו בעלה כהן מותרת ואין מעשים כלום כדאיתא ביבמות פרק ב"ש וכדמשמע פרק חרש. מעתה הבן דפיתוי קטנה אונס הוא שהקשה הראב"ד ז"ל אינה קושיא בענין זה כלל ומה שהקשה מענין התראה לא מצאנו כן אלא היכא דאיכא קינוי אסורה פרק מי שקינא ובזה עלו דברי רמז"ל על נכון ועדיין אני מוכרח להאריך בזה פ"ג דהלכות איסורי ביאה בג"ה: קינא לארוסתו עד לשכיבת בועל. בסוטה פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ד) ובכמה מקומות ופרק ראשון ופרק שני דכתובות: הגיורת והמשוחררת עד ככל הנשים ושותות. פרק ארוסה ושומרת יבם ופרק שני דעדיות:

ח כל איש שבא וכו' בזמן שהאיש מנוקה מעון

נוטלת כתובתה: ח כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו. ואפילו

א שבועות דף ס' יבמות דף נ"ח:

מעון גו'. ר"פ כשם (דף כ"ח): ופ"ם

משנה למלך

יכול להחזירה שותה. הא לא קשיא מטום דהו"א דמעוברת אכירו מיירי כשקינא לה לאחר שילדה וכ"מ אית ליה דאינה שותה משום דנשאה באיסור ואינה ראויה לו והכניס ס"ל דהיא ראויה לו אבל בעודה מעוברת עדיין לא למדנו אם שותה או אם מקנא לה אליבא דהתוספות וזה לא למדנו אלא ממעוברת עצמו ודוק:

ח כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו'. בסוטה ר"פ כשם תניא ונקה האיש מעון וגו' בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו וסבירא ליה לרבינו ז"ל דמדכתוב זה למדנו דכל מי שבא ביאה אסורה אין המים בודקין את אשתו. ולפי דבריו הא דתנן בר"פ ארוסה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין וממזר לא שותות כו' טעמא דכל הני הוא משום דאין האיש מנוקה מעון. (*א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות אלו דין י"ד.) וכ"כ רבינו בפירוש המשנה וז"ל עוד יתבאר לך כשאדם בעל אחר שהגדיל בעילה אסורה איזה איסור שיהיה המים המאררים אין עושים רושם באשתו לפיכך אלמנה לכ"ג והדומה לו כשנתבאר עליהם הקינוי והסתירה יוצאות בלא כתובה כו'. ונראה דממשנה זו הוציא רבינו הדין שכתב לקמן בפירקין דין ט' דאם היתה אשתו אסורה עליו ואפילו שניה אינה שותה משום דבמתניתין קתני חלוצה והדבר פשוט דאיסור החלוצה אינו אלא מד"ס. וראיתי למרן שכתב וז"ל ואפילו שניה כ"ל דמאחר דמשמע ליה דבא על ארוסתו בבית חמיו הוי אין האיש מנוקה מעון אע"פ שאינו אלא מד"ס ה"ה לשניה ע"כ. ותמהני דהא ערכיה ערכא לריך ומאן אמר לן דבבא על ארוסתו בבית חמיו חשיב דאינו מנוקה מעון דנהי דנדחוק עצמנו ליישב קושיית הראב"ד (*א"ה כמו שיתבאר לקמן בפירקין יע"ש.) מ"מ פשיטא דליכא ראיה מהתם. אבל הנכון הוא כמ"ש דרבינו מחלוצה יליף לה:

ואיכא לעיוני טובא אליבא דרבינו ז"ל מאי האי דנקט מתניתין אלמנה לכ"ג כו' דהיינו שנשא אשה באיסור תיפוק ליה דאפילו עבר עבירה אחת בימיו משהגדיל שוב אין המים בודקין אותו וכ"ש זה דכל ימיו באיסור קאי. והנראה דנקט הני משום דבעי למיתני ולא נוטלת כתובה ומי שבא ביאה אסורה דקי"ל דאין משקין אותה מ"מ אינה מפסדת כתובתה וכמ"ש רבינו לעיל בריש פירקין דאם בא עליה בעלה אחר שנסתרה ה"ז אינה שותה ונוטלת כתובה ודין זה הוא משנה ערוכה בר"פ ארוסה וטעמא דאינה שותה הוא משום דאינו מנוקה מעון דהא סוטה אסורה היא עליו עד שתשתה. אלא דאלמנה לכ"ג ודכוותייהו כיון דבסיבתן אינן ראויות לשתות אף דאין האיש מנוקה מעון אינן נוטלת כתובה. וכי תימא בא עליה בעלה לאחר שנסתרה אמאי נוטלת כתובה והלא היא היתה הסבה שלא תשתה. הא לא קשיא כלל משום דשאני בא עליה בעלה דהיא אומרת שהיא טהורה ואין כאן איסור כלל אבל לדידיה הוא מוזהר עליה בלאו הבא מכלל עשה ואפילו אם היא טהורה נענש בב"ד של מעלה וכמ"ש התוספות בר"פ כשם (דף כ"ח) ד"ה א יע"ש. ועוד נראה לי דמי שבא על אשה בלא קידושין דפשיטא דאינו מנוקה מעון דהא אליבא דרבינו לוקה וכמ"ש לעיל בריש הלכות אישות אם חזר ולקחה וקינא לה נהי דאינו יכול להשקותה משום דאינו מנוקה מעון מ"מ אינה מפסדת כתובתה ואף שהיא היתה סיבת העון. משום דדוקא היכא דהנישואין היו באיסור הוא דאמרינן דמפסדת כתובתה אבל היכא דהנישואין היו בהיתר אף שקודם לזה קדם לו עמה ביאה אסורה אינה מפסדת כתובתה והיינו טעמא דבא עליה בעלה אחר שנסתרה דאינה מפסדת כתובה לפי שנישואיה בהיתר היו: אך ראיתי לרש"י ז"ל דפירש דטעמא דמתני' הוא משום דכתיב כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר. וכתב דהכי תניא בספרי. וכן פי' רבי' עובדיה ז"ל ע"ש. ועלה בדעתי לומר דאפשר דרש"י ז"ל מודה לדינו דרבינו דכל מי שבא ביאה אסורה דאין המים בודקין את אשתו ומה שכתב דבראויה לאישות הכתוב מדבר הוא כדי לתת טעם למה שאינה נוטלת כתובה דאי משום דאינו מנוקה מעון היתה נוטלת כתובה אבל כיון דהיא מלד עצמה אינה יכולה לשתות אינה נוטלת כתובה דומיא דארוסה ושומרת יבם ומ"מ לא נסירא לי משום דאכתי קשה קרא למאי איצטריך למעט מי שאינה ראויה לשתות תיפוק ליה דאינו מנוקה מעון דהא ע"כ בבא עליה מיירי דאי לא הא קדם שכיבת בועל לבעל. וכ"ת קרא אתא להפסידה כתובה. הא ליתא דהא כתובה אינה מן התורה ואפילו לרשב"ג דאמר בפרק בתרא דכתובות דכתובת אשה דאורייתא כבר כתבו הראשונים דלאו משום דאורייתא היא אלא דאית ליה סמך מן התורה. (*א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות נערה בתולה דין ג' ועיין לקמן בפירקין דין י' ד"ה אך מה שאני תמיה.) ומטעם זה כתבו התוס' בפרק ארוסה (דף כ"ז) ד"ה אים דמאי דאמרינן איש איש לרבות אשת חרש כו' עיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל אבל להפסיד כתובתה לא אתי קרא יע"ש. ובזה ניחא לי הא דהקשה הראב"ד לרבינו (*א"ה לקמן בפירקין דין ט') כפי מה שהבין מרן שהוא מדמוקמינן בר"פ ארוסה דקרא איצטריך למעט ארוסה היכא דבא עליה בבית חמיו ועל זה הוקשה לו להראב"ד ז"ל דלמה לי קרא תיפוק ליה דאינו מנוקה מעון. ומאי קושיא אימא דקרא אתא למעט ארוסה כדי להפסידה כתובתה דאי משום דבא עליה ארוס ואינו מנוקה אינה מפסדת כתובתה אבל השתא דמיעט קרא ארוסה מפסדת כתובתה. אלא ודאי דלא ניחא ליה לאוקמי קרא להפסידה כתובתה משום דכתובת אשה אינה מדרבנן וכמו שהסכימו הראשונים ז"ל. וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דלמאי איצטריך קרא למעט אשה שאינה ראויה לאישות דאי לאוסרה לבועל ולבעל ולכהונה מילתא דפשיטא היא דכיון דאינה שותה אף שהוא הבה לדבר נאסרה בהלו שהרי אפילו לא רצה בעלה להשקותה נאסרה לבועל ולכהונה וכמ"ש רבינו (*א"ה לקמן בפירקין דין י"ב ובפי"א מהא"ב דין י"ב יע"ש): אשר ע"כ נ"ל דרש"י ז"ל חולק בדין זה דרבינו. וזה דרש"י בר"פ כשם שהביא ברייתא זו דונקה האיש מעון פירש שם וז"ל בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה משנאסרה עליו האשה הביא תבא את עונה שיבדקוה המים ע"כ. הרי שלא פירש אין האיש מנוקה מעון אלא בעבירה זו דבא עליה אחר שנסתרה. ולא מצאתי בשום מקום שיאמר רש"י דבשביל עבירה אחרת שלא יבדקו המים את אשתו. ובפ"ק דשבועות (דף ה') שהביאו ברייתא זו פירש"י שבא עליה אחר שנסתרה וכן בפ"ו דיבמות (דף נ"ח) ובפ"ק דקידושין (דף כ"ז) בכל מקומות אלו פירש"י דבא עליה אחר שנסתרה יע"ש. ופשטיה דקרא בהכי מיירי דהא ונקה האיש מעון הוא ללמד שקודם לכן היה בו עון אם בא עליה וכמ"ש רש"י בפירוש החומש ועל זה סיים הכתוב ואמר והאשה ההיא תשא את עונה דהיינו שיבדקוה המים אבל משום ביאה אחרת לא מלינו שתהא מעכבת שלא תבדק:

וראיתי להרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שהביא ברייתא זו דונקה האיש מעון וכתב וז"ל והנקיון הוא שלא בא עליה משקינא לה ונסתרה וי"מ שאם בעל הבעל שום בעילה אסורה כל ימיו אין המים בודקין אותה ע"כ. ולפי הנראה דבר זה שאנו דנין עליו הוא מחלוקת קדום דאיכא מ"ד דדוקא בא עליה אחר שנסתרה אין המים בודקין אבל משום ביאה אחרת לא תמנע הבדיקה ואיכא מ"ד דכל מי שבא ביאה אסורה אין המים בודקין את אשתו. (*א"ה כלומר דאי לאו דברי הרמב"ן הו"א למימר דרש"י לא פליג אהר"ם דאיהו נמי מודה דכל שבא ביאה אסורה אין המים בודקין אותו ומאי דנקט רש"י שבא עליה אחר שנסתרה לרבותא נקטיה דאע"ג דשבא על אשתו שנאסרה עליו ע"י קינוי וסתירה אינו לוקה כמ"ש הרמב"ם פי"א מהלכות גירושין דין י"ד אפ"ה אין המים בודקין דאינו מנוקה מעון כ"ש בשאר ביאות דחייבי לאוין וכיוצא. אך מדברי הרמב"ן משמע ליה להרב המחבר ז"ל דאיכא מ"ד דדוקא בא עליה אחר שנסתרה ועל זה הוקשה לו מסוגיא דפרק עגלה ערופה.) והרמב"ן סיים שם ח"ל והעולה מן ההלכה שאפילו היו בניו ובנותיו נואפים ולא כיהם גם לא היו בודקין ע"כ. ודברי הרמב"ן הללו הם גמרא ערוכה בפרק עגלה ערופה (דף מ"ז) דאמרינן התם וכי תימא עון דידיה אין עון דבניה ודבנתיה לא ת"ש לא אפקוד על בנותיכם כו'. ולא ידעתי למה לא הביא רבינו הלכה זו. הן אמת דמהלכה זו מוכח דמאי דאמרינן אין האיש מנוקה מעון הוא כולל לכל מי ש[illegible]ה אסורה שהרי מוכח שם דעון דבניו ובנותיו אפילו בעון דפנוים אין המים בודקין אותה וכן פירש רש"י שם מנוקה מעון ניאוף באשה האסורה לו בין מזו שנסתרה בין מאחרת. וזה סותר כל מה שהכרחנו בדעת רש"י דס"ל דדוקא בא עליה אחר שנסתרה אין המים בודקין אותה אבל בשביל ביאה האסורה לא תמנע הבדיקה וצ"ע: ולדעת רבינו ז"ל דאית ליה דכל ביאה אסורה מונעת בדיקת המים קשה הא דתנן בפרק היה נוטל (דף כ"ג) ואלו שמנחותיהן נשרפות כו' ותשיב בהדייהו שבעלה בא עליה בדרך ואמאי נקט עון זה הול"ל ושבעלה בעל ביאת איסור דהא לדעת רבינו אין הפרש בין איסור זה לשאר איסורים. הן אמת דרבינו כשהביא משנה זו לקמן בפ"ד דין י"ד לא הביא חלוקה זו דבעלה בא עליה בדרך ולא ידעתי למה וצ"ע. ואפשר לומר דלחידושא נקטיה משום דהו"א דדוקא ביאה אסורה שהיתה קודם קינוי וסתירה הוא דמעכב בדיקת המים ומש"ה מנחתה נשרפת אבל לאחר הסתירה סד"א דכבר נראתה לשתות ושותה. וכיוצא בזה כתב רבינו לקמן בפירקין דין י"א וז"ל היו לו אשה ובניה ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ומשקה אותה ע"כ. וא"כ היה אפשר לומר דכ"ש אם בעל בעילה אסורה אחר סתירה דשותה קמ"ל דלא אלא מנחתה נשרפת. וה"ה דהו"מ למימר מי שבעל ביאה אסורה אחר סתירה. אלא נקט כי האי גוונא דשכיח דהא מוסרין לו שני ת"ח. וכן הא דנקט במתני' פ"ק דסוטה (דף ו') ואלו אסורות לאכול בתרומה וכו' ושבעלה בא עליה בדרך משום חידושא נקטיה דאפילו בכה"ג אין המים בודקין אותה ומש"ה אסורה בתרומה וכן הא דתנן בר"פ ארוסה ושבעלה בא עליה בדרך נוטלת כתובתה ואינה שותה. הכא נמי איכא חידושא גבי אינה שותה וכמו שכתבנו ואיכא נמי חידושא גבי נוטלת כתובתה דאע"ם שהיא גרמה שלא תשתה אפ"ה נוטלת כתובתה: אך מאי דקשיא לי בדברי רבינו ז"ל הוא מהא דתנן בפ"ג (דף כ"ב) ר"ש אומר אין זכות תולה במים המרים וכו' ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרות טמאות היו אלא שתולה להן זכות. ואם איתא דכל ביאה אסורה מונעת הבדיקה הול"ל א"כ אתה מוציא לעז על הטהורות שהן אומרות טמאות היו אלא שבעליהן בעלו בעילת איסור. וכה"ג מקשה בגמרא בפ"ק לרב ששת דאית ליה דסוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה והקשו מהא דר"ש ותירלו לר"ש קאמרת לר"ש מדזכות לא תלו עדים נמי לא תלו ובסוף הסוגיא שהביאו ברייתא דממעט מקרא מי שיש לו עדים במדינת הים הקשו ור"ש נהי דזו"ז לא דריש והא איכא יש לה עדים במדינת הים ותירלו לא שכיח. וכתבו התוספות וה"ה בא עליה בעלה בדרך לא שכיח. ותירוץ זה ילדק אם אנו אומרים דדוקא עבירה זו מונעת הבדיקה שייך לומר דלא שכיח אם משום דהיו מוסרים לו שני ת"ח ואי משום דמאיסה היא גביה וכמו שאמרו בירושלמי עלה דהכיא דאמרינן בגיטין (דף פ"ח) דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים דאינה לריכה גט משום דאזדו לטעמייהו דאית להו לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מלא בה ערות דבר וכ"כ הרשב"א שם בחידושיו יע"ש. והכא נמי כיון דקינא לה ונסתרה לא חיישינן שמא בא עליה. אבל אי אמרינן דכל ביאה באיסור מונעת השתיה פשיטא דזה שכיח דהא רבי יוחנן תיקן זמן בגיטין משום זנות. ור"ל דפליג עליה ואמר זנות לא שכיח ככר כתבו התוס' דהכוונה היא דזנות בעדים והתראה לא בכיח אבל סתם זנות שכיח. (*א"ה עיין לעיל פי"א מהלכות אישות (דין כ'.) כמ"ש בשם מהר"ר יחיאל בכאן יע"ש. ועיין מ"ש הרב המחבר לקמן פרק י"ט מהלכות איסורי ביאה דין ח'). וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דלר"ש א"כ אתה מוליא לעז על הטהורות וכמו שכתבנו. הן אמת דעדיין היה אפשר ליישב זה שהרי מדברי רש"י ביבמות פ"ו (דף נ"ח) נראה דאיכא תנא דלא דריש הך דרשא דונקה האיש מעון. ואפשר דרש"י הכי ס"ל ומש"ה לא הוקשה לו כי אם מזכות. ומה שהקשו בגמרא לר"ש מהיו לה עדים במדינת הים הוא משום דלא מלאו תנא שיחלוק בדרשא זו דטהורה ולא שיש לה עדים במדה"י כל זה היה אפשר לדחוק וליישב לדעת רבינו: אבל מה שאני תמיה הוא מהכיא דרב ששת דאמר סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה ופשיט לה מהא דתנן אלו אסורות וכו' ושבאו עדים שהיא טמאה והכיח דמיירי שבאו עדים אחר השתייה ואי אמרת דהמים בודקים אותה תיגלי מלתא למפרע דסהדי שקרי נינהו. ורב יוסף רלה לדחות ראיה זו משום דלמא זכות תלה לה ורב השיבו דלעולם מתניתה כו' וכדאיתא התם ואם איתא לדברי רבינו אימא דלעולם מים בודקים ומה שלא בדקוה הוא משום דלמא הבעל בעל בעילה אסורה. ומשמא בא עליה בעלה בדרך לא קשיא לי משום דמאוסה היא וכדכתיבנא א"כ דהא איכא עדים שלא בא עליה אך אליבא דרבינו קשיא טובא:

ומה שמגדיל התימה עליהם דברי רבינו לקמן בספ"ג מהלכות אלו דין כ"ג שכתב באו עדי טומאה כו' ועוד דשמא בעלה אינו מנוקה מעון. וא"כ אודא ליה ראיה דרב ששת. הן אמת דלרבינו שכתב דין זה דרב ששת לא קשיא כלל משום דרבינו לאו משום ההיא דרב ששת מטי בה אלא מהברייתא שהביאו שם בגמרא טהורה ולא שיש לה עדים במדינת הים דמוכח מינה שאין המים בודקים כל שיש עדים במדינת הים וכמו שפירש"י שם אך לרב ששת שרלה לפשוט דין זה ממתניתין לא יכולתי ליישב דבריו אליבא דרבינו ז"ל ולומר דס"ל לרב ששת דנהי דמי שבא ביאת איסור אין המים בודקין מ"מ מתכוונה דומיא דזכות. לא ידעתי הוא היכן רמיזא והכואה דברי רבינו בספ"ג יראה דס"ל דאינה מתכוונה שהרי כתב שני טעמים שלא בדקוה המים והיינו שיש לה עדים ושמא אינו מנוקה מעון. ומדלא כתב שמא זכות תולה לה ש"מ דאיהו אזיל לשיטתיה דבזכות מתכוונה אבל בשני הטעמים שכתב אין שטן ואין פגע רע ומש"ה לא נקט אלא הני תרי טעמי שהרי ראינוה שאינה מתכוונה סוף דבר לא יכולתי ליישב דברי רבינו אליבא דרב ששת והדבר לריך אגלי תלמוד וצ"ע (*א"ה עיין לקמן ד"ה אחר שכתבתי):

וראיתי להרא"ם בפרק עגלה ערופה שכתב וז"ל הא דאמרינן הכא דבעון בנותיו וכלותיו אין המים בודקין את אשתו היינו דוקא כשיודע ואינו מוחה דאי לאו הכי הא אמרינן לעיל בפ"ק אם יש לה עדים במדינת הים אין המים בודקים אותה ודייק לה מדתנן ושבאו עדים שהיא טמאה דאי אמרת מים בודקין אותה הא מדלא בדקוה מיא סהדי שקרי הוו ומאי קא דייק דילמא האי דלא בדקוה מיא משום עון בנותיו וכלותיו אלא ודאי דוקא היכא שיודע ואינו מוחה ואז ודאי לא היה משקה אותה כיון שיודע שאין המים בודקין אותה עכ"ל. והרמב"ן בפירוש התורה כתב ג"כ כדברי הרא"ם דהיינו דוקא כשלא גער בם (*א"ה כמו שהובא לשונו לעיל ד"ה וראיתי להרמב"ן יע"ש) ואפשר שטעמו ג"כ הוא ממה שהכריח הרא"ם. וא"ת דלמא לא ידע דין זה דמשום עון בניו ובנותיו מונעת בדיקת המים. וי"ל דמתמא קודם השקאה היו אומרים לו ב"ד הוי יודע שאם באת ביאה אסורה מימיך או שלא מחית בבניך ובבנותיך אין המים בודקין ונמלא שאתה גורם לשם המפורש שימחה על המים לבטלה ומוליא לעז על מי סוטה ולפ"ז ליכא תיובתא לרבינו ז"ל מסוגיא זו דרב ששת משום דס"ל דליכא למיתלי שמא בא ביאה אסורה משום דודאי אם היה בא ביאה אסורה לא היה משקה אותה:

ומ"מ הדבר קשה בעיני דאין עלה בדעתו של רב ששת לדחות דברי העדים שהעידו בנטמאת משום אמירת הבעל שאומר שאין בידו עון אשר חטא ואימא שקר ענה דאטו עדים שהעידו באשה שזינתה והבעל מכחיש אותם כלום יש ממש בדבריו ודאי ה"ז אסורה לבעל ולתרומה. ואולי נאמר דשאני הכא דאיכא אומדנא גדולה דאם איתא שהיה בידו עון אשר חטא לא היה משקה אותה דלאיזה תכלית משקה אותה כיון שאין המים בודקין אותה וא"כ הרי יש כאן חזקה גדולה שלא חטא ומש"ה הייגו דוחים העדים משום חזקה זו שהיא אומדנא גדולה. ומ"מ עדיין אני תמיה דאימא דבא ביאה אסורה ושכח דבר בל שכחה מלוי הוא לא ימים מתוך האשל ומאן אמר לן דעונותיו לנגד עיניו וצ"ע: (*א"ה ועיין לקמן בסמוך). העולה בידינו שדברי רבינו הללו במחלוקת הם שנויים. דאיכא מ"ד דלא נאמר זה אלא בעון דבא עליה אחר שנסתרה דבהא מיירי קרא דונקה האיש מעון אבל משום עון אחר לא. ולרמ"ם רבינו כל מי שבא ביאה אסורה מימיו שוב אין המים בודקין אותם:

ומ"ש ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו וכו'. כתב הראב"ד הא דלא כהלכתא מתניתא דריש ארוסה עכ"ל. טעמו מדאמרינן בר"פ ארוסה (דף כ"ד:) טעמא דכתיבי הני קראי הא לאו הכי ה"א ארוסה שתיא וסא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל אמר רמי בר חמא משכחת לה וכו' כגון שבא עליה ארוס בבית אביה משמע מהכא דאע"ג דבא עליה ארוס בבית אביה הואי שתיא אי לאו דמיעט קרא דלא שתיא ואם איתא דבא על ארוסתו

*ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסור מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנאמר ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה

השגת הראב"ד אפילו בא על ארוסתו וכו': כתב הראב"ד ז"ל האי דלא כהלכתא מתמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם עכ"ל:

משנה למלך

ומ"ש אני מסתפק אליבא דכולהו היכא דבא ביאה אסורה בשוגג מהו וכן היכא דבא עליה אחר שנסתרה והוא לא ידע מהו ולכאורה נראה דליכא קפידא אלא במזיד אבל בשוגג לא. אלא שקושיא לי הא דאמרינן בפ"ק דשבועות (דף ח') אמר ליה אביי אלא מעתה גבי סוטה דכתיב ונעלם מעיני אישה מכלל דהוה ידע מעיקרא אי הוה ידע מי בדקי לה מיא והתניא ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו. ואם איתא דכל שהוא שוגג המים בודקים מאי קושיא לעולם דמיירי בשהיתה לו ידועה ונעלם ממנו ובא עליה ואח"כ נזכר. אלא ודאי דס"ל לתלמודא דאפילו בשוגג אין המים בודקין ומש"ה פריך דלא משכחת שתהיה בעולם אי אמרת דבעינן שידע ואח"כ העלים ואח"כ בשעת שתייה ע"כ ידע דאי לא לא הוה משקה אותה א"כ מסתמא בא עליה בשעת העלם. ומדברי התוספות שם נראה דסבירא להו דאפילו לא בא עליה משנסתרה חשיב אין האיש מנוקה מעון משום דכיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון ומש"ה לא אוקמוה דקרא מיירי במי שלא בא עליה אחר שנסתרה. וא"כ יש להוכיח מדבריהם דאפילו מי שחטא בשגגה אין המים בודקין מכל שכן דאפי' מי שלא חטא בשביל ששכח הטומאה או הסתירה חשיב אינו מנוקה מעון כ"ש מי שחטא בשוגג. ומיהו עדיין אפשר לומר דדוקא מי ששכח הטומאה או הסתירה חשיב אינו מנוקה משום דקרוב לפושע הוא שאם הוה היה מקפיד בדבר לא היה בא לידי שכחה. אבל מי ששגג באחת מביאות האסורות או שסבור שהיתה אשתו ובעל אחרת או ששגג בעיקר האיסור שסבור שאותה ביאה אינה אסורה לעולם דמשקה אותה וכן אם לא ידע שנסתרה ובא עליה ואח"כ באו עדים שנסתרה קודם שבא עליה לעולם דמשקה אותה דמאי הו"ל למיעבד. אלא דהתם בשבועות דס"ד דקרא דונעלם היינו שידע בתחלה ולבסוף שכח חשיב ליה להאי שכחה כפושע משום דאם היה מקפיד לא היה שוכח. אבל הכא דלא ידע כלל אף שעשה איסור משקה אותה משום דהמים בודקין אותה דלא חשיב אינו מנוקה מעון אלא במזיד או בקרוב לפושע:

ונראה דע"כ אית לן למימר דמשום שוגג אינה נמנעת בדיקת המים מהביא דכתבנו (*א"ה הובא לעיל בסמוך ד"ה וראיתי) בשם הרא"ש דהכריח דהא דאמרינן דמשום עון בנותיו וכלותיו שלא היו המים בודקין דהיינו דוקא כשידע ולא מיתה דאי לא תימא הכי היכי דייק רב ששת וכו' יע"ש. והשתא אי אמרת דמשום שוגג נמי אין בודקין היכי קאמר רב ששת סהדי שקרי הוו ודלמא בעל בעילה אסורה והוא לא ידע ומשקה אותה ומה שלא בדקו המים הוא משום דיש בידו עון אשר חטא וכי תימא דמאי דפשיט רב ששת הוא משום דס"ל דמאי דקתני מתני' ושבאו עדים הוא עד אחד וכמ"ש התוס' שם. עכ"ז לא הועלנו כלום. חדא דרבינו כפי' חולק על זה וסבירא ליה דלא האמינה תורה עד אחד אלא קודם שתייה אבל לאחר שתייה לא וכבר הארכנו בזה לעיל (*א"ה יתבאר לך לקמן פ"ג מהלכות אלו דין כ"ג יע"ש). ועוד דאף כפי סברת התוס' אכתי קשה דנהי שאם היה הבעל מכחיש ואומר שמעולם לא חטא בשום ביאה אסורה היינו יכולים לומר דע"כ עד זה שקר ענה מדלא בדקו המים והיה מכחיש רב ששת סברתו. אבל אי אמרת דאפילו משום שוגג אין המים בודקין אין נדחה דברי העד משום שלא בדקו המים. נימא דמה שלא בדקוה הוא משום דחטא בשוגג והוא לא ידע כי היכי דאמרינן מה שלא בדקוה הוא משום דלמא יש עדים במדינת הים. שהרי כתבנו (*א"ה שם במקום הנזכר) דאף אליבא דהתוס' מ"מ משום עד אחד דטומאה אינה נמנעת בדיקת המים. וא"כ כפי זה סברת רב ששת היא דהיכא דבא עד אחד אנו מאמינים אותו ואנו דנין דמה שלא בדקוה המים הוא משום דילמא יש עד אחד במדינת הים. ויותר קרוב הוא לומר שחטא בהיזו ביאה אסורה ומש"ה לא בדקוה המים. ומלבד כל זה נ"ל שממקומו הוא מוכרח שהרי האשה שקינא לה בעלה ונסתרה כבר נאסרה לבעלה מן הדין שהכתוב עשה בה ספק כודאי מפני שיש רגלים לדבר ואפילו שהיא טהורה אסורה לו ואם בא עליה עבר על לאו הבא מכלל עשה וכמ"ש התוספות בפרק כשם (דף כ"ח) ד"ה מה ת"ל יע"ש אלא שהכתוב חידש שהשתייה מתירה לבעלה לומר שע"י השתייה יתברר הדבר אם נטמאה אם לא נטמאה וכשנמנעה השתייה כגון שהיא מן הנשים שאינן שותות או בזמן הזה נשארים באיסורה וכמבואר. והשתא אי אמרת בשלמא דמשום חטא דשוגג אינה נמנעת בדיקת המים ניחא מה שהתירה אותה התורה לאחר השתייה אם לא נבדקה דלמאי ניחוש אי משום דאינו מנוקה להא ליכא למיחש דפשיטא דאינו משקה אותה כיון שיודע דאין המים בודקין ואי משום דשמא יש עדים במדינת הים להא לא חיישי' וכמ"ש בגיטין עלה דההיא דתקנו זמן בגיטין דזנות בעדים לא שכיחא יע"ש. אבל אי אמרת דאפילו משום דשוגג אין המים בודקים הוא תימה בעיני דנתיר אותה לבעלה משום שתייה שלא בדקוה דאפשר דחטא בשוגג והוא חששא קרובה יותר מכל החששות שבעולם וכ"ש כאותה דרב ששת דאיכא עדים שהיא טמאה דפשיטא שנתלה מה שלא בדקוה המים משום עון דשוגג אלא ודאי דמשום שוגג אינה נמנעת בדיקת המים. אלא דאכתי ק"ל דהרא"ש איך לא הכריח דינו ממקום זה דאי אמרת דאפילו שלא ידע אין המים בודקין איך התירה התורה אחר שתשתה. ואולי עדיפא מינה קא מוכח במקום דאיכא עדים:

עוד נ"ל להביא ראיה לזה מהביא דתנן בפ"ב דסוטה (דף י"ח) אמן מאיש זה אמן מאיש אחר ואי אמרת דאפילו משום שוגג אין המים בודקין למה משביע אותה לשעבר מאיש אחר דהא את"ל שנטמאה מקודם מאיש אחר הרי בא ביאה אסורה שבא עליה אחר שנטמאה. וכ"ת דמשביעה מאיש אחר שמא בא עליה וזה לא בא על אשתו אחר הטומאה. מלבד שזה הוא דוחק גדול עוד יש להכריח מהא דתנן התם אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם וע"כ כשבא עליה מיירי דהא כתיב מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל. וא"כ היכי מתנה שלא זינתה ארוסה ושומרת יבם והלא אם זינתה מקודם הרי בעל בעילה אסורה בשוגג. ואמרינן התם מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים או על נישואי אחיו ופשטוה מדתנן זה הכלל כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה הא אסורה ה"נ דמתנה. הרי מבואר דאת"ל דזינתה בנישואין הראשונים או בנישואי אחיו בעל בעילה אסורה וכדתנן בפ"ק ואם מת חולצת ואפ"ה מתנה עמה. אלמא המים בודקין אף שחטא בשוגג וזו היא ראיה שאין עליה תשובה:

אחר שכתבתי כל זה ראיתי לרבותינו בעלי התוס' בפ"ק דקידושין (דף כ"ז) ד"ה ונקה שכתבו וז"ל וא"ת לוקמה כגון שבא עליה בשוגג שלא ידע עד לאחר מכאן שנסתרה דהכ"ג מנוקה מעון חשיב ליה דהא כי מוקים לה ע"י גלגול לאו מנוקה מעון הוא אם זינתה באירוסין אלא כיון דשוגג הוא מנוקה מעון קרינן ביה וי"ל דהתא הכא כיון דבשעת השקאה יודע שבא עליה באיסורא בין שבא עליה בשוגג כו' לאו מנוקה מעון הוא אבל ע"י גלגול שאינו יודע בשעת השקאה מנוקה מעון קרינן ביה ע"כ, וכה"ג כתבו התוס' ביבמות פ"ו (דף נ"ח) ד"ה ונקה יע"ש. ומוהרימ"ט ז"ל שם בחידושיו לקידושין הכריח שאפילו אם היה במדינת הים כשנסתרה והלכה לם אחריו דלא הו"ל למידק כל שאח"כ ידע שנסתרה

חשיב אינו מנוקה מעון אע"פ שהיה שוגג גמור. ודע שכפי דברי התוס' הללו דס"ל דאפי' משום עון דשוגג אין המים בודקין ומיהו דוקא כשיודע בשעת ההשקאה שחטא אבל אם לא ידע המים בודקין. נ"ל לומר דאין חילוק כלל בין עון דמזיד לשוגג ובכולם אין המים בודקין כל שידע בחטאו בשעת ההשקאה אבל אם שכח חטאו בשעת השקאה אף שחטא במזיד המים בודקין. ובזה ניחא מה שהתיר הכתוב ע"י שתייה משום דאומדנא דמוכח הוא שאינו יודע בעצמו שום עון אשר חטא דאם היה יודע לא היה משקה אותה וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש. אבל אי אמרת דכל שחטא במזיד אף ששכח אין המים בודקין הדבר תימה איך הותרה ע"י שתייה ודילמא חטא ושכח דשר של שכחה מצוי. ובזה ניחא מה שתמהנו על רבינו מהביא דרב ששת שהיה ר"ל דעדות שבאו והעידו דזינתה דסהדי שקרי נינהו מדלא בדקוה המים ודלמא בעל בעילה אסורה ושכח ומש"ה לא בדקוה והשתא ליכא אומדנא הא דאיהו לא ידע וזו היא קושיא עצומה לרבינו. אלא ודאי דכל שבשעת השקאה אינו יודע אף שעבר עבירה במזיד ושכח המים בודקין אותה ומש"ה הוה ס"ל לרב ששת דסהדי שקרי הוו משום דאומדנא דמוכח היא שזה בשעה שהשקה אותה לא היה יודע בעצמו עון אשר חטא. והשתא ליכא קושיא כלל לרבינו דס"ל דכל חטא שאינו יודע בו בשעת השקאה אינו מונע בדיקת המים אף שהיה מזיד והדברים נראים לי דכיון דקי"ל דכי כתב רחמנא ונקה האיש מעון הוא בין במזיד בין בשוגג וכמו שהכריחו התוספות מסוגיא דיבמות פ"ו ודפ"ק דקידושין א"כ מנ"ל לחלק ולומר דשוגג הוא דוקא כשאינו יודע בשעת השקאה ומזיד אפילו בשאינו יודע בשעת השקאה ולא מצינו בזה בשום מקום לרבותי שיחלקו בין זו לזו:

אחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת ק"ל בדברי הרא"ש דמה הכריח דמאי דאמרינן דגם בעון בניו וכלותיו אין המים בודקין שהוא דוקא כשידע ולא מיתה מהביא דרב ששת. דכיון דע"כ לומר דיש חילוק בין כשיודע בשעת השקאה בחטא לשאינו יודע א"כ אימא דלעולם משום עון דבניו ובנותיו אפי' שלא ידע אין המים בודקין והיינו דוקא כשידע בשעת ההשקאה בחטאו בניו וכיון דידע פשיטא דלא היה משקה אותה אבל אם לא ידע בעת ההשקאה המים בודקין דומיא דעון דידיה. וכבר עלה בדעתי לומר דהרא"ש כשנסתפק אם בעון דבניו וכלותיו אין המים בודקין אפילו שלא ידע ע"כ דלאו משום עון דידיה הוא דכיון דהוא לא ידע אין בו עון אשר חטא כלל דהא לא ענש על הנסתרות אלא עד שעברו את הירדן וע"כ היינו אומרים דגזירת הכתוב היא כו' דכיון שחטאו בניו וכלותיו אין המים בודקין. ולפי צד זה אין מקום לחלק בין ידע בשעת ההשקאה ללא ידע דדוקא בחטא שלו יש לחלק בין ידע ללא ידע אבל בחטא אחרים אין לחלק ולזה הכריח דע"כ עון זה דבניו וכלותיו משום דידיה הוא דהיינו משום דלא מיחה בם וא"כ הו"ל ממש כחטא דידיה ולא ידע בעת ההשקאה שראה אותם חוטאים ולא מיחה אין המים בודקין ואם שכח מזה המים בודקין ומ"מ לא נתקררה דעתי בכל זה ודברי הרא"ש ז"ל צריכים אלגי תלמוד:

ויש להסתפק אי עביד תשובה אי מהני ליה שיהיו המים בודקין אותה. והנה בעת המלחמה דאית ליה לר' יוסי דקרא דאמר מי האיש הירא הוא מעבירות שבידו היינו דוקא בשלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה אינו חוזר וכדאיתא בפרק משוח מלחמה (דף מ"ג) ומ"מ אין ללמוד משם לדין זה דסוטה דשאני התם דע"כ אית לן למימר דלא הקפיד הכתוב אלא כשעשה תשובה דכיון דעל כל עון אשר חטא היה חוזר וכדאמרינן אפילו סח בין תפילה לתפילה חוזר עליו מעורכי המלחמה א"כ אי אמרינן דאפילו עשה תשובה חוזר א"כ לא משכחת לה שיעשו המלחמה אלא כעין אותם הד' שמתו בעטיו של נחש וזהו דבר שלא יתכן אלא ודאי שכל שעשה תשובה חוזר אבל הכא שלא הקפיד הכתוב אלא על עון פרטי דביאה אסורה אפשר דכל שבא ביאה אסורה אפילו הוטהרו שיניו מפני תעניותיו אין המים בודקין אותה דגזירת הכתוב היא שלא יעשה המקום נס זה אלא למי שלא בעל ביאה אסורה כל ימיו. ומלבד שהדברים לפי פשטן כך הם מורים נראה שיש להכריח זה מאותה דיבמות וקידושין שכתבנו דאי אמרת דמהני תשובה מה הקשו התם בגמרא אלא דקני לה כשהיא ארוסה וכו' מי בדקי לה מיא וכו', אימא דמיירי כשאחר שידע שנסתרה לבש שק על בשרו ועשה תשובה לגמרי. אלא ודאי דאפילו על השוגג לא מהני תשובה כדי שיבדקו אותה המים. וראיתי להחכם בעל קרבן חגיגה ס"ס פ"ב שנסתפק בזה אי תשובה מועלת כדי שיהיו המים בודקין אותה ולפי הנראה מדבריו דעתו נוטה קצת שמועיל התשובה לזה ודבריו לא שרירין ול"ק: **ואפילו** בא על ארוסתו בבית חמיו וכו'. כתוב בהשגות האי דלא כהלכתא מתמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם וכתב על זה מרן בכ"מ דהיינו מדאמרינן בר"פ ארוסה טעמא דכתיבי הני קראי וכו'. ודברי מרן הללו תמוהים הם בעיני דכתב רחמנא קרא יתירא ללא צורך ולפי דברי מרן מאי מקשו בגמרא מהביא דר' אחא אימא דקרא תרי טעמי יהיב אי משום ארוסה ואי משום בקדמה שכיבת בועל לבעל אלא ודאי דדברים אלו לא ניתנו להאמר. ובעיקר הקושיא שהקשה הראב"ד אני תמה דנראה דקושיא מעיקרא ליתא דגמרא קא שקיל וטרי ביתור הפסוקים דלמה לי קרא למעט ארוסה ת"ל מקרא דמבלעדי אישך ותירצו דאיצטריך להיכא דבא על ארוסתו בבית חמיו דמדין תורה ליכא איסור כלל ואשמעינן קרא דאף שבא על ארוסתו בבית חמיו וקדמה שכיבת בעל לשכיבת בועל ואיסורא ליכא אפ"ה אינה שותה מדכתיב תחת אישה למעט ארוסה ותו דהא דאמרינן דאפי' בועל ארוסתו אין המים בודקין הוא לאחר שאסרו חכמים את הדבר הזה משום דקרא סתמא כתיב ונקה האיש מעון כלומר שהבעל לא יהיה בו שום עון מביאה אסורה ל"ש מן התורה ול"ש מדבריהם וכשבאו חז"ל ואסרו לבעול בלתי חופה נכנס איסור זה בכלל מאי דכתיב ונקה האיש מעון, דומה למ"ש רבינו לעיל פ"א מהלכות נערה בתולה דין ה' היתה ארוסה זו אסורה עליו ואפילו שניה כו' שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו, הרי דממעטינן מקרא שניה שאין איסורה כי אם מד"ס וטעמא דמילתא משום דקרא כתמא כתיב דבעינן שתהא ארוסה זו ראויה אליו וכל שאינה ראויה אליו בין שיהא איסורה מד"ת בין שיהא מד"ס שפיר מימעיט מקרא דולו תהיה לאשה שהרי אינה ראויה לו והכא נמי כל שבעל ביאה אסורה בין שהיא מד"ת בין שהיא מד"ס מימעיט מקרא דונקה האיש מעון שהרי אינו מנוקה מעון.

(*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ז מהלכות תרומות דין א'):

והנראה אלי דהראב"ד ז"ל לא כיון למ"ש מרן אלא לההיא דאמרינן בר"פ ארוסה (דף כ"ו) מעוברת חבירו ומינקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה שהיה ר"מ אומר לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ואינו מחזיר עולמית וחכ"א יוציא וכשיגיע זמנו לכנוס כונס ע"כ. ובמתני' תנן וחכ"א יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. והשתא תיקשי בין לר"מ בין לרבנן דאינה שותה משום דבעל בעילה אסורה. דע"כ מיירי בדבעל דאי לא פשיטא שאינה שותה דהא לא קדמה שכיבת בעל לשכיבת בועל וא"כ לר"מ דקאמר דאינה שותה משום דאינו ראוי לקחתה עוד ת"ל משום דבעל

מגדל עוז

אפילו בא על ארוסתו כו' עד אשה נושאה את עונה. פרק מי שקינא (דף ל"א) ופרק ארוסה (דף כ"ד) ובירושלמי: כתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא מתמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם עכ"ל: **ואני** אומר דברי רמז"ל מפורשים בברייתא ריש פרק מי שקינא ובכמה מקומות ובירושלמי וריש ארוסה ושומרת יבם כמי גבי קרא דויתן איש בך את שכבתו אמר רמי בר חמא משכחת לה כגון שבא עליה ארוס בבית אביה ושקיל וטרי עלה ומיהו מילתיה סלקא שפיר לפי המסקנא בפירוקי דסמכא והמשכיל יעיין כי אני לא ירדתי לסוף דעתו של הראב"ד ז"ל ויפה כיון רמז"ל לפי דעתי:

ארוסתו בבית חמיו אינו מנוקה מעון לפי לי קרא למעט ארוסה היפוך ליה משום דאין האיש מנוקה מעון ואפשר לדחוק ולומר דקרא תרי טעמי יהיב למעט ארוסה:

ט ומה שכתב לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו וכו׳ ואפילו שניה. נ״ל שמאחר דמשמע ליה דבא על ארוסתו בבית חמיו הוי אין האיש מנוקה מעון אע״פ שאינו אלא מד״ס ה״ה לשניה: **עבר** ונשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו וכו׳. משנה פרק ארוסה מעוברת חבירו ומינקת

עונה. בזמן שהאיש מנוקה מעון אשה נושאה את עונה:
ט לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה אפילו שנייה וקנא לה ונסתרה אינה שותה אלא תצא בלא כתובה ותהיה אסורה עליו אף משום זה. עבר ונשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו הרי זו שותה שאין כאן עבירה: **י** מי שאין לו אשה הראויה לילד ולא בנים ונשא עקרה או זקנה או אילונית אינה שותה ולא נוטלת כתובה. היו לו בנים או אשה אחרת ראויה לילד ה״ז משקה אותה אף ע״פ שהיא זקנה או עקרה או אילונית ואינה ראויה לילד שלא נאמר בתורה ונזרעה זרע אלא בראויה לילד שאם היתה יולדת בצער תלד בריוח

ומינקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה דברי רבי ותכמים אומרים יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן ופירש״י יכול הוא להפרישה עד כ״ד חדש ולהחזירה הילכך ראויה לאישות קרינן בה:

י מי שאין לו אשה הראויה לילד וכו׳. משנה שם אילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה אחרת לפרות ולרבות הימנה ובגמרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מחלוקת

משנה למלך

דבעל בעילה אסורה וכן רבנן דס״ל דשותה משום דיכול לקחתה היכי משקה אותה והרי אינו מנוקה מעון. ובדעת הראב״ד אני מסופק דאפשר דהראב״ד ס״ל דכל שלא בעל בעילת איסור תורה חשבינן ליה מנוקה מעון ומשום בעילת איסור דרבנן אין נמנעים מלהשקותה וחולק על רבינו אף במה שכתב דאפילו שניה אינה שותה מטעמא דאינו מנוקה מעון והראב״ד ס״ל דבאיסור דרבנן לא נאמר כלל זה והכרית כל זה מהא דר״מ ורבנן וסבירא ליה דאליבא דכ״ע חשיב מנוקה מעון אלא דלר״מ אינה שותה משום דאינו ראשי לקיימה ואסורה עליו לעולם וס״ל דקינוי אינו אלא בראויה לקיימה וכמו שפירש״י וחכמים ס״ל דשותה דהא יכול להחזירה לו וראויה לקיימה קרינן בה. ואפשר עוד לומר דהראב״ד מודה לרבינו דכל שבעל בעילה אסורה אפילו מדרבנן אינה שותה משום דאינו מנוקה מעון דאע״ג דקרא פשיטא דלא קאמר אלא באיסורי תורה מ״מ כיון דקאמר קרא דבעינן דהבעל יהיה מנוקה מעון כיון דחכמים אסרו איזה ביאות ממעטינן למי שעבר על דבריהם מקרא דונקה האיש מעון כהסיא דממעטינן שניה מקרא דולו תהיה לאשה אלא דבבא על ארוסתו בבית חמיו חולק על רבינו וטעמא דמילתא משום דס״ל דלא הקפיד הכתוב בביאה אסורה אלא בביאה שאין לה היתר וכגון שבעל אחת מהשניות ודכותה אבל בבא על ארוסתו שלמחר נושא אותה והיא מותרת לו לא חשיב בעילת איסור לענין זה דקינוי. והכרית כל זה מהא דמעוברת ומניקת חבירו וסבירא ליה ז״ל דלר״ע לא חשיב בעילת איסור מה שבעל שהרי האשה מצד עצמה אינה אסורה לזה אלא הזמן גרמא שאוסרה עליו לפי שהיא מעוברת או מינקת ור״מ ס״ל דאינה שותה משום דאינו ראשי לקיימה ואנן בעינן אשה הראויה לקיימה וחכ״א דשותה משום דיכול לגרשה ולשוב לקחתה. אבל לכ״ע לא ממעטינן משום דאינו מנוקה מעון. ואפשר דטעמא דר״מ לאו משום דבעינן אשה הראויה לקיימה אלא כיון דאינו יכול לקחתה עוד חשיב בעילה אסורה ואף שקודם הבעילה היתה לה שעת הכושר לאחר זמן. מ״מ כיון דהשתא דבעל אינו יכול לקחתה עוד חשיב אינו מנוקה מעון וכ״כ רבינו בפירוש המשנה וז״ל ר״מ סבר מי שנושא מעוברת חבירו ומינקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית ולפיכך הוא אגלו עובר עבירה כמו ישראל שנשא נתינה והדומות להם לפיכך לא ישקה אותה כו׳ ע״כ. הרי לך הדבר מבואר כמו שכתבנו דר״מ חשיב ליה עובר עבירה לפי שאינו ראשי לקחתה עוד וחכמים לא חשבי לה עבירה משום דראשי לקחתה עוד. ואם כן לכל הפירושים תמיהת הראב״ד על רבינו ז״ל גדולה היא דבא על ארוסתו הרי זה דומה למעוברת חבירו ומינקת חבירו וגרע מינייהו דהא התם צריך לגרש בגט והכא אין צורך ואין ספק דאף ר״מ מודה בזה דשותה שהרי אינה אסורה עליו ובאמת שלא מצאתי טעם נכון ליישב דברי רבינו לחלק בין בא על ארוסתו למעוברת ומינקת חבירו ועיין בספר קרבן חגיגה סי׳ ע״ה. וראיתי לרבינו לקמן בפירקין דין ט׳ שכתב וז״ל עבר ונשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו הרי זו שותה שאין כאן עבירה ע״כ:

והנראה אגלי שכוונת רבינו ז״ל היא דהאי מעוברת ומינקת שאין איסור הביאה מצד עצמה אלא משום דבר אחר דהיינו משום הולד וכדאיתא בפרק החולץ ומאי דאמרינן דכל מי שבא ביאה אסורה שאין המים בודקין הוא דוקא בביאה שהיא אסורה מצד עצמה ולא בביאה שאסורה מחמת דבר אחר. אלא שקשה לזה מאי טעמיה דר״מ דקאמר דאינה שותה משום דאינו ראשי לקחתה עוד דאם הביאה מצד עצמה לא חשיבא ביאת איסור כיון דאין איסורה כ״א מחמת דבר אחר א״כ מה שאינו ראשי לקחתה עוד מה יתן ומה יוסיף לעשותה ביאה אסורה. ואם לא היו דברי רבינו שבפירוש המשנה הייתי אומר דטעמא דר״מ הוא דנהי דלא חשיב ביאה אסורה כיון דהאיסור הוא מחמת דבר אחר מ״מ ס״ל דאינה שותה כיון דאינו ראשי לקיימה ואנן גבי קינוי בעינן אשה הראויה לקיימה. אך לדברי רבינו שבפירוש המשנה הדבר קשה אגלי דאם ר״מ מודה דלא חשיב ביאת איסור משום דאיסורה מחמת דבר אחר. כי נמי אינו יכול לקחתה עוד איך תחשב למפרע שבא ביאה אסורה ורבנן נמי מודו בזה אלא שהם חולקים בעיקר הדין שיכול לשוב לקחתה והדבר צריך אגלי תלמוד:

ט לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו כו׳. (*א״ה עיין בדברי ה׳ המחבר לעיל בפירקין דין ח׳):

עבר ונשא מעוברת חבירו כו׳. (*א״ה עיין בדברי הר׳ המחבר לעיל בפירקין דין ח׳):

י מי שאין לו אשה הראויה לילד וכו׳. הנה מרן ז״ל כתב וז״ל ופירש״י הרובא ילד בחור כמו רביה ע״כ והיינו לומר שהוא ילד כו׳. ולא ידעתי למאי איצטריך לדברי הירושלמי דהא פשיטא דרובא דברייתא היינו שאין לו אשה ובנים דהא קתני באותה ברייתא והרובא שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובה וא״כ חזרו ושנו אבל הרובא שנשא עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובה וכבר העתיק מרן סוגיא זו כדמותה בצלמה ובדברי הירושלמי נ״ל שבא למעט דלא נימא דחכמים דמתני׳ הוא אפילו יש לו בנים וטעמא דאזיל בשיטת ר׳ יהושע דאית ליה בפרק הבא על יבמתו דאפילו שקיים מצות פריה ורביה חייב לישא אשה בת בנים קמ״ל דלא. משום דההיא דר׳ יהושע הוא מצות חכמים ולכתחלה אבל אם נשא זקנה ואיילונית לכ״ע ליכא כפיים כל שקיים פרים ורביה: (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפירקין בדין זה בד״ה והנה בטעמא.) ומ״מ לא נחה דעתי בזה דא״כ לא הול״ל אלא שאם היו לו בנים דמודים חכמים אבל המלוקה דאם יש לו אשה היא מיותרת דליכא מ״ד דמי שיש לו אשה בת בנים שלא יוכל ליקח אשה זקנה ואיילונית. והנראה אגלי דהירושלמי בא למעט דלא נימא דטעמייהו דחכמים דמתניתין הוא משום דכתיב ונזרעה זרע ובעינן שראויה להזריע וכמ״ש רבינו ז״ל בפירוש המשנה ולפי זה אפי׳ אם היו לו אשה ובנים אינה שותה. לזה אמרו דהא ליתא אלא טעמייהו דחכמים הוא לפי שאינה ראויה לו. ולפיכך אם היו לו אשה ובנים מודים חכמים לר״א. וראיתי בירושלמי שהביא שם ברייתא אחת דקתני איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא שותות ולא נוטלות כתובה שנאמר ונקתה ונזרעה זרע הראויה להזריע זרע יצאתה זו שאינה ראויה להזריע זרע ע״כ. ומה שלא פירשו בירושלמי סברת חכמים כפי הברייתא הלזו הוא משום דר״א חולק עליהם ואומר יכול הוא לישא אחרת. אלמא דשמעינהו לחכמים דטעמייהו הוא לפי שאינה ראויה לאישות ועל זה אמר דראויה היא לו אם נושא אשה אחרת. אבל אי טעמייהו דרבנן הוא משום דאינה ראויה להזריע לא ידקו על זה דברי ר״א. ואף שרבינו ז״ל בפירוש המשנה רצה ליישב דברי ר״א אף כפי פירושו דטעמייהו דחכמים הוא משום ונזרעה זרע הרואה דבריו שם יראה כמה יש בהם מהדוחק. גם מ״ש מרן ומשמע דבחד מינייהו סגי הם דברים פשוטים:

היו לו בנים או אשה אחרת כו׳. כבר הביא מרן ז״ל כל הסוגיא שנאמרה על זה והוא דרב נחמן ס״ל דמאי דנחלקו במתני׳ ר״א וחכמים הוא דוקא בזקנה ועקרה דמינה דבת הריון היא אבל באיילונית אף ר״א מודה דאינה שותה ולאו משום טעמא דאינה ראויה לאישות אלא משום דראויה להריון בעינן דכתיב ונזרעה זרע מי שדרכה להזריע יצאתה זו שאין דרכה להזריע. ודע דלפי סברא זו דר״נ נ״מ אליבא דהילכתא היכא דהיו לו אשה ובנים דאינו משקה לאיילונית משום דאע״ג דראויה לאישות מ״מ מיעטה הכתוב דכתיב ונזרעה זרע. והא דלא נקט ר״נ מילתיה אליבא דהלכתא משום דבמתני׳ לא הוזכר דין זה דהיכא דהיו לו אשה ובנים דאליבא דחכמים שותה. מש״ה נקט למילתיה אליבא דר״א ומינה ילפינן לדידן אליבא דחכמים. ולפי זה אני תמיה במה שפירש״י ז״ל בסוגיית הגמרא (דף כ״ד) דאותיבו לר״נ מהברייתא ותירץ אנא דאמר כי האי תנא דתניא רשב״א אומר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה כו׳ ופירש״י וז״ל אנא דאמרי כי האי תנא דאית ליה עקרה וזקנה שותות מדלא נקט אלא איילונית ונסיב לה מונקתה ונזרעה זרע ולא משום דאינה ראויה לקיימה אלמא כר״א ס״ל דיכול לישא אחרת ולפרות ולרבות ואפ״ה איילונית לא ע״כ. ולא ידעתי מי הגיד לו לרש״י דרשב״א ס״ל כר״א ולא כחכמים. והנראה אגלי דהברייתא בתחלה הביא מחלוקת ר״א וחכמים ברובא שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים דר״א אמר דשותה וחכ״א דאינה שותה וא״כ אמרו מה שאין בו מחלוקת דהיינו אבל המקנא וכו׳ והרובא שנשא עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים כו׳ וכל אלו הם הלכות פסוקות וא״כ שנה איילונית או שותה או לא נוטלת כתובה ומיירי ביש לו אשה ובנים. ומאי דלא נקטה בהדי עקרה וזקנה משום דהתם מיירי בהלכות פסוקות שאין בהם מחלוקת ואיילונית אף שיש לו אשה ובנים רשב״א חולק ומש״ה נקטי לה בבבא בפני עצמה. ובזה נסתלקה קושית התוס׳ שהקשו וז״ל תימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה וזקנה ע״כ. והתלמוד הקשה לר״נ מחלוקה זו דקתני בברייתא ואיילונית או שותה או לא נוטלת כתובה דמיירי ביש לו אשה ובנים והיא דברי הכל אלמא לא דרשינן מי שדרכה להזריע דאי דרשינן כי נמי יש לו אשה ובנים מאי הוי הא אין דרכה להזריע ואינה שותה ותירץ ר״נ אנא דאמרי כרשב״א דתניא כו׳ ורשב״א בא לחלוק על מה ששנו בברייתא ואיילונית שותה דמיירי ביש לו אשה ובנים וקאמר דליתא דאיילונית אף שיש לו אשה ובנים אינה שותה לפי שאין דרכה להזריע. זה נ״ל שהוא פשט הסוגיא: **ולפי** הנ״ל דר״נ כבר ידע דמילתא דרשב״א במחלוקת היא שנויה אלא דס״ל דהלכתא כרשב״א דפשטיה דקרא הכי משמע דהתורה הקפידה שתהיה ראויה להזריע ומתני׳ קשיתיה דקתני איילונית בהדי זקנה ושאינה ראויה לילד ובכולהו נחלקו ר״א וחכמים. אלמא סתמא דמתני׳ לית לה דרשא זו דונזרעה זרע. לזה נדחק ואמר דליתא דאיילונית דקתני במתני׳ היא מילתא באנפי נפשה ובזה אין מחלוקת בדבר דאינה שותה משום דבעינן שדרכה להזריע ואפילו ביש לו אשה ובנים. ומחלוקתם הוא בזקנה ועקרה ואין לו אשה ובנים. וע״כ אית לן למימר דר״נ לפסק הלכה הוא דאתא. דאי לא לא ידעתי מי דחקו לר״נ לדחוקי מתני׳ דקתני איילונית בהדי זקנה ולנימר דאילונית נבתנה דינה ואין דינה כזקנה ועקרה מאחר דהוא מודה דאיכא תנא דס״ל דאיילונית ועקרה דינן שוה. אלא ודאי כדכתיבנא דר״נ ס״ל דהלכתא כרשב״א דברייתא וכי היכי דלא תיקשי ליה סתמא דמתני׳ בא ליישבה אליבא דהלכתא ולפי זה אני תמיה על רבינו ז״ל דפסק דאיילונית שותה דנהי דחכמים דברייתא ור״ע ור׳ ישמעאל הכי ס״ל מ״מ כיון דר״נ דהוא מריה דתלמודא ס״ל דהלכתא כרשב״א ולא מצינו מי שיחלוק על ר״נ בפסק זה למה לא נפסוק כר״נ ול״ע: **ודע** שראיתי לרבינו בפירוש המשנה דברים תמוהים בעיני וז״ל ור״א אומר מ״ש בתורה ונקתה ונזרעה זרע ר״ל תקון זריעה שתלד בריוח אם היתה מנהגה שתלד בצער או תלד זכרים אם היתה מנהגה שתלד נקיבות ולפיכך לפי דעתו איילונית וזקנה שותות וא״ת שבעלה עמה באיסור מפני שהוא נמנע מפריה ורביה ולא ישקנה מזה הטעם ה״ז אינו אמת שהוא יכול לישא אשה אחרת וחכ״א ונקתה ונזרעה זרע את שראויה להזריע ואין הלכה כר״א והלכה כחכמים עכ״ל. והנה כפי דבריו נ״ל דר״נ סובר דבין ר״א בין חכמים כולהו דרשי ונזרעה מי שדרכה להזריע אלא דר״א סבר דלא ממעטינן מקרא דונזרעה אלא איילונית דלאו בת הריון היא אבל זקנה ועקרה לא ממעטינן וחכמים ס״ל דאף זקנה ועקרה ממעטינן מקרא דונזרעה זרע משום דס״ל לר״נ דליכא תנא דלא דריש קרא דונזרעה למיעוטא. וקשו עליו מהברייתא דקתני איילונית דשותה הרי דאיכא מאן דס״ל דלא ממעטינן מקרא דונזרעה שום דבר. ותירץ אנא דאמרי כי האי תנא שהוא רשב״א דלא ממעט מקרא דונזרעה אלא איילונית דוקא. ואני תמיה לפי פירושו דס״ם מה תירץ ר״נ אנא דאמרי כרשב״א כו׳ דכיון דע״כ איכא תנא דלא דריש לקרא דונזרעה למיעוטא מי דחקו לר״נ לומר דר״א אזיל בשיטת רשב״א אימא דר״א אית ליה כתנא דברייתא דאינו ממעט מקרא דונזרעה שום דבר. והכא ליכא לתרוצי כמ״ש לעיל דר״נ לפסק הלכה קאתי דהא מחלוקת זו דר״נ לא נ״מ מידי אליבא דחכמים אלא אליבא דר״א ופשיטא דלית הילכתא כר״א. וכיון שכן מי דחקו לומר דר״א ס״ל כרשב״א ולומר דס״ל לר״נ דתנא דברייתא ורשב״א פליגי אליבא דר״א דתנא דברייתא ס״ל דלר״א קרא דונזרעה לא אתא למיעוטא ורשב״א ס״ל דלר״א נמי קרא דונזרעה זרע אתא למעט איילונית. הנה מלבד הדוחק עדיין לא הועלנו כלום דס״ם קשה מי דחק לר״נ לפרושי מתני׳ אליבא דרשב״א ולא אליבא דתנא דברייתא. עוד קשה דלפי זה רבינו ז״ל פירשה למתני׳ אליבא דתנא דברייתא דאית ליה דר״א לא דריש קרא למיעוטא וזו מנין לו מאחר דר״נ פירשה למתני׳ אליבא דרשב״א: **עוד** זאת אדרש דלפי דברי רבינו ז״ל חלוקה זו דתנא בברייתא הרובא שנשא עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים דשותה אתיא דלא כמאן. דאי ר״א אפילו אין לו. ואי רבנן כיון דאינהו דרשי לקרא למעט מי שיש לו אשה ובנים מה יתן ומה יוסיף. ואולי יאמר הרב שהיא סברא שלישית. ומה שהביאו לרבינו לכל זה הוא לפי שלא ראה במתני׳ חילוק זה דאם יש לו אשה ובנים או אין לו ומש״ה ס״ל דמתני׳ בכל גווני מיירי וחכמים ס״ל דאפילו יש לו אינה שותה משום דבעינן ונזרעה. ור״א חולק אפילו באין לו אשה ובנים. ותנא דברייתא ס״ל כר״א דקרא לא אתא למעט אך פליג עליה במאי דקאמר יכול הוא לישא אשה אחרת. ולפי זה סברת חכמים דמתני׳ לא הוזכרה בברייתא כלל דמאי דתני בברייתא והרובא וכו׳ ואין לו אשה ובנים דאינה שותה לאו סברת חכמים דמתני׳ היא אלא סברת תנא דברייתא דאית ליה סברא שלישית. ולפי

מגדל עוז

לפיכך אם היתה כו׳ עד שלא נאמר בתורה ס׳ עד תלד זכרים:

מחלוקת בעקרה וזקנה אבל איילונית ד״ה לא שותה ולא נוטלת כתובתה ואותיבנא עליה מדתניא הרובא שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים מעיקרא לא שותה ולא נוטלת כתובתה רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא אחרת לפרות ולרבות הימנה אבל וכו׳ הרובא שנשא עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים וכו׳ ואיילונית או שותה או לא נוטלת כתובה קתני מיהת איילונית תיובתא דרב נחמן אמר לך רב נחמן תנאי היא ואנא דאמרי כי האי תנא דתניא רשב״א אומר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר ונקתה ונזרעה זרע מי שדרכה להזריע יצתה זו שאין דרכה להזריע ורבנן האי ונקתה ונזרעה זרע מאי עבדי ליה מיבעיא להו לכדתניא ונקתה ונזרעה שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר׳ עקיבא [אמר לו רבי ישמעאל וכו׳ א״כ מה ת״ל ונקתה ונזרעה זרע] שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים. ופסק רבינו כחכמים דרבים נינהו ועוד דר״ע ורבי ישמעאל סובר כוותייהו. ופירש״י הרובא ילד בחור כמו רביא עכ״ל. והיינו לומר שהוא ילד שעדיין אין לו אשה ובנים הא אם היו לו אשה אחרת

משנה למלך

ולפי סברת ר״נ נמי תנא דברייתא היא סברא שלישית דהא אליבא דר״נ ר״א בעקרה וזקנה אפילו אין לו אשה ובנים שותה ואליבא דחכמים אפילו יש לו אשה ובנים שותה ותנא דברייתא פליג עליה דר״א בתרתי חדא בעקרה וזקנה שאין לו אשה ובנים דאליבא דר״א שותה ואליבא דתנא דברייתא אינה שותה. וזאת שנית באיילונית ויש לו אשה ובנים דלר״א אינה שותה ולתנא דברייתא שותה. וכן פליג תנא דברייתא עם חכמים דמתני׳ בחדא דהיינו בעקרה זקנה ואיילונית ויש לו אשה ובנים דלחכמים דמתני׳ אינה שותה ולתנא דברייתא שותה. והנך רואה כמה יש מהדוחק בפירוש זה דפירש רבינו בפירוש המשנה. עוד אני תמיה דאיך יתכן דחכמים ימעטו עקרה וזקנה מקרא דונזרעה והרי גבי יבום דכתיב אשר תלד לא ממעטינן אלא איילונית דוקא אבל זקנה ועקרה עולה לחליצה וליבום וכתב הר״ב הנמוקי בספ״ק דיבמות דטעמא דמילתא משום דהא כמה עקרות וזקנות מצינו שנפקדו וראויות לקיים שם משא״כ באיילונית וא״כ אמאי ממעטינן הכא זקנה ואיילונית. וראיתי לרבינו פ״ו מה׳ יבום דין ח׳ שכתב דטעמא דאיילונית הוא מפני שאינה ראויה לילד מתחלת ברייתה. וא״כ אפשר דס״ל דכי היכי דגבי דידיה דכתיב ולא ימחה שמו ואמרינן פרט למי שמתו מחוי לא ממעטינן אלא סריס חמה שלא היתה לו שעת הכושר. ה״נ גבי מיעוטא דאשר תלד לא ממעטינן אלא מידי שלא היתה לה שעת הכושר. אבל הכא גבי סוטה ממעטינן אף שהיתה לה שעת הכושר. והנך רואה איך רבינו בחיבורו חזר בו ממ״ש בפי׳ המשנה שהרי כפי מ״ש בפירוש המשנה אליבא דחכמים דפסק הלכה כוותם עקרה וזקנה אף שיש לו אשה ובנים אינה שותה והדברים פשוטים שרבינו בחיבורו חזר בו ממ״ש בפירוש המשנה: **ודע** דבירושלמי איתא כדברי רבינו בפירוש המשנה והכי איתא התם איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא שותות ולא נוטלות כתובה שנאמר ונקתה ונזרעה זרע בראויה להזריע זרע יצאה זו שאינה ראויה להזריע זרע התיבון הרי אלמנה לכ״ג הרי היא ראויה להזריע זרע שנייה היא דכתיב ולא יחלל זרעו בעמיו תמן תנינן ממזר פוסל ומאכיל והכא את אומר הכין א״ר תנחומא תמן זרע אין לה מ״מ ברם הכא ונזרעה זרע כשר ולא פסול עד כאן. והעתקתי כל דברי הירושלמי לפי שנראה דס״ל דטעמא דאלמנה וגרושה ודכוותה הוא משום דכתיב ונזרעה זרע ובעינן זרע כשר ולא זרע פסול והנה זה דבר חדש ומ״מ למדנו שדברי רבינו הם על פי הירושלמי: **והנה** בטעמא דמילתא כפי הנראה מדברי רש״י בפירוש המשנה הוא דטעמא דכל הני הוא משום דבעינן אשה הראויה לקיימה וכדאיתא בספרי כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר ומכתוב זה ממעטינן אלמנה לכ״ג ודכוותה וכן חלוצה אף שאסורה מד״ס. וכן נמי מעוברת חבירו ומינקת אליבא דר״מ וכן איילונית וזקנה ועקרה נמי דהא כופין אותו להוציא. ומכאן יש להכריח מ״ש הראשונים ז״ל דאף דקי״ל כר׳ יהושע דאמר היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו ואיפסיקא הלכתא כותיה בפרק הבא על יבמתו כר״י. מ״מ ליכא כפייה היכא דנשא אלא במי שלא קיים פריה ורביה אבל מי שקיים נהי דאיכא מצוה מד״ס ליקח אשה בת בנים אך ליכא כפייה. ואף דנימא דאיכא כפייה היינו קודם שנשא אבל אחר שנשא ליכא כפייה אלא במי שלא קיים. וזהו דהכא היכא דיש לו בנים חשיבא ראויה לאישות היכא דנשא זקנה ואיילונית אך היכא דאין לו אשה ובנים לא חשיבא ראויה לאישות. והא דלא חשיב הכא קטנה ורבינו בפרק ט״ו מהלכות אישות נקט קטנה בהדי עקרה ואיילונית. הא לא קשיא כלל משום דקטנה אף חכמים מודים דלא מימעיט משום דאינה ראויה לאישות כיון דלאחר זמן ראויה לאישות דומיא דמעוברת ומינקת דס״ל דכיון דיכול לגרשה ולהחזירה לאחר זמן ראויה לאישות קרינן בה. ועוד דאעיקרא דדינא קטנה מטעם אחר מימעיט ואפילו יש לו אשה ובנים מדכתיב אשה פרט לקטנה וכמ״ש רבינו בפירקין דין ב׳ וג׳ יע״ש:

ויש לדקדק דגבי מעוברת ומינקת חשיב אליבא דרבנן ראויה לאישות משום דיכול לגרשה ולהמתין כ״ד חדש ואח״כ יחזירנה. והכא אמאי קאמרי דאינה ראויה לאישות הרי בידו לקיימה שישא אשה בת בנים. תירץ הרב תוי״ט דהאי מי שאין לו אשה ובנים דטעמא הוא משום דמיפקד אפריה ורביה ולהחזיק מצוה מן התורה אסרו איילונית והדומות. אבל מעוברת ומניקה אינו אלא מפני חשש התינוק ולא הוי אלא תקנה בעלמא ולא החמירו בה יע״ש שהאריך קצת בזה. והנה כפי מ״ש התוספות בפרק החולץ (דף ל״ו) דמדתנן הכא ותנ״א יכול הוא לספרשה ולא קתני להוציאה משמע דלא בעיא גט והטעם דכיון דאסירא ליה מדאורייתא משום סוטה לא בעיא גט וכ״כ שם הרא״ש ז״ל. והוסיף עוד טעם דמאיסא ליה שהרי קינא לה ונסתרה. וא״כ יש לחלק דשאני התם גבי מעוברת ומניקה דחשיבא ראויה לאישות דהא לא מיחסרא שום דבר אלא הפרשה בעלמא אבל זקנה ועקרה כופין אותו להוציא עד שיקח אחרת וכל זמן שאינו לוקח אחרת אינה ראויה לאישות. אלא שיש לדקדק לפי זה דהאי אמרי׳ דטעמייהו דרבנן הוא משום דלא בעיא גט אבל אי הוה בעיא גט אף חכמים היו מודים דאינה שותה. א״כ אכתי קשה דמעוברת ומניקה אמאי שותה היא בשעת קינוי לא היתה ראויה לאישות והיה חייב להוציאה בגט ואנן בתר שעת הקינוי אזלינן וכדאיתא בירושלמי בר״פ ארוסה והביאו רבינו בפירקין דין י״א וז״ל לא היו לו בנים ולא אשה כו׳ ונולד לו בן מגרושתו בין קינוי לסתירה כבר נדחית האיילונית מלשתות. הרי דכל דבשעת קינוי אינה ראויה לאישות ובשעת שתייה ראויה לאישות אינה שותה משום דבתר שעת הקינוי אזלינן. וא״כ במעוברת ומניקה בשעת הקינוי היה חייב להוציאה בגט שהרי לא היתה אסורה עליו וגם לא מאיסא גביה שהרי עדיין לא נסתרה. ומיהו יש לחלק ולומר דשאני הכא גבי מעוברת ומניקה דאנן משעת קינוי ידעינן דבשעת שתייה היא ראויה לאישות משום דלא בעיא גט וא״כ לא שייך הכא לומר כבר נדחית מלשתות. אבל גבי מי שאין לו בנים בשעת קינוי לא ידעינן אם יהיו לו בנים בשעת שתייה ומש״ה אף שנולדו לו בנים אמרינן כבר נדחית מלשתות. ואף שחילוק זה שכתבנו ניתן להאמר מ״מ בירורן של דברים הם דחכמים אף שהיא צריכה גט חשבי לה ראויה לאישות מאחר שבידו להאר ולקחתה אחר הגט שהרי התוס׳ ס״ל דה״נ צריך להוציאה בגט ומאי דנקטו חכמים לשון הפרשה הוא דלשון ספרשה משמע הכי ומשמע הכי וכ״כ שם הרא״ש ואף לסברת ר״י מהורלייב״ש דאית ליה דלשון הפרשה הוא דלא בעיא גט לאו למימר דטעמייהו דחכמים תליא בהכי אלא דחכמים קושטא דמלתא נקטי דאינה צריכה גט מהטעמים שכתבו התוס׳ והרא״ש אבל לעולם דאף אם היתה צריכה גט היתה שותה דראויה לאישות היא דהא רבי מאיר לא קאמר דאינה ראויה לאישות אלא משום דלא יחזיר עולמית וכדאיתא בגמרא וא״כ לדידן דמחזיר לאחר כ״ד חדש שותה דראויה לאישות קרינן בה וא״כ הזרנו למה שחילק הר״ב תוי״ט. ודע דכל מ״ש הוא לסברת רש״י אך דעת רבינו הוא דטעמא דכל הני הוי משום דבעל ביאה אסורה וכמ״ש בפירוש המשנה וכן נראה כאן בחבורו בפירקין דין ט׳. (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל בפירקין דין ח׳ שהאריך בזה יע״ש):

ומ״ש רבינו שלא נאמר בתורה ונזרעה זרע וכו׳. לא כתב כל זה אלא לאיילונית דסמיך ליה דסד״א דהוה ממעטינן לה מקרא דונזרעה אבל זקנה ועקרה בלאו האי טעמא לא מימעיט מקרא שהרי לא מצינו מי שימעט מכתוב זה דונזרעה אלא איילונית דוקא. ויש לדקדק בדברי רבינו במ״ש שלא נאמר בתורה ונזרעה זרע אלא בראויה לילד כו׳ דמשמע דאי ה״א דקרא מיירי אף במי שאינה ראויה לילד היה הדין משתנה וזה אינו שהרי אף לר״ע דאמר שאם היתה עקרה נפקדת אין אנו ממעטים איילונית אלא אמרי׳ דקרא לברכה הוא דאתא. ונראה דזהו כוונת הראב״ד שהשיגו לרבינו וז״ל פי׳ לא הקפידה תורה בזאת האשה הזאת ראויה לילד ע״כ, כלומר שהכתוב לא בא למעט אלא לברכה הוא דאתא. ובא להשיג שאין דברי רבינו מכוונים. ועוד אפשר לומר דרבינו ס״ל דאף מי שמיעט מכתוב זה איילונית מודה הוא דקרא לברכה הוא דהכא דקא פשטיה דקרא הכי הוא אלא דאליבא דר״ע דהכתוב מדבר במי שאינה ראויה לילד כגון עקרה נפקדת א״כ מינה שמעי׳ דאיילונית דליתא בכלל ברכה אינה שותה שהרי כבר כתבנו לעיל בשם הנמוקי דטעמא דממעטינן גבי יבמה מדכתיב אשר תלד איילונית ולא ממעטינן זקנה ועקרה הוא משום דבזקנה ועקרה מצינו שנפקדו וא״כ כיון דאיילונית אינה בכלל ברכה אינה שותה אבל רבי ישמעאל סבירא ליה דהכתוב אינו מבטיח למי שאין דרכה לילד שתלד אלא הכתוב מדבר במי שדרכה לילד אלא שאם הוא בצער שתלד בריוח וא״כ לא מצינו למעט איילונית לפי שאינה בכלל ברכה שהרי עקרה נמי אינה בכלל ברכה והכתוב אינו מדבר אלא במי שראויה לילד ולפי זה אתו דברי רבינו בדקדוק. ומאי דאמרינן בגמרא האי ונקתה ונזרעה זרע מאי עבדי ליה ומשני לכדתניא כו׳ הכוונה היא דאתי כרבי ישמעאל והראב״ד בא להשיג דזה אינו אלא אף לר״ע דאמר דהכתוב מיירי במי שאינה ראויה לילד לא ממעטינן איילונית משום דלא הקפיד הכתוב בזה אלא אם הוא אפשרי ונזרעה זרע. ומ״מ דברי מרן שכתב על דברי הראב״ד הללו וז״ל ופשוט הוא שזהו פירוש דברי רבי ישמעאל ור״ע ע״כ. לא יכולתי להולמם דאם הרב הבין דלרבינו ר״ע ור״י אינם ממעטים איילונית א״כ דברי רבינו אינן מדוקדקים ושפיר השיגו הראב״ד. ואי ס״ל דדברי רבינו ז״ל הם מדוקדקים ואליבא דר״ע ממעטינן איילונית א״כ היכי קאמר על דברי הראב״ד זה פשוט שזהו פירוש דברי ר״ע ור״י דנהי דלהראב״ד זהו פירוש דברי ר״ע ור״י אבל לרבינו החילוק רב ביניהם. באופן שלא יכולתי לירד לסוף דעת מרן ונ״ע:

ודע שיש עדיין קצת נשים דאיכא איסור בלקיחתן ולא הוזכרו במשנה. והנה קטלנית לא הוזכרה במתני׳ ואליבא דרבינו דס״ל דקטלנית אין כופין אותו להוציא פשיטא לי דשותה שהרי לא אמרו כאן דאינה שותה אלא במי שכופין אותו להוציא. ואף למ״ד דגם בקטלנית כופין נראה דהכא שותה דכיון דאין איסורה כי אם משום סכנה ראויה לאישות קרינן בה ואע״ג דבמעוברת ומינקת משום סכנה הוא שאני סכנת הולד מסכנת עצמו שהוא רוצה לחבול בעצמו והיכא דנשא אשה בתוך שלשה חדשים נראה לדידן דקי״ל כחכמים במעוברת כל שכן בנשא אשה בתוך שלשה חדשים דשא איכא סברת רבינו דאית ליה דאין כופין אותו להוציא ולר״מ נמי אפשר דלא קנים אלא מעוברת ומינקת וכן כתבו התוספות (דף כ״ה) וז״ל דוקא מעוברת אינה שותה אבל ניסת בתוך שלשה חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה וקרינן ביה אשתו הראויה לו ע״כ. ונראה דכל זה לא איצטריכו אלא אליבא דר״מ:

ויש להסתפק במעוברת ומינקת חבירו והוא כהן דאינו יכול להחזירה דהא טעמייהו דרבנן הוא משום דיכול להחזירה והכא אין יכול להחזירה. והנה כפי מ״ש לעיל דהכא לא בעיא כי אם הפרשה ולא בעיא גט א״כ אף בכהן משקה אותה אך כפי הצד האחר דס״ל בעיא גט יש להסתפק בכהן אם תשתה. וראיתי בתוס׳ שכתבו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפרק החולץ אפילו לרבנן יוציא בגט ע״כ. ומיהו עדיין יש לצדד טובא בדין זה אם רבינו מודה בו דאפשר דדוקא מאן דבעי ראויה לאישות ס״ל דבכהן אינה ראויה לאישות כיון דבעיא גט אבל לרבינו דס״ל דטעמא הוא משום דאינו מנוקה מעון וס״ל דאליבא דרבינו לא חשיב עון אלא ביאה האסורה לעולם א״כ אפילו כהן לא בעל ביאה האסורה לעולם ומה שהוא אסור בה לאחר זמן הוא מחמת דבר שנתחדש בה דהיינו הגירושין והדבר צריך אלי תלמוד:

ודע דאף שהארכנו [לעיל] בביאור סברת רבינו דמאי זה טעם מיעט מי שאין לו אשה ובנים ונשא זקנה שלא תשתה. עדיין לא נתקררה דעתי בכל מ״ש דאי טעמו הוא משום דבא ביאה אסורה שמיעט אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכ״ה מטעמא דאיסור ביאה וכמ״ש בדין ט׳ לפיכך כו׳ והוצרך לומר דין זה בנישואין לומר דמש״ה אינה נוטלת כתובה משום דהיו נישואין בעבירה ולא שהנישואין בעצמן גורמין שלא יהיה לה כתובה דהא בפרק אלמנה ניזונית אמרי׳ אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכ״ה יש להם כתובה אלא דהכא כיון דמחמת נישואין אלו אינה שותה אינה נוטלת כתובה ואע״ג דבא עליה לאחר שנסתרה נוטלת כתובה אע״פ שהיא היתה סבה שלא תשתה מ״מ הנישואין בהיתר היו אבל כל שהנישואין באיסור כיון שאינה יכולה לשתות אינה נוטלת כתובה. וכ״ת אמאי נקט רבינו אפילו שניה הא שניה קי״ל דבין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה כתובה ולא תנאי כתובה יש לומר דאיצטריך לומר דאין לה תוספת דשניה יש לה תוספת כמ״ש רבינו רפכ״ד מהלכות אישות וזה שנשא שניה ואינה יכולה לשתות דינה כדין מי שזינתה תחת בעלה דאין לה שום דבר וכן מ״ש במעוברת ואין כאן עבירה הוא לאפוקי סברת ר״מ דאית ליה דאינה שותה משום עבירה וכן מ״ש דאם אין לו אשה ובנים דאינה שותה היכא דנשא עקרה נראה דהוי מה״ט. אך מה שאני תמיה בזה הוא ממ״ש בדין י״א היו לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ומשקה אותה ע״כ, ואי טעמא דהכן הוא משום עבירה כי נראית לשתות מאי הוי והלא בעלה אחר שנסתרה אינה שותה התם טעמא הוא משום דאינו מנוקה מעון וכמבואר ואם רבינו ס״ל דטעמא דהני לאו משום עבירה אלא משום דאינה ראויה לקיימה וקלא כמן יש לזה ממתני׳ דר״פ ארוסה דלא תנא דינא דמעוברת ודאיילונית בתר בבא דאלמנה וכמו שהקשו שם התוס׳ (*א״ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל ברים דין זה) לא ידעתי מהיכן הוציאו רז״ל דין זה דאם מדכתיב כי תשטה אשתו בראויה לאישות זה לא יתכן דא״כ תקשי קרא למאי אתא דאי לאלמנה לכ״ג ת״ל דאינו מנוקה מעון ואפילו שלא היתה נשואה לו כל שבא ביאה אסורה אין המים בודקין ולומר שהכתוב בא לספסידה כתובה זה לא יתכן דהא כתובה מן התורה ליכא וכמ״ש התוספות (דף כ״ה) (עיין בדברי הרב המחבר פ״ב מהלכות אלו דין א׳) וכ״ת דאיצטריך קרא לנשא אשה ולא בא עליה שלא עשה איסור ואפ״ה אינה שותה משום דאינה ראויה לאישות ג״ז לא יתכן הא בעינן שיקדים שכיבת בעל לשכיבת בועל. ואולי ס״ל לרבינו דהני תקנת חכמים נינהו משום דאינה ראויה לסיות אשתו ובמעוברת קי״ל דלא תקנו חכמים שלא תשתה משום דיכול להחזירה אבל בזקנה ועקרה תקנו שלא תשתה אבל משום עבירה לא נגעו בהני משום דאין ביאתם אסורה מחמת עצמם אלא מעוברת משום ולד ועקרה לפי שאין לו בנים. ור״א דסובר דאף מעוברת אינה שותה לאו משום עבירה הוא אלא משום דאינה ראויה לאישות וחכמים נחלקו עליו ואמרו שהיא ראויה לאישות מאחר שיכול להחזירה אבל בנשא זקנה ועקרה ס״ל דאינה ראויה לאישות ותקנו שלא תשתה. וגם בזה לא נחה דעתי דמה ראו חכמים לתקן תקנה זו לעקור מצות שתייה שהיא מן התורה. דבשלמא מה שאמרו דאפילו ביאה האסורה מד״ס דאין המים בודקין ומי שנשא שניה אינה שותה. הא לא קשיא דעילא מלאו דהכתוב הקפיד שלא יהיה בבעל עון ביאה ובאו חז״ל ואמרו דגם עון הביאה שהיא מדבריהם הוי בכלל. אבל תקנה זו דבעינן שתהיה ראויה לאישות מאחר שלא נזכרו בכתוב מה ראו על ככה לתקן תקנה זו. ועוד דהנראה מדברי רבינו ז״ל בפי׳ המשנה הוא דלר״מ טעמא דמעוברת ומניקה דאינה שותה הוא משום עבירה דהיא ביאה אסורה וא״כ טעמא דחכמים הוא דלא חשבי לה ביאה אסורה כיון שיש לה היתר לאחר זמן. וכן נראה מדבריו בחיבורו שכתב גבי מעוברת שאין כאן עבירה. ולפ״ז כשכתב בבא דזקנה ועקרה דאינה שותה שהוא משמע מטעם עבירה. וא״כ הדרא קושיין לדוכתא דאף שמתו בין קינוי לסתירה מאי הוי הרי יש כאן עבירה ואולי ס״ל דלעולם טעמא הוא משום עבירה אלא דהני דקליש איסורייהו לא גזרו אלא בשקדמה העבירה לקינוי אבל כל שהיו לו אשה

ובנים

אחרת ובניה שותה והכי אמרינן בירושלמי מודים חכמים לרבי אליעזר שאם היו לו אשה ובנים שהיא שותה ונוטלת כתובה ומשמע דבחד מינייהו סגי באשה או בבנים. כתב הראב"ד ז"ל שלא הקפידה תורה שתהא האשה ראויה לילד עכ"ל. ופשוט הוא שזהו פי' דברי ר"ע ורבי ישמעאל:

יא היו לו אשה וכו' לא היו לו בנים וכו'. ירושלמי פרק ארוסה:

יב יג כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה וכו'. משנה רפ"ה דסוטה (דף כ"ז:) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. ומ"ש ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היו

בריות היה דרכה לילד נקבות * תלד זכרים: **יא** היו לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ומשקה אותה. לא היו לו בנים ולא אשה הראויה לילד אלא זו האילונית וכיוצא בה ונולד לו בן מגרושתו בין קינוי לסתירה כבר נדחית האילונית מלשתות: **יב** כל [א]אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה מי המרים בין שלא רצה בעלה להשקותה בין שלא רצתה היא ובין שבא לה עד טומאה או הודת או היתה מאלו הנשים שאינן ראויות לשתות או שקנאו לה ב"ד. הואיל ונאסרה על בעלה מכ"מ הרי היא אסורה על זה שנתיחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר ונשאה מוציאין אותה [א] מתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בנים ממנו. מפי השמועה למדו כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: **יג** אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים

השגת הראב"ד

* תלד זכרים: כתב הראב"ד ז"ל פי' לא הקפידה תורה שתהא האשה סוטה ראויה לילד עכ"ל:

היו לה כמה בנים ממנו וכו' אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה וכו' בפ"ב דיבמות (דף כ"ד:) תנן הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ובגמרא אמר רב ובעדים וכו' מיתיבי בד"א בשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא רב מוקי לה למתניתין בשיש לה בנים ויש לה עדים וכו' אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקי ואי בעית אימא הני מתניתין רבי היא דתניא רוכל יוצא והאשה חוגרת בסינר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תלא רוק למעלה מן הכילה א"ר הואיל ומכוער

א טור אה"ע סי' י"א סמ"ג עשין מ"ח:

משנה למלך

ובניה בשעת קינוי ונראתה לשתות אף שמתו בין קינוי לסתירה שותה וגם לא יתכן שהרי כתב רבינו לא היו לו בנים ולא אשה הראויה לילד אלא זו האיילונית וכיוצא בה ונולד לו בן מגרושתו בין קינוי לסתירה כבר נדחית האיילונית מלשתות. משמע דאם נולד לו בן קודם קינוי היתה שותה אף שקדמה העבירה לקינוי דליכא קפידא אלא אם בשעת הקינוי יש לו בנים או לא ודאי משום לתא דעבירה נגעו בה לא ידעתי טעם לחילוק זה. סוף דבר לא ירדתי לסוף דעת רבינו ז"ל בזה:

ודע דלסברת רש"י הדברים הם כפשטן דאיהו ס"ל דהא דאמרינן אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין לא מיירי אלא בעון דבא עליה אחר שנסתרה דבהא הוא דמיירי קרא דונקה האיש מעון אבל משום עבירה אחרת אפילו בא על ל"ו כריתות שבתורה המים בודקין אותה וכמו שהארכנו בזה (*א"ה תמצאנו לעיל בדברי הרב המחבר לעיל בפירקין דין ח' יע"ש) וטעמא דהני דר"פ ארוסה הוא משום דכתיב כי תשטה אשתו בראויה לקיימה הכתוב מדבר והוסיפו עוד לומר דאפילו מי שאינו ראויה לקיימה משום גזירה מד"ס כגון מעוברת ומניקה וזקנה ועקרה ג"כ אינה שותה משום דאינה ראויה לקיימה ואין קפידא בזה אלא בשעת קינוי דכל דבשעת קינוי היתה ראויה לקיימה כגון שהיו לו בנים או אשה קודם הקינוי ומתו בין קינוי לסתירה היתה שותה אבל אם נולד לו בן או שנשא אשה בין קינוי לסתירה אינה שותה שכבר נדחית מלשתות בשעת קינוי: **ומ"ש** רבינו אע"פ שהיא זקנה או עקרה או איילונית ואינה ראויה לילד הנה בפירוש עקרה ואיילונית ושאינה ראויה לילד כתב רש"י בפ"ד דעירובין (דף מ"ז) וז"ל עקרה מחמת מזל שכבר נשאת לשלשה בני אדם ולא ילדה להן והוחזקה עקרה איילונית ממעי אמה ויש לה סימנין שאין לה שערות ולא דדין וכו' ושאינה ראויה לילד מחמת מכה עכ"ל. ובפ"ה דכתובות (דף ס') פירש"י שאינה ראויה לילד שנעקר בית הריון שלה ובפ"ד דיבמות (דף מ"ב) פי' עקרה שנעקר רחמה וניטלה האם שלה ושאינה ראויה לילד לאיתויי סומא או חולה וכתב רש"ל וז"ל נ"ב פירוש שע"י חולי נתקלקל ההריון אבל היא גופה אינה חולה ע"כ. ובפ"ד דסוטה (דף כ"ד) פי' שאינה ראויה לילד שתתה כוס של עיקרין והתוס' שם (דף כ"ה) ד"ה שאינה הקשו לרש"י שפירש דשאינה ראויה לילד ע"י כוס של עיקרין מהביא דכתובות דקתני עקרה ושאינה ראויה לילד אלמא שאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפירש"י שתתה כוס של עיקרין היינו עקרה ע"כ. ולא ידעתי אמאי לא השגיחו במה שפירש רש"י בעירובין דעקרה היא מחמת מזל או יהיה פירושו כמו שפירש"י ביבמות שנעקר רחמה. והנראה דהתוס' בסוטה הבינו דמה שפירש"י דשאינה ראויה לילד היינו ששתתה כוס של עיקרין הוא ליישב סוגית הגמרא דקאמר א"ר נחמן מחלוקת בעקרה וזקנה וכו' ובמתני' לא הוזכר עקרה ומש"ה פירש"י דשאינה ראויה לילד דמתני' היינו ששתתה כוס של עיקרין דהיינו עקרה ומש"ה הקשו לרש"י דבכתובות תני עקרה ושאינה ראויה לילד אלמא לאו חדא גוונא נינהו. אבל כבר הוכחנו דרש"י סבירא ליה דעקרה הוא מחמת מזל או שנעקר רחמה והתוס' פירשו דשאינה ראויה לילד היינו כגון ההיא דאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קי"ט) נשאת בת ארבעים שנה שוב אינה יולדת. עוד כתבו פירוש אחר דשאינה ראויה לילד היינו כההיא דאמרינן בספ"ג דיבמות (דף ל"ד) כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היתה דעתה לינשא שוב אינה יולדת. ולפי דברי התוס' עקרה היא ששתתה כוס של עיקרין. ודע דמה שפירש רש"י שם בעירובין הוא על פי הסוגיא דפ"ו דיבמות (דף ס"ד) ואיכא מ"ד בתרי הויא חזקה ואיכא מ"ד בתלת הויא חזקה יע"ש ומדברי הריב"ש בתשובה סימן ט"ו נראה דס"ל דעקרה היא שהוחזקה שלא ילדה לשני בני אדם אלא דס"ל דאינו מחמת מזל אלא מחמת חולי יע"ש:

יא היו לו אשה ובנים וכו'. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל בפירקין דין י'): **לא** היו לו בנים ולא אשה הראויה לילד וכו'. מבואר בירושלמי פרק ארוסה. ואני מסתפק בדינים אלו דכוותה באיסור תורה מהו ומשכחת לה החלוקה הראשונה כגון מי שנעשה כרות שפכה בין קינוי לסתירה וכן החלוקה האחרת משכחת לה כגון מי שנשא ממזרת ובין קינוי לסתירה נעשה כרות שפכה למ"ד שמותר בממזרת וכן כהן שנשא גיורת ובין קינוי לסתירה נעשה כרות שפכה דמותר בגיורת. והנה חלוקה זו דבשעת קינוי לא היתה ראויה לו פשיטא לי שכבר נדחית משתייה מק"ו דאיסורין דרבנן דאמרינן דאם נולד לו בן בין קינוי לסתירה שכבר נדחית משתייה כ"ש באיסור תורה. אך מאי דמספקא לי הוא אי מאי דאמרינן בהני דאפילו נשאה באיסור ונולד לו בן קודם קינוי דשותה משום דבשעת קינוי היתה ראויה לאישות וכן אם נדחית מלשתות לאחר קינוי כגון שמת הבן בין קינוי לסתירה דשותה דכוותה באיסור תורה מהו ומ"ש רש"י בר"פ ארוסה וז"ל אשת סריס כגון שנסתרס לאחר שנשאה וכו' ואין ראיה מהתם דמ"ש שנסתרס אין הכוונה שנעשה כרות שפכה אלא ששתה כוס של עיקרין שהוא מותר בבת ישראל ואף למה שהוכיחו התוספות בדעת רש"י דס"ל דמי ששתה כוס של עיקרין אסור לבא בקהל וכמ"ש בדף כ"ו ד"ה אשת מ"מ אין ראיה מכאן דאימור דרש"י מיירי בנשא גיורת שהוא מותרת לו לעולם ועוד שהרי כתבנו (*א"ה תמצאנו לעיל בפירקין דין ו') שלשון זה אינו מרש"י אלא מאיזה תלמיד וכמ"ש הרב חידושי הלכות וע"כ אית לן למימר דאין ראיה מדברי רש"י סללו שאם נקח דברי רש"י כפשטן א"כ אף שנסתרס קודם קינוי שותה וזה אינו דהא אפילו באיסורין דרבנן אמרינן שתהא ראויה לשתות בשעת קינוי כ"ש באיסורי תורה. אך מאי דמספקא לי הוא היכא דנעשה כרות שפכה בין קינוי לסתירה מהו מי אמרינן דוקא באיסורין דרבנן הקילו כל שבשעת קינוי נסיתה ראויה לשתות אבל באיסורי תורה לא או דילמא לא שנא והדבר צריך תלמוד:

יב כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה וכו' הואיל ונאסרה על בעלה וכו'. הנה רבינו ז"ל הזכיר כל החלוקות כולם שאפשר שתמנע השתייה לא נשאר בהם אחד וכ"כ בפי"ח מהלכות איסורי ביאה דין י"ב אף בפ"ח מהלכות תרומות דין ט"ו וכשבא לומר דין זה גבי תרומה לא ביאר כל החלוקות דהיינו היכא שקנאו לה ב"ד וכן היכא דאינה שותה אבל נוטלת כתובה כגון אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה אחר שנסתרה שאף שנוטלת כתובה מ"מ אסורה לבעל ולבועל ולתרומה ולכהונה וזה פשוט ורבינו סמך על מ"ש כאן בפירקין ובפ"ח מהלכות איסורי ביאה והטא"ה סימן ו' כתב כדברי רבינו ובסימן קע"ח סכ"ח גבי איסורא דבועל כתב סתם כל שאסורה לבעל משום קינוי אסורה לבועל. וראיתי להחכם בעל ח"מ ר"ס י"א שתמה על דברי רבינו במ"ש דאף אם לא רצה בעלה להשקותה שאסורה לבועל דדבר זה צריך ראיה אם היא עומדת וצווחת טהורה אני ורוצה לשתות והוא אינו רוצה להשקותה אף דהרשות בידו לאוסרה על עצמו מ"מ קשה מאחר שצריך ליתן לה כתובה אינו יכול לאוסרה על הנחשד מהם שהם טוענים הרי שלא זינו והיא רוצה לשתות מנ"ל להרמב"ם שהיא אסורה לנחשד ע"כ. ואין בכל מ"ש לא טעם ולא ריח דמ"ש שהיא עומדת וצווחת אתתא פניה היא. והכלל דמשעה שנסתרה אחר קינוי נאסרה לבעל ולבועל ולתרומה וכדתנן בריש סוטה. אלא שאם שתתה הותרה ואם לא שתתה נשארה באיסורה ומאחר דקי"ל דאין משקין בע"כ של בעל א"כ פשיטא דאסורה בכל. ואני תמיה עליו דאיך לא ראה מתני' דפ"ק דסוטה (דף ו') דקתני ואלו אסורות בתרומה וכו' ושבעלה אינו רוצה להשקותה והתם נמי תיקשי דלדידיה אסורה אבל איך אסורה בתרומה מאחר שהיא צווחת שהיא טהורה. ואולי יאמר דשאני התם שאוכלת בשבילו וכמ"ש רש"י שם וז"ל ואפילו הוא כהן. אבל פשטא דמתני' מיירי אף בבת כהן שאוכלת בשביל אביה וכן אם גירשה בעלה אינה אוכלת עוד וא"כ כי היכי דאינה אוכלת ה"נ אסורה לבועל. והדברים הם פשוטים בפרק האשה רבה (דף נ"ה) דאמרינן בא עליה בעל אסרה עליה דבועל ופריך מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט ואפילו אמר איני משקה. הרי לך מבואר כדברי רבינו דמכי אמר איני רוצה להשקותה נאסרה לבועל. שוב ראיתי להחכם בעל בית שמואל שגם הוא השיג לבעל ח"מ וכתב וז"ל ובחנם תמה הח"מ על הרמב"ם ע"כ. והם דברים פשוטים. וראיתי לבעל בית שמואל שכתב וז"ל ואפשר דהב"ד יכולים לכופו שישקה אותה כדי לברר הספק ע"כ. ונראה שדין זה ליתא דליכא כפייה בזה ובמקום אחר נאריך בזה. ומההיא דפרק האשה רבה שכתבתי לעיל יתבאר לך ביטול דברי החכם בעל בית שמואל ומשם יתבאר לך דאפילו אם הוא רוצה לחזור ולהשקותה אינו יכול להשקותה עוד ודוק בתוס' שם: **מפי** השמועה למדו וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פי"א מהלכות אישות דין ח'). דע דאשת ישראל שזינתה באונס או בשגגה מותרת לבעלה דכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת וכמ"ש רבינו בפרק כ"ד מה' אישות דין י"ט. אך אני מסתפק היכא דהיה הבועל מזיד אם אסורה לו. מי אמרינן שדין זה דאסורה לבועל הוא משום דאסרה לבעל אבל כל שלא אסרה לבעל שריא לבועל. או דלמא כל שהוא מזיד אסור בה. וראיתי לתוס' שבת (דף כ"ו) עלה דההיא דאמרינן ולא אשתו לקחת ליקוחין יש לך בה שכתבו וז"ל אע"ג דאפילו תפא נמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל ע"כ. הרי לך מבואר דאע"ג דדוד לא היה אנוס היתה מותרת לו משום דהיא היתה אנוסה. שוב ראיתי שדבר זה הוא ש"ס ערוך בפ"ק דכתובות (דף ט') דאמרינן וכ"ת מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אנוסה הות. הן אמת דהתם איכא תירוצא אחרינא דהיינו כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. ויש להסתפק אם תירוץ זה פליג אתירוצא קמא וס"ל דכל שהבועל הוא מזיד אסורה לו או דלמא דלדינא מודה לתירוצא קמא אלא דקושטא דמילתא קאמר דאפילו היתה היא מזידה מותרת היתה לדוד דאין כאן עבירה כלל. ומדברי התוספות בשבת נראה דס"ל שהדין הוא מוסכם לכ"ע [דאל"כ] מי דחקם לומר דליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה. אימא דאותה סוגיא ס"ל כתירוצא בתרא דכתובות דכל שהבועל מזיד אסורה לו ומש"ה פשיט מדקאמר לקחת אלא [ודאי] דס"ל דלכ"ע כל שהיא שוגגת או אנוסה מותרת לבועל אף שהיה מזיד. וכן אם היא מזידה אף שהוא שוגג נ"ל דאסורה לבועל מאחר שנאסרה לבעל: **ודע** שראיתי להתוספות רפ"ה דסוטה שהביאו סוגיא אחת מהירושלמי דנראה דפליג על זה שכתבנו. והנני מעתיק כל דברי הירושלמי לפי שיש בו כמה טעיות אשר ע"כ אכתוב הנוסחא המתוקנת וזה פריה. המאררים א"ר תנחומא מנין המאררים נגד רמ"ח איברים שיש בה ונגד רמ"ח איברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעל לאחר הבועל כך הם בודקין אותו כשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל היא ע"י שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק. בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניחא כמ"ד הזכות תולה לה ואינה ניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה אלא אני אומר מים מגולין שתה ונלבה הכין לא הוון מבדקוניה אלא כדון אלא אני אומר עם אהרות נסתר ולא כן סברינן מימר לכשתשתה הוא נבדק תפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא אותה. בדקו אותה ולא אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניחא כמ"ד הזכות תולה ואינה ניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכר אלא אני אומר מים מגולים שתתה ונלבית הכין לא הוו בעיי מבדקונה אלא

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל פירוש לא הקפידה תורה שתהא האשה הזאת ראויה לילד עכ"ל: ואני לא באתי לברר הפירושים רק להציל מן ההשגות אבל מן הפירושים לא יעדתי לי בזה*: היו לו אשה ובנים עד מלשתות. פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ד) ובירושלמי: כל אשה שהיה לה עד כך אסורה לבועל. פרק כשם במשנה (דף כ"ו) ובכמה מקומות: אבל אם לא קדם קינוי עד שאין לה בנים. פ"ב דיבמות (דף כ"ד):

(*עי' במל"מ שפירש דיש כאן השגה)

הגהות מיימוניות

[א] פרק שני דיבמות וצ"ע שם ובהלכות אישות פי' כ"ד ע"ב:

ומכוער הדבר הלא וכו׳ אלא מקום מגעלים הפוכים תחת המטה [אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תלא] והלכתא כוותיה דרב [והלכתא כוותיה דרבי] קשיא הלכתא אהלכתא ל״ק הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב וקלא דלא פסיק עד כמה אמר אביי וכו׳ יומא ופלגא ולא אמרן. אלא דלא פסיק ביני וביני אבל פסק ביני וביני הא פסק ולא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה מחמת יראה הוא ולא אמרן אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקו ליה לקלא. וכתב הרי״ף אמר רב ובעדים כלומר אם הוציא אותה בעלה בעידי טומאה [מחמת זה הנטען וכנסה זה הנטען] מוציאין אותה מתחת ידו אבל אם הוציא אותה בעלה בלא עדי טומאה אלא בעדי דבר מכוער בלבד וכנסה זה הנטען אין מוציאין אותה מידו [ודייק רב מדקתני הוציאוה ולא קתני הוציאה מכלל דב״ד הוציאוה וב״ד אין מוציאין אלא בעדים] ואותבינן עליה דרב מהא דתניא במה דברים אמורים כשאין לה בנים מן הנטען הוא שמוציאין אותה מידו אבל אם יש לה בנים מן הנטען לא תצא ואם

באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא דאלמא מפקינן לה מן הנטען בלא עדי טומאה ואוקמה רב כרבי דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכו׳ קשיא הלכתא אהלכתא דהא רב לא מפיק לה מן הנטען אלא בעדי טומאה ורבי מפיק לה בעדי דבר מכוער ל״ק בקלא דפסיק עבדינן כרב ולא מפקינן לה אלא בעדי טומאה ובקלא דלא פסיק עבדינן כרבי ומפקינן לה בעדי דבר מכוער וכו׳ ושמעינן מהא דתניא במה דברים אמורים בשאין לה בנים דהיכא דאית לה בנים מן הנטען אע״ג דאיכא עדים בדבר המכוער לא מפקינן לה מיניה אבל אי איכא עדי טומאה שזינתה עמו כשהיא תחת בעלה מפקינן לה מיניה ואפילו יש לה [כמה] בנים וה״מ מבועל שהוא הנטען אבל מבעל עצמו לא מפקינן לה אלא בעידי טומאה בין יש לה בנים בין אין לה בנים כדגרסינן בקידושין פרק האומר לחבירו איבעיא להו זינתה אשתו בע״א מהו אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משני עדים עכ״ל. וכך הם דברי רבינו:

טו ומ״ש רבינו מי שהוציאה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה בריית׳ שם:

כל

עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה חונרת חגורה. או מצאו רוק למעלה מן הכילה וכיוצא בזה. אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה״ז לא תנשא לנטען אלא אסורה עליו. ואם עבר ונשאה והיו לה בנים ממנו לא [ג] תצא ואם לא היו לה בנים ממנו תצא: **יד** בד״א בשרננו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר. ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול. והוא שלא היו לה או לו אויבים שמעבירין את הקול. אבל אם לא היתה שם רנה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה. אם נשאת לנטען לא תצא אע״פ שאין לה בנים. אפילו בא עד אחד שזינתה עמו לא תצא: **טו** מי שהוציאה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאתה מתחת בעלה בגללו ואם נשאת לא תצא אע״פ

משנה למלך

אלא כדון אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גירש יהא מותר בה תפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא בדקו אותו. הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר מזיד בה ואת אמרת הכין. הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאת מתחת ידו ואמרינן הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון בר אבא בשם ר״י אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת ע״כ:

והכי פירושו מ״ש היא ע״י שדרכה ליאסר וכו׳. הכוונה דס״ד דכי היכי דהיא נבדקת בין שנטמאה עם זה שקינא לה בין שנטמאה עם אחר וכדאמרינן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר ה״נ הבועל יהיה נבדק בין שנטמא עם זו שסתרה בין שנטמא עם אחרת קמ״ל דהיא דוקא דנאסרת נבדקת בין לו בין לאחר אבל הבועל אינו נבדק אלא כשהשתה ובאלו היכא דנבדק הבועל שצבתה בטנו ולא נבדקה היא איך יתכן זה. ותירלו דאפשר דהזכות תלה לה ומש״ה לא נבדקה והקשו לזה הניחא למ״ד הזכות תולה ואינה ניכרת אבל למ״ד הזכות תולה וניכרת ה״ז לא הוכרה וא״כ לאו משום זכות הוא. ותירלו מים מגולין שתה ונלבה. וע״ז הקשו דגם זה לא יתכן שיעשו המים המגולין הפעולה עלמה שתעשה מי סוטה. ותירלו אלא אני אומר עם אחרות נסתר ובדקו אותו משום טומאת האחרות. וע״ז הקשו שהרי כבר אמרנו שהוא אינו נבדק אלא לכשתשתה מי שנטמאה עמו. ותירלו שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ומש״ה בדקו אותו כיון שהיה מזיד ולא בדקו אותה משום דהיתה שוגגת. וחזרו ושאלו היכא דבדקו אותה ולא בדקו אותו איך יתכן זה ותירלו הזכות תלה לו כו׳. ולבסוף תירלו אלא אני אומר עם אחרים נסתרה כלומר דכיון דהיו משביעין אותה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר בדקוה המים משום טומאת איש אחר אבל עם זה שקינא לה לא נטמאה. והקשו דא״כ זאת האשה שבדקוה המים ולא בדקו אותו אם גירשה בעלה תהיה מותרת לזה שלא בדקוהו המים מאחר דמה שבדקו אותה לא היה כי אם מפני טומאת אחרים. ותירלו דהיכא דבדקו אותה ולא בדקו אותו אנו תולין שהיה הוא שוגג והיא מזידה ואפילו שהיה שוגג אסור בה כיון שהיתה היא מזידה. ומ״ש אח״כ הוא מזיד והיא שוגגת הוא מלתא באנפי נפשה וה״ק היכא דבאו עדים ואמרו שהבועל היה מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לבעלה אם גירשה מהו שיהא מותר בה מאחר שלא אסרה לבעלה. ואמרו דזה לא יתכן דמזיד בה ואת אמרת הכין אלא דס״ל שהיא אסורה לבועל מאחר שהוא מזיד וחזרו ושאלו הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה אם גירשה מהו שיהא מותר מאחר שהיה שוגג ואמרו דזו איכא שאלה דמאחר שנאסרה לבעלה פשיטא דאסורה לבועל אף שהוא שוגג: **נמצא** לפי זה דס״ל לבירושלמי דכל שהבועל מזיד אף דהיא שוגגת אסורה לבועל הפך מהסוגיא דכתובות. ולפי דברי הירושלמי נ״ל דס״ל כתירוצא בתרא דכל היוצא למלחמת וכו׳ ולא ידעתי איך הראשונים ז״ל לא הביאו הירושלמי הזה ואולי לא אתו ליה משום שהיא דפ״ק דכתובות דמוכח מינה דכל שהיא אנוסה מותרת לבועל אף שהוא מזיד (*א״ה עיין בתשובת הרא״ש כלל ל״ב סי׳ י״ח מהריט״ץ סי׳ ק״ל ועיין בתשובת מהר״א ששון סי׳ קנ״ז שנסתפק גבי בועל שני אם נאסרה לו כיון שכבר היתה אסורה ועומדת. ועיין מה שהשיגו עליו בספר שבות יעקב ח״א סי׳ צ״ד ובספר שער אפרים בקונטרס אחרון ועיין בפרק ארוסה (דף כ״ה) דאלמנה לכ״ג וכו׳ מקני לכו לאופרן לבועל כבעל אלמא דאפילו היכא דאסירא עליו וקימא אסורה לבעל ודוק):

עוד יש לחקור במה שכיימו בירושלמי ומנין שהדבר תלוי בה כו׳ דאפשר דלא פליג אדלעיל אלא הכא מיירי במה שנאסרת לבעל דאמרו לעיל הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שאסורה לבעלה וע״ז שאלו מנין שהדבר תלוי בה לאוסרת לבעלה והשיבו מדכתיב לטמאה בה בה הדבר תלוי אבל לעולם דלבועל איכו תלוי בה. אלא דקשיא לי דלמה לא פשטוה מדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת דמהכא גמרי׳ בש״ס דילן דכל באונס שריא לבעלה והכתוב לא תלה האונס אלא בה. והייתי סבור דסיום זה דירושלמי פליג אדלעיל והגירסא כך היא אר״י מנין שהדבר תלוי בה וכו׳ וקאי אבועל וס״ל דגם גבי בועל הדבר תלוי בה ולגבי בעל פשיטא ליה דהדבר תלוי בה דכתיב והיא לא נתפשה ועכשיו בא ללמוד דגם גבי בועל הדבר תלוי בה וגמר לה מדכתיב לטמאה בה וטומאה כי היכי דשייך גבי בעל ה״נ שייך גבי בועל כדכתיב ונטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל. ולגבי בעל כבר למדנו דהדבר תלוי בה וכי אתא קרא דלטמאה הוא לגבי בועל שאם היתה מזידה אסורה לבועל אף שהוא שוגג ואם היתה שוגגת מותרת לבועל אף שהוא מזיד והיינו כתירולא קמא דפ״ק דכתובות. ולפי זה אם בדקו אותו ולא אותה אם גירשה מותרת לבועל דהא בירושלמי לא אשכחו פתרי להא אלא שהיתה היא שוגגת והוא מזיד. ולפי סברא קמייתא דירושלמי בדקו אותו ולא אותה מותרת לבעלה ואם גירש אסורה לבועל. אך כפי סברת ר״י שכתבנו היכא דבדקו אותו ולא אותה מותרת לבעל ולבועל: **ודע** דכל האי שקלא וטריא דירושל׳ הוא למ״ד דהזכות תולה וניכרת אך לנ״ד דהזכות תולה ואינה ניכרת אין לורך לכל זה. והנה היכא דבדקו אותה ולא אותו לא נפקא לן מידי דבין אם נאמר דמה שלא בדקו אותו הוא משום דזכות תלה לו או משום שהיה שוגג מ״מ אסורה לבעל ולבועל כיון שבדקו אותה וא״כ מזידה היתה אך היכא דבדקו אותו ולא אותה איכא נפקותא דדינא בין אם נאמר דמה שלא בדקו אותה הוא משום זכות או משום דהיתה שוגגת ולפי סברא קמייתא דירושלמי נ״מ לגבי בעל דאם מה שלא בדקו אותה הוא משום זכות אסורה לבעל אך אם הוא משום דהיא שוגגת מותרת לבעל אבל לגבי בועל לא נ״מ מידי דכיון דבדקו אותו ע״כ מזיד היה וא״כ אסורה לו אף שהיתה שוגגת אך לפי סברת רבי יוחנן נ״מ בין לבעל בין לבועל דאי מה שלא בדקו אותה הוא משום זכות אסורה לבעל ולבועל ואי משום שהיתה שוגגת מותרת לבעל ולבועל: **ומ״מ** כד מעיינינן שפיר לענין דינא לא נ״מ מידי בין אם נאמר דהזכות תולה וניכר או אינו ניכר משום דהיכא דנבדקה היא כבר אמרנו דלעולם אסורה לבעל ולבועל אף שהוא לא נבדק. ואין לומר דנתלה דמה שנבדקה היא הוא משום דעם אחרים נטמאה והבועל אין בו עון אשר חטא. משום דכיון דאיכא ריעותא לפנינו שהיא נבדקה אנו תולין להחמיר ולומר דמה שלא בדקו אותו או יהיה משום זכות למ״ד תולה ואינו ניכר או יהיה משום שהיה שוגג ובין הכי ובין הכי אסורה לבועל. ודין זה מוכרח שהרי בירושלמי הקשו על החלוקה דאני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גירש יהא מותר בה ותירלו תפתר שהיה הוא שוגג אלמא דלא תלינן להקל כיון דאיכא ריעותא לפנינו דקדם קינוי עם זה ונבדקה אמרינן שנטמאה עם זה. והיכא דלא נבדקה הדין פשוט שמותרת לבעלה ואין אנו תולין משום זכות ואע״פ שהתחילו הסימנים לבוא עליה והלו שאר איברים הואיל ולא נבתה בטנה וכמ״ש רבינו לקמן פ״ג דין כ״א וכן בדין דאם נלך להחמיר א״כ נמלא דליכא תועלת במי סוטה אלא לעשותה ודאית אבל להתירה לבעלה אין לנו לפי שנתלה דמה שלא בדקוה הוא משום זכות למ״ד אינו ניכר או שמא הבעל בא ביאה אסורה או משום שיש עדים במדה״י וא״כ מהו זה שהבטיחה הכתוב ונקתה ונזרעה זרע הרי אסורה לבעלה מספק. א״ו דאין אנו תולין להחמיר כיון דליכא ריעותא לפנינו: **וראיתי** להתוס׳ בפ״ק דסוטה (דף ו׳) ד״ה וטהורה שכתבו וז״ל מהכא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרינן ימתין עד ג׳ שנים שמא זכות תלה לה דאם היה אסור בה היכי מלינו למיקרי בה ונקתה ונזרעה זרע וכך הכאני רבי בירושלמי ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות ואתיא כמ״ד הזכות תולה ואינה ניכרת ע״כ. ויש לדקדק בסיום זה דסיימו בירושלמי ואתיא כמ״ד כו׳ דהא למ״ד נמי תולה וניכרת אתיא שהרי מותר הוא בה אע״פ שהתחילו הסימנים לבא וע״ז אתא קרא לומר ונקה האיש מעון. ולומר דהירושלמי פליג בזה וס״ל דכל שהתחילו הסימנים לבא אסורה שהרי מורה דמה שלא נבדקה הוא משום זכות ומ״ש רבינו דמותר בה הוא על פי שיטת תלמודא דידן דאמרינן בפרק ארוסה (דף כ״ו) דמתנונה דרך איברים מותרת לבעלה. דבר זה קשה בעיני לומר דפליגי בזה תלמודא דידן עם הירושלמי. ועוד דהסברא מגד עצמה היא זרה שאם אנו אוסרים אותה מספק בשביל הסימנים אחרים שלא הבטיח הכתוב בהם א״כ אף שלא באו לה הסימנים נאסור אותה. מספק משום דשמא לא היה מנוקה מעון. אשר ע״כ נ״ל דניכר ואינו ניכר דירושלמי לאו היינו מתנוונה ואינה מתנוונה דאפליגו בה בפ״ק דסוטה (דף ו׳.) אלא הכא איכא מ״ד דלעולם אף מי שיש לה זכות ניכרת היא שמתחיל בטנה לצבות אלא שהזכות תולה לה שלא תמות מיד אלא מארכת ימים לפי זכותה עד שלש שנים ואיכא מ״ד דאין בטנה צבה אם יש לה זכות והיינו ניכר ואינו ניכר. ומש״ה אמרו בירושלמי דאתיא כמ״ד הזכות תולה ואינו ניכרת דלמ״ד ניכרת לא שייך לומר ונקה האיש מעון שהרי כיון שהתחיל בטנה לצבות אסורה היא לבעלה וכמ״ש בפ״ק דסוטה במתנוונה כי אורחא זונה היא וכמו שפסק רבינו. וא״כ כיון שהוכחנו דכל דליכא ריעותא בדידה תלינן להקל ה״נ אף שבדקו אותו מ״מ לבעלה שריא ואנו תולין דמה שלא בדקוה הוא משום דהיתה שוגגת. ולבועל תליא בפלוגתא אחריתי דהיינו היכא דהיה הוא מזיד והיא שוגגת אם אסורה לבועל. אבל ממחלוקת זה דאם הזכות תולה ואינו ניכר או תולה וניכר לא נפקא לן מידי לענין דינא: **ודע** דרבינו ז״ל לא הביא חלוקות אלו דהיינו היכא דנבדק אחד מהם משום דכיון דס״ל דכל שהיא שוגגת מותרת לבועל אף שהוא מזיד א״כ אין הדבר תלוי אלא בה דאם נבדקה אסורה לבעל ולבועל ואם לא נבדקה מותרת לבעל ולבועל. אך עדיין אני תמיה בזה היכא דבדקו אותו ולא בדקו אותה והיה הבעל כהן היכי לידיינו דיינו לכאי דינא דהא בירושלמי לא אשכחו פתרי לחלוקה זו אלא שנאמר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת וא״כ היכא דהבעל כהן תיאסר לו דנמאי ניתלי שנתיר אותה לבעל דהא מים מגולים ליכא למימר. שנסתר עם אחרות גם זה לא יתכן דהא אמרי׳ כשתשתה היא הוא נבדק. אין לך לומר אלא שהיה הוא מזיד והיא שוגגת וכ״ת ה״נ מלבד שהדין הוא תמיה בעיני דאיך תאסר אשה לבעלה משום דלבתה בטנו של בועל זאת ועוד דכל כי האי מילתא הו״ל לרבינו לאודועי. (*א״ה ע״ל בדברי הרב המחבר בפ״ב מהלכות אלו דין י״ז): **ודע** דאף שנאמר דאשת כהן שבדקו אותו ולא אותה דאסורה לבעלה היינו דוקא היכא דקודם זו לא שתתה אחרת מזמן רב דאי שתתה אחרת איכא למימר דמה שבדקו אותו הוא משום דנסתר עם אותה האחרת ששתתה כבר וזכות תלה לו עד עכשיו אבל לעולם דזו ששתתה עכשיו טהורה היא מכל וכל ומותרת היא אף לבעלה כהן ואותה ששתתה כבר מותרת היא לבעלה אף שהיה כהן דזיל הכא קא מדחי לה וזיל הכא קא מדחי לה ונראה דכל שיש ג׳ שנים שלא שתתה אחרת בזו אין לתלות שמא עם אחרת נסתר וזכות תלה לו. דהא אין זכות תולה למרבה אלא עד ג׳ שנים וכמ״ש רבינו לקמן פ״ג מהלכות אלו דין כ׳. וכל זה שכתבנו דאם שתתה אחרת שאנו תולין עם אחרת נסתר זהו למ״ד דהזכות תולה ואינו ניכר אבל למ״ד הזכות תולה וניכר אין לתלות שמא

עם

הגהות מיימונית

[ג] במה דברים אמורים בזמן שאין לה בנים וכו׳ אבל רש״י פירש דהאי שאין לה בנים ויש לה בנים פירש בבעל הראשון והטעם שלא להוציא לעז על הבני׳ מסתברא, ורבי אבי״ה פירש בפירוש רבינו המחבר ע״ב:

אע"פ שאין לה בנים: **טז** כל [א]אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון הרי זו תצא מזה. ואע"פ שיש לה ממנו כמה בנים וכל מקום שאמרנו תצא תצא בלא כתובה:

פרק שלישי

א כיצד סדר השקאת סוטה. הבעל בא לב"ד שבעירו ואומר להן אשתי זו קנאתי לה עם פלוני ונסתרה עמו ואלו הן עידי והרי היא אומרת שהיא טהורה ואני רוצה להשקותה לבדוק הדבר. וב"ד שומעין דברי העדים· ומוסרין לו שני תלמידי חכמים לשמרו שמא יבא עליה קודם שתייה. שהרי נאסרה עליו עד שתשתה. ומשלחין אותו לירושלים שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד הגדול של שבעים זקנים במקדש: **ב** הגיעו לירושלים ב"ד הגדול מושיבין אותה ביניהן ומאיימין עליה שלא בפני בעלה ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה. ואומרים לה בתי הרבה היין עושה. הרבה שחוק עושה. הרבה ילדות עושה. הרבה שכנים רעים עושים. אל תגרמי לשם הגדול שנכתב בקדושה שימחה על המים ואומרין לה בתי הרבה קדמוך ונשטפו. ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליהן ונכשלו. ומגידין לה מעשה יהודה ותמר כלתו. ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשטו. ומעשה אמנון ואחותו. כדי להקל עליה עד שתודה. ואם אמרה הן נטמאתי או איני שותה יוצאה בלא כתובה והולכת לה: **ג** עמדה בדבורה שהיא טהורה. מביאין אותה לשער מזרחי של עזרה שהוא כנגד קדש הקדשים. ומעלין אותה ממקום למקום ומקיפין בה כדי לייגעה עד שתקצר נפשה אולי תודה: **ד** אם [ב]עמדה בדבורה מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ ומעמידין אותה שם. היתה מתכסה בלבנים מתכסה בשחורין. ואם היו השחורין נאין לה מתכסה בבגדים שאין לה בהן נוי. ומסירין כל חלי כסף וזהב שעליה: **ה** ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים שכל הנשים הנמצאות שם חייבות לראותה שנאמר ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה. וכל איש שיחפוץ לבא לראותה יבא ויראה. והיא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה וכיפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה: **ו** ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שהיא מכרת אותן ודעתה מתיישבת בהן: **ז** ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי וסתירה שקנא לה

[א] טור אה"ע סי' י"א: [ב] כל זה בסמ"ג עשין נ"ד:

כסף משנה

טז כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה וכו'. מתבאר בסמוך [תשלום דינים אלו כתב רבינו בפכ"ד מהלכות אישות]:

פ"ג א כיצד סדר השקאת סוטה הבעל בא לב"ד שבעירו וכו'. משנה פ"ק (דף ז') כיצד עושה לה מוליכה לב"ד שבאותו מקום ומוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך ר' יהודה אומר בעלה נאמן עליה. וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש ומשלחים אותו לירושלים וכו' שם במשנה היו מעלים אותה לב"ד הגדול שבירוש' ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עידי נפשות ואומרים לה בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה שכנים הרעים עושים עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים ואומרים לפניה דברים שאינן כדאי לשמען היא וכל משפחת בית אביה ובגמרא מייתי לה מקרא שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד של ע"א. ומ"ש רבינו ומאיימין עליה שלא בפני בעלה. ומ"ש ומגידין לה מעשה דיהודה ותמר כלתו ומעשה ראובן. שם בגמרא. ומ"ש על פשטו כלומר דכתיב ביה וישכב ראובן את בלהה פילגש אביו אבל לפי האמת ח"ו מלומר כן על אותו צדיק וכדאיתא בפרק במה בהמה (שבת דף נ"ה:). ומ"ש ומעשה אמנון ואחותו. ומ"ש אם אמרה הן נטמאתי וכו'. משנה בפ"ק דסוטה אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה בשער המזרח שעל פתח שער נקנור ששם משקין את הסוטות ומשמע לרבינו דכל שאמרה איני שותה אע"פ שלא אמרה בפירוש טמאה אני מפסדת כתובתה דכיון שפחדה מלשתות מוכחא מילתא ודאי שהיא טמאה שאילו היתה טהורה לא היתה נמנעת מלשתות והכי אמרינן בירושלמי פרק היה נוטל סבר ר"ע האומרת איני שותה כאומרת אני טמאה לך וכיוצא בזה אמרינן בגמרא דידן בפרק הנזכר עלה י"ע אמר רבי עקיבא כלום אנו

אנו צריכים אלא לבודקה והלא בדוקה ועומדת. ומ"ש מעלין אותה ממקום למקום ומקיפין בה כדי לייגעה וכו'. שם בגמרא (דף ח'). ומ"ש היתה מתכסה בלבנים עד ודעתה מתיישבת בהן משנה וגמרא שם: **ז** ומ"ש ואח"כ משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי וסתירה וכו'. בר"פ אלו נאמרין בכל לשון (דף ל"ב) פרק ד' דסוטה ובגמרא מנ"ל דכתיב ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר ת"ר משמיעין אותה בכל לשון שהיא שומעת על מה היא שותה ובמה היא שותה על מה נטמאה ובמה היא נטמאה על מה היא שותה על עסקי קינוי וסתירה ובמה היא שותה במקידה של חרש על מה נטמאה על עסקי שחוק וילדות ובמה היא נטמאה בשוגג או במזיד באונס או ברצון וכל כך למה שלא להוציא לעז על המים המרים ופירש"י אל האשה משמע דברים הנכנסים בלבה שהאשה מכרת בלשון. על מה היא שותה ובמה היא שותה כדמפרש ואזיל שאומר לה פריצות גרם ליך שתשתה. *במקידה של חרש בכלי מאוס. ועל מה נטמאה מי הביאה לידי טומאה שחוק וקלות ראש כדי לייסר את הנשים שלא יקלו ראשן עם האנשים שע"י כך באות לידי ונבתה בטנה. ובמה היא נטמאה משמיעין אותה הלכות המים המאררים על אי זו טומאה הן בודקין אותה שאם נטמאה היא מזידה ברצון יבדקוה ואם שוגגת כגון [אמרו לה] מת בעליך או אנוסה לא יבדקוה. וכל כך למה לנו להודיעה בהלכות המים בשלמא הנך קמייתא משום ונוסרו כל הנשים אלא הך למה שלא להוציא לעז שאם נטמאה באונס או שוגגת ולא נבדקה שלא תהא סבורה אילו נטמאתי מזידה כן לא היו בודקין אותי. ואיני יודע למה השמיט רבינו קצת מדברי ברייתא זו. ומ"ש ומודיעה שהבטן ילקה תחלה וכו' בפ"ק דסוטה ור"פ כשם (דף כ"ח):

ואח"כ

* [כצ"ל אבל בכת"י הסוף]:

משנה למלך

עם אחרת נסתר וזכות תלה לו עד עכשיו מדלא הוכר באותה שעה. וזה דבירושלמי כשהקשו ולא כן סברינן מימר לכשתשתה כו' לא נידדו לומר שמא מאחרת שתתה מקודם נבדק זה עכשיו. משום דבירושלמי קאי למ"ד דזכות תולה וניכר וא"כ אין לתלות במה מאחרת שתתה מקודם נבדק עכשיו אלא דזכות תלה לו שהרי לא הוכר באותה שעה: **עוד** יש לחקור בדברי הירושלמי הללו דמעיקרא כשלידדו לומר דהיכא דבדקו אותו ולא אותה דהיינו משום זכות שתלה לה אם היינו אוסרים אותה לבעלה מחמת טעם זה דס"ל דדוקא היכא דליכא ריעותא דבועל אין אנו תולים בזכות אבל היכא דאיכא ריעותא דבועל אנו תולין בזכות. סוף דבר צריך להתיישב בזה הרבה והדבר צריך אלי תלמוד באשת כהן שבדקו אותו ולא אותה היכי לידיינו דייני: **עוד** יש לי חקירה אחת וגדולה היא אלי והיא דאף שכתבנו לעיל דכל שהיא שוגגת אף שהוא מזיד מותרת לבועל מ"מ אני מסופק באשת כהן שנאנסה מהו שתהיה מותרת לבועל מי אמרינן כיון דאסרה לבעלה אסורה לבועל או דילמא כי כתב רחמנא ונטמאה לומר דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל באשת ישראל דזינתה ברצון מיירי קרא דהא כתיב והיא לא נתפשה וא"כ אין לך בו אלא חידושו דהיינו כשהיתה היא מזידה אבל כל שהיא שוגגת אף שנאסרה לבעלה כהן מותרת לבועל. והפשתי בדברי הראשונים ז"ל ולא מצאתי מי שהאיר עיני בזה זולתי את זה ראיתי להתוס' בס"פ ד' אחין (דף ל"ס) עלה דהכיא דאמרי' אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה שכתבו בשם ר"י דטעמא דפסולה הוא משום טומאה וכתבו בסוף דבריהם ומיהו גבי בועל אע"ג דלא כתיב בה לא נתפשה יש לחלק בין אונס לרצון באשת ישראל דסברא היא דלא נאסרה על הבועל אלא כשנאסרה על הבעל ע"כ. והמדקדק היטב בדבריהם יראה בעיניו ולבבו יבין דס"ל דאשת כהן שנאנסה אסורה לבועל. ודע שהכהם בעל ת"מ בכו' י"א ס"ק י' נסתפק בדין זה באשת כהן שנאנסה אם מותרת לבועל. והר"ב המפה ר"ס י"א על מ"ש מרן כשם שהיא אסורה לבעלה כך אסורה לבועל כתב וז"ל וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו ע"כ. ולא ידעתי כוונת הרב מה היא. והחכם בעל בית שמואל שם ס"ק ג' כתב דכוונת הרב היא לאשת כהן שנאנסה דאסורה לבועל והוא דחוק הרבה בעיני: **ודע** שראיתי להרב הנימוקי בפ"י דיבמות עלה דהכיא דשומרת יבם שזינתה שכתב בשם הריטב"א ז"ל וז"ל נראים הדברים דכי לית לן דרב המנונא היינו לאוסרה על היבם שלא חטא אבל על הבועל אסרינן לה משום קנסא ע"כ. ולא ידעתי אם הרב סובר דלעולם אף כשלא נאסרה לבעל דנאסרה לבועל משום קנס וא"כ יש ללמוד מדבריו דאשת ישראל שנאנסה אסורה לבועל משום קנס ומה שלא אסרום לדוד אפשר שבאותו זמן עדיין לא קנסו קנס זה. או אפשר דכוונת הרב היא דמן הדין היה דשומרת

יבם שזינתה שתהיה אסורה ליבם משום דנגזור אטו זנות דאשת איש דומיא דניסואין דיבמה דגזרינן אטו ניסואין דאשת איש אלא דבזנות לא גזרו דלא שכיח וכמ"ש הרב שם וס"ל דנהי דגבי בעל לא גזרינן גבי בועל גזרינן. ומ"מ לא ידעתי היכן נאמרה גזירה זו והדבר צריך תלמוד שהרב ז"ל יחדש גזירה שלא נזכרה בתלמוד ויש להתיישב בזה. (*א"ה עיין בספר מוצל מאש סי' מ"ו):

פ"ג א כיצד סדר השקאת סוטה וכו'. כתבו התוספות בריש פ"ב דסוטה (דף י"ד) דסדר הפרשה כך הוא קינא לה ונסתרה מעלה את האשה ומביא את מנחתה והכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר ומעמיד את האשה בשער נקנור ואוחז בבגדים וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידה וביד הכהן מים המרים ומשביעה ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענא למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה ע"כ. ולפי סדר המשנה כך הוא קינא לה ונסתרה מעלה את האשה לב"ד הגדול ומאיימין עליה ואח"כ הכהן מעמיד את האשה בשער ניקנור ואוחז בבגדיה וסותר את שערה ומביא את המנחה ונותנה על ידיה ומביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר ומשביעה ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ע"כ. ודע דאע"ג דמתניתין פ"ב תנן בתחילה בא לו לכתוב וכו' ואח"כ תנן על מה היא אומרת אמן דמשמע דהכתיבה היא קודם שבועה. הא ודאי ליתא דהא קי"ל כתבה קודם שתקבל עליה את השבועה פסולה. וכן הא דתנן בפ"ג היה משקה ואח"כ מקריב מנחתה האי הקטרה לאו היינו הקטרת הקומץ דוקא אלא קודם כלי היה משקה דהא לת"ק והשקה קמא דכתיב בקרא הוא לגופיה דהיינו סדר הכתוב ואח"כ כתיב ולקח הכהן וגו' דהיינו קודם כלי. והנה מחלוקות ומשביעה ומתנה וכו' קרא ומתני' שוים הם בסדרם אך בחלוקות הראשונות לא באו בדברי התנא כסדר הכתוב. ונסתפקו התוס' איזה סדר הוא דוקא אך בדף י"ז ד"ה דכתיב כתבו דסדר הכתוב דוקא אבל סדר המשנה לאו דוקא ואפילו בדיעבד כמי לא יע"ש. ודע שהכתוב בתר הבאת המנחה כתיב והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה' ובתר הכי כתיב ולקח הכהן ולא ידעתי הקרבה זו והעמדה זו מה היא שהרי סתם הקרבה היא ההגשה בקרן דרומית מערבית וכמ"ש רש"י ז"ל בפי' התורה גבי והקריב אותה אל המזבח וזה היה לבסוף קודם קמיצה. וראיתי בתוספתא פ"ק דסוטה אין משקין שתי סוטות כאחת שלא יהא לבה גס בחבירתה ר"י אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והקריב אותה הכהן אותה מקריב ואין מקריב שתים ע"כ. ונראה דס"ל דקאי לסוטה שיקריבנה

מגדל עוז

כל אשה עד סוף הפרק. פ"ק דסוטה וכמה מקומות שם וסוף גיטין (דף נ') וכתב נדרים (דף צ"א:): **פ"ג כיצד** סדר עד מתיישבת בהן. פ"ק דסוטה (דף ז':): **ואח"ב** משביעה עד שהיא מכרת. פרק אלו נאמרין (דף ל"ב):

לה בעלה ונסתרה. ואומר לה בלשון שמכרת אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך והיא אומרת אמן אמן בלשון שמכרת. ומודיעה שהבטן היא תלקה תחלה והירך בסוף כדי שלא להוציא לעז על המים: **ח** ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קנקנתום לשמה של אשה כמו הגט. וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם אות באות מלה במלה וכותב את השם ככתבו ואינו כותב אמן אמן: **ט** ואח"כ מביא כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה מעולם ולא יראה ככלי בלה מאורך הזמן. ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר. ונותן לתוכו מים חצי לוג מן הכיור ובחצי לוג שהיה במקדש היה מודדו. ונכנס בו להיכל: **י** ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס ובו טבלא של שיש וטבעת קבועה בה. מגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן. ונותנו על גבי המים כדי שיראה על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר כגון לענה וכיוצא בה שנאמר מי המרים. ומוחק לתוכן המגילה לשמה וימחוק יפה יפה עד שלא ישאר במגילה רושם הניכר כלל: **יא** ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה מכנגד פניה וקורע עד שהוא מגלה את לבה. ומגלה שערה וסותר מחלפות ראשה כדי לנוולה. ומביא חבל מצרי כדי להזכירה מעשה מצרים שעשתה ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מ"מ וקושרו למעלה מדדיה כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו: **יב** ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים משל בעל. ונותנו בכפיפה מצרית והחבל והכפיפה באין משירי הלשכה. ונותנו לידיה כדי ליגעה: ואח"כ

כסף משנה

ח ואחר כך מביא מגלה של עור טהור וכו'. ירושלמי פ"ב דסוטה תני ר' אלעזר בן שמוע אומר אין כותבין על עור בהמה טמאה אר"ש מכיון דלא אמר למחיקה ניתנה למה אינו כותב תני ר' אלעזר בר' שמעון אומר [רואה] אני את דברי ר' אלעזר בן שמוע מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור של בהמה טמאה: ומ"ש וכותב עליה בלשון הקודש וכו'. ומ"ש בדיו שאין בו קנקנתוס. משנה פ"ב דסוטה (דף י"ז:) ואינו כותב לא בקומוס ולא בקנקנתוס ולא בכל דבר [שהוא] רושם אלא בדיו שנאמר ומחה כתב [שהוא] יכול למחות ובגמרא (דף כ') לכל מטילין קנקנתוס [לתוך הדיו] חוץ מפרשת סוטה: ומ"ש לשמה של אשה כמו הגט. הכי משמע בגמרא (דף כ') ובפרק היה נוטל (דף י"ח) תנן אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ובתוספתא פ"ב דגיטין תניא מגילת סוטה שכתבה שלא לשמה פסולה שנאמר ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת שיהו כל מעשים לשמה: ומה שכתב וכותב כל הדברים שהשביע אותה וכו' ואינו כותב אמן אמן. שם (דף י"ז) פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר כותב אם לא שכב איש אותך וכו' ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וכו' עד ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן:

ט ואחר כך מביא כלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם וכו'. שם במשנה (דף ט"ו) היה מביא פיילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור ובגמרא תנא פיילי של חרס חדשה דברי ר' ישמעאל מ"ט דרבי ישמעאל גמר כלי כלי ממצורע מה להלן חרס חדשה אף כאן חרס חדשה וכו' אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו אבל נתאכמו פניו פסול מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה ומשמע לרבינו דהא דאמר רבא ל"ש אלא שלא נתאכמו פניו לרבי ישמעאל קאמר שאע"פ שהוא חדש אם נתאכמו פניו פסול ולא כדפירש"י דלרבנן קאי ופסק רבינו כר' ישמעאל משום דרבא דבתרא הוא מפליג אליביה: ומ"ש ואם החזירו לכבשן וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא ואיני יודע למה פסק רבינו בה לקולא ואפשר טעמו משום דכיון דלרבנן לא בעינן חדשה טפי איכא למימר דבהחזירו לכבשן כשר כי היכי דלא נפישי פלוגתא ביניהו: ודע דאמרינן בגמרא מהו דר' ישמעאל גמר כלי כלי ממצורע מה להלן חרס חדשה וכו' והתם מנא לן דכתיב ושחט וכו' אל כלי חרס על מים חיים מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשה בו מלאכה אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים לר' ישמעאל ה"נ דאמר רבי יוחנן כיור ר' ישמעאל אומר מי מעיין הן וחכמים אומרים משאר מימות הן. ויש לתמוה על רבינו שפסק כאן כר' ישמעאל דבעי חרס חדש ובפ"ה מהלכות ביאת המקדש פסק כחכמים דמי מקוה כשרים לקידוש וצ"ע: ומ"ש ובחצי לוג שהיה במקדש היה מודדו. משנה פרק שתי מדות מנחות (דף פ"ח). ומ"ש ונכנס בו להיכל ומקום היה שם אמה על אמה וכו' עד על פני המים. משנה פ"ב דסוטה (דף ט"ו:): **י** ומ"ש ונותן לתוכן דבר מר כגון לענה וכיוצא בה. בפרק היה נוטל (דף כ') אמר אבוה דשמואל צריך שיתן מר לתוך המים מ"ט דאמר קרא מי המרים שמרים כבר ופירש"י שמרים כבר קודם מחיקה אלמא מחמת ד"א הם מרים ואין מרירה על שם קללה בדיקתם נקרא דהא מקמי מחיקה לאו בני מיבדק נינהו: ומ"ש ומוחק לתוכן המגילה לשמה ומ"ש שימחוק יפה יפה עד שלא ישאר במגלה רושם הניכר כלל. בריש פרק היה נוטל (דף י"ט:) ואחר ישקה מיבעי ליה לשרישומו ניכר ופירש"י שאם היה רישומו ניכר צריך לחזור ולמחוק עד שלא יהא רישומו ניכר:

יא ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה וכו'. משנה פ"ק דסוטה (דף י"ז) אם אמרה טהורה אני מעלין אותה בשער המזרח וכו' וכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו אם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה וכו' ואח"כ מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה ובגמרא בעי מיניה ר' אבא מרב הונא חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה משום שלא ישמטו בגדיה מעליה הוא ובצלצול קטן נמי סגי או דילמא משום דאמר מר היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה מעכב א"ל תניתו' ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה למעלה מדדיה כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה. ומשמע מהכא דאפילו בצלצול קטן נמי יכול להגרה אם לא מצא חבל מצרי ומדברי רבינו משמע דלעולם אינו חוגרה אלא בחבל וצ"ע. ומפשט דברי המשנה נראה שתיכף שמעלין אותה לשער המזרח כהן אוחז בבגדיה וכו' ואיני יודע מנין לו לרבינו שאינו עושה כן עד אחר שמחק המגילה ואפשר שטעמו משום דגרסינן בירושלמי פ"ק דסוטה מבזין על הספק וכו' קריא אמר מקרין ואחר כך מבזין ומתניתא אמרה מבזין ואח"כ מקרין א"ר אילא מכיון דכתיב והעמיד והעמידה וכי יושבת היתה אלא מהמת עמידה הראשונה היה פורע את ראשה. ואיכא למידק על הירושלמי הזה מהיכא משמע ליה מקרא דמקרין ואח"כ מבזין הא ברישא כתיב ופרע את ראש האשה ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ואח"כ והשביע אותה הכהן וי"ל דמדכתיב בתר ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות משמע שאחר השקאה היה נותן המנחה על כפיה וכהן לוקחה מידה דאין לומר שאחר שנתן המנחה על כפיה היה משקה וכותב המגלה ומוחקה ואח"כ נוטל הכהן המנחה מידיה דלמה תהיה המנחה בכל המעשים האלו על ידיה אלא ודאי כדאמרן וכיון שנתן על כפיה היה אחר מחיקת המגילה ה"ה לפרוע את ראש האשה דכתיב גביה ורבי אילא ר"ל דמוהעמיד והעמידה משמע דברישא פרע ראשה ומשמע לרבינו שאין זה מוכרח וכיון דחזינן דהוה קשה ליה לירושלמי היאך מבזין על הספק מוטב לומר דלא היה פורע כדאמר ר' אילא ומתניתא דקתני ברישא סותר את ראשה אפשר לומר דלא נחתה לומר סדר המעשים:

יב ואח"כ מביא עשרון קמח וכו'. אפשר שהטעם משום דתנן בסוף נגעים (פי"ד מי"ב) שהאיש מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת ומהאי טעמא תנן בפ"ג דסוטה (דף כ"ג) כל הנשואות לכהנים מנחותיהם נשרפות [ובירושלמי] בפ"ב דסוטה מלאתי והביא את קרבנה עליה בעלה [מהו שיפרים עליה חוץ מדעתה וכו']. ומ"ש והחבל והכפיפה באים משירי הלשכה. ירושלמי פ"ק דסוטה. ומ"ש ונותנו לידיה כדי ליגעה. משנה רפ"ב דסוטה (דף י"ד:): ומ"ש

משנה למלך

...אלו ומלינו הקרבה בבני אדם כמו גם את אחיך בני לוי הקרב אתך ואפשר נמי דס"ל דקאי למנחה ...דקרא וכמו שפירש ה"ר אברהם בן עזרא ומדמיעט רחמנא שלא יקרבו שתי מנחות סוטה כאחת ...שאין משקין שתי סוטות כאחת ובפ"ק דסוטה (דף ז') הובאה ברייתא זו בקיצור אמר קרא אותה ...ופירש"י אותה והשביע אותה הכהן וראיתי להתוס' שם ד"ה איכא שכתבו דלר"י אפילו אשה אחרת ...סוטה אסור להעמיד אצלה ואי דרשינן קרא דוהקריב אותה ניחא טפי דממעטינן אשה אחרת אף ...בר שחיים היא. וכן ראיתי להחכם בעל חידושי הלכות שכתב על דברי התוס' הללו דהתוספות ...קרא דוהקריב אותה וכדאיתא בתוספתא דאין לפרש והקריב אותה והעמידה דאמנחה כתיב דהא ...כי כתיב גבי מנחה והקריב אותה אל המזבח ע"כ ולא ידעתי איך לפי פירושו ניחא דהא בתר הכי ...והעמיד הכהן את האשה לפני ה' וגו'. ודע דבין לסדר הכתוב בין לסדר המשנה אחיזת הבגדים ...השער היה תיכף ומיד אחר שהיו מעלין אותה לשער ניקנור ואין חילוק ביניהם אלא דלפי סדר ...הבאת המנחה ומה שהיה מביא הכהן פיילי של חרס ונותן בו מים ועפר היה קודם העמדתה בשער ולפי סדר המשנה היה כל זה אחר העמדתה בשער נקנור: **והנה** רבינו ז"ל לא כתב לא כסדר ...ולא כסדר המשנה שהרי כתב שהיה מעלה אותה לשער נקנור ואח"כ היה מגביעה וכותב ומביא ...של חרס ונותן בו מים ועפר ומוחק ואח"כ אוחז בבגדיה וסותר שערה ואח"כ מביא מנחתה ונותנה ...וכן רואה כמה שינויים יש בדברי רבינו בין מסדר הכתוב בין מסדר המשנה ותמהני ממרן ז"ל איך לא נתעורר בזה וצ"ע ועיין בתוי"ט בריש פ"ב:

ט ואחר כך מביא כלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם וכו'. כתב מרן ז"ל ויש לתמוה על רבינו וכו' (עיין בכ"מ בד"ה ודע וכו'). ואני תמיה בקושיית מרן ז"ל דהא בגמרא הקשו למאן דאית ליה דטעמיה דרבי ישמעאל הוא משום דגמר כלי כלי ממצורע דמה למצורע שכן טעון עץ ארז וכו' וקאמר רבא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר ולפי זה טעמיה דר"י לאו משום ג"ש דכלי כלי הוא אלא משום דגלי קרא בכלי חרס וא"כ דוקא במצורע הוי מים חיים אבל בסוטה לא ורבינו פסק כרבא. ואפשר דס"ל כרבי יהודה דאית ליה בפרק המפלת דכל ג"ש שאינה מופנה אין למדין ממנה ודברי מרן ז"ל צריכין לי תלמוד ועיין בספר קרבן חגיגה סי' פ"א: **ואם** החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר. בעיא דלא איפשיטא בגמרא. וכתב מרן ז"ל ואיני יודע למה פסק רבינו בה לקולא. ולי נראה דרבינו ס"ל כסברת התוס' שכתבו שם דנתאכמו אין פיסולו כי אם מדרבנן והכריחו זה כמו שיע"ש וכיון שכן אזלינן לקולא ככל ספיקא דרבנן ועיין במ"ש התוס' בפרק דם חטאת עלה צ"ו ד"ה אלא ודוק:

יא ואחר כך כהן אחד בא אליה וכו'. כתוס' פ"ק דסוטה איתא כהנים נוטלין גורלות כל מי שיעלה גורלו אפילו כהן גדול יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדים יע"ש:

יב ונותנו לידיה כדי לייגעה. נ"ב עיין בספר קרבן חגיגה סי' פ':

ונתן

מגדל עוז

אם לא שכב וכו' עד שהיא מכרת. פרק היה מביא (דף י"ז י"ח): ומודיעה שהבטן וכו' עד על המים. פרק כשם (דף כ"ח):

ספר תורה. פרק היה מביא: וכותב עליה וכו' עד אמן אמן. פרק היה נוטל (דף י"ט): ואחר כך מביא וכו' עד שנאמר מי המרים. פרק היה מביא: ומוחק לתוכן וכו' עד רושם הניכר. כלל פרק היה נוטל (דף כ'): ואחר כך כהן אחד בא וכו' עד שהרי נקרעו. פ"ק דסוטה (דף ו'): ואחר כך מביא עשרון וכו' עד כדי ליגעה. כסוטה פרק היה מביא (דף י"ח);

יג ומ"ש ואח"כ לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי שרת. בר"פ היה נוטל (דף י"ט). ומ"ש ואם נתן לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה. משנה בפ"ה דמנחות (דף נ"ט):

יד ובכל זמן שפורע ראש האשה וכו':

טו ואחר ששתתה לוקח כלי שרת שבו המנחה וכו'. רפ"ג דסוטה (דף י"ט) היה מטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת ונותנה על ידיה וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים היה משקה ואח"כ מקריב מנחתה ר"ש אומר מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה ובגמרא מקריב מנחתה הא אקרבה ס"ק סדר מנחות כיצד הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים ובהשקאה גופה פליגי ר"ש ורבנן דרבנן סברי משקה ואח"כ מקריב את מנחתה ור"ש סבר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש ומניפה במזרח וכו' בפרשת סוטה כתיב והניף את המנחה לפני ה' והקריב אותה אל המזבח ובפ"ב דסוטה (דף י"ד:) סדר מנחות כיצד וכו' כהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ויליף לה התם מקרא דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל אל פני המזבח. ומה שכתב מוליך ומביא מעלה ומוריד. בספרי פרשת סוטה והניף את המנחה מוליך ומביא מעלה ומוריד מנין שנאמר אשר הונף ואשר הורם מקיש הרמה לתנופה מה תנופה מוליך ומביא אף הרמה כן ומה הרמה מעלה ומוריד אף תנופה מעלה ומוריד מכאן אמרו מצות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד:

טז ומ"ש ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות וכו'. משנה וגמרא פרק היה נוטל (דף כ'). ומ"ש ובטנה צבה בתחלה וכו'. בפ"ק דסוטה (דף ט'):

יז באותה שעה שתמות וכו'. ר"פ כשם (דף כ"ז). ומ"ש וכל זה אם לא בא בעלה ביאה אסורה וכו'. ג"ז שם. ומ"ש לפיכך משרבו המנאפים וכו'. משנה פרק בתרא דסוטה (דף מ"ז):

כ סוטה שיש לה זכות ת"ת וכו'. משנה וגמרא פרק היה נוטל (דף כ'):

כא סוטה ששתתה וכו'. משנה פ' ארוסה (דף כ"ד) אשת כהן סוטה ומותרת לבעלה. ומ"ש ואע"פ שהתחילו החלאים לבוא עליה וכו'. שם בגמרא:

כב סוטה ששתתה והיתה וכו'. פרק ארוסה (דף כ"ו):

כג באו עדי טומאה אחר ששתתה וכו'. מימרא דרב ששת פ"ק דסוטה (דף ו) ותניא כוותיה:

אשה

יג ואח"כ לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי שרת *ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה. ואם נתן לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה. שנאמר לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: **יד** ובכל זמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה יהיו המים בכלי ביד הכהן ויראה אותה את המים שנאמר וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים: **טו** ואח"כ משקה אותה ואחר שתשתה לוקח כלי שרת שבו המנחה ונותנו על ידיה. וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח כשאר כל התנופות. מוליך ומביא מעלה ומוריד. ואחר כך מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים: **טז** אם טהורה היא יוצאת והולכת לה והרי היא מותרת לבעלה ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין והן אומרין הוציאוה *(הוציאוה) כדי שלא תפרוש נדה והנדות מטמאות עזרת נשים והן מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה. ובטנה צבה בתחלה ואח"כ תפול ירכה ותמות: **יז** באותה שעה שתמות היא. ימות הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא ויארעו לו מאורעות שאירעו לה לצבות בטן ולנפיל ירך. וכל זה אם לא בא בעלה ביאה אסורה מעולם. אבל אם בעל בעילה של איסור אין המים בודקין את אשתו כמו שבארנו: **יח** ואם עבר והשקה את אשתו ה"ז מוסיף על חטאתו פשע שגרם לשם המפורש שימחה במים לבטלה ומוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזינתה ולא בדקו בה המים והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו שלא בדקו בה: **יט** לפיכך משרבו המנאפים בגלוי בבית שני בטלו הסנהדרין את מי המרים וסמכו על הכתוב בקבלה לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו': **כ** סוטה שיש לה זכות ת"ת אע"פ שאינה מצווה על ת"ת ה"ז תולה לה ואינה מתה לשעתה אלא נימוקת והולכת וחלאים כבדים באין עליה עד שתמות אחר שנה או ב' או ג' לפי זכותה. והיא מתה בצביית בטן ובנפילת איברין: **כא** סוטה ששתת מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן ואע"פ שהתחילו החלאים לבוא עליה וחלו שאר איבריה הואיל ולא צבתה בטנה ולא התחיל ירכה לנפול הרי זו מותרת. אבל משהתחיל בטנה לצבות וירכה לנפול ה"ז אסורה ודאית: **כב** סוטה ששתת והיתה טהורה ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות ואם היה בה חולי יסור ותתעבר ותלד זכר ואם היה דרכה לילד בקושי תלד במהרה. היה דרכה לילד נקבות תלד זכרים: **כג** באו עידי טומאה אחר ששתתה הרי זו תצא בלא כתובה ואסורה לבעלה ואפילו לא אירע לה דבר מדברים אלו מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה. ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון לפיכך לא בדקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחד והעיד שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה

* נס"א אינו : א סמג לאוין פ"ז ס"ח :

משנה למלך

טז והן מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה. נראה מדברי רבינו הללו דדוקא בעזרת נשים הוא דקפדינן אבל בהר הבית ליכא קפידא. והדבר הוא תימה אצלי דבפ"ק דכלים משנה ה' תנן הר הבית מקודש ממנו שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם וכן פסק רבינו ז"ל בפ"ז מהלכות ביאת מקדש דין ג' ובמקום אחר הארכתי. (*א"ה אבל על דאבדין):

יז באותה שעה שתמות היא וכו'. בריש פרק כשם תנן כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו. ואני מסתפק אם הוא דוקא מחמת אותה טומאה דמחמתה שתתה אבל אם טימא אותה פעם אחרת נמי שהמים בודקין אותה אבל לו אינן בודקין אלא מחמת אותה טומאה. וכן היכא דנטמאה אחר זמן עם זה דקי"ל כר"מ דהמים בודקין אותה וכמ"ש רבינו לקמן בפ"ד מהלכות אלו דין י"ז מהו שיבדקו אותו. וזה הספק עצמו יש להסתפק היכא דזינתה לשעבר עם אחר או להבא מהו שיבדקו אותו דאפשר דליכא בדיקה גבי דידיה אלא באותו שקינא לה אבל לא באחר או דלמא לא שנא. ואת"ל דליכא בדיקה אלא עם אותו שקינא לה אבל באחר לא, עדיין יש להסתפק בזה שקינא לה אם טימא אותה לשעבר או לעתיד מהו שיבדקו אותו מי אמרינן ליכא בדיקה לגבי דידיה אלא באותה טומאה שקינא לה אבל משום טומאה אחרת ליכא בדיקה או דלמא כל לגבי דידיה דזה שקינא לה לעולם איכא בדיקה. ומה שאמרו בירושלמי אבל הוא לכשתשתה נבדק אינו ענין לזה דכבר פירשנו לעיל (*א"ה תמצאנו פ"ב מהלכות אלו דין י"ב ד"ה ודע שראיתי להתוס' וכו' יע"ש) דכוונת הירושלמי שבא למעט דלא נימא כי היכי דהיא נבדקת בין מאיש זה בין מאיש אחר כך הוא יהיה נבדק בין מאשה זו בין מאשה אחרת. ומ"מ נראה דיש להוכיח מכאן דמאשה זו בין לשעבר בין להבא הוא נבדק דהכי לא מיעטו אלא מאשה אחרת. ועדיין נשאר הספק שאחר דהיינו אם נטמאה עם אחר לעבר או להבא מהו שיבדקו אותו. ומ"מ נראה דממ"ש שהיא לפי שהיא נאסרת בין לו בין לאחר היא נבדקת מכאן יש להוכיח דאחר ג"כ נבדק בין לעבר בין לעתיד שהרי אסרה ולפי לד זה שאנו אומרים דכל דבר שהיא נבדקת גם הוא נבדק בין לעבר בין לעתיד א"כ היכא דבדקו אותו ולא בדקו אותה אף שיש זמן רב יותר מג' שנים שלא שתתה אחרת מ"מ אני אומר עם אחרות נסתר והיא מאותן שאתו כבר ועכשיו טימא אותה והוא נבדק. והכא לא שייך אותו מחלוקת אם הזכות תולה וניכר או אינו ניכר משום דאין התשש משום לעבר אלא אמרינן עכשיו נסתר עם אותה ששתתה זה כמה שנים והוא נבדק עכשיו והשם שהיא נבדקת. והא דבירושלמי לא אשכחו שהרי להיכא דבדקו אותו ולא אותה אלא שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ולא אמרו דלעולם אנו תולין דעם אחרת נסתר וזאת האחרת שתתה כבר ועכשיו נטמאה עם זה. לזה אפשר דהירושלמי לא קאי בשיטת ר"מ דאמר אמן שלא אטמא ואפשר דס"ל דלית הלכתא כר"מ, אבל לדידן דקי"ל כר"מ משום דרב אשי בעי אליביה אפשר דטעמא דבדקו אותו ולא אותה הוא מבוש דעם אחרת נסתר וכמ"ש. ולפי זה ניחא מה שכתבנו לעיל (*א"ה פ"ב מהלכות אלו דין י"ב ד"ה ודע דרבינו וכו' יע"ש) דאיך לא למדנו רבינו באשת כהן שבדקו אותו ולא אותה שהיא אסורה לבעלה משום דבירושלמי לא אשכחו שהרי לההי מלתא אלא שנאמר שהיתה היא שוגגת. דאפשר דס"ל דהירושלמי לא אזיל בשיטת ר"מ ומש"ה לא אשכח שהרי אלא בכה"ג ולדידיה באשת כהן שבדקו אותו ולא אותה אסורה אבל לדידן דקי"ל כר"מ אף באשת כהן שבדקו אותו ולא אותה מותרת לבעלה לפי שאני אומר מה שבדקו אותו הוא לפי שנסתר עם אחרות וכמ"ש:

כא סוטה ששתת מי המרים ולא מתה וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפירקין הלכה כ"ד):

כג אבל אם בא עד אחד וכו'. דין זה דעד אחד לא נתבאר בגמרא אך הוא סברת רבינו דס"ל דע"כ לא מהני עד אחד אלא קודם שתייה דגזירת הכתוב היא שלא תשתה כל שיש בה ע"א לטומאה וכיון דליכא שתייה לסתירה נשארה באיסורה דומיא דנשים דאינן ראויות לשתות מגזירת הכתוב והם אסורות משום דליכא שתייה שיתירום. ובזמן הזה נמי הוי דינא הכי דכיון דליכא מי סוטה נשארה באיסורה אבל אם כבר שתתה הרי היא מותרת עד שיבאו שני עדי טומאה אבל ע"א לא. ואם היה בא זה העד קודם שתייה היתה נאסרת לא מפני העד אלא מפני שהיתה נמנעת השתייה מגזירת הכתוב. ואיכא למידק מתני' דקתני ואלו אסורות לאכול בתרומה שבאו עדים שהיא טמאה ומיירי בבאו עדים אחר ששתתה דאי קודם פשיטא זונה היא וכדאיתא בגמרא וא"כ אליבא דרבינו מתני' דוקא עדים קתני דע"א אינה אסורה וא"כ רב ששת דרצה להוכיח ממתניתנו דסוטה דיש לה עדים במדה"י דאין המים בודקים אותה ע"כ בשני עדים נמי קא מיירי אבל בע"א המים בודקין דאי

מגדל עוז

ואחר כך לוקח המנחה וכו' עד כלי שרת פרק היה נוטל (דף י"ד): ואינו נותן עליה שמן וכו' ואם נתן לוקה וכו' עד מי המרים המאררים. בספרי גרסי' לא מגיד שאם נתן שמן או לבונה עובר בלא תעשה כשם שעובר על שמנה כך עובר על לבונתה וכו' ובמכילתא לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה מגיד שהוא שתי אזהרות עכ"ל: ואחר כך משקה וכו' עד נאכל לכהנים. פרק היה נוטל (דף י"ט): ואם טהורה היא עד כמו שביארנו. פרק כשם (דף כ"ח) ופרק היה נוטל: ואם עבר והשקה את אשתו וכו' עד כי תזנינה. זה הלשון מובן מכמה מקומות בתלמוד ועיקרה פרק עגלה ערופה (דף מ"ז): סוטה שיש לה וכו' עד ובנפילת איברים. פרק היה נוטל (דף כ): סוטה ששתת עד תלד זכרים. פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ו): באו עידי טומאה עד שהרי שתתה. פ"ק דסוטה (דף ו') ופרק מי שקינא (דף ל"א):

כד אשה שזינתה באונס או בשגגה וכו'. בירושלמי פרק ארוסה ופרק כשם. ומ"ש או שבא עליה זה שקינא לה עמו דרך אברים וכו'. פרק ארוסה (דף כ"ו) ופירש"י דרך איברים פריצותא בעלמא הוא שוכב עמה בקירוב בשר:

פ"ד א בט"ו באדר נפנין ב"ד לצרכי הרבים וכו'. בריש שקלים תנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים וכו' ועושים כל צרכי הרבים ובפ"ק דמועד קטן ירושלמי תניא אלו הם צרכי הרבים דנין דיני ממונות וכו' ומשקין את הסוטה ומשמע ליה לרבינו דהיינו לומר דבודקין על הראויה לשתות וכו' דאילו להשקותה לא היו מאחרים אותה עד ט"ו באדר אלא בכל יום היו משקין אותה וזהו שכתב ובכל זמן משקין את הסוטות:

ב ומ"ש ואין משקין את הסוטה אלא ביום וכל היום כשר להשקות סוטה. משנה

שתתה: **כד** אשה שזינתה באונס או בשגגה או שבא עליה זה שקנא לה עמו דרך איברים אין המים בודקין אותה שנאמר והיא לא נתפשה פרט לאנוסה שהרי נתפשה בחזקה. ותמעול מעל באישה פרט לשוגגת. ושכב איש אותה שכבת זרע פרט לבא עליה דרך איברין:

משנה פ"ב דמגילה (דף כ':). ומ"ש ואין משקין שתי סוטות כאחת וכו'. פ"ק דסוטה עלה ח':
ג סוטה שאמרה איני שותה וכו'. בפרק היה נוטל עלה י"ט:
ד אמרה איני שותה קודם שתמחק המגלה וכו' עד בעל כרחה. משנה פרק היה נוטל (דף כ'). ודע דבתוספתא פ"ב דסוטה ובירושלמי פ"ג תניא גבי מגילתה נגנזת תחת גדו של היכל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:
ה ומ"ש ומאיימין עליה שתשתה וכו'. פרק קמא דסוטה עלה ז':
ו אמרה טמאה אני אע"פ שנמחקה וכו'. משנה פרק היה נוטל (דף כ'):
ז מגילת סוטה שכתבה וכו'. בפ"ב דסוטה (דף י"ז) אלא דהתם מייתי לה מקרא אחרינא: כתבה למפרע פסולה וכו' כתבה אגרת וכו' עד ולא שנים וג'. פ"ב דסוטה ופירש"י אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והל"מ שהספרים צריכים שרטוט:
ואינו

פרק רביעי

א בחמשה עשר באדר נפנין ב"ד לצרכי הרבים. ובודקין על הראויה לשתות להשקותה. ועל הראויה לקנא לה ולהוציאה בלא כתובה. ובכל זמן משקין את הסוטות: **ב** ואין משקין את הסוטה אלא ביום וכל היום כשר להשקות סוטה. ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר *והעמיד אותה הכהן: **ג** סוטה שאמרה איני שותה מחמת יראה ופחד שיש לה יכולה לחזור ולומר הריני שותה. אבל אמרה איני שותה והיא בריאה ואינה יראה ולא פוחדת אינה יכולה לחזור ולומר הנני שותה: **ד** אמרה איני שותה קודם שתמחק המגילה הרי מגילתה נגנזת. ואינה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ומנחתה מתפזרת על הדשן. ואם אמרה איני שותה אחר שנמחקה המגילה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה: **ה** ומאיימין עליה שתשתה ואומרין לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את עמדי על בורייך ושתי ואל תפחדי לפי שאין המים דומין אלא לסם יבש מונח על בשר חי יש שם מכה מחלחל ויורד. אין שם מכה אינו עושה כלום: **ו** אמרה טמאה אני אע"פ שנמחקה המגילה המים נשפכין מפני שאין בהן קדושה. ומנחתה מתפזרת על הדשן: **ז** מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה שנאמר וכתב וגו' והשקה וגו' והקריב וגו' כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגלה והשקייתה ביום. כתבה למפרע פסולה שנאמר האלה על הסדר. כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנאמר והשביע וכתב: **ח** כתבה אגרת פסולה שנאמר בספר. כתבה על שני דפין פסולה שנאמר

* [נ"ל והקריב וכ"ה בתוספתא ועיין בנדרים ע"ג:]

משנה למלך

דאי רב ששת מיירי בע"א היכי יליף לה ממתני'. וא"כ קשה דס"ק רב ששת דאמר קרא ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי הא דאיכא דידעי בה ופירש"י אע"ג דדריבנא לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עוד אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה הא יש בה עד אין המים בודקין אותה ע"כ. ואם כן כיון דמהאי קרא יליף לה רב ששת יש ללמוד ממנו לעד אחד דהא כי מוקמינן לקרא בסוטה ודאית ילפינן מינה עד אחד. הא לא קשיא דדוקא היכא דאמרינן דקרא דועד אין בה קאי לוהיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת וכדאיתא בריש סוטה ילפינן מיניה דע"א נאמן בטומאה וקרא ה"ק ועדים שנים אין בה אלא עד אחד והיא לא נתפשה אסורה אבל אי אמרינן דקרא קאי לסוף הפרשה דהיינו והביא האיש את אשתו וגו' אז הפירוש הוא בהפך דה"ק ועדים שנים אין בה אלא עד אחד אז הוא דוהביא האיש וגו' ויבדקוה המים אבל אם היו בה שני עדים אינן בודקין אותה וזה פשוט ועיין בהרא"ש ז"ל בפי' התורה. ועוד דאנן לפי האמת לאו אהא דרב ששת סמכינן אלא אההיא דאמרינן בגמרא תניא כוותיה דר"ש ולא מטעמיה טהורה ולא שיש לה עדים במדה"י וכו'. וא"כ לא שמעינן מקרא אלא מי שיש לה שני עדים במדה"י. אך התוספות חולקים בדין זה דרבינו שכתבו וז"ל ושבאו עדים שהיא טמאה מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל ע"א לא מהימן דמוקמינן לה בגמרא דמיירי לאחר ששתה דדוקא קודם שתייה האמינה תורה לע"א ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדה"י דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא ע"א או דילמא כיון דהאמינה תורה לע"א אחר קינוי וסתירה ליכא חילוק בין אחד לשנים מיהו מסתברא דה"ה לע"א כדעולא דאמר כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ע"כ. ומשמע דברי התוס' נראה דס"ל דלפי המסקנא מ"ש רב ששת סוטה שיש לה עדים במדה"י דאין המים בודקין אותה מיירי אפילו בע"א. וקשה דהיכי יליף לה רב ששת מקרא דועד אין בה הא כי אמרינן דקרא קאי לסוף הפרשה ליכא למיגמר מיניה אלא דהיכא דאיכא שנים אין המים בודקין אבל בע"א המים בודקין וכמ"ש לעיל ואולי ס"ל לרב ששת דכיון דלמדנו מקרא דהיכא דאיכא שני עדים אין המים בודקים וטעמא שלא היתה ראויה לשתות שהרי היו כאן עדים ה"ה דמינה ילפינן לע"א דגם בע"א נמי לא הותה ראויה לשתות וכל זה הוא דוחק גדול: **אבל** הנראה אצלי דהתוס' ז"ל מעולם לא נסתפקו דה"ה לעד אחד אלא גבי מתני' דקתני ושבאו עדים שהיא טמאה דס"ה לע"א אחר קינוי וסתירה אין חילוק בין קודם שתייה לאחר שתייה אבל מילתא דרב ששת הוי דוקא בשני עדים וכפשטיה דקרא וכדכתיבנא לעיל. ומאי דפשיט רב ששת ממתני' ס"ק מדקא תני מתני' דאפילו ע"א אחר שתייה אוסרה ע"כ דאית ליה דבאיכא שני עדים אין המים בודקין ומש"ה הכא מקבלים עדות של עד ולא אמרינן שהדא שקרא הוא מדלא בדקוה המים משום דאמרינן אימור יש עדים במדה"י. אלא אי אמרת דלעולם המים בודקין א"כ אפילו אם היו באים שני עדי טומאה לא היה לנו לקבלם דהא סהדי שקרי נינהו וכ"ש עד אחד. ומיהו מה שסיימו התוס' וכתבו כדעולא וכו' לא ידעתי מה שייך הך דעולא הכא דמלתא דעולא הוא בהכחשת עד אחד וכדאיתא בכמה דוכתי. ואני סבור דכוונת התוס' היא לומר דלא יקשה עליך דאמאי נקט במתני' עדים מאחר שהדין הוא אפילו עד אחד דכיון דאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים א"כ לע"א קרי ליה נמי עדים והכוונה היא עדות המועיל וכמ"ש הרא"ש במציעא גבי המפקיד את חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים ובפרק בתרא דיבמות תנן לזו עדים ולזו אין עדים והתם ע"כ הוא עדות המועיל דהא בע"א הוי דינא הכי ה"נ מאי דקאמר ושבאו עדים שהיא טמאה פי' הוא עדות המועיל. ונראה דיש להכריח מה שכתבנו דאף אליבא דתוס' מילתא דרב ששת הוא דוקא בשני עדים אבל בע"א המים בודקין אותה. מההיא דאמרינן בפ"ד דשבועות (דף ל"ב) הכל מודים בעד סוטה שחייב וכתבו התוס' וז"ל ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדות קינוי

וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים זכות תולה וכו'. ואם איתא דאפילו בע"א אין המים בודקין אותה א"כ לא מצי העד למיטען ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות א"ו דלא אמר ר"ש אלא בשני עדים ומש"ה הויא טענת העד טענה אלא שהבעל טוען דהרבה פעמים זכות תולה וכו': **ונא"ת** כפי מה שכתבנו אליבא דתוס' דעדים דמתני' לאו דוקא אלא ה"ה ע"א ועדים דרב ששת הוא דוקא שני עדים אם כן מהו זהו שהקשו לרב ששת ממתני' דתנן ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה ואמרינן דאתו עדים אימת אילימא מקמי דתקדוש תיפוק לחולין אלא לבתר דקדוש אי אמרת בשלמא מים בודקין אותה אלמא בת מיקדש ומיקרב היא וכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש ומש"ה מנחתה נשרפת אלא אי אמרת אין המים בודקין אותה איגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש ותיפוק לחולין ומאי קושיא מתני' דקתני מנחתה נשרפת מיירי בע"א וכי קדוש לאו בטעות קדוש אלא מדינא נתקדש כיון שלא היו שם שני עדים והיו המים בודקין אותה. הא לא קשיא דנהי דס"ל להתוס' דעדים דמתני' לאו דוקא אלא ה"ה ע"א אבל לא מצינן למימר דדוקא הוא ע"א ולא שנים דכיון דהדין משתנה מאחד לשנים לא הול"ל ליתנא דעדים ומדנקט ליתנא דעדים משמע דבכל גוונא איירי בין בע"א בין בשני עדים ומש"ה שפיר קא מקשה ליה לרב ששת דבשני עדים תיפוק לחולין דהקדש טעות היה שהרי לא היו המים בודקין אותה. ודע דאליבא דרבינו דאית ליה דע"א לאחר שתייה לא מהני אבל קודם שתייה נראה דפשיטא דמהני אפילו לאחר שהקדיש את המנחה וא"כ מתני' דואלו שמנחותיהן נשרפות דהשיב שבאו לה עדים שהיא טמאה מיירי אפילו בע"א דאף דמיירי לבתר דקדיש מ"מ קודם שתייה הוא דהא קדוש הכלי קודם שתייה היה וכמ"ש רבינו בפירקין דין י"ג וא"כ מיירי מתני' קודם שתייה וא"כ אף אליבא דרבינו עדים לאו דוקא דה"ה בע"א. ומאי דמקשו בגמרא לרב ששת ממשנה זו כבר כתבנו דאף שנאמר דעדים לאו דוקא מ"מ פשיטא דאין לומר דמיירי דוקא בע"א ולא בשנים אלא מיירי בכל גוונא ופריך לרב ששת מחלוקת שני עדים. ואפשר עוד לומר דלרבינו מיירי דוקא בשני עדים ומיירי אחר שתייה וקודם קמילה ובמקום אחר נאריך בביאור משנה זו אליבא דרבינו ז"ל. (*א"ס תמצאנו לעיל פ"א מהלכות אלו דין י"ד ד"ה אך איכא יע"ש). ודע דבסוגיא זו דרב ששת שרצה להכריח סברתו ממתני' וקאמר דאתו עדים אימת וכו' וקאמר דאשמעינן מתני' דלא אמרינן סהדי שקרי נינהו לא ידעתי איך יתיישב לו מתני' דר"פ ארוסה דקתני ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה וכו' ושבאו לה עדים שהיא טמאה וא"כ קשה דמאי אשמעינן מתני' פשיטא זונה היא. ואולי אגב דנקט לאני בפ"ק גבי תרומה וכן בס"פ היה נוטל גבי אלו שמנחותיהן נשרפות נקט לה נמי הכא. וראיתי לרבינו לעיל רפ"ב שהביא מתני' דר"פ ארוסה ולא הזכיר אלא ד' חלוקות אבל חלוקה דמי שבאו לה עדים שהיא טמאה לא כתבה ונראה דמשום פשיטותה לא כתבה:

כד אשה שזינתה באונס וכו'. לא ידעתי לאיזה תכלית כתב רבינו כל זה ומה בא ללמדנו דבאונס או בשגגה או דרך איברים דאין המים בודקין אותה. שהרי דין האונס והשגגה שהיא מותרת לבעלה ישראל כבר נתבאר לעיל בפי"ד מהלכות איסות דין י"ט. ודין בא עליה דרך איברים נמי פשוט הוא דאפילו בנשיקה אינה אסורה לבעלה לדידן דקי"ל כרבי יוחנן דהערלה היא הכנסת העטרה אבל נשיקה כי היכי דלא חשיב ביאה לחייבו מיתה או כרת או מלקות וכמו שפסק רבינו לקמן בפ"א מהלכות איסורי ביאה דין י' ה"ה דאינה נאסרת על בעלה משום נשיקה וכ"ש בא עליה דרך איברים וכל זה הוא פשוט. ואם בעלה כהן בין באונס בין בשוגג אסורה אבל נשיקה וכ"ש דרך איברים פשיטא דאינו אוסרה לכהן וא"כ אם המים בודקין אותה או לא לאיזה תכלית הוא. ולו תהן ה' לשמיתה בין באונס בין בשגגה או דרך איברים ומה איכפת לן אנן בדידן ואיהו בדידיה. ודין אשת כהן שמותרת לבעלה אחר שתייה כבר כתבו רבינו לעיל דין כ"א וכתב שם ואע"פ שהשתינו האלהים לבוא עליה.
ודבריו

מגדל עוז

אשה שזינתה באונס עד סוף הפרק. (דף ז') סוף פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ו) ומקלתו בהרבה מקומות:

פ"ד בחמשה עשר באדר עד ומשקין את הסוטות. פ"ק דשקלים ובירושלמי פ"ק דמ"ק:

ואין משקין את הסוטה אלא ביום עד והעמיד אותה הכהן. פרק היה מביא (דף י"ז): סוטה שאמרה עד הדשן. פרק היה נוטל (דף כ'): מגלת סוטה עד או כהן קטן פסולה. פרק היה מביא (דף י"ז):

שנאמר בספר ספר אחד ולא שנים וג׳. ואינו כותב לא על הנייר ולא על הדפתרא אלא במגילת ספר שנאמר בספר. ואם כתבה על נייר או דפתרא פסולה: **ט** ואם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה. שנאמר וכתב הכהן. אינו כותבה לא בקומוס ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרישומו ניכר ועומד אלא בדיו שאין בו קנקנתום שנאמר וכתב ומחה כתב שהוא יכול להמחות ואם כתב בדבר המתקיים פסולה: **י** נשאר במגילה רושם כתב ניכר פסולה עד שימחוק יפה יפה. כתב אות אחת ומחקה וחזר וכתב אות שנייה ומחקה עד שהשלים פסולה עד שתהיה כולה כתובה: **יא** כתבה שלא לשמה או מחקה שלא לשמה פסולה. כתב שתי מגילות לשתי סוטות ומחקן לתוך כוס אחד או לתוך שתי כוסות ועירבן בכוס אחד והשקה לשתיהן פסולה. לפי שכל אחת מהן לא שתתה מגילתה. מחקן בשני כוסות ועירבן וחזר וחילקן לשני הכוסות לא ישקה אותן ואם השקה כשר ואם נשפכו המים ה"ז כותב מגילה אחרת ומביא מים אחרים. נשפכו ונשתייר מהן לא ישקה את השאר ואם השקה כשר: **יב** מי סוטה שלנו נפסלין בלינה. הקדים עפר למים פסולה. לא היה שם עפר בהיכל מביא עפר מבחוץ ומניחו בהיכל ולוקח ממנו ונותן על פני המים. ואינו מביא אפר אבל מביא רקבובית שהיא כעפר: **יג** ולא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר שנאמר אשר יהיה בקרקע המשכן. ואם חפר והוציא עפר כשר: **יד** הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. נטמאת מנחתה קודם שיניחנה בכלי שרת הרי זו תפדה ככל המנחות שנטמאו קודם שיתקדשו בכלי שרת ויביאו מנחה אחרת. נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת ה"ז תשרף. וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה. או שאמרה איני שותה. או שלא רצה בעלה להשקותה. או שבאו עידי טומאה. או שמת הוא. או שמתה היא. הרי המנחה כולה נשרפת. ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השירים נאכלין: **טו** היה בעלה כהן אין שירי מנחתה נאכלין מפני שיש לבעל חלק בהם ואינה עולה כולה לאישים כמנחת זכרי כהונה מפני שיש לה חלק בה. אלא הקומץ קרב לעצמו ושירים מתפזרין על בית הדשן. נמצאו עידיה זוממין מנחתה תצא לחולין: **טז** המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ונסתרה עם כל אחד ואחד מהם ה"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן כשמשקה אותה שנאמר מנחת קנאות היא. מנחה אחת לקינויין הרבה: **יז** יש לבעל לגלגל בשבועה עליה שלא זינתה עם איש זה שקינא לה בו ולא עם איש אחר. ושלא זינתה תחתיו משנתארסה קודם שתנשא ולא אחר שנשאת. אבל אינו מגלגל עליה שלא זינתה קודם האירוסין ולא אחר שגירשה אם גירשה והחזירה. שאם זינתה בעת זה לא תאסר עליו. וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך אם כנס יבמתו אינו מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם. אבל מגלגל עליה שלא זינתה
תחת

ח ואינו כותב לא על הנייר וכו׳. משנה שם. ומ"ם ואם כתב על נייר או על דפתרא פסולה, הכי משמע דבספר לעיכובא הוא:
ט ואם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה. משום דוכתב הכהן עיכובא הוא. אבל מה שפסל כהן קטן וכו׳: אינו כותב בקומוס וכו׳. משנה פ"ב דסוטה (דף י"ז). ומ"ם ואם כתב בדבר המתקיים פסולה נלמד ממה שיבא בסמוך. ומ"ם נשאר במגילה רושם כתב ניכר פסולה עד שימחוק יפה יפה. ר"פ היה נוטל (דף י"ט) ואחר ישקה מיבעי ליה לשרישומו ניכר. ופירש"י לשרישומו ניכר שאם היה רישומו ניכר צריך לחזור ולמחוק שלא יהא רישומו ניכר:
י כתב אות אחת וכו׳. פ"ב דסוטה (דף י"ח) וטעמא משום דכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת עד שתהא כולה כאחת. ומ"ם כתבה שלא לשמה פסולה שם. ומ"ם או מחקה שלא לשמה. שם את"ל בעי נמי מחיקה לשמה וכו׳:
יא כתב שתי מגילות וכו׳. שם בעי רבא כתב שתי מגלות לשתי סוטות ומחקן לתוך כוס אחד מהו כתיבה [לשמה] בעינן והא איכא או דילמא בעינן נמי מחיקה לשמה ואת"ל בעינן נמי מחיקה לשמה מחקן לשני כוסות וחזר ועירבן מהו מחיקה לשמה בעינן והא איכא או הא לאו דידה קא שתיא והא לאו דידה קא שתיא ואת"ל הא לאו דידה קא שתיא חזר וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה תיקו. ופסק כמנהגו שסובר דכי אמרינן את"ל נקטינן כאילו ההוא בעיא אפשיטא הכי ובבעיא בתרייתא פסק דבדיעבד אינה צריכה לחזור ולשתות דמספיקא לא מחייבינן לה: ואם נשפכו וכו׳. שם בעי רב אשי נשפכו מהן ונשתיירו מהן מהו תיקו ופסק גם בזה לקולא בדיעבד מהטעם שכתבתי ומשמע לרבינו דמדלא איבעיא לן אלא בנשתייר מהן משמע דפשיטא לן דהיכא דלא נשתייר מהן שכותב מגילה אחרת ומביא מים אחרים:
יב מי סוטה שלנו נפסלין וכו׳. ירושלמי פ"ב דסוטה ר׳ פדת בשם ר׳ יוחנן מי סוטה נפסלין בלינה ר׳ אחא בשם רב אבינא כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו ופסק כר"י דהוא מאריה דגמרא טפי: גרסינן בפ"ב דסוטה (יז:) [מגלת סוטה שכתבה] קודם שתקבל עליה שבועה פסולה [בנא׳] והשביע ואח"כ וכתב. ואיני יודע למה השמיטו רבי׳ *ואע"פ שבירו׳ פ"ב דסוטה נחלקו אם משביע ואח"כ כותב או אם כותב ואח"כ משביע לא היה לו להניח מלכתוב מאי דפשיטא לגמרא דידן: הקדים עפר למים פסולה. ברייתא פרק ב׳ דסוטה (דף ט"ז:) וכת"ק: לא היה שם וכו׳ עד בקרקע המשכן. שם. ומ"ם ואם חפר והוציא עפר כשר. כן משמע בירושלמי פ"ב דסוטה:
יג הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. משנה פרק היה נוטל (דף י"ט):
יד נטמאת מנחתה וכו׳ עד ה"ז תשרף. משנה פרק היה נוטל (דף כ"ב:): ומ"ם וכן אם אמרה טמאה אני וכו׳ עד או שלא רצה בעלה להשקותה. ג"ז שם במשנה. ומ"ם או שבאו עדי טומאה. פשוט הוא דלא גרע מאומרת טמאה אני. ומ"ם או שמת הוא או שמתה היא. בירושלמי פ׳ היה נוטל תני נטמאת מנחתה עד שלא קרב הקומץ מתה היא ומת בעלה השירים אסורין שעל ספק באת מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה באו לה עדים שהיא טמאה בין כך ובין כך מנחתה אסורה מהו בין כך ובין כך בין שקמץ ובין שלא קמץ בין שהקטיר בין שלא הקטיר רבי אילא אמר בין שקמץ בין שלא קמץ כשלא הקטיר אבל אם הקטיר השירים מותרים ופסק רבינו כת"ק ובתוספתא פ"ב דסוטה שנויה בלשון הזה קרבה מנחתה ולא הספיק לקרב הקומץ עד שמת הבעל או שמתה היא שירים אסורים שעל הספק באת מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה קרב הקומץ ואח"כ מתה היא או שמת הבעל שירים מותרים שעל ספק באת מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה:
טו היה בעלה וכו׳. בפרק היה נוטל (דף כ"ג) אליבא דרבנן ואיתיה בירושלמי רים פ"ב דסוטה: נמצאו עדיה זוממין וכו׳. פ"ק דסוטה עלה ו׳ ע"ב:
טז המקנא לאשתו וכו׳. משנה פ"ב דכריתות (דף ט׳):
יז יש לבעל לגלגל וכו׳ עד אינו מתנה עמה. משנה ספ"ב דסוטה (דף י"ח): ומ"ש לפיכך אם כנס יבמתו וכו׳. מסקנא דגמרא שם: ומ"ש אבל מגלגל עליה שלא זינתה תחת אחיו וכו׳ וכן אם גירשה והחזירה

*לפנינו איתא זה בהל׳ ז׳.

משנה למלך

ודבריו הם מסוגיית הגמרא פ"ד דסוטה (דף כ"ו) דאמרינן התם גבי אשת כהן דשוטה ומותרת לבעלה פשיטא אמר רב הונא במתנונה מתנונה הא בדקו מיא במתנוונה דרך איברים מהו דתימא הא זנווי זנאי והא דלא בדקו מיא כי אורחיה משום דבאונס זנאי ולגבי כהן אסירא קמ"ל. ומסוגיא זו אין להכריח דאשת כהן שזינתה באונס דאין המים בודקין אותה דאפשר דמאי דקאמר בגמרא קמ"ל שכוונה היא דלא מיתסרא לכהן משום דאם איתא דבאונס זינתה היו המים בודקין אותה כי אורחיה ואפשר דמודה ליה דכל באונס אין המים בודקין ואפ"ה אינה נאסרת דעל הספק אינה נאסרת ומ"מ בין הכי ובין הכי לא מנאתי נפקותא לענין דינא. ומ"ם רבינו דמי שבא ביאה אסורה דאין המים בודקין התם נפקא מינה טובא לענין דינא דהיינו שאם הוא יודע בעצמו שעבר עבירה לא ישקה את אשתו וכמ"ם רבינו לעיל בפירקין דין י"ח ואם עבר והשקה את אשתו הרי זה מוסיף על חטאתו פשע. וכן מאי דקאמר רב ששת בפ"ק (דף ו׳) דסוטה שיש עליה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה מלבד דבדברי הגמרא אין לנו להקשות אם ילמדנו במידי דלא נפקא מינה לענין דינא זאת ועוד דנ"מ דלא נימא סהדי שקרי נינהו מאחר דלא בדקו מיא וכדאיתא התם ועוד נ"מ דאם המים בודקין אותה היכא דבאו עדים שהיא טמאה אחר שקדשה מנחתה בכלי מנחתה נשרפת מדין תורה אבל אי אמרינן דאין המים בודקין אותה אין מנחתה נשרפת אלא מדרבנן גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול וכדקאמר התם רב אשי: **וראיתי** בפ"ו דיבמות (דף נ"ה) ובפ"ד דסוטה (דף כ"ו) דאמרינן שכבת זרע דכתב רחמנא גבי סוטה למה לי ואסיקו פרט לשקינא לה דרך איברים מהו דתימא בקפידא דבעל תלה רחמנא ובעל הא קא קפיד קמ"ל. וכתבו שם התוס׳ ביבמות וז"ל ואת"ת הא אפילו אמר לה אל תסתרי סתם הוי קינוי וא"כ מה בכך אם הזכיר נמי דרך איברים כיון דאמר לה נמי אל תסתרי וי"ל דה"ש שקינא לה דרך איברים שאמר לה איני חושדך אלא דרך איבריה וכן שלא כדרכה ע"כ. ורש"י נמי גבי לשקינא לה שלא כדרכה פירש וז"ל שהיה חושדה עמו בכך וכשאמר לה אל תסתרי עמו ידוע לכל דלדעת כן הזהירה דלא היה חושדה עמו בביאה אחרת ליטנא אחרינא לשקינא לה שלא כדרכה אל תסתרי עמו ליבעל לו שלא כדרכה ע"כ. ואין ספק דלדברי רש"י ז"ל שני הפירושים הללו צריכים אנו לאומרם לפי המסקנא דאמרינן פרט לשקינא לה דרך איברים. וא"כ למדנו מכאן דמי שקינא לאשתו דרך איברים שלא היה חושדה כי אם בכך ומש"ה אמר לה שלא תסתר עם פלוני והלכה ונסתרה דלא חשיב קינוי ומותרת לבעלה והרי הוא כאילו נסתרה בלא קינוי דלאו כלום הוא וכ"כ רבינו ירוחם נכ"ב ח"ה יע"ש. ולפ"ז אני תמיה על רבינו דהיה לו ללמדנו דין זה בהתחלת הלכות אלו ששם ביאר לנו אופני הקינוי האוסרים אותה לבעלה אחר הסתירה. ודע דלפ"ז דאשמעינן קרא דבעינן שיהיה הקינוי בדבר האוסרה נראה לי דה"ה אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני שמא יאנוס אותך דלא חשיב קינוי ואם נסתרה אינה אסורה. ואע"ג דקרא דשכבת זרע לא כתיב גבי קינוי אלא גבי טומאה. מ"מ ע"כ לומר דלקינוי איצטריך דגבי טומאה למאי איצטריך. תו ק"ל לדעת רבינו דהא לדידן דקי"ל דהערהה היא הכנסת העטרה
שכבת

מגדל עוז

אינו כותב לא בקומוס וכו׳ עד ואם השקה כשר. פרק היה מביא (דף י"ז) שם ופרק היה נוטל:
מי סוטה שלנו נפסלות בלינה. ירושלמי פ"ב דסוטה: הקדים עפר עד והוציא עפר כשר. פרק היה מביא (דף י"ז): הקריב את מנחתה עד בית הדשן. פרק היה נוטל (דף י"ט): נמצאו עדים זוממין מנחתה תצא לחולין. בכריתות פרק המביא אשם תלוי: המקנא לאשתו עד לקינויין הרבה. פרק ד׳ מחוסרי כפרה: יש לבעל לגלגל בשבועה וכו׳ וכן יש לו לגלגל וכו׳ עד אם יגרש ויחזיר

ועוד מדפסם ליה רב יוסף לאביי סתמא מבטלין קלא מכלל דהכי הלכתא לבד מנהרדעי ואתרוותא דעבדי כשמואל ועוד מדקאמר התם כמה זימנין אפילו למ"ד לא מבטלין קלא מכלל דלדידן מבטלינן קלא ועוד אי לא נפק עלה קלא אלא בתר דנתארסה לשני הו"ל קלא דבתר אירוסין וקיימא לן כרב חביבא דאמר דאפילו בתר אירוסין לא חיישינן ועוד יש להביא למאי דפרישית דאי לא חזו סהדי דנפל לחיקה לא בעיא גיטא מדאמרינן פרק הזורק המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' עד ב"ש סברי לא אמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ועל כרחין הא דאמר בית הלל צריכה גט ה"מ לחומרא אבל להפקיע קידושי שני לא מדלא קאמר לבית שמאי אינה מקודשת ולבית הלל מקודשת מכלל דכשנתגרשה מן האירוסין לא בעיא גט אפילו לחומרא ואפילו אם תימצי לומר דלבית הלל ודאי קידושין הן כיון דגייסי בהדי הדדי ודאי בעל כיון דלאו שנתייחד ואין צריך עידי ביאה גדול מזה ולא פירשו זה מוס בלא ביאה מכל מקום כשנתגרשה מן האירוסין אפילו כספק מקודשת נמי לא הויא מדקאמרינן אינה צריכה גט אלמא כל היכא דלא חזו סהדי לאלפא הוי קרוב לודאי שלא קדשה ודכוותה אי הוו סהדי שזרק לה הקידושין בחצרה ודאי שהגיעו הקידושין נגד אויר חצרה ולא ראו שנפלו לתוך חלל המחילות היתה צריכה גט אבל בנדון זה כיון שזרק מרחוק דילמא לא מטא לתוך חיקה וגדולה מזו נ"ל דאפילו חזו סהדי שנכנס עמה לקדשה בכסף ולא ראו שקדשה לא בעיא גט כיון דלא חזו ממש שקדשה דדוקא בביאה אמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה משום דאיכא למימר אם בנעורת ואינה מהבהבת ועוד מפני שלבו גס בה ועוד כיון דאי אפשר לראות כמכחול בשפופרת דגנאי הוא ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים וכי האי גוונא אמרינן במסכת מכות דקטלי מהילאו כדרך המנאפים אע"ג דלא ראו כמכחול בשפופרת אע"ג דאיכא למיתלי דילמא דרך איברים בא עליה תלינן במילתא דהוי קרוב לודאי וקטלינן ולהכי גבי קידושין נמי בעידי יחוד תלינן לחומרא דקרוב לודאי כיון דלבו גס בה דיצרו תקפו אבל בנדון זה אינו קרוב לודאי דדילמא לא נפל לחיקה ועוד אפילו נפל לחיקה דילמא היה חיקה עשוי קטפרס ואויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ואע"ג דמוקי לה תלמודא בעומדת על גב הנהר דאויר שאין סופו לנוח לא קני הכי נמי כיון דקיימא בחצר דלאו דידה אינה מקודשת דאויר שאין סופו לנוח כרשות הרבים הוי, מכל הדברים שכתבנו לא היתה צריכה גט אפילו בידוע שנייהם נתכוונו לקידושין כל שכן בנדון זה שהכל יודעים ואנן סהדי ואומדנא דמוכח דלא היה דעתה להתקדש אלא לחוכא ואיטלולא שלא להצריכה גט ועי"ל אם תימצי לומר לפי שהעדים לא ראו שהגיעו הקידושין לידה אלא ראו שזרק כנגדה ואינם יודעים אם הגיעו לידה דבלאו הודאתה לא שייך למימר מקודשת אבל היכא דמודה מקודשת א"כ בפרק האומר בקידושין כי פריך האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולוקמה דאיכא עדים דמספקא להו אם באו הקידושין לידה אם לאו ולהכי הוא אסור דאיכא עדים והודאתו והיא מותרת לפי שאינה מודה אלא שמע מינה דאין חילוק בין הודאה ובין לא הודאה אלא בעדים וכראייתן תלוי הכל ואין להקשות בכת אחת אמאי מקודשת מספק היכא דאחד אומר קרוב לה ואחד אומר קרוב לו הא ליכא אלא חד סהדא דקידושין ואמרינן המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו די"ל כיון דתרווייהו מסהדי שזרק לה האי דאמר קרוב לו הוה ליה כחד לגבי שניה מדרבנן אבל כל היכא דתרווייהו לא ראו שהגיעו הקידושין לידה ליכא למיחש כדפרישית ועוד בנדון זה כיון דהני סהדי דאמרי ראינו שזרק לה הקידושין ולא ידענו היכן נפלה הטבעת כמאן דלא אתו עד לאחר שנתקדשה ולא עדיפי מאחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה דאמרינן בפרק שני דכתובות דאם נשאת לא תצא ושוב מצאתי כדברי בספר ר' משה בן מיימון זצ"ל דדוקא בקידושי ביאה אמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה אבל בשאר קידושין עד דחזו דמקדשה גם כתב המגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי אין כאן אלא כספק קידושין כדפירש"י לעיל ואם יסכימו רבותי טוב ואם לאו הנני נמשך ונגרר אחריהם לכל אשר יעצו וטוב בעיני שלא להתיר להצריכה גט לחומרא פן יתן המקדש כסף סוררת כדי לעגנה או ירחיק נדוד ונמצאת זאת העלובה כל ימיה עגונה. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

ב אין פנאי להאריך לטוב יאריך אלופינו ומיודענו עמיתנו הרב משה. אם נדרת שלא מרצון זוגתך או ודאי יש איסור בדבר ולא חל הנדר אחרי שאמרת בפירוש שאם יש איסור בדבר שאין בדבריך כלום ועוד הא אמרינן בפרק שני דנדרים האומר לאשתו קונם שאיני משמשך הרי זה בכלל לא יחל דברו פי' וצריך לקיים נדרו ופריך בגמרא והא משועבד לה דכתיב שארה כסותה ועונתה וגו' פירוש וכיון דמשועבד לה לא מצי מפקע לשיעבודה ואפילו בקונם ונדר ואע"ג דנדרים חלים על דבר מצוה ואמרינן נמי קונמות מפקיעין מידי שיעבוד הני מילי דברים שאין משועבדים לאשתו אבל דברים המשועבדים לאשתו לא דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל בפרק אע"פ ואין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דאשה או דבעל. אבל אם זוגתך נתרצית בנדרך או אתה צריך התרה בשלשה הדיוטות ולא אוכל להתיר לך אם לא שהיית בא בעצמך לכאן ולא שלא בפניך ע"י שליח כדמשמע בפרק קמא דנדרים. והמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ולא בעיא גט מדקאמרינן אין חוששין וכ"ת נצריכה גט לחומרא נמצא אתה פוסלה לכהונה ואי משום קלא דקמי נישואין הא קול ושוברו עמו הוא אבל אי מעיקרא הוה נפיק עלה קלא דקידושין גמורין ואחר זמן נודע דלא קידשה אלא בעד אחד אי לא מבטלינן קלא צריכה גט כרב ששת דהילכתא כוותיה באיסורי אמנם ב"ה פסק כרב וכרבי יוחנן דירושלמי דמבטלינן קלא. ושלום מאיר ב"ר ברוך שי':

ג אשר שאלת על ראובן ששלח לקדש לו את לאה וכאשר בא שמה הושיב שמעון השליח חשובי הקהל כמו שרגילים לעשות והראה לכן הרשאה שמינהו ראובן לקדש לו את לאה וברכו עדים לקדשה לראובן בפניהם ובעת הקידושין כשהיה לו לומר הרי את מקודשת לראובן אומרים העדים ששמעו שאמר הרי את מקודשת לי ואמרו לו העדים למה לא אמרת לראובן ונשבע השליח כסבור הייתי שאמרתי לראובן ולא נתכוונתי כי אם לקדשה לראובן ואף כי יש לי אשה אחרת ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת לישא אשה אחרת על אשתי ואם אמרתי לי לא נעשה אלא מחמת דחיפת הבחורים והלך מיד וחזר שנית וקדשה לראובן ושאלת אם צריכה גט מן השליח אם יש ממש בקידושי השליח שקדשה לעצמו. נ"ל דאינה צריכה גט מן השליח דקיימא לן הקדש טעות אינו הקדש והמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה לא אמר כלום והוי חולין גמורין ומהימן לומר שכן היה בדעתו להוציא בפיו וטעה והוציא בענין אחר ואפילו איכא אחריתא כמיך עליה ומצי שחיט הבהמה בתוך ולהאכיל התרומה לזרים ועד אחד נאמן באיסורא היכא דלא איתחזק איסורא ואע"ג דאיתחזק לן ביה איסורא כל כמה דלא אמר דאטעיה לדיבוריה הא לא מיקרי איתחזק איסורא אלא היכא דאף לדברי העד הבא להתיר האיסור מכאן ולהבא מודה הוא דמעיקרא אסור היה כגון ההוא דרים פ"ק דגיטין גבי בפני נכתב וכה"ג דאיתחזק איסורא דאשת איש אף לדברי השליח ועוד דאפילו היכא דאיתחזק איסורא עד אחד מהימן היכא דהוי בידו מידי דהוה אשחיטה ואפרשת תרומה ומעשר דאיתחזק איסורא דאפי' מה שהעד המעיד שהוא מותר היה מתחילה הכל אסור דקודם הפרשה היה הכל טבל ואסור וסמכינן עליה כי אמר שחטתי והפרשתי תרומה ומעשר משום דהוי בידו וכן פירש"י בריש פ"ק דגיטין וכן משמע בפרק האשה רבה וה"נ מהימנינן ליה במה דאמר טעיתי ולא נתכוונתי לומר אלא לראובן משום דבידו לגרשה ואע"ג דבמסקנא כתב דבעל שאמר גרשתי דאינו נאמן בהואיל ובידו לגרשה שאני התם דהו"ל מיגו במקום עדים דמוכח קצת מילתא דמשקר דאם איתא דגרשה קלא אית ליה למילתיה כדאמרינן בפ"ב דכתובות אבל באומר זה בני נאמן בהואיל ובידו לגרשה וליכא מאן דפליג דמתניתין היא ובטעמא אחרינא ליכא להימניה אלא משום הואיל ובידו לגרשה וכן פירש שם רבינו שמואל א"כ בנדון זה כ"ש וכ"ש דנאמן לומר טעיתי ונתכוונתי לומר לראובן ואמרתי לי הואיל ובידו לגרשה ורגלים לדבר יש שהוא כדבריו שטעה שהרי מתחילה בירר העדים לקדש לראובן וכן אמר לפני חשובי הקהל שהוא שלוחו של ראובן והרשאתו בידו ועוד כיון דחזקה שליח עושה שליחותו סברא הוא דמהימן לומר טעיתי ואמרינן נמי בירושלמי פרק האומר גבי האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה והלך וקדשה לעצמו וכו' (לא) הוחזק השליח בעדים והוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון הוקה לראשון אמרה אינה יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס אלמא היכא דהוחזק השליח בעדים אע"ג דאמרי קדשתיך אמרינן דמותר בקרובותיה דודאי היא אומרת אמת ומיהו נראה דכל כמה שעומד בדבריו שקידשה שאסור בקרובותיה דשוינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא אלא נפקא מינה לענין דאי הדר ביה ואמר בסבור הייתי שקידשתיה לעצמי ועתה נזכרתי שקידשתי לשולחי מותר בקרובותיה אע"ג דשוינהו אפיקרא חתיכה דאיסורא הי סדר ביה שרי אלמא משום חזקה שליח עושה שליחותו מקילינן הכא נמי מהאי טעמא מהימנינן ליה במאי דקאמר נתכוונתי לראובן ואמרתי לי וכ"ש הכא דאיכא הואיל דנאמן הואיל ובידו לגרשה כדפרשינן ועוד אפילו הוא נתכוון לקדשה במה שאמר הרי את מקודשת לי ניחזילה לדידה אם היא נתרצית להתקדש לו אם לאו ואם אמרה דלא נתרצית והאי דשתקה משום דלא ידעה מאי קאמר כי לא הבינה לשון הקדש מהימנא דעד אחד נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא והכא ודאי לא אותחזק איסורא דלא איתחזק מעולם שנתרצית לו ואדרבה איתחזק להפך שנתרצית לראובן ולא לשלוחו והא דאמרינן בפרק שני דקידושין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט כו' שמא נתרצה האב בקידושיה הכא ליכא למיחש שמא נתרצית בקידושי שליח דהתם מיירי שהאב לא ידע בשעת הקידושין ושוב כששמע שתק ולא מיחה או לא שמע כלל כגון שמת אחר הקידושין קודם שנודע לו או הלך למדינת הים אבל כשנודע לו ומיד מיחה דבר פשוט הוא דלא בעיא גט וכן פר"י שם ה"נ בנדון זה אם יודיעוה שהשליח קדשה לעצמו אם תתפוץ אם לאו והיא תאמר איני חפצה בו תו ליכא למיחש שמא נתרצית להתקדש לשליח ועוד בהרי יש עדים וידוע לרבים שנתרצית להתקדש לראובן וא"כ ליכא למיחש שנתרצית להתקדש לשליח דאפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב כל כה"ג לא חיישינן כדאמרינן פרק האיש מקדש הוא אומר לקרוביי והיא אומרת לקרוביי כפתוהו ואמר תיהוי לקריביך אדאכלו ושתו אתא קריביה קדשה באיגרא אמר אביי שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' ה"נ כיון שנתרצית תחילה לראובן תו לא חיישינן דילמא הדרא בה ונתרצית להתקדש לשליח והאי דשתקה בשעה שקידש השליח ולא מיחתה משום דלא הבינה מאי קאמר ואפילו לרבא דפליג אדאביי התם ואמר טעמא אחרינא דלהכי לא חיישינן שמא נתרצה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל היכא דלא טרח חיישינן שמא נתרצה ה"מ התם משום דמוכחא מילתא שנתרצה לקרובו דהא מעיקרא היה מתקוטט עם אשתו ואמר לקרוביי ואע"פ שלבסוף נתרצה לה ואמר תיהוי לקריביך ע"י הדחק אמר כן כדאמר תלמודא כפתוהו ואמר תיהוי לקריביך ואי לאו משום דאין אדם טורח בסעודה לא היה נראה לרבא שהיה עושה איסורא אי הוה מערים ומקדשה בהיתר לקריביה דהאשר עשתה לו אשתו כן יעשה לה אבל הכא בנדון זה אפילו רבא מודה דלא חיישי' שמא נתרצית לשליח דשארית ישראל לא יעשו עולה ועוד כיון דמשום הפסד סעודה לא חייש רבא שמא נתרצה כ"ש דלא נתרצית לשליח משום חרם ר"ג זצ"ל שהשליח יש לו אשה אחרת ולא נתרצית להיות צרה לחבירתה כדאמר הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה לפי שהנשים מקפידות מאד על זה ועוד דאפילו למאן דחייש שמא נתרצה האב היינו דוקא כששידכו אבל בלא שידכו כמו בנדון זה שלא שידך השליח לדידיה לא חיישינן שמא נתרצית ועוד שהרי פסק שם הגאון דלית הילכתא כרב ושמואל דאמר חוששין שמא נתרצה האב אלא כרבינא דהוא בתרא ולית ליה דרב ושמואל ולא חיישינן לריצוי האב וכ"ש בנדון זה לא חיישינן לשמא נתרצית כדפרי' וליכא למימר דצריכה גט משום דהוי קלא דקודם נישואין דכה"ג לאו קלא הוא אלא קול ושוברו עמו הוא כמו היכא דיצא לה שם מקודשת ומגורשת דקול ושוברו עמו ה"נ הא הנך סהדי גופייהו דקאמרי דאמר השליח הרי את מקודשת לי איננו נמי אמרי דמעיקרא אמר להו אני רוצה לקדשה לראובן ובתר דקדשה נמי אמר טעיתי ומהאי טעמא שריא איתתא לראובן בלא גט והיכי דמי קול כדאמר בשילהי המגרש פלוני מהיכא שמע מפלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים שהעדים שאומרים עליהם שהעידו שנתקדשה אינם כאן וחיישינן שמא אם היו כאן היו אומרים שראוה שנתקדשה אבל הכא שהעדים בפנינו ואין בדבריהם ממש דלפי דבריהם איתתא שריא דהא אמר התם ובלבד שלא תהא שם אמתלא דהכא איכא אמתלא טובה דלפי עידותם מותרת ובעידנא דנפקא לקלא הויא אמתלא ועוד הא אמר כל קלא דלא איתחזק בב"ד לאו קלא הוא. סוף דבר חזרנו על כל צדדין ולא מצינו שתהא צריכה גט והמצריכה גט נ"ל שפוסלה לכהונה שלא לצורך ועוד יש להביא ראיה מהא דאמר ס"פ המגרש אשת איש שפשטה ידה וקבלה מאחר קידושין בפני בעלה קידושיה קידושין כרב המנונא דאמר אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני א"כ ה"נ כשפשטה ידיה וקבלה קידושין להתקדש לראובן בפני השליח א"כ איגלאי מילתא דלא נתרצית לשליח תחילה דאטו משום דשליח גופיה קדשה לראובן מגרע גרע וק"ל. ואני כתבתי דעתי כאשר הראוני מן השמים ואיני חפץ כלל שתסמוך עלי להתירה בלא גט אם לא תשאל דברי לרבותי אשר סביבותיך ולרבותינו שבצרפת ואם יסכימו לדעת תלמידם מוטב ואם לאו דעתי מבוטלת כנגדם. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

דין ראובן שקידש את לאה ולא אמר לשון קידושין וגם היה בלא שדוך:

ד לפי העדיות שלא ביתנו דבריהם אם נתרצית תחלה להתקדש לו אע"ג דבעידנא דיהב לה לא שמעו מפיו לשון קידושין אז ודאי צריכה גט כדאמרינן בפרק קמא דקידושין היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה ולא פירש רבי יוסי אמר דיו ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ומסיק והוא שעסוקים באותו ענין ואפילו מענין לענין באותו ענין מיהו נראה הני מילי כשנתן לה בשתיקה ולא דיבר מאומה אבל הכא שדיבר שנתן לה מאהבה ומחיבה יש בלשון הזה לשון סבלונות וקי"ל חוששין לסבלונות ואפילו לזמן מרובה מדתנן פ"ק האיש מקדש המקדש בפחות משוה פרוטה וכן הקטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח ולשון לאחר מכן משמע לאלתר ומשמע לאחר זמן מרובה ומקשה בגמרא מינה למ"ד אין חוששין לסבלונות טעמא דמחמת קידושין הראשונים שלח הא בעלמא חוששין לסבלונות משמע דומיא דמתני' ואפילו לזמן מרובה ואע"ג דמסיק דלא חיישינן לסבלונות אלא היכא דרובא מקדשין והדר מסבלי מי יכניס עצמו לאותו ספק לידע מנהג המקום שקול יצא משם ועוד שהרי לפר"ת דגרסינן התם מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קמ"ל משמע דאפילו למיעוטא חיישינן והא דלא אזלינן בתר רובא היינו טעמא דאדרבה החמירו באשת איש וכיוצא בזה אמרינן פרק בתרא דיבמות טבע במים שאין להן סוף אשתו אסורה ומסיק ואם נשאת לא תצא כיון דבדיעבד לא תצא אלמא רובן מתים ואפ"ה לכתחילה לא תינשא ולא אזלינן בתר רובא ואם אין עדים שנתרצית אלא שניהם יודעים והיא מודה שנתרצית לו קודם צריכה גט או אפילו לא דיבר עמה מתחילה כלל אם בשעה שנתן לה היה בלבו לשם קידושין וגם היא קבלתה לשם קידושין אע"ג דפריצות עבד דקדיש בלא שידוכין קידושין מיהא הוו קידושין וצריכה גט ואע"ג דאמרינן פרק האיש מקדש ובכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת דדברים שבלב אינן דברים שאני התם כיון דאתני לאו כל כמיניה למיעקר לתנאיה אבל נדון זה לא גרע מגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים דאמרינן פרק שלישי דשבועות דאזלינן בתר מחשבתו ואינו אסור אלא בפת חטים ואע"ג דההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל לא אמרינן הכי התם היינו טעמא דאזלינן בתר דעתא דלוקח ועוד נ"ל כיון דאמר לה אני נותן לך בשביל אהבה וחיבה יש לחוש לקידושין ובמה כך נ"ל ע"מ שתהא אהבה וחיבה בינינו ושתהיי אהובתי ולא גרע האי לישנא ממיוחדת לי ומיועדת לי עזרתי נגדתי ללעתי סגורתי תחתי תפוסתי לקוחתי תרופתי וא"כ אהובתי נמי איכא לספוקי וא"כ אם היה דעת שניהם לקידושין צריכה גט. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות אישות פי"ז

ה אוהב כסף לא ישבע כסף בנות חיים יוסיף מה"ר יוסף. אשר שאל מר על אשה אחת שנתארמלה ונשאת והביאה שטר כתובה מבעלה הראשון ותבעה על הקרקעות שמכר בעלה בעודם תחתיו ואותו הלוקח מכר אותם לאיש אחר ומת הלוקח השני והניח יתומים גדולים וקטנים וטוענת האשה שבעלי מכרם בלי רשותי ובלא חתימתי בשטר המכר ועתה אני תובעת כתובתי מאותם קרקעות שמכר בעלי בלא רשותי ע"כ השאלה: מה שהביא אדוני מהביא דפרק אלמנה עד שלא נשאת על היתומה להביא ראיה משנשאת עליה להביא ראיה איש ראיה כי רבינו האלפס כתב בתשובה אחת דהביא דהתם דוקא במזונות איירי אבל כתובה לא מחלה בנישואין וגביא כתובה מיתומים אף משנשאת והיכא דשטר כתובה יוצא מתחת ידה גביא כתובתה לעולם והביא דשהתה אלמנה בבית אביה כ"ה שנה ולא תבעה כתובתה

הפסידה

והחזירה וכו'. שם בעיא דאיפשטא : ומ"ש ויש לגלגל עליה בלהבא וכו'. שם במשנה על מה היא אומרת אמן אמן וכו' אמן על איש זה אמן מאיש אחר וכו' ר"ע אומר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא ובגמ' תניא לא כשאמר ר"מ אמן שלא אטמא שאם תטמא מים בודקין אותה מעכשיו אלא לכשתטמא מים מערערים אותה ובודקין אותה בעי רב אשי מהו שיתנה אדם על נשואים האחרונים ופירש"י על נישואים אחרונים לר"מ דאמר מתנה על העתיד מהו שיתנה עמה בגלגול שבועה [שלא תטמא] אם יגרשנה ויחזירנה ופשטוה ממתניתין דמתנה עמה. ומשמע לרבינו דכיון דרב אשי בעי אליבא דר"מ הלכתא כוותיה. וז"ל הראב"ד כל זה לדעת ר"מ ואפשר שהלכה כמותו דסוגיין כוותיה עכ"ל :

יח מצות חכמים על וכו'. בפ"ק דסוטה (דף ג') אין מקנא לאשתו אלא א"כ נכנס בו רוח טהרה כר"ע דאמר וקינא את אשתו חובה ואיני יודע למה כתב רבינו שהיא מצות חכמים והא קרא כתיב ואפשר לומר דסבירא ליה דקרא אסמכתא בעלמא הוא. ומה שכתב ולא יקנא לה לא מתוך שחוק וכו'. ירושלמי בריש סוטה ועבר עליו רוח קנאה וקינא את אשתו שלא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מתון אלא מתוך דבר של אימה ומשמע לי דרבינו גריס ולא מתוך דבר של אימה והא דקתני ולא מתוך מתון *צריך לי גמרא מה הוא : ומה שכתב ואם עבר וקינא לה וכו' הרי זה קינוי. יש לתמוה דהתם בירושלמי איבעיא לן עבר וקינא לה באחד מכל הדברים הללו מה את אמרת למצוה לעיכוב אין תימר למצוה קינויו קינוי אין תימר לעיכוב אין קינויו קינוי אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב הקינוי ומשמע דהכי קאמר דהא דכתיב בפרשת סוטה זאת תורת הקנאות מעכב ויש לומר דמשמע לרבינו דכי כתיב זאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפא דקרא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת קאי ולא אקינוי ועי"ל דשלא יקנא לה מתוך שחוק וכו' אינו מפורש בכתוב דנימא דקאי עליה :

יט אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחלה וכו'. בריש סוטה (דף ב':) א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה אל תסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל כר"י בר יהודה [משום ר' אליעזר] דאמר קינוי ע"פ עצמו [ומיסתתרא] וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עילויה איסורא דלעולם ואע"ג דלפום דינא לא קי"ל אלא כרבי יהושע דפליג על רבי אליעזר ואמר מקנא לה ע"פ שנים ומשקה ע"פ שנים למד משם רבינו מדברי רבי חנינא לדידן שלא יקפוץ לקנאות לה בפני עדים תחלה. ומ"ש וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו וכו'. בסנהדרין פ"ח (דף ע"ו) ויבמות פרק ששי (דף ס"ב) :

סליקו להו הלכות סוטה

תחת אחיו שאם זינתה תחת אחיו ה"ז אסורה עליו. וכן אם גירשה והחזירה מגלגל עליה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. * ויש לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר שיחזירנה אם יגרש ויחזיר. לפיכך כשתזנה להבא מים בודקין אותה ויארעו לה אותן המאורעות. לכך נאמר אמן אמן. אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן נשואה אמן ארוסה אמן לשעבר אמן להבא : יח מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיהן שנאמר וקנא את אשתו. וכל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי : יט אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחלה אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול. וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד עד שידע שהן שלמין מכל חטא ומעון ה"ז חוטא שנאמר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא :

השגת הראב"ד

* ויש לו לגלגל וכו' : כתב הראב"ד כל זה לדעת ר"מ ואפשר שהלכה כמותו דסוגיין כוותיה עכ"ל :

* ולי נראה דמתון זה הוא בנחת שכתב רבינו למטה וכפי זה צ"ל דגרים לא מתוך קלות ראש ולא מתוך אימה אלא מתוך מתון :

סליקו להו הלכות סוטה ונגמר ספר נשים בסייעתא דשמיא. ומנין פרקיו חמשים ושלשה פרקים : הלכות אישות עשרים וחמשה פרקים. הלכות גירושין שלשה עשר פרקים. הלכות יבום וחליצה שמנה פרקים. הלכות נערה בתולה שלשה פרקים. הלכות סוטה ארבעה פרקים :

משנה למלך

שכבת זרע אתא למעוטי נשיקה. דדוקא למ"ד הערלה זו נשיקה אמרינן דשכבת זרע אתא לדרך איברים. וא"כ הול"ל פרט לנשיקה. סוף דבר דברי רבינו הללו צריכין אלפי תלמוד ובמקום אחר אוסיף ידי עליהם ודע שדין זה שכתב רבינו דאשה שזינתה באונס או בשגגה דאין המים בודקין אותה וכתב מרן דהכי איתא בירושלמי הוא גמרא ערוכה בר"פ אלו נאמרין (דף ל"ב) וכמה היא נטמאת בשוגג או במזיד באונס או ברצון וכל כך : למה שלא להוציא לעז על מים המרים :

פ"ד יז לפיכך כשתזנה להבא וכו'. מהרימ"ט ז"ל בדרשותיו הקשה דא"כ למה סוטה ומארס ושותה ועיין בספר קרבן חגיגה סימן פ"ב :

סליקו להו הלכות סוטה

מגדל עוז

כתב הראב"ד כל זה לדעת רבי מאיר ואפשר שהלכה כמותו דסוגיין כוותיה. ואני אומר למה באפשר אלא דוקא והכי ברור הוא דהלכה כרבי מאיר בהא דהא בעיא דרב אשי דהוא בתרא כוותיה דרבי מאיר מיירא : לפיכך כשתזנה כו' עד אמן להבא. פרק היה מביא : מצות חכמים כו' עד סוף הפרק. סוף גיטין ופ"ק דסוטה קיימא לן כמ"ד רוח טהרה :

סליקו הלכות סוטה

תשובות דשייכי להלכות אישות

א דין ראובן שקידש לאה וזרק לה קידושיה לתוך חיקה ונענעה בגדים להשליך הקידושין ממנה תוך כדי דיבור עכ"ל. נראה ודאי כיון שאמר שקידש שם אינו שלה אפילו זרק לה הקידושין לתוך ד' אמותיה אינה מקודשת כדתנן (גיטין דף ע"ז) בהזורק לתוך ביתו או לתוך חצירו אפילו עומד עמה אינה מגורשת אבל אם זרקו לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת אע"פ שראו העדים שנענעה בגדים להשליך הטבעת של קידושין מעליה אין לדמותו לההיא דאמרינן פרק קמא דקידושין התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת וכו' עד לא מיבעיא שדיתנהו קמיה דאינה מקודשת וכו' דשאני התם דאיהי לא אמרה ליה מעולם מקודשני לך אבל בנדון זה כיון דשמעו העדים דאיהי אמרה לו מעיקרא פלוני בא וקדשני וגם שוב בשעת קידושין כשאמר בפני כולם פלונית בקשה ממני לקדשה וכן אעשה ושתקה אע"ג דבתר דנפל בתוך חיקה שדיתנהו איכא למימר דמעיקרא קבלה לשם קידושין וכי שדיתנהו בתר הכי מיהדר קא הדרא בה וכיון דקבלה כבר לשם קידושין תו לא מצית הדרא ואע"ג דבתוך כדי דיבור לקבלה שדיתנהו ואישתכח דהדרא בה בתוך כדי דיבור וקיימא לן תוך כדי דיבור כדיבור דמי הני מילי בעלמא אבל בקידושין משום חומרא דאשת איש קיימא לן דלאו כדיבור דמי כדאיתא פרק יש נוחלין (ב"ב דף קכ"ט :) ובפרק בתרא דנדרים (דף פ"ז) הילכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מע"ז וקידושין ומגדף ומגרש ואע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ולהתלוצץ עמו ומעולם לא נתרציתי לו אלא לחוכא ואיטלולא בעלמא דברים שבלב נינהו ודברים שבלב אינם דברים ואע"ג דאיכא למימר דהכא סהדי דלא נתכוונה אלא להתלוצץ וכל כי האי גוונא אזלינן שפיר בתר מחשבה כגון גבי מברחת וכרבי שמעון בן מנסיא (ב"ב דף קמ"ו :) שכתב כל נכסיו לאחד ולא ידע שהיה לו בן והיא דמרובה שאמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא להגון לה וכיוצא בהן רבות בתלמוד דאזלינן בתר אומדן דעתא גבי קידושין משום חומרא דא"א לא נסמוך על אומדן דעתא לומר לא היה בלבה כן ודאי וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא נמי למימר איתתא בכל דהו ניחא לה. אמנם דקדקתי בכתב העדיות והנה כתוב בו שהעדים לא ראו אם נפלה הטבעת של הקידושין בחיקה או לאו לפ"ז נ"ל דאינה צריכה גט והא דאמרינן בפרק ארבעה אחין (יבמות דף ל' :) וכולן שהיה בהן קידושין או גירושין בספק וכו' כילד ספק קידושין וכו' ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא איירי בכי האי גוונא שבני העדים לא ידעו אם קרוב לו אם קרוב לה אלא כדמוקי לה בגמרא כת אחת אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה ואע"ג דמדאורייתא אינה מקודשת דאוקי חד לגבהדי חד ואוקי איתתא אחזקה דמעיקרא בחזקת פנויה הואי מכל מקום כת אחת ספיקא דרבנן היא ומשום דאיכא חד דאמר קרוב לה גזרו בה רבנן אבל בנדון זה דליכא סהדותא כלל ואפילו אחד מהן אינו אומר שראה שנפלה הטבעת לתוך חיקה אין כאן אפילו חשש קידושין וראיה מההיא דפרק ארבעה אחין מדאוקי בכת אחת אחד אומר קרוב לה והאחד אומר קרוב לו לוקמה כגון ששני העדים מספקא להו אי קרוב לה אי קרוב לו אלא שמע מינה יהיב כי האי גוונא אין כאן בית מיחוש דאוקמה אחזקה ואפילו אם היא יודעת בטוב שנפלה לתוך חיקה בעינן דליהוי סהדי שהגיעו הקידושין לידה דילפינן דבר דבר ממנון דאין כאן קידושי תורה אלא עד דהוו תרי סהדי דמטו הקידושין לידה והיכא דאיכא תרי סהדי אחד אומר קרוב לה ואחד אומר קרוב לו הוו ספק קידושין כדפרישית והיכא דליכא אפילו חד שראה שהגיעו הקידושין לידה אינה מקודשת אפילו מדרבנן אע"פ שהיא בעצמה מודה שנפלה הטבעת בחיקה דומיא דאמרינן המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו אפילו שניהם מודים ואין לאוסרה משום דנפק עלה קלא דאיקדשא ולקלא דמקמי נישואין חיישינן הא כיון דאישתכח והוברר ע"פ העדים דלאו כלום היא קיימא לן כבולאי אתרא דרב דמבטלי קלא ולא כנהרדעי אתרא דשמואל דלא מבטלי קלא והילכתא כרב באיסורי ורבי יוחנן נמי סבר ליה כוותיה בירושלמי ואע"ג דהילכתא כרב שמת באיסורי כמו שפסקו הגאונים עלה בהא נראה דהילכתא כרב מדא דבשל סופרים הלך אחר המיקל

ועוד

הפסידה כתובתה ותנאי כתובתה מיירי שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה לעולם ואף משנשאת ולפי דבריו הא דגרסי' בתוספתא אלמנה שתובעת כתובתה יורשין אומרים לה התקבלת כתובתיך עד שלא נשאת הם צריכים להביא ראיה משנשאת היא צריכה להביא ראיה שלא נתקבלה כתובתה מיירי שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה וכן משמע מלשון דאי שטר כתובה יוצא מתחת ידה מאי קאמר משנשאת היא צריכה להביא ראיה אין לך ראיה גדולה מזו דשטר כתובה אלא מתחת ידה בדלא כתב על גבה שובר כשאר ב"ח ששטר חוב יוצא מתחת ידו ואין שובר יוצא מתחת ידי היתומים ואע"פ שהחזיק בקרקע לוקח שני משמת בעלה לא מהניא חזקתו לענין זה שלא תגבה כתובתה מן הקרקע כיון דאיהי לא זכתה מידי אלא בעלה זבין לאחרים אע"פ שאותו לוקח מכר אותו לאחרים והחזיק בו שלש שנים משמת בעלה לא הפסידה שיעבוד כתובתה מהאי קרקע בשתיקתה ולא הוה לה למחויי דהיכי דמי מחאה פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא והכא לא מציא למימר הכי דהא ארעא לאו דידה הוא אלא שיעבוד בעלמא הוא דאית לה עלה ועוד לא שייך למימר בה למחר תבענא ליה בדינא דדילמא לא מציא תבעת ליה לדינא דדילמא תשכח למגבי מבני חרי ולא תצטרך לטרוף ממשעבדי הילכך לא מהניא חזקה לאפקועי שיעבוד כתובה ושיעבוד בעל חוב מלקוחות דגובה מהם לעולם ואע"ג דהאי מחזיק לוקח כדפרישית דלא שייך בהו מחאה ואע"ג דהיכא דזבניה נכורכמא דרישקא או דיקלא לפירא או במשכנתא דסורא שייכא בהו מחאה לא דמי להכא כלל דהתם הוא דשייכא בהו מחאה דמצי אמר פלניא אכיל לארעאי דאחיתנא ליה לפירי עד זמן פלוני ולכי מטיא זמנה מסיקנא לה מיניה דהא לא שייכא הכא כלל דא"כ לא אשכחן דב"ח יטרוף מלקוחות לאחר שלש שנים דאי איבעי ליה למחויי א"כ תקנה חזקה ללוקח לאפקועה מידי שיעבוד ב"ח שלש שנים שהחזיק אפילו בחיי המוכר דלא שייך בב"ח נחת רוח כמו באשה ולא דמי ללוקח מסיקריקון ושהתה בידו שלש שנים דאין לבעלים על לוקח שני כלום דהתם איבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד משא"כ בב"ח וכתובת אשה דלית להו על הקרקע אלא שיעבוד וספק אם יגבו משאר נכסים לא שייכא בהו מחאה כדפרשינן. והא דאמרינן פ' חזקת הבתים אשת איש צריכה למחות וכו' אמר רב יוסף לעולם באחר וכגון שאכל מקצת שני חזקה בחיי הבעל ושלש שנים לאחר מיתת הבעל דמיגו דמצי למימר כו' אלמא צריכה למחות לאחר מיתת הבעל ואם לא מיחתה הפסידה התם בקרקע נכסי מלוג דידה דמציא למימר שפיר קאכיל ארעא בגזלנותא למחר תבענא ליה לדינא אבל ב"ח וכתובה בנכסי בעלה לא שייך בהו מחאה ולא שייך נמי למימר טוענין ליורש ואילו היה אביו קיים היה מברר שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש דהני מילי לגבי בעל הקרקע מהני לגביה חזקה מדלא מיחה הוא דאמרינן היכא דאחזיק היורש שלש שנים ואית ליה סהדי דדר ביה אבוה חד יומא או אבוה שלש שנים דאבוה הוה טעין חזקה שיש עמה טענה אתה מכרתו לי וכן יורש דלא ידע במילי דאבוה טענה ברורה אנן טענינן ליה דכגון זה פתח פיך לאלם אבל לבדות דבר חדש מלבנו כדי להוציא הקרקע מיד בעליו לא טענינן דקרקע בחזקת בעליה קיימא עד שיתברר לנו שיצא מחזקתו וא"כ שיעבוד הקרקע הוי בחזקת ב"ח וכתובת אשה שקדמו עד שיתברר שמחלו לשיעבודן הילכך כיון דחזקה בלא מחאה לא מהני לאפקועי לשיעבודייהו כדפרשי' טענת חזקה לא נבדה נמי מלבנו לומר שמא לקח מן האשה תחילה דלא טענינן לבדות דבר חדש לאפקועי לקרקע מחזקיה וכל מאי דטענינן ליתמי מאי דמצי למיטען אבוהון הני מילי להחזיק בשלהם דאי לאפקועי ממונא נמי לא שבקת חיי לכל בריה וק"ל. וכשתגבה הקרקע בכתובה לא תגבה אלא בשבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים דודאי בעלה מכר אותו ללוקח ודילמא זכרי אתפסה או דילמא נתרצית גם היא והשבע שלא נתרצית ודלא אתפסה זכרי ומותבינן אשמעתין א"כ מאי אמרינן בריש פרק חזקת הבתים דעד שלש שנים מזדהר איניש בשטרי טפי לא מזדהר ולפי דברי ניבעי לאזדהורי טפי בשטרי משום ב"ח וכתובת אשה דלא ליגבו מיניה לאחר כמה שנים כשנאבד השטר ויאמרו לא נתרצינו באותה מכירה. ונראה דהא לא קשיא דדל אנא מכאן אפ"ה תיקשי לך דהא בהא כל אפיא שוין דנבעי לאזדהורי בשטרי כל ימי חיי בעל האשה דבחיי בעל מיהא כולי עלמא מודו דלא מציא למחויי משום נחת רוח לבעלה וא"כ מאי קאמר טפי לא מזדהר אלא על כרחין האי טפי לא מזדהר היינו לגבי המוכר שמכרה לו דכיון דמצי למחויי ולא מיחה תקינו רבנן דלא ליטרפוה ללוקח וליזדהר בשטרי טפי אבל לגבי האשה וב"ח אם יש בו ריעותא שלקח מהן וחזר ולקח מן הבעלים איבעי ליה לאיזדהורי ביה היכא דלא הניח להם לגבות הימנו כל זמן שיש לו ליראה דילמא אתו וגבו דאטו כל שטרי דעלמא לא מזדהר בהו אלא עד שלש שנים משכנתא דסורא דהוה עשר שנים או טובא טפי וכיוצא בה מי לא בעי לאזדהורי בהו טפי אלא כנגד המוכר לא אטרחוהו לאזדהורי טפי כדפרישית. ושלום למורי ולתורתו בנך סר למשמעתך מאיר ב"ר ברוך זלה"ה:

להלכות אישות פט"ו

ו **תשובת** ריצב"א על אשה שלא היה בעלה יכול לבא עליה · אשר שאלוני משפטי צדק כדת מה לעשות על ראובן שנשא בתו לשמעון וישען על ביתו ואין יכולת בידו לפי דברי האשה

ובענין זה שהה עמה שלש שנים ויהי כי ראתה כי אין באיש גבורתו שאלה ממנו גט וכתובה בב"ד וכשמוע שמעון הדברים אמר כי לא מידו היתה זאת כ"א מידה המורדת ובועטת אבל גבורת אנשים לו ויכול לבעול ע"כ דבריהם . ונ"ל אני דן אע"ג דאמרינן שילהי הבא על יבמתו דדברים שבינו לבינה היא נאמנת הני מילי בטענה דיורה כחץ כדקאמרינן התם דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה ביורה כחץ וכדקאמרינן נמי שילהי נדרים דנהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע אבל כאן שטוענת שאינו יכול לבעול אינה נאמנת כיון דמכחישה דבביאה ידע ומטעמא דרב המנונא נמי לא מהימנא דאע"ג דמתפסא ביה במאי דידע אי הוה קים ליה מוכח שילהי נדרים דמהימנא טפי ה"מ היכא דלא תבעה כתובה אבל היכא דתבעה כתובה כי הכא לא כדמשמע בההיא דהבא על יבמתו איהי קים לה ביורה כחץ איהו לא קים ליה משמע דאי הוה קים ליה לא מהימנא ומיתוקמא ההיא בתובעת כתובתה וההיא דנדרים דמשמע דאי הוה קים ליה הוה מהימנא אפילו למשנה אחרונה באינה תובעת כתובתה מטעמא דרב המנונא והא דאיצטריך לשנויי התם דלא קים ליה אע"ג דאי הוה קים ליה נמי הוה מצי לשנויי בתובעת כתובתה האמת מתרץ לה ומיתוקמא באינה תובעת והא דמפלגינן בה אשכחן כה"ג בפרק האשה שלום דכי אומרת מת בעלי והנו לי כתובה אף לינשא אין מתירין אותה ועוד דאפילו ביורה כחץ דלא ידע לא מהימנא דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר והיא דהבא על יבמתו דאמרינן דדברים שבינו לבינה דנאמנת מוקי בשאלתות דרב אחאי ובה"ג בהלכות קידושין בבאה מחמת טענה וזאת אינה באה מחמת טענה אלא בשואלת עונה אע"פ שפירושם דחוק ואין לי להאריך. ועדיין יש פירוש אחר דמוקמינן לה כששהה עשר שנים עמה ויש לו בנים מאשה אחרת או אינשאת לשליחי קאי וכ"ז לא שייך כאן ולא מהימנא ואין לי להאריך בכל אלה אבל לפי מה שכתבתי בהגרת שאחרי כן הודה שמעון שאינו יכול לבעול כך אני כותב. בעיני נראה שלכאורה צריך ליתן גט וכתובה ואע"ג דביורה כחץ לא אמרינן יוציא ויתן כתובה למשנה ראשונה אלא בבאה מחמת טענה כמו שרגיל לפר"י ביבמות הני מילי התם דמצי למיבעל ולקיומי מצות עונה אבל הכא שאינו יכול לקיים מצות עונה והיא נשאת מתחילה לכך פשיטא דיוציא ויתן כתובה ק"ו מאיני זן ואיני מפרנס ואע"ג דהתם מחמת מרד והכא אנים ועוד כי לפי מה שמעמיד הביא דנדרים באינה באה מחמת טענה ומפרשינן לה משום דמקפדת משום דאינה נהנית כשאינו יורה כחץ לפי פי' זה יש לי ראיה דיוציא ויתן כתובה כשאינו יכול לבעול דכ"ש הוא דאפילו למשנה אחרונה ליכא טעמא אלא משום דשמא עיניה נתנה באחר אבל הכא הא קא מודה ועוד יש ראיה מפר"ש שפירש בפרק ב"ש השמים בינו לבינה גלוי וידוע לשמים שאינו נזקק כדרך שאר בני אדם ולפי פירושו ודאי היינו עובדא דאתא לידן ועיניה נתנה באחר לא שייך הכא דהא קא מודה ואע"פ שמקשה ר"י על פירושו דשילהי נדרים משמע דטענה משום דאינו יורה כחץ מכל מקום נראה בעיני שאלו ואלו דברי אלהים חיים וכפי' הקונטרס משמע בירושלמי אלא שלשון השמים אינו כלשונו והכי איתא התם השמים בינו לבינה כמה דשמיא רחיקא מארעא כן תהא הביא איתתא רחיקא מההוא גברא וזהו כפי' הקו' שנתרחק ממנה שאינו יכול ליגע בה ולבעול ואע"ג שמצינו בירושלמי כן הכא נראה לי דתהא הוא טעות סופר אע"ג דלרב המנונא דקי"ל כוותיה אי אפשר לאוקומה אלא ביורה כחץ כדאיתא בנדרים מכל מקום מיתוקמא ההיא דירושלמי לדברי רבה ומן הירושלמי יש ראיה דהא לא פליג תלמוד שלנו שלא יהא צריך להוציא וליתן כתובה באינו יכול לבעול ואע"פ שהייתי יכול להעמידה בבא מחמת טענה לכאורה כי מוקמת לה באינו יכול לא איירי אלא כפשטה בלא טענה דהוטרא לידה ומרא לקבורה דכל עיקר שהיה ר"י מעמידה דלא כפירוש השאלתות לא היה מעמידה אלא שהיה קשה לו למה לא קפידא האשה באינו יורה כחץ אבל אי איירי באין יכול לבעול איכא קפידא רבתי דכיון דאינה באה מחמת טענה חשו לעיניה נתנה באחר אבל בההיא דיבמות דבאה מחמת טענה כפי השאלתות הוקמוה אדין משנה ראשונה כיון דאיכא טענה מעלייתא ולא חשו לעיניה נתנה באחר משום דמאי דבעי הוטרא לידה ומרא לקבורה טענה גדולה היא אי נמי ההיא דיבמות מיתוקמא כשאר פירושים שרמזתי לעיל כששהה עמה עשר שנים או אנשאת לשליחי קאי ואע"פ שהייתי יכול לפרש הירושלמי כתלמוד שלנו וביורה כחץ וה"פ כמה דשמיא רחיקא מארעא כך תהא הביא איתתא רחיקא מבעלה לעולם לענין זה שלא תבנה ממנו לפי שאינו יורה כחץ מכל מקום אין הלשון נמשך לי אחר פירוש זה ואע"פ שדקדקתי כל זה והחמרתי על האיש לחייבו ליתן כתובה עדיין צריך פי' לפי האגרת שאם הודה שאינו יכול לבעול מחמת שאינו יכול להתקשות יתקיים דין זה ואם מחמת שרחמה צר מחמת בתוליה אם ממתין ג' שנים ימתין עוד שנה כי שמעתי יש בני אדם כענין זה שתים ושלש שנים וגם אני הייתי כן עם אשתי ראשונה שתי שנים הנה כאשר נראה בעיני כתבתי אלא שקצרתי בפירוש יבמות ונדרים מפני טורח הדרך כי באתי היום משהזנ"א. והנה האשה תלך ותבקש רופא לאיש ולא תמהר לסתור בניינה כי רחמי שדי מרובים. ושלום יצחק בר אברהם תנצב"ה. ואע"פ שכתבתי דאינו יכול להתקשות יוציא ויתן כתובה תוספת מיהא לא יתן דהא בנכנסה לחופה ולא נבעלה מיתוקים בתיקו בריש אע"פ שמא לא כתב לה אלא על חיבת ביאה ומיהו לפירוש רב האי גאון שכתב שכל תיקו חולקין שייך כאן דין חלוקה ואין לסתור פי' ובה"ג פוסק דחיבת חופה קונה מדפשט רב אשי אה"ל חיבת חופה קונה ולא הבנתי ודוקא תוספת אבל נדוניא שהכניסה לו יחזיר הכל דהא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי והוא לא כתב לה משלו ואפי' בבאה מחמת טענה שכתב רבינו חננאל דאין לה תוספת משום דמצי אמר לה אדעתא דהכי לא אוספית דתימא לי אפקה הנדוניא שהכניסה לכאורה יחזיר ומיהו לענין תוספת אין לי ללמד מפר"ח ולדמות כאן שאין יכול לבעול לבאה מחמת טענה ולכאורה לא שייך למימר הכא אדעתא דהכי לא אוספית דתימא לי אפקה דהא מידע הוה ידע שנשאה מתחילה לכך ועדיף טובא מבעל פוליפוס דיוציא ויתן כתובה כדאמר בתוס' והיה סובר רבינו יעקב דאפילו תוספת יש לה ולא שייך למימר ביה אדעתא דהכא לא אוספית מיהו אם יכול להתקשות ויש כאן ביאה לכל הפחות הכנסת עטרה אלא שאין לו בו כח במירוק על זה ראוי לומר שיש לה תוספת דיש כאן חיבת ביאה בהכנסת עטרה כדרכה וביאה גמורה שלא כדרכה. ומה שכתבתי שאם אינו יכול להתקשות אין לה תוספת לכל הפחות מחלה אבל נדוניא מ"מ יחזיר אין בידי להוציא ממנו אלא מה שידוע שהכניסה לו ואע"פ שכותבין נדוניות גדולות בשטר הכתובה כי קצת היה נראה בעיני דכעין תוספת הוא אלא שכותבין כן לכבוד הכלה. אחר כתבי התשובה מצאתי כתוב בספר הישר כדברי וז"ל אומר אני דאשה שנשאת לאחד ונשען על ביתו ולא עמד דפלא איסי ויתן לה כתובה מאחר שהוא גורס וברור לנו שהוא גורס ובבעל תלוי :

ז **ושאלת** על אשה בטוענת ישען על ביתו ולא יעמוד מן הדין היה לה להיות נאמנת דאע"ג דאין יורה כחץ לא מהימנא משנה אחרונה דפרק בתרא דנדרים היינו משום דאפשר לה להעיז פניה בפני בעלה במילתא דלא ידע בה אי משקרא אבל בישען על ביתו ולא יעמוד דידע בה ולא משקרא הילכך מהימנא כרב המנונא דאמר חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני ה"נ מהימנא אבל בדורות הללו שיש נשים פרוצות אין ראוי להאמינם ועוד יש קצת סברא ואמתלא שמשקרא שיש לו בנים כבר מאשה אחרת אע"ג דשמא שוב נתקלקל לא מהימנינן לה בדורות הללו ויעשו דרך בקשה ושלום. מאיר ב"ר ברוך שיחיה :

ח **מעשה** באדם אחד כהן שראה אשתו הולכת נגד בחור אחד במקום ייחוד ושהו שם שעה קטנה לא כדי טומאה ונתפזרו שאם האשה באת עליהם בנר דולק. שוב פעם אחרת הכהן שכב על מטתו בלילה בעת שבני אדם ישנים ומאחרי הכותל שמע שהיו ביחוד ומחמת קול נשימתם הבין שקלקלו יחד והכהן שתק וכן בפעם שנייה היו יחד והבין מקול נשימתם שקלקלו אבל לא ראה גוף המעשה רק ששהו כדי טומאה וסמך אזנו לכותל ושמע אותן מנשימין כדרך שבני אדם מנשמין מטותיהן ומחמת שמיעה וראיה רצה להוסרה עליו ובליל הקלקול ראה הכהן שעכבה ואיחרה מליך ליישן ויהי מתמרת הוכיח הכהן את זוגתו המקולקלת על הייחוד השיבה מבועל זה אתה תודעני אני קובלת להקל וזעקה אוי לי ואבוי שנפלת לחלקי וקודם דבר זה לא היתה אוהבתו והוא אהב אותה והיה מפייסה תמיד ולא הטת אוזן וכל שימושו עמה היה בעל כרחה ע"כ השאלה : **והנה** הכ"ר חזקיה ממיידבור"ק אסרה עליו. וזו תשובת מורי רבינו שיחיה חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וחלילה לי להתיר מה שאסר מה"ר חזקיה ואם הייתי בפניו הייתי נושא ונותן עמו כי קשה לי על דבריו דהא קי"ל אין אוסרין על הייחוד ואין אוסרין אלא בקינוי וסתירה או משיראו כדרך המנאפים השוכבים בקירוב בשר אבל משישמעו אותם מנאפים לא שמענו כי מה שמיעה שייכא במנאפים אפילו אם שמעו אותם מנשימים מה בכך שמא היו משתגעין ביחד דרך שחוק ולא אסרינן בהא דאפילו בדבר מכוער כגון רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר דהוה לן למימר אם לא מסירתו מעליה לזנות לא היתה מסירה אותו וכן כל שאר דברים מכוערים דקא חשיב שיש רגלים טובא אפ"ה אם אין עדים שראו הדבר מכוער לא אסרינן על בעלה בראיית הבעל כ"ש בהא שיש לתלות שלא היה שם אלא מיעוך שדים ושגעון ומן השגעון היה נשמע קול גניחותייהו ואני חדשתי חידוש גדול לייסב דברי השאלתות ואין לי להאריך. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה :

ואני המעתיק נ"ל להביא ראיה לדברי מורי רבינו שיחיה מהנהו עובדי דמייתי תלמודא בשילהי נדרים וקאמר דילמא נתנה עיניה באחר הכא נמי דילמא עיניה נתנה באחר והשמיעה קול תשמיש כדי שיוציאנה דאם לא נאמר כן אלא נאסור אותה עליו א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דחשו לעיניה נתנה באחר כל הנותנת עיניה באחר תוכל למצוא לה דרך ליפטר מבעלה כדרך הזה. אמנם אם שמע באותו ענין שבדה לו בלבו ודאי וברור שלא היה דבר אחר אלא תשמיש הלילה לו מלקיימה ואע"פ שאין ב"ד יכולין לכופו להוציאה הוא יצא ידי שמים ויגרש לץ ויצא מדון ולא גרע מאילו אמר לו אדם אחר ודעתו סומכו אשתך זנתה שצריך להוציאה כדאמר בהולך להבות סמיה דהוה מסדר מתנייתא קמיה וכו' בקידושין פרק האומר כמבואר ס"ס כ"ד מהלכות אישות :

להלכות גירושין פי"ג

ט **חזרנו** על כל צדדים וצדי צדדים וכמדומה אנחנו דלית דין ולית דיין דאיתתא שריא לאינסובי דאין לך עדות גדול ממסיח לפי תומו . כי למה לא יחשב מסיח לפי תומו למה יגרע אי משום דקאמר למה אינכם מביאין אותו יהודי שנהרג כי הוא שוכב שם באותו מקום והדר אמר ואני הייתי לוקח ליטרא מכם ומביאו בעגלה שלי לעיר פלונית וקא חיישינן משום שהזכיר ממון בעדותו או שמא להוציא ממון מן הקרובים נתכוון ולא חשיב מסיח לפי תומו . אדרבה כ"ש דאלים סהדותיה טפי משאר מסיח לפי תומו האומר פלוני מת או נהרג דשמא דלא עביד לאגלויי כולי האי ואינו בהכחשה והזמה בקל אם הוא משקר ואפ"ה מהימן כ"ש בנדון זה דעביד לגלויי לאלתר ומרתת שמא ימצא מוכחש אם יאמרו לו אחרי שאתה יודע מקומו הראהו לנו וניתן לך ליטרא להביאו דאיכא להימוניה טפי ואי חיישינן דילמא משקר כדי שיתנו לו ליטרא להביאו ליכא למיחש שהרי אינו שואל ליטרא אלא להביאו ואם הוא לא יביאנו לא יתנו לו הליטרא. ושכתבתם הואיל ומעיד עליו לאחר ג' ימים משנהרג שמא אין לסמוך מדתנן אין מעידין אלא עד ג' ימים להאי נמי ליכא למיחש שהרי העיד בפתח על פלוני שנהרג ונהי דהשתא אסהיד בתר ג' ימים מה בכך הא כיון דאמר שמא פלוני נהרג נימא דברור לו שנהרג דחזיה תוך ג' ימים וקא מסהיד עליה בתר ג' ימים או ראה שהרגוהו והיה עם ההורגים דאטו כל הנך עובדי דבי הוזאי ודכרשא זריזא ודבי הגא ועוד טובי עובדי דהתם כולהו תוך ג' הוו מסהדי אלא איכהו הוו תוך ג' ימים וקא מסהדי בתר ג' ה"נ איכא למימר הכי. ועוד שהרי כתב ר"ם בתשובה אחת

וז"ל

וז"ל זכורני שכך דנתי לפני שמואל וספרנו אשת אחיו של ר' שלמה ב"ר בנימין ושל ר' יצחק ב"ר בנימין שנהרג ולא נשאר כ"א רק פרצופו ותוטמו ושדרתו כדתניא בגמרא אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואם חסר אחת משלשתן אין מעידין עליו וכו' עד ואפילו במת גמור אין מעידין עליו עד ג' בהני סימני דאמרן. וע"כ האי אין מעידין אלא עד ג' לאו אדם ידוע וניכר למעידיו דאפילו עד ד' ימים מהני כיון שיודעים שזהו אלא ע"כ שאין ידוע אלא ע"י סימני פרצוף ושדרתו ותוטמו וכו' עד וכ"כ בה"ג וכו' עכ"ל ר"ת. ועוד האריך הרבה ואני קצרתי אלמא אם המעיד עליו היה מכירו מחיים ומעיד עליו לאחר מותו שהכירו בטביעות עין מסימן אף לאחר מותו כמה ימים וה"ה בעדות עכו"ם המסיח לפי תומו המכירו ומעיד עליו ואפי' לאחר כמה ימים מהימן דכל מאי דמהימן ישראל בעדות אשה להתיר מהימן עכו"ם מסיח לפי תומו ואף אם מתחלה כשהתחיל העכו"ם להסיח לפי תומו לא ביאר הדבר מאליו לפי תומו עד שהוצרכו לשואלו ולחקור הענין האי ודאי מיקרי מסיח לפי תומו ומהימן אף במאי דאמר בתר הכין שישאלוהו היטב וכ"כ רבינו האלפסי אעובדא דפומבדיתא וז"ל שמעינן מהא דהיכא דמתחיל העכו"ם ומסיח לפי תומו אע"ג דהדרינן ומגלינן למילתיה מיניה שפיר לא נפק ליה מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו עכ"ל. אמנם אחרי שהעכו"ם לא העיד בפי' פלוני נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלונית בשתם יבדק שלא יצא מאותה העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כ"א זה דאפילו לרבא דלא חייש לתרי יצחק בפרק האשה שהלכה הכא חייש כיון שלא הזכיר שמו או בשום סימן אחר מובהק שנוכל לידע מתוך כך בבירור שהוא הוא אלא שאמר היהודי מעיר פלונית צריך בדיקה בפירוש ועוד יש להתירה בעדות העכו"ם הרוצח כי ראיתי [כתיבת] יד רבי יעקב ב"ר מרדכי והיה חתום עליו ה"ר אליעזר שאותו עכו"ם הרוצח שהרגו הסיח לפי תומו ואמר ליהודי אחד אנכי מותתי את פלוני מאותה עיר . א"כ איפוא יש להתירה גם מאותו עדות דגבי ישראל אין חילוק בין היכא דאסהיד דאמר פלוני מת או נהרג לבין היכא דאמר הרגתיו דמהימן לומר למישרייה כדתנן ביבמות פרק כיצד ס"כ גבי עכו"ם מסיח לפי תומו אין חילוק ואדרבה נראה דאפילו לרבי יהודה דפליג התם ואמר הרגתיו לא תנשא אשתו הכא מודה דהתם דוקא במתכוין לעדות הו"ל פסול דאורייתא לעדות ולא פלגינן דיבורא הילכך לא מהימן אבל עכו"ם בין שהוא רוצח בין שאינו רוצח כולם פסולי עדות דאורייתא ואפ"ה מהימנינן להו לעדות אשה במסיחין לפי תומן וא"כ מה לי רוצח מה לי שאינו רוצח וליכא למיפסלי' משום דאיכא למימר דמשקר והאי דקאמר הוא הרגו דילמא למירמא אימתא איהודים אחרים הוא דקאמר הכי כדאשכחנא בההוא עכו"ם דאמר ליה לישראל שקול אספסתא ושדי לחיותי בשבתא כו' כפלוני ישראל דאמרי ליה בשיל קדרא בשבתא ולא בשיל וקטלתיה ומסקינן דלא מהימן משום דלמירמא אימתא אהאי ישראל הוא דקא עביד לא דמי דשאני התם דמוכחא מילתא מתוך דבריו דלמירמא אימתא הוא דקא עביד דא"ל להאי ישראל שקול אספסתא בשבתא ולשדייה לחיותא כו' אבל הכא דלא מוכחא מילתא מתוך דבריו לא מקמי הכי ולא לבתר הכי דלמירמא אימתא קא עביד לא תלינן להחמיר ומהימן שאם באנו כך להחמיר היכי סמכינן על שום עדות עכו"ם מסיח לפי תומו נימא דילמא לא מת ולקלקל האשה הוא הפץ או מתכוין למזוה חן כדי שייטיבו לו האשה וקרוביה לאחר זמן אלא ודאי לא חיישינן למידי בכל מסיח לפי תומו היכא דלא מוכחא מתוך דבריו דמשקר. ועוד האמר בפרק כל הגט מקומנטריסים איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו וכו' עד דעבידי לאחזוקי שקרייהו משמע דרגילי בהכי העכו"ם לשקר ועבידי לאחזוקי שקרייהו אבל אי לא רגילי שאר עכו"ם בכך לאחזוקי שקרייהו לא הוה תלינן לומר דילמא האי עכו"ם דקא מסהיד עביד לאחזוקי שקריה אלמא דלא תלינן להחמיר אלא במילתא דמוכחא טובא ועוד מסתמא בהנס לא נקט בגמרא ההוא עכו"ם דא"ל שקול אספסתא כו' עד ואי לא קטילנא לך דלא הו"ל למינקט אלא ההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטלתי לפלניא אלא ש"מ דוקא בכה"ג לא מהימן דמוכחא מילתא כדפרישית. ולא מסתבר כלל למימר דליכא לפלוגי בין מוכחא ולא מוכחא ומעשה שהיה משתעי תלמודא כמו שהיה וכן משמע מתוך דברי רמב"ם וז"ל בד"א שלא היה שם אמתלא בשיחת העכו"ם שמא לא נתכוון אלא לדבר אחר כגון שאמר לאחר עשה עמי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי את פלוני שאין זה מסל"ת שכוונתו להטיל אימה על זה עכ"ל. אלמא משמע דוקא בכה"ג תלינן דלהטיל אימה קא עביד אבל אמר הרגתי פלוני סתמא לא כדפירש רש"י ושנסתפקתם מאחר שהקרובים הוציאו קול בכל העיירות שמסביב דדמי קצת לאיה חברנו לא דמי דהתם קא שיילי ליה בהדיא אבל הכא דלא שיילי להאי עכו"ם גופיה מיקרי שפיר מסיח לפי תומו אע"ג דידע שמחפשים אותו דאל"כ היכי מהימנינן לשום עכו"ם מסיח לפי תומו בעדות אשה שהלך בעלה למדינת הים נימא דילמא משקר ולפי שיודע שהלך למדינת הים וא"א לה להנשא עד שיעידו לה שמת אומר כן כדי לקלקלה אלא ודאי לא פלוג רבנן בין עכו"ם המכיר בדת יהודית ויודע שישיאוה על פיו ובין עכו"ם שאינו מכיר אלא סמכי' אבל עדות עכו"ם שבשעה שבא לפנינו הוא מסיח לפי תומו מאליו מהימנינן ליה מתוך הזומר שהחמרת עליה בסופה הקלנו עליה בתחילתה משום עיגונא דאמר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה אפי' בעדות עכו"ם מסיח לפי תומו כל כמה שלא ימצא מוכחש וכדברי משמע בדברי רבינו האלפסי שכתב בפ"ב דיבמות וז"ל גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה כו' עד מסתברא לן דפסול מדברי תורה מסיח לפי תומו משיאין אשה על פיו דלא גרע מעכו"ם עכ"ל. ואע"ג דהתם כל ישראל יודע דמשיאין ע"פ עד אחד ואפילו פסול ואפי' ע"י עכו"ם מסיח לפי תומו וקרינן ליה מסיח לפי תומו ויליף לה דמהימן מק"ו מעכו"ם אלמא דגבי עכו"ם כה"ג שרינן בעדות לפי תומו אפי' דידע דלא פלוג רבנן רק כל היכא דבשעת עדות לא מוכח מילתא בדבריו דנתכוון להתירה או לעדות או למילתא אחריתא מהימן. ואני איני כדאי שתסמכו על דברי אמנם אם יסכים מה"ר אליעזר ואתם ושאר רבותי אשר שם התירוה להנשא ואם לאו דעתי מבוטלת לגבם . ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה :

י ראובן ושמעון היו נשואים ב' אחיות ומתוך שהיה ראובן מצוי בבית שמעון היה שמעון חושדו מאשתו והיה מגזם לו להורגו ויהי היום ויצא ראובן מן העיר ולא צוה אל ביתו ועזב כל אשר לו ביד אשתו ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו היתה שלא היה דעתו להתרחק והלך ולא חזר ולא נודע מה היה לו ושוב באו ג' גנבים בעיר אחרת הקרובה אל זאת והלכו בבית יהודי למכור גניבה אחת והסיחו לפי תומן פלוני מעיר פלונית נהרג ונקבר עם בגדיו כמין נגר ראשו למטה ורגליו למעלה ופלוני גיסו צוה להורגו ואמר להם אותו יהודי הראוהו לי היכן הוא קבור ואמרו אם תתן לנו זקוק נראהו לך ובו ביום נתפסו הגנבים ונתלו ונטרפה השעה שלא הודיעו מקום קבורתו ואחר ימים בא אחד ונעשה מומר ושב ולא בכל לבו זולתי תשובה של רמייה כדרך שעושין אותן הרקים הסובבים בעיירות שפעמים נראין כיהודים ופעמים מחזיקין עצמם כמשפטי הכותים כמקולקלים שבהם והגיד לקרוביו ראיתיו חי בצרפת ושלחו יהודי א' עמו לראות אם יש ממש בדבריו ויבוקש הדבר ולא נמצא והנה ימים רבים ישבה אותה סעלובה גלמודה ושכולה ואין מגיד לה מה נעשה לבעלה . ע"פ הדברים האלה בעניותינו איתתא שריא לאינסובי דהא עכו"ם מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה כי הני עובדי דפרק בתרא דיבמות מאן איכא בי חיואי וכו' וההוא דאמר ווי לפרשא זריזא וכו' ומאן איכא בי חסא וכו' ה"נ לא נתכוונו להעיד אלא מסיחין לפי תומן היו ואע"ג דהתא ישראל לבסוף ואמר לא מת האמרינן פרק האשה שלום עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא ודייקינן בגמרא פשיטא אין דבריו של אחד במקום שנים לא צריכא בפסולי עדות וכדרבי נחמיה דתניא רבי נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דיעות ועשו ב' נשים כאיש אחד כב' אנשים באיש אחד בין לקולא בין לחומרא כדמסיק בתר הכי מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דיעות ה"מ לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל וא"כ לסהוא ליבנא אפי' אי הוה ההוא ישראל דאתא לבסוף כשר ואמר לא מת לא משגחינן ביה אלא אזלינן בתר רוב עכו"ם שהם ג' הואיל ואיכא רוב דעות דאין חילוק בין פסולים לכשרים בעדות אשה ואזלינן בתר דיעות הפסולים לבטל דברי הכשר ואפילו לזות שפתים ליכא ואע"ג דאמרינן בפ"ב דכתובות עד אומר מת הימנוהו רבנן כבי תרי כדעולא וכו' ופריך אי הכי אפי' לכתחילה נמי ומשני הסר ממך עקשות פה וגו' ה"מ בעד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת דאע"ג דהתירוה להנשא ע"פ עד אחד דהאתא מעיקרא כיון דתו אתא עד אחד מקמי דנשאת ואמר לא מת תו לא תינשא לכתחילה משום לזות שפתים אבל שנים אומרים מת אפי' היו פסולי עדות ועד אחד אומר לא מת אפי' הוא ישראל כשר תנשא לכתחילה ואפי' אתא ההוא

סהדא דאמר לא מת קודם שהתירוה לינשא. תדע דתנן פרק האשה שלום שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תינשא וע"כ אע"פ שלא נשאת דקתני היינו שלא התירוה להנשא דומיא דרישא דקתני עד אחד אומר מת ונשאת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא תצא ומפרש בגמרא דנשאת דקתני היינו שהתירוה לינשא וא"כ לא נשאת דסיפא ה"נ מפרש לא התירוה לינשא וא"כ היכי קתני תינשא אלא ש"מ דאע"ג דאתא עד אחד ואמר לא מת קודם שהתירוה לינשא ע"פ שנים דאתו מעיקרא מתירין אותה לינשא וליכא לזות שפתים כיון דאיכא תרי דאמרי מת ואין דבריו של אחד במקום שנים ואפילו הן פסולין בין לקולא בין לחומרא ללישנא קמא מיהו לאידך לישנא דגרס התם כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא אפילו ק' נשים כחד דמיא אלא במאי עסקינן דאתת אשה מעיקרא ותרגן לדרבי נחמיה הכי וכו' עד ועשו ב' נשים באשה אחת כב' אנשים באיש אחד אבל ב' נשים בעד אחד פי' דאתא לבסוף כפלגא ופלגא דמי ולא תינשא ואם נשאת תצא וכן משמע מתוך פר"ש שבכאן וא"כ אי הלכתא כלישנא קמא תינשא ואי הילכתא כלישנא בתרא אפי' נשאת בדיעבד תצא ונראה דהלכתא כלישנא בתרא ואע"ג דכתב ר"ת דכל היכא דאמרי הוי טפל לגבי לישנא קמא חדא דלא איתברירא ליה שהרי הוא בעצמו לא היה משביע שבועת היסת היכא דליכא דררא דממונא ואע"ג דלישנא קמא דפרק שבועת הדיינים קאמר דמשביעין אפי' היכא דליכא דררא דממונא ועוד דהכא ודאי נראה דהלכתא כלישנא בתרא דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובירושלמי נמי משמע דהכי הלכתא דגרסינן בירושלמי פרק האשה שלום תניא בש"ר נחמיה הולכין אחר רוב דעות ופריך היאך שתי נשים ואיש אחד עשו אותם כשני עדים ואיש א' בתמיה ומשני הכי במאי עסקינן באשה ונשים אבל אם היו שתי נשים ועד אחד כעד ועד אימון וכן כתב רבינו משה בר מיימון זצ"ל אבל אם עד כשר אומר מת ונשים רבות או שאר פסולים אומרים לא מת הרי זה כמחלוקת על מחלה עכ"ל . מיהו בנדון זה נ"ל דאיתתא שריא אפילו ללישנא בתרא אם כששלחו עם אותו התועב בצרפת ויבוקש ולא נמצא כדבריו הודה ששיקר או שטעה ונתחלף לו בין ראובן שמת לאחר או ודאי אין בדבריו הראשונים כלום דגרסינן בתוספתא דסנהדרין העדים יכולין לעולם לחזור בהם עד שתתקיים עדותן בב"ד נחקר עדותן בב"ד אין יכולים לחזור בהן וא"כ אפי' אם יחזור בו ויאמר שקרתי או טעיתי יכול לחזור בו ואפילו אם אינו חוזר בו אם אינו בעולם נראה דאיתתא שריא דכיון דנעשה מומר וכפר בעיקר ואכל נבלות וטרפות ועבר על כל עבירות שבתורה פסול לעדות ומשום דבא במים וטבל לא הוכשר לעדות עד שיעשה תשובה מעלייתא כדגרסי' פרק זה בורר ההוא טבחא דנפק טריפתא מתותי ידיה פסליה רב נחמיה ועבריה אזל רבי מזייה וטופריה סבר ר"נ לאכשוריה א"ל רבא דילמא איערומי קא מערים אלא מאי תקנתיה כדתניא החשוד על הטריפה אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותן וילבש שחורים ויתכסה ויחזיר אבידה בדבר חשוב וכו' וגרסינן נמי התם גבי מלוה ברבית מאימת תזרתן משיקרעו שטריהם ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו לנכרי נמי לא מוזפי כלומר דאפי' בדבר מותר מרחיקין עצמן מכעין העבירה שחטאו בה ומשחקי בקוביאות דאפילו בחנם נמי לא עבדי וכן סוחרי שביעית וכן כל עבירה ועבירה צריך שיעשו תשובה מעלייתא ולעולם הוא בפסולו עד שיתברר סדבר שעשה תשובה שלימה כדאמרינן פרק זה בורר חד אמר קמי דידי גנב הובלא וכו' ולא אכשריה מספק לומר שמא עשה תשובה והשיב את הגזילה וראיה נמי ממאי דפרי' ואע"ג דרבי מזייה וטופריה לא מכשרינן ליה לעדות עד שילך למקום שאין מכירין אותו וכו' וכ"ש התועב הזה וכיוצא בזה שטובלין ושרץ בידם והדבר ידוע שאין מחזיקין עצמם יהודים אלא כדי שיתנו להם לאכול ושיוכלו לגנוב ולעשות כל תאותם דהאי פסול לעדות הוא והוה כל אפיה שוין דכיון דאודי פסולי עדות נינהו ואזלינן בתר רוב דעות שריא איתתא לאינסובי על פי ג' נכרים המסיחין לפי תומן ואין דבריו של אחד במקום שנים ואפי' לזות שפתים ליכא כדפרישית לעיל . מאיר ב"ר ברוך שיחיה :

יא נפל במים שאין להם סוף אשתו אסורה סוגיא דרובא דעלמא כך היא דאם עברה על דברי חכמים ונשאת אפילו במזיד הואיל ונשאת לא תצא אע"פ שנתכוונה לעבור על דברי חכמים להנאת עצמה ותלו לה בהא דמסקינן ביבמות בהאשה רבה ה"מ לכתחלה אבל אי אינסיבא לא מפקינן לה מיניה. ונ"ל כי טועים כל האומרים כן דמאי אמר אשתו אסורה כיון דאם נשאת אפילו במזיד ובעבריינות לא תצא ואפי' שמותי לא משמתינן לה לדידה ולא למי שנשאה א"כ אין סהדי שכל אחת ואחת שתדע זאת ההלכה דאם נשאת לא תצא שהיא תעבור ותינשא כי תאמר בלבה מוטב לי לעבור באיסור דרבנן ולינשא ממה שתתעגן כל ימיה וכיון דרובייהו ודאי תעבורנה לא הוה להו לרבנן למיגזר ולמימר לא תינשא ומוטב שיהו שוגגין ולא יהו מזידין . ועוד דא"כ מצוינן לגזירה דרבנן כי חוכא ואיטלולא שנניח לכל אחת לפרוץ גזירה של תכמים ולא אמרינן להו ולא מידי ומעשה ראיתי בימי באחת שנשאת ולא נעשה עמה דבר ואמרו בה כל גדולי הדור ואם נשאת לא תצא ורב גדול מצרפ"ת היה באותה שעה במלכותינו והתירה ואמר שכן ראה מעשה בצרפת והתירוה כל גדולי צרפ"ת שלא תצא והסכמתי גם אני אחריו והיה לבי מהסס בדבר שוב נתתי את לבי שכלל כלל לא יתכן זה כדפירש' ועוד דאם כדבריהם אמאי לא קתני במתני' או בברייתא בתר דקתני אשתו אסורה אם נשאת לא תצא כדקתני בכמה דוכתי ביבמות ובכתובות ועוד מדלא איקבע הא מילתא דאינסיבא דיעבד אין לכתחילה לא אלא אעובדא דחסא ש"מ דוקא בכה"ג לא תצא דגרסינן בפרק האשה בתרא ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא אמר ר"נ שאלהים אכלוהו כוורי לחסא אדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסיבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ב"מ מדרב נחמן הא דאמור רבנן מים שאין לכן סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחילה אבל אי אינסיבא לא וכו' וכיון דרב אשי לא דקדק להא שריותא אלא מדרב נחמן איכא למימר דדוקא הא דשרינן לה דיעבד כגון ע"פ חכם כגון עובדא דחסא דאדיבורא דר"נ אזלא ואינסיבא אבל נשאת בעבריינות שלא ע"פ התרת חכם לגמרי תצא ועוד מאי איצטריך תלמודא למימר מדיבוריה דר"נ אזלא ואינסיבא ש"מ דוקא בכה"ג הוא דלא אמר לה ר"נ ולא מידי דמאי הו"ל למיעבד כסבורה היתה שבהיתר גמור נשאת דדיבוריה דר"נ אטעייה או כעין עובדא דרב שילא דהוא גברא דטבע באגמא דסמקי אנסבה רב שילא לדביתהו א"ל רב לשמואל תא נישמתיה וכו' בההוא נמי נימא לא תצא כיון דנשאת ע"פ הוראת חכם ונכי דאיהו טעה מ"מ היא לא תצא דמאי הוה לה למעבד אבל נשאת בעבריינות תצא או לכל הפחות משמתינן להו לדידה ולדידיה ועוד דאפילו אם ת"ל דלא משמתינן לה לדידה משום דמצית למימר אנוסה דמשום סעגון נשאת מ"מ אמאי לא היה לו לשמותי לבעלה דסביק היתירא ועבד איסורא דאפילו התכם דשרי לה משמתינן ליה כ"ש הבעל דנסיב במרד ועבריינות והיה אפשר לישא אחרת בהיתר גמור ולא עשה. ומעתה דברי חכמים מקויימים ואם נשאת בלא התרת חכם מודה דתצא או משמתינן להו עד שיוציאו ואין לחוש שמא אחד מקרוביה יתירנה ליכנס דחכם מורה הוראות בעינן כי רב נחמן ורב שילא בדורם שיהא כדאי לסמוך על הוראתו ועוד ליכא למיחש להכי כיון דמשמתינן ליה לחכם דשרי לה תו ליכא למיחש להכי למידי ואין לתמוה על ר"נ דאישתבע דאכלוהו כוורי להכא היכי אישתבע הכי כיון דאמר אשתו אסורה אלמא מספקינן אי מית אי לא. וי"ל דרובא אין ניצולים ור"נ שפיר אישתבע דאפילו בדיני נפשות אזלינן בתר רובא אלא דבעריות מחמרינן ואמר לכתחילה לא תינשא אע"ג דרובא (*לא) מתים דר"נ דאמר אכלוה כוורי לחסא לא נתכוון להתירה אלא שכך היה מתאונן על חסא ודיבוריה אטעייה ואזלה ואינסיבא עכ"ל רבינו שיחיה. העתקתי מאביאסף :

יב פסק ר"נ גאון וגם רב עמרם גאון במקום שיש דחק של עדים כשרים אם חתם על הגט ישראל יהודי והשני שחתם עמו ישראל מומר הגט כשר דאיתקוש יציאה להויה ואילו קידש ישראל מומר קידושיו קידושין ה"נ גיטו גט וגם יכול לחתום על הגט במקום שאין עדים וכדאמר נמי והיו עדיו עדי כותים והכשיר כן ראיתי בתשובה. ואומר אני לדברי רבינו האלפסי פסול שהרי מומר שאינו משמר שבתו בשוק אינו מבטל רשות כדאיתא התם וא"כ הו"ל עכו"ם גמור והוי דאוקימנא בפרק השוחט הא דתנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו וא' לשם דבר כשר בישראל מומר דדינו כעכו"ם גמור הילכך אין נ"ל דברי רב כ"ל ורב עמרם בזה ולא אמרינן בכה"ג אע"פ שחטא ישראל הוא וראיתי תשובת רב נתן שיסד הערוך ואחיו ר' אברהם בני ר' יחיאל בשאלתם ישראל מומר שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל קידושיה הי לאו זה היה מעשה בימי קדמונים ואמרו מקודשת ואותו שקיבל הקידושין יכול לקבל הגירושין אבל אם קיבל הקידושין כשהוא ישראל פשיטא לן

שאין יכול לקבל גירושין בעודו מומר עכ"ל. ואני ראיתי מעשה שמומר נתן גט לאשתו שקידשה כשהיה ישראל ולא ראיתי שום מרבותי שהיו מפקפקין בדבר וגם בתשובת ר"ת כתב שמומר נותן גט ולא חילק בדבר עכ"ל ראבי"ה באביאסף ודברי רבינו האלפסי שפסק כמותו הביא קודם לכן וז"ל ורבינו האלפסי פסק דהאידנא פסלינן עד מומר לעכו"ם בין בגט בין בשיחרור בין בשאר שטרות דהא אמר פרק הכל שוחטין לא זזו משם עד שעשאום עכו"ם גמורים לכל דבריהם לשחיטה וליין נסך ואפילו ליתן רשות וליטול רשות וכ"ש לעדות דדינו כעכו"ם גמור עכ"ל. והמומר המגרש אין כותבין שם המומר בגט כאשר ביארתי בפ"ג מהלכות גירושין:

להלכות אישות פ"י ופי"ו ופכ"ג

יג כתובה שכתב בה מאה ליטרא בסתם ולא כתב בה משקל הברזל הכל לפי המנהג ובוורמש"ק ובווירצבור"ק ובכל פרובינצא נהוג מאתים זקוקים דהיינו משקל ליטרא שהוא שני זקוקים ובריינו"ס יש מקומות שנוהגים ק' ליטרא [מטבע] הליטרא אם נשאת באחד מן המקומות והרי הוא במקום אחר שנוהגין בע"א בהא איפליגו רשב"ג ורבנן בפרק בתרא דכתובות והלכה כרשב"ג ואי הוה באתרא דלא נהוג נראה דיתן מאתן ליטרא מאותו מטבע של אותו מקום דיד בעל השטר על התחתונה כדאמר פ"ב דכתובות ופרק גט פשוט כתוב בו כסף וכו' ודילמא פריטי וכו' אלמא כל היכא דכתיב סתם לישנא דמשמע הכי ומשמע הכי הלך אחר הפחות שבלשונות כ"ש דרובא קרו לליטרא מטבע ליטרא ואפילו מיעוטא לא קרו למשקל ליטרא סתמא אלא משקל ליטרא. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות אישות רפ"ה נקרוב לסופו ולהלכות גירושין רפי"א

יד וששאלתם על יתומה קטנה שנתקדשה אם יכולה למאן מי סמכינן אעדות נשים שהיא בת י"א ולא נכנסה לי"ב. ודאי סמכינן כיון דלא בעל ואפי' היתה גדולה אין כאן אלא קידושין דרבנן הימנוה רבנן בדרבנן ואע"ג דלענין חליצה דהויא דאורייתא מהימנינן אפילו באשה אפילו בקרוב בפרק החולץ לומר דהיא אשה שמת והחולץ אחוה דמיתנא ה"מ במילתא דעבידא לאיגלויי אבל בכה"ג אי בעל דהוי ספיקא דאורייתא לא סמכינן אנשים כדמשמע ר"פ בא סימן דנאמנת אשה להחמיר ולא להקל ומיהו בנדון זה שלא בעל סמכינן עלייהו וכדפסקינן ס"פ יוצא דופן הילך אין חוששין שמא נשרו הילך כיון דלא בעל לאחר זמן אזלינן להקל כ"ש דסמכינן אנשים המעידות שאינה בת י"ב דאפי' בתוך י"ב ממאנת דפסקינן הלכתא תוך זמן כלפני זמן וכמו ר"ת שפסק כר"ש בר"פ בא סימן דאמר תוך הפרק כלפני הפרק ואפי' לר"ת שפסק כרבי יהודה ה"מ תוך הפרק דהיינו יום אחרון של שנת י"ב תדע מדשינה בלשון דלעיל קאמר תוך הזמן והכי קאמר תוך הפרק דמשמע סמוך לפרקו אבל כל שנת י"ב חוץ מיום אחרון ואפי' אם הביאה שערות שומא ניהו וממאנת ועוד ראיה דסמכינן אנשים מפ' המדיר הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה וכ"ש דנאמנת למיאון אבל אמה שמא אינה נאמנת מפרק האומר דאמר התם זה בני י"ג שנים זו בתי י"ב שנים נאמנת לנדרים ולא למכות ועונשים ושמא ה"ה לענין מיאון ואפילו לא בעל שמא אינה נאמנת. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות אישות ראש פי"ח

טו בסוף פרק נערה ביהודה היו כותבין עד שירצו היורשים לתת לה כתובה לפיכך אם ירצו היורשים נותנים לה כתובתה ופוטרין אותה איתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל בסורא וכל פרוודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל עד היכן היא נהרדעא עד דכגי קבא דנהרדעא. ירושלמי אנשי גליל חשו על כבודם ולא חשו על ממונם אנשי יהודה חשו על ממונם ולא חשו על כבודם רבי חנינא בריה דרבי אבהו והיא דאמרי לה בשם רבי אבהו קסרין כיהודה ושאר כל הארצות כירושלים. עוד בירושלמי חד בר נש כדי דמך אמר יתבון לאיתתא דהוא גברא פורנא אתא עובדא קומי' ר' מנא אמר יתקיימון דברי שמת א"ל ר' חנינא ויש אדם מבטל תנאי [כתובה] בפה א"ל את אמרת מנא לך א"ל ולא בגליל אנן קיימין ואמרינן מימר אנשי גליל חשו על כבודם ולא [חשו] על ממונם. פסק ר"י אלפס וז"ל איכא מ"ד מדקתני קילותא בנהרדעא מכלל דכ"ע כרב סברי והלכתא כוותיה ואנן לא חזי לן סברא בהאי קילותא לאו למימר דהלכתא כרב אלא כ"ע דלית להו מנהגא כשמואל עבדי דקי"ל דהלכתא כשמואל בדיני ומר רב משה גאון הכי ס"ל ומייתי סייעתא להאי סברא מהא דתנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומיבעיא בגמרא ניזונת תנן וכאנשי גליל או הניזונת וכאנשי יהודה ואסיקנא לעולם ניזונת ועוד אייתי סייעתא מהא דאמר קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה מפסדא מזונות אתו לקמיה דר"י אמר להו זילו אמרו לאבוכון דנייחד לה ארעא למזוני ואי ס"ד דס"ל לר' יוחנן כרבי יהודה ל"ל למימר דנייחד לה ארעא ליתיב לה כתובה וליפטר אלא לאו ש"מ כאנשי גליל ס"ל ועוד בסוף יש נוחלין אמרינן שלח ליה רבין כו' ושמעינן מהני כולהו דהלכה כאנשי גליל ע"כ וכן פסקו התוס' בשם ר"ת וכן מורי רבינו זצ"ל:

להלכות אישות פכ"ה ופכ"ד

טז אשת ראובן שקבלה עליה חרם במעמד אנשי העיר וכתבו שטר על החרם וחתמו עליו כל אנשי העיר ועתה עברה על החרם פעמים ושלש ויש עדים בדבר ועתה אנו מסופקים מה שאמרו חכמים עוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה אם ההתראה בשעה שעברה על החרם בעי כמו דיני נפשות דמצי למימר איפטלי ונראה לנו דלא דמי דמה שעוברת על דת כגון מאכילתו דבר שאינו מעושר צריכה התראה אפילו את"ל שצריכה התראה בשעת מעשה לפי שיכולה לומר לא ידעתי שהפסדתי כתובתי בשביל זה אבל כגון זו שהתרו בה בשעת קבלת החרם אם תעבורי על החרם תדעי בברור שתפסיד כתובה בזה א"כ ידעה ומחלה אם תעבור מאחר שקבלה עליה ולא אתניא אם לא אשכח כמו שלמדתנו בכל דבר הרגיל דהו"ל לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה ועוד תודיעני אם יגרש אותה בעל כרחה כדאמרינן פרק המדיר אין אדם דר עם נחש בכפיפה מאחר שרגילה וגם בעיא היא בפ' ארוסה אם רצה הבעל לקיימה אי מצי לקיימה או לאו אבל הא פשיטא לי שהנשים שעברו על דת ואיבדו כתובתן שמגרש אותן בע"כ אם ירצה והאלפסי פסק דכופין אותו להוציא היכא דרגילה בכך וגם יש בירושלמי אפילו כתובתה אלף זוז נוטלת בלאותיה שבפניה ומוציאה משמע בע"כ וגם בתשובת ר"ת שבספר הישר אין כופין אותו להוציא אפילו אם תעבוד כו"ם משמע דאין כופין אבל אם רצה מגרשה בע"כ. ע"כ השאלה וזו התשובה. נ"ל דבר פשוט דאפילו את"ל דעוברת על דת צריכה התראה שיתרו בה פעם אחת אם עברה פעם אחת אח"כ על ההתראה אע"פ שלא התרו בה בשעת מעשה תצא בלא כתובה דאלת"ה נמצאת מכשילו לבעל דכי מתרי בה ודאי תאמר לא אעשה עוד כדי שלא תפסיד כתובתה ותחזור אח"כ לקילקולה ותכשילנו וכי יטרח הבעל להעמיד עדים על כל קלקול וקלקול ואפילו כשיעמיד עדים לא יוכל לה כי בפני עדים תאמר איפטליין לא אעשה עוד ואח"כ תחזור לקלקולה ועוד ראיה והדברים ק"ו דהא אע"ג דפשיטא לן דאין משקין אותה בלא קינוי והתראה אפ"ה מספקא לן אי בעי קינוי והתראה להפסיד כתובתה א"כ קינוי והתראה שלא בשעת מעשה דפשיטא לן דמהני להשקות כמו שמוכיחות כמה הלכות והיא שמעתא גופא מוכחת כן דקאמרינן מקנין לארוסה להשקות כשהיא נשואה כל שכן דהשיב קינוי והתראה לענין להפסידה כתובתה אע"ג דבעי התראה ועוד יש ראיה מדמייתי התם ואלו שב"ד מקנין לבן וכו' עד ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה אלמא דקינוי והתראה דלהפסידה כתובתה הוי דומיא דקינוי להשקותה וכן משמע מלשון רבינו משה בר מיימון ז"ל דלגרשה בעל כרחה הרשות בידו: שוב חזרו ושאלו וז"ל ראובן הביא עדים לפנינו שעברה על החרם וגם היא הביאה עדים שגם הוא עבר על החרם והנה פסקנו שאינה נקראת עוברת על דת אחרי שגם הוא עבר על החרם דמוריא ואמרה מאחר שגם הוא עבר אנכי אעבור ואינה נקראת עוברת על דת להפסיד כתובתה אלא במתכוונת לעבור דומיא דראשה פרוע ומשמשתו נדה ומאכילתו שאינו מעושר ועוד עוברת על דת צריכה התראה כי היכי דמפרש גם כדאיתא פרק ארוסה וכי נו בשעה שעושה מעשה עבירה דומיא דמשמשתו נדה אמנם כנדון זה לא היתה התראה שם וקבלת חרם לאו היינו התראה כי אז היה בדעתה לקיימו ושכחה אותו כדאיתא גבי עדים זוממים איפסלויי איפסלי כי גלוי לך שריב"א פסק בשבועות שמקבלי חרמות אין לפוסלן אחר שבשעת חרם היה בדעתו לקיימו גם הכא נוכל לתלות ששכחה החרם וא"ת הלא מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה אע"פ שיש ימים הרבה בינתים שאני התם שקינא לה כשנסתרה וסתירה תחילת טומאה היא בשעת מעשה כי היכי דתיסדר ויחוד אסרה תורה ואין כאן ראיה בנדון זה:

תשובה עודני מחזיק לקיים דברי דע"כ לא בעיא התראה בשעת מעשה כמו שהוכחתי מהא דמקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה ופרש"י על סתירה שנסתרה לאחר שנשאת ואע"פ שרש"י פי' פ"א שם דמיירי שקינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה פרש"י דפי' ראשון עיקר כמ"ש בתוספות והכל עמך והכי מייתי בפרק ארוסה המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו משכנסה נסתרה אי שותות או לא נוטלות כתובה אלמא אע"ג דהקינוי היה קודם הסתירה הרבה מהני להשקותה ע"י ההוא קינוי כ"ש דמהני להפסידה כתובתה כמו שכתבתי כבר ומה שכתבת דומיא דמשמשתו נדה נמי לא בעי להתרות בשעת עבירה אלא כשהיא עוברת פעם אחת שוב מתרין בה בעדים הזהרי שלא תעבורי עוד ואם תעבורי עוד תפסידי כתובתיך ותצאי בלא כתובה ואם יש עדים שראוה עוברת תצא בלא כתובה אע"פ שלא חזרו והתרו פעם אחרת בשעת מעשה מידי דהוה אקינוי שאדם מקנא לאשתו אל תסתרי ושוב ראוה שנסתרה אע"פ שלא התרו בה בשעת סתירה ומשקין לה ולא מ"ל איפסליין וכ"ש הכא לגבי כתובה דלא מצי' למימר איפסליין. אמנם יש לדקדק כמו שכתבתם שגם היא הביאה עדים שגם הוא עבר על החרם אם אותם העדים שהביאה הוא שהיא עברה על דת היינו מזה שנודרת ואינה מקיימת ועוברת חרמות נ"ל שאינו יכול להוציאה בלא כתובה דטעמא מאי אמור רבנן נודרת ואינה מקיימת יוצאת בלא כתובה דמצי למימר אין אשה אלא לבנים ובעון נדרים בנים מתים וכיון שגם הוא עובר חרמות ההוא גברא לא בעי בני ואין טענתו טענה וגרסי' בירושלמי כולהון דאית ליה בהון נודרת ואינה מקיימת מאי אית ליה בה יכול למימר אי איפשי באשה נדרנית שקוברת את בניה הרי משמע בירושלמי דטעמא משום בני אבל אם יש עדים מעידים עליה שעוברת על שאר דת משה ויהודית אע"פ שהוא עובר על חרמות החשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל התורה כולה ויכול להוציאה בלא כתובה בע"כ דאיכא למימר נהי דעבר עבירה שעובר על החרם מ"מ לא היה בא על הנדה ואם משמשתו נדה תצא או בשביל אחד משאר מילי דמקרי בהן עוברת על דת משה ויהודית ויכול לגרשה בע"כ וא"ל הסכמת הקהלות שהרי מצוה קא עביד וגדולה מזו כתב רמב"ם ז"ל עוברת על דת משה או על דת יהודית או שעשתה דבר מכוער אין כופין את הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא ואע"פ שלא יוציא אין לה כתובה שהכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל הפרוצות אין להם תקנה זו והא קלה בעיניו להוציאה עכ"ל וכן פר"ש להשקותה כשהיא נשואה אם תסתר לאחר נישואיה שותה ע"י קינוי של אירוסיה.
ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

תשובת ר"ת לר"י ב"ר שמואל. להלכות אישות פי"ו

יז מן השמים ירחמוהו על נכדי הלר"י על כתובתה שאבדה בדבריה ואלמנה היתה כשנשאת וצועקת על היתומים דבר גלוי וברור שתשבע ותטול מנה והכתוב שיבר ויתקיים בב"ד אבל תוספת לא תגבה כלל כדתנן כאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנישואין גובה את הכל ומייתי לה בפרק הכותב ובפ"ק דב"מ גבי כתובה מן האירוסין וקאמרינן התם דיקא נמי דקתני גובה את הכל אי אמרת בשלמא דכתב לה מש"ה גובה את הכל אלא אי אמרת בדלא כתב לה מאי גובה את הכל מנה ומאתים הוא דאית לה והכי סלקא שמעתא ומסיפא דקתני שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אין ראיה דמצי לדחויי כדתנן בריש הכותב לאשתו וקרי לאמירה כותב אין דתנן הכותב ותני ר' חייא האומר, נחזור לענין ראשון דבר פשוט שאין מנהג לתוספת בין קודם הוראה בין סוף הוראה לא קבעו מנהג ומצינו שעקרוהו דקאמרינן מנה מאתים הוא דאית לה אבל תוספת אין לה ואמר גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת דבלא כתובה ליכא תוספת ואילו היה הבעל קיים שמא הוו דייני דמצלתא מחייבין אותו שבועה שאין יודע או שלא הוסיף. אבל אין דיין שפל שיכול להשביע היתומים בין גדולים בין קטנים ואפי' לוותו אתם ראיתם כתובת התוספת לאו כל כמינייהו לאשבועינהו כיון שהן אומרין לא ראינו וכל האומר אחר מנהג יש לי לילך שוטה גמור הוא אם לא קיימו בני העיר ביניהן לומר כל הנושא בתולה יוסיף כך וכך ובחבר עיר כדמוכחא שמעתא דרשאין בני העיר להסיע על קיצתן וצריך דעת כולן אבל מגילה לא וכל האומר טועה וגועה פועה ורוח רעה ועל התוספת לפי השוטים המשפטים אין כותבין שובר כיון שאבדה כתובתה אך על דבר ידוע שנכתב בשטר ובעדים כי ההיא איגלאי דהוה כתיבא בכתובה דאירכסא וכפר הבעל לסוף אתו סהדי וחייבו לשלומי וההוא כותבין שובר אע"ג דלאו דמעשה ב"ד הוא ושיעור המנה כ"ה סלעים וג' סאים בסלע שהם שש קבין והאומר ארבע אם בא להוציא יביא ראיה ויוציא שהמ"מ ע"ה ואע"פ כן אמנה לך לפי ארבע סאים בסלע שהם ו' קבין. סוף התשובה כתוב במקום אחר נעתק ממכתב ר"ת שאין המנה שום זקוק ולא פדיון הבן חומש זקוק:

להלכות אישות פ"ה. וסוף פ"ז

יח וששאלתם על מעשה שאירע לכם בראובן שלא היה לו טבעת לקדש לו את האשה ובא והלך חתנו לקחת לו טבעת משמעון ובא שמעון והביא הטבעת לראובן ונתן בידו ואמר לו ראה כאן הטבעת והלך ראובן וקידש בו את אשתו ולמחרת כששמעה האשה שמשל אחרים היתה מתרעמת והתחילו בני העיר לרנן על הקידושין הראשונים וחזר הבעל וקידשה קידושין שניים בעדים בלא ברכה. וגם על זה התחילו לרנן משום דבלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואמרתם כי יש מורה להזקיק הבעל לגרשה ולחזור ולקדשה. אמרתי לא נתן לכם המורה לצדקה ותחלת הוראה זו קלקולא אם תקנתם באשת ישראל מה תעשו באשת כהן אם יארע כזה המעשה ואפי' באשת ישראל הוא וראה כמה קשים גירושין שהרי דוד התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש וגם כאן אם יבאו לידי גט דלמא יחזור בו זה או זה ועוד דאי משום ברכה תזקיקו לגרש ולחזור עבירה היא בידו וכי האי קרינן ביה לא תשא משום ברכה שאינה צריכה כמו ההיא דסח בין תפלה לתפלה דחוזר ומברך ועבירה היא בידו ואע"פ שפר"ש שם דעבירה היא בידו אם הניח תפילין ולא חזר ובירך מ"מ אמת הוא דעבירה היא בידו לחייב עצמו ברכה שיכול לפטור עצמו כדמוכח ביומא פרק בא לו דהתירו לכ"ג לקרות בע"פ ובעשור שבחומש הפקודים ולא להביא ס"ת אחריתי משום ברכה שאינה צריכה ועל חנם תגרשון נשי עמי מבית תענוגיהם כי הקידושין הראשונים אין בהן ריעותא ולא בית מיחוש דכיון שמסר לו הטבעת ע"מ לקדש בו את האשה ואי אפשר לה להתקדש אא"כ היתה שלו במתנה או במכר אין לו לשמעון אלא דמיו גם כי הודה שמעון שבמתנה נתן לו ואע"פ שחזר בו למחרתו ואמר שבמתנה ע"מ להחזיר נתן לו אין בדבריו כלום ועוד דאפי' לא הודה לאו כל כמיניה לאוסרה דכל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ועוד דאפילו את"ל דקידושי טעות הוו כיון דבעל אחרי כן קנה ותו לא בעיא ברכה דסגי בברכה שנעשית לשם אירוסין ונישואין ואע"פ שקידושי טעות ונישואי טעות הוי כדמוכח בפרק המדיר כדתניא קדשה בטעות וכנסה בטעות מ"מ וכן קטן שקידש אע"פ שלא כבלונות לאחר מכן אינה מקודשת ואם בעלו קנו משמע דלא בעי טפי לא ברכה ולא מסירת חופה. עוד אמרינן *בפרק ד' מיתות המשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה ופריך עלה מהא דתניא גבי בניו ובנותיו שמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא ומשני סמוך לפרקן שאני והשתא היכי שרי הא אתי למיבעל בגדלות בלא ברכה דקידושי קטן ונישואין אינו אלא כמטייל עמה בבית דלא תקינו ליה רבנן כדאמר ביבמות פרק חרש דאשתו פטורה מן החליצה ומן היבום ועוד תניא פרק חרש ביבמות חש"ו שנשאו נשים פקחות אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין להם עליהם כלום רצו לקיימם יש להם כתובה והתם ע"כ קידושין קמאי לא הוו קידושין אפי' מדרבנן כדאמר התם דשוטה לא תקינו ליה רבנן קידושין ובע"כ שאי רצו לקיימה לאו משום דבעי קידושין חדשים דא"כ מאי למימרא אלא בהתם בעילה נעשית אשתו והכי נמי בגדלות:

*בפ' הנשרפין ע"ו :

וכסדיא אמר עלה בירושלמי בריש כתובות ר' אליעזר בשם ר' חנין וכוא שבא עליה משנתפסה ומשנתפסה [אבל אם לא בא עליה משנתפסה ומשנתפסה] אפי' כתובתה מנה אין לה עוד תנן ביבמות פרק ב"ש יבם קטן שבא על יבמה גדולה תגדלנו וכ"ת משום דביאתו כמאמר מדרבנן ולכך הועילה ברכה בקטנות מה בכך מ"מ חופה אין לו אפי' מדרבנן ואפילו יבם גדול בלא ביאה לא מהניא חופה ביבמה להיות כנשואה ליורשה וליטמא לה ולהפרת נדריה דאין יבמה נקנית אלא בביאה ואפילו לדברי ר"ת שהיבמה אוכלת בתרומה מדאורייתא לא מהניא חופה מדרבנן להאכילה בתרומה דתניא בתוס' אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה אוכלת בתרומה עד שתבעל אלמא אין לה חופה כלל א"כ היאך תגדלנו הויא לה כלה בלא ברכה אלא ודאי כיון שעשו ברכה אקידושין כל דהו ואנישואין כל שהו לא חיישינן טפי ועוד תדע מאי מהניא ברכת נישואין בכל יבמות הא זימנין דמוקי נשויה עד תלתין יומין כדאיתא בפרק ב"ש ואע"ג דמצות יבמה מקדש ואח"כ בועל מ"מ זימנין דקודמת ברכת נישואין לנישואין שלשים יום ויותר אם בא לאוקומי נשיה טפי ואף ע"פ שגם קדמו קידושי דרבנן לברכת נישואין מ"מ הבאתי כמה ראיות אפי' במקום שקדמה ברכה לקידושין ועוד לא ולמד מדשמואל משום רבי ישמעאל דאשה שקידושיה קידושי טעות שאפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה משמע דאי בעיא ממאנת ואי בעיא יתבא תותיה הכי. ועוד מסתבר דכלה בלא ברכה דאסורה היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין ובפ"ק דא"ר יהודה אף בבית אירוסין מברכין אותה לפי שמייחדים אותה קודם כניסתה לחופה והיינו בכניסתה לחופה ויחודה שנו כדקאמרינן התם ועיקר הדבר בחופה דכל ביאת אירוסין כביאת זנות היא כל זמן שלא נכנסה לחופה אבל משנכנסה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורשה וליטמא ולהפר נדריה ואפי' בלא ברכה כדמוכח בכתובות בפרק נערה שתם אגר דידיה לנישואין ובשום מקום לא מצינו ברכות מעכבות את המצות וכי ס"ד אם אין במדינה י' לא תנשא שום אשה משום דברכת חתנים בעשרה ועוד אמרינן בהניזקין מעשה בארום וארוסתו שנשבו בין העכו"ם והביאום זה לזה אמרה לו לא תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה אבל משום כלה בלא ברכה לא נמנע בה. וקו לא מידי. ושלום שמשון ב"ר אברהם זלה"ה:

להלכות אישות רפ"ג וספ"ז

יט וששאלת אדם הנשוי אשה ויש לו בנים הימנה ונמצאו הקידושין שלא היו בה ש"פ מה קפידא יש בדבר. הבנים ראויין להיות כהנים גדולים אם היא אשת כהן דאפילו מביאה של זנות ראויים הבנים להיות כהנים גדולים וכדמוכח בפרק נושאין על האנוסה גבי י' כהנים ופירש אחד מהן ובעל דמשתקין הולד מדין כהונה פי' שאין זרעו מיוחס אחריו אבל הכא זרעו מיוחס אחריו ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה הכא לשם אישות הוא ועוד האמר בפרק הבא על יבמתו דאין הלכה כר"א ומיהו צריך לחזור ולקדשה ואפי' למ"ד בפרק המדיר קדשה בפחות מש"פ אם בעל קנה האמר התם משום דאדם יודע דאין קידושין בפחות מש"פ ובעל לשם קידושין אבל הכא היה סבור שיש בהן ש"פ ואפי' בא עליה לאחר שנתברר דליכא ש"פ אי ליכא עידי יחוד ה"ל כמקדש בלא עדים ואין חוששין לקידושיו ואפי' שניהם מודים כדאמר בפרק האומר בקידושין והביא דהמדיר דגמר ובעל לשם קידושין התם מיירי בשעת חופה שרגילין לייחד את החתן ואת הכלה ומיהו גבי קטנה אשכחן ביבמות פרק ב"ש ובמסכת נדה דבעל בגדלות אינה יכולה למאן אלמא חביבי אע"ג דליכא עידי יחוד דדבר שבכתם כך הוא כדאיכא עדים דמי ומ"מ אפי' לא בעל אחר שביערו שאין כאן ש"פ אין מברכין ברכת אירוסין ונישואין שלא תהא ברכה לבטלה דאע"ג דלא קי"ל כשמואל דאמר קידשה בתמרה אפי' עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שוה פרוטה במדי מ"מ פסקינן כאביי ורבא ואם שיערו דליכא ש"פ עכשיו דילמא בההיא שעתא הוה ביה שוה פרוטה ודבר מועט הוא מאד דלא קי"ל כרב יוסף דאמר בפ"ק דקידושין פרוטה כדתנאי לה אינשי דאיסו גופיה סדר ביה ומסקי' כמה פרוטה בב' סלעים קרוב לאלפים ואם שיעור התבואה של עכשיו כמו שהיתה בימי חכמים אין הפרוטה שוה בילת התרנגולת לפי חשבון ד' סאים בסלע דהיינו סאה בדינר קב במעה שהקב כ"ד ביצים והמעה ל"ב פרוטות ואע"ג דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה חומרא בעלמא הוא ולא גזור אלא היכא דבעי ברכה ולא במקום שאין מברכין מספק ויתכן דאותה ברכה דמעיקרא מועיל כמו שמועלת ברכות קטנות לקידושין בעילות גדולות ואע"ג דלא דמי כולי האי דהתם הוו קידושין דרבנן ואשכחן דמועלת ברכת נישואין שנה אחת קודם נישואין דאמר בפ"ק דכתובות דביהודה מברכין ברכת חתנים בבית האירוסין משום דמתייחד עמה פעמים קודם נישואין ושנישואין י"ב חדשים קודם תביעת הבעל ואי משום דהכא הוו ברכת אירוסין ונישואין קודם קידושין אשכחן כה"ג במקדש בביאה וכ"ת קא עביד שלא ברצון חכמים האמר בפ"ק דקידושין וביבמות פר"ג אמרי נהרדעי בכולהו לא מנגיד רב אלא מאן דמקדש בלא שידוכין ואי לא מהניא ברכה אמאי לא מנגיד בדידה מכת מרדות מדרבנן ואפילו מאן דקאמר מנגיד לא קאמר אלא משום פריצות ויודע אני שיש לחלק כאן אך אמרתי להגדיל תורה ולהאדיר. ושלום שמשון ב"ר אברהם זללה"ה: **שוב** שמעתי שאותה טבעת בחזקת של זהב היתה קרוב לשנתים ונשתברה ונתנוה לצורף עכו"ם לתקנה ושהתה בביתו ועתה נתנו לה ומודע שהיא של נחשת דבר ברור זה שהצורף עכו"ם החליפה ואפילו לא החליף אלא קדשה בטבעת זו וכשבור החתן שהיא של זהב והיתה נחשת אם יש בה שוה פרוטה מקודשת כגון שקבלה סתם ולא אמר של זהב ואע"ג דהתם העולם נהגו לקדש בשל זהב לא נחשב בכך כמפרש מידי דהוה אאשה דסתמא מקפדת על דינר ומכשרינן בפרוטה וקדשה בלילה או שויה שלית כדמוכח בפ"ק דקידושין ומה שדימיתם למקדש אשה בטבעת סתם ונמצאת של נחשת למנה זה ונמצא תבר דינר או דינר של נחשת מה ענין זה אצל זה והלא במנה הוא מאה דינר של כסף וס"ל כמפרש אבל כשאומר התקדשי לי בטבעת זה מי קאמר בטבעת זהב בטבעת סתם קאמר יש מהן של כסף ויש מהן של נחשת ויש מהן של אלמוג ובכל ענין מקודשת ובלבד שיש בו שוה פרוטה. **ושלום**:

וזו תשובת מורי רבינו זצ"ל על כיוצא בו
להלכות אישות רפ"ח

כ מרוב טרחי ויגיעתי קצרתי אליך במלתי תרעתי במעתי כותי הכרתי והסלתי מה"ר יונתן שיחיה כו' עד ואשר שאל מורי ואדוני על א' שקידש תחת החופה והעדים שראו את הטבעת נראה כפניהם של זהב גם הצורף נראתה בעיניו כן וקרוב לתאי שנה אח"כ נמצאת של נחשת. מטיבותיה דמר נ"ל כיון דהעדים ראוה בשעת קידושין בפני האשה ואמרו של זהב העדים קא כמכה והו"ל כאומר לה התקדשי לי בדינר של זהב ונמצא של כסף דאינה מקודשת וכן התקדשי לי במנה ונמצאת מנה חסר דינר או של נחשת דאינה מקודשת ואי משום דהתם אמר איהו גופיה והכא למרו עדים אין נראה לחלק ונהי דשיראי לא צריכי שומא מ"מ היכא דשיימינהו ואישתכח דלא שוו כולי האי אינה מקודשת כדאמרינן בפ"ק דקידושין נ' ולא שוו נ' הא לא שוו וכ"ש זהב ונחשת דנהבא לא שוו כמו זהב ועוד דשני מינין הן ואע"פ שאנו מדמין לא הייתי רוצה לעשות מעשה ולהפקיעה ומ"ש מורי דלית הילכתא כשמואל דאמר קדשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת בספק חיישינן שמא שוה פרוטה במדי אדרבה הלכה כשמואל וכן פסק בספר האלפסי דשלח רבה בר רב הונא לרב יוסף נגדיה כרב ואצריכה גיטא כשמואל ומאביי ורבא אין לסבית ראיה דלית הלכתא כשמואל דהא דקאמר תלמודא דאביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא וכו' עד אשתאר מכסיא מכסהה בסורא ופרשי מינה רבנן לאו משום דסבירא להו דשמואל אלא משום דאביי ורבא סבירא להו דאיכא למימר דלא מגי למיפשט מיהא דסבירא להו כשמואל דאיכא למימר דלא סבירא להו כשמואל אלא כדרב חסדא דלית ליה דשמואל היכא דלא שויא הכא שוה פרוטה אלא משום דסבירא להו כאביי ורבא דלע"ג דסהדי ליתנהו קמן חיישינן לקלא דאמר דאיכא סהדי בצודים דכהונא יומא הוה ביה שוה פרוטה אפי' הכא. ושלום מר ותורתו יגדל כנך סר למשמעתך מאיר בר ברוך זלה"ה:

להלכות אישות פי"ב

כא מה שכתבת בראובן שהלך למדינת הים והפקיד ממונו ביד שמעון והזהירו אף תבא אשתי לפניו לא התן לה כלום ממה שהפקדתי אצלך ואף אם יגיע אליה שמועת מיתתי לכל ישראל לא תתן לה כלום ממה שהפקדתי אצלך כ"א לבתי קטנה ואחר שהלך ראובן לדרכו באתה אשתו של ראובן אצל שמעון הנפקד ושאלה ממנו מזונות ואמרה בעל דברים דידי את מדברי נתן ועלתה על דעתך לומר עי' ר"ת פסק דלית הילכתא כרבי נתן אע"ג דידעת שאני פוסק כרבי נתן ואף אמרת אע"פ שפוסקים מזונות לאשת איש הני מילי שלא מיחה אבל האי שמיחה הימר נכרי אהפכה הו שמא אמר לה צ"י מעשה ידיך במזונותיך ותו מדקאמר ראובן ואף לאחר מותו יתן ממונו לבתו יש לנו לבדות מלבנו כי אחד מקרובי ראובן נתנו לבת ראובן ומש"ה מוליא ראובן הממון מחזקת כתובת אביהו לאחר מותו דכיוצא בה שמענו דהמקבל פקדון מן האשה יחזיר לאשה דאע"ג דמה שקנתה אשה קנה בעלה ואע"ג דלא מיחה בנפקד אפ"ה יתן הממון לאשה דאמרינן שמא הופקד הממון לאשה או אינש דעלמא יהיב ניהלה ע"מ שאין לבעלה רשות בה נראה שהדין עם האשה לתבוע המזונות מאותן הנכסים כי מדברי ראובן שאמר לנפקד ליתנו לבתו לאחר מותו אין במשמע שיהא בממון מעכשיו לבת כ"א שלו ורוצה להפקיע מאשתו וליתן לבתו ואע"פ שהזהירו אם תבא אשתו אליו לא התן לה לא מבעיא בזה הלשון דאין זכותה נפקעת בכך כי שמא ר"ל לא תתן לה מעצמה כי אם ע"פ ב"ד אלא אפילו אמר אל יפסקו לה מזונות אין שומעין לו כי לא כל הימנו שיעשיר עצמו ויפיל זוגתו על הציבור ואין מחאתו כלום להפקיע תקנת חכמים שתקנו לפסוק לה מזונות ומה שאמרת כי יש לנו לומר כי אחד מקרוביו נתן לבת או זה האיש זיכהו לבת מקודם לכן להפקיע ממנו זכות אביהו במתנת בריא שנתנו לבהו מתנה *מפקיע זכות כתובת אשתו ומזונותיה מן המטלטלין כי כן אני פוסק ובא ושוב מצאתי כי כל רבותינו שוין בדבר כר"ת ור"ת לומר דדוקא במתנת ש"מ אלמנתו ניזונת מנכסיו מן הקרקע ולא במתנת בריא ומשם יש ללמוד במטלטלין בין בכתובה בין במזונות והרבה הארכתי בזה הדבר בתשובה אחת לנדיבי קינ"ון אבל אין לומר לא כך ולא כך אלא משמע מדבריו של ראובן המפקיד שהממון שלו הוא עדיין ורוצה להפקיעו מאשתו ומה שאמרתי שהדין עם האשה לתבוע מזונות מאותו ממון לא ליטול ממנו מה שלותה ואכלה קודם שפסקו לה ב"ד כ"א אחרי שפסקו לה יש לה ליטול משל בעלה משם ואילך מה שפסקו לה ב"ד כך אני פוסק ובא מתוך אותה דפרק בתרא דכתובות ומה שאמרת שר"ת פסק דלא כר' נתן כן אמת אבל לאחר כן חזר בו כן תמצא כתוב בספר הישר שלו גבי חמש מדות יש בערבות מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום וגם אין לו במה ליפרע מן הערב שחוזר על הלוה מדברי נתן דקי"ל כוותיה אפילו בב"ה דעלמא. ושלום יצחק ב"ר שמואל זלה"ה:

*לא כל הימנו להיות מפקיע כצ"ל

להלכות גירושין פ"ג ופ"ד

כב ששאלת ידין בעיר שהנהר חוץ לעיבורה של עיר קרוב לתחום שבת היאך כותבין בה גט אם מסתפקין מן הנהר לכל תשמישי העיר למשרה ולכביסה ולטחון ברחיים כותבים שם הנהר ואם לא יכתבו על נהר פלוני אין לחוש אפילו יש בה נהר דלא חשיב בכך שינה שם עירה ועירו ואע"ג דאמר בוירי מהא דעל רכים נהרא אשכחן ביבמות פרק האשה שלום ההוא גיטא דאיפתכח בנהרדעא וכתוב ביה בצד קלניא מתא אנא דלונאי פטר ותריך את פלגיא איתתי והיה בכם נהרות ואינו מזכירם ומיהו עיר שנהר שלה חוץ לעיבורה של עיר קרוב לתחום שבת וכתבו שם הנהר בגט לא נחשב בעיני כמשנה שם עירו ועירה מדאשכחן פרק בתרא דר"ה גבי ירושלים שרואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא תוקעין בה והאמר בגמרא קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ומשמע דיושבת תוך התחום כוותיה חשיבא אע"ג דלענין יבנה אין נחשבה כמותה התמירו ביבנה ואמר בפרק כל הבשר (חולין דף ק"י) גבי רמי בר תמרי דאכל כחלי דקאמר חוץ לתחום אכלתינהו ובפרק בתרא דמכות בשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט מכל הני משמע דתוך התחום חשוב כעיר עצמה ואפי' חוץ לתחום אם נראה עמו אמר בפ"ק דמגילה כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך ואמר סמוך אע"פ שאין נראה נראה אע"פ שאינו סמוך ובפרק בתרא דזבחים תנן גבי בילה קדשים ומעשר שני נאכלין בכל הרואה וכתוב בכן הבאת המקום אלמא נחשב כהבאת מקום ואע"ג דמקרא נפקא לן מ"מ נילף מינה דלא נחשב שינוי ולדמיון בעלמא הבאתי הנך ראיות ולא לראיה גמורה ומתוך הסברא אין נחשב שינוי כי אמרתי רחיים בעל הנהר נקראים על שם העיר ולכאורה היה נראה לכתוב דיתבא בצד נהר פלוני כדאשכחן בצד קלניא מתא. ושלום שמשון ב"ר אברהם זלה"ה: בפרק משילין פירות כתבו התוס' להכשיר אותם גיטין שכותבין על מי בהרות נובעים וכתב בהם שיושבה על מי בורות כי אע"פ שנובעים מיקרו שפיר בורות כדאיתא התם בור היחיד ע"ש בגמרא ובתוס':

להלכות אישות פי"ז

כג וששאלת אדוני וז"ל שכ"מ שתבעו והודה ולוה לפרוע נוהג אתה כדברי ר"ת דפסק דכתובה קודמת לגבות ממטלטלין או כדברי האלפסי ושאר הגאונים דפסקו דבעל חוב קודם עכ"ל לא ידענא מנא לך דר"ת פליג על כל הגאונים אם כמה שהקשה בפרק הכותב על הסיא דהמיגמר הכי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב ולית ליה ארעא ולא חזיא אלא לחד לב"ת יהבינן ליה לאשה לא יהבינן נה וכו' ולעיל גבי מי שמת והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ואמר ינתנו לאשה משום חינא ומפרש כיון דליכא למיחש לנעילת דלת גבי ב"ח דמשום דמילתא דלא שכיחא לא שביק מהלוה. אדוני יודע לך כי ר"ת אינו חולק בכלום בזה על שאר הגאונים שאם היה חולק היו התוס' כותבין שהגאונים חולקין עליו כי גם הם היו יודעים דברי הגאונים אמנם הסיא דמי שמת והיה לו פקדון ביד אחרים דמפרש דיפה כח האשה מכח ב"ת היינו בימיהם דלא תקנו לב"ח לגבות ממטלטלי לאחר מיתה אע"ג דגבו מהיים מבינונית דקרקעי אע"ג דמדאורייתא דינו בזיבורית תקינו ליה רבנן בינונית משום נעילת דלת ולא חזינן כמידי דתקינו ליה רבנן לאחר מיתה שיגבה מתקנתא מידי דלא גבי מדאורייתא והא דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גבי מן היורשין שלא תנעול דלת הוי פי' כמו שפי' רבינו אלפס משום שיעבוד דאורייתא ולא רצו לעקור הדבר כדעקרוה מלקוחות דמשום נעילת דלת אוקמוה אדאורייתא ואפי' אי משכחינן מידי דיפה כחו מדרבנן אף לאחר מיתה מ"מ אשכחן באשה יפה כחה אף לאחר מיתה משום חינא טפי מב"ח בפרק אלמנה דמוכרת שלא בבית דין מהאי טעמא וכן יורשין והנהו רבות בתלמוד אבל בזמן הזה כיון דתקינו רבנן סבוראי דב"ח גובה ממטלטלי אף לאחר מיתה משום נעילת דלת שכיחי לן מקרקעי כולי האי ואסמכתייהו עלייהו כמו אמקרקעי וליכא מאן דפליג. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות גירושין ספי"א

כד מעשה אירע בכהן שנשא מינקת חבירו וקודם שבאת נתנה בנה למינקת והדירה המינקת בנדר על דעת רבים שלא תחזור וע"פ ה"ר יעקב עשו כן והביא ראיה מדאמר זרק אע"פ דרב נחמן שרי להו לבי ריש גלותא ליתן את הבן למינקת ולינשא מיד משום דבי ריש גלותא שהגי שלא הדרא בה שלא היתה המניקה רשאה לחזור בה מאימתיה וכ"ש כאן דנדרה על דעת רבים דלא הדרא בה ונחלקו עליו כל גדולי הדור דלא למידמי מורא הקב"ה למורא הבריות כדאמר ולואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם כי אל רחום והנון ה' כי רבים רחמיו רגע באפו חיים ברצונו וגם התוענה מחשב בלבו מעשה העבירה לאחר זמן אבל דבי ריש גלותא אלו היתה עוברת על דבריהם היו הורגים אותה ולי היה נראה כמו כן דלית הלכתא כוותיה דרב נחמן דשרא לבי ריש גלותא דתלמודא מסיק התם מת מותר גמלתו אסור אלמא דס"ל לבעל התלמוד דאין שום צד היתר אלא במת שאינו יכול לבא בשום ענין לידי תקלה דאם איתא שהיה בו צד היתר בע"א א"כ ליפמעינן הא וכ"ש מת וכן משמע בהלפס שדילג דבי ריש גלותא ופסק הלכתא מת מותר גמלתו אסור וכן הוא סדר שלו כל מה שפסק ממנו אינו פדלג

פלוג

אלין אלמא דאין הנהו כרב נחמן דהלא לנו לדבי ריש גלותא וגם אני שמעתי שהמינקת היה לה בעל שילך שבעל יכול להפר נדרה דעינוי נפש הם אע"פ דאמרי' דנדר שהודר על דעת רבים אין לו התרה מכל מקום אבל הבעל מיפר כמו שפרש"י בפרק השולח אהא דאמר אבל נשאת אין מדירין אותה משום דמפר לה בעלה והקשה ר"י וידירוה על דעת רבים ותירץ דאין מועיל דבעל מפר אפי' נדרה על דעת רבים וטעמא הוי משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת עוד הקשה ידירנה לפני הבעל ויאמר לה קיים ליכי ושוב אינו יכול להפר ותירץ שמא יפר לה בלחש קודם ואח"כ אמר ה"ר יעקב אפילו לדברי האוסרים אחרי שכנס לא יוציא כיון דאיכא תנא בפרק אע"פ דאמר נתנה בנה למינקת מותר אע"ג דלית הלכתא כוותיה באשת כהן מאי אפשר סמכינן עליה כיון דאם היה מוציאה בגט לא היה יכול להחזירה עולמית דהויא לה גרושה והביא ראיה מדאמר בשמעתין כיון דרבנן פליגי עליה גבי אשת כהן דלא איפשר עבדינן אבל הכא כמאן נעביד אי כרבי מאיר האמר יוציא וכו' משמע אם היינו מוצאים שום תנא שהיינו יכולין לסמוך על דבריו להתיר היינו מתירין בדיעבד באשת כהן כדאמרינן גבי נפל וי"ל כי מן הדין הוה לן למימר בכל דוכתי הלכה כרבנן דהוה לן למיזל בתר רוב ולדות שאינן נפלים דהא בכל דוכתי אזלינן בתר רובא אבל מותרת בעלמא הוא ולהכי באשת כהן סמכינן עליהו אבל בנדון זה לא סמכינן כלל אהא דאמר נתנה בנה למינקת מותר והא דאמר תלמודא אי כר"מ וכו' משמע דאי הוה הוי סמכי' עליה לפי טענתו משיב ליה כלומר במה תוכל להסתפק אי ר"מ הוה הוי הוית יכול לומר דמספקא לך אי עבדינן כר"מ אבל השתא דכ"ע מגרשי גיטא תמיהני מה עלה על דעתך להסתפק בזה כלל ועוד אה"נ דהוה מ"ל אפי' אי ר' מאיר הוי לא עבדינן כוותיה אלא האמת משיב לו דרבי מאיר אסר טפי. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות אישות פכ"ד ולהלכות סוטה פ"ב

כה נחנו נעביר תלונים לפני רבותינו את מעשה הרע אשר הוקרה לפנינו אשר בא ר' יצחק אלינו וצעק וזעק מזעק על אשתו שרה אשר הלך מאתה באדר שנת ל"א לפרט למרחקים להרויח ולטרוף טרף ולהביא לביתו והניחה ריקנית ולא חזר אליה עד אשר הוגד ושמע במקום אשר היה שם שאשתו זנתה והנה הרה לזנונים וילדה וחזר למלכותו ובא לפנינו בירח אב שנת ל"ב לפרט ומצא אשתו בכאן והוא נתחנן לפנינו וגם רוצה לבטל תמידנו אשר נטפלנו לתור ולדרוש ולחקור הדבר ושאלנו את פיה ואמרה בעלי הניחני מלאה והוא אמר להד"מ כאשר ידוע לכל שהלכתי באדר וילדה באדר והנה שלחנו אל בני ישיבה לרבי שאלתיאל ושני בניו שיעידו ע"פ החרם והנה עשו כן והעידו ע"פ החרם שילדה ממזר כאשר הראה בכתבו של רבי שאלתיאל כי התחותמות שלו אמת ויליב כי קיימנום ע"פ עדים נאמנים המכירין חתימתן וגם עד אחד הגיד בפנינו ע"פ החרם בכאן שאשתקד בליל שבועות שנת ל"א הלך לביתה לקדש לה ומצא עכו"ם רקים ופוחזים ושחקו עמה וחבקו וגפפו אותה והניחם בתוך הבית ושיערנו כך שבאותו זמן נתעברה וגם בני אדם העידו שראו אותה עתה בפורים של שנת ל"ב בבטן מלאה בכאן ואף גם זאת בטרם יציאת השמועה הרעה לתוך העיר הזאת בא אביה של שרה לפני שנים ממנו החתומים למטה ובא לימלך בנו להורות לו אם מותר להרוג בתו לטובעה בנהר ולאבדה מן העולם ואמרנו לו למה ואמר בת אחת יש לי והרה לזנונים וילדה ממזר מן עכו"ם כי יש יותר משנה שהלך בעלה ממנה ואיני יכול לכפור והיא זונה גמורה ומפורסמת וילדה בת והרגה את הממזר ואני ירא שתצא לגמרי לתרבות רעה ואמרנו לו וכי לא תוכל לעשות שום תקנה בע"א ואמר לן כי כאשר אני מוכיח אותה היא מגזמת לי לילך לבין העכו"ם כי אינו האשה הראשונה שעשתה רעה והרבה פעמים רצתה מן הבית אלא שאמה משדלתה בדברים ומחזירה לבית ועל שאני ירא שתצא לתרבות רעה אני מבקשכם בכל מיני תחינה שתתירו לי להורגה ולא רצינו להתיר לו כדתניא אבל הרודף אחר ע"ז אין מצילין אותו ואפילו הבועל שקנאין פוגעין בו אם בא לימלך אין מורין לו כן כ"ש בנדון זה וגם שאר ראיות שהיו בידינו הכל שלחנו לרוטנבור"ק אל המאור הגדול למורי ה"ר מאיר שיחיה והנה נשאות ונותנות בה מוזרות בלבנה על אשר נאפה ודם בידיה ועתה כתבנו כאשר הוא כי הם באו לפנינו וקבלנו העדות וקיימנום ודרשנום וחקרנום ואין אומר טוב לדבק כי אם הסבק ועתה רבותינו הקרובים אלינו שבאשפור"ט והרחוקים ממנו שבווירצבור"ק והמאור הגדול הר"מ מרוטנבור"ק המקום יהיה לו בעזרו ושאר רבותינו שבריינו"ס פטרו את יצחק משרה הרה סרה בזריקת גט הנעשה בפנינו כתבנו וחתמנו משה עזריאל בה"ר אלעזר הדרשן אלעזר ברבי יחיאל זלה"ה אפרים ב"ר יואל מנ"ע: **איך** נפחה תחלה לרבותינו ממני מופלאים המוקירים כמו חלאים ואני לא מצאתי ידים ורגלים בעסק העלובה הזאת גומר בת דבלים טומאתה בשוליה ואנחנו לא ידענו מה אך רבותינו שתוקי אדמה יכריעו הדבר לאמתו ואשר יצא מפיהם כל עדת ישראל יעשו אותו ואני תלמידם פתחתי מן הנד כתלמיד הדן בפני רבו דקדקתי בעדות רבי שאלתיאל ובניו שהעידו שנפרד בעלה ממנה בכ"ס באדר וילדה לשנה הבאה פרס אדומה ממזר אין בעדותן ממש דאין כאן אלא עד אחד וקרובים נינהו דאע"ג דאמר בקידושין פרק האומר גבי אשתו זינתה בעד אחד ומפרש רבא אי מהימן לך כבי תרי אפקה כו'. הכא אי אפי' חד מינייהו מהימן כבי תרי לא מצי לאפוקה בע"כ אפומיה כיון שהיא אומרת שבעלה הניחה מעוברת ודילמא איסתמויי איסתמי כעובדא דרבה תוספאה בפרק הערל באשה שהלך בעלה למדה"י ואכשרה עד י"ב חדש ואע"ג דאיכא עד אחד שהלך בביתה בליל חג השבועות ומצא עכו"ם ששחקו עמה ותבקום וגפפום בעד אחד של דבר מכוער לא מיתסרא אלא אחר קינוי וסתירה ואף אי מהימן כבי תרי דאסרי' לה אגברא ה"מ בעד טומאה ודוקא לבעלה אבל כתובה לא מפסדת אף בעד טומאה בלא קינוי וסתירה כ"ש בעד א' שלא ראה אותם מנאפת אלא ראה בה דבר מכוער אפילו אגברא לא אסרינן לה אפומיה אפי' מהימן כבי תרי. אמנם אם יש עידי כיעור שראו דבר מכוער כגון הני דפ"ב דיבמות רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר או רוק למעלה מן הכילה וכל כיוצא בהן הא אמר תנא ומפרש בשאלתות דרב אחאי תנא מבעל ואע"פ שר"ת ור"י נחלקו ומפרש תנא מרוכל דהו"ל לגבי דידיה קלא דמקמי נישואין אבל לא מבעל כיון דתלמודא מדמי להו התם לקלא דפסיק ואי מבעל בקלא דלא פסיק דבתר נישואין לא חיישינן כדאיתא בשילהי מסכת גיטין ועוד אין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה אבל לא בראיית דבר מכוער בלא קינוי ומתוך כך סתרו דברי השאלתות ונראה בעיני לקיים דבריהם והא דאמר רב ובעדים ה"פ ובעדים שראו דבר מכוער וא"ת והא אין האשה נאסרת על בעלה אלא ע"י קינוי וסתירה וי"ל כדקאמר פ"ק דכתובות בשמעתא דפתח פתוח מצאתי ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא אלא ה"ק אין האשה נאסרת על בעלה בעד א' אלא בב' עדים וקינוי וסתירה אפי' בעד אחד ופתח פתוח בב' עדים דמי ה"נ נימא אם יש עדים שראו דבר מכוער בב' עידי טומאה דמו כגון שראו רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר או חד מכל הני דהתם. ומה שהקשה ר"ת אי ליכא עידי טומאה א"כ הוי קלא דבתר נישואין ואמרי' בפ' המגרש דלא חיישי' לקלא דבתר נישואין י"ל דהיינו בלא עדים אבל היכא שיש עדים שראו דבר מכוער רגלים לדבר כאילו ראום שנבעלה ואע"ג דלא קטלינן עד שיראו כדרך מנאפים ה"מ לענין דיני נפשות אבל לאוסרה על בעלה אסרינן לה בעידי כיעור כי היכי דאסרי' לה על בעלה בפתח פתוח ואע"ג דלא קטלינן או בעד א' אחר קינוי וסתירה תדע דרב גופיה דאמר הכי ובעדים אמרי' בפ' י' יוחסין שאין אוסרין על היחוד משמע דוקא יחוד דאעידי יחוד אין אוסרין אבל אם יש עדים שראו דבר מכוער אוסרין וליכא למימר ה"ס דאפי' בעדי כיעור אין אוסרים והא דנקט התם יחוד משום רבותא דרישא דמילתא דאמר מלקין על היחוד דמשמע דאיחוד לחודיה מלקין הא ודאי אי הוה אמר רב במילתיה מלקין על היחוד אבל לא אוסרין הוה מצי לדחויי הכי אבל מכיון דהדר נקט במילתיה על היחוד אאין אוסרין אלמא דיחוד דוקא קאמר וממילא רווחא שמעתא דהא דקאמר היכי דמי אי דאיכא עדים שראו דבר מכוער א"כ מיתסרא אבעל וכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל כי אתא חד אפסקיה לקלא מאי הוי האי דקא קרי ליה קלא משום דלא ראום שנבעלה והא דפריך מהא דתניא בד"א שאין לה בנים מן הראשון כו' שפיר פריך דליכא לנימר לוקמא נמי כגון שיש עדים מדבר מכוער והא דקתני סיפא אם באו עידי טומאה היינו עדים שראום שנבעלה די"ל דע"כ רישא מיירי שאין כאן עידי כיעור דאי איכא עדים שראו דבר מכוער אפי' יש לה כמה בנים תצא כמו בעידי טומאה והא דקתני סיפא ואם באו עידי טומאה היינו אפילו לא ראו שנבעלה אלא ראו רק דבר מכוער עידי טומאה קרי ליה ואב"א הני מתנייתא רבי היא הני מתנייתא שראו דבר מכוער רבי היא דאמר אפי' בלא עדים אלא הבעל ראה רוכל יוצא וכו' תצא ואסור לקיימה ופליגי רבנן עליה דאמרי לא מפקינן לה לא מבעל ולא מבועל אלא בעדים שראו דבר מכוער והילכתא כוותיה דרב והלכתא כוותיה דרבי קשיא הילכתא אהלכתא ל"ק הא בקלא דפסיק והא בקלא דלא פסיק כלומר הא דאמר רב ובעדים שראו דבר מכוער דוקא אבל אם הבעל ראה לבדו דבר מכוער לא מפקינן היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק אלא הולך וחזק מאד אז סגי בראיית הבעל לחוד מיהו רב ורבי איירו בכל ענין אלא אנן קי"ל כרב בחדא וכרבי בחדא. ואחרי שכל דברי השאלתות מיושבים מי יחלוק עליהם להקל ועוד שכל דבריהם קבלה וכדאי לסמוך עליהם כמו על התלמוד ואף ר"ת חזר בו שוב והיה חושש להחמיר כדבריהם ואף רמב"ם זצ"ל כתב כדבריהם וז"ל היו שם עדים שעשתה דבר מכוער שהדברים מראים שהיתה שם עבירה וכו' פכ"ד מהלכות אישות עד ועוברת על דת יהודית או שעשתה דבר מכוער שהדברים נראין בלא ראיית עדים אלא ע"פ הבעל אין כופין הבעל להוציא אלא אם רצה לא יוציא ואע"פ שלא הוציא אין לה כתובה שהכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו להוציאה הרי שכתב כדברי השאלתות מיהו אשר כתב כתובה דרבנן נחלקו עליו התוס' דסבירא להו כתובה דאורייתא ואין להאריך כי אין אנו צריכין לזה כאן ובירושלמי מוכיח כדברי השאלתות בירושלמי בגמ' דכתובות פרק המדיר והיוצאת משום שם רע וכו' מה הוא מיסב מן ספרא פרנון דידה פי' מורי רבינו בעיא היא דאיבעיא ליה אי שקלה מכתובתה נדונייתה מה שהיא הכניסה לו ר' זעירא אמר נסבה ר' אילא אמר לא נסבה ר' אילא עבד לה במייתה ר' הילא ר' יוסה ר' בא בר כהן מטי בה משום רבי חנינא ב"ג אחד נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה ואחד נשים שאמרו יוצאות בלא כתובה לא מנה ולא מאתים אלא אפי' כתובתה של אלף דינר מאבדה דתני ר' חייא כן נשים העוברות על הדת מאבדות הכל וכו' עד ראו אותה חוגרת בסינר ורוכל יוצא מתוך ביתה כיעור הדבר תצא וכו' עד מעשה בא' שראו אותו נותן פיו על פיה אתא עובדא קומי ר' ייסא ואמר תפוק בלא עדן וכו' ובנדון זה אילו הין עידי כיעור יראה דכל אפיא בין שהיא אסורה לבעלה דכיון שיש עדים שראו דבר מכוער וילדה כמו כן לסוף י"ב חדש כהא ודאי לא אכשר רבה תוספאה דכיון דאיכא עידי כיעור לא אמרי' אישתהויי אישתהי ואף אם ב' עדים ראו כיעור אפי' בזה אחר זה כמאן דחזו בבת אחת דמי ואע"ג דכיעור דחזא האי לא חזי האי הא קי"ל הלואה אחר הלואה מצטרפי אע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא קמסהיד האי מיהו תרווייהו אמנה קמסהדי ה"נ תרווייהו אדבר מכוער קא מסהדי ותלא וכן משמע מדגרסי' בירושלמי פ"ק דסוטה נתייחדה עמו בפני שנים צריכה גט שני בא' אין צריכה היימנו גט שני באחד בשחרית ובא' בין הערבים זה היה מעשה ושאל ר' אלעזר בן תדאי לחכמים ואמרו אין זה יחוד וכו' עד אמר ייבא כסדא דאין מקבלין מן העדים אא"כ ראו שניהם כא' ר' יהושע בן קרחה אמר אפי' ראו שניהם בזה אחר זה אלמא דר' יהושע בן קרחה כה"ג נמי הויא עדות ומצטרפין וקי"ל כותיה ואי ליכא עידי כיעור אלא אותו האחד שמצא עכו"ם מגפפים אותה אי מהימן עליה כבי תרי חייב להוציאה ואפי' ע"י עדות אביה בלבד שהעיד שבתו זנתה אי מהימן עליה כבי תרי אסור לקיימה כדמשמע בפרק האומר ואין חילוק בין עד קרוב לשאין קרוב וכן משמע מדברי הרמב"ם זצ"ל וז"ל שכתב כן מי שראה אשתו שזנתה או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרוביה שהוא מאמינם וסומך דעתו עליהם שאשתו זנתה בין שהיה האומר איש בין שהיה אשה הואיל וסמך דעתו לדבר זה שהוא אמת ה"ז חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה עכ"ל והכתובה אין לנו כח להפסידה עד שיהו עידי זנות או עידי כיעור שאם באת לגבות כתובתה יכולה היא להכחיש העד הכשר המעיד על דבר מכוער והנה רבות בירושלמי בפ"ק דכתובות דאסורה לו משום ספק סוטה ולא מפסיד לה כתובה ואם הודית לדברי העד המעיד על דבר המכוער ולא נתנה אמתלא לדבריה להיתר אז גם כתובתה הפסידה והתוספת אבל נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג אי איתנהו בעינייהו שקלא להו כדאיתא ס"פ אלמנה בכתובות זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ואי ליתנהו בעינייהו לא משלם לה בעל מידי כללא דמילתא אסור לו לקיימה ורשאי הוא לזרוק לה גט בע"כ ואפי' אי לא ממציא נפשה לזרוק לה גט רשאי לישא אחרת ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה ובנות בוטחות תעלוזנה ויש לשאול את פיה למה כפרה באלול שלא היתה מעוברת ולמה חירפה וגידפה את האומר לה שהיא מעוברת וכיוצא בזה יש לדרוש ולתור כדרישה וכחקירה על כל דבר ודבר ואם לא תתן אמתלא מקובלת ומיושבת בלי נכל ועיקול על כל מה שישאלוה אז הפסידה גם כתובתה לבד מנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל מאי דאיתנהו בעינייהו והיה זה שלום. מאיר ב"ר ברוך שיחיה.

להלכות אישות פ"ט ופי"ט

כו ושאלת על מה שטוען ראובן ליטול כתובת אמו בהא מילתא איתפליגו רבוותא אי נהגי כתובת בנין דכרין בזמן הזה וז"ל של בעל העיטור תשובה לרב חנניה בר יהודה נ"ע היום כמה שנים בטלה כתובת בנין דיכרין מישיבתנו ולמה בטלה לפי שצריך נכסים שיש להן אחריות כראוי במוחזק ובמותר דינר ואם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו מותר דינר אין שומעין להם וצריך חקירת ב"ד ושומת זקנים שלא להוסיף על הדמים ועוד עיקר התקנה כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כלבנו והיום ולואי שיתן לבנו כלבתו וכמה פעמים הוצרך הדבר לנדות כל מי שירבה למתנת בתו וכו' עד והיום כמה שנים שאין ישיבתנו דנה כתובת בנין דכרין ומר רב דוסא אמר לא חזינא רבותי דהוו מקמן דדיינא להו כתובת בנין דיכרין ומשני נפישתא לא דיינא להו בתרתי מתיבתא וכמו דעבדי להו הכא לכתחילה אנן לא דיינינן להו כן אלא דמר רב האי גאון זצ"ל אמר היכי מבטלים רבנן כתובת בנין דיכרין ומר רב שמואל אמר הרבה חכמים אמרו כן שהבר בטלה כתובת בנין דיכרין בזמן הזה ומסתברא טעמייהו ואפי' מ"ד לא בטלו דוקא במקרקעי ולא במטלטלי עכ"ל ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ונראה בעיני דברי רב האי גאון. ושלום מאיר בר ברוך. במקום אחר מצאתי בשם מורי וז"ל כתובת בנין דכרין נוהגת בזמן הזה בין ממקרקעי בין ממטלטלי דהשתא אפילו תקנת ר"ת נהגא היכא שמתה הבת תוך שנתה שמחזירין ליורשיה כל מה שהכניסה כ"ש מה שהוא תקנת חכמי התלמוד ומנהג הקהילות אם מתה תוך שנתים מחזירין ליורשיה ומורי אומר שמחזירין למי שנתן הממון וכן עשה מעשה כשנפטרה גיסתו מרת רחל תוך שנתה ומורי נתן הנדוניא והוצרכו להחזיר לו מה שנתן ולא לאביה ויש נוהגים להחזיר חצי מה שהכניסה כשנפטרה בשנה שנייה וכ"כ בתקנת הקהילות אשר חתום עליה ה"ר דוד ממיגנצבור"ק זצ"ל עיין בסי' ל"ס:

להלכות אישות פי"ח

כז ושאלתם על האלמנה שתפסה כל ממון בעלה למזונותיה ואמרינן בפרק אלמנה אלמנה שתפסה למזונותיה מה שתפסה תפסה ומעשה בכלתו של רבי שבתי כו' הא לכם תשובת ר"י הבחור זצ"ל ומה שכתבת אתי דכיון שתבעה מזונותיה כל מה שתפסה יכולה לעכב אפילו כמה וכמה מההיא דאלמנה מירוש' לפי"ז לא שבקת חיי לכל בריה דנשים שהן גבירות ויש להן בנים קטנים יקחו הכל ולא יתבעו לעולם כתובה ויתפסו הכל בעבור מזונות וכן שאין גבירות אם יש מטלטלין בתוך הבית או כסף וזהב יקחו הכל אלא יש ללמוד פי' דהא מילתא דקאמר התם רבי יוסי בר בון מכיון שהיא עתידה ליפרע בסוף אפילו חוי מה דבידך לא אמר לה אבל אינה עתידה ליפרע בסוף אמרי' לה חוי וא"כ גם בכאן שלקחה הכל ואינה עתידה ליפרע אמרי' חוי ומוציאין מידה כל היותר ממזונות הראויים לי"ב חדשים כי יותר אין ראוי שישאר בידה ממה שראוי למכור בפעם אחת בקרקעות וכהאי שיעורא אמרי' מה שתפסה תפסה ואלף זוז לאו דוקא א"נ דאיירי בעשירה שראוים לכך לי"ב חדש א"נ מה שתפסה

תפסה

תפסה ראוי לומר אפי' ביותר מי"ב וכנגד שתפסה פחות מכדי כתובתה שסופה לישבע לבסוף עדיין על כתובתה אבל אם תפסה יותר על כדי כתובתה שאין סופה לישבע לא והא דאמר אפי' הוי מה שבידך לא אמרי' לה היכא דידעינן בה דלא תפסה כדי כתובתה שעדיין סופה לישבע אבל לא ידעינן כמה וכמה לא ולכאורה אם היתה חוזרת ותובעת מזונות לאחר ימים ואומרת שכבר כלו מזונותיה לא היו מוכרין קרקע היתומים עד שתשבע כמה לקחה עכ"ל. ונשאר לפי דבריו אחרי שהיתומים אומרים שתפסה יותר מכדי כתובתה היה לנו להשביעה אמנם לפי דברי רבי' שמשון אחיו שנחלק עליו אפי' בתפסה יותר אין להשביעה וכן משמע מדברי רמב"ם ז"ל וז"ל אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן כו' עד שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין ואח"כ כתב אפילו תפסה ככר זהב פ"מ דס"ל דתפיסה למזונות מהניא אפילו ביותר מכדי כתובתה דלא מפקינן מינה ופשט הירושלמי דקאמר אלף זוז וגמרא דידן דנקט דסקיא מלאה מעות משמע נמי הכי דאפי' טובא יותר מכדי כתובתה לא וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי שמא יאבדו או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהוא בכלל מזונות וכיון דאפי' תפסה הרבה יותר מכדי כתובתה למזונות דלא מפקי' מינה א"כ למה לנו להשביעה השתא והרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזה נשבעין ואין משלמין אשכחנא נשבעין ונוטלין ידענו אבל בנדון זה שבועה זו למה לא ליטול ולא לפטור עכשיו אמנם אם לאחר זמן הבא לתבוע מזונות ותאמר שכבר כלו המטלטלין שבידה ותרצה ליטול מזונות מקרקעות היתומים או מטלטלין שהניח להן אביהן לא יהבינן לה מידי עד שתשבע שלא עכבה משלהן כלום ולא נתנה ולא בזבזה דבהא מודה רמב"ם שהרי כתב וז"ל אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות יש מי שהורו שפוסקים לה מזונות ואין משביעין אותה ואין ראוי לסמוך על הוראה זו כו' בפי"ח עד וכן ראוי לדון אלמא דכל כה"ג שהיא באה לגבות ולהוציא מזונות מודה דמשביעין אותה ואפילו לדברי הגדולים האומרים דבכל ענין קאמר הכן לא תשבע בתחלה אפילו היכא דאתיא לאפוקי מזוני מיתמי נ"ל דכה"ג בעכבה ממון היתומים יותר מן הראוי להגבותה בב"ד בפעם אחת דהיינו שלשים יום מודו כ"ע דלא יהבינן לה עד שתשבע כי צריך לתת טעם מ"ש למזוני דלא משבעינן לה משום דסופה עתידה לישבע על כתובתה אע"פ שלא תבא שמא לעולם לידי גבוי כתובה ובשאר דוכתי לא אמרינן הכי שהרי אפוטרופא ושותפים והאריסים הנשבעין שלא בטענה אי בעו משבעי אהדדי כל יומא ולא אמרינן ימתין עד לבסוף ואז ישבע על הכל אלא נראה דהיינו טעמא דגבי אשה משום דהי ידעה שהיו עתידים להשביעה על מזונותיה ביומי מיגר אלמנותה שהיא יושבת על כבודו ולא היו רוצים לתת לה מזונות אלא דבר מועט כדי שלשים יום אלא בשבועה הויא לה קטטה מעיקרא בהדי בעלה ואין אדם דר עם נחש בכפיפה וה"ט נמי מפרשי רבנן בר פלוגתייהו דר"א בפרק הכותב דאמר משביעין אותה אפי' על פילכה ועל עיסתה וכי היכי דלרבנן דאית להו ה"ט לענין שלא להשביעה על פילכה ועל עיסתה לפי שאין הדעת סובלתו להשביע על ככה אפ"ה מודו דמשביעין על אפוטרופא היכא דהושיבה חנוני' או אפוטרופא משום דסברא היא טפי להשביעה על זה ואין מקפדת כ"כ אם ישביעוה על אפוטרופא של כל נכסיו ה"נ לר"ש דקי"ל כוותיה דקאמר התם כל זמן שאין תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה ואפי' על האפוטרופא והגונים שנעשית בחיי בעלה איכא למימר דמודה הוא היכא דנתנה אצבע בין שיניה וגרמה לה לעצמה להיות נחשדת שהרי עברה ותפסה יותר מן הראוי לה לגבות ע"י ב"ד דס"ל לר"ש אפילו על אפוטרופא ועל חנונית אם היינו משביעין אותה כל כמה דלא אחשדה במידי ולא עשתה שום דבר שלא כהוגן הויא לה קטטה בהדיה אבל בנדון זה שרגלים לדבר שיש לחושדה היה ראוי להשביעה אפילו השתא דלא תבעה מידי אלא לפי שלא מצינו שבועה כיוצא בזה כדפירש' לעיל כיון דאפילו היתה מודה שתפסה יותר מכדי כתובתה לא היינו מוציאין מידה כיון שתפסה הילכך שבועה זו מה טיבה אבל אם תבא לאחר זמן להוציא יותר למזונותיה לא יתנו לה עד שתשבע כדפי' ומה שהיא מוחה ליתומים מלמכור הקרקע ולא נשבעת יכולה היא לעכב לכתחילה על ידם שלא ימכרו אותו כיון דמשועבד לה למזונותיה מיהו אם מכרו בדיעבד אין מוציאין מן הלקוחות כדאמר בפרק מציאת האשה האחין שמעבדו או מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות אישות בפי"ג

כה נזקקנו לדבר בדין אחד של ארוסה שתבעה לארוס לבא לבית אביה לאסוף ולכנוס והשיב אבי הארוס בהרשאת בנו נדרתי להושיב בני שמה וכן עשיתי לאחר שקידש בני ע"י שלוחו חמיו פסק בשעת שדוכין להלביש בני כראוי ולשכור לו מלמד חשוב וכאשר היה אצלו שנה החזירו אצלי ולא ידעתי מה היה לו ולא פירש בשלום בני ובשלומי ובני נתבטל מלמודו והוצרכתי לפרנסו בדוחק גדול ה' שנים ופללתי רבים לבקשו לתת לבני יציאותיו כאשר נדר וגם אני החתום מעיד שכמה כתבים שלחתי לו לרחם על חתנו כי היה שרוי בעירום ובחוסר כל ולא השגיח להשיב דבר ושוב נודע לנו במכתב שאינו חפץ בדבוקו כ"א בפרידה שלא מצא חן בעיניו שלא היה כרצונו ועתה טוען אבי הבן אני עשיתי את שלי ושלחתי את בני שמה והוא בייש את בני שאפילו הייתי חפץ שהיה חוזר שמה לא היה הולך וגם ירא לגור ביניהם שכמה בני אדם התרו בו שלא לשוב שמה כי שמענו מפי מרעיו שאם יבא שמה יעשו לו היזק בגופו אם לא יגרשנה על כן בני כלל אינו רשאי לבא שם אך אם ישלח ארוסתו לכאן אלינו יכנסנה כמשפט הבנות ועפ"ה הדברים פטרנו את הארוס מלבא שמה ע"פ ראיות ברורות שפסקנו זה הדין כדגרסינן בתוספתא פרק בתרא דכתובות ג' ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן וגליל כד"א שהיה מיהודה ואירס אשה מגליל ואירס אשה בגליל אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל מגליל ואירס אשה ביהודה כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה ובירושלמי גרסינן איפכא והכי איתא התם כד"א שהיה מיהודה ונשא אשה בגליל מגליל ונשא אשה ביהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה ביהודה מגליל ונשא אשה בגליל כופין אותה לצאת אני פלוני מיהודה נשאתי אשה ביהודה כופין אותה לצאת מגליל אין כופין אותה לצאת אני פלוני מגליל נשאתי אשה בגליל כופין אותה לצאת מיהודה אין כופין אותה לצאת ולכאורה סתרן אהדדי תוספתא וירושלמי ויש ליישב וה"פ דתוס' כד"א שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה אין כופין אותה לצאת למלכות אחרת אע"ג שהאשה מגליל כיון שאירסה ביהודה אינו יכול לכופה לצאת משם ולא מצי למימר לה בלאו הכי אין זה מקום לידתיך ומה איכפת ליך אם אדור הנה אם במלכות אחרת דמצי' למימר כבר הורגלתי בכאן ולא אזוז ממקום שקדשתני אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל וכו' אפילו הלך וקדשה בגליל בסתם כופין אותה לצאת ליהודה והא דקתני שע"מ כן נשאה ולא קתני שע"מ כן קידשה כיון דבקידושין איירי י"ל דאשמעינן רבותא דאפילו אם אחרי כן נשאה באחת משאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ביהודה מתי שירצה שע"מ כן נשאה על דעת קידושין הראשונים וכיון שבשעת קידושין ליהודה הוה דר הוה ליה כאילו אתני שתלך אחריו ליהודה וא"כ כשנשאה סתם במקום אחר הוה ליה קדשה על תנאי וכנסה סתם לרב דאמר בפרק המדיר לא בטל התנאי אפילו אם לא יבטלנו לא הוי בעילת זנות ובירושלמי ה"פ כד"א שהיה מיהודה ונשא אשה בגליל פירוש שהלך ונשאה שם דהא כיון שהנישואין היו בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודה לאחר זמן אבל אם היה מיהודה ונשא אשה ביהודה שהיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה בגליל כופין אותה לצאת משם ליהודה כיון דנשאת לו ביהודה. אני פלוני שמיהודה כו' פי' כך היו רגילין לכתוב עדים ולחתום בשעת נישואין לפי שיש מקומות שאין כותבין כתובה וישתכח הדבר באיזה מקום נשאה ואפי' במקום שכותבין כתובה פעמים שתטמין כתובתה ותאמר שנשאת בגליל לפיכך כותבין אין אנא פלוני שמיהודה וכל לישנא שבשטר עד שכותבים בו ונשאתי אשה ביהודה כופין אותה לצאת אחריו ליהודה מגליל אין כופין אותה לצאת פי' אם כתבו אני פלוני מיהודה ונשאתי אשה מגליל אין כופין אותה לצאת מגליל וכן יש לפרש אני פלוני מגליל וכו' כדפרי' והשתא לא סתרן אהדדי תוס' וירושלמי א"כ בנדון זה בין אם מקומו ומקומה הוי כמו יהודה וגליל בין אם הוי כמו יהודה ויהודה אין כופין אותו אלא אותה כיון דלא נשאה שם במקומה כדפרי' ואפילו הלך ואירסה במקומה כ"ש האי שלא אירסה שם אלא ע"י שליח ואע"ג דלבסוף הלך שם היתה שעתא לאו שעת קידושין ולאו שעת נישואין היה ואע"ג דבשעת הקידושין פסק האב לשלחו שם הרי שלחו והחזירו בבושת אל אביו ואזלינן

בתר אומדנא דמוכח וכן דעת רוב העולם שכל מי שהיה שולח בנו אצל חמיו אדעתא שיהא שם בכבוד ולא בבזוי ושיקיים לו חמיו תנאו והרי לא קיים ואדעתא דהכי לא פסק כדאמר פרק נערה כתב לה פירות וכסות וכלים שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו ופר"ת בכנסה וטעמא משום דמשמע דלא עלתה על דעתו אלא שתכנס בהן ופסק ר"ת ור"ת הלכה כת"ק ה"נ דלא פסק אלא ע"מ שיהנה בנו והיכא מיתהדר ליה התם והא לא מיתהדר ליה כדאמר פ"ב דקידושין כהוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל סליק ולא מיתהדר ליה וכו' אלמא כל דסליק אדעתא דמיתהדר ליה והא לא איתהדר ליה מיהו גם מהאי טעמא לא הוינו כופין אותו לילך אחריה דכיון שהארוס עצמו לא פסק אלא האב פסק שלא במעמדו איכא למימר דלא שמע מה שפסק אביו ואפי' אם הודה לו אח"כ ונתרצה וא"ל הבן מתרצה במעשה אביו משום כבוד אב דאדרבה איפכא משמע בפ"ב דקידושין דאיכא למ"ד שמא נתרצה הבן לא אמרינן שמא נתרצה האב אמרינן וטעמא פר"ש משום דאב בקידושי בתו בכל דהו ניחא ליה דטב למיתב טן דו אבל הבן אינו מתרצה דגברא דייק ונסיב ושריא בלא גט מהאי טעמא כ"ש דלא נימא איפכא לכופו להוציא מהאי טעמא דבן מתרצה במעשה אביו דאי כפינן ליה הוה גט מעושה ועוד דאמר בירושלמי אההיא דהפוסק מעות לחתנו כו' תשב עד שתלבין ראשה שפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפי' רבנן מודו והיינו כגמרא דילן אילימא לאב איפכא מיבעי ליה [illegible] דפסק במעמדה הוה ליה כאילו היא בעצמה התנית אלמא דבתו לא חשבינן קבלת התנאי עליה אא"כ התנה במעמדה א"כ ה"נ י"ל בבנו וק"ל ואע"ג דקדשה לבסוף והרי נתרצה במעשה אביו במאי דחזינן דנתרצה נתרצה ובשאר תנאים דילמא לא נתרצה לתקוני מדרתיה ולא לעוותי ואע"ג דהלך שם לבסוף היינו שעתא לאו שעת פיסוק הואי ועוד מה בכך אם הלך שם שמא לנסות עצה אם ימצא חן וקורת רוח בחמיו ובארוסתו ולא מצא רחש כנפא וחובילא ולא אמי וכי בשביל שהלך שם בין קידושין לנישואין איבד זכותו ומה שפסק אביו בדבר התלוי בו יש ממש הגון כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכו' והן הן דברים הנקנין באמירה אבל מה שתלוי בבנו אין פוסק שלו מעלה ולא מוריד כמו על אחר ובמאי נתרצה הבן לא אמרי' כדפרי' ואפילו שמא נתרצה האב לא אמרינן כמ"ש כל הגאונים כרבינא ודלא כרב ושמואל כ"ש דשמא נתרצה הבן לא אמרינן ולא דמי להא דאמר פרק הכותב קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימא שע"מ כן קיימה דאדרבה משם יש ראיה דהא מסיק בגמ' כ"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת לית לה אע"ג דלכל מילי תנאי כתובה ככתובה דמי להא מילתא לא הוי ככתובה דלאו כל כמיניה דאביו לפסוק עליו אא"כ נתרצה והא דמנה מאתים יש לה משום דאפי' לא כתב לה מעולם חייב לה דאסור להשהותה בלא כתובה ואדרבה תמה ר"י מאי איריא משום דכתב אפי' לא כתב לה נמי ותירץ דרבותא נקט לא מבעיא לא כתב דאית לה אלא אפילו היכא דכתב לה בקטנותה סד"א דמגרע טפי קמ"ל דאע"ג דאביו כתב לה כתובה ותוספת מנה יש לה ומנה אין לה ה"נ אע"ג דפסק אב לקדשה שילך שם במאי דנתרצה בקידושין נתרצה ולא במילתא אחריתי ולא דמי כלל להא דאמר פרק בתרא דכתובות הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל אדמון אומר יש לה לומר כנוס או פטור הכא הרי חפץ לכנוס כשתבא למקומו וכיון שאירסה ולא נשאה שם יש לה לבא אחריו ואע"ג שפר"ת בספר הישר דכל ההיא מילתא דג' ארצות לנישואין לענין כפיית האיש איירי שאם נשאה באחת מארצות הללו והוא מקום דירתו אין כופין אותו לצאת משם וכ"ש אם נשאה באחת מן הארצות מקום מולדתה ודירתה שיפה כח האשה יותר ואין יכול להוציאה משם ומפרש ההיא דכתובות ג' ארצות לנישואין וכו' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאה ביהודה שהוא מקומו אין מוציאין האיש ממקומו לילך אחריה לגליל דכיון דיהודה וגליל הן ב' מלכיות ואין עיירות מצויות מזו לזו ואין יכול לידע מנהג אנשי מולדתה אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה אבל אם נשאה בגליל כופין אותו לצאת וגרסי' אותו שע"מ כן נשאה ואם האיש והאשה ממקום אחד מיהודה אע"פ שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפי' מעיר לכרך ואם היא מעיר והוא מכרך או לכפך ושניהם מיהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון דב' המקומות אין שוין והוא נשאה בעירו וכ"ש אם מקומותיהן שוין כרכים או עיירות כופין האיש לעזוב מקומו אע"ג שבמקומה נשאה שנאמר והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ועוד עולה עמו ודרכו לחזור אחר אבדתו ועוד דאיש יכול לילך לראות אוהביו כשירצה משא"כ באשה כל כבודה בת מלך פנימה והכיא דירושלמי מפרש ר"ת מהכי' כשהיה מיהודה ונשא אשה בגליל אין כופין אותו לילך אחריה לגליל או מגליל ונשא אשה ביהודה אין כופין אותו לילך אחריה ליהודה אבל מיהודה ונשא אשה ביהודה מגליל ונשא אשה בגליל כופין אותו לצאת אני פלוני שמיהודה נשאתי אשה מיהודה כופין אותו לצאת מגליל אין כופין אותו לצאת וע"כ פר"ת דמיירי בכפיית האיש ורש"י פי' דבכפיית האשה מיירי וכן שאר כל הגאונים ושוב מצאתי בספר רמב"ם כדברי שפי' לעיל וז"ל וערי ישראל לנישואין ג' ארצות הן כו' בפ"ג י"ג מהלכות אישות עד אבל מוציאה ממדינה למדינה מכפר לכפר באותה הארץ עכ"ל ואחרי שרוב הגאונים פי' כך דבכפיית האשה מיירי מי יעבור על דבריהם לכופו להוציא ודאי היכא דהבעל היה בא לכוף את האשה לא היינו כופין אותה הואיל ונפק מפומיה דר"ת דמספיקא עבדינן לחומרא וכבר נעשה שלחו ממירלבור"ק לצרפת אצל מה"ר שמואל ב"ר שלמה זצ"ל שהבעל היה חפץ לכוף אשתו לילך אחריו ומורי היה הולך באותה שעה ולא היה יכול לכתוב והראה לי תשובת ר"ת וצוני להעתיקה להם וחתם עליה דכיון דהוי פלוגתא דרבוואתא עבדינן הכא לחומרא והכא לחומרא ודקדקתי בירושלמי ונראה דיפה כח הבעל מכח האשה דגרסינן התם הוא רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופין כו' אלמא דיפה כח הבעל מכח האשה ודלא כר"ת והא דבגמרא דידן בפרק בתרא דכתובות תנן דכופין אותה לעלות כמו שכופין אותו לעלות י"ל דהיא מיירי בזמן שבית המקדש קיים דאז היה מצוה טפי לדור בירושלים מבארץ ישראל והיא דתוספתא מיירי בזמן הזה. ועוד הוכחתי לעיל דאפילו פסק הבחור בעצמו לבא שמה אחרי בגם חמיו פסק לו כמה ענינים נראה שבטל לגמרי גם מה שפסק החתן לבא שמה ואין כופין אותו ואפילו אדמון מודה הכא לרבנן שתצא ממקומה ללכת אחריו או תשב עד שילבין ראשה דע"כ לא פליג אדמון אלא היכא דאיהו חפץ לכנוס כלל כדמשמע לישנא דת"ק תשב עד שילבין ראשה וכן מוכח מדברי אדמון עצמו מדקאמר מה אני יכולה לעשות כלומר וכי יש לי לישב עגונה אבל הכא תלך אחריו ולא תתעגן ואפילו אם תימצא לומר דאדמון נמי פליג בהא וכי תימא א"כ לישמעינן רבותא טפי דאפילו כה"ג דלא בעי לעגנה לגמרי כופין אותו כמו בנדון זה יש לומר דמשום רבותא דרבנן נקט דאפי' כי בעי לעגנה לגמרי הדין עמו מ"מ כיון שהוכחתי דפלוגתייהו איירי כגון שבא לעגנה לגמרי ואינו חפץ לכונסה כלל כמו דמשמע לישנא דמתניתין כדפרי' נהי דאדמון פליג ביה בכיוצא בו כגון בנדון שלפנינו הא אמרינן בגמרא דהלכה כמותו ולא בכיוצא בו ופר"ת דאפי' בדין הדומה לו אין הלכה כמותו אלא במאי דאיירי בהני מתניתין ותו לא הכי דלא לוסיף עלה כי ההיא דפרק כל הנשבעין דאין אדם מורים שבועה לבניו דמסיק עלה נמי הכי דלא לוסיף עלה וטעמא רבה איכא דדוקא היכא דבעי לעגנה מסתברא טעמא דאדמון אבל הכא מאי חזית דדמא דידה סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי ועוד דרגלים לדבר שכל הימים שהיה שם היה מתגולל והולך תדחה היא מפניו דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא ויש מרבותינו שכתבו שיש לכופו לילך אחריה אפי' ממדינה למדינה או לגרש משום דכל כבודה בת מלך פנימה ולא ידענא מאי הוא הלא גם בימי חכמי התלמוד היו יותר צנועות וכבודות מעתה ואפ"ה אמרינן דכופין אותה לצאת היכא דהיה מיהודה ואירס אשה בגליל וכל שכן אי חשיבי מקומו ומקומה כיהודה ויהודה דכופין אותה ועוד כתבו דבושת אשה מרובה משל איש ולהכי כייפינן ליה ולא לה לביישה שתלך אחריו למקום רחוק גם זה פליאה בעיני הוא הלא גם בימי חכמי התלמוד היה שייכא הא מילתא ואפ"ה לא אשגחו ואמרו כופין לה כדפרשי' גם מ"ש עולה עמו ואינה יורדת הלא חמיו פסק לו לגדוליא ממון גדול ובאותו ממון יאכילנה וישקנה וילבישנה כחשובות שבמשפחתה ועוד אם יספיק לה דברים השוין בבנות משפחתה אע"ג דלא יספיק לה כמו שהיתה בבית אביה צריכה לקבל כדאמרי' בפרק המדיר במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים וכו' עד לא צריכה דהוה רגילא בהו בי נשא וקא מגלגלא בהדיה דאמרת ליה עד האידנא דלא אדרתן כו' ופר"ח זצ"ל דאע"ג דאינה יורדת עמו ה"מ בדבר שבנות המשפחה שוות אבל בהנך דברים קטנים דרגילא בהו בי נשא לפי שהוא עשיר אבל בני משפחה שאין להם עושר אלא כמה שיש לבעלה אין

תילות באותן דברים קטנים הילכך יש לה להתגולל עמו כי הויא בהדיה וכשאינה עמו יש להתנהג בה באלמנה כמו שהיתה בבית אביה ועוד חוזרני לפרש התוספתא והירוש' בע"א וה"פ דתוספתא בד"א שהיה ביהודה ואירס ביהודה לא מיבעיא נשאה כמוכח ביהודה שאין כופין אותו לצאת משם אלא אפי' נשאה במקום אחר ושוב חזרה ליהודה אין מוציאין אותו משום דבתר אירוסין אזלינן ואיכא למימר דהנישואין הוו על דעת האירוסין אבל היה מיהודה ואירס בגליל פי' שקידש ע"י שליח שאלת שם לקדשה לא מיבעיא אם נשאה ביהודה או בעבר הירדן ושוב חזרה לגליל שכופין אותה לצאת ליהודה אם הוא חפץ לדור ביהודה שהוא מקום האירוסין וע"מ כן נשאה סתם שתחזור למקום האירוסין כשירצה אלא אפי' נשאה בגליל כופין אותה לצאת ליהודה כשירצה כיון דבשעה שאירסה היה ביהודה ולא הלך הוא בעצמו שם כדי לקדשה ומסתמא אדעתא דהכי קידשה שתלך אחריו למקומו כי טפילה לו ונגררת אחריו ולא הוא נגרר אחריה והכיא דירושלמי יש לפרש מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה בגליל פי' הלך לשם וקדשה ונשאה ואפי' קדשה סתם לחוד אע"ג דלא נשאה עדיין אין כופין אותה לצאת והא דנקט נשאה לאשמועינן דמיירי כגון שהוא בעצמו הלך שם דומיא דנישואין דאי אפשר לעשות ע"י שליח ובתוס' דקתני אירס משום דאיירי שאלת אגלה שליה וקדשה סוף דבר אין לכוף אותו לילך אחריה ואפילו לפי תשובת ר"ת יכול להיות דאין כופין כיון שלא קידשה אלא ע"י שליח דילמא כה"ג השיב כמו היה ביהודה ואירס ביהודה דאין כופין כדאיתא התם וכ"ש לדברי שאר הגדולים שמפרשין הכיא דבתוספתא בכפיית האשה דאין כופין אותה מטעמא דפירשתי לעיל מה ענין תבע לחלוץ אין נזקקין לו שהביאו לכאן אין הוזרין הגל גדול למיכפייה דפרק הכותב דהתם המסרב אינו חפץ לא לחלוץ ולא לייבם אבל הכא הרי חפץ לכנוס כנקומו וכיון דאין לו לצאת אחריה כדפרי' א"כ למה יכפוהו שלא כדת אפילו אם היתה באה מחמת טענה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה האמר אנא קאימנא ומזומן לכנוס כלום חלקו חכמים בין עניים לעשירים. ושלום מאיר ברבי ברוך שיחיה:

להלכות יבום פ"א לשון רש"י

כט יבמה שנפלה לפני יבם מומר צריכה חליצה דאין לנו חילוק להתיר בין שקידשה הבעל ואח"כ נעשה מומר בין נעשה מומר לפני קידושיה שהמומר הרי הוא כישראל לכל דבריו שנאמר חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא ואין לנו לחלקו מדת ישראל אלא שאינו נאמן באיסורין הואיל ונחשד עליהן ויינו יין נסך הואיל וחשוד לע"ז אבל קידושיו קידושין וגיטו גט וחליצתו חליצה כללו של דבר הרי הוא כישראל חשוד והתשובה הנמצאת בתשובת הגאונים שאם נעשה מומר בשעה שקידשה אינה צריכה חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה אין לסמוך על זה ודבריהם סותרים זה את זה שאם זיקתו זיקה וחליצתו חליצה לאחר שנעשה מומר מה לי קידשה קודם לכן מה לי קידשה אחרי כן הרי הוא מוחזק כישראל להיות חליצתו חליצה ע"כ אין לה תקנה בלא חליצה וצור ישראל יאיר עינינו במאור תורתו שלמה ב"ר יצחק ע"כ תשובת רש"י. ומורי רבינו מאיר הביא ראיה לדברי הגאונים דהיכא דליכא יבם אחר אלא המומר פטורה מן החליצה מדפריך ס"פ הגוזל קמא אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה מעיקרא ומשני ניחא לה דטב למיתב טן דו וכו' א"כ לגבי מומר דליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה להתיבם לו כי יעבירנה על דעתה אדעתא דהכי לא קידשה נפשה מעיקרא היכא דמומר היה בשעה שנתקדשה לאחיו דאסקה אדעתא והו"ל כאילו התנתה ע"מ שלא תתייבם לו עכ"ל מורי רבינו בחידושיו פרק הגוזל קמא:

להלכות גירושין פ"ח ופ"ט.

ל תשובת מורי רבינו למה"ר אשר ממגדל אינ"ז שהיי"ס וקבעה מורי רבינו בחידושיו בכתב ידו. נפתח ברבוואתא ונתבסם אני ואתה על ראובן שנתן גט לאשתו על תנאי מהיום אם ימות מחולי זה ועמד בינתים והלך בב"ה ולשוק בלא משענת גם עשה לוויה לאמו חוץ לעיר עד לבאר וכו' אלא שחלש היה ולאחר נתינת הגט כ"ח ימים נפל למשכב ומת ובאותן כ"ח ימים פעם הלך פעם שכב ועוד כתבת שנתקרע הגט מיד אחר הנתינה. בעניותנו נראה שאין ממש באותו הגט והינו מתיר ואינו מועיל מכמה טעמים חדא שלפי ר"ת ור"י שמפרש דכל האומר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי כאומר מעת שאני בעולם ואין דעתו שיחול הגט מיד משעת נתינה אלא שעה אחת קודם מיתתו כדי שלא יהא גט לאחר מיתה והרי נתקרע הגט קודם לכן וכשהגיעה שעה קודם למיתתו במאי מיגרשא הלא הגט נתקרע כבר ובכל גיטי שכ"מ אני רגיל להזהיר שלא יקרעוהו ושלא יטשטשוהו עד לאחר מיתה מהאי טעמא כי דברי ר"ת נראין וכן משמע בתוס' וכבר שלחו אלי מעכו על מעשה כעין זה ואסרתי להם ואם נשאת בגט זה בניה ממזרים מדרבנן ונהי דלא הוו ממזרים מדאורייתא לרבנן דרבי עקיבא ממזרים מדרבנן מיהו ואין להאריך ועוד אומר אני דלדברי רבינו תם ור"י אפילו לא נתקרע הגט אם הגט מונח ברשות אחרים באותה שעה הסמוכה למיתת הבעל אינה מגורשת דבעינן שיהא מונח בחצרה בההיא שעתא דקא חייל גיטא ולא מיבעיא אי מונח ברשות אחרים דאינה מגורשת אלא אפי' מונח באגם לא אע"ג דמשמע פרק הכותב דהי מונח באגם מגורשת היכא דאמר ה"ז גיטיך ולא תתגרשי בו אלא מעכשיו ולאחר שלשים יום שאני התם דמעכשיו ממש מתחילין הגירושין לאחר שלשים יום ומהניא משיכה דהשתא לאחר שלשים יום ובלבד שיהא הגט מונח או במקום הראוי לקנות במשיכה אבל הכא במעכשיו אם מתי אין דעתו שיחול מעכשיו ממש לפר"ת ור"י אלא שעה אחת קודם מיתתו ולא חייל השתא כלל הילכך בעינן דליהוי בחצרה בההיא שעתא לכולהו תנאי דהתם בין לר' יהודה בין לרבי יוסי דברייתא בין לחכמים דברייתא לבד מר"מ דברייתא דאמר בעילתה תלויה בימים שבינתיים פי' מיתלא תליא אי מיית מאותו חולי מגורשת מעכשיו ואם לא מת אינה מגורשת כלל. ואגב גררא אני כותב כי קאמר התם מאי איכא בין ר"מ בין ר' יוסי וקאמר אשם תלוי איכא בינייהו אמאי לא קאמר איכא בינייהו היכא דנתקרע הגט אחר הנתינה מיד וליתא באותה שעה הסמוכה למיתת הבעל א"כ [illegible] ואינו מונח ברשותה אלא ברשות אחרים ומת לבסוף מחולי זה לר"מ מגורשת ודאי והינה תולעת י"ל דברייתא קתני ימים שבינתים ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר ספק והאה מיבעיא ליה מאי בינייהו ומאי נ"מ בימים שבינתים אי בעילתה תלויה או ספק ע"כ הרי הוכחתי דלר"ת והתוס' אינו גט אבל לרש"י דמפרש באומר מעת שאני בעולם בכים אבל האומר מהיום אם מתי מחולי זה מגורשת מיד ובלבד שימות מאותו חולי שיתקיים התנאי מגורשת אפי' נתקרע הגט או שאבד מיד אחר הנתינה אמנם מטעמא אחרינא י"ל דאף לרש"י אינו גט דאמרי' פרק מי שאחזו אמר רב הונא גיטו כמתנתו וכו' ופר"ם וז"ל לא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מיית אלא אפי' לא אמר אם מתי אלא יהב לה גט סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתא דמיית יהב לה והא לא מית עכ"ל פי' אם עמד חוזר לא שחוזר בו בהדיא אלא ממילא בטל הגט כיון דעמד דומיא דמתנתו ואע"ג דאמרינן התם רבה ורבא לא סבירא להו דרב הונא ה"מ בשכ"מ דיהב גיטא סתמא ולא אמר אם מתי אבל היכא דאמר אם מתי מודו ל' רב הונא דאם עמד והלך בלא משענת ובלא מקל דבטל הגט מאליו וכן פר"ם וז"ל לא סבירא להו הא דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטך לאחר מיתה ולא ידעי כיון דלא פריש מידי להכי יהבה ניהלה שיהא גט מעכשיו וע"מ שימות עכ"ל הרי מוכיח מתוך פר"ם דבמהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בלא משענת לכ"ע בטל הגט דכיון דהולך בלא מקל ודאי לא מת מחולי הראשון אע"פ שחלש היה עדיין ולא חזר לבריאותו כמו מתחילה וג' חילוקים איכא לפר"ם במהיום אם מתי מחולי זה אם עמד בינתים והלך בשוק בלא משענת אע"פ שעדיין חלש היה ושוב מת הגט בטל ואם לא הלך כלל אע"פ שניתק מחולי לחולי אחר ומת הרי זה גט דודאי גם חולי הראשון מעורב בו ולא נתרפא ממנו הלך על משענתו ושוב מת אומדים אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט וכו' ובנדון זה אפילו לא הלך אלא במשענת בה אומדנא בעי שיאמדוהו רופאים בקיאים ויאמרו שמחמת חולי הראשון מת ומי אמד אתו ועוד מי בקי בזמן הזה בהסיא אומדנא שנסמוך עליו להתיר יבמה לשוק ואפי' לפר"ת דפי' דרבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא והילכתא כוותייהו במהיום אם מתי דאם עמד והלך בשוק בלא משענת אין הגט בטל מיהו אומדנא בעי ע"פ בקיאין שיאמרו מחולי הראשון מת כדקתני מתני' וכבר פירש' דאאומדנא בזמן הזה לא סמכינן להקל דשמא לא נגמר יפה מבמה דברים שמחזירין את החולה לחליו ולא מחמת חולי הראשון מת ואשר כתב מורי רבינו וז"ל נהי דלית הלכתא כרב הונא בהא דקאמר שהגט בטל אפילו לא התנה אם מתי מחולי זה מ"מ בהא הלכה כמותו שיכול לחזור בו ולבטל הגט בעודו חולה קודם שימות כמו מתנת שכ"מ דקי"ל דייתיקי מבטלת דייתיקי עכ"ל זו מניין לך אם הלכה נקבל ואם לדין שאתה דן כך מעצמך יש תשובה דהא אמר בפרק מי שמת כל שאם עמד חוזר במתנתו פי' כל שאם עמד בטל ממילא חוזר במתנתו ואף בעודו שכ"מ אלמא דטפי הוי פשוט דאם עמד בטל ממילא ממאי דמצי לבטל בדיבורו בעודו שכ"מ וכיון דקי"ל כרבה ורבא דאם עומד אינו בטל כ"ש דלא מצי לבטל בדיבורו בעודו שכ"מ ואדרבה אפי' לרב הונא כ"ל היכא דלא הלך כלל או הלך על משענתו ואמדוהו שמת מחולי הראשון אינו יכול לבטלו אפי' בטלו בהדיא שהרי כבר נתנו לה ואמר מהיום אם מתי מחולי זה והרי נתקיים התנאי שמת מאותו חולי בלא עמידה דהלך על משענתו לא מיקריא עמידה דנשלמא עמד והלך בלא משענה אפילו מת לבסוף לא מיהדר מיהא מאותו חולי אבל לא הלך או הלך על משענהו ומת חשיב בעיני מיתה מאותו חולי דכיון דאף לפי סברת הש"מ נתקיים תנאו שמת מאותו חולי והוא כבר נתנו לה ואמר אם מתי אינו יכול לבטלו לפרש"י דמפרש דכל מהיום אם מתי חייל לאלתר אפי' נתקרע הגט וה"נ לא יכול לבטלו כמו ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז דמגורשת אע"פ שנתקרע הגט קודם שנתנה המאתים זוז לדידן דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כ"ש היכא דאמר בהדיא מהיום או מעכשיו לפר"ש דס"ל לאלתר חייל דאינו יכול לבטלו אבל לפר"ת דפי' מהיום אם מתי לא חייל אלא שעה אחת קודם למיתתו אז בטלו בהדיא מבוטל. טופסי גיטין אין בידי ולא ספרי פסקים בארץ הנגב ושבתי כל אלה הדברים כאשר הראוני מן השמים ואם ימצא שהתוס' וספרי הפוסקים חולקים עלי בשום דבר דעתי מבוטלת להם כי מה לעני יודע שיושב חושך לצלמות ולא סדרים זה ג' שנים ומהלה שעני השכח מכל טובה אבקשה המדרשה הנקרא בשכבר מאיר ב"ר ברוך זלה"ה:

להלכות אישות ס"פ י"ב ופ' י"ז ופ' כ"ב

לא תשובת רבי לה"ר מנחם ב"ר נטרונאי ז"ל ולענין שאילתא דשאילנא קדמיכון אם יכול לכופה שתרצה לו למכור הקרקע אחרי שאין לו במה לזונה ולפרנסה נראה ודאי דאינו יכול לכופה ואם יאמר שאין לו כלום לתת לה מזונות ימכרו ב"ד הקרקע בעד מזונותיה דוקא ולא יתנו לו מן הדמים כלום רק לה למזונות ולפרנסה ויתנו לה כדין משרה אשתו ע"י שליש כדמפרש בפרק אע"פ וכאשר יאכלו כל דמי הקרקע למזונותיה יכפוהו לפרנסה ולזונה ביגיעו אף אם אין לו כמו שלמדנו מספר כתובה ואנא אפלח ואוקיר ואזון וכו' אע"פ שיש דוחין ראיה זו כמו שמפורש בתוס' בפרק אע"פ מ"מ כך ראיתי רבותינו נוהגים בצרפת כפסק רבינו אליהו ז"ל ואם הוא מורד מתשמיש מוסיף על כתובתה כמפורש בפרק אע"פ וכל מה שימכרו מן הקרקע למזונותיה לא תחזור וגביא לכתובתה מן הלקוחות שיקנו את זה הקרקע אם תתאלמן או תתגרש שהרי כבר גבאתו למזונותיה מידי דהוה אראובן שחייב לשמעון ב' מיני חובות בב' שטרות בין שזמנן שוה בין שזמן הא' קודם לחבירו ואית ליה לראובן קטינא דארעא באחד מחובותיו אילו אזל שמעון וזבניה לההיא קטינא דארעא ללוי בזוזי אי הדרא שמעון עלה זימנא אחריתי למיגבייה מלוי בחובו שחייב לו ראובן הא כבר גבייה בחובו ה"נ יש לה ב' חובות על בעלה מזונות וכתובה מה שתגבה למזונות ותמכור לא תחזור ותגבה מלקוחות לכתובתה. ושלום מאיר ב"ר ברוך שיחיה:

להלכות יבום וחליצה פ"ב ופ"ט:

לב בפרק החולץ גרסי' תנן התם מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה מצות חליצה קודמת אמר רב ואין כופין פי' בקונ' כי ניחא להרווייהו אין כופין לחלוץ משום מצוה אבל אם לא תרצה ליבם מחמת שתתן אמתלא לדבריה מטעינן ליה וחלץ ואם אין יכולים להטעותו כופין אותו לחלוץ כדאמר רב ששת לעיל יבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין הוכחין אותה ולאו דוקא מוכה שחין אלא בכל אמתלא שתתן לדבריה כדתנן בהמדיר גבי בורסי שמת ולו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל וקי"ל באף ע"פ כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם מכל הני טעמי כפינן ליה וחליץ עכ"ל ונראה דבשאר אמתלא אע"פ שמטעים אין כופין דלא דמי למוכה שחין ובורסקי שהן מאוסים שכופין אותן להוציא אשה מתחת בעלה דא"כ למה היו טורחין להטעותן לקמן בפרק מצות חליצה יכפוהו לחלוץ ומאגרת מרד אין ראיה דא"כ בלא אמתלא נמי והתם טעמא משום דמצות חליצה קודמת כדמסיק ועוד דקאמרי התם ר"י תבעה ליבם אין נזקקין לו בשתא לחלוץ כופין ליבם דאין נזקקין מיבעיא ועוד מדקא"ל לרב בדידך תלא רחמנא משמע אפילו בזמן הזה דמצות חליצה קודמת ור"ת מפרש דרב קאי אבראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה וגרים הכי מצות יבום קודמת למצות חליצה אמר רב אין כופין וכי אתו לקמיה דרב באותן שהיו מתכוונים לשם מצוה איירי ורב יהודה נמי דאתקין אי נבית ליבמה מכתמא איירי באותן שהיו באין לפניו לחלוץ שרואה אם היו מיבמין היו עושים ודאי לשם מצוה שהרי לא היו מתכוונים לשם נוי ולשם אישות שלא היו חוששין ליבם אלא לחלוץ אבל אחריני אין מניחין ליבם אלא אדרבה כופין לחלוץ ור"ת דהילכתא כסתם משנה דפ"ק דיבמות עכ"ל התוס' ועיין בהג"ה בפ"א מהלכות יבום:

להלכות אישות פכ"ה

לג רבינו שמחה ב"ר שמואל השיב למעשה על א' שנולדו בו מומין שכופין אותו להוציא והוכיח מן הירושלמי וז"ל גרסינן בירושלמי רב יהודה בשם רב כיני מתניתין בשהיו אבל נולדו כופין ואע"ג דרב יהודה תני בגמרא דידן נולדו הא דידיה הא דרביה דרב סבר בהא פליגי אבל נולדו אפי' רבנן מודו דכופין ר' בון בשם ר"י הלכה כרשב"ג אתא עובדא קומי ר"י בכופת וכפפו להוציא כופת הוא מום שאין כדמשמע בבכורות ואפ"ה סמכו אדר"י וכפפו להוציא ואתיא דרבנן בשהיו בו ואתיא דרשב"ג בשנולדו פי' כיון דמספקא בפי' דמתני' אי בנולדו אי בהיו בו בשהיו בו עבדינן כרבנן אבל בנולדו עבדינן כרשב"ג דבכל היכא דאיכא פלוגתא דגמרא דידן ועובדא דירושלמי סמכינן אירוש' וכ"ש בנדון זה שלא נוכל לברר בגמרא דידן דאיכא פלוגתא בנולדו ופסק ר"י כרשב"ג דכופין ואפילו לרב יהודה דאמר בנולדו פליגי דילמא ס"ל דהלכה כרשב"ג הרי אין מחלוקת ברורה שנאמר בפי' בנולדו שאין כופין וכיון שאין מחלוקת ברורה סמכינן אירוש' דעבדי עובדא בנולדו וכפו הילכך נראה בעיני זה שמסתמא כופין אותו להוציא עכ"ל:

להלכות גירושין פי"ד ופכ"ד ופכ"ה

לד ואשר שאלת במקודשת ודאי דהלכה והדרה בה אי היי אם יש כח ביד ב"ד לדחוק את האדם שיגרש או תשב עד שילבין ראשה לא פירשת אמאי הדרה בה אם הוא מאותן שכופין הרי שנינו אלו שכופין להוציא מוכה שחין וכו' או אומרת השמים ביני לבינך או ישען על ביתו ובאה מחמת טענה דבעיא חוטרא לידה ומרא לקבורה או אמרה מאיס עלי או אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה מכל אלה לא פירשת לי בכתבך ומשמע שבלא כל אלה הדרה בה אם כך הוא ודאי אין כופין אותו דהא לא שייכא שמעתא דמורדת והכיא דפרק בתרא דבקטנה כופין הבעל ליתן גט ובפוסק מעות לחתנו שיכולה לומר או כנוס או פטור היינו משום דהיא בעיא לאינסובי והוא מעכב לאינסובה משום הנדוניא אבל היכא דלא בעיא לאינסובי ליה פשיטא דאין כופין מיהו נראה בעיני הואיל ואיכא השתא תקנת ר"ג ז"ל שאינו יכול לישא אחרת והוא לא קיים פריה ורביה נראה בעיני שכופין אותו להוציא כדי שיוכל לישא אחרת ולקיים פריה ורביה כההיא דסוף הבא על יבמתו הוא אומר הפילה פעמים והיא אומרת ג' אמר רבי יצחק עובדא הוה וכו' פי' הוא אומר הפילה תרי זימני ולא אוליד היה מהימנא וכופין אותו ופר"ם ז"ל לא שהיא תובעת גירושין אלא שעלינו לכופו לקיים פריה ורביה אלמא היכא שעכבוהו פריה ורביה

אביה כפיה ליה פ"ל שאומר שאינו יכול ליטא אחרת בעבור תקנת ר"ג כפינן ליה לגרשה בגט וכן נ"ל שדין תורה אך שקשה הדבר שאח"כ עשינו תקנה לפרוזות ולכופה להכנס לו אינה תקנה טובה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה הילכך יעשו ב"ד כפי ראות עיניהם . יצחק ב"ר משה נב"ם :

לתגה"ה שבהלכות אישות ר"פ כ"ב

לה תניא בפרק נערה כתב לה פירות כסות וכלים שיבאו עמה מבית בעלה וכו'. כתב בעל העיטור וז"ל וכתב זקני היכא שנשאת ומתה בלא בנים שהאב זוכה בכל מה שנתן לחתן אלא מה שבולית בוליא ומה שהוא כעין גובה הימנו ומסתמא דמנהגא הוי למיכתב בכתובה כדגרסינן בירושלמי אילין דכתבי אי מתה בלא בנים מהדרא פורנא לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים ומשום דלא מקדמי פורענותא לנפשייהו אמרו אע"פ דלא כתב כמאן דכתב דמי וזה המנהג פשוט בינינו דקי"ל בכתובה הכל כמנהג המדינה עכ"ל וזו תשובת רבי בשנה ראשונה לית דין ולית דיין ומורה ומוריין שיחלוק בזה אפילו אם בא הממון ליד הבעל שיש לו להחזיר הכל לאב מתקנת ר"ת וסמך מן המקרא ותם לריק וגו' והקהילות הוסיפו בתקנתם אף בשנה שנייה והויא לא ברירא לן כולי האי ובלא תקנה נדון זה נראה דין תורה דכיון דלא בא ליד הבעל אלא ביד נאמן היה שנה ראשונה ע"מ שיתן לו מה שפסק לאחר שנה ומתה תוך שנה הו"ל נדוניית התנים שלא גבה ומתה הבת בלא זרע אפילו לאחר כמה שנים לא זכה הבעל בדברים הללו כדמשמע בפרק נערה לפר"ת דמוקי לה בנשאת ואע"ג דרש"י מפרש לה בנתארסה דוקא בפלוגתא דרבוותא לא מפקינן ממונא בנדון זה ושתא קמייתא הוה ליה בחזקת האב כי עדיין לא היה לבעל שום צד זכייה ותפיסת יד בשן וגם הס' ליטרין שנתן לו כבר יחזיר מכח התקנה אם הוא מודה שקבלם ואם כופר ישבע שלא נתן לו ואע"ג דלא מיחייב אלא מכח תקנה נראה דלא פלוג בשבועת היסת ומה שהוציא האב על קבורתה נכי דמזונות פסק רבינו האלפסי בתשובה כמ"ד בירושלמי בין אב בין אחר הניח מעותיו על קרן הצבי היכא דלא הלוה לה שהיא תפרענו אלא סמך על הבעל שיפרענו מ"מ בקבורתה ליכא פלוגתא דבין אב בין אחר גובה שלא עלתה על לבו שתהא מושלכת לכלבים כדאיתא בירושלמי מ"מ נ"ל דהכא לא מיחייב בעל בקבורתה דהא תקנו קבורתה תחת כתובתה פי' נדוניתה והכא לא קא ירית מינה מידי אחרי שהוא צריך להחזיר לאביה הכל מכח התקנה הו"ל כמו ארוסה שאינו חייב בקבורתה ולא דמי לשומרת יבם שמתה דאמרינן פרק האשה שנפלו דיורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה דהיינו מנה מאתים ותו לא לפר"ש דפי' דאיכא מ"ד נכסים בחזקתן פי' נדוניתה בחזקת יורשים שאני התם שהיא שומרת יבם ונראה קצת כאילו כבר באת לידי גיבוי וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ושיעבוד זה מכנסת ליבם והוי כאילו הכניסה לו נדוניא אבל היכא דלא עיילא ליה מידי שהרי הוא מחזיר הכל לא מיחייב בקבורתה ומה שציותה ליתן לצדקה נמי לא יפרע אבל אם אמר לה תדרי לצדקה כך וכך מיחייב לפרוע משלו דלא עדיף מקרע כסותו דחייב הקורע אא"כ א"ל ע"מ לפטור בפרק החובל . ושלום מאיר ב"ר ברוך ש"י. וזו העתק מס' א"ז רב ידעתי אחקרה אעמוד ולא אכיר מראהו הלא ידעת אם לא שמעת שהקהילות עשו תקנה קבועה על איש ואשה שיעשו נישואין ויפטר אחד לעולמו בתוך שנתים שיחזירו חצי הנדוניא שנתן ליורשי המת והנה יש בינינו אלמנה יתומה מאב וקבלתיה בביתי והיה בידה זקוק ולוותה ממני ג' זקוקים ועוד שלחה פלוחה לקרוביה לפתחי נדיבים שהיה לה בין הכל בלשים זקוקים וכולם נתנה לאחותה הבתולה יתומה והשיאה בווירצבור"ק וכאשר הביאה הבתולה היתה חולה ואחרי הנישואין היתה מתגוננה והלכה ואמר החתן שמקחו מקח טעות ויצאה מביתו והביאה הנה . והנה הענייה גלגלה עמה והוציאה הרבה ברפואות ואח"כ בקבורתה כי מתה תוך שנתים לנישואיה והלכה האלמנה לווירצבור"ג להוציא נדונית אחותה מיד בעלה ולא רצו לתת לה כלום כי מתחלה אמרו בני ווירצבור"ק לא קבלו עליהם תקנת הקהלות ואח"כ חזר ואמר לא תקנו הקהלות אלא במקום שהאב קיים והנדוניא יצאה מביתו אבל בכה"ג לא ושלחו מווירצבור"ק אלינו קהל מגנצ"א לרבותינו שבווירמש"א ושבשפיר"א ואנו תמהנו מאד על מעשה הרע הזה וקהל ווירמש"א עמדו ולא ענו דבר כי קרוב להם האיש למקנתם וקהל שפיר"א חייבוהו להחזיר חצי מה שנתנה האלמנה בעצמה והודיענו מה נראה בעיניך . ושלום ברוך ב"ר שמואל : **דע** לך הרב כי כבר נשאלתי על דרך זה מבני ווירצבור"ק וכתבו לי באגרת מה שכתבת ועוד דברים אחרים נוסף על מה שכתבת כי נתן עיניו לרחק ולא לקרב ובתוך כך נפטרה האשה והשבתי להם דעתי ואמרתי טוב לבחור בעלה שיחזיר חצי הנדוניא כאשר תובעת אחותה שהשיאה ואם לא מגלגלין עליו את הכל כי אחרי שנתן עיניו לגירושין והוציא עליה שם של מקח טעות הרי לטעין ממון כתובתה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואין לו ליורשה ואפילו לא טען טענת מקח טעות כ"א גירשה מביתו נמאסה עליו ואין לו ליורשה דכה"ג אמרינן בגיטין פ"ב כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות וכהנה דוכתין מוכח דירושת הבעל מדרבנן ובפרק מי שמת גבי כלונות ומוהר משוינן חילוק בין הדר ביה איהו בין הדרא בה איהי ומ"מ חצי הנדוניא יש לו להחזיר כתקנת הקהלות ואשר מחלקין בין אב לבתו ובין שאר משיאין קרובות ידוע הוא שלא פירשו אז אלא רק לחלוק באו והחרמים שלנו כשבועות ונדרים ואמרינן במסכת נדרים סתם נדרים להחמיר וגלוי הדבר וידוע כי בני ווירצבור"ק היו נשמעים לתקנת רבותינו והביאו לוארם בכל גזירתם על כן לא יפקפקו בכל תקנתם . ושלום דוד ב"ר שאלתיאל ע"כ בא"ז . מורי ר"מ ז"ל אמר להחזיר הממון למי שנתנו כדלעיל בסי' כ"ו בכופו והנה גדולי הקהלות וראשיהם כולם כאחד העידו שהתקנה והמנהג פשוט שתוך שנתים מחזירין חצי מה שהכניס הזוג המת לאביו או לקרוביו :

להלכות יבום וחליצה

לו לשון ספר התרומה בסוף הלכות חליצה סדר חליצה ומשפטה דרך קצרה והראיות כתובות למעלה באורך. יבררו ג' דיינין ויוסיפו עוד שנים להשלים לחמשה לפרסומי מלתא ויזהרו שלא יהו קרובים זה לזה ולא ליבם ולא ליבמה ויאמרו נלכה למקום פלוני כדי לחלוץ שצריך לברר המקום תחילה כדאמרינן צריכי דייני למקבע דוכתא וכתיב השערה וילכו וישבו שם והאיש והאשה יעמודו הכל כענין דין וכדאמר רבי חייא בר אבא כתי עמודי ולא מוצמד ואמר נסיק כדמוכח בפרק בתרא דמ"ק ואע"ג דדריש ליה בספרי עמידה מועמד ואמר אסמכתא היא ·צד דאי דרשא גמורה היא אם כן ליהוי עכובא והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה כברה אלא שעמידה היא מטעם דהויא כמו דין וישאלו ביה דין אם יש ג' חדשים ממיתת הבעל ואח"כ יעידו לשיהבה שזה היבם הוא אחיו של מת ושהיה אותו המת בעלה של אשה זאת והעדות אפילו ע"פ קרוב ואפילו פ"י אשה סגי כדאיתא פרק החולץ ואח"כ ישאלו אם יש לאיש י"ג שנה ויום אחד ולאשה י"ב שנים ויום אחד ואע"פ שאין האב נאמן על השנים כדתניא פרק האומר בקידושין מ"מ אין צריך להביא עדות על השנים אלא אם הוחזקה גדולה בשנים ע"פ השכנות והשכינות ושלא ע"פ האב סגי בכך ואח"כ יבקרו אם יש שתי שערות לאשה בבית הערוה או בזקן האיש או בבית הערוה ואין לחוש שמא מקודם הזמן באו ושומא הוה והבדיקה אל כיבמה יכול להיות ע"פ נשים דכיון שהגיעה לכלל שנותיה סמכינן ע"פ נשים משום חזקה דרבא דאמר חזקה הביאה סימנים כרבי יהודה דר"פ בא סימן דהלכה כמותו לגבי רבי שמעון ובריית' דאין אשה נאמנת לומר גדולה היא שחלוץ מיירי תוך ספרק דליכא חזקה דרבא לרבי יהודה דהלכה כמותו ואע"ג דאמר רב הונא שערות שאמרו צריך שיהא בהן גומות ואין בקיאין בגומות אם יש רבוי שערות או שערות ארוכות הרבה אין צריך לבדוק יותר וגם על שנותיהן יש לסמוך שהגיעו לכלל שנותיהן אם יש רמזי שערות בלא הוחזקה ע"פ שכנות ובלא עדות ואם בדקו שהדדין שוכבין ומוטין אז הוא בודאי שזהו סימן העליון וזה הדבר יכול לבדוק בלא גנות וטוב הדבר דלא אפשר בעליון לבא עד שיבא התחתון ואחרי שנתברר הדבר שהם גדולים בשנים ובשערות יזכרו ב"ד שלא אכלה עדיין האשה באותו יום דשמא תבלע דברים המביאים וגורמין רוק לבא ואמר רבא אכלה תומא או גרגישתא לא תחלוץ דכתיב וירקה מעצמה וה"ה רמוזים כדאיתא פרק אע"פ ושאר דברים שאינם עולין על לב האדם ואח"כ יאמרו ב"ד ליבם הרוצה אתה ליבם או ניחא לך חלוץ אי ניחא לך יבם ואם חפץ לחלוץ יקח מנעל שכולו עור וגם תפור מעור ורצועות תלויות בו וראשיהם תפורות בו וגם קרסים ולולאות כדאיתא התם אע"ג דאית ביה הומרתא קטרינן ביה מיתנא והמנעל לכתחלה יהיה שלו וגם מנעל ימין ואפי' בדיעבד צריך ליתנו ברגל ימין דילפינן רגל רגל ממצורע ורגלו יחף שלא יהא משל דמעל ושלא יהא המנעל עד למעלה מן הארכובה דלא ליהוי מעל דמעיל ואח"כ יכניסו ברצועות סביב רגלו על המנעל ויסים הקרסים בלולאות למיהוי הגילה אלימתא ותאמר יבמתי מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי וצריך שתאמר בלשון הקודש כדאיתא פרק מצות חליצה ובפרק אלו נאמרין וצריך שתאמר האשה יחד אלו שתי תיבות בלא הפסקה לא אבה כדאמר רב יהודה מודה רבא בלא אבה יבמי דאין להפסיק ואין בו ו"ו כי אם לא אבה יבמי בלא ו"ו כדאיתא במסורת שלשה חסרים לא אבה יבמי לא אבה השחיתך ויברכ לא אבה לי שכתוב בתלים ואח"כ יאמר האיש לא חפצתי לקחתה ואח"כ יעמוד האיש אצל הכותל או אצל העמוד וידחקו רגלו בארץ כדאמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחפיה לכרעיה ואח"כ תתיר האשה הרצועות והקרסים מן הלולאות הכל בידה הימנית ולא תהא שמאלית מסייעתה כדאיתא בירושלמי אע"ג דמן התורה אין צריך ימין דגידמת בשיניה מועיל כדאמר ליה ללוי מי כתיב וחלצה ביד ותהא שומטת המנעל מן העקב ותחלוץ כל המנעל והכל עומד או מוטה ולא יושב כדפי' לעיל ואח"כ וירקה וצריכין דייני למיחזי רוקא דנפיק מפומא דיבמה עד כנגד היבם ואינו צריך עד ארעא אלא אם הוא ארוך והיא גוצא וקולטתו הרוח קרינן ביה בפניו ואם היא ארוכה והוא גוץ לא מהני מידי דבעינן דמטו עד להדי אפיה ואח"כ קוראה בלשון הקודש ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל והעומדים שם יאמרו ג' פעמים חלוץ הנעל ת"ס ה"ה אמר רב יהודה מצות חליצה קוראה וקוראה הילנא רוקקת וקוראה עכ"ל ספר התרומה :

להלכות יבום וחליצה פ"ב

לז כתב רבינו האלפסי דאיתמר משמא דמר יהודאי גאון ז"ל שומרת יבם שנשאת בלא חליצה אם אין לה בנים תצא מזה ומזה מבעל בגט ומיבם בחליצה ואסורה להן עולמית משום דמיהלכה נאמי שהלך בעלה למדה"י ונשאת דהולד ממזר מזה ומזה ואם יש לה בנים לא תצא אם אתה אומר תצא נוציא לעז על בניה ואם היה בעל כהן ויש לה בנים ממנו אינה חולצת אלא פורש הימנה ואסור הוא בה עליה כל ימי חיין של יבם ואם מת היבם מותרת לבעלה ואם מתו בניה בלא זרע בחיי היבם תצא גו"צל בגט ומיבם בחליצה אלו הדברים שנאמרו משם רב יהודאי גאון ז"ל ואיכא מ"ד דלאו דסמכא הוא ילפיתינן בגמרא ועוד דגרסינן בתלמוד א"י בזה המקום ובמסכת גיטין פרק הזורק יבמה שנשאת בלא חליצה רבי ירמיה אמר זה חולץ וזה [מקיים] ר' יוחנן אמר תצא ר' אילא אמר תצא א"ר זירא מתניתא מסייעא לר' יוחנן הכונס יבמתו והלכה נשאת לאחר ונמצאת זו אילונית תצא מזה ומזה וי"ג דברים כאמור בה והא מתני' בשיש לה בנים היא דקתני והולד ממזר מזה ומזה וש"מ דאפי' יש לה בנים א"ר יוחנן הלא מדאמרינן מתניתין מסייעא ליה ואסיקנא אלו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע רבים יתכ"א אין ממזר מיבמה הא לצאת מזה ומזה ד"ה תצא וא"ר יוחנן תנא רבי יוסי שאל לר' פנחס היך רבי סבר א"ל כרבי ירמיה דאמר זה חולץ וזה מקיים א"ל חזור בך ואי לא כתיבנא עליך זקן ממרא השתא דהכי לא הפריש בין יש לה בנים לבין אין לה בנים אלא סתם שנינו תצא ור' יוחנן אמר תצא מנ"ל להתיר מספק ומסתברא דלא א"ר ירמיה זה חולץ וזה מקיים אלא כשיש לה בנים וברור הוא אילין מילין דאשכחן למקצת רבוותא ומילין דסברא אינון דלא בקיינן תלמוד ערוך ואזלינן בתר סברא ודאי אי איתנהו להנהו מילי דגאון לא הוה בתיק גמרא מינייהו וכן נמי בפר"ח הביא מן הירושלמי ורמב"ן רואה דברי ה"ג דבכמה דוכתין בתלמוד חיים ללעז הבנים בגיטין בפרק הזורק ופרק י' יוחסין ואי משום פלוגתא דתלמוד א"י אימא באין לה בנים פליגי בהביאסף בסימן נ"ב וכן בתוספת רא"ה כתב שדברי זקנו ישרו בעיניו וע"ש ומעשה בא לפני ר"ת ביבמה שמת בעלה ולא ידעה שהיה להם יבם והלכה ונתקדשה לשוק ולא היה יודע המקדש שהיא זקוקה ליבם ובעודה ארוסה נודע ולא נשאה המקדש ושאלו את פי ר"ת אי קנסינן למקדש להוציא והשיב ר"ת כי לא מצינו קנס בשומרת יבם שנתקדשה לשוק אא"כ נשאת ונמצאו הלרות עריות אילונית וכו' עד וה"נ דמפלגי בין יש לה בנים ללא בנים מחומרת דנפשייהו וע' בא"ס בסי' נ"ב והמצא אורך התשובה וביאור דברי רמב"ן ורא"ש :

ספר רביעי והוא ספר נשים

הלכות אישות

פ״א יבאר שקודם מתן תורה לא היו מקדשין את האשה: כיצד האשה מתקדשת ובמה היא מתקדשת. מי היא הנקראת קדשה ומי הן הנקראת עריות או שניות. ומי הם איסורי לאוין ואיסור קדושה ואיסור עשה:

פ״ב יבאר מתי תקרא הבת קטנה נערה ובוגרת ואילונית וסימניה: מתי יקרא הבן קטן וגדול. איש וסריס וסימני סרים. בדיקות השערות ושיעורן וע״פ מי בודקין. שנים האמורות בבן ובבת אם הם שני חמה ולבנה. על מי סומכין במנין השנים. מי הוא אנדרוגינוס או טומטום ודיניהם. מי הם חרש וחרשת פקח ופקחת. מנין השמות שנתבארו ענינים בפ״ה:

פ״ג יבאר כיצד האיש מקדש: נתנה ואמרה היא או נתנה היא ואמר הוא או איפכא. כיצד הוא מקדש בשטר או בביאה. אם הקנה עצמו לה. אם האיש מקדש בכל לשון שהיא מכרת. אם קדש ולא פירש. ועדי הקידושין אם צריך לומר להם אתם עדי. אם קדשה לחציו או אם קדש חצייה או לו ולחבירו. המקדש בחצי פרוטה או אם קנה בתו ופרטו של חבירו בפרוטה. אם האב זכאי בקידושי בתו ומציאתה עד שתבגר. השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחייו. המתקדשת עד שתבגור שלא מדעת אביה ואח״כ נתרצה. האשה והאב אם עושים שליח לקבל קידושין. אם צריך לעשות שליח בעדים ואם הוא נעשה עד. ומי הוא הכשר לשליחות. ואיך יאמר השליח כשמקדש. המקדש על ידי האב ואם קדש השליח בשטר. מצוה שיקדשו הם בעצמם. מצוה על האב שלא יקדש בתו עד שתגדיל. מצוה על האיש שלא יקדש אשה עד שיראנה. מנהג שנהגו לקדש בכסף. המקדש בלא שידוכין. או המקדש בשוק. ברכת אירוסין איך הוא ומתי זמנה:

פ״ד יבאר דין המתקדשת בעל כרחה או בעל כרחו: המקדש נשים רבות כאחת. המקדש אשה ונתן הקידושין ביד חבירתה. אם זרקה הקידושין או שאמרה שיתנם לאביו או אביה. אם אמרה תנם לעני או לכלב. או אם שאלה דבר ונתנו לה בתורת קידושין. המקדש בעד אחד או בפסולי עדות וכל קידושי ספק או קטן. חרש או שוטה שנשא פקחת או איפכא. סריס טומטום ואנדרוגינוס שקדשו או אילונית שנתקדשה. המקדש אחת מהעריות או אחת מן השניות. אם קידושין תופסין ביבמה. והמקדש כותית או שפחה. עכו״ס עבד וישראל מומר שקדשו. אשה חצייה שפחה וחצייה בת חורין ואם הוא חציו עבד וחציו בן חורין. שכור שקידש או המקדש בפחות משוה פרוטה ושלא כבלוגות. קטן שקידש ושלח סבלונות כשהגדיל. הזורק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה:

פ״ה יבאר המקדש באיסורי הנאה או בשאר איסורין ובהקדש: המקדש בטובת הנאה או בגזל גנבה ואבדה. מי שהיה לו סחורה עם חבירו בשותפות וקידש בה בלא מדעתו. המקדש בפקדון או בחוב או במלוה או בהנאת מלוה. המקדש בהנאת מתנה שקבל בשבתה. קדשה בהנאת מתנה שנתן לה אחד לאהבתו. האומר התקדשי לי בדינר זה והרי לך משכון. המקדש בדינר על מנת להחזיר. קדשה באגודה של הדס וזוזים נתבאים בתוכה. האומר התקדשי לי בתמרה זו או בזו ובזו:

פ״ו יבאר דין המקדש בכוס מלא מים או יין: המקדש על תנאי ומהו התנאי. המקדש על תנאי וד׳ דברים הצריכים לתנאי. המתנה על מה שכתוב בתורה. אם בדבר שבממון צריכים הד׳ דברים. כל האומר מעכשיו אם צריך לכפול התנאי. האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי:

פ״ז יבאר המקדש על מנת שירצה אביו שלא ימחה: או על מנת שיש לי כך וכך זוזים. או על מנת שאין עליה נדרים או מומין ומה הם נדרים ומומין. על מנת שיתן לה ר׳ זוזים אחר זמן או שתהיה מקודשת לאחר. האומר הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום. או הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני. הנותן ב׳ פרוטות לאשה כו׳. המקדש האסורה לו עכשיו לכשתהיה מותרת. המקדש אשה שלא באת לעולם. או המקדש בבגדים שהאשה מתאוה בהם. איש ואשה שהיו עסוקין בדברי אירוסין. שליח שקידש על תנאי או ששנה שליחותו. המקדש וחזר בו. והמקדש על תנאי וחזר וביטל התנאי:

פ״ח יבאר האומר הרי את מקודשת לי בכוס של יין ונמצא של דבש או איפכא: מי הוא הנקרא תנא. קורא. תלמיד חכם. עשיר. צדיק. גבור:

פ״ט יבאר דין קידושין שלא נמס־ו לביאה: העושה שליח לקדש לו אשה וקדש לו אמה. האשה שעשתה שליח והלכה ונתקדשה לאחר. ושליח שמת בדרך. הכניס שעשו את אביהם שליח לקדש. והאב שקידש אחת מבנותיו סתם. ואם האב נאמן על בתו קודם שתבגור שהיא מקודשת. מי שאינו יודע למי קידש בתו. ואשה שאינה יודעת למי נתקדשה. מי שאומר לאשה קידשתיך והיא כופרת. ושליח שקידש האשה לעצמו האיש או האשה שביטלו השליחות. והמקדש אחת מה׳ נשים ולא ידע למי. האשה שיצא עליה קול קידושין. שלח לה סבלונות או כתב לה כתובה. ב׳ אומרים נתקדשה וב׳ אומרים לא ראינוה או עד אחד אומר מקודשת והיא מכחשת. האומרת מקודשת אני ולאחר זמן נתקדשה:

פ״י יבאר הבא על ארוסתו בבית חמיו: ומה הן נישואין. ברכת חתנים וחיוב כתובה וכמה הוא כותב. אם נתן לה מטלטלין כנגד הכתובה. אסור שיהיה עם אשתו בלא כתובה. כתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה ומת. לשמוח חתן עם כלה. אין מערבין שמחה בשמחה. ואם נושאים נשים במ״ש ובערב שבת. ובאי זה יום האשה נשאת. ארוסה קטנה או נערה שתבעה הבעל לינשא או אם תבעה היא. הגיע הזמן ולא נשאו:

פי״א יבאר הנושא בתולה אלמנה או גרושה כמה כתובתן: מוכת עץ וגדול שבא על הקטנה פחותה מג׳ ויום אחד. או קטן שבא על הגדולה. בתולה בוגרת ואילונית סומא חרשת ושוטה מה כתובתן. חרש שוטה וקטן שנשאו נשים. גר שנתגייר הוא ואשתו מה כתובתן. האשה שיש לה טענת בתולים או פתח פתוח ומה היא הטענה. עד מתי יכול לטעון טענת בתולים. אם רצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה:

פי״ב יבאר עשרה דברים שחייב האיש לאשתו: והדברים שהאיש זוכה באשתו. אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה. התנו הבעל ואשתו שלא יתחייבו זה לזה שום אחד מהדברים. כמה מזונות פוסקין לאשה. ומי שאינו יכול לזון את אשתו. ואם חייב הבעל לאכול עם אשתו. כהן אם נותן כל מזונות אשתו תרומה. אם אדם חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים. מי שהלך בעלה למדינת הים ובא אשתו לתבוע מזונות. אם מכרה בעצמה המזונות אם מכירתה קיימת. בית דין אם מוכרין למזון בניו ובנותיו. אם הלך בעלה ולותה ואכלה. אם אמר לה כשהלך טולי מעשה ידיך למזונות. אם פסקו לה מזונות ובא בעלה ואמר הנחתי לה. המדיר את אשתו מלהנות לה. המדיר את אשתו מכל הפירות או שנדרה היא:

פי״ג יבאר הכסות שהוא חייב ליתן לה: חיוב כלי בית ומדור שיושבת בו והתכשיטין. אם חייב לתת לבניו כלי בית ואם ב״ד פוסקין תכשים לאשה. בטענת הכסות אם אומר הבעל הנחתי לה. ואם הדירה מתכשים. הדירה שלא תלך לבית המרחץ. ושלא תשאל ותשאיל כלי הבית. מקום שנוהגים שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה. שלא תצא פעם בחוץ פעם ברחובות. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה ולא לבית חמיה. האומר לאשה אין רצוני שיכנס לביתי שום אחד מקרוביך. האיש שאמר איני דר במדור זה מפני ספריצים. ג׳ ארצות לענין נישואין. ואם כופין את האשה לצאת עם בעלה למקום שירצה:

פי״ד יבאר עונה האמורה בתורה: ואם יכולה האשה לעכב בעלה שלא יצא בסחורה. ת״ח היוצאים ללמוד שלא ברשות. אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת. שלא ישא אדם יותר מד׳ נשים. המדיר את אשתו שתאמר לאחר שחוק של תשמיש. המדיר את אשתו מתשמיש המטה. אי זו היא מורדת או מורד על אשתו. אם בזה נדון הוא אומר שהיא מורדת והיא מכחשת או איפכא. אם אמר הבעל הרי כתובתך בפני עלמך. אם כהן פודה אשתו שנשבית. ודין שבויה אשת ישראל אם מחזירה. אם חייב הבעל לפדות אשתו יותר מדמיה. היו דמיה יתרים על כתובתה. ואם נשבית והוא במדינת הים. המדיר את אשתו ונשבית אחר שהדירה. היתה אסורה עליו מאיסורי לאוין ונשבית. עשיר או עני בקבורת נשותיהם:

פט״ו יבאר דין האשה שמחלה על עונתה: ואם היא חייבת בפריה ורביה. מי שחשקה נפשו בתורה אם חייב לישא אשה. אימתי קיים פריה ורביה ושלא ישא אדם עקרה. שהה עם אשתו י׳ שנים ולא ילדה. ולדעת אם המניעה ממנו או ממנה. ודין כשהם חולקים בשל מי העקרות. ואם היה חולה בתוך הי׳ שנים אם עולה למנין. אם הפילה תוך הי׳ שנים או אם נשאת לאחר אחר הי׳ שנים. הטוענת על בעלה שאינו יכול לשמש. שלא יבטל מלספרות אפי׳ שקיים פריה ורביה. שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש. ואם חייב אדם לקנאות לאשתו. שלא יבעול בעל כרחה. ושתהא האשה צנועה בביתה ושתשמע לבעלה. ודין שיכבד האדם את אשתו וכן היא תכבדנו:

פט״ז יבאר מה יקרא כתובה נדוניא נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג: מתי האשה גובה כתובתה וממה היא גובה אותה. אם צריכה שבועה בעת גביית כתובה ואם שמין מה שעליה. אם יזונו הבנות משבח שהשביחו הנכסים ממיתת הבעל. שיהיו כל נכסי הבעל אחראין לכתובה. מתה האלמנה או נשאת קודם שתשבע וכיצד משביעין אותה. ייחד לה קרקע או כתב לה מטלטלין בכתובתה. הפוגמת כתובתה ואם הבעל אומר שקבלה הכל והיא מכחשת. הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת כתובתה. מה יאמרו לה ב״ד כשהיא נפרעת שלא בשבועה. אלמנה שספר כתובתה יוצא מתחת ידה. מקום שאין כותבין כתובה. עד מתי גובה כתובתה. היא אומרת בתולה נשאתי והיורשים אומרים בעולה. אם נאמן הקטן להעיד בגודלו. הוציאה אשה שטר כתובה ואין עמה גט או איפכא. הוציאה ב׳ גיטין וב׳ כתובות. אם באה לב״ד ואמרה מת בעלי התירוני ולא הזכירה כתובה. אם אמרה מת בעלי תנו לי כתובתי או בהפך:

פי״ז יבאר אם היו לו נשים רבות ומת כיצד נוטלות כתובתן: מי קודם לגבות שטר חוב או כתובה. אם טוענת שאבדו נכסי צאן ברזל הכתובים בכתובה. מי שהניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות. ערב כתובת אשה אם חייב לשלם וכיצד משלם. האשה שהסכימה למה שמכר בעלה אם יכולה לטרוף. אלמנה וגרושה כיצד מוכרות קרקע בעליהן לכתובה. אם מוכרת ונותנת אשה כתובתה למי שתרצה. אם מכרה או מחלה כתובתה אם תנאי כתובה בכלל:

פי״ח יבאר המוחלת כתובתה אם צריכה קנין ועדים: אם אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ועד אימת. כלי תשמיש ומדור שחייבין לאלמנה אחרי מות בעלה. אלמנה שרוצה שיזונו אותה בבית אביה. רפואה ופדיון וקבורת האלמנה על מי מוטלת. מעשה ידיה למי ומציאתה ופירות נכסים שהכניסה לבעל. אם מתה ולא נשבעה. או אם תפסה מטלטלין למזונות או לכתובה. אם יכולה לעכב שלא ימכרו הקרקע. ושאין דין קדימה למזונות נשים הרבה. אלמנה שנפלה לפני היבם ממי ניזונית. מי שייחד קרקע במזונותיה ואם אמר במזונות או למזונות. אלמנה שבאה לב״ד לתבוע מזונות או ב״ד שמכרו וכמה מוכרים. אם בית דין מחשבין עמה על מעשה ידיה. אלמנה שאין שטר כתובה יוצאת מתחת ידיה אם יש לה מזונות. האשה שאמרה מת בעלי או גירשתני או ספק מגורשת אם יש לה מזונות. עניה או עשירה ששהו זמן ולא תבעו מזונות. אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים והם אומרים נתננו על מי הראיה:

פי״ט יבאר התוספת אם הוא כעיקר: הזכרים אם יורשים כתובת אמם ונדונייתה. הניח דינר יותר על הכתובות. מי שהיה נשוי ב׳ נשים ומתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו אחת נשבעת ואחת אינה נשבעת. ודין כיצד חולקים הבנים. שיהיו הבנות ניזונות מנכסי אביהן אחרי מותו. מעשה ידיהן למי ושפוסקין להם מזון כסות ומדור. אם הבנים יורשים כתובת אמן. ואם הבנות ניזונות עד שילא כתובה מידם. מי שלוה במותו לעקור א׳ מתנאי כתובה או נתן נכסיו לאחרים. בת הממאנת היבמה בת הארוסה ובת השניה אם יש להן מזונות. המארס בת הניזונית מן האחין אם חייב במזונותיה. נשאת הבת או מיאנה או נתגרשה אם חייב אביה לזונה. מי שמת והניח

בנים ובנות כיצד הם ניזונים. אם היו נכסים מרובים ונתמעטו או איפכא. הניח אלמנה ובת בנכסים מועטים אי זו ניזונת:

פ"כ יבאר אם חייב האב לתת מעות לבתו לינשא: וכמה הוא חייב. אם מת האב והניח בת אחת או רבות כיצד נותנין להן פרנסתן. כיצד הבת נוטלת מן האחין אם בשבועה או שלא בשבועה אם מקרקע אם מלקוחות. מי שהניח בנות ומת ונשארו בנות קטנות. אם הקטנות נוטלות תחלה: מי שצוה בשעת מיתה אל תפרנסו בנותי מנכסי. ומי שהניח אלמנה ובת אי זו קודמת למזונות. יתומה קטנה שהשיאוה אחיה ואמה ולא נתנו לה פרנסה הראויה והגדילה. אם נשאת הבת אחר שגדלה ולא תבעה פרנסה אם מחתה. אם בגרה ועודה בבית אביה ואחיה פסקו מלתת לה מזונות. מי שנתן מזונות ביד שליש ליקח קרקע לפרנסת ביתו ואמרה תנו אותם לבעל:

פכ"א יבאר מציאת האשה ומעשה ידיה למי: ואי זו מלאכה היא עושה. אם הכניסה לו כמה שפחות וממון הרבה אם צריכה לעשות מלאכה. ודין המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל. מלאכות שהעניה צריכה לעשות לבעלה בעצמה. השמוש שהאשה עושה בעצמה לבעלה. ואם הכניסה לו שפחה אחת או שתים. המלאכות שהנדה עושה לבעלה. האשה ששברה כלים בשעת מלאכתה. אשה שמנעה עצמה מכל המלאכות. הוא טוען שאינה עושה והיא טוענת שעושה. מניקת אם פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין למזונותיה. המתאוה למאכלים שהם קשים לולד. אם ילדה תאומים אם חייבת להניקם וכן להניק בן חבירתה. נדרה שלא להניקה או שהוא אינו רוצה שתניק. היתה עניה והוא עשיר שאין ראוי לו שתניק אשתו. גרושה אם חייבת להניק ואם היא מניקה אם חייב במזונותיה. אם רצתה שתהיה בנה או בתה עמה אחרי שגמלתו:

פכ"ב יבאר שהבעל יורשה ומאימתי הוא זוכה בירושתה: הנושא אשה שאסורה לו או קטנה או חרשת אם יירשנה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו אם יירשנה. אשה שחלתה ומורדת בבעלה כדי שיגרשנה אם יירשנה. נכסי מלוג נכסי צאן ברזל שמכרתם האשה בלי רשות בעלה אחר שנשאה או ארוסה. האשה שכתבה כל נכסיה לאחר קודם שנשאת. שומרת יבם אם יכולה למכור ואם מתה קודם ייבום מי יורשה. כנס יבמתו והניח אחיו פירות מחוברים או תלושים. יבמה שלא היתה לה כתובה. האשה שמכרה אחרי שנשאת לבעלה או לאחרים. בעל שמכר בנכסי אשתו או שמכרו שניהם. האשה שמכרה או נתנה לבעלה נכסי מלוג או צאן ברזל. נכסי צאן ברזל שנגנבו ומחלה אותם לבעלה. בעל שמכר קרקע לפירות או שהיו לאשה כספים. חבלו לה אחרים או נפלו לה עבדים או זיתים וגפנים. המגרש את אשתו והיו לה פירות מחוברים. עבדים ופירות ונכסי מלוג אם הוא חייב בכל צרכיהם. אם גירשה ורוצה האשה ליתן דמי ולד השפחה. אם הכניסה לו עבדים ושפחות והוקרו וגירשה. הנותן מתנה לאשתו. או אחר שנתן לה על מנת שלא יאכל הבעל פירות. ודין המוכרת כתובתה בטובת הנאה. כפל שמשלם הגנב ואם חבלו לה נזק וצער למי. המוכר קרקע לאשתו או אם נמצאו מעות בידיה והיא אומרת שנתנו לה במתנה. אין מקבלין פקדונות מן הנשים עבדים וקטנים. ואם קבלן מה יעשה מהם. האשה שיש לה נכסי מלוג והבעל רוצה ליקח מהם דבר אחד והיא רוצה דבר אחר. הכניסה לו עז לחלבה או כלי תשמיש בתורת נכסי מלוג מה יהנה מהם. נכסי צאן ברזל שפיחתו והבלאות קיימין. אם הבעל כופה עבדי אשתו שישמשוהו בבית אשה אחרת:

פכ"ג יבאר אשה שהתנית עם בעלה לבטל זכות מהדברים שזוכה בהם: אם התנה שאין לו דין ודברים בפירותיהן ופירי פירותיהן. התנית עמו שלא יירשנה או שאם תמות יחזרו הנכסים לאביה. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג והוציא מעט ואכל הרבה או בהפך. הוציא הוצאות ואח"כ מגרש אשתו או היא קטנה ומיאנה. ומנהגי הנדוניא כיצד כותבין תוך השטר. כשפוסקין סך המעות בין לאיש בין לאשה בשידוכין אם צריך קנין. הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנוס ונפלה לפני אחיו ליבום. דין הפוסק מעות לחתנו והלך למדינה אחרת והיא אינה רוצה לתת לו המעות. קטנה שפסקה על עצמה. והנושא אשה על מנת שיזון הוא את בתה. נתגרשה בתוך אותו הזמן ונשאת לאחר ופסקה עמו כראשון. נשאת הבת תוך אותו הזמן או מתו אלו שפסקו לזונה:

פכ"ד יבאר הנושא אילונית לענין כתובה ושאר תנאים: אם לא הכירה ונמצאת אילונית או מחייבי לאוין. הנושא שניה בין הכיר בה בין לא הכירה. וממאנת אם יש לה כתובה. אשה שזינתה תחת בעלה אם הפסידה כתובתה ותנאי נדונייתה. אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה ונגנבו או נאבדו מנכסי צאן ברזל. העוברת על דת מה תפסיד מכתובתה ונדונייתה. מתקנת עזרא שתהיה אשה חוגרת בסינר. והעוברת על דת אם צריכה התראה. כיצד היא יוצאה משום שם רע. והעוברת על דת או שעשתה דבר מכוער אם כופין לבעלה להוציא. ודין מי שראה אשתו שזינתה או שא"ל אחת מקרובותיו או מקרובותיה. אמרה לו אשתו שזינתה תחתיו ומרצונה. ושאין ב"ד כופין האיש לגרש את אשתו. זינתה תחת בעלה בשגגה או באונס. נשים שנגנבו לסטים אם הן כשבויות. ואשת כהן ששגגה או נאנסה. ואשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי ונבעלתי לאחר. האומר לאשתו אל תסתרי בפני עדים או שלא בפניהם:

פכ"ה יבאר הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים: הכונס סתם ונמצאו עליה נדרים. והנושא אשה שאין לה וסת קבוע. ודין אשה שאחר שנשאת רואה דם בשעת תשמיש או נולדו בה מומין אחרים. האיש שנולדו בו מומין אחרי שנשא. אם נפלה לפני היבם ויש לו אותו המום שהיה לבעלה:

הלכות גירושין

פ"א יבאר עשרה דברים שהם עיקרי הגירושין מן התורה: והדברים שהם מדברי סופרים. ודין האיש אינו מגרש אלא לרצונו. ואם האשה מתגרשת שלא ברצונה. שאינה מתגרשת אלא בכתב ושיהא נכתב לשמה. שיהיה עניינו דבר הכורת בינו לבינה. שאינה מתגרשת עד שיתן הגט לידה או לרשותה. שיהיה ענין הגט שהוא משלח אותה ממנו. ומה הוא גופו של גט. וביאור הכתוב ושלחה מביתו. ודין שלא יחסר מעשה אחר כתיבתו. ודין נכתב במחובר ונחתם בתלוש. או נכתב התורף במחובר ותופס בתלוש. ודין שיתנהו לה בתורת גירושין ולא בתורת שטר חוב. ודין נתנו בידה והיא ישנה. אם אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שטר חוב זה. ודין צריך שיאמר בשעת נתינה הרי זה גיטך. גט שהיה מונח על הארץ ואמר לה טלי גיטך אם צריך שיתנהו לה בפני שני עדים. אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד. תקנת חכמים שיהיו העדים חתומים על הגט. עדי מסירה אם צריך שיהיו אחרים או החתומים על הגט. עבר ונתנו בינו לבינה או שהיו עדי מסירה פסולים. הרחקת העדים מן הכתב או לא היה בו עד כלל. קריאת הגט קודם נתינה ואחריה. ודין זרק לה גט ומצאו מזוזה. העדים אם צריך שידעו לקרות ולחתום ושיהיו מפרשים שמותיהן. שיחתמו זה בפני זה ושיכתבו זמן בגט ומקום כתיבתו. גט מוקדם או מאוחר או נכתב ביום ונחתם בלילה. או נכתב בירושלים ונחתם בלוד. ודין כתב השבוע ולא כתב היום או השנה ולא הזכיר החדש. ודין אם כותבין זמן למלכות או לחרבן או ליצירה. ודין האומר לשנים כתבו ואחרו הכתיבה אי זה זמן כותבין:

פ"ב יבאר כתיבת הגט ונתינתו אם כשר ע"י שליח: אמר לשנים כתבו וחתמו גט זה לאשתי. אם כותבין גט לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו. היו שנים בעיר ששמותיהן שוין. ושהאשה נותנת שכר הסופר. אם אמרו לו ב"ד נכתוב גט לאשתך ואמרו לסופר שיכתבנו. אמר לב' או לג' אמרו לסופר שיכתוב. ומה בין גט פסול לבטל. הבעל שהביא גט חתום ואמר תנו גט זה לאשתי. אמר לכתוב גט לאשתו וכתבוהו ונתנוהו ונמצא פסול. המצוה לכתוב גט לאשתו באי זה לשון צריך שיאמר. האומר שיכתבו גט לאשתו והוא חולה או יוצא בקולר. מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו. ודין מי שבעתתו רוח רעה או השכור או מי שנשתתק ודעתו נכונה ואמר כתבו. פקח שנשא ונתחרש או נשא כשהוא חרש. המקדש קטנה ע"י אביה וגירשה כשהיא קטנה או נערה. נערה מי מקבל גיטה. ואם נערה מאורסה עושה שליח לקבל גיטה. קידשה אביה כשהיא קטנה ומת אם תקבל היא גיטה. מי שכופין אותו לגרש איך כופין אותו ואם אנסוהו עכו"ם. ואם לא היה הדין נותן ואנסוהו:

פ"ג יבאר גט שכתב שלא לשם אשה: כתבו שלא לשמה והעביר עליו הקולמוס לשמה. כתב גט לגרש את אשתו ונמלך ולא גירשה ונתייחד עמה. אמר לסופר כתוב גט ולכשאשאנה אגרשנה בו. אם יכול הסופר לכתוב טופסי גיטין ולהניח מקום התורף. נכתב לשמה ונחתם שלא לשמה או נחתם בעד אחד. המביא גט ונאבד ממנו ומצאו או ב' שאלו ב' גיטין ונתערבו. האיש או האשה שיש להם ב' שמות או שינו שמם או שם עירם. הכשרים לכתוב הגט. והכותב גט בשבת או ביום הכפורים או ביו"ט:

פ"ד יבאר במה כותבין הגט ועל מה: ואם חקק או רשם תבנית כתיבת גט. ודין חק תוכות או ילכות. באי זה כתב ובאי זה לשון כותבין וחותמין הגט. ושיזהר הסופר בדברי הגט שלא יהיו משמען ב' דברים. ושיהיה הכתב מבואר היטב. ונוסח הגט ודין האותיות חסרות ויתרות והארוכות. גט שמחק בו אות או תיבה או תלה בין השיטין. גט שנמצא קרוע או הרקיב או נמחק או נטשטש. חמשה שכתבו חמשה גיטין לנשותיהם או כתבו אני פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית וכו'. כתב ב' גיטין בב' דפין במגילה אחת זה בצד זה או למעלה מזה:

פ"ה יבאר פי' פסוק ונתן בידה: ודין הזורק גט לאשתו בתוך חצרה. ודין אם זרק מחצר לגג או מגג לחצר. זרקו לרשותה לתוך האש או המים או על רומח או על קנה. ב' חצרות או ב' קופות זו לפנים מזו וזרק הגט באחת מהן. זרק לה גיטה והוא בתוך ביתה ואם השאיל לה מקום בחצרו ולא ייחדו. ודין זרק הגט לרשותה ונפל חוץ לרשותה. היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל לגג אחר. זרקו לה בר"ה או ברשות שאינה של שניהם. זרק הגט לידה והיה קשור במשיחה והמשיחה בידו. נתן הגט ביד עבדה נעור או ישן כפות או בלתי כפות. נתן הגט ביד עבדו או בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו:

פ"ו יבאר מי הוא הנקרא שליח קבלה ודינו: ושליח הולכה והובאה ודינם. מי הם הכשרים לשליחות ואם היה השליח חרש או קטן וגדל או נתפקח בשעת נתינה. אם האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה. קטנה אם עושה שליח קבלה והבעל שעשה שליח קבלה להולכה. שליח קבלה שאמר לבעל שהוא שליח הובאה או איפכא. שליח שבא ליתן לה גט ואמרה לו יהיה לי לפקדון אצלך. המביא גט שצריך ליתנו בפני ב' ואם הם צריכים לקרותו. אם עבר השליח ונתנו בינו לבינה. הבעל שביטל הגט אחר שנתנו ביד השליח. מסירת מודעה על הגט. ביטל הגט ביד השליח או שהוא עוד בידו אם מגרש בו. ואי זה לשון ביטול הגט. ושליח שחזר ואמר לא מצאתי והבעל אמר ברוך הטוב והמטיב. מי ששלח גט לאשתו ובטלו או שמסר מודעה איך עונשין אותו. אם יש לנו לומר שמא בטלו הבעל או מסר מודעה. אם נשאת ונמצא אחר כך שביטל הגט הבעל. המביא גט והניח הבעל חולה או גוסס. עיר שהקיפוה חיל וספינה המטרפת בים והיה גט של אחד מהם ביד שליח. הבעל ששלח גט לאשתו אם הוא חייב במזונות ביני וביני:

פ"ז יבאר המביא גט ממקום למקום בא"י ולא ראה כתיבת הגט ולא ידע העדים: ודין בא הבעל וערער ואמר שהגט מזוייף. נשים שחזקתן שונאות זו את זו אם נאמנות להביא גט בא"י או בחוצה לארץ. ומי הם הנשים שיש להן זאת החזקה. שליח הגט שחלה אם משלחו ביד אחר. ודין שליח המביא גט ממקום למקום בח"ל. שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר בפני נכתב ונחתם והבעל ערער. אם לא עמד שם השליח בשעת כתיבת הגט. בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה מזוייף הוא. המקומות שדינם כארץ ישראל וגט שנכתב בא"י ונחתם בחוצה לארץ או בהפך. ודין נכתב מקצת הגט בפניו ונחתם הגט כולו בפניו. האומר נכתב בפני אבל לא נחתם או איפכא. ב' שהביאו גט בח"ל ולא נכתב ונחתם בפניהם. ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם או בהפך. שליח שהביא גט בחוצה לארץ ולא אמר בפני נכתב ונחתם. סומא המביא גט בחוצה לארץ ואם היה פקח כשנכתב ואח"כ נסתמא. האשה שהביאה גט בחוצה לארץ. ודין חלה השליח. כל העושה שליח אם צריך שיהיה השליח עמו בב"ד. האיש שכין גט לאשתו ונכתב ונחתם בפניו. עדים החתומים בגט כמו שנחקרה עדותן דמי. והמגרש על תנאי אם ביטל התנאי או מת הבעל או אבד הגט קודם שיתקיים התנאי:

פ"ח יבאר המגרש על תנאי אם יתייחד עם אשתו וכיצד הוא מגרש על תנאי: כתב התנאי או התנה בפה קודם כתיבת התורף. אם התנה עם אשתו שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני. אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ ממי שיולד. אמר לה חוץ ממי שיבא עליך שלא כדרך כל הארץ או חוץ ממקדם בשטר. ודין אמר לה חוץ מהפרת נדריך או מאכילת תרומה או לענין ירושה. ודין אמר לה חוץ מראובן ושמעון. אם התנה עמה היום אין את אשתי ולמחר את אשתי. אמר לה על מנת שלא תאכל ושלא תשתה

יין

ין ולא תלכי לבית אביך. אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני או איפכא. חקק גט על טס של זהב. אמר הרי זה גטיך והנייר שלי והמגרש על תנאי שמבטל הגט. הנותן גט לאשתו על מנת שתתן מאתים זוז. התנה עמה שתעשה דבר זה סתם. אמר לה על מנת שתניק את בני ותשמש את אבי שתי שנים ומתו תוך הזמן. ודין אמר לה על מנת שתתן לי כ"ב זוז מכאן עד ל' יום. על מנת שתתן לי כלי פלוני או בגד פלוני ואבד:

פ"ט מי שנתגרש על תנאי ונשאת לאחר קודם שנתקיים התנאי: המגרש לאחר זמן קבוע. ודין התולה הגירושין במעשה. אמר לה אם לא תתני לי ר' זוז אין זה גט. המתנה שלא תתגרש עד זמן פלוני והלך ולא בא עד לאחר הזמן. התנה עמה שתתגרש כשיעבור מנגד פניה ל' יום. האומר הרי זה גטיך לאחר י"ב חדש והיה עמה במדינה. הרי זה גטיך מעכשיו אם לא אבוא מכאן ועד שנים עשר חדש. בריא או חולה שהתנו שיהיה גט אם ימותו. הרי זה גטיך לכשתצא חמה ומת בלילה. שכיב מרע שגירש אשה ועמד אם יכול לחזור בו. הרי זה גטיך אם מתי מחולי זה ונפל עליו הבית או הלך בשוק ומת. ודין כיצד יכתוב המגרש בתנאי אם ימות. בעל שאמר לא' זכה בגט זה לאשתי זו שלא תפול לפני יבם. אמר לעדים כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שבוע או לאחר שנה. איחרו הזמן שאמר ואחר כך כתבו ונתנו. אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. למה אמרו חכמים שלא יחתמו העדים אלא זה בפני זה. אמר לשלשה כתבו שנים מכם והיה בכם אב ובנו. אמר להם כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיתן לאשתי. השליח ששינה אי זה דבר ממה שצוה לו הבעל והאשה. חלה או נאנס אם משלחו ביד אחר. אם אמר לשליח טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה. אמר לו אל יתנהו אלא אתה או אל יתנהו אלא פלוני. אמר לו הילך גט זה לאשתי ואמר לו השליח שלא היה מכירה. אמר לו אל תתנהו לה עד ל' יום וחלה או נאנס בסוף ל':

פ"י יבאר מה בין גט בטל או אינו גט או אינה מגורשת: אם הגט פוסל בכהונה מדבריהם. המגרש בגט פסול ורוצה להחזירה אם מברך שבע ברכות. אשה שנתגרשה ונשאת ונמצא הגט בטל. באו עדים שמת בעלה ונשאת ואח"כ בא בעלה. נתקדשה ואח"כ בא בעלה או נמצא הגט בטל. אם הבעל הראשון או השני זכאי במציאתה ובמעשה ידיה. אם יש לה כתובה או מזונות מזה או מזה. מי ששמע שמת אחיו וייבם ואח"כ בא אחיו. שמע שמתה אשתו במדינת הים ונשא אחותה. ערוה שנשאת בחזקת היתר ונמצאת ערוה אח"כ. כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר לאשה או שטעו הם. המוציא אשתו משום שם רע או שהיא פרוצה בנדרים וכיוצא. שליח המביא גט ממדינה לארץ אם ישאנה. עד שהעיד לאשה שמת בעלה. או חכם שאסר אשה על בעלה. הנטען על הכותית ועכו"ם שבא על בת ישראל ונתגיירו. אם מתו נשותיהן או נתגרשו והנשים הרגילו לבעליהן לגרשן. אם נשאו אלו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו. אם האשה מותרת לבן החכם או לבן העד או הנטען. אם מותרת לאחד מעדי גירושין או לא' מהדיינים. המגרש אשתו וחזר ובעלה בפני עדים או נתייחד עמה. אשה שנבעלה בפני עדים אם צריכה גט מהבעל. מי שהוחזקה אשת איש ויצא שם בעיר שהיא מגורשת. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. שלא יגרש אדם אשתו ראשונה בלא ערות דבר. אשה רעה בדעותיה אם מצוה לגרשה. אשה שנתגרשה משום פריצות שלא ישאנה אחר. אם נתחרשה אשתו או נשתטית אם יוציאנה:

פי"א יבאר אם נושאין את הקטנה והנושא יתומה קטנה ומיאנה אם צריכה גט: קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה ואח"כ נשאת לאחר בעודה קטנה. הנקראת יתומה בחיי אביה אם יכולה למאן. לא תקנו מיאון לחרשת אע"פ שנשואיה מדבריהם. הקטנה אם ממאנת מאירוסין ומנשואין בפני בעלה ושלא בפניו. ממאנת ביבם ובבעל אחד ובב' ובג' כל ימי קטנותה. עד מתי הבת ממאנת ואיזו היא קטנה שצריכה למאן. מי שהשיאוה אחיה ואמה שלא לדעתה. כיצד צריך שתאמר הממאנת. השנים שממאנת בפניהם כותבין לה גט מיאון. ההפרש שיש בין גט מיאון לגט גירושין. השנים שממאנת בפניהם צריך שיכירו אותה ובעלה. המחזיר גרושתו אחר שנתקדשה לאחר ולא נבעלה. המחזיר אשתו אחר שזינתה תחתיו. אשתו של חרש או של פקח שנתגרשו והלכו ונשאו לאחר. הממאנת אם מותרת לקרובים ואם נשאת לאחר אם מותרת לראשון. הממאנת ליבם אם מותרת לקרובים. אשה שנתגרשה או נתאלמנה שלא תארס עד שיעברו ג' חדשים. שפחה וגיורת והממאנת ויפת תאר ואנוסה ומפותה אם צריכות להמתין. ודין המארס או הכונס בתוך תשעים יום. שלא יארס ולא ישא אדם מעוברת חבירו:

פי"ב יבאר האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני: הוחזקה אשת איש ואמרה גירשני בעלי או שיש לה עדים. בא היא ובעלה היא אומרת גירשתני והוא מכחישה. אמר הבעל גירשתי אשתי והיא מודה. ב' אומרים נתגרשה ושנים מכחישים אותם. אשה שלא הוחזקה אשת איש ובא עד א' ואמר אשת איש היתה ונתגרשה. אשה וב' אנשים שבאו מחוץ זה אומר זה עבדי וזו אשתי כו'. שליח גט קבלה שהוציא גט והבעל אומר מזוייף הוא. אבד הגט מהבעל או מהשליח והם מודים שהיה לגירושין. שליח קבלה שקבל גט לאשה ושלחו לה ביד ב' עדים. מי שהוחזקה אשת איש והלכה היא ובעלה למדינת הים. הכל נאמנים להעיד לה חוץ מנשים ששונאות זו את זו. עכו"ם או פסול המשיחין לפי תומם. התירוה לינשא ע"פ עד אחד ובא עד שני והכחישו. באו ב' ואמרו לה מת והוא שנשאת על פיו הוא במדרגת הב'. אשה אומרת מת ובא עד ואמר לא מת. שני עדים כשרים כמאה ובפסולין אחר הרוב. שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת. מי שהיו לו ב' נשים ובאה אחת ואמרה מת בעלי אם נאמנת. זו אומרת מת וזו מכחשת אותה או שתיהן באות כאחת לומר שמת:

פי"ג יבאר האשה שאמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ובאו והכחישוה: ודין בא א' מאותם העדים ואמר שמת בעלה. אם היתה מלחמה בעולם ובאת ואמרה מת בעלי במלחמה. אם אמרה מת תחת המפולת או נשכו נחש ועקרב. אמרה עלינו הבית או המערה הוא מת ואני נצלתי. היה דבר בעולם ובאה ואמרה מת בעלי. מה שעד מפי עד נאמן בעדות אשה. שמע מפי התינוקות שאמרו עתה באנו מהספד פלוני. ישראל שאמר הרגתי פלוני. וכיצד עכו"ם מסיח לפי תומו. ישראל ששמע מעכו"ם מסיח לפי תומו. אם היה העכו"ם מתכוין להעיד או לדבר אחר. אם היה מסיח לפי תומו בתחלה ואח"כ בדקוהו. כשהעד אומר ראיתי פלוני אם שואלין אותו היאך ראהו. אין מעידין על אדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי. אם טבע בים הגדול או במים מכונסים. אם השליכוהו בים והשליכו אחריו מצודה והעלו ממנו אבר. ראוהו שנפל לגוב אריות או לכבשן או ראוהו צלוב. עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או מת בים וקברתיו. עד אחד שהעיד שנטבע פלוני במים שאין להם סוף. מצאוהו הרוג או מת אם צריך שיכירו פרצוף פניו. צריך שיהיה תוך ג' ימים ביבשה ובים עד מאה. אם בודקין בצורתו בלילה לאור הנר או ללבנה. ראוהו עומד מרחוק והכירוהו ואח"כ מת. אמר עד אחד אמרו לי ב"ד כשתבוא למקום פלוני תאמר שמת פלוני. ישראל ועכו"ם שיצאו למקום אחד ובא עכו"ם והסיח לפי תומו. יצאו י' אנשים כא' אסורים בקולר ועכו"ם מסיח לפי תומו. ישראל שאמר מת פלוני עמנו במקום פלוני וזה צורתו. מצאו בשטר כתוב מת פלוני בן פלוני או נהרג. מי שנשתתק ומצאו דעתו שהיא מכוונת ואמר מת פלוני. אם בודקין עדות אשה בדרישה וחקירה. וטעם שהתירו הערוה החמורה בעדות אשה ובלא חקירה:

הלכות יבום וחליצה

פ"א יבאר ליבם אשת אחיו מאביו בין מן האירוסין בין מן הנשואין: אם צריך בה קידושין וכתובה על נכסי בעלה שמת. אם לא רצה לייבם או לא רצתה היא ושמצות ייבום קודמת. אי זה זרע פוטר מן הייבום ומן החליצה. מי שיש לו אח מכל מקום ממזר או עכו"ם. מי שיצא לאויר העולם. ואם היה לו אח מן השפחה או אחים מהאם. ודין גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אם הם אחים זה לזה. מי שהיו לו נשים רבות ומת אם אחת פוטרת את כולן. היו בהן כשרות ופסולות לכהונה או מתו לו אחים ונפלו שתיהם לפניו. הכונס או החולץ ליבמתו אם הצרות אסורות עליו. החולץ ליבמתו אם הוא והיא אסורים בקרובים. אם מותר לאדם לישא אחות צרת חלוצתו. אם אסור ליבם לישא קרובת זקוקתו עד שייבם או יחלוץ. הכונס יבמתו וגירשה אם מותר להחזירה. בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו או חלץ. היבמה קטנה אם תחלוץ או תייבם. היבמה אם תתייבם או תחלוץ עד שתמתין צ' יום. החולץ או הכונס ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה או הפילה:

פ"ב יבאר אם עושין מאמר ביבמה שלא מדעתה ומהו מאמר: אם צריך ברכת נשואין ואם כותב לה כתובה כשאר נשים. הבא על יבמתו בין בשוגג בין באונס בין ברצון. הבא על יבמתו ולא עשה בה מאמר ואם צריך שיתכוון לשם בעילה. יבמה שנתייבמה ונתגרשה ואמרה לא נבעלתי. מי שמת והניח אחים רבים על אי זה מהם מוטל לחלוץ או לייבם. כשרצה הגדול לייבם אם מחזירין על כל האחין. אין כופין את היבם לייבם אלא לחלוץ. אמר הגדול המתינו עד שיגדיל הקטן או עד שיבא ההולך. אם היה הגדול במדינה אחרת אם מבריחין הקטן. יבמה הראויה להתייבם ולא רצתה. ודין מי שהניח נשים רבות ותבע היבם אחת מהן ולא רצתה אם היא מורדת. היו היבמים רבים ולא רצתה בגדול כי אם באחיו או איפכא. היבמה שראויה לחלוץ ולא לייבם או שהיה הוא מוכה שחין. נולדו לו מומין כשהיא שומרת יבם או נדרה הנאה מיבמה. ודין יבמה שאמרה איני חולצת ואיני נוטלת כתובה אלא אבא ככה. ודין יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיתה אסורה עליו. ודין יבמה אם אסורה לינשא לזר. ואם נשאת מה דינה. ואם היה יבמה כהן. אם חזר זה שגירשה ונשאת אחר שחלץ לה יבמה. היבמה שזינתה והיא זקוקה ליבם. יבמה שהיא זקוקה מספק ונתקדשה לאחר קודם חליצה. אם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה:

פ"ג יבאר מי שאמר זה בני או יש לו בנים אם כדאי לפטור אשתו: אם אמר זה אחי או יש לי אחים אם יאסור או יפטור אשתו. היה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מותו שאין לו. המזנה עם אשה פנויה או אשת איש ונתעברה ואמר שהעובר הוא ממנו. ודין עד שהעיד שמת בעלה או יבמה. מי הוא הכשר להעיד במיתת היבם. ב' יבמות שבאו ממדינת הים זו אומרת מת בעלי וזו נ"כ. היה לאחת מהן עד שמת בעלה. היה לה יבם א' ומת או גירשה. יבמה שאמרה מת יבמי או היבם שאמר מת אחי. האשה שאמרה מתה אחותי או האיש שאמר מתה אשתי. האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים. האשה שהלכה בעלה וצרתה למדינת הים. האשה שמת בעלה והיתה לה חמות במדינת הים. האשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת. האשה שהלך בעלה ובנה ואמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך:

פ"ד יבאר שהיבמה הולכת אחר היבם וכיצד חולצין יבמה: הסומא אם חולץ וסדר החליצה ואם הסדר מעכב. ודין אם חלצה ולא קראה ולא רקקה. אלם או אלמת חרש וחרשת אם חולצין. רקקה וקראה ולא חלצה או קראה וחלצה ורקקה והן יושבין או מוטין וכו'. חלצה בפני שלשה עמי הארץ והסומא שחלץ. חלצה בלילה או שנמצא א' מהדיינין קרוב או פסול. קטנה שחלצה גדול או חלצה בפני יחיד או בינו לבינה. חרש שוטה וקטן שחלצו והחולץ למי שהיא פטורה. יבם שרגלו הימנית חתוכה או הפוכה או עקומה. יבמה שידיה חתוכות או שחלצה במנעל של בגד. חלצה במנעל שאין לו עקב או שהוא תפור בפשתן. אי זה מנעל הוא כשר לחליצה ואם קרעה המנעל או שרפוהו. אכלה שום או גרגיר וכיוצא בדברים המביאים הרוק. רקקה דם או שרקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע לפניו. אם ראו הדיינים הרוק יוצא מפיה או חליצה מוטעת. המוסר מודעא על החליצה או שלחצוהו ישראל או אנסוהו עכו"ם. ההפרש שיש במאמרנו אינה חליצה ללא עשה כלום. יבמה שגדלה בין האחים אם יכולה להתייבם. גט חליצה אינו אלא מעשה ב"ד. ואין הדיינים חולצין אלא אם כן מכירים. ונוסח גט חליצה שנהגו העם לכתוב. וצריך שיחתמו ב' או ג' עדים כו'. ודין מי הוא הנאמן לומר זהו אחיו של מת. ונוסח כתובת יבמין. ונוסח כתובת כל אשה. ודין שכותבין גט או כתובת יבמין אם צריך לפרש מקום הפסוק. יבמה שחלצה אם מותרת להנשא ביום חליצתה:

פ"ה יבאר יבמה שנתן לה היבם גט כריתות או עשה מאמר ולא רצה לבעול: עשה מאמר וחזר ונתן גט למאמרו. כיצד היא חליצה מעולה או פחותה. וכיצד הוא מאמר כשר או פסול. כיצד היא הבעילה כשירה או פסולה. השוה בבעילה כשרה פסולה ובמאמר כשר ופסול. ודין גט אחר גט ביבמה. או חליצה אחר חליצה. או בעילה אחר בעילה. ב' יבמים שייבמו ב' יבמות מבית אחד ולא נודע מי ייבם תחילה. יבם בן ט' שנים ויום א' ביאתו ומאמרו וגיטו. יבמות הרבה הבאות מבית א' כלן חרשות או קטנות. היתה א' חרשת וא' קטנה או שתיהן א' חרשת וא' פקחת. קטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה ואחיו על החרשת. ודין היתה א' פקחת וא' חרשת ובא

היבם

היבם על הספק והוא או אחיו על החרשת :

פ"ו יבאר שיש אחין רבים שראויים לייבום וחליצה ויש שאינם ראויים : יש יבמות שמתייבמות ולא חולצות ויש בהפך . המקודשת לאחיו בספק או החרשת וזקנה ועקרה . היבמות הפטורות מן החליצה ומן הייבום . היבמה שהיא על יבמה איסור לאו או איסור עשה . יבמה שהיא אלמנה מן הנשואין ובא עליה כ"ג . היתה היבמה ערוה על בעלה כגון שעבר ולקחה . מי שנפלו לפניו ב' יבמות הא' ערוה והב' אינה ערוה . אשת אחיו שלא היה בעולמו אם פוטרת צרתה . אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ונפלה לפני יבם . צרת חייבי לאוין או חייבי עשה או אילונית . קרובת חלוצתו וצרתה שנפלו לפניו . צרת ערוה שנירשה אחיו או מיאנה בו . צרת ערות היבם שהיתה מקודשת לאחיו בספק . אם נמצאת הערוה איילונית אחר שנשאת הצרה . שלשה אחים שנים מהם נשואין שלש נכריות . עשה מאמר ביבמתו ונתן גט למאמרו ומת . מי שהליט שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן :

פ"ז יבאר שנים מן האחין נשואין לשתי אחיות ומתו שניהם : היתה אחת מהם ערוה ליבם זה והאחרת ערוה לשני . שתי אחיות שנפלו ליבום לפני האח השלישי . ג' אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם . אחד מן האחין שקידש אחות יבמתו . ודין ב' יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה . ג' אחין ב' נשואין לב' אחיות ומת א' מהם ואחר כך מתה אשתו . המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם . קטנה שהשיאה אביה ונירשה בעלה והחזירה ומת . שני אחין נשואין ב' אחיות שתיהן קטנות או א' גדולה . שני אחין חרשין או אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות פקחות . היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והיא חרשת . כשאמרנו ב' אחיות או אחות אשתו ה"ה לכל ערוה :

פ"ח יבאר מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו ידוע אי זו קידש : אם נתערבו בני אשה ובני כלותיה והגדילו ונשאו נשים . מי שלא שהתה אחר מיתת בעלה ג' חדשים ונשאת . מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת ואחר כך בא . חמש נשים במתבואה שהיתה לכל אחת בן ידוע ונתערבו . כלל ליזהר בכל הספיקות שיולדו בענין הלילה :

הלכות נערה בתולה

פ"א יבאר הקנס שנותן האונס והמפתה : שהם הנבעלת בשדה או בעיר . האונסה או המפותה שלא רצו להכנס לאונס או למפתה . רצתה היא ואביה והוא לא רצה . ואם מוציאה לעולם ואם יש לה כתובה . ודין היתה אנוסה זו אסורה עליו או שהיה בה זימה אינו חייב עד שיבא עליה ובעדים . קטנה פחותה מג' או בוגרת אם יש לה קנס והנערות שיש להן קנס ושאין להן . אם בא עליה ומתה קודם שתעמוד בדין :

פ"ב יבאר שהמפתה משלם ג' דברים והאונס ארבעה : באו עליה שנים אחד כדרכה וכו' . והנערות שאין להן בושת ופגם וצער . ואין האדם משלם קנס בהודאת פיו . ואם אמרה אנסת אותי והוא מכחישה . ג' דברים של מפתה והד' של אונס למי הם לאב או לבת . פי' פסוק אל תחלל את בתך להזנותה . אונס ומפתה אם סוף בהכינה עצמה לכך :

פ"ג יבאר שהמוציא שם רע חייב מלקות ומאה סלעים כסף : אם דנין דין זה בפני הבית ושלא בפני הבית וב"ד של כ"ג . שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם . נמצא בה דבר שהיתה אסורה עליו . וכיצד הוצאת שם רע . ואם הביא האב עדים והזמו עדי הבעל . הנערות שיש להם קנס באונס ומפתה כך דינם במוציא שם רע . קידש נערה ונירשה וחזר וקידשה והוציא עליה שם רע . כל הפטור אם רצה לגרש יגרש ואינו חייב עד שיבעול . אמר לא מצאתיה בתולה ולא אמר שזינתה תחתיו או באו עדים מאליהן פי' פסוקים ופרשו השמלה ואלה בתולי בתי ופסוק אם אמת היה הדבר :

הלכות סוטה

פ"א יבאר שקינוי האמור בתורה צריך שיהיה בפני עדים ומי הוא כשר לעדות זה : כמה שיעור הסתירה עד שתצא בלא כתובה . קינא לה עם שנים כאחד שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני . אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני ונסתרה או איפכא . אם קודם שקינא לה באו שנים ואמרו שנסתרה . אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני והיה קטן או אל תסתרי עם בהמה זו . בעל שמחל על קינויו או גירשה . קינא לה בפני שנים וראה אותה שנסתרה או ששמע העם מרננים עליה . בא עד אחד והעיד שנסתרה אחר הקינוי . הנשים שבית דין מקנאים להן . שתתה מי המרים ונקתה מהם וחזר וקינא לה עם הראשון או עם אחר . השקה אותה וגירשה ונשאת לאחר וקינא לה עם האיש ששתתה בשבילו . ודין העומדת לשתות ובא עד אחד והעיד שנבעלה . מי הוא הנאמן להעיד עליה שמתה אחר שנסתרה . עד אחד אומר נטמאת ובא אחר והכחישו . עד אחד אומר נטמאת ונשים רבות אומרות לא נטמאת . שלשה פסולין אומרים נטמאת ושלשה שלא נטמאת . סוטה שאינה שותה מפני עדי טומאה :

פ"ב יבאר סוטה שלא רצתה לשתות או שנבעלה ואינו רוצה להשקותה : ט"ו נשים שאין ראויות לשתות אע"פ שהיא ובעלה רוצים . קטנה שהשיאה אביה וקטנה בת מיאון אם מקנאים להן . קינא לארוסתו או לזקוקתו ונסתרה אחר שנשאת . נשואה שקינא לה ונסתרה קודם שיבעלנה . הגיורת והמשוחררת ואשת הגר וכו' אם שותות . מעוברת ומניקה והעומדת לשתות ומת בעלה . מי שבעל בעילה אסורה מימיו שאין המים בודקין את אשתו . מי שנשא עקרה או אילונית או זקנה ויש לו בנים או אשה אחרת אם שותה . ודין כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה אם אסורה למי שנתייחד עמה . אם לא קינא לה ובאו עדים שנסתרה עם זה והוציאה בעלה אם תנשא לנטען . אם עבר הנטען ונשאה והיו לו בנים ממנה ולא פסק הקול . מי שהוציאה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה אם תנשא לנטען . אשה שבאו שני עדים ואמרו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון :

פ"ג יבאר כיצד סדר השקאת סוטה והיכן משקין אותה : מי שבעל בעילה אסור' מימיו שלא ישקה את אשתו . סוטה שיש לה זכות תלמוד תורה . סוטה ששתתה ולא מתה מיד אם היא מותרת לבעלה . באו עדי טומאה אחר ששתתה . ואם זינתה באונס או בשגגה או דרך אברים :

פ"ד יבאר שבט"ו באדר נפנין ב"ד לצרכי הרבים : אין משקין את הסוטה אלא ביום . ואם משקין שתי סוטות כאחת . סוטה שאמרה איני שותה ואח"כ אמרה הריני שותה . אם אמרה איני שותה קודם שתמחק המגילה או אחר שנמחקה . אם אמרה טמאה אני אחר שנמחקה המגילה . ודיני כתיבת המגילה וכיצד מותקין אותה . אם כתב ב' מגילות לב' סוטות ומתקן לתוך כוס אחד . אם נשפכו המים . ומי סוטה שלנו בלילה . הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל . ודיני מנחת סוטה . המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה אם די במנחה אחת . גלגול שבועה שהבעל יכול לגלגל . מצוה שיקנא האדם לאשתו בינו לבין עצמו תחלה :

תם ונשלם .

פעמי הכן באמרתך **ספר קדושה** ואל תשלט בי כל און

והוא

ספר חמישי

הלכותיו שלש. וזה הוא סדורן.

הלכות איסורי ביאה. הלכות מאכלות אסורות. הלכות שחיטה:

והמצות הנכללים בהם מפורשים בשמותם במקומותם:

הלכות איסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות. מצוה אחת עשה. ושלשים ושש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן

א שלא לבא על האם
ב שלא לבא על אשת אב
ג שלא לבעול אחות
ד שלא לבעול בת אשת אב
ה שלא לבעול בת הבן
ו שלא לבעול הבת
ז שלא לבעול בת הבת
ח שלא לישא אשה ובתה
ט שלא לישא אשה ובת בנה
י שלא לישא אשה ובת בתה
יא שלא לבעול אחות אב
יב שלא לבעול אחות אם
יג שלא לבעול אשת אחי האב
יד שלא לבעול אשת הבן
טו שלא לבעול אשת אח
טז שלא לבעול אחות אשתו
יז שלא לשכב עם בהמה
יח שלא תביא אשה בהמה עליה
יט שלא לשכב עם זכר
כ שלא לגלות ערות אב
כא שלא לגלות ערות אחי אב
כב שלא לבעול אשת איש
כג שלא לבעול נדה
כד שלא להתחתן בעכו"ם
כה שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'
כו שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל
כז שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל
כח שלא יבא ממזר בקהל
כט שלא יבא סרים בקהל
ל שלא לסרס זכר אפילו בהמה חיה ועוף
לא שלא ישא כהן גדול אלמנה
לב שלא יבעול כהן גדול אלמנה אפילו בלא נישואין
לג שישא כהן גדול בתולה בנערותיה
לד שלא ישא כהן גרושה
לה שלא ישא זונה
לו שלא ישא חללה
לז שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות ואף על פי שלא בעל

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א הבא על [א]אחת מכל העריות האמורות בתורה במזיד חייב כרת שנאמר כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו' שניהם הבועל והנבעלת. ואם היו שוגגין חייבין חטאת קבועה. ויש מן העריות שהוא במיתת בית דין יתר על הכרת השוה בכולן: **ב** אותן העריות שיש בהן מיתת ב"ד אם היו שם עדים והתראה ולא פירשו ממעשיהם ממיתין אותן מיתה האמורה בהן: **ג** ואפילו היה העובר תלמיד [א] חכם אין

א טור אה"ע סי' י"ג:

מגיד משנה

פ"א א הבא על אחת מכל העריות וכו'. כבר נתבאר פ"א מהלכות איסות מה הן עריות והדין הזה מבואר בהרבה מקומות ומהם בכריתות בתחלת המסכתא: **ב** אותן העריות וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות: **ג** ומ"ש רבינו ואפי' היה העובר תלמיד חכם הוא דלא כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר בפ"ק דמכות (דף ו' ע"ב) חבר אינו צריך התראה לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ע"כ בגמרא ומתניתין דהתם דלא כר"י ורבינו כתב הלשון שנזכר בגמרא בדברי ר"י ופי' לשונו הוא שלא ניתנה התראה אלא להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה ומחשבה או אם הוא שוגג בשום דבר כגון שלא ידע שזו היא ערוה או דבר אחר ופירוש הלשון הנזכר בגמרא הוא שלא נתנה התראה אלא להבחין אם הוא שוגג בידיעת עונש המעשה או לא ות"ח מן הסתם יודע הוא הדבר, ולפי שראיתי בזה משיגים על דברי רבינו ביארתי לשונו והחילוק שיש בין לשונו ובין לשון הגמרא:
העריות

לחם משנה

פ"א א הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וכו'. * כתב ה"ה שהמתעסק כגון נתכוון לאשתו ונזדמנה לו אחותו משמע דהאי פירושא מיקל טפי מפירוש בתרא דדוקא הכא דנתכוון לביאה מיהא חייב אבל היכא דלא נתכוון לביאה כלל פטור ופירוש בתרא החמיר דאפילו לא נתכוון לביאה כלל חייב ולכאורה קשה דכי הך פירוש בתרא נראה מוכרח בגמרא דקאמר בפרק ד' מיתות (דף ס"ב ע"ב) על ההיא דמתעסק בחלבים ועריות חייב דמתעסק בשבת פטור פי' שם דמתעסק בשבת היינו שנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר משמע אע"ג שלא נתכוון לחתיכה כלל ואפילו הכי אמר דבעריות חייב משמע אע"ג דלא נתכוון לביאה כלל וא"כ קשה לפשט קמא מיהו לזה י"ל דלא פירשו בגמרא כן אלא לאביי דאמר בפרק כלל גדול דדוקא נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור משום דלא נתכוון לחתיכה אבל אם נתכוון לחתיכה בעלמא כגון נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב ומשום דבגמרא בעי לפרש ברייתא דמשא"כ בשבת לכ"ע נקט חלוקה דהוי פטור לכ"ע אבל לדידן דקי"ל כרבא דאפילו נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ופירוש ברייתא דמשא"כ בשבת דנתכוון לחתיכה בעלמא וכן ההיא מימרא דרב נחמן ובכה"ג אמרינן בעריות דחייב דנתכוון לביאה כגון דנתכוון לאשתו ונזדמנה לו אחותו. ומ"מ קשה לי קצת בדברי ה"ה דכתב פירוש בתרא בשם יש מפרשים נראה שהוא דעת רבינו בפרק ב' מהלכות שגגות שכתב שם כיצד היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא כוונה לבעילה והרי

* שייך להלכה י"ב

משנה למלך

פ"א א הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וכו'. דע דאין מחייבין אותו על כל ביאה וביאה אא"כ התרו בו בכל ביאה וביאה וזה מתבאר בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) דאמרי' אלא שבא על אלמנה אחת ג' ביאות ה"ד אי דלא אתרו ביה פשיטא דאינו חייב אלא אחת כו'. (א"ה ועיין בפי"ד מהמ"א דין ז'). ומתוך סוגיא יש ללמוד דין מחודש דאמרינן התם האי אלמנה ה"ד אילימא שבא על אלמנת ראובן ועל אלמנת שמעון ועל אלמנת לוי אמאי אינו חייב אלא אחת הרי גופין מוחלקים. ומדלא לידדו לומר ה"ד אי דלא אתרו ביה משמע דבגופין מוחלקים אף שלא התרו בו חייב על כל אחת ואחת וכ"כ שם רבינו ישעיה ז"ל וז"ל הרי גופין מוחלקין פירוש ובהתראה אחת שהתרו בו כבא על האלמנה לוקה חייב על כל אחת ואחת ע"כ וכ"כ התוס' בפרק בתרא דמכות (דף ד') ד"ה לא. ודהו שם דברי רש"י דמשמע דס"ל דאף בגופין מוחלקין בעינן התראה על כל אחת. ודע שכתב שם רבינו ישעיה ז"ל דלא אמרינן גופין מוחלקין אלא בב"ח אבל בשחוטין לא אמרינן גופין מוחלקין משום דלא חשיבי וכתב דגם בבהמה אמרינן גופין מוחלקין בב"ח דמה לי רבע ה' בהמות מה לי בא על ה' נדות וכן אם אכל אבר מן החי מה' בהמות או שאכל מחלב ה' בהמות ואכל בהעלם אחד או ששתה דם סקוס מה' בהמות בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ע"כ. ועיין במ"ש מהרימ"ט בחידושיו בסוגיא זו

הגהות מיימוניות

[א] דלא כרבי יוסי בר' יהודה דאמר חבר א"צ התראה ע"כ:

מגדל עוז

הבא על אחת מכל העריות עד שאמורה בהן. הקדמה לסדר סדינין שעתיד לאמר כדרך שמחברים ועיקר הדין פרק המניח את הכד (דף ל"ב) גמרא מתניתין דזה כא בהכיאו: ואפילו היה שעבר תלמיד חכם כו' עד שלא להבחין בין שוגג למזיד. סוף פ"ק דמסכת מכות (דף ו') ופרק בן סורר ומורה (דף ע"ב) משמע כן דאוקימנא לברייתא כר' יוסי ב"ר יסודה דאמר אינו צריך דהוא יודעם ולית הלכתא כוותיה:

פ"א ה ואלו הן העריות שמיתתן בשריפה הבא על בת אשתו בחיי אשתו. כלומר אבל אחר מיתת אשתו אינה בשריפה אבל היא בכרת כמו שנתבאר בדברי רבינו בפ"ב: הבא

אין ממיתין ולא מלקין עד שתהיה שם התראה שלא נתנה התראה בכל מקום אלא להבחין בין שוגג למזיד:

ד [א]העריות שיש בהן מיתת ב"ד מהן שמיתתן בסקילה. ומהן שמיתתן בשריפה. ומהן שמיתתן בחנק. ואלו [ג] שמיתתן בסקילה. הבא על אמו. ועל אשת אביו. ועל אשת בנו והיא הנקראת כלתו. והשוכב עם זכר. והשוכב עם בהמה. והאשה המביאה את הבהמה עליה: ה ואלו הן העריות שמיתתן [ב]בשריפה. הבא על בת אשתו בחיי אשתו. ועל בת בתה. ועל בת בנה. ועל אם אשתו. ועל אם אמה. ועל אם אביה. והבא על בתו. ועל בת בתו. ועל בת בנו: ו אין [ג]לך ערוה בחנק אלא אשת איש בלבד שנאמר מות יומת הנואף והנואפת ומיתה האמורה בתורה סתם היא חנק. ואם היתה בת כהן היא בשריפה ובועלה בחנק שנאמר ובת איש כהן כי תחל לזנות באש תשרף. ואם היתה נערה מאורשה שניהם בסקילה שנאמר כי תהיה נערה בתולה וגו' וסקלתם אותם באבנים. וכל מקום שנאמר בתורה מות יומתו דמיהם בם הרי הן בסקילה: ז שאר [ד]העריות כולן בכרת בלבד ואין בהם מיתת ב"ד. לפיכך אם היו שם עדים והתראה ב"ד מלקין אותן שכל חייבי כריתות לוקין: ח הבא על אחת מחייבי לאוין במזיד. הוא לוקה והיא. ואם בשוגג פטורין מכלום. והבא על אחת מהשניות במזיד מכין אותו מכת מרדות מדבריהם. אבל הבא על אחת מחייבי עשה אינו לוקה. ואם הכו אותם ב"ד מכת מרדות כדי להרחיק מן העבירה הרשות בידם: ט אנוס [ה]פטור מכלום מן המלקות ומן הקרבן ואין צריך לומר מן המיתה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר. בד"א בשנאנס הנבעל. אבל הבועל אין לו אונס * שאין קישוי אלא לדעת. ואשה [ו]שתחלת ביאתה באונס וסופה ברצון פטורה מכלום שמשהתחיל לבעול באונס

א סמג עשין נט קד: ב סמג לאוין לו: ג סמג לאוין קג: ד סמג לאוין קד קס: ה טור אה"ע סי' כ: ו סמג עשין מח:

השגת הראב"ד

* שאין קשוי אלא לדעת: כתב הראב"ד ז"ל יש אונס שהוא פטור כגון שהוא מתכוין לאשתו ותקפתו אחת מן העריות והביאתו עליה או שדבקוהו עכו"ם עליה עכ"ל:

ד העריות שיש בהן מיתת ב"ד וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף מ"ט ע"ב) משנה כלשון רבינו: ה ואלו הן העריות וכו'. שם פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ה) משנה: ו אין לך ערוה בחנק וכו'. פרק אלו הן הנחנקין (דף פ"ד ע"ב) במשנה מבואר שאשת איש בחנק ובגמרא מבואר שם שכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק: ואם היתה בת כהן וכו'. דין בת כהן שהיא בשריפה מבואר בכתובות ובמשנה פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ה) ודין בועלה שהוא בחנק במשנה פרק אלו הן הנחנקין (דף נ'): ואם היתה נערה מאורסה וכו'. דלא כמ"ד התם פרק ארבע מיתות ב"ד (דף נ') דאפילו מאורסה בת כהן שזינתה בשריפה אלא כי הסיא דמרגלא בפומיה דרבי יוחנן נערה מאורסה בת כהן שזינתה בסקילה: וכל מקום שנאמר בתורה וכו'. שם מבואר שמאוב וידעוני אנו למדין שכתוב בהן באבן ירגמו אותם דמיהם בם:

ז שאר העריות כולן וכו'. במכות פרק אלו הן הלוקין (דף י"ג) משנה ומבואר בגמרא דלרבי ישמעאל ורבי עקיבא כל חייבי כריתות לוקין:

ח הבא על אחת וכו'. במשנה שם: והבא על אחת מן השניות וכו'. פרק ראשון מהלכות אישות נתבאר מי הן השניות ושאסורין מד"ס וכבר הזכרתי פרק ראשון מהלכות שבת מקצת מהמקומות שנזכר בגמרא מכת מרדות באיסורין של דבריהם ובחייבי עשה ג"כ כ"ם הוא שאם רצו ב"ד שיש שם מכת מרדות ובביאור אמרו במצות עשה כגון סוכה איני עושה לולב איני נוטל מכין אותו עד שתצא נפשו:

ט אנוס פטור מכלום כו'. זה מבואר בהרבה מקומות ובספרי ולנערה לא תעשה דבר מלמד שפטרה הכתוב מן המיתה מנין אף מן הקרבן ת"ל חטא מנין אף מן המכות ת"ל חטא מות מלמד שכל אונסין שבתורה פטורין: בד"א בשנאנס הנבעל וכו'. ביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ג ע"ב) במשנה הוא אנוס והיא לא אנוסה קנה ואמרו בגמרא אנוס דמתניתין ה"ד אילימא שאנסוהו עכו"ם ובא עליה האמר רבא אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת. וי"מ שאם אמרו לו עכו"ם לבא על הערוה ואם לאו שיהרגו אותו ובא עליה מומת על ידה לפי שאין קישוי אלא לדעת וזה דעת רבינו אבל י"א דכיון שמחמת האונס יהב אדעתיה ונתקשה אף הוא פטור בדיני אדם והא דרבא משכחת לה כגון שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאונסו או שדבקו אותו עכו"ם לערוה ואין שם פחד מיתה כיון דליכא אונס דגופיה אע"פ שדבקוס זה לזה ובא עליה חייב שאלמלא נתן דעתו עליה לא היה אפשר לו לבעול שאין קישוי אלא לדעת ולפי פירוש זה הקשו למה לא פירש המשנה דהוא אנוס שאנסוהו למיתה לבא עליה דהא בכה"ג לא אמר רבא אין אונס בערוה לפי פי' זה והם ז"ל תירצו דהסיא כיון דביאתה עצמה ליכא אונס לא קרינא ביה הבא על יבמתו באונס אלא מדעת ושלא בכוונת מצוה ע"כ דבריהם: ובהשגות א"א יש אונס שהוא פטור וכו'. ונראה שבכגון זה אפילו רבינו יודה בו שכל שהקישוי נעשים לדעת היתר ואח"כ נאנס בהיותו עומד בקישויו ודאי אונס גמור הוא ואין לומר על זה אין קישוי אלא לדעת: ואשה שתחלת ביאתה וכו'. בכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף נ"א ע"ב) מימרא דרבא שם:

משנה למלך

ז מפס הרא"ש ז"ל. ועיין מ"ש התוספות בפ"ח דזבחים (דף ע"ז) ד"ס ספיגול שהביאו שם סוגיא זו והנראה מדבריהם שם דפליגי על רבינו ישעיה ז"ל וס"ל דאמרינן גופין מותלקין אף בדבר שאינו כ"ח והסתכלה אחת סגי ודוק היטב בדבריהם שאריכים תלמוד:

ח הבא על בת אשתו בחיי אשתו. נ"ב כאן רמז הר"מ מ"ש בפ"ב דין מ':

לפיכך

לחם משנה

והרי היא ערוה עליו כו' ואם כן לא היה לו לכתוב פירוש זה אלא בשם רבינו ומלשונו משמע דרבינו אינו מפרש כך. עוד קשה לי שם על דברי רבינו ז"ל שכתב נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר בלא כוונה למחיכה דהא כיון דהוא פסק כרבא וכמ"ש בפרק ב' מהלכות שבת היה לו לכתוב נתכוון להתוך דלרבא אפילו נתכוון לחתיכה בעלמא פטור ואולי י"ל בדוחק לזה דרבינו לא הכניס עצמו שם לפרש הדינים הנוהגים בשבת וסמך על מ"ש בהלכות שבת ולא כתבו שם אלא אגב דעריות ולכך נקט נתכוון להגביה משום דבעריות נקט בלא כוונה לבעילה אגב הא נקט הא:

ה ואלו הן העריות שמיתתן בשרפה וכו'. קשה לי לפי דעת רבינו דכל דבר הנלמד בג"ש הוי ד"ס א"כ אם חמותו ואם חמיו דילפינן לה בגמרא בריש פרק הנשרפין (דף ע"ה) מג"ש הוי מד"ס דבשלמא באיכך דיליף שם בברייתא בת אשה ובת בתה וכו' אע"ג דילפינן עונש בג"ש מ"מ לא הוי ד"ס כיון דהאזהרה כתיבא בתורה אבל אם חמיו ואם חמותו עונש ואזהרה מדרשא אתיא ואע"ג דלר"ע דדרים אותו ואתהן אם חמותו מיהא כתיבא בהדיא היינו לאביי אבל לרבא הא מסקינן שם דחמותו לאחר מיתה איכא בינייהו ולכולהו אם חמותו מדרשא אתיא וא"כ קשיא למה לא כתב רבינו שהיא מד"ס כמ"ש לקמן בפרק ב' גבי הבא על אשה דרך זנות דאינה אסורה אלא מד"ס משמע דכולהו איכא הוו דבר תורה וצ"ע:

מגדל עוז

העריות שיש בהן מיתת ב"ד עד בהמה עליה. פ' ד' מיתות (דף מ"ט): ואלו הן העריות וכו' עד ועל בת בנו. בסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ה) ופ"ק דכריתות (דף ב'): אין לך ערוה בחנק כו' עד היא חנק. במסכת סנהדרין פרק נגמר הדין (דף נ"ג) ופרק ד' מיתות ופרק הנחנקין (דף פ"ד) ובמכילתא ובספרא: ואם היתה בת כהן כו' עד הרי הן בסקילה. בסנהדרין פרק נגמר הדין ופ' ד' מיתות (דף נ') וסוף הנחנקין (דף נ'): שאר העריות כולן בכרת בלבד כו' עד שכל חייבי כריתות לוקין. פ"ק דכריתות (דף ב') ופרק אלו הן הלוקין (דף י"ג): הבא על אחת מחייבי לאוין עד מחייבי עשה אינו לוקה. במסכת כריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף י"א) ובסנהדרין פרק ד' מיתות (דף נ"ג): ואם הכו אותן ב"ד מכת מרדות כדי להרחיק מן העבירה הרשות בידם. בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מ"ו): אנוס פטור מכלום מן המלקות ומקרבן ואין צריך לומר מן המיתה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר בד"א בשנאנס הנבעל אבל הבועל אין לו אונס שאין קישוי אלא לדעת. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ג) אמר רבא כו' אין קישוי אלא לדעת: כתב הראב"ד ז"ל יש אונס שהוא פטור כגון שהוא מתכוין לאשתו ותקפתו אחת מן העריות והביאתו עליה או שדבקוהו עכו"ם עליה עכ"ל: ואני אומר הלכה זו ומחלוקתה פרק כל שעה (דף כ"ה) ובסנהדרין פרק בן סורר ומורה בשמעתין דבכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים עד דאמרינן כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצח מעתה ה"ז בא ללמד ונמצא למד פירוש אף למד מה רוצח יהרג ולא יעבור אף נערה המאורסה וברוב הגירסאות גורס תהרג ולא תעבור וכן גורס ר"י אלפס ז"ל ובביעתו הלך ר"מ ז"ל וגם ביאר כי הבועל אין לו אונס כמימרא דרבא דאמר ביבמות פרק הבא על יבמתו אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת וכן גורס ר"ת ז"ל ורבים מרבותינו בעלי התוס' ז"ל ומה שכתב הראב"ד ז"ל הוא בשיטת ר"י ב"ר מרדכי ומקצת רבותינו בעלי התוספות ז"ל שגורסים יהרג ולא יעבור שהיא אזהרה לבועל דעביד מעשה אבל הנבעלת שהיא קרקע עולם אין לה למסור עצמה על כך כדאמרינן פ"ק דמגילה גבי אסתר ובפרק בן סורר ובכמה מקומות ומקצת ספרים גורסי' כן ואפילו יגרום תהרג מפרשי לה שתמסור עצמה למיתה קודם שתעשה מעשה להביא עליו את הערוה וכי הא דאסיקנא התם אנוס דמתני' היכי דמי כגון שנתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו וכן פירשו מימרא דרבא במי שהביאוהו לכך שאי אפשר בלא שיתקשה ומאחר שאין קישוי אלא לדעת נחשב לו הקישוי כמעשה והסכימו שאם היה כבר מקושה ועומד ועכו"ם מביאין אותו על הערוה התם ודאי יש אונס וכדאמרינן התם שניהם אנוסין דאמרי דבי רבי תייא היכי דמי כגון שנתכוון לאשתו ותקפוס עכו"ם ודבקום זה בזה וכזה כתב בעל המאור ז"ל ומ"מ יפה עשה ר"מ ז"ל שחייב אדם לומר כלשון רבו ורב רבו וגירסאות ספרדיות שלנו הדוקניות כך הן ופשט הכתוב מוכיח כן דהא בנערה קיימינן וטעמא דידה קא אמרינן ואין מקרא יוצא מידי פשוטו: ואשה שתחלת ביאתה עד כופה אותה לרצות. גם זאת ההלכה שם פרק הבא על יבמתו (דף נ"ד):

הגהות מיימוניות [ג] סמ"ג לאוין אשת אב סי' צ"א אמו סי' צ"ב אשת בנו סי' צ"ג זכר סי' צ"ד בהמה סי' צ"ה אשה המביאה הבהמה עליה סי' צ"ו:

י המכנים ראש העטרה וכו'. ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ה ע"ב) אמר רבי יוחנן הערלה זו הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור עליה ופליגא אדשמואל ע"כ. וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל ועוד אזכיר מימרא זו פרק כ"א: וכל הביאות האסורות וכו'. שם מפורש בגמרא שבכולן הערלה כגמר ביאה חוץ משפחה חרופה ויתבאר דין השפחה פרק ג': ואחד הבא על הערוה וכו'. בפרק ארבע מיתות (דף נ"ה) ובהרבה מקומות:

יא כל הבא ביאה אסורה וכו'. מחלוקת אביי ורבא בשבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ח) והלכה כרבא דאמר התם זאת אומרת המשמש מת בעריות פטור. ומ"מ אבל פוסל הוא מן התרומה מימרא בסוטה פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ו:) אמר שמואל שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה וענין הפיסול בתרומה הוא שהאשה שנבעלה לפסול לה ונעשית זונה אסורה לאכול בתרומה כנזכר פ"א מהלכות תרומות. ומ"ש מהכאת מכת מרדות הוא מפני שזה פסול אבל אסור הוא וכבר ביארתי כיוצא בזה פרק ראשון מהלכות שבת:

יב הבא על ערוה מן העריות כמתעסק וכו'. מימרא דשמואל הובאה פרק ארבע מיתות (דף ס"ב ע"ב) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה וכבר נתבאר פרק שני מהלכות שגגות שהמתעסק הוא כגון נתכוון לאשתו ונזדמנה לו אחותו וי"מ שלא נתכוון לביאה ובא עליה ופשוט הוא שכל זה אינו אלא לענין קרבן אבל לענין מלקות או מיתה אין חיוב בלא מזיד והתראה כנזכר למעלה וא"כ מה שנמצא בכאן בספרי רבינו וכן בחייבי לאוין ובשניות הוא ט"ס שהרי חייבי לאוין שוגגין פטורין מן מכלום כנזכר למעלה וכ"ש בשניות שהם מדבריהם וא"א ליישב לשון זה בשום פנים וכן כתב בהשגות א"א חייבי לאוין לא ידעתי למה קרבן אין כאן ע"כ, ודבר פשוט הוא: אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מתה. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ה ע"ב) ממעט ליה מקרא: והבא על הטריפה וכו'. בסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ח) הרובע את הטריפה חייב ואמרו שם מהו דתימא ליהוי כמאן דמשמש מת וליפטר קמ"ל דמשום הנאה הוא והא אית ליה הנאה ע"כ ובפרק העור והרוטב (חולין קכ"א ב') אמרו שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת *[הרי היא כחיה לכל דבריה]:

יג כל אשה אסורה מאלו וכו'. משנה בנדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד) הובאה בהרבה מקומות בגמרא: וכן אשה גדולה וכו'. גם זה שם וכבר נזכר פ"א מהלכות אישות מי הוא הנקרא גדול ומי היא הנקראת גדולה:

יד הבא על הזכר וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ד) משנה וברייתא: ואם היה הזכר וכו'. מחלוקת רב ושמואל ורב פטר בפחות מבן תשע ותניא כוותיה. וענין המכת מרדות כבר נתבאר שהוא בכל דבר כזה שהוא פטור אבל אסור:

טו אחד הבא על הזכר וכו'. רבינו פסק כדברי האומר ביבמות בפרק הערל (דף פ"ג ע"ב) אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר [בד"א בזכרות שלו אבל בנקבות שלו פטור] ודרבי סימאי דאמר חייבין עליו משני מקומות יחידאה ורבנן פליגי עליה כמו שאמרו שם ורבנן אע"ג דאית ביה שני משכבות את זכר כתיב פירוש במקום זכרותו] ושם נתבאר בגמרא שהאומר כן אינו סובר שיהיה אנדרוגינוס כזכר לכל דבריו וזהו דעת רבינו ממה שנזכר במקומות אחרים ודין הטומטום שהוא ספק זכר ספק נקבה מבואר שם ובהרבה מקומות וענין המכת מרדות כבר הזכרתי למעלה. ומ"ש והאנדרוגינוס מותר לישא אשה הוא כסתם מתני' דהתם (יבמות דף פ"א) דתני אנדרוגינוס נושא אבל לא ניסא ודעת רבינו אע"פ שהוא ספק וקידושיו ספק כמו שנזכר פ"ד מהלכות אישות אעפ"כ נושא לכתחילה שאע"פ שאין אשה נושאת אשה אנדרוגינוס נושא הוא אשה דהא חזינן דרחמנא רבייה לענין משכב זכור ואע"פ שאשה אינה נושאת אשה ונשים המסוללות זו בזו אסור הוא כמו שנזכר פרק כ"א לענין זה אנדרוגינוס

* (בגמרא מחלוקת חזקיה ור' יוחנן דר"י אמר ישנה לאיברים ולאו מתה היא ואמרינן התם דאר"א נקוט לסא דר"י בידך דתני ר' אושעיא כוותיה:)

יב הבא על ערוה מן העריות כמתעסק וכו'. מ"ש וכן בחייבי לאוין ובשניות ה"ה כתב שהוא ט"ס ול"נ ליישב דה"ק וכן בחייבי לאוין עבר על לאו כדין מי שלא התרו בו שאע"פ שאינו לוקה הרי הוא חייב לשמים וכן בשניות חייב לשמים אע"פ שאין מעניסים אותו בידי אדם:

טו הבא על אנדרוגינוס דרך נקבותו פטור. בס"פ הערל (דף פ"א) תנן רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה וכו' אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבים עליו סקילה כזכר ובגמרא (דף פ"ג) אמר רב ליתא למתניתין מקמי ברייתא דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר הוא אם נקבה הוא אדרבא

באונס אין בידה שלא תרצה שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות: י המכנים [א]ראש העטרה בלבד הוא הנקרא מערה מלשון את מקורה הערה. והמכנים כל האבר הוא הנקרא גומר. ובכל הביאות האסורות אחד המערה ואחד הגומר ואע"פ שלא הוציא שכבת זרע [ב]ואף ע"פ שפירש ולא גמר כיון שהכנים ראש העטרה נתחייבו שניהם מיתת ב"ד או כרת או מלקות או מכת מרדות. * (ואחד הבא על הערוה כדרכה ואחד הבא עליה שלא כדרכה) משיערה בה יתחייבו שניהן מיתה או כרת או מלקות או מכת מרדות בין שהיו שוכבין בין שהיו עומדים על הכנסת העטרה הוא החיוב: יא כל [ג]הבא ביאה אסורה בלא קישוי. אלא שהיה האבר שלו מדולדל כמו אבר [ג] המתים כגון החולים. או מי שנולד כך כגון סריס חמה אע"פ שהכנים את האבר בידו אינו חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה. שאין זו ביאה. אבל פוסל הוא מן התרומה וב"ד מכין את שניהם מכת מרדות: יב הבא [ד]על ערוה מן העריות * כמתעסק אף ע"פ שאין כוונתו לכך *חייב. וכן בחייבי לאוין ובשניות. אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מתה פטור מכלום. ואין צריך לומר בחייבי לאוין שהוא פטור. והבא על הטריפה או ששכב עם בהמה טריפה חייב. חי הוא אע"פ שסופו למות מחולי זה. ואפילו שחט בה שני סימנין ועדיין היא מפרכסת הבא עליה חייב עד שתמות או עד שיתיז ראשה: יג כל [ה]אשה אסורה מאלו אם היתה בת ג' שנים ויום אחד ומעלה גדול הבא עליה חייב מיתה או כרת או מלקות והיא פטורה מכלום אלא אם כן היתה גדולה. ואם היתה פחותה מזה הרי שניהן פטורין שאין ביאתה ביאה. וכן אשה גדולה שבא עליה קטן אם היה בן ט' שנים ויום אחד ומעלה היא חייבת כרת או מיתה או מלקות והוא פטור. ואם היה בן ט' שנים ולמטה שניהם פטורין: יד הבא [ו]על הזכר או הביא זכר עליו כיון שהערה אם היו שניהם גדולים נסקלים שנאמר ואת זכר לא תשכב בין שהיה בועל או נבעל. ואם היה קטן בן ט' שנים ויום אחד ומעלה זה שבא עליו או הביאו על עצמו נסקל והקטן פטור. ואם היה הזכר בן ט' או פחות שניהן פטורין וראוי לבית דין להכות הגדול מכת מרדות לפי ששכב עם זכר ואע"פ שהוא פחות מבן ט': טו * [אחד הבא על הזכר או] הבא על אנדרוגינוס דרך זכרותו חייב. * [ואם בא עליו דרך נקבותו פטור] והטומטום ספק הוא לפיכך הבא על הטומטום או על אנדרוגינוס * [דרך נקבותו] מכין אותו מכת

השגת הראב"ד

* כמתעסק וכו': א"א חייבי לאוין לא ידעתי למה קרבן אין כאן:

*גי' הכ"מ היה חייב קרבן ועי' מ"ע מ"מ ומ"ע:

א טור אה"ע סי' ו' ז: ב טור שם סי' כ סמג לאוין כו: * [כן הוא בס"א וכן נראה שהיה בגירסת ה"ה והמגדל עוז וכן משמע מן הגמרא]: ג גם זה שם: ד גם זה שם בטור: ה ג"ז שם בטור ובסמג לאוין לד: ו סמג לאוין לד: * (כן הוא גירסת ה"ה והמגדל עוז וכן הוא בס"א וכן משמע ג"כ מדברי הכ"מ אלא שמתחלת דבריו נראה שגירסתו היתה הבא על אנדרוגינוס דרך נקבותו פטור ושמא טעות סופר הוא או מאדא נשמע להגרסה): * [כן הוא בס"א וכן נ"ל וכ"ג הכ"מ]: *[כנ"ל]:

לחם משנה

טו אחד הבא על הזכר וכו'. כתב ה"ה ודעת רבינו אעפ"י שהוא ספק וקידושיו ספק כמו שנזכר בפרק ד' מהלכות אישות אעפ"י וכו' וא"ת והא בפרק הערל (דף פ"ב ע"ב) אמרו אנדרוגינוס נושא תני ואם נשא ופירש"י ז"ל אנדרוגינוס נושא לכתחלה אלמא זכר מעליא הוא וקשיא לריש לקיש דאמר אין מאכיל בחזה ושוק ע"כ משמע דלמ"ד ספק דהוי ר"ל אינו נושא לכתחלה וי"ל דהא מפרש כפירוש התוספות דמאי דפריך הוא מדקאמר נושא משמע נישואין גמורין דאי לא היה לו לומר אנדרוגינוס שקידש קידושיו קידושין

הגהות מיימוניות

[ג] כרבא דאמר הכי המשמש מת בעריות פטור ודלא כאביי בשילהי ידיעות הטומאה דאמר חייב ע"כ:

מגדל עוז

המכנים ראש העטרה כו' עד הוא הנקרא גומר. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ה) ופרק ארוסה ושומרת יבם: וכל הביאות האסורות כו' עד או מכת מרדות. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ה): ואחד הבא על הערוה כדרכה כו' עד הוא החיוב. פ' ד' מיתות (דף נ"ד) ופרק הבא על יבמתו (דף נ"ו): כל הבא ביאה אסורה כו' עד מכת מרדות. פ"ב דשבועות ופרק הבא על יבמתו (דף נ"ה): הבא על ערוה מן העריות וכו' עד שיתיז את ראשה. כריתות פרק ספק אכל (דף י"ח) ופ' ד' מיתות בסנהדרין (דף ס"ב) ופרק העור והרוטב (דף קכ"א): כתוב בספר הראב"ד ז"ל חייב קרבן והשיג הוא עליו לא ידעתי למה קרבן אין כאן: ואני אומר בספר שלנו בכתב ידי בתוך ר"מ ז"ל לא נזכר ולא נכתב בו לשון קרבן אלא חייב בלבד כמו שנסחתי מלשונו וגם לאחר שבאתי בארץ שלפי בדקתי בספר שהוגה מספרו והתם בו בחתימת ידו ומצאתיו כן שלא כתב בו מלת קרבן אלא חייב בלבד או אמלתי בודאי הספר שהגיע ליד הראב"ד ז"ל טעות סופר היה כי ר"מ ז"ל נהג כמנהגו הטוב והישר לכתוב לשון הגמרא כמו שהודעתי כמה פעמים וגם בזה כן עשה והכי איתא במסכת כריתות פרק ספק אכל (דף י"ח ע"ב) גמרא פיסקא דחלב ונותר אמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה ופי' החיוב בכל דבר ודבר כדינו הידוע בו בכמה מקומות והיפך פזור הדינין כסדרן כדאיתנהו התם ופ' ד' מיתות ונשרפין ונחנקין במס' סנהדרין ופרק הבא על יבמתו: כל אשה אסורה עד שניהם פטורין. במסכת סנהדרין פ' ד' מיתות (דף נ"ה) ובמסכת נדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד): הבא על הזכר כו' עד שהוא פחות מבן תשע. ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ד): אחד הבא על הזכר כו' עד או הביאה עליו. ביבמות פרק הערל (דף פ"ב):

מגדלותיהם כזכר הוא וזהו דעת רבינו : **טז הבא על הבהמה** וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ה) : ואחד בהמה וכו'. בבבא קמא פרק שור שנגח את הפרה (דף נ"ה) מתבאר בגמרא דומה לזה ובע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ב כ"ג) הזכירו רביעה בעופות : ולא חלק הכתוב וכו'. ברייתא פרק ד' מיתות (דף נ"ד ב') :

יז קטן בן תשע שנים וכו'. משנה בפרק יוצא דופן (דף מ"ה) הובאה בפרק ארבע מיתות (דף נ"ד ע"ב) קטן בן תשע שנים ויום אחד פוסל את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת על ידו והיקש הקטנה בת שלש שנים ויום אחד לקטן בן תשע שנים ויום אחד ידוע הוא שם ובהרבה מקומות :

אדרבא ליתא לברייתא מקמי מתניתין מדשבקיה ר"י לבר זוגיה שמע מינה הדר ביה וכו' אמרי בי רב הלכה כר"י באנדרוגינוס ופירש"י דאר"י דמתניתין קאי אבל ר"ח והרי"ף פירשו דאר"י דברייתא קאי וכתב הרשב"א הרמב"ם פסק בחיבורו הגדול ובפירוש המשנה שלו כר"י דברייתא דאמר בריה בפני עצמו הוא ולפיכך אינו מאכיל בתרומה לפי שהוא ספק וספיקא דאיסורא לחומרא ופסק כרבי אליעזר דאמר חייבים עליו סקילה כזכר ולא ידעתי היאך יתקיימו שני פסקים הללו שאם אתה מספקו בנקבה היאך אתה סוקל על ביאתו כזכר ושמא הוא סובר דאף רבי אליעזר סבר דבריה בפ"ע הוא אלא שמחייבים עליו סקילה כזכר מגזירת הכתוב דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה : **כב המקנא** לאשתו ונסתרה וכו'. כתב ה"ה דעת רבינו וכו' ואעפ"כ סובר רבינו שאין ישראל שזינתה תחתיו אשתו לוקה על לאו זה וכו' ויש לתמוה עליו שהרי בפרק י"א מהלכות גירושין כתב בהפך ע"ש : כל

מכת מרדות והאנדרוגינוס מותר לישא אשה : **טז** הבא [א]על הבהמה או שהביא בהמה עליו שניהן נסקלין שנאמר ובכל בהמה לא תתן שכבתך בין שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה ועוף הכל בסקילה. ולא חלק הכתוב בבהמה בין גדולה לקטנה שנאמר ובכל בהמה אפילו ביום לידתה *(הבא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה) כיון שהערה בה או שהערתה בו חייב : **יז** קטן בן ט' שנים ויום אחד שבא על הבהמה או הביאה עליו היא נסקלת על ידו והוא פטור. היה בן ט' או פחות אין סוקלין את הבהמה. וכן קטנה בת ג' שנים ויום אחד שהביאה בהמה וחיה עליה בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה כיון שהערתה בה הבהמה *(בין כדרכה בין שלא כדרכה) הבהמה נסקלת והיא פטורה. ואם היתה גדולה שניהן נסקלין ואם היתה מבת ג' שנים ולמטה אין הבהמה נסקלת : **יח** וכן השוכב עם הבהמה בשגגה והאשה שהביאה את הבהמה עליה בשגגה אין הבהמה נסקלת על ידן ואף ע"פ שהן גדולים. [ב]כל העריות כולן שהיה אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור והגדול חייב כמו שביארנו. אחד ער ואחד ישן הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג המזיד חייב והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון האנוס פטור כמו שביארנו : **יט** אין העדים נזקקין לראות [ג]המנאפים שהערו זה בזה והכנים כמכחול בשפופרת. אלא משיראו אותן דבוקין זה עם זה כדרך כל הבועלין הרי אלו נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שמא לא הערה מפני שחזקת צורה זו שהערה : **כ** מי ישהוחזק בשאר בשר דנין בו על פי החזקה. אף ע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו. כיצד הרי שהוחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים הרי זה לוקה או נשרף או נסקל ואע"פ שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו בחזקת שהוא בנה ובא עליה והביאוה לב"ד וסקלוה. ראיה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראיה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כך שאר קרובים בחזקה : **כא** [ה]איש ואשה שבאו ממדינת הים הוא אומר זאת אשתי והיא אומרת זה בעלי אם הוחזקה בעיר ל' יום שהיא אשתו הורגין עליה אבל בתוך הל' יום אין הורגין עליה משום אשת איש : **כב** האשה [ו]שהוחזקה נדה [ז] בשכונותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. * המקנא [ז]לאשתו ונסתרה ובא עד אחד והעיד שנטמאה והיה בעלה כהן ובא עליה אח"כ הרי

*כן הוא בס"א וכ"ה בהדיא בגמרא : *כ"ס בס"א וכנ"ל :

יח וכן השוכב עם הבהמה וכו'. בעיא בפרק ד' מיתות ולא איפשיטא ואין סוקלין אותה מספק : כל העריות כלן וכו'. במשנה פרק יוצא דופן (דף מ"ה) נתבאר באחד גדול ואחד קטן אחד אנוס ואחד שאינו אנוס מפורש בכתובות בענין נערה המאורסה ומפורשים כל החלוקים שהזכיר רבינו במשנה פרק הבא על יבמתו (דף נ"ג ע"ב) ובכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף י"א) :

יט אין העדים נזקקין וכו'. סוף פ"ק דמכות (דף ז') ורבנן היכי דייני כשמואל דאמר שמואל במנאפים משיראו כמנאפים :

כ מי שהוחזק בשאר בשר וכו'. בקידושין פרק עשרה יוחסין (דף פ') מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות. והמעשה שהזכיר רבינו מפורש שם. והראיה שהביא מפורש שם בירושלמי :

כא איש ואשה שבאו ממדינת הים וכו'. מימרא דרב בבא בתרא (דף קס"ז) :

כב האשה שהוחזקה וכו'. שם פרק עשרה יוחסין ובכתובות פרק המדיר (דף ע"ב) : המקנא לאשתו ונסתרה וכו'. דעת רבינו דאע"פ ששנינו שם ביבמות (דף י"א) פ"ק וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ואמרו שם מאי נסתרה נבעלה ואמאי קרי ליה נסתרה ליסנא מעליא נקט והקשו נבעלה טומאה בהדיא כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה ותירצו למיקם עליה בלאו ורבי יוסי בן כיפר פליג עליה התם ואמרו דלאו בסוטה לית ליה וכודאי דקי"ל כחכמים ואעפ"כ סובר רבינו שאין ישראל שזינתה תחתיו אשתו לוקה על לאו זה

השגת הראב"ד

* המקנא לאשתו וכו' : כתב הראב"ד ז"ל אינו כן דאינו לוקה משום זונה אלא משום טומאה דכל אונס בעד אחד לא קרינן ביה זונה אלא משום טומאה והכי איתא ביבמות בליבנא בתרא דרכה עכ"ל :

א סמג לאוין לס : ב טור אה"ע סי' כ : ג גם זה בטור שם : ד טור שם סי' יט : ה שם : ו טור י"ד סי' קפה סמג לאוין קיא : ז טור אה"ע סי' סז סמג לאוין קכא :

לחם משנה

קידושין. כתב עוד ה"ה ונשים המסוללות זו בזו *פסולות לכהונה כמו שנזכר בפרק כ"א קשה דהדרבה בפרק כ"א פסק רבינו דאינן אסורות לכהונה. וי"ל דה"ק ואע"ג שאשה אינה נושאת אשה והוא אסור דהא איכא למ"ד בגמרא דנשים המסוללות פסולות לכהונה כמו שנזכר בפרק כ"א פירושו כמו שהזכיר ה"ה עצמו בפרק כ"א בשם רב הונא וא"כ אע"ג דלא קי"ל כוותיה בענין פסול הכהונה מ"מ איסורא איכא וא"כ אשה אינה נושאת אשה ואסור מ"מ כזכר הוא לענין זה :

*לפנינו ליתא כן כמ"מ אלא אסור הוא אך בדפוס וויניציאה איתא כמו שהעתיק הלח"מ

כב המקנא לאשתו כו'. כבר ביארתי לשון זה בהלכות גירושין. כתב ה"ה ז"ל ועוד שממה שכתב הר"א ז"ל נראה בביאור וכו' קשה דמהיכן משמע לו כן מדברי הר"א

מגדל עוז

ואחד בהמה עד או שהערתה בו חייב. פרק שור שנגח את הפרה (דף נ"ד) : קטן בן ט' כו' עד אין הבהמה נסקלת. פ' ד' מיתות (דף נ"ה) ובפרק הבא על יבמתו : וכן השוכב עם הבהמה עד שהן גדולים. פרק ד' מיתות (דף נ"ד) : כל העריות מלן עד כמו שביארנו. במסכת כריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף י"א) : אין העדים נזקקין עד שהערה. פ"ק דמסכת מכות (דף ז') : מי שהוחזק בשאר בשר וכו' עד כך שאר קרובים בחזקה. פרק עשרה יוחסין (דף פ') : האשה שהוחזקה נדה בשכונותיה. בכתובות פרק המדיר ובקידושין פרק עשרה יוחסין : המקנא לאשתו ונסתרה עד שהוחזקה כזונה. פרק הבא על יבמתו (דף ס"א) ובת"כ בפרשת אמור פרשה א' : כתב הראב"ד ז"ל אינו כן דאינו לוקה משום זונה אלא משום טומאה דכל אונס בעד אחד לא קרינא ביה זונה אלא משום טומאה והכי איתא ביבמות בליבנא בתרא דרכה עכ"ל : ואני אומר הא כדאיתא והא כדאיתא ואתה המעיין הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי והבין הראיות הברורות כי מה שהביא הראב"ד ז"ל הוא בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ג ע"ב) גמרא מתניתין דוכן הבא על אחת מן העריות ולא נאמרה אלא לגבי אנוסה בלבד וה"ג לה התם אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה כו' עד א"ד אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה ובדרינא עלה לאתובי משום טומאה אין משום זונה לא אלמא [כל] באונס לא קרינן ביה זונה מתיב ר' זירא והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפסה אסורה ואי זו אשת כהן ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר רבא הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת מכלל דאשת כהן כדקיימא קיימא ע"כ. ועתה התבונן כי שם בלשון הגמרא לא הוזכר עד אחד ולא שייך כלל לגבי אנוסה והוא דין בפ"ע והלכה פסוקה כרבה וכא"ד ופסקה וכתבה ודרשה ר"מ ז"ל פרק י"ח מהלכות אלו ואתמהה מה ענין זה לגבי עד אחד אומר שנטמאה כי לד"ה היא אסורה הואיל וקדם הקינוי והטומאה לבעילתו אין ספק שבעל זונה הואיל והיתה אסורה עליו וזה מפורש פרק הבע"י גמרא מתני' דכהן גדול שמת אחיו וכו' וגם בתורת כהנים זונה כשמה פירוש שזינתה תחת בעלה דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' עקיבא אומר זונה זו מופקרת רבי מתיא בן חרש אומר אפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה ובת"כ גרסינן אפילו הלך בעלה לבית דין הגדול והוליך אותה להשקות פירוש המים המאררים אחר שקינא לה ונסתרה והיא אסורה כדתנן פ"ק דסוטה כיצד מקנא לה אומר לה בפני שנים אל תדברי כו' עד נכנסה עמו לבית הסתר אסורה לביתו כו' מעתה כשעבר ובא עליה עשאה זונה ואם מת אסורה לכהן אלמא לכ"ע הואיל ונבעלה בעילה כאסורה נעשית זונה וכן כתבה ר"מ ז"ל פ' י"ח ועוד פרק י' יוחסין ובכמה מקומות בתלמוד אמרינן כיון שנבעלה לפסול לה פסלה פי' משום זונה והכין אסיקנא פ"ק דכתובות דכתיבנא בסמוך וכל שכן בזאת שבא אחר הקינוי עד אחד שנטמאת שהיא אסורה לו אלא שאין מפסדת כתובתה בפחות משנים תדע דתנן בסוטה (דף ל"א) פרק מי שקינא לה ונסתרה כו' אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד ואפילו שפחה הרי אלו נאמנין וכו' ולא לפסלה מכתובתה אלא שלא תשתה ע"כ. ומוכח בגמרא מקרא דועד אין בה שעד אחד נאמן בה עוד תנן התם עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת היתה שותה ואמרינן עלה בגמרא טעמא דקא מכחיש ליה הא לא קא מכחיש ליה עד אחד מהימן מנא ה"מ

[ז] שראוה שבגותיה חיום מלובשת בגדי נדותה לשון רש"י פ"ב :

זה מפני שעיקר הלאו הוא למחזיר גרושתו אחר שנתארסה או שנשאת לאחר כדכתיב והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה ואף ע"פ שחכמים דרשו בו שני דברים מניעת חזרת הגרושה ומניעת לבא על האשה אחרי אשר הוטמאה דהיינו זינתה וקרא הכי משמע להו לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה וגם כן לא יוכל אחרי אשר הוטמאה הוי ליה לאו שבכללות פירוש שהוא כולל ב' דברים ואין לוקין עליו לדעת רבינו כפי מה שביאר רבינו בספר המצות בעיקר התשיעי. ומ"מ כיון שפשוטו של מקרא הוא במניעת חזרת הגרושה המחזיר גרושתו לוקה אבל הבא על אשתו שזינתה אינו לוקה מחמת לאו זה. זהו דעת רבינו ומפני כן לא מנה בכלל מנין מצות הלאוין שלא לבא על אשתו אחר שזינתה ולא חייב עליה מלקות בספר שופטים ולא בשום מקום וכאן כתב בעלה כהן בדווקא וחייב לו מלקות משום זונה ולא משום טומאה ופשוט הוא שיש כאן משום זונה ואפילו נבעלה באונס סובר רבינו שהיא זונה כמו שיתבאר פרק י"ח ובמימרא דרב עמרם דפרק הבא על יבמתו (דף נ"ו ע"ב) ומה שחידש כאן רבינו אינו אלא שמחמת עד אחד הוא לוקה מפני שכבר הוחזק בטומאה מפני שכבר נתבאר פ"א מהלכות סוטה שמי שקינא לאשתו ונסתרה בעדים ובא עד אחד והעיד שנבעלה שהיא אסורה על בעלה לעולם שמא יקשה לך מה ששנינו פרק הבא על יבמתו אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה והקשו משום זונה אין משום טומאה לא ותירצו אימא אף משום זונה עוד שם איכא דאמרי אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה משום טומאה אין משום זונה לא אלמא [כל] באונס לא קרינן לה זונה. הנה בכאן מפורש לשני הלשונות שיש מלקות מחמת לאו זה דאחרי אשר הוטמאה ועוד מבואר זה שם ויש לומר שהוא סובר דאתיא כמאן דאמר לוקין על לאו שבכללות ולא קי"ל הכי וקשה לזה דהא רבא דאמר הכי מתרץ התם אליבא דרבה ואילו רבא ס"ל בעלמא דאין לוקין על לאו שבכללות וי"ל דלטעמי' דרבה קאמר ליה וליה לא ס"ל. זהו הנראה לדעתו ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל חלק עליו לאו בפירוש שבכללות מה הוא ענינו והאריך בזה בספר ההשגות שחבר על ספר המצות ודברים ארוכים הם. ובהשגות כתוב כאן א"א אינו כן דאינו לוקה עליה משום זונה אלא משום טומאה דכל באונס לא לקי משום זונה אלא משום טומאה והכי איתא ביבמות בלישנא בתרא דרבה ע"כ: ואני תמה בזה שהרי דברי רבינו בכאן אינם בשנאנסה ולא הזכיר בכאן כלל אונס ואפילו באונס אין דברי הר"א ז"ל מחוורין לפסוק כל"ב דרבה דהתם דבאונס לא מקריא זונה משום דההוא ליסנא פליגא אדרב עמרם דאמר התם בשם רב ששת אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה וכ"כ הרב בעל המאור ז"ל וסוגיין דעלמא כרב עמרם כמו שאבאר פי"ח וכיון דרב עמרם בשם רב ששת ס"ל כל"ק וסוגיין הכי דאיכא משום זונה אפילו באונס קי"ל כההוא ליסנא וכן מוכח בפרק ד' אחין (דף ל"ה) דרבה מתרץ מתניתין דהתם אליבא דרב עמרם ודבר ברור הוא דהא דר"ע וסוגיין דעלמא מכרען ביני ליסני למנקט ל"ק דאפילו באונס איכא משום זונה וכבר ביארתי למעלה דעת רבינו בלאו דטומאה מפני מה לא הזכירו. ואני תמה בדעת הר"א ז"ל אחר שהוא סובר כל"ב דרבה מפני מה לא השיגו בזה פי"ח ועוד שממה שכתב שם הר"א ז"ל נראה בביאור שהוא מודה שאשת ישראל שנאנסה פסולה לכהונה ונראה לדעתו ז"ל שהוא סובר דהא דר"ע לא פליגא אהאי ל"ב דרבה וא"א ליסולמו דהא ודאי משום זונה אשת ישראל שנאנסה פסולה לכהן דמשו' טומאה ליכא למימר דהא באשת ישראל שנאנסה ליכא משום טומאה לכ"ע א"ו משום זונה קאמר דהא כהן מוזהר על הזונה ולא ישראל וכן מתבאר מדברי רש"י ז"ל דהא דקתני פסולה לכהונה משום זונה קאמר וכן עיקר:

כג האב שאמר וכו'. בקידושין פ' האומר (ס"ג:) מחלוקת רבא ורב אסי ורב חסדא רבא ורב חסדא ס"ל דאין סוקלין על פי האב דכי הימניה רחמנא לאב לאיסורא לקטלא לא הימניה והוו להו תרי לגבי רב אסי דאמר סוקלין (אבל) לכולה מילתא הימניה רחמנא לאב והלכתא כוותייהו: וכן האשה שאמרה וכו'. שם מבואר במשנה ובגמרא:

פ"ב א אשת אביו ואשת בנו וכו'. זה מתבאר בהרבה מקומות ומהם בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ד): ואם בא על אחת מהן וכו'. זה מתבאר במשנה פרק ארבעה אחין ביבמות (דף ל"ב). ובסנהדרין פרק ארבע מיתות: ב לפיכך הבא על אמו וכו'. שם (דף נ"ג) הבא על האם חייב עליה משום אם ומשום אשת אב רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום אם בלבד וקי"ל כת"ק וכסתם משנה וכו': אחד אחיו מאביו או אחיו וכו'. בגמרא דיבמות פרק הבע"י (דף נ"ה) ברייתות שם: אבל אשת אחי אביו. שם מבואר בברייתא שאינה אסורה מן התורה וכבר נזכר בפרק ראשון מהלכות אישות שהיא שנייה כנזכר ביבמות פרק כילד (דף כ"א): ואחד אחותו מאביו וכו'. שם ובהרבה מקומות ומהם פרק קמא דמכות (דף ה' ע"ב):

הרי זה לוקה עליה משום זונה. אע"פ * שעיקר העדות בעד אחד כבר הוחזקה בזונה: כג האב [א]שאמר בתי זו מקודשת היא לזה אע"פ שהוא נאמן ותנשא לו אם זינתה אינה נסקלת על פיו עד שיהיו שם עדים שנתארסה בפניהם. וכן האשה שאמרה מקודשת אני אינה נהרגת על פיה עד שיהיו שם עדים או תוחזק:

פרק שני

א אשת * אביו ואשת בנו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ארבעתן ערוה עליו לעולם בין מן האירוסין בין מן הנישואין בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן. ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה חייב שתים. משום שאר בשר ומשום אשת איש. שהרי שניהן האיסורין באין כאחד: ב לפיכך הבא על אמו שהיא אשת אביו חייב שתים בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו אחת משום [א] אמו ואחת משום אשת אביו. אחד אחיו מאביו או אחיו מאמו בין מנישואין בין מזנות אשתו ערוה עליו. אבל אשת אחי אביו מן האם הרי היא שנייה כמו שביארנו. ואחד אחותו מאביו או מאמו בין מן הנישואין בין מזנות כגון שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערוה עליו שנאמר מולדת

א סמג עשין כ:

* (ויס"ג שאין עיקר וכ"ל שסכל אחד דשאין עיקר מיירי בעדות דעלמא ועיקר מיירי בעדות זו ודו"ק):

בת

לחם משנה

הר"א ז"ל ונראה דמשום דלא השיגו פרק י"ח בההיא דכתב רבינו דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונה וא"ת הא נמי לא השיגו בההיא דסובר כלישנא בתרא י"ל דהא לא הוי כל כך קושיא דסמך על מ"ש כאן אבל בההיא דאשת ישראל כיון שלא השיגו בשום מקום ודאי דמשמע דמודה ליה:

פ"ב א לפיכך הבא על אמו שהיא אשת אביו חייב שתים וכו'. ק"ק למה לא כתב נמי משום אשת איש ואי משום דאיירי אפילו לאחר מיתה מ"מ היה לו לכתוב כן להשמיענו כשהוא בחיים והיה נמשך בזה אחר לשון המשנה שכתב הבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום א"א בין בחיי אביו וכו' ונקט במת א"א משום חלוקה דבחיי אביו:

הבא

משנה למלך

פ"ב ב לפיכך הבא על אמו וכו'. דע דהלת יתורי לתיבי באזהרה דאשת אב ואם. דאחד ערות אביך דהא כתיב בתרים ערות אשת אביך. ותסני אמך היא מאי אתא לאשמועינן. וכג' ערות אביך היא ובעונש נמי איכא חד יתורא דכתיב ערות אביו גלה. ונחלקו ר"י וחכמים בפרק ארבע מיתות בהני יתורי למאי אתו. חכמים ס"ל דערות אביך כמשמעו דהבא על אביו חייב שתים ואמך היא איצטריך משום דהזהיר הכתוב על אמו שאינה אשת אביו דכתיב ערות אמך לא תגלה והזהיר על אשת אביו שאינה אמו דכתיב ערות אשת אביך לא תגלה אבל גבי עונש לא ענש כי אם על אשת אב דכתיב ואיש אשר ישכב את אשת אביו אבל אמו שאינה אשת אביו אזהרה שמענו עונש לא שמענו אמר קרא אמך היא עשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו וערות אביך היא אתא לאזהרה דאשת אב לאחר מיתת האב וערות אביו גלה אתא לעונש דאשת אב לאחר מיתת האב דאזהרה שמענו מקרא דערות אביך היא עונש לא שמענו אמר קרא ערות אביו גלה להענישו. ורבי יהודה דריש להני יתורי בגוונא אחרינא דאיהו סבירא ליה דערות אביך היא אשת האב ויליף לה בג"ש נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן גבי עונש ערות אביו גלה מה להלן באישות הכתוב מדבר אף כאן באישות הכתוב מדבר ואתא קרא דאמך היא לאמר לנו שלא הזהיר בערות אביך אלא באשת האב שאינה אמו אבל אמו שהיא אשת אביו אינו מוזהר עליה כ"א משום ערות אמך לא תגלה וז"ש אמך היא משום אמך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב דכתיב ברישיה דקרא ולהכי איצטריך ערות אביך אף שכבר הזהיר על אשת האב בפירוש כדי שיבא המיעוט של אמך היא על נכון דאי לא הוה כתיב ערות אביך לא הוה דרשינן לאמך היא למיעוטא לומר משום אם אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת האב דהא קרא לא חייב משום אשת האב אבל השתא דכתיב ערות אביך היא ופירושו אשת אביך וכתיב מעטא כמו אמך היא ולומר משום אשת האב אתה מחייבו משום אם ואי אתה מחייבו משום אשת האב כי אם משום אם דסד"א ריבה קרא לא חייבו משום אם אתה מחייבו משום אשת האב דכתיב ערות אביך לא מיירי אשת אב בין שאינה אמו בין שהיא אמו שהוא מוזהר עליה משום אשת אב קמ"ל אתא מיעוטא דאמך היא לומר לך משום אם אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב לאשמועינן דרישא דקרא דכתיב ערות אביך לא מיירי כי אם באשת אב שאינה אמו ועונש לאמו שאינה אשת אביו לר"י מג"ש זו נפקא ליה דנאמר כאן ערות אביך גבי אזהרה ונאמר גבי עונש ערות אביו מה גבו אזהרה הזהיר אמו שאינה אשת אביו אף גבי עונש ענש אמו שאינה

הגהות מיימוניות

[א] * [בסוף אה"ע סי' פ"ו מוכיח כל שאינן בני קידושין מחמת ערוה בין מן התורה בין מדרבנן]: כרבנן לגבי רבי יהודה דאמר משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו וע"ש:

מגדל עוז

וכו' ובקידושין פרק האומר (דף ס"ו) גמרא מתניתין דקדשת: בתך גרסינן איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק מהו אביי אמר נאמן ורבא אמר אינו נאמן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוי קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליח בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אתא שליח אמר [ליה] אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפקה מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא ורבא [אמר לא] אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ופסק ר"י אלפס כרבא וה"מ בדיני אדם אבל אם בא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי מיחייב ליה לאפוקה ויהיב לה כתובתה וכן הדין דילפינן דבר דבר ממונון וכתב עוד שם בהלכות מה דגרסי' בכתובות פ"ק אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים וקינוי וסתירה אפילו בעד אחד נמי אלמא כל היכא דאיכא קינוי וסתירה כ"ש קינוי וטומאה אפילו בעד אחד מיתסרא ובהדיא אסיקנא פרק ב' דיבמות גמרא מתני' דסנטטן על אשת איש אע"פ שכנס יוציא דהיכא דאיכא עידי טומאה אע"ג דאיכא כמה בניס תצא. ומעתה ראה גם ראה מה ענין זה שהשיב הראב"ד ז"ל על ר"מ ז"ל כי אותה דיבמות איירי באנוסה וזאת שכתב כאן מיירי בעד טומאה ואחר קינוי ועוד דאפילו מאותה דיבמות עצמה דקא מייתי קרא דוכיא לא נתפשה משמע בכל סגירכא וסוגיין נמי הכי משמע דכל באונס לא קרינן בה זונה הא מדעת כגון שסתרה נם בשעת קינוי ובעד אומר שנטמאה ודאי קרינן בה זונה ועלו דברי ר"מ ז"ל נכונים: האב שאמר בתי עד סוף הפרק. בקידושין פרק האומר (דף ס"ו):

פ"ב אשת אביו עד מולדת חוץ. בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ד) ופרק ב' דיבמות (דף כ"א):

מולדת בית או מולדת חוץ: ג בת אשת אביו שהיא אחותו מאביו הרי היא ערוה עליו שנאמר ערות בת אשת אביך מולדת אביך. אבל אם נשא אביו אשה ויש לה בת מאיש אחר אותה הבת מותרת לו [ג] שאין זו מולדת אביו. והלא משום אחותו חייב עליה ולמה נאמר בת אשת אביך לחייב עליה אף משום זה: ד לפיכך הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו חייב שתים. אחת משום ערות אחותך ואחת משום ערות בת אשת אביך. אבל אם אנס אביו אשה או פיתה אותה והוליד ממנה בת ובא עליה אינו חייב אלא משום אחותו בלבד שאין בת האנוסה בת אשת אביו: ה אחות [א]אמו בין אחותה מאביה בין אחותה מאמה בין מן הנישואין בין מזנות הרי זו ערוה עליו משום אחות אם. וכן אחות האב בין מן האם בין מן האב בין מן הנישואין בין מזנות הרי זו ערוה עליו משום אחות אב: ו * הבא על אשה דרך זנות [ב]והוליד ממנה בת אותה הבת ערוה עליו משום בתו ואע"פ שלא נאמר בתורה ערות בתך לא תגלה מאחר שאסר בת הבת שתק מן הבת ואיסורה מן התורה. ואינו מדברי סופרים. לפיכך הבא על בתו מנשואתו חייב שתים. משום בתו

א סמג שם: ב טור אה"ע סי' ס"ו סמג לאוין ק"ד ק"ס:

מגיד משנה

ג בת אשת אביו וכו'. זה מבואר בכתובות אבל מ"ש רבינו אבל אם נשא אביו אשה אחרת פשוט הוא ומתבאר בהרבה מקומות בגמ' שאין כאן שום איסור ובפירוש אמרו בסוטה פרק משוח מלחמה (דף מ"ג ע"ב) חורגת פי' בת אשת אב מאיש אחר הגדלה בין האחין אסורה ליגשא לאחין משום מראית העין *פירוש שנראית כאחותם ואסיקו התם ולא היא קלא אית ליה וזה מבואר: והלא משום אחותו וכו'. ביבמות פרק כיצד (דף כ"ב:) ברייתא ודעת ת"ק כמו שכתב רבינו:
ד אבל אם אנס וכו'. גם זה מתבאר שם:
ה אחות אמו וכו'. פרק הבע"י (דף כ"ד) ברייתא מבואר בה שהן [ערוה] בין מן האב בין מן האם. ומ"ש בין מן הנישואין בין מן הזנות פשוט הוא דא"נ לאישות בקרובות אלו וכן מתבאר בהרבה מקומות:
ו הבא על אשה וכו'. בסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין במשנה הבא על בתו ואמרו בגמרא (דף ע') בתו מאנוסתו מנין אמר אביי ק"ו על בת בתו ענוש על בתו לא כ"ש והקשו עליו וכי עונשין מן הדין ותירצו גלויי מילתא בעלמא הוא ורבא יליף לה התם בג"ש. וכתב רבינו ואעפ"י שלא נאמר וכו' ואיסורה מן התורה וכו', הוצרך לזה לפי שיטתו שכתב בס"ה בעיקר השני שכל הדברים הנדרשים באחת מי"ג מדות אין נקראין ד"ת אלא ד"ס ובכאן ביאר שאין בתו בכלל הזה שהרי ככתובה ממש היא וסמך לו הכתוב על בת בתו. שנתבארה בתורה שהיא קרובה לו מחמת בתו וא"א שתהיה בתו מותרת ובתה הבאה מחמתה אסורה. וכבר כתבתי פ"א מהלכות אישות שחלקו על העיקר הזה שכתב רבינו ושכל הנדרש באחת מי"ג מדות נקרא ד"ת ולדעת זו אין אנו צריכין עתה לזה: לפיכך הבא על בתו וכו'. זה למד רבינו מהיקש אמו שהיא אשת אביו לבתו שהיא בת אשתו שמניהם שני איסורין הבאין כאחד וקי"ל דאיסור חל על איסור באיסור בת אחת כמו שנתבאר למעלה אלא שלא מצאתי זה הדין ממש מבואר בגמ'. ובהשגות א"א אלו השתים אינן אלא לקוברו בין רשעים חמורים ע"כ. ולא הבנתי דבריו שהרי זו מן הנשרפין היא וכבר נתבאר פרק נגמר הדין (דף מ"ו) שקבר אחד היה לנסקלין ולנשרפין וא"כ אפילו לא יתחייב אלא אחת היה נקבר בקבר זה ומה הוסיף כשיש שם שתים ובודאי שדעת רבינו הוא שיש כאן שתים כשאר השתים הנזכרים למעלה בפרק זה והם לענין קרבן ובשוגג כנזכר בהלכות שגגות והטעם שאע"פ שבתו אינה כתובה בביאור כבר נתבאר בפ"ק דכריתות שיש קרבן בבתו מאנוסתו ובבת אשתו שאינה בתו וא"כ בהתחבר שניהם

* [בגמרא שלנו מפורש דמתחזיא כאחתייהו]

השגת הראב"ד

* הבא על אשה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אלו השתים אינן אלא לקוברו בין רשעים חמורים עכ"ל:

לחם משנה

ו הבא על אשה דרך זנות וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל אלו השתים אינן אלא לקוברו בין רשעים חמורים ע"כ. וכתב עליו ה"ה שלא הבין דבריו שהרי קבר אחד לנסקלין ולנשרפין והקבר היותר חמור הוא של אלו ואם כן אפילו שלא יהיה חייב אלא אחת היה הוא נקבר שם ומה מוסיפין עליו. ובאמת שיש להפליא הפלא ופלא על הראב"ד למה לא הוקשה לו בהבא על אמו שכתב רבינו חייב שתים וכן באחותו וכן במשנה שאמר שם הבא על אשת אב חייב שתים. לכן נ"ל לפרש דברי הראב"ד ז"ל ולומר דס"ל דעכ"פ כאן אין החיוב כמו שלמעלה שהוא חייב שתי חטאות דכאן אין יכול לבא לידי כך והטעם שאם נשא אשה וא"כ בא על בתה סובר הראב"ד ז"ל דאינו לוקה אלא משום ערות אשה ובתה לא תגלה לבד דמשום ערות בת בתך לא תגלה דאיירי בבתו מאנוסתו כדאמר שם בגמרא אינו חייב ואע"ג דכ"ש הוא דהשתא בבתו מאנוסתו חייב כ"ש בבתו בנשואתו אין מזהירין מן הדין דהא בגמרא אמרו דאע"ג דכתיב בקרא בת אביך או בת אמך מ"מ לא ידעינן כשהיא בת אב ואם יחד דאין מזהירין מן הדין וכ"ש הא וא"כ לא משכחת דחייב שתים אלא כשאנס אשה וילדה בת ונאסרה משום בתו ואחר כך נשא האנוסה ונאסרה בתו משום בת אשתו והשתא ודאי אינו חייב שתי חטאות משום דאין איסור חל על איסור דהשתא אין האיסור בבת אחת דבתחלה בא איסור בתו ואח"כ איסור בת אשתו כשנשאת וא"כ לא הוי אלא לקיברו בין רשעים חמורים דהכי אמרינן בפרק ד' אחין דלרבי ינאי דלית ליה איסור חל על איסור הוי שתים לקוברו בין רשעים חמורים. ולמה שהקשה ה"ה להראב"ד ז"ל דכיון דקבר אחד לנסקלין ולנשרפין מה הוסיף יש לומר דהוא

משנה למלך

שאינה אשת אביו. והשתא לר"י איתר לן ערות אשת אביך דהא אזהרה דאשת אב מערות אביך נפקא דמיירי באישות מג"ש ודריש ר"י דאיצטריך ערות אשת אביך לרבות לאחר מיתת האב שהוא באזהרה ועונש שמעטו מג"ש. וערות אביך היא אתא למעוטי משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת איש. וערות אביו גלה דגבי עונש איצטריך לג"ש ללמדנו דערות אביך דכתיב גבי אזהרה מיירי באישות וללמדנו עונש לאמו שאינה אשת אביו ועונש לאשת אב לאחר מיתת האב דג' דינים הללו למדנו מג"ש זו אליבא דר"י והיא מופנה מצד אחד דהיינו ערות אביו גלה דלגופיה לא איצטריך ואתא לג"ש והשתא איכא בין ר"י לחכמים שני דינים האחד הוא אמו שהיא אשת אביו דלחכמים חייב שתים ולר"י אינו חייב כי אם משום אמו. והבא אשת אב בחיי אביו דלרבנן חייב משום אשת אב ומשום אשת איש ולר"י אינו חייב כי אם משום אשת אב ואינו חייב משום אשת איש:

אך ספק אחד יש לי אם הא דממעט ר"י משום אשת איש אי אתה מחייבו אם הוי דוקא כשהיא נשואה לאביו דמשום אב אין לחייבו שתים אך כשהיא נשואה לאחר יתחייב שתים אף לר"י דהא חיובו של זה אינו משום זה ושני חיובים באים לו מכח שני אנשים. א"ד לא שנא דכל היכא דאיכא חיוב משום אשת אב ליכא חיוב משום אשת איש. ומלוקה זו נראה קלא דהא קרא דערות אשת אביך מוקי לה ר"י לאחר מיתת האב שהוא חייב עליה משום אשת אב וכי כתיב בתריה מיעוטא דערות אביך היא פשטא דמילתא נראה דבמאי דמיירי ברישא ממעט בסיפא דהיינו דאם נתקדשה לאחר לאחר מיתת האב דאינו חייב עליה משום אשת איש כי אם משום אשת אב דכתיב ערות אביך היא. אך הרואה יראה בדברי רש"י דהאי מיעוטא דמשום אשת איש אי אתה מחייבו מיירי כשהיא נשואה לאביו דלא תימא שם אשת איש לא נפק מכלל אשת אב דרישא דקרא דהא אביו נמי עמיתו הוא וקרי בה ואל אשת עמיתך כו': והנראה אצלי דס"ל לרש"י דערות אשת אביך מיירי בין כשהיא נשואה לאביו בין לאחר מיתת האב ומיעוטא דערות אביך היא קאי להיכא שהיא נשואה לאביו. ודו"ק היטב במה שהצריך רש"י לתת טעם למה לא דרשינן ערות אביך היא לומר משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אם כי היכי דדרשינן אמך היא משום אם אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב. והרואה איך מוכרח הוא לומר דמיעוטא דאשת איש אינו אלא כי אם כשהיא נשואה לאביו ודו"ק: וראיתי להרא"ם ז"ל בפרשת אחרי מות שכתב וז"ל ויש לתמוה על דברי ר"י ועל רש"י שהביא את דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך שהיא בנדו ומיירי באזהרה כמוהו דכתיב ביה ערות אביך היא מה להלן באשת אביך אף כאן באשת אביך אבל הביא הג"ש מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש דכתיב ביה ואיש אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מה להלן באשת אביו אף כאן באשת אביו עכ"ל. ודבריו הם תמוהים הרבה בעיני חדא דכל ג"ש היא מקובלת מסיני דאין אדם דן ג"ש מעצמו ואימא דכי אגמריה רחמנא למשה הכי אגמריה שיעשה הג"ש מעונש לאזהרה. ואף שהרמב"ן ז"ל כתב שלפעמים לא נאמר בסיני שני המקומות כי אם המקום האחד הלמד או המלמד נאמר למשה תיבה זו אתא לג"ש ולא נאמר לו המקום האחר וזהו שמצינו בתלמוד דאיפליגו בג"ש דמר עביד ליה להאי מילתא ומר עביד ליה להאי מילתא. אכתי אימא דכי אגמריה רחמנא למשה ערות אביו דגבי עונש אגמריה דאתא לג"ש. ועוד דאף הרמב"ן ז"ל מודה דלפעמים כל שני המקומות נאמרו למשה בסיני אלא שלפעמים לא נאמרו שני המקומות וא"כ מאן לימא לן דג"ש זו לא נאמרה למשה בפירוש הלמד והמלמד שהוא מעונש לאזהרה. ואם קושיית הרב היא לאלהינו הא ודאי הם כי לא להזכיר. ועוד דכל ג"ש צריך שתהיה מופנה לכתות מצד אחד וזהו דלר"י ערות אביו גלה לא דריש ליה לשום דבר אלא שהוא מופנה ללמד הג"ש דערות אביך דאיצטריך לגופיה להזהיר על אשת האב אבל ערות אביך היא איצטריך למעט משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת איש וערות אשת אביך אתא לרבות אשת האב לאחר מיתה. ולזה היה אפשר לומר דקושיית הרב היא דנימא דהג"ש היא מערות אביך היא או מערות אשת אביך וערות אביו גלה אתא או לרבות אשת האב לאחר מיתה או למעט אשת איש ואכתי קשה דלית לן באשת אב לאחר מיתה עונש ואזהרה דבשלמא אי עבדינן הג"ש מעונש לאזהרה כיון דלמדנו דאיכא אזהרה לאחר מיתה שמעינן שפיר דאיכא עונש מכח ג"ש. אך אי הג"ש היא מאזהרה לאזהרה א"כ מנ"ל דאיכא עונש ואזהרה גבי אשת אב לאחר מיתה. וי"ל דהכי דרשינן מה התם גבי אשת אב הזהיר וענש ה"נ לאחר מיתה הזהיר וענש ואשכחן כה"ג בתלמוד והשתא הג"ש היא מערות אביך היא וערות אביו גלה אתא למעט אשת איש וערות אשת אביך היא לרבות אשת האב לאחר מיתה ועונש שמעטו מג"ש דערות אביך. אך קשה דאמו שאינה אשת אביו אזהרה שמעטו עונש לא שמעטו. ויש ליישב גם זה דהא נמי שמעינן מג"ש דמה ערות אשת אביך דהוא לאחר מיתה הזהיר וענש אף אזהרה דערות אביך דכתיב בה וערות אמך לא תגלה הזהיר וענש. כללו של דבר דשני מקראות הללו דערות

מגדל עוז

בת אשת אביו כו' עד מולדת אביך. פ"ב דיבמות ופרק החולץ: אבל אם נשא אביו כו' עד אף משום זה. במסכת סוטה פרק משוח מלחמה (דף מ"ג): לפיכך הבא על אחותו כו' עד בת האנוסה בת אשת אביו. פ"ב דיבמות (דף כ"ג) ופרק החולץ:
אחות אמו כו' עד משום אחות אב. פ"ב דיבמות ופ"ק דכריתות ובסנהדרין פ' ד' מיתות (דף כ"ד):
הבא על אשה דרך זנות עד ומשום ערות אשה ובתה. פ"ק דכריתות ופ' ד' מיתות וריש יבמות:
כתב הראב"ד ז"ל אלו השתים אינן אלא לקוברו בין רשעים חמורים עכ"ל:
ואני אומר שתים לקבורה איני יודע מי שגלה אבל מה שכתב ר"מ ז"ל רואה אני לו ראיות ברורות כי בפ"א דכריתות אמר אביי אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי בתו מאנוסתו אין בא מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה דאמר [רבא אמר] לי [רב] יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה לאיסורא אתיא זמה זמה לשריפה והכי מייתי לה ריש יבמות ובסנהדרין ריש פרק הנשרפין ובפ"ב דיבמות נמי מייתי קרא דמולדת בית או מולדת חוץ גבי ערות אשה ובתה וקרא דהאחת אהובה והאחת שנואה אהובה בנישואיה ושנואה בנישואיה וקרא נמי חד באנוסה וחד בנשואה ואסיקנא בכריתות פרק אמרו לו ובסנהדרין פרק ד' מיתות ובפירקין ובשבת פרק כלל גדול שהוא חייב על כל שם ושם בפני עצמו וכמו שבררתי פ"א של אלו הלכות ושנינו להדיא בסנהדרין ריש פרק הנשרפין יש בכלל אשה ובתה בתו כו' א"כ פשוט כי הבא על בתו חייב גם משום אשה ובתה אמה ואם אמה נשואה וכן משמע בגמרא דמוכחינן נמי בגמרא לאיכורא חמותו ואם חמותו בדורות של מעלה וגם בתה ובת בתה בדורות של מטה והדר מוכחינן בין בזכרים בין בנקיבות ובמסכת כריתות פרק אמרו לו שנינו חיוב בתו וחמותו ומוכחינן בגמרא טעמא משום דשמות מוחלקין למדנו כי דברי ר"מ ז"ל נכונים:

הגהות מיימוניות

[ג] עיין בהג"ה בהלכות אישות פ"א:

שניהם דין הוא שיתחייב שתים כמו שאמר הנזכרים למעלה :

ז כיון שקידש אדם אשה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות. ומ"ש רבינו שאם בא על אחת מהן בחיי אשתו שהן נשרפין ולאחר מיתת אשתו הן בכרת הוא ממה שאמרו פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו:) דרבי ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשריפה ור' עקיבא פליג עליה וקי"ל כר"ע מחבירו: וסובר רבינו דשריפה הוא דליכא אבל כרת איכא ואע"ג דאמרי' התם ור"ע סבר איסורא בעלמא לגבי שריפה דהיא בידי אדם קרי לכרת איסורא בעלמא כלומר שאין בה מיתת ב"ד אבל הרבה מן המפרשים פי' איסורא בעלמא מדכתיב ארור שוכב עם חותנתו אבל כרת ליכא וכן פי' ז"ל ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ובה"ג כתב כדברי רבינו. עוד סובר רבינו שכל הקרובות מחמת אישות הן בכלל זה שלאחר מיתת אשתו אין בהן שריפה והביאו לזה מפני שעונש בת אשתו ובת בתה ובת בנה מחמותו ואם חמותו ואם חמיו למדוה שם בגמרא ואחר שחמותו ואיך אין לאחר מיתת אשתו בשרפה דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ואף בזה חלקו עליו ואמרו דקי"ל כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה ואין בדבריהם הכרח והרמב"ן ז"ל הניח דין זה בצ"ע פרק נושאין על האנוסה :

ט וכן אחות אשתו וכו'. זה מבואר שם ובהרבה מקומות ומהם פרק האשה רבה (דף צ"ו) מתבאר במשנה דלא שנא אחות אשתו מן האב ל"ש מן האם וכן נזכר בפרק הבע"י בגמרא (דף נ"ד) :

י עבר ונאף עם אחת משבע נשים וכו'. בפרק האשה רבה (דף צ"ה) מסקנא דגמרא כן וכן מבואר בהלכות וכן מבואר בסוגיא שבסוף פרק כיצד. ומ"ש רבינו חוץ מאחות ארוסתו כבר ביאר הוא ז"ל שהוא מכוין אל מה שביאר בהלכות גירושין והוא מה שנזכר שם פ"י קידש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ואח"כ נודע שלא מתה צריכות שתיהן ממנו גט [והאסורות עליו] כנזכר שם ושם כתוב בביאור ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט [גזירה] שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה והואיל ויצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו עכ"ל. ומתבאר מזה שכל שאין אחות ארוסתו צריכה גט כגון שלא קידשה אלא שבא עליה דרך זנות שאין ארוסתו אסורה עליו וכאן ודאי לא נתכוון רבינו לחדש דין אחר אלא לפי שהיה כולל שאין ביאת אחת מן הקרובות אוסרת אשתו או ארוסתו עליו בשום צד בין שקידש הקרובות *(בין בא עליהן בזנות) הוציא מן הכלל הדין הנזכר בהלכות גירושין והוא אפי' בלא ביאה על אחות ארוסתו אלא בנישואין כנזכר שם וזהו שכתב רבינו כאן כמו שביארנו בהלכות גירושין ודרכו ברוב המקומות לכתוב סתם כמו שביאר ולפי שלא יטעה אדם בכוונת דבריו כתב התחלת הדין והזכיר המקום שבו נתבאר כולו. זה נראה לי מבואר בדעתו ז"ל והארכתי בזה מפני שראיתי כתוב בהשגות א"א יש כאן שיבוש גדול וכו' ועל זה היה ראוי לגנוז זה השער עכ"ל. וכבר כתבתי דעת רבינו שלא טעה בדברי עצמו ולא כיון להוסיף כאן דבר על מה שנזכר שם אבל הר"א ז"ל לא נתכוון בכוונת רבינו ולעיקר הדין שניהם נתכוונו לדעת אחת :

יא הבועל אשה דרך זנות וכו'. ביבמות (דף צ"ז) ראש פרק נושאין על האנוסה ועל המפותה : אבל חכמים אסרו וכו'. ברייתא שם הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה פירוש והוא הדין לכל שאר הקרובות וכ"כ

* [כן הוא בס"א וכצ"ל שנ"ל]

בתו ומשום ערות אשה ובתה : ז כיון שקידש אדם אשה נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים וכל אחת מהן ערוה עליו לעולם בין כנס בין גירש בין בחיי אשתו בין לאחר מותה . ואלו הן אמה ואם אמה ואם אביה ובתה ובת בתה ובת בנה. ואם בא על אחת מהן בחיי אשתו שניהן נשרפין : ח בא עליהן לאחר מיתת אשתו הרי אלו בכרת ואין בהן מיתת ב"ד שנאמר באש ישרפו אותו ואתהן בזמן ששתיהן קיימות שהן אשתו וזו שבא עליה הרי הוא והערוה נשרפין ובזמן שאין שתיהן קיימות אין שם שריפה : ט וכן [א]אחות אשתו ערוה עליו עד שתמות אשתו בין אחותה מאמה בין אחותה מאביה בין מן הנישואין בין מזנות הרי זו ערוה עליו : י * עבר ונאף עם אחת משבע נשים אלו בין בזדון בין בשגגה אע"פ שהוא והנואפת במיתת בית דין או בכרת לא נאסרה אשתו עליו חוץ מאחות ארוסתו שהיא אוסרת אשתו עליו כמו שביארנו בהלכות גירושין: יא הבועל [ב]אשה דרך זנות לא נאסרו עליו קרובותיה שהן השבע נשים שאמרנו . אבל חכמים אסרו על מי שנאף עם אשה לישא

השגת הראב"ד

* עבר ונאף וכו' : כתב הראב"ד ז"ל יש בכאן שבוש גדול וטעה בדברי עצמו כי הוא כתב במי שהלכה ארוסתו למ"ה ואמרו לו מתה ונשא אחותה ואח"כ באה ארוסתו אסורה לחזור לו מפני שאחותה צריכה ממנו גט שמא יאמרו תנאי היה בקידושי ארוסה ובהיתר נשא אחותה ועתה הביא אותו הדבר ראיה לכאן שביאת אחות ארוסתו אוסרת ארוסתו ודבר זה שבוש גדול אם אמרו בנישואין שלא נתכוון לעבירה ויאמרו בהיתר נשאה נאמר כן בזנות שיאמרו בהיתר בא עליה . ועוד מה יאמרו שהיה תנאי בקידושיה שלא היה שם איסור ביאת אחותה ולמה תיאסר זו בביאה של זו וכי צריכה [זו] גט לביאתה שתיאסר זו בשבילה. ועל זה היה ראוי לגנוז זה השער עכ"ל :

א סמג לאוין ק"ח טור שם : ב סמג לאוין ק"ג וק"י :

לחם משנה

דהוא מפרש כפירוש התוספות [דבין] הרשעים גמורים ר"ל אבל רשעים כמותו וא"כ אפשר לומר בדוחק דמי שהיה חייב שתים היה נקבר בקבר אחד לא בקבר הנשרפין והנסקלין מפני שהיה רשע חמור מהם :

ז כיון שקידש אדם אשה וכו'. כתב ה"ה שחמותו ואם חמותו ואם חמיו למדוה שם בגמרא בפרק הנשרפין ולא למדוה אלא מחמותו דוקא דאם חמותו ואם חמיו אינהו גופייהו מחמותו ילפינן לה משום דקאמר חמותו קאמר אם חמותו וכו' דכולהו הוו למעלה :

אל

משנה למלך

דערות אביך וערות אשת אביך מגרע דערות אביך היא דמייתר אמרינן שבא ליתן את האמור של זה בזה ואת שאמור של זה בזה ובתחילה דרשינן דערות אביך הוא אשת אביך וילפינן לה מערות אביך היא מה להלן באישות אף כאן באישות והדר ילפינן דערות אשת אביך ענש מערות אביך שהיא אשת אביך מה להלן ענש אף כאן ענש והדר יליף ערות אמך דכתיב בקרא דערות אשת אביך דמה להלן עונש אף כאן ענש וערות אביו גלה אתא למעט אשה איש . אלא שיש להסתפק אם דבר שלמד בג"ש חוזר ומלמד דהא ערות אשת אביך לא למדנו עונש כי אם מג"ש וא"כ היכי הדר ומלמד לערות אמך לעונש ועיין בפרק איזהו מקומן (דף נ"א) . כל זה אפשר ליישב בעד הרא"ם וכזה נסתלקו קושיית הרב בעל כנה"ג וקושיית הרב שמע שלמה יע"ש . אך קושיא הראשונה במקומה עומדת וצ"ע : ואני תמיה בסוגיא זו דבפ"ב דיבמות אמרינן דלר"י אחותך היא דרשינן ב' דרשות ואמרינן דאחותך אתא לרבות אחותו מן האב ומן האם והיא אתא למעט לומר משום אחות אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביך . ולרבנן נמי דרשינן לאחותך היא לשני דרשות . ואלו הכא דריש ר"י אמך היא למעט וכן ערות אביך היא למעט וא"כ התם נמי נימא דאחותך היא כוליה קרא למעט אתא . ולרבנן נמי דדרשי התם היא דאחותך ללמדנו דאין עונשין מן הדין למה לא דרשו אמך היא וערות אביך היא וצ"ע : ודע דאליבא דחכמים דדרשי ערות אביך כמשמעו וכן ערות אחי אביך וערות בת אשת אביך ולחייבו שתים אף שיש אזהרה לכל אחד ואחד עונש לא שמענו דבפרשת קדושים לא ענש לבא על אביו ועל אחי אביו ובבא על בת אשת אביו וכולם הם בהכרת וכמ"ש התוס' בספ"ב דיבמות יע"ש ועוד נאריך בזה במקום אחר . (*א"ס חבל על דאבדין) . עוד קשיא לי בסוגיא זו דבתחילה רצו לומר דטעמיה דר"י משום דכתיב לא תגלה ערותה ודחו זה . ואכתי תיקשי דלא תגלה ערותה למאי אתא לר"י דדריש אמך היא למיעוטא אמאי איצטריך לא תגלה ערותה והא בהאידן קרא דכתיב ערות אביך היא דדריש ליה ר"י למיעוטא לא כתיב לא תגלה . ודע דאמו שהיא אשת אביו נראה מסוגיא דפרק ארבע מיתות דלא איצטריך קרא לרבות דכיון דהזהיר הכתוב על אמו שאינה אשת אביו ועל אשת אביו שאינה אמו מכ"ש על אמו שהיא אשת אביו . ואע"ג דגבי אחות מן האב איצטריך קרא לרבות אחות מן האב ומן האם אף שהזהיר על אחות מן האב שאינה מן האם ועל אחות מן האם שאינה מן האב משום דאין עונשין מן הדין וכדאיתא בפ"ק דמכות . כבר ישבו זה התוס' ברפ"ק דיבמות ד"ה בתו ועיין במ"ש התוס' בפרק ארבע מיתות . ודע דבפרק הנשרפין (דף ע"ה) ממעט אביי מאמך היא מיעוט אחר והוא דלא נימא מה היא אם אמה אסורה אף הוא אם אמו אסורה אמר קרא אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אם אמו ועיין במ"ש התוס' שם :

ז כיון שקידש אדם אשה נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים כו'. כתב ה"ה ואף בזה חלקו על רבינו ואמרו דקי"ל כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה כו'. ועיין בפרק יוצא דופן (דף מ"ג) ובפי"ג דמנחות (דף ק"ז) אמתניתין דהרי עלי יין ובפ"ה דמנחות (דף ס"ב) אסוגיא דזבחי שלמי צבור טעונין תנופה ובפרק השור והרוכב (דף ק"כ) . (*ועיין מ"ש בדרש זה רמ"ז בפירושו הנקראת כפות תמרים (דף ל"א) :

ח בא עליהם לאחר מיתת אשתו הרי אלו בכרת . נ"ב עיין לעיל רפ"א דין ה' :

יא אבל חכמים אסרו וכו'. ביבמות בפרק נושאין על האנוסה (דף צ"ט) הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה . ונסתפקתי במי שבא על אשה פנויה בשוגג או שאנסוה לבא עליה אם נאסרו עליו קרובותיה דשמא לאחר שישא אחת מקרובותיה יזנה עם הראשונה כשבאה לבקר קרובותיה. או דילמא ע"כ לא חששו אלא במי שראינו אותו שזינה מרצונו אנו חוששין שמא יחזור ויזנה עמה משום דכבר איתרע חזקתיה אבל במי שבא על אשה באונס או בשגגה מהיכא תיתי שנחוש שיזנה שהרי לא איתרע חזקתו . וסבור הייתי לומר שלא נאמרה גזירה זו דהנטען מן האשה דאסור באמה ובבתה אלא היכא דשניהם לדבר עבירה נתכוונו וכגון במפותה אבל באנוסה דהיא בחזקת כשרה עומדת מותר בקרובותיה ואין לחוש שיזנה עם האנוסה שהרי מעולם לא נתרצית לזנות . ולחוש שמא יחזור ויאנוס אותה זו היא חששא רחוקה . ומאי דפריך בר"פ נושאין וכל היכא דאיכא איסורא מדרבנן תני נושאין לכתחילה ומשני כי תנן מתני' לאחר מיתה . ממפותה דתנן נושאין על המפותה הוא דקשיא ליה לתלמודא ואוקמוה בלאחר מיתה . אבל מאנוסה לא קשיא ליה ולעולם דמיירי בחייה של האנוסה וכזה ניחא דלא

הקשו

מגדל עוז

כיון שקידש אדם כו' עד שניהן נשרפין . פ"ק דיבמות ובסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ו) : בא עליהן לאחר מיתת אשתו כו' עד אין שם שריפה . פרק האשה רבה (דף צ"ד) : וכן אחות אשתו כו' עד הרי זו ערוה עליו . פרק הבע"י דף נ"ה ופ"ב דיבמות : עבר ונאף עם אחת וכו' עד כמו שביארנו בהלכות גירושין. פרק האשה רבה (דף צ"ד צ"ה) : כתב הראב"ד ז"ל יש כאן שבוש גדול וכו' ועל זה היה ראוי לגנוז זה השער ע"כ לשונו : ואני אומר חלילה לר"מ ז"ל שיכתוב ביאורו דהלכות גירושין כאשר השב עליו הראב"ד ז"ל כי איך יעלה על דעתו כלא דבר שלא היה עולה על דעת אחד מן התלמידים הקטנים אשר לו אבל האמת חכמתו האיר נתיב ואיזדהר ממאן דאזיל בתר איפכא ומותיב כי הוא ביאר תחילה מי שעבר ונאף בין בזדון בין בשוגג עם אחת מאלו העריות שלא נאסרה אשתו עליו בכך כלל והיה קרוב להקשות עליו מאחות ארוסתו שכתב פרק י' מהלכות גירושין שאוסרת ארוסתו עליו כשנשאה אחר ששמעה שמתה אחותו ואחר כך באתה והא ודאי באותן הנישואין או כמו שוגג או כמזיד או כמו אנוס ולפיכך כתב בלשון קצר ענין מרובה דהאי התם שגזרו בה גזירה שמא יאמרו ולאו משום תורת דאיסור עצמו הוא תדע שהרי אם היתה ארוסתו אשתו גמורה ואירע זה שמעשה באחותו לא נאסרה אשתו עליו וכן שאר העריות גם לא היתה צריכה השניה גט ואע"פ שהנשואה חמורה מן האנוסה. ולמען אשר משכיל מתק שפתיו אעתיק לך בכאן לשונו דהלכות גירושין פרק י' וזהו וכן קידש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה [צריכות שתיהן ממנו גט וכו' אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחותה] ונמצאת אשתו קיימת אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאת ערוה אינן צריכות גט שאין קידושין תופסין בעריות ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה והואיל ויצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו עכ"ל. וכל אלה הדברים שבשער הזה והביאור שלהם בהלכות גירושין נאמרין ביבמות פרק האשה רבה ראוין ליכתב ונאין הן למי שאמרן : הבועל אשה דרך זנות כו' עד עם קרובותיה לא יוציא . פרק נושאין (דף צ"ז) ומייתי לה סוף פ"ב דיבמות (דף כ"ז) :

וז״ל בעל הלכות גדולות וכמו שכתב רבינו ומתבאר שם שאין איסור זה אלא בזמן שהזונה קיימת כמו שהזכיר רבינו: ואם כנס הקרובה כו'. בתוספתא סוף הברייתא אם כנס לא יוציא: יב מי שנטען על ערוה וכו'. זה הדין הוציא רבינו מהמעשה שהזכיר והוא בפ״ק דקידושין (דף י״ב:) ההוא חתנא דחליף אבבא דבי חמוה ונגדיה רב ששת ואמרו משום דמידס הוה דיימא חמתיה מיניה. ובהשגות כתוב א״א זה המחבר ממשל משלים הוא וכו' ובאמת יש לחלק ביניהם אולי שזהו שרבינו לא הזכיר מכת מרדות לפי שעבר על פתח אחת מן העריות שנטען

לישא אחת מן השבע נשים קרובותיה כל זמן שהזונה קיימת. מפני שהזונה באה לקרובותיה לבקר אותן והוא מתייחד עמה ולבו גס בה ויבוא לידי עבירה שיבעול הערוה. ולא עוד אלא אפילו נטען על אשה הרי זה לא ישא אחת מקרובותיה עד שתמות זו שנטען עליה. ואם כנס הקרובה שזנה עם קרובותיה לא יוציא: **יב** *מי שנטען על ערוה או שיצא לו שם רע עמה לא ידור עמה במבוי אחד ולא יראה באותה שכונה. ומעשה באחד שהיו מרננין אחריו עם חמותו והכו אותו חכמים מכת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה: **יג** הבא אעל אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא בהן הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנישואין לא בזנות. וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה

השגת הראב״ד

* מי שנטען וכו': כתב הראב״ד ז״ל זה המחבר ממשל משלים הוא והם רחוקים מאד אם אמרו בחמותו דגייסא ביה מחמת בתה יאמרו באשה אחרת לאוסרו לדור ולראות בכל השכונה עכ״ל:

שנטען עליהם אבל הזכיר בו איסור והטעם משום הרחק מן הכיעור ובפירוש אמרו בפ״ק דע״ז (דף י״ז) ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רב חסדא ד' אמות וא״כ בערוה החמורה מי שנטען עליה דין הוא לאסרו בכל המבוי. ואפשר שדעת רבינו שחמותו וכל שאר העריות שוין: יג הבא על אשה וכו'. זה פשוט ומבואר ממה שהזכרתי למעלה נושאין על האנוסה וכו' והוא בין אנס אחת או שתים ופשוט הוא: וכן אם אנס אביו וכו'. שם יבמות (דף כ״ז) סתם משנה נושא אדם אנוסת אביו ומפותת

א טור אה״ע סי' ט״ו סמג לאוין ק״ג:

משנה למלך

הקשו בגמרא מהברייתא דקתני אנס אשה מותר לישא בתה משום דמאנוסה ליכא קושיא כלל אבל ממתני' דקתני מפותה הוא דק״ל. אך מדברי רש״י משמע קצת דאף באנוסה גזרו חכמים שכתב וז״ל מדרבנן משום גזירה כו' והיא אנוסה ומפותה על הנשואה משמע דס״ל דגם באנוסה היתה הגזירה וכן הוא דעת התוס' שכתבו וז״ל ה״ה דהוה מצי למיפרך מברייתא דקתני דמותר וכו' וברייתא לא מיירי אלא באנוסה א״נ דס״ל דגם באנוסה גזרו: **שוב** ראיתי להריב״ש סימן ט״ו שכתב וז״ל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתה ע״כ. הרי לך הדבר מבואר דס״ל שגם באנוסה גזרו חכמים. ומ״מ נראה דאף שהוכחנו דגם באנוסה גזרו אין ללמוד מזה היכא שהדבר בהפך כגון שהיה הוא שוגג או אנוס והיא מזידה שגזרו ג״כ שלא ישא אחת מקרובותיה משום דאפשר שהכל תלוי בדידיה שכל שהוא מזיד אף שהיא אנוסה או שוגגת גזרו חכמים שמא מתוך שלבו גס בה יפתנה אבל כל שהוא שוגג או אנוס אף שהיא מזידה אין לחוש שהיא תפתה אותו והחילוק הוא מבואר לדעתי: **ומ״מ** כנדון שלנו שהניהם שוגגים או אנוסים נראה שהדבר פשוט דמותר בקרובותיה שהרי כולם בחזקת כשרים הם ואין להביא ראיה לזה מהביא דתנן בפרק האשה רבה אמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה מאביה מתה ונשא אחותה מאמה וכו' ונמצאו כולן קיימות מותר בראשונה בשלישית ובחמישית וטעמא אמאי מותר בשלישית נהי שאינה קרובה לראשונה מ״מ תיתסר מפני הב' שהיא קיימת וזינה עמה ושמא יבאו לידי עבירה וכן החמישית תיתסר מדרבנן מטעם זה מפני הד' א״ו דכיון שהיו שוגגים לא גזרו בזה חכמים דהאי התם שהכל כנס את השלישית והחמישית וקי״ל דאם כנס לא יוציא וכמו שפסק רבינו. וכבר כתב הרב הנימוקי בספ״ב דיבמות שהטעם הוא דכיון שאין כאן חשש איסור שבגופן אלא חשש נטענת שזונה עמו כדכתבה מש״ה אם קנס לא יוציא ומש״ה מותר בשלישית ובחמישית ולעולם דאם לא כנס אותן היה אסור בג' מפני ביאת זנות דב': **ונראה** להביא ראיה מהביא דתנן בפרק האשה רבה (דף צ״ד) מי שהלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה ואח״כ באת אשתו מותרת לחזור לו ומותר בקרובות שניה ע״כ. ופשטא דמתני' נראה דמיירי שהשניה קיימת שהרי בתר הכי קתני ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה ראשונה מותר בשניה אלמא בשניה קיימת עסקינן. והשתא אמאי מותר בקרובות שניה ליתסר בהו מפני ביאת זנות של שניה. והטור סי' ט״ו ס״ו כתב ומותר בקרובות שניה סתם משמע דמיירי אף בחיי השניה. שהרי גבי בת אנוסתו ביאר שאינה מותרת לו כי אם אחר מיתת האנוסה. א״ו דס״ל להטור דשאני הכא שהם שוגגים שהיו סבורים שמתה הראשונה ומש״ה לא גזרו חכמים בקרובות השניה. ומיהו עדיין יש לבעל הדין לחלוק ולומר דשאני הך דמי שזינה עם אחות אשתו דאין טעם שיאסר בקרובות שניה משום דאף אם לא ישא קרובות שניה הרי השניה באה לבקר את אחותה ואיכא חשש זנות נמצא דבמה שנאסור אותו בקרובות שניה לא הועלנו כלום. ולעולם דמי שזינה באונס או בשוגג דאסור בקרובותיה. ואיפשר דטעמו של הריב״ש ז״ל ג״כ הוא מהאי טעמא לפי שהראשונה היא קיימת. ולפי חילוק זה אפשר לומר דאם מתה הראשונה דאסור בקרובות שניה. ומ״מ נ״ל שהדין דין אמת שכל שזינה באונס אין לנו לאסור קרובותיה דגזירה דרבנן היא ואין לך בו אלא חידושו. ונראה שגם החילוק השני שכתבנו הוא אמיתי וא״ת למי שזינה עם אחות אשתו ברצון שמותר בקרובות שניה כל זמן שהראשונה שרויה אצלו אבל אם מתה או נתגרשה אסור בקרובות שניה: **וראיתי** לרבינו בפ״י מהלכות גירושין דין ט' שהביא מתניתין דפרק האשה רבה שכתבנו ולא הביא דינא דמתני' דמותר בקרובות שניה ולא ידעתי למה לא הזכיר דין זה. ומאידך גבא דקתני ושניה מותרת בקרוביו ולא הביאו רבינו וגם הטור לא הביא דין זה ליכא קושיא כלל משום דדין זה נלמד מהביא דתנן וכולן מותרות לבניהם או לאחיהם ובגמרא הקשו מ״ש מהא דתנן הנטען מן האשה אסור באמה וכו' ותירצו נשי לגבי נשי שכיחי דאזלי גברי לגבי גברי לא שכיחן א״נ נשי דלא אכרי שכיבתן אהדדי לא קפדי אהדדי גברי דאסרן שכיבתן אהדדי קפדי אהדדי ע״כ. וכבר הביא רבינו דין זה דכולן מותרות לבניהם או לאחיהם בפ״י מהלכות גירושין דין ע״ז והטור ס״ס י״ב. ושני הטעמים הללו נדקו יחדיו לדינא דמתניתין דשניה מותרת בקרוביו וליכא למיחש דלמא ילך לבקר את קרובו ויזנה עמה משום דגברי לגבי גברי לא שכיחן א״נ דגברי דאסרין שכיבתן אהדדי קפדי. **שוב** ראיתי שהדבר בא מפורש בדברי רבינו שכתב בפירקין וז״ל וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה או פתה אותה ה״ז מותרת לו וישאנה ע״כ. ומדבתם מוכח דאפילו בחיי אביו או בנו מותרת לו ולא חיישינן שמא ילך אביו או בנו לבקר את קרובו ויזנה עם המפותה משום דגברי לגבי גברי לא גזרו. וכן הטור ר״ס ט״ו כתב אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו משמע דאפילו מדרבנן לא גזרו והטעם הוא מהטעמים שאמרו בספ״ב דיבמות ומש״ה לא הוצרכו לומר דין זה דשניה מותרת בקרוביו דמילתא דפשיטא היא. ובאמת עלה דמתניתין קשיא לי דלמאי איצטריך למיתנא ושניה מותרת בקרוביו שהרי אפילו בנשי דגזרו שלא ישא קרובותיה באנוס לא גזרו וכדתנן ומותר בקרובות שניה כ״ש שמותרת בקרוביו. שהרי כבר הוכחנו דאפילו מפותה מותרת בקרוביו וא״כ למאי הלכתא שנה לנו רבי משנה שאינה צריכה והנראה אלי דרבי לא שנה לנו דין זה אלא למיפסק דלא כרבי יהודה דאמר דאסור באנוסת אביו מן התורה וכדאיתא בר״פ נושאין על האנוסה ומש״ה פסק לן תנא ושניה מותרת בקרוביו כלומר אפילו לבנו דלא כר״י. שוב ראיתי הדבר מפורש בדברי הרב הנימוקי שכתב וז״ל ושניה מותרת בבנו דנושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ומתני' דלא כר״י דאסר באנוסת אביו ומפותת אביו ע״כ. הרי דס״ל דמתניתין לא אתיא אלא למיפסק לן דלא כר״י. ומש״ה לא הוצרכו רבינו והטור להביא דין זה שהרי כבר פסקו הדין כרבנן דמותר אדם באנוסת ומפותת אביו. אך מרן בשלחנו העתיק לישנא דמתניתין וכתב ומותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרוביו יע״ש: **אך** מאי דקשיא לי הוא למה לא הביא רבינו דינא דמותר בקרובות שניה ואולי רבינו ס״ל דטעמא דמותר בקרובות שניה הוא משום דהיה אנוס וכל שהיה אנוס אין לגזור בקרובותיה. וכבר רמז דין זה בפירקין דין י״א הבועל אשה דרך זנות וכו' וכוונתו לומר דרך זנות הוא משום דהיה אבל חכמים אסרו כו' שאין דין זה דחכמים אלא במי שבועל דרך זנות אבל במי שבועל דרך אישות ונמצא שהיה זנות אינו בכלל הגזירה והיינו ההיא דמי שהלך אשתו למדינת הים ומ״מ אין זה מספיק: **אחר** כל אלה הדברים בינותי בספרים. וראיתי לחכמי אשכנז דברים שלא ישרו בעיני והנני מפרט אותם אחת לאחת. הרב פרישה סי' ט״ו סל״א כתב וז״ל ומותר בקרובות שניה פי' לישא בתה דקי״ל דנושאין על האנוסה ועל המפותה ומביא זה לראיה שאין הזנות אוסר אשתו עליו שהרי מותר בקרובותייהו אע״ג דכתב רבינו לעיל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה היינו דוקא לשם דלא עכשיו לישא בת אנוסתו משא״כ כאן דכבר נשא אשתו בהיתר מש״ה לא מוציאין ממנו אשתו משום גזירה עכ״ל. והנה מ״ש בתחילת דבריו ומביא זה לראיה לא ידעתי מי הכניסו בדוחק זה והלא דברי הטור הם משנה ערוכה והוא דין בפני עצמו וכמ״ש לעיל ומה שהקשה ממ״ש הטור בת אנוכתו מותרת לו לאחר מיתתה והנראה שכוונתו היא דס״ל למה לא תיאסר אשתו עליו בשביל זנות קרובותיה תמהני והלא דין פשוט הוא דאם כנס לא יוציא וכדאיתא בתוס' ופסקה רבינו. וא״כ מה״ת דאשתו דנשאה בהיתר שיוציא אותה. וכ״ת דהרב היה סבור דאם כנס יוציא והביאו לזה ממה שלא הזכיר הטור דין זה דאם כנס לא יוציא מ״מ עדיין אני תמיה עליו דבן לו יהי שהדין הוא דאם כנס יוציא מ״מ הכא אין אשתו נאסרת בשביל אחותה מפני שהיתה בטעות וכדכתיבנא לעיל. ואולי קושיית הרב היא על מ״ש הטור וכן בכל הקרובות הנאסרות ע״י אשתו אם מזנה עמהם לא נאסרה אשתו עליו. שדברים אלו הם כולל אפילו למי שמזנה עם קרובות אשתו במזיד דרך זנות. ומש״ה הוקשה לו דאמאי לא נאסרה אשתו עליו מדרבנן מיהא. ומה שלא הוקשה לו ממ״ש הטור ומותר בקרובות שניה דאמאי לא גזרו דומיא דבת אנוסתו. י״ל דס״ל שדין זה דמותר בקרובות שניה דכתב הטור קאי לתחילת דבריו שכתב הלכה אשתו למדינת הים וכו' והתם מיירי שהיה שוגג בזנות ומש״ה מותר בקרובות שניה. אך קושייתו היא על מ״ש הטור וכן בכל הקרובות וכו' דמיירי במזנה במזיד. ועי״ל דאף אם נאמר דס״ל שדברי הטור הללו דמותר בקרובות שניה קאי נמי למאי דסמיך ליה דהיינו במזנה במזיד אפשר דס״ל כחילוק השני שכתבנו לעיל דכיון דאשתו קיימת אף אם נאסור אותו בקרובות השניה הרי השניה באה לבקר את קרובתה מש״ה לא אסרו עליו קרובות השניה. ומש״ה לא הוקשה לו אלא אעיקרא דמילתא

מגדל עוז

מי שנטען על ערוה וכו' עד על פתח ביתה. פרק ב' דיבמות ופרק ב' דכתובות ופ״ק דקידושין ופרק רבן גמליאל: כתב הראב״ד ז״ל זה המחבר ממשל משלים הוא והם רחוקים מאד אם אמרו בחמותו דגייסא ביה מחמת בתה יאמרו באשה אחרת לאוסרו לדור ולראות בכל השכונה עכ״ל: ואני אומר הרי שנינו סוף פרק האשה שנתארמלה (דף כ״ז) ואין אדם נאמן על ידי עצמו אמר רבי זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עכו״ם לירושלים ועד שיצאו אמרו לו אין אדם נאמן ע״י עצמו ואמרינן עלה בגמרא תניא ואע״פ כן יחד לה בית בחצירו וכשהיא יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה ובעי אביי מהו לעשות כגרושה כן התם הוא דבשבויה הקילו אבל הכא לא או דילמא לא שנא ופשיט ת״ש המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו אם היה (*בעלה) [ליתא בגמרא ולפירוש רש״י אפילו לא ניסת] כהן לא תדור עמו במבוי [אם היה כפר קטן] זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה ע״כ. אלמא שמעינן מהכא כי לפי חומרת איסורין מרחיקין אותן לכהן מן המבוי ולישראל מן החצר והשכונה ואילו בשבויה הקילו ליכנס בסוף ולצאת בתחילה וכולהו משום חשדא. ובסוף פרק ב' דיבמות (דף כ״ד ע״ב) שנינו הנטען על השפחה ונשתחררה כו' הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע״פ שכנס יוציא ואוקמה רב בעדים ואותבינן עלה מהא דתניא כד״א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיקנא רב מוקי למתני' בים לה בנים ויש לה עדים משום דדייקא לישנא דמתני' דקתני הוציאוה הא לא הוה קתני הוציאה הוה מוקי לה כשאין לה בנים ואע״ג דליכא עדים ואי בעית אימא הכי מתנייתא מני רבי היא דתניא רוכל יוצא ואשה מוגרת בסינר אמר רבי סואל ומכוער הדבר תנא כו' עד דאסיקנא והלכתא כוותיה דרבי והלכתא כוותיה דרב ומהדרי קשיא הילכתא אהילכתא ופרקינן לא קשיא הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב ושיילינן קלא דלא פסיק עד כמה אמר אביי אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא ע״כ. והני כולהו הלכתא ניניהו ושמעינן מינייהו לגבי אשת איש מתוך שהיא ערוה חמורה יותר משפחה ונכרית שאם נטען עמה אע״פ שכנס יוציא והטענה הסיא מוקמינן לה בקלא דלא פסיק ואע״ג דליכא עדים דהיינו דומי דמתא וכרבי דאמר הואיל ומכוער הדבר תנא. וביבמות פרק רבן גמליאל (דף נ״ב) ופרק קמא דקידושין (דף י״ב:) נמי אמרינן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה כו' ועל ההוא חתנא דדאיר בי חמוה ואקשינן דדאיר אין דהליף לא והא ההוא [דהוה] חליף אבבא דבי חמוה ונגדיה רב ששת ופרקינן ההוא מידס הוה דיימא חמתיה מיניה ע״כ. וכבר הוכחנו בטענה דדומי דמתא שאפילו כנס יוציא והוכחנו ג״כ בגרושה שלא תדור אצלו כל אחד לפי חומרו וכדאיתא בירושלמי והכל משום חשד וכ״ש בערוה כגון חמותו שהיא חמורה מגרושה מעתה יפה עשה ר״מ ז״ל שרמז בלשונו אלה הדברים ברורים מי שנטען על ערוה דמתני' דיבמות או שיצא עליו שם רע כההיא דרבי דמכוער הדבר דאוקימנא בקלא דלא פסיק ולא ידור עמה במבוי כההיא דכתובות ולא יראה באותה שכונה כההיא דפרק ר״ג ופ״ק דקידושין דמידס הוה דיימא שהיא חמורה מגרושתו וקיבן נפולות להראות ממנו לא נכחד, וחיבר את האוכל להיות אחד. ומה שהקשה הראב״ד יש לי לתמוה בקושייתו וכי יש גייסא בעולם יותר ממי שיצא עליו שם רע או הנטען שהכריזוהו לצאת בכך ולא מצינו לשון גסות זה בתלמוד בבלי וירושלמי אלא לגבי יחוד ולינה דהמגרש פרק הזורק וביוצא בו לחלק בין ארוסה לנשואה אבל בזה לא שמענו: **הבא על אשה ובתה עד ולא בזנות. פרק נושאין (דף נ״ז): וכן אם אנס אביו כו' עד כאחת. ביבמות פ״א ופ״ב ופרק נושאין ובכתובות פרק מי שמתו (דף פא)**

אשה או פיתה אותה הרי זו מותרת לו וישאנה שלא נאמר אלא אשת ואין כאן אישות : יד אביו או בנו שנשא אשה הרי זה מותר לישא בתה או אמה כמו שביארנו. ומותר לאדם לישא אשת בן אחיו. ונושא אדם אשה ובת אחותה או בת אחיה כאחת. ומצות חכמים שישא אדם בת אחותו והוא הדין לבת [ג] אחיו שנאמר ומבשרך לא תתעלם :

פרק שלישי

א הבא על * אשת קטן אפילו היתה יבמה שבא עליה בן ט' שנים ויום אחד הרי זה פטור. וכן הבא על אשת חרש ושוטה ואשת טומטום ואנדרוגינוס ועל החרשת ועל השוטה אשת הפקח ועל אשה שהיא מקודשת בספק או מגורשת בספק כולן פטורין. ואם היו מזידין מכין אותן מכת מרדות : ב הבא על הקטנה אשת הגדול אם קידשה אביה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום

מגיד משנה

ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו :

יד אביו או בנו וכו'. כבר נתבאר זה למעלה בפרק זה : ומותר לאדם לישא וכו'. תוספתא הובאה בהלכות פרק כילד נושא אדם אשת בן אחיו ואשת בן אחותו ובת אחיו : ונושא אדם אשה ובת אחותה כו'. זה פשוט ומתבאר מהמשנה שבפ' שלישי בכריתות (דף י"ד:) שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר על דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותו :

ומצות חכמים וכו'. ביבמות בפרק הבע"י (דף ס"ב) ובסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו:) הנושא בת אחותו וכו' עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה ופירש"י ז"ל לעיל מיניה כתיב ומבשרך לא תתעלם וכתב רבינו וה"ה לבת אחיו אבל רש"י ז"ל פירש דנעגועי אדם רבים על אחותו יותר מאחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו עכ"ל. ודעת רבינו כמ"ש במדרש נשא אדם אשה מקרובותיו עליו הכתוב אומר עצם מעצמי ובשר מבשרי והענין שאהבת הקרובים היא טבעית ואהבת האיש לאשתו באה מחמת מעשה שניהם שהוא מקרה להם ובהתחבר שתיהן אז יהיה האוהל נכון ויהיה שלום בבית וידוע שאין לך קרובה שיכול אדם לישא יותר מבת האחות ובת האח ע"כ אמרו חכמים שעליהם אמר המקרא שנאמר ומבשרך לא תתעלם :

פ"ג א הבא על אשת קטן וכו'. בקידושין (דף י"ט) פ"ק אשת איש פרט לאשת קטן ואוקמה רב אשי ביבם בן תשע שבא על יבמתו וכבר כתבתיה פרק ה' מהלכות יבום : וכן הבא על אשת חרש וכו'. כל זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות וטעמיהם חלוקים אשת חרש או חרשת אשת פקח לפי שאין להם נישואים מן התורה אלא מדבריהם. אשת שוטה או שוטה אשת פקח אינם נישואין אפילו מדבריהם. אשת טומטום ואנדרוגינוס מפני שהן ספק קידושין וכל זה מבואר פ"ד מהלכות אישות וידוע שאין מלקין ולא ממיתין על הספיקות כנזכר בכמה מקומות. וכתב רבינו ואם היו מזידין מכין אותן מכת מרדות. וכבר ביארתי טעם פ"א בכיוצא בזה ונראה שדעת רבינו שאפילו באשת שוטה שאע"פ שאין להם נישואין אפילו מדבריהם יש כאן מכת מרדות לא יהא אלא כבא על פנויה לשום זנות בלא התראה. ונראה לפמ"ש פ"א מהלכות אישות שהבא על פנויה לשום זנות לוקה שאף באשת שוטה אם התרו בו משום פנויה הרי זה לוקה כללו של דבר אשת השוטה והשוטה הרי הן כפנויות גמורות ככ"ל :

ב הבא על הקטנה וכו'. במשנה בנדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד:). ועל מ"ש רבינו ונאסרה על בעלה כמו שביארנו בהלכות סוטה כתוב בהשגות א"א לא ידעתי למה נאסרה על בעלה ישראל שהרי אמרו פתוי קטנה אונס הוא ע"כ. ובפ"ב מהלכות סוטה האריך עוד בזה ובאמת שבפרק ארבעה אחין (דף ל"ג:) שנינו שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבין משום א"א ואם היו אחין משום אשת אח ואם היו אחיות [אף] משום אשה אל אחותה ואם היו נדות [אף] משום נדה ומפרישים אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואם היו כהנות נפסלו מן הכהונה ובגמרא החליפו מ"די ברשיעי עסקינן ותו הא דתני רבי חייא הרי כאן י"ו חטאות אי במזיד מי איכא קרבן ותירצו תני הוחלפו ה"נ מסתברא דקתני אם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואי במזיד מי שרי ודחו הא לא קשיא פיתוי דקטנה אונס הוא ואונס בישראל משרא שריא ואמרו אלא מדקתני מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן הא לאו מעוברות שריין ואי במזיד מי שריא אלא לאו ש"מ הוחלפו ש"מ ע"כ בסוגיא שם. והיא קשה על דברי רבינו שבפירוש אמרו כאן דפיתוי קטנה אונס הוא ולא מצאתי מקום לרבינו על מה יסמוך בזה אלא מאותה שאמרו פ"ק דכתובות (דף ח' ט') אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו והקשו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו זנתה ספק אין תחתיו זנתה ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון ותירצו לא צריכא באשת כהן ואיבעית אימא באשת ישראל כגון דקביל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד וסובר רבינו שהוא אפילו עדיין היא קטנה ואפילו את"ל דגדולה היא השתא אכתי איכא למשמע מינה דאם איתא דקטנה שזינתה ברצון אינה נאסרת על בעלה אפילו קיבל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אכתי תרתי ספיקי נינהו ספק זינתה קטנה ספק גדולה ואת"ל גדולה ספק באונס ספק ברצון אלא לאו ש"מ שאפילו קטנה שזינתה ברצון נאסרת על בעלה ומש"ה ליכא אלא חדא ספיקא וסובר הוא ז"ל דהך סוגיא דפרק ד' אחין לאו בדוקא איתמר אלא בדרך דחייה לומר דה"נ מסתברא דאמרן לאו הכרח הוא דהכא אמינא לך דפיתוי דקטנה אונס הוא וכיון שמן המשנה עצמה היו למדין דהוחלפו הוא לא דקדקו בדין זה שם. זה נ"ל לדעתו ז"ל. וראיתי לקצת מן המפרשים ז"ל שדחו הא דרבי אלעזר דכתובות ואמרו דהדא ספיקא היא דהא טעמא דקטנה דמותרת משום דאונס היא הילכך כולה משום ספק אחד אתה בא להתירה ואין זה ספק ספיקא והם הקשו לדבריהם א"כ קיבל אביה קידושין היא כבר שבע תאסר דחד ספק הוא ותירצו דקודם שנתארסה אי אתה צריך לטענת אונס כלל דאפילו את"ל דפיתוי דקטנה רצון הוא אפילו הכי שריא ע"כ דבריהם. ואין לי בדין זה הכרע אלא שמצאתי בירושלמי בסוטה פרק היה מביא סוטה קטנה אין אתה יכול דא"ר זעירא רבי יוסה בשם רבי יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה ע"כ שם. ומעתה צריכין אנו ראיה גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה :

ואם

משנה למלך

דמלתא למס לא אסרו אשתו עליו במאה עם קרובת אשתו במזיד מדרבנן. ומ"מ כבר כתבתי דזה אינו נכנס בגדר קושיא כלל דהא קי"ל דאפילו במקום דאיכא גזירה אם כנס לא יוציא וכ"ש באשתו שנשאה בהיתר. וראיתי להחכם בעל בית שמואל סי' ט"ו ס"ק כ"א שכתב וז"ל ומותר בקרובות שניה פי' דמותר ליקח בתה וכתב בדרישה וב"ח דוקא אחר מיתת השניה מותר ליקח בתה ולא בחייה כמ"ש בסי"ג עכ"ל. ולא ראיתי בדרישה כמו מדברים הללו. ואולי סובר מדלא הוקשה לפרישה מכאן דמותר בקרובות שניה משמע דמוקי לה במיתת השניה. וכבר כתבתי כוונת הפרישה. ומ"מ דברי הב"ח תמוהים בעיני דודאי כל שהוא שוגג לא גזרו וכמ"ש. ובעל ט"ז נחלק על הב"ח וכתב דל"ד דשם איכא חשש זנות וכאן נשא בטעות וליכא חשש זנות ולא תדינן אותם ע"כ. וראיתי לבעל ב"ש שרצה לקיים דברי הב"ח והפרישה וז"ל מיהו קצת ראיה לדבריהם מדהוא אסור בקרובות אנוסתו ובודאי ליכא חשש דיבא עוד באונס עליה אלא כיון דהיו יתדיו בקירוב בשר אע"ג דבתחילה באונס או בטעות מ"מ יש חשש זנות עכשיו ע"כ. וכבר כתבתי לעיל דסמיכה זו אין בה ממש דהכל תלוי בדידיה דכל שהוא מזיד אף שהיא אנוסה או שוגגת גזרו אבל כל שהוא שוגג לא גזרו וזה פשוט. ובעל חלקת מחוקק כתב וז"ל ומותר בקרובות שניה מלשון זה משמע אפילו בחייה וכמ"ש הח"ז דברגילה לבא אסורה משמע דאינה רגילה מותרת ולעיל סתם דוקא בת אנוסתו לאחר מיתתה מותרת לו אבל בחייה אסורה לו ע"כ. והנה הקשה ולא תירץ וכבר כתבנו בירורן של דברים : וראיתי לרבינו ירוחם ז"ל בחלק חוה נכ"ב ח"ה שכתב וז"ל הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה פי' אבל בשאר עריות לא התירו באנוסה ע"כ. ולא יכולתי לשלום סיום דברים אלו. והנראה אלי שיש כאן ט"ס וצ"ל לרבינו ירוחם כסברת הריטב"א שהביא הרב הנימוקי ר"פ נושאין דדוקא אמה ובתה ואחותה גזרו דהני רגילי משא"כ בשאר קרובותיה וכן הוא דעת רבינו ירוחם וכך היא הגירסא אבל בשאר עריות לא גזרו באנוסה ודעת רבינו הוא דס"ם לכל הקרובות וכמ"ש ה"ה ז"ל וכתב שכן הוא דעת בס"ג וכבר הביא דבריו הרב הנימוקי ספ"ב דיבמות יע"ש. ודע שהטור השמיט שני דברים מדינים אלו האחד הוא שלא הביא שהנטען על האשה אף שאינו אלא קול בעלמא דאסור בקרובותייהו והוא ברייתא מפורשת ר"פ נושאין על האנוסה כביאור הרי"ף והרא"ש בפסקיהם ורבינו בפירקין דין י"א וכבר נתעורר על זה מהרח"ש ס"ס מ"ב יע"ש וזאת שניה שלא הביא שאם כנס לא יוציא והוא בתוספתא פ"ד דיבמות ולא ידעתי למה :

כתב הרב המפה סי' ט"ו סכ"ו וז"ל ומיהו אם הקרובה רגילה לבא אצלו ע"י אשתו כופין אותו לגרש אשתו ע"כ. ודין זה כתבו בעל שה"ג בפרק האשה רבה וכתב בעל בית שמואל וז"ל ודין זה צ"ע דהא הנ"י כתב ספ"ב דיבמות דאיתא בתוס' כל אלו דתנן שם דאל ישא אם כנס לא יוציא כיון דאין חשש איסור בגופן אלא החשש שהזנה עמו כו' ולפסק הש"ג ס"ל מאי דתניא בתוספתא כל אלו לא יוציא היינו בחשד אבל אם בודאי בא עליה כופין אותו להוציא ע"כ. וגם בעל חלקת מחוקק נתעורר בזה ולא מצאתי טעם לקושיא זו דנהי דאמרו דאם כנס לא יוציא מ"מ ברגילה התירו דרגלים לדבר שהרי היא רגילה לבא בביתו ומ"ש דהש"ג ס"ל דלא אמרו [לא] יוציא אלא בחשד וכו' לא ידעתי איך נתקררה דעתו בזה שהרי הרב בעל המפה הביא דין התוספתא בודאי בא עליה דאם כנס לא יוציא ולא נמנע מלהביא דברי השה"ג ולפי דבריו הם תרתי דסתרן אהדדי. וע"ק לי על דבריו שאם דברי בעל שה"ג היו במי שבא על אשה שנאסרו קרובותיה ועבר וכנס אחת מהקרובות דכופין אותו להוציא זאת הקרובה לפי שכנסה באיסור ניחא דהיינו אומרים דס"ל דמאי דתניא בתוספתא דאם כנס לא יוציא היינו בחשד דוקא אבל דברי השה"ג ברור מללו דמיירי במי שזינה עם קרובת אשתו דכופין אותו לגרש את אשתו שנשאה בהיתר וזו לא אמרה אדם מעולם שיוציא את אשתו שנשאת בהיתר וע"כ לומר דברגילה החמירו חכמים וגזרו שיוציא את אשתו אף שנשאת בהיתר. וא"כ מאי ק"ל מההיא דתניא דאם כנס לא יוציא דהתם מיירי באינה רגילה דעשאוה חכמים כאילו נשאת לו בהיתר וזה פשוט. ודע דמה שאני תמיה ע"ד מור"ם הוא דסתם וכתב אם הקרובה כו' דמשמע שדין זה הוא בכל העריות והשה"ג לא אמרו אלא אם זינתה חמותו עמו דאם היתה חמותו מרגלת לבא אצלו ע"י אשתו מוציאין את אשתו ממנו. ואפשר שדין זה לא נאמר אלא בחמותו דגייסא ביה מחמת בתה. וכבר מצינו להראב"ד בפירקין דין י"ב שחילק חילוק זה לענין אחר וה"ה הודה לדבריו. אף אנו נאמר שגם השה"ג לא אמרו אלא בחמותו ולא בשאר עריות ודו"ק :

פ"ג ב הבא על הקטנה כו' ונאסרה על בעלה. (א"ס עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פרק י"א מהלכות אישות דין ח' ד"ה כן אמת :)

ואפילו

הגהות מיימוניות

[ג] וכן פרשב"ם ואחותו דנקט תלמודא מפני שמשדלתו בדברים ושכיחא שנושא בתה ור"ת היה אומר דוקא בת אחותו לפי שהיא בת מזלו טפי כדאמרינן רוב בנים דומין לאחי האם ורש"י פירש נעגועי אדם רבים על אחותו יותר מאחיו ומתוך כך נמצא מחבב לאשתו עכ"ל : * [סמ"ג לאוין ק"ג ובטור א"ה סי' מ"ד מייתי כל הנהו דאין קידושיהן וענין היבמה תמצא שם בסי' קס"ז] :

מגדל עוז

ומצות חכמים כו' עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ו) ובהרבה מקומות בתלמוד :
פ"ג הבא על אשת קטן עד הרי זה פטור. פרק ארבע מיתות (דף נ"ב) : וכן הבא על אשת חרש כו' עד מכת מרדות. פרק חרש (דף קי"ב קי"ג) : הבא על הקטנה כו' ואם היא בת

שלש

מכלום *ונאסרה על בעלה כמו שביארנו בהלכות סוטה · ואם היא בת מיאון מכין אותו מכת מרדות והיא מותרת לבעלה . ואפילו היה כהן : ג אבת כהן [א] שזינתה כשהיא אשת איש , בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל ואפילו היה בעלה ממזר או נתין או שאר מחייבי לאוין הרי זו בשריפה שנאמר ובת כהן כי תחל לזנות . ובועלה בחנק וכן בת ישראל אשת כהן בחנק כדין כל אשת איש : ד בהבא על נערה מאורשה שניהן בסקילה ואינן חייבין סקילה עד שתהיה נערה בתולה מאורשה והיא בבית אביה . היתה בוגרת או שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אפילו מסרה האב לשלוחי הבעל וזנתה בדרך הרי זו בחנק : ה והבא על קטנה מאורשה בבית אביה הוא בסקילה והיא פטורה. ונערה מאורשה בת כהן שזינתה [ב] בסקילה : ו באו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה אחר זה הרי הראשון בסקילה וכולן בחנק *(בד"א שבאו עליה כדרכה אבל אם באו עליה שלא כדרכה עדיין היא בתולה וכולן בסקילה) : ז נערה מאורשה שהיתה משוחררת או גיורת אע"פ שנשתחררה ונתגיירה והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד הרי זו בחנק ככל אשת איש : ח *דין חדש יש במוציא שם רע . ומה הוא החדוש שאם נמצא הדבר אמת ובאו עדים שזינתה כשהיתה נערה מאורשה אע"פ שזינתה אחר שיצאה מבית אביה ואפילו שזינתה אחר שנכנסה לחופה קודם בעילת הבעל סוקלין אותה על פתח בית אביה . אבל שאר נערות מאורסות שלא היה להן דין הוצאת שם רע שזנו מאחר שיצאו מבית האב הרי הן בחנק כמו שביארנו . גהא למדת שבאשת איש שלש

השגת הראב"ד

*ונאסרה על בעלה : כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי למה נאסרת על בעלה ישראל שהרי אמרו פיתוי קטנה אונס הוא עכ"ל :

השגת הראב"ד

* דין חדש וכו' . כתב הראב"ד ז"ל בודאי זה חידוש שלא שמענו אותו מעולם וכי מפני שהבעל הביא עדים יוציאו לזו בסקילה והלא משנה שלימה שנינו כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה ה"ז בחנק , והטעה אותו מה שראה בכמה מקומות דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה בעלמא בחנק והכא בסקילה . ויש"ג ואילו מש"ר בסקילה ואינו מתפרש כמו שהוא סובר וקלישא הדעת הוא זה עכ"ל :

א סמג לאוין לז : ב גם זה שם : ג סמג שם ועשין קד : * [וכן הוא בס"א וכן משמע מן הגמ'] ועי' מ"ע ומל"מ

מגיד משנה

ואם היא בת מיאון וכו' . זה פשוט שכל שאינה אשת איש מן התורה הויא לה כפנויה שזינתה ואפילו לכהונה קי"ל פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות אפילו גדולה לא עשאה זונה כמו שיתבאר פי"ח :

ג בת כהן שזינתה וכו' . ברייתא פרק ארבע מיתות (דף נ') :

ד הבא על נערה מאורסה וכו' . משנה שם (דף ס"ו:) הבא על נערה מאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה פירוש אינו חייב סקילה כמבואר שם : היתה בוגרת או שנכנסה לחופה . שם ובכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח) תנא מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה הרי זו בחנק :

ה הבא על הקטנה וכו' . פרק ד' מיתות (שם ס"ו:) מחלוקת ר"מ וחכמים וקי"ל כחכמים דאמרי נערה ואפילו קטנה במשמע : ונערה מאורסה וכו' . שם (דף נ':) מרגלא בפומיה דרבי יוחנן נערה מאורסה בת כהן שזנתה בסקילה :

ו באו עליה עשרה והיא בתולה וכו' . שם (דף ס"ו:) במשנה באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק ובגמרא באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולן בסקילה רבי אומר ראשון בסקילה וכולן בחנק וקי"ל כחכמים דפליגי עליה דרבי :

ז נערה מאורסה שהיתה משוחררת וכו' . בכתובות (דף מ"ד) פרק נערה שנתפתתה במשנה בגיורת וה"ה ודאי למשוחררת :

ח דין חדש יש במוציא שם רע וכו' . זה כתב רבינו בפירוש מה שאמרו שם (דף מ"ה) אמר רבא מוציא שם רע קאמרת שאני מש"ר דחידוש הוא דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה וזנתה *[בעלמא] בחנק [ואילו] מוציא ש"ר בסקילה ופירשו רבינו שמש"ר על אשתו שזנתה עכשיו בבית חמיה קודם שנבעלה שהיא בסקילה כפשט הלשון וכן פירש"י ז"ל אבל ר"ח ושאר המפרשים ז"ל פירשו בדרך אחרת ואמרו שאין דינו של רבינו אמת דכל שזינתה בבית חמיה אפילו על ידי הוצאת שם רע אינה נסקלת וזה דעת הר"א ז"ל בהשגות וא"ל להאריך בזה : הא למדת וכו' . זה פשוט ממה שנתבאר כבר : והיכן

* כן הוא בגמרא והוא לפי גירסת רש"י אבל לפי התוס' לא גרסינן הכי :

משנה למלך

ג ואפילו היה בעלה ממזר או נתין . נ"ב משנה פ"ז דתרומות מחלוקת ר"מ וחכמים ופסק כחכמים : ו באו עליה עשרה וכו' . נ"ב כאן חסר לשון וכצ"ל בד"א שבאו עליה כדרכה אבל אם באו עליה שלא כדרכה עדיין היא בתולה וכולן בסקילה ע"כ . וגירסא שלנו מצאתיה במ"ע והיא גירסת ה"ה ז"ל שכתב וקי"ל כחכמים ועיין מ"ש רבינו בפירוש המשנה שלא דמתני' דבאו עליה שנים דמוקי למתני' בבא עליה ראשון כדרכה . אך רש"י מוקי לה בבא ראשון שלא כדרכה ומתני' רבי היא ולדברי רש"י אפשר דהלכה כרבי דהו"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא : ואינו

מגדל עוז

מיאון כו' עד ואפילו היה כהן . פרק ב"ש ופרק ד' מיתות ופרק הנחנקין ופרק הנשרפין ופרק חרש : כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי למה נאסרה על בעלה ישראל שהרי אמרו פיתוי קטנה אונס הוא עכ"ל : ואני אומר גם בפ"ב דהלכות סוטה ופ"ד מהלכות אישות השיגו הראב"ד ז"ל והקשה גם שם קושיא זאת וקושיות אחרות ורואה אני כי ר"מ ז"ל תלה פסקא זאת באותה דהלכות סוטה ואותה תלה במה שכתב פ"ד מהלכות אישות וביאר שם דבריו יפה ורמז שם בלשונו הלא מקום מוצאו למען לא יקשה על שום הכם דברו הטוב ועם כל זה לא הספיק לו כנגד הראב"ד וכבר הגלתיו שם בכל כחי כיד אלהי הטובה עלי וגם יעדתי שם פ"ד דהלכות סוטה להאריך כאן בבירור יפה כפי הצורך. והנני אומר כי אתה צריך לדעת כי שלשה דינין בקטנה חלוקין זה מזה. האחד הוא קטנה שהשיאה אביה וזאת דינה כאשת איש גמורה וכגדולה דעלמא שאינה יוצאה במיאון אלא בגט גמור וכמו שהוכחתי פ"ב דהלכות סוטה ממשנה קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כו' השנים ביבמות פרק ב"ש ודבר פשוט הוא בכל התלמוד כמו שהוכחתי שם ובפ"ד דהלכות אישות וגם מצאתי בירושלמי דגרסי' התם מודים חכמים לרבי אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי אביה קידושיה וגירושיה תורה ועוד שנינו שם הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו זה הכלל כל שיוצאה ממנו בגט אסורה לחזור לו במיאון מותרת לחזור לו אלמא כשהיא יוצאה בגט דינה דבת איש גמורה של תורה וגם למדנו מזאת על דין השני כשהיא בת מיאון שסקלו בה לחזור לו לפי שאינה כאשת איש של תורה אלא מדבריהם וכדמשמע ריש פרק חרש (דף קי"ב ע"ב) בפשיטות התלמוד דשיילינן מ"ש חרש דתקינו ליה רבנן נשואין ומאי שנא קטן דלא תקינו [ליה] רבנן נשואין ומסדרינן חרש דלא אתי לכלל נישואין תקינו [ליה] רבנן נישואין קטן דאתי לכלל נישואין לא תקינו [ליה] רבנן נישואין ואקשינן והרי קטנה דאתיא לכלל נישואין [ותקינו לה רבנן נישואין] ופרקינן התם שלא ינהגו [בה] מנהג הפקר והדר שיילינן מאי שנא קטנה דממאנת ומאי שנא חרשת דלא ממאנת אלמא נשואי קטנה בת מיאון דרבנן והם אמרו הדע דגם בפרק ב"ש דיבמות (דף קי"ב ע"ב) שנינו בה איזו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה כו' עד דקתני סיפא רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום אלא כמפותה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה בת כהן לישראל תאכל בתרומה ובגמרא תניא רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום ו"אין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ואין יורשה ואין מטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון רבי יהושע אומר (מעשה קטנה כלום) בעלה זכאי במציאתה כו' עד הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר כו' ומסיק לטעמיה דאפי' מיאון לא היתה צריכה אלא כי היכי דלא תיפוק בכדי כלומר שתקנו לה חכמים מיאון כדי שלא תאמר מבעלה בלא כלום דקא משמע לן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ומש"ה כשתקנו לה נישואין כמו שהוכחתי תקנו לה גט מיאון כעין גט של תורה כדמוכח בפרק ב"ש דיבמות בהא שמעתא גופא ופסק ר"י אלפס הלכה כרבי יהושע ומיהו לדברי שניהם נשואי דרבנן איגון כדאוכחנא וכן כתב ר"מ ז"ל וכוכחתי אני פ"ג הלכות אישות ולפיכך ביאר שמכין אותו מכת מרדות דרבנן. והדין השלישי דאפי' מיאון אינה צריכה כדתנן פרק ב"ש דיבמות כי השיאוה אמה ואחיה שלא לדעתה אינה צריכה למאן עוד שנינו שם רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ואמרינן בגמרא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס וכן פסק ר"י אלפס ז"ל ופירש דכמי שלא נתקדשה דמיא וגם ר"מ ז"ל פ"י דהלכות אישות ושם הוכחתי דבריו. ואחרי אשר עמדת על שלשה דינין הללו התבונן עיקר דברי ר"מ ז"ל מפ"ד הלכות אישות כי גם שם עיקר דבריו וגם התבונן כי קושיית הראב"ד ז"ל בשקדשה אביה למה נאסרה על בעלה ישראל מתורצת יפה שכבר הוכחתי גם שם גם כאן מן הירושלמי ומן ההלכות והתלמוד שקידושיה וגירושיה של תורה והרי היא אשת איש גמורה ודינה בחנק כדאיתא פרק ארבע מיתות ופרק הנחנקין ומה שאמרו פיתוי קטנה אונס הוא בכור הדבר שהוא בדין השני וכגון שהיתה יתומה או קטנה שיצאה מרשות האב והיתה פחותה מבת שש והכרותיה המבוררים פ"ד דהלכות אישות שנישואיה מדברי סופרים כמו שהוכחתי ואין לה דעת תאוה ורצון והנה לשון ר"מ ז"ל לפניך בג' מקומות הנזכרים שא עיניך וראה כמה ביארו והתירה אפילו לכהן שהוא כמו לא נתקדשה או כאילו לא נבעלה ועוד השכל ולמד מדברי רבי אליעזר שאמר אין מעשה קטנה הל' במפותה ולמה לא נקשה עליו והלא פיתוי קטנה אונס הוא ואע"פ שאין הלכה כמותו למדנו מהם להוכיח דברי רבי יהושע שכן הלכה מתוך הכלותה הוי פיתויה אונס שאם היתה פקחת כבר אמרו בכתובות פרק אלו נערות (דף ל"ט ע"ב) גמרא מתני' דהמפתה נותן שלשה דברים כו' פקחות שבכן אומרות מפותה אין לה צער כלומר מרוב תאותה לזכר ומתוך כך אינה כאונס שיתחייב בצער דון מינה כשאינה בעלת תאוה וסכלה דוקא ולא פקחת היא כאנוסה ובה אמרו פיתוי קטנה אונס הוא ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון : בת כהן שזינתה וכו' עד כדין כל אשת איש . פרק ארבע מיתות (דף נ') ופרק הנחנקין ופרק הנשרפין : הבא על נערה המאורסה כו' עד והיא בבית אביה. פרק ד' מיתות (דף נ') : היתה בוגרת עד הרי זו בחנק. בכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח) : והבא על קטנה כו' עד שזינתה בסקילה . פרק נערה שנתפתתה ופרק ד' מיתות : באו עליה עשרה בני אדם כו' עד וכולן בסקילה . פרק נערה שנתפתתה ופרק ד' מיתות (דף ס"ו) : נערה המאורסה שהיתה משוחררת עד ככל אשת איש . פרק נערה שנתפתתה : דין חדש יש במוציא שם רע כו' עד על פתח בית אביה : כתב הראב"ד ז"ל בודאי זה חדוש וכו' וקלישת הדעת הוא זה עכ"ל : ואני אומר זו מחלוקת ישנה בשמעתין דתני שילא פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ד ע"ב) וכבר כתב ר"י אלפס בהלכות שיש מן הגאונים ז"ל שפירשו בו פירושים אחרים שלא עלו לו לדעתו ודעה רבוהיו כהוגן ופי' הוא ז"ל הפי' הזה בנכון ועל אותה שיטה כתב ר"מ ז"ל כהוגן שחייב אדם לומר בלשון רבו והוא פירוש רשב"ם ז"ל אשר הסכימו עליו רבותינו בעלי התוספות ז"ל באותה הלכה ואם הראב"ד ז"ל הסכים בה כפירש"י ז"ל ויש לו תירוצין על קושיות התוספות או יש לו דרך אחרת אנכי לא ידעתי. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל מאותה משנה השנויה סוף פרק הנחנקין תמה אני אם יצאה מפיו. דהיא היא מה שאומר התלמוד שהוא חדוש במוציא שם רע שלפניה בהלכה דתנא שילא מדעלמא דהיינו אותה משנה וכל שהוא חדוש אין בו טעם כדאמרינן עדים זוממין חדוש כלומר אין טעם לחידושו ואין בדברי ר"מ ז"ל טעות והא תליא באשלי רברבי : אבל שאר נערות כו' עד כמו שביארנו פרק נערה שנתפתתה : הא למדת כו' עד שהיא בשריפה . פרק נערה

הגהות מיימוניות

[א] ודלא כרבי ישמעאל דאמר ארוסה בת כהן תצא לשריפה ולא נשואה אלא כחכמים דאמרו איפכא : [ב] כחכמים ודלא כר' שמעון דאמר אחת ארוסה ואחת נשואה יוצאת לשריפה ודלא כר' עקיבא ודלא כרבי ישמעאל דאמר ארוסה יוצאה לשריפה ע"כ :

שלש מיתות. יש אשת איש שהיא בחנק. ויש אשת איש שהיא בשריפה. ויש אשת איש שהיא בסקילה: ט והיכן *סוקלין נערה מאורשה שזינתה. אם זנתה בבית אביה אע"פ שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה (*וניסת) הרי זו נסקלת על פתח בית אביה. זינתה בבית חמיה קודם שימסור אותה האב אע"פ שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא: י באו עדים אחר שבגרה או אחר שבעלה בעלה אע"פ שהעידו שזינתה בבית אביה כשהיתה נערה הרי זו * נסקלת בבית הסקילה: יא היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה לסקול אותה על פתח שער העיר אם היתה עיר שרובה עכו"ם סוקלין אותה על פתח ב"ד. וכל מי שמצותה לסקול אותה על פתח בית אביה אם לא היה לה אב או שהיה לה אב ולא היה לו בית הרי זו נסקלת בבית הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה: יב [א]הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה חייב כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה אע"פ שאין ב"ד יכולין להמית אלא מיתה אחת הרי הביאות נחשבות לו כעבירות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שחייבין עליה משמות הרבה. אם היה שוגג מביא קרבן על כל שם ושם. אע"פ שהיא ביאה אחת כמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד הרי זו נחשבת לו כעבירות הרבה. וכן יש בא ביאה אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה כמו שיתבאר: יג [ב]שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחציה שפחה וחציה בת חורין ומקודשת לעבד עברי שנאמר לא יומתו כי לא חופשה הא אם נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת ב"ד שהרי נעשית אשת איש גמורה כמו שביארנו בהלכות אישות: יד ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות אסורות שבתורה. שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהיה והוא חייב קרבן אשם שנאמר והביא את אשמו. אחד שוגג אחד מזיד בשפחה חרופה * מביא אשם והבא עליה ביאות הרבה בין בזדון בין בשגגה* מביא אשם אחד. אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה אם היתה מזידה כשאר חייבי לאוין: טו [ג]המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו פטור עד שיגמור ביאתו. ואינו חייב אלא על הגדולה הבעולה המזידה וברצונה. אבל אם היתה קטנה או שלא היתה בעולה או היתה שוגגת או אנוסה או ישנה פטור * [וכן אם בא עליה שלא כדרכה פטור שבשפחה חרופה לא השוה ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה שנאמר שכבת זרע אבל בשאר ביאות לא חלק

*ס"א מיט   א סמג עשין קא קב: ב סמג לאוין פט נד קי תמלא מפוזר כל זה: ג סמג לאוין קכס: ד גם זה שם: * [וכן הוא בכ"מ וכן גרס ה"ה וכ"ס בהדיא בכריתות]

השגת הראב"ד

*נסקלת בבית הסקילה: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דהלכה כראב"י שלא נאמרו דברי מוציא שם רע אלא כשבעל קודם שיוציא שם רע ואחר כל זאת פתח בית אביה וחכמים ג"כ מודים לראב"י דאף בשבעל היה הדין כן ורבי אליעזר לא היה מודה לחכמים עכ"ל:

השגת הראב"ד

*מביא אשם אחד: כתב הראב"ד ז"ל גרסינן בכריתות שאם בא על שפחות הרבה אפילו בהעלם אחד חייב אשמות הרבה משום דגופים מוחלקים עכ"ל:

מגיד משנה

ט והיכן סוקלין את הנערה המאורסה וכו'. גירסת רבינו שם (דף מ"ד) כך היא תני שילא שלש מדות בנערה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גידולים שגדלתם באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית חמיה סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא וכן היא בהלכות* ופי' בגירסא זו פשוט בדבריו אבל גירסת רש"י ז"ל והרבה מן המפרשים הוא באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר ההיא: י באו עדים אחר שבגרה וכו'. דעת רבינו בזה הוא מן הברייתא שהבאתי שם נערה מאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה ש"ר הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה. וסובר רבינו דכשם שהבגרות שבא בין זנותה לעדות משנה דינה מפתח בית אביה לבית הסקילה כך אם נבעלה בין זנותה לעדות נסקלת בבית הסקילה והטעם מפני שבשני אלו אם היתה מזנה עכשיו היתה בחנק וכיון שכן אע"פ שזינתה מתחילה ואין דינה משתנה מסקילה לחנק משתנה היא להיותה נסקלת בבית הסקילה. זה נראה בדעתו ז"ל אבל באמת יש לתמוה בזה שהרי בפרשת מוציא שם רע שהיא אחר שבעל כנזכר פ"ג מהלכות נערה בתולה נאמר בה והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה וכבר הושג רבינו מזה: יא היתה הורתה שלא בקדושה וכו'. משנה שם: כל מי שמצותה לסקול וכו'. ברייתא שם: וכל מי שמצותה וכו'. משנה שם (דף מ"ד): יב הבא על ערוה מן העריות וכו'. זה מתבאר בהרבה מקומות ומהם במכות באלו הן הלוקין (דף י"ג) לענין מזיד ובשוגג ג"כ נזכר שם ובמקומות אחרים: וכן יש בא ביאה אחת וכו'. זה יתבאר פרק שמונה עשר: יג שפחה חרופה שנאמרה בתורה היא שחציה שפחה וכו'. משנה בכריתות (דף י"א) פרק ארבע מחוסרי כפרה אי זו היא שפחה [חרופה כל] שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ובגמרא ת"ר וכו' חציה שפחה וחציה ב"ח מאורסת לעבד עברי דברי ר"ע וידוע שהלכה כמותו מחבירו: יד ביאת שפחה וכו'. משנה שם: אחד שוגג וכו'. משנה שם: והבא עליה ביאות הרבה וכו'. שם במשנה (דף ט') ובגמרא מוכיח כן מדכתיב וכפר עליו הכהן באיל האשם מלמד שמביא קרבן אחד על עבירות הרבה. ובהשגות אמר אברהם גרסינן בכריתות וכו' וכ"כ רבינו פרק תשיעי מהלכות שגגות עם דינין אחרים דומין לזה ששם הוא מקומו: אבל היא חייבת וכו'. לפי שלא נתמעט אלא הוא לפוטרו בקרבן אחד משום דכתיב מחטאתו אשר חטא אבל היא כשאר חייבי לאוין: המערה בשפחה חרופה וכו'. משנה שם (דף י' ע"ב): ואינו חייב אלא על הגדולה וכו'. שם (י"א) ת"ר בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן מנא לן אמר רבא דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' מכדי עד הכא באיש משתעי קרא נכתוב והביא את אשמו לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהיה אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהיה ולבסוף כתב והביא וכו' ה"ק אם בקורת תהיה היא והביא וכו' ואם לאו וכו' לא יביא עוד שם ת"ר יכול לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד ועוד נתבארו שם כל החלוקים שכתב רבינו: וכן אם בא עליה וכו'. בגמרא מימרא (שם י"א):

כל

* נ"י שהלכות שבידינו היא כגי' רש"י

משנה למלך

טו ואינו חייב אלא על הגדולה הבעולה המזידה וברצונה. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר רפ"ט מהלכות שגגות):

כל

מגדל עוז

נערה שנתפתתה ופרק ד' מיתות ופרק הנשרפין והנחנקין לשון מכילתא לא תנאף למה נאמר לפי שהוא אומר מות יומת הנואף והנואפת עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תנאף ובסיפרא אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תנאף אחד האיש ואחד האשה ע"כ. ופי' ר"מ ז"ל בס"ה שחיבר בלשון ערבי ואל אשת עמיתך אזהרה והוא לאו שאינו כולל נואף ונואפת אבל הוא אזהרה לנואף לבד וכמו כן יתר העריות ואין ספק להם שיוציאו האזהרה לאשה ג"כ מאמרו לא תקרבו לגלות ערוה הרי כאן שנים להזהיר האיש על ידי האשה והאשה על ידי האיש עכ"ל: והיכן סוקלין נערה עד שער העיר ההיא. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה): באו העדים אחר שבגרה עד בבית הסקילה. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה): כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דהלכה כראב"י וכו' ורבי אליעזר לא היה מודה לחכמים עכ"ל: ואני אומר גם בזה הסכים יפה כדעת רבו והנני אובין לפניך דגרסי' סוף שמעתא דתני שילא פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ו) מאי רבנן ומאי רבי אליעזר בן יעקב דתניא כיצד הוצאת שם רע בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה ומתמה עלה [אם יש עדים שזינתה תחתיו] יש לה כתובה מנה בת סקילה היא ופרקינן הכי קאמר אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה כמלא ששם רע אינו שם רע לוקה ונותן מאה סלע בין בעל בין לא בעל רבי אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל ופליגין וטרינן עלה עד דאסיקנא אלא שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה ובאמת שכן הלכה כרבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי וכפי המסקנא שכתבתי וכן כתב ר"י אלפס ז"ל ומפני זה שיבש הראב"ד ז"ל לשון ר"מ זה ועתה אתה הבן לבון הברייתא דתני בא לב"ד ואמר כו' דמשמע דוקא שהוא בא ואמר ומביא העדים אבל אם באו הע"ח עליהם פטור ואינו בדין מוציא שם רע ואע"פ שבעל קודם בואם אבל חזר דינה לדיני הנערה שהוא אמור ומפורש ומבואר בסיפא דברייתא דתני שילא שלש מדות בנערה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גידולין שגדלתם באו עדים בבית אביה שזינתה בבית חמיה כפיא ארוכה ויש"ג שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר כרחם ולבסוף בגרה תידון בחנק ע"כ, ופקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיקנא תלמודא הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תידון בסקילה ופירש שם ר"י אלפס ז"ל והעומדים בשיטתו דלא אפכתן תנא דסבר דהיכא דאשתני גופה אשתני קטלא והא ודאי באו מאליהן הוא וכלשון ר"מ ז"ל שרמז בו לזאת הברייתא וכי הא דרמינן מינה ופרקינן הו היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה והוא כלשון ר"י אלפס ז"ל שכתב בברייתא דתני שילא שאמרתי וגם כשהביא מסקנא דר"א בן יעקב דאמר לא נאמרו דברים אלו אלא בשבעל פירש וז"ל והוא שאמר לעדים באו והעידוני אבל באו עדים מאליהן פטור עכ"ל. הנה עיניך רואות כי ר"מ ז"ל הסכים לדעת רבותיו: היתה הורתה שלא בקדושה עד אלא למצוה. פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ה): הבא על ערוה כו' עד מביא אשם אחד. פ' ד' מחוסרי כפרה (דף י"א) ופרק כלל גדול: כתב הראב"ד גרסינן בכריתות וכו': ואני אומר אמת הוא ובפ' ד' מחוסרי כפרה גרסינן לה וגם ר"מ ז"ל כתב כן בהלכות שגגות פ"ט וז"ל אבל הבא על שפחות הרבה אפילו בהעלם אחד חייב על כל שפחה ושפחה עכ"ל. ויפה עשה לחברו במקומו הראוי לו וגם שם הזכיר מה שכתב כאן מאיסור ביאת שפחה הרופה והנשאר לפי ענינו כתבו שם ע"פ התלמוד בכריתות ובפרק כלל גדול במסכת שבת: אבל היא חייבת מלקות עד חייבי לאוין. בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף י"א) ובשבת פרק כלל גדול (דף ע"ב): המערה בשפחה חרופה עד שני משכבות באשה. פרק הבע"י (דף נ"ג נ"ד):

טז כל מקום שאמרנו וכו'. כבר ביארתי פרק ראשון שיש מכת מרדות מדבריהם בכיוצא בזה: יז בן תשע שנים ויום אחד וכו'. בהשגות אמר אברהם זה שבוש שלא מצינו וכו'. ורבינו סבור שהכל תלוי באשה שתהיה בת עונשין אבל הוא אינו צריך להיות בר עונשין וכן אמרו בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן בזמן שאין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן ולא אמרו בזמן שהוא אינו מביא קרבן היא אינו לוקה וקרא נמי הכי דרשינן ליה בקורת תהיה והביא את אשמו ומשמע הא לא תהיה בקורת לא יביא אבל לא משמע הא אם לא יביא לא תהיה בקורת. ומה שאמרו שם כל העריות אחד גדול ואחד קטן קטן פטור וגדול חייב והכא גדול נמי פטור מאי טעמא דהא מוקשין אהדדי בגדול הבא על הקטנה היא אבל לא בקטן הבא על הגדולה. וכן מ"ש שם לשון זה באחד ער ואחד ישן הוא כשהיא ישנה אבל כשהיא ערה אע"פ שהוא ישן אינה פטורה זהו דעת רבינו ומפני שהוא סובר שהכל תלוי בה כתב שהוא מביא קרבן, ובפרק ט' מהלכות שגגות כתב ויראה לי שאינו מביא קרבן עד שיגדיל ויהיה בן דעת:

חלק בין ביאה לביאה שנאמר משכבי אשה מגיד [לך הכתוב ששני משכבות באשה]: **טז** כל מקום שאמרנו בשפחה שהוא פטור הוא פטור מן הקרבן והיא פטורה מן המלקות. אבל מכין אותו מכת מרדות מדבריהם אם היו שניהן מזידין וגדולים: **יז** בן *תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן. והוא שתהיה גדולה ובעולה וברצונה כמו שביארנו. שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר בקורת תהיה והביא את אשמו:

פרק רביעי

א **הנדה** [א]הרי היא כשאר כל העריות המערה בה* [בין כדרכה בין שלא כדרכה] חייב כרת ואפילו היתה קטנה בת שלש שנים ויום אחד כשאר עריות שהבת מתטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה. ובת עשרה ימים מטמאה בזיבה ודבר זה מפי השמועה למדו שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטומאת נדות וזבות: **ב** ואחד הבא על הנדה כל שבעת הימים ואפילו לא ראתה אלא יום ראשון. [ב]ואחד הבא על יולדת זכר כל שבעה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר. או על הזבה כל ימי זובה וספירתה. בין שפחה בין משוחררת הכל בכרת שנאמר בנדה שבעת ימים תהיה בנדתה. ובזבה נאמר כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה. וביולדת זכר הוא אומר כימי נדת דותה תטמא וביולדת נקבה וטמאה שבועים כנדתה: **ג** [ג]במה דברים אמורים שהטומאה תלויה בימים בשטבלה במי מקוה אחר הימים הספורים. אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת. שבימים [א] וטבילה תלה הכתוב שנאמר ורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול: **ד** [ד]העכו"ם אין חייבין עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת. וחכמים גזרו על כל העכו"ם הזכרים והנקבות שיהו כזבים תמיד בין ראו בין לא ראו לענין טומאה וטהרה: **ה** [ה]כל דם שתראה היולדת בתוך ל"ג של זכר וס"ו של נקבה הוא הנקרא דם טוהר. ואין מונע את האשה מבעלה אלא טובלת אחר שבעה לזכר ואחר ארבעה עשר לנקבה ומשמשת מטתה אף ע"פ שהדם שותת ויורד: **ו** [ו]כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שהרי הוא אומר בנדה שבעת ימים תהיה בנדתה. השבעה

פ"ד ה כל דם שתראה היולדת וכו'. ומשמשת מטתה אע"פ שהדם שותת ויורד. פי' אם לא היתה זבה אבל אם היתה בזוב צריכה

השגת הראב"ד

*בן ט' שנים וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי והכי איתא בכריתות עכ"ל:

פ"ד א הנדה הרי היא כשאר כל העריות וכו'. זה מבואר ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ד) בגמרא: ואפילו היתה קטנה וכו'. בנדה פרק יוצא דופן משנה (דף מ"ד:): שהבת מתטמאה בנדה וכו'. משנה שם (דף מ"ג:) ופי' אע"פ שהבא עליה אינו חייב עד שתהא בת ג' שנים ויום אחד התחלת טומאתה לכל דבר טומאה וטהרה היא אפילו בת יום אחד וכן אם ראתה בת יום אחד ולא טבלה במים הרי היא בטומאתה והבא עליה אחר ג' שנים ויום אחד חייב ושם למדוהו מדכתיב ואשה בנדה ובזבה ולא כתיב אשה: ב ואחד הבא על היולדת זכר וכו'. זה מתבאר בהרבה מקומות ומפורש בכתוב. ומ"ש בין שפחה בין משוחררת. ברייתא בספרא הובאה בהלכות: ג בד"א שהטומאה תלויה וכו'. גם זה בהרבה מקומות והבנין אב שהזכיר רבינו מפורש בספרא: ד העכו"ם אין חייבין עליהם משום נדה וכו'. בהרבה מקומות ומהם בנדה פרק בנות כותים (דף ל"ד): ה כל דם שתראה היולדת וכו'. בהרבה מקומות במסכתא וקי"ל כרב (דף ל"ה:) דאמר מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו ואפילו שופעת מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה או מתוך י"ד של נקבה לאחר י"ד: ו כל חייבי טבילות וכו'. ברייתא (יומא דף ו'

א סמג לאוין קיא טור י"ד סי' קצ"ב וסמג עשין רמג: * [וכן הוא בס"א וכנ"ל] ב טור שם סי' קצ"ד סמג לאוין שם: ג טור שם סי' קצ"ז סמג לאוין שם: ד טור שם סמג עשין רמג: ה טור שם סי' קצ"ד סמג שם:

משנה למלך

פ"ד ה כל דם שתראה היולדת וכו'. בירושלמי פ"ק דנדה משנה ה' אמרינן תני רבי הושעיא ילדה והא"כ נתגיירה אין לה דם טוהר א"ר יוסי ויאות אלולא דתניתה ר' הושעיא הוות צריכה מאחר שאין לה דמים טמאים אין לה דמים טהורים ע"כ. ורבינו לא הביא דין זה. הן אמת דהגירסא הכתובה בספרים אינה מתיישבת אלא דלפי הנראה מאי דקאמר אלולא דתניתה וכו' הלשון הוא בתמיה כלומר דלמאי איצטריך רבי הושעיא לאשמועינן דין זה דהא מילתא דפשיטא היא דמאחר שאין לה דמים טמאים אין לה דמים טהורים כלומר דכי קאמר רחמנא דם טוהר היינו היכא דילדה בטומאה אבל זו שילדה כשהיא כותית שלא היו דמיה טמאים אין לה דם טוהר והיינו דקאמר אלולא דתניתה רבי הושעיא הוה צריכה בתמיה ולפי זה אינו צודק מאי דקאמר רבי יוסי ויאות דבדברים פשוטים לא ילדק לומר ויאות. ועוד מה שתלו דמים טהורים בדמים טמאים לא ידעתי היכא רמיזא. אשר על כן נ"ל שהגירסא הנכונה היא יש לה דם טוהר ואמר רבי יוסי ויאות כלומר שהדין דין אמת והוא דין מחודש מר' הושעיא ואלולא דתניתה הות צריכה כלומר היה הדבר צריך תלמוד דאפשר היה לומר דמאחר שאין לה דמים טמאים שאין לה דמים טהורים ואשמועינן רבי הושעיא שאינו תלוי זה בזה

מגדל עוז

כל מקום שאמרנו כו' עד וגדולים. זה כלל דבריו ז"ל כדרך כל מחבר: בן תשע שנים ויום אחד וכו' עד שנאמר בקורת תהיה והביא את אשמו. פרק ארבעה מחוסרי כפרה: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שלא מצינו וכו' והכי איתא בכריתות עכ"ל: ואני אומר מעולם לא יצא מפיו לשון זה וכי פה קדוש יאמר דבר זה והלא משנה שלימה היא בכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה מה בין שפחה חרופה לבין כל העריות שלא שוותה להן לא בעונש ולא בקרבן ע"כ. הא למדת שהעונש אינו קרבן וכל קבלת האמת בידינו כי העונשין הם המלקיות והכריתות ומיתות ב"ד כדקי"ל שהוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכן האזהרות שיש בהן עונשין אבל הקרבן מצות עשה היא ולא הושוו בהן איש ואשה שהרי היא פטורה מכל מצות שהזמן גרמא, ועוד שנינו שם בפירוש הכלל הזה ופרטו כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות ולא האשה לאיש בקרבן אלמא עונש מכות הוא וזה פשוט וממילא איפשיטא לן שאינן שוין ויאמר בפיו הראב"ד ז"ל שהן שוין. ומ"ש הכותב ותמה על הקטן בתחילת דבריו ולבסוף הביא ראיה דהא מקשו להדדי ואינו מעמיק יפה בצורת ההלכה הזאת פרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף י"א) ובהשואה היא דת"ר בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן ובחילוק שהתחלנו שנינו בסוף הפרק כל העריות אחד גדול ואחד הקטן פטור ומתמהינן עלה בגמרא והכא קטן חייב פי' וכי קטן חייב בשפחה והא איתקשו להדדי כדאמרינן לעיל אין האשה לוקה אין האיש מביא אשם ומהדרינן אר"י הכי קתני כל העריות אחד גדול ואחד קטן קטן פטור וגדול חייב והכא גדול נמי פטור כלומר אם היא קטנה דפטורה ושיילינן מאי טעמא דהא מקשו להדדי ופירושו כמו שכתבתי שאם אין האשה לוקה אין האיש מביא אשם וכן פירש"י ז"ל אבל לעולם קרבן הוא מחויב ודין הוא שהרי אף היא היתה מחוייבת קרבן נמי מקטנותה אי לאו דילפינן מבקורת תהיה שהיא במלקות ולא האיש והאין מלקות לא בקטן ולא בקטנה אלא על כרחין היא מיירי בגדולה ושיילינן עלה ואימא הוא דמיעטיה קרא [ממלקות] אבל היא תילקי ותיתי קרבן ומהדרינן והביא את אשמו כתיב כלומר ולא פרט והביא האיש דנימא דוקא עד שיהיה איש ולאפוקי קטן ולא אמר ג"כ האשה דמשמע בין האיש בין האשה אלא אשמו כתיב הוא לשון זכר דמשמע דוקא האיש מביא ולא האשה ודינא כדקאי קאי כשהיא גדולה והוא קטן היא חייבת בקרבן אלא מה שראוי לדקדק דבקרבנות כתיב רצון וכתיב לרצונכם סזבחוהו והיאך יביא הקטן קרבן והכתי לאו בר רצון הוא. והנני משיב כי ע"כ דקדק ר"מ ז"ל וכתבו פ"ד דהלכות שגגות וז"ל בן תשע שנים כו' עד ויראה לי שאינו מביא עד שיגדיל והוא בן דעת עכ"ל:

פ"ד הנדה הרי היא כשאר וכו' עד לטומאת נדות וזבות. ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ד) ופרק ד' מיתות בסנהדרין ובמסכת כריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף י"א) ובנדה פרק יוצא דופן (דף מ"ד) וס"א ושני והרבה מקומות בתלמוד ובת"כ: ואחד הבא על הנדה כו' עד וספירתה. פ"ק דשבת (דף י"ד) ופרק קמא דכריתות ובנדה פרק תינוקת (דף ס"ו): בין שפחה בין משוחררת וכו' עד שיטבול. פ"ק דכריתות: העכו"ם אין חייבין עליה עד לענין טומאה וטהרה. בנדה פרק בנות כותים ובמסכת עבודה זרה פרק אין מעמידין (דף ל"ד): כל דם שתראה היולדת עד שהדם שותת. במסכת נדה פרק המפלת (דף ל') והרבה מקומות במשנה ובתלמוד: כל חייבי טבילות כו' עד כמו שביארנו. פרק קמא דיומא (דף י') ובפסחים פרק האשה (דף ל') ובהרבה מקומות מייתי לה: נתאחרה

הגהות מיימונית

[א] לא כתיב בנדה טבילה בהדיא ופירש רבינו יהודאי גאון דנפקא ליה מק"ו שמעה דטעון טבילה וכ"ש היא עצמה ור"ת מפרש דנפקא לן מהא דדריש בסוף מסכת ע"ז (דף ע"ה:) אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן יכמה הם מ' סאה ולר"י נראה מהא דדרשינן בפרק במה אשה (דף ס"ד:) ותדוה בנדתה תהא עד שתבא במים תוספות פרק במה אשה ופרק החולץ גבי טבילת גר ועבד משוחרר כדלקמן פי"ג ע"ב:

*ליתא בפרק במה אשה אלא בהחולץ דף מ"ז ע"ב

השבעה כולן בנדתה וטובלת בליל [ג] שמיני. וכן יולדת זכר בליל שמיני ויולדת נקבה בליל חמשה עשר. שהיולדת כנדה כמו שביארנו: ז [א]נתאחרה ימים רבים ולא טבלה כשתטבול לא תטבול [ג] אלא בלילה שאם תטבול ביום יטעו ותבא נדה אחרת לטבול בשביעי: ח היתה חולה או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים או מפני הצינה או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה הרי [ד] זו טובלת ביום השמיני או בימים של אחריו ביום: ט כל הנשים שיש להן וסת [ב]בחזקת טהרה לבעליהן עד שתאמר לו טמאה אני או [ג]עד שתוחזק נדה בשכנותיה. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה כשיבוא אינו צריך [ה] לשאול לה אפילו מצאה ישנה הרי זה מותר לבוא עליה שלא בעונת וסתה ואינו חושש שמא נדה היא. ואם הניחה נדה אסורה לו עד שתאמר לו טהורה אני: י האשה שאמרה לבעלה טמאה אני [ד]וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת. ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. [ו] כיצד תבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכן כל כיוצא בזה: יא [ה]היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי לא יפרוש מיד והוא בקישויו שהנאה לו ביציאתו כביאתו. ואם פירש והוא בקישויו חייב כרת כמו שבעל נדה והוא הדין בשאר עריות. אלא כיצד יעשה

נועץ

א גם זה שם: ב כתובות דף ע"ב קידושין דף פ': ג טור שם י"ד סי' קפ"ד סמג לאוין קיא ועשין רמג: ד טור שם סי' קפה סמג שם: ה גם זה שם:

מגיד משנה

ו') והובאה בהלכות במסכת שבועות בהלכות נדה: ז נתאחרה ימים רבים וכו'. בפרק תינוקות (דף ס"ז:) נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה מפני סכך בתה. פירוש שלא תבא בתה ללמוד ממנה ותטעה ותטבול ביום השביעי:

ח היתה חולה או שהיה מקום הטבילה וכו'. שם מבואר בגמרא: ט כל הנשים שיש להן וסת. משנה פרק כל היד (דף ט"ו) כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן והבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה ובגמרא אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ואמר רב הונא לא שנו אלא שאין לה וסת אבל יש לה וסת אסורה לשמש והקשו כלפי לייא איפכא מסתברא אין לה וסת אימא חזאי יש לה וסת וסת קביע לה אלא אי איתמר הכי איתמר אר"ה ל"ש אלא שלא הגיע שעת וסתה אבל הגיע שעת וסתה אסורה קסבר וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו הגיע שעת וסתה מותרת קסבר וסתות דרבנן רב אשי מתני הכי אמר רב הונא ל"ש אלא שאין לה וסת לימים ויש לה וסת לקפיצות אבל יש לה וסת לימים ולקפיצות כיון דמעשה תליא מילתא אימור לא קפץ ולא חזאי אבל יש לה וסת לימים אסורה לשמש קסבר וסתות דאורייתא רבה בר בר חנה אמר אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתות דרבנן. עוד שם אמר ר' יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה אמר ליה רב שמואל בר ייבא לרבי אבא אמר ר' יוחנן אפילו ילדה דבזיזא למטבל אמר ליה אין ודאי ראתה מי אמר ר"י אימור דאמר ר"י ספק ראתה ספק לא ראתה ואת"ל ראתה אימור טבלה אבל ודאי ראתה לא מי יימר דטבלה הוי ליה ספיקא וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ומשמע דמסקנא דגמרא התם דוסתות דרבנן וכן הסכימו המפרשים ז"ל. ועתה אבאר דעת רבינו הוא מפרש משנתנו בשיש לה וסת בדוקא מדאמרינן בסוגיא אין לה וסת אימור חזאי וכן נראה מסוגיא דפ"ק. וראיתי להרשב"א ז"ל שהקשה למה אמרו אי איתמר הכי איתמר ל"ש אלא שלא הגיע שעת וסתה וכו' הל"ל ל"ש אלא שיש לה וסת אבל אין לה וסת אסורה דהיינו הך דהוה קשיא להו ותירץ דמשום דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן קתני בין שיש לה וסת בין שאין לה וסת לא אמרו כן והא דאמרי' איפכא מסתברא ה"ק אם באת לחלק ביניהם בהפך יש לך לומר אבל קושטא דמילתא שכולן בחזקת טהרה וכתב שזו ראיה גדולה שכולן שוות שלא כדברי רבינו שכתב שיש להן וסת בדוקא. ויש לי לדחותה בטעם נכון ולומר דאה"נ דהוי מצי למימר איפכא איתמר דקושטא דמילתא הכין הוא אלא שאם היו מתרצין כן היו מטעים האומר הראשון מהן ללאו ומלאו להן אבל כשתירצו ואמר שלא הגיע שעת וסתה לא הטעה האומר הראשון אלא שמשמע שלא הגיע שעת וסתה והאמר אין לה וסת ומהגיע שעת וסתה אמר יש לה וסת והוא דבר מצוי לטעות א"נ דקים להו דמימרא דרב הונא הכי איתמר ורבה בר בר חנה הוה פליג עליה זה נראה לי בדעת רבינו. והוא סובר דהא דרים לקים דאמר והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה הלכתא היא ומאי עונתה וסתה ופי' דר"ל אתא לאשמועינן דלא תימא דכיון דוסתות דרבנן בבא מן הדרך הקלו שאפילו ביום וסתה תהיה מותרת אלא אם בא ביום וסתה אסורה היא לו שמא תראה בשעת תשמיש ומן הטעם שאסרו חכמים לשמש בעונה סמוך לוסת כמו שיתבאר בסמוך אבל אם עברה עונת הוסת אפילו לא עברו אחריה ימים שתוכל לספור בהם הרי היא בחזקת טהרה ואין חוששין שמא ראתה בעונת הוסת וכרבה בר בר חנה דאמר אפילו הגיע עונת וסתה מותרת וסתות דרבנן ולא מצריך שיעור לספירה וכן אמר רבה בר בר חנה אפילו יש לה וסת לימים מותרת קסבר וסתות דרבנן וכיון דקי"ל דוסתות דרבנן קי"ל כוותיה ור"י דאמר מחשב ימי וסתה פי' אם עברו ימי ספירה ושתוכל לטבול ס"ל וסתות דאורייתא ולא קי"ל כוותיה וזה נראה דעת ההלכות שכתבו הא דתניא בפ' קמא המרין ופועלין והבאין מבית האבל ובית המשתה נשיהן להן בחזקת טהרה באין ופוסין עמהן בין ערות בין ישנות בד"א בשהניחה בחזקת טהרה אבל הניחה בחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שתאמר טהורה אני ע"כ בהלכות ולא חלקו בין עברה עונת הוסת ללא עברה. ויש בדברים אלו שיטות חלוקות למפרשים ז"ל ורבים מהם פי' דהא דר"ל דאמר והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ר"ל לתוך שלשים יום שהיא עונה בינונית לראיית הנשים ושאין להם וסת קאי. וזה דעת הרמב"ן ז"ל וז"ל בפסקי הלכותיו בין שיש להן וסת בין שאין להם וסת והוחזקו שלא יהו רואות מהמת תשמיש הרי כלן לבעליהן בחזקת טהרה ובאין ומשמשין עמהן בין ערות בין ישנות בד"א בזמן שמניחין אותן בחזקת טהרה אבל אם הניחו אותן טמאות הרי היא אסורה לו עד שתאמר טבלתי וטהורה אני. הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה והוא שבא ומצאה תוך ימי עונתה כמה היא עונה שלשים יום מתחלת ראייה לתחלת ראייה אחרת שרוב הנשים כך הם רואות מל' לל'. בד"א באשה שאין לה וסת אבל אשה שיש לה וסת לימים ה"ז מחשב ימי וסתה אם הגיע שעתו הרי היא בחזקת טומאה היה לה וכה הגוף ולא וסת יום קבוע הרי היא אצלו בחזקת טהרה עד העונה כמי שאין לה וסת חשב בעלה ימי וסתה או ימי עונתה והרי יש לה שהות אח"כ שתספור ותטבול הרי זו בחזקת טהרה ומותרת לו בין ערה בין ישנה שהרי שתי ספיקות הן שמא [ראתה וטמא] לא ראתה [*ושמא ראתה וטבלה] עכ"ל וזה דעת הרשב"א ז"ל:

י האשה שאמרה לבעלה וכו'. בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב) וכבר נתבאר פ"א שהאשה שהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה ומפני כן כל שהוחזקה אינה נאמנת לומר טהורה אני ואפילו נתנה אמתלא לדבריה כגון שאמרה לא לבבתי בגדים אלו אלא כדי שלא תטרידני עכשיו שלא הייתי בבריאותי וכיוצא בזה אינה נאמנת למה הדבר דומה למי שידענו שראתה ואמרה לא ראיתי שאינה נאמנת כ"כ הרשב"א ז"ל וזה נראה דעת [רבינו] והרמב"ן ז"ל ועיקר: יא היה משמש (משמו) עם הטהורה וכו'.

[*נ"א ואפילו ראתה שמא טבלה]

ברייתא

כסף משנה

צריכה שבעה נקיים לגמרי שלא תראה בהם שום דם אפילו בימים שנכנסו מהשבעה בתוך ימי טוהר וכן משמע בפ"ז מהלכות אלו: ט כל הנשים שיש להן וסת וכו'. הראב"ד בפ"ד מהלכות מטמאי משכב ומושב השיג על רבינו. כתב ה"ה ור"י דאמר מחשב ימי וסתה וכו' ולא קי"ל כוותיה וזה נראה דעת ההלכות שכתבו וכו'. מ"מ דרבינו ס"ל דלא כר"י אינו נראה דהא כשבא בשעת עונתה אסור לבעול דאמרינן אורח בזמנו בא והיכי נימא כשבא יום אחד אחר ראייתה דפרי לבעול ולא נימא אורח בזמנו בא זו סברא הפוכה אלא ודאי כוונת רבינו לכלול הכל בלשון דאסור לבעול ביום העונה וכן בימי ראיה וספירה דהכל מטעם אחד ולא שרי אלא בשלא הגיע עונת וסתה ובא תוך הזמן או אחר עבור ראיה וספירה כדברי רבי יוחנן ואין הרמב"ן חולק עמו אלא דאוקי למתני' דוקא דיש לה וסת וזה נ"כ כוונת רבינו ולא חילק רבינו בוסתות דכולהו מדרבנן ולכולהו יש להם דין זה:

בגדים

משנה למלך

כזה ואף שאין לה דמים טמאים יש לה דמים טהורים. ולפי זה אפשר שרבינו לא הוצרך להביא דין זה אלא נקט סתם כל דם שתראה היולדת שהוא כולל כל הנשים אחת ישראלית ואחת גיורת שהוא שנקרא דם טוהר:

ז נתאחרה ימים רבים וכו'. כתב מרן הב"י יו"ד סי' קצ"ו בשם האגור על אשה שאירע זמן טבילתה בליל ס' ונאנסה שלא טבלה דאינה יכולה לטבול בליל שבת יע"ש. וכתוב בתשובת המנהיג סי' ע"ב אשה שטבלה ושכחה ליטול אחד מצפרניה ומצאה לכלוך תחתיו יכולה לטבול בשבת:

ראתה

הגהות מיימוניות

[ג] ס"פ המפלת פסקו התוספות כרבי יוסי ב"ר יהודה דלית ליה טבילה בזמנה מצוה ודלא כפר"ח ואזהרות של רבינו אליהו שפסקו טבילה בזמנה מצוה ואין חילוק בין דורות הראשונים לאחרונים כאשר אפרש פי"א: [ג] ואין חילוק בין דורות ראשונים לאחרונים כדאפרש לקמן פי"א ע"ב: [ד] בירושלמי גרס עלה הדא אמרה שאסור לשהות בטומאה. וכתב רבינו שמחה מכאן שאין לאשה לדחות טבילתה יותר מליל מוצאי שביעי ואע"פ שטבלה בליל מוצאי שביעי דאם דחה יותר טבילה שלא בזמנה היא כדפירש לקמן פי"א ואפילו אין בעלה עמה בעיר וכ"ש כשבעלה בעיר שאסורה לבטל מצות עונה ומצות פריה ורביה שהרי התירו לאשה לחוף ראשה מע"ש כשחלו ב' ימים של ר"ה אחר השבת כו' עד דמוטב שתקדים החפיפה קודם טבילה ד' ימים משתאחר טבילתה לילה ותחוף ביום תיכף לטבילתה ואמרינן בשמעתין קמייתא דנדה מ"ש מכל התורה כולה דעבדינן ס"ינ אמר ליה אם כן בטלת בנות ישראל מפריה ורביה והלל מפריה ורביה מי אמר לטהרות הוא דאמר עכ"ל רבינו שמחה וכתב בס"ה שרבינו שמשון הנהיג לבתו לטבול אף בחורף בזמנה ואף על פי שאין בעלה בעיר מההיא דירושלמי ע"כ: [ה] לשון הרמב"ן הבאים מן הדרך נשותיהם בחזקת טהרה והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה כמה ימי עונה ל' יום מתחילת ראיה לתחלת ראיה שרוב נשים כך הן רואות מל' לל' בד"א באשה שאין לה וסת אבל אשה שיש לה וסת הרי זה מחשב ימי וסתה אם הגיע שעתו הרי היא בחזקת טומאה היה לה וסת הגוף ולא וסת יום קבוע הרי היא אצלו בחזקת טהרה עד העונה כמי שאין לה וסת חשב בעלה ימי וסתה או ימי עונתה והרי יש לה שהות אח"כ שתספור ותטבול הרי זו בחזקת טהרה ומותרת לו בין ערה בין ישנה שהרי שתי ספיקות הן שמא ראתה ושמא לא ראתה ואפילו ראתה שמא טבלה עכ"ל ועיין בפרק כל היד: [ו] וכן אם אמרה טומאת טעות אמרתי שהייתי סבורה להיות נדה ועתה מצאתי שאינו הרי זה אמתלא וכן אם אמרה מחמת תשות כח אמרתי שלא היה בי כח לתשמיש בעת ההיא הרי זו אמתלא כדאיתא בירושלמי משמואל ואשתו. ספר התרומה והמצות:

מגדל עוז

נתאחרה ימים רבים כו' עד של אחריו ביום. בנדה פרק תינוקת (דף ס"ז): כל הנשים שיש להם כו' עד טהורה אני. פ"א דמסכת נדה (דף י"ב): האשה שאמרה כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ"ב דמסכת כתובות (דף כ"ב): היה משמש עם הטהורה עד נשמט ממנה. פ"ב דשבועות:

נועץ צפרני [ז] רגליו בקרקע ושוהה *ואינו מזדעזע עד שימות האבר ואחר כך נשמט ממנה: יב ואסור לו לאדם לבא על אשתו [ח] סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנא' והזרתם את בני ישראל מטומאתם. אוכמה. אם היה דרכה לראות ביום אסור [ט] לשמש מתחלת היום. ואם היה דרכה לראות בלילה אסור לשמש מתחלת הלילה: יג עבר וסתה ולא ראתה מותרת לשמש אחר שתעבור עונת הוסת. כיצד היה דרכה לראות בשש שעות ביום אסורה לשמש מתחלת היום. עברו שש שעות ביום ולא ראתה אסורה לשמש עד לערב. וכן אם היה דרכה לראות בשש שעות בלילה ועברו ולא ראתה אסורה לשמש עד שתזרח השמש: יד בדרך בני ישראל ובנות ישראל לעולם לבדוק עצמם אחר התשמיש. כיצד מקנח האיש עצמו במטלית נכונה לו ומקנחת האשה עצמה במטלית נכונה לה ורואין בהן שמא ראתה דם בשעת תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדוק במטלית שלו מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו: טו בגדים אלו שמקנחין בהן צריכין שיהיו של פשתן שחקים [י] ולבנים והם הנקראים עדים בענין זה. והבגד שמקנח בו הוא נקרא עד שלו. והבגד שמקנחת היא בו נקרא עד שלה: טז גהצנועות אין משמשות אלא עד שיבדקו עצמן תחלה קודם תשמיש. ואשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד [כ] שתבדוק. לפיכך היא משמשת בשני עדים אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות בלבד. *אבל אחר תשמיש הכל צריכין שני עדים אחד לו ואחד לה אפילו מעוברת ומניקה וזקנה. וקטנה לא תשמש אלא בשני עדים אחד לו ואחד לה. אבל בתולה ויושבת על דם טוהר אינה צריכה עדים שהרי הדם שותת ממנה המשמש:

השגת הראב"ד

*אבל אחר תשמיש וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כמה יגיעות יגע בהכס שאף רב יהודה שהיה צדיק שאין כמותו מנע את רבי זירא שלא לבדוק אחר תשמיש שלא יהא לבו נוקפו ופורש שלא אמרו בדיקות הללו אלא באשה העסוקה בטהרות עכ"ל:

*[נ"א ומזדעזע וכן נוסחת הסמג] א טור שם סי' קפד סמג שם: ב טור י"ד סי' קפו סמג לאוין קיא ועשין רמג: ג הכל בטור שם סי' קץ סמג שם:

כסף משנה

טו בגדים אלו שמקנחים בהם צריכים שיהיו של פשתן שחקים ולבנים וכו'. בפרק כל היד (דף י"ז) אמרינן של בית מונבז המלך היו בודקים תשמישם במילא פרהיבא ומזכירים אותם לשבח מסייע ליה לשמואל דאמר אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור וכו' אלא בפקולין או בצמר נקי ורך ל"ק הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואיבעית אימא הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי ופירש"י מילא פרהיבא קוטן מתוך שהוא לבן נראית בו טפה כחרדל, ל"א צמר נקי ורך פקולין קוטון, שחקי דכיתנא בגדים בלוים של פשתן ולא בפשתן שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן שחקים לבנים יותר מהחדשים. ומלשון רבינו משמע לכאורה דכל הני דנקט בבגד של פשתן שחוק ולבן בדוקא נקטינהו לומר דוקא בבגד ולא במידי דלאו בגד יאה ואפילו בבגד דוקא של פשתן ולא במינים אחרים ובבגד של פשתן נמי דוקא שחוק ולא כשאינו שחוק ושחוק נמי דוקא לבן ולא צבוע. וקשה דלפי זה הוא ממעט פקולין וצמר נקי ואמאי הא של בית מונבז מזכירים אותם לשבח על כך ושמואל נמי אמר הכי. ושמא י"ל דרבינו סובר דרבא פליג אדשמואל ואותם שהיו מזכירים של בית מונבז לשבח הוו סברי כשמואל ולא קי"ל הכי אלא כרבא דבתרא הוא. עי"ל דלעולם סבר רבינו דרבא ושמואל לא פליגי ולאו למעוטי פקולין וצמר נקי ורך נתכוון אלא הוא ז"ל אתא למימר דבדיקה דמטלית שהזכיר בפרק זה לא תהא אלא במטלית של פשתן שחוק ולבן לפי שהוא דבר רך וממילא נשמע לכל דבר שהוא לבן נקי ורך כמו שחקי בגד פשתן לבנים דמהני לבדיקה והרי פקולין וצמר נקי ורך בכלל:

טז ואשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק לפיכך היא משמשת בשני עדים וכו'. כתב הר"ן בפרק שני דשבועות שנראה שרבינו מפרש הא דאמרינן מאן דמתני הא לא מתני הא לעולם בשאינה עסוקה בטהרות ואפילו הכי בשאין לה וסת צריכה בדיקה ואמוראי נינהו אליבא דשמואל ואע"ג דר"י גופיה אמרה לעיל דאין צריכה אמוראי ניהו ואליבא דרב יהודה ופסק הרב ז"ל כמאן דמתני דשמואל אמר הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס להחמיר וודאי דפשטא דברייתא מוכח דלבעל עסקינן ולא משום טהרות מדאמר רבי מאיר יוליא וכו' ורחב"א נמי עליה קאי וכו' ואפילו באשה שיש לה וסת החמיר הרב ז"ל שכ"כ שם אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה (בדיקת) עד לפני תשמיש אלא משום צניעות [בלבד] אבל לאחר תשמיש הכל צריכים שני עדים אחד לו ואחד לה ואפילו מעוברת ומניקה וזקנה וקטנה ע"כ. לפי שהוא ז"ל מפרש זו ששנינו בפרק כל היד דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה והצנועות מתקנות להן שלישי להתקין את הבית בשאינה עסוקה בטהרות שאפילו משום בעלה לבד צריכה לשמש בשני עדים לאחר תשמיש והצנועות בודקות אף לפני תשמיש לבעליהן וכי אמרינן בפ"ק דנדה דמיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא בדיקה לבעלה דאלמא מדין בעלה א"צ היינו לומר דכשאינה עסוקה בטהרות א"צ

מגיד משנה

בריית' בשבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ז ע"ב): יב ואסור לאדם לבא על אשתו וכו'. שם ובנדה פרק האשה (דף ס"ג:) והזהרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן אמר ר' *יאשיה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא עונה ושם נתבאר מ"ש רבינו אם היתה דרכה וכו' שהלכה כר' יהודה דאמר הכין. ומתבאר מדברי רבינו שאם היתה למודה לראות עם הנץ החמה שקודם לכן מותרת לשמש כל הלילה שלפניו וכן אם היתה למודה לראות בתחלת הלילה מותרת בכל היום שלפניו וכן מפורש בגמרא שם. ובפרק תינוקת יתבאר מהו ענין הוסתות ושם נתבאר שהם מדבריהם וכיון שכן פשוט הוא שזה האיסור אינו מן התורה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וכתב הרשב"א ז"ל לפיכך אינה אסורה אלא בתשמיש בלבד וכ"כ הרמב"ן ז"ל. עוד כתב הרשב"א ז"ל עוד הקלו בה שהיוצא לדרך סמוך לוסתה פוקד את אשתו ופקידה זו אפילו בתשמיש ויש מי שהורה שהיא אסורה בכל קריבה שבעולם כנדה והיוצא לדרך אינו פוקד בתשמיש ולא התירו לו אלא פקידת ריצוי ודבר הרגל ולא יראה לי כן עכ"ל. ומ"ש ביוצא לדרך. היא מימרא ביבמות פרק הבע"י (דף ס"ב ע"ב) נזכרה שם בהלכות וסוף המימרא שם וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מיטריד פי' מיטריד מתשמיש ובטל מן המצוה ולא ידעתי למה לא הזכירוהו רבינו והרמב"ן ז"ל:

יד דרך בני ישראל ובנות ישראל לעולם וכו'. בפרק כל היד (דף י"ד) משנה דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה הצנועות מתקנות [להן] שלישי לתקן את הבית. עוד שם (דף י"ו) ב"ש אומרים צריכה שני עדים על כל תשמיש ותשמיש וכו' ב"ה אומרים דיה בשני עדים כל הלילה: טו ומ"ש בגדים אלו שמקנחין בהן וכו'. שם בגמרא (דף י"ז) ודעת רבינו הוא שכל זה הוא אפילו לבעלה ופי' דיה שני עדים לומר שאע"פ שהיא צריכה לבדוק בין כל תשמיש ותשמיש דיה באותם עדים הראשונים ואין צריך עדים חדשים לכל תשמיש ותשמיש וכן מה ששנינו (דף י"א) פ"ק אע"פ שאמרו דיה שעתה פירוש מעוברת ומניקה וזקנה וקטנה הנזכרות קודם לכן צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר וכו' ובתולה שדמיה טהורים ופעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ואיתמר עלה בגמרא ל"ש אלא באשה עסוקה בטהרות דמיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה. סובר הוא ז"ל שהוא דוקא בעדים דלפני תשמיש אבל עדים דלאחר תשמיש בכל גוונא היא צריכה בדיקה ות"ש גבי סיפא דבשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה ולא אמרה גבי ומשמשת בעדים. ומ"ש שם שאין האשה בודקת עצמה לבעלה כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש פירש הרמב"ן ז"ל לפי שיטתו שהוא דוקא בבודקת תוך הזמן הנזכר פרק ה' מהלכ' שגגות שהן חייבין בקרבן אבל אחר מכן לא אמרו וכן סובר רבינו ז"ל דהלכה כמ"ד אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק דהלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס (נדה דף י"ב ע"ב) דאמר משמשת בשני עדים הן [illegible]

כן

* [בשבועות דף י"ח ע"ב המימרא בשם רבי יאשיה אבל בנדה הובאה בשם ר' ירמיה]

מגדל עוז

ואסור לו לאדם כו' עד מתחילת הלילה. בנדה פרק האשה ופ"ב דשבועות: עבר וסתה ולא ראתה כו' עד שתזרח השמש. בנדה פרק האשה: דרך בני ישראל ובנות ישראל כו' עד בשעת תשמיש. פ"א ופ"ב דנדה (דף י"ד): ויש לאיש כו' עד על שלה. פ"א ופ"ב דנדה (דף ט"ו): הצנועות אינן משמשות כו' אבל לאחר תשמיש כו' עד שהרי הדם שותת ממנה: כתב הראב"ד ז"ל כמה יגיעות יגע בהכס כו' באשה העסוקה בטהרות עכ"ל: ואני אומר גם ר"מ ז"ל השגיח על אותה בעיא דרבי זירא לרב יהודה דשמעתין בברייתא דנדה ודקדק בה יפה כהדי שמעתין קמייתא דסמיכא ליה ריש פ"ב ויגע ומצא מסקנת הגמרא כתבן כל אחת במקומה לפי ענינה והנני מברכן בע"ה וראה בעיניך דלשון המשנה והגמרא ויתבררו ויתלבנו לך הדברים שכינו. סוף פ"ק דנדה (דף י"א) אע"פ שאמרו דיין שעתן צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר וכו' ומפרש לה בסיפא ופעמים (היא) צריכה להיות בודקה שחרית ובין השמשות ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה יתירות עליהן כהנות כו' ומייתי עלה מתני' דריש פרק כל היד דרך בנות ישראל כו' והצנועות ושקלינן וטרינן עליה בגמרא עד דאסיקנא וקסבר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה ומיירי באשה עסוקה בטהרות ושם הביא ג"כ בעיא דרבי זירא מרב יהודה ודרבי אבא מרב הונא בתרי לישני וכולהו צורתא דשמעתא להדי' בהכי בלקן ולענין טומאה וטהרה וכתבן ר"מ ז"ל פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב ובדיקת שיעור וסת וכל כגון שלה כתב פרק ג' דהלכות שגגות דבהכי קא משמען ואה"נ שנינו במציעא דהא מתני' ומשמשת בעדים חוץ מן היושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורין ע"כ. ומייתי עלה בגמרא מתני' דריש פירקין בתרא דתנן תינוקת שלא

הגיע

הגהות מיימוניות

[ז] כתב רבינו אברהם ב"ד דה"ה לבועל את הבתולה דאמרינן ב"ע בעילת מצוה ופורש שלא יפרוש מיד אלא ימתין עד שתמות תאותו אמנם אין מצריכין לנעוץ צפרניו בארץ אלא עומד כרצונו וזהו שהתירו לו לגמור ביאתו ע"כ. אבל הרמב"ן כתב יראה לי שהוא מותר לפרוש מיד כשבעל שאם אין אתה מתיר לו כן לבו נוקפו ויאמר עם הטמאה שמשתי ויש שחורה שצריך להמתין וכו': [ח] כתב הרמב"ן הורו מקצת בעלי הוראה שאינה אסורה אלא בתשמיש אבל שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש דדבריהם עכ"ל. וכן כתב ראב"ן וכן נראה דעת ספר התרומה וכן ס"ה כתב לשון רבינו המחבר וכן פשט היתר בכל מלכותם: [ט] ובאביאסף כתב יום או לילה מימי ניסן ותשרי וחצי יום וחצי לילה בתמוז וטבת ותימה: [י] וכן יכולה לבדוק בצמר גפן נקי ולבן כדאיתא התם הילכך עכשיו אע"ג דלבעלה לא בעינן בדיקה מ"מ כשהיא בודקת עצמה לספירת ז' נקיים נכון לבדוק בבגד נקי ולבן דנקט לאפוקי קודם ליבון שקורין אשקו"א ואם לא דקדקה בכך לא הפסידה מדקאמרינן של בית מונבז היו מזכירין לשבח על ככה משמע דלאו חובה ועיכוב הוא עיין לקמן ספ"ו ע"כ: [כ] כל הבדיקות האלו לא הוזכרו אלא לענין עסוקה בטהרות אבל לדידן כל לבעלה לא בעי בדיקה וכל הנשים בחזקת טהורות לבעליהם כדלעיל בפרק זה. וכתב רבינו שמחה שאין אשה רשאי להחמיר על עצמה לבדוק אחר תשמיש אבל לבדוק קודם תשמיש רשאי אדם להחמיר על עצמו כדתנן כל היד המרבה לבדוק וכו' וכן משמע מעובדא דאמר רב כהנא שאילתוה לאינשי ביתיה דרב פפא כו' ע"ש וכן מורי רבינו מיחה באשה שהיתה בודקת תמיד אחר תשמיש ואע"פ שאין לה וסת למה תחמיר לקלקל עצמה בדבר שאסרו לה חכמים

כיון

הן תיקנוס ואפילו בשאינה עסוקה בטהרות זהו דעתו ז״ל. ויש בכלל דברים אלו שיטה אחרת למפרשים ז״ל וכתב הרמב״ן ז״ל בפסקי הלכותיו ונשים שיש להן וסת משמשות שלא בשעת וסתן ואינן צריכות בדיקה ובועל ושונה כמה פעמים ואינן צריכות לבדוק לא לפני תשמיש ולא לאחריו ולא בין תשמיש לתשמיש לא הוזכרה בהן בדיקת עדים בגמרא אלא בעסוקה בטהרות עכ״ל זה דעת הר״א ז״ל וכן דעת הרשב״א ז״ל. עוד כתב הרמב״ן ז״ל כל אשה שאין לה וסת חוששין לה בתחלתה שמא תראה מחמת תשמיש לפיכך צריכה לבדוק עצמה לפני תשמיש בעד אחד אם מצאה טהורה משמשת ולאחר תשמיש מיד בודקין את עצמן היא ובעלה בשני עדים אחד לו ואחד לה עשתה כן שלש פעמים ולא ראתה מחמת תשמיש מותרת לשמש בלא בדיקה ואם מצאה דם ג׳ פעמים בעד שלו או בשלה מיד לאחר תשמיש הוחזקה להיות רואה מחמת תשמיש ואסור׳ לעולם לבעל. זה כמו שיתבאר. וכזה הורו מגדולי המורים ע״כ וכן דעת הרשב״א ז״ל:

יז המשמש [א]מטתו פעמים רבות אינן צריכין לבדוק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה. אלא מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה של כל הלילה ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלה או על עד שלו הרי זו טמאה. שמשה מטתה וקנחה עצמה ואבד העד הרי זו לא תשמש פעם שנייה עד שתבדוק בעד אחר תחלה. שמא דם היה על העד שאבד: **יח** [ב]הניחה העד תחת הכר או תחת הכסת ונמצא עליו דם אם משוך טמאה שחזקתו מן הקנוח. ואם היה עגול טהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר: **יט** [ג]קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר נמצא עליו דם הרי זו טמאה. ואין אומרים שמא כשטחה אותה בירכה נהרגה מאכולת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה ולא ידעה אם היה עליו דם קודם שתקנח בו או לא היה נמצא עליו דם אם היה הדם כגרים ועוד הרי זו נדה. היה פחות מיכן טהורה שאינו אלא מן המאכולת: **כ** ימי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם [ז] שניה. ראתה דם בפעם שניה משמשת פעם שלישית. ראתה דם בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם. בד״א בשלא היה שם דבר לתלות בו אבל אם שמשה סמוך לוסתה תולה בוסת. היתה בה מכה תולה [ח] במכה. ואם היה דם מכתה משונה מדם שתראה בעת התשמיש אינה תולה במכה. ונאמנת אשה לומר מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא ותהיה מותרת לבעלה. ואע״פ שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש: **כא** [ה]ימי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושנייה ושלישית ואין שם דבר לתלות בו הרי זו [ט] תתגרש ומותרת להנשא לשני. נשאת לשני וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים הרי זו תתגרש ותנשא לשלישי. נשאת לשלישי וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים הרי זו תתגרש ואסורה להנשא עד שתבריא מחולי זה:

כיצד

א טור שם סי׳ קפו סמג עשין שם: ב טור י״ד סי׳ קצ סמג לאוין קיא: ג גם זה שם ועי׳ שם בטור: ד טור שם סי׳ קפו סמג שם: ה סמג שם טור שם וסי׳ קפו:

יז שמשה מטתה וכו׳. שם (דף י״ו) א״ר אבא א״ר חייא בר אשי אמר רב בדקה בעד ואבד אסורה לשמש עד שתבדוק מתקיף לה רבי אילא אילו איתיה מי לא משמשא ואע״ג דלא ידעה השתא נמי תשמש אמר ליה רבא זו מוכיחה קיים וזו אין מוכיחה קיים ע״כ. וכבר כתבתי דעת המפרשים ז״ל שאין צורך לזה לבעלה:

יח הניחה העד תחת הכר וכו׳. משנה פרק הרואה (דף מ״ח ע״ב) עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם (אם) עגול טהור (אם) משוך טמא. ונראה מדברי רבינו שהוא בעד הבדוק שהרי נמשך אל מה שהזכיר תחלה בגדים אלו שמקנחין בהן צריכים שיהיו של פשתן שחקים ולבנים אבל בעד שאינו בדוק לה משום הוא שאינה טמאה אא״כ הוא כגריס ועוד כמ״ש רבינו למטה קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה וכו׳ ולא חילק בין עגול למשוך אלא בין כגריס לפחות מכגריס וזה מבואר וכ״כ ז״ל *וכתבו הרמב״ן והרשב״א ז״ל שאם יש בו כגריס ועוד אפילו עגול טמאה וכן הדין שאפי׳ אפילו לא בדקה אלא שמצאה בחלוקה כתם כגריס ועוד טמאה כמו שיתבאר פ״ט ועל זה נסמך רבינו שלא כתב כאן חילוק זה ואם הניחה העד הזה בקופסא אפילו עגול טמאה בכל שהוא וזה מתבאר בדברי רבינו במה שכתב למעלה נמצא הדם על עד שלו או על עד שלה הרי זו טמאה ולא חילק בין עגול למשוך ובגמ׳ (דף י״ד) אמרו וניחוש דילמא דם מאכולת הוא אמר ר׳ זירא אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת איכא דאמרי דחוק אצל מאכולת מאי בינייהו איכא בינייהו [כגון] דאשתכח מאכולת רצופה וקי״ל לחומרא דאפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה ואין אומרים דם מאכולת מעוכה היא ועד זה מיעכו וכן כתב הרשב״א ז״ל ולזה סתם רבינו:

יט קנחה עצמה בעד הבדוק וכו׳. בפרק כל היד איתמר בדקה בעד הבדוק וטחתו בירכה ולמחר מצאה עליו דם אמר רב טמאה נדה ודעת רבינו דאפילו עגול ופחות מכגריס טמאה נדה ואין זה דומה להניחתו תחת הכר וזהו שלא חילקו כאן בין עגול למשוך כמו שחילקו בהניחתו תחת הכר משום דבכל גוונא היא טמאה אבל הרמב״ן והרשב״א ז״ל השוו דינן וכדברי רבינו ראוי להחמיר: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק וכו׳. שם בדקה [עצמה] בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי מטמא ורבי יוסי מטהר ואמר רבי זירא כשטמא רבי כר׳ מאיר וכשטיהר רבי יוסי לעצמו טיהר דתניא האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה וסובר רבינו דאע״ג דבההיא דהאשה שהיא עושה צרכיה הלכה כרבי יוסי כמו שיתבאר פ״ה בהא ההיא הלכה כרבי דהא ר׳ חייא נמי מטמא לה משום כתם ולאו הא בהא תליא אלא דקים ליה לר׳ זירא דרבי ס״ל כר״מ בההיא ור׳ יוסי אזיל לשיטתיה אבל אנן דקי״ל בהא כרבי יוסי דאיפסיקא הלכתא כוותיה ובהא כרבי דהלכה כמותו מחבירו ושם בגמרא מבואר דבעינן כגריס ועוד כמ״ש רבינו אבל הרמב״ן והרשב״א ז״ל פסקו כרבי יוסי להלכה ולמעשה הורו כדעת רבינו והגאונים שסוברים להחמיר. וכתב הרשב״א ז״ל אי זהו עד הבדוק יש מרבותי שכתבו כשבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה בו אבל אם בדקתו ואח״כ הניחתו ולאחר שעה בדקה בו אין זה עד בדוק שאני אומר כשהניחתו נכתם במקום [אחר] ולא יראה לי כן אלא כל שבדקתו בין היא בין חבירתה ולא נודע שנכתם בו כתם משום צד אחר ושלא העבירתו בשוק של טבחים או בצד כתמים הרי זו בחזקת בדוקה וכזה ראוי להורות עכ״ל:

כ מי שראתה דם בשעת תשמיש וכו׳. בפרק תינוקת (דף ס״ה ע״ב) הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושנייה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותינשא לאחר נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושנייה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותינשא לאחר נשאת לאחר וראתה דם מחמת

א״ל בדיקה לפני תשמיש מן הדין אלא משום צניעות בלבד וכו׳ והראב״ד השיג עליו כמה יגיעות יגע חנם שהרי רב יהודה חסיד היה צדיק שאין כמותו וכו׳ וכבר כתבתי בחידושי דהא דרב יהודה לא קשיא עליה עכ״ל:

יז המשמש מטתו פעמים רבות וכו׳. טעמו מדתנן בפרק כל היד (דף י״ו) בש״א צריכה שני עדים על כל תשמיש ותשמיש וכו׳ ובה״א דיה בשני עדים כל הלילה ולטעמיה אזיל שסובר שכל הדברים שנאמרו בענין זה לא לטהרות דוקא הם אלא אף בשאינה עסוקה בטהרות ולבעלה איירי הילכך פוסק כרבי זירא דאמר מדברי כולם נלמוד בעל נפש לא יבעול וישנה כלומר בלא בדיקה ודלא כרבא דפליג ארבי זירא ואמר כי תניא ההיא לטהרות ונראה שסובר רבינו דבעל נפש דקאמר רבי זירא לאו ממדת חסידות קאמר אלא שורת הדין:

יט קנחה עצמה בעד שאינו בדוק וכו׳. כתב ה״ה אבל אנן דקי״ל בהא כרבי יוסי וכו׳ ובהא כרבי דהלכה כמותו מחבירו. ק״ל דרבי לאו חבירו דרבי יוסי הוא שהרי היה מהדור הקוד׳ לו וי״ל דאמרינן בפירקין דאילו הוה רבי יוסי קיים כפוף היה לפני רבי:

כיצד

משנה למלך

כ ראתה דם בשלישית ה״ז אסורה לשמש עם בעל זה לעולם. כתב מרן הב״י סימן קפ״ז הבועל את הבתולה וראתה דם מחמת תשמיש נראה דאפילו כמה פעמים אין מחזיקין אותה ברואה דם מחמת תשמיש דלעולם תולין בדם בתולים כו׳ ועיין בתשובת הרשב״א ח״ג סי׳ ר״ה וצ״ע:

אם

הגהות מיימוניות

כיון דמדאורייתא בעינן שתרגיש בבשרה אלא דרבנן אסרו רואה בלא הרגשה כמו כתמים והם אמרו דהיכא דאשכחה דם אסרו והם אמרו שלא לבדוק עכ״ל וכן פסק רשב״ם בספ״ק וז״ל ושמעינן מהכא בין אשה שיש לה וסת בין שאין לה בזמן הזה דליכא טהרות לא בעיא בדיקה לא שחרית ולא ערבית לא לפני תשמיש ולא אחר כך כדלקמן בסמוך ואפילו רצתה להחמיר על עצמה לא שבקינן לה להחמיר דאם כן לבו נוקפו עכ״ל. וכן כתב ברוקח: [ז] מיהו מיחש חיישינן חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פעם אחת או שתי פעמים בליל ב׳ של טבילה אח״כ תפרוש מבעלה ליל שני של טבילתה כשתגיע טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל שני של טבילתה ואינה צריכה לפרוש ליל שני של טבילה שלישית דבכל כמה דלא קבעה וסת לא חיישינן אלא חדא זימנא כדמשמע פרק האשה מהר״ם ז״ל עיין לקמן פ״ח: [ח] עיין לקמן פ״ח ופי״א ע״ב: [ט] ואם רצתה לבדוק כמכחול בשפופרת אולי תמצא טהורה ותשאר תחתיו הרשות בידה ודלא כפירוש רש״י דפי׳ הא דגרסינן התם אמר ליה ר״ל לרבי יוחנן ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון למה אמר תתגרש תבדוק עצמה שמא תהיה טהורה ומותרת ומתרץ לפי שאין כל האצבעות שוות פי׳ הואיל ויכולה למצוא היתר ותקנה לינשא לאחר אין להתירה ע״י בדיקה ולפי פי׳ זה אסורה לשמש עוד לבעלה הראשון אפילו ע״י בדיקת כחול בשפופרת וקשה לר״י אם לראשון אסור אפילו ע״י בדיקה א״כ לבו של בעל שני נוקפו ופורש ועוד מסתמא

מגדל עוז

סגיע זמנה לראות ונשאת כ״ש אומרים נותנין לה ארבעה לילות וב״ה אומרין עד שתחיה המכה ומייתי עלה אמר רב גידל אמר שמואל לא שנו אלא שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש כו׳ ואותביה ר׳ יונה מבתולה דמתני׳ ומפרשה בשינוי מראה מחמת תשמיש ואימור שמש עכרן ולא נזכר בה זכר זכרון מטומאה וטהרה ולא עסוקה בטהרות כלל אלא כל צורת ההלכה לתשמיש בעלה נאמרה וגם בירושלמי דמייתי עלה דין קטנה מעוברת ומניקה וזקנה כך הוא סגנון ההלכה כולה ולכן כתבו ר״מ ז״ל בפרק זה כהוגן בענין איסורי ביאה ומ״ש בלאחר תשמיש כך מצאתיו בירושלמי דפ״ק דנדה וגם רבותינו בעלי התוס׳ ז״ל כך כתבו כי כל עיקר צורך הבדיקה אינה אלא לאחר תשמיש לפי שהיא רגילה לראות מחימום התשמיש כלבון הירושלמי ומשום כירכא דידיה נקט לפני תשמיש גם ראיתי לר״ת ז״ל מקולי שפטר בדיקה לפני תשמיש והראב״ד ז״ל נמשך במקלת אחר פרש״י ז״ל ויש לו פנים בהלכה אבל עומקה ובירורה כמו שכתבתי: המשמש מטתו כו׳ עד על העד שאבד. פרק כל היד (דף י״ו): הניחה העד כו׳ עד תחת הכר. פרק הרואה כתם (דף נ״ח נ״ט): קנחה עצמה כו׳ עד אלא מן המאכולת. פרק כל היד (דף י״ד): מי שראתה דם בשעת תשמיש כו׳ עד סוף הפרק. פרק תינוקת (דף ס״ה):

(*א״ה וכ״פ הראב״ד בספר בעלי הנפש בשער הכתמים. והרז״ה השיג ע״ז דאפי׳ באינו בדוק משוך טמא בכ״ש דמשוכתו מוכחת עליו דדם קנוח הוא ע״ש בהשגה ג׳. ולפע״ד לק״מ דכיון דאינו בדוק י״ל דהיה עליו דם מאכולת קודם בדיקה וע״כ אין ראיה ממה שהוא משוך די״ל בשעת קנוח של בדיקה נעשה דם המאכולת משוך ע״י הקנוח משא״כ בעד הבדוק משוך טמא בכ״ש דבשעת קנוח לא היה דם מאכולת דהא בדוק הוא ואין לתלות במאכולת אלא אחר קנוח ולא משוכתו מוכחת עליו וזה ברור:)

כב [א]כיצד [ס] בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת [ע] מביאה שפופרת של אבר ופיה רצוף לתוכה ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה. ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומיך מונח על ראשו ודופקת אותו עד שיגיע המוך לצואר הרחם ומוציאה המוך. אם נמצא דם על ראש המוך בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש מן המקור. ואם לא נמצא על המוך כלום בידוע שהדם שרואה מדוחק הצדדין וטהורה היא ומותרת להנשא לאחרים כמו שביארנו בהלכות אישות:

פרק חמישי

א האשה [ב]מתטמאת באונס בין לנדה בין לזיבות. כיצד כגון שקפצה ממקום למקום. או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם. וכן כל כיוצא בזה הואיל וראתה דם מכל מקום נטמאת ומטמאה בכל שהוא אפילו ראתה דם טיפה כחרדל הרי זו כמי שזב ממנה דמים הרבה: **ב** [ג]כל הנשים מתטמאות בבית החיצון. ואע"פ שלא יצא הדם לחוץ אלא נעקר מן הרחם ולא שתת הואיל ויצא מבין השינים ה"ז טמאה ואע"פ שעדיין הדם בבשרה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה. ועד היכן הוא בין השינים עד מקום שיגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה. ובין השינים עצמו כלפנים: **ג** משל משלו חכמים באשה הרחם שנוצר בו הולד הוא הנקרא מקור. והוא שדם נדה וזבה יוצא ממנו וקוראין אותו חדר לפי שהוא לפני ולפנים. וצואר הרחם כולו והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העיבור כדי שלא יפול הולד ונפתח הרבה בשעת לידה קוראין אותו פרוזדור כלומר שהוא בית שער לרחם: **ד** ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות. ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור בין חדר לפרוזדור הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה. והשבילים שבהן מתבשלת שכבת זרע שלה מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוזדור ונקב זה קוראין אותו לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה: **ה** דם הבא מן החדר כולו טמא חוץ מדם טוהר שהתורה טיהרתו ודם קושי כמו שיתבאר. ודם העליה כולו טהור שהוא כמו דם מכה שבמעים או בכבד או בבוליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן

א עי' בטור שם סי' קפו : ב טור י"ד סי' קפג סמג לאוין קיא ועשין רמג : ג גם זה שם :

כסף משנה

כב כיצד בודקת עצמה וכו'. מ"ש רבינו שדופקת אותו עד שיגיע לצואר הרחם פשוט הוא מפני שאם לא יגיע למקום שהשמש דש היאך נאמר כשלא נמצא עליו דם שהדם שרגילה לראות בשעת תשמיש מן הצדדין הוא בא ולא מן המקור דהא איכא למימר שאם היתה מכניסתו עד מקום שהשמש דש היה נמצא על ראשה הילכך ע"כ לומר דעד מקום שהשמש דש היא צריכה להכניסו ועד צואר הרחם הוא דישת השמש. ועל מ"ש ואם לא נמצא על המוך כלום בידוע שהדם שרואה מדוחק הצדדין וטהורה היא איכא למידק אמאי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדין הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא רגיל לבא ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסהו בכח שאין כל הכחות שוות כדאיתא בגמרא. וי"ל דלא אמרינן אין כל האצבעות או כל הכחות שוות אלא להקל ולא להחמיר וטעמא משום דרוב נשים אינן רואות מחמת תשמיש כל דמצינא למיתלי בה להיתירא שלא להוציאה מכלל הנשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי נבדק ולא נמצא דם בראש המכחול : *

הספלת

מגיד משנה

מחמת ששמים משמשת פעם ראשונה ושנייה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה ובהלכות הגירסא כך היא אלא תתגרש ותינשא לאחר עד כמה מותרת לינשא עד שלשה יותר מכן לא תינשא עד שתבדוק עצמה וזו היא גירסת רבינו כמו שמבאר לפי הנראה מדבריו. עוד שם כיצד בודקת את עצמה מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו אם נמצא דם על ראש המוך בידוע שמן המקור הוא בא לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא [ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה] ואם יש לה וסת תולה בוסתה ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא דברי רבי ואמרו שם שפופרת אפגורי מפגרא ליה ותירץ שמואל בשפופרת של אבר ופיה רצוף לתוכה ועוד שם א"ל ר"ל לרבי יוחנן ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון א"ל לפי שאין כל האצבעות שוות א"ל ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי [א"ל] לפי שאין כל הכחות שוות ע"כ. ומה"ם רבינו הרי זו אסורה לשמש עם בעלה זה לעולם וכתב ואסורה להנשא עד שתבריא מחולי זה וכתב כיצד בודקת עצמה לידע אם נתרפאת אם לא נתרפאת נראה שהוא סובר שאין בדיקה זו מועלת לו לעמוד עם בעלה אלא תתגרש בין בראשון בין בשני בין בשלישי כפשט הברייתא דקתני לא תשמש עד שתתגרש וכפי הגירסא שכתבתי יותר מכן לא תינשא עד שתבדוק עצמה והוא מפרש ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון דה"ק למה אנו מגרשין אותה מזה תבדוק עצמה ותשאר תחתיו, שאין כל האצבעות שוות ומוטב שתינשא לאחר מלסמוך על בדיקה זו. עוד הקשו ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי שהרי הוחזקה זו בג' אצבעות והיאך אתה מתירה לו פעם שנייה ושלישית וא"ל שאין כל הכחות שוות ועדיין לא הוחזקה זו ומיהו אפילו בדקה עצמה בראשון או בשני או בשלישי הם אינם מותרים לשמש עמה שכיון שהן עצמן מוחזקים בה שרואה דם אינם מותרים אפילו בבדיקה וקצת מחכמי הצרפתים סוברין כן שאין מתירין אותה לשני ולראשון על סמך בדיקה ונתנו טעם לדבריהם מפני שלא הקלו חכמים לסמוך על בדיקה אלא כשאין לה תקנה אחרת ותשאר עגונה אבל כל שיכולה לינשא לא הקלו ומ"מ מודים הם בשלישי שיכולה לעמוד תחתיו בבדיקה. ונ"ל בדעת רבינו שהוא סובר שאין לה לעמוד עם בעלה בבדיקה שמא יבא עליה קודם בדיקה וכיון שהוחזקה אסורה היא לו וצריכה להתגרש ואינה יכולה שוב לחזור אצלו כמו שנתבאר פכ"ה מהלכות אישות אבל ודאי אם בדקה עצמה בין ראשון לשני או בין שני לשלישי ומצאה שהדם מן הצדדין מותרת היא לשני או לשלישי לעולם ואפשר שהוא מפרש ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון דה"ק היאך מתירין אותה לינשא לאחר בלא בדיקה צריכה לאחר בדיקה שהרי הוחזקה בשלש ביאות וא"ל שלא הוחזקה עדיין שאין כל האצבעות שוות ומ"מ דעת הרבה מן המפרשים הוא ומכלל הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל שכל זמן שהיא רוצה לבדוק עצמה בודקת ואם הוא מן המקור אסורה לכל ואם הוא מן הצדדין מותרת לעמוד עם בעלה או להתגרש ולהנשא לאחר בין בראשון בין בשני בין בשלישי ולא הזכירו בברייתא תתגרש אלא לומר שהיא מותרת לשני ולשלישי בלא בדיקה ואע"פ שהוחזקה עם הראשון לראות מחמת תשמיש שלו לפי שאין כל האצבעות שוות וזהו דעתם ז"ל ועיקר ויתר דברי רבינו מבוארים הם במה שהזכרתי. ומ"ש ואם דם מכתה משונה וכו' פי' הרשב"א ז"ל דוקא נתברר שהוא משונה הא לא נתברר תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת עד שתראה ודאי וכל שיש לה לתלות תולה עוד כתב הוא ז"ל שיש אומרים שבזמן הזה אין תולין במכה ואין כן דעתו ז"ל ולא דעת רבינו שהרי אנו מתירין אותה וכמ"ש רבינו פרק י"א מהלכות אלו :

פ"ה א האשה מתטמאת באונס בין לנדה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות במסכתא ומהם בפרק בנות כותים (דף ל"ו:) ברייתא דקתני שמחמת האונס טמאה: ומ"ש ומטמאה בכל שהוא מפורש בהרבה מקומות :

ב כל הנשים מתטמאות וכו'. [משנה פ' יוצא דופן (דף מ') כל הנשים מתטמאות בבית החיצון] שנאמר דם יהיה זובה בבשרה ובגמרא (דף מ"א:) במתניתא תנא מקום דישה מאי מקום דישה א"ר יהודה מקום שהשמש דש ושם מבואר ג"כ תני ר' זכאי עד בין השינים ובין השינים עצמן כלפנים :

ג משל משלו חכמים באשה וכו'. בנדה פרק כל היד (דף י"ז:) משנה משל משלו חכמים באשה החדר והפרוזדור והעליה ובגמרא החדר מבפנים והפרוזדור מבחוץ והעלייה בנויה על [גבי] שניהם ולול פתוח בין עליה לפרוזדור ורבינו ביאר תכונתן כפי בקיאותו בחכמת הניתוח :

ה דם הבא מן החדר וכו'. במשנה שם דם החדר טמא דם העליה טהור נמצא בפרוזדור ספיקו טמא [לפי] שמחזקתו מן המקור ופסק רבינו כרב הונא דאמר התם נמצא בפרוזדור מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ספיקו טמא והא דתני רבי חייא דם הנמצא בפרוזדור חייבים עליו על ביאת מקדש ושורפים עליו את התרומה אוקימנא אליבא דרב הונא מן הלול ולפנים והא דתני רב קטינא אין חייבין עליו על ביאת מקדש ואין שורפין עליו את התרומה אוקימנא לה במן הלול ולחוץ ולא פליגי וכתב הרמב"ן ז"ל בזמן הזה שאין בקיאות בדבר כל שהאשה מוצאה דם בעד שלה טמאה עכ"ל : לא

מגדל עוז

פ"ה האשה מתטמאת כו' עד דמים הרבה. במסכת כריתות פרק ד' ממזרי כפרה (דף ח') ופרק יוצא דופן : כל הנשים מתטמאות כו' עד ובין השינים עצמו כלפנים. פרק יוצא דופן (דף מ) : משל משלו חכמים עד בשעת גמר ביאה. פרק כל היד (דף י"ז) : דם הבא מן החדר עד וכיוצא בכן. פרק כל היד שם ופרק בנות כותים (דף ל"ב) : הנמצא בפרוזדור עד וכיין מזוג. פרק כל היד :

הגהות מיימוניות

מסתמא י"ל קושיא זו דומיא דקושיא שנייה דפריך ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי פי' למה נתירנה בלא בדיקה ה"נ יש לפרש קושיא זו למה נתירנה לשני בלא בדיקה תבדוק עצמה קודם שהרי הוחזקה ג' פעמים ומת"ר לפי שאין כל האצבעות שוות ואין חזקת הראשון קרויה חזקה לשני ולפי זה אם רוצה לבדוק כדי לישאר תחת הראשון אם תמצא טהורה הרשות בידה ואם תמצא דם בראש המכחול לא תהא מותרת לשני מטעמא דלא כל האצבעות שוות ונתקלקלה ליעגן כל ימיה לפיכך לא הזכיר התנא בדיקה כל זמן שיכול למצוא תקנה בענין אחר משום עצה טובה אבל אם רוצה להכניס עצמה באותו ספק הרשות בידה וכן משמע בתוס' מספר התרומה והמצות וכן פסק מהר"ם וע"ש בתוספות וכן פסק ריצב"א ועיין בתשובה : [ס] פי' מיד אחר תשמיש או אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותבדוק שבכך הוי חיוב אשם תלוי וכ"ש אם נמצא הדם על [עד] שלו כשפירש ממנה אבל אם ראתה אחר זה אינה אסורה לו בכך אפילו פעמים רבות אלא מותרת לו אחר ז' נקיים ספר התרומה והמצות ע"כ : [ע] כתב הרמב"ן ז"ל בזמן הזה אין בודקין בשפופרת ולא מתירין אותן בחררת דם שהפילת אם בדקה בהם והרי היא טהורה אין מוציאין אותה מבעלה עכ"ל אבל דעת רבינו המחבר שלא נתחדש דבר בזה ואין חילוק בזה בין דורות הראשונים לזמן הזה כדלקמן פי"א וכן סה"ת וסה"ם :

(י"א לא ידעתי למה הוצרך לזה דעל רבינו לק"מ דהבדיקה הוא אחר ביאה ג' מבעל ג' שכבר הוחזק לכל אצבעות ולכל הכחות גם בב"י סי' קפ"ז הקשה כן. מיהו שם י"ל דקושייתו לאותן הפוסקים דגם בבעל א' וב' מהני בדיקה דלא הוחזק עדיין וכ"ש בתשובה נודע ביהודה ח"א סי' מ"ג כוונת הב"י ע"ש אבל על הרמב"ם דס"ל בבעל א' וב' לא מהני בדיקה לק"מ ואפשר דקושייתו לפ"ד ה"ה דכתב דאם בדקה אחר הראשון מותרת לשני לעולם אבל דברי ה"ה עצמו לא ידעתי מנ"ל הא דילמא באמת ס"ל לרבינו דבין א' לב' לא מהני בדיקה כלל דאף להחמיר אמרינן אין כל אצבעות וכחות שוות ולפענ"ד דגם רש"י ז"ל סובר כן ונסתלק קושיית הרא"ש על רש"י שהקשה דאם בבעל א' לא מהני א"כ למה מהני בדיקה בבעל ג' ע"ש ולהמ"ש לק"מ דאף להחמיר אמרינן אין כל אצבעות וכחות שוות ולא מהני בדיקה רק בג' אחר שהוחזקה והא דלא מהני להרמב"ם בבעל ג' עצמו בדיקה י"ל דחיישינן שמא יבא עליה קודם בדיקה כמ"ש ה"ה. ומ"ש הרמב"ם כיצד בודקת כו' או לא נרפאת לא הבנתי דמאי לשון רפואה שייך כאן דהבדיקה אינו אלא גילוי מילתא שאין בה [illegible] מסיים בידוע שהדם כו' וצ"ע :

ו לא כל משקה וכו'. שם במשנה ובגמרא (דף י"ט) ונחלקו במשנה בירוק שעקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין וקי"ל כחכמים ופירוש ירוק זה ירוק כזהב ואין נ"ל ירוק ככרתי כך פירש ז"ל. והלבן מפורש כרים פ' המפלת בגמרא (דף כ"ח):
ז וחמשה דמים טמאים יש באשה וכו'. שם במשנה (דף י"ט) כלשון רבינו: ח האדום כיצד וכו'. שם במשנה אי זהו אדום כדם המכה וכו' ובגמרא הרבה מימרות בפי' זה והאחרונה רב נחמן אמר כדם הקזה וכו' אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי קמי אומנא שקלי ליה קרנא קמייתא לאמימר חזייה אמר להו אדום דתנן כי האי

מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן החדר. וחייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו תרומה וקדשים ואין אומרים שמא מן העליה ירד דרך הנקב. שרוב הדמים הנמצאין כאן מן החדר. נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב הרי טומאתו בספק. שמא מן החדר בא או מן העליה שתת דרך הלול לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים ואין חייבין עליו על ביאת המקדש: ו *לא כל משקה הבא מן החדר מטמא אלא הדם בלבד שנאמר דם יהיה זובה. לפיכך אם שתת מן הרחם לובן או [א] משקה * ירוק אע"פ שסמיכתו כדם הואיל ואין מראיו מראה דם ה"ז טהור: ז וחמשה דמים טמאים באשה והשאר טהורין ואלו הן. האדום. והשחור. וכקרן כרכום. וכמימי אדמה. וכיין המזוג: ח האדום כיצד הוא עינו כעמוד שיצא ראשון מדם הקזה של בני אדם נותן הדם בכוס ומקיף לו ורואהו. והשחור כעין הדיו היבש. בקרן כרכום כיצד יביא כרכום לח בגוש אדמה שעליו ולוקח מן הברור שבו הקנה האמצעי שלו שכולו כמו קנה הוא ובכל אחד ואחד שלשה קנים ובכל קנה שלשה עלים ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי ורואה בו. כמימי אדמה כיצד יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה שהיא אדומה ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר בקליפת השום. ואין שיעור למים ולא לעפר ומעכרן בכלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין ואם צללו חוזר ומעכרן: ט ארבעה מראות הללו אם היה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמוק מהן הרי זה טמא. היה דיהה ממנו ה"ז טהור. כיצד היה הדם שחור יתר מכדיו היבש טמאה. היה פחות ממנו כגון שהיה מראהו כעין הזית השחור או כעין הזפת או כעין העורב ה"ז טהור וכן בשאר השלשה מראות: י כיין המזוג כיצד חלק אחד יין מן היין השרוני של ארץ ישראל חי וחדש ושני חלקים מים. היה מראה הדם עמוק ממנו או דיהה ממנו הרי זה טהור עד שיהיה כמזג זה בלבד. [ג]ונאמנת אשה לומר כמראה זה ראיתי ואבדתיו והחכם מטמא לה או מטהר: יא כיצד מקיף ורואה. לוקח המטלית שיש בה הדם בידו ומביט בו ובדיו. או בעלה של כרכום. או בדם הקזה שבכוס. או במימי אדמה. או במזג שבכוס ועורך לה כפי מה שעיניו רואות ומטמי או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של כוס מבחוץ אלא במשקה שבכוס ויהיה הכוס רח משקלו מנה ומחזיק שני לוגין כדי שתכנס בו האורה ולא יהיה אפל: יב אין בוד־קין הד אלא על גבי מטלית לבנה ובחמה. ועושה צל בידו על הדם והוא עומד בחמה כדי שי' עינו כמות שהיא. ולא כל הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה אלא מבי עין יש לחכם בדמים. ובעת שיראה מיד יטמא או יטהר. *ואם נסתפק לו במראה מן המראות צריך להקיף ולערוך לדיו או לדם הקזה או לשאר המראות: יג ד*המפלת חתיכה אע"פ שהיא אדומה אם יש עמה דם טמאה ואם

פ"ה יג המפלת חתיכה וכו' ואפילו נקרעה החתיכה ונמצאת מליאה דם טהורה. היינו מדתניא בגמרא (דף כ"ח:) המפלת חתיכה אע"פ שמליאה דם אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה:
דם

השגת הראב"ד

*ואם נסתפק וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כל בזה אין בו הלכה למעשה שאין לנו עכשיו אלא כל מראה אדמומית טמא עכ"ל:

*המפלת חתיכה וכו': כתב הראב"ד ז"ל הא כהלכתא דהא אסיקנא דאפשר לפתיחת הקבר ב דם פליגי ורבנן סברי א"א לפתיחת הקבר בלא דם עכ"ל:

הדר שקלו ליה אחריתי אמר להו אשתני אמר רב אשי כגון אנא דלא ידענא בין האי להאי לא מיבעי לי למיחזי דמא ע"כ. והשחור ג"כ מפורש שם: בקרן כרכום וכו'. שם (דף כ') תנא לח ולא יבש עוד שם כי אתו לקמיה דר' אבהו אמר להו בגושייהו שנינו ואמרו שם בברייתא ופי' אביי דתלתא דרי דתלתא תלתא טרפן הוויין נקוט דרא מציעאה וטרפא מציעאה ע"כ: כמימי אדמה כיצד וכו'. שם מבואר בגמרא: ט ארבעה מראות הללו וכו'. במשנה (דף י"ט) עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור ובגמרא (דף כ') אמר ר' אלעזר כזית כזפת כעורב טהור וזו היא ששנינו דיהה מכן טהור עוד שם אמר עולא כולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור כשחור עוד שם איכא דאמרי רמי בר אבא אמר וכולן עמוק מכן טהור דיהה מכן טהור חוץ משחור (שעמוק מכן טמא דיהה מכן טהור) בר קפרא אמר וכולן עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור חוץ ממזוג שעמוק מכן טהור דיהה מכן טהור ואמרו שם דבר קפרא עבד עובדא כשמעתיה ונמצא לפי זה דבשחור כולן שוין שהעמוק מכן טמא והדיהה מכן טהור ובשאר המראות חוץ מן המזוג הוה להו עולא ובר קפרא בחדא שיטתא להשוותן לשחור ורמי בר אבא דהוה מטהר בהו העמוק ה"ל יחידאה לגבייהו ובמזוג הוה להו בר קפרא ורמי בר אבא בחדא שיטתא לטהר בו העמוק מכן והדיהה והוה ליה עולא יחידאה לגבייהו דמשוה אותו לשאר המראות ומטמא בו העמוק ולזה פסק רבינו כבר קפרא בכל דבריו:
כיין המזוג כיצד וכו'. במשנה שם ובגמרא. ומ"ש היה המראה עמוק וכו' כבר נתבאר בסמוך: ונאמנת אשה לומר וכו'. שם בברייתא (דף כ':) נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו פירוש וכן הדין בזמן הזה לענין הלבן. וירוק שאנו מטהרין כמו שיתבאר פי"א ושם שאלו כזה טיהר [לי איש] פלוני חכם מהו ואתו למפשטה מהא ברייתא ואמרו שאני התם דליתיה קמן ולא איפשיטא בעיין ולהומרא ולכך לא הזכיר רבינו נאמנותה אלא באבד בדוקא וכ"ש עכשיו שאין אנו מטהרין אלא הלבן והירוק שאם הביאה דם לפנינו ונסתפקנו בו אם הוא ירוק או לבן או משאר מראות שאין סומכין עליה אם תאמר כזה טיהר לי פלוני חכם:
יא כיצד מקיף וכו'. שם מפורש בסוף הפרק:
יב אין בודקין את הדם וכו'. שם מפורש במימרות הלוקות: ולא כל הרואה צריך וכו'. שם מתבאר במעשים הרבה הנזכרים שם. ובהשגות א"א כל מ"ש בזה וכו'. ולא היה צריך לכתבו שכבר ביאר כן רבינו פי"א:
יג המפלת חתיכה אע"פ שהיא אדומה וכו'. תחלת פרק המפלת (דף כ"א) המפלת חתיכה [של בשר] אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה ר' יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה ובגמרא המפלת חתיכה אדומה ושחורה ירוקה ולבנה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה ואסיקו בגמרא דבאיפשר

א טור שם סי' קפת סמג שם : ב טור סי' קפת סמג לאוין קיא ועשין רמג : ג גם זה שם :
ד טור שם סמג שם : *[בכאן חזר בו הרמב"ם מפירושו שפסק תולין כת"ק וכאן פסק טהור כחכמים] :

מגדל עוז

האדום כיצד סוף עינו כו' עד יטמא או יטהר. הכל פרק כל היד (דף י"ט) ותחלת הדברים גם פ"ה דמסכת עדיות: ואם נסתפק לו במראה מן המראות צריך להקיף ולערוך לדיו או לדם עד לשאר המראות. פרק כל היד (דף י"ט): כתב הראב"ד ז"ל כל מ"ש בזה וכו': ואני אומר אמת הדבר שכן דרכו בכל לפסוק גם הלכתא למשיחא בחבור זה כטהרות וקדשים ועל כן קראו משנה תורה והלכות אלו תקוקות פרק כל היד ועל עיקר הדין למעשה שכתב הראב"ד ז"ל כן הסכימו מקצת האחרונים בפירוש מימרא דרבי זירא דבנות ישראל הן החמירו על עצמן כו' וכן כתב גם ר"מ ז"ל פי"א של הלכות אלו אלא שתלה הדבר בתקנת הגאון ז"ל ועמד בשיטת רבותיו נ"ע: המפלת חתיכה וכו' עד אלא דם חתיכה. ריש פרק המפלת (דף כ"א): כתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא וכו': ואני אומר אנחנו כדברי ר"מ ז"ל קבלנו פי' אותה הלכה ריש פרק המפלת דתנן המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה ושקלינן וטרינן עלה עד דאוקימנא אלא אמר ר"נ בר יצחק באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי בפלוגתא דהני תנאי דתניא קשתה שנים ושלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל רבי יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל שאי איפשר לפתיחת קבר בלא דם ע"כ. והיכא ליבנא אהרינא וכין ללישנא קמא כין ללישנא בתרא פירש"י ז"ל דרבי יהודה דאמר טמא סבר אי איפשר לפתיחת הקבר בלא דם וכיון דנפתח הקבר להפיל החתיכה זו דם היה עמה ונהי דמשום לידה אינה טמאה אבל משום דם טמאה אפילו בדקה כמה פעמים ולא מצאה דם דאי איפשר לפתיחת הקבר בלא דם ורבנן סברי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והלכך אם ברור לו שיש עמה דם טמאה ודאי אפילו החתיכה היא של שאר מיני דמים ואם אין עמה דם שבדקה ולא מצאה דם טהורה אפילו היא של ארבעה מיני דמים דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם ואם ספק לה נמי טמאה מספק עכ"ל. הנה עיניך רואות שפירש"י ז"ל בהפך הראב"ד ואילו הייתי מוצא מקום לתלות טעות בסופר שכתב במקום אפשר אי איפשר הייתי תולה אבל מה אעשה כבר יגעתי ובדקתי ולא מצאתי ועתה הבין כמה הסכים הר"מ ז"ל יפה וע"ד זה הפי' המקובל שפסק כדברי חכמים מכמה טעמים חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דהא בתר תרתי ליבני מייתי תלמודא להדיא ת"ר המפלת חתיכה סומכוס אומר משום ר"מ וכו' קורעה אם יש דם בתוכה טמאה ואם לאו טהורה כרבנן ועדיפא דרבנן כרבנן דאמרי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ועדיפא מדרבנן דאילו [רבנן] סברי עמה אין בתוכה לא וסומכוס סבר אפילו בתוכה אלמא כרבנן סבירא להו וכפירש"י ז"ל בפשוטה ועוד דהא בההיא שמעתא גופה גבי בעיא דבעא רבי ירמיה מרבי זירא הרואה דם בשפופרת מהו ושקלינן וטרינן עד דאמרי' תנאי היא המפלת חתיכה כו' כלישנא דמתני' ואסיקנא דפלי פלויי איכא בינייהו ת"ק סבר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וה"ה לשפופרת וה"מ היכא דשיעא אבל פלי פלויי טמאה מ"ט בבשרה קרינן ביה ואתו רבנן למימר אע"ג דפלי פלויי אין

הגהות מיימוניות

[א] הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרים כר ונראה דהאי ירוק לא ירוק ממש כעשב כרתי דאין זה נוטה לאדמומית אלא כעין חלמון ביצה ונקרא יצ"א וכן משמע בפרק אלו טריפות דקאמר כביעתא טרפה ופריך אלא ירוקה דכשירה היכי דמי [illegible]רתי ובמסכת נגעים תנן ירוק כשעוה וכן משמע פרק לולב הגזול דקתני הירוק ככרתי וכו' משמע ירוק סתם לאו היינו ככרתי ע"כ:

דבאיפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא קשתה ב' ולג' הפילה ואינה יודעת מה הפילה ה"ז ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל רבי יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל שא"א לפתיחת הקבר בלא דם ופסק רבינו כסתם משנה דהיינו רבנן כדאיתא בגמרא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד שהלכה כסתם משנה ועוד שגם הביאו ברייתא דהמפלת חתיכה אע"פ שמלאה דם אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה רבי אליעזר אומר בבשרה ולא בספיר ולא בחתיכה ומסקינן (דף כ"ב) דרבא *אמר דכלהו הני תנאי ס"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וזהו דעת רבינו . ויש מי שפסק כרבי יהודה מדאמרינן בפרק תינוקת (דף ס"ו) אדברי' רבא לרב שמואל ודרש קשתה שני ימים ולשלישי הפילה [לריכה] משום שבעה נקיים קסבר אין קישוי לנפלים וא"א לפתיחת הקבר בלא דם וכיון דרבא דהוא בתרא ס"ל הכין קי"ל כוותיה. ויש להכריע כדברי רבינו מההיא דאמרינן בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום מ' לזכר וביום שמונים לנקבה וקשיא לן עד כאן טמאה היא וכו' ואמר רב אשי רבא מתרץ לה ביום מ' ליצירת זכר וביום פ' ליצירת נקבה ור' ישמעאל היא דאמר לזכר מ' ואחד לנקבה שמונים ואחד והקשו סוף סוף תיפוק ליה משום נדה ותירצו בלידה יבישתא והקשו א"ה מאי למימרא ותירצו מהו דתימא א"א לפה"ק בלא דם קמ"ל דאיפשר לפה"ק בלא דם מדאקשו להדיא א"ה מאי למימרא אלמא פשיטא להו דהלכה כרבנן וכן נראה קצת מאותה שאמרו פרק יש נוחלין (דף קכ"ז) על טומטום שנקרע ונמצא זכר דאמר רב פרביא אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר עד שיהא זכר משעת לידה ואע"ג דאיתותב מטומטום מ"מ משמע דס"ל דאפשר לפה"ק בלא דם דאי לא משום נדה מיהא הות מטמאה והוה ליה לפרושי ועוד נראית לי ראיה אחרת דהתם בפרק המפלת (דף כ"א) תנינן המפלת כמין דגים וחגבים וכו' אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה ומפ' בגמרא דאתיא כרבנן והויא ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וכמה ברייתות הובאו שם בגמרא בשם תנאים ופירשום שם דאתו כרבנן [דאפשר לפ"הק בלא דם מכל הלין אנפי משמע דהלכה כן] . ובהשגות א"א הא דלא כהלכתא דהא אסיקנא באפשר לפתיחת הקבר בלא דם [פליגי ורבנן סברי א"א לפתיחת הקבר בלא דם] ע"כ (עוד כתוב) והוא ט"ס או נתעלמה ממנו הלכה [illegible] אפשר סברי וכמ"ש כנזכר שם בכמה מקומות ולמנין הדין דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל לפסוק כר' יהודה משום הסיא דתינוקת שהזכרתי למעלה: ואפילו נקרעה החתיכה ונמצאת מליאה דם וכו'. פסק כרבנן כמ"ד אם יש עמה דם טמאה ואם אין בתוכה לא: **יד הפילה** חתיכה קרועה וכו'. נראה שגירסת רבינו שם (דף כ"א:) א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי המפלת חתיכה קרועה אם יש בה דם אגור טמאה ואם לאו טהורה כשומכוס וקילא מכולהו ופסק רבינו כן אבל בספרים שלנו כתוב קורעה. ובהשגות כתוב הא מני דלא כהלכתא ע"כ. ולא ידעתי מהו דלפי שיטתו שכתבתי למעלה הא ודאי פשיטא דטמאה דאפילו בלא דם כלל היא מטמאה ונראה כוונתו דאליבא דהלכתא שאין צריך לדם אגור אלא אפילו בלא דם כלל היא מטמאה והיה לו לבאר: הפילה כמין קליפה כמין שערה. שם במשנה המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים אם נמוחו טמאה ואם לאו טהורה ובגמרא (דף כ"ב) אמרו שהרואה דם אפילו יבש מעיקרו טמאה כמ"ש רבינו והטעם לאלו שצריכין בדיקה דשמא מחמת מכה הן מתני מינוי [illegible] אבל דם יבש בכל גווני [illegible] ואמרו שם תטיל למים פושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק על גבי צפורן ואמר רבינא מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו פירוש דלת"ק אם שרה על ידי מיעוך לא הוי דם וכן [illegible] רש"י ז"ל. עוד שם התם תנן כמה היא שרייתן בפושרין מעת לעת הכא מי בעינן מעת לעת או לא ועלתה בתיקו ולזה כתב רבינו שאם עמד מעת לעת ולא נימוחו הרי זו טהורה אבל בנימוחו תוך מעת לעת הרי זו ספק לפי שהבעיא היתה אם צריך מעת לעת לדם או דלמא ביום ולא בלילה או לילה בלא יום שני וכל שלא נימוח תוך זמן זה לאו דם הוא וידוע דספק דאורייתא לחומרא ולא הזכיר רבינו הא דרשב"ג אלא סתם משנה אבל הרשב"א ז"ל כתב אם מיעכתו ברוק על גבי צפורן ולא נימוחו טהורה ואין צריך לשרותן בפושרין משום דאפי' ת"ק מודה בה ועדיפא מפושרין ויש לפרש דת"ק מיעוך ע"י הדחק איכא בינייהו דלת"ק לא חשיבא בדיקה כלל בין נימוחו בין לא נימוחו אבל הפי' הראשון עיקר. וכתב הרשב"א ז"ל אין חוששין לפתיחת הקבר בדברים אלו ודבר זה שאמרנו בין מעוברת שהפילה כמין אלו בין שאינה מעוברת כל שנימוחו טמאה נדה ואם לאו טהורה בד"א בזמן שהם יבשים אבל אם יש עליהן דם ואפילו יש מעט להלוחית טמאה שדם הנדה אין לו שיעור אפילו כחרדל ואפילו פחות מכן עכ"ל ופשוט הוא:

טו הפילה כמין חגבים וכו'. סתם משנה וכבר כתבתי למעלה דבגמרא מפרש דאתיא אליבא דרבנן דאמרי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ודעת רבינו דאין מחמירין ביולדת יתר על דין הגמרא ויש חולקין ובפרק אחד עשר יתבאר: **טז האשה** שהכניסה שפופרת וכו'. שם בגמ' (דף כ"ב:) מבואר בבשרה ולא בשפופרת לפי שאין דרכה של אשה לראות בשפופרת: **יז האשה** ששתינה מים וכו'. (דף נ"ט:) תחלת פרק האשה שהיא עושה צרכיה ורואה דם ר"מ אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי וכן אורי ליה רבי אבא לקלא הלכה כר"י ע"כ. ומ"ש רבינו ואפילו הרגיש גופה. מבואר בפרק הרואה כתם (דף נ"ז): **יח דם** בתולים וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ועיקרו בפרק תינוקת (דף ס"ה): וכיצד דין הבתולה בדמים וכו'. ראש פרק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות

ואם לאו טהורה ואפילו נקרעה החתיכה ונמצאת מליאה דם הרי זו טהורה שאין זה דם נדה אלא דם חתיכה: **יד** א*הפילה חתיכה קרועה ודם אגור בתוכה טמאה. הפילה כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמו יבחושין אם היה מראה דברים אלו אדום תטיל למים פושרין אם נמוחו ה"ז טמאה שדם הוא וקפה וכל הרואה דם יבש טמאה. ואם שהו בפושרין מעת לעת ואח"כ נמוחו הרי זו ספק טמאה לא נמוחו מעת לעת הרי אלו ממכה וטהורה היא: **טו** הפילה כמין חגבים כמין דגים שקצים ורמשים אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה: **טז** בהאשה שהכניסה שפיפרת בפרוזדור וראתה הדם בתוך השפופרת טהורה שנאמר דם יהיה זובה בבשרה עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות ואין דרך האשה לראות בשפופרת: **יז** גהאשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים. בין שהשתינה והיא [ג] עומדת בין שהשתינה והיא יושבת הרי זו טהורה. ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא: **יח** דם בתולים דטהור הוא ואינו לא דם נדה ולא דם זיבה שאינו מן המקור אלא כמו דם [ג] חבורה. וכיצד דין הבתולה בדמים אם נשאת

השגת הראב"ד

*הפילה חתיכה וכו': כתב הראב"ד ז"ל הא מני דלא כהלכתא עכ"ל:

יח דם בתולים טהור הוא וכו' וכיצד דין הבתולה בדמים אם נשאת קטנה וכו'. כתב בהשגות (*כל מ"ש בזה אין בו הלכה למעשה שאין לנו עכשיו דם טוהר אלא כל מראה אדמומית טמא וגם) בסוף סימן זה כתב אמר אברהם זה אינו למעשה ולעולם אינו בועל אלא בעילת מצוה ופורש עכ"ל. וכתב הרב המגיד לא היה צריך לכתוב ולומר דבר זה בכאן שכבר ביאר רבינו כל זה בפי"א עכ"ל. והנך רואה שרבינו פה הביא כל דיני תינוקת השנויה במשנה וכל מאי דאיתמר עלייהו בגמרא ופסק בהם כב"ה חוץ משהגיע זמנה לראות וראתה שפסק כרב ושמואל שאמרו בועל בעילת מצוה ופורש ובפי"א כתב מנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי וכו' שאם ראתה דם תוך ימי מלאת וכו' ודין זה בימי הגאונים נתחדש וכו' ודבר זה תלוי במנהג וכן דם בתולים בזמן הזה שאפילו היתה קטנה וכו' בועל בעילת מצוה ופורש. הרי מבואר בדבריו שמה שאנו מורים בכל הבתולות לבעול בעילת מצוה ולפרוש אינו מן הדין שהדין הוא

*לעיל הלכה י"ב

א שם שם : ב גם זה שם : ג טור שם סי' קצ"א ע"ש [illegible] : ד טור שם סי' קצ"ג סמג שם :

*[בגמרא שלנו כך היא המסקנא רבא אמר דכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה אבל בפרק בנות כותים [illegible] ממאן דאמר אי אפשר לפ"ק בלא דם קמ"ל דאפשר לפה"ק בלא [illegible]]

מגדל עוז

אין זה דם נדה אלא דם חתיכה ע"כ. הנה עיניך רואות כי לשון ר"מ ז"ל שכתב ואפילו נקרעה שחתיכה [illegible]

הגהות מיימוניות

[ג] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ודלא כר"מ דאמר עומדת טמאה [illegible]

נשאת קטנה בין לא ראתה דם מימיה בין שראתה דם בבית אביה הרי זו מותרת לבעלה עד שתחיה המכה שכל דם שתראה מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר שתחיה המכה הרי זו נדה: **יט** [א]נשאת כשהיא נערה אם לא ראתה מימיה דם הרי זו מותרת לבעלה ארבעה ימים ביום ובלילה אע"פ שהדם שותת והוא שלא חיתה המכה. *ואם [ב]ראתה דם בבית אביה ואח"כ נשאת אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש ויהיה דם בתולים זה כאילו היא תחלת נדה. ובוגרת שלא ראתה מימיה נותנין לה כל לילה הראשון: **כ** ארבעה לילות שנותנין לנערה שלא ראתה דם אע"פ שהן בסירוגין בועל לילה הראשון וממתין אפילו שני חדשים או שלשה ובועל לילה שני. והוא שלא חיתה המכה: **כא** וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המכה אפילו לא חיתה שנה הרי זה בועל כל השנה בין בסירוגין בין ביום אחר יום: **כב** קטנה שנשאת ונעשת נערה תחת בעלה ועדיין הדם שותת מחמת המכה כל בעילות שבעל כשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד ומשלימין לו כל ארבעה ימים בימי הנערות. ואפילו היו השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסירוגין ובעל בכל שני חדשים לילה אחד הרי זה מותר והוא שלא חיתה המכה: **כג** כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה. היתה רואה הדם בעת שתעמוד וכשתשב לא תראה ובעת שתשב על הקרקע תראה ואם תשב על גבי כרים וכסתות לא תראה עדיין לא חיתה המכה. פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על הכר כבר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל אלא תראה הדם ואפילו כשהיא יושבת על הכרים והכסתות אין זה דם מכה אלא דם נדה: **כד** היתה רואה *בעת תשמיש הרי זה מחמת המכה. שמשה מטתה ולא ראתה דם ואחר כך ראתה דם שלא מחמת תשמיש הרי זה דם נדה: **כה** הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם וחזר ובעלה ויצא דם אפילו היתה קטנה הרי זה דם נדה שאילו היה דם בתולים היה בא בתחלה. הבועל פחותה מבת שלש ויצא דם הרי זה דם בתולים:

פרק ששי

א דם [א]הנדה ודם הזבה ודם הקושי ודם יולדת ודם טוהר של יולדת כולו דם אחד הוא ומן המקור הוא בא ומעין אחד הוא ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו ותהיה רואה דם זו טהורה. וזו נדה. וזו זבה: **ב** [ב]כיצד כשתראה האשה דם תחלה או כשתראה בשעת וסתה והוא העת שקבעה לנדתה הרי זו נדה כל שבעת הימים. בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טיפה ראשונה בלבד. ראתה דם ביום השמיני הרי זה דם זיבה מפני שהוא בלא עת נדתה: **ג** [ג]וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה לוסת נדה הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד: **ד** כל שבעת הימים שנקבעה לה

השגת הראב"ד

*ואם ראתה דם בבית אביה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כב"ש היא עכ"ל:

השגת הראב"ד

*בעת תשמיש וכו' ה"ז דם בתולים. כתב הראב"ד ז"ל כל זה אינו למעשה ולעולם אינו בועל אלא בעילת מצוה ופורש עכ"ל:

מגיד משנה

לראות ב"ה אומרים עד שתחיה המכה ומפרש בגמרא אפי' ראתה ושם מתבאר דהיינו ימי קטנות ופ"ב מהלכות אישות מבאר מה הן קטנות ומה הן נערות ובגרות: **יט** נשאת כשהיתה נערה וכו'. שם הגיע זמנה לראות ונשאת ב"ש אומרים ד' לילות והוא בלא ראתה כמפורש שם ופסק רבינו כרב דאמר משמה בימים לא הפסידה לילות. ומ"ש והוא לא חיתה המכה פשוט הוא שאם חיתה אפילו בלא הגיע זמנה לראות דם נדה הוא: ואם ראתה דם בבית אביה וכו'. שם ראתה ועודה בבית אביה ב"ש אומרים נותנין לה בעילת מצוה וב"ה אומרים כל הלילה כולה. ולזה כתב בהשגות אמר אברהם כב"ש היא ע"כ. ונראה שדעת רבינו בזה הוא ממ"ש בגמ' דרב ושמואל דאמרי תרוייהו הלכה בועל בעילת מצוה ופורש והוא מפרש לה בהגיע זמנה לראות וראתה בבית אביה ואמרו שם אינהו דעבוד כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש ומ"מ לפי המסקנא בכולן בועל ב"מ ופורש והך דרב ושמואל דין גמור הוא. זה נראה לדעתו ז"ל: ובוגרת שלא ראתה דם וכו'. שם (דף ס"ד) אמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון וה"מ שלא ראתה אבל ראתה אין [נותנין] לה אלא בעילת מצוה ותו לא: **כ** ארבעה לילות שנותנין וכו'. שם מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חדש וכ"ש בקטנה כנזכר שם: **כב** קטנה שנשאת ונעשת נערה וכו'. מימרא שם מתבארת בסוגי' כל הבבא הזא': **כג** כיצד יודעין אם חיתה המכה וכו'. בגמ' אם עומדת ורואה יושבת ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה ע"ג קרקע ורואה ע"ג כרים וכסתות ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה ע"ג כולם ורואה על גבי כולם ואינה רואה בידוע שחיתה המכה ע"כ: **כד** היתה רואה בעת תשמיש וכו'. שם אמר שמואל כל זמן שהלוק מצוי לה בתוך השפה מחמת תשמיש: **כה** הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם וחזר ובעלה וכו'. שם איתמר בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם ר' חנינא אומר טמאה וכו' דאם איתא דהוה דם בתולים מעיקרא הוה אתי ופסק רבינו כן: הבועל פחותה מבת שלש שנים וכו'. בגמרא בעיא דאיפשיטא בפרק יוצא דופן (דף מ"ה). וכתוב בהשגות על זה אמר אברהם כל זה אינו למעשה ולעולם אינו בועל אלא בעילת מצוה ופורש ע"כ. ולא היה צריך הר"א ז"ל לכתוב ולומר דבר זה כאן שכבר ביאר כל זה רבינו בפרק י"א מהלכות אלו: **פ"ו א** דם הנדה ודם הזבה ודם טוהר וכו'. בפרק בנות כותיים (דף ל"ה:) פסקו הלכה בגמרא כרב דאמר מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו: **ב** כיצד כשתראה האשה דם תחלה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם בסוף המסכת' ושם (דף ע"ב:) הביאו ברייתא דרבי אליעזר בן עזריה דאמר י"א יום שבין נדה לנדה הל"מ: **ד** כל שבעת הימים וכו'. ז"ם רבינו שכל ימי האשה מהתחלת הוסת עד יום המיתה מונה

כסף משנה

הוא כמו שכתב בפרק זה אלא מחמת מנהג אנו מורים כן ומנהג זה אינו משהיא דאמר רבי זירא בנות ישראל החמירו על עצמן דהויא אינו אלא ברואה דם שמא או ספק שמא דמדינא לא היתה צריכה לשמור אלא יום אחד כנגד יום שראתה אם הוא בימי זיבה ואם הוא בימי נדה בשבעה והוא סגי לה והחמירו על עצמן דבין ראתה בימי נדה בין בימי זיבה צריכה לישב שבעה נקיים אבל זה שהוא טהור גמור בודאי לא שייך חומרא דרבי זירא ואין לומר דבימי הגאונים נתחדש ולא קודם דהא חזינא בירושלמי דבימי האמוראים הראשונים היה מנהג זה ועוד שלא כתב בו רבינו בהדיא שבימי הגאונים נתחדש שמ"ש וכן דם בתולים בזמן הזה נראה דקאי ארישא דמילתא שכתב מנהג פשוט בשנער וכו' ואין נותנין לה ימי טוהר כלל והדר קאמר וכן דם בתולים בזמן הזה אין נוהגין בו טוהר כלל א"נ דקאי למ"ש ושמענו שבצרפת בועלים על דם טוהר עד היום ודבר זה תלוי במנהג כלומר שלא נחזיק לאותם בני צרפת לעוברים על דת שמאחר שאין דבר זה אלא ממנהג כיון שלא פשט איסור זה ביניהם אינם חייבים לנהוג בו והדר כתב וכן דם בתולים בזמן הזה שפשט איסורו אם נשמע שבאיזה מקום אינם נוהגים להחמיר בו כ"כ אלא שנוהגים כפי מה שנתבאר בפ"ה לא נחזיקם לעוברים על דת כיון שלא פשט מנהג זה ביניהם. ואפשר לומר עוד דאמה שכתב דין זה בימי הגאונים נתחדש כמי קאי ואע"ג דבירושלמי משמע דבימי האמוראים הראשונים היו נוהגים כן מ"מ לא פשט בכל ישראל עד שעמדו הגאונים והנהיגו כן לכל ישראל. ומעתה מ"ש הרב המגיד על דברי הראב"ד לא היה צריך לכתוב וכו' כאילו נעלם מעיני הראב"ד מ"ש רבינו בפי"א יתבאר לך דליתא אלא אע"פ שראה הראב"ד מ"ש רבינו בפי"א עכ"ז השיגו מפני שרבינו סובר שלא נאסר יותר ממ"ש בפ"ה אלא ממנהג והראב"ד סובר דמדינא דגמרא אפילו תינוקת שלא

א כן משמע בטור סי' קל סמג שם: ב טור י"ד סי' קלב קלג סמג לאוין קיא: ג הכל בטור שם סי' קפג סמג שם ועשין רמג:

מגדל עוז

נשאת כשהיא נערה וכו' ואם ראתה דם בבית אביה כו' עד תחלת נדה. פרק המפלת (דף כ"ט ל'): כתב הראב"ד ז"ל כב"ש היא עכ"ל: ואני אומר לא ירדתי לסוף דעתו בהשגה זו דהא בתר פלוגתא דב"ש וב"ה במתני' ריש פרק תינוקת (דף ס"ד) בהדין פיסקא אמרי' עלה בגמרא רב ושמואל דאמרי תרווייהו בועל בעילת מצוה ופורש ובברייתא נמי תניא רבותינו חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש ועולא נמי אמר כי הוו בה רבי יוחנן וריש לקיש בתינוקת לא הוו מסקי מינה כדמסיק תעלא מבי כרבא ומסיימי הכי בועל בעילת מצוה ופורש ולא תיקשי לך היכי שבקי ב"ה ועבדי כב"ש דהא קי"ל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה דאיכא למימר לא נאמרו הדברים אלא להלכה אבל לא למעשה ומאי דאמור רבנן בתראי למעשה אמור וב"ה נמי הכי סבירא להו תדע דאמרינן בירושלמי שמואל אמר כל הביא הלכתא דריש דפרקא אחרונה דנדה להלכה אבל לא למעשה אבי ינאי פרק אפילו מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ע"כ. וכן הביא ר"י אלפס ז"ל בהלכות אלו הבוגרות והירושלמי להשמיענו שכן הלכה ונמצאו דברי ר"מ נכונים וכנים: ובוגרת שלא ראתה עד אלא דם נדה. פרק תינוקת (דף ס"ה): היתה רואה בעת תשמיש וכו' עד הרי זה דם נדה. פ"ק דמסכת נדה (דף ח'): הבועל בתולה ולא יצא וכו' עד הרי זה דם בתולים: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו למעשה ולעולם אינו בועל אלא בעילת מצוה ופורש עכ"ל: ואני אומר כבר כתבתי אני בסמוך ואפילו על דם בתולים מלבון הירושלמי וגם ר"מ ז"ל כן דעתו וכתבו פי"א וז"ל ראש הפרק כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת הוא דין תורה כו' וכן דין דם בתולים עד ופורש עכ"ל. עתה ראה מה אשיב שואלי דבר למה כתב זה הראב"ד ז"ל כאן בסוף זה הפרק:
פ"ו דם הנדה ודם הזבה כו' עד וזו זבה. פ"ק דנדה ופרק בנות כותיים (דף ל"ה): כיצד כשתראה האשה כו' עד אחד עשר יום בלבד. פרק תינוקת (דף ע"ב ע"ג): כל שבעת הימים עד כמו שיתבאר. שכל סוף נדה:

מוחה שבעה וי"א **בין** שראה בין לא שראה והלידה מפסקת ווסת אחר ג"כ משנה הסדר ומתחלת מהשני וקלת סוגייאות הגמרא כפשטן מורות כן. אבל הרמב"ן ז"ל בירר בראיות ברורות מדין הסורה בספירות הנדות והזיבה כך הוא האשה שראתה דם תחלה יושבת שבעה לנדתה ראתה יום שמיני נעשית זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום ראתה ביום תשיעי שומרת יום עשירי ראתה בו ביום הרי זו זבה גדולה וצריכה שבעה נקיים משעה שהאשה נעשית זבה גדולה אינה חוזרת לימי נדות עד שתספור שבעה נקיים כילד הרי שראתה שלשה ימים בסוף י"א ושפעה וראתה גם ביום הד' שהוא מן הימים הראויים לנדה אפילו התחילה למנות נקיים שלה וסתרה וחזרה למנותן וסתרה אינה אלא זבה שסותרת ולכשתשלים שבעה נקיים ותראה

שלא הגיע זמנה בועל בעילת מצוה ופורש ולפיכך השיגו דלמה לו לומר כל מ"ם בפ"ה דאינו אלא לפי משנה ראשונה כיון שאח"כ רבותינו נמנו וגמרו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש אפילו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה ופסקו רב ושמואל כוותייהו :

פ"ו טז פלטה ש"ז בתוך ימי הספירה סותרת יום אחד וכו'. בפ"ה מהלכות שאר אבות הטומאה כתב רבינו עד כמה עונות תפלוט הזרע ותסתור :

חל

לה וסת בתחלתן הן הנקראין ימי נדתה. בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן דם. ומפני מה נקראין ימי נדה מפני שהן ראויין לנדה וכל דם שתראה בהם דם נדה יחשב: **ה** וכל אחד עשר יום שאחר השבעה הן הנקראין ימי זיבתה. בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה נקראין ימי זיבה מפני שהן ראויין לזיבה. וכל דם שתראה בהן דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו שהן ימי נדתה וימי זיבתה: **ו** כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריתן] שבעה ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה. אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר: **ז** [א]אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או ב' ימים זה אחר זה נקראת זבה קטנה ונקראת שומרת יום כנגד יום. ואם ראתה ג' ימים זה אחר זה הרי זו זבה גמורה והיא הנקראת זבה גדולה ונקראת זבה סתם שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים מיעוט ימים שנים רבים ג': **ח** אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת שבעה והבאת קרבן. שזבה גדולה צריכה לספור שבעה ימים נקיים וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד. וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר [וזבה קטנה אינה מביאה קרבן כשתטהר]. אבל לענין טומאה ואיסור ביאה שתיהן שוות: **ט** כיצד ראתה דם בימי זיבתה. בין שראתה בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום הרי אותו היום כולו טמא וכאילו לא פסק הדם מעת שראתה עד ששקעה החמה ומשמרת כל הלילה. ואם לא ראתה כלום בלילה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום. אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא והרי היא מותרת לבעלה לערב: **י** [ב]ראתה דם גם ביום הב' בין בלילו בין ביומו אחר שטבלה הרי היום השני טמא ומשמרת כל ליל ג'. אם לא ראתה משכמת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום. אם לא ראתה כלום ה"ז יום אחד טהור כנגד ב' ימים הטמאים ומותרת לבעלה לערב: **יא** [ג]ראתה דם גם בג' בין ביומו בין בלילו ה"ז זבה גדולה וצריכה [א] לספור ז' ימים טהורים בלא דם שנאמר וספרה לה שבעת ימים וגו' וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה והרי היא מותרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה ב' תורים או ב' בני יונה: **יב** זבה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור או זבה גדולה שטבלה בליל ז' כאילו לא טבלה והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבעה: **יג** [ד]הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר שטבלה או על זבה קטנה ביום השמור אחר שטבלה פטור מן הכרת. כיון שטבלה בזמן הראוי לטבילתה טהורה. ולאשה זו יהיה לה תרבות רעה שהרי בעילתה ומגעה תלויין: **יד** כיצד הן תלויין אם נשלם היום אחר הטבילה ולא ראתה דם הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור ובעילתה אחר הטבילה אין חייבין עליה כלום. ואם ראתה דם ביום זה אחר שטבלה נמצאת זבה למפרע וכל שנגעה בו למפרע טמא. והיא ובועלה חייבין בקרבן ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב שלא תביא עצמה לידי ספק: **טו** זבה שספרה ששת [ה]ימים נקיים. ובשביעי ראתה דם אפילו סמוך לשקיעת החמה סותרת הכל וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבעה ימים נקיים: **טז** [ו]פלטה שכבת זרע בתוך ימי *הספורה סותרת יום אחד מפני [ג] שהוא כזב שראה קרי שסותר

*ס"א הסתירה

תחזור לתחלת ימי נדה ראתה נדה בתחלה ולא ראתה בי"א מפתראה ביום י"ט לראייתה הרי היא נדה כבתחלה לא ראתה עד כ"ו אין מונין ליום הראוי לזיבה אלא הרי זו תחלה נדה אין זיבה אלא בי"א שסמוכין לז' שראתה בהן נדות והזהר במנין זה שכבר טעה בו מגדולי המחברים עכ"ל. ועכשיו אין לנו מפנים אלו כמו שיתבאר פי"א וע"כ לא אאריך בזה :

ז אשה שראתה דם וכו'. בהרבה מקומות ומהם בסוף המסכתא :

ח אין בין זבה גדולה לזבה וכו'. משנה פרק קמא* דמגילה (דף ח') :

ט כיצד ראתה וכו'. זה מפורש בהרבה מקומות ומהם בנדה פרק תינוקת (דף ע"ב) :

יב זבה קטנה שטבלה בלילה וכו'. שם תנו רבנן ושוין [בית שמאי ובית הלל] בטובלת לילה לזבה [קטנה] שאינה טבילה וכן מתבאר שם בזבה גדולה :

יג הבא על הזבה וכו'. בזבה קטנה משנה שם טבלה ביום של אחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויין ובזבה גדולה ג"כ מתבאר שם (דף ס"ו:) ר"ם אומר ואחר תטהר אחר מעשה תטהר פי' אחר טבילת שביעי אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק :

טו זבה שספרה ששת ימים נקיים וכו'. בהרבה מקומות מבואר :

טז פלטה שכבת זרע וכו'. זה יצא לרבינו ממה שאמרו בפרק בנות כותיים (דף ל"ג) פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה רואה היתה וסותרת או דילמא נוגעת היתה ולא סתרה ואמרו שם כמה תסתור תסתור שבעה דיה כבועלה תסתור יום אחד ואחר תטהר אמר רחמנא אחר אחר לכלן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ואמרו זב גופיה היכי סתר לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם ה"נ שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם ובפרק יוצא דופן (דף מ"ב) העלו דפולטת ש"ז רואה הויא וסותרת ולזה כתב רבינו שהיא סותרת יום אחד וכן הסכימו המפרשים ז"ל ומ"מ יש מהם מי שסובר שלא אמרו שסותרת אלא לענין טהרות אבל לבעלה אינה סותרת שכל דבר שאינו גורם טומאה לבעלה אינו סותר וזה דעת הראב"ד ז"ל אבל דעת חכמי הצרפתים ז"ל הוא שהיא סותרת לכל דבר כדעת רבינו ומתוך כך הורו הם ז"ל שהאשה שמשמשה מטתה ואחר כך פירסה נדה או שמצאה כתם אפילו הפסיקה בטהרה אינה סופרת עד יום ה' לשימושה שהרי זו פולטת כל ששה עונות שלימות ואם קנחה עצמה יפה יפה הזקה הכל נתכבד ולא נשאר ממנו כלום והרי זו מונה מחרת אותו יום שקנחה עצמה ואם הלכה ברגליה החמירו הם ז"ל עד שתקנה יפה יפה אבל הרמב"ן ז"ל כתב יראה לי שאין חוששין לה שכל מה שיש לפלוט פלטה בהלוכה והרשב"א ז"ל כתב לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא מכבדת בית החורף יפה יפה ומרחצת במים חמין כדי שלא תבא לידי ספיקות הללו עכ"ל :

ראתה

א טור שם סמג שם : ב גם זה שם : ג גם זה שם : ד כן משמע בטור שם ובסמג שם בלאוין מבואר : ה טור שם סי' קצו סמג שם : ו שם :

*[נ"ע דהתם לא מיירי בזבה אלא אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש קתני ואי סבירא לה"ם דילפי' זבה מזב היה לו לפרש] :

משנה למלך

פ"ו ז ואם ראתה ג' ימים זה אחר זה ה"ז זבה גמורה. יש מי שכתב בשם רבינו סעדיה ז"ל דזבה גדולה הוי אפילו שרואה ג' מפוזרים וכבר דחו התוס' סברא זו בפרק בא סימן (דף נ"ד) ד"ה ארבעה וכן היא הסכמת כל הפוסקים :

ואינה

מגדל עוז

אשה שראתה דם בימי זיבתה עד רבים ג'. בכריתות ריש פרק ארבעה מחוסרי כפרה (שם דף י"א) ופרק קמא דמגילה ובמסכת נדה בכמה מקומות : אין בין זבה גדולה כו' עד שתיהן שוות. פ"ק דמגילה (דף ח') : כיצד ראתה דם בימי זיבתה עד ואחר תטהר. סוף מסכת נדה (דף ע"ב) : וטובלת ביום השביעי כו' עד או שני בני יונה. סוף נדה ופרק הקורא את המגילה למפרע : זבה קטנה שטבלה עד שבעה ימים נקיים. פרק תינוקת (דף ע"ב) : פלטה שכבת זרע כו' עד יום אחד. פרק המפלת ופרק בנות כותים :

כתם צריכה להמתין שש עונות שלימות אחר התשמיש כרבנן דפרק ר' עקיבא דמס' שבת (דף פ"ו) שהן ג' ימים שלימים לילה ויום שמא בכל יום הפלוט ואוסרת אותו יום ואין מונה מקצת הששי שהוא מעת לעת של יום ג' לשימושה כי שמא פלטה בו קודם מעת לעת וסתרה כל היום ההוא לפיכך אין מתחלת לספור עד יום חמישי לשימושה וברביעי לעת ערב בודקת ומפסקת בטהרה ומתחלת ז' נקיים מיום הנכנס שהוא יום ה' לשימושה ואם רוצה להתחיל לספור מיד למחרת ראיית הדם או הבתם תכנים מוך או בגד רך באותו מקום ותקנח יפה להסיר

הגהות מיימוניות

[א] ויום שפוסקת בו אינה סופרת למנין ז' כדאיתא פרק בנות כותים ופרק תינוקת רב כהנא אמר להאי שמעתתא דאמר יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז' ועיין בתוספות :

[ב] וכן פר"י דהכי סוברים אביי ורבא ורב יוסף פרק יוצא דופן (דף מ"ב) דרואה הויא וסתרה וכן פרק בנות כותים (דף ל"ג) מיבעיא ליה לרמי בר חמא רואה היתה וסתרה או נוגעת היתה ולא סתרה ולא איפשיטא ואע"ג דרבא רצה לפשוט דלא סתרה הרי קבל פירכת רמי בר חמא שהשיבו מזב גופיה שראה קרי שסותר יום אחד וכן משמע בפר"ח שראה קבל שפיר דבעיא דרמי בר חמא לא איפשיטא ואפילו אם לא קבל דבריו אין לפסוק כמותו להתירה ע"כ מספר התרומה והמצות מן התוספות פרק בנות כותים הילכך אשה ששמשה וראתה אחר כן דם או

שסותר יום אחד. ראתה דם בעשירי מימי זיבתה ובאחד עשר ובשתים עשר אע"פ שראתה שלשה ימים זה אחר זה אינה זבה גדולה. אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה שיום שנים עשר מתחלת נדתה והרואה בימי נדתה אינה זבה כמו שביארנו: **יז** ומה הוא זה שכתוב בתורה או כי תזוב על נדתה. שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה הרי זו זבה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי ובעשירי שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהן ימי זיבתה. [א]ראתה דם בי"א מימי זיבתה וטבלה לערב שהוא ליל י"ב ושמשה מטתה אע"פ שהיא טמאה ובועלה טמא ועושין משכב ומושב אינם חייבים כרת *מפני שאין יום י"ב מצטרף ליום י"א לעשות זבה. הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן: **יח** טבלה ביום י"ב אחר שתנץ החמה הרי זו אסורה לבעלה עד לערב כדין כל זבה קטנה. ואם עבר ובעלה שניהן פטורין מכלום. ואפילו ראתה דם אחר שבא עליה ביום י"ב אין בכך כלום שזה דם נדה הוא ואינו מצטרף ליום שלפניו: **יט** [ב]ראתה דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות וראתה בט' ובי' הרי זו ספק זבה. שמא ראיה ראשונה בליל שמיני היתה ונמצאת שראתה ג' ימים זה אחר זה מתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראתה דם בט' ובי' מימי זיבתה וראתה בסוף יום י"א בין השמשות הרי זו ספק זבה. שמא ראיה אחרונה ביום י"א היתה והרי ראתה ג' ימים זה אחר זה בימי זיבתה: **כ** נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם ואפילו פסק בשני לנדתה ושגגה או הזידה ולא בדקה עד לאחר נדתה ימים רבים וכשבדקה מצאה טומאה. אין אומרים שמא כל אותן הימים היתה טמאה ותהיה זבה אלא כל אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה. בדקה עצמה ומצאה טמאה. אפילו בדקה בשביעי לנדתה ובין השמשות לא בדקה עצמה כדי לפרוש מטומאת נדה אלא המתינה ימים ואח"כ בדקה ומצאה טהורה הרי זו ספק זבה. ואם מצאה טמאה הרי זו זבה [ג] ודאית שכיון שבתחלה מצאה טמאה ולבסוף טומאה הרי זו בחזקת שלא פסק ויום ראשון של נדה אע"פ שמצאה בו טהורה ה"ז כמי שמצאה טמאה שיום ראשון כולו הוחזק המעין פתוח: **כא** [ג]זבה שבדקה עצמה [ד] בראשון מימי הספירה ומצאה טהור ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור

א סמג לאוין קיא עשין רמג: ב טור י"ד סי' קנו סמג שם: ג טור שם סמג שם:

השגת הראב"ד

*מפני שאין יום וכו': כתב הראב"ד ז"ל וקראוהו גרגרן וצריך שימור לאותו יום ואפי' לאחר [כמה] ימי נדה ואם עבר עליה יום אחד נקי מתוך שבעת ימי נדה עולה לה לשמור אותו יום י"א שראתה בו עכ"ל:

מגיד משנה

ראתה דם בעשירי מימי זיבתה וכו'. בפרק תינוקת (דף ע"ב:) ברייתא יכול הרואה שלשה ימים בתחלה תהא זבה וכו' ת"ל בלא עת נדתה על נדתה סמוך לנדתה ואין לי אלא סמוך לנדתה מופלג מנדתה יום אחד מנין ת"ל או כי תזוב אין לי אלא יום אחד מנין לרבות מופלג ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' י' מנין אמרת מה מצינו ברביעי שראוי לספירה וראוי לזיבה אף אני וכו' ומנין לרבות י"א ת"ל בלא עת נדתה יכול שאני מרבה אף י"ב אמרת לאו וכו':

יז ראתה דם באחד עשר וכו'. משנה שם (דף ע"ב:) הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ושמשה בית שמאי אומרים מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן ובית הלל פוטרים מן הקרבן וידוע שהלכה כבית הלל. ובהשגות אמר אברהם וקראוהו גרגרן וכו' ולא הבנתי לשונו שמה שכתב וקראוהו גרגרן כבר נתבאר מדברי רבינו שיותר מגרגרן הוא שכתב אינן חייבין כרת הא איסורא איכא וכן מורה לשון המשנה ובטבלה ביום י"ב ושמשה הוא שקראוהו גרגרן ותו לא כמו שיתבאר בסמוך וכן מ"ש דיום י"א בעי שימור אינו דמפורש הוא בגמרא שם די"א לא בעי שימור מן התורה לב"ה ואיסור זה אינו אלא מדבריהם ואם דעת הר"א ז"ל לומר שמדבריהם צריך שימור יתבאר בסמוך בדברי רבינו שאסורה לשמש בי"ב אבל מ"ש ואפילו לאחר כמה לא ידעתי זה מנין לו ליום י"א אבל בי' ודאי הוא כדבריו אם ראתה י' וי"א ובסמוך אבאר בזה:

יח טבלה ביום י"ב וכו'. שם טבלה יום של אחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב ופטורים מן הקרבן וב"ה אומרים ה"ז גרגרן ובגמרא בפרק בא סימן אמר רב ששת זאת אומרת גרגרן דתנן אסור ואע"ג דרב אשי אמר התם דלא ילפינן מההיא ברייתא מידי ואמר נהי די"א לא בעי שימור עשירי בעי שימור מ"מ דעת רבינו דלא פליג רב אשי אדרב ששת אלא לומר דמההיא לא שמעינן ליה וכ"נ דעת רש"י ז"ל שכתב בפרק תינוקת ומדרבנן מיהא אפילו רואה יום י"א אסורה ביום של אחריו כדקתני מתני' הרי זה גרגרן ואמרינן בפרק בא סימן גרגרן דתנן אסור עכ"ל:

יט ראתה דם בסוף שביעי וכו'. משנה (שם דף נ"ג נ"ד) ואמרו בגמרא ה"ק הרואה יום י"א בין השמשות תחלת נדה וסוף זבה ובשביעי לנדתה סוף נדה ותחלת זבה וביאור זה מובן בדברי רבינו:

כ נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה. משנה בפרק תינוקת (דף ס"ח) וחכמים אומרים אפילו בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה ובין השמשות של שביעי לא הפרישה ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה הרי זו בחזקת טהרה פירוש ימים שבינתיים וכגון שטבלה בליל שמיני לנדתה או אפילו לא טבלה הרי היא בחזקת טהרה לענין שאינה מוחזקת לזבה כיון שבדקה ומצאה טהורה בתחלה בבדיקה ראשונה. ויש חלוף נסחאות בזה בספרי רבינו וממ"ש תתבאר הנוסחא האמיתית:

בדקה

בדקה עצמה ומצאה טומאה וכו'. בגמרא איתמר נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה רב אמר זבה ודאי ולוי אמר זבה ספק רב אמר זבה ודאי כיון דמעיקרא נמצאת טמאה והשתא נמצאת טמאה ודאי טמאה ולוי אמר ספק זבה אימא פסקה בינו ביני וכן תני לוי במתניתא אחר הימים בין בדקה ומצאה טהורה בין בדקה ומצאה טמאה הרי זו ספק זבה ע"כ. ורבינו פסק כרב ומתבאר במ"ש דלא פליג רב אלא בבדקה ומצאה טמאה אבל בבדקה ומצאה טהורה הוא מודה ללוי שאינה זבה ודאי אלא ספק:

ויום ראשון של נדה וכו'. זהו שתם המשנה שהזכרתי למעלה אפילו בשנים לנדתה בשנים אין בראשון לא וז"ש בגמרא ובראשון מי איכא למאן דאמר אין והתניא אמר רבי שאלתי את רבי יוסי ורבי שמעון כשהיו מהלכין בדרך נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה אחר ימים בדקה ומצאה טמאה מהו אמרו לו הרי זו בחזקת טהרה שני ה' ד' ג' ב' מאי אמרו לו לא שנא בראשון לא שאלתי וטעיתי שלא שאלתי שאם שאלתי היו מטהרין אטו כולהו לאו בחזקת טומאה הוה קיימי וכיון דפסק פסק ראשון נמי כיון דפסק פסק ומעיקרא שלא שאל מאי סבר הואיל והוחזק מעיין פתוח עד כאן בגמרא. ודעת רבינו דכיון דסתם מתניתין הוא דוקא בשנים וגמרא מתמה בראשון מי איכא למ"ד קי"ל דבראשון לא ויש אומרים דאפילו בראשון נמי דרבי דסתם מתני' בשנים איהו גופיה אמר *שאם שאלתי בראשון היו מטהרין. ואע"פ שאין לנו עכשיו נדה וזבה הארכתי בזה משום דנפקא מינה לדידן וזהו דין הבדיקה והספירה ובלשון הרמב"ן ז"ל כך היא בודקת עצמה יפה יפה ואם פסק הדם יפה מתחלת לספור מיום המחרת אפילו ראתה בשחרית ואח"כ בדקה עצמה והרי פסק אינה צריכה בדיקה אחרת כל היום ואין חוששין שמא חזרה וראתה בלילה או בין השמשות אלא למחר מתחלת לספור שבעה ימים נקיים ראתה בזמן הזה יום ראשון בשחרית ופסקה בו ביום אינה מונה מיום המחרת עד שתחזור לבדוק ויהיו ידיה בין עיניה כל ביה"ש שחזקת היום הראשון כולו טמא שהוחזקה מעיין פתוח ודמיה חוזרין לה אע"פ שפסקה בשחרית ויש מיקל בדבר מכיון שבדקה ופסק הדם ולאחר זמן מצאה טהור הרי זו בחזקת טהורה לא בדקה עצמה ביום ההפסקה ובדקה לאחר ב' וג' ימים ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טמאה לעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה מונה מיום שלמחר ואילך עד כאן:

כא זבה שבדקה עצמה וכו'. במשנה שם (דף ס"ח:) הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור וביום הז' ומצאו טהור ושאר ימים שבינתיים לא בדקו ר"א אומר הרי הן בחזקת טהרה ובגמרא רבי יוסי ור"ש אומרים הלכה כר"א ובפ"ק (דף ז':) אמר שמואל הלכה כר"א בארבעה וזו אחת מהן ובפרק תינוקת אמר רב

*[לא אמרו בפירוש אלא בדבריו משמע כן וכן פי' רש"י]

הגהות מיימוניות

להסיר הש"ז ואם רוצה לצאת מכל ספיקות תרחוץ גם בחמין עם חקינות וכן מוכח פ"ח דמקואות דתנן האשה ששמשה וירדה וטבלה ולא כבדה הבית כאילו לא טבלה משמע דקודם טבילה מועיל כיבוד וע"ש בתוספות וספר התרומה אבל על הילוך אין לסמוך להקל דהא דאמרינן פרק יוצא דופן אי דאזלא בכרעה בהדי דאזלא שתתת פי' שיכול להיות שנפל הכל ולא תפלוט עוד אבל ודאות אין כאן ע"כ ספר התרומה והמצות משר"י אבל הרמב"ן כתב בהל' נדה אשר חבר וז"ל בד"א שלא הלכה ברגליה אבל הלכה ברגליה אחר תשמיש יראה לי שאין חוששין לה שכל מה שיש לה לפלוט פלטה בהלוכה: [ג] כרב לגבי לוי דאמר זבה ספק ע"כ: [ד] דפסיק תלמודא הלכה כר' אליעזר לגבי ר' יהושע ור' עקיבא ע"ש בפ"ק (דף ז':) ושמא לא אמר ר' אליעזר אלא בדיעבד אבל לכתחילה צריכה לבדוק בכל יום מימי ספירה והלכה למעשה שביום שפוסקת בו מלראות בודקת עצמה יפה בצמר גפן נקי ורך ולבן או בבלאי בגד פשתן נקיים ולבנים ורכין ומכניסה באותו מקום בעומק כל בין השינים דהיינו מקום דישה כדלעיל פ"ה ומקנחה עצמה בפנים יפה בחורין ובסדקין כן פר"י מהא דפ"ק דנדה דמתוך שמהומה

מגדל עוז

ראתה דם בעשירי עד שהן ימי זיבתה. סוף נדה (דף ע"ב):

ראתה דם באחד עשר מימי זיבתה וטבלה לערב שהיא ליל שנים עשר ושמשה מטתה אע"פ שהיא טמאה ובועלה טמא ועושין משכב ומושב אינן חייבין כרת מפני שאין יום אחד עשר מצטרף לשנים עשר לעשותה זבה הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן. פרק תינוקת (דף ע"ב) עכ"ל הספרים המצויים וכך היה בספר החבור שראה הראב"ד ז"ל ועל כן רפ"י הראב"ד וקראוהו גרגרן וכו' יום אחד עשר שראתה בו עכ"ל: ואני אומר בדקתי בספר המוגה לפני ר"מ ז"ל ובחתימתו והיה מתוקן שאין יום י"ב מצטרף לי"א וכו' ולדעתי לא נתקן כי אם ע"פ ר"מ ז"ל כי מלשון ההלכה סוף נדה כך נראה דגרסינן בברייתא דאמרו להו ב"ה לב"ש לא אם אמרתם בתוך י"א יום שכן יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה תאמרו ביום י"א שאין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה ע"כ ואע"פ. שבפי' המשנה פירש כמו שהיה כתוב בתחלה אין לבון הביאור ראיה אצלי ללשון עיקר ההלכה שכבר כתבתי כמה פעמים שבכל יכלתו שונה לשון התלמוד ולכך קראו משנה תורה ואף כי לענין הדין הכל אחד ומ"ש הראב"ד ז"ל תמה אני אם יצא מפיו שהרי משנה שלימה היא פרק תינוקת ולא נאמר גרגרן על רישא אלא על טבלה ביום שלאחריו כדסיפא וכך היא שנויה שם כרואה דם יום י"א וטבלה לערב ושמשה ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן וב"ה פוטרין מן הקרבן טבלה ביום שלאחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב ופטורים מן הקרבן וב"ה אומרים הרי זה גרגרן ע"כ יה"נ איתא בגמרא: טבלה ביום י"ב עד מצטרף ליום שלפניו. פרק תינוקת: ראתה דם בסוף שביעי עד בימי זיבתה. סוף פרק בא סימן (דף נ"ג נ"ד): נדה שבדקה עצמה עד ועלו לו ימי ספירה. פרק תינוקת (דף ס"ח ס"ט):

טהור הרי זו בחזקת [ה] טהרה וכאילו בדקה כל שבעה ומצאה טהור: **כב** וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור וביום הח׳ ומצאה טהור הרי זו בחזקת [ו] טהרה. בדקה ביום ג׳ לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה ובשביעי בדקה ומצאה טהור ה״ז בחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו הבדיקות שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה: **כג** כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק וטובלת בליל שמיני ואחר כך תהיה מותרת לבעלה. ומביאה קרבן זבה ואינו נאכל כמו שיתבאר במקומו:

פרק שביעי

א מעוברת [א]שהתחילה להצטער ואחזוה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי. והיאך דינו אם בא בימי נדתה הרי הוא דם נדה והרי זו טמאה נדה. ואם בא בימי זיבתה ה״ז טהורה שנאמר בזבה דם יהיה זובה בבשרה. מפי השמועה למדו זובה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. ובלבד שתלד ולד חי. אבל אם הפילה אין קושי לנפלים. אפילו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער י״ד יום קודם שתלד ה״ז דם קושי וטהור אבל אם התחיל הדם קודם הלידה בט״ו יום או יתר ה״ז דם זיבה והרי היא יולדת בזוב: **ב** בד״א בשלא פסקו הצירים והחבלים והצער אלא מתקשה והולכת עד שילדה. אבל אם ראתה דם ג׳ ימים או יתר בימי זיבתה בצער וחבלים ופסק לה הצער ורווח לה מן החבלים אחר השלשה ימים. ועמדה בנחת כ״ד שעות או יתר אע״פ שלא פסק הדם ואע״פ שחזר הצער והחבלים אחר כ״ד שעות הרי זו זבה. שאילו היה הדם מחמת הולד לא פסק הצער ולא החבלים ואם ילדה אחרי כן הרי זו יולדת בזוב: **ג** ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקושי וילדה. או שנים בלא צער ויום אחד בקושי וילדה או יום בקושי ויום בלא צער ויום בקושי וילדה אינה יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקושי ושנים בלא צער וילדה. או ב׳ בקושי ואחד בלא צער וילדה. או יום בלא צער ויום בקושי ויום בלא צער וילדה הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל קושי סמוך ללידה אין זו יולדת בזוב. שופי סמוך ללידה הרי זו יולדת בזוב: **ד** חל שלישי לראייתה להיות ביום הלידה אפילו כל היום כולו בשופי אין זו יולדת בזוב. שהרי יום הלידה סמוך לקושי. [ב]ראתה שני ימים ובשלישי הפילה ואין ידוע מה הפילה הרי זו ספק יולדת וספק זבה: **ה** כיצד דין יולדת בזוב צריכה לישב שבעה ימים נקיים וטובלת לערב. ואח״כ תהיה מותרת לבעלה ואח״כ יהיה לה דם טוהר ומביאה קרבן זבה וקרבן יולדת. לפיכך אם ילדה זכר אפילו פסק הדם ביום הלידה סופרת שבעת ימים נקיים וטובלת. ואם ילדה נקבה וספרה שבעה נקיים ושלמו עם י״ד של לידה או לאחריהן ה״ז טובלת ומותרת לבעלה. ואם שלמו ימי הספירה בתוך י״ד ה״ז אסורה לבעלה עד ליל ט״ו: **ו** כיצד הרי שראתה דם ג׳ וספרה שבעת ימים נקיים הרי י׳. ועדיין היא אסורה לבעלה עד ליל ט״ו. שכל י״ד היא כנדה. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב לספירת שבעה אחר שבעה של זכר ואחר י״ד של נקבה. מפני שימי לידתה

א טור סי׳ קצ״ד סמג שם: ב טור י״ד סי׳ קצ״ד סמג לאוין קי״א עשין רמ״ג:

כסף משנה

פ״ו ד חל שלישי לראייתה להיות ביום הלידה וכו׳ ה״ז ספק זבה. פירוש ספק זבה ושומרת יום כנגד ב׳ ימים שראתה אם לא הפילה ולד דלא חשיב לידה ואם הפילה דחשיב לידה הוי טמאה לידה ותשמור יום אחד נקי בתוך השבעה:

ה כיצד דין יולדת וכו׳ ואם שלמו ימי הספירה בתוך י״ד ה״ז אסורה לבעלה עד ליל ט״ו. משמע לי דאם טבלה תוך י״ד לנקבה לא

ד חל שלישי לראייתה וכו׳. הדין שכתב רבינו פשוט הוא שאפילו ילדה בלא קושי וצער אין לך אונס גדול מלידה וא״א בלא קושי וכן מתבאר בסוגיא שם וכן כתבו ז״ל. אבל נראה שהוא כתב כן בביאור מה שאמרו חנינא בן אחי רבי יהושע אומר כל שחל קישוייה להיות בשלישי שלה אפילו כל היום כולו בשופי אין זו יולדת בזוב ואם זאת היתה כוונתו הלשון והסוגיא שאמרו שם גבי הסיא דרב חסדא שהזכרתי למעלה קשין לפירושו ואין להאריך בזה אחר שהדין אמת: ראתה שני ימים ובשלישי הפילה וכו׳. בפרק המפלת (דף כ״א) ברייתא קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל רבי יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל שא״א לפתיחת הקבר בלא דם ורבינו פוסק כת״ק כפי שיטתו שכתב פ״ה שאפשר לפה״ק בלא דם:

ה כיצד דין יולדת בזוב וכו׳. מפורש בפרק בנות כותיים (דף ל״ה:) בגמרא שהיולדת בזוב צריכה לישב ז׳ נקיים: לפיכך אם ילדה וכו׳. שם (דף ל״ז) תניא ר׳ מריגוס אומר אין *[כן מסיק בגמרא]

מגיד משנה

רב דלר״א זב וזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום ח׳ ומלאו טהור ושאר ימים לא בדקו שהן בחזקת טהרה תחלתן אע״פ שאין סופן פי׳ שאין סופן פי׳ שאין שמיני סוף המניין וכן אמר רב בסופן אע״פ שאין תחלתן וכן פסקו המפרשים ז״ל וזה דעת רבינו ולכתחלה כתבו הרמב״ן והרשב״א ז״ל כל ז׳ הימים צריכה בדיקה בכל יום עוד כתבו ישבה לה כל ז׳ ולא בדקה וביום ח׳ בדקה אע״פ שכבר הפסיקה בטהרה קודם שתספור אין לה אלא יום אחד ומשלמת עליו ו׳ וטובלת ע״כ. והטעם בזה משום דליכא בדיקה לא בתחלתן ולא בסופן לפיכך אין עולים לה וז״ב. וכתב הרשב״א ז״ל בדקה באמצע ולא בדקה לא בתחלתן ולא בסופן טהורה שהרי היתה לה בדיקה בימי הספירה ולא תהיה בדיקת אמצע גרועה מבדיקת תחלה ובדיקת הסוף ויש מורים בזו להחמיר עכ״ל. ובדיקות אלו הסכימו הם ז״ל שצריכות לבדוק בין בדיקת הפסק טהרה בין בדיקות ימי הספירה בכל חורין וסדקים יפה יפה ואם לא בדקה בחורין וסדקין אינן אלא קינוח וצריכות לבדוק כמ״ש רבינו בפרק ד׳ בבגד פשתן לבן שחוק אבל לא חדש מתוך שהוא קשה מעט (עותה) ובודקת ג״כ בצמר לבן נקי ורך או בצמר גפן נקי ע״כ דבריהם לקוחים מסוגיית הגמרא:

כג כל אשה שהיא ספק נדה וכו׳. זה מבואר בהרבה מקומות:

פ״ז א מעוברת שהתחילה להצטער ואחזוה וכו׳. בפרק בנות כותיים (דף ל״ו:) משנה ובגמרא המקשה בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה וכו׳ דת״ר דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד. ומ״ש רבינו אבל אם הפילה וכו׳ הוא ממ״ש בפרק בנות כותיים (דף ל״ח:) דרבא דהוא בתרא סבר אין קושי לנפלים: אפילו היה הדם וכו׳ שם (דף ל״ו:) במשנה כמה הוא קישויה ר׳ מאיר אומר וכו׳ ורבי יוסי ור״ש אומרים אין קישוי יותר משתי שבתות ופסק רבינו כן דתרי נינהו ואע״פ שאין ימי זיבה אלא י״א יום וכבר נתבאר שהמקשה בימי נדה נדה זהו כשהתחיל בימי נדות אבל התחיל בימי זיבה הולד מטהר כל י״ד יום שהן ימים הראויין לספירת זבה או לספירת סתירת זבה וכרב דאמר הכין ורב אדא בר אהבה דמפרש לה הכין וזהו דעת רבינו: אבל אם התחיל הדם וכו׳. מ״ש רבינו שאם תתחיל ט״ו יום או יותר שהיא יולדת בזוב אינו ר״ל שביום אחד קודם הי״ד תהא צריכה שבעה נקיים כדין יולדת בזוב שיזכור למטה ואע״פ שכולם הם בקושי דהא ודאי מחמת יום אחד או שנים אינה רק זבה קטנה וכן מבואר בגמרא (דף ל״ח:) יש מקשה כ״ה יום ואין זיבה עולה בהן כיצד ב׳ בלא עת נדתה ושבעה נדה ושנים שלאחר נדה וי״ד שהולד מטהר וא״א שתקשה כ״ו יום *במקום שיש ולד ולא תהיה יולדת בזוב אלא ביאור דבריו הם שקודם י״ד אין הולד מטהר אע״פ שמקשה ורואה ואם הוא יום אחד או שנים קודם לכן בימי זיבה היא זבה קטנה ואם שלשה היא זבה גדולה ויולדת בזוב:

ב בד״א בשלא פסקו וכו׳. שם (דף ל״ו:) קשתה ג׳ ימים בתוך י״א יום ושפתה מעת לעת וילדה הרי זו יולדת בזוב דברי ר׳ אליעזר ר׳ יהושע אומר לילה ויום כליל שבת ויומו ששפתה מן הצער ולא מן הדם ונפסקה הלכה פ״ק (דף ז׳:) כר״א ובגמרא (דף ל״ו:) אמרו ששפתה מזה ומזה ר״ל מן הצער ומן הדם רב חסדא אמר טמאה ור׳ חנינא אמר טהורה ודעת רבינו לפסוק כרב חסדא:

ג ראתה יום אחד בלא צער וכו׳. ברייתא שם (דף ל״ו:) קרוב ללשון רבינו:

הרמב״ן כתב שאין לה אלא יום אחד ומשלמת עליו וטובלת וכן רבינו שמחה אע״פ שפסק בכל אלה כרב והביא ראיות לדבריו כתב בסוף וז״ל מיהו ראיה ברורה אין בידינו וצריך להחמיר וכן ספר התרומה בבהג״ה שנייה ע״כ:

מגדל עוז

כל אשה שהיא ספק עד סוף הפרק. סוף פרק בא סימן (דף נ״ד):

פ״ז מעוברת שהתחילה עד מתקשה והולכת עד שילדה. פרק בנות כותים (דף ל״ו): אבל אם ראתה דם ג׳ ימים עד הרי זו יולדת בזוב. פרק קמא דנדה וביבמות פרק הערל (דף פ״ג) ופרק המפלת (דף ל׳): ראתה יום אחד בלא צער כו׳ עד סמוך לקושי. פרק בנות כותים (דף ל״ו): ראתה שני ימים עד וספק זבה. פרק המפלת (דף כ״ח): כיצד דין יולדת בזוב עד ט״ו. פרק בנות כותים (דף ל״ס): כיצד הרי שראתה דם עד כדין דם הנדה עד שתטבול. פרק בנות כותים (דף ל״ס):

הגהות מיימוניות

שמהומת לביתה אין מכניסתו לחורין ולסדקין מכלל דבעיא להכניסו לחורין ולסדקין וכשתוציאו אם תוציאו נקי מכל מראה אדמומית או שחור תלבש חלוק נקי טכתמים ומדמים ותתחיל לספור ז׳ נקיים מיום המחרת וכל ז׳ הימים בודקת כן פעמים ביום שחרית כשעומדת ממיטתה וערבית סמוך לשקיעת החמה ובמוצאי ז׳ שהוא יום ח׳ מיום שפסקה בו תטבול משיהיה לילה כדלעיל פ״ד ע״כ: [ה] כרב דאמר היא היא כלומר גם בזו ר״א מטהר ודלא כרבי חנינא דאמר תחלתו וסופו בעינן והא ליכא אבל בספר התרומה כתב דהואיל ולא נתברר הלכה כמי שראוי להחמיר כדר׳ חנינא שלא יהא יותר מה׳ ימים בין בדיקה לבדיקה ואע״פ שלכאורה משמע הלכה כרב איכא למדחי ע״ש וכן כתב רבינו שמחה ע״כ: [ו] כרב דאמר סופן אע״פ שאין תחילתן אבל

לידתה וימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת ז' כמו שיתבאר: ז [א]*יולדת בזוב שלא פסק דמה אין לה דם טוהר. אלא כל דם שתראה כדם זיבה הוא. אבל אם ספרה שבעת ימים נקיים ושלמו י"ד של נקבה וטבלה ואח"כ ראתה דם בתוך מ' של זכר ושמונים של נקבה ה"ז דם טוהר: ח ספרה שבעה ימים נקיים ולא טבלה ואח"כ ראתה דם ה"ז טובלת ומותרת [א] לבעלה מיד שכל ימי טוהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה אבל עצמו של דם טמא ומטמא כדין דם הנדה עד שתטבול: ט היולדת נקבה ואחר י"ד שלה נתעברה והתחיל דם הקושי לבא לה בתוך שמנים הרי הוא דם טוהר. אע"פ שאין קושי לנפלים שכל דמים שתראה בתוך ימי טוהר טהור הוא עד שתפיל הולד. וכשתפיל תהיה טמאה לידה. אם הפילה זכר טומאת זכר ואם הפילה נקבה טומאת נקבה. ומונה ימי טומאה וימי מלאת מולד שני. אפילו היו תאומים והפילה היום אחד והפילה האחר אפילו אחר כמה ימים מונה לשני ימי טומאה וימי מלאת: י [ב]*זבה שפסק זובה והתחילה למנות שבעת ימים נקיים ובא לה דם קושי בתוך ימים נקיים אינו סותר וימי הקושי עולים למנין ז'. וכן אם ילדה בשבעה ימים נקיים אין הלידה סותרת. וימי הלידה עולין לה למנין שבעה אע"פ שהיא טמאה בהן שנאמר ואם טהרה מזובה כיון שטהרה מזובה אע"פ שהיא טמאה טומאה אחרת כגון טומאת לידה או טומאת נדה או טומאת צרעת הרי זו סופרת בהן. ואין טומאות אלו וכיוצא בהן סותרין הספירה: יא [ג]ימי לידתה וימי [ג] נדתה אם לא ראתה בהן דם הרי אלו עולין לה לספירת שבעת ימים נקיים ואם ראתה בהן דם אין עולין לה ימי הראייה ולא סותרין כל הימים. אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסוק הדם. שאין סותר הכל אלא ראיית של זוב אבל אלו סותרין יומן בלבד: יב מאחר שתבין כל העיקרים שביארנו. יתבאר לך מה שאמרו חכמים שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחר יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זבה. כיצד שנים לפני נדתה ושבעה ימי נדתה ושנים לאחר ימי נדתה. וארבעה עשר קושי. ושמונים של נקבה. ושבעה ימי נדה. ושנים אחר ימי נדה. הא למדת שכל דם שתראה האשה אחר יום מלאת הוא תחלת נדתה ואין משגיחין על וסתות שמקודם. לפיכך הרואה דם בסוף יום מלאת בין השמשות הרי זו ספק נדה שמא בלילה ראתה הדם שהוא תחלת ימי נדתה: יג [ד]כבר ביארנו שהנדה שראתה דם כל שבעה מותרת לשמש בליל ח' אחר שתטבול. וזבה קטנה משמרת יום אחד טהור וטובלת ומותרת לשמש לערב. וזבה גדולה סופרת שבעת ימים נקיים וטובלת ומותרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן נדה לנדה אלא אחד עשר יום בלבד

השגת הראב"ד

*זבה שפסק וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שדם הקושי אינו סותר ואינו עולה עכ"ל:

מגיד משנה

אין לידה סותרת בזיבה איבעיא להו מהו שתעלה אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה רבא אמר אינה סותרת ועולה וקי"ל כרבא. וימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה וכן פסקו הגאונים ז"ל ונפקא מינה לדידן שכולן הן נדונות כיולדות בזוב כמו שיתבאר פי"א:

ז יולדת בזוב וכו'. משנה שם (דף ל"ד) דם היולדת שלא טבלה ב"ש אומרים כרוקה וכמימי רגליה וב"ה אומרים מטמא לח ויבש ומודים ביולדת בזוב שהיא מטמאה לח ויבש ואמרו בגמרא (דף ל"ה:) דבלא ספרה הוא דמודו ב"ש אבל ספרה ולא טבלה וראתה פליגי ב"ש וקי"ל כב"ה ובספרה וטבלה פשוט הוא שהדם הבא לאחר מכן בתוך מלאת אינו כלום והרי הוא כדם טוהר אחר כנזכר שם. ועתה אבאר דעת רבינו. מ"ש לא ספרה שאין לה דם טוהר מבואר בגמרא דקי"ל דמעיין אחד הוא וביומי תלא רחמנא ואפילו ב"ש דמקילים סברי יולדת גרידא דשלימו לה יומי אבל יולדת בזוב דבעי' ספורים וליכא. ומ"ש שאם ספרה וטבלה מבואר שם בברייתא ביולדת שאם טבלה וראתה טהורה וכמ"ש: ח ומ"ש ספרה ז' ימים נקיים וכו' הוא דברי הכל. ומ"ש אבל עצמו של דם וכו'. הוא מחלוקת ב"ש וב"ה וידוע שהלכה כבית הלל:

ט היולדת נקבה ולאחר וכו'. משנה שם (דף ל"ה:) המקשה בתוך שמונים של נקבה כל דמים שהיא רואה טהורים עד שיצא הולד. ומ"ש אפילו היו תאומים וכו'. פשוט הוא ומתבאר מסוגיא שבפרק המפלת (דף כ"ה:) גבי סנדל:

י זבה שפסק זובה וכו'. שם (דף ל"ז) בעי רבא קושי מהו שתסתור בזיבה ואסיקו דדבר הגורם סותר דבר שאינו גורם אינו סותר עוד שם אמר אביי נקיטינן אין קושי סותר בזיבה ודעת רבינו שאינו סותר ועולה והטעם לפי שדם זה טהור גמור הוא דבימי זובה טהרה רחמנא לגמרי דזבה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ומותרת היא לבעלה בעודו שותת ולא דמי לדם טוהר דהתם ביומי וטבילה תלא רחמנא ויולדת בזוב שלא ספרה אין לה דם טוהר אם ראתה בתוך ימי טהרה בעודה סופרת סותרת היא מינה משא"כ בדם הקושי וג"כ פשוט הוא שאינו דומה לימי לידה שרואה בהן שאינן עולין ולא סותרים משום דהתם דם טמא קא חזיא ואפילו בלא ראיה היא טמאה אלא שכל שאינה רואה עולין זו היא שיטת רבינו ויש מפרשים דדם הקושי אינו סותר ולא עולה וזה דעת ההשגות וכ"כ שם א"א זה שיבוש שדם הקושי אינו סותר ואינו עולה ע"כ. ואין לדבריו ראיה:

ילדה בשבעה וכו'. זהו ברייתא דר' מרינוס הנזכרת למעלה. ומ"ש וימי הלידה עולין הוא כרבא כמו שכתבתי למעלה: יא ימי לידתה וימי וכו'. מ"ש רבינו בימי לידתה ברור הוא שהדין כן דבשאינה רואה כבר נתבאר שהן עולין וכרבא דאמר הכין וברואה בהן אינה סותרת כל המנין כאותה שאמרו בפולטת ש"ז דמאי דכתיב ואחר תספר אחר אחר לכולן הוא שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם וכן משמע בסוגיא גבי פלוגתא דאביי ורבא וכן כתבו מן המפרשים ז"ל. אבל מ"ש בימי נדתה הוציאו ממה שאמרו ס"פ בא סימן (דף כ"ד) אמר רב אדא בר יצחק זאת אומרת ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ומשמע התם שהן שוין לימי לידתה וסובר רבינו דלספירת זבה גדולה קאמר ויצאו לו מזה ב' דברים מתמיהים האחד שהיא נכנסת בימי נדות אע"פ שלא ספרה ז' לימי זיבה שראתה כיון שלעולם אחר כל י"א יום חוזרת לפתח נדתה והשני שכיון שחוזרה לפתח נדתה א"צ שיהיו שבעה רצופין לפי שאין ראיית הנדה סותרת כל המנין דומיא דלידה וכ"ז מתבאר ממה שכתב כאן וכבר כתבתי פרק חמישי שאין הדבר כן ושאין האשה חוזרת לימי נדות עד שיעברו שבעה נקיים לספירת זיבה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל ומה שאמרו ימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ר"ל לספירת זבה קטנה כגון שראתה עשירי וי"א ועל זה נאמר שם בגמרא אבל לזבה גדולה דבר שא"א הוא שאינה חוזרת לפתח נדות עד שיעברו עליה ז' נקיים רצופים וכן מוכיח בפרק בנות כותים (דף ל"ז:) בההיא דאמרינן דנין אפשר משא"א כך הוכיח הרמב"ן ז"ל ועיקר:

יב מאחר שתבין וכו'. שם (דף ל"ח) תניא היה ר"מ אומר יש מקשה מאה וחמשים יום ואין זבה עולה בהם כיצד שנים בלא עת ושבעה נדה ושנים שלאחר נדה וכו' שהולד מטהר ופ' של נקבה וז' נדה וב' שלאחר הנדה ואנן דקי"ל כר' יוסי ור"ש שאין הולד מטהר אלא ב' שבתות כנזכר בראש פ' זה לא יהא אלא קי"ד וזהו המנין שהזכיר רבינו: הא למדת וכו'. אלו הן דברי רבינו שהוא מודה ביולדת שמפסקת המנין שהוא סובר שהאשה מונה שבעה וי"א בין תראה בין לא תראה והודה ביולדת שחוזרת לפתח נדות ולמד הדבר מכאן אבל לפי שיטת הרמב"ן ז"ל א"צ לזה שלעולם כל שהפסיקה ימים הרבה היא חוזרת לפתח נדות שאין זיבה אלא בי"א שסמוכין לז' שראתה בהן נדות וכמ"ש בשמו פרק ששי: לפיכך הרואה דם וכו'. משנה פרק בא סימן (דף כ"ג:) :

יג כבר ביארנו וכו'. פ"ו נתבארו דברים אלו:

ומאחר

א גם זה שם : ב סמ"ג שם : ג טור י"ד סי' קצ"ד סמג לאוין קיא עשין רמג : ד טור י"ד סי' קפג סמ"ג שם :

מגדל עוז

היולדת נקבה עד וימי מלאת. פרק ד' מחוסרי כפרה במסכת כריתות: זבה שפסק זובה והתחילה למנות עד למנין שבעה: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שדם הקושי אינו סותר ואינו עולה עכ"ל: ואני אומר אם היה חולק על ימי הקושי להדיא הייתי אומר זו מחלוקת ישנה היא פרק בנות כותים (דף ל"ז) גמרא מתני' דהמקשה נדה ובסוף פרק בא סימן בין רש"י ובעלי שיטתו ז"ל ובין ר"ם ובעלי שיטתו ז"ל אבל עתה שפירש ואמר דם הקושי אינו סותר ואינו עולה צריך אני לומר כי הקורא לפניו גמגם בלבונו ולא השמיע לאזנו כי ר"מ ז"ל לא כתב שדמי הקושי עולין לה אלא ימי הקושי ודמים בימים נתחלפו לו ויפה דקדק ר"מ ז"ל דגרס פרק בנות כותים בההיא שמעתא תניא רבי מרינוס אומר אין לידה סותרת בזיבה איבעיא להו מהו שתעלה אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה רבא אמר אינה סותרת ועולה והקשו רבותינו בעלי התוס' ז"ל על דרבי מרינוס תיפוק לי משום דם דפתיחת הקבר ותירצו דמיירי בלידה יבישתא אי נמי בקושי א"כ אינו גורם הוא ואסיקנא התם דדבר הגורם סותר ודבר שאינו גורם אינו סותר ופירשו דבר הגורם שבעת ימי נקיים וקי"ל אביי ורבא הלכתא כוותיה דרבא · והראב"ד ז"ל מודה בדם שאינו סותר ואינו עולה מכלל דהימים עולין דאם תימצי לומר ימים אינן עולין כ"ש דמים ועוד דהא בסוף שמעתין דהתם אסיקנא על כרחין סקיבן הכתוב ועוד דבסוף בא סימן אסיקנא בימי לידה שאינה רואה בהן ש"מ עולין ש"מ ודאי לא גריעי ימי קושי מימי לידה בכוליה תלמודא וא"ת מאי שנא ימי קושי מדם קושי י"ל שנא ושנא דדם ראוי לטמא בכל מקום ובכל זמן ואפילו בלידה אי לאו דרחמנא טהריה אבל הימים חלוקין הם מהם לנדה ומהם לזיבה ומהם לספירה וכן אתה רואה חילוק זה בין דמי לידה לימי זיבה וכל זה כדעת רבותינו בעלי התוס' ז' וקבלו מהר"י ז"ל שקיבל מרבותיו וכן ר"מ ז"ל קיבל מרבותיו וכתב שהכל מבואר לפנינו וכו הראה כי כיושר ובאמונה כימש ולא נשתבש : וכן אם ילדה עד שהוא מתחלת ימי נדה. פרק בנות כותים (דף ל"ז) : כבר ביארנו שהנדה שראתה כו' עד סוף הפרק. סוף פרק בא סימן (דף כ"ד) מבואר הכל :

הגהות מיימוניות

[א] וכן פסק ר"ת ומביא ראיה מפרק בנות כותים גבי יולדת נקבה בזוב שספרה שבוע ראשונה ובשנייה ראתה שאינה סותרת אלא את הראשונה לרבא האומר ימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה ואע"פ שהוא דם טמא כ"ש דם טהור שאין סותרת תוס' וכן פסק ס"ה אבל רא"ם פסק דסתרה ומחק פסק של רבו ר"ת מספר הישר שלו כמפורש באבי"ה בסימן קע"ט וכן ר"י אלפס בתשובה סימן ה' וכן בעל הרוקח אבל בתוך ז' ליכא מאן דפליג דאפי' דם טוהר סותר ע"כ: [ג] כרבא לגבי אביי דאמר ימי לידה שאינה רואה בהן אין עולין לספירת זיבתה וכן פסק בשאלתות דרב אחא וכן ה"ג דרב יהודאי וכן רבינו סעדיה בחבור טומאה וטהרה שיסד וכן ר"ח וכן האלפסי וכן בערוך וכן רש"י פסק כן פרק בא סימן ופלוגתא איכא אליבא דרבי מרינוס כדמשמע לשון הספר ע"ש פרק בנות כותים וכן פסקו כל הגאונים וספרי הפוסקים האחרונים דימי לידתה שאין רואה בהם עולים לה לספירת זיבתה ודלא כר"ת שפסק כאביי דאין עולין ופי' דל' של יע"ל קנ"ם היא ל' של לידתה

וחם

בלבד. ובאותן האחד עשר תהיה זבה קטנה או גדולה: **יד** ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העיקרים יתבאר לך זה שאמרו חכמים. האשה שהוחזקה כל ימיה יום תראה דם ויום לא תראה בתחלה משמשת בליל ח' וביום ח' שהוא יום אחד אחר ימי נדתה. ומשמשת בכל י"ח יום ארבעה לילות בלבד. ואינה יכולה לשמש בימים הטהורים שהיום הטהור הוא שומר ליום הטמא. לפיכך אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת הלילה אינה משמשת אלא בח' בלבד שהוא יום אחד אחר ימי נדתה: **טו** היתה רואה ב' ימים טמאין וב' ימים טהורים משמשת בח' ובי"ב ובט"ז ובכ': **טז** היתה רואה ג' ימים טמאין וג' טהורין משמשת שני ימים מהג' הטהורין שאחר ימי נדתה. שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכין לנדתה. ושוב אינה משמשת לעולם שהרי הוחזקה זבה גדולה ואין לה שבעת ימים נקיים: **יז** היתה רואה ד' ימים טמאים וד' ימים טהורין משמשת יום אחד שאחר נדתה ושוב אינה משמשת לעולם: **יח** היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורים. משמשת הג' הסמוכים לנדתה ושוב אינה משמשת לעולם: **יט** היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה תחלה ושוב אינה משמשת לעולם: **כ** היתה רואה שבעה טמאין ושבעה טהורין. משמשת השבוע הראשון הטהור הסמוך לנדתה ויבוא אחריו שבוע טמא תקבע בו זבה והשבוע הטהור שיבוא אחריו לספירה ואסורה לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה בד' שבועות אלא שבוע אחד. וכל ימיה משמשת שמנה עשר יום בכל שמנה עשר שבועות. כיצד שבוע חמישי הרי היא זבה. שבוע ששי שהיא בו טהורה לספירה. שבוע שביעי זבה. שבוע שמיני לספירה. שבוע תשיעי שהיא רואה בו. חמשה ימים ממנו מימי נדה. ושנים מתחלת ימי זיבה. משמרת יום אחד מן השבוע הי' הטהור ומשמשת ששה. שבוע אחד עשר שהיא רואה בו שנים מסוף ימי זובה. וחמשה מתחלת ימי נדה. ומשמשת ה' ימים משבוע שנים עשר הטהור. שבוע י"ג זבה ושבוע י"ד לספירה. וכן שבוע ט"ו זבה. שבוע ט"ז לספירה ושבוע י"ז זבה. ושבוע י"ח לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר שבכל י"ח שבועות משמשת י"ח יום. ואילו לא אירע לה חולי זה והיתה שבוע נדה וי"א יום טהורה היתה משמשת בכל הי"ח שבועות י"א שבועות שהן שבעה ושבעים יום: **כא** ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור משמשת י"ח יום שהם כמו רביע הימים. וזו היא שאמרו חכמים משמשת רביע ימיה: **כב** [א]היתה רואה ח' ימים טמא וח' ימים טהור הרי זו משמשת ט"ו יום מתוך מ"ח ימים. כיצד שמנה טמא שבתחלה שבעה מהן ימי נדתה. ויום אחד זיבות סמוך לנדתה משמרת לו יום אחד מן השמונה הטהורין ומשמשת שבעה. ואח"כ יבואו לה שמונה טמאין. מהן שנים תשלום ימי זיבתה. וששה מימי נדתה. ויבואו ח' טהורין יום אחד מהן תשלום ימי נדתה ומשמשת ז' שניות ואח"כ יבואו לה שמונה טמאים. מהן ד' תשלום ימי זיבתה. וד' מימי נדתה. נמצאת זבה גדולה וצריכה ספירת שבעה. יבאו לה ח' טהורים. סופרת מהן שבעה ומשמשת יום אחד. נמצאת משמשת ט"ו יום בכל מ"ח: **כג** היתה רואה ט' ימים טמאים וט' ימים טהורין משמשת ח' ימים בכל י"ח יום לעולם. כיצד ט' הטמאים. ז' מהן נדתה ושנים זיבות סמוך לנדתה משמרת להן יום אחד מן הט' הטהורין ומשמשת שמנה וכן לעולם: **כד** היתה רואה י' ימים טמא וי' טהור. ומי' ולמעלה אפילו אלף יום טמא ואלף יום טהור יהיה ימי שמושה כמנין זיבתה. כיצד י' הטמאים מהם ז' נדה וג' זיבה. י' הטהורים סופרת מהן שבעה ומשמשת ג'. נמצאו ימי השמוש ג' וימי הזבות ג'. וכן ק' יום טמאין וק' טהורין. וק' הטמאין ז' מהן לנדה וצ"ג זיבות. הק' הטהורין ז' מהן לספירה צ"ג לשמוש. וכן אלף וכן כל מנין ומנין על דרך זו:

פרק שמיני

א **יש** [ב]אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה וסת אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם ואין

א כמג לאוין קיא: ב טור י"ד סי' קפ"ט סמג שם:

כסף משנה

לא עלתה לה טבילה כיון שהיא באותן ימים כנדה וצריכה לחזור ולטבול אחר י"ד:

יד ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העיקרים וכו' האשה שהוחזקה כל ימיה יום תראה ויום לא תראה וכו' ומשמשת בכל י"ח יום ד' לילות. נשאל ה"ר יהושע הנגיד מבני בניו של רבינו למה לא מנה ליל ט' מהכלל והיא טהורה בו והשיב אלו הד' לילות זולת ליל ח' וליל ט' ג"כ להיותה סמוכה לה כי כוונת אמרו בכל י"ח יום ד' לילות הוא חוץ מליל ח' וליל ט' לפי שרבינו העתיק זה המאמר מגמרת נדה בלשונו ופי' בו רבי שלמה כך ארבעה לילות הוא חוץ מליל ח' וליל ט' וכשתקה מאמרו זכרונו לברכה יקשה לפי שהיה ראוי שיאמר ונמצאת משמשת בכל יום י"ח ו' לילות וכמו שדקדקנו להוציא ליל ח' עם היותה בכלל הי"ח יום כך נדחוק ונוציא ליל תשיעי להיותו סמוך לליל שמיני עכ"ל:

היה

מגיד משנה

יד ומאחר שתהיה זוכר וכו'. שם (דף כ"ד) בברייתא ויום אחד טמא ויום אחד טהור משמשת כל ימיה שמיני ולילו עמו וארבעה לילות מתוך י"ח יום פירוש ליל י"א וי"ג וט"ו וי"ז ורש"י ז"ל פי' ולילו עמו ליל אחריו נכנסי ט' שכיון שאינה רואה מבערב הרי היא מותרת לשמש בליל ט' ודאי: לפיכך אם היתה רואה הדם בכל יום טמא וכו'. שם בברייתא:

טו היתה רואה שני ימים וכו'. בברייתא הנזכרת וענין אלו המנינים מבואר: **טז** היתה רואה ג' ימים וכו'. בברייתא הנזכר בביאור כל אלו הדינין:

כ היתה רואה שבעה טמאין וכו'. שם ז' ימים טמאין וז' ימים טהורין משמשת רביע ימיה מתוך כ"ח יום. ונראה שלא היתה בגירסת רבינו אלא משמשת רביע ימיה ואם היה גורס מתוך כ"ח יום היה מפרש רביע הימים מתוך כ"ח יום הראשונים שבכל י"ח שבועות לפי שיטתו והיה דוחק בפי' כמו שהוא נדחק לגירסתו בביאור משמשת ט"ו מתוך מ"ח יום שיתבאר בסמוך ומפני שהוא סובר שלעולם היא סופרת ז' וי"א הוצרך לידחק בביאור זה ואמר שר"ל משמשת רביע הימים שהיתה משמשת אם לא אירע לה חולי זה אלא שהיתה רואה בזמן נדות ופוסקת בימי זיבה וכתב חשבון י"ח שבועות לפי שידוע שאחר י"ח שבועות חוזרת היא לאותו החשבון ממש מי"ח שבועות לי"ח שבועות ז' היקפים מי"ח ימים אע"פ שי"ח יום שהיא משמשת אין רביע שלם מע"ז יום שהיתה משמשת אם לא אירע לה חולי זה לא חשו חכמים לומר רביע ימיה אע"פ שחסר יום א' זהו דעתו ז"ל וזהו באמת ביאור רחוק מאד ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל הדבר מבואר שלעולם אינה חוזרת לפתח נדות עד שישלמו ז' נקיים של זיבה נמצא שמכ"ח לכ"ח היא חוזרת לפתח נדות לפי שהשבוע הרביעי שהוא טהור הוא לספירת השלישי שהיתה בו זבה ונמצא שהיא משמשת לעולם השבוע השני מכל ד' שבועות וזהו פשט הברייתא משמשת רביע ימיה מתוך כ"ח יום שבכל עשרים ושמונה ועשרים ושמונה היא משמשת כן וזה ברור:

כב היתה רואה שמנה ימים וכו'. שם ח' ימים טמאים וח' ימים טהורים משמשת ט"ו יום מתוך מ"ח. ודע שאין חשבון זה עולה לדעת רבינו אלא בכל מ"ח יום ראשונים שבכל קמ"ד יום שהן ח' היקפים מי"ח יום או י"ח היקפים מח' ימים והיא חוזרת לסדרה הראשון מקמ"ד לקמ"ד ובמ"ח הראשון שבכל קמ"ד משמשת ט"ו יום ובשאר הימים הנשארים לתשלום הקמ"ד אינה משמשת אלא י"ב יום והם אחד בשמנה השמניים ואחד בשמנה העשיריים ואחד בשמנה הי"ב ואחד בשמנה הי"ד ואחד בשמנה הט"ז ושבעה *מהשמונה שהוא היקף הי"ח זהו דעתו ז"ל ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל הברייתא כפשטה שבכל מ"ח משמשת ט"ו יום והיא חוזרת ממ"ח למ"ח לפתח נדות גמור לפי שכיון שהיה זבה בשמנה ההמשיים אינה חוזרת לפתח נדות עד שעברו ז' ספיריים ואח"כ כשמתחלת לראות היא נדה וזה ברור:

כג היתה רואה ט' ימים טמאים וכו'. שם ט' ימים טמאים וט' ימים טהורין משמשת ח' ימים מתוך י"ח יום:

כד היתה רואה עשרה ימים וכו'. שם י' ימים טמאים ועשרה ימים טהורים ימי שימושה כימי זיבתה וכן לק' וכן לאלף ע"כ ופי' כימי זיבתה לדעת רבינו כל הימים שהיא רואה חוץ מהז' של נדות הראשונים ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל הלשון הוא כתקנו שלעולם היא זבה עד שתספור ז' נקיים וא"כ נמצא שימושה כימי זיבתה ולפי' רבינו לפי שבי' הראשונים הג' הם ימי זיבה תפסו בברייתא לשון זה בכולן אע"פ שאינו מדוקדק:

פ"ח א יש אשה שיש לה וסת וכו'. בפ' האשה שהיא עושה צרכיה (דף ס"ג) משנה כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ואלו הן הוסתות מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כרסה ובשיפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורות אוחזין אותה וכן כיוצא בהן וכל שקבעה לה ג' פעמים הרי זה וסת ובגמרא הקשו מכיגא חדא זימנא (בפירקא קמא) כל אשה שיש לה וסת

* [כס"א מהששה עשר וכנ"ל נכון כי קכ"ח וי"ו עולים לקמ"ד]

מגדל עוז

פ"ח יש אשה שיש לה וסת כו' עד שתעקר ממנה שלש פעמים. בנדה פרק האשה שהיא עושה צרכיה (דף ס"ג):

הגהות מיימוניות

והם פירשו כאשר יש בסדר תנאים ואמוראים שהיא ל' של לחי העומד מאיליו כדפירש' בפרק י"ז מהלכות שבת וכתב ס"ה שבצרפת נהגו להחמיר הואיל ונפק מפומיה דר"ת ולדברי ר"ת היה נכון להצריך לכל ולד ב' טבילות ואח"כ תהיה מותרת לבעלה ותן אחר ז' לזכר ואחר י"ד לנקבה ואח"כ תספור ז' נקיים ותטבול טבילה שנייה שאינה יכולה לספור ז' נקיים עד שתטבול אחר ימי לידתה שהלכה כרב דאמר מעין אחד הוא וא"כ כל זימים קרויים ימי לידה עד שתטבול שהרי ב"ה סברי שדם תיולדת כדם נדה ובימים שבילה תלה הכתוב כדאיתא התם פרק בנות כותים ע"ש בספר התרומה:

ואין לה יום קבוע לראייתה. [א]וזהו שיש לה וסת היא שיש לה יום קבוע. או מכ' יום לכ' יום. או מכ"ד יום לכ"ד יום. או פחות או יותר: ב וקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה. מפהקת ומתעטשת וחוששת פי כריסה ושיפולי מעיה ויסתמר שערת בשרה או ייחם בשרה וכיוצא במאורעות אלו. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה: ג [ב]כבר ביארנו שכל אשה שאין לה וסת [א] אסורה לשמש עד שתבדוק עצמה תחלה. ושיש לה וסת אסורה לשמש בכל עונת הוסת אם וסתה ביום אסורה לשמש כל אותו היום. ואם וסתה בלילה אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת יום הוסת תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם: ד לפיכך צריכות הנשים להזהר בוסתות עד שתדע היום והשעה שנקבעה בה וסתה. [ג]היה דרכה לראות ביום עשרים ובא יום עשרים ולא ראתה ובא יום שלשה ועשרים וראתה הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים שניהן אסורין. וכן אם ראתה פעם שנייה ביום כ"ג ולא ראתה ביום כ' עדיין שניהן אסורין. ראתה פעם שלישית ביום שלשה ועשרים ולא ראתה ביום עשרים טהר יום עשרים ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין האשה [ב] קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים. ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים: ה כל [ד]וסת שנקבע מחמת אונס אפילו ראתה בו כמה פעמים אינו וסת שמפני [ג] האונס ראתה. קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד קפצה באחד בשבת וראתה דם. ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם. ולאחר י"ט קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה. הרי נקבע אחד בשבת אחר כ'. שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה. * וכבר נקבע יום זה ג' פעמים וכן כל כיוצא בזה: ו ראתה [ה]יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש של אחריו ויום י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח לחדש של אחריו הרי קבעה לה וסת לדילוג

השגת הראב"ד

*וכבר נקבע וכו': כתב הראב"ד ז"ל בלבולים יש כאן ואינו על פי הגמרא עכ"ל:

א טור שם וסי' קפד סמג שם : ב טור שם סי' קפד וקפט סמג שם : ג טור שם סי' קפט סמג שם : ד טור שם ע"ש סמג לאוין קיא : ה גם זה שם :

מגיד משנה

וסת דיה שעתה ותירצו התם בוסתות דיומי הכא בוסתות דגופא כדקתני אלו הן הוסתות וכו' ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש שוסתות דגופא הם המקרים הנמשכים אחר הוסת הקבוע בימים לפי שכך כתב וקודם שיבא הדם וכו' ויבאו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבוע לה מיום וסתה ובפ' שלישי מהלכות מטמאי משכב ומושב כתב כל אשה שיש לה וסת תרגיש בעצמה מפהקת וכו' והוא סובר שאין כאן שני וסתות חלוקים אלא שהמשנה הודיעה שבוסת הקבוע באים מקרים אלו או אחד מהם ונפקא מינה שיש למודה לראות תיכף שבא המקרה ההוא ויש לאחר שעה ואינה חוששת אלא לשעה שהיא רגילה לראות כדתנן התם (דף ס"ג) היתה למודה לראות * בסוף הוסת כל טהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות ונזכר בדברי רבינו בהלכות מטמאי משכב ומושב אבל כל המפרשים שראיתי דבריהם פירשו שהם שני וסתות חלוקים וסת הימים ווסת הגוף בלא ימים ידועים אלא בעת בוא המקרה ואמרו שהוא שוה לוסת הימים לענין קביעותו שאינו נקבע אלא בג' פעמים וכשנקבע אינו נעקר בפחות מג' פעמים כדין וסת הימים ואע"פ שאינו נקבע אלא בג' פעמים חוששת היא לו בפעם אחת כמו שיתבאר בוסת הימים וכתבו הם שאין אחד ממקרים אלו קובע וסת לחבירו שאם פיהקה וראתה ונתעטשה וראת' אינה קובעת וסת כדרך זה עד שתפהק ג' פעמים ותראה או תתעטש ג' פעמים ותראה. עוד כתבו הם ז"ל שיש וסת מורכב מימים ומקרים אלו והוא הוסת שהזכיר רבינו בכאן ולדעתם ז"ל שיש שני מיני וסתות קביעות המורכב הוא כך פיהקה בר"ח וראתה ופיהקה בר"ח וראתה ופיהקה בר"ח וראתה הרי זה וסת מורכב וחוששת לכל ר"ח ור"ח כל העונה שהיא רגילה לראות יום או לילה אבל וסת הגוף הפשוט כתבו הם ז"ל שאינו אוסר אלא שעתו כיצד היתה למודה במקרים הללו להיות רואה עם הוסת מיד הרי זו חוששת לכל המשכ' הוסת אע"פ שלא ראתה עכשיו בתחלת הוסת שמא תראה באמצעו או בסופו היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת אינה חוששת אלא עד סוף הוסת וזה למדו מהדין השנוי במשנה שם לטהרות שהזכרתי למעלה ולדברי רבינו אין כאן מקום לזה כלל שאין כאן וסת אלא לימים קבועים:

ג כבר ביארנו שכל אשה וכו'. בפרק ד' הזכיר רבינו דין אשה שיש לה וסת ושם כתבתי מה שחלקו עליו ז"ל ושם הזכיר עונת איסור הוסת בתשמיש ובפ"ו הזכיר שימי נדות וזיבות תלויין בוסת וכבר הארכתי שם בביאור מנין ימי הנדה והזבה דבר תורה:

ד היה דרכה לראות וכו'. שם במשנה היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום כ' [זה וזה אסורין שינתה פעמים ליום עשרים זה וזה אסורים שינתה ג' פעמים ליום כ'] הותר [יום] ט"ו וקבעה לה יום כ' שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים ונתבאר כאן שפי' אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענו ג' פעמים הוא שאינו נקבע שתהיה צריכה ג' פעמים לעקרו אלא כשנקבע ג' פעמים אבל בפעם אחת או בשתים חוששת לו שמא יקבע ובפעם אחת נעקר וכן נזכר שם בגמרא ונתבאר בדברי רבינו כאן ולמטה בפרק זה. והוסת הזה שכתב רבינו כאן נקרא בדברי המפרשים וסת ההפלגות שאינו ביום ידוע מן השבוע ולא מן החדש אלא מהפלגה שוה להפלגה אחרת מעשרים לעשרים ואינו נקבע אלא בד' ראיות לפי שאין הפלגה בנויה בפחות משתי ראיות ועוד יתבאר למטה שיש וסת ביום ידוע מן החדש אע"פ שיש מן החדשים מלאים ויש מהם חסרים והוא נקבע בג' פעמים כמו שיתבאר:

ה כל וסת שנקבע מחמת אונס וכו'. פ"ק (דף י"א) אמר רב הונא קפצה וראתה [קפצה וראתה קפצה וראתה] קבעה לה וסת למאי אילימא לימים הא כל יומא דלא קפצה לא חזאי אלא לקפיצות והתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה [לה] וסת מאי לאו לא קבעה [לה] וסת כלל ותירצו לא לא קבעה [לה] וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות והקשו לימים לחודייהו פשיטא ותירץ רבי אשי כגון דקפצה בחד בשבא וחזאי וקפצה בחד בשבא וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבתא חזאי בלא קפיצה מהו דתימא איגליא מילתא למפרע דיומא הוא דקא גרים ולא קפיצה קמ"ל דקפיצה דאתמול קא גרמא [והאי דלא חזאי דאכתי לא אתא זמן קפיצה] ל"א אמר רב הונא קפצה וראתה קפצה וראתה [קפצה וראתה] קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות היכי דמי אמר רב אשי כגון דקפצה בחד בשבת וחזאי וקפצה בחד בשבת וחזאי [ובשב' קפצה ולא חזאי] ולחד בשבא אחריכא חזאי בלא קפיצה איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים עכ"ל בגמרא. ויש בשבא זו נוסחאות משובשות בקצת ספרי רבינו ואין להם ענין ולזה כתוב בהשגות א"א בלבולים יש בכאן ואינו על פי הגמרא ע"כ. אבל במקצת הספרים כתוב כן קפצה וראתה קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות כיצד קפצה בא' בשבת וראתה דם ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם ולאחר י"ט יום קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר השבת ראתה בלא קפיצה הרי נקבע אחד בשבת אחר כ' [יום] שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה וכבר נקבע יום זה ג' פעמים וכן כל כיוצא בזה ע"כ. וזו היא נוסחא מדוקדקת וסובר רבינו דהאי לישנא בתרא פליג אלישנא קמא דאמר כל היכא דקפצה בשבת וראתה למחר דקפיצה דאתמול גרמא וקבעה לה וסת לימים ולקפיצות ולא לימים לחודייהו אע"ג דאיכא למיתלי בימים דהא קפצה ולא ראתה א"כ לא גרם לה קפיצה ולהאי לישנא בתרא כיון דליומא דחזאי לא קפצה איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים בלחוד וכן כתב הרמב"ן ז"ל לא ידעינן אי פליגאן לישני ולמדחייה לקמא איתמר בתרא או דילמא אע"ג דלאו הכי איתמר אלא הכי תרוייהו איתנהו לענין מעשה ומסתברא כיון דוסתות דרבנן לקולא נקיטינן בהו והלכתא כבתרי לישנא לקולא ואחר שכתבתי זה מצאתי לרמב"ם ז"ל שהחמיר ובטלתי דעתי מפני דעתו עכ"ל. אבל הרשב"א ז"ל פסק כשני הלשונות להקל ואמר שכל שקפצה בשבת ולמחר ראתה לא קבעה לה וסת לימים לבד אלא לימים ולקפיצות דקפיצה של אתמול גרמא וכלישנא קמא אבל אם לא קפצה בשבת ולפעם שלישית ראתה באחד בשבת בלא קפיצה בכי הא קבעה לה וסת לימים בלבד ומתבאר מדברי רבינו שלעולם אינה קובעת וסת לקפיצות בלבד וכגון שקפצה וראתה בימים חלוקים ג' פעמים ואינם שוים בהפלגה לפי שכל שתקבענו מחמת האונס אינו קבוע ואינה חוששת לכל עת שתקפוץ וכדברי הברייתא וכן דעת הרשב"א ז"ל ועיקר ולא נזכר בדברי רבינו וסת המורכב מימים וקפיצות כגון שקפצה ג' פעמים ביום ידוע וראתה ומ"מ מתבאר הוא מדבריו שכל שלא ראתה באותו יום בלא קפיצה שאינה חוששת לו אא"כ תקפוץ והזכיר רבינו בדבריו לאחר עשרים וכן כתבו מן המפרשים ז"ל דהאי חד בשבא וחד בשבא שהזכירו בגמרא אינן סמוכין זה לזה דא"כ הוה ליה באחד בשבא תניין בימי זיבה ואינה קובעת וסת גמור בימי זיבה כמו שיתבאר אלא לחד בשבא רביעי קאמר שיש כ' יום בינתיים בלא ימי הראיות וחזרה לימי נדותה שהיא קובעת בהן וסת קבועה ע"כ דבריהם ז"ל:

ו ראתה יום ט"ו בחדש זה וכו' ויום י"ח כו'. גם בזה יש נוסחאות משובשות בקצת ספרי רבינו ועיקר הנוסחא היא ראתה יום ט"ו לחדש זה יום ט"ז בחדש שלאחריו ויום י"ז

*[בתלמוד שלנו כתוב בתוך הוסתות וכוא ט"ס וצ"ל בסוף וכן הוא בתוי"ט]

הגהות מיימוניות

[א] וששאלתם באשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנה וסתה או להקדים ב' ימים או ג' כפי מה שרגילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת ב' ימים או ג'. יצחק ב"ר אברהם תנצב"ה ע"כ: [ב] אמר רב פפא לא אמרן אלא למיקבעה אבל למיחש לה בחדא זימנא חיישא פי' אע"פ שלא נקבע לה ג"פ צריכה לחוש פעם אחרת ולא יותר אלא א"כ נקבע ג' פעמים אז צריכה לחוש עד שתעקר ממנה ג"פ זה אחר זה כמבואר בעמוד ע"ב: [ג] נהי דמיקבע לא קבעה מיחש מיהא חיישינן כיון שאירע ג"פ ומכאן נלמד לאשה הרואה דם כשעושה צרכיה ואם קבעה וסת לימים ולקפיצות או לעשיית צרכיה או שאר אונס קובעת לה וסת לימים ולאונס. מהר"ם ע"כ:

מגדל עוז

כל וסת שנקבע עד שמפני שהאונס ראתה. סוף פ"ק דנדה (דף י"א): קפצה וראתה קפצה וראתה וכו' עד וכבר נקבע יום זה ג' פעמים וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל בלבולים יש בכאן ואינו ע"פ הגמרא עכ"ל: ואני אומר איני רואה כאן שום בלבול אלא תלמוד ערוך סוף פ"ק דנדה גמרא מתניתין דואם ראתה וכו' דאיכא תרי לישני ובלישנא בתרא גרסינן לא הכי לישנא אחרינא אמרי לה א"ר הונא קפצה וראתה קפצה וראתה [קפצה וראתה] קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצה היכי דמי א"ר אשי כגון דקפצה בחד בשבת וחזאי וקפצה בחד בשבת וחזאי ונוסחי ספרדים גרסי ולשבתא קפצה ולא חזאי ולחד בשבא אחרינא חזאי בלא קפיצה דהתם איגלאי מלתא דיומא הוא דקא גרים ע"כ. הנה עיניך רואות שזה הלשון וזה התלמוד שוין אות באות ואף לפי הגירסא דלא גרסי ולשבתא קפצה ולא חזאי הכי מיפרשא דהא ליכא בין לישנא ללישנא בתרא כי מעיינת ביה שפיר אלא דללישנא קמא בעינן קפיצה בכדי ימים וללישנא בתרא לא בעינן קפיצה בכדי ימים ואם הראב"ד ז"ל לא ראה זאת הגירסא אינו יודע: ראתה ביום ט"ו בחדש כו' עד מפני שלא נקבע שלש פעמים. בנדה פרק האשה שעושה צרכיה (דף ס"ג):

ז] לדילוג. בא חדש רביעי וראתה ביום י"ז עדיין לא נקבע לה וסת. וכל יום שראתה בו חוששת לו להבא. כיון שיגיע אותו היום ולא תראה טהר אותו היום מן הוסת שאין צריך עקירת ג' פעמים אלא יום שנקבע ג' פעמים: ז היה דרכה להיות רואה יום ט"ו ושינתה לט"ז שניהם אסורין. שינתה לי"ז הותר ט"ז ונאסר י"ז וט"ו באיסורו עומד. שינתה לי"ח נאסר י"ח והותרו כולם: ח היה [א]דרכה לראות יום כ' ושינתה ליום כ"ב שניהם אסורין. הגיע כ' ולא ראתה כ"ב וראתה עדיין שניהן אסורין. הגיע יום כ' וראתה טהר יום כ"ב. שהרי חזרה לוסתה הקבוע ונעקר כ"ב מפני שלא נקבע ג' פעמים: ט אין [ב]האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן. כיון שראתה יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבעה. וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר יום. אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן. ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה. וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת נעקרה ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שחזקת דמים מסולקין הן לימים אלו: י כיצד חוששת לוסת אם ראתה דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו היום. ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות. ואם ראתה ג' ימים *הרי זו זבה: יא כל [ג]אשה שמרבה לבדוק עצמה תמיד ה"ז משובחת ואע"פ שיש לה וסת קבועה. שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת וכל י"א יום של ימי זיבתה הרי

השגת הראב"ד

*הרי זו זבה: כתב הראב"ד ז"ל זה הלשון חסר ולא אור עכ"ל:

א טור י"ד שם סמג לאוין שם: ב שם שם: ג טור שם סי' קצו סמג שם:

מגיד משנה

י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח לחדש של אחריו הרי קבעה לה וסת לדילוג בא חדש רביעי וראתה ביום י"ז עדיין לא נקבע לה וסת וכל יום שראתה חוששת לו להבא כיון שיגיע אותו יום ולא תראה טהר אותו יום מן הוסת שאין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים ע"כ עיקר הנוסחא. ועתה אפרש. בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (דף ס"ד) איתמר ראתה יום ט"ו לחדש זה ויום ט"ז לחדש זה ויום י"ז לחדש זה רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג וכו' רב סבר ט"ו ממניינא [הוא] ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתיה לאו ממניינא הוא וכו' מיתיבי ראתה יום כ"א בחדש זה ויום כ"ב בחדש זה ויום כ"ג בחדש זה קבעה לה וסת סירגה ליום כ"ד לא קבעה לה וסת תיובתא דשמואל אמר לך שמואל הב"ע כגון דרגילה למיחזי ביום כ' ושינתה ליום כ"א דיקא נמי דשבקה ליום כ' ונקט כ"א ש"מ. ורבינו פסק כשמואל דאע"ג דהלכתא כוותיה דרב באיסורי כיון דאסיקו בגמרא דיקא נמי כוותיה דשמואל ש"מ נקטינן כוותיה דשמואל הילכך צריך ד' ראיות לקבוע לה וסת הדילוג. וכתב רבינו בא חדש רביעי וראתה ביום י"ז [והוא היום שראתה בו בחדש שלישי] עדיין לא נקבע לה וסת ליום י"ז בחדש לפי שלא ראתה בו אלא שתי פעמים וחוששין לו ובפעם אחת נעקר וכן הדין לכל יום ידוע מן החדש שראתה בו שחוששת לו שעם אחת. זו נראה כוונת רבינו ולא נתבאר בדבריו פירוש קבעה לה וסת לדילוג. וי"מ שהיא חוששת לי"ט מן החדש האחר וכו' מהחדש של אחריו וכן לעולם וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל וסת הדילוג בין שיהיה מיום אחד בין שיהיה יותר על כן והוא שיהיה שוה וזה פשוט והקשו המפרשים ה"ד אי בחדשים כולן מלאין אין כאן דילוג אלא הפלגות שוות מל"ב לל"ב עם ימי הראיה ואם בכולם חסרים ג"כ מל"א לל"א ואי בחדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר אין כאן הפלגות שוות ותירצו שכשם שהאשה קובעת לה וסת להפלגות שוות כך היא קובעת וסת בימי החדש ואם ראתה שלש פעמים בט"ו בחדש אע"פ שאחד מלא ואחד חסר קבעה לה וסת לט"ו באי זה חדש שיהיה ולפיכך זו שדלגה בחדשים כסדרן ואין כאן הפלגות שוות לימי החדש היא קובעת שלא בהשואה אלא בדילוג וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל בפסקי הלכותיהם. ויש ג"כ מן המפרשים שפסקו בוסת הדילוג כרב ובג' ראיות קבעה לה וסת וזה שלא כדברי רבינו וג"כ יש מהם מי שכתב שוסת הדילוג אינה חוששת לו כלל עד שתקבענו ואינו כשאר וסתות ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ואין נראה כן מדברי רבינו:

ז היה דרכה להיות רואה יום ט"ו וכו'. ברייתא שם וסוף הברייתא אינה אסורה אלא מי"ח ואילך פירוש שקבעה לה וסת לדילוג ואסורה ביום י"ט מן החדש שלאחריו ולא הוצרך רבינו לבאר זה לפי שכבר נתבאר למעלה שבארבע ראיות כאלו הוי נקבע וסת הדילוג:

ח היה דרכה לראות יום עשרים וכו'. גם בכאן יש שבוש בנוסחאות והנוסחא המדוקדקת היא כך היה דרכה לראות יום כ' ושינתה ליום כ"ב שניהם אסורין הגיע יום כ' ולא ראתה [יום] כ"ב וראתה עדיין שניהם אסורין הגיע יום כ' וראתה * טהר יום כ"ב שהרי חזרה לוסתה הקבוע ונעקר [יום] כ"ב מפני שלא נקבע שלש פעמים ע"כ. והדין הזה מבואר בגמרא שם שאע"פ שיום כ"ב נקבע שתי פעמים הרי הוא נעקר בפעם אחת. ודע שהכ' היא מונה מיום ראיית הכ"ב לפי שכך היתה מוחזקת להרחיק ראיותיה עשרים יום:

ט אין האשה וכו'. דין הנדה הוא כרבי יוחנן דפ"ק (דף י"א) ודין זיבה הוא מחלוקת אמוראי בפרק בנות כותיים (דף ל"ט) ופסק רבינו כרב פפא דאמר דלא קבעה וסת בימי זיבה אבל חוששת לו וקך דר"פ איתמר בפרק האשה בלי מחלוקת וכ"כ מקצת הפוסקים ז"ל וביאור זה כתב הרשב"א ז"ל כיצד אינה קובעת וסת בימי נדה ראתה בר"ח ובחמשה לחדש [שהוא תוך ימי נדה לראיה ראשונה אפילו עשתה כן כ"פ בר"ח ובה' לחדש] לא קבעה וסת לחמשה בחדש אלא לר"ח בלבד וכן הדין אם ראתה ר"ח וט"ו לחדש לא קבעה לה וסת לט"ו לפי שראיית ט"ו עומדת תוך ימי זיבה לראיית ר"ח עכ"ל. וכל זה לפי שיטת הרמב"ן ז"ל שכתבתי פ"ו שאין זיבות אלא סמוך לימי נדות שראתה בהן אבל לדעת רבינו שהיא סופרת לעולם נדות וזיבה בין תראה בין לא תראה אין לכל זה צורך. ודע שלפי שיטת הרמב"ן ז"ל ג"כ מה שאמר רבי יוחנן שהאשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה וה"מ היכא דחזיתיה ממעיין סתום אבל ממעיין פתוח לא אין פי' כדברי רבינו שכתב לא ראתה בהן אלא כך פי' כגון שראתה שני ראשי חדשים ובשלישי ראתה בכ"ה לחדש ובר"ח שאע"פ שראיה שלישית בתוך ימי נדות קבעה לה וסת לר"ח שרגלים לדבר שהשתי פעמים הראשונים ממעיין סתום ראתה אותן ועכשיו גם כן ראתה בזמנה בר"ח ודמים יתירים שנתוספו לה גרמו לה להקדים. וכתב הרמב"ן ז"ל וחוששת ליום ההקדמה שמא וסת אחר היא קובעת והרשב"א ז"ל כתב וכן הדין לימי זיבה וכגון שראתה שני ראשי חדשים ובשלישי ראתה בעשרים ובר"ח שראיית יום ר"ח השלישי באת בימי זיבה לראיית הכ'. וכתב הרמב"ן ז"ל שנראה לו שבזמן הזה אין משגיחין בימי נדה וזיבה כל עיקר ובכל עת היא קובעת וסת לפי שכבר החמירו בנות ישראל על עצמן כדי שלא יבא הדבר לכלל טעות ואם אתה מחלק להן בין ימי נדה וזיבה לשאר הימים נמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה ופתחי זיבה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה לי שהוא דעת רבינו שכתב פרק י"א ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה ומשמרות ומשגיחין וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה וכו' ובימי חכמי הגמרא נסתפק הדבר הרבה בראיית הדמים ונתקלקלו הוסתות לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה וכו' נראה מכאן בביאור שעכשיו אין מונות ימי נדה וימי זיבה לשום דבר וכן עיקר:

י כיצד חוששת לוסת וכו'. זה הלשון שכתב רבינו בכאן הוא לפי מה שכתב פ' שמי כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר מספר לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן י"א ואחריהן ז' ואחריהן י"א הנה בכאן מבואר שהוא סובר שעקירת הוסת לוסת אחר משנה המנין ומונה מתחלת השני ולזה כתב רבינו כאן שהוסת שבימי זיבה שאינו קבוע שחוששת לו הוא שנוסנין עליו חומר הנדה והזבה שאע"פ שהוא בתוך ימי זיבות ולפי הוסת הראשון שמא היא מתחלת בוסת אחר וממנו יש להתחיל מנין הנדות לפיכך בראייה אחת צריכה לישב ז' כדין הנדה ואם ראתה ג' ימים אחר שהיא בימי זיבה צריכה לישב ז' נקיים וכפי מנין הוסת הראשון וכן חוששת היא לו מלשמש בו קודם שתראה כמו שנתבאר פ"ד שחייב לפרוש ממנה סמוך לוסתה. ויש בכאן ג"כ שיבושין בנוסחאות אבל זו נראית כוונת רבינו. ובהשגות א"א זה הלשון חסר ולא אור ע"כ. ודע שלפי שיטת הרמב"ן ז"ל במנין הספירה אין כאן מקום לחומר הנדה והזיבות שאין הוסת גורם שום דבר במנין כלל ואין דין הוסתות עולה בזמן הזה לדעת רבינו ואין צ"ל לדעת שאר המפרשים ז"ל אלא לחוש לו שלא לשמש באותו יום כנזכר פ"ד:

יא יב כל אשה שמרבה לבדוק וכו'. (דף י"ג) ראש פרק כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת: וכל י"א יום וכו'. בפרק בנות כותים (דף ל"ח ל"ט) משנה כל י"א יום בחזקת טהרה ישבה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה [הרי זו] טהורה ובגמרא למאי הלכתא אמר רב יהודה לומר שאינה צריכה בדיקה והקשו והא מדקתני בסיפא ישבה ולא בדקה מכלל דלכתחלה בעי בדיקה ותירצו סיפא אתאן לימי נדה וה"ק כל י"א בחזקת טהורה ולא בעיא בדיקה ובימי נדה בעיא בדיקה ישבה [לה] ולא בדקה וכו' טהורה ורש"י ז"ל פי' אינה צריכה בדיקה שחרית וערבית ומשעברו צריכה לבדוק [לטהרות] כדאיתא פ"ק וכנזכר פ"ד מהלכות מטמאי משכב ומושב:

כסף משנה

פ"ח ז היה דרכה להיות רואה יום ט"ו וכו'. כתב הרב המגיד ברייתא שם וסוף הברייתא אינה אסורה אלא מי"ח ואילך פי' שקבעה לה וסת לדילוג ואסור ביום י"ט מן החדש הבא ובעשרים מן החדש שלאחריו וכו'. קשה לי א"כ למה כתב רבינו שנאסר י"ח הא כיון שקבעה לה לדילוג י"ט הוא שנאסר ואפשר דאע"ג דקבעה לה וסת לדילוג וחוששת יום י"ט מכל מקום אסורה גם ביום י"ח דחיישינן שמא שתחזור לראות בו עד שיעקר פעם אחת: וכן

*[פי' יום כ"ב ולא ראתה]

האשה

מגדל עוז

אין האשה קובעת לה וסת כו' עד בכל השבעה. פ"ק דנדה (דף י"א) ופרק בנות כותים (דף ל"ט): וכן אין האשה קובעת וסת כו' עד ה"ז חוששת לוסת. פרק בנות כותים ופרק תינוקת: וכל וסת שקבעה בימי זיבתה כו' עד בימים אלו. בנדה סוף פרק האשה (דף ס"ד) ופרק בנות כותים: כיצד חוששת לוסת אם ראתה דם בוסת זו ואפילו יום אחד תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו יום ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות ואם ראתה בשאר הג' ימים הרי זו זבה: כתב הראב"ד ז"ל זה הלשון חסר ולא אור עכ"ל: ואני אומר הולך ואור עד נכון היום אלא טעות סופר היה בספר שבא ליד הראב"ד ז"ל מחבור הר"מ ז"ל ומצאו כמו שנכתבתי וכתב עליו מרורות וגם בהעתקות שלנו כך היה כתוב אבל לאחר שזכיתי ובאתי לארץ הלכי ראיתי בנוסח שהוגה מספרו בחתימת ידו והיה כתוב בו ואם ראתה שלשה ימים הרי זו זבה עכ"ל וכן הכלכה פרק בנות כותים: כל אשה שמרבה עד בלא שעת הוסת. ריש פרק כל היד (דף י"ג): וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה עד ותמצא טמאה. פרק בנות כותים (דף ל"ט):

הגהות מיימוניות [ד] כרב לגבי שמואל דאמר עד שתשלש בדלת.

יג האשה שלא בדקה עצמה וכו'. זה למד רבינו מפני שטומאת הוסתות מדבריהם כמו שיתבאר בסמוך והרי היא כטומאת מעת לעת באשה שאין לה וסת הנזכרת פרק ג' מהלכות מטמאי משכב ומושב ושנינו פ"ה דנדה ברייתא הרואה דם מטמאה מעל"ע ומה היא מטמאה אוכלין ומשקין משכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואינה מקולקלת למנינה ואינה מטמאה את בועלה ואינה מונה אלא משעה שראתה ע"כ וכן הדין בוסתות אחר שהן מדבריהם : ואם מצאה עצמה טהורה וכו'. בפרק כל היד (דף ט"ו) אתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה אמר רב בדקה ומצאתה טמאה טמאה טהורה טהורה ושמואל אמר אפילו בדקה ומצאתה טהורה נמי טמאה מפני שאורח בזמנו בא וכו' ואמר רב נחמן בר יצחק בוסתות קמיפלגי מר סבר וסתות דאורייתא ומר סבר וסתות דרבנן והביאו שם ברייתא דקתני הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה ואוקמו דכ"ע פי' רשב"ג ורבי ס"ל וסתות דרבנן והכא במקור מקומו טמא קא מיפלגי רשב"ג סבר אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור ואמר ליה רבי אי חיישת לוסת אשה נמי טמאה אי לא חיישת לוסת מקור מקומו טהור הוא ופירש"י ז"ל רבי בא להקל על דבריו וה"ק אם יש לה וסת כלומר אם אתה אומר לטמאה מפני וסתה חוששת לוסתה כלומר יש לך לטמא טומאת שבעה והואיל ואינך חושש לכך שהרי אתה אומר טהורה משום נדה שוב אין לך טומאה עכ"ל ונתבארו דברי רבינו. ודע שדעת הרמב"ן ז"ל שהאשה שיש לה וסת ועבר ולא הרגישה אסורה לשמש עד שתבדוק וזהו בוסת הקבוע אבל בוסת שאינו קבוע כיון שלא הרגישה באותו יום אינה צריכה בדיקה והרשב"א ז"ל כתב מי שאין לה וסת קבוע חוששת ליום ל' לראייתה הואיל והיא עונה בינונית שסתם נשים עשויות לראות כן והוא סובר שהוא לה כוסת קבוע לענין חשש ואם עבר אותו יום שצריכה בדיקה ובוסת שאינו קבוע כתב שאם הוא לה בפחות מעונה בינונית שראתה כגון לכ"ה וכיוצא בהן אע"פ שלא בדקה כיון שלא הרגישה בדם הרי זו טהורה בלא בדיקה כלל ע"כ :

טו הסומא בודקת עצמה וכו'. בפרק כל היד (דף י"ג ב') מפורש במשנה ובגמרא וידוע שחרשת האמורה בכ"מ שאינה מדברת ואינה שומעת כנזכר בפרק שני מהלכות אישות והרי היא כשוטה :

טז כל אשה שטעתה ולא ידעה וכו'. בערכין פרק שני (דף ח') משנה אין פתח בטועה פחות מז' ולא יתר על י"ז בטועה ובגמ' תנו רבנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי פתחה י"ז שני ימים טמא ראיתי פתחה י"ז ג' ימים טמא ראיתי פתחה י"ז ד' ימים טמא ראיתי פתחה י"ו ה' ימים טמא ראיתי פתחה ט"ו ו' ימים טמא ראיתי פתחה י"ד ז' ימים טמא ראיתי פתחה י"ג ח' ימים טמא ראיתי פתחה י"ב ט' ימים טמא ראיתי פתחה י"א עשרה ימים טמא ראיתי פתחה עשרה י"א פתחה תשעה י"ב פתחה שמנה י"ג (יום טמא) פתחה ז' שאין פתח בטועה פחות מז' ולא יתר על י"ז אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא למה לי כולי האי תמנה ז' ותשתרי אמר ליה לתקוני לידי נדה ופתחה קאמרינן ודעת רבינו שאע"פ שאשה אחרת שאינה טועה היא מונה שבעה וי"א בין שראתה בין לא ראתה והרי היא נכנסת בימי נדות אע"פ שלא ספרה ז' נקיים לזבה כמו שכתבתי פ"ו לפי דעתו ז"ל וכן הוא סובר שלעולם היא מונה המנין הזה כמו שנתבאר פ"ו בטועה זו הוא סבור שכיון שאינה יכולה לשמור הסדר הזה ואם היתה חוששת לכך לעולם תהיה מקולקלת למנינה דשמא כשראתה ד' או ה' או ו' או י"א כולן היו בימי זיבה או שמא הז' מהן היו בימי נדה ולכשתחזור ותראה לאחר מכן לא תדע באי זה זמן תעמוד אם בנדות או בזיבות וכן בכל הטועות היה להן לחוש דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה וקובעת וסת אחר שהיא מתחלת בוסת השני לימי נדות לפי דעתו וזהו הסדר שהנהיגו בה לענין טומאה לבעלה לעולם היא חוששת לספק נדות ולספק זיבות להחמיר אבל לענין המנין כדי לתקנה לזמן הבא אינה חוששת לזבה גדולה אלא א"כ הדבר מוכרח וכגון שראתה י"ב אבל חוששת היא ליום אחד או לשנים מימי זיבות ולעולם נותנין לימי נדות השאר ואם אינה אלא יום אחד נותנין אותו לנדות שנים האחד לזיבות והשני לנדות ג' אחד לזיבות ושנים לנדות ולזה פתחה י"ז ולא נתנו כלן לזיבות מפני שלא לרבות פתחה של זו יותר מהמתחילות לראות שאפילו אינן רואות אלא יום אחד אין פתחן יותר על י"ז ואיפשר שהוא סובר דהלכתא גמירי לה שאין טועה יותר על י"ז ולא פחות מז' והרי זה בכלל מה שאמרו שי"א יום שבין נדה לנדה הלכתא גמירי לה וזהו דעתו ז"ל ובאמת שאלו דברים דחוקים והעיקר כשיטת הרמב"ן ז"ל שאין האשה נכנסת לפתח נדות עד שיכלו ז' נקיים לזבה גדולה ושאין זיבות אלא סמוך לימי נדות שראתה בהן ואם לא כן לעולם היא מתחלת בנדות כמו שנתבאר פ"ו ולפי השיטה הזו בטוען חוששין לכל מה שאפשר ואעפ"כ פתחי נדותה בהכרח הם כפי מ"ם חכמים ויתבאר לך זה במעט התבוננות :

אין

הרי היא בהן בחזקת טהרה ואינה צריכה בדיקה. אבל אחר ימי זיבתה צריכה לבדוק: **יב** שכחה ולא בדקה בין באונס בין ברצון ה"ז בחזקת טהרה עד שתבדוק ותמצא טמאה: **יג** האשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמא אע"פ שהיא טמאה למפרע עד שעת וסתה כמו שיתבאר בענין טומאה וטהרה. הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע. ואינה מונה אלא משעה שראתה דם. ואם מצאה עצמה *טהורה [ס] הרי זו בחזקת [ו] טהורה: **יד** וכן אשה שראתה דם מחמת מכה [ז] שיש לה במקור אף ע"פ שראתה בשעת וסתה היא טהורה והדם טהור. שהוסתות מדבריהם כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב: **טו** הסומא [א]בודקת עצמה ומראה לחבירתה. אבל החרשת והשוטה צריכות פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות ואח"כ יהיו מותרות לבעליהן: **טז** כל אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה וראתה דם חוששת לזיבות. לפיכך אם ראתה יום אחד או שנים יושבת תשלום שבעה שמא דם זה בימי נדתה היא. ואם ראתה שלשה ימים סופרת שבעת ימים נקיים שמא בימי זיבתה היא עומדת: **יז** וכיצד היא עושה לתקן וסתה ולידע אם היא זבה ודאית או ספק זבה ולידע ימי זיבתה. הכל לפי ימים שתראה בהן. כיצד ראתה יום אחד או שנים משלמת עליהן השבעה ותתחיל למנות האחד עשר יום מאחר השבעה: **יח** ראתה שלשה ימים הרי זו ספק זבה שמא יום אחד מהן קודם נדתה ושנים בתחלת הנדה. וכן אם ראתה ארבעה. שמא שנים קודם הנדה ושנים מתחלת הנדה ויושבת חמשה תשלום ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה אחר החמשה: **יט** וכן אם ראתה תשעה ימים הרי זו ספק זבה שמא שנים קודם ימי נדה ושבעה של נדה ומתחלת למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם. וכן אם ראתה אחד עשר יום הרי זו ספק זבה. שמא שנים קודם הנדה ושבעה של נדה וב' של אחר הנדה ונשאר לה מימי זיבתה תשעה: **כ** ראתה שנים עשר יום הרי זו זבה ודאית. שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה הרי שלשה לאחר הנדה וישאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום ישאר לה מימי זיבתה שבעה והן ימי הספירה: **כא** משכה בראיית הדם אפילו ראתה אלף יום כשיפסוק הדם סופרת שבעת ימים נקיים. ואחר הז' יתהילו ימי הנדה לזו שטעתה: **כב** הנה למדת שכל הטועה אינה מונה משיפסוק הדם פחות מז' ולא יותר על י"ז ויבואו ימי נדתה. כיצד ראתה יום אחד ופסק הדם מונה י"ז ו' לתשלום נדתה וי"א ימי זיבתה ויבואו ימי נדתה. ואם ראתה י"ג או יתר מונה ז' משיפסוק הדם ויבואו ימי נדתה כמו שביארנו :

אין

א טור שם סמג לאוין קיא :

* חזר בו רבינו מפירושו בפרק ד' משנה אחרונה דשם פסק דטמאה דקסבר וסתות דאורייתא וכאן כתב טהורה דוסתות דרבנן :

יד וכן אשה שראתה דם מחמת מכה וכו'. כ"כ הרשב"א והביא ראיה מדתניא בפרק כל היד (דף ט"ז) הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה ואוקמה רבא דכ"ע וסתות דרבנן והכא במקור מקומו טמא קא מיפלגי וקי"ל כאוקימתיה דרבא דוסתות דרבנן וכיון שכן זו שרואה דם אפילו בשעת אסמים ואפילו בשעת וסתה טהורה דאשה בחזקת טהורה עומדת ותלינן להקל שאני אומר דם זה מן המכה בא ולא נחלקו רשב"ג ורבי בדבר זה וא"ת והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת וסתה כולה ואע"פ שלא ראתה והיאך אתה מתיר את זו שהיא בשעת וסתה ועוד שהרי דם לפניך וי"ל ההיא דרבנן היא ומשום דאפשר למיקם עלה דמילתא אבל הכא ליכא למיקם אמילתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שא"כ אף אשה אוסרה על בעלה לעולם עכ"ל :

אין

הגהות מיימוניות

[ס] וכן פסק בשאלתות דרב אחאי פרשת אחרי מות דהא רב נחמן דהוא בתראה מוקי פלוגתייהו דרב ושמואל הכי דקאמר בוסתות גופייהו קמיפלגי וכו' והלכתא כרב באיסורי ועוד דמוקי פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בהא והלכה כר' יהושע וכן פסק ר"ח דוסתות דרבנן הילכך אשה שיש לה וסת ושכחה ולא בדקה ואח"כ בדקה ומצאה טהור טהורה לבעלה ומ"מ לא תשמש עד שתבדוק דהא אמרינן הכא אם מצאת טמאה טמאה למפרע ואפילו למ"ד וסתות דרבנן תוס' : [ו] כרב לגבי שמואל דא"ר טמאה מפני שאורח בזמנו בא ע"ב : [ז] דתניא התם הרואה מחמת מכה אפילו תוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג רבי אומר אם יש לה וסת חוששת וכו' עד אמר רבינא דכ"ע וסתות דרבנן והכא במקור מקומו טמא קמיפלגי רשב"ג אמר אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור א"ל רבי אי חיישת לוסת אשה נמי טמאת ואי לא חיישת מקור מקומו טהור ופירש"י דלאקולי ארשב"ג אתא למימר דאפילו טומאת מגע אין כאן דלא חיישינן לוסתה וכו' וא"כ תרוייהו מודו דאין האשה מטמאה נדה אפילו בשעת וסתה ועיין לקמן פי"א :

מגדל עוז

האשה שלא בדקה עצמה עד כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב. ועיקר אלו ההלכות בנדה פרק כל היד (דף ט"ו) והביאור לו הוא פ"ד דהלכות מטמאי משכב ומושב : בודקת עצמה עד מותרת לבעליהן. פרק כל היד (דף י"ג) : כל אשה שטעתה כו' עד סוף הפרק. מסכת ערכין פרק אין נערכין (דף ח') :

מגיד משנה

פ"ט א אין האשה מתטמאה מן התורה וכו'. בפרק הרואה כתם (דף נ"ז ע"ב) בגמרא בבשרה עד שתרגיש בבשרה וכבר נתבאר פרק ה' באי זה מקום שבפנים האשה טמאה מן התורה: **ב** ומדברי סופרים וכו'. שם בפרק הרואה כתם מבואר דין הכתמים שהיא טמאה בהן ומפורש במשנה ובגמרא שהכתמים מדבריהם:
ג וכן מדברי סופרים שכל הרואה דם בלא עת וסתה וכו'. במשנה פ"ק דנדה כחכמים ודין הרואה כתם מפורש בגמרא שם ואפילו באשה שיש לה וסת כבר נתבאר פרק ח' שהאשה שראתה דם אינה מטמאה את בועלה למפרע: **ואינה מונה לנדתה וכו'** ברייתא שם: **וכל הרואה כתם וכו'**. שם בברייתא ובמשנה בפרק בא סימן (דף נ"ב:):

א אין "האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה כמו שביארנו: **ב** ומדברי סופרים שכל הרואה כתם דם על בשרה או על בגדיה אף ע"פ שלא הרגישה אע"פ שבדקה עצמה ולא מצאה דם ה"ז טמאה וכאילו מצאה דם לפנים בבשרה. וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא: **ג** וכן מד"ס שכל הרואה דם בלא עת וסתה וכל הרואה כתם טמאה למפרע עד כ"ד שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור טמאה למפרע עד זמן בדיקה. ואע"פ שהיא טמאה למפרע מדבריהם אינה מטמאה את בועלה למפרע כמו שביארנו. ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הכתם. וכל הרואה כתם ה"ז מקולקלת (*למנינה) שמא מן החדר בא ונתקלקלה וסתה: **ד** הרואה "דם בשעת וסתה אינה מטמאה למפרע אלא בשעתה בלבד. וכן מעוברת ומניקה בתולה וזקנה דיין שעתן ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעוברת משיוכר עוברה והוא ג' חדשים. מניקה כל כ"ד חדש אפילו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה: **ה** בתולה כל "שלא ראתה דם מימיה אע"פ שראתה מחמת נישואין או מחמת לידה. זקנה כל שעברו עליה צ' יום סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעוברת ומניקה וזקנה כתמן כראייתן ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדיין היא קטנה כתמה טהור עד שתראה דם שלש וסתות: **ו** *מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על בגדה. שהכתם הנמצא על בשרה [א] אין לו שיעור. והנמצא על הבגד אינו מטמא עד שיהיה כגריס הקילקי שהוא מרובע שיש בו כדי תשע [ב] עדשות שלש [ג] על שלש היה פחות משיעור זה טהור. נמצא
טיפין

*ס"א אינו

כסף משנה

פ"ט אין האשה מתטמאה מן התורה וכו' וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא. קשה לי הא הוי ספק ספיקא הוא והו"ל למימרי ספק מגופה בא ספק שלא מגופה ואת"ל מגופה ספק מן החדר וטמא ספק מן העליה וטהור וי"ל דאעפ"כ החמירו בו חכמים משום דאיסור חמור ועי"ל שמאחר שאין לה דבר לתלות בו החמירו חכמים לומר דהוי כאילו הוא מגופה ודאי ואין כאן אלא ספק אחד ואפשר שלזה נתכוון רבינו: וכן מדברי סופרים שכל הרואה דם וכו' ואם בדקה בתוך זמן זה. זהו ששנינו בריש נדה מפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת: **איזו** היא זקנה כל שקורים לה זקנה ואינה מקפדת. בפ"ק דנדה תנן איזו היא סמוך לזקנתה ובגמרא איזו היא סמוך לזקנתה אמר רבי יהודה כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא ור"ש אמר כל שקורים לה אימא אימא ואינה בושה רבי זירא ורבי שמואל בר יצחק חד אמר כל שאינה בושה וחד אמר כל שאינה מקפדת מאי בינייהו איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת ופסק רבינו כר"ש משום דאיפליגו אמוראי אליביה ובפלוגתא דרבי זירא ורב שמואל בר יצחק פסק כמ"ד כל שאינה מקפדת וכן נראה שפסק הרשב"א:
ו מה בין כתם הנמצא על בשרה וכו'. וכתב ה"ה טעם לדבריו והגהות כתבו טעם מפני שכל הגוף בדוק הוא אצל דם מאכולת:
לפיכך

מגיד משנה

ד הרואה דם בשעת וסתה וכו'. שם במשנה (דף ב') ובגמרא (דף ד' ע"ב) פי' אשה שיש לה וסת דיה שעתה ואוקים לה בשעת וסתה וד"ה: **וכן** מעוברת וכו'. במשנה (דף ז') שם כדברי רבי אליעזר ונפסקה שם הלכה כדבריו: **איזו** היא מעוברת וכו'. משנה וגמרא (דף ס') שם ובגמרא בעא מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן הגיע עת וסתה בימי עיבורה [ולא בדקה] מהו קא מיבעיא לי אליבא דמאן דאמר וסתות דאורייתא מאי כיון דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה או דילמא כיון דדמיה מסולקין לא בעיא בדיקה ופשט ליה רבי יוחנן דאפילו למאן דאמר וסתות דאורייתא דמיה מסולקין ולא בעיא בדיקה ודקדקו מכאן קצת המפרשים שאף היא אינה חוששת לוסתה כלל ואין בעלה חייב לפרוש ממנה בעונת הוסת שהרי היא מסולקת דמים וכן הדין במניקה כל כ"ד חדש והעלו בזה דיכין וכתב הרשב"א ז"ל ואפילו הגיע עת וסתן תוך זמן זה אינן צריכות בדיקה ומותרות לבעליהן שאפילו שופעות ורואות באותן עונות שהיו למודות לראות אינו אלא מקרה עברו ימי העיבור והינקה חוזרות לחוש לוסתן הראשון כיצד הרי שהיה לה וסת הימים כגון שלמודה לראות חדשים חוששת לר"ח ראשון שתפגע בו וכן הדין לשאר הוסתות חוץ מוסת ההפלגות שא"א לה לחוש עד שתחזור ותראה חזרה לראות אפילו פעם אחת הרי זו חוששת ליום ההפלגה שהיתה למודה להפליג ע"כ. עוד נחלקו המפרשים אם היא קובעת וסת בימים אלו והרמב"ן ז"ל כתב יראה לי שהן קובעין וסת בשאר ימיה של אשה חוץ מימי טוהר של יולדת שאין ראויות לקביעות וסת מדין הגמרא ובזמן הזה אף הן קובעין וסת להחמיר עכ"ל אבל הרשב"א ז"ל הסכים לדעת הראב"ד שאינן קובעות וסת בימים אלו אבל הן חוששות כדין הוסת שאינו קבוע ורבינו נראה שהוא סובר דהך בעיא דההוא סבא היא לענין טהרות בלבד אבל לא לענין פרישה לבעלה דחוששת היא ליום וסתה עד שתעקרנו או שהוא מפרש כדברי שאר מפרשים דאמרו לא בעיא בדיקה [בדיעבד שאם עברה וסתה ולא בדקה ולא ראתה לא בעיא בדיקה] מיום זה ואילך אבל בשעת וסתה חוששת היא לבעלה וזהו שלא הזכיר רבינו דין זה וכן נראה שהוא סובר שהיא קובעת וסת בהן כדעת הרמב"ן ז"ל ולא הזכיר דין ימי טוהר שהרי בדין תורה דמיה טהורים ולא עוד אלא שהוא ז"ל סובר שאפילו עכשיו מותר לבעול על דם טוהר כמו שכתב פרק עשירי: **מניקה** כל כ"ד וכו'. ברייתא שם (דף ט') וכרבי יוסי ור"ש: **ה** בתולה שלא ראתה דם מימיה וכו'. משנה וברייתא שם (דף ז'): **זקנה** כל שעברו עליה וכו'. משנה וגמרא שם: **מעוברת** ומניקה וזקנה וכו'. שם (דף ה') נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם אין חוששין לה ואמרו שם אימתי הגיע זמנה משהגיעו ימי הנעורים ולזה כתב רבינו קטנה וכבר נתבאר ענין הקטנות והנערות פרק ב' מהלכות אישות שהנערות תלוי בשנים ובסימנין וכתב הרשב"א ז"ל שכל שהגיע לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין אא"כ נבדקה אבל אם בדקוה אין חוששין לגסירת טימנין לפי שהכתמים הם מדבריהם. וכתב רבינו עד שתראה שלש וסתות והוא ממה שאמרו שם (דף י' ע"ב) תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושנייה רוקה ומדרסה בשוק טהור כתמה נמי טהור ואמרו תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפילו שופעת כל ז' אינם אלא כראייה אחת עוד שם אמר רב שימי בר חייא מדלפת אינה כרואה והקשו והא קא חזיא ותירצו אינה כשופעת אלא כפוסקת והקשו מכלל דשופעת נמי כי נסרה ותירצו אלא אימא אינה אלא כשופעת ע"כ. ולזה כתב רבינו ג' וסתות אבל הרשב"א ז"ל כתב אבל אם פסקה מעט וחזרה וראתה ופסקה וראתה ג' פעמים כן ביום אחד הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא כראייתה עוד כתב תינוקת שלא הגיע זמנה לראות שראתה ג' פעמים ופסקה מלראות שתי עונות שלימות הרי זו חוזרת לטהרה הראשון וכתמה וראייתה טהורים עד שתשוב ותראה עוד ג' פעמים ודין זה נזכר בגמרא לענין דיה שעתה והזכירו רבינו פרק ד' מהלכות מטמאי משכב ומושב והרשב"א ז"ל למד ממנו לדין הכתמים ואפשר שכן הוא:
ו מה בין כתם הנמצא על בשרה וכו'. נראה דעת רבינו בזה ממה שאמרו פרק הרואה כתם (דף נ"ז ע"ב) [הרואה כתם על בשרה] ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור ועוד אכתוב בפרק זה ברייתא זו וסובר רבינו דכל פחות מכשיעור ספק הוא אם הוא דם מאכולת אם לאו וכבר אמרו שספק בבשרה טמא. אבל בהשגות השיגו הר"א ז"ל בזה וכתב א"א אין זה מחוור שהרי שאל רבי ירמיה על כתם שבבשרה טפין טפין מהו ואם אין לו שיעור מה שאל ע"כ. ואין זו קושיא דר' ירמיה לאו לאיצטרופי קא בעי אלא לומר אם נורתן מוכחת עליהן שאינם מגופה דאי מגופה הוא לא הוה ליה לאשכוחינהו כה"ג או דילמא ל"ש וכן פירשו מן המפרשים בעיא זו משום דקשיא להו אי לענין איצטרופי ברייתא היא בסוף הפרק (דף נ"ט) כתם ארוך מצטרף טפין טפין אין מצטרפין וכבר כתבה רבינו למטה ופירש' כן. עוד כתובות בהשגות קושיות על דברי רבינו ואין צורך להשיב עליהן ומ"מ לענין הדין דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל מסכמת לדעת ההשגות שאפילו על בשרה אם אינו כשיעור טהורה: **והנמצא על הבגד וכו'**. משנה וגמרא.
ושיעור

השגת הראב"ד

* מה בין כתם וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין זה מחוור שהרי שאל רבי ירמיה על כתם שבבשרה טפין טפין מהו ואם אין לו שיעור מה שאל ועוד כי בדרך אחר נשנו במשנה חלוק למטה מן הצואר ובשרה כנגד בית התורפה ועל כולן אמרו תולה בכל דבר ועוד שקראוהו כתם ואם כדבריו שאינה צריכה שיעור אף היא טמאה ומונה לה מאותה שעה ואינו כן עכ"ל:

א טור שם סי' קצ סמג שם ועשין רמג: ב טור י"ד סי' קפט סמג לאוין קיא עשין רמג: ג ג"ז שם בטור סי' קצ סמג שם:

משנה למלך

פ"ט ג ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שראתה הדם או שמצאה הכתם. (*א"ס עיין פ"ג מהלכות משכב ומושב דין ז'): השאלה

מגדל עוז

פ"ט אין האשה מתטמאה עד כמו שביארנו. ריש פרק הרואה כתם (דף נ"ז): **ומדברי סופרים כו'** עד לפנים בבשרה. פ"ק דנדה (דף ה') וריש פרק הרואה כתם (דף נ"ח נ"ט): וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא. ריש פרק הרואה כתם: וכן מדברי סופרים שכל הרואה כו' או עד שמצאה הכתם. ריש פ"ק דנדה וריש מסכת עדיות: וכל הרואה כתם וכו' עד ונתקלקלה וסתה. פ"ק דנדה: הרואה דם בשעת וסתה כו' עד ואינן מטמאות למפרע. ריש מסכת נדה (דף ד') וריש מסכת עדיות: ואי זו היא זקנה כו' עד שתראה דם שלש וסתות. פ"ק דנדה (דף ו'): מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא בבגדים וכו' עד על שלש: כתב הראב"ד ז"ל אין זה מחוור וכו' ומונה לה מאותה שעה ואינו כן עכ"ל: ואני אומר דבר זה קבלה היתה בידו
של

הגהות מיימוניות

[א] אבל הרמב"ן כתב שגם כתם הנמצא על בשרה אינו מטמא עד שיהא כגריס ורבינו שמחת כתב כדברי המחבר שאפילו פחות מכעין חרדל טמאה שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת ובבשרה אמרינן התם ספק טמא ספק טהור [טמא] ע"כ: [ב] הכי מפרש שיעור גרים בפ"ג דנגעים ע"כ: [ג] גודמן לו גרים גדול מכן משערינן בו ששיעור גרים של כתמים להקל הר"ם:

ושיעור הגריס שהוא כדי ט' עדשות משנה בנגעים פ"ו (דף ע"ה) : נמצא טפין טפין וכו'. זו היא הברייתא שהזכרתי בסמוך כתם ארוך מצטרף טפין טפין אין מצטרף ולדעת רבינו הברת היא שאינה אלא בבגדים אבל בבשרה אפילו בפחות מכשיעור טמאה ואף הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל כתבו שאין דין הברייתא אלא בבגדיה אבל בבשרה אפילו טפין טפין מצטרפין לכשיעור וכפי דעתם ז"ל שאף על בשרה צריכה שיעור :

ז כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה וכו'. משנה בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (דף נ"ט ע"ב) ישבה על ספסל של אבן או על האצטבא של מרחץ רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים ובגמרא (דף ס' ע"ב) מטהר היה רבי נחמיה אפילו באחורי כלי חרס ולא גזרו בו אטו תוכו ומטהר היה במטלניות שאין בהן ג' על ג' וכו' דרש רב חייא בר רב מתנא משמיה דרב הלכה כר' נחמיה. ומ"ש רבינו אפילו בדקה קרקע וכו' מימרא דשמואל פרק הרואה כתם (דף נ"ז ע"ב) ואוקמה רב אשי כרבי נחמיה : ולא במקבל טומאה וכו'. בפ' האשה (דף ס"א) ת"ר בגד צבוע מטמא משום כתם ר' נתן בר יוסף אומ' אינו מטמא משום כתם שלא תקנו בגדי צבעונין באשה אלא להקל על כתמיהן והקשו תקנו מאן תקינהו ותירצו אלא שלא הותרו וכו' והקשו הותרו מכלל דאסירי ותירצו אין דתנן בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס בקשו לגזור על בגדי צבעונין אמרי הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן ע"כ בגמרא. ופסק רבינו כר' נתן להקל בכתמים של דבריהם ועוד דקא יהיב טעמא למילתיה ומפרשים ליה בגמרא והרמב"ן ז"ל פסק כת"ק והרשב"א ז"ל הסכים לדעת רבינו וכתב אלא שהמחמיר בדברים אלו תע"ב עכ"ל :

ח לא בכל מקום שנמצא הדם וכו'. ראש (דף נ"ז) פרק הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה ושלא כנגד בית התורפה טהורה על עקבה ועל ראש גודלה טמאה על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה מבחוץ טהורה ובגמרא (דף נ"ח) מבפנים עד היכא עד מקום חבק וחבק עצמו כלפנים :

טיפין טיפין אין מצטרפות. היה ארוך הרי זה מצטרף :

ז כתם [א]שנמצא ע"ד שאינו מקבל טומאה טהור ואינה חוששת לו. כיצד ישבה על כלי אבנים כלי אדמה וכלי גללים או על עור הדג או על כלי הרש מגבו או על בגד [ד] שאין בו ג' אצבעות על ג' אצבעות ונמצא עליהן דם טהורה. אפילו בדקה [ה] הקרקע וישבה עליה ונמצא כתם על הקרקע כשעמדה הרי זו טהורה. שכל שאינו מקבל טומאה לא גזרו על כתם שימצא בו. ולא במקבל טומאה אלא א"כ היה לבן אבל כלי [ו] צבעונין אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך [ב]תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מדין הכתמים : ח לא [ג]בכל מקום שנמצא הדם על בשרה תטמא משום כתם עד שימצא כנגד בית התורפה. כיצד נמצא על עקיבה טמאה שמא נגע בבית תורפה בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים והם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמוד ותדבוק רגל לרגל ושוק לשוק הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה טמאה שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כ"מ שאפשר שינתז עליו דם נדתה כשתהלך ונמצא שם דם טמאה. וכן אם נמצא הדם על ידיה אפילו על קשרי אצבעות ידיה טמאה שהידים עסקניות הן. אבל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכים ולמעלה הרי זו טהורה שאין זה אלא דם שניתז עליה ממקום אחר

ז לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין וכו'. כתב ה"ה דאמרינן בגמרא מאן תקינהו אלא שלא הותרו וכו'. ואאהר דמאי דאמר שלא תקנו אידחי ליה והדר ואמר שלא הותרו היאך כתב רבינו לפיכך תקנו שהם דברים דמוייס. ואפשר שגירסא אחרת היתה לו או שהוא סובר דכיון דלא אידחי מאי דאמר תקנו אלא משום דלא ידיע מאן תקינהו השתא דאמרינן דבפולמוס של אספסייאנוס נשאו ונתנו חכמים בבגדי צבעונין איכא למימר דאז תקנום : נמצא

נמצא על ראש גודל רגלה וכו'. כבר נתבאר זה ואמרו בגמרא הטעם שאני ראש גודלה דבהדי דפסעה עביד דמתרמי [ונטף] : וכן אם נמצא הדם וכו' שם תניא נמצא [לה] על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שידים עסקניות הם ואמרו שם מ"ט לאו משום דאמרינן בדקה בחדא ידא ונגעה באידך ידא והעלו לא שאני ידה דכולה עבידא דנגעה ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל יש מרבותי שהורו שאין דברים הללו אמורין אלא בזמן שבדקה עצמה ולא נטלה ידיה לאחר בדיקה אבל מן הסתם אינה חוששת לו לפי שאינה ראויה ליגע שם שלא במתכוין כדי שלא ילכלך ידיה שם עכ"ל. והרמב"ן ז"ל ורבינו כתבו הברייתא כפשטה ולא חלקו ואני אומר שכן בדין שאפילו תאמר שאין היד נוגעת בלא כוונה באותו מקום נוגעת היא במקומות מן הגוף שאפשר שבשעת נגיעתה באותן מקומות נתז הדם מן הפקוק על ידיה דאי לא תימא הכי לא הוה שתקה ברייתא מלפרושי וכן עיקר להחמיר : אבל אם נמצא הדם וכו'. כבר נתבאר זה וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל היתה יודעת שנזדקרה כנגדי המזדקר בבת ראש והגביהה רגליה למעלה מראשה אפילו מחגור ולמעלה טמאה בין מלפניה בין מלאחריה ע"כ. ומסוגיית הגמרא למדו כן ולמטה בפרק זה אבאר :

הכתם

מגדל עוז

של ר"מ ז"ל מרבותיו וכן קבלנו אנחנו מרבותינו הצרפתים ז"ל מפי רש"י ז"ל ומפי רבותינו נ"ע וכן פי' סוף שמעתין קמייתא דפרק הרואה כתם (דף נ"ח) [לא מצאתי ברש"י הזה אלא בד"ה לדברי אין קן נמצא מקלתו ולא כולו] כי פסק הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס שהיה אומר עד כמה היא תולה עד כגריס של פול ופירש"י ז"ל שאילו נמצא בבשרה לא היתה תולה אלא אפילו כחרדל היתה טמאה עכ"ל ויש לי כמה ראיות על זה חדא דלא אשכחן בכוליה תלמודא שיעור לדם הנדה וקי"ל דהם ובכמה דוכתי דכולהו שיעורים הלכה למשה מסיני ועוד שלא הוזכר זה השיעור אלא בכתם הנמצא על בגדיה בלבד שבו יכולה לתלות אבל בבשרה שאינה יכולה לתלות טמאה ואפילו כחרדל וכן כתבו רבותינו בעלי התוספות ז"ל גבי על חלוקה טהור דאי מגופה אבשרה איבעי ליה לאשתכוחי ועוד איתא כתם ומעשה באשה אחת שבאת לפני רבי עקיבא אמרה לו ראיתי כתם אמר לה שמא מכה היתה בך כו' עד וטיהרה רבי עקיבא ראה תלמידיו [שהיו] מסתכלין זה בזה אמר להם מה הדבר קשה בעיניכם לא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה בבשרה ולא כתם וה"ג איתא בירושלמי דפרק בל היד ומסיק לה רבינא בגמרא וכתמים עלמן דרבנן ואילו בבשרה תניא התם על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא אלמא המיר בשרה מכתמה ועוד דמלשון רבי עקיבא למדנו כי דם נדה וזבה וטומאתן אחת הן ולגבי זיבה לא מצינו בה שיעור תדע דהא קא דאין כתם בירושלמי ק"ו מזבה שצריכה מים חיים לנדה שאינה צריכה ואם היו חלוקין בשיעורן או לא הוה דאין מינה או מהדר למיפרך מינה ועוד דהא תנן ריש פרק דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ומטמאין יבשין כו' ואמרינן לסדיא בבבלי ובירושלמי דכל שהיא חייבת קרבן בעלה לוקה עליה משום נדה ומוכח לה נמי בגמרא דבוו אהדדי ועוד דהא ריש גמרא פירקין דהרואה כתם אמרינן בבשרה עד שתרגיש בבשרה אלמא בהרגשה תליא מילתא מן התורה ולא בשיעורא ועוד דהא בסוף פירקין תנן העד שהוא נתון תחת הכר אם עגול טהור ואם משוך טמא דברי רבי אליעזר בר צדוק ע"כ ופסקינן בגמרא כותיה ומפרש דמשוך טמא בכל שהוא ומפרש בתוספתא טעמא מפני שהוא דם הקינוח אלמא היכא דהוי כתם כי האי שיעורא הוא דאיכא למיחש אבל בבשרה אפילו כחרדל וכן כתבו רבותינו בעלי התוספות על זאת התוספתא והסכימו כדברינו זה ועוד דהא פ"ק דנדה וריש פרק תינוקת לגבי דם בתולים אמרינן בירושלמי יש לה ראיה ואין לה כתם ואי ס"ד חד שיעורא נינהו מאי נפקא מינה וכ"ת לאשר מילי דאיכא בינייהו הא לאו בהכי מיירי שמעתא ועוד דהא פרק המפלת תנן המפלת כמין קליפה וכמין שערה כו' עד תטיל למים אם נמוחו טמאה ואמרינן עלה בגמרא באלו לרופאים ואמרו בומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין בערות אדומות ובירושלמי גרסינן שומא ויש מכה שממנה משרת כמין שערה אדומה ומפני שיש בה מכה ושומא הא אין בה מכה ואין בה שומא לא ע"כ דוק מינה לגבי שיעורא דכשוט השערה מטמא ומה שהקשה הראב"ד ז"ל שהרי שאל רבי ירמיה על כתם בבשרה טפין טפין מהו אם אין לו שיעור מה שאל עכ"ל אני משיב בכבר קדמוני רבותינו בעלי התוס' ז"ל להקשות ולתרץ זה גבי אוהה בעיא פרק הרואה כתם מתני' דעל אבה דגרסינן בעי רבי ירמיה כבר מהו כשורה מהו טפין טפין מהו לרוחב ירכה מהו ופשיטנא תא שמע על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על בשרה לאיתויי מאי לאו לאיתויי כה"ג ומהדרינן לא דילמא דעביד כרצועה ע"כ ופירש"י ז"ל כרצועה כמין שורה ופרשב"א ז"ל לפירוש כרצועה כמין שורה אחת כזה ובשורה דקא מיבעיא ליה היינו הרבה שורות כזה ורבותינו בעלי התוספות ז"ל פירשו כרצועה דהיינו טפין טפין כזה וא"ת היינו טפין טפין דקא מיבעיא ליה ותירצו ופירשו דבעיא מיירי שעשויין בשינוי ורצועה דקא מתרץ הכא בשאין עשויין בשינוי עד כאן ולקמן אני רואה בסוף שמעתין כי מותבינן אפלוגתא דרב הונא ורב חסדא מהא דתניא היו עליה טיפי דמים למעלה וטיפי דמים למטה כו' ולמדתי ממנה לחזק דברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל כי שנוי הטיפין מורה שאינם מגופה אלא שתולין בהטייה וכיוצא בה ואעפ"כ הואיל והוא בבשרה ספיקו טמא כדפשיט תלמודא וכדכתיב טעמא לדברי ר"מ ז"ל כי בבשרה דאורייתא ולפיכך ספיקו טמא וכתמים דרבנן ולקולא ולפיכך תולין ולשון הגמרא מוכית לעיניך כי בעיא דרבי ירמיה בגופה וברייתא דלקמן בכתמים שעל בגדיה דרבנן ותולין. מעתה התבונן מה מעולה דעת ר"מ ז"ל לשונו שכתב כאן לגבי צירוף וכתם הנמצא בבגדים זה הלשון ולפנינו בזה הפרק כתב בעיא דרבי ירמיה עם הברייתות וכמו שכתבתי וז"ל הכתם הנמצא על בשרה שהיה ארוך כרצועה או עגול או שהיה טפין או שהיה אורך הכתם על ירכה או שהיה נראה כאילו הוא מלמטה למעלה הואיל והוא כנגד בית התורפה הרי זו טמאה ואין אומרים אילו נטף מן הגוף לא היה כזה שכל דם שנמצא במקומות אלו מחמירין בו ואע"פ שהוא ספק עכ"ל. הנה עיניך רואות כי דברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל וקבלתנו עם דברי ר"מ ז"ל ודברינו אחד הם אות באות ומה שהקשה עוד ממה ששנה שם בדרך אחר במשנה תילוק למטה מן הלואר ובשרה כנגד בית התורפה ועל כולן אמרו תולה בכל דבר עכ"ל אני משיב אלמלא שאני מתירא מגדולתו הייתי מעתיק לשון המשנה עד אשר תראה כי לא נזכר שם לואר וגם שאין שם תלייה בבשרה כלל וכל בבא ובבא באנפי נפשה מתניא בה טמאה וטהורה ולאו בחדא מחתא מחתינהו ומתניתין שנייה דבכל תולה אבבי בתרייתא מתניא דשייך בהו תלייה כדאוכחנא מכמה טעמי בס"ד ומה שהקשה עוד שקראוהו כתם אני משיב לא כתם סתם קראוהו אלא מפורש הרואה כתם על בשרה ולברר דיניה ותלוקיה לפי שנויים כמו שכתבתי נשנה כל הפרק הכוא ואתה המעיין אם הרצה ללון בעמקה של הלכה נגד שינה מעיניך ותמצא דברי ר"מ ז"ל נכונים ועמוקים : כתם שנמצא על דבר עד הרי זו טהורה. פרק הרואה כתם ופרק האשה שהיא עושה צרכיה : וכל שאינו מקבל טומאה עד מדין הכתמים. בנדה פרק האשה : לא בכל מקום עד כל מקום שימצא בו הדם טמאה. פרק הרואה כתם :

הגהות מיימוניות

[ד] בפרק האשה מטהר היה ר' נחמיה במטלניות שאין בהן שלש על שלש וכן פר"ח דקי"ל כר' נחמיה וכן רבינו שמחה משמו : [ה] כר' נחמיה דאמר כל דבר שאין מקבל טומאה אין מקבל כתמים וכן כתבו התוס' וז"ל ר"י קיימא לן כרבי נחמיה דלקמן פסיק כותיה וטעמא דר' נחמיה כיון דהדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה וההיא משתיתא נהי דלא מקבל טומאת כתם מ"מ מקבל טומאת נגעים עכ"ל וכתב בספר המצות וז"ל וה"ה אם נמצא דם על בית הכ"א שישבה עליו : [ו] כר' יוחנן בן יוסף דמייתי ראיה מדורות הראשונים דתניא בפולמוס של אספסיינוס גזרו כר' עד בקשו לגזור אף על בגדי צבעונים אמרו הא עדיפי להקל על כתמיהם ודלא כתנא קמא דאמר בגד צבוע מטמא משום כתם וכן פסק רבינו שמחה וכתב עוד דההיא קילותא לא נאמרה אלא לבגד שלא לטמא נחרות הנגעים בו אבל האשה טמאה מדלא קאמר בגד צבוע אין מקבל כתמים כלישנא דתנן במתני' וכן כתב ראב"ן כדברי שאפילו היו כולן צבעונין טמאה כיון שהכתם ניכר בהן טמא :

ט הכתם הנמצא על בשרה וכו'. שם בעי רבי ירמיה כשיר מהו כשורה מהו ספין טפין מהו לכתב ירכה מהו ת"ש על בשרה ספק טמא ספק טהור [ודאי] טמא [לאתויי] מאי [לאו לאתויי] כה"ג [ודחי] לא דילמא דעביד כרצוע' וכתבו מן המפרשים ז"ל דכיון דאתיא למפשטה לאיסורא מהך ברייתא ובדילמא דחינן לה לא סמכינן אדיחויא וטמא בכל הני גווני וכן דעת הראשונים והרמב"ן וכדברי רבינו:

י הכתם הנמצא על החלוק שלה וכו'. משנה שם וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שכל שנמצא על החלוק בלבד למעלה מחגורה אפילו נזדקרה טהורה דאם איתא דמגופה הואי אף על בשרה איבעי לה לאשתכוחי:

נמצא על בית יד. במשנה וכתב הרשב"א ז"ל אם מגיע כנגד בית התורף אפילו בשעה שהיא שוחה שמאה חוששין שמא שמתה ונגעה עכ"ל:

יא היתה פושטתו ומתכסה בו וכו'. משנה שם ופי' הרשב"א ז"ל אפילו לא כסתה בו אלא ראשה בכל מקום שנמצא בו טמא מפני שעשוי להזור אילך ואילך ושמא נתהפך ונגע שם עכ"ל: וכן האזור שלה וכו'. במשנה וכן *בפליון וי"מ מעפורת שהיא מכסה בו ראשה ע"כ:

יב היתה לובשת חלוק אחד וכו'. בפרק בא סימן משנה וגמרא פסק כחכמים ושיעור כתם אחד כבר נתבאר למעלה שהוא כגריס: וכן אם לבשה וכו'. שם אמרו דאפילו רבי חנינא בן אנטיגנוס דפליג אחכמים מודה בלבשה ג' חלוקות בג' ימים שבדוקים לה קודם לבישה ומצאן עליהן כתם אן הן הכתמים המביאין לידי זיבה אבל מה שכתב כאן רבינו נראה שהוא אפילו בלבשה אותן בבת אחת וכן משמע לשונו ונראה שהוציא זה מן התוספתא שמנינו שם לבשה ג' חלוקים ראתה עליהן ג' טיפין לג' ימים הרי זו חוששת משום זוב ע"כ*:

יג מצאה כתם אחד וכו'. שם ת"ר הרואה כתם אם יש בו לחלק ג' גריסין שהן כגרים ועוד [כגרים ועוד] חוששת [משום זוב] ואם לאו אינה חוששת וכו' זו דברי ר' יהודה בן אגרא שאמר משום רבי יוסי א"ל אחד

*[יש גורסים פוליוס וי"ג פליון ופוליון ויש הפרש בין הפירושים ועי' בתי"ט]:

אחד זו ואחד זו חוששת ואמרו שם דחכמים לא פליגי עליה אלא בשבדקה בין השמשות דרבי יהודה דאמר בשבת פרק במה מדליקין ששיעורו חצי מיל וסברי רבנן דבין השמשות דרבי יוסי דאמר התם בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו דלילה הוא או שהוא נכלל בזמן זה דבין השמשות דר"י אבל בשלא בדקה בין השמשות מודו רבנן שחוששת לזוב ונתבארו דברי רבינו:

יד מצאה כתם על חלוקה וכו'. שם (דף נ"ב:) ראתה שני ימים וחלוק אחד *חוששת לזיבה וביאר רבינו בין שיהיה החלוק ראשון או אחרון ושפוט הוא:

טו הרואה כתם ואח"כ ראתה דם וכו'. שם (דף נ"ג:) ת"ר ראתה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה עד מעת לעת דברי רבי רשב"א אומר יומו אמר רבי נראין דבריו מדברי שהוא מתקנה ואני מעוותה. והקשו מתקנה הא עוותי מעוות לה אמר רבינא איפוך רב נחמן אמר לעולם לא תיפוך שהוא מתקן הלכותיה לידי זיבה ואני מעוות הלכותיה לידי זיבה בעא מיניה רבי זירא מרבי אסי כתמים צריכין הפסק טהרה או לא וכו' אשכחיה דיתיב וקאמר תולה כתמה בראייתה כל מעת לעת דברי רבי אמר ר"ל והוא שבדקה ורבי יוחנן אמר אע"פ שלא בדקה אמר ליה מכלל דכתמים צריכין הפסק טהרה אמר ליה אין עד כאן בגמרא. ורבו בזה הפירושין ורבינו פוסק כרבי דהלכה כמותו מחבירו וכרבי יוחנן דהלכה כמותו לגבי ר"ל. וזה פי' הגמרא לדעתו תולה כתמה בראייתה שאינה מונה לענין זיבות מיום הכתם כל שראתה תוך מעת לעת למציאת הכתם והטעם מפני שהכתמים מדבריהם ופוחתת מעת לעת למפרע מדבריהם והיא טמאה מחמת ראיה עד כדי זמן מציאת הכתם אין חוששין לכתם למנות לו כיון שמחמת ראייתה כבר היא טמאה ואע"פ שלא בדקה בין מציאת הכתם לראייה ואין צ"ל אם בדקה ומצאתה טהור בין מציאה לראיה שכיון שיש הפסק טהרה בנתיים אין הכתם מצטרף עם הראיה ורשב"א אומר יומו ואע"ג דלענין מנין כל שראתה ביומה לא נפקא מידי אם תולה כתמה בראייתה אם לאו ה"ק יומה היא תולה בלבד ולא יותר וכשראתה אחר מכן אינה תולה והקשו מתקנה הא עוותי מעוות לה

*[בגמרתנו הן הן הכתמים המביאים לידי זיבה]

אחר: טו הכתם *הנמצא על בשרה שהוא ארוך כרצועה או ענול. או שהיו טפין טפין או שהיה אורך הכתם על רוחב יריכה. או שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה הואיל והוא כנגד בית תורפה הרי זו טמאה. ואין אומרים אילו נטף מן הגוף לא היה כזה שכל דם הנמצא במקומות אלו מחמירין בו אע"פ שהוא ספק: י הכתם *הנמצא על החלוק שלה מחגורה ולמטה טמאה מחגורה ולמעלה טהורה. נמצא על בית יד שלה אם מגיע כנגד בית תורפה טמאה ואם לאו טהורה: יא היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כל מקום שימצא בו דם טמאה וכן האזור שלה כל מקום שימצא בו הדם טמאה: יב היתה לובשת חלוק אחד ושהה עליה שלשה ימים או יתר בלא עת נדתה ובדקה ומצאה עליו שלשה כתמים או כתם אחד גדול שיש בו שיעור שלשה כתמים הרי זו ספק זבה שמא כתם נטף ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים בדוקים ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה ומצאה כתם בכל אחד מהן אע"פ שזה כנגד זה הרי זו ספק זבה: יג מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה כתמים אם בדקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון ומצאה טהור ולא בדקה חלוקה. וביום השלישי מצאה זה הכתם שאינו כשלשה כתמים אינה חוששת לזיבות. ואם לא בדקה עצמה כל בין השמשות הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה חוששת לזיבות ואע"פ שאין הכתם כדי שלשה כתמים: יד מצאה כתם על חלוקה היום וראתה דם אחר כך שני ימים זה אחר זה. או שראתה שני ימים וביום השלישי ראתה כתם הרי זו ספק זבה: טו הרואה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה כל מעת לעת. בין שבדקה עצמה בעת שמצאה הכתם ומצאתה טהור. בין שלא בדקה. *אבל הרואה כתם אחר כתם בתוך עשרים וארבע שעות אינה תולה כתם בכתם. אלא אם כן בדקה ביניהם שאם הפסיקה טהרה בין הכתמים אין מצטרפין למנין זיבות: טז כיצד ראתה כתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום אף ע"פ שלא בדקה עצמה ולא ידעה אם טהורה היא אם טמאה וראתה דם אחר כך עד שעה ראשונה מיום השבת אינה מונה לכתם. אלא תולה הכתם בראייה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני בשבת תהיה זבה. ראתה דם ביום שבת בשעה שנייה הרי זו טמאה שני ימים ערב שבת שמצאה בו הכתם ובשבת שראתה הדם שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת חוששין לזיבות: יז לא ראתה דם בשבת אבל ראתה כתם אחר בשעה ראשונה מיום השבת. אם בדקה עצמה בערב שבת ומצאה טהור אינה מונה אלא לכתם אחד שהוא ביום השבת הואיל ושניהם בתוך מעת לעת. ואם לא בדקה ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן אם לא הפסיקה הרי זו מונה לע"ש ואם ראתה באחד בשבת חוששת לזיבות: יח ראתה הכתם השני בשעה שנייה מיום

א טור שם סמג לאוין קי: ב גם זה שם ובטור ע"ש:

השגת הראב"ד

*אבל הרואה כתם אחר כתם כו': כתב הראב"ד ז"ל כל מה שאסף ודיבר בכאן על מה שאמרו בגמרא בעא מיניה רבי זירא מרבי אמי כתמים צריכין הפסק טהרה או לא איפשיט זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר תולה כתמה בראייתה כל מעל"ע אמר ר"ל והוא שבדקה רבי יוחנן אמר אע"פ שלא בדקה אמר ליה מכלל דכתמים צריכין הפסק טהרה אמר ליה אין. ועל זאת השמועה שם יסודותיו ובנה בניניו ובתי ראשי אין צורת השמועה הולכת על פי דרכו ולא מתנהגת על סברתו כלל ואיך יתפרש כתמים צריכין הפסק טהרה על זה הדרך שכתב ואם שאל בין כתם לכתם ויהיה צורך שבדיקה כדי לתלות כתם בכתם ולא תהיה זבה כמו שכתב הוא פשיטא דצריך שהרי אמרנו למעלה שהכתמים שלשה מביאין לזיבה ולקרבן אם לא הפסיקה טהרה ועוד איך הביא ראיה מבין כתם לראיה לבין כתם לכתם ואיך ידע רבי זירא מה יאמר רבי יוחנן בין כתם לכתם ואם שאל רבי זירא בין כתם לראיה אם בתוך מעת לעת מה למדנו רבי יוחנן מה יאמר על זה אם יעקר אותו אפילו בהפסק טהרה או לא ואולי יודה לר"ל שלא יועיל אף לא זו הדרך ולא זו העיר אלא כל הכתמים שאל אף על המביאים לידי זיבה כשתספור שבעה אם צריכה בדיקה כל שבעה ימים לנקיים או בדיקה שנייה אחת באהרונה להפסק כנדה הואיל ולא הוחזקה טומאה מגופה ופשט ליה מתרווייהו דצריכה בדיקה דאפילו כתם שהיא תולה בראיה בעיא בדיקה דנהי דראיה מגלא לה דלא מיקלקלא למפרע טובא אבל מ"מ נקיים בעינן כשאר כתמים ובבדיקה ורבי יוחנן ע"כ לא פליג אלא בהאי שהרי תולין אותו ואינו מטמא למפרע יותר מראיה אבל שאר כתמים המביאים לזיבה או שמקלקלים למפרע מודה דצריך בדיקה. זאת הוא תורת אמת ואין תולין כתם בכתם שכתב לא נאמר מעולם על זה הענין ואין ראוי לו אלא במשאלת חלוקה ליושבת על הכתם שאינה תולה בחבירתה ושתיהן מקולקלות והוא כאמת וכל מ"ש בזה הענין הינו כי אם להג הרבה ויגיעת בשר עכ"ל:

מגדל עוז

היתה לובשת חלוק אחד ושהה עד הרי זו ספק זבה. פרק בא סימן (דף נ"ג):
הרואה כתם ואחר כך ראתה דם וכו' אבל הרואה כתם אחר כתם כו' כיצד כו' עד ואם לא בדקה חוששת לזיבות: כתב הראב"ד ז"ל כל מה שאסף ודיבר בכאן וכו' וכל מ"ש בזה הענין הינו כי אם להג הרבה ויגיעת בשר עכ"ל: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא סוף פרק בא סימן (דף נ"ג) בין רש"י ורבותינו בעלי התוספות ז"ל והראשונים והאחרונים עד הרמב"ן ז"ל נתחבטו בפירושה ופי' ר"מ ז"ל מבואר ומבואר והנני כותבו בקצרה והכן על דרך הסברא ודלבון בגמרא וזאת התורה והצורה ידועה בעיקר השמועה שהביא דרבי זירא ת"ר ראתה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה מעת לעת דברי רבי והלכה כרבי מחבירו ופי' כיצד בתרי בבי קמייתא ובעיא דרבי זירא מרבי אמי אבל כתמים בעלמא כפירש"י ז"ל וכההיא ברייתא דמותבינן מינה פרק האשה דלקמן דמוקמינן לה אליבא דרבי אי צריכה הפסק טהרה ופי' ר"מ כיצד בתרי בבי בתרייתא ולא השיבו עד עתה ומגו דשמעה תאני השתא פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל אברייתא הבין תשובת בעייתו כדפרישנא לקמן ומפני זה קבעה מסדר התלמוד כאן תדע דהא א"ל רבי זירא והא זימנין דמגלאין בעינא מינך ולא אמרה [לי] ולא מידי דלמא אגב שיטפך אתיא לך א"ל אין אגב שיטפא אתיא לי ע"כ. וה"ק ליה מכלל דבריך שאתה אומר דפליגי רבי יוחנן ור"ל בכתם אחר ראיה משמע דכתם אחר כתם בעלמא אפילו

(*י"ס לא ידעתי למה הוצרך לזה דהא רבינו לא פסק כר' חנינא אלא בכתמים דאפילו בחלוק אחד חוששת לזיבה וא"כ פשיטא דג' חלוקות אפי' לבשה אותן בב"א דחוששת וצ"ע)

לה סרשב"א מחמיר עליה יותר לחוש ולמנות מיום מציאת הכתם ואמר דבינה איפוך נראין דברי מדבריו שאני מתקנה והוא מעוותה רב נחמן בר יצחק אמר לעולם לא תיפוך הוא מתקן הלכותיה לידי זיבה שהוא מביאה לידי זיבה כל זמן שיש לה ג' ימים בין יום מציאת הכתם וימי ראיה ואני מעוות הלכותיה לידי זיבה שפעמים שיש לה ג' ימים אלו ואינה זבה והוא כשהראיה תוך מעל"ע למציאת הכתם ואע"פ שאינה ביומה בעי מיניה רבי זירא כתמין צריכין הפסק טהרה פירוש תולין כתם בכתם תוך מעל"ע בלא הפסק טהרה כמו בראיה או אין תולין אא"כ הפסיקה טהרה בינתים ופי' תולה בכתמה למנות מזמן הכתם השני שכל שהן רצופין כ"כ ועוד שיש הפסק בינתים כיון דאיכא הכי תרתי לא מצטרפי לעשותם כראיות חלוקות או דילמא אף בלא הפסק טהרה הם כראיה אחת כיון שהם תוך מעל"ע ופשט ליה דע"כ לא פליגי רבי יוחנן ור"ל אלא בראיה דסבר רבי יוחנן דכיון דמנין הראיה ודאי ומדאורייתא תלינן הכתם שהוא מעל"ע בראיה אע"פ שלא הפסיקה טהרה אבל בכתם דלא אלים האי כתם מהאי לא תלינן אא"כ איכא תרתי. זה נראה לפרש לדעת רבינו ומזה מתבאר כל מה שהזכיר עד כל כתם שאמרנו וכו'. ובהשגות כתוב בזה דברים ארוכים ואין בהם קושיא מכרחת על דברי רבינו והוא ז"ל מפרש דרבי זירא על כל הכתמים שאל ואף על המביאין לידי זיבה כשתספור ז' אם צריכה בדיקה כל שבעת ימים לנקיים או בדיקה שעה אחת באחרונ' להפסקה כנדה וכו' [עיין בהשגת הראב"ד] זו היא תורת אמת עכ"ל. וכמה רחוק הפי' הזה. חדא דכתמים צריכין הפסק טהרה לא משמע בדיקת שבעה ואדרבה הפסק טהרה משמע שעה אחת ובהכי סגי לה. ועוד דבדיקת שבעה ליכא אלא באותם המביאין לידי זיבה וה"ל לפרושי כתמים המביאין לידי זיבה צריכין הפסק טהרה דהשתא בדין הגמרא איירינן דאיכא נדות וזיבות. ועוד דאם איתא דר"ל ורבי יוחנן בצריכה בדיקה כל ז' פליגי לא הוה ליה למימר והוא שבדקה דמשמע דתליית כתמה בראייתה תלוי בבדיקתה אלא הכי הוה ליה למימר אמר ר"ל וצריכה בדיקה ורבי יוחנן אמר אינה צריכה בדיקה. ועוד דהיכי אמר דרבי יוחנן פליג בכתם התלוי בראייה שאינה צריכה בדיקה אבל בכתם אחר מודה היכי דמי אם היתה הראיה מביאה לידי זיבה וכגון שראתה אחר מכן להשלים זיבה תיפוק ליה משום שלש ראיות דודאי צריכה ואם בשלא ראתה אחר כן אפילו בכתם אחר כך כה"ג שאינו מביא לידי זיבה למה תהא צריכה בדיקה כל ז' וכי מפני שהיא מטמאה למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה נצריכה לבדוק כל ז'. סוף דבר אין פירושו עולה כלל בשמועה זו וכמה פי' נאמרו בה ומ"מ דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא לפרש שהכתמים כולם עכשיו שכולם כזבות צריכות הפסק טהרה שתבדוק עצמה ותמצא טהור ואחר כך תמנה שבעה נקיים חוץ מיום המציאה מטעם המציאה קודם שתתחיל למנות והרשב"א פירש הסוגיא לפי שיטה זו ועוד אכתוב בדין בעלת הכתם פרק אחד עשר:

מיום שבת בין בדקה בין לא בדקה הרי זו טמאה שני ימים שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת. ואם ראתה באחד בשבת אחר מעת לעת חוששת לזיבות. ראתה בשעה ראשונה מיום אחד בשבת כתם שלישי אם הפסיקה טהרה ביניהן אין מצטרפין ואינה חוששת לזיבות. ואם לא בדקה חוששת לזיבות: **יט** כל ^א^כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו אם יש לה [ז] דבר לתלות בו ולומר שמא כתם זה מדבר פלוני הוא אם נמצא על הבגד הרי זו טהורה. שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל. ואם נמצא על בשרה ספיקו טמא ואינה תולה בו. ואם היה לה לתלות בבשרה* יתר מחלוקה אף על בשרה תולה וספיקו טהור: **כ** כיצד. שחטה בהמה או חיה או עוף או שנתעסקה בכתמים או שישבה בצד העוסקין בהן או שעברה בשוק של טבחים ונמצא דם על חלוקה טהורה ותולה בדברים אלו שמהן בא הכתם: **כא** נמצא ^ב^הכתם על [ח] בשרה בלבד אם הכתם מחגור ולמטה טמאה. ואם נתהפכה וקפצה *אפילו מחגור ולמעלה טמאה שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק היה לה שימצא גם על בגדיה והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה טמאה: **כב** היתה בה מכה אע"פ שחיתה אם יכולה להתגלע ולהוציא דם ונמצא דם על בשרה תולה במכה וכן כל כיוצא בזה: **כג** נמצא ^ג^הכתם על בגדיה ובשרה כאחד תולה בכל שיש לה לתלות. ותולה [ט] במאכולת שמא בעת שישבה נהרגה מאכולת ודם זה דם מאכולת הוא. ועד כמה עד כגרים. אבל

א טור שם כמג לאוין שם: ב גם זה שם: ג שם שם: *בדפוס וויניצי' כמו בחלוקה

כא נמצא הכתם על בשרה בלבד מחגור ולמטה טמאה ואם נתהפכה וקפצה אפילו מחגור ולמעלה וכו'. זאת היא הגירסא האמיתית בדברי רבינו וכך היא נסחת ספרי רבינו שבידינו אבל הראב"ד והס"מ נזדמנה להם נוסחא משובשת שהיה כתוב בה נמצא הכתם על בשרה בלבד אפילו מן החגור ולמעלה טמאה ועל כן השיגו הראב"ד דמסתם דבריו משמע דאפילו בשלא נזדקרה נמי קאמר דאפילו מן החגור ולמעלה טמאה אבל לנוסחא שכתבתי אין מקום להשגה כלל ואין צריך לידחק במה שנדחק הס"מ:

האשה

השגת הראב"ד

* אפילו מחגור ולמעלה וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה אינו אלא בנזדקרה והכי איתא בגמרא עכ"ל:

יט כל כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו וכו'. (דף נ"ז:) בפרק הרואה כתם על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור וקשו היכי דמי אי מחגורה ולמטה על חלוקה אמאי טהור והתנן על חלוקה מחגור ולמטה טמאה ואי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא והתנן ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה ותירצו אי בעית אימא מחגור ולמטה כגון שעברה בשוק של טבחים על בשרה ודאי מגופה אתאי דאם [איתא] דמעלמא אתא על חלוקה איבעי לה לאשתכוחי על חלוקה מעלמא ודאי אתא דאי מגופה אתא על בשרה מיבעי לה לאשתכוחי אבע"א מחגור ולמעלה כגון דאזדקרה על בשרה ודאי מגופה אתא דאי מעלמא אתא על חלוקה איבעי לה לאשתכוחי על חלוקה מעלמא אתאי דאי מגופה אתאי על בשרה מבעי ליה לאשתכוחי עכ"ל הגמרא. ורבינו מפרש דהנך אוקימתות לא פליגן אהדדי והלכה כתרי תירוצין וכן דעת הרבה מן המפרשים ז"ל ועיקר והוא ז"ל נראה שמפרש דהאי איבעית אימא מחגור ולמעלה אעברה בשוק של טבחים דאוקימתא קמייתא קאי וליסנא בתרא לא חדית מידי אלא דבנזדקרה הרי היא למעלה מן החגור כלמטה מן החגור וג"כ הוא מפרש על בשרה הנזכר כאן בגמרא על בשרה בלבד ומ"ש על חלוקה אף על חלוקה קאמרי בכל המקומות שנזכר כאן. ומ"מ קשה לדבריו בשכתב ואפילו מחגור ולמעלה טמאה היה לו לכתוב והוא שנזדקרה דהא ודאי מסתמא לא חיישינן שמא נזדקרה ובפירוש אמרו בגמרא כגון דאזדקרה וכן כתוב בהשגות אמר אברהם זה אינו אלא בשנזדקרה והכי איתא בגמרא ע"כ. ואפשר שרבינו סמך לו על מ"ש למעלה בפרק זה אבל אם נמצא דם על שוקה וכו' ואין צ"ל אם נמצא מן הירכים ולמעלה הרי זו טהורה שאין זה אלא דם שניתז עליה ממקום אחר עכ"ל. והכרח הוא שאין דבריו סותרין זה את זה בפרק אחד א"ו הדין שכתב כאן הוא בשידוע שנזדקרה ומ"מ היה לו לבאר. זו היא שיטת רבינו ויש בזה שיטה אחרת בהך אוקימתא בתרייתא דלאו אעברה בשוק של טבחים קאי אלא כגון שנזדקרה לבד ואין לה במה לתלות ובנמצא על חלוקה בלבד טהורה והם מפרשים על בשרה ועל חלוקה דאוקימתא קמייתא כפי' רבינו ועל חלוקה דאוקימתא בתרייתא על חלוקה בלבד ועל בשרה אף על בשרה וזו היא שיטת רמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ויצא להם מכאן שאפילו ידוע שנזדקרה ונמצא על חלוקה בלבד למעלה מן החגור אפילו אין לה במה לתלות טהורה וכמש"ל ואף הם מודים שכל שיש לה במה לתלות הרי הוא למעלה בנזדקרה כלמטה וכל שלא נמצא על בשרה בלבד תולה וכדעת רבינו:

כב היתה בה מכה וכו'. במשנה שם ויתבאר בסמוך דוקא בשאפשר שנסף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם: **כג** נמצא הכתם על בגדיה ובשרה כאחד תולה בכל שיש לה לתלות וכו'. כבר נתבאר זה למעלה: ותולה במאכולת וכו'. פי' לדעת רבינו דוקא בשנמצא על בשרה ובגדיה אבל על בשרה בלבד כבר כתב למעלה שאין לו שיעור ובכל שהוא טמאה וכבר כתבתי למעלה שחולקין עליו מן המפרשים ז"ל ולדבריהם אפילו נמצא על בשרה בלבד כל שהוא פחות מכגרים תולה במאכולת ודין תלייתה במאכולת שם במשנה הרגה מאכולת הרי זו תולה בה עד כמה [היא תולה] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגרים של פול ואע"פ שלא הרגה ובגמרא הרגה אין לא הרגה לא מתניתין מני רשב"ג היא דתניא הרגה תולה לא הרגה אינה תולה דברי רשב"ג וחכמים אומרים בין כך ובין כך תולה אמר רשב"ג לדברי אין קץ וכו' שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טפי דם מאכולת לדברי הבירי אין סוף שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה וכו' אבל נראין דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם שהיה אומר עד כמה היא תולה עד כגרים של פול וכדבריו אנו מורים ושאלו שם ולרבנן דאמרי תולה עד כמה אמר רב נחמן בר יצחק תולה בפשפש ועד כתורמוס ופסק רבינו כרחב"א כי רשב"ג אמר נראין דבריו והכין משמע בסוגיא דגמרא שהזכירה בכמה מקומות כגרים וכן דעת כל הפוסקים ז"ל והרשב"א ז"ל כתב דע"כ לא פליג רחב"א עלייהו דרבנן אלא בשהם המקומות שאין ידוע שהרגתה הזה מצוי אבל במקומות שידוע שהוא מצוי אפילו רחב"א מודה שתולה עד כתורמוס וכן פסק בחבורו והרמב"ן ורבינו לא הזכירו זה ואפשר שהם סוברים דבכל גוונא פליגי וקי"ל כרחב"א והטעם שכיון שפשפש כל המולנו מריח בו לא תלינן שנהרג ולאו אדעתה שאינן כשאר מאכולות:

חגהות מיימוניות

[ז] וכן אם יש לה מכה באותו מקום תולה בה כתמה אפילו אינה יודעת אם המכה מוציאה דם או לאו דבכתמים הלכו חכמים להקל וסתם מכה לפעמים מוציאה דם ואם סופרת ז' נקיים משלשה ימים ראשונים ואילך נראה דכתמיה מהורים ותולה במכה ואינה סותרת אבל צריכה שתראה ודאי שפסק דם המקור לכך צריך שיהו שלשה ימים הראשונים של ספירה נקיים לגמרי ספר התרומה ע"כ: [ח] אבל הרמב"ן כתב דאפילו נמצא על בשרה מחגור ולמעלה טהורה אם לא שנזדקרה וכן משמע בהדיא בהרואה כתם ע"ש אבל רבינו שמחה פסק כרבינו המחבר דלא תלינן בשוק של טבחים כשנמצא על בשרה כדאמרינן התם נמצאת אתה אומר ג' ספיקות באשה על בשרה ספק טמא ספק טהור [טמא]: [ט] כר' חנינא לגבי ר' ינאי אבל הרמב"ן פסק כר' ינאי דתולה אע"פ שהוא יותר מכגרים ע"כ:

מגדל עוז

אפילו רבי יוחנן מודה דאינה תולה אלא א"כ בדקה ביניהם דאי ס"ד אף בכתמים נמי פליג רבי יוחנן אמאי לא אשמעינן עד השתא בכל דיני הכתמים ששנינו או במה שאמרנו שהכתמים ג' מביאין לזיבה ולקרבן ואמר ליה כו' וכרי לי אם תעמיק בלשוני זה לא יקשה לך כלום לא ממה שהקשה הראב"ד ז"ל ולא ממה שהקשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל ואף לכל הפירושים יש לו פנים בהלכה: כל כתם שאמרנו כו' עד שמא ממנה בא הכתם. פרק הרואה כתם (דף נ"ח): נמצא הכתם על בשרה בלבד אפילו מחגור ולמעלה טמאה שאילו היה דם כו': וכתב עליו בהשגות זה אינו אלא בנזדקרה והכי איתא בגמרא עכ"ל: ואני אומר שניסה לדעת אותו נתכוונו והסופר טעה וכאשר זכיתי לבא בארץ הצבי ובא לידי הספר המוגה לו בחתימת ידו נשקתיו ועל ראשי ענדתיו וז"ל נמצא הכתם על בשרה בלבד מחגור ולמטה טמאה ואם נתהפכה וקפצה אפילו מחגור ולמעלה טמאה שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק היה לה שימצא על בגדים הואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדים טמאה עכ"ל וזהו שאמת שכן הוא מפרש בנדה בגמרא ריש פרק הרואה כתם: היתה בה מכה עד הרי זו תולה בה. הכל פרק הרואה כתם:

כט האשה שהשאילה חלוקה לנדה בין עכו"ם בין ישראלית וכו'. כתב ה"ה משנה פרק האשה וכו' ולפ"י פירש הרואה שגדולה היא וכו' ואפשר שאף דעת רבינו כן וכו' תולה בה ואין דבריו מחוורין בעיני משום דא"כ לרבינו עכו"ם אפילו קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולאתה נמי תולה בה דכיון שראתה פעם אחת בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה הרי היא נדה של דבריהם שהרי אינה יוצאה לידי טהרה וזה שלא כדברי הרשב"א ודלא כדמשמע מדברי רש"י וכיון דסוף סוף אנו מוכרחים לומר שהוא חולק עם רש"י והרשב"א מה הועיל בשנותו את טעמו לפרש דבריו שלא כפשט ועוד שהטעם בעצמו אינו נכון כלל דלפי דבריו אף ישראלית שידוע שלא טבלה לנדתה אע"פ שהיא עכשיו מסולקת דמים תולה בה ואמאי כיון שיש זמן רב שלא ראתה ואע"ג דנכרית להרשב"א בכה"ג תולה בה נכרית שאני שאינה רגילה להקפיד על דמיה וכתמיה הילכך כל שראתה פעם אחת מסגלה אע"ג דבעידן שאלה לא חזאי איכא למיחש שמדמים הראשונים נתלכלך בשרה ובגדיה ולכלכו חלוק זה אבל בישראלית ליכא למימר הכי שהרי בנות ישראל רגילות לנקות בשרן ובגדיהן מדמים וכתמים אע"פ שלא יהיה בדעתה לטבול. לכך אני אומר לפרש דברי רבינו כפשטן דנכרית נמי אין תולין בה אלא כשידוע שהיתה נדה אבל אם בעידן שאלה אינה רואה אע"פ שראתה קודם לכן אינה תולה בה וזהו פשט מאמר רב דקתני נכרית דומיא דנדה וה"פ דמתניתין השאילה חלוקה לנכרית הרואה בעידן שאלה או לנדה ישראלית ה"ז תולה בה ומשום דנכרית אינה שמאה נדה לא קרי לה בשם נדה: השאילה אותו לזבה קטנה וכו'. כתב ה"ה והרמב"ן כתב וכו' אבל רבינו כתב פי"א שהוא תלוי במנהג נראה מדבריו דלרבינו תולה בה אפילו במקום שנהגו איסור שהרי אם תלך ותקבע דירתה במקום שנהגו היתר תהיה מותרת

אבל אם מצאה הכתם וכו'. פסק כרבי חנינא וכרב חסדא דאמר דכגרים שלם תולה וכן דעת כל הפוסקים ז"ל: ואפילו היתה המאכולת רצופה וכו'. שם איתמר נמצא עליה כגרים ועוד ואותו עוד רצופה בו מאכולת רבי חנינא אמר טהורה ופסק רבינו כרבי חנינא דאמר טמאה וכפשטה דמתניתין דלא מפלגא וקתני עד כמה היא תולה עד כגרים של פול משמע דבכל גוונא דטפי לא תליא במאכולת ואע"ג דלאו ראיה היא דהא לא אותיבו מינה לרבי ינאי מ"מ נקיטינן לחומרא כפשטא דמתניתין וכדרבי חנינא ויש שפסקו כרבי ינאי להקל בשל דבריהם וכן כתב הרמב"ן ז"ל היתה מאכולת רצופה במקצת הכתם אע"פ שהיא יותר מכגרים הרי זו תולה להקל עכ"ל וזה דעת הרשב"א ז"ל:

כד וכן תולה בבנה ובבעלה וכו'. משנה שם תולה בבנה או בבעלה והרמב"ן ז"ל כתב היו הם עסוקים בדם ולא נראה בהם דם ירלה לי שאינה תולה עכ"ל:

כה אין מחזיקין דם ממקום למקום וכו'. שם ברייתא היתה לה מכה בגוארה שתוכל לתלות תולה על כתיפה שאינה יכולה לתלות אינה תולה ואין אומרין שמא בידה נטלתו והביאתו לשם ופירש רבינו אין תולין בין בגופה בין בחלוקה ופשוט הוא וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאם היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה שבאי זה מקום שנמצא בו תולה במכה להקל כדרך שנתבאר למעלה לענין טומאה שכתב רבינו פושטתו ומתכס' בו בלילה כ"מ שתמצא בו טמאה:

כו שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד וכו'. ברייתא קרוב ללשון רבינו: נתעסקה בדם שא"א וכו'. בעיא דרבי ירמיה שם ולא איפשיטא וה"ל ספיקא בדרבנן ולקולא וכן פסקו ז"ל: נמצא הכתם וכו'. מבואר שם:

כז נתעסקה באדום אין תולה בו שחור וכו'. שם (דף נ"ט) איכא דאמרי אמר רבא נתעסקה במין אחד תולה בו כמה מינין מיתיבי נתעסקה באדום אין תולה בו שחור ותירלו כי קאמר רבא דאתעסקה בתרנגולת דאית בה כמה מיני דמא ע"כ. וכתב הרמב"ן ז"ל אין האשה צריכה להקיף מראה כתמה למראה הדם שתולה בו אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום עכ"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה לזה עוד שם בגמרא ליפנא קמא אמר רבא נמצא עליה מין אחד תולה בו כמה מינין [אע"פ שאין דומין לו] מיתיבי נתעסקה באדום אין תולה בו שחור ותירלו נתעסקה שאני והרשב"א ז"ל פסק אף כלשון הזה וז"ל פעמים שתולה אפילו שחור באדום או בהפך כיצד הרי שנתז הרי זו טהורה שאני אומר הואיל ולא הקפידה כבגדיה אדום ולא הקפידה לבדוק את בגדיה במה הוא ובאי זה מקום נתז ולאחר זמן מצא עליו כתמים אחרים אפילו שחורים זו על כתמים שנתעסקה בהם ושנתזו על בגדיה כך נתעסקה בכתמים אחרים ואינה זכורה לפי שאינה מקפדת ע"כ. ורבינו והרמב"ן ז"ל לא הזכירו דין זה בהלכותיהם ואפשר שהם סוברים דליפנא בתרא פליגא אליפנא קמא ולפום ליפנא בתרא מעולם לא אמרה רבא כליפנא קמא הילכך נקיטינן כליפנא בתרא בלחוד: היתה לובשת שלשה חלוקות וכו'. ברייתא שם (דף נ"ח) קרוב ללשון רבינו: ספק עברה ספק לא עברה וכו'. ברייתא שם:

כח עיר שיש בה חזירים וכו'. אמר רב אסי עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים אמר רב נחמן בר ילחק והאי דרוקרת (אע"ג דמעלמא קא אתו לה) כעיר שיש בה חזירים דמי. והטעם מפני שהחזירין מתריזין דם ומלויין באשפות ומתלכלכים בדם ובודאי שאם ברי לה שלא נגע בה חזיר חוששת לכתמיה אבל מסתמא תולה. וכתב הרשב"א ז"ל אמרו בתוספות דהאידנא אין לתלות בהחזירים אם מצאה כתם על חלוקה דאין נראה לומר שבא שם מן החזירים ואיני יודע טעם לדבריהם עכ"ל. ומסתברא דכל שיש שכונה לישראל בפ"ע הרי היא כעיר מיוחדת ואינה תולה אא"כ ברי לה שהלכה אצלן:

כט האשה שהשאילה חלוקה וכו'. משנה בפרק האשה (דף נ"ט) השאילה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה [*אבל לישראלית טהורה שתיהן טמאות] ובגמרא אמר רב בנכרית הרואה ממאי דומיא דנדה מה נדה דקא חזיא אף נכרית דקא חזיא ורש"י ז"ל פירש הרואה שגדולה היא וידעינן דכבר ראתה עכ"ל. ואפשר שאף דעת רבינו כן שכל נכרית שראתה פעם אחת הרי היא לעולם נדה של דבריהם שהרי אינן יוצאות לידי טהרה ולזה כתב לנדה בין נכרית בין ישראלית וכן פירש הרמב"ן והרשב"א ז"ל שכל נכרית שהגיע זמנה לראות וראתה פעם אחת אע"פ שאינה רואה בימי השאלת החלוק תולה בה. ומכאן ומדינים אחרים הנזכרים בפרק זה מתבאר שאין חוששין לכתמים הנמצאים בבגדים אלא בבגדים בדוקים וכ"כ ז"ל וזה לשון הרמב"ן ז"ל אין האשה מתטמאה בכתם שבחלוק עד שיהא בדוק לה כיצד לקחה חלוק מן השוק לבשתו ולא בדקה אותו הרי זו טהורה עכ"ל: השאילה אותו לזבה קטנה וכו'. שם ת"ר תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה לפיכך היא מתוקנת ומבירתה מקולקלת דברי רשב"ג רבי אומר אינה [*כך פי' רש"י]

אבל אם מצאה הכתם יתר מכגרים אינה תולה במאכולת ואפילו היתה מאכולת רצוצה בכתם הואיל והוא יתר מכגרים אינה תולה במאכולת: **כד** וכן [א]תולה בבנה ובבעלה אם היו עסוקין בדם או שהיו ידיהן מלוכלכות. או שהיתה בהן מכה תולה בהן ואומרת הן נגעו בה והיא לא ידעה ודם זה מחמתן הוא: **כה** אין [ב]מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו. כיצד היתה לה מכה בכתיפה ונמצא כתם על שוקה. אין אומרין שמא בידיה נגעה במכה ונגעה במקום זה וכן כל כיוצא בזה אין תולין בו בין בגופה בין בחלוקה: **כו** שתי [ג]נשים שנתעסקו בצפור אחד ואין בו אלא כסלע דם ונמצא על כל אחת משתיהן כתם כסלע שתיהן טמאות. נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגרים ונמצא עליה כתם כשני גריסין הרי זו תולה כגרים בדם שנתעסקה בו ובגרים במאכולת. נמצא הכתם יתר מכשני גריסין טמאה: **כז** נתעסקה [ד]באדום אין תולה בו שחור. נתעסקה בעוף שיש בו מיני דם הרבה ונמצא עליה מראה אחד מהן תולה בו. היתה לובשת שלשה חלוקות אם יכולה לתלות תולה אף בתחתון. ואם אינה יכולה לתלות אינה תולה אף בעליון. כיצד עברה בשוק של טבחים אע"פ שנמצא הכתם על התחתון לבדו תולה בדם [י] הטבחים. לא עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו אע"פ שנמצא הכתם בעליון לבדו הרי זו טמאה * ספק עברה ספק לא עברה ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה אינה תולה: **כח** עיר [ה]שיש בה חזירים או שהם באין לה תמיד אין חוששין לכתמיה הנמצאין בחלוקה: **כט** האשה שהשאילה חלוקה לנדה בין עכו"ם [כ] בין ישראלית וחזרה ולבשה אותו קודם בדיקה ומצאה עליו כתם ה"ז תולה [ל] בנדה שלבשה אותו. [ו]השאילה אותו לזבה קטנה ביום הטמא שלה או ליושבת על דם טוהר או לבתולה שדמיה טהורין ה"ז תולה בה. אבל אם השאילה אותו לזבה קטנה ביום השמור או לזבה גדולה בז' ימים נקיים וחזרה ולבשה אותו קודם בדיקה ונמצא עליו כתם

א גם זה שם : ב גם זה שם : ג גם זה שם : ד גם זה שם : ה גם זה שם : ו טור י"ד סי' קצ סמג לאוין קיא :

משנה למלך

כט השאילה אותו לזבה קטנה כו'. בפרק האשה (דף ס') ת"ר תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת ז' שלא טבלה לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת דברי רשב"ג רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה מרובים ע"כ. ופירש רש"י אם השאילה חלוקה לשומרת יבם בשני שלה תולה בה ואע"ג דלא סותרת ראתה היום כיון דמעיינה פתוח תולה בה ואע"ג דמקלקל לה דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא ובסופרת שבעה נקיים אחר זיבה ואע"פ דמקלקלה הרבה בסתרה כל ימי ספירתה וצריכה לספור עוד שבעה נקיים הואיל ועכשיו טמאה היא ע"כ. והנה מתוך דברי הרשב"א בת"ס נראה דטעמא דרשב"ג הוא דכיון דכתמים דרבנן תולין את הקלקלה במקולקל דאמרינן בלאו הכי מקולקלת היא וטמאה היא יע"ש. ומדברי רש"י נראה דטעמא דרשב"ג הוא משום דיותר מגוי הוא שתראה כדרך שאמרו בב' קופות בתרומה דרבנן ואע"ג דבידה של זו לטבול ולהטהר עכשיו מ"מ מחזקת טבילה היא וטמאה היא יע"ש. ומדברי רש"י נראה דטעמא דרשב"ג הוא משום דיותר מגוי הוא שתראה

הגהות מיימוניות

[י] פרשב"ם אפילו יתר מכגרים ואפילו לממה מן החגור ואפילו אין לה מכה שיכולה שתגלע ולהוציא דם אמנם אין מנהג כ"כ להקל בכתמים אלא במקום שיש הוכחה ע"כ: * [שם בטור ז"ל וכתב הרשב"א בד"א בעיר שהטבחים או המתעסקין בכתמים יושבין מקום ידוע אבל אם דרכן להתעסק כאן וכאן תולין אפילו מספק שמא נתעסקו במקום שעברה הרגישה עכ"ל] : [כ] הרמב"ן כתב שנראה לו בזמן הזה אין תולין בה ותימה ע"כ : [ל] כשם שתולה בחבירתה כך תולה בעצמה שאם לבשה חלוקה בימי נידותה ולא בדקה אותו וחזרה ולבשתו בימי טהרתה או בספירת הנקיים שלה הרי זו תולה בנידתה השאילה חלוקה לקטנה שנבעלה כל זמן שלא היתה המכה ולנערה שלא ראתה מעולם כל ד' לילות הראשונים זמן שדמים של אלו טהורים ואע"פ שעכשיו החמירו בהן הרי זו תולה מפני שפירשה מצוי ע"כ לשון הרמב"ן :

מגדל עוז האשה שהשאילה חלוקה עד שמא מזו ושמא מזו. בנדה פרק האשה (דף נ"ט) :

אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה ויושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורין ופסק רבינו כרבי דהלכה כמותו מחבירו אבל הרמב"ן והרשב"א פסקו כרשב"ג להקל בכתמים של דבריהם והרמב"ן כתב שבזמן הזה אינה תולה ביושבת על דם טוהר לפי שהוא סובר שאסור לבעול על דם טוהר בזמן הזה אבל רבינו כתב פרק י"א שהוא תלוי במנהג כמו שיתבאר שם וכתבו מן המפרשים שכשם שתולה בחבירתה נדה או זבה כך תולה בעצמה שאם לבשה חלוק בזמן נדות או זיבות ולא בדקתו אחרי כן ונמצא עליו כתם תולה באותו זמן: השאילה אותו ליושבת על הכתם וכו'. שם מבואר בגמרא:

כתם שתיהן מקולקלות השואלת [מ] והמשאלת אותה שמא [נ] מזו שמא מזו. השאילה אותו ליושבת על הכתם אינה תולה בה שאין תולין כתם בכתם: **ל** בדקה חלוקה ובדקה עצמה ונמצאת טהור והשאילה החלוק לחבירתה ולבשתו ונמצא עליו כתם כשהחזירתו לה השואלת טמאה. ואינה תולה בבעלת החלוק שהרי בדקה אותו קודם שתשאילהו לה: **לא** ארוכה אשלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו כתם אם מגיע כנגד בית התורפה *טמאה ואם לאו טהורה. שכתם זה של קצרה הוא: **לב** שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו ואחר כך נמצא עליו כתם. וכן אם ישנות במטה אחת כאחת ונמצא דם תחת אחת [ס] מהן כולן טמאות. ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים

א גם זה שם: *[נ"ל שר"ל אף היא טמאה ר"ל שארוכה דהא שתיהן טמאות קתני ודו"ק]

ל בדקה חלוקה ובדקה עצמה וכו'. ברייתא בפרק הרואה כתם (דף נ"ח) קרוב ללשון רבינו:

לא ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וכו'. שם ת"ר ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וכו' אם מגיע [הכתם] כנגד בית התורפה של ארוכה שתיהן טמאות ואם לאו ארוכה טהורה וקצרה טמאה *וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה אם מגיע כנגד התורפה של קצרה פירוש ולא של ארוכה היא טמאה וחבירתה טהורה ורבינו הזכיר מן הברייתא מה שצריך:

לב שלש נשים שלבשו חלוק אחד וכו'. בפרק האשה (דף נ"ט:) משנה שלש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות ישבו על ספסל של אבן [או על האיצטבא של מרחץ] רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים (דף ס':) ג' נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה ושתיהן טהורות ותולות זו בזו ואם לא היו ראויות לראות רואין אותן כאילו הן ראויות (דף ס"א) ג' נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות תחת הפנימית שתים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה תחת החיצונה שתים החיצונות טמאות והפנימית טהורה אימתי בזמן שעברו דרך מרגלות המטה אבל אם עברו דרך עליה (שלשתן) כלן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה היא טהורה ושתים טמאות בדקו שתים ונמצאו טהורות הן טהורות והג' טמאה [בדקו] שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות ע"כ במשנה ובגמרא (דף ס':) אמר רב יהודה אמר רב והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת [של מליאתה] עוד שם ותולות זו בזו ת"ר כיצד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה בתולה ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה היו שתיהן עוברות שתיהן מניקות שתיהן זקנות שתיהן בתולות זו היא ששנינו לא היו ראויות לראות רואין אותן כאילו הן ראויות [לראות] עוד שם ג' נשים שהיו ישנות מ"ט רישא דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג א"ר אמי [רישא] במסולבות ע"כ בגמרא. ועתה אבאר דעת רבינו הוא סובר דחלוק ומטה שוין לענין בדיקה וכשם שבמטה אם בדקה אחת ומצאה עצמה טמאה השאר טהורות כך הדין בחלוק ומתני' דקא תני בדקה אחת מהן ונמצא טמאה וכו' אפילו אחלוק קאי ולזה השוה דינן. ומ"ש וכן אם ישנות במטה אחת כאחת הוא הדין הראשון הנזכר במשנה ואע"ג דבגמרא אוקימו לרישא במסולבות משום דלא מפלגא בין עלו דרך מרגלות המטה או דרך עליה לא חשש רבינו לבאר זה דכיון שכתב למטה דכשעלו דרך מרגלות המטה אין כולן טמאות בנמצא תחת אחת מן החיצונות ממילא דדין זה הוא או בשעלו דרך עליה או בדרך שיש לחוש בכל מקום שנמצא הדם לכל אחת מהן ופירוש מסולבות שרגליהן מעורבבות זו בזו. ורבינו הזכיר בכאן דין בדקה אחת מהן עצמה ומצאה טמאה שמצלת על השאר וה"ה שאם בדקה אחת מהן עצמה ומצאה טהורה וחבירתה לא בדקה שהיא טהורה ולמטה כתב בדקה אחת מהן ומצאה טהורה וכו' וה"ה לבדקה אחת מהן ומצאה טמאה שמצלת על השאר לפי שבכאן ובכאן דין אחד הוא וחפס לו ז"ל דרך המשנה דקתני ברישא בדקה אחת מהן ומצאה טמאה ובסיפא בדקה אחת מהן ומצאה טהורה וכל חדא מינייהו ה"ה לאידך זו היא שיטת רבינו. ויש בדינין אלו שיטות חלוקות למפרשים ז"ל והרשב"א ז"ל הסכים לדעת הר"א ז"ל שכתב דבחלוק כיון שלבשוהו זו אחר זו הרי הוא כמטה לענין אם בדקה אחת מהן ומצאתה טהורה מיד אחר מציאה אבל אם בדקה אחת מהן ומצאה טמאה אינה כדין המטה שאינה מצלת על חברותיה אא"כ היא האחרונה וכשבדקה מיד עצמה לאחר שפשטתו ואני אומר שסדר המשנה אינו

*[סיפא זו לא נמצא בגירסתינו]

מותרת להבחל על דם טוהר וא"כ ליכא למימר דאין תולין בה משום דהרי היא ככל הנשים וגם רבינו ירוחם כתב דלדעת רבינו אפילו לדידן שאין אנו בועלים על דם טוהר תולה בה:

לב שלש נשים שלבשו חלוק אחד וכו'. מדכתב רבינו אם בדקה אחת מהן עצמה מיד נראה דבתוך שיעור וסת דוקא קאמר וכדרב יהודה אמר רב: כתב ה"ה ג' נשים שהיו ישנות במטה אחת וכו' והרשב"א הסכים לדעת הר"א וכו' עד לאחר שפשטתו ואני אומר שסדר המשנה אינו נראה כן דקתני בדקה אחת ומצאה טמאה ברישא ומשמע דקאי אף אחלוק טפי מסיפא דבדקה אחת מהן ומצאה טהורה עכ"ל. ואני אומר שאין זו קושיא שאף לפירוש זה קיימא נמי רישא שפיר אחלוק אלא שנצטרך לפרש דכי קאי אחלוק בדקה אחת מהן היינו אחרונה דוקא ומאי אחת מהן מיוחדת שבהן ואע"ג דכי קאי אמטה דעסיק בה בדקה אחת מהן היינו [איזו] מהן כבר מצינו לשון אחד שמתפרש בשני פנים:

כל

משנה למלך

שתראה שומרת יום כיון דמעיינה פתוח ומש"ה תולה בה ולא ידעתי מי הזקיקו לזה והלא דומיא דהכיא דטמא וטהור שהלכו בב' שבילין היא והתם ליכא שום טעם לתלות בטמא או בתלוי יותר מן הטהור. אלא טעמא דמילתא היא משום דתולין הקלקלה במקולקל. ועוד שסופרת שבעה מאי איכא למימר הא התם לא הוחזקה להיות מעיינה פתוח. ואולי כל שלא ספרה ז' נקיים אליבא דרש"י עדיין מעיינה פתוח ותולה בה. ולפי זה אם עברו ימים רבים ולא טבלה אליבא דרש"י אינה תולה לפי שלא הוחזקה זו להיות מעיינה פתוח אבל כפי טעמו של הרשב"א נ"ל דכל שלא טבלה תולה בה לפי שתולין הקלקלה במקולקל. כך הייתי סבור. אבל אח"כ ראיתי דליתא כלל דלעולם כל שעברו ימי נדתה או ימי זיבתה אף שלא טבלה אין תולין בה דהו לא חשיבא מקולקלת כיון שכבר עברה טומאתה הראשונה ואם נתלה בה עכשיו אנו מביאין לה טומאה חדשה ומאי חזית דנביא לזו ולא לזו אבל בתוך ימי נדתה תולין בה לפי שעדיין טומאתה הראשונה קיימת וכן בזבה בתוך ימי זיבתה אף שעכשיו סופרת מה שספרה מ"מ טומאתה מכח ראייתה הראשונה היא שהיתה זבה ולא ספרה שבעה נקיים ולקמן בע"ה נאריך בזה (*א"ה תמצאנו בד"ה וראיתי להרב חידושי הלכות יע"ש):

עוד קשיא לי לפירש"י דא"כ רבי דאינה תולה הוא משום דסבר דלא הוחזקה זו לראות ביום ב' אבל ביום ראשון תולה לפי שכבר הוחזקה. א"כ תיקשי ליה נדה דקתני סתמא דמתניתין דתולה ואע"פ שלא הוחזקה היום לראות אלא ודאי אית לן למימר משום דתולין הקלקלה במקולקל. וא"כ אימא דלרשב"ג חשיב מקולקלת שומרת יום בב' שלה וסופרת שבעה שלא טבלה. והנראה אצלי בכוונת דברי רש"י הוא דהכא איכא אומדנא טפי לטמא לכן דאשתכח כתם גבה מחבירתה. משום דאיכא למימר כאן נמצאו וכאן היו וכדאמרינן בגמרא מהו דתימא הכיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל קמ"ל. ולגבי הך אומדנא איכא נמי אומדנא אחריתי הפך מזו דאידך הוחזקה מעיינה לה... פתוח וכן בשומרת יום בראשון ובין בשני וכן הסופרת שבעה ביום השביעי וכן הנדה הוחזקו כולם להיות מעיינם פתוח כל זמן שהם בתוך ימי הספירה. כיון דאיכא תרי אומדנות דסתרי אהדדי חשיב כאילו ליכא הוכחה להאי יותר מהאי וע"כ אחת מהן טמאה והיה מן הדין שיהיו שתיהן מקולקלות אלא דרשב"ג סבר דאיכא אומדנא אחרת שהיתה טמאה ותולין הקלקלה במקולקל ורבי סבר דשומרת יום בב' שלה לא חשיב מקולקלת כיון שבידה לטבול. אבל בשומרת יום ביום הראשון וכן בנדה מודה רבי דתולה מטעמא דתולין הקלקלה במקולקל. וגבי שבילין ליכא אומדנא לכך מהך ומש"ה אזלינן בתר הקלקלה ושוין הם השבילין לבעלת הכתם ולא מצאתי אופן אחר ליישב דברי רש"י. וליכא למימר דמאי דנקט רש"י האי טעמא דמעיינה פתוח הוא לתת טעם לרשב"ג דתולה בשומרת יום בב' אע"ג דמספדת ואיכא למימר מאי חזית דתקלקל לכך טפי מכך ולזה כתב רש"י דאיכא נמי אומדנא דמעיינה פתוח אבל בנדה לא איצטריך להאי טעמא כיון דאינה מספדת. דא"כ היכי קאמר רב חסדא טמא וטהור באנו למחלוקת. אימא ע"כ לא קאמר רשב"ג דאפילו מספדת תולה בה אלא משום דמעיינה פתוח. וכ"ת הכא נמי תיקשי. הא ליתא דכבר כתבנו דאף דאיכא אומדנא לגבי שומרת יום איכא נמי אומדנא לגבי בעלת החלוק משום דכאן נמצאו וכאן היו וכדאמרינן בגמרא. אך עדיין לבי מהסס בזה דאם איתא דמאי דהוצרך רש"י לומר טעמא דמעיינה פתוח הוא כדי לתת טעם למה לא נתלה הכתם בבעלת החלוק שנמצא הכתם גבה. א"כ השאילה חלוקה לטהורה וחזרה ולבשתו דקי"ל דשניהם טמאות אמאי לא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ותהיה דוקא בעלת החלוק טמאה. ואולי דהאי טעמא לעולם לא מהני להציל חבירתה אך הוה ס"ד דתהני שלא לטהר את בעלת החלוק אף שהשאילתו לשומרת יום בב'. ולזה כתב רש"י דאפ"ה טהורה אף שנמצא הכתם אצלה משום דאידך מעיינה פתוח. ולפי זה נדה שעברו ימי וסתה ולא טבלה אינה תולה בה אף שהיא טמאה כיון שנמצא הכתם אצלה ואידך לאו מעיינה פתוח אך מדברי רש"י שכתב עלה דמתני' דהשאילה חלוקה לנכרית או לנדה שכתב אבל ישראלית טהורה ששאלה חלוקה מחבירתה טהורה כו' שתיהן טמאות משמע דדוקא משום דהשואלת היתה טהורה הא אם היתה טמאה אף שהוא שלא בזמן נדותה אלא שלא טבלה תולה בה וטהורה. אלמא אע"ג דליכא לטעמא דמעיינה פתוח תולה בה וזה הפך ממה שכתבנו לדעת רש"י וצ"ע. ועיין במ"ש מרן סב"י סי' ק"צ במ"ש רבינו בהא דהשאילה חלוקה לנכרית ודו"ק. ודע דהרשב"א בחידושיו לא הזכיר כלל הא דמעיינה פתוח אלא כתב סתם דטעמא דרשב"ג הוא משום דתולין כי היכי דאמרי' בב' קופות בתרומה דרבנן דאמרי' שאני אומר וכו' ורבי לא חשיב לה מקולקלת. ודע דהרשב"א פירשה לכולה שמעתין כשהכתם נמצא גבי הנדה או השומרת יבם שלא כפירש"י ולא ידעתי לאיזה תכלית וצ"ע מן הסוגיא (*א"ה עיין לקמן בד"ה ולכן):

תו אמרינן התם אמר רב חסדא טמא וטהור שהלכו בב' שבילין אחד טהור ואחד טמא באנו למחלוקת רבי ורשב"ג מתקיף לה רב אדא ע"כ לא קאמר רבי התם אלא דתרווייהו כי הדדי נינהו הכא מאי נפקא לן מיניה ור"ת סוף סוף איבי טבילה בעיא. וכתב הרשב"א וז"ל די"מ דהאי טמא ביום ב' או ג' שלו הוא דאי בא' שלו הא אמרינן ושוין שתולה בשומרת יום בא' שלה ואי בז' שלו קאמר באנו למחלוקת היא גופא היא וא"ת א"כ מאי קא מתקיף ליה רב אדא הכא מאי נפקא לן מיניה טובא ודאי נפקא ליה דהא סתר ימים שספר וי"ל דבהא פליגי ר"ח ורב אדא דר"ח סבר טעמא דרבי בשומרת יום בב' שלה לאו דוקא משום דבידה לטבול וכטהורה חשיב לה אלא משום דסותרת יום ובראשון שלה היינו טעמא משום דלא נפקא ליה מידי והלכך בטמא בב' שלו אע"פ שאין בידו לטבול מ"מ הא נ"מ למיסתר ימים שספר והלכך לרבי אין טהור תולה בה ורב אדא סבר דשומרת יום בב' שלה טעמא דרבי דכטהורה גמורה היא הואיל ובידה לטבול וכי הדדי נינהו אבל בראשון דטמאה ואין בידה לטבול תולה בה

הגהות מיימוניות

[מ] כרבי מחבירו אבל הרמב"ן פסק כרשב"ג דאמר הרי זו תולה וע"ש בברייתא: [נ] וא"צ לומר השאילתו לחבירתה טהורה ששתיהן טמאות לשון הרמב"ן ע"כ: [ס] אמר רב יהודה והוא שבדקו עצמן בשיעור וסת וז"ל הרמב"ן והוא שבדקו עצמן מיד כשראו הכתם בעוד שהן שוכבות במטה או שמצאו אותו כשהן עומדות הימנה אבל עמדו משם ואח"כ מצאו הכתם אע"פ שבדקה אחת מהן מיד ומצאה טהור או טמא כולן טמאות:

מגדל עוז

השאילה אותו ליושבת עד של קצרה הוא. בנדה פרק האשה (דף נ"ט) ופרק הרואה כתם (דף נ"ח): שלש נשים שלבשו עד והרי זו שלא בדקה טמאה. בנדה בפרק האשה (דף נ"ט):

בה והלכך בטמא בב' כיון דטמא הוא ואי אפשר לטבול ומקולקל הוא תולין בו והא דאמרינן מאי נפקא לן מינה מאי נפקא לן מינה השתא קאמר כלומר דאפי' בלאו הכי לא הוה מצי לטהורי נפשיה והא דאמרי' סוף סוף איהי טבילה בעיא פירש"י דפירוקא הוא דפריך רב חסדא כלומר לא תימא כי הדדי נינהו דהשתא מיהא טמאה היא דהא מחוסרת טבילה היא ואינו אלא משום דסותרת יום והא דאמרינן אמר נמי לאו מהאי סוף סוף דסליק מיניה קאי אלא אאתקפתא דרב אדא קאי ור"ח ז"ל לא פירש כן עכ"ל. וקשיא לי אליבא דרב אדא אמאי נקט בברייתא ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בא' שלה לישמועינן רבותא דמודה רבי בזבה בתוך ימי ספירתה שתולה דאע"ג דמפסיד בתלייה שסותרת יום שספרה אפ"ה תולה בה כיון דטמאה היא דאין בידה לטבול וכ"ש בשומרת יום בא' שלה דאינה סותרת כלל. ואולי דרוצה לאשמועינן בשומרת יום בא' אע"ג דלא הוחזקה בטומאה גדולה עיין וכ"ש בזבה גדולה. ומ"מ אין זה מספיק דיותר היה ראוי שילמדנו דמודה רבי בזבה בתוך ימי ספירתה כיון דאיכא מ"ד דאליבא דרבי אינה תולה כיון דסותרת ודברי התוס' שם הם ממש כדברי הרשב"א וראיתי לפרשם לפי שבסוף דבריהם באו קצת סתומים. וז"ל הך טמא לא מיירי בטמאה שספר והזה אלא שלא טבל מדקאמר רב אדא התם כי הדדי נינהו הכא מאי נפקא לן מינה משמע דלאו דומיא דפלוגתא דלעיל הוא ובטמאה שלא ספר כלל נמי לא מיירי דאפילו רבי מודה דתולה מדקאמר ושוין וכו' והכא קאמר ר"ח באנו למחלוקת אלא מיירי בטמאה שספר קצת וס"ל לר"ח דלרבי אפילו בספירה קצת אינה תולה והא דנקט סופרת שבעה שלא טבלה לרבותא דרשב"ג נקטיה דאפ"ה תולה עכ"ל. כלומר דהוקשה להם אליבא דר"ח אמאי נקט וכוספרת ז' שלא טבלה הו"ל והזבה בתוך ימי ספירתה אי אמרת בשלמא אליבא דרב אדא ניחא דנקט בסופרת שבעה משום דבהא דוקא פליג רבי אבל לר"ח דאית ליה דאפילו בספירה קצת אינה תולה לרבי קשה. ותירצו דלרבותא דרשב"ג נקטיה לומר דאף דסותרת כל שבעה תולה. ורב אדא דקאמר מאי נפקא לן מינה לא קרי הפסד כיון דלא ספר הכל: **והנה** הרב המגיה כתב ע"ד התוס' הללו וז"ל דרב אדא ס"ל דדוקא נקט בברייתא סופרת ז' דבהא דוקא ס"ל לרבי דאינה תולה שמפסידה שסותרת כל השבעה שספרה אבל בסופרת במקצת מודה רבי דתולה דלא קרי הפסד כיון דלא פתר הכל שהרי עדיין לא ספרה כי אם מקצת ובהירה במקצת לא מיקרי הפסד ולכך קאמר הכא מאי נ"מ עכ"ל. ודבריו תמוהים דאיך יתכן לומר דלרבי הא דאינה תולה בסופרת שבעה הוא משום דמפסדת הרבה דסותרת כל מה שספרה אבל בסופרת מקצת מודה רבי דתולה משום דסתירה במקצת לא מיקרי הפסד. דא"כ בשומרת יום ביום השני אמאי אינה תולה אליבא דרבי הא אינה סותרת אלא יום א'. ואולי דדוקא בזבה שהיה לה לשמור שבעה נקיים לא מיקרי הפסד אלא כשהפסידה כל מה שהיה לה לשמור שבעה נקיים דהיינו הז' כולם אבל מקצת לא הוי הפסד אבל בשומרת יום דאין לה לשמור אלא יום ראשון כשהפסידה אותו היום נמצא דהפסידה הכל וכלל דאין הדבר תלוי בהפסד רבוי הימים אלא במפסדת הכל וכדכתיבנא דשוה הוא שומרת יום ביום השני כמו סופרת שבעה ביום השביעי. אך לא ידעתי איך יתיישב לפ"ז סוגיית הגמרא דקאמר ע"כ לא קאמר רבי התם אלא דתרווייהו כי הדדי נינהו. דאא"ב אליבא דהרשב"א ניחא דלרב אדא טעמא דרבי בשומרת יום ביום השני ובזבה ביום השביעי הוא משום דהשיב טהורה והיינו דקאמר כי הדדי נינהו. אבל אליבא דהתוספות מאי כי הדדי נינהו דקאמר רב אדא הא לדידהו טעמא דרבי אליבא דרב אדא הוא משום דכיון דמפסדת הרבה לא תלינן בה. וכן הא דקאמר ר"ח סוף סוף איהי טבילה בעיא כפי דברי התוספות טבילה מאן דכר שמה: **ולכן** נ"ל דזהו פי' הסוגיא אליבא דהתוס' דמאי דקאמר רב אדא ע"כ לא קאמר רבי התם אלא דכי הדדי נינהו כלומר דכיון דהיא שומרת יום ביום השני וכן זבה ביום השביעי מאי חזית דתתלה בכך ולא בכך דכי היכי דאם תתלה בבעלת הכתם אתה מביא לה טומאה מחודשת ה"נ אם תתלה בשומרת יום בב' ובזבה בז' אתה מביא לה טומאה מחודשת שהרי כבר השלימו טומאתם אבל הכא מאי נפקא לן מינה אם אנו תולין בטמא אין אנו מביאים לו טומאה מחודשת. והשיב לו ר"ח דגבי שומרת יום בב' ובזבה בז' אם אנו תולין בהם אין אנו מביאין לו טומאה מחודשת דס"ם טבילה בעו וא"כ איכא טעמא למיתלי בהם מבכן וקרובים דברי התוס' לדברי הרשב"א ומ"מ סוגיית הגמרא מתפרש שפיר להרשב"א ז"ל:

וראיתי להרב חידושי הלכות שכתב דלרש"י נראה לפרש דר"ח בטמא שלא ספר כלל איירי והא דקתני דמודה רבי בשומרת יום בא' היינו טעמא לר"ח משום דהוחזקה רואה דמים היום ומעיינה פתוח בא' שלה דמהאי טעמא תולה עוברה בשאינה עוברה לפי שבשעה שאינה עוברה הוחזקה יותר בדמים וטעמא דרבי לאו משום קלקול והשתא מדמה ר"ח טמא שלא ספר כלל בב' שבילין לשומרת יום בב' שלה אלא דאינה תולה לרבי כיון דלא הוחזקה רואה היום ורב אדא שפיר קאמר הכא מאי נ"מ דבקלקול תליא מילתא ובש"י בב' שלה איכא קלקול מש"כ בטמא שלא ספר כלל והסוגיא מתפרשת כפשטה לפי זה עכ"ד. וקשה דאם נקח דברי רש"י כפשטן הא בטמא שלא ספר כלל אפילו רשב"ג מודה דאינו תולה דע"כ לא קאמר רשב"ג דתולה בש"י בב' אלא משום דמעיינה פתוח דהא רש"י הא דמעיינה פתוח אש"י בב' נקטיה וא"כ בטמא דלא שייך ה"ט אפילו שלא ספר אינו תולה אפילו לרשב"ג והכי קאמר באנו למחלוקת דהא ע"כ רשב"ג ורבי בהא פליגי דלרשב"ג הוחזקה מעיינה להיות פתוח אף בב' וכן בסופרת עד יום הז' אבל לרבי לא הוחזקה להיות מעיינה פתוח אלא באותו יום עצמו שראתה וא"כ מה ענין טמא לכאן. והנראה אצלי דהרב הבין בדברי רש"י הפירוש שכתבנו לעיל דהאי דנקט רש"י בש"י בב' טעמא דמעיינה פתוח הוא משום דאיכא אומדנא טפי למיתלי כתם זה בבעלת החלוק דכאן נמצאו וכאן היו וכדאיתא בגמרא. לזה פירש"י דכנגד אומדנא זו איכא נמי אומדנא אחרת היפך זו דזו כבר הוחזקה מאתמול להיות מעיינה פתוח ואוקי הך אומדנא בהדי אידך ונמצא שהם שוים ועיקר טעמיה דרשב"ג הוא משום דתולין הקלקלה במקולקל ואע"פ שמפסדת ס"ם טמאה היא. ורבי חולק בזה ולית ליה טעמא דקלקול כלל וכיון שכן שוים הם באומדנא ולהכי שתיהן מקולקלות. אך בא' תולה משום דהוחזקה מעיינה באותו יום להיות פתוח והיא אומדנא אלימתא יותר מן האומדנא דאיכא גבי בעלת החלוק דנמצא הכתם גבה ומש"ה תולה בה. אבל לעולם דאי לאו משום ה"ט לא היתה תולה בה אע"פ שאינה מפסדת כלל בתלייה זו משום דלא ס"ל תולין הקלקלה במקולקל ואפילו שהיה יום א'. ומתני' דקתני דתולה בנדה אפשר דהיינו בזמן שהיא רואה ודברי הכל היא. א"נ אף ביום שלא ראתה ורשב"ג היא. א"נ דנדה אף ביום שלא ראתה כל ז' שלה הוי מעיינה פתוח כמו שומרת יום בא' שלה כיון דוסתה הוא. דמה"ט התמיד הכתיב בזבה מבנדה דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה. ונמצא לפי זה דבין רבי בין רשב"ג אינם מחלקים בין היכא דאיכא הפסד להיכא דליכא הפסד. אלא עיקר מחלוקתם הוא משום דתולין הקלקלה במקולקל דרשב"ג אית ליה ה"ט ורבי לית ליה ה"ט. ומשום הכי קאמר ר"ח דטמא שלא ספר כלום באנו למחלוקת רבי ורשב"ג דלרבי דלית ליה תולין הקלקלה במקולקל אין תולין בטמא אך לרשב"ג דתולין הקלקלה במקולקל ה"נ תולין בטמא. ולפי זה ניחא מה שהקשו התוס' בד"ה באנו דאמאי לא נקט ר"ה מילתיה בזבה. ולפי זה ליכא קושיא כלל דאי בזבה ביום א' מודה רבי הואיל ומעיינה פתוח שראתה באותו יום עצמו ואי בב' היינו כמחלוקת השנוי בברייתא. אבל בטמא ביום א' רצה ר"ח ללמדנו דאליבא דרבי אינו תולה בטמא. והקשה אליו רב אדא דמנ"ל דרבי לית כלל טעמא דתולין הקלקלה במקולקל והוצרכתי לומר דטעמיה דרבי דמודה ביום א' הוא משום דהוחזקה להיות מעיינה פתוח. אימא דלעולם רבי אית ליה דתולין הקלקלה במקולקל וטעמא דמודה ביום א' הוא משום דאינה מפסיד כלל אבל ביום ב' ובסופרת ז' חולק כיון דמפסדת דסותרת מה שספרה ולפי זה בטמא ביום א' דאינו מפסדת כלל מודה רבי דתולה. וה"ק רב אדא ע"כ לא קאמר רבי התם ביום ב' דאינה תולה אלא משום דכי הדדי נינהו דכשם דמפסדת זו מפסדת זו אבל הכא ביום א' דאינה מפסדת לעולם דאליבא דרבי תולין. ור"ח השיב לו דע"כ לא חייש רבי לקלקול כלל משום דאי הוה ס"ל דאיכא למיחש לקלקול כפי דביום ב' איכא נמי קלקול לש"י דסתרה. מ"מ אין דומים הקלקולים דקלקול בעלת החלוק הוי טפי דאתה מצריכה טבילה אבל ש"י ליכא כ"כ קלקול דבלא"ה טבילה בעיא. נמצא לפי זה דבטמא ביום ב' מודה רב אדא דבאנו למחלוקת רבי ורשב"ג דלרבי כיון דזה מפסיד זה מפסיד שקולים הם ואין תולין בזה יותר מזה ושניהם טמאים ולרשב"ג כיון

דהטהור מפסיד הרבה והטמא אינו מפסיד כ"כ תולין בטמא: **וא"ת** מי הגיד לנו לרב אדא דטעמא דרב חסדא הוא ביום א' עד שיקשה עליו [דילמא] מיירי ביום ב'. וי"ל מדנקט סתם משמע דביום א' מיירי א"כ דאי ביום ב' מאי אתא לאשמועינן ר"ח היינו הך דאפליגו בברייתא דש"י ביום הב'. וכ"ת דר"ח אתא לאשמועינן דלא תימא דטעמא דרבי דפליג בש"י בב' או בסופרת בז' דאינה תולה הוא משום דהשיבא כטהורה וכמ"ש הרשב"א או משום דמפסדת הרבה וכמ"ש התוס' אבל בתוך ימי ספירתה דלא השיבא כטהורה מודה רבי לרשב"ג דתולה בה ומש"ה אתא לאשמועינן דליתא להדין כללא אלא טמא ביום ב' באנו למחלוקת רבי ורשב"ג. א"כ אמאי נקט מילתיה בטמא וטהור לימא זבה שספרה מקצת באנו למחלוקת רבי ורשב"ג ובזה היינו למדים דטעמיה דרבי דחולק בש"י בב' ובסופרת בז' לאו ..וס דטהורה היא ולא משום דהתרה הכל אלא משום דמפסדת קצת. ומדנקט מילתיה בטמא וטהור ע"כ בטמא ביום א' איירי. ומיהו קשה לפי זה מ"ש רש"י וז"ל אלא משום דכי הדדי נינהו שתיהן היו בחזקת טהרה השומרת יום בב' שלה ראויה לטבול כל שעה שתרצה כו'. ולפי מ"ש למה ליה למנקט האי טעמא דטהורה היא משום דבידה לטבול. לא הוה ליה למימר אלא דשאני התם משום דמפסדת אבל היכא דאינה מפסדת מודה רבי דתולה. ואולי אליבא דרש"י בתרתי פליג רב אדא עם ר"ח דלר"ח אפילו בטמא ביום א' אית ליה לרבי דאינה תולה וכ"ש בטמא ביום ב' ואליבא דרב אדא לא מיבעיא ביום א' דאינה מפסדת כלל אלא אפילו ביום ב' דמפסדת קצת ושאני התם ביום ב' וסופרת ביום ז' דהוו בחזקת טהורים משום דבידם לטבול כל שעה:

וא"ת אליבא דרב חסדא דאית ליה דאפילו בטמא ביום א' אין תולין בטמא ואע"ג דלא מפסיד מידי א"כ תיקשי ליה הא דתניא בברייתא ומייתי לה בפרק אלו עוברין ובפרק הערל וזה פריה. שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה. וי"ל דשאני התם דע"כ חולין נמי נפלו לכאן ומאי חזית דתרומה נפלה לתוך חולין וחולין לתוך תרומה אימור בהפך אבל לעולם דאם לא היה כאן כי אם סאה של תרומה ונפלה ולא נודע לאיזה מהם נפלה שלא נקל ונאמר לתוך תרומה נפלה. וחילוק זה מבואר לע"ד דבשלמא כשאנו מודים דלזה נפל כמו לזה אלא באנו תולים שמין זה נפל לזה ומין זה נפל לזה ניחא. אבל שנקל ונאמר שנפל לזה ולא לזה לא: **אך** קשה מהסיא דתנן בפ"ה דתרומות שתי קופות אחת של תרומה כו' ומדברי התוספות בפרק הערל (דף פ"ב) ד"ה שתי ומדברי הרשב"א בת"ה בית ד' שער ב' נראה דיותר יש להחמיר בשתי סאין מבאה אחת הפך ממה שכתבנו. ומ"מ יש לתמוה אם נאמר דהתיא מתני' סתמא דלא כרבי וצ"ע. וכל מ"ש הוא אליבא דבעל חידושי הלכות. אך לדידי אין הכרח בדברי רש"י כלל לזה דלעולם דאף לרש"י מודה רב חסדא בטמא ביום א' שתולין בו אף לרבה וכדאמרינן גבי קופות. והכא לא נחלקו רב אדא ור"ח אלא בטמא ביום ב' אליבא דרבי דר"ח מדמה ליה לש"י בב' שלה משום דבתרווייהו איכא הפסד לטמא ורב אדא ס"ל דלא דמו דשאני ש"י בב' דחשיבא טהורה ומש"ה אינה תולה בה וכמ"ש רש"י. וא"ת כיון דפלוגתייהו דר"ח ורב אדא הוי ביום ב' מאי סייעתא מייתי לרב אדא מדר' יוסי בר חנינא אימא דר' יוסי בטמא ביום א' מיירי וי"ל דע"כ מדאיצטריך לומר לדברי הכל משמע דביום ב' מיירי דאי ביום א' בהדיא תנינא לה ושוין שתולין בש"י בא':

ודע דכשם שנחלקו ר"ח ורב אדא בטמא כך נחלקו בזבה בתוך ימי ספירתה. וכ"כ התוס' בד"ה באנו. ומיהו כפי רוב הפוסקים שפסקו כרשב"ג להקל בכתמים של דבריהם לא נפקא לן מידי לענין דינא במחלוקתם דר"ח ורב אדא שהרי בפירוש נקט רשב"ג דאפילו זבה בז' שלה דמפסדת הרבה וטהורה היא שהרי בידה לטבול כל שעה מן התורה ואפ"ה תולה בה כ"ש בתוך ימי זיבתה אך אליבא דרבינו ז"ל דפסק בפירקין כרבי משום דהלכה כמותו מחבירו וכמ"ש ה"ה ז"ל. ומלבד זה לדידי יש עוד הכרח מדאצטריכו ר"ח ורב אדא ור' יוסי לפרש לנו סברת רבי בטמא ביום ב' מה יהיה דינו אליבא דרבי אי לאו דהלכתא כוותיה לא הוו שקלי וטרי אליביה ולפי זה נפקא לן טובא לענין כתמים ממחלוקתם דר"ח ורב אדא. דלר"ח אף בזבה בתוך ימי ספירתה לרבי אינה תולה בה ולרב אדא מודה רבי דתולה בה. ולפי הנראה דראוי לפסוק כרב אדא הדא משום דמיקל בכתמים ועוד דרבי יוסי קאי כוותיה וכן נראה מדברי הרשב"א בת"ה שכתב דטעמא דרבי הוא משום דכיון דבידם לטבול לאו כמחוסרת מעשה היא והרי היא כטהורה כו'. אלמא דבתוך ימי זיבתה מודה רבי דתולה: **ולפי** זה יש לתמוה על רבינו ז"ל במה שפסק דאם השאילה לזבה גדולה בז' ימים נקיים כו' דשתיהם מקולקלות ומוכח מדבריו דבתוך ימי ספירתה אינה תולה וכרב חסדא. ולא ידעתי אמאי שבק רב אדא ור' יוסי ופסק כר"ח להחמיר בכתמים של דבריהם. ועוד אני תמיה בזה לפי שראיתי לרבינו בפי"ט מהל' שאר אבות הטומאה דפסק דין זה דשבילין דתולין הטמא בטמא בסתם ולא חילק בינייהם בימים כלל. ואי פוסק כרבי ואליבא דר"ח לא מיירי אלא ביום א' דוקא אבל בטמא ביום ב' אינו תולה לרבי אליבא דר"ח וא"כ היה לו לפרש כי היכי דקאמר ר"ח טמא וטהור וכו' באנו למחלוקת: **והנראה** אצלי דרבינו ס"ל דמעולם לא נחלקו בטמא ביום ב' ובזבה בתוך ימי ספירתה מה יהיה דינם אליבא דרבי דהא מדקתני ושוין בשומרת יום כנגד יום כו' מכלל דבתוך ימי ספירה ס"ל לרבי דאינו תולה בה כיון דמפסידה. ועוד דמדנקט רב חסדא מילתיה בטמא וטהור ולא נקט בזבה גופה דאיפלינו בה רבי ורשב"ג מכלל דבזבה לא נסתפק אדם מעולם בסברת רבי. ומתוך ההכרחות הללו פירש רבינו ז"ל דר"ח בטמא ביום ראשון קאי וס"ל דלרבי כיון דאינה תולה בש"י בב' ע"כ לית ליה דתולין הקלקלה במקולקל ושאני יום א' דמודה משום דמעיינה פתוח אותו היום. ורשב"ג הוא דאית ליה תולין הקלקלה במקולקל ומש"ה קאמר דטמא ביום ראשון באנו למחלוקת ורב אדא השיב לו דליתא דלעולם מודה רבי דתלינן הקלקלה במקולקל אבל שאני הכא משום דהשתא בתלייה זו אתה מקלקל אותה טפי אבל לעולם דהיכא דליכא קלקול מודה רבי ולעולם דאליבא דכולהו אין לחלק אליבא דרבי בין ש"י בב' לזבה בתוך ספירתה. ומאי דקאמר ר"ח איהי טבילה בעיא הכוונה הוא דרצה להכריח סברתו דרבי לית ליה תולין הקלקלה במקולקל משום דאי אית ליה היה לו לטהר אפילו במחוסרת טבילה דוקא כיון דמקולקלת היא דהא בעיא טבילה. נמצא לפ"ז הפירוש פסק רבינו כרבי בכתמים ואליבא דכ"ע. ואפ"ה הביא דין השבילין במקומו וכרב אדא ורבי יוסי והעתיק לשון הגמרא כמנהגו. ודע דלפי פירוש זה יש עוד הכרח לפסוק כרב אדא ור"י מלבד מה שכתבנו דהוו תרי לגבי חד. זאת ועוד דאפי' בשני טהורים שהלכו בשני שבילין אין טומאתם כי אם מדרבנן אפילו בכאו לישאל בבת אחת וכמו שכבר הארכנו בפרט זה במקום אחר (*א"ס המגאנו בהלכות שאר אבות הטומאה יע"ש) וכיון שכן ראוי לפסוק כמיקל במידי דרבנן. זאת ועוד אחרת דאליבא דר"ה אהיא סתם מתניתין דתרומות דלא כרבי ואנן קי"ל כסתם מתניתין וכמו שפסקה רבינו בהלכותיו והכרח זה הוא הכרח עצום לפסוק כרב אדא ורבי יוסי:

ודע דהנראה מדברי כל הפוסקים ז"ל הוא דדוקא לזבה בתוך ימי זיבתה ולנדה תוך ימי נדתה הוא שתולה בהן לרשב"ג אבל אם עברו ימי הזיבה אף שעדיין לא טבלה אינה תולה בה דדוקא בז' שלה הוא שתולה בה הא בתר הכי לא. וכן מתבאר מדברי הטיו"ד סי' ק"צ שכתב וז"ל ולזבה בימי זיבתה משמע דוקא בימי זיבתה. וכן מתבאר מדברי הרשב"א בת"ה עלה דהסיא דאמרי' בנכרית הרואה שפירש לא רואה בעידן שאלת חלוק דא"כ מאי שנא נכרית אפילו ישראלית נמי וכדקתני או לנדה כו' אלמא דנדה דמתני' היינו בתוך ימי נדתה וזה הוא דבר פשוט. וטעמא דמילתא משום דדוקא בנדה בתוך ימי נדתה ולזבה בתוך ימי זיבתה שעדיין טומאתה הראשונה קיימת תולין בה אע"פ שמפסדת אבל כשעברו ימי נדותה או ימי זיבתה אע"פ שלא טבלה מ"מ טומאתה הראשונה כבר פקעה אלא שגזירת הכתוב היא דבעיא טבילה ואם אנו תולין בה אנו מביאין לה טומאה מחודשת ומאי חזית דנטמא לזו מחדש ולא לזו ומש"ה שהיכן מקולקלות ומ"ש רש"י עלה דמתניתין דהשאילה חלוקה לנכרית דישראלית טהורה שהלה חלוק מחבירתה טהורה וא"כ לבשתו חבירתה שתיהן טמאות לאו דוקא טהורה ממש שכבר טבלה אלא שכל שעברו ימי נדותה טהורה קרי לה לפי שכבר עברו ימי טומאתה. ועיין במ"ש מכן בפירקין דטעמא דבנכרית תולה בה כיון שראתה פעם אחת ובישראלית אינו תולה בה אלא ברואה

בפירקין

בעידן שאלה משום דנכרית אינה רגילה להקפיד על דמיה וכתמים הלכך כל שראתה פעם אחת משגדלה אע"ג דבעידן שאלה לא חזאי שמהדמים הראשונים נתלכלך בשרה ובגדיה ולכלכו חלוק זה אבל בישראלית ליכא למימר הכי שהרי בנות ישראל רגילות לנקות בשרם ובגדיהם מדמים וכתמים אע"פ שלא יהיה בדעתם לטבול ע"כ: **ואני** שמעתי ולא אבין דמסוגית הגמרא מוכח בהדיא דטעמא דתולה בנדה לאו משום דאמרינן שמהדמים הראשונים נתלכלך בשרה ובגדיה ולכלכו חלוקה אלא משום דתולין הקלקלה במקולקל וחזרה וראתה פעם אחרת ותו קנחה גופה ובגדיה מדמים בתוך ז' ימי נדתה היעלה על הדעת שלא נתלה בה ותו זבה דתולה בה אפילו בתוך ימי זיבתה ואף שכבר התחילה לספור ז' נקיים אמאי והא כיון שהתחילה לספור רגילה לנקות בשרה ובגדיה. ומיהו אפשר ליישב דברי מרן ז"ל דלעולם טעמא דתולה בנדה הוא משום דתולין הקלקלה במקולקל אבל כל שעברו ימי נדתה שוב לא חשיבא מקולקלת אלא שהוקשה להרב ז"ל דאמאי גבי נכרית אף שעברו ימי נדתה תולין בה. והשיב לפי שמהדמים הראשונים נתלכלך בשרה ובגדיה ולכלכו חלוקה אבל בישראלית דלא שייך האי טעמא מש"ה אינה תולה בה. ומיהו קשיא לי דלפי דברי מרן ז"ל נכרית שקנחה בשרה ובגדיה אינה תולה בה וכן ישראלית שעברה ולא קנחה עצמה תולה בה ואם איתא להאי מילתא לא אישתמיט אחד מהפוסקים לומר דין מחודש כזה. והנכון בעיני דברי ה"ה ז"ל שכתב שכל נכרית שראתה פעם אחת לעולם הרי היא נדה של דבריהם שהרי אינן יוצאות לידי טהרה. וכוונת דבריו למדקדק בהם הוא שבא לתת טעם מה בין זו לישראלית וכתב דישראלית כיון שנדותה תלוי בימים ובאה לכלל טהרה לא מיקריא נדה אלא בתוך ימי נדתה אבל לאחר ימי נדתה אף שלא טבלה אינו תולה בה לפי שכבר עברו ימי טומאתה ופנים חדשות באו לכאן. אבל הנכרית כיון שראתה פעם אחת לעולם הויא נדה של דבריהם ואין חילוק בה בין תוך ימי נדותה לאחר ימי נדותה לפי שכל ימיה חד דינא אית להו ומש"ה תולה בה לעולם לפי שתולין הקלקלה במקולקל שהנכרית לעולם חשיבא מקולקלת לפי שאין טומאתה תלויה בימים מה שא"כ בישראלית שטומאתה תלויה בימים ומש"ה לא חשיבא מקולקלת אלא בתוך ימי נדתה אבל לאחר כן לא חשיבא מקולקלת: **ומה** שהקשה מרן ז"ל דא"כ לרבינו כותית אפילו קטנה שלא הגיע זמנה לראות וראתה נמי תולה בה דכיון שראתה פעם אחת בין בשהיא קטנה בין בשהיא גדולה הרי היא כנדה של דבריהם שהרי אינה יוצאה לידי טהרה וזה שלא כדברי הרשב"א ודלא כדמשמע מדברי רש"י כו'. אחרי בקשת המחילה הראויה נ"ל דלא קשיא כלל לפי שאני סבור דאף בנדה ישראלית ע"כ לא אמרינן דתולין בנדה אלא בשכולם שוות לראייה אבל אם היתה הנדה מעוברת או זקנה או מניקה אפשר דלא נתלה בהם. דדמיא להא דתניא בפרק האשה (דף ס') עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה. וא"כ הכא גבי נדה אם היתה עוברה או מניקה או זקנה אפשר דשתיהם מקולקלות דכל חדא וחדא איכא אומדנא דמדידה הויא האי כתם. ודמיא להא דכתב הרשב"א בת"ה דאם היתה אחת מניקה ואחת עוברה או אחת זקנה ואחת בתולה דשתיהן טמאות ואינה תולה זו בזו. וכ"ת שאני התם שלא ראו ומש"ה [אינן] תולות זו בזו אבל לעולם דאם ראו אפילו פעם אחת אזדא לה חזקתן. הא ליתא דהא קי"ל דעוברה ומניקה אינה חוששת לוסתה הא' ואפילו היה לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה ומותרות לבעליהן ואפי' שופעות ורואות דם באותן עונות שכן למודות לראות בה אינן אלא במקרה לפי שכל אלו היו מסולקות מדמים וכמ"ש הטיו"ד סי' קפ"ט ועוד דאפי' את"ל דהאי טעמא דתולין הקלקלה במקולקל מהני אפילו אם היתה הנדה עוברה או מניקה. מ"מ לקטנה שלא הגיע זמנה לראות נ"ל דלא מהני ה"ט לפי דהפרש גדול יש בין עוברה ומניקה לקטנה דהא קי"ל כר"ח בן אנטיגנוס דגבים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתם חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות באפילו סדינין שלה מלוכלכים בדם אין חוששין לה הואיל ואין דמים מצויים בה ואפילו אם ראתה ב' פעמים וכמו שמבואר כל זה בדברי הטיו"ד ר"ס ק"ל יע"ש וא"כ איך יתכן שנתלה הכתם בה כיון שאפילו אם לא היה לה במי לתלות היינו אומר דילמא בשוק של טבחים עברה ולאו אדעתה כ"ש כאן שיש לה לתלות בחבירתה ואם כן אין חילוק בין נכריות לישראליות לענין זה דכולהו בעינן שתהיה ראויה לראות. ומה שהוצרכו לומר דין זה גבי נכרית לאו משום דבנדה ישראלית תולה אפילו שלא הגיע זמנה לראות. אלא משום חידושא נקטיה גבי נכרית דלא נימא כי היכי דנשתנה דין דנכרית דאפילו אם אינה רואה בשעת שאלה תולה בה מהו דתימא דנכרית אפילו לא הגיע זמנה קמ"ל דבהא מילתא שוין הם הנכריות והישראליות. וראיה לזה מדברי הטור סימן ק"ל שלא כתב גבי נכרית דבעינן שתהיה ראויה לראות. ואין ספק דהטור לא פליג אהרשב"א ורש"י אלא ודאי דס"ל דהא מילתא דפשיטא היא דאין חילוק בדין זה בין ישראלית לנכרית ורב לא בא ללמדנו אלא דבעינן דכבר ראתה ולאפוקי הגיע זמנה ולא ראתה דס"ד דתולין בה כיון דהגיע זמנה אע"פ שלא ראתה יש לה דין כתמים וכמבואר: **עוד** אני תמיה בדברי מרן ז"ל דלפי מ"ש דטעמיה דהרשב"א דתולה בנכרית כל שראתה פעם אחת הוא משום דמדמים הראשונים נתלכלך בשרה ובגדיה כו' אם כן אפילו קטנה נמי כיון שראתה פעם אחת הרי נתלכלך בשרה ובגדיה ואיכא למימר דמדמים הראשונים הוא כתם זה דהא כיון שהגיע זמנה אפילו לא ראתה אלא פעם אחת אמרינן דתולה משום דנתלכלך בשרה ובגדיה. ולפ"ז אין טעם לחלק בין הגיע זמנה לראות ללא הגיע. ומ"ש עוד מרן דהטעם בעצמו אינו נכון כלל דלפי דבריו כו'. כבר כתבנו לעיל דתולדה זו שהוליד מרן אינה מוכרחת ואדרבה כל מ"ש ה"ה ז"ל אינו אלא לתת טעם מה בין נכרית לישראלית וכמו שהארכנו בזה לעיל. והפי' שכתב מרן בדברי רבינו דגבי נכרית נמי בעינן שתהיה רואה בשעת שאלה. מלבד שהפירוש מצד עצמו הוא פירוש דחוק. זאת ועוד דמדלא הזכירו סברא זו דרבינו לא הרשב"א ולא הטור נראה שלא הבינו פירוש זה בדברי רבינו ז"ל: **אך** מה שאני מסתפק בסוגיא זו הוא דנראה דע"כ לא אמרינן דלרשב"ג תולה בזבה בז' שלה אע"פ שהיא מספדת הרבה דסותרת כל מה שספרה אלא דוקא בשלא טבלה אבל אם טבלה כיון דטהורה היא דהא זמן טבילה הוא אינה תולה והיינו דקתני ובסופרת ז' שלא טבלה. וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל בת"ה שכתב דטעמיה דרשב"ג הוא משום דתולין הקלקלה במקולקל ואע"ג דבידה של זו לטבול ולהטהר עכשיו מ"מ מחוסרת טבילה היא וטמאה היא ע"כ. משמע דוקא משום דמחוסרת טבילה היא. ולפי זה אני תמיה בדברי הטור שכתב בסי' ק"ל ולזבה בימי זיבתה ואפי' בז' שלה ולא כתב דדוקא כשלא טבלה. וכ"כ התם דתולה בש"י אפילו בכ' שלה. ולפמ"ש הא דש"י מיירי דוקא כשלא טבלה דאם טבלה עלתה לה טבילתה וטהורה היא. ואם נאמר דס"ל להטור דהא דנקט שלא טבלה משום חידושא דרבי נקטיה דאפ"ה אינה תולה בה כיון דבידה לטבול אבל לעולם דלרשב"ג אפילו שטבלה תולה בה לפי שעדיין לא יצאה מטומאתה הראשונה שהרי אם חזרה וראתה בז' סתרה כל מה שספרה וחוזרת לספור שבעה נקיים משום טומאתה הא'. מ"מ צריך לדעת מנ"ל להטור דין זה ובפרט שדברי הרשב"א בהדיא מלנו בחולק על סברא זו:

והנראה אגלי בזה הוא דס"ל להטור דהא דאמרינן שלא טבלה הוא כפי דין תורה דכיון שספרה מקלת יום ז' תטהר ע"י טבילה ומותרת לבעלה מיד אבל לדידן דקי"ל כחכמים דאסרו לעשות כן שמא תבא לידי ספק וכדאיתא בפרק תינוקת עד שמטעם זה אסרוה לטבול ביום הז' גזירה שמא יבא עליה אחר טבילה וכמ"ש הטור סי' קפ"ג וקצ"ז אפשר דאפי' אם עברה וטבלה דעדיין תולה בה שהרי עדיין בחזקת טמאה היא שהרי לא יצאת מידי ספק כיון דאסורה לבעלה. וכ"ש לפי מ"ש הטור בס"ס קצ"ז דאם עברה וטבלה בז' דיש מגדולי המורים שהורו שלא עלתה לה טבילה ויש מי שהורה להקל והטור לא הכריע בזה. וכיון שכן ה"ז טמאה מספק וכיון שכן תולה בה ואף שהיא ספק טמאה שייך לומר תולין הקלקלה במקולקל וכדאמרינן בגמרא אר"י בר חנינא טמא וטהור שהלכו בב' שבילין ואפי' טהור ותלוי תולה טמא בתלוי וטהור בטהור. ומ"מ עדיין לא נתקררה דעתי בזה והדבר צריך אגלי תלמוד וצ"ע. שוב ראיתי למרן בשולחנו הטהור שכתב וכן אם השאילתו לסופרת ז' שלא טבלה: **עוד** אני מסתפק בטמאה שנטמאה וטבל מהו. ואליבא דרבינו דפסק כרבי דאינה תולה בזבה ואפילו בתוך ימי זיבתה משום דמספידה לא תיבעי לך דפשיטא דגבי טמא וטהור אינו תולה בשביל טמא בטמא אלא דוקא בטמא ביום א' דאינו מספיד כלל. כי תיבעי לך אליבא דמאן דפסק כרשב"ג דאפי' בזבה בז' שלא טבלה תולה בה בטמא בטבל בז' מהו מי אמרינן כיון שטבל טהור הוא ואינו תולה בו דומיא דזבה שטבלה א"ד כיון דטבול יום הוא והויא שני לטומאה עד הערב ופוסל את התרומה ואת הקדש וכמ"ש רבינו רפ"י מהלכות שאר אבות הטומאה א"כ עדיין טמא הוא ושפיר קרינן ביה תולין את הקלקלה במקולקל. ומדברי התוס' בד"ה טמא נראה דאם טבל טהור הוא שכתבו הך טמא לא איירי בטמא שספר והזה אלא שלא טבל מדקאמר כו' משמע דאם טבל אליבא דכ"ע אינו תולה בו וכ"נ מדברי הרשב"א שכתבנו לעיל דקאמר דהא דר"ח לא איירי בטמא ביום ז' דא"כ בהא למחלוקת היא גופא היא וכו'. משמע דטמא ביום ז' שוה לזבה ביום ז'. וטעמא דמילתא נ"ל דכיון דטבול יום טומאתו קלה שהרי הוא כשני לטומאה ומש"ה אינו מטמא החולין וכמ"ש רבינו שם שכיון שזה טומאתו טומאה קלה ואם נתלה אותו בשביל הטמא נביא לו טומאה חמורה ולגבי טומאה חמורה שאינן שוין מש"ה אינן תולין זה בזה: **ולפי** זה נ"ל דע"כ לא אמרינן דתולין טמא בשביל טמא אלא כשהיה טמא מת דטומאתו חמורה כמו טומאת השביל אבל אם היה טמא נבלה או טמא שרץ שטומאתן קלה שהרי אינן מטמאין כלים לפי שהם ראשון לטומאה וכן יש להם קולות אחרות וכמו שביאר אותם רבינו שם ואם נתלה אותם בשביל הטמא נעשה אותם אב הטומאה ולגבי זה שוין שהרי אין אחד מהם אב הטומאה נראה שאין תולין טמא בטמא ולפיכך כולם טמאים אם באו לישאל בבת אחת או ששאל האחד עליו ועל חבירו וכ"ת א"כ ש"י שראתה בא' ובב' וביום שלישי לבשה חלוק זה אמאי נתלה בה והא עד עכשיו היתה זבה קטנה ועכשיו היא זבה גדולה. ובשלמא כשהיתה כבר זבה גדולה או כשעכשיו נ"כ היא זבה קטנה תינח אבל כשהיתה זבה קטנה ועכשיו בשביל כתם זה אנו עושים אותה זבה גדולה אמאי הרי זה דומה למי שהיה טמא טומאה קלה שלא נתלה בו טומאה חמורה וכמ"ש. הא ל"ק משום דלענין טומאה אין חילוק כלל בין זבה קטנה לגדולה וכולם טומאתם בשוה ומש"ה תולין זה בזה ואע"פ שלענין מספר הימים יש חילוק ביניהם. זה אינו מעלה ומוריד מאחר שטומאתם שוה שהרי זבה אפילו ביום ז' תולה בה ואע"פ שסותרת כל מה שספרה אבל בטמא טומאה קלה לעולם אימא לך שלא נתלה בו טומאה חמורה: **תו** גרסינן התם ושוין שתולה ביושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורים וטעמא דתני הוא משום דכי היכי דאמרינן תולין הקלקלה במקולקל ה"נ כל היכא שנתלה בזו אין אתה מקלקלה ואם נתלה בזו אתה מקלקלה הרי אנו תולין הדבר באותה שלא תתקלקל. וכענין שאמרו בקופות אחת של חולין ואחת של תרומה שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה. ונ"ל דמטעם זה הוא מ"ש הראב"ד דהא דאמרינן דג' נשים שלבשו חלוק א' ונמצא עליו דם דכולם טמאות אם נתעסקה אחת מהנה בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים. וכן נמי אם לבשה אחת מהן חלוק זה בזמן נדותה ולא בדקה אותו תולין כולן בה וכולן טהורות והיא תולות בזמן נדותה כללו של דבר כל היכא שאם נתלה באחד מהם אין אתה מקלקלה תולין בה:

ודע דהא דאמרינן דתולין ביושבת על דם טוהר נחלקו הראב"ד והרמב"ן דהרמב"ן כתב דבזמן הזה שאין אשה יושבת על דם טוהר אין תולין בה דהרי היא כשאר כל הנשים אבל הראב"ד כתב דתולין אף בזמן הזה שאם החמירו עכשיו בנות ישראל על עצמן שלא לבעול על דם טוהר לגבי נפשייהו החמירו אבל להטיל על חבירתה מספק כתמים שלא יהיו שתיהן מקולקלות אדינייהו מוקמינן להו והיא מקולקלת וחבירתה מתוקנת ע"כ. ודע שהראב"ד והרמב"ן סוברים דהא דאין נוהגין עכשיו דם טוהר הוא לפי דינא דגמרא דמאחר דא"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים הרי זו בכלל הוהה חומרא. שאם החמירו בכך שלא לבא לידי טעות בין ימי נדה לימי זיבה כ"ש שיש לחוש שמא יבאו לטעות בין ימי טוהר לימים שלאחר ימי טוהר. ואפי' שבזמן התלמוד (לא) היו יושבות על דם טוהר. כבר כתב מרן בסי' סי' קצ"ד דשמא עדיין לא פשטה תקנת רבי זירא ביניהם אבל לאחר שפשטה ביניהם אפשר שגם הם נוהגים היו איסור בדם טוהר ואפ"ה ס"ל להראב"ד שתולה בה כיון שמן הדין הגמור אינה מקלקלה אם תתלה בה:

ולפי זה היה נ"ל דע"כ לא קאמר הרמב"ן דאינה תולה בה עכשיו דאין לנו דם טוהר אלא משום דאזיל לשיטתיה דחומרא זו היא מדינא דגמרא וכיון שכן הרי אתה מקלקלה מן הדין אבל לדעת רבינו שכתב דהא דאין לנו עכשיו דם טוהר הוא משום תקנת הגאונים ולא מדינא דגמרא אפשר דגם הרמב"ן מודה דאין כח בתקנת הגאונים לומר שלא נתלה בה אך מדברי מרן בפירקין נראה דאם היתה תקנה זו מתפשטת בכל העולם אף שהיא תקנת הגאונים אליבא דהרמב"ן לא היה תולה בה אך לרבינו כיון שהוא תלוי במנהג המקום תולה ואפילו במקום שנהגו איסור שהרי אם הלך ותקבע דירתה במקום שנהגו היתר יהיה מותר לבעול על דם טוהר וא"כ ליכא למימר דאין תולין בה משום דהרי היא ככל הנשים וכוותיה דמרן ז"ל נראה מדברי ה"ה ועוד דהרשב"א סובר דהא דרבי זירא לא שייכא כלל לדם טוהר ואף לאחר שפשטה תקנה זו דרבי זירא היו יושבות על דם טוהר ואפ"ה לא נמנעו מלכתוב מחלוקת זו דהראב"ד והרמב"ן משום דבזמנו כבר פשט איסור זה בכל ישראל וכמו שהוא עכשיו בזמנינו וכמ"ש מרן בסי' קצ"ד: **ודע** דהא דאמרינן דתולין בבתולה שדמיה מרובין דהיינו לקטנה עד שתחיה המכה ולנערה שלא ראתה ד' לילות דין זה נוהג אפילו בזמן הזה ואע"פ שאין נותנין לה עכשיו אלא בעילת מצוה אינה דומה ליושבת על דם טוהר לפי שזו פירסה מצוי וכדאמר בפ"ק (דף י') כ"כ הרשב"א בת"ה וכ"כ הטור דתולה בה ואפילו בזמן הזה לפי שדמים מצויים בה. וראיתי להרב ב"ח שכתב על מ"ש הטור לפי שדמים מצויים בה וז"ל והא דלא קאמר בבתולה נמי טעמא דלעצמן החמירו אבל לענין שלא תטיל על חבירתה לא החמירו כדאמרינן האי טעמא בדם טוהר י"ל דהא דאין נותנין בזמן הזה לבתולה אלא בעילת מצוה בלבד מדינא דגמרא הוא אבל שלא לבעול על דם טוהר חומרא בעלמא הוא שנהגו בה מקצתם ולא מדין התלמוד עכ"ד. ולא דק דהא הראב"ד דס"ל דתולין ביושבת על דם טוהר ואפילו בזמן הזה ס"ל דהא דאין יושבת עכשיו על דם טוהר לאו משום דנהגו בה מקצתם אלא מדינא דתלמודא הוא. ובכלל חומרת רבי זירא היא ג"כ זו וכל זה מבואר בדברי הרשב"א בת"ה. וכן הכיא דבועל בעילת מצוה דוקא אליבא דמרן לדעת רבינו גם זה תלוי במנהג ומ"מ בין הכי ובין הכי קושיא מעיקרא ליתא דמי עדיף ליה טעמא דהראב"ד דהרמב"ן חלוק עליו מטעמא דדמים מצויים שהוא דין מוסכם אליבא דכ"ע והטור מילתא פסיקתא נקט וזה פשוט:

ומיהו אני מסתפק בדין אחד דלפי מ"ש לעיל דלעולם אין תולין בנדה או בזבה אלא בתוך ימי נדתה או ימי זיבתה א"כ אנן דקי"ל כרבי זירא דאפילו רואה טיפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים ומן הדין הגמור אם טיפה זו ראתה בימי נדתה היתה סופרת ששה והוא ואם בימי זיבתה היתה שומרת יום וא"כ אם לבשה חלוק זה בזמן הזה הזבה בז' שלה מהו שנתלה בה כיון שמן הדין אין תולין בה שאם היתה בימי נדתה כבר עברו ואם בימי זיבתה הרי לא היתה מן הדין כי אם שומרת יום וא"כ אין תולין בה משום דלא חשיבא מקולקלת או דילמא כיון דעכשיו החמירו עליהם הא דרבי זירא חשיבא מקולקלת לדידן ושפיר אמרינן בה דתולין הקלקלה במקולקל. ולכאורה נראה שדין זה תלוי בדין זה דהרמב"ן והראב"ד דלהרמב"ן דס"ל דאף היכא דמן הדין היה לתלות באחת מהן ותהיה חבירתה טהורה ומשום מה שהחמירו עליהם אין ראוי לתלות בזו יותר מבזו בתר החומרא אזלינן ושתיהן טמאות ה"נ אף שכפי הדין אין ראוי לתלות בזו יותר מבזו ושתיהן טמאות כיון דמשום מה שהחמירו עליהן יש לתלות בזו יותר מבזו בתר החומרא אזלינן וחבירתה טהורה אבל להראב"ד דס"ל דבתר עיקר הדין אזלינן ואע"פ שהחמירו לעצמן החמירו אבל לענין שלא תטיל על חבירתה לא החמירו ה"נ אזלינן בתר עיקר הדין ושתיהן טמאות ואף שהחמירו על עצמן לעצמן החמירו אבל לענין שלא תטיל על חבירתה לא החמירו ומש"ה שתיהן טמאות ומיהו אם איתא להאי מילתא לא הוו שתקי מינה וכמו שביארנו לגבי הא דיושבת על דם טוהר אם נשתנה דין זה לפי מנהגינו. והנראה אגלי דגם הראב"ד מודה בנדון זה דבתר החומרא אזלינן ותולה בה והיא טמאה וחבירתה טהורה וע"כ לא קאמר דבתר עיקר הדין אזלינן אלא להקל בכתמים דרבנן דלא החמירו לענין שלא תטיל על חבירתה ומש"ה תולה בה לפי שהיא בין הכי ובין הכי היא טמאה אבל לעולם דלהחמיר מעולם לא אמר הראב"ד דניזיל בתר עיקר הדין אלא כיון דלפי מה שהחמירו ראוי לתלות בה תולין בה כיון שהיא על כל פנים היא טמאה ומש"ה חבירתה טהורה: **ודע** שהתוס' בד"ה תולה כתבו דמספקא ליה לר"י אם טמא קל כגון סופרת מקצת או הכל ולא טבלה

תולה

השתים טהורות: **לג** בדקו כולן ומצאו עצמן טהורות תולה מי [ע] שאינה ראויה לראות דם במי שהיא ראויה. ותהיה שאינה ראויה טהורה והראויה טמאה. כיצד [א]היתה אחת מעוברת ואחת אינה מעוברת המעוברת טהורה ושאינה מעוברת טמאה. מניקה ושאינה מניקה המניקה טהורה. זקנה ושאינה זקנה הזקנה טהורה. בתולה ושאינה בתולה הבתולה טהורה. היו כולן [פ] מעוברות כולן זקנות כולן מניקות כולן בתולות הרי כולן טמאות: **לד** ג' נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו כולן ונמצא דם תחת האמצעית שלשתן טמאות. תחת הפנימית היא ושבצדה טמאות והחיצונה טהורה. תחת החיצונה היא ושבצדה טמאות והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך מרגלות המטה שהרי אין להם סדר ונמצא דם תחת אחת מהן כולן * טמאות: **לה** בד"א שבדקו כולן ומצאו טהור ולא תיכל אחת מהן לתלות בחבירתה כמו שביארנו. אבל אם בדקה אחת ומצאה עצמה טהורה וחבירתה לא בדקה תולה הטהורה בזו שלא בדקה והרי זו שלא בדקה טמאה: **לו** כל כתם שנמצא על הבגד שאין לה במה יתלה *אינו מטמא עד שיודע שהוא דם *ואם נסתפק להם שמא הוא דם או צבע אדום מעבירין עליו שבעה סמנין אלו על הסדר. אם עבר או כהה עינו הרי זו כתם דם וטמאה ואם עמד כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה

א גם זה שם:

השגת הראב"ד

*אינו מטמא וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה אינו אלא אף הבגד מטמא עד שיודע שהוא צבע ע"י הבדיקה עכ"ל:

*ואם נסתפק וכו' וטהורה. כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה שאין זה הבדיקה לטהר את האשה אלא לטהר את הבגד שאע"פ שיהיה דם מאחר שאינו יכול לצאת אינו מטמא מפני שהוא בלוע שאינו יכול לצאת והוא טהור אבל האשה לעולם טמאה עכ"ל:

מגיד משנה

אינו נראה כן דקתני בדקה אחת ומצאתה טמא ברישא ומשמע דקאי אף אחלוק שפי' מסיפא דבדקה אחת מהן ומצאתה טהור עוד כתבו דכל שהן ערות וכל אחת יודעת מקומה אינה חוששת אלא למקומה ואם נמצא הכתם שלא במקומה ולא עברה דרך מקום הכתם טהורה כיון שאינה טרודה במלאכה ולא ישנה אין חוששין שמא דחקה ונכנסה לפנים ממקומה. עוד כתבו דכולה מתני' בשלא נתעסקה אחת מהן בכתמים אבל נתעסקה בכתמים היא תולה בכתמיה והשאר תולות בה וזה נכון ועיקר:

לו כל כתם שנמצא על הבגד וכו'. דעת **רבינו** לפי הנ"ל הוא שאם האשה מוצאה **כתם** וברור הדבר שהוא דם טמאה מיד והבגד טמא כמו שנתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב ולענין הבגד אם העביר עליו ז' סמנין ואח"כ הטבילו טהור כנזכר שם פ"ד לפי שכבר נתבטל אע"פ שהוא דם ואם הדבר מסופק אם הוא דם או צבע בין לבעלה בין לטהרות מעברת עליו ז' סמנין ואם עמד בעינו הרי זו צבע וטהורה ואם אינה מעברת עליו (ודאי) טמאה מספק שאין זה ספק של דבריהם דהולכין בו להקל שהרי כבר אנו יכולין לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה וזה נ"ל ברור בדעת רבינו דכל שאינה בודקת בסמנין הרי היא טמאה והבגד טמא. ומ"ש אינו מטמא עד שיודע שהוא דם ר"ל שאינו מטמא טומאה ודאית שלא יהא לה בדיקה שאם היה דעתו ז"ל לומר שכל שנסתפק הדבר ולא בדק בסמנין טהורה הול"ל נסתפק להם שהוא דם או צבע אדום טהורה ואם העבירו עליו ז' סמנין ועבר או כהה הרי זה דם וכן מתבאר בדבריו פ"ד מהלכות מטמאי משכב ומושב בדין טומאת הבגד שכל שאינה מעברת הסמנין טמא. והרשב"א ז"ל הסכים לזה בפסקי הלכותיו שכל שנסתפק הדבר והעבירו עליו הסמנין הרי זו טהורה אפילו לבעלה שהוא ז"ל הבין דברי רבינו בדרך אחרת לומר שדעת רבינו היה שכל שלא בדקה בסמנין אינה חוששת מספק וכן חשב הר"א ז"ל בכוונת רבינו וכתב בהשגות אינו מטמא עד שיודע שהוא דם א"א זה אינו אלא אף הבגד וכו'. עוד כתוב שם ואם עמד כמות שהוא הרי זה צבע וטהורה א"א טעה בזה שאין זו הבדיקה וכו' אבל האשה לעולם טמאה (בצירוף כתמים) ע"כ. וכן דעת הרמב"ן ז"ל כדבריו שאין בדיקת הסמנין דבר ברי כדי לטהר את האשה ולא הזכירו בגמרא אלא לענין מגע עכ"ל. וכבר כתבתי שדעת הרשב"א בזה מסכמת לדברי רבינו שכל שהעבירו עליו סמנין ועמד כמות שהוא הרי זו טהורה לבעלה וכן נ"ל עיקר. והריני מפרש הסוגיא והמשנה לדעת רבינו. שנינו שם (דף ס"א:) ז' סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל וכו' הטבילו ועשה על גביו טהרות העביר עליו ז' סמנין ולא עבר הרי זה צבע הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל עבר או שדיהה הרי זה כתם והטהרות טמאות וצריך להטביל. והוא ז"ל מפרש לפמ"ש פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב דלעולם צריך טבילה אפילו לא עבר כלל ומתניתין ה"ק ז' סמנין מעבירין על הכתם ואח"כ מטבילין אותו והוא טהור ממ"נ שאם עבר כבר נתבטל ואם לא עבר הרי זה צבע. ומ"מ כיון שאפשר להטבילו אפילו לא עבר מטבילין אותו שאין סומכין בטהרות לומר לא כהה וצבע הוא כיון דאפשר בטבילה ועוד דטהרות חמירי. הטבילו קודם העברת הסמנין ואח"כ עשה ע"ג טהרות העביר עליו ז' סמנין ולא עבר ה"ז צבע ומדתלינן בצבע ואמרינן דטהרות שנעשו קודם העברה טהורות ה"ה לבעלה דתלינן בצבע וטהורה דהא ממ"נ לכל הפחות ספק הוא אם הוא דם או צבע וא"א לעמוד עליו שהרי כבר נבדק והוי ליה ספק דרבנן ולקולא וכ"ש דמשמע טפי שהוא צבע כיון שאינו עובר על ידי הסמנין ואע"ג דצריכה טבילה לטהרות אחר העברה כיון שלא נטבל קודם לכן כמ"ש הוא מפני מעלת הטהרות שהחמירו בכמה מקומות בספיקו ואפילו בקפידת בעל הבגד החמירו כמו שנזכר בגמרא ובדברי רבינו בדין הטומאה. עבר או שדיהה הרי זה כתם וכו' וצריך להטביל שאע"פ שהטבילו תחלה קודם שעבר לא עלתה לו אותה טבילה ראשונה ובגמרא (דף ס"ב:) פליגי ר"ל ורבי יוחנן במשקין טמאים הבלועים והן משקין חמורין ואין סופן לצאת דר"ל מטמא ור"י מטהר ואמרינן התם איתיבי' ר"י לר"ל הטבילו ועשה על גביו טהרות והעביר עליו שבעה סמנין ולא עבר הרי זה צבע וטהרותיו טהורות וא"ל להטביל וא"ל [ר"ל] הנח לכתמים דרבנן [אמר ליה] והא תני רבי חייא דם הנדה ודאי מעביר עליו שבעה סמנים **ומטבלו** א"ל [וכי] רבי לא שנאה רבי חייא מנא ליה

משנה למלך

תולה בלא ספרה כלל בין בנדה בין בטמא מת ושבילי דשמעתין לא איירי אלא בטהור וטמא ע"כ. וראיתי למרן הב"י יו"ד סי' ק"צ שכתב דכשאמרו חכמים שתולה ל"ש בין אם טהורה לגמרי או שהיא בספירת שבעה נקיים דבחזקת טהורה היא והכריח דין זה ממ"ש הרשב"א בת"ה פעמים שהיא תולה בעצמה כיצד הרי שלבשה חלוק כשהיא נדה ולא בדקתו עכשיו ולבשתו בימי טהרתה או בספירת הנקיים שלה ה"ז תולה בנדתה. וכתב מרן ז"ל דכי היכי דבספירת שבעה נקיים תולה בעצמה בזמן נדתה ה"נ תולה בחבירתה. ודע דאין חילוק בזה בין אם חבירתה היא נדה או זבה דלעולם כל שלא התחילה לספור שבעה נקיים תולה בה האשה שהיא בספירת שבעה נקיים ומיהו אם כולן התחילו לספור שבעה נקיים כולן טמאות וסותרות כל מה שספרו ואין לחלק בין אם האשה ספרה יותר ממה שסותרת חבירתה וזה פשוט. ודע דבהא דנסתפקו התוס' קי"ל כהרשב"א חדא דכתמים דרבנן ואזלינן בתר המיקל ותו דלא שבקינן ודאי של הרשב"א משום ספיקן של התוספות ומש"ה מרן ז"ל לא הביא דברי התוספות הללו:

ודע שהרב בעל המפה כתב על דין זה וז"ל וע"ל סי' קצ"ו דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר ע"כ. וחילוק זה דג' ימים הראשונים כתבו מרן בסי' קצ"ו דהא אמרינן דתולין בשוק של טבחים או במכה שבגופה או בנתעסקה בציפור היינו דוקא לאחר ג' נקיים אבל בתוך ג' לא תלינן בשום דבר ומשם דן הרב בהגה"ה דלא תלינן בנדה אלא לאחר ג' ולפ"ז נ"ל דהרשב"א והתוס' מיירי דוקא לאחר ג' אבל תוך ג' לעולם תולין אך מפשט דברי הרשב"א יראה דלא ס"ל דיש חילוק בין ג' ימים הראשונים לאחר כן והיינו שלא הזכיר דין זה בדיני הכתמים וכ"כ הרב בד"מ והביאו בעל ש"ך סימן קצ"ו ס"ק י"ב. אלא שהרב בהגה"ה כתב דלסברת החולקים על הרשב"א דין זה אינו אלא לאחר ג' ימים ולפ"ז הא דאמרינן דגם בעצמה תולה כשהיא בספירת שבעה נקיים היינו דוקא לאחר ג' ימים ומה שלא הגיה הרב חילוק זה בסי' ק"צ סמ"ד הוא משום דמרן ז"ל לא נקט שם אלא ולבשתו בימי טהרתה דמלת בימי טהרתה מורה שהוא לאחר ספירת שבעה וכמו שנראה מדברי הרשב"א בדין זה ואם נפשך לומר דבימי טהרתה הוא כולל אף לתוך ימי ספירתה סמך הרב על מה שהגיה בסעיף מ"א. וראיתי להרב ש"ך ס"ק נ"א שרצה לחלק בין תולה בעצמה לתולה בחבירתה דהיכא דתולה בעצמה לעולם תולה ואפי' בג' ימים הראשונים ונסתייע מדברי הרב בסי' קצ"ו ס"י. ומלבד שאין דמיונו עולה יפה מדברי הרב בד"מ והביאם בעל ש"ך בסי' קצ"ו ס"ק י"ב נראה דס"ל דאין לחלק חילוק זה שהרי כתב שם דמדברי הרשב"א נראה דלא ס"ל כסברת המרדכי כו' והרואה דברי הרשב"א במקומם יראה דהרשב"א לא מיירי אלא בתולה בעצמה אלא דמרן ז"ל למד מזה שתולה בחברתה ואם איתא לדברי בעל ש"ך אין להביא מדברי הרשב"א הללו שחולק על המרדכי. אשר ע"כ נ"ל דהיכא דתולה בעצמה נמי הוא דוקא לאחר ג' ימים וכן הסכים בעל ש"ך מטעמא אחרינא יע"ש:

תו גרסינן התם בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר לואי מהו לתלות כתם בכתם אליבא דרבי לא תיבעי לך השתא ומה התם דקא חזיא מגופה אמרת אינה תולה הכא דמעלמא קא אתי לכ"ש כי תיבעי לך אליבא דרשב"ג התם הוא דקא חזיא מגופה תליא הכא דמעלמא קא אתי לא תליא או דלמא לא שנא א"ל אין תולין מ"ט לפי שאין תולין. וכתבו התוס' וז"ל אור"י דל"ל דבעי לתלות בסופרת ז' שלא טבלה אבל בא' פשיטא ליה דתולה. וכוונת דבריהם נראה דהיה אפשר לפרש דלעולם פשיטא דבא' תולין דאף דיש חילוק בין ראיה לכתם מ"מ פשיטא ליה דלא מהני חילוק זה לנחותי תרי דרגי דאילו בראיה אפילו בב' תולה ואילו גבי כתם אפילו בא' אינה תולה ומש"ה לא נסתפק מעולם בא' אלא בב' דוקא אי מדמינן כתם לראיה או לא וכתבו דפי' זה ליתא אלא אפילו בא' מיבעי ליה ומדבריהם נראה דבין בא' בין בב' נסתפק רבי יוחנן ואי לאו דברי התוספות הוינו יכולים לו' דרבי יוחנן לא נסתפק אלא בא' דוקא אבל בב' פשיטא ליה דאין תולין משום דידע רבי יוחנן דיש חילוק

מגדל עוז

כל כתם הנמצא וכו' עד שהוא דם: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו אלא אף הבגד וכו': ואני אומר זו המחלוקת תלוי במה שנחלקו ראש זה הפרק בענין מה בין כתם הנמצא ושם הארכתי אבל בכאן אומר דעד כאן לא נחלק רבי מאיר סוף פרק האשה שהיא עושה צרכיה אלא בכל דבר שהיה בחזקת טומאה אבל זה הבגד הואיל ובחזקת טהרה הוא עומד מפני מה יטמא מספק והלא ספיקא דרבנן הוא ולקולא דהא אסיקנא ס"פ הרואה כתם כתמים דרבנן וטעמא דכתם נמי הכי סלקא ועוד דהא מיתניא התם על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא דוק מינה דוקא על בשרה שהוא ספק דאורייתא כדמוכחא לעיל ולהומרא הא על בגדה שהוא ספיקא דרבנן ולקולא וכמ"ש רבינו משה ז"ל וטעם רבינו הראב"ד ז"ל איני יודע מהו אלא מ"ש ראש זה הפרק ושם השבתי כבר: **ואם נסתפק להם שמא הוא** צבע אדום וכו' עד וטהורה: כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה וכו' אבל האשה לעולם טמאה עכ"ל:

ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא כי רש"י ז"ל פי' משנתנו דהאשה שהיא עושה צרכיה דתנן שבעה סמנין מעבירין על הכתם כו' לענין טהרות וכאותו דרך דרך הראב"ד ז"ל ורבינו פירשו ביאה דמתני' לגבי בעלה וסיפא בטהרות וכן דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ומסייע להו דין פירושא מדקתני להו תרי בבי במתני' ועוד כתב הרמב"ן ז"ל סיוע יפה מפירכא דרבי יוחנן לר"ש לקיש ממתניתין כשם שבדיקת סמנין מטהרה לבעלה למה לא תטהר לטהרות ועוד דיש לי ראיה לשמעתין דאותביה רבי יוחנן לריש לקיש ממתניתין דהטבילו ועשה על גביו טהרות ופרקינן הנח לכתמים דרבנן ופירש"י ז"ל דעיקר תחלת גזירתן אינה אלא מדרבנן שלכך מקילין דתדאורייתא עד שהגיה כבשרה עכ"ל. ועל זה הדרך דרך ר"מ ז"ל וכתב כאן איסור בעלה וסופו דטהרות פ"ד דהלכות מטמאי משכב ומושב:

הגהות מיימוניות

[ע] אומר ר"י דוקא בהך ענינא דקאמר תלמודא תולין אבל אם יש לה וסת דמסולקת בדמים דהא אמר בה דיה שעתה אין תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אין תולה באותה (שלא) שהגיע שעת וסתה לשון תוס' ע"כ: [פ] כתב הרמב"ן שנראה לו אע"פ שהאחרונה בדקה עצמה מיד ומצאה טהורה שהדבר קרוב לתלות בה יותר מבחבירתה שכל הטמאות במקום מציאתן תולין אותן להחמיר בדקה מיד ומצאה טמאה הראשונות טהורות בדקו הראשונות עצמן בשעת מציאת הכתם לא הועילו כלום שכבר פשטו אותן כ"ל ז"ה קא"י אחלוק ע"כ: * [שם בטור בנדון זה ז"ל וכתב הראב"ד ומיירי שנמצא במטה שלא על הסדין אבל אם נמצא בסדין שעל המטה בין כך ובין כך כולן טמאות שהסדין עשוי להתהפך אילך ואילך וא"א הרא"ש ז"ל כתב ודאי כן הוא בסדין העליון אבל התחתון אינו מתהפך עכ"ל]:

[ג] ומהורה: **לז** ואלו הן השבעה סמנים על סדרן. רוק תפל. ולעיסת גריסין של פול. ומי רגלים שהחמיצו. ובורית. ונתר. וקימוניא. ואשלג. וצריך לכסכס שלש פעמים על כל סם וסם ומוליך ומביא בכל כסכום. העבירן שלא על הסדר או שהעבירן כאחד לא עשה כלום. הקדים האחרונים לראשונים אלו שהעביר באחרונה שהן הראשונים עלו לו וחוזר ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים עד שיעברו השבעה על הסדר: **לח** אי זהו רוק תפל שלא טעם כלום מתחלת הלילה והיה ישן מחצי הלילה האחרון למחר קודם שיאכל נקרא רוק תפל. והוא שלא יצא רוב דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השכים ושנה פרקו קודם שלש שעות אין זו רוק תפל שהדבור מבטל חוזק הרוק ומחזירו כמים. ואי זו הוא לעיסת גריסין הוא שילעוס הגריסין עד שיתערב עם הפול רוק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו אחר שלשה ימים או יתר: **לט** כל אשה שהיא טמאה משום כתם אם מצאה הכתם בימי נדתה הרי זו ספק נדה ויושבת עליו שבעה ימים וטובלת בליל שמיני ואח״כ תהיה מותרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה כמו שנתבאר בפרק זה ויושבת יום אחד אם היתה קטנה או שבעת ימים נקיים אם היתה [א] גדולה מספק והכל מדברי סופרים כמו שביארנו לפיכך הבא עליה בזדון מכין אותו מכת מרדות ופטורין מקרבן:

פרק עשירי

א כל יולדת טמאה כנדה ואע״פ שלא [א] ראתה דם. ואחד היולדת חי או מת או אפילו נפל. אם זכר יושבת לזכר ואם נקבה יושבת לנקבה והוא שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות * מארבעים יום אחד הזכר ואחד הנקבה: **ב** והמפלת בתוך ארבעים יום

א טור י״ד סי׳ קצ קצו סמג לאוין קי״א: ב טור שם סי׳ קצד סמג לאוין קי״א:

מגיד משנה

ליה וזה פי׳ לדעת רבינו דר׳ יוחנן קא מותיב הכי אא״ב דכל שאין סופן לצאת טהורין הייט דתלינן בלבע ולא מחמרינן בטהרות אלא אי אמרת דטמאין אמאי לא חיישינן לטהרות כ״כ הרמב״ן ז״ל לדעת רבינו. ויש לי עוד לפרש דמסיפא דקתני דלריך להטביל קא מותיב ליה ובגמרא נקט רישא דמתניתין על שם סיפא ודכוותא איכא בגמרא והכי קא מותיב לה אי אמרת בשלמא דכל שאין סופן לצאת טהור היינו דכהס ע״י סמנין והטבילו אחר כך טהור לפי שאין סופו לצאת אלא אי אמרת דמשקין המורין אע״פ שאין סופן לצאת טמאין כי מטבילו אח״כ מאי הוי דאכתי איכא בבגד דם בלוע ומהדר ליה דכתמים דרבנן הוה להו כמשקין קלין וכל שאין סופן לצאת טהורין והיינו דאקשי ליה מרבי חייא דאפילו בדם ודאי סגי בהעברת סמנין ואמר ליה דאינה משנה. כך נ״ל לדעת רבינו ובודאי שדינו של רבינו אמת שכל שהעבירו עליו שבעה סמנין ולא עבר טהורה אפילו לבעלה דלא גרע מספק של דבריהם שהוא להקל כמו שכתבתי:

לז אלו הן שבעה סמנין וכו׳. שם במשנה ופי׳ לכסכס פירש״י ז״ל לשפשף ג׳ פעמים בין שתי ידיו בדרך כסכוס בגד שכופל לדו עם לדו ומשפשף ומוליך ומביא עכ״ל רש״י ז״ל: העבירן שלא על הסדר וכו׳. משנה שם: הקדים אחרונים וכו׳. ברייתא שם:

לח אי זהו רוק תפל. שם בגמרא (דף ס״ב) מתבאר כל הבבא הכתובה כאן:

לט כל אשה שהיא וכו׳. מ״ש רבינו כאן הוא לדין הגמרא כמו שיתבאר פרק י״א ודברים פשוטים הם דכל שנמלא בימי נדות חוששת לו וצריכה לישב ז׳ נקיים ופעמים שהוששת בימי זיבה משום זוב וכדאיתא בפרק בא סימן וכמו שנתבאר למעלה בפרק זה וכבר כתב רבינו למעלה שהרואה כתם מקולקלת למנינה. ומה שכתב מכין אותו מכת מרדות הוא ממה שנתבאר בהרבה מקומות מכת מרדות בעובר על של דבריהם:

פ״י א כל היולדת טמאה כנדה וכו׳. מה שכתב ואחד היולדת ולד חי וכו׳ הוא בתורת כהנים ומתבאר בגמרא בכמה מקומות ובפרק המפלת (דף ל׳) במשנה המפלת לארבעים יום אינה חוששת לולד ליום ארבעים ואחד תשב לזכר ולנקבה ולנדה רבי ישמעאל אומר וכו׳ וחכמים אומרים אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה מ״א. ולמטה בפרק זה ביאר רבינו מה היא תשב לזכר ולנקבה ולנדה:

כסף משנה

פ״י א כל יולדת טמאה כנדה ואע״פ שלא ראתה דם. אע״פ שרבינו כתב בפ״ה חתיכה אע״פ שהיא אדומה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה ודבריו מבוארים שפסק כת״ק דרבי יהודה דסבר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וחיזק ה״ה סברתו והביא לה ראיות כתב כאן שהיולדת טמאה כנדה אע״פ שלא ראתה דם והטעם משום דקרא דמטמא לה שבוע לזכר ושבועים לנקבה אפילו בלא ראתה מטמא לה משום לידה לד״ה וכ״כ רש״י בר״פ המפלת (דף כ״א) דלת״ק דמטהר מפלת חתיכה ואין עמה דם ס״ל אפשר לפתיחת הקבר בלא דם לא חשיב למפלת חתיכה לידה דאי הויא לידה בלא דם נמי טמאה דכתיב כימי נדת דותה תטמא:

הפילה

משנה למלך

חילוק בין ראיה לכתם אך הא מיבעיא ליה אי מהני חילוק זה לנהותי הרי דרגי וא״כ אפילו בראשון אין תולין לרשב״ג או דילמא דוקא חד דרגא נחתינן ולפ״ז דוקא בשני אין תולין לרשב״ג אבל בראשון תולין ולפי פי׳ זה ניחא הא דלא בעי אליבא דרבי משום דלרבי דאין תולין בכ׳ אפילו בראיה לא נסתפק בכתם בראשון פשיטא ליה דחד דרגא מראיה לכתם נחתינן. אך מדברי התוס׳ נראה דאף בשני נסתפק והא דלא בעי אליבא דרבי בראשון כתבו התוס׳ דס״ל לרבי יוחנן דכיון דהיכא דמגופה חזיא לא תלינן בשני שלה לרבי א״כ לא תלינן בכתם אפילו בראשון. וכונתם מבוארת דאליבא דרבי דחזינן ליה דמחמיר בשיטא דגם בכתם יחמיר ולא יתלה בו אך לרשב״ג דמיקל נסתפק אם מיקל גם בכתם ודיין עמהם לומר דרבי יוחנן אף בשני נסתפק מדקאמר אליבא דרבי לא תיבעי לך בשתא ומה התם דקא חזיא מגופה אמרת דאינה תולה הכא דמעלמא לא כ״ש ואם איתא דבראשון דוקא מיירי כ״ק דלרבי מק״ו אין תולין הא בראשון מודה רבי דתולין בראיה אבל אי אמרינן דגם בב׳ נסתפק הק״ו הוא ומה גבי ראיה החמיר גבי כתם לכ״ש שיחמיר. והכריחו התוס׳ פי׳ זה ולא כדקס״ד דבעיית רבי יוחנן לא היתה אלא בב׳ דוקא. משום דא״כ מאי קאמר לקמן מ״מ קשיא הא איכא לשנויי בין לרבי בין לרשב״ג בראשון איירי ברייתא ע״כ. והנה מ״ש בין לרבי לא הבנתי כוונתם דבשלמא כרשב״ג מצינן לאוקמה דכולה רשב״ג היא ורישא מיירי בב׳ דחד דרגא נחתינן וסיפא בראשון אבל כר׳ לא מצינן לאוקומה דאי מודה רבי בראשון א״כ ע״כ אפילו חד דרגא לא נחתינן וא״כ היכי קאמר דבב׳ אין תולין לרשב״ג והא א׳ לרבי כמו שני לרשב״ג ונראה אלא דט״ס נפל בספרים וכוונתם היא דבב׳ אופנים יש לפרש הברייתא דלא תיקשי לרבי יהודה כאחד הוא דכולה רשב״ג והא בראשון והא בב׳ א״כ הא והא בראשון והא רשב״ג דלרבי אין תולין משום דחד דרגא נחתינן ולרשב״ג תולין משום דתרי דרגי לא נחתינן: **עוד** כתבו התוס׳ וז״ל ועוד דאליבא דרבי נמי הו״ל למיבעי בראשון כיון דלא חזיא מגופה ע״כ ודבריהם סתומים הם אלא דכיון דע״כ אף כפי פירושם דבעיית רבי יוחנן היתה בין בראשון בין בב׳ ע״כ מאי דלא בעי אליבא דרבי הוא משום דכיון דחזינן דמחמיר אף ברואה מכ״ש שיחמיר בכתם א״כ אף אם נפרש דבעיית ר״י לא היתה אלא בב׳ הא דלא בעי אליבא דרבי הוא משום דחזינן ליה דמחמיר ברואה וכ״ש שיחמיר בכתם אבל לרשב״ג דמיקל ברואה י״ל דמיקל אף בכתם אע״ג דלא דמי לראיה שוב ראיתי בחידושי הלכות שנתעורר בזה ובתירוצו לא נתקררה דעתי וצ״ע. עוד כתבו התוס׳ וז״ל והא דקא משני הא והא רבי והא בראשון והא בב׳ הש״ס הוא דקא מסדר לשנויי בכל ענין שיכול לתרץ ולא בשיטתיה דר״י ע״כ ולא ידעתי איך היה עולה על הדעת דבשיטתיה דר״י אמרה מאחר דבגמרא אמרי מ״מ קשיא: **תו** אמרינן בגמרא איתיביה אין תולין כתם בכתם בשאילה חלוקה לנכרית או ליושבת על הכתם ה״ז תולה בה הא גופא קשיא אמרת תולין סיפא אמרת אין תולין הא ל״ק הא רבי והא רשב״ג א״ד הא והא רבי הא בראשון הא בשני רב אשי אמר הא והא רשב״ג ול״ק כאן למפרע כו׳ ופירש״י כאן למפרע לענין טומאת מפרע תולין דלא מיקלקלא בהכי ולא תטמא למפרע אבל מכאן ולהבא אין תולה דמיקלקלא אפילו להבא ומאי חזית דמקלקל לה אך טפי מהך. ולפ״ז מיירי בכי דוקא דאי בא׳ הא לא מקלקל לה אפילו להבא וכ״כ התוס׳ בפירוש דבשני מיירי וא״כ מודה רב אשי לר״י דבשני מיהא אף דגבי ראיה תולין גבי כתם אין תולין. ומאי דאמרינן מ״מ קשיא היינו משום דלרב אשי אף להבא תולין. וי״ל אמאי לא קאמר רב אשי הא בראשון והא בשני וכולה רשב״ג היא ונראה דרב אשי נראה לו שהוא דוחק לאוקומי רישא בשני וסיפא בראשון ומש״ה מוקי כולה בשני. א״כ דרב אשי בעי לאוקומי ברייתא ככ״ע והא דקאמר הא והא רשב״ג לאו דוקא אלא משום דקודם זה אמרו הא והא רבי קאמר איהו הא והא רשב״ג והכוונה אף רשב״ג ובטומאה דלהבא בשני כולם מודים דאין תולין אבל למפרע כולם מודים דתולין אבל אי אמרי׳ הא בראשון והא בשני לא אתיא כרבי משום דלרבי מאי איריא כתם אפילו ראיה אין תולין בב׳ אבל השתא אשמעינן דאף לרבי בשני הולכ בלמפרע והתו׳ הא׳ דאמרי׳ הא רבי והא רשב״ג נראה דלא מיירי בשני. דא״כ מאי אשמעינן ברייתא דאין תולין בכתם בשני לרבי הא אפילו בראיה הס״ל אלא מיירי בראשון וס״ל דלעולם חד דרגא נחתינן מראיה לכתם ולא תרי דרגי ולפיכך לרבי בכתם אין תולין בא׳ ולרשב״ג תולין בא׳ בכתם אבל בשני אף רשב״ג מודה דאין תולין. והתוס׳ כתבו פי׳ אחר בהא דכאן למפרע כאן להבא וכוונת דאם בעלת הכתם סבורה כתמה ואח״כ לבשה היא וחבירתה חלוק ונמצא בו כתם תולה בה כיון שסבר סבירה בטומאה קודם שבא הספק לשתיהן אבל אם לבשו שתיהן חלוק ונמצא בו כתם ולא נודע ממי הוא ואח״כ לבשה חלוק ומצאה בו כתם אע״ג שזאת ודאי טמאה היא ע״י כתם שלה הואיל ולא נודע עד אחר שאירע בה וחבירתה הספק אינה תולה בה ע״כ. וה״ה מאי אתא לאשמועינן גבי כתם דאם מצאה הכתם לאחר שנולד הספק דאין תולין אטו גבי ראיה מי איכא מ״ד שאם ראתה אח״כ שתולה בה הא ודאי דאינו תולה כנדה או בזבה אלא בנודע שהיתה נדה או זבה בשעת שאלה וא״כ כ״ש גבי כתם וי״ל דרבותא אשמעינן גבי כתם דאע״ג דחלוק זה שנמצא בו הכתם עכשיו ככר לבשה אותו קודם שאלת החלוק אלא שלא בדקה אותו ואח״כ חזרה ולבשה אותו החלוק לאחר שנולד הספק דסד״א דניתלי דכתם זה ככר היה מקודם שאלת החלוק וא״כ בשעת השאלה ככר

היתה

הגהות מיימוניות

[ג] אבל הרמב״ן כתב שאין בדיקת הדבר ברור בראיה ברורה לטהר אשה לבעלה ולא הוזכר בתלמוד אלא לענין מגעה וכן כתב רבינו שמחה דלא איירי לטהר את האשה למפרע אך לטהר את הבגד מכאן ולהבא מטבילה ואילך כיון דהוי בלוע שאי אפשר לצאת בטל הוא ודינו הוא כצבע בעלמא וטהור דליכא למימר דמוכחא מילתא למפרע דצבע היה ולא דם דא״כ מה לי להטבילו תחלה אלא טעון טבילה מפני שקיבל טומאה תחילה כשנבלע בו הדם והכי קאמר בגמרא בדם הנדה ודאי דתני רבי חייא דם נדה ודאי מעביר עליו שבעה סממנים ומבטלו והכי מוכח כולה גמרא הילכך לעולם האשה טמאה למפרע ומקולקלת למנינה ע״כ: [ק] וצריכה בדיקה להפסיק במהרה כדאיתא פרק בא סימן ע״כ: [א] אומר ר״י דכל היכא דאטרינן בלידה יבישתא היינו דלא כהילכתא כדדרש רבא פרק בתרא דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ופרק המפלת דפליג ר׳ יהודה ורבנן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והלכה כר׳ יהודה אף ע״ג דרבנן פליגי עליה תוס׳ וצ״ע בפרק ד׳ מחוסרי כפרה: *[עיין שם בטור בדין זה שנראה מדבריו שהיתה לו נוסחא אחרת]:

מגדל עוז

ואלו הן השבעה סמנין וכו׳ עד שלשה ימים או יותר. פרק האשה שהיא עושה צרכיה: כל אשה שהיא טמאה משום כתם כו׳ עד סוף הפרק. בכלל פירוקא דריש לקיש דכתמים דרבנן וכמו שכתבתי למעלה אלא כתבו ר״מ ז״ל מחובר כדרך המחברים:

פ״י כל שיולדת כו׳ עד שלא ראתה דם. בכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף י״ג): ואחר שיולדת חי כו׳ עד הואיל ואינו מרוקם אינה חוששת לולד. בכל פרק המפלת (דף ל׳):

כסף משנה

ד הפילה חתיכה לבנה וכו'. כתב ה"ה כתב הרשב"א יש מי שהורה להחמיר לפי שאין אנו בקיאין במראות והוא דעת הרמב"ן וחומרא יתירא זו אין לה שום עיקר עכ"ל. ויש לתמוה עליו שלא אמר כן משום חומרא אלא מדינא כיון שאין אנו בקיאים במראות אפשר שטעמו משום דלהבחין אם היא לבנה אין צורך לבקיאות: הפילה שפיר מלא מים וכו'. כתב ס"ה וז"ל כתב הרשב"א ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וכו' קי"ל דמעשה רב עכ"ל ואין אומרים מעשה רב במי שמחמיר כפי דעתו וכו' הנינא ודאי הלכה למעשה שאל לו וא"ל אינה חוששת עכ"ל ה"ה. ול"נ דראיית הרשב"א הוא מדקאמר מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא אלא ההוא דאתא לקמיה דשמואל משמע דמנהג נהרדעא היה כן מימי קדם אף קודם שבא שמואל שם ומזה מביא ראיה הרשב"א דכיון דהוו עבדי הכי הלכה למעשה נקטינן כוותייהו ומ"ש הרב המגיד דר' חנינא ודאי הלכה למעשה שאל לו וכו' י"ל דכיון דלא אמר ליה בפירוש הלכה לא חשיב הכי כדאיתא בפרק יש נוחלין:

ו נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר וכו'. וכתב ה"ה וסובר רבינו דראש זה כל הראש בעינן וכו'. ונ"ל שאין טעמו משום דר"י לא נקט רוב הראש משמע דכל הראש קאמר דהא איכא למימר דאמתני' סמוך דקתני [בילא כדרכו] משילא רוב ראשו [ואיהו ס"ל שכל שילא כדרכו לא שני לן בין מחותך לשלם] ועוד דאיידי דאמר רבי אלעזר אפילו הראש עמהם נקט איהו ל"ש אלא שאין הראש עמהם ושמא י"ל דכדי למעט המחלוקת בין רבי אלעזר ורבי יוחנן פירשו כן: ואיכא למידק למה כתב רבינו משתצא רוב פדחתו הרי זה כילוד דהא מפשטא דמתניתין משמע דכל פדחתו הוא רוב ראשו. ושמא י"ל שרבינו סובר שאינו נקרא רוב אלא הגלגולת לבד לא מקום העינים והפה והלחיים ואי אמרת

מגיד משנה

ב היתה צורת אדם וכו'. שם (דף כ"ד) המפלת שפיר וכו' אם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה ובגמרא ת"ר אי זהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו וכו' ושם נתבאר כל מ"ש רבינו:

ג וכל אלו הרקימות וכו'. שם (דף כ"ה:) אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא לא תעביד עובדא עד שישעיר ופירשו דה"ק לחוש חוששת ימי טהרה לא יהבינן לה עד שישעיר:

ד הפילה חתיכה לבנה וכו'. שם (דף כ"א:) תנא המפלת חתיכה רבי בנימין אומר קורעה אם יש בה עצם אמו טמאה לידה אמר רב חסדא ובחתיכה לבנה. והרשב"א ז"ל כתב ויש מי שהורה להחמיר לפי שאין אנו בקיאין במראות והוא דעת הרמב"ן ז"ל וחומרא יתירה זו אין לה שום עיקר ופשוט הוא דלדברי הכל אין כאן ימי טוהר אפילו בלבנה:

הפילה שפיר מלא מים וכו'. משנה שם (דף כ"ד:) המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים אינה חוששת לולד ופירוש גנונים גוונים ובגמרא במפלת שפיר מלא בשר גמוה נחלקו שם וכן נחלקו בעכור ובגלגול ומסקנ' דגמרא (דף כ"ה) אמר ליה רב חנינא בר שלמיה לרב הא רבי והא רבי ישמעאל ברבי יוסי הא רבנן הא רבי יהושע בן חנניה והא ר' אושעיא והא ריב"ל מר כמאן ס"ל אמר ליה אני אומר אחת זו ואחת זו אינה חוששת ושמואל אמר אחת זו ואחת זו חוששת ואזדא שמואל לטעמיה דכי אתא רב דימי אמר מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא לבד מההוא שפיר דאתא לקמיה דמר שמואל *) ומחת ליה חוטא דשערא מהאי גיסא והזייה מהאי גיסא אמר אם איתא דולד הואי לא הוה זייג כולי האי ע"כ. ופסק רבינו כרב חדא דהלכתא כמותו באיסורי לגבי שמואל ועוד דקאי כסתם משנה והלכה כסתם משנה ועוד דהתם מתפרש בהדיא דחכמים אפילו בעכור מטהרי והלכה כרבים והא דשמואל חומרא יתירה היא ואין הלכה כמותו. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל הורו להחמיר ובכל גוונא חוששת לולד וכתב הרשב"א ז"ל ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי בין לקולא בין לחומרא כיון דעביד בה שמואל עובדא ולא דכו שפיר בנהרדעא הכי קי"ל דמעשה רב עכ"ל. ואין אומרין מעשה רב במי שמחמיר כפי דעתו ורבי חנינא ודאי הלכה למעשה שאל לו ואמר לו אינה חוששת ודברי רבינו עיקר: ה יוצא דופן אין אמו טמאה וכו'. (דף מ') ראש הפרק יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ובגמרא מ"ט דרבנן אמר קרא כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום שהיא מזרעת: המקשה וילדה דרך דופן וכו'. שם ת"ר המקשה שלשה ימים ויצא ולד דרך דופן הרי זו יולדת בזוב רבי שמעון אומר אין זו יולדת בזוב ודם היוצא משם טמא וכ"ש מטהר ואוקימו רישא דאתי ולד דרך דופן ודם דרך רחם סיפא כגון שיצא הולד ודם דרך דופן וס"ל לת"ק מקור מקומו טמא והטפה שנגעה במקור אע"פ שיצאה דרך דופן הרי הטפה טמאה ואמר ר' יוחנן אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה שאין האשה טמאה בנדה עד שיצא נדותה דרך ערותה וקי"ל ודאי כרבנן וכר' יוחנן:

ו נחתך הולד במעיה וכו'. משנה בפרק המפלת (דף כ"ח) יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ואי זהו רוב ראשו משיצא פדחתו ובגמרא (דף כ"ט) אמר רבי יוחנן הראש כרוב ואוקימנא לדידיה דמתניתין הכי קתני יצא מחותך או שלם זה וזה מסורס משיצא רובו הרי זה כילוד וסובר רבינו דראש זה כל הראש בעינן ולא אמרינן במחותך ברוב ראשו דהיינו כשיצא פדחתו אלא כולו בעינן וכ"כ מדברי קצת מפרשים ז"ל ועיקר: ואם לא נחתך וכו'. כבר נתבאר זה וכתב הרשב"א ז"ל לא סוף דבר שיצא לחוץ ממש אלא אפילו משיצא חוץ לפרוזדור וכן מתבאר בגמרא פרק יוצא דופן:

*בספרינו דמנה.

רמב"ם

יום אינה טמאה לידה אפילו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש הרי זו ספק יולדת ותשב לזכר ולנקבה ולנדה. היתה צורת האדם דקה ביותר ואינה ניכרת בעליל הרי זו תשב לזכר ולנקבה וזהו הנקרא שפיר מרוקם: ג אי זה הוא שפיר מרוקם תחלת ברייתו של אדם גופו כעדשה. שתי עיניו כשתי טיפי זבוב מרוחקות זו מזו. שני חוטמיו כשתי טיפי זבוב מקורבות זה לזה. פיו פתוח כחוט השערה. והיתוך ידים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו יתר מזה ועדיין אינו ניכר בין זכר לנקבה אין בודקין אותו במים אלא בשמן שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום מלמעלה למטה אם מסכסך בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעורה סדוקה הרי זו נקבה ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקימות של נפלים אין נותנין להן ימי טוהר עד שישעיר הולד: ד הפילה [א]חתיכה לבנה אם נקרעה ונמצא בה עצם הרי זו טמאה לידה. הפילה שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים מלא בשר הואיל ואינו מרוקם אינה חוששת לולד: ה יוצא דופן אין אמו טמאה לידה [ג] ואין לה ימי טומאה וימי טהרה שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה ולד דרך הדופן הרי דם הקושי הבא דרך הרחם זיבות או [ג] נדה ודם היוצא דרך הדופן טמא. ואם לא יצא דם דרך הרחם הרי האשה טהורה. אע"פ שהדם שיצא מדפנה טמא. שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה: ו נחתך [ב]הולד במעיה ויצא אבר אבר. בין שיצא על סדר האיברים כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך. בין שיצא שלא על הסדר אינה טמאה לידה עד שיצא רובו. ואם יצא ראשו כולו כאחד הרי זה כרובו. ואם לא נחתך ויצא

א הכל שם : ב גם זה שם :

הוציא

משנה למלך

ככר היתה טמאה ונתלה בה קמ"ל דלא כיון שלא נודע טומאתה עד אחר שנולד הספק בשתיהן. ומ"מ בדברי התוס' י"ל דנראה דקשיא דיוקא דרישא לסיפא דמתחילת דבריהם נראה דדוקא אם הכירה כתמה והא"כ לבשה תולה בה אבל אם לא הכירה כתמה עד לאחר שלבשה אף שהכירה קודם שלבשה חבירתה אינה תולה משמע דבעינן דתכיר כתמה קודם שתלבש היא החלוק כדי שנתלה בה ומסיפא משמע דדוקא אם לא הכירה כתמה עד לאחר שילבשו שתיהן אז הוא דאין תולין הא אם הכירה כתמה קודם לבישת חבירתה אף שהוא לאחר לבישתה תולה בה באופן דהיכא דבשעת שלבה לא הכירה כתמה וא"כ לבשה חלוק אחר וראתה כתם וחזרה ולבשה השאלה החלוק הראשון וראתה כתם יש להסתפק אם תולין ומדברי התוספות אין להכריח. אך מן הסברא נראה דכל שלא היתה טמאה בודאי בשעת שלבה לא תלינן בה אף שנודע כתמה קודם לבישת חבירתה דכיון דאותה שעה דלבישת חלוק לא היתה טמאה לא שייך לומר בה תולין הקלקלה במקולקל שהרי לא היתה מקולקלת באותה שעה:

ודע דהא דאמרי' דתולה בנכרית או בנדה פירש"י דמיירי דהשאילה חלוקה לנכרית או לנדה וא"כ לבשתו היא ומצאה עליה כתם. וכן פירש הטור דהכתם נמצא גבי הטהורה וכן פירש רבינו ז"ל. ולאידושא נקטי כה"ג דאע"ג דנמצא הכתם אצלה היא טהורה וכדאמרינן בגמרא מהו דתימא הואיל דאשתכח כתם גבה התקלקל אידך לא תתקלקל קמ"ל. אך הרשב"א בת"ה כתב וז"ל פי' כשלבשה חלוק שבדוק לה ופשטתו והשאילה לכן וא"כ נמצא עליו דם הרי בעלת החלוק תולה בכן ע"כ. הרי דפי' דהכתם נמצא גבי הטמאה שהיא השואלת וכשנדקדק היטב בסוגיית הגמרא נראה כוותיה דהרשב"א דוקא דאי הטהורה היא שלבשה החלוק אחר השומרת יום ונמצא כתם גבה ולמדנו רבי דלא נימא דהטהורה טמאה דאישתכח הכתם גבה והשומרת יום טהורה דלא אישתכח הכתם גבה, א"כ מאי איריא דנקט האי אידושא גבי שומרת יום היכא דשתיהן טהורות לגמרי. היה לו ללמדנו דשתיהן מקולקלות אע"ג דנמצא הכתם גבי אחת מהן. ועוד דמאי דוחקיה דתלמודא לומר דלפיכך דרשב"ג משום דרבי, הימא דלגופיה איצטריך דומיא דרשב"ג. ומיהו לזה י"ל דרשב"ג דקאמר תולה לא איצטריך לומר לפיכך דפשיטא דהיא מתוקנת וחבירתה מקולקלת אך רבי דקאמר אי"ט תולה עדיין לא למדנו דשתיהן מקולקלות ואפשר דהיא מקולקלת וחבירתה מתוקנת. אך הדקדוק הראשון במקומו עומד דאפילו בכולן טהורות לגמרי כולן מקולקלות וכ"ש בש"י בכ' דאיתרע חזקתה קלת: אשר על כן נ"ל דמעולם לא הוה ס"ד לטמא את הטהורה דוקא משום דאשתכח כתם גבה דטעם זה דאשתכח כתם גבה אינו מעלה ומוריד כלל אלא הס"ד הוא בכך בומרת יום בשני או בשביעי דהכי דרבי לא חשיב לה טמאה לתלות הקלקלה בה מיהו היכא דאשתכח הכתם גבה וכגון שלבשה הטהורה תחלה וא"כ השאילה לבומרת יום סד"א כיון דאיכא תרתי לריעותא גבה חדא דהיא שומרת יום ועוד דאשתכח הכתם גבה אימא דהשואלת טמאה והמשאלת טהורה קמ"ל דלירוף אומדנא לא מהני כלל. וא"ת אי מיירי בנמצא הכתם גבי הבומרת יום אמאי איצטריך לומר לפיכך מדקאמר אינה תולה שמעינן לה דאע"ג דאיכא תרתי לריעותא אינה תולה וי"ל דאי לא הוי תני לפיכך ה"א דקאמר אינה תולה מיירי בשנמצא הכתם גבי המשאלת אבל לעולם אם נמצא הכתם גבי השואלת דתלינן בה קמ"ל משנה יתירה דאפילו בכה"ג שתיהן מקולקלות כן אמת דלהרשב"א דמיירי בתולה לא ידעתי אמאי נקט כה"ג לישמעינן רבותא דאפילו נמצא הכתם גבי המשאלת דטהורה. ודע דהם התוס' מפרשים לשמעתין כהרשב"א נראה דל"ג בד"ה כאן למפרע כו' וא"כ לבשה היא וחברתה אלא ה"ג וא"כ לבשה היא ונמצא בה כתם כו' ולפי זה אתי שפיר דברי התוס' ולא קשיא דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא וכמ"ש לעיל דלפי פי' זה אף שכבעת לבישת המשאלת עדיין לא ראתה כתם השואלת כל שראתה הכתם קודם שלבשה החלוק תולה בה ולא ממעטינן אלא היכא דראתה הכתם אחר לבישת שתיהן וזה פשוט: ודע דע"כ לא אמרינן דתולין בטמאה אלא בטמאה מחמת שראתה אבל אם לא ראתה אלא שהיא טמאה משום שמא תראה כגון עונה אחת כמוך לוסתה דקי"ל דאסורה לבעלה ואיכא מ"ד דאיסור זה הוא מן התורה וכמ"ש מרן הב"י ר"ס קפ"ד מ"מ אם לבשה חלוק זה באותה עונה אינה תולה בה כיון דאין איסורה על מה שעבר אלא משום חששא דלעתיד וזה פשוט:

וכן

מגדל עוז

יוצא דופן כו' עד מדוה דרך ערותה. פרק יוצא דופן (דף מ') ומייתי לה פ"ק דכריתות: נחתך הולד שבמעיה עד שיצא רובו. פרק המפלת (דף כ"ט): ואם יצא ראשו כו' עד אח"כ. במס' בכורות פרק יש בכור (דף מ"ו) ופרק המפלת:

הגהות מיימוניות

[ב] כרבנן לגבי ר' שמעון דאמר הרי זה כילוד: [ג] כרבנן לגבי ר' שמעון וכו':

ויצא כדרכו משתצא רוב פדחתו הרי זה כילוד אף ע"פ שנחתך אחר כך: ז הוציא העובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה מדברי סופרים ואין לה ימי טוהר עד שיצא הולד כולו או רובו כמו שאמרנו: ח המפלת [א]כמין בהמה חיה או עוף אם היו פניו כפני אדם הרי זה ולד. אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה. ואם אינו ניכר בין זכר לנקבה תשב לזכר ולנקבה אע"פ ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף. ואם אין פניו כצורת פני האדם אע"פ ששאר הגוף גוף אדם שלם וידיו ורגליו ידי ורגלי אדם והרי הוא זכר או נקבה אינו ולד ואין אמו טמאה לידה: ט אי זו היא צורת פני האדם שיהיה המצח והגבינין והעינים והלסתות וגבות הזקן כצורת האדם. אבל הפה והאזנים והאף אע"פ שהן כשל בהמה וחיה ה"ז ולד: י *המפלת דמות נחש אמו טמאה לידה מפני שגלגל עיניו עגול כשל אדם. המפלת דמות אדם שיש לו כנפים של בשר אמו טמאה לידה. נברא בעין אחת וירך אחת אם היו מן הצד הרי הוא כחצי אדם ואמו טמאה לידה ואם היו באמצע אמו טהורה שהרי זו בריה אחרת: יא נברא [ב]ושט שלו אטום או שהיה חסר מטיבורו ולמטה והרי הוא אטום. או שהיתה גלגלתו אטומה או שהיו פניו טוחות ואין בהן הכר פנים או שיש לו שני גבין ושתי שדרות. או שהפילה בריית ראש שאינו חתוך. או יד שאינו חתוך כל נפל מאלו אינו ולד ואין אמו טמאה לידה. אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה הרי חזקתה מולד שלם

השגת הראב"ד

*המפלת דמות נחש וכו': כתב הראב"ד ז"ל ולפי מה שכתב דבעינן צורת פנים כולה כשל אדם כי הוי גלגל עיניו כשל אדם מה יועיל ובודאי ר' יהושע דאמר הכי לא סבירא ליה דבעי אפילו חצי הצורה שלמה אלא אפילו צורה אחת עכ"ל:

א טור י"ד סי' קצ"ד סמג לאוין קיא ועשין נמג: ב שם:

מגיד משנה

ז הוציא העובר את ידו והחזירה וכו'. שם בהמפלת (דף כ"ח) אמר רב הונא הוציא עובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה שנאמר ויהי בלדתה ויתן יד ואמרו לחוש חוששת מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא ימי טוהר לא יהבינן לה עד דנפיק רוביה. ויש מי שכתב דלאו דוקא יד אלא ה"ה לרגל ויש מי שכתב דדוקא יד דאסמכוה אקרא:

ח המפלת כמין בהמה חיה או עוף. משנה שם (דף כ"א) המפלת מין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה ואם אין ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי ר"מ וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד. ובגמרא (דף כ"ג:) אמר ר' ירמיה בר אבא א"ר יוחנן המצח והגבינין והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהיו כולן כאחת רבא אמר חסא המצח והגבין העין והלסת וגבת הזקן עד שיהיו כולן כאחת ולא פליגי הא כמאן דאמר כל צורת הא כמאן דאמר מצורת ופסק רבינו כרבי ירמיה ויש לומר פי' בסוגיא לפי שיטתו ויש פוסקים כחסא דבאחד אחד סגי ושכן אמרו גופו אדם ופניו תיש ולא כלום. וכתבו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ובזמן הזה בכולן מטמאין אותה לידה אם זכר כדין הזכר ואם נקבה כדין הנקבה ואין כן דעת רבינו לפמ"ש פרק י"א:

י המפלת דמות נחש וכו'. (שם כ"ד:) המפלת דמות נחש הורה חנינא וכו' אמו טמאה לידה ואמרו שם שהורה כן מפי רבי יהושע אחיו והטעם הואיל וגלגל עיניו עגול כשל אדם. ובהשגות א"א ולפי מ"ש וכו' אלא אפי' בצורה אחת ע"כ. ובאמת שהסוגיא האמורה בגמרא על מחלוקת ר' מאיר וחכמים מוכחא להדיא דלרבנן המפלת דמות נחש אין אמו טמאה לידה ודעת רבינו צריך לעיין: המפלת דמות אדם וכו'. מימרא וברייתא שם: נברא בעין אחת וכו'. שם (דף כ"ג:) אמר רבא נברא בעין אחת ובירך אחת מן הצד אמו טמאה [לידה] באמצע אמו טהורה:

יא נברא ושט שלו וכו'. מימרות וברייתות שם: אבל אם הפילה יד חתוכה וכו'. שם (דף כ"ד ודף כ"ח) ת"ר המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה אמו טמאה לידה ואין חוששין שמא מגוף אטום באו רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו אין נותנין לה ימי טוהר מ"ט אימא הרחיקה לידתה. ופירש"י ז"ל הרי כמה ימים שיצא רוב הולד לאיברים וכבר עברו ימי טוהר שלה ולא ידעינן מאימת נמנו עכ"ל. עוד שם בגמרא מתיב רב יוסף המפלת ואין ידוע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה ואי ס"ד כל כי האי גוונא אימר הרחיקה לידתה ליתני [נמי] ולנדה אמר [ליה] אביי אי תנא לנדה הוה אמינא מביאה קרבן ואינו נאכל קמ"ל [מביאה קרבן] ונאכל ע"כ. ודין זה דהרחיקה לידתה לא נזכר בדברי רבינו ולא נתבאר לי למה וכ"כ מדברי רבינו שאינה טמאה ביד זו בלבד אלא שהיא מצטרפת לרוב האברים וכוונתו צ"ע:

פעמים

כסף משנה

אמרת דמתניתין משיצא כל פדחתו קאמר והיינו כל ראשו והא ודאי לא פדחת בלבד קאמר אלא פדחת עם הגלגולת וכדאיתא בירו' א"כ היינו כל ראשו והיכי קרי ליה מתני' רוב ראשו ולפיכך פירש דמתניתין ה"ק איזהו רוב ראשו משיצא רוב פדחתו שתיבת רוב הנזכר בתחילה מושך עצמו ואחר עמו וכוונת המשנה להודיענו דראש אינו נקרא אלא הגלגולת לבד שהוא נגמר בסוף הפדחת דאל"כ מאי איצטריך לאודועי איזה רוב ראשו אטו אנן לא ידעינן לשעורי אלא ודאי כדאמרן. אח"כ מצאתי ספר רבינו מוגה ונמחק בו תיבת רוב:

ח המפלת כמין בהמה חיה ועוף וכו'. כתב ה"ה וז"ל וכתבו הרמב"ן והרשב"א ובזמן הזה בכולם מטמאין אותה לידה אם זכר בדין הזכר ואם נקבה בדין הנקבה ואין כן דעת רבינו לפי מ"ש בפי"א עכ"ל. כלומר שרבינו כתב בפי"א כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה הרי היא טהורה בזמן הזה: ודע שגם כתב עליו הראב"ד איני אומר כן שהרי בצורת הפנים אמו טמאה דמי יכיר בצורות ויטהר וכתב עליו ה"ה ואין להם סמך בגמרא כלל עכ"ל. ואני תמה על ה"ה שהראב"ד והאומרים כמותו לא כתבו שחכמים אוסרים כדי שיקשה עליהם שאין להם סמך בגמרא וגם לא היה לו לומר שאין כן דעת רבינו לפי מ"ש בפרק י"א שרבינו לא בא בפרק י"א אלא להוציא שלא יעלה על דעתנו דבכלל חומרא דרבי זירא הוא או שבזמן אחר אח"כ גזרו לטמא היולדת אפי' במקום שמן הדין טהורה לגמרי לדידיה דסבר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם דליתא אלא כל דיני היולדת אין בהם חידוש ולא מנהג והיינו לומר שמי שהוא בקי ומכיר בצורות מטהר בצורות שטיהרו חכמים אבל מי שיודע בעצמו שאינו בקי ומכיר יפה בצורות לא עלה על דעת שום אדם להתיר לו לטהר בצורות שנדמה לו שהן אותם שטיהרו חכמים והראב"ד והרמב"ן והרשב"א ידעו בעצמם שלא היו בקיאים בצורות יפה ולכן כתבו שאין מטהרים האידנא בשום צורה *ורבינו מיירי במי שמכיר בצורות יפה:

י המפלת דמות נחש וכו'. בהשגות א"א ולפי מ"ש דבעי צורת פנים כשל אדם וכו' וכתב ה"ה באמת שהסוגיא האמורה בגמרא על מחלוקת ר"מ וחכמים מוכחא להדיא דלרבנן המפלת דמות נחש אין אמו טמאה לידה ודעת רבינו צריך לעיין עכ"ל. וליישב דעת רבינו אפשר לומר דכיון דחזינן (דף כ"ד ע"ב) דרבי יהושע הורה כן לחמותו של רבי חנינא ורבי חנינא בן אחיו של רבי יהושע הורה כן ולשון הורה משמע שהיא הלכה למעשה וגם ר"ג לא מלינו שחלק על ר"י נראה שהיתה קבלה בידו מרבותיו דאל"כ מאי מפי הורה חנינא דקאמר הא במה שהיה רוצה ר"ג לסתור הוראת חנינא היה יכול לסתור נמי כי קאמר לה מפי ר"י אלא ודאי קבלה מרבותיו היתה וקבלה מיניה ר"ג וכיון שר"ג ור"י ור"ח סוברים כן וחנינא עבד בה עובדא ור"י נמי משמע דהלכה למעשה הורה לחמותו של חנינא ומעשה רב הכי נקטינן ואע"ג דבבהמה חיה ועוף דבעי כולה צורה לרבי ירמיה או חצי צורה לרבנן י"ל דנהי שאני דכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם חשיב ולד אבל שאר בהמה חיה ועוף שאין במינן שום אבר דומה לשל אדם אע"פ שקצת איברי זה הנפל דומים לשל אדם לא חשיב ולד עד שתהא כל הצורה דומה למר או חציה למר ואע"פ שאמרו בגמרא דבהמה חיה ועוף עיניהם דומים לשל אדם הרי אמרו הא באוכמא הא בגלגלא ונחש איכא למימר דעינו דומה לשל אדם בין באוכמא בין בגלגלא ולפיכך חשיב ולד לכ"ע אפי' לרבנן דר"מ ונראה שיש להוכיח כן מדלא מייתי במתניתין שום תנא דסבר כר"מ אלמא כולהו תנאי פליגי עליה ור"ג ורבי יהושע מכללם ואפ"ה מטמא בנחש הילכך ע"כ צריך לחלק בין נחש לשאר בהמה חיה ועוף כמו שחלקתי ואע"ג דגבי פלוגתא דר"מ ורבנן משמע דהמפלת נחש אין אמו טמאה לידה איכא למימר דהנהו אמוראי לא הוה שמיע להו עובדא דחנינא בן אחיו של רבי יהושע והוו סברי כדהוו סברי ר"ג ורבי יהושע מקמי דלידכר רבי יהושע ואנן לא קי"ל הכי אלא כמו בתר דאידכר וכמו שכתבתי: המפלת דמות אדם שיש לו כנפים וכו'. גרסי' בגמרא (דף כ"ד) אמר רבי יוחנן המפלת כמין אפקתא דדיקלא טהורה ופירש"י שהדקל למטה יחיד ומתפצל למעלה כך היו ידיו ורגליו על כתפו ולמטה הוא בלא צורה ע"כ.. ויש לתמוה על רבינו למה השמיטו ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש דכמין אפקתא דדיקלא היינו בריית ראש שאין בה היתוך איברים כמו הדקל שהצד התחתון שבו עב ואין לו פצולים ולצד התחתון קרי אפקתא לפי ששם מוצאו דלפי זה לא השמיט מימרא זו שהרי כתב שאם הפילה בריית ראש שאינו חתוך אין אמו טמאה לידה ואע"ג דבהדיא תניא התם דבריית ראש חתוך אין אמו טמאה לידה לא תיקשי לך מאי קמ"ל ר"י דאיכא למימר ברייתא לא שמיע ליה:

יא נברא ושט שלו אטום או שהיה חסר מטבורו ולמטה והרי הוא אטום. בפרק המפלת (דף כ"ג ע"ב) תניא המפלת גוף אטום אין אמו טמאה לידה ואיזהו גוף אטום [רבי אומר] כדי שינטל מן החי וימות [וכמה ינטל מן החי וימות] רבי זכאי אומר עד הארכובה רבי ינאי אומר עד לנקביו רבי יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע עד מקום טבורו ויש לתמוה על רבינו שפסק עד מקום טבורו דבגמרא משמע דמאן דאמר הכי ל"ל טרפה אינה חיה וגם לית ליה ניטל ירך וחללה נבילה ומש"ה לא סגי ליה בעד הארכובה או עד נקביו וכיון דקי"ל דטריפה אינה חיה וגם קי"ל דניטל ירך וחללה נבילה וכ"כ רבינו בהלכות שחיטה הו"ל לפסוק עד הארכובה וצ"ע. ומיהו הא לא קשיא לי אמאי פסק כרבי יוחנן במקום רבי ינאי רביה דשאני הכא דמשום רבי יוסי בן יהושע קאמר לה. וגרסינן בגמרא אמר [רבא] ושטו נקוב אמו טמאה ושטו אטום כלומר סתום אמו טהורה פי' מטומאת לידה לפי שכיון שהושט סתום אינו ראוי לחיות וכל שנברא בענין שאינו ראוי לבריית נשמה אין אמו טמאה לידה דלאו ולד הוא. ושטו נקוב כתב הרשב"א דטעמא דטמאה מפני שזה היה ראוי לבריית נשמה אלא שמא ניקב ושטו לאחר מכאן וכל שעיקרו ראוי לבריית נשמה אמו טמאה לידה ויש לתמוה על רבינו למה השמיט הא דושטו נקוב ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש דטעמא דרבא משום דסבר דטריפה חיה וכדפירש"י וכיון דקי"ל דטרפה אינה חיה לית הלכתא כרבא:

*אבל רבינו כנ"ל.

הפילה

מגדל עוז

הוציא העובר את ידו עד כמו שאמרנו. פרק המפלת (דף כ"ח): המפלת כמין בהמה כו' עד הרי זה ולד. פרק המפלת (דף כ"א) ומקצת בבכורות פרק על אלו מומין (דף מ'): המפלת דמות נחש אמו טמאה לידה מפני שגלגל עינו עגול כשל אדם: כתב הראב"ד ז"ל ולפי מ"ש וכו' אלא אפילו צורה אחת עכ"ל: ואני אומר על קושיתו אין לו להשיב ועל ההלכה דבר מפורסם סוף פרק המפלת סוף גמרא מתני' קמייתא דאמרה חנניא בן אחי רבי יהושע ואמר מאיזה טעם הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם ואמר אביי ש"מ צורבא מרבנן דמורה מילתא לימא בה טעמא דכי מדכרו ליה מדכר אלמא ש"מ דהלכה פסוקה היא לדברי הכל: המפלת דמות אדם כו' עד שאין דרכה של שליא לצאת לפני הולד יצאת מקצת השליא כו' עד מיום שני להתיר. פ"ק דבבא קמא (דף י"א):

יב פעמים יקפה משאר הדמים. דין הסנדל מפורש שם (דף כ"ד ע"ב וכ"ה ע"ב) במשנה ובגמרא: **יג החותלת העבה וכו'.** שם (דף כ"ו) ת"ר שליא תחלתה דומה לחוט של ערב וסופה דומה כתורמוס וחלולה כחצוצרת ואין שליא פחותה מטפח רשב"ג אומר שליא דומה לקרקבן של תרנגולין שהדקין יוצאין ממנה ע"כ. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שעכשיו בזמן הזה אפילו פחות מטפח מטמאים אותה להחמיר שלא יבא הדבר לכלל טעות:

יד המפלת שליא תשב לזכר וכו'. שם במשנה המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה וכתב הרשב"א ז"ל דעכשיו לא יהבינן לה ימי טוהר כלל וכן דעת הרמב"ן ז"ל: הפילה נפל וכו'. שם בגמרא נתבארו דינין אלו וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

טו יצאת מקצת השליא וכו'. פ"ק דבבא קמא (דף י"א) אמר עולא אמר ר' אלעזר שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מיום ראשון אמר ליה רבה מאי דעתיך לחומרא הומרא דאתי לידי קולא היא דקא מטהרת לה מראשון אלא אמר רבה לחוש חוששת מיהא לא ממניא אלא לשני ע"כ:

טז הפילה דמות בהמה. שם (נדה כ"ו:) המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהם בזמן שהשליא קשורה עמהן אין חוששין לולד אחר אין שליא קשורה עמהן חוששין לולד אחר [הריני מטיל עליה חומר שני ולדות שאני אומר שמא נמוח שפיר של שליא [ושמא] נימוחה שליא של שפיר וכתב רבינו שאין נותנין לה ימי טהרה ופשוט הוא:

יז וכל מי שהפילה וכו'. כבר נתבאר פרק ה' שדעת רבינו לפסוק כדברי האומר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ושם כתבתי שיש חולקין:

יח מי שילדה זכר ונקבה וכו'. זה פשוט ומתבאר ממה שיבא בסמוך:

ילדה טומטום וכו'. משניות שם (דף כ"ח) ובכל אלו אם נולד האחד קודם שקיעת החמה ואחד אחר שקיעת החמה הולכים להחמיר ואם נקבה היתה אותה שנולדה אחר שקיעת החמה מונין ממנה שבין שהיה ראשון זכר בין שהיה נקבה הכל נכלל בימי טומאה וטהרה של נקבה אחרונה:

יט האשה שהוחזקה מעוברת וכו'. שם (דף כ"ט) משנה המפלת ואין ידוע מהו תשב לזכר ולנקבה אין ידוע אם ולד היה אם לאו תשב לזכר ולנקבה ולנדה ובגמרא אמר ריב"ל עברה בנהר והפילה מביאה קרבן ונאכל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן והקשו עליו ממתניתין דקתני אין ידוע אם ולד היה וכו' ותירצו מתניתין בשלא הוחזקה עוברה [בפנינו] וכי קאמר ריב"ל בשהוחזקה עוברה [בפנינו]:

כ כל מקום שנאמר וכו'. כל מה שהזכיר רבינו עד סוף הפרק מבואר לפי דעתו במנין הנדות והזיבות כנזכר פ"ו ופ"ז ובמקומות אחרים למעלה ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל תקנת חזרת מנינה של זו בלא שום ספק משתעמוד שמנה עשר יום טהורים אחר ימי מלאת של נקבה ואין לנו עכשיו נדות וזיבות כמו שיתבאר פרק י"א ולפיכך לא האריך בזה:

כל

יד הפילה נפל ואח"כ הפילה שליא וכו' לפיכך אם ילדה ולד של קיימא והפילה שליא אפילו אחר כ"ג יום תולין אותו בולד ואין חוששין לולד אחר. שם אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג יום. ויש לתמוה על רבינו למה כתב אפי' אחר כ"ג יום והלא בגמרא לא אמרו אלא עד כ"ג יום. וכ"ל שהטעם משום דמסיים בה בגמרא אמר ליה רב יוסף עד כ"ד אמרת לן וסובר רבינו דקושטא קאמר רב יוסף אלא דכי א"ל עד כ"ד הויא יום יציאת השליא בכלל והשתא כי קאמר כ"ג לא הוי יום יציאת שליא בכלל וללמדנו כן כתב אפילו אחר כ"ג יום דע"כ אינו מוסיף על כ"ג אלא יום אחד דאם אתה אומר ב' אני אומר ג' או ק' ואין לו גבול דמה"ט אמרינן בעלמא הפסח מועט תפסת וכיון דאינו מוסיף על כ"ג אלא יום אחד ממילא משמע שהוא יום יציאת השליא דאל"כ למה לא כללו עם הימים הקודמים דלכתוב דתולין עד כ"ד יום אלא משום דאי כתב הכי הוה אפשר למיטעי ולמימר דכ"ד יום בלא יום יציאת השליא קאמר והשתא דכתב אפי' אחר כ"ג משתמע מילתא שפיר וכדפרישית:

לפיכך

שלם ומצטרפין לרוב איבריו: **יב פעמים** יקפה משאר הדמים שנוצר מהם האדם חתיכה כמו לשון השור ותהיה כרוכה על מקצת הולד והיא הנקראת סנדל ולעולם לא יעשה סנדל זה אלא עם ולד. אבל חתיכה שנוצרה לבדה בלא ולד אינה נקראת סנדל ורוב העוברים לא יהיה עמהם סנדל. ופעמים יכה המעוברת דבר על בטנה ויפסד העובר ויעשה כסנדל זה. ופעמים ישאר בו הכר פנים ופעמים ייבש הולד וישתנה ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישאר בו הכר פנים לפיכך המפלת זכר [א]וסנדל עמו אע"פ שאין הכר פנים לסנדל הרי זו תשב לזכר ולנקבה שמא סנדל זה נקבה היה. וחומרא החמירו בו לטמאה בו משום ולד אע"פ שאין בו צורת פנים הואיל והיא טמאה לידה מפני הולד שעמו: **יג החותלת** העבה שהיא כמו חמת שבתוכה נוצר הולד והיא מקפת אותו ואת הסנדל אם היה עמו סנדל וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא היא הנקראת שליא ותחלת ברייתה דומה לחוט של ערב וחלולה כחצוצרת ועבה כקרקבן התרנגולים ואין שליא פחותה מטפח: **יד המפלת** שליא תשב לזכר ולנקבה. לא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד. [ב]הפילה נפל ואח"כ הפילה שליא חוששין לשליא והרי הוא כולד אחר ואין אומרין זו שלית הנפל שאין תולין את השליא אלא בולד של קיימא לפיכך אם ילדה ולד של קיימא והפילה שליא אפילו אחר כ"ג יום תולין אותו בולד ואין חוששין לולד אחר שהולד קרע השליא ויצא: **טו הפילה** שליא תחילה ואח"כ ילדה ולד של קיימא חוששין לשליא שהיא ולד אחר ואין תולין אותה בולד הבא אחריה. שאין דרכה של שליא לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליא ביום הראשון ומקצתה בשני מונין לה מיום הראשון ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום שני להחמיר: **טז הפילה** [ג]דמות בהמה חיה ועוף ושליא קשורה בו אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה בו מטילין עליה חומר שתי ולדות שאני אומר שמא נימוח שפיר מרוקם שהיה בשליא זו ושמא נימוחה השליא של שפיר זה שהוא דמות בהמה וחיה: **יז כל** אלו שחוששין לשליא אין נותנין להן ימי טוהר וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד או שפיר בתוך ארבעים יום שעדיין לא נגמרה צורתו אם יצא עמו דם הרי זו נדה או זבה. ואם יצא יבש בלא דם הרי זו טהורה: **יח מי** שילדה זכר ונקבה תאומים תשב לנקבה. [ד]ילדה טומטום או אנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה. ילדה תאומים אחד זכר והשני טומטום או אנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה והשני טומטום או אנדרוגינוס תשב לנקבה בלבד. שהטומטום והאנדרוגינוס ספק הן שמא זכר הן שמא נקבה: **יט האשה** [ה]שהוחזקה מעוברת וילדה ואין ידוע מה ילדה כגון שעברה לנהר והפילה שם או שהפילה לבור או שהפילה וגררתו חיה הרי זו בחזקת שהפילה ולד ותשב לזכר ולנקבה. אבל אם לא הוחזקה מעוברת והפילה ואין ידוע מה הפילה ה"ז ספק יולדת ותשב לזכר ולנקבה ולנדה: **כ כל** מקום שנאמר תשב לזכר ולנקבה כיצד דינה תהיה אסורה לבעלה י"ד יום כיולדת נקבה שבעה הראשונים ודאי. והשבעה האחרונים ספק. ואין נותנין לה ימי טוהר אלא עד ארבעים יום כיולדת זכר ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים אינו דם טוהר אלא ספק דם נדה או ספק דם זיבות אם בא מימי הזיבה כמו שביארנו. וכן אם ראתה דם יום אחד ושמונים בלבד הרי זו ספק נדה ותשב שבעת ימי הנדה שמא נקבה ילדה שאין לה וסת נדות עד אחר מלאות כמו שביארנו: **כא כל** מקום שנאמר תשב לזכר ולנקבה ולנדה כיצד דינה. תהיה אסורה לבעלה י"ד יום כיולדת נקבה. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים הרי זו ספק נדה. וכן אם ראתה ביום ע"ד וביום פ"א הרי זו ספק נדה. וכן אם ראתה ביום ארבעים ואחד אע"פ שראתה ביום ל"ד הרי זו ספק נדה ואסורה לבעלה עד ליל ארבעים ושמונה כיולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טוהר כלל כנדה. והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד פ' יום אם בא בימי נדתה ה"ז ספק נדה מאחר השבעה מיום שהפילה. ואם בא בימי זיבתה הרי זו ספק זבה שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה ביום אחד ושמונים עדיין היא מקולקלת ותהיה ספק נדה כמו שביארנו אע"פ שלא ראתה אלא יום אחד וכשיקבע לה הוסת אחר השמונים יסור קילקולה ותחזור להיות נדה ודאית או זבה ודאית. וכן מיום שהפילה עד ז' ימים ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי נדתה כמו שביארנו:

כל

א שם: ב הכל שם: ג גם זה שם: ד גם זה שם וע"ש: ה שם:

מגדל עוז

הפילה דמות בהמה עד שמא זכר שמא נקבה. הכל פרק המפלת (דף כ"ו): ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים כו' עד סוף הפרק. פרק בא סימן (דף כ"ד) ופרק המפלת חתיכה (דף ל"):

פי"א א כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת וכו'. מבואר בהרבה מקומות. ומ"ש שאפילו ראתה הבת דם ביום הלידה וכו' מבואר בברייתא בפרק בנות כותים (דף ל"ב) בת יום אחד לנדה בת י' לזיבה וכבר נתבאר פרק ששי דעת רבינו שהוא סובר שבין תראה בין לא תראה מונה ימי נדות וזיבות וגם ביארתי שיטה אחרת במנין הנדות והזיבות :

ג ובימי חכמי הגמרא וכו'. תקנת חכמי הגמרא לא נתבארה יפה מדברי רבינו לפי שסמך לו על מה שכתב שבנות ישראל החמירו על עצמן שהיא חומרא יתירה על תקנת חכמים וכן היא בפרק אחרון דנדה (דף ס"ו) התקין רבי בשדות רואה יום אחד תשב ששה [נקיים] והוא שנים תשב ששה [נקיים] וכן שלשה תשב שבעה נקיים. ותקנה זו היתה מפני הטעם שהזכיר רבינו שלא היו בקיאין במראות הדמים וכתב הרמב"ן ז"ל חששו שמא יבאו לטעות בדבר שזדונו כרת שהרי אפשר שתראה אשה בימי נדתה ז' ימים ויהיה ששה של דם טהור ושל יום הז' טמא וסבורה לטבול בלילה ותהא צריכה לישב עוד ששה ימים ואפילו היתה מראה דם להכם גדול ובקי אפשר שתטעה בעצמה במנין הנדות והזיבה טרי שראתה בסוף י"א מימי הזיבה ומחרתו וטעתה והיתה סבורה שראיה הראשונה בימי הנדות ומונה ממנה ואינה ראויה למנות אלא מיום המחרת שבו התחיל הנדות עכ"ל :

ד ועוד החמירו בנות ישראל. שם בפרק אחרון דנדה ובהרבה מקומות. וכתב הרמב"ן ז"ל ומפני מה החמירו בנות ישראל כך ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים כדי שיהו בכל זמן מונות מנין אחד ולא תשתנה מנהגן בין ראיה אחת לשלשה ימים הרי שראתה שלש ונעשית זבה התחילה וספרה עד ששה נקיים וראתה בשביעי טפה כחרדל ודאי צריכה לישב עליהן ז' נקיים שהרי סתרה כל המנין ויש שאינן בקיאות בין תחלת ראייה לסתירת הספירה ויבא הדבר לכלל טעות ע"כ : וטובלת בליל שמיני וכו'. שם (דף ס"ז:) א"ל רב פפא לרבא ולאביי מכדי האידנא כולהו ספק זיבות שויכהו רבנן ליטבלן ביממא דשבעא [א"ל] משום ר"ש וכו' וכבר כתבתי הא דר"ש פ' ששי :

ה וכן היולדת וכו'. זה מבואר שכיון שכל ראייה היא כזוב כל היולדות הן יולדות בזוב וכ"כ ז"ל ופשוט הוא וכבר נתבארו דיני היולדת בזוב פ"ז : ומנהג פשוט בשנער וכו'. כ"כ בהלכות והכי נמי עבדינן בימי טוהר דיולדת ואע"ג דקי"ל כרב דאמר מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו כיון דאיכא יולדת בזוב דצריכה ז' נקיים בימי טוהר עבדינן נמי הרחקה יתירה כרבי זירא וכל דם דחזיא בימי טוהר יתבא עליה ז' נקיים ובתר הכי טבלה במי מקוה ומשתריא לבעלה ואע"ג דלא נפקן ימי טוהר כיון דיתבא בה ז' נקיים והו לא חזיא שריא ע"כ. וכתב רבינו ודין זה בימי הגאונים נתחדש וכ"כ בגמרא שהרי תקנת בנות ישראל ר' זירא אמרה ובימי האמוראים האחרונים משמע בגמרא בהמפלת שהיו נותנין ימי טוהר הלכה למעשה וכן דעת המפרשים ז"ל שאין זה בכלל חומרא דר' זירא ודעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל כדעת המחמירים שלא לתת ימי טוהר כלל וכן אנו נוהגין ומורין :

ז וכן דין דם בתולים בזמן הזה וכו'. שם בגמרא ובהלכות דבכל תינוקת בועל בעילת מצוה ופורש ואפילו לא ראתה דם צריכה ז' נקיים שמא ראתה דם טפה כחרדל וחפתו ש"ז והסכימו הרבה מן המפרשים ז"ל שאין צריך להמתין בשעת יציאתו עד שימות האבר כדין הבועל את הטהורה ואמרה לו נטמאתי המבואר פרק ד' אלא הרי הוא יכול לפרוש והאבר בקשיו אע"פ שיציאתו הנאה לו כביאתו ואפילו דם שותת ויורד לפי שדין תורה דם טהור הוא והחכמים שהחמירו לא הצריכוהו להמתין כלל :

ט יתר על זה כל בת וכו'. כך הוא הנוסחא האמיתית במקצת ספרי רבינו ובמקצתן נמצא במקום רצתה ראתה. ובהשגות א"א כל ראתה שהוא מזכיר כאן וכו' שאפילו

פרק אחד עשר

א כל [א]שאמרנו בנדה וזבה ויולדת הוא דין תורה וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו ב"ד הגדול מצויין והיו שם חכמים גדולים שמכירים הדמים ואם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה וזיבה יעלו לב"ד וישאלו כמו שהבטיחה תורה עליהן שנאמר כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה ומשמרות וסתותיהן וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה : **ב** וטורח גדול יש במנין הימים ופעמים רבות יבואו לידי ספק שאפילו ראתה הבת דם ביום הלידה מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שביארנו. ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת י' ימים שאם ראתה ביום [*]שנולדה הרי זו נדה שבעת ימים ושלשת ימים סמוך לנדתה הרי י' ימים. הנה למדת שמתחילת ראייה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה ואפילו ראתה והיא קטנה : **ג** ובימי חכמי הגמרא נסתפק הדבר הרבה בראיית הדמים ונתקלקלו הוסתות. לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה. לפיכך החמירו חכמים בדבר זה וגזרו שיהו כל ימי האשה כימי זיבתה ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבות : **ד** ועוד [ב]החמירו בנות ישראל על עצמן חומרא יתירה על זה. ונהגו כולם בכ"מ שיש ישראל שכל בת ישראל שרואה דם אפילו לא ראתה אלא טיפה כחרדל בלבד ופסק הדם סופרת לה ז' ימים נקיים ואפילו ראתה בעת נדתה. בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה כולן או יתר משיפסוק הדם סופרת שבעת ימים נקיים כזבה גדולה וטובלת בליל [א] שמיני אע"פ שהיא ספק זבה או ביום שמיני אם היה שם דוחק [ב] כמו שאמרנו ואח"כ תהיה מותרת לבעלה : **ה** וכן כל היולדת בזמן הזה הרי היא כיולדת בזוב וצריכה שבעת ימים נקיים כמו שביארנו. [ג]ומנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת אע"פ שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם ואין נותנין לה ימי טוהר כלל. אלא כל דם שתראה האשה בין דם קושי בין דם טוהר הכל טמא וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם : **ו** ודין זה בימי הגאונים נתחדש והם גזרו שלא יהיה שם דם טוהר כלל שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא אינו אלא ברואה דם שהוא טמא שיושבת עליו ז' נקיים. אבל דם שתראה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה אין לחוש לו שאין ימי טוהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה כמו שביארנו : **ז** ושמענו שבצרפת בועלים על דם טוהר כדין הגמרא עד היום אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג : **ח** וכן [ד]דין דם בתולים בזמן הזה שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה בועל בעילת מצוה [ג] ופורש. וכל זמן שתראה הדם מחמת המכה הרי היא טמאה. ואחר שיפסוק הדם סופרת [ד] ז' ימים נקיים : **ט** יתר [ה]על זה * כל בת שתבעוה להנשא ורצתה שוהה [ה] שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה ואחר כך תהיה מותרת להבעל. שמא מחמודה

[*ס"א שתלד וצ"ל שתולד]

א טור שם סי' קפ"ג כמג שם : ב גם זה : ג טור שם סי' קצ"ד סמג שם : ד טור שם סמג שם : ה טור שם סי' קצ"ג סמג שם : ו טור שם סי' קצ"ג סמג שם :

השגת הראב"ד

* כל בת שתבעוה להנשא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כל ראתה שהוא מוזכר בכאן טעות גדולה מן הסופר שאפילו בלא הרגשה היא טמאה ודאי ושאי ראתה רצתה היא עכ"ל :

פי"א ג לפיכך החמירו חכמים בדבר זה וכו'. נראה דהיינו דאמרי' בפרק אחרון דאתקין רבי בשדות שאם ראתה תשב שבעה נקיים :

ט כל בת שתבעוה להנשא וכו'. נראה דנקט לישנא דבת לאשמועינן דאפילו בקטנה חיישינן דילמא מחמדא :

ואם

משנה למלך

פי"א ח וכן דם בתולים בזמן הזה שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה בועל בעילת מצוה ופורש. **ואם פירש קודם שיגמור** כתב הרשב"א בתשובה ח"ג סי' ר"ב דאינו חוזר וגומר ועיין מור"ם בש"ע י"ד סי' קצ"ג : **ולא**

הגהות מיימוניות

[א] וכן כתב בספר התרומה והמצות שחוששים משום סרך בתה אפילו בדורות אחרונים שנוהגים חומרא דר"ז דגרסינן התם בבבא בתרא אתקין רבא במחוזא משום אבולי משמע שלא התיר אלא משום דוחק ובימי רבא היו נוהגים חומרא דר"ז כדאיתא התם אמר ליה רב פפא לרבא מכדי האידנא ספק זבה שווינהו ליטבלינהו ביממא דשבעה וכו' וכן התוס' אבל ראבי"ה כתב דאין שייך לחוש בדורות אחרונים משום סרך בתה שהרי אפילו תטעה בתה לטבול ביום ז' סלקא לה טבילה כדלקמן בסוף הפרק וכן רבינו שמחה והא דאתקין רבא כאן זה היה בנערותו ועדיין לא פשטא חומרא דר"ז בכ"מ אבל משפשטה מותרת לטבול ביום ח' אפילו בלא דוחק ע"כ : [ב] רבינו משולם התיר בעיר שיש לחוש משום גנבי ואבולי שתחוף אשה בערב שבת שהוא יום שביעי שלה ולטבול למחרת ביום שבת שהוא שמיני שלה ורבינו יעקב אסר לו משום דתר' קולי בבת אחת לא אשכחן דשרי תלמודא חדא לטבול ביום דאיכא למיחש לסרך בתה ועוד קולא הרחקת חפיפה מטבילה כגון לחוף מע"ש ולטבול למחר זה לא מצינו ס"ה : [ג] כתב הראב"ד לא שנא היכא דבעל ומצא דם כו' עד ואיכא מ"ד אבל לא מצא דם אין צריך לפרוש ומסתברא לקולא עכ"ל. אכן בשרש"י מצאתי לחומרא וכן ברוקח וכ"כ הרמב"ן וז"ל אפילו לא ראתה דם בתולים אין אומרים שמא הטה ועדיין בתוליה קיימים שאין הטייה מצוי אלא הואיל ובעל חוששין שמא ראתה טיפת דם כחרדל ואבדה לפיכך גומר בעילת מצוה ופורש עכ"ל וכן מורי רבינו מורה לחומרא ואפילו המקילים מצריכין לה לבדוק כבדיקת הזבה במוך או בצמר ע"כ : [ד] אבל בסה"ת כתב דבעינן ז' שנת שלימות שאין לחלק בין רואה מחמת עצמה לרואה מחמת בתולים מדהחמירו בת להצריכה ז' נקיים אבל הרמב"ן כתב כרבינו המחבר : [ה] פרשב"ם דבעינן ז' נקיים סמוך לבעילת

מגדל עוז

פי"א כל שאמרנו בנדה כו' עד שבעה ימים נקיים. הכל פרק המפלת : יתר על כן כל בת שתבעוה לינשא ורצתה עד שתספור ותטבול : כתב הראב"ד ז"ל כל ראתה שהוא מוזכר בכאן וכו' : **ואני** אומר גם ברוב הספרים אשר יצאו מתחת משנה תורה כן היה כתוב בהן וראתה וכן היה בספר אשר

מחמודה לאיש ראתה דם טיפה אחת ולא הרגישה בה. בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה צריכה לישב ז' נקיים מאחר שרצתה ואחר כך תטבול ותבעל:

י וכל הדברים האלו הומרא יתירה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי הגמרא ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך כל אשה שרצתה כשתבעוה להנשא לא [ו] תנשא עד שתספור ותטבול * ואם נשאת לתלמיד חכם א מותרת להנשא מיד ותספור מאחר שנשאתו ותטבול. שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרב לה עד שתטבול:

דין

א אין דעת הטור מסכמת בזה:

השגת הראב"ד

*ואם נשאת לת"ח וכו': כתב הראב"ד ז"ל מה שחילק זה בין ת"ח לשאר בני אדם הוציא אותו ממה שאמרו כי מיקלע רב נחמן לשכנציב הוה אמר מאן הויא ליומא ואקשו עליה מדרבא תבעוה לינשא ונתפייסה ושני דמודע לה מעיקרא והדר אקשי ליה מדראב"י כל הנושא אשה במקומות הרבה על זה נאמר ומלאה הארץ זמה ושני ליה רבנן קלא אית להו ואבע"א רבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו והוא סובר שמתייחדין היו עמהן אחר נישואין ולא בועלין. ואני איני אומר כן אלא כיון שהנשים היו מיוחדות להם ולכשירצו ישאום פת בסלו הוא ואתרתי קושייתא קא מתרץ לה והא מעשה דבריה דרבינא בי רב חביבא צורבא מרבנן הוה ופש ליה לדרבנן ועוד תוספה דאיסורא היכי הוו עבדי וכלה שפירסה נדה אסור להתייחד עמה עכ"ל:

כסף משנה

י ואם נשאת לת"ח מותרת להנשא לו מיד וכו'. כתב הטור (סי' קצ"ב) עבר וכנסה תוך זמן זה לא יתייחד עמה אלא הוא ישן בין האנשים וכו' בין אם הוא ת"ח או אחר לאפוקי מדברי הרמב"ם שכתב שת"ח יכול לכנסה מיד ולהתייחד עמה כי הוא יודע שהוא אסור לבא (כלל) עליה עכ"ל וגם הראב"ד כתב הוא סובר שמייחדים היו עמהן אחר נישואין ולא בועלים ואני איני אומר כן וכו' ואתרתי קושייתא קא מתרץ ליה. ביאור דבריו דמקשה גמרא על מאי דאמר רב מאן הויא ליומי מדאמר רבא תבעוה לינשא וכו' ועוד הקשה מדאמר רבי אב"י לא ישא במדינה זו וילך וישא אחרת במדינה אחרת וכו' ומעיקרא תירץ לזו שאני רבנן דפקיע שמייהו והדר קאמר ואיבעית אימא לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו וכו' כלומר הני רבנן לא היו נושאין אותם אלא יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו ושתי הקושיות מתורצות בתירוץ זה לבדו: ומ"ש רבינו שת"ח יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרב לה. קשה דא"כ ע"ה נמי יודיעוהו שהיא אסורה עד שתספר ותטבול וישאנה מיד. וי"ל דת"ח שאני שהוא זהיר במצות ומש"ה מהימנינן ליה שלא יפרוץ לבא עליה משא"כ בע"ה. ומיהו פשט לשון רבינו לא משמע הכי שתלה הדבר בידיעת החכם האיסור ולא תלאו בזהירותו ובנאמנותו. לפיכך נ"ל דה"ט דתלמיד חכם מתוך שהוא בקי ויודע דאיכא למיחש שמא ראתה מחמת חימוד יפרוש ממנה שהוא רגיל בדברי חכמים וגזירותם אבל ע"ה כיון שהוא יודע שלא ראתה אם אתה אומר לו לפרוש משום דחיישינן שמא ראתה מחמת חימוד אין דבריך נכנסים באזניו שהרי אינו רגיל בדברי חכמים וגזירותם ועי"ל שחכמי' לא נתנו דבריהם לשיעורים וכיון דת"ח ודאי ידע וסתם כל אדם לא ידעי גזרו בכל אדם שאינו ת"ח ולא פלוג בהו בין ידעי ללא ידעי. ומ"מ קשה לי לדעת רבינו דמדלא מפליג גמרא בכלה שפירסה נדה בין ת"ח לע"ה משמע דת"ח נמי הוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים וכיון דתבעוה להנשא שאין ברור לנו שראתה שרינן לת"ח להתייחד עמה ולא חיישינן שיפרוץ גדרן של חכמים כ"ש דבפירסה נדה לא הו"ל למיחש שיעבור על איסור כרת והו"ל להתיר לו שיתייחד עמה ואין לומר דהה"נ דבכלה שפירסה נמי שרי לת"ח להתייחד עמה ולא איצטריך לאשמועי' גמרא משום דאתא בק"ו מתבעוה לינשא דהא ההיא דכלה שפירסה נדה היא ברייתא והא דיליף רבינו לחלק בין ת"ח לע"ה הוא תירוצא דגמרא וספיקא דליכא למימר שהברייתא באה על מה שתירץ הגמרא. ומיהו בהא הוה אפשר לומר שהברייתא דרכה לסתום וגמרא לא חש לפרושה ולומר לא שאנו אלא בע"ה אבל ת"ח אשתו ישנה עמו בבית משום דסמיך דמתירוצא דאיתמר גבי תבעוה לינשא נשמע לה אלא דמ"מ קשה שרבינו הו"ל לכתוב בפירוש דת"ח שפירסה כלתו נדה מותר לו להתייחד עמה. לכן נ"ל דהא דתבעוה להנשא לא התיר רבינו לת"ח להתייחד עמה כמו בעלה על דעת הראב"ד וה"ה אלא מפני שהוא ז"ל סובר שאסור לישא כשהיא נדה כמבואר בדבריו פ"י מהלכות אישות נ"ל דההיא דהיא ישנה בין הנשים וכו' כשנשאת טהורה ואח"כ פירסה מיירי דטעמא דאסור לישא אשה נדה אע"פ שהיא תישן בין הנשים והוא בין האנשים משום דהכי איכא למיחש שמא באיזו שעה מן היום או מן הלילה לא יזהרו המשמרות ויבא עליה ולענין זה הוא שיתר ת"ח בתבעוה להנשא שהוא מותר לישא אותה אע"פ שעדיין לא ספרה ולא טבלה והוא שישן האיש בין האנשים והיא בין הנשים כדין כלה שפירסה נדה ולפיכך לא הזכיר בהיתר ת"ח לשון יחוד כלל אלא לשון נישואין שהרי כתב ואם נשאת לת"ח מותרת לינשא לו מיד ותספור מאחר שנשאת ותטבול שת"ח יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרב לה עד שתטבול עכ"ל הרי דלענין נישואין בלבד אמורים הדברים ולא לענין יחוד כי סמך בו על מה שכתב בפכ"ב אבל כלה שפירסה נדה ומ"ש שת"ח יודע שהיא אסורה ולא יקרב לה היינו לומר שלא יבא לבקש שעה שהמשמרות ישנות או טרודות בדבר אחר ויתייחד עמה אז ויבא עליה והא דקאמר בגמרא לרבנן יחודי מייחדי להו לאו יחוד ממש קאמר אלא כלומר שהיו הנשים מיוחדות להם כלומר שהיו נשואות להם כבר ואע"פ שהיו אסורים לבא עליהן עד שיטבלו ומשמרות שומרות אותם מ"מ פת בסלו מיקרי והשתא ניחא מ"ש הראב"ד בסוף השגתו וכלה שפירסה נדה אסור להתייחד עמה ע"כ. ולא כמו שתירץ ה"ה דהא דתבעוה לינשא מותרת מן התורה אלא שחכמים החמירו בה ואינה דומה לכלה שפירסה נדה ודאית ע"כ. דאדרבא מפני שזו אינה אסורה אלא מספק איכא למיחש שיתקפנו יצרו יותר מבאותה שהיא נדה ודאית וכמ"ש. וא"ת אכתי קשה למה לא כתב רבינו בפ"י מהלכות אישות דהא דלא תינשא נדה היינו לע"ה אבל לת"ח מותר וי"ל דלא היקלו לת"ח לישא אשה אסורה ולסמוך על המשמרות אלא בזו שאינה אסורה מן התורה אבל לא בנדה ודאית דעבדו בה הרחקה טובא אף לת"ח ומ"מ לא דמי למ"ש ה"ה לחלק בין

נדה

מגיד משנה

שאפילו מסתמא בלא ראתה היא טמאה ודאי וכו'. וזה פשוט שט"ס הוא באותן ספרים וסוף הלשון מוכיח שאמר שמא מהמודה לאיש ראתה דם טפה כחרדל ולא הרגישה בה אלמא בלא ראייה ודאית היא טמאה מלבד שהדבר בעצמו מבואר בגמ' וכך הוא שם (דף ס"ו) אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא אמר להו *[ליום פלן נכתוב כתובה] איעכב ז' יומי בר מההוא יומא [אתא] אמר ליה *(מ"ט עבד מר הכי) אמר ליה לא סבר לה מר להא דרבא דאמר תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ליתב ז' נקיים א"ל אימר דאמר רבא בגדולה *(דשכיחי בה דמים) בקטנה מי אמר א"ל בפירוש אמר רבא ל"ש גדולה ול"ש קטנה טעמא מאי משום דמתחמדא קטנה נמי מחמדא ע"כ. וכתב הרמב"ן ז"ל צריכה ליתב ז' נקיים חוץ מיום התביעה וצריכה בדיקה תוך ז' וטבילה בליל ח' כשאר כל הרואות ואע"פ שלא בדקה ביום התביעה להפסיק בין טומאה לטהרה מונה מיום של אחריו שאין ראיית חמוד אלא ראייה קטנה לשעתה לפיכך אינה צריכה לבדיקת הפסק עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל יש לעיין מאימתי מונין לה וכי תבעוה לינשא לאחר י"ב חודש מונין לה משעת תביעה זאת ומסתברא שלא אמרו אלא משעה שמכינין לה צרכי חופה וכאותה שאמרו מכי רמו שערי באסינתא וכיוצא בזה דכל שמשתדלין להכין לה חופה נותנת דעתה ומחמדת או משעה שמודיעין אותם שהכין עצמו ליכנס לחופה וכאותה שאמרו ביבמות פרק החולץ ואזכירה בסמוך:

י לפיכך כל אשה שרצתה וכו'. כבר נתבאר זה וכתב הרשב"א ז"ל עבר וכנסה תוך זמן זה אסור להתייחד עמה אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כדרך שאמרו בכלה שפירסה נדה עכ"ל. ומ"ש רבינו ואם נשאת לת"ח וכו' למד זה רבינו ממ"ש ביבמות פרק החולץ (דף לז:) אמר ר' אליעזר בן יעקב לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו והקשו איני והא [רב כי איקלע לדרדשיר אמר מאן הויא ליומא] ורב נחמן כי איקלע לשכנציב אמר מאן הויא ליומא פירוש מי רוצה להנשא לימים ידועים שכשילך הוא מהמקום יתן לה גט ותירצו שאני רבנן דפקיע שמייהו והקשו והאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה

ליתב

*[בגרסתינו כתוב א"ל סבר ליה מר למיכתב כתובה לד' יום א"ל אין כי מטא לד' נטר עד ד' אחרינא] *[בספרינו כתוב מאי האי] *[בספרינו כתוב דקחזיא דמא אבל]

מגדל עוז

אשר הגיע לידי אבל אחר שבאתי בארץ הצבי חכיתי לראות הסוגה לר"מ ז"ל כחתימתו מאלתיה ורגאתה בגד"י ותקון כשילים היה שלא ידע הלכה ולא הבין הטעם וחשב בתחלה שטעה הסופר בין לד"י לאל"ף ותקנו לפי דעתו ועל כן יצא לו משפט מעוקל ואילו הגיע למסכת יבמות פרק החולץ (דף ל"ז) ולמסכת נדה פרק תינוקת (דף ס"ו) והיה רואה שלשון הגמרא ונתפייסה לא היה עושה כן וזה פשוט באמת:

ואם נשאת לתלמיד חכם וכו' עד שתטבול: כתב הראב"ד ז"ל מה שחולק זה בין תלמיד חכם לשאר בני אדם וכו' וכלה שפירסה נדה אסור להתייחד עמה כדאיתא בכתובות עכ"ל: ואני אומר הנני משיב על ראשון ראשון והאמת מה שאמר שהוציא זה מאותו מעשה אך לא כמו שהוא מפרש שכבר הקדימוני וכתבו רבותינו בעלי התוספות ז"ל בההיא סוגיא דפרק החולץ גמרא מתניתין קמייתא דקא פריך תלמודא דמייחדי להו ועוד יש בנוסחאות שלנו יחודי בעלמא הוא דמיחדו בהדייהו דאמר מר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו דלהאורה משמע סוגיא כפי' הראב"ד ז"ל לרצונו ולדברי ר"מ ז"ל סקפו רבותינו בעלי התוס' ז"ל לסברא זו מהאמרי' פ"ק דכתובות שאם פירסה נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כל זמן שלא בעל שהיא קושיא אחרת שהקשה הראב"ד ז"ל ועל מה שפירש הראב"ד ז"ל מדעתו הקשו כיון דלא מצי למבעל מאי פת בסלו איכא והיא קושיא אמיתית גם על כפי' הראשון וגם על השני אילו היה מכוון ר"מ ז"ל לכך ועוד שאילו היה דעת ר"מ ז"ל לפרש אותה סוגיא כמו שכתב עניו הראב"ד ז"ל נוסח הגמרא שלו אינו הולמתו ועוד כי ר"מ ז"ל לא הזכיר בלשונו יחוד כלל אלא נישואין וכל יודעיו יודעים כי לא לחנם נאמר ולא למקרה מוציא לשונו אלא ודאי דעתו לפרשה כפי' המקובל לו מרבותיו נ"ע והבן כי התלמוד מקשה תחלה על דברי רבי אליעזר בן יעקב שאמר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה מכח דרב כי מקלע לארדשיר אמר מאן הויא ליומא ורב נחמן כי מקלע לשכנציב אמר מאן הויא ליומי ומתרץ שאני רבנן דפקיעי שמייהו והדר מקשינן על מעשה דרב ורב נחמן היכי עביד הכי והאמר רבא תבעוה לינשא כו' ומתרץ רבנן שלוחי הוו משדרי ומודעי להו כלומר והיו משמרות שמתפייסות מקודם בואן ואי בעית אימא יחודי הוו מייחדי להו או בהדייהו כלומר דהוו מודעי מאן הויא ליומא או ליומי ודלא בעו אלא ליחודי בעלמא מאחר שיודעות שאינן מכוונין לבעול ולשאת נישואין גמורין ולא מחמדן ולא חזיין ומש"ה לא בעינן שבעת ימים נקיים והיה להם פת בסלם שאם יצרם תקפם יבאו עליהן בהיתר גמור ולא דמיין לתבעוה לינשא נישואין גמורין וזווג שלם שהן רואות מתוך המודן אם נתפייסו וכן פירשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל וגם הרמב"ן ז"ל כן כתב בנימוקו ועוד כתב שיש לפרש לעולם שלוחי הוו משדרי ומודעי להו מעיקרא ומיהו לא סמכי אפקיעות דשמייהו אלא יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו או בהדייהו ע"כ. ואלה הדברים נכונים לפרש כפי ההלכה ולשלום בפי הלשון וממילא שמעינן שהיו נושאין אותן כי נתפייסו לכן ואפילו שלא ישבו שבעה נקיים הואיל והיו תלמידי חכמים וכמ"ש ר"מ ז"ל ולא נשאר עם אלו הפירושין קושיא כלל. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל עוד ממעשה דרבינא האמור בנדה פרק תינוקת הסיא נישואין גמורין וזווג שלם היה דגרסינן התם (דף ס"ו) אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ליתב שבעה נקיים רבינא עסיק ליה לבריה בי רב חביבא אמר להו ליום פלוני לכתוב כתובה איעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא אמר ליה מ"ט עביד מר הכי א"ל לא סבר ליה מר להא דאמר רבא תבעוה לינשא כו' אלמא נישואין גמורין וזיווג שלם יבעי למבעל בעילת מצוה לאלתר כדמבעי ליה ועוד יש לו לומר כי החתן עדיין היה בחור ולא היה אביו רב חביבא בקי בו ורצה להרחיקו מן הנסיון ולאו בן תלמיד חכם כתלמיד חכם עצמו. ומה שהקשה עוד דהויא תוספה דאיסורא אינה קושיא כלל לפי הפירושין שכתבתי שאינה. אם מתוך שמודה זה כלל תדע שהרי כתב ר"מ ז"ל עצמו פרק י' דהלכות אישות כי האשה

משתכנס

הגהות מיימונית

לבעילת מצוה וכן כתב בעל הרוקח משום אביו וכל רבותינו וכן כתב מורי רבינו שיחיה. ואם מבלה אחר ד' נקיים ולא נבעלת צריכה לבדוק פעמים בכל יום ויום עד שתבעל דלעולם משתבעה לינשא איכא לספוקי דלמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל הילכך בעינן ז' נקיים סמוך לבעילת מצוה עיין בסימן א' ע"כ: [ו] וכן משמע קצת בריש כתובות גבי הא דקאמרינן לפיכך חלה הוא או שפירסת נדה ע"כ:

מגיד משנה

ליסב ז' נקיים ותירלו רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו ואיבעית אימא *יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו דאמר מר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו ע"כ. ופירש רבינו שהיו מתייחדות עמהן בבית אחד ולא היו באין עליהן וכיון שהיה שם יחוד קרי ליה פת בסלו אבל אם לא היו מתייחדות עמהן בבית לא הוה קרי ליה פת בסלו. ובהשגות א"א הוא סובר שמייחדין היו עמהן כו' וכלה שפירסה נדה אסור להתייחד עמה כדאיתא בכתובות עכ"ל. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל על רבינו ממעשה דבריה דרבינא איני רואה בו קושיא של כלום דמאן לימא לן דההוא בריה דרבינא הוה נורבא מרבנן ותו דילמא לא הוה ניחא ליה ביחוד בלבד אלא בביאה ורצה להמתין עד שתהא ראויה לביאה וכן מה שהקשה חופה דאיסורא היכי עבדי ג"כ אינה קושיא דאשה זו מותרת גמורה היא דבר תורה שאפילו בראיה שראתה כל שלא הרגישה אינה טמאה כמו שנתבאר בדין הכתמים פ"ט ועל הדרך הנזכר שם וכ"ש זו שהוא ספק אם ראתה כלל ולא מצאה אפילו כתם שהיא מותרת גמורה דבר תורה אלא שחכמים החמירו בזה ומ"מ אינה חופה דאיסורא ואינה דומה לכלה שפירסה נדה שהיא נדה ודאית וזה החילוק ברור. ומ"מ דעת הרשב"א ז"ל כדברי הר"א ז"ל:

יא דין הכתמים בזמן הזה וכו'. זה פשוט שלא מצינו בגמרא הומרא כלל בכתמים והם עצמם אינם אלא מדבריהם כמו שנתבאר. ומ"ש רבינו שאם אין בכתם שיעור כדי לחוש לזיבות שהיא סופרת ז' נקיים מיום שנמצא בו הכתם ואותו יום הוא ממנין השבעה נ"ל שטעמו בזה הוא מפני שחומרת בנות ישראל לא היתה בכתמים כלל שלא הזכיר רבי כלל כתמים אבל תקנתו של רבי שאם ראתה יום אחד או שנים תשב ששה והם כנ"ל בפרק זה היתה אף בכתמים שא"ת שהכתמים עמדו על דין תורה בענין המנין כיון שהם עצמם אינם אלא מדבריהם אף אתה מצריכן למנות ימי נדה וזיבה וכבר נתקלקלו הוספות אלא ודאי כיון שהכתמים הם מדרבנן כראייה מדאורייתא אף הן בכלל תקנתו של רבי ובכל כתם שיש לחוש לזיבות והוא כשלבשה הבגד שלשה ימים ויש בכתם שיעור ג' כתמים כנזכר בפרק ט' הרי היא צריכה ז' נקיים חוץ מיום מציאת הכתם כדין רואה שלשה ימים לפי תקנהו של רבי אבל להיות הכתם בכלל חומרת בנות ישראל לא מצינו ואין להחמיר מדעתנו ודיין לכתמים שמדבריהם להיותן כראייה גמורה לפי תקנהו של רבי זה נ"ל לדעת רבינו: ובהשגות אמר אברהם זה שיבוש גדול וזהו שאמרנו וכו'. וכבר כתבתי פרק ט' מהלכות אלו מה שיש בו די בפירוש הטיא דכתמים צריכין הפסק טהרה מ"מ אפילו לפי שיטת הר"א ז"ל אני תמה מה זו שהקשה על רבינו מההיא וכי השאלה היתה שם אם הכתמים הן בכלל תקנת בנות ישראל אם לאו והלא ר' זירא (דף ס"ג:) דא"ל לתקנתא היכו קא בעי לה ועוד שהסוגיא מוכחת שם דלאו הכי קא מיירי [אלא] אם צריכה שבעה או ששה כתקנת רבי ובודאי שאף רבינו סובר שהיא צריכה בדיקה בימים נקיים של טהרה כדין ראייה אלא שהוא דן הכתמים בתקנת רבי בראייה גמורה כמ"ש ונראין דבריו אלא שהרמב"ן והרשב"א ז"ל מצריכין ז' נקיים בכל כתם חוץ מיום המציאה וכן ראוי להורות ולהחמיר:

יב וכן כל מה וכו'. בהשגות א"א אין אני אומר כן שהרי בצורת הפנים אמו טמאה ומי יכיר בצורות ויטהר עכ"ל. ואלו דברים אין להם סמך בגמרא כלל ומ"מ כבר כתבתי פרק י' כן בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל: וכן האשה שראתה וכו'. ברואה לבן או ירוק שהיא טהורה אף בזמן הזה מוסכם הוא מכל המפרשים ז"ל כמ"ש פ"ה ופי' ירוק זה בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב. אבל בדין החתיכה כתוב בהשגות א"א גם זה טעות שהרי אמרו אין פתיחת הקבר בלא דם הילכך טמאה עכ"ל. וכבר האריכתי בזה פ"ה לבאר דעת רבינו ולאיותיו שפוסק הלכה כחכמים דסברי יש פתיחת הקבר בלא דם ושם כתבתי שדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא כדברי הראב"ד ז"ל:

יג וכן אם היתה וכו'. גם זה יש סוברים שבזמן הזה אין תולין במכה ויש סוברין כדעת רבינו וכן עיקר. ובמשתנת דם עם מי רגלים הכל מודים שהיא טהורה:

יד זה שתמצא במקצת מקומות וכו'. דברים פשוטים וברורים הם:

*[לספרים דידן דגרסי נרבנן יחודי בעלמא הוא וכו' מוכח פי' רבינו שפיר ועיין בב"י סי' קצב]:

הלכות איסורי ביאה פרק יא

יא * דין הכתמים בזמן הזה כמו שביארנו ואין בדבר חידוש ולא מנהג אלא כל כתם שאמרנו שהיא טהורה הרי היא טהורה וכל כתם שאמרנו טמאה *(אם אין בכתם שיעור כדי לחוש לזיבות) סופרת שבעת ימים מיום שנמצא בו הכתם. ואם היה שיעור הכתם כדי לחוש לזיבות סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הכתם שאין הרואה דם כרואה כתם: יב וכן *כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה הרי היא טהורה בזמן הזה. אוכן האשה שראתה לובן או דם [ז] ירוק או שהשליכה חתיכה אדומה שאין עמה דם * הרי היא טהורה אף בזמן הזה שלא החמירו אלא ברואה דם טמא *[ואין זה דם טמא]: יג וכן אם היתה בה [ח] מכה והיה הדם שותת ממנה או שבא הדם עם מימי רגלים ה"ז טהורה ולא נתחדש דבר אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל רואה דם טמא כמו שאמרנו ושיהיו כל מראה דמים טמאים: יד זה *שתמצא במקצת המקומות שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה אף ע"פ שלא ראתה דם אלא יום אחד ואחר השבעה תשב שבעת ימים נקיים אין זה מנהג אלא טעות הוא ממי שהורה להם כך. ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל אלא אם ראתה יום אחד סופרת

א טור שם סי' קפה כמג לאוין קיא: ב טור שם סי' קפג ושם עיקר הדין היטב וכסמג לאוין קיא: *[בס"א אינו] [*כן הוא בס"א]

השגת הראב"ד

*דין הכתמים וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש גדול וזהו שאמרנו כתמים צריכין הפסק טהרה ונקיים בעינן ואחר יום מציאה היא מונה עכ"ל:

השגת הראב"ד

*כל מה שאמרנו ביולדת וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין אני אומר כן שהרי בצורת הפנים אמו טמאה לידה ומי יכיר בצורות ויטהר עכ"ל:

*הרי היא טהורה וכו': כתב הראב"ד ז"ל גם זה טעות שהרי אמרו אין פתיחת הקבר בלא דם הילכך טמאה עכ"ל:

כסף משנה

נדה ודאית לשאינו ודאית שהוא כתב כן להתיר יחוד דספק נדה לא"ת ואני איני אומר כן אלא להתיר נישואין לא להתיר יחוד:

יא דין הכתמים בזמן הזה וכו'. כתב ה"ה וכבר כתבתי פ"ט מה שיש בפי' ההיא דכתמים צריכין הפסק טהרה. הוא בבבת הרואה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה וכו':

יד זה שתמצא במקצת מקומות שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה וכו' וכן זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות למקצת גאונים שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים וכו' ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן וכו'. כתב הריב"ש במה שנהגו שם להחמיר בימי טוהר של יולדת אף אם אינה רואה בהם אם נהגו זה לגדר ופרישה אע"פ שהוא מותר או שבאותם הימים דמים מצויים בהם ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירים אותם בפניהם אבל אם נהגו כן בטעות מפני שסבורים שאסור מן הדין ראוי להודיעם שטועים בהם ושהוא מנהג שילא להם מן הצדוקים כדרך שכתב הרמב"ם עכ"ל:

ישראל

מגדל עוז

משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה ושוא שתהיה ראויה לבעילה אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנישואין עכ"ל. נמצא למד בלחות לשונו זה שאמר לשון נישואין כי רצה לומר שנכנסה לחופה אע"פ שלא נתייחד עמה וגם שאילו היתה נדה מפורש הוא לו שם שאינן נישואין וגם מעשה דשכנזיב כתבו לפנינו פכ"ס ונמצאו דבריו נכונים: דין הכתמים בזמן הזה וכו' עד שנמצא בו הכתם: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש גדול וזהו שאמרנו וכו'. ואני אומר כמה לא תלי ולא מרגיש גברא דמרים סייעי' ריש פ"ט בענין מה בין כתם הנמצא כו' ואני תלמידו כתבתי והארכתי בראיות ובררתי שם שדבריו וקבלתו אמת וגם בכללים אשר כלל בכאן נשמר שאמר זה בכתם שאין לחוש בו בזיבות וכיון דכתמים דרבנן דיין להחמיר בהן כנדה דאורייתא ואילו יש כאן לחוש לזיבות הנה הוא ז"ל ביארו אחר זה מיד וז"ל ואם היה שיעור הכתם כדי לחוש לזיבות סופרת שבעה ימים מאחר יום שנמצא בו הכתם שאין הרואה דם כרואה כתם עכ"ל והדין עמו כמו שהוכחתי. ועוד אני מוסיף עתה לגלות למה לא חילק בזמן הזה לזמן הראשון בדיני הכתמים שהרי במימרא דרבי זירא פרק תינוקת לא כוזכר אלא שאפילו רואות דם טיפה כחרדל כו' אבל מוצאה כתם לא הוזכרה ודייס מה דאחמור רבנן למיהוי כנדה וכן כתב בסמוך שלא החמירו אלא ברואה דם טמא עכ"ל. ואם הראב"ד ז"ל הולך כאן לפי שיטתו של מעלה ויצא לו זאת החומרא אין לשבש על כך דברי ר"מ ז"ל אמנם הסכמתו הוכח וקבלתו ומלכותו נכוכה והרוצה להחמיר הואיל ויצא משה קדום תבא עליו ברכה: וכל מה שאמרנו ביולדת וכו' עד בזמן הזה: כתב הראב"ד ז"ל אין אני אומר כן שהרי בצורת הפנים אמו טמאה לידה ומי יכיר בצורות ויטהר עכ"ל: ואני אומר איני מאמין שיצא לשון זה מפי רבינו הראב"ד ז"ל כי ר"מ ז"ל לא הזכיר בכלל הזה שביולדת אלא שאמו טהורה ואיך יקשה עליו מן הטמאה ואם יעלה על דעתך שטעה הסופר ורצה להקשות ממ"ש פ"י ואם אין פניו בצורת פני אדם כו' גם זו אינה קושיא כי אותו הדין הוא כמפלת ובכאן לא כלל אלא ביולדת דוקא וכבר חקרתי בכל מה שפרש בטהרת היולדת ולא מצאתי בו דבר שלא נוכל לעמוד עליו שאינם אלא דיני יוצא דופן או מחותך או דרך איברים דוק ותשכח: הרי היא טהורה וכו' עד דם טמא: כתב הראב"ד ז"ל זו טעות שהרי אמרו אין פתיחת הקבר בלא דם הלכך טמאה עכ"ל: ואני אומר גם בזה שלא יצא מפי רבינו הראב"ד מעולם מהרי טעמי. חדא כי תחילת זה הכלל כתב וכן האשה שראתה לובן או דם ירוק או שהשליכה חתיכה אדומה שאין עמה דם שזהו דין רואה דם ומפלת שהיא משלכת ואיך יקשה עליו מיולדת שהרי אמרו אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. ועוד אנה פנה לב הכותב השגה זו שלא השגיח על לשון ר"מ עצמו שכתב תחלת פרק כל היולדת טמאה כנדה אע"פ שלא ראתה דם עכ"ל ובכור דהיינו טעמא משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והאי יתן אל לבו כי לא הלך לבו מפרק לפרק ולא פגעה בו שכחה אלא ודאי שכותב הזה הפריז יותר מדאי דהכא ברואה ומפלת והתם ביולדת והלה עצמו בהילן גדול מדאמר רבי יוחנן חוכמתיה דרבי חנינא גרמה לי דלא אחזי דמא מטמאנא מטהר מטהרנא מטמא וא"ר זירא טבעא דבבל גרמה לי דלא אחזי דמא ומה רבה דידע בטבעא לא חזי אנא אחזי ואידך דאמר רבי זירא בנות ישראל כו' ע"כ. והביא ר"י אלפס ז"ל בריש הלכות שבועות בפיסקי נדה אלמא במראות דמים נסתפקו כי נתמעטו הלבבות והחמירו כי לא הכירו אבל שאר דברים לא הזכירו ובכך עלו דברי ר"מ ז"ל על מתכונתם ורמו וישבו תתם יחד כולם בפרטם ובכללם הרחיב והבריך וקיצר והאריך בסמוך: וכן אם היתה בה מכה כו' עד ולא נתחדש בם דבר אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל הרואה דם טמא כמו שביארנו ושיהו כל מראה דמים טמאים עכ"ל וזהו כאותן מימרות ממש דרבי זירא וכדאמר רבי יוחנן: זה שתמצא במקצת המקומות עד עלתה לה טבילה. כל זה במסכת נדה פרק תינוקת (דף ס"ז) ובכמה מקומות ותשובות הגאונים והסכמת רבותינו הראשונים והאחרונים:

הגהות מיימוניות

[ז] וכן כתב סה"מ והרמב"ן ועיין לעיל פ"ה ע"כ: [ח] לשון הרמב"ן היה בה מכה באותו מקום והדם שותת ויורד יש מי שהורה שמטהרין אותה אפילו בזמן הזה ונראה לי שמטמאים אותה שאם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה טמאה מדין תלמ"ד וא"כ פעמים אתה מביא אותנו להקיף ולבדוק בדמים ועוד הביא ראיה מדהחמירו בדם בתולים וטמאוהו ואין לך מכה גדולה מזו ובכפי התרומה כתב דאשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מוציאה דם או לא אם בודקת עצמה באותו מקום ומוציאה דם א"א כרגישה כשהדם נופל מן הרחם טמאה ואין תולה במכה דתניא נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם משמע דוקא שיוצא הדם מן המכה תולה אבל אם ספק לה אין תולה אבל בשעת וסתה אפילו יודעת בודאי שהמכה מוציאה דם אין תולה בה דאם לא כן לא תהא טמאה לעולם אבנם כתמים תולה בה כדלעיל פ"ט עכ"ל ספר התרומה עיין לעיל פ"ח ופ"ד ע"כ:

כסף משנה

פי"ב א ישראל שבעל עכו"ם משאר וכו' אחד ז' עממין ואחד כל האומות באיסור. כתב הטור וכ"ל שאינו אלא בשבעה אומות דלא קי"ל כר"ש דאמר כי יסיר לרבות כל המסירין ואף שבעה אומות אין לוקין משום לא תתחתן אלא לאחר שנתגיירו אבל בגיותן לא שייך בהו חתנות עכ"ל. ביאור דבריו שהוא מקשה על דברי רבינו שתי קושיות חדא על מ"ש דעל שאר אומות נמי לקי דהיינו כר"ש ולא קי"ל כוותיה אלא כרבנן דאמרי לא נאמר לא תתחתן אלא בשבעה אומות דוקא ועוד דאפי' בשבעה אומות אסיק רבא בפרק הערל דבגיותן לא שייך בהו חתנות וקרא דלא תתחתן בנתגיירו דוקא הוא וי"ל שרבינו פסק בהא כר"ש מדאמרינן בפ"ג דקידושין (דף ס"ח:) [נכרית] דולדה כמותה מנ"ל אר"י משום רשב"י אמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי וכו' ההוא בז' עממים כתיב שאר אומות מנ"ל אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסירים הניחא לר"ש דדריש טעמיה דקרא אלא לרבנן מאי טעמייהו וכו' ומדחזינן דסתמא דגמרא כר"ש אלמא הלכתא כוותיה וכיון דדרשינן טעמא דקרא אית לן למימר דלא אסרה תורה להתחתן משום כי יסיר אלא בגיותן דבני הסרה נינהו אבל בגירותן דלאו בני הסרה נינהו לא והיא דפרק הערל [בגיותן לית להו התנות נתגיירו אית להו חתנות] אליבא דרבנן היא אבל לר"ש הוי איפכא דלא נאמר לא תתחתן אלא בגיותן דוקא ואפילו תימא דאליבא דר"ש אמר הכי לא קי"ל כמסקנא דרבא אלא כדהוה ס"ד מעיקרא דלא נאמר לא תתחתן אלא בגיותן דוקא משום דסוגיין דגמרא בספ"ק דקידושין סבר הכי וכן אמרו בפ"ב דע"ז בנותיהם דאורייתא נינהו דכתיב לא תתחתן בם וכבר נדחקו התוספות ליישב זה ורבינו תפס עיקר כפשט הסוגיא:

גר

מגיד משנה

טו וכן זה שתמצא במקצת מקומות וכו'. גם אלה דברים גלויים וידועים:

טז אין האשה עולה מטומאתה וכו'. כבר נתבאר זה פ"ד. ומ"ש אבל רחצה במרחץ וכו' פשוט הוא בכמה מקומות:

יז כל ז' ימים נקיים וכו'. מ"ש רבינו שאסורה לטבול ביום כבר נתבאר למעלה בפרק זה. ומ"ש שאם טבלה שעלתה לה טבילה וכו' כך הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן עיקר:

יח ואסור (לו) לאדם וכו'. פ"ק דשבת (דף י"ג) מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ועוד נזכר שכ"ח שהוא אסור לספר עמה דברי הרגל:

ולא יאכל עמה בקערה אחת וכו'. פ"ק דשבת (דף י"ג) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה ופירש רבינו בקערה אחת. ובהשגות א"א אנו נוהגין אפילו על שלחן אחד וכן כתב רב אחא ז"ל עכ"ל הר"א ז"ל. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דאפילו על השולחן קתני דאסור וכתבו דבפריסת מפה על השולחן להיכר סגי ויש מקילים כדברי רבינו: כללו של דבר ינהוג עמה וכו'. זה ברור בגמרא שם שימי ליבונה וימי נדתה שוים וכן הסכימו ז"ל:

יט כל מלאכות שהאשה עושה וכו'. כבר נזכר זה פרק כ"א מהלכות אישות וגם כתבתי שי"א שאסור להושיט שום דבר מידו לידה שמא יגע בה ואין כן דעת רבינו לפמ"ש שם ומזיגת הכוס של יין דוקא אבל של מים מותר וגם נזכר בשינוי מותר כדאיתא בפרק אע"פ בכתובות. וכתב הרשב"א ז"ל מדברי רבינו האיי גאון ז"ל שאסור לישן על מטתה אפילו אינה עמו במטה ונראים הדברים שאפילו הצעת המטה בפניו אסור מפני הרגל עבירה לשכב על מטתה ממש שיש יותר הרגל לא כ"ש ע"כ. וכ"ד הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

ומותר לאשה להתקשט בימי נדתה וכו'. ברייתא הובאה בשבת בפרק במה אשה יוצאה (דף ס"ד:) והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפקוס ושלא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולמד א"כ אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת"ל והדוה בנדתה [בנדתה תהא] עד שתבא במים עכ"ל הברייתא:

פי"ב א ישראל שבעל עכו"ם וכו'. בע"ז פרק אין מעמידין (דף ל"ו:)

גזרו

סופרת אחריו ז' (נקיים) וטובלת בליל ח' שהוא ליל שני שלאחר נדתה ומותרת לבעלה: **טו** וכן זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות למקצת הגאונים שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים. ויולדת נקבה אחר שמונים. ואע"פ שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה. אין זה מנהג אלא טעות הוא באותן התשובות ודרך אפיקורוסות באותן המקומות ומן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים שתספור ז' ימים נקיים בלבד כמו שביארנו: **טז** אין [א]האשה עולה מטומאתה ויוצא מידי ערוה עד שתטבול במי מקוה כשר. ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים. ובהלכות מקואות יתבאר המקוה הכשר והפסול ודרך הטבילה ומשפטי החציצה. אבל אם רחצה במרחץ אפילו נפלו עליה כל מימות שבעולם הרי היא אחר הרחיצה כמות שהיתה קודם הרחיצה בכרת. שאין לך דבר שמעלה מטומאה לטהרה אלא טבילה במי מקוה או במעיין או בימים שהם כמעיין כמו שיתבאר בהלכות מקואות: **יז** כל [ב]ז' ימים נקיים שבזמן הזה אע"פ שהן ספק אם טבלה בהן כאילו לא טבלה. ואם טבלה בשביעי אע"פ שאסור [ט] לעשות כן לכתחלה שמא יבוא לבעול בשביעי אחר הטבילה. הואיל וטבלה בזמנה אפי' היתה זבה [י] ודאית הרי זו עלתה לה טבילה: **יח** * ואסור [ג]לאדם שידבק באשתו בשבעת ימים נקיים אלו ואע"פ שהיא בכסותה והוא [כ] בכסותו ולא יקרב לה ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה. ולא יאכל עמה [ל] בקערה אחת. כללו של דבר ינהוג עמה בימי ספירה כמו שינהוג בימי נדה שעדיין היא בכרת עד שתטבול כמו שביארנו: **יט** כל [ד]מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ [מ] מהרחצת פניו ידיו ורגליו ומזיגת [נ] הכוס והצעת המטה בפניו. גזירה שמא יבוא לדבר עבירה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת ולא יגע בבשרה מפני הרגל עבירה. וכן בשבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה:

השגת הראב"ד

*ואסור לאדם שידבק וכו': כתב הראב"ד ז"ל אנו נוהגים אפילו על שלחן אחד וכן כתב רב אחא ז"ל:

פרק שנים עשר

א ישראל [א]שבעל *עכו"ם משאר האומות דרך אישות. או ישראלית שנבעלה לעכו"ם דרך אישות הרי אלו לוקין מן התורה שנאמר לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך. אחד שבעה עממין ואחד

א טור שם סי' קכו סמג לאוין שם: ב עי' בטור שם: ג טור שם סי' קלה סמג שם: ד כתובות דף סא: ה טור אה"ע סי' טז סמג לאוין קיב:

*[בס"א שבא על הכותית וכן הביא הטור בסי' ט"ז וכן העתיק הב"י ג"כ דבריו וכן במ"ע]

משנה למלך

יח ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה. (*א"ה כתב מהרדב"ז ז"ל ח"א סי' כ' דבחסה במסוכנת דאין שם מי שישמשנה לכ"ע שרי לשמשה ואפי' הוא חולי שאין בו סכנה ועיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה):

יט ומותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה. (*א"ה ברייתא פרק במה אשה והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו כו' ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"י מהלכות גירושין דין כ"א): היה

מגדל עוז

ואסור לאדם שידבק באשתו עד ולא יאכל עמה בקערה אחת: **כתב** הראב"ד ז"ל אנו נוהגין אפילו על שולחן אחד וכן כתב רב אחא ז"ל: ואני אומר עיקר אלו ההלכות פ"ק דשבת (דף י"ג) וכזו משום הרגל עבירה נגעו בה והנושאות והדעות רבו בה עד שאמרו רבותינו בעלי התוספות ז"ל שנהגו העולם להפסיק במפה וכולם דברי אלהים חיים: כללו של דבר עד כמו שביארנו. פ"ק דשבת כמעשה בימי לבוניך מהו אצליך כו': כל המלאכה שהאשה עושה עד שלש מלאכות אלו. פ"ק דשבת: ומותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה. זה מפורש בברייתא דרבי עקיבא פרק במה אשה (דף ס"ד) גמרא מתני' דכבול ופיאה והביאה ר"י אלפס בפיסקי נדה:

פי"ב ישראל שבא על הכותית כו' עד לא תקח לבנך. פרק אין מעמידין (דף ל"ו): אחד שבעה עממין כו' עד אלא דרך חתנות. פרק אין מעמידין ופרק שני דיבמות (דף כ"ג):

הגהות מיימוניות

[ט] וכן פירש ר"ת הא דאמר רבי שמעון אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן פי' לטבול ביום ולא כפירוש רש"י שפירש אסור לשמש ע"ש בתוס' פרק בתרא דנדה ע"כ:

[י] וכן כתב ראבי"ה וטעמא דממ"נ עלתה לה טבילה שאם זבה היא הרי טבלה כדין ואם נדה היא הרי הוא לה יום השמיני או יותר שלא היתה צריכה לספור אלא ז' בין טמאים בין טהורים והיא ספרה ז' טהורים מלבד הטמאים הילכך ממ"נ סלקא לה טבילה וכן פסק רבינו שמחה וכן הר"ם בהלכות נדה ודלא כשאלתות שפסקו דלא סלקא לה טבילה ומהר"ם ז"ל הורה לחומרא והצריכה טבילה אחרת בלילה ע"כ:

[כ] כדאיתא פ"ק דשבת וכתב הרמב"ן שאסור לשכב על מטתה אפילו בשעה שאינה במטה מפני הרגל עבירה וכל המרבה בה הרחקה הרי זה משובח ע"כ: [ל] בספר התרומה והמצות כתב שאסור לאכול עמה על שלחן אחד אא"כ יש שום שינוי לחם או קנקן בין הקערות מדמדמי ליה התם פ"ק דשבת לשני בני אדם שמכירין זה את זה שאסורים לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה אלא א"כ יש ביניהם שינוי והפסק והיכרא או יפרים מפה אחרת לעצמו וכן כתב הרמב"ן ואפילו לשתות בכלי ששתתה בו כתב ראב"ם שאסור כדמשמע התם גבי עובדא דתנא דבי אליהו אכל עמי ושתה עמי וכו' ועל כל דבריה השיב לה ברוך המקום שהרגו משמע שעל הכל נענש דאל"כ מה לו לתלמוד להזכיר אלא ללמדנו שעל כל אלה נענש אבל אם הורק המשקה מכלי אל כלי אחר אפילו אם הוחזר לכלי הראשון מותר לו לשתות ממנה אחרי שנשתנה בהרקה מכלי אל כלי וכן אם שתה הוא תחלה היא מותרת לשתות אחריו דתנן לא יאכל הזב עם הזבה וה"ה דלא יש תחולא קאמר לא תאכל הזבה עם הזב ע"כ מספר יריאים. וכן נראה מדקאמרינן גבי עובדא אכל ושתה עמי ולא אמרה אכלתי ושתיתי עמו או אכלנו ושתינו יחד ואם שתתה והוא אינו יודע שמעתי שאינה צריכה להגיד לו אלא מניחתו לשתות שאין כאן חיבה כלל: [מ] ואפילו יציקת מים שאינה נוגעת בו דאילו נגיעה בלאו מלאכת של חיבה אסור ע"כ: [נ] פי' למזוג לו כוס להושיט לו כדרך שהיא עושה כשהיא טהורה שזהו דבר של חיבה אבל על ידי היכר ושינוי מותר כדאמר התם פרק אע"פ דרבא מנחא ליה אבי סדיא רב פפא מנחא ליה אשרשיפא רבי ירמיה מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא וכל זה אינו אלא להניח לפניו על השולחן אבל ליתן לידו לעולם אסור. וכתב ראב"ם דלא בעינן שינוי

ואחד * כל אומות באיסור זה. וכן מפורש על ידי עזרא ואשר לא נתן בנותינו לעמי הארץ ואת בנותיהם לא נקח לבנינו: ב ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות אבל הבא על הכותית דרך זנות מכין אותו מכת מרדות מד"ס. גזירה שמא יבא להתחתן. ואם ייחדה לו בזנות חייב עליה משום נדה ומשום שפחה ומשום כותית ומשום זונה. ואם לא ייחדה לו אלא נקראת מקרה אינו חייב אלא משום כותית* וכל חיובין אלו מדבריהן: ג בד"א *כשהיה הבועל ישראל אבל כהן הבא על הכותית לוקה מן התורה משום זונה ואחד זונה כותית ואחד זונה ישראלית ובבעילה בלבד לוקה שהרי אינה בת קידושין: ד * כל [ב]הבועל כותית בין דרך חתנות בין דרך זנות אם בעלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר אם פגעו בו קנאין והרגוהו הרי אלו משובחין וזריזין*. ודבר זה הל"מ הוא ראיה לדבר זה מעשה פנחס בזמרי: ה ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר ואת האשה אל קבתה אבל אם פירש אין הורגין אותו. ואם הרגו נהרג עליו. ואם בא הקנאי ליטול רשות מב"ד להרגו אין מורין לו ואע"פ שהוא בשעת מעשה. ולא עוד אלא אם בא הקנאי להרוג את הבועל ונשמט הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו אין הבועל נהרג עליו. והבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעים בו אבל מכין אותו מכת מרדות: ו לא [ג]פגעו בו קנאים ולא הלקוהו ב"ד הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה קדש י"י אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת י"י לאיש אשר יעשנה ער ועונה. אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו מגיש מנחה לי"י צבאות. הנה למדת שהבועל כותית כאילו נתחתן לעכו"ם שנאמר ובעל בת אל נכר ונקרא מחלל קדש ה': ז עון זה אע"פ שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך. אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אע"פ שהוא ממזר והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי י"י: ח ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי י"י ולמעול בו: ט עכו"ם הבא על בת ישראל אם אשת איש היא נהרג עליה ואם פנויה היא אינו נהרג: י אבל ישראל הבא על הכותית בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת איש ואפילו היה קטן בן ט' שנים ויום אחד כיון שבא על הכותית בזדון ה"ז נהרגת מפני שבא לישראל תקלה על ידיה כבהמה ודבר זה מפורש בתורה שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו: יא העבדים * שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם יצאו מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו. לפיכך השפחה אסורה לבן חורין. אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים. שהרי מפורש בתורה שהאדון

נותן

השגת הראב"ד

*כל הבועל עכו"ם וכו': כתב הראב"ד ז"ל בד"א שהתרו בו ולא פירש אבל לא התרו בו לא אמרינן הרי אלו משובחין עכ"ל:

מגיד משנה

גזרו על בנותיהן והקשו בנותיהן דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם ותירצו דאורייתא בשבעה אומות אבל בשאר אומות לא ואתו אינהו וגזור אפילו דשאר אומות והקשו ולרבי שמעון בן יוחאי דאמר כי יסיר את בנך מאחרי לרבות כל *המסירין מאי איכא למימר ותירצו אלא דאורייתא אישות דרך חתנות ואתו אינהו וגזור אפילו דרך זנות ע"כ. ומ"ש רבא בפרק הערל (דף ע"ז) בגירותם אית להו חתנות בגיותן לית להו חתנות כבר תירצו המפרשים ובודאי בגיותן כל דרך אישות [איכא למימר] דאיכא לאו דאורייתא:

ב אבל הבא על הכותית וכו'. בברכות פרק הרואה (דף נ"ח) רבי שילא נגדיה להוא גברא דבעל ארמית: ואם ייחדה לו וכו'. בפרק אין מעמידין בסוגיא שהזכרתי למעלה אמרו ישראל הבא על הכותית הלמ"ם היא דאמר מר הבועל ארמית קנאין פוגעין בו א"ל דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתו אינהו גזור אפילו בצנעה והקשה בצנעה נמי ב"ד של חשמונאי גזרו *דכי אתא רב דימי אמר ב"ד של חשמונאי גזרו ישראל הבא על הכותית חייב עליה משום נ"ש כ"ז פי' נדה שפחה כותית זונה ותירצו התם דמייחד לה אבל הכא אקראי בעלמא ע"כ בגמרא לפי גירסת רבינו ויש שם גירסאות אחרות:

ג בד"א כשהיה הבועל וכו'. בתמורה פרק כל האסורים (דף כ"ט ע"ב) מחלוקת אביי ורבא ואמר רבא התם דכהן הבא עליה לוקה משום זונה מ"ם ילפי' מהדדי מה זונה ישראלית בלאו אף כותית זונה בלאו וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא:

ד כל הבועל כותית וכו'. כבר הזכרתי למעלה מ"ש דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה. ובפרק בן סורר ומורה (דף ע"ד) אמרו גבי פרהסיא בקידוש השם וכמה פרהסיא אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם ואמרו שם דכולן ישראל. ובהשגות א"א בד"א שהתרו בו וכו'. וי"ל שכל שהוא מזיד אינו צריך התראה שלא מצינו התראה אלא לחייבי מיתות ב"ד אבל זו הלכה היא ואינן דנין אלא בשעת מעשה ולא מצינו בפנחס שהתרה בזמרי ומ"מ יראה לי שמה שאמרו גבי זמרי שהיה לו לפרוש ולא פירש הוא כשהתרה בו פנחס:

ה ואין הקנאי וכו'. בסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין (דף פ"ב) הבא לימלך אין

מורין

*[בגמרא כל המסירות] *[גירסתנו לא כך היא]

מורין לו ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא: והבא על בת גר תושב. לא מצאתי זה מבואר אבל דבר נראה הוא שאין לנו אלא בבא על הכותית אבל גר תושב שהוא נכרי שקיבל עליו שלא לעבוד כו"ס שנזכר פרק י"ד אין בהו בדין זה:

ו לא פגעו בו הקנאין וכו'. בסנהדרין שם לא פגעו בו הקנאין מהו ודרשו בו המקרא שכתב רבינו. וכתב רבינו ולא הלקוהו ב"ד לפי שאם הלקוהו ב"ד נפטר מעונש אחר בקבלת מלקותו: הנה למדת וכו'. שם מימרא:

ז עון זה אל יהי קל בעיניך וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם ביבמות פרק כיצד (דף כ"ג) שהממזר כבנו לכל דבר והבן מן הכותית אינו קרוי בנו אלא בנה:

ט עכו"ם הבא על בת ישראל אם אשת וכו'. מפורש בהרבה מקומות ומהם פרק ארבע מיתות (דף נ"ז:) בא על ערות ישראל וכו':

י אבל ישראל הבא על הכותית וכו'. זה לא מצאתי מבואר והפסוק הזה אינו מוכרח דהתם אפילו לא נבעלה כיון שהיו ראויות לביאה היו נהרגות כמו שמפורש ביבמות בפרק הבא על יבמתו ויהיה הטעם מפני שעל ידיהן עבדו ישראל לפעור ומתו מהם רבים. ומ"ש בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף נ"ה) גבי בהמה שהיא נסקלת משום שבאת תקלה לישראל על ידה וסקיל וסרי התם אי נסקלת בקלון בלא תקלה היינו בבהמה אבל בכותית לא אשכחן ואיכא למימר שדעת רבינו דכיון דבנשי מדין אשכחן דאפילו ראויות לביאה נהרגו משום שבאת תקלה על ידן איכא למילף מינייהו בעלמא בנבעלה במזיד. ומ"ש אפילו היה קטן בן ט' הוא מן הסוגיא שבפרק ד' מיתות כיוצא בזה גבי בהמה ועדיין הדבר צריך לי לימוד:

יא העבדים שהטבילו אותן לשם עבדות וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות וסובר רבינו שאין השפחה במלקות כפי' אונקלוס שהרי בשפחה חרופה אין בה אלא אשם לבועל כנזכר פרק שלישי וכ"ש בשאינה חרופה כלל שאין בה מלקות ואין בשפחה אלא מכת מרדות ובודאי יש בה מכת מרדות דלא גרע מאיסור של דבריהם: שהרי מפורש בתורה שהאדון וכו'. בפ"ק דקידושין ג"כ מבואר ובהלכות עבדים פ"ג נתבאר בארוכה דין זה:

אל

*בדפוס וויניציא ומשום זונה: א בסמ"ג הוא שם: ב גם זה בטור ובסמ"ג: *הכל בזמן הבית: ג הכל שם:

הגהות מיימוניות

[א]שינוי אלא כששניהם יחד מזיגה והושטה אבל מזיגה בלא הושטה והושטה בלא מזיגה אפילו בלא שינוי מותר ואע"פ שבספר לא הזכיר אלא הושטת כוס של יין שהוא דבר של חיבה היה נזהר רש"י אפילו ליתן מידו לידה מפתח או חפץ אחר ונראה מזיגת האסורה בגמרא היינו דוקא מזיגה במים אבל מזיגה מן הכלי כמו שאנו עושים אין נראה בזה קירוב דעת כההיא דמוזגים לכוס ואח"כ נוטלים לידים ומיהו על השלחן נראה דאסור אם לא ע"י שינוי כשמואל דמחלפא ליה דביתהו ומיהו ר"ח פי' מוזגת ואח"כ מחלפא ליה ולפי זה היה מותר. והצעת המטה פר"ת ורש"י פרישת סדינים אבל הצעת כרים וכסתות מותר ואין להקל כלל יותר בימי לבון מבימי נדות דכתיב בנדתה בנדתה תהא עד שתבא במים ע"כ: * [כתב הטור על לשונו ז"ל ונראה לי שאינו אלא בז' אומות דלא קי"ל כר' שמעון דאמר כי יסיר לרבות כל המסירין ע"כ וכן מוכח הסמ"ג שם]: * [טור א"ה סי' ד' וה' וכן מבואר בסמ"ג לאוין פ' ומנה ענין זה בכלל הלאוין כפי' אונקלוס בקרא דלא יהיה קדש עיין שם]:

מגדל עוז

אבל הבא על הכותית וכו' עד שאינה בת קידושין. פרק אין מעמידין ופרק הנשרפין (דף פ"ב): כל הבועל כותית וכו' עד הרי אלו משובחין וזריזין: כתב הראב"ד ז"ל בד"א שהתרו בו וכו': ואני אומר התראה זו לא מצאתיה לא פרק אין מעמידין ולא פרק הנשרפין בבבלי אך בירושלמי יש לו מקצת טעם דאמרינן במעשה זמרי פנחס שלא ברצון חכמים עשה אלא שאין לנו לסמוך עליו הואיל ולא הוזכר בבבלי ושכרו שנתן לו השם מוכיח וגם ר"י אלפס ז"ל לא הביאו בהלכות לומר לך שאינה הלכה ועוד שהרי זמרי בפרהסיא עשה והביאה לפני משה והתרים ומה התראה גדולה מזו והלא אין התראה באה אלא להבחין בין שוגג למזיד וודאי דברי ר"מ ז"ל נכונים: ודבר זה הלכה וכו' עד אין הבועל נהרג עליו. פרק אין מעמידין (דף ל"ו) ופרק הנשרפין (דף פ"ב): והבא על בת גר תושב אין קנאין פוגעין בו אבל מכין אותו מכת מרדות. כן משמע פרק הערל (דף ע"ו): לא פגעו בו הקנאים עד קדש ה'. פרק הנשרפין: עון זה עד ולמעול בו. פ"ב דיבמות (דף כ"ג): עכו"ם הבא על בת ישראל וכו' עד שנאמר הן הנה היו וכו' וכל אשה יודעת איש וכו'. פרק ד' מיתות:

העבדים שהטבילו אותן וכו' עד לא באו. פרק ד' מיתות: לפיכך השפחה אסורה עד כמו שביארנו. זה פסק מכה מימרא דרב חסדא ורב דימי דפרק ד' מיתות ומדאמר פרק אין מעמידין (דף ל"ו) ופרק סנהדרין (דף פ"ב) ופרק ד' מחוסרי כפרה בדיני השפחה ופרק נושאין נמי הכי אסיקנא (דף ק) לא תנסוב כותית ושפחה:

נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מותרת לו שנאמר אם אדוניו יתן לו אשה: **יב** ולא גזרו חכמים בדבר זה ולא חייבה תורה מלקות בשפחה אלא א"כ היתה נחרפת לאיש כמו שביארנו: **יג** [א]אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה גורם לבן לסור מאחרי י"י שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים הרי אונקלוס המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה: **יד** [ב]הבא על שפחה ואפילו בפרהסיא ובשעת עבירה אין הקנאין פוגעין בו. וכן אם לקח שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן התורה, שמעת שטבלה וקבלה מצות יצתה מכלל העכו"ם: **טו** [ג]נתערב ולד ישראלית בולד שפחה הרי שניהן ספק וכל אחד מהן ספק עבד וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם. ואם היה הבן ההוא (*בן) האדון של עבד כשיגדלו ישחררו זה את זה ויהיו מותרין לבא בקהל: **טז** היו התערובות בנות הרי שתיהן ספק שפחות והבא על כל אחת מהן הולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד עכו"ם בולד ישראלית מטבילים את שניהן לשם גירות וכל אחת מהן ספק גיורת: **יז** [ד]כל העכו"ם כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהן כל המצות שבתורה והעבדים כשישתחררו הרי הן כישראל לכל דבר שנאמר הקהל חוקה אחת יהיה לכם ומותרין להכנס בקהל י"י מיד. והוא שישא הגר או המשוחרר בת ישראל וישא הישראלי גיורת ומשוחררת. חוץ מד' עממין בלבד והם עמון ומואב ומצרים ואדום שהאומות האלו כשיתגייר אחד מהן הרי הוא כישראל לכל דבר אלא לענין ביאה בקהל: **יח** וכיצד דינן עמון ומואב איסורין איסור עולם זכרים ולא נקבות שנאמר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל י"י וגו'. הל"מ שהעמוני הזכר והמואבי הזכר הוא שאסור לעולם לישא בת ישראל אפילו בן בנו עד סוף העולם אבל עמונית ומואבית מותרת מיד כשאר האומות: **יט** [ה]המצרי ואדומי אחד זכרים ואחד נקבות דור ראשון ודור שני אסורין לבא בישראל ודור שלישי מותר שנאמר בנים אשר יולדו להם וגו': **כ** מצרית מעוברת שנתגיירה בנה שני. מצרי שני שנשא מצרית ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה הולד שני שנאמר בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה: **כא** גר עמוני שנשא מצרית הולד עמוני. גר מצרי שנשא עמונית הולד מצרי. זה הכלל באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפחות:

כב ימי שנתגייר משבעה עממין אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע שלא נתגיירו מהן אלא הגבעונים ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא בקהל אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר אותם אלא בזמן שיש מקדש שנאמר וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי. תלה הרחקתם במקדש: **כג** והם הנקראים נתינים לפי שנתנם לעבודת המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם ואפילו בזמן שאין מקדש. וכן מפורש בעזרא ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבודת הלוים. הא למדת שלא תלה אותם במקדש: **כד** ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני שאול בחיר ה' לתלותם והרגום ולא רחמו עליהם: **כה** [ז]כשעלה סנחריב מלך אשור בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם

א טור שם סי' יז: ב טור שם סמג לאוין קיב: ג טור שם: *ס"א אינו ד טור אה"ע סי' ד סמג לאוין קיב קטו: ה שם שם: ו טור אה"ע סי' דסמג לאוין קטו: ז גם זה שם:

מגיד משנה

יג אל יהי עון וכו'. בפרק האומר בקידושין ובהרבה מקומות מפורש שולד השפחה כמוה. ומ"ש רבינו שאונקלוס כלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש וכו' כבר כתבתי פ"א מהלכות אישות שדעת רבינו שהפסוק הזה אזהרה לבא על הפנויה ישראלית דרך זנות ושיש בפנויה מלקות ואין בשפחה ולא בכותית מלקות כמ"ש שם:

יד הבא על השפחה וכו'. זה פשוט שלא נאמרה הלכה אלא בבועל ארמית וזו כיון שטבלה לשם עבדות אינה עובדת כו"ם ומותרת היא לע"ע כמו שנתבאר: וכן אם לקח וכו'. גם זה פשוט:

טו נתערב ולד ישראלית וכו'. זה פשוט ומתבאר בביאור ביבמות פרק נושאין על האנוסה (דף ל"ט) במשנת כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ובגמרא:

טז היו התערובות וכו'. זה פשוט ונראה מדברי רבינו שאין כופין האדון לשחרר שתיהן שעד כאן לא אמרו בגמרא שכופין לשחרר ספק עבד אלא מפני ביטול פ"ו שהרי אינו יכול לא לישא שפחה ולא לישא בת חורין ואשה אינה מצווה על פו"ר והרי אלו כדין מי שחציה שפחה וחציה ב"ח שאין כופין את רבה לשחררה כנזכר בהלכות עבדים פ"ז ומ"מ נראה ודאי שאינו יכול להשתעבד בהן כלל מספק שהמוציא מחבירו ע"ה וכל אחד מדחה אותו אבל אם היו שתיהן בנותיו כגון הרב שבא על שפחתו וילדה לו ונתערבה בתה עם בתו יש לו בהן הזכות שיש לאב על בתו ממה נפשך וג"ז פשוט: וכן אם נתערב וכו'. ג"ז פשוט. ומ"ש רבינו וכל אחת מהן ספק דבר ברור הוא ואם היתה האחת נקבה הרי היא ספק גיורת ואסורה לכהונה כמו שיתבאר פי"ח:

יז כל העכו"ם וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומבואר בפרק החולץ (דף מ"ז) שאין העבד צריך לקבל מצות התורה כשישתחרר שכבר קיבל תחילה כמו שיתבאר פי"ג:

יח וכיצד דינם וכו'. ביבמות פרק הערל (דף ע"ו) משנה עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם אבל נקבותיהן מותרות מיד מצרי ואדומי אינן אסורין אלא עד ג' דורות אחד זכרים ואחד נקבות:

כ מצרית מעוברת וכו'. מבואר שם: מצרי שני שנשא וכו'. שם (דף ע"ח) אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי הוי אלמא קסבר בתר דידיה שדינן ליה וכו' כי אתא רב דימי א"ר"י מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה (מצרי) שני הוי אלמא קסבר בתר אימיה שדינן ליה ופסק רבינו כלישנא בתרא דרב דימי וכן נראה שם וסובר רבינו דכי אמר ר"ד דשדינן ליה בתר אימיה היינו דוקא כי הוי לחומרא אבל במצרי ראשון שנשא מצרית שנייה שדינן ליה בתר האב להחמיר והלך אחר הפחות שבשניהם ואי לאו הכי ר"ד הוה משמע לן כחא דהיתרא דעדיף טפי והיה אומר מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה הולד שלישי. ומ"ש שם דטעמיה דר"ד משום דכתיב אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה כמ"ש רבינו ה"פ כיון דכתיב אשר יולדו דור שלישי וא"א ללידה בלא אב ואם אלמא בעינן שיהא ג' לאב ולאם וכל שאינו שלישי לשניהם אינו מותר. כנ"ל לדעת רבינו אבל רש"י ז"ל פי' תלאן בלידה אחר האם וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל בביאור דאליבא דר"ד מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה בנה שלישי הוי שהכל הולך אחר האם ואפילו להקל ומה שלא אמר ר"ד כחא דהיתרא משום דלאפלוגי אל"ק דרבה בב"ח אתא ע"כ דבריו:

כא גר עמוני שנשא מצרית וכו'. שם (דף ע"ח:) כי אתא רבין א"ר יוחנן באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם ואמרו אחר פגום שבשניהם במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם אית בה עמוני ולא עמונית פי' אע"פ שכן הוא הדין שאם ילדה אפילו נקבה אין מותרת כדין עמונית אלא כדין מצרית מ"מ לא שייך בהא למימר פגום שבשניהם דמשמע דשניהן פגומין אלא שהא' פגום יותר ועמונית לא פגימא כלל אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי שדייה בתר עמוני אי נקבה הוי שדייה בתר מצרית פי' אם ילדו זכר שדייה בתר האב שלא יבא זרע הזכרים מותר לעולם ואם ילדו נקבה שדייה בתר מצרית שלא תהא מותרת כדין עמונית. ורבינו כתב הולד עמוני ור"ל ולד זכר ולא ביאר הדבר וסמך לו על מ"ש הלך אחר הפחות שבשניהם שלעולם הולכין להחמיר. ומ"ש מצרי שנשא עמונית וכו' כבר נתבאר במ"ש:

כב מי שנתגייר וכו'. דעת רבינו בזה כדעת קצת המפרשים ז"ל שאמרו שבכ"מ שהזכירו בגמרא נתינה אגל ממזרת הוא אגב גררא דומיא דחלוצה אגל גרושה ואין איסור הנתינה אלא מדבריהם וסמכו על הסוגיא שבפרק הערל שאמרו א"ר"ח בר אדא נתינים דוד גזר עליהם ומפרש התם משום מעשה שבקשו שיהרגו בני שאול ופירש"י ז"ל גזר עליהם שלא יבאו בקהל והקשו שם דוד גזר עליהם יהושע גזר עליהם דכתיב ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים פירוש אלמא עבדים נינהו וממילא נפסלו לקהל ותירצו יהושע גזר בזמן שב"ה קיים דוד גזר בזמן שאין ב"ה קיים עוד אמרו שם בימי רבי בקשו להתיר נתינים וכו' ומסקנא דלא התירו וכו' וסובר רבינו דהך סוגיא פליגא אדרבא דאמר דקרא דלא תתחתן בם אגירותן קאי ואין הלכה כרבא וזה דעת קצת המפרשים ז"ל אבל י"מ אחרים שסוברין דשבעה עממין שנתגיירו אסורין הן מן התורה וכדרבא אבל בניהם שנולדו אחר גירותן מותרין גמורין ד"ת שלא אסרן הכתוב לעולם ולא מנה בהם דורות לאסור ובאו יהושע ודוד וגזרו עליהן ודקתני נתינה בכל דוכתא היא אחת משבעה עממין שנתגיירה שהיא מן התורה בלאו דלא תתחתן בם וכדרבא וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

כה כשעלה סנחריב וכו'. רבינו סמך לו בזה על התוספתא שבפ"ה דקידושין א"ר יהודה בנימין גר מצרי היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר אני גר מצרי ונשאתי אשה גיורת מצרית [ראשונה] והריני הולך להשיא אשה לבני בת גיורת מצרית כדי שיהא בן בני כשר לבא בקהל וכו' א"ל ר' עקיבא בנימין טעית הלכה

מגדל עוז

ואל יהי עון זה קל בעיניך עד ולא תהיה קדשה. מקלת זה הדין פרק ד' מיתות וכבר האלכתי בו בענין הקדשה ועיין המשנה ביבמות סוף פרק נושאין ולא תגסוב כותית ושפחה דלא ליזול ועך בתרה: **הבא על השפחה** עד יצתה מכלל העכו"ם. פרק אין מעמידין ופרק הנשרפין ופרק **סמולן: נתערב ולד ישראל** עד ספק גיורת. ביבמות פרק נושאין על האנוסה (דף ל"ט): **כל העכו"ם כולם כשיתגיירו** עד אלא לענין ביאה בקהל. פ"ק דכריתות ובפרק הערל (דף ע"ז): **וכיצד דינם** עמון ומואב עד אשר יולדו להם דור שלישי. פרק הערל: **מצרית מעוברת שנתגיירה** עד ולא רחמו עליהם. ביבמות פרק הערל (דף ע"ח) ובקידושין פרק האומר (דף ע"ה): **כשעלה סנחריב מלך אשור וכו'** עד סוף הפרק. פרק תפלה השחר (דף כ"ח):

הלכה מפעלה סנחריב ובלבל את כל האומות לא עמונים ומואבים במקומן (עומדים) ולא מצרים ומצרי כשא עמונים ואחד מכל אלו [נושא אחת] מכל משפחות האדמה ואחד ממשפחות האדמה נושא אחת מכל אלו ומכאן שכולן מותרים לבא בקהל דכל דפרים מרובא פרים ויש חולקין בזה בדין מצרי לפי שנתן הכתוב קצבה לחזרתן מקן ארבעים שנה אקבץ את שבות מצרים מסוגיא דפרק הערל ומתוספתא דמסכת ידים אבל בעמוני ומואבי משנה מפורשת היא במסכת ידים (פ"ד מ"ד) והובאה פרק תפלת השחר וזה דעת הרמב"ן ז"ל :

פי"ג א בשלשה דברים נכנסו וכו'. ברייתא בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה. ומ"ש רבינו ששבט לוי לא בטלו ברית מילה הוא במדרש וכתב הרמב"ן ז"ל בפ' הערל שלא הוצרכו אפילו להטיף מהם דם ברית שכבר היו מצווין על המילה מימי אברהם ומילה חשובה היתה :
ד וכן לדורות וכו'. שם בכריתות :
ה ומהו קרבן וכו'. שם מבואר :
ובזמן הזה וכו'. שם ת"ר גר בזמן הזה צריך שיפרים רובע לקנו אר"ש כבר נמנה עליה ריב"ז ובטלה מפני התקלה דילמא קא מעיל בקדשים ושם אמרו הלכה כר"ש ומ"מ משמע ודאי שלכשיבנה ב"ה יביא קרבנו :
ו גר שמל וכו'. מחלוקת תנאים בגמרא בפ' החולץ (דף מ"ו) ופסקו שם הלכה כרבי יוסי דבעי תרתי מילה וטבילה לעכב ושם מבואר דלר"י אין מטבילין אותו בשבת וה"ה ודאי בי"ט וכן מפורש שם שצריך שלשה מ"ט משפט כתיב ביה וכן אמרו אין מטבילים גר בלילה וכתב רבינו דהיינו לכתחילה אבל דיעבד ה"ז גר והרמב"ן ז"ל חלוק בזה ואמר שצריך להטבילו פעם אחרת ביום וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדעת רבינו דטבילה בדיעבד כגמר דין דמיא וכן עיקר :
ז גר קטן וכו'. פ"ק דכתובות (דף י"א) אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד מאי קמ"ל דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וכו' ואע"ג דעכו"ם בהפקירא ניחא ליה וכו' ה"מ גדול דטעים טעמא דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו ע"כ בהלכות פ' החולץ ובגמרא בכתובות אתי לסיועי ודחייה דילמא הויא דגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו. עוד שם אמר רב יוסף [ואם] הגדילו יכולין למחות ורבא ואביי אותיבו עליה דרב יוסף ודחו ליה בגמרא ואמרו דלר"י כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות ולא נזכרה הא דר"י בהלכות וגם רבינו לא הזכירה ונראה שהם סוברים דכיון דרבא ואביי הוו מותבי עליה לא הוו סברי כוותיה הילכך אין הלכה כן ויש מי שפסק כר"י. אח"כ מצאתי לרבינו שכתבו פ"י מהלכות מלכים ומלחמותיהם : מעוברת שנתגיירה וכו'. מימרא בפרק הערל (דף ע"ח) : טבל בינו וכו'. כבר נתבאר למעלה שהוא צריך שלשה דמשפט כתיב ביה ונזכר בגמרא שבינו לבין עצמו אינו גר וכתב רבינו ואפילו בפני שנים משום דקי"ל דשנים שדנו אין דיניהם דין : בא ואמר וכו' שם (דף מ"ו ע"ב) ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלהו ת"ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו וכו' בארץ צריך להביא ראיה בח"ל א"צ להביא ראיה דברי ר"י וחכמים אומרים בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה ונפסקה שם הלכה כחכמים וזהו שרבינו לא חלק כאן כלל אלא סתם דבריו ואמר אינו נאמן עד שיביא עדים *ופי' ברייתא זו היא במי שהיה ידוע שהיה עכו"ם מעיקרא דלית שם מגו אבל במי שלא היה ידוע בחזקת עכו"ם מגו דמצי אמר ישראל אני ונאמן מצי למימר עכו"ם הייתי ונתגיירתי בב"ד פלוני כ"כ רובי המפרשים ז"ל וזהו דעת רבינו כמו שיתבאר למטה : ח היה נשוי לישראלית וכו'. שם (דף מ"ז) מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל [ר"י יש לך עדים א"ל לאו] יש לך בנים א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ואמר רב נחמן בר יצחק הטעם משום דלדבריו עכו"ם הוא ואין עדות לעכו"ם ופסקו כן בגמרא ויש לדקדק כיון דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כמו שיתבאר פרק ט"ו אפילו יהיה כדבריו הולד כשר הוא **ויראה לי דנ"מ לדידן בגר וגיורת שהיו מוחזקין בישראלים ואמרו שנתגיירו בינם לבין עצמם כך תירצו מקצת המפרשים ז"ל וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ומיהו לגבי עצמו אם בא ליכנס בקהל אפילו יש לו כבר כמה בנים אסור דהא שוי נפשיה חתיכה דאיסורא וז"ש רבינו וחוזר וטובל בב"ד: ט גיורת שראינוה נוהגת בדרכי ישראל וכו'. שם ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אשי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה אמר ריב"ל ומי לא טביל לקריו. ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דלהכשיר הבנים שכבר נולדו קאמר או להחזיקן בחזקת גרים גמורים וכי קאמרי מי לא טבלה הכי קאמרי היכי איפשר לחוש שלא נתגיירו כראוי והרי הם נוהגים בכל המצות כישראלים גמורים וטובלים מטומאתן וטבילה דנקט לאו דוקא ואפשר גם כן שרבינו סובר שצריך ג"כ שיודע ודאי שטבלו לאיזה דבר לפי שהטבילה אחד מעניני הגרות ואעפ"כ ביאר רבינו שאם בא להתערב בישראל צריך להביא ראיה ובהלכות אמרו גבי מעשים אלו ואי קשיא לך ההיא דר"י דאמר גר צריך שלשה

*[הגירסא ס"ס היה כתוב מי שבא ואמר ולכך כתב מה שכתב אבל לפי גירסתנו אין אנו צריכים לפירושו דבסדיא קתני נכרי שבא ואמר] : **[עי' בתוס' שם בד"ה נאמן שתירצו בענין אחר] :

פי"ג ו גר שמל ולא טבל וכו'. מ"ש שאין מטבילין אותו בשבת פשוט בפרק החולץ דלמ"ד אינו גר עד שימול ויטבול אין מטבילין אותו בשבת ואע"ג דבגמרא יהיב טעמא משום דתקוני גברא בשבתא לא מתקנינן לא כתבו רבינו משום דמשמע ליה דה"ט לאו דסמכא הוא דהא לענין סומאה שרי משום דמיחזי כמיקר ואע"ג דהכא צריכים ה"ח לעמוד עליו מ"מ מידי מיחזי כמיקר לא נפיק אלא עיקר טעמא משום דאין דנין בשבת וגר משפט כתיב ביה :

לפיכך

אותם ממקומם. ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם. וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומות העולם שהן מותרים הותר הכל. שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין * מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות אחד הזכרים ואחד הנקבות מותרין לבא בקהל מיד :

פרק שלשה עשר

א בשלשה דברים נכנסו [א]ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן : ב מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו. מל אותם משה רבינו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצורו : ג וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם. וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ע"י כל ישראל הקריבום : ד וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן. ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר. מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן : ה ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה. [ב]ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן : ו גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול. וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר צריך ב"ד אין מטבילין אותו בשבת ולא בי"ט ולא בלילה ואם הטבילוהו ה"ז גר : ז גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד שזכות היא לו. מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה. *טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר. בא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים : ח היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי נאמן לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את הבנים וחוזר וטובל בבית דין : ט [ג]גיורת שראינוה נוהגת בדרכי ישראל תמיד כגון שתטבול לנדתה ותפריש תרומה מעיסתה וכיוצא בזה. וכן גר שנוהג בדרכי ישראל שטובל לקריו ועושה כל המצות הרי אלו בחזקת גרי צדק. ואע"פ שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגיירו. ואע"פ כן אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו

א סמג לאוין קטו : ב טור י"ד סי' רכח סמג שם : ג טור שם ועיין שם סמג לאוין קטז :

משנה למלך

ח היה נשוי לישראלית או לגיורת כו'. כתב ה"ה וז"ל ויש לדקדק כיון דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כו' אפילו יהיה כדבריו הולד כשר הוא ויראה לי דנ"מ לדידן בגר וגיורת שהיו מוחזקים בישראלים אמרו שנתגיירו בינם לבין עצמם כו'. נפקותא זאת שכתב ה"ה לא מיתוקמא בדברי רבינו שכתב היה נשוי לישראלית וכו' ועלה סיים ואינו נאמן לפסול את הבנים. ואפשר שדעת רבינו כמ"ש ה"ה בפט"ו דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דיש מי שכתב דאם ילדה בת פסולה לכהונה ועל זה כתב כאן ואינו נאמן לפסול את הבנים לענין שאם ילדה בת. ומהרש"ך ז"ל בח"א דף ל"ו כתב

הגהות מיימוניות

* [המור הביא שם לשון זה וכתב בסוף וז"ל וא"א ז"ל כתב שעמוני ומואבי ואדומי מותרים מיד אבל מצרי גם עתה הוא אסור עד דור שלישי עכ"ל] : * [כתב הטור ז"ל בין המילה ובין הטבילה צריך שיהיה בג' כשרים וביום ומיהו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם מל אותו או טבל בפני ב' ובלילה אפילו לא טבל לשם גרות אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה הוי גר ומותר בישראלית ולרי"ף אפילו בדיעבד שמל או טבל בפני ב' או בלילה מעכב ואסור בישראלית אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלינן ליה עכ"ל] :

מגדל עוז

פי"ג בשלשה דברים נכנסו ישראל וכו' עד ע"י כל ישראל. ביבמות פרק החולץ (דף מ"ו) ובכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה : וכן לדורות כשירצה וכו' עד יביא קרבנו. פרק ד' מחוסרי כפרה : גר שמל ולא טבל וכו' עד ואם הטבילוהו הרי זה גר. פרק החולץ : קטן מטבילין אותו וכו' עד שזכות הוא לו. פ"ק דכתובות (דף י"א) : מעוברת שנתגיירה וטבלה עד שיביא עדים. פרק הערל (דף ע"ח) ופרק החולץ (דף מ"ו) : היה נשוי לישראלית עד סוא"ל וסומכו עכו"ם. פרק החולץ :

והוחזקו עכו"ם: י * אבל *מי שבא ואמר שהיה עכו"ם ונתגייר בב"ד נאמן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. בד"א בארץ ישראל ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל. אבל בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית. ואני אומר שזו מעלה ביוחסין: יא כשם בשמלין ומטבילין את הגרים כך מלין ומטבילין את העבדים הנלקחים מן העכו"ם לשם עבדות. הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם [א] העבד וטבל לשם בן חורין קנה עצמו. והוא שיאמר בעת טבילה הריני טובל בפניכם לשם גירות. ואם טבל בפני רבו אינו צריך לפרש אלא כיון שטבל נשתחרר לפיכך צריך רבו לתקפו במים עד שיעלה והוא תחת שיעבודו ומודיעו בפני הדיינין שלשם

א גם זה שם ועי' שם: ב טור י"ד סי' רסו סמג שם:

השגת הראב"ד

*אבל מי שבא וכו': א"א שלא על דרך הלכה היא זו דלדעת רבי יהודה בא"י צריך להביא ראיה אבל לא בח"ל ולדעת חכמים בכל מקום צריך להביא ראיה עכ"ל:

מגיד משנה

שלשה מ"מ משפט כתיב ביה וקי"ל דהלכתא היא ל"ק הא דר"א ודריב"ל * דיעבד ולא פסלינן לבריה הואיל וטבל לשם קריו דאי לאו גיורא הוא לא הוה טביל לשם קריו והא דר' יוחנן לכתחלה הוא דלא נהגינן ביה מנהג גר ומנסבינן ליה בת ישראל עד דטביל בפני שלשה עכ"ל ההלכות וקרובים דבריהם לדברי רבינו. והרמב"ן ז"ל כתב דודאי לכתחלה צריך שלשה בין במילה בין בטבילה ואילו נתגייר בינו לבין עצמו לגמרי ואפילו דיעבד אינו גר דעכו"ם גמור הוא דמשפט כתיב ביה אבל אי קביל עליה בפני שלשה למול ולטבול והודיעוהו מקצת מצות כדינן והלך ומל וטבל שלא בפני ב"ד הרי זה כשר ולא פסלינן לזרעיה ולא מנסבין ליה לדידיה בת ישראל עד דטביל בפני שלשה משום דלכתחלה בעינן שלשה בין בקבלה בין בטבילה עד כאן דבריו ז"ל:

י אבל מי שבא ואמר וכו'. זהו החילוק שהזכרתי למעלה בשם רוב המפרשים זכרונם לברכה דכי אמרינן צריך להביא ראיה הני מילי בידוע שהיה עכו"ס מעיקרו ואי לא א"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ונפקא להו משום דודאי כל אדם שאומר ישראל אני אין בודקין אחריו וכדמוכח ההיא עובדא בפרק קמא דפסחים (דף ג' ע"ב) דההוא עכו"ס דהוה סליק לירושלים והוה קא אכיל פסחים בחזקת ישראל וכיון שכן נאמן מדין מגו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל והוסיף רבינו להחמיר דאע"ג דנאמן משום מגו בח"ל אין משיאין לו אשה עד שיביא ראיה ואפשר שילא לו משם דההיא עובדא בא"י הוה והיו כולם ישראלים אבל בח"ל צריך להביא ראיה ואפילו לחכמים דסברי כל המשפחות בחזקת מיוחסות הן כיון שאין לזה חזקת משפחה צריך להביא ראיה ואף הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו סברת רבינו בשמו ולא הקשו עליו ועוד אכתוב בזה פ"כ. ובהשגות א"א שלא ע"ד הלכה היא זו וכו'. ולא נתכוון הר"א ז"ל כחילוק זה שכתבתי שדין הברייתא הוא בשידוע שהיה עכו"ס מעיקרו וכבר כתב רבינו הדין ההוא למעלה ודברים ברורים:

יא כשם שמלין וכו'. זה מבואר בגמ' שם * הלוקח עבד מן העובד כוכבים וכו'. שם (דף מ"ה) הלוקח עבד מן העכו"ס וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו ב"ח מאי טעמא עכו"ס גופיה לא קני [ליה] [מעשה ידיו הוא דקני] ומאי דקני ליה [הוא דמקני ליה לישראל] וכיון שקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשיעבודיה מתיב רב חסדא מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני החכמים ואמרו קנו עצמן בני חורין לפניה אין שלא בפניה לא אמר [ליה] רבא בפניה בין בסתם בין במפורש שלא בפניה במפורש אין בסתם לא ויש בזה גירסא אחרת וזו גירסת ההלכות. עוד שם אמר שמואל וצריך לתקפו במים ופירש רבינו עד שיעלה והוא תחת שיעבודו וכו' וכן עיקר וכן פירש רש"י ז"ל וכתב הרמב"ן וקידם וטבל קודם שיטבילנו רבו לשם עבדות וא"ל גם שיחרור ומיגה נמי דאי אמר ליה קודם טבילה ז"ל לא צריך ג"ם דכל שאין לו בו קנין הגוף לא צריך ג"ם מדאמרינן עבד עברי גופו קנוי דאי לא לימא ליה באפי תרי ז"ל וכן דעת חכמי הצרפתי' ז"ל ומסתברא דאע"ג דקנה עצמו חייב הוא לכתוב לרב שטר על דמיו דהא משתרשי ליה והביא

*[בהלכות שבידינו כתוב דאי עבד הוא במקום דיעבד והכל אחד]:

משנה למלך

י בד"א בא"י ובאותם הימים כו'. כתוב בהשגות שלא ע"ד הלכה היא זו דלדעת ר"י בא"י צריך להביא ראיה אבל לא בחוץ לארץ ולדעת חכמים בכ"מ צריך להביא ראיה עכ"ל. ראיתי מי שפירש דברי הראב"ד דכוונתו היא לומר דאם יש לחלק בין א"י לח"ל היינו להחמיר בא"י ולהקל בח"ל כתב בזה דברים שאינן כדאין לשומעם עיין עליו: ורבינו כתב חילוף הדברים ואני תמיה על ה"ה שכתב דדין הברייתא הוא בשידוע שהיה עכו"ס מעיקרו אבל הכא מיירי בשלא היה בחזקת עכו"ס דא"כ דין זה הוא סברת עצמו וא"כ מנ"ל לרבינו לחלק בין א"י לח"ל נימא דלכ"ע נאמן וע"ק מאי האי דכתב רבינו ואני אומר שזו מעלה ביוחסין ולפי פירוש ה"ה אין לו טעם. ואפשר ליישב עם מ"ש ה"ה לקמן בפ"כ ולזה רמז באמרו ועוד אכתוב בזה פ"כ ודו"ק:

מגדל עוז

אבל מי שבא ואמר שהיה עכו"ס ונתגייר בב"ד וכו' עד ואני אומר מעלה עשו ביוחסין: כתב הראב"ד ז"ל שלא על דרך הלכה היא זו דלדעת ר' יהודה בארץ ישראל צריך להביא ראיה אבל לא בחוצה לארץ ולדעת חכמים בכל מקום צריך להביא ראיה: ואני אומר תמה על עצמך איך המציא ר"מ ז"ל חילוק בין הזמנים שלא הוזכר חילוק זה בתלמוד כלל ועוד תימה מאין לו לחלק בין יוחסין לשיאר אשה לשאר דברים שכתב תחלה זאת הפיסקא גיורת שראינוה נוהגת בדרכי ישראל תמיד וכו' עד וכן גר שנוהג בדרכי ישראל וכו' עד הרי אלו בחזקת גרי צדק ואע"פ שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגיירו אעפ"כ אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותן עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו עכו"ס אבל וכו' כדכתיבנא. ודע כי עיקר הלכה זו פרק החולץ (דף מ"ו) גבי שמעתין דגרסינן ת"ר נכרי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מניין ת"ל כו' אתך בכל מקום שאתך א"כ מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראיה בח"ל א"צ להביא ראיה דברי ר"י וחכמים אומרים בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ושקלינן וטרינן עלה עד דאסיקנא א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הלכה בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה ואקשינן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ופרקינן מהו דתימא מסתבר טעמיה דרבי יהודה דקא מסייעי ליה קראי קמ"ל ולכן קושיית הראב"ד ז"ל נראית בפומבי לכאורה דמרפסא איגרא ומהפך גמרא אליבא דרבי יהודה וסברא דקרא ור"מ ז"ל לא עביד לאפוקי נפשיה בר מהלכתא אלא מגלי עמיקתא ומכתרתא ועתה הכן שהוא קיבל להקשות טפי בהא שמעתא חדא דקשיא ליה דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דהכא אדרבי חייא בר אבא גופיה דפסיק בסמוך גר צריך שלשה משפט כתיב ביה אלמא בעינן תלתא כדברי חכמים וגרסינן נמי לקמן ת"ר ושפטתם צדק כו' מכאן א"ר יהודה גר שנתגייר בב"ד נאמן בינו לבין עצמו אינו נאמן ומעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל ר"י יש לך עדים א"ל לאו יש לך בנים א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואין אתה נאמן לפסול את בניך ואקשינן מדרבי יהודה אדרבי יהודה מדתנינן יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא או בן חלוצה ותכ"א אינו נאמן ופרקינן אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ס ומסיק תלמודא הלכתא כרב נחמן ואפילו לרבי חייא בר אבא דקא מפרש לברייתא דקא מסייע לרבנן ובדאוקימנא לה לגבי בכור דיכיר אלמא משמע דאפילו ר' יהודה חזר להודות כדברי חכמים דצריך להביא ראיה ולא חילק בין א"י לח"ל וכן משמע בקידושין פרק האומר (דף ס"ב) גבי האומר הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דאמרינן גר נמי לאו בידו הוא דאמר רבי יוחנן כו' עד מי יימר דמזדקקי לי הני תלתא וגם כן פסק ר"י אלפס ז"ל והשתא אתמהה דגרסינן לג"ל בהא שמעתא גופא (דף מ"ה) ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה אמר *רב אסי (בגמרא דילן גרסינן ריב"ל) מי לא טביל לקריו ע"כ. והא ודאי הני עובדי ניהו וקי"ל מעשה רב בכל מקום ורב ורב אסי נמי בתראי ניהו וקי"ל הלכתא כבתראי ופשיטא לן דלא הוה להו ראייה דא"כ היכי הוו קרו להו בני ארמייתא ומה הוו צריכי למימר מי לא טבלה לנדתה ולקריו אלא משמע מינה דבלאו הכי סגי ומינו דיכלי למימר מעיקרא ישראל אנן כי אמרי גירי אנן מהימני דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כאותה ששנינו אמרה אשה איש הייתי וגרושה אני נאמנת וכן כתב הרמב"ן ז"ל בנימוקי שלו מדעת הגאון הראשון ז"ל ומדעתו והביא ג"כ הא דאשכחן בירושלמי דקידושין פרק האומר אלא ריב"ל כהדא דתני בר קפרא גר שמל ולא טבל הרי זה כשר שאין גר שלא טבל לקריו וקשיא עלתה לו טומאה קלה מטומאה חמורה אמר רבי יוסי בר' בון מכיון שזו וזו נשם קדושת ישראל עלתה לו ע"כ וגם ר"י אלפס כן פסק וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא ועוד שאני מצאתי בירושלמי סוף *מסכת גרים (המסכתא הזאת סדרוה רבנן כבוראי אחר רב אסי בגמרא על מסכת תמיד וכבר נדפסה אצל הש"ס בכ"ך סנהדרין) דגרסינן סתמא חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים האומר בארץ ישראל גר אני מקבלין אותו מיד ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא א"כ היו עדיו עמו ע"כ. ותמה על עצמך עליה כמו שתמה הראב"ד ז"ל על ר"מ ז"ל הא מתניא שלא כהלכה ודלא כחד דהאי אי ר' יהודה מיחלפא גמרא וסברא דקרא ממש ואי רבנן פליגי לגדיא ומסתברא ליה לר"י אלפס ז"ל לפרוקי הני קושייתא דמאי דפסקינן הכא הלכה כר' יוחנן ואליבא דרבנן לכתחלה הוא דלא נהגינן ביה מנהג ישראל ומנסבינן ליה בת ישראל עד דטביל בפני ג' ומייתי ראיה דאיגייר והנך מיירי דאיעבד ולנהוג בו מנהג גר צדק ובעל הלכות גדולות כתב דההיא דר"י בזמן הזה והנך בזמן הראשון וכן כתבו מקצת הגאונים ז"ל ותמהו בלא טענה הבאים אחריהם על זה ויש לי ליתן להם טעם דהא רב אסי בתראה הוה כדכתיבנא ורב אסי נמי תלמיד ר' יוחנן הוה וגם על ר"י אלפס ז"ל הקשה הרמב"ן ז"ל מהא דא"ר יהודה ואין אתה נאמן לפסול בניך ושלא כשרין היו וא"ת אף הבנים לכתחלה פוסלין אותן והרי אמר לו לדבריך עכו"ם אתה וכתב דיש לדחוק שהיה אומר שלא טבל לקירויו מעולם מיהו קשיא ליה טפי מסקיא דקידושין דהא אמר לגדיא תלמודא לאו בידו הוא ומי יימר דמיזדקקי ליה כדכתיבנא ולפיכך לא ראה את דבריו ור"מ ז"ל בקבלתו מן הראשונים ובקיאותו אפילו במסכת גרים וסברתו הנכונה הסכים כדברי כולם לחלק בין יוחסין לשאר הדברים ובין זה הזמן שאינו מוחזקין העולם אגלנו לזמן הראשונים שהיו מוחזקין כולם ויש לי להביא לו ראיה מרים מסכת פסחים (דף ג') בההוא עכו"ם דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים כו' עד שלם עלך רבי יהודה דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים אלמא כולם היו בחזקת ישראל והסהיא דמסכת גרים משום חביבות ישראל כלומר שהיו מוחזקין וב"ד קבועין אבל בזמן הזה דפליגי חכמים ורבי יהודה ביוחסין אם הם חשובים מוחזקים לא ועוד דדייק מיניה לישנא דברייתא דקתני אתך במוחזק לך דאלמא בעינן חזקה ליוחסין והשתא דליכא חזקה הלכה כדברי חכמים דבהאי פליגי דוקא אבל היכא דאיכא חזקה או לשאר דברים אע"ג דליכא חזקה ולא ראיה מודו דמעשים מוכיחין עליה ופי' ג"כ דברי רבי יוחנן וברייתא דרבי יהודה כפירוש הגאון ז"ל במוחזק שאמר נתגיירתי אבל מי שבא ואמר גר אני נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כמו שכתבתי וכן בחוצה לארץ שאין שם חזקה צריך ראיה כההיא דסוף גרים שהיא הלכה ומתניא גבי הלכתא פסיקתא ולא תם לדברי רבי יהודה דהכא הדר ביה לגבי רבנן. עלה כידך פי' לשון ר"מ ז"ל כך בקצרה גיורת שראינוה נוהגת בדרכי ישראל וכו' וכן גר כו' הרי אלו בחזקת גרי צדק פי' לשאר הדברים כדרב אסי ורב אסי ושאר הראיות שהבאתי אעפ"כ אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותן כו' עד הואיל והוחזקו עכו"ם פי' כדר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במוחזק בעכו"ם וליוחסין וכפירוש הגאונים ז"ל אבל מי שבא ואמר שהיה עכו"ם ונתגייר בב"ד פי' ולא היינו יודעין זולתי על פיו שהיה עכו"ם נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כי חזר רבי יהודה להודות כדברי חכמים: בד"א בארץ ישראל. בירושלמי דסוף מסכת גרים דהוי כי חזקה דכשרות דמודו בה רבנן לרבי יהודה כדפריבית: ובאותן הימים. כדעת בעל הלכות גדולות וכדפרישית נמי דאפילו חכמים דרבי יהודה מודים בה: אבל בח"ל צריך להביא ראיה. כסיפא דמס' גרים וכדרבי יוחנן וחכמים דמיירי ביוחסין כפירוש הגאון ז"ל: ואין לשם חזקה דכשרות ואני אומר שזו מעלה ביוחסין. כפלוגתא דרבי יהודה ורבנן במסכת קידושין גבי בחזקת יוחסין בזמן הזה ועיקר התירון כאן ליוחסין וכדמשמע לישנא דברייתא נאמן אתה לפסול כו' כאן לשאר מילי וכי קשיא לך מההיא דסוף מסכת גרים תריץ לא נתלקו חכמים הלא בזמן הזה וחוצה לארץ נמי בכל זמן כזמן הזה בארץ ישראל דמי כדמסכת גרים וכדאמרינן ריש גיטין בארץ ישראל בקיאין לשמה בחוצה לארץ לא ונמצאו דברי רבינו מגה ז"ל נכונים: כשם שמלין ומטבילין כו' עד לשם עבדות. פרק החולץ (דף מ"ס מ"ו) ופרק שני דמסכת גרים ירושלמי: הלוקח עבד מן העכו"ם כו' עד והחדל לדבר אליס. פרק החולץ (דף מ"ה):

הגהות מיימוניות

[א] פירוש לפני טבילת רבו וקודם לו כך פרש"י גבי מעשה בבלוריא הגיורת:

והביא ראיה לזה עד כאן דבריו וכן הסכים הרשב"א ז"ל : ואין העבד טובל וכו'. דבר פשוט הוא שהרי הקשו בגמרא העבד והגר וכ"כ הרמב"ן ז"ל. עוד כתב הרמב"ן ז"ל כתב הרב ברצלוני ז"ל שהרב מברך על הטבילה שהוא צריך לה ולא העבד ולאו מילתא היא שהרי העבד הוא שעושה המצוה ונכנס תחת כנפי השכינה במקצת מצות והוא צריך לברך עכ"ל : יב כשישתחרר העבד וכו'. מסקנא דגמרא שא"צ לקבל מצות שכבר קיבל אבל צריך טבילה ומבואר בהלכות וכתב רבינו צריך טבילה אחרת בפני שלשה וביום וי"ח בזה ואומרים שאין טבילת עבד משוחרר צריכה ג' אפילו לכתחלה והרמב"ן ז"ל הכריח דלכתחילה בעינן ג' אבל דיעבד לא וכפי שיטתו שכתבתי למעלה. ויש מן המפרשים ז"ל סוברין שכל ששחררו רבו אע"פ שלא טבל אם קידש בת ישראל קידושיו קידושין דטבילה לא מעכב דמדבריהם היא בעבד משוחרר וראוי לחוש לדבריהם :

יג ובמקוה הכשר לטבילת הנדה וכו'. שם בברייתא (דף מ"ז) :

יד אל יעלה בלבך וכו' ביבמות בפרק הערל (דף ע"ו) אמרו בסוגיא דשלמה גיורת גיירה לבת פרעה. ומ"ש רבינו סוד הדברים כך הוא מתבאר ממ"ש לא קבלו גרים בזמן דוד ושלמה כמ"ש למטה ובפרק כילד (דף כ"ד:) הביאו בברייתא אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש וכן מי שנתגייר לשום מלכים לשום עבדי שלמה אינם גרים דברי רבי נחמיה שהיה רבי נחמיה אומר אחד גירי אריות ואחד גירי חלומות ואחד גירי מרדכי ואסתר אינם גרים ונפסקה הלכה שם כולם גרים וכבר ביאר רבינו כן למטה דדיעבד כולן גרים :

אם לא נמצא להם עילה וכו'. בפרק החולץ מבואר :

לפיכך לא קבלו בית דין וכו'. בפרק הערל (דף ע"ו) לא קבלו גרים בזמן דוד ושלמה ושם (דף ע"ט:) אמרו במקום אחר שבימי דוד נתוספו עליהם ק"נ אלף גרים ומתוך כך ביאר רבינו שב"ד הדיוטות היו מגיירין אותם ובדיעבד כולן גרים וכ"כ מן המפרשים ז"ל :

טז ולפי שגייר וכו'. בשבת (דף נ"ו.) בפ' במה בהמה יוצאה אז יבנה שלמה במה מתוך שלא מיחה העלה עליו הכתוב כאילו בנאה :

יז גר שלא בדקו אחריו וכו'. זה פשוט שאין הודעת המצות מעכב דיעבד ואמרו בפרק החולץ (דף מ"ז:) טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הילכתא דאי (הדר ביה ומקדש בת ישראל) קידש ישראל מומר קרינא ביה וקידושיו קידושין ומ"ש רבינו ומצוה להחזיר אבידתו הוא ממה שנתבאר פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה שמחזירין אבידת המומר והוא שיהיה מומר לתיאבון לאכול נבילות כמו שנזכר שם :

יח ומפני זה אמרו חכמים וכו'. בהרבה מקומות ומהם פרק החולץ (דף מ"ז:) קשים גרים לישראל כספחת שנאמר ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב :

פי"ד א כיצד מקבלין גירי הצדק וכו'. ברייתא בהחולץ (דף מ"ז) והכל מפורש שם חוץ ממ"ש ומאריכין בדבר זה בייחוד השם ובאיסור ע"א שאינו מבואר שם שיאריכו עמו בזה אבל הדבר פשוט שכיון שאלו הם עיקרי הדת והאמונה צריך להאמינם בברור ולהודיעם ולהאריך עמם בזה שהוא עיקר היהדות והדת והגירות :

ומ"פ

שלשה עבדות מטבילו. ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום כגר שמקצת גירות הוא: יב כשישתחרר [א]העבד צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום שבו תיגמר גירותו ויהיה כישראל. ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עיקרי הדת שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות: יג ובמקוה הכשר לטבילת נדה שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשוחררים וכל דבר שחוצץ בנדה חוצץ בגרים ובעבדים ובמשוחררים: יד [ב]אל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי' נשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד הדבר כך הוא. שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה [ג]מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו. אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה: טו לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו. ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק. ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם: טז ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן. וכן שמשון גייר ונשא. והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר. ולא על פי ב"ד גיירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין. ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה: יז גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד כו"ם הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין. ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל. ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע"פ שנגלה סודן: יח ומפני זה אמרו חכמים [ד]קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל. וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו. צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הנסיונות האספסוף היו בהן תחלה:

טו לפיכך לא קבלו ב"ד גרים כל ימי דוד ושלמה וכו' ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בפני הדיוטות. ה"ה כתב שבפני בית דין הדיוטות היו מגיירים אותם ולי נראה דמדכתב רבינו בפני הדיוטות ולא כתב בפני ב"ד הדיוטות דאכן אע"ג דהדיוטות אנן כדאיתא בסוף גיטין (דף פ"ח:) על ב"ד שבזמן הזה מ"מ אין מקבלין אותם בב"ד דידן אלא שאם קבלו אותם גרים הדיוטות שאינם ב"ד הרי הם גרים (*ואילו היה מדקדק ה"ה בדברי הרמב"ם כן לא היה כותב שב"ד הדיוטות היו מגיירים אותם) וכ"כ המרדכי בהגהות פרק החולץ ז"ל דמי שבא להתגייר וידוע לנו שבשביל דבר הם עושין אין לקבלם והביא כמה ראיות לדבר :

יז גר שלא בדקו אחריו וכו'. כתב ה"ה ומ"ש ומצוה להחזיר אבידתו וכו' והוא שיהיה מומר לתיאבון ויש לתמוה עליו דמאי לתיאבון שייך בחזר ועבד עכו"ם דלא שייך לתיאבון אלא בגזל ועריות ומאכלות אסורות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן ועוד דלא חילקו בין לתיאבון ולהכעיס אלא באחד משאר מצות אבל עכו"ם שהמודה בה ככופר בכל התורה וכן המחלל שבת בפרהסיא הרי הם כעכו"ם כדאיתא בפ"ק דחולין (דף ד') וכך הם דברי רבינו בפרק י"א מהלכות גזילה. ומ"ש פה רבינו שמצוה להחזיר אבידתו לא אחזר ועבד עכו"ם קאי אלא למ"ש הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם וקאמר דמצוה להחזיר אבידתו שמאחר שמל וטבל נעשה כישראל והוא שלא יחזור לעבוד עכו"ם :

גר

[*ואני בעניי אומר שיפה דקדק דמדכתב רבינו והיו ב"ד הגדול חוששים להם מכלל דבפני הדיוטות דכתב בפני ב"ד הדיוטות הוא כנ"ל] :

פרק ארבעה עשר

א כיצד מקבלין גירי הצדק כשיבוא [ה]אחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה. אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר. אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן. אם

[א] גם זה שם : [ב] זה תלמוד שם כסמג : [ג] טור שם סי' רכח סמג שם : [ד] טור שם סמג שם : [ה] קידושין דף ע נדה דף יג : [ו] טור שם סמג שם :

לחם משנה

פי"ג יד אל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל וכו'. נראה דהוא סובר ז"ל שהדבר מפורש בפרק הערל (דף ע"ו) דשלמה גיירה לבת פרעה וקשה דמאי מקשה ושלמה דמפני שלא קיבלו בימי דוד ושלמה קיבל הנשים זו היא טעותו וכתב ה"ה שם והלא לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה דמה קושיא היא זו הא זו היתה טעותו וכ"ת דהכי פריך הא לא קיבלו ואינם גרים א"כ לא שייך ביה חתנות וכמו שפירש"י גבי ותיפוק ליה דמצרית ראשונה וכו' א"א לפרש כן לפי דברי רבינו ז"ל דהוא סובר שאע"פ שאין מקבליו

מגדל עוז

לפיכך לא קבלו בית דין כו' עד אז יבנה שלמה. תחלתו פרק לפני אידיהן והכל פרק הערל (דף ע"ו) : גר שלא בדקו אחריו כו' עד סוף הפרק. פרק החולץ (דף מ"ז) : פי"ד כיצד מקבלין גירי הצדק כו' עד ומקצת מצות חמורות. פרק החולץ (דף מ"ז) :

ה ומ"מ ואם היה מהול מטיפין ממנו דם ברית אינו מבואר שם אבל נזכר בשבת פרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ה) וכ"כ מן המפרשים ז"ל ויתר הדברים מבוארים שם ודקדקו קצת המפרשים למה אין מטבילין אותו קודם שימול משום דהשוי מלוה לא משהינן ותירץ הרמב"ן ז"ל דכיון שהמילה קשה עליו מלין אותו תחלה דאי פריש נפרוש מיהו אם טבל תחלה הרי זה גר והביא ראיה לזה שאין קדימת המילה לטבילה מעכבת:

ז אי זה הוא גר תושב. בע"ז פרק השוכר (דף סד:) אי זהו גר תושב כל שקבל עליו [בפני שלשה חברים] שלא לעבוד כו"ם דברי ר"מ וחכמים אומרים שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ואחרים אומרים וכו' והלכה כחכמים:

ח ואין מקבלין גר תושב וכו'. בערכין פרק המקדיש שדהו (דף כ"ט) אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובבכורות' פרק עד כמה (דף ל':) עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר"י בר"י אומר אפילו דקדוק אחד מד"ס. ובהשגות א"א דעת זה המחבר סתום וחתום וכו' ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן עכ"ל. ומ"מ שבזמן שאין היובל נוהג מותר ליתב בעיר עצמה אין נראה כן מדברי רבינו פ"י מהלכות עכו"ם וחוקות העכו"ם וגם לא ראיתי בדברי רבינו מ"ם שאין מושיבין אותו בתוך העיר עצמה בזמן היובל:

ט העבד הנלקח וכו'. שם יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ור' יצחק נפחא

אקילעא דר' יצחק נפחא ויתבי וקאמרי עיר אחת היתה בישראל ולא רצו עבדיה למול ונגלגלו עמהן עד י"ב חדש וחזרו ומכרום לנכרים כמאן כי האי תנא דתניא הלוקח עבד מן הנכרי ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חדש לא מל חוזר ומוכרו לנכרים בכאן מתבאר שאין נמולין על כרחן ואין מקבלין מצות על כרחן וכן אמרו שם אחד עכו"ם ואחד לקוח מן העכו"ם צריך לקבל ואע"פ שי"ח בזה דעת רבינו כדעת ההלכות וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכן עיקר:

י ואם התנה וכו'. שם אי זה הוא עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו ופירש רבינו אלא יהיה כגר תושב פירוש דודאי לאו בעובד ע"א שלו קאמר דמותר לקיימו שהרי אפילו הנייה בקרקע אסור לתת לו כ"ם לעמוד בתוך ביתו ולקיימו עמו אלא הרי הוא מקבל שבע מצות של ב"נ ואז מותר לקיימו שהרי הוא כגר תושב וכבר נתבאר למעלה שאין ג"ת נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ולזה כתב רבינו ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן היובל והר"א ז"ל חולק בזה שכתב למעלה מעתה מקיימין מי שהתנה שלא למול ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן לפי שהוא ז"ל סובר שמ"ם שאינו נוהג בזמן הזה אינו ר"ל שאינו נוהג כלל אלא שאין בו אותם דינים וים מהם שהוא להקל עליו כנ"ל ורבינו ז"ל סובר שאינו נוהג כלל והרי הוא אצלנו לכל דבר כאילו לא קיבל כלל:

העכו"ם

אם אמר אני יודע ואיני כדאי מקבלין אותו מיד: ב ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם. ומאריכין בדבר הזה ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופיאה ומעשר שני. ומודיעין אותו עונשן של מצות. *כיצד אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת לדת זו אם אכלת חלב אי אתה ענוש כרת. אם חללת שבת אי אתה ענוש סקילה. ועכשיו אחר שתתגייר אם אכלת חלב אתה ענוש כרת. אם חללת שבת אתה ענוש סקילה. ואין מרבין עליו. ואין מדקדקין עליו. שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים וכן הוא אומר בחבלי אדם אמשכם ואח"כ בעבותות אהבה: ג וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות כך מודיעין אותו שכרן של מצות. ומודיעין אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא. ושאין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודען: ד ואומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים והם ישראל וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה טובה היא צפונה להם שאינן יכולין לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומות. שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא כענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט: ה ואין הקב"ה מביא עליהן רוב פורענות כדי שלא יאבדו. אלא כל העכו"ם כלין והן עומדין. ומאריכין בדבר הזה כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל הולך לדרכו. ואם קיבל אין משהין אותו אלא מלין אותו מיד. ואם היה מהול מטיפין ממנו דם ברית ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלימה. ואחר כך * [א] מטבילין אותו: ו ושלשה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה והוא עומד במים. ואם היתה אשה נשים מושיבות אותה במים עד צוארה והדיינין מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות. והיא יושבת במים ואח"כ טובלת בפניהם והן מחזירין פניהן ויוצאין כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים: ז אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל ה"ז מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל כמו שביארנו בהלכות עכו"ם: ח ואין מקבלין גר תושב * אלא בזמן שהיובל נוהג. אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו: ט העבד הנלקח מן העכו"ם אין אומרין לו מה ראית שבאת. אלא אומרים לו רצונך שתכנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הכשרים או לא. אם רצה מודיעין לו עיקרי הדת ומקצת מצות קלות וחמורות ועונשן ושכרן כמו שמודיעין את הגר ומטבילין אותו כגר. ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל מגלגלין *עליו כל שנים עשר חדש ומוכרו לעכו"ם ואסור לקיימו יותר על כן. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבול אלא יהיה גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן היובל:

השגת הראב"ד

*אלא בזמן שהיובל נוהג וכו': כתב הראב"ד ז"ל דעת זה המחבר סתום וחתום ולא פירש מהו אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג ומה הן מצות גר תושב והוא שאין מושיבין אותו בתוך העיר דדרשינן בספרי עמך ישב ולא בעיר עצמה ומצוה להחיותו דכתיב וחי אחיך עמך וקונה עבד עברי כעכו"ם ואלה הדינים שאינם נוהגים כן אלא בזמן שהיובל נוהג יש מהן שהוא להקל עליו ויש מהן להחמיר עליו שבזמן שאין היובל נוהג יושב אפילו בעיר עצמה שאין קדושת הארץ עליה כשהיתה וקונה ע"ע עד זמן שירצה שאין זמן מיוחד ואלו להקל עליו אבל אין אנו מצווים להחיותו זהו להחמיר עליו וקרוב הדבר להיות מן הטעם כי בזמן היובל היו מזומנין והיה יכול להספרנס שלא בטורח גדול ועכשיו אינו יכול מעתה מקיימין מי שהתנה שלא למול ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן עכ"ל:

העכו"ם

א שם שם: ב ע"ש בסמג בכן דינא: ג טור שם סי' רסו: ד שם סי' רסז: *בגמרא איתא עמו

לחם משנה

מקבלין מ"מ בדיעבד הוו גרים וא"כ ודאי דשייך בהו תקנות. ונ"ל דהגמרא מקשה בבת פרעה דאיך עבד שלמה איסורא והא לא קיבלו וכו' ואין לומר בזה שזו היתה טעותו דבבת פרעה משמע פשט הכתוב שלא היה טעות בדבר כמ"ש הכתוב ויאהב שלמה את ה' וכו' וכמ"ש הרד"ק ז"ל הכי ולהכי לא נהירא ליה לגמרא למימר שחטא בבת פרעה אלא

מגדל עוז

ואין מאריכין כו'. עד שלא יראו אותה כשתעלה מן המים. פרק החולץ (דף מ"ז) ומקצתן בירושלמי דמסכת גרים: אי זהו גר תושב כו'. עד כמו שביארנו בהלכות ע"ז. במסכת ע"ז פרק בתרא (דף ס"ד) ומה שביאר ר"מ ז"ל הוא פי"א דהלכות ע"ז וחקות העכו"ם: אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג: כתב הראב"ד ז"ל דעת זה המחבר סתום וחתום וכו' שלא למול ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן עכ"ל: ואני אומר מחבר הוא האמת בזה החיבור כמו שכתבתי כמה פעמים גם אני בזה החיבור שלי שכוונתו לכמה דברים ואחד מהן שהוא קיצר הארוך ומי שרוצה לדקדק יעיין בהלכה וידקדק ואילו בא לפרש בו יאריך יותר מדאי וגם מפרש הוא בפירוש התלמוד כדרך המפרשים ז"ל ושם ינוחו יגיעי כח וגם בזה הדין נהג מנהג יפה כדרכו שיפרש שכתב הדין כמו שהוא סוף פרק המקדיש שדהו ערכין (דף כ"ט) דגרס אמר רשב"א אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. אמר רב ביבי מאי טעמא אתיא טוב טוב כתיב הכא כי טוב לו עמך וכתיב התם בטוב לו לא תוננו ע"כ. הנה לא כתם ולא חתם אלא שקיצר וגם אין לו ליתן טעם שלא נתן התלמוד אלא מדין ג"ש וקי"ל דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד הר סיני ומצא שהוא הלכתא בלא טעמא ואם הראב"ד הטריז שהלו בטוב טעם זכור לטוב. ושאר דיני גר תושב שהלא הראב"ד ז"ל שיבאר כבר ביאר כל דבר ודבר במקומו פי"א דהלכות ע"ז וחקות העכו"ם ביאר שנושיב אותו בתוכנו שהוא ולא מצוין להחיותו הנה הביא ראיה שהיא מפורשת בכמה מקומות בתלמוד וכוונתו לפסוק בספק מאותה דספרי לפי שאינה פסוקה לו הואיל ולא הוקבעה בתלמוד ואדרבה חולקת מכלל שאינה הלכה והדין עמו אתמהה אם איתא דלא משתמיט תנא ואמר לה בתלמוד ועוד דהא בירושלמי דמסכת גרים כי מייתי שאין מושיבין אותו ושאר חילוקים לא מנה זאת עמהן וענין מקונה עבד עברי כעכו"ם ביארו בקדרס פרק ראשון דהלכות עבדים שאין ישראל יכול למכור עצמו לא לעכו"ם ולא לגר תושב כדאיתא פרק הערל ובמקומות אחרים ואם עבר ומכר כתב כל חלוקיו פ"ב דהלכות עבדים וכמו שהן מפורשים סוף ערכין ופ"ק דקידושין ועוד עשה חכמה גדולה שלא הזכירו כאן הדא דגרסינן בערכין סוף פרק המקדיש אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך והכרו ר"מ ז"ל סוף פ"א דהלכות עבדים נמצא דהא בהא תליא שהראב"ד ז"ל עצמו כותב שאין כל הדינין האלו נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג ראה עתה שלא סניה לא דבר גדול ולא קטן שלא כתב ואילו קרא הקורא לפני רבינו הראב"ד ז"ל באלו המקומות לא היה כותב לשון זה עליו: אבל בזמן הזה כו' עד אלא בזמן היובל. פרק החולץ וסוף פרק המקדיש שדהו ופרק בתרא דמסכת ע"ז מקצתו וכן בירושלמי דמסכת גרים:

הגהות מיימוניות [א] וכן כתבו התוספות שהמילה קודם הטבילה כדאיתא התם אינו גר עד שימול ויטבול וכן בפרק ד' מחוסרי כפרה דקאמר מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים וע"ש בתוספות ע"כ: * [כתב הטור וגייז מזיה ושקיל טופרי דידיה ודכרעיה ע"כ]:

מגיד משנה

העכו"ם אין אסורים עליהן וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ז נ"ח) ובהלכות מלכים יתבאר: **יא** עכו"ם שנתגייר ועבד וכו'. זה מפורש בהרבה מקומות ומהם ביבמות פרק כילד (דף כ"ב) ובפרק נושאין על האנוסה (דף צ"ז:): **יב** דין תורה שמותר לגר וכו'. שם בפרק כילד מפורש בגמרא שגזרו כן חכמים כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ומתבאר במקומות אחרים: **יג** כיצד דין הגרים וכו'. מ"ש רבינו שאם היה נשוי לאמו או לאחותו שמפרישין אותם פי' אחותו מאמו שהיא ערוה עליו בגיות כמו שנתבאר. ואם היו נשוי לשאר עריות שאין מפרישין אותן. מבואר בפרק נושאין על האנוסה: גר אסור בשאר האם אחר שנתגייר וכו'. שם בני יודן אמתא אשתחרור שרא להו רב אחא בר יעקב למנסב נשי דהדדי א"ל רבא והא רב ששת אסר א"ל הוא אסר ואנא משרא מן האב ולא מן האם כ"ע לא פליגי דשרי מן האם ולא מן האב כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי מן האב ומן האם מאן דשרי בתר אב שדינן [להו] דהא בני פלניא קרו להו ורב ששת קרו להו נמי בני פלונית ואיכא דאמרי פליג רב אחא בר יעקב אפילו באחין מן האם ומ"ט גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ע"כ. ופסקו בהלכות לחומרא כרב ששת. וממ"ש רבינו ואע"פ שיודע בודאי שזה שארו מאביו כגון תאומים וכו' נראה בביאור שהוא פוסק דמן האב ומן האם שרי ולא אסירי אלא מן האם ולא מן האב ואפשר שהוא פוסק כלישנא קמא דגמרא וכרב אחא לקולא בשל דבריהם אבל לא רצה לפסוק כלישנא בתרא וכרב אחא משום דכולהו קולי לא נקטינן או אפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא ה"ק א"ד פליג רב אחא בר יעקב אפילו באחים מן האם בלבד והא הוא דפליג רב ששת אבל במן האם ומן האב אפילו רב ששת מודה ופסק כרב ששת וכל"ב והראשון עיקר לפי שיטתו. ומ"ש כגון תאומים יצא לו מן הסוגיא אמר שם (דף צ"ח) לדעת רב אחא אמר רבא שם הא דאמור רבנן אין אב לעכו"ם לא תימא משום דמפקרי בזימה [דלא ידיע] אבל היכא דידיע חיישינן אלא אפילו דידיע נמי לא חיישינן דהא שני אחים תאומים דטפה אחת היא ונחלקה לשתים וקתני סיפא לא חולצין ולא מייבמין ש"מ אפקורי אפקרי' רחמנא לזרעיה דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם:

כסף משנה

יג גר אסור בשאר האם וכו'. רבינו פסק דקרובים מצד האב אפילו האסורים לבני נח מותרים לגרים שהרי פסק כר"ע דאין אסור לבני נח מקרובי האב אלא אשת אביו בלבד ופסק שהגר מותר בכל קרובים שמצד האב ואפילו באשת אביו וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שלא כתב אלא ההיא דבני יודן אמתא דאמרינן דבמן האב ולא מן האם כ"ע ל"פ דשרי ומשמע דה"ה לכל קורבה שמצד האב דשרי ולפי דעתם ז"ל א"ש הא דתניא סתם בפרק נושאין (דף צ"ח:) דגר מותר באשת אביו כר"ע ולא צריך לדחוקי ולאוקומה כרבי אליעזר כדאוקמוה התוספות והרא"ש ולפ"ז מ"ש בפ"ב דיבמות (דף כ"ב) ערוה גופה אי לאו [משום] שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו' לא גזרו בה רבנן צ"ל דעל קרובים שמצד האם דוקא קאמר וה"פ אי לאו משום שמא יאמרו וכו' לא הוו גזרי בקרובות כלל אבל השתא דאיכא קרובות דמתסרי להו בגיותן ובגירותן שרו להו לא יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו' שהרי הם רואים שיש בקרובות האם שהיו מותרות בגיותן ואסורות בגירותן כגון אחות אמו ואשת אחיו מאמו שמותרות לבני נח ואסורות לגרים אלא יאמרו בקבלת התורה נתחדשה הלכה וטעמא דגזרו שפי בקרובות

י העכו"ם אין אסורים עליהם משום [א]ערוה אלא אמו ואשת אביו ואחותו מאמו ואשת איש וזכר ובהמה כמו שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמותיהן. אבל שאר עריות מותרין להן: **יא** עכו"ם שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי הוא כקטן שנולד וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עכו"ם או כשהוא עבד אינן שאר בשר. ואם נתגייר הוא והם אינו חייב על אחת מהם משום ערוה כלל: **יב** דין [ב]תורה שמותר לעכו"ם שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אסרו דבר זה כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. שאמש היתה לו זו אסורה והיום מותרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיותה ה"ז כבא על הנכרית: **יג** כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר. אם היה נשוי כשהוא עכו"ם לאמו או לאחותו ונתגיירו מפרישין אותן כמו שביארנו. ואם היה נשוי לשאר עריות ונתגייר הוא ואשתו אין מפרישין אותן. [ג]גר אסור בשאר האם אחר שנתגייר מד"ס. ומותר בשאר האב אע"פ שיודע בודאי שזה שארו מאביו. כגון תאומים שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו

א סמג עשין קכב: ב טור י"ד סי' רסט: ג גם זה שם:

לפיכך

לחם משנה

אלא בשאר הנשים דבבת פרעה לא היה חשש כדאמרינן בגמרא דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים וכו' אלא שלשון ה"ה ז"ל קשה לזה דמשמע ליה דרבינו ז"ל איירי בבת פרעה שכך מלינו דאמרו בסוגיא דשלמה גיירה וכו' עד שאפשר לדחוק בדבריו ולומר דה"ק כי היכי דאמרינן בסוגיא דגיירה לבת פרעה אע"ג דלא הוזכר גירות בכתוב כן אומר רבינו ז"ל בשאר הנשים כלומר דיש לו סמך מן הסוגיא אבל רבינו ז"ל אינו מדבר בבת פרעה כלל וזה דחוק ועוד דלפי האמת משמע דעבד איסורא בבת פרעה כיון דהואי מצרית אע"ג [דלא] הוה [אלא] ביאת זנות כמו שאמר רב פפא מ"מ עבירה היתה בדבר וא"כ עדיין לא תירצו בגמרא מה שהקשו דהיכי עבד איסורא וג"ז קשה לדעת התוספות ז"ל שפירשו גבי מצרים הואי ואיך נשא שלמה דנראה דעבד איסורא דא"כ לא תירץ הגמרא כלל כמבואר ועוד יש לתמוה על דברי רבינו ז"ל דאיך קאמר דנשאם וכתב ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן וכו' הא בגמרא אמרו שלא היה אלא זנות כדקאמר לאהבה וכמו שמפורש בתירוצא דרב פפא. עוד יש לעורר בדברי ה"ה דאמר ומיהו גיורי גיירה כו' דהא לפי תירוצא דרב פפא משמע דלא ס"ל תירוצא דגיורי גיירה אלא אע"ג דהיא ארמית מ"מ קרי ליה חיתון דמעלה עליו הכתוב וכו' מיהו לזה יש לומר דהוא סובר דאעפ"י שאמרו כן במסקנא מ"מ נ"ל דגיירה משום דלא שייך לומר מעלה עליו הכתוב כאילו נתחתן בה דהא לא שייך בה חיתון ואיך שייך לומר כאילו נתחתן א"ו דגיירה ולא תירצו כן בגמרא אלא קושיא דתיפוק ליה דמצרית הואי וכ"כ מן התוספות פרק כילד (דף כ"ד:) בסופו שכתבו לא בימי דוד ולא בימי שלמה מאיתי הגיתי ובת פרעה דבימי שלמה לק"מ דמידי הוא טעמא כו' משמע דס"ל דבמסקנא קאי הכי כדכתיבנא. ועל כל שאר הקושיות צ"ע ועוד דהוא דוחק דכשמקשה והא לא קבלו הוא דפריך דאיך נשא שלמה דמריהוט לשון הגמרא משמע דמשום דתירץ לו גיורי גיירה פריך הך קושיא לרבא דאמר בגיותן ליה להו חתנות דא"כ עכו"ם הם אע"פ דגיירום כיון דלא קבלו גרים וא"כ איך שייך חתנות אבל אם מקשה איך נשא שלמה אין זו קושיא לרבא דאמר בגיותן למה שתירץ גיורי גיירה דכ"ש דהוא קשה הכתוב לכ"ע דמ"מ שהם עכו"ם ואיך נשא שלמה ואין זו קושיא לרבא עם שיש לומר לזה דהך והא לא קבלו לא ר"י אמרו וגם הגמרא לא אמרו לחזק קושיית רב יוסף אלא קושיא בפ"ע היא וע"כ צ"ל כן לפירוש התוספות ז"ל במה שפירשו והא מצרית ראשונה. ולמ"ש רש"י ז"ל גבי והא מצרית ראשונה ניחא דכל הקושיות לחזק קושיית רב יוסף דלא שייך חתנות אתו אבל בכתוב איכא קושיא די"ל דסעה וזו נ"ל שהזקיקו לפרש"י ז"ל לפרש כן. ודברי הרד"ק ז"ל בספר מלכים על פסוק ויתחתן שלמה הם פלא בעיני שכתב וי"א דבגיותן לית להו התנות וכו' ושלמה נשא את בת פרעה ועבר על לא תתחתן גם דאיך אמר דעבר על לא תתחתן לפי סברת רבא שאמר בגיותן לית להו התנות בגירותן אית להו חתנות הא קרא דלא תתחתן לא כתיב אלא בז' עממין בלבד ולא עבר על לאו דלא תתחתן אלא בז' עממין דאל"כ לסברת רבא כל עכו"ם ליהוו אסורים וכי תימא אמאי לא אמרינן הכי הרי הקשו התוספות כן בפרק כילד (דף כ"ג) גבי ההוא בשבעה עממין כתיב ותירצו דמדאסר רחמנא גר עמוני וכו' משמע דשאר גרים שרי. ועוד לדבריו מה הקשו והא מצרית הואי ואיך נשא שלמה הא עכ"פ עבר על לא תתחתן גם ואפילו דלפי פירוש מה שהקשו והא מצרית הואי ר"ל ולא שייך חתנות עדיין קשה דקושיא זו היא לכולי עלמא בין למ"ד קבלו גרים בימי דוד ושלמה בין למ"ד לא קבלו גרים ולכולם צריך אתה לתרץ מתוך אהבה כתירוצא דרב פפא והיכי קאמר ולמי שאמר שלא קבלו גרים וכו' דמשמע דתירוצא דרב פפא לא הוי אלא לפי דבריו במקום דהוי לדברי כולי עלמא וצריך עיון:

פי"ד י העכו"ם אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו וכו' עד הנושא גיורת. איכא למידק בדברי רבינו ב' קושיות. חדא דנראה דפסק כרבי עקיבא בפרק ד' מיתות (דף נ"ח) ר"ע אומר אביו אשת אביו אמו אמו ממש וכן פסק בהלכות מלכים פ"ט וכמ"ש הרב"י סימן רס"ט עי"ד וא"כ קשה דבגמרא פרק ד' מיתות הקשה לר"ע מקרא דוגם אמנה אחותי בת אבי היא אך כו' דמשמע דבת האם אסורה ודהו אותו ואסיקו לר"ע דמותרת וא"כ מאחר שהוא פסק כר"ע איך פסק דאחותו מאמו אסורה מהך קרא דאך אמנם כמ"ש בהלכות מלכים ואם נאמר דרבינו לא ס"ל דהך קושיא דהקשו בגמרא הוי לר"ע אלא כדעת התוספות דמשמע לי מדבריהם ממ"ש בפרק כילד (דף כ"ב) ובפרק ארבע מיתות דלר' אליעזר ור"ע לכ"ע אחותו מאמו ואחותו מאביו מותרת ואין אסורות אלא דוקא הנזכרים בברייתא וכמו שנראה מדברי הטור סימן רס"ט והב"י וא"כ לדידהו מה שהקשו בגמרא ת"ש וגם אמנה אחותי בת אבי היא הקושיא הוי בין לרבי אליעזר בין לר"ע ולא כמו שפירש"י ז"ל קשיא לר"ע דס"ל לרש"י ז"ל לר"א דאמר אחות אביו וכ"ש אחותו ואם נאמר כן לדעתו ז"ל כ"ש שקשה יותר דאתי דלא כמאן. ואם נאמר דרבינו סבירא ליה וכן אחות אמו וכ"ש אחותו מאמו כרש"י ז"ל ופסק לחומרא כדברי הטור שכתב וטוב להחמיר בשניהם א"כ היה לו להחמיר באחות אמו ובשאר כר' אליעזר וע"ק דבנולדו תאומים שהם אחים מן האב והאם אמאי מותרים והא איכא טעמא שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה דאחותו מן האם אסורה והתוספות הקשו זה בפרק כילד וד' מיתות ותירצוה אבל לדעת רבינו לא שייך תירוצם ז"ל וע"ק דאי טעמא משום שמא יאמרו א"כ באשת אביו אמאי לא גזרו מהך טעמא ואיך כתב נושא אדם אשת אביו וע"ק אי טעמא משום שמא יאמרו לא היה לו לגזור אלא באחותו מאמו דאמרו ולא בשאר מן האם ולהני תרי קושיות בת ואם תירץ מהרר"י קארו ז"ל בסימן רס"ט* ופירש סוגיא דיבמות לדעת הרמב"ם וסבר דעיקר הגזירה משום שמא יאמרו אבל גזרו באם ולא באב משום [דבאם] אתי לאחלופי. וקשה לי דא"כ מה מקשה בגמרא בפרק כילד (דף כ"ב) ומאי שנא ולמה הוצרכו להרץ ערוה מסורה לכל וכו' הא שנא ושנא דהתם גזרו משום שמא יאמרו דעיקר הגזירה משום הך הוי ואם לא היה זה לא היו גוזרים משום אחלוף דאם היו גוזרים משום אחלופי. למ"ל טעמא דשמא יאמרו א"ו אין טעם איחלופי מספיק וא"כ דהכא לא שייך שמא יאמרו לא גזרינן לכך ודאי נראה דעל כל הקושיות הנ"ל צ"ע:

פרק

*[וכן כאן ככ"מ]

מגדל עוז

העכו"ם אין אסור עליהם משום ערוה עד מותרות לכן. פרק ארבע מיתות (דף נ"ו): עכו"ם שנתגייר עד משום ערוה כלל. פרק שני דיבמות (דף כ"ב) ופרק החולץ ופרק נושאין (דף צ"ח): דין תורה כו' עד כבא על הנכרית. פרק שני דיבמות: כיצד דין הגרים וכו' עד אין מפרישין אותן. פרק נושאין: גר אסור בשאר האם כו'. פרק שני דיבמות ופרק החולץ (דף מ"ז מ"ח): ומותר בשאר האב כו' עד ובהו שנתגיירו מותרת לו. פרק נושאין:

בקרובות האם מקרובות האב משום דבקרובי האם אפשר דאתי לאיחלופי בישראל כדמשמע בפ"ב דיבמות ובפרק נושאין ואי לא הוה אלא האי טעמא לחוד לא הוה גזרי נמצא שעיקר הגזירה היתה משום שמא יאמרו וכו':

יט נותן אדם שפחתו לעבדו וכו'. כל זה מבואר בס"פ יוצא דופן (דף מ"ז) דגרסינן התם שמואל מייחד להן רב נחמן מחליף להו רב ששת מסר להן לערבי ואמר להן אזדהרו מישראל ופירש"י מייחד להן שפחותיו מייחד לאנשים עבדיו ואינו מפקירן משום בושת. מחליף להן את של זה בזה ואינו מקפיד על בושתן. לערבי מפקיר שפחותיו לערביים ונוהג בהם מנהג הפקר:

אביו של זה אע"פ כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו ואשת אחי אביו ואשת אביו ואשת בנו אע"פ שנשאת לאחיו או לאביו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיירו. וכן אחות אמו מאביה ואחותו מאביו. ובתו שנתגיירה מותרת לו. * אבל אינו נושא לא [ב] אחותו מאמו ולא אחות אמו מאמה ולא אשת אחיו מאמו שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגייר. אבל אם נשאה אחיו כשהוא עכו"ם ה"ז מותרת לו: יד שני [א]אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום אשת אח: טו הנושא [ב]גיורת ובתה הגיורת או שתי אחיות מן האם יושב עם אחת מהן ומגרש השנייה. נשא גיורת ומתה הרי זה מותר [ג] לישא אמה או בתה שלא גזרו אלא בחייהן ומותר לאדם לישא שתי אחיות גיורות מן האב שלא גזרו בשאר האב כמו שבארנו: טז השניות כולן לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך מותר הגר לישא אם אמו ונושא אדם גיורת ואם אמה או בת בת בתה וכן בשאר השניות: יז העבד מותר לישא אמו כשהוא עבד ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן שכבר יצא מכלל עכו"ם. ואין העריות האסורות על העכו"ם אסורות עליו ולא בא לכלל ישראל כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים: יח ויראה לי *שאם בא העבד על הזכור ובהמה יהרגו. שאיסור שתי עריות אלו שוה בכל האדם: יט עבדים [ג]שנשתחררו הרי הן כגרים כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן. [ד]נותן אדם שפחתו לעבדו או לעבד חבירו. ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמות. ושפחה שהיא מיוחדת לעבד או שאינה מיוחדת אחת היא לפי שאין אישות אלא לישראל או לעכו"ם על העכו"ם אבל

השגת הראב"ד

*אבל אינו נושא וכו': כתב הראב"ד ז"ל מכדי רב ששת אמרה לשמעתיה דפליג ביבמות בבני יודן אמתא דאשתחרור ואסר להו למינסב נשי דהדדי ואיהו מוקים לברייתא דקתני ומותר באשת אחיו דנסבה כשהוא עכו"ם ולא דנסבה כשהוא גר מעתה באשת אחי אביו ובאשת אביו דקתני להו כי הדדי חד אורחא אית להו ובדנסבה כשהוא עכו"ם הוא דשרו ליה אבל נסבה כשהוא גר אסור עכ"ל:

השגת הראב"ד

*שאם בא העבד וכו': כתב הראב"ד ז"ל זה לא צריך אפילו לתינוקות וכי משום קורבה נאסרו אלו שיהיו אלו מרוחקים וכל עונשים שבתורה הרי הן מוזהרות כישראל הנקבות עכ"ל:

א שם : ב שם : ג טור שם סי' רסז סמג לאוין קיז : ד כן משמע מדברי הטור שם סי' רסז ומסמג לאוין קטז עשין פז :

לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו וכו'. בהשגות אמר אברהם מכדי רב ששת אמרה לשמעתיה וכו' אבל נסבה כשהוא גר אסור ע"כ. ואין זו קושיא כלל דע"כ לא מוקמי לה בגמרא בנסבה כשהוא עכו"ם אלא משום דקתני אשת אחיו סתמא ומשמע אפילו אשת אחיו מאמו ואפילו מאמו בלבד מדלא קא מפלגא כלל ולאו רב ששת בלחוד מוקים לה הכי אלא אפילו רב אחא לפום ליטנא קמא דאמרי דמודה הוא במן האם ולא מן האב דאסירי אבל באשת אחי אביו ואשת אביו לאו מינייהו פרכינן ולא איכהו מוקמינן בדנסב כשהוא בדוקא עכו"ם ואע"ג דגבי הדדי קתני להו מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא וכבר הכריע הרמב"ן כדעת רבינו וביאר שהענין כן וכן הסכים הרשב"א ז"ל: וכן אחות אמו מאביה וכו'. ג"כ הסכים בזה הרמב"ן ז"ל דאע"ג דאמרו בברייתא התם הנך דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס פי' כגון אחותו מן האב ואחות האם מן האב הני מילי לדברי האומר אחות האב מן האם יוציא דכיון דמצינו להם אחוה בצד האב איכא למיגזר בהא משום הנך אבל לדידן כיון שלא מצינו להם שאר האב כלל כרבי עקיבא דדריש על כן יעזב איש את אביו לאשת אביו ולא לאחות אביו אם כן אחות האם מן האב ואיך שריין לכתחלה עכ"ד: ובתו שנתגיירה וכו'. גם בזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהרי העכו"ם מותר בבתו ולא גזרו בגר בשאר האב כלל והם האריכו בזה: אבל אינו נושא לא אחותו וכו'. שם מבואר. ומה שכתב ולא אשת אחיו מאמו כבר נתבאר שנראה מדבריו דוקא שהוא אחיו מאמו ולא מאביו אבל מאמו ואביו לא ויש חולקין בזה ואומרין דמן האב ומן האם אסירי וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל והחילוק שכתב בין נשאה כשהוא עכו"ם לנשאה כשהוא גר מבואר שם:

יד שני אחין התאומין וכו'. שם בברייתא:

טו הנושא גיורת וכו'. שם נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת ופי' בגר שנשא בגיותו אשה ובתה ונתגיירו עמו קאי כך פירשו המפרשים. ורבינו כתב דין זה במי שנשא אשה ובתה שנתגיירו ואפילו היה זה שנשאן ישראל ודינו ודאי אמיתי וכן כתב רש"י ז"ל והשוה רבינו דין שתי אחיות מן האם לאשה ובתה וכן כתבו ז"ל והטעם מפני שיש להם שאר האם בגיותן והוא הדין לאם חמותו כך כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

נשא גיורת ומתה וכו'. שם מתה אשתו מותר בחמותו: ומותר א"ס וכו'. כבר נתבאר זה לפי שאין אבות לעכו"ם:

טז השניות כולן וכו'. בפרק כילד (דף כ"ב) בעו במערבא גזרו שניות בגרים או לא גזרו שניות בגרים אמר ליה השתא ומה ערוה גופה אי לאו שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן שניות מיבעיא עד כאן. וכבר נתבארו בפרק ראשון מהלכות אישות מי הן ערוות ומי הן שניות:

יז העבד מותר לישא אמו כשהוא עבד וכו' בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ח:) אמר רב חסדא עבד מותר באמו [כשהוא עבד] ומותר בבתו יצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא:

יח ויראה לי שאם בא העבד וכו'. סברת רבינו זו נכונה ופשוטה כטעמה: ובהשגות א"א זה לא היה צריך אפילו לתינוקות וכו'. ועוד אני תמה בזה דהא ודאי אם בא [על אשת] ישראל הרי זה נהרג שלא אמרו יצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא אלא שאין לו שאר כלל ולא שום יחס אבל אשת ישראל ודאי נהרג עליה וכל שכן בזכור ובהמה ולא ידעתי למה לא ביאר זה רבינו: יט עבדים שנשתחררו וכו'. זה מבואר בפ' נושאין על האנוסה (דף צ"ז:) בההיא דבני יודן אמתא דאשתחרור ומתבאר עוד שם בסוגיא: נותן אדם שפחתו וכו'. בהרבה מקומות אמרו ומהם בקידושין פ' האומר (דף ס"ח) שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אלמא הרי הן כבהמות ואולי במקום אחר מצא רבינו

מגדל עוז

אבל אינו נושא לא אחותו מאמו וכו' עד הרי זו מותרת לו:

כתב הראב"ד ז"ל מכדי רב ששת וכו' אבל נסבה כשהוא גר אסור עכ"ל: ואני אומר איני מבין דברים הללו כי אני רואה דברי ר"מ ז"ל מסודרים שחיבר תחלה כילד דין הגרים בעריות כו' עד מדברי סופרים כאשר הם ביבמות פרק שני ופרק החולץ ואחרי כן ומותר בשאר האב אע"פ שיודע ודאי שזה שאכו מאביו כגון תאומים שדבר ברור הוא שאביו של זה הוא אביו של זה אעפ"כ לא גזרו על שאר אביו עכ"ל. ופסק זה מכח ההיא דגרסינן ביבמות פרק נושאין (דף צ"ח) גמרא מתניתין דהגיורת שנתגיירו בניה עמה כו' אמר אביי *[בגמרא גרסינן רבא] הא דאמור רבנן אין אב לעכו"ם לא תימא משום דשטופי בזמה ולא ידיע אבל [סיכא] דידיע חיישינן אלא אפילו דידיע נמי לא חיישינן דהא שני אחים תאומים טפה אחת היא ונחלקת לשנים *(וקאמר אין חייבין משום אשת אח) [בגמרא איתא וקתני סיפא לא חולצין ולא מייבמין] ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם ע"כ. הנך רואה בעיניך שזה אות באות דרך קצרה מאורך הגמרא ואח"כ כתב לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו כו' עד ובתו שנתגיירה מותרת לו שכולן באות מכח זה שאין האב חשוב אבל זרעו לאב כלל לא באחות ולא בלידה וכיוצא בה ואחרי כן כתב אבל אינו נושא לא אחותו מאמו ולא אחות אמו מאמה לפי שאחר האם יש להם כדמשמע בהדא שמעתא ואיתא פ"ב דיבמות ופרק החולץ ואחרי כן כתב ולא אשת אחיו מאמו שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגייר אבל אם נשאה אחיו כשהוא עכו"ס הרי זו מותרת לו עכ"ל מכח ההיא דמייתי התם תלמודא לאקשויי אפלוגתא דרב אחא בר יעקב תא שמע אמר רבי יוסי מעשה בנפטים הגר שנשא אשת אחיו מאמו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין אישות לגר כו' עד מאי לאו דנסבה את כשהוא גר ופריק לא דנסבה כשהוא עכו"ס וכו' ת"ש דאמר בן יאסין כשהלכתי לכרכי הים מצאתי גר אחד שנשא אשת אחיו מאמו אמרתי לו בני מי הרשך אמר הרי אשה ושבעה בניה על ספסל זה ישב רבי עקיבא ודרש ואמר שני דברים גר נושא אשת אחיו מאמו כו' עד מאי לאו דנסבה אחיו כשהוא גר ופריק לא דנסבה כשהוא עכו"ס ע"כ הנך רואה בעיניך כי אשת אחיו נשנית בפני עצמה בחילוק נשואיה לאחיו בין גירות לגיות וכלשון ר"מ ז"ל וראה גם ראה מה השיב שואלי דבר על לשון ראב"ד ז"ל אם אמת היא אמת שיצא מפיו. שוב מצאתי לרמב"ן ז"ל שהסכים כך בנימוקי יבמות שלו וכתב בו טעמים מוטעמים לפי ההלכה ושוב בדקתי בירושלמי דמסכת גרים ומצאתי כן:

שני אחים תאומים עד ומגרש את השניה. פרק נושאין (דף צ"ו): נשא גיורת ומתה עד כמו שביארנו. פרק ד' מיתות (דף נ"ז נ"ח) ופרק נושאין יובן כן מהלכה עם מה שהוסד פ"ד דיבמות בהלכות גדולות משום דמייתי לה פרק נושאין דומיא דאיסור נטען בקרובות הנטענות דאוקימנא דוקא בחיים: השניות כולן לא גזרו עד וכן שאר השניות. פרק ד' מיתות: העבד מותר לישא אמו עד האסורות על הגרים. פרק ד' מיתות (דף נ"ז נ"ח) ופרק החולץ: ויראה לי שאם בא וכו' עד ובכל אדם:

כתב הראב"ד ז"ל זה לא צריך אפילו לתינוקות וכו': ואני אומר נבהלתי מראות קושיים העוסקין על זה הענין ואתמהה אטו מטעם השוואת נקבות והקישן לעבדים באנו בכאן או ברים פרק הנשרפין קיימין והלא בכל מקום שהוקשו נשים ועבדים לענין מצות עשה הוא בלבד אבל בכל שאר העבירות לא הוקשו וזה ידוע לכל ולא הוצרך ר"מ ז"ל לכתוב זה אלא מפני שראה בזמנו טועים בזה לפי שמצאו בפרק כל היד ובכל התלמוד שעבדים הוקשו לבהמות שנאמר שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור וגם מצאו דגרסי' פ"ק דקידושין גמרא מתניתין דעבד כנעני כו' אמר רב אשי עבד כנעני קטן כבהמה דמי וחשבו חילוק קטן וגדול בקנין אבל בשאר דברים יהו שוין וראה פרק ד' מיתות דשבע מצות שקבלו עליהם בני נח שנחלקו באזהרה הזכור ועלה על דעתם שיהיו ממש כבהמה ולא הוזהרו ע"ז כמו על העריות מקל וחומר ולכך פירשו וסוף לשונו בסוף זה הענין מוכיח ודברים קלים מאלה ראינו בעינינו ושמענו מרבותינו נ"ע מעדים שכתבו הגאונים ז"ל והשיבו בתשובותיהם שהיו השואלים מסופקין בהם ונהג דרך ענות התנאים והאמוראים ז"ל שהזכירו ואמרו דאפי' הא מילתא לישאל אינים מרביה: עבדים שנשתחררו עד מותר להם. פ"ב דיבמות ופרק החולץ ובמסכת גרים ירושלמי: נותן אדם שפחתו לעבדו עד אלא הרי הן כבהמה כו' עד לפי שאין להם אישות כו' עד סוף הפרק. הנה זה מורה על מ"ש בסמון שביארתי להנצל מקושיית הראב"ד ז"ל ובא לגלות שאין דין זה העבד כמו העבד עברי שכתוב בו כי טוב לו עמך והוא כמי שקונה אדון לעצמו ושאר הדינין כדאיתא פ"ק דקידושין (דף ט"ו):

הגהות מיימוניות

[ב] כן פסק רבינו אלפס כרב ששת דאסר אבל ראב"ן פסק כר' יוחנן דשרי לבני יודן אמתא דאישתחרור למינסב נשי דהדדי ובאיכא דאמרי לקולא ועיין שם אביאסף : [ג] כרבי עקיבא מחבירו וכן פסק ראב"ן וכו' [נראה בעיני רא"ם] ע"ב :

אבל לא לעבדים על העבדים ולא לעבדים על ישראל :

פרק חמשה עשר

א **אי** זהו ממזר האמור בתורה זה [א]הבא מערוה מן העריות. חוץ מן הנדה שהבן ממנה פגום ואינו ממזר. אבל הבא על שאר העריות בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם שנאמר גם דור עשירי כלומר לעולם: **ב** *אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלי שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר הקידושין לוקין. קידש ולא בעל אינו לוקה. בעל ולא קידש אינן לוקין משום ממזרות שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין * אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר. [ב]המחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר שהרי אינה

א טור אה״ע סי׳ ד׳ סמג לאוין קי״ז : ב טור אה״ע סי׳ ד׳ סמג לאוין קי״ז :

השגת הראב״ד

*אחד ממזר שנשא ישראלית וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל על ססבא ראשונה אין זה ממוור וקשיא ליה ממזרת דאלו נערות וכו׳ דפריך התם אי רבי יצחק קשיא ממזרת והמבין יבין עכ״ל *אלא כהן גדול באלמנה וכו׳ : כתב הראב״ד ז״ל לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השתא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אמרי׳ בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין דלא כתיב בהו אלא ביאה לתודה לא כל שכן וסדין נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל ופגוע דכא כדי שלא תאסר אשתו תחתיו והממזרות רבה עכ״ל :

מגיד משנה

רבינו הדבר מבואר ביותר :

פט״ו א אי זה ממזר כו׳. בהחולץ (דף מ״ט) משנה מחלוקת תנאים ופסקו בהלכות כשמעון התימני דאמר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים וכו׳ והכריחו כן בראיות וכבר נתבארו מי הן העריות פ״א מהל׳ איסות ובגמרא הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר. ומ״ש בין בזדון בין בשגגה מתבאר בהרבה מקומות ומהם בפרק האשה רבה (דף פ״ח) בדין האשה שהלך בעלה ושמעה שמת ונשאת לאחר : ואחד זכרים וכו׳. משנה בפרק הערל (דף ע״ח:) :

ב אחד ממזר שנשא ישראלית וכו׳. מ״ש רבינו שאם קדש ולא בעל אינו לוקה דבר פשוט הוא ומוסכם. ומ״ש בעל ולא קידש אינו לוקה משום ממזרת ר״ל שאינו לוקה משום ממזרת אבל לוקה משום פנויה וכפי מה שכתב הוא בפרק ראשון מהלכות איסות שהבועל אשה שלא לשם קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה אבל משום לאו דממזרת אינו לוקה שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כ״ג באלמנה זהו דעת רבינו. וכבר נשאל רבינו על זה מחכמי לוניל וזה לשון השאלה והתשובה. נמצא כתוב בספר קדושה בכמה מקומות ובשאר הספרים שאין אדם הבא על חייבי לאוין לוקה אלא אם כן קדשה ויגענו הרבה ולא מצאנו מנין לו רק מצאנו קושיא גדולה באלו נערות שיש להן קנס דמקשינן אי רבי מאיר קשיא בתו אי רבי נחוניא בן הקנה קשיא אחותו אי רבי יצחק קשיא ממזרת הא קיימא לן דאינו לוקה ומשלם ולדברי הספר מעולם לא שייך ביה מלקות כלל, יורנו רבינו. תשובה זו השאלה והקושיא ודאי ראויה היא לעיין בה הרבה וחכמים גדולים ככם הם שיקשה להם דבר זה ובעת שחברתי עמדתי בדבר זה כמה ימים והנוסחא הראשונה הילדה שחברתיה תחלה שמקלתה מלבי ולא העתקתיה הנה כתוב בה כפי הנראה מהלכה זו אליבא דרבי יצחק וכל ביאורה דהא משנה דאלו נערות שכל הבועל חייבי לאוין בהתראה לוקה ובעת שהעתקתי ודקדקתי כל שמועה ושמועה מפי הספרים לא סמכתי על קושיא זו שאמרתי לא נכיח גמרא ערוכה ונפסוק הלכה ממשא ומתן של גמרא שהרי עולא ורבי יוחנן וריש לקיש וכמה אמוראים אליבא דידהו נשאו ונתנו בהא מתניתא וגם חכמי משנה חולקים בדבר זה הרבה. וי״ל שרבי יצחק חולק בדבר זה וסבירא ליה שכל בועל חייבי לאוין בהתראה לוקה כאביי ואינה הלכה ועוד י״ל שרבי יצחק סבירא ליה בממזרת כסברא דעולא (דף ל״ב) באחותו שהרי אמר עולא שהמלקות שבאחותו בבוגרת ולא בנערה כך אפשר דרבי יצחק סבירא ליה הכי בממזרת לפי שאי אתה יכול לחלק בחייבי לאוין עד שנאמר זאת האשה בבעילה לבד ילקה וזאת בקידושין ובבעילה אלא באלמנה לכהן גדול בלבד כמו שנתפרש שם בסוף קידושין (דף ע״ח) וזאת הגמרא הערוכה שם אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה [מה טעם קאמר] מה טעם לא יקח משום לא יחלל ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל אינה לוקה להיות לו לאשה אמר רחמנא והא ליכא ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא חילל ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה זהו נוסח הגמרא. ומדקאמר ומודה אביי וכו׳ ושניהם מודים וכו׳ שמע מינה שבכל חייבי לאוין פליגי אביי ורבא ולא באיסור כהונה לבד ופליגי שאביי סבר שהבועל אחת מחייבי לאוין בלא קידושין לוקה חוץ ממחזיר גרושתו שאינו לוקה עליה עד שיקדש ויבעול ורבא סבר שכל הבועל אחת מחייבי לאוין שאינו לוקה מאותו השם עד שיבעול אחר הקידושין חוץ מאלמנה לכהן גדול שאם בעל לוקה אע״פ שלא קידש והדבר ידוע שאביי ורבא הלכה כרבא בר מהנהו הלכך אי בעינן לאוקומי דברי רבי יצחק אליבא דהלכתא נימא שרבי יצחק אומר בממזרת כמו שאומר עולא באחותו [ואם תרצה תאמר] שכך ס״ל לר׳ יצחק שכל הבועל חייבי לאוין בלא קידושין לוקה כאביי ועל כל פנים לאו מדברי משא ומתן נפסוק הלכה כמו שביארנו ויראה לי שאין בדברים אלו ספק כלל ע״כ. והרמב״ן ז״ל דחה ראיה זו ופי׳ כל הסוגיא הזאת דוקא בלאוין שכתוב בהן קיחה כלאוי כהונה ומחזיר גרושתו שכתוב בהן לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אבל ממזר הדבר ידוע שעל הקידושין אינו לוקה שהרי אין כתוב בהן לאו בקיחה ועל ביאה בלא קידושין לוקה כמו שהכתוב מפורש גווז לא יבא שהיא הבעילה ומפורש בפרק אלו נערות דאקשינן בהדיא אי כרבי יצחק קשיא ממזרת והוא הדין לעמוני ומואבי ופצוע דכא ושאר כל חייבי לאוין וכיוצא בהן עד כאן דבריו ז״ל וזה דעת הראב״ד ז״ל בהשגות : המחזיר גרושתו משנשאת וכו׳. זה מפורש פ״ק דיבמות (דף י״א) היא תועבה ואין בניה תועבין ומפני שכתוב בה תועבה הוצרך רבינו לומר כן בביאור יותר משאר חייבי לאוין :

כסף משנה

פט״ו ב שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כ״ג באלמנה. כתב ה״ה שאלת חכמי לוניל ותשובתו והרמב״ן דחה ראיית רבינו ופי׳ כל הסוגיא בלאוין שכתוב בהם קיחה וכו׳ והר״א בנו של רבינו תירץ כשם שנאמר באיסורי כהונה קיחה ובממזר הויה נאמר בשאר איסורי לאוין ביאה בקהל וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין אבל זנות לעולם לא מיקרי ביאה בקהל תדע שאמר הכתוב במצרי ואדומי בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה׳ ולא צוה ה׳ שיבא דור שלישי בזנות אלא בקידושין והנה למדנו מפסוק זה שמצרי ואדומי דור ראשון ושני איסורן בעשה וליכא למימר בזנות עשה אלא ודאי בקידושין הילכך משמע ביאה בקהל בקידושין בלא ספק ואי קשיא לך מכלל חייבי לאוין יבמה לזר דלא כתיב בה ביאה בקהל ולא קיחה ל״ק מידי דהא כתיב בה הויה לא תהיה אשת המת החוצה הילכך אי אתה יכול לחלק בחייבי לאוין ולא באיסורי כהונה בלבד פליגי אלא בכל חייבי לאוין עכ״ל. והרמ״ה השיג על תשובה זו של רבינו שהשיב לחכמי לוניל והם איסרו דברי תשובת רבינו כיוצא במה שהשיב הר״א בנו והאריכו בדבר והביאו ראיה לדברי רבינו מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין ומודה רבא באלמנה לכ״ג שאם בעל ולא קידש לוקה ואם כדברי האומרים דלא פליגי בכל איסורי לאוין היכי אמר מודה רבא באותו דבר עצמו שנחלקו בו ועוד אי ס״ד בביאה לחודה קפיד למה משונה ביאה זו מכל ביאות שכמוה שכתב בקהל ה׳ ודורות אלא לאו ש״מ דרך נישואין קפיד קרא דהיינו ביאה ראויה לבא בקהל ה׳ כגון שקידש ובעל : כתב עוד הר״א בנו של רבינו שהוקשה לו על זה מ״ש בפרק א׳ מהלכות נערה בתולה היתה בתולה זו אסורה על האונס וכו׳ או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו הרי זה לוקה ואינו משלם קנס וכו׳ והלכה זו לדבריו קשיא שזו הבתולה שהיא מחייבי לאוין אם אינה מקודשת לו בין התרו בו בין לא התרו בו אינו לוקה עליה ואם מקודשת היא בין התרו בו בין לא התרו בו אינה בת קנס

מגדל עוז

פרק ט״ו אי זהו ממזר כו׳ עד בין בשגגה הולד ממזר. פרק החולץ (דף מט) ובקידושין פרק האומר (דף ס״ו) ופרק עשרה יוחסין : ואחד זכרים כו׳ עד כלומר לעולם. פרק הערל (דף ע״ח) : אחד ממזר שנשא ישראלית כו׳ קידש ולא בעל כו׳ עד כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר : כתב הראב״ד ז״ל על הבבא הראשונה אין זה מיחוור וכו׳ : ואני אומר אני איני מבין וגם איני מאמין שיצא לשון זה מפי רבינו הראב״ד ז״ל שהרי פרק אלו נערות (דף לה :) כי פריך אי רבי יצחק קשיא ממזרת מסיים בה הכי הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן הוא נמי מתרץ לה כרבי יוחנן אלא אי סבר לה כריש לקיש הוכי מתרץ לה ופריק על כרחך כר״י ס״ל ע״כ. ודברי ר״י מפורשים למעלה באותה הלכה דגרס ואודו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקיות ודבר אחר ר׳ יוחנן אמר חייב ורבי שמעון בן לקיש אמר פטור ר׳ יוחנן אמר חייב דהא לא אתרו ביה וקי״ל דהלכה כרבי יוחנן לגבי ר״ל וכדאיתא ריש פרק החולץ וכ״כ ר״מ ז״ל פ״א דהלכות נערה בתולה מפורש ומבואר ומחולק וכמו שרשמתי אני פה ולשון ר״מ ז״ל מדוייק דמשום ממזרת אינו לוקה הא משום מפתה ואונס לוקה וכדאיתא התם בגמרא אידוס שהדבה תורה בקנס אע״פ שבוא משלם הוא לוקה. ובסמוך ג״כ בסיום זאת הפיסקא אבאר דעתו בשאר הדינין בע״ה על ההשגה האחרת לפי שהן תלויות זו בזו : אלא כ״ג באלמנה כמו שיתבאר. זו בבא שנייה : וכתב הראב״ד ז״ל לא נתבאר ולא יתבאר וכו׳. והממזרות רבה עכ״ל : ואני אומר כל דיניו מסודרים ומבוארים. ענין האלמנה מפורש פרק החולץ (דף מ״ד) גמרא מתני׳ דהמחזיר גרושתו כו׳ דשקיל וטרי עד דמסיק וכ״ת [איכא למיפרך] מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת הכא נמי כיון דבעלה עשאה זונה ע״כ וכיון דפסלה לוקה וכ״כ ר״מ ז״ל פי״ו דהלכות איסות לפיכך כהן גדול כו׳ ולא בממזרת דבכולה שמעתא לא פריך ממזרת וכ״כ הר״ס ז״ל מקוצי בשם רבותינו בעלי התוס׳ ז״ל וכבר פרשתי דקדוק לשון רבינו משה ז״ל ועוד אני רואה סתם משנה דריש פרק אלו נערות (דף כ״ט) שנויה בלשון ביאה ולא הוזכר שם הבעילה כלל דתנן הבא על הממזרת וכו׳ ואוקמה רבי יוחנן (דף ל״ד ע״ב) בדלא אתרו ביה כמו שכתבתי לשון הגמרא ובפימת ר״מ ז״ל בבבא ראשונה פ״א דהלכות נערה בתולה ותמה על עצמך וכי יש מלקות בלא התראה והכי איתא פרק י׳ יוחסין (דף ע״ז ע״ב) גמרא מתני׳ דבת חלל זכר וכר מסלין רמיותא כולהו מיפרשי שפיר להדיא בפומבי בהביא שמעתא בוותיס דגרסי׳ (דף ע״ח) אמר רב יהודה כהן גדול באלמנה לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל ואקשינן ולילקי נמי משום ולא יחלל זרעו ופרקינן בשלא גמר ביאתו ובתר הכי גרסי׳ אמר אביי קידש לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה [מה טעם קאמר] מה טעם לא יקח משום ולא יחלל ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה להיות לו לאשה אמר רחמנא והא ליכא ומודה רבא בכ״ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא הילל ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה דרך לקוחין אסרה תורה עכ״ל הגמרא וקי״ל כרבא לגבי אביי וכדמודים רבא וכדמודה אביי וכדשניהם מודים. עתה ראה גם ראה מה השיב שואלי דבר על לשון רבינו הרב״ד ז״ל דהא מדמודה רבא בכהן גדול באלמנה ומטוניה דקרא מכלל דכולהו חייבי לאוין לא מודה ועוד דליכא קרא דמוכח ומינה לגבי ממזר כיון דליכא קרא דמוכח לא לוקה משום ממזרות ואדרבה מדשניהם מודים איכא למילף תירוץ לקושית ראב״ד ז״ל דהתם משום מאי מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה משום דדרך לקוחין אסרה תורה וכ״ש ממזר דתלייה בביאה [בקהל] דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה׳ דהיינו ביאה דנישואין דוקא דאילו בעילה לחודה לא מיקרי ביאה בקהל ומה שהקשה הראב״ד ז״ל דהדין נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל עכ״ל זה קל לתרץ ולומר מלקות הוא דלא לקי איסורא דרבנן מיהא אית ביה כדי שלא יבא הדבר לידי ממזרות וכדמתרץ התם תלמודא לגבי חלוצה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הכא נמי מדרבנן. ומה שכתב ר״מ ז״ל כמו שיתבאר רצה לומר שעתיד לבארו באלו ההלכות לפנינו פרק י״ח שכתב שלש נשים נאסרו על כל הכהנים כו׳ עד לפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה אע״פ שאין שם קידושין שהרי חללו והוא מוזכר שלא יחלל כשרים לא אם ולא זרעו כו׳ עד ולא בעלה אינו לוקה וכטעם הגמרא שכבאתי למעלה אבל ליתן לזה ולפצוע דכא טעם חדש שלא כשיטת התלמוד אין לו לפסוק הלכה מסברא ובהפך הגמרא ואם איתא אמאי לא אתמרא בגמרא אלא ודאי דברי רבינו משה ז״ל נאמרו על סדר מבואר ומפואר. שוב מצאתי לר״מ ז״ל שהשיב לחכמי לוניל על זה כדברי והעתקתים אות באות סוף פי״ט דהלכות סנהדרין : המחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר שהרי אינה ערוה. פ״ק דיבמות (דף י״א) ופרק עשרה יוחסין (דף ע״ח) :

עכו״ם

כסף משנה

קנס דליכא לא פיתוי ולא אונס הילכך קשיא. ואמי מתרץ בה דלעולם בלא קידושין היא ואם התרו בו משום קדשה לוקה משום קדשה ואפילו איכא מאיסורי לאוין ומפני זה אמר או שהיתה מחייבי לאוין ולא אמר או שהיתה מאיסורי לאוין שהפרש בין איסור לחיוב וכך אמר בתחלת הלכות אישות כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת הן הנקראין איסורי לאוין וכו' וקדשה ודאי מחייבי לאוין היא וזה שהצריך בספ"ב שתכין עצמה לכך לענין חיובה היא במלקות לא לענין חיובו הוא אלא לעולם אם היה הוא בעדים לוקה ואע"ג דאנוסה היא הנערה וכמה דבר ברור הוא זה למבינים ומתוך דבריו למדנו אותו שהוא ז"ל אע"פ שהצריך בראיותיו החזקים לקידושין דאיסורי לאוין ואח"כ ילקה עליהם לאו למימרא שאם בעל אחת מאיסורי לאוין בעדים והתראה והיא בלא קידושין דלא פייך בה מלקות כלל אלא לעולם לוקה אבל משום איסור קדשה לא משום איסורי לאוין תדע שכך אמר בהלכות ביאות אסורות על כהן שנשא אחת משלש נשים בין כ"ג בין הדיוט לוקה ואם בא עליה דרך זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה כלומר אלא משם אחר והוא איסור הקדשה וכך אמר בפט"ו בעל ולא קידש אינם לוקים משום ממזרות אלא משום קדשה ואם יש נפש אדם לומר למה לנו זה הדקדוק כלל הואיל והוא לוקה מה לי משום קדשה מה לי משום איסורי לאוין נאמר לו כמה הועיל ז"ל בזה הדקדוק שאם יתרו בו משום איסורי לאוין אינו לוקה ואם יתרו בו משום קדשה לוקה כגון כהן שבא על גרושה או ישראל שבא על ממזרת בלא קידושין אם יאמרו לו בעת התראה פרוש דגרושה היא או ממזרת היא וחייב אתה עליה מלקות ולא פירש אלא עבר אינו לוקה דהתראה זו כמאן דליתא דמי שלא השם שהתרו בו עליו הוא השם שחייב בו ואם יאמרו לו פרוש דקדשה היא הואיל ואין שם לא כתובה ולא קידושין ולא פירש חייב מלקות שהשם שהתרו בו עליו הוא השם שחייבו עכ"ל:

האסופי

מגיד משנה

ג עכו"ם ועבד וכו'. מסקנא דגמרא פרק החולץ (דף מ"ה:) והלכתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש. ויש מי שכתב שאם ילדה בת שהיא פסולה לכהונה והרמב"ן ז"ל העלה הדבר בספק וכתב ואם נשאה אין מוציאין מידו והולד ספק חלל: ועכו"ם ועבד וכו'. זה פשוט שהולד כמוה ומתבאר בקידושין פרק האומר (דף ס"ו ס"ט) בסוגיא:

וממזר הבא על העובדת כו"ם וכו'. שם מבואר וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמוה ואי זו ולד שפחה ונכרית ר"ט אומר יכולין ממזרים לטהר [עצמם] כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד שחררו נמצא הבן בן חורין ואסיקו בגמרא דר"ט לכתחלה קאמר והלכה כר"ט כדאיתא התם:

ה מי שחציו עבד וכו'. מימרא פרק החולץ (דף מ"ה):

ו עכו"ם הבא על השפחה וכו'. זה בכלל מה שאמרו בשפחה ונכרית שהולד כמוה. ומ"ש אבל עכו"ם וכו' הוא ממ"ש באומות הלך אחר הזכר ואין קפידא בשפחות ועבדות בעודן בגיותן:

ז ממזר מותר לישא גיורת וכו'. בפ' י' יוחסין (דף ע"ב:) גר נושא ממזרת [והולד ממזר] דברי רבי יוסי ואמרו שם משום דקהל גרים לא איקרי קהל ופסקו הלכה כן בגמרא וה"ה לממזר בגיורת שהולד הולך אחר הפגום וכן מפורש בסוגיא בפרק האומר:

ח גיורת שנשאת לגר וכו'. ברייתא שם (דף ע"ה) גר עד עשרה דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור בממזרת ויש אומרים עד שישתקע שם עכו"ס ממנו ופסק רבינו כי"א ופי' דוקא גיורת שנשאת לגר אבל אם היה ישראל גמור אחד מהן הבן אסור בממזרת כמ"ש רבינו וזה פשוט שאם גר הוא שבא על בת ישראל לא גרע הבן מעכו"ס שבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור בממזרת ואם ישראל שבא על הגיורת הרי יש קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר וכן יתבאר פרק י"ט כיוצא בזה בדין הכהונה שכל שיש שם לד אחד מישראל כשירה לכהונה: ומ"ש אחד גרים וכו'. פשוט הוא ושם מתבאר ג"כ היקש העבדים לגרים:

י שלשה ממזרים וכו'. בפ' י' יוחסין (דף ע"ד) נתבארו השנים והשלישי שהוא מד"ס הוא בפרק האשה רבה (דף פ"ו) בדין האשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונשאת ואח"כ בא בעלה אמרו שם הולד ממזר מזה ומזה ובגמרא (דף פ"ט:) אמרו בשלמא מפני [הוי] ממזר אלא מראשון אמאי אשתו היא וישראל מעליא הוא וקא שרינן ליה בממזרת ופירשו אמאי קרי ליה ממזר לאוסרו בבת ישראל ופירש רבינו דוקא בשבא עליה קודם שנישאה השני אבל אחר שנישאה השני לא גרע ממחזיר גרושתו לאחר שנשאת ונתגרשה שלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממזר וכן נתבאר פ"י מהלכות גירושין. ודין ספק ממזר וממזר מד"ס יתבאר למטה בפרק זה:

יא פנויה שנתעברה מזנות וכו'. בפ' י' יוחסין (דף ס"ט) שתוקי כל שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו וכו' אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ופירשו בגמרא (דף ע"ד) שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולין אלא אמר רבא הלכתא כאבא שאול ויש מי שכתב דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא מנסבין ליה עד דאיכא

משנה תורה

אינה ערוה: ג עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר [א] בין פנויה בין באשת איש בין באונס בין ברצון. עכו"ם ועבד הבאים על הממזרת הולד ממזר. וממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם. נתגייר הרי הוא כשר כשאר גרים. ואם בא על השפחה הולד עבד. שחררו הולד כשר כשאר עבדים משוחררין ומותר בבת [ב] ישראל: ד זה הכלל בן הבא מן העבד או מן העכו"ם או מן השפחה או מן בת עכו"ם הרי הוא כאמו ואין משגיחין על האב. לפי דבר זה התירו לממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו שהרי הוא משחרר אותם ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים: ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על אשת איש אותו הבן אין לו תקנה מפני שצד ממזרות וצד כשרות מעורבין בו. לפיכך אסור בשפחה ונמצאו בניו כמותו לעולם: ו עכו"ם הבא על השפחה שטבלה הרי זה עבד ועבד שטבל שבא על עכו"ם הולד עכו"ם הלך אחר האם אבל עכו"ם הבא על שפחה עכו"ם או עבד עכו"ם שבא על עכו"ם בת חורין הלך אחר הזכר: ז ממזר מותר לישא גיורת. וכן הממזרת מותרת לגר. והבנים משניהם ממזרים שהולד הולך אחר הפגום שנאמר בקהל ה' וקהל גרים אינו קרוי [ג] קהל יי': ח גיורת שנשאת לגר והולידו בן אע"פ שהורתו ולידתו בקדושה הרי זה מותר בממזרת. וכן בן בן בנו עד שישתקע שם גירותו ממנו ולא יודע שהוא גר ואח"כ יאסר בממזרת ואחד הגרים ואחד העבדים משוחררין דין אחד לכולן: ט גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת: י שלשה ממזרים הם ממזר ודאי וממזר ספק וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי זה שבא מן הערוה הודאית כמו שביארנו. וממזר ספק זה שבא מספק ערוה כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין או נתגרשה ספק גירושין. וכיוצא בהן מדברי סופרים. כגון האשה ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים ובא בעלה הראשון עליה והיא תחת השני הרי הבן ממזר מדברי סופרים: יא פנויה שנתעברה מזנות [ד] אמרו לה מהו העובר הזה או הילוד הזה אם אמרה בן כשר הוא ולישראל נבעלתי הרי זו נאמנת והבן כשר. ואף ע"פ שרוב העיר שזנתה בה פסולים

א שם בטור ובסמג: ב גם זה שם: ג שם שם: ד גם זה שם: ח טור שם סמג לאוין קס"א:

משנה למלך

ג עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. כתב ה"ה ויש מי שכתב שאם ילדה בת פסולה לכהונה. כבר כתבתי לעיל בפי"ג שזה נמי דעת רבינו וקצת תימה בדברי ה"ה שלא רמז מזה כלום והדבר נראה מוכרח כמו שכתבתי שם. ומ"ש עוד ה"ה והרמב"ן ז"ל העלה הדבר בספק וכתב ואם נשאה אין מוציאין מידו והולד ספק חלל (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי"ט מהלכות אלו דין י'):

י כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין כו'. (א"ה שמעתי מקשים ממ"ש מהרי"ק ו"והביאו הכ"מ לעיל פ"י מהלכות גירושין האשה שנתקדשה ספק קידושין ונשאת תלא והולד כשר דמוקמינן לה אחזקתה והיא פנויה יע"ש. ונ"ל דהיינו דוקא כשבאת לאחר דאתו קידושי ודאי ומפקעי קידושי ספק אבל הכא איירי דבא עליה בלא קידושין ועיין בדברי הרמ"ה שהביא הטור סי' ל"א ס"ד ועיין בספר פ"מ ח"א סי' ל"ג בשאלה ול"ע):

יא פנויה שנתעברה מזנות וכו'. בפרק עשרה יוחסין ואליבא דהר"ן האם אינה נאמנת על בנה כי אם להכשיר אבל לפסול ולעשותו ממזר ולהתירו בממזרת לא וטעמא משום דלהכשיר טעמא דמהימנא הוא משום דמאורייתא נמי כשר דדבר תורה שתוקי כשר אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת דמדאורייתא אסור בממזרת לא מהימנא. ותיה נאמנת לומר זה ממזר ומותר בממזרת היכא דהוחזק כאן ממזר כגון בד' נשים שילדו בבית אחד ואחת מהם אשת ממזר ולא נודע בנה מי הוא נאמנת החיה לומר זה בן הממזר. (*א"ה עיין לקמן בפרק זה דין ל"ב) ויש להסתפק בנאמנות האם להכשיר אם הוא מעיקר הדין או לא וכן בנאמנת החיה אף לפסול ולהתירו בממזרת אם הוא מעיקר הדין או לא. וראיתי להר"ן ז"ל גבי נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי וזה ממזר שכתב וז"ל ולא מדינא אלא דהימנוה רבנן לפי שעל הרוב אי אפשר בענין אחר. שלא קרא עליו ערער שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר. אבל הכא דלית ליה חזקה דכשרות שלא הוחזק אלא בעדות אשה זו ואע"ג דהימנוה רבנן ואמרינן דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים הייני כשהדבר בענין שראוי להאמין בו עד אחד כמילתא דעבידא לאיגלויי אבל הכא אין החיה נאמנת אלא מפני שעל הרוב אי אפשר בלאו הכי הלכך כל שבא עד אחד ומכחישה אפילו לאחר שהעידה אינה נאמנת ע"כ ומתחילת דבריו מוכח דנאמנות החיה הוא

מגדל עוז

עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל עד הרי הוא כשר כשאר גרים. פרק החולץ (דף מ"ה): ואם בא על השפחה כו' עד בבת ישראל. בקידושין פרק האומר (דף ס"ח): זה הכלל בן הבא עד ואין משגיחין על האב. פרק י' יוחסין (דף ע"ד ע"ה): לפי דבר זה התירו עד מפני תקנת הבנים. בקידושין פרק האומר ופרק י' יוחסין: מי שחציו עבד עד הלך אחר הזכר. פ"ק דעדיות וביבמות פרק החולץ (דף מ"ה) ופרק הערל (דף ע"ה) ופ"ק דחגיגה ובקידושין פרק עשרה יוחסין (דף ע"ג): ממזר מותר לישא גיורת כו' עד קהל ה'. פרק האומר ופרק י' יוחסין (דף ע"ב): גיורת שנשאת לגר עד ואסור בממזרת. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ה) ומס' גרים: שלשה ממזרים הם עד סרי כגן ממזר מדברי סופרים. זה חיבר מפרקים מקומות ומפרק עשרה יוחסין (דף ע"ד) ומפרק האשה רבה (דף פ"ו): פנויה שנתעברה כו' עד שאין אנו יודעין מהו. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ד) ופ"ק דכתובות (דף י"ד):

הגהות מיימוניות

[א] בירושלמי איתא דאפ"ה אם היתה הולד נקבה פסולה מן הכהונה וכן משמע קצת בתלמוד דידן פרק החולץ עיין שם ע"כ: [ב] בקידושין פרק האומר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון דאמר יכולים ממזרין ליטהר ודלא כרבי אליעזר דאמר הרי זה עבד ממזר: [ג] כרבי יוסי לגבי רבי יהודה הכי פסיק תלמודא פרק י' יוחסין: [ד] עיין בתשובה ספר נשים סימן ל' ע"כ:

[ה] פסולים : יב ואם לא נבדקה אמו עד שמתה או שהיתה חרשת או אלמת או שוטה או שאמרה לפלוני הממזר נבעלתי או לפלוני הנתין אפילו אותו פלוני מודה שהוא ממנו הרי זה הילוד ספק ממזר. כשם שזינתה עם זה שהודה לה כך זינתה עם אחר וזה הוא הנקרא שתוקי שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודאי: יג וכן הבן הנמצא בשוק והוא הנקרא אסופי הרי הוא ספק ממזר שאין אנו יודעים מה הוא: יד פנויה שזנתה ואמרה בן זה בן פלוני הוא. אם אותו פלוני כשר הרי הבן כשר ואינה נאמנת להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי שחוששין לדבריה ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני מספק. ואם אותו פלוני ממזר אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה כמו שביארנו אלא יהיה ספק ממזר: טו א אבל האב שהוחזק שזה בנו ואמר בני זה ממזר הוא [ו] נאמן ואם יש לבן בנים אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו [ז] שנאמר כי את הבכור בן השנואה יכיר יכירנו לאחרים: טז וכשם שנאמן לומר בני זה בכור כך נאמן לומר בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעוברת נאמן לומר עובר זה אינו בני וממזר הוא ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל. ואסור בממזרת עד שיודע ודאי שהוא ממזר ובנו כמוהו. ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול בני בניו ולא יפסול אלא עצמו: יז ב ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה הרי הולד בחזקת ממזר ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה מארוסי נתעברתי נאמנת והולד כשר. ואם הכחישה הארוס ואמר מעולם לא באתי עליה הרי הולד ממזר שאפילו היה בחזקת בנו ואמר בני [ח] זה ממזר נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת [ט] לומר לארוס נבעלתי ואינה זונה. ואם נשאת לכהן לא תצא וולדה ממנו כשר: יח ג יהיו העם מרננים אחריה והיא ארוסה עם ארוסה ועם אנשים אחרים אע"פ שבא עליה ארוסה בבית חמיו הרי זה ספק ממזר. כשם שהפקירה עצמה לארוסה הפקירה

מגיד משנה

דאיכא רוב כשרין אצלה כדאיתא בכתובות פ"ק (דף י"ד) ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ובפ' י"ח יתבאר זה: יב ומ"ש ואם לא נבדקה אמו וכו'. זה מבואר דכל שלא נבדקה אמו הרי הוא שתוקי והשתוקי מבואר שם בגמרא שהוא ספק ממזר וכן אמרו בירושלמי בפ"ק יש שתוקי בשותקת או במדברת ואומרת איני יודעת. ומ"ש רבינו שאפילו היא אומרת לפלוני הממזר נבעלתי הוא מפני שאין האשה נאמנת בפסול אלא האב בלבד כמו שיתבאר ואע"פ שנאמנת להכשיר והיה נראה שכ"ש לפסול לא היא להכשיר דבר תורה אין אנו צריכין לה הכא מדינא לא הוי אלא ספק ממזר וספק ממזר מן התורה מותר גמור לבא בקהל אלא דרבנן גזרו עליהן והאמינוה בשל דבריהם אבל לפסול כיון דמדאורייתא מותר לבא בקהל ואסור בממזרת ודאית ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותו בממזרת ודאית היו מקילין בשל תורה ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב ואפילו לאב נחלקו חכמים אלא דקיימא לן כרבי יהודה דאמר יכיר יכירנו לאחרים וכמו שיתבאר בסמוך כנ"ל טעם הענין ואע"פ שהיה נאמנת כל שלא קרא עליה ערער וכנזכר בפרק זה שאני הכא שאין אדם משים עצמו רשע ועוד שהיא קרובה לו וזהו שבגמרא לא אמרו בודקין את אמו אם אמרה לפסול נבעלתי או לכשר נאמנת ולא הזכירו אלא האומרת לכשר נבעלתי ולפי זה הירושלמי שאמר במדברת ואומרת איני יודעת ה"ה דהוה מצי למנקט באומרת לפסול נבעלתי שהולד שתוקי אלא דאורחא דמילתא נקט. ומ"ש רבינו ואפילו אותו פלוני וכו' פשוט הוא שהרי הוא עצמו אינו יכול לידע דשמא זינתה עם אחרים והוא לא ידע ואין זה אב שיהא לו היכר וחשש זה כבר נזכר בגמרא בכיוצא בזה:

יג וכן הבן הנמצא בשוק וכו'. שם במשנה ובגמרא שאסופי מותר מדבר תורה:

יד פנויה שזינתה וכו'. פי' אינה נאמנת להיות זה בנו של פלוני לפטור את אשתו מן היבום ולקום לנחלה תחת אביו וכבר כתבתי בדין היבום פ"ג מהלכות יבום והארכתי בו ועתה כתב רבינו שאע"פ שאינה נאמנת חוששין לדברים לאסרו בקרובותיו וסברא נכונה היא להחמיר עליו בספק. ומ"ם ואם אותו פלוני וכו' כבר נתבאר בסמוך:

טו אבל האב שהוחזק וכו'. כר"י דאמר הכין בפ' י' יוחסין (דף ע"ח:) ונפסקה הלכה כן בפ' יש נוחלין (דף קכ"ט) ומבואר פרק החולץ (דף מ') נאמן אדם לומר על בנו קטן ואינו נאמן על בנו גדול ואמר ר' חייא בר אבא א"ר"י לא קטן קטן ממש ולא גדול גדול ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן ומכאן שכל שיש לבן בנים אינו נאמן ופסקו אפילו על עצמו של בן וכן כתבו ז"ל ודבר ברור הוא:

וכן

טז וכן אם היתה אשתו מעוברת וכו'. במשנה שם יבמות (דף ע"ח:) וכדעת ר"י: והאומר על עצמו וכו'. זה ברור דשוי נפשיה חתיכה דאיסורא ודנין בו להחמיר ואם יש לו בני בנים כבר נתבאר זה ומצינו בגמרא כיוצא בזה במי שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי שהוא נאמן על עצמו ואינו נאמן על בניו כנזכר פי"ג:

יז ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה וכו'. ביבמות בפ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ט:) איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי וכו' א"ד בבא עליה כ"ע לא פליגי דבתר דידיה שדינן ליה והכי איתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי ובהלכות הא שמעתא קא הוינן בה בפ' י' יוחסין ואסיקנא הכי רב דאמר הולד ממזר לאו ממזר ודאי הוי אלא ספק ממזר הוי ואסור בממזרת ושתוקי דאמר שמואל בדוקי הוא דבדקינן לה לאימיה ואי אמרה לכשר נבעלתי דהוא ארוס נאמנת והלכתא בהא כשמואל דקם ליה כאבא שאול דתנן אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ואמרינן מאי בדוקי דבדקינן לה לאימיה ואי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דרוב פסולים אצלה ואמר רבא הלכתא כאבא שאול הלכך הלכה כשמואל דקאי כוותיה אבל ודאי לא בדקינן לה ואמרה דלא ידענא הולד ספק ממזר הוי ובהא לא פליג שמואל ע"כ. ומ"ש רבינו ואם הכחישה הארוס וכו' פשוט הוא ממה שנתבאר שהולד ממזר אבל היא כשרה בשנשאת והכין משמע בפ"ק דכתובות (דף י"ג) גבי ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף וכו' דאמרינן התם דאפילו לא הוה מודה הוה מכשיר בדיעבד ומ"מ אינו מודה דהתם כגון דליתיה קמן דנשייליה הוא דאי מכחיש לה ברי וברי הוא ואע"פ כן דעת רבינו שאינו נאמן לפוסלה לעלמא אפילו במכחיש אבל ודאי לגבי דידיה במכחיש שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא דהא ליכא גביה אלא חד ספק שמא באונס שמא ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא:

יח היו העם וכו'. דעת רבינו הוא שכל זמן שלא נבדקה שהולד ספק ממזר לכ"ע ה"מ בשלא ראינו שבא עליה ארוס אבל היכא שבא עליה ארוס ולא דיימא מעלמא דאיכא תרתי לטיבותא אינה צריכה בדיקה אבל כל היכא דליכא אלא בחדא מינייהו כגון שלא ראינו שבא עליה ארוס אע"ג דלא דיימא מעלמא או שראינו שבא עליה ודיימא מעלמא צריכה בדיקה ואם לא נבעלה הרי הוא ספק ממזר ונראה שהוציא זה מלישנא קמא דאיתמר ביבמות (דף ס"ט:) הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בדדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה ואע"ג דקי"ל כשמואל ה"מ בנבדקה אמו אבל בלא נבדקה אפילו שמואל מודה ופסק רבינו כלישנא

קמא

א טור שם סמ"ג שם : ב טור שם סמג שם : ג טור אה"ע סי' ד' סמג לאוין קי"ז :

משנה למלך

הוא משום תקנה ולא מן הדין ואפשר היה לומר דהיינו דוקא היכא דבא לפסול ולומר דזה ממזר ולהכשירו בממזרת בהך מילתא הוא דאיצטריך לתקנה דמן הדין על פיה לא היה ניתר בממזרת אך להכשיר ולומר דזה כשר אפשר דנאמנת היה מן הדין משום דדבר תורה שתוקי כשר אך מסוף דבריו מוכח דנאמנות שהיה אף להכשיר הוא מהתקנה שהרי הוקשה לו דאיך נאמן עד אחד לפוסלו שהרי הוחזק כשר על פי עדות שהיה וקי"ל דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ותירץ דשאני הכא דנאמנות שהיה אינה מן הדין אלא מפני התקנה הרי מבואר דאף להכשיר אינה נאמנת מן הדין אלא מן התקנה ולפ"ז היה נראה דגם נאמנות האם להכשיר הוא מהתקנה אבל מן הדין לא ואין הפרש בין האם לאיש אלא לפסול דהאם אינה נאמנת לפסול משום דלא הוחזק ממזר אבל האיש נאמנת לפסול משום דהוחזק שם ממזר אבל להכשיר שניהן נאמנות מהתקנה: אך אמנם כד מעיינינן שפיר אפשר לומר דלעולם נאמנות האם הוא מן הדין דכיון דדבר תורה שתוקי כשר הימנוה רבנן בדרבנן אך גבי האיש דהוחזק שם ממזר אי לאו משום התקנה לא היה נאמנת משום דע"כ לא אמרינן דדבר תורה שתוקי כשר ומותר בבת ישראל אלא היכא דלא הוחזק שם ממזר כגון בפנויה או ארוסה שנתעברה ולא ידעינן אם עובר זה ממזר או לא בכך מילתא הוא דאמרינן דדבר תורה שתוקי כשר אבל כד' נשים שילדו בבית אחד ואחת היא אשת ממזר דבר תורה כולם אסורים בבת ישראל שהרי הוחזק שם ממזר וכראיה ע"ז שהרי רבינו ז"ל אית ליה דכל ספק תורה הוא לקולא ויליף לה משתוקי דאמרינן דדבר תורה שתוקי כשר ואפ"ה אית ליה דכל היכא דאיקבע איסורא מביא אשם תלוי וא"כ ע"כ אית לן למימר דהא דקי"ל דשתוקי כשר הוא דוקא היכא דלא הוקבע איסורא אבל היכא דהוקבע איסורא דבר תורה שתוקי אסור וא"כ דוקא גבי חיה דאיקבע איסורא הוצרך הר"ן לטעמא דתקנה אבל גבי האם דלא הוקבע איסורא ודבר תורה שתוקי כשר נאמנת מן הדין וזהו שהר"ן גבי נאמנות האם לא הביא טעם זה דתקנה. ודע דאף לסברת החולקים על רבינו ואית להו דכל ספק תורה מדאורייתא אזלינן לחומרא ושאני הכא גבי ממזר דגזירת הכתוב היא דשתוקי כשר. מ"מ כ"ע מודו דיש חילוק בין הוקבע איסורא ללא הוקבע שהרי קי"ל דאין מביאין אשם תלוי אלא בחתיכה אחת משתי חתיכות משום דהוקבע איסורא אבל בחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן אינו מביא אשם תלוי. וא"כ אף אנו נאמר דע"כ לא חידש הכתוב דספק ממזר כשר אלא היכא דלא הוקבע כאן ממזר אבל היכא דהוקבע לא:

טו אבל האב שהוחזק. (*א"ה עיין לעיל פט"ו מהלכות אישות דין ד'):

יז ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה הרי הולד בחזקת ממזר. (*א"ה עיין לעיל פט"ו מהלכות אישות דין ד'):

ואין

הגהות מיימוניות

[ה] אמר רבא הלכה כאבא שאול ע"כ: [ו] פרק עשרה יוחסין ופרק החולץ כרבי יהודה ודלא כרבנן דאמרי אינו נאמן דמסיק פרק יש נוחלין דהלכה כר' יהודה וכן בפרק החולץ מייתי עובדא דעביד רבי יהודה כשמעתין ואמר רבי יהודה נאמן הוא על בנו קטן ואינו נאמן על בנו גדול ואמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש וכו' אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול אביאסף ע"כ: [ז] עיין בהלכות נחלות פרק רביעי ע"כ: [ח] וכן נראה לר"י ודלא כה"ג שפסקו דאינו נאמן לשויה מטור ועיין בסימן ד' ע"כ: [ט] סוף פרק אלמנה לכהן גדול ובפ"ק דכתובות ע"ש ובאביאסף סימן ע"ו:

מגדל עוז

פנויה שזינתה כו' עד ספק ממזר. פ"א ופרק בני דכתובות (דף י"ז) ושאר המקומות הנזכרים:
אבל האב שהוחזק עד ולא יפסול אלא עצמו. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ח) ופרק החולץ (דף מ"ז):
ארוסה שנתעברה עד על שנים עשר חדש. פרק קמא דכתובות (דף י"ד) ופרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ט) ופרק עשרה יוחסין (דף ע"ד):

הפקירה לאחרים. ואם נבדקה ואמרה עובר זה מארוסי הרי זה כשר כמו שביארנו: **יט** אאשת איש שהיתה מעוברת ואמרה עובר זה אינו מבעלי אינה נאמנת לפסלו. והרי הבן בחזקת כשרות. שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב אינו בני או שהיה בעלה במדינת הים הרי זה בחזקת ממזר. ואם אמרה מעכו"ם ועבד נתעברתי הרי הולד כשר. שאין הבעל יכול להכחישה בדבריה. ואין העובר משתהה במעי אמו יותר על שנים עשר חדש: **כ** באשת איש שיצא עליה קול שהיתה זונה תחת בעלה והכל מרננין אחריה אין חוששין לבניה שמא ממזרים הם שרוב בעילות אצל הבעל. ומותר לישא בתה לכתחלה. אבל היא עצמה חוששין לה משום זונה. ואם היתה פרוצה יותר מדאי אף לבניה חוששין: **כא** גדין תורה שספק ממזר מותר לבוא בקהל שנאמר לא יבא ממזר בקהל י"י ממזר ודאי אסור לבוא בקהל ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרו גם הספיקות לבוא בקהל. לפיכך ממזר ודאי מותר לישא ממזרת ודאית אבל ממזר ספק או שתוקי או אסופי אסור לישא בת ישראל: **כב** ואסור לישא ממזרת ואפילו ממזרת מספק אסורה לו שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם מותר לישא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספיקות [י] אסורין לישא זה מזה: **כג** כיצד שתוקים ואסופים וספק ממזרים אסורים לבוא זה עם זה ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט והולד ספק כאבותיו. ואין לספיקות אלו תקנה אלא שישאו מן הגרים והולד הולך אחר הפגום: **כד** כיצד שתוקי או אסופי שנשא ניורת או משוחררת או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית. הולד שתוקי או אסופי: **כה** יהאסופי שנמצא בעיר שיש בה עכו"ם בין שהיה רוב עכו"ם או רוב ישראל ה"ז ספק עכו"ם לענין יחוסין *קידש אשה צריכה גט מספק. מי שהרגו לא היה נהרג עליו: **כו** הטבילוהו בית דין לשם גרות או שטבל משהגדיל הרי הוא כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה רוב העיר עכו"ם מותר להאכילו נבילות היה רובן ישראל מחזירין לו אבידתו כישראל ה *מחצה על מחצה מצוה להחיותו

א גם זה שם : ב שם : ג שם : ד טור שם : ה טור אה"ע סי' ד' :

כה האסופי שנמצא בעיר שיש בה עכו"ס וכו' מחצה על מחצה מצוה להחיותו כישראל. בספ"ק דכתובות (דף ט"ז:) מייתי מתניתין דפ"ב דמכשירין עיר שישראל ועכו"ס דרים בה מצא בה תינוק מושלך וכו' [עיין במ"ת] וקאמר עלה [אם רוב ישראל ישראל] אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ופרש"י ל"ש דאם רוב ישראל ישראל אלא להחיותו ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך ע"כ. מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ר"ל לנזקין וכו' דנגח תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם כבן ישראל בתם דמשלם ח"נ אידך פלגא א"ל אייתו ראיה דלאו ישראל אנא ואשלם. והשתא יש לתמוה על רבינו היאך כתב דמע"מ מצוה להחיותו דהא לא אמרו כן בגמ' אלא ברוב ישראל. וי"ל שטעמו של רבינו משום דקשיא ליה כי בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא נימא להחיותו א"ו משום דמשמע ליה דאפילו במע"מ מצווים להחיותו ומש"ה בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא דאי להחיותו מאי איריא רוב ישראל אפילו מחצה על מחצה נמי וכבר הרגישו התוס' בקושיא זו ויישבוה לפי דרכם וגם בדברי רש"י נרמזה ורבינו לא נראו לו דבריהם ולפי זה כי אמר רב ל"ש אלא להחיותו בין לרוב ישראל בין למע"מ קאי וברוב ישראל אשמעינן דליוחסין לא ובמע"מ אשמעינן דמצווין להחיותו ואין להקשות על פי' זה כי בעי אם רוב עכו"ס עכו"ס למאי הלכתא לימא שלא להחיותו דא"כ לישתוק מתניתין מרוב עכו"ס וממילא ידענא דאין מצווין להחיותו כיון דרוב עכו"ס דמהיכא תיסק אדעתין לומר דמצווין להחיותו ומיהו קשה כי בעי מע"מ ישראל למאי הלכתא לימא להחיותו וצ"ע :

דבר

השגת הראב"ד

*קידש אשה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אם רוב עכו"ס ונתגייר קרוב אני להכשיר עכו"ס הוא ונתגייר עכ"ל :

קמא לחומרא דאע"ג דליתא בתרא משמע דכל היכא דאתום בא עליה בודאי אע"ג דדיימא מעלמא בתר דידיה מדינן ליה ממזרינן כליתא קמא :

יט אשת איש שהיתה מעוברת וכו'. כבר נתבאר זה למעלה דלכ"ע האם אינה נאמנת וע"כ לא פליג ר' יהודה אלא באב : אמר האב וכו' דין האב כבר נתבאר : **או** שהיה בעלה במדינת הים. פשוט הוא. ומ"ש ואם אמרה מעכו"ס ועבד נתעברתי הרי הולד כשר לא מצאתיו מבואר אבל הטעם הוא ממה שכבר נזכר למעלה שהיא נאמנת בשתוקי להכשיר אפילו ברוב פסולין להכשיר ואף הדין שיכולה ודאי לתלות בעכו"ס דהא ולד זה ספק מעכו"ס וכשר ספק מישראל ממזר ובכל ספק היא נאמנת להכשיר : **ואין** העובר וכו'. בפרק הערל (דף ס':) עבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה ע"כ ואין להכשיר יותר ממה שאמרו חכמים :

כ אשת איש שיצא עליה קול וכו'. בסוטה פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ז) והלכתא ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה וכו' מאי טעמא רוב בעילות אחר הבעל ופירו' דומה חשודה וכתב רבינו חוששין לה משום זונה פירוש וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור עוד שם בגמרא בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו וסלקא בתיקו ופסק רבינו לחומרא וכן עיקר דאמרינן התם דאיכא למ"ד דודאי חוששין :

כא דין תורה וכו'. מפורש בגמרא בקידושין פרק י' יוחסין (דף ע"ד) :

אבל חכמים עשו וכו'. שם כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה רבי יהודה אוסר רבי אליעזר אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור ואלו הן הספיקות שתוקי ואסופי ובגמרא אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"א. ומ"ש וממזר של דבריהם וכו' הוא מפני שלא אסרוהו מספק כנזכר למעלה ומן הדין ודאי כשר. ומ"ש שיש להם תקנה שישאו מן הגרים והולד הולך אחר הפגום נכלל הוא במה שנזכר למעלה בפרק זה שגר מותר בממזרת והולד הולך אחר הפגום :

כה האסופי שנמצא בעיר וכו'. בפרק קמא דכתובות מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ס עכו"ס אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ומפורש שם דאפילו ברוב ישראל אינו ישראל לענין יוחסין ופירש רש"י ז"ל דאם בת היא אסורה לכהונה ובודאי שאם קידש אשה שהיא ספק מקודשת ומי שהרגו לא היה נהרג עליו והטעם משום דאיכא מקצת עכו"ס או מקצת ישראל קבועים בעיר וכל קבוע בין מועט בין מרובה כמחצה על מחצה דמי כדאיתא התם בכיולא בזה :

כו הטבילוהו ב"ד וכו'. כ"כ מן המפרשים ז"ל דכל שהטבילוהו ב"ד ישראל גמור הוא בכל גוונא ודברים פשוטים הם שכבר נתבאר פי"ג שגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד ומתניתין דמצא בה תינוק דיקא קתני כל זמן שלא הטבילוהו ב"ד מהו דינו אבל הטבילוהו גר גמור הוא ואין צ"ל טבל הוא משהגדיל ולענין יוחסין הרי הוא כשאר אסופי הנמצא בעיר ישראל שהרי אין הטבילה מועלת אלא להוציאו מידי עכו"ס. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א אם רוב עכו"ס ונתגייר קרוב אני להכשיר עכו"ס הוא ונתגייר ע"כ. ואין כן דעת רבינו והטעם משום דכל קבוע כמע"מ דמי וכיון שכן מיעוט ישראל שהיו שם הרי הם כמחצה וכיון דשאר אסופי ספק האי נמי ספק ולדברי הר"א ז"ל היאך מחזיקים אותו בגר ומתירין אותו בממזרת והא שמא מישראל הוא דכל קבוע כמע"מ הוא. ומ"מ היה נראה שהוא מותר בבת ישראל ואסור בממזרת והטעם בזה משום דבבת ישראל איכא תרתי חדא דילמא מרוב עכו"ס הוא ונתגייר ואי אמרת דילמא ממיעוט ישראל הוא אפ"ה דבר תורה מותר גמור הוא בבת ישראל ואפילו בעיר שכולה ישראל דספק ממזר מותר כמו שנתבאר וכי גזרו רבנן באסופי בחדא ספיקא בתרי ספיקי לא גזרו אבל ודאי אסור בממזרת דהא איכא למיחש דילמא מישראל דהא קבועין נינהו ואסופי אסור הוא בממזרת ד"ת ומותר לבא בקהל ואפשר שאף לזה נתכוון הר"א ז"ל ונכון הוא כנ"ל: **היה** רוב העיר וכו'. פירוש זה שלא טבל ולא הטבילוהו ב"ד והדין מבואר שם אם רוב עכו"ס למאי הלכתא אמר רב פפא להאכילו נבלות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא להחזיר לו אבידתו: **מחצה** על מחצה מצוה להחיותו כישראל וכו'. בזה חלוקים עליו הרבה מן המפרשים

משנה למלך

יט ואין העובר משתהה במעי אמו יותר על י"ב חדש. כתב ה"ה בפרק הערל עבד רבה תוספאה כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר ז"ל לעיל פט"ו מהלכות אישות דין ד') :

כ אבל היא עצמה חוששין לה משום זונה. לא פירש רבינו אם האי דחוששין לה משום זונה אי גבי ישראל הוא או גבי כהן מיירי וכן הטור סי' ד' מסתם סתם לה. וה"ה ז"ל כתב וז"ל פי' וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. אבל ממ"ש רבינו והטור חוששין לה משום זונה משמע דלגבי כהן איירי דוקא דזונה לישראל מישרא שריא. ומדברי רש"י נראה דאישראל קאי שכתב וז"ל אל ישא דומה שמקלקלתו לשום עמה שמנאסרה לו. ומדברי התוס' נראה דדוקא לגבי כהן חוששין שכתבו וז"ל דומה פירוש ר"ח שמלעיזין עליה בני אדם שהיא מזנה כדאמרינן דומה דמתא יומתא ופלגא

מגדל עוז

אשת איש שיצא כו' עד אף לבניה חוששין. סוף פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ו): **דין** תורה שספק ממזר כו' עד מותר לישא ממזרת ודאית. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ד): **אבל** ממזר ספק או שתוקי או אסופי אסור לישא בת ישראל. פרק האשה רבה (דף פ"ז): **ואסור** לישא ממזרת כו' עד והשני ודאי ממזר. פרק עשרה יוחסין: **וממזר** של דבריהם כו' עד אחר הפגום כיצד כו' עד שתוקי או אסופי. ביבמות פרק החולץ (דף ל"ז) ובקידושין פרק האומר (דף ס"ט) ופרק עשרה יוחסין: **האסופי** שנמצא כו' עד לענין יוחסין. פרק עשרה יוחסין: **קידש** אשה כו' עד בערי ישראל. סוף פ"ק דכתובות (דף ט"ו) ופרק שני דמכשירין: כתב הראב"ד ז"ל אם רוב עכו"ס ונתגייר קרוב אני להכשיר עכו"ס הוא ונתגייר עכ"ל: ואני אומר ר"מ ז"ל כתב בזאת הפיסקא עד המולא מתמירו עליו הראיה כאשר הוא סוף פרק קמא דכתובות על משנה שביעית שבמסכת מכשירין פרק שני וכתב בפירושיו שהולכין בה לחומרא בכל זה ודלא כרבי יהודה שאני עתיד לכתוב בסמוך וכאשר ביארתי כמה פעמים כוס הכתוב שלכן קראו משנה תורה שהוא כתב הנשתוון מדרך ארוכה לקצרה והניח דרכי הסברא על דרך הגמרא לפירושיו ותשובותיו וכל הבא למלא את ידו בסברותיו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו

הגהות מיימוניות

[י] כרב דאמר הלכה כר"א דאמר ודאן בספיקן וספיקן בספיקן אסור ודלא כשמואל דאמר הלל שונה עשרה יוחסין עלו מבבל ומותרין לבא זה בזה ע"כ: * [הטור הביא שם לשון זה וכתב בסוף ז"ל ונ"ל דאפילו ברוב עובדי כו"ם מפקחין עליו הגל בשבת ואין מצווין עליו להחיותו ולפרנסו אלא ברוב ישראל ולענין ניזקין אפילו ברוב ישראל ואם נגח תורא דישראל לתורא דידיה פטור ואם נגח תורא דידיה לתורא דישראל פלגא משלם ליה ואידך פלגא אמר אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואשלם לך אפילו במחצה עובדי כו"ם ומחצה ישראל עכ"ל] :

להחיותו כישראל ומפקחין עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון המוציא מחבירו עליו הראיה: **כז** א* יראה לי שכל מדינה שיש בה שפחה או עכו״ם הראויה לילד הואיל והאסופי הנמצא שם ספק עכו״ם או ספק עבד כשישא הגיורת כמו שביארנו הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור שאין הורגין על ספק. וכן יראה לי שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו והרי היא ספק אשת איש שאין קידושין תופסין בעריות: **כח** ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו כל אשה שהיה אביה או אחיה קיים כשנתעברה בו אמו. וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא אשת אביו היא או אשת אחי אביו: **כט** ומנין אני אומר שאין השתוקי והאסופי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו שהרי הכשר שנבדקה אמו אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו. והרי נאמר בתורה אל תחלל את בתך להזנותה. ואמרו חכמים שאם יעשה זה נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו. ואילו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו. לא היינו באים למדה הזאת לעולם ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא למדת שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר בשר בספק עד שידע בודאי שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן כל היתומים שבעולם שלא הכירו אבותיהם היו אסורין להנשא בכל מקום שמא יפגעו בערוה: **ל** ב הולד שהיה מושלך בדרך ובא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק ובאו אביו ואמר אחר כן ואמרו בננו הוא אין נאמנין. הואיל ויצא עליו שם אסופי. ובשני רעבון נאמנין שמפני רעב השליכוהו והן רוצין שיזונו אותם אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף: **לא** ג נמצא הולד מהול או שהוחתל או שהומלח או שהיה הכוחל בעיניו או הקמיעין בצוארו או שנמצא תחת אילן מסובך שאין חיה נכנסת לו והיה סמוך לעיר או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לר״ה או בצידי ר״ה אין כאן משום אסופי. מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות בחזקת כשר הוא. אבל אם נמצא מושלך באמצע הדרך או רחוק מן העיר אפילו תחת אילן או בבית הכנסת או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת לו הרי זה אסופי: **לב** ד נאמנת חיה לומר זה הבן כהן הוא או לוי או נתין או ממזר מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעין יחוסן. בד״א בשהוחזקה בנאמנות ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער

השגת הראב״ד

*יראה לי וכו׳: כתב הראב״ד ז״ל מצאנו במס׳ סנהדרין שהולכין בדיני נפשות אחר הרוב ובמס׳ מכשירין ר׳ יהודה היא שאמר כן שאם היתה שם שפחה או עכו״ם היא חשודה להשליך עכ״ל:

א כל זה שלשון שם: ב טור שם: ג שם: ד גם זה בטור שם: ה שם שם:

מגיד משנה

המפרשים ז״ל שסוברים דבמע״מ אין מצווין להחיותו אלא דוקא ברוב ישראל ולפקח עליו את הגל אפילו ברוב עכו״ם מפקחין וקי״ל לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב וכבר נשאל רבינו על דין זה דפקוח נפש שנראה מדברי רבינו שאין מפקחין ברוב עכו״ם והשיב דאדברי רבי יוחנן סמכינן דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן (כתובות דף ט״ו: ויומא דף פ״ד:) ט׳ עובדי כוכבים וישראל אחד [ביניהם] באותו חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין ואוקימנא בשפרשו כולם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפיכך אם פירש אחד מהם לחצר אחרת אין מפקחין דכל דפריש מרובא פריש והוא הדין לזה שפירש מעיר שרובה עכו״ם שאין מפקחין עליו עכ״ד. וכבר כתבתי שיש חולקין ודעת הרמב״ן ז״ל והרשב״א ז״ל הוא דלהחיותו עד שיהא רוב העיר ישראל ולפקח עליו את הגל אפילו ברוב עכו״ם מפקחין ויש מן המפרשים שסוברין כדעת רבינו. ומ״ש והרי הוא לענין נזקין וכו׳ מפורש שם מע״מ ישראל למאי הלכתא אמר ר״ל לנזקין היכי דמי אילימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה לימא ליה אייתי ראיה דישראל את ושקול ותירצו לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא א״ל אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לך פירוש אבל ברוב עובדי כו״ס חשבינן ליה כעכו״ס ומשלם נזק שלם כדין שור של עכו״ס שנגח שור של ישראל כמבואר בהלכות נזקי ממון פ״ח לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא בעצמו מסופק אם הוא עכו״ס או ישראל. ויש לדקדק ברוב ישראל אם נגח שור של ישראל את שורו אם חייב הישראל לשלם נזק כלל ומסתברא דלא דהא קי״ל דלא אזלינן בממונא בתר רובא והיינו דקאמרינן *דוקא להחזיר לו אבידה לפי שאין למוצא אותה חזקת ממון בה אבל לשלומי נזקא אפילו ברוב ישראל לא מפקינן ממונא מישראל למיתן לזה דאי לא לישמעינן לנזקין ברובן ישראל וכ״ש בחזרת אבידה. כך נ״ל:

כז יראה לי שכל מדינה וכו׳. בהשגות א״א מצינו במסכת סנהדרין כו׳. ולי נראה שרבינו לא נתכוין לפסוק כר׳ יהודה דר׳ יהודה אכולהו דיני פליג במסכת מכשירין ואמר הלך אחר רוב המשליכין ובתוספתא ביאר דאפי׳ עכו״ס או שפחה בלבד תולין בה ובודאי שדעת רבינו לפסוק כת״ק וכסתם מתני׳ וכן מתבאר בכל מה שכתב למעלה ומ״ש כאן לכ״ע הוא דלא אמרינן אם רוב ישראל ישראל להרוג על קידושיו אלא ודאי בכפיקא דייכינן להו דהשתא לגבי יוחסין אמרינן דלא אזלינן בתר רובא דישראל משום מעלה דיוחסין להרוג את הנפש על קידושיו לא כ״ש וכבר ביאר רבינו למעלה

*[לפי דברי התוס׳ ביומא ובכתובות במחזיר אבידה הוי רבותא טפי]:

למעלה שאין קידושיו ודאין אלא ספק ואין הורגין על הספק דלא״ה כי אמרי׳ בגמרא אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמאי לא אמרינן ליהרג עליו ולהיות קידושיו קידושין ודאין והא ודאי הויא רבותא טפי מחזרת אבידה וכבר כתבתי למעלה שאפילו לענין נזקין לא חשבינן ליה כודאי ישראל לשלם לו נזק כ״ש ליהרג עליו או על קידושיו כל זמן שלא הטבילוהו ב״ד ולא טבל ולא מצינו רוב כי האי גוונא בדיני נפשות כנ״ל. ומ״ש רבינו בשתוקי דרך אחד הוא עם מה שנזכר בדין זה:

כט ומנין אני אומר וכו׳. ודאי סברא אמיתית ומוכרחת מן הראיה שהזכיר רבינו ועוד יש ראיה לזה בסוגיא בפ׳ י׳ יוחסין. ומ״ש רבינו הוא דין תורה אבל מדבריהם כבר נתבאר למעלה ששתוקי אסור בכל בת ישראל ואפילו נשא יוצ״א ואסור בממזרת ואין לו תקנה אלא בגיורת ונפקא מינה אפילו לדבריהם בכל אותן שאין בהן משום שתוקי או אסופי שהן מותרין בכל נשים שבעולם אע״פ שאינן מכירין אביהם וכמ״ש רבינו. ומ״ש ואמרו חכמים וכו׳ הוא ביבמות פרק החולץ (דף ל״ז:) ברייתא מפורשת שם:

ל הולד שהיה מושלך וכו׳. בפ׳ י׳ יוחסין (דף ע״ג:) אמר רב יהודה אמר רבי אבא וכו׳ אמר רב אסופי כל זמן שבשוק אביו ואמו נאמנין עליו נאסף מן השוק אין נאמנין עליו מ״ט אמר רבא הואיל ויצא עליו שם אסופי ואמר רבא ובשני רעבון אע״פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנין עליו ופירש רבינו אביו או אמו וכן הוא בירושלמי:

לא נמצא הולד מהול וכו׳. כל זאת הסבא מפורשת שם. ומ״ש או שהוחתל או הומלח הוא פי׳ משלשי הדמיה הנזכר שם כלומר שתקנו איבריו *ואינו מפרש כפרש״י ז״ל שפי׳ משלשי הדמיה איבריו גדולים מלובן ומזורז אין זה מזנות אלא מבעלה שמתוך תשמיש תדיר הולד מלובן ומזורז עכ״ל. ופירוש רבינו נראה עיקר ובפירוש מצאתי בערוך בשם ר״ח משלשי הדמיה פירוש איבריו משולבות וזה כפירוש רבי׳:

לב נאמנת היה לומר וכו׳. ברייתא שם ת״ר נאמנת היה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר בד״א שלא קרא עליו שם ערער אבל קרא עליו ערער אינה נאמנת וכו׳ ופסקו בהלכות כלישנא בתרא דאפילו ערער דחד אינה נאמנת וכי אמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים ה״מ היכא דאית ליה חזקה דכשרות אבל היכא דלית ליה חזקה דכשרות חד נמי מהימן ע״כ. ורבינו כתב קרא עליה ערער והכל עולה לטעם אחד שזה המערער מכחישה מדיבורה ומערער על הולד שאינו כדבריה ואז אינה נאמנת לא להכשיר ולא לפסול ולפי שהדין הוא אפילו באומרת זה ממזר והלה מכחישה כתב רבינו קרא עליה ערער ולא כתב קרא עליו ערער על הולד:

דבר

*[כן פירש רש״י בלשון ראשון]

משנה למלך

ופלגא. ושוב כתבו דמ״ש ר״ת דומה דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה שלשון דומה לזות שפתים ומיהו הכא לא מיירי בדומה כה״ג דא״כ אפילו כנס מוליא דהא פסקינן סתם בפ״ב דיבמות כרבי בקלא דלא פסיק ע״כ. וע״כ מוקמי כאי דלא ישא דומה גבי כהן דאי איתחזק קלא אסורה מן הדין משום זונה כמו דבכאי קלא מפקינן מבעל משום זונה ה״ה דאם נשאה מפקינן לה מיניה אבל גבי ישראל אין דבריהם מתיישבים כלל דהא זונה מותרת לישראל. ומכאן תראה דמה שהקשה הרב מהרימ״ט בא״ע סי׳ ט״ו על דברי התוספות והניחו בצ״ע הוי כשגגה היוצאה מלפני השליט ואגב שיטפיה לא דק:

לב נאמנת היה לומר. ברייתא בפרק עשרה יוחסין ואע״ג דגבי בכור קי״ל דאינה נאמנת היה אלא לאלתר שלא יצאת מהבית שאני היכר דבכור דכיון שנתעלם מעיניה לא סמכו עליה שתדע ותכיר איזה יצא ראשונה לבכורה. אבל לומר שאינו נתין וכיוצא בו לעולם נאמנת כל זמן שלא קרא ערער כ״כ הריטב״א ז״ל בחידושיו. וכ״נ שהוא דעת כל הפוסקים שסתמו וכתבו כאן נאמנת היה ולא חילקו בין לאלתר בין לאחר זמן. וראיתי להחכם בעל בית שמואל שכתב דהפרישה בה״מ כתב דמאי דבעינן גבי בכור לאלתר משום דמיירי במכחישה כו׳ ולדעתי לא כיון להלכה. גם מ״ש הפרישה בא״ס סימן ד׳ דקרא

מגדל עוז

ירואה לי שכל מדינה שיש בה שפחה או עכו״ם כו׳ עד מספק:

כתב הראב״ד ז״ל מצאנו במסכת סנהדרין כו׳: ואני אומר אמת שכך היא שנויה פרק שני משנה שביעית ממסכת מכשירין מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו״ם עכו״ם אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל רבי יהודה אומר הולכין אחר רוב המשליכין ופירש הר״ם משאנ״ז ז״ל אחר רוב המשליכין דהיינו פכו״ם ואע״פ שהם מיעוט כדקתני בתוספתא רבי יהודה אומר אם היתה שם עכו״ם אחת חשודה להשליך עכ״ל. ומיהו ר״מ ז״ל תם ושלום שפסק הלכה כרבי יהודה דהא פ״ק דכתובות (דף ט״ו) משמע איפכא כסוגיין וכן פרק עשרה יוחסין (דף ע״ה) גמרא מתניתין דכל שאסורין כי פסיק הלכה כרבי אלעזר ור״מ ז״ל פירש מפורש במשנה דמסכת מכשירין שאין הלכה כרבי יהודה אלמא טעמא דידיה בכל אלו הסברות כמו שפירוש בפירש המשנה דמספיקא אזלינן בה לחומרא להכא ולהכא ועוד דבשילהי גמרא שהיא משנה דכל האסורין פרק עשרה יוחסין (דף ע״ז) גרסי׳ להדיא גבי גזירת הכותיים כו׳ עד ורבא אמר עבד ושפחה נתערבו בהם ושיילינן איסורא משום מאי ומהדרינן משום שפחה ומהדרינן ניתני תרא ופרקינן מעשה שהיה כך היה עד כאן וזו ראיה גמורה ופשוטה וכך דעתי נוטה: וכן יראה לי שהשתוקי ט׳ עד סוף הפרק. הכל מפורש פרק עשרה יוחסין (דף ע״ג):

לג דבר ברור הוא שהשתוקי וכו'. כבר נתבאר זה למעלה שהלכה כרבי אלעזר דאמר ספיקן בספיקן אסור. ומ"ש שממזרים ונתינים מותרים לבא זה בזה מפורש שם במשנה וכבר נתבאר למעלה שהגר מותר בממזרת והולד ממזר. ומ"ש ושתוקי ואסופי מותרין בנתינים אין נראה כן מדברי רש"י ז"ל שפירש הא דרבי אלעזר דאמר ודאן בספיקן אסור ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי ספיקן בודאן שתוקי ואסופי בממזרי ונתיני ע"כ. ודעת רבינו שכיון שהנתינים הם גרים גמורים מן התורה וכפי שיטתו שכתב פי"ב אלא שדוד גזר עליהם לא גזר אלא לבא בקהל ודאי אבל בשתוקי ואסופי לא גזרו וזהו דעתו ז"ל :

ערער עליה אפילו אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת והרי הבן בחזקת כשר ואין לו ייחוס : לג דבר ברור שהשתוקי אסור לישא שתוקית. ואסופי אסור באסופית מפני שהן ספיקות. אבל ממזרים ודאים ונתינים מותרים לבוא זה בזה והולד ממזר. ושתוקי ואסופי מותרין בנתינים ובשאר הגרים והולד ספק :

פרק ששה עשר

א פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל ובעלו לוקין שנאמר לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל י"י. ומותרין לישא גיורת ומשוחררת ואפי' כהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו. ואפילו נתינה או אחד מן הספיקות מותרת לו : ב הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספיקות. אבל פצוע דכא וכרות שפכה אסור * בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה : ג ואי זהו פצוע דכא כל שנפצעו הביצים שלו. וכרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה איברין אפשר *שיפסל הזכר בגיד ובביצים ובשבילין שבהן תתבשל שכבת זרע והן הנקראין חוטי ביצים וכיון שנפצע אחד מג' איברין אלו או נדך הרי זה פסול : ד כיצד נפצע הגיד או נדך או שנכרת העטרה או למעלה מעטרה פסול. ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפילו כחוט השערה מוקף לכל הגיד כשר. נכרת הגיד למעלה מעטרה בקולמוס או כמרזב כשר : ה ניקב למטה מעטרה כשר. ניקבה העטרה עצמה אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב פסול. נסתם הנקב חזר להכשרו. ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה בתוך העטרה

א טור אה"ע סי' ד' סמג לאוין קי"ז ב טור אה"ע סי' ה' סמג לאוין קיח קיט : ג דעת הטור כדעת הראב"ד וע"ש : ד שם [*ס"א שיוליד] : ה הטור פוסל בזה וע"ש : ו טור שם סי' ס סמג לאוין שם :

השגת הראב"ד

*בממזרת ודאית וכו' : כתב הראב"ד ז"ל וברייתא זו הניאתו לומר כך פצוע דכא מותר בנתינה ולא אמר בממזרת אלמא אסור בממזרת והאי סברא לא נהירא חדא דמתני' קתני ואינן אסורים אלא מלבא בקהל וממזרת לאו קהל הוא ועוד פצוע דכא כהן שמותר בגיורת דרב ששת הכי פשט להו והלא גיורת לכהן אסורה מדאורייתא היא ושריא ליה דלאו בקדושתיה קאי וה"ה לישראל פסול בממזרת והאי אמרת אמאי קאמר בנתינה ליתני בממזרת אימא לך רבותא קמ"ל דאפילו לרבי יהודה דאמר קהל גרים אקרי קהל גר כשר אבל הני דפסולים לא וכ"ש ממזרת דלאו קהל הוא כלל עכ"ל :

לג דבר ברור שהשתוקי אסור לישא שתוקית וכו'. כתב ה"ה ומ"ש ושתוקי ואסופי מותרים בנתינים אין נראה כן מדברי רש"י וכו' גם הר"ן תמה על רבינו שהתיר וכתב ואיפשר דלטעמיה אזיל דכתב בפי"ב שאיסור הנתינים אינו אלא מדבריהם ולפיכך הורה להקל באסופי ושתוקי שהולין אותם לומר ממזרים הם ומותרים בנתינים עכ"ל:

פט"ז ד נכרת הגיד למעלה מעטרה בקולמוס או כמרזב כשר. בפרק הערל (דף ע"ה) אמר רב הונא בקולמוס כשרה כמרזב פסולה ורב חסדא אמר איפכא אמר רבא כוותיה דרב הונא מסתברא וכו' אמר ליה רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא (דף ע"ה) הלכתא בין בקולמוס בין כמרזב כשרה וכו' ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפייה מר בר רב אשי כקולמוס ואכשרי' ופרש"י ההוא עובדא דהוה כמרזב שפייה חתך מן הבשר מכל צד ונטל דופני מרזב ועשאו כקולמוס ואכשרי' כרב הונא עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה לא פסק רבינו כההוא עובדא דעבד מר בר רב אשי כרב הונא דבתרא הוא ולכן נראה לי שרבינו מפרש דההיא עובדא לא כמרזב היה שאילו היה כן היה מכשירו בלא שיפוי אלא נגע היה בו והוצרכו לחתכו וחתכו כמין קולמוס והכשירו וה"ה אם היה מחתכו כמרזב היה מכשירו אלא חדא מינייהו נקט דהשתא לא פליג האי עובדא לפיסקא דפסק רבינו בשם רב פפא :

והבא

פט"ז א פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו. מ"ש רבינו נשאו הוא נמשך אחר מ"ש בפרק ט"ו שאין בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כ"ג באלמנה וכבר כתבתי שם שחלקו עליו בזה :

ומותרין ליקח גיורת ומשוחררת וכו'. בפרק הערל (דף ע"ו) משנה פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת ואינן אסורין אלא מלבא בקהל שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל יי' ובגמרא בעו מיניה מרב ששת פצוע דכא [וכרות שפכה] כהן מהו בגיורת ומשוחררת בקדושתיה קאי ואסור או דילמא לאו בקדושתיה קאי ושריא [ליה] אמר להו רב ששת תניתוה פצוע דכא ישראל מותר בנתינה ואי ס"ד [פצוע דכא] בקדושתיה קאי אקרי כאן לא תתחתן בם ודחי רבא אטו התם משום קדושה ולאו קדושה הוא דילמא מוליד בן ואזל פלח לכו"ם הוא וה"מ בגיותן כי מגיירי בישראל שרו ורבנן הוא דגזרו בהו וכו' וכי גזרו רבנן בכשרין בפסולין לא גזרו רבנן הדר אמר רבא לאו מילתא היא [דאמרי] בגיותן לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות פי' הילכך כיון דבנתגיירו אסרה תורה ואפ"ה פצוע דכא מותר בנתינה אלמא ש"מ דלאו בקדושתיה קאי ואפשיטא בעיין דפצוע דכא כהן מותר בגיורת דלאו בקדושתיה קאי ואע"ג דהא דרבא בתרייתא לאו הלכתא היא לדעת רבינו וכמו שנתבאר פי"ב דנתינים כיון שנתגיירו מותרין דבר תורה וכסברא קמייתא דרבא מ"מ כיון דרב ששת הוה פשיט ליה להיתרא ורבא דהוה דחי לה הדר ביה מ"מ קי"ל כהיתרא ומותרין בגיורת ופשטא דמתניתין הכי הוא דקתני מותרין בגיורת סתם לא שנא כהן ולא שנא ישראל זה דעת רבינו אבל בממזרת סובר רבינו שהוא אסור דאי לא אדתני מתני' ומותרין בגיורת ליתני בממזרת דהויא רבותא טפי אלא מתניתין לא תנא אלא גיורת דקהל גרים לא אקרי קהל אבל לענין ממזרת בקדושתיה קאי ואע"ג דכהן לאו בקדושתיה קאי ולא ילפינן ממזרת שהוא לאו השוה בכל מגיורת לכהן דלא מפרש לאוים בקרא ואין איסורו שוה בכל ואין לנו להתיר אלא מה שמנו חכמים זהו דעתו ז"ל ובירושלמי נחלקו בדין ממזרת ופסק רבינו להחמיר בשל תורה והמפרשים חלוקים בזה יש מי שסובר שהוא מותר אפי' בממזרת וזהו דעת הראב"ד בהשגות וכ"כ הרשב"א ז"ל ובעל המאור אוסרו בגיורת כשהוא כהן וכסברא קמייתא דרבא דדחייה לפשיטותיה דרב ששת וכ"ש שכל פצוע דכא אסור בממזרת וזהו דעת רבינו : ג אי זהו פצוע דכא וכו'. במשנה בפרק הערל (דף ע') : ובשלשה איברים וכו'. מימרא מפורשת בגמרא (דף ע"ה) : ד כיצד נפצע הגיד וכו'. משנה (דף ע') ובגמרא שם (דף ע"ה:) ודוקא שמקיף החוט לכל הגיד אבל לרובו בלבד פסול כדאיתא התם : נכרת הגיד וכו'. שם אמר ליה רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא בין בקולמוס בין כמרזב כשרה : ה ניקב למטה מעטרה וכו'. שם (דף ע"ו) ניקב נקב משהו כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר וכו' היכא אילימא למטה מעטרה אפילו נכרת נמי אלא בעטרה עצמה : נסתם הנקב וכו'. שם ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול שחוזר להכשרו : ניקב למטה מעטרה וכו'. שם מפורש :

נסתם

משנה למלך

דקרא ערער סיינו קודם שסתים אומרת שהוא כשר גם בזה לא לדק אלא לעולם אינה נאמנת כל זמן דאיכא ערער וכ"כ הר"ן בפירוש וז"ל כל שבא עד אחד ומכחישה פי' לאחר שהעידה אינה נאמנת ע"כ : (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר ז"ל לעיל בפירקין דין י"א ומשם בארה"ה אם נאמנות שהיה הוא מן הדין או מן התקנה יע"ש) ודע דמתוך דברי ה"ה לעיל בפירקין דין י"א שכתב ועוד שהיא קרובה לו נראה דאם היה זו היא קרובה לולד אינה נאמנת לומר שהוא ממזר לאסרו בממזרת יע"ש וצ"ע :

פט"ז א פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"א מהלכות מכירה דין ד' ופט"ו מהלכות אישות דין א') :

ואחר

מגדל עוז

פט"ז פצוע דכא וכו'. אבל פצוע דכא וכו' עד אסורה מן התורה : כתב הראב"ד ז"ל וברייתא זו הניאתו לומר כך כו' : ואני אומר פליאה דעת ממני אם יצא דבר זה מפי הקדוש רבינו הראב"ד ז"ל לפי שאילו היה פוסק ר"מ ז"ל מאותה ברייתא דפרק הערל (דף ע"ו) גמרא מתני' דפצוע דכא שרמז הראב"ד ז"ל היתה עליו קושיא גדולה יותר מזאת וסוגיא מפורסמת כוף אותה הלכ' לסוגיה שאותה ברייתא לא לדיוק ניתנה דגרסינן א"ל רבינא לרב אשי והא אנן תנן פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת הא בנתינה אסירי ומהדר ליה ולטעמיך אימא סיפא אינן אסורין אלא מלבא בקהל הא בנתינה שרו אלא מהא ליכא למשמע מינה אלמא ברייתא לאו דוקא וכן משמע בכולה סוגיין דשקלי וטרו עלה ועוד מה ענין לדקדק מנתינים שהן גזירה לממזרים שהן מן התורה ועוד שזה פסול פסול הגוף וזה פסול משפחה וגם מפרק י' יוחסין גמרא מתני' דכל האסורין לבא בקהל כיינו מקשים יותר מזה ולמה לא דקדקו התלמוד אם היה אמת והכונה רבות אילו היה זה דעתו ח"ו אבל כיון ועיין ומצאו מפורש בירושלמי דקידושין גמרא מתני' דכל האסורין דגרסי' רבי ירמיה אמר כללא פצוע דכא ישראל מותר לו ליקח ממזרת א"ר יוסי ובלבד פסול משפחה הא פסול הגוף לא תיוליה דרבי יוסי מן הדא דא"ר חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן לא כמה דלא אמר כהן כשר הוא אסור לו ליקח גיורת אף הכא ישראל כשר הוא אסור לו ליקח ממזרת ע"כ. ודברי חלקיה נופים גרסי' לה פרק הערל גמ' מתניתין דפצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת ואינן אסורים אלא מלבא בקהל שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' ושקלינן וטרינן עלה טובא עד שחלקו בין סרים חמה לסריס בידי אדם וכעי למילף לה מממזר ובתר שקלא וטריא מסדר על מתניתין וגרסינן רבי חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן לא תמן תנינן כל האסורים לבא בקהל מותרים לבא זה בזה רבי יהודה אוסר רבי ירמיה אמר כללא פצוע דכא ישראל מותר לו לישא ממזרת אמר רבי יוסי ובלבד פסול משפחה הא פסול גוף לא תייליה דרבי יוסי מן הדא דאמר רבי חלקיה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי ל"ש אלא פצוע דכא ישראל אבל פצוע דכא כהן כמה דאת אמר תמן אם כהן כשר הוא פסול לו לישא גיורת אף הכא ישראל כשר הוא אסור [לו] לישא ממזרת ע"כ. וקי"ל בכולי תלמודא כרבי יוסי נימוקו עמו והלכתא כוותיה וכי דייקת נמי סוגיין דקידושין גמרא מתניתין דכל האסורין הכי משכחת לה אלא שאין לי חפץ להאריך וזה ברור ומה שמקשה בשם הראב"ד ז"ל מלישנא דמתניתין שלא נאסרו אלא מלבא בקהל לאו קושיא היא חדא כמו שחלקתי בין פסול הגוף לפסול יוחסין וכדברי הירושלמי וכזו נתבררו דברי רמז"ל ועוד דלישנא דמתני' דקהל לאו משום דיוקא מיתמא כלל אלא משום דינא גופא מיתניא דאי ס"ד משום דיוקא מיתניא כי דאיק עלה בקידושין אלימא ממזירי ונתיני הא תנא ליה רישא אמאי לא פריך מדוקיא דמתניתין דמשמע כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה וזה אינו דכא גירי וחרורי מיתרין לבא בקהל ומותרין לבא זה בזה וכמו שפסקו רבותינו בעלי התוס' ז"ל תלא ודאי עיקר לישנא דקהל בכל דוכתא לאו משום דיוקא אתני אלא משום דינא גופא דלא סגי דלא אמר ודברי ר"מ ז"ל נכונים ואין צריכים לפני ולפנים ואם הראב"ד יש לו דרך אחרת לא ידעתי : אי זהו פצוע דכא עד שכל אלו בידי שמים. ביבמות פרק הערל (דף ע') ומקצת בבכורות פ' על אלו מומין :

הערה פסול שהעטרה כולה מעכבת: ו נסתם שביל שכבת זרע וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתין בו הרי זה פסול: ז נכרתו הביצים או אחת [א] מהן או שנפצעה אחת מהן או שנדוכה אחת מהן או שחסרה או שנקבה הרי זה פסול. נכרתו חוטי ביצים או אחת או שנדך או נפצע הרי זה פסול: ח ניקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים והרי הוא מטיל מים משני מקומות משביל המים ומשביל שכבת זרע ה״ז כשר: ט כל פסול שאמרנו בענין זה כשלא היו בידי שמים כגון שכרתו אדם או כלב או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא או שנולד בלא ביצים * או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו או שנולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן ה״ז כשר לבא בקהל שכל אלו בידי שמים: י [ב] אסור להפסיד איברי זרע בין באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ אע״פ שנאמר ובארצכם לא תעשו מפי השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום. וענין הכתוב לא יעשה זאת בישראל בין בגופן בין בגוף אחרים. וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה: יא כיצד הרי שבא אחד וכרת את הגיד ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן ובא אחר וכרת חוטי ביצים. או שבא אחד ומעך את הגיד ובא אחר ונתקו ובא אחר וכרתו כולן לוקין. ואע״פ שלא סרס האחרון אלא מסורס בין באדם בין בבהמה חיה ועוף והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור: יב המשקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו ה״ז אסור ואין לוקין עליו. ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. יהרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או בשלג עד שביטל ממנו איברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי להכותו מכת מרדות: יג אסור לומר לעכו״ם לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר. ואם [ג] הערים ישראל בדבר זה קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר ואפילו לבנו הגדול מותר למוכרה. אבל לבנו הקטן אינו מוכרה לו ולא נותנה לו:

פרק שבעה עשר

א שלש נשים נאסרו על כל הכהנים. גרושה זונה וחללה. ועל כהן גדול ארבע. אלו השלש והאלמנה. אחד כהן גדול משוח בשמן המשחה או המרובה בבגדים ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול שמנוהו ועבר. וכן כהן משוח מלחמה כולן מצווין על הבתולה

א סמג לאוין קב טור שם: ב טור שם סמג שם: ג טור אה״ע סי׳ ו סמג לאוין קצא ... :

מגיד משנה

ו נסתם שביל שכבת זרע וכו׳. שם (דף ע״ה) ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא אסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשוריה א״ל רב פפי וכו׳ במקומה מבשלא שלא במקומה לא מבשלא:

ז נכרתו הביצים וכו׳. שם (דף ע״ה) אי זהו פצוע דכא כל שנפצעו ביציו שלו ואפילו אחת מהן ואפילו ניקבו ואפילו נימוקו ואפילו חסרו א״ר ישמעאל בנו של רבי יוחנן ב״ב שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסרים חמה וכשר וי״מ שפירשו כרבי ישמעאל בחסירה ביצה אחת בידי שמים והוא הדין לשתיהן אלא דחסר לגמרי לא שכיח ולפי פירוש זה הלכה כרבי ישמעאל דלא פליג את״ק וכן יתבאר בסמוך דבידי שמים בכל גוונא כשר ובידי אדם בכל גוונא פסול וכ״כ בה״ג וכן דעת הרמב״ן ז״ל והרשב״א ז״ל שלא כדברי קצת מפרשים שהיו מכשירין ניטלה אחת לגמרי בידי אדם שלא כדעת רבינו: נכרתו חוטי הביצים וכו׳. שם מבואר שחוטי הביצים והביצים שוין:

ח ניקב חוט מחוטי הביצים וכו׳. שם (דף ע״ו) אמר רבה בר רב הונא המטיל מים משני מקומות פסול אמר רבא לית הלכתא [כוותיה]:

ט כל פסול שאמרנו וכו׳. שם (דף ע״ה) אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר וכו׳ במתניתין תנא נאמר לא יבא פצוע דכא ונאמר לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם:

י אסור להפסיד איברי הזרע וכו׳. בהרבה מקומות ומהם בת״כ בביאור אין לי אלא בהמה חיה ועוף מנין תלמוד לומר בארצכם אין לי אלא בארץ בחוצה לארץ מנין תלמוד לומר בארצכם לא תעשו בכל מקום שאתם ומנין אף באדם ת״ל בכם: ואפילו המסרס אחר המסרס וכו׳. בשבת פרק שמנה שרצים (דף ק״א) אמר רבי יוחנן הכל מודים וכו׳ במסרס אחר המסרס שהוא חייב שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות וכו׳ אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב:

יא והמסרס את הנקבה וכו׳. בת״כ רבי יהודה אומר אין הנקבות בסרוס וכן מבואר בפרק שמנה שרצים ופירש רבינו היובא הא דליכא אבל איסורא איכא מדלא תני מותר לסרס הנקבות ולזה כתב רבינו פטור: יב המשקה עיקרין וכו׳. מסוגיא שם (דף ק״י) מתבאר זה דכל היכא דלא נגע באברים ממש לא מחייב ושם מבואר דאסור הוא שאמרו שם לירקונא רפואה פלונית ומיעקר והעמידוה דוקא באשה ובתוספתא פ״ח מיבמות האיש אינו רשאי לשתות כוס עיקרין שלא יוליד והאשה רשאה לשתות כוס עיקרין שלא תלד: הרי שכפה את האדם וכו׳*). לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו:

יג אסור לומר לעכו״ם וכו׳. בבבא מציעא (דף צ) פרק השוכר את הפועלים שלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבי ארמאי ומגנחין יתהון מהו שלח להו הערמה אתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון ואמרו שם דילמא סבר לה כרבי חדקא דאמר בן נח מצווה על הסירוס וקא עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול ובתר הכי אמרינן סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א״ל אביי דיין שקנסת עליהן מכירה. פשיטא בנו הגדול כי אמר דמי בנו קטן מאי רב אחי אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו חסידי מחלפי אהדדי פירש רש״י שוורים שלהם שגנבום נכרים מכירהם וסרסום. ורבינו פסק דאע״ג דלא קי״ל כמ״ד בן נח מצווה על הסירוס אסור לומר לעכו״ם לסרס דבכל המצות איכא שבות דאמירה לעט״ס וכמו שכתבתי פי״ג מהלכות שכירות ובבנו קטן פסק כרב אחי דאסר וראיתי מי שפסק כרב אשי:

פי״ז א שלש נשים נאסרו על הכהנים וכו׳. זה מפורש בפסוק ובהרבה מקומות: אחד כהן גדול וכו׳. בת״כ והכהן הגדול וכו׳ ואין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בבגדים מנין ת״ל [ומלא את ידו] וכו׳ והוא אשה בבתוליה הוא ולא המלך הוא ולא הנזיר ולרבות משוח מלחמה ומבואר עוד במשנה ובגמרא פ״ק דמגילה (דף ט׳:) ופי׳ מרובה בבגדים פירש״י ז״ל שם כהנים ששמשו בבית שני ואף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנז צלוחית של שמן המשחה. כהן המשמש כהן גדול שאירע בו פיסול ומינה אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו הראשון קרוי משמש והשני שעבר עכ״ל:

*ס״ס לא הביא מוצא דין זה ונראה לי דיצא לו לרבינו מהא דתנן בסנהדרין (דף עו:) שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור ואעפ״י שפטור מדיני אדם אינו פטור מדין שמים ומינה דאם שיסה בו את הכלב ועשאו כרות שפכה דאעפ״י דאינו חייב מלקות מכת מרדות מיהא חייב:

משנה למלך

פי״ז א ואחד כהן העובד ואחד כו׳ שמנוהו ועבר. (רא״ש פ״ק דמגילה כו׳ שהאריך בסוף מהלכות כלי מקדש דין ...):

הגהות מיימוניות

[א] אבל ר״ת פסק דניטלה ביצה אחת כשר ואפילו בידי אדם כרבי ישמעאל בנו של ריב״ב ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה והא דאמר בברייתא כל שנפצעו ביצים ואפילו אחת מהם יש לחלק בין פצוע ובין ניטלה לגמרי מידי דהוה אניטל הטחול כשר וניקב בסומכיה טריפה ואת״ל דר׳ ישמעאל לפלוגי את״ק אתא יש לסמוך על דבריו כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה דהוו סמכי טפי כדאמר לעיל בפרק החולץ ממתני׳ דכרמא הדר ביה ותזינן כמה בני אדם שכורתים מהם ביצה אחת ומולידין ולא מסתבר לומר צא וחזר על בניהם מאין הן ובירושלמי דפרק הערל נמי משמע דהלכה דכשר אבל משמע שאין מוליד והכי איתא התם תני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר ששמעתי בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד והוא סרים חמה א״ר יוסי שמעתי הלכה כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא ולית אנא ידע מן מה שמעית א״ר אמי לא הוה רבי אסי שמע מן בר נש זעיר שמואל אמר אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו רבי הונא אמר דו סבר כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן [בן ברוקא] א״ר יודן בר חנן ובלבד שלימין ע״כ. אר״י מצינו לפרש זה בתרי גווני דדיקא שניטלה אחת והאחרת שלימה כשר אבל נפצעה אפילו אחת גרע טפי כדפי׳ לעיל ויותר נראה לפרש שהן ב׳ תיבות ובלבד של ימין ושוב להזהיר לרופאים אם אפשר לחתוך של שמאל ומסיים בירושלמי אתא עובדא קומי רבי אימי אמר לה אין ברתי דאת שריא ליה אלא הוי ידעת דלא מוליד והות רבי זעירא מקלס ליה דו משיב מילתא על בררא משמע דכולהו אית להו דהלכה כר׳ ישמעאל דמכשר ועוד משמע התם מתוך פסקא דסוגיא דרבי ישמעאל מיירי בידי אדם תוס׳ עכ״ל: * [כתב הטור והרמב״ם מכשיר בנעשה ע״י חולי ורש״י פוסל וכך דעת א״א ז״ל]: [ב] מ״מ מותר לאכול פראשר דמשמע נתוק וכרות לגבוה מכלל דלהדיוט שרי כדאיתא ס״פ כל הבשר אביאסף ע״כ: [ג] דשלח ליה אבוה דשמואל הגי תורין דגנבי ארמאי ומסרסין יתהון וכו׳ תרין בתשובת הגאונים ע״כ:

מגדל עוז

אסור להפסיד וכו׳ עד אחד טמאים ואחד טהורים כו׳ עד בגוף אחרים. בת״כ ופ׳ אין דורשין (דף י״ד): וכל המסרס לוקה כו׳ עד בשאר מינין פטור. פרק שמנה שרצים במסכת שבת (דף קי״א) ופרק כל פסולי המוקדשין (דף ל״ג) פרק אלו מומין (דף ל׳) במסכת בכורות ובמסכת מנחות (דף נ״ו) ופרק כל המנחות באות מצה ובת״כ: המשקה עיקרין כו׳ עד שלא תלד. פרק ח׳ שרצים (דף ק״י) ופרק הבא על יבמתו: הרי שכפה את האדם כו׳ עד מכת מרדות. מקלתו בבבא קמא (דף כ״ד) והשאר כדקי״ל בכוליה תלמודא כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: אסור לו לעכו״ם כו׳ עד סוף הפרק. במציעא פרק השוכר את הפועלים (דף צ׳) מיתני׳ בהדיא ורמוזה בכמה מקומות:

פי״ז שלש נשים נאסרו כו׳ עד ואסור באלמנה. פרק יש מותרות (דף פ״ד):

הבתולה ואסורין באלמנה: **ב** כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו בין גדול בין הדיוט * ובעל לוקה ואם בא עליה דרך זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה שנאמר לא יקחו עד שיקח ויבעול: **ג** אבל [א]כהן גדול שבא על אלמנה לוקה אחת אע"פ שלא קידש שנאמר לא יחלל כיון שבעלה חללה ופסלה לכהונה. אבל זונה וחללה וגרושה הרי הן מחוללות ועומדות קודם בעילתו. ולפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה לבדה. אע"פ שאין שם קידושין שהרי חללה והוא מוזהר שלא יחלל כשרים לא אשה ולא זרעו: **ד** קידש [ב]כהן גדול אלמנה ובעלה לוקה שתים. אחת משום אלמנה לא יקח. ואחת משום לא יחלל. ובין כהן גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל אינו לוקה: **ה** וכל מקום שהוא לוקה היא לוקה. וכל מקום שהוא אינו לוקה היא אינה לוקה שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין זולתי בשפחה חרופה בלבד כמו שביארנו: **ו** כל [ג]כהן הבא על הכותית בין גדול בין הדיוט לוקה משום זונה. שהרי אינה בת קידושין והוא אסור בבעילת זונה בין ישראלית בין כותית: **ז** החלוצה [ד]אסורה לכהן מד"ס מפני שהיא כגרושה ומכין אותו מכת מרדות מדבריהם. כהן שנשא ספק חלוצה אין מוציאין אותה מתחתיו והיא כשרה וולדה כשר. מפני שלא גזרו על ספק חלוצה אלא על חלוצה ודאית. [ה]וכן מי שהיתה ספק גרושה או ספק אלמנה או ספק זונה וספק חללה מכין אותו מכת מרדות

השגת הראב"ד

*ובעל לוקה וכו': כתב הראב"ד ז"ל אין הסכל מודה בזה שהרי למדו כהן הדיוט מכהן גדול לחלול הזרע בג"ש זונה זונה הלכך כי הדדי נינהו באסורייהו וטעות הוא בידו והטעהו מה שראה בגמרא כהן גדול באלמנה לוקה שתים אחד משום לא יקח ואחד משום לא יחלל והוא סבר דוקא כהן גדול ולא היא אלא משום דלא מיתני ליה בכהן הדיוט חלול דאשה בשלא גמר ביאתו קמיירי דליכא חילול זרע עכ"ל:

א סמג לאוין קכה: ב סמג שם: ג סמג לאוין קכא: ד טור שם סמג שם סי' קכב: ה טור אה"ע סי' ו

מגיד משנה

ב כל כהן שנשא אשה וכו'. שם קידושין (דף ע"ח) אמר רב יהודה כהן גדול באלמנה לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל והקשו וללקי נמי משום לא יחלל זרעו [בעמיו] ותירצו בשלא גמר ביאתו מתיב רבא אלמנה וגרושה לוקה [עליה] משום שני שמות מאי לאו שני שמות ותו לא לא שני שמות על זו ושני שמות על זו א"ה אימא סיפא גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת ה"ק אינו חייב אלא אחת ולעולם שני שמות וחלוצה דרבנן וכו' אמר אביי [כ"ג באלמנה] קידש לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מ"ט לא יקח משום לא יחלל. ומודה אביי במחזיר גרושתו שאם קידש ולא בעל שאינו לוקה להיות לו לאשה אמר רחמנא והא ליכא. ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא חילל. ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה ע"כ בגמרא. ועתה אבאר דעת רבינו הוא ז"ל סובר דסוגיין דאיתמרא על ההיא דרב יהודה דמשמע דאיכא נמי בשארה שתי מלקיות מדאמרינן שני שמות על זו ושני שמות על זו א"ה אימא סיפא גרושה וחלוצה כו' דלא כהלכתא הוא זה ולא מיבעיא בהדיוט דהא לא כתיב בדידיה לא יחלל כלל ואע"ג דילפינן שהבנים חללים כמ"ש שם נאמר בהדיוט זונה כו' מה להלן זרעו חולין אף כאן זרעו חולין מ"מ לא לקי עלה משום לא יחלל דלא אתיא ג"ש אלא להיות זרעו חולין אבל למלקי על לאו דלא כתיב בדידיה לא אשכחן אלא אפי' בכ"ג דכתיב ביה לא יחלל לא לקי תרי אלא על אלמנה מפני שהוא מחללה עכשיו ואמרינן לא יחלל שני חילולין אחד לו ואחד לה אבל אינך שכבר היו מחוללות אינו לוקה משום לא יחלל. והביאו לזה מה שאמר אביי *כהן גדול באלמנה בדוקא וכן אמרו ומודה רבא בכ"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה משום לא יחלל. ואם איתא דאף באינך איכא משום לא יחלל למה אמרו כ"ג באלמנה לימרו אינך דאע"ג דהיו מחוללות כבר לוקה משום לא יחלל וכ"ש אלמנה שהוא מחללה עכשיו וכן הא דאמרי' וללקי נמי משום לא יחלל זרעו בעמיו ואמרו בשלא גמר ביאתו ומשמע שאם גמר ביאתו שיש כאן ג' מלקיות לאו הלכתא היא חדא דהוה להו שתי מלקיות מלאו דלא יחלל ותו דאביי ורבא לא מפלגי בין גמר ביאתו ללא גמר וקאמרי לוקה משום לא יחלל ומשמע לוקה אחת ותו לא וטעמא משום דחילול זרעו אינו אלא לכשיולד הזרע אבל חלול דידיה הוא לאלתר ולא הוי אלא באלמנה שלא היתה מחוללת עדיין וכיון דליכא משום לא יחלל אלא באלמנה אשתכח דאינך אם בעל בלא קידושין אינו לוקה משום דלא יקח ליכא דהא לא לקח ומשום לא יחלל נמי ליכא אלא באלמנה וכמו שנזכר ובקידושין בלא בעילה נמי אינו לוקה בכולהו שאין קיחה אלא משום חילול וכרבא דהלכתא כוותיה כנ"ל לפי שיטת רבינו וכל מ"ש כאן נתבאר במה שהזכרתי. ובהשגות א"א אין הסכל מודה בזה וכו' דליכא חילול זרע ע"כ. וכדעתו פירש"י ז"ל דהא דרב יהודה הוא הדין להדיוט בגרושה וחללה זונה דהא מגמר גמרי אהדדי מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין הילכך בכהן הדיוט נמי איכא לא יחלל ועוד דבהדיוט נמי כתיב ולא יחללו את שם אלהיהם וכ"כ הרמב"ן ז"ל דבכולהו איכא לא יחלל וכל מה שכתוב בכ"ג באלמנה ה"ה אף בהדיוט באיך והא"ל כ"ג באיך ובכולן בעל ולא קידש לוקה קידש ובעל לוקה שתים קידש ולא בעל אינו לוקה כלל אלו דבריהם ז"ל והנראה אלי בזה הוא שאין בהדיוט כלל משום לא יחלל דכי ילפינן גז"ש ה"מ למיהוי זרעו חולין אבל למלקי משום לאו דלא יחלל לא אשכחן לה בגמ' להך גז"ש ואנן לא עבדינן לה אבל בכ"ג איכא משום לא יחלל בכולהו דקרא אכולהו קאי וכפשטא דסוגיא דרב יהודה לאו דוקא אלמנה קאמר ולית לן לאפוקי סוגיא מהלכתא. וכי נקט רב יהודה אלמנה לרבותא קאמר דאע"ג דקילא דכהן הדיוט מותר בה כ"ג לוקה שתים עליה וכ"ש באיך שאסורות לכהן הדיוט ואביי ורבא נמי לרבותא אדכרו יתה הילכך כ"ג קידש ובעל לוקה שתים בכולהו כדעת המפרשים ז"ל ושלא כדעת רבינו בעל ולא קידש לוקה אחת בכולהו כדעתם ושלא כדעתו כהן הדיוט קידש ובעל לוקה אחת ותו לא כדעת רבינו ובעל ולא קידש אינו לוקה כלל דקיחה כתיבא בהו ולא חלול וכדעת רבינו כנ"ל וכולן שקידשו ולא בעלו אין לוקין דאע"ג דלא כתיב בהדיוט חילול הא ילפי מהדדי וק"ו הוא שלא יהו המורין הדיוטות מכ"ג וכיון דבכ"ג קידש גרושה ולא בעל אינו לוקה דלא יקח משום לא יחלל וכרבא דאמר הכין הדיוטות לא כ"ש ובשאר חייבי לאוין דלא כתיבא בהו קיחה נראין דברי המפרשים ז"ל שהכל תלוי בבעילה ואין צורך לקידושין כלל ואין מעלין ומורידין בהן לענין חיוב מלקותן:

*בגרסתנו אינו. אע"ג דעלים קאי.

ה וכל מקום שהוא לוקה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם בכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף י':) כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות ולא את האשה לאיש בקרבן ע"כ במשנה ודין השפחה נתבאר פרק שלישי:

ו כל כהן שבא על הכותית וכו'. בתמורה וכבר נזכר זה פרק י"ב:

ז החלוצה אסורה לכהן וכו'. כבר נתבאר זה בסוגיא שהזכרתי למעלה דחלוצה דרבנן ועוד נזכר זה בפרק כיצד (דף כ"ד) ביבמות חלוצה דרבנן וספק חלוצה לא גזרו בה רבנן ומפורש שם שאם נשא ספק חלוצה אין מוציאין מידו. ומתבאר בדברי רבינו שודאי חלוצה ולדה פסול ומפורש בפרק יש מותרות (דף פ"ד) אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' היא פסולה וולדה פסול וכופין אותו להוציא ומבואר בסוגיא דאע"ג דחלוצה דרבנן זרעה פסול מדרבנן: מי שהיתה ספק גרושה וכו'. זה פשוט דספיקא דאורייתא הוא ומתבאר בהרבה מקומות וכבר כתבתי בפרק ראשון שיש מכת מרדות

משנה למלך

ב כל כהן שנשא וכו'. (*א"ה עיי' בדברי הרב המחבר פ"ג מהלכות עבדים דין א'):

ז החלוצה אסורה לכהן וכו'. הא דקי"ל דכל עובר על איסור דרבנן מכין אותו מכת מרדות הם בעבירה אחת איכא איסור תורה ואיסור דרבנן כגון אשה גרושה שנחלצה ובא עליה כהן כיון שלוקה משום גרושה אין מכין אותו מכת מרדות משום חלוצה אף שאם היתה חלוצה לבד היו מכין אותו מכת מרדות שאני הכא דאיכא מלקות דאורייתא כ"כ התוס' רפ"ג דמכות (דף י"ג) ד"ה גרושה יע"ש (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ה מהלכות יסודי התורה שהביא תשובת הרא"ש על אודות כהן שנשא חלוצה וכופין אותו שלא לגרשה וראיתי להרמ"ז בחידושיו לפרק יום הכפורים (דף י"ט ע"ג) שהביא דברי הר"ן ז"ל דס"ל דעל ג' עבירות שאמרו יהרג ואל יעבור דוקא איננו דכל אביזרייהו נמי והביא ראיה מעובדא דמי שהעלה לבו טינא כו' וכתב וז"ל וראיה זו איני מכיר דשאני התם דתולי בה מחמת העבירה אבל אם אנסוהו לכ"ג לבא על האלמנה דהוא איסורי לאוין מנ"ל דיהרג ואל יעבור יע"ש דהעלה לענין הלכה דבאיסורי לאוין יעבור ואל יהרג ועיין בתשובת הרדב"ז סי' ב' דמחלק ג"כ בין היכא דבא החולי מחמת העבירה ותמיה לי מירושלמי שהביא הר"ן פרק כל שעה וכפ' אין מעמידין שאפילו א"ל הבא עלין סתם והביא לו מעלי אסרה ימות ואל יתרפא בהן אלמא דבאיסורי לאוין נמי אע"ג דלא בא החולי מחמת העבירה יהרג ואל יעבור וע"ק לי איך לא זכר דברי הרא"ש ז"ל שהביא הרב המחבר שם דאפילו באיסורין דרבנן הדין כך. ודע דאע"ג דלהרמב"ן אין מלקות מן התורה אלא בביאה גמורה מ"מ אין ללמוד מהאי עובדא כדברי הרא"ש דשאני התם דעיקרו מן התורה מפא"כ חלוצה והש"ך י"ד סי' קנ"ז הוכיח מסוגיא זו כהרמב"ן ודבריו צ"ע):

ז כהן שנשא ספק חלוצה כו'. אם לא בא דין זה מפורש באיזה מקום אפשר דיליף לה רבינו מהא דקיימא לן שאין מוציאין אותה וכל שכן שאין הולד חלל דאם היה מחלל זרעו היינו כופין אותו להוציא שלא ירבה חללים בישראל ולא ראיתי בשום מקום ביאת היתר שיחלל זולת חלל שנשא כשרה מגזירת הכתוב דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל בשאר הדברים ליכא חילול אלא בביאת איסור וראיתי לה"ה לקמן פי"ט מהלכות אלו דין ד' על מ"ש רבינו כ"ג שנשא בוגרת או מוכת עץ לא חיללה שכתב וז"ל כבר נתבאר שאם נשא בוגרת או מוכת עץ שאין מוציאין מידו כ"ש שאין הולד חלל ע"כ. הרי לך מבואר דס"ל דכל מקום שאנו אומרים שאין מוציאין מידו כ"ש שאין הולד חלל. וראיתי להטור א"ה סי' ז' סי"ט שכתב וז"ל כהן הבא על ספק גרושה או ספק חלוצה הרי זו ספק חלל והולד ספק חלל ע"כ. ודברים אלו תמוהים בעיני ותמהני ממרן ז"ל איך לא נתעורר בזה לכתוב דרבינו פליג עליה. שוב ראיתי למרן ז"ל בשלחנו שהשמיט דין זה דספק חלוצה ולא כתב אלא ספק זונה או ספק גרושה ואין ספק דכוונה מכוונת השמיט חלוקת ספק חלוצה משום דכ"ל דספק חלוצה הולד כשר אך ראיתי למור"ם שם שהגיה או ספק חלוצה ואם כוונתו היא לחוש לסברת הטור תמהני דהא ספיקא דרבנן הוא ופשיטא דהלכה כדברי המיקל ומה גם דמסתבר טעמיה והחכם בעל ב"ח חילק דאם נשא אותה תיקנו חז"ל דהם כשרים כדי שלא יוציא אותה משא"כ כשבא עליה בזנות ע"כ. ואלו הם דברים שאין הדעת סובל אותן ובטיו"ד סי' שע"ג ס"ב כתב וז"ל חלל של דבריהם כגון שנולד מחלוצה אסור להטמא למתים ואם נולד מספק חלוצה הוי כהן גמור ע"כ. ולא חילק שם בין נולד בנישואין לנולד ע"י זנות וכן עיקר ולדידי ט"ס הוא שנפל בדברי הטור והגירסא הוא ספק חללה שהיא מן התורה ואפשר שהיה כתוב ח' לבד וסבר המדפיס שהוא חלוצה וטעה בזה ועיקר הגירסא היא ספק חללה:

ודע שראיתי לה"ה לעיל בפט"ו מהלכות אלו דין ג' על מ"ש רבינו ז"ל כותי ועבד שבא על בת ישראל הולד כשר שכתב דהרמב"ן העלה הדבר בספק וכתב ואם נשאה אין מוציאין מידו והולד ספק חלל ע"כ. וזה ספק ממה שכתבנו דכל מקום דקי"ל דאין מוציאין מכ"ש דאין הולד חלל וצ"ל דכלל זה שכתב

מגדל עוז

כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים וכו' עד אינו לוקה וכו' עד שיקח ויבעול. פרק י' יוחסין (דף ע"ח): כתב הראב"ד ז"ל אין הסכל מודה בזה וכו' דליכא חילול זרע עכ"ל: ואני אומר כבר ביררתי זה בפט"ו מהלכות איסור וכן כתב הר"מ מקוצי בשם רבותינו בעלי התוס' ז"ל: אבל כ"ג באלמנה עד וכל מקום שהוא לוקה היא לוקה. פרק י' יוחסין (דף ע"ח): וכל מקום שהוא אינו לוקה כו' עד בין ישראלית בין כותית. פרק יש מותרות (דף פ"ד): החלוצה אסורה כו' עד אחת על כל ביאה. פרק י' יוחסין (דף ע"ח):

מרדות ומוציא בגט: **ח** כלל גדול הוא בכל איסורים שבתורה שאין איסור חל על איסור אלא א"כ היו שני איסורין באין כאחת. או שהיה האיסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו האיסור. או אם היה כולל דברים אחרים עם איסור זה: **ט י** לפיכך אשה שהיתה אלמנה ונעשית גרושה ונעשית חללה ונעשית זונה ובא עליה כהן גדול אחר כך לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת. לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול ומותרת להדיוט. חזרה להיות גרושה נוסף בה איסור ונאסרת לכהן הדיוט. לפיכך נוסף בה איסור אחר על איסור האלמנה ועדיין היא מותרת לאכול בתרומה. נעשית חללה נוסף בה איסור שהרי נאסרת בתרומה ועדיין היא מותרת לישראל. נעשית זונה הואיל ויש שם זנות שאוסרה על ישראל אם זינתה אשתו ברצון נוסף בה איסור אחר. והוא הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר כך זונה שהוא לוקה שלש על ביאה אחת. אבל אם נשתנה סדר זה אינו לוקה אלא אחת: **יא** מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה מאנשים הרבה אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה. אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין אסורה: **יב** כהן גדול שמת אחיו אע"פ שהוא מן האירוסין ה"ז לא ייבם אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא כהן הדיוט ונתמנה להיות כהן גדול אע"פ שעשה בה מאמר כשהוא כהן הדיוט ה"ז לא ייבם אחר שנתמנה. [א]אבל אם אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג ה"ז יכנוס אחר שנתמנה. היתה מקודשת ספק קידושין ומת ארוסה הרי זו ספק אלמנה: **יג** מצות [ב]עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה. ומשתבגור תאסר עליו שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח. אשה לא קטנה. בבתוליה ולא בוגרת. הא כיצד

א סמג לאוין קכ"ס: ב סמ"ג עשין כ"ז:

מגיד משנה

מרדות באיסורין של דבריהם וכ"ש בספיקות אלו:

ח כלל גדול הוא לכל איסורין שבתורה וכו'. דין זה דאיסור אם חל על איסור אם לאו הוא מחלוקת בגמרא בהרבה מקומות ופסק רבינו שאין איסור חל על איסור אלא באחד משלשה דרכים אלו וכן משמע במתני' ובגמרא בכריתות (דף י"ג י"ד) ודינין אלו של לאוי כהונה הם בגמרא בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) ברייתא אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהן כסדר הזה חייב על כל אחת ואחת זינתה ונתחללה ונתגרשה ונתאלמנה אינו חייב אלא אחת ושאלו האי תנא מאי קסבר אי קסבר איסור חל על איסור אפילו איפכא נמי ואי קסבר אין איסור חל על איסור אפילו כסדר הזה נמי לא ותירץ רבא האי תנא אתע"א לית ליה איסור מוסיף אית ליה אלמנה אסורה לכ"ג ושריא לכהן הדיוט הויא לה גרושה מגו דאיתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט איתוסף לה איסורא לגבי כ"ג ועדיין שריא למיכל בתרומה הויא לה חללה מגו דאיתוסף [בה] איסורא למיכל בתרומה איתוסף איסורא לגבי כהן גדול ושאלו זונה מאי איסור מוסיף אית בה אמר רב חנא בר קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל וכתב רבינו וה"ה לכהן הדיוט ופשוט הוא. ומ"ש אבל אם נשתנה הסדר אינו לוקה אלא אחת כבר נתבאר במה שהזכרתי והוא דוקא כשזינתה תחילה אבל אם היה זנות באמצע לוקה שתים בכהן הדיוט וככ"ג פעמים שתים ופעמים שלש שאם המית שני אחים ואם בליתי שלש והוא שיהיה אלמנות תחילה וזה ברור:

יא מי שנתאלמנה מאנשים וכו'. שם ברייתא מפורשת: אלמנה בין מן האירוסין וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) משנה:

יב כהן גדול שמת אחיו וכו'. בפרק כילד (דף כ') משנה וגמרא וכבר ביארתי דין זה בארוכה פרק ששי מהלכות יבום וחליצה: נפלה לו יבמה וכו'. פרק הבע"י שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג אע"פ שעשה בה מאמר הרי זה לא יכנוס: אבל אם אירס את אלמנה וכו'. משנה שם: היתה מקודשת ספק קידושין וכו'. זה פשוט ודינו להחמיר כמו שכתבנו למעלה:

יג מצות עשה על כהן גדול וכו'. במשנה (דף נ"ט) ולא ישא את הבוגרת ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת [*ולא ישא את מוכת עץ] ובגמרא רב ורבי יוחנן דאמרי תרווייהו בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי וקי"ל כוותייהו כמו שיתבאר. עוד שם (דף ס"א) תניא בתולה [מעמיו יקח אשה] יכול קטנה ת"ל אשה אי אשה יכול בוגרת ת"ל בתולה הא כיצד יצתה מכלל

*בגמרות ישנות נשמטו תמש מלות אלו, ובחדשים נתוספו ע"פ הגהות רש"ל:

משנה למלך

שכתב ה"ה לא אמרו אלא בדבר שבודאי קי"ל דאין מוציאין מכ"ש דאין הולד חלל דומיא דבוגרת ומוכת עץ לכ"ג אבל בספיקות אין כלל זה אמור אלא דאפשר דאין מוציאין והולד יהיה ספק חלל. ומ"מ דברי הרמב"ן ז"ל תמוהים הם בעיני דהא למ"ד דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דהולד פגום דבר תורה הוא דהא מק"ו מאלמנה נייתינן לה וכדאיתא בפרק החולץ (דף מ"ד) וכיון שנסתפק הרב הלכה כמאן הו"ל למיזל לחומרא כדין ספק גרושה או ספק זונה שפסק רבינו דמוציא בגט וכתב ה"ה זה פשוט דספיקא דאורייתא הוא. ואם נדחוק עצמנו דס"ל להרמב"ן ז"ל דמדרבנן הוא וק"ו לאו דוקא דהא אין מזהירים מן הדין א"כ למה הולד ספק חלל מאי שנא מספק חלוצה שכתב רבינו דהולד כשר ועוד דאי מדרבנן היא כיון דמספקא לן אמאי לא תנשא לכתחילה לכהן כדין כל ספיקא דרבנן דאזלינן לקולא ואפילו לכתחילה וכ"ת הרי ספק חלוצה דלכתחילה לא תנשא אף שהוא ספיקא דרבנן הא ל"ק שהרי כמה הרבוריים הרבר הרמב"ן ליישב זה דמאי שנא ספק חלוצה משאר ספק של דבריהם דאזלינן לכתחילה לקולא וכמ"ש ה"ה בפ"ח מהלכות יבום וחליצה דין ח' יע"ש. ואותם הטעמים לא שייכי הכא. סוף דבר שדברי הרמב"ן ז"ל הללו שגבו ממני והדבר צריך תלמוד:

יג מצוה על כ"ג וכו'. בפרק הבא על יבמתו ומכתוב זה למדנו שהבעולה אסורה לכ"ג והיא ככל חייבי עשה. ויש להסתפק אם בעולה זו שאמר הכתוב אם היינו דוקא כשנבעלה והוציאה דם דאין לה בתולים אבל אם בא עליה בהטייה ועדיין בתוליה קיימין מהו דהא בפ"ק דכתובות (דף ו') אמרינן דרוב בקיאין בהטייה ומוכח בה דאין מוציאין דם כלל דמש"ה שרי בשבת ומה שהביאני לזה הוא משום דאיסור הבעולה מקרא דבתוליה נפקא דבעינן שיהיו לה בתולים וא"כ כל שיש לה בתולים אף שנבעלה שריא לכהן מדין בעולה. עוד אני מסתפק אם בהערא' לבדה בזה נעשית בעולה או דילמא בעינן גמר ביאה ואע"ג דבפרק הבא על יבמתו (דף נ"ח) אמרינן דחייבי עשה נמי בהערא' חייבין משום דאתיא ביאה ביאה מ"מ זהו לאחר שנאסרו אבל הא קא מיבעיא לי אי חשיבא בעולה מהערא'. ונראה דיש ללמוד כל זה מההיא שהביא מהר"ר בצלאל ז"ל בלקוטיו בפרק אלו נערות עלה ההיא דאמרי' התם (דף ל') איכא בינייהו בעולה לכ"ג שכתב בשם הרא"ש דמיירי שהערה בה אחר ואתיא כמ"ד בפרק הבע"י הערא' זו הכנסת עטרה וקנס נמי משלם דאמרינן בירושלמי הערו בה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם משלמין קנס ע"כ הרי לך הדבר מבואר דס"ל דבהערא' חשיבא בעולה ואסירא לכ"ג. וכן יש להוכיח ממ"ש שם בשם שיטה ישנה ובשם הרשב"א ז"ל שהביאו פי' ר"ח דקאמר דהסיא דר"פ אלו נערות מיירי בכ"ג שאנס בתולה גמורה ואסירא ליה משום בעולה עצמו שהקשו בביאה ראשונה נמי הויא חללה דמכי הערה בה איתסרא עליה דעשאה בעולה ובגמר ביאה משוי לה חללה ואין לו בה הויה אח"כ ותירץ דהדא ביאה לא פלגינן שתאסור שני איסורין ע"כ. הרי לך דס"ל דבהערא' הויא בעולה. שוב ראיתי סדבר מפורש בפ"ק דקידושין (דף י') דאמרינן איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נפקא מינה וכו' ואי נמי לכ"ג דקא קני בתולה בביאה ופירש"י אי נמי לכ"ג אם מותר לקדש בביאה זו אי אמרת תחילת ביאה קונה מותר ואי סוף ביאה קונה נמצאת בעולה משעת הערא' שלא לשם קידושין ואסירא ליה דכתיב כי אם בתולה מעמיו יקח ע"כ הרי הדבר ברור דמשהערה בה שויא בעולה אך הספק הראשון עדיין במקומו עומד דאפשר דבעינן הסרת בתולים והסרת בתולים הוא משהערה בה וכדמוכח בפרק בן סורר (דף ע"ג) דאמרינן משעת הערא' דפגמה איפטר ליה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה ע"כ. ומוכח התם דלמ"ד הערא' זו הכנסת עטרה מכי הערה בה הוי הסרת בתולים ומיהו מדברי התוס' שם בפרק בן סורר יש ללמוד דין זה שהרי דחו סברת רש"י דאית ליה דאינו משלם קנס כי אם בהסרת בתולים דהא קי"ל דאיכא קנס בבא עליה שלא כדרכה וא"כ בנדון דידן נמי כיון דקי"ל דאפילו נבעלה שלא כדרכה פסולה לכ"ג א"כ מינה דבעולה דאסירא לכ"ג אינו תלוי בהסרת בתולים: **אלא** שקשה לזה מ"ש התוס' בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) ד"ה אלא דרצו להכריח שלא נתרבתה הערא' אלא קנס דאם יש קנס בהערא' הוה ליה לשנויי כגון שלא עשה אלא נשיקה ובנשיקה אינו מסיר בתולים וכדמשמע בפרק בן סורר. ודבריהם הם תמוהים לכאורה שהם דהו פירש"י שכתב בפרק בן סורר דלמ"ד הערא' זו נשיקה דאינו חייב עליה קנס משום דליכא הסרת בתולים בנשיקה וכתבו דליתא דאפילו בנשיקה חייב קנס דהא בשלא כדרכה חייב קנס. וא"כ גבי בעולה לכ"ג למ"ד דהערא' זו נשיקה מכי הערה בה איתסרא ליה משום בעולה אע"ג דליכא הסרת בתולים דומיא דנבעלה שלא כדרכה דחשיבא בעולה אע"ג דליכא הסרת בתולים. וא"כ לא ה"מ לאוקמי כגון שלא עשה אלא נשיקה דהכתי אסורה לו משום בעולה. וכבר ראיתי להחכם בעל חידושי הלכות שנתעורר בזה אך בתירוץ הקושיא כתב דברים שאינם מוכנים אצלי. והנכון דגבי כ"ג פשיטא דאינו חייב על הבעולה בנשיקה משום דאי הוה אסר קרא הבעולה לכ"ג בפירוש והוה כתיב שלא יקח בעולה הו"א דלמאן דאמר דנשיקה חשיבא ביאה ה"ה הכא דהא איתרבו כל איסורי ביאה להערא'. אבל כיון שלא בא איסורו כי אם מכלל עשה דבתולה יקח ולא בעולה לא ממעטינן אלא בעולה דוקא שאינה בתולה. ואע"ג דשלא כדרכה נמי חשיבא בעולה אף שהיא בתולה התם גזירת הכתוב היא מדכתיב בבתוליה ואי לאו קרא היינו אומרים דנבעלה שלא כדרכה מותרת משום דהכתי בתולה היא ולא היינו מרבים אותה מקרא דמשכבי אשה כיון שאין איסורו בא כי אם מכלל עשה דבתולה אבל הכא גבי קנס כי כתב רחמנא בתולה הוא למעט שאם לא היתה בתולה שאינו משלם קנס ולא ממעטינן אלא בעולה שאינה בתולה אבל נבעלה שלא כדרכה יש לה קנס וכדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף י') מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי וחשיבא בתולה ודוקא גבי נערה המאורסה מיעט היכא דנבעלה שלא כדרכה שאם בא עליה אח"כ אחר שהוא בחנק משום דכתיב ומת וגו' לבדו וכדאיתא התם. אבל גבי האונס לא כתיב אלא שכיבה סתמית. וע"ז הקשו דכיון דכתיב שכיבה סתמית אימא דהיא כשאר ביאות האמורות בתורה. ולמ"ד דנשיקה חשיבא ביאה ה"נ חשיבא ביאה. והביאו ראיה לזה דלא בעינן הכא ביאה המשרת בתולים מדאמרינן דהביאה שלא כדרכה חייב עליה קנס. וכתבו עוד דגבי קנס לא נתרבתה הערא' ואינו חייב אפילו בהכנסת עטרה אלא בגמר ביאה ולא מטעמא דרש"י דהא אפילו הכנסת עטרה ממעטינן מקנס אלא משום דלכל העריות איצטריך קרא לרבות אותם להערא' והכא גבי קנס ליכא ריבויא ולזה כתבו דמסתברא דלא נתרבה הערא' גבי קנס מדלא מוקמינן לההיא ברייתא כמ"ד הערא' זו נשיקה והערה בה בנשיקה וחייב עליה קנס ולא אסירא משום בעולה משום דבנשיקה אינו מסיר בתולים והכא לא ממעטינן אלא בעולה שאינה בתולה. וראיתי להתוספות בסוף דבריהם דחו פירוש זה וז"ל אבל קשה אי לא מיחייבי קנס בהערא' א"כ מאי פריך בבן סורר הניחא למאן דאמר הערא' זו נשיקה אלא למאן דאמר הערא' זו הכנסת עטרה מאי איכא למימר הא לדידיה נמי א"ש דהא לא מיחייבי קנס בהכנסת עטרה אלא בגמר ביאה ממש ע"כ. ולא ידעתי אמאי לא הקשו קושיא זו לר"ת וריב"א דמה הקשו בגמרא דלמאן דאמר הכנסת עטרה מא"ל דהא לדידיה נמי אתי שפיר דכי היכי דלמאן דאמר דהערא' היא נשיקה אינו משלם על הנשיקה משום דניתן להצילו בנפשו ה"נ למ"ד זו הכנסת עטרה אינו משלם קנס על הכנסת עטרה משום דניתן להצילו בנפשו. וראיתי מה שיישב לזה בעל חידושי הלכות ז"ל ולא נכנסו דבריו באזני ובמקום אחר הארכתי בזה (*א"ה חבל על דאבדין):

נחזור לענייננו דנראה דאף למ"ד דהערא' זו נשיקה גבי כ"ג לא איתסרא ליה משום נשיקה דעדיין בתולה היא ומ"מ נראה דבהכנסת עטרה אסירא ליה משום בעולה ואע"ג שהיא עדיין בתולה משום דלא ממעטינן אלא בעילה שאינה משרת בתולים וכגון נשיקה אבל הכנסת עטרה שהיא משרת בתולים אף שזה היה בקי בהטיה ולא הסיר אסירא לכ"ג ושפיר ממעטינן לה מבתולה. ונראה דאף רש"י ז"ל דאית ליה לגבי קנס אינו משלם קנס אלא בהסרת בתולים לאו למימרא דבעינן ממש הסרת בתולים אלא דבעינן בעילה הראויה להסרת בתולים ולאפוקי נשיקה אבל לעולם דעל הכנסת עטרה חייב קנס אף שלא הסיר בתולים כיון שהיא ביאה הראויה להסרת בתולים שלא ראיתי בשום מקום שיתלו חיוב הקנס בהסרת בתולים. וקצת ראיה יש לזה מההיא דאמרינן בפרק אלו נערות (דף ל"ב) אמר עולא לא קשיא כאן בהאחותו נערה כאן בהאחותו בוגרת והיינו הך איידי ואיידי באחותו נערה ומתני' דמכות דלוקה מיירי בדליכא הסרת בתולים דאינו חייב קנס וכ"ת לדידן נמי תיקשי דלוקמה למתניתין דמכות בנשיקה דליכא חיוב קנס

מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באת ופסק רבינו כן: **ואינו** נושא שתי נשים וכו'. מ"ש רבינו בכאן נראה שלמדו מן הסוגיא הנזכרת בפרק הבע"י (כ"ט) דאמרי' התם אשה אחת ולא שתים לפי שענין הסוגיא הוא כך בעא מיניה רבי חייא בר יוסף משמואל כ"ג שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר נישואין אזלינן או בתר אירוסין אזלינן וכו' כי קמיבעיא לי והוא אשה בבתולים יקח מאי [יקח] קיחה דקידושין בעינן או קיחה דנישואין בעינן ואמר תניתוה אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס ודחו שאני התם דכתיב אשה ואמרו אי הכי ה"נ נימא וכו' ודחו אשה אחת ולא שתים ואמרו ומה ראית ודחו הא אישתני גופה והא לא אשתני גופה. לפי שענין זאת הסוגיא כך הוא דאיהו פשיט ליה מאלמנה דקיחה דאירוסין היא ודחה שאני התם דכתיב אשה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה והאי אשה קרא יתירא הוא ומינה מרבינן לקמן בפירקין דאם אירס אלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס ואמרו ה"נ נימא נדרוש כן שאם אירס את הקטנה ובגרה שיוכל לנשאה ודחו אשה אחת ולא ב' דבר אחד יש לרבות מן הכתוב ולא ב' דברים הילכך אשה אחת דהיינו אירס את האלמנה בעודו הדיוט יש לרבות ולא אירס הקטנה ובגרה ואמרו ומה ראית לרבות אירס את האלמנה בעודו הדיוט ולא אירס הקטנה בעודו כ"ג ובגרה תחתיו ודחו הא אשתני גופה והא לא אישתני גופה בוגרת אישתני בין אירוסין לנישואין אלמנה לא אשתנית. זהו פי' סוגיא זו וכיוצא בזה אמרו שם גבי קרובה אחת ולא שתים לומר שדבר אחד ילפינן מיניה ולא שתים. ואולי שרבינו מפרש כן ה"נ נימא נדרוש מדכתיב והוא אשה לרבות דהוה מצי למימר בתולה לרבות דהא השתא לא הוה סבר למידק אשה ולא קטנה דהא כ"ג שקידש את הקטנה קאמר ודחו אשה אחת ולא שתים האי והוא אשה לאו לרבויי אתא אלא למעוטי ולומר אשה אחת הוא נושא ולא שתים ואמרו ומה ראית לאוקמי ההיא דאם בת לה מעמיו יקח אשה דהוא לרבות אירס את האלמנה ובעודו הדיוט והוא אשה למעט ודחו הא אישתני גופה בוגרת אישתני כמו שנזכר למעלה. ויהיה דעת רבינו דאע"ג דקי"ל כת"ק דברייתא דאמר בתולה מעמיו יקח אשה יכול בקטנה ת"ל אשה וכמש"ל כיון דחזינן דבגמרא דרשי' מיניה אינו נושא שתי נשים קי"ל נמי הכי. והוצרכתי לזה מפני שלא מצאתי מקום אחר שיצא לו זה לרבינו. ובהשגות כתוב כאן א"א לא מתחוורא זאת הסברא וכו' ויבא לו יהוידע נשים שתים ויולד בנים ובנות ע"כ. ואפשר שיהוידע נשא זו אחר מיתת זו או גרושיה או שהיו לו קודם שנתמנה להיות כ"ג ולדעת הר"א ז"ל בכל ערב יו"כ היה מגרש אחת מהן :

לא

כיצד יצאת מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באה זו נערה. *ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת שנאמר אשה אחת ולא שתים :

כהן

השגת הראב"ד

*ואינו נושא ב' נשים וכו': כתב הראב"ד ז"ל לא מתחוורא זאת הסברא שלא אמרו במס' יומא אלא ביתו אמר רחמנא ולא ב' בתים ואפשר שלא נאסר בב' נשים אלא ביו"כ שמא ימשוך לבו אחריהן ויבא לידי טומאה. אבל הדעת נותנת כן כדי שלא יצטרך לגרש ערב י"כ אלא שאני מוצא ויבא לו *יהוידע נשים שתים ויולד בנים ובנות עכ"ל:

(*כבר תמהו גדולים שכוונת הכ' הוא שיהוידע השיא ליואש ב' נשים) :

משנה למלך

קנס אליבא דרש"י הא לא קשיא משום דלא ניחא ליה לאוקמי מתניתין דמכות דלא כהלכתא דהא קי"ל דאינו לוקה אלא על הכ"ע וכ"ת משום דהוי מילתא דלא שכיחא כיון דבא בהכנסת עטרה כדמוכח ר"פ תינוקת (דף ס"ד) דאמרינן שאני שמואל דרב גובריה הא ליתא שהרי הכריחו התוס' שם ובפ"ק דכתובות דשמואל מה שהיה בקי הוא אפילו בגמר ביאה שמתעברת אבל תחלת ביאה רוב בקיאים בהטיה וא"כ אם איתא דליכא קנס כי אם בהסרת בתולים לוקמה למתני' דמכות כדליכא הסרת בתולים ומ"מ אף דנימא דגבי קנס מיחייב בביאה הראויה להסרת בתולים אף שלא הסיר עדיין אין ללמוד מזה לבעולה לכ"ג דאפשר דכל שבתוליה קיימים אף שנבעלה בתולה היא. וקצת ראיה לזה מההיא דאמרינן בירושלמי שכתבנו לעיל דקאמר הערו בה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם משלמים קנס ופשטא דלישנא משמע שבאו עליה כדרכה ואפ"ה כיון דליכא הסרת בתולים עדיין חשיבא בתולה ויש לה קנס וא"כ ה"נ גבי כ"ג כל שהיא בתולה אף שהערו בה אחרים שריא לכהן. ואם לא היו כי אם דברי הירושלמי הללו לא הוה קשיא לי ולא מידי דהייתי אומר דהירושלמי ס"ל כמ"ד הערא זו נשיקה וס"ל דגבי חיובא דקנסא נתרבתה הערא כגמר ביאה ומש"ה אם הערו בה עשרה בנשיקה כולם חייבים שהרי בתולה היא אבל לעולם שאם נבעלת בהכ"ע שוב אין לה קנס אעפ"י שהיא בתולה עדיין כיון שנבעלה בעולה הראויה להסרת בתולים: **אך** הרא"ם ז"ל דמוקי להיא דר"פ אלו נערות בשהערה בה אחר בהכ"ע ומביא ראיה מזה הירושלמי נראה דס"ל דהירושלמי מיירי אף בהערא דהכ"ע אלא שהיא עדיין בתולה. ומ"מ דברי הרא"ם נפלאו ממני דאיך כתב דמיירי בשהערה בה אחר כו' דכי היכי דכתיב גבי קנס בתולה הכי כתיב גבי כ"ג ואם בהערא זו אמרת דעדיין בתולה היא וחייב עליה קנס א"כ לגבי כ"ג אמאי אסירה הא בתולה היא. ואין ספק אלא דרש"י ז"ל דאוקמה לההיא דרים פרק אלו נערות בשנבעלה שלא כדרכה ולא אוקמה בשהערה בה אחר הוא משום דלא אסקא פתרי להך אוקימתא דאם הערא זו אינו פוטר אותו מן הקנס משום דעדיין בתולה היא א"כ גבי כ"ג נמי שריא ליה משום דעדיין בתולה היא ומש"ה אוקמה בשנבעלה שלא כדרכה דלגבי קנס חייב משום דבתולה היא ולגבי כ"ג אסירה מגזירת הכתוב דכתיב בבתוליה: **ועוד** אני תמיה על הרא"ם ז"ל דאם איתא דגבי קנס אף שנבעלה בהכ"ע כל שלא היה שם הסרת בתולים עדיין יש לה קנס אם בא עליה אחר משום דעדיין בתולה היא. א"כ מהו זה שהקשו בגמרא בפ"ק דקידושין (דף ט') א"כ נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה אי דאקדים והדר בעל בעולה היא ואוקמוה בבא עליה שלא כדרכה. ומאי דוחקיה אימא שבא עליה כדרכה אלא שלא היה הסרת בתולים ומש"ה היא בסקילה דעדיין בתולה היא. וכ"ת דבעל עושה אותה בעולה אף שלא היה שם הסרת בתולים. אף דנימא הכי אכתי קשה דהא אביי הוא שחידש חילוק זה אבל בתחילה לא היו יודעים חילוק זה דהא אוקמוה בשלא כדרכה. וע"ק בההיא דאיפליגו התם רבי וחכמים בבאו עליה עשרה בני אדם כו' ופירש"י דמיירי בבאו שלא כדרכה אמאי נקטו פלוגתייהו בהכ"ג ולא איפליגו בבאו עליה עשרה בהערא ולא היה שם הסרת בתולים. ופשטא דסוגיא מוכח דפלוגתייהו הוי בבאו עליה שלא כדרכה. וכ"ת דטעמא דלא אוקמוה לנערה המאורסה דבסקילה בהערה בה וכן מה שלא נחלקו בזה רבי וחכמים הוא משום דהתם (בדף י') אמרי' איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה ואמר אמימר כל הבועל דעתו על גמר ביאה והרי"ף ז"ל אית ליה דביאה דקיחה דקידושין בעינן ג"כ וכיון דבעינן ג"כ הוא דבר זר שלא יהיה שם הסרת בתולים ושאני שמואל דרב גובריה וכמש"ל. הא ליתא דהא הרא"ש ז"ל בפרק הבא על יבמתו דחה דברי הרי"ף וכתב דכל שהערה ופירש קנה בהערא יע"ש. וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דאמאי לא אוקמוה כשקידש אותה בהערא ולא היה שם הסרת בתולים ומש"ה היא בסקילה וכן בפרק בן סורר דאוקמה רב חסדא למתני' דאלו נערות בבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כו' אמאי לא אוקמה בבא עליה בתחילה בהערא ולא היה שם הסרת בתולים. וכ"ת לדידן נמי תיקשי דאמאי לא אוקמה כשבא עליה בתחילה בנשיקה דהכר אפגימא ואין מצילין אותה בנפשו וכדאמרינן התם משעת הערא דפגמה איפטר ליה מקטלא והתם בהערא דנשיקה מיירי וכדאיתא התם. הא ל"ק כלל משום דע"כ לא אמרינן דנשיקה חשיבא פגימה ואין מצילין אותה בנפשו אלא למ"ד דהערא זו נשיקה דכיון דעשה בה מעשה דבעלמא חשיב ביאה כבר נפגמה ושוב אין מצילין אותה בנפשו אבל למ"ד דהערא זו הכ"ע פשיטא דמשום נשיקה לא נפגמה ומצילין אותה בנפשו ורודפין אותו עד תרמה. אבל להרא"ם ז"ל קשה דאמאי לא אוקמה בשהערה בה בהכנסת עטרה דהכר נפגמה ושוב בא עליה ומשלם קנס דעדיין בתולה היא. ואוקימתא זו היא ממש ההיא דר"פ אלו נערות דקאמר איכא בינייהו בעולה לכ"ג דאוקמה הרא"ם בשהערה בה אחר. סוף דבר תמהתי על כל הצדדין ולא מצאתי מקום ליישב וכעת דבריו צריכים אצלי תלמוד: **ומ"מ** לענין הספק שנסתפקנו גבי כ"ג אם מוזהר על הבעולה אף שלא היה שם הסרת בתולים בזה הרא"ם דעת שפתיו ברור מללו דס"ל דכל שנבעלה בעולה הראויה להסרת בתולים אף שלא היה שם הסרת בתולים חשיבא בעולה ואסירא לכהן וזה פשוט בדבריו. אך את זו אדרוש ההיא דאמרי' בפ"ב דחגיגה (דף י"ד) שאלו לבן זומא בתולה שעיברה מהו לכ"ג מי חיישי' לדשמואל א"ד דשמואל לא שכיח והשיב להם דשמואל לא שכיח. מוכח דאם היה שכיח דשמואל הוה שריא לכ"ג אף שנבעלה בעילה גמורה כל שלא היה שם הסרת בתולים והנך רואה כמה רחקו דברי בן זומא ממ"ש דלדידיה אפילו בגמר ביאה שריא לכהן כל שלא היה שם הסרת בתולים ולדידן כל שנבעלה בהכנסה עטרה אסורה לכהן אף שלא היה שם הסרת בתולים מאחר שנבעלה בעילה הראויה להסרת בתולים:

הן אמת שדין זה של בן זומא לא ראיתי לשום אחד מהמחברים שהביאוהו ונראה אלא דס"ל לפוסקים שדברי בן זומא הללו הם דלא כהלכתא. והנה אפי' בנבעלה שלא כדרכה קי"ל דחשיבא בעולה ואסורה לכהן. ואפשר דבן זומא פליג בהא וס"ל דנבעלה שלא כדרכה לא אסירא לכ"ג ומחלוקת תנאים הוא בפרק הבא על יבמתו ואין ספק דלדידן דקי"ל דאפילו שלא כדרכה חשיבא בעולה פשיטא דאין הדבר תלוי בהסרת בתולים. ואף שהוא דבר פשוט ואין צורך בזה לראיה מ"מ ראיתי להביא ראיה מהסיא דאמרינן בפרק בן סורר (דף ע"ג) ממונא לא משלם עד גמר ביאה והתוס' שם ד"ה ממונא דחו דברי רש"י שפירש דבאונס אינו חייב קנס כי אם על הסרת בתולים מדקי"ל דאם בא עליה שלא כדרכה חייב קנס יע"ש וגדולה מזו כתב ר"ת בפ"ק דקידושין (דף י') עלה דהסיא דאיבעיא לן אי תחלת ביאה קונה דאפילו בלא הכ"ע כי אם בנשיקה חשיבא בעולה ואסירא לכהן. אלא שהרמב"ן והרשב"א חלקו עליו בזה ומ"מ מדברי כולם יש ללמוד דאין הדבר תלוי בהסרת בתולים (*א"ה עיין לעיל פט"ו מהלכות אישות דין ד' מ"ש הרב המחבר ז"ל בדברי בן זומא הללו יע"ש):

הכלל העולה ממ"ש לענין הלכה נ"ל שהוא כך דבין בנערה המאורסה בין גבי אונס ומפתה וגבי כהן גדול דכתיב בכולהו בתולה אם נבעלו בנשיקה לא נשתנה שמם מעליהם ועדיין בתולה היא לכל פרטי הדינים דשייכי בהו אפי' למ"ד בעלמא דהערא זו נשיקה ואם נבעלו בהכ"ע שהיא ביאה הראויה להסרת בתולים אף שלא היה שם הסרת בתולים תו לא חשיבא בתולה והרי היא כבעולה בלא בתולים: **והיכא** דאנס או פתה אם משלם קנס בהערא בזה יש מחלוקת לדעת ר"ת וריב"א ז"ל למ"ד בעלמא דהערא זו היא נשיקה ה"נ משלם קנס על הנשיקה ולמ"ד בעלמא הכנסת עטרה ה"נ הכנסת עטרה. ולדעת רש"י אפילו למ"ד דהערא זו היא נשיקה אינו משלם קנס על הנשיקה כי אם על הכנסת עטרה שהיא ביאה הראויה להסרת בתולים. ולדעת י"מ שהביאו התוס' בסנהדרין וביבמות לעולם אינו משלם קנס כי אם על גמר ביאה דוקא דלא נתרבה הערא אלא קנס. ובסברא זו חלוקים הם עליה כל גדולי ישראל רש"י והתוס' והרא"ם והירושלמי נמי הויא תיובתיה:

והיכא דנבעלו שלא כדרכן אם עדיין מיקרו בתולה. הנה לענין קנס הדבר מבואר בפרק בן סורר דמשלם קנס דעדיין בתולה היא. ולגבי נערה המאורסה אף שבתולה היא ובתולה שמה מ"מ ס"ל לרבי דאינה בסקילה מגזירת הכתוב דכתיב ומת וגו' לבדו. ואני מסתפק בסברת רבי הלזו אם מאי דפליג הוא היכא דנבעלה אחר שנתארסה ובאו עליה שנים שלא כדרכה דהשני בחנק אף שהיא בתולה מגזירת הכתוב אבל אם נבעלה שלא כדרכה קודם שנתארסה ושוב נתארסה אפשר דמודה רבי דהבא עליה בסקילה שהרי בתולה היא ומיעוטא דלבדו לא שייך הכא. ואפשר דכיון דגלי קרא ואמר לבדו למעט שאם באו עליה עשרה הראשון דוקא הוא בסקילה גלה לנו הכתוב דגבי נערה המאורסה כל שנבעלה אפילו שלא כדרכה תו לא מיקריא בתולה. וא"כ אפילו נבעלה קודם שנתארסה שלא כדרכה ואח"כ נתארסה הבא עליה הוא בחנק. ולגבי כ"ג הוא מחלוקת תנאים ואיכא מ"ד דאפי' נבעלה שלא כדרכה אסורה משום בעולה מגזירת הכתוב דכתיב בבתוליה: **והיכא** דאנס אשה או פתה ובא עליה שלא כדרכה דעת רבינו הוא שאינו משלם קנס על ביאה שלא כדרכה וכבר חלקו עליו הראשונים ז"ל וכמ"ש הרא"ם בפרק אלו נערות. ומצאתי קצת סמך לזה לסברת רבינו מההיא דאמרינן בפרק בן סורר (דף ע"ג) א"ר חסדא כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה. והנה לסברת האומרים דאפי' אביאה שלא כדרכה חייב קנס למה נקט וחזר ובא עליה כדרכה אפילו שלא כדרכה נמי ולא הול"ל אלא וחזר ובא עליה והיה כולל כל מין ביאה שתהיה וכבר נרגשו מזה התוס' בפרק הבא על יבמתו וכתבו דלאו דוקא יע"ש. ועוד אוסיף ידי בסברת רבינו הלזו במקום אחר. (עיין פי"ח מהלכות אלו דין ב' ד"ה ועתה ועיין בהר"ן ר"פ אלו נערות ועיין בחידושי הרב מוהר"ר בצלאל בפרק אלו נערות עלה דהיא דאמרינן שם (דף מ') אלא א"ר זירא אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים וכו' שהאריך בזה אם בביאה שלא כדרכה מיחייב קנס יע"ש): **ואינו** נושא שתי נשים לעולם שנאמר אשה אחת ולא שתים. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ג מהלכות עבדים דין י"א. ומ"ש ס"ס דהא השתא לא הוה סבר למידק וכו' עיין מ"ש הרב המחבר לקמן בפירקין דין י"ז בד"ה ודע דאף שרבינו) :

כהן

מגדל עוז

ואינו נושא שתי נשים כאחת וכו'. עד ולא שתים: כתב הראב"ד ז"ל לא מתחוורא זאת הסברא וכו' נשים שתים ויולד בנים ובנות עכ"ל: ואני אומר כמה פעמים כתבתי כי כל דברי ר"מ ז"ל במשנה תורה גמרא ולא סברא אם לא שיאמר יראה לי ודומה לזה ומלתיה מתבררא ואף זאת מתחוורא כי הוא תלמוד ערוך פרק הבא על יבמתו (דף נ"ח:) גמרא מתניתין דנתארמלו או נתגרשו דגרסינן בעא מיניה רבי חייא בר יוסף משמואל כהן גדול שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר נישואין אזלינן או בתר אירוסין אזלינן ושקיל וטרי עלה עד דאסיק כי קא מיבעיא ליה והוא אשה בבתוליה יקח קיחה דקידושין בעינן או קיחה דנישואין בעינן ואקשינן הא נמי תנינא אירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג יכנוס ופריק שאני התם דכתיב אשה ואקשינן ה"נ כתיב אשה ופרקינן אשה אחת ולא שתים ע"כ וכן פירש"י דתירוצא הוא דהאי אשה קרא יתירא היא ודרשינן מיניה אשה לומר אחת יש לך לרבות ולא שתים. הנך רואה מלשונו לשון תלמוד ערוך ומזה יתבאר פשיטות התלמוד פ"ק דמסכת יומא (דף ע') ביתו אמר רחמנא ולא שתים שהוא לכל יום ויום ולא ליום הכפורים בלבד וקרא דיהוידע בזו אחר זו נשאן ואין צריך לדחוק כלל :

יד כהן גדול לא ישא מוכת עץ אע"פ שלא נבעלה *[נבעלה שלא כדרכה הרי זו כנבעלה כדרכה. נבעלה לבהמה ה"ז מותרת]: **טו** כ"ג שנשא בעולה אינו לוקה אבל מוציא בגט. נשא בוגרת או מוכת עץ ה"ז יקיים. אירס בעולה ונתמנה כהן גדול ה"ז יכנוס אחר שנתמנה: **טז** אנס נערה בתולה או פיתה אותה אפילו אנסה או פיתה אותה כשהוא כהן הדיוט ונתמנה כהן גדול קודם שיכנוס

*כצ"ל ונשמט בדפוסים הראשונים בפשיטות

מגיד משנה

יד לא ישא וכו'. משנה הזכרתיה למעלה: נבעלה שלא כדרכה וכו'. מימרא שם דרב אמר הכין ופלוגתא דתנאי היא בסוגיא: נבעלה לבהמה וכו'. שם מבואר: **טו** כהן גדול וכו'. שם (דף ל"ט:) אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי וכו' אמר רב הונא אמר רב ומוציא בגט ואלא הא דקתני אם נשא נשוי וכו' לומר שאין משלמין קנס במפותה ופסקו כן בהלכות ואע"ג דסלקא בקשיא וכ"ש בעולת אדם אחר וכן דעת רבינו כמו שיתבאר: נשא בוגרת וכו'. זו היא מימרא דרב ורבי יוחנן שהזכרתי למעלה: אירס בעולה וכו'. זו היא אירס את האלמנה שהזכרתי למעלה: **טז** אנס נערה בתולה וכו'. זו היא אנוסת עצמו וכו' שכתבתי למעלה. וכתב רבינו אפילו אנסה או פיתה כשהוא הדיוט ופשוט הוא שלא אמרו אלא אירס את האלמנה דאיכא קיחה דאירוסין בעודו הדיוט אבל אם אנס או פיתה בעודו כ"ג דליכא קיחה אפילו דאירוסין אלא לאחר שנתמנה לא וזה פשוט: אירס

משנה למלך

יד כהן גדול לא ישא מוכת עץ אע"פ שלא נבעלה. נ"ב כאן חסר לשון וכצ"ל נבעלה שלא כדרכה שהולה לכהונה (א"ה כבר נתקן כראוי):

טו כהן גדול שנשא בעולה אינו לוקה אבל מוציא בגט כו'. דין זה הוא בפ"ו דיבמות (דף נ"ט) ס"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל וחכ"א הולד כשר. ואמרינן התם אם נשא נשוי א"ר הונא אמר רב ומוציא בגט ואלא הא דקתני ואם נשא נשוי א"ר אחא בר יעקב לומר שאינו משלם קנס במפותה והקשו לזה ממאי דה"ל גופיה בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי אלמא סופה להיות בוגרת תחתיו כופה להיות מוכת עץ תחתיו ה"נ סופה להיות בעולה תחתיו קשיא ע"כ. ויש לחקור אי לראב"י דאית ליה דבאנוסת חבירו הולד חלל אם גם באנוכת עצמו הולד חלל ומה שנחלקו באנוכת חבירו הוא להודיעך כחן דחכמים דאפילו באנוסת חבירו ס"ל דאין הולד חלל משום דאין חלל מחייבי עשה. או דילמא דאף ראב"י מודה דבאנוסת עצמו אין הולד חלל דאע"ג דאית ליה דיש חלל מחייבי עשה אהני טעם זה דסופה להיות בעולה תחתיו שיהיה הולד כשר. והנה אי אמרינן דלראב"י אף באנוסת עצמו ס"ל דהולד חלל יש לתמוה דאיך הקשו עליה דרב דמאי קאמר דמוציא בגט וכי היתכן דכיון דהולד חלל ע"כ היא נתחללה וא"כ הרי הוא מוזהר עליה כלאו דחללה ואיך יתכן שלא נכוף אותו להוציא והלא הנושא את החללה פשיטא שמכין אותו עד שתצא נפשו עד שיוציא ומה הקשו לו מבוגרת ומוכת עץ ואמרו ה"נ סופה להיות בעולה תחתיו מי דמי נהי דנעשית בעולה תחתיו מ"מ אינה מתחללת תחתיו תאמר הכא דנעשית חללה. ובוגרת ומוכת עץ שאני דאינה נעשית חללה. ואדרבא יש לתמוה על רב שבא ללמדנו דמוציא בגט וכי לזו אנו צריכין והלא דבר פשוט הוא שכל חייבי לאוין כופין אותו להוציא. אשר ע"כ מוכרחים אנו לומר א' משני פנים. או דרב ס"ל דאפילו ראב"י מודה בבעולת עצמו דהולד כשר ואפ"ה ס"ל דכיון דנשא באיסור מוציא בגט ולזה הקשו לו מבוגרת ומוכת עץ או שנאמר דס"ל דרישא דברייתא חכמים היא דאית להו דלעולם אין הולד חלל ורצה לפרש דברי חכמים לומר דמ"ש חכמים ואם נשא נשוי אין כוונתם כפשטן של דברים אלא דמוציא בגט אף שאין הולד חלל ואע"ג דהלכתא כראב"י דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי מ"מ רצה לפרש דברי חכמים כי היכי דלא ליהוי כהלכתא בלא טעמא. ועוד דלפי פירושו באמר שאינו משלם קנס במפותה הויא ריפא דברייתא ככ"ע ואשמועי' הלכתא רבתא דנישואין דאיסור פוטרין מן הקנס. והנה רבינו לקמן בפי"ט מהלכות אלו דין ג' כתב וז"ל וכ"ג שבא עליהן או על האלמנה או שנשא בעולה הרי אלו נתחללו לעולם ואם הוליד ממנה בן בין זה שחיללה בין כהן אחר הולד חלל ע"כ. ומסתמיות דבריו מוכח דס"ל דאף כבעולת עצמו הולד חלל וכן מ"ש רבינו כאן כ"ג שנשא בעולה דמוציא בגט מיירי בכל גוונא שהרי שם בעולה שייך בין לבעולת עצמו בין לבעולת אחרים וטעמא דמוציא בגט משום דהיא מתחללת בביאתו ומש"ה אינו רשאי לקיימה. ומ"ש אח"כ אנס נערה בתולה כו' התם דין אחר רצה ללמדנו ולא שייך אלא בנערה ולא בבוגרת דהא דקי"ל דהאונס את הנערה איכא חיובא עלי' דולו תהיה לאשה וסד"א כי היכי דאם אירס את הבעולה ואח"כ נתמנה להיות כ"ג דיכנוס ה"ה אם אנס את הבתולה ואח"כ נתמנה להיות כ"ג שיכנוס דכיון דאיכא גזירת הכתוב שיהיה הו"ל כאילו קידשה קמ"ל דלא דדוקא אם קידש כונסה אבל כל שלא קידש אינו כונסה. וראיתי לה"ה ז"ל שהביא דברי רב וכתב ופסקו כן בהלכות ואע"ג דסלקא בקשיא. ואני תמיה דמאחר דרבינו פסק דהולד חלל פשיטא דמוציא בגט וא"כ כדין זה שפסק רבינו לא סלקא בקשיא וכי היתכן דהתלמוד דהקשה לרב דס"ל דאף שהיא חללה יקיימנה ויעמוד כל ימיו באיסור חללה זו אין הדעת סובלתו. ואפשר לומר דה"ה סובר דהא פליגי סתמא דתלמודא עם רב דרב ראה לברייתא דקתני ואם נשא נשוי ואמר אל יעלה בדעתך דמבעילת עצמו אינה מתחללת ולפי זה תהיה כובר דהא דאם נשא נשוי הוא כפשוטו. זה אינו אלא דמוציא בגט משום דמתחללת והך רישא ראב"י היא ומה שנחלקו באנוסת אחרים הוא להודיעך כחן דחכמים. וע"ז הקשו דמנ"ל לרב דבעולת עצמו מתחללת הימא דאינה מתחללת וראיה לזה מבוגרת ומוכת עץ דקי"ל דאם נשא נשוי וע"כ אינה מתחללת דאם היתה מתחללה פשיטא שהיה מוציא אלא ודאי דאינה מתחללה בביאתו אף שהיא איסור כזונה משום דסופה להיות בוגרת תחתיו וסופה להיות מוכת עץ תחתיו ה"נ גבי בעולת עצמו נימא דלא תתחלל משום דסופה להיות בעולה תחתיו. ומש"ה כתב ה"ה דרבינו פסק כרב דמוציא בגט מטעמא דמתחללת ואע"ג דסלקא בקשיא דס"ל דאינה מתחללת ואינו מוציא בגט זה נ"ל ליישב דברי ה"ה. אך מה שסיים דבריו ואמר וכ"ש בעולת אדם אחר וכן דעת רבינו כמו שיתבאר לא יכולתי להלום דבריו בזה במ"ש וכ"ש בעולת אדם אחר דכיון דבכולם נתחללה מה יתרון לזו מזו וכן מ"ש וכן דעת רבינו כמו שיתבאר לא ידעתי לאיזה דבר כיון במ"ש וכן דעת רבינו גם לא ידעתי היכן נתבאר וצ"ע:

ודע שהרי"ף ז"ל הביא סברת רב והשמיט קושיית הש"ס מוכח דס"ל דהלכתא כרב. ולא ידעתי למה כתב דינים אלו שהרי אין דרכו להביא הדינים שאינן נוהגין ואילו היה מביא אוקימתא דרב דאמר דמאי דקתני ואם נשא נשוי הוא לומר דאינו משלם קנס הוה ניחא דהא יש ללמוד מכאן לכל מפתה שנשא אחת מנשים האסורות שנפטר מהקנס וכמ"ש לעיל (*א"ה תמצאנו בפ"א מהלכות נערה בתולה דין ג' יע"ש). ואע"פ שקנס בעינן סמוכים ואינו נגבה בבבל מ"מ הרי"ף לא נמנע מלכתוב דיני קנסות כמבואר ובפרק אלו נערות כתב דיני אונס. אך אוקימתא זו השמיטה ולא ידעתי למה: **ודע** דמה שכתבנו דאליבא דרבינו אין שום חילוק בין אנוסת עצמו לאנוכת אחרים דבכולם מוציא בגט והולד חלל אין הכל מודים בזה שהרי התוס' ר"פ אלו נערות (דף ל') אההיא דאמרינן איכא בינייהו בעולה לכ"ג כתבו וז"ל ר"ת פירש דהכא מיירי בכ"ג שאנס בתולה גמורה ולא חשיבא ראויה לקיימה אע"ג דאמרינן בהבא על יבמתו אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי מ"מ כיון דלכתחילה לא ישא לא חשיבא ראויה לקיימה ע"כ נראה דס"ל דלא קי"ל כרב דאמר ומוציא בגט משום דאסיקו ליה בקשיא ומש"ה הוכרחו לומר כיון דלכתחילה לא ישא לא חשיבא ראויה לקיימה. ומיהו עדיין יש לדחות דהתוס' כאן רצו ליישב הסוגיא כפי כל הצדדין דאפילו למ"ד אם נשא נשוי א"ש ולעולם אפשר דלענין הלכה לא פליגי וס"ל דהלכתא כרב כיון דלא אסיקו בתיובתא. ויש לנו רבות בתלמוד דאסיקו בקשיא והלכתא כותי'. והריטב"א ז"ל בחידושיו פסק לא יתפור כתב בשם רב אחד מרבני פרובינציא שהיה מתרץ כל מה שעלה בתלמוד בקשיא. ודע שכבר כתבתי לעיל דאה"ל דהתוספות ס"ל דלקושטא דמלתא אם נשא נשוי פשיטא דאין הולד חלל דלא יתכן שתהא היא מתחללת ונניח אותו לעמוד באיסור כל ימיו. וה"ה לקמן פי"ט מהלכות אלו דין ד' כתב וז"ל וכבר נתבאר שאם נשא בוגרת או מוכת עץ שאין מוציאין מידו וכ"ש שאין הולד חלל ע"כ. הרי לך מבואר דכאמרנו באין מוציאין מידו ע"כ שאין הולד חלל. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל בפירקין דין ז' מ"ש עוד בזה): **וראיתי** בלקוטי מהר"ר בצלאל עלה דהך דבעולה לכ"ג שכתב בשם הרמב"ן שדחה פירש"י והביא דברי ר"ת שפירש דמיירי בבתולה שבא עליה כ"ג ומכאן ואילך בעולה היא וקיימא עליה באיסור עשה והא דתניא התם ביבמות אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי הא אוקימנא התם בגנורא ומוציאה בגט והא דקתני ואם נשא נשוי לומר שאינו משלם קנס במפותה והא דתניא אידך אנוסת חבירו ומפותת חבירו ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל ומפרש טעמיה משום דיש חלל מחייבי עשה ולא קתני באנוסת עצמו בהולד חלל לאו משום דליכא איסור עשה אלא משום דכופה להיות בעולה תחתיו אין הולד חלל והיא עצמה אינה מתחללת שאינה דומה לאלמנה לכ"ג עכ"ל. והנה הרמב"ן פליג על רבינו בהדא דהיינו דלהרמב"ן ליכא חלל מבעולת עצמו ומיהו מודה לרבינו ז"ל דאם כנס מוציא וכ"כ ג"כ בשם הרא"ה דמבעולת עצמו ליכא חלל ואפ"ה מוציא בגט וכ"כ שם הרשב"א ובשם הרא"ש כתב כדברי התוס' דאם כנס אינו מוציא ואפ"ה כיון דלכתחילה לא ישא לא חשיבא ראויה לקיימה ומת"ש שם בשם שיטה ישנה מוכח דאית ליה כסברת רבינו דגם מבעולת עצמו איכא חלל: **והתוס'** כאן ביבמות עלה דהך דרב דאינו משלם קנס במפותה כתבו וז"ל ועוד נראה דהא דא"ר מוציא בגט היינו מדרבנן ולהכי נקט פלוגתא דראב"י באנוסת חבירו דבאנוסת עצמו מודה דלא הוה חלל ומיהו מצינן למימר דנקט אנוסת חבירו להודיעך כחן דרבנן דמכשרו ע"כ. ונראה דמ"ש ומיהו כו' לא הוי כפי קושיית הגמרא דהיו ר"ל דה"נ אם נשא נשוי דהא פשיטא דלדעתם אין הולד חלל מבעולת עצמו וכמו שכתבנו. אלא שהתוס' ר"ל דאף אליבא דרב דאמר מוציא בגט ע"כ אינו אלא מדרבנן והיו רוצים להכריח זה מדלא נקט פלוגתא דראב"י באנוסת עצמו ע"כ דמודה דליכא חלל מאנוסת עצמו וטעמא הוי משום דכיון דסופה להיות בעולה תחתיו ליכא חלל וא"כ מטעם זה אינה צריכה גט מדין תורה אלא יקיים והגט הוא מדרבנן. ודחו הכרח זה דאפשר דלרב יוציא מדין תורה וס"ל ג"כ דלראב"י איכא חלל מבעולת עצמו. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בביאור דברי התוס' הללו לעיל פ"א מהלכות נערה דין ג' ולקמן פי"ח מהלכות אלו דין ב' יע"ש):

וא"ת כיון דלכ"ע בעולת חבירו לראב"י איכא חלל וקי"ל כותיה וכדאיתא בגמרא הוכי פירש"י לססיא דבעולה לכ"ג בשנבעלה ככר הא בבעילה זו מסוי אותה חללה ולר"ע אין קידושין תופסין בה וא"כ בין למ"ד דבעינן ראויה לקיימה בין למ"ד דבעינן הויה אין כאן קנס דהא חייבי לאוין היא. וי"ל דחלל דחייבי עשה אין בכן לאו אלא עשה וכמ"ש התוס' בפרק הערל (דף ע"ז) ד"ה מחלל וכבר עמדתי על זה לעיל (*א"ה תמצאנו לקמן פי"ט מהלכות אלו דין ג' יע"ש) ומיהו אין זה נוח לי דלדעתי סברת התוס' כמו זר נחשב והנכון אגלי דרש"י אזיל בשיטת רבינו דמבעולה ליכא חלל כי אם ע"י נישואין וא"כ זה שאנס את הבעולה עדיין לא נתחללה ואית בה הויה אף לר"ע. אך רואה אני שגם סברה זו אינה מוסכמת שהרי הרשב"א כשהביא פי' ר"ת מלדד אלדודי אם יש חלל מבעולת עצמו וכתב דאף אם נאמר דיש חלל ניחא פר"ח דיש בה הויה ולא קיימא עלוה באיסור חללה עד שיבא עליה פעם שנית וסוקפה לו וא"ת בביאה ראשונה נמי מכי הערה בה איתסרא עליה דעשאה בעולה ובגמר ביאה מתחללה ואין לו בה הויה לר"ע. וכתב די"מ דחדא ביאה לא פלגינן בה שנאסור בה שני איסורין ע"כ. הרי לך מבואר שסובר דכ"ג מחלל את הבעולה אפילו שלא ע"י נישואין. ומה שתירץ הרשב"א אינו מעלה ארוכה לרש"י דס"ל דזו היתה מקודם ומהר"ר בצלאל כתב בשם שיטה ישנה שהקשה לרש"י דאמר בעולה ככר הא בביאה זו שבא עליה כ"ג נעשית חללה והו אין לו בה הויה. ותירצו כיון דבשעה שבא עליה הו"ל בגווה הויה אע"ג דלאחר גמר ביאה אין בה הויה חייב בקנס ע"כ. ולפ"ז מאי דאמרינן בגמרא דלמ"ד ראויה לקיימה זו אינה ראויה לקיימה לאו משום דעכשיו היא חללה אלא משום דקודם זה ג"כ קודם שנבעלה מכ"ג לא היתה ראוייה לקיימה שהרי היתה בעולת אחרים ולמ"ד משום הויה קודם זאת הבעילה היתה לו בה הויה ועיין במ"ש לעיל (יתבאר לך לקמן פי"ח מהלכות אלו דין כ' יע"ש) לבאר מהיכן הוליד רבינו דין זה דמבעולה לכ"ג ליכא חלל כי אם ע"י נישואין יע"ש. ודע שראיתי בשס"ג בפרק הבא על יבמתו שכתב בשם ריא"ז ז"ל דאנוסת עצמו ומפותת עצמו אם עבר וכנס דמותר לקיימה יע"ש: **נסתפקתי** במקלת נשים דאין להם לא קידושין ולא נישואין דבר תורה כי אם מדרבנן וכגון קטנה וחרשת מהו שישא אותן כ"ג וטעמא דמילתא משום דהכ"ג מוזהר על הבעולה מלאו הבא מכלל עשה וכבר נתבאר (*א"ה תמצאנו לקמן בפירקין דין י"ז יע"ש) דעיקר הקפדת הכתוב הוא על הנישואין דאפילו אם קידש בתולה ונעשית בעולה תחתיו אסור לכונסה וא"כ קטנה זו דאינו קונה אותה דבר תורה כי אם משגדלה נמצא דבאותה שעה שקונה אותה הרי היא בעולת עצמו. וכבר הארכנו (*א"ה לעיל בסמוך) דלפי רוב הפוסקים בעולת עצמו אם כנס יוציא בגט וכ"ש דלכתחילה לא יכנוס. ואם נאמר דבעודה קטנה יכול לקיימה מטעמא שהרי לדעת רבינו אין איסור בבעולה כי אם ע"י נישואין וכמ"ש בפי"ט מהלכות אלו דין ג' וא"כ אם נישואין אלו חשיבי נישואין שפיר מקיימה ואי לא חשיב נישואין ה"ז בועל בעולה שלא ע"י נישואין ואין כ"ג מוזהר עליה יותר משאר אדם ולפ"ז תרבה דלא אתיא לעולם לידי נישואין של תורה מקיימה לעולם אך בקטנה דלמאי קונה אותה דבר תורה מהו מי אמרינן כיון דמן התורה לא היתה קנויה לו ועכשיו הוא שקונה אותה נמצא שכונס בעולת עצמו או דילמא הכנו נישואין דרבנן לספקיע איסור תורה. וכן יש להסתפק אליבא דמ"ד דכ"ג מוזהר על הבעולה אפי' שלא ע"י נישואין וכמ"ש לעיל א"כ אפשר דקטנה אפילו בעודה קטנה אינו יכול לקיימה דנמצא בועל בעולה ולא אהנו קידושין דרבנן לספקיע איסור תורה. וכן חרשת אסורה לכ"ג לעולם כיון שאינו קונה אותה דבר תורה ואע"ג דכ"ג אסור בקטנה אפילו נתקדשה ע"י אביה מדכתיב אשה ולא קטנה וכמ"ש רבינו לקמן בפירקין דין י"ג מ"מ נ"מ למאן דפליג דס"ל דקטנה שהיא לכ"ג דאפשר דהוא דוקא בקטנה המתקדשת ע"י אביה וכן נ"מ לנערה חרשת א"נ נ"מ להיכא דעבר ונשא קטנה ונעשית גדולה אם יכול לקיימה משום דהיא בעולת עצמו. ולכאורה היה נראה להביא ראיה לזה דהא אליבא דר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ואפ"ה נושא את הקטנה אין בה משום זנות כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) דאמרינן התם אלא אמר רבי זירא בממאנת. אלמא אהיא תקנתא דרבנן ומפקיע מידי איסור תורה ה"נ אהני תקנתא דרבנן ומפקיע מידי איסור תורה. אך כד מעיינינן שפיר ליכא סייעתא מהכא כלל דלר"א כל ביאה שאינה לשם זנות כי אם לשם אישות אף שאין בה אישות כלל לא עשאה זונה שהרי הריב"ש בתשובה סי' קנ"ד על קטנה שיש לה אב והלך למדינת הים ונשאת כתב דלא עשאה זונה אפילו לר"א. והא התם לכ"ע לית לה נישואין אפילו מדרבנן זולתי לדעת בה"ג

שיכנוס הרי זה לא יכנוס ואם כנס מוציא: יז אירס את הקטנה ובגרה תחתיו קודם נישואין ה"ז לא יכנוס מפני

א סמג לאוין קכס:

יז אירס את הקטנה וכו'. זו היא הבעיא שכתבתי למעלה וכתב רבינו כמסקנא דנראה דאמרו האי איתמני גופה. וכתב רבינו ואם כנס לא יוציא ופשוט הוא ממה שנתבאר שאפילו הנושא לכתחילה בוגרת אם נשא אינו מוציא:

אחת

משנה למלך

בס"ג וכמבואר (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי"ח מהלכות אלו דין ב' מ"ש על דברי הריב"ש הללו יע"ש) אבל הכא גבי איסור בעולה שאינו תלוי בזנות שהרי קדשה בביאה השיגא בעולה לאוסרה עליו וכדאיתא בקידושין בפ"ק (דף י') מאן אמר לך דאהיא תקנתא דרבנן ומפקיע איסורא דאורייתא. ונראה שיש להביא ראיה לזה מההיא דתנן בפרק הבא על יבמתו שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג אע"פ שעשה בה מאמר ה"ז לא יכנוס וכן פסק רבינו לעיל בפירקין דין י"ב. והכא הדין פשוט דאם אירס את האלמנה כשהוא כהן הדיוט ואחר כך נתמנה לכ"ג דכונס ואפ"ה אמרינן דמאמר כיון שהוא מדרבנן לא מהני להפקיע איסור תורה ה"נ בנ"ד לא מהנו קידושין דרבנן להפקיע איסור תורה. ולדידי כל היושר הולך יודה בראיה זו:

שוב האיר ה' את עיני וראיתי סוגיא אחת בפרק הבע"י (דף ס"א) וזה פריה פניא ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה וטעמים רבים נאמרו בדברי ר"א הללו ואחד מהטעמים הוא זה א"ר אדא בר אהבה הכא בכ"ג עסקינן לאימת קני לה לכי גדלה בעולה היא אמר רבא אי דקדשה אביה מהיא שעתא הוא דקני לה ואי דקדשה נפשה הא ר"א היא ולא רבנן ע"כ. ופירש"י לכי גדלה דקידושי קטנה לאו כלום הוא והו"ל כאנוסת עצמו ומפותת עצמו הא ר"א היא ולא רבנן בתמיה דקתני לעיל ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה ומשמע דפליגי רבנן עליה וכה"ג מי פליגי רבנן ע"כ. הרי לך הדבר מבואר דכל שלא קידשה אביה אסורה לכ"ג משום דלא קני לה אלא לכי גדלה והו"ל כונס בעולת עצמו וכ"ל שזו ראיה שאין עליה תשובה. ודע דמליסנא דרב אדא דקאמר לאימת קני לה לכי גדלה בעולה היא משמע דליכא קפידא אלא ממה שמקיים אותה מטגדלה דהיינו שקונה אותה מדין תורה וכמלא כונס את הבעולה אבל ממה שמקיים אותה בעודה קטנה ליכא קפידא מטעמא דכתיבנא דאף דנימא דנישואין אלו לא השיבי מ"מ לא עבר העשה דבעולה כיון דלא חשיב נישואין וס"ל דלא הוזהר כהן על בעילת הבעולה שלא ע"י נישואין יותר משאר אדם וכסברת רבינו. דלסברת החולקים דס"ל דאסור לכ"ג נבעול בעולה אפילו שלא ע"י נישואין מאי איריא לכי גדלה תיפוק לי דבקטנותה נמי איכא איסורא דלא אהני תקנתא דרבנן להפקיע איסור תורה כי היכי דלא אהני לגדלותה. וזו היא ראיה נכונה לסברת רבינו ואף שכבר חיזקנו סברת רבינו הלזו (*א"ה כמו שתראה לקמן פי"ח דין ב' יע"ש) הנה ראיה זו היא נכונה עד מאד והיא תוספת מרובה על העיקר: **וא"ת** כפי זה שכתבנו דקטנה אסורה לכ"ג משתגדיל ואיכא מ"ד דאפילו בעודה קטנה מטעמא דכ"ג מוזהר על הבעולה אפילו שלא ע"י נישואין. תקשה מההיא דאמרי' בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ה) ומייתי לה בפרק הבע"י (דף ס') תניא רשב"י אומר גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים החיו לכם והרי פינחס עמהם והלא פינחס משוח מלחמה היה ומשוח מלחמה מצווה על הבתולה וכמ"ש רבינו בפירקין וכפי מה שכתבנו קטנות אלו לא היו ראויות לפינחס. הא ל"ק כלל מכמה טעמי חדא דזה שכתבנו דפינחס שהלך במלחמה מדין היה משוח מלחמה זה הוא למ"ד דפינחס נתכהן כשהרגו לזמרי אבל למ"ד דלא נתכהן עד ששם שלום בין השבטים וכדאיתא בפרק טבול יום (דף ק"א) פינחס לא היה משוח מלחמה שהרי למשוח מלחמה כהן בעינן. ומה שהלך פינחס במלחמה זו הוא מטעמים אחרים שהוזכרו בדברי רש"י בפירוש התורה. וא"כ אפשר דרשב"י אף דס"ל דהיה כהן אפשר דס"ל דלא היה משוח מלחמה אלא אלעזר היה משוח מלחמה והוא הלך בה מטעמא אחרינא ויליף מפינחס שהוזכר בפירוש בכתוב ועליה קאי נמי החיו לכם. ועוד דשפיר אמר קרא החיו לכם שיקיימנה עד שתהיה גדולה ואז יקדשנה לעצמו כדת משה. ומוכרחים אנו לומר זה דהא קי"ל הלכתא דכ"ג אסור בקטנה אפילו נתקדשה ע"י אביה ועוד דנישואין אלו בתיקנו חכמים פשיטא שלא היו נוהגין בזמן משה רבינו. וכר מן דין ע"ב לומר דהא דקאמר החיו לכם היינו לאחר שיגדילו דהא דקי"ל דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד הוא תקנת חכמים וכמ"ש התוס' בפ"ק דכתובות (דף י"א) ומיהו אין זה הכרח דהא מצינו גר קטן דבר תורה וכגון מעוברת שנתגיירה וכדאיתא בפרק הערל (דף מ"ח) יע"ש:

נסתפקתי בכ"ג שבא לקדש אשה אם יכול לקדשה בביאה ומה שהביאני לספק זה הוא לפי שראיתי לרבינו לעיל בפ"ג מהלכות אישות דין ה' שכתב והמקדש בביאה מסתמא דעתו על גמר ביאה וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת. וכיון דאינה מקודשת אלא בגמר ביאה נמצא דבתחילת ביאה נעשית בעולה ובעולה אסורה לכ"ג וקיימא עליה בלאו הבא מכלל עשה דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח וכדאמרינן בפרק הבע"י (דף ס') ואפילו מבעולת עצמו נתחללה לדעת רבינו וכמו שהארכנו בזה לעיל בפירקין. ובפ"ק דקידושין (דף י') איבעיא להו תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נפקא מינה כו' וא"כ לכ"ג דקא קני בתולה בביאה. ופירש"י א"נ לכ"ג אם מותר לקדש בביאה אי אמרת תחילת ביאה קונה מותר ואם סוף ביאה קונה נמצאת בעולה משעת הערארה שלא לשם קידושין ואסירא ליה דכתיב כי אם בתולה מעמיו יקח. ומסיק בגמרא אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה. והנה בסוגיא הלזו נתקשו בה אבות העולם דבפרק הבא על יבמתו (דף נ"ה) אמרי' אשה לבעלה מנ"ל אתיא קיחה קיחה. הרי דאשה נקנית לבעלה בהערארה. והנה ראש המדברים הרי"ף ז"ל הקשה קושיא זו בפרק הבא על יבמתו. ותירץ דההיא דפרק הבא על יבמתו מיירי בביאה שאחר הקידושין כדי שתהיה דינה כנשואה ליורשה וליטמא לה והתם סגי בהערארה והכא מיירי בביאה דקידושין ולא סגי בהערארה אלא בגמר ביאה. ונראה דאף לסברא זו דביאה דקידושין בעי גמר ביאה יבם ליבמתו קונה בהערארה. דהתם ביבמות אמרינן יבמה מנ"ל אתיא ביאה ביאה. ואפשר דטעמא דמלתא הוא דכי היכי דביאה דאחר אירוסין שהיא כדי לקנותה סגי בהערארה מאחר שכבר קדמו קידושין ה"נ ביבמה שכבר היא זקוקה לו הגי בהערארה שהרי היקש זה כתבו אותו הראשונים ז"ל דמנ"ל דביאה דאחר קידושין דעושה נישואין וכתבו דילפינן לה מיבמה ומה יבמה שאין כסף גומר בה ביאה גומרת בה זו שכסף קונה בה אינו דין שביאה גומרת בה. וכ"ת מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת אף זו זקוקה ועומדת. ומוכרחים אנו לומר כן דהא בפרק כיצד (דף כ') אמרינן דאלמנה שנפלה ליבום לפני כ"ג אם היא מן האירוסין מדין תורה מייבם אותה דאתי עשה ודוחה לא תעשה. ואי אמרת דגם יבם אינו קונה אלא בגמר ביאה א"כ היכי מייבם אותה הרי בשעה שקונה אותה עבר על עשה ועל ל"ת אלא ודאי כדכתיבנא דיבם ליבמה קונה אותה בהערארה לכ"ע: **וא"ת** לסברת הרי"ף הלזו תיקשי מההיא דפ"ק דקידושין (דף ט') דאמרינן דאי מובעלה כו"א עד דמקדש והדר בעיל והקשו א"כ נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה. ואמאי לא הקשה א"כ קרא דאמר והוא אשה בבתוליה יקח היכי משכחת לה דאי לעולם בעינן ביאה וביאה אינה קונה אלא בגמר ביאה הרי היא בעולה אלא ודאי דכסף קונה והיה מרויח בקושיא זו תירוצא דכגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה דלמ"ד אף בעולה שלא כדרכה לא חזיא לכ"ג מאי איכא למימר. הא לא קשיא מסוס דאם היה מקשה מכ"ג היה מתרץ לו דלעולם תחילת ביאה קונה אבל השתא דידעינן דכסף קונה לבדו ושטר נמי קונה לבדו איבעיא לן אי תחלת ביאה קונה או סוף ביאה וקרא דהוא אשה בבתוליה יקח מיירי בכסף או בשטר וזה פשוט. והנה כפי תירוץ זה דהרי"ף נמצינו למדין דכ"ג אסור לקדש אשה בביאה. ואם עבר וכנס באנו למחלוקתם של ראשונים ז"ל אם בעולת עצמו עבר וכנסה אם יוציא או יקיים וכמו שהארכנו בזה (*א"ה לעיל בפירקין יע"ש) ותירוץ זה דהרי"ף כתבוהו התוס' בקידושין בשם רבינו נסים גאון ז"ל. אך האחרונים ז"ל לא נחה דעתם בתירוץ זה דהרי"ף משום דביבמות אמרינן אתיא קיחה קיחה והתם קיחה הוא ביאה של קידושין. וכתבו ז"ל דההיא דיבמות מיירי בשפירש שרוצה לקנות בהערארה או מיירי בשלא גמר ביאתו דאז ודאי גילה דעתו שרוצה לקנות בהערארה וקונה. אבל הכא מיירי כשגמר ביאתו ולא גילה דעתו ומשום הכי נסתפקו אם דעתו על גמר ביאה ואמרו כל הבועל דעתו על גמר ביאה ולזה הסכימו הרא"ש והרמב"ן והריטב"א והר"ן והרשב"א וריב"ש ז"ל. ואע"ג דמר מוקים לה בשלא גמר ומר מוקים לה בשפירש נ"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ונראה דגם כפי תירוצים אלו אסור לכ"ג לקדש בביאה אם לא שיגמור ביאהו או שיפרש שדעתו לקנות בהערארה. וליכא למימר כיון דאיכא איסורא לא אמרינן כל הגומר דעתו על גמר ביאה אלא אמרינן דדעתו היא לקנות בהערארה*. דהא קושיא זו שהקשו הראשונים היא גם לבעיין דמאי קא בעי וכי לא גמיר מסכת יבמות דגמרי הערארה לאשה לבעלה מקיחה קיחה. ועוד דהרמב"ן והריטב"א החזיקו פירושם מדלא קאמר הבעיין נ"מ להערה בה ופירש דלא גמר ביאתו א"כ אם מת בין הערארה לגמר ביאה אם זקוקה ליבם וכן אם תזרו בהם ביני וביני ומכאן הכריחו דודאי יודע היה הבעין דבהערארה לבדה קונה האיש את אשתו אך מספקא ליה היכא דגמר אם דעתו על גמר ביאה ועל זה אמר דהנפקותא היא לכ"ג. משמע דאף לכ"ג אסור לבעול בסתם אם לא שיפרש או שיפרוש. ומדברי רבינו לעיל בפ"ג מהלכות אישות דין ה' מוכח דדוקא בסתם לא קני עד גמר ביאה וכמ"ש ה"ה שם. ומ"מ לא ידעתי למה לא ביאר לנו רבינו דין זה דכ"ג צריך שיגלה דעתו שכוונתו לקנות בתחילת ביאה או שלא יגמור ביאתו: **וראיתי** להר"ן שכתב דביבמה אפילו גמר ביאתו קנה בהערארה וטעמא דמלתא דמדין תורה בהערארה קני אלא משום דעתו הוא דאמרינן דלא קני עד גמר ביאה וגבי יבמה דלא בעינן דעת כלל דאפילו שניהם אנוסים קני לא אזלינן בתר דעתיה. והכריח דין זה מדאמרינן בפרק כיצד דכ"ג אינו מייבם ופריך בשלמא מן הנישואין אינו מייבם דלא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין אמאי אינו מייבם יבא עשה וידחה לא תעשה. ואי אמרת דגם ביבמה אינה קונה אלא בגמר ביאה מן האירוסין נמי עשה ולא תעשה הוא דבעידנא דקני לה דהיינו בגמר ביאה כבר נעשית בעולה ע"כ. ויש לדקדק דמה סברת הוא זה אימא דהכי פריך מן האירוסין אמאי אינו מייבם ויפרש דדעתו לקנות בתחילת ביאה או שלא יגמור ביאתו דהשתא ליכא כי אם לא תעשה ומנ"ל דאפילו בסתם קנה בהערארה. ונראה דכוונת הר"ן ז"ל היא דאי אמרת דקושיית הגמרא היתה דמן האירוסין ייבם ויפרש דעתו או שלא יגמור ביאתו למאי איצטריכו לומר התם גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה אימא גזירה שמא לא יפרש דעתו ויגמור ביאתו שהיא חששא יותר קרובה. אלא ודאי דמביאה ראשונה ליכא איסורא כלל אפי' שיגמור ביאתו משום דמתחלת ביאה קנה. וכ"ת ה"ס אמאי לא קאמר גזירה תחלת ביאה אטו סוף ביאה. כבר הקשה זה הר"ן ותירץ דכולה ביאה ראשונה חשיבא ביאה דמצוה יע"ש. וראיתי להריטב"א שכתב כדברי הר"ן והביא הסברת עצמו דיבמה מן האירוסין וכתב ודוחק הוא לומר דכי אמרינן דליכא אלא לא תעשה מיירי כשפירש או שגילה דעתו לקנות בתחילת ביאה דא"כ לא היה לו למקשה לסתום דבריו כ"כ והיה לו לפרש דהא סתמא ביאה גמורה משמע ע"כ. ולדידי אין הכרח לזה דע"כ המקשה היה סובר דכולה ביאה שריא מן האירוסין וכמ"ש: **עוד** כתבו התוס' בשם ר"ת דאהרי שנתרבתה הערארה כגמר ביאה א"כ כל מקום שמוזכר ביאה בהערארה קאמר וה"ק תחילת הערארה קונה או בסוף הערארה קונה ולמ"ד הערארה זו הכנסת עטרה דשייך בה תחילה וסוף ע"כ. ולא ידעתי לאיזה דבר קרי תחילת הערארה אם הוא לנשיקה הוא דבר תימה שתקרא בעולה ותיאסר לכ"ג בשביל נשיקה. והבור הייתי לומר דכוונתו היא שראיתי להחכם בעל ט"ז א"הע סי' כ' שכתב דלא בעינן הכנסת כל העטרה אלא כיון שהכניס מעט מהעטרה חשיב הערארה. והביא ראיה לזה דהחולק ואומר דלא בעינן הכנסת עטרה אמר דבנשיקה סגי אבל אם מכניס מיד חשיב הכנסת עטרה אע"פ שלא הכניס כל העטרה. אך חכמי אשכנז חלקו עליו ואמרו דבעינן הכנסת כל העטרה. ולפי זה אפשר דלר"ת הבעיין נסתפק בזה אם תחלת הכנסת העטרה קונה או בעינן הכנסת כל העטרה. אך ראיתי להריטב"א שכתב וז"ל ואין לומר כדפירש ר"ת דתחילת ביאה האמור כאן היינו נשיקת אבר וסוף ביאה הכנסת עטרה דהיינו הערארה דהא לא מסתבר כלל דקרי להערארה סוף ביאה ולומר שכל הבועל דעתו על הכנסת העטרה ותו היכי קרי לה בעולה לכ"ג לאוסרה עליו משום נשיקת אבר ע"כ. וכ"כ הרמב"ן בחידושיו דלר"ת קרי תחלת ביאה נשיקת אבר וסוף ביאה הכנסת עטרה. ולדידי דברי התוס' שכתבנו ולמ"ד דהערארה זו הכנסת עטרה דשייך בה תחילה וסוף דייקי כפי מה שפירשתי. ומ"מ לא ידעתי כוונת ר"ת בזה דהא ודאי איהו לתרולי לקושיין דהבא על יבמתו קא אתי והשתא תיקשי מה היה סובר הבעיין בכל הערארה שנאמרה בתורה לחייבי לאוין וחייבי כריתות אי ס"ל דהוא סוף ביאה ובפרט לדעת הרמב"ן והריטב"א ז"ל דתחילת ביאה הוי נשיקה א"כ פשיטא דהיה יודע דבכל התורה כולה הערארה זו הכנסת עטרה דהכי קי"ל הלכתא. וא"כ למה נסתפק בקידושי ביאה כיון דלא גמרינן להו אלא מג"ש דקיחה קיחה למה ביאה זו משונה. ואי אמרת דבכל מקום שנזכר הערארה נסתפק מהו. לא ידעתי מאי קאמר למאי כ"מ הא נפקא טובא לידע על אי זה דבר נתחייב אותו מיתה או מלקות או קרבן ואלו הם דברים שרוב גופי תורה תלוים בהם: **עוד** כתב הרמב"ן בשם ר"ת שאם פירש ולא גמר ביאתו לא קנה לדברי הכל אבל כשגמר בעיין מאיזו שעה קנה אי בתחלת ביאה או בסופה ע"כ וכתב עליו הרמב"ן ואינו מחוור ע"כ ועיין בחידושי מהרימ"ט שהאריך בזה וע"ש דס"ל דהרשב"א וריב"ש פליגי לענין דינא יע"ש ומדברי הריטב"א נ"ל דס"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי יע"ש:

העולה ממ"ש הוא דלכ"ע איכא איסורא לכ"ג לקדש בביאה אם לא שיפרש שדעתו לקנות בתחלת ביאה או שלא יגמור ביאתו ולהרי"ף הוא נמי אסור. וממ"ש לעיל (*א"ה יתבאר לקמן בפירקין דין י"ז יע"ש) נתבאר דבכל גוונא אסור לקדש בביאה דע"כ לא אמרו בגמרא דאי תחלת ביאה קונה דמותר לכ"ג לקדש בביאה אלא אה"ל דביאה נישואין עושה אבל לדידן דקי"ל דאירוסין עושה אף אם תחלת ביאה קונה אסור לכנוס משום דבתר נישואין אזלינן והו"ל כונס בעולת עצמו וכבר כתבנו דהכי אית לכו להרמב"ן והתוס' וכבר יחסנו סברא זו לרבינו ג"כ ולא ראיתי מי שיחלוק בזה זולתי הריטב"א וכמש"ל. ולפ"ז אם קידש בביאה יוציא בגט שהרי כבר כתבנו דרוב הפוסקים ס"ל דאף בבעולת עצמו יוציא בגט ומה גם לדעת רבינו דחלל נמי איכא ולפ"ז אני תמיה איך לא גילה רבינו דין זה ול"ע:

יז אירס את הקטנה וכו'. דין זה הוא בעיא בגמרא בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ח) כ"ג שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו כו'. ואמרו דלא דמי לכ"ה שאירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג דיכנוס דהא איםתני גופה והא לא איםתני גופה ע"כ. ופשטן של דברים נראה דאין הכוונה דבאלמנה ליכא שינוי בגופה בסיבת אלמנותה אבל הבוגרת איכא שינוי אלא עיקר החילוק הוא דהתם בשעה שקידש כדין קידש את האלמנה שהרי כהן הדיוט היה וכשנעשה כ"ג ונאסרה עליו לא נשתנה גופה משעת הקידושין לשעת הכניסה אלא האיסור בא מחמת שנשתנה גופו אבל הכא דקידש את הנערה ובגרה תחתיו האיסור בא מחמת שנשתנה גופה. ולפי זה אם קידש את הבוגרת ואחר כך נתמנה להיות כ"ג פשיטא שיכנוס דהא משעה שנתמנה להיות כ"ג שנאסר עליו הבוגרת לא נשתנה גופה שהרי בוגרת היתה קודם לכן וכ"כ התוס' בפירוש. וראיתי שכתבו וז"ל וצ"ע אם אחר שנתמנה נעשית מוכת עץ או בעולה אי הוי נשתנה הגוף ולא יכנוס ע"כ. ולא ידעתי מה יתן ומה יוסיף אם הבעולה חשיב שינוי הגוף או לא דהכא עיקר החילוק אינו אלא אם בשעה שהיה כ"ג היתה זו מותרת לכ"ג ואח"כ נתחדש דבר בגופה דאסירא לכ"ג כגון שבגרה או נעשית מוכת עץ או בעולה אסור לכונסה אבל אם בשעה שנתמנה להיות כ"ג כבר זו היתה אסורה לכ"ג נמצא שלא נשתנה גופה אחר שנתקדשה לכהן זו מותרת לו שהרי כשקידש כדין קידש ולאחר שנעשה כ"ג לא נתחדש דבר בגופה ומש"ה יכנוס. ולפיכך יראה לי דכהן הדיוט שקידש את האלמנה והיתה קטנה ואח"כ נתמנה לכ"ג

*(עי' במ"ש המחבר ע"ל בפ"א מה' מכירה בזה)

אחת

מפני שנשתנה גופה ואם כנס לא יוציא: **יח** אחת גרושה מן האירושין או מן הנישואין [א]אבל הממאנת אפילו נירשה בגט * והחזירה ומיאנה בו ה"ז מותרת לכהן כמו שביארנו בהלכות גירושין. וכל מי שאינה ראויה לחליצה אם נחלצה לא נפסלה לכהונה: **יט** יצא עליה קול איש פלוני כהן כתב גט [ב]לאשתו או נתן גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו. אין מוציאין אותה מתחת בעלה. ואם נשאת לכהן אחר תצא מן השני: **כ** * יצא שמה בעיר [ג]שנתקדשה ונתגרשה מן הקידושין חוששין לה *כמו שביארנו בהלכות גירושין. אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה אין חוששין לה: **כא** יצא קול על הבתולה שהיא בעולה אין חוששין לה ותנשא לכהן גדול. יצא עליה קול שהיא שפחה אין חוששין לה ותנשא אפילו לכהן. [ד]יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה. ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעדי דבר מכוער ומת קודם שיתן לה

א טור אה"ע סי' ו' סמג עשין מח: ב טור שם: ג טור שם סי' ו וקנג סמג עשין כ: ד טור שם סי' ו:

השגת הראב"ד

*יצא שמה בעיר שנתקדשה וכו': כתב הראב"ד ז"ל איני יודע מהו אבל אין ספרש בקולות בין גרושה לחלוצה ולא בין שאר הקולות חוץ משם מזנה דתלינן בפריצותא ואיכפי קרו לה מזנה משום פריצותא ושאר הקולות אם הוחזקו בבית דין שאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני עד שהגיעו קרוב לדברים ברורים חוששין להם עכ"ל:

*כמו שביארנו וכו': כתב הראב"ד ז"ל והוא בהלכות גירושין לא כתב אלא כמו שהוא בגמרא שאם יצא קול שנתקדשה ונתגרשה מותרת לכל אדם קול ושוברו עמו ולא דברו שם על כהונה. מ"מ אמת הוא שאם הוחזק קול בבית דין אסורה לכהן וכן כל קול שהוחזק בבית דין שלא יהא קול הברה חוששין לה ובלבד שלא תהא בתר אירוסין עכ"ל:

מגיד משנה

יח אחת גרושה וכו'. מפורש שם ת"ר אלמנה לא יקח בין אלמנה [מן האירוסין בין אלמנה] מן הנישואין והקשו פשיטא ותירצו מהו דתימא לילף אלמנה אלמנה מתמר מה להלן מן הנישואין אף כאן מן הנישואין קמ"ל והקשו ואימא ה"נ ותירצו דומיא דגרושה ע"כ: אבל הממאנת וכו'. כבר נתבאר זה פי"א מהלכות גירושין שלא פסלה מן הכהונה וממנה היא פרק ב"ש ביבמות (דף ק"ח) ובפרק הבא על יבמתו (דף כ"ט:) מבואר בסוגיא דאפילו לכ"ג מותרת ובשלא נבעלה כלל כדאיתא התם ופשוט הוא דכל שנבעלה הרי היא אסורה לכ"ג לפי שאינה בתולה: וכל מי שאינה וכו'. כבר נתבאר זה פ"ד מהלכות יבום וחליצה ובמשנה (דף ל"ה:) ראש פרק החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה ועוד מתבאר בסוגיא: **יט** יצא עליה קול איש וכו'. בגיטין בהזורק (דף פ"א) מפורש בגמרא והטעם הראשון אין מוציאין אותה משום דהו"ל קלא דבתר נישואין לגבי דידיה אבל לגבי דעלמא הוי ליה קלא דמקמי נישואין כדאיתא התם וכבר כתבתי זה פ"י מהלכות גירושין: **כ** יצא שמה בעיר שנתקדשה. פ"י מהלכות גירושין כתב רבינו מי שהוחזקה אשת איש וכו' אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת והוחזק הקול בב"ד שהרי היא מקודשת בספק כמו שביארנו ואח"כ יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין הקול אסרה והקול התירה והרי זו מגורשת עכ"ל. וביאר רבינו בכאן שחוששין לה לכהן ודבר ברור הוא דכל קלא דגירושין קמי נישואין חיישינן ליה לכהן כמזכר בסמוך וכ"ש כאן שע"פ קול גם זה התירוה לינשא אע"פ שהיתה אסורה קודם לכן ושני קולות אלו הוחזקו בב"ד הם וכבר התבאר בפ"ט מהלכות אישות שקול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו ובודאי שקול הקידושין הוא שהוחזק בבית דין שאם לא כן לא היינו חוששין לו ואח"כ קול הגירושין שמבטלו ודאי צריך ג"כ שיהא מוחזק, וע"ז כתב רבינו שחוששין לה לכהונה ודבר פשוט הוא ודעת רבינו שבחלוצה אפילו בקול שהוחזק בב"ד אין חוששין והטעם מפני שחלוצה אינה אסורה לכהן אלא מדבריהם וכבר נתבאר דבספק חלוצה לא גזרו וכמו שכתבנו וה"ה ודאי לקול ובברייתא דקתני בפ' המגרש (דף פ"ט) בעולה אין חוששין לה *חלוצה אין חוששין לה אפי' לקול שהוחזק בב"ד לא חיישינן להני וכן הוא מוכרח לדעת רש"י ז"ל לפי מה שפירש שם. והר"א ז"ל כתב בהשגות שאין הפרש בקולות כו' ולדבריו כל הברייתא בלא הוחזק הקול היא וקשיא לי שא"כ למה אמרו בברייתא חלוצה ולא אמרו גרושה דאורייתא וכ"ש חלוצה דרבנן אלא משמע דבאיתחזק היא ואעפ"כ בחלוצה אין חוששין מפני שהיא מדבריהם אבל בגרושה חוששין ומש"ה קתני חלוצה בדוקא ועוד דומיא דבעולה קתני לה ובבעולה ודאי אפילו איתחזק לא חיישינן כמ"ש הראב"ד ז"ל עצמו ודברי רבינו עיקר: **כא** יצא קול על הבתולה וכו'. זהו מה שהזכיר בעולה אין חוששין לה עוד שם שפחה אין חוששין לה והא אפילו בקול שהוחזק לפי שאין פוסלין אותה אלא בראיה ברורה ואינו דומה לגירושין שהוא מחמת מעשה ואינו פסול משפחה זהו דעת רבינו שלא חילק כלל: יצא לה וכו'. שם אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזו לה ואוקמה כתנאי ורבא דאמר כרבי יוחנן בן נורי דבעי דבר ברור ופירש"י ז"ל אין חוששין לה לאוסרה לכהונה וכגון שיצא לה שם מזנה עם עכו"ם או עבד או אחד מחייבי כריתות שפוסלין אותה מן הכהונה אבל רבינו יצחק פי' דאפילו ביצא לה שם מזנה סתם אצטריך למימר דאין חוששין לה בקול דכל מזנה אסורה לכהונה עד שיודע דכשר לה הואי דאשה מזנה אינה בודקת ומזנה ומ"מ אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ועל הדרך שיתבאר' פי"ח. ומ"ש רבינו ואפילו הוציאה בעלה וכו' הוא

*[כן הביאו הברייתא בהלכות אבל בתלמוד דידן ליתא חלוצה]:

משנה למלך

ונגרש תחתיו דלא יכנוס. דאע"ג דמשום איסור דאלמנה ליכא משום בגרות איכא ליה שהרי נתחדש דבר בגופה האוסרה לכ"ג אחר שנתמנה לכ"ג. וכתבו דמסוגיא דפ"ק דקידושין מוכח דלא חשיבא בעולה אשתני גופה דאמרינן דאי תחלת ביאה קונה יכול כ"ג לקדש בביאה ואי חשיב דאשתני גופה היכי יכנוס והלא בעולה היא בשעת נישואין אם תאמר דביאה אירוסין עושה. ואח"כ כתבו דבפרק אלו נערות חשיב בעולה שינוי הגוף ע"כ. והנה כפי זה לא יישבו הביא דפ"ק דקידושין דאף את"ל דתחלת ביאה קונה איך כונס את הבעולה. וראיתי להרמב"ן ז"ל בחידושיו עלה דהביא שהביאו התוס' א"כ לכ"ג דקא קני בתולה בביאה שכתב וז"ל איכא למידק מהא דגרסינן בפרק הבע"י כ"ג שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר נישואין אזלינן או בתר אירוסין אזלינן ובתר דבעייה הדר פשטה דבתר נישואין אזלינן ואסורה איכא למימר קס"ד נישואין עושה א"נ איכא למימר דכי איבעיא ליה בשנכנסה לחופה בלא קידושין ומקדש לה התם בביאה שמשמע ראשונה שקנאה בביאה נעשית כאשתו נשואה לכל דבר ע"כ: והנראה דהתוס' ס"ל תירוצא קמא דהרמב"ן וזהו שכתבו אם תאמר דביאה אירוסין עושה. והרואה סוגיית הגמרא שם בקידושין יראה בעיניו איך בתר הך בעיה איבעיא לן אי ביאה אירוסין עושה או נישואין. ולפי זה אין זה מדוחק אם נאמר דהבעיא הראשונה דכ"ה היא את"ל דביאה אירוסין עושה. ומשמעות דברי הרמב"ן נראה דלא איכפת ליה אם הבעולה חשיב שינוי הגוף או לא אלא עיקר טעמא הוא דבהיותו כ"ג אם נתחדש בה דבר האוסרה לא יכנוס וכדכתיבנא: וראיתי להריטב"א ז"ל בחידושיו שכתב וז"ל וקשיא להו לרבנן ואפילו תימא תחלת ביאה קונה היכי משכחת לה דהא אפילו תימא דביאה נישואין עושה היינו ביאה גמורה אבל תחלת ביאה אינה עושה אלא אירוסין וכיון דכן בתחלת ביאה הויא כארוסה וכי הוי סוף ביאה דהוו נישואין הויא לה בעולה ואי כולה ביאה אירוסין עושה דכי הויא נשואה בכניסה לחופה הויא לה בעולה וכדקי"ל בפרק [illegible] כו' ע"כ. ולא ידעתי זו מנין לו להרב ז"ל דאת"ל דביאה נישואין עושה דניבעי גמר ביאה. [illegible] כתב תירוץ שני של הרמב"ן ועו כתב וז"ל א"נ דכי אמרינן דאזלינן בתר נישואין ה"מ התם דאשתני גופה ע"י בגרות בין אירוסין לנישואין ואסיקנא דבתר נישואין אזלינן אבל הכא דלא אשתני גופה כדקיימא קיימא ובתר אירוסין דקניה אזלינן דהו"ל ככהן הדיוט שקידש את האלמנה ונתמנה כ"ג דכניס ליה ע"כ. וכבר כתבנו למעלה מה שיש מהדוחק בזה. ועו קשה מה יענה הרב ז"ל להביא דפרק אלו נערות (דף ל"ז) שהביאו התוס' דמוכח התם דבעולה חשיב אשתני גופה: ולענין הלכה כבר כתבנו דלהרמב"ן ז"ל השתא דקי"ל דביאה אירוסין עושה אסור לכ"ג לקדש בביאה. ומדברי התוס' נראה דלקושטא דמלתא הכי ס"ל. גם מדברי רבינו נראה דיש להוכיח כן שכתב הכא בפירקין אירס את הבעולה ונתמנה להיות כ"ג ה"ז יכנוס אחר שנתמנה. משמע דוקא לפי שהיתה בעולה קודם שנתמנה להיות כ"ג אבל אם נעשית בעולה אחר שנתמנה לא יכנוס. ונראה דאם כנס מוציא כדין בעולת עצמו דקי"ל דאם כנס יוציא (*א"ה כמו שנתבאר לעיל דין ט"ו יע"ש). אך קשה לי לסברת הרמב"ן הנז' דס"ל דכהן דקידש בביאה אסור לבא עליה עוד משום בעולת עצמו מהא דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) אמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה ואוקימנא רב דאמר כר"א. ואותיבנא אי כר"א תיפוק לי דהויא זונה ומוקי לה בממאנת כמו שיע"ש. ומאי דוחקיה אימא דרב ה"ק דכ"ג שקידש אשה בביאה שלא כדרכה דפשיטא דהויא מקודשת כמ"ש הטור סי' ל"ב דאם חזר ובא עליה עובר על עשה דבעולה דלית כאן משום זונה וכמבואר וצ"ע: **ודע** דאף שרבינו פסק (*א"ה לעיל בפירקין דין י"ג) אשה ולא קטנה לא נמנע מלכתוב כהן אירס את הקטנה משום דמילתא דפשיטא היא דאיסור דקטנה ובוגרת אינו אלא על הביאה אבל קידושין פשיטא דליכא איסורא דלא מצינו איסור בקידושין כי אם באלמנה לכ"ג ואפילו אם בא שלא לשם אישות נראה דליכא איסורא משום קטנה דומיא דבעולה וכמ"ש רבינו לקמן בפי"ט מה' אלו דין ד'. ואף אם נאמר דאיכא איסור לקדש את הקטנה לגבי דין זה דהיינו שבגרה תחתיו אינו מעלה ומוריד כלל אם אירסה כשהיא קטנה או נערה שהרי כשנעשית נערה הותרה לו ואח"כ כשבגרה הרי נתחדש בה דבר בגופה האוסרה. והוצרכתי לכתוב זה לפי שראיתי להרב המגיד על מ"ש רבינו (*א"ה לעיל בפירקין דין י"ג) ואינו נושא שתי נשים לעולם שכתב בתוך דבריו דהא בשתא לא הוה כבר למידק אשה ולא קטנה דהא כ"ג שקידש את הקטנה קאמר כו' ותמהני דהא רבינו אף דפסק אשה ולא קטנה כתב כהן אירס את הקטנה אלא ודאי אין זה תלוי בזה וכדכתיבנא: **ומה** שסיים רבינו בדין זה ואם כנס לא יוציא. לא ידעתי לאיזה תכלית כתב זה שהרי אפי' היכא דמתחלה אירס בוגרת אם נשא לא יוציא. ואין דרכו של רבינו לכתוב דברים מיותרים. ולומר דאיצטריך משום דמיירי באירס את הקטנה גם בזה לא נתיישבה דעתי. ודע שכעת לא נתבאר אצלי אם נשא קטנה מה דינו אם נאמר מפרישין אותו עד שתעשה נערה או אם מוציא בגט או אם גם בזה יקיים אע"ג דלא שייך הטעם שאמרו בבוגרת ומוכת עץ דיקיים משום דסופה להיות בוגרת ומוכת עץ תחתיו והכא גבי קטנה לא שייך וצריך אני למודעי בדין זה. ודע דאיילונית נראה דאסורה לכ"ג משום דמקטנותה יצאה לבגרות דהא בפרק אלו נערות (דף ל"ו) אמרינן דלמ"ד קטנה אין לה קנס איילונית אין לה קנס משום דמקטנותה יצאתה לבגר וה"נ דכוותה:

כ אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה אין חוששין לה. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ט מהלכות אישות דין כ"ב):

ספי

הגהות מיימוניות

[*כתב] הטור שם סי' ו' וז"ל ונ"ל דה"ה נמי אם אחר שגרשה ניסת לאחר ומיאנה בו מותרת לכהן ואע"ג דקי"ל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ה"מ לענין שלא תחזור לו דגיטא משום דמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו ואזיל ומשבש לה ועבד דממאנה בחבריה והדר אזיל ונסיב לה אבל לענין להתירה לכהן אין חילוק בין מיאון דחבריה למיאון דידיה עכ"ל]:

מגדל עוז

יצא שמה בעיר שנתקדשה וכו' עד בהלכות גירושין: כתב הראב"ד ז"ל על לשון ראשון איני יודע כו' חוששין להם עכ"ל. ועל לשון אחרון שאמר כמו שביארנו כתב והוא בהלכות גירושין לא כתב כו' ובלבד שלא תהא בתר אירוסין עכ"ל: ואני אומר כבר קדמוני רש"י ורבותינו בעלי התוס' והרמב"ן ז"ל בהלכה זו פרק בתרא דגיטין (דף פ"ט) גבי מתני' דיצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת מגורשת ומתמהינן עלה בגמרא והסרינן לה אגברא והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה [אלא אמר רב אשי] ה"ק וכו' מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ופירשו מגורשת דאסורה לכהן ומותרת לישראל קמ"ל דסמכינן אקלא אפילו להתירה הואיל ולא נאסרה אלא משום קול דטוט אסור וטוט שרי ואפילו יצא קול של גירושין מכאן ועד עשרה ימים עכ"ל ז"ל. וזה הפי' היה מקובל לר"מ ז"ל מרבותיו ונכון הרבה בעיני דהא כולה סוגיין מוכחא דלגבי כהונה מיתניא דתני עלה ת"ר נבעלה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה והנהו ודאי לגבי כהן לאשמועינן ומינה נמי יש לי ראיה דלא קתני בה גרושה או מקודשת ומגורשת מכלל דחוששין לה וכדרב אשי דהוא בתרא וליכא נמי מאן דפליג בהדיה ומ"ש ר"מ ז"ל פ"י דהלכות גירושין הוא לישראל וכדיהיב טעמא משום דהרי קול ושוברו עמו ומ"ש כאן הוא לגבי כהונה וכדפרישו רבנן קמאי ז"ל ואין צריך לומר כי מגורשת דקאמר מן הקידושין כלשון ר"מ ז"ל ובזה נתיישבה דרכו של ר"מ ז"ל: אבל אם יצא עליה קול כו' עד סוף הפרק. הכל פרק המגרש (דף כ"ח) באותה שמועה הנזכרת בסמוך:

לה גט הרי זו מותרת לכהן שאין אוסרין אשה מאלו אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה :

פרק שמנה עשר

א מפני "השמועה למדנו *שהזונה האמורה בתורה היא כל שאינה בת ישראל. או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל. או שנבעלה לחלל אע"פ שהיא מותרת להנשא לו. לפיכך הנרבעת לבהמה אע"פ שהיא בסקילה לא נעשית

א טור אה"ע סי' ג סמג לאוין קפא :

השגת הראב"ד

*שהזונה האמורה וכו' : כתב הראב"ד ז"ל ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ם ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא עכ"ל :

מגיד משנה

הוא משום דאמרינן בגמרא דבר ברור וכבר נתבאר פכ"ד מהלכות אישות שאין כופין הבעל לגרש אשתו עד שיבאו שני עדים ויעידו שזינתה ברצונה. ומ"ש רבינו כאן או בהודאת פיה לומר דהודאת פיה אסרינן לה לכהונה יתבאר פי"ח :

פי"ח א מפני השמועה למדנו וכו'. מ"ש רבינו שכל שאינה בת ישראל היא קרויה זונה ור"ל אעפ"י שנתגיירה יתבאר לפנינו בזה הפרק. ומ"ש או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו או לחלל הוא מן הברייתא המפורשת בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ח) בן ט' שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על הכהנת על הלויה [ועל] הישראלית פסלן ואמרו שם מנא ה"מ אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה וכו' אשכחן כהנת לויה וישראלית מנא לן וכו' מבת ובת וכו' אשכחן לתרומה לכהונה מנא לן וכו' ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה והקשו וכי מזהירין מן הדין ותירצו גלויי מילתא בעלמא היא ומפורש בקידושין פרק עשרה יוחסין שהוא זונה מחייבי כריתות וכן נתבאר בהרבה מקומות בחייבי לאוין כגון פצוע דכא וכרות שפכה ונתבארו דברי רבינו. אבל הר"א ז"ל כתב בהשגות שהחלל פוסל אותה לתרומה משום דכתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא עכ"ל. וכמדומה לי שהוא ז"ל נסמך על מ"ש בפרק אלמנה בסוף הסוגיא ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו [משנשאת] ואמרו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר אצלה מעיקרא הוא והקשו א"ה חלל דלאו זר [אצלה מעיקרא] לא לפסול פירוש דהא חלל מותר אפילו בכהנת ותירצו אמר קרא ולא יחלל זרעו בעמיו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל וסובר הראב"ד ז"ל שאין היקש זה אלא לתרומה דכשם שכ"ג פוסל את האלמנה בביאתו מן התרומה דהוייה חללה וזרה כך זרעו החלל פוסל את האשה בביאתו מן התרומה אבל לאיסור כהונה לא מצי לאקושי ולומר דכשם שכ"ג פוסל את האלמנה בביאתו לכהונה שהרי עושה אותה חללה כמו שיתבאר פי"ט כך זרעו פוסל אותה לכהונה דהא זרעו מותר הוא אפילו בכהנת זה הנראה לדעתו ז"ל והם דברי תימה חדא דאין היקש למחצה ועוד דברייתא קא משוית חלל לאיך ועל כולהו אמרינן דפסלוה בין לתרומה בין לכהונה ועוד שהרי פסול כהונה למדוהו מק"ו מגרושה כמו שכתבתי ואף בחלל יש לדון ג"כ ק"ו ועוד דאל"כ ק"ו פריכא הוא דמאי למפרך נבעלה לחלל יוכיח שפסולה מן התרומה ומותרת לכהונה ואפשר שהר"א ז"ל סובר שהנבעלת לחלל אסורה לכהונה ולא משום זונה דהא לאו בעילת איסור היא אלא משום חללה ומפני ההיקש הזה שכשם שהוא מחלל אותה כמו שיתבאר פי"ט שאינה ראויה שוב לינשא אף לכהן הדיוט כך זרעו מחלל כל אשה בביאתו והרי היא חללה אבל זונה לא מקריא כיון שבהיתר נשאת לו. ומ"ש בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז:) אין חללה אלא מאיסורי כהונה כיון דחלל זרעו פסול לכהונה איסור כהונה קרינן ליה ולפי זה מה שהזכירו בברייתא חלל בגררא דאיך לאו משום דמחד טעמא נינהו אלא משום דכולהו פסולי נקטא וזה אפשר שהוא דבר נכון שביאת החלל אינו פוסל לכהונה משום זונה אלא משום חללה ואין לי הכרח גמור (אם הוא) מאי זה מין מהניהם הוא אבל הדבר פשוט שהיא פסולה לכהונה כנ"ל. ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו לא הוצרך להוציא המחזיר גרושתו משנשאת דהא ודאי לא פסל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לפי שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומ"מ עדיין היה לו לבאר :

לפיכך הנרבעת לבהמה וכו'. בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט:) נבעלה למי שאינו איש אע"פ שבסקילה כשירה לכהונה :

הבא

משנה למלך

פי"ח א מפני השמועה למדנו וכו'. הראב"ד ז"ל כתב בהשגותיו וז"ל ליתנהו להני כללי וכו'. וה"ה אחר שהביא הברייתא לסיוע דברי רבינו כתב אבל הר"א ז"ל כתב בהשגות שהחלל פוסל אותה לתרומה משום דכתיב ולא יחלל זרעו מקיש זרעו לו וכו' וכמדומה לי שהוא ז"ל נסמך על מ"ש בפרק אלמנה בסוף הסוגיא כו'. והקשה אדם קשה כברזל ומנו החכם השלם עמית בתורה כמוהר"ר אהרן ששון ז"ל בקונטרס הן יצא (דף נ"א) וז"ל ויש לי לדקדק על שיטה זו דהראב"ד כפי מ"ש ה"ה דהחלל פוסל לתרומה ולא לכהונה מן הסוגיא שבפרק האומר בקידושין שאמרו שם קדשתי את בתי וגירשתיה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן נשבית ופדיתיה בין כשהיא קטנה בין כשהיא גדולה אינו נאמן וגרסינן עלה בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא רישא דידיה וסיפא לאו דידיה פירוש מ"ש רישא דנאמן וכסיפא לא מהימן רישא בידו בעודנה קטנה בידו לקדשה לאחר ולחזור ולקבל ממנו גט הלכך נאמן דמה לו לשקר אי בעי פסיל לה סיפא לאו בידו לקדשה משגדלה ולא למוסרה ביד עכו"ם לא קטנה ולא גדולה ומקשה תלמודא והרי בידו להשיאה לחלל דקא פסלה לכהונה הא לא קשיא כר' דוסתאי דאמר בנות ישראל מקוה טהרה לחללים. ופירש"י ז"ל והרי בידו כשהיא קטנה להשיאה לחלל לנולד מאלמנה לכ"ג דאמר לקמן בפרק בתרא כותי נתין חלל וכו' שבאו על כהנת לויה וישראלית פסלוה ע"כ. הרי לך מפורש דלת"ק דהלכתא כוותיה פריך תלמודא והרי בידו להשיאה לחלל שפוסלה מן הכהונה ולא כמ"ש הראב"ד דדוקא בתרומה הוא דפסלה אבל לכהונה כשרה דהא קאמר בהדיא דקא פסלה מכהונה ואפילו תרצה לומר דיש לדחות דמכהונה דקאמר לא קאמר מלהשיאה לכהן אלא מדין כהונה דהיינו אכילת תרומה עם שהוא דוחק. הנה מלבד זה אי אפשר לומר כן דע"כ אי ס"ל לתלמודא דאינו פוסלה מלינשא לכהונה לא הוה מקשה מידי דמש"ה לא מהימן לומר נשבית משום דבשבויה פוסלה מן התרומה ומן הכהונה ואם היה משיאה לחלל לא היה פוסלה אלא מן התרומה וא"כ אין בידו דאין סברא לומר דהתלמוד מקשה דליהוי נאמן מיהא לפוסלה מן התרומה באומר נשבית דנפלוג לדבורי' משום דיש בידו מיהא לפוסלה מן התרומה ואילו מתני' סתמא קתני נשבית אינו נאמן דמשמע אינו נאמן לשום ענין דע"כ התלמוד היה יודע שירוץ זה דהיכא דהוי לחצאין אינו נאמן שהרי לא הקשה הש"ס על זה והרי בידו לקדשה אחר קידושיה וכמ"ש רש"י ז"ל שם וא"ת והרי בידו לפוסלה בקידושין וגירושין התם מכהונה פסיל לה מתרומה לא פסיל לה אם היא בת כהן אבל אם נשבית היא פסולה אף מן התרומה ע"כ. אלמא דלא ק"ל לתלמודא מבידו לקדשה ולגרשה משום דפוסלה מן הכהונה ולא מן התרומה. וכבר פירש הר"ן בהלכות כפי המסקנא דלא מהימן במגו אפילו בבת ישראל דכיון דנשבויה פוגמה טפי שכן בבת כהן פוסלה מן התרומה טפי א"כ מש"ה לא מהימן משום דאיהו בעי לפוגמה טפי וכו' אף כאן לגבי חלל אם איתא דאינו פוסלה אלא מן התרומה ולא מן הכהונה נימא דמש"ה לא מיקרי בידו כו' לפי שהוא רוצה לפוסלה אף מן הכהונה כאומרו שבויה היא באופן דלכאורה קשיא הא כפי דברי הראב"ד וכן מן הלשון דקאמר לפוסלה מן הכהונה. וכ"ל דהנך תרתי קושיי הדא מתרצא חבירתה דהש"ס כבר אמר דטעמא דמהימן למימר גירשתיה הוא משום דיש בידו א"כ השתא כיון דהוה ידע התלמוד לפום מאי דס"ד דגירושין יש בידו וא"כ יש בידו לפוסלה מכהונה א"כ מאי דלא מהימן בנשבית הוא משום דאיכא תרתי ובגירושין ליכא אלא לכהונה ועלה קאמר והרי בידו להשיאה לחלל. וכ"ת סוף כוף במשיאה לחלל אין בידו אלא לפוסלה מן התרומה אבל לא לכהונה. לזה קאמר דקא פסלה מכהונה כלומר הא פשיטא לך שיכול לפוסלה מכהונה שהיינו שאתה אומר שיש בידו לגרשה ולפוסלה לכהונה א"כ מאי דפשט גבן דהיינו לתרומה ישנו בידו בהשיאה לחלל א"כ נשלמו השני דברים שהרי יש בידו לגרשה ולהשיאה לחלל דקאמר להשיאה ולגרשה וכולהו לחלל. והשתא האי דקא פסלה לכהונה דקאמר לאו אלהשיאה לחלל קאי אלא דיכול לפוסלה לכהונה בעלמא אבל לעולם שהדבר ברור כדעתו של הראב"ד דאינו נכלל אלא לתרומה והיא גופה קאמר תלמודא. זה אפשר לי ליישב בדעתו של הראב"ד אבל מה שיש לי לדקדק עוד בסוגיא הוא לדעתו של הרמב"ם שהוא סובר שאיסור השבויה לכהן מד"ס הוא לפי שמכח הספק נאסרו ומן התורה אין חוששין לספיקא אלא מד"ס וכ"כ מפורש בפי"ח מהל' איסורי ביאה השבויה שנפדית והיא בת ג' שנים ויום אחד אסורה לכהן מפני שהיא ספק אנס שמא נבעלה לכותי ואם יש לה עד ה"ז כשרה לכהונה ואפילו עבד או שפחה כו' הואיל ואיסור כל הספיקות כולם מד"ס ולפיכך הקלו בשבויה ע"כ. וזה הולך לשיטתו שכל הספיקות אינן אלא מד"ס ומדין תורה הם מותרים אלא שרבנן גזרו בהם והשתא מאי פריך תלמודא התם בסוגיא בתר הכי והרי בידו להשיאה לממזר ומשני כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ופי' רש"י והרי בידו להשיאה לממזר דקי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין וכיון דאב להשיאה לו בעבירה ותפסול מן התרומה כו'. והשתא לא ימנע מן החלוקה למאן פריך אי פריך שבידו להשיאה לממזר דאורייתא שפוסלה מן התרומה בביאתו מאי קא פריך ליהמניה בנשבית במגו דבידו להשיאה לממזר הא לאו מגו הוא שאינו רוצה לפוסלה אלא מדרבנן מן התרומה ושאם תאכל לא תלקה שאין כוונתו לפוסלה אלא שלא תאכל אבל אם משיאה לממזר נפסלה מן התורה ולוקה אם אכלה והא ודאי כל כה"ג אינו רוצה לפוסלה. ואי פריך תלמודא שבידו להשיאה לממזר דרבנן והויא פסולה כמו בשבויה דהוי מדרבנן אי אפשר דא"כ לא משני מידי דהא ודאי ר"ע לא אמר אלא בחייבי לאוין דאורייתא אבל ממזר דרבנן פשיטא שלא הפקיעו חכמים קידושיו משום ממזרות דרבנן דקא שרו אשת איש לעלמא. אלא פשיטא דממזר דאורייתא פריך דאין סברא דפריך ממזר ספק דהוי כמו שבויה דס"כ לא משני מידי כר"ע כו'. דהא בספק ממזר קידושין תופסין ודאי דאורייתא דהא אמר רבא ספק ממזר דבר תורה מותר דממזר ודאי אמר קרא ולא ספק ממזר וכבר האריך בזה הר"ן בפ"ק דקידושין בשם הרמב"ן והרב הגדול מהרימ"ט ז"ל כתב בזה כל הצורך בתשובה חלק י"ד סי' א' יע"ש. ולכל הפירושים יקשה זה קצת לכאורה. והנראה דאין מי שיכחיש דשבויה מיתסרא בדרבנן בלחוד ואע"פ שאמרו שבכל הספיקות ספיקייהו לחומרא מ"מ הכא שאני שלא נכנס בכלל ספק דמכחמא אין מזלזלין בהם כ"כ וכדמוכ' ר' דוכא לפום קושטא דמה עבה לה ערבי זה מפני שמיעך לה בין שדיה. אלא דמדרבנן אסרוה משום ספיקא שאמרו שיש בה ספק וכ"ע בההיא דנהיל של דבורים בפרק הגוזל ומאכיל ובדברי התוס' בפרק אלו נערות גבי השבויה אין לה קנס יע"ש. ונראה לי שאפילו לדעת האומרים דספיקא דאורייתא לחומרא מד"ס יש להחמיר בה משאר איסורי דרבנן ויש בה חומרא יותר כיון דמחמת ספק איסור דאורייתא אתיא לה. וזו היתה ספק המקשה

בהסוה

מגדל עוז

פי"ח מפני השמועה למדו וכו' עד להנשא לו. פרק י' יוחסין ומסכת תמורה פרק כל האסורין ופרק יש מותרות: כתב הראב"ד ז"ל ליתנהו להני כללי וכו' אבל ללקות עליה משום זונה לא עכ"ל: ואני אומר שהוא הולך לפי שיטתו בקדשה היא בעינים על הדרך שבררתי שם אבל כאן אנחנו עומדים בזונה של איסור כהונה ומשום פגומה כמ"ש בסמוך ז"ל ולא ירדתי לסוף דעתו של הראב"ד ז"ל במה חולק עמו בהני כללי שהרי בחלל מודה הוא ובחייבי כריתות כ"ש שהוא מודה בעכו"ם ועבד הוא מודה מאי איכא שאינה בת ישראל כבר היא מפורשת במסכת תמורה פרק כל האסורים וגם אמרו במסכת ע"ז ובשאר המקומות שכתבתי למעלה שגזרו עליה משום נשג"ז והזי"ן היא זונה ולא גריעא איסורה מגיורת ומשוחררת המפורשת פרק הבע"י (דף ס"א) מאי איכא איסור השוה בכל הא פשיטא לן בכולה תלמודא ובפרק יש מותרות דבעינן איסור לאו השוה בכל כגון מצרי ואדומי ממזר נתין כדאיתא פרק י' יוחסין ומבוארת מכלן תניא פרק הבע"י גמרא מתניתין דכהן הדיוט לא ישא את האילונית כו' זונה כשמה דברי רבי אליעזר כלומר שזינתה תחת בעלה רבי עקיבא אומר זונה זו מופקרת ר' מתיא בן חרש אומר אפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך שאלה זונה רבי יודה אומר זונה זו אילונית וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות רבי אלעזר אומר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ע"כ. וקי"ל ככולהו בר מדרבי יהודה ורבי אלעזר וכן פסק הר"מ ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל ומכאן מדקדק לכל מי שהוא למעלה מפנוי הבא על הפנויה שעשאה זונה וכדמשמע להדיא פרק הבא על יבמתו גמרא מתני' דכ"ג דאזלא הכי כולה סוגיין ובתמורה פרק כל האסורין וכ"ש פצוע דכא וכרות שפכה דפרק הערל ובכוליה תלמודא רהטא כיון שנבעלה לפסול לה פסלה וכבר בררתי פט"ו של הלכות אלו פסול הלמד מחלל א"כ מאי קושיא ובפרק כל האסורין ילפינן לה להדיא בג"ש כתיב הכא תועבה וכתיב התם כי את כל התועבות כו' מה להלן עריות שאין קידושין תופסין בהן אף זונה כ"כ שאין קידושין תופסין בה ואסיקנא נמי הו תני כל זונה דלא תפסי בה קידושין דומיא (דכהן גדול) באלמנה דלא תפסי בה קידושין וכן פסק הר"מ ז"ל מקולי בשם רבותינו בעלי התוספות ז"ל ועוד האריך בסמוך בכ"ד : לפיכך הנרבעת לבהמה וכו' עד אסורה לינשא לו הרי זו זונה. פרק הבע"י :

נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו: **ב** וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל

מגיד משנה

והבא על הנדה וכו'. זה מתבאר ממה שאמר שם מחללה אתה עושה חלל ואין אתה עושה חלל מנדה ואם איתא דהבא על הנדה זונה משוי לה הרי הולד חלל ממנה ובכלל אלה היא וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה והאריך להוכיח כן:

ב וכן הבא על הפנויה וכו'. שם בגמרא (דף ס"ח) מפורש ואין הלכה כרבי אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה. וכתב רבינו אפילו היתה קדשה וכו' ודלא כר"ע דאמר זונה המופקרת אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות. ומ"ש רבינו אע"פ שהיא במלקות כבר כתבתי בדין המלקות פ"א מהלכות אישות:

אבל

כסף משנה

פי"ח א והבא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה. הרא"ש האריך בזה בתשובה כלל כ"ט:

פנויה

משנה למלך

נססיה דנחיל של דבורים יע"ש. ורש"י שם נראה שהולך לשיטתו דסבר דספיקא דאורייתא לחומרא הוי דבר תורה אלא דמ"מ יש כח ביד חכמים לתקן כן ולהקל כיון שבא מכח הספק ואין כאן מקום לדברים אלו ומ"מ למדנו לומר שהרב המגיד היה מבין בדברי הראב"ד דחלל לא פסלה לישראל אלא לתרומה אבל לא לכהונה וכבר יישבנו שיטת הגמרא לדעתו ז"ל וצ"ע ליישב גם השיטה כפי התוספות לדבריו ז"ל: **ומ"מ** נפלאתי הפלא ופלא על ה"ה ז"ל מאין הרגלים לסבור כן בדעת הראב"ד שזה החלל לא פסל מן הכהונה ולא לומר שפסל מן הכהונה ומן התרומה אבל לא מטעם זונה וכדכתב הרב בסוף. אי משום דהוה קשיא ליה למימר דמשום הך מילתא כיון דליכא נפקותא לענין דינא ביניהו דסוף סוף לוקה על הכהונה ועל התרומה מאי איכפת להו דליהוי משום הך או משום הך אע"ג דכ"מ נסתרו בו משום שם אחר מ"מ השתא מיהא לא נפקא לן מידי וא"כ לא היה לו להראב"ד ז"ל להשיגו על כך. הא ודאי ליתא דמלבד שהענין בעצמו אין לו שחר דכיון דנפקא מינה מיהא לענין דינא מידי יפה היה לו להשיגו. מ"מ מוכרח הוא מגד אחר שהרי הראב"ד כתב מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל מה הוא מחלל כו' והשתא אפילו יבין ה"ה דמ"ש הראב"ד ואפילו חלל אינו לומר דקאי אמן התרומה והכהונה דלעיל אלא הוא נמשך עם מה שכתב משום דכתיב ור"ל אפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל מה הוא מחלל כו' יש לומר דכשם שהוא מחלל כך זרעו יש בו קצת פיסול שכן מוכרח שסובר עכשיו הראב"ד ז"ל כפי דעת ה"ה ז"ל אכתי תיקשי טובא דבשאר חייבי לאוין מוכרח לומר כדעת הראב"ד שבא לחלוק בזה בדעת רבינו מאיזה פסוק לוקה שהרי כתב מפורש מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסלה מן הכהונה ומן התרומה הרי דבשאר חייבי לאוין מוכרח לומר כדעת הראב"ד דמודה הוא דפוסל גם מן הכהונה ומן התרומה וכדיניה דרבינו ואפ"ה חלק עליו במ"ש שהיא זונה ואמר ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות וכו'. והא ודאי דוחק לומר דמפני שהיה דעתו לומר שיש חילוק לענין הדין בחלל מיהא קאמר לה להא שאין ספק דע"כ שבא לחלוק ולומר שאינו משום זונה אבל בדין שוין הם וא"כ אתיא מקרא אחרינא וא"כ נימא הכי בחלל וכמ"ש ומעיקרא מאי סבר להקשות כן: **והנראה** אצלי בזה הוא שה"ה דקדק מעיקרא בדברי הראב"ד במ"ש אבל ללקות עליה משום זונה לא ואם היתה כל כוונתו של הראב"ד לומר שאינה נאסרת משום זונה ואם נסתרו בו משום זונה שאינו לוקה שלא מן השם הוא היה לו לומר כתם אבל ללקות משום זונה לא ומאי עליה ולכן דקדק ה"ה ז"ל דה"ק נכי שהיללה לענין לפוסלה לכהונה ור"ל שילקה משום תרומה ומטעם זונה נמי או מטעם חללה אבל ללקות עליה כלומר שילקה הבא עליה כלומר הכהן ומשום פסול זונה שכן הוא הדין לא דלענין פיסולי ביאה אינו לוקה כלל דחללה לא הויא וזונה נמי לא הויא זה היה הקס"ד של ה"ה ז"ל ומ"מ כבר טעלה ה"ה דלדעתו של הראב"ד הנבעלת לחלל פסולה לתרומה ולכהונה אלא שהיא מותרת מכלל חללה ולא משום זונה. וכן לגבי שאר חייבי לאוין חולק ג"כ הראב"ד בדרך זה וסובר שלא נאסרו משום זונה שאין זונה אלא שאין קידושין תופסין בה אלא דחייבי לאוין נפקא לן מוכי תהיה לאיש זר דהוא קרא אחרינא דכיון שנבעלה לזר לה פסלה. וכן ראיתי להרב תי"ט בפרק הבע"י שכתב כן ומתאמרת משום הרמב"ן והסמ"ג ועיין בהרא"ש פרשת אמור:

ב וכן הבא על הפנויה וכו'. בפרק הבע"י (דף ס"ח) אמרינן דלית הלכתא כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. ונסתפקתי אי לגמרי משום ר"א ביאה זו דפנוי לביאות אסורות והוי היכי דבביאות אסורות קי"ל דאפילו שנבעלו באונס נפסלו לכהונה וכמ"ש רבינו לקמן בפירקין דין ו' וה"ה גבי פנוי הבא על הפנויה או דילמא דשאני הך. וכן נמי היכא דנבעלה שלא כדרכה אי עשאה זונה. וראיתי לרש"י בר"פ אלו נערות (דף ל') עלה דהסיא דאמרינן איכא בינייהו בעולה לכ"ג שפירש שאין זה לאו דאלמנות וגירושין אלא עשה דבתולה יקח ולא בעולה וא"ת יש כאן לאו דזונה לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אלא ר"א ולית הלכתא כוותיה ואין זונה אלא הנבעלת לפסול לה ובבעולה שלא כדרכה אמרינן דאי כדרכה או ליכא קנס. ויש לדקדק אי מה שהוקשה לרש"י דהרי יש כאן לאו דזונה משום ביאה דכ"ג הוא דקשיא ליה. או מביאה שלא כדרכה הקודמת הוא דקשיא ליה. והנראה דרש"י לא הוקשה לו אלא מהביאה הראשונה בשלא כדרכה אבל מביאת כ"ג ליכא קושיא משום דע"כ לא ממעטינן מקרא דולו תהיה לאשה שיש בה הויה אלא דקודם ביאה זו צריך שתהיה בה הויה ולפיכך מי שאנס אחת מחייבי לאוין או חייבי עשה פטור מהקנס משום דקודם ביאה זו לא היה לו בה הויה. אבל אם בשעת ביאה היה לו בה הויה אלא דמחמת ביאה זו אין לו בה הויה לא ממעטינן לה מקרא דולו תהיה לאשה. דאל"כ תיקשי אליבא דרש"י דהא בעולה זו שאנסה כ"ג הרי נתחללה שהרי נבעלה לפסולי כהונה וא"כ הרי יש כאן לאו דחללה ולר"ע אין לו בה הויה והיכי אמרינן איכא בינייהו בעולה לכ"ג. אלא ודאי דכיון דקודם ביאה היה לו בה הויה לא ממעטינן לה מקרא דולו תהיה לאשה: **שוב** ראיתי הדבר מפורש בליקוטי מהר"ר בצלאל ז"ל עלה דהך דבעולה לכ"ג שכתב בשם שיטה ישנה וז"ל ואי קשיא לפירש"י דבעולה כבר הרי זו בביאה זו שבא עליה כ"ג נעשית חללה ותו אין לו בה הויה י"ל כיון דבשעה שבא עליה היה לו בה הויה אע"ג דלאחר גמר ביאה אין לו בה הויה חייב בקנס ע"כ. הרי לך הדבר מבואר כמו שכתבנו. וא"כ ע"כ לומר דמה שהוקשה לרש"י מלאו דזונה הוא מביאה ראשונה שלא כדרכה ומ"מ דביאה שלא כדרכה עשאה זונה. ולמדנו ג"כ דאפילו באונס עשאה זונה מדלא מוקי כשהראשון בא עליה שלא כדרכה באונס. הן אמת דהכרח זה שכתבנו דרש"י לא הוקשה לו אלא מביאה ראשונה דעשאה זונה משום דאי רש"י בעי דלאחר גמר ביאה יהיה לו בה הויה תיקשי ליה דהא אשה זו כבר נתחללה בביאת כ"ג. נראה שאינו הכרח משום דאפשר דרש"י אזיל בשיטת רבינו שכתב לקמן בפי"ט מה' אלו דין ד' דאם כ"ג בעל בעולה בלא נשואין לא חיללה. ומש"ה לא קשיא ליה לרש"י מלאו דחללה שהרי כיון דביאת זנות היא לא חיללה. ולפי זה מה שהוקשה לרש"י מלאו דזונה הוא ג"כ מביאת כ"ג. והנראה דהשיטה ישנה פליג על רבינו ז"ל וס"ל דכ"ג שבא על הבעולה בעילת זנות חיללה. הן אמת שה"ה לא הביא ראיה ברורה לדברי רבינו (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"ז מהלכות אלו דין ט"ו ד"ה שוב האיר ה' את עיני שהביא ראיה נכונה לדברי הרמב"ם). ואולי דרבינו מפרש להך דבעולה לכ"ג כפרש"י שהיתה בעולה כבר והוקשה לו דתיפוק ליה דאיכא לאו דחללה והרי אין לו בה הויה ומכאן הכריח דכל שלא בא עליה דרך נישואין לא חיללה. ולא ניחא ליה לרבינו בתירוץ השיטה ישנה דכיון דבשעת ביאה היה לו בה הויה חייב בקנס שהרי קרא דולו תהיה אחר הביאה כתיב. ועוד דהחילוק מצד עצמו הוא דחוק מאד דכיון דהשתא אין לו בה הויה אמאי לא ממעטינן לה מקרא. והתוספות ז"ל כתבו בשם ר"ת דהכא מיירי בכ"ג שאנס בתולה גמורה כו'. הרי דאף קודם ביאה היתה ראויה לקיימה מ"מ כיון דלאחר ביאה אינה ראויה לקיימה ממעטינן לה מקרא. וכן אי לאו דהוה ליה עשה שאינו שוה בכל היינו אומרים שנתמעט זה משום דאין לו בה הויה עכשיו. א"כ הדבר מבואר דאכן בעינן ולו תהיה לאשה לאחר ביאה זו וא"ת אף דקיימא לן דרש"י ס"ל כסברת רבינו דכ"ג אינו מוזהר על הבעולה אלא דרך נישואין מ"מ יש להכריח דס"ל לרש"י כסברת השיטה ישנה דיש לחלק בין אם קודם שבא עליה לא היה לו בה הויה להיכא דדוקא אחר שבא עליה אין לו בה הויה דאי לא ס"ל הכי מי דחקו לרש"י לומר דמיירי שהיתה בעולה מקודם ולאוקמי שנבעלה שלא כדרכה איתא כפשטה דהיינו כ"ג שאנס בתולה גמורה ובשלמא כפי חילוק השיטה ישנה ניחא דס"ל לרש"י דלא ממעטינן מקנס אלא אשה שלא היתה ראויה לקיימה קודם ביאה זו ומש"ה לא אוקמוה בכ"ג שאנס בתולה משום דזו קודם ביאה היתה ראויה לקיימה וי"ל דלעולם לדעת רש"י כל שאינה ראויה לקיימה אחר ביאה ממעטינן לה מקנס ומאי דלא אוקמוה בכ"ג שאנס בתולה גמורה הוא משום דבפרק הבא על יבמתו (דף כ"ט) אמרינן אונס עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי וס"ל לרש"י דלא ממעטינן מקרא דולו תהיה לאשה אלא אשה שאינה ראויה לקיימה כלל דאפילו אם נשא כופין אותו אבל באשה שאם נשא נשוי לא מיפטר מקנסא. ומה שהביאו לרש"י לומר זה הוא לישנא דגמרא דקאמר בעולה לכ"ג דמשמע שהיתה בעולה מקודם. ועוד דהוקשה לו לרש"י אם איתא דהכא מיירי בכ"ג שאנס בתולה גמורה מה הקשו בגמרא ומאי שנא האי עשה משאר עשה והוצרכו לתרץ משום דהו"ל עשה שאינו שוה בכל מה נתחדש לתלמודא כאן להקשות קושיא זו והלא בעלמא איתא לקושיא זו דמאי שנא דעשה דמצרי ואדומי אם נשא כופין אותו לגרש וכ"ג שנשא אונסת עצמו אין כופין וע"כ טעמא דמילתא הוא משום דסופה להיות בעולה תחתיו דומיא דבוגרת ומוכת עץ דאמרי' ביבמות (דף ס') דאם נשא נשוי משום דסופה להיות בוגרת ומוכת עץ תחתיו. וא"כ נימא דר"ע נמי ס"ל לחילוק זה ומש"ה אית לו בה הויה דכיון דאם נשא נשוי פשיטא דיש לו בה הויה דלא יתכן שלא יהיו קידושין תופסין בה והולד ממזר. ונימא שאם נשא נשוי שהם דברים הפכים שלא יכונו בנושא אחד ולעו"ם דלר"ע בעולת חבירו לכ"ג אין קידושין תופסין בה דהא פשיטא דבעולת חבירו אם נשא מוציא דומיא דשאר חייבי עשה ומנ"ל להתמא דתלמודא דאף בבעולת אחרים לר"ע יש לו בה הויה משום דהוי עשה שאינו שוה בכל שהוא חידוש גדול דהא גבי חייבי לאוין לא שאני ליה לר"ע בין לאו השוה בכל ללאו שאינו שוה בכל שהרי אליבא דר' ישבב אפי' מאלמנה לכ"ג היה אומר ר"ע שהולד ממזר ובזה הוה ניחא כגלא דר' ישבב דאמר בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר שהוא כולל לכל חייבי עשה אף בעולה לכ"ג אלא דשאני בעולת עצמו משום דאפילו אם נשא נשוי דסופה להיות בעולה תחתיו ומש"ה הוכרח רש"י לומר דהכא מיירי כשהיתה בעולה מקודם דוקא דאי לא לא ממעטינן לה מקרא כיון דאם עבר ונשא ראויה לקיימה והשתא אתיא שפיר דהקשו ומ"ש כיון דמיירי בבעולת אחרים:

וכי תימא אכתי קשה לסברת רש"י הלזו שכתבנו דאית ליה דלא מימעיט מקנס אלא אשה שאינה ראויה לקיימה כלל אפילו אם עבר ונשא ומש"ה מוקי לה בבעולת אחרים. מהסיא דאמרינן בפרק הבע"י אמר רב יהודה אמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה מתיב רבא ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט היכי דמי אי לימא בכדרכה מאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה משום דהויא בעולה הרי דמהך קרא ממעטינן בעולת עצמו. הא לא קשיא כלל מתרי טעמי חדא דהכא לאו לענין קנס קיימינן אלא לענין שאינה ראויה לקיימה לפי שהיא אסורה לו וכמ"ש התוס' שם בד"ה הא מני כ"מ היא וכיון שכן שפיר קא מקשה דאם איתא דאפילו שלא כדרכה חשיבא בעולה מאי איריא דנקט אלמנה אפילו שאינה אלמנה אינו נושאה דהא איכא עשה דוהוא אשה בבתוליה יקח והתם בכתובות לענין קנס הוא דקיימינן ולענין קנס לא ממעטינן אלא אשה שאינה ראויה לקיימה אפי' אם עבר ונבאה ואל תתמה על חילוק זה שהרי גדולה מזו הוא שכתבנו לעיל בשם שיטה ישנה דלא מימעיט מקנס אלא אשה שקודם ביאה לא היה לו בה הויה אבל אם לאחר ביאה דוקא אין לה הויה וקודם ביאה היה לו בה הויה חייב בקנס אף דפשיטא שאינו מקיימה וא"כ לדידן נמי אף דלכהונה פשיטא דאסירא ליה בעולה עצמו וי"ס אנס בתולה אינו נושאה מ"מ חייב בקנס. ועוד דהתם רב הונא דאמר דנבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה ורב אית ליה דאם נשא אנוסת עצמו ומפותת עצמו דמוציא בגט וכדאיתא התם דס"ל דמאי דתני בברייתא ואם נשא נשוי הוא לומר שאינו מפלס קנס במפותה וא"כ שפיר קא פריך מברייתא דהא אליבא דרב אין חילוק בין בעולת עצמו לבעולת אחרים:

וראיתי לרבותינו בעלי התוס' שם ביבמות ד"ה אילימא שכתבו וז"ל משמע דאסירא ליה אע"פ שהוא בעולה מעצמו וכן בכתובות בד"ה איכא בינייהו בעולה בסוף דבריהם דהביאו הך דיבמות וכתבו משמע דבעולת עצמו אסורה לו מן התורה. והנראה מתוך דבריהם הוא דכ"ל דטעמיה דרש"י דלא אוקמוה להסיא דאיכא בינייהו בעולה לכ"ג בכ"ג שאנס בתולה הוא משום דס"ל דבעולת עצמו אין איסורה מן התורה ומש"ה אוקמוה בבעולת אחרים ואני תמיה ע"ז דאף שנאמר שיש ליישב הסוגיא דיבמות דאין להכריח ממנה דבעולת עצמו איסורה מדין תורה וכסברת ר"ת ז"ל שכתבו התוספות בכתובות בסוף הדיבור ור"ת לא פירש כן והנראה דאדסמיך ליה קאי דהיינו למה שכתבו משמע דבעולת עצמו אסורה מן התורה ולא מצאתי מקום ליישב סוגיא זו דיבמות אם לא שנאמר דקושיית התלמוד היא דכיון דנבעלה שלא כדרכה אסורה מן התורה א"כ פשיטא דבעולת עצמו ג"כ שלא כדרכה אסירא מדרבנן וא"כ אמאי נקט בברייתא אלמנה לכ"ג תיפוק ליה דהויא בעולת עצמו ושפיר מימעיט מקרא דולו תהיה לאשה אף שאין איסורה כי אם מדרבנן דומיא דחלוצה דנקט בברייתא אבל אי אמרינן דבשלא כדרכה אפילו נבעלה מאחרים אין בה איסור תורה ניחא דפשיטא דלא אסרו חכמים בבעולת עצמו שלא כדרכה מ"מ דעת שפתיו דרש"י ברור מללו דס"ל דבעולת עצמו אסורה דבר תורה שכ"כ ביבמות עלה דהסיא דאנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא פי' לא ישא כ"ג דכתיב בתורה בתולה יקח בעת ליקוחין תהיה בתולה הרי זה מפורש דס"ל לרש"י דאיסורו הוא דבר תורה וכבר כתבנו מה שהכריחו לרש"י לומר דמיירי שהיתה בעולה כבר מאחרים ולפי דעתי הם דברים נכונים:

ודע שראיתי להתוס' שם ביבמות (דף ס') ד"ה שאינו שכתבו וז"ל ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן ולהכי נקט פלוגתא דראב"י באנוסת חבירו דבאנוסת עצמו מודה דלא הוי חלל כו'. והנה כבר כתבתי (*א"ה נתבאר לעיל פ"א מהלכות נערה בתולה דין ג' יע"ש) דכוונתם בדבור זה הוא דכיון דאינו מוציא כי אם מדרבנן אין לה כתובה דומיא דשניות. אך לא ידעתי אם כוונתם היא דלעולם אסורה דבר תורה אלא דאפ"ה אם נשא נשוי ולא בעיא גט כי אם מדרבנן ומ"ש ולהכי נקט פלוגתייהו דראב"י כו' אין כוונתם לומר דלראב"י אנוסת עצמו שהיא דבר תורה אלא דהוקשה להם דאיך יתכן לומר דהיוב הגט אינו אלא מדרבנן דכיון דלראב"י הבנים חללים א"כ הרי נתחללה היא ואיך יתכן לומר דאם נשא נשוי והרי היא חללה ופשיטא דכופין אותו להוציא דומיא דכל חייבי לאוין. לזה כתבו דבאנוסת עצמו מודה ראב"י דליכא חלל א"כ דאם היה כאן חלול היה לה כתובה משום דהוא מרגילה דומיא דחלוצה וכדאיתא בפרק יש מותרות ולעולם דאיסורו דבר תורה וכ"ת רב דקאמר דמוציא בגט מדרבנן מאי דעתיה למה נקטה עשה זה דבעולה משאר חייבי עשה דכופין אותו להוציא. וכ"ש

הפש

לכל אע"פ שהיא במלקות לא נעשת זונה. ולא נפסלה מן הכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו. אאבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל ואין מיוחדין בכהנים. או מאיסורי עשה ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה. [א] או לעכו"ם ועבד הואיל והיא אסורה לו להנשא הרי זו זונה: ג * וכן בהגיורת והמשוחררת אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה [ב] לכהן. מכאן אמרו עכו"ם או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או פצוע דכא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה ואם היתה כהנת פסלוה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה. גוהאילונית מותרת לכהן ואינה זונה: ד הבא על אחת מהשניות וכיוצא בהן. כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו לא עשה אותה זונה שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה כמו שביארנו בהלכות יבום: ה הא דלמדת שאין היותה זונה תולה בבעילה של איסור. שהרי

מגיד משנה

אבל הנבעלת וכו'. כבר נתבאר זה במה שהזכרתי:

ג וכן הגיורת וכו'. מסקנא דגמ' בפ' הבע"י (דף ס':) שאין הלכה כר"ש בן יוחאי דאמר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום א' כשירה לכהונה ואפילו עבר ונשאה מוציאין מידו לפי שאין סופה להיות זונה תחתיו כדאי' התם. ובהשגות א"א אינה משום זונה וכו' ובאמת שאם בפרק י' יוחסין (דף ע"ח) אמרו וכולן מקרא אחד דרשו והביאו פסוק זה ומיהו דעת רבינו דלאו דברי קבלה נינהו דא"כ הו"ל למימר עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא א"ו מאן דאסר סבר דבכלל זונה דקרא היא וילפינן לה מקרא דיחזקאל דאי לאו יחזקאל לא הוה אסר להו ובפירוש אמרו בגמרא בפרק הבע"י גבי גיורת פחותה מבת שלש שנים הכא *אין סופה להיות זונה תחתיו ואמרו שם (דף ס"א) וחכמים אומרים

* [בגמרא איתא הכא סופה להיות זונה תחתיו ופרש"י בתמיה]:

אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ולא פליג בין גדולה בין קטנה אלמא משום זונה אסריקן להו ובכלל זונה דקרא הוא וזה דעת רש"י ז"ל וטעמא משום דזונה דקרא פגומה קאמר וכמ"ש רבינו למטה והרשב"א הסכים לדעת הר"א ז"ל ונראין לי דברי רבינו ורש"י ז"ל עיקר:

ג מכאן אמרו עכו"ם או עבד וכו'. כבר נתבאר זה למעלה: **וכן יבמה וכו'.** גם זה בכלל נבעלה בעילת זנות וכ"ש הוא מאחר חייבי לאוין דהא מספקא לן אם קידושין תופסין ביבמה כנזכר פ"א מהלכות אישות: **והאילונית מותרת וכו'.** שם מתבאר בפרק הבע"י במשנה וגמרא:

ד הבא על אחת וכו'. בפרק יש מותרות (דף פ"ה) אמרו שניות מד"ס וכו' היא כשירה וולדה כשר ועוד מבואר שם: **הא למדת וכו'.** כבר נתבאר זה: כל

השגת הראב"ד

*וכן הגיורת וכו': כתב הראב"ד ז"ל אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקידושין עכ"ל:

א בטור חולק בזה וע"ש: ב טור שם סמג לאוין קכא: ג סמג שם: ד טור שם סמג שם:

משנה למלך

דס"ל דשאני עשה זו דאף שהוא דבר תורה מ"מ מדין תורה אם נשא נשוי משום דסופה להיות בעולה תחתיו ומ"מ ס"ל דמדרבנן מיהא מוליא בגט. א"כ מוכת עץ ובוגרת נמי ליבעי גט מדרבנן. הא לא קשיא כלל דלעולם דהשתא הוה ס"ל לרב דמוליא בגט מדרבנן וה"ה לבוגרת ומוכת עץ ובגמרא הקשו לזה דהא רב ור"י דאמרי תרווייהו בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא ומשמע דאפילו מדרבנן לא בעיא מטעמא דסופה להיות מ"ע תחתיו, ה"נ בעולת עצמו לא תיבעי גט אפי' מדרבנן דסופה להיות בעולה תחתיו. עוד אפשר לפרש דס"ל דליכא איסור תורה כלל בבעולת עצמו וכמו שנראה מדבריהם בפרק אלו נערות דס"ל לר"ת ומ"מ דרך זה הוא רחוק בעיני שהרי מדבריהם שם בכתובות וביבמות נראה דס"ל דבעולת עצמו אסורה מן התורה. אלא ודאי דכוונתם היא דנהי דאיסורה דבר תורה מ"מ לא בעי' גט כי אם מדרבנן וכן הוא דעת מהרש"ל בהגהותיו יע"ש: **וא"ת** אם איתא דבעולת עצמו איכא איסור תורה וליכא חילול א"כ הא דאמרי' בפרק יש מותרות (דף פ"ה) מאי איכא בין רבי לרשב"א א"ר פפא בעולה לכ"ג איכא בינייהו מ"ד דאורייתא ה"נ דאורייתא ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה והקשו לזה דלראב"י דאמר יש חלל מתייבי עשה הא לא מרגלא ליה ולא מידי. ואם איתא דמודה ראב"י דבבעולת עצמו אין כאן חילול אימא דאיכא בינייהו בעולת עצמו לכ"ג מ"ד דאורייתא ה"נ דאורייתא ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה הא לא קשיא כלל חדא דלפי האמור מותר לקיימה דהא מדמינן לה לבוגרת ומ"ע ונראה דכבוגרת ומ"ע כיון שמותר לקיימה אף שהיא מרגילתו מ"מ כיון דהשתא מיהא ליכא איסורא אית לה כתובה ולפי הס"ד דהו"א דבעיא גט מדרבנן פשיטא דדין שניות יש לה שהרי משנשאה פקע מינה איסור תורה ואין כאן כי אם איסורא מדרבנן דחייב לגרש ולכל הטעמים לית לה כתובה. וא"ת לדעת רבינו דמוליא בגט ומכתמות דבריו נראה דמוליא בגט מדאורייתא אמאי לא קאמר בעולת עצמו איכא בינייהו. הא לא קשיא משום דלרבינו כי היכי דאיכא הלל מבעולה אחת איכא דראב"י ה"נ מבעולת עצמו דאין הפרש כלל בין בעולת עצמו לבעולת אחרים ומאי דנקט פלוגתא דראב"י באנוסת חבירו להודיעך כחן דרבנן דאפי' בבעולת חבירו מכבירו: **הנה** לא הארכנו מילין לייסב דברי רש"י דאוקמה להאי דפרק אלו נערות שהיתה בעולה כבר ויחסנו פי' זה לרבינו וכתבנו דמכאן הכריח דכ"ג דבעל בעולה לא נתחללה. וא"ת תינח דרש"י הוכרת לומר דמאי דאמרינן בעולה לכ"ג איכא בינייהו דמיירי בשהיתה בעולה כבר אבל רבינו דפסק דבעולת עצמו מוליא בגט ואינו מותר לקיימה מי הכריחו לפרש דההיא דאלו נערות מיירי בשהיתה בעולה כבר אימא דמיירי בכ"ג שאנס בתולה גמורה. לזה אומר דרבינו ג"כ ס"ל דפשטא דסוגיא דקאמר בעולה לכ"ג דמיירי בשהיתה בעולה כבר מדלא הביאו שם שקלא וטריא דיבמות אם בעולת עצמו מוליא בגט או לא אלמא מילתא פסיקתא נקטו התם בכתובות דהיינו בבעולת אחרים ומכאן הוליד רבינו דכ"ג שבעל בעולת אחרים דרך זנות לא חיללה: **ועתה** נחזור לענייננו דמדברי רש"י לכל הפירושים לר"א פנוי הבא על הפנויה אף באונס אפילו שלא כדרכה עשאה זונה דאף אם נאמר דמה שהוקשה לו מההיא דזונה הוא מביאת הכ"ג הנה מוכרח הוא דאף באונס ס"ל דלר"א עשאה זונה וגם שלא כדרכה יש ללמוד מדבריו דעשאה זונה דאי לא תיקשי דלוקמה כגון הכ"ג בא עליה שלא כדרכה דהא לענין קנס חייב עליה אף שלא כדרכה וכדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף י') א"ר זירא מודה רבי לענין קנס דבולהו משלמי. משמע דאיכא קנס אף בבא עליה שלא כדרכה. כן אמת דרבינו לעיל פ"א מהלכות נערה בתולה דין ח' כתב דליכא קנס כי אם בבא עליה כדרכה ומדברי רש"י בפרק בן סורר (דף ע"ג) נראה דאזיל לשיטת רבי דקנסא לא מיחייב אלא מפני שהוא מוליא בתולים ומה שיש לעמוד בכל זה כבר כתבתי בארוכה (*א"ה לעיל פי"ז מהלכות אלו דין י"ג) ומ"מ נראה שהדין דין אמת דלר"א אף בשלא כדרכה עשאה זונה: **וראיתי** בליקוטי מהר"ר בצלאל ז"ל שכתב בשם שיטה ישנה שהקשה קושיא זו דרש"י דהכי יש כאן לאו דזונה ותירץ דרלון עשאה זונה באונס לא עשאה זונה ומיירי כגון שנבעלה תחלה באונס א"נ בלא כדרכה לא עשאה זונה ע"כ. והנך רואה שהשני דינים שרצינו ללמוד מדברי רש"י פליג עליה שיטה ישנה. ומ"מ נראה שמה שהכרחנו מדברי רש"י הם דברים המתיים ועל שיטה ישנה יש לתמוה מההיא דפרק הבע"י שכתבנו לעיל דהקשו לרב דאמר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה מההיא ברייתא דולו תהיה לאשה כו' ותירצו הא מני ר"מ היא ורב דאמר כר"א והקשו אי כר"א מאי איריא משום בעולה ת"ל דהויא זונה דאר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה. הרי הדבר ברור דבשלא כדרכה נמי ס"ל לר"א דעשאה זונה דהא רב בשלא כדרכה איירי. וכן יש להכריח דאף באונס שויא זונה מדלא תירצו דרב מיירי בשנאנסה ונבעלה שלא כדרכה דאף דליכא משום זונה לר"א איכא משום בעולה. ולדידי ראיה זו היא ראיה שאין עליה תשובה ותמה סוגיא הלזו הוכרת לומר דלא אשכחן תנא דאית ליה פנוי הבא על הפנויה דעשאה זונה אלא ר"א ולא אשכח פתרי לקושיא זו אלא בכה"ג. ובפרק הבע"י (דף ס') אמרי' אמר רב מ"ט דראב"י סבר לה כר"א. הרי דהיה פשוט דטעמא דראב"י דאנוסת חבירו הוולד חלל הוא משום דהיא זונה מטעמא דפנוי הבא על הפנויה דעשאה זונה. הרי לך דאף באונס עשאה זונה וזה פשוט: **שוב** ראיתי להרשב"א בתשובה סי' אלף רל"א וז"ל וא"נ הוה מצינא לתרוצי הא דרב כשבא עליה באונס וכל שבאונס לא הויא זונה וכדאמר רבא לעיל גמרא וכן הבא על אחת מכל העריות ע"כ נראה שכיון הרב ז"ל לנוסחא דרבה בפרק הבא על יבמתו (דף כ"ו) דקאמר אלמא באונס לא קרינן בה זונה ותמסוי דרבה לא אמרה אלא באשת איש שנבעלה דס"ל כיון שלא נבעלה לפסול לה אלא מחמת שהיא אשת איש כל שהוא באונס לא הויא זונה כיון דמותרת היא לבעלה ישראל. אבל בעיקר זונה האמורה בתורה דהיינו שנבעלה לפסול לה פשיטא דאף באונס הויא זונה. ומשנה שלימה שנינו בפ"ק דכתובות (דף י"ד) א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה א"ר יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה. הרי מבואר דביאת

מגדל עוז

וכן הגיורת והמשוחררת וכו' עד ואסורה לכהן: כתב הראב"ד ז"ל אינה משום זונה וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא בפרק החולץ ובפרק הבע"י (דף ס') והעומדים בשיטת ר"ת ורבותינו ז"ל מפרשי להאי דקידושין נמי משום זונה וכמו שכתבתי שגזרו עליהן משום נשג"ז דעכו"ם חשידי בין כדרכן בין שלא כדרכן כדאיתא פרק אין מעמידין (דף ל"ו) ובכמה מקומות בתלמוד: **מכאן אמרו כו' עד פסלוה מן התרומה.** בסוטה פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ו) וביבמות פרק החולץ (דף מ"ה) ופרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ח) ובקידושין פרק י' יוחסין (דף ע"ד): **וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה.** פרק הערל (דף ע"א): **והאילונית מותרת לכהן ואינה זונה.** פרק הבע"י (דף ס"א): **הבא על אחת מן השניות כו' עד כמו שביארנו.** אע"ג דרמיזא פרק הערל ופרק אלמנה לכהן גדול ופרק י' יוחסין עיקר נמודו ממסכת תמורה במעתין דאתנן כמו שרשמתי הלשון בסמוך דיליף להדיא דבעינן זונה דומיא דכתן גדול באלמנה דלא תפסי בה קידושין כו' ומג"ש דהועבה הועבה. ואומר לי לבי שהראב"ד ז"ל היה סומך על מסקנא דג"ש ועל כן היה אומר חייבי כריתות ור"מ ז"ל סמך על מסקנא דדומיא דאלמנה לכ"ג ולפיכך כלל כשהיא מותרת לבעלה לו והדין עמו דהא בתר ג"ש דתועבה מסיק הסיא דדומיא דאלמנה לכ"ג כו' ועוד דכי מעיינת בהסיא לפרושה שפיר לא קיימא טעמא דתועבה למילף דינא דזונה אלא ללקות עליה וממסקנא דדומיא דאלמנה כו' ילפינן לה שפיר ועלו דברי ר"מ ז"ל על נכון:

הגהות מיימוניות

[א] בפרק קמא דכתובות אהא ולדרוש להו דאונס שרי הקשו התוס' האמר פרק בן סורר ומורה דבגלוי עריות יהרג ואל יעבור ומתרץ ר"ת גבי ביאת עכו"ם אין לחוש ויעבור ואל יהרג דרחמנא אפקריה לזרעיה כדאיתא ביבמות פרק נושאין על האנוסה דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם וביאת עכו"ם לא הוי גילוי עריות וכן מוכיח פרק בן סורר ומורה דפריך והא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר ג"ע הואי אע"פ שהיתה אשת מרדכי כדאמרינן במגילה כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא כן אבדתי ממך ומתוך כך התיר ר"ת לעכו"ם שבא על אשת ישראל והמירה וגירשה בעלה ועשו שניהם תשובה ונתגייר העכו"ם והתיר לישא אותה לאותו גר לפי שלא נאסרה לבועל באותה ביאה דביאת בהמה היא ואין נראה לר"י וגם לריב"ם ואומר דביאת עכו"ם היא ביאה לפוסלה לכהן כדמוכח הכא דקאמר משום דאיכא פרוצות ואיכא כהנות כו' וכן משמע נמי בפרק אלמנה לכ"ג וכן נמי לקמן האשה שנחבשה בידי העכו"ם והתיא דמגילה נמי מוכח הכי ודלא כר"ת דאמר כאשר אבדתי מבית אבא כן אבדתי ממך הרי משמע שמביאת אחשורוש היתה אבודה ממרדכי ולא דמיא לענין זה לביאת בהמה והא דאמר רחמנא אפקריה לזרעיה היינו לענין שאין לו חיים כדמשמע התם שני אחים גרים לא חולצים ולא מיבמים וכו' וכן ראיה מפרק ארוסה ושומרת יבם עכו"ם מקנים על ידו וכו' ע"ש והא דפ' בן סורר ומורה דבגילוי עריות יהרג ואל יעבור תירץ ר"י דהיינו כשעושה מעשה אבל אשה קרקע עולם היא ולהכי לא פריך נמי גבי אסתר אלא פרהסיא הואי מפני חלול השם וכן רבינו המחבר כתב כדבריהם בפרק י' מהלכות גירושין אמנם לא מטעמייהו אלא מידי דהוי אנטען מן הנכרית ונתגיירה דאמר ביבמות פרק כיצד הרי זה לא יכנוס ולפיכך כתב דאם עבר ונשאה אין מוציאין אותה מתחתיו כדאמר התם. תשובת רשב"א נפלאתי בישראל שהמיר הוא ואשתו וחזרו בהן היאך הוא מותר בה דהא ודאי זונה היא דדעתה לזנות כוונה שהפקירה עצמה לעבור על כל מצות עב"הורה ואי משום דאמר פ"ק דחולין (דף ינ:) דמין בניו ממזרים ומסקינן ואידך אשתו לא מפקרה כתבת אע"פ שהוא מין אשתו לא מזנה מיהו פשיטא לך שאינו שומר את אשתו שלא תזנה שאין שום עכו"ם יכול לשמור את אשתו אישתמיטתיה ההיא דפרק אלו הן הנשרפין דכי אתא רב דימי אמר בבית דינו של חשמונאי גזרו על העכו"ם חייב משום נשג"א וכי אתא רבין אמר משום נשג"ז פירוש חייב משום זונה ואידך כלומר רב דימי נשייהו לא מפקרו אלמא דרב דימי פליג אפשיטותא ואפילו רבין לא אמר אלא מכח גזירת בית דינו של חשמונאי וכן בעלי תשובה אין דאוי לאסור דמסתמא לא היו עוברים על איסורא דאורייתא כיון שחזרו בהן ואין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה כדאמר פ"ק דכתובות ואע"פ שאם המירה לבדה בלא בעלה והזרה בה קיימא לן דאסורה לחזור לו התוא ודאי כעדים דמי אבל המירו שניהם מותרות כדפירש' שמשון ב"ר אברהם ע"כ: [ב] דאין הלכה כר' שמעון בן יוחאי כדאיתא התם ע"כ:

מגיד משנה

ו כל הנבעלת לאדם וכו'. מ"ש רבינו שאפילו באונס נעשת זונה הוא כרב עמרם דאמר בפרק הבע"י (דף נ"ו:) בשם רב ששת אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה אסורה לכהונה וכלישנא קמא דרבא דאמר התם אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה ואמרו משום זונה אין משום טומאה לא ופירשו חימא אף משום זונה וסוגיין בעלמא כרב עמרם דמקשינן מינה בסוף פרק ד' אחין (דף ל"ה) וכ"נ בפרק האשה שנתארמלה בסוגיא שאכתוב למטה ואפילו ללישנא בתרא דרבא דאמר כל באונס לא קרי לה זונה לא פליג בעכו"ם ועבד ובשאר הפסולין דהא מתניתין היא בפ"ק דכתובות (דף י"ד:) מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה וע"כ לא פליג אלא באשת איש שנבעלה דס"ל דכיון שלא נבעלה לפסול אלא מחמת שהיא אשת איש כיון שהוא באונס לא קרי לה זונה ומיהו הלכתא כל"ק דרבא וכמ"ש פ"א ושם הארכתי בזה. ומ"מ רבינו כאן משהערה בה מפורש שם ובפ"א נתבאר מה היא העראה. ומ"ש ובלבד שתהיה בת שלש ויהיה הבועל בן תשע מבואר בהרבה מקומות ומהם בנדה פ' יוצא דופן (דף מ"ד מ"ה): לפיכך אשת איש וכו'. כבר נתבאר זה: אשת כהן שנאנסה וכו'. בגמרא שם שני לשונות ל"ק אמר רבא אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה וכו' ואמרו משום טומאה ואף משום זונה וכבר ביאר רבינו בסוף דבריו שהוא פוסק כן שהרי כתב שהרי היא זונה. ומ"מ צ"ע היאך חייבו מלקות משום טומאה וכבר ביארתי פרק ראשון שהוא אינו מחייב מלקות משום לאו דאחרי אשר הוטמאה אפילו באשת ישראל שנבעלה ברצון מפני שהוא לאו שבכללות לדעתו ז"ל והארכתי שם לבאר שזו היא סברתו ואפשר שהוא ז"ל לא דקדק כאן בלשונו ונמשך אחר לשון הגמרא ועיקר שמלקות מפני שהיא זונה וז"ש שהרי היא זונה ועדיין צ"ע:

אשת

שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת לבהמה נבעלה בעילה של איסור ולא נעשית זונה. ומי שנשאת לחלל נבעלה בעילה של היתר כמו שיתבאר ונעשית זונה ואין הדבר תלוי אלא בפגימה ומפי השמועה למדו שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל כמו שאמרנו: ו [א] כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה [בין כדרכה בין שלא כדרכה] משהערה בה נפסלה משום זונה. ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר בין באונס בין ברצון נפסלה לכהונה: ז [ב] אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה שנאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה הכל בכלל שאם נבעלו אסורין על בעליהן. פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מותרת לבעלה שנאמר והיא לא נתפשה

א טור שם סמג לאוין קכא: ב טור שם סמג לאוין קכא: ג טור שם סמג שם ועיין מה:

משנה למלך

דביאת הפסולים פוסלים אפילו באונס וא"כ ה"ה פנוי הבא על הפנויה אליבא דר"א וכ"ת אם הדבר כן דיש חילוק בין אשת איש הנאנסה לנבעלה לפסול לה תיקשי דהיך רב עמרם היה רוצה להוכיח דאשת ישראל שנאנסה דפסולה לכהונה מדתנן וכן הבא על אחת מכל העריות והיה כבור דלא שנא באונס לא שנא ברצון אימא דהאי וכן קאי לשאר עריות ולא לאשת איש. כבר נתעוררו בזה רבותינו בעלי התוס' וכתבו דעיקר חידוש דאונס ורצון לא הוי אלא באשת איש אבל בשאר עריות אין חידוש טפי באונס מברצון לענין פסולי כהונה ע"כ. הרי לך מבואר דס"ל דמילתא דפשיטא היא דאם נבעלה לפסול לה דלא שנא באונס ול"ש ברצון פסולה לכהונה. שוב ראיתי הדבר מבואר בדברי ה"ה לקמן בפירקין דין ו' שחילק כמו שכתבנו והביא מתני' דפ"ק דכתובות. ולא ידעתי מה יענה הרשב"א ביום שידובר בו סוגיית פרק הבע"י (דף ס') דאיכא מ"ד דטעמיה דראב"י דאית ליה דאנוסת חבירו ומפותת חבירו דהולד חלל הוא משום דס"ל דלר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה דהתינח מפותת חבירו אלא אנוסת חבירו אמאי הולד חלל והרי לא עשאה זונה אלמא דפשיטא ליה דלר"א אף באונס עשאה זונה. וזו כ"ל שהיא ראיה שאין עליה תשובה ודברי הרשב"א ז"ל צריכים אלף תלמוד. והתוס' בפרק הבע"י (דף נ"ט) ד"ה ורב הכריתו דרב לא ס"ל כר"א מדפסק בספ"ק דכתובות הלכה כרבי יוסי והתם בנאנסה מיירי יע"ש:

וא"ת לר"א דאית ליה דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה הא דאיצטריך רחמנא לומר גבי כ"ג והוא אשה בבתוליה יקח למעט בעולה האי בעולה דמיעט קרא היכי דמי אילימא בעולה דהותרה כגון שנתקדשה ונבעלה תיפוק לי משום אלמנה או גרושה. ואי דנבעלה בזנות תיפוק לי משום דעשאה זונה. ובשלמא לפי שיטה ישנה ניחא דאיצטריך קרא להיכא דנאנסה או שנבעלה שלא כדרכה דאף דליכא משום זונה איכא משום בעולה. אבל לדידן למאי איצטריך קרא למעט בתולה לכ"ג. ודוחק הוא בעיני לומר דלא אתא קרא אלא למעט מוכת עץ: ויש לחקור חקירה אחת לר"א אם הדבר תלוי דוקא בקידושין דכל שלא קידשה אף שמייחדה לעצמו לשם פילגש חשיבא זונה. או דילמא דוקא כשאינו מייחד לעצמו אלא דרך זנות בא עליה אז הוא דעשאה זונה אבל אם מייחדה לעצמו הויא כדין פילגש ובפרט למ"ד דפילגש שריא אפשר דלא חשיבא זונה. אלא שראיתי בסוגיא זו שאנו עסוקין בה דלא אשכח לר"א שיהא מוזהר כ"ג משום בעולה דוקא אלא בממאנת משמע דדוקא ממאנת דתקינו לה רבנן קידושין ונישואין אבל במקום דלא תקנו קידושין ונישואין לא. ולפ"ז קטן שנשא אשה אף ששכב הוא לבן כשהוא סמוך לפרקו וכדאיתא בפרק הנשרפין (דף ע"ו) מ"מ לר"א עשאה זונה דאל"כ מאי איריא ממאנת דנקט לימא קטן מבן ט' שנשא אשה דליכא משום זונה ואיכא משום בעולה:

וראיתי להריב"ש בתשובה סי' קנ"ד שכתב וז"ל ואפי' ר"א גופיה לא קאמר אלא שלא לשם אישות אבל לשם אישות אע"פ שאין האישות מתקיים כיון שלכוונת אישות בא עליה ולא לכוונת זנות לא עשאה זונה והראיה מממאנת ע"כ. והנה נדון הרב ז"ל הוא בקטנה שהלך אביה למדה"י וכתב דלא עשאה זונה אפילו לר"א משום דלכוונת אישות בא עליה והביא ראיה מממאנת. ויש לדקדק דמה ראיה מייתי מממאנת שאני התם דתקינו רבנן נישואין ומש"ה לא עשאה זונה דלא יתכן שחכמים יתקנו נישואין ותעשה זונה. אבל בנדון דידיה אה"ל דלא תקנו נישואין בחיי האב וכמו שהיא סברת רוב הפוסקים ז"ל מנ"ל שאינה זונה אליבא דר"א: והנראה מדעת הרב ז"ל הוא דס"ל דע"כ אית לן למימר דכל שלא בא עליה לשם זנות כי אם לשם אישות לא חשיבא זונה אף שאינה קנויה לו אפי' מדרבנן. והביא ראיה לזה ממאנת דאי ס"ד דאפי' בא עליה לשם אישות כל שאינה קנויה להו עשאה זונה ממאנת נמי הרי היא זונה דבר תורה ולא אתיא תקנתא דרבנן ועקר לאיסורא דאורייתא ומאי דנקטו התם משכחת לה בממאנת לאו דוקא דה"ה כל שבא עליה לשם אישות דלא חשיבא זונה ומלתא אגב אורחיה קמ"ל דאף דרבנן תקינו לה קידושין לא מיתסרא לכהן משום גרושה אבל לעולם דמשום טעמא דזונה כל שבא עליה לשם אישות אף שאין לו בה שום הויה אפילו דרבנן לא עשאה זונה: וא"ת דבפרק הבא על יבמתו נחלקו בזונה שאמרה התורה דר"ע אומר זונה זו מופקרת ור"א אומר אפי' פנוי כו' והשתא במה נחלקו ר"ע ור"א. דאי לאו דברי הריב"ש היינו אומרים דלר"ע אינה זונה אלא במופקרת לכל ואינה מיוחדת לאדם אחד ולר"א אפילו במיוחדת כל שאין לו בה קנין עשאה זונה. אבל השתא כפי סברת הריב"ש במאי פליגי. וי"ל דלר"ע בעינן שתבעל ביאות הרבה להחשיבה זונה ולר"א בביאה אחת עשאה זונה. וכן ראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל עלה דהסיא דבעולה לכ"ג שכתבנו לעיל שכתב שם בשם הרא"ש דהוקשה לו דאיך כתב רש"י דלא אשכחן תנא דאית ליה פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה דהא הך סוגיא דהכא היא אליבא דר"ע ור"ע ס"ל כר"א בפרק ד' מיתות (דף נ"ד) דאמרינן יכול אפילו פנויה והא לזנות כתיב כר"א כו' והסיא ברייתא דהתם ר"ע קתני לה. ותירץ דע"כ ר"ע ור"א פליגי בזונה ובהא פליגי דלר"ע לא עשאה זונה כי אם בביאות הרבה ולר"א אפילו בביאה אחת והתם בסנהדרין הוא בביאות הרבה. ולהכי סבר כר"א ומעטינן בביאה אחת ולהכי לא הויא זונה ע"כ. וכך הם דברי רש"י שכתב וז"ל מופקרת אפילו פנויה מאחר שהפקירה עצמה לכל קרויה זונה אבל משום בעילה אחת לא הויא זונה הפנויה. ומדברי רש"י אלו נראה לי דס"ל דכל שלא הפקירה עצמה לכל אלא שהיא מיוחדת לאדם אחד לא חשיבא זונה לר"ע אלא דוקא במפקרת עצמה לכל עובר ושב הוא דהויא זונה אלא דלר"ע בעינן ביאות הרבה ולר"א אפילו בביאה אחת דהא"ה מאי האי דנקט במלתיה דר"ע שהפקירה עצמה לכל אפילו לא הפקירה עצמה אלא לאדם אחד ובא עליה ביאות הרבה חשיבא זונה. אלא ודאי דס"ל דכל שלא הפקירה עצמה אלא לאדם אחד לא חשיבא זונה. וא"ת אם הדברים כן דלר"א כל שלא הפקירה עצמה לכל לא חשיבא זונה ובמיוחדת לאדם אחד או שנשאת לקטן סמוך לפירקו אף דאין לו בה הויה מ"מ לא חשיבא בעילת זנות א"כ מאי דוחקיה דרש"י ז"ל דקאמר לא אשכחן תנא וכו' אימא דהכא מיירי בשנבעלה שלא כדרכה שלא לשם זנות דבהא אפי' ר"א מודה דלא עשאה זונה: הן אמת דקושיא זו איתא לכל הפירושים דאמאי לא אוקמה רש"י בממאנת שנבעלה שלא כדרכה דליכא משום זונה ואיכא משום בעולה וכדאיתא בפרק הבא על יבמתו וראיתי בלקוטי מהר"ר בצלאל שכתב משום רבי יחיאל מפרי"ש דהכא מיירי בקטנה שמוכה דליכא זנות ע"כ. ואע"ג דבפרק אלו נערות (דף ל"ח) אמרי' דממאנת אין לה קנס התם מיירי בממאנת מן הנישואין משום דאינה בחזקת בתולה כו"ל וניסת וכמו שפרש"י אבל בממאנת מן האירוסין פשיטא דיש לה קנס דומיא דכל אשה שנתארסה ונתגרשה דיש לה קנס וקנסה לעצמה. והכי הייתי לומר דטעמיה דרש"י ז"ל דלא אוקמה בממאנת מן האירוסין ונבעלה שלא כדרכה היינו משום דס"ל כהרי"ף דאית ליה בפרק הבע"י דכל ביאה דאחר אירוסין עושה אותה כנשואה לגמרי וע"כ לא אמרי' דביאה אירוסין עושה אלא בביאה דקידושין אבל בביאה דאחר אירוסין דינה כנשואה וכן פסק רבינו ז"ל לעיל רפ"י מהלכות אישות יע"ש וכיון שדינה כנשואה אע"פ שלא נבעלה אין לה קנס וכמ"ש רבינו לעיל פ"א מהלכות נערה בתולה דין ט'. ומ"מ לא נתקררה דעתי בכל זה משום דע"כ מכח הסיא סוגיא דפרק הבע"י מוכרחים אנו לומר דאיכא חד גוונא דליכא משום זנות ולא משום איסור אחר אלא משום בעולה שלא כדרכה וא"כ הו"ל לאוקמי הך דפרק אלו נערות בכה"ג והסיא דהרי"ף ורבינו ז"ל שכתבנו לא שייכא הכא כלל דלא אמרו אלא בבועל לשם נישואין אבל שלא לשם נישואין פשיטא דלא קנה והכי דייקי דברי רבינו אך לכ"ע לא עשאה זונה בביאה זו אף שלא כיון לנישואין מאחר שיש לו בה קצת הויה סוף דבר שדברי רש"י ז"ל צריך לי תלמוד:

שוב ראיתי להרשב"א בתשובה סי' אלף רל"א ששאלוהו על זה מפני מה לא העמידה רש"י בממאנת ותירץ דדוחק הוא לאוקמה בממאנת דאם איתא הוה להו לפרושי הכי בגמרא כו'. וראיתי בנימוקי הכתב השלם עמית בתורה כמה"ר אהרן ששון ז"ל בקונטרס הן ישלח (דף נ"א ע"ב) שהביא דברי הרשב"א הללו ותמה עליהם דהכא לענין קנס מיירי ותניא הממאנת אין לה קנס כו' וכתב בסוף דבריו וצריך ליישב דברי הרשב"א לחלק בין ממאנת לממאנה ויש עדים ואין עדים כמ"ש למעלה קצת מזה עכ"ד. ולדידי הדברים פשוטים דמיירי בממאנת מן האירוסין וכדכתיבנא:

וגם הספק שנסתפקנו אם בכל אשה שהיא מיוחדת לאדם אחד אלא שאין לו בה הויה כלל אם עשאה זונה אליבא דר"א עדיין צריך אני להתלמד בזה ממקום אחר. ועיין במ"ש התוס' יבמות (דף נ"ט) ד"ה ורב דאמר כר"א שכתבו בסוף דבריהם ודוחק לומר דלא איצטריך לפסוק אלא בבא עליה לשם אישות ע"כ ודוק היטב. ולעיקר הקושיא שכתבנו למעלה דלר"א עשה זה דוהוא אשה בבתוליה יקח דאתא למעט בתולה למאי איצטריך. נראה דלק"מ משום דאיצטריך לעבור על עשה ועל לא תעשה. ונפקא מינה דאם נפלה יבמה לכ"ג מן הנישואין דאיכא עשה ולא תעשה ובעל הכ"ג לא נפטרה צרתה סוא"ל ולא קנה מן התורה קנין גמור דלא אתי עשה דיבמה יבא עליה ודחי עשה ול"ת. אבל אם נפלה מן האירוסין ובא עליה נפטרה הצרה. וכל זה הוא מבואר בפרק ב' דיבמות (דף כ"א) ובדברי רבי' לעיל פ"ו מהלכות יבום וחליצה דין י' וי"א יע"ש: ודע דהרא"ם בפרשת אמור עלה דחללה דכתיב בכ"ג דפי' רש"י שנולדה מפסולי כהונה כתב דרש"י בא למעט חללה שנתחללה ע"י ביאת אחד מן הפסולין לכהונה משום דהרי כתיב והוא אשה בבתוליה יקח ואי אפשר שיקח חללה שנבעלה לאחר ע"כ. והנה אליבא דר"מ דאית ליה נבעלה שלא כדרכה כשרה לכ"ג משכחת לה חללה שנתחללה בביאת א' מן הפסולין והיא בתולה. ואפי' למאן דפליג איצטריך חללה ואפילו כמי שנתחללה ע"י ביאת אחד מן הפסולין כדי לעבור עליה בעשה ולא תעשה ודו"ק. ודע שאני נסתפקתי בכ"ג שנפלה לו יבמה מן הנישואין ועבר ובא עליה אם חייב כרת דכיון דרחמנא פטריה הוה ליה אשת אח שלא במקום מצוה (*א"ה כמו שנתבאר בדרשות הרב המחבר בדרך מצותיך ח"ג דף ס"ט) וא"כ נפקא מינה טובא לחייב כרת לכ"ג. ודע דהא דאמרי' דלר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה הוא דוקא לפוסלה לכהן אבל לא נפסלה מן התרומה משום דלא קרינן בה כי תהיה לאיש זר כ"כ התוס' בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט) ד"ה לא פוסלין ולא מאכילין והוא חידוש גדול בעיני:

ו כל הנבעלת לאדם וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל בפירקין דין ב' ד"ה שוב ראיתי להרשב"א סי' אלף רל"א כו' יע"ש):

ז אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ו מהלכות יבום דין י"ט שם רמז שהאריך בדין זה ולא זכינו לאורו):

אשה

מגדל עוז

כל הנבעלת לאדם כו' עד ויום אחד ומעלה. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ז) ופרק אלמנה (דף ס"ז) ופרק ד' מיתות (דף נ') ופרק יוצא דופן (דף מד) ופרק בן סורר ומורה: לפיכך אשת איש שנבעלה וכו' עד לכהונה. בסוטה פרק כשם (דף כ"א) וביבמות פ' הבע"י (דף נ"ו) ופרק האשה רבה וסוף מסכת נדרים (דף צ'). אשת כהן שנאנסה כו' עד אסורה לכהונה. פרק הבע"י (דף נ"ו) ופרק נושאין (דף ק') ופרק נערה שנתפתתה

נתפשה אבל אשת כהן באיסורה עומדת שהרי היא זונה: **ח** *אשת ישראל שנאנסה אע"פ שהיא מותרת לבעלה אסורה לכהונה אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שנגתי ובא עלי אחד או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזינתה בין באונס בין ברצון הרי זו אינה אסורה עליו. שמא עיניה נתנה באחר. ואם היא [ג] נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם ה"ז יוציא כדי לצאת ידי ספק: **ט** אשת כהן שאמרה לבעלה *נאנסתי אף ע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו שביארנו הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה. שהרי הודת שהיא זונה ואסרה עצמה ונעשית כחתיכה האסורה: **י** [ב]כהן שקידש גדולה או קטנה ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש נאסרה עליו מספק שמא קודם קידושין נבעלה או אחר קידושין. אבל ישראל שטען טענה זו לא נאסרה עליו שיש כאן שני ספיקות שמא קודם קידושין ושמא אחר קידושין ואפילו נאמר לאחר קידושין שמא באונס שמא ברצון שהאנוסה מותרת לישראל כמו שביארנו: **יא** לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וטען שמצאה דרוסת איש נאסרה עליו מספק שאין כאן אלא ספק אחד שמא באונס שמא ברצון וספק איסור של תורה לחומרא: **יב** כל אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ולא שתת מי סוטה אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה. בין שלא רצת היא לשתות. בין שלא רצה להשקותה. בין שהיתה שם עדות שמונעה מלשתות. בין שקנאו לה בית דין. בין שהיתה מן הנשים שאין ראויות לשתות הואיל ולא שתת מכל מקום הרי

השגת הראב"ד

*נאנסתי וכו': כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שאמר דבר חכמה אין שמועתו מתכוונת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אינה נאמנת והלא לא הודת על עצמו הודאה לאסור ולא נתקבלו דבריה כלל והרי אשה שאמרה א"א אני ואחר כך אמרה פנויה אני ונתנה אמתלא לדבריה נאמנת אף בזו אם היתה קטטה ביניהם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל:

א טור שם סמג שם ועשין מט: ב טור שם:

מגיד משנה

ח אשת ישראל שנאנסה וכו'. זו היא מימרא דרב עמרם שהזכרתי למעלה: אשת כהן שאמרה וכו'. שם בנדרים פרק אחרון (דף צ':) מתבאר האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה וכבר כתבתי פי"ז דבעינן דבר ברור והוא ע"פ שנים עדים וכרבי יוחנן בן נורי דאמר הכי בפרק המגרש (דף פ"ה). ומ"ש רבינו ואם היא נאמנת לו וכו' כבר נתבאר פרק כ"ד מהלכות אישות:

ט אשת כהן וכו'. בפירוש אמרו בנדרים פרק אחרון (דף צ':) שהאומרת טמאה אני לך אע"פ שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה כמו שנתבאר אם נתארמלה או נתגרשה אסורה לאכול בתרומה לכ"ע וה"ה ודאי לינשא לכהן דמאי שנא. ובהשגות א"א אע"פ שאמר דבר חכמה וכו' אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל. ואני אומר שדינו של רבינו אינו מחכמתו אבל מהסוגיא שבפרק האשה שנתארמלה (דף ט"ז) למדו דאמרינן התם בהנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך [והיה מקחי מקח טעות] ר"ג ורבי אליעזר אומרים נאמנת ואמרו שם מנו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתך דלא קא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונה מש"ה קאמר ר"ג דמהימנא וענין הסוגיא זו מבואר בדברי רבינו. ומ"ש הר"א ז"ל שאם נתנה אמתלא לדבריה שאמרה כן כדי שיגרשנה בעלה שהיא נאמנת אפשר לומר שאין לסמוך על דבריה דהא בעלה לא היה מצווה לגרשה אפילו יאמין לדבריה דהא אשת ישראל היא ואפילו באשת כהן דהיא נמי (נאמנת) כיון שלא היה הבעל מחוייב להאמינה ולגרשה כנזכר למעלה אין דבריה כלום דאי לא גבי תרומה נמי הוה להו לאיפלוגי ואע"ג דקושטא דמילתא דאכן לא מהימנינן לה ה"מ לגבי בעלה כדי שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומפקעת עצמה מבעלה אבל לאחרים ודאי אסירא דומיא דתרומה כנ"ל לדעת רבינו:

י כהן שקידש גדולה או קטנה ואחר וכו'. מימרא פ"ק דכתובות (דף ח' ט') אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי וכו' וכבר כתבתיו פ"ג ורבינו כתב דרוסת איש ולא הזכיר פתח פתוח והטעם שכבר נתבאר פי"א מהלכות אישות בשני סימנין הן לבתולה האחד דמים והשני פתח פתוח וסובר רבינו דבכל אחד מהן הדין כן וכן מתבאר בגמרא והוא סובר שאפי' מלא דם יכול לטעון טענת פ"פ כנזכר שם ולפיכך כתב סתם דרוסת איש וגם נתבאר שהבוגרת אין טוענין עליה פתח פתוח שכולן פתחן פתוח. ודע שגם נתבאר שהאשה נאמנת לומר מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי לענין ממון הכתובה ויש מן המפרשים סוברים שהוא הדין להיותה נאסרת עליו שאם טענה בברי דבר המתירה שהיא מותרת ולא אמרו נאמן לאוסרה עליו אלא במכחשת וטוענת בתולה שלימה נבעלתי א"נ בשותקת אבל במודה וטוענת שנאנסה קודם שנתארסה באשת כהן אי נמי שנאנסה אח"כ באשת ישראל או שטוענת בשתיהן מוכן עץ אני נאמנת ויש מן המפרשים חלוקים בזה ואומרים דלענין איסורא בכה"ג דליכא אלא חדא ספיקא אסורה היא ואין משגיחין על דבריה וזה נראה דעת רבינו והרמב"ן דעת הר"ם והרשב"א ז"ל. וכבר שאלו למה אמרו שאין כאן אלא ספק אחד והלא שמא מוכת עץ היא ויש כאן ב' ספיקות ותירצו שמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו:

יב כל אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ולא וכו'. כבר נתבארו בהלכות סוטה פ"א ופ"ב הנשים שאינם שותות אחר קינוי וסתירה וסבותיהן בארוכה וגם נתבאר שכל אלו שהזכיר אותן רבינו כאן בכלל הן אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן וביאר רבינו בכאן שאם מתו בעליהן ולא גירשום שהן אסורות לינשא לכהן ומבואר פ"ק דסוטה במשנה ובהרבה מקומות שם במסכת שאמרו אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ואמרו באותן שב"ד מקנין להן לא להשקותן אלא לפוסלן מן הכהונה ואמרו שם (דף כ"ח) ונטמאה ג' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לכהונה ופשוט הוא שם שכל שאסורה לבעלה מחמת קינוי וסתירה אסורה לכהונה וכן אסורה לבועל כנזכר פ"ב מהלכות סוטה:

פנויה

משנה למלך

ט אשת כהן שאמרה לבעלה כו'. כתב בהשגות אע"פ שאמר דבר חכמה אין שמועתו מכוונת וכתב ה"ה ז"ל ואני אומר שדינו של רבינו ז"ל אינו מחכמתו כו' וענין הסוגיא זו מבואר בדברי רבינו. ולא ידעתי מה זו סמיכה שסמך ה"ה מסוגיא זו דהכיא באשת ישראל איירי דלכ"ע שויא אנפשה חתיכה דאיסורא כיון שלבעלה מותרת והראב"ד ז"ל לא יחלוק על זה אלא גבי אשת כהן מטעמא דכיון שלא נתקבלו דבריה כיון דהותרה הותרה לגמרי. ואף רבינו ז"ל לא הוצרך לומר דבר זה אלא באשת כהן אבל באשת ישראל שאמרה לבעלה נאנסתי פשיטא ליה ולא הוצרך לומר דנאמנת לאחר מיתת בעלה דמסיקא תיסק אדעתין דלא תהא נאמנת. ואף שכפי הנראה גירסת ה"ה בדברי רבינו הוי הכי אשת ישראל או אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי כו' גירסתנו אינו כן משום דפשיטא ליה לרבינו וכמו שכתבתי. ועוד יש מקום דקדוק דפתח ה"ה ז"ל בתרומה מההיא דנדרים להוכיח דכי היכי דבתרומה אסורה לאחר מיתת בעלה ה"ה לינשא וסיים בההיא דפרק האשה דנסתחפה שדהו ולדעתו שהיא הוכחה גמורה היה לו להביא ענין סוגיא זו בתחלת דבריו:

י כהן שקידש גדולה או קטנה כו'. הנה ה"ה ז"ל הביא מחלוקת הראשונים באומרת משארסתני נאנסתי אם היא אסורה לבעלה דאיכא מ"ד דאינה אסורה בטוען טענת דמים אלא בשותקת או במכחשת ואומרת בתולה אני אבל במודה וטוענת טענה אחרת אינה אסורה ואיכא מ"ד דבכל גוונא אסורה וכבר ייחס ה"ה סברא זו לרבינו ומדברי הירושלמי יש להוכיח כן דאמרי' עלה דהך דבוגרת ואתיא כהא דתנינן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים והיא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך ומקחי מקח טעות נאמנת הדא דתימא לכתובת מנה אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה ע"כ. וכן באומרת מוכת עץ אני אמרי' התם דאסור לקיימה משום ספק סוטה הרי דאף במודה לדבריו ונותנת אמתלא לדבריה אסורה: **תו** גרסי' התם ואתיא כהא דתנינן תמן בתולה ואלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים הדא דאת אמר בכתובת מנה ומאתן אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה ע"כ. ונראה דהיסור לשון יש כאן וקאי לסיפא דמתני' דקתני אלמנה גרושה מן הנישואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים ועלה קאמר דלקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה ונראה דמיירי באיכא עדים שנכנסה לחופה עם הראשון ולא נבעלה הא לאו הכי אינה אסורה שהרי בחזקת בעולה היא:

גרסינן בריש כתובות רבי אילא בשם ר"א מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה וחיים לומר שמא אנוסה היא קול יוצא לאנוסה ואפילו תחוש לה משום אנוסה לאו ס' אחד הוא ס' אנוסה ס' פתוחה מדברי תורה להחמיר א"ר ואפילו תחוש לה משום אנוסה שתי ספיקות ס' אנוסה ס' פתוחה ס' משנתארסה ס' עד שלא תתארס שתי ספיקות מדברי תורה להקל ע"כ. וכוונת הירושלמי נראה דרבי אילא אמר דמצא פ"פ דאסור לקיימה הוא משום ס' סוטה והקשו לזה דאמאי אסורה וניחוש לומר שמא אנוסה היא ותירצו קול יוצא לאנוסה ומזכו והקשו דאמאי איצטריך לטעם זה דקול יוצא לאנוסה תיפוק ליה דאפילו נחוש לה משום אנוסה ס' אחד הוא ספק אנוסה ס' מפותה ומדברי תורה להחמיר ותירצו דאי לאו ה"ט דקול יוצא לאנוסה לא היתה אסורה משום דאיכא שני ספיקות ואף בדברי תורה אזלינן לקולא. אבל השתא דאמרי' דקול יוצא לאנוסה ליכא למיחש לאנוסה וא"כ ליכא אלא חד ספק ס' משנתארסה ס' עד שלא נתארסה וספק תורה להחמיר ומש"ה אמר רבי אילא דאסור לקיימה זהו פשט דברי הירושלמי והרב שדה יהושע כתב בזה דברים תמוהים (*א"ה ה"ה כתב בסוף דין זה דמ"ע דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו ועיין לדברי הרב המחבר לעיל פי"א מהלכות אישות דין ה' ד"ה עוד נ"ל לומר דטעמיה דרש"י וכו' וד"ה עוד אפשר לומר דלעולם כו'):

יב כל אשה שקינא לה בעלה כו' ה"ז אסורה לכהונה. כתב ה"ה וז"ל ואמרו באותן שב"ד מקנין להם לא להשקותן אלא לפוסלן מן הכהונה, וכעת לא מצאתי לשון זה היכן נאמר דבר"פ ארוסה תנן במתניתין לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה והכי איתא התם בדף כ"ה ודף כ"ו ורבינו בפ"א מהלכות סוטה דין ו' העתיק משנתנו כמו שהיא כתובה אצלנו:

מי

מגדל עוז

(דף כ"א): אשת כהן כו' עד ידי ספק. סוף נדרים ובקידושין פרק האומר: אשת כהן שאמרה לבעלה וכו' עד כתיכה האסורה: כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שאמר דבר חכמה כו' אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל: ואני אומר עד מתי יעשה דבריו של ר"מ ז"ל סברא ואינן אלא גמרא ובאמת שאמר דבר חכמה שלמדה מדין תרומה והוא מפורש סוף מסכת נדרים (דף צ':) גמרא מתניתין דתנן בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך כו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה (אלא) האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ובגמרא גרסינן עלה איבעיא להו אמרה לבעלה טמאה אני לך מהו שתאכל בתרומה רב ששת אמר אוכלת שלא תוציא לעז על בניה רבא אמר אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין אמר רבא ומודה רב ששת שאם נתארמלה (או נתגרשה) אינה אוכלת כו' הנה עיניך רואות שזה מפורש ולפי שלמדה ר"מ ז"ל משם כתבה לה בסידור ההלכות וזה ברור: כהן שקידש אשה גדולה כו' עד לפיכך הקלו בכבוים. שכל פ"ק דכתובות (דף ט') ומייתי מקלקין גם בפ"ב

הגהות מיימוניות [ג] כדאיתא בקידושין פרק האומר גבי ההוא סמיא והר כדאיתא ס"פ כ"ד מהלכות אישה:

הרי זו אסורה לכהונה מספק: **יג** ^א^פנויה שראוה שנבעלה לאחד והלך לו. ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר הרי זו [ד] נאמנת. ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת ואמרו לה ממי נתעברת ואמרה מאדם כשר הרי זו נאמנת ותהיה מותרת לכהן: **יד** בד"א בשיהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברין שם. והיו רוב העוברים שם כשרים. ורוב העיר שפרשו אלו העוברין ממנה כשרים. שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו [ה] שני רובות. אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם אע"פ שרוב המקום שבאו ממנה כשרים או שהיו רוב אנשי המקום פסולין אע"פ שרוב העוברין שם כשרים חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה ולא תינשא לכהן לכתחלה ואם נשאת *(לא) תצא: **טו** ^ב^ראוה * שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן שכל הקבוע כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת לא תצא הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי: **טז** היתה אלמת או חרשת או שאמרה איני יודעת למי נבעלתי. או שהיתה קטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול הרי זו ספק זונה. ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן היו שני הרובין המצויין אצלה כשרים: **יז** השבויה שנפדית והיא בת ג' שנים ויום אחד או יתר אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעכו"ם. ואם יש לה עד שלא נתייחד העכו"ם עמה הרי זו כשרה לכהונה. ואפי' עבד או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל אחת מהן לחבירתה הרי אלו נאמנות. הואיל ואיסור כל הספיקות כולן מדברי סופרים לפיכך הקלו בשבויה: **יח** וכן קטן שהיה מסיח לפי תומו נאמן. מעשה באחד שנשבה הוא ואמו ובנה מסיח לפי תומו ואמר נשבינו לבין העכו"ם אני ואמי יצאתי לשאוב מים ודעתי על אמי

*כן הוא בס"א וכ"כ מהרי"ק בש"ע אהע"ז סי' ו' סעיף י"ז. ללקוט

א טור אה"ע סי' ו סמג לאוין קכא: ב טור שם סי' ז סמג שם:

מגיד משנה

יג פנויה שראוה שנבעלה וכו'. בדברים אלו רבו הדעות למפרשים ז"ל ותחילה אבאר דעת רבינו. הוא סובר שאפילו שהפנויה שאמרה לכשר נבעלתי מכשירין העובר ואע"פ שרוב העיר שזינתה בה פסולין לה כנזכר פט"ו בביאור זהו להכשיר הולד ואע"ג דלא הו"ל חזקה דכשרות לפי שהדין כך הוא שהיא נאמנת ולא החמירו בולד כלל לפי שאם היו מחמירין בו מלבא בקהל לא היה לו תקנה והרי דין הולד כדין האשה שנשאת וכ"כ מן המפרשים ז"ל אבל בהיא עצמה אע"פ שהדין כן שהיא נאמנת אפילו ברוב פסולין ואם נשאת לכהן לא תצא אעפ"י כן לכתחילה לא תנשא לכהן אלא בתרי רובי ומעלה עשו ביוחסין לכתחילה והרי יש לה תקנה שתנשא לישראל וסובר זה רבינו מפני שאמרו בפ"ק דכתובות (דף י"ג) היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן ר"ג ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה ובגמרא (דף י"ד) אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אלמא ואמרו שם דה"ק לא תעביד עובדא לכתחילה וסובר רבינו דרוב כשרין דבעינן לכתחילה תרי רובי ניהו ממה ששנינו שם במשנה (דף י"ד) א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה א"ר יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה ואמרו שם בגמרא דאמר כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולין נמי מכשיר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרין נמי פוסל וכו' אמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי היה מעשה וכדרבי אמי דאמר רבי אמי והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם דאיכא תרי רובי כדאיתא התם ואמרו שם דאע"ג דבעלמא לא בעינן תרי רובי מעלה עשו ביוחסין ואמר רב הלכה כרבי יוסי וסובר רבינו דאנן קי"ל הכי לכתחילה אע"פ שטוענת ואומרת לכשר נבעלתי וכן בדיעבד כל זמן שאינה טוענת כגון אלמת או חרשת או שאינה יודעת דכל דליכא תרי רובי אפילו בדיעבד מפקינן לה ובזה יש חילוק בין הטוענת לשאינה טוענת שהטוענת ונשאת אפילו ברוב פסולין אלה לא מפקינן לה ושאינה טוענת תצא עד דאיכא תרי רובי כשרין וסוגייתנו היא או לכתחילה ובטוענת או בדיעבד בשאינה טוענת:

טו ראוה שנבעלה וכו'. מבואר מן הסוגיא דאין הולכין אחר רוב סיעה בלבד גזירה משום רוב העיר ואמרו שם ורוב העיר נמי אי דקאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש ואמרו דקא אזלא לגבייהו דהו"ל קבוע וכו' וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש בזה דעות למפרשים ז"ל ודעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל מסכמת לדברי רבינו בכל מ"ש חוץ ממה שהצריך בטוענת תרי רובי לכתחילה שהם ז"ל סוברין דבחד רובא סגי ואפילו לכתחילה כההיא דשמואל דאמר עד דאיכא רוב כשרין אלמא ולא בעי תרי רובי וסוגיין דבעינן תרי רובי היא בשאינה טוענת ולא חלקו באינה טוענת בין לכתחילה לדיעבד וכן הוא דעת רבינו אלא הכל תלוי בתרי רובי באינה טוענת ובודאי אפילו לדבריהם כל שהולכת היא אצלם אין הולכין אחר רוב העיר ולא חשבינן ליה כרובא כיון דאיכא תמן פסול דהוה ליה קבוע וכמו שנתבאר:

יז השבויה שנפדית וכו'. בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב): **והיא בת שלש וכו'.** כי פחות מכאן פשוט הוא שאין ביאתה כלום ומבואר בהרבה מקומות בדין השבויה: **ואם יש לה עד וכו'.** שם במשנה ובגמרא. ודין שתי שבויות במשנה שם. ודין הקטן שם מעשה בגמרא ובגמרא (דף כ"ז:) תניא זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה ואחיה ואחותה אבל לא בנה ובתה ולא עבדה ושפחתה וכו' ותניא אידך הכל נאמנין להעידה חוץ מהימנה ובעלה ואוקימנא התם אליבא דרב פפא הך ברייתא דהכל נאמנין שאפילו שפחתה מהימנא במסיחה לפי תומה וכן בנה ובתה ודאי כי היכי דלא ליפלגאן אהדדי הברייתות ומדברי רבינו נראה שבכל קטן צריך מסיח לפי תומו. וזהו קצת תימה דברייתא קמייתא לאו במסיח לפי תומו היא דא"כ אפילו שפחתה היתה נאמנת וכמו שנתבאר ואעפ"כ קתני תינוק ותינוקת ועוד דקתני להו דומיא דאביה ואמה ובקרוב לא הצריך רבינו מסיח לפי תומו. וצ"ל שבנה ובתה בין גדולים

כסף משנה

יג פנויה שראוה שנבעלה וכו'. כתב ה"ה וסובר רבינו דרוב כשרים דבעינן לכתחלה תרי רובי ניהו ממה ששנינו שם במשנה וכו' כן פסקו ג"כ הרי"ף והרא"ש משמע דס"ל דכי שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה לאוקומי לר"י בן נורי כר"ג הוא דשני הכי ודלא כרש"י שפירש דכרבי יהושע מוקים ליה והכריחם לפרש כן כי היכי דלא תיקשי הילכתא אהלכתא דאפסיקא הלכתא בגמרא כר"ג והדר אפסיקא הלכתא כרבי יוסי אליבא דריב"נ הלכך ע"כ לפרושי דריב"נ אתי כר"ג: כתב הר"ן וז"ל הרמב"ם כתב בפי"ח מהא"ב דאפילו טוענת בעינן תרי רובי להתירה להנשא לכתחלה ובדיעבד אפילו חד רובא לא בעינן כיון שהיא טוענת ואומרת לכשר נבעלתי ובשאינה טוענת אפילו נשאת כל היכא דליכא תרי רובי תצא ותמהני עליו דכיון דסוגיין דהכא בשאינה טוענת ועלה אמרינן דבעינן תרי רובי ולא מפלגי בין לכתחלה לדיעבד מנ"ל דבטוענת ניבעי לכתחילה תרי רובי דהכי דלעיל אמרינן אפילו בטוענת דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים היינו דבעי חד רובא אבל תרי רובי מנ"ל דכיון דמדינא אפילו ברוב פסולים כשרה בטוענת נהי דמשום חומרא בעלמא אמרינן דלא לעביד בה עובדא עד דאיכא רוב כשרים מ"מ משמע דבחד רובא סגי דרובא דלא בעי' ליה אלא משום חומרא בעלמא לא משמע דניגזור ביה אטו קבוע דניבעי מש"ה תרי רובי עכ"ל. וצ"ל שטעמו של רבינו משום דמשמע ליה דעובדא דתינוקת דריב"נ כשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי היה דאל"כ מאי האי דא"ל רבא לרב נחמן ריב"נ דאמר כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשר וכו' מאי שיאטיה דר"ג ורבי יהושע הכא התם כשנבדקה הכא כשלא נבדקה הילכך ע"כ דהא דריב"נ נמי כשנבדקה היא וכיון דאסיקנא בה דבעי' תרי רובי א"כ כי אמרינן כדר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אלה היינו עד דאיכא תרי רובי כדמפרש בדריב"נ וא"ת היכי אפשר לומר דלאוקומי לדריב"נ כר"ג שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה הא מעיקרא אי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשר וריב"נ מצריך רוב והיכי מהדר דריב"נ מצריך תרי רובי דכ"ש דיקשה טפי וצ"ל דכי אהדר בקרונות של צפורי היה מעשה לא סיים מילתיה עד דאסיק ואמר מעלה עשו ביוחסין וה"ק לעולם ריב"נ כר"ג והא דמכשר ר"ג אפילו ברוב פסולים היינו מדינא אבל משום דמעלה עשו ביוחסין מודה ר"ג דלא מתכשרא עד דאיכא רוב כשרים וכדא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים ולא רוב אחד בלבד קאמר אלא תרי רובי נמי מצריכי ר"ג וריב"נ משום מעלה עשו ביוחסין וכדאמר רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה: ולענין מ"ש רבינו דכשאינה טוענת אפילו נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי פשוט הוא דע"כ לא הכשיר ר"ג אלא בשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי אבל בשלא אמרה כן לא ומשמע לרבינו דאע"ג דאיכא רוב אחד כשרים תצא עד דאיכא תרי רובי ומשמע מדקדוק לשונו דאפילו בדאיכא תרי רובי נמי לכתחלה נמי לא תינשא משום מעלה ביוחסין דלא עדיף אינה טוענת בתרי רובי מטוענת בחד רובא:

טו ראוה שנבעלה בעיר וכו'. שם פריך ורוב העיר נמי אי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש ומשני איכא דאזלא איהי לגבייהו ופרש"י יש שהולכת היא אצלו וה"ל קבוע הילכך ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה פסול וכך הם דברי רבינו שסתם וכתב דנבעלה בעיר לא תינשא לכהן לכתחלה ולא חילק בין אזלא איהי לגבייהו לאזלי אינהו לגבה ונראה מדבריו דאפילו בדאיכא תרי רובי רוב עיר ורוב סיעה כל שנבעלה בעיר לא תינשא לכתחלה דאפילו אזל בועל לגבה חשוב כקבוע גזירה אטו היכא דאזלא איהי לגביה ולא מכשרינן לה אלא כשנבעלה בפרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם והיו רוב העוברים כשרים וגם רוב העיר שאפשר שפירשו אלו ממנה כשרים: והטור שכתב על דברי רבינו ונראה שאפילו נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה תינשא לכתחלה כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו עכ"ל גירסא אחרת היתה לו שכתוב לא דאזלא איהי לגבייהו אבל רבינו גורס כגירסת רש"י שכתבתי וכן דעת התוספות והרשב"א והריטב"א:

רוז

מגדל עוז

וכן קטן שהיה מסיח עד לפי תומו נאמנת. פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ז) ופרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ד):

הגהות מיימוניות

[ד] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג ודלא כרבי יהושע דאמר הרי זו בחזקת דרוסת איש לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה: [ה] רב חייא אמר רב הלכה כר' יוסי פי' דאמר משום ר' יוחנן אם רוב העיר משיאים לכהונה הרי זו תנשא לכהונה ורב חנן בר רבא אמר רב הונא הוראת שעה היתה. והנה רש"י פירש כרבינו המחבר ופירש הוראת שעה היתה הא דר' יוחנן בן נורי וסגי בחד רובא אבל לדורות בעינן תרי רובי וכן נראה לר"י עיקר ודלא כפר"ח דפי' הוראת שעה היתה דבעינן שני רובי דרוב העיר משיאין לכהונה וגם בקרנות של ציפורי כדאיתא התם אבל לדורות סגי בחד רובא ע"כ: * [כתב הטור בלשון זה וז"ל ונראה דאפילו נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה תנשא לכתחלה כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו וסתמא נמי שאין ידוע מי הלך לומר תנשא לכתחלה עכ"ל]:

גדולים בין קטנים ועבדים ושפחות צריכין שיהיו מסיחין לפי תומן ואם לאו פסולין והיינו ברייתא קמייתא וזהו שמעשה שהזכירו שם אמרו מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר [פעם אחת] אני ואמי נשבינו לבין העכו"ס וכו' כמ"ש רבינו משמע מדקאמר באדם אחד בגדול היה ואעפ"כ הצריכו מסיח לפי תומו ואין לומר מעשה שהיה כך היה אבל בגדול אפילו בכה"ג לא בעינן מסיח לפי תומו לא היא חדא דהתם משמע בסוגיא דומיא דשפחתה היא ועוד דאי לא למה להו לאדכורי בגמרא והיה מסיח לפי תומו ויתר הקטנים אפילו אין מסיחין לפי תומן נאמנין כל"ל. ומסתברא לי שהעכו"ס או הפסול בעבירה מן התורה כשם שהם פסולין לעדות אשה לומר שמת בעלה כמו שנתבאר פי"ב מהלכות גירושין כך פסולין לשבויה דהתם דמילתא דעבידא לאיגלויי היא והיא עצמה נאמנת ואעפ"כ אין אלו נאמנין וכ"ש כאן ואם היו מסיחין לפי תומן אפשר שהן כשרין כמו שכשרים לעדות אשה כנזכר שם והרי הן בכלל הכל נאמנין להעידה חוץ מהימנה ובעלה דאוקי במסיחין לפי תומן וזה החלק האחרון צל"ע. ופי' מסיח לפי תומו כבר נתבאר שם פי"ג מהלכות גירושין :

יט אין הבעל וכו'. זה מבואר במשנה ובריית' הנזכרת חוץ מהימנה ובעלה ואפילו מסיחין לפי תומן יש לחוש שמא יערימו : וכן שפחתה וכו'. אוקימתא דרב פפא שם בגמרא ופסק רבינו כן וכן פסקו בהלכות וכן דעת הנגיד וכן פסק הרמב"ן ז"ל והטעם משום דלרב פפא מתרצין ברייתות אהדדי ולדברי מי שאמרו שם שאפילו שפחתה כשירה סותרנו [?] להעמיד ברייתא קמייתא דלא כהלכתא. ודין שפחת בעלה מפורש שם. ומ"ש ושפחה שהיתה מסיחה וכו'. כבר נתבאר במה שהזכרתי למעלה :

כ כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה וכו'. בפרק אלו נערות (דף ל"ו:) ברייתא וכת"ק דאמר הכין ונזכרה בהלכות בפרק האשה שנתארמלה :

כא האשה שאמרה וכו'. משנה שם (דף כ"ב) אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ופי' רבינו דדוקא שני עדים אבל במקום עד אחד ודאי נאמנת ופשוט הוא שהיתה יכולה להכחיש ושאין מחזיקין אותה בשבויה ע"פ עד אחד ואין פוסלין אותה בפחות משנים וא"כ כשאומרת נשביתי וטהורה אני נאמנת מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר : היו שם שני עדים וכו'. ברייתא שם (דף כ"ג:) ואוקימתא דרב פפא התם דאע"ג דאיכא עדי שבויה ואיכא עד אחד דטומאה הרי היא מותרת ע"פ אשה המעידה עליה שהיא טהורה ונראה מפשט הגמרא שאפילו בא עד טומאה תחילה ואח"כ באה האשה הרי היא מותרת על פיה ואע"פ שיש חילוק בזה בדין המיתה כנזכר פי"ב מהלכות גירושין בשבויה הקילו שאל"כ היו מזכירין כן בגמרא כאן וזה נראה דעת רבינו ועיקר :

כב מי שאמרה נשביתי וטהורה אני וכו'. משנה כתובות (דף כ"ב) הנזכרת למעלה יש עדים שנשבית וכו' ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא ובגמרא (דף כ"ג) לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת וכו' [ומאי לא תצא] לא תצא מהיתרה הראשון. ומ"ש ואפילו נכנס השבאי וכו' שם מעשה בגמרא בבנתיה דמר שמואל. ומ"ש ומשמרין אותה וכו' פשוט הוא ומתבאר שם :

כא היו שם שני עדים שנשבית ועד אחד מעיד שנטמאת ואחד מכחיש אותו וכו'. כתב הר"ן וא"ת בסיפא היכי מתתריא אפומא דעד כיון שהיא אמרה תחלה חברתי טמאה והא ה"ל ע"א דהכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוא [אפילו היכא דעד אחד נאמן כבי תרי כדמשמע פרק האשה שלו' ובסוטה פרק כשם] י"ל דבדאתא עד המסהר תחלה והתירוה על פיו עסקינן ואחרים אומרים דלא צריכין להכי אלא בשבויה הקלו דאפילו ע"א דהכחשה דעד פסול מהימן והרמב"ם כתב עוד בפי"ח מהא"ב דאפילו אשה מתירתה אע"פ שעד כשר מכחישה ומשמע דמפיק לה מרישא דקתני אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת דמשתריא חברתה אפומא דידה אע"ג דאיכא עד כשר דקא מפיך מיפך ואמר את טהורה וחברתיך טמאה וסתמא קתני אע"פ שלא התירו חבירתה אפומא דידה תחלה אלמא בשבויה הקלו להתירו אפילו על פי אשה אע"פ שמכחישה עד כשר :

כו עיר שבאה במצור ונכבשה וכו' בד"א בגדוד של אותה מלכות וכו'. כתב ה"ה ואני תמה בזה היאך אפשר לפסוק כרב מרי וכו' והר"ן כתב וז"ל הרמב"ם חילק בדין הכהנות בין כרכום של אותה מלכות לכרכום של מלכות אחרת ע"פ דרכו של ר"ח ובפי"ב מהמ"א לענין יי"נ לא חילק ונראה שהוא מפרש כפרש"י דרבי יצחק לא אתא לתרוצי מתניתין אהדדי דמודה ליה לרב מרי דלעולם לנסך אין פנאי אלא דאף לבעול אתי לאיפלוגי דכי אמרינן יש פנאי ה"מ בכרכום של אותה מלכות אבל בשל מלכות אחרת לא הילכך נקטינן כרב מרי דלנסך בכל ענין אין פנאי ולבעול מפלגינן בין כרכום של אותה מלכות לכרכום של מלכות אחרת כר"י בן אלעזר עכ"ל :
ומ"ש

ללקוט עצים ודעתי על אמי [ו] והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו : **יט** [א]אין הבעל [ז] נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאה שאין אדם מעיד לעצמו . וכן שפחתה לא תעיד לה . אבל שפחת בעלה מעידה לה . ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תומה נאמנת : **כ** [ב]כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה הרי זה לא ישאנה שמא עיניו נתן בה . ואם פדאה והעיד בה הרי זה ישאנה . שאילו לא ידע שהיא טהורה לא נתן בה מעותיו : **כא** האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אפילו היה שם עד אחד שמעיד שהיא שבויה. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית אינה נאמנת עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. היו שם שני עדים שנשבית ועד אחד מעיד שנטמאת ואחד מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתייחד עמה עכו"ם עד שנפדית אפילו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או שפחה הרי זו מותרת : **כב** [ג]מי שאמרה נשביתי וטהורה אני והתירוה בית דין להנשא ואח"כ באו שני עדים שנשבית הרי זו תנשא לכתחלה ולא תצא מהיתרה . ואפילו נכנס אחריה שבאי והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה הרי זו לא תצא מהיתרה שהתירוה ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה : **כג** באו לה שני עדים אח"כ שנטמאת אפילו נשאת ואפילו היו לה בנים הרי זו תצא. ואם בא עד אחד אינו כלום . אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שאני טהורה אין אומרין נמתין עד שיבואו העדים אלא מתירין אותה מיד . ולא עוד אלא אפילו יצא עליה קול שיש עליה עדי טומאה מתירין אותה עד שיבואו שבשבויה הקלו : **כד** [ד]האב שאמר קדשתי את בתי וגירשתיה והרי היא קטנה נאמן. קדשתיה וגירשתיה כשהיתה קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן להחזיקה גרושה . נשבית ופדיתיה בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה אינו נאמן . שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה אבל לא לפוסלה משום זנות: **כה** [ה]אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה הואיל והדבר ספק הרי זו מותרת לדור עמו בחצר אחד ובלבד שיהיו עמו בניו [ח] ובני ביתו תמיד לשמרו : **כו** עיר שבאה במצור ונכבשה אם היו העכו"ם מקיפין את העיר מכל רוחותיה כדי שלא תמלט אשה אחת

א טור שם סמג שם : ב טור שם : ג טור שם : ד טור שם וסי' לז : ה טור שם סי' ו :

כג באו לה שני עדים אח"כ שנטמאת וכו'. שם ואם באו לה עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא ופירש רבינו שני עדים ופשוט הוא : אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים וכו'. פי' וכגון שלא היו שם עדים שנשבית בשעה שהיא אומרת כן שהרי היא נאמנת לומר נשביתי וטהורה אני כנזכר למעלה. ומ"ש רבינו כאן ברייתא הוא שם. ומ"ש ולא עוד אלא אפילו יצא עליה קול וכו' מבואר שם בסוגיא גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין :

כד האב שאמר קדשתי את בתי וכו'. משנה בפרק האומר קידושין (דף ס"ד) : נשבית ופדיתיה בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה וכו'. שם במשנה ואמרו הטעם בגמרא לקידושין [?] הימניה רחמנא לאב בשבויה לא הימניה וכתב הרשב"א ז"ל הבעלתיה ביאת איסור נמי לא הימניה והכי איתמר בירושלמי קידשתיה לאחד מן הפסולין לא נאמן הבעלתיה לאחד מכל הפסולים לא היינו נאמן וגרסינן נמי בתוספתא (פרק ד') נשבית ופדיתיה או שנבעלה לאחד מן הפסולין לא לא כל הימנו לאסרה עכ"ל :

כה אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה וכו'. ממעשה דרבי זכריה בן הקצב הנזכר בפרק האשה שנתארמלה כתובות (דף כ"ז:) מתבאר זה : **כו** עיר שבאה במצור ונכבשה אם היו וכו'. שם במשנה עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות ואם יש לה עדים אפילו עבד או שפחה הרי אלו נאמנין ובגמרא הקשו ורמינהו בולשת שבאה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך ותירץ רב מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת פי' הא דקתני אלו ואלו מותרות בכרכום של מלכות אחרת ובעילה ונסוך בשעת מלחמה שוין הן שניהן חוששין להם בכרכום של אותה מלכות ואין חוששין להן בשל מלכות אחרת ומדברי רש"י ז"ל נראה שהוא מפרש כאן וכאן בדין הכהנות ולא חלק חזקיה על רב מרי בדין הנסוך דבכל גוונא ודאי אפי' של אותה מלכות בשעת מלחמה אין פנאי לנסך וכתב הרמב"ן ז"ל שאין מחוור בלשון הגמרא דאמר כאן וכאן. והקשו בגמרא כרכום

מגדל עוז

כהן שהעיד וכו' עד כה מעותיו . פרק אלו נערות (דף ל"ו) : האשה שאמרה נשביתי וכו' עד שבשבויה הקלו . פ"ב דכתובות (דף כ"ב) : האב שאמר קדשתי וכו' עד משום זנות . בקידושין פרק האומר (דף ס"ד) : אשת כהן שנאסרה עד ובני ביתו לשמרו . פ"ב דכתובות (דף כ"ז:) : עיר שבאה במצור עד מלמת על הכל . פרק שני דכתובות (דף כ"ו) ופרק נערה שנתפתתה (דף כ"ח) :

הגהות מיימוניות

[ו] מכאן פסק מהר"ם בתשובה על אשת כהן שנחבשה בידי עכו"ם ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה דשריא לבעלה מכ"ש מזה המעשה אבל בתה אין נאמנת להעיד בלא מל"ת כדאיתא פ"ב דכתובות ויש להביא ראיה ממסכת טהרות ומייתי לה פרק עושין פסין חצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאים לה בזו לא חשיב לה ר"ה לטומאה ואע"ג דירוע דבאותו יום לא היו שם יוצאים ונכנסים מ"מ לא חשיב לה מקום סתירה כ"ש הכא דבודאי היו נכנסים ויוצאים שם ואע"ג דליכא לחצר אלא פתח אחד מ"מ כיון דבודאי היו נכנסים ויוצאים שם שריא וכו' ע"כ : [ז] אמר ר' זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי אמר לו אין אדם מעיד ע"פ עצמו : [ח] מעשה דר' זכריה בן הקצב פרק שני דכתובות ע"כ :

[כרכום] של אותה מלכות נמי א"א דלא ערקה חדא מינייהו פי' אמאי כאן פסולות נראה להקל שהרי הן יכולות להשתמט מן האויבים וליסוי כמחבואה שמצלת על כולם והירץ שמואל כשמשמרות רואות זו את זו והקשו א"א דלא ניימי פורתא [בליליא] ות"ך לוי דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא גוזא ואווזא פי' שלשלאות של ברזל וכלבים ואווזים ותרנגולים ומקלות וקסמין דברים המשמיעין קול אם תברח אחת מהן וכן מבואר בירושלמי אי זהו כרכום רבי בא בשם רבי חייא בר אשי כגון דוגון ושלשלאות של ברזל וכלבים ואווזים ותרנגולין ואפרטוסות מקיפין את העיר וכו' מעשה היה וברחה משם כומה אחת היה שם פירלה אחת מצלת על הכל וכו' רבי זעירא בשם רבי בא בר זבדא רבי יצחק בר חקולא בשם רבי יודן נשיאה ובלבד כרכום של אותה מלכות אבל כרכום של מלכות אחרת כלסטים הן ע"כ בירושלמי. עוד בגמרא דילן אמר רבי אבא בר זבדא פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן חד אמר כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת ולא קשיא ליה ולא מידי פי' שלא היה חושש למה שהקשו אי אפשר שלא עלקה חדא מינייהו לפי שהיה סבור שאין מתירין על סמך זה והדר קשיא ליה ומשני כאן דהדרי לה למתא שושילתא וכו' עוד שם אם יש שם מחבואה אחת מצלת על [כל] הכהנות כולם והעלו בהלכות מן הגמרא שאפילו אינה מחזקת אלא אשה אחת כולהו שריין דאמרי' בכל חדא וחדא היינו האי ואי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי נאמנת דאמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה נחבאתי ע"כ. וביאר רבינו שמה שאמרו כהנות לאו דוקא דה"ה לכל הנשים להנשא לכהונה ופשוט הוא. ומ"ש אלא מי שהיתה מבת שלש ולמטה ג"כ פשוט וכבר נזכר למעלה. ומ"ש רבינו ואם שבו נשים ונעשו ברשותן וכו' פשוט הוא שכל שבאו לידן דינן כדין השבויות ואין החילוק בשבויה ממש ויתר דברי רבינו מבוארין שהוא פוסק כתירוציה דחזקיה וכלוי דאמר דמהדרי לה למתא שושילתא וכו'. אבל הרמב"ן ורשב"א ז"ל אמרו דלענין פסקא אין כרב מרי קי"ל דלא חילק בין כרכום לכרכום וכאן וכאן אין להם פנאי לנסך ולבעול יש פנאי ולכן אסורות אע"ג דלא הדרא למתא כלום דשמא יש להם אימת הבייסות ואיק בורחות והיינו דהתם בפרק השוכר (ע"ז דף ע"א) רמינן מתניתין אהדדי ומפרקינן להו כדרב מרי ולא מסיימי התם הני פירוקי אחריני דהכא וכן נראה דעת ההלכות שהשמיטו ב' הסוגיות ולא כתבו אלא המשניות כפשטן ע"כ דבריהם ז"ל. ואני תמה בזה היאך איפשר לפסוק כרב מרי ולדחות הא דחזקיה דשמואל ולוי דמפרקי אליביה וכולה סוגיא משום הא דרב מרי והא דר' יהודה נשיאה ורבנן דגמרא דילן וכולהו הנהו אמוראי דירושלמי דמחלקי בין כרכום לכרכום ומתירין אותה בכרכום של מלכות אחרת משום הא דרב מרי דלא חלק ואיך נפסוק הלכה כמותו להחמיר שהוא יחיד וכל שכן באיסור זה דחזינן דמקילין ביה במחבואה אחת המחזקת אשה אחת שמצלת על כולן ואי משום סוגיין דע"ז דלא מפרקי הכך פירוקי [אינו מוכרח] משום [דאיכא למימר] דסמכי התם אסוגיין דהכא דהיא בדוכתה לענין כהונה. ורהיטי לרבינו פי"ב מהלכות מאכלות אסורות שכתוב גדוד הנכנס למדינת דרך שלום כל החביות פתוחות אסורות וסתומות מותרות ובשעת המלחמה אם פשט הגדוד במדינה ועברו אלו ואלו מותרות שאין פנאי לנסך עד כאן לשונו, ולא חלק בין גדוד של אותה מלכות לגדוד של מלכות אחרת ואיפשר שהוא פוסק כרב מרי בדין היין נסך מפני שבמס' ע"ז לא הזכירו תירוץ אחר ואם איתא דבכרכום של אותה מלכות היו אסורות אפילו בשעת מלחמה היה להם להזכיר שם ופסק בדין הכהונות כסוגיין דהכא משום דכולהו הני אמוראי סבירא להו דבכרכום של מלכות אחרת שהן מותרות והולכין כאן וכאן להקל מפני שהכל הוא חשש של ספק וסוגיין דמכרען הכי כל חדא בדוכתה ובירושלמי נמי משמע הכי שבכאן בכתובות אמרו ובלבד כרכום של אותה מלכות. ובירושלמי נמי לא הזכירו הסיא דע"ז כלל. ושם בע"ז בפרק השוכר לא דברו כלל על מתניתין דהתם אלמא משמע דהסיא דע"ז בכל גוונא היא וסלקן מסקנא דגמרא לחדא וקיימא לן הכין ואיפשר נמי דרב מרי הוה מוקי להו לתרוייהו מתניתין בכרכום של אותה מלכות ולא הוה פליג בכרכום של מלכות אחרת לאסור הכהנות. ולפי פסק זה מה שכתב רבינו שם בדין יין נסך אם פשט הגדוד במדינה ועברו הוא מפני שאם נקבעו שם אפילו רב מרי מודה דחביות פתוחות אסורות שהרי יש פנאי לנסך שכבר נתיישבו שם ואע"פ שיש לדחוק ולומר שכוונתו היתה שם לחלק בין אותה מלכות למלכות אחרת ורמז הדבר במה שכתב אם פשט הגדוד וכו' מה שכתבתי נראה לי שהיתה כוונתו ז"ל ונראה עיקר וכ"ש לפי מ"ש למעלה בשם רש"י ז"ל כנ"ל:

ל האשה שנחבשה ביד עכו"ם על ידי ממון וכו'. משנה בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ו:) האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה ופירשו כל הגאונים *זכרונם לברכה דוקא אם היה הבעל כהן והוא הדין ליגשא לכתחלה לכהן אבל לישראל ודאי לא חיישינן שמא נתרצית וכן הסכימו האחרונים ז"ל ובגמרא אמרינן על ידי נפשות כגון נשי דגנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דונאי פירוש רוצח היה כדאיתא בסוף סוטה ולא הזכירו זה בהלכות ולא בדברי רבינו. ונראה שהם מפרשים שנשי אלו הרוצחים והגנבים נתפסות למלכות מחמת שיודעות במעשה בעליהן ומסייעין אותן והרי הן ספק שמא תמותינה על ידי המלכות ולזה לא הוצרכו להזכיר כן אבל יש מפרשים שכתבו שאע"פ שאין לנשים חשש מיתה כיון שבעליהן נתפסין להריגה אין המלך מקפיד על נשיהן ואסורות וזהו דעת רש"י ז"ל. עוד שם בגמרא אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר אע"פ שלא נגמר דינם להריגה ובהלכות לא הזכירו זה נראה שדעתם לפסוק כרבי יוחנן וזה דעת רבינו ויש מפרשים נגמר דינן ולא נגמר על הבעלים וכפי מה שנזכר בסמוך: במה דברים אמורים בזמן שיד ישראל וכו'. שם מבואר בגמרא (דף כ"ו:) ובהלכות וממה שכתב רבינו כיון שנעשית ברשות עכו"ם נאסרה ולא כתב כיון שנתייחדה עם העכו"ם משמע ודאי דדוקא כשהיא חבושה תחת ידן אבל נתייחדה מדעתה ואינה מעושת בידיהם מותרת ואין אוסרין אותה ביחוד בלבד והסוגיא שבפרק אין מעמידין (ע"ז דף כ"ח:) דמשמע דע"י יחוד בלבד אוסרין אותה כבר פירשה בעל התרומה בשם רבי יצחק ז"ל דלמסקנא בנתייחדה מדעת לא אסרינן לה וכן פירש הרשב"א ז"ל שם:

פי"ט א אי זו היא חללה זו שנולדה וכו'. ברייתא וגמרא בפרק י' יוחסין (דף ע"ו) : אבל הכהן וכו'. שם מפורש בברייתא : ב ובין שנבעלה באונס וכו'. משנה בפרק הבע"י

אחת עד שיראו אותה ותעשה ברשותן הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהונה כשבויות שמא נבעלו לעכו"ם. אלא מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה כמו שביארנו: **כז** ואם היה איפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה או שתהיה בעיר מחבואה אחת אפילו אינה מחזקת אלא אשה אחת הרי זו מצלת על הכל: **כח** כיצד מצלת שכל אשה שאמרה טהורה אני נאמנת. ואע"פ שאין לה עד מתוך שיכולה לומר נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבואה הייתי ונצלתי נאמנת לומר לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי: **כט** * בד"א בגדוד של [ט] אותה מלכות שהם מתיישבין בעיר ואין יראין לפיכך חוששין להם שמא בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר לא נאסרו הנשים מפני שאין להם פנאי לבעול שהן עוסקים בשלל ובורחין להם. ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן מידם הרי הן אסורות: **ל** האשה שנחבשה ביד עכו"ם ע"י ממון מותרת. ע"י נפשות אסורה [י] לכהונה ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו. בד"א בזמן שיד ישראל תקיפה על העכו"ם והם יראין מהם. אבל בזמן שיד העכו"ם תקיפה אפילו ע"י ממון כיון שנעשית ברשות העכו"ם [כ] נאסרה אא"כ העיד לה [ל] אחד כשבויה כמו שביארנו:

פרק תשעה עשר

א אי זו היא חללה זו שנולדה מאיסור כהונה. וכן אחת מן הנשים האסורות לכהונה שנבעלה לכהן נתחללה. אבל הכהן עצמו שעבר העבירה לא נתחלל: **ב** ובין שנבעלה באונס או בשגגה *[בין כדרכה בין שלא כדרכה] משהערה בה נתחללה. והוא שיהיה כהן

א טור אה"ע סי' ז' וע"ש סמג לאוין קכא וע"ש : ב טור שם סמג לאוין קכב : [כנ"ל]

כט ומ"ש רבינו אבל גדוד של מלכות אחרת כו' ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן מידם הרי הן אסורות. דבריו מבוארים שלא אמרו אין פנאי לבעול אלא בכרכום של מלכות שפשט ושטף ועבר שבעודם טרודים לשלול שלל ולברוח ומתוך כך אין פנאי לבעול אבל כששבו הנשים ונעשו ברשות' כבר יש להם שם שבויות ואע"פ שלא היה להם פנאי לבעול שתיכף שברחו רדפו ישראל אחריהם והצילו הנשים מידם לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים וכל שנעשו ברשותן פסולות. ונראה עוד מדברי רבינו דאפילו גדוד של מלכות אחרת אם היה שוקט ובוטח ואינו נחפז לברוח יש פנאי לבעול הוא וכל כהנות שבעיר פסולות שלא אמרו אלא בשפשט ושטף ועבר: ועל מ"ש רבינו שאם היתה מחבואה אחת אפילו אמרה לא נחבאתי ומכל מקום טהורה אני מצלת. כתב הר"ן מכלל דס"ל דלא מטהרינן לה אלא כי אמרה טהורה אני במגו דנחבאתי אבל סתמא לא ול"נ דכל שיש שם מחבואה אחת אינה צריכה לומר נחבאתי אלא מסתמא תלינן בה לקולא והביא ראיה מהגמרא:

אבל

הגהות מיימוניות

* [כתב הטור על לשון זה ורב אלפס לא חילק אלא אסורין בכל ענין וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל] : [ט] וכן פר"ח וכן נראה לר"י ודלא כפר"ש שפירש כרכום של אותו מלכות מותר כרכום של מלכות אחרת אסורות ע"ש בתוס' ע"כ : [י] אבל ר"י פירש אסורה לבעלה מדלא קתני אסורה לכהונה אלא אסורה לבעלה וע"י ממון מותרת אפילו לבעלה כהן וכן דעת רש"י שפירש ע"י נפשות אסורה דחיישינן שמא נתרצית לו כדי שלא יהרגוה וע"י ממון מותרת שירא פן יפסיד מעותיו : [כ] ודוקא בכה"ג שבעל כרחה הוליכוה שם דאיכא למיחש דילמא אנסוה אם לא מפני הפסד ממונו אבל במקום שאינה מסורה בידם להיות שם בע"כ אלא שנתיחדה עמם מעצמה אינה נאסרת בכך לבעלה כהן וכן בת ישראל פנויה אינה אסורה בשביל כך דאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו כשרה לכהונה ספר התרומה ותוספות פרק שני דע"ז ע"ב : [ל] אבל אם יש נכנסין ויוצאין מותרת כבהגה"ה לעיל :

מגדל עוז

כיצד מצלת עד ובורחין להם. פ"ב דכתובות : ואם שבו וכו' עד הן אסורות. פרק נערה שנתפתתה (דף כ"ח) : האשה שנחבשה וכו' עד סוף הפרק. פ"ב דכתובות (דף כ"ו) ופרק אין מעמידין (דף כח) וסוף מסכת עדיות (דף כ"ג) :

פי"ט אי זו היא חללה וכו' עד לא נתחלל. פרק י' יוחסין (דף ע"ז) : ובין שנבעלה באונס עד משהערה בה נתחללה. פרק הכונס (דף ל"ג ל"ד) ופרק הבא על יבמתו (דף נ"ג) :

והוא שיהיה כהן בן ט' שנים ויום אחד ומעלה. במסכת סוטה פרק ארוסה ושומרת יבם :

בכע"י (דף נ"ג) אמרו שם בדין שוגג ואונס והערלה [ושלא כדרכה] וכן הבא על אחת מן העריות או פסולות כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה וכו' פסול ולא חלק בין ביאה לביאה. ומה שכתב והוא שיהיה בן ט' וכו' מבואר בהרבה מקומות:

ג ביצד כהן וכו'. כבר נתבאר זה. ומ"ש או שנשא בעולה וכו'. הוא מחלוקת תנאים שם (דף נח) בגמרא ונפסקה הלכה שם שאע"פ שאין בנשואה הבעולה אלא עשה כנזכר פי"ז הולד ממנה חלל: אבל כהן שקידש אשה וכו'. שם במשנה (דף נ"ו:) נתאלמנו או נתגרשו מן הנישואין פסולות מן האירוסין כשרות ובגמרא (דף נ"ט) אמרו דביאה

כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה: ג ביצד כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה או על הזונה. וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה או שנשא בעולה ובא עליה הרי אלו נתחללו לעולם. ואם הוליד ממנה בן בין זה שחללה בין כהן אחר הולד חלל. אאבל כהן שקידש אשה מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה. ואם נשאת אע"פ שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה היא אף ע"פ שנמצאת בתולה: ד בכהן גדול שנשא בוגרת או מוכת עץ לא חיללה. וכן אם בעל בעולה בלא נישואין לא חיללה: ה כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה או על אחת מחייבי לאוין השוין בכל עשה אותה זונה כמו שביארנו. חזר ובא עליה ביאה שנייה בין הוא בין כהן אחר נעשית חללה וזרעו ממנה חללים. לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה הולד כשר לפי שאינה מאיסורי כהונה ונעשית זונה. חזר ובא עליה ביאה שנייה נתעברה וילדה היא חללה וולדה חלל לפי שהוא מאיסורי כהונה: ו גוכן כהן הבא על הגיורת והמשוחררת חללה וזרעו ממנה חללים. כהן הבא על הנדה הולד כשר ואינו חלל שאין איסור הנדה מיוחד בכהנים

א גם זה שם: ב טור שם סמג שם: ג טור שם סמג שם:

פי"ט א אבל כהן שקידש אשה מאיסורי כהונה וכו' ואם נשאת אע"פ שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה וכו'. כתב ה"ה שלמד כן ממ"ש שהם מן הנישואין פסולות ול"נ דמייתורא דמתני' דקתני מן הנישואין פסולות שהיא משנה שאינה צריכה למד רבינו דהיינו לומר שכיון שנכנסו לרשות הבעל לנישואין אע"פ שלא נבעלו פסולות:

משפחה

מסוי לה חללה וכתב רבינו מן הנישואין אע"פ שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה ולמד כן ממה שאמרו שם סתם מן הנישואין ולענין כתובה אמרו שכל אלמנה מן הנישואין היא בחזקת בעולה וכ"ם באיסור של תורה:
ד כהן גדול שנשא בוגרת וכו'. כבר נתבאר פי"ז שאם נשא בוגרת או מוכת עץ שאין מוציאין מידו וכ"ם שאין הולד חלל. ומ"ש וכן אם בעל בעולה בלא נישואין לא חללה פשוט הוא דאע"ג דקי"ל דיש חלל מנושא את הבעולה כנזכר למעלה דוקא בנושא לפי שעבר על עשה דוהוא אשה בבתוליה יקח והוא עשה דכהונה אבל אם בא על הבעולה שלא כדרך נישואין אינו מוזהר בה יותר מאדם אחר ואינו איסור כהונה אלא איסור בלבד ואין חלל אלא מאיסורי כהונה כנזכר למעלה ומבואר בעשרה יוחסין וכן אמרו פ' הבע"י בגמרא לא ישא אדם אנוסת חבירו ומפותת חבירו ואם נשא הולד חלל ומשמע דוקא נישואין ופשוט הוא שהבעולה שהזכיר רבינו הוא שאינה אלמנה ולא גרושה אלא שנבעלה בזנות לאדם אחר:
ה כהן הבא על ערוה וכו'. פ' י' יוחסין אמרו אין חללה אלא מאיסור כהונה אמר ר"נ אסי הילכך כהן שבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה חזר ובא עליה עשאה חללה

ע"כ שם וה"ה לכל השאר ורצה רבינו ללמוד הכשר מדין זה ולא מצא אלא על מי שזקוקה ליבם שאילו בחייבי כריתות הולד ממזר ובלאוי כהונה הולד חלל ואם בא על הממזרת הרי הולד פסול לפיכך כתב דין זה בזקוקה ליבם שיש בה לאו דלא תהיה אשת המת והולד ממנה כשר לכהונה ונעשית זונה בביאתו כמו שאמר חייבי לאוין ונפסלה לכהונה ואם חזר ובא עליה היא חללה והולד חלל כמ"ש רבינו: ו וכן כהן הבא וכו'. זה נמשך אחר מה שנתבאר פי"ח שהגיורת אסורה משום זונה וכן המשוחררת וכל שבא עליהן הרי הולד חלל ואפילו לדברי מי שסובר שאסורין משום [דכתיב בתולות מזרע בית ישראל] כמ"ש שם מ"מ כיון שהאיסור המיוחד בכהונה אפשר שהולד חלל מהן כמו שאמר איסור כהונה: כהן הבא על הנדה וכו'. בפרק הבע"י (דף ס') ברייתא:

כהן

משנה למלך

פי"ט ג וכהן גדול שבא עליהן וכו'. כבר נתבאר בגמרא דהלכה כראב"י דיש חלל מחייבי עשה ונראה דכיון דיש חלל מחייבי עשה כהן שנשא חללה שנתחללה מאיסור עשה לוקה עליה משום חללה לא יקח. אך ראיתי להתוס' בפרק הערל (דף ע"ו) ד"ה מחלל דחייבי עשה שכהבו וז"ל ושמא חללה הבאה מחייבי עשה ליכא לאו אלא עשה לכהן הבא עליה ע"כ. ולא ידעתי אם דין זה נוהג ג"כ בזונה דקי"ל דיש זונה מחייבי עשה כמ"ש רבינו לעיל בפי"ח מהלכות אלו דין ג'. אם נאמר דזונה הבאה מאיסורי עשה ליכא לאו לכהן הבא עליה כי אם עשה ומסתמיות דברי רבינו נ"ל דבין בזונה ובין בחלל לוקה עליהם אף שאיסורם בא מחמת איסור עשה וסברת ריב"ם היא תמוה בעיני ול"ע מהכיא דאמרי' בפרק האומר (דף ס"ח) דלר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואפי' בחייבי עשה קרא דכי תהיין במאי מוקים ליה ומשני בבעולה לכ"ג משום דהו"ל עשה שאינו שוה בכל. ואמאי לא אוקמיה לקרא בחללה דחייבי עשה שג"כ אינו שוה בכל שאינו נוהג כי אם בכהנים. וכן בר"פ אלו נערות (דף ל') אמרינן איכא בינייהו בעולה לכ"ג משום דהו"ל עשה שאינו שוה בכל. ואמאי לא קאמר חללה הבאה מאיסורי עשה. ומיהו י"ל דכיון דלר"ע כל שאין לו ביאה בישראל לא תפסי קידושין אלא דקרא דכי תהיין דיש איזה דבר שאין לו ביאה בישראל ויש לו בה הויה מסתברא לאוקומי קרא במה שהוא קל יותר דהיינו בעולה לכ"ג שאינו נוהג בכל הכהנים כי אם בכ"ג לאפוקי חללה הבאה מאיסורי עשה דאף שאינו נוהג בישראל נוהג בכל הכהנים ומש"ה קיל בעולה לכ"ג מחללה הבאה מאיסורי עשה. וכ"ת תיקשי לרבנן דאמאי לא אוקמוה לקרא דכי תהיין בחללה מחייבי עשה הא לא קשיא כלל שהרי הקשו לר"ע מי כתיב כי תהיין לכהן. וא"כ מה"ט נמי לא אוקמוה בחללה הבאה מחייבי עשה. וכבר כתבתי (א"ש יתבאר לקמן בפירקין דין ה' יע"ש) דלרבנן לא ניחא להו לאוקומי קרא אלא באשה שהיא שנואה לכל העולם: ואם נשאת אע"פ שלא נבעלה וכו'. (עיין בדברי הרב המחבר בפ"ה מהלכות אבל דין י'):
ד וכן אם בעל בעולה בלא נישואין לא חללה. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"א מהלכות מכירה דין ד' ועיין לעיל פי"ח מהלכות אלו דין ג' ד"ה שוב וד"ה הנה):
ה לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם וכו'. הנה ה"ה ז"ל הביא הסוגיא הנאמרת בפרק י' יוחסין בבא על אחותו וכתב רבינו רצה ללמוד הכשר מדין זה ולא מצא אלא מי שזקוקה ליבם וכו' (עיין במ"מ) ואיכא לעיוני טובא בדברי ה"ה שלו דהא משכחת לה בכהן שבא על מצרית ואדומית שניה שהולד כשר שהרי הוא מצרי שלישי והיא נעשית זונה שהרי נבעלה לפסול לה ואם חזר הכהן ובא עליה ונתעברה הולד חלל שהרי נולד מפסולי כהונה. הן אמת שיש לפקפק הרבה בדין זה דאפשר דשם זונה לא חל בפסולי קהל דדוקא בישראלית שמותרת שייך לומר שאם נבעלה לאסור לה דנעשית זונה אבל מצרית ואדומית שהם פסולי קהל אפשר דלא חל עליה שם של זונה. ובגמרא בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ז) שאלו דהיכי חל איסור זונה על גרושה וחללה ותירצו א"ר חנא בר קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל. והכוונה שזו היתה אסורה דוקא לכהן וזינתה ושם זנות פוסל אף בישראל נתוסף איסור אף לכהן. אבל פסולי קהל שהם אסורים לכהן אין שם של זונה חל עליהם לאוסרם לכהן. אלא שקשה לזה מ"ש ה"ה ואם בא על הממזרת הרי הולד פסול. ואמאי לא קאמר דשם זונה לא חל על הממזרת שהיא מפסולי קהל. וכ"ת דעדיפא מינה קאמר דהיינו שהולד פסול מ"מ היה לו לומר טעם כולל גם למצרית ואדומית. ומ"מ הדין נראה נכון בעיני ועתה לא מצאתי גילוי לדין זה גם עיקר הדין דהיינו כהן שבא על מצרית שניה שיהיה הבן כהן גמור לא מצאתיו מבואר:
אך אכתי קשיא לי דהא משכחת לה במי שכנס את יבמתו ואח"כ בא הוא או אחד מן האחים על הצרה דאיפליגו בה בפ"ק דיבמות דאיכא מ"ד בכרת ואיכא מ"ד בעשה ולכ"ע לכונס אינו אלא בעשה והא קי"ל בין לכונס בין לאחין ליכא כי אם עשה וכמו שפסק רבינו בפ"א מהלכות יבום וחליצה דין י"ב יע"ש. וא"כ אם בא הכונס או אחד מהאחין על הצרה עשאה זונה דהא קי"ל דמאיסורי עשה הויא זונה וכמו שפסק רבינו לעיל פי"ז מהלכות אלו דין ב' והולד כשר ואם חזר ובא עליה הרי חיללה והולד חלל. וא"כ קשה איך כתב ה"ה שלא מצא אלא על מי שזקוקה ליבם הא משכחת לה בבא על צרת כנוסתו. ונראה דלק"מ דאמרי' בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט) ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר מעיקרא הוא ע"כ. ודרבה זו היא דרשה גמורה ואף שרבינו לא הביאה כבר עמד על זה ה"ס לעיל רפי"ח מהלכות אלו וז"ל ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה לו לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משנשאת דהא ודאי לא פסיל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא משום שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומ"מ עדיין היה לו לבאר ע"כ. והכוונת דברי ה"ס איכא לעיוני טובא וכבר כתוב אצלנו בארוכה במקום אחר (א"ס לעיל בפי"ח מהלכות אלו יע"ש) ומ"מ הדבר מבואר דבעינן זר אצלה מעיקרא. ולפ"ז זה שבא על צרת כנוסתו לא היה זר אצלה מעיקרא שהרי קודם שיכנוס היתה ראויה לו וגם לשאר האחין וא"כ אינו עושה אותה זונה. אלא שאם הדבר כן יש להתמה על מ"ש רבינו לעיל פרק י"ח מה' אלו דין ד' הבא על אחת מהשניות וכו' או על חנוגתו לא עשה אותה זונה שהרי אינה אסורה לו מן התורה ע"כ. משמע שאם היתה אסורה מן התורה היה עושה אותה זונה. ואמאי והא לא היה זר אצלה מעיקרא שהרי קודם החליצה ראויה היתה לו: ואגב גררא ראיתי דאיכא לאתמוהי טובא בסוגיית הגמרא בפרק האומר דרבנן אית להו דקידושין תופסין בחייבי לאוין מדכתיב כי תהיין לאיש וגו' האחת שנואה דהיינו שנואה במעשיה וקאמר רחמנא כי תהיין ופריך ונוקמה בחייבי עשה. ומשני הני חייבי עשה מאי ניהו אי שתיכן מצריות שתיכן נבואות אי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן אי בעולה לכ"ג מי כתיב תהיין לכהן ע"כ. והשתא תיקשי לחכמים דאמאי לא אוקמוה לקרא דשנואה היא צרת כנוסתו. ולר"ע לא קשיא מידי משום דדוקא הוקמוה בבעולה לכ"ג משום דאיהו אית ליה דחייבי עשה השוין בכל אין קידושין תופסין בהן ומש"ה לא אוקמוה אלא בבעולה לכ"ג וכדאיתא התם בגמרא. אבל לרבנן דאי הוו מצו לאוקומי לקרא במצרית ואדומית הוו מוקמי לה יש לתמוה דאמאי לא מוקמי ליה הכי. הן אמת דלר"ח ור"ת ז"ל דגרסי' התם בלאו ניחא. אך לרש"י ורבינו דאית להו דליכא כי אם עשה קשיא טובא. ואולי דרבנן ס"ל דקרא כי קאמר האחת שנואה היינו שנואה לכל העולם דהיינו איסור כולל והיינו דקאמרי אי בעולה לכ"ג מי כתיב לכהן כלומר דליכא לאוקומי לקרא באיסור פרטי לאדם אחד. וא"כ הכי נמי ליכא לאוקומי לקרא בכונס צרת כנוסתו שהרי זו אינה שנואה לכל העולם. ולפ"ז לרבנן קרא לא איירי אלא בשניה ממזרת ולא משכחת לה חייבי לאוין השוה בכל כי אם זה: והנה התוס' בפרק החולץ (דף מ"ט) ד"ה סוטה כתבו וז"ל וא"ת ולוקמה בסוטה ולבועל וי"ל דמי כתיב כי תהיין לבועל כדקאמר התם מי כתיב כי תהיין לכהן א"נ בבועל לא כתיב הויה ולא תפסי בה קידושין עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהים דהא דאמר מי כתיב כי תהיין לכהן רבנן הוא דקאמרי לה לדחות אוקימתא דר"ע אבל ר"ע אית ליה שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשי' והתוס' אליבא דר"ע קיימי וכמבואר מתירוצם השני וזה פשוט. והנראה אצלי שיש כאן חיסור לשון בדברי התוס' וכוונתם מבוארת דהקושיא הראשונה שהקשו לוקמה במחזיר סוטה הוא לר"ע דוקא כלומר דמנ"ל דבעולה לכ"ג נשתנה דינה משאר חייבי עשה אימר דקרא דכי תהיין מיירי במחזיר סוטה דהכר גלי קרא דקידושין תופסין בה ותירצו מה שתירצו וחזרו והקשו ולוקמה בבועל וקושיא זו הוא בין לרבנן ובין לר"ע. לרבנן קשה דמנ"ל דחייבי לאוין קידושין תופסין בהן אימא דקרא דכי תהיין מיירי בסוטה ולבועל ולר"ע נמי קשה דלוקמה בסוטה ולבועל דגלי קרא דגבי בעל תופסין בה קידושין וה"ה גבי בועל. ותירצו זה דלרבנן לא קשיא דמי כתיב כי תהיין לבועל דומה למה שאמרו דמי כתיב כי תהיין לכהן. דס"ל כמו שכתבנו דכוונת רבנן באומרם מי כתיב כי תהיין לכהן הוא דס"ל דספסוק מיירי באיסור השוה לכל העולם

מגדל עוז

ביצד כהן בן ט' שנים וכו' עד הולד חלל. בקידושין פרק האומר (דף ס"ז) ופ"א דתמורה (דף ה'): אבל כהן שקידש אשה עד לא חיללה. פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ז ס"ח) ופרק הבא על יבמתו (דף נ"ו) ופרק הערל ובכתובות פרק אע"פ (דף ס') ובכמה מקומות בקידושין פ"ק משמע כן בנכנסה לחופה ולא נבעלה: כהן הבא על ערוה עד וזרעו ממנה חללים. פרק י' יוחסין (דף ע"ז ע"ח): לפיכך כהן שבא על זקוקה עד מטיפת עבירה. פרק החולץ (דף ס"ב):

בכהנים אלא שוה בכל: ז כהן שנשא גרושה מעוברת בין ממנו בין מאחר וילדה כשהיא חללה הולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה: ח [א]כבר ביארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך כהן שבא על החלוצה הרי זו חללה וזרעה מכהן חללים והכל מדבריהן. אבל כהן שבא על אחת מהשניות היא כשירה וזרעו ממנה כשרים. שאיסור השניות איסור השוה בכל הוא ואינו מיוחד בכהנים: ט [ב]כהן שבא על ספק זונה כגון ספק גיורת או משוחררת. או שבא על ספק גרושה. וכן כהן גדול שבא על ספק אלמנה הרי זו ספק חללה וולדה ספק חלל: י [ג] נמצאו החללים שלשה. חלל מן התורה. וחלל מדבריהם. וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל אינו אוכל בתרומה ולא מטמא למתים ונושא אשה הראויה לכהן. ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות והוא הדין בחלל של דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אע"פ שהם בני אהרן עד שיהיו בכיהונם:

יא כהן זכר שהוא אסור לישא זונה וחללה אסור [ב]בגיורת ומשוחררת שהיא כזונה כמו שביארנו. אבל הכהנת מותרת להנשא לחלל ולגר ולמשוחרר שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן. נמצא הגר מותר לישא ממזרת ולישא כהנת: יב [ג]גרים ומשוחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת אפילו לאחר כמה דורות הואיל ולא נתערב בהן זרע ישראל הרי אותה הבת אסורה לכהן. ואם נשאת לא [א] תצא הואיל והורתה ולידתה בקדושה. אבל גר או משוחרר שנשא בת ישראל. או ישראל שנשא גיורת או משוחררת בתו כשרה לכהונה לכתחלה: יג [ד]גר עמוני שנשא בת ישראל וכן מצרי שני שנשא בת ישראל אע"פ שביאתם בעבירה והרי נשותיהן זונות כמו שביארנו בנותיהם כשרות לכהונה לכתחלה: יד [ה]חלל שנשא כשרה זרעו ממנה חללים וכן בן בנו ואפילו אחר אלף דור. שבן החלל הזכר הוא חלל לעולם. ואם היתה בת אסורה היא לכהונה שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא חללה הולד כשר. לפיכך אם היתה בת הרי זו תנשא לכהונה לכתחלה: טו [ו]כהנים ולוים וישראלים מותרין לבוא זה בזה והולד הולך אחר הזכר *(לויים וישראלים וחללים מותרים לבוא זה בזה והולד הולך אחר הזכר) שנאמר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם בית אביו היא משפחתו ואין בית אמו משפחתו: טז לויים וישראלים וחללים

ז כהן שנשא גרושה וכו'. זה מבואר בעשרה יוחסין (דף ע"ז) שאמרו חלל יצירתו בעבירה: ח כבר ביארנו שהחלוצה וכו'. פי"ז נתבאר שהחלוצה מד"ס ומבואר בפ' יש מותרות (דף פ"ה) שהיא פסולה וולדה פסול מדרבנן כדאיתא התם: אבל כהן שבא על אחת וכו'. שם מבואר:

ט כהן שבא על ספק וכו'. מבואר פ"ק דכתובות (דף י"ד) בדין אלמנת עיסה ונראה משום שספק חלל איכא ויתבאר בפרק זה: י וכל ספק חלל וכו'. פרק נושאין על האנוסה (דף צ"ט) מבואר במשנה במי שהוא ספק כהן ספק ישראל שנותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל נושא אשה הראויה לכהונה ואין מטמא למתים ואם נטמא אינו סופג את הארבעים ופשוט הוא שספק חלל הוא ספק ישראל ספק כהן. וביאר רבינו שאע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות ופשוט הוא ולא גרע מאיסור של דבריהם שיש בו מכת מרדות כנזכר בכמה מקומות. וז"ש רבינו וה"ה בחלל של דבריהם פשוט הוא שלא באו חכמים להקל עליו להתירו במה שישראל מותר אלא להחמיר עליו וכיוצא בזה אמרו בספק ממזר ובממזר של דבריהם שאסורין בממזרת ודאין והולכין בהן להחמיר כנזכר פט"ו: אבל חלל של תורה הודאי הרי הוא וכו'. מבואר בהרבה מקומות ומהם בברייתא בתורת כהנים:

יא כהן זכר שהוא אסור וכו'. בי' יוחסין (דף ע"ג) ברייתא אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייע ליה לרב דאמר ר"י אמר רב לא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין פירוש פסולי כהונה עוד שם והלכתא גר מותר בכהנת ומותר בממזרת וכבר נתבאר דין הגר בממזרת פרק ט"ו: יב גרים ומשוחררים שנשאו אלו מאלו וכו'. שם (דף ע"ז) משנה ר' אליעזר ב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה [וכן] גר שנשא בת ישראל וכו' אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גר ואחד עבדים משוחררים אפילו עד י' דורות עד שתהא אמן מישראל רבי יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה ובגמרא (דף ע"ח:) אמר רב נחמן אמר לי הונא בא לימלך מורין לו כרבי אליעזר ב"י נשא אין מוציאין אותה ממנו כר' יוסי:

יג גר עמוני וכו'. מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בפרק הערל (דף ע"ז) ופסק כרבי יוחנן כידוע שהלכה כמותו לגבי ר"ל. ומה שכתב רבינו והרי נשותיהן זונות נתבאר פי"ח ומפורש כאן בגמרא שהן אסורות לבא בכהונה ובנותיהן מותרות:

יד חלל שנשא כשירה וכו'. סתם משנה בפרק י' יוחסין (דף ע"ז) בת חלל זכר פסולה מן הכהונה ישראל שנשא חללה בתה כשרה לכהונה חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה וכן הלכתא:

טו כהנים ולוים וכו'. משנה שם (דף ס"ט). ומה שכתב והולד הולך אחר הזכר משנה וגמרא בפרק האומר (דף ס"ז) ומבואר בהרבה מקומות:

טז לוים וישראלים וכו'. מ"ש רבינו שהגר שנשא ישראלית וכו' הרי הבן ישראלי הוא דלא כרבי יהודה דאמר בעשרה יוחסין (דף ע"ח

א גם זה שם : ב שם שם : ג גם זה שם : ד שם בטור ובסמג : ה טור שם סי' ו : ו טור שם סי' ו סמג שם : ז טור שם סי' ח :

[*כס"מ ליה תלוקה זו וג"כ הטור לא הביאה אבל מהריק"א כתבה בש"ע שלו סי' ח' וג"ל שהוא שפת יתר דממה שכתב למטה והגר והמשוחרר וכו' הבן ישראלי משמע בהדיא דגאלו הולד הולך אחר הזכר ודוק] :

משנה למלך

העולם. ולר"ע נמי לא קשיא משום דאיהו ס"ל דבבועל לא כתיב הויה וא"כ לא הפכי בה קידושין ומש"ה אוקמיה לקרא בבעולה לכ"ג שהוא לאו שאינו שוה בכל דקיל וכדאיתא התם. ודע דטעמא דהוה ס"ד דהתוס' דגבי בועל היו תופסין קידושין אע"ג דלא כתיב ביה הויה הוא משום דאין לנו להחמיר בטומאה דגבי בועל מטומאה דגבי בעל וכמ"ש התוס' בפ"ק דיבמות (דף ג') ד"ה לפי שאינן בערה גרה. וא"ת הקושיא הראשונה שהקשו התוס' דלוקמה במחזיר סוטה אמאי לא הקשו הותם גם [לרבנן] וכגון שקינא לאשתו ונסתרה וגירשה וחזר ולקחה דהכא ליכא לאו דאע"ג דהרשב"א ס"ל דאפילו ספק סוטה קאי עלה בלאו וכמ"ש ה"ה בפי"א מהלכות גירושין דין י"ד מ"מ דעת התוס' הוא דבספק סוטה ליכא לאו וכמו שנראה מדבריהם בפ"ק דיבמות (דף י"א) ד"ה לרת סוטה וכ"כ התוס' בפירוש פ"ק דסוטה (דף כ"ח) וז"ל ואע"ג דליכא מלקות מ"מ לאו הבא מכלל עשה איכא ע"כ. וי"ל דאה"נ אלא דבמה שתירצו לר"ע מתרצים ג"כ אליבא דרבנן ועיין בספר שי למורא סי' ק"ב שהאריך בדברי התוספות הללו יע"ש:

ח אבל כהן שבא על אחת מהשניות וכו'. לא ידעתי כוונת רבינו ז"ל בזה דלענין דזרעו ממנה כשרים מאי איריא שניות דאיסורן דרבנן אפילו חייבי לאוין נמי זרעו ממנה כשרים וכמו שכתב דכהן שבא על זקוקה ליבם הולד כשר ואם כוונתו לומר דאפילו חזר ובא עליה ביאה שניה דאפ"ה הולד כשר אין הטעם שכתב מספיק דהכתי קשה דאמאי בביאה ראשונה לא עשאה זונה דרבנן כדין כל אשה שנבעלה ביאת איסור השוה בכל ואם חזר ובא עליה פעם שנית תתחלל היא ובניה מדרבנן ועוד לא מצאתי טעם נכון למה גזרו חכמים בחלוצה אטו גרושה ולא גזרו בבא על אחת מהשניות שתהיה זונה דרבנן אטו זונה דאורייתא ואולי חלוצה דשכיחא גזרו זנות לא שכיח לא גזרו (*א"ה עיין מ"ש לעיל פ"ב מהלכות סוטה דין ח'): ודע שנראה מדברי רבינו הוא דלא אשכח חללה דרבנן אלא בבא על החלוצה מדלא כתב אלא זו ואע"פ דבפרק כל הגט (דף כ"ז) אמרי' זעירי אמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וקי"ל כוותיה וכמ"ש כל הפוסקים לאו למימרא דזה כאחרון הוא גט בטל ואם בא אחר וקידשה אין קידושין תופסין בה ואפ"ה פסולה לכהונה מדרבנן אלא ספק מגורשת היא וכמ"ש רבינו בפ"ג מהלכות גירושין דין ד'. אך מאי דקשיא לי הוא אמאי לא שכיח המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל דאמרי' דזהו ריח הגט דפוסל בכהונה והגט בטל ואם מת מתייבמת ואם בא אחר וקידשה אין קידושין תופסין בה ואפ"ה פוסל לכהונה מדרבנן וכמ"ש רבינו בפ"י מהלכות גירושין וא"כ הרי זו גרושה דרבנן ואם בא עליה כהן הולד חלל מדרבנן ואם נאמר דס"ל דלא גזרו חכמים אלא עליה שלא תנשא לכהן אבל לפסול זרעם לא גזרו לא ידעתי מאין הוציא דין זה והדין מצד עצמו הוא תמוה דמאי שנא גבי חלוצה דכי היכי דגזרו עליה שלא תנשא לכהן גזרו על ולדה וגבי ריח הגט לא גזרו כי אם עליה ולא גזרו על ולדה והדבר צריך אלפי תלמוד:

עוד משכחת לה גרושה דרבנן במתאנת וכדאמרי' בפ' בית שמאי (דף ק"ז) נתן לה גט וכו' ופסלה מן הכהונה והיא הלכה פסוקה ופשיטא דאיסורה מדרבנן דהא לא היתה צריכה גט מדין תורה דקטנה היתה ואין קידושין תופסין בה וזה פשוט ותו איכא חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח שכל אלו קידושיהן מדרבנן וכמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות אישות דין ט' ואם נתגרשו הוו גרושות מדרבנן ואסירי לכהן דומיא דקטנה ואע"ג דכל אלו אם זינו תחת הבעל לא נאסרו לכהונה וכמ"ש רבינו בפ"כ מהלכות אלו דין ג' התם טעמא דמלתא הוא משום דרבנן לא גזרו באיסור של דבריהם משום זונה אבל ודאי אם נתגרשו נפסלו לכהונה דומיא דקטנה:

י נמצאו החללים ג' וכו' ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות וה"ה בחלל של דבריהם. נ"ל דלא קאי לכל התלוקות משום דפשיטא דחלל של דבריהם אם נטמא או נשא אשה שאינה ראויה לכהן שלוקה שהרי מדין תורה כהן גמור הוא ונהי דחכמים החמירו עליו לעשותו חלל שלא יאכל תרומה ככהן מ"מ לענין אם נטמא או נשא אשה אסורה פשיטא לי דלקי ככהן גמור. וראיתי להרב פרישה א"ה סי' ז' סל"ו שכתב דאינו לוקה והטעם דחכמים השוו מדותם ואם ילקו אותו יאמרו שהוא כהן גמור ויבאו להאכילו בתרומה ע"כ. ולפ"ד ליתנהו להני מילי אלא לענין עונשין דוקא עונשין אותו ככהן גמור שוב ראיתי להרב חלקת מחוקק שכתב ככל אשר כתבנו וזה פשוט:

אבל חלל של תורה וכו'. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בספר דרשותיו דרך מצותיך ח"ג (דף ס"ע ע"ד):

וזן

הגהות מיימוניות

[א] אמר רבה בר רב הונא הלכה כרבי יוסי וכו' אמר רב נחמן אמר לי הונא בא לימלך מורין לו כראב"י כנס אין מוציאין ממנו כרבי יוסי פירוש כראב"י דאמר עד שיהא אביו או אמו מישראל וכרבי יוסי דאמר אפילו אביו ואמו גרים רק שנזרע בישראל פי' בקדושה ודלא כרבי יהודה דאמר עד שיהא כל זרעו מישראל ודלא כרבי שמעון בן יוחאי דאמר אפילו היא עצמה גיורת רק שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד שנזרעו בתוליה בישראל וקאמרינן התם וכולם מקרא אחד דרשו כי אם בתולות מזרע בית ישראל וגו' ע"כ:

מגדל עוז

כבר ביארנו שהחלוצה וכו' עד ואינו מיוחד בכהנים. בקידושין פרק האומר (דף ס"ו) ופרק הערל (דף ע"ה) ופרק יש מותרות (דף פ"ה) והרבה מקומות: כהן שבא על ספק זונה עד שהיא כזונה כמו שביארנו. פ"ק דכתובות (דף י"ד): אבל הכהנת מותרת וכו' עד ומותר לישא כהנת. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ג): גרים ומשוחררים עד ולידתן בקדושה. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ח) ופ"ק דבכורים (דף פ"ג): אבל גר או משוחרר עד לכהונה לכתחלה. פרק עשרה יוחסין שם (דף ע"ז ע"ח): גר עמוני שנשא עד לכתחלה פרק עשרה יוחסין (דף ע"ז): חלל שנשא כשרה עד ואין בית אמו משפחתו. בקידושין פרק האומר (דף ס"ז) ופרק עשרה יוחסין (דף ע"ז): לויים וישראלים עד נמצא הוא פוסל. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ט:)

ע"ח) בת גר אבר כבת חלל זכר אלא כרבי אליעזר ב"י דאמר דכל שאמן מישראל מותרת לכהונה כנזכר למעלה. ומה שכתב וישראלי או לוי וכו'. מוסכם הוא ומבואר בהסיה דראב"י:
יז כל המשפחות בחזקת כשרות. מסקנא דגמרא שם (דף ע"ו:) דאמר רב יהודה אמר רב דחכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשירות הן עומדות: ואעפ"כ אם ראית שתי משפחות וכו'. שם (דף ע"א:) אמר רב יהודה אמר רב אם ראית שני בני אדם שמתגרין זה בזה שמץ פיסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו אמר ריב"ל אם ראית שתי משפחות מתגרות זו בזו שמץ פיסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחבירתה וביאר רבינו שכל זה נאמר כדי להתרחק מהן לכתחלה:

כג משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחלה. פי' כל אשה כשירה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה דברי רבינו בפירוש עיסה כדברי התוספות וכתב הר"ן שכן עיקר: ומשמע מדברי רבי' דע"כ לא קאמר דמשפחה שנתערב בה ספק חלל דאם נשאת לא תצא אלא באלמנה דלית לה חזקת כשרות דגופה אבל בבת דלית לה חזקת כשרות דגופה תצא וכמ"ש התוס' ודייק ניפניה דסבר הכי דכרישא גבי ספק נקט אלמנה ובסיפא גבי ודאי דאפי' אם נשאת תצא כתב כל אשה מהם אסורה כדי לכלול גם הבת דבכלל אשה בין אלמנה

וחללים גרים ועבדים משוחררים מותרים לבוא זה בזה והגר והמשוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הרי הבן ישראלי. וישראלי או לוי או חלל שנשאו גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר: יז כל משפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהן לכתחלה. ואע"פ כן אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד. או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר חוששין להן וראוי להתרחק מהן שאלו סימני פסלות הם. וכן הפוסל את אחרים תמיד. כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהן ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא. ואם אמר להן שהם עבדים חוששין לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל. וכן כל מי שיש בו עזות פנים או אכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא. שסימני ישראל האומה הקדושה ביישנין רחמנים וגומלי חסדים. ובגבעונים הוא אומר והגבעונים לא מבני ישראל המה לפי שהעיזו פניהם ולא נתפייסו ולא רחמו על בני שאול ולא נמלו לישראל חסד למחול לבני מלכם והם עשו עמהם חסד והחיום בתחלה: יח משפחה שקרא עליה ערער והוא שיעידו שנים שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן *עבדות ה"ז ספק *ואם משפחת כהנים היא לא ישא ממנה אשה עד שיבדוק עליה ארבע אמהות שהן שמנה. אמה. ואם אמה. ואם אבי אמה. ואם אם אבי אמה וכן הוא בודק על אם אביה. ואם אם אביה. ואם אבי אביה. ואם אם אבי אביה: יט ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לוים או ישראלים. מוסיף לבדוק להם זוג אחד. ונמצא בודק עשר אמהות. שהעירוב בלוים וישראלים יתר מן הכהנים: כ ולמה בודק בנשים בלבד מפני שהאנשים כל עת שיריבו זה עם זה יחרף את חבירו בפסול שיש בייחוסו. ואילו היה שם פסול היה נשמע. אבל הנשים אין מחרפות ביוחסין: כא ולמה יבדוק האיש כשירצה לישא ממשפחה זו שהורעה חזקתה ולא תבדוק אשה שתנשא להן מפני שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין: כב *כל שקורין לו ממזר ושותק. או נתין ושותק. או חלל ושותק. או עבד ושותק. חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאין מהן אלא א"כ בודקין כמו שביארנו: כג משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחלה. ואם נשאת לא תצא מפני שהן שתי ספיקות. שמא זו אלמנת אותו חלל שמא אינה אלמנתו. ואם נאמר שהיא אלמנתו שמא חלל הוא שמא אינו חלל. אבל אם נתערב בה

א ע"ש בלשון הטור בדין זה: ב טור שם סי' ב: ג שם: ד עי' בטור שם בסי' ז: ה טור שם סי' ז:

*[כנ"ל וכב"י נפל טעות וכתוב בו עברות אבל בש"ע כתוב עבדות וכן בס"א]:

השגת הראב"ד

*ואם משפחת כהנים וכו'. תימא דהוה ליה לכתוב כהן לא ישא אותה אבל בישראל לא גזרו שיהא צריך לבדוק כ"כ עד ד' אמהות וצ"ע לדבריו שאינו מצריך לכהנים בדיקה יותר מישראל לא ידעתי לפרש נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דהא לא הוזהרו כשרות ליגשא לפסולים עכ"ל:

השגת הראב"ד

*כל שקורין לו ממזר וכו': כתב הראב"ד ז"ל כל אלו שאמרו על שתיקתן שהם פסולים לא אמרו אלא כדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקין לחרפות שאדם מחרף את חבירו כגון הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את הארבעים וזה ששתק ולא צווח לב"ד ככר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קורין לו שלא בשעת מריבה עכ"ל:

וכן כל הפוסל אחרים וכו'. שם (דף ע') כל הפוסל פסול וכו' אמר שמואל במומו פוסל ואמרו שם דלמיחש עליה קאמר:

וכן כל מי שיש בו עזות פנים וכו'. במסכת בילה (דף ל"ב:) [ההוא גברא] דבעא מינייהו עסקא ולא יהבו ליה וכו' אמר הני מערב רב קאתו וכו' כל המרחם על הבריות וכו' וביבמות בפרק הערל (דף ע"ט) גבי נתינים דוד גזר עליהם אמר שלשה סימנין יש באומה זו רחמנים וביישנים וגומלי חסדים וכו' כל שיש בו שלש מדות הללו ראוי לידבק באומה זו [וכל מי שאין בו שלש מדות הללו אין ראוי להדבק בהן]:

יח משפחה שקרא עליה ערער וכו'. בפרק י' יוחסין (דף ע"ו) משנה הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן ח' וכו' לויה וישראלית מוסיפין עליהן עוד אחת ובגמרא אמר ר"י אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם קרא עליה ערער צריך לבדוק אחריה ואמרו בהרבה מקומות אין ערער פחות משנים ופירש רבינו שיעידו שנתערב בהן וכו' אבל רש"י ז"ל פי' שקראו עליה ב' עדים שמץ של פסול ולא שמעידין עדות גמורה אלא יציאת קול עכ"ל. ופי' רבינו במשנה זו מבואר שהוא מפרש הנושא כהנת וכו' מי שיהיה הנושא אם כהן אם לוי אם ישראל וידוע הוא שהכהן יש לו לחוש אף לספק חללות ולא האחרים:

יט לוים וישראלים. פי' אם האשה היא מלויים וישראלים והנושא הוא מי שיהיה והיינו דקתני הנושא סתם שאין חילוק בנושא בין כהן לישראל וכן דרך פרש"י ז"ל אבל יש בזה פי' אחר שמפרשים רישא כהן הנושא וצריך לבדוק משום חללות ובודק ד' שהן ח' וסיפא בלוים וישראלים הנושאים וצריכין לבדוק משום פסולי קהל וצריכין לבדוק עוד אחת וה"ה ודאי לכהן שבודק מחמת פסולי קהל שהוא בודק ג"כ עוד אחת ולא אמרו שאינו בודק אלא ח' אלא מצד הבדיקה המיוחדת לכהנים ונסתייעו בזה מן הירושלמי וכן פי' שבכל זמן שיש שם חשש פסולי קהל שאף האשה בודקת באיש ולא אמרו שאין האשה בודקת אלא כשאין שם אלא חשש פסולי כהונה לפי שלא הוזהרו כשירות ליגשא לפסולי כהונה וזהו דעת בעל המאור והרמב"ן ז"ל ואף בזה חולקין רבינו ורש"י ז"ל כמו שיתבאר למטה. וכתב רבינו ואם היתה משפחה זו וכו' מוסיף לבדוק זוג אחד ונמצא בודק עשר אמהות ואני תמה בזה דהא בגמרא ליכא מ"ד פחות מי"ב ופרש"י ז"ל על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה ואיכא מ"ד התם בגמרא י"ו ומפרש מוסיפין עליהם עוד אחת זוג אחת ופרש"י ז"ל על כל זוג של משנתנו מוסיף אמה של עליונה ואם אמה, ואם עיקר הנוסחא בדברי רבינו כמו שנמצא בספריו צ"ע: שהעירוב בלויים וישראלים וכו'. בירושלמי מפ' דקנס הוא כדי שידבק האדם בשכניו: כ ולמה בודק בנשים וכו'. שם בגמרא:

כא ולמה יבדוק האיש וכו'. שם בגמרא הקשו ואיהו נמי תבדוק ביה בדידיה ומירלו מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין ופירש"י ז"ל לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפיד תורה עליהן ליוחסין רבנן נמי לא עביד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקיות עכ"ל. וזהו כוונת רבינו ולא הוצרך לבאר כשאמרו לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין שהוא דוקא בפסולי כהונה שכבר נתבאר בדבריו בפ"א בכמה מקומות שכל מקום שהוא מוזהר היא ג"כ מוזהרת וכדאיתא בפרק יש מותרות. אבל אלו הם אינם מוזהרין שלא לישא וכן ג"כ אינן מוזהרות עליהם אע"פ שאם היה הדבר בהספק שהיו הם כהנים והן גיורות או משוחררות או חללות היה הזוג אסור עכשיו הוא מותר ומתוך שזה דבר פשוט לא חשש רבינו לפרשו:

כב כל שקוראין לו וכו'. בכתובות פ"ק (דף י"ד:) מחלוקת הגאים בברייתא ופסק רבינו כת"ק דאמר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול ומפרש רבינו שהוא כמו משפחה שקרא עליה ערער דבבדיקה סגי דלא ליהוי האי דשתיק טפי מעדים שהעידו שנתערב במשפחה זו פסול וכמו שכתב רבינו למעלה. ובהשגות א"א כל אלו שאמרו וכו' אא"כ קורין לו שלא בשעת מריבה עכ"ל. והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו חילוק אחר ואמרו שלא נאמרו דברים הללו בפסול שתיקה אלא במי שנסתפק בפסול כגון משפחה שנטמע בה פיסול או ספק פיסול אבל משפחה שבחזקת כשירה עומדת כל דשתיק מיוהם טפי ע"כ דבריהם ז"ל. ואין לדבריהם ולא לדברי הר"א ז"ל הכרח בגמרא:

כג משפחה שנתערב בה ספק חלל וכו'. בעדיות פרק בתרא (דף י"ג:) משנה העיד ר' יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שהיא כשירה לכהונה וכו' אמר [להם] *ר"ג קבלנו עדותכם אבל מה נעשה [שהרי] גזר ר"י ב"ז שלא להושיב ב"ד על כך שהכהנים שומעים להן לרחק אבל לא לקרב והובאה פ"ק דכתובות דף

*[בספרינו כתב רשב"ג אבל בגמרא האמיתית היא ר"ג דהא בכתובות (דף י"ד) רמינן לה דר"ג אדר"ג]:

מגדל עוז

וכל מי שיש בו עזות עד והחיום בתחלה. פרק הערל: משפחה שקרא עליה ערער עד להנשא לפסולין. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ו): כל שקוראין לו ממזר ושותק עד כמו שביארנו. ספ"ק דכתובות (דף י"ד): כתב הראב"ד כל אלו שאמרו על שתיקתן וכו' שלא בשעת מריבה עכ"ל: ואני אומר אין זו השגה שכבר מפורש דברי ר"מ ז"ל סוף פ"ק דכתובות וכתבתי כמה פעמים שלכך קראו משנה תורה שהלך דרך ארוכה בקצרה והניח דרך הסברא לפירושי הגמרא ואף משום דיגא נראה שאין לנו לחלק דאי איתא הוה ליה לתלמודא לפלוגי כדמפליג גבי חזקת כהנים בהסיא פירקא גופיה דתניא חזקה לכהונה נשיאות כפים וכו' עד רשב"ג אומר אף אלכסנדריא של מצרים בראשונה מפני שבתי דינין קבועין שם ע"כ ומדלא מפליג ש"מ לא שנא: משפחה שנתערב בה וכו' עד סוף הפרק. סוף פ"ק דכתובות (דף י"ד) וסוף מסכת עדיות (דף י"ג) ופרק עשרה יוחסין:

(דף י"ד) ופי' שם בגמרא דאלמנת עיסה הוא בתרי ספיקות ופסק רבינו דלכתחילה לא תנשא וכדברי ר"נ אבל אם נשאת ודאי לא יצא דספק ספיקא ודאי לקולא הוא אפילו בדאורייתא. ומ"ש רבינו אבל אם נתערב בה חלל ודאי וכו' זו היא משנתנו די' יוחסין דהנושא כהנת צריך שיבדוק ד' אמהות הנזכרות למעלה שהיא בשקרא עליה ערער שהעידו שנטמע בה אחד מן הפסולין. ומ"ש וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר וכו' פשוט הוא שאיסור ממזר לבא בקהל ואיסור חלל לכהונה כולן חייבי לאוין ושוין הן וכן מתבאר בפרק קמא דכתובות גבי הסיא דעיסה שהזכרתי:

בה חלל ודאי כל אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדוק ואם נשאת תצא והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה איסור אחד הוא כמו שביארנו:

פרק עשרים

א כל [א]כהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול. והוא שתהיה תרומה של דבריהם אבל תרומה של תורה וחלה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס: **ב** אי זהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש על גבי המזבח. שאילו לא בדקו בית דין הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד. לפיכך אין בודקין מהמזבח ומעלה ולא מן הסנהדרין ומעלה שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסין: **ג** [ב]חלה בזמן הזה ואפילו בארץ ישראל אינה של תורה שנאמר בבואכם אל הארץ ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם. וכשעלו בימי עזרא לא עלו כולם [ג]וכן תרומה בזמן הזה של דברי סופרים ולפיכך אוכלים אותה *הכהנים שבזמנינו שהן בחזקה: **ד** מי שהעידו עליו *[שני] עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס. [ד]ואין מעלין ליוחסין לא מנשיאת כפים ולא מקריאה בתורה ראשון ולא מחילוק תרומה בבית הגרנות ולא על פי עד אחד: **ה** כהן מיוחס שאמר בני זה כהן הוא אין מעלין אותו ליוחסין על פיו עד שיביא עדים שהוא

*[כצ"ל על פי פי' ה"ה]

מגיד משנה

פ"כ א כל כהנים שבזמן הזה בחזקה הן כהנים וכו'. זה מתבאר פרק עשרה יוחסין (דף ע"ו) ובפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ה) דחזקה מהני למה שהיא של דבריהם וסובר רבינו דלתרומה דאורייתא לא סגי בעד אחד אלא בשני עדים כשרים ומאי דאמרינן בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ד:) תיבעי למ"ד מעלין [מתרומה ליוחסין] ה"מ תרומה דעון מיתה היא הכי פריך וכיון דאיכא בה עון מיתה ודאי בעינן תרי וכיון דאיכא תרי מעלין ממנה ליוחסין ויש שפירשו כן וכל המשניות והסוגיות שם דמשמע דמעלין ע"פ עד אחד כולן הן בתרומה דרבנן ומסקנא דשמעתא התם גבי הנהו כהני דבימי עזרא אשר בקשו כתב היחש ולא מצאו דאמר להם הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלין בקדשי הגבול אף כאן בקדשי הגבול ולא אכול אלא בתרומה דרבנן דלא אהניא להו חזקתן לתרומה דאורייתא וה"ה לעד אחד ולפי זה מ"ש שם בההיא ברייתא קסבר חלה בזמן הזה דרבנן ותרומה דאורייתא ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא ובאידך אמרי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא ומסקינן מתרומה לחלה כל זה הוא דלא כהלכתא דהא קי"ל דתרומה וחלה בזמן הזה דרבנן הוא כמו שיתבאר בסמוך בדעת רבינו. אבל יש מפרשים ז"ל שכתבו שע"פ עד אחד הוי מוחזק בתרומה דאורייתא דעד אחד נאמן באיסורין וכ"ש במילתא דעבידא לאיגלויי ומ"מ אין מעלין אותו ליוחסין אלא בתרי ולמ"ד מעלין מתרומה ליוחסין ודאי בעינן תרי מפני מעלת היוחסין וכמו שנראה במ"ש שם גבי פלוגתא דר"י ורבנן שאמרו איבעית אימא במעלין מתרומ' ליוחסין קא מיפלגי דמשמע התם בהדיא דלכ"ע ליוחסין לא מסקינן ע"פ עד אחד אלו דבריהם ואיפשר שמפני שרבינו סובר שמעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין כמו שכתב למטה מי שהעידו לו עדים שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס כתב כאן שאינו אוכל בתרומה וחלה של תורה אלא כהן מיוחס ואינו מתייחס אלא בב' כמו שכתוב בסמוך: **ב** ואי זהו כהן מיוחס וכו'. בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ו) אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה [ולא מן הדוכן ולמעלה] ולא מן הסנהדרין ולמעלה: **ג** חלה בזמן הזה וכו'. הברייתא הובאה בהרבה מקומות ומהם פרק האשה שנתארמלה אמרו שם אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא בבואכם אל הארץ אי בבואכם יכול אפילו משנכנסו לה שנים וג' מרגלים תלמוד לומר בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק ע"כ: וכן תרומה בזמן הזה וכו'. מחלוקת רבי יוסי ורבנן ביבמות פרק הערל (דף פ"ב) ובפאר מקומות ורבנן ס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן ושם בפרק הערל נחלקו ר"ל ורבי יוחנן ר"ל ס"ל כרבנן ור"י ס"ל כרבי יוסי ודעת רבינו דאע"ג דר"ל ור"י הלכה כר"י הני מילי במאי דפליגי אליבא דנפשייהו אבל במאי דפסקי הלכתא בפלוגתא דתנאי כיון דר"ל ס"ל כרבנן וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים הלכה כרבנן ועוד דסוגיין דהלו עוברין (פסחים דף מ"ד) משמע הכי דתרומה דרבנן וסוגיין נמי דהאשה שנתארמלה מכרעא לדעת רבינו שהיא מדרבנן בזמן הזה ממאי דאקילו בה לאסוקי לה וכמו שיתבאר בדינין הנזכרים בפרק זה: ובהשגות א"א אף בזמנינו וכו'. ובודאי בהדיא משמע בכתובות בפ' האשה שנתארמלה דבתרומה של א"י היו מעלין כההיא דרבי שהעלהו ע"פ עד אחד מסיח לפי תומו כמו שיתבאר בפרק זה המעשה ההוא אלא שהר"א ז"ל אפשר שדוחה כל זה משום שהיא דר' יוחנן ודברי רבינו עיקר וכבר הכריע כן הרשב"א ז"ל ביבמות:

ד מי שהעידו לו שני עדים וכו'. דעת רבינו דודאי מתרומה דאורייתא מעלין ליוחסין ואע"ג דסוגיין דהתם (דף כ"ד:) משמע דלרבנן אין מעלין ומשמע דאפילו מתרומה דעון מיתה אין רבינו פוסק כההוא ליטנא והחמיר בתרומה דאורייתא שלא להחזיקו אלא ע"פ שנים וממילא שמעינן שמעלין ממנה ליוחסין דהא ליכא למיבעי ספי מתרי: ואין מעלין וכו'. הא דנשיאת כפים בעיא ולא אפשיטא וכן איך שקלי וטרו בהו בגמרא ולא אסיקו בהו מידי הילכך אין מעלין מפני מעלת היוחסין ועוד על פי עד אחד כבר כתבתי למעלה דמשמע התם דע"פ עד אחד מסקינן להנך מילי משמע ודאי דאין מעלין מהם ליוחסין. וכי הוו בעו התם מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין הכי קאמרי דאת"ל מעלין אף נשיאות כפים בעינן תרי דהא ליוחסין אי איפשר בבציר מתרי וכן פירשו המפרשים ז"ל:

ה כהן מיוחס שאמר וכו'. זו היא הברייתא ששנינו שם (דף כ"ה:) הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי וכבר שאלו המפרשים ז"ל למה צריך שום עדות להשיאו אשה דהא ודאי לא חיישינן לנתין ולממזר דכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות כנזכר פי"ם ולפסולי כהונה ליכא למיחש דהא לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין כנזכר גם כן פי"ם וצ"ל שקושיא זו הכריחו לרבינו לומר מ"ש פי"ג שמי שבא ואמר ישראל אני שנתגיירתי אין משיאין אותו אשה אא"כ יביא ראיה ואע"פ שלא היה ידוע שהיה עכו"ם מעולם ודין זה הוא בה"ל או בזמן הזה באלן כמ"ש שם ואיפשר לדבריו דהוא הדין במי שבא ואמר שהוא ישראל מעיקרו שצריך ראיה לענין היוחסין מפני מעלת היוחסין דאי לא מי שבא ואמר נתגיירתי יהיה נאמן מדין מגו ואע"פ שכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה אבל יש מן המפרשים שכתבו דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא שאינו נאמן ליוחסין שכל כהן שהוא בודק אינו נושא בתו וכן המשפחות הבדוקות כגון של דוכן ושל מזבח ושל סנהדרין אינן נבדקות בו כדי שתהא משפחתן בדוקה אבל אם לא רצו לבדוק ולהחזיק משפחתן בדוקה לאחד מדבריס אלו הרי הוא נושא שכל אדם בחזקת כשרות עד שיפסל. ואפשר שאף זה הוא דעת רבינו שלא כתב כאן להשיאו אשה אלא ליוחסין ומ"ש בפי"ג הוא דוקא במי שמודה שהיה עכו"ם מעיקרא אלא שנתגייר:

כסף משנה

אלמנה בין בת: ומ"ש רבינו והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי וכו' הכולה מילתא דלעיל קאי שאם נתערב בה ספק ממזר אסור ישראל ליקח אשה מאותה משפחה לכתחילה ואם נשאת לא הצא מפני שהם שני ספקות כמו באלמנה ספק חלל ואם נתערב בה ודאי ממזר כל אשה מהם אסורה לישראל עד שיבדוק ואם נשאת תצא אבל הראב"ד פירש במסכת עדיות שלא אמרו אלמנת עיסה כשרה אלא כשנתערב בה ספק חלל שאינו מפסולי קהל אבל אם נתערב בה אחד מספק פסולי קהל כגון ספק ממזר ספק נתין ספק עבד אותה העיסה אינה כשרה אע"פ שהיא ספק ספיקא והכי איתא בכתובות והתם מפרש טעמא בגמרא ע"כ. ואני אומר שאמת הדבר דתניא בספ"ק דכתובות (דף י"ד) איזו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים ומכל מקום אין משם ראייה שהרי העמידוה במסקנא דה"ק איזו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא פיתוק ממזרה ולא פיתוק נתינות ולא פיתוק עבדי מלכים ולא פיתוק חלל:

אשה

השגת הראב"ד

* הכהנים שבזמנינו וכו': כתב הראב"ד ז"ל אף בזמנינו אין כהן אוכל תרומה אלא תרומת ח"ל וכהן קטן אבל תרומת הארץ לא דהכיא לן כרבי יוחנן אליבא דרבי יוסי דאמר ירושה שלישית אין להם עכ"ל:

א פי' בטור סי' ב': ב טור י"ד סי' שכב סמג עשין קמ: ג טור שם סי' שלא וע"ש סמג עשין מג: ד טור אה"ע סי' ג סמג לאוין קכב:

כהן

משנה למלך

פ"כ ג וכן תרומה בזמן הזה וכו' (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ז מהלכות תרומות דין י"ו):

מגדל עוז

פ"כ כל הכהנים שבזמן הזה כו' עד שהן בחזקה. פרק עשרה יוחסין (דף ע"ו) ופ"ב דכתובות (דף כ"ד כ"ה): כתב הראב"ד ז"ל אף בזמנינו וכו' ירושה שלישית אין להם עכ"ל: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא ומ"ש ר"מ ז"ל מפורש פ"ב דכתובות (דף כ"ח) בשמעתין דחזקה מאמר כהונה דסקלינן וטריק טובא עד מ"ש חזקה לכהונה נשיאות כפים וחילוק גרנות בארץ ישראל ואסיקנא חילוק גרנות גופא לחלה וקסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וחלה דאורייתא אלמא חלה ותרומה דינן שוה לחזקה כהנים ואוכלין תרומה בחזקה בכל מקום דתרומה בזמן הזה דרבנן ובפרק יש מותרות נמי הכי משמע וכמה ראיות יש לו שכבר נכתבו לראשונים ולאחרונים ז"ל ואף כי יש לשבח ראיות אלו ואלו דברי אלהים חיים הם ואני גליתי דעתו במקצת:

שהוא בנו: ו אכהן מיוחס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה למדינה אחרת ובא הוא והיא ובנים כרוכין אחריהן ואמר אשה שיצאת עמי היא זו ואלו בניה אינו צריך להביא עדים לא על האשה ולא על הבנים. מתה ואלו בניה צריך להביא עדים שאלו* בניו. ואינו צריך להביא עדים על אמן שהיא כשרה. מפני שכבר הוחזק שיצאה *מעמנו כאשה כשרה: ז ביצא כהן מיוחס למדינה אחרת ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה זו נשאתי ואלו בניה צריך להביא ראיה שאשה זו כשרה. ואינו מביא עדים שאלו בניה. והוא שיהיו כרוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים והביא ראיה על האחת אע״פ שהבנים קטנים וכרוכין אחריה צריך להביא ראיה עליהם שמא בניו מן האחרת הם ונכרכו אחר זו המיוחסת: ח בא הוא ובניו ואמר אשה נשאתי ומתה ואלו בניה מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה ואלו בניה. וכדין הזה דנין בישראל מיוחס ובלוי מיוחס. ואח״כ נעיד על בנו זה שהוא מיוחס כדי שיהיה ראוי לסנהדרין: ט אין מעלין גמשטרות לכהונה. כיצד הרי שהיה כתוב בשטר פלוני כהן לוה מפלוני והלוהו כך וכך והעדים מלמטה אין מחזיקין בהם *כהן זה שהוא מיוחס שמא לא העידו אלא על המלוה. בד״א לענין ייחוס אבל לחזקה שיהיה כהן ככהני זמן זה ויאכל תרומה וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול מעלין מן השטרות וע״פ עד אחד ומנשיאות כפים ומקריאה בתורה ראשון: י דוכן כל כהן שאמר בני זה כהן נאמן להאכילו בתרומה ולהיותו בחזקת כהן ואינו צריך להביא ראיה לא על הבנים ולא על האשה: יא השנים שבאו למדינה זה אומר אני וחבירי כהן וזה אומר אני וחבירי כהן אע״פ שנראין כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין ושניהם בחזקת כהנים. וכן עד שאמר ראיתי זה שנשא כפיו או שאכל בתרומה או שחלק על הגורן או שקרא בתורה ראשון וקרא אחריו לוי מחזיקין אותו בכהונה על פיו. וכן אם העיד שזה קרא שני בתורה אחר כהן מחזיקין אותו בלויה: יב העיד שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין תרומה שהניח להן אביהן הכהן אין מעלין אותו לכהונה בעדות זו. שמא חלל הוא ולקח חלק ירושתו מתרומה למכרה: יג ומי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו ולא יאכל בקדשי הגבול עד שיהיה לו עד אחד. אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה ואינו מטמא למתים ואם נשא או נטמא לוקה. והנבעלת (לו) ספק חללה: יד זואם היה מסיח לפי תומו נאמן. כיצד מעשה באחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב על כתיפו של אבי הוציאוני מבית הספר והפשיטוני כתנתי והטבילוני לאכול תרומה לערב וחביריי בודלין ממני והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבינו הקדוש לכהונה ע״פ עצמו: טו נאמן חגדול לומר זכור אני כשהייתי תינוק וראיתי פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב ומחזיקין אותו בכהונה בעדותו. ימי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני ועד אחד מעיד

מגיד משנה

ו כהן מיוחס שיצא הוא ואשתו. משנה בפ׳ י׳ יוחסין (דף ע״ט:) מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאתה עמי למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה אין צריך להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים מתה ואלו בניה מביא ראיה על הבנים ואין מביא ראיה על האשה פי׳ מביא ראיה על הבנים שהם בני אותה אשה וא״צ להביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת לפי שכבר היא בחזקת כשרה אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואלו בניה מביא ראיה על האשה וא״צ להביא ראיה על הבנים מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים ע״כ במשנה ובגמרא אמר רבה בר רב הונא וכולן בכרוכין אחריה פי׳ כולן דקתני מתניתין א״צ להביא ראיה על הבנים בכרוכין אחריה כדבקין אלה. ובגמרא עוד ברייתא בד״א באשה אחת אבל בשתי נשים מביא ראיה על האשה [ומביא ראיה] על הבנים פי׳ אפילו כרוכין אחריה דשמא הם בני האחרת וגדלתם זו דנכרכו אחריה ונתבארו כל דברי רבינו. ומ״ש רבינו וכדין הזה דנין בישראל מיוחס וכו׳ פשוט הוא ומפני שסתמא מתניתא מי שיצא:

ט אין מעלין משטרות וכו׳. בפרק האשה שנתארמלה (דף כ״ד:) מחלוקת רב הונא ורב חסדא חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין ופסק רבינו כדברי האומר אין מעלין מפני מעלת היוחסין: בד״א לענין ייחוס וכו׳. מתבאר שם דלענין תרומה של דבריהם מעלין על פי עד אחד וכן לשאר הדברים ומשטרות נמי מעלין דע״כ לא פליגי אלא ליוחסין ומבואר דמעלין מתרומה זו לנשיאת כפים ומקריאה בתורה. מעשים שם בגמרא:

י וכן כהן שאמר זה בני כהן וכו׳. שם (דף כ״ה:) רבי העלה בן ע״פ אביו לכהונה דתניא הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי ור׳ חייא פליג עליה ואמר דאינו נאמן אפילו לתרומה וקי״ל כרבי וכבר הקשו המפרשים על זה מההיא דפרק עשרה יוחסין שאמרו בגמרא על משנתנו דמי שיצא למדינת הים שכתבתי למעלה אר״ל ל״ש אלא בקדשי הגבול אבל ביוחסין לא ור״י אמר אפילו ליוחסין פי׳ לא שנו דסמכינן אכרוכין אלא לקדשי הגבול שכל שהאשה כשירה לכהונה סומכין שהבנים הכרוכין אחריה הם בניה ואוכלין בקדשי הגבול אבל ליוחסין לא סמכינן בכרוכין בלבד אלא בראיה ור״י אמר אפילו ליוחסין סמכינן בכרוכין אלמא מהכא משמע דהאב אינו נאמן אפי׳ בקדשי הגבול אא״כ בכרוכין וידוע שהאשה כשירה בין לר״ל בין לר״י. ויש מן המפרשים ז״ל שתירצו דהא דר״ל אתיא כרבי חייא דאמר דאפילו לתרומה אינו נאמן האב על בנו והא דרבי יוחנן אתיא כרבי והא דר״י דאמר אפילו ליוחסין לאו למימרא דבין ליוחסין בין לאכילת קדשי הגבול בעינן כרוכין אלא ה״פ בכרוכין אחריה אף ליוחסין סגי אבל לקדשי הגבול אף בשאין כרוכין אחריה איהו נאמן עכ״ד וזהו דעת רבי׳ דר׳ יוחנן קאי כרבי וקי״ל כוותייהו אבל הרמב״ן ז״ל פירש דההיא דרבי הוא בשאין ידוע שזה אביו ומש״ה מגו דמצי אמר שהוא רחוק ממנו ויהיה כעד אחד ויאכילהו בתרומה נאמן ג״כ לומר שהוא בנו ומאכילו אבל אינו נאמן להשיאו אשה אפילו להצטרף עם אחר כיון שאין בידו בלבד להשיאו אשה צריך שיהיו המעידים שנים וכשרים אבל מי שידוע שהוא אביו אפילו רבי מודה שאינו נאמן להאכילו תרומה דכיון דאיכא חששא דהוא אביו שמא הוא בן אחת מן הפסולות לכהונה ואביו שהוא קרוב לו אינו נאמן עליו והיינו ההיא דפרק עשרה יוחסין בדקים לן דבניו הם אלו דבריו ז״ל:

יא שנים שבאו למדינה וכו׳. משנה שם (דף כ״ג:) פסק כת״ק כבר נתבאר שעד אחד נאמן להחזיקו לכהן: וכן עד שאמר וכו׳ ברייתא ומעשה בגמרא שם: וכן אם העיד שזה קרא שני בתורה וכו׳. מעשים שם ופי׳ מחזיקין אותו בלויה לתת לו מעשר ראשון:

יב העיד שראה זה שחלק וכו׳. ברייתא (דף כ״ו) ואמר רב ששת ה״ק החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו [הכהנים] בב״ד אינה חזקה ופי׳ וכ״ש שלא בב״ד ורש״י ז״ל פי׳ אינה חזקה להשבית מעליו קול היוצא על אמו שהיא גרושה והוא חלל וכן פירש הראב״ד ז״ל והרשב״א ז״ל כתב ואפשר אפילו בשהם ובא ממדינת הים הוא ובניו דצריך להביא ראיה עליהם ולמטה אכתוב בזה דעת רבינו:

יג מי שבא בזמן הזה וכו׳. מבואר במשנה שם שאינו נאמן על פי עצמו. וכתב רבינו ולא יקרא בתורה ראשון ופשוט הוא שאינו נאמן בשום דבר על פי עצמו ועוד שכבר נתבאר שמקריאה בתורה מעלין לכל הדברים חוץ מתרומה דאורייתא ויוחסין ואם היה קורא בתורה ראשון ע״פ עצמו נמצא עולה לדברים אחרים ע״פ עצמו ומשנתנו דקתני (דף כ״ז) אינו נאמן ע״פ עצמו אבל נאמן בעד אחד ודאי מכרחת כן. והוצרכתי להאריך בזה מפני שראיתי מי שהקשה על רבינו בזה הלשון מנהגנו להאמינו לקרוא בתורה ראשון וכן הדין נותן דלא איכפת לן אם קרא בתורה ראשון מאי אמרת שמא יעלו אותו מקריאת התורה לתרומה כולי האי לא חיישינן בתרומה דרבנן ע״כ. ואני אומר אין מביאין ראיה ממנהג בטעות ומ״מ אפשר לומר שמפני שאין אנו נוהגין כלל בארצותינו בתרומה לא חששו להאמינו בקריאה בתורה ואעפ״כ אין ראוי לעשות כן: אבל אוסר את עצמו וכו׳. זה פשוט משום דשויה לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא. וכתב רבינו ואם נשא או נטמא לוקה והטעם שכיון שהחזיק עצמו בכהן מעיקרא כשהן מתרין בו אינה קרויה התראת ספק לגבי נפשיה שכבר נאסר בודאי על פיו שהוא נאמן על עצמו להחמיר אבל האשה אינה לוקה על פיו. ומ״ש והנבעלת לו ספק חללה ביאורו והנבעלת לו מפסולי כהונה כגון גרושה וזונה היא ספק חללה וזרעה ספק שמא ישראל הוא ואין כהן חלול כלל או שמא כהן הוא ונמצא היא חללה מפסולי כהונה וזרעם חלל ואם היתה בת אסורה לכהונה וכן בנה מזה שנשא ישראלית בתו ספק חללה לפי שבת חלל זכר אסורה לעולם כנזכר פי״ט:

יד ואם היה מסיח לפי תומו וכו׳. המעשה שהזכיר רבינו מבואר שם (דף כ״ו) כלשונו:

טו מי שבא בזמן הזה וכו׳. החילוק הזה שכתב רבינו בכאן בין מוחזק לנו בעדים שאביו כהן שהבן בחזקת אביו והוא שלא יצא עליו קול של פסול ואם אינו מוחזק אלא בעד אחד שהוחזקו לבן אע״פ שלא יצא עליו קול של פסול נראה שיצא לו ממה שאמרו שם מעשר ראשון חזקה לכהונה והקשו ודילמא לוי הוא ותירץ רב חסדא הב״ע כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואסקו ליה לדידיה מעשר בבית הגרנות דלספוקי בלוי א״א אלמא משמע דוקא דנפק עליה קלא דפסול הא לא״ה לא היינו צריכין לחלוק המעשר וזה ברור אבל בעד אחד כיון שהעד אינו מעיד ודאי בבן זה לא אמרינן אוקמיה אחזקת אבהתיה דהא לא ידעינן מי הוי

*לפי שטת דמתני׳ נ״ל מוכרח שצריך לומר כהן שאלו בניו מאותה אשה וכן פירשו שם התוספות ודוק: [*ס״א שיצאה מעמנו כאשה כשירה] [*כצ״ל]

א טור שם: ב גם זה שם: ג טור אה״ע סי׳ ג: ד גם זה שם: ה גם זה שם: ו טור שם סמג לאוין קכב: ז טור שם: ח טור שם בזה הלשון:

משנה למלך

יג ואם נשא או נטמא לוקה. דברי רבינו ז״ל צריכין ביאור שהרי כתב ואם נשא או נטמא לוקה ועכ״ל בדשוחק כבר מיירי וכמ״ש הוא עצמו לעיל בפ״א מה׳ ג״י שמי שהוחזק בשאר בשר שורפין וסוקלין על החזקות. אבל בלא שוחק כבר כתב הוא עצמו בפרק שמונה דאין אדם לוקה ומת על פי עצמו. וכן נמי שולקין שהחזיק ל׳ יום אבל פחות מכן לא. וכאן שהם הדברים וודאי שסמך על מ״ש

מעיד לו שאני יודע שאביו של זה כהן אין מעלין אותו לכהונה בעדות זה שמא חלל הוא. עד שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם הוחזק אביו כהן. או שבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הרי הוא בחזקת אביו: **טז** מי *שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או חלוצה חוששין לו ומורידין אותו. בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו. באו שנים עדים אחר כך והעידו שהוא חלל מורידין אותו מן הכהונה. בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד ראשון והרי שנים מעידין שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו: **יז** אשה שלא שהתה שלשה חדשים [י] אחר בעלה וילדה. ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון והיה אחד מהן כהן והשני ישראל הרי זה ספק כהן. וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל והגדילו התערובות כל אחד מהן ספק כהן. [י] נותנין עליהן חומרי ישראל וחומרי כהנים. נושאין נשים הראויות לכהונה ואין מטמאים למתים ולא אוכלין בתרומה ואם נשאו גרושה מוציאין ואינן לוקין: **יח** שני כהנים שנתערבו ולדותיהם. או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת לכהן אחר ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון נותנין לו על הולד חומרי שניהם הוא אונן עליהם והן אונגין עליו. הוא אין מטמא להם והם אינן מטמאין לו. ועולה במשמרו של זה ושל זה. ואין חולק. ואם היו שניהם במשמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד: **יט** בד"א בזמן שהן באין מכח נישואין. [י] אבל בזנות גזרו חכמים שמשתקין אותו מדין כהונה כלל הואיל ואינו יודע אביו הודאי שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו עד שיהיה זרעו מיוחס אחריו: **כ** כיצד עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל שהרי הולד כהן ודאי ואע"פ כן הואיל ואינו ידוע אביו שיתייחס לו משתקין אותו מדין כהונה. ואינו עובד ולא אוכל ולא חולק ואם נטמא למתים או נשא גרושה לוקה שאין כאן ספק היתר:

פרק אחד ועשרים

א כל [י] הבא על ערוה מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התורה. שנאמר לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה. כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גילוי ערוה: **ב** העושה דבר מחוקות אלו הרי הוא חשוד על העריות. [י] ואסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות או לשחוק עמה או להקל ראש ואפילו להריח בשמים שעליה או להביט ביפיה אסור. ומכין למתכוין לדבר

א טור אה"ע סי' ג: ב שם: ג טור שם סמג שם: ד פ"ק דכתובות דף יג: ה טור אה"ע סי' כ סמג לאוין קכו: ו טור שם סי' כא:

כי אביו אלא ע"פ עד אחד וזהו מ"ש שם החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו [הכהנים] בב"ד איכה חזקה ולא אמרו בדנפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה אלא סתם וזהו בשאין כאן אלא עד אחד שמעיד על בן זה שבן כהן הוא ומש"ה חיישינן ליה אפילו בלא קול אבל אם היו שנים מעידין על חלוקת התרומה בדין ירושה עם אחיו הכהנים כל שלא יצא עליו קול פסול היינו מעמידין אותו בחזקת אביו וז"ש רבינו דין זה למעלה בעד אחד וזהו שלא אמרו בשום מקום שיהיה מוחזק ע"פ עד אחד שיאמר בן כהן הוא אלא כשאומר כהן הוא ואין לנו להקל בעדות עד אחד יותר ממה שאמרו הכמים זהו דעת רבינו ועיקר:

טז מי שהוחזק אביו כהן וכו'. שם בגמרא גבי פלוגתא דמתניתין הב"ע דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיני' ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיני' ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא וכו' מ"ס מצטרפין לעדות אע"פ שלא העידו כאחת ומ"ס אין מצטרפין וקי"ל כמ"ד בעלמא שומעים דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו וכיון שכן הכא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה וכמ"ש רבינו ויש מן המפרשים שכתבו דדוקא לתרומה דרבנן מעלין אבל לתרומה דאורייתא כיון דתרי ותרי נינהו לא אמרינן אוקי מלתא אחזקה בכל מידי דאיסורא ופלוגתא היא בגמרא ביבמות בפרק ד' אחין (דף ל"א) אי תרי ותרי ספיקא דאורייתא נינהו אי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקי מילתא אחזקתה ומשמע התם דמסקנא דספיקא דרבנן היא ומכל מקום כיון דספיקא דרבנן היא ודאי מחמירין בתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן אמרי' אוקי מילתא אחזק' וזה דעת הרשב"א ז"ל:

יז אשה שלא שהתה ג' חדשים וכו'. משנה ביבמות בפרק נושאין על האנוסה (דף ק'). ומ"ש וכן אם נתערב וכו' פשוט הוא ומתבאר בכיולא בזה בגמרא שם:

יח שני כהנים וכו'. במשנה שם הוא אונן עליהם והן אוננין עליו הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאין לו וכו' ועולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק א' ובגמרא אמר שמואל עשרה כהנים עומדין ופירש אחד מהן ובעל הולד שתוקי וכו' שמשתקין אותו מדין כהונה מ"ט אמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא והקשו שם עליו ותירצו דזרעו מיוחס אחריו דרבנן [הוא] וקרא אסמכתא בעלמא וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזור רבנן והקשו ובזנות מי גזור רבנן והתנן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים [ונשאת וילדה] מאי אחר בעלה אילימא אחר מיתת בעלה אימא סיפא והוא אונן עליהם והם אוננין עליו בשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה בנישואין דשני ולקוט עצמות דקמא ופירש"י משכחת לה אפילו בנישואין ואע"ג דקמא הא מית ליה כגון שלקטו עצמותיו לסוף שנים מרובות אונן זה עליהם מספק ואסור בקדשים דתנן בפסחים השומע על מתו המלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים [לערב] עכ"ל אלא הם אוננין עליו היכי משכחת לה הא מית ליה ואלא בגרושה ומאי אחר בעלה אחר גט בעלה אימא סיפא הוא אין מטמא להן והן אין מטמאין לו בשלמא הן אין מטמאין לו לחומרא דכל חד וחד דילמא לאו בריה הוא אלא הוא אין מטמא להן מאי בשלמא לשני לא ליטמי ליה אלא לראשון ליטמי ליה ממ"נ אי בריה הוא שפיר קא מיטמא ליה ואי בר בתרא הוא שפיר קא מיטמא ליה דחלל הוא אלא לאו בזנות ומאי אחר בעלה אחר בועלה וקתני סיפא עולה במשמרו של זה ותיובתא דשמואל ופירש"י אלא לאו בזנות שנכנס באו עליה בזנות הילכך אין מטמא להן דבין כך ובין כך כהן כשר הוא ומשכחת לה הוא אונן עליהן והן עליו דהא תרוייהו [קא] חזו ליה ותירץ אליבא דשמואל משכחת לה בממאנת פירוש לעולם בזנות לא מיתוקמא דהא פסול לעבודה ולא מצי למיתני עולה במשמרו של זה ושל זה אלא היכי משכחת לה דרוהה מיתת שניהם ואין מיטמא להן בכהן כשר הוא בממאנת יתומה שמיאנה בבעלה ולא שהתה ג' חדשים ונשאת והקשו וממאנת מי קא ילדה והעמידוה בקידושי טעות ואיתרצא הא דשמואל. וכבר נתבארו בדברי רבינו בי"ט מהלכות אישות שהוא סובר שאיפשר לבת שתתעבר ותלד וסוגיין דהכא לפי דעתו ז"ל הוא לרווחא דמילתא וכההוא לישנא דאמרינן בפ"ק שאם תתעבר הקטנה תמות אבל אנן ס"ל כלישנא דאמר שמא תמות והפשר נ"כ שלא תמות. וכתבתי כל הסוגיא הזאת לפי שהיא צריכה לבאר דברי רבינו ולבאר המשנה ויש בקצת ספרי רבינו שבוש שכתוב בהן והן אין אוננין עליו וט"ס הוא באותן ספרים:

פכ"א א כל הבא על ערוה וכו'. כבר כתב רבינו בספר המצות מצוה *שנמנענו מלהתעדן באחת מכל העריות ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשוק והדומה להם מפעולות המעמיקים בזימה והוא אמרו ית' אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה ולשון ספרא נאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב ת"ל לא תקרב אין לי אלא נדה שהיא בבל תקרב ובל תגלה מנין לכל עריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות עכ"ל. ומפני זה כתב כאן שאם חבק או נשק ה"ז לוקה ואין דעת רבינו שילקה בקריבה אלא בחייבי כריתות או בחייבי מיתות ב"ד הכתובים בפרשה והם הנקראים עריות אבל בחייבי לאוין יש בהן בדברים אלו איסור אבל לא מלקות וזה מתבאר במ"ש כאן ולפי דעתו ז"ל ומה שאמרו ביבמות (דף נ"ה) העראה זו הכנסת עטרה וכו' מכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור עליה והוא המימרא שכתבתי פרק ראשון י"ל דפטור משום ביאה קאמר אבל מחמת קריבה שאפילו המחבק לוקה לא הוצרכו לומר שם שהמנשק באבר באותו מקום שהוא לוקה וכ"מ לחייבי לאוין שהוא פטור לגמרי בנשיקה זו והיא דר' פדת דאמר בפ"ק דשבת (דף י"ג) לא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות בלבד אין הלכה כמותו אלא כמאן דפליג עליה כמו שאמרו שם באותו תלמיד שמת ונענש מפני שהיה ישן עם אשתו בימי ליבונה בקירוב בשר ולא עלה על דעתו לתשמיש ואעפ"כ נענש למיתה ואמרו שם ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וכבר אמרו ביוצא ורואה פרוע שהוא אסור מן התורה זה דעת רבינו אבל הרמב"ן נחלק עליו בהשגות שחבר על ספר המצות ואמר שהדרשא הזאת שבספרא איננה אלא אסמכתא ואין בכאן מלקות מן התורה אלא בביאה גמורה או בהעראה והאריך בזה להוכיח דעתו ז"ל:

ב העושה דבר מחוקות אלו וכו'. רבינו סובר שמ"ש בסנהדרין גבי חשוד על העריות ארבעין בכתפיה שהוא המחבק והמנשק ולכך אמרו החשוד ואמרו שלוקה ארבעי' וכו' ויש בו פי' אחר: **ואסור** לאדם לקרוץ וכו'. מבואר בברייתא באבות דר' נתן ואמרו באבות שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה ואמרו אל תרבה שיחה עם האשה וכמה דברים יוצא באלו ובפרק במה אשה (דף ס"ב:) וברגליהן תעכסנה שהיו מטילות מור ואפרסמון במנעליהן ואפילו בבגדי צבע שלה אסור להסתכל כמו שיתבאר ויש בדברים אלו מכת מרדות כידוע בכל איסור שהוא מדבריהם:

והמסתכל

*[כן הביא הרמב"ן לשון רבינו בהשגותיו על ס' המצות אבל יש איזה שינוי בין לשון ללשון]:

מגדל עוז

פכ"א כל הבא על ערוה וכו' עד מכת מרדות. בס"כ עיקרו ומפוזר מקצתו בתלמוד:

לדבר זה מכת מרדות. [א]והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוון להנות כמי שנסתכל במקום התורף ואפילו לשמוע קול הערוה או לראות שערה אסור: ג והדברים האלו אסורין בחייבי לאוין. [ב]ומותר להסתכל בפני הפנויה ולבדקה בין בתולה בין בעולה. כדי שיראה אם היא נאה בעיניו ישאנה ואין בזה צד איסור ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרך זנות הרי הוא אומר ברית כרתי לעיני ומה *אתבונן על בתולה: ד ומותר [ג]לאדם להביט באשתו כשהיא נדה ואע"פ שהיא ערוה. ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייה הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא בזה *לדבר מכשול. אבל [א] לא ישחוק ולא יקל ראש עמה שמא ירגיל לעבירה: ה אסור [ד]להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה בין שפחה בין משוחררת שמא יבוא לידי הרהור. באי זה שמוש אמרו רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת מטה לפניו ומזיגת הכוס שאין עושה לאיש דברים אלו אלא אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל ואפילו על ידי שליח: ו המחבק [ה]אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן או שנשק לאחת מהן כגון אחותו הגדולה ואחות אמו וכיוצא בהן אע"פ שאין שם תאוה ולא הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר אסור הוא ומעשה טפשים הוא. שאין קריבין לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מהאם לבנה והאב לבתו: ז כיצד [ו]מותר האב לחבק בתו ולנשקה ותישן עמו בקרוב בשר. וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים. הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים נכונו ושערך צמח זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה או שנישאת. וכן אם האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה ואע"פ שהן קטנים משהגיעו להכלם מהן אין ישנים עמהם אלא בכסותן: ח נשים [ז]המסוללות זו בזו אסור וממעשה מצרים הוא שהוזהרנו עליו שנאמר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו. אמרו חכמים מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה. ואשה נשאת לשני אנשים. אע"פ שמעשה זה אסור אין מלקין עליו. שאין לו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל. לפיכך [ב] אין נאסרות לכהונה משום זנות ולא תיאסר אשה על בעלה בזה שאין כאן זנות. וראוי להכותן מכת מרדות הואיל ועשו איסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן: ט אשתו [ח]של אדם מותרת היא לו. לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו [ג] עושה. בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר ואבר שירצה. *[ובא עליה כדרכה

א טור שם סמג לאוין קכ"ו. ב גם זה שם: ג טור שם וכי"ד סי' קנה סמג לאוין קיא: ד טור אה"ע סי' ו סמג לאוין קכו: ה טור שם סמג שם: ו ג"ז שם: ז טור סי' כ סמג שם: ח טור סי' כד:

השגת הראב"ד

*אתבונן על בתולה: כתב הראב"ד ז"ל חכמים אמרו האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפא ליה מיניה אלמא אין דרך ת"ח בכך עכ"ל:

*לדבר מכשול וכו': כתב הראב"ד ז"ל אבל לא במקום הסתר שלה והכי איתא בנדרים עכ"ל:

מגיד משנה

והמסתכל וכו'. שם בשבת בפרק במה אשה (דף ס"ד:): ואפילו לשמוע וכו'. בברכות פרק מי שמתו (דף כ"ד):

ג ומותר להסתכל וכו'. פרק האיש מקדש (דף מ"א) אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו וזה מבואר. ובהשגות א"א חכמים אמרו האי צורבא מרבנן וכו'. ואין זו השגה לפי שצורבא מרבנן אפילו נסתכל בה ובדקה בפעם אחת לא יכירה אם יחליפוה לפי שאינו רגיל להסתכל בצורת הנשים אבל עם הארץ יכירה בפעם אחת ואילו היה אסור בהסתכלות כדי לבדקה לא היו אומרים לעם הארץ עמוד וחשוב בשביל שיכה חבירך והמימרא דרב דאמר אסור לקדש אשה עד שיראנה מוכיח:

ד ומותר לאדם להביט וכו'. זה מתבאר פרק ואלו מותרין (נדרים דף כ') שאמרו שם המסתכל בעקבה של אשה הויין לו בנים שאינן מהוגנין אמר רב יוסף ובאשתו נדה א"ר שמעון בן לקיש עקבה דקתני במקום הטנופת שהוא מכוון כנגד העקב משמע הא בשאר מקומות מותר וכן אמרו שמותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה כנזכר פרק י"א אלמא שמותר להסתכל בה. ובהשגות א"א אבל לא במקום הסתר שלה והכי איתא בנדרים ע"כ. ובנדרים לא הזכירו אלא במקום הטנופת אבל לא הוצרך רבינו לבאר איסורו שכבר כתב ולא ישחוק ולא יקל עמה וכ"ש ההסתכלות באותו מקום: אבל לא ישחוק וכו'. ברייתא באבות דרבי נתן:

ה אסור להשתמש וכו'. בקידושין פ' י' יוחסין (דף ע'): באי זה שימוש וכו'. זה יצא לרבינו ממה שאמר בירושלמי בכתובות רב הונא אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של ייחוד שכה לו את גופו ומרחצת לו את רגליו ומוזגת לו את הכוס ושאלו למה מפני שהיא חייבת לו או משום שאין ראוין להשתמש בשפחה ונסק מביניהם הכניסה לו עבדים והעלו שם שהוא מפני שהיא חייבת לו אלמא שאר התשמישים מותרין בשפחה וכתב רבינו הצעת המטה לפי שאף היא מן הדברים המביאין לידי קירוב ואסרו בנדה כנזכר פרק י"א ומבואר בהרבה מקומות שהיו משתמשין בשפחות ואמרו אמתיה דרבי וכו' זה פשוט:

ואין שואלין בשלום אשה כלל וכו'. בעשרה יוחסין מימרא כשמואל ועוד אמרו שם דאפילו על ידי בעלה והקשו *המפרשים ממ"ש בפרק השוכר את הפועלים שואלין להם בשלום אשתו ותירצו לדרוש שלומה ולשאול עניניה מותר לומר לבעלה אבל לשלוח לה שלום ולומר פלוני קורא לך שלום אפילו ע"י בעלה אסור:

ו המחבק אחת מן העריות וכו'. בפ"ק דשבת (דף י"ג) עולא כי הוה אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חזייהו וא"ל אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא [אפילו שום קורבא אסור משום לך לך] אמרי' נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב:

ז כיצד מותר האב וכו'. בפ' י' יוחסין משנה וגמרא שם (דף פ'). ומ"ש רבינו או שנשאת לאו דוקא שאפילו נתקדשה בלבד אסור כנזכר בגמרא אבל מצאתי בהלכות נוסחא אחרת בזה:

ח נשים המסוללות וכו'. בת"כ כמעשה ארץ מצרים ומה היו עושין נושא האיש לאיש והאשה לאשה ומבואר בפרק הערל שאין הלכה כרב הונא דאמר נשים המסוללות זו בזו פסולה לכהונה ופי' ריב"ן ורש"י ז"ל מסוללות שדיין שכבת זרע להדדי ודין המכת מרדות שכתב רבינו פשוט הוא:

ט אשתו של אדם מותרת היא לו וכו'. בנדרים פרק ואלו מותרין (דף כ')
פסק

*[הקושיא והתירוץ הביאו התוספות בקידושין ובמציעא דף פ"ז]:

משנה למלך

מ"ש לעיל. דאין לומר שיהא נוקה על פיו אם לא הוחזק. אלא שדברי ה"ה ז"ל קשים הם בעיני כפי זה שכתב והנבעלת ספק חללה ביאורו משבולי כשונה וזרעה כספק וכו'. ולפי מה שפירשנו דבהוחזק מיירי נמי דאין האשה נוקה על פיו ממה שהחזיק הוא עצמו בכהן דמהני מה שהחזיק הוא לגבי דידיה. מיהו זרעיה ליהוי חלל ודאי דברא כרעא דאבוה:

ו שאין קרובין לערוה כלל. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"א מה' סוטה דין ג'):

ז כיצד מותר האב לחבק בתו ולנשקה וכו'. (*א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות סוטה דין ג'): אסור

מגדל עוז

והמסתכל אפילו באצבע וכו'. פרק מי שמתו (דף כ"ה): ומותר להסתכל עד אתבונן על בתולה. פרק האיש מקדש (דף מ"א): כתב הראב"ד ז"ל חכמים אמרו וכו': ואני אומר אדרבה מעוניה שמע מינה דמותר ולאוי להסתכל בה דאי ס"ד אסור היכי שרו רבנן פרק לפני אידיהן דלידבר עם הארץ בהדיה והא אסיקנא פ"ק דשחיטת חולין דניחא ליה לצורבא מרבנן דליעביד איהו איסורא זוטא ולא לעביד עם הארץ איסורא רבה וכ"ש בזה שרוצה לנשאה לעצמו ומצוה לראותה כדרב יהודה פ"ק דקידושין וכמו שכתבתי למעלה בהלכות איבות וגם בכאן שנה בה ר"מ ז"ל וכן כתב הר"מ ז"ל מקולי דהכא לאו בתלמיד חכם דוקא קיימי אלא בכל אדם והיא דלעיל דרב יהודה במשדך וצריך לראותה עד שיראנה הכא בבדיקה אם תיטב בעיניו ידבר בה וישדכנה: ומותר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה וכו' עד לדבר מכשול עד לעבירה. פרק במה אשה (דף ס"ד) ובירושלמי: כתב הראב"ד ז"ל אבל לא במקום הסתר שלה והכי איתא בנדרים עכ"ל: ואני אומר כמדומה אני שהקורא לא גמר להקרות כל לשון ר"מ ז"ל בפסקא זאת שלפניו שז"ל אבל לא ישחוק ולא יקל ראשו עמה שמא ירגיל לדבר ערוה עכ"ל שאילו קראו לפניו עיניך רואות שהוא מחמיר ביותר כדאיתא פרק במה אשה ובירוש' ובכמה מקומות מותר להביט בה ואסור הקלות ראש ומה שהביא הראב"ד ז"ל מנדרים ס"ל והוא דגרסי' בברייתא פרק ואלו מותרין (דף כ') גמרא מתני' דנדר בחרם וכו' ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף רבי אחא בר' יאשיה אומר כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה וכל המסתכל בעקיבה של אשה הויין לו בנים שאינם מהוגנין אמר רב יוסף ובאשתו נדה אר"ש בן לקיש עקיבה דקתני במקום הטינופת שהיא מכוון כנגד העקב עכ"ל הגמרא. ומיהו איסורא מיהא לאו מדכר ואפשר דלא תזיל למילד ומשום בני ליכא ואיסורא מיהא איכא ונמצא ר"מ ז"ל מחמיר וכותב כלשון התלמוד ואין תפיסה בזה כלל: ואסור להשתמש באשה בא עד על ידי שליח. פרק עשרה יוחסין (דף ע') כמעשה בר סויסקי: המחבק אחת מן העריות כו' עד והאב לבתו. פ"ק דשבת (דף י"ג) וס"ק דמס' ע"ז (דף י"ז): כיצד מותר לאב עד אלא בכסותן. סוף פרק עשרה יוחסין (דף פ' וס"א): נשים המסוללות כו' עד לשני אנשים. פרק במה אשה יוצאה (דף ס"ה) ופרק הערל (דף ע"ו): אע"פ שמעשה זה אסור כו' עד כלל. פרק קמא דתמורה (דף ג') ופרק שלוחין: לפיכך אין נאסרות וכו' עד ומלצאת היא אליהן. פרק הערל: אשתו של אדם כו' עד אלא כדי לפרות ולרבות. בנדרים פרק ואלו מותרין:

הגהות מיימוניות

[א] פרק אלו מותרין כל המסתכל בעקיבה של אשה הויין ליה בנים שאינם מהוגנים אמר רב יוסף ובאשתו נדה וכתב ראב"ן ומן העקב נלמד בכל מקום המכוסה שבה שמא יבא לידי הרגל ובאבות דרבי נתן תניא ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב יכול יגפפנה ינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב יכול יישן עמה בבגדים על המטה ת"ל הדוה בנדתה תהיה בנדוי מכאן אמרו חכמים כל המנבלת עצמה בימי נידותה אין רוח חכמים נוחה הימנה מעשה באדם אחד שקרא ושנה וכו' עיין לעיל ספ"א ע"כ: [ב] כדפסק פרק הערל דאין הלכה כרב הונא דאמר אסורות ובפרק בן סורר ומורה כב"ת לגבי ב"ש: [ג] באלו מותרים א"ר יוחנן בן דהבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת וכו' וא"ר יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות עם אשתו עושה משל לבשר הבא מבית הטבח וכו'

פסק כחכמים : ובלבד שלא יוציא וכו'. בנדה פרק כל היד (דף י"ג) אמר ר' יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו ואמרו שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ : ואעפ"כ מדת חסידות שלא יקל וכו'. פ"ה מהלכות דעות נתבאר זה ויש כמה דברים בגמרא מראין כן כמו שיתבאר שם :

י אסור לאדם וכו'. זה מתבאר בנדה פרק כל היד (דף ס"ז:) שאור הנר וביום הוא שם שם (דף י"ז) הקשו על מה שאמרו אסור לאדם שישמש מטתו ביום ממ"ש או ששמש לאור הנר ותירצו או תבדוק לאור הנר ופרק י"ט שחל (ביצה דף כ"ב) אמרו מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר פי' תשמיש א"ל אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מאי אפשר לעשות לו מחיצה אין לו לעשות מחיצה מאי אפשר לכפות עליו את הכלי אין לו כלי מאי א"ל אסור. ומ"ש ואם היה ת"ח מבואר שם בפרק כל היד ובהרבה מקומות. עוד שם אמר רבא אם היה בית אפל מותר ולא הזכירו רבינו כדי להרחיק מהרגל תשמיש. ומ"ש ואין נזקקין וכו' דבר פשוט הוא שאין לו לתלמיד חכם להקל על עצמו אלא מפני הצורך : ודרך קדושה וכו'. בנדרים פרק ואלו מותרין (דף כ':)

יא אין דעת חכמים וכו'. מפורש בברכות פרק מי שמתו (דף כ"ב) לא תקנו בראשונה טבילה לבעלי קריין אלא שלא יהו מצוין אצל נשותיהן כתרנגולין וכמה דברים אמרו במי ששטוף בדבר זה :

יב וכן אסרו חכמים שלא ישמש אדם מטתו. בפרק ואלו מותרין (דף כ') ושם נזכר כל מ"ש רבינו בזו ההלכה :

יד ואסור לאדם לבא על אשתו וכו'. בפרק נגמר הדין סנהדרין (דף מ"ו) מעשה באחד שהטיח את אשתו תחת התאנה והלקוהו :

וכן המקדש בביאה וכו'. ביבמות פרק רבן גמליאל (דף נ"ב) ופ"ק דקידושין (דף י"ב) רב מנגיד אמאן דמקדש בשוקא ומאן דמקדש בביאה ומאן דמקדש בלא שידוכי · ואכסנאי אסור בתשמיש וכו'. בס"פ אע"פ (כתובות דף ס"ה) אכסנאי אסור בתשמיש המטה שנאמר וישובו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו מכלל דמעיקרא לא : וכן אסרו חכמים וכו' פ' המוכר פירות (ב"ב דף צ"ח:) אמרו קל מסובין חתן הדר בבית חמיו ופרק קמא דקידושין (דף י"ב) דרב מנגיד אתנא דדייר בבי חמוה ורבינו לא הזכיר בזה מרדות לפי שלא הזכירוהו שם בהמוכר פירות ולא אמרו אלא דלאו אורח ארעא למידר בבי חמוה. ובהשגות אמר אברהם אם ייחד לו בית וכו' ואפשר שעל סמך סברא זו נהגו רבים כן אבל איני רואה לה הכרע מן הגמרא :

ולא יכנס עמו וכו'. בפסחים פרק מקום שנהגו (דף נ"א) : טז ויש מקומות וכו'. שם פירש ובאותן מקומות אין ראוי להם ליכנס כאחד כדאיתא התם :

יז לא יהלכו בנות ישראל פרועי וכו'. בכתובות בפ' המדיר (דף ע"ב) : ולא תהלך אשה בשוק וכו'. בסנהדרין פרק כהן גדול (דף י"ט) :

אסור

כדרכה ושלא [ד] כדרכה] * [ה]ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה [ו]ואע"פ כן מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך ושיקדש עצמו בשעת תשמיש כמו שביארנו בהלכות דעות. ולא יסיר מדרך העולם ומנהגו שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות: י אסור [ז]לאדם לשמש מטתו לאור הנר. הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק [ס] הרי זה לא ישמש כלל. וכן אסור לישראלי לשמש מטתו ביום. שעזות פנים היא לו. ואם היה תלמיד חכם שאינו בא להמשך בכך הרי זה מאפיל בטליתו ומשמש. ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני צורך גדול [ו] ודרך קדושה לשמש באמצע [ז] הלילה: יא אין ידעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה בתשמיש המטה ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול. ופגום הוא עד מאד ומעשה בורים הוא. אלא כל הממעט בתשמיש הרי זה משובח. והוא שלא [ח] יבטל עונה * [אלא] מדעת אשתו. ולא תקנו בראשונה לבעלי קריין שלא יקראו בתורה עד שיטבלו אלא כדי למעט בתשמיש המטה :

יב וכן [ח]אסרו חכמים שלא ישמש אדם מטתו ולבו מחשב באשה אחרת. ולא יבעול מתוך שכרות ולא מתוך מריבה ולא מתוך שנאה ולא יבוא עליה על כרחה והיא יראה ממנו. ולא כשיהיה אחד מהן מנודה [ט]ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן הבנים אינן הגונים אלא מהן עזי פנים ומהן מורדים ופושעים : יג [י]וכן אמרו חכמים שכל אשה חצופה שהיא תובעת תשמיש המטה בפיה. או המפתה אשה לשם נישואין. או המתכוין לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו. ומי שלא שהתה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים והרי הבן ספק. כל אלו הבנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים שיסורי הגלות בוררין * אותן: יד ואסור לאדם לבא על אשתו בשווקים [ט] וברחובות או בגנות ובפרדסין אלא בבית דירה. שלא יראה כזונות וירגילו עצמם לידי זנות. והבועל את אשתו במקומות אלו מכין אותו מכת מרדות. [כ]וכן המקדש [י] בביאה והמקדש [כ] בשוק והמקדש בלא שדוך מכין אותו מכת מרדות: טו ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שיחזור [ל] לביתו [ל]וכן אסרו חכמים על האיש *שידור בבית חמיו שזו עזות פנים היא. ולא יכנס עמו למרחץ: טז ולא יכנס אדם עם אביו למרחץ. ולא עם בעל אחותו. ולא עם תלמידו. ואם היה צריך לתלמידו מותר. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד למרחץ: יז [מ]לא יהלכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש. [נ]ולא תלך אשה בשוק ובנה אחריה גזירה שמא יתפשו בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך שחוק :

אסור

*ס"א בין דרך איברים : [וכן כתב הטור בכו' כ"ס וכן הכיא הב"ע] *[ס"א טורדין כנ"ל

השגת הראב"ד

*שידור בבית חמיו וכו' : כתב הראב"ד ז"ל אם ייחד לו בית למשכב מותר וכן אכסנאי ובלבד שייחן בטלית של עצמו עכ"ל :

א טור שם סי' כג סמג שם : ב טור אה"ע סי' כד זה הלשון שם : ג טור שם וא"ח סי' רמ כמג לאוין קכז : ד שם בטור וכסמג : ה טור שם סי' כ"ד וא"ח סי' ר"מ סמג לאוין קכ"ז : ו טור שם סי' כ' סמג שם : ז טור שם סי' כ"ד סמג שם : ח טור שם סי' כ"ו סמג עשין מ"ח : ט כמג לאוין קכ"ו : י טור שם סי' כ"א סמג שם : כ טור שם סי' כ"ב סמג שם :

מגדל עוז

אסור לאדם לשמש מטתו כו' עד אלא מפני צורך גדול. במסכת נדה פרק כל היד : ודרך קדושה לשמש באמצע הלילה. פרק ואלו מותרין ובמסכת כלה מעשה דאימא שלום : אין דעת חכמים נוחה עד הרי זה משובח. במסכת אבות משנה באשתו אמרו כו' בברכות פרק מי שמתו (דף כ"ב) : והוא שלא יבטל עונה [אלא] מדעת אשתו. בכתובות פרק אע"פ : ולא תקנו כו' עד בתשמיש המטה. פרק מי שמתו (דף כ"ב) : וכן אסרו חכמים כו' עד אחד מהם מנודה. פרק ואלו מותרין ובמס' כלה : ולא יבא עליה אחר שגמר בלבו כו' עד ופושעים. פרק החולץ (דף ל"ז) ובמס' כלה : וכן אמרו חכמים שכל אשה כו' עד טורדין אותן. פרק ואלו מותרין (דף כ') והרבה מקומות : ואסור לאדם לבא על אשתו בשוקים כו' עד מכת מרדות. פרק נגמר הדין (דף מ"ו) : וכן המקדש בביאה כו' עד מכת מרדות. פ"ק דקידושין (דף י"ב) וביבמות פ"ג (דף נ"ב) : ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שיחזור לביתו וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו שזו עזות פנים הוא : כתב הראב"ד ז"ל אם יחד לו בית לנשכב מותר : ואני אומר כמה פעמים כתבתי כי ר"מ ז"ל סידר דברי הגמרא ודין אכסנאי ילפינן ליה מקרא דכתיב וישובו ויבואו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו והפירושין והסברות נתנו ביד כל אחד לסביר כרצונו ואין אנו שום תפיסה בשלא ביאר ויפה עשה דהא רב הונא אמרה סוף פרק אע"פ (דף ס"ה) לגבי ברייתא דכוס אחד יפה לאשה כו' עד אפי' חמור תובעת בשוק ואינה מקפדת ואמר רבה עלה לא שנו אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה לית לן בה ואקשינן והא חנה דבעלה עמה הואי ופרקינן אכסנאי שאני דאמר רב הונא כו' והא ודאי אלקנה קרוב ביתו לירושלים הוה וביתו עמו והלוקח מנותיו יוכיח ואפ"ה מוכח מינה איסור תשמיש לאכסנאי. ואף אמינא בסברת החן הדר בבית חמיו פ"ק דקידושין נאמרה וביבמות פרק ר"ג ואנן מפרשינן טעמא משום הזכר אשתך מתחנך הראשון וכיון דרגיל בהדה איכא למיחש ואפילו ייחד לו בית משכב וגם ר"י אלפס הביא על זה דברי בן סירא שאמר הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין אורח מכניס אורח וקל מאורח חתן הדר בבית חמיו. וסברת הראב"ד ז"ל ותילוקו לא שמענו : ולא יכנס עמו למרחץ עד כאחד למרחץ. פרק מקום שנהגו (דף נ"א) : לא יהלכו בנות ישראל פרועות ראש וכו' פרק המדיר (דף ע"ב) : ולא תלך אשה בשוק עד שתפשוהו דרך שחוק. זה מפורש בסנהדרין במעשה שהיה פרק כהן גדול (דף י"ט) :

הגהות מיימוניות

וכו' וביסודו של ר' אב"ד ראיתי דלא קאי ר' יוחנן אלא דוקא על הפיכת שולחן שזה בלבד מותר כעובדא דמייתי התם בההיא דאתת לקמיה דרבי ע"כ : [ד] וה"מ באקראי בעלמא ולא שירגיל בכך כדפי' בתוס' פ"ד אחין : [ה] וכן כתבו התוספות דלא יאפיל בטליתו וכן משמע פ"ב דביצה וכן מצאתי ביסודו של ראב"ד ועיין בהל' י"ט פ"ד ע"כ : [ו] כדאיתא בב"ר מחלקיה מפני שהיתה איזבל הורגת הנביאים שמש מטתו וברח ע"כ : [ז] שאלו אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר מפני מה בניך יפיפים כו' ע"ש עיין בהלכות דעות פ"ה ע"כ : [ח] פ"ק דיבמות ירושלמי רבי יוסי בר חלפתא ייבם אשת אחיו חמש חרישות חרש חמש נטיעות נטע ודרך סרין בעל ובגמרא דידן פרק כל כתבי אמר רבי יוסי ה' בעילות בעלתי ונטעתי ה' ארזים בישראל פירש ה' פעמים בעלתי ושניתי כדמסיק התם ע"ש ע"כ : [ט] כדאמרינן פרק האשה רבה באותו שהטיח אשתו תחת התאנה שהביאוהו לב"ד והלקיהו מפני שהשעה צריכה לכך ע"כ : [י] עיין בהלכות אישות ספ"ג ע"כ : [כ] כתבו התוס' אע"ג דרב יוסף סבירא ליה כהאי לישנא דרב פ"ק דקידושין גבי ההוא גברא דקדיש בשיטתא דאסא בשוקא דקאמר שלת ליה לרב אחא נגדיה כרב מ"מ סמכינן אנהרדעי דאמרי בכולהו לא מנגיד רב רק אמאן דמקדש בביאה ובלא שידוכין ובשל סופרים הלך אחר המיקל ע"כ : [ל] בפרק אע"פ דריש מוישובו ויבואו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו :

יח [א]אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ. ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד. [ג]אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרג הנפש: **יט** [ד]וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור. אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי (והשחתה) לדברי תורה. שהיא אילת אהבים ויעלת חן. לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו *למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קישוי: **כ** ולא יסתכל בבהמה ובחיה [ו]ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה. ומותר למרביעי בהמה להכנים כמכחול בשפופרת מפני שהן עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי הרהור: **כא** [ז]וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה. אפילו להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה אסור. שלא יבוא לידי הרהור: **כב** מי [ח]שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו. וכל המהלך בשוק אחרי אשה הרי זה מקלי עמי הארץ. ואסור לעבור על פתח אשה זונה עד שירחיק ד' אמות שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה: **כג** [ט]ואסור לאדם שאינו נשוי לשלוח ידו במבושיו שלא יבוא לידי הרהור. ואפילו מתחת טיבורו לא יכנים ידו שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים לא יאחוז [מ] באמה וישתין. ואם [נ] היה נשוי מותר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי [י]לא יושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך לנקביו: **כד** [כ]חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו. ומהן מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו. מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוחזות לבב הקדושים: **כה** [ל]מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך [ס] לפרקן. שאם יניחן יבואו לידי זנות או לידי הרהור ועל זה נאמר ופקדת נוך ולא תחטא. [מ]ואסור להשיא אשה לקטן שזה כמו זנות היא: **כו** ואין האיש רשאי לישב בלא אשה. ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד. ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה ולא ישא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות: **כז** וכן מי שנירש את אשתו מן הנשואין לא תדור עמו [ע] בחצר שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי. וכפר קטן

א טור שם סי' כ"ג סמג שם : ב טור שם סמג לאוין קכ"ו : *עי' בכל' דעות פ"ד ה"ס. ג טור שם סמג שם : ד טור שם סי' כ"א : ה שם שם : ו טור שם סי' כ"ג סמג שם : ז עיין בטור א"ה סי' ג : ח טור א"ח סי' כ"ג סמג וגם : ט טור שם סי' א' סמג שם : י גם זה שם : כ טור שם סי' ב סמג שם.: ל טור סי' ו סמ"ג שם : מ טור סי' סמג שם :

מגיד משנה

יח אסור להוציא וכו'. בנדה פרק כל היד (דף י"ג) וכבר נזכר למעלה : **ולא ישא קטנה וכו'.** שם אמרו שהנושאין קטנות מעכבין את המשיח : **אבל אלו שמנאפין וכו'.** שם אמר ר' אלעזר מאי דכתיב ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד דתני דבי רבי ישמעאל לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל [ולעיל איתמר] אמר רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי וכו' אמר רבי אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. ומדברי רבינו נראה שמה שאמרו יהא בנדוי שהחכמים נידו כל מי שעושה כן וזהו שכתב בנדוי יושב. אבל הרמב"ן ז"ל כתב פירשו בתוספות לא שהוא מנודה מעצמו בנדוי של רבותינו אלא שבית דין מצווין לנדותו ועד שינדוהו אינו מנודה וראוי לדבר מדאמרינן הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ואמרו עלה בקידושין באומר לו עבדי אתה האי משמתינן ליה אלמא אע"ג דקתני יהא בנדוי אינו בנדוי עד דמשמתינן ליה אנן כך פירש רבינו יעקב ז"ל ע"כ וכן פירש הרשב"א ז"ל משמו : **יט לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו כו'.** בברכות פרק היה קורא (דף י"ד) :
כ ולא יסתכל בבהמה וכו'. פ"ק דע"ז (דף כ') : **מותר למרביעי בהמה וכו'.** שם ובפרק השוכר את הפועלים (ב"מ ד' נ"א) :
כא וכן אסור להסתכל וכו'. פרק אחרון דמכות (דף כ"ד) ופ' חזקת הבתים (דף נ"ז) : **ואפילו להסתכל וכו'.** פ"ד דע"ז (דף כ') :
כב מי שפגע אשה וכו'. בברכות פרק הרואה (דף ס"א) : **ואסור לעבור וכו'.** פ"ק דע"ז (דף י"ז) : **ואסור לאדם שאינו נשוי וכו'.** בנדה פרק כל היד (דף י"ג) : **חסידים**

כד חסידים הראשונים. בשבת פרק כל כתבי (דף קי"ח) ובמסכת תענית אמרו כמה נגוע אדם זה שלא הכיר באשתו שהיתה גדמת עד יום מותו :
כה מצות חכמים שישיא וכו'. ביבמות פרק הבע"י (דף ס"ב) ובסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו) : **ואסור להשיא וכו'.** שם :
כו ואין האיש רשאי וכו'. פרק הבע"י (דף ס"ב). ומ"ש ולא ישא עקרה כבר כתבתי בו פרק ט"ו מהלכות אישות : **ורשות לאשה וכו'.** שם מפורש שאין האשה מצווה על פריה ורביה והוא סתם משנה (דף ס"ה:) ובתוספתא פרק שמיני מיבמות האשה רשאה שתנשא אפילו לסריס : **ולא ישא בחור זקנה וכו'.** כבר נתבאר זה ואמרו פרק מצות חליצה (דף ק"א:) משיאין לו עצה ההוגנת לו שאם הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך. וכבר נזכר זה פ"ד מהלכות חליצה ויבום ובסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו) אסרו שלא להשיא בתו לזקן :
כז וכן מי שגירש את אשתו וכו'. פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ז כ"ח) ומ"ש רבינו לא תדור עמו בחצר ולא הזכיר לא תנשא כלל נראה שהוא היה גורס שם המגרש את אשתו לא תדור בחצרו ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי וכו' זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כמבוי [דלא] כגירסת ספרינו. וכן מצאתיה בהלכות היא לא תנשא בשכונתו ואם היה כהן וכו' ונראה דבישראל כל זמן שלא נשאת תדור בשכונתו. ומכל מקום אף לפי גירסא זו אפשר שבחצר אחד אפילו בלא נישואין אסורין לדור וכן משמע הסוגיא שם. ויש להוסיף על דברי רבינו לפי גירסתנו שלא להכשא בשכונתו ושכונתו סיא

משנה למלך

יח אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. אם נשים מצוות בהשחתת זרע עיין בחידושי הרשב"א ז"ל לנדה ר"פ כל היד דלר"ת נשים שאינן מצוות על פריה ורביה כך אינן מצוות על השחתת הזרע. ולהרמב"ן ז"ל אף שאינן מצוות של פריה ורביה מצוות הן על השחתת הזרע יע"ש. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר ז"ל פ"ט מהלכות מלכים ועיין בתוס' פרק אלו נערות (דף ל"ט) ד"ה שלש נשים כי שם בהר"ס פלוגתא דרש"י ור"ת אי נשים מצוות על השחתת זרע יע"ש) :
כו ולא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד. הנה הטור סי' כ"ג כתב ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד ומבואר בפרק כל היד וכתב מרן והטעם מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה. תו אמרינן התם דטעמא הוא משום דאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ונקט הטור קטנה להידושא אע"פ שלאחר זמן תהיה ראויה לילד. עוד אפשר דהתם ודאי דאיירי בקיים מצות פריה ורביה ומשום דרשא דלערב אל תנח ידך ליכא איסורא כי אם בזקנה ואיילונית אבל קטנה לא. וזה הוא שרבינו ז"ל הכא בפירקין לא נקט כי אם זקנה ואיילונית אבל לעיל בפרק ט"ו מהלכות אישות דין ז' במי שלא קיים מצות פר"ו נקט נמי קטנה וקמ"ל דאע"ג דליכא משום ולערב אפ"ה אסור שמעכבין המשיח אבל משום השחתת זרע פשיטא דלא אסור וכמ"ש הרא"ש בתשובה וכ"כ התוספות בפ"ק דיבמות (דף י"ב) וכ"כ המרדכי וכ"כ הנמוקי בפ"ו דיבמות (דף תכ"ג). ולפ"ז לא ידעתי אמאי הביא הטור דין זה כאן בסי' כ"ג שאין כאן מקומו ובסי' א' היה לו להביאו כי שם ביתו :
כז וכן מי שגירש את אשתו מן הנישואין לא תדור עמו בחצר כו'. פ"ב דכתובות וכבר הוזכרה הסוגיא בדברי ה"ה ז"ל ונחלקו הפוסקים בדין זה. הר"ן ס"ל דשכונה גדולה ממבוי ובא"א שהתירו אפילו בשכונה אבל באשת כהן דליכא אלא לאו די במבוי. וגרושת ישראל שנתאלמנה או נתגרשה דינה כגרושת כהן ואשת ישראל שלא נשאת האסורה לדור עמו בחצר א' אא"כ כיון נזהרין שיהיו אחרים עמהם דומיא דאשתו של ר' זכריה בן הקצב. ומי שלוה מאשתו ואח"כ נתגרשה נסתפק אי נפרעת ע"י עצמה אע"ג שאסורים לדור בחצר א' כיון דהרינן להו לדור בחצר א' כשהם נזהרים שיהיו אחרים עמהם וה"נ כיון דאיכא ב"ד ליכא למיחש או דלמא שאני הכא שהם מדברים וטוענין זה את זה ונראה דזה ספסק עצמו שייך באשתו של ר' זכריה בן הקצב. ר"י הביאו הר"ן ס"ל בגרושת ישראל שנתאלמנה או נתגרשה דלא הוי דינה כגרושת כהן ומותרת לדור עמו אף במבוי אבל בחצר לא ונסתפקתי אם יהיו נזהרים שיהיו אחרים עמהן אי שרינן להו לדור בחצר דומיא דאשתו דרזב"ה או דילמא לא. ועיין לקמן ד"ה הריב"ש. ולענין הלואה שלוה הימנה אי נפרעת ע"י עצמה נראה דהוי ס"ל דאף באחרים עמהם דאסורים לדור בחצר פשיטא דאינה נפרעת ע"י עצמה משום דעד כאן לא נסתפק הר"ן באשת ישראל שנתגרשה אלא משום דס"ל דבנזהרים שיהיו אחרים עמהם דשרי לדור בחצר ועל כן נסתפק אי ב"ד הוי כאחרים או לא אבל אי אף בנזהרים שיהיו אחרים עמהם אסור פשיטא דלא עדיף ב"ד מאחרים. אבל אי ס"ל דמסני שיהיו אחרים עמהם ירא"ה דהספק עצמו שנסתפק הר"ן בגרושת ישראל שייך לר"י בגרושת ישראל

מגדל עוז

אסור להוציא שכבת זרע כו' עד ויעלת חן. פרק כל היד והביאו ר"י אלפס בהלכות פרק שמנה שרצים : **לפיכך אסור לאדם לישן** עד לידי קישוי. פרק היה קורא בתורה (דף י"ד) : **ולא יסתכל בבהמה וכו'.** פרק קמא דמסכת ע"ז : **ומותר למרביעי** בהמה עד לידי הרהור. סוף פרק השוכר את הפועלים (דף נ"א) ופ"ק דמסכת ע"ז : **וכן אסור לאדם להסתכל בנשים וכו'.** פרק חזקת הבתים : **ואפילו להסתכל בבגדי צבע וכו'** עד הרהור. פרק קמא דע"ז : **מי שפגע באשה בשוק כו'** עד מקלי עמי הארץ. פרק הרואה (דף ס"א) ופירוש הוא על מה שאמרו אחרי ארי ולא אחרי אשה גמרא מתני' דחייב אדם לברך ; **ואסור לעבור כו'** עד אל פתח ביתה. פ"ק דע"ז : **ואסור לאדם שאינו נשוי** עד לבב הקדושים. פרק כל היד (דף י"ג) ופרק יוצא דופן ופרק כירה שהסיקוה (דף מ"א) וכמה מקומות : **מצות חכמים להשיא** עד ולא תחטא. זה בפרק הבע"י (דף ס"ב) והביאה ר"י אלפס בהלכות כוף גיטין והוא בכמה מקומות בבבלי ובירושלמי ובמדרשות : **ואסור להשיא אשה לקטן כו'** עד גורם לזנות. פרק הבא על יבמתו : **וכן מי שגירש אשתו** עד סוף ידחה מפניו. פ"ב דכתובות (דף כ"ז כ"ח) :

הגהות מיימוניות

[מ] דתניא ר' אליעזר אומר כו' ורבנן לא פליגי עליה ולא על רבי טרפון דהתם כמבואר בתוס' ע"ש ע"כ : [נ] אמנם היה מסופק ר"י אם היה נשוי מותר דדוקא להשתין אבל להתחכך אסור ושמא מותר להתחכך ע"כ מס"ה : [ס] עיין הלכות יבום פ"י : [ע] אבל לזונה בחצר אחרת נראה דשרי מדבעי תלמודא אההיא דר' זכריה בן הקצב שיחד לה בית ומיבעיא לן מהו לעשות בגרושה כן משמע הא לזונה לחצר אחרת שרי וכן משמע לתדיא בירושלמי דפרק אלמנה ניזונת הלכה ג' ובב"ר דגרסינן ר' יעקב בר אחא בש"ר יוחנן אמר כשם שאדם חס על כבוד אלמנתו כך חס על כבוד גרושתו דא"ר יעקב בר אחא בש"ר אלעזר ומבשרך לא תתעלם זו גרושתו כהדא איתתיה דרבי יוסי הגלילי הוות מעיקא ליה סגין כו' עבר רבי יוסי הגלילי ושמע קלון מתבזיי בשוקא נסבון ויהבין בגו חד ביתא מן דידיה והוא מסיק לון מזונות כל יומא דהוון בחיין על שם ומבשרך לא תתעלם מצאתי :

היא ג' בתים: היה לה מלוה אצלו וכו'. שם ת"ר לוה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת ממנו אלא ע"י אחר אמר רב ששת ואילו אתו לקמן לדינא לא מזדקקינן להו רב פפא אמר שמותי משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר נגודי מנגדינן להו. ורבינו כתב מנדין או מכין לפי שלא נפסקה הלכה שם כדברי אחד מהם. ורש"י ז"ל פירש הברייתא בכהן שגירש את אשתו ואין כן משמעה של ברייתא ולא פשט הסוגיא. ורבינו סובר דאפילו בישראל הוא ואף ע"פ

קטן נידון כמבוי. היה לה מלוה אצלו עושה שליח לתובעו. וגרושה שבאה עם המגרש לדין [א]מנדין אותן או מכין אותן מכת מרדות. ואם נתגרשה מן האירוסין מותרת לתובעו בדין ולדור עמו. ואם היה לבו גס בה אף מן האירוסין אסור. ומי נדחה מפני מי היא נדחת מפניו. ואם היתה החצר שלה הוא ידחה מפניה:

כח [ב]אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. ואם הודיעה בתחלה

א טור שם סי' ו' וי"ד סי' של"ד סמג שם: ב טור אה"ע סי' ב' סמג שם:

ע"פ שלא נשאת לאחר וכן עיקר: ואם נתגרשה וכו'. שם: ואם היה לבו גס בה וכו'. שם: ומי נדחית מפני וכו'. שם מבואר שאף בחצר של הכניסה היא נדחית: ואם היה החצר שלה וכו'. שם מבואר: כח אסור לאדם לישא אשה ודעתו וכו'. ברייתא בפרק החולץ (דף ל"ז:) וכבר כתבתיה פרק עשירי מהלכות גירושין: ואם הודיעה וכו'. שם מבואר: ולא

משנה למלך

ישראל שנתאלמנה או נתגרשה. ולענין גרושת ישראל יראה דשרי לדור בחצר דהא מה שהכריחו להר"ן לומר דגרושת ישראל אסור לדור בחצר הוא מכח הברייתא דקתני ואם היתה החצר שלה ומתמה בה דתנר מאי עבידתא דאי בנשאת אפי' במבוי אסור ואי באשת כהן אפי' בשכונה אסור ומכח זה הוכרח לומר דמיירי בגרושת ישראל דאף דשרי לדור במבוי בחצר מיהא אסור אבל לר"י דס"ל דבגרושת ישראל שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה דלא אסור אלא בחצר אפשר לאוקומי האי ברייתא דאם היתה חצר שלה בגרושת ישראל שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה אבל לעולם בגרושת ישראל שרי לדור אפי' בחצר. ולענין אי שכונה גדולה ממבוי יראה דמדקאמר אף במבוי רשאה לדור עמו ס"ל דשכונה גדולה ממבוי ורש"י יראה דס"ל דשכונה קטן ממבוי מדקאמר אבל ישראל כל זמן שלא נישת הדור בשכונתו ואם איתא דשכונה גדולה ממבוי לאשמועינן רבותא דאפילו במבוי יכולה לדור ;גרושת ישראל אי שרינן להו לדור בחצר מפשטא דלישנא דקאמר תדור בשכונתו משמע דדוקא בשכונה אבל בחצר אסור. והא דמוקי הסיא דלוה הימנה בכהן שגירש את אשתו אפשר דס"ל דבשנזהרים שיהיו אחרים עמהם דשרי לדור בחצר וס"ל דב"ד לא גריעי מאחרים דמה שנסתפק הר"ן מפני שהם טוענים ומדברים זה עם זה לא ס"ל לרש"י האי חילוקא ומש"ה מוקי לה באשת כהן אבל כשאינם נזהרים אפשר לומר דאסירי לדור בחצר. אבל ראיתי להריטב"א בחידושיו לכתובות כ"י דבישראל שגירש את אשתו דיכולה לדור עמו בחצר כפנויה בעלמא ומדקאמר כפנויה בעלמא משמע דאף שאינם נזהרים שרו לדור בחצר. ומתוך דבריו משמע דהכי ס"ל כדעת רש"י ומתוך דברי הסמ"ג נמי משמע דהכי ס"ל כדעת רש"י כסברת הריטב"א שכתב ז"ל ופירש"י כל אלה מדבר בכהן ואין לנו ראיה בישראל שיאסר לדור עמה בחצר א' לפירושו ע"כ משמע דס"ל דמדמוקי לה רש"י בכהן משמע דבישראל ליכא שום איסור אפילו כשאינם נזהרים משום דס"ל לסמ"ג דאי הוה ס"ל לרש"י דבאינם נזהרים איכא איסור הו"ל לאוקומי הסיא דלוה הימנה בגרושת ישראל ושאני הכא שהם טוענים ומדברים זה עם זה וכחילוקא דהר"ן. ומ"מ עדיין אפשר לומר דמאי דקאמר הסמ"ג אין לנו ראיה בישראל שיאסר לדור עמה בחצר הוי כנזהרים ומש"ה דן דאין לנו ראיה לאיסור דאם איתא דאסור אף בנזהרים הו"ל לאוקומי הסיא דלוה בגרושת ישראל אבל אה"נ דכאינם נזהרים דאסור ובנזהרים דוקא שרי מש"ה מוקי לה להסיא דלוה באשת כהן משום דס"ל דלא גרע ב"ד מנזהרים אבל מסתמיות דבריו משמע דראשון עיקר: כתב הטור וז"ל ואם היה כהן אפי' לא ניסת ע"כ. כאי אפי' צל"ע דהא הוכחנו לעיל דס"ל לרש"י דשכונה קטן ממבוי וא"כ ע"כ אית לן למימר דיותר מחמרינן באיסור לאו מאיסור א"א וא"כ ע"כ האי אם היה כהן לא תדור במבוי מיירי דוקא בלא ניסת דאי ניסת די לה בשכונה וכדכתבו התוס' ז"ל וא"כ איך כתב אפילו לא ניסת. וראיתי למהריב"ל בחידושיו לכתובות שכתב דס"ל לרש"י דהאי ואם היה כהן מיירי בנשאת ובלא נשאת בלא נשאת משום דקיל ובנשאת משום דחמיר טפי דאיכא תומרא דא"א ולאו דגרושה. ולא הבינותי דברין דאי בא"א דעלמא לא מחמרינן ביה כאיסור לאו משום דחמיר כ"ש בגרושת כהן וניסת דלא מחמרינן ביה משום דחמיר טפי וצ"ע. תו יש לדקדק בדברי רש"י דמוקי להסיא דלוה באשת כהן דאמאי לא מוקי לה אף בגרושת ישראל ובניסת וכן בהסיא דארוס וארוסתו מוקי לה בכהן ואמאי לא מוקי לה אף בישראל ובניסת. הר"ם הכהן הביאו הר"ן ס"ל דשכונה קטן ממבוי וטעם החומרא דמחמרינן באיסור לאו יותר מאיסור א"א כתב דטעמא הוי משום דבעלה משמרה אבל התוספות כתבו דטעמא הוי משום דחמיר ומש"ה ליכא למיחש כולי האי אבל באיסור לאו דקיל איכא למיחש וה"מ בין שני הטעמים כשנתארסה לאחר אי נמי כשבעלה במדינת הים דלפי טעם התוס' ה"נ ליכא למיחש כולי האי ולא אסור אלא בשכונה אבל לטעמא דהר"ם הכהן דהוי משום דבעלה משמרה בארוסה ובשבעלה במדינת הים דליכא האי טעמא אסור אף במבוי וכ"ת אי הכי ליפלוג וליתני הברייתא בדידה ולימא נתארסה לא תדור במבוי הא לאו קושיא היא דאי הוה תני הכי הו"א דבאיסור לאו שרי לדור אפילו בשכונה משום דהו"א דעד כאן לא חשו חכמים אלא באיסור א"א אבל באיסור לאו לימא לא קמ"ל דאף באיסור לאו חששו חכמים והחמירו בו יותר מא"א שנשאת משום דסתם בעלה משמרה ומינה בארוסה ובשבעלה במדה"י דליכא טעמא דבעלה משמרה דאסיר אפילו במבוי. וכתב הר"ן שהוא היה גורס כפר קטן נידון כמבוי. רבינו ז"ל ס"ל דגרושת ישראל לא תדור בחצר וע"כ אית לן למימר דלדידיה ליכא חילוק בין נזהרין שיהיו אחרים עמהם ללא נזהרים דבכל גוונא אסור דהא גירסתו היא המגרש את אשתו לא תדור בחצרו ואי אמרת דליכא חילוק בין נזהרים לאינם נזהרים קא פשיט בגמרא לבעיא דאביי מדתניא לא תדור בחצרו סתם משמע דאף בנזהרים אסור אלא אי אמרת דס"ל דלא אסיר אלא באינם נזהרים אבל בנזהרים שרי א"כ כי קא פשיט בגמרא לאיבעיא דאביי לכיתרא הוא דקא פשיט ליה והא מנא ליה דלמא לא תדור בחצרו דקאמר הוי אפילו בנזהרים אלא ודאי ס"ל דאף בנזהרים אסור ופשיט לבעיא דאביי לאיסורא מדסתם הברייתא וקאמר לא תדור בחצרו ולא חילק בין נזהרים לאינם נזהרים וגרושת ישראל שנשאת לא נתבאר בדברי רבינו מה יהיה דינה ונראה דדינה הוי כגרושת כהן דאסור אף במבוי דליכא למימר דכיון דחמיר לא מחמרינן בה כולי האי דכיון דלא נזכר בגמרא האי חילוקא מנא לן למימר הכי להקל ולא לומר איפכא דכיון דהיא א"א ראוי להחמיר בה טפי מגרושת כהן וכסברת הרא"ש ז"ל. וראיתי להר"ב ז"ל שכתב וז"ל ויש להוסיף על דברי רבינו לפי גירסתו שלא להנשא בשכונתו ושכונתו הוא ג' בתים ע"כ וכעת לא הבינותי דבריו. הריב"ש סי' ש"ם ס"ל דשכונה גדולה ממבוי יע"ש ומשמע מדבריו שם דלר"י דס"ל דישראל שגירש ונשאת לאחר ונתגרשה או נתאלמנה שמותרת לדור במבוי אבל בחצר לא דאף ביחוד בית ובנזהרים שיהיו אחרים עמהם אסור ונפשט מה שנסתפקתי לעיל. ומשמע עוד מדבריו דלא שאני לן בין איסורא דרבנן לאיסורא דאורייתא דבכל גוונא אסורה לדור עמו במבוי בכהן שגירש וכל זה הוא למאן דס"ל דגרושת ישראל ונתאלמנה או נתגרשה שדינה כגרושת כהן אע"ג דליכא איסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין בעל ולא קידש אינו לוקה אבל לר"י דס"ל דגרושת ישראל שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה דלא הוי דינה כגרושת כהן ולא אסור אלא בחצר ה"ה בכל איסורא דרבנן. (*א"ה באיסור דירה נראה מדברי הרב שבות יעקב ח"א סי' קי"ט דהוא מדרבנן וכן נראה מדברי הרמ"ז בספר גט פשוט סי' קי"ט ס"ק מ'. ועיין מ"ש המפרש לעיל ריש פ"א מהלכות גירושין דאיתא בספרי והלכה והיתה לאיש אחר שלא תנשא עמו בשכונה ועיין מ"ש הרמב"ם שם דין ה'. ונראה דהיינו בנשאת אבל כל שלא נשאת לא אסור אלא מדרבנן. ועיקר דינו של הרב שבות יעקב על מי שנמצרע אשתו וגירשה אם מותרת לדור במבוי כיון דמזוהמת היא בעיניו והעלה להחמיר דכל שנתגרשה

לא פליג רבנן והביא ראיה מדתניא באבל רבתי בש"א המגרש אשתו לא תדור במבוי כו' יע"ש. וראיה זו איני מכיר דנהי דלב"ש לא מצי מגרש לה אלא א"כ מצא בה ערות דבר מ"מ דינא קמ"ל דאם עבר וגירשה לאיזה סיבה או שהיא נתרצית בכך לא תדור במבוי. ואולי למד הרב ראיה זו מהירושלמי שהביאו התוס' והרשב"א בפרק הזורק גבי מתני' דבש"א פוטר אדם את אשתו בגט ישן כו'. ונראה דלא דמי דשאני התם דאינו אלא משום גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה מש"ה אמרי' דמסתמא לא גירשה אם לא שמצא בה ערות דבר ולא נתייחד עמה אחר שנתנו לה. ועיין בנדרים גבי אומר אילו הייתי יודע שאומרי' כך היא וסתו של פ' לגרש נשיו וכמ"ש הרא"ש ז"ל לשם וע"כ הסיא מתניתין כב"ה נמי אתיא אלא ע"כ לומר דאע"ג דבידו לגרשה משום דהקדיחה תבשילו מ"מ כיון דקשים גירושין מסתמא תלינן דגרשה משום דבר ערוה ודוק): וגרושה שבאה עם המגרש וכו'. ז"ל מרן הב"י סי' קי"ט ומ"מ תמיהא לי מלתא דכיון דלהרא"ש אשת ישראל שנתגרשה מותרת לדור אפי' במבוי כמו שכתבתי לעיל משום דאפילו אם יבא עליה ליכא איסור לאו א"כ כי אתו לקמן אמאי משמתינן להו והו"ל לרבינו לפרושי דבכהן שגירש את אשתו מיירי וכדפירש"י וא"נ באשת ישראל שאחר שגירשה נשאת ונתארמלה או נתגרשה דאיכא לאו כו' יע"ש. ודברי מוהריק"א הללו נפלאו ממני דמה צורך היה לו להטור לפרש בלוה ממנה דבאשת כהן מיירי או באשת ישראל שנשאת ונתגרשה כיון דהדבר מוכרח דעל מ"ש תחלה שייך וסוף לא הזכיר אשת ישראל שנשאת לאחר. וע"ק טובא שהרי רבינו ז"ל דגרים המגרש את אשתו לא תדור בחצר ובמבוי שרי ופירש ז"ל ברייתא דלוה ממנה בישראל שגירש אע"פ שלא נשאת ואעפ"כ כתב דמנדין אותם ואמאי לא הוקשה לו למרן על רבינו ז"ל דכיון דמותרת במבוי אהד כי אתו לקמן אמאי משמתינן להו אלא ודאי דהא לא מכרעא דכיון דעבר אדרבנן וקרוב הדבר לבא לידי עבירה החמירו שמתא או נגידא ודוק:

כח ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים מותר. דין זה הביא הטור אה"ע סי' ב' בשם רבינו ותמה עליו מרן דלמה תלאו ברמב"ם שהרי מבואר הוא בפרק החולץ ע"כ. והנה מעכ"ת (*א"ה הוא ניהו מר זקני הר"ם ן' חביב ז"ל בספר גט פשוט ר"ס קי"ט יע"ש, והנה הרי"ף והרא"ש ז"ל השמיטו הנהו עובדי דרב ורב נחמן והכר נתן טעם מרן הב"י י"ד סי' קל"ב ולפ"ז אפשר לומר דמש"ה כתב הטור דין זה בשם הרמב"ם וכיוצא בזה רגיל מרן הב"י לתרץ בכמה דוכתי ולעת כזאת אתיא זכירה זכירה מ"ש מרן הב"י אה"ע סי' ע"ח יע"ש) תירץ לזה שני תירוצים האחד הוא משום דמסקי עובדי דמאן הויא ליומא הוקשה להם בגמרא דצריכה לישב ז' נקיים ותירצו ב' תירוצים והירוצא בתרא הוא דרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו ובכולא תלמודא מסכימים רוב הפוסקים תירוצא בתרא עיקר ולפי תירוצא בתרא אין ראיה משם דאם הודיעה בתחלה שהוא מותר דשאני התם דמייחדי להו בלבד אבל בנישואין ממש דלמא אסור לכך תלאו בהרמב"ם ז"ל דמתיר בנישואין ממש. וקשיא לי בזה מההיא דכתב הטור ס"ס ב' לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא במדינה אחרת ואדם גדול שמעו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר ודין זה דאדם גדול דשרי יצא לו מההיא דפ"ק דיומא ופרק החולץ דאמרינן שאני רבנן דפקיע שמייהו וע"כ לא חילקו בגמרא בין ת"ח לשאר העם אלא לפי תירוצא קמא דס"ל שהיו באים עליהם אבל לפי תירוצא בתרא שלא היו באים עליהם אלא דיחודי הוא דמייחדי להו אין אנו צריכים לחלק בין ת"ח לשאר העם דהא איתרצא ליה נ"כ קושיא קמייתא דלא ישא אדם כו' וכ"כ התוס' בפרק החולץ וז"ל ומשום נושא במדינה אחרת נמי ליכא למיחש שאם אירע שבא עליה ונתעברה ממנו היה מוליכו עמו לעירו ע"כ. וראיתי למעכ"ת שתמה על זה בס"ק ג' דהאי איצטריכו התוס' לומר כך תירוצא והלא בגמרא אמרו דמשום נושא אשה במדינה אחרת ליכא דשאני רבנן דפקיע שמייהו. ול"נ דהתוספות ס"ל כסברת ר"י שהביאו התוס' בפ"ק דיומא אמרי מאן הויא ליומא לא אמרי מאן הויא ליומא ליבעל אלא ליחודי בהדה בעלמא והוקשה להם דאי הכי הול"ל ליחודי בעלמא כלומר היו מודיעים להן שלא היו רוצים אלא ליחוד בעלמא ולזה תירצו דמש"ה נקט האי לישנא יחוד בעלמא משום דאתא לשנויי מה שהקשה לא ישא אדם אשה במדינה זו כו' וע"כ הוקשה להם בפרק החולץ דאם איתא דבתירוצא בתרא איתרצא ליה נ"כ קושיא קמייתא ולא מחלקינן בין ת"ח לשאר העם א"כ לא הוי פת בסלו שהרי לא היו יכולין לבא עליהן משום הסיא דלא ישא אדם אשה במדינה זו לזה תירצו ומשום נושא אשה במדינה זו ליכא למיחש שאם אירע שבא עליה ונתעברה ממנו היה מוליכו עמו לעירו כלומר דאיכא פת בסלו כיון שהיה יכול לבא עליה ואם תתעבר יוליכהו עמו לעירו וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דיומא ועל"כ אית לן למימר דהתוס' בפרק החולץ ס"ל כסברת ר"י שהיו מודיעין אותם מתחלה שלא היו רוצים אלא ליחוד שהרי כתבו בתחלת דבריהם וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מיתמדא ואם איתא שלא היו מודיעין אותם מתחלה מנא הוו ידעי אלא ודאי שהיו מודיעין אותם מתחלה שלא היו רוצים אלא ליחוד ומש"ה לא מיתמדא (*א"ה עיין בתשובת הב"ח סי' קי"ח). ואף למאן דלא ס"ל כהאי פירושא דר"י מ"מ ס"ל דבהאי תירוצא דמייחדי להו איתרצא ליה קושיא קמייתא דלא ישא אדם כו' ואין אנו צריכין לחלק בין ת"ח לשאר העם דהא ליכא למיחש למידי וכ"כ הרא"ב"ד לעיל בפי"א מהלכות אלו דין י' וז"ל. ואני איני אומר כן אלא כיון שהנשים היו מיוחדות להם ולכשירצו ישאום פת בסלו הוא ואתרתי קושייתא קא מתרץ לה ע"כ. וליכא למימר דדוקא לפירוש הראב"ד הוא דאתרתי קושייתא קא מתרץ אבל לפירוש רבינו ז"ל עדיין צריכי' אנו לתירוצא קמא דשאני רבנן דפקיע שמייהו וכדמשמע לכאורה מדברי הראב"ד. דהא ודאי ליכא נפקותא כלל להא מילתא בין שני הפירושים אלא כוונת דברי הראב"ד כך היא דרצה להשמועינן דכי משני בגמרא יחודי בעלמא לאו אז' נקיים בלחוד קאי אלא לכל הימים שהיו יושבים שם נמי שלא היו נושאים אותם ומש"ה כתב ואתרתי קושייתא קא מתרץ וע"כ אית לן למימר דכי משני בגמרא יחודי בעלמא לאו אז' נקיים בלחוד קאי אלא כל הזמן שהיו שם ג"כ לא היו נושאין אותם דאם איתא דלא קאי אלא אז' נקיים אכתי לא איתרצא ליה קושיא קמייתא דלא ישא אדם כו' ואה"נ דלפירוש רבינו ג"כ שפירש דכי משני בגמרא יחודי בעלמא הוי לאחר נישואין אי ס"ל דלעולם היו מתייחדין עמהם ולא בועלים דאתרתי קושייתא קא מתרץ וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך וז"ל וא"נ שלא יכוו בהיס עליהן לעולם כו' וכדי לתרץ שתי הקושיות תירצו כן משמע דמאן דס"ל דכי משני בגמרא יחודי בעלמא לאו אז' נקיים בלחוד קאי אלא לעולם ע"כ ס"ל דכדי לתרץ שתי הקושיות תירצו כן וכ"כ הרא"ה שם בב"ה יע"ש: א"כ הדרינן לקושיין דאם איתא דמה שהביא הטור דין זה בשם רבינו הוי טעמא משום דלליבנא בתרא אין ראיה משום דבנישואין ממש אם הודיעה דשרי וא"ע ע"כ לא

מגדל עוז

אסור לאדם כו' עד לימים ידועים מותר סוף גיטין (דף נ') ופרק החולץ (דף ל"ז):

בתחלה שהוא נושא אותה לימים מותר: **כט** ולא ישא אדם אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת שמא יאריכו הימים ונמצא אח נושא אחותו ואחות אמו ואחות אביו וכיוצא בהן ואינו ידוע. ואם היה אדם גדול ששמו ידוע והרי זרעו מפורסמין וידועין הרי זה מותר: **ל** [א]לא ישא אדם אשה ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפין. והוא שהוחזקו שלשה פעמים שיבואו בניהם כך: **לא** [ב]אשה שנשאת לשני אנשים [ס] ומתו. לשלישי לא תנשא ואם [ע] נשאת לא תצא. ואפילו נתקדשה יכנוס. ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת שזה כמו חילול לזרעו של אהרן. ואם נשא אמרו חכמים אין זווגן עולה יפה אלא מת בלא בנים או מת הוא או היא במהרה או קטטה תהיה ביניהם. אבל תלמיד חכם שנשא כהנת הרי זה נאה ומשובח הרי תורה וכהונה כאחד: **לב** [ג]לא ישא אדם בת עמי הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ יהיו שאין אמן יודעת כתר התורה. ולא ישיא בתו לעם הארץ שכל הנותן בתו לעם הארץ כמי שכפתה ונתנה לפני הארי מכה ובועל ואין לו בושת פנים. ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה בניו תלמידי חכמים. וכן ישיא בתו לתלמיד חכם שאין דבר מגונה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם:

פרק שנים ועשרים

א אסור [א]להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין [ח] הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת מותר להתייחד עמה: **ב** [ב]לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה. לפיכך אין אסור להתייחד עמהן. ואם נתרחק אפילו מייחוד זכור ובהמה הרי זה משובח. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה. ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה: **ג** [ג]כשאירע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה. ואע"פ שאינה

א שם שם: ב טור אה"ע סי' ע סמג לאוין קכ"ו: ג שם בטור ובסמג: ד טור אה"ע סימן כ"ב סמג לאוין קכ"ו: ה טור שם סי' כ"ד:

כסף משנה

כט ולא ישא אדם וכו'. שם ברייתא: ואם היה אדם גדול וכו'. שם: **ל** לא ישא וכו'. מימרא פרק הבע"י: **לא אשה** שנשאת לשני אנשים וכו'. שם תניא נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי רשב"ג אומר לשלישי תנשא ולרביעי לא תנשא ופסקה שם הלכה כרבי ואמרו שם מ"ט וכו' משמיה דרב הונא מעיין גורם ורב אשי אמר מזל גורם מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומית אי נמי דנפל מדיקלא ומית פירש אחד מן הראשונים לא נשאה אלא אירסה ומת או שמת ע"י נפילה מן הדקל שלא על ידי חולי למ"ד שמעיינה גורם שמביאה המשמש עמה לידי חולי ומת ליכא למ"ד מזלא גורם איכא וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא ולזה סתם רבינו דבכל גוונא לא תנשא לשלישי וגם בהלכות לא הזכירו סוגיא זו. וכתב רבינו ואם נשאת לא תצא וכו' והטעם שאין להוסיף על גזירות של דבריהם אלא על מ"ש הם בפירוש ומשמע לא תנשא הוא לכתחילה אבל דיעבד לא ולא מצינו שהזכירו הקטלנית בשום מקום עם אותן שכופין אותן להוציא ובהרבה מקומות אמרו לא תנשא וביארו בגמרא שאם נשאת אינו מוציא וכתב רבינו שהקידושין ככניסה וכבר כתבתי כיוצא בזה פ"י מהלכות גירושין: ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת וכו'. בפסחים בפרק אלו עוברין (דף מ"ט): אבל תלמיד חכם וכו'. שם: **לב** לא ישא אדם בת עמי הארץ וכו'. עד סוף הפרק מבואר שם:

פכ"ב א אסור להתייחד עם ערוה מן העריות וכו'. בקידושין פרק י' יוחסין ובע"ז פרק אין מעמידין (דף ל"ו:). ומ"ש חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו מבואר שם וכבר נתבאר פכ"א שיש זמן שהם ישנים אף בקירוב בשר. ודין אשתו נדה מבואר בהרבה מקומות ומהם פ"ק דכתובות (דף ד'): חתן שפירסה אשתו וכו'. פ"ק דכתובות ברייתא ומימרא שם:

ב לא נחשדו ישראל וכו'. פרק י' יוחסין (דף פ"ב) תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה וקי"ל כחכמים. וכתב רבינו ואם נתרחק אפילו מייחוד בהמה וכו' הוא מפני שאמר שמואל שם שאסור להתייחד עם הבהמה ואע"פ שאין הלכה כמותו דסוגיין דעלמא דלא כוותיה המתרחק הרי זה משובח ושם (דף פ"א:) אמרו דאביי ורב ששת ואחרים היו מתרחקין מן הבהמה והוא מדת חסידות:

ואיסור ייחוד עריות וכו'. בפ' אין מעמידין (דף ל"ו:) מסקנא דייחוד עריות מן התורה ואתא

מגיד משנה

לא אשה שנשאת לשני אנשים ומתו וכו' ואם נשאת לא תצא. כתב הרשב"א [על דברי רבינו הזרחי על כל גדדים ולא מצאתי לי מקום שיסמוך עליו זולתי שאני מדמה אולי סמך] על מה ששנו שהם לא תנשא ולא סיימו בה ואם נשאת תצא או שסמך על דאביי שאע"פ שהיה סובר דבמילה פליגי אבל לא בנישואין וע"כ נשא מ"מ הא שמע רב יוסף רביה ורבה רביה פסקו הלכה בנישואין ומלקיות כרבי ואפ"ה לא גירש אחר שנשא וכן רבא דתפים עליה ואמר מי איכא דעבד עובדא בנפשיה כי האי ואפילו הכי לא אפקוה מיניה. והריב"ש כתב שדעת רבינו נכון והביא סעד לדבריו וכתב דאפילו אם התרו בו ב"ד והמרה את פיהם אין כופין אותו להוציא. ורבינו עצמו [כתב] בתשובה שלישית קטלנית אין בו איסור אבל הוא מרוחק על צד הניחוש והפחד והתימהון שיש ברוב השעות שינזקו בהם הגופות החלשים ואין חילוק בין זה לאוכל מכישא דאסר גננא. ואע"פ שיש חכמים שסוברים שלא תנשא אומרים לה אם תמצאי מי שיקדש אותך לא נחייבנו לגרש והיו מערימין ומקדשים בפני שני עדים ואח"כ כותבין לה ב"ד כתובה דמכניסין אותה לחופה ומברכין שבע ברכות הואיל ונתקדשו. כן היו עושים ב"ד של רבינו יצחק בעל ההלכות וב"ד של רבינו יוסף הלוי תלמידו וכל הבאים אחריהם וכן עשינו אנחנו במצרים להתיר עכ"ל. וכתב עוד וזה כולו בנישואין בעלמא אבל ביבמה שנפלה ליבום הלכה למעשה בכמה נשים שקידשו אותם לכתחילה ונתייבמו ולא נראה מעולם מי שחולק על זה ע"כ:

לא

משנה למלך

איה לן למימר דס"ל דכי משני בגמרא יהודי בעלמא לאו או' נקיים בלחוד קאי אלא לעולם וכיון שכן ע"כ לומר דס"ל להטור דכי משני בגמרא יהודי בעלמא אתרתי קושייתא קא מתרץ וכדהוכחנו לעיל. ולפ"ז ללישנא בתרא אין ראיה מהנהו עובדי לחלק בין ת"ח לשאר העם. וא"כ למה זה הביא הטור דין זה דאדם גדול בסתמא הו"ל לסביאו בשם רבינו כיון דלפי לישנא בתרא לא נפקא האי דינא כי היכי דהביא דין דאם הודיעה בשם רבינו ומשום דללישנא בתרא לא נפקא האי דינא. ואפשר לדחוק ולומר דכיון דכבר שמעינן מדינא דאם הודיעה דס"ל לרבינו דפסקינן הלכתא כתרי לישני מש"ה דינא דאדם גדול לא הביאו משם רבינו דכיון דפסקינן הלכתא כתרי לישני ממילא נפקא האי דינא:

ומ"מ דברי הטור הללו תמוהים מלד עלמם שהרי הרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי ראב"י בלבד ולא חילקו בין ת"ח לשאר העם תשמע דס"ל דהא דאמרינן בגמרא שאני רבנן דפקיע שמייהו לאו הלכתא היא. וטעמא נלע"ד משום דס"ל דכי משני בגמרא יהודי בעלמא אתרתי קושייתא מתרץ ולפי תירוצא בתרא אין אנו מחלקין בין ת"ח לשאר העם ואינהו ז"ל ספוקי מספקא להו אי פסקינן הלכתא כלישנא קמא או כלישנא בתרא וכמ"ש מרן הב"י י"ד סי' קל"ב ומש"ה לא הביאו ההיא דשאני רבנן לפסק הלכה. וא"כ איך כתב הטור דאם הוא אדם גדול דשרי ופליג אהרי"ף והרא"ש אביו וצ"ע, וכ"ת דזאת הקושיא בעלמה נודקת לדינא דהודיעה דמדלא הביאו הנהו עובדי דרב ור"נ משמע דס"ל דאף אם הודיעה אסור דאם איתא דס"ל דאם הודיעה שרי היה להם להביא הנהו עובדי דרב ור"נ לאשמועינן האי דינא. הא ליתא משום דלעולם דס"ל דאם הודיעה שרי ומה שלא הביאו הנהו עובדי דרב ור"נ הוא משום דטעמא דאיסורא הוי משום אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך וממילא נפקא דאם הודיעה שרי שהרי אינה יושבת לבטח עמו ומש"ה לא הוצרכו להביא הנהו עובדי לאשמועינן האי דינא. (*א"ס והכי מוכח מדפריך בגמרא לרב ור"נ מברייתא דלא ישא אדם במדינה זו כו' ומהכיא דרבא ואמאי לא פריך נמי מברייתא דלא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה אלא ודאי דפשיטא ליה דכל שמודיעה שרי). הו קשיא לי דאם איתא דלפי תירוצא בתרא אף אם הודיעה אסור וע"כ לא הוו קאמרי רבנן מאן הויא ליומא אלא משום דמייחדי להו בלבד אבל בנישואין ממש מתסר א"כ לא הוי פת בסלו שהרי לא היו יכולים לבא עליהם משום איסורא דאל תחרוש על רעך רעה תו קשיא לי לפי דברי מעכ"ת שדחה כתי' של הב"ח והפרישה משום דאם כדבריהם הו"ל להטור לומר דהרמב"ם ורש"י פירשו שאם הודיעה מותר א"כ לפי תירוץ מעכ"ת נמי תיקשי דהו"ל דהרמב"ם והסמ"ג כתבו דאם הודיעה דשרי שכן כתב במל"ת סי' קכ"ו וכן על רי"ו תיקשי דאמאי תלה דין זה דהודיעה ברמ"ם הו"ל להביאו משם הרמב"ן ג"כ: **עוד** ראיתי שהקשה מעכ"ת אעיקרא דדינא מהכיא דאמר בספ"ב דנדרים וברותי מכם המורדים והפושעים כי אלו בני ט' מדות וחד מינייהו בני גרושת הלב ומרב ור"נ דעבדי הכי קשיא ליה למר דאיכא למימר ייחודי הוו מייחדי להו כלישנא בתרא וקשיא לי דא"כ לא הוי פת בסלו שהרי לא היו יכולין לבא עליהן כי היכי דלא ליהוו בני גרושת הלב. עוד כתב מעכ"ת ואפי' ללישנא קמא י"ל דקודם ביאה היו גומרים בדעתם שלא לגרשם אם תתעבר כי היכי דלא ליהוו בניהם בני גרושת הלב משמע דס"ל למר דאיסורא דבני גרושת הלב לא הוי אלא אם תתעבר אבל אם אינה מתעברת לא שייך איסורא דבני גרושת הלב. ול"נ דהיינו דוקא למאן דסבר דקרא דוברותי מכם המורדים והפושעים כי קאי אבנים אבל לסברת הראב"ד שהביא מרן הב"י א"ח סי' ר"מ דס"ל דקרא קאי לבועלים שהבועלים בא' מט' מדות אלו הם מורדים ופושעים אף שלא תתעבר אסור וא"כ לסברת הראב"ד קשיא לנ"ק דס"ל שהיו באים עליהם היכי עבדי הכי: **עוד** כתב מעכ"ת דבני גרושת הלב לא מיקרו אלא כשאינו מודיעה אבל אם מודיעה שרי ודברי תימה הם שהרי טעמא דאיסורא דבני גרושת הלב כתב הרא"ש ספ"ב דנדרים דהוי כי מתוך שגמר בדעתו לגרשה מהרהר באחרת א"כ אף אם הודיעה שייך האי טעמא דמהרהר באחרת ולעיקר

מגדל עוז

ולא ישא אדם אשה עד הרי זה מותר. פרק החולץ (שם): **לא ישא** אדם עד בניהם כך. פרק הבא על יבמתו (דף ס"ד): **אשה** שנשאת עד יכנוס. פ"ק דכתובות ופרק נערה שנתפתתה (דף מ"ג): ולא ישא ישראל כו' עד סוף הפרק. פרק אלו עוברין (דף מ"ט):

פכ"ב אסור להתייחד עם הערוה עד עם אשתו נדה. פרק י' יוחסין (דף פ'): וחתן כו' עד להתייחד עמה. פ"ק דכתובות (דף ד'): **לא** נחשדו ישראל עד מפי הקבלה. פרק י' יוחסין (דף פ"ב): כשאירע מעשה דאמנון עד יחוד כותים. בע"ז פרק אין מעמידין ובסנהדרין פרק כהן גדול (דף כ"א) ור"י אלפס ז"ל כתבו בהלכות סוף קידושין.

הגהות מיימוניות

[ס] אבל נתגרשה כמה פעמים אין בכך כלום תוס' ודלא כפרש"י ביבמות ע"ש. וכתב ראב"ם ונ"ל דהלכה כרב אשי דמזל גורם ונ"מ באירסה ומית. אי נמי דנ"מ דנפל מריקלא ומית דליכא למימר מעיין גורם: [ע] שם כתב הטור ז"ל ואם נשאת לג' כתב א"א ז"ל שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא מאיסורא: [ח] מיעוט אנשים שנים ומיעוט נשים שתים לפיכך צריך שיהא עמהם בבית ב' נשים וב' אנשים והוא ישן לצד אחד בין האנשים והיא ישנה לצד אחד בין הנשים. מיסוד רבינו אב"ד ע"כ:

ואתא דוד גזר אפילו יחוד דפנויה ואתו שמאי והלל וגזרו אפי' יחוד דכותית : כל המתייחד עם האשה וכו' . בפרק י' יוחסין (דף פ"א) אמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד אמר רב אשי לא אמרו אלא ביחוד דפנויה אבל ביחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה [שהן ממזרין] :

ד כל אשה וכו' . בע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ה:) מבואר בסוגיא וכל"ש דאמר הכין במתניתין בי' יוחסין (דף פ') : ה וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי . ברייתא פ"ק דע"ז : ואין מעמידין בהמה וכו' . תחלת פרק אין מעמידין (דף כ"ב) ומבואר שם בגמרא הדין והטעם וכתב הרשב"א ז"ל ובפירקא דלעיל אסיקנא דלא נאסר ליחד אלא במקום שחשודין על הרביעה וא"כ בסתם מקומותיהם של כותים שלא נודע מנהגם שחשודין אבל במקומות הידועים שלא נחשדו עליה מותר לייחד עכ"ל. וע"ז נהגו בזה היתר במקומותינו :

שאינה ערוה בכלל ייחוד עריות היא . ושמאי והלל גזרו על ייחוד כותית. נמצא [א]כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין כותית מכין את שניהן מכת מרדות האיש והאשה . ומכריזין עליהן . חוץ מאשת איש שאע"פ שאסור להתייחד עמה אם נתייחד אין לוקין. שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצאו מוציאין לעז על הבנים שהן ממזרים : ד [ב]כל אשה שאסור להתייחד עמה אם היתה אשתו עמו ה"ז מותרת להתייחד מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם הכותי ואע"פ שאשתו עמו שאין אשתו של כותי משמרתו ואין להן בושה : ה וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר וללמדו אומנות . [ג]מפני שכולן חשודין על משכב זכור . ואין מעמידין בהמה בפונדקיות של כותים ואפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות : ו ואין [ג] מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כותי אפילו זכרים לכותים ונקבות לכותית מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה וכבר ביארנו שהן אסורין בזכור ובבהמה ונאמר ולפני עור לא תתן מכשול : ז ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לכותית מפני שכולן בחזקת נואפים וכשיבוא הנואף לשכב עם הכותית זו אפשר שלא ימצאנה וישכב עם הבהמה או אפילו ימצאנה ישכב עם הבהמה : ח לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה * עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם . וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה . נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין לייחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים . או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד. [ד]אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים . כיצד יעשה יתעסק עמהן ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת : ט מותר להתייחד עם שתי יבמות . או עם שתי צרות . או עם אשה וחמותה . או עם אשה ובת בעלה . או עם אשה ובת חמותה . מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו . וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה. שאינה מזנה בפניה שהרי זו מגלה את סודה : י [ה]תינוקות מבת שלש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן . שלא גזרו אלא על ייחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה : יא [ו]אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק . אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום : יב [ז]אשת איש שהיה בעלה בעיר *אינה חוששת לייחוד. מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר . וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח

ליחד אלא במקום שחשודין על הרביעה וא"כ בסתם מקומותיהם של כותים שלא נודע מנהגם שחשודין אבל במקומות הידועים שלא נחשדו עליה מותר לייחד עכ"ל. וע"ז נהגו בזה היתר במקומותינו :

ח לא תתייחד אשה אחת וכו' . משנה פרק י' יוחסין (דף פ':) לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ובגמרא א"ר יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרין אבל בפרוצין אפילו בי עשרה נמי לא וכו' ואמר רב [לרב יהודה] לאו כשרין כגון אנן לא כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו ולזה סתם רבינו לפי שאין כשרין כמותם. וכתב רבינו עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם ופשוט הוא שכל שיש שם אשתו של אחד מהם מותר :

ונשים הרבה. כבר נתבאר זה למעלה בדין החתן שפירשה אשתו נדה שאמרו הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה עם הנשים ומשמע בבית אחד : היו האנשים מבחוץ וכו' . בפרק עשרה יוחסין וכאביי דאמר בכל גוונא אסור : (א"ה והוצרך לכתבו לרבותא אפילו יש בפנים או בחוץ עוד אנשים או נשים הו"א דהוי כמו נשים הרבה עם אנשים הרבה קמ"ל דאסור. וראיתי בר"ן בקידושין פ' י' יוחסין שתמה על רבינו למה כתב הסיפא דאנשים מבחוץ ונשים בפנים שנראה שאין לה ענין אא"כ אשה אחת מותרת להתייחד עם סתם ב' אנשים ורבינו פוסק דאסור ע"ש. ולא ידעתי מאי קשיא ליה דהא רבינו פוסק כאביי לחומרא בשניהן ושפיר כתב דאסור והוצרך לכותבו לרבותא כמ"ש וכ"נ מסדור דברי רבינו ובגמרא י"ל דמיירי בכשרים וכמו מתני' דמתיר מיירי בכשרים ודו"ק) :

אפילו איש שעסקו וכו' . משנה שם (דף פ"ב) כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים ופירש רבינו במשנה זו בכור דהאי כל מי שעסקו אפילו מי שעסקו קאמר אבל רש"י פירש שמלאכת אומנותו נעשית עם הנשים והנשים צריכות לו לא יתייחד עם הנשים ואפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהן וכולן נוהגות עליו ואילו איכא אחרינא עם שתי נשים תנן [דלא יתייחד] אבל ג' או ד' ש"ד עכ"ל. ויש בזה פי' אחר ג"כ ודברי רבינו עיקר :

ט מותר להתייחד עם שתי יבמות וכו' מימרא שם : וכן מותר להתייחד וכו'. באותה מימרא שם :

י תינוקת מבת ג' שנים וכו' . פשוט הוא זה וקצת נראה כן מן הירושלמי :

יא אנדרוגינוס אינו מתייחד עם וכו'. תוספתא פ' אחרון של מסכת בכורים :

יב אשת איש שהיה בעלה וכו' . בפרק עשרה יוחסין (דף פ"א) מימרא ומעשה שם : וכן כל המתייחד וכו' . שם :

טי

פכ"ב ח לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם . שם במשנה רש"א אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו. ומשמע לרבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרושי ומש"ה פסק דבזמן שאשתו של אחד מהם שם מותר להתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה וה"ה לאיש אחד עם נשים הרבה ואפילו אם ת"ל דפליג את"ק משמע דהלכה כמותו מדמוקים סתם גמרא ברפ"ב דע"ז מתניתין אליביה. ויותר נראה לומר שהוא גורס בזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו וכן גירסת הרי"ף והרא"ש ולא מדברי ר"ש הוא אלא סתם מתני' הוא דקתני הכי :

והטור כתב על דברי רבינו כיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה מאי נ"מ שאשתו של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני עכ"ל וי"ל דכיון שאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חבירתה ג"כ לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה. ואיכא למידק על מ"ש רבינו לא תתייחד אשה עם אנשים הרבה ובפי"ב מהלכות אבל כתב ונקבר באשה אחת ושני אנשים . וי"ל דהכא מיירי בייחוד ממש בבית שאין הפתח פתוח לר"ה : (א"ה משמע אבל התם לא מיירי ביחוד ממש והוי כמו פ"פ לר"ה וצ"ע , ולפ"ז למה סיים שם אבל לא באיש א' וב' נשים משום יחוד הא בפ"פ לר"ה אין חוששין משום יחוד כלל כמ"ש רבינו סי"ב וע"כ נלפ"ד לתרץ דהא אשה א' עם ב' כשרים מותר ביחוד אלא שרבינו החמיר דאין מחזיקין סתם בני אדם לכשרים וע"כ התם דעוסקין במת אפילו סתמא מחזיקין אותם לכשרים ומותר אשה א' עם ב' אנשים משא"כ ב' נשים ואיש אחד דאפילו כשרים אסור לא מהני מה שעוסקים במת וכעין זה תירץ שם בל"מ ע"ש) :

יא אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום . תמהני דבתוספתא בפרק אחרון דבכורים תניא דאנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים . ונראה שסובר רבינו שתוספתא זאת אתיא כר"י דסוף קידושין ואנן קי"ל כחכמים :

סליקי להו הלכות איסורי ביאה בס"ד :

[א] טור שם סי' כ"ב סמג שם : ב גם זה שם : ג טור שם סי' כ"ד סמג שם : ד טור אה"ע סי' כ"ב ע"ש סמג לאוין קכ"ו : ה שם שם : ו שם : ז גם זה שם : *ס"א אין חוששין

משנה למלך

ולעיקר הקושי' נ"ל לומר דע"כ לא אמרי' כשגמר בלבו לגרשה דאסור לבא עליה אלא כשרוצה לקחת אשה אחרת דלא שייך טעמא דמהרהר באחרת אבל כשאינו רוצה לקחת אשה אחרת שרי דלא שייך טעמא דמהרהר באחרת וא"כ רב ור"נ שכבר היה להם אשה בעירם וכשהלכו לעיר אחרת רצו לקחת אשה לימים שיתעכבו שם אף שגמרו בלבם להוציאם לאחר זה הזמן מ"מ לא היו מהרהרים בנשותיהן ואף מרן ז"ל שכתב סתם ואם הודיעה מותר בכס"נ קא מיירי :

פכ"ב ח לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה כו' . (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר ז"ל לעיל פ"א מהלכות סוטה דין ג' יע"ש) :

סליקו להו איסורי ביאה בס"ד :

הגהות מיימוניות

[ג] ומה שאין אנו נזהרים עכשיו מכל אלו אולי סמכינן אהא דאמר רב פ"ק דע"ז מקום שהתירו למכור התירו לייחד ועכשיו אינן חשודין על הרביעה. אמנם האמרי' התם דרב הדר ביה וא"ת דסמכינן אשינויא דרבי פדת בפירקא דהכא הא רבי אליעזר הא רבנן דלא חיישינן לרביעה וקי"ל כרבנן דנהי דסתמא דמתני' דאין מעמידין כר' אליעזר הא איכא נמי סתמא דרבנן מקום שנהגו למכור מוכרים והתיא שנויא דר' פדת כיון דקבע תלמודא לבסוף ש"מ דסמכינן אהא ס"ת : *[הטור השיגו בלשון הזה וז"ל ואיני מבין דבריו כיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה מאי נפקא מינה שאשתו של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני ע"כ וע"ש וחסמ"ג כתב בלשון הטור] :

מגדל עוז

האיש והאשה עד שהם ממזרים . פרק י' יוחסין (דף כ"א) :

כל אשה שאסור עד ואין להם בושה . פרק אין מעמידין (דף כ"ה) ופרק י' יוחסין (שם) :

וכן אין מוסרין עד על משכב זכור . פ"ק דע"ז (דף ט"ו) : ואין מעמידין בהמה כו' עד ישכב עם הבהמה . פ"ק דע"ז ופרק אין מעמידין (דף כ"ב) : לא תתייחד אשה אחת עד שהרי זו מגלה סודה. פרק י' יוחסין (דף פ') : תינוקת מבת שלש שנים וכו' עד ועם הטומטום . פרק ד' מיתות ופרק בא סימן (דף נ"ה) : אשת איש שהיתה עם בעלה עד משום יחוד. פרק י' יוחסין (דף פ"א) :

הפתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד: **יג** מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות. מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהן שהן באין בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו: **יד** תיקנו חכמים שתהיינה הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא [ג] יכנס שם איש משום ייחוד: **טו** אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפוטרופוס לעריות. ואסור לאדם למנות אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה: **טז** *אסור לתלמיד חכם לשכון בהצר שיש בה אלמנה אע"פ שאינו מתייחד עמה מפני החשד. אלא א"כ היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד. ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד: **יז** אין דורשין בסתרי עריות בשלשה מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב והשנים נושאין ונותנין זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמוע. שדעתו של אדם קרובה אצל עריות. אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל. לפיכך אין דורשין אלא לשנים כדי שיהיה האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה שישמע מן הרב: **יח** [א]אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות: **יט** ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות. [ועוד] אמרו חכמים רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע: **כ** לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן. ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי. כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד: **כא** וכן ינהוג להתרחק מן השחוק ומן [ב]השכרות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים והם מעלות של עריות. ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה. גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד:

א טור שם סי' כ"ד רמג שם : ב ברכות דף ס"ס :

השגת הראב"ד

*אסור לת"ח לשכון וכו': כתב הראב"ד ז"ל הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה עכ"ל:

סליקו להו הלכות איסורי ביאה בס"ד:

מגיד משנה

יג מי שאין לו אשה וכו'. במשנה שם (דף פ"ב) לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ובגמרא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי. עוד שם על הא דרבי אליעזר איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל הו דילמא כשאין שרוי אצלה ת"ש אף מי שיש לו אשה ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים ואמרו בירושלמי ואינה שרויה אצלו באותו מקום. ונראה שרבינו פוסק כרבי אליעזר משום דשקלו וטרו בגמרא אליביה ויש לחלוק ולומר משום דנפקא מינה לת"ק הוא והכי קא בעי מי שאין לו אשה כלל קאמר ואתא לאוסופי את"ק דאילו ת"ק אמר דוקא רווק שלא נשא מעולם ואמר ר' אליעזר אפי' נשא כיון שאין לו עכשיו או דילמא בשאין שרויה אצלו דאילו ת"ק אמר כל שאין לו עכשיו רווק נמי קרי ליה ואתא רבי אליעזר למימר דאפילו יש לו ואינה שרויה אצלו לא. מיהו לענין הלכתא קי"ל כסתם משנה דכל שיש לו עכשיו יכול ללמוד. וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו בעיא זו ואע"פ שהיה להם להזכירה כדי לדעת דברי ת"ק אפשר שסמכו דסתם רווק הוא מי שאינו נשוי עכשיו ואפשר שרבינו ז"ל סובר דהאי שרויה אצלו בבית הספר קאמר ולא קי"ל כרבי אליעזר אלא כת"ק דכל שהוא נשוי עכשיו מותר ואע"פ שאשתו במקום אחר וכן עיקר:

יד תקנו חכמים שתהיינה הנשים וכו'. בסנהדרין פרק כ"ג (דף י"ט):

טו אין ממנין אדם נאמן וכשר וכו'. ירושלמי פ"ק דכתובות אמר רבי זעירא מתניתא אמרה אפילו כשרים אין ממנין דתני אפי' חסיד בחסידים אין ממנין אותן אפוטרופוס לעריות: אסור לאדם למנות וכו'. בברכות פרק הרואה (דף ס"ג) תניא רבי אומר לעולם על ימנה אדם אפוטרופוס בתוך ביתו מנא לן מיוסף בהאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפוטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר ובע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ב:) תני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא.

ובהשגות א"א הפריז על מדותיו וכו'. ואפשר שרבינו סובר שהשתאכסנות שהוא בדרך מקרה מותר כל זמן שאין שם ייחוד וכדמשמע בעירובין פרק כיצד מעברין (דף כ"ג:) דא"ר יהושע פעם אחד נתארחתי אצל אכסניא אחת וכן בחולין משמע גבי הנותן לפונדקית אבל לא אמרו אלא דירה שהיא קבע והוא בחצר אחד:

טז לא תקנה אשה עבדים זכרים וכו' ואפי' קטנים וכו'. בברייתא פרק איזהו נשך (ב"מ דף ע"א):

יז אין דורשין בסתרי עריות וכו'. בחגיגה (דף י"א:) ריש פרק אין דורשין בעריות בג' והטעם שהזכיר רבינו מפורש שם בגמרא:

יח אמרו חכמים בשעה שנצטוו וכו'. בספרי וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו מלמד שהיו ישראל מצטערים בשעה שאמר להם משה לפרוש מן העריות ומלמד שהיה אדם נושא אחותו ואחות אביו ואחות אמו ובגמרא פרק אחרון דיומא (דף ע"ה) בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו:

יט ואמרו חכמים גזל ועריות וכו'. בפרק אין דורשין: ועוד אמרו חכמים וכו'. בב"ב פרק גט פשוט (דף קס"ה):

כ גדולי החכמים וכו'. בפ' י' יוחסין (דף פ"א):

כא וכן יתרחק מן השחוק וכו'. באבות שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה:

ולא ישב בלא וכו'. בפרק הבע"י (דף ס"ב:) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שלום שנאמר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא: גדולה מכל זאת אמרו וכו'. ברייתא בקידושין (דף ל':) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח אם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש נאום יי' וכפטיש יפוצץ סלע: ובחכמה הוא אומר וכו'. בעירובין פרק כיצד מעברין (דף נ"ד):

סליקו להו הלכות איסורי ביאה בס"ד:

מגדל עוז

אין ממנין אדם כו' עד שאין אפוטרופוס וכו'. בהרבה מקומות היא הלכה רווחת: אסור לתלמיד חכם לשכון וכו' עד אשתו עמו. כתב הראב"ד ז"ל הפריז על מדותיו וכו': ואני אומר הפרזה גדולה ופרישות גדול מזה שנינו סוף פרק י' יוחסין (דף פ"א:) גבי הא דתניא אבור לסתייחד עם כל העריות ואפי' עם בהמה אביי מכלי להו מכולה דכרא רב ששת מעבר ליה מארא ע"כ ואם זה בבהמה כ"ש באלמנה. ומה שכתב הראב"ד ז"ל הוא ריש פרק אין מעמידין (דף כ"ב) דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא. ולפי דעתי כי ר"מ ז"ל פי' זאת בתלמוד בלשון כדטעים בר בי רב ושכנה רבות וכדמפרש טעמא בגמרא משום דלגיע לה ומ"ש כאן ר"ה ז"ל הוא בתלמיד חכם גדול הנקרא צורבא מרבנן דומיא דאביי ורב ששת שהיו גדולים ומלמדין תורה ברבים צריכין ליזהר מן החשד יותר כדאמרי' בכמה מקומות. או שמא יפרש ר"מ ז"ל שלא תפרס בלשון שמצרה אשתו ע"י שלים בפרק אע"פ ובאושפיזא ר"ל בשכונתא כי אכסנא הוא האורח הבא להתאכסן אצל בעל הבית ואושפיז הוא כמו פונדק או קרוב ויעלו בזה דברי ר"מ ז"ל על מכונם וכן כתב בלשונו הר"ם מקולי מדעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל אות באות: אין דורשין בסתרי עריות עד מה שישמע מן הרב. במסכת חגיגה ריש פרק אין דורשין (דף י"א): אין לך דבר בכל התורה כולה כו' עד שהוא הגורם הגדול. זה מפורסם בכמה מקומות בירושלמי ובבלי ובמדרשות: גדולי הכמים היו אומרים עד ויתרחק מן היחוד. סוף פרק י' יוחסין (דף פ"ז): וכן ינהוג כו' עד עריות. פ"ק דסוטה (דף ב':) ובכמה מקומות: ולא ישב בלא אשה עד סוף ההלכה. פרק הבע"י (דף ס"ב):

הגהות מיימוניות

[ג] בבית הכסא שבשדות מיירי שהיו בתי כסאות שלהן בשדות חוץ לעיר והכל נפנין שם פרש"י:

סליקו הלכות איסורי ביאה

א נראה כפי' הרמב"ם הא דאמרינן גדולה טעמא מאי משום דמחמדה קטנה נמי חמודי מחמדא פי' מחמדא בשעה שתובעין אותה לינשא ובמה ראתה טיפת דם ולאו אדעתה הילכך צריכה ז' נקיים כחומרא דרבי זירא אבל קודם תביעה לינשא לא חיישינן לחימוד ולפי פירוש זה אם אמרה ברי לי וגם בדקתי עצמי ביום תביעה לא היתה צריכה ז' נקיים אלא נבעלת לאלתר דוספרה לה כתיב דסופרת לעצמה וכיון דאומרת ברי לי תהא נאמנת ככל הנשים אבל בזה שהחמירו דבסתם נשים לא מחזקינן להו ברואות קודם והתן אבל כשתבעוה לינשא חיישינן בסתמא לחימוד אבל אומרת ברי לי מהימנא ובלבד שבדקה ביום תביעה מיד כדין בדיקת כל הנשים בחורים ובסדקים שמא יצא דם מן המקור ותו לא בעיא ז' נקיים ולא עדיף משאם היה לה וסת קבוע היום בג' פעמים דאם בדקה ואמרה טהורה אני נאמנת ולא בעינן ז' נקיים מיהו טבילה בעיא שמא ראתה זה שנה או שנתים או כשהיתה בת יום אחד כמו שנהגו בכל הנשים טובלות בכניסתן לחופה ובזה ראוי להחמיר וגם בוסת קבוע פסק בפרק כהשה שאם היתה רגילה לראות בתחלת היום אינה פורשת רק בסוף הלילה הסמוך לו ה"נ הכא רק שתבדוק משעת תביעה שאז דרכה לחמד ולקודם לכן לא חיישינן שאם נפרש דקודם לכן מחמדת אין לך אשה פנויה שכשירה לטהרות ובעיא בדיקה דהכא נמי כל שעה מחמדת ואין לחלק דהא דמקילינן לבעלה היינו דוקא היכא דנשאת לו כבר דהא טעמא מאי דלבו נוקפו ופורש ובטל מפריה ורביה וכ"ש למי שאינו נשוי שמשו טפי לפריה ורביה דידיה כדאשכחן גבי אבילות ותו אמאי נקט תבעוה לינשא לישמעינן לגבי טהרות בלא תביעה אלא ש"מ דהתביעה גורמת החימוד ובכרי ליסגי כדפרישית ועל ידי היה מעשה שנשאלתי עלה ודנתי כמו שכתבתי (א"ה ועפ"ז יתורץ קושיית הט"ז סי' קצ"ב בסק"א שהקשה מתמר ורות ע"ש אבל הרמב"ן בהלכותיו פ"ג דין י"ב כתב ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה וכ"כ בש"ע שם וזה דלא כמ"ש כאן בתשובה ונ"ל ראיה לדברי הרמב"ן מדמקשה בגמרא ביומא וביבמות על רב דמכריז מאן הויא ליומא ממימרא דרבא ואי נימא בשעת תביעה מהני בדיקה לק"מ א"ו דברי הרמב"ן וש"ע עיקר כנ"ל) ואף ע"פ שפירש רב יהודה בר נתן ביבמות דמחמדת ואימור יצא דם לפרוזדור אומר הכי דכי היכי דכל ז' נקיים נאמנת בבדיקה כיון שבודקת בחורין ובסדקים ה"נ הכא ושוב מצאתי בדברי ריב"א הא דאמרינן תבעוה לינשא וכו' כגון שקידשה ורוצה מיד לישאנה דכיון דלא נתקדשה מקודם המודי מחמדא ליה ואפילו אם היא קטנה וטעמא משום דלא נתרצית לו כ"א השתא כעובדא דרבא דהכא וכהניא דיבמות דמאן הויא ליומי שהקידושין והנשואין ביחד אבל אם קדשה מקודם זמן גדול או קטן ואיהר לאחר הקידושין חדש או אפילו שבעה ימים ותבעוה לינשא כיון דיודעת בו כבר לא מחמדא ומותרת לינשא מיד כן משמע מדבריו עכ"ל ראבי"ה וכן כתב שמשמע מתוך דברי רשב"ם ואע"פ שיש ליישב לשונו דבעינן למימר דאפילו קודם תביעה מחמדא וא"כ צריכה ז' נקיים מתביעה ואילך שמא חמדה קודם תביעה מחמת תאוות תשמיש ואפילו לא ידעה עדיין שתבעוה הילכך צריכה שבשעת תביעה תבדוק ז' נקיים או שאמרה ברי לי שכבר בדקתי קודם לכן חוסה ז' נקיים ותבעוה לינשא דנקט משום שהצרכנוה לבדיקה משום בעלה לא נסירא לי אלא כדפי' נראה לי עיקר ואף כי דברי ריב"א מוכיחין כן ועל דא אנא סמיך ע"כ:

להלכות ביאות אסורות פרק ט"ז

ב אשר שאלת ישראל שקיבל מישראל שור קטן למחצית שכר אם יכול לעשות לעכו"ם שום רמז לסרסו נ"ל דאסור דהא אמימר ומר זוטרא מחלפי אהדדי ואע"ג דלא עבדי הערמה היו נוהגים להחמיר מפני החשד ולא מפני דסבירא להו כרבי חידקא אלא משום דבעי מהו שיאמר לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה ולא איפשיטא דמדקאמר התם הלין תורי דגנבי ארמאי וגנחין להון בני מערבא סבירא להו כר' חידקא משמע דלדידן לא סבירא לן ולפיכך נ"ל להתיר: אבל שאל אדוני אם מותר ליתנו לעכו"ם למחצית שכר אע"פ שבודאי יסרסנו דלפני עור לא תתן מכשול לא שייך כאן דלא סבירא לן כר' חידקא ואמירה לעכו"ם שבות לא שייך כאן דלא עביד רמז וגילוי דעת לסרסו שהרי נכרי שבא לכבות אין צריך לומר לו כבה ואל תכבה. ושלום יצחק ב"ר אברהם תנצב"ה:

להלכות ביאות אסורות פ"ד

ג פסק ר"י שיכולה אשה לסמוך על בדיקת מכחול ושפופרת אף לראשון שראתה מחמת ג' פעמים מחמת תשמיש כמבואר במקומו וכן השיב ריצב"א בתשובה וכתב ועוד כי דיבר אלי האיש הלזה וסיפר לי כי מצטערת אשתו בשעת תשמיש וקשה לה עד מאד ונראה קלת כי חולי ומכה יש לה ויש לסמוך על הבדיקה אף לפ"ה וסוף התשובה כתב וז"ל ובעד למה שפירשנו דמותרת לראשון ולשני בבדיקה מן התוספתא דתניא עד כמה מותרת לינשא עד ג' יתר מכן לא תינשא עד שתבדוק מדנקט היתרא ולא נקט איסורא עד כמה תיאסר בביאה רביעית עד שניה ש"מ דעיקר מילתא לאשמועינן היתרא ולא איסורא ולקמן נמי שריא בבדיקה ואע"פ שמצאתי בהלכות נדה דרב סעדיה גאון ז"ל והאי דאינה בודקת בביאה שלישית של בעל ראשון אלא התגרש ותנשא לאחר ואינה בודקת נמי בביאה ראשונה של בעל שני עד שנשאת לבעל שלישי משום דאין כל האצבעות שוות עכ"ל ומדנקט טעמא לפרושי למה אינה בודקת בביאה שלישית של בעל ראשון ובביאה ראשונה של שני א"כ הוצרך ליתן טעם למה תתגרש ונוטה פירושו אחר פ"ה ואע"פ כן לא אסמוך ע"ז לאסור שהרי כבר יצא מעשה לפני ר' יעקב והתיר לאשת ר' יהודה מקפטי"ל ויל"ן ועליו אני סומך והבא לאסור אין שומעין לו לפי שכבר יצא הדבר להיתר ועוד יש להקל ולהתיר באשה זו אם נמצא הדבר כענין זה שלא הרגישה עד שעבר זמן שאחר אותיום ואפילו ספק אשם תלוי אין כאן ומשמשת לעולם בענין זה פעם אחת וגם אם תמצא רפואה תוכל לשמש ולבדוק עצמה אם נתרפאת ועוד אסבר שאפי' רואה כשיעור אותיום ובקשה רופא ועשה לה רפואה ואמר לה שנתרפאת שמשמשת על כתך דבורו אם הוא ישראל כדאיתא בירושלמי דבמה אשה ר' אבהו בשם ר' יוחנן נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה ורפאתי ושניתי ושלשתי ואע"פ שיש לדחות דהתם מיירי שידענו שכבר ריפא פעם אחת אלא שאין אנו יודעים בשילוש מ"מ דעתי נוטה להתיר בכל ענין הכל אין בידי להתיר ע"פ דבור עכו"ם אפי' ברופא דלא מרע אנפשיה דקיימא ביה אשר פיהם דבר שוא ומיהו אם תראה האשה שפסק דם והשה וראייתה ע"פ הרפואות וניכר שהועילו לה נראין הדברים שיש לסמוך אף ע"פ עכו"ם שהרי כדבר הזה רפואות יש לו כי הסיא דאפלה הרדל דם וא"ר נתרפאת זו ועתה נ"ל דאפילו בדקה עצמה ע"י שפופרת ולא מצאה דם כלל תוכל לשמש אחרי כן דילמא נתרפאת שהרי ע"י הכנסת שפופרת רגילה לראות כמו ע"י אצבע דאם לא כן מה הועילו חכמים בבדיקה זו הלא שמא לא תמצא דם כלל אלא ודאי ע"י השפופרת רואה תדיר כל זמן שלא נתרפאת ועל היתר זה ראוי לסמוך אפי' לבעל נפש ובוא וראה כמה קשה גירושין שהרי דוד סתירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש ומי שרוצה לבדוק יבדוק ומי שלא ירצה ישאלנה פה ונסמוך על בדיקתנו ורופא חנם ירפאנה בתוך חולי עמו ישראל. ושלום יצחק ב"ר אברהם תנצב"ה:

להלכות ביאות אסורות פרק ט"ז

ד פסק בס"ג וכן ר"ת דהא דפסקינן הילכתא כרבי יהודה דאמר דסהב נאמן לומר זה בכור כדאיתא בפרק יש נוחלין היינו דוקא היכא דאיכא בכור כי הסיא דשלא ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים זהו בכור נאמן כרבי יהודה אבל במקום שאין בכור דליכא יכיר דתלינן בעכו"ם לא מהימן לשוויה ממזר ואפילו אשתו פרוצה ביותר דרוב בעילות אחר הבעל ולר"י נראה דהלכה כרבי יהודה לגמרי דנאמן לומר ממזר הוא אפי' בלא הכרת בכורה כדמוכח פרק החולץ דתניא מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי כו' ע"ש בתו':

להלכות ביאות אסורות פי"א שם כתב דין דם טהור

ה כתב ר"י אלפס כיון דאיכא יולדת בזוב שאין דמה טהור עד שתשב ז' נקיים אע"פ שנכנסה בימי טוהר הילכך כל דם דחזיא נמי בימי טוהר שתשב ז' נקיים וכן כתב רבינו אברהם ב"ד דבדין דמשוינן להו טועות ושאינן יודעות בין ימי נדות לימי זיבות כך משוינן להו טועות בין ימי טוהר לימי טומאה וראיה מבתולה שלא הגיע זמנה לראות ואפ"ה גזרו חכמים ואמרו בועל בעילת מצוה ופורש וכן ה"ר משה ב"נ ספק לאיסור וכתב שהוא בכלל חומרא שהחמירו בנות ישראל על עצמן ואע"פ שבמקצת מקומות נוהגים קולא בימי טוהר כבר הסכימו הגאונים והחמירו על כל מי שיעשה כן אבל התוספות פסקו לקולא וכתבו שכן התיר ר"ת הלכה למעשה וכן פסק בספר התרומה דאחרי שתספור שבעה נקיים טובלת ומשמשת עד מלאת ארבעים יום משילדה זכר או עד מלאת שמנים יום לנקבה ואפילו רואה דם אין בכך כלום בשביל כך לא תמנע מלשמש דהכתוב קראו דם טוהר עכ"ל וכן כתב דחומרא דרבי זירא אינה אלא בדם ממש כבעמוד פי"א ולומברדיא"ה ואשכנ"ז ואגפי"ם וצרפת וארץ הי"י בועלין על דם טוהר וכן הורה מורי רבינו מאיר זצ"ל וכתב שיש טועין בדברי האלפסי ואומרים שכתב שימי טוהר אין נוהגין אחר חומרא דרבי זירא ואינו כן אלא ר"ל דיולדת בזוב צריכה שבעה נקיים ואם מנתה ז' נקיים ולא טבלה עדיין אע"ג דתוך ימי טוהר הואיל ולא טבלה צריכה ז' נקיים אבל אם כבר טבלה בימי טומאה ורואה בימי טוהר מותרת בלא טבילה ע"כ וכן פסק בעל הרוקח וכן כתוב בפסקי ה"ר שמריה שכתב מפי ריב"א שכן הורה הלכה למעשה:

סליק הלכות איסורי ביאה בס"ד:

ספר מים חיים

הלכות יבום וחליצה

פ"ג הלכה ד מי שזינה עם אשה בין פנויה בין א"א ונתעברה ואמרה זה העובר מפלוני הרי זה ספק לענין יבום. ומדסתם רבינו משמע אע"ג דלא דיימא מעלמא והדבר תמוה במ"ש ה"ה מפרק אלמנה לכ"ג וממ"ש הרב עצמו בפ"ז מהלכות תרומות ופט"ו מהלכות א"ב. ונלע"ד דמאי דאמרינן גבי תרומה שאוכלה היינו משום דאיכא הספק ספיקא חדא דלא זינתה אלא עם זה ואת"ל דזינתה עם אחר אפשר דהוי כהן וא"כ ממ"נ אוכלת בתרומה משא"כ הכא. וא"ת הרי כתב רבינו גבי ארוסה בפרק ט"ו מה' א"ב שאם לא היו מרננים אחריה שזינתה אלא עם ארוסה דהולד כשר והתם נ"כ הי"ל שהולד ספק ממזר שמא זינתה עם אחר כדאמר הכא לענין יבום ואפשר לומר דכיון שהיא ארוסה לא חיישינן שמא זינתה אלא דוקא כשמרננין אחריה כנ"ל ליישב בדוחק. והכלל העולה לענין דינא מי שזינה עם אשה בין פנויה בין א"א וילדה אם הוא כהן אוכלת בתרומה כיון שאין מרננין אחריה וה"ה אם זינה עם ארוסתו שהולד כשר ונ"ל דה"ה לענין יבום אם זינה עם ארוסתו ואין מרננין אחריה דשדינן הולד בתר דידיה וכדפרשי' לעיל וכשזינה עם אשה דעלמא אע"ג דליכא ריננא הוי ספק לענין יבום ודוק היטב וכעת לא חפשתי אם יש שום סתירה מדברי שום פוסק ועיין בב"ח א"ה ס"ס נ"ו שתירוצו דחוק ביותר ועיין בבני אהרן ובקונטרס שלי הארכתי ודחיתי תירוצו וגם הדין שכתבתי כי אינו כ"ל:

פ"ד הלכה יט או נפחת וכו' חליצתה כשרה. איתא בשילהי פ' במה אשה דסמוכות של כסא ראוי לחליצה וק"ק על הרב שהשמיטו:

פ"ו הלכה כז ואיסורן מדברי סופרים. נראה מדברי הרב ז"ל דכל זיקת ב' יבמין מד"ס אבל תוספות דגיטין דף מ"ג ע"ב כתבו דהוי דאורייתא:

הלכות נערה בתולה

פ"א הלכה ה אפילו מחייבי עשה ואפילו שניים וכו'. דכוותה **כתב הרב בריש פ"ג** מהלכות עבדים ע"ש: ה"ו כהן גדול שאנס בתולה וכו'. הכי איתא בפ' הבא על יבמתו דף נ"ט ע"ב: ה"ז לפיכך האונס שעבר וגירש וכו'. ירושלמי פ"ג דכתובות תני ר' חייא אחד האונס ואחד המוציא שם רע שגירשה כופין אותו להחזיר אם היו כהנים סופגין את הארבעים והכי איתא נמי בתוספתא דכתובות: **עוד** כתב הרב מתה גרושתו וכו' כתב מרן כ"מ דהיא מימרא בפ"ג דמכות ובגירסת הרי"ף **קיימו ולא קיימו** והביא פירוש הנמוקי יוסף עליה וז"ל כלומר תפוס רישא דוקא **דאם לא קיימו חייב** דמיד שהתרו בו ב"ד לתקן הלאו ולא תיקן שוב אין לו תקנה ולוקה וליתא אלא אף שהתרו בו ב"ד אינו לוקה ומשום דיכול לומר אני מקיים העשה למחר וכל כמה דמלי לקיומי העשה לא לקי וזה ברור לדעת הרב ומכן כ"מ שהביא דברי נ"י על דברי הרב אחר המחילה דבריו תמוהים: ה"ח אין האונס וכו' עד שיבא עליה וכו'. אע"פ שהתוספות ביבמות דף נ"ט ובסנהדרין דף ע"ג כתבו בשם י"מ דלענין קנס לא אתרבאי הערלה כגמר ביאה מדסתם רבינו משמע ודאי דסגי ה"נ בהערלה דהיינו הכנסת ראש עטרה וכן משמע בירושלמי דכתובות כמ"ש התוספות לשם ודוק: ה"ט והמגורשת מן הנישואין וכו'. ירושלמי בפ"ק דכתובות אמרינן בפשיטות דאית לה קנס ולא ידעתי למה:

הלכה י הגיורת והשבויה וכו'. כתב הכ"מ דנלמד מדתנן פ"ק דכתובות יע"ש ואני אומר משנה שלימה היא ראש פרק אלו נערות לענין קנס וברור:

פ"ב הלכה ח באו עליה שנים וכו' אם הוא ראשון חייב בבושת ופגם. מוכח להדיא מלשון הרב דקנס אינו משלם משום דליכא קנס אלא בכדרכה ולדעת הרב הא דאמרינן בפרק אלו נערות אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה משלם חמשים בעל פגומה חמשים הכי פירושו דהא ע"כ ליתנא דהש"ס לאו דוקא דאם נבעלה כדרכה מתחילה תו ליכא קנס אלא ע"כ דאותו שלא כדרכה בא עליה מתחילה וא"כ בא עליה השני כדרכה יאמרו בעל שלימה בעלמא חמשים בעל פגומה חמשים אבל לשיטת התוספות דמיחייב קנס אפילו שלא כדרכה ה"מ למינקט תרווייהו בשלא כדרכה והתוספות נדחקו בזה דאין ה"נ וזה סיוע גדול לסברת הרב ז"ל. והא דאמרינן בפ"ק דקידושין מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי אפשר שהרב לא היה גורס אלא מודה רבי לענין קנס ורוצה לומר דאע"ג דלענין קטלא ביאה שלא כדרכה עושה אותה בעולה מ"מ לענין קנס עדיין מיקריא בתולה לא לחיובי קנס הבא עליה שלא כדרכה אלא לחיובי קנס הבא עליה אחר כך כדרכה ושמעתתא דהבא על יבמתו דמוכחא כסברת התוספות יש לומר דהויא דחייה בעלמא וכיון דלא קמה הכי לא דייק בה תלמודא וטפי אית לן למיסמך אשמעתתא דאלו נערות ור"פ בן סורר ומורה דנקט בדיוקא באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה ולא שמעתתא דיבמות דאיתמרא בדחייה בעלמא ודוק: ויש לדקדק בלשון הרב שמתחילה כתב שאם הוא אחרון חייב בבושת בלבד ובסיפא כתב שאין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כבושת ופגם זו שנבעלה מכלל דאיכא פגם אף כמי שנבעלה ול"ק מידי שכשנפגמה כדרכה תו ליכא פגם כלל אבל אם נפגמה שלא כדרכה שבא עליה אח"כ כדרכה פגמה טפי ומיחייב עליה פגם וזה ברור ודוק:

הלכה יג אמרה לו אנסת אותי וכו'. עיין השגת הראב"ד וכתב מרן דבנ"א מלא דמסיים בה ואי איירי ביתומה אין כאן מודה מקנס כלל ותמה עליו דא"כ כתב כן שהרי היא תובעתו בושת ופגם וצער והוא מודה בבשת ופגם וכופר בצער. ואחר המחילה לא דק דיתומה מפותה אין לה כלום משום דמחלה הכל וכמ"ש הרב לעיל בדין י"א וזה פשוט: הי"ז אני אומר שזה שנאמר בתורה. הכי איתא בפרק הנשרפין דף ע"ו ע"א אל תחלל את בתך להזנותה בחילול שבזנות הכתוב מדבר במוסר את בתו שלא לשם אישות:

פ"ג הלכה ו כיצד הוצאת שם רע. כתב מרן דפסק כראב"י ועוד דבגמרא מסיק אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה ועוד אני אומר דבפ"ק דכ"ק דף ה' קרי למוציא שם רע דיבורא דאית ביה מעשה ופירש"י בעילה: הלכה י בעלה וכו' ואמר לא מצאתיה וכו' מכין אותו מכת מרדות. כ"כ בהלכות ויצא להם כן מהא דגרסינן ר' יהודה אומר ללקות לוקה מ"מ וכאיכא דאמרי דלא פליגי רבנן עליה דר' יהודה ורב פפא לא אתא לאיפלוגי אהא וכמו שכתבו התוספות ז"ל ודוק: הי"ב זה שנאמר בתורה וכו'. כתב מרן דיש לתמוה שלא אמרו כן אלא לרבנן אבל לראב"י לא ומאחר שרבינו פסק כראב"י לא הו"ל לפרש כרבנן ותירץ דאפשר דסבר רבינו דאע"ג דלראב"י דברים ככתבן יש במשמע לפרש נמי כראב"י אליבא דרבנן ושינויא דגמרא דחיקא מכח קושיית התוספות ז"ל ד"ה בשלמא וכו' שתירוצם אינו עולה יפה ודוק שאין זה נכון שהרי בברייתא קאמר ראב"י שמלה ממש:

הלכות סוטה

פ"א הלכה א קינוי האמור בתורה וכו' קינוי שלא כדרכה הוי קינוי אבל דרך אברים אינו קינוי. בפרק הבא על יבמתו דף נ"ה ע"ב וע"ש בתוספות ז"ל: הלכה ב השהיה האמורה בתורה. כתב מרן דפסק כר' יהושע ועוד נ"ל דבברייתא מפיק סברת ר' יהושע בלשון חכמים: עוד כתב הרב דשהות הטומאה כדי לגלות ביצה כתב הרב בפי' המשנה שהוא באש בינונית וכתב מרן דפסק כר"ע ולע"ד נראה חדא דהלכה כר"ע מחבירו ועוד דר"י בן בתירה קאי כוותיה: עוד כתב הרב ובזמן שאין מי סוטה תאסר עליו. עיין בסוף פרק כ"ד מהלכות אישות שם ביאר רבינו כל צורכו ועיין בספר באר שבע ובמוהרי"ט ח"ב א"ה סי' א':

הלכה ג קינא לה על בנים כאחד. עיין במרן כ"מ שהביא הירושל' ומ"ש פ"ב דכריתות ה' מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וע"ל פ"ד דין ע"ו: ה"ו אמר לה אל תסתרי עם איש פלוני. כתב מרן דמשמע דרבינו דלא מימעיט קטן אלא פחות מבן ט' ועיין בש"ס דף כ"ו ע"ב בתוספות ד"ה אבל: ה"ח וכן אם שמע העם מרננים. כתב מרן דהלכה כר' יהושע ויש לתמוה על רבינו שלעיל כתב דבקינוי וסתירה תצא בלא כתובה וע"ש ואין כאן תימה דלעיל איירי כשאין מי סוטה והכא איירי כשיש מי סוטה אלא שאין אנו יכולין להשקותה משום דרשא דפ"ק דסוטה דף ו' ע"ב וטהורה היא ולא שיצאו ויחנו בא מוזרות בלבנה ומשום הכי לא מפסדא כתובתה ועיין בתוספות דר"פ מי שקינא וע"ש: עוד כתב הרב ויוציא ויתן כתובתה. עיין ספכ"ד מהלכות אישות: ה"ט בא עד אחד. כתב מרן דהוציאו מההוא עובדא דסמיא וכתב דמשמע לרבינו דה"ה לסתירה שאחר קינוי וזה פשוט דכיון דנאמן לו הרי הוא כאילו הוא בעצמו ראה אותה שנסתרה דאסורה עליו כמ"ש למעלה:

פ"ב הלכה ח אפילו בא על ארוסתו. עיין בהשגת הראב"ד וכתב מרן דטעמו מדאמרי' בר"פ ארוסה טעמא דכתיבי הני קראי ועיין בסוטה דף מ"ז ע"ב: הלכה ט לפיכך אם היתה אשתו וכו'. כתב מרן דנלמד דמאחר דבא על ארוסתו אין האיש מנוקה מעון הוי אע"פ שאינו אלא מד"ס ה"ס לשנייה ול"נ דנלמד מפלוגתא דר"מ וחכמים דבסמוך ודוק:

פ"ג הלכה א שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד הגדול של ע"א זקנים במקדש. נראה מלשון הרב שהמקום גורם אבל התוספות בפ"ק דסוטה דף ז' ע"ב ד"ה מה להלן וכו' כתבו דאיום אינו מעכב וסוטה היתה נוהגת אפילו לאחר גלות סנהדרין וע"ש: הלכה ב ואם אמרה נטמאתי או איני שותה יוצאה בלא כתובה. וכתב הכ"מ דמשמע לרבינו דכל שאמרה איני שותה אע"פ שלא אמרה בפירוש טמאה אני מפסדת כתובה דכיון שפחדה מלשתות מוכחא מילתא שהיא טמאה ודאי והכי מוכח בפ' היה נוטל דף כ' ע"א כיון דאמרה איני שותה טמאה אני קאמרה וע"ש ועוד דבעידי סתירה לחוד מפסדת כתובתה כדאי' בירושלמי ומייתי ליה הכ"מ לעיל בפ"א דין ב' ע"ש וגדולה מזו כתב ברפ"ב דאפילו אמרה איני טמאה ואיני שותה שהלא בלא כתובה ועיין ספכ"ד מהלכות אישות ושוב מצאתי בפרק ארוסה משנה שלימה דקתני ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת איני שותה ותימה על הכ"מ שנעלם ממנו זה ודוק: הלכה ה והיא עומדת ביניהן בלא רדיד. עיין פ"ק דסוטה סוף דף ח' ע"ב: הלכה ט ואח"כ מביא כלי חרש. עיין בפי' המשנה להרב שאין דבריו מכוונין ע"ש: ומ"ש ואם החזירו לכבשן. כתב מרן דאינו יודע למה פסק רבינו לקולא דהוי בעיא דלא איפשיטא ול"ק מידי דהויא פיסולא דרבנן וכמ"ש בתוספות והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ועיין פ"ח מהלכות כלי המקדש דין ה': ה"י ומוחק המגילה לשמה. פ"ב דף י"ח ואת"ל בעינן נמי ממיקה לשמה: הי"א ואם לא מצאו מגרי מביא חבל וכו'. עיין במס' עירובין פ"ה דף נ"ח ובפי' המשנה להרב: הי"ו ובטנה צבה בתחילה. לשון הרב בפי' המשנה אינו מדוקדק ע"ש: ה"כ סוטה שיש לה זכות ת"ת וכו'. פסק כרבי וצריך טעם למה לא פסק כרבנן ועיין בפ"ק דסוטה דף ז' ע"א: הכ"א סוטה ששתת מי המרים ולא מתה מיד הכי היא מותרת. עיין פרק קמא דסוטה דף ו' ע"א ולשם ע"ב בתוספות ד"ה וסהורה וכו' וע"ש:

פ"ד הלכה ג אבל אמרה איני שותה וכו' אינה יכולה לחזור. בפרק היה נוטל דף כ' בעיא דלא איפשיטא ומשום דהוי ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא ואינה שותה ומסתברא דלענין כתובה הו"ל ספיקא דממונא ואי תפסה לא מפקינן מינה כנ"ל ודוק: ה"ט ואם כתבה ישראל או נכרי קטן פסולה. זה פשוט דכיון דבעינן כתיבה לשמה קטן לאו בר דעת הוא וכמ"ש לענין גט בספ"ג מה' גירושין וע"ש: הי"ב מי סוטה שלנו וכו'. הכ"מ הביא מאי דגרסינן בפ"ב דסוטה מגילת סוטה שנכתבה קודם שבועה פסולה ותמה על רבינו דלמה השמיטו ואני אומר שכבר כתבו רבינו בזה הפרק דין ז': הלכה יד הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. פ' היה נוטל וליתיה בבבלי אלא בירושלמי הביאוהו התוספות ר"פ היה נוטל ד"ה ואחד וכו': עוד כתב הרב או שמת הוא או שמתה היא המנח' נשרפת. כתב מרן שהוא בירושלמי ופסק כת"ק ובתוספתא פ"ב דסוטה שנויה בלשון אחר וע"ש. ועיין בש"ס פ"ק דסוטה דף ו' ע"ב וע"ש:

הלכה יז ויש לו לגלגל עליה. עיין השגת הראב"ד דכתב דכל זה לדעת ר"מ ואפשר שהלכה כמותו יע"ש ועיין בהרע"ב שכתב שאין הלכה כר"מ: הי"ח מאות חכמים לקנאות וכו'. עיין בפט"ו מה' אישות דין י"ז: ומ"ש ולא יקנא לא מתוך שחוק. כתב מרן דהוציאו מהירושלמי דריש סוטה והתוספות מייתו ליה בריש סוטה דף ב' ע"ב ע"ש ועיין מה שהקשה מרן על מ"ש בירושלמי ולא מתוך מתון דצריך לו גמרא מה הוא ונ"ל דרבינו גורס מדון והוא מה שכתב ולא מתוך מריבה ונכון ודוק: ומ"ש ואם עבר וקינא לה. כתב מרן דיש לתמוה מדאיבעיא לן בירושלמי קינא לה באחד מהדברים הללו מה איתאמרת למצוה לעיכוב וכו' כהדא כל מקום שנאמר חקה מעכב ותירץ כתירוץ בתרא דשלא יקנא לה מתוך שחוק אינו מפורש בכתוב דנימא דקאי עליה ואינו מחוור אלא דעת רבינו דאם איתא דאיכא עיכובא הו"ל לאדכורי כן בש"ס דילן: הלכה יט אין ראוי לקפוץ ולקנאות וכו'. עיין בכ"מ שכתב ואע"ג דלפוס דינא לא קי"ל אלא כרבי יהושע למד וכו' ועיין לעיל ריש פירקא קמא ודוק: ומ"ש וכל מי שאינו מקפיד על אשתו וכו'. הכי איתא בפרק הנשרפין דף ע"ז ע"ב:

הלכות איסורי ביאה

פ"א הלכה ב אותן העריות וכו' ואפילו היה העובר ת"ח. כתב ה"ה דהוא דלא כר"י ופי' לשונו הוא שלא ניתנה התראה אלא להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה ומחשבה אם הוא שוגג וכו' ויפה כיון שכן סיים הרב ברפ"יב מהלכות סנהדרין שמא שוגג היה וע"ש: הלכה כ מי שהוחזק בשאר בשר. כתב ה"ה בקידושין פ' י' יוחסין והמעשה שהזכיר וכו' והראיה שהביא מפורש בירושלמי ועיין בפ"ק דחולין בש"ס דילן מייתינן סך ראייה למילף מינה דאזלינן בתר רובא בדף י"א ע"ב:

פ"ג ה"ב הבא על הקטנה וכו'. עיין בה"ה מה שהאריך בלשון רבינו ובתוך לשונו כתב וז"ל וסבור הוא ז"ל דהך סוגיא דפ' ד' אחין דף ל"ג ע"ב לאו בדוקא איתמר אלא בדרך דחייה לומר דה"נ מסתברא דאלא אמינא לך פתוי קטנה אונס הוא ונעלם מהמ"מ סוגיא דפרק הבא על יבמתו דף ס"א ע"ב דאיתא התם בפשיטות דפיתוי קטנה אונס הוא ע"ש: ה"ו באו עליה עשרה וכו'. בספר הרמב"ם של הכ"מ יש ט"ס וחסר לשון ובדפוס מגדל עוז איתיה וזהו דכתב המ"מ דפסק כחכמים דטעמו משום דמפרש מתני' דסנהדרין דקתני באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק דמיירי כשבא עליה הראשון כדרכה ולפ"ז בפלוגתא דר"י ורבנן אית לן למפסק כרבנן דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וכ"כ רבינו בפי' המשנה אבל רש"י פי' מתני' דמיירי כשהראשון בא עליה שלא כדרכה וסתם מתני' כרבי ולפ"ז אית לן למפסק כרבי כיון דסתם מתניתין כוותיה ולכאורה נראין דברי רש"י דאי מתני' מיירי בכדרכה פשיטא אלא שיש לי לסמוך פסק הרב מהא דאיתא בהגדת הניזקין מעשה ועמדו ט' מודיות בדינר נהסר השער מודיא אחת ובדקו ומצאו אב ובנו שבאו על נערה מאורסה ביוה"כ והביאום לב"ד וסקלום וכרבי לא אתיא דהא ע"כ השני בחנק אבל כרבנן אתיא שפיר ומשכחת לן כגון שהראשון בא עליה שלא כדרכה ומש"ה נסקלו שניהם ומיהו יש לדחות דהסיא הוראת שעה היתה אי נמי נערה לאו דוקא אלא איסור נערה קאמר דהיינו שתים וכל אחד מהם בא על נערה אחת ודוק. ובירושלמי רפ"ג דכתובות מצאתי להדיא כדעת הרמב"ם ודלא כרש"י דגרסי' התם באו עליה ב' הראשון בסקילה והב' בחנק באו עליה עשרה שלא כדרכה ואחד כדרכה כולן בסקילה ע"כ. אלמא דמתני' דסנהדרין רבנן היא ולא רבי ודוק: הלכה יג שפחה חרופה וכו' ומקודשת לע"ע. וה"ה לכל ישראל אלא אורחא דמילתא נקט משום דע"ע מותר בשפחה רש"י פ' השולח דף מ"ג ע"א:

פי"ב הלכה ב אבל הבא על הכותית וכו'. עיין בלאוין נ"ב בש"ס דמשמע מדבריו דלקי מן התורה אף הבא על הכותית דרך זנות וע"ש: הלכה ה ואין הקנאין וכו'. כתב ה"ה בסנהדרין פרק הנשרפין ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג שהרי רודף הוא וכ"ל דלאו לגמרי קאמר דא"כ לא הוי פנחס רודף שהרי אינו יכול להרגו וכן נשמע דכתב הרב היינו נשמע קלת ועדיין התוב זכרות בנקבות כנ"ל ודוק: הלכה יא לפיכך השפחה אסורה וכו'. עיין במוהרשד"ס י"ד סי' קל"א דאיכא פלוגתא אי אסירא מן התורה לדעת הרב או לא יע"ש: הי"ג המתרגם אונקלוס כלל וכו'. להחמיר העון הביא סברת אונקלוס אבל איהו ז"ל ס"ל דלא אסירא אלא מדרבנן וכמו שהביא ראיה שהשפחה מותרת לע"ע ואינה ראיה דדילמא הוי היתר מכלל האיסור וגזירת הכתוב הוא אבל ראייתו משפחה נחרפת היא נכונה דכשהיא שפחה הבא עליה לוקה משום לא תהיה קדשה עכשיו שחליה בת חורין ומאורסת מיגרע גרעה ולמה פקע איסור הלאו יביא אשם משום חליה בת חורין וילקה משום חליה שפחה ודוק: הלכה כ מצרי שני שנשא וכו'. כתב ה"ה דסובר רבינו דכי אמר רב דימי דשדינן ליה בתר אימיה היינו דוקא כי הוי לחומרא וע"ש ועיין בפ"ק דסוטה דף ט' ע"א:

פי"ד הלכה א כיצד מקבלין וכו'. עיין בה"ה שהביא מה שדקדקו קצת מפרשים ומ"ש הרמב"ן והראיה שהביא ועיין בתוספות שם דף מ"ז ע"ב ד"ה מטבילין וכו' ודוק:

פי"ז הלכה יד כ"ג לא ישא מוכת עץ. איתא שם בש"ס דף נ"ט ע"ב דמוכת עץ שלא כדרכה כשרה והרב סמך על פשיטות הענין וקיצר ולא ביאר זה: ומ"ש נבעלה לבהמה הרי זו מותרת. פי' רש"י דמאן דשרי במוכת עץ שרי בה וא"א לומר כן לדעת הרב שפסק שלא ישא מוכת עץ ונראה לי דמשכחת לה שנבעלה לבהמה בהערמה ולא נשרו בתוליה ובכה"ג עדיפא ממוכת עץ וכדאמרינן פ"ק דכתובות דף י"א ע"ב אין מוכת עץ בבשר ועיין שם בתוספות ועיין בירושלמי ריש פ"ק דכתובות מתני' ג' אי נמי כשנבעלה שלא כדרכה וכהיא דמייתינן התם דרבעה כלב כופרי מאחריס דמוכת עץ בכה"ג שריא לכ"ג וכדכתיבנא:

פי"ח הלכה ג וכן הגיורת וכו'. עיין השגת הראב"ד א"א אינה משום זונה וכו' וכן דעת התוספות בסנהדרין פרק הנשרפין דף פ"ב ע"א:

פ"כ הי"ד ואם היה מסית לפי תומו נאמן. עיין מאי דמסיק בפ' הגוזל בתרא דף קי"ד דדוקא לתרומה דרבנן והרב נמי פרישא קאי דמיירי בזמן הזה דהוי תרומה דרבנן: הי"ח ב' כהנים וכו'. עיין בה"ה מה שהאריך בלשון הזה ולבסוף כתב וז"ל וסוגיין דהכא לפי דעתו ז"ל הוא לרווחא יע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן קל"ט:

פכ"ב הלכה טז לא תקנה אשה עבדים זכרים. דין זה מבואר באיזהו נשך ובסוף בתרא קמא דהתם יע"ש:

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות **הראב"ד** זצ"ל, ופירוש הרב **המגיד משנה**, **וכסף משנה** להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, **מגדל עוז**, **הגהות מיימוניות** [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם **תשובות מיימוניות**, ופירושי הרב רבינו **עובדיה** והרב הגאון מהר"ל **בן חביב** על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה. גם **הלחם משנה** להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, **ומשנה למלך** להגאון מו"ה יהודא רוזאנים זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.

ונלוה לו **ספר הקובץ** חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריביטש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. יודפס על מקומו בפנים הספר.
ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. יודפס גם כן על מקומו בפנים הספר.
ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.
ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.
ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.
ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.
ז) השמטות מתוספות הגהמי"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.
ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.
ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *
י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מולאזין.
יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל. *
יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *
יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *
יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר שמואל שטראשון זצ"ל.
טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *
טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אזירקאוו. *
יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *
יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *
יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.
כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס' שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☞ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מהר"ר **זוסמאן יעב"ץ** זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בהגה"ח מדוייקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב.

ספר חמישי הוא ספר קדושה

(הלכות מאכלות אסורות, ושחיטה).

ווארשא

תבא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ). Томъ VII.

ВАРШАВА 1881.

Дозволено Цензурою.

С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצות. ארבע מצות עשה. וארבע ועשרים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה: ב) לבדוק בסימני העוף להבדיל בין הטמא לטהור: ג) לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור: ד) לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור: ה) שלא לאכול בהמה וחיה טמאה: ו) שלא לאכול עוף טמא: ז שלא לאכול דגים טמאים: ח) שלא לאכול שרץ העוף: ט) שלא לאכול שרץ הארץ: י) שלא לאכול רמש הארץ: יא) שלא לאכול תולעת הפירות כשתצא לאויר: יב) שלא לאכול שרץ המים: יג) שלא לאכול נבילה: יד) שלא ליהנות בשור הנסקל: טו) שלא לאכול טרפה: טז) שלא לאכול אבר מן החי: יז) שלא לאכול דם: יח) שלא לאכול חלב בהמה טהורה: יט) שלא לאכול גיד הנשה: כ) שלא לאכול בשר בחלב: כא) שלא לבשלו: כב) שלא לאכול לחם תבואה חדשה: כג) שלא לאכול קלי מן החדש: כד) שלא לאכול כרמל מן החדש: כה) שלא לאכול ערלה: כו) שלא לאכול כלאי הכרם: כז) שלא לאכול טבל: כח) שלא לשתות יין נסך:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א [א]מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור. ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: **ב** [ב]סימני בהמה וחיה נתפרשו בתורה והם שני סימנין מפרסת פרסה ומעלת גרה עד שיהיו שניהם. [ג]וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה אין לה שינים *בלחי העליון. וכל

א טור יו"ד סי' עט סמ"ג נע ס סא סב : ב גם זה שם : ג כל זה סלשון בטור שם ובסמ"ג שם :

מגיד משנה

פ"א א מצות עשה לבדוק בסימנין ולהבדיל וכו'. כבר ביאר רבינו בפתיחת הלכות אלו שסימני בהמה וחיה מצוה אחת ושל עוף מצוה אחרת וכן של דגים ושל חגבים כל אחת מצוה בפני עצמה. וביאור ענין מצות אלו בספר המצות שהוא שאנו נצטוינו להכיר הטהורין ולא הטמאים כמו שאמרו בת"כ אותה תאכלו ולא בהמה טמאה וידוע שלאו הבא מכלל עשה עשה וכן מבואר בגמ' באלו טריפות (דף ס"ו:) גבי דגים ברייתא שם. והרי זה כאילו באו מצות עשה על מניעת האסורות בענין הגווי כמניעה ממלאכה בימים המקודשים וזה ברור וכבר האריך רבינו יותר פרק שני:

ב סימני בהמה וחיה וכו'. מפורש בכתוב ומשנה באלו טריפות (דף נ"ט) סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה: וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה אין לה שינים בלחי העליון וכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל עכ"ל רבינו. לפי הנמצא בספריו ומבואר בכתוב שהשפן והארנבת הן מעלי גרה ואינן מפריסי פרסה וידוע שיש להן שינים בלחי העליון וכן מבואר בגמ' ובודאי לא נעלם זה מעיני רבינו. וביאור דבריו כך הם כבר ביאר הוא שצריך שיהיו שני הסימנין ובאמרו כל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה רצה לומר מן הטהורים וכן הוא האמת כמבואר בגמ' שאין לך בטהורים שיהיה לו שינים מלמעלה ואחרי כן ביאר שכל בהמה שהיא מעלת גרה ר"ל ואין לה שינים בלחי העליון היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל וכן מבואר שם בגמ' שהגמל דומה לטהורים בהעלאת גרה ובהעדר השינים והשפן והארנבת אינן דומין לטהורים אלא בהעלאת גרה וגם אמרו גבי גמל והלא יש לו ניבי למינקה פירוש שתי שינים אחת מכאן ואחת מכאן בקצוות הלסתות ואמרו שבן גמל כלומר שהוא קטן אין לו שינים אלו והוא דומה לטהורים בזה. ונראה שכתב רבינו לשון זה לפי שנמשך אחר לשון הגמ'

השגת הראב"ד

[*]בלחי העליון. כתב הראב"ד ז"ל זה אינו נודק והוא שקר שהרי יש שפן וארנבת, עכ"ל:

לחם משנה

פ"א א מצות עשה לידע הסימנין וכו'. כתב הרב המגיד דמה שכתב רבינו בפתיחת הלכות אלו מצוה לבדוק וכו' הוא מפני עשה דאכילה. ונראה לדעתו דעשה דבדיקה ועשה דאכילה אחד הוא וביאר עשה דאכילה טעם עשה דבדיקה כלומר צורך הבדיקה הוא מפני איסור האכילה. ונראה דהוצרך לפרש כן דאל"כ למה לא מנה רבינו בפתיחת הלכות אלו עשה דאכילה דחיה ועוף ודגים אלא ודאי דדא ודא אחת היא וא"כ קשה בחגבים דרבינו מנה כאן הבדיקה ופרק שני לא הזכיר בחגב עשה דאכילה משמע דלית ליה בחגב עשה דאכילה וכיון דעשה דאכילה הוא עשה דבדיקה א"כ בחגב דאית ביה עשה דבדיקה למה לא אמר שם הכתוב עשה דאכילה ועוד דעשה דאכילה בחגב מבואר הוא בכתוב אך את זה תאכלו וכו'. והרב מהר"ר לוי ן' חביב בפסקיו סימן פ"ו עמד על כל זה ותירץ ע"ש:

מצות עשה לידע הסימנין וכו'. לשון זה קשה אלי דבמנין המצות מפיק ליה לבדוק בבהמה מקרא דזאת החיה אשר תאכלו וכן לעוף ודגים וחגבים מייתי קראי אחריני ועוד דהתם משמע דחיה ובהמה נפקא לן מחד קרא וכן כתב רבינו בפתיחת הלכות אלו וכאן משמע דהוא מקרא אחרינא דקאמר בין החיה הנאכלת וכו'. ונראה ליישב זה בדוחק דכיון דכונת העשה של בהמה טהורה אינו אלא לומר דוקא טהורה אין אבל טמאה לא ולתת עשה בכל טמאה משום לאו הבא מכלל עשה עשה ס"ל לרבינו כפשטים דקרא דוהבדלתם בין הבהמה הטהורה וכו' הכי הוא מה שאמרתי להם לבדוק הטהורים ולבדוק בסימנים אינו אלא להבדיל בין הטהורה לטמאה ולתת עשה בטמאה. וא"כ אין כוונת רבינו בכאן להביא הפסוקים אשר מהם נלמוד עשה מכל דבר דכבר הביאם במנין המצות ועוד ביארם בפרק ב' אבל כוונתו לומר דהעשה לידע הסימנים הטהורים אינו אלא לתת עשה בטמאים דסבירא ליה פשטיה דקרא כמדובר:

ב וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה אין לה שינים בלחי העליון וכו'. כתב ה"ה ונראה דנקט רבינו ז"ל לשון זה לפי שנמשך וכו'. נראה דהוקשה לו למ"ש דרבינו איירי בכלל השני שנתן וכל בהמה וחיה וכו' בבהמה שאין לה שינים בלחי העליון והוץ מן הגמל דקאמר ר"ל בן גמל. וא"ת היה לו לומר בן גמל לזה תירץ דהפם לשון הברייתא דאמרה אין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל. או אפשר דהוקשה לו דהיה לו לומר בפירוש

מגדל עוז

פ"א מצות עשה לידע הסימנין עד אשר לא תאכל. המצות מפורשות בתורה וסידר דבריו על כך ועל פירוש ההלכות השנויות פרק אלו טרפות (דף נ"ט) וכן פירש בספר המצות והביא כו לשון הספרא אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה ואין לי אלא בעשה בל"ת מניין ת"ל את זה לא תאכלו ממעלי הגרה אין לי אלא זו בלבד שאר בהמה טמאה מניין ודין הוא ומה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בל"ת על אכילתן שאר בהמות טמאות שאין בהן סימן טהרה אינו דין שיהיו בל"ת על אכילתן ע"כ: סימני בהמה וחיה כו' עד בלחי העליון. פרק אלו טרפות (נ"ט:): כתב הראב"ד ז"ל זה אינו נודק וכו': ואני אומר פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה כי ידעתי בודאי קטנו עבה ממתני ואיך אוכל להעיז פני לומר על השגת לשונו כי חיסר עיונו אבל איני מאשים רק סגורה לפניו שלא המשיך עיניו והמתיק תנועת קריאת לשון ר"מ ז"ל ועליו ערער והיא קושית התלמוד על שער בת רבים בעד האשנבים נשקפה ותיבב סובב סובב ואיש נבוב ילבב. והנני כותב לפניך הלשונות ועיניך רואות שהן שוות אות באות. גרסינן פרק אלו טריפות (דף נ"ט) גמ' מתני' דסימני בהמה וחיה פ"ר אלו הן סימני בהמה כל בהמה מפרסת פרסה וכל בהמה שמעלת גרה בידוע שאין להם שינים למעלה וטהורה ואקשינן וכללא הוא והרי גמל דמעלה גרה הוא ואין לו שינים למעלה וטמא ופרקינן גמל ניבי אית ליה ואקשינן תו והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה ואקשינן תו והרי שפן וארנבת דמעלה גרה הן ויש להן שינים למעלה וטמאים ועוד שינים מי כתיבי באורייתא אלא ה"ק כל בהמה שאין לה שינים למעלה בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה וטהורה ופרכינן ולבדוק בפרסותיה ופרקינן כגון שהיו פרסותיה חתוכות וכדרב חסדא כו' ושקיל וטרי ומפורש כל מאי דאצטריך כלל ופרט כמו שכתב ר"מ ז"ל בדינין הסמוכין לזה, למדנו מלשון הגמ' שהברייתא היתה מפרשת סתם [illegible] פירוש בהמה וחיה נאמרו מן התורה ולא פירש מאיזה מקרא ובאה הברייתא לפרשו מדכתיב כל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו דמשמע מינים שאלו שני סימנין מתחברין ואין מתפרדין לעולם אלא כשנמצא מעלה גרה ידענו שגם הוא מפריס פרסה ואע"פ שרגליו חתוכין חוץ מן הגמל וכן כשהוא מפריס פרסה ידוע שגם הוא מעלה גרה ואע"פ שפיו תתוך חוץ מחזיר וכדמסיק ליה בגמ' דהכי שמעתא ואסיקנא נמי פרק בהמה המקשה ופרק אלו טרפות דמים בכלל בהמה לסימנין ואח"כ ביארה הברייתא דרך כלל כי כל שמעלת גרה בידוע שאין לה שינים למעלה כלומר ואם מצאנו לחי העליון של בהמה ואין בה שינים ידענו שהיא מעלת גרה וטהורה היא שבודאי היא מפרסת פרסה ג"כ מלבד הגמל כדפירש לפי המסקנא ומסדר התלמוד רצה לדקדק בלשון עצמו עד שיברר כוונתו כדרך בעלי הלשון והיינו דקא מסיק אלא כל בהמה שאין לה שינים כו' וכדפרישית שאלמלא זה הביאור לא היתה מובנת יפה כוונתו ואע"פ שהיה מובן בפירוש שכתבתי ובלשון וטהורה היא יותר כדפרישית. ור"מ ז"ל ביאר דבריו פרט וכלל כמו שפירשתי ממש ולא הוצרך לשנות לשון הברייתא כלל מן הטעם שכתבתי בהקדמה ואח"כ כמה פעמים שלוקח לשון העיקרי ולגלות מקום מוצאו וז"ל סימני בהמה וחיה נתפרשו מן התורה עד כאן וזהו לשון המשנה. עוד כתב ז"ל והם שני סימנין מפרסת פרסה ומעלה גרה ע"כ זהו לשון הברייתא והמקרא. עוד כתב ז"ל עד שיהיו שניהם ע"כ. זה הוא מסקנא דברייתא ממש כי בא לומר מה שפירשתי שאין מתפרדין בשום בהמה וחיה חוץ מן הגמל והחזיר וממילא יצאו שפן וארנבת מוסף על מ"ש שפרטן הכתוב לאיסור ור"מ ז"ל ג"כ פרטן לפנינו בזה הפרק וז"ל שאין לך טהורין אלא עשרה מינין האמורין בתורה וכמו שאין אתה יכול להקשות מהן לפי המסקנא בתלמוד כך אין הראב"ד יכול להקשות לר"מ ז"ל. עוד כתב ז"ל וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה אין לה שינים בלחי העליון ע"כ. בא מעתה ליתן שלשה כללים נמשכים זה אחר זה כלומר אחר הדברים האלה כלל גדול יהיה בידך שכל בהמה וחיה שהן עוברין מחמת [illegible] סימן

הגמ' שאמרו את הגמל כי מעלה גרה הוא שלים בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב הוא ואע"פ שבשפן וארנבת כתב נמי בכל חדא הוא לא הצריכו להזכיר אלא בגמל לפי שיש לו דמיון לטהורים בהעדר השינים כמו שהזכרתי. והר"א ז"ל חשב שתהיה כוונת רבינו שכל בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה המעלה גרה אין לה שינים בלחי העליון. ולזה השיג עליו א"א זה אינו נודק וכו' וכבר ביארתי כוונת רבינו ואורך הוא להשמיענו כן להודיענו שכל שיש לה שינים למעלה טמאה. עוד השג הר"א ז"ל שדעת רבינו שכתב וכל בהמה שהיא מעלת גרה מפרסת פרסה הוא בין יש לה שינים בין אין לה שינים והשיגו על זה וכבר ביארתי דעתו ז"ל:

וכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי *היא מפרסת פרסה. חוץ מן הגמל. וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה היא מעלת גרה חוץ מן החזיר: ג לפיכך המוצא בהמה במדבר ואינו מכירה ומצאה חתוכת הפרסות בודק בפיה אם אין לה שינים למעלה בידוע שהיא טהורה והוא שיכיר גמל. מצא בהמה שפיה חתוך בודק בפרסותיה אם היא שסועה טהורה והוא שיכיר חזיר. מצא פיה חתוך ורגליה חתוכות בודק בה אחר ששחטה בכנפי העוקץ אם מצא בשרה שם מהלך שתי וערב טהורה והוא שיכיר ערוד שכן הוא בשרו שתי וערב: ד [א]בהמה טהורה שילדה *כמין בהמה טמאה אע"פ שאינו מפרים פרסה ולא מעלה גרה אלא כמין סוס או חמור לכל דבר הרי זה מותר באכילה. במה דברים אמורים בשילדה לפניו. אבל אם הניח פרה מעוברת בעדרו ובא ומצא כמין חזיר כרוך אחריה אע"פ שהוא יונק ממנה הרי זה ספק ואסור באכילה. שמא מן הטמאה נולד ונכרך אחר הטהורה: ה [ב]בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אע"פ שהוא מפרים פרסה ומעלה גרה והרי הוא כמין שור לכל דבר או כמין שה הרי זה אסור באכילה. שהגדל מן הטמאה טמא ומן הטהורה טהור. *(לפיכך) [ג]דג טמא שנמצא במעי דג טהור אסור. ודג טהור הנמצא במעי דג טמא מותר לפי שאין גדוליו אלא בלעו: ו [ד]בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה שתי גבין ושתי שדרות אסורה באכילה. וזו היא השסועה שנאסרה בתורה שנאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה כלומר בריה שנולדה שסועה לשתי בהמות: ז וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף אף על פי שהוא עוף טהור הרי זה אסור באכילה. לא הותר מן הנמצא בבהמה אלא מה שיש לו פרסה: ח [ה]אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה חוץ מעשרת המינין המנויין בתורה. שלשה מיני בהמה והם

*כס"א אינו וכן לא היה לפני ס"ס, ועי' כלח"מ:

א טור שם סמ"ג לאוין קיא: ב גם זה שם: ג טור שם סי' פג סמ"ג לאוין קלב: ד סמ"ג שם: ה סמ"ג עשין סב:

השגת הראב"ד

*היא מפרסת פרסה. כתב הראב"ד ז"ל אף זה שקר מפורש בתורה, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*כמין בהמה טמאה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והוא שיהיה טמאה בעדרו, עכ"ל:

פ"א ו בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה שתי גבין ושתי שדרות וכו'. קשה לי דכיון דקי"ל כרב בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי בהמה אגמריה וכו' לא ה"ל לכתוב או שילדה:

ח אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם וכו'. כתב ה"ה פרק א"ע תניא רבי אומר וכו' אבל מה שמנה התאו בכלל חיה וכתב שור הבר מין בהמה איני יודע לתרץ לפי גירסת ספרינו

וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה וכו'. שם אין לך דבר שמפרים פרסה וטמא אלא חזיר לפיכך פרט בו הכתוב הוא:

ג לפיכך המוצא בהמה וכו'. מימרא שם: מצא בהמה שפיה חתוך וכו'. פי' ואם יש לה קרנים כבר יצאה מספק חזיר ומותרת וזה פשוט שם ג"כ: מצא פיה חתוך ופרסותיה וכו'. שם ופירש"י ז"ל בכנפי העוקץ תחת עצם האליה שקורין אנקא יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי ויש שנקרע ערב עכ"ל:

ד בהמה טהורה שילדה כמין בהמה וכו'. משנה בבכורות פרק קמא (דף ה') ובגמ' אמרו דרבי שמעון אסר ליה כשילא לאויר העולם והלכה ודאי כסתם משנה וכרבנן: בד"א בשילדה בפניו וכו'. שם בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כ"ד) אמר רבי יוחנן רחל חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה ואסור באכילה עד יבא ויורה צדק ואמרינן התם דמספקא ליה דילמא כיון דילדה מרחמא היא אפילו דלאו מינה ושמא בן חזירה היא או דילמא אינה מרחמא אלא מינה והאי ברה היא. ובהשגות א"א והוא שיהיה הטמא בעדרו ע"כ. ובגמ' לא חלקו והיכא למימר דבכל גוונא חיישינן ואע"פ שאינו מצוי שיבא ולד מעדר אחר ויכרך אחר זה ג"כ אינו מצוי שבהמה טהורה תלד בדמות טמאה וספק בשל תורה להחמיר:

ה בהמה טמאה שילדה כמין וכו'. משנה בפ"ק דבכורות (דף ה'):

דג טמא שנמצא במעי דג טהור וכו'. שם (דף ז':) משנה דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גדולו. ובגמ' דקדקו ברישא דדג טמא שבלע טעמא דחזיניה דבלע הא לא חזיניה דבלע (חיישינן דילמא מגופיה הוא) ואמרי איסרונו אסרון (ליה בדמות טהור) מנלן דתניא דג טמא מפרין דג טהור מטיל ביצים ואסיקו רב אשי אמר רוב דגים במינן מפרילין (ואע"ג דלא חזיניה דבלע נמי טהור וה"ק כיון דרוב דגים במינן מפרילין) כמי שבלע בפנינו דמי, ולזה כתב רבינו דג טהור הנמצא במעי דג טמא ולא כתב לשון המשנה:

ו בהמה טהורה שילדה וכו'. בפרק אלו טריפות (דף ס':) אמר רב חנן בר רבא שסועה בריה בפני עצמה שיש לה שתי גבין ושתי שדרות. ובנדה פרק המפלת (דף כ"ד) נחלקו רב ושמואל ואמר רב בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי בהמה אגמריה (ואפילו במעי בהמה אסור) ושמואל אמר בריה בעלמא איתא וכי אגמריה רחמנא למשה בעלמא אגמריה אבל במעי בהמה שריא מידי דהוה אקלוט בן פרה וקי"ל כרב באיסורי כדאיתא התם:

ז וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף וכו'. פרק בהמה המקשה (דף ס"ט) א"ר יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסור באכילה בעיק פרסות וליכא והקשו קלוט במעי פרה ליתסר פירוש קלוט שאין פרסותיו סדוקים. ותירצו פרסה בבהמה תאכלו וכתבו בתוס' שאם מצא בה דמות בהמה אע"פ שרגליו כרגלי יונה או שאין לה רגלים כלל מותר שלא אמרו אלא דמות יונה וכיוצא בו:

ח אין לך בכל בהמה וחיה וכו'. פרק א"ט (דף ס"ג:) תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורה לפיכך מנה הכתוב בטהורה ושעופות טהורים מרובים על הטמאים לפיכך מנה הכתוב בטמאים אלמא שאין שם אלא אלו ומיניהן. ומפורש מזה בפרק אותו ואת בנו (דף פ') שאמרו עשר בהמות מנה הכתוב

לחם משנה

בפירוש כל בהמה וחיה שאין לה שינים וכו' ולמה סתם ואמר וכל בהמה שהיא מעלה גרה וכו' עד שבעבור זה השם עליו הראב"ד ז"ל ותירץ דתפס לשון הגמרא שכך הוא לשון הגמרא שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל:

ה לפיכך דג טמא שנמצא במעי דג טהור אסור וכו'. בקצת נוסחאות כתוב לפיכך. והלשון מגומגם. ויש ליישבו דה"ק כיון שאמרתי לך שהגדל מן הטמא דאזיל בתר גידול לפיכך דג טמא שנמצא וכו' ודג טהור שנמצא כו' אסור מפני שאין זה אלא בליעה אבל אם לא הייתי אומר לך שהגדל מן הטמא וכו' אלא היוצא מן הטמא דהוה משמע אפילו לא גדל ממנו אלא היה במעיו או אפילו דג טהור שנמצא במעי דג טמא היה אסור מפני שבלעו אבל השתא לא דהדבר תלוי בגידול ולא בבליעה:

ח אין לך דבר בכל בהמה וחיה שבעולם וכו'. מ"ש ה"ה איני יודע לתרץ. לפי גירסת ספרינו פשוט הוא דלא קאי [אלא] לענין [שמנה] התאו בכלל חיה וכתב שור הבר מין בהמה ולזה כתב שאולי ג"א יש לו בענין זה אבל לענין הגירסא דדילמא מינא דתאו נינהו ודאי דאין זו קושיא כלל דודאי איהו גרים ודילמא מינא דזמר נינהו לבד ולזה כיון ה"ה שכתב ויש ספרים שאין בהם אלא ודילמא מינא דזמר נינהו, ולא ידעתי איך עלה

מגדל עוז

מינין המפורשין בתורה שאמרו ודע כי סימן המעלה גרה אין לו שינים ולא יקשה לך משפן וארנבת כי אותן אין מפריסין פרסה וטמאים הם כמו שביארתי. ואין ר"מ ז"ל עוסק עתה אלא לפרש הטהורים שסימניהן שנים כי כן תנעתך לפרש על מסקנת הגמ' על כרחך, ונפקא ליה לר"מ ז"ל סידור זה למי שפרסותיו חתוכות כמו שפירשתי שהוא עתיד לבאר שכן דרך המחברים ואילו היה כותב וכל בהמה וחיה שיש לה שינים למעלה אינה מעלת גרה היתה קושית הראב"ד קושיא חזקה שהיה מובן מן הלשון שהיה בא ליתן סימני טומאה אבל עתה שבא ליתן סימני טהרה אינה קושיא כלל ואע"פ שהיא קושיא בגמ' הייתו בתחלה שלא הודיענו סימני טהרה שכן ביחד עד עתה אבל ר"מ ז"ל שהודיענו סימני טהרה תחלה וכתב עד שיהו שניהם ומפי המסקנא כדכתיבנא ובהם הוא עוסק אין עליו קושיא כלל וכתו שכתבם למעלה אלא שלשונו ותנועת קריאתו צריך עיון דק מאד כעיון בעלי דקדוק הלשון המעיינים בהבוריהם ולכן צריך למשיך קריאתו עם הלשון הבא אחריו בסמוך וז"ל וכל בהמה שהיא מעלת גרה היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה היא מעלת גרה חוץ מן החזיר לפיכך כו' כלומר ומאחר שלשה אלו שכללים יהיו בידך דע לפיכך כו' ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון:

וכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל: כתב הראב"ד ז"ל אף זה מפורש בתורה עכ"ל: ואני אומר ובי מפני שהכלל הזה ותבירו הבא אחריו וכל בהמה מפרסת מסורבמין בתורה לא היה לו להודיענו והלא הברייתא גופא מוכחא מקרא וכבר גלתי שלכך קראו משנה תורה ועוד שכבר כתב למעלה בסמוך שכללים הוא כולל ככאן מפני הדברים שעתיד לומר כמו שביארתי: וכל בהמה שהיא מפרסת עד שכן הוא בשרו שתי וערב. פרק אלו טריפות (דף נ"ט): בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה עד ונכרך אחר הטהורה: כתב הראב"ד ז"ל והוא שיהא טמאה בעדרו עכ"ל: ואני אומר סברא נכונה היא זו ואמיתית וכן משמע במסכת ע"ז (דף ל"ט) גבי שמעתין דחלב שחלבו עכו"ם וגם ר"מ ז"ל רמז במתק לשונו שהוא דעתו במה שכתב מן הבהמה הטמאה כה"א כידיעה מכלל שהבהמה היתה שם שאם לא היתה שם היה כותב באה מבהמה טמאה נולד ומיהו לפי שלא מצאו בתלמוד מבואר לא ביארו ואע"פ שהיא סברא נכונה כדרכו כי יאריך החבור ולכן קראו משנה תורה ומ"מ עיקר ההלכה פ"ק דמסכת בכורות, וכרוך אחריו ילפינן לה מריש פרק אותו ואת בנו (דף פ') בשמעתין דחוששין לזרע האב: בהמה טמאה שילדה כו' עד הטהור טהור. פ"ק דבכורות (דף ד') ופרק מרובה (דף ע') מייתי לה גמרא מתניתין דגנב והקדיש ואח"כ טבח כו': דג טמא כו' עד אלא בלעו. פ"ק דבכורות (דף ז'): בהמה טהורה שילדה עד לשתי בהמות. פרק אלו טריפות ופרק המפלת (דף כ"ד): וכן בהמה שנמצא בה דמות עד שיש לו פרסה. פרק בהמה המקשה: אין לך דבר בכל בהמה כו' עד דמה טען כשי. פרק א"ט (דף נ"ג):

מגיד משנה

הכתוב ותו לא. ומ"ש רבינו ששור הבר הוא מין בהמה. מחלוקת בכלאים פרק כלאי הכרם (משנה ו') שור בר מין בהמה ורבי יוסי אומר מין חיה והובאה פרק אותו ואת בנו ופסק כרבנן ותלבו אסור. ומ"מ אני תמה בזה אחר שרבינו סבור ששור הבר מין בהמה הוא היאך כתב שבעה מיני חיה דהא משמע בגמרא שם דשור הבר היינו תאו דכתיב בקרא המתורגם תורבלא שכך אמרו שם בעא מיניה אבא בריה דרב וכו' הני עיזי דבאלא מה הן לגבי מזבח פי' עיזי הלבנון אם הן מין בהמה אמר להו ע"כ לא פליגי רבי יוסי ורבנן אלא בשור הבר דתנן שור הבר וכו' דרבנן סברי מדמתרגמינן תורבלא מיניה דבהמה הוא ורבי יוסי סבר כיון דקא חשיב ליה בהדי חיות מינא דחיה הוא אבל הני (מדלא חשיב ליה בהדי חיות) ד"ה מינא דעז הוא. והקשו ודילמא מינא דאקו נינהו ורבינא הקשה דילמא מינא דתאו או מינא דזמר ניניהו. ויש ספרים שאין בהם אלא ודילמא מינא דזמר ניניהו א"ל רב הונא לרב אשי אמימר שרי תרבייהו ע"כ שם בגמ'. הרי בכאן מבואר ששור הבר זה תאו וא"כ שהוא מין בהמה הרי הם ארבעה מיני בהמה וששה מיני חיה. ועוד אני תמה עליו למה לא כתב דעזי דבאלא שחלבן מותר לפי שהן מין חיה וכאמימר דהא משמע דמסקנא דגמ' הוא. ויש לתרץ בזה שהוא סבור שהלכה כרב הונא דפשט שהן מין בהמה ורב המנונא דס"ל הכין כדאיתא לעיל מהיא בעין ואמימר ה"ל יחידאה לגבייהו והנך אמוראי דמקשו ודילמא מינא דאקו ניניהו ומינא דזמר ניניהו דילמא קאמרי ולדחות הראיה שהביא רב הונא אבל לא מכרעי מידי ולזה סתם רבינו בכאן ובהלכות איסורי מזבח לפי שהוא סבור דעז הבר הרי הוא כעז אחר שלא כדעת הרשב"א ז"ל שכתב בספרו עזי הבר מין חיה הן וחלבן מותר אבל מה שמנה התאו בכלל חיה וכתב שור הבר מין בהמה איני יודע לתרץ לפי גירסת ספרינו:

וכל עשרה מינין ומיניהם וכו'. זה מבואר בכתוב. ומ"ש שמי שמכירן אינו צריך לבדוק סימן אחר. פשוט הוא וכבר הזכרתי למעלה שאמרו ובלבד שיכיר גמל אלמא משמע דבהיכר הדבר תלוי וגדולה מזו אמרו בעופות שכל מי שהוא מכיר הטמאים אוכל כל עוף שאינו מהן: אף ע"פ שכלן מותרין וכו'. זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות:

משנה תורה

והם שור שה ועז. ושבעה מיני חיה איל [א] וצבי ויחמור ואקו [ב] ודישון ותאו וזמר. הם ומיניהן כגון שור הבר והמריא שהן ממין השור. א וכל העשרה מינין ומיניהם מעלה גרה ומפרים פרסה. לפיכך מי שהוא מכירן אינו צריך לבדוק לא בפה ולא ברגלים: ט ב אע"פ שכולן מותרין באכילה צריכין אנו להבדיל בין בהמה טהורה וחיה טהורה. שהחיה חלבה מותר ודמה טעון כסוי והבהמה הטהורה חלבה בכרת ואין דמה טעון כסוי: י *וסימני חיה מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפרים פרסה ומעלה גרה ויש לו קרנים מפוצלות. כגון האיל הרי זה חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו מפוצלות אם היו קרניו [ג] ג כרוכות כקרני השור וחרוקות כקרני העז ויהיה החרק מובלע בהן והדורות כקרני *הצבי הרי זו חיה טהורה. ובלבד שיהיה בקרנים [ד] שלשה סימנין אלו כרוכות חרוקות והדורות: יא בד"א במין שאינו מכירו אבל שבעה מיני חיה האמורין בתורה אם היה מכיר אותן אפילו לא מצא לו קרנים הרי זה אוכל חלבו וחייב לכסות דמו:

*עי' ה"ס דגרים האיל, וכן גרים במ"ע :

א סמ"ג שם : ב טור יו"ד סי' קפ סמ"ג שם : ג עי' בטור ובסמ"ג בפי' המלות הללו :

השגת הראב"ד

*וסימני חיה מפי השמועה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה הלשון כמה הוא משובש והיה ראוי לומר אם אינן מפוצלות אם היו קרניו כרוכות אע"פ שדומים לקרני השור וחרוקות אע"פ שדומות לקרני העז אם יהיה החרק מובלע בהן והדורות כקרני הצבי הרי זו חיה טהורה כשיהיו בקרנים סימנים הללו כרוכות חרוקות והדורות לפי שאין לך חיה שאין לה שלשה סימנים הללו, עכ"ל:

כסף משנה

ספרינו עכ"ל. ואני אומר אם כוונתו על חילוף גירסת הספרים משום הא לא קשיא שכבר כתב הרשב"א בחידושיו דאפשר שרבינו לא היה גורס אלא ודילמא מינא דזמר ניניהו. לפי האמת אפילו לאותה גירסא קשה דהא אמרי דרבנן סברי דמדמתרגמינן תורבלא מין בהמה ועל כרחך אתאו הוא דקאמר מתרגמינן תורבלא וכיון דפסק כרבנן דשור הבר מין בהמה הוא אם כן תאו מין בהמה היא והוה ליה ארבעה מיני בהמה וששה מיני חיה. וא"כ ל"ש אי גרסינן ודילמא מינא דתאו ניניהו ל"ש אי ל"ג ליה לעולם קשיא מ"ש המגיד אבל מה שמנה התאו בכלל חיה וכתב שור הבר מין בהמה איני יודע לתרץ לפי גירסת ספרינו עיין בספר כפתור ופרח פרק נ"ח:

י וסימני חיה מפי השמועה הן וכו' וכל שאין קרניו מפוצלות אם היו קרניו כרוכות כקרני השור וכו'. ויש לתמוה על רבינו למה הצריך בו כל הסימנים הללו שיהיו כרוכות וחרוקות והדורות והוא דמיבלע חירקייהו דהא אמרינן עלה והיינו ספיקא דעיזא כרכוזא וכיון דאסיקנא דעיזא כרכוזא חלבו מותר הו לא צריכין סימנא לאפוקי מעיזא כרכוזא ואי ס"ל כרש"י שפירש דסימן דכרוכות הוא לאפוקי מעיזא כרכוזא לא הוה ליה לכתוב שצריך שיהיו כרוכות ואי ס"ל כאידך פירושא שכתב הר"ן בשם רבינו הם דמיבלע חירקייהו הוא לאפוקי מעיזא כרכוזא לא הוה ליה לכתוב ויהיה החרק מובלע בהן. ומצאתי להרשב"א שתמה על רבינו תמיהא זו וכתב שאפשר שנסתפק הרב בפירוש ספיקא דעיזא כרכוזא איזו היא ופסק מן הספק להומרא להזר אחר כל הסימנים הללו וצ"ע עכ"ל. וה"ה כתב לייטב תמיהא זו שרבינו מפרש דהיינו ספיקא דעז כרכוזא כלומר שיש ספק אם יש לו כל הסימנים הללו לפי שאינם מובלעים כשאר חיות ע"כ. ודבריו צריכים ביאור ונראה שדעתו לומר דכרוכות והדורות וחרוקות ומיבלע חירקייהו בעינן וספיקא דעז כרכוזא היינו מפני שאע"פ שיש בו כל הסימנים הללו מ"מ בליעת חרקיה אינו כ"כ כמו בליעת חירקייהו דשאר חיות ומספקא לן אי סגי בהאי הבלעה או דילמא כיון דלא מיבלע כ"כ כמו קרני שאר חיות לא מיקרי הבלעה. ולפ"ז אע"ג דאסיקנא דעז כרכוזא חלבו מותר הייט לומר דהבלעת חרקיה חשיבה הבלעה ולעולם כל הסימנים הללו צריכים הם:

מגיד משנה

י וסימני חיה מפי השמועה כו'. (חולין נ"ט:) ת"ר אלו הן סימני חיה שחלבה מותר ואסיקו כל היכא דמופצלין לא דינא ולא דיינא (כלומר לא צריך מידי אחרינא) היכא דלא מיפצל בעינן כרוכות הדורות וחרוקות והוא דמבלע חרקייהו והני ספיקא דעיזא כרכוזא, אבל אמרי זה נפסקה הלכה בגמרא שעזא כרכוזא מין חיה, ולפיכך יש מן הגאונים שכתבו שא"צ אלא הג' סימנין שהן כרוכות וחרוקות והדורות. וכן דעת הרשב"א ז"ל ורבינו כתב מבלע חרקייהו כלשון הגמ' ואפשר שהוא מפרש והיינו ספיקא דעז כרכוזא שיש ספק אם יש לו כל הסימנין הללו לפי שאינן מובלעין כשאר החיות וגם לפירש"י ז"ל נראה שצריך מבלע חרקייהו. וגם הר"א ז"ל בהשגות סבור כן ופי' סימנין אלו כרוכות שעשויות גלדים גלדים כגלדי בצלים כגלדי קרן השור וחרוקות שהגלדים מהודקים הרבה כקרן העז שלא כקרן השור שהגלדים רפויין עד שמתקלפין זה מעל זה ויהיו הגלדים מובלעין זה בתוך זה והדורות עגולות כקרני הצבי ולא רחבות כקרני העז כ"כ הרשב"א ז"ל. ורבינו כתב בפירוש המשנה וז"ל אם יואלין מראש אותה הבהמה קרנים ואח"כ צומחים בהן קרנים אחרים כגון האיל הרי היא חיה בלא ספק ואינה צריכה סימן אחר אבל אם אין שום דבר צומח בהן רואים הקרנים הצומחין בראש אם היו דומין למי שלקח גוף פשוט שיש לו גובה ידוע מהוקן הקצוות ר"ל שיהיו קרנותיו זויותיו נלבות ונזר אותו ופתלו כמו שעושין לגיד של זרוע ואחר שפתלו עוותו עד שעשה ואפילו כל שהוא הרי זו חיה כגון הצבאים והדומה להם לפי שקרני השור מעווחים וקרני העזים נפתולים ואין בהם נפתולים ומפותלים אבל נפתוליהם כמו נפתל דבר עגול שאין לו שפה חדה והבן זה עכ"ל. ויש בקצת ספרי רבינו שבוש לשון בבבא זו ולזה כתב הר"א ז"ל בהשגות שהלשון משובש אבל הכוונה מבוארת היא בשלון שכך היא כוונתו מפוללות אמרו בגמרא בסוגיא שאבי אין קרניו מפוללות ולזה כתב רבינו כגון האיל ולא כתב כגון הצבי והרבה מן המפרשים ז"ל יש שפירשו שמפוללות כפופין כאגמון:

יא בד"א כמי שאינו וכו'. זה פשוט וכבר נתבאר למעלה כיוצא בזה:

שור

לחם משנה

עלה כדעת הרב בעל כסף משנה הסך זה עד שנתקשו אלו דברי הרב המגיד: על מה שכתב ה"ה ולזה סתם רבינו וכו' הקשה הרב"י בטור יו"ד סימן פ' דאם כדבריו א"כ למה לא עשה בשור הבר כן אלא שפירש כגון שור הבר וכו'. וצ"ל דאדרבא משום דכבר פירש דלאו דוקא שור ישובי אלא ה"ה מדבריי, מינה נלמד לעז הבר דה"ה לעז הבר דהוי מינו ולא הוצרך לפרש:

י ובלבד שיהיה בקרנים וכו'. ממה שפירש רבינו בפירוש המשנה הביאו ה"ה נראה דגרים כגירסת רש"י הדורות בדלי"ת, וכרוכות הם מעווחות ר"ל עקומות קלת, וחרוקות ר"ל שיש בהם נפתולים, והדורות ר"ל שיש להם שפה חדה ר"ל שהנפתולים יש להם שפה חדה וזה פשוט. ודלא כהרב"י ז"ל דכתב בסימן פ' ביורה דעה דלפי פירוש זה הדורות מלשון הדר:

והקרש

הגהות מיימוניות

[א] אר"ת דצבי המוזכר בספרים היינו אותו שקורין עתה צבי שאין עורו מחזיק בשרו וכן דרכו של צבי כדאיתא פרק בתרא דכתובות וגם כשהוא ישן עינו אחת סתום ואחת פתוחה וכן דרכו של צבי כדאיתא במדרש שיר השירים בפסוק דומה דודי לצבי ודלא כרש"י שפירש שטיינבו"ק לפיכך אין לפרש מופצלות מופסקות ומפורדות לחלקים שהרי קרנו של צבי כך הוא אלא פי' מפוצלות מבוצלות פירוש כפופות כדאמרי' בקידושין פ"ק האומר מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלא הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו וקרני האיל זקופות ובראשו כפוף אבל של צבי אינם כפופות כלל ודעת רבינו המחבר כרש"י ע"כ: [ב] כתב רבינו יהודה בשם ר"י ואע"ג דמתרגמין אקו ודישון יעלא ורימא ראמים שלנו מין בהמה הם לכל דבר וחלבם אסור וראם פטור מלכסות כי אותו ראם הוא מין חיה גדולה מאד כדאיתא פ"ג דזבחים ובפרק המוכר את הספינה לדידי חזי לי אורזילא (דימא) בר יומא פירוש עופר של ראם עופר אילים מתרגמינן אורזילא דאיילא ע"כ מס"ה: [ג] פירוש עגולות ע"כ: [ד] אבל בשני סימנין שהן כרוכות וחרוקות אר"ת שאין דיי שהרי יש מין עז שהוא כך כדמוכח התם ע"כ:

מגדל עוז

וסימני חיה מפני השמועה הם כו' עד חרוקות והדורות: כתב הראב"ד ז"ל זה הלשון כמה הוא משובש וכו': ואני אומר שמעתא בכירא היא פ' א"ט (דף נ"ט) גמרא מתני' דסימני חיה דת"ר חיה בכלל בהמה לסימנין כו' עד דאסיקנא בתר שקלא וטריא הלכך כל היכא דמפצלין לית דינא ולית דיינא וכל היכא דלא מפצלין בעיא כרוכות והרוקות והדורות ודמבלע חרקייהו והיינו ספיקא דעיזא כרכוזא ע"כ. אמנם רבו הפירושים בהן ובשמותיהן, והראב"ד ז"ל כתב והשיג לפי שיטתו אבל ר"מ ז"ל הלך לפי קבלתו והנני מודיעך אותם למחלוקתם. רש"י ז"ל פירש מפוצלות פורקיד"ש בלעז ור"ת ז"ל פירש שהן כפופין בראשן כקרני האיל והספרים בזה ר"מ ז"ל כר"ת ז"ל. וכרוכות פירש"י ז"ל גילדי גילדי שהן קליפה על קליפה כקרני השור ור"י בעל התוספות פירש שהן עגולות והספרים בזה ר"מ ז"ל כפרש"י ז"ל. חרוקות לכל המפרשים רוצה לומר תלאות פגימות והרוצים ולכך פירש ר"מ ז"ל כקרני העז למען תבין. והדורות היא גירסת רש"י ז"ל ופירש לפי שיטתו שהן עגולות ור"י בעל התוספות ז"ל גורס תדורות ופירש לפי שיטתו שהן הדין בראשן כקרני הצבי, וי"ג הדורות ומפרשין אותן עקומות כלשון הדורים איישר וכן עקומות כקרני האיל ובזה הסכים ר"מ ז"ל: בד"א במין שאינו מכירו עד מין בהמה הוא. פ' א"ט ופרק אותו ואת בנו (דף פ'):

יב ^א^שור הבר מין בהמה הוא *והקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת הרי הוא חיה. וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה חלבו אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דמו: **יג** ^ב^כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי חלבו אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דמו. ואין מין טמא מתעבר ממין * טהור כלל: **יד** ^ג^סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה. אלא מנה מנ"ן טמאים בלבד ושאר מיני העוף מותרין. והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן, ואלו הן. א) נשר [ס]. ב) פרס. ג) עזניה. ד) דאה והיא הראה האמורה במשנה תורה. ה) איה והיא הדיה האמורה במשנה תורה. ו) מין האיה שכן כתוב בה למינה מכלל שהוא שני מינין. ז) עורב [ו]. ח) זרזיר שכן נאמר בעורב למינו להביא את הזרזיר. ט) יענה. י) תחמס. יא) שחף [ז]. יב) נץ. יג) ושרנקא והוא מין הנץ שכן כתוב בו למינהו. יד) כוס. טו) שלך. טז) ינשוף. יז) תנשמת. יח) קאת. יט) רחמה. כ) חסידה. כא) האנפה. כב) מין האנפה שכן נאמר בה למינה. כג) הדוכיפת. כד) העטלף [ח]: **טו** ^ד^כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן הרי זה אוכל עוף שאינו מהם ואינו צריך בדיקה. ועוף טהור נאכל במסורת [ט]. והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור. ^ה^ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד. והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן:

מי

השגת הראב"ד

*והקרש וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ולמה כתב בקרש ספק ובגמרא אסיק דמין חיה הוא עכ"ל:

כסף משנה

יד סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה וכו' והמינין האסורים כ"ד הן ואלו הן וכו' ז' עורב ח' זרזיר שכן נאמר בעורב למינו להביא את הזרזיר. עוד כתב רבינו וכל השוכן עם הטמאין ונדמה להם טמא. ודברים אלו סותרים זה את זה שהרי בפ' א"ט (דף ס"ה) תניא אחרים אומר שכן עם טמאים טמא שכן עם טהורים טהור כמאן כרבי אליעזר דתניא ר' אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אפילו תימא רבנן שכן ונדמה קאמרינן. והשתא מ"ם רבינו להביא את הזרזיר הוי כר"א ומ"ם וכל השוכן עם טמאין ונדמה להם טמא הוי כחכמים דפליגי עליה. ואפשר לומר שרבינו מפרש דזרזיר אף לחכמים טמא שהוא שכן ונדמה ולא נחלקו אלא בטעם טומאתו דלרבנן אע"פ שהוא שכן לא היו מטמאים אותו אילו לא היה נדמה ולר"א מאחר שהוא שכן אע"פ שלא היה נדמה היו מטמאין אותו וא"ם שאנו ממעטים המחלוקת בין ר"א וחכמים. ויש הוכחה לפירוש זה מדגרסינן בגמרא (דף ס"א:) אמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור לא היה בקי בהן ובשמותיהן בסימן אחד טמא בשני סימנין טהור והוא שיכיר עורב ותו לא והתניא (עורב זה עורב) למינו ר"א אומר להביא את הזרזיר וכו' אלא עורב וכל מין עורב ואם איתא דרבנן מטהרי בזרזיר מאי מקשי לר"נ הא הוא דאמר כרבנן א"ו לכ"ע טמא הוא ולא היפליגו אלא בטעם טומאתו אם הוא מפני שהוא שכן אצל עורב או אם הוא מפני שהוא שכן ונדמה ואין לסתור פי' זה מדהניא התם עורב זה עורב למינו ר"א אומר להביא את הזרזיר א"ל לר"א והלא אנשי כפר תמרתא שביהודה היו אוכלים אותן מפני שיש להן זפק אמר להם אף הם עתידין ליתן (עליהם) את הדין דמשמע דרבנן שרו זרזיר דאיכא למימר אדרבה משם ראיה מדלא קאמר בהדיא וחכמים מטהרין משמע דלא פליגי עליה רבנן אלא שלפי שר"א היה בעל המאמר רצו תלמידיו לדעת אם יש חולקין עליו ולפיכך הקשו לו תלמידיו מאנשי תמרתא לראות אם ישיב להם שהיו עושים כחכמים החולקים עליו וכשהשיב להם שהם עתידין ליתן את הדין ידעו דליכא מאן דפליג עליה דהזרזיר טמא הוא לכ"ע ואנשי תמרתא שהיו אוכלין אותו עתידים ליתן את הדין והדברים מוכיחים בפירוש שאם היו עושים כדברי מי שחולק עליו למה יתנו הדין אף אם יעשו כדברי יחיד וכדאמרינן במקומו של ר"י הגלילי היו אוכלין בשר בחלב ולא אמרו עליהם שהם עתידין ליתן את הדין א"ו כדאמרן בזרזיר לכ"ע אסור אלא שבני אותו כפר בלבד היו סומכין על דעת עצמן ואוכלין אותו. וא"ת הרי שנינו עוד שם דאמר למינהו להביא סנונית לבנה כר"א א"ל והלא אנשי גליל העליון אוכלין אותו מפני שקרקבנו נקלף אמר להם אף הם עתידין ליתן את הדין אלא עורב וכל מין עורב ומשמע התם בגמרא דחכמים פליגי אדר"א בסנונית והרי לא מצינו שנחלקו חכמים על ר"א בסנונית אלא ממה שאמרו לו והלא אנשי גליל העליון אוכלים אותו כשם שאמרו לו בזרזיר והלא אנשי כפר תמרתא אוכלים אותו וכיון דבסנונית משמע לן דפליגי חכמים עליה למה לא נאמר כן בזרזיר. י"ל דלעולם מליסנא דאמר ליה והלא בני מקום פלוני אוכלים אותו לא משתמע דרבנן פליגי עליה ולא אמרו דבסנונית פליגי רבנן עליה אלא משום דהוה קים להו הכי בקבלה. וא"ת הא איכא שנויה דהלכתא דאסירא ולמה לא מנאה רבינו דהא גרסינן

מגיד משנה

יב שור הבר וכו'. כבר כתבתי זה למעלה: והקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת הרי הוא חיה. כך היא הנוסחא המדוקדקת בספרי רבינו ויש במקצתן הרי הוא ספק חיה וט"ס הוא ולשון אע"פ שכתב יוכיח שהנוסחא הראשונה עיקר. וכן מפורש שם בגמרא חולין (דף נ"ט) בביאור בלא מחלוקת קרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר מאי קרש אמר רב יהודה טביא דבי עילאי והר"א ז"ל מצא בספרי רבינו ספק חיה והשיגו וט"ס הוא באותן ספרים: וכל שיסתפק וכו'. זה פשוט ומתבאר בגמרא פרק אותו ואת בנו (דף ע"ט):

יג כלאים הבא מן וכו'. פרק אותו ואת בנו נחלקו תנאים ואמוראים מהו כו' ורב חסדא ס"ל כיש אומרים דאמרי' שהוא בא מן הבהמה והחיה הטהורות. וכן משמע הסוגיא שבפרק הזרוע והלחיים (דף קל"ב) ושם הביאו ברייתא דקתני חלבו אסור כחלב בהמה ודמו טעון כסוי כדם חיה והוא מפני הספק וידוע שאין מלקות על הספיקות: ואין מין טמא וכו'. מימרא פ"ק דבכורות (דף ז'):

יד סימני עוף טמא וכו'. משנה פרק אלו טריפות (דף נ"ט) ובגמ' אמרו כ"ד עופות טמאים הן ונתבאר שם מספרן כמו שכתב רבינו:

טו כל מי שהוא בקי במינין אלו וכו'. שם (דף ס"ג:) א"ר יצחק עוף טהור נאכל במסורת ונאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי א"ר י והוא שבקי בהן ובשמותיהן ואמרו שם רבו צייד ולא הצריכו לו שום בדיקה. וכתב הרשב"א ז"ל היו נאכלין במקצת מקומות במסורה ובמקצת אין נאכלין ירא"ה לי שסומכין על המקום שנהגו בו היתר. ואפשר שלאותן מקומות שנהגו בהן איסור אסורים שאני אומר מותרין הלא שנהגו בהן איסור מפני עופות טמאים הדומים לאלו הנמצאות באותן מקומות עכ"ד ז"ל:

מי

לחם משנה

יב והקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת וכו'. כתב ה"ה ולשון אע"פ יוכיח שהנוסחא הראשונה עיקר ע"כ. וק"ק שלשון אע"פ יש ליישבו לגירסת של ספק חיה ולומר דה"ק ואע"פ שאין לה אלא קרן אחת וא"כ הל"ל דלא הוי חיה מכל מקום ספק חיה הוי: וכל שיסתפק לך וכו'. בפרק אותו ואת בנו (דף פ') אסיק רב פפא לענין כסוי הדם ומתנות דלא מפכחת אלא בגבי הבא על התישה וכו' א"כ לפי אותה המסקנא האי כוי איירי בתיש הבא על הצביה ומשום דמספקא לן אי חוששין לזרע האב והוי כאן מקצת שה דקי"ל שה ואפילו מקצת שה וחלבו של שה אסור לכך אסור מספק ואין לוקין עליו דילמא אין חוששין לזרע האב והוי כוליה צבי אבל גבי הבא על התישה ודאי דלוקין עליו משום דהוי שה ואפילו מקצת שה. וקשה על רבינו למה לא ביאר זה כאן כמו שביארו בהלכות שחיטה פרק י"ג גבי אותו ואת בנו וכן קשה בכסוי הדם סוף הלכות שחיטה שכתב שם סתם דכוי צריך לכסות ואינו מברך והיינו דוקא לפי הסוגיא בגבי הבא על התישה אבל תיש הבא על הצביה אמרינן צבי ואפילו מקצת צבי ושוחטין אותו ביו"ט וכן ברים פ"ג מהל' יו"ט סתם דבריו ספק בהמה ספק חיה אין שוחטין אותה בי"ט ואם שחט אותה אין מכסין אותה ביו"ט והיינו דוקא לפי הסוגיא דגבי הבא על התישה כדכתיבנא ולא ביאר שם כלל ובפ"ט מהלכות ביכורים גבי מתנות חילק בענין אע"פ שגם שם קשה כמו שהאריך שם הרב כ"מ. ובאמת צריך טעם למה במקצת מקומות סתם ובמקצת ביאר והילו לא היה מבאר הדבר אלא במקום אחד לבד היינו אומרים סמך בשאר המקומות על אותו המקום אבל כיון שבשני מקומות חילק למה לא חילק בשאר:

יג ואין מין טמא וכו'. כלומר דבפ"ק דבכורות איכא מ"ד דאין בהמה מתעברת מחיה ולא טמא מטהור לא קי"ל אלא כרבי אליעזר דאמר התם דהיה מתעברת מבהמה אבל טהור מטמא מודה דאינו מתעבר:

יד סימני עוף וכו'. הרב מוהר"י לוי ן' חביב ז"ל בפסקיו סימן ק"ה האריך בלשון זה של זרזיר ועמד על כל מה שעמד הרב בעל כסף משנה ע"ש:

טו כל מי שהוא בקי במינין אלו וכו'. כתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל היו נאכלין במקצת וכו' ואפשר שלאותם מקומות שנהגו איסור אסורים וכו'. מה שהוצרך הרשב"א ז"ל לתת טעם ולומר שאני אומר מותרים אלא שנהגו בהם איסור מפני עופות טמאים הדומים וכו' ולא אמר משום דמנהג מבטל הלכה היינו משום דדוקא המנהג שנהגו אותו במדינה אע"פ שידעו הדבר אבל מנהג שנהגו מבלתי ידיעת הדבר ואחר נתחדש להם הדבר אין זה מנהג א"כ כאן שהמנהג היה מפני שלא הכירו אם היה טהור היה אפשר לומר דכשלבסוף הכירוהו יתבטל המנהג לכך הוצרך לתת טעם ולומר שאני אומר וכו':

ושאינו

מגדל עוז

והקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת הרי זה ספק. כתב הראב"ד ז"ל ולמה כתב בקרש כו' עכ"ל. הסשגות גם בלשונם גם בלשון ר"מ ז"ל: ואני אומר האמת הוא שכך היא המסקנא לשם קרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר מאי קרש אמר רב יהודה טביא דבי עילאי וגם ר"י אלפס כן פסק ור"מ ז"ל כן כתב בזה הפרק וכזאת הפיסקא וז"ל והקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת הרי הוא חיה עכ"ל. וכן מצאתי בספר מסוגה לפני ר"מ ז"ל וכהסימת ידו וגם בספרד אכן מולדתי היה כתוב כן בספר שבידי אך הספר שהגיה עליו הראב"ד ז"ל טעות סופר היה בו ועל כן שניהם לא מעלו: וכל שיסתפק לך וכו' עד ומכסין את דמו. פרק אותו ואת בנו (דף ע"ט) ורמיזא פרק אלו טריפות: כלאים הבא עד ממין טהור כלל. פרק שני דבכורים (משנה ח') ופ"א דבכורות (דף ו"ב) ופ' ספק אכל דמס' כריתות: סימני עוף טמא וכו' עד הרי זה מותר. פרק אלו טריפות (דף נ"ט) ופ' קדשי קדשים (דף פ"א פ"ד):

הגהות מיימוניות

[ס] אין זה איגל"א שהרי יש לו אצבע יתירה ונשר אין לו סימן טהרה כלל כדאיתא התם ע"כ: [ו] עורב אין זה קורבי"ל כאשר אפרש בפרק זה ע"כ: [ז] אין זה אשפרווי"ר כפ"ה שהרי הנץ הוא מכ"ד עופות שאינן דורסין ואשפרווי"ר דורס תוס' ע"כ: [ח] צפור דרור מותרת כדמוכח בסי' כ"ג ע"כ: [ט] לשון ס"ה אמר רבינו יהודה כי ר"י ב"ר שמואל בדק עופות שקורין פיישינ"א ומצא בהן כל סימני טהרה וראה שהתירם וכן היה ה"ר יעקב אומר דבני פרובינצ"ה אוכלין אותם על פי המסורת אע"פ שיש שקורין אותם תרנגולים בראים ומסקנא אסר מרימא בין תרנגולת בין תרנגולתא מ"מ אין אלו העופות בכללן ע"כ:

טז "מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן בודק בסימנין אלו שנתנו חכמים. כל עוף שהוא דורס [י] ואוכל בידוע [כ] שהוא מאלו המינין וטמא. ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד משלשה סימנין אלו הרי זה עוף טהור ואלו הן. אצבע יתירה. או זפק והיא המוראה. או שהיה קרקבנו נקלף ביד: יז לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס ויש בו אחד משלשה סימנין אלו חוץ מפרס ועזניה ופרס ועזניה אינן מצויין [ל] בישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב: יח "היה הקרקבן נקלף בסכין ואינו נקלף ביד ואין בו סימן אחר אע"פ שאינו דורס הרי זה ספק. היה חזק ודבק והניחו בשמש ונתרפה ונקלף ביד הרי זה מותר: יט אמרו הגאונים שמסורת היא בידיהם שאין מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סימן שיקלף [מ] קרקבנו ביד. אבל
אם

א שם בטור וכסמ"ג וע"ש: ב גם זה שם:

מגיד משנה

טז מי שאינו מכירן וכו'. משנה שם (דף נ"ט) אמרו חכמים כל עוף הדורס ואוכל טמא כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף טהור. ונחלקו המפרשים בפירוש דורס רש"י ז"ל פירש שמניח רגלו על המאכל בשעה שהוא אוכל כדי שלא ינוד האוכל ויבא כלו לפיו. ור"ת ז"ל שהוא דורס את החי ואוכלו חי ואכילת זבובים ושקצים ורמשים חיים לא חשבינן ליה דורס ולזה הסכים הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל פירש שהוא אותו שמעץ צפרניו בב"ח ודורסן: ושאינו דורס ואוכל וכו'. גמ' (דף ס"ב) אמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא בסימן אחד טהור לא היה בקי בהן ובשמותיהן בסימן אחד טמא בב' סימנין טהור והוא שיכיר עורב, ונדחית הא דר"נ דאמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס א"ל רב אשי לאמימר הא דר"נ מאי א"ל וכו' לא ס"ל מאי איכא משום פרס ועזניה ליתנהו בישוב. ונראה שרבינו מפרש והוא דלא דריס שידוע שאינו דורס ויש לו סימן אחד מן השלשה הנזכרים. ואפשר שהוא מפרש והוא שאין ידוע שדורס והראשון עיקר בסברתו ז"ל וכן היא דעת הגאונים ז"ל ויש פירושים אחרים בזה ולד"ה דינו של רבינו אמת:

יח היה הקרקבן נקלף וכו'. שם א' מיני ספיקות הן ופירוש מאי ספיקייהו עופות טהורים קרקבנן נקלף ביד וטמאין אין קרקבנן נקלף והני קרקבנן נקלף בסכינא והקשו והא היא אוזא דהוה בי מר שמואל דלא הוה מיקליף קרקבנה ואותבוה בשמשא וכיון דרפא איקליף ותירצו התם כי רפיא קליף בידא הכא אע"ג דרפו לא מיקליף אלא בסכינא. ודעת רבינו שאלו השמונה היה נודע שלא היו דורסין ואפ"כ היו צריכין סימן אחר של טהרה:

יט אמרו הגאונים במסורת בידיהם וכו'. כך כתב ר"ם ז"ל בקבלה מרבותיו וכ"כ מן הגאונים האחרים והסם רבינו לדבריהם להחמיר:

כל

כסף משנה

גרסינן בגמרא א"ר יהודה עוף המסרס כשר לטהרת מצורע וזו היא שמנית לבנה שנחלקו בה ר"א וחכמים דאמר אמימר בחיורא כריסה כ"ע ל"פ דשריא כי פליגי בדירוקא כריסה ר"א אסר ורבנן שרו והלכתא כר"א מר זוטרא מתני הכי בדירוקא כריסה כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בדחיורא כריסה ר"א אסר ורבנן שרו והלכתא כרבנן דשרו. והשתא ללישנא קמא ירוקא כריסה אסירא לר"א והלכה כוותיה וללישנא בתרא ירוקא כריסה לכ"ע אסור וא"כ ה"ל לרבינו למנות סגולה דירוקא כריסה והא הוה עדיפא למימני שהוא אליבא דהלכתא בלי פקפוק מלמימני זרזיר דלפום פשטא לא אתי כהלכתא. י"ל שהרי כתב רש"י לל"ק דאמימר דפסק הלכתא כר"א דאסר לית דרבי יהודה דמכשר לה לטהרת מצורע דהא טהורות כתיב עכ"ל. וכיון דלל"ק טהורה לרב יהודה תו לא פסיקא ליה למימר סגולה לטומאה להדיא ועפי עדיף ליה למימני זרזיר דמשמע ליה שהוא טמא לכ"ע וכדפרישית. והשתא הרי"ף שכתב הא דאמרינן אפילו רבנן שוכן ונדמה קאמרינן וכתב בתר הכי ברייתא דמיתני סתמא למינו להביא את הזרזיר אתי שפיר דזרזיר לכ"ע טמא וכסתמא דברייתא בתרייתא והא דאמרינן בברייתא קמייתא אפילו היתה רבנן שוכן ונדמה קאמרי היינו לומר דזרזיר שוכן ונדמה הוא ומש"ה מטמאי רבנן וכמו שפירשתי לדעת רבינו שדעתו מסכמת לדעת רבו ולא כמו שפירש הר"ן שדעת הרי"ף לטהר הזרזיר הפך דעת רבינו:

כל

לחם משנה

טז ושאינו דורס ואוכל וכו'. באמת דברי רבינו נתמיהים לפי הפירוש הראשון שפירש בדבריו ה"ה דנראה מדבריו דפרס ועזניה יש להם שני סימני טהרה ובסוגיא דפרק א"ט (דף ס"א) מוכחא כולה בהפך דאמרו שם ונילף מעורב וכו' ותירצו א"כ פו"ע דכתב רחמנא למה לי השתא דאית ליה תרי לא אכלינן דאית ליה חד מבעיא. עוד הקשו שם ובגמרא מפו"ע ותירצו א"כ נשר דכתב רחמנא למה לי השתא דאית ליה חד לא אכלינן דלית ליה כלל מבעיא. עוד אמרו שם חד בפרס וחד בעזניה דאיתיה בהא וכו' משמע מכל הני דלית בהו אלא חד סימן טהרה. והריב"ש בסי' קנ"ס האריך ליישב דעת רבינו וכתב שם דמ"ש בסוגיא דאית להו חד היינו סימן שבגופו זולת הדריסה דלא הוי בגופו. ודבריו המוסים דהדריסה מכלל הד' סימנים הוא דכן אמרו שם ולילף מתורים מה תורים דאיכא כולהו ד' סימנים וכו' וחד מד' הוי הדריסה וכיון דהוא אחד מהד' א"כ איך אמרו בגמרא השתא עורב דאית ליה תרי לא פו"ע דאית להו חד מבעיא הא אית להו נמי תרי דהיינו שאינו דורס וסימן אחר שבגופו ומאי ק"ו הוא זה. וכן מ"ש דנגמר מפו"ע דבחד לא מהני הא פו"ע אית להו תרי כעורב. וצ"ל לומר לדעת רבינו דאית ליה כפי' הרב ר' משה ברבי יוסף שכתב הר"ן דאית ליה דעשרים עופות אית להו חד סימן טהור. ומ"ש בגמרא תלתא הדדי בכולהו מפרש בחידושיו לדעת הרב הנזכר דר"ל שהג' סימנים הם חוזרים חלילה כלומר שלזה יש קרקבן נקלף ולזה זפק ולזה אצבע יתירה אבל שאינו דורס אין ביניהם דלא כמו שפירש רש"י ז"ל שלכל אחד יש שלשה סימני טהרה. ובחידושיו מפרש דהרב רבי משה אינו גורס בגמ' ברישא הסוגיא א"כ שאר עופות טמאים וכו' ולילף מינייהו וכו'. וז"ל הרב בחידושיו לפי פירוש הרב ר' משה ן' יוסף ושמעתא הכי פירושה תני רבי חייא עוף הבא בסימן אחד טהור כלומר כל עוף שאינו מאותן הכתובים בפרשה וכל שיש לו סימן אחד טהור דגמר מנשר. ומקשינן ולילף מתורים ומהדרינן א"כ עורב דכתב רחמנא ל"ל ול"ג שאר עופות טמאים וכו' שכבר כתבנו שאין בכל העופות הטמאים שיהיה לו שלשה סימנים ונוסחאות ישנות ל"ג הכי ואפשר שנכתבה גירסא זו בספרים מפירוש בעל הלכות ז"ל שהוא מפרש כן אלא ה"ג א"כ עורב דכתב רחמנא למה לי וה"ה נמי דהוה מצי אמר שאר עופות טמאים למה לי השתא דאית להו תלתא לא אכלינן דלית להו אלא חד מבעיא אלא מש"ה מהדר מעורב לומר דאפילו בעורב דאית תרי סימני לא צריך וכ"ש שאר עופות א"כ מש"ה מהדר מעורב משום דבעי למיפרך על הא ונגמר מיניה ואי הוה אמר שאר עופות טמאים ל"ל לא הוה מצי למיפרך ונגמור מינייהו דהוו להו עשרים כתובים הבאים כאחד ומקשינן ולילף מעורב דלא ניכול בתרי סימני עד דאיכא תלתא ומהדרינן א"כ פו"ע דכתב רחמנא ל"ל וה"ה דהוה מצי למיפרך מכולהו עופות טמאים דהא כולהו בני חד סימנא כוו כדפרישית אלא משום דבעי למיפרך עלה ונגמר מפרו"ע קא מהדר ליה הכי דאי אמר ליה משאר עופות לא ה"מ למיפרך ונגמור מינייהו דהוו להו כ' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים אבל מפו"ע מצי למיפרך שפיר דהא אסיקנא דמאן דאיתיה בפרס ליתיה בעזניה ודאיתיה בעזניה ליתיה בפרס דודאי מאן דפריך ונגמר מפו"ע הכי קים ליה אלא דגמרא מהדר לפרושי ולברורי הכי ופרכינן מכדי כ"ד עופות טמאים הוו וד' סימנים א"א דחד דאיתיה בפרס וליתיה בעזניה ליתיה בחד מהנך כלומר שא"א שלא יהא סימן א' שבפרס ועזניה בשאר עופות ומהדרינן תלתא הדדי בכולהו, ואין פירושו שיהא בכל אחד שלשה סימני טהרה וכדברי רש"י ז"ל אלא ה"ק שלשה סימנין שבגופו חוזרין חלילה בין כולם שיש בזה סימנין אחד ובחבירו סימן אחר וחד דאינו בגופו דהיינו דלא דריס לא משכחת לה אלא בפרס או עזניה שכולן דורסין אלא פרס או עזניה דחד מינייהו לא דריס מהו דתימא לגמור מיניה דכל הבא בסימן שאינו דורס טמא דהא להו שני כתובים הבאים כאחד נינהו כתב רחמנא נשר ע"כ. וכגירסא הזאת וכפירוש הזה היא גירסתו ופירושו של רבינו אלא שהוא חולק על הר"מ שהוא סבור שכל העשרים דורסין אבל רבינו סובר שיש להם סימן של טהרה ויש למקצתם הסימן שאינן דורסין ותלתא הדדי בכולהו לא הוי השלשה שבגופם אלא אחד מהם הוא הדריסה ושני סימנים שבגופם והדריסה הדדי בכולהו אבל סימן אחד שבפרס או בעזניה אינו בעשרים והולך רבינו לפרש כן משום דהוה מפרש והכי משמע דלא דריס דקאמר אמימר דהיינו דצריך שני סימן של אינו דורס עם סימן אחר שבגופו ואי איתא דבעשרים ליכא סימן של אינו דורס ל"ל לאמימר תרי סימנים באינו דורס סגי דהעשרים כולהו דורסין פרס ועזניה ליתנהו בישוב א"כ מאי קשיא איכא א"ו דבעשרים איכא מי שאינו דורס גם כן ולכך לא סגי שיהא אינו דורס להוד דדילמא הוי מן העשרים ובסימן אחד שבגופו בלא סימן דריסה לא סגי גם כן משום דאיכא בעשרים שיש להם סימן אחד שבגופו לכך בעי סימן אחר זולת שאינו דורס דהשתא ליכא למיחש דילמא מכ' דבכ' ליכא אלא סימן אחד של טהרה אבל מ"מ איכא למיחש בפרס ועזניה דאית בהו חד סימן טהרה בגופם ודאי ומאי דאיתיה בהאי ליתיה בהאי והוא ספק אם דורסים או אינם דורסים ומפני שיש לנו ספק דפו"ע אם דורסים אם לאו לכך אמרי' דפרס ועזניה לא שכיחי בישוב ומה שאמרו בגמרא אם כן פרס ועזניה למה לי וכו' הכי קאמר פרס ועזניה לית ליה אלא חד אתי מק"ו מעורב ואי פרס ועזניה אית להו הרי לא מצינן למילף מעורב דהוו להו עורב ופרס ועזניה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים ובתר הכי הקשו נילף מפו"ע כלו' נסתייס דפו"ע לית ליה אלא חד ולהכי כתביה קרא ונגמור מינה דבסימן אחד (טהור) [טמא] דמדכתביה רחמנא לפו"ע משמע דדורסין דלית בהו אלא סימן אחד של טהרה להכי כתבינהו רחמנא ותירצו נשר דכ"ר ל"ל וכו'. ומאי דאמרו חד דפרס וכו' היינו דזה ידענו בודאי שיש חד בפרס וחד בעזניה אבל האחר ספק אם יש בהם דהיינו אם דורסים אם לאו, וכיוצא
בזה

מגדל עוז

אמרו הגאונים ז"ל עד מעולם לא התירוהו. בתשובות סוא:

הגהות מיימוניות

[י] פרש"י במתני' שאוחז בצפורן ומגביה מן הקרקע מה שהוא אוכל. ול"נ לר"ת שהרי פעמים תרנגולת עושה כן ומפר"ת דורס שאוכל העוף מחיים ואינו ממתין עד שימות כי ההיא דפרק אלו עוברין מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות כו' בס"ת. אכן בגמ' פר"ש דנ"ל דכל עוף הנותן רגלו על האוכל כשהוא אוכל ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ושלא ינפל כולו אצל פיו הוא דורס וכן העורבים הגדילים בבתים שקורין קואה ע"כ: [כ] ומדקדק ר"ת מלשון בידוע דמי שיש לו הג' סימנים דיו ואין צריך לבדוק סימן של דורס ס"ח ע"ב: [ל] (תימה לי דפו"ע נמי לא משכחת מין דורס ויש בו אחד מג' סימנים וא"כ ה"ל תרתי. והיה נראה לפרש דשהור נמי אחרת הוא דורס א"כ ה"ל או פרס או עזניה לא שכיחיום"מ צריך שיכיר עורב וכן כתב בתוס' ד"ה והוא דלא וע"ש ע"כ): [מ] כן פר"ח שר"ל שאותו סימן רביעי שאינו אלא או בפרס או בעזניה הוא קורקבנו נקלף דאם קורקבנו נקלף ויש עוד סימן אחר עמו טהור ודאי שאין לספקו לא בפרס ולא בעזניה ולא בשום עוף טמא וכשהיה עוסק ר"י בעופות קוד"ן בא אחד על ישיבתו ומצאוהו קורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה אבל אין לו זפק ולפי קבלת ר"ח היה כשר וקשה לומר כן שהרי מסתמא הוה כוס או ינשוף שאין להם לחיים זקופים כבני אדם כדאיתא פ' המפלת וזה קוד"ן יש לו לחיים כך ולפיכך היה נראה לומר שאותו סימן רביעי שאינו אלא או בעזניה או בפרס הוא זפק ואותו קוד"ן שמא אינו דורס והרי הוא מעשרים עופות שיש להן ג' סימנין ואין דורס אחד מהן ולפי זה טועים העולם שקורין לעורב קורבי"ל כי הר"י ב"ר מאיר בדק בקורבי"ל שאנו קורין עורב ומצא בו אצבע יתירה וזפק וא"כ טהור הוא וקורא ג"כ טהור הוא כדמוכח פרק שלוח הקן וא"כ טועין העולם שקורין לקורא קוק"ו, ובסוף השמועה כתב ר"י וז"ל ומתוך שאין אנו בקיאים בהן נראה שכל עוף הבא לפנינו יש לחוש שמא דורס הוא שהרי תרנגולתא
ותני הגמ"ן בכל ספקא שהם מגומגמים ומפני עומק הסוגיא לא רצינו לשנות ולתקן וסמכנו על סמכין:

אם אינו נקלף ביד אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו: ב "כל עוף שחולק את רגליו כשמותחין לו חוט שתים לכאן ושתים לכאן. או שקולט מן האויר ואוכל באויר. הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להם הרי זה טמא: כא ומיני חגבים שהתירה תורה שמונה, ואלו הן. א) חגב. ב) מין חגב והוא הרזבנית. ג) חרגול. ד) ומין חרגול והוא ערצוביא. ה) ארבה. ו) ומין ארבה והיא צפורת כרמים. ז) סלעם. ח) ומין סלעם והיא יוחנא ירושלמית: כב מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן אוכל. והצייד נאמן עליהן כעוף. "ומי שאינו בקי בהן בודק בסימנין. ושלשה סימנין יש בהן. כל שיש לו ארבע רגלים. וארבע כנפים שחופות רוב אורך גופו ורוב הקף גופו. ויש לו שני כרעים לנתר בהם הרי זה ° מין טהור. ואף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם היה שמו חגב טהור: כג מי שאין לו עכשיו כנפים או כרעים או שאין לו כנפים החופין את רובו ועתיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל הרי זה מותר מעתה: כד "ובדגים שני סימנין סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא שפורח בו. וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. אין לו עכשיו וכשיגדיל יהיה לו או שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיעלה ישיר קשקשיו הרי זה מותר. ומי שאין לו קשקשים החופין את כולו מותר אפילו אין בו אלא סנפיר אחת "וקשקשת אחת הרי זה מותר:

מכלל

א שם בטור: ב טור שם סמ"ג עשין כב: ג טור שם סי' פג סמ"ג שם: ד עיין בטור שם:

מגיד משנה

ב כל עוף שחולק וכו'. דברי רבי אליעזר בן צדוק במשנה ובברייתא וסובר רבינו דלא פליג ת"ק דמתניתין עליה: וכל השוכן עם וכו'. מסקנא דגמרא שם (דף ס"ה) דלכ"ע שוכן ונדמה טמא. ודע שנראה מן המשנה והגמרא שכל עוף שיש לו ג' סימני טהרה אע"פ שאין ידוע אם דורס אם לאו טהור שאין להסתפק שמא דורס הוא דודאי לא דריס וזה דעת רובי המפרשים ז"ל וכן העלה הרשב"א ז"ל בספרו הקצר. וזה דעת הרמב"ן ז"ל. ואע"פ שרש"י ז"ל חלוק על זה דברי האחרים עיקר ומתבררת שיטת פירש"י ז"ל בראיות ברורות מן המורגש כמו שהאריכו בזה ז"ל וכתב רבינו זרחיה ז"ל קבלנו במסורה מאבותינו ומזקנינו הקדמונים כי כל עוף שהרגיעו רחב או שיש לו כף הרגל כרגלי האווז בידוע שאינו דורס וסמך עליו הרשב"א ז"ל:

כא ומיני חגבים שהתירה וכו'. ברייתא שם נתפרשו הן ומיניהן כמ"ש רבינו. ומ"ש מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן אוכל וכו'. פשוט הוא שדינן כדין העופות. ונראה שמה שהזכירו בגמרא בעופות ולא הזכירו כן בשאר הוא משום דק"ו הוא לשאר שהרי בעופות לא נתפרשו הטהורים אלא הטמאים ומי שהוא בקי בהן ובשמותיהן אע"פ שאינו יודע בעוף אחר הבא לפניו מי הוא אלא שמכיר שהוא טהור בשלילה שאינו אחד מן הטמאין סומך על בקיאותו כ"ש בחגבים שנתפרשו הטהורים והוא יודע שהוא מהם שסומך על בקיאותו:

כב מי שאינו בקי בודק בסימנין וכו'. במשנה ובחגבים כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסולין וכנפיו חופין את רובו רבי יוסי אומר ושמו חגב. ובגמרא (דף ס"ה) אמרו בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקפו. ומה שכתב רבינו ואע"פ שראשו ארוך ויש לו זנב אם היה שמו חגב טהור הוא מסופק אצלי אם דעתו הוא דבכל גוונא בעינן שמו חגב ואפילו אין ראשו ארוך ואין לו זנב וכדעת קצת מפרשים שפירשו דרבי יוסי לא פליג את"ק ובכל גוונא בעינן שמו חגב ולעולם אין נאכלין אלא במסורת שיהיה שמו חגב וכ"כ הרשב"א ז"ל בספרו, או דעת רבינו דכל שאין ראשו ארוך ואין לו זנב אין צורך אלא לג' הסימנין שהזכיר ואף הרמב"ן ז"ל נסתפק בזה בכונת דברי רש"י ז"ל והראשון עיקר למעשה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה:

כג מי שאין לו עכשיו וכו'. ברייתא מפורש שם:

כד ובדגים ב' סימנין וכו'. במשנה ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת ר' יהודה אומר שני קשקשים וסנפיר אחד ואלו הן הקשקשים הקבועים בו וסנפירים הפורח בהן ע"כ. ודע שאף על פי שאמר הקשקשים הקבועין הקשקשים הן אותן הקליפות הנקלפות ממנו ביד או בכלי אבל הקבועה ואינה נקלפת מעור הדג אינה קשקשת וזה ברור כתבו הרמב"ן ז"ל, ולהודיענו זה שנה רבינו לשון המשנה וכתב הדבוקה בכל גופו: וכל שיש לו וכו'. משנה בנדה פרק בא סימן (דף נ"א:) הובא שם בגמרא ושאלו שם בגמרא (ס"ב) סנפיר דכתב רחמנא למה לי אמר שהכל תלוי בקשקשת והשיבו יגדיל תורה ויאדיר. וכתב הרשב"א ז"ל יש מיני דגים שקשקשתן דקה הרבה ואינה נכרת לפיכך אם נסתפק בהן וחפו אותן בבגד או שמו בכלי חרס ונמצאו בו קשקשת בידוע שהיו להם קשקשים ומותרין עכ"ד. ומעשים פשוטים הם בגמרא בע"ז פרק אין מעמידין ולרוב פשיטות זה לא כתבו רבינו: אין לו עכשיו. שם ופרק אלו טרפות (דף ס"ו): ומי שאין לו קשקשים וכו'. כבר כתבתי שהם המשנה דלא בעי ת"ק ב' קשקשים ובה"כ תניא אין לי אלא המרבה בקשקשים ובסנפירין כגון כנופת זו שבים מנין אין לו אלא סנפיר וקשקשת אחת ת"ל סנפיר וקשקשת ר' יהודה אומר שני קשקשים וקי"ל ודאי כת"ק. ונראה שעיקר הנוסחא בספרי רבינו כך ומי שאין לו קשקשים החופין את כלו מותר אפילו אין בו אלא סנפיר אחד *או קשקשת אחת מותר. ובספרים אין כתוב בהן אפילו ואין הלשון מדוקדק. ודע שאע"פ שכתב רבינו או קשקשת אחת אין הכונה שבסנפיר בלא קשקשת יספיק שהרי יש שיש להן סנפיר ואין להן קשקשת כדאיתא התם ומתבאר ממה שהזכיר רבינו למעלה. וכתב הרמב"ן ז"ל תמה אני במה שמצאתי בתוספתא וכמה קשקשים יהיו לו אחד תחת זנבו ואחד תחת סנפיר שלו ר"י אומר שנים ומתוך הדוחק יש לי לומר דלאו או קתני. ומה שפירש מקומות הללו מפני שבמקומות אחרים יש לחוש שמא עם דגים טהורים נתערב ונפרח קשקשת מהן ונדבקה בזה אבל באותן מקומות ידוע דשלו הוא. ושמעתי שיש מינין שאין להן קשקשים אלא אחד בזנבן עכ"ל. והרשב"א ז"ל כתב סמך על דבריו וכתב כן בספרו. עוד כתב ויש מן הגאונים שהורו לאסור עד שיהו ב' קשקשים א' תחת לחיו ואחת תחת זנבו ואחת תחת סנפיר שלו וראוי לחוש לדבריהם עכ"ל. והוא מפני שפירש התוספתא כפשטה ופסקה. ונראין דברי רבינו והלכות שלא הזכירו זה כלל שאם היו דברי התוספתא הלכה לא היו שותקין בגמרתנו שלא לבאר זה ובה"כ תניא קשקשת אחת (מי) נימא דג' הן אחת בכל מקום ומתני' נמי סתמא מיתניא והיכי נימא דת"ק בעי ג' ור"י ו' וכדברי אלו הגאונים. גם מה שפי' הרמב"ן ז"ל בתוספתא דלאו או קתני דחוק הוא דהא וכמה קשקשים קתני. והעיקר דתוספתא אתיא דלא כהלכתא אבל דינו של הרמב"ן ז"ל אמת דודאי כל מין שאינו נודע אם יש לחוש שנדבקו בו קשקשים אסור מספק והולכים בשל תורה להחמיר. ומ"מ אפילו בשאר מקומות יהיה ניכר אם הן מגופו וכן משמע באותן מעשים שבפרק אין מעמידין שכתבתי למעלה שלא הזכירו מקום ידוע ואע"פ שהיו דומין מינים לדגים טמאים כמו שמבואר שם והיה ראוי לחוש להם לכל מה שאפשר לחוש. וי"ל שכל שנמצאו בו הרבה קשקשים אין חוששין שמא באו מאחרים וכך היו אותן מעשים. והראשון נ"ל עיקר:

*בספרינו כתיב וקשקשת ועיקר:

מכלל

כסף משנה

כ כל עוף וכו'. ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד מג' סימנין אלו ה"ז עוף טהור וכו' פירוש סוגיית ההלכה לדעת רבינו כתב הריב"ש בסימן קנ"א:

והאוכל

יש דאפילו אין ראשו ארוך בעינן שיהא שמו חגב: ושלשה סימנין וכו'. רבינו מנה ארבע כנפים וחופות את רובו בחדא ולכך מונה שלשה אבל בגמרא מני להו בתרתי ולכך מני ארבעה סימנין וקשה על רבינו למה הניח דרך הגמרא:

ולאו

משנה למלך

פ"א כא מיני חגבים. שהתירה תורה שמונה כו'. (א"ה עיין במ"ש רש"י שבת (דף ק"ו ע"ב) דגזין מין חגב טהור והוקשה להרב פר"ח ז"ל סי' פ"א ס"ק כ"ח דבפ"ק דבכורות מוכח בהדיא דגזין מין טמא הוא יע"ש (בדף ו'.) ויראה דיש מקום ליישב ולפרש אותה סוגיא בדרך אחרת והוא דהוקשה לו למאן דס"ל ס"פ ס"א וז"ל מנ"ל לר"י למעט דבש גזין וצרעין דהא בקרא לא אדכר דבש אלא מדיוקא דאכל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ילפינן לה ובכלל דרשא זו הוא דבש גזין וצרעין עכ"ל. כלומר דהא דמחלק בברייתא בין דבש שיש לו שם לווי לאין לו אינו מובן. ולכן נראה דס"פ דס"ד לאסור דבש גזין משום אבר מן החי אע"ג דמין טהור הוא והשתא דגלי קרא דדבש דבורים שרי א"כ ש"מ דאין בו לא משום יוצא מן טמא ולא משום אבר מן החי וכמ"ש הטור ס"ס פ"א וזהו שאמרו יכול אף דבש הגזין ומשני דשאני דבש דבורים דאין לו שם לווי ר"ל דאין ממלות אותן מגופן ומש"ה לא שייך ביה איסור אבר מן החי אבל זה דיש לו שם לווי ע"כ דהיינו משום דממלות אותו מגופן וא"כ אסור משום אבר מן החי והכי דייק לישנא דברייתא אסריתי דקתני דבש הגזין והצרעין טהור ומותר באכילה כלומר דאין בו לא משום יוצא מן טמא ולא משום אבר מן החי דאל"כ ומותר באכילה כדי נסבה):

מכלל

לחם משנה

בזה פירש הרב רבי שלמה הלוי אחר שאל מהריב"ש אלא שהוא פירש באופן אחר שם והקשה עליו הריב"ש כמה קושיות ואני נפלאתי מהם כד מעיינא בהו, זה נ"ל לפרש דעת רבינו ליישבו כי באמת דברים תמוהים כתב ולא מצאתי לו יישוב זולת זה שכתבתי. ומ"ש ה"ה ז"ל ואפשר שהוא מפרש והוא שאין ידוע שדורס והראשון נראה עיקר בסברתו ז"ל, ונ"ע שאין לו לה"ה ז"ל לדקדק בדברי רבינו הפירוש הראשון יותר מהם ואולי שרצה להסכים דעתו עם דעת כל הגאונים וזה"כ וכן דעת הגאונים ז"ל כלומר כיון שאין הכרח בדבריו חובה עלינו להסכימו עם כל הגאונים:

כב ומי שאינו בקי כו'. מאן דאית ליה דרבי יוסי לא פליג את"ק הוא משום דודאי דתנא דמתניתין אתי כתנא דבי ר' ישמעאל דלתנא דבי רב הם ה' סימנים דהיינו אין ראשו ארוך וגם הד' שהזכיר במשנה ובמתניתא הוה ליה למיתני ה' אלא ודאי דאית ליה כרבי ישמעאל ואם כן על כרחין דריש חגב לשמו חגב וכן כתבו התוספות שם והרא"ש ז"ל. ולפירוש שני שכתב הרב המגיד דפליג בהא פליגי ת"ק מוקי קרא דחגב לראשו ארוך ויש לו זנב בהא קאמר קרא דבעינן שיהא שמו חגב ורבי יוסי אית

מגדל עוז

כל עוף שחולק כו' עד הרי זה טמא. פ' אלו טריפות (דף ס"ס): ומיני חגבים שהתירה תורה כו' עד סוף הפרק. עיקרן פרק א"ע (דף ס"ה) ומקצתן מהאמרן פרק שני דמס' ע"ז וסוף עדיות:

הגהות מיימוניות

תרנגולתא דאגמא אומר שם שהיה רב מחזיק אותה בטהרה ולאחר כך ראוה דורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור טהור ושלא מסרו לנו אבותינו יש לחוש ועל המסורת כדאי לסמוך דאמר רבי יצחק עוף טהור נאכל במסורת. כל זה כתוב בסה"ת וספר התרומה התיר בשם ר"י היכא דקורקבנו בלא דוחק נקלף וגם סימן אחר עמו בקבלת רבינו חננאל ע"כ: °[ז"ל הטור כתב א"א ז"ל תאידנא אפילו חגב הבא בד' סימנין אין לאכלו אלא במסורת ששמו חגב עכ"ל]

פ"ב א מכלל שנאמר וכל בהמה וכו'. בבא זו מפורשת בספרא בביאור. ודע שאין לתמוה על מה שאמרו שלאו מיני בהמה וחיה שמאין בא ק"ו מחזיר שפן וארנבת ממ"ש אין מזהירין מדין ק"ו לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה מן התורה בביאור וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא מק"ו:

ב לפיכך כל האוכל וכו'. שיעור הכזית מבואר בהרבה מקומות ומהם פרק גיד הנשה (חולין דף ק"ב). ומ"ש לא חלק הכתוב בטמאה בין בשרם לחלבם ר"ל שאין בחלב הטמאים כרת אלא הרי הוא כבשר בלבד ומשנה היא פרק כל הבשר (דף קי"ז) חומר בדם (מבחלב) שהדם נוהג בבהמה וחיה ועוף בין טמאים ובין טהורים וחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד ע"כ. וכן מפורש בכתוב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה וגו' הא למדת שאין כרת אלא בחלב מן הבהמה שמקריבין ממנה:

ג האדם אע"פ שנאמר בו וכו'. מפורש בת"כ שאין בשר מהלכי שתים בלא תעשה: **אבל** אסור הוא בעשה שהרי מנה וכו'. זה יצא לרבינו ממ"ש שם יכול יהא אף בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתן ת"ל זה לא תאכלו זה בלא תעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בל"ת על אכילתן. וסובר רבינו שאם היה מותר לא היו אומרים כן אלא ודאי ל"ת הוא שאינו אבל בעשה ישנו והוצרך הכתוב למעטו מפני שכתוב ויהי האדם לנפש חיה ואע"פ שהדם והחלב של אדם מותרין לגמרי מן התורה כמו שנתבאר בהלב פ"ג ובדם פ"ו ושנינו כל היוצא מן הטמא טמא אין אותו כלל אלא לטמאין בלאו אבל האדם אינו אלא בעשה והתורה התירה חלבו ודמו בפירוש כדאיתא בברייתא הנזכרת בכתובות פ' אע"פ (דף ס') יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה אדם שהחמרת במגעו אינו דין שתחמיר בחלבו ת"ל ואת הגמל כי מעלה גרה הוא טמא הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור יכול אוציא את החלב שאינו שוה בכל ולא אוציא את הדם שהוא שוה בכל ת"ל *זה זה דם טמא ואין דם מהלכי שתים טמא אלא טהור עכ"ל הברייתא. הרי שהותרו בפירוש מן הכתוב ואע"פ שאין לנו טעם במצות זה היה בדין שהרי הדם נהפך לחלב ומזון התינוק הוא החלב ולא היה ראוי שיהיה מזונו וגדולו מדבר אסור והברייתא הזו כפשטה מסייעת לדברי רבינו שאם היה בשר מהלכי שתים מותר גמור מן התורה מה צורך היה להשמיענו דמו וחלבו והיאך יהיה טהור והיוצא ממנו

*נ"א הוא הוא טמא:

פרק שני

א מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה. ולאו הבא מכלל עשה הוא. ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגו' הרי למדת שהן בלא תעשה ואע"פ שיש בהן סימן אחד. וכל שכן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל שאיסור אכילתם בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו: **ב לפיכך** כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית לוקה מן התורה. בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב. לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרם לחלבם: **ג האדם** אע"פ שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה אינו מכלל מיני חיה בעלת פרסה לפיכך אינו בלא תעשה. והאוכל מבשר האדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן זאת החיה אשר תאכלו הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה

א סמ"ג לאוין קכב: ב טור יו"ד סי' פא סמ"ג לאוין קלב: ג סמ"ג לאוין קכו:

פ"ב ג והאוכל מבשר האדם וכו' אבל אסור הוא בעשה. הר"ן בפרק אע"פ האריך להוכיח מהברייתות כדברי רבינו:

ריסק

לחם משנה

פ"ב א ולאו הבא מכלל עשה וכו'. קשה למה לא מנה גם כן העשה שכתב למטה גבי אדם זאת החיה אשר תאכלו והיה לו לומר שעובר בשני עשין:

ג והאוכל מבשר אדם או מחלבו וכו'. כתב ה"ה והוצרך הכתוב למעטו מפני שכתוב ויהי האדם לנפש חיה. קשה דבלאו הכי צריך הכתוב למעטו מהק"ו שאמר שם בספרי בהמה שהקלת במגעה החמרתה בחלבה וכו' וכמו שביאר הברייתא בארוכה בדברי הר"ן בפרק אע"פ שהאריך שם, ע"ק על הרמב"ן שהקשה על רבינו דהיוצא מן הטמא טמא ואיך אפשר שיהיה בשר האדם אסור והחלב והדם היוצא ממנו מותר וכמ"ש שם הר"ן בשמו תיקשי ליה ברייתא גופא דת"כ דקאמרה אוציא את החלב שאינו שוה בכל ולא אוציא את הבשר שהוא שוה בכל דאיך אפשר דהחלב יהיה מותר ולא אוציא הבשר ויהא הבשר אסור והלא כל היוצא מן הטמא טמא ואפילו למה שתירץ ה"ה לדעת רבינו דאין אותו כלל אלא לטמאין בלאו קשה דהברייתא כשאמרה ולא אוציא את הבשר הכוונה שיהיה לאו בבשר דהא כשמיעטה הברייתא לבסוף לא מיעטה הבשר אלא מלאו לחודיה משמע דלא אוציא דקאמר מעיקרא הוי שיהיה בלאו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאיך אפשר לומר כן והלא היוצא מן הטמא טמא. ואפשר לתרץ דלא נאמר כלל זה אלא לפי האמת אבל לפי מאי דס"ד מעיקרא בברייתא אפשר היה להכחיש כלל זה ומש"ה אצטריך קרא. אבל קושיית הרמב"ן על רבינו היא דלפי האמת סובר הוא דבשר אדם אסור וחלב ודם מותרין וזה סותר הכלל אשר לנו דהיוצא מן הטמא טמא. אבל א"א לפי דברי ה"ה דהוא הכריח דעת רבינו ואמר דהברייתא כפשטה מסייעת לדבריו שאם היה בשר מהלכי שתים מותר מן התורה מה צורך היה להשמיענו דמו וחלבו והיאך יהיה טהור והיוצא ממנו טמא משמע דאפילו לפי מאי דס"ד בברייתא קשה ליה ולא ניחא למימר כדכתיבנא דהברייתא לפי מאי דס"ד היא מכחשת כלל זה אלא הוא סובר דכלל זה א"א להכחישו לא לתנא לפי מאי דסליק אדעתין ולא לפי האמת ואם כן קשה מה שהקשיתי. עוד קשה מה שכתב

משנה למלך

פ"ב א מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה ולאו הבא מכלל עשה כו'. כתב ה"ה ז"ל בבא זו מפורשת בספרא ואין לתמוה ממ"ש אין מזהירין מן הדין לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה כו'. ורבינו עצמו כתב כן בפירוש במנין המצות והרמב"ן ז"ל בהשגותיו בשרש השני סתר זה העיקר בראיה מפורשת מספרא גבי אחותו מאביו ומאמו ועיין ברמב"ן בפירוש התורה. מיהו מהא דספרא גבי מפרסת פרסה ע"כ מוכח כדברי רבינו ודו"ק. ועיין במ"ש רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח דין ו' המקטיר איברי בהמה שדבריו אין להם מובן אלא ע"פ דברי ה"ה הללו וכמ"ש מרן שם. ובזה ניחא לי הא דאמרי' בפ"ו דמציעא (דף פ"ח) ויהא אדם מצווה על חסימתו מק"ו משור כו' וקשיא לי דהא אין מזהירין מן הדין. וכ"ת דלאו למלקותו הוא אלא לאיסורא בעלמא וכמ"ש מרן בכללי התלמוד דאף דאין מזהירין מן הדין היינו דוקא למלקותו אבל איסורא איכא מק"ו וכי אתא מיעוטא דכנסן הוא לומר דאפילו איסורא ליכא הא ליתא דפשיטא דבלאו ק"ו נמי איכא איסורא מקרא דכתיב כי תבא בכרם רעך ופסוק זה לאו לנתינת רשות בלבד אתא לומר שאין באכילת הפועל משום גזל אלא עשה זה לבעה"ב הוא דמזהיר קרא ואם לא הניח שכירו לאכול ביטל עשה זה וכמ"ש הרב החינוך פרשת כי תצא ונראה שלזה כיון הרמ"ס ז"ל שכתב בסמ"ג סי' של"ז דאיסורא איכא אם חסמו בע"כ. ונדחק שם הרב בעל ב"ח דאיסור זה מהיכן הולידו הרמ"ס. ולפי דעתי איסור זה הוא מן העשה דכי תבא בכרם וגו' וכסברת החינוך. העולה ממ"ש הוא דאיסורא לעולם איכא וא"כ הק"ו היה למלקותו והדרא קושיין לדוכתה דהא אין מזהירין מן הדין. אך כפי דברי ה"ה ניחא דכיון דבלאו ק"ו היה מצווה על חסימת האדם מן העשה שפיר מייתינן לאו מק"ו. ודע שעדיין יש לעיין בההיא דאמרי' באותה סוגיא שור במחובר מנ"ל ק"ו מאדם כו' והדבר צריך אגלי תלמוד ובמקום אחר אאריך בעז"ה. (א"ה אבל על דאבדין) ואפשר ליישב לזה מ"ש רבינו בשרשיו שורש י"ד בהא דאמרינן לא ענש הכתוב אא"כ הזהיר דכשהעונש מפורש יכולין אנו לעשות האזהרה מן הדין ואין זה סותר אומרם אין מזהירין מן הדין כיון שהעונש מפורש יע"ש. ולדידי מי שיסבור סברת ה"ה מכ"ש שיסבור סברת רבינו. והרמב"ן שסתר דברי רבינו הללו בשרש השני נראה דפשיטא שיחלוק על דברי ה"ה. ודע שראיתי לרבינו במנין המצות מל"ת סי' קע"ב שכתב דמה שלוקה על אכילת בהמה שיש לה שני סימני טומאה אף שהוא מק"ו זה הוא גילוי מלתא בעלמא דומיא דבתו מאנוסתו יע"ש. וזה סותר דברי ה"ה הללו מדאצטריך להאי טעמא. ודע שהתוס' בפרק כל שעה (דף מ"א) ד"ה איכא הם חולקים על כלל זה של ה"ה ז"ל שהקשו שם וא"ת היכי יליף שאר משקין מק"ו והא אין מזהירין מן הדין כו'. והם עצמם כתבו באותו דבור דבלאו ק"ו איכא עשה דכי אם גלי אם ואפ"ה קשיא להו משום דאין מזהירין מן הדין. (א"ה עיין בס' גופי הלכות ובס' מוצל מאש סי' כ'):

הא דקי"ל אין מזהירין מן הדין אם הוא דוקא אזהרה אבל עשה מייתינן מק"ו או דלמא אף עשה לא מייתינן מן הדין עיין בדברי ה"ה ספ"כ מה' שבת וכמ"ש הרב לח"מ שם וע"ש:

ג והאוכל מבשר האדם כו'. קשיא לי בסברת רבינו הלזו מההיא דאמרי' בר"פ דם שחיטה לעוף ולבהמה מה אלו שהם מטמאים טומאה קלה וחמורה ויש בהם איסור והיתר יצא דם מהלכי שתים שאינו מטמא טומאה קלה יצאו דגים וחגבים שאין בהם איסור והיתר ע"כ. ואי כסברת רבינו דבשר מהלכי שתים אסור בין מן החי ובין מן המת אמאי אצטריך למעט דם מהלכי שתים לפי שאין בהם טומאה קלה תיפוק ליה לפי שאין בהן היתר ואנן בעינן דומיא דעוף ובהמה שיש בהן היתר. וכ"ת א"כ דבעינן שיהיה בהם היתר דומיא דעוף ובהמה א"כ עוף טמא ובהמה טמאה מנ"ל שדמן אסור הא אין בהם היתר. כבר עמדו על זה התוס' שם ותירצו דהאי עוף טמא ובהמה טמאה שיש במינם איסור והיתר א"נ דקודם שחיטה היה בה איסור אבר מן החי ולאחר שחיטה ליכא ע"כ. אך גבי מהלכי שתים אין הפרש בין קודם שחיטה לאחר שחיטה וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דלסברת רבינו אמאי לא מיעטו דין מהלכי שתים לפי שאין בו היתר. ומ"מ נראה דאין להכריע מסוגיא זו כלל נגד סברת רבינו ז"ל דהא איכא דכ"ע קשה דלא הוה צריך בגמרא לכל הני לדדי שאמרו שם בגמ' דבלד של היתר ואיסור היה יכול למעט הכל שרצים ובילים וכן בלד של טומאה קלה וחמורה היה יכול למעט הכל שרצים וחגבים דכלהו לית בהו טומאה חמורה וכמ"ש התוס' שם. עוד היה נראה לכאורה ראיה לסברת החולקים על רבינו וס"ל דאין בבשר האדם איסור מן התורה כלל כמ"ש ה"ה ז"ל מההיא דאמרי' בפ"ק דבכורות דלרבנן אמרי' סוחיל ואיסורו חיבורו לכל דבר איסור לא בעי מחשבה דאמאי לא דחו סברא זו מדתנן בפ"ג דעוקצין החותך מן האדם כו' הרי אלו צריכין מחשבה ואי בשר מהלכי שתים אסור אמאי בעי מחשבה הא אמרינן דאיסורו חיבורו וליכא למימר דמתני' ר"ש היא דלית ליה איסורו חיבורו דהא סיפא דמתני' קתני ר"ש אומר חוץ מן העכביות ומדסיפא ר"ש רישא רבנן. ומיהו גם סברה זו ליתיה דהא קתני ומן הבהמה ומן העוף ואם כן תיקשי לרבנן אמאי בעי מחשבה הא בשר הפורש מן החי אסור משום טריפה ולא ליבעי מחשבה דקי"ל איסורו חיבורו. וכבר עמדתי על כל זה במקום אחר וראיתי שאין מכאן סיעתא לסברת החולקים על רבינו ז"ל. (א"ה ומ"ש ה"ה ז"ל אלא שישראל שמת בשרו אסור אף בהנאה מן התורה כו'. עיין בפי"ד מה' אבל כי שם יתבאר לך מאי דשקיל וטרי הרב המחבר בדין זה ואם יש חילוק בין מת עכו"ם לישראל יע"ש באורך כי שם ביתו): בין מן החי כו'. עיין בתשו' הרשב"א סי' שס"ד דאין איסור אבר מן החי בבשר האדם וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה פ' שמיני. אך הריטב"א בחידושיו פרק אע"פ כתב שאבר מן החי נוהג באדם יע"ש. ומ"ש בין מן המת (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פי"ד מה' אבל):

אבל

מגדל עוז

פ"ב מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה עד בין בשרם לחלבם. הכל מפורש בספרא: **האדם** אע"פ שנאמר בו ויהי האדם לנפש חיה וכו' עד מכלל עשה. זה מפורש פ"ח דספרא וכן כתב הר"מ ז"ל מקוצי והנני עתיד עוד להאריך בזה פ"ג של אלו ההלכות:

עשה עשה: ד [א]האוכל כזית מבשר עוף טמא לוקה מן התורה שנאמר ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו. והרי עבר על עשה שנאמר כל צפור טהורה תאכלו הא טמאה לא תאכלו. וכן האוכל כזית מדג טמא [ב]לוקה שנאמר ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו. ועבר על עשה שנאמר כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו מכלל שמי שאין לו סנפיר וקשקשת לא יאכל. הא למדת שכל האוכל דג טמא או בהמה וחיה טמאה או עוף טמא בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה: ה [ג]חגב טמא הרי הוא בכלל שרץ העוף והאוכל כזית משרץ העוף לוקה שנאמר כל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו. ואי זהו שרץ העוף כגון זבוב או יתוש וצרעה ודבורה וכיוצא בהן: ו [ד]האוכל כזית משרץ הארץ לוקה שנאמר וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל. ואי זהו שרץ הארץ כגון *נחשים ועקרבים וחפשית ונדל וכיוצא בהן: ז ושמנה שרצים האמורים בתורה שהן החולד והעכבר יהצב והאנק. והכח והלטאה והחומט והתנשמת האוכל מבשרם כעדשה לוקה. שיעור אכילתן כשיעור טומאתן וכולם מצטרפין זה עם זה בכעדשה: ח במה דברים אמורים בשאכל מהן אחר מיתתן אבל החותך אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו אינו לוקה עליו עד שיהיה בו כזית בשר. וכולן מצטרפין לכזית. אכל אבר שלם מן השרץ אחר שמת

אינו

*בס"א החולד והצב וע"ש:

א סמ"ג לאוין קכח: ב שם קכט: ג שם קל: ד טור יו"ד סי' פד סמ"ג שם קלא:

מגיד משנה

ממנו טמא. ועוד שהסיה דורש ק"ו מבהמה לימא ליה בשרו יוכיח. ועוד שאם היה בשרו מותר לא היו גוזרין חכמים על תינוק היונק מחלבו יותר משתי שנים להיותו כיונק שקץ כמו שיתבאר פ"ג ויהיה כחלב בהמה טהורה, ועוד שבשבשרו וחלבו אמרינן בספרא שאינן בלא תעשה על אכילתן וכאן אמרו בחלבו ודמו שהן טהורין ומשינוי הלשונות נראה שאינן שוין זה דעת רבינו. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א ואם כן למה אמרו בדמו שאפילו מצות פרוש אין בו ע"כ. וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שאין בבשר האדם איסור כלל מן התורה אלא שהרמב"ן ז"ל כתב שהישראל שמת בשרו אסור אף בהנאה מן התורה וכבר נתבאר דין איסור הנאה של מת בדברי רבינו פי"ד מהלכות אבל. ואפשר לומר לדבריהם שכיון שבא הכתוב להתיר דמו וחלבו אף בשרו וחלבו מותר ושני כתובין אחד למעטו מלא תעשה ואחד למעטו מעשה וכולן שוין הבשר והחלב והדם והחלב ואע"פ שהן דרשות חלוקות. כך יש להרגן לדעתם ז"ל. ומה שגזרו חכמים שלא לינק יותר מכ"ד חדש הוא אחר שפירש מפני שהחלב מזיק ליונקים יותר מדאי. וה"ר אהרן הלוי הסכים לדעת מי שאמר שהבשר והחלב הוא בלאו ואמר שהנוסחא המדוקדקת בספרי היא יכול יהא דם מהלכי שתים בלא תעשה ודברי רבינו נראין עיקר:

ד האוכל כזית מבשר וכו'. בספרי מבואר העשה שהזכיר רבינו ולאו הבא מכלל עשה: וכן האוכל כזית מדג וכו'. ברייתא הובאה פרק אלו טריפות (דף ס"ו:) שהוא בעשה ולא תעשה: הא למדת וכו'. זה נכלל במה שנתבאר כבר:

ה חגב טמא הרי הוא וכו'. בספרי כל שרץ העוף אלו חגבים טמאים ואי זהו שרץ העוף כגון זבובים יתושים וצרעים וכו':

ו האוכל כזית משרץ הארץ וכו'. בויהי ביום השמיני וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם ופרק א"ט (דף ס"ג:) ת"ר הולך על גחון זה נחש כל לרבות (את) השלשול ואת הדומה לשלשול על ארבע זה עקרב כל הולך לרבות את החפושית ואת הדומה לחפושית מרבה רגלים זה נדל עד כל לרבות את הדומה ואת הדומה לדומה ע"כ. ומבואר בכתוב שהשמונה שרצים הם נקראים שרץ הארץ כמו שנאמר וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר כו'. ודע שדעת רבינו שאע"פ שבאו שני לאוין ויותר בשרץ הארץ אינו לוקה אלא אחת ויתבאר דעתו ודעת חולקים עליו בסוף פרק זה:

ז ושמנה שרצים האמורים בתורה וכו'. במס' מעילה פרק קדשי מזבח (דף פ"ז:) אמר רב יהודה אמר רב אכילת שרצים לוקה עליו בכזית מ"ט אכילה כתיבה בהו והקשו מדתני רבי יוסי וכו' קמיה דר' יוחנן וכו' מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה ותירצו ל"ק כאן במיתתן כאן בחייהן שבמיתתן הן מטמאין:

ח וכולן מצטרפין לכזית. משנה ומתבאר שם: אבל אבר שלם וכו'. פ"ק דכריתות אע"פ שאבר שלם מן השרצים מטמא ואפילו הוא פחות מכעדשה כמבואר בגמרא שם ומוכר פ"ד מהלכות שאר הטומאות אינו לוקה עליו באכילה עד שיאכל בכעדשה וזה נלמד ממ"ש שם (מעילה דף ט"ז:) מיתיבי האיברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית נבלה ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין וא"ר יוחנן אין לוקין עליהן אלא בכזית אמר רבא במובדלים דבר הכתוב. פירוש שהם למדו שיעור האכילה מטומאה מהכתוב שאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא ואמרו שם פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה ולא השוה אותן הכתוב אלא באותן שיעור טומאתן מובדלת מכל השאר והיינו אשר הבדלתי לכם לטמא בשרצים שהם מובדלי השיעור מכל שאר הטומאות שהן מטמאין בכעדשה ורבי יוחנן אנבלות קאי וה"ה לשרצים שאין חיוב אכילתן באיבריהן כשיעור טומאתן שהוא בכל שהוא. והטעם מפני שטומאת האיברים אינה חלוקה בשרצים משאר הטמאות שכל הטמאות איבריהן מטמאין ג"כ בכל שהן ור' יוחנן משום נבלות נקט כזית אבל משום שרצים ודאי בכעדשה חייב שכבר נתבאר שאכילתן בכעדשה כטומאתן ולא גרע מפני שהוא אבר שלם שלא יהיה חייב בכעדשה אבל ר' יוחנן בא להשמיענו שאין למדין חיוב אכילה מטומאת איברים ונקט כזית משום נבלה והקשו אלא מעתה גבי בהמה נמי ליפלגי בין מובדלת לשאינה מובדלת פירוש אלא מעתה דמובדל לטומאה מן השאר מובדל לאכילה גבי בהמה נמי לימא שהאיברין שהן מובדלין לטומאה יהו מובדלין לאכילה ולילקי עליהן בכל שהן ותירצו הא אקשינהו רחמנא לבל תשקצו *כולן שוין ואין הפרש בין אכילת האיברים

*[זה הפירוש אינו עולה יפה לפי גירסתנו].

לחם משנה

שכתב הרב המגיד בשרו יוכיח דאיך אפשר לומר כן דנימא דבשר גופיה ליתי בק"ו מבהמה וכיון דאיכא למימר היא גופא תיתי בק"ו איך תוכל לומר יוכיח. ועוד קשה דהק"ו הוא מגומאים איך תוכל לומר יוכיח ממקום שהוא בשר. מיהו אין זו קושיא דהאי יוכיח ר"ל מה וה"ק נימא מה לבהמה שכן החמרת בבשרה שבשרה אסור תאמר באדם שהקלת בבשרו שבשרו מותר לא אבל שאר הקושיות צריך עיון. עוד כתב הרב המגיד דדין הוא דהדם מותר מפני שהוא נהפך לחלב ואיך אפשר שיהא מזון התינוק וגידולו מדבר איסור, קשה על זה דבבכורות (דף ו') אמרו סד"א הואיל דבבהמה טהורה נמי חידוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב וכיון דחידוש הוא בבהמה ליתסרי קמ"ל הניחא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב אלא למ"ד איבריה מתפרקין וכו'. וא"כ קשה על הרב המגיד דמה יתרץ למאן דאמר איברים מתפרקין דלית ליה דם נעכר ונעשה חלב. ועוד אפילו למ"ד דם נעכר ונעשה חלב מאי קושיא כי היכי דבבהמה הוי חידוש ושרי הכי נמי גבי אדם. וי"ל דאע"ג דהוי חידוש גבי בהמה אינו כל כך חידוש דהתם חלב של בהמה מותר אבל אין כל מזונו של אדם בחלב בהמה אבל הכא הוי חידוש טפי שכל מזון התינוק ועיקר גדולו הוי מן האיסור. וזהו שדקדק ה"ה בלשונו באומרו וגידולו מן האיסור ואם כן ע"כ ודאי דלמאן דאמר דם נעכר ונעשה חלב דם האדם מותר דלא אמרינן חידוש גדול כזה שהוא יותר מדם בהמה כדכתיבנא וכיון דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב דם מותר ה"ה לאידך דאית ליה טעמא משום דאיבריה מתפרקין דלא פליג בהא כלל ובודאי לכולהו הדם מותר, ואפשר לומר לדבריהם שכיון שבא הכתוב להתיר דמו וחלבו כו' לפי זה צריך לומר ע"כ דמה שאמר הברייתא יכול אוציא החלב ולא אוציא הדם וכו' לאו דוקא דודאי חלב ודם שוים אלא חד קרא למעט מעשה וחד מלא תעשה ובברייתא דריש להו הכי דאתא קרא לדם וחלב כלומר דאתי שנאמרו למעט עשה ולא תעשה נוכל לומר ג"כ דאתא חד למעט דם וחד חלב ולא בדוקא. ומ"ש ה"ה ז"ל ופי' ה"ר אהרן הלוי ז"ל עיין בהריב"ש סימן פע"א:

ה חגב טמא הרי הוא בכלל שרץ העוף כו'. תימה אמאי לא מנה ג"כ עשה מקרא דאשר לו כרעים כמו שמנה אותו במנין המצות והרב מוהר"ר לוי בן חביב בפסקיו עמד על זה ע"ש:

ח בד"א כשאכל מהן אחר מיתתן וכו'. נראה דהיינו דוקא בשמונה שרצים דלאחר מיתה מטמאין בכעדשה משום הכי אכילתן בכעדשה אבל בשאר שרצים דלא מטמאין כלל אפילו לאחר מיתה אכילתן בכזית ומה שלא תירצו בגמרא אידי ואידי במיתתן כאן במובדלין פירוש בה' שרצים וכאן בשאינן מובדלין פירוש בשאר שרצים כבר תירצו שם התוספות בפרק קדשי מעילה (דף ט"ו) בדבור המתחיל וקלסיה ר' יוחנן:

אבל אבר שלם מן השרץ אחר שמת אינו לוקה עד שיהיה בו בכעדשה וכו'. קשה לפי מה שכתב ה"ה לדברי רבינו דר' יוחנן דאמר אין לוקין עליהן אלא בכזית לא קאי אלא אנבלות מה הוצרך רבא לתרץ בפרק קדשי מזבח (דף ט"ז:) במובדלין דבר הכתוב אמאי לא תירץ כי אמר רבי יוחנן כזית אנבלות אבל בשרצים לעולם כשיעור טומאתן כך אכילתן הבשר בכעדשה והאיברים אפילו פחות מכעדשה וכ"ת עדיין קשה דבהמה נמי ליהוי שיעור אכילת האיברים כטומאתן דהוי במשהו ולכך הוצרך רבא לתרץ כן, מכל מקום קשה מ"ש אלא מעתה בהמה נמי ליפלגו וכו' דקושיא זו גם כן מעיקרא הוה ואיך נמשכה זאת הקושיא עתה דקאמר אלא מעתה ועוד קשה אדמקשה מבהמה דליפלגו בין מובדלות וכו' אמאי לא מקשה משרצים גופייהו דליחייב באכילת האיברים אפילו בפחות מכעדשה כטומאתן. ויש לומר לזה דלדעתו ז"ל לא הקשה לו כן משום דהיה לו יכולת לדחות המתרץ ולומר אה"נ דבאבר על אכילתו במשהו מיחייב והא דנקט אין לוקין עליו אלא בכזית משום בהמה דנקט ליה להכי פריך ליה בבהמה דאינו יכול לתרץ לו. ותו קשיא אם גירסת הרב המגיד כגירסת ספרינו איך יתיישב תירוץ לשון הגמרא שאמרו שם כי קא מקיש רחמנא לבל תשקצו אבל לשיעורין לא מאן דכר שמייהו דשיעורין. ונראה לתרץ דהכא הקושיא הוא מדאמר ר' יוחנן בכזית גבי נבלות וגבי שרצים ולא פירש השיעור משמע דהשיעור הוי בכעדשה ולכך לא הוצרך לפרש דממילא משמע דכיון דיהבינן לנבלות שיעור כזית לשרצים יהבינן שיעור כעדשה דידוע הוא דכעדשה גבי שרצים הוי כמו כזית גבי נבלות אבל אי גבי שרצים הוי השיעור פחות מכעדשה היה צריך ר' יוחנן לפרש לכך מקשה דכיון דבשרצים צריך שיהא השיעור כעדשה באיברים כיון דשיעור טומאת האיברים במשהו א"כ גבי שיעור דאכילה ליהוי במשהו כשרצים כיון דלא אמרת דבשרצים האכילה כטומאה. ותירץ דלא אמרינן דליהוי האכילה כטומאה אלא בטומאה שהיא

מגדל עוז

האוכל כזית מבשר עוף טמא כו' עד ודבורה וכיוצא בהן. הכל מפורש פרק אלו טריפות (דף ס"ו) ובספרי דבי רב: האוכל כזית משרץ הארץ לוקה וכו' עד לא יאכל. פ"ד דמס' מעילה (דף י"ז): ואיזהו שרץ הארץ עד והתנשמת. פרק אלו טריפות (דף ס"ז): האוכל משרץ כעדשה עד כבשר. פרק ד' דמעילה (דף י"ז):

אינו לוקה עד שיהיה בו כעדשה: **ט** דם שמנה שרצים ובשרן מצטרף לכעדשה והוא שיהיה הדם מחובר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו לכזית ולוקה עליו לפי שאין בשרו חלוק מדמו. [א] ואע"פ שאינו מטמא וכן כל כיוצא בו משאר שרצים שאינן מטמאין: **י** [א]דם שרצים שפירש וכנסו ואכלו לוקה עליו בכזית. והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ. אבל אם התרו בו משום אוכל דם פטור. שאין חייבין אלא על דם בהמה חיה ועוף: **יא** כל השעורין *ומחלקותם הלכה למשה מסיני: **יב** [ב]האוכל כזית משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים. אי זהו שרץ המים אלו הבריות הקטנות כמו התולעים והעלוקה שבמים והבריות הגדולות ביתר שהן חיות הים. כללו של דבר כל שאינו בצורת הדגים לא דג טמא ולא דג טהור כגון כלב המים והדלפון והצפרדע וכיוצא בהן: **יג** אלו המינין שנבראין באשפות ובגופי הנבלות כגון רמה ותולעת וכיוצא בהן שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן הן הנקראין רומש על הארץ. והאוכל מהן כזית לוקה שנאמר ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ ואע"פ שאין פרין ורבין. אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפרה ורבה מזכר ונקבה: **יד** [ג]אלו המינין הנבראין בפירות [ב] ובמאכלות אם פרשו ויצאו לארץ אף על פי שחזרו לתוך האוכל מי שאכל מהן כזית לוקה שנאמר לכל השרץ השורץ על הארץ לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא °פרשו מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו: **טו** במה דברים אמורים שהתליע האוכל אחר שנעקר מן הארץ. אבל אם התליע והוא [ג] מחובר. אותה התולעת

מגיד משנה

האיברים לאכילה דבר אחד מהן וכיון שטומאתן בכזית כל אכילתן בכזית אף האוכל איבריהם וגם האוכל בשרצים אין חלוק בהן לאיבריהן אלא כמה שצריך להן כעדשה כך לאיבריהן, כנ"ל פירוש סוגיא זו לדעת רבינו:

ט דם הח' שרצים וכו'. משנה (מעילה דף י"ז) דם השרץ והבשר מצטרפין (זה עם זה) לכעדשה ובגמרא אמר רבי חנין אמר רב זעירא פירש *ועודה בו. פירוש עוד הדם מחובר בו ומבואר בכריתות פ"ק. ודם שפירש מהן יתבאר בסמוך ששיעורו בכזית ואינו מצטרף הקל עם החמור: וכן דם הנחש וכו'. בכריתות פ"ק (דף ד') אמר רבינא הילכך דם הנחש ובשרו מצטרפין זה עם זה ואף ע"ג דלא אתרבי לטומאה משרץ הארץ שאין מטמאין אלא שמונה שרצים כיון שאין דמו חלוק מבשרו לחייב הוכלו מצטרפין כדאיתא התם. וכתב רבינו וכן כל כיוצא בהן משאר שרצים וכו' ופשוט הוא:

י דם שרצים וכו'. בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"א:) אר"י אמר רב דם שרצים לוקין עליו בכזית והקשו עליו ומסקנא התרו בו משום שרץ לוקה משום דם אינו לוקה:

יא כל השעורין ומחלקותם וכו'. בהרבה מקומות אמרו שיעורין הלכה למשה מסיני. ומהם פ"ק דעירובין (דף ד'):

יב האוכל כזית משרץ וכו'. לפי מה שכתב רבינו מלאו דאל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ובכמהם גם נלמוד איסור שרץ המים והוא כולל כל מין גדול או קטן שאינו כצורת דג. יש לתמוה שהרי בספרי דרשו במים האמורין בדגים ואחרי כן אמרו אתה אומר לכך נאמר במים במים או אינו אלא מין שהתרתי אותו המין אסרתי אי זה מין התרתי בעל עצמות פרה ורבה אף אין לי לאסור אלא בעל עצמות פרה ורבה מנין לבעל עצמות ואינו פרה ורבה אינו בעל עצמות ופרה ורבה עד שתהא מרבה להביא את הגלים ואת הצפרדעים הגדלים בים וגדלים ביבשה ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים וגו' לא תאכלו ע"כ. ושם אמרו גם בפסוק כל אשר אין לו וגו' ומכל נפש חיה אשר במים חיה זו חית הים נפש להביא את הבירני פירוש ברים שהיא כצורת אדם יכול יהא מטמא באהל כדברי בן חכינאי ת"ל שקץ הוא לכם. הנה שלמדו אלו מכל אשר ומכל נפש החיה ולא מלאו דאל תשקצו. וכבר השיגו הרמב"ן ז"ל בזה בהשגות שחבר על ס"ה ובודאי שאף הם נכללים בלאו שהזכיר רבינו אבל א"ל להביא משם שהרי נלמדו מכאן. ואולי שרבינו רצה להביא מלקות שלהן מהפסוק הזה הכולל ולא להביאם מן הרבויים וזו יהיה נמשך אחר שיטתו בענין המנות והמלקיות שלא להביאם מן הרבוי וכ"כ בס"ה שלא בא לאו גמור בשרץ המים אלא פסוק זה דאל תשקצו את נפשותיכם ר"ל שהוא לאו שאין בו צורך לרבוי, ודעתו בזה דברים ארוכים שם:

יג אלו המינין שנבראים באשפות וכו'. בתורת כהנים ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ אע"פ שאין פרה ורבה ודעת רבינו שהפסוק הזה לא בא לדבר אחר אלא לרמשים שאין פרין ורבין, אבל הרמב"ן ז"ל כתב שהוא כולל כל שרץ הארץ ואף הפרים ורבים ונתוסף בהן כאן לאו מחדש ומריבוי בכל דרשו שאינן פרים ורבים ורבינו מיחד לאו לפרים ורבים ולאו זה לשאינן פרין ורבין ואע"פ שלשון רמש כולל הכל כמבואר בכתוב בכמה מקומות ולמעלה הזכרתי שדרשו בכל אשר תרמוש האדמה בח' שרצים סבור רבינו שבכאן בא הפירוש המקובל שזה לאו מיוחד לשאין פרים ורבים בלבד:

יד אלו המינין הנבראין וכו'. בחולין פרק א"ט (דף ס"ז) וכל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין שסיננן ועוד מבואר שם שכל זמן שפרשו אסורין. עוד שם אמר שמואל קישות שהתליעה באיביה אסורה משום השרץ השורץ על הארץ לימא מסייע ליה דתני הדא על הארץ להוציא את הזיזין שבעדשים ואת היתושין שבכליסין ותולעת שבתמרים ושבגרוגרות ותניא אידך כל השרץ השורץ על הארץ לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ועיקרי גפנים מאי לאו אידי ואידי בפירא הא באיביה הא שלא באיביה ודהו לא אידי ואידי באיביה ולא קשיא הא בפירא והא באילנות גופייהו דוקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים ושבעקרי גפנים ש"מ, ודעת רבינו כדעת הגאונים ז"ל שפסקו הלכה כשמואל ואע"ג דדחו סייעתיה בגמרא ואמרו בדחיה דיקא נמי סייעתיה הוא דאדחי אבל מימרא הלכתא היא דהא משמע בסוף פרקא דרב פפא ס"ל כוותיה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועיקר והסכימו הם שאע"פ שהחור קטן ואין השרץ יכול להלך בו אסור וזה דעת רבינו. ומ"ש רבינו ואם ספק אסורה, פשוט הוא:

לפיכך

*[בספרנו ע"ס וכן במקום ועודם בו]:

א סמ"ג לאוין קל"ז: *א"ה לכאורה זה סותר מה שכתב בהקדמה לס' זרעים שאין בהל"מ מחלוקת כלל, ובספרי מרכבת המשנה הארכתי בענין זה ע"ש. (ואפשר כוונת רבינו שמחלוקין שיש בשיעורים. שזה בכזית וזה בכותבת וזה בכעדשה וכו'): ב סמ"ג לאוין קלב: ג טור יו"ד סי' פד סמ"ג שם:

לחם משנה

שהיא מובדלת מן השאר אבל טומאת האיברים אינה מובדלת מן השאר דנבילות ג"כ באיברים טומאתן במשהו, והקשה כיון דלא אמרת דהטעם דלא אמר במשהו משום דאין חלוקה מן הבהמה בשיעור טומאת האיברים אבהמה נמי תקשי לך ליהוי האכילה באיברים במשהו ומיהו דליהוי בשרצים כן כיון דלא אמרת דהטעם השרצים הוי משום דהכי איתא בבהמה ותירץ כי אקים רחמנא לבל תשקצו כלומר דרחמנא אקשינהו האיברים לבשר בלאו דאל תשקצו אבל לא אקשינהו לשיעורין כלומר דנימא דכי היכי דבשר כטומאתו כך אכילתו גם כן האיברים יהיו אכילתן כטומאתן אלא כלם שוים לבל תשקצו. ואם נאמר שגירסת הרב המגיד בגמרא לא הוי אלא הא דאקשינהו רחמנא לבל תשקצו לבד כדמשמע מלשונו אתי שפיר טפי. ומה שאמר הרב המגיד ז"ל דתירץ במובדלים דבר הכתוב ה"ה לשרצים שאין חיוב באכילתן וכו' כתב כן לפי האמת דאית לן הקש אבל הדוחה היה יכול לדחות וזה נ"ל פשוט:

ט לפי (שאין) בשרו חלוק מדמו וכו'. בגמרא חילקו מכולו למקצתו ולא ידעתי למה לא ביארו רבינו או כאן או בהלכות שאר אבות הטומאות:

יג אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפרה ורבה מזכר ונקבה וכו'. (אלו המינין הנבראין בפירות וכו'). לכאורה יש לתמוה דכיון דשרץ הארץ אינו אלא מה שפרה ורבה מזכר ונקבה לא היה לן לרבות האי מהשורץ דהרי הוו כאלו הנבראין בגוף הנבלה דהוו הרומש:

יד אלו המינין הנבראין בפירות ובמאכלות וכו'. קשה דקרא כתיב בפרשת שמיני כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם וכו'. ובפרק א"ט (דף ס"ז:) מרבינן מהולך על גחון נחש ומכל הולך על ארבע מרבינן עקרב ושלשול והפוטית וכו' ומלכל השרץ מרבה תולעת הפירות שפירשו וכיון דכל הני בחד קרא הם מאי שנא דכל איך כייל רבינו להו לעיל בלאו

מגדל עוז

וכן דם הנחש כו' עד שרצים שאינן מטמאין. פ"ק דכריתות (דף ד'): **דם שרצים שפירש עד על דם בהמה חיה ועוף.** בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"א): **וכל השיעורין ומחלוקתן הלכה למשה מסיני.** פ"ק דעירובין (דף ד') ופ"ק דסוכה והרבה מקומות בתלמוד: **האוכל כזית משרץ המים עד הוא שפרה מזכר ונקבה.** כל אלו הדינין והלאוין מפורשין בספרא ובספרי דבי רב: **אלו המינין הנבראין בפירות כו' עד ואלו לוקין עליהן.** הכל פ' ואלו טריפות (דף ס"ז):

הגהות מיימוניות

[א] ואע"פ שאין לוקין על לאו שבכללות זה הוא במקום שאין שם לאו אלא הוא אבל כשיש שם לאו בלא הוא לוקין על כל אזהרותיו ס"ה ע"ב: [ב] לפיכך אותם זבובים הנמצאים בתוך הפולין מותרים כי בתלוש באין לו ואינם אסורין אא"כ פרשו מחיים ומשפרשו שוב אינם חוזרים ונכנסים לפיכך כשנמצאו בתבשיל של קדירה עם הפולין והן מתים מותרין שבתלוש גדלו בפולין ואין בהם משום השרץ השורץ על הארץ ואע"פ שהן עתידים להיות פורחים אין לאוסרן משום שרץ העוף כמו שנוצר בתוך הפרי כמו זיזים שבעדשים ושבפולין שאין אסורין בברייתם אלא משום שרץ הארץ. ובס"ה כתב דיש מחמירין ונותנים אותם תחלה במים רותחים כדי שימותו מיד בתוך הפולין שאם ישימו הפולין במים צוננין אולי מחמת המים יצאו הזבובים לחוץ תוך המים ונאסרו שם ומתו בשעת רתיחה והרי הוא אוכלן בקערה עכ"ל. אבל תולעים הנמצאים בשרביטי קוש"ש פולין ופווי"ש שנתבשלו ונמצא תולע באחד מהן זורק השרביט שנמצא בו התולע והשאר יש אוסרים אפילו ע"י ששים שיש במחבת דכשמערה המים חמין פעמים שנשאר בסוף העירוי כ' או ל' עם מעט מים ונאסרו וחוזרים ונוגעים המים לכל השאר ואוסרין הכל. אבל לרבינו ברוך נראה דשרביט שבאותם כ' או ל' הנשארים בטלים ברוב תערובתן דלא אמרינן בריה לא בטלה אלא כדבר שאיסורו מחמת עצמו לא מחמת בליעת איסור אחר ואין חוזרין ואוסרין השאר שבמחבת ואע"פ שנוגעים בהן חמין לפי שאיסור הנבלע ואין איסורו מחמת עצמו אינו חוזר ונפלט אלא ע"י מים עמהם ולכך בעינן ניער וכסה גבי טיפת חלב כדלקמן בפ"ט וכן קליפה שנאסרה אינה חוזרת ואוסרת קליפה אחרת סמוך לה וכן לעולם וה"ה לדגים קטנים שנתבשלו ונמצא ביניהן דג טמא ככל אשר פירשנו לשרביטין קוש"ש שנמצא ביניהם שרביט שיש בו תולע. מספר התרומה והמצות. ודין ביצים שנתבשלו ונמצא באחת מהן אפרוח א: טיפת דם תמצא לקמן פרק ט"ו ע"כ: ° [הביא שם הטור בשם הרשב"א שכל זמן שנמצא בתוך הפרי אפילו חורו נקוב לחוץ לא חיישינן שמא פירש ע"כ]: [ג] כשמואל דאמר קישות שהתליעה באיביה אסור וכן פסק בשאלתות דרב אחאי וכן ה"ג ור"י אלפסי מדאמר רב פפא ש"מ מדרב הא דאמר שמואל

התולעת אסורה כאילו פירשה לארץ שעל הארץ נבראת ולוקין עליה. ואם ספק אסורה. לפיכך כל מיני פירות שדרכן [ד] להתליע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר ° שנים עשר חדש אוכל בלא בדיקה שאין תולעת שבו מתקיימת שנים עשר חדש: טז פרשו לאויר ולא נגעו לארץ. או שפרשו מקצתן לארץ. ° או שפרשו אחר שמתו. או שנמצאת תולעת על הגרעינה מבפנים. או שיצאו מתוך האוכל לתוך אוכל אחר. כל אלו אסורין מספק ואין לוקין עליהן: יז אתולעת הנמצאת במעי [ס] הדגים ובמוח שבראש הבהמה בוהנמצאת בבשר אסורה. *אבל דג מליח שהתליע הרי התולעת שבו מותרת. שהן כפירות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ שמותר לאכלן כולן כאחת בתולעת שבתוכן. גוכן המים שבכלים שהשריצו הרי אותן שרצים מותר לשתותן עם המים שנאמר וכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו. כלומר במים ובימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו ואין אתה אוכל את שאין לו אבל בכלים בין שיש לו בין שאין לו מותר: יח שרץ המים הנברא בבורות ובשיחין ובמערות ° הואיל ואינן מים נובעין והרי הן עצורים הרי הן כמים שבכלים ומותר. ושוחה ושותה ואינו נמנע ואף על פי [ו] שבולע בשעת שתייה מאותן השרצים הדקים: יט במה דברים אמורים שלא פרשו ממקום ברייתן אבל אם פירש השרץ אף על פי שחזר לתוך הכלי או לתוך הבור אסור. פרש לדפני החבית וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר מותר. וכן אם פרש לדפני הבור או המערה

השגת הראב"ד

*אבל דג מליח וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שבוש הוא זה שאף בשר מליח תולעתו מותרת אבל מה שאמרו מורגא דבשרא אסירי דכוורי שריין תולעים שהיו בו מחיים קאמר ודכוורי שרי דהוי הדגים כמיתתן דמו עכ"ל:

א טור שם סמ"ג שם: ב עיין שם בטור ובסמ"ג: ג טור שם סמ"ג לאוין קלב:

מגיד משנה

טו לפיכך כל מיני פירות וכו'. זה דבר פשוט שכל שאיסור מצוי בו חוששין לו וצריך בדיקה והכין משמע מש"ס הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין לפי שאין בריה שאין לה עצם מתקיימת י"ב חדש ובודאי לא התליעו במחובר משמע הא תוך י"ב ירחי שתא אסור בלא בדיקה ואע"פ שאין זה מכריע הדבר בעצמו ברור והיאך יאכל דבר שיש בו איסור מצוי ולא יבדוק וק"ו הוא מבדיקת הריאה מפני שסרכות מצויות בה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל והביאו ראיה מש"ס ניחוש דילמא פירש לדופנא אלמא בכל היכא שהוא מצוי חיישינן וידוע שהפולין והעדשים דרכן להתליע במחובר וצריכין בדיקה תוך י"ב חדש, וכתב הרשב"א ז"ל שאם עבר ובשלן בלא בדיקה אם יכול לבדוק בודק ואם לאו מותרין משום ספק ספיקא ספק שמא לא היה שם ואת"ל היה שמא נימוח ונתבטל בששים שאע"פ שבריה אינה בטלה בשנימוחה בטלה היא והעלה הוא ז"ל שהפולין אין להם שום תקנה אחרת תוך י"ב חדש אלא בדיקה: ואם שהה הפרי וכו'. זו היא המימרא שכתבתי בסמוך בהני תמרי דכדא. ונראה מדברי רבינו שיכול לבשלן בלא בדיקה ואין חוששין שמא פירשו או יפרשו בשעת בשול שהרי לא חלק. וכ"כ מדברי הרשב"א ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל ונתן טעם לדבר שאע"פ שמצוי שיפרשו בעת הבשול אם נמוח בטל הוא בששים ואם הוא בעין זורקו עכ"ד ז"ל:

טז פרשו לאויר ולא נגעו לארץ וכו'. בעיא שם (דף ס"ז:) דלא אפשיטא והויא לה תיקו דאורייתא ולחומרא. ויש מי שהיה גורס פירשה ומתה והיא גירסת רש"י ז"ל ופירוש פירשה מתוך הפרי לארץ ולא רחשה שמתה מיד בנפילתה עכ"ל. ולפי גירסא זו אם *פרשה (ואח"כ) מתה מותרת. אבל גירסת רבינו פירשה מתה מהו והיא גרסת ההלכות ור"ח ז"ל וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכתב הוא ז"ל נמצא בתוך הפרי אע"פ שחורו נקוב לחוץ אין חוששין שמא יצא וחזר לחורו שכל היוצא מחורו אין חוששין שמא חזר בו עכ"ל. ולמטה יתבאר כיוצא בזה במים שבכלים שאין חוששין לתולעים שבתוכן שמא פירשו וחזרו:

יז תולעת הנמצאת במעי דגים וכו'. שם שם קוקאני אסירי מ"ט מינס מיס *(כוורא) ועייל ליה באוסייהו, עוד שם בגמרא תולעים דרכי דבשרא אסירי דכוורי שריין והקשו מאי שנא מהא דתניא ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנין שבבהמה ותירצו בהמה בשחיטה הוא דמשתרי וסוי תולא קא מהני להו שחיטה באיסורייהו קיימן אבל דגים באסיפה בעלמא (הוא) דמשתרו והני כי קא גבלן בהיתרא קא גבלן. ונראה שרבינו סבור שכל התולעים הנמצאים בדג מחיים אסורין וזהו קוקאני דאסירי והטעם מפני שאינן מתהוים ממנו אלא נכנסים לו דרך נחיריו וכשאמרו דכוורי שריין הוא כשהתליעו אחר מיתה ודכותה בבשרא אסירי. וז"ש דרכי דבשרא ולא אמרו דבהמה משמע דאפילו לאחר מיתה אסירי ונתנו טעם לדבר לפי שבשר הבהמה אינה מותרת אלא בשחיטה וכל דבר הי שילא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור כיון שאי אפשר לו בשחיטה אבל הדגים אינם צריכים שחיטה וכל דבר הגדל ממנו בהתר הוא גדל וכמו תולעת הפירות ואף בדגים אם פירשו אסורין כמו כל פירות. זה נראה דעתו ז"ל:

ובהשגות א"א זה שבוש שאף בשר המליח כו'. וזו היא שיטת האחרונים ז"ל והם מפרשים קוקאני אסירי והם הנמצאים במעי הדגים דבהנהו איכא למימר דמעלמא אתו אבל הנמצאים בדגים אפילו מחיים בין עור לבשר שרו דליכא למימר מעלמא אתו אלא ממנו הם גדלים ודכוותה בבהמה שנעשו מחיים אסירי אבל אותן שגדלו אחר מיתה אפילו דבשרא שרו וזה דעת הרשב"א ז"ל. וכתב הוא ז"ל ודוקא בשלא פירשו ע"ג החתיכה אבל פירשו אפילו על גבי החתיכה אסירי ואפי' פירשו לאחר מיתה אסירי מספק עכ"ד ז"ל: וכן המים שבכלים וכו'. ברייתא שם:

יח שרץ המים הנברא בבורות וכו'. נראה מדברי רבינו שחרילין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין ולא הותר בלא סנפיר וקשקשת אלא בורות שיחין ומערות שהן עצורין בכלים וכתנא דבי רבי ישמעאל דמשמע התם דפליג את"ק בחרילין המושכין ואינן נובעין וכן פירשו בעלי התוספות ז"ל וכדתני מתיא בן יהודה מרבה אני בורות שיחין ומערות שהם עצורין בכלים ומוציא אני חרילין ונעיצין שאין עצורין בכלים וכן משמע בספרא דקתני לאיסורא עד שתהא מרבה את המים שבביברין ומשמע אע"פ שאינן נובעין ולזה הסכים הרשב"א ז"ל:

יט בד"א בשלא פירשו ממקום ברייתן כו'. מבואר שם:

פרש לדפני החבית וכו'. שם שאלו במנא נמי ניחוש דילמא פריש לדופנא דמנא והדר נפיל ואמרו התם היינו רביתיה דתניא בורות שיחין ומערות שוחה ושותה ואינו נמנע ואמאי

*[ס"א אם פרשה מתה]: *[רש"י לא גרים כוורא ופירש כשהבהמה ישנה כו']:

לחם משנה

בלאו דכל השרץ השורץ וכך דתולעת הפירות קאמר דהוי לאו בלאכי נפשים דהיינו לכל השרץ השורץ כדכתב בפתיחת ההלכה וכן כאן וכן לקמן בסוף הפרק הא כיון דכולהו בחד קרא נינהו דקרא דלא תאכלום כי שקץ הם אכולהו קאי ולהוי הלאו המיוחד דהוי כפירות ככל איך שהוזכרו בכתוב:

יז תולעת הנמצאת במעי הדגים וכו'. כסמ"ש ה"ה דמחייב בין בדג בין בבהמה אסירי בכ"מ אבל לאחר מיתה בבהמה אסירי ובדגים שרי. יש לתמוה בדברי רבינו אמאי נקט דנמצאת במעי הדגים דאפשר דאתו ליה דרך בית הרעי ליסמעינן רבותא דאפילו שהם בכ"מ אסור ואמאי נקיט במות שבבהמה דיש למעות שמא הכניסם לו דרך

מגדל עוז

תולעת הנמצאת במעי הדגים כו' אבל דג מליח שהתליע עד בתולעת שבתוכן: כתב הראב"ד ז"ל שבוש הוא זה שאף בשר מליח וכו': ואני אומר גם ר"מ ז"ל כך דעתו אבל הוא כתב כמנהגו סטוב הדין המפורסם בתלמוד ולא חידש להאריך כדרכי הסברות וכן הוא לשון הגמרא סוף פרק אלו טריפות והלכתא קוקאני אסירי דמינס ניימי ועיילי ליה באוסייה ויש"ג דמינס נייס כוורא כלומר הדגים ויש"ג מורגא דבשרא אסירי דכוורי שריין כו' עד מאי שנא ואסיקנא טעמא דבהמה בשחיטה היא דמשתריא והני מדלא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימי דגים באסיפה בעלמא הוא דמשתרו והני כי גבלי בהיתרא קא גבלי ע"כ. וכן גורס ר"י אלפס ז"ל ור"ח ור"ת ורבותינו בעלי התוספות ז"ל ואע"פ שרבו בו הפירושין מ"מ ר"מ ז"ל הלך בשיטת רבותיו נ"ע שחייב אדם לומר כלשון רבו ופירש קוקאני שהן תולעים הנמצאים בין במעי הדגים בין בראש הבהמה ואסורין בכולן כדמפרש טעמא דמעלמא קא אתו וכי ניימי עיילים באוסייה כלומר נכנסין בחוטמו ומורגא מדשנו בלישני משמע שאינן לא קוקאני ולא תולעים ולכך פי' תולעים הנמצאים בבשר בהמה וחיה ועוף או בבשר הדגים שהן גדלין בין עור לבשר ולא חלק בין שגדלו מחיים בין שגדלו לאחר מיתה ולפיכך דבשרא אסירי כדמסיק טעמא בגמ' אבל בדגים מותרין דכי קא גבלי בהיתרא קא גבלי וכן פירש"י ז"ל. ומה שביאר ר"מ ז"ל בדג מליח ה"ה אפילו בלא מליח מיד שהוציאוהו מן המים אבל זה אינו נמצא לעולם ור"מ ז"ל השמיענו בלשון קצרה דפי' כוורי הדגים המלוחין שדרכן להתליע ולהמצא בהן תולעים הגדלים בהן אחר מליחתן ומותרין כטעם התלמוד לפי שגדלו בהיתר ודמו לפירות שהתליעו כו': וכן המים שבכלים שהשריצו עד כמו שפירשנו. הכל פרק אלו טריפות (דף ס"ו ס"ז):

הגהות מיימוניות

שמואל כו' הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שרו שודאי בתלוש התליעו דאי בעודם במחובר כבר היו מתים כדאמר רב הונא בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש משמע אם התליעו במחובר ואפילו אם ספק הוא שמא התליעו במחובר אסורים אבל ר"ת וריב"א פסק דאין הלכה כשמואל מדאמרינן התם לימא מסייע ליה לשמואל כו' ודחו שלא תסייע ואמר על הדיחוי דיקא נמי כו' הרי משמע שאין הלכה כשמואל. והנה ספר התרומה והמצות פסקו שיש להחמיר והתולע אסור כדברי רבינו המחבר וטעמא דיש לדחות ההיא דיחויא ואע"ג דקאמר דיקא נמי היינו משום דפשט דלא כוותיה דשמואל משמע: [ד] התולעים שהם בתוך קלח של ירקות ודחוקים מבפנים שאין חלל במקומן שיוכל לרחוש ולילך כאשר הם שם אין בהן משום השרץ השורץ על הארץ וכן פר"ש בפ' אלו טריפות וכן הוריתי על מבשלי קליות חטים ואומרים שמצויין בהן תולעים בין הקליפים להטת והתרתי מטעם זה ע"כ לשון מהר"ם ז"ל ע"כ: ° [שם בטור מדעת הרא"ש שאף לאחר י"ב חדש צריך בדיקה ועיין שם]: ° [כתב הטור והרמב"ן אסר אפי' מת בתוך הפרי ופירש אח"כ ולא נהירא לא"א ז"ל]: [ס] וכן פר"ת הא דאמרי' הילכך קוקאני אסירי שהם תולעים שבדג שבאו בו מחיי הדג דאין לפרש תולעים שבבשר דאם כן היאך היה רב ששת חולק על הברייתא דתניא את נבלתם תשקצו לרבות דרנין שבבהמה והיאך היה הוא מתירה כדאיתא התם ודרנין הם תולעים הנמצאים בכבד או בחתיכת בשר שבאו שם מחיי הבהמה כדפרי' אבל אם לאחר מיתה באו התולעים בחתיכה מחמת סרחון הבשר או בדג. או בגבינה אז אפילו התולעים מותרים אע"ג דפרשו על גג תמרה אסור ה"מ כשפירשו מחיים אבל התולעים שנמצאים מתים בקערה שנפלו מן הבשר שבסרח אין בכך כלום וגם אין לחוש שפירשו מחיים חוץ לחתיכה דמסתמא אותם שהיו לחוץ נפלו כשהדיחו הבשר וכן התולעים הגדילים במים כו' כבעמוד ע"כ מספר התרומה והמצות ע"כ: ° [כתב הטור והרמב"ן לא התיר אלא שבבורות ומערות שהם דומין לכלים אבל של חריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאין נובעין אסורין וא"א ז"ל לא כתב כן עכ"ל]: [ו] וה"ה אותן יבחושין שהם הזבובים קטנים הנמצאים בשכר וביין שהן מותרין ספר התרומה והמצות ע"כ:

ואפילו מיחוש דילמא פריש לדופנא דבירא והדר נפיל אלא היינו רביתיה פירוש ואע"פ שפירש שם אין בכך כלום. וכתב הרשב"א ז"ל שאם פירשו לאחורי הכלי או על שפת הבור כמון אסורין דלאו היינו מקום ברייתן ופשוט הוא:

כ המסנן את היין או את החומץ וכו'. ברייתא שם כל השרץ השורץ לרבות יבחושין שסננן (וקודם זה איתא התם) אמר רב הונא לא ליספי איניש שכרא בלבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מלבייתא והדר נפיל לכסא. פירוש בשכר מצויין תולעים וקאמר דלא יסנן אותו בקסמין וקשין דקין שמשים על הכלי בלילה שאם תפול תולעת על הקשין לא ומשם תפול לכלי ולמחר כשירצה יהי סבור שלא יצאת מן השכר לקשין. ורבינו לא הולך לכתוב זה מאחר שכתב למעלה שאם פירשו אע"פ שחזרו לכלי אסורין וכתב כאן שהאוכלין אחר סנון לוקה עליהן ממילא שכל שסנגן ויש נאום שמא פירשו על ידי סנון אסורים אבל אם לא סנגן אין חוששין שמא מאליהן פירשו וחזרו, וז"ש רבינו אבל אם לא סנן שותה ואינו נמנע כמו שביארנו:

המערה וחזור למים מותר: כ [א]המסנן את היין או את החומץ או את השכר ואכל את היבחושים או את היתושין והתולעות שסנן לוקה משום שרץ המים או משום שרץ העוף *(ושרץ המים). אפילו חזר לכלי אחר שסננן שהרי פרשו ממקום ברייתן. אבל אם לא סננן שותה ואינו נמנע כמו שפירשנו: כא [ב]זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית, כשאכל כזית מבריה גדולה או שצרף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמינה עד שיאכל כזית. אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה כולה הרי זה [ז] לוקה מן התורה. ואפילו היתה פחותה מן החרדל. בין שאכלה מתה בין שאכלה חיה. ואפילו סרחה הבריה ונשתנית צורתה הואיל ואכלה כולה לוקה: כב [ג]נמלה שחסרה אפילו אחת מרגליה אינה לוקה עליה אלא בכזית. לפיכך האוכל זבוב שלם או יתוש שלם בין חי ובין מת לוקה משום שרץ העוף: כג הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רבה במים ואכלה לוקה שלש מלקיות. ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפירות לוקה עליה ארבע מלקיות. ואם היתה מן המינין שפרין ורבין לוקה חמש. ואם היתה מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף לוקה עליה שש מלקיות. משום עוף טמא. ומשום שרץ העוף. ומשום שרץ הארץ. ומשום שרץ המים. ומשום רומש על הארץ. ומשום תולעת הפירות. בין שאכלה כולה בין שאכל ממנה כזית. [ד]לפיכך האוכל נמלה הפורחת הגדילה במים *לוקה חמש מלקיות: כד ריסק נמלים והביא אחת שלימה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו לוקה שש מלקיות. חמש משום הנמלה האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים:

א גם זה שם בטור ובסמ"ג: *בס"א אינו: ב שם בסמ"ג זה סלמון: ג סמ"ג שם: ד שם:

כד ריסק נמלים וכו' ואחת משום כזית מנבלת הטמאים. פירוש לאו משום שמא דנבילה אלא משום בשר שרץ טמא והחמש משום בריה ואפי' פחותה מכחרדל. וה"ע שלשון הגמרא בפרק אלו הן הלוקין ריסק ט' נמלים וא' חי והשלימו לכזית לוקה שש חמש משום בריה (דשרץ) וא' משום נבילה. וכתבו התוספות בפרק גיד הנשה (דף ל"ג:) וא"ת ל"ל שיהא חד חי

השגת הראב"ד

*לוקה חמש וכו'. כתב הראב"ד ז"ל המאסף הזה אסף דברים שאינם בעולם שלא שמענו מימינו נמלה גדלה במים ולא שרץ העוף גדל במים, ואם בשביל שצולין דגים ואוכלין טעות הוא בידו ואילו מצאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה ומנמלה לצרעה, עכ"ל:

כא זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית וכו'. מבואר בהרבה מקומות ומהם במשנה במכות פרק אלו הן הלוקין (דף י"ז) דבברייתא נאמר כל שהוא יש מלקות. ומה שכתב רבינו ואפילו סרחה הבריה וכו'. הוא בשלא סרחה והבאישה עד כדי שלא תהא ראויה לאדם אבל אם סרחה כל כך כבר ביאר רבינו פרק ארבעה עשר שמי שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור וכן הוא דהלכה כרבן שמעון דאמר נבלה שאינה ראויה לגר לא שמה נבלה וכמו שיתבאר שם:

כב נמלה שחסרה אפילו וכו'. בעיא דלא איפשיטא בנזיר פרק כ"ג (דף נ"א:) וידוע שאין להלקות מספק. ולכך כתב רבינו אינו לוקה עליה אלא בכזית:

לפיכך האוכל זבוב וכו'. כבר נתבאר זה:

כג הרי שהיתה הבריה משרץ העוף וכו'. דברי רבינו בזאת ההבאה הם פירוש למה שאמרו בפרק אלו הן הלוקין (דף ט"ז:) אכל פוטיתא לוקה ד' אכל נמלה לוקה ה' (משום שרץ השורץ על הארץ) (אכל) צרעה לוקה ו' (משום שרץ העוף) וכבר ביאר רבינו זאת בס"ה במצוה ק"פ בארוכה ופירש הוא הפך מפירוש הגאונים ז"ל שהם סבורים שאלו שני לאוין בדבר אחד לוקין עליהן ורבינו ז"ל אינו סבור כן וע"כ אמר שרבוי המלקיות הוא מפני שיש בבריות אלו פעולות ותכונות שונות וכללות באחד מהן מינין חלוקין לפיכך לוקה עליהן על כל הלאוין וכבר חלקו עליו ג"כ האחרונים ז"ל: ובהשגות א"א המאסף הזה אסף דברים וכו'. ואינם דברים מוכרעים כלל. אבל הרמב"ן ז"ל הקשה בזה קושיות חזקות ודחה פירוש רבינו והעמיד פירוש הגאונים ז"ל שפירש שפוטיתא הוא דג טמא קטן ולוקה עליו ארבע שהיא מלא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ואלו הכי לאוין כל שרץ והדגים הטמאים הם קרויין ג"כ שרץ ושני לאוין אחד בויקרא ואחד במשנה תורה בכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת נמלה לוקה חמש שהיא מלא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם שהם כוללין כל השרצים והנמלה היא שרץ הארץ שהן שרץ השורץ על הארץ ואחד מוכל השרץ השורץ על הארץ לא יאכל ואחד מכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום ואחד מלא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ צרעה לוקה חמש דשרצים ואידך כל שרץ העוף לפי שהיא משפחה, ומה שהזכירו מינין אלו בגמרא הוא לרבותא שאע"פ שהם קטנים ביותר לוקין עליהם כל אלו המלקיות אלו דבריהם ז"ל:

כד ריסק נמלים והביא אחת שלימה וצרפה וכו'. בפרק אלו הן הלוקין מימרא מפורשת:

כל

לחם משנה

דרך נחיריו ליסמעינן רבותא שנמצאו בכ"מ. אלא שי"ל שדבר הרב ז"ל בהווה שכן הדרך: כג ואם היתה מן המינין שפרין ורבין לוקה חמש. ע"כ נ"ל שהיא אינה פרה ורבה אלא שהוא מן המינין שפרה ורבה שאם היא ג"כ פרה ורבה למה ילקה על לאו דרומש על הארץ הא לאו ההוא אלא באינו פרה ורבה אלא כדכתיבנא. ועיין בכ"מ שם ביאר רבינו הענין באורך:

כד ריסק נמלים והביא וכו'. בתוספות הקשו דלמה לו אחת שלמה אפילו שלא תהיה כאן

מגדל עוז

זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית וכו' עד שיאכל כזית. פרק הלוקין (דף י"ז): אבל האוכל עד לוקה משום שרץ העוף. פ' הלוקין: הרי שהיתה הבריה משרץ העוף וכו' עד לפיכך האוכל נמלה הפורחת הגדילה במים לוקה חמש מלקיות: כתב הראב"ד ז"ל המאסף הזה אסף דברים וכו' מפוטיתא לנמלה ומנמלה לצרעה עכ"ל: ואני אומר כבר השיב ר"מ ז"ל תשובות נמרצות על זה בספר המצות שלו במנין קע"ט מצות לא תעשה והאריך בו והקדים בו עיקרים ארוכים וקצרים ואחר הדברים כתב ולאלה הדברים אמרו בגמ' מכות אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש וכתב בו פירושי קדמונים וסתרן כדין וכשורה בגמרא וסברא ופירשו על הדרך שכתב כאן ואמר שאל תרחיק שיתילד עוף מעיפוש הפרש שאנחנו רואים זה תמיד שיתילדו עופות מהלוזים המעופשים ולא תרחיק היות מין אחד נעלמו עוף טמא והוא שרץ העוף שזה אינו רחוק ויהיו לו עניני העוף ופעולותיו ועניני שרץ העוף, אלא תראה פירושי הקדמונים כולם מנו בכלל השש מלקיות דג טמא ושרץ המים וזה כמו כן אמת ואיני מרחיקו כי יתכן שיהיה דג ויהיה שרץ המים וכמו כן יהיה עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים ולפיכך חייבין עליה ד' והנמלה הזאת הנזכרת הנה היא הנמלה בעלת הכנפים המתילדת מעיפוש הפירות שאינה פרה ורבה חייב עליה משום שרץ שפירש מן האוכל והאחת משום שורץ על הארץ והאחת משום רומש על הארץ והאחת משום שרץ העוף והאחת משום שרץ המים והצרעה המתילדת מן העפוש הוסיפה על אלה היות עוף ושרץ העוף ולא ימנע תולדת הצרעה או הנמלה או זולתם ממיני העוף והשרץ מן העיפושים והפירות אלא אחר הסמון שאין להם במים בחכמת הטבע אבל יחשבו שכל מין לא יתכן שיתילד איש מאישיו אלא מזכר ונקבה אחר שאנחנו רואים זה על הרוב עכ"ל שם. ועוד האריך שם בדברים נכוחים והרוצה יעיין שם ויראה כי הוא דבר דבור על אופניו. וגם רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל הודה לו בו. וגם ראיתי אני פ' אלו הן הלוקין ספרים גורסין להדיא קרוב לדבריו והנני אובין לפניך למען תשכיל. גרסי' התם (דף ט"ז:) גמ' מתני' דאכל נבלות שקצים ורמשים כו' אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דאכיל ביניתא דבי ברכלא מלקינן ליה משום (רומש האדמה) וכו' אכל פוטיתא לוקה ארבע (משום לא תשקצו) נמלה לוקה חמש משום השרץ השורץ על הארץ צרעה לוקה שש משום שרץ העוף ויש שגורס אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' משום לא תשקצו ומשום לא תטמאו ומשום וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת ומשום ושקץ יהיו לכם נמלה לוקה חמש משום השרץ השורץ על הארץ ומשום כל הולך על גחון ומשום לא תשקצו את נפשותיכם ומשום ולא תטמאו את נפשותיכם צרעה לוקה שש מוסף עליו משום שרץ העוף ע"כ. וזו הגירסא מוכחת להדיא קרוב לדבריו וגם הראשונה אלא שזאת מפורשת ומבוארת יותר. וגם בפירוש ביניתא דאמר רב יהודה אמר רב נחמן נחלקו המפרשים ז"ל כי רש"י ז"ל פי' שהם התולעים הנמצאים בכרוב ורבותינו בעלי התוס' ז"ל פירשו שזאת התולעת הוא כמין דג ויש לו סנפיר וקשקשת ונמצא בין המחרישה והשיב ליה שרץ משום דאי אפשר להתקיים כיון שאינו גדל במים ע"כ. וגם זה כדברי ר"מ ז"ל. שבתי וראיתי עוד לו ראיה פשוטה ריש פרק בכל מערבין מסיק אביי דדגים גידולי קרקע נינהו ומקשה תלמודא מדידיה אדידיה ומתמה ומי אמר אביי דגים גדולי קרקע נינהו והא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש ואם איתא פוטיתא נמי ללקי (שם) ע"כ. ופירש"י ז"ל דעל פוטיתא לוקה ארבע אחת משום שרץ המים דכתיב בפרשת שמיני מבשרם לא תאכלו ולאו שני במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו ובפרשת השמיני אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם כלל בזה בין שרץ הארץ בין שרץ המים ע"כ. ועוד האריך בלאוי הנמלה והצרעה מכל מקום למדנו מתוך לשונו כי יש דגים הגדלים במים שיש בהם נמי משום שרץ השורץ על הארץ וגם פשיטות התלמוד דמקשה מדגים אדגים וקייל בהו שרץ השורץ על הארץ מורה ממש כדברי רמז"ל וזו אינה צריכה לפנים, ומה שהקשה הראב"ד ז"ל שאילו מצאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה ומנמלה לצרעה איני מבין קושיא זו שהרי מצאו אלו הבריות שהיו מקובלים בהם ושמא סבר הראב"ד ז"ל בפירוש זאת המימרא כדברי המפרש שהזכיר ר"מ ז"ל בספר המצות וסתר דבריהם או שמא לא ראה הראב"ד ספר המצות שאם ראהו לא היה מסיק בזה: ריסק נמלים כו' עד סוף הפרק. פרק אלו הן הלוקין (דף ט"ז):

הגהות מיימוניות [ז] ברייתא בפסחים ובמכות אכל נמלה לוקה חמש ע"כ:

כסף משנה

חי דהוי בריה בלאו ה"נ כיון שיש בהם כזית לוקה ה' משום שרץ כיון דאכילה כתיב ביה ואחד משום נבילה. וי"ל דודאי אלאו דשרצים דכתיב בלשון אכילה לקי משום כזית שרץ אלא יש לאו דשרץ דלא כתוב ביה אכילה כגון אל תשקצו והתם לא לקי אלא בחי משום בריה. וא"ת ואכתי ול"ל חי אפילו מת נמי חשיב בריה כדאמרינן בפ"ב גיד הנשה (דף ק"ב:) (טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא) וי"ל דלא נקט חי לאפוקי מת אלא פירוש חי שלם לאפוקי ריסק כדאמרינן גבי כלים שבירתן א היא מיתתן:

גבינה

פרק שלישי

א [א]כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי [ב]עוף ודג הטמאים שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה והוא הדין לכל האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה: ב [ב]חלב האדם מותר באכילה אע"פ שבשר האדם אסור באכילה וכבר ביארנו שהוא בעשה: ג דבש [א] דבורים ודבש ° צרעים מותר מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו בכוורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים: ד [ד]אע"פ שחלב אדם מותר אסרו חכמים לגדול לינק אותו מן השדים אלא חולבת אשה לתוך הכלי ושותה. וגדול שינק מן השד כיונק שרץ ומכין אותו *מכת מרדות: ה [ג] יונק תינוק [ה]והולך אפילו ארבע או חמש [ג] שנים. ואם גמלוהו ופרש שלשה [ד] ימים או יתר מחמת בוריו לא מחמת חוליו אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר כ"ד חדש. אבל בתוך זמן זה אפילו גמלוהו חדש או שנים מותר לחזור ולינק עד סוף כ"ד חדש: ו [ו]אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה אין לוקין עליהם שנאמר מבשרם לא

השגת הראב"ד

*מכת מרדות. כתב הראב"ד ז"ל הא למדת שאין בבשר האדם אפילו איסור עשה. ומה שאמר כיונק שקן (לפי שאינו עומד לאכילה שאינו בר שחיטה לפיכך לא אמרו שהוא יונק שקן אלא כיונק שקן) בין תבין עכ"ל:

א טור יו"ד סי' פא סמ"ג לאוין קלב: ב טור יו"ד סי' פב סמ"ג שם: ג טור שם סי' פא סמ"ג שם וע"ש: ד טור יו"ד סי' פא סמ"ג לאוין קלב: ה גם זה שם: ו סמ"ג שם:

מגיד משנה

פ"ג א כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן הרי אוהו וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פ"ק דבכורות (דף ה') משנה וגמרא ופרק א"ט (דף ס"ד:) אמר חזקיה מנין לביצה טמאה שהיא מן התורה שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא זו *(ביצתה):

ב חלב אדם מותר באכילה אע"פ שבשר האדם אסור באכילה וכו'. כבר נתבאר זה פ"ב ועוד יתבאר לפנינו:

ג דבש דבורים ודבש צרעים וכו'. דבש דבורים שהוא מותר מוסכם מכל התנאים אבל דבש צרעים הוא מחלוקת הגאים בברייתא פ"ק דבכורות (דף ז':) ור' יעקב אסר ליה וס"ל דדבש דבורים הוא שמותר משום דרחמנא שריה דכתיב אך את זה תאכלו אבל דבש צרעים שיש לו שם לווי לא כדאיתא התם וסתמא דמתני' במסכת מכשירין דלא כוותיה שאמרו שם דבש צרעים טהור ומותר באכילה וכההיא תנא דברייתא דאמרו מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותן לגופן ואינה ממצות אותן מגופן וה"ה לצ"צ וה"ל ד"ל התם במתני' ומחלוקת בברייתא וקי"ל הלכה כסתם. ואע"ג דמשמע פ"ק דבכורות דרב ששת דאמר מי רגלים של חמור אסור ס"ל כר' יעקב ודייק לה ממתני' דקרי היוצא מן הטמא טמא ולא קאמר היוצא מטמא ע"כ ההוא דיוקא לאו דיוקא הוא דא"כ קשיא סתמא אסתמא אלא היוצא מן הטמא אורחא דלישנא הוא ותו דמשמע התם דמסקנא דגמ' דלא כר"י דאמר בשלהי שמעתתא כמאן אזלא הא דתניא דבש הגזין והצרעים טהור ומותר באכילה כמאן דלא כר"י. ועוד יש לי לומר דרב ששת לא ס"ל כר"י אלא בטעמיה דדבש רחמנא שרייה ולאו טעמא משום שאינו תמצית גופן דא"כ הו"ל מי רגלים מותרין ומתני' קתני היוצא מן הטמא טמא אבל מה שחלק ר"י במדרש הכתוב בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי לא ס"ל כוותיה אלא כיון דכתיב קרא אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל כו' אבל אתה אוכל מה ששרץ העוף מזרין לא מפלגינן במדרש הכתוב בין דבש שיש לו שם לווי לדבש שאין לו שם לווי וזהו שלא הקשו סתמא אסתמא דסתמא דהכא דבכורות לא אתי למיסר מאי דרחמנא שרייה דאי לא ב"א"ה הקשי ליה סתמא אליבא דר"ש דבש דבורים אבל אי אמרינן דכל מאן דאית ליה דרשא דקרא אית ליה דדבש צרעין אסור ומתני' דמכשירין משום דדבש צרעין אינו מגופן הוא ליקשי סתמא אסתמא אליבא דרב ששת דדייק ממתניתין היוצא מן הטמא כל דאתי מיניה דטמא ולפי זה מתני' דדבש צרעין אפילו רב ששת מודה בה לענין דינא וטעמא דברייתא הוא דפליג כנ"ל. ורבינו פסק כהתם מתני' דמכשיר וכטעמא דברייתא ודמי לה לדרב ששת וסבירא ליה דמי רגלים של חמור מותרין כמוזכר פ' ד' והרמב"ן ז"ל פסק בהלכותיו להחמיר ואסר דבש צרעים וכתב שיש מי שפסק כן:

ד אע"פ שחלב אדם מותר וכו'. בכתובות פ' אע"פ (דף ס') מפורש בגמרא דחלב שפירש אפילו מצות פרוש אין בו. ובהשגות א"א הא למדת שאין בבשר האדם אפילו איסור עשה ומה שאמר כיונק שקן בין תבין ע"כ. וכבר הארכתי בדין בשר האדם פ"ב: וגדול שינק מן השד וכו'. שם:

ה יונק תינוק והולך וכו'. שם נפסקה הלכה כר' יהודה דאמר יונק אפי' ד' וה' שנים פירש לאחר כ"ד חדש הרי הוא כיונק שקן ובגמרא (פרש) כמה וכו' אמר שמואל ג' ימים. ובירושלמי נזכר בהלכות כד"א שפרש מתוך בוריו אבל מחליו מחזירין אותו ע"כ:

ו אף על פי שחלב בהמה טמאה וכו'. זה יצא לרבינו ממ"ש בפ' אלו טריפות (דף ס"ד) ביצת השרץ מלמד שאם רקמה ואכלה לוקה עליה משום (שנא') השרץ השורץ על הארץ משמע הא לא רקמה לא אלמא אע"פ שכל היוצא מן הטמא טמא אין לוקין עליו שאל"כ בלא רקום היה לוקה. ויש מן המפרשים שהודו בדינים של רבינו אבל חלקו בביצת עוף משום

*בגמ' זו ביצה טמאה:

לחם משנה

כאן אחת שלימה כיון דאיכא כזית שני. והאי קושיא ודאי ליתא לפירוש רבינו דרבינו מפרש דהנמלה השלמה היא מורכבת מהפעולות האמורות לעיל והנמלים האחרים שריסק אינם נמלים מורכבים אלא כשאר הנמלים שאין בהם אלא לאו דשורץ על הארץ ואם הנמלה המורכבת אינה שלמה אלא חסרה ויש בה שהות מכזית איך יצטרף עם שאר הנמלים שאינם מורכבים ללקות על המשה לאוין הא בשאר הנמלים שנצטרפו עם הנמלה הראשונה אין בהם אלא לאו אחד דשורץ על הארץ ולכך הוצרכו לומר דהיא שלמה ולוקה עליה חמש מלקיות דהיא מורכבת מהכונות ופעולות האמורות והלאו האחד משום כזית מנבלת הטמאים. והתוספות מפני שהם מפרשים דכל הנמלים שוים וה"ה בלאוין כדפריסית תפול על אותו הפירוש הקושיא והוצרכו לתרץ והרב בעל כ"מ הביא על רבינו דברי התוספות. גם כתוב כזית מנבילה דהוא לאו מבשר שרץ טמא ולא הבינותי זה דכיון דלוקה משום שרץ המים והעוף ושרץ הארץ ושאר השרצים שהזכיר רבינו מה לאו דשרץ טמא תו איכא. אבל באמת דברי רבינו תמוהים דבטמאים ליכא לאו דנבילה וכ"מ רבינו בפרק ד' מהלכות אלו וכבר תמה על זה ה"ה שם והניח הדבר בצ"ע:

פ"ג ג דבש דבורים ודבש צרעים וכו'. משמע מדברי רבינו דגבי דבש צרעים נמי איכא כוורת. וקשה דבפ"ק דבכורות (דף ז':) אמרו גבי מה שאמרו דבש צרעים בעי מחשבה תנ"ה דבש בכוורתו וכו' שלא במחשבה ומשמע מדברי רש"י דהראיה היא דמדנקט דבש בכוורתו משמע דוקא דבש דבורים אבל דבש צרעים לא בעי מחשבה דאין כוורת אלא לדבורים. ולפירוש רבינו דקאמר דכוורת איכא ג"כ בצרעים ליכא ראיה כלל. וי"ל דרבינו מפרש דגבי דבש דבורים איכא לחלק היכא דהוא בכוורת משום דאית ביה שעוה ואפשר לומר דהתם שתמיה לאכילה אבל אינו בכוורת לא אבל דבש צרעים דליכא שעוה מה לי שלא בכוורת אבל לעולם דכוורת איכא ג"כ לצרעים. או אפשר דרבינו נקט כוורת משום דבורים:

ה מותר לחזור ולינק עד סוף כ"ד חדש וכו'. כתב הרב"י בטיו"ד סימן פ"א וז"ל ומשמע מדקדוק לשונו דהא דאמרינן דיונק והולך ד' וה' שנים היינו דוקא כשלא פירש כלל אבל אם פירש תוך כ"ד חדש אע"פ שהוא מותר לחזור ולינק אינו מותר לינק אלא עד סוף כ"ד חדש ומילתא דסברא הוא אבל איני יודע מהיכן למד הרב כן ע"כ

הגהות מיימוניות

[א] דבש דבורים שנתבשל אפילו נתבשל בתוכו רגלי הדבורים מותר דנ"ש לפגם בדבש דבורים דאיתא בפרק קמא דבכורות דמותר אבל דבש הצרעים דשרי סתם משנה היא במסכת מכשירין דבש הצרעים מותר כדבורים וכן פסק רבינו תם כסתם משנה אבל ר"י פסק כראב"י שאסרו שם בברייתא והא דאמר אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף זה אתה אוכל ואי אתה אוכל כו' אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואי זה זה דבש דבורים מכל מקום דבש הצרעים אסור שאין נקרא דבש סתם אלא דבש הצרעים ושם הטמא נקרא עליו ע"כ: ° [טור שם והרא"ש כתב לאסור דבש הגזין והצרעין ועיין שם בסמ"ג]: [ב] גרסינן בירושלמי דע"ז יונק תינוק והולך מן הגברית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין חוששין לא משום שרץ ולא משום טמא ע"כ: [ג] אמר רב יהודה הלכה כר' יהושע לא כרבי דאמר כ"ד חדש ע"כ: [ד] הכי איתא בירושלמי בפ"ק דנדה ופירוש מתוך בוריו שאין צריך לינק אלא מעצמו פירש וקץ בו. ומתוך חליו פירוש שמתוך חליו אינו יכול לינק תוה ליה כלא פירש ולכשיבריא יינק כבתחילה דמסתמא מסוכן הוא אצל חלב אבל כשלא פירש אפי' עד ד' וה' שנים כראיתא פ' חרש והא דאמרי' פירש אפי' מתוך בוריו עד ג' ימים חוזר ולא יותר כשאינו מסוכן אלא מתוך שינוי וסת הוא קצת חולה אבל אם אומדין אותו במסוכן אפילו לאחר כמה ימים חוזר וכל היכא דפירש בעי אומדנא אם פירש מתוך בוריו (או מתוך חליו) ומתוך חליו לא בעי אומדנא וחולה נמי שאין בו סכנת פעמים שלא תתירו אפילו על ידי נכרי כרמפליג תלמודא בשילהי פרק מפנין מז' ועד שלשים הותר ע"י ארמאי להלל

מגדל עוז

פ"ג כל מאכל היוצא כו' עד אסור באכילה מן התורה. פ' אלו טריפות (דף ס"ד): כגון חלב בהמה וחיה הטמאים. פ"א דבכורות (דף ה'): ביצי עוף ודג הטמאים עד הדומין לביצה. ס"פ אלו טריפות: חלב האדם מותר באכילה וכו' עד בימות הגשמים. פ"ק דבכורות ופרק אע"פ (דף ס') ובספרא פרשת שמיני: אע"פ שחלב האדם מותר כו'. עד מכת מרדות: כתב הראב"ד ז"ל הא למדת שאין בבשר האדם אפילו איסור עשה ומה שאמר כיונק שקן כו' בין תבין עכ"ל: ואני אומר זו ההלכה עיקרה פ' אע"פ במס' כתובות וביאור בשר האדם כתבו פ"ב של אלו ההלכות והוא שביארתי גם אני שמפורש בספרא פרשת שמיני' דגרסינן יכול יהא חלב ובשר של מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתו ת"ל הוא טמא למעט ע"כ. וזו אינו צריכה לפנים כי בתורת כהנים מהלך בה כל ההולך בין בחלב בין בבשר. ורמז כיונק שקן שכתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי לסוף דעתו אבל עיקר ההלכה הזו גם היא סיפ פרק אע"פ (דף ס'): יונק תינוק והולך כ"ד חדש עד סוף כ"ד חדש. בכתובות פ' אע"פ (דף ס'):

לא תאכלו על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה ועל החלב. והרי האוכל אותן כאוכל חצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות: **ז** יראה לי שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים במעיהם כאוכל קרבי דגים טמאים ולוקה מן התורה. וכן ביצי העוף הטמא התלויות באשכול שעדיין לא פירשו ונגמרו. האוכל אותן לוקה כאוכל בני מעים שלהן: **ח** [א]ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלו לוקה משום אוכל שרץ העוף. אבל ביצת העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה מכין אותו מכת מרדות: **ט** [ב]נמצא עליה קורט דם. אם על החלבון זורק [ה] את הדם ואוכל את השאר. ואם על החלמון [ו] אסורה כולה. [ג]ביצה [ז] המוזרת הנפש היפה תאכלנה: **י** אפרוח ° שנולד אע"פ שלא [ח] נתפתחו עיניו מותר לאכלו

[א] טור יו"ד סי' פו זה הלשון סמ"ג שם: [ב] טור יו"ד סי' כו ע"ש סמ"ג שם: [ג] טור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

גמוס דנפקא לן מבת היענה כמו שנזכר למעלה ואמרו דלמילקי עליה הוא דאיצטריך דאי למיכלה גופא היא, די דכל היוצא מן הטמא טמא. ויש דוחין זה ואמרו דלמיסר גופא איצטריך סד"א ביצה טהורה דשרא רחמנא מדם הוא דה"ל למיסר משום אבר מן החי וביצה טמאה נמי הסברי קמ"ל ודכוותא אמרו פ"ק דבכורות גבי חלב. ואם תשאל היכא גלי רחמנא דביצה טהורה יש להשיב מדכתיב ואת הבנים תקח לך שהוא כולל אפרוחים או ביצים ודרשינן פרק שלוח הקן תקח לך ולא לכלביך אלו דבריהם ז"ל. וזהו דעת רבינו דודאי עיקר קרא דבת היענה לאסור עצמה הוא ומדכתיב בת ילפינן לביצה לאיסורא והוא בנין אב לכל ביצים שאין אבל אין לוקין עליהם מן הרבוי הזה דומה להאי שיעור דנפקא לן פ' אחרון דיומא (דף ע"ד) מכל חלב ואינו לוקה עליו ורבינו סמך דין זה למה שכתוב מבשרם לא תאכלו וסוף הפסוק ובנבלתם לא תגעו. ובפירוש אמרו בטומאה בהרבה מקומות שאין אלו מטמאין ונזכר בהלכות שאר אבות הטומאה ולקח המדרש הזה להורות שאע"פ שהיוצא מן הטמא טמא אין לוקין עליו ואע"פ שבעוף לא נזכר מבשרם כיון שאינו למד אלא מן המדרש של בת היענה אין לוקין עליו דומיא דבילת השרץ שאין כתוב בשרצים מבשרם וכל היוצאין מהטמאין דין אחד להם:

ז יראה לי שהאוכל וכו'. סברת רבינו זו פשוטה היא בטעמא דכל שהן בגוף בדגים דליכא בהו קליפה ובעופות כל שתלויות באשכול הן בשר גמור. וראיה לזה דין הטומאה בנבלת עוף שהאוכל מן האשכול של ביצים טמא כדאיתא פ"ק די"ט (דף ז') ונתבאר בדברי רבינו מהלכות שאר אבות הטומאות ועוד ראיה שאסור לאכלן בחלב כדאיתא התם אע"פ שבשר עוף בחלב אינו אלא מדבריהם כמו שיתבאר פ"ט:

ח ביצת עוף טמא. בפרק א"ט (דף ס"ד) מבואר גבי ביצת השרץ שאם רקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ הארץ כמש"ל ורבינו סבור דה"ה לביצת עוף טמא משום שרץ העוף. אבל הרשב"א ז"ל הקשה עליו מהשרצים הגדלים בפירות במחובר שאין קרויין שרץ העוף אע"פ שעתידין לצאת ולפרות ואמר דכל שלא יצא לאויר העולם אינו שרץ העוף ולא שרץ הארץ שהרי אין הביצה גדולי קרקע ולפיכך אע"פ שבביצת השרץ לוקה מדין שרץ הארץ מפני שהן עצמן שרץ הארץ בביצת עוף טמא אינו לוקה והניח הדבר בצ"ע. ובאמת שאין דבריו מוכרחים דהיכא למימר שאני שרצים הגדלים בפירות דכיון שהן גדלים בקרקע לאותר הוי שרץ ואינן קרויין שרץ העוף עד שיעופו אבל זה שמינו כבר הוא עוף והביצה היא מעוף טמא לאלתר שרקם הוה ליה כשרץ העוף דומיא דביצת השרץ אע"פ שלא פרץ על הארץ: **אבל** ביצת עוף טהור וכו'. שם מבואר דאע"ג דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר ב"י ושרו באפרוחים שלא נתפתחו עיניהם ה"מ כשיצאו לאויר העולם אבל אם לא יצאו לאויר העולם כ"ע מודו דכיון דאיכא ריקום אסור מדרבנן ולזה כתב רבינו מכת מרדות:

ט נמצא עליה קורט דם וכו'. שם בברייתא (דף ס"ד:) נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל השאר אמר ר' ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה (אפילו) ביצה אסורה מ"ט דשדיא חבלא בכולא. ודעת רבינו דהא דתני דוסתאי פליגא אדרבי ירמיה דאסר בחלבון שנמצא בקשר וחוץ לקשר והלכה כדוסתאי להקל בשל דבריהם ועוד דמשמע התם דרב אשי ואביי ס"ל הכי וזה דעת ההלכות שלא הזכירו הא דר' ירמיה וכן דעת הגאונים ז"ל ועיקר. אבל הרשב"א ז"ל כתב פ"א בשם חכמי הצרפתים ז"ל דלא פליגי דוסתאי ור' ירמיה ואמר שיש לחוש לדבריהם ולאסור אף בשנמצא בחלבון כל שנמצא בקשר ונתפשט חוץ לקשר ואין מורין להיתר אלא בנמצא בחלבון על הקשר לבד או חוץ לקשר ולא נתפשט בקשר והקשר הוא בראשו הכד והוא הדבר הנתפש מזרע הזכר וניכר לעין ע"כ דבריו. ודעת רבינו והגאונים עיקר ואין לחוש באיסור של דבריהם אחר קבלת הגאונים ז"ל:

ביצה המוזרת וכו'. ברייתא שם ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ופירש"י ז"ל ביצים שאינם של זכר (אלא דספני מארעא) אע"פ שישבה עליהן תרנגולת כמה ימים מותרת דלעולם לא יהא בה אפרוח ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכתב דכל ביצה דספנא מארעא אע"פ שנמצא עליה דם בחלמון זורק את הדם ואוכל את השאר ע"כ. ובתחלת ברייתא זו יש במקצת הנוסחאות גיעולי ביצים מוזרות ולא נזכר בהלכות ולא בדברי רבינו וכתב הרשב"א ז"ל שהוא לפי שלא היה בגרסאות ספריהם והרבה ספרים יש שאינו בהם ומכל מקום הדבר אמת שכן נמצא במסכת תרומות ובירושלמי ובתוספתא. *ופירושה ביצה שהגעילה אותה התרנגולת מכת הכאה ואינה מעורה בגידין כלל וקמ"ל שאע"פ שלא נגמרה לגמרי מותרת ואין בה משום אבר מן החי:

י אפרוח שנולד וכו'. כבר כתבתי למעלה דפלוגתא דראב"י ורבנן היא ופסקו הגאונים ז"ל כרבנן דשרו כל שיצא לאויר העולם וכן מוכח פ"ק דיו"ט ועיקר:

*[רש"י פי' ביצה טמאה שנתבשלה עם טהורין מותרות הטהורין כו'].

בהמה

לחם משנה

ע"כ. ויש מי שרצה לפרש דמאי דאמר עד סוף כ"ד חדש קאמר הכי אפילו גמלוהו חדש או שנים או אפילו י' חדשים עד סוף כ"ד חדש יש לו זמן לחזור ולינק עד ד' או ה' שנים ולא קאי עד סוף כ"ד חדש להיכא דחזר ויגק דיונק עד כ"ד חדש אלא לענין החזרה לינק יש לו זמן לחזור עד הכ"ד חדש. ומפני שהרב"י נשמר מפירוש זה כתב ומשמע מדקדוק לשונו דפירושו שפירש בדברי רבינו מדוקדק אבל זה הפירוש אינו מדוקדק דא"כ עד סוף כ"ד חדש הוא מיותר דכיון שאמר לעיל אבל בתוך זמן זה אפילו גמלוהו או חדש או שנים כו' שגי דממילא דכל זמן כ"ד חדש יש לו זמן לחזור ולינק:

ז יראה שהאוכל ביצי דגים טמאים וכו'. כתב ה"ה וראיה לזה דין הטומאה בנבלת עוף וכו'. קשה מה ראיה מייתי מן האוכל מן האשכול של ביצים הא התם הוי מבשר אשכול גופיה ולא מן הביצים התלויים באשכול דאי מן הביצים התלויים באשכול הא אמרינן בפ"ק דביצה (דף ז') דדוקא לר' יעקב טמא משום דאית ליה דאם היו מעורות בגידין אסורות לאוכלן בחלב אבל אנן קי"ל כת"ק וכמ"ש רבינו לקמן בפרק פ' א"כ ודאי דהאוכל מן האשכול דטמא אינו אלא בשר אשכול גופיה ולא הביצים התלוים באשכול והיכי מייתי ה"ה ראיה מבשר אשכול לביצים התלויים באשכול. וע"ק מ"ש ראיה מפ"ט שכתב רבינו שאסור לאכלן בחלב והא בפ"ט כתב דמצא ביצים גמורות מותרות לאכלן ואפילו מעורות בגידים כדכתב שם ה"ה. מיהו לזה י"ל דרבינו איירי כאן בביצים שאינם גמורות שכן כתב שעדיין לא פירשו ונגמרו ר"ל לא פירשו ולא נגמרו (כלו' שעדיין לא נגמרו) א"כ שפיר מייתי ראיה מהתם דהתם אי שרי לאכול בחלב משום דהם גמורות אע"פ שהם מעורות בגידים אבל שאינן מעורות כי היכי דכתב רבינו כאן לא. ולקושיא הראשונה י"ל דסובר ה"ה דבלישנא קמא בגמרא אין פירוש אשכול בשר אשכול אלא פירוש דתליא באשכול והם ביצים התלויים באשכול ועדיין לא נגמרו ולכך אפילו לרבנן האוכל מהם טמא אבל של ביצים הוו ביצים המעורות בגידים ונגמרו ולכך אמר בגמ' דלא כר' יעקב דלר' יעקב אפילו בגמורות כיון דמעורות בגידים אסורות אבל לרבנן דמותרות לא הוו כבשר ולכך האוכל מהם טהור ואין הפרש בפירוש מן האשכול בין לישנא קמא לבתרא אלא דלקמא הוו ביצים מעורות בגידין ולא נגמרו ולבתרא הוו ביצים מעורות בגידים ונגמרו:

ח ביצת עוף טמא וכו'. כתב ה"ה אבל הרשב"א ז"ל הקשה עליו מהשרצים הגדלים בפירות וכו'. לכאורה נראה דדבריו קשים להולמם ביצת השרץ אמאי לוקה הא לא שרץ על הארץ אלא מפני שהיא גופה שרץ הארץ א"כ גם זו שמינו היא עוף ודאי הביצה גופה היא שרץ העוף. וי"ל דאיכא לאקשויי בדברי רבינו דהיה לו ללקות משום אוכל עוף טמא דכיון דכשיצא לאויר העולם לוקה משום עוף טמא היה ראוי נמי ללקות משום עוף טמא ומכח זה הקשה עליו הרשב"א דכיון דאתה נותן לו לאו חדש משרץ העוף כיון שעדיין לא יצא ופרח מניין לך לתת לו לאו חדש בשלמא בביצת השרץ אתה נותן בביצה הלאו שיש לאמה שהיא שורץ על הארץ אבל זה הוא לאו הדש. ורבינו סובר דכל זמן שלא יצא לאויר העולם הרי זה כזבובים ויתושים ועובר משום שרץ העוף מכיון דמינו הוי עוף והלאו הוא שרץ העוף אין זה לאו חדש:

ט נמצא עליה קורט דם וכו'. כתב ה"ה בסוף דבריו ואין לחוש באיסור של דבריהם אחר קבלת הגאונים ז"ל, כלומר אע"ג דהרשב"א כתב דמהמירים כשני הפירושים מ"מ אין לחוש לפירוש התוספות כלומר לחומרא של אותו הפירוש דמחמיר בחלבון

משנה למלך

פ"ג **ח אבל** ביצת עוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם וכו'. (א"ה כתב מרן בטור יו"ד סי' ט"ו בשם קצת הגאונים שלא אמרו בן ח' ימים אלא לקרבן אבל לאכילה אפילו ביומו מותר, ועיין מ"ש הרב המחבר בפ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ח' יע"ש):

עצם

הגהות מיימוניות

לחלל עליה שבת אם אמרה צריכה אני ולא לאחר שלשים יום דאמרו חכמים שאינה צריכה כלל עכ"ל אביאסף וכתב שכן דן אביו ז"ל וישר בעיניו ע"כ: [ה] יכל זה מיירי שנמצא על קשר החלבון או על קשר החלמון אבל נמצא שלא על הקשר אף הדם מותר כדמוכח בכריתות פרק דם שחיטה ורש"י פירש שאם נמצא על קשר החלבון ונתפשט לחוץ אז הביצה אסורה אבל אם אין דם כלל על הקשר מודה שהכל מותר ע"כ: [ו] וסתם ביצים אין צריכים בדיקה כבהג"ה דלקמן בפרק זה ואם נתבשלה עם אחרות תמצא לקמן פרק ט"ו ע"כ: [ז] כרבנן לגבי רבי אליעזר ב"י בפ"ק דביצה ע"כ: °[טור י"ד סי' ט"ו פסק כראב"י דאסר עד שיתפתחו עיניו ובסמ"ג לאוין קל"ב לא הכריע]: [ח] והגבינה שנעשו ממנה התיר רשב"ם כולה והעמידן על חזקתן והשתא היא דנטרפת וכן רב יהודאי גאון התיר כולם בהלכות אותו ואת בנו אלא במקום שנודע שחיטת טריפה מקודם כגון ביתרת שלא בדרי דאיבי ויוצא בזה שהוא טרפות שבא מן הבטן אז הגבינות אסורין ועיין בתוס' פ"ק דשחיטת חולין ובפ"ק דנדה ובכפר התרומה והמצוה ע"כ:

מגדל עוז

אע"פ שחלב בהמה טמאה וכו' עד נפש היפה תאכל אותה. פרק א"ט (דף ס"ד): אפרוח שנולד אע"פ שלא נתפתחו עיניו מותר לאוכלו. פ"ק דביצה (דף ו'):

לאכלו. בהמה טהורה אשנטרפה חלבה אסור כחלב בהמה טמאה. וכן ביצת עוף טהור [ט] שנטרף כביצת עוף טמא ואסור: יא *אפרוח °שנולד מביצת טרפה מותר שאין מינו טמא. היה העוף ספק טרפה כל הביצים שתלד בערימה ראשונה משהין אותן. אם טענה ערימה שניה והתחילה לילד הותרו הראשונות שאם היתה טריפה לא היתה יולדת עוד. ואם לא ילדה הרי הן אסורות: יב חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה. ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה כשתעמיד אותו יעמוד חלב הטהורה ויצא חלב הטמאה עם הקום של גבינה: יג ומפני זה יתן הדין שכל חלב הנמצא ביד עכו"ם אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה. וגבינת העכו"ם מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. באבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העכו"ם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קיבה [י] של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר והלא עור הקיבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו ולמה לא יבטל במיעוטו. מפני שהוא המעמיד הגבינה. והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור כמו שיתבאר: יד גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או במי פירות כגון שרף התאנים והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על כל גבינת העכו"ם בין שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר גזירה [כ] משום שמעמידין אותה בדבר האסור: טו האוכל גבינת העכו"ם או חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו מכין אותו מכת מרדות. גהחמאה של עכו"ם מקצת הגאונים התירוה

א טור שם סי' פא סמ"ג שם: ב עי' בסמ"ג שם: ג טור יו"ד קטו כל הלשון סמ"ג לאוין קלב ע"ש:

השגת הראב"ד

*אפרוח שנולד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מה ראה לשנות הטעמים שפירשו בו חכמים שהם מתוקנין יותר מכולם כי ביצת טרפה אינה ממין טמא ואסורה והטעם שפירשו בו לאימת קא גדיל לכי קא מסרחא וכי מסרח עפרא בעלמא הוא, עכ"ל:

כסף משנה

פ"ג יד גבינה שמעמידים אותה העכו"ם בעשבים וכו' הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה וכו'. משמע שכך היא דעת רבינו שאל"כ ה"ל להביא דברי החולקים עליהם:

טו החמאה של עכו"ם וכו'. כתב הרשב"א בת"ה על דברי רבינו הטעם שכתב באיסור החמאה מפני שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה שיבטל במיעוטו אינו מחוור כלל שהביטול ברוב בעלמא אינו תלוי שהמיעוט מתערב ברוב שהרי חטים של תרומה שנפלו לתוך החולין או גרוגרות של תרומה שנפלו לתוך החולין אע"פ שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו בטלי בשיעורן שכל שאין אתה יכול לברור דבר מתוך דבר אילו הייתה אוסר הרוב מפני המיעוט נמצא שאין המיעוט בטל אלא נח בלח כגון יין או שמן או כיוצא בזה וגדולה מזה אמרו בשתי קופות בשתי עיירות שמצטרפות ומעלות את האיסור כל שכן בקום דחמאה שאי אתה יכול לברור אותו מתוך החמאה ולסלקו ורוב כל האיסורים המתפשטים והמתבטלים ברוב בטלים בכיוצא בזה אלא שלא הלכו בדברים אלו אחר הרוב או אחר כ"ש כמו שכתבנו עכ"ל. ול"נ דלדעת רבינו י"ל דלא דמי לחטים או גרוגרות של תרומה שנתערבו בחולין אע"פ שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו מ"מ אין האיסור ניכר כלל אבל בחמאה הוי האיסור ניכר דהיינו הקום אלא שא"א לברור אותו ולסלקו מן החמאה ולפיכך אינו בטל: כתב הרב המגיד ראיתי מי שהקשה לדעת רבינו א"כ חלב שלהם יהא מותר לגבן ממנו גבינה וכו' ואני תמה על קושיא זו דלפי דעת

מגיד משנה

בהמה טהורה שנטרפה וכו'. בפרק כל הבשר (דף קט"ז:) במשנה גבי כחל שיונק מן הטריפה מתבאר בפירוש ומבואר ג"כ בגמרא בפרק בהמה המקשה (דף ע"ב) בדין הוליד העובר את ידו ונשחטה אמו כמו שיתבאר פ"ה: וכן ביצת עוף שנטרף וכו'. משנה במסכת עדיות (דף ו') דפוין בית שמאי ובית הלל בביצת טריפה שאסורה והובאה פ' א"ט (דף כ"ח) ותחלת המשנה ביצת הנבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואם לאו אסורה כדברי ב"ש וב"ה אוסרין. ולא הזכיר רבינו איסור זה ונראה שסמך לו על מ"ש בפרק זה בדין לוקחין ביצים מן העכו"ם ואין חוששין להם שמא הם ביצת טריפה או ביצת נבלה וזה מבואר שהוא סבור שביצת נבלה אסורה. ויש מיעוט ספרים כתוב בהן כאן אם נתנבל העוף ונמצא בה ביצה גמורה הנמכרת בשוק הרי זו מותרת וט"ס הוא:

יא אפרוח שנולד מביצת וכו'. מסקנא דגמ' בתמורה פרק כל האסורין (דף ל"א) ונזכר כאן בהלכות מ"מ דכמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דקא גביל עפרא בעלמא הוא. ועל מ"ש רבינו שאין מינו טמא. כתוב בהשגות א"א מה ראה לשנות הטעמים וכו'. ואין זו השגה כלל שרבינו כתב זה להוציא אפרוח של ביצת עוף טמא שישב עליו עוף טהור שאסור ודאי ולוקין עליו ואין אומרים בו לאימת מסרח לכי גביל דכיון דמינו טמא אסור הוא ולא רצה רבינו לתת טעם להלק בין ביצת טריפה לאפרוח שלה אלא לחלק בין אפרוח ביצת טריפה לאפרוח ביצת טמאה ויפה כיון: היה העוף ספק וכו'. מסקנא דגמ' בפ' א"ט (דף כ"ז כ"ח) ונזכר בהלכות. ועוד יתבאר דין זה פרק י"א מה' שחיטה:

יב חלב בהמה טמאה אינו נקפה וכו'. בע"ז פרק אין מעמידין (דף ל"ה) כמו שיתבאר משנה ואלו דברים של עכו"ם אסורין ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו והקשו למאי ניחוש לה אי משום איחלופי טהור חיור טמא ירוק ואי משום איערובי (ניקוס דאמר מר חלב טהור עומד טמא אינו עומד ותירצו אי דקא בעי ליה לגבינה הכא נמי פירוש שמן הדין יהיה מותר והב"ע דבעי ליה לכמכא פי' לכותח שאינו רוצה החלב להעמידו והקשו וניסקול מיניה קלי וניקוס (פי' יקח מעט ויבדוק אם הוא עומד) ותירצו כיון דבשהורה נמי איכא נסיובי דלא קיימי ליכא למיקם עלה *השתא דאתית להכי גבינה נמי (אפי' תימא דקא בעי ליה לגבינה) איכא דקאי בינו אטפי פי' בין הגומות. ורבינו לא חשש לטעם זה בגבינה כמו שיתבאר:

יג אבל בימי חכמי משנה וכו'. שם במשנה (דף כ"ט:) שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע וכו' מפני מה אסרו גבינת העכו"ם א"ל שמעמידין אותה בקיבה של נבלה וכו'. ובגמרא (דף ל"ה) נתנו בה האמוראים טעמים הרבה ושמואל אמר מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה וטעם הזה נזכר בהלכות ולא חשש רבינו לטעמים אחרים שהאחד הוא נפי שא"א בלא נחוחי חלב. פירוש ואפשר שהוא טמא. והאחד הוא לפי שמחליקין פניה בשומן חזיר לפי שלשתי טעמים אלו יש להקשות יבטל במיעוטו וכן הקשה הרב רבינו יוסף הלוי ז"ל לטעמיה דשמואל ותירץ דכיון דאוקמי קא מוקים אינו בטל וכיוצא בזה נזכר בגמ' שם למעלה מזה. וז"ש רבינו וא"ת והלא עור הקיבה וכו'. ומ"מ יש מן המפרשים ז"ל שפירשו שאין הולכין באיסורין אלו של עכו"ם אחר נתינת טעם שהחכמים רצו להרחיק מאכליהם ולא אמרו שיהיה חשש בנותן טעם בדוקא והביאו ראיה לזה וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ולדבריהם הטעמים האחרים קיימים הם וזהו דעת הראב"ד ז"ל בהשגות:

יד גבינה שמעמידין אותה הנכרים וכו'. דעת הגאונים ז"ל הוא דעת נכון כיון שהגבינה נאסרת במנין אע"פ שבטל טעם לא בטלה גזירה שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו כדאיתא פ"ק דיו"ט (דף ה') וכ"כ האחרונים ז"ל שאפי' במקומות שידוע שמאום להם חלב טמא ולא יערבוהו וידוע שאין מחליקין פניה בשומן חזיר לפי שאוכלין אותם בימים שסבור אסור להם וידוע שמעמידין אותה בעלי הפרחים אעפ"כ גבינה שלהם אסורה מפני דבר שנאסר במנין:

טו האוכל גבינת העכו"ם וכו'. זה ידוע שבכל איסור של דבריהם יש מכת מרדות וכבר הזכרתי זה בכמה מקומות: החמאה של עכו"ם וכו'. מכאן אתה למד שדעת הגאונים

*[כך היא גירסת הרי"ף אבל אינו בגמרתנו]:

לחם משנה

בחלבון אלא לפירוש הגאונים לחוד דמחמיר בחלמון יותר מפירוש התוספות ואין לחוש לפירוש התוספות כלל. אבל אין פירוש ה"ה דהתוס' מחמירין יותר מהגאונים דלפירוש התוס' יש קולא בחלמון וחומרא בחלבון ולפירוש הגאונים בהפך:

י בהמה טהורה שנטרפה וכו'. כתב ה"ה כמו שיתבאר בפרק ה'. היינו כדין עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואח"כ נולד וכו':

יד גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או במי פירות וכו' והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה וכו'. כתב ה"ה שכל דבר שנאסר במנין וכו'. וא"ת למה ליה הך טעמא תיפוק לי דעדיין לא נתבטל הטעם דגזרינן שיעמידום בדבר איסור. וי"ל דמ"מ לא גזרו כן אלא בזמן ההוא שהיו מעמידין אותה בדבר איסור אבל בזמן הזה שאין במקום ההוא מי שיעמיד בדבר איסור שידוע שמאום להם חלב טמא מ"מ כיון שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו:

טו החמאה של עכו"ם מקצת הגאונים התירוה וכו' ומקצת הגאונים אסרוה וכו'. כתב ה"ה והורכו לאסור החמאה משום הקום שבחמאה. נראה דדעתו לתרץ בזה ממה שתירץ הרב כ"מ לקושיית הרשב"א שהקשה מגרוגרות או חטים שנתערבו בחולין

מגדל עוז

בהמה טהורה שנטרפה כו' עד כביצת עוף טמא. פ"ק דחולין (דף י"א): אפרוח שנולד מביצת עוף טרפה מותר שאין מינו טמא. בתמורה ס"פ כל האסורין (דף ל"א): כתב הראב"ד ז"ל מה ראה לשנות הטעמים וכו' עפרא בעלמא הוא עכ"ל: ואני אומר יש לו שני טעמים הטעם האחד מה שפירש רש"י ז"ל על עיקר ההלכה בתמורה ס"פ כל האסורין שלא נאמרו אותן הדברים אלא לגבי קרבן והטעם השני שאותו טעם לא נאמר בעיקרי הסוגיא הקבועה בספרים שלנו אלא לפום ניסנא אחרינא שהיא על רוב מס' תמורה ולדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל לרבותא ולא שהוא עיקר הטעם ולכך חזר ר"מ ז"ל אל הכלל העיקרי שבש"ס מס' בכורות וכמו שכתב בפ"א של אלו ההלכות וכן כתב הר"מ ז"ל מקולי: היה העוף ספק טרפה כו' עד הרי הן אסורות. פרק א"ט (דף כ"ז כ"ח): חלב בהמה טמאה אינו נקפה עד כמו שיתבאר. פרק אין מעמידין (דף ל"ה) הוא עיקר אלו ההלכות ומשם בדאיתא התם דגזירה הרשת היא אע"פ שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדמוכח

הגהות מיימוניות

[ט] ואם נמצאו ביצים בתרנגולת שנתנבלה אסורה כב"ה במסכת עדיות ואם נתערבה באחרות ואפי' באלף לא בטיל כמו ליטרא קציעות דחוי מדרבנן ואין בטל וביצת נבילה נמי מדרבנן היא אבל ספק ביצת נבילה ספק שחוטה כשירה אפילו בלא תערובת דהוי ספיקא דרבנן ולקולא אבל ביצת טריפה מדאורייתא כבעמוד וספיקא לחומרא. ספר המצות והתרומה ע"כ: °[טור שם סי' פ"ו ז"ל ביצת נבלת וטריפה אפילו נגמרה שכיוצא בה נמכרת בשוק אסורה אפי' נתערבה באלף כולן אסורות ועיין שם וסמ"ג לאוין קל"ב ע"ש]: [י] כרבי ירמיה דאמר בירושלמי דהיינו טעמא דאיסור חלב שחלבו עכו"ם ודלא כריב"ל דאמר טעמא משום גילוי וכן דעת רש"י וכן בכל הספרים בתלמוד שלנו בפרק אין מעמידין אבל ר"ח תפש שיטתו כריב"ל ופי' ביני אטפי עומד שם הארס בין הנקבים וא"ת שעכשיו אין אנו נזהרין בגילוי אין להקל בגבינות העכו"ם מפני שנגזר במנין פ"ק דביצה משובו לכם לאהליכם פ"ח ועיין בתשובה ע"כ: [כ] גזירה משום שהעמידו בנבי

התירוה שהרי לא גזרו על החמאה וחלב הטמאה אינו עומד. ומקצת הגאונים [ג] אסרוה מפני צחצוחי חלב שישאר בה. שהרי הקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה כדי שיבטל במיעוטו. וכל חלב שלהן חוששין לו שמא עירבו בו חלב בהמה טמאה: **טז** יראה לי שאם לקח חמאה מן העכו"ם ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב הרי זו מותרת. שאם תאמר נתערבו עמן ונתבשלו כולן בטלו במיעוטם. אבל החמאה שבשלו אותה עכו"ם אסורה משום גיעולי עכו"ם כמו שיתבאר: **יז** [א] ישראל שישב בצד העדר של נכרי ובא הנכרי והביא לו חלב מן העדר אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה הרי זו מותר. ואע"פ שלא ראה אותו חולב. והוא שיכול לראותו כשהוא חולב כשיעמוד. שהנכרי מתיירא לחלוב מן הטמאה שמא יעמוד ויראה אותו: **יח** [ב] ביצה ששני ראשיה כדין או ששני ראשיה חדין. או

שהיה

א גם זה שם בטור ובסמ"ג : ב טור שם סי' פו סמ"ג שם :

מגיד משנה

הגאונים ז"ל הוא שאומרים באיסורי מאכלי עכו"ם בטול שלא החמיר בהם יותר מדם יחלב והצרכו להסור החמאה מפני שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה שיבטל עמו כלוס וכיון שאפשר להפרישו מן החמאה הרי כל החמאה אסורה שאין מתירין החמאה ואוסרים הקום שלא תהיה גזירת חכמים מתקיימת וזהו לדבריהם הטעם שאמרו בגמרא דקאי ביני אטפי והוא עומד לבדו ולפיכך אינו בטל במיעוטו ומפני כך אסרו כל הגבינה. אבל לפי שיטת האחרונים ז"ל אין צורך לזה אלא הרי החמאה אסורה מפני שאפשר שיש בה מיעוט חלב טמא וכבר אמרנו שאף בלא נתינת טעם אסור:

טז יראה לי שאם לקח חמאה מן הנכרי וכו'. זה נמשך אחר מה שנתבאר למעלה שרבינו סבור שכל שאין בו נתינת טעם מותר והגבינה האסורה א"א לה בשום תיקון מפני שהדבר האוסרה הוא המעמיד ואינו בטל במיעוטו וכמו שנתבאר למעלה. וראיתי מי שהקשה לדעת רבינו א"כ חלב שלהם יהא מותר לגבן ממנו גבינה או לעשות ממנו חמאה ויבשל עד שילכו ממנו צחצוחי חלב. ואני תמה בקושיא זו דלפי דעת רבינו ודאי הה"נ וכ"ש הוא ממ"ש ז"ל שאע"פ שנעשית החמאה בידי נכרים מחלב שלהם מותרת בבישול כ"ש חמאה או גבינה שעשה ישראל מחלב שלהם שמותר בבישול לדעתו ז"ל, וכבר הזכרתי למעלה הסוגיא שאמרו אי דקא בעי ליה לגבינה ה"נ ואע"פ שבמסקנא אמרו גבינה נמי איכא דקאי ביני אטפי כבר ביארתיו לפי שיטת הגאונים ז"ל שאינו בטל מפני שעומד בעינו בגבינה אבל אם לקח חלב שלהם ועשה ממנו גבינה ואח"כ בשל אפשר לדעת רבינו שמותר *(והוא דעת רבי') ונמצא בתוספתא פ' אין לוקחין גבינה אלא מן המומחה ושלוקה נלקחת בכל מקום ע"כ. וזה נראה סיוע לדעתו ז"ל. ובהשגות א"א הכל הבל ורעות רוח שכל האיסורין שנוהגין בגבינה נוהגין בחמאה ומ"ש שהלך האסור ונתמעט ונתבטל כמה מכוער הדבר שנסתלק מהם חשש איסור מפני בטולו ברוב עכ"ל. וזה כפי שיטת האחרונים ז"ל שאמרו שאין הולכין בהן אחר הרוב ואין איסורין אלו בטלין ואע"פ שאינו אלא חשש של דבריהם דמדאורייתא חד בתרי בטיל וכ"ש שהוא ספק אם יש שם חלב טמא כלל והיה אפשר לומר דבדרבנן מבטלין איסור לכתחלה וכ"ש בבשול החמאה שצחצוחי החלב שבה כלין אעפ"כ הם ז"ל סבורין דבכל גוונא אסור וכ"כ הרשב"א ז"ל:

יז ישראל שישב בצד וכו'. משנה וגמרא שם (דף ל"ט:) ומתבאר מדברי רבינו דדוקא כשהנכרי הולך לצורך ישראל ויודע שחלב טמא אסור לו ולפיכך מתיירא לחלוב מן הטמאה שמא יעמוד ויראה אותו הא לאו הכי ודאי חיישינן כל שיש טמאה בעדרו ופשוט הוא:

יח ביצה ששני ראשיה כדין וכו'. ברייתא פ' אלו טריפות (דף ס"ד) ומסקנא דגמרא

דסימני

*[עי' בלח"מ]

כסף משנה

דעת רבינו ודאי הה"נ וכ"ש הוא וכו' אבל אם לקח חלב שלהם ועשה ממנו גבינה ואח"כ בישל אפשר לדעת רבינו שהוא מותר וכו'. ואני תמה על דבריו שבא לייסב על דברי רבינו בדבר שהוא מוקלה מן הדעת מהמת היסורו להתיר גבינה שנעשית מחלב שחלבו עכו"ם ע"י בישול. ועוד ק"ל בלשונו שתחלה אמר דלפי דעת רבינו ודאי הה"נ וכ"ש הוא ואח"כ כתב אפשר לדעת רבינו שהוא מותר. מיהו בהא אפשר לומר שבתחלת דבריו מיירי לענין חמאה ובסוף מיירי לענין גבינה מ"מ קושיא קמייתא קשיא. לכן נ"ל דכשם שנגזרה גזירה על גבינת העכו"ם ומש"ה אין לה שום תקנה דלמ"ד משום נצוחי חלב כשנתייבשה ה"ל למישרי שכבר כלו נצוחי חלב ובגמרא משמע דיבשה נמי אסורה וטעמא משום דכיון דגזרו בה רבנן לא פלוג במילתייהו שפשם גזרו על גבינת העכו"ם בין שיש בה נצוחי חלב בין שאין בה והילכך אם בישלה עד שהלכו נצוחי חלב שבה עדיין באיסורה עומדת ותוספתא דקתני דשלוקה נלקחת מכל מקום לא מן העכו"ם קאמר אלא מישראל שאינו מומחה דומיא דרישא דמיירי בישראל אלא דהתם במומחה וסיפא בשאינו מומחה דכיון דישראל הוא אע"פ שאינו מומחה לא גזרו על גבינותיו אלא דכל היכא דאיכא למיחש לנצוחי חלב אין לוקחין ממנו דחיישינן דילמא מחלב טמאה ניהו וכי כלו להו דתו ליכא למיחש למידי לוקחין ממנו דאינו בכלל גזירה אבל גבינת העכו"ם אע"פ שנודע שכלו כל נצוחי חלב שבה אסור לפי שפשם גזרו על גבינות העכו"ם בכל גוונא כמו שכתבתי ה"נ חלב של עכו"ם גזרו עליו ואסרוהו שפשם משום חשש תערובת חלב טמא בכל גוונא אסרוהו ללקחו מהם ולאכלו בשום ענין אפילו לעשות ממנו גבינה או חמאה ולבשלן עד שילכו נצוחי חלב שבהם דלא פלוג רבנן בגזירתם מיהו היינו בלוקח החלב עצמו שבו נגזרה גזירה אבל חמאת עכו"ם שלא מינו שגזרו עליה למה תאסר אם אין בה נצוחי חלב ותדע דחמאת עכו"ם עדיפא מחלב עכו"ם שהרי סמ"ק התיר חמאת עכו"ם אפילו בלא בישול ולא התיר ליקח חלב עכו"ם כדי לעשות ממנה חמאה דא"כ לא הוה שתיק מיניה א"ו כדאמרן דחלב עכו"ם בכל גוונא גזרו שלא יקחנו מהם אפילו לעשות ממנו חמאה אבל על החמאה שלהם לא גזרו:

טז מ"ש רבינו שאם לקח חמאה מן העכו"ם ובישלה עד שהלכו נצוחי חלב הרי זה מותרת. משמע לכאורה דנקט ליפנא דדיעבד לומר דלכתחלה אסור לעשות כן וקי"ל שאין מבטלין איסור לכתחלה. ויותר נראה לומר דליפנא דדיעבד דנקט לאו דוקא דלכתחלה נמי שרי וטעמא משום דאין ידוע שיהא מבטל איסור בכך דהא איכא ספיקא טובא חדא דילמא לא היה כאן תערובת חלב טמא כלל ואת"ל שנתערב שמא לא נשאר ממנו בחמאה זו כלום ואת"ל שנשאר שמא כשנתבשל ניתך ע"י אש הילכך אין [ל]אמר משום מבטל איסור: ומ"ש שאם תאמר נתערבו בה ונתבשל הכל בטלו במיעוט ר"ק אם בשלה עד שהלכו נצוחי חלב כלומר שניתכו ע"י האש מותרת. וא"ת מי [...] שהלכו שמא עדיין ישנם שם ומה שהיגס נראים הוא מפני שנתבטלו ונתערבו עם החמאה. שנוכחך דאפילו את"ל כן מותרת היא שהרי כיון שמעורבין בה ואינם ניכרים בטלו במיעוטן. והשתא א"ש מ"ש דלכתחלה נמי שרי לבשלה כיון שכל עיקר כוונתו בבישולה אינו אלא כדי שיותכו הנצוחים בלא ולא ישארו בה כלל ובהכי ניחא מה שהשיגו הראב"ד וכתב ומ"ש שהלך האיסור ונתמעט ונתבטל כמה מכוער הדבר שנסתלק מהם חשש איסור מפני ביטולו ברוב עכ"ל. שאין הכוונה בבישול אלא שבא להתיך ולכלות האיסור אלא שבא לומר שאם במקרה לא יכלו וישאר איזה דבר מהם בטיל ברוב ואין זה לוקח השם איסור לבטלו ברוב כדברי הראב"ד: ומ"ש אבל החמאה שבשלו אותה עכו"ם אסורה משום גיעולי עכו"ם. לטעמיה אזיל דסבר דסתם כלי עכו"ם הם בני יומן כמו שיתבאר בסוף הלכות אלו אבל לדעת כל שאר הפוסקים שסוברים דסתם כלי עכו"ם אינם בני יומן אינה נאסרת משום גיעולי עכו"ם דאין כאן ניעול דכיון שאין הכלים בני יומן נ"ט לפגם הוא:

וכן

לחם משנה

נהוגין דלהרן זה כתב דשאני התם דבטלים מפני שהם מעורבים אבל שאין מעורב אין לאוי שיתבטל וכי תימא נסיר החמאה ונאסור הקום לא ישמעו לנו ולא תהיה גזירת חכמים מתקיימת, והרב כ"מ תירץ בהפך:

טז יראה לי שאם לקח חמאה וכו'. נראה דהך יראה לי לא הוי אלא לפי דברי הגאונים שחששו לטעם נצוחי חלב ורבינו לא חשש לסברתם וכבר כתב ה"ה לעיל דסברתו דאינו חושש לטעם זה משום דבטל במיעוטו:

יראה לי שאם לקח חמאה וכו'. כתב ה"ה וראיתי מי שהקשה לדעת רבינו א"כ חלב שלהם וכו'. הקשו משום דמה שכתב רבינו יראה שאם הכוונה הוא כפירוש בתרא דהרב כ"מ דאפילו לכתחלה מותר לעשות כן ומפני כן הקשו דאם כן חלב שלהם יהא מותר לגבן ממנו וכו'. עוד כתב ה"ה ז"ל דלפי דעתו ודאי הה"נ וכ"ש הוא, הקשה הרב כ"מ דדברי ה"ה סותרים דבתחלה כתב דהוא כ"ש ואחר כן כתב אפשר לדעת רבינו שהוא מותר ותירץ שבתחילה איירי לענין חמאה ולבסוף לענין גבינה. ול"נ שא"א לומר כן שהרי לעיל כתב כ"ש חמאה או גבינה שעשה ישראל וכו' משמע דכ"ש קאי נמי אגבינה. ולעיקר קושיתו נ"ל לתרץ דמה שכתב לעיל כ"ש הוא ודאי שסובר רבינו כן מכ"ש דדין של חמאה שכתב שכיון שבחמאה שנעשית בידי עכו"ם סובר רבינו כן כל שכן דסבר כן בחמאה וגבינה שעשה ישראל מחלב שלהם. אבל מ"ש למטה אפשר הוא הערך סוגיות הגמרא וכן הוא תחלת דבריו ואע"פ שבמסקנא אמרו גבינה נמי וכו' וה"ק אע"פ שבמסקנא חששו לטעם דביני אטפי כבר ביארתיו לפי שיטת הגאונים אבל אם לקח וכו' אפשר לפי סוגית ההלכה לפי מה שסבור רבינו שהוא מותר כלומר אין כאן קושיא מסוגית הגמרא, ומ"מ אפשר לדעת רבינו ר"ל אפשר להיות כן מן הסוגיא לפי מה שסבור רבינו, ומה שאמר ה"ה ז"ל אפשר לדעת רבינו שמותר והוא דעת רבינו נראה דט"ס הוא וצריך להגיה אפשר לדעתם שמותר והוא דעת רבינו, והלשון משמע כן דהזכיר רבינו אחרי זימני והרב מהר"י קארו רצה ליישב הגירסא. עוד כתב הרב כ"מ ותוספתא דקתני בשלוקה נלקחת מ"מ לא מן העכו"ם קאמר. משמע דסובר דהרב המגיד אית ליה דהך תוספתא איירי בנלקחת מן העכו"ם וא"א לומר כן דאם כן קשה לרבינו אמאי שלוקה נלקחת מן העכו"ם ניחוש שמא העמיד אותה בעור קיבת נבלה אלא ודאי סובר ה"ה דאיירי בישראל שאינו מומחה ורצה דמייתי הוא דהוה לנו לחוש דילמא לקח חלב מן העכו"ם ועשה ממנו גבינה אלא ודאי דכיון דהיא שלוקה וכבר נתבשלה הרי היא נלקחת. ומ"מ קשה דאין זו ראיה מכרחת לענין שיהא מותר לעשות כן לכתחילה דהתוספתא לא אמרה אלא שהיא כבר שלוקה אבל ליקח חלב לכתחלה או גבינה ולשלקה ישראל מכאן אין ראיה אלא שהרב המגיד לא חשש להביא אלא סיוע קצת לדעת רבינו ז"ל. וזה כפי שיטת האחרונים ז"ל וה"ה הביא השגת הר"א ז"ל שכתוב בה שנסתלק מהם חשש אסורו מפני ביטולו ברוב ומפני כן הבין בדבריו שהשיג שאין הולכים בביטולים אלו אחר הרוב וכן בפרק ט' מהלכות אלו גבי חשש זה אסרו גבינת העכו"ם כתב דברי רבינו אבן מיגש ז"ל הם אבל אנו אין צריכין לכך שאין הקושיא צריכה תירוץ ע"כ. משמע דאית ליה כשיטת האחרונים שאין הולכים באיסורים אלו אחר הרוב. אבל הרב כ"מ הביא בל' השגת

הסגת

הגהות מיימוניות

בדבר האסור ע"כ : [ג] כתב בספר העיטור בשם הירושלמי בפ"ק דשבת דחמאה הוא מי"ח דבר דאמרו התם תני ר"ש בן יוחאי בו ביום גזרו על פתן ועל שמנן ועל כבשותיהן ועל שלקותיהן וגבינותיהן וחמאותיהן. אמנם בירושלמי שלפנינו אין כתוב חמאותיהן כאן ע"כ מס"ה ועיין בתשובה:

מגדל עוז

ומשם יצאו לראשונים גם לנו ולאחרונים ז"ל אלו הסברות ואחרים חלקו עליהם וגם רבותינו בעלי התוס' ז"ל נחלקו בהם אך ר"מ ז"ל הלך בשיטת רבותיו ז"ל ויפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו והמחמיר תבא עליו ברכה: ישראל שישב בצד העדר עד ויראה אותו. פ' אין מעמידין (דף ל"ט): ביצה ששני ראשיה כדין וכו' לפיכך שואל וכו' עד אינו סומך עליו:

שהיה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים בידוע שהוא ביצת עוף טמא. ראשה אחד כד וראשה אחד חד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים אפשר שהיא ביצת עוף טמא ואפשר שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך שואל ° לצייד ישראל שמוכרה. אם אמר לו של עוף פלוני הוא [מ] ועוף טהור הוא סומך עליו. ואם אמר של עוף טהור ולא אמר לו שמו *אינו סומך עליו: יט לפיכך אין לוקחים ביצים מן העכו"ם אלא אם היה מכיר אותן ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני הטהור. ואין חוששין להן שמא הן ביצי טרפה או ביצי נבלה. ואין [נ] לוקחין מן העכו"ם ביצה טרופה כלל: כ אביצי דגים סימניהם [ס] כסימני ביצי העוף. אם היו שני ראשיה כדין או חדין טמאה. אחד כד ואחד חד שואל לישראלי המוכר. אם אמר לו אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אוכל על פיו. ואמר אמר לו טהורין הם אינו נאמן אלא אם

א טור יו"ד סי' פג סמ"ג לאוין קלב:

השגת הראב"ד

*אינו סומך עליו. כתב הראב"ד ז"ל דבריו אינם אלא בישראל שאינו מוחזק בנאמנות אבל מוחזק בנאמנות שאינו מכניס עצמו על ספק לוקחין ממנו בסתם, עכ"ל:

מגיד משנה

דסימני ביצים טהורים אינן ידועים ובברייתא הכי קתני שני ראשיה כדין או שני ראשיה חדין או חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים ודאי טמאה ראשיה אחד חד וראשיה אחד כד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ואמר לך של עוף פלוני וטהור הוא סמוך עילויה בסתמא לא תסמוך עילויה. וכתב רבינו שואל לצייד הישראל וכו'. ובהשגות א"א דבריו אינם אלא בישראל וכו'. ודברים פשוטים הם לא היה צריך לכתבם שכבר ביאר רבינו כן בסמוך בביצי דגים שאם היה אדם שהוחזק בכשרות נאמן ולוקחין ממנו כל דבר: יט לפיכך אין לוקחין וכו'. נראה מדברי רבינו בביאור שאע"פ שא"ל הנכרי מעוף פלוני וטהור הוא אינו סומך עליו אא"כ הוא עצמו מכירה ומה ששנינו בברייתא לוקחין ביצים בכ"מ ואין חוששין לא משום נבילות ולא משום טריפות ואוקימנא לה באומר של עוף פלוני וטהור הוא דוקא בישראל שאינו מוחזק בכשרות אבל בעכו"ם לא סגי אלא במכירן לפי שאין עדות כלל לעכו"ם ואפי' מסיח לפי תומו אלא בעדות אשה. ומ"מ במכירן אין לחוש לנבלות ולטריפות כמו ששנינו בברייתא וטעמא משום דהוו להו מיעוטא דמיעוטא. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכל שאמר של עוף פלוני וטהור הוא אפי' עכו"ס נאמן דלא מרע נפשיה כל היכא דלא מצי לאישתמוטי וז"ש אין לוקחין מהן ביצים טרופות הא שלימות לוקחין והיינו בכה"ג דאמר של עוף פלוני וטהור הוא. ולדעת רבינו מה שהוצרכו לומר שאין לוקחין ביצים טרופות מהן הוא במכיר שהן ממין עוף טהור והטעם מפני שחוששין שמא טריפה היתה וישראל מכרה לו כדאיתא התם בהדיא וז"ש רבינו אין לוקחין מהן ביצים טרופות כלל וזהו דעתו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל ועכשיו נהגו ליקח ביצים מן הנכרים בסתם לפי שאין המינין הטמאין מצויין אצלנו ואין רגילות שום אדם למכרם, עכ"ל. וטעם אחר יש לי לומר לפי שאין לוקחין אלא ביצי תרנגולת ואווז וכן ניכרין בטביעות העין וכדברי רבינו. עוד כתב בדין ביצה טרופה דוקא כשהיא בפני עצמה שחזקה מוכיח עליה שמטריפה היתה וישראל טרפה ומכרה לו אבל מצא פת ביד פלטר נכרי שטמו פניו בביצים מותר ללוקחו ממנו שרובן מן השלמים הן ואין חוששין למיעוט מן הטוהרים ע"כ דבריו ז"ל:

כ ביצי דגים סימניהם וכו'. דעת רבינו שאע"פ שבסוגיא שבפ' אין מעמידין (דף מ') נראה שסימני ביצי דגים דאורייתא מן הברייתא שהביאו שם כסימני ביצים כך סימני קרבי דגים כיון דבא"ע אסיקו (דף ס"ד) דסימני ביצים לאו דאורייתא ה"ה לסימני קרבי דגים וכן דעת ההלכות שכתבו הכיא דאמרי' פ' אין מעמידין קרבי דגים ועוברים אין נקחין אלא מן המומחה ולא העמידוה דוקא בשנימוהו אלא אפי' לא נימוהו אין סומכין אסימנין ואמרו שם אין שם מומחה מאי א"ר יהודה כיון דאמר אני מלחתים מותרין וזה דעת קצת מן האחרונים ז"ל ועיקר להחמיר בשל תורה. ואמרו בגמ' שם גבי הא דעוברין אין נקחין אלא מן המומחה דהיינו בביצים מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהו דג טמא משרין דג טהור מטיל ביצים (ואמרו ר' דוסתאי) סמי מכאן עוברין אמר ליה ר' זירא לא תסמי תרוייהו מטילי ביצים נינהו אלא זה משרין מבחוץ וזה משרין מבפנים ואח"כ הקשו למה לי מומחה ליבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני קרבי דגים ותמהו סימני דגים סנפיר וקשקשת כתיב בהו אלא (אימא) כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים וכו' ולר' דוסתאי דאמר סמי מכאן עוברים וכו' כך סימני קרבי דגים היכא משכחת לה בשלפוחא פי' היכא משכחת לה שיהיה סימן לקרבי דגים בראשו אחד חד וראשו אחד כד בשלפוחא באותן שיש להן שלפוחית שהיא האם שקורין ויפיג"א ושלפוחית זו של דג טהור הוא כך וכל הקרבים דבוקים בה וניכרין על ידה. והנה רבינו פסק כר' זירא דאמר דדג טמא יש לו ביצים אלא שמטילן מבפנים ומתהוין במעיו לדגים גמורים ובברייתא הכי קתני כך סימני עוברי דגים וכבר נתבאר שסימנין אלו אינן דאורייתא. ובקרבי דגים לא כתב רבינו דבר דאליבא דר' זירא לא מיתני בהו שום סימן בגמרא כלל. והרשב"א ז"ל פסק כר' דוסתאי דאמר דדג טמא לית ליה ביצים כלל וביצי

לחם משנה

הסגת הר"א ז"ל וז"ל ומ"ש שהלך האיסור ונתמעט ונתבטל כמה מבוער הדבר (שנקנה) [שנסתלק] מהם חשש איסור מפני ביטולו ברוב ע"כ. ולפי זה משמע דכוונתו להשיג דאיך מבטלין איסור לכתחלה וכן הבין הרב בעל כ"מ לשון ההשגה, ואפשר שזהו מה שהזכיר ה"ה ז"ל בסוף דבריו וסיה אפשר לומר דבדרבנן מבטלין איסור לכתחלה וכו' לרמז שאין זה קשה לו להר"א ז"ל:

יט לפיכך אין לוקחין ביצים וכו'. רבינו גורס בברייתא (דף ס"ג:) לוקחין ביצים בכל מקום ולא גרים מן העכו"ס ולהכי מפרשה בישראל שאינו מוחזק בכשרות אבל מן העכו"ס אין לוקחין. וקשה על זה מאי דפריך בגמרא (דף ס"ד) וכה"ג מי זבינן מינייהו והתניא אין מוכרין וכו' דמאי פריך מאי דאמר בברייתא דלוקחין היינו מישראל שאינו מוחזק בכשרות אבל מן העכו"ס אין לוקחין וברייתא דמייתי איירי בעכו"ס. ואולי יש לתרץ לדעת רבינו דברייתא דאין לוקחין מן העכו"ס ביצים טרופות משמע ליה אפי' במכיר שהוא ממיני עוף טהור וכדפירש ה"ה משום החששא דנבילה וטריפה וברייתא דלוקחין בכ"מ משמע ליה אפילו אם אינו יודע אם מהעוף טמא או טהור ודי כשיאמר של עוף פלוני וטהור ולהכי פריך דלא מעלינן דרגא כולי האי מישראל שאינו מוחזק בכשרות לעכו"ס דישראל אפילו שאינו יודע זה ממין טמא או טהור וכן איכא חששא אחרת דאפילו הוא מעוף טהור דילמא הוו מנבילות וטריפות לא חיישינן להני תרי חששי ולוקחין ממנו טרופות ובעכו"ס אפילו חדא חששא חיישינן דאף על פי שידענו שהוא ממיני טהור חיישינן דילמא הוי נבילה או טריפה והיינו פירכא דפריך גמרא: כ ביצי דגים סימניהם כסימני ביצי העוף וכו'. נראה ודאי מדברי ה"ה דתרי פלוגתי איכא בהאי עניינא. האחת מחלוקת ר"ת עם שאר המפרשים דסובר דוקא סימני ביצים לאו דאורייתא משום דאיכא דעורבא דדמי לדיונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא. ותו איכא פלוגתא אחריתי דר' דוסתאי מן בירי ור' זירא דלר' דוסתאי לא הזכירו הסימנים אלא מקרבי דגים אבל אביצים אין לדג טמא עוברים ור' זירא סובר דלא הוזכרו הסימנים אלא לעוברי דגים אבל לקרבי דגים אין בהם סימנים ורבינו פסק כר"ז וסובר דסימני עוברי דגים לאו דאורייתא וכ"נ מדברי ה"ה שהבין כן בדברי ההלכות דמסכים לדברי רבינו בתרתי. דההלכות נ"כ פסקו כר"ז ולא כר' דוסתאי דאם היה מבין דההלכות פסקו כר' דוסתאי ודלא כר' זירא אדתמה ה"ה על הרשב"א ז"ל איך פסק להקל היה לו לתמוה על ההלכות שסובר כן כיון דכבר הזכיר קודם דעת ההלכות אלא ודאי דסובר דההלכות מסכימים עם רבינו בתרתי ודלא כהר"ן שכתב בפ' אין מעמידין דההלכות פליגי על רבינו דהם פסקו כר' דוסתאי ורבינו פסק כר"ז אבל בהא דפליג רבינו על ר"ת מודו ליה ההלכות והראיות שהביא הר"ן לפרש דעת ההלכות הפך דברי הרב המגיד ז"ל יש לתרצם, ואחר אשר נתבאר שהם דברים חלוקים יש לתמוה על הרב"י שכתב בטור י"ד סימן פ"ג על מה שהקשה הטור על הרשב"א כמו שהקשה ה"ה דהיה לו לפסוק כר"ז כתב ואע"פ שהרשב"א בת"ה נתן טעם משום דרבינא הוקמה בשנימוהו ולא אמר סימני עוברי דגים לאו דאורייתא וכו' דמה ענין זה לזה אע"ג דסבר דסימני עוברי דגים דאורייתא מ"מ יכול היה לפסוק כר"ז ולא כר' דוסתאי דלאו הא בהא תליא כלל כדכתיבנא. גם דברי הטור באותו הסימן תמוהים במה שכתב שם וה"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ולעיל כתב בשמו בהפך שכתב ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכבר תמה עליו הרב"י ז"ל אלא שהקשה עליו מלשון הרא"ש בפסקיו ואני תמה עליו למה לא הקשה דברי הטור מדידיה שכתב בשם אביו דברים סותרים וכדכתיבנא: ביצי דגים סימניהם וכו'. כתב ה"ה ומה שהצריכו לומר בדגים שאני מלחתים וכו', בגמרא איכא סברא אחת דאמרינן כדי שיאמר אני מלחתים ועוד סברא אחרת שמחמיר שצריך שיאמר אלו דגים ואלו קרביהם לא הזכיר אלא כסברת המקל, והחילוק שיש בין כאן לביצים הוא מפני שבאים מארץ מרחק וכמ"ש ה"ה ומפני זה רצו להחמיר יותר בגמרא כסברת האחרת ואמר שצריך שיאמר אלו דגים ואלו קרביהם אע"ג דאין כן הלכה וזהו דגים שכתב ה"ה וז"ש בגמ' וכו' שצריך שיאמר להודיע החילוק הגדול שבין כאן לשם:

ואם אמר לו טהורים וכו'. קשה דמנ"ל לרבינו דאע"פ שיהיה סימן דכד וחד חד לא סגי שיאמר טהור הוא דאע"פ דבפ' אין מעמידין (דף מ') הצריכו לומר אני מלחתים הוא משום דאיירי בשאין שם סימנים דהכיא סוגיא סוברת דסימנים דאורייתא וא"כ

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל דבריו אינם אלא בישראל וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה ודעות חלוקות על השמועה פ' אלו טרפות (דף ס"ג) ופ' אין מעמידין (דף מ') ור"מ ז"ל לא כיון כתכורו זה אלא לעשות תלמוד ארוך קצר ולא שם מגמתו לכתוב סברתו: לפיכך אין לוקחין ביצים מן העכו"ם עד מכל ישראל בכל מקום. פ' אלו טרפות ופ' אין מעמידין:

הגהות מיימוניות

ס[כתב הטור על לשון זה ז"ל ונראה דאין להלק בין עכו"ם לישראל חשוד]: [מ] ומה שאנו לוקחים עתה ביצים מן העכו"ם אע"פ שאין אומרים של עוף פלוני הם אנו סומכים על רוב ביצים המצויין בינינו שהם של עופות טהורים. ספר התרומה והמצות: [נ] וכיון דאין רגילות למוכרם כך מוכחא מילתא שהם של טריפה ומוכרם ישראל לעכו"ם חתוכות להכיר שלא יקנה הישראל מסנו כדאמרי' אין מוכרין ביצים של עוף טריפה לעכו"ם אלא א"כ טרופות בקערה וטעם זה אין שייך בעיסת עכו"ם שנילושה בביצים דהא ליכא ריעותא לפיכך אין אנו נזהרים מליקח מן העכו"ם אובלוט' וקנטייל"ש, ועוד דסומכין ארוב ביצים שאינם של עוף טריפה ומטעם זה לא חיישינן לשמא היה בהן דם דרוב ביצים אין בהן ומעשים בכל יום שאוכלין ביצים צלויין אע"פ שאין יכולים לבדוק אע"פ שרגילות לבודקם תחלה כשרוצים לעשות מהן תבשיל או למגנם וכיוצא בהן חומרא בעלמא הוא ואי לא בדקו תחילה מותרין. וכתב רבינו יהודה כי היה אוכל רבינו שמואל ואחיו מהם אמנם לבסוף היה נזהר ר"ת מהא דפסקינן פ' אין מעמידין הלכה כר' יוחנן דאמר ביצה שצלאה עכו"ם בביתו אסורה משום בישולי עכו"ם ואע"פ שהותרה גזירה דפת של עכו"ם גזירת בישולי עכו"ם לא הותרה מכללה ששתי גזירות הם דאיסור פת מגזירת י"ח דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל כדאיתא פרק קמא דשבת ובישולי עכו"ם רוצה להביא פרק אין מעמידין דין מן הפסוק. אבל ר"י אומר שאין לאסור עיסה שנילושה בביצים מטעם בישולי עכו"ם כיון שהביצים אינן בעין שנתערבו בעיסה והעיסה עיקר שמברכין עליה המוציא וכה"ג אשכחן בפ' אין מעמידין גבי הרכנא. אבל אין להתיר פשטיד"א של עכו"ם שאפאה שהשכנונית הוא בעין על העיסה ואפילו תבלע בעיסה נאסר כבר קודם שנבלע בעיסה משום בישולי עכו"ם ע"כ בספר התרומה והמצות ע"כ: [ס] אר"ת אע"ג דלא סמכינן אסימני ביצים משום דאיכא דעורבא ודמי

אם כן היה אדם שהוחזק בכשרות: **כא** וכן אין לוקחין גבינה וחתיכת דג שאין בה סימן אלא מישראלי שהוחזק בכשרות. אבל בארץ ישראל כשהיתה רובה ישראל לוקחין מכל ישראלי שבה. והחלב לוקחין אותו מכל ישראל מכל מקום: **כב** הכובש דגים טמאים *[א]צירן אסור. אבל ציר חגבים טמאים מותר מפני שאין בהם להלוחית. לפיכך אין לוקחין ציר מן העכו"ם אלא אם כן היה בו דג טהור משוטט בו אפילו דג אחד: **כג** [ב]עכו"ם שהביא עריבה מליאה חביות פתוחות של ציר ודג אחד טהור * באחת מהם כולן מותרות. היו סתומות פתח אחת ונמצא בה דג טהור שניה ונמצא בה טהור כולן מותרות. והוא שיהיה ראשו של דג ושדרו קיים כדי שיהא ניכר שהוא דג טהור. לפיכך אין לוקחין דגים מרוצצין מלוחין מן העכו"ם והם הנקראים טרית טרופה. ואם היה ראש הדג ושדרו ניכר אע"פ שהוא מרוצץ מותר ליקח אותו מן העכו"ם: **כד** [ג]עכו"ם שהביא גרב של חתיכות דג שחתוכן שוה והן ניכרין שכולן מדג אחד ומצא בחתיכה אחת מהן קשקשין הרי כולן מותרות:

האוכל

השגת הראב"ד

*צירן אסור וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ציר חגבים טהור בירושלמי שאינו מכשיר, עכ"ל:

א טור סי' פה סמ"ג שם וע"ש: ב טור שם וע"ש סמ"ג שם: *[ס"א משוטט, אבל בגמרא א"ו]: ג גם זה שם:

מגיד משנה

וביצי הדג נקחים מכל אדם ותמה הוא היאך פסק להקל בשל תורה בלא טענה מוכרחת ועוד שהגירסא ברוב הספרים בחולין כך סימני עוברי דגים וכר' זירא ודברי רבינו עיקר. ומצאתי מפורש כן בירושלמי בפ' אין מעמידין שהעלו כר' זירא בביאור. ומה שהצריכו לומר בדגים אני מלחתים ובעוף די באומר של עוף פלוני וטהור הוא מסתברא משום שהדגים המלוחין באין מארץ מרחק מאי לאשתמוטי טפי מצבילים צריך שיאמר אני מלחתים וז"ש שם בגמ' שצריך שיאמר אלו דגים ואלו קרביהם. וכבר ביארתי למעלה בביצים שדעת רבינו דבעכו"ם לא סגי במידי וכן דעתו כאן בודאי. ויש מי שכתב שישראל החשוד למכור טמא בטהור הרי הוא כעכו"ם לענין זה שהחשוד בדבר לא מעידו לעצמו וכמו שמתבאר פרק י"ב מהלכות מעשרות ופ"י מהלכות מטמא משכב ומושב ולא אמרו כאן אלא במי שאינו חשוד ולא מוחזק בכשרות:

כא וכן אין לוקחין וכו'. דעת רבינו שמה שאמרו שם בגמרא שאין לוקחין דברים אלו בסוריא אלא מן המומחה דלא אמרו סוריא אלא להוציא ארץ ישראל אבל ודאי כ"ש הוא בח"ל ואף א"י בזמן הזה הרי היא כח"ל וכמו שביאר רבינו פרק י"א וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו סוריא וכן נראה קצת מן התוספתא ומן הירושלמי: והחלב לוקחין אותו וכו'. זה למד רבינו ממה שלא נזכר שם עם אלו ומן הסוגיא שלמעלה מזה נראה כן והטעם מפני שקרוב לעמוד עליו:

כב הכובש דגים טמאים וכו'. איסור ציר של דגים מפורש בגמרא בפרק אין מעמידין (דף מ') ובהרבה מקומות וציר חגבים שהוא מותר מפורש בספרא ופרק שביעי דעדיות (דף י"ב): לפיכך אין לוקחין ציר מן העכו"ם וכו'. במשנה בפרק אין מעמידין (דף ל"ה:) אמרו (דציר שאין בו דגה אסור) ושיש בו דגה מותר ובגמרא (דף ל"ט) ת"ר וכו' אי זהו ציר שיש בו דגה כל שכלכית אחת או שתי כלכיות שוטטות בו השתא כילכית אחת אמרת הרי שתי כלכיות מבעיא לא קשיא כאן בפתוחות כאן בסתומות. איתמר רב הונא אמר עד שיהא ראש ושדרה ניכר רב נחמן אמר או ראש או שדרה וכו' אמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת לטבל בנינן אבל בגופן ד"ה אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר (לכל אחת ואחת) אמר רבי זירא מרים הוה מטבילנא בנינן כיון דשמענא להא דאמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת וכו' בנינן נמי לא מטבילנא. אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר לכל אחת ואחת מתיבי חתיכות דג שיש בהן סימן וכו' ואפילו באחד מהם שבהן מותר ומעשה בעכו"ם שהביא גרב מלא חתיכות ונמצא סימן באחד מהן והתיר ר"ג את הגרב כלו ותירצו התם בחתיכות שוות. והקשו א"ה מאי למימרא ותירצו מהו דתימא דילמא (אתרמויי) אתרמי קמ"ל. עוד אמרו שם בשם רב ושמואל ור' יוחנן עכו"ם שהביא ערבה מליאה חביות ונמצאת כלכית באחת מהן פתוחות כולן מותרות סתומות היא מותרת וכלן אסורות. עוד שם במשנה טרית טרופה אסורה ושאינה טרופה מותרת ובגמרא אי זו היא טרית שאינה טרופה כל שראשה ושדרה ניכר ע"כ. ועתה אבאר סוגיא זו לדעת רבינו כלכית הוא דג טהור קטן לרבותא אמרו כלכית אע"פ שקטן ביותר והוא מפרש כאן בפתוחות כלומר אם החביות כלן פתוחות בדג אחד טהור שיהא באחת מהן כלן מותרת בסתומות אם החביות סתומות צריך שיהא בשתי חביות וכשאמרו בסוף הסוגיא סתומות היא מותרת וכלן אסורות דוקא בשלא נמצאה אלא לאחת. ומצאתי בזה בהלכות נוסחא בפתוחות אחת בסתומות שתים ולא כתב הא דרב ושמואל ור' יוחנן וזה כדעת רבינו איתמר רב הונא אמר כלכית זה עד שיהא ניכר פי' שהוא מן דג טהור בראש ושדרה אבל באחד מהן אע"פ שנראה כן אינו היכר גמור. ורב נחמן אמר או ראש או שדרה דבחד מינייהו סגי והעלו שמחלוקת זה אינו אלא בנינן. וי"מ שנתנו טעם מפני שהציר אינו אסור אלא מדבריהם דזיעה בעלמא הוא. ואמר ר' זירא מרים הוה מטבילנא וכו' פירש"י ז"ל הוה מטבילנא בציר בחד סימן או בראש או בשדרה דהוה ס"ד דכי פליגי רב הונא ורב נחמן בגופן פליגי אבל בנינן אפי' רב הונא מודה בנינן נמי לא מטבילנא דס"ל כרב הונא עכ"ל. ורב פפא פסק גם כן כרב הונא, ולזה כתב רבינו והוא שיהיה ראשו של דג ושדרו קיים ויתר הסוגיא פשוטה היא ונתבאר דברי רבינו. ויש מן המפרשים שפירשו כאן בפתוחות בענין שתי כלכיות בחבית אחת דלאי כחד אמרי' מעלמא אתא בסתומות סגי ובדג אחד ולהתיר האחרות לא דברו כאן ודין האחרות הוא שאם פתוחות הן מותרות ע"י אחת שנמצאו בה שתי כלכיות ואם סתומות אין מקצתן מתירות מקצתן אלא אותן שנמצא בהן אפילו אחת מותרות והשאר אסורות וזה דעת הרשב"א ז"ל. ולשון כאן בפתוחות כאן בסתומות ולא אמרו בפתוחה וסתומה נראה יותר לפירש:

כסף משנה

כא וכן אין לוקחין גבינה וכו' אבל בא"י כשהיתה רובה ישראל וכו'. כתב הרשב"א בתשובה שהטעם שמחלק בין א"י לח"ל מההיא דגרסינן בפרק אין מעמידין (דף ל"ט:) אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא וכו' אלא מן המומחה וסוריא לאו דוקא אלא כל ח"ל:

כג עכו"ם שהביא עריבה מליאה חביות פתוחות של ציר וכו'. רבינו מפרש דכילכית דג טהור הוא וכדברי ר"ח ומפרש מ"ש כאן בפתוחות כאן בסתומות היינו לומר דפתוחות סגי בדג אחד בחבית אחת שכל חביות פתוחות כחבית אחת חשיבו דאדם עשוי ליטול מזו וליתן בזו הילכך כמעורבות דמו ולפיכך אם נמצאת כילכית באחת מהן כולן מותרות אבל בסתומות אין כל החביות מותרות עד שימצא שם שתי חביות כל אחד בכילכית אחת דכיון דשתים מותרות מוכחא מילתא דכולן מותרות וכתב הר"ן ולפי זה הא דאמרינן לקמן בגמרא עכו"ם שהביא עריבה מליאה חביות ונמצאת כילכית באחת מהן פתוחות כולן מותרות דכמאן דמתערבין בהדי הדדי דמיין סתומות היא מותרת וכולן אסורות היינו דוקא כשלא נמצאת כילכית אלא באחת מהן שאילו נמצא בשתים היו כלן מותרות עכ"ל: והוא שיהיה ראש הדג ושדרו קיים כדי שיהא ניכר וכו'. בספ"ב דע"ז (דף ל"ה) תנן (דטרית טרופה אסורה) ושאינה טרופה מותרת ובגמרא (דף ל"ט:) ת"ר איזה היא טרית שאינה טרופה כל שראש ושדרה ניכר. ופירש"י כל שראש ושדרה ניכרין של כל דג ודג שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור שהטמאים ראשיהם חדים ואין לאסם הוט השדרה ע"כ. איתמר רב הונא אמר עד שיהא ראש ושדרה ניכר רב נחמן אמר או ראש או שדרה מתיב רב עוקבא בר חמא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תניא ההיא באדא ופלמודא דדמו רישייהו לטמאים וכו' אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה של כל אחד ואחד ניכר. ופירש"י ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת משנה היא בפרק אלו טריפות אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר וקשיא לתרוייהו. וכתב הטור שיש מהגדולים שכתבו שיש לסמוך על שני סימנים אלו (בראש ושדרה) להתיר (כל דג). ורבינו שלא הזכיר בפ"א סימנים אלו יש לתמוה היאך סמך כאן על היכר ראש ושדרה. וי"ל שרבינו סובר דהיכר ראש ושדרה שאמרו גבי טרית שאינה טרופה לא בראש חד או אינו חד כדפירש"י אלא היינו לומר שהוא מכיר בטביעות עין בראש ושדרה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור וכמ"ש הראב"ד וכ"כ מדברי רבינו בפירוש המשנה ואע"פ שהר"ן דחה פירוש זה דא"כ מאי מותיב בגמרא מדתנן ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת י"ל דהכי מותיב דמשמע דלא משכחת שיהא דג נאכל אלא כשימצא בו סימנים אלו דוקא והא לדידך משכחת לה שאע"פ שאין בו אחד מסימנים אלו נאכל דהיינו אם הוא מכיר בטביעות עין דראש ושדרה שהוא מין דג פלוני שהוא טהור תלינן שהסירו או נשרו קשקשיו וסנפיריו אחר שעלה מן הים:

האוכל

לחם משנה

וא"כ ע"כ מה שהצריך לומר אני מלחתים הוי בשנימותו ואע"ג דדחי להאי סוגיא סוגיא מקמי סוגיא דאלו טריפות אין ראוי להחמיר יותר ממה שנאמר באותה סוגיא דשם אמרו דבסימנים שיאמר עוף טהור הוא סגי וה"ה בביצי דגים כשיאמר סימניהם ושל דג טהור סגי אבל להצריך שיאמר אני מלחתים אפילו בשיש בהם סימנים זה לא נאמר בשום סוגיא מן הסוגיות המזכרות וצ"ע:

כב לפיכך אין לוקחין ציר מן העכו"ם וכו'. דקדק ה"ה ממ"ש רבינו דגים מרוצין מלוחין דמשמע הא שלמים מלוחין ש"ד דאין חוששין בדג טהור מליח שמלח עם דג טמא ואפשר היה לו לדקדק כן מהלוקה קמא דאמר אם יש בציר דג טהור סגי ואמאי ניחוש שמא נמלח עם דג טמא וכ"ת לא איירי אלא להכשיר הציר מ"מ ניחוש שמא בציר זה נמלח דג זה טהור עם דג טמא אבל מפני שמה שדקדק מכאן הוא יותר ברור מפני כן רצה לדקדק מכאן:

אין

הגהות מיימוניות

דדמי לדיונה סומכים אסימני עוברי דגים מדאורייתא וכן משמע פ' אין מעמידין דפריך אהא דאין לוקחין עוברי דגים אלא מן המומחה ופריך ולבדוק בסימנין ומתרץ בשנימותו והשתא אמאי לא מתרץ סימנים לאו דאורייתא כדמתרץ הכא גבי סימני ביצים ועוד דסומכין העולם על סימני עוברי דגים ואוכלין ברבוט"א אע"פ שאין להם קשקשים ואומרים שודאי היו לו והשירם כשעולה מן המים. אמנם ר"י דחה ראיה זו ואמר דקאי אהיכא דאיכא תרתי לטיבותא כגון שאמר של דג פלוני טהור הם והשתא פריך למה לי מומחה לבדוק בסימנין דכה"ג הוה לו להועיל אפילו בביצים של עוף שסימנין לאו דאורייתא ועל זה מתרץ בשנימותו לומר אע"פ שאמר של דג פלוני טהור הם אין לוקחין ומ"ש שנוהגים לאכול ברבוט"א לא בכל מקום נהגו שהרי בארץ אשכנז אין אוכלין אותו הילכך אין להכשיר שום דג שאין לו קשקשים בסימני עוברי דגים לומר שנשרו בשעלה מן המים מספר התרומה והמצות. ודעת רבינו המחבר נראה כדברי ר"י ע"כ:

מגדל עוז

הכובש דגים טמאים וכו' עד להלוחית: כתב הראב"ד ז"ל ציר חגבים טהור בירושלמי שאינו מכשיר עכ"ל: ואני אומר מה שכתב ר"מ ז"ל הוא מה שאמרו ס"פ אין מעמידין (דף מ') תלמוד ערוך דמטבילין בנינן. ומה שאמר הראב"ד ז"ל היא משנה שלימה פ"ז דמסכת עדיות ששנינו במשנה שנייה העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור ע"כ. וקבה ר"מ ז"ל בפירוש פ"ז דהלכות טומאת אוכלין שאינו מכשיר וזה נכון: לפיכך אין לוקחין ציר וכו' עד הרי כולן מותרות. פ' אין מעמידין (דף מ'):

פרק רביעי

א [א]האוכל כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמת לוקה שנאמר לא תאכלו כל נבלה. וכל שלא נשחטה כראוי הרי זו מתה. ובהלכות השחיטה יתבאר השחיטה שהיא כראוי ושאינה כראוי: ב אין אסור משום נבילה אלא מינים טהורים בלבד מפני שהן ראויין לשחיטה ואם נשחטו שחיטה כשרה יהיו מותרין באכילה. אבל מינין טמאין שאין שחיטה מועלת בהן בין שנשחטה כראוי בין שמתה כדרכה בין שחתך בשר מן החי ממנה ואכלו אינו לוקה משום נבלה וטרפה אלא משום אוכל בשר טמאה: ג האוכל עוף טהור חי כל שהוא לוקה משום אוכל נבלה ואע"פ שאין בו כזית הואיל ואכלו כולו. ואם אכלו אחר שמת עד שיהיה בו כזית ואע"פ שאין בכולו בשר כזית הואיל ויש בכולו כזית חייב עליו משום נבלה: ד האוכל כזית מבשר נפל בהמה טהורה לוקה משום אוכל נבלה. ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל [א] שמיני שכל שלא שהה שמונה ימים בבהמה הרי זה כנפל. ואין לוקין עליו. ואם נודע לו שכלו לו חדשיו בבטן ואחר כך נולד שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה לדקה הרי זה מותר ביום שנולד: ה השליא שיצאת עם הולד אסורה באכילה והאוכלה פטור שאינה בשר: ו האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים שנטרפו [ב]לוקה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו. [ג]טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי ונמר וכיוצא בהן. וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה שאם מתה הרי היא נבלה. ומה לי מתה מחמת עצמה או הכה בסייף והמיתה או שברה ארי והמיתה הא

א סמ"ג לאוין קלג : ב סמ"ג לאוין קלד : ג טור יו"ד סי' כט :

כסף משנה

פ"ד ב אין אסור משום נבלה וכו'. כתב ה"ה מפורש בספרא חלב נבילה וחלב טריפה וכו' ברייתא זו היא ג"כ בזבחים פרק חטאת העוף:

ו טריפה האמורה בתורה וכו'. כתב ה"ה וכבר יצא לו לרבינו מזה דבר חדש כתבו פ"ה מהל' שחיטה יתבאר שם עכ"ל. לא זכינו לפירוש ה"ה להלכות שחיטה* והפשטתי למצוא הדבר החדש ההוא ומצאתי שהדבר החדש הוא מ"ש בפרק הנזכר אע"פ שכולם הל"מ הן הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר ז' מיני טרפות יש בהם ספיקן מותרים כמו שיתבאר עכ"ל: כיצד

*בעזה"ת השגנו את ה"ה על הלכות שחיטה ונדפס במקומו, ושם נתבארו הדברים כאורך, ע"ש:

מגיד משנה

לפירוש רבינו. וראיתי לרשב"א ז"ל שלמד מההיא דר' זירא דכל שיש בציר החיטה שאין בהן סימן ואין מותרות כל זמן שאין היהוכן פוה עם אותן שיש בהן סימן כמו שנתבאר שאף הציר אסור גזירה ציר אטו גופן וכ"פ בספרו ואין דבריו מוכרחין. וממ"ש רבינו אין לוקחים דגים מרוגלין מלוחים יש ללמוד שאין חוש בדג טהור מליח שמא נמלח עם הטמא וכך העלה הרמב"ן ז"ל וכתב שאפשר שהטעם מפני שהטמאים בטהורים לא ממלחו דלריכי לאפושי עלייהו מלח שפי מטמאים א"נ משום ספיקא בדרבנן היא ולקולא ע"כ דבריו וכן כתב הרשב"א ז"ל:

פ"ד א האוכל כזית מבשר בהמה וכו'. מלקות הנבילה מפורש בהרבה מקומות. ומ"ש רבינו וכל שלא נשחט כראוי וכו', מפורש במשנה בהשוחט:

ב אין אסור משום נבילה וכו'. מפורש בספרא חלב נבלה וחלב טריפה בנבלת בהמה טהורה הכתוב מדבר יכול אף נבלת בהמה טמאה במשמע ודין הוא טהר מכלל חלב וטהר מכלל נבילה מה מצינו כשטהר מכלל שהיתה בטהורה כך לא טהר מכלל חלב אלא לטהורה או כלך לדרך זו טהר מכלל חלב וטהר מכלל נבילה מה מצינו שטהר מכלל נבילה בטמאה כך לא טהר מכלל חלב אלא בטמאה ת"ל טריפה יצתה בהמה טמאה שאין לה טריפה ע"כ שם. ומתבאר במשנה בפרק כל הבשר (דף קי"ג) כמ"ש ר"י הגלילי את שאסור משום נבילה אסור לבשל בחלב ואין בהמה טמאה וחיה טמאה בכלל זה. ובגמרא בפרק גיד הנשה (דף ק':) ברייתא רבי יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טמאה והוכיחו מתנה בגמ' דר' יהודה סבר דאין איסור חל על איסור ומפני כך אין איסור נבלה חל על איסור טמא וכבר פי' רבינו שדעתו שאין איסור חל על איסור אלא באיסור בת אחת או כולל או מוסיף כנזכר פי"ז מהל' א"ב ואין כאן אחד מג' דרכים אלו ולפיכך אין איסור נבלה חל על איסור טמא וזה מבואר. אלא שקשה לי המימרא שבפרק אלו הן הלוקין (מכות דף י"ז) וכתבה רבינו סוף פ"ב רסק נמלים והביא אחת שלימה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה אבל כזית ואכלו לוקה שם מלקיות חמש משום הנמלה האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים וצריך לעיין:

ג האוכל עוף טהור חי וכו'. בפרק גיד הנשה (דף ק"ב) אמר רב אכל לפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית וכתב רבינו שאפילו בחייה הוא משום נבלה. אבל רש"י ז"ל פי' משום אבר מן החי וכן נראה מן הסוגיא:

ד האוכל כזית וכו'. זה מתבאר בפ' בהמה המקשה (דף ע"ה) דלא בעי' חדשים אלא בחלב וכן משמע התם: ואסור לאכול מן הבהמה וכו'. מפורש בשבת פרק ר"א דמילה (דף קל"ה) וכתב רבינו עד ליל ח' לומר שכיון שנכנס לליל ח' מיד מותר שאין צריך לשהות ח' ימים גמורים. וכן מבואר שם, וידוע שאיסור זה מספק הוא לפיכך כתב רבינו אין לוקין עליו: ואם נודע לו שכלו לו וכו'. שם מבואר:

ה השליא שילאה עם הולד וכו'. בפרק בהמה המקשה (דף ע"ז). ומה שכתב והאוכלה פטור שאינה בשר מתבארת שם ובמשנה שאינה קרויה בשר:

ו האוכל כזית מבשר בהמה חיה ועוף וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פרק גיד הנשה (דף ק"ב): טרפה האמורה בתורה זו שטרפה וכו'. דברי רבינו שכתב עד וכן המותך בשר מן החי וכו' הם דברים אמתיים בנויים על המדרש האמור במכילתא ובשר בשדה טרפה אין לי אלא בשדה בבית מנין אמרת נבלה וטרפה הקישן הכתוב מה נבלה

לחם משנה

פ"ד ב אין אסור משום נבילה אלא מינים טהורים בלבד מפני שהן ראויין לשחיטה ואם נשחטו שחיטה כשרה יהיו מותרין באכילה. ה"ה הביא סיוע לרבינו מהברייתא משמע דכוונתו להביא ראיה ממ"ש שם טהר מכלל נבילה בטמאה משמע דאין איסור נבילה בטמאה. וקשה על זה דבס"פ חטאת העוף (דף ע') אוקמוה להא בנבילת עוף טהור אבל שאר נבילת בהמה טמאה מטמא כטהורה וא"כ היכי מייתי ראיה לנבילת בהמה טמאה שלא יהא בה איסור נבילה הא בהא לא איירי ברייתא ותו קשיא מאי מייתי מטומאה לנבילה אע"ג דברייתא קאמרה דטהר הטמאה היינו לענין טומאה אבל לענין אכילה אפשר דיהיה בו לאו דנבילה דומיא דחלב דנבילה דאע"ג דאינו מטמאה באכילתו יש בו איסור נבילה. וכמדומה לי ודאי שלא ראה ה"ה ברייתא זו מקומה בגמרא אלא בספרי ראה אותה ולכך הביא ראיה ממנה דסבור דטהר מכלל נבילה בטמאה שאמר שם הוי לענין אכילה, אבל תימה על הרב בעל כ"מ שמצא מקומה בגמרא איך לא סתר ראיית ה"ה וכדכתיבנא. ומה שהביא ה"ה בלשון הברייתא יכול אף נבילת בהמה טמאה וכו' האי אף הוי ט"ס כדמוכח שם בברייתא ובספרי דכשאנו אומרים טמאה הוי דוקא ולא טהורה:

ג האוכל עוף טהור חי וכו'. כתב ה"ה אבל רש"י ז"ל פירש משום אבר מן החי וכן נראה מן הסוגיא ע"כ. טעמו דשם (דף ק"ב) אמרו אמר רב אמ"ה צריך כזית מאי טעמא אכילה כתיבה ביה והקשו שם מהא דאמר רב אכל לפור טהורה בחייה בכל שהוא משמע דטעמא דרב משום אמ"ה דאי משום נבילה אין כאן קושיא וכ"ת דמקשה דהא בנבילה כתיב נמי אכילה ולא בעינן כזית אם כן ה"ה באמ"ה אע"ג דכתיב ביה אכילה לא בעינן כזית. זו אינה קושיא דודאי ע"כ צ"ל כיון שהיא שלימה אע"ג דלית בה כזית חייב דאם לא כן היכי מתיישבא ההיא מימרא גופה דאמרה דבמיתתה בכזית וטעמא הוי משום נבילה דאכילה כתיבא בה כדפרישית הא בחייה נמי אכילה כתיבא בה א"ו כיון שהיא שלימה לא בעינן כזית וא"כ לא קשה לרב האי דאמר גבי אמ"ה דבעינן כזית דלא איירי בשלימה. ותו קשיא אפילו דאמרינן דחייב משום נבילה הא מוקמינן בגמרא משהו בשר ועצמות וא"כ לפי המסקנא בעינן כזית ואמאי כתב רבינו דכל שהוא חייב. ותו קשיא במאי דכתב רבינו הואיל ויש בכולו כזית חייב עליו משום נבילה דהרי כתב רבינו לקמן בפרק זה דהעצמות והגידין כיון שאינן ראויים לאכילה אינם מצטרפין לכזית לחייבו משום נבילה וכ"ת שאני הכא דכיון דכולו שלם עדיף טפי ומצטרף לכזית מכל מקום קשה לזה מסוגיא דגמרא דמוקי ברייתא דפלוגתא דרבי ור"ש כעין קלניתא דבכוליה ליכא כזית בשר וכחד מאיבריו יש בו כזית בשר וקאמר בגמרא דאם אכל ממנה כזית חייב משמע דעל אבר שיש בו בשר גידים ועצמות מצטרפים מיהו הא ודאי לא קשה כלל דבגמרא איירי לענין איסור אמ"ה דודאי מצטרפין הגידין והעצמות אם לא הפריד הבשר מהגידים והעצמות וכדכתב רבינו בפרק שלאחר זה אבל הכא

משנה למלך

פ"ד ד ואם נודע שכלו לו חדשיו וכו' ס"ז מותר ביום שנולד. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר פ"ג מהל' איסורי מזבח דין ח'):

וכן

מגדל עוז

פ"ד האוכל כזית מבשר בהמה שמתה עד ושאינה כראוי. בזבחים פרק חטאת העוף (דף ס"ט) ופ' שני דמס' חולין (דף ל"ב) ופ' הלוקין (דף י"ז) ובהרבה מקומות: אין אסור משום נבלה וכו' עד בשר טמאה נבלה וטרפה. בתורת כהנים ופ' השור והכותב (דף קכ"ט): האוכל עוף טהור חי וכו' עד חייב משום נבלה. ס"פ גיד הנשה (דף ק"ב): האוכל כזית מבשר נפל וכו' עד אוכל נבלה. פרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ו): ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ואחר כך נולד. שם פ"ק דראש השנה (דף ו' ז'): שהן ט' חדשים וכו' עד ביום שנולד. פ"ק דבכורות (דף ח'): השליא שיצאה עם הולד עד שאינה בשר. פ"ק דר"ה ופרק ר"א דמילה ופרק בהמה המקשה (דף ע"ז) ובכמה מקומות: האוכל כזית מבהמה עד תשליכון אותו. ספ"ב ובסוף פרק גיד הנשה (דף ק"ב): טריפה האמורה ט' עד הראוים לכלב. פ' א"ט (דף מ"ד):

הגהות מיימוניות

[א] בראיתא התם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין עבד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעא אמר ליה אי איתרחא עד לאורחא הוה אכלינן מיניה

הא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה: ז' ואם הטרפה שלא מתה אסורה. יכול אם בא זאב וגרר הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו ורדף אדם והצילו מפיו יהיה אסור שהרי נטרף תלמוד לומר ובשר בשדה טרפה וגו' לכלב תשליכון אותו, עד שיעשה אותה בשר הראויה לכלב. הא למדת שהטריפה האמורה בתורה היא שטרפה אותו חית היער ושברה אותה ונטה למות ועדיין לא מתה. אף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה משום טריפה הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבאה עליה: ח נמצאת למד שהתורה אסרה המתה והיא הנבלה. ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואע"פ שעדיין לא מתה והיא הטריפה. וכשם שלא תחלוק במיתה בין מתה מחמת עצמה בין שנפלה ומתה בין שהנקה עד שמתה בין שדרסתה חיה והרגתה. כך לא תחלוק בנוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה בין שנפלה ונתרסקו איבריה בין שזרק בה חץ ונקב לבה או ריאתה בין שבא לה חולי מחמת עצמה ונקב לבה או ריאתה או שיבר רוב צלעותיה וכיוצא בהן הואיל והיא נוטה למות מכל מקום הרי זו טרפה. בין שהיה הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים, אם כן למה נאמר בתורה טרפה דבר הכתוב בהווה. שאם לא תאמר כן לא תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה אבל אם נטרפה בחצר לא תאסר הא למדת שאין הכתוב מדבר אלא בהווה: ט ועניין הכתוב שהנוטה למות מחמת מכותיה ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו אסורה. מכאן אמרו חכמים זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה. ובהלכות שחיטה יתבאר אי זה חולי עושה אותה טריפה ואי זה חולי אין עושה אותה טרפה: י [א]וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים הרי אותו הבשר טריפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טריפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה. מה לי טרפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין מה לי בכולה מה לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה: יא [ב]בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה למות הואיל ולא אירעה מכה באבר מאיבריה הממיתים אותה הרי זו מותרת. שלא אסרה תורה אלא כעין טריפת חית היער שהרי עשה בה מכה הממיתה אותה: יב אע"פ שהיא מותרת גדולי החכמים לא היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחטין אותה כדי שלא תמות ואע"פ שפרכסה בסוף שחיטה. ודבר זה אין בו איסור אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה הרי זה משובח: יג [ג]השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם הרי אלו מותרין ואין אומרין שמא מתים היו. וכן השוחט את הבריאה ולא פרכסה הרי זו מותרת. [ד]אבל המסוכנת והיא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת אע"פ שהיא אוכלת מאכל בריאות אם שחטה ולא פרכסה כלל הרי זו נבלה ולוקין עליה. ואם פרכסה הרי זו מותרת. וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה. אבל בתחלתה אינו מועיל: יד [ה]כיצד הוא הפרכוס בבהמה דקה ובחיה גסה ודקה. בין שפשטה ידה והחזירה או שפשטה רגלה אע"פ שלא החזירה או שכפפה רגלה בלבד הרי זה פרכוס ומותר. אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה הרי זו אסורה שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד. ובבהמה גסה אחד היד ואחד הרגל בין שפשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה הרי זו פרכוס ומותרת. ואם לא פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל הרי זו נבלה. ובעוף אפילו לא ריפרף אלא בעינו ולא כישכש

אלא

מגיד משנה

נבלה לא חלק בין בבית בין בשדה אף טרפה כן הא מה ת"ל ובשר בשדה טרפה דבר הכתוב בהוה. ועל המשנה שבפרק א"ט (דף מ"ב) שאמרו זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה והעלו בגמ' סימן לטריפה י"ב חדש ומ"ש שם ובהרבה מקומות שהטריפות הל"מ הענין כך הוא שמן התורה למדנו שהטריפה אינה חיה לפי שענין הכתוב הוא בשר שנטרף ועדיין הוא חי אלא שסופו למות מחמת טרפותו ולהיות מושלך לכלב כמו שהוכיח רבינו אבל לא נתבארו בכתוב הדברים הטורפים ומביאים לידי מיתה ונאמרו למשה מסיני ומקובלות בידינו. נמצא שעיקר הדבר מפורש בתורה ופירוש פרטיו הלכה למשה מסיני וזה ברור ופשוט. וכבר יצא לנו לרבינו מזה דבר חדש כתבו פ"ה מהלכות שחיטות יתבאר שם:

י וכן החותך בשר מן החי וכו'. פרק גיד הנשה (דף ק"ב:) מבואר בדברי רבי יוחנן ולא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי ובשר מן הטריפה ונתן רבינו בדבריו טעם לזה:

יא בהמה שהיא חולה וכו'. משנה בהשוחט (דף ל"ז) ויתבאר בסמוך שצריכה פרכוס:

יב אף ע"פ שהיא מותרת וכו'. שם בגמ' (ע"ב) דרשו הכתוב שאמר נבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם ופירוש כוס שחוט. וכתב הרמב"ן ז"ל מצאתי כתוב שהגאונים אומרים שהותרה בשל ישראל הותרה משום הפסד ממונו הא בשל עכו"ם טבח אסור וגם זו ממדת חסידות עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ז"ל שאינו אלא מדת חסידות:

יג השוחט בהמה חיה ועוף וכו'. משנה שם (דף ל"ג): אבל המסוכנת וכו'. בגמ' (דף ל"ז:) היכי דמי מסוכנת וכו' כל שמעמידין אותה ואינה עומדת וכו' אפי' אוכלת קורות. וכתב רבינו שאם לא פרכסה כלל הרי זו נבלה. וכ"כ שם דכל שלא פרכסה אין שחיטתה כלום ואינה בת שחיטה ומסוכנת תחלת נבלה היא וכל שלא פרכסה ונשחטה הרי היא כאלו גמרו מיתתה בכום. ובסמוך אכתוב מה שאמרו בידוע שנשמתה נטולה קודם לכן וזה ברור: וצריך שיהיה הפרכוס וכו'. שם אמר רב חסדא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה וכו' שאני אומר כל שאינה עושה כן בסוף שחיטה בידוע שנשמתה נטולה ממנה קודם לכן. ומבואר שם לרבא דאמצע שחיטה לא סגי ופסקו כן בהלכות וכן דעת הפוסקים ז"ל:

יד כיצד הפרכוס וכו'. מפורש שם (דף ל"ח:) אמר רבא הלכתא כי הא מתניתא בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה בד"א ביד אבל ברגל בין פשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה כשרה בד"א בדקה אבל בגסה בין ביד בין ברגל בין פשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה כשרה ועוף אפי' לא רפרף אלא *בעינו ולא כשכש אלא זנבו הרי זה פרכוס ומפורש פ"ק דע"ז (דף פ"ז:) שחיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפרכוס ונזכר כאן בהלכות ובגמרא (דף ל"ח) אמר שמואל שאפי' בבהמה דקה אם היתה ידה פשוטה וכפפתה הרי זה פרכוס ופסק כן הרשב"א ז"ל ולא נזכר בהלכות. ואפשר שהם סבורים דרב פליג עליה. עוד נראה מן המשנה שכל בהמה שכשכה בזנבה הרי זה פרכוס. ויש שם מחלוקת בברייתא וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דהלכה כסתם משנה דמתניתא דקתני ולא כשכש אלא זנבו לאו למימרא דוקא עוף אלא אפי' בהמה כן ולרבותא נקט עוף שהייתי סבור דכשכוש זנב בעוף דבר קל הוא ולא הוי פרכוס קמ"ל וכ"ש בבהמה עכ"ד. עוד בגמ' אמר רב גועה והטילה רעי וכישכשה בזנבה הרי זה פרכוס והקשו עליו מן הברייתא ותירצו גועה אגועה לא קשיא הא דעבי קלא פי' הוי פרכוס הא דעמי קלא. רעי ארעי נמי ל"ק כאן בשותתת פי' לא הוי פרכוס כאן במתרזת ופסק כן הרשב"א ז"ל וגם זה לא נזכר בהלכות:

*[כן היא גירסת ההלכות, אבל בגמרא גרסינן בגפו]:

השוחט

כסף משנה

יד כיצד הפרכוס וכו'. כתב ה"ה ובגמ' אמר שמואל שאפילו בבהמה דקה אם היתה ידה פשוטה וכו' ולא נזכר בהלכות ואפשר שהם סבורים דרב פליג עליה. ואני אומר דמפשטא דגמרא לא משמע דפליג עליה רב, ויותר נראה לומר דהוי לה מדאיתא התם בגמ' אמר רבא הלכתא כי הא מתניתא בהמה דקה שפשטה ידה וכו' ומשמע להרי"ף ולרבינו דרבא לאפוקי ההוא דשמואל מהלכתא אתא כיון דלא אידכר בההיא מתניתא בהדיא להיתרא ומטעם זה השמיטו הא דאמר רב שאם הטילה רעי ומתרזת כשרה וכן אם גועה וקולה חזק כשרה משום דלא אידכרו בההיא מתניתא להדיא להיתרא:

קיבת

א טור יו"ד סי' סב סמ"ג לאוין קלב: ב טור יו"ד סי' קטז סמ"ג לאוין שם: ג טור יו"ד סי' כח סמ"ג שם: ד טור שם סי' יז סמ"ג שם: ה שם:

לחם משנה

הכא מיירי לענין נבילה דאמר קרא בנבלתה ולא בעור כמו ששנינו בריש פרק העור והרוטב לענין טומאה וה"ה לענין אכילה וכדכתב ה"ה לקמן דרבינו למד שאין מצטרפין באכילה מהטומאה. ולקושיות הראשונות היה אפשר לתרץ דרבינו פשט דמשמעתא מפרש כפירוש רש"י ז"ל והא דלא כתב דאכל לפטור שאין בו כזית בשר אלא במשהו בשר גידין ועצמות דחייב משום אמ"ה דהוא פוסק כרבי דפוטר בברייתא משום דהלכה כרבי מחבירו ועוד דרבי סבר בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת ורבינו פוסק כן לקמן בפ"ה ואזיל לטעמיה אלא שמ"מ קשה כ:בא דחייב משום נבילה היכן מצא כן ודבריו תמוהים וצ"ע:

משנה למלך

י וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים כו'. (א"ס עיין בדרשות הרב המחבר בדרך מצותיך מ"ג דף פ"ח ע"ד):

עצם

וצירף

מגדל עוז

הא למדת שהטריפה האמורה עד אותה טריפה. הכל פא"ט ובספרא: וכן החותך בשר מן החי כו' עד אי זו היא טריפה. סוף פרק גיד הנשה (דף ק"ב) ובספרא: בהמה שהיא חולה עד הרי זו מסוכנת. פ"ב דחולין (דף ל"ז): השוחט בהמה חיה ועוף עד הרי זה פירכוס. הכל פ"ב דחולין (דף ל"ג) ובגמרא וי"ק דע"ז (דף י"ז):

טו השוחט את המסוכנת וכו'. זה מתבאר מן המשנה דמספק הרי זו אסורה ופשוט הוא: טז כל איסורין שבתורה וכו'. מ"ש רבינו שהאיסורין בשני לאוין אין מצטרפין מתבאר במסכת מעילה פרק קדשי מזבח. ובביאור אמרו בספרא בריש אחרי מות שאין החלב והדם מצטרפין. ודין איסורי נזיר מבואר במסכת נזיר פ' שלשה מינין: יז כל הנבלות וכו'. משנה פרק קדשי מזבח (דף ע"ו) ובגמ' נחלקו אמוראים נבלת טהורה ונבלת טמאה אם מצטרפין ורב ורב אסי אמרו דאין מצטרפין ולוי אמר מצטרפין והקשו מן הברייתא לרב ורב אסי ואמרו דאתיא כמ"ד איסור חל על איסור ואתי איסור נבלה וחל על איסור טומאה והוו להו נבלות הטהורים והטמאים משם אחד דהיינו נבלה ומצטרפין.

וכבר נתבאר שדעת רבינו לפסוק כמ"ד אין איסור נבלה חל על איסור טומאה כנזכר בראש פ' זה לפי שאין היסור חל על איסור אלא בבת אחת או בכולל או במוסיף: ובהשגות א"א פלוגתא היא במעילה וכו'. נראה שדעתו לפסוק כלוי ואם הוא סבור שאיסור חל ע"א היסור היה לו להשיג על רבינו בכמה מקומות שכתב שאינו חל ובודאי הסוגיות שבגמ' מורות שאין הלכה כדברי האומר איסור חל על איסור ומשמע דרבי מאיר ורבי יהודה הוא דפליגי וקי"ל כר' יהודה דאמר אינו חל כנזכר בראש פרק זה. ואם הר"א ז"ל סבור שאע"פ שאין איסור חל ע"א נבלות הטהורים והטמאים מצטרפים ולוי לאו מה"ט הוא דאמר דמצטרפים ודאי לאו משמע הכי דהא הוו להו שני לאוין חלוקין. ועוד דא"כ לא הויא סייעתא מן הברייתא ללוי דהא אפשר לאוקומה כמ"ד איסור הע"א אלא ודאי לדידן דאין אחע"א ה"ל לוי חד לגבי תרי ויחיד ורבים הלכה כרבים. כנ"ל להעמיד דברי רבינו. ומ"ש ונבלה מצטרפת עם הטרפה וכו' וכן בשר הגמל וכו' שם מתבאר שהם אמרו טהורין בפני עצמן וטמאין בפני עצמן וחלוק הלאוין שכתב רבינו מתבאר שם שאמרו בגמ' שהפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לענין אכילה לפי שבאו בלאו אחד דתניא (שם דף י"ז:) לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו ע"כ:

יח האוכל מנבלה וטרפה וכו'. זה מתבאר בספרא בבאור ובחולין התלת פ' העור והרוטב (דף קי"ז:) העצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. והטעם מפני שאין בהן לאו של נבלה. ודין השליא כבר נתבאר בפרק זה למעלה. ומ"ש רבינו ממקום שמצבצן שם הדם וכו' הוציאו ממ"ש שם בגמ':

יט קיבת הנבלה וקיבת הטמאה וכו'. מסקנא דגמ' בפ' כל הבשר (דף קט"ז:) גירסת הגאונים וההלכות והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה אבל מעמידין בקיבת נבלה ובקיבת שחיטת עכו"ם ובקיבת כשירה שינקה מן הטריפה וכו' מ"ט חלב המכונס לה פרשא בעלמא הוא ע"כ. וכלל רבינו עם זה קיבת הטמאה מפני שכל שהוא פרש מותר שאל"כ אף של נבלה היה אסור. ולדעת הגאונים ז"ל אע"פ שחלב זה צלול אינו אלא פרש בעלמא וקיבה שבשלה בחלב שבה מותרת כמו שיתבאר פ' תשיעי:

כ עור הבא כנגד פניו של חמור וכו'. מימרא דרב הונא פ"ק דבכורות (דף ז':) וסייעיה רב חסדא ממתני'. ועל מ"ש רבינו כמו הפרש ומי רגלים שהם מותרין כתוב בהשגות א"א רב ששת פשט להו לאיסורא במסכת בכורות ממתני' ע"כ. וכבר כתבתי בזה פ"ג ונתתי טעם לדברי רבינו שסובר דהכיא דרב ששת לאו הלכתא שהיוצא מן הטמא טמא מגופיה דטמא הוא דוקא וכן דעת קצת מן המפרשים ז"ל. ויש ראיה לדבריהם מהלב הקיבה הנזכר בסמוך שהוא מותר שאינו אלא כפרשא בעלמא וכן מפרש מי הגשם שהוא מותר למעם כנזכר בפ' זה. וי"ל דשאני התם שמינן טהור ולפי זה קיבת הטמאה תהיה אסורה ומכל מקום הא דעור הבא כנגד פניו של חמור שהוא מותר משמע דדיוקים דרב

יט קיבת הנבילה וכו'. כתב ה"ה ולדעת הגאונים אע"פ שחלב זה צלול אינו אלא פרש בעלמא. וכ"כ מדברי רבינו בפ"ט:

עובר

אלא בזנבו הרי זה פרכום: טו השוחט את המסוכנת בלילה ולא ידע אם פרכסה או לא פרכסה הרי זו ספק נבלה ואסורה: טז [א]כל איסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה חוץ מאיסורי נזיר כמו שיתבאר שם. לפיכך הלוקח מעט חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האיסורין וצירף מן הכל כזית ואכלו אינו לוקה ודינו כדין אוכל חצי שיעור: יז *כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. ונבלה מצטרפת עם טריפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבילה עם בשר בהמה טמאה אין מצטרפין. כיצד הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו לוקה. וכן אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה. או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה ואכלו לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת שקבץ מכולם כזית ואכלו לוקה. אבל אם צירף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל אינן מצטרפין וכן כל כיוצא בזה. וכן בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא אין בשר שניהן מצטרף. לפי שהן שני שמות. שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו כמו שביארנו. אבל כל העופות הטמאין מצטרפין כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין. בשני לאוין אין מצטרפין. חוץ מנבלה וטריפה הואיל והטריפה תחלת נבלה היא: יח [ב]האוכל מנבלה וטריפה. או מבהמה וחיה הטמאים מן העור ומן העצמות ומן הגידים ומן הקרנים ומן הטלפים ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם כשיחתכו ומן השליא שלהן אע"פ שהוא אסור ה"ז פטור מפני שאלו אינן ראויין לאכילה ואין מצטרפין עם הבשר לכזית: יט [ג]קיבת הנבלה וקיבת הטמאה מותרת מפני שהיא כשאר [ג] טנופת שבגוף. ולפיכך מותר להעמיד הגבינה בקיבת שחיטת העכו"ם ובקיבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקיבה הרי הוא כשאר המעים ואסור: כ *[ד]עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא

כמו

השגת הראב"ד

*כל הנבלות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל פלוגתא היא במעילה ורב ורב אסי הוא דאמרי הכי ולוי פליג עלייהו וברייתא מסייעא ללוי דמצטרפי, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*עור הבא כנגד פניו. כתב הראב"ד ז"ל רב ששת פשטו להו לאיסורא במסכת בכורות ממתני', עכ"ל:

א קצת בטור סי' לח שם וקצת בסמ"ג לאוין קלח: ב כן משמע מן הטור יו"ד סי' פז: ג טור יו"ד סי' פא סמ"ג לאוין קלד ע"ש: ד טור שם:

לחם משנה

טז וצירף מן הכל כזית ואכלו אינו לוקה וכו'. ה"ה תמה על הר"א ז"ל. ול"נ דדעת הר"א ז"ל בהשגות כפירוש התוספות שפירשו בפרק קדשי מזבח (דף י"ז) דרב ולוי כולי עלמא מודו דאין איסור חל על איסור וכמו שהקשו שם וא"ת וכי פליג רב ולוי וכו' אלא טעמא דלוי דהכא מודה אחע"א דגלי קרא בנבילה דכתיב ואכול לא תאכלוהו התורה אמרה יבא איסור אכילה ויחול על איסור חלב וה"ה נמי דהייל אאיסור טמאה ת'הכי השיג על רבינו דהיה לו לפסוק כלוי דברייתא מסייע ליה מפני דהוא סובר דכי פריך בגמרא לרב אסי ולרב פריך וכמו שפירשו התוספות ודלא כרש"י ז"ל שמפרש דלרב אסי פליג ולא לרב ומפני כן הקשה לרבינו דהיה לו לפסוק כלוי דברייתא מסייע ליה. אבל רבינו אפשר שסובר כפירוש רש"י ז"ל ופסק כרב משום דברייתא לא הוי תיובתא אלא לרב אסי כי אמרינן דפליג אדרב אבל לרב אתי שפיר: יז או חצי זית מבשר נבילה וחצי זית מבשר מן החי וכו'. טעמו משום דבשר מן החי כתב לעיל דהוי בכלל לאו דובשר בשדה טריפה וטריפה תחלה נבילה היא:

כשיאכל

הגהות מיימוניות

מיניה השתא לא אכלינן מיניה ע"כ: [ג] כן פסק תלמודא הילכתא פ' כל הבשר להדיא וכן גרסי' בירושלמי דע"ז ר' מייאשא בשם ר' יוחנן אומר בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת נבלה ולא בקיבת עכו"ם הזרו לומר בין בזה ובין בזה מותר מעשה בבני שמעי שקבעו להם זאבים יותר מג' מאות צאן ובא מעשה לפני חכמים והתירו להן קיבותיה[illegible] אמרו ביצה גדילה מגופת קיבה ממקום אחר באה וקשה דתתן כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה ואר"ת דמתני' איירי בחלב צלול שבתוכה דלא חשיב פירשא אבל תהיא דגמ' איירי בקרוש שבתוך הקיבה דחשיב פירשא אכן כתבו התוס' ובס"ת דעכשיו אין להקל וליקח קיבת נכרי וקיבת טריפה דנראה כאוכל נבלות וטריפות אך בדיעבד שרי אם העמיד בה או אם נתערבה אחת באחת ועיין בסי' י"ט:

מגדל עוז

השוחט את המסוכנת כו' עד ספק נבלה ואסורה. פ"ב דחולין (דף ל"ח): כל איסורין שבתורה כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ"ד דמעילה (דף ע"ז) ופרק אלו עוברין (דף מ"ג) ובירושלמי פרק ג' מינין: כתב הראב"ד ז"ל פלוגתא היא במעילה וכו': ואני אומר דבר זה או נשתקע ולא נאמר מפי ראב"ד או מהופכת היתה גרסתו אבל לפי הגירסא שלנו יפה פסק ר"מ ז"ל כלוי וכהסיא ברייתא דמסייעא ליה. והנני כותב לשון הגמרא לפניך וראה בעיניך. שנינו במעילה פרק קדשי מזבח (דף ע"ז) כל הנבלות מצטרפות זו עם זו ואמרינן עלה בגמ' אמר רב לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה טהורין בפני עצמן וטמאין בפ"ע ולוי אמר אפי' לאכילה נמי מצטרפין ורב אסי אמר טהורים לעצמן וטמאין לעצמן א"ד פליגא אדרב וא"ד לא פליגא מתיבי מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפים זה עם זה הא מיתת שניהם מצטרפים וקשיא לרב ויש"ג ולרב אסי לל"ב ודחי אימא הא חיי שניהן מצטרפים ומני רבי יהודה היא ויש"ג ר"מ היא וכו' ושקלינן וטרינן עלה טובא למידק דיוקא דהכיא ברייתא דאקשינן מינה לרב ומיהו ברייתא גופא כלוי תיתניא בפירוש דהא מיתת פרה ותיי גמל ר"ל פרס במותה דהיינו נבלתה וחיי גמל ר"ל בשר גמל בחייו אין מצטרפין והוא לשון ר"מ ז"ל לא פחות ולא יותר וזו אינה צריכה לפנים ועיקר הדינין פרק ג' מינין (דף ל"ח) וכירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן ודלא כר' יוחנן בשם ר' מאיר פרק בתרא דע"ז: וכן בהמה טמאה עד תחלת נבלה היא. במס' מעילה פ' קדשי מזבח (דף ט"ז): האוכל מנבילה וטריפה עד עם הבשר לכזית. במסכת מעילה פ' קדשי מזבח (דף ט"ז) וכירושלמי דפ' ג' מינים (דף נ"ד) ובמס' חולין פרק כ"ה (דף קי"ד) ובספרא: היתה הנבילה קיבת כו' עד כשאר המעים ואסור. פרק אין מעמידין (דף ל"ה): עור הבא כנגד פניו של חמור עד שהן מותרין. כתב הראב"ד ז"ל רב ששת פשטו להו לאיסורא במס' בכורות ממתני' עכ"ל: ואני אומר אם על העור אמר נבהלתי אם יצא מפי רבינו הראב"ד ז"ל כי אותה דפסק רב ששת בבכורות (דף ז') ממתני' אינה אלא לגבי מי רגלים של חמור גמרא מתניתין דהיוצא מן הטמא כו' אבל זאת שכתב ר"מ ז"ל נאמרה אחרים וה"ג לה התם אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ט פירשא בעלמא הוא אמר ליה ר"ח תניא דמסייעא לך כו' קיימא לן כרב הונא וכדמסייע ליה רב חסדא כדברי ר"מ ז"ל. ואם יעלה על דעת לסייע הסופר ולהתלות באילן גדול ולומר כי לפי שפסק ר"מ

דנ

כמו הפרש ומי רגלים שהן מותרין. יש עורות שהן כבשר והאוכל מהן כזית כאוכל מן הבשר. והוא כשיאכל אותן כשהן רכים: כא ואלו שעורותיהן כבשרן, עור האדם ועור החזיר של ישוב ועור חטוטרת של גמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הגיע למשא שעדיין היא רכה ועור בית הבושת ועור שתחת האליה ועור השליל ועור האנקה והכח והלטאה והחומט כל אלו העורות כשהן רכות הרי הן כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה בין לטומאה: כב נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והיאך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה. אלא לא בא הכתוב אלא להודיעך שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה. ואם קדם ושחטו שחיטה כשירה הרי זה אסור בהנייה ואם אכל מבשרו כזית לוקה. וכן כשיסקל לא ימכר ולא יתננו לכלבים ולא לעכו"ם לכך נאמר לא יאכל את בשרו. ופרש של שור הנסקל מותר בהנאה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו כגון שהוזמו העדים יצא וירעה בעדר. ואם נודע אחר שנסקל הרי זה מותר בהנייה:

פרק חמישי

א [א] מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה לא תאכל הנפש עם הבשר לאסור אבר שנחתך מן החי. ועל אבר מן החי הוא אומר לנח אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. [ב] ואיסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף בטהורים אבל לא בטמאים: ב אחד אבר שיש בו *בשר וגידים ועצמות כגון היד והרגל. ואחד אבר שאין בו עצם כגון הלשון והביצים והטחול והכליות *וחלב וכיוצא בהן. אלא שהאבר שאין בו עצם בין שנחתך כולו בין שחתך מקצתו הרי זה אסור משום אבר מן החי. והאבר שיש בו עצם אינו חייב עליו משום אבר מן החי עד שיפרוש כברייתו בשר וגידים ועצמות. אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טריפה כמו שביארנו לא משום אבר מן החי: ג [ג] האוכל מאבר מן החי כזית לוקה ואפילו

א סמ"ג לאוין קלה : ב טור יו"ד סי' סב סמ"ג לאוין קלו : ג סמ"ג לאוין קלג : *כס"א והלב וע"ש כי הלב עושה טריפה אם ניטל, וכ"ה כס"ס : ד גם זה שם :

מגיד משנה

דבר שהם ממתני' דאמר דאתי מיניה דטמא טמא לאו הלכתא היא. ואני תמה מהרמב"ן ז"ל שפסק בהלכות בכורות כרב ששת דמי רגלים אסורין ופסק דעור הבא כנגד פניו של חמור מותר משום דפרשא בעלמא הוא ולאו אוכלא הוא כלל משא"כ במי רגלים:
יש עורות שהן כבשר וכו'. בפ' העור והרוטב (דף קכ"ב) משנה אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור חזיר של ישוב וכו' ועור חטוטרות של גמל הרכה ועור הראש של עגל הרך ועור הפרסות ועור (של) בית הבשת ועור השליל ועור של תחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט. ומתבאר בגמ' שזה כולל אכילה וטומאה כנזכר שם בדין פגול ונותר ובגמרא אמרו עור חטוטרות של גמל וכמה וכו' כל זמן שלא טענה ובעו ר' ירמיה ואביי הגיע זמן לטעון ולא טענה [לא הגיע זמנה לטעון וטענה] מהו תיקו, ואין לחוש (אלא) על הספק*. ולזה כתב רבינו ולא הגיע למשא. וכבר נתבאר למעלה דבכל עור יש איסור אבל אין בו איסור חיוב. ולא כתב רבינו עור הראש של עגל הרך לפי שאמרו בגמ' בשם רבי יוחנן דמתני' בזה יחידאה היא ואינה הלכה. ומן הטעם הזה לא כתב בית הפרסות לפי שאמר ר' יוחנן בפ' א"ט (דף כ"ה:) דמתני' בזה אתיא כיחידאה ואינה הלכה. ומ"ש כל אלו העורות כשהן רכין לפי שאם עבדן או הלך בהן כדי עבודה שהן מתקשין אינן קרוין אוכל כנזכר שם:
כב נאמר בשור הנסקל וכו'. בהרבה מקומות ומהם בקדושין פרק האיש מקדש (דף נ"ו:) ובפסחים פרק כ"ש וגם מתבאר שם. כבהלכה שמותרת ליתנה לעכו"ם או לכלבים אלא אסור הוא בהנאה. ודין הפרש מבואר בע"ג פרק אין מעמידין מימרא שם:
פ"ה א מפי השמועה למדו מזה שנא' בתורה לא תאכל הנפש וכו'. ברייתא בפ' גיד הנשה (דף ק"ב): ואיסור אבר מן החי וכו'. ברייתא שם מחלוקת תנאים ופסק רבינו כחכמים:

אחד

*[נ"ס קצר במקום שהיה לו להאריך וכ"ל שר"ל דלכך כתב שלא טענו עליו משא מעולם דהיינו בעיא דרבי ירמיה, ולא הגיע למשא דהיינו בעיא דאביי ודוק]:

ב אחד אבר שיש בו בשר וכו'. מ"ש רבינו כאן שאבר מן החי הוא אפילו אבר שאין בו עצם מתבאר בסוגיא שם ומוכרח מן המפרשים ז"ל. אבל מ"ש שהאבר שאין בו עצם אם נחתך מקצתו הרי זה אסור משום אמ"ה וכשאמר ר' יוחנן שם (דף ק"ב:) דבשר מן החי הוא משום בשר בשדה טרפה כנזכר פ"ד דוקא בבשר הפורש מאבר שיש בו עצם וכיון שלא פירש כברייתו אין בו משום אמ"ה אלא משום טריפה, אבל באבר שאין בו עצם אפי' במקצתו יש בו משום אמ"ה, נראה שיצא לו ממה שאמרו שם אמר רבי יוחנן ולא תאכל הנפש עם הבשר זה אמ"ה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה בשר מן החי ובשר מן הטריפה ואמרו שם לר"י אכל אמ"ה ובשר מן החי חייב שתים פירוש משום דתרי לאוי נינהו אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה אינו חייב אלא אחת, פירוש דחד לאו הוא, אכל אמ"ה ובשר מן הטריפה לד"ה חייב שתים. עוד שם (דף ק"ג) (אמר ר' חייא) בר אבא א"ר"י אכל חלב מן החי ומן הטריפה חייב שתים אמר ליה ר' אמי פירוש לר' חייא לימא מר שלש שאני אומר (דר' יוחנן אמר) שלש איתמר נמי אמר ר' אבא א"ר"י אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש והנה זה מוכיח בביאור דאף לר"י החולץ את החלב מן החי שהוא קרוי אמ"ה ולא בשר מן החי ויצא לנו מכאן ג"כ שהחלב קרוי אבר ובודאי לא מיירי בחולץ כל החלב אלא מקצתו דהא אכל חלב סתמא קאמר אלמא מקצת מאמ"ה שאין בו גידים ועצמות עובר ג"כ משום אבר מן החי ונתבארו דברי רבינו. ויש חולקין בזה ואומרים דהא דאכל חלב כגון שחלץ כוליא בחלבה ואכלה דהוא אמ"ה בפני עצמו. וזה נראה דעת הר"א ז"ל בהשגות, וכתב הרשב"א ז"ל ולא מיחוור דאכל חלב בלבד משמע וכלהו בלש מלקיות משום חלב לבדו קאמר עכ"ל:
ג האוכל מאבר מן החי וכו'. שם אמר רב אמ"ה צריך כזית מ"ט אכילה כתיבא ביה והקשו עליו והעלו דאבר שיש בו כזית בין בשר גידין ועצמות שאכלו חייב. ומה שכתב אבל אם הפריד האבר וכו', מתבאר שם במה שאמרו בשם

השגת הראב"ד

[א] בשר גידים ועצמות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל תימה הוא זה ומאי שנא זה מן הבשר החי שאין בו אלא משום טריפה, עכ"ל:

לחם משנה

כ כשיאכל אותם כשהם רכים וכו'. כתב ה"ה למעוטי עבדן או הלך בהן כדי עבודה אע"ג דבכלל זה הוי עור האדם. במשנה שם (חולין קכ"ב) אמרו דעור האדם אפילו הלך כדי עבודה טמא היינו לענין טומאה כלישנא בתרא דלעולא משום גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו שטיחין אבל לענין אכילה אם הלך כדי עבודה ודאי דאינו חייב משום איסור עשה דבבשר האדם. ומיהו לענין טומאת מת היה לו לחלק רבינו בהלכות טומאת מת בעור האדם בין היכא דהלך כדי עבודה ללא הלך:
כא ועור בית הבושת וכו'. משמע מדברי רש"י ז"ל בפרק העור והרוטב (דף קכ"ב: בד"ה להביא עור) דת"ק לית ליה אלא עור שתחת האליה לחודיה ופליג אעור בית הבושת וא"כ רבינו דפסיק כת"ק לא היה לו לפסוק בעור בית הבושת דהוי כבשרן, אלא שי"ל דעור פרסות ועור עגל הרך דמצינו דאמר רבי יוחנן דמתניתין בזה אתיא כיחידאה דפרק העור והרוטב ובפרק א"ט לא פסקינן כוותה מתניתין בהני אבל בעור בית הבושת פסקינן כוותה מתני' כיון דלא מצינו לרבי יוחנן דדחי ליה:
פ"ה ב אחד אבר שיש בו בשר וכו'. כתב ה"ה נראה שיצא לו ממה שאמרו שם רבי יוחנן (דף ק"ב) ולא תאכל הנפש וכו'. נראה דהוצרך להביא הך מימרא דראשונה דרבי יוחנן משום דמימרא בתרייתא דר"י דאמר דחייב שלש אין ראיה דהוי אבר מן החי דדילמא לוקה משום בשר מן החי לזה הביא דר"י אית ליה דבשר מן החי נפקא מקרא דטריפה וכיון דחד מהני לאוי הוי טריפה ודאי דלא הוי משום בשר מן החי דאם כן היינו לאו דטריפה ואמאי לוקה שלש א"ו דהוי אבר מן החי. עוד כתב ויצא לנו מכאן ג"כ שהחלב קרוי אבר אע"ג דכבר כתב שהוא קרוי אבר מן החי הכוונה במ"ש בראשונה דאבר שאין בו עצם קרוי אבר וה"ש שהוא קרוי אבר כלומר אע"פ שאין

מגדל עוז

ז"ל שטור למי רגלים כתבו וסיגו, גם בזה יש להשיב מגמ' ומסברא איבעית אימא גמ' שסברי הוקשה על ששת מברייתא מפני מה אמרו דבש דבורים כו' והנ"ג דאוקימנא רב יעקב קי"ל כרבנן דרבים ויותר כתבו מקצת הגאונים ז"ל ואם הלכו אחריו על דעת ר"מ ז"ל והעומדים בשטתו נכונים הם. ואיבעית אימא סברא דהא ודאי לא עדיפי מי רגלים מן הקיבה דאסיקנא פירשא בעלמא היא וכמו שכתבו דברי ר"מ ז"ל וסדרו: יש עורות שהן כבשר עד בין לטומאה. פרק העור והרוטב (דף קכ"ב): נאמר בשור הנסקל כו' עד סוף הפרק. פרק שור שנגח ד' וה' (דף מ"א) ופ' האיש מקדש (דף נ"ו) ולשון מכילתא שור שיצא ליסקל וקדמו הבעלים ושחטוהו בשרו אסור באכילה לכך נאמר ולא יאכל את בשרו ע"כ:
פ"ה מפי השמועה למדו עד אבל לא בטמאים. בספרי פרשת ראה ופרק גיד הנשה (דף ק"א ק"ב): אחד אבר שיש בו בשר וגידין ועצמות וכו'. עד משום אבר מן החי: כתב הראב"ד ז"ל תימה הוא זה וכו': ואני אומר זה התלמוד ערוך אלא שצריכא תלמוד דגרסינן ס"פ גיד הנשה (דף ק"ב) אמר רב אבר מן החי (צריך כזית מ"ט) אכילה כתיב ביה ופירש"י ז"ל דאע"ג דתרי קראי כתיבי (בדלקען בנסיה שמעתא) חד לאבר מן החי (מדכתיב ולא תאכל הנפש עם הבשר) וחד לבשר מן החי (מדכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו) לא תימא דאיתרבי אבר אע"ג דאין בו שיעור אלא ודאי יש בו שיעור בעינן דאין אכילה פחותה מכזית והקשינן עלה מברייתא דקתני בה דמיחייב בכל שהוא ומוקמינן לה במשהו בשר גידין ועצמות ופירש"י ז"ל דלהכי פלגינהו קרא לאבר מן החי ולבשר מן החי דמיחייב אאבר אע"ג דאין בו שיעור ואבשר אע"פ שאינו אבר. ורבותינו בעלי התוס' ז"ל נתנו טעם באבר דכיון דנפיק לן מקרא דולא תאכל הנפש עם הבשר בעינן דבר שלם דומיא דנפש שיהא בו בשר וגידין ועצמות. וזה תירוץ לתימת הראב"ד ז"ל וידוע ג"כ ומקובל בידינו מרבותינו בעלי התוס' ז"ל באבר שיש בו חמש זיתים ואכל אחד מהם שהוא חייב כדאסיקנא בהאי פירקא לגבי גיד ועל דרכים האלו כתב ר"מ ז"ל שהאבר שאין בו עצם בין שחתך כולו בין שחתך מקצתו הרי זה אסור משום אבר מן החי והיינו כדרב יהודה וא"כ כתב שהאבר שיש בו עצם אינו חייב עליו עד שיפרוש כברייתו עכ"ל דרך כלל וחזר ופרטו כדרך חכמי המחברים וז"ל שאם פירש מן החי הבשר בלבד חייב עליו משום טריפה כמו שביארנו ולא משום אבר מן החי עכ"ל. והיינו כפירוש רש"י וטעם רבותינו בעלי התוס' ז"ל משום דילפינן ליה מבשר בשדה טרפה וחזר עוד וביאר האוכל אבר מן החי לוקה עליו ואפי' אכל אבר שלם אם יש בו כזית חייב פחות מכזית פטור עכ"ל. והיינו כפירש"י ז"ל דפלגינהו

מדפלגינהו

נפש ר' יוחנן חלקו מבחוץ פטור וכך הוא פירושו לדעת רבינו שאינו חייב עליו כיון שאין בו כזית בשר ועיקר:

ד חלקו לאבר זה ואכלו וכו'. זה מתבאר ממ"ש שם בנפש ר' יוחנן אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל חצי זית אחר חייב מ"ט הרי נהנה גרונו בכזית ולא פליג אההיא דלעיל דכל שיש כזית בשר באכילתו חייב בכל גוונא. ויש פירושים אחרים וזה עיקר. וכבר כתב רבינו מימרא זו פ' י"ד: לקח כזית מן האבר וכו'. שם חלקו מבפנים ר' יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור וקי"ל כר' יוחנן:

ה תלש אבר מן החי וכו'. שם אוקימתא דרבנן בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וקיימא

ואפילו אכל אבר שלם אם יש בו כזית חייב פחות מכזית פטור. חתך מן האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות כזית ואכלו לוקה אע"פ שאין בו בשר אלא כל שהוא. אבל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הבשר מן הגידים ומן העצמות אינו לוקה עד שיאכל כזית מן הבשר לבדו *ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכזית מאחר ששנה ברייתו: ד חלקו לאבר זה ואכלו מעט מעט. אם יש במה שאכל כזית בשר חייב ואם לאו פטור. לקח כזית מן האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות ואכלו אע"פ שנחלק בפיו בפנים קודם שיבלענו חייב: ה תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים. משום אבר מן החי ומשום טריפה שהרי שני האסורין באין כאחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו לוקה שתים. משום אבר מן החי ומשום חלב. תלש חלב מן הטריפה

וקיימא לן כר' יוחנן: וכן התולש חלב וכו'. כבר הזכרתי למעלה דאכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש וכדברי אמי ורבי אבהו בנפש רבי יוחנן וממימרא זו מתבאר מ"ש רבינו כאן: בשר

השגת הראב"ד

*ואין העצמות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ולמה ליה למכתב הכי ואפילו חלקו לאבר כמות שהוא לפנים מבחוץ פטור אם אין עליו כזית בשר, עכ"ל:

לחם משנה

שאין בו עצם וזהו ודאי לכל פירושים דאפילו דמפרש כוליא בהלבה הוי אבר שאין בו עצם, ועוד יצא לנו מכאן שהחלב כלומר דמשמע חלב לבדו בלא כוליא הוי אבר מן החי וכיון שכן אפילו מקצת מאבר שאין בו עצם חייב משום אמ"ה:

ג אבל אם הפריד האבר אחר שתלשו וכו' ואין העצמות והגידים וכו'. כתב הר"א ז"ל ולמה ליה למכתב הכי ואפילו חלקו לאבר וכו'. קשה על הר"א ז"ל דרבינו איירי כשאכלו בבת אחת ואע"ג דאמרו בגמרא (דף קכ"ב) נחלקו מבחוץ היינו שאכל זה לבדו ואח"כ חציו השני כדפרישית אבל אם אכלו בבת אחת חייב ולכך כתב דהיכא דאין האבר כמות שהוא אפילו אכלו בבת אחת פטור עד שיהא עליו כזית בשר. ויש לומר דהר"א ז"ל מפרש כפירוש התוס' שפירשו דחלקו מבחוץ פטור ואפילו אכלו בבת אחת דבעינן שיהא מחובר בפיו ויהא עליו שם אבר וכו' והא דהפריד הבשר מן האבר נראה מדברי הרב המגיד שרבינו מפרש כן מאי דקאמר חלקו מבחוץ שר"ל הפריד הבשר מן האבר. ולפיכך מה שכתב רבינו לקמן אע"פ שנחלק בפיו בפנים ר"ל שנחלק הבשר מן האבר. וסובר רבינו דלא כפירש"י שפירש דההיא שאכל חצי זית והקיאו וכו' פליג אהא דחלקו מבחוץ אלא דלא פליג משום דההיא דאכל חצי זית אכל כזית בשר וכי אמרינן לעיל דחלקו מבחוץ פטור היינו דלא אכל כזית בשר זהו פירוש ה"ה ז"ל. ובאמת אין לשון רבינו משמע כן שכתב לקמן חלקו לאבר זה ואכלו מעט מעט ואח"כ כתב לקח כזית מן האבר וכו' אע"פ שנחלק בפנים משמע מרהוט לשונו דהיינו השני חלוקות המוזכרות בגמ' חלקו בחוץ וחלקו בפנים ורישא חלקו מבחוץ ומפרש כפירוש רש"י ז"ל בהא דחלקו דהוי בשעת האכילה שאכל זה אחר זה ולכך פטור מ"מ אינו סובר כפירש"י דפליג הא דאכל חצי זית ההיא דלעיל דחלקו ולכך מחלק דהיכא דאכל כזית בשר חייב אע"פ דחלקו והיינו ההיא דאכל חצי זית וכו' וההיא דלעיל דפטור דלא אכל כזית בשר. ומ"ש רבינו דהיכא דהפריד הבשר מן האבר שצריך שיאכל כזית בשר לא נפקא ליה מההיא דחלקו כדכתב ה"ה דרבינו מפרש חלקו כפירוש רש"י ז"ל כדפרישית אלא מסברא נפקא ליה דכיון דהפריד האבר מן הבשר לא עדיף מסיכא דהלק אבר וכי היכי דהתם בעינן שיאכל כזית בשר ה"נ בעינן הכי שיאכל כזית בשר דאין האבר כמות שהוא שהפריד הבשר מעל האבר, והיותר מתיישב פירוש זה בדברי רבינו ממה שפירש ה"ה ז"ל ולא ידעתי מי דחקו לפרש כן:

ה תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים. הרב מהור"ר לוי ן' חביב ז"ל בפסקיו סי' פ"ב הקשה בלשון זה קושיות חזקות דכיון דרבינו סובר דבהמה בחייה לאו לאיברים עומדת מדכתב ונטרפה בנטילתו דמשמע דאם היתה טריפה מקודם אינו חייב שתים משום דלא אתי איסור אמ"ה דחייל בשעת תלישה וחייל אאיסור טריפה דקדים דאין איסור חל על איסור ולכך הוצרך לומר דנטרפה בנטילתו וכדכתב כדי שיהיו שני איסורין באים כאחת א"כ משמע דלאו לאיברים עומדת א"כ בתלש חלב מן החי אמאי כתב דחייב שתים היכי אתי איסור אבר מן החי דחייל בשעת תלישה וחייל אאיסור חלב. וכן קשה במה שכתב תלש חלב מן הטריפה ואכלו לוקה שלש דהיכי אתי איסור אבר מן החי וחייל אאיסור טריפה ואיסור חלב והך קושיא בברייתא הקשו שם התוס' בפרק גיד הנשה לרבא דאמר דבהמה בחייה לאו לאיברים עומדת היכי משכחת לה שלש לר' יוחנן דהיכי אתי איסור אבר וחייל אאיסור טריפה ותירצו כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו דמיגו דאתי איסור טריפה וחייל אאיסור חלב חייל נמי איסור אבר עליו. והם נאמר דרבינו אית ליה הך תירוצא ונדחוק דבריו ונפרש דמאי דקאמר תלש חלב מן הטריפה היינו שנטרפה בנטילתו עדיין קשה קושיא קמייתא דהיכא דתלש חלב אמאי חייב שתים וכבר כתב כל זה הרב הנזכר שם והאריך בדבר לתרץ דברי רבינו יעו"ש. ולי אני הצעיר נראה לתרץ דלרבינו הוקשה לו קושית התוס' דלרבא לא משכחת לה לר' יוחנן שלש. ודחיקא ליה לתרץ דמאי דאמר אכל חלב מן החי מן הטריפה הוי דנטרפה בנטילתו דליתנא דמן הטריפה משמע שנטרפה כבר ולכך הוא מפרש לתרץ קושיא זאת דכיון דאמר רחמנא דאתי איסור טריפה וחייל אחלב ה"ה דחייל איסור אבר מן החי אחלב דטעמא מאי אמרינן דחייל איסור טריפה אאיסור חלב משום דחלב הותר מכללו אצל היה משא"כ בטריפה א"כ אמ"ה נמי כיון דלא הותר מכללו אצל היה חייל אחלב דהותר מכללו אצל היה וכי היכי דיליף בגמ' דנימול טרפה אאבר כיון

דחייל אחלב כדאמר שם מידי דהוה אחלב כי האי גוונא אית ליה לרבא דילפינן דליחול איסור אבר מן החי אחלב כי היכי דחל איסור טריפה כיון דתרוייהו לא הותרו מכללן וחלב הותר מכללו, ועוד סובר רבינו כיון דאיסור אבר מן החי חייל אחלב היכי דתליש חלב מן מיגו דחייל איסור אבר מן החי אחלב דהותר מכללו חייל נמי אאיסור טריפה אע"ג דלא הותר מכללו כי היכי דכתבו התוס' דמיגו דזה חייל חבירו הבא עמו חייל יכול סובר רבינו מיגו בגוונא אחרינא וכי היכי דזה חל על זה חל נמי על חבירו, ולפי זה הוי מן הטריפה כפשטו שנטרפה כבר ולכך חייב שלש ובתלש חלב מן החי חייב שתים משום דאתי איסור אבר וחייל אאיסור חלב דהותר מכללו כי היכי דחייל עליה טריפה כדכתיבנא. זה נ"ל לתרץ דברי רבינו ובאו דבריו כפשטן:

תלש אבר מן החי בנטילתו ונטרפה וכו'. נראה דפסק כאוקימתא דרבא בפ' גיד הנשה (דף ק"ג) דאמר דמאי דקאמר ר"י אכל אמ"ה מן הטריפה ר' יוחנן חייב שתים ר"ל שתלש אבר ונטרפה בנטילתו דהשתא איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קא אתו דבהמה לאו לאיברים עומדת וכ"כ ה"ה ז"ל. ובתוס' הקשו על הא דאמר רבא דסבירא ליה לר' יוחנן דבהמה בחייה לאו לאיברים עומדת וחייב שתים משום דבהדי הדדי קא אתו איסור אבר ואיסור טריפה א"כ היכי קאמר ר' יוחנן אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש דהיכי משכחת לה שלש דהא לא אתי איסור אבר וחייל על איסור טריפה ובשלמא איסור טריפה חייל על איסור חלב משום דכתיב ואכול לא תאכלוהו אבל אבר מן החי אע"ג דהוא איסור מוסיף דנוהג בבני נח רבא לית ליה אליבא דר"י איסור מוסיף דאי אית ליה איסור מוסיף אמאי לא מפרש מילתיה כר"י כפשטה ולימא שהיה מקודם טריפה וחייב שתים משום דאתי איסור אבר וחייל אאיסור טריפה דהאיסור אבר מוסיף ובהמה בחייה לאו לאיברים עומדת ור"ל סבר בהמה בחייה לאיברים עומדת ולא אתי איסור טרפה וחייל אאיסור אבר ומדלא קאמר כן משמע בהדיא דר"י לית ליה איסור מוסיף. ותירצו בתוס' דמילתיה דר"י דאמר תלש חלב מן הטריפה לוקה שלש משמע ליה לרבא דה"ג קאמר תלש חלב ונטרפה בנטילתו דהשתא אתי איסור טריפה ואיסור אבר בהדי הדדי ומיגו דחייל איסור טריפה חייל איסור אבר הבל לעולם דאיסור אבר לבד לא חייל על איסור חלב דלית ליה לר' יוחנן איסור מוסיף אלו דבריהם ז"ל. אבל אין תירוץ זה מתיישב בדעת רבינו דהוא משמע דסבירא ליה איסור מוסיף שכתב התולש חלב מן החי לוקה שתים משמע דלאיסור אבר מן החי מוסיף חייל על איסור חלב. וז"ש ר"י חייב שלש משום דלאיסור אמ"ה הוא מוסיף ואע"פ שהיה טריפה קודם חייל איסור אבר. אבל קשה לפי דעתו ז"ל שפסק כרבא דהא לרבא לית ליה איסור מוסיף אליבא דר' יוחנן שהיה טריפה מקודם כמו שכתבתי, ומלשון שכתב תלש אבר ונטרפה בנטילתו משמע דפסק כאוקימתא דרבא וכדברי ה"ה דאל"כ ליסמעינן שהיה טריפה מקודם. וי"ל שרבינו (לתרץ קושית התוס' ז"ל שהקשו דאיך אמר ר' יוחנן חייב שלש דהא לית ליה איסור מוסיף) מפרש דברי רבא דס"ל דבין לר"ל בין לר"י אית להו איסור מוסיף וכי אתי אבר מן החי אחר טריפה ודאי דחייל אבל כי אתי טריפה אחר אמ"ה פשוט הוא דלא חייל וס"ל לרבא דכיון דיש פנים לומר דבהמה בחייה לאיברים עומדת וכן נמי יש פנים להפך דלאו לאיברים עומדת די לנו לומר שבאיסור אבר בא בהדי איסור טריפה משום הך סברא דלאברים עומדת אמרינן דהוה ליה כאילו קדים איסור אבר משום דמשעת לידתה עומדת לכך הבל כשאיסור אבר בא אחר איסור טריפה אין כח בהך סברא דלאברים עומדת להפך הדבר מן הקצה אל הקצה ולומר דמה שנראה לנו דאבר אתי אחר טריפה שהוא בהפך דטריפה אתי אחר אבר דבהמה בחייה לאיברים עומדת דאין סברא זו כל כך חזקה כדי שיהפך הדבר כיון שנוכל לומר ולהכחישה דלאו לאיברים עומדת ומפני כן ס"ל לר"ל דכיון דבהדי הדדי קא אתו משום הך סברא דלאיברים עומדת הוי כאילו אבר בא קודם אבל אם הוה אתי אבר בתר טריפה והא' דחייל אפילו אליבא דר"ל דאיסור מוסיף וחייל אליבא דכ"ע ור' יוחנן ס"ל דלהו לאיברים עומדת והך סברא דלאיברים לא אהני לך כלל ובהדי הדדי קא אתו. ובכי הא מתרצא מילתא אחריתא דר' יוחנן דאמר חייב שלש דכיון דאיסור אבר אתו לבסוף ודאי דחייל אאיסור מוסיף וחייל אליבא דכ"ע ואין בזה מחלוקת דהמחלוקת הוא היכא דנטרפה בנטילתו משום הסברא שהזכרתי. וזהו שכתב רבינו דין זה ופסק כר' יוחנן ואמר שהרי שני האיסורין באים

מגדל עוז

מדפלגינהו בקראי וכפי מה שידוע מדברי רבינו בעלי התוס' ז"ל ומקובל לנו וכדמשמע ממלאתיה דרב יהודה שיכא דליכא באבר בשר גידין ועצמות כמו הלשון וכיוצא בו וחזר עוד ופרש ביאור מפורסם חתך מן האבר כברייתו כזית ואכלו לוקה אע"פ שאין בו בשר אלא כל שהוא עכ"ל. והיינו כדפריקנא לברייתא בגמ' נמצאו דבריו פרוטים בכללים ופרטים נפרטים בתלמוד ערוך מקובל מן הארוך ותירוץ הסתמים בלשון קצר: ואין העצמות והגידין מצטרפין בו לכזית פא"ט: כתב הראב"ד ז"ל ולמה ליה למכתב הכי וכו': ואני אומר גם זה פירש כמה שכתבתי ופריך ואימא הכי התם כי לא חלקו לא שינהו מברייתו ומתחייב משום אבר וכיון דנתחלקו נתבטל ממנו תורת אבר ומ"ה מיפטר אבל הכא שינהו מברייתו שספריש מן הבשר מן העצמות והגידין ושינהו מברייתו ונשאר עליו תורת בשר וסד"א נצטרפו גידין ועצמות לכזית קמ"ל דכזית בשר ממש בעינן כדר' יהודה וכהני פירוקי דברייתא דלעיל וכן דקדק ר"מ ז"ל בלשונו וביארו. הביטה וראה בעיניך ליירו ליור אחד ביאר בזה הפרק לפסוק הבדק בשמעתא דפרק גיד הנשה בסופו עיקרו ונופו: תלש אבר מן החי עד ואכלו לוקה שלש. פרק גיד הנשה (דף ק"ב):

הטריפה ואכלו לוקה שלש: ו [א]בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פרש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה רואין אותו כאילו נפל מחיים. לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי. אבל היכול לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הרי זה מותר: ז [ב]שמט אבר או מעכו או דכו כגון הביצים שמעך אותן או נתקן הרי זה אינו אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת חיים. ולפיכך אין מסריח. ואעפ"כ אסור לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם שהרי הוא דומה לאבר מן החי: ח [ג]עצם שנשבר אם היה הבשר [א] או העור חופה רוב עוביו של עצם הנשבר ורוב הקף השבר הרי זה מותר. ואם יצא העצם לחוץ הרי האבר אסור. וכשישחוט הבהמה או העוף יחתוך ממקום השבר וישליכו והשאר מותר. נשבר העצם והבשר חופה את רובו אבל היה אותו בשר מרוסס או נתאכל כבשר [ב] שהרופא גוררו. או שהיה מתלקט הרוב ממקומות הרבה. או שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים. או שנסדק הבשר. או שנקדר כמין טבעת. או שנגרר הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקליפה. או שנתאכל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא הבשר החופה אינו נוגע בעצם. בכל אלו מורין לאיסור. עד שיתרפא הבשר. ואם
אבל

א טור שם: ב טור יו"ד סי' סב: ג טור שם:

מגיד משנה

ו בשר המדולדל וכו'. בפ' בהמה המקשה (דף ע"ג:) ובשר בשדה טרפה להביא הבשר והאבר המדולדלין בבהמה ובחיה ובעוף ושחטן ואמר רבב"ח א"ר אין כאן אלא מצות פרוש בלבד וכו' אמר רב אכלו לזה לוקה ואמרו שם דלא פליגי דהיא דר"י כשנשחטה והיא דרב כשמתה דמיתה עושה ניפול פירוש כבר מחיים והוה ליה אמ"ה ושחיטה אינה עושה ניפול, וכתב רבינו אבל היכול לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הרי זה מותר. פירוש ואם מתה אינו חייב עליו משום אמ"ה אלא משום נבלה ופשוט הוא דהא דאבר ובשר המדולדלין באינו יכול לחזור ולחיות הוא ומתבאר מהדינים שיבאו בסמוך:

ז שמט אבר וכו'. בפרק גיד הנשה (דף נ"ג) (הני) ביעי השילתא רב אמי ורב אסי חד אסר וחד שרי מאן דאסר מדלא קא בריין מאן דשרי מדלא קא מסרחן הני היוא אית בהו וכו' אמר ליה ר"י לרב שמן הני ביעי השילתא בריין ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך. ודעת רבינו שבכ"מ אסורין שמנהג הוא שנהגו ישראל מקדם. אבל רש"י ז"ל פירש אל תטוש תורת אמך מנהג מקומך שאתה מבבל ושם נוהגין בו איסור עכ"ל. וזה דעת הרשב"א ז"ל שאין אסורין אלא במקום שנהגו בהן איסור. ולשון ואת לא תיכול נראה כדבריהם:

ח עצם שנשבר אם היה הבשר וכו'. יש אבר שבשבירתו טורפת הבהמה ויתבאר פרק ח' מהלכות שחיטה ושם נזכר מה שהוא נאסר לבד באיברים שאין טורפין והדין הוא בפרק בהמה המקשה (דף ע"ו.) ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר אם לאו אסור וכמה רובו ומסקנא בעינן רוב עביו ורוב הקפו. ויש במקצת ספרי רבינו או רוב הקף ובמקצתן ורוב הקף והיא הנוסחא האמיתית. וכתב רבינו אם היה הבשר או העור ובגמ' אמר עולא אמר רבי יוחנן עור הרי הוא כבשר א"ל רב נחמן לעולא ולימא מר עור מצטרף לבשר דהא עור ובשר קתני אבל עור לבדו לא יציל אמר ליה אנן עור או בשר תנן א"ד (אמר עולא) אמר רבי יוחנן עור מצטרף לבשר אמר ליה ר"נ לעולא ולימא מר עור משלים לבשר לחומרא. פירוש דדוקא בשרוב החופה הוא בשר. אמר ליה הנה עובדא ידענא דההוא בר גוזלא דהוה בי ר' יצחק נפחא דעור מצטרף לבשר הוה ואתא לקמיה דרבי יוחנן ואכשריה א"ל בר גוזלא קאמרת בר גוזלא דרכיך שאני ע"כ. ורבינו פסק כלישנא קמא דעולא דאמר עור הרי הוא כבשר משום דמייתינן מיניה ראיה שם (דף ע"ז) ת"ש דאמר עולא עור הרי הוא כבשר אלמא כן הלכה. ויש מי שדחה זה ופסק כלישנא בתרא לחומרא וכר"נ ועור משלים לבשר דוקא משלים שהרוב הוא בשר ובעוף מצטרף שאפילו מחצה עור ומחצה בשר כשר זה דעת הרשב"א ז"ל. וכתב ויראה לי שעור לבדו אינו מציל אפילו בעוף. עוד כתב מקום יש שהעור לבדו מציל והיכן במקום הסמוך ממש לארכובה הנמכרת עם הראש לפי שאין שם לעולם אלא עור לבדו דבוק לעצם עכ"ל. עוד כתב היו רירין בין העור לעצם יש אומרים שהוא מציל אע"פ שאין שם בשר עד כאן. ואין מקום לכל זה לדעת רבינו והבאר בגמ' שגידין הרכין אינן מצילין כיון שסופן להקשות ולזה לא הזכירן רבינו: נשבר העצם והבשר וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא חוץ ממ"ש רבינו או שנקדר כמין טבעת שאמרו שם נקדר כמין טבעת מהו ופשטוה מהא דאמר רב דבר זה שאלתי לחכמים ולרופאים ואמרו מסרטו בעצם ומעלה ארוכה אר"פ והוא דקנה גרמא דידיה ע"כ בגמ'. ורש"י ז"ל פירש הא דרב פשא שאנו רואים שהעצם מחזיק בשלו סביבות הקדרה מידבק העצם לבשר וסימן התחלת עליית ארוכה היא עכ"ל. וכן פסק הרשב"א ז"ל ואולי היה לרבינו גירסא אחרת או פירוש אחר בזה. ואין מכל זה בהלכות כלום לפי שהן דברים שאינן מצויין:

המושיט

לחם משנה

באים כאחד, כלומר לאפוקי דר"ל דאמר לאברים עומדת ואיסור אבר קדים אלא שניהם באים כאחד וחייב שתים ולא הוצרך רבינו לפרש דאיסור אבר כשבא לבסוף חייל על איסור טריפה דאין כאן מחלוקת כלל ואליבא דכ"ע חייל ולא הזכיר אלא החלוקה אשר בה המחלוקת. ועוד דכ"ש הוא מחלוקת שכתב אחר זה דאמר דאיסור אבר חייל אאיסור חלב והשתא אאיסור חלב דהוא איסור חמור וחייב כרת חייל אאיסור טריפה מבעיא וזה פשוט, כנ"ל ליישב דעת רבינו והרב מהר"י ן' חביב בפסקיו עמד על זה (דף ק"ב):

ח עצם שנשבר וכו'. בגמרא בפרק בהמה המקשה (דף ע"ו) אמרו בעינן רוב עביו ורוב היקפו, ופי' התוספות דה"ק העצם אינו עגול אלא מצד אחד הוא רחב ומצד אחד הוא צר מפני שאינו עגול לגמרי שאם היה עגול לגמרי היה שוה מכל הצדדים וכיון שכן אם בשר החופה מצד הרחב ההקף הוא גדול שם ואע"פ שיהיה צד הרחב מכוסה וצד הקצר מגולה אפשר דיהיה שם רוב היקפו ועדיין לא הגיע לרוב עוביו מפני שאע"פ שאינו מכוסה רוב עוביו יש שם רוב ההקף מפני שהכסוי הוא בצד הרחב ששם רוב ההקף והכסוי של בשר הוא בצד הקצר כי הרחב מגולה יהיה בהפך דאפשר שיהיה שם מכוסה רוב העובי ועדיין רוב ההקף מגולה מפני דכיון דצד הרחב מגולה הרי שם רוב ההקף ואע"פ שרוב העובי מכוסה עדיין לא הגיע לרוב ההקף זהו פירוש דברי התוספות ז"ל. ועם זה נכון דברי הטור שכתב ביו"ד סימן נ"ה וז"ל ובשר החופה בצד הרחב אז רוב עוביו יותר מרוב היקפו כלומר אז יהיה תחילה רוב ההקף ועדיין לא הגיע לרוב העובי כדכתיבנא ואז ודאי כיון שהגיע לרוב העובי כל שכן שהגיע לרוב ההקף כדכתיבנא והוי שיעורא טפי רוב עביו מרוב היקפו ואם הוא במקום שמיצר והולך אז רוב היקפו יותר מרוב עוביו כלומר דלכתחילה יגיע לרוב עוביו ועדיין לא יגיע לרוב הקיפו אבל כיון שהגיע לרוב היקפו כ"ש שהגיע לרוב עוביו והוי שיעורא טפי או רוב היקפו וכדכתיבנא. זה נ"ל פשוט בהבנת דברי הטור. והרב"י ז"ל פירש לשון הטור על דרך אחר המובן משפט דבריו והפך מה שכתבתי מפני שנמשך אחר לשון הרא"ש שהביא קודם. ולענ"ד נוסח הטור אינו כנוסח הרא"ש ז"ל דהטור איירי בעצם אחד רחב מצד אחד וקצר מצד אחד ומחלק בין כסוי הבשר היכן הוא אם בצד הרחב או בצד הצר והרא"ש איירי בשני עצמות מחולקים כמו שאמר וכשהוא מצר הרבה וכו' ואח"כ כתב וכשהוא מצר מעט וכו'. וכל מעיין בזה יסכימו ודאי דבריו עם דברי הטור אלא שהנוסחאות מחולקים ודברי הטור פשוטים הם בעיני כמו שכתבתי, זהו פירוש התוספות שהסכימו בו רוב הפוסקים ורש"י פירש בענין אחר ובדברי רבינו אין הכרח. ומ"ש רבינו ואם יצא העצם להוץ הרי האבר אסור וכו' קשה קצת דמדברי רבינו משמע דאם יצא העצם לחוץ אפילו היה העצם חפוי רוב עוביו ורוב היקפו אסור ובאמת משמע אפילו יצא להוץ אם עור ובשר חופין רוב עוביו מותר. ונראה שמה שאמר רבינו ואם יצא העצם היינו שאין הבשר חופה רוב עוביו ורוב הקיפו: או העור וכו'. יש תימה בדברי רבינו דכיון דהוא סובר דעור לבדו מציל א"כ איך פסק גבי בעיא שנטל שליש התחתון דהוי ספיקא הא כיון דעור מציל אע"פ שלא יהא בשר תחתיו א"כ הרי ניטל יותר משליש התחתון וכ"ת הרי תירצו בגמ' דלא איירי הא דעור מציל אלא בקנה משכא דידיה דהיינו סמוך לארכובה דאין שם בשר תחתיו. ורבינו מאי דכתב העור מציל היינו במקום שאין בשר תחתיו דהיינו סמוך לארכובה באמת דוחק גדול הוא זה בדברי רבינו דא"כ היה לו לפרש ולמה סתם כאן ובהלכות שחיטה פ"ח שכתב שם גם כן סתם דעור מציל משמע דבכל מקום מציל העור. וע"ק דאם כונת רבינו כן א"כ היכן ראה הרב המגיד פלוגתא בין רבינו להרשב"א ז"ל הא רבינו לא איירי אלא בקנה משכא דידיה דהיינו סמוך לארכובה ובהא הרשב"א עצמו מודה. וכן מ"ש דאין מקום לכל הדינים שכתב הרשב"א לדעת רבינו כלומר דבלאו הכי מציל משום דרבינו סובר דעור לבדו מציל הא יש מקום לכל אותם הדינים אפי' לדעת רבינו דהא מודה להרשב"א דאין העור מציל היכא דלא הוי סמוך לארכובה. עוד קשה מה שהקשה הרב"י בי"ד סימן נ"ה על דברי הרשב"א ז"ל דכיון דהוא פסק כלישנא בתרא איך כתב דהיכא דהוי סמוך לארכובה דהעור מציל הא בגמרא אמרו כן לתרץ לישנא קמא דקאמר דהעור לבדו מציל ול"ב פליג עליה והיה לו לפסוק דאינו מציל כל"ב. ונראה לי לתרץ לדעת רבינו דהוא מפרש מאי דקאמר בגמרא (דף ע"ז) דקנה משכא דידיה אינו ר"ל דהוא סמוך לארכובה אלא בכל מקום מציל העור ומאי דקאמר קנה משכא רוצה לומר שאין העור עומד באויר אלא העור שניטל הבשר תחתיו נדבק בעצם ואין העור עומד באויר והבעיא דניטל שליש התחתון היינו השני שלישים העליונים עומדים באויר כדפירש"י שניטל שליש התחתון שתחתיהם ולפי זה אתי שפיר דדמי פירוש דקנה משכא דידיה לפירוש דקנה גרמא דידיה האמור למטה שם בגמרא וא"כ כל מה שכתב רבינו בכל מקום שהעור מציל היינו היכא שאין העור עומד באויר ואע"פ שלא פירש סמך על המבין במה שכתב דהעור חופה דהכי משמע דאינו עומד באויר. והרשב"א ז"ל משום דהוא פסק כל"ב הוא סובר דאין העור מציל אפילו אין העור עומד באויר דמה שתירצו דקנה משכא דידיה לא הוי אלא לל"ק אבל ל"ב פליג ולכך הוא סובר דבכ"מ אין העור מציל אפילו שאינו עומד באויר. ומה שכתב הרשב"א ז"ל דהיכא דהעור סמוך לארכובה מציל
לא

משנה למלך

פ"ה ח עצם שנשבר אם היה הבשר או העור כו'. ברייתא בפ' בהמה המקשה וכתב הרשב"א בתשובה סי' פ"ט דוקא נשבר אבל נשמט לעולם שרי יע"ש:

שבל

הגהות מיימוניות

[א] אבל רש"י וספר התרומה והתוס' פסקו שצריך רוב החפוי מבשר ומיעוטו מעור, ועיין לקמן פ"א מהלכות שחיטה: [ב] כתב מורי דאנן לא בקיאינן ברופא גודרו אך אם נשתנה הבשר מעט יש לחוש שמא הוי בשר שהרופא גודרו ולא מכשרינן ליה ברוב בשר ע"כ:

מגדל עוז

בשר המדולדל בבהמה עד שהוא כתוך מעיה. הכל פ' בהמה המקשה (דף ע"ג):

פ"ה ט עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם וכו'. לכאורה נראה שדין זה כולל לכל עובר שהוציא ידו גם למי שלא נשחטה אמו קודם לידתו. אבל לפי האמת זה טעות שא"כ ברוב הבהמות ימצא איסור בהרבה איברים שיוצאים קודם הלידה. ולכן נ"ל בלא נאמרו דברים הללו אלא בעובר הניתר בשחיטת אמו וקודם שחיטת האם הוציא האבר. וכן משמע מדברי סמ"ג ומדברי הרשב"א בת"ה ואע"פ שהכלבו כתב ויש חולקים על הרמב"ם ואומרים שאם נולד קודם שנשחטה אמו שנמצא שהוא טעון שחיטה בשביל עצמו שחיטת עצמו מהני להתיר הכל אפילו אותו אבר עכ"ל. שנראה מזה שהבין בדברי הרמב"ם דאף בנולד קודם שנשחטה אמו מיירי, האמת יורה דרכו שמ"ש הרמב"ם או נולד וחיה כמה שנים וכו' היינו או נולד לא קאי לתיבת נשחטה אמו דסמיך ליה למימר או לא נשחטה אמו אלא נולד והיה כמה שנים דליתא אלא האי סיפא נמי בשנשחטה אמו קודם לידתו היא אלא דבריפא מיירי שאחר שחיטת אמו לא הוציאוהו לאויר העולם חי ובסיפא שאחר שחיטת אמו הוציאוהו חי לאויר העולם כ"כ הרב מהור"י בן חביב ז"ל והכריח הדבר בראיות מהגמרא ומסברא דכל שנולד קודם שחיטת אמו לא שייך לאסור האבר משום בשר שיצא חוץ למחיצתו:

י הוציא מקצת האבר וכו'. כתב ה"ה ובגמ' אמרו לדברי האומר אין לידה לאיברים וכו' עד ולא איפשיטא. ולא ידעתי רבינו למה לא הזכירו ואולי שהוא היה גורס למ"ד יש לידה לאיברים וכו' עד וצ"ע. ואפשר לומר שסמך על מ"ש למעלה לוקה משום אבר מ"ה וכי קאמר אינו לוקה משום אבר מ"ה ועלה קאי. ומ"ש הר"א דמאי נפקא לה מינה הא לקי משום טריפה י"ל דטובא נפקא דאם התרו בו משום אמ"ה ולא משום טריפה פטור אבל פשיטא דלקי אם התרו בו משום טריפה לדעת רבינו שכתב למעלה באיסור האבר כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה נעשה טריפה כמו שביארנו משמע דאפילו בבשר שפירש מן החי דמהתם ילפינן לה ובשר מן החי לקי:

יא כל אבר עובר שיצא ותתכו קודם שחיטה וכו'. בריית' בפרק בהמה המקשה הוציא העובר

אבל מכל אלו מכין אותו מכת מרדות: **ט** [א]המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול ומן הכליות וכיוצא בהן והניח החתיכות בתוך מעיה ואחר כך שחטה. הרי אותן החתיכות אסורות משום אבר מן החי. ואע"פ שהוא בתוך מעיה. אבל אם חתך מן העובר שבמעיה ולא הוציאו ואחר כך שחטה הרי חתיכת העובר או אברו מותר הואיל ולא יצא. עובר שהוציא ידו או רגלו נאסר אותו אבר לעולם בין שחתכו קודם שתשחט אמו בין שחתכו אחר שנשחטה אמו. ואפילו החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחט או נולד הולד וחיה כמה שנים הרי אותו האבר [ג] אסור משום טריפה. שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפרש מן החי שנאמר ובשר בשדה טרפה כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה נעשה טריפה כמו שביארנו: **י** [ב]הוציא מקצת האבר ונשאר מקצתו בפנים אפילו לא נשאר אלא מיעוטו היוצא אסור ושבפנים מותר. ואם חתך היוצא מן האבר אחר שהחזירו ונשחטה. אותו שיצא בלבד אסור ושאר האבר מותר. ואם לא החזירו וחתכו והוא בחוץ. בין שחתכו קודם שחיטה או אחר שחיטה. מקום החתך אסור והוא המקום שנגד האויר אחר שיחתך היוצא חוזר וחותך מקום החתך: **יא** כל אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ הרי זה אבר מן החי

א טור יו"ד סמ"ג לאוין קלו: ב גס זס סס:

ט המושיט ידו למעי בהמה וכו'. שם (דף ס"ח) משנה חתך מן העובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה זה הכלל דבר שגופה אסור ושאינו גופה מותר. ופירש רבינו דבר שגופה אסור משום אבר מן החי, ופשוט הוא שכיון שנחתך מחיים ואין שחיטה מטהרתו הרי הוא אבר מן החי: **עובר** שהוציא ידו או רגלו וכו'. תחלת הפרק (דף ס"ח) בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה. ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב והאבר עצמו אסור מאי טעמא דאמר קרא ובשר בשדה טרפה כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר ורבי יוחנן פליג עליה ואותוב וקי"ל כרב. ומ"ש רבינו שאפילו נולד הולד אחר שחיטת אמו שהאבר אסור לעולם מבואר:

י הוציא מקצת האבר וכו'. שם מחלוקת רב ור"י וקי"ל כר"י כדאיתא בהלכות ואין לידה לאיברים ואע"פ שיצא הרוב מה שנשאר מבפנים מותר, ובגמ' אמרו לדברי האומר אין לידה לאיברים הוציא העובר את ידו והחזירה וחזר והוציא את ידו והחזירה עד שהשלימו לרוב מהו. פירוש לאסור המעט הנשאר, את"ל כיון דהדר הדר הוציא העובר את ידו וחתכה וחזר והוציא ידו וחתכו עד שהשלימו לרובו מהו. פירוש להסור הנשאר מי אמרינן הא נפיק ליה רובו או דילמא רובא בבת אחת בעינן ולא איפשיטא. ופסק הרשב"א ז"ל בראשונה להקל כאת"ל והשניה להחמיר ולא נזכר זה בהלכות. ולא ידעתי רבינו למה לא הזכירו ואולי שהוא היה גורס למ"ד יש לידה לאיברים ואתיא דלא כהלכתא דאי למ"ד דאין לידה פשיטא דכשם שאין רוב האבר אוסר מיעוט הנשאר בפנים כך אין רוב איברים אוסרין מה שנשאר בפנים אא"כ יצא הרוב בבת אחת שהוא כילוד. אבל בכל הספרים יש לדברי האומר אין לידה לאיברים וצ"ע. ומ"ש שאם החזירה האבר לפנים שאינו אסור אלא מה שיצא ואם לא החזירו שאסור אפילו מקום החך מבואר שם בגמ' ובהלכות:

יא כל אבר עובר וכו'. זה ברור שכיון שחתכו והוציאו מן הגוף הרי הוא אבר מן החי וכן מתבאר שם שמ"ש חתך מן העובר שבמעיה מותר דוקא כשהניחו שם עד אחר שחיטה

לחם משנה

לא נפקא ליה ממאי דאמרו דקנה משכא דידיה דהתם ר"ל דאין העור עומד באויר דהרשב"א מפרש כפירוש רבינו אלא מסברא נפקא ליה דכיון דאין כאן בשר ודאי העור מציל. והרב המגיד כתב דאין מקום לדין זה לדעת רבינו כלומר דפשיטא דמציל דאפי' היכא דיש שם בשר מציל היכא שאינו עומד באויר כ"ש הכא דאין כאן בשר ואינו עומד באויר. גם מה שכתב שהיו צירין בין עור לעצם כתב דאינו צריך לדעת רבינו דפשיטא הוא דכיון דכשאינו עומד באויר מציל כ"ש היכא דיש בו צירין שמדביקין העור לעצם. זה נ"ל לתרץ דברי רבינו והרשב"א ז"ל. עוד כתב ה"ה דגידין הרכין לא נתבאר בדברי רבינו. קשה דהרי כבר ביאר בהלכות שחיטה (דהם) [שאינם] כבשר כלומר דאינם מצילים כלל. ומ"ש בהלכות שחיטה שאינם כבשר אינו ר"ל דהוה כעור דאם היו כעור מצילים היו לדעת רבינו דהעור מציל אלא אפילו כעור לא הוו ומשום דהוה ס"ד דליהוו בשר כיון שהם רכיכים לכך קאמר דלא הוו בשר. עוד כתב ה"ה ז"ל אולי היה לו לרבינו גירסא אחרת וכו'. הרב מוהר"י בן חביב בפסקיו סימן פ"ג כתב על זה והרגיש שם קושיא אחרת בדברי רבינו למה לא כתב דינים אלו בהלכות שחיטה יעויין שם. ול"נ לתרץ דאולי רבינו מפרש דלא איפשיטא בעיין ומאי דקאמר רב פפא והוא דקנה גרמא דידיה דחייה דפשיטותא הוא כי היכי דמאי דאמר דילמא דקנה משכא וכו' הוי דחייה דפשיטותא הכי נמי הכא וה"ק שאני התם דכבר התחיל להתרפאות התחיל העצם להתחזק והוי תחילת רפואה ולכך אמרו שם דמסרטו בעצם כו' אבל היכא דלא התחיל להרפאות עדיין הבעיא במקומה ולכך כתב רבינו שמורין לאיסור עד שיתרפא הבשר וסגם כי פירוש זה דחוק נאמר כן ליישב דעתו ז"ל:

ט הרי אותן החתיכות אסורות וכו' אבל הבהמה מותרת. אע"ג דבפרק א"ט (דף כ"ס) מוקי רב עוירא הך מתניתין דאפילו בהמה אסירא משום דניקב הטחול הא אמר שם דלית הלכתא כוותיה והיכא דאינקיב בקולפיה כשרה ומתניתין איירי דאינקיב בקולפיה ולכך כתב רבינו דהחתיכות אסורות דמשמע דהבהמה מותרת:

י הוציא מקצת האבר כו'. רבינו מפרש כפירוש ההלכות בפלוגתא דר' יוחנן ורב גבי יש לידה לאיברים ומה שאמרו בגמרא (דף ס"ח:) מאי בינייהו קאי לרב ולרבי יוחנן ודלא כפירוש רש"י דפירש דר"ל מאי בינייהו בין לישנא קמא ובתרא ופלוגתא דרב ור"י הוי לענין מיעוט הנשאר דלרב דקאמר יש לידה מיעוט הנשאר אסור ולר"י מותר אבל מה שיצא לחוץ אליבא דכ"ע אסור והבעיא דבעי לדברי האומר אין לידה וכו' הוי לאיסור מיעוט הנשאר דליתא פשיטא דאסור אליבא דכ"ע ודלא כרש"י דמפרש דהבעיא היא לענין מה שיצא ולכך כתב ה"ה פירוש לאסור המעט הנשאר לאפוקי מפירוש רש"י ז"ל. וקשה לפי מאי דכתב ה"ה דרבינו גורס לדברי האומר יש לידה מאי בעי דהשתא היכי דנפק רוב האבר קאמר דאסור הנשאר כ"ש היכא דנפק רוב העובר דאסור הנשאר. וי"ל דשאני התם דנפק רוב האבר בבת אחת ואחר כך החזיר אבל הכא היה יוצא והיה חוזר ולכך בעי כיון דהרוב לא יוצא בבת אחת דהרי בין זה לזה היה חוזר אף על פי דגבי אבר אחד לא חשבינן החזרה כלל דמכל מקום נאסר מכל מקום כאן דהוי חזרה בין זה לזה ולא יצא בבת אחת אמרינן כיון דהדר הדר וז"ש שם או דילמא כיון דהדר הדר. ומ"מ קשה בדברי רבינו למה לא חילק בענין החזרה של אבר שאם החזיר האבר קודם שחט את אמו אז ודאי מקום החתך מותר אבל אם החזיר אחר ששחט את אמו מקום החתך אסור שכן אמרו שם בברייתא בהמה המקשה וכו' והחזירה ואחר כך שחט וכו' מותר שחט את אמו וכו' אסור באכילה וכן בהלכות חילקו בכך שכתבו שם וז"ל שאם הוציא העובר ידו וחתכה ואחר כך שחט את אמו האבר היוצא אסור ומקום החתך מותר ואם שחט אמו ואחר כך חתכה האבר היוצא ומקום החתך אסור והשאר מותר ע"כ. אלא שלשון ההלכות קשה דאין חילוק בין חתיכה קודם שחיטה לאחר שחיטה אלא היכא דהחזירה אבל היכא דלא החזירה אפילו חתכה קודם שחיטה מקום החתך אסור ואיך לא הזכירו בדבריהם חזרה כלל. ואולי כוונתם לומר שהחזירה קודם שחיטה ולא חשו לפרש משום דסמכו על הברייתא שהביאו קודם שלא הזכירה חזרה כלל. ומ"מ על רבינו קשה למה לא חילק כדכתיבנא ומה גם על דברי ה"ה שכתב שדעת רבינו כהלכות ולא נתעורר בזה:

יא כל אבר עובר שיצא וחתכו וכו'. אם כוונת רבינו לומר שחתכו כשהוא בחוץ כדמשמע מלשונו שכתב כל עובר שיצא וחתכו קשה דלמה כתב אחר כך והוא בחוץ. וע"ק דמנא ליה לה"ה שכוונת רבינו לומר שאע"פ שבשעה שחתכו היה בפנים כיון דאח"כ הוציאו הוי אמ"ה שכן כתב וכן מתבאר שם שמה שאמרו חתך וכו' דוקא כשהניחו שם עד אחר שחיטה. לכך נ"ל לומר דה"ה הוציאו ממש והוא בחוץ דמשמע כונת רבינו דזו אף זו קתני (ולמה) [ול"מ] חתכו כשהוא בחוץ אלא אפילו חתכו בפנים ואח"כ היה בחוץ הוי אבר מן החי. ומ"מ הראיה שאמרת שהביא וכתב וזהו שמנינו שם הוציא העובר את ידו וכו' לא הוי ראיה על כך דאין מפורש שם אלא דחתכה אחר שהוציאו אבל לא שחתכה בפנים

משנה למלך

ט שבל בשר שיצא חוץ למחיצתו נאסר כו'. (א"ס עיין בדרשות הרב המחבר בדרך מצותיך מ"ג דף ס"ה ע"ד יע"ש):

החלב

מגדל עוז

אבל אם חתך כו' עד ולא יצא. פרק אלו טריפות (דף נ"ס): **עובר** שהוציא ידו כו' עד ומוקי מקום החתך פרק בהמה המקשה (דף ס"ח) וסופו פרק כל הבשר:

הגהות מיימוניות

[ג] כרב יהודה אמר רב ודלא כעולא אמר ר' יוחנן דאמר אבר עצמו מותר והתם איתותב ע"כ:

מגיד משנה

שחיטה וזהו ששנינו שם (דף ע"ב) הוציא (העובר את) ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו *הבשר טהור לומר שאע"פ שהאבר מטמא משום אמ"ה הבשר הנאמר טהור ואע"פ שנגע בו בשעת היחוך לפי שאינו מקבל טומאה מחיים. ומ"ש אפי' מת העובר כו'. אפשר שיצא לו ממ"ש שם על המשנה במחלוקת רבי מאיר וחכמים שמחלוקתן הוא בעובר מת או חי ואע"פ שאין זה הכרח פשוט הוא: ואם נחתך אחר שחיטה וכו'. רבינו השוה אבר זה שיצא חוץ למחיצתו לאבר ובשר המדולדלין בבהמה שנתבאר למעלה שאם נחתכו אחר שחיטה אינו לוקה עליהן ואם מתה הבהמה שלוקה עליהן משום אמ"ה דמיתה עושה ניפול ככתוב למעלה והדין עמו חדא דמריבויא דקרא חד נפקי דהיינו ובשר בשדה טרפה וכיון דגלו לן בחד דכל שנחתך אחר שחיטה אינו לוקה עליו דה"ה לאידך. ועוד דהבדיא תניא בברייתא גבי פלוגתא דר"מ ורבנן גבי טומאה ששנינו שם שחט את אמו ואח"כ הכהה הבשר מגע נבלה דברי ר"מ וחכמים אומרים מגע טריפה שחוטה מה מצינו בטרפה ששחיטתה מטהרתה אף שחיטת בהמה תטהר את האבר. ואמרו בברייתא (דף ע"ג) שאמר להם (ר' מאיר לחכמים לא) אם טהרו שחיטת טרפה אותה ואת אבר המדולדל בה דבר שגופה תטהר את העובר דבר שאינו גופה. אמרו לו הרבה מצלת על שאינו גופה יתר מגופה שהרי פניו החך מן העובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה ע"כ. הנה שהשוו האבר שיצא לאבר המדולדל וכן הדין דמריבוי דחד קרא נפקי. ודע שדעת רבינו שאע"פ שאין בהן מלקות כשנחתכו אחר שחיטה הרי הן אסורין מן התורה ואין איסורן מדבריהם בלבד אלא הרי הן כחצי שיעור דאתו מריבוי ואין לוקין עליו. ומה"ט דאמר רבי יוחנן אין בהן אלא מצות פרישה פירושו שהן אסורין מן התורה ואין בהן מלקות אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו. וכבר פסק רבינו למעלה בדין האבר המדולדל באוזן בעיות שלא נפשטו בגמ' להומרא כדין תיקו דאיסורין דאורייתא וכן היא כוונתו ונראה לי עיקר שהם אמרו בגמ' גבי האבר המדולדל שנחתך אחר שחיטה אכלו לזה אינו לוקה ואין לשון זה נאמר באיסורין של דבריהם. ועוד מתבאר יותר בגמרא בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שהוא אסור מן התורה. אבל יש מן המפרשים שפירשו אין בהן אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וחלקו בין אבר המדולדל לאבר העובר שהוא אסור מן התורה. ובהשגות כתב כאן בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שכתב רבינו אינו לוקה זה שבוש שהרי אמר למעלה אפי' החזירה וכו'. ומה שכתב שרבינו אמר למעלה אפילו החזירה וחתכו אחר שחיטה לוקה לא עיין בדבריו שלא כתב רבינו למעלה לוקה אלא נאסר וכבר ביארתי כוונתו שהוא סבור שאסור מן התורה ואין בו מלקות והבאתי ראיה לדעתו ז"ל:

יב עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואחר כן נולד וכו'. פי' שנולד אחר שחיטת האם כמזכר למעלה והדין בעיא שם (דף ס"ט) מהו לגמע חלבו חלב דעלמא לאו כאמ"ה דמי ושרי האי נמי ל"ש או דילמא התם אית ליה תקנתא להיתרו בשחיטה הכא לית ליה תקנה לאיסורו בשחיטה תיקו. ופסק בה רבינו להומרא כדין תיקו דאיסורא דאורייתא וכמ"ש בסמוך:

יג השוחט בהמה מעוברת וכו'. שם (דף ע"ד) במשנה השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה וכו' שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה. ופירש"י ז"ל ואע"ג דלא נפק אלא מקצת (אסור באכילה) שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד. ובגמרא אמר רבי אלעזר לא שנו אלא שאינה קשורה בולד שהוא בשליא אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר ותניא כותיה. ופירש רבינו אין חוששין לולד אחר ומה שיצא ממנה אסור והשאר מותר והטעם לדבריו דמה שיצא ודאי הרי הוא כאבר שיצא מן העובר שאסור. ובהשגות א"א מכדי קי"ל דשליא וכו'. ומ"ש דשליא אינו אוכל בעלמא הוא, נראה שיצא לו ממ"ש שם שאינה מטמאה אפילו טומאת אוכלין ומ"מ אין זה ראיה להתירה כשיצאת לחוץ וכבר שמכו היתרה כשנמצאת בבהמה למקרא שכתוב כל בהמה תאכלו לרבות את השליא ואמרו שלא חשב עליה מטמא טומאת אוכלין ואין זה במה שהוא כפרש גמור:

*[ס"א הביא לשון המשנה בדף ע"ב, וסכ"מ הביא מברייתא דף ס"ח]:

מצא

הלכות מאכלות אסורות

החי ולוקין עליו ואפילו מת העובר קודם שחיטה. ואם נחתך אחר שחיטה *האוכלו אינו לוקה ואפילו מת. ואם מתה הבהמה ואחר כך חתכו האוכלו לוקה משום אבר מן החי: יב עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואחר כך נולד והרי היא נקבה. החלב שלה אסור לשתותו מספק. הואיל והוא בא מכלל האיברין ויש בה אבר אחד אסור והרי זה כחלב טריפה שנתערב בחלב טהורה: יג אהשוחט בהמה מעוברת *ומצא בה שליל בין חי בין מת הרי זה מותר באכילה. ואפילו שליא מותרת באכילה ושליא שיצאת מקצתה ושחט את הבהמה. אם היתה שליא זו קשורה בולד מה שיצא ממנה אסור והשאר מותר. ואם לא היתה קשורה בו כולה אסורה. שמא שליא זו שיצאת מקצתה הלך לו ולד שהיה בה וולד זה שנמצא בבטן הלכה שליא שלו. ואין צריך לומר שאם לא נמצא בבטן

א טור יו"ד סי' יג סמ"ג לאוין קלו:

השגת הראב"ד

*האוכלו אינו לוקה. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שהרי אמר למעלה אפילו החזירה ותתכה אחר שחיטה לוקה משום ובשר בשדה טרפה ובמשנה אמרו שחט את אמו ואח"כ חתכו חכמים אומרים מגע טריפה שחוטה אלמא אית ביה איסור טריפה וסל"ל אינו לוקה משום אבר מן החי דאין שחיטה עושה ניפול ועם כל זה מה צורך הוציא ויש בו לאו דטריפה, עכ"ל:

השגת הראב"ד

*ומצא בה שליל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מכדי קי"ל דשליא אינו אוכל דפרשא בעלמא היא וכי יש עמה ולד קבור דליכא כה חשש ולד נימות אמאי אסורה לא כולה ולא מקצתה, עכ"ל:

כסף משנה

כשעבר את ידו וחתכה ואחר כך שחט את אמו שבהון טמא ואסור והאי איסור הוי מטעם אבר מן החי ופשיטא דלוקין עליו כיון דטמא ונקט אסור משום דקתני ובהנים כהור ומותר. ואיכא למידק דהכא כתב רבינו דלוקה משום אבר מן החי וקודם לכן כתב שאסור משום בשר בשדה טריפה וי"ל דתרי איסורי אית ביה: ומ"ש ואם מתה הבהמה ואחר כך חתכו האוכלו לוקה משום אמ"ה. משום דמיתה עושה ניפול והוה ליה כאילו נחתך קודם מיתה והתם מפרש מאי נפקא לן מינה. ופרק שני מהלכות שאר אבות הטומאה מתבאר זה:

הכבד

לחם משנה

ואחר כך הוציאה אלא הראיה אחרונה היא לומר דאיכא ביה איסור אמ"ה. וה"ה שמתבאר שם דדוקא היינו שם עד אחר שחיטה הוא משום דשם אמרו בגמ' וכל בהמה וכו' בהמה בבהמה כלומר דדבר הנמצא בבהמה מותר א"כ משמע דדוקא בתוך הבהמה: כל עובר שיצא וחתכו וכו'. קשה קושיה דלעיל אמר עובר שהוציא את ידו וכו' נאסר אותו אבר וכו' בין שחתכו קודם שחשחט וכו' עד אומרו משום טריפה כלומר איסור איכא איכא אבל לא מלקות. וכמו שפירש ה"ה משמע שאם חתכו קודם שחשחט אמו אין שם מלקות וצ"ע: ואפילו מת העובר וכו'. אם רבינו שאמר שחתכו מת העובר. קשה דמאי אפילו הוא מאי נפקא לן דמת אחר כך דכיון דכשחתך האבר ממנו היה חי א"כ יש בו איסור אבר מן החי. ועוד ה"ה כתב דנפקא ליה משום דבפרק בהמה המקשה (דף ע"ד) אמר רבא על פלוגתא דר"מ ורבנן במחלוקת בזה כך מחלוקת בזה כלומר דרבנן אית להו דשחיטה מפיק ליה מידי נבילה והעובר היה מת בשעת שחיטת אמו ואפ"כ הרי אין העובר במינו שחיטה וס"ד דלא מהני ליה שחיטה לאפוקי מידי נבילה וכסברת רב חסדא קמ"ל דמועיל להוציאו מנבילה א"כ משמע דעובר מת הוי כמו חי. ומכאן כתב ה"ה דיצא לו לרבינו כאן שהעובר מת ואם כוונת רבינו כאן הוי דכשחתכו היה חי אין זה דמוי הנושאים דהתם בשעת שחיטה העובר מת ופשיטא דהכא הוי אמ"ה כיון דבשעת חתיכה היה חי. לכך נראה כוונת רבינו דכשהחתכו היה מת. וכתב ה"ה דיצא לו ממ"ש שם דהעובר מת יש במינו שחיטה והוי כחי ומ"מ כתב שאין זה הכרח דהתם לא חשיב ליה כחי אלא שיש במינו שחיטה כשהוא חי ולגבי אמו מהניא ליה שחיטה אבל לא שיהיה חשוב [כחי] גמור. ומ"ש ואע"פ שנגע בו בשעת היחוך ר"ל דבשעה שהוחתכו קודם שחיטת אמו נעשה אמ"ה דהם לא היה הותכו עד אחר שחיטה לא היה בו איסור אמ"ה לכך כתב בשעת היחוך: ואם נחתך אחר שחיטה וכו'. לדברי המפרשים שאמרו דאבר העובר אסור מן התורה אחר שחיטה ואבר המדולדל הוא מדרבנן אחר שחיטה קשה אם כן היכי קאמרי דהרבה מצלת על שאינו גופה כו' והרי אבר המדולדל הוי גופה ואין בו אלא איסור מדרבנן אחר שחיטה ואבר עובר אינו מגופה יש בו איסור תורה אלא שזה בכלל הראיה שהביא ה"ה לדברי רבינו מהך ברייתא ומינה דהוי תיובתא למאר המפרשים ז"ל: ואם נחתך אחר שחיטה וכו'. מ"ש הראב"ד והיה לו לומר אינו לוקה משום אבר מן החי וכו' ר"ל היה לו לרבינו לומר שאינו לוקה משום אמ"ה ואפילו שנאמר אינו לוקה משום אמ"ה עם כל זה מה צורך ר"ל הא איכא מלקות מצד אחר שהוא משום טריפה. זה נראה כוונתו וקשה על זה תרתי, חדא דאם הוא אמר כן הוה אמינא דאיצטריך לאשמועינן דלא נילקי תרתי

משום

משנה למלך

יב החלב שלה אסור לשתותו מספק ס' והרי זה כחלב טרפה שנתערב בחלב טהורה. (א"ס עיין מ"ש הרב המחבר בהלכות שאר אבות הטומאה):

ודם

מגדל עוז

אבר עובר שיצא וחתכו קודם שחיטה עד אינו לוקה: כתב הראב"ד ז"ל זה שיבוש שהרי אמר למעלה וכו' הוציא ויש בו לאו דטריפה עכ"ל: ואני אומר שמקרא לא גמר זאת ספיקא לפניו שאילו גמר לאוזניו לא כתב לשון שבוש עליו, וז"ל אחר שחיטה האוכלו אינו חייב ואם מתה הבהמה ואח"כ חתכו האוכלו לוקה משום אבר מן החי עכ"ל. הנך רואה בעיניך כי לוקה ואינו לוקה משום אבר מן החי וכדברי הראב"ד ז"ל וכולא פירקא בהכי כתביה והבריה אלא ודאי לאו כרוכלא לכתוב ולזיל. והקשה מה צורך היינו משום דסד"א כיון דאיכא הכך לשון טריפה באסמכתא דקרא דובשר בשדה טרפה ליפקע מיניה איסור אבר מן החי קמ"ל וכדאיתא פרק גיד הנשה להדיא ודוק ותשכח: שהוציא אבר עד טהורה. פרק בהמה המקשה (דף ס"ט): השוחט בהמה מעוברת ומצא בה שליל בין חי בין מת הרי זה מותר באכילה כו' עד כולה אסורה. פ' בהמה המקשה: כתב הראב"ד ז"ל מכדי קי"ל דשליא אינו אוכל וכו': ואני אומר כבר פירש ר"מ ז"ל והטעם למען ידע כל משכיל שהשליא סדין הוא וז"ל שמא שליא זו שיצאת מקצתה הלך לו ולד שהיה בה וולד זה שנמצא בבטן הלכה השליא שלו ואין צריך לומר שאם לא נמצא בבטן ולד כלל שהשליא כולה אסורה עכ"ל. ועתה פקח עיניך ובין לפניך שכל דבריו תלמוד ערוך סוף בהמה המקשה (דף ע"ז) דתנן השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש יפה תאכל אותה ע"כ. וזהו מ"ש ר"מ ז"ל והתחיל לתמוה הראב"ד ז"ל ואין בזה חולק כלל אלא שאתה צריך לדעת דס"מ בשלא יצתה אפילו מקצתה לחוץ אבל אם יצתה אסורה מדע דאמרינן בגמ' עלה מנא הני מילי דתנו רבנן כל בהמה תאכלו לרבות את השליא יכול אפי' יצתה מקצתה ת"ל אותה אותה ולא שליתה ע"כ, אלמא יצתה אפילו מקצתה נאסרה ובתר הכי תנן שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה. ע"כ למדנו כי אפילו כשיש שם ולד נאסרה ביציאתה כמו הולד עצמו כמו ששנינו היוצא אסור ומה שבפנים מותר. וזה ממש כלשון ר"מ ז"ל לא פחות ולא יתר וממילא נסתלקה קושית הראב"ד ז"ל. ומ"ש הוא מדאמרינן עלה בגמ' אמר ר"א ל"ש וכו' ושקלינן וטרינן עלה עד דאסיקנא דר"א לחומרא אמרה והכי אתמר אמר ר"א ל"ש אלא שאינה קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר כו' ותניא כותיה דר"א

בשלם

בבטן ולד כלל שהשליא כולה אסורה: יד [א]מצא בה עובר חי אע"פ שהוא בן תשעה חדשים גמורין ואפשר שיחיה אינו צריך שחיטה אלא שחיטת אמו מטהרתו. ואם הפרים על גבי קרקע [ד] צריך שחיטה: טו [ב]קרע את הבהמה או שחט בהמה טריפה ומצא בה בן תשעה חי צריך שחיטה להתירו ואין שחיטת אמו מועלת לו. ואם לא גמרו לו חדשיו אע"פ שהוא חי במעי הטריפה הרי זה [ה] אסור מפני שהוא כאבר מאמו. [ג]כל עובר שהוציא ראשו והחזירו ואח"כ שחט את אמו אין שחיטת אמו מועלת לו והרי הוא כילוד וצריך שחיטה:

פרק ששי

א [ד]האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבועה. ודבר מפורש בתורה שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד בין טמאין בין טהורין שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה. וחיה בכלל בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגו' איל וצבי וגו'. אבל דם *דגים וחגבים ושקצים ורמשים ודם האדם אין חייבין עליו משום דם. לפיכך דם דגים וחגבים טהורים מותר לאכלו ואפילו כנסו בכלי ושתהו מותר. ודם חגבים ודגים טמאים אסור משום שהוא תמצית גופן כחלב בהמה טמאה. ודם שקצים כבשרן כמו שביארנו:

דם

מגיד משנה

יד מצא בה עובר חי וכו'. מחלוקת במשנה (דף ע"ד) ופסק כחכמים: ואם הפרים על גבי קרקע וכו'. מסקנא דגמרא דרב אשי ס"ל דאין הלכה כר"ש שזורי דאמר וחורש בשדה אפילו בן ה' שנים שחיטת אמו מכשירתו ושחיטה זו אינה אלא מדבריהם משום מראית העין. וכתב רבינו בפירוש המשנה ודע שאינו צריך בדיקה ר"ל שאין הטריפה מפסידתו לפי שהוא אצלנו כשחוט אע"פ שהוא חי עכ"ל. וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכתב וכן הורו מגדולי המורים ומתוך דבריהם נראה שאף אם נמצאת סכין פגומה אין בכך כלום ע"כ לשונו:

טו קרע את הבהמה וכו'. משנה וגמרא שם. ושחיטה זו היא שחיטה גמורה מן התורה שהרי לא ניתרה אמו בשחיטתה ואפילו כרבנן דהוא בתרא: ואם לא גמרו חדשיו וכו'. זה פשוט ומתבאר שם. ודע שכל שנפסלה בשחיטת האם הרי הוא כאילו קרעה ופשוט הוא: כל עובר שהוציא ראשו והחזירו וכו'. משנה שם הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו ה"ז כילוד. וכתב רבינו וצריך שחיטה וממילא שאם הוא בן ח' חי או בן ט' מת שהוא אסור שהרי אינו בן שחיטה. ודע דה"ה לינא רובו ביחד שהוא כילוד וכ"ש הוא מראשו וכן מתבאר בגמרא:

פ"ו א האוכל כזית מן הדם וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות שיש על הדם חיוב כרת במזיד והטאת קבועה בשוגג ומהם פ"ק דכריתות (ד' ב') במשנה: אבל דם דגים וכו'. מפורש בספרא ובכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"ג) שהוא [כ"א] ברייתא אוציא דם מהלכי שתים וכו' אוציא דם שרצים וכו' אוציא דם ביצים שאין מין בשר אוציא דם דגים דם חגבים שכולו היתר. עוד שם ונזכר בהלכות פרק כל הבשר אמר רב דם דגים שכנסו אסור מיתיבי דם דגים וחגבים מותר לכתחלה ותירצו שהיא בשלא כנסו כי קאמר רב בשכנסו והקשו דכוותה גבי מהלכי שתים בשלא כנסו מי אסור והתניא דם שעל גבי הככר גורדו ואוכלו ושל בין השינים מוצצו ובולעו ואינו חושש. פירוש ובודאי ברייתא מאי דאסור במהלכי שתים קא שריא בדגים דאי לא ה"ל למכלל מהלכי שתים עמהן. וכן נמי משמע בברייתא דקתני דם דגים וחגבים שכולו היתר אלמא משמע דליכא באידך חד דדמי ליה ותירצו אלא כי תניא מתניתא דאית ביה קשקשין וכי קאמר רב אסור דלית ביה קשקשים ונראה פירוש לדעת רבינו ההיא מתניתא בדגים טהורים דאית בהו קשקשים ודרב בדגים טמאים דלית בהו קשקשים ואע"פ שאין בו חיוב דם אסור הוא והרי הוא כחלב בהמה טמאה ואין לוקין עליו כנזכר פ"ב. ובאמת שאין הלשון נאות לזה דה"ל למימר מתניתא בטהורים ודרב בטמאים. ושאר המפרשים פירשו בתרווייהו בטהורים ומתניתא בשיש קשקשין בכלי המוכיחין שהוא דם דגים הא לאו הכי אסור משום מראית העין וההיא דרב היא בשאין קשקשין בכלי ואסורין משום מראית העין וזה דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א אלא שאסרוהו במכונס וכו'. וכן פסק הרשב"א ז"ל בספרו וכתב יראה לו שמכאן אנו למידין שאין דמי אלו אוסרין תערובתן שהרי הן עצמן מותרין כשיש בהן הוכחה כל שכן תערובתן ופשוט הוא: ודם שקצים וכו'. כבר נתבאר זה פרק שני:

דם

השגת הראב"ד

*דגים וחגבים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אלא שאסרוהו במכונס מפני מראית העין אא"כ יש בו קשקשים עכ"ל:

א גם זה שם: ב שם: ג טור שם סי' יד סמ"ג שם: ד סמ"ג לאוין קלו:

לחם משנה

משום אמ"ה ומשום טריפה לכך אמר שאינו לוקה משום אמ"ה. ועוד דאיצטריך להשמועינן דאינו לוקה משום אמ"ה לענין ההתראה דאם התרו בו משום אמ"ה אינו לוקה אא"כ התרו בו משום טריפה ואיך כתב ועם כל זה מה צורך וצ"ע:

פ"ו א לפיכך דם דגים וחגבים טהורים וכו'. קשה לפי מה שפירש ה"ה בדברי רבינו א"כ דם חגבים טמאים אינו אסור אלא בכנסו דהא בגמרא (דף כ"ג) שהוא [כ"א ב'] אוקמוה מילתיה דרב בדם דגים טמאים ורב כנסו קאמר דמשמע דוקא כנסו. וי"ל דכד מוקמינן מילתא דרב בדגים טמאים ודאי דכנסו לאו דוקא דכיון דטעמא הוי משום דהוי תמצית שבגופן מה לי כנסו מה לי לא כנסו א"ו מאי דנקט כנסו אורחא דמילתא נקט דדרך לכנסו כדי לשתותו ותדע לך דלאו דווקא דבפ"ב מהלכות אלו כתב רבינו דם שרצים שפירש וכנסו ואכלו לוקה עליו בכזית והתם ודאי כיון דטעמא משום שרץ ודאי דלא איכפת לן כנסו ואם כן אמאי קאמר הרב שם כנסו א"ו דכנסו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט. וגלה לנו הרב לפי זה דמאי דנקט בגמרא כנסו גבי דם חגבים טמאים לא הוי אלא אורחא דמילתא כמו ששם הוא בלשונו כנסו משום אורחא דמילתא. ומ"מ קשה למה לא פירש בדם האדם דהיכא דלא כנסו מותר דהכי משמע בגמרא בפרק דם שחיטה דפשטו ואמרו דכוותיה גבי מהלכי שתים בשלא כנסו מי אסור משמע דפשיטא ליה דמותר וכ"ת דסמך על מ"ש הרי שנשך בפת וכו' גורד את הדם דמכאן הוא דהכריחו בגמרא דהיכא דלא כנסו מותר וכיון שכתב דין זה ממילא ידעינן דבר הלמד שלמדו בגמרא מכאן זה אינו כלומר דלפי פירוש רש"י ז"ל אדרבא משם נראה דאסור דאמר גורדו ואוכלו והרי התם לא כנסו ואעפ"כ אסור אלא שכתב רש"י ז"ל שכך הקושיא משום דבברייתא לא קאמרה אלא דאיכא ביה מצות פרוש לבד בדם שעל גבי ככר דהוי לא כנסו אבל איסורא ודאי ליכא וקשיא לרב דאמר אסור בדם מהלכי שתים היכא דלא כנסו וא"כ היה לו לרבינו לפרש זה ואולי לא הוצרך לפרש דכיון דמ"מ איכא איסורא משום מצות פרוש היכא דלא כנסו כדאמר דם שעל גבי ככר גורדו מאי איכפת לן שלא יהא איסורא מן הדין סוף סוף איכא איסורא דרבנן. או אפשר דמפרש כפירוש רבינו ברוך שפירש שם התוספות דלא פריך אלא מסיפא דדם שבין השינים מוצצו וכו' וה"ק בשלא כנסו מי אסור כלומר ליכא שום צד היתר והא איכא שום צד היתר היכא דלא פירש שהוא בין השינים ואם כן אמאי לא שנאו בברייתא וכבר האריכו שם התוספות ליישב פירוש זה, ולפי שכיון ששנה רבינו הצד של היתר דם השינים בולע ואינו נמנע אין עליו תפיסה כלל. ומ"מ קשה לי בלשון ה"ה שכתב וכן נמי משמע בברייתא דקתני דם דגים וחגבים שכולו היתר דמה ראיה היא זאת הא פירוש שכולו היתר אמרו בגמ' דלא הוי

משנה למלך

פ"ו א ודם האדם אין חייבין עליו. בפ' דם שחיטה אוציא דם מש"ש כו'. (א"ה ועיין במ"ש הרב המחבר פי"ד מה' א"ב): לפיכך דם דגים ותגבים וכו'. בפ' דם שחיטה א"ר דם דגים שכנסו אסור מיתיבי דם דגים ודם חגבים מותר כו' אלא כי תני ההיא מתניתא דאית ביה קשקשים ופירש"י בדם קשקשים מותר ואפי' לכתחלה דלא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף, וכתב הרב באר שבע דמכאן נראה שאסור לאכול אפי' בשר עוף וכ"ש בשר בהמה בחלב שקדים אם לא שמניח השקדים בשפת הקערה למעלה משום מראית העין כמו גבי דם דגים וכן ראיתי נוהגין ע"כ:

אבל

הגהות מיימוניות

[ד] כדאורי רב אשי לאדא בר חבו דלית הילכתא כרבי שמעון בן שזורי אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי ע"ש ע"כ: [ה] כשנמצאת האם טריפה טוב לאסור כל הולדות שנמצאו בתוכן מספק שמא אינן בן ט' ס"ה:

מגדל עוז

במשלם כמין בהמה וחיה ועוף ושליא עמהן בזמן שקשורה בהן אין חוששין לולד אחר אינה קשורה בהן הריני מטיל עליהן חומר שני ולדות שאני אומר שמא נימוח שפיר של שליא ונימוחה שליא של שפיר ע"כ, וקי"ל כר"א דתניא כוותיה, ומעתה לטעמיה נמי הכי איתיה כטעמים דברייתא ועיניך רואות כי דברי ר"מ ז"ל ולשון הגמ' אחד הוא: מצא בה עובר חי עד סוף הפרק. פרק בהמה המקשה (דף ע"ד):

פ"ו האוכל כזית מן הדם כו' עד צבי ויחמור. בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ') ובת"כ פרשה לו: אבל דם דגים וחגבים וכו' עד ושתהו מותר. פרק דם שחיטה ופ"ב דבכורים:

כתב הראב"ד ז"ל אלא שאסרוהו במכונס וכו': ואני אומר עיקר הלכה זו בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"א:) דגרסי' התם אמר רב דם דגים שכינסו אסור מיתיבי דם דגים דם חגבים מותר ואפילו לכתחלה ופריק ההוא בשלא כינסו כי קאמר רב בשכינסו והדרינן על הדין פירוקא דכוותיה גבי מהלכי שתים בשלא כינסו נמי מי אסור והתניא דם שעל גבי ככר גורדו ואוכלו ושל בין השינים מוצצו ובולעו ואינו חושש ופריק כי תניא ההיא מתניתא דאית ביה קשקשין ויס"ג אלא כי תניא כו' וכן גורס ר"י אלפס ז"ל שהביאה פרק כל הבשר וכזה דעת הראב"ד ז"ל וגם הר"ם מקוצי ז"ל כן כתב. ולדעתם זה התירוץ הוא עיקר כסוגיין בכוליה תלמודא דכי קאמר אלא מהדר הדר מכולהו פירוקי ושינויי ומקיים לבתרא. אמנם ר"מ ז"ל רוח אחרת עמו שאינו גורס אלא ולפיכך הו"ל שינויא בעלמא ולאו דסמכא הוא וכן בגירסאות המדוייקות שלנו בספרד ובצרפת אין גורסין אלא וכן משמע בכתובות פ' אע"פ כי פריך מיהא דדם מהלכי שתים דמוקים לה כדפרי' כדלקמן בהא שמעתא לרב ששת אלמא ליתיה לההי שינויא אלא דיחויא בעלמא ולאו דסמכא הוא. ועוד יש לי ראיה דתנן בסדיא פ"ב דבכורים ודם השרץ אין חייבין עליו כלומר כשהתרו בו משום דם אין חייבין עליו כשאר דם בהמה וחיה שהוא כרת אלא איסורא בלחוד כמי שאוכל בשר השרץ וכדאמרי' בת"כ וזה לכם הטמא לרבות דם השרץ שיהיה כבשרו וכן כתב ר"מ בפירוש המשניות שלו דוק מינה שאם היו הדגים עצמן טהורין מותר גם דמן לכתחלה וה"נ משמע מתניתין דפרק דם שחיטה דקתני דם דגים דם חגבים דם שרצים דם התמצית אין חייבין עליהם דמשמע הא איסורא איכא ומדקתני להו דומיא דטמאים משמע הא בטהורים מותר לכתחלה ועוד דהא אפילו לדעת הראב"ד ז"ל והעומדים בשיטתו כי איכא קשקשים מפני מראית העין מותר לכתחלה בכל ענין והא קי"ל פרק במה אשה יוצאה כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ומכלל לאו אתה שומע הן בכל התורה כלה ומעתה הואיל ובחדרי חדרים מותר בלא קשקשין מעיקר דינא למראית העין נמי לא חיישינן ולא שבקינן מסקנא דכתובות פרק אע"פ דסמכי עלה כולהו רבוותא וגם רבינו ספר משנ"ן ז"ל ופשיטותא דמתני' וברייתא משום שינויי דחיקי וכי דייקת לשון ר"מ ז"ל בפרק משמע שכתב לפיכך כלומר לפי הדברים שאמרנו יצא לנו מה שנאמר לפנינו אלמא משם לקח כמו שפירשתי:

ודם חגבים ודגים טמאים אסור וכו' עד כמו שביארנו. פ"ק דכריתות (דף ו') ובפ"ב:

ב דם האדם אסור מדברי סופרים אם פירש. ומכין עליו מכת מרדות. אבל דם השינים בולעו ואינו נמנע. הרי שנשך בפת ומצא עליה דם גורר את הדם ואחר כך אוכל שהרי פירש: ג [א]אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה או התזת הראש כל זמן שיש בו אדמומית. ועל הדם הכנוס בתוך הלב. ועל דם הקזה כל זמן שהוא מקלח ויוצא. אבל הדם השותת בתחלת הקזה קודם שיתחיל לקלח. ודם השותת בסוף הקזה כשיתחיל הדם לפסוק אין חייבין עליו והרי הוא כדם האיברים שדם הקלוח הוא הדם שהנפש יוצאה בו: ד [ב]דם התמצית ודם האיברין כגון דם הטחול ודם הכליות ודם ביצים ודם המתכנס ללב בשעת שחיטה ודם הנמצא בכבד אין חייבין עליו כרת. אבל האוכל ממנו כזית לוקה שנאמר וכל דם לא תאכלו. ובחיוב כרת הוא אומר כי נפש הבשר בדם היא אינו חייב כרת אלא על הדם שהנפש יוצאה בו: ה [ג]השליל הנמצא במעי הבהמה הרי דמו כדם הילוד. לפיכך הדם הנמצא כנוס בתוך לבו חייבין עליו כרת אבל שאר דמו הרי הוא כדם האברין: ו * [ד]הלב בין לצלי בין לקדרה קורעו ומוציא
את

א טור יו"ד סי' סו כמ"ג שם: ב שם: ג שם בטור ז"ל בשליל אע"ס שחלבו מותר דמו אסור: ד טור יו"ד סי' עב סמ"ג לאוין קלז:

מגיד משנה

ב דם האדם אסור וכו'. כבר נתבאר זה במה שהזכרתי בסמוך וידוע מכת מרדות בכל איסור של דבריהם:

ג אין חייבים כרת וכו'. שם משנה (דף כ') דם שחיטה בבהמה בחיה ובעוף בין טמאה בין טהורין דם נחירה דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבים עליו ובגמרא (דף כ"ב) אי זהו דם הקזה שהנשמה תלויה בו רבי יוחנן אמר כל זמן שמקלח לאפוקי דם ראשון ואחרון שהוא שותת ודם הלב אמר רב בגמרא שחייבין עליו כרת והקשו מדתני דם הטחול דם הלב "(דם הכבד) דם כליות דם האיברים הרי אלו בלא תעשה ואין חייבין עליו ותירצו התם בדם דאתי מעלמא כי קאמר רב בדם דיליה והיכי אתיא מעלמא בשעה שהנשמה יוצאה בו וכך היא הנוסחא בהלכות בפרק כל הבשר ומצאתי בקצת ספרים בגמרא נוסחא מוחלפת לחייב בדם הבא מעלמא כרת ובדם שלו לאו וכן דעת קצת מפרשים ז"ל:

ד דם התמצית ודם האיברים וכו'. דם ביצים שהזכיר כאן רבינו הוא דם ביצי זכר שהרי כתב דם האיברים כגון דם הטחול ודם הכליות ודם הביצים ודם שמתכנס ללב וכו'. ואילו היתה כוונתו בביצי נקבה של עוף טהור אין זה דם האיברים. ופשוט הוא והדין מבואר שם בגמרא דכל דם האיברים הוא בלא תעשה:

ה השליל הנמצא במעי בהמה וכו'. במשנה בפ' בהמה המקשה (דף ע"ד) קורעו ומוציא את דמו ובגמרא א"ר יוחנן שאף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו ור"ל אמר שהמתיר בחלבו מתיר בדמו ופירשו שם מאי מתיר לומר שאין עליו עונש כרת אלמא לרבי יוחנן דפליג עליה ענוש הוא כרת. ופירש רבינו דדוקא בדם הלב הוא שענוש כרת אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים שהרי אינו טעון שחיטה ומסתמא הוא כאחד מאיברי אמו. ובהשגות א"א אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים. וכן הדם היוצא מבית שחיטתו שהוא מן הריאה ומן הכבד עכ"ל. ודבריו סתומים ואפשר שהוא סובר שבדם היוצא מבית השחיטה חייב עליו כרת אע"פ שהוא מן הריאה ומן הכבד ויהיה כדין דם שחיטה של בהמה אחרת. או אפשר שבא לבאר שאפילו דם שחיטתו הוא כדם איברים שהרי בא מן הריאה ומן הכבד וכל איבריו הם כשחוטין וכדעת רבינו:

ו חלב בין לצלי וכו'. משנה בפ' כל הבשר (דף ק"ט) הלב קורעו ומוציא את דמו
לא

השגת הראב"ד

*הלב בין לצלי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא נאמר אלא בצלי דכשולהו כך פולטו, עכ"ל:

לחם משנה

הוי פירושו אלא דלא בעי שחיטה ולא דברה הברייתא כלל לענין הדם דאם הכונה היתה לומר שהדם כולו היתר הוה קשה טובא דהיינו דבעינן למילף שיהא הדם מותר דמ"ד אמילתא דהדם אסור וכמ"ש בברייתא ברישא הכל בכלל ואם כן היכי אפשר לפרש שהדם כולו היתר ולכך הוה ממועט עדיין נאמר לו מי אמר לנו דבר זה אלא ודאי שכולו היתר ר"ל דלא בעי שחיטה וכמו שפירשו בהדיא בגמרא וא"כ אין כאן מקום להכרח ה"ה כלל וצ"ע. וא"ת לדעת רבינו דם דגים אין חייבין עליו דקתני במתניתין במאי איירי אי בטהורים היכי קתני אין חייבין דמשמע דאיסורא מיהא איכא הא לדעת רבינו מותר בכל נוגע אפילו בין כנסו בין לא כנסו. ויש לומר דאיירי בטמאים ומאי דקאמר אין חייבין עליו משום דם אבל הביא לאו דטמאים חייב דהוי תמצית שבגופן:

ג אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה. במשנה (דף כ"ב:) שהוא [דף כ'] אמר דם נחירה דם העיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו כתבו התוספות וה"ה דבדם נחירה ושחיטה ועיקור בעינן דהנשמה יוצאה בו אלא לא איצטריך למימר רק גבי דם הקזה דאין רגילות שיקיז דם לבהמתו עד שיצא לה דם הנפש ע"כ. ורבינו לא משמע דאית ליה הכי שכתב שבכל דם שחיטה והקזה חייב כל זמן שיש בו אדמימות הסובר דכיון שהוא ממקום שהנשמה יוצאת שהוא הסימנים דתלי בהו מיתה כל דם היוצא הוי דם הנפש: או התזת הראש כל זמן שיש בו אדמימות וכו'. אע"ג שלא הוזכר במשנה פשוט הוא:

ד דם ביצים וכו' אין חייבין עליהן כרת וכו'. כתב ה"ה דם ביצים שהזכיר כאן רבינו הוא דם ביצי זכר וכו'. אפשר לומר דדעת ה"ה היא דרבינו מפרש דדם ביצים דמתניתין דפרק דם שחיטה הוי ביצי נקבה ולא ביצי זכר משום דאם נפרש דהם ביצי זכר יקשה מה שהקשו היכי קאמר בגמרא אוציא דם ביצים שאין מין בשר הא ביצי זכר מין בשר הם א"ו פירושה דמתניתין הוי ביצי נקבה והא ודאי הוי מדרבנן בעלמא ולא כתבו רבינו כאן משום דסמך על מ"ש לעיל בפרק ג' נמצא עליה קורט דם וכו' אבל מ"ש בכאן לא נפקא ליה אלא מדם האיברים דקאמר בגמרא דעובר בלא תעשה מהכא נפקא ליה. זה נראה כוונת ה"ה ז"ל דאם כוונתו לומר דרבינו מפרש ביצים דמתניתין דהם ביצי זכר היה לו לומר כן דרבינו מפרש מתניתין כן:

ה השליל הנמצא במעי בהמה וכו'. כתב ה"ה אלמא לרבי יוחנן דפליג עליה ענוש הוא כרת. וא"ת ל"ל הכי הא אפילו ר"ל מודה דלדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו וחייב כרת עליו וכיון דרבינו לקמן בפ"ז פסק אסור חלבו שכן כתב דבן ט' חי חלבו אסור א"כ אפילו לר"ל על דמו חייב כרת. וי"ל דהוצרך ה"ה לומר משום דרבינו איירי כאן אפילו בבן שמונה וקאמר דחייב כרת על דם הכנס בלב והתם כ"ע מודו דחלבו מותר וכדכתב רבינו לקמן ולר"ל לא היה ראוי לחייבו כרת אלא לר"י דאית ליה חיובא דכרת אפילו היכא שחלבו מותר. וכן הקשה לר"ל ממתני' (דף ע"ד) דקורעו ומוציא את את דמו ופירש"י אלמא אפילו בן שמונה דלכ"ע הלבו מותר קתני מתני' קורעו וכו' א"כ משמע דלר"י אפילו בבן ח' בדמו חייב כרת וא"ת מאי מקשה ר"י בגמרא לר"ל נימא דמאי דשרי ר"ל הוי דם האיברים ומאי דקאמרה מתניתין קורעו ומוציא את דמו הוי משום דם הכנוס בלב. וי"ל דדמו כל דמו במשמע. ועוד מה לי דם האיברים לענין חיוב לאו מדם לב לענין חיוב כרת דאי מקרי דם בלב לחיוב כרת ודאי דמקרי דם באיברים לחיוב לאו אבל השתא דהדין דלא הוי דם לענין חיוב כרת אפילו בלב לר"ל א"ש דיש בו טעם נכון לפוטרו משום דכיון דאין בו שחיטה אין בו דם הנפש ואינו חייב כרת אלא על דם הנפש. ומצאתי כתוב בתשובת הר"ם בר למה תשובת מהר"ר יוסף ז"ל שפורט"ם ששאלו ממנו למה בדם השליל כתב רבינו דאפילו לא שלמו לו חדשיו אסור ובחלב כתב דאם לא שלמו לו חדשיו מותר. והשיב דמאי איסור דם מאיסור חלב דבחלב פרט לך הכתוב חלב שור או כשב או עז וחלב השליל אינו חלב שור וכשב ועז אלא חלב אבר שהתירתו תורה מכל דבהמה ופטרתו התורה בשחיטה אמו אפילו בן ט' חי כו' והאריך בזה מאד ומחסרון השואל בסוגית הגמרא שאל על זה דאם בפרק בהמה מבואר דיש חילוק בין חלב לדם מטעמא דקראי:

השליל הנמצא במעי הבהמה וכו'. כתב ה"ה ובהשגות א"א אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים וכו' אם הגירסא בדברי הראב"ד כמו שהביאה ה"ה אין כאן מקום לספק במה שנסתפק בדברי הר"א ז"ל אם בא לסייע לרבינו או לחלוק עליו דודאי לבאר דבריו בא כיון שכתב לשון אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים ואח"כ כתב וכן דם היוצא וכו' משמע דהוא כדם האיברים. אבל נ"ל שהגירסא הנכונה בדברי הראב"ד הוא כמו שהביאה בעל מ"ע וכן דם היוצא מבית שחיטתו שהוא מן הריאה ומן הכבד ע"כ. ולא הוזכר בדברי הראב"ד לשון אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים כמ"ש בספרים והשתא א"ש שנסתפק ה"ה אם הראב"ד הוסיף עליו במ"ש אבל שאר דמו כדם האיברים וכו' ורצה לבאר דבריו והשיג עליו דהיה לו לפרש, או אם הוסיף במ"ש חייבין עליו כרת ועל זה כתב וכן דם היוצא וכו' וכוונתו לחלוק עליו ולומר דבדם השחיטה חייב כרת. ועל מ"ש הרב או אפשר שבא לבאר וכו' יש לדקדק שגם כן דם שחיטה של כל בהמה אמאי חייב כרת כיון דהוא בא מן הריאה ומן הכבד, אלא פי"ל דאע"פ כן הוא חייב מפני שיוצא מבית השחיטה אבל בשליל אין לפוסלו מטעם שחיטה דאין צריך שחיטה דכל איבריו הם כשחוטים מאי אמרת משום דאתי מן הלב ליתא דאינו בא אלא מן הריאה ומן הכבד וז"ש שהרי בא מן הריאה וכו':

ו הלב בין לצלי בין לקדרה וכו'. מ"ש רבינו אינו חייב עליו כרת ה"ה דאפילו מלקות ליכא כיון דאין בו כזית אלא משום דבבהמה צריך לומר שחייב כרת נקט נמי הכא

משנה למלך

ב אבל דם השינים בולעו ואינו נמנע כו'. בפרק דם שחיטה ופירש"י משום דליכא דחזי ליה. ואע"ג דכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור כבר כתבו התוס' בפרק אע"פ (דף ס') דהיינו דוקא באיסור תורה אבל באיסורין דרבנן לא, כ"כ הרב באר שבע. ועיין במ"ש התוס' פ"ב דחולין (דף מ"א) ד"ה ובשוק לא יעשה כן:

ד דם התמצית ודם האברים כו'. (א"ה עיין בדרשות הרב המחבר בדרך מצותיך ח"ג דף ס"ו ע"ד):

גיד

מגדל עוז

דם האדם אסור עד כל זמן שיש בו אדמימות. בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"א) ופרק כסוי הדם ומקצתו פרק כל הבשר: ועל הדם הכנוס וכו' עד הדם שהנפש יוצאה בו. פ"ק דכריתות ופרק דם שחיטה: דם התמצית ודם האברים עד שהנפש יוצאה בו. פ"ק דכריתות ופרק דם שחיטה (דף כ"ב): השליל שנמצא במעי הבהמה וכו' עד כדם האיברים: כתב הראב"ד ז"ל וכן דם היוצא מבית שחיטתו שהוא מן הריאה ומן הכבד עכ"ל: ואני אומר לא הבינותי השגה זו כי דברי ר"מ מפורשים במשנת בהמה המקשה ובגמ' דילה דתנן התם (דף ע"ד) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורעו ומוציא את דמו ואמרינן עלה בגמ' אר"א א"ר הושעיא לא שנו אלא על עסקי שחיטה בלבד ושילי למעוטי מאי אילימא למעוטי חלבו וגידו (והא) מפלג פליגי דתניא ג"ה נוהג בשליל וחלבו אסור דר"מ רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר. פי' נוהג דין גיד הנשה ושקלינן וטרינן עד דאמרינן אמר ר"ל לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו ור' יוחנן אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו וקי"ל כר' יוחנן ר"ל והנה עיניך רואות לדברי הכל שאין התלמוד מחלק בין דמו לדם הילוד כלל כלשון ר"מ ז"ל ל"ש לב ול"ש ריאה ול"ש כבד: הלב בין לצלי בין לקדרה וכו' עד ומותר: כתב הראב"ד ז"ל לא נאמר אלא בצלי דכשולהו כך פולטו עכ"ל: ואני אומר זו ממלוקת ישנה פרק כל הבשר (דף ק"ט) גמרא מתניתין דכהל וליבנא דברייתא ה"ג הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו
ומותר

את דמו ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב ולא קרעו [א] קורעו אחר שבשלו ומותר ואם לא קרעו ואכלו אינו חייב עליו כרת. במה דברים אמורים בלב העוף שאין בו כזית דם. אבל אם היה לב בהמה חייב כרת שהרי יש בו כזית מדם שבתוך הלב שחייבין עליו כרת:

ז הכבד אם חתכה והשליכה לתוך *החומץ או לתוך מים רותחין עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אחר כן. וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כך [ג] מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה

* טור שם סי' עג סמ"ג שם:

כסף משנה

פ"ו ז הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ וכו' וכבר נהגו כל ישראל וכו' הכבד שבשלה ולא הבהבה על האור וכו'. הר"ן תמה על דברי הרי"ף נהי דלא בקיאין בחליטה בקריעה ומליחה ודאי בקיאין דהא אומצא דאסמיך בחתיכה ומליחה שרי ולא מצינו שאסרוהו הגאונים ואף בכבד נמי לא שדרו ממתיבתא אלא דלא בקיאין בחליטה וא"כ למה כתב הרי"ף דלא למיכל כבדא שליקא אלא היכא דמוו ליה מעיקרא וכו'. לפיכך נ"ל דמעיקרא הכי קא מיבעיא ליה כבדא מה אתון ביה וכו' ועדיין אין דעתי מתיישבת וכו' ועוד שהרמב"ם כתב בפ"ו מהמ"א בלשון הזה הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ וכו' הכבד שבשלה ולא הבהבה על האור וכו'. והרי אתה רואה מפורש שהוא אוסר לבשל כבד בפני עצמו מן הדין ולא מן התקנה ולא החמירו הגאונים בכבד אלא שלא לסמוך על חליטתו אבל שלא לבשלו בפני עצמו מן הדין הוא אסור ועיינתי בפירוש המשנה לרבינו ז"ל על משנה זו דהכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת וכו' אבל רבנן פליגי עליה התם וסברי דכבד נאסרת ולפיכך לרבנן אין הכבד מותרת בבישול אפילו בפני עצמה אלא בחליטה ולדידן דלא בקיאין בחליטה לית להו תקנתא אלא בגלי. ונראה ג"כ שהם סוברים דהא דאמר ליה קרעיה שתי וערב ותתוכיה לתחת היינו בשעת מליחה ולהתירה בקדרה ואליבא דר"י בן נורי וכו' אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה דלא שריא אלא לגלי אינה צריכה קריעה שתי וערב דהא באומצא ביעי ומוזריקי אמרי' לעיל תליה בשיפודא מידב דייב אלמא לגלי לא בעי חתיכה כלל. זה נ"ל בדרכם אבל פליאה דעתם ממני מה ראו לדחות דריב"נ כיון דרבי זריקא אמר אנא שליקי ליה לרבי אמי ואכל ואביי נמי אהדר לרב ספרא למיסר נפשה לא קמיבעיא ליה ורב נחמן נמי אמר אפילו בשלוקה גמורה שרייה ורבה בר רב הונא נמי אמר קרעיה שתי וערב ומיתוכיה לתחת והיאך אפשר לדחות כל האמוראים הללו דמינייהו נמי עבדו עובדא עכ"ל. ול"נ שרבינו סובר דהא דא"ל רבה בר רב הונא קרעיה ומיתוכיה לתחת לא לקדרה ולא לגלי היא דלקדרה לא מהניא ליה חתיכה ולגלי אינו צריך חתיכה כמו שיתבאר דגורא מישאב שייב אפילו דם שבשפופרות אלא לחליטה קאמר וכו'. וכ"כ מ"ש הכבד שחתכה והשליכה לתוך החומץ (או לתוך מים רותחים) וכן פירש ה"ה וטעמא משום דהחליטה אינה מועלת אלא להלבין דם שבכבד עצמה דהוי כדם האיברים שלא פירש אבל לדם שבשפופרות דהוי ככנוס בכלי לא מהני מידי ולפיכך צריך לחתוך הכבד כדי שיצא אותו הדם. ומשמע ליה דחתיכה שתי וערב לאו דוקא דהוא הדין דסגי בשתי בלא ערב או בערב בלא שתי דבאי זה מהם יוצא כל דם שבשפופרות אלא דבעי למימר שהחתך יהיה בכל האורך או בכל הרוחב כעין חתך שתי וערב שהוא מעבר לעבר שאם אין החתך בענין זה ישארו קצת שפופרות בלא חתך. ומפני כך כתב סתם אם חתכה ולא כתב אם חתכה שתי וערב. ולא הוצרך לפרש שיהא החתך בכל האורך או בכל הרוחב דכיון דאין צריך לחתכה אלא מפני דם שבשפופרות ממילא משמע שצריך שיהיה על פני כל האורך או על פני כל הרוחב דאל"כ איכא למיחש שישארו קצת שפופרות ומטעם זה לא הוצרך שיהא היתוכיה לתחת שמאחר שאין צריך לחתכה אלא מפני דם הכנוס בשפופרות פשיטא שבעת חיתוכה ישים החתך לנגד מטה עד שיזוב הדם דאל"כ מה הועיל בחיתוכו ולקדרה ס"ל דלא קי"ל כריב"נ אלא כרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דאמר

מגיד משנה

לא קרעו אינו עובר עליו ובגמרא לא קרעו קורעו אחר בשולו ומותר. ופירש רבינו שזהו בין לגלי בין לקדרה דהא סתם בשול בקדרה משמע ואע"פ כן קתני קורעו לאחר בשולו ומותר. ובהשגות א"א (זה) לא נאמר אלא בגלי דכבולעו כך פולטו. וכן דעת קצת מפרשים ז"ל. ויש מהן סבורים כדעת רבינו וטעמא משום דלב שיע ומתוך חלקותו אינו בולע הדם דדם מהרק שריק. וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכתב דדוקא הוא עצמו אינו נאסר אבל מה שנתבשל עמו נאסר שהדם יוצא ממנו ואוסר ומשערין בכל הלב שמא שיצא ממנו אין אנו יודעים כמה הוא עכ"ד. ומ"ש רבינו ואח"כ מולחו משמע דלקדירה הוא דקאמר דוקא ואפשר שהוא סבור שהגלי צריך מליחה ויתבאר לפנינו: אבל אם היה לב בהמה וכו'. בפ' דם שחיטה כריתות (דף כ"ה) שהוא [כ"ב] הובא בהלכות ויש מי שכתב שכשאמרו שבלב בהמה חייב כרת דוקא אכלו קודם בשול אבל אחר בשול לא דדם שבשלו אינו חייב עליו כדאיתא במנחות בפרק הקומץ רבה (דף כ"א) ולא נתבאר זה בדברי רבינו:

ז הכבד אם חתכה וכו'. נראה מדברי רבינו שהוא סבור דלגלי הכי דין הכבד כדין בשר וזה דעת הרבה מן המפרשים ז"ל שכל מה שנזכר בגמרא הוא לקדרה ויש מי שכתב שאפילו לגלי צריך חתיכה. וכתב הרשב"א ז"ל וראוי לחוש לדבריו וכ"נ מדברי רבינו ולקדרה לא סגי בחתיכה ומליחה אלא צריך חתיכה וחליטה וכי אמרינן בגמרא (חולין דף קי"א) דאמר להו רבה בר רב הונא קרעיה שתי וערב ותתוכיה לתחת היא דוקא כשחולטין אותו אחר כך דאי בחתיכה ומליחה סגי רב הונא דחליט ליה בחלא ורב נחמן דחליט ליה ברותחין אמאי לחתכיה ולמלחיה ויש הרבה מן המפרשים ז"ל סבורים דבדין הגמרא אם קרעו שתי וערב ותתוכו למטה ומלחו הרי הוא מותר בקדרה. ואין נראה כן דעת הגאונים ז"ל שאם היה הדין כן לא היו מתקנים שלא לאוכלו בקדרה אלא אחר צליה מטעם שאין אנו בקיאין בחליטה שהרי כבר היתה לו תקנה אחרת שהכל בקיאין בה: וכבר נהגו כל ישראל כו'. בהלכות וסוגיא דשמעתא דאי חלטיה בחלא או ברותחין שרי ואפילו קופיה לבר אלא מיהו שדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאין בחליטה וספק איסורא לחומרא ולא שרי למיכל כבדא שליקא אלא היכא דמוי ליה מעיקרא ושלקי ליה

לחם משנה

הכא הכי. והרב מהר"ר לוי ן' חביב בתשובותיו דף קס"א תירץ כן וכתב עוד או שנאמר והוא הנכון דמשום דבלב יש שני מיני דם דם שבתוך הלב עצמו ועל זה חייב כרת לדעת הרב ודם שמתכנס אליו בשעת שחיטה ועל זה אינו חייב כרת אלא מלקות לדעתו כאשר אמר הוא למעלה שלא כדברי האומרים בהפך ובודאי שבלב העוף אין בו כזית דם אבל אפשר שיהיה בו כזית דם מדם שבתוכו ומהמתכנס אליו בשעת שחיטה ולכך פסק הרב דאינו חייב כרת עליו לעולם ודוקא כרת אינו חייב אבל מלקות אפשר שיהיה חייב איזה פעם אם יהיה כזית בין הכל ע"כ דפח"ח. עוד כתב שם במ"ש ה"ה בדין דם מבושל שלא נתבאר בדברי רבינו. דלשון רבינו משמע הפך יש מי שכתב דאפילו על דם בישול חייב מדלא כתב רבינו אבל אם היה לב בהמה חייב כרת אם אכלו קודם בישול והעד שלא כתב בשום מקום בספרו המימרא של פרק הקומץ רבה דם שבישלו שאינו חייב כרת משמע דס"ל דאינה הלכה. ותמה על ה"ה איך כתב שלא נתבאר בדברי רבינו:

ז הכבד אם חתכה וכו'. מה שכתב ה"ה וכ"נ מדברי רבינו ולקדרה לא סגי וכו'. נראה דיש ט"ס וצ"ל דלקדרה בדלי"ת. ושיעור לשונו כן תחלה כתב שנראה מדברי רבינו דלגלי דין הכבד כדין הבשר ואח"כ כתב שנראה עוד דין אחר מדברי רבינו דלקדרה לא סגי בחתיכה ומליחה. דאין לומר דקאי אדברי הרשב"א שכתב וראוי לחוש לדבריו דדברי הרשב"א הם הפך מדברי רבינו. ויש מי שרצה להעמיד גירסת הספרים ופירש הוא וכ"נ מדברי רבינו הם דברי הרשב"א ז"ל שכ"כ על רבו הרמב"ן ז"ל ודוחק והראשון עיקר. עוד ק"ק דלפי הנראה מכאן מה"ס ז"ל דחליטה עדיפא ממליחה ולקמן אמרינן השובר מפרקתה של בהמה דבחליטה לא סגי אלא במליחה משמע דמליחה עדיף מחליטה. וי"ל דהתם כיון ששבר המפרקת ופרש דם האברים שהיה הדם יוצא ולא הניחוהו וחזר להיות נבלע מפני כן בחליטה לא סגי דהחליטה מכנים ואינו מוציא והוי דם האברים שפירש ואסור ולהכי בעי התם מליחה אבל הכא לא פירש עדיין הדם ובחליטה מהני דמכנים ולא במליחה. ועל מה שתמה הר"ן על דברי רבינו ראיתי מה שהלה הרב בעל כסף משנה ליישב דברי רבינו וקשה לי על דבריו במה שכתב להביא ראיה ממאי דאתקיף רב אשי דילמא פי קנה חוץ לקדרה הוה דודאי רב ספרא לא דק התם במילתיה ה"נ אית ליה לומר דכשאמר רבי זריקא אנא שלקי ליה ואכיל דילמא על ידי חליטה קאמר ורב ספרא לא דק במלתיה. ונ"ל דאין הנדון דומה לראיה דודאי רב ספרא שאל לרבי זריקא מה שאמר לו אביי שישאל דהיינו אי מהני לקדרה בקריעה ומליחה בלא חליטה וכיון שעל זה השיב לו רבי זריקא אנא שלקי ליה ואכיל ודאי דהיא דהוה מאריה דעובדא דהוא בעצמו שלקו ודאי דידע דהוה בלא חליטה דאם לא כן לא היה משיב כלל לרב ספרא לשאלתו. אבל מאי דמקשה רב אשי ודילמא פי קנה וכו' להו לרב ספרא מקשה הגמרא אלא לר' זריקא גופיה מקשה מה היא הראיה שהביא דקריבו לן קניא מקיפיה הא איהו לא ידע היאך נתבשל דלא היה הוא מריה דעובדא שבשלו נמי אמר דלא הוה פי קנה חוץ לקדרה או דילמא חלטוהו ועל דא שייך הך קושיא שפיר כיון דרבי זריקה לא הוה התם בעל הבישול. וכן קשה לי על מ"ש הרב בעל כ"מ דקי"ל כרב נחמן ורב הונא ולא כאביי דמספקא ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא וכו'

מגדל עוז

ומותר ורש"י ז"ל ומקצת רבותינו בעלי התוספות ז"ל פירשו משנה וסוגיא לגלי וכדכתיב ויבשלו את הפסח והוא גלי וטעמא משום דשיעא וכשינויא דתלמודא פרק כיצד צולין ומשום כבולעו כך פולטו דסוגיין דהתם. וגם הרמב"ן ז"ל כן הסכים. אמנם רבים חכמים נבונים וגאונים קדמונים פירשו כר"מ ז"ל וכשיטת רבותיו שכתבו בהם וכלשון הברייתא דקתני שבשלו ולא אשכחן בהם בשולי בגלי בגמ' וכישנא דקתני הכהל קורעו לאו לגלי אוקמוה אלא לקדירה וממילא שמעינן דסיפא נמי לקדרה וכהכיא סוגיא דפרק כיצד צולין דקי"ל כרבא דאמר האי מולייתא שריא דהויא כמבושל וכבר כתבתי כי ר"מ ז"ל לעולם סומך על לשון הגמרא וכן נכון: ואם לא קרעו כו' עד שחייבין עליו כרת. בכריתות פרק דם שחיטה (דף כ"ב) ובפסחים פכ"ל (דף ע"ד): הכבד אם חתכה כו' עד ולא יצא מסן

הגהות מיימוניות

[א] בפרק כיצד צולין רוצה לפשוט מכאן כבולעו כך פולטו ודוחה שאני לב דשיע פי' שחלק ואינו בולע שום דבר מן הדם. ואר"ת שאין לסמוך על זה להתיר לב שנתבשל עם דמו בקדרה לאחר שקרעוהו כי למסקנא לא קאי אותו דיחוי שאני לב דשיע דאמרינן כבולעו כך פולטו לפיכך הא דקורעו לאחר בישולו פי' אחר צלייתו דשייך בו כבולעו כך פולטו דמה שבלע פלט ונפל לארץ אבל נתבשל בקדרה דמה שפלט נשאר אצלו בקדרה צריך ס' מדם הלב ואם אין שם ס' אף הלב עצמו אסור וכן השיב ר"י ועיין בתשובה ע"כ: [הטור הביא שם דעת ר"ת שאוסר אם בשלו בלא קריעה וכתב אסר כן ואפילו לדברי הרמב"ם אם בשלו (עם הבשר) בלא קריעה אוסר הבשר וצריך ס' כנגד הלב דלא ידעינן כמה נפק מיניה עכ"ל ע"ש]: [ג] וכן כתב ר"י אלפס שמנהג בכל ישראל שלא לבשלה בקדירה אלא לאחר צלייה ולא לאחר מליחה וכן רש"י היה מפרש ההיא דפרק כל הבשר כבדא מה אתון ביה בכבד שנמלחה ואעפ"כ שמא אין יוצא כל הדם שבה על ידי מליחה לפיכך אסור לבשלה בקדרה אע"פ שנמלחה אא"כ צלאה. אבל ר"ת פי' בכבד שלא נמלחה דאם נמלחה פשיטא דמותר לבשלה עם הבשר כמו שמותר לבשלה עם הבשר לאחר צלייה דהא מליחה הרי הוא כרותח דצלי ולכך פי' בה"ג שיעור מליחה לקדירה כשיעור צלייה ולפי זה אם בישל כבד בלא מליחה עם בשר הכבד מותר והבשר אסור כדתנן במסכת תמורה הכבד אוסר ואינו נאסר אבל לפר"ש כך הדין לאחר שנמלחה ושהה כשיעור והודח. ועיין שם בתוס' ובספר התרומה והמצות. והנה רבינו המחבר כפר"ש אך שמחמיר יותר כדמוכח בעמוד וכתב בס"ה בשם רבינו יהודה דאי אישתלי ועבד כר"ת עבד ע"כ. ואם רוצה לצלות כבד נגד גחלים צריך לקורעו שתי וערב או לנקבו הנה והנה וכן איתא בה"ג האי מאן דמטוי כבדא צריך למיקרעיה כו' עד והיכא דלא חתכו ליקרעיה לאחר בישולו ויצא הדם הכנוס בשפופרות

שבשלה עם בשר אחר. *וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור: ח הכבד שבשלה ולא הבהבה על האור ולא חלטה [ג] בחומץ או ברותחין הרי הקדרה כולה אאסורה הכבד וכל שנתבשל עמה. ומותר לצלות כבד עם הבשר בשפוד [ד] אחד והוא שתהיה הכבד למטה. ואם עבר וצלאה למעלה מבשר הרי זה אוכלו: ט בהטחול מותר [ה] לבשלו אפילו עם הבשר שאינו דם אלא בשר הדומה לדם. השובר גמפרקת בהמה קודם שתצא נפשה הרי הדם נבלע באברים ואסור לאכול ממנה בשר [ו] חי ואפילו חלטו. אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה

א טור שם סי' עג ולא הסכים בזה ע"ש: ב טור יו"ד סי' עד כמ"ג לאוין קלז: ג טור שם סי' סו סמ"ג שם:

מגיד משנה

ליה בתר הכי אבל אי פלקי ליה מעיקרא אסור וכן המנהג בכל ישראל עכ"ל: וכן מנהג פשוט שאין מבשלין וכו'. המנהג הזה לא פשט בכל ישראל ובמקומותינו מוציאין המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואח"כ קורע הקרום שעליו ומולחו והרי הוא מותר אפילו לקדרה וזהו דין הגמרא:

ח הכבד שבשלה וכו'. מדברי רבינו אתה לומד שהוא ז"ל סבור שמה שתקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אלא אחר צלייה אינו אלא דוקא לכתחלה אבל דיעבד כל שהוכשר לפי דין הגמרא אינו אוסר ואינו נאסר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכבר כתבתי למעלה מחלוקת המפרשים ז"ל בדין הגמרא אם היתוך ומליחה מכשירו אם לאו ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהוא נכשר בכך. ומ"ש רבינו שאם לא הוכשר לפי דין הגמרא שאוסרת ונאסרת אפשר שהוא סבור כההוא הלכה דאמר התם שליקה אוסרת ונאסרת. ופשוט הוא שאינה אוסרת ביותר מששים לא יהא חמור מדם עצמו ואם יש בו ששים ודאי שכל השאר מותר. והרשב"א ז"ל נחלק על רבינו באיסור הכבד עצמו ופסק כדברי האומר אוסרת ואינה נאסרת: ומותר לצלות כבד וכו'. שם בגמ' (דף קי"א) ופירוש והוא שתהיה הכבד למטה שדרכן היה שהיו מניחין השפוד בתנור ראשו למטה וזנבו למעלה אבל אם מניח השפוד כולו על גב האש אין כאן מעלה ומטה ובכל גוונא אסור לכתחלה ומותר דיעבד. וכתב הרשב"א ז"ל שיראה לו שהוא הדין שאסור למולחו לכתחלה על הבשר. ויש חולקין:

ט הטחול מותר לבשלו וכו'. שם מפורש בגמרא וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בעלמא הוא ומכל מקום צריך מליחה כשאר בשר וכן דעת המפרשים וכן מורה לשון רבינו ובפירוש אמר למעלה בדם האיברים כגון הטחול: השובר מפרקת בהמה וכו'. שם (דף קי"ג) השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באיברים ואיבעיא *להו הואיל ואיבלע דם באיברים אי שרי למיכל מיניה באומצא או לא ופלקא להו בתיקו. ובהלכות וקי"ל דתיקו דאיסורא לחומרא ע"כ. ויש מן המפרשים ז"ל שדקדקו מכאן דדם האיברים שלא פירש מותר דהא הכא דוקא מפני ששבר מפרקתה קודם יציאת נפש הא לאו הכי מותר לאכול ממנה באומצא דהיינו בשר חי והביאו ראיות לזה ועיקר. ורבינו כתב ואפי' חלטו לפי שהוא אינו סובר כן אלא כל בשר חי אסור מדבריהם בלא חליטה או מליחה כמ"ש למטה וזה ששבר מפרקתה קודם יציאת נפש אפילו בחליטה אסור. והרשב"א ס"ל כדעת הראשונים וכתב שאם היו חוטי דם בבשר צריך ליטלן שדם העומד בחוטין הרי הוא כפירש ועומד בכלי ע"כ: אלא כיצד יעשה. זה מבואר לפי הגירסא שכתבתי למעלה שלא שאלו אלא לאכול

*[כך היא גירסת ההלכות אבל גירסתנו איבעיא להו היכי קאמר מכביד את הבשר וגוזל את הבריות משום דמבליע דם באיברים הא לדידיה שפיר דמי או דילמא לדידיה נמי אסור תיקו, ויש חילוק לענין דינא בין הגירסאות, ועיין בב"י סי' ס"ז]:

כסף משנה

דאמר שליקה אוסרת ונאסרת וכדאמרינן בגמרא וטעמא משום דמשמע ליה ז"ל דנהי דאביי כי איבעיא ליה מה אתון ביה היינו לומר אי סגי ליה לקדרה בקריעה ומליחה או לא מ"מ בהא דאמר ר' זריקא אנא שלקי לרבי אמי ואכל איכא לספוקי דילמא ע"י חליטה קאמר ורב ספרא הוא דלא דק במילתא כדאשכחן דבמאי דאהדר וא"ל דאנא ויניאי בריה דר' אמי איקלען לבי יהודה דר"ש בן פזי קריבו ליה קניא בקופא ואכלנא למאי דאתקיף רב אשי דילמא פי קנה חוץ לקדרה הוה א"כ מיהלט הוו חלטי ליה מעיקרא כדאיתא בגמרא ע"כ רב ספרא לא דק במילתא או מספקא לן דילמא לא דק במילתא וכיון שכן ליכא למפשט מדרב ספרא מידי וכיון דאשכחן דרב הונא ורב נחמן חלטי להו משמע דלא מהניא ליה קריעה ומליחה לקדרה כלל דכל שלא חלטו אפילו בשלו לבדו אסור כר"י בנו של ריב"ב דאמר שליקה אוסרת ונאסרת לפי שאחר פליטתה חוזרת ובולעת והא דאמר בגמרא רב בר שבא איקלע לבי רב נחמן אייתו ליה כבדא שליקא ולא אכל חלוט הוה ור"נ לטעמיה דחלטי ליה ואכל ורב בר שבא סבר דלא מהניא ביה חליטה משום דמרובה בדמים הוא ותרוייהו סברי דהלכה כר"י בנו של ריב"ב דהא כבדא שליקא להודיה משתע ואפ"ה אסר ליה רב בר שבא ור"נ נמי לא שרייה אלא משום דחלוט הוה אבל אם לא היה חלוט הוה אסר ליה משום דס"ל כבד אוסרת ונאסרת והא דקאמר בגמ' כתנאי ר' אליעזר אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת ר"י בנו של ריב"ב אומר מבושלת אוסרת ונאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת לא ארב נחמן ורב בר שבא קאי כמו שפירשו המפרשים דלדידיה תרוייהו ס"ל כר"י בנו של ריב"ב אלא אאביי ורב הונא ורב נחמן קאי דאביי שרי כבדא שליקא להודיה ואפי' עם בשרא שרי לכבדא גופיה ולא איבעיא ליה אלא בבישרא דאישליק עם כבדא אי איתסר אי לא דפשיטא ליה דכבד אינה נאסרת ומספקא ליה אי אוסרת משום דמא דנפיק מיניה או לא דכיון דחזינן דכוליה דמא ורחמנא שרייה איכא למימר דאפילו דמא דפריש מיניה שרי ורב הונא ור"נ דהוו חלטי ליה אפילו לבשוליה בלחודיה ע"כ סברי כר"י בנו של ריב"ב דאמר אוסרת ונאסרת כלומר דאם בשלה עם דברים אחרים אוסרתן והיא עצמה אסורה בין שבשלה עם דברים אחרים בין שבשלה בפני עצמה משום דבתר דגמרה לפלוט הדרה ובלעה מדם שפלטה ואביי הא קאמר דסבר כמ"ד אינה נאסרת אלא במאי דאמר אוסרת מספקא ליה אי דוקא בכבדא דאיסורא אבל לא בכבדא דהיתרא או דילמא אפילו בכבדא דהיתרא קאמר דאוסרת והשתא כיון דרב הונא ורב נחמן חלטי ליה כוותייהו קי"ל ולא כאביי דמספקא ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא להו לרב הונא ורב נחמן משום מאי דמספקא לאביי. ועוד דה"ל חד לגבי תרי ומה"ט לא קי"ל כרב בר שבא דאסר ליה בחליטה דה"ל חד לגבי תרי הילכך נקטינן דכבד לקדרה אסור ואם בשלו עם בשר אחר אוסר אא"כ חלטו אבל מליחה לא מהניא ביה מידי ולצליה לא צריך קריעה דנורא מישאב שאיב דלחליטה הוא דאמרינן בגמרא דבעי קריעה כדפרישית ובזה נתיישבו דברי רבינו שאסור לבשל כבד בפני עצמו מן הדין דכרב הונא ורב נחמן קי"ל דס"ל דאסור לבשל כבד אפי' בפני עצמו אלא ע"י חליטה. וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שכתב וגיא דשמעתא דאי חלטי ליה בחלא או ברותחין שרי דמשמע דאי לא חלטי ליה אסור בכל גוונא ואפילו לבשלו בפני עצמו וכמו הגאונים והיקנו דלא מהני חליטה. וא"ם נמי הרי"ף ורבינו לא הזכירו דלצליה בעי קריעה שתי וערב והיתוכיה לאתא דלאו לענין צליה אמאר אלא לענין חליטה. ורבינו כבר הזכיר החיכה לענין חליטה וכמו שכתבתי והרי"ף לא הזכירו היכא למימר שסמך על מ"ש בפרק גיד הנשה גבי אומצא דאסמיק חתכיה ומלחיה ש"ד דלאו חתיכה בעי להוציא דם שבו וכ"ש בכבד שהדם כנוס בסמפונות דהוי כנוס בכלי ופשיטא דצריך להוציאו: וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש וכו'. כתב ה"ה המנהג הזה לא פשט בכל ישראל וכו' והרשב"ן תמה על דברי רבינו בזה:

השובר מפרקת בהמה וכו'. בפרק כל הבשר (חולין דף קי"ג) השובר מפרקת של בהמה קודם שתצא נפשה מכביד את הבשר ומבליע דם באיברים איבעיא להו מי שרי למיכל מיניה באומצא או לא תיקו. ומדאיבעיא לן בשובר מפרקתה אי שרי למיכל מיניה באומצא למדו המפרשים דכל שלא שיבר מפרקתה שרי למיכל מיניה באומצא בלא מליחה. ורבינו

לחם משנה

וכו' דזה אינו דשוא ר"ל לרבינו אמאי פסק רבינו דאוסרת ונאסרת ונתן טעם משום דאלה לפסוק כרב נחמן ורב הונא ובהא דאינה נאסרת לא מספקא ליה לאביי כלל דפשיטא לאביי דאינה נאסרת וא"כ איך כתב דלמה שבק פשיטותא דרב נחמן ורב הונא משום ספיקא דאביי הא בהא לא נסתפק וכדאמר למיסר נפשה לא קא מבעיא לי:

השובר מפרקת בהמה קודם שתצא נפשה וכו'. נראה מדברי ה"ה דסובר דכאן במליחה להודיה סגי אבל בחליטה קאמר רבינו דלא מהני משום דבחליטה נבלעים הדם בפנים וזה הדם הוי כאילו פירש ואם יכניסהו בפנים אסור אבל במליחה יוצא ולכך מותר והביא ראיה מפרק השוחט דאמר דהותך בשר בהמה קודם יציאת נשמה ומולחו ואוכלו כשהוא חי והרי שם דכיון דלא יצא נפשה הוי כאילו דם הוא רוצה לצאת לחוץ ומחמת הצער שהותך ממנה מבליע לדם בפנים ומ"מ קאמר יוצא ע"י מליחה אע"פ שיש לחלק דשאני סבירת מפרקת דהיא מחמת טפי ומכה האנחה גדולה מכנים בפנים הדם לכך כתב ה"ה ויתבאר בכיוצא בזה כלומר אע"פ שאינה ראיה ברורה הוא דמיון לה. ול"נ לומר דמדהזכיר רבינו יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה נראה דסובר דבעינן כאן חתיכה ומליחה כמו אומצא דאסמיק וכמ"ש רבינו לקמן ובשר שהאדים וכו' אם חתכן ומלחן כדת וכו' דבעי התם חתיכה ומליחה. ורבינו דימה הא להאיך דהתם ולכך קאמר דבעי חתיכה ומליחה וא"ש לפי זה שהזכיר כאן החיכה דלפירוש ה"ה חתיכה דנקט כאן כדי נסבה דלא תלי מילתא אלא במליחה ולפי זה שכתבתי הא או יאכלה דקאמר רבינו הוי בלא חתיכה ומליחה וה"ק יחתוך וימלח ויבשל או אם לא ירצה לעשות כן יאכלה דבאומצא דאסמיק כתב לקמן דבלא חתיכה ומליחה בצליה לחוד סגי: השובר מפרקתה של בהמה וכו'. מ"ש ה"ה בשם המפרשים דסבירא להו דבבשר חי מותר לאוכלו וכתב ורבינו שכתב וכו'. נראה מריהטא הלשון דמשום דלרבינו בבשר חי בעינן חליטה הכא בעי מדרגה אחרת כיון ששבר מפרקתה וצריכה מליחה אבל למפרשים דס"ל דבבשר חי לא בעי כלל הכא סגי בחליטה. ובאמת שאין זה ודאי הכוונה דכיון דבשובר מפרקתה איקרי דם האיברים שפירש שהיה הדם יוצא לחוץ בדין הוא דאפילו למפרשים לא סגי בחליטה כיון שהחליטה מכנים. ומ"ש הרב ורבינו כתב ואפילו חלטו לפי שהוא אינו סובר כן וכו' ר"ל דצריך להזכיר כאן ואפילו חלטו משום דאי לאו הכי אפילו אומצא צריך חליטה ולא אשמעינן רבותא אבל למפרשים אין צורך לזה דבלא חליטה אשמעינן רבותא דבעי אפילו בלא חליטה סגי אבל מ"מ אפילו למפרשים לא סגי כאן בחליטה:

וכבר

הגהות מיימוניות

כסמפונות ואין לחוש שמא נבלע הדם מן הסמפונות בבשר הכבד דאגב דמדיד למפלט לא בלע ועוד כבולעו כך פולטו עכ"ל ע"כ: ° [טור סימן ע"א וכתב על לשון זה ז"ל וא"א ז"ל היה מתיר לבשלו ע"י מליחה עם המוח רק שינקוב העצם כנגד הקרום וינקוב גם הקרום וכן כתב בעל העיטור ע"כ:] [ג] שדרו ממתיבתא דאנן לא בקיאינן בחליטה ואין לבשלה אלא אחר צלייה כאשר כתב בה"ג ובאלפס ע"כ: [ד] הילכתא בין בכבדא בין בעלויה בישרא שרי ... דוקא לדידהו שהיו צולין בתנוריהם שפיתם למעלה וידוע איזה צד מן השפוד למעלה או למטה אבל לדידן שפעמים צד זה מן השפוד למטה ופעמים צד האחר למטה לעולם לכתחלה אסור לצלותן בשפוד אחד ובדיעבד שרי וכתב בס"ה וה"ה בטליה ע"כ: [ה] כדאיתא התם להדיא משמואל דעבדי ליה תבשילא דטחלא ביומא דעביד מילתא וכן ספר התרומה והמצות והתוספות וכן בירושלמי ע"כ: [ו] דמבעיא לן אי שרי למיכל מיניה באומצא וקאי בתיקו ותיקו דאיסורא לחומרא וכן פסק ר"י: מ"ה דאין אסור לאכלו אלא חי וכן תוספות שהביאו ראיה מכאן דשרי בשר מותר לצלותו בלי מליחה או לאוכלו חי כי אם בלא מליחה מדלא בעיא לן הכא אלא לתתירו באומצא דלקמן בפרק זה וכן כתב רב קמנענ"א ודלא כרש"י ור"י

לאסור באומצא אבל במליחה אפילו לקדירה מותר. ויש גירסא אחרת וזו עיקר. ומתבאר בסוגיא בזה בפרק השוחט (דף ל"ג) גבי החותך בשר מן הבהמה קודם יציאת נפשה:
וכבר ביארנו שהשוחט וכו'. פרק ד' נתבאר זה:

י אין הבשר יוצא מידי דמו וכו', שם אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, איתמר רב הונא אמר מולח ומדיח במחניתא הגא מדיח ומולח ומדיח ולא פליגי הא דמליח בי טבחא הא דלא מליח בי טבחא ע"כ. ומה שכתב רבינו ומניחו במלחו כדי הילוך מיל וכה"ג כתבו ושיעור מליחה כשיעור צליה. ונראה שיש סמך לשיעורו של רבינו

החתיכה וימלח יפה יפה ואחר כך יבשל או יצלה. וכבר ביארנו שהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם שהן מותרין: י ° אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן [ז] מולחו יפה יפה ומדיחו [ח] יפה יפה. כיצד עושה מדיח הבשר ° תחלה ואחר כך מולחו יפה [ט] יפה ומניחו במלחו אכדי הילוך מיל. ואחר כך מדיחו יפה יפה עד שיצאו המים זכים ומשליכו מיד לתוך במים רותחין אבל לא לפושרין *כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם: יא גכשמולחין הבשר אין מולחין אותו אלא בכלי דמנוקב. [י] ואין מולחין אלא במלח עבה כחול הגס. [כ] שהמלח דק כקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. [ל] וצריך לנפץ הבשר מן המלח ואחר

השגת הראב"ד

*כדי שיתלבן וכו'. כתב הראב"ד ז"ל (זה) לא שמענו ולא ראינו מימינו וכל הקדמונות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא תמר בשר והמחמיר יותר מכן עליו לתבוא ראיה עכ"ל:

ורבינו אינו סובר הטעם זה כמו שיתבאר ולפיכך פירש דהא דאיבעיא לן אי שרי למיכל מיניה באומצא ע"י הליטה בתומן הוא דאיבעיא לן דבל שלא שיבר מפרקתה מיפרא שרי ע"י הליטה הבל שלא ע"י חליטה לא איבעיא לן כלל דאפי' לא שיבר מפרקתה אסור בלא מליחה: כל

גליה. ונראה שיש סמך לשיעורו של רבינו ממ"ש גבי שיעור הטור וכמה כדי עבוד כדי הילוך מיל ופרק כלל גדול יש מי שסבור שהמולח את הבשר בשבת חייב משום מעבד ואע"ג דקי"ל דאין עיבוד באוכלין להיות שבת מ"מ ילפינן מהתם דמליחה היינו עבוד וכיון שלא פירשו לנו חכמים שיעורה נראה שהוא שיעור עיבוד, אח"כ מצאתי לרמב"ן ז"ל שכתב ושיעור גליה פירשו הגאונים כדי הילוך מיל. ומ"ש רבינו ומשליכו מיד לתוך המים הרותחין נחלקו עליו ז"ל ואמרו שאחר מליחה א"צ דבר אחר. וכן כתוב בהשגות א"א זה לא שמענו וכו' וזה דעת כל האחרונים ז"ל ואיני מוצא בזה סמך ברור לדברי רבינו:
יא כשמולחין הבשר אין מולחין אלא וכו'. שם אמר שמואל אין מניחין בשר מליח אלא על גבי כלי מנוקב. ופירוש בעוד שהוא מלוח אין מניחין אותו בכלי שאינו מנוקב, ופשוט הוא שאם העביר ממנו אחר שיעור מליחה המלח הראשון וחזר ומלחו שמניחו בכלי

א והרא"ש כתב כדי צליה ע"ש: ב סטור שם כסרא"ד: ג שם בטור ובסמ"ג: ד ע"ש בטור כדין בשר שנמלח בשאינו מנוקב:

זה כלי שירצה וכי קאמר אין מניחין בשר מליה בעודו במלחו הראשון קאמר. ולזה כתב רבינו כשמולחין וכו' ונתבאר בגמרא שאם עבר ומלח הבשר בכלי שאינו מנוקב שהוא נאסר ע"י כן גבי ההיא דדנים ועופות שמלחן זה עם זה שאזכיר למטה. והרשב"א ז"ל כתב מלח בכלי שאינו מנוקב אם נמלח במלח כ"כ שפוגם את הבשר מלאכול עמו הרי זה כרותח והדם מתקבץ בכלי והבשר נכבש בתוכו והכבוש הוא כמבושל ואסור אפילו בגלי ודוקא כל מה שנכנס בתוך הדם והציר אבל השאר שאינו עומד בתוך הציר מותר בנטילת מקום ואפילו היה מה שבתוך הציר שמן לפי שאינו מפעפע הדם ואין השומן מוליך את הדם במקום שאינו יכול לילך מחמת עצמו ע"כ דבריו ז"ל: ואין מולחין אלא במלח עבה וכו'. שם רב דימי מלח במלחא גללניתא ומנפיץ ליה פירוש מלח גסה. ודעת רבינו שהכל צריכין לעשות כן ורב דימי להורות ולימד בא וזה דעת קצת מפרשים ז"ל. והמפרש שהוא סבור שמן הדין הכל צריכים מלח גם כחול גס ומן הטעם שכתב שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם ורב דימי היה מולח ביותר גסה ובערוך פירוש גלגלים חזק כאבן. ומ"ש רבינו וצריך לנפץ הבשר וכו' זה פשוט. ומ"ש ומנפיץ ליה וכ"כ הרבה מפרשים ז"ל שהדבר שמלחו בו נאסר לפי שהוא נבלע מהדם וכן עיקר. ובדין באי זה מלח מולחין יש מי שפירש שבכל

לחם משנה

וכבר ביארנו שהשוחט בהמה וחיה ולא יצא מהן דם מותרים וכו'. כלו' ואע"פ שאמר שע"י כל זה כיון ששבר מפרקתו לא יצא הדם יפה ונאסר שם מ"מ כיון שאין שם הדם עתיד לפרוש לא איכפת לן דהכבר ביארנו היכא דלא יצא דם מותר משום דהוי דם האיברים שלא פירש וכי אית ליה לרבינו דדם האיברים שלא פירש אסור היינו דם שעתיד לפרוש וכמו שתירץ הכ"מ ולא כמו שתירץ מהר"י ן' חביב ז"ל דלפי הנראה מדברי ה"ה סובר רבינו דדם האיברים שלא פירש נמי אסור מדכתב ויש מן המפרשים שדקדקו מכאן דדם האיברים וכו' וכתב שרבינו אינו סבור כן משמע שאית ליה דדם האיברים שלא פירש אסור אלא שצריך לחלק דדוקא בשעתיד לפרוש וכמו שכתב הרב בעל כסף משנה:
י אין הבשר יוצא מידי וכו'. כתב ה"ה ובפרק כלל גדול יש מי שסובר שהמולח את הבשר בשבת וכו' ואע"ג דקי"ל דאין עיבוד באוכלין לחיוב שבת מ"מ ילפינן מהתם דמליחה היינו עיבוד. ויש מי שהקשה דהא בפרק כלל גדול (דף ע"ה:) אמרו אמר רב אשי ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי איניש מכליה עד כאן ע"כ. משמע דמליחה דאמרינן התם הוי במלח הרבה דהוא דקא בעי ליה לאורחא ועל הא הוא דאמר דאין עיבוד באוכלין והא הוא דמקריא עיבוד אבל מליחה דביתא לא מיקרי עיבוד וא"כ איך למד ה"ה דמליחה כי הסי הוי עיבוד. ול"נ דאין כאן קושיא כלל דמאי דקאמר התם הוא דעל דא אמר רבה דיש עיבוד באוכלין אבל מליחה דביתא לא הוה אמר רבה דהוי עיבוד בהא דהוי אוכל אבל במידי דלא הוי אוכל ודאי דהוי עיבוד דאי לא מיקרי הא עיבוד אפילו במידי דלאו אוכל מאי אשמעינן רב אשי דהא לא אמר רבה יש עיבוד דפשיטא אי אפילו דשאינו אוכל לא הוי עיבוד כל שכן באוכל א"ו מאי דאשמעינן רב אשי הוא דמליחה דלביתא אע"ג דבשאינו אוכל הוי עיבוד לא סימא דמליחה כי האי אית ליה לרבה דבאוכל הוי עיבוד דאינו כן אבל מכל מקום למדנו דמיקרי עיבוד במידי דלאו אוכל וכיון שכן הרי למדנו השיעור דכיון דמיקרי עיבוד הרי ידענו דשיעור עיבוד הוי מיל. ועוד י"ל דלא אמרו שם דלא הוי מליחה לביתא אלא משום דבביתא אינם מולחים במלח הרבה ולאורחא מולחים במלח הרבה אבל לענין השיעור אחת הן שמליהות וכיון דלאורחא מקרי עיבוד הוי שיעור מיל אם כן הך נמי דלביתא הוי שיעור מיל:
יא כשמולחין הבשר אין מולחין וכו'. פירש ה"ה דהיינו המליחה ראשונה אבל אם העביר המלח ראשון אין חשש בזה ואע"ג דלדעת רבינו אחר מליחה צריך להשליכו במים רותחין משום דעדיין נשאר בו הדם מ"מ כבר יצא רוב הדם ואין כאן חשש להניחו בכלי מנוקב אבל במליחה ראשונה נתבשל בדם ואיקרי מבושל. ומ"ש רבינו

מגדל עוז

מהן דם שהן מותרין. פרק כל הבשר (דף קי"ג) ותרומות פרק בגל: אין הבשר יוצא מידי דמו וכו' עד שיתלבן ולא יצא דם: כתב הראב"ד ז"ל (זה) לא שמענו וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא גבי מימרא דשמואל פרק כל הבשר בין הראשונים ורואי הישיבות הקדמונים וראיות שמקילין שלא הוזכרה מליחה ברותחין אלא לגבי כבדא ורוב הספרים והסופרים מודים בזה וכלשון הראב"ד ז"ל. מיהו בעל הלכות גדולות ור"מ ז"ל ורבים וגדולים מחמירים ויש לי להורות כן מפני שלא הוזכר חמר בשר אלא בגלי וכדמשמע פ' גולין ומשום דגומרי מישלב שליבי. ועוד דהא דייקינן ליתנא דדם האיברים שלא פירש מותר דמשמע הא פירש אסור וכן כתבו רבותינו בעלי התוספות ז"ל ואם יעיל הבשר להוך הקדרה עד שלא תרתיח אפשר שיפרוש וכן משמע פרק כיצד צולין (דף ע"ד:) דגרסי' אומצא דאסמיק הוא ותליה אסור כו' עד א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא הכי תלא דתליט ביה תדא וזמני לא תליט ביה וזימנא אחריתי אלמא אורחא למיתלט נמי בישרא. ואם יש טעמים אחרים לר"מ ז"ל וגם לראשונים וגם לאחרונים העומדים בשיטתו ז"ל וגם גירסת מקצת הספרים אין לי צורך להאריך בכאן והמחמיר תבא עליו ברכה: כשמולחין הבשר אין מולחין כו' עד ואחר כן ידיחנו. פרק כל הבשר

הגהות מיימוניות

דפי' שם אין הדם יוצא אפילו ע"י מליחה ע"כ: ° [טור שם סימן ס"ט שם כתב כל סדר מליחה וכן הסמ"ג שם בלאוין קל"ז]: [ז] וצריך למולחו מכל צדדיו היטב עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו ועיין בתוספתא גבי ההוא בר יונה דנפל לכדא דכמכא ע"כ: [ח] וצריך להדיח שתי פעמים ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם ושניה להעביר לחלוחית המים ראשונים האסורים הנשארים על הבשר לפיכך הזכיר שמואל שתי פעמים יפה יפה ואם נכרי או עבד שם בשר בקדירה ולא ראו אם הדיחו אם לאו אע"פ דכתב רב האיי דאין סומכין על דבריו של נכרי לאיסור כדמשמע פ' בתרא דיבמות גבי נכרי המוכר פירות וכו' ולא להיתר מדאמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור מ"מ הכא יש להתיר אם היה יודע הנכרי מנהג ישראל והיה שם ישראל יוצא ונכנס או קטן בן דעת בבית שירא פן יגיד ועוד דאמרינן פ' אין מעמידין גבי נהי דאאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי ואם אין יודע מנהגי ישראל אז הכל אסור אפי' יש שם יוצא ונכנס דשמא להקל טרחו עשה באיסור וכן הדין בהדחת כלים של בשר ושל חלב או אם מלג תרנגולת ולא ראה ישראל אם בכלי ראשון או בכלי שני ובס"ה כתב שריצב"א היה מחמיר שלא להתיר בשר שהדיח נכרי ואין ישראל רואהו אלא בטעימת קפילא נכרי לידע אם יש בקדירה טעם מלח יותר מדאי. וכן מצאתי בתשובת רבינו שמשון שמצריכין בקדירה ששים. אמנם מורי רבינו שיהיה מתיר בדיעבד בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ולא הודח אחר כך ונתבשל בקדירה כי בכל שעה יש בכל חתיכה לבטל דם שעליה וכן כתב בספר התרומה והמצות ועיין בתשובות בסי' ו' ורבינו שמשון מקוצי מחמיר בדבר כדפרישית בתשובה ע"כ: ° [כתב הטור שם ואם מלח ולא הדיחו תחלה י"א שאין לו תקנה עוד אף אם ידיחנו וימלחנו פעם אחרת ויש מתירין ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל]: [ט] לשון ראבי"ה שמעתי מאבא מורי שקיבל מן הראשונים שכל בשר ששהה ג' ימים מעת לעת שלא נמלח ששוב אינו פולט דמו שנתקשה הדם בתוכו עכ"ל. והנה מהר"ם מתירו מכאן ואילך לאוכלו צלי מטעמא דלקמן בפרק זה ע"כ: ° [לשון הטור ומולח בין במלח דק בין במלח גס והרמב"ם כתב שאין מולחין אלא במלח הגס שהמלח הדק הוא כקמח ונבלע בבשר ואינו מפליט וא"א ז"ל כתב דלא מסתבר דיותר שהוא המלח דק מתפזר על הבשר ופועל להוציא הדם ההוא הנדבק בו אבל גם הוא נושר מן החתיכה כשהופכה למולחה על צדה השני עכ"ל]: [י] ואם מלח בכלי שאינו מנוקב הכל אסור גם כלי גם בשר כדלקמן ועל הדף פשוט כתב בספר התרומה והמצות שמותר למולחו: [כ] וכן כתב בה"ג וכן בס"ה משמו וכתב דשרש דבר זה לקחו מהא דאמרי' פרק כל הבשר רב דימי מנהרדעא מלח מילחא גללניתא ומנפיץ לה. ורא"ם כתב דהא דרב דימי פי' במקום הדחה אחרונה היה מנפץ המלח שנקרש בו דם והגאון שמצריך ניפוץ קודם הדחה טעמו שלא יהא המלח רב ויהיו המים דם והוו להו כרותח ונאסר הכלי והבשר הילכך מנפץ תחילה להתיש כח רתיחת המלח, וכדבריו עבדינן דאין מועיל ניפוץ במקום הדחה אחרונה הילכך יש ליזהר שלא ליקח בשר מלוח הרבה ויכניס בכלי עם מים מועטים אלא יקח מעט בשר והרבה מים שלא יעשו המים רותחים וכדי שיהיו המים ראויין לשתות במלחן או יתפוש הבשר באויר וידיח מעט כדי שיפול דם תנקרש לארץ ואז ראשים להכניסו במים ולגמור הדחתו ואחר הדחתו ידיחנו באויר מימי מפיחת איסור שעליו ומימי הדהה שבכלי שהרי נתערב בהן דם או ירבה במים כדי ביטול הזום תמורה במים והמשנה ממנהג זה הפסיד ע"כ דבריו. אכן רבותינו בעלי ספר התרומה והמצות ומהר"ם לא החמירו כולי האי כבתגה"ה דלעיל ובהגה"ה שבסוף הפרק ע"ש. אכן בספר המצות כתב שיש נוהגין כן לעשות בדבר שמלוח יותר מדאי וצ"ע שרייה ומדיחין אותו קודם שרייתו ע"כ: [ל] כתב הטור י"ד סי' ס"ט ומיהו בין אם מלח במלח גס או דק ולא נפצו או לא
גשטף

ואחר כך ידיחנו: יב *כל הדברים האלו לבשר שצריך לבשלו אבל °לצלי מולח וצולה מיד. *והרוצה לאכול בשר חי במולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ואחר כך יאכל. ואם חלטו בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי. ומותר לשתות החומץ שחלטו בו שאין החומץ מוציא הדם: יג גחומץ שחלט בו בשר לא יחלוט בו פעם שניה. והתיכה שהאדימה בתוך החומץ היא והחומץ אסורין עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים

א טור יו"ד סי' סז סמ"ג לאוין קלז: ב טור שם בהרא"ש: ג גם זה שם:

מגיד משנה

בכל מלח יכול למלוח אלא שאם מלח במלח דקה צריך לנפנף היטב הבשר קודם שישים אותו בכלי כדי להדיחו שאם ישימהו עם קצת מן המלח בכלי שאינו מנוקב להדיחו במלאו המים שוברין פליטת כח הבשר ונמצא הדם שעל פני הבשר וטעם (הבשר) [המלח] חוזר ונבלע בתוכו לפיכך תקנה גדולה היא למלוח במלח גסה שבמעט שהוא מנפץ אותו ננערת ורשאי להדיח הבשר בלי זה בכלי שירצה וזהו שהיה רב דימי עושה כן, אלו הן דברי הראב"ד ז"ל. וכן הסכים הרשב"א ז"ל ואינם דברים מוכרחים. ומ"ש רבינו ואח"כ ידיחנו כן הוא דעת הרבה מפרשים ז"ל דרב דימי אחר נפוץ היה מדיח וכן עיקר. וכתב הרשב"א ז"ל שמצות מליחה היא משני צדדין ואם לא מלח אלא מצד אחד הכשיר בדיעבד עכ"ד:

יב כל הדברים האלו וכו'. נראה מדברי רבינו שאף הצלי צריך מליחה אלא שא"צ לשהות במלחו והביאו לזה מה שאמרו במנחות פרק הקומץ רבה (דף כ"א) גבי קדשים שאין צריך שיתן בו טעם הרבה כיצד עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח והוזרו והופכו ונותן עליו ומעלהו אמר אביי וכן לצלי פירוש וכן לצלי מולחו וצולהו מיד, וזה דעת הראב"ד ז"ל. אבל יש מי שגורס וכן לקדרה אינו צריך מלח הרבה ואף לגירסא אחרת פירשו הרבה מפרשים ז"ל דהכי קתני וכן לצלי אם רצה למלוח ולאכול בצלי בלא הדחה רשאי, והרשב"א ז"ל כתב בספרו הקצר בד"א במולחו ומעלהו לצלי אבל אם שהה במלחו המלח בולע הדם ונאסר לפיכך מדיחו יפה וצולה ואוכל ע"כ. ודברי תימה הם שאם דוקא בשמעלהו מיד הוא שמותר ואם לאו נאסר היה להם לחכמים לגזור בזה אלא נראה שאפילו אם בלע המלח מן הדם הכל יוצא על ידי האור, עוד חלק בזה בין נפחתו הורידין ללא נפחתו ויתבאר פ"ז: והרוצה לאכול וכו'. כבר כתבתי למעלה שיש מן המפרשים ז"ל חלוקים בזה ואומרים שדם האברים כל שלא פירש מותר וזה דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א לבשר חי א"צ מליחה וכו'. וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שכל שלא שבר מפרקת הבהמה קודם יציאת נפש שאם חתך ממנה אח"כ מותר לאכלו חי בלא מליחה כנזכר למעלה: ואם חלטו בחומץ וכו'. בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ד:) נזכר, ובהלכות פרק גיד הנשה האי אומצא דאסמיק *הוא וחליה אסור לא אסמיק הוא וחליה שרי, ונראה שרבינו מפרש אומצא בשר חי וצריך לחלטו בחומץ אם רוצה לאכלו בעינו ובדלא אסמיק הוא וחומצו מותרין ומכאן הוציא זה ויתבאר לפנינו פירוש אסמיק: יג חומץ שחלט בו בשר וכו'. שם בכיצד צולין: והתיכה שהאדימה בתוך החומץ וכו'. זהו מ"ש אסמיק הוא וחליה אסור ופירוש האדים ותרגום אדום סמוק ופרק גיד הנשה (דף צ"ג) אמרו האי אומצא דאסמיק חתכה ומלחה ואפילו לקדרה נמי שפיר דמי תלייה בשפודא מידב דייב דמא ושרי אותביה אגומרי פליגי בה וכו'* והלכתא מישב שיבא ליה וכן ביעי וכן מוזריקי. ונתבארו דברי רבינו לפי מה שהוא מפרש אומצא דאסמיק התיכה שהאדימה בתוך החומץ וכ"כ בה"ג אומצא מכמשיה בחלא ואסוקי ומיכליה לאלתר שרי ושרוייה עד דסמיק הוא וחליה אסור דכיון דסמיק פריש ליה דם מאברא מאי תקנתיה תלייה בשפודא שרי מידיב דייב התכה ומלחה אפילו לקדרה שפיר דמי אותביה אגומרי פליגי בה וכו' וזהו פירוש רבינו. אבל רובי המפרשים ז"ל פירשו אומצא דאסמיק התיכה שנגרר בה הדם מחמת מכה ואותו דם מובלע ואינו יוצא אלא על ידי חיתוך ומליחה. וכן

כתב

השגת הראב"ד

*והרוצה לאכול בשר חי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לבשר חי אינו צריך מליחה דדם האברים דלא פירש מותר וכן כתב רב אחאי ז"ל, עכ"ל:

כסף משנה

יב כל הדברים האלו לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי מולח וצולה מיד. כתב ה"ה נראה מדברי רבינו שאף הצלי צריך מליחה וכו'. והרשב"א כתב בספרו הקצר וכו' ודברי תימה הם שאם דוקא כשמעלהו מיד הוא מותר ואם לאו הוא נאסר ה"ל לחכמים לגזור בזה עכ"ל. ואני אומר שאין כאן מקום תימה דכיון דדם שמלחו אינו עובר עליו לא חשו לגזור בו: והרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה וכו' ואם חלטו בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי. כתב הרב מהר"י ן' חביב ז"ל שנראה שדברי רבינו סותרים זה את זה דמשמע דטעמא דכשחלטו בחומץ לאוכלו כשהוא חי הוא משום דסבר דדם האיברים שלא פירש מותר וזה הפך מ"ש תחלה הרוצה לאכול בשר חי מולחו יפה יפה והאריך ביישוב הדבר. והעולה מדבריו הוא שסובר רבינו דם האיברים שלא פירש מותר כדמוכח ההיא דחליטה ואפ"ה הצריך בבשר (חי) מליחה משום דבכל בשר שיחתך יש לחוש שמא התחיל להתפרד קצת דם מהאיברים ולכך צריך מליחה ומיהו א"צ לשהות במלחו כמו לקדרה אלא מליחה דרך עראי כמו לצלי אלא שבבשר החי צריך הדחה יפה אח"כ ובצלי א"צ הדחה משום דנורא מישאב שאיב ע"כ. וק"ל על דבריו שרבינו כתב מולחו יפה יפה ופשט לשון זה משמע דמליחה יפה בעינן כמו לקדרה ולא סגי במליחה דרך עראי כמו לצלי. וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא סובר שדם האברים אע"פ שלא פירש אסור אם הוא ראוי לפרוש אבל כשחלטו בחומץ מיגמת למים ושוב אינו ראוי לפרוש ומש"ה שרי:

יג בשר שהאדים וכו'. דברי רבינו מבוארים שהם כדברי המפרשים ודלא כדכתב ה"ה דלענין חלטו בחומץ מפרש לה רבינו וזה אינו שאע"פ שכתב קודם לכן בסמוך לזה בין תתיכה שהאדימה בתוך החומץ הא דבשר שהאדים אינו ענין לו אלא מילתא באנפי נפשה היא וכדברי המפרשים:

הושיט

*[כן היא גירסת ההלכות אבל לרש"י לא גרסינן הוא וכן הוא בספרינו ועיין ברש"י שם]: *[כל זה הוא לפי גירסת ההלכות אבל בגירסתנו אינו ויש שינוי רב בין הגירסאות]:

לחם משנה

רבינו להשליכו אחר המליחה במים רותחים אע"ג דעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וכמ"ש הוא ז"ל לעיל וכבר נהגו כל ישראל וכו' אלא כיון שמלחוהו בכל דהו סגי דלא נשאר אלא מעט דם ואע"ג דאין אנו בקיאין בחליטה אין חשש בזה:

יב אבל לצלי מולח וצולה מיד וכו'. (כתב ה"ה נראה) מדברי רבינו דאף הצלי צריך מליחה כו' אלא שאין צריך להשהות השיעור דלקדרה אבל מ"מ אין זה מוכרח דאפשר דמאי דקאמר רבינו כ"ל דאם רצה למלוח ולצלות מיד בלא הדחה הרשות בידו. וכמו שפירשו המפרשים שכתב ה"ה בגמרא גבי וכן לקדרה הכל אם ירצה לאכול צלי בלא מליחה הרשות בידו ומפני שאין הדבר מוכרח בלשון רבינו כתב ה"ה לעיל בראש הפרק ז"ל ואפשר שהצלי צריך מליחה, כלומר אין הדבר מוכרח כדבריו ליש לדחות כדכתיבנא: ואם חלטו בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי וכו'. ממ"ש רבינו כשהוא חי משמע דדוקא חי יכול לאוכלו בחליטה אבל לא מבושל ונראה טעמו משום דהפי' בחליטת בשר לא בקיאינן כי היכי דלא בקיאינן בחליטת כבד ולא נימא דבחליטת בשר בקיאינן ובחליטת כבד לא וכדכתב הרב ב"י בטור י"ד סי' ע"ג יע"ש. כתב הרב"י בטי"ד סימן ס"ז על לשון זה של רבינו דסובר דמאי דאמרינן דכי אסמיק אסור היינו לומר דאסור לקדרה ואע"פ שמלחו אבל לצלי מותר והוא שימלחנו מליחה יפה כמו לקדרה וידיחנו ע"כ. וקשה לי מניין לו לרבינו דצריך מליחה גמורה כיון דבגמרא אמרו דתליא בשפודא ש"ד א"כ נימא דהוי מליחה ככל צלי בעלמא ומניין לו לרבינו שתהיה כצלי זה מעולה שצריך שתהיה במליחה לקדרה. לכך נ"ל לומר דהאי מולחו יפה יפה דקאמר רבינו כאן לא הוי מליחה דקדרה אלא כדרך כל מליחה דצלי ואע"ג דכתב יפה יפה מ"מ למליחה דצלי קרי יפה יפה משום שצריך מליחה מכל הצדדים וכמ"ש רבינו פרק ה' מהלכות איסורי מזבח ומגיס למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שהוא מהפך את האבר ומולח ע"כ. הרי מיקרי יפה יפה לצלי בערך שמהפך מכל צד. ובכי הא ניחא דלא סגי הך מליחה דצלי משאר מליחות דצלי. גם עם זה נוכל להליץ בעד הרב מוהר"י ן' חביב ז"ל לעיל גבי הרוצה לאכול בשר חי שכתב דאותה מליחה לא הוי כמו לקדרה והוקשה עליו מלשון יפה יפה. ואפשר לומר לדעתו ז"ל דרבינו קורא יפה יפה משום דצריך להפך מכל הצדדין. ויש הוכחה לפירוש זה שפירשתי בדברי רבינו שכתב למטה אם התכן ומלחן כדת מותר לבשלן ושם כתב להורות שאין אותה המליחה היא הראשונה שהזכיר שהמליחה הראשונה הוי מליחה דצלי ומ"מ אע"פ שפירשתי כן ראוי להחמיר כפירוש הרב כ"מ הואיל ונפק מפומיה דמר:

יג בשר שהאדים וכו'. גם זה שהאדים בתוך החומץ ואע"פ שכבר כתבו למעלה כ"ל ליה בהדי תרי אחריני לאשמועינן דבתתיכה ומליחה או צליה על גבי גחלים

סגי

הגהות מיימוניות נשטף במים תחילה אין לאסרו כי המים שבכלי מבטלין כח המלח ולא חשוב כרותח לאסור הבשר עכ"ל: ° [טור שם סי' ע"ו הצלי אין צריך מליחה לפי שהאור שואב הדם ע"ש]:

מגדל עוז

הבשר (דף קי"ג) וכה"ג: כל הדברים האלו לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי מולחו וצולהו מיד. בפסחים פ' כיצד צולין (דף ע"ד) ובמנחות פ' הקומץ רבה (דף כ"א) גבי שבונסו במלח כו' עד דאמר אביי וכן לצלי: והרוצה לאכול בשר חי וכו': כתב הראב"ד ז"ל לבשר חי אינו צריך מליחה וכו': ואני אומר גם זו מחלוקת ישנה היא פ' השוחט (דף ל"ג) סוף גמרא מתני' דשחט את הושט כו' דתניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כו' והכי סלקא כולה שמעתא וכן הביאה ר"י אלפס ז"ל בהלכות וזה מפורש בשום כלשון ר"מ ז"ל והעומדים בשיטתו נ"ע. וכן משמע ריש פרק כיצד צולין (דף ע"ד) גבי אומצא דאסמיק. אבל הראב"ד ז"ל והעומדים בשיטתו נ"ע דקדקו לומר דוקא מבית השחיטה משום דבלע דמא עפי או באומצא דאסמיק כההיא דפ' כיצד צולין אבל בישרא אחרינא לא ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם וטוב להחמיר, שוב מצאתי בתוספות ה"ר אליעזר ממיץ שכתב כן: ואם חלטו בחומץ מותר לאוכלו וכו' חומץ שחלטו בו בשר וכו' בילי בהמה וחיה וכו' ואם לא התכן ומלחן וכו' עד הרי אלו מותרין: כתב הראב"ד ז"ל קבלת זה האיש כמה היא זרה אצלנו דאומצא דאסמיק תתיכה שנגרר בה הדם מחמת מכה ואותו הדם אינו יוצא אלא בחתוך ומליחה כמו שהוציאין שהדם אגום בהן ואין חליטה מועלת בה דלאו דם האיברים הוא אלא דם שהכנס נגרר בו מש"ה אם חלטו הוא וחליה אסור ומה שאמר הוא אינו כלום שאחר שחלטו ולא נוכשר בוב אין לו הכשר כאילו נתבשל עם דמו עכ"ל: ואני אומר יפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו שפירשו בפרק כיצד צולין (דף ע"ד) סוף שמעתין קמייתא דגרסינן פרק גיד הנשה (דף צ"ו) ומייתי לה התם אומצא דאסמיק התכיה ומלחיה אפי' לקדרה נמי שפיר דמי שפדיה בשפודא מידב דאיב אותביה אגומרי פליגי בה רב אחא ורבינא חד (אסר וחד שרי מאן דאסר) מלמת למת (ליה) ומאן דשרי (גומרי) משאב שאיבי (ליה) והלכתא משאב שאיבי ליה וכן ביעי ומוזריקי וכו' אומצא דאסמיק הוא וחליה אסור לא אסמיק הוא וחלייה שרי ע"כ. ובתר הכי גרסינן אמר ליה מרימר לרב אשי אבא האי תלא דהליט ביה חדא זימנא תו לא תהני חליט ביה זימנא אחריתי והביאה ר"י אלפס ז"ל להשמיענו שכן הלכה ופירשה רב שמעון גאון ז"ל בעל הלכות גדולות אומצא דאסמיק שהוא בשר חי שנוהגים העולם ליתן אותו בחומץ כי היכי דלצמית דמא וכששוהה שם הרבה נעקר הדם ממנו וחוזר ונבלע בו ומאדים מחמת כן והוי אומצא דאסמיק לפי שעל ידי החומץ נתאדם. וז"ל הלכות גדולות אומצא דמכמשיה בחלא ואסקיה למיכליה לאלתר שרי מכמש ושהויי עד דאסמיק הוא ותלייה אסור דכיון דאסמיק פריש ליה דם מאבראי מאי תקנתיה שפדיה בשפודא מידב דאיב התכיה ומלחיה אפי' לקדרה שפיר דמי עכ"ל. וכן הסכימו רבותינו בעלי התוספות כזה הפירוש המקובל איש מפי איש לגאונים

ז"ל

° שהאדים וכן ביצי בהמה וחיה בקליפה שעליהן. וכן העורף שבו המזרקים שהן מלאים דם. אם חתכן ומלחן כדת מותר לבשלן. ואם לא חתכן וצלאן בשפוד וצלה העורף ופיו למטה או שצלאן כולן על הגחלים הרי אלו מותרין: **יד** [א]ראש הבהמה [ל] שצלהו בתנור או בכבשן אם תלהו ובית שחיטתו למטה מותר שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד מוחו אסור. שהדם מתקבץ לתוכו ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ מותר. [ב]הניח חוטמו למטה אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו דרך חוטמו מותר ואם לאו מוחו אסור: **טו** [ג]אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו עד שתכלה כל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין משליכין לתוך הכלי מעט [מ] מלח ומניח הכלי עד שיצלה ולוקח השמנונית של מעלה והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה: **טז** פת ° שחתך עליה בשר צלי מותר לאכלה [נ] שאינה אלא שמנונית*. [ד]דגים ועופות שמלחן זה עם זה אפילו בכלי מנוקב ° הדגים אסורין שהדג [ס] רפה ובולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה:

עופות

א טור יו"ד סי' עא סמ"ג לאוין קלז: ב גם זה שם: ג טור שם סי' עו סמ"ג שם: ד טור שם סמ"ג שם:

*[ס"א אדומות]

מגיד משנה

כתב הר"ם ז"ל בהשגות וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: וכן ביצי בהמה וכו'. זהו וכן ביעי ומוזריקי שהזכרתי בסמוך:

יד ראש הבהמה וכו'. שם בפרק גיד הנשה (דף צ"ג:) רישא בכבשא אותביה אבית השחיטה מידב דייב דמא ושרי (אבית) אגדיס מקפא (קוי) דמא ואסיר אותביה אנחיריה דן ביה מידי (וביזעה) מידב דייב ושרי ואי לא אסיר. ויש שם לשון אחר וקי"ל כי האי ליבנא וכן פסקו ז"ל ובה"ג פירשו אסור הנזכר על המוח בלבד אבל הראש עצמו מותר וזה דעת רבינו. וכתב הרמב"ן ז"ל ה"מ לצלי אבל לקדרה אם לא הוציא מוחו אוסר בשפים שאי אפשר שלא יפלוט אע"פ שמונח בקדרתו וצריך לשבר בשפים בכל המוח ע"כ. ואף רבינו מודה בזה. וכתב הרשב"א ז"ל שכשם שהתירוהו בצלי אם תלאו ובית שחיטתו למטה כך אם נקב העצם שהמוח נתון בו והניחו על הנקב מותר. עוד כתב שהרוצה למלוח את הראש לקדרה הותך אותו לשנים ומולח יפה יפה הראש מצד פנים והופכו ומולח על השער שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט דם שבבשר הראש. עוד כתב וכן הדין לטלפים תחתך אותן מעט ומולח והדם יוצא דרך חיתוך וצריך שיהא חיתוכן למטה עכ"ל. וכבר נתבאר למעלה דין הכשר המוח לקדרה:

טו אין מניחין כלי תחת הצלי וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ב) אמר רב נחמן אמר שמואל אין מניחין כלי תחת בשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו מנא ידעינן מר זוטרא משמיה דרב פפא אמר משתעלה תמרתו פי' שהאש מעלה תמרות עשן מחמת השומן הנוטף עליו מתקיף לה רב אשי ודילמא תמרה מעא עילאה לא מנא אלא אמר רב אשי לעולם לית לה תקנתא אלא משדא ביה תרי (תלת) גללי מילחא (ושדי להו ובתר הכי) שפו להו. ובהלכות כתבו הא דשמואל ורב אשי ולא כתבו הא דרב פפא נראה מזה דהא דרב אשי אפי' קודם שתעלה תמרתו היא וכן נראה מדברי רבינו. אבל הרשב"א ז"ל כתב פירוש לו דהא דרב אשי לאחר שתעלה תמרתו היא בדוקא ועוד בשם בעל ההלכות דדוקא מעט מלח אבל מלח הרבה אסור חוששים שמא ישבור כח הדם ויתערב עם השומן. וי"מ שכתבו שכיון שכן עכשיו אין אנו בקיאין בשיעור המלח ולפיכך אסור ליתן כלי תחת הבשר לעולם. והוא ז"ל כתב שאם עבר ועשה ואפי' נתן בו מלח הרבה מותר דס"ל ספק בשל דבריהם ולקולא ע"כ. והכבד נתבאר שם בגמ' שאסור מפני שדמו צף שלא כדם הבשר ואם הבשר היה מלוח ומודח אף לקדירה דעת קצת המפרשים ז"ל שמותר לתת תחתיו כלי מיד וא"ל שום דבר. וזה דעת הרשב"א ז"ל ואין כן דעת רבינו ויתבאר לפנינו בדין בני מעיין שמלאן:

פת

טז פת שחתך עליו וכו'. שם ככר שחתך עליה בשר צלי אסור לאוכלה ואמרו שם דרבא אכיל ליה וקרי ליה חמר בשר. ובהלכות פסקו כן כרבא וכתב הרשב"א ז"ל שהגיע הצלי לכדי שיעור צלייה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי שכתב דכל שהגיע למאכל בן דרוסאי שהוא צלוי כבול מותר ואם הבשר היה מוכשר לקדירה כבר כתבתי שיש מתירין אפי' נתינת הכלי מיד: **דגים** ועופות שמלחן וכו'. שם (דף קי"ב:) *אמר רב נחמן דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים והקשו היכי דמי אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסירי אי בכלי מנוקב אפי' דגים ועופות נמי שרי ותירצו לעולם בכלי מנוקב דגים משום דרפי קרמייהו קדמי ופלטי ועופות קמיטי ובתר דניחי דגים פלטי עופות והדר בלעי מינייהו ע"כ. ופירש רבינו שהדגים בלבד אסורין וכן פירש רש"י ז"ל וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכן עיקר. וכתב רבינו ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה ופשוט הוא וכ"כ ז"ל ומכאן אתה למד שעופות עם בהמה וחיה מותר למולחן ביחד והטעם מפני שהעופות פולטין ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם אבל הדגים ממהרין לפלוט אפילו ציר וגם זה פשוט. ויש מן המפרשים ז"ל שלמדו מדין איסור הדגים שאם יש בשר שנמלח ושהה במלחו עד כדי שיגמור כל פליטת צירו שהוא שתים עשרה שעות שאסור למלוח בשר אחר על גביו שהרי בשר זה כדגים. ומ"מ נראה מדברי רבינו שהוא אינו גורס אלא דגים רפו קרמייהו ומוצבין וכן מצאתי בקצת נוסחי ההלכות ועם כל זה דין המפרשים אמת. וגדולה מזו כתב הרשב"א ז"ל בשם אחד מרבותיו שאפילו בשר שנמלח מעצמו אסור לשהותו במלחו הראשון יותר מכדי פליטת ציר ואם עבר ושהה צריך קליפה עכ"ד ז"ל. עוד כתבו מן המפרשים שהבשר שלא נמלח כלל אסור ליתנו עם הבשר המלוח תוך שיעור מליחה לפי שזה הטפל בולע מדמו של זה שהרי אין לומר מתוך שטרוד לפלוט אינו בולע ואם עבר ושהה הרי הוא מוכשר עם מליחתו שכשם שפולט דם שלו כך פולט דם הבא חוצה לו אבל הבשר שנמלח והודח ונתנוהו עם בשר מלוח תוך שיעור מליחתו אין לו תקנה אם יחזור וימלחנו שכיון שאין לו לבלוע דם של עצמו הינו פולט ע"י מליחת דם הבא מחוצה לו וצריך קליפה. כך העלה הרשב"א ז"ל דינין אלו ואין להם ראיה ברורה:

עופות

*[בגמרא שלנו סוגיא שמימרא בשם רב נחמן ובהלכות בשם רב נחמן אמר שמואל]:

לחם משנה

סגי. ומ"מ וצלאן בשפוד אפשר שהוא במליחה מעלייתא אם נפרש דיפה יפה שכתב קודם הוא מליחה מעלייתא. ואם נפרש דמליחה גרועה היא כשאר צלי הכא נמי אמרינן דמליחה גרועה היא:

טו אין מניחין כלי תחת הצלי וכו'. כתב ה"ה דדעת רבינו וההלכות הוא דהא דרב אשי (דף קי"ב) קודם שתעלה תמרתו היא וכיון דההלכות הביאו דברי שמואל ורב אשי וכן רבינו הביא לשון שהזכיר שמואל עד שתכלה כל מראה אדמימות וכו' וכתב תקנתא דרב אשי משמע דאית ליה דלא פליגי ואע"ג דלשון עד שתכלה אדמימות משמע דפליג רב אשי עליה וכדהקשה הרב"י ביו"ד סי' ע"ו דאי רב אשי איירי קודם שתעלה תמרתו כדפירש ה"ה מאי אהני לן כילוי אדמומית אי יהיב תרי גללי דמלחא לאחר שרי ולמה לי למנטר עד שתכלה אדמומית א"נ אי אמרינן דרב אשי איירי קודם שתעלה תמרתו ע"כ פליג אדשמואל. מדברי ה"ה אינו נראה כן אלא דרב אשי לא פליג עליה דשמואל אלא מפרש דבריו וכילוי האדמומית הוא בענין זה דיהיב תרתי גללי דמלחא וכו'. וקשה על זה דא"כ מאי פריך גמרא התם מדשמואל אדשמואל דאמר שמואל ככר שחתך עליה בשר אסור לאכלה הא הכא מאי דקאמר שמואל הוא דיהיב תרתי גללי דמלחא והדם יהא למטה והשומן למעלה ויפליך הדם וא"כ אין מקום לקושיא כלל. ולהרב זה ועוד מה שהקשה הרב"י דהיכי אפשר דלא פליגי לדעת ה"ה דלרב אשי מאי היכפת לן מאדמומית נראה דרבינו וההלכות סוברים דודאי דלשמואל מילתא תלי בכילוי האדמומית דהיינו שתעלה תמרתו אבל משום דהבשר שלמעלה לא נגלה יפה וכמו שהקשה ודילמא תמרה למטה וכו' הצריכו להשליך תרתי גללי דמלחא אבל לעולם הבשר אסר הוא אבל האש וידעינן שהעלה תמרתו כיון שכלה אדמומית מותר. ומ"ש רבינו כיצד יעשה כו' הכי קאמר כיצד יעשה דלפעמים יהיה האחד אצל האש ושלמעלה הימנו לא נגלה ויטעה עצמו בכך כדי שלא יטעה עצמו ישים תיכף תרתי גללי דמלחא ובזה יסתלק עצמו מהספק זה דהדם יהיה למטה והשומן צף למעלה מ"מ למדנו מדברי שמואל דהגך אסר אבל האש משתעלה תמרתו סגי והשתא א"ש קושיא דגמרא דפריך קפיא דשמואל אדשמואל דהא התם נגלה הבשר ועדיף מתעלה תמרתו ומ"מ קאמר שמואל דאסור לאכלה לככר שחתך עליה בשר. ומ"ש ה"ה ז"ל והוא ז"ל כתב שאם עבר ועשה וכו' דהוה ליה ספק של דבריהם וכו' הטעם הוא משום דהוי מבושל דדם מבושל אינו חייב עליו אלא מדרבנן וכן מבואר בדברי הטור ז"ל:

עופות

מגדל עוז

ז"ל ושאר הפירושים כי רבו אין ההלכה הולמתן על דעתי וגם פירוש הראב"ד ז"ל לא סוכירוהו וגם אנחנו לא שמענוהו ולא ראינוהו עד עתה: **ראש** הבהמה שצלהו בתנור כו' עד מוחו אסור. פרק גיד הנשה (דף צ"ג). שוב מצאתי לר"מ מקולי שהסכים כר"מ ז"ל מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל: **אין** מניחין כלי תחת הצלי כו' עד בהמה וחיה. כל הבשר (דף קי"ב):

הגהות מיימוניות

° [טור שם ז"ל נצרר הדם מחמת מכה ואתי כשיטת הר"א]: [ל] כן פי' בה"ג ודוקא בראש בהמה יש חילוק שיש בו עצמות ודברים המעכבים את הדם מלצאת אבל תרנגול ורגל הבהמה מותר בכל ענין ע"כ: [מ] כן פי' ר"י בהגה"ה מדנקט תלמודא הא לישנא הרי גללי דמילחא היינו מעט מלח אבל מלח הרבה פוסק כח הדם ועושה אותו צלול כמים ומתערב עם השומן לפיכך אין נכון לעשות כן בזמן הזה שאין אנו בקיאין שלא להרבות ושלא למעט ואין לנו ליתן כלי לקבל שומן הצלי עד שישהא שיעור מליחה קודם שנתנוהו אצל האש מסה"ת והמצות ע"כ: ° [שם בטור צלי שלא נמלח והתכוהו ע"ג ככר וכו' מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה]: [נ] כרבא דשרי הואיל ונצלה כל צרכו וכן כתב בס"ה ודלא כשמואל דאסר ומכאן ראיה דמותר לצלות בשר בלא מליחה שהרי אפי' שמואל שחושבו דם ואוסר הככר מפני שבולע כשיוצא מן הבשר הבשר עצמו לא אסר וכן לקמן בשמעתין אמר שמואל השובר מפרקתה של בהמה כדלעיל בפרק זה ומבעיא לן אי אסור למיכל מיניה באומצא הואיל ומבליע בו דם ממקום אחר יש לדקדק לא צלי ולא בשר הי צריך מליחה היכא דלא בלע ממקום אחר וכן מוכח בשבת בפרק מפנין והא דאמרינן בביצה ושוין שמולחין עליו בשר לצלי לא שיהא צלי צריך מליחה אלא שדרך העולם למולחו כדי שיהא מוטעם נקטיה והטעם שדם האברים שלא פירש מותר ואותו שפירש בשעת צלייה נופל לארץ. וכתב בס"ה שטעם זה אין שייך בעופות שנצלים שלמים שהם חלולים ופירש הדם מלמעלה למטה בתוך החלל והוי כאילו פירש מחתיכה לחתיכה ופעמים שאווז ותרנגולת נצלים יפה מצד אחד ופלטה כל דם אותו צד ואין נצלין יפה מצד אחר ולא פלט כל דם שלו וכמו כן לא פלט כל דם שבא לו מלמעלה לפי זה נכון למי שירצה לצלות עוף שלם שימלח מבחוץ ומבפנים ושישהא כשיעור מליחה ואח"כ ידיחנו ויצלה אותו ע"כ: ° [שם בטור ז"ל ורשב"ם פי' שגם העופות אסורין לפי שהדגים חוזרין ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותן בעופות וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל]: [ס] אבל בשר והעוף מעשה בכל יום שמולחין חתיכות הרבה ביחד ששהתה הראשונה שיעור מליחה קודם מליחת האחרונה ואפ"ה מותרות דדמא משרק שריק ואפי' יש גומות בחתיכות שאין יכול לשרוק הואיל ושם חתיכה שנייה על הראשונה עד שלא נגמרה פליטה ראשונה וכן שלישית על שנייה וכן כולו לעולם הן פתוחות ופולטות כל מה שבולעות. כן היה אומר ה"ר יוסף ב"ר יצחק. ועוד אר"י אפי'

נפתחת

יז *עופות [א]שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים ובשלן אסורות שהרי דם יוצא לתוכן ואע"פ שמלחן יפה יפה. ואפילו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי. ואם צלאן הרי אלו מותרות אף על פי שהבשר שבתוכן חי ואפילו פיהן למעלה: יח בני מעיים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או שלוק או שמלאן בביצים [פ] ושלקן או קלאן הרי אלו מותרין [ב]שאין מחזיקין [ג] דם בבני מעים. וכן הורו הגאונים: יט [ג]עופות שטפלן בבצק וצלאן בין שלמים בין מחותכין אם טפלן בסולת גסה אפילו הסמיקה הטפלה אוכל את הטפילה מפני שסלת גסה מתפררת ויוצא הדם. ואם טפלן בקמח חטים שלתתן אם היתה הטפלה לבנה כמו הכסף מותר לאכול ממנה ואם לאו אסורה. טפלן בשאר קמחין אם האדימו אסורין ואם לא האדימו מותרין: כ [ד]סכין ששחט בה אסור [ק] לחתוך בה רותח עד שילבן הסכין באור או ישחיזנה במשחזת או ינעצנה בקרקע קשה עשר פעמים. [ה]ואם חתך בה רותח

א טור שם וע"ש בלשונו סמ"ג לאוין קלז: ב טור שם סי' עס: ג טור שם סי' עת ע"ש סמ"ג שם: ד טור יו"ד סי' י סמ"ג שם: ה טור שם סמ"ג לאוין קלז וע"ש:

השגת הראב"ד

*עופות שהניחם שלמים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה אין לו טעם אם הוא מלוח כל צרכו והבשר שבתוכו צלוי איזה דם יאסור אותו, עכ"ל:

מגיד משנה

יז עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים וכו'. בפסחים בפ' כיצד צולין (דף ע"ד) אמר רבא האי מולייתא שריא א"ל אביי והא קא בלעא דמא א"ל כבולעה כך פולטה נימא מסייע ליה (לרבא) נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו מ"ט לאו משום דאמרינן כבולעו כך פולטו ודחו לא שאני התם כיון דאיכא בית השחיטה דמתלחל (מידב דייבי) עוד הביאו סייעתא לרבא מדרבין סבא טפליה הווא בר גוזלא לרב ואמר לן אי מעלי טפליה הב לי דאיכול פירוש טפליה בבצק ודחו הויא בשמידא פירוש עסה של סלת ואינה נדבקת כ"כ שהיא גסה ומלחלח והדם זב ויוצא ממנו וכבולעו כך פולטו והקשו והא רבא איקלע לבי ריש גלותא וטפלו ליה בר אווזא ואמר אי לאו דחזיתיה דזיג כוזזא חיוורא לא אכלי מיניה. פי' שהיה לבן הבצק אלמא לא אמרינן כבולעו כך פולטו ותירצו שהיא בחיורתא דשריר. ופי' רבינו קמח חטים שלתתן, ויש מי שכתב קמח מנופה והכל אחד שהטעם הוא מפני שכשהקמח דק הבצק נדבק הרבה ואינו פולט מה שבולע ומסקנא דגמ' הילכתא דסמידא בין לא אסמיק בין לא אסמיק שריא דחיורתא אי זיג כוזזא היורא שריא ואי לא אסיר דשאר קמחיא אסמיק אסיר לא אסמיק שרי והלכתא מולייתא שריא ואפילו פומה לעיל וכתבו בהלכות בפרק גיד הנשה ודוקא צלי כעין הפסח שהוא צלי אבל לקדרה לא ע"כ. והנה דעת רבינו ממה שכתוב בהלכות אבל לקדרה לא אע"פ שהוא מלוח ומוכשר לקדרה דאי לא מאי איריא מולייתא ותו דפשיטא הוא דכל בשר שלא הוכשר כדינו אסור בקדרה ואוסר תערובתו א"ו דעת ההלכות הוא שאע"פ שהיה לעיל הכל מלוח אסור והוסיף רבינו לבאר שאפילו הבשר שבתוכו מבושל וכן בדין לפי שיטה זו שהרי הטעם הוא מפני שהעופות פולטים ובולע מה שבתוכן וא"כ מה לי מבושל מה לי שאינו מבושל. וה"ר משה כהן כתב זה שמה גדול ולא ידעתי מאין הוציא זה ומ"מ בתשובות הגאונים מצאתי כדבריו וצ"ע עכ"ל. וכן אתה למד שדעת הגאונים כן הוא מדין בני מעים שהזכיר רבינו בסמוך בשם הגאונים נראה שהן סבורין שכל הסוגיא הזו אפי' בבשר מלוח היא ואעפ"כ הוה פליג אביי וטעמא מפני שאין המלח בשעור מליחה מפליט כל הדם וזהו שהצריך רבינו למעלה להשליך הבשר לתוך מים רותחין אחר מליחה כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם וכשמלאן מלא מבשר אין המים הרותחין נכנסין לתוכן יפה ועד כאן לא פליג עליה רבא (אלא) באלי דכבולעו כך פולטו ע"י האור ואפי' הינו מלוח כלומר שלא שהה במלחו לדעת רבינו שמצריך מליחה לצלי אבל לקדרה אפי' רבא מודה וזהו שלא הזכירו כאן מליחה כלל. ועוד דאם איתא דבמלוח ומוכשר לקדרה מודה אביי מאי קא מייתי ראיה מההוא גוזלא דטפלו לרב דילמא מלוח כדינו לקדרה היה. זהו דעתם ז"ל אבל כל האחרונים חלוקים בזה הוץ מה"ר אהרן הלוי ז"ל שהוא סבור כן והם מפרשים דכולא סוגיא בבשר שלא נמלח כדינו לקדרה שלא היה דרכן למלוח כן לא לצלי ולא לטפול בבצק אבל במלוח ומוכשר לקדרה בכל גוונא מותר שאינו פולט דם אח"כ. וזה דעת הר"א ז"ל שכתב בהשגות א"א דבר זה אין לו טעם אם הוא מלוח כל צרכו והבשר שבתוכו צלוי אי זה דם יאסור אותו ע"כ. ועל פיהם נוהגין בזה היתר בכל מקומותינו שאין חוששין אחר מליחה לקדרה כלום:

יח בני מעים וכו'. זו הוראה נכונה ופירש שאין מחזיקין דם בבני מעים כדאיתא פ' כל הבשר ויתבאר פ"ז מה הן בני מעים אלו וכיון שהבשר שבתוכו שלוק או צלי אין כאן שום חשש אבל אם היה מלוח בלבד אע"פ שמוכשר לקדירה עדיין יש להוש לפי שיטת רבינו והגאונים שהם חוששין אחר מליחה לקדרה כנזכר למעלה:

יט עופות שטפלן בבצק וכו'. כבר נתבאר זה בסוגיא שהזכרתי בסמוך ולפי שיטת רבינו והגאונים דינין אלו הן אע"פ שהעופות מלוחין ומוכשרין לקדרה ומ"מ אין להוש אלא בטפלה בלבד וז"ם ואם לאו אסורה. ואפשר שהוא סבור כן במולייתא שאינו נאסר העוף אלא שיש לחלק דמולייתא כל שהיא בקדרה הרוטב מוליך הכל ונאסר וכן עיקר בדעתו ז"ל. ולפי שיטת האחרונים ז"ל כל זמן שהעופות מוכשרין לקדרה בכל גוונא אף טפילתן מותרת:

כ סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח וכו'. בפ' כל הבשר (דף קי"א:) אמר רב נחמן אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח נוגן אמרי לה בעי הדחה ואמרי לה לא בעי הדחה ע"כ. וכתב רבינו ואם חתך בה רותח מותר. ונראה שהוא מפרש שהי אסור לחתוך בו לכתחלה אבל דיעבד מותר והטעם משום דקי"ל כמ"ד בית השחיטה נוגן כדאיתא פ"ק ויתבאר פי"ז. עוד הקל רבינו והכשיר לכתחלה בנעיצה י' פעמים ואע"פ שבסכין

לחם משנה

יז עופות שהניחן שלמים וכו'. כתב ה"ה וכן אתה למד שדעת הגאונים וכו' קשה דבני מעים דלקמן אין צריכין לחליטה ואפילו מליחה וכמו שנתבאר בפ"ז ומפני כן אמרו שם דהיכא דמלאן בשר שלוק או צלוי מותרים משום דאין מחזיקים דם בבני מעים אבל אם היה בשר שמלאו שהבשר שמבחוץ צריך שישליכנו לתוך מים רותחים ודאי דאפילו הבשר שבפנים מלוח להוד סגי דשליקה דמבחוץ מועיל למה שבפנים ואפי' שלא תאמר כן לפחות נאמר שאם הבשר שבתוכו צלוי ושלוק סגי דלא חיישינן שמא בלע מהבשר שבחוץ שכיון שמלאוהו לבשר שבחוץ סגי דהחליטה שעושין לבשר במים רותחין מועיל לבשר עצמו כדי שלא יפלוט לאחר אע"ג דרבינו סובר שאפילו לעופות עצמם אינו מועיל מפני שאין (הדם) [המים] נכנסים מלד הבשר שבפנים מפני שהחלל מלא ואינם נכנסים המים בפנים ומן הלד שבפנים יפליטו העופות לבשר שבתוכו אפילו שיהא צלוי או שלוק מ"מ מנין לה"ה שהגאונים יסברו כן דאין הוכחה מדבריהם כדכתיבנא. וי"ל דמ"מ למד ה"ה כן דלא אמרו הגאונים דינם בבשר שמלאו דאם הבשר שבתוכו צלוי או שלוק מהני דבני מעים אין זה חידוש דפשיטא דאין מחזיקים דם בבני מעים וכ"ת הכא קאמר דבעי צלוי ושלוק אבל בבשר שמחליטין אותו אפילו שהבשר שבתוכו מלוח סגי כמ"ש למעלה אכתי קשה דכי ה"ג היו צריכין הגאונים לאודועי א"ו דאין להם היתר אלא בבני מעים להוד ולא בבשר. ועוד דאם איתא דבמלוח ומוכשר מודה אביי מאי מייתי ראיה וכו' אע"ג דלדעת רבינו נמי קשה דלוקמה שמלחו הבשר והשליכו במים רותחים דהיינו חליטה י"ל דלא היו מורגלים בימי הגמרא לחלוט אלא כבדא לחוד כדאמרינן בגמרא דהלטיה ברותחין וכחל אבל בשר לא היו חולטין אותו אלא בשעת בישול היו משליכין אותו במים רותחין אבל קודם שעת בישול לא היו חולטין אותו אבל מליחה לקדרה כבר נהוג הוא ולכך קשיא ליה להרב המגיד:

כ סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח עד וכו'. כתב ה"ה והרי הוא (ראוי) לחתוך בה רותח וכו'. קשה דא"כ אמאי בפי"ו כתב רבינו דסכין של נכרים לשחוט בה לא סגי בנעיצה עשר פעמים שכן השוה אותו שם לענין הבשר כמו לחתוך בה רותח שצריך ליבון או השחזה שכן כתב ואם היו בה פגימות וכו' ורצה לאכול בה חמין או לשחוט מלבנה וכו' הא כיון דבית השחיטה הוי נוגן אע"פ שהוא בלע רותח לדעת

מגדל עוז

עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר כו' עד ואפי' פיהם למעלה: כתב הראב"ד ז"ל זה אין לו טעם וכו': ואני אומר דין זה פרק כיצד צולין (דף ע"ד) דגרסי' אמר רבא האי מולייתא שריא אמר ליה אביי והא קא בלעא (דמא) ופריק ליה כבולעו כך פולטו ואמרינן לימא מסייע ליה וכו' (דכבולעו כך פולטו) הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר כו' לאו משום דאמרינן כבולעו כך פולטו ופריק שאני לב דשיע ושקיל וטרי עלה עד דמסיק ומפליג בין אסמיק ללא אסמיק ובתר הכי פסיק ותני והאי מולייתא מאן דאסר אפי' פומא לתתא ומאן דשרי אפי' פומא לעיל והלכתא שריא אפי' פומא לעיל ע"כ. ופרש"י ורבותינו בעלי התוס' מולייתא כפירוש ר"מ ז"ל וכבר כתבתי למעלה בזה הפרק גבי בשר הלב טעם ר"מ ז"ל שהוא מפרש בשלו שהוא בשול ממש לקדרה וכן משמע נמי הכא דבתר דפסיק דינא דלב שיע ודיני דשמעתא ופליג בין אסמיק ללא אסמיק דמיירי במבושל אהדר למפסק דינא דמולייתא וסוגיא גופה משמע מינה דאיכא לפלוגי בין צלאן לבשלן וכדברי ר"מ ז"ל. וכן משמע פרק כל הבשר לסדיא דגומרי משאב שייבי וכמו שכתבתי בסמוך. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל יש לו לר"מ ז"ל טעם גדול כי אם היינו חוששין מפני הדם היוצא מן המלוי לגוף העופות היה הדין עמו להקשות קושיא זאת. ואולי דעתו לפרש כך כל ההלכה ואנחנו לא נפרש אלא שחוששים לדם היוצא מן העופות עצמן ובולע המלוי ולכך נאסר לנו בכל מקום שהוא דבק הוחיל והוא דם האיברים שפירש וכמו שכתבתי למעלה כך פירשו רבותינו בעלי התוס' נ"ע גם לדעת רש"י ז"ל. ויש לי ראיה לזה מהא דגרסינן פ' כל הבשר (דף קי"ג) אתמר רב הונא אומר מולח ומדיח כמתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח כו' אלמא דלכ"ע במי הדחה בסוף משום דמא דפריש וסריך ביה ואפי' לרב דימי מנהרדעא דמלח ליה במלחא גללניתא ומנפץ לה הצריכו המפרשים ז"ל הדחה מאי טעמא וכן כתב מורי הרשב"א ז"ל. שוב מצאתי לר"מ מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' שמסכים כדעת ר"מ ז"ל: בני מעים עד וכן הורו הגאונים. השמועות מפ' כיצד צולין (דף ע"ד) ופרק כל הבשר (דף קי"ג): עופות שטפלן עד ואם לא האדימו מותרין. פרק כיצד צולין: סכין ששחט בה עד עשר פעמים פ"ק דחולין (דף ח') וגמ' כל הבשר (דף קי"א):

הגהות מיימוניות

[א] נסתמה התיכה ראשונה מלפלוט דם מ"מ פתוחה היא לפלוט ציר יום או יומים בתוך כך כל דם שבולעת פולטת ולא כר"ת שהיה מתיר אפי' כששהא בשר אחר מליחתו יותר משבוע שכבר נסתמה מלפלוט כל דבר לתת עליו בשר שנמלח עתה מטעם דדמא משרק שריק שהרי יש גומות בבשר שמעכבות מלשרוק ומתמלאות ציר אדום הילכך כיון שנסתמו פליטותיה מכל דבר אסור אם נתן עליו בשר מליח חדש והשתא לכל הפירושים אם בשר שנמלח עכשיו נתן על בשר שלא נמלח כלל ימלחנו ומותר דכמו שפולט דם עצמה כך פולט דם הנבלע ממקום אחר שאם לא תאמר כן לא היה מותר למלוח שתי התיכות בשר כאחת דשמא האחת בולעת דם מחברתה ואינה פולטת אלא דם עצמה. ע"כ מספר התרומה והמצות ע"כ: [פ] ביצים שנמצאו בתרנגולת שחוטה אם אינן גמורות בקליפה צריכות מליחה כבשר ע"כ: [ג] תרגם' בכרכשתא והדורא דכנתא פי' טבחיא וקיבה ודקין הסובבת את הכנתא והשתא אם מלחו הדקין והקיבה או הטבחיא בקערה או נתנו בקדרה רותחת בלא מליחה אין בכך כלום. אך לכתחילה יש למולחן כשאר בשר לפי שאין ידוע שיעור אורך הקיבה והטבחיא ואין צריך ליזהר מלמולחן עם בשר אחר ולא דמי לדגים ועופות שמלחן זה עם זה שאסורים דהתם הייבו טעמא משום דדגים רפו קרמייהו ובולעין בקל אבל הכנתא עצמה הנקראת אנטריי"ל אר"ת שיש בו דם ויש בו דין בשר משום שורייקי דדמא דאיתא בגוה וכן איתא בה"ג וספר התרומה והמצות אבל רבינו יואל אסר בשר בהמה ובני מעיים שנמלחו יחד מידי דהוה אדגים ועופות ועיין באביאסף בסימן ל"א ול"ב ע"כ: [ק] בפרק כל הבשר אמר שמואל סכין וכו' וכן ה"ג הביאו זה לפסק הלכה וכן ס"ה אבל לשחוט בה בהמה אחרת אין אסור לשחוט בסכין ששחט בה כשירה ואפי' מלוכלך הרבה מאד בדם דבלא זה יש הרבה דם בבית השחיטה מן הבהמה עצמה ואין בולעת מפני שטרודה להוציא דם וגם משרק שריק ס"ת. אבל בספר התרומות פסק דלא כשמואל וכתב שאין צריך אלא הדחה או למיכפריה בבליתא

רותח מותר. וכן אינו חותך בה צנון וכיוצא בו מדברים החריפים לכתחלה. ואם הדיח [י] הסכין או שקנחה בכלי מותר לחתוך בו *צנון וכיוצא בו אבל לא רותח:

כא קערה שמלח [ס] בה בשר אפילו היתה שועה באבר אסור לאכול בה רותח לעולם שכבר נבלע הדם בחרסיה:

פרק שביעי

א **א** **האוכל** כזית חלב במזיד חייב כרת. בשוגג מביא חטאת קבועה. ובפירוש אמרה תורה שאינו חייב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו בין שאכל מחלב שחוטה בין שאכל מחלב נבלה וטריפה שלהן. אבל שאר בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה חלבה כבשרה. וכן נפל של שלשה מיני בהמה טהורה חלבו כבשרו והאוכל מחלבו כזית לוקה משום אוכל נבילה:

ב האוכל מחלב נבילה וטריפה חייב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה מתוך שנוסף האיסור בבשרה שהיה מותר נוסף על החלב ולפיכך לוקה שתים:

*[ס"א צנון] : א טור יו"ד סי' סד סמ"ג לאוין קלח:

השוחט

מגיד משנה

שהסכין של נכרים אינו מספיק נעיצה בקרקע אלא בלוטן כמבאר פרק י"ז כאן כבר נתבאר שבית השחיטה צונן והרי היא לחתוך בה רותח לכתחלה כסכין של נכרים שבלעה בחמין לחתוך בה צונן זה נראה לדעת רבינו. ומה שכתב רבינו וכן אינו חותך בה צנון וכיוצא בו וכו' הוציאו ממה שאמרו שם גבי בשר בחלב שהצנון בולע מן הסכין מתוך חריפותו כמו שיתבאר פרק ט' ולפי הנמצא בקצת ספרי רבינו כל דבר צונן שאינו חריף מותר לחתכו בסכין ששחט בו והוא פוסק כמאן דאמר לא בעי הדחה להקל בשל דבריהם. ולפי הנמצא במקצת ספרים לכל צונן צריך לכתחלה קינוח או הדחה וכן עיקר. ויש לקצת המפרשים בזה שיטה אחרת שהם מפרשים דאע"ג דבית השחיטה צונן ה"מ שאינו בולע אבל הסכין ששוחטין בו בולע הוא מתוך דחקו וחוזר ופולט ע"י רותח גמור ואפי' דיעבד אסור אא"כ הוכשר הכשר גמור כדין סכין של נכרים ויתבאר דינו פי"ז ולחתוך בו צונן מקנחו או מדיחו ודיו וכההוא לישנא דאמר בעי הדחה, ויש מי שפירש לא בעי הדחה אלא קינוח דודאי לכלהו לישני לא בעי קינוח [והדחה] וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

כא קערה שמלח בה בשר וכו'. שם אמר רב יהודה אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח וכו' ההיא פינכא דהוה בי רב אמי דמלח בה בשרא ותברה. וכתב רבינו של חרס לפי שאם היתה מכלי שטף היתה נכשרת בהגעלה אבל כלי חרס אפילו משועין באבר אין להם תקנה כמו שיתבאר פרק י"ז. ונחלקו המפרשים ז"ל בדין זה יש מי שכתב דדוקא כשאין הקערה מנוקבת אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה ויש מי שכתב אפי' מנוקבת וכן הכריע הרשב"א וכתב כיצד נתן בה רותח נגוב צריך קליפה נתן בה רותח לח כבשר רותח שאי אפשר בלא רטיבות קצת צריך נטילת מקום נתן בה צונן לא מתירין אותו שהקערה אחר שהודחה צוננת היא. עוד כתב שיראה לו דלצונן כל שנתקנחה יפה אפילו לכתחלה מותר להשתמש בה ע"כ. ויש מן המפרשים שכתבו שכלי של חרס שאסור להשתמש בו בחמין לעולם אף בצונן אסור להשתמש בו לכתחלה דילמא אתי לאישתמושי בחמין וסייע דתברה ר' אמי להיא פינכא וכבר כתבתי כן פ' ה' מהלכות חמץ ומצה ועיקר, ודינו של הרשב"א ז"ל אפשר בכלים שיש להם הכשר:

פ"ז א האוכל כזית חלב וכו'. מפורש בהרבה מקומות ומהם משנה בתחלת כריתות (דף ב' ד'):

ובפירוש אמרה תורה שאינו חייב כרת וכו'. כבר נתבאר זה פ' שני:

וכן נפל של שלשה מיני בהמה וכו'. בפרק בהמה המקשה (דף ע"ה) [בהמה] שהפילה נפל וכו' ר' יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה אוירא גרים ריש לקיש אמר חלבו כחלב חיה חדשים גרמי. א"ד כל היכא דלא כלו לו חדשיו לאו כלום הוא כי פליגי היכא דהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של בן תשע חי ואכלו ר"י אמר חלבו כחלב בהמה חדשים גרמי ר"ל אמר חלבו כחלב חיה חדשים ואוירא גרמי וקי"ל כלישנא בתרא שלא לענוש אלא בראיה ברורה כל שלא כלו לו חדשיו לכ"ע אין כאן חיוב כרת ופשוט הוא שיש בו משום נבלה:

ב האוכל מחלב נבלה וכו'. בהרבה מקומות ומהם פרק השוחט (דף ל"ז) ופרק גיד הנשה אמרה יבא איסור נבלה ויחול

לחם משנה

לדעת ה"ה ז"ל בליעה של רותח להתיכא צונן סגי בנעיצה עשר פעמים ועוד למה התם היכא דשחט דהוי כחתיכא צונן קאמר דמדיח וכאן כשחתך רותח לא קאמר דמדיח אף על גב דהכא בלע צונן מכל מקום מי שבלע צונן לחתוך בו רותח הוי כמו מי שבלע חמין לחתוך צונן לדעת הרב המגיד. ויש לומר דצונן דבית השחיטה לאו צונן גמור הוא דמכל מקום הוא חם קצת וכן סכין של נכרים [לא] דמי לסכין ששחט בה דסכין של נכרים בלוע טובא שחתכו בו פעמים הרבה אבל זה אינו אלא אקראי וכמו שחילקו התוספות בפ"ק דחולין וא"כ ה"ה דימה הנושאים דבכל חד מינייהו איכא חדא לטיבותא והדא לריעותא אבל נושא שיהיה בו תרתי לריעותא לא דמי להאי דסכין של נכרים לחתוך בו צונן דאיכא ביה חדא לריעותא דהסכין בלוע טובא ואיכא ביה חדא לטיבותא דהוא חותך צונן גמור ולא דמי לצונן בית השחיטה דחם קצת וסכין ששחט בה לחתוך בו רותח איכא ביה חדא לטיבותא וחדא לריעותא ג"כ דהסכין אינו בלוע הרבה אלא באקראי היינו הדא לטיבותא והדא לריעותא דהך צונן לא דמי לצונן דהתם דהך צונן דהכא הוי חם קצת וכיון שכן דימה אותם אבל סכין של נכרים לשחוט איכא ביה תרתי לריעותא דהסכין הוא בלוע טובא והצונן אע"פ שמה שחותך איט צונן גמור דהיינו צונן בית השחיטה דחם קצת ולכך לא סגי בנעיצה י' פעמים כי הני דלא דמי להנך:

וכן אינו חותך בה צונן וכו'. כתב ה"ה ויש מי שפירש וכו' דודאי לכולהו לישני לא בעי קינוח ע"כ. וצ"ל דט"ס הוא והכי צריך לומר דלכלהו לישני בעי קינוח כלומר לאו כפירוש קמא דסבר דלל"ק בעי הדחה או קינוח ולל"ב לא בעי כלל דאינו כן אלא לל"ב נמי בעי קינוח ולא פליגי אלא דלל"ק בעי נמי הדחה ולפי זה הלכה כל"ב. ויש נוסחאות שכתוב בהם דלכלהו לישני לא בעי קינוח והדחה וה"פ דלא תימא דלל"ק בעי תרתי קינוח והדחה ובתר קאמר בקינוח לחוד דודאי אפילו לל"ק לא בעי תרווייהו אלא לל"ק בעי הדחה ולא סגי בקינוח דגריע מהדחה ולל"ב סגי אפילו בקינוח. ומ"מ מה שהגהתי נ"ל עיקר דהך לישנא דודאי לכלהו לישני משמע דבא לדחות פירוש קמא שפירש ה"ה ולפי זה אפילו פירוש קמא לא סבר דלל"ק דבעי תרווייהו עד שהוצרך לדחותו בפירוש בתרא:

כא קערה שמלח בה בשר וכו'. כתב ה"ה ודינו של הרשב"א ז"ל אפשר בכלים שיש להם הכשר ע"כ. כלומר ומפני כן אמר כל שנתקנחה יפה מותר להשתמש בצונן משום דכיון דיכול לתקנה להשתמש בה חמין אין כאן מקום לגזור אבל בכלי חרס דאין לו הכשר יש לגזור ולא פליג הרשב"א על המפרשים:

פ"ז א בין טמאה בין טהורה. אחיה קאי דבבהמה ליכא טהורה אלא ג' מינים בלבד וכן מבואר הלשון בדברי הטור יו"ד סימן כ"ד שכתב אבל בהמה טמאה וחיה בין טמאה בין טהורה: וכן נפל של שלשה מיני בהמה טהורה וכו'. כתב ה"ה וקי"ל כלישנא בתרא (דף ע"ה) שלא לענוש אלא בראיה ברורה פי' דאף ע"ג דלישנא קמא לחומרא דכי לא כלו לו חדשיו לר' יוחנן דקי"ל כוותיה אית ליה דכחלב בהמה אוירא הוי גרים והו"ל למפסק כל"ק לחומרא כמו שפסק לקמן גבי חלב שעל הקיבה דאקשתא אסור כל"ק מ"מ ראוי לפסוק כל"ב דהיכא דלא כלו פטור מכרת שלא לענוש אלא בראיה ברורה כלומר דלענוש כרת צריך ראיה וכל זמן שיש ספק אם חייב כרת או לא קי"ל כמאן דמקיל ופטור מכרת. וא"ת הא לל"ק דאית ליה דבתר אוירא אזלינן היכא דהושיט ותלש חלב מבן ט' פטור דאוירא קא גרים והתם אע"ג דאיכא חדשים ליכא אוירא וא"כ אי ל"ק מחמיר מצד הכי מקיל מצד. וי"ל דלל"ק לר' יוחנן כיון דאוירא לחוד מהני ה"ה חדשים לחוד מהני דסברא הוא דעדיף חדשים טפי מאוירא וז"ש איכא דאמרי כל היכא דלא כלו לו חדשיו לאו כלום הוא כלומר דל"ק מחמיר בהא ואינו דבהא מקלינן משמע בהא לחוד איכא בין ל"ק לבתרא. וראיתי מי שפי' לשון זה של ה"ה דמאי דקאמר שלא לענוש ר"ל דקי"ל כל"ב דאמר דצריך כדי לענשו כרת שנביא ראיה ברורה שכלו לו חדשיו אבל ספק אי כלו אי לא כלו אינו חייב כרת. ואין נ"ל לפרש זה דל"ב וקמא לאו בהא שקלו וטרו היכא דהוי ספק כלו חדשיו ולא פליגי אלא היכא דודאי לא כלו חדשיו דללישנא קמא חייב לרבי יוחנן ולבתרא לכ"ע פטור וא"כ היכי תלי ה"ה בפלוגתא דל"ק ובתרא מה שלא הוזכר בדבריהם ועוד דרבינו לא הזכיר כלל מזה שהוצרך ה"ה לכך ולא כתב אלא נפל דהיינו שלא כלו לו חדשיו בודאי:

ב האוכל מחלב נבילה וטריפה חייב משום אוכל חלב וכו' מתוך שנוסף האיסור בבשרה וכו'. נראה מדברי רבינו שטעם דס"ל כאן דאיסור טריפה חייל על איסור חלב משום דהוא איסור מוסיף ובפ' ח' כתב האוכל גיד הנשה של נבילה או של טריפה וכו' חייב שתים מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהיה מותר נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר ע"כ. הרי דשם קראו איסור כולל וכן הוא האמת דאיסור מוסיף הוא מאותו דבר עצמו כמו אלמנה שנשאת ונתגרשה ונשאת לכ"ג חייב עליה שתים אחת משום אלמנה ואחת משום גרושה דאיסור גרושה מוסיף על איסור אלמנה דעד עתה היתה מותרת לכהן הדיוט ועתה אסורה וכמ"ש הרב בפ' י"ז דהלכות א"ב אבל איסור כולל הוא כמו הך דחלב טריפה וגיד הנשה של נבילה דמתוך דחייל על שאר הבשר חייב על החלב או על הגיד. וכבר היה אפשר ליישב כאן לשון רבינו ולומר דהך שכתב כאן הוא איסור כולל

מגדל עוז

ואם חתך בה רותח מותר וכן אינו חותך בה צנון עד אבל לא רותח. פרק כל הבשר (דף ק"ח):

קערה שמלח בה עד סוף הפרק. פרק כל הבשר:

פ"ז האוכל כזית חלב כו' עד ולפיכך לוקה שתים. פ"ק דכריתות (דף ד') ובת"כ:

הגהות מיימוניות

בבליתא דפרסאות כדלקמן פי"ז גבי סכין ששחט בה טריפה ורוצה לשחוט עוד בה ואם שגג וחתך בה רותח או שחט בלא הדחה ובלא קנות קולף הבשר כרב דאמר הכי גבי השוחט בסכין של עכו"ם ופסק רש"י כותיה כדלקמן. וראבי"ה כתב גם הוא בשמו לפסק הלכה כרבינו המחבר וטעמו וכתב וז"ל דוקא כששחט בה פעמים רבות אבל כששחט בה רק פעם אחת לא נחוש רק שלא יהא עליו לכלוך דם עכ"ל. ורבינו יואל כתב ג"כ כרבינו המחבר וטעמו ע"כ: [ר] אבל רש"י פי' הא דאמרי' צונן בעי הדחה קאי אצונן הנחתך בסכין דאותו צונן בעי הדחה ע"כ: [ש] אמר שמואל וכו' וכן ההוא פינכא דהוה בי רבי אמי דמלח בה בישרא ותברה גם הבשר אסור שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט ונבלע בבשר כיון שאין לו מקום ללכת וליפול ואפי' לא שהה הבשר בקערה כשנמלח אלא מעט עד שנראה בקערה מן הדם הנפלט הכל אסור. ובדברי מהר"ם מצאתי אע"פ שלא שהה מיד נאסר דאין שיעור לדבר ע"כ. וצריך ליזהר כשרוצה להדיח בשר בכלי לאחר מליחה שיתן תחלה מים בכלי ואח"כ יתן לתוכו הבשר אכן בדיעבד אם נתן הבשר תחלה ונתן עליו המים אין לאוסרו אחר ששהה שיעור מליחה ופלט כל דמו ולא נשאר כ"א מעט דם הבלוע במלח שסביב הבשר אכן בבשר יבש אין לדקדק בכך ס"ה והמצות. וכן כתב בס"ה שהתיר רש"י גגית ששכו בה בשר אחר ששהה שיעור מליחה בכלי מנוקב או ע"י דף ושהה בגגית עד שנמצאת מלאה מן המליחה שיצא מן הבשר מטעם זה דכיון ששהה כבר שיעור מליחה כל מה שפולט שוב אינו אלא מוהל בעלמא ולהלוחית הבשר דבשביל מעט מלח שסביב הבשר שבלוע לא נאסר עיין בתשובה אחרת

מגיד משנה

דחול על איסור חלב וכן במרפה. וביאר רבינו שהטעם מפני שאיסור חל על איסור במוסיף, ומ"מ נראה דבר זה אפילו למאן דלית ליה איסור מוסיף מודה בזה מדכתיב בקרא וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו:

ג השוחט בהמה ומצא בה שליל וכו'. זה מוסכם דכל היכא [דלא] כלו לו חדשיו לאו כלום הוא:

ואם שלמו לו חדשיו וכו'. דעת רבינו לפסוק בבן ט' שנמצא חי במעי בהמה כסתם מתני' דפרק בהמה המקשה (דף ע"ד) לענין שחיטה שהוא ניתר בשחיטת אמו כמזכר פ"ה ולענין גידו כסתם מתני' דפרק גיד הנשה (דף צ"ב:) דקתני ונוהג בשליל וה"ה לחלבו דהדא פלוגתא היא בברייתא דתניא (גיד הנשה) נוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ור"י אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר ואע"ג דאמר ר' אושעיא מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו פירוש שהוא מהייבו שחיטה ור"י לשיטתו פירוש שמכשירו בשחיטת אמו לאו למימרא דלהוי הכרח דכל מאן דאית ליה שאינו טעון שחיטה איה ליה דחלבו וגידו מותרין דא"כ תקשי לן כסתמא אסתמא ועוד דהוה ליה למפסק כסתמא דפ' גיד הנשה דהוא בתרא דבהדא מסכתא יש סדר. אלא ר' אושעיא ה"ק דהני תנאי הסוו מדותיהן בשליל ולאו למימרא דהא בהא תליא ולא בא להודיענו אלא דפלוגתא היא בבן תשע הא לאו הכי כ"ע מודו דשרי ולאשמועינן דמאי דקתני בברייתא חלבו דשליל קאמר ולא חלבו דגיד ולכך הביאוה בגמ' להא דר' אושעיא. אי נמי י"ל דר' אושעיא משום דהל"ל ור"י הלך לשיטתו משום דאי הוה ס"ל לר"י טעון שחיטה כר"מ כ"ש דהוה אסר חלבו וגידו אמר נמי, דר"מ הלך לשיטתו אבל אפשר שאין הלכה כר"מ בשחיטה אבל הלכה כמותו בגידו וחלבו ולאו הא בהא תליין וסתמי דמתניתין מכרען הכא והו דקאמר ר' יוחנן דהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן תשע חי ואכלו חייב דהדשים גרמי ואם היה חלבו נכשר אם נשחטה אמו לא משמע דהדשים גרמי, זה דעת רבינו והרב בעל העיטור ז"ל. ויש בדינין אלו דעות חלוקות למפרשים ז"ל יש מי שפסק דחלבו וגידו מותרין והיא דר' יוחנן משום דלא נשחטה אמו אבל נשחטה ועודו במעיה הכל מותר דכל שבבהמה תאכלו אמר רחמנא וזה דעת הרמב"ן ז"ל. והרשב"א ז"ל פסק דחלבו וגידו אסור. ודע שלדברי הכל בן תשע מת הנמצא במעי בהמה חלבו מותר שאין חדשים גורמין בלא חיים: ובהשגות כתוב על מה שכתב רבינו חלבו אסור אמר אברהם אין זה כדברי הרב ז"ל וכו'. ונראה שאין דעתו כן אלא חלבו מותר ולדברי כל המפרשים ודאי שאם הפרים על גבי קרקע כיון שטעון שחיטה משום מראית העין אף חלבו אסור:

ד הושיט ידו למעי וכו'. זו היא מימרא דר' יוחנן שהזכרתי למעלה:

ה שלשה חלבים הם. זה מבואר בכתוב שאלו הן חלבים הקרבים לגבוה ובהם יש עונש כרת בלבד כמו שמתבאר בגמ' בפ' גיד הנשה (דף צ"ג) שהביאו ראיה לאסור החלב מהפסוקים שהם גבי קרבן ויתבאר מהות חלבים אלו בפרק זה. ומ"ש רבינו אבל האליה וכו' מבואר פ"ק דכריתות (דף ד') אלא מעתה אליה דחולין תתסר אמר קרא כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן. וביאר רבינו שמה שכתוב חלבו האליה תמימה הוא לענין קרבן וחלבו ר"ל טובו אבל בשלשה אלו נזכר בהן חלב המכסה וכו':

כסף משנה

פ"ז ד הושיט ידו למעי בהמה והתך מחלב העובר וכו'. מדכתב רבינו והוציאו משמע דדוקא בשהוציאו לחוץ ואכלו אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה מותר וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן. ואע"פ שרבינו פוסק כר"מ דחלבו של שליל אינו ניתר בשחיטת האם שהשליל חשוב אבר בפני עצמו לענין זה לדעת ר"ס. אבל חלב שנחתך ממנו ונשאר במעי בהמה הרי הוא בכלל מה שדרשו כל בבהמה תאכלו:

חלב

הלכות מאכלות אסורות פרק ז

ג. [א]השוחט בהמה *ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אע"פ °שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה חלבו אסור וחייבין עליו כרת. ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין כשאר הבהמות: ד [ב]הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העובר שכלו לו חדשיו והוציאו הרי זה חייב עליו כאילו חתכו מחלב האם עצמה. שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב: ה [ג]שלשה חלבים הן [א] שחייבין עליהן כרת חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים. אבל האליה מותרת באכילה. לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן. כמו שאתה אומר חלב הארץ וחלב כליות חטה שהוא טובם. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לשם נקראו חלב, שאין שם דבר טוב אלא המורם לשם, ולכך נאמר

בתרומות

השגת הראב"ד

*ומצא בה שליל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין זה כדברי הרב ז"ל אלא כדברי הרב רבינו אפרים ז"ל, עכ"ל:

א גם זה שם: ב טור יו"ד סי' סד סמ"ג לאוין קלו: ג. טור שם סמ"ג לאוין קלה:

חלב

לחם משנה

כולל וה"ק מתוך שכולל האיסור בנברה מוסף על החלב. אבל מה שהקשה שה"ה כתב שהוא איסור מוסיף והוא תימה. והרב מוהר"ר לוי בן חביב ז"ל כתב בפסקיו (דף קכ"ה) על לשון תלא אבר מן החי וכו' שכתב רבינו בפרק ה' וז"ל שם בתוך דבריו או שנטרפה אחר כך ואמי חייל איסור טריפה אאיסור חלב כאשר כתב הרב ברמב"ם פ"ז מטעם איסור כולל והרב קרא שם איסור מוסיף והכל שוה עכ"ל. וצ"ע בדבריו במאי דכתב הכל שוה ואולי רצה לומר דיש ליישב בדעת רבינו מה שכתבתי דכוונתו כאן הוא איסור כולל:

ג ואם שלמו לו חדשיו וכו'. כתב ה"ה דעת רבינו וכו'. ביאור דברי ה"ה ז"ל מפני שרבינו הוא רצה סתם משנה דפסק דחלבו אסור כלומר שראה במשנה (דף פ"ט:) ונוהג בשליל וכדאמרו דנוהג בשליל ה"ה לחלבו שאסור כמו שנגה אותו בברייתא. ואע"ג דבגמרא משמע דמאן דלית ליה שאינו טעון שחיטה חלבו וגידו מותרין כבר יישב זה ה"ה והביא הכרח לדברי רבינו דא"כ תיקשי לן סתמא אסתמא כלומר אם לא כדעת רבינו דלא הא בהא תליא הא סתים לן תנא בפ' בהמה המקשה (דף ע"ד) דהוא ניתר בשחיטת אמו ואיך סתים לן כאן דנוהג בשליל וה"ה לחלבו שאסור. ועוד מלבד זה קשה לדברי המפרשים ז"ל דהוה להו למיפסק כסתמא בתרא והוה להו למימר דאינו ניתר בשחיטת אמו כסתמא בתרא דנוהג בשליל כיון דהא בהא תליא. וז"ש ה"ה ועוד דהוה ליה, נ"ל דכוונתו הוא דהוה לן כלומר אנן אי לא ס"ל כדברי רבינו. לכן יש לומר דמאי דקאמר ר' אושעיא (דף ע"ד:) הוא דהשוו מדותיהן ולאו למימרא דהא בהא תליא א"כ לר' אושעיא קאמר דכיון דהוא קאמר לא הלכו בו אלא על עסקי שחיטה בלבד ומפרש מילתייהו דרבנן משמע דכרבנן אית ליה וכיון דהוא סבור הא בהא תליא הוה ליה למפסק כסתמא דגיד סתמא אלא ודאי דכוונת ר' אושעיא לאו למימרא דהא בהא תליא לגמרי. וא"ת בשלמא אי כדברי המפרשים אשמעינן חידוש ר' אושעיא דהא בהא תליא דמי שפסקת כר' מתיר בשליל פסקת דאינו ניתר בשחיטת אמו ואי פסקת דניתר פסקת כר' יהודה אבל לדברי רבינו מאי קמ"ל דהא שוויי המדות הא קא חזינא ליה. וי"ל דאשמעינן דחלבו דברייתא לא קאי אלא אשליל ולא אגיד. ואין זה דחוק דע"כ אתה צריך לומר כן דאל"כ קיקשי לך אמאי הביא בגמרא הך מימרא דר' אושעיא למפרך אלא משמע דאי לאו ר' אושעיא הוה אמינא דחלבו קאי אגיד ולא הוה פריך מידי לכך הביא ההיא הא דרבי אושעיא. וא"ת איך אשמעינן ר' אושעיא דחלבו לא קאי אגיד השתא נמי נימא הכא ומאי דקאמר הלך לשיטתו לא קאי אלא אשליל כבר הירצו על זה בתוספות ע"ש. א"כ יש לתרץ לדעת רבינו דאע"ג דלדבריו מאי דקאמר ר' אושעיא הלך ר' מאיר לשיטתו אינו מדוייק דלאו הא בהא תליא נקט ליה משום הלך ר' יהודה לשיטתו דההוא ע"כ מדוייק ולעולם צריכים אנו לומר דרבי אושעיא אשמעינן דחלבו לא קאי אגיד משום דאי לא היקשי אמאי הביאו בגמרא בקושיא. כל זה נראה כוונת ה"ה ז"ל. ומ"ש א"כ י"ל דר' אושעיא משום וכו' כל זה תירוץ אחד עד לבסוף וכ"כ בספר דפוס וויניציא"ה קדמון ודלא ככתוב בספרי כ"מ אי נמי דרבי מאיר הלך וכו' דמשמע דהוא תירוץ שלישי ואע"פ שאפשר לייׁשבו בדוחק ועיקר הגירסא כדפוס ויניציא"ה הקדמון דכולא חדא תירוצא היא. ומ"ש ויש מי שפסק וכו' עיין בחדושי הרשב"א ז"ל בחולין:

ה שלשה חלבים הן שחייבין עליהן כרת וכו' לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד וכו'. קשה דבפרק כל הבשר (דף קי"ז) אמרו דצריכי תרי קראי לרבות החלב למעילה חד קרא דכאשר יורם משור וכו' וחד קרא דכל חלב לה' ואמרינן התם אי כתב רחמנא חלב הוה אמינא חלב אין יותרת ושתי הכליות לא ופירש"י דלא חלב איקרו כתב רחמנא כאשר יורם וכו' וא"כ היכי כתב רבינו דנקראו כליות ויותרת הכבד חלבים לענין קרבן. ואולי י"ל דבפרשת ויקרא כד מפרש להו ודאי דלא מיקרי חלב אלא לחלב ממש מדפרים בתר הכי הכליות ויותרת משמע דלאו בכל חלב הוו אבל בפסוקים אחרים בתורה כשמזכיר הקטרת חלבים אינו מזכיר יותרת הכבד והכליות משום דהם בכלל חלבים וגמרא דדייק מדפרשת ויקרא לא כללם בהדי החלב אלא פרטם להוד משמע דלאו בכלל חלב הם אע"ג דיש מקום בתורה דמזכיר הקטרת חלבים ולא הם לפרט הכליות והיותרת משום דסמך על פרשת ויקרא דשם ביאר. ורבינו מדייק דמ"מ כיון דנקראים חלבים שם משמע דהכוונה הוא מפני שהוא לשון טובה אבל ודאי דלא חלב ממש הוו כיון דבפרשת ויקרא פריט להו. עוד אמרו שם אמר ליה רב מרי לרב זביד אי אליה איקרי חלב תתסר באכילה א"ל עליך אמר קרא כל חלב שור וכו' רב אשי אמר חלבו האליה איקרי חלב כתמא לא איקרי אלא מעתה לא ימעלו בה אלא מהורתא כדרב זביד ע"כ. ועם זה קשה על דברי ה"ה שכתב דמדקאמר לשון חלבו ולא קאמר חלב האליה משמע דר"ל טובו שהיא האליה ולא שהאליה נקראת חלב א"כ קשה עליו מה שהקשה בגמרא דהיכי איהרבי למעילה האליה מקרא דכל חלב הא לא מיקרי האליה חלב סתמא אלא חלבו האליה והיינו כדמקשו בגמרא לרב אשי אלא מעתה לא ימעלו בה ולמה דחק ה"ה בכך אחר אשר נתנו טעם בגמרא אמר קרא שור וכשב וכו' דבר השוה בשלשתן היה די לטעם זה לבד. וי"ל דמוי"ו דחלבו ודאי דלא דרשינן האי דרשא בהחלט דכבר אפשר למידחי ולומר דהיינו חלבו כוי"ו כמו בלא וי"ו אלא בתר דגלי קרא חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן דייקינן לוי"ו דחלבו הכי אבל אה"נ דאיקרי חלב ואיתרבי מקרא דכל חלב:

ויש

הגהות מיימוניות

אמנם בבשר שנמצא אין להקל שכבר נהגו העולם לאסור הדבר. ועיין פט"ו קרוב לסופו וקערה כפויה שמולחין עליה בשר לא נאסרה לפי שנסרך הדם ונופל מעליה אבל אם יש גומא בקערה נאסרה דמליח כרותח ע"כ מס"ת: °[טור שם ז"ל והרמב"ם אסרו אפי' לא הפריס על גבי קרקע ולא נהירא]: [א] וחלב האליה מיקרי חלב סתמא לא מיקרי דכל חלב שאינו שוה בשור וכשב ועז אינו חלב כדאיתא בפרק כל הבשר וחלב שעל יותר הכבד התירו לפי שאינו דומה לשאר חלב וחלב שעל גבי דפנות התירו דילפינן בת"כ מכל אוכל חלב אשר יקריבו ממנו ללמדך שדוקא חלב שכמותו כשר אמרתי לך

יצא

מגדל עוז

השוחט בהמה ומצא בה שליל כו' עד לאסור החלב: כתב הראב"ד ז"ל אין זה כדברי הרב ז"ל וכו':
ואני אומר מה בכך וכי בזה בלבד הוא שחולק על הרב כהנה רבות עמו ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות וגם נחלקו במחלוקת ישנה זו והאמת יורה דרכו פרק בהמה המקשה: שלשה חלבים הם עד בהרימכם את חלבו ממנו. פרק גיד הנשה (דף צ"ג) וסוף פרק כל הבשר (דף קי"ז):

ו חלב שעל המסס וכו'. מימרא פ' גיד הנשה: וחלב שבעקרי הירכות וכו'. שם האי תרבא דקליבוסתא אסורה והוא חלב שעל הכסלים: ויש שם חלב וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ט:) אר"י בר נחמני אמר ר' אושעיא חלב שעל הקיבה כהנים נהגו בו היתר כר' ישמעאל שאמר משום אבותיו ויש שם שתי לשונות וקי"ל כלישנא קמא להומרא דאמר דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דאייתרא ואמרו שם דבני בבל נהגו בו איסור שלא מן הדין. ודעת ההלכות ורבינו שאין אנו נגררין אחר בני בבל במנהגם שהם שלא מן הדין ולזה כתב רבינו והוא מותר וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכל שאין שם מנהג מותר וכ"נ דעת הרשב"א ז"ל וכתב ואנו בגלילות הללו נהגו בו איסור כבבל:

בתרומת מעשר בהרימכם את חלבו ממנו: ו אחלב שעל המסס ושעל בית הכוסות הוא החלב שעל [ב] הקרב. וחלב שבעיקרי הירכות מבפנים חייבין עליו כרת והוא החלב שעל [ג] הכסלים°. ויש שם חלב על הקיבה עקום כמו קשת והוא האסור וחוט משוך כמו יתר והוא [ד] מותר. חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן כרת: ז חלב שהבשר חופה אותו מותר. שעל הכסלים אסר הכתוב לא שבתוך [ה] הכסלים. וכן חלב שעל הכליות נאסר ולא שבתוך הכליות. ואף על פי כן נוטל אדם לובן שבתוך הכוליא ואחר כך אוכל אותה ואינו צריך לחטט אחריו: ח ביש כמו *שתי פתילות של חלב בעיקרי המתנים סמוך לראש הירך. כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים. וכשתמות ידבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר. ואעפ"כ הרי זה אסור. שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר: ט יחלב הלב וחלב המעים והן הדקין המלופפין כולן מותרין והרי הם כשומן שהוא מותר. חוץ מראש המעי שסמוך לקיבה שהוא תחלת [ו] בני מעים שצריך לגרור החלב שעליו וזהו חלב שעל הדקין שאסור. ויש מן הגאונים שאומר שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי שיצא בו הרעי שהוא סוף המעים: י יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין. מהם משום חלב ומהן משום דם. יוכל חוט או קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו צריך לנטלו ואחר כך ימלח ויבשל

השגת הראב"ד

*שתי פתילות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל וזה עיקר, עכ"ל:

א גם זה שם: ב הכל שם וע"ש: ג גם זה שם בזה הלשון: ד טור יו"ד סי' סה סמ"ג לאוין קלז:

ט חלב הלב וכו' חוץ מראש המעי הסמוך לקיבה וכו'. ויש מן הגאונים שאמרו שראש המעי שצריך לגררו וכו'. הרא"ש דקדק על דברי רבינו שלא כתב בהרך אמה כדאמר ר"י ריש מעיא באמתא. ונראה דמפרש דלבני מעים קרי אמתא ע"ש אמת המים ע"כ:

העוף

חוטין שבחלב וכו'. מימרא פרק גיד הנשה (דף צ"ב:): ז חלב שהבשר וכו'. מימרא שם ויתבאר למטה ביאור זה: וכן חלב וכו'. שם לובן כוליא רב ור' חייא חד אסר וחד שרי רבה ממרטש ליה ור"י ממרטש ליה רב אסי גאים ליה. ובהלכות כלומר לא היה מדקדק בנטילתו. עוד שם אמר אביי כוותיה דר' אסי מסתברא דאמר וכו' אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מותר אלמא שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים ה"נ שעל הכליות אמר רחמנא ולא שבתוך הכליות ע"כ. ופסק רבינו כר' אסי דגאים ליה ולא הוה מחטט אחריו. וכן דעת ההלכות ומה שהיו ר' יוחנן ורבה מחטטין אחריו מדת הסידות היה וי"ח בזה. והרשב"א ז"ל כתב שנראין דברי ההלכות ורבינו אלא שנהגו במקומותינו איסור וממרטטין אותו מעיקרו עכ"ל: ח יש כמו שתי פתילות וכו'. שם חלב שהבשר חופה אותו מותר והקשו והאמר שמואל האי תרבא דתותי מתני אסור ותירץ אביי בהמה בחייה אפרוקי מיפרקא: ט חלב הלב וכו'. הלב פשוט הוא שהוא מותר ומתבאר פ' אלו טריפות (דף נ') בדין חלב טהור שסותם. וחלב המעים מתבאר ממ"ש פ' גיד הנשה אמר רב יהודה אמר שמואל ריש מעיא באמתא בעיא גרירה והוא חלב שעל הדקין מכלל שהשאר מותר ומתבאר במקומות אחרים. ופירש רבינו ריש מעיא ראש המעים הסמוך לקיבה וכו' וכן פירש רש"י ואף ר"ח ז"ל כן פירש והוא ז"ל כתב בשם אחרים הפירוש האחר שהזכיר רבינו. והר"א ז"ל כתב בהשגות שהפירוש ההוא עיקר וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כפירוש רבינו ואמר שהפירוש האחר אינו מחוור דכרכשא לא מיקרי מעים אלא הדקין, ומ"מ נראה שרבינו כתב שני הפירושים כדי להוש לשניהם:

י יש בגוף הבהמה וכו'. שם מפורש שהחוטין האסורין משום דם אם חתכן ומלחן מותרין לקדרה. ויש מי שכתב שצריך שיהיה חתוכה למטה, ומ"ש רבינו ואם לאו אינו צריך לנוטלו הוא ממה שנתבאר וכו' בדין העורף שבו המזרקים שהם מלאים דם. וכן נראה בפ' הזרוע גבי הוטי לחי וכן דעת הרבה מפרשים ז"ל. ויש מצריכים לולי החתיכה להוסין ולא מליחה וזה דעת הרשב"א ז"ל ולא כתב רבינו בשום מקום שחיטת הוורידין ולא חלק רבינו בדין חוטי דם ובדין המליחה והצלייה בין נשחטו הוורידין ללא נשחטו והחוטין הצריכין חתיכה ומליחה הן אותן שהזכיר למטה חוטי הלב וחוטי היד וכו' ושאר החוטין הרי הן כבשר ואין צריכין החיכה ומליחה והביאו לזה משום דסתם מתני' הוא דלא בעינן שחיטת ורידין כדאיתא

לחם משנה

ו ויש שם חלב על הקיבה עקום וכו'. כתב ה"ה ואמרו שם (דף מ"ט:) דבני בבל נהגו בו איסור שלא מן הדין היינו משום דאמרו שם איגהו מיכל אכלי לדידן מיסתם נמי לא סתם משמע דאם נהגו בו איסור היינו האכילה. בדרך חומרא שלא מן הדין הא ודאי חלב טמא אינו סותם והא דלא קאמר ה"ה דפסקינן כלישנא בתרא ודאייתרא שרי לכ"ע ודאקשתא איסור לבני בבל ואנן בתר בני בבל נגררין משום דטפי מסתבר ליה למימר דפסק כלישנא קמא לחומרא משום מ"ש הוא שאמר בגמרא דבני בבל נהגו איסור שלא כדין א"כ ראוי לפסוק הסך בני בבל ובפ"א מהלכות מעשה הקרבנות כתב רבינו חלב שעל גבי הקיבה ותמה שם הרב כ"מ ז"ל דפסק רבינו דלא כר"ע. ול"נ דהוי כר"ע ואיירי התם בחלב דאקשתא דלכ"ע אסור ומ"ש שם ואפשר שטעמו משום דבפרק א"ט וכו' וכתב בסוף דבריו אלמא לכ"ע יש חלב אסור בקיבה היינו לל"ק דאפילו לבני מערבא איכא חלב דאקשתא דאסיר אבל לל"ב אין לומר (דלהכי ללישנא דבני) [הכי דלבני] מערבא הכל מותר אלא דכתב כן לל"ק משום דהוא לחומרא וראוי שרבינו יפסוק כן כדכתב ה"ה כאן: ז ואע"פ כן נוטל אדם לובן שבתוך הכוליא וכו'. קשה דכיון דרבינו פסק כרב אסי דגאים מאי אע"פ כן הא בגמרא (דף צ"ג:) סייעו לרב אסי ממאי דאמר חלב שהבשר חופה אותו מותר וכו' ואמר שם ה"נ שעל הכליות אמר רחמנא ולא שבתוך הכליות וא"כ היכי קאמר רבינו אע"פ כן הא מדבריו הראשונים סייעו בגמרא לדין זה. ונראה דרבינו מפרש דגאים דלא כרש"י דקאמר שלא היה נוטל החפוי אלא שאפי' החפוי היה נוטל ולא היה מדקדק בנטילתו מדרך חומרא ומ"ש בגמרא כוותיה דרב אסי מסתברא הכי קאמר מאי דעביד רב אסי דאינו מפרש אהדין אלא נוטל קצת מהחפוי והוא אמת דהא בהא אמר שמואל דהחפוי מותר ואם כן מן הדין מותר היה החפוי בכסלים וה"ה בכליות וכיון שכן די לנו מדרך החומרא ליטול קצת מהחפוי ולא כולו:

ט חלב הלב וחלב המעים ושם הדקין וכו'. כתב ה"ה דמתבאר פרק אלו טרפות (דף מ"מ:) משום דחלב העשוי ככובע אינו סותם ואמרו שם טרפשא דליבא ולאו איתא דהוא טמא ל"ל טעמא משום דעשוי ככובע תיפוק ליה דאינו סותם משום דהוא טמא דודאי לא פליג אדרב דקאמר טמא אינו סותם אע"ג דרב ששת פליג עליה מ"מ כרב קי"ל ודוחק לומר דפליג עליה דרב:

י יש בגוף הבהמה חוטין וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואם לאו אין צריך לנטלן וכו' הוא ממה שנתבאר בדין העור שבו המזרקים וכו' אע"ג דשם גבי עורף כשצלאן בשפוד בעי פיו למטה הכא אפילו בשפוד לא בעי למטה דסתם בית השחיטה שאני דיש שם רבוי דם ולכך בעינן הכי. עוד יש לדקדק בדברי ה"ה למה הוצרך לומר והחוטין הצריכין חתיכה ומליחה וכו' דהם להכריח דלא ס"ל לרבינו שחיטת הורידין מוכרח הוא מדבריו מדלא חילק בענין הצלי דא"כ הוה ליה לחלק בין נשחטו הורידין ללא נשחטו דאי לא נשחטו אפילו

מגדל עוז

חלב שעל המסס עד שעל הכסלים. פרק גיד הנשה: ויש שם חלב כו' עד והוא יתר והוא מותר. פרק אלו טריפות (דף מ"ט): חוטין שבחלב כו' עד ואינו צריך לחטט אחריו. פרק גיד הנשה: יש כמו שתי פתילות חלב בעיקרי המתנים עד שהוא סוף המעים: כתב הראב"ד ז"ל וזה עיקר עכ"ל: ואני אומר אם זה עיקר לדעתו אין בזה הפסד די לו לר"מ ז"ל שכתב ששתי דעות כדרך המחברים ועיקר הלכות אלו פרק גיד הנשה: יש בגוף הבהמה כו' עד ואין בהן כרת. פרק גיד הנשה:

הגהות מיימוניות

יצא חלב שע"ג הרפנות ע"כ. וכתב בס"ה והוצרכתי לכך שהרי הוא דומה לחלב גמור שהוא תותב קרום ונקלף: [ב] מונח עליה כשמלה פרוסה והנה רבינו יואל הלוי ושאר גדולי אשכנ"ז הנהיגו היתר בהלב הדבוק לכרס תחת הפריסה ורבינו אפרים אוסר ואורך דבריהם ותשובה תמצא באביאסף בסי' קכ"ח: [ג] וכן כתב בשאלתות ובה"ג חלב שעל הכסלים הוא חלב תקליבוסתא במקום שהירכים מתחברות ורש"י פי' חלב עצם קטן המונח על העצם שקורין הנק"א מחובר לקולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המתן שקורין לונבי"ל בלעז וכתב רא"ם על זה פסק לזנב יש שומן האליה ועליה יש חלב קליבוסת שאמר שמואל שאותו חלב ושומן האליה דבוקין זה בזה ואין ביניהן אלא גיד אחר לבן כעין הקרום ומראהו כמראה שומן מה שעל אותו גיד שהוא קרום לבן אסור בכרת ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שבשר חופה אותו וצריך לגרור אותו הגיד יפה ולפי שהוא לבן טועים בו כמה בני אדם ואין יודעים להפריש בין חלב לשומן ע"כ דבריו וכן כתב ס"ה: ° [לשון המור בדין זה הרי"ף התיר שעל היתר ואסר שעל הקשת וכן כתב הרמב"ם ורש"י אסר שניהם ולזה הסכים א"א ז"ל]: [ד] אבל רבותינו מצרפת פוסקים לחומרא ואסרו בין דאקשתא בין דאייתרא כלישנא דמחמיר התם פרק אלו טריפות ובני בבל דלא אכלי דאייתרא כדאיתא פ' מקום שנהגו ואנן וכל בני ח"ל אחר תלמוד בבלי נמשכין: [ד] כמו חלב שעל הכסלים שתחת הכליות הנראה בגובה הכסלים ולמטה מאותו מקום נבלע אותו חלב תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים וכן פסק בשאלתות פרשת וישב כאביי דאמר שמותר לובן כוליא שבתוך החריץ שנאמר על הכליות ולא שבתוך הכליות. ובפירושים ישנים של רש"י נמצא כתוב בשכלה למטה אותו בשר החופה יוצא ממנו קרום עב מלבד קרום דק מאד דהולך בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום יש לובן חלב. ויש נוהגין איסור באותו הלב לפי שאין חוששין באותו קרום חפוי בשר. עוד כתב שם ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר מאחר שלא פסק התלמוד כדברי מי והמיקל לא הפסיד ע"כ מס"ה. אכן בספר התרומה פסק גם כן לאסור בלובן כוליא ע"כ: [ו] אבל רש"י פי' משהקבה מתחלת להתקצר הדקין יוצאין ממנה עד אמה

ויבשל הבשר כמו שאמרנו. ואם חתכו ומלחו [ז] אינו צריך לנטלו וכן לצלי *(אינו צריך לנטלו). אוכל חוט או קרום שהוא אסור משום כל חלב בין לצלי בין לבשול [ח] צריך לנטלו מן הבהמה: **יא** [ט] בחמשה חוטין יש בכסלים. שלשה מן הימין ושנים מן השמאל. השלשה שמן הימין מתפצל כל אחד מהם לשנים שנים. והשנים שמן השמאל מתפצלין לשלשה שלשה וכולן משום חלב. וחוטי הטחול וחוטי הכליות משום חלב. וכן קרום שעל הטחול וקרום שעל [י] הכסלים וקרום שעל הכליות אסורין משום חלב. וקרום שעל דד הטחול חייבין עליו כרת. ושאר הקרום אסור ואין חייבין עליו: **יב** גושני קרומות יש לכוליא. העליון חייבין עליו כרת כחלב שעל הכוליא. והתחתון הרי הוא כשאר קרומות. והחוטין שבהן אסורין ואין בהן כרת: **יג** דחוטי הלב וחוטי היד וחוטי העוקץ וחוטי הלחי התחתון שבצד הלשון מיכן ומיכן. וכן החוטין הדקין שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסובכין זה בזה. וקרום שעל המוח שבקדקד. וקרום שעל הביצים הכל אסורין משום דם: **יד** הביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום מותר לבשלן בלא קליפה. לאחר שלשים יום אם נראה בהן חוטין דקין אדומים בידוע שהלך בהם הדם ולא יבשל עד שיקלוף או עד שיחתך וימלח כמו שביארנו. ואם עדיין לא נראו בהן חוטין האדומים מותרין: **טו** וכל בני מעים שהמאכל סובב בחללן אין מחזיקין בהן דם: **טז** יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות איסורן מדברי סופרים ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהן אלא מכת מרדות ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו: **יז** זאין מולחין חלבים עם הבשר ולא מדיחין חלבים עם בשר. וסכין שחתך

*[כס"א איתו]: א טור שם סי' סד סמ"ג לאוין קלט: ב גם זה שם: ג שם שם: ד כל זה הלשון בטור שם סי' סה ובסמ"ג שם: ה טור שם סמ"ג שם: ו טור שם סי' עס סמ"ג לאוין קלז: ז טור שם סי' סד סמ"ג לאוין קלח:

מגיד משנה

בדליכא פרק סוחט (דף כ"ז) דתנן אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשירה ורובו של אחד כמותו ר' יהודה אומר עד שישחוט הוורידין וקי"ל הלכה כסתם משנה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה שאין הלכה כר"י. ובגמרא (דף כ"ח:) אמר רב חסדא לא (לכל) א"ר יהודה אלא בעוף הואיל ואולהו כלו כאחד אבל בבהמה כיון דמנתחה אבר אבר לא צריך ואמרו שם דלר' יהודה אין צריך אלא שינקבם בקוץ בשעת שחיטה שהדם חם ויצא בשעת שחיטה משמע דלרבנן לא שנא עוף ולא שנא בהמה אין צריכין אפילו נקיבה בשעת שחיטה ואע"ג דאמרינן בפ"ק דבכורות (דף ח') דאמר ליה ר' יהושע לבנים הזכרו הוורידין כרבי יהודה מדת חסידות היא דאי מדינא ס"ל לר' יהושע למימר הלכה כר' יהודה ולא דחינן סתמא דלא איתמר עלה מידי בהודאה משום מימרא כי האי דלא בריכא. וזהו דעת רבינו ולפי שיטתו יבאו הסוגיות שבפ' גיד הנשה דלא מדכרי זה הדין כלל כשמען משום דלענין הלכתא לא מהני לן מידי. אבל בהלכות הביאו הריא"ף דרב חסדא ומשמע דס"ל דהלכתא כר' יהודה וכ"כ הרבה מן המפרשים ז"ל וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכתב הוא שאם לא חתך הוורידין בשעת שחיטה או סמוך לה שאסור לאכול ממנה בצלי אלא אם כן יחתוך אבר אבר ויצלה רצה לאכול ממנו בשר חי אסור עד שיחתוך וימלח. עוד כתב שאם לא נקר הבשר מחוטי דם אוכל בלא מליחה מי או צלי ואפילו העוף כלו כאחד שלא הצריכו חתיכה ורידין אלא מפני דם החוטין שבבשר ויש חולקין ואומרים שצריך חתיכה אבר אבר כיון שלא נחתכו ורידין עכ"ד:

יכל חוט או קרום וכו'. שם מפורש בגמרא דלית להו תקנתא:

יא חמשה חוטין וכו'. שם (דף צ"ג) בגמרא ואמרו שם שהודיעו תכונתם משום דלאו כל אליף להו עד דהמימי מתלפי ואי לא בעי לחוטי באחרייהו פירוש עד שימצא המספר הזה: וחוטי הטחול וכו'. שם: וכן קרום שעל הטחול וכו'. שם מבואר. ושעל הדד פירש"י ז"ל שעל מקום עביו וכן כתב הרשב"א ז"ל:

יב ושני קרומות וכו'. שם. ומ"ש והוטין שבהן אסורין וכו'. שם חוטין שבהן אסורין ואין חייבין עליהן כרת:

יג חוטי חלב וכו'. בגמרא חמשה חוטי הוו וכו' תלתא משום תרבא ותרי משום דמא וכו' דידא ודלועא משום דמא. ומ"ש רבינו אמר חוטין הוא מפני שהוא סבור דלאו דוקא הכי אלא אפילו הני דסמיכי לבית השחיטה לגריך חתיכה ומליחה וכ"כ מקצת המפרשים ז"ל. ומ"ש וחוטי העוקץ, הוא ממ"ש שם חוטין שבעוקץ אסורין ופירש רבינו משום דם ויש מי שפירש כן אבל רש"י ז"ל פירוש חוטין דבעוקץ היינו חמשה חוטי דכפלי. עוקץ אנק"א עכ"ל. ואין לשון הגמרא מתיישב לזה והרשב"א ז"ל כתב אסורין משום חלב. ויש מפרשים כן. ומ"ש רבינו חוטין הדקין שהן בתוך חלב הדקין. כ"כ הגאונים ז"ל עד שיש מהן מי שאסר חלב הדקין דהיינו כנתן לקדרה מפני ריבוי החוטין הדקין שיש בהן דם. וכתב הרשב"א ז"ל ועכשיו נהגו בהן היתר והבקי בחוטין אלו שולפן סיתב עד שלא ישאר אחד מהן וזה דעת רבינו: וקרום שעל המוח וכו'. שם קרמי דביעי ודמוקרא משום דמא:

וקרום שעל הביצים וכו'. שם (דף צ"ג:) הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין שריין וכו' פירש"י ז"ל גדיא לאו דוקא וכ"כ רבינו גדי או טלה ואיני יודע אם הזכירו בגמרא גדי למעט בהמה גסה דאפילו תוך שלשים יהו אסורין. ומתבאר מדברי רבינו שביצי גדי או טלה אפילו נראין בהן חוטין אדומין כל תוך שלשים יום מותרין וכ"כ הרשב"א ז"ל שאין אודם זה אלא שומן ושמנו הוא:

טו וכל בני מעים שהמאכל וכו'. בפ' כל הבשר (דף קי"ג) אמר רב מרשיא אין מחזיקין דם בבני מעים הרגמא אכרכשא ומעייא והדרא דכנתא ע"כ. פירוש וא"צ מליחה אבל הכרס ושאר המעים צריכין מליחה. וז"ש רבינו שהמאכל סובב בחללן, וכבר הסכימו רובי המפרשים ז"ל שאע"פ שאין מחזיקין דם באלו הרי הוא יכול למולחם עם בשר אם ירצה. וכתב הרשב"א ז"ל טעם לדבר מפני שיש בהן ציר וכל שהן פולטין ציר אין בולעים דם. עוד כתב לא אמרו אלא בהן עצמן אבל בשמן מחזיקין דם והעין מעידה כן וכשמולחין הכרכשא אין מולחין אותה מן הצד הפנימי אלא מן הצד החיצון ששם השומן שמחזיקין בו דם ע"כ:

טז יראה לי שכל אלו וכו'. הטעם לדברי רבינו לפי שאין אלו דם גמור היוצא נצול ואע"פ שדם האיברים האוכל ממנו כזית לוקה כמזכר פ"ו הוא מפני שהדם נצול וקרוי דם אבל אלו דם אסרה תורה ולא חוטין וקרומות. ובפירוש אמרו בגמרא בפ' גיד הנשה (דף צ"ב:) חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן חלב אמר רחמנא ולא חוטין וסבור רבינו דאסורין מדבריהם וכן פירש"י ז"ל אסורין מדרבנן וכן דעת הרשב"א ז"ל וכ"כ עיקר. וכתב רבינו שאף אם תאמר שאסורין מה"ת אין חייבין עליהן מלקות שאפי' ת"ל שנתרבו לאזהרה בכלל חלב וכל דם לא נתרבו לעונש ואין בהן מלקות וכמ"ש ואין חייבין עליהן והרי הן כחצי שיעור וזה ברור:

יז אין מולחין וכו'. איסור המליחה מפורש ומתבאר בפ' גיד הנשה (דף צ"ז:) בדין ההוא אטמתא דאמלחו בי ריש גלותא בגידא דנשיא דאמרינן רבינא אסר ורב (אחא בר רב) אשי שרי ואסיקו כרב אחא אלמא משמע דלכ"ע לכתחלה אסירי. ואם עבר ומלח נראה דעת רבינו שאין הבשר נאסר בכך שכתב למטה וכל הדברים האלו וכו' ואם נעשו לא נאסר הבשר ויש מי שסובר כך שאפי' חלב שמן אינו מפעפע ע"י מליחה וי"א בזה (ויתבאר בפ' ט"ו): ולא מדיחין חלבים וכו'. בפ"ק (דף ח':) מבואר:

לפיכך

לחם משנה

אפילו בענין הגליה יש לחלק שכן אמרו בגמרא לא לכל אמר ר' יהודה אלא בעוף הואיל ואולהו כלו כאחד משמע דבענין הגליה ג"כ יש לחלק וא"כ מה לו לה"ה להאריך בלשון הזה וצ"ע:

יג חוטי חלב וכו' הכל אסורים משום דם וכו'. כפי' רש"י שפי' חוטין שבעוקץ דהיינו דכפלי מ"ש בגמרא (דף צ"ג) אחר כך חמשה חוטי אית ביה בכפלא משמע דכפלא לא הוי עוקץ דאם הכל דבר אחד למה אמר בכפלא היינו עוקץ דאמר מעיקרא ומפני כן כתב ה"ה שאין לשון הגמרא מתישב לפירוש רש"י אבל ניחא ליה לרש"י מה שאמר בגמרא הדין משום דמא דטחלי ודכפלי. ולפירוש רבינו קשה דאמאי לא חשיב נמי בעוקץ דהוי משום דמא ולפירוש הרשב"א שכתב דעוקץ דהוי שמנה משום חלב קשה נמי היכי קאמר תלתא משום תרבא ליחשב נמי עוקץ דהוי משום תרבא אבל לרש"י דעוקץ וכפלא הכל דבר אחד ניחא:

יד אם נראו בכן וכו'. מדכתב רבינו אם נראו דקדק הרב המגיד דבתוך שלשים אפי' נראו ליה לן בה. אבל מלשון הגמרא ליכא למידק הכי אלא דשריין תוך תלתין יומין ולא בעינן בדיקה אי אית בהו סוריין סומקי אבל לאחר שלשים בעינן בדיקה להסיר אבל לעולם אי בדק ונראה חוטין אדומים אפילו תוך שלשים אסורים ולכך כתב ה"ה דלמד כן מדברי רבינו:

יז אין מולחין חלבים עם הבשר וכו'. כתב ה"ה ואם עבר ומלח נראה דעת רבינו שאין הבשר נאסר בכך וכו'. דמשמע דאית ליה לה"ה דמ"ש רבינו לקמיה וכל הדברים האלו אסור לעשותם וכו' אהא נמי קאי ולכך אם עבר ומלח בדיעבד לא נאסר הבשר. ואע"ג דרבינו כתב בפרק ט"ו מהלכות אלו דגדי שנולד בחלבו אסור היינו בצלי אבל במליחה מותר ואע"ג דבגמרא אמרו דמליח הרי הוא כרותח דצלי היינו לאפוקי רותח דמבושל אבל מ"מ מצלי גריע וכיוצא בזה כתב הר"ן בשם הרמב"ן בפ' גיד הנשה והרב כ"מ בסוף הפרק הנזכר עמד שם על לשון זה של ה"ה וביארו היטב יע"ש:

ואסור

הגהות מיימוניות

אמנם בעי גרירה וכן ספר התרומה והמצות: [ז] ורבינו יהודה התיר ג"כ אכן בריעבד דוקא וכתב הר"ל בש"ד מצאתי שאם נצלה הירך עם החוטין שמותר הבשר דכבולעו כך פולטו שכמו שבולע הבשר מן החוטים כך פולטן להוץ ואפי' קליפה נמי לא צריך אלא נטילת החוטין שהרי העור של חוטין ושל מזרקי הגידין מגין כלפי הדם ואין אוסר הבשר גם הדם מתיבש ואין מלחלח עכ"ל. אבל לכתחילה צריך החתיכה אפי' לצלי ולקדירה צריך מליחת מס"ה: [ח] כתב בה"ג הני וורידין קטנים שבכנתא אפי' חתכה ומלחה אסור עד שיוציאה וכן דעת רבינו המחבר כדמוכח בסמוך ובספר התרומה ובס"ת כתבו שיש ליישב דבריו שמפני שהן דקין מאד אין דם יוצא מהן אף בחתיכה ומליחה: [ט] אמרי' התם דהני חוטי דכפלי סמוך לשחיטה בעוד שהבהמה חמה יכולין להסירם בקל אבל משנצטננה קשה להסירם וצריך לחטט אחריהם עד שימצאם מספר הזה ראשון אחר מחובר בשדרה וראשי הפיצולים נמצאים תחת החזה בראשי הצלעות מס"ה: [י] הוא שבכסלים סמוך לחזה עד קרום הבשר שסביב הדפנות שרותכין כדי שיכנים

שם

מגדל עוז

חוטי חלב וחוטי היד וכו' עד האדומין מותרים. הכל פ' גיד הנשה (דף צ"ג): וכל בני מעים שהמאכל סובב וכו'. פרק כל הבשר (דף קי"ג): יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות עד ואין לוקין עליהן. כך משמע פרק גיד הנשה: אין מולחין חלבים עד שלא יעשה. פ"ק דחולין (דף ח'):

לפיכך צריך הטבח וכו'. שם מימרא. וכבר ביאר רבינו שאם התך בשר בסכין שחתך בה חלבים שאינו נאסר הבשר בכך. וכתב הרשב"א ז"ל שצריך שפשוף יפה יפה עד שיוסר החלב שנדבק עליו ופשוט הוא. עוד כתב שעכשיו נהגו מנקרי גידים ושמנים לנקר בסכין אחת לפי שלא אמרו אלא לחלבים שנדבקין בסכין. ומ"מ צריך לשפשף הבשר יפה כדי לצאת ידי כל ספק וכן מנקר הבשר צריך לקנח מיד הסכין בסמרטוט וכן נהגו רוב המנקרים עכ"ד:

יח ואם דרך אותו המקום וכו'. שם הטבח צריך (שיתקינו לו) שני כלים של מים וכו' והקשו וניתקין ליה חדא ונדיה בו בשר והדר נדיה בו חלבים והירצו גזירה שמא ידיח חלבים ואח"כ ידיח בשר והשתא וכו' דאגרכיניה תרתי אית לן הכרה:

יט ואסור לטבח לפרוש חלב הכסלים וכו'. שם לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בשרא וכו' ומבואר שם הטבח שהזכיר רבינו. ויש מן המפרשים שכתבו דדוקא בעוד שהן חמין אבל אחר שנצטננו מותר וקרא כתיב וישימו החלבים על החזות וכ"כ הרשב"א ז"ל וזה דעת רבינו: וכל הדברים האלו וכו'. יש מי שחולק בזה על דעתו בדין חלב הכסלים על הבשר שאמרו שהבשר בולע ונאסר. וכתב הרשב"א ז"ל שאפי' לדבריהם נראה שדי לו בקליפה. ודעת רבינו שלא חששו בזה אלא לכתחלה אבל דיעבד מותר ולא יהא זה גדול מן ירך שנמלחה עם גידה ואפי' ח"ל שבלע בשר אין בליעה זו אלא מועטת ובטלה לפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה וזה דעת קצת מן המפרשים ז"ל ועיקר:

כ וכן אין מולחין את הבשר קודם וכו'. זה נתבאר בדין הנהו אטמתא דאימלחן בגידא דנשיא שכתבתי למעלה שהעלו בגמרא שמותרות וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאין החוטין והקרומות ולא גיד ושמנו אוסרין תערובתן לא במליחה ולא בצלי לפי שאינן מפעפעין וכן ביאר רבינו פט"ו ועיקר. ומ"מ דעת הרשב"א ז"ל שאוסרין כדי קליפה והוא שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות ויתבאר פט"ו:

כא וטבח שדרכו לנקות וכו'. שם (דף צ"ג:) אתמר טבח שנמצא חלב אחריו רב יהודה אמר כשעורה ורבי יוחנן אמר בכזית

בכזית וכו' ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעבירו פי' להעבירו בכשעורה. וכתב רבינו דדוקא חלב גמור אבל חוטין וקרומות לא והטעם לפי שבחלב אמרו ולא חוטין וכבר נתבאר למעלה שאין אסורין מן התורה ואם היו החוטין בכלל זה היו אומרין בגמרא כן לרבותא וכ"נ שלמדה מההיא (דף צ"ו) דבר פיולי דלא הוה מהפך בגיד הנשה ולא העבירו שמואל כדאיתא התם ומשמע מפני שאין החטיטה מן התורה כמו שיתבאר פ"ח ואע"פ שאין זו ראיה גמורה דשאני התם דדין החטיטה פלוגתא דתנאי היא ובר פיולי הוה טעי בפסק הלכה כדאיתא התם ומ"מ דברי רבינו עיקר. ומ"ש שהטבח נאמן על החלב מפורש שם (דף פ"ט:) במשנה ובגמ' ומפני זה מעבירין אותו כשנמצא אחריו חלב:

פ"ח א גיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה וכו'. תחלת פ' (דף פ"ט) גיד הנשה נוהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין ונוהג בבהמה ובחיה בירך של ימין ובירך של שמאל ונוהג בשליל ולא. הוצרך רבינו לכתב דין ח"ל ושלא בפני הבית שידוע שכל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בח"ל ושלא בפני הבית וסתמו כפירושו. עוד במשנה (דף ק':) נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה ר' יהודה אומר אף בטמאה והלכה כת"ק ולזה כתב רבינו הטהורין ופסק כר' יוחנן דאמר בגמ' אחד קדשים הנאכלין ואחד שאין נאכלין. ומ"ש ואפי' בנבלות וטריפות מבואר בגמ' כמו שאזכיר למטה וכבר כתבתי פ"ז בדין גידו של שליל: ואין אסור מן וכו'. בגמ' (דף צ"ז) אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד שנא' אשר על כף הירך. ומתבאר שם שצריך לחטט מדבריהם וקנוקנות שבו ושמנו של גיד אסור הכל מדבריהם דקי"ל כר"מ (דף צ"ב:) דאמר הכין וכשמואל דקאי התם כוותיה: ושני גידין הן וכו'. שם (דף צ"ג:) מימרא דשמואל:

ב האוכל מגיד הנשה וכו'. חיוב המלקות שם (דף צ"ו) במשנה ובגמ' וחיוב המכת מרדות באיסור של דבריהם ידוע: וכמה שיעור אכילה וכו'. משנה שם האוכל מגיד הנשה כזית סופג ארבעים ואכלו ואין בו כזית חייב ואמרו בגמרא מפני שהוא בריה:

ג אבל כזית מגיד וכו'. שם אכל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים ר"י אומר אינו

שחתך בה חלבים לא יחתך בה בשר. וכלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר. לפיכך צריך הטבח להתקין שלש סכינין. אחת ששוחט בה. ואחת שמחתך בה בשר. ואחת שמחתך בה חלבים: **יח** ואם דרך אותו מקום שידיח הטבח הבשר בחנות. צריך להתקין לו שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים: **יט** [א]ואסור לטבח לפרוש חלב הכסלים על [כ] הבשר כדי לנאותו. שהקרום שעל החלב דק ויתמעך ביד הטבח ויזוב החלב ויבלע בבשר. [ב]וכל הדברים האלו אסור לעשותן. ואם נעשו לא נאסר הבשר. ואין מכין את העושה אלא מלמדין אותו שלא יעשה: **כ** וכן אין מולחין את הבשר קודם שיסיר ממנו את הקרומות ואת החוטין האסורין. ואם מלח מסירם אחר שנמלחו ואפילו היה בהן גיד הנשה מסירו אחר שנמלח ומבשל: **כא** וטבח שדרכו לנקות הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב אם היה כשעורה מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו כזית חלב אפילו במקומות הרבה מכין אותו מכת מרדות ומעבירין אותו. מפני שהטבח נאמן על החלב:

פרק שמיני

א גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן. ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין. ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף [א] הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך. אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו. וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים. [ב]ושני גידין [ג] הן הפנימי. הסמוך לעצם אסור מן התורה [ג] והעליון כולו אסור מדבריהם: **ב** האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה. ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות. וכמה שיעור אכילה כזית. ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אע"פ שאין בו כזית לוקה מפני שהוא [ד] כבריה בפני עצמה: **ג** [ד]אבל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל. או שאכל שני גידים כולן אע"פ שאין בהן כזית לוקה שמונים. *(וכן הוא לוקה על כל גיד

א שם: ב טור שם עד ס"פ סמ"ג לאוין קלח: ג שו"ר יו"ד סי' סס סמ"ג לאוין קלט: ד גם זה שם: *כד"ו איט

לחם משנה

יט ואסור לטבח לפרוש על הכסלים וכו'. אע"ג דבגמרא (דף ח') אמרו לא ליסחוף איניש וכו' כתב רבינו טבח לומר דדוקא בעוד שהן חמין דהיינו הטבח אחר ששחטו אבל אחר שנצטננו לא וכדברי המפרשים ז"ל וה"ה ס"ס ז"ל וזהו דעת רבינו ז"ל:

כא ואם נמצא אחריו כזית וכו'. קשה דמדכתב רבינו בלשון מר זוטרא שכתב כזית אפילו במקומות הרבה משמע דאית ליה דמר זוטרא לא פליג ארב פפא דאי פליג לית הלכתא כוותיה דהא פסקו בגמרא (דף צ"ג:) והלכתא להלקותו בכזית להעבירו בכשעורה א"ו דאית ליה דלא פליג וכן כתב הרב"י בטיו"ד סי' ס"ד שהוא דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל. אבל קשה מה שהקשה הרשב"א דהי לא פליג היכי קאמר גמרא והלכתא. ולכך נ"ל בדעת רבינו דפליג ואית ליה למר זוטרא דרב יהודה ור' יוחנן איירו להלקותו ומאי דאמר רב יהודה כשעורה היינו במקום אחד ומ"ד כזית אפילו בשנים ושלשה מקומות ולא פליגי ור"פ פליג על מ"ז במאי דקאמר דלקי על כשעורה במקום אחד נמי דמודה ליה אמאי דקאמר דלקי על כזית אפילו בשנים או שלשה מקומות אבל במאי דקאמר דלקי במקום אחד על כשעורה פליג עליה. ובגמרא פסקו כרב וכר"פ ולכך כתב רבינו דכזית בשנים ושלשה מקומות מכין אותו מכת מרדות דבהא מודה ר"פ. אי נמי אפשר דמר זוטרא אית ליה דרב יהודה ור' יוחנן איירו להעבירו ופליג ר"פ אמר זוטרא במאי דאמר דבשנים ושלשה מקומות בעינן כזית אלא בכל גוונא הוי להעבירו כשעורה ולא שני לן בין מקום אחד לשני מקומות וה"ה להלקותו דלא שני לן בהכי. ולכך רבינו כתב במלקות דלקי כזית בשנים או ג' מקומות וה"ה להעבירו והראשון עיקר בדעת רבינו:

פ"ח א גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורין וכו'. כתב ה"ה ופסק כר' יוחנן דאמר בגמרא אחד קדשים וכו'. כבר כתבתי על זה בפ' י' מהלכות מעשה הקרבנות יעו"ש. עוד כתב ה"ה ולא הוצרך רבינו לכתוב דין ח"ל וכו' אפ"ג דבזרוע

משנה למלך

פ"ח א גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורים. נ"ב איסור גיד הנשה נוהג אף בהדס כ"כ הרשב"א סי' שס"ד יעו"ש:

כל

מגדל עוז

וכן אין מולחין את הבשר עד סוף הפרק. הכל פ' גיד הנשה (דף צ"ו):

פ"ח גיד הנשה עד מכין אותו מכת מרדות. במס' חולין פרק גיד הנשה (דף פ"ט) וכת"כ: וכמה שיעור אכילה עד לוקה על כל גיד וגיד. פ' אותו ואת בנו:

הגהות מיימוניות

שם יד בודק הריאה: [כ] כתבו התוס' בעודו חם אבל כשנצטנן ונתקרר יפה מותר שהרי נאמר וישימו החלבים על החזות: [א] הוא עגול בשר הנתון על עצם הקולית ע"כ: [ב] פרש"י הוא גיד ארוך וראשו מחובר בעצם אלית ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין: [ג] פר"ש הוא גיד קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו בתלמוד חיצון על שם שכולו נתון בצד היצון של ירך ס"ה: [ד] כלל אר"י דבר ששמו עליו בעודו שלם וכשאינו שלם איבד שמו זה קרוי בריה כגון גיד כשאינו שלם אינו קרוי אלא חתיכת גיד וכן נמלה וכשהזהירה תורה מלאוכלו הוי כאילו פירש לא תאכלנו בין גדול בין קטן והוא בריה אבל חתיכת נבלה קרי נבלה

גיד וגיד): ד [א]העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאין לו כף ירך אלא יריכו ארוך. ואם נמצא עוף שירכו כירך הבהמה שיש לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו. וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין עליו: ה האוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת. ואינו כאוכל משאר טפה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שביארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה: ו האוכל גיד הנשה של נבילה או של טרפה או של עולה חייב שתים. מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהיה מותר נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר: ז [ב]הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב. [ג]ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן: ח במה דברים אמורים בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם: ט [ד]טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו. מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או ישחוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה: י [ה]הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו. ואע"פ שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמא יחליף. ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא לעכו"ם שמא יחליף:

עשר

*[בס"א ליתא]: א גם זה שם: ב גם זה שם: ג טור י"ד סי' סה: ד טור שם סי' קיט סמ"ג עשין סג: ה טור שם סי' קיח:

מגיד משנה

אינו סופג אלא ארבעים וקי"ל כסתם. ומ"ש רבינו או שאכל ב' גידין וכו' הכל מתבאר בגמרא בביאור דת"ק דמתני'. ויש מי שכתב דדוקא שאכלן בשתי התראות אבל אכלן בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת וכן מבואר בגמרא בפ' אותו ואת בנו (דף פ"ב:) ולרבנן דפליגי עליה דסומכוס בדין אותו ואת בנו מחייבין דוקא בשתי אכילות ושתי התראות והלכה כרבנן כמו שיתבאר פרק י"ב מהלכות שחיטה, ומה שסתם רבינו כאן לפי שסמך על מ"ש בזה פרק י"ד בדין האוכל אכילה גדולה מדבר האסור:

ד העוף אין בו וכו'. במשנה (דף פ"ט:) ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף ופירשו בגמרא שאין לו כף עגול בעי ר' ירמיה אית ליה לעוף ועגיל אית ליה לבהמה ולא עגיל מאי בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה אזלינן תיקו וידוע שספיקא דאורייתא לחומרא ואין מלקין על הספיקות:

ה האוכל גיד הנשה מבהמה וכו'. כבר כתבתי המשנה שאמרה ואינו נוהג בטמאה. וכבר נתבאר פ"ד שאין מלקות לאוכל גידי נבלת טמאה כנזכר שם. ומ"ש והחלב שעל הגיד הרי הוא כאוכל מבשרה פשוט הוא:

ו האוכל גיד הנשה של נבילה וכו'. בגמרא (דף ק"ג) אמרו שהוא מחלוקת תנאים ומאן דאית ליה איסור כולל מחייב שתים ודעת רבינו לפסוק כן כמו שכתב בהרבה מקומות:

ז הנוטל גיד הנשה וכו'. כבר כתבתי זה למעלה דהלכה כר"מ דאמר צריך לחטט אחריו מדרבנן שמן התורה אינו אסור אלא שעל כף הירך בלבד כנזכר למעלה:

ונאמן הטבח וכו'. שם (דף צ"ג:) מסקנא דגמרא: ואין לוקחין וכו'. כבר נתבאר כיוצא בזה בתחילת דג פ"ג וה"ה לבשר וכן נראה מן הגמרא שאמרו בפ' אין מעמידין (דף ל"ט:) כדין החותם החיכת דג הייט בשר ועוד יתבאר פי"א:

ט טבח הנאמן למכור וכו'. דין חזרת הדמים מבואר בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ז) והוא אע"פ שאלו הבשר כנזכר פרק ו' מהלכות מכירה. ומ"ש משמתין אותו וכו'. מבואר בסנהדרין *פ' זה בורר (דף כ"ה):

י הלוקח בשר ושלחו וכו'. כך היא מסקנא דגמרא בפ"ק דחולין (דף ו') דלחלופי לא חיישינן ומפקידין תבואה מתוקנת ואפילו אצל עם הארץ ואין חוששין שמא יחליף והוא שלא הוחזק על הגזל וכן מתבאר בדברי רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל ונראה ג"כ שמותר לתת לחייט ישראל חוטי קנבוס אע"פ שחשוד לתפור בגדיו בפשתים אלא שיש בו כדי להחמיר מפני שיש בו טורח בתפירת הקנבוס יותר משל פשתים ואפשר שמפני טרחו הוא מחליף ובודאי אסור לומר לו לתפור בהוטי קנבוס שלו עכ"ד. וראיתי עכשיו שנהגו בהרבה מקומות לסמוך בזה אף על חייט נכרי שקונה חוטי קנבוס להתור בינו לבין עצמו, ואפשר שכיון שיש היכר בין של קנבוס לשל פשתן מרחת ולא אתי לאחלופי דהא מרע אומנותיה ונתפס עליו ולא אמרו לחוש אלא בדבר שא"א לעמוד עליו ע"י בדיקה הלא דשל פשתן כבה מיד ושל קנבוס הולך ונשרף מחירא הוא להחליף ובעל נפש יחוש לדבר כנ"ל. ומ"ש ואפילו עבדי ישראל וכו' הוא בעבדים כנעניים שמלו וטבלו לשם עבדות וכבר נתבאר ענינם פי"ב מהלכות א"ב והרי הן כגרים. וראיתי לרשב"א ז"ל שכתב בספרו הארוך שמי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילין להקל בהן שאף הוא חשוד להחליף ולא אמרו אין חשודין להחליף אלא במי שחשוד לאכול אחד מן הדברים האסורין שהרבים רגילין בהן כדמאי לעם הארץ וכגבינה של עכו"ם אבל אם הוא חשוד לאיסורין שאין הרבים רגילין להקל בהם הרי הוא כעכו"ם ואין מפקידין אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות ועל הדרך שיתבאר פי"ג בדין העכו"ם בדברי רבינו והביאו לזה מה שאמרו בפ' אין מעמידין (דף ל"א) בדבר של תורה שאסור בחותם אחד ומפרשי לה רבותא ז"ל בישראל החשוד ע"כ דבריו ז"ל. ואין נראה כן דעת רבינו כמו שיתבאר פ"ג אלא בעכו"ם דוקא וז"ש כאן אבל לא לעכו"ם שמא יחליף:

עשר

*[וזו לפי גירסת ההלכות דגרים שמתיה רב נחמן ועבריה אבל גירסתנו היא פסלים רב נחמן ועבריה ובודאי נראה דגירסתנו היא הנכונה דאי שמתיה רב נחמן איך סבר לאכשורים משום דרבי מוייה וטופרים ואיך א"ל רבא דילמא איערומי קא מערים הא מאי דעבד מן הדין הוא דעבד כדין מוחרם דאסור בתספורת כאבל ומאי הערמה שייך הכא או מאי דהך חסידות איכא, ולא ראיתי אחד מן הפוסקים שהרגיש בזה וצ"ע]:

כסף משנה

פ"ח ד העוף אין בו משום גיד הנשה וכו'. שאלו מהמגיד ר' יהושע מבני בניו של רבינו מכיון שהמכוון על הכף מה הועיל באמרו אלא ירכו ארוך ועוד שחזר ואמר וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף והלא כבר אמר אין לו כף. והשיב פירוש אמרו אין לו כף לא ירצה שאין לו כלל אלא כוונתו שאין לו כף עגול עכ"ל ופשוט הוא:

ו האוכל גיד הנשה של נבילה וכו' או של עולה חייב שתים וכו'. כתוב בתשובות הרשב"א הקושיא דמוכח בפ' גיד הנשה (דף פ"ט:) דלמ"ד אין בגידין בנותן טעם אין איסור מוקדשין נוהג בו ושכן פסק הרמב"ם ובאוכל גיד הנשה דעולה פסק דמחייב שתים ומאן דמחייב שתים ע"כ אית ליה יש בגידין בנ"ט וקשיא דידיה אדידיה גם איני יודע דרכו בזה:

ט טבח הנאמן למכור בשר וכו'. עיין בסוף פ"י מהל' שחיטה ובסוף פי"ב מהל' עדות:

י הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ וכו'. כתב הרב המגיד בשם הרשב"א שמותר לתת לחייט ישראל חוטי קנבוס אף ע"פ שחשוד וכו'. בתשובה כתב שאפשר שאין אומרים לסמוך על העכו"ם לכתחלה מטעם שהקנבוס בזול שאין אומרים אלא בדיעבד וכעובדא דההיא ארבא דמורייסא:

וכן

לחם משנה

דבזרוע ולחיים בהלכות בכורים וכן באותו ואת בנו פ' י"ב מהלכות שחיטה הזכיר שנוהג בכל המקומות אע"ג דשם פירש כאן לא חשש דסתמו כפירושו וכיון דבמקצת מקומן פירש די לו בכך ומ"מ אין טעמו של ה"ה ברור:

ד מפני שאין לו כף ירך וכו'. מ"ש בגמרא (דעוף) [דכף] עגול ר"ל הכף שהוא הפולפ"א בלעז ופשוט הוא:

ז אלא אם היה אדם כשר וכו' הוא ששוחט לעצמו וכו'. כלומר דוקא אם היה אדם כשר אז הוא שוחט לעצמו ומוכר אבל אם לא היה הטבח מוחזק באדם כשר אחר ישחוט (לעצמו) והוא ימכור:

ט ומשמתין אותו. רב אלפס גריס בפרק זה בורר (דף כ"ה) בעובדא דההוא טבחא שמתיה רב נחמן ועבריה ולא כגירסתנו שהיא פסליה ועבריה וזו היא גירסת רבינו ולכך כתבו משמתין אותו וכו':

י הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו. מ"ש ה"ה שאם היה מוחזק על הגזל שמתבאר בדברי רבינו שהוא פסול פשוט הוא שכן כתב אינו מוחזק בכשרות משמע לא בכשרות ולא בפיסול לא אבל אם בפיסול לא אבל אע"פ שהיה מוחזק לאכול דברים שאין הרבים רגילים לאכול לא מפני זה יקרא מוחזק בפיסול אלא מ"מ יקרא אינו מוחזק בכשרות. וז"ש ה"ה למטה שדעת הרשב"א שלא כדברי רבינו בענין דחשוד על הדברים שאינם רגילים לאכול שכן דקדק משום דכתב אבל לעכו"ם וכו' אבל מרישא דאינו מוחזק בכשרות ליכא למידק היפכא כדדייקינן גבי גזל דשאני הא מהא כדפרישית. ומ"ש ה"ה ז"ל בשם הרשב"א שמותר לתת לחייט ישראל חוטי קנבוס אע"פ שחשוד לתפור בגדיו בפשתים קשה דהוא ז"ל כתב שמי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בו שאף הוא חשוד להחליף כדכתב ה"ה ז"ל לקמן בשמו וא"כ תפירת בגדים בפשתים אין רגילים להקל בו. ואולי יש לומר דהתם שאני שהוא אוכל אותם דברים וכיון שהוא אוכל וניזון מהם חשיד טפי משא"כ כאן דאין זה דבר אכילה. ומ"ש אבל אם הוא חשוד לאיסורים שאין הרבים וכו' איירי בענין אכילה כדפתח בריש דליטנה. ועל ראיית הרשב"א שהביא מהא דפרק אין מעמידין דדבר תורה שאסור בחותם אחד ומפרשי' ליה דכותא בישראל חשוד וכו' איכא למידק דמי אמר לו דאותו ישראל חשוד להקל על דברים שאין הרבים רגילים להקל דילמא הוא חשוד על הגזל דבהא אפילו רבינו מודה דנחשד על שום עבירה מפורסמת וצ"ע. ומ"ש ה"ה בתחילת הלשון

מגדל עוז

העוף אין בו עד ירכו עגול. פרק גיד הנשה (דף פ"ב): ואם נמצא עוף עד ואין לוקין עליו. פ' גיד הנשה הסכימו כך כל הראשונים ז"ל מדאלי תלמודא טעמא בכף: האוכל מגיד הנשה עד כאוכל מבשרה. פרק גיד הנשה (דף צ"ו): האוכל גיד הנשה של נבלה כו' עד ונוסף עליו איסור אחר. סוף פרק גיד הנשה (דף ק"ב): הנוטל גיד הנשה כו' עד החלב. פרק גיד הנשה (דף צ"ט): ואין לוקחין בשר מכל טבח עד לוקחין מכל אדם. פרק אין מעמידין (דף ל"ט) ובירושלמי ובתוספתא: טבח הנאמן עד בלא הערמה. במסכת סנהדרין פ' זה בורר (דף כ"ה): הלוקח בשר עד שמא יחליף. בתוספתא דמסכת דמאי פרק הלוקח פירות (דף ע"ו) ופרק אין מעמידין (דף ל"ט) ופ"ק דחולין (דף ז') ובמסכת גיטין פרק הניזקין מקנתו (דף ס"א):

יא אעשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל [ה] דפריש מרובא פריש. אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור. ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר: יב וכן בשר הנמצא ביד עכו"ם *ואינו ידוע ממי לקח אם היו מוכרי הבשר ישראל מותר. זה הוא דין תורה. בוכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד עכו"ם אע"פ שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל. ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם מן [ו] העין אסור אלא אם כן היה לו בו סימן או שהיה לו בו טביעת עין והוא מכירו ודאי שהוא זה או שהיה צרור וחתום: יג גתלה כלי מלא חתיכות בשר ונשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובא ומצא חתיכות ואין לו בהן סימן ולא טביעת עין הרי זה אסור שיש לומר אותו בשר שהיה בכלי נגררתו חיה או שרץ וזה בשר אחר הוא: יד דגיד הנשה מותר [ז] בהנאה. לפיכך מותר לאדם לשלוח

א טור שם סי' קי סמ"ג לאוין קמא: *כצ"ל וכן מתקן גם בכ"י, וכ"ה ברמב"ם בדפוסים הישנים: ב טור שם סי' סג וע"ש סמ"ג שם: ג טור שם סמ"ג שם וע"ש: ד טור שם סי' ע"ם סמ"ג לאוין קלט וע"ש:

כסף משנה

יב וכן בשר הנמצא ביד עכו"ס וכו'. ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין אסור. וא"ת נראה מדברי רבינו שיותר ראוי [לאסור] בשר הנמצא ביד עכו"ס מבשר המונח בביתו שנעלם מן העין ובגמרא משמע איפכא דכי אקשי עליה דרב דאמר בשר שנעלם אסור מדתניא רבי אומר מקולין וטבחי ישראל בשר הנמצא ביד עכו"ס מותר תירץ נמצא ביד עכו"ס שאני. וי"ל דהא דשרי נמצא ביד עכו"ס דוקא דמכרזי כי איכא טריפה והילכך ביומא דלא אכריזו בשר הנמצא ביד עכו"ס מותר. אבל רבינו מיירי באתרא דלא מכרזי דהתם ראוי להקל יותר בבשר המונח בבית ישראל שנעלם מן העין מבשר הנמצא ביד עכו"ס:

יד גיד הנשה מותר בהנאה. כתב הראב"ד חכמי לוניל השיבו על דבריו ואומרים דאסור בהנאה ופלוגתא דתנאי היא וכו' דבפ' כל שעה (דף כ"א:) פריך לר' אבהו דאמר לא יאכלו איסור הנאה משמע והרי גיד הנשה דרחמנא אמר על כן לא יאכלו בני ישראל וכו' ותנן שולח אדם לעכו"ס ירך שגיד הנשה בתוכה ומשני קסבר רבי אבהו וכו' ואין הלכה כר' אבהו (וכו' ונראה שסובר הלכה כר' אבהו) ולכאורה נראה דהלכה כחזקיה דאמר לא יאכלו דוקא

מגיד משנה

יא עשר חנויות וכו'. ברייתא הובאה בהרבה מקומות ומהם פרק גיד הנשה (דף צ"ה) תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב. עוד שם מבואר שבשר הנמצא ביד עכו"ס אם רוב טבחים ישראל מותר וכתבו מן המפרשים ז"ל שמה שאמרו כן הוא בשלא ראו אותו פורש מן הקבוע אבל ראה העכו"ס פורש מן הקבוע הרי הוא הספק בקבוע ואסור וברור הוא. וכתב הרשב"א ז"ל ויראה לי שהלוקח מן הקבוע שלא אסרו אלא בזמן שהיא בפני עצמה אבל אם נתערבה באחרות ואינה ניכרת בטלה היא ברוב משום ספק ספיקא עכ"ל. וכוונתו אע"פ שהיא התיכה הראויה להתכבד בפני האורחים שאם היא ודאי מן האיסור אינה בטלה כמו שיתבאר פט"ו. ועוד כתב שמי שלקח בשר מן המקולין ואפילו חתיכה חשובה ונמצאת טריפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטריפה ואינו יודע מאי זו לקח כל מה שלקחו מן המקולין קודם שנמצאת טריפה מותר שלא נפל שם הספק בקבוע אלא לאחר שפירשו וכיון שהרוב כשירה מותר אבל ליקח מכאן ואילך אסור ואפילו חתיכה שאינה חשובה לפי שאין הכל בקיאין בזה ויטעו בין חשובה לשאינה חשובה עכ"ד ז"ל:

יב זה הוא דין תורה וכבר אסרו חכמים וכו'. שם אמר רב בשר כיון שנתעלם מן העין אסור ופסקו הגאונים ז"ל כרב וכן דעת קצת האחרונים ז"ל והקשו עליו מהא דתשע חנויות דקתני ובנמצא הלך אחר הרוב ותירץ בנמצא ביד עכו"ס וכן הזכירו עוד זה שם ולפי סוגיא זו אע"ג דרב אסר בשר שנתעלם בנמצא ביד עכו"ס כיון שהיא בחזקת משתמר ורוב המוכרים שבעיר מוכרין בשר כשירה מותר וזה דעת רובי המפרשים ז"ל. ורבינו שכתב דבנמצא ביד עכו"ס שאסור נראה שסמך על מ"ש בירושלמי במס' שקלים (פ"ז הל' ד') ובנמצא הולכין אחר הרוב אמר רבי יוחנן (בשר) הנמצא ביד עכו"ס כנמצא בפלטיא וכו' והוא שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל וכו' רב נחת לתמן חמיתון מקילין ואמר עליהון אלמא משמע דעפי אסור נמצא ביד עכו"ס מנמצא בפלטיא ואין צ"ל מבשר שהניח בביתו ומצאו במקום שהניחו שאסור לדעת רב שהרי יש לחוש כשנמצא ביד עכו"ס שמא תחלתו מן האיסור הוא ואע"ג דלמיעוטא לא חיישינן וסוגיין היא לעיקר דינא אבל כיון דחזינן בירושלמי דרב משום חומרא אמרה ודאי בכל גוונא היא ונמצא ביד עכו"ס נמי אסור זהו דעת רבינו ואינו מתחוור לפי גמרתנו. וכבר כתבתי שדעת הרבה מן המפרשים לומר דבנמצא ביד עכו"ס במקום שרוב טבחי ישראל מותר ומכל מקום ראוי להחמיר בדבר:

ולא עוד וכו'. זו היא הא דרב ורב היכי אכיל בשרא ואמרו (איבעית אימא) בשעתיה דלא איעלם עינא מיניה ואיבעית אימא בגיירא וחתימא ואב"א דאית ליה סימנא (בי פסקי). ויש מן המפרשים ז"ל שכתבו דהא דרב דוקא שהניחה במקום שעופות או פרסים יכולין להביא אחרת במקומה אבל תלאו במסמר וכיוצא בו שאי אפשר לשרץ ליטול ולהניח בכיוצא בזה מותר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ואפשר שאף דעת רבינו כן ממ"ש תלה כלי מלא וכו' ונשבר הכלי וכו' נראה שאם מצאו כמות שהוא אע"פ שאין לו בחתיכות סימן ולא טביעות עין מותרות. ומ"ש רבינו שבטביעות עין מותר בכל גוונא מפורש בגמרא שם וכבר העלה הרמב"ן ז"ל שכל אדם נאמן לומר טביעות עין יש לי בו ואין צריך ת"ח בדוקא וזהו דעת רבינו ומ"מ צריך שידקדק יפה בדבר. ודע שיש מן האחרונים ז"ל מי שפסק כלוי דפליג אדרב ושרי בשר שנתעלם וכן דעת הרשב"א ז"ל וכתב והוא שמצאה במקום שהניחה ואם הוא בביתו אפי' רוב טבחים נכרים ואפי' הניחה בשוק והוא שהיו רוב טבחים ישראל אבל אם לא מצאה במקום שהניחה כיון שאינו מכירה בדין הוא לחוש ואפי' הניח עשר ומצא ט' כיון שאין לו בהן סימן או טביעות עין עכ"ד. ודברי רבינו והגאונים עיקר להחמיר:

יד גיד הנשה מותר בהנאה וכו'. מחלוקת תנאים הוא בפסחים פ' כל שעה (דף כ"ב) דתניא גיד הנשה מותר בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון אוסר וסתם מתני' דגיד הנשה כר' יהודה דתנן שולח אדם ירך לעכו"ס שגיד הנשה בתוכה מפני שמקומו ניכר וידוע דר"ש ור"י הלכה כר"י וכ"ש דסתם מתני' כן ואע"ג דהתם בפרק כ"ש אמרי' ברים סוגיין מאן דאית ליה אין בגידין בנותן טעם אסר בהנאה ואנן קי"ל כמ"ד אין בגידין בנותן טעם כדאיפסיקא הלכתא בגמ' כבר תירץ הרמב"ן ז"ל דלרווחא דמילתא איתמר ההיא סוגיא אבל למסקנא גיד הנשה מותר בהנאה אפי' ת"ל אין בגידין בנותן טעם דלאו הא בהא תליא וזה דעת רבינו ועיקר: לפיכך מותר וכו'. במשנה שהזכרתי בסמוך ובגמ' שולח

לחם משנה

הלשון וראיתי עכשיו שנהגו וכו' ר"ל שנותנים מעות לנכרי שיקנה חוטי קנבוס וכן מבואר מן הטעם שנתן דאפשר לעמוד עליו ומירתת ואין הכוונה לומר דנותנין לו חוטי קנבוס דזה אין לו שחר ומ"ש לאיחלופי אינו מדוייק והכוונה לאיחלופי ממה שאמר לו הישראל:

יא עשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה וכו'. כתב ה"ה עוד כתב שמי שלקח בשר מן המקולין וכו'. מה שהקשה על זה הקשה בעל הטורים ועיין בב"י שהוא תירץ יפה מה שתירץ דאם אינה חתיכה ראויה להתכבד מתבטלת דאפילו בחנות שיש בה אותה טרפה יש בה כשרות הרבה והיא מתבטלת ולא מיקרי קבוע והוא פשוט:

יב זהו דין תורה. וכבר אמרו בגמרא (דף צ"ה) אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור והקשו עליו ובנמצא הלך אחר הרוב ותירצו סתם דנמצא ביד עכו"ס משמע מכאן דבנמצא ביד עכו"ס הלך אחר הרוב ובמושלך בשוק אפילו ברוב לא שרי. רבינו כתב ספק גמרא דידן בתרתי בבשר הנמצא ביד עכו"ס שהוא אסור ועוד בבשר הנמצא מושלך בשוק אלא שסמך על הירושלמי כדברי ה"ה. ומה שלא הוקשה לה"ה בדברי רבינו אלא בנמצא ביד עכו"ס יש לומר דכתב זה וה"ה למושלך בשוק שהוקשה לו אלא דבתירוץ א' מתרץ שתיהם:

יג ולא עוד אלא הלוקח וכו'. כתב ה"ה ודע שיש מן האחרונים ז"ל דפסק כלוי וכו' וכתב שמצאה במקום שהניחה וכו' נראה דסובר דפלוגתא דלוי לא הוי אלא כשמצאה במקום שהניחה אבל לא מצאה במקום שהניחה מודה לו. וק"ק דא"כ מאי האי דאמרינן בפרק גיד הנשה (דף צ"ה) דרב הוה יתיב אמברא וכו' חזיא להוא גברא דקא מחוור

מגדל עוז

עשר חנויות כו' עד וחתום. פ"ק דפסחים (דף ט') ובחולין פרק גיד הנשה (דף צ"ה) ופ"ג מסכת מכשירין ובנדה פרק כל היד (דף י"ח): תלה כלי עד וזה בשר אחר הוא. פרק גיד הנשה (דף צ"ה) הוה מעשה דחויתא דאודיק רב בבועא דדשא והעמידוה המפרשים ז"ל שפיטה תלויה בסל וכן פ"ק דפסחים (דף ט') בשמעתין דליבורין דחיישינן שמא גררוהו ובפרק אלו מציאות (דף כ"ח) דאסיקנא מנין סוי סימן: גיד הנשה מותר בהנאה עד שמא יאכל ממנה ישראל. פ' גיד הנשה (דף צ"ו) ור"פ כל שעה (דף כ"ב):

הגהות מיימוניות

נבלה לפיכך אין לו דין בריה וצריך כזית אפי' לאכול כולה וכן איתא בס"פ גיד הנשה וע"ש בתוס' ובריש פ' התערובות ס"ת: [ה] שלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך אבל אם בפנינו פירש ולא הכרנו המקום שממנו פירש אינו אסור מן התורה כדאיתא פ"ק דפסחים ע"ש בתוס' פי' ר"י דוקא בקבוע זה שהוא קבוע מן התורה אמר כל דפריש מרובא פריש, וסברא הוא שאם פירש בפנינו לא הפסיד תקביעות כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ט' ע"ב) גבי ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ וכו' ע"ש בתוס', ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע כיון שההיתר והאיסור מבורר כל אחד וניכר לבדו אבל דברים שחשוב קבוע מדרבנן ואינן בטלים כגון בעלי חיים ודבר שבמנין והתיכה הראויה להתכבד כדלקמן פ' ט"ז מאחר שמן התורה בטלין ברוב אף הפורש מן התערובת אסור ולא שרינן מטעמא דכל דפריש מרובא פריש שאם היינו מתירין בפורש אתי למישרי בקבוע כדאמרי' פרק התערובות. אבל ר"ת היה מחלק לומר דבקדשים החמירו אבל לא בחולין ומתוך כך היה מתיר בשנכנס זאב לעדר ודרס ב' או ג' בהמות מטעם דכל דפריש מרובא פריש ול"נ לר"י ודעת רבינו המחבר נראה כר"י כדלקמן פט"ז ע"ש והורה הר"ר יהודה מקורבי"ל על ביצים הטרופות בקערה ודם באחת מהן נוטל אחת אחת ואין חוששין שמא מהלבון האסור אבל לא יקח האסור פן ישאר ממנו: [ו] הנה פסק כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור וכן פסק רב האיי וכן פר"ח ור"י אלפס וכן משמע פ' אלו מציאות דפריך לאביי והאמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור וכן משמע בשילהי משילין פירות (ביצה מ') בעובדא דרב חנא בר חנילאי (יהבו ליה בישרא) ותלי לה בעיברא דדשא וכו' ומעשה רב. וראב"ן ור"ת וכל רבותינו מצרפת פסקו דאין הלכה כרב שהרי כמה משניות חולקים עליו ואע"ג דשנינן אשינויי דחיקי לא סמכינן ועוד מדפריך תלמודא ורב היכי אכיל בישרא ולא קאמר ואנן היכי אכלינן בישרא והא דאלו מציאות אר"ת דגרסינן אתי לקמיה דרב והשתא פריך מרב אדרב וכן משמע מירושלמי פרק אין מעמידין וע"ש בתוס', ועוד מדאמרינן התם באלו מציאות בההיא שמעתא דרבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לצפורי ותתירו לו וההיא דמשילין פירות איבא למידחי דר"ח דא"ל אי איתהו תלו לא תישקול תלמיד דרב הוה ומ"מ אם הניחה בשוק או ביד עכו"ם פסקו בס"ת והתרומת שצריך סימן או טביעות עין ואע"פ שמצא במקום שהניח: [ז] אבל ראב"ם פסק דגיד הנשה אסור בהנאה מדפסיק הילכתא אין בגידין בנ"ט כדלקמן פט"ו וכן מסקינן התם דהא דאמר מותר היינו למ"ד יש בגידין בנ"ט וכן פסק ס"ה משמו ע"כ:

לשלוח לעכו"ם ירך שגיד הנשה בתוכה ונותן לו הירך שלימה בפני ישראל. ואין חוששין שמא יאכל ממנה ישראל זה קודם שינטל הגיד שהרי מקומו ניכר. לפיכך אם היתה הירך חתוכה לא יתננה לעכו"ם בפני ישראל עד שיטול הגיד שמא יאכל ממנה ישראל: **טו** [א]כל מקום שנאמר בתורה לא תאכל לא תאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וכחלב שנאמר בו יעשה לכל מלאכה. או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מותר בהנאה. כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה שכל אלו מותרין בהנאה מפני הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה: **טז** [ג]כל מאכל שהוא אסור בהנאה

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם: ג בטור שם עד ס"ס סי' קיז ובסמ"ג שם:

כסף משנה

דוקא איסור אכילה משמע ע"כ. ואני אומר דא"א לומר שטעמו של רבינו משום דלית הלכתא כר"א שהרי כתב רבינו דברי ר"א בפרק זה לקמן ואם כן ה"ל לפסוק בגיד הנשה אסור בהנאה כדאמרינן לר"א אליבא דמ"ד אין בגידין בנ"ט ולפיכך נ"ל שטעמו כמ"ש ה"ה בשם הרמב"ן דלרווחא דמילתא איתמרא הסיא סוגיא אבל למסקנא גיד הנשה מותר בהנאה אפי' מ"ל אין בגידין בנ"ט דלאו הא בהא תליא: וכן

מגיד משנה

שולח אדם לעכו"ס ירך וכו' שלמה אין התוכה לא במאי עסקינן אילימא במקום שאין מכריזין וכו' פירוש שאין מכריזין כשנטלה כריסה במקולין לפי שכל הטבחין ישראלים ונאמנו וגחנו בזה ואמרו אב"א במקום שאין מכריזין (והתוכה לא) גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל (ויחזור וימכרנה *לישראל אחר) ואב"א משום דקא גניב ליה לדעתיה דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עכו"ס ע"כ נזכר בהלכות מן הגמרא. עוד יש שם ברייתא ואוקמתות בגמרא ולא נזכרו בהלכות ויש בזה דעות למפרשים ז"ל והנראה אלי בדעת רבינו שהוא סבור דהכא במפרש שהירך מבשר כשירה הוא וכן הוא ובכה"ג יש לחוש שמא ישראל הרואה שהוא נותנו לו בחזקת כשירה והיא התוכה סבור דודאי כשרה היא ואי לא לא הוה גניב ישראל דעתיה דאסור הוא כנזכר פ"ג מה' דעות וסבור ג"כ שגידה ניטל מפני שהיא התוכה ואתי למזבן מיניה ואוכלה עם גידה וכבר ביאר רבינו למעלה דבשר הנמצא ביד עכו"ס אסור בכל מקום מפני שיטתו הילכך השתא ודאי ליכא למיחש אלא בכה"ג ובכ"מ ג"כ מותר למכור להם נבלות וטריפות ואומר להן שהן נבלות או טריפות. ויש מתירין אפי' בסתם ואפי' בפני ישראל כיון שאינו אומר לו שהיא כשירה וזה דעת הרשב"א ז"ל ואפשר שאף הוא דעת רבינו שאין גניבת דעת אלא במפרש לו שהיא כשירה וכמ"ש למעלה. ודקדקו קצת מן המפרשים ז"ל מכאן שרוב המצויין אצל ניקור מומחין הן דישראל ששלח ירך התוכה לחבירו כדרך שמתחכין אותה מנקרי בשר הרי הוא סומך עליו ואינו נמנע דאלת"ה היאך נחוש כאן שמא יקחנה ויאכלנה עם נידה והלא אפי' שלחה לו ישראל צריך לבדוק אם נטל גידה ועוד הביאו ראיות לזה ועיקר. וכתב הרשב"א ז"ל הלמועין מוסכין ידיהם עד שיודע שנקר אותה בקי במלאכה עכ"ל:

טו כל מקום וכו'. בפסחים פ' כל שעה (דף כ"א:) *א"ר אבהו א"ר אלעזר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה. והחלב ושאר הדברים שהזכיר רבינו מפורשים שם:

טז כל מאכל שהוא אסור בהנאה וכו'. פ' כ"ש (דף כ"ד:) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן וכל דבר הראוי באכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו. ועוד יתבאר פי"ד. ואפי' סיכה שהיא קרובה לשתייה אמרו בגמ' גבי רבינא שהיה סך בהו בפרי של ערלה במקום חולי שאין בו סכנה דלאו דרך הנאתן הוא ולפי זה הרי איסור הנאה כדין חצי שיעור שאסור מה"ת ואין לוקין עליו. ומ"ש רבינו והדמים מותרין הוא ממ"ש פרק האיש מקדש (דף נ"ו:) המקדש בערלה ובכלאי הכרם וכו' אינה מקודשת מכרן וקדש

*[נ"ל לאותו ישראל]: *[הכי איתא בב"ק דף מ"א אבל בפ' כל שעה לא נזכר ר' אלעזר אלא ר' אבהו]:

לחם משנה

ממור ריעא נפל מיניה אזל אייתי סילקא וכו' ומשם הוציאו בגמרא דרב פליג אלוי הא בהא אפילו לוי מודה דהא לא מקרי מלאה במקום שהניחה:

יד לפיכך אם היתה הירך התוכה וכו'. דברי רבינו פשוטים בטעמם שהם כדברי הטור ביו"ד סימן ס"ה וטעם אחד לשניהם דפסקו כשנויא קמא כדכתב הרא"ש בפסקיו דלית ליה גזרה משום שיתננה וכו' אלא טעמא משום דחתיכה דעכו"ס מידע ידיע ולית טעמא דגניבת דעת במתנה דגיד ושלא בפני ישראל שולח לעכו"ס בין התוכה בין שלמה משום דלית ליה טעמא דגזרה שמא יתננה וכו' אבל בפני ישראל שלימה שלא מפני שמקומו ניכר אבל לא התוכה מפני שישראל יאכל ממנה וז"ש לא יתננה בפני ישראל וכו' ולא הסר שלא בפניו גזרה אטו בפניו ובכך דברי הטור נכונים. אבל לפי מה שנראה מדברי ה"ה דרבינו הולך בשיטת ההלכות דפוסק כלישנא בתרא קשה טובא היכי קאמר שלא יתננה בפני ישראל ואפילו שלא בפני ישראל אסור גזירה שמא יתננה ועוד למה לא נתן טעם גם כן מפני גניבת דעת וכתב טעמא שמא יאכל ממנה הישראל לבד, מיהו זה אינו קשה כל כך דנקט עיקר הטעם. גם מ"ש הנראה לי בדעת רבינו וכו' נראה דהכריחו לפרש כן מפני שרבינו כתב למעלה שכל בשר הנמצא ביד עכו"ס אסור כפי הוראת הירושלמי אע"פ שנטלה ממקולין של ישראל ואע"פ שכל השוחטין ומוכרין ישראל ולכך הוקשה דאפילו יתננה בפני ישראל אין כאן חששא כלל דודאי הישראל לא יקח כפי הוראת הירושלמי שכתב למעלה לכך הוצרך לפרש שהוא מפרש כשנותנה לו שהיא כשרה ולכך יבא הישראל ליקח, וזה ודאי כוונת הרב המגיד ז"ל אבל קשה קצת דאיך מפרש רבינו דברי הגמרא כן כיון שהגמרא לית ליה חומרת הירושלמי וכמו שאמרו למעלה וה"נ דלא פליג עלה מ"מ לא הוזכר בגמרא הכא חומרא ואילו היה הרב המגיד אומר דדעתו של רבינו דאית ליה חומרת הירושלמי לא משכחת ליה אלא בהאי גוונא ניחא אבל לשונו מורה כן אלא שדבריו הם פירוש שמפרש רבינו בדברי הגמרא ובדברי הגמרא לא הוזכרה אותה חומרא כלל:

טו כל מקום שנאמר בתורה וכו'. בפרק כל שעה (דף כ"א:) אמרינן דר' אבהו אית ליה דמדפרט קרא בנבלה שמותרת בהנאה מינה שמעינן דבכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה וכו' והיינו לר"מ אבל לרבינו יהודה דאמר דקרא דנבלה אתא לדברים ככתבם לומר דלגר בנתינה ולעכו"ס במכירה נפקא ליה מדאיצטריך קרא לומר בטרפה לכלב אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה ואמרו שם דר"מ איצטריך אותו להתיר בהנאה חולין שנשחטו בעזרה ור' יהודה אית ליה דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ולדידיה אתיא לדרשא דלעיל. וא"כ קשה על רבינו תרתי חדא דהוא פסק כאן כרבי אבהו ובפרק י' מהל' ע"ז כתב ואסור ליתן להם מתנת חנם וכו' או לנכרי במכירה ולא בנתינה והיינו כר"י וא"כ ע"כ דרשה דאותו דרים ליה לומר דכל איסורין שבתורה (מותרין) [אסורין] בהנאה וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ובפ"ב מהל' שחיטה כתב שם הרב כ"מ דאית ליה לרבינו דחולין שנשחטו בעזרה הוו דאורייתא וא"כ קשיא מדידיה אדידיה. ותו קשיא למה כתב כאן לשון של ר' אבהו דאמר כדרך שפרט לך הכתוב בנבלה וכו' משמע דמדהתיר קרא נבלה נפקא ליה והיינו ודאי לר"מ דלר"י לא נפקא ליה מנבלה אלא מאותו וכיון שהוא פסק כר' יהודה לא היה לו לכתוב טעמא דנבלה דהיינו לר"מ. מיהו לזה י"ל דלא כתב כן רבינו לומר דמהא נפקא ליה אלא לומר לך דאם לא פרט הכתוב היאך כמו שפרט שם אינו מותר בהנאה תדע לך דהא כתב ובחלב שנאמרה בו יעשה לכל מלאכה והתם ודאי אין הכונה מדהוצרך קרא להתיר חלב דא"כ אמאי לא נפקא לן מהיתר חלב בהנאה ולמאי איצטריך בגמרא נבלה לרבי מאיר ואותו לרבי יהודה א"ו דקרא דחלב איצטריך כדכתב רש"י ז"ל בפירוש החומש בפרשת צו יעשה לכל מלאכה בא ולמד על החלב שאינו מטמא טומאת נבלות א"ו דמאי דקאמר רבינו ובחלב וכו' הכונה לומר דאם לא פרט הכתוב בהיתר הוה אסור אבל ה"ה דלא נפקא ליה מהתם ה"ה גבי נבלה דכוונתו כן. ולמה שהקשיתי ראשונה נראה ודאי דלא כהרב כ"מ דסובר רבינו חולין שנשחטו בעזרה הוו דבריהם ולכך כתב שם שהם דברי קבלה בהלכות שחיטה וכן בפי"ו מהלכות אלו כתב או חולין שנשחטו בעזרה כמו שיתבאר בהלכות שחיטה ומה שהקשה הרב בעל כ"מ בפ"ב מהל' שחיטה דבפרק כסוי הדם משמע דהוו דאורייתא וכו' י"ל דרבינו פסק דהוא דרבנן משום דכיון דהלכה כר"י לגבי ר"מ כדכתיבנא הא לדידיה ע"כ הוו דרבנן דאותו דרים ליה (להיתר) [לאיסור] הנאה לשאר איסורין ולמה שהקשה עוד שם דרבינו כתב שם בפרק ה' מהל' אישות דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ולא חילק בין שאר איסורי הנאה לחולין שנשחטו בעזרה גם זו אינו קושיא בעיני דשם כתב ואפילו היא אסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית וכו' אינה מקודשת וא"כ כיון שכתב דאיסור הנאה מדבריהם אינה מקודשת דהיינו חמץ בפסח ה"ה שאר איסורין מדבריהם ואפילו חולין שנשחטו בעזרה ואע"ג דהסוגיא שבפרק האיש מקדש קשה לזה כבר כתב שם ה"ה דתירצו המפרשים אותה הסוגיא ואם לפירוש הרב כ"מ דפליג שם על ה"ה וכן הוא דעת הר"ן שסוברין כדברי רבינו ז"ל דדוקא איסור דרבנן כי האי דחמץ הוי דאורייתא ושעות דרבנן אתי שפיר טפי דלהכי כתב רבינו שם כגון חמץ בשעה ששית לומר דשאר איסורין דרבנן היא מקודשת וא"כ קדש בחולין שנשחטו בעזרה מקודשת:

טז כל מאכל שהוא אסור בהנאה וכו' אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות והדמים מותרין. כתב ה"ה ואפילו סיכה שהיא קרובה לשתיה וכו' קשה דהתם (דף כה:) גבי סך בהו בפרי של ערלה אמרינן דאפילו חולי שאין בו סכנה מותר משום דמידי דרך הנאתו קא עבידנא כלומר ואינו אסור אלא מדרבנן ובמקום חולי לא גזרו רבנן וכן פירש הרב בעל כ"מ על דברי רבינו בפ"ה מהל' יסודי התורה דאם היה איסור דאורייתא לא היה להם בגמרא להתיר במקום חולי שאין בו סכנה והכא קא מייתי ראיה ה"ה דשלא בדרך הנאה דהיינו אם נהנה מדבר של אכילה שהוא איסור מן התורה ואין בו מלקות ואי דמי להתם אפילו איסור מן התורה לא ליהוי הכא. וי"ל דמה שמביא ה"ה אינו אלא למיון קצת דודאי לא הוי כי התם דהוי שלא כדרך הנאה ממש אתי להתיר אפילו מן התורה הכא דהוי ג"כ כי האי גוונא דאין הנאתו אלא כדרך אכילתו לא ליהוי אלא מלקות אבל איסורא מיהא איכא דלא תאכלו אפילו איסור הנאה במשמע אבל לא הוי שלא כדרך הנאה ממש כי התם דמכל מקום הנאתו הנאה גמורה היא אלא שאין דרך הנאה כתקנו: וכל

משנה למלך

טז כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כו' ודברי ה"ה על זה. (א"ה הכל נתבאר היטב בדברי הרב המחבר לעיל פ"ה מהל' יסודי התורה יע"ש באורך): הצייד

מגדל עוז

כל מקום שנאמר בתורה לא תאכל כו' עד אע"פ שהן אסורין באכילה. ר"פ כל שעה (דף כ"א): כל מאכל שהוא אסור בהנאה עד סוף הפרק. פ' שביעי דמס' שביעית (משנה ג') ובירושלמי שם ומקצתו בפ' אין מעמידין (דף ל"ט) ופ' כל שעה (דף כ"ח):

בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לעכו"ם או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות והדמים מותרין. וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אע"פ שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולכוין מלאכתו בדברים אסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה. לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים: יז הצייד שנזדמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן. או שניצודו לו טמאים וטהורים מותר [ח] למוכרן אבל לא יכוין מלאכתו [ט] לטמאים. ומותר לעשות סחורה בחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו ובגבינות העכו"ם וכיוצא בהן: יח זה הכלל כל שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה וכל שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה בין בספיקו בין בודאו:

וקדם בדמיקן (הרי זו) מקודשת וכבר נזכר זה פ"ח מהלכות אישות ואמרו בגמ' (דף נ"ח) מנא לן (דדמיקן מותרין) מדגלי רחמנא והיית חרם כמוהו כל שאתה מהייה הימנו הרי הוא כמוהו מכלל דכל איסורין שבתורה שרו. וכבר נזכר דין זה פ"ז מהלכות עכו"ם ויתבאר פ"י. ויש מן המפרשים ז"ל מי שסובר שהמוכרן עצמו אסור ליהנות לו מדמיקן אבל לאחרים הוא שמותר. אבל דעת הרמב"ן ז"ל כדעת רבינו שאפילו הוא עצמו מותר בהן ואיסורא דעבד עבד וכן עיקר:

וכל דבר שאסור וכו'. משנה במס' שביעית פ' כלל גדול (משנה ג'):

אין עושין סחורה וכו'. דע שאין זה אלא דוקא במה שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה אבל מה שעומד למלאכה כגון חמור וגמל מותר לעשות בהן סחורה שהרי אין לחוש בהן מחמת אכילה. וכן מפורש בירושלמי בפ' מרובה:

יז הצייד שנזדמנו לו חיה וכו'. שם בשביעית ציידי חיה עופות ודגים שנזדמנו להן מינים טמאין מותר למכרן רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנותו בכך וחכמים אוסרין וקי"ל כחכמים דבכל גוונא אסור ליקח לכתחלה. ומכאן אתה למד שבהמה וחיה ועופות ודגים שמאין כלם מותרין בהנאה ומה שלא הזכירו רבינו למעלה סמך לו על מ"ש כאן:

ומותר לעשות סחורה וכו'. בתוס' בשביעית פ' פירות שביעית:

יח זה הכלל כל שאיסורו וכו'. בירושלמי בפ' מרובה:

פ"ט א בשר בחלב אסור לבשלו וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פרק כל הבשר (דף קט"ו) ובלהו תנאי סבירא להו כן ונחלקו שם מנא לן איסורין אלו:

וקוברין אותו וכו'. בתמורה פ' אחרון:

ומשיבשל משניהם וכו'. בפ' כל הבשר (דף ק"ח) הני זית בשר והני זית חלב (שבשלן זה עם זה) אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בישולו וכו' ולוי אמר אף לוקה על בישולו ופסק רבינו כלוי לגבי רב דרב ולוי הלכה כלוי: וכן האוכל כזית וכו'. דוקא נתבשלו כאחד אבל לא נתבשלו לא שלא אסרה תורה אלא דרך בישול. ומ"ש רבינו שעל כזית משניהם לוקה כבר נתבאר בסמוך דאפילו רב מודה באכילה:

לא

פרק תשיעי

א בשר בחלב אסור לבשלו [א]ואסור לאכלו מן התורה ואסור [א] בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין. ומי שיבשל משניהם כזית [ב]כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו. וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב

א שם בטור ובסמ"ג: ב טור יו"ד סי' פז בסמ"ג לאוין קמ קמא:

לחם משנה

וכל דבר שאסור באכילה וכו' הצייד שנזדמנו לו וכו'. כתב ה"ה שם בשביעית ציידי חיה וכו'. נראה דאינו מפרש כפירוש הרב רבינו שמשון דסובר דפליגי ר' יהודה וחכמים בצייד דחכמים אית להו צייד דוקא ולא מי שאינו צייד ור"י אית ליה אפילו מי שאינו צייד. ופירוש זה הבין הרב"י בטי"ד בדברי הפוסקים וכתב שלכך הזכירו צייד דוקא והוקשה לו דבמקום שאין לוקחין מהם מן הציידים הוי הצייד כאינש אחרינא והולרך לתרץ דלא פליגי רבנן במילתייהו. אבל לפי דברי ה"ה א"ש ספי דנראה דהוא מפרש דפלוגתא הוי דר' יהודה אית ליה דאם אין אומנותו בכך לוקח ומוכר לכתחלה והיינו שאמר שנתמנה לפי דרכו ורבנן אוסרין ואומרין דבכל גוונא הוא אסור וכתב ה"ה דקי"ל כחכמים דבכל גוונא אינו לוקח ומוכר לכתחילה כלומר ואפילו אין דרכו בכך אסור ולכך לא חילק רבינו. ומ"ש בספר כ"מ וקי"ל כהכמים דבכל גוונא לוקח ומוכר וכו' ט"ס הוא וצ"ל אינו לוקח ומוכר:

פ"ט במקום אחר פירשתי דקדוקים בפרק זה. ועתה אני בא לכתוב שנוסף לי כעת הם:

א בשר בחלב אסור לבשלו וכו' ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל. נראה שפסק כלוי לגבי רב. וא"ת לימא דפסק כרב ומאי דקאמר מי שיבשל ר"ל כזית מכל אחד ואחד דבהא מודה רב דאסור. וי"ל דמשמע ליה משום דאמר בסיפא וכן האוכל כזית משניהם כו' שנתבשלו כאחד ומשמע דאותו הכזית לבד חצי מבשר וחצי מחלב נתבשל כאחד ואפ"ה קאמר דלוקה. ויש ספרים שכתוב בדברי רבינו ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה ולפי זאת הנוסחא ברור הוא דפסק כלוי אבל לפי מקצת הנוסחאות שכתוב ומי שיבשל משניהם כאחד נ"ל כמו שכתבתי. עוד כתב ה"ה ומ"ש רבינו שעל כזית משניהם וכו' כבר נתבאר וכו'. קשה דהא בגמרא בפרק כל הבשר דף

משנה למלך

יז הצייד שנזדמנו לו כו' (א"ה עיין בדברי שמתבר לקמן בפרקין דין ח"י יע"ש):

יח זה הכלל כל שאיסורו מן התורה וכו'. נשאלתי על המומי"א שמוכרים הכהנים אי שפיר עבדי או לא כו'. (א"ה יתבאר פסק זה בפי"ד מהל' אבל יע"ש כי שם ביתו). עוד זאת אדרש במומי"א הלזו כמה שלא נזכר בדברי השואל שכפי הנראה פשיטא ליה דלישראל שרי למוכרה ולא נסתפק אלא בכהן ומשום טומאה. ולדידי כגון דא צריכא רבה להתירו לישראל לעשות בו סחורה שהרי לסברת רבינו ז"ל (א"ה לעיל פ"ב מהל' אלו דין ג' יע"ש) וכת דעמיה דאית להו דבשר מהלכי שתים אסור מה"ת פשיטא דאסור לעשות בו סחורה וכדתנן בפ"ז דשביעית אין עושין בו סחורה בנבלות וטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים (א"ה וכמו שפסק רבינו בפירקין דין ט"ז) ואע"ג דכל הני איסורין בלאו פשיטא דלענין איסור סחורה אין חילוק בין דבר שאיסורו בלאו לדבר שאיסורו בעשה שהרי כתב רבינו זה הכלל כל שאיסורו מן התורה כו' הרי שלא הוציא מן הכלל להתיר אלא דבר שאיסורו מדבריהם. אך מאי דאיכא לספוקי בכ"ד הוא דכיון דאיכא חולקים על רבינו ז"ל וס"ל דבשר מהלכי שתים אין בו איסור תורה כלל ולדידהו פשיטא דמותר לעשות בו סחורה א"כ השתא דאיכא ספיקא אם בשר מהלכי שתים אסור דבר תורה או לא היכי לידיינו דייני לענין סחורה. ונראה דאסור לעשות בו סחורה וראיה ממ"ש רבינו זה הכלל כו' וסיים דבריו בין בספיקו בין בודאו. ונראה דהאי דקאמר בין בספיקו בין בודאו לא קאי למאי דסמיך ליה דהיינו שאיסורו מדבריהם, משום דבספק של דבריהם אפילו באכילה מותר. ועוד דהן לו יהי שהיה הדין דאף ספק של דבריהם היה אסור באכילה לא היה צריך רבינו לבאר שזה ההיתר של הסחורה באיסורין של דבריהם שהוא בין בספק בין בודאי. דמאחר שסתם וכתב דכל שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה מהיכא תיתי שיהיה עולה על הדעת לחלק בין ספק לודאי שיהיה הדבר צריך לאומרו. אשר ע"כ נראה דלא קאי אלא ארישא דמילתא דכל שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה ועל זה קאי מ"ש בין בספיקו בין בודאו דלא נימא דוקא באיסור ודאי איכא איסור סחורה ולא בספק איסור. ובפרט כפי שיטת רבינו דאית ליה דאיסורי ספיקות אינן אלא מדרבנן והיה עולה על הדעת דדמי להלב שחלבו נכרי דמותר לעשות בו סחורה. לזה כתב דליתא אלא אפי' בספק איסור תורה אסור לעשות בו סחורה דלא דמו איסורין דרבנן שעיקר איסורם הוא מדרבנן לספק איסור תורה. שוב ראיתי להרב פ"מ ח"א סי' ג' שהבין בפשיטות בדברי רבינו הללו כדכתיבנא. ולפי זה תבנא לדינא שאסור לעשות סחורה במומי"א הלזו. הן אמת דפירוש זה שכתבנו בדברי רבינו דמ"ש בין בספיקו בין בודאו דקאי ארישא דמלתא הוא דחוק קצת בעיני. והנראה אלי בכונת דברי רבינו הוא דבריש בפשטן דקאי למאי דסמיך ליה דהיינו דבר שאיסורו מדבריהם והכוונה דקודם זה כתב דמותר לעשות סחורה בחלב שחלבו כותי ובגבינות כותים וכל זה מהתוס' דפ"ד דשביעית וכל הני איסורין הן מן הספק, דחלב שחלבו כותי הוא משום חשש חלב בהמה טמאה ומן הדין לא היה לנו לחוש למיעוטא בדבר דלא איתחזק איסורא אלא שחכמים החמירו ואסרוהו. וכן גבינות הכותים הוא מן הספק שמא מעמידו אותם בעור קיבת נבלה ומן הדין לא היה לנו לחוש לזה שהרי אפשר שיעמידו אותה בעשבים או במי פירות ועוד דאף כשנאמר שמעמידו אותם בעור קיבת נבילה בטל הוא במיעוטו אלא שחז"ל החמירו בזה משום דהוא דבר המעמיד או משום דאין הולכין באיסורן של ע"ז אחר נתינת טעם וכמ"ש הראשונים ז"ל. ויש סוג אחר באיסורין של דבריהם שאין משום ספק אלא משום סייג. ולזה בא רבינו ז"ל ואמר כל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה בין בספיקו בין בודאו כלומר בין שהיה האיסור מחמת ספק בין שהיה האיסור על הודאי. וכפי דרך זה שכתבנו בדברי רבינו אין ללמוד מדבריו דבדבר שהוא ספק איסור תורה שתהיה הסחורה אסורה. ומ"מ נראה דעדיין יש ללמוד מדבריו דין זה מדסתיר חלב שחלבו עכו"ם ודכותיה משמע הא שאר ספק איסור תורה אסור לעשות בו סחורה. ובר מן דין כיון שהסכמת כל הפוסקים ז"ל הוא דאיסור סחורה בדברים האסורים באכילה הוא דבר תורה וכמ"ש הר"ב פ"מ שם באותה תשובה הנ"ל וכתב דסברת הרב בעת"ס דסובר דאיסור זה הוא מדבריהם דברי יחיד הם. וכתב עוד דאף דרבינו לא גילה דעתו בזה אם איסור זה הוא דבר תורה או לא מ"מ יש להכריח דאית ליה דאיסורו מן התורה ממה שאסר הסחורה בספק איסור תורה ע"כ. והנה הרב הולך לשיטתו דסיום דברי רבינו קאי ארישא דמלתיה. ולדידי דעת שפתי רבינו ברור מללו דס"ל דאיסור הסחורה הוא דבר תורה. שהרי כתב וכל דבר שאסור באכילה כו' חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה. ואם איתא דס"ל דכל דבר שאסור באכילה מן התורה מותר לעשות בו סחורה אלא שחכמים גזרו ואסרו סחורה מנין לו לרבינו שגם על החלב לא גזרו דומיא דשאר איסורין. אלא ודאי דס"ל לרבינו דאיסור הסחורה הוא מן התורה ומש"ה כתב חוץ מן החלב. ולפי זה דאיסור הסחורה הוא דבר תורה פשיטא דאף בספק איסור תורה אסור לעשות בו סחורה מהכלל המסור בידינו ספיקא דאורייתא לחומרא. וא"ת איך יתכן שיהיה איסור הסחורה דבר תורה והא בפ"ק דבכורות (דף ה') אמרי' והלא בהמה טהורה מנ"ל דשרי כו' אלא מדכתיב ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך ודלמא לסחורה אלא מדכתיב ואם

מגדל עוז

פ"ט בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מה"ת ואסור בהנאה. פרק האיש מקדש ופ' כל הבשר (דף קט"ו): ואסור בהנאה וכו' עד גדי בחלב אמו. סוף מס' תמורה ופ' כל שעה (דף כ"ד): וכן האוכל כזית משניהם עד אלא שדבר הכתוב בהווה. פרק כל הבשר (דף ק"ח):

הגהות מיימוניות

[ח] מכאן התירו לאדם שגובה בחובו יין של עכו"ם או שאר דברים טמאים שיכול למוכרם. ס"ה, אבל לקנות יי"נ או דג טמא או דבר אסור וליתנו לעכו"ם אוסר מהר"ם: [ט] ירושלמי דשביעית פריך והרי החמור למלאכתו גדל והרי גמל למלאכתו גדל ע"כ: [א] וכלים שנאסרו מחמת בליעת בשר בחלב מותר להשתמש בהן בצונן ולא נאסרו בהנאה אע"פ שבולעים איסור הנאה כדאמרינן פ' אין מעמידין דחבית הבלוע מיי"נ מותר לתת לתוכו שכר והא דאסר התם לסמוך כרעי המטה בחרס הדרייני פירוש שברי חרסים חדשים בלועים מיי"נ התם היינו טעמא לפי שרוצה בקיומן שכפליט את ייגו על ידי שריה ע"ב:

ב לא שתק הכתוב. במדרש ויקרא רבה בשני מקומות עשתה התורה וכו' שתק הכתוב מאכילת בשר וכתב בשול שתק מאיסור הבת וכתב בת הבת וכו':
ג אין אסור מן התורה וכו'. במשנה (דף קי"ג) בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה (או) בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה ובגמ' כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע ושם (דף קי"ד) אמרו אין לי אלא בחלב אמו בחלב פרה ורחל מנין וכו':
ד וכן בשר וכו'. במשנה תחלת הפרק (דף ק"ג:) כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ובגמ' כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר' עקיבא הא אמר חיה ועוף אינו מן התורה ותירץ רב אשי ה"ק כל הבשר אסור לבשל בחלב מהן מדברי תורה ומהן מדברי סופרים חוץ מבשר דגים וחגבים שאינן לא מדברי תורה ולא מד"ס ומפרש רבינו דהאי לבשל לאכול הוא ולישנא דקרא דנקט דאי בישול בלא אכילה לא נאסרו חיה ועוף אפי' מדבריהם שלא אסרו אותם אלא באכילה בלבד מפני

והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל: ב לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו. כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת: ג אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו. וגדי הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עזים ולא נאמר גדי בחלב אמו אלא שדיבר הכתוב בהווה. אבל בשר בהמה טהורה *(שבשלו) בחלב בהמה טמאה. או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותרת בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב: ד אוכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה
לפיכך

א גם זה שם: *ס"א אינו והוא מיותר:

פ"ט ד וכן בשר חיה ועוף אינו אסור באכילה מן התורה. בפ"ב מהלכות ממרים כתב דבשר חיה הוא מן התורה ושם אכתוב בזה:
בשר

לחם משנה

(דף כ"ה:) הקשו על מימרא דרב דאמר האי זית בשר והאי זית חלב שבשלן וכו' מה נפשך אי מצטרפין אבישול נמי לילקי אי לא מצטרפין אאכילה נמי לא לילקי ותירצו לעולם לא מצטרפים ובבא מיורה גדולה ע"כ. משמע דרב לא מודה בלוקה באכילה אלא כשנתבשל ביורה גדולה הרבה חלב והרבה בשר ואח"כ לקחו ממנו האי זית חלב והאי זית בשר אבל אם מתחלה נתבשל האי זית חלב והאי זית בשר אפילו באכילה לא לקי וא"כ איך כתב דמודה רב באכילה הא רבינו איירי בכאן אפילו בכזית לבד האי מחלב והאי מבשר שנתבשל דפסק כלוי כדפרישית לפי הנוסחא הא' לדעת רבינו וא"כ היכי קאמר דאפי' רב מודה באכילה. וי"ל דהוא לא רצה להביא ראיה אלא דמצטרף האי זית בשר עם האי זית חלב ולזה קאמר דאפילו רב המיקל מודה באכילה דמצטרף וא"כ הוא הדין ללוי אפי' דאינו בא מיורה גדולה ודוחק. ולפי הנוסחא השנייה שהזכרתי בדברי רבינו י"ל דמשמע ליה להרב המגיד מלשון שנתבשלו כאחד דאיירי (בתוך) [בבא] מיורה גדולה:

ב לא שתק הכתוב וכו'. לכאורה נראה דרבינו לא פסק כשום אחד מהני תנאי ואמוראי דפרק כל הבשר (דף קט"ו) דחד מפיק איסור החלב באכילה מלא תאכל כו' וחד מלא תאכלו ואחרינא אמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול והוא ז"ל לא כתב כאן אלא כמו שאמר בו"ר דשתק הכתוב וכו' דהוי כמו הבת ובאיסור הנאה לא כתב מלקות כלל נראה דס"ל כמאן דמפיק בפרק כל הבשר איסור הנאה מק"ו ולכך לא לקי וכל זה ודאי הוא דבר תימה דאיך שביק גמרא דידן ופסק כמדרש רבה. ועוד יש תימה דבמנין המצות נראה דפסק רבינו כמ"ד לא תבשל גדי ג"פ אחד לאיסור אכילה וכו' שכתב שם (מצוה קפ"ו) שלא לבשל בשר בחלב שנאמר לא תבשל גדי וכו' (קפ"ז) שלא לאכול בשר בחלב וכו' שנאמר לא תבשל גדי פעם שניה מפי השמועה למדו שהאחד לאיסור בישול והאחד לאיסור אכילה ע"כ. הרי מבואר שם כתנא דחד לאיסור אכילה וחד לאיסור בישול וכו' והכא משמע דלא בעי קרא דלא תבשל להכי דמפיק ליה מבישול כמו בת הבת. ועוד קשה שם למה לא מנה לא תבשל דאיסור הנאה כיון דפסק כתנא גם כאן למה לא כתב דלוקה על איסור הנאה. לכך נראה לי ודאי דהוא פסק כמ"ד ג"פ אחד לאיסור אכילה וכו' כנראה ממנין המצות ומ"מ קשיא ליה לרבינו כיון דלא תבשל משמע לכאורה דמוקמינן ליה בהא אינו ענין לאיסור אכילה א"כ ודאי דלא לקי כיון דמוקי לה בהא אינו ענין *כנראה מדברי התוס' בריש פ' איזהו נשך (דף ס"א) ולכך תירץ דמן הדין יש לאסור אכילה מכל שכן דבישול וכיון שכן בגילוי מילתא דלא תבשל דהוי קרא יתירא סגי והוי כמו בת הבת דהכי כתב רבינו במנין המצות (סימן של"ז) שכתב שם ולמה לא נתפרשה בתורה מפני שאסר בת הבת שתק מן הבת ומפי השמועה למדו שאיסור הבת מגופי תורה כשאר עריות שנאמר ערותך היא לא תגלה ערותה ע"כ. הרי מבואר שם דכיון דאית לן יתורא דערותך היא אהני לן לגלויי כדי לחייב מלקות על הבת כיון דהוי כ"ש מבת הבת הכא נמי אמרינן הכי כיון דאית לן גילויא דקרא יתירא דלא תבשל דאתי לאסור אכילה והוי כ"ש דבישול א"כ הוי כאילו כתוב בהדיא ולכך חייב מלקות אבל אם לא היה כתוב לא תבשל יתירא לאיסור אכילה לא הוה מפקינן ליה מק"ו לבד דהא גבי בת הבת נמי אי לא הוה כתיב ערותך היא קרא יתירא לא מפקינן ליה מק"ו אבל השתא דאיכא קרא אהני לן ק"ו אבל באיסור הנאה דלית לן ק"ו (כלומר) לא אהניא לן קרא דלא תבשל דאתא לאיסור הנאה אלא לאיסור לבד אבל לא מלקות כיון דאתי בהא אינו ענין ולכך לא מנה איסור הנאה במנין המצות וגם כאן לא כתב דלקי. וא"ת הא איכא ק"ו גם כאן באיסור הנאה דהשתא בישול אסירא הנאה לא כל שכן י"ל דודאי הך הוי ק"ו ולא הוי דומיא דבת הבת דהוי אותו הענין ממש והוא יותר מק"ו והך ק"ו דבישול לאכילה הוי דומה לבת הבת ולא הך דהנאה. זה נ"ל לדעת רבינו:

ג אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב בהמה טמאה וכו' וכן בשר חיה ועוף בין בחלב היה וכו'. יש בכאן קושיא גדולה וחזקה עד מאד שהרי בהל' ממרים פ"ב כתב הפך זה בפירוש שכ"כ שם מהו זה שהזהירה תורה לא תוסף עליו וכו' כיצד הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו וכו' שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה וכו'. הרי ממש הפך מ"ש כאן. ושמעתי בשם רב גדול שתירץ שמה שכתב כאן הרמב"ם וכן בשר חיה קאי לעיל וה"ק אין אסור מן התורה וכו' אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב טמאה ה"ז מותר לבשל. וכן בשר חיה הוא בכלל דין בשר בהמה הנזכרת לעיל שאסור לבשלו מן התורה בחלב חיה טהורה וטמאה בטהורה מותר והא דלא כייל ליה הרב בהדי בשר בהמה וכתב אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה או בשר חיה וכו' היינו משום דבשר בהמה הוא ממשמעות הכתוב ממש שגדי משמע כל בשר בהמה עד שיפרוש ויאמר גדי עזים כמ"ש הרב אבל בשר חיה לא משמע מלשון הכתוב אלא נלמד מפי השמועה כמ"ש הרב ז"ל בהלכות ממרים ואע"ג שהכל מן התורה לא ראי זה כראי זה דזה מפשט הכתוב וזה מפי השמועה ואחריו כתב הרב דין אחר ואמר ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה ודייק בלישנא במ"ש מותר לבשלו ומותר בהנייה דאם כמשמעות פשט דבריו דוכן חיה קאי למטה הל"ל מותר לבשלם. וזה הדרך נראה נכון מפני שיתוגלו בזה דבריו אבל מ"מ צריך ליישב משמעות דבריו כפי הנראה דוכן חיה קאי למטה מפני שראינו שה"ה הבין כן בדבריו שכתב שפסק כר"ע וכן ראינו שהבין הרב בעל הטור ז"ל והרא"ש ז"ל כולם הבינו בדבריו כן וכן ראינו להרמב"ם עצמו שפסק בפירוש המשנה והוא דוחק. ע"כ צריך ליישב דבריו כפי מה שהבינו בו גדולי עולם והרב מהר"ר לוי בן חביב ז"ל בפסקיו סימן פ"ז (דף ק"ח) תירץ על זה תירוץ קצת דחוק יע"ש. ולי הצעיר נראה לתרץ ולומר דלעולם פסק הרב כר"ע דחיה ועוף אינו מן התורה ומ"ש בהלכות ממרים פירושו כן מפני שראינו בגמרא אליבא דר"ע דמפיק מתלתא גדי דכתיבי בקרא חד לבהמה טמאה וחד לחיה וחד לעוף על כן נ"ל דאי הוה כתיב חד גדי לחוד הוה אמינא דאתא להתיר הדבר יותר קרוב אל הסברא והוא עוף כמבואר כאן בדברי הרב המגיד שראוי להתירו יותר מבהמה טמאה שכן כתב ולא יתו כחס מבשר בהמה כו' ובודאי שהעוף גרוע מחיה שהרי ר"י הגלילי דפליג בחיה מודה בעוף ולכן היינו אומרים דאתא לעוף והשאר חיה באיסור וכן חלב בהמה טהורה עם טמאה דלא שרינן להו אלא משום תרי גדי אחריני דכתיבי בקרא וכיון דלר"ע אי הוה כתיב חד גדי לחוד היינו מתירים עוף לבד לכן כתב בהל' ממרים לשום משל על הגריעות ועל ההוספה ואמר כיצד הרי כתוב בתורה כלומר כשנאמר שאינו כתוב בתורה אלא חד קרא לחוד שהוא לא תבשל גדי בחלב אמו מפני השמועה למדו שזה הכתוב לחוד אסר לבשל בשר בהמה ובשר חיה דהרי לא התיר הכתוב בשר חיה אלא בגדי אחרינא ואי לא הוה כתיב אלא חד גדי נשאר חיה באיסור אם יבאו ב"ד ויאמרו להתיר החיה אין שומעין להם מפני שאינו כתוב בתורה אלא חד גדי לחוד והם מתירים מסברתם לכך אין שומעין להם וזהו שכיון הרב בלשונו במ"ש מפי השמועה למדו שזה הכתוב בלשון שזה הכתוב משמע כדפרישית וכיון דכוונת הרמב"ם איננה לומר כאן דין בשר בחלב דכבר נתפרש בהלכות מאכלות אסורות מפני זה לא חש אלא לשום משל לבאר הגריעות וההוספה דהמשל הוא אפילו לפי סברת ר"ע ואשמעינן הרב בשומו משל זה דאע"פ שאינו מפורש בתורה הפך דבריהם ולא דבר שנראה מפשט הכתוב כמו אם היו אומרים דדוקא גדי אבל שום בהמה אחרת לא דזה ודאי הפך הנראה מפשט הכתוב הוא דפשט הכתוב הוא דכל מקום שנאמר גדי הכל במשמע עד שיפרוט ויאמר גדי עזים אלא אפי' כאן שאומרים הפך השמועה אין שומעין להם כלל מפני שהוא גריעות בתורה שבעל פה והרב כתב לעיל דאין לגרוע לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ:

ד וכן בשר חיה ועוף וכו'. כתב ה"ה וכאן שגזרו באיסור העלאה על השלחן. קשה דמשמע מדברי ה"ה דגזרו איסור העלאה על השלחן דחיה ועוף עם גבינה אטו אכילה ואכילה דחיה ועוף עם גבינה אטו אכילה דבהמה ובר"פ כל הבשר לא משמע הכי דגזרינן העלאה אטו אכילה אלא העלאה דבשר עוף עם גבינה אטו העלאה דבשר בהמה עם גבינה ואותה העלאה גזרו אטו אכילה. וי"ל דמ"מ הרי הוי גזירה לגזירה ומשום הכי מייתי ראיה שפיר אע"פ שאפשר לדחות העלאה אטו העלאה איכא למיגזר טפי להא דאדרבא נימא בשול והנאה בעוף וגבינה אטו אכילה דעוף וגבינה אית לן למיגזר טפי דהוי כולה בעוף: וכן בשר חיה ועוף וכו'. הוא פסק כתירוצא דרב אשי דאמר בריש
כל

*תמוה דאדרבה שם מבואר בתוס' ד"ה לעבור עליו דלקי וצ"ע (יד מלאכי כלל אל"ף אות ב').

משנה למלך

אם עשרה תריצי שחלב דלמא לסחורה ע"כ, ואי אמרת דאיסור הסחורה הוא דבר תורה איך תירצו דלמא לסחורה ולעולם דחלב אסור דבר תורה משום אבר מן החי ואם היה אסור באכילה מן התורה פרי הסחורה ג"כ היתה אסורה ואדרבה היה לנו להכריח מכאן דחלב שרייה רחמנא באכילה מדמותר בסחורה. הא ל"ק כלל משום דלא נאסרה הסחורה אלא במכוין להסתחר בדברים האסורים אבל אם נזדמנו לו דברים טמאים פשיטא דמותר למכרם דהא הכן בפ"ז דשביעית ציידי חיה ועופות דגים שנזדמנו להם מינים טמאים מותר למוכרם וא"כ פשיטא דמי שהיו לו בהמות לגיזה ואכילה דחלב שלהם מותר
למוכרו

מגדל עוז

אבל בשר בהמה טהורה עד משום בשר בחלב. פרק כל הבשר (דף קי"ג) ופרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף ק"ל): וכן בשר חיה ועוף עד מותר לאכלו בחלב. פרק כל הבשר (דף ק"ד):

לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה. ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה. שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב: **ה** [א]דגים וחגבים מותר לאכלן בחלב. והשוחט עוף ונמצא בו ביצים [ג] גמורות מותר לאכלן בחלב: **ו** המעושן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהן אין לוקין עליו. וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב. אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא

א גם זה שם :

וכיוצא

מגיד משנה

מפני אכילת בשר בהמה טמאה אבל בבשול והנאה לא נאסרו ולא יפו כחם מבשר בהמה טהורה עם חלב טמאה שמותרין בבישול ובהנאה כנזכר למעלה אלמא לא גזרו בישול והנאה אטו בישול והנאה ואין הגזירה אלא על אכילה בלבד ואע"פ שיש לדחות דשאני התם שיש אחד מהם כבר אסור באכילה ואין לחוש שמא יאכלם אבל בחיה ועוף בחלב שכל אחד בפני עצמו היתר גזרו על הבשול ועל ההנאה שמא יבא לידי איסור אכילה וכשם שגזרו באיסור העלאה על השלחן כמו שיתבאר בפ' זה וכאלה חדא גזירה היא זהו דעת רבינו שלא נאסרו אלא באכילה בלבד :

ה דגים וחגבים וכו'. כבר נתבאר זה בסמוך : והשוחט עוף וכו'. ברייתא פ"ק דיו"ט (דף ז') נזכרת כאן בהלכות השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידים אסורות וקי"ל כת"ק ומשמע דת"ק אפי' מעורות בגידים שרי כיון שנגמרה. וכתב הרשב"א ז"ל איזו היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שמעורות בגידין אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר וכגוף העוף ואסור לאכלה בחלב. עוד כתב שכל שאין לה חלבון הרי היא טעונה מליחה לקדרה כדין בשר :

ו המעושן והמבושל וכו'. המעושן בעיא דלא איפשיטא בירושלמי בנדרים פרק הנודר מן המבושל וידוע שספק תורה להחמיר ואין לוקין עליו. והמבושל בחמי טבריא וכו' ג"כ נראה שם שהוא שוה למעושן ולגבי שבת שהמבשל בחמי טבריא פטור כנזכר בהל' שבת : וכן המבשל בשר במי חלב וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ד) ברייתא המבשל במי חלב פטור דם שבשלו בחלב פטור ואמרו שם (דף קי"ג:) אמר שמואל וכו' גדי להוציא את הדם וכו' בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שחוטה ובכל אלו נראה שסובר רבינו שהוא פטור אבל אסור וכן עיקר. ויתבאר דין חלב שחוטה מדין הכחל :

אבל המבשל בשר מתה וכו'. שם איתמר המבשל חלב בחלב (ואכלו) רב אמי ורב אסי חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. פירוש משום בשר בחלב ואמרו שם לימא באיסור חל על איסור קמיפלגי ודהו דכ"ע אין איסור חל על איסור ואאכילה כ"ע לא פליגי דלא לקי כ"פ בבשול מ"ד לוקה חד איסורא הוא ומ"ד אינו לוקה להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול כיון דאאכילה לא לקי אבשול נמי לא לקי ואב"ע אבשול כ"ע לא פליגי דלקי כי פליגי אאכילה מ"ד אינו לוקה דהא אין אחע"א ומ"ד לקי להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול כיון דעל בישול לקי על אכילה נמי לקי ואב"א מר אמר חדא פי' מ"ד לוקה בבישול ומר אמר חדא אאכילה לא לקי ולא פליגי. ופסק רבינו כן שלוקה בבישול ולא באכילה משום בשר בחלב דאין אהע"א כל שאינו כולל או מוסיף או בת אחת וכבר נזכר ענין פרק י"ז מהלכות איסורי ביאה וה"ה למתה שאין לוקה באכילה משום בשר בחלב דלא הייל אאיסור נבלה ודלא כשמואל דאמר גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה דס"ל לפום ליבנא בתרא בגמרא דבכל דוכתא אהע"א ולא קי"ל הכי :

המבשל

לחם משנה

כל הבשר (דף ק"ד) כולה ר"ע היא וכו' וא"ת הא לא איצטריך פירוקא דרב אשי אלא לפרוקי קושיא דכמאן דלא כר"ע והך קושיא ליתא אלא אי אית לן סברת רב יוסף דקאמר לקמן דלא גזרינן גזירה לגזירה וכדכתבו שם התוס' משום דסמך אסיפא וכו' וא"כ רבינו דלית ליה סברא דרב יוסף דגזרינן העלאה אטו אכילה א"כ איך פסק כסך פירוקא דליתיה אלא אליבא דרב יוסף. מיהו לזה יש לומר דרבינו ס"ל כאין לומר שכתבו שם התוס' דדייק מדקתני כל הבשר דמשמע כל הבשר שוה ואע"ג דדהו הנודר מן הבשר אין כל הבשר שוה. י"ל לדעת רבינו דשאני הכא דקאמר כל וכיון דאמר כל משמע דהכלל הוי בענין אחד אבל התם לא אמר אלא הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וכו' ור"ל בדגים וחגבים הוא היתר גמור אבל בשאר בשר יש מדאורייתא ויש מדרבנן כגון בשר עוף. אבל מ"מ קשה לפירוש התוס' דאיך קאמרי דהך קושיא הוי משום דסמך אדרב יוסף דא"כ כשתירץ רב אשי אמר כולה ר"ע וכו' הא הוא לא תירץ אלא לשון כל ואיך תירץ קושיא דרב יוסף דהא קאמר אסור להעלות ואכל בשר קאי ואי ס"ד כרבנן אכילה גופה וכו' כדפירש רב יוסף. ולכן נ"ל כוונת התוס' דלא פריך גמ' אלא משום דאית ליה תרתי חדא לישנא דכל וחדא קושיא דרב יוסף וז"ש דסמך כלומר סמך אהא אבל הקושיא היא נ"כ מלישנא דכל וכדתירץ לישנא דכל נשאר לבד קושיא דרב יוסף ולא הוי כלל משום דמכחישין ליה דאמרינן דגזרינן גזירה לגזירה דהשתא לא מסייע ליה לישנא דכל וכד הוא מסייע ליה הוא דהוה מקפינן ובזה פירוש רבינו והתוס' הם שוים. כתב ה"ה ולא יפו כחם וכו' ואין הגזירה על אכילה וכו' נראה דהטעם הוא דבאכילה הוא שהוא תאוה לאכול גזרו שלא יבא לעשות אבל לא גזרו בישול דאין זה דבר תאוה כלל וכן הנאה אינו נראה תאוה כמו אכילה ויורה היתר לעצמו באכילה כיון שהוא תאב לאכלו. זה מצאתי בקונטרס אחד :

ו המעושן והמבושל בחמי טבריא וכו'. בטור יורה דעה סימן פ"ז כתב הטור כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריא וכו' וכתב שם הרב"י ז"ל ורבינו ז"ל איתר החלוקה וכו' ובאותה חלוקה שכתב הרמב"ם קאי למבשל בשר מתה בחלב ולדם שבשלו בחלב דלוקה על זה משום דם וכו'. מ"ש דקאי למבשל בשר מתה כו' לא הבנתי זה דהך הלוקה לא הזכירה רבינו אלא חלב מתה ודם שבשל בחלב ובהכי הוא דאמר דפטור על הבישול ועל האכילה לא לקי משום בשר בחלב אבל בבשר מתה חייב על הבישול והעניים הלוקים והטור מ"ש דפטור היינו דמבשל בחלב מתה. ואם נאמר דהוא ט"ס וצ"ל בדברי הרב"י ז"ל חלב מתה ועל זה קאמר דקאי אין לוקה משום בשר בחלב משמע דמשום נבלה לקי לא היא דהא רבינו ז"ל בפ"ג כתב דחלב הטמאים אינו לוקה עליהם אם לא שנאמר דיש חילוק בין חלב הטמאים לחלב הנבלה דחלב נבלה לקי עלה משום נבלה אבל בחלב הטמאים לא דכתיב מבשרם לא תאכלו כדכתב רבינו שם דמשמע הבשר דוקא. ומה שכתב כאן הרב המגיד ז"ל ולגבי שבת שהמבשל וכו' נראה דהוקשה לו למה המבשל בחמי טבריא אינו לוקה כיון דהוא מבשל ותירץ דכיון דגבי שבת פטור א"כ אין לנו לומר כאן דלקי :

וכן המבשל בשר במי חלב וכו' או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה. נראה דכיון דרבינו פסק כר"ע דלייתרו תלתא גדי חד למעוטי חיה וחד למעוטי עוף וחד למעוטי בהמה טמאה ודרשות דדרים שמואל דהיינו גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה גדי לרבות את השליל גדי להוציא את הדם גדי להוציא את הטמאה גדי להוציא את השליא דרבינו דפסק כר' עקיבא ופסק דאין איסור חל על איסור אית לן לומר דרבי עקיבא סבירא ליה דלא דרשינן הני דרשות דדרים שמואל כי היכי דלייתרו ליה תלתא קראי לעוף וחיה ובהמה טמאה ואית ליה דחלב ומתה לא מרבינן דאדרבא אית לן לומר דאין איסור חל על איסור וא"כ ודאי לא אתא קרא להכי ומהאי טעמא נמי לא אתא למעוטי דם דפשיטא דאין איסור חל על איסור ולהוציא את השליא נמי לא צריך קרא דפירשא בעלמא הוא ולרבות את השליל נמי לא צריך קרא דגדי מעליא הוא אייתרו להו תלתא לדרשא דר"ע. וא"ת והיכי אמרת דאתי חד לבהמה טמאה הא ודאי להא לא צריך קרא דפשיטא דאין איסור חל על איסור וכדכתב רש"י ז"ל בפ' כל הבשר (דף קי"ג) וז"ל דאילו למעוטי דם וטמאה לא איצטריך קרא דכיון דאין איסור חע"א מה"ת לן דליתסרו דבעי קרא למעוטינהו. וי"ל דסובר רבינו דאתי למעוטי איסור בישול בחלב עם בשר טמאה דלא תימא איכא איסורא בבישול דהתם ליכא למימר אין איסור חע"א דאין איסור בבשר טמאה אלא באכילתה בלבד וכיון שכן הוה אמינא דעבר אאיסור בישול קמ"ל. וא"ת א"כ נימא דאתא קרא למעט חלב מתה שאסור לבשל בחלב ואתא קרא למעוטי איסור בישול דליכא למימר אין אחע"א דאין היסור בבישול בחלב מתה אלא באכילה בלבד והשמעינן קרא דאין איסור בבישול בחלב מתה. וי"ל דעפי אית לן לאוקומי למעוטי איסור בישול חלב בבשר טמאה אבל בבשר מתה בחלב מסתברא ליה דלקי על בישולו ולא לקי על אכילתו וכדכתב רבינו לקמן (ליכא) א"כ למדנו מכל מ"ש דכל מ"ש כאן ה"ה גדי להוציא את הדם וכן מ"ש גדי לרבות את השליל וכן מ"ש גדי להוציא את השליא כולהו לאו דוקא דלדעת רבינו מפיק להו מגדי דזה א"א כדכתיבנא דע"כ צריך אתה לומר דאייתרו להו תלתא גדי לדרשא דר"ע אלא דס"ה לישנא דשמואל נקט וכי היכי דשמואל עצמו לא דייק בכולהו דהא אע"ג דאמר גדי להוציא את השליא לאו דוקא מגדי מפיק ליה דשליא פירשא בעלמא כו' וכן חלב ומתה מחד קרא נפקי ודם לא צריך קרא וכמ"ש שם ה"נ אמרינן דה"ה לא דק למנקט הדרשות לפי דעת רבינו אלא כלישנא דקאמר שמואל נקיט ואתי. וא"ת כיון דליכא קרא לא למעט דם ולא להוציא את השליא כדכתיבנא מנא ליה לרבינו דבדם ושליא הוי פטור דמשמע פטור אבל אסור וכדכתב ה"ה ובכל אלו נראה שסבר רבינו פטור אבל אסור בשלמא בחלב זכר והלב שחוטה אית ליה פטור דמדאיצטריך קרא למעט בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שהוטה משמע דהוה ס"ד דנכנס באיסור הלאו וכי מעטינהו קרא לא מעטינהו אלא מאיסור לאו אבל איסורא מיהא איכא אבל הני דהכא דם ושליא דלא אתא קרא להכי מנא ליה לרבינו דפטור אבל אסור. ועוד אם כוונת ה"ה באומרו ובכל אלו נראה שסבור רבינו פטור אבל אסור וכו' הוי כדמשמע לכאורה מדבריו דהוי מדהוצרך קרא למעוטינהו כדכתיבנא א"כ לעיל גבי בישול חלב טמאה ובשר טהורה למה כתב מותר לבשל דמשמע אפילו לכתחילה הא נמי מיעט קרא התם בחלב אמו ולא בחלב טמאה דהא תלתא חלב אמו איכא מיותרים וחד אתא למעט חלב טמאה א"כ היה לו לרבינו לכתוב שם דהוי פטור אבל אסור כמ"ש גבי חלב זכר וחלב שחוטה:

שאין

משנה למלך

למוכרו שהרי אין כונתו לסחור בדברים האסורים אלא שמזדמן לו. ומ"מ נראה דאף שכתבנו דאיסור הסחורה הוא דבר תורה ולפיכך יש להחמיר דאפי' בספק איסור תורה שלא לעשות בו סחורה, מ"מ אין לאסור שמוי"א בסחורה משום דמוי"א וכבר בטלה מתאכל אדם ואינה ראויה לאכילה כלל וכל דבר שבטל מתאכל אדם אין בו איסור תורה וכמ"ש רבינו לקמן בפי"ד מהלכות אלו דין י"א שאם אכל אוכל שאסור אחר שסרית ושבאיש ובטל מאוכל אדם פ"ז פטור. ואע"ג דמדרבנן מיהא אסור באכילה מ"מ כבר כתבנו דכל דבר שאין איסורו כי אם מדרבנן מותר לעשות בו סחורה. ועיין במה שעמדתי אם האוכל דבר שאינו ראוי לאכילה אם אסור מן התורה או דלמא אין איסורו כי אם מדרבנן יע"ש שהארכתי בזה (א"ה נתבאר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה וע"ש):

שאין

מגדל עוז

המעושן והמבושל וכו'. כן משמע בנדרים בירושלמי פרק הנודר מן המבושל (דף ל"ט): וכן המבשל בשר בחלב עד ונתערב עם שאר החלב. פרק כל הבשר (דף קי"ג קי"ד):

הגהות מיימוניות

[ג] שיש להן קליפה ע"ב:

וכיוצא בהן בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב. שאין איסור בשר בחלב חל על איסור נבילה או איסור חלב. שאין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף ולא איסור בת אחת:

ז "המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו. אבל המבשל שליא או עור וגידין ועצמות ועקרי קרנים וטלפים הרכים בחלב פטור. וכן האוכלן פטור:

ח "בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך הבשר ונתבשל עמו שיעורו בנותן טעם. כיצד חתיכה של בשר שנפלה [ג] לקדרה רותחת של חלב. טועם הנכרי את הקדרה אם אמר שיש בה טעם בשר אסורה. ואם לאו מותרת. ואותה חתיכה אסורה. במה דברים אמורים שקדם והוציא את החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה. אבל אם לא סלק משערים אותה בששים מפני שהחלב שנבלע בה

א שם: ב טור יו"ד סי' צב סמ"ג לאוין קמא:

מגיד משנה

ז המבשל שליל בחלב חייב וכו'. שם גדי לרבות את השליל: אבל המבשל שליא וכו'. שם גדי להוציא את השליא. ובברייתא העצמות והגידים והקרנים והטלפים והאפרכים שבשלן בחלב פטור וה"ה ודאי לעור:

ח בשר שנפל וכו'. שם (דף ק"ח) טפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסורה ובגמ' אמר רב כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה ואוקמוה כר"י דאמר מין במינו לא בטיל וקסבר אפשר לסוחטו אסור דאיתמר רב ור' חנינא ור' יוחנן דאמרי אפשר לסוחטו אסור והקשו וסבר רב אפשר לכוחטו אסור והא איתמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואי ס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר ותירצו במסקנא הב"ע כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פליט והקשו סוף סוף כי נייח הדר פליט ותירצו בשקדם וסילקו. עוד שם ואפשר לסוחטו עצמו תנאי היא דתניא טפת חלב שנפלה על החתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה (דברי ר"י) וחכמים אומרים עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות אמר רבי נראין דברי ר"י בשלא ניער ולא כסה ודברי חכמים בשניער וכסה ואמרו מאי לא ניער ולא כסה אילימא (לא ניער כלל ולא כסה כלל) מבלע בלע מפלט לא פלט ואלא לא ניער תחלה אלא בסוף ולא כסה בתחלה אלא בסוף אמאי הא בלע והא פליט ותירצו קסבר רבי אפשר לסוחטו אסור ואמרו מכלל דר"י סבר כי ניער מתחלה ועד סוף (וכסה מתחילה ועד סוף) אסור אמאי (הא לא בלע כלל) ותירצו אימא לא ניער יפה יפה (ולא כסה יפה יפה) ודברי חכמים בשניער וכסה (מאי ניער ומאי כסה אילימא ניער בסוף ולא ניער בתחילה וכסה בסוף ולא כסה בתחילה האמרת נראין דברי ר"י בהא אלא) ניער מתחלה ועד סוף (וכסה מתחילה ועד סוף) מכלל דרבנן סברי (אפילו) ניער בסוף ולא ניער בתחלה (כסה בסוף ולא כסה בתחלה) מותר אלמא קסברי (רבנן) אפשר לסוחטו מותר ע"כ בגמרא. ודע שדעת רבינו והרבה מן הפוסקים ז"ל שאין הלכה כרב במאי דס"ל כר"י דאמר מין במינו לא בטיל אלא כרבנן דאמרי מין במינו בס'. וכל מה שנזכר בסוגיא שהוא אוסר לדעת רב אפי' בכמה הוסר לדידן בששים וקי"ל אפשר לסוחטו אסור וכרבי דס"ל הכין וכרב ור"י ור' חנינא. ופירוש אפשר לסוחטו הוא דאפי' אפשר (לך) לסחוט כל האיסור שבו לגמרי ע"י פליטה שבסוף אסור מפני שהחתיכה עצמה נעשית נבילה כיון שלא ניער תחלה ולא כסה ולדברי רב אוסרת כל השאר אפי' כן כמה ולדידן צריך ששים כנגד כולה ומ"ד אפשר לסוחטו מותר דס"ל דאין צריך אלא ששים כנגד החלב שבהי הוא נסחט ומתפשט בכל ולא אמרינן חתיכה נעשית נבילה. ועתה אבאר דברי רבינו. מ"ש בשר שנפל לתוך וכו' כיצד חתיכה של בשר וכו' זהו מימרא דרב דאמר כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור וחלב מותר פי' בשאין בו נותן טעם וה"ל מין בשאינו מינו ואיכא למיקם אטעמא ע"י נכרי וכמו שיתבאר פט"ו ושם הזכיר אם צריך קפילא או סומכין על כל נכרי בזה. ומ"ש בד"א שקדם והוציא את החתיכה וכו', הוא מן הסוגיא שהזכרתי ואי אמרת אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי שרי פירוש לרב לעולם אפי' בכמה ליתסר ולדידן בששים ותירצו בשקדם וסלקו הא לא סלקו הרי הוא פולט מה שבלע וחוזר ואוסר לרב בכמה ולדידן בששים וא"א למיקם אטעמא דהא מין במינו הוא שהחלב הנפלט הוא שחוזר ואוסר שנעשה כנבלה מה שבלע בבשר ולא נתבאר בדברי רבינו באיזה שיעור שיצאת שם נאמר שחוזר ופולט. ויש מן המפרשים ז"ל שפירשו כי נייח הדר פליט כי נייח מרתיחתו וכל זמן שהוא רותח אינו פולט מה שבלע אע"פ שפולט של עצמו קודם לכן. וי"מ כי נייח מבליעתו הדר פליט. ולפי פירוש זה לא נתבאר בגמ' שיעור זה ואפשר שכן הוא דעת רבינו ואין זה תלוי אלא באומד הדעת. ומ"ש נפל חלב לתוך הקדרה וכו', זהו דין המשנה דקתני אם יש בה בנות טעם באותה חתיכה הא אין בה נותן טעם בחתיכה הכל מותר ופשוט הוא וחלב בבשר אפשר למיקם אטעמא. ומ"ש ואם יש בחתיכה טעם חלב וכו' זו היא מימרא דרב דאמר כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה ולדידן צריך ששים בכל החתיכה כנזכר למעלה דחתיכה עצמה נעשית נבילה ואם יש ששים כנגד כולה היא אסורה והשאר מותר ואם לאו הכל אסור.

ומ"ש

כסף משנה

ח בשר שנפל לתוך החלב וכו'. יש לדקדק למה הוצרך ליתן טעם לבשלא סילק שמשערים אותם בששים מפני שהחלב שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב עם השאר דטעם זה לא איצטריך אלא למאן דאסר לה אפילו באלף משום דמין במינו לא בטיל אבל לרבינו שפסק כמ"ד מין במינו בטיל לא הוה צריך להאי טעמא אלא לסתום ולכתוב משערין אותה בששים, ואפשר שהוצרך לטעם זה משום דאי לאו הכי אפילו לא קדם וסילקו ה"ל למשרייה ע"י טעימת קפילא ארמאה שיאמר שאין בו טעם בשר אבל השתא שאנו אוסרים אותו מפני שהחלב שנבלע בבשר ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב ה"ל מין במינו וא"א למיקם אטעמא:

בר"א

לחם משנה

שאין כאן לא איסור כולל וכו'. וא"ת הא איכא איסור מוסיף דנתוסף בו איסור הנאה דכיון דבשלו בחלב איתסר אפילו בהנאה. והתוס' בפרק גיד הנשה (דף ק"ה) הרגישו קושיא זו במאי דפריך בגמרא וסבר שמואל אהע"א דמאי פריך נימא דשאני הכא דהוי איסור מוסיף דאיכא איסור הנאה דבשר בחלב וכדכתיבנא ותירצו דאיסור הנאה לא הוי איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא. אבל רבינו לא ס"ל הכי דהא כתב בסוף פ"ד מהלכות אלו ולמה חל כאן איסור וכו' הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך שנוסף בה איסור הנאה נוסף בה איסור קדשים הרי דקרי ליה מוסיף. וי"ל דהכא באיסור הנאה ליכא לאו כדכתיבנא לעיל ולא לקי עליה אלא איסורא בעלמא כיון דאפקיה רחמנא בלשון אינו ענין וא"כ לא אמרינן מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה נוסף עליו איסור אכילה דבשר בחלב דהוי לאו גמור ואיכא מלקות. וסובר רבינו דאין לנו להביא באיסור מוסיף אלא איסור שהוא דומיא דאיסור הנוסף אבל הכא שהוא חמור הרבה ממנו לא וכיון דבאיסור הנוסף ליכא מלקות והוא קל לא מייתינן לאיסור אכילה דבשר בחלב. ודוחק:

ח בשר שנפל לתוך החלב וכו'. על מה שהשיג הראב"ד ז"ל על רבינו דלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא לר' יהודה דמהמיר מין במינו ולא לרבנן קשה דהא בגמרא בפ' כל הבשר (דף ק"ח) לא משמע הכי דפריך רב אחא לרבינא דדילמא כ"ע סברי דאפשר לסוחטו אסור דהיינו חתיכה עצמה נ"נ ופליגי אי מין במינו בטיל או לא משמע דאע"ג דמין במינו בטיל אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ואע"ג דדחי ליה רבינא לא דחי ליה אלא מכח לישנא דברייתא דהיה לו לומר נראין דברי ר' יהודה ואין נראין אבל לא מכח הסברא דנכונה היא. ועל מ"ש ה"ה דדעת רבינו בלא דאפי' לא ניער כלל נאסר וסוגיא דקאמרה מבלע בלע מפלט לא פלט לא אתאמרה אלא למאי דס"ד דאין חתיכה עצמה נ"נ אבל למסקנא דקאמר אפשר לסוחטו אסור דהיינו חתיכה עצמה נ"נ אמר ר"י דאסור אפילו לא ניער כלל קשה על זה דא"כ מאי אמרו בתר הכי מכלל דר' יהודה כי ניער מתחלה ועד סוף וכו' וכן לקמן שאמרו ודברי חכמים בשנער וכסה וכו' אלמא ניער בסוף ולא בתחלה הא אמרת נראין דברי ר' יהודה בהא וכו' דפירכא דמכלל לאו פירכא דנימא דניער מתחלה ועד סוף מודה ר"י דהא לא בלע כלל ופליגי בהרתי בניער בסוף ולא בתחלה ובלא ניער כלל לא בתחלה ולא בסוף וקאמר נראין דברי ר"י בשלא ניער כלל ודברי חכמים בשניער לבסוף דהא לפי המסקנא בבלא ניער כלל ולא כסה כלל קאמר ר"י דאסור והא ודאי לאו קושיא ולאו מילתא היא דכיון דאמרת נראין דברי ר"י בשלא ניער ולא כסה כלל ודאי דהית ליה דאפשר לסוחטו אסור דמשום הכי אמריק היכא דלא ניער כלל דאסור לפי המסקנא וא"כ כ"ש בשניער לבסוף ולא בתחלה שיהא אסור כיון דאפשר לסוחטו אסור וניער לבסוף וכיון שאומר נראין דברי ר"י בשלא ניער משמע דאיכא חלוקה דניער דאין נראין דבריו ולא משכחת לה אלא בניער מתחלה עד סוף דבניער לבסוף ולא בתחלה כ"ש דאסור א"ו דפליג ר"י בניער מתחלה ועד סוף ובזה אין נראין דבריו דבניער לבסוף או לא נער כלל ודאי דנראין דבריו כיון דאפשר לסוחטו אסור. ועל מ"ש ה"ה דרבינו אפשר דמפרש דכי תנוח הדר פליט דאמרו בגמרא היינו דנייח מבליעתו ומ"ש שהוציא קודם שתפלוט היינו שהוציא כי נייח מבליעתו קשה קצת דא"כ אמאי טועם את הקדרה שיש בה חלב אם יש בה טעם בשר הא כיון דהבשר בולע ולא נח מבליעתו ודאי דלא תפלוט מעצמו לתוך החלב דבליעה ופליטה אינו עושה יחד: אבל אם ניער מתחלה ועד סוף. לתרץ קושיה הטור שהקשה על רבינו דדי בניעור של תחלה ולמה לי ניעור דבסוף נ"ל לומר דרבינו נקטיה לרבותא דהיכא דאיכא ניעור לבסוף איכא למימר דהניעור שעשה ראשונה לא ניער יפה ובלעה ובניעור שעשה לבסוף פלטה וכדכתב רש"י ז"ל בגמרא גבי אימור לא ניער יפה יפה שמא לא ניער תחלה יפה ובלעה וא"כ פלטה כשניער בסוף אבל אם לא היה ניעור לבסוף היינו יכולים לומר דודאי דבטל הוא דאם הניעור היה ניעור יפה פשטה בכולה ואם לא ניער יפה ואין הניעור ניעור לא פשטה בכל הקדרה ולא פלטה והשאר מותרת קמ"ל דאע"ג דניער לבסוף דאיכא למימר להומרא דהניעור הראשון לא היה טוב והאחרון היה טוב ונאסר קמ"ל דמותר והרי זה בנותן טעם. ועל מ"ש ה"ה ז"ל וזה דעת הראב"ד ז"ל ונדחק הרבה בפירוש הסוגיא וכו' קשה שהוא כתב בשם הראב"ד ז"ל לעיל דלדברי הכל אם לא ניער כלל אין שאר החתיכות נאסרות ולכך יש להגיה וכן דעת הר"א ז"ל והוא רבינו אהרן הלוי: בשר שנפל לתוך החלב וכו'. בד"א בשלא ניער וכו' לכאורה נראה דלהסתירם

בנותן

משנה למלך

פ"ט ו שאין איסור בשר בחלב חל כו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה ועיין מ"ש לקמן פי"ד מהלכות אלו דין ח"י):

ותבואה

הגהות מיימוניות

[ג] גרסינן בזבחים פרק דם חטאת דם לא מפעפע בשול מפעפע כלומר מתפשט בכל הכלי. כתב רבינו יהודה מכאן נוהגים שאם נפל טיפת חלב על גבה של קדירה רותחת באור שמפעפע בכלי חרש של קדירה והתיכה עצמה נעשית נבילה ובכולה קדירה בשיעורינן שהחלב מתפשט בכל הקדירה ואין לו מקום להתבטל בששים עכ"ל ספ"ה.

רוו

בה ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב: **ט** [א]נפל חלב לתוך קדרה של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב. אם אין בה טעם חלב [ד] הכל מותר. ואם יש בחתיכה טעם חלב אע"פ שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם. הואיל [ה] ויש בה עתה טעם חלב נאסרה אותה חתיכה. ומשערין [ו] בכולה אם היה בכל שיש בקדרה מן החתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהיה חתיכה זו אחד מששים מן הכל החתיכה אסורה והשאר מותר: **י** במה דברים אמורים בשלא נער את הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף ולא כסה. אבל אם נער מתחלה °ועד סוף או שכסה משעת נפילה עד סוף הרי זה בנותן טעם. וכן אם נפל חלב *לתוך המרק או לכל החתיכות ולא נודע לאי זה חתיכה נפל. °נוער את הקדרה כולה עד שתשוב ויתערב הכל אם יש בקדרה כולה טעם חלב אסורה ואם לאו מותרת. אם לא נמצא נכרי שיטעום ונסמוך עליו משערים [ז] בששים בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר אחד מששים מותר פחות בששים

א גס זס סם וע"ס:

השגת הראב"ד

*לתוך המרק וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אנו אומרים שלא שמענו כל החתיכה נעשית נבלה אלא לדעת ר' יהודה דמחמיר מין במינו אבל לרבנן לא ולדברי הכל אם לא ניער כלל אין שאר החתיכות נאסרות ומתניתין הכי משמע טיפת חלב שנפלה ע"ג חתיכה ויש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בנ"ט בכל הקדרה כל הקדרה אסורה למה לי ניער את הקדרה והלא החתיכה קבלה טעם חלב ונעשית נבלה בלא ניעור הרי יוצאת מאותה חתיכה רוטב לשאר החתיכות והוא רוטב נבילה אלא ש"מ דבעינן שיהא מן החלב שאסור לחתיכות והוא חלב נבילה שקיבל טעם הבשר ואם יש באותו חלב כדי ליתן טעם בכל החתיכות אסורות לרבנן ולר"י נמי אע"ג דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה הא אמרינן בגמרא נראין דברי ר"י בשלא ניער והוינן בה מאי לא ניער אי לימא לא ניער כלל מיבלע בלע ולא פליט אלמא אע"ג דאמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל שאר החתיכות במשהו לא אמרו אלא בניער והוא תימה שהרי יוצא מן החתיכה רוטב בלא שום ניעור ואם היא נבלה מה צורך לגישר שיהא משם חלב, עכ"ל:

כסף משנה

י בד"א בשלא ניער את הקדרה בתחלה וכו' אבל אם ניער מתחלה ועד סוף וכו'. וכתב הטור על זה ונראה שה"ל רק שינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפי' פסק מלנער מיד מתערב הטעם בכל מה שבקדרה ומצטרף כולו לבטל עכ"ל. וי"ל שטעמו של רבינו מדאמרינן בגמרא מכלל דר"י סבר כי ניער מתחלה ועד סוף וכסה מתחלה ועד סוף אסור אמאי הא לא בלע כלל אימור לא ניער יפה יפה ולא כסה יפה יפה ומדאמרינן מתחלה ועד סוף בין בניער בין בכסה משמע לרבינו דדוקא בהכי שרו רבנן (אבל בניער וכסה בתחילה ולא בסוף לא) והרב מהר"י ן' חביב כתב וז"ל כאשר נעמוד על כוונת הרמב"ם אין מקום לקושית רבינו יעקב וכאשר נבים אל התחלת לשונו כוונתו מבוארת וז"ל נפל חלב לתוך חתיכה של בשר טועמין את החתיכה וכו' עד ה"ז בנ"ט וכל מעיין בלשון זה ישפוט בצדק שאם מיד בעת הנפילה ניער או כסה הקדרה שמצטרף בכולה והרי היא בנ"ט ר"ל אם הטפה הזאת נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת ואם אין בה כדי ליתן טעם בכולה מותרת אע"פ שיש בה כדי ליתן טעם בחתיכה לבדה שכיון שניער מיד בעת נפילה באותה שעה נעשה כל מה שבקדרה דבר אחד מחובר. ומה שהזכיר הרמב"ם ניער מתחלה ועד סוף היה מוכרח לסמיך הלשון שאמר בתחלת דבריו בד"א בשלא ניער בתחלה אלא לבסוף כי בזאת החלוקה (מן ההכרח) להזכיר ניעור לבסוף כפי סוגית הגמרא וכפי פירוש המפרשים אשר הרמב"ם הלך בדרכם והוא זה טפת חלב שנפלה על חתיכה שבקדרה ולא ניער ולא כסה מיד בשעת נפילה הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו וגם לבדה משערים ואם אין בחתיכה ששים כנגד הטפה נעשית כל החתיכה כנבלה והיא חוזרת ואוסרת כל הקדרה אם אין בכולה ששים כנגד כל החתיכה וזה ילדק בתנאי שאחר שכבר נאסרה זאת החתיכה ניער או כסה כדי לחבר את כל הקדרה להיות אחת שאם לא ניער למה יאסר כל מה שבקדרה הלא כמו שחשבנו לזאת החתיכה כדבר נפרד לאסרה ולא סייעוה שאר החתיכות לבטל את הטפה כן ראוי להשבה כדבר נפרד משאר החתיכות ולא יהא בה כח לאסור את כולן ודי אם נאסור כדי קליפה או נטילה בחתיכה הנוגעת בה מש"כ אם ניער הקדרה או כסה אחר שנאסרה החתיכה כי אז זה הניעור או הכיסוי הוא סבת הצטרפות כל הקדרה וכל החתיכות ומרק שבה קבלו טעמה וצריך שיהא בכל הקדרה ששים לבטל את החתיכה ולזה הוצרך הרמב"ם לומר בתחלת דבריו בד"א בשלא ניער את הקדרה בתחלה אלא לבסוף ועל יסוד זה סיים לשונו וכשבא לחדש חלוקת סיפר הוצרך להגיה ניעור בתחלה ולזה אמר אבל

מגיד משנה

ומ"ש בד"א בשלא נער וכו' הוא כרבי דאמר נראין דברי ר' יהודה בשלא ניער ולא כסה ופירשוה שלא נער בתחלה אלא בסוף ואפשר דלדעת רבינו אפי' לא ניער כלל נאסרת הקדרה ולמטה אבאר זה. ומ"ש אבל אם ניער מתחלה ועד סוף הוא כדברי רבי שאמר נראין דברי חכמים בשניער וכסה ולא חיישינן לר"י דאמר הימא לא ניער יפה ומתבאר בדברי רבינו שבניעור או בכסוי די ופשוט הוא. ומ"ש וכן אם נפל חלב לתוך המרק וכו' הוא מפני שכיון שאינו נודע אי זו חתיכה היא אין לומר בה נעשית נבלה וא"א לאסור הכל שהרי אין בחלב בנותן טעם וכיון שכן מנער את הקדרה וטועם נכרי אם יש בה טעם חלב וברור הוא. ומ"ש אם אין שם נכרי וכו' שהוא בששים פשוט הוא ומבואר בפרק גיד הנשה בכיוצא בזה ונתבארו דברי רבינו. והר"א האריך כאן בהשגות וכתב שלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא לר"י דמחמיר מין במינו אבל לרבנן לא ע"כ. ואין טעמו מחוור וכבר הסכימו רובי המפרשים ז"ל כדעת רבינו דאפי' לרבנן חתיכה עצמה נ"נ לאסור בס' כנגדה וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. עוד כתב ולדברי הכל לא ניער כלל אין שאר החתיכות נאסרות אע"פ שאין בהם ס' כנגדה והאריך בזה. ואפשר שאף כן דעת רבינו שהרי כתב בד"א בשלא ניער הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא בסוף הנה שהזכיר ניעור בסוף וכפשט הסוגיא דאמרינן מאי לא ניער ולא כסה אילימא לא ניער כלל מיבלע בלע מפלט לא פליט. וזה דעת קצת מפרשים ז"ל וכ"ש לכל שאר איסורין שחתיכה שנאסרה מחמת שקבלה טעם ממקום אחר אינה אוסרת חברותיה בנגיעה אפילו כלן חמות ואפילו נגלו כאחד ונגעו זו בזו בשעת גלייה שהבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה אלא על ידי רוטב וזה דעת הרשב"א ז"ל והוא כתב שאם בלעה חלב או שומן אסור המפעפע שאף היא פולטתו חם בחם בלא רוטב אבל בשר בחלב אינו מפעפע. ואפשר שרבינו סבור דהך סוגיא מעיקרא איתמרא מקמי דליקום לן דחתיכה עצמה נעשית נבלה אבל בתר הכי כיון שהיא נעשית נבלה הרי היא אוסרת חברותיה כדרך שחתיכת נבלה אוסרת של שהוסה ויתבאר פט"ו וזה דעת הר"א ז"ל ונדחק הרבה בפירוש הסוגיא והראשון עיקר. ודעת קצת מפרשים ז"ל שלא אמרו חתיכה עצמה נ"נ אלא בבשר בחלב והטעם מפני שכל אחד בפני עצמו היתר והערובהן אוסרן ונמצא כשנתערבו בחתיכה אחת נעשית כולה איסור שזהו האיסור שאמרה תורה עירוב בשר בחלב אבל בשאר האיסורין א"צ לשער בכולה אלא בדבר שאסרה וכל שיש בקדרה שנפלה בה חתיכה הבלוע מן האיסור ונאסרה ששים כנגד הדבר שאסרה הרי החתיכה אסורה

לחם משנה

בנותן טעם בעינן שניער בתחילה לבד וכבר השיג עליו הרב בעל הטורים ואפשר דטעמו משום דבגמרא אמרו מתחלה ועד סוף משמע ליה לרבינו דהכי הוא דוקא וכדכתב הרב"י ז"ל. ומה שאמר בשלא ניער הקדרה מתחילה אלא בסוף אינו ר"ל דאי ניער בתחילה הגי אלא ה"ק אם ניער בסוף ולא בתחלה דעבד חד מינייהו וה"ה ניער בתחילה ולא בסוף לא מהני אלא בעינן תרתי וכן הוא מפרש מ"ש בגמרא לא ניער בתחילה אלא בסוף כדי שיסכים עם מ"ש מתחלה ועד סוף. והרב מהר"ר ן' חביב לא פירש כן כמו שנראה מדברי הרב"י: ועל מ"ש רבינו נוער את הקדרה וכו' אין להקשות דהא הוא מבטל איסור לכתחילה דכבר תירץ ה"ה שכיון שאינו יודע איזו חתיכה אין לומר נעשית נבלה וכו', והרב מהר"ר בן חביב ז"ל הירץ בע"א. כתב ה"ה ואפשר שרבינו סבור וכו'. כלומר אפשר דס"ל לרבינו דאפילו לא ניער כלל אוסרת הקדרה ומ"ש בגמרא לא ניער בתחילה אלא בסוף לרבות נקטיה דאפילו דניער לבסוף מ"מ בעינן ששים ולא סגי בנ"ט אבל ה"ה דאפי' לא ניער כלל לא סגי בלא ששים ומ"ש בגמרא מיבלע בלע מפלט לא פלט דמשמע דאינו נאסר כשלא ניער כלל היינו משום דהוה ס"ד אפשר לסוחטו מותר אבל אחר דקי"ל דאפשר לסוחטו אסור ודאי דפולט דהא החתיכה אע"פ שאינה פולטת היינו מה שבלע עתה אבל מעצמותה פולטת כמ"ש ה"ה וכל זמן שהוא רותח אינו פולט כו' ואע"פ שפולט של עצמו קודם לכן כלומר קודם שנת מרתיחתו פולט מעצמותה אע"פ שאינו פולט מה שבלע וכ"כ התוספות

מגדל עוז

נפל חלב לתוך קדרה של בשר וכו' בד"א בשלא נער את הקדרה וכו' וכן אם נפל חלב לתוך המרק וכו' עד ואם לאו מותרת. פ' כל הבשר (דף ק"ח): כתב הראב"ד ז"ל אנו אומרין שלא שמענו וכו' ואם היא נבלה מה צורך לניעור שיהא משם חלב עכ"ל: ואני אומר כבר כתבתי כמה פעמים שאין כוונתי בזה החיבור לסתור אלא לבנות בע"ה וכ"ש בדין הזה שהוא מחלוקת ישנה פ' כל הבשר בין הראשונים רש"י ורבינו אפרים הגרפתים ור"י הזקן ושאר רבותינו בעלי התוס' יש אומרים בכה ויש אומרים בכה ולכולם יש פנים בהלכה ואלו ואלו דברי אלהים חיים ותאחר שאין תימה על ר"מ ז"ל מעל עצמו אין לי עסק עתה בו ואף שכבר הקשו ותירצו רבותינו בעלי התוס' ז"ל זה ויותר מזה ואומר בקדרה דכי אסיקנא בגמ' דפליט ולא בלע בקדרה רותחת ואסקה קודם וסילק את האיסור וכמ"ש ר"מ ז"ל בזה הפרק והוא נכון: אם לא נמצא נכרי עד וכתל מן המנין. פ' כל הבשר ומקצתו עוד פ' גיד הנשה:

הגהות מיימוניות

וזו תשובת מהר"ם אם קדירה של בשר ושל חלב נוגעות זו בזו אין מזיק כי אין מפעפע מדופן לדופן. ויש לי תשובת רבינו שמשון מזה גם טיפת חלב שנפלה על הקדירה מבחוץ כתב מפי ר"י דאם יש בתוך הקדרה רוטב ובשר מן הכל ששים כנגד ששים טיפות מן שיעור החלב אז מותר משום דדילמא אותה טיפת הלב לא מפעפע בכל הקדרה ואוסר עד נ"ט טיפין הבלועים בדופני הקדרה ואותה נעשית נבילה הילכך צריך ס' בכל מה שבקדרה לבטל ס' הנאסר בטיפת החלב עכ"ל מהר"ם. ובשם רבינו שמחה מצאתי שהתבשיל מותר והקדרה אסורה ושמעתי שמהר"ר פרץ ז"ל היה מורה שאם נפלה הטיפה ע"ג הקדרה שלא כנגד התבשיל דמותר: [ד] וכן מצאתי בתוס' זבחים פ' דם חטאת: [ס] כר' חנינא ור' יוחנן לגבי שמואל ור"ל דאמרי אפשר לסוחטו מותר: [ו] וה"ה לשאר איסורים שצריך לשער בכל החתיכות כבעמוד וכן פסקו כל רבותינו ודלא כרבינו אפרים שפסק דהיינו דוקא בבשר בחלב שכל אחד לבדו היתר ובהתערבם נאסרו והויא כל החתיכות גוף האיסור שאם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה מצטרף וחייב עליו אבל בשאר איסורין שאין חייבין עליו עד שיאכל מן ההיתר כל כך שיהא בו כזית בכדי אכילת פרס שאין היתר מצטרף לאיסור בהן פסק שאע"פ שהחתיכה אסורה דאפשר לסחוט אסור אעפ"כ אין צריך לשער בכולה אלא רק האיסור הבלוע ואם יש ששים ממנו שאר הבשר והרוטב מותרים וראיה מההוא כזית דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא דבכל התלמוד דיקולא הוא סל והיה מלא חתיכות בשר רותח ואמר שנשער הזית נגד כל הבשר ואין מצריך לשער בכל החתיכה שנפל עליה, ולאו ראיה היא דאם נאמר מפעפע מחתיכה לחתיכה א"כ דין הוא שכל החתיכות מסייעות לבטלו ואם אין מפעפע מחתיכה לחתיכה אותה חתיכה אסורה והשאר מותרות, התוס' וספר התרומה והמצות. סוף דבר כל רבותינו חלוקים עליו ואין לעשות מעשה להקל כדבריו עיין בסי' ט"ו ובסי' ט"ז: °[כתב הטור על לשון זה וז"ל ונראה שאין צריך רק שינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אח"כ מלנער מיד מתערב הטעם בכל מה שבקדרה ומצטרף כולו לבטל ע"כ]: °[כתב הטור על לשון זה ז"ל ואיני מבין דבריו שאם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צריך לנער ואם אינן ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אח"כ]: [ז] מן הדין אם הכניסו כף חלב בקדירה של בשר רותחת או להפך שיש לשער בכל מה שנכנס לתוך הקדירה מן הכף שאין לעמוד על הדבר כמה יצא ממנו אבל מה שלא נכנס

בששים אסור: **יא** [א]קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנותן טעם: **יב** [ב]הכחל אסור מדברי סופרים. שאין בשר שנתבשל בחלב שחוטה אסור מן התורה כמו שביארנו. לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו. ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב מותר [ח] לבשלו עם הבשר. וכחל שלא קרעו בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה אסור לבשלו. ואם עבר ובשלו בפני עצמו מותר לאכלו. ואם בשלו עם בשר אחר

א טור יו"ד סי' צג סמ"ג לאוין קמא: ב דין הכחל בטור שם סמ"ג שם:

מגיד משנה

אסורה והקדרה מותרת שאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון כמבואר פרק י"ב מהלכות תרומות וה"ה לכל האיסורין וה"ה לניער בסוף ולא ניער בתחלה ומלח שנאסר מחמת דם או ציר של נבלה שנפל לקדרה ויש בה ששים כנגד המלח אע"פ שטעמו נרגש ואינו בטל כיון שאין איסורו מחמת עצמו הרי הקדרה מותרת ובכ"מ היכא דאסורה אינה חוזרת להיתרה כל זמן שמכירה ואם אינו מכירה הכל מותר וכנ"ל לדעת רבינו שאין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר וחלב בלבד שהרי לא הזכיר כן בשאר איסורין. ושם בהלכות תרומות כתב דין זה שאין המדומע מדמע אלא לפי החשבון ולא חלק בין המדומע לשאר איסורים מחמת בלע כדרך שקצת מפרשים ז"ל מחלקים וכן הסכים הרשב"א ז"ל והביא ראיות לזה וכן עיקר:

יא קדרה שבשל בה בשר וכו'. ברייתא פ' גיד הנשה (דף צ"ו) כלשונה ויתבאר פי"ז שאפילו בשל בה בשר נבלה וביום שני בשל בה בשר שחוטה שמותר בדיעבד שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא וכן הדין כאן והרי דין הכלים הבלועים מבשר אלא בשול חלב כדין כלים הבלועים מאיסור אלא בשל היתר ויתבאר דין. פי"ז וי"מ שהיו מקילין בבשר בחלב מפני שכל אחד היתר בפ"ע וכשבלע היתר בלע והראשון עיקר וכדעת רבינו:

יב הכחל אסור מדברי סופרים וכו'. זה מבואר בפרק כל הבשר (דף ק"ט) שאין איסורו אלא מד"ס: אם קרע וכו'. דעת רבינו הוא דאפי' צלי בפני עצמו בעי לכתחלה קריעה ולמרק החלב שבו ובדיעבד אם בשלו בפ"ע אפי' בקדרה בלא קריעה כלל מותר

כסף משנה

אבל אם ניער מתחלה ועד סוף וכוונתו מבוארת שאינו מחייב ניעור בתחלה ובסוף אלא ניעור בתחלה בלבד ואם הזכיר ועד סוף היה מהמשך לשון החלוקה הראשונה שבה הוכרח להזכיר ניעור לבסוף מהטעם שפירשתי. כנ"ל להשיב בעד הרמב"ם תשובה אמיתית ובסמ"ג תמצא סיוע לדברי, וגם אשיב בעדו שדבריו מובנים ביושר ובתמים במה שאמר רבינו יעקב כנגדו ואיני מבין דבריו וכו' והוא פשוט גם כן כשמעיין המשך לשונו והוא זה סמוך למ"ש הרי זה בנ"ט אמר וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ניער וכו' ואין כוונתו לומר בזה שאם יש שהות קצת אחר הנפילה שינער אחר כך כי זה לא יועיל בודאי אבל כוונתו שמיד כשראה נפילת הטפה לקדרה ולא השגיח על אי זו חתיכה נפלה ימהר לנער או לכסות מיד ובזה תצטרף כל מה שבקדרה כיון שלא ידע מקום הטפה היו וזה הכרח כפי דקדוק לשון וכן אם נפל חלב וכו' (שיורה שהיא חלוקה שוה בקירוב למה שכבר הזכיר אבל אם ניער מתחלה וכו') ובזה השיב קושיא אחרת שיקשה לכאורה נגד לשון הרמב"ם במ"ש נוער את הקדרה והלא אין מבטלין איסור לכתחלה ובמה שכתבתי נסתלקה קושיא זו עכ"ל: כתב עוד הטור וז"ל כתב עוד הרמב"ם נפל חלב בתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל מנער את הקדרה כולה עד שיתערב הכל אם יש בקדרה טעם חלב אסורה ואם לאו מותרת ואיני מבין דבריו שאם החתיכות כולן תוך הרוטב מה צריך לנער ואם אינה ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אחר כך עכ"ל. ואני אומר דלפי דברי הטור דעדיפא מינה הוה ליה לאתמוהי על רבינו כשנפלה לתוך המרק עצמו מה צורך לנער אלא משום דבנפל להחיכות איכא לאתמוהי עליה בתרי גווני נקטה וממילא משמע דכי היכי דלאממה דאם החתיכות תוך הרוטב מה צורך לניעור הכי נמי איכא לאתמוהי בנפלה לתוך המרק. ומעמא דרבינו נ"ל שאע"פ שנפל לתוך המרק צריך לנער כדי שיתערב יפה וכ"ש כשנפל לחתיכות שבתוך המרק שהוא צריך לנער דהא חזינן דאפילו בניער מתחילה ועד סוף היים ר' יהודה שמא לא עירב יפה יפה ואע"ג דרבנן פליגי עליה מ"מ מודו דצריך לעשות בענין שיתערב יפה יפה:

אין

לחם משנה

התוספות וכיון דלא אמרת חתיכה עצמה נעשית נבילה הרי היא פולטת מעצמותה והיא נבלה:

יא קדרה שבשלו בה וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ו) ובפ' כל הבשר (דף קי"א:). וכתב ה"ה שי"מ שמקילים בבשר וחלב שכל אחד מהם היתר וכו'. וא"ת הא שם בפ' כל הבשר משמע דלא שני לן דאמרו שם קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח ולגון שהתכו בסכין וכו' אמר אביי האי היתרא בלע והאי איסורא בלע ואמר ליה רבא אי בלע היתרא מאי הוי סוף סוף האי היתרא דאתי לידי איסורא הוא דאיסורא קא אכיל וכו' וא"כ משמע דאין לחלק כלל אליבא דרבא דהכי הלכתא. וי"ל דשאני גבי לגון דודאי אתי לידי איסורא כיון שהוא חריף ובלוע נמי איסור אבל שאר הכלים בלועים לא:

יב הכחל אסור וכו'. בפרק כל הבשר (דף ק"ט) משנה הכחל קורעו ומוציא את חלבו לא קרעו אינו עובר עליו ובגמרא אמר ר' זירא אמר רב אינו עובר עליו ומותר וכו' וא"ד אמר ר' זירא אינו עובר עליו ואסור וכו' כיצד קורעו אמר ר' יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל אמר ליה ר' אליעזר לשמעיה קרע לי וכו' הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב עוד שם אמר להו רב נחמן לטבחי ציקו לה כחלי (לילתא) והאנן תנן קורעו ההוא לקדרה והא קתני שבשלו בדיעבד אין לכתחילה לא ה"ה דאפילו לכתחלה וכו'. ויש שם בסוגיא שני פירושים האחד פירש"י ז"ל דס"ל דכל שבשלו בקדרה ודאי דאסור דילא החלב איסור ונבלע וזו סברא פשוטה בכל הסוגיא ואין עליה מחלוקת כלל לדעתו ז"ל ומי שאמר אינו עובר עליו ומותר ר"ל דמתניתין איירי בבשלו כמו שמבואר שם פירוש זה בארוכה וקאמר דרב נחמן דסבירא ליה דמתניתין איירי בבשלו לקדרה ע"כ סבירא כמ"ד אינו עובר עליו ואסור לקדרה ודאי א"א לומר דמותר כדפירש"י ובפירוש האחר שפירשו שם התוספות בשם ר"ת דמחלק בבישלו בקדרה עם בשר להיכא דמבשלו לבדו ורב נחמן דמוקי לקדרה ר"ל לקדרה עם בשר ולכך צריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל דקודש דמתניתין הכי הוי פירושו ואמר לא קרעו ר"ל לא עשה לו דין קריעה אלא קרע שתי או ערב אינו עובר עליו ומותר כלישנא קמא לדידיה בבישול עם הבשר צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ואם לא קרע אלא קצת שהוא שתי או ערב בלא טיחה בדיעבד מותר לא קרעו כלל אפי' בדיעבד אסור. ולבשלו לבדו לכתחילה צריך קריעה קצת ואם לא קרעו כלל בדיעבד מותר וכן הדין לצלי ובישול לבדו שוים וזויקו דאמר ר"נ הוא קריעה קצת ובישול לבדו זהו תורף פירושו. והתוס' האריכו שם ליישב בסוגיא הגמרא. ורבינו פירש ה"ה ב' פירושים. הא' דלבישול לבדו צריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל לכתחלה ובדיעבד מותר וז"ש ולפסר שכן הוא דעת רבינו וכו' והאחר אמר היה נראה לו לפרש בדבריו ע"ב שלא חפשו לעיקר ה"ה בישול לבדו וצלי שוים. ויש כאן מקום עיון דודאי רבינו א"א שיפרש כפירוש רש"י ז"ל לשום אחד מהפירושים שפירש בו ה"ה ז"ל דהא לרש"י ז"ל כל לקדרה אינו עובר עליו אסור וזה מוסכם ולדבריו אין חילוק בין בישול לבדו ובישול לקדרה ורבינו כתב שבישול לבדו מותר בד'עבד בלא קריעה ואם הוא מפרש כפירוש ר"ת אם נפרש בדבריו דדין בישול לבדו וצלי שוים ניחא דאתי כר"ת ואע"ג דהוא קאמר דהיכא דלא קרעו ובישלו עם בשר אחר אסור ומתניתין קאמרה בבישול לקדרה ר"ל עם בשר דהיכא דלא קרעו אינו עובר עליו ומותר דהכי ס"ל לרב נחמן לפירוש ר"ת ז"ל מ"מ יש ליישב דברי רבינו דאם לא קרעו דקאמר ר"ל דלא קרעו כלל ולכך היכא דבשלו עם בשר אחר אסור ולא קרעו דמתניתין דקאמר דמותר ר"ל דלא קרעו כדין קריעה אלא קצת ולכך אינו עובר עליו ומותר אבל לא קרעו כלל ובישלו עם בשר אחר אסור והכי דייק לשון רבינו דלא קרעו כלל איירי מדלא קאמר לא קרעו ש"ו וטחו בכותל אלא כתב לא קרעו סתם משמע לישניה לא קרעו כלל אבל קרעו מקצת מותר בדיעבד ולכתחילה צריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל בבישול עם הבשר כמו שהזכיר קודם ואע"ג דמתניתין קרי לא קרעו ללא עשה דין קריעה אלא קריעה מקצת ורבינו קרא לא קרעו כלל לשון המשנה לחוד ולשון פוסק לחוד ויותר מבואר בלשון לא קרעו שהוא לא קרעו כלל ועוד דמתניתין משום דהזכיר קודם קרעו וכלל להוא קריעה ש"ו וטיחה בכותל ג"כ כשכתב אח"כ דלא קרעו הוא שלילה מדין הקריעה שהזכיר קודם אבל רבינו לא כלל בלשון הקריעה ש"ו וטיחה אלא הזכיר בפירוש קורעו ש"ו וטחו משמע דתפס לשון הפשוט דקריעה לא משמע אלא קריעה לחוד ולכך כשכתב לא קרעו הוא דומה מל' הקריעה שהזכיר דהוא קריעה לבד בלי ש"ו. אבל אם רבינו מפרש כפירוש ואפשר שכתב ה"ה א"א ליישבו כפירוש ר"ת כלל דלפירוש ר"ת ע"כ דין בישול לבדו ודין צלי שוים דהוא מוקי מתניתין דקאמר קורעו שהוא קריעה שתי וערב שר"ל לקדרה עם בשר משמע דלבדו לא בעינן קריעה שתי וערב וכי פריך והא קתני שבישלו וכו' ע"כ הוי בישול לבדו ועל דא פריך דאפילו לכתחלה נמי משמע דע"כ לפירושו בבישול לבדו לא בעינן קריעה שתי וערב. ואם נפרש פירוש שליםי בדעת רבינו ונאמר דהוא סובר כרב דקאמר לעיל אינו עובר עליו ומותר והוא מחלק בין בישול לבדו ובישול עם בשר אבל מ"ד אינו עובר עליו אסור אינו מחלק בכך אלא בכל גוונא אסור והוצרך לומר כן משום דבפרק גיד הנשה (דף צ"ח) אמרו וכחל עצמו אסור היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בשר והיא גירסת מקצת ספרים משמע דמ"ד מותר ס"ל דמתניתין בבישול לבדו ואליבא דידיה קאמר התם דהיכא דבשליה בהדי בישרא אסור דאי למאן דאמר אסור למה לי היכא דבשליה בהדי בשרא כדהקשו שם התוס' ז"ל ולפי זה רב נחמן דקאמר זויקו לה כחלי ס"ל כמ"ד אסור וזויקו ר"ל צלי וקריעה קצת והקשו והאנן תנן קורעו דמשמע שתי וערב ותירצו דהיינו לקדרה כלומר בין עם בשר בין לבדו דאינו מחלק בכך והקשו והא קתני שבישלו וע"כ האי בשלו רוצה לומר צלי דלקדרה בין לבדו בין עם בשר אסור ותירץ ה"ה דלכתחלה וכו' ולפי זה רבינו פסק דלא כרב נחמן משום דאתי כמ"ד אינו עובר עליו ואסור ותניא כוותיה דמ"ד עובר עליו ומותר ולכך פסק כוותיה ואינו עובר עליו ומותר ר"ל בבישול לבדו וכן פירש הרא"ש ז"ל משם הרי"ף ז"ל וכבר עלה בדעתי לקיים שטה זה בדעת רבינו. אבל שבתי וראיתי כי אי אפשר לומר

כן

הגהות מיימוניות

נכנס בקדירה אין צריך לבטל ואפילו היא של מתכת וחם מקצתו חם כולו כדאמרי' פ' כיצד צולין ס"מ אין מוליך בליעה בכולה ס"ה: [ח] וכן פירש"י דאפילו לצלי בעי קריעה ואפילו שתי וערב ואם לא קרעו מותר בדיעבד דחלב הנפלט נופל לארץ ומה שלא פירש מותר בדיעבד כלישנא קמא דרב התם דתניא כותיה ודלא כרב נחמן דלא בעי קריעה לצלי אפי' לכתחלה דאמר זויקו לה כחלא פי' תצלו לה כחל נפוח מחלב אבל לקדירה אם קרעו שתי וערב מותר לכתחילה בלא בשר עמו אבל אם בשר עמו אסור לכתחילה אפילו קרע שתי וערב, ע"כ פרש"י דמפרש כל השמועה לצלי ובמקום שמזכיר קדירה פי' שם בלא בשר, אבל ר"ת פירש דלקדירה בלא בשר דינו כצלי ולפיכך כי קרעו שתי וערב מותר לקדירה עם בשר ואף לכתחילה כרבינו המחבר ואם לא קרעו רק קצת מותר בדיעבד כלישנא קמא דרב אבל לצלי מותר לכתחילה בלא קריעה כר"נ דרב נמי לא מפליג וכן הדין לקדירה בלא בשר עמו ואע"ג דחלב הנפלט הוזר ונבלע בו אין בכך כלום כיון שלא נשתנה טעמו מחמת בשר אחר ולקדירה דאמר תלמודא כדברי ר' אלעזר ור"נ זהו לקדירה עם בשר. וכתב הרב רבי משה מקוצי זצ"ל דהלכה כר"נ דמיקל שלא להצריך קריעה לצלי אף לכתחילה שהרי עשה מעשה ומעשה רב ועוד בשל סופרים

הלך

אחר משערין אותו בששים וכחל מן המנין: יג כיצד אם היה הכל עם הכחל כמו ששים בכחל הכחל אסור והשאר מותר. ואם היה בפחות מששים הכל אסור. ובין כך ובין כך אם נפל [ס] לקדרה אחרת אוסר אותה ומשערין בו בששים כבראשונה. שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל לא כמות שהיה בשעה שנפל: יד אאין צולין את הכחל שחתכו *[למעלה] מן הבשר בשפוד ואם צלהו [י] הכל מותר [כ]: טו °קיבה שבשלה בחלב שבה מותרת שאינו חלב אלא הרי הוא כטנופת שהרי ישתנה

א טור יו"ד סי' נא סמ"ג לאוין קמא: *כ"ס כד"וו:

כסף משנה

יד אין צולין את הכחל. הוא בפ' כל הבשר (דף ק"א) דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישרא שרי עילוי בישרא דיעבד אין לכתחלה לא. וכתבו התוספות והרא"ש וא"ת כחל היאך שרי תותי בישרא והא שמנונית הבשר נוטף על הכחל וי"ל בקרעו שתי וערב וטחו בכותל א"כ עילוי בישרא נמי ליתסרי דהא מותר לבשלו עם הבשר בקדרה. וי"ל דהכא גרע טפי דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין. אבל הרשב"א בחידושיו סובר דבלא קרעו מיירי שאילו קרעו כהלכתו עילוי בישרא נמי שרי. ורבינו שכתב הכחל שחתכו משמע שחתכו בלבד כדין חתיכתו לצלי בלבד שאילו חתכו ש"ו וטחו בכותל עילוי בישרא נמי שריא וכדעת הרשב"א. ודע דהא דמרימר דוקא כשאוחזו של שפוד למטה בתנור וזנבו למעלה אבל שפודים שאינם תלויים אלא שוכבים ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חבירו עליון הלכך בכל גוונא אסור לכתחלה כן דעת רש"י והרא"ש והרשב"א והר"ן:

טו קיבה שבשלה בחלב שבה מותרת וכו'. בס"פ כל הבשר (דף קמ"ז) תנן כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה ובגמרא אסיקנא דכשירה שינקה מן הטריפה מעמידין בקיבתה וכ"ש טריפה שינקה מן הכשירה מ"ט חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא. זו היא גירסת הרי"ף וכ"כ בשמעתין דכחל דהשתא דקיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה נשנית אבל האידנא הא איפסיקא הלכתא בהדיא דמעמידין בקיבת נבילה דפירשא היא. וכן צריך לומר לגירסתו דכשירה שינקה מן הטריפה שקיבתה אסורה קודם

מגיד משנה

מותר ולקדרה עם בשר צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל ואם לא עשה כן הרי הוא אוסר בס' והוא מן המנין. ומ"ש בין של קטנה וכו' מתבאר. שם ולא נתבאר בדברי רבינו בביאור לקדרה בפ"ע אם צריך לכתחלה קריעה ש"ו וטיחה בכותל או די בקריעה ומירוק. ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דלכתחלה צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל. ואפשר שכן הוא דעת רבינו שכתב אם קרעו וכו' מותר לצלותו משמע הא לבשלו בקדרה אינו מותר לכתחלה בקריעה לבד ורבו בדברים אלו השיטות וכבר הסכים הרשב"א ז"ל למעשה · שיטת רבינו ופי' הסוגיא לדעתו:

יג כיצד אם היה הכל עם הכחל וכו'. בפ' גיד הנשה (דף צ"ז:) כחל בששים וכחל מן המנין אמר רב יצחק וכו' וכחל עצמו אסור אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן כי משערינן בדידיה משערינן או במאי דנפיק מיניה משערינן פשיטא דבדידיה משערינן דאי במאי דנפיק מיניה משערינן מנא ידעינן והקשו אלא מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסר ותירצו כיון דאמר ר' יצחק וכו' כחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכה דנבלה ע"כ בגמרא. וכתב רבינו פרק ט"ו שמה שהקלו בכחל ולהצטרף הוא עצמו למנין ששים הוא מפני שהוא של דבריהם. וי"א עליו בזה הטעם שמפרש דטעמא הכא משום שהוא עצמו בשר הוא וי"א מפני שהוא מותר בפ"ע. ודע אם נתבשל ביורה של חלב צריך ששים חוץ ממנו שהרי הוא כשאר האיסורין דהא ודאי בדין תורה בשר גמור וזהו דעת רבינו וכ"כ הרשב"א ז"ל. ומ"ש רבינו בין כך ובין כך ר"ל בין נפל לפחות מששים שהכל אסור בין לששים שהכל מותר אם נפל לקדרה אחרת של בשר אוסרה וצריך ששים כדין הראשונה. אבל הרשב"א ז"ל כתב יראה לי שאם נפל ראשונה בפחות מששים עמו חזר כחתיכה נבלה כדרך שביארנו בבשר בחלב לפיכך אם נפל לקדרה אחרת צריך ששים חוץ ממנו. והרא"ש הסכים לדעת רבינו דבכל גוונא כחל מן המנין. ומ"ש רבינו ואין משערין בו אלא כמות שהוא וכו' נראה שהוא פירוש למ"ש בגמרא בדידיה משערינן או במאי דנפק מיניה. ויפרש רבינו או אף במאי דנפק מיניה:

לא נמצא מגיד משנה יותר מזה. ומכאן ואילך מפירוש הרדב"ז מכתב יד,

וזה לשונו אמר הכותב לפי שלא נמצא מגיד משנה בהלכות מהלכות אסורות אלא עד פרק תשיעי ראיתי להשלים מה שחסר כדי שתהיה המלאכה שלימה:

יד אין צולין את הכחל וכו'. פ' כל הבשר (דף ק"א) דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא תותי בשרא שרי עילוי בשרא דיעבד אין לכתחלה לא. ולדידן אסור לכתחלה בכל גוונא לפי שהשפודין שלנו אינם תלויין אלא שוכבים ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חבירו עליון. וכתב רבינו שחתכו, שאם לא חתכו מותר שאין החלב שבתוכו יוצא כיון שלא חתכו. וקשיא לי דאי בדיעבד בכל גוונא מותרוהי לכתחלה אסור משום הכחל עצמו דהכי כתב לעיל אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו הא אם לא קרעו אסור לצלותו לכתחלה. וי"ל דאפילו חתכו קאמר דמותר בדיעבד וכ"ש אם לא חתכו אבל לכתחלה אסור בין חתכו בין לא חתכו: ואם צלאו הכל מותר. כלומר אפילו הבשר דסד"א דודאי החלב יצא ונבלע בבשר קמ"ל דמותר כיון דהאיסור הכחל מד"ס לא אסרו אלא לכתחלה:

טו קיבה שבשלה וכו'. פרק כל הבשר (דף קט"ז:) והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבילה אבל מעמידין בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת נכרי ובקיבת כשרה שינקה מן הטריפה וכ"ש בקיבת טריפה שינקה מן הכשרה מ"ט חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא וזו מסקנא דגמ'. ואמרינן נמי גבי קיבת עולה כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולפי מסקנא זו הא דתנן כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה אינה הלכה. אבל ר"ח העמידה בגלול שבה ואין כן דעת רבינו והגאונים אלא הכל מותר. ומסתברא לי דמודו הגאונים שאם ינקה בפנינו מן הטריפה ושחטו אותה מיד שלא נתהפך החלב במעיה כלל שהוא אסור והכי אפשר לאוקומי מתני' והא דתניא קיבה שבשלה בחלבה אסור לא קי"ל הכי כיון דאסיקנא דפירשא היא ואותה ברייתא קודם חזרה נשנית וכן המשנה ומ"מ מסתבר שאם שחטו את הבהמה סמוך לניקה דלא השיב פירשא וכבו דלא לוסיף עלה:

אסור

לחם משנה

כן מפני דמה ראה בעל הגמרא ברב נחמן דהקשה לו והא קתני שבישלו וכו' דקושיא לא שייכא אלא אם נאמר דס"ל כמ"ד אינו עובר עליו ואסור ומי אמר לו דלא ס"ל כמ"ד אינו עובר עליו ומותר ומאי דקאמרה ברייתא שבישלו הוא בישול דקדרה ממש קאמר דבדיעבד מותר אבל לא לכתחילה אבל צלי אפילו לכתחילה ומניין לו דרב נחמן לא ס"ל כמ"ד מותר בשלמא לרש"י ע"כ סבירא ליה כמ"ד אסור משום דס"ל דלקדרה אי אפשר לומר דמותר דזו סברא פשוטה אבל לדעת רבינו אי אפשר לומר כן דהא מאן דאמר שאינו עובר עליו ומותר אפילו כשהוא לקדרה לבדו קאמר. והר"ן בפירוש ההלכות פירש הסוגיא בדרך אחרת לדעת רבינו ויתיישב הדרך ההוא אפי' למאי דפירש ה"ה ואפשר וכו' אבל מ"מ הוא דחוק בעיני. אח"כ ראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל בחולין שפירש הסוגיא כדברי הר"ן לדעת הרי"ף ורבינו וכדעת ה"ה במה שפירש ואפשר וכו' ומ"מ יותר נאות בעיני לדעת רבינו כפירוש ר"ת וכמו שכתבתי תחילה:

יג כיצד אם היה וכו' משערין אותו וכו'. כתב ה"ה שהוא פירוש למה שאמר בגמ' בדידיה וכו' והקשה עליו הרב"י ז"ל בסימן צ' סרתי, חדא דאיך יתיישב על זה מ"ש בגמרא (דף צ"ו) מעתה נפל לקדרה אחרת לא יאסור, שנית דאם פירש במאי דנפק מיניה ר"ל אף במאי דנפק מאי ק"ל מנא ידע הא אנו יכולים לידע כמה היה בשעה שנפל ע"כ. ולקושיא ראשונה יש ליישב דודאי בגמרא לא מקשה על מאי דאמר פשיטא דבדידיה משערין דאדרבא טפי הוה קשה ליה על מאי דאמר אף במאי דנפק מיניה כו' והוא לא מפרש כפירוש רש"י ז"ל אלא כפירוש התוספות שפירשו דפריך אמאי דאמר וכחל מן המנין אלמא לא חשבינן ליה חתיכה דאיסורא ולא אסור אלא משום חלב הכנוס בגומות שבתוכו. ולקושיא שניה לדידי לא קשיא ואי קשיא א"כ תיקשי ליה אפילו לפירוש רש"י ז"ל כיון שראינו בעת שנפל א"כ יכול הוא לשער מאי דנפק מיניה דאם מתחילה היה כשני זיתים ואחר כך כזית אחד אמרינן ודאי דנפק מיניה זית אחד. ותמיהא מהרב הנזכר איך הקשה הקושיא לסברת רבינו וכבר י"ל דהשתא קאי על ר' ע"כ הקשה עליו וקשה אך לרש"י אלא וי"ל דה"א לעמוד על הדבר בצמצום אלא באומד הדעת דפעמים רבים יטעו ולכך מקשה מנא ידעינן אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דלקמן בפט"ו כתב משערין במרק ובתבלין וכו' ובמה שבלעה הקדרה מאחר שנפל האיסור לפי אומדן הדעת שהרי אי אפשר לעמוד על הדבר בצמצום ע"כ. וא"כ כיון שאנו משערים הכל מה שבלעה הקדרה אחר שנפל האיסור באומד הדעת גם אנו יכולים לשער באומד הדעת מה שנתמעט ואפילו שאינו בצמצום. וי"ל דמה שבלע הקדרה יותר נקל יש לשער שהרי נשים קדרה מלאה מים על האור ונראה בשעה מועטת כזו כמה בלעה אע"פ שאין אנו יכולים לשער בצמצום מ"מ קרוב הדבר אבל הכא א"א לנו באומד הדעת לשערו כיון שאינו עתה בפנינו ואולי עתה נראה שהיה גדול כב' זיתים ואינו כל כך ולכך קאמר מנא ידעינן. והרב"י ז"ל כתב שהוציא זה מההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא וכו' וקשה דהא ודאי הוא שבק לקמן דלא כוותיה דהא קאמר במה שבלעה קדרה דמשערין והוא דלא כוותיה כמו שנתבאר לקמן בהלכות והוא מבואר בעצמו. אלא ע"כ דברי ה"ה הם עיקר:

יד אין צולין את הכחל וכו'. פ' כל הבשר (דף ק"א) דרש מרימר בין כחלא בין כבדא תותי בשרא שרי עילוי בשרא דיעבד אין לכתחילה לא ע"כ. ורבינו הוסיף ואמר כחל שחתכו ואולי שכיון בזה למ"ש התוספות דהכא איירי דקרעו שתי וערב וטחי בכותל ומ"מ עילוי בשרא אסיר דהחלב נוטף מן הכחל על הבשר וניכר שהיה בעין ועיין בכ"מ:

טו קיבה שבשלה בחלב וכו'. לגירסת הרי"ף ורבינו קשה דכיון דלדידהו הויא דכשירה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה הוי קודם חזרה וסיפא דקאמר טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת איירי אחר חזרה א"כ אמאי אמר אחר חזרה טריפה שינקה מן הכשירה ליפלוג וליתני רבותא דאפילו כשירה שינקה מן הטרפה קיבתה מותרת דהכא הוי לאחר חזרה ואפשר דקושיא זו היא נכללת במה שתמהו עליו הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל

מגדל עוז

כיצד אם היה הכל כו' עד לא כמות שהיה בשעה שנפל. פ' גיד הנשה (דף צ"ז): אין צולין את הכחל כו' עד מפני השם זה אסרו גבינת העכו"ם כמו שביארנו. פ' כל הבשר (דף ק"א):

הגהות מיימוניות

הלך אחר המיקל: [ט] וכן כתב בסה"מ שאין להתיר ע"י בשול אלא הקדרה והתבשיל: [י] וטעמא דאסור ליה לכתחילה שהחלב נוטף קודם שנצלה וגם בלא קריעה אבל לאחר שקרעו ונצלה או נתבשל מותר לכתחלה לחתכו בסכין של בשר ולהשימו בכלי של בשר רותח, ספר התרומה. וכתבו התוס' דיש ללמוד מכאן היתר פשוט דקריעה שתי וערב וטחו בכותל מותר לקדירה עם בשר כדברי ר"ת ולא מצינו שנחלק רש"י על זה דהא בהדיא שרי תותי בישרא אע"פ שברור שנופל על הכחל ע"כ: [כ] כתב בסה"מ ות"ח למליחות: °[טור שם סי' פ"ז שם תמצא דברי החולקים בדין זה והכרעתו]:

ישתנה במעים: טז [א]אסור להעמיד הגבינה בעור הקיבה של [ז] שחוטה. ואם העמיד טועם את הגבינה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת מפני שהמעמיד דבר המותר הוא שקיבת שחוטה היא ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ששיעורו בנותן טעם [מ]. אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וטרפה ובהמה טמאה הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו נאסרה הגבינה משום נבלה לא משום בשר בחלב. *ומפני חשש זה אסרו גבינת עכו"ם כמו שביארנו: יז [ב]הבשר לבדו מותר והחלב לבדו מותר ובהתערב שניהן על ידי בישול יאסרו שניהם. במה דברים אמורים שנתבשלו שניהם ביחד או שנפל חם לתוך חם או צונן לתוך חם. אבל אם נפל אחד משניהם והוא חם לתוך השני והוא צונן [נ] קולף הבשר כולו שנגע בו החלב ואוכל °השאר. ואם נפל צונן לתוך צונן מדיח החתיכה ואוכלה. [ג]לפיכך מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת והוא שלא יגעו זה בזה ואם נגעו מדיח הבשר ומדיח

השגת הראב"ד

*ומפני חשש זה אסרו גבינת עכו"ם כמו שביארנו. א"א דברי רבינו אבן מגש ז"ל הם אבל אנו אין צריכין לכך שאין הקושיא צריכה תירוץ:

א מקצת מזה בסמ"ג בסוף לאוין קלד וקצת בטור סי' קטו: ב טור שם סי' לא סמ"ג לאוין קמא: ג שם:

כסף משנה

טז אסור להעמיד הגבינה וכו'. עור הקיבה בשר גמור הוא ואע"ג דבשר דעלמא אינו מעמיד הגבינה מ"מ טבע אותו בשר שרגיל להיות בו החלב מעמיד הגבינה והוי מין בשאינו מינו בנותן טעם ותמצית העור הוא שמעמיד: אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וכו'. הכי קי"ל המתבשל והמתמן והמעמיד אוסרין בכל שהוא. ונראה הטעם שבכל חלק מהתערובת ניכר האיסור ונאסרה הגבינה משום נבלה הלכך אם נפל ממנה לתבשיל אחר צריך ששים כנגד מה שנפל שהרי נעשית נבלה: ומפני חשש זה וכו'. טעמים הרבה נאמרו בגמרא ואמר רבינו כלשון רבו ורבו כשמואל דאמר הכי דמסתבר טעמיה דאי משום גלויי האידנא לא חיישינן לגלויי ואי משום לחלוחי חלב הא תינח בעודה לחה יבשה מאי דואין שאין בה לחלוחי חלב אמאי אסורה. ואי משום דמחליקין פניה בשומן חזיר התינח באתרא דשכיחי ושרי להו בשר חזיר אבל באתרא דאסיר להו כגון הישמעאלים מאי איכא למימר. ואי משום דמעמידין בחומץ או בשרף ערלה הא אסיקנא להכי תרי בקושיא דא"כ ליתסר בהנאה אלא ודאי הנכון טעמיה דשמואל:

יז הבשר לבדו מותר וכו'. לא ידענא מאי קמ"ל. וי"ל דה"ק הבשר שנתבשל לבדו והחלב שנתבשל לבדו אע"פ שנגעו זה בזה מותר והוא שלא יאכל שניהם יחד ואם עבר ואכלן אינו לוקה שלא אסרה תורה אלא דרך בשול: או צונן לתוך חם וכו'. קי"ל כשמואל. דאמר תתאה גבר דתניא כוותיה: קולף הבשר כולו וכו'. דאמרינן דאדמיקר לה בלע ולענין החלב יש מי שכתב שצריך ששים כנגד הקליפה ורבינו לא הזכיר רק קליפת הבשר ומשמע שהחלב כולו מותר והטעם דבדבר דשייך קליפה הצריכו קליפה אבל בחלב דלא שייך קליפה לא הצריכו. וקשיא לי על טעם זה נהי דלא שייך בחלב קליפה מ"מ ליבעי ששים כנגד הקליפה. לכך נ"ל הטעם כי אותה קליפה היא מעורבת מהבשר והחלב שבלעה ועולה לכאן ולכאן שהרי יש בה בשר וחלב: לפיכך צורר אדם וכו'. שם (חולין ק"ז:) במשנה צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה. ומ"ש רבינו לפיכך, ה"פ כיון דאית להו תקנתא ע"י הדחה מותר לצרור אותם יחד ולא חיישינן שמא יאכלם בלא הדחה דהקנתא קלה היא בלא טורח:

מליח

קודש חזרה נשגית וכן דעת רבינו ורש"י אינו גורס בההיא מסקנא שכתבתי בסמוך כשרה שינקה מן הטריפה דההיא קיבתה אסורה. ור"ת מקיים הגירסא אלא שמחלק בין צלול לקרוש שכל שהוא צלול עדיין שם חלב עליו והיינו ההיא דקיבה שבישל בחלבה אסור והא דאסיקנא דכשירה שינקה מן הטריפה קיבתה מותרת משום דחלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא היינו בחלב הקרוש שבה שכיון שנקרש יצא מתורת חלב והוי פירשא בעלמא ומנהג העולם כדעת רבינו והרי"ף דבין קרוש בין צלול מותר דפירשא בעלמא הוא:

טז אסור להעמיד הגבינה בעור הקיבה של שחוטה וכו'. בפ"ק כל הבשר ובפ"ב דע"ז (דף ל"ה) אהא דאמר שמואל מפני מה אסרו גבינת עכו"ם מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה. כתב הר"ן הקשה הר"י הלוי אמאי איצטריך שמואל למימר מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה אפילו כשירה נמי תתסר משום בשר בחלב והו קשיא ליה היכי מיתסר בכל דהו לימעמיה קפילא ולהוי בנ"ט וניחא ליה אי משום בשר בחלב לא הוה מיתסר אלא בנ"ט כדתנן במתניתין המעמיד בעור קיבה אם יש בה בנ"ט אסורה ומשום קיבת נבלה נאסרת בכל דהו דכיון דאוקומי קא מוקים לא בטיל אבל משום בב"ח ליכא למימר הכי דכל אימת דלא יהיב טעמא להו בב"ח הוא אלא הכי באפיה קאי והאי באפיה קאי וכך הם דברי רבינו: וכתב הראב"ד על מה שכתב רבינו ומפני חשש זה אסרו גבינת העכו"ם. א"א דברי רבינו ן' מיגש ז"ל הם וכו'. טעמו שהוא ז"ל כתב על דברי רבינו ן' מיגש דבלא"ה לא אזלינן בה בתר נ"ט דבכל דבר של עכו"ם לא הלכו בו חכמים אחר נ"ט ואין מטעימין אותם לקפילא אלא כיון דשכיח בהו טעמא אוסרין אותם לעולם כדי שלא יפרוצו כ"כ הר"ן בפ"ב דע"ז בשמו. ואני אומר שאע"פ שאפשר לומר כטעמו של הראב"ד מ"מ האי טעמא דרבי"י ן' מיגש איתיה בגבינה אפילו אי לא הוה הטעם דהראב"ד:

יז הבשר לבדו מותר וכו'. פשוט הוא דלא אסרה תורה בשר בחלב אלא ע"י בישול. ומ"ש בד"א שנתבשלו שניהם ביחד או שנפל חם לתוך חם וכו' בפ' כיצד צולין (פסחים דף ע"ה ע"ו) אתמר חם לתוך חם דברי הכל אסור צונן לתוך צונן ד"ה מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר וכו' תניא כוותיה דשמואל חם לתוך חם אסור וכן צונן שנתן לתוך חם אסור חם לתוך צונן [וצונן לתוך צונן מדיח חם לתוך צונן מדיח כיון דחם הוא וכו' אלא אימא חם לתוך צונן] קולף (משום דאדמיקר ליה בלע) צונן לתוך צונן מדיח. ומ"ש לפיכך מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת והוא שלא יגעו זה בזה משנה פרק כל הבשר (דף ק"ז:). וטעם תיבת לפיכך קשה בעיני דאין לומר דקאי ארישא דקתני הבשר לבדו מותר וכו' דהא הפי' איסור והיתר לא מצינו שיהא אסור לצררן במטפחת אחת אם אינם נוגעים זה בזה. ואפשר שטעמו לומר דכיון דצונן בצונן מדיח לפיכך היכא דקשרן במטפחת אחת אם נגעו זה בזה

לחם משנה

י"ל דמשמע דהנהו תרי בבי דמתניתין משמע שנשנו כאחת והטעם משום דסמיכי להדדי ועוד דבסיפא לא קאמר אלא טריפה שינקה מן הכשירה ולא הזכירו יותר דאפילו כשירה שינקה מן הטריפה מותרת:

טז אסור להעמיד הגבינה בעור וכו'. שם במשנה (דף קט"ז) המעמיד בעור של קיבה כשירה אם יש בו בנותן טעם הרי זו אסורה ע"כ. והוקשה ליה לרבינו אפי' ליכא נ"ט נמי ליתסר משום דדבר המעמיד לא בטיל כדכתב הוא למעלה בפ' שלישי גבי גבינות העכו"ם דאסור משום דמעמידין אותן בעור קיבת נבילה פירשו שם דמשמע דלא בטיל משום דהוי דבר המעמיד ותירץ דהכא גבי בשר וחלב אין האיסור אלא עירוב הבשר והחלב וכל זמן שלא נתן טעם אין כאן איסור ובשר באנפיה קאי וחלב באנפיה קאי ולא נתערב אבל גבי גבינות העכו"ם דהאיסור הוא דהוא קיבת נבלה דבר המעמיד לא בטיל. ובהכי מתרצא קושיא אחרת שהקשו התוספות דלמה לא אמרו שם הטעם מפני שמעמידין אותה בעור קיבת שחוטה ולמה לי נבילה אפילו כשרה נמי תיפוק ליה משום בב"ח, דלהכי לא אמר משום בשר בחלב דאי משום הא נטעמים את הגבינה ואם אין בו טעם בשר כשרה ולכך אמרו הטעם משום דבר המעמיד דאפילו דאין שם טעם בשר אסורה. ובהשגות כתב א"א דברי רבינו אבן מיגש ז"ל הם אבל אנו אין צריכין לכך שאין הקושיא תירוץ ע"כ. וביאור דבריו דהוא ז"ל תירץ למעלה בפרק שלישי בהשגות על קושיא שהקשה שם רבינו דלמא לא בטיל דאין הולכין באיסורין של עכו"ם אחר הביטולים ובאיסורן של עכו"ם החמירו דלא מהניא בהו ביטול כלל כדי שנרחיק ממאכליהם. ולתירוץ זה אין קושיא ממעמיד בעור קיבה של שחוטה דדין זה לא נאמר אלא בישראל המעמיד בעור קיבת שחוטה אבל גבינות העכו"ם אע"פ שמן הדין היה בנותן טעם ראוי להרחיק ממאכליהם ולא בטלו כלל וכ"ת א"כ אמאי לא אמרו הטעם משום שמעמידין בעור קיבת שחוטה ולא בטיל משום ששם איסורי עכו"ם והירץ הר"א ז"ל כתירוץ התוספות דקיבת נבילה הוי איסור מן התורה ולכך אסרי מספק אבל משום בשר בחלב שאין איסור אלא מדרבנן דדרך בישול אסרה תורה אין לנו לאסור מספק זהו דעת הר"א ז"ל במ"ש אנו [אין] צריכים לכך כלומר במה שאמרנו למעלה. ואמר עוד שאין הקושיא תירוץ כלומר שלדעתו עשה מהתירוץ שתירץ למעלה דדבר המעמיד לא בטיל קושיא גבי מעמיד בשר בחלב אבל לדידי ליכא למיעבד קושיא מהתירוץ שתירצתי למעלה כן נראה ליישב לשונו, ואם הנוסחא בדברי הר"א ז"ל שאין הקושיא צריכה תירוץ אתי שפיר טפי שר"ל שאין הקושיא שהקשה למעלה דתיבטל צריכה התירוץ שתירץ הוא דדבר המעמיד לא בטיל:

יז הבשר לבדו מותר וכו'. כל זה מבואר בפ' כיצד צולין (דף ע"ה ע"ו) ופסק כשמואל דתניא כוותיה: בד"א שנתבשלו שניהם יחד וכו'. קשה על רבינו דפסק כשמואל דאמר בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) דתתאה גבר דהא אמרינן לדידיה דמתניתין דהתם דתני גבי פסח נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו איירי בחרס רותח וכן מ"ש שם נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו איירי בסולת רותחת. ורבינו בפרק ח' מהלכות קרבן פסח כתב חרס סתם גבי דינים אלו וסולת סתם וכיון דכאן פסק כשמואל הי"ל לבאר שם דהוי חרס רותח וסולת רותחת כדאוקים הגמרא אליביה וצ"ע:

לפיכך מותר לצרור בשר וגבינה וכו' ואוכל. נ"ל לייש' תיבת לפיכך שהוקשה בעיני הרב כ"מ בכי האי גוונא כיון דצונן בצונן בהדחה סגי לפיכך מותר לאדם לצרור בשר וגבינה במטפחת משום דאפילו אם יגעו בהדחה סגי להו אבל אם הוה צריך קליפה כמו ברותח כשיגע זה בזה אז ודאי לא היינו מתירים לצרור במטפחת דחיישינן דילמא יגעו זה בזה ויבלעו זה מזה. והא נפקא ליה לרבינו ממאי דקאמר צורר אדם בשר וגבינה דהיינו צונן בצונן כמו שאמר שם בגמרא דמשמע דדוקא צונן צורר אבל לא רותח. לפיכך מותר לצרור וכו'. כלומר דכיון דבעי הדחה צריך שיזהר בצרור שלא יגעו שאם יגעו זה בזה צריך הדחה, והדין מבואר במשנה פ' כל הבשר (דף ק"ט):

מליח

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל דברי רבינו אבן מגש ז"ל וכו': ואני אומר דברי רבינו אין צריכין חיזוק ודיו שהוא מודה לו שמסכים על דעת רבו ואם הוא יש לו דרך אחרת אין לנו עסק בזה התבור: הבשר לבדו מותר וכו' עד אינו כרותח:

הגהות מיימוניות

[ז] וכן כתב בס"ת וכשירה שינקה מן הטריפה החלב הצלול אסור והקרוש מותר ומתניתין דאסר כשירה שינקה מן הטריפה ובריתא דתניא (כחל) [קיבה] שבשלה בחלבה אסור מיירי בחלב הצלול כן פר"ת וכ"כ בתוס' משמו פ' כל הבשר ע"כ: [מ] עיין בסי' י"ט: [נ] כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כותיה ודלא כרב דאמר עילאה גבר וקליפה מיהא בעי דאדמיקר ליה בלע כדאיתא התם וכן הדין בבשר שחוטה למעלה ובשר נבילה חם למטה השחוטה אסורה ואם השחוטה צוננת למטה והנבלה למעלה לא בעיא אלא קליפה: °[וכן בחלב כתב רבינו יב"א צריך שיהיה בו ששים כנגד הקליפה שנאסר ממנו אבל ר' יצחק כתב שאין צריך וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב קולף הבשר שנוגע בו החלב ואוכל·

ומדיח הגבינה ואוכל: **יח** [א]מליח שאינו נאכל מחמת מלחו הרי הוא [ס] כרותח. *ואם נאכל כמות שהוא כמו הכותח אינו [ע] כרותח: **יט** [ב]עוף שחוט שנפל לחלב או לכותח שיש בו חלב. אם חי הוא מדיחו ומותר. ואם צלי קולפו. ואם היו בו פלחים או שהיה מתובל בתבלין ונפל לחלב או לכותח הרי זה אסור: **כ** [ג]אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו גזירה [פ] משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה. אע"פ שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים: **כא** [ד]שני אכסנאין שאינם מכירין זה את זה אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה מפני שאין זה גם לבו בזה כדי

א גם זה שם: ב גם זה שם: ג טור שם סי' פח סמ"ג שם: ד גם זה שם:

השגת הראב"ד

*ואם נאכל כמות שהוא כמו הכותח אינו כרותח. א"א לא כיון יפה שלא נאמר בגמרא נאכל מחמת מלחו על הכותח אלא בר יונה שנפל לתוך הכותח ואף לא ירד לפרש אינו נאכל מחמת מלחו. וכך אנו מפרשים הבשר מליח כל כך שאינו נאכל בעינו מחמת מלחו אלא עם לפתן והרי לפירושו אין כותח נאכל בעינו כדאיתא בפסחים:

כסף משנה

בזה מדיח הבשר ומדיח הגבינה וא[ו]כל ואינו מיושב דמאי לפיכך היא היא :

יח מליח שאינו נאכל מחמת מלחו הרי הוא כרותח וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ג) ובפ' כיצד צולין (דף ע"ו) אמרינן דכי אמר שמואל הרי הוא כרותח ה"מ בשאינו נאכל מחמת מלחו אבל נאכל מחמת מלחו לא. ומ"ש עוף שחוט שנפל לחלב וכו', שם ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא שרייה רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא אמר רבא מאן חכים למישרי כי הא אי לאו רב חיננא וכו' דגברא רבה הוא אמר לך כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח (ה"מ מליח) דאינו נאכל מחמת מלחו (אבל) האי (הרי) הוא נאכל מחמת מלחו וה"מ חי אבל צלי בעי קליפה ולא אמרן אלא דלית ביה פילי אבל אית ביה פילי (כוליה) אסור ואי מתבל בתבלין (כוליה) אסור. וכתב הראב"ד ואם נאכל כמות שהוא כמו הכותח אינו כרותח א"א לא כיון יפה וכו'. וי"ל לדעת רבינו דבלשון הגמרא אין הכרח במאי דאמר האי הרי נאכל מחמת מלחו דקאי אבר יונה דהא אפשר דקאי אכותח. ומ"ש עוד הראב"ד ואף לא ירד לפרש אינו נאכל מחמת מלחו כו' טעמו שמאחר שרבינו מפרש דכותח הוא נאכל מחמת מלחו וכותח אינו נאכל בעינו וכדאמרינן בר"פ אלו עוברין (דף מ"ד) כותח הבבלי אי אכל ליה בעיניה בטלה דעתו אצל כל אדם, על כרחנו לומר שהוא מפרש דאינו נאכל מחמת מלחו היינו לומר דאפילו ע"י ליפתן אינו נאכל מחמת מלחו: ואני אומר שא"א לומר שרבינו יפרש כן דא"כ כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח איירי במליח שאינו נאכל מחמת מלחו אפי' עם ליפתן וזה דבר שאינו ראוי לאכילה ולא עלה על דעת שמואל איירי בדבר שאינו נמלח אלא ודאי שרבינו מפרש דאינו נאכל מחמת מלחו דאמר שמואל היינו שאינו נאכל בעינו מחמת מלחו וכותח נאכל בעינו מחמת מלחו. ומה שאמרו בר"פ אלו עוברין דכותח אי אכיל ליה בעיניה בטלה דעתו אצל כל אדם אפשר שאינו מחמת מלחו אלא מחמת עיפוש הפת שבו :

כ אסור להעלות העוף עם הגבינה וכו'. משנה (דף ק"ג:) ר"פ כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים ואסור להעלותו עם הגבינה על השלחן וכו' ובאיזה שולחן אמרו בשולחן שהוא אוכל עליו אבל בשולחן שהוא סודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש :

כא שני אכסנאין וכו'. שם (דף ק"ז:) במשנה רבן שמעון בן גמליאל אומר (אף) שני אכסנאין אוכלין על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואינם חוששין. ובגמרא לא שאנו אלא שאינם מכירים זה את זה אבל מכירים זה את זה אסור. וכתב הטור אורח חיים סימן קע"ג וביו"ד סימן פ"ח שאפילו מכירין זה את זה מותרים עד שיפסיקו ביניהם בקנקן

הרדב"ז

יח מליח שאינו נאכל וכו'. לא פירש רבינו כמה יהיה בו מן המלח עד שלא יהיה נאכל וטעמו לפי שאין הדברים שוים שיש דבר שיתנו בו מלח מעט ולא יהיה נאכל ויש שנותנין בו מלח הרבה ועדיין הוא נאכל ולפי שרבו הפירושים סתם רבינו והנכון היינו שהיה במלח שיעור מליחת בשר לקדרה אבל מליחה לצלי נקרא שפיר נאכל מחמת מלחו :

ומה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל שאין הכותח נאכל בעינו. הנה לדעת רבינו אין הדבר תלוי אם נאכל בעינו או לא גם שהוא לא הביא הכותח אלא למשל שאם אין בדבר מלח אלא כשיעור שנותנים בכותח נקרא נאכל מחמת מלחו ואינו אוסר :

יט עוף שחוט שנפל וכו'. פ' כל הבשר (דף קי"ד:) האי בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא וכו' ומסיק עלה אבל האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו וזה מה שכתב רבינו לעיל:

ואם צלי קולפו וכו'. (שם) וה"מ חי אבל צלי בעי קליפה ואי אית ביה פילי כוליה אסיר ואי מתבל בתבלין כוליה אסיר ואם נפל לתוך חלב רותח אע"ג דלית ביה פילי ולא תבלין כוליה אסיר ואפילו שהעבירוהו מעל גבי האש והרי הוא חם אסיר כוליה דע"י שהחלב חם נבלע בכוליה:

כ אסור להעלות העוף וכו'. שם (דף ק"ד:) פלוגתא דב"ש וב"ה וזו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואע"ג דאיסור בשר עוף בחלב מדבריהם עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה דאי לא הא לא קיימא הא דקרוב לבוא לידי איסור תורה דלא כתיב בתורה אלא גדי:

כא שני אכסנאין שאינם מכירין וכו'. שם (דף ק"ז:) במשנה. ואיבעיא לן שני אחין ומקפידין זה על זה מהו והשיבו יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי ביתוס מותרין הכא נמי יאמרו כל האחין אסורין והאחין המקפידין מותרין :

אין

לחם משנה

יח מליח שאינו נאכל מחמת מלחו הרי הוא כרותח. מה שאמר הרב כ"מ ואני אומר שא"א שרבינו יפרש כן דא"כ כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח איירי במליח שאינו נאכל מחמת מלחו וכו'. אני תמיה עליו דהרי כתב הטור בסימן ח' בשם רש"י דלא מיקרי הכי אלא מליחת בשר להגניע שאינו נאכל עד שירחוהו במים וי"א דלא מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחין אותו לקדרה וכו' וא"כ למה לא נאמר דרבינו יפרש כאחד מהני: מליח שאינו נאכל וכו'. שם (דף קי"ב) ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא שרייה רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא וכו' קסבר כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח ה"מ מליח דאינו נאכל מחמת מלחו אבל האי כותחא נאכל מחמת מלחו והני מילי וכו' ע"כ. ומפרש רבינו דנאכל מחמת מלחו אכותח קאי שמחמת מלחו הוא נאכל ואין בו כל כך מלח וכן מוכיח הלשון דקאמר אבל האי כותחא נאכל וכו' והר"א ז"ל בהשגות סבר דכותח אינו נאכל מחמת מלחו הוא מפני שאין דרך לאכול בעינו אלא עם דבר אחר ומ"ש בגמרא אבל האי כותחא ר"ל האי גוזלא דנפל בכותחא נאכל מחמת מלחו הוא ולדידיה צ"ל דגירסא בגמרא הכי אבל האי גוזלא נאכל מחמת מלחו הוא או דדוחק הלשון ומפרש אבל האי כותחא שר"ל אבל האי גוזלא שנפל בו כותחא הך כותחא שעליו נאכל הגוזל מחמת מלחו ועיקר הדבר משום גוזל הוא והוא הבין בדברי רבינו שמפרש אינו נאכל מחמת מלחו שר"ל אינו אוכל בשום צד לא לבדו ולא עם דבר אחר ולכך הוא מפרש דכותח הוא נאכל מחמת מלחו שהכותח אע"פ שאינו נאכל בעינו ר"ל לבדו מ"מ נאכל עם דבר אחר והוא ז"ל השיג עליו שאין פירוש אינו נאכל מחמת מלחו כך אלא ר"ל שאינו נאכל לבדו מחמת מלחו אע"פ שהוא נאכל בצירוף דבר אחר ולכך הכותח כיון שאינו נאכל לבדו אינו נאכל מחמת מלחו מקרי ולא אמרו בגמרא נאכל אלא הגוזל כדפרישית, זהו כלל דבריו בהשגות. ואפילו נאמר שרבינו מפרש אינו נאכל מחמת מלחו כמו שמפרש הוא שר"ל אינו נאכל לבדו מחמת מלחו מ"מ אין כאן הסגה דהכותח נאכל מחמת מלחו מיקרי ואע"פ שאינו נאכל בעינו הייט משום דאין דרך בני אדם לאכלו כדאמרו בפסחים (דף מ"ד) אי משפר קא שפר ואכיל ליה בטלה דעתו אצל כל אדם אבל מ"מ האדם יכול לאכלו ואין המלח מונעו מלאכלו :

כ אסור להעלות העוף על השלחן עם הגבינה וכו' משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה וכו'. ק"ק דבפ' כל הבשר (דף ק"ד:) אמרו אבל הכא אי שריח ליה לאסוקי עוף וגבינה אתי לאסוקי בשר וגבינה ומיכל בשר בחלב דאורייתא ופירש"י אבל הכא אע"ג דלא איבעי לן למיגזר העלאתו אטו אכילתו איכא למיגזר העלאתו אטו העלאה ואכילת בשר בהמה דכי מסיק להו הייט אכילה דאתי למיכלינהו בהדי הדדי ע"כ, משמע דאין לגזור העלאה דעוף אטו אכילתו אלא אטו העלאה ואכילה דבהמה, ודוחק לומר דמ"ש רבינו שמא יאכל זה עם זה קאי אאכילת בשר בהמה בגבינה ורבינו לא חש לפרש אלא סוף הגזירה דלשון זה עם זה משמע דקאי אעוף וגבינה שהזכיר. לכך נראה דרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל אלא פירון הגמרא הוא דלא דמי לחלה דהתם לא גזרינן ח"ל אטו בארץ דהם שני מקומות אבל באחד מקום גזרינן דהיינו עוף וגבינה אטו העלאה דבשר בהמה, וה"ה דהוה מצי גמרא למימר העלאה דעוף אטו אכילתו ואכילהו אטו אכילת בהמה אלא דהדא מנייהו נקט ולהכי רבינו נקט גזרה דשמא יאכל זה עם זה להודיענו דלאו דוקא נקט גמרא העלאה אטו העלאה דבהמה דהוא הדין העלאה אטו אכילה דעוף ועוף אטו בהמה כדכתיבנא :

כא שני אכסנאים כו'. שם (דף ק"ז:) ואמרו שם ולא אסרו אלא בתפיסה אחת תפיסה אחת ס"ד אלא אימא כעין תפיסה אחת, ופירשו שם התוס' ב' פירושים ולפירוש קמא בהפסק מפה סגי לשני אכסנאין, ולפירוש בתרא לא הוזכר בגמרא הפסק מפה כלל דתפיסה אחת ר"ל הולאה אחת ופריך מה לי בהולאה אחת מה לי בשתי הולאות כיון שהם מכירים זה את זה, ושינן כעין תפיסה כלומר שמכירים וכו', ונראה שזה הוא דעת רבינו

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא כיון יפה כו': ואני אומר גם זה מחלוקת ישנה הוא פ' כל הבשר (דף קי"ב) ופ' כיצד צולין (דף ע"ו) ולכדא דכמכא גרסי' ולכולם יש פנים בהלכות ואם לא ירד לפרש שאינו נאכל מחמת מלחו יפה עשה כי ממה שפירש בנאכל תבין למי שאינו נאכל וכן כל התורה כולה מכלל הן אתה שומע לאו: עוף שחוט כו' עד הרי זה אסור. פ' כיצד צולין (דף ע"ו) ופרק כל הבשר: אסור להעלות העוף כו' עד כדי שיאכל עמו. פ"ה דעדיות (משנה ב') ופ' כל הבשר (דף ק"ד ק"ז):

הגהות מיימוניות

ואוכל השאר ולא פירש בחלב מה יעשה א"כ ר"ל שכולו מותר שאם היה בו איסור היה מפרש אותו עכ"ל הטור שם] : [ס] אבל אם שניהם מלוחים ולחים שניהם אסורין ואם אחד מלוח ואחד תפל מליח אסור ותפל מותר כדלקמן בסוף פט"ו אבל בשר צלי שנפל עליו חלב בין יש מלח בחלב לבדו או בבשר לבדו הכל אסור עד ששים כיון שתאיסור הוא צלול ובלבד שיהא מלח כ"כ שיחשב ממנו רותח ובר יונה שהתיר רבא שנפל לרותח לא היה בו מלח כ"א מעט. ואם אין מלח לא בבשר ולא בחלב אם אין שם בקעים הכל מותר בהדחה אם הבשר חי כענין הגוזל ואם צלי הוה אפי' בלא בקעים צריך קליפה כבעמוד ספר התרומה והמצות, ומ"ש בעמוד ואם היה צלי קולפו היינו דוקא בצלי צונן אבל רותח לא סגי בקליפה לחוד אלא צריך להניחה כדי נטילת מקום בעומק כדפי' לקמן פט"ו ע"כ : [ע] אר"ת דכל מליחות שאנו עושין לקדירה חשובים אינן נאכלין מחמת מלחן מדפי' בה"ג דשיעור מליחה כשיעור צלייה לפי שיצא דם ע"י מליחה כמו ע"י צלייה דמליח כרותח דצלי ולא כפי' ה"ר יעקב שפירש דאין חשוב אין נאכל מחמת מלחו אלא כעין עיבוד כדמשמע פ' כלל גדול תם דלא כרש"י שפירש כגון שאין נוח לאכול מחמת רוב מלח שבו עד ששורין ומדיחין אותו כעין בשר מליח להצניע פ' הקומץ כדברי ר"ת וכן במסכת שחיטת חולין מביא דברי שמואל אלו כמה פעמים ואין סברא לומר שבכל מקום איירי שנמלח כעין עיבוד להוליכו בדרך או להצניעו וכן כתוב גבי התוא יונה דנפל לכדא כו' ספר התרומה והמצות : [פ] ולא אסרו אלא בתפיסה אחת פר"ש תפיסה אחת היינו שאין דבר מפסיק ביניהם ומנהג הוא להשים לחם בין אוכלי בשר לאוכלי גבינה וכן מוכח בעבודה זרה פרק ר' ישמעאל גבי אבני מרקוליס שתפיסת

כדי שיאכל עמו: **כב** [א]אין לשין העיסה בחלב ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה. שמא יאכל בה בשר. ואין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת אסורה עד שיסיק את התנור שמא יאכל בה חלב. ואם שינה בצורת הפת עד שתהיה [נ] ניכרת כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב הרי זה מותר: **כג** [ב]פת שאפאה עם הצלי [ק] ודגים ° שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב. [ג]קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים אותן הדגים מותר [ר] לאכלן בכותח: **כד** סכין שחתך בה בשר צלי וחזר וחתך בה צנון וכיוצא בו [ד]מדברים [ש] חריפין אסור לאכלן בכותח. אבל אם חתך בה בשר וחזר וחתך בה קישות או אבטיח גורד מקום החתך

א טור שם סי' צ"ז סמ"ג שם : ב שם וע"ש : ג בטור שם סי' צ"ז תמה שמחלוקת שכדין זה וע"ש : ד טור יו"ד סי' צ"ו סמ"ג לאוין קמ"א :

הרדב"ז

כב אין לשין את העיסה וכו'. פרק דם חטאת (דף צ"ה:) ובב"מ (דף צ"א:) : ואין טשין. ג"ז שם : ואם שינה בצורת הפת וכו'. יראה לי שאם שינה צורת הפת אשר לש בחלב מצורת הפת אשר שם באליה וכל אחד עבד בפני עצמו מותר לאכול באותו אשר צורתו חלב ואותו אשר צורתו צורת בשר אוכל בו בשר ולא חיישינן שמא יטעה בין סימן לסימן :

כג פת שאפאה עם הצלי וכו'. פרק כיצד צולין (דף ע"ו) ומיירי שצלאן בתנור אחד ואינם נוגעים זה בזה. וא"ת הא קי"ל כרבא דאמר ריחא לאו מילתא היא. י"ל דהכא אית בה תרתי לריעותא. חדא שהתנורים שלהם היו קטנים והבשר מפוטם ובכה"ג ריחא מילתא היא. והטור השיג על דברי רבינו סי' צ"ז וכבודו במקומו מונח שלא ירד לדעת רבינו וק"ל : קערה שאכלו בה בשר וכו'. היינו הך דדגים שעלו בקערה ודעת רבינו דלאו דוקא עלו אלא אפי' נתבשלו בה מותר דהוי נ"ט בר נ"ט קודם האיסור כיצד הבשר נתן טעם בקערה והקערה בדגים ועדיין הכל מותר הילכך מותר לאכלן בכותח ולא התירו נ"ט בר נ"ט אלא בבשר וחלב לפי שכל אחד מותר בפ"ע אבל לא בשאר איסורין. וא"ת לפי פירוש רבינו אמאי לא אמר דגים שנתבשלו בקערה של בשר. וי"ל דאי הוה אמר הכי הוה משמע דוקא שנתבשלו במים דאיכא ג' נותני טעם הבשר בקערה והקערה במים והמים בדגים להכי קאמר שעלו בקערה בכל גוונא אפי' בלא מים דליכא אלא תרי נותני טעם מותר לאוכלן בחלב. וכבר ראיתי מי שכתב דגים שנצלו בשפוד שצלו בו בשר אולי יש להחמיר יותר מדגים שעלו בקערה. ואיתא בהגה"ה ואני אומר שהדברים ק"ו אם הקערה שהיא בלועה מהבשר ע"י משקה ומבליע בדגים ע"י משקה מותר כ"ש בשפוד שאין שם משקה שהאור שואב ומכלה הכל שהוא מותר כיון דאיכא תרי נותני טעם :

כד סכין שחתך בה בשר וכו'. אע"ג דאיכא הכא תרי נותני טעם אסור משום דאגב חריפותא דצנון או בצלים ושומים וכיוצא בהם בלעי טפי. ואע"ג דבשר צלי הוא אגב דוחקא דסכינא בלע. ומדברי רבינו נראה שהבשר הוא חם שכתב סכין שחתך בה בשר צלי וסתם צלי חם הוא ויש לחוש להחמיר אפי' בצונן :

אין

כסף משנה

בקנקן או בלחם או שיאכל כל אחד על מפה שלו לבדו ושם כתבתי מאי זה טעם והרי"ף ורבינו חלוקים בזה :

כב אין לשין את העיסה בחלב וכו' עד אסורה עד שיסיק התנור. ברייתא פרק כל שעה (דף ל"ו) ואסיקנא ואי עבדינהו כעין תורא שפיר דמי. וכתב הרי"ף בפרק כל הבשר ומסקנא דאי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי וכך הם דברי רבינו וכ"כ הרשב"א ז"ל ואם שינה בצורת הפת ועשאה כעכין קטנים כעין השור מותר שהרואה יודע שלא שינו צורתן אלא להיכר בעלמא ויאמרו לו :

כג פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בכותח. בפרק כיצד צולין (דף ע"ו) תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאכלה בכותחא הויא ביניתא דאיטויא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכלה בכותחא וכתב הרי"ף דאפילו למ"ד ריחא לאו מילתא היא אסור ופרש"י בהדי בישרא בתנור אחד. ודבר פשוט הוא שכן פירוש דברי רבינו ולא כדברי טי"ד סימן צ"ז שתלה על דעתו שפירוש דברי רבינו שצלאן עם הבשר מחוברין לו ממש ומפני כך כתב עליו שאינו מבין דבריו : קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים וכו'. מסקנא דגמרא פ' כל הבשר (דף קי"א:) דגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט הבשר בקערה והקערה בדגים ואיכא תרי נותני טעם קודם שיבא לכלל איסור :

כד סכין שחתך בה בשר צלי וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ב) אמר חזקיה משום אביי וכו' צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאכלו בכותח וה"מ צנון דאגב חורפיה בלע אבל קישות גריד לבי פסקיה ואכיל קולחי דליפתא שרי דסילקא אסירי ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי. ופירש"י *ואע"ג דקי"ל דנ"ט בר נ"ט מותר שאני סכין דטעמים שהשמנונית קרוש עליו ואינו ניכר וכשחותך הצנון הוי נ"ט הבא מן הממש. ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון. וכתב הרשב"א הרי"ף לא כתב בהלכות הא דקולחי דליפתא ולא הא דסילקא ולא הא דאמרי' ואי פתיך בהו ליפתא שרי וגם הרמב"ם השמיטה ולא ידעתי למה השמיטום עכ"ל. ואני אומר שרבינו אע"פ שלא כתבם בהדיא מ"מ בכלל דבריו הם לפי פירושו בגמרא שהרי כתב סכין שחתך בה בשר צלי וחזר וחתך בה צנון וכיוצא בו מדברים חריפים אסור לאוכלם בכותח אבל אם חתך בה קישות או אבטיח גורד מקום החתך ואוכל השאר בחלב עכ"ל. נראה שהוא ז"ל מפרש דצנון לאו דוקא אלא דה"ה לכל הדברים החריפים וגם נראה שהוא מפרש דפתיך בהו ליפתא לאו דוקא אלא דה"ה לחתך בו לחם או ירק או פרי אחר שהטעם

שאסור

*עי' ברש"י שם שהוא בשינוי לשון מעט :

לחם משנה

רבינו שלא הזכיר הפסק מפה כלל. עוד אמרו שם שני אחין ומקפידין זה על זה מהו ופשטוה לאיסורא משום דיאמרו כל הסריקין כו' ורבינו סתם ולא הביאו משום דממילא שמעת מינה וכיון שכתב ב' אכסנאין שאינן מכירין משמע דהאחין שמכירין זה את זה אע"פ שמקפידין אסורין :

כב שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב וכו'. כלומר לא בשר קאי אחלוקה דלש את העיסה בחלב ולא חלב קאי אחלוקה דאין טשין את התנור באליה, ואם שינה בצורת הפת כו' זהו פירוש למ"ש אי עבדינהו כעין תורא ורש"י ז"ל לא פירש כן :

כג פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב וכו'. אע"ג דרבינו פסק בפ' ט"ו דריחא לאו מילתא היא מ"מ כתב דין זה דאפילו למ"ד הכי איתיה להאי דינא כדכתב הרי"ף ז"ל, וא"ת כיון דרבינו פסק כן איך פסק בפט"ו מהלכות תרומות גבי רודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה כר' יוסי דמתיר בחיטין ואוסר בשל שעורים הא ר' יוסי אית ליה דריחא מילתא דכן פירש רש"י בפרק כיצד צולין וז"ל לגוי דאמר ריחא לאו מילתא היא ודאי מילתיה כתנאי אמרה דעל כרחין ר"מ אית ליה ריחא מילתא היא וכן ר"י ואי איכא דקאי כוותיה ר' יהודה הוא דקאי כוותיה ע"כ. וי"ל דרבינו אינו מפרש כן אלא דרבי יוסי נמי סבר ריחא לאו מילתא וטעמא דשעורים הוי משום דשואבות הרבה והוי טפי מריחא, וז"ם מפני שהם שואבות כלומר הא ודאי אפילו דבעלמא ריחא לאו מילתא היא הכא שואבות טפי ולכך אסור :

קערה שאכלו בה בשר וכו'. פ' כל הבשר (דף קי"א:) אמר חזקיה משום אביי (הלכתא) דגים שעלו בקערה (של בשר) מותר לאוכלן בכותח צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח וה"מ צנון וכו' ורש"י ז"ל פירש דדוקא עלו בקערה כלומר ששמו אותם בקדרת רותחים אבל לא נתבשלו ולכך כתב רבינו דאפילו בשלו וכ"ש עלו וכתב קערה שאכלו בה בשר כלומר אע"פ שלא בישלו בה בשר אלא אכלו לבד משום דסתם קערה כך היא שאוכלים בה בשר. עוד שם קלחי דליפתא כו' ותמה הרשב"א למה לא הוזכר בדברי רבינו ובדברי הרי"ף, והרב"י ז"ל מיישבו עיין שם :

כד סכין שחתך בה בשר צלי וכו'. הטור כתב דבצונן אם יטעמנו וליכא ביה טעמא סגי. וכדאמרינן התם (דף קי"א:) גבי צנון שחתכו בסכין מותר לאכלן

בכותח

הגהות מיימוניות

שתפיסה אחת היינו כשאין דבר גבוה מפסיק אבל דבר גבוה מפסיק השיב ב' תפיסות ע"כ : [נ] התוס' פי' טעמא שהיא קטנה כעין תורא שבולטת ולא יבא לשכחה שיאכלנו עם בשר וכן ס"ה ובאלפס כתב כבעמוד מטעם שנוי והיכר ע"כ : [ק] בפרק כיצד צולין וכן פר"ת שהלכה כן ואפי' רבא דאמר בע"ז גבי בת תיהא ריחא לאו מילתא היא הכא מודה דריחא מילתא היא דריח דאית ביה פטומא שאני ודלא כרש"י שפירש דאין הלכה כההיא אלא כרבא דהתם ועוד אר"ת דוקא בתנורים שלהם דגפישי פטומייהו אבל בתנורים גדולים כעין שלנו מותר לאפות פת עם צלי שיש שם אויר גדול ועל דגים שכתב בעמוד איתא נמי התם וגרס עלה רב אשי אמר אפילו במלחא נמי לא דקשה לריחא ולדבר אחר, וכל זה כתב רא"ם מפר"ת ס"ה ועיין לקמן פט"ו ע"ב : ° [כתב הטור על לשון העמוד וז"ל איני מבין דבריו למה כתב דגים שצלויין עם הבשר אסור לאכלן בחלב דה"ה נמי מבושלין עמו שהרי לא התיר אלא כשנתבשלו בקערה של בשר ואם בא להחמיר בצלי א"כ למה כתב עם הבשר אפי' בלא בשר נמי בכלי של בשר אסור ע"כ] : [ר] דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאוכלן בכותח וטעמא משום דהוי נ"ט בר נ"ט מן הבשר בקערה ומן הקערה בדגים ועדיין היתר הוא, ופי' חתנו של רש"י משמו דוקא עלו פי' שעלו רותחין מן הכלי לתוך הקערה אבל אם נתבשלו אסורים דעיקר הטעם נפלט מן הכלי ופר"י דאפילו אם נאמר נתבשלו לא היינו דוקא צלי אבל נתבשלו במים הטעם מתפשט במים ואיכא ג' נותני טעם של היתר וביצים או ירקות או קטניות ששלקן בכלי של חלב אבל הכלי מקונח ונקי מחלב אפילו אם הוא בן יומא מותר לאכול בתבשיל של בשר או להשים הביצים במוליתות של בשר וכן איפכא דאיכא ג' נותני טעם של היתר, ראשון בכלי משם במים ומשם בביצים ובירקות. וקערות של בשר בני יומן שהודחו במחבת שאינה בת יומא על האש לא מבעיא הקערות דמותרות שלא קלטו אלא טעם מכלי שאינו בן יומא והוי לפגם אלא אפי' המחבת מותרת לבשל בה חלב משום ג' נותני טעם של היתר מן הבשר בקערה ומשם במים ומשם במחבת ועדיין היתר הוא כיון שאינה בת יומא והוא שיהו הקערות מקונחות יפה שלא יהא בהן ליכלוך מרק של בשר קודם שהודחו והשתא ליכא אלא פליטת טעם של היתר וכן הדין אם איפכא אע"פ שהביצים והירקות והקערות נוגעות במחבת ליכא למימר אין כאן אלא שני נותני טעם מדאמר נצלו לא דכיון דאיכא מים במחבת ומתפשט רוב טעם במים הוו ג' נותני טעם ושרי אבל אם שניהם בני יומן גם המחבת גם הקערות הכל אסור דטעם הקערות וטעם המחבת שהוא טעם חלב וטעם בשר נפלט במים ונאסרו משום חלב ובשר שבהן והם חזרו ונבלעו במחבת ובקערות והכל אסור וכן הדין בקערות של בשר ושל חלב שהדיחם יחד במים רותחים שאם אין שניהם בני יומן כלן מותרין כדפי' ספר התרומה והמצות. אמנם דגים שנצלו בשפוד שצלו בו בשר אולי יש להחמיר בהן יותר מדגים שעלו בקערה ואין ראיה מההיא דעבודה זרה כל יום נעשה גיעול לחבירו להתירם ולא מההיא דכל שעה אין טשין את התנור וכו' לאוסרה וע"ש בספר התרומה ע"כ : [ש] וכן צריך ליזהר בשומים ובצלים וכרישין ושאר דברים חריפין שאם רוצה להניחן בקדירה של בשר ותתכן בסכין חולבת או איפכא דלא סגי להו בהדחה לפי שהן חריפין והוי כצנון ואם נתכן

בקרות

שאסור לחתוך בו לנון אינו אלא מפני השומן הנקרש על פניו שהוא נדבק ביותר בדבר החריף וכשהוא חותך בו לחם או איזה דבר הרי הסכין מתקנח בו ולא נשאר שום שומן על פניו ולפיכך מותר לחתוך בו לנון. והשתא הכל מבואר בדבריו ז"ל דמדכתב סכין שחתך בה בשר צלי וחזר והתך בה לנון משמע אחר שחתך בה הבשר חזר וחתך בה הלנון בלי הפסק חתיכת דבר אחר בינתים ומש"ה הוא דאסור הא אם הפסיק חתיכת שום דבר אחר בינתים שרי ולא הוצרך טוב לכתוב דאי פתיך בהו ליפתא ש"ד. ומ"ש שחתך בשר צלי לאו דוקא צלי דה"ה למבושל והוא רותח והא דלא נקט בשר סתם לאשמועינן דבחתך בשר רותח הוא דאמרינן הכי אבל בבשר צונן אין השומן נקרש על פניו כ"כ שיאסר לחתוך בו לנון ולא הוצרך לכתוב הא דסילקא דבכלל מ"ש וכיוצא בו מדברים החריפים הוא ומטעם זה לא הוצרך לכתוב דקילחי ליפתא שרי דדבר ברור הוא דלפת לאו מדברים החריפים הוא. ועל דרך זו יש ליישב דברי הרי"ף. כך נ"ל לדחוק ליישב דבריהם אם היתה גירסתם בגמרא כגירסא דידן אבל כבר אפשר שלא היו כתובים דברים הללו בגירסתם בגמרא:

כה אין מניחין כד של מלח וכו'. בפ' כל הבשר (דף קי"ב) בעא מיניה רב

כה אין מניחין כד של מלח וכו'. מסתברא שאין הדברים אמורים אלא בכלים של חרס שבולעין זה מזה דרך דפנותיהן אבל כלי מתכות אין בולעין זה מזה. כנ"ל לפי גרסתו של רבינו. אבל לפי גרסת הספרים אין חלוק בין כלי חרס לשאר כלים דטעמא הוי משום שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלח בה בשר:

כו מי שאכל גבינה או חלב וכו'. פרק כל הבשר (דף ק"ה.) והלכתא בכל מילי הוי קינוח לבד מקימחא תמרי וירקא ותניא ב"ש אומרים מקנח וב"ה אומרים מדיח ואסיקנא בה"א אף מדיח. ואיכא למידק שלא חלק רבינו בין לילה ליום ובגמ' אמרינן ה"מ בליליא אבל ביממא הא חזינא ומשמע דהלכתא היא דמעשה הוה ומעשה רב. והו קשה שלא הזכיר רבינו הדחת הפה ובגמ' משמע דבין לב"ש ובין לב"ה תרווייהו בעינן הדחה וקינוח. ויש לתרץ שהוא סובר דהך הדחה שהוזכרה בדברי ב"ש וב"ה היינו הדחת הידים ואסיקנא דתרווייהו בעינן. ויש לזה הוכחה מהא דר' יצחק איקלע לגבי רב אשי אייתו ליה גבינה אכל אייתו ליה בשרא אכל כי לא משא ידיה אמרו ליה והא תנא אגרא עוף וגבינה נאכל באפיקורן כלומר בלא נטילת ידים עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא

החתך ואוכל השאר בחלב: כה [א]אין מניחין כד של מלח בצד כד של כמך מפני [ח] ששואב ממנו ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב. *אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך שאין החומץ שואב ממנו: כו [ב]מי שאכל גבינה או חלב תחלה מותר [א] לאכול אחריו בשר מיד. וצריך שידיח ידיו [ג] ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר. ובמה מקנח פיו בפת או בפירות שלועסן ובולען או פולטן. ובבל מקנחין את הפה חוץ מתמרים או קמח או ירקות שאין

השגת הראב"ד

*אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך. א"א גירסא אחרת יש אצלנו:

א טור שם סי' צה סמ"ג שם: ב טור שם סי' פט סמ"ג שם:

דימי מרב נחמן מהו לאנוחי כדא דמילחא גבי כדא דכמכא א"ל אסור דהלא מאי א"ל שרי ומ"ש וכו' האי איתיה לאיסוריה בעיניה והאי ליתיה לאיסוריה בעיניה ופירש"י דמבעיא ליה מי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר (או יתן ממנו לתוך הקדרה) האי כותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה ובטל בשפים. אבל רבינו מפרש דלאנוחי כדא דכמכא גבי כדא דמילחא בסמוך ממש קאמר משום דמשאב שאיב ליה מילחא לכותחא אבל חלא שרי משום דלא שאיב. וכתב הר"ן שכן פר"ח ולהאי פירושא לא שייך מאי דאמרינן האי איתיה לאיסוריה בעיניה וצריך לומר שגירסא אחרת היתה להם ולכך נתכוון הראב"ד שכתב על דברי רבינו א"א גירסא אחרת יש אצלנו:

א"ל ה"מ בליליא אבל ביממא הא חזינא ומייתי עלה תניא ב"ש אומרים מקנח וב"ה מדיח ומשמע דהך הדחה היינו נטילת ידים דאיירי בה לעיל ומשמע נמי דר' יצחק לא הדיח פיו ולא הקשו עליו אלא מנטילת ידים משמע דלא בעי הדחת הפה אלא בקינוח סגי וכיון שהדחה המזכרת היינו נט"י כדי שלא יהא הגבינה דבוקה בידיו ביום שהוא נראה אין צריך ולפיכך לא הוצרך לפרש. ואכתי קשה דהך ברייתא משמע דאיירי בהדחת הפה דאמרינן עלה מאי מקנח ומאי מדיח אילימא ב"ש אומרים מקנח ולא בעי מדיח וב"ה אומרים מדיח ולא בעי מקנח, ואי הדחת הידים היכי הוה מצי למימר הכי מאי מהני הדחת הידים למה שהוא דבק בפה ובשינים. הילכך סברת רבינו שלא הזכיר הדחת הפה צ"ע:

אבל

כו מי שאכל גבינה או חלב וכו'. בר"פ כל הבשר (דף ק"ה) בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן כמה ישהה בין בשר לגבינה א"ל ולא כלום איני והאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה גבינה מותר לאכול בשר אלא כמה ישהה בין גבינה לבשר א"ל ולא כלום. ומ"ש צריך שידיח ידיו תחלה ויקנח פיו, שם (דף ק"ד ק"ה) תניא ב"ש אומרים מקנח וב"ה אומרים מדיח ואסיקנא דב"ש אומר מקנח וה"ה למדיח וב"ה אומרים מדיח וה"ה למקנח מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ופירש"י דתרווייהו בעינן וכן כתב הרי"ף וכתבו התוס' שכן פר"ח ואסיקנא דבכל מידי הוי קנוח לבר מקימחא תמרי וירקא. ופירש"י דמדיח דקתני היינו הדחת פה וכ"נ מדברי התוס' והרא"ש. אבל רבינו מפרש דמדיח דקתני היינו הדחת ידיו ויש סמך לפירוש זה מדאמרינן גבי עוף שנאכל בלא נט"י ובלא קינוח הפה ולא הזכירו הדחת פה ועוד דגרסינן בגמרא (דף ק"ד:) רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי אייתו ליה גבינה אכל אייתו ליה בישרא אכל ולא משא ידיה אמרי ליה והא תני אגרא חמוה (בריה) דר' אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן עוף וגבינה אין בשר

לחם משנה

כותח ופירש התם אביי משום דסירכא בלע ואמר רבא במסקנא דאפשר למטעמיה ורבינו סובר כדכתבו התוספות שם דאביי אליבא דרב כהנא אמר כן וליה לא ס"ל אלא דאסור בלנון לאכלו בכותח:

כה אין מניחין כד של מלח וכו'. שם (דף קי"ב) מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא א"ל אסור דחלא מאי א"ל שרי וכו' מ"ט האי איתא לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה ע"כ, ופרש"י דכמכא (כותח) מי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלחו ממנו קדרת בשר ע"כ, ובזה נתיישב מ"ש בגמרא האי איתיה איסורא כדפרש"י שם, ורבינו שמפרש דהטעם הוא מפני ששואב נ"ל דגירסתו בגמ' האי שאיב והאי לא שאיב ולכך כתוב בהשגות א"א גירסא אחרת יש אצלנו ע"כ. כלומר שהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל וגירסתו:

כו מי שאכל גבינה וכו'. התוס' כתבו בפרק כל הבשר (דף ק"ה) דר"ת והה"ג אית להו שיטה אחרת ולדידהו אבל גבינה תחלה מותר לאכול בשר אחריו בלא נטילה וקינוח אבל אכל בשר תחלה צריך נטילה וקינוח לאכול אחריו גבינה ובהא סגי ומר עוקבא דלא אכיל עד סעודה אחריתי אסבר דמחמיר על עצמו היה וברייתא דב"ש וב"ה דמדיח ומקנח ומפרשים בגמרא דלא פליגי אלא תרווייהו בעינן קינוח והדחה מיפרשה אליבא דידהו היכא דאכל בשר תחלה ואחריו גבינה, ולרבינו מיפרשה ההיא ברייתא באכל גבינה תחלה ואח"כ אכל בשר אבל באכל בשר תחלה לא סגי בנטילה וקינוח אלא בשהות כמר עוקבא דלא אכיל אלא עד סעודה אחריתי וס"ל לרבינו דהוי מדינא ולא מחומרא. וא"ת לדעת ר"ת מי דחקו לגמרא לאוקומי ברייתא דב"ש וב"ה באוכל בשר תחלה ואחריו גבינה עד שהוצרך לדחוק ולומר דב"ש וב"ה לא פליגי אהדדי נימא דברייתא איירי באכל גבינה תחלה ולהכי קאמרי חד דסגי בהדחה וחד בקינוח ופליגי אהדדי אבל באכל בשר תחלה לכ"ע בעינן הדחה וקינוח. וכן לרבינו קשה דלוקמא ברייתא דאכל גבינה תחלה ופליגי אבל באכל בשר כ"ע מודו דבעינן הדחה וקינוח ובהא סגי. וי"ל דלדעת ר"ת לא מסתבר ליה לגמרא לומר דבאכל גבינה תחלה צריך הדחה או קינוח דמשמע דאפילו בלא קינוח ולא הדחה סגי, ולדעת רבינו גם כן לא משמע ליה לגמרא לומר דבאוכל בשר תחלה סגי בהדחה וקינוח דודאי לא סגי בהכי, וא"ת לדעת רבינו רב יצחק בריה דרב משרשיא ודאי דעבד קינוח דאי לא הא לדעת רבינו בעי דאכל גבינה תחלה קינוח והדחה ואע"ג דהוי יממא וסגי ליה בלא הדחה מ"מ קינוח בעי אלא ודאי דעבד קינוח וכיון שכן מה הקשו לו מההיא דעוף נאכל באפיקורן בלא נטילה וקינוח דמשמע הא בשר וגבינה לא נימא דהתם בעינן קינוח לחוד, וי"ל דמ"מ כיון דאמר דהכא לא בעי לא נטילה ולא קינוח משמע דהתם בעי תרווייהו דאי לא בעי התם נטילה למה הזכירם כאן. כתב הרב כ"מ ועוד דגרסינן בגמ' וכו'. קשה מה ראיה היא זאת לומר דפירוש הדחה הוי נט"י הא אפילו מ"ד דפירוש הדחה הוי הדחת פה מ"מ נט"י ג"כ בעי דקאמר עוף נאכל בלא נט"י ובלא קינוח אבל בשר וגבינה בעי קינוח ונט"י. וגם קשה לשונו מ"ש והעולם נהגו כדברי כולם להדיח הפה וגם הידים והלא לא נהגו אלא כדברי המפרשים דפירוש הדחה הוי הדחה פה ולדידהו בעינן ג"כ נט"י ומדברי הרב כ"מ משמע דאית ליה דמ"ד הדחה פה לית ליה נט"י ולכך כתב דהעולם נהגו כדברי כולם ואינו כן דמ"ד הדחת פה אית ליה נט"י כדכתיבנא אע"ג דרבינו דאית ליה הדחת ידים לית ליה הדחת פה: מי שאכל גבינה או חלב וכו'. שם ריש פרק כל הבשר אמרו עוף וגבינה נאכלין באפיקורן כלומר בלא קינוח הפה ובלא נט"י עוד שם רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי אייתו ליה גבינה אכל אייתו ליה בשרא אכל כי לא משא ידיה אמר ליה והא תני אגרא חמוה דר' אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא א"ל ה"מ בליליא אבל ביממא לא הא חזינא ע"כ. ויש לתמוה על רבינו למה כתב דעוף אחר גבינה הוי בלא קינוח הפה ובלא נטילת ידים הא בגמרא משמע דאפילו גבינה אחר עוף שכן אמרו עוף וגבינה נאכלין באפיקורן דמשמע עוף תחלה וכדכתבו שם התוס'. וי"ל דמשמע ליה דמאי דאמר בגמרא עוף וגבינה לאו דוקא אלא ר"ל עוף אחר גבינה דאם לא תימא הכי מאי מקשה ליה לרב יצחק דאכל בשרא אחר גבינה בלא קינוח הפה ובלא נט"י מדיוקא דעוף וגבינה אין בשרא וגבינה לא הא הכא הוי בשר אחר

מגדל עוז

גירסא אחרת יש אצלנו עכ"ל: ואני אומר זו אינה השגה ואינו חדוש שמי הגירסא אבל ר"מ ז"ל יפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו וגירסא טובה היא שלו פ' כל הבשר ורבינו וגאונים גורסים כן וטעם נכון נתן בו שאין כד החומץ שואב ממנו עכ"ל: מי שאכל כו' עד סוף הפרק. פ' כל הבשר (דף ק"ד):

הגהות מיימוניות

בקדירה בדיעבד מותר שאין צריך כ"א ס' של טעם הבלוע בסכין שהוא דבר מועט אבל אם חתכן בסכין של עכו"ם אז צריך ס' כנגד כל הירק דכולה נעשית נבילה ודין זה אפי' בסכין שאינו בן יומו דאגב חורפיה מחליא ליה כדאמרי' פ' אין מעמידין בקורט של חלתית של עכו"ם אסור ואע"ג דסתם כליהם לאו בני יומן נינהו, וכתב עוד בספר התרומה דדבר שאינו חריף כגון עלי כרוב ועלי קפלוט לא בעי אלא הדחה ולא הבינותי דהא אמר בקישות גריד לבי פסקי כבעמוד וכן כתב בס"ח ע"ב: [ה] אבל התוספות כתבו הר"ע דשמא נופל מן החלב על המלח בלא ראות וימלחו ממנו בשר וכן ס"ח והתיר להושיב כד של בשר לצד כד של חלב בתיבה אחת דמיזהר זהירי ביה יותר מבמלח וחומץ שמותר פי' מפני שאפילו אם יפול בו מן החלב מתבטל בו: [א] ככל דברי העמוד כתוב בתוספות וס"ת שנהגו העולם שלא כה"ג ור"ת שפי' הא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה פי' עד שיעשה קנוח הפה ונטילת ידים אבל גבינה מותר לאכול בשר בלא קנוח והדחה ע"כ ע"ש: [ג] וכן ר"ח ור"ת ורש"י פי' שצריכין שניהם קנוח והדחה וכתב מהר"ם שאין צריך לדקדק איזה מהן יקדים וכתב ספר המצות שמנהג של ריצב"א שלאחר הדחת ידיו ופיו מכניס אצבעו לתוך פיו ובודק יפה שלא ישאר דבר בפיו ואח"כ עושה קנוח הפה בפת, אבל ר"י הזקן היה נוהג לשרות פת במים ואוכלו ועולה בשביל קנוח והדחת הפה או היה אוכל דבר שמקנחין בו ושותה אח"כ מים או יין וכן כתב רבינו שמואל, וגרסי' בירושלמי דפסחים ר"פ אלו דברים אמר ר' יוסי

שאין אלו מקנחין יפה: כז 'במה דברים אמורים בבשר בהמה או חיה. אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים: כח 'מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי שיעור [ג] סעודה אחרת והוא כמו שש שעות מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח:

פרק עשירי

א כל איסורין שאמרנו הן במיני נפש חיה. ויש איסורין אחרים של תורה בזרע הארץ והן החדש וכלאי הכרם והטבל והערלה: ב 'החדש כיצד כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור לאכול מהחדש שלו קודם שיקרב העומר בט"ז בניסן שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. וכל האוכל כזית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מן התורה בכל מקום ובכל זמן בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש משיקרב העומר הותר החדש בירושלים. והמקומות הרחוקין מותרין אחר חצות שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש כל היום [ד] כולו אסור מן התורה. ובזמן הזה במקומות שעושין [ה] שני ימים טובים החדש אסור כל יום י"ז בניסן עד לערב מדברי סופרים: ג האוכל לחם וקלי וכרמל כזית מכל אחד ואחד לוקה שלש מלקיות שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. מפי השמועה למדו

א עיין בטור שם: ב עיין בטור שם בדין זה: ג טור יו"ד סי' רצג סמ"ג לאוין קמב קמג קמד:

הרדב"ז

כז אבל אם אכל בשר עוף וכו'. וא"ת כיון דפסק כר' עקיבא דבשר חיה מדרבנן מאי שנא עוף מחיה. וי"ל דאתני אגרא סמיך וטעמא דבשר העוף אינו נדבק בידים ולא בחניכים ולפיכך נאכל באפיקורן בלא נט"י ובלא קינוח הפה וכן דעת ר"ת. עוד נ"ל דבשר חיה מתחלפא בבשר בהמה אבל בשר עוף מידע ידיע ולא אתי לאיחלופי. ויש ביסות אחרות ואני לא באתי אלא לבאר שיטת רבינו:

כח מי שאכל בשר בתחלה וכו'. (שם) אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דאילו אבא כי אכיל בשרא האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר השתא ואנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתי אכילנא. וכתבו התוס' אפי' לאלתר אם סילק השלחן ובירך מותר דלא פליג רבנן. ומה שכתב רבינו הוא הנכון דלפי' התוס' הוה מקיל מר עוקבא טפי מאביו וזו דמשמע דא"ל קינוח ואי אפי' לאלתר מותר א"כ גבינה אחר בשר קיל טפי מבשר אחר גבינה והא ודאי ליתא:

פ"י א כל איסורין שאמרנו וכו'. ויש איסורין אחרים בנפש היה אלא שהם במוקדשין כגון פיגול נותר וטמא ונתבארו במקומן, וכן יש איסורין אחרים בזרע הארץ אלא שאין איסורן אלא לזרים כגון תרומה ותרומת מעשר וביכורים ונתבארו במקומם:

ב החדש כיצד וכו'. הקדים רבינו דין החדש אע"פ שהוא קל שאין בו אלא לאו לפי שהוא תדיר בכל שנה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם: מחמשת מיני תבואה וכו'. (חלה פ"א מ"א) ובמנחות (דף ע'.) חמשה דברים חייבין בחלה וכו' ואסורין בחדש החטין והשעורין והכוסמין ושבולת שועל והשיפון: בכל מקום ובכל זמן וכו'. פ"ק דקדושין (דף ל"ט) פלוגתא דר' אלעזר ורבנן ופסק רבינו כר"א משום דסתם לן תנא כר"א בסוף מס' חלה החדש אסור מן התורה בכל מקום. וכן פסק הרי"ף והרא"ש:

בפני הבית וכו'. דתנן (מנחות ס"ח) משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהיה יום הנף כולו אסור. ותמהני למה לא כתב רבינו דנוהג נ"כ בשל נכרים שכ"כ הרא"ש בתשובה שכן פסקו כל החיבורים דחדש נוהג בשל נכרים. וי"ל לפי שהוא דבר פשוט דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ולא כתיב מיעוטא כדכתב גבי ערלה וכלאי הכרם, וטבל כתיב ביה דגנך ולא דיגון נכרי: ובזמן שאין ביהמ"ק קיים וכו'. בפ' לולב הגזול (דף מ"א:) מפרש דבזמן דאיכא עומר עומר מתיר דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם בזמן דליכא עומר יום הנף כולו אסור וריב"ז בשיטת ר' יהודה אמרה דאמר מן התורה אסור דכתיב עד עצם היום הזה וריב"ז דרש והתקין: ובזה"ז במקום שעושין וכו'. ואע"ג דהאידנא ידעינן בקיבועא דירחא הא שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם. וזהו שלא כתב רבינו מפני הספק אלא מדברי סופרים:

ג האוכל לחם וקלי וכרמל וכו'. עיין במה שכתב רבינו בספר המצות בשורש התשיעי שאין לנו למנות הלאוין אלא ע"פ מה שיאמרו בעלי התלמוד ואע"פ שנאמרו בלאו אחד מפני השמועה למדו שאלשתן בלאוין חלוקין כדאיתא בפרק קמא דכריתות דף

כסף משנה

בשר וגבינה לא א"ל ה"מ בלילא אבל ביממא הא חזינא. והעולם נהגו דדרי כלם להדיח הפה וגם הידים: ומ"ש בד"א בבשר בהמה וכו' אבל אם אכל בשר עוף וכו'. שם תני אגרא חמוה דר' אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן הוא תני לה והוא אמר לה בלא נט"י ובלא קינוח פה. וכתב הר"ן דמשמע ליה דה"ה לחיה וגבינה דקי"ל חיה נמי אינה מן התורה ורבינו כתב דחיה כבהמה לענין זה אע"פ שהוא עצמו פסק דחיה נמי אינה מן התורה ואפשר שטעמו לומר לפי שבשר החיה דומה לבהמה ע"כ. ודעת רבינו דהא דתני אגרא עוף וגבינה היינו דוקא גבינה ואח"כ עוף אבל עוף ואח"כ גבינה דינו כבהמה וגבינה וכן דעת הרשב"א וגם הר"ן כתב דהכי מוכח עובדא דרב יצחק בריה דרב משרשיא. ואיני יודע למה השמיט רבינו הא דאמר רב יצחק בריה דרב משרשיא דביממא אין צריך להדיח ידיו בין גבינה אפילו לבשר בהמה:

כח מי שאכל בשר בתחלה וכו'. שם (דף ק"ה) אמר מר עוקבא אנא בהא מלתא חלא בר חמרא (לגבי אבא) דאילו אבא כד הוה אכיל בישרא האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא ואנא בהא סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתי אכילנא. וכתב הרי"ף ושמעינן מהא דהא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה דלא שרי למיכל גבינה בתר בישרא בפחות מהאי שיעורא דהא מר עוקבא אע"ג דשוי ליה כי האי שיעורא קרי אנפשיה חלא בר חמרא. ודעת רבינו ששיעור זה צריך להמתין אפילו לאחר בשר עוף וכן דעת הרשב"א: ומ"ש רבינו מפני הבשר שבין השינים וכו', כתב טור י"ד סימן פ"ט דלפי טעם זה לאחר ששהא כשיעור זה מותר אפילו נשאר בשר בין השינים ואפילו לא אכל הבשר אלא שלעסו לתינוק צריך להמתין. וי"א שטעם שהיית שיעור זה מפני שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך ולפי זה הטעם אם לא אכלו אלא לעסו לתינוק אין צריך להמתין ואפי' שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו ובתוך הזמן אפילו אין בשר בין השינים אסור וטוב לחוש כחומרי שני הטעמים עכ"ל:

פ"י א כל איסורים שאמרנו הם במיני נפש חיה ויש איסורין אחרים של תורה בזרע הארץ וכו'. פ"ק דקידושין (דף ל"ז):

ב החדש כיצד כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד אסור לאכול מהחדש שלו קודם שיקרב העומר. בריש חלה (פ"א מ"א) ובמנחות פרק ר' ישמעאל (דף ע') החיטין והשעורים והכוסמין והשיבולת שועל והשיפון הרי אלו חייבים בחלה ומצטרפים זה עם זה ואסורים בחדש מלפני הפסח. ומ"ש שנוהג בכל מקום, בסוף ערלה (פ"ג מ"ט) החדש אסור מן התורה בכל מקום ואע"ג דבספ"ק דקידושין (דף ל"ט) אמרינן דפלוגתא דתנאי היא פסק כסתם משנה. ובמנחות פרק ר' ישמעאל (דף ס"ח:) אמרינן דרבנן דבי רב אשי סברי חדש בח"ל דאורייתא. ומ"ש בין בפני הבית בין שלא בפני הבית אלא שבזמן שיש מקדש משיקרב העומר הותר החדש בירושלים וכו' עד שאין ב"ד מתעצלין בו עד אחר חצות. משנה שם (דף ס"ח). ומ"ש ובזמן שאין ב"ה כל היום כולו אסור. משנה וגמרא שם פלוגתא ופסק כרבינא דבתרא הוא. ומ"ש ובזמן הזה במקומות שעושים שני ימים טובים וכו'. גם זה שם פלוגתא ופסק כרבינא דבתרא טובא הוא וכך הם דברי הרי"ף בסוף פסחים:

ג האוכל לחם וקלי וכרמל וכו'. בפרק קמא דכריתות (דף ה') ומקשה בגמרא והא אין לוקין על לאו שבכללות ומשני שאני הכא דמייתר קראי ומפרש בגמרא היכי מייתר קראי:

כל

לחם משנה

אחר גבינה וסתם הוי בשרא ואח"כ גבינה כדדקו התוספות אלא ודאי דמשמע ליה לגמרא דעוף וגבינה דקאמר ר"ל גבינה קודם והטעם דקאמר בגמרא הכי משום דהם אמרו אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה גבינה מותר לאכול בשר ומשמע ליה לבעל הגמרא דבשר סתמא הוי בין של עוף בין של בהמה ולכך ודאי מאי דקאמר אסור לאכול אחריו גבינה בכל בשר איירי וכן מ"ש אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר בכל בשר איירי ובשר עוף מותר בלא קימה ובשר בהמה מותר בקימה ונט"י. וא"ת למה לא הזכיר רבינו דביממא מותר בלא נטילה. וי"ל דחיים לסברת ר' פרץ שכתב הטור בסימן פ"ט דאמר יש לרחוץ אף ביום לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בלחלוחית הידים ולאו אדעתים. ובברייתא אמרו שם בית הלל אומרים מדיח ופירשו שם דה"ה למקנח ופירשו המפרשים הדחת פה וקינוח הפה ורבינו לא כתב הדחת פה ונראה שהוא מפרש הדחת ידים דהיינו נט"י וכ"נ מלשונו שכתב שידיח ידיו ויקנח פיו: ובבל מקנחין. שם והלכתא בכל מילי וכו':

כז בד"א בבשר בהמה או חיה וכו'. וא"ת מאי שנא חיה מעוף דהא חיה נמי מדרבנן כדכתב רבינו למעלה. כבר תירץ הר"ן ז"ל משום דבשרה דמי לבשר בהמה:

כח כדי שיעור סעודה אחרת וכו'. שם (דף ק"ה) ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא וכו' ומפרש רבינו שבין סעודה לסעודה ו' שעות שכן סעודת ת"ח בשעה ששית ומר עוקבא ת"ח הוה וא"כ משם עד שש שעות הוי סעודה אחרת:

ותבואה

הגהות מיימוניות

יוסי הוא אמרה דאכל חוביץ פי' גבינה ובעא למיכל קופר פי' בשר צריך לבער פתיתין פי' צריך לבער מן השלחן שיורא דפת שנאכל עם הגבינה ע"כ: [ג] ר"י פי' שאינו מדבר בסעודה שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפילו מיד אם סילק תבא ובירך מותר שלא חלקו חכמים ובס"ה כתב דבריו ודברי רבינו המחבר שבעמוד ור"ת אמר הא דאסר עד סעודה אחרת היינו אם לא קינח והדיח אבל אם קינח והדיח אפילו בהא סעודה שרי ע"ש בתוס' ובחדושי מהר"ם ע"כ: [ד] משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור ע"כ: [ה] כרבי הונא דאמר הכי וע"ש וכן ס"ח:

מגדל עוז

פ"י כל איסורין שאמרנו עד והערלה והטבל. פ"ק דקדושין ופ' שלש מקדש (דף נ"ז נ"ח): החדש כיצד כו' עד עצם היום הזה. במס' מנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע'): וכל האוכל כזית חדש כו' עד שהמקדש קיים. פ' ר' ישמעאל (דף ס"ח) וסוף ערלה: משיקרב העומר עד כל היום כולו אסור מה"ת. פ' ר' ישמעאל: ובזמן הזה כו' עד מד"ס. פ' יו"ט של ר"ה (דף ל'): האוכל לחם וקלי וכו' עד כלאוין הלוקין זה מזה. פ"ק דכריתות (דף ה'):

למדו ששלשתן בלאוין חלוקין זה מזה: **ד** אכל תבואה שהשרישה [ג] קודם הקרבת העומר אע"פ שלא נגמרה אלא אחר שקרב מותרת באכילה משקרב העומר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העומר אע"פ שהיתה זרועה קודם שקרב העומר הרי זו אסורה עד שיקרב העומר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל זמן מן התורה: **ה** *בתבואה שהשרישה אחר העומר וקצרה וזרע מן החטים בקרקע. ואחר כך קרב העומר הבא ועדיין החטים בקרקע הרי אלו ספק אם התירן העומר כאילו היו מונחין בכד. או לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע. לפיכך אם לקט מהם ואכל אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות. גוכן שיבולת שהביאה שליש מלפני העומר ועקרה ושתלה אחר שקרב העומר והוסיפה הרי זו ספק אם תהיה אסורה מפני התוספת עד שיבא העומר הבא או לא תהיה אסורה שהרי השרישה קודם העומר: **ו** דכלאי הכרם כיצד מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו עם הגפן [ד] בין שזרע ישראל. בין שזרע נכרי. בין שעלו מאליהן. בין שנטע הגפן בתוך הירק שניהם אסורין באכילה ובהנייה שנאמר

השגת הראב"ד

*תבואה שהשרישה אחר העומר. א"א זה שיבוש ומי יתירם לאלו אלא שהשרישו קודם לעומר וחזר וזרע היתה השאלה אם התירן העומר שעבר אם לאו, עכ"ל:

א שם וע"ש בתשובת הרא"ש: ב שם טור כלשון רבינו: ג שם: ד טור יו"ד סי' רצו סמ"ג לאוין קמח:

כסף משנה

ד כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר וכו'. משנה בריש חלה (פ"א מ"א) ובמנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע') אם השרישו קודם לעומר העומר מתירין ואם לאו אסורים עד שיבא העומר הבא ובגמ' (דף ע"א) מנין לעומר שמתיר בהשרשה וכו' (דכתיב) אשר תזרע ימשעת זריעה וכו' א"ה אע"ג דלא השרישה נמי ס"ל סודני בשדה כתיב ואמרינן תו בגמרא (דף ע':) מאי קודם לעומר ר' יונה אמר קודם הבאת העומר רבי יוסי בר זבדא אמר קודם קצירת העומר ופסק רבינו כרבי יונה. ומ"ש ודין זה בכ"מ ובכל זמן מן התורה כר' אליעזר בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) דתנא לן תנא כוותיה בסוף ערלה. ומתבאר בפרק ר' ישמעאל. ומ"ש ובכל זמן מתבאר פרק הנזכר:

ה תבואה שהשרישה אחר העומר וקצרה וזרע מן החטים בקרקע וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ז:) ובמנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט) בעי רבא בר רב חנן חטים שזרען בקרקע עומר מתירן או אין מתירן ה"ד אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורים עד שיבא העומר הבא לא צריכא דהלדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא עומר וחליף עלייהו וקא מיבעיא ליה מהו לנקוטי ומיכל מינייהו כמאן דשדו בכדא דמו ושרינהו עומר או דילמא בטיל להו לגבי ארעא וכו' תיקו. ופירש"י דהלדינהו וזרעינהו קודם לעומר דלא שרינהו יעומר דאשתקד ולא בשעת עומר זה. מהו לנקוטי ללקוט מהם קודם השרשתן. כמאן דשדו בכדא דמיין ושרינהו עומר דהאי דאמרן ואם לאו אסורים עד שיבא עומר הבא בגידוליהן מיירי. או דילמא בטלינהו אגב ארעא וכי לקיט להו כגדולין דמו עכ"ל. וכך הם דברי רבינו ולרמוז שעדיין לא השרישו כתב ועדיין החטים בקרקע כלומר ועודם חטים כמות שהם בלא השרשה:

והראב"ד כתב א"א זה שבוש ומי יתירם לאלו וכו'. ואיני רואה לא שיבוש ולא השגה שמ"ש ומי יתירם לאלו מבואר הוא בדברי רבינו שהעומר הבא יתירם אם הם כמונחים בכד. ופירוש הראב"ד איני יודע לייסבו על לשון הגמרא אלא אם כן סיתה לו גירסא אחרת: וכן שבולת שלא הביאה שליש וכו'. פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט:):

ו כלאי הכרם כיצד וכו' בין שזרע ישראל בין שזרע נכרי בין שעלו מאליהן וכו':

הרדב"ז

(דף ס') ודוקא בשלש אכילות ושלש התראות ואם לאו אינו לוקה אלא אחת:

ד כל תבואה שהשרישה וכו'. פ' ר' ישמעאל במנחות (דף ע') ואם הדבר ספק אם השרישה קודם העומר או לא אפילו בח"ל הוי ספיקא בדאורייתא ולחומרא ואם כונתא תבואה לפנינו אם רוב התבואות נשרשות קודם העומר אזלינן בתר רובא דרובא דאורייתא הוא:

ה תבואה שהשרישה אחר וכו'. בעיא היא שם (דף ס"ט) ופירשה רבינו שהשרישה קודם העומר וכן פירש"י ז"ל והראב"ד פירשה שהשרישה אחר העומר. ואיברא דקשיא עליה כיון שהתירה העומר מה לי מונחים בכד מה לי בקרקע כבר הותרה ומאי קמיבעיא ליה. ויש לפרש לפי שיטתו דהכי קא מיבעיא ליה משום דהכתוב תלאו באכילה הילכך החטים העומדים לאכילה העומר מתירן אבל אותם שכבר זרעו אינם עומדים לאכילה שכבר אסח דעתיה מהם אין העומר מתירן או דילמא לא שנא. ומיהו שיטת רבינו ורש"י היא הנכונה בפירוש הבעיא ומה שהקשה הראב"ד ומי יתירם לאלו לא ירדתי לסוף דעתו דבין אם לקטן מן הקרקע בין אם לא לקטן ולמחר העומר האחר מתירן נמצא שעברו עליה משנזרעה שני עומרים דאע"ג דאמרינן או דילמא אגב קרקע בטלי ה"מ בעודן בקרקע כשבא עליהם העומר אבל אם לקטן כבר והניחם פשיטא דעומר מתירן ואם לא לקטן ולא למחר אין כאן בעיא שכבר נפסדו ותמהני על פה קדוש איך יאמר על פירוש זה שהוא שיבוש: וכן שבולת שהביאה שליש וכו'. גם זו בעיא שם ולא איפשיטא ולחומרא:

ו כלאי הכרם כיצד וכו'. פ"ח דכלאים משנה א' כלאי הכרם אסורים מלזרוע ומלקיים ואסורים בהנאה ופרטי דיני כלאים מבוארים במקומם והכא לא איירי אלא באיסור אכילתן ואע"ג דאינו לוקה אלא א"כ זרע שני מינים בכרם דכתיב כרמך לא תזרע כלאים מ"מ לענין חיוב אכילתן אע"ג דלא זרע אלא מין אחד בכרם לוקה על אכילתן שאין אכילה

ומ"ש

משנה למלך

פ"י **ד** ותבואה אחר שקרב העומר וכו'. כתב בהשגות א"א זה שיבוש ומי יתירם לאלו כו'. השגת הראב"ד קשה דאם התירם עומר שעבר מי אסרם ואי משום דבטלינהו אגב ארעא והו"ל כגדולין חדשים א"כ אין צורך לבעיין לאוקמי שעברו עליהם שני עומרים ליבעי שזרען בתוך השנה ואי הוי כגידולין צריך להמתין לעומר הבא ואי כמונח בכדא דמי הרי התירו העומר שעבר ומהרש"ך בח"ב סי' רי"ב תמה ותפס פירוש הראב"ד וכתב דברים בלתי מובנים יע"ש ודו"ק. ומפני שראה הקושי שיש בפירוש הראב"ד דאי באשרוש קודם העומר שעבר היא הבעיא וקס"ד דאע"ג דעומר שעבר התירם מ"מ כיון דזרעם אח"כ והוא היתר החוזר לאיסורו למה ליה למשאל שעבר עליהם עומר שני הא בלאו הכי הו"מ למיבעי אליבא דהראב"ד. ולכך כתב מהרש"ך ואיברא דאי לא הוה חליף עליה עומר דהשתא ודאי דהוה שרי למינקט מינייהו אע"פ שזרען כו', וסברא זו אם קבלה נקבל וכי העומר בא לאסור את המותר. ובאמת אין מקום לדברי ההשגות וכבר מהריק"א בכ"מ כתב ע"ד הראב"ד שאינו יכול לייסבו על לשון הגמרא ומהרש"ך תפס שיטתו ולא ידעתי מה ראה על ככה ודוק:

ספק

לחם משנה

פ"י **ד** ותבואה שהשרישה אחר שקרב העומר וכו'. למ"ש הר"א ז"ל בהשגות שהשרישה קודם לעומר וחזר וזרע יש לפרש לשון הגמרא כך לא צריכא דהלדינהו וזרעינהו קודם לעומר כלומר אחר שעבר העומר הראשון שהשרישו קודם אותו העומר קצרו אותם ונטעום קודם שיעבור העומר השני ומאי דקאמר ואתא עומר חליף עלייהו ר"ל שהעומר שעבר דהיינו עומר הראשון כבר עבר עליהם ופירוש ואתא עומר רוצה לומר שכבר בא העומר הראשון שעבר עליהם והבעיא היא אם אותו העומר מתירן ואע"ג דכבר נעקרו וזרעם בקרקע מ"מ יש לומר לדעת הר"א ז"ל דאיכא צד א' לומר דהעומר מתירן כיון דהתבואה הרי התירה העומר הראשון שהשרישה קודם לו אע"פ שנעקרה אחר כך וזרעה מ"מ איכא בעיא לומר דהעומר הראשון התירה אבל לרבינו שקשה הר"א ז"ל דכיון דהשרישה אחר העומר הראשון ולא התירה שום עומר והעומר השני היא זרועה בקרקע בלא השרשה איך תהיה מותרת ואיזה עומר הוא שיתירנה. ורבינו מפרש כרש"י ז"ל דמ"ש במשנה דאם לא השרישה קודם העומר דאין העומר מתירם היינו לענין הגידולים אבל לא הדבר הזרוע בעצמו יע"ש בפרק ר' ישמעאל (דף ס"ט):

ו כלאי הכרם כיצד מין ממיני תבואה וכו' שניהם אסורים באכילה ובהנאה. מדברי רבינו נראה דהוא סבור דמאי דאמר ר' יאשיה בפ"ק דקידושין (דף ל"ט) ובכמה מקומות דאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו לענין מלקות אבל לענין איסור זריעה מן התורה ולענין איסור אכילה והנאה אפילו מין אחד בין הגפנים אסור וכן נראה מדברי הטור ביו"ד סימן רצ"ז דדעת רבינו כן הוא וכ"כ בפרק ה' מהלכות כלאים שבהתחלת הפרק פסק כר' יאשיה דבעי חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ואח"כ כתב אסור לזרוע ירקות או תבואה בלד הגפנים וכו' ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה הרי זה קדש ונאסרו שניהם בהנאה משמע דאסור מן התורה בזריעה אע"פ שאין בו מלקות וכן ביאר הרב כסף משנה בסוף פ"ח מהלכות כלאים וקשה (דאי) [דודאי] אית ליה לרבינו דזריעה לחוד ואיסור אכילה והנאה לחוד וקרא דלא תזרע כרמך כלאים פסקיה ליה בתרתי דבענין הזריעה בעינן תלתא חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וזהו שאמר כרמך כלאים דהיינו כלאים דהוו הרי זרעים לבד מכרמך וכדפירשו התוס' בבכורות פ' מעשר בהמה

מגדל עוז

כל תבואה שהשרישה וכו' עד מס"ת. פ' ר' ישמעאל במנחות (דף ע'): תבואות שהשרישה אחר שקרב העומר עד אבל מכין אותו מכת מרדות: כתב הראב"ד ז"ל זה שיבוש ומי יתירם לאלו וכו': ואני אומר חייב אני לדבר ולהשיב על ענין זה, תהלה אודיע כי זאת הבעיא במסכת מנחות פ' ר' ישמעאל (דף ס"ט) גמרא מתני' דהעומר מתיר במדינה וכו' דגרסינן בעי רבא בר רב חנן חטים שזרען בקרקע עומר מתירן או אין עומר מתירן ושיילינן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא ומסדרינן לא צריכא דהלדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא עומר הליף עלייהו וקא מבעיא ליה מהו לנקוטי ומיכל מיניה כמאן דשדיין בכדא דמו ושרנהו עומר או דילמא בטיל להו אגב קרקע ופירש"י ז"ל דהלדינהו וזרעינהו קודם לעומר דלא שרנהו עומר דאשתקד ולא השרישו בשעת עומר זה. מהו לנקוטי ללקוט מהן קודם השרשתן כמאן דשדיין בכדא דמיין דהא דאמרן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא בגידולייהו קא מיירי או דילמא בטלינהו אגב ארעא וכי לקיט להו כגידולין דמו עכ"ל. וסליקא בתיקו. הנה עיניך רואות שזה כדברי ר"מ ז"ל אות באות ואדרבה לפירוש הראב"ד יש לי להקשות אי דאמינא קודם השומר כי הוי וזרען מאי הוי תנינא אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן אלמא בהשרשה תליא מלתא ולא קא מפליג בין חזר וזרען ללא חזר וזרען וכיון דמיירי למלקטינהו ולאתווינהו מה לי טמנן בקרקע מה לי טמנן בכדין של חרס ונימא עומר שעבר התירן אלא ודאי דברי ר"מ ז"ל נכונים: וכן שבולת התבואה כו' עד קודם העומר. פ' ר' ישמעאל (דף ס"ח): כלאי הכרם עד מד"ס. בקדושין פ"ק ופרק כל שעה (דף כ"ו) וכפסחים פ' כל שעה (דף כ"ו) ובמס' כלאים ובכמה מקומות:

הגהות מיימוניות

[ג] השיב ר"י כי החדש בח"ל אסור אבל מספק אין לנו לאסור כי רוב תבואות שלנו נזרעות ונשרשות קודם העומר בין בהרפי בין באפלי ובגורמגדי"א רובן זורעים שבולת [שועל] אחר הפסח ואעפ"כ כיון שאין דלתות מדינה נעולות יכול לבא שם מצרפ"ת שרובן זורעין קודם הפסח מותר ע"כ. אכן מורי רבינו מחמיר על עצמו שלא לאכול שעורים מפני שיש מהן נזרעים לאחר הפסח או לפניו בסמוך מאד ואפי' לפי חומרא זו בין פסח וזמן קציר שעורים מותר לאוכלן ע"כ: [ד] השיב ר"י על ישראל שקנה כרם וגדלו יחד הכרם והתבואות שהכל מותר באכילה ואפילו לזרוע לכתחילה עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כר' יאשיה דנהוג עלמא כתלתא סבי וכן מוכח בקידושין דקאמר ותו חוי לתהוא גברא דזרע חיטי ושערי ביני גופני אמר ליה ניתי מר ונשמתיה אמר ליה לא צהריתו

שנאמר פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם: ז והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק בין מן הענבים לוקה מן התורה ושניהם מצטרפין זה עם זה: ח במה דברים אמורים שנזרעו בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ כלאי הכרם מדברי סופרים. ובהלכות כלאים יתבאר אי זה מין אסור בכלאי הכרם ואי זה מין אינו אסור והיאך יאסור ומתי יאסר ואי זה דבר מקדש ואי זה אינו מקדש: ט [א]הערלה כיצד כל הנוטע אילן מאכל *כל פירות שעושה אותו אילן שלש שנים משנטע הרי הן אסורין באכילה ובהנאה שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל וכל האוכל מהם כזית לוקה מן התורה: י במה דברים אמורים בנוטע בארץ ישראל שנאמר כי תבאו אל הארץ וגו'. אבל איסור ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני שודאי הערלה בחוצה לארץ אסורה וספיקה מותר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים האסורין משום ערלה ודברים המותרין: יא [ב]ספק ערלה וכלאי הכרם בארץ ישראל אסור. בסוריא והיא ארצות שכבש דוד מותר. כיצד היה כרם וערלה וענבים נמכרות חוצה לו. היה

א טור שם סי' רלד סמ"ג לאוין קמד : *[כן הוא בכ"א] : ב גם זה שם :

רדב"ז

אכילה תלוי בזריעה. הדע דאפי' זרעו נכרי לוקה על אכילתו וכן אם עלו מאליהן : כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם וכו'. איכא למידק דבפ' האיש מקדש (דף נ"ו:) אמר חזקיה א"ק פן תקדש פן תוקד אש ומסיק אלא מהוורתא כדחזקיה ואמאי שביק כך דרשא. ונראה דסמך על הירושלמי דגרסינן פ' כלאי הכרם מנין שאסור בהנאה נאמר כאן פן תקדש ונאמר להלן פן תוקדש בו* מה להלן אסור בהנאה אף פן האמור כאן אסור בהנאה. ונראה שהוא הל' תגע בי כי קדשתיך (ישעיה ס"ה) כלומר התרחק ממני משום דקפיא ליה על דרשת חזקיה שעושה ממלה אחת שתי מלות ותו דמשמע לשון יחיד ולא נאסר אלא אחד מהם וזהו שכתב פן תתרחק ותאסור את שניהם. א"נ לעולם אית ליה דרשא דתוקד אש אלא דאתיא לומר דטעון שריפה והכי משמע ממה שכתבו פ"ה דכלאים וז"ל ושורפין את שתיהן שנאמר פן תקדש המלאה וגו' והכי דריש קרא לענין דשניהם אסורין בהנאה פן תקדש המלאה וגו' פן תצטרך להתרחק מן המלאה ותבואת הכרם לפי שנאסרו שתיהן בהנאה ודריש נמי תוקד אש שטעון שריפה ולא קבורה :

ז והאוכל כזית וכו'. אע"ג שלא נזכר בכתוב איסור אכילה אין לך דבר שהוא אסור בהנאה שלא יהיה אסור באכילה שאין לך הנאה גדולה מזו :

ט הערלה כיצד כל הנוטע וכו'. ירושלמי פ"ק דערלה מאימתי מונה לו משעת נטיעה. קשיא לי בדברי רבינו פתח בנטיעה וסיים בזריעה דזריעה משמע דזרע גרעין האילן וקרא כתיב ונטעתם כל עץ מאכל ותו דנטיעה משכחת לה דעבדי פירי בשלש שנים אבל זריעה לא משכחת לה. וי"ל דאע"ג דבגלילות האלו לא משכחת לה בארץ הודו שהיא חמה ביותר משכחת שהרי הפלפלים עץ הוא ועושה פירות בתוך שלש שנים וזה מפורסם. ואפשר שיש אילנות אחרים כיוצא בזה ומש"ה פתח בנטיעה כלישנא דקרא וסיים בזריעה להודיענו שאם יש אילנות שעושין פירות בתוך שלש שנים מונין להם משעת הזריעה :

י בד"א בנוטע בא"י וכו'. פ"ק דקדושין (דף ל"ח:) מייתינן מתני' דתנן החדש אסור מן התורה בכל מקום ערלה הלכה והכלאים מד"ס ושיילינן מאי הלכה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכת מדינה ור' יוחנן אמר הלכה למשה מסיני ומסיק דהכי נאמרה הלכתא ודאה אסור ספיקה מותר והלכה כר' יוחנן והלכה זו בחו"ל :

יא ספק ערלה וכו'. משנה היא במסכת ערלה והובאה בפ"ק דקדושין (שם) והיא כלשון רבינו והתם מסיק כלאים לערלה ובתרוייהו יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט שלא אסרו

כסף משנה

ומ"ש והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק בין מן הענבים לוקה מן התורה, בפ' כל שעה עלה כ"ה. ומ"ש ושניהם מצטרפין זה עם זה :

ח ומ"ש במה דברים אמורים שנזרעו בארץ ישראל וכו'. בסוף פרק קמא דקידושין (דף ל"ט) ובסוף ערלה :

ט הערלה כיצד כל הנוטע אילן מאכל וכו'. מ"ש שמונים לו משעת נטיעתו פשוט בירושלמי פ"ק דערלה (הלכה ב'). ומ"ש שאסורים בהנאה. פ"ב דקידושין (דף נ"ו:) יליף מקראי דערלה אסורה בהנאה ואין לה פדיון :

י בד"א בנוטע בא"י שנאמר כי תבואו אל הארץ וכו' אבל איסור ערלה בח"ל הל"מ וכו'. בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה בח"ל הל"מ א"ל ר' זירא לר' אסי והא תנן ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר בח"ל יורד ולוקט וכו' א"ל אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאה אסור ואע"ג דשמואל פליג התם ואמר דלא מיתסרא אלא מהלכות מדינה הלכה כרבי יוחנן וכן פסק הרא"ש וכן נראה שהוא דעת הרי"ף :

יא ספק ערלה וכלאי הכרם וכו'. בספ"ק דקידושין (דף ל"ח) תנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מד"ס מאי הלכה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא מדינה עולא אמר ר' יוחנן

[א]עי' בירושלמי ובמפרשים שם, ועי' בר"ש כלאים פ"ח מ"א :

לחם משנה

במה (דף כ"ד) ופן תקדש המלאה הוי לאו אחר דהשמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וכדכתב רש"י ז"ל בפרק כל שעה והאי לאו דאכילה הוי למ"ד דאפילו מין א' בין הגפנים אסור בהנאה ואכילה ומפרש רבינו כן כי היכי דלא ניפלוג ר' יאשיה אכמה משניות שהביא ר"י וכדכתב הרא"ש בהלכות כלאים דמשמע מינייהו דקדש אע"פ שלא יהיה אלא מין אחד בגפן, ואם כוונת רבינו כך קשה דאיסור הזריעה בשני מינים מן התורה מנא ליה כיון דאיסור הזריעה לא הוזכר בכתוב אלא כרמך לא תזרע כלאים משמע דהיינו דוקא תלתא חטה ושעורה וחרצן אבל תרי לא ואי אית ליה לרבינו דזריעה ואכילה שוים ומאי דאסור באכילה אסור בזריעה א"כ אמאי לא לקי בזריעה במין אחד בין הגפנים וכי תימא לא לקי במין אחד בין הגפנים באכילה אלא בשלשה מינים לבד דהיינו חטה ושעורה וחרצן ומאי דכתב רבינו כאן דאסור היינו איסורא בעלמא מן התורה ולא מלקות קשה דא"כ איך כתב אח"כ והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק וכו' לוקה דמשמע דקאי אמאי דאמר לעיל דזרע מין אחד בין הגפנים דלוקה. ועוד יש מי שהקשה על דברי רבינו דבבכורות פרק מעשר בהמה (דף נ"ג נ"ד) גבי אין תורמין ממין על שאינו מינו אמרו בגמרא מה"מ אמר ר' אמי וכו' כל חלב יצהר וכל חלב תירוש כו' ואמרו שם אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן ודגן מניין ק"ו והקשו שם ולר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היכי מייתי לה וכו' והשתא לדברי רבינו קשה דהא אפילו במין אחד בין הגפנים הוא דאסור בזריעה לדעת רבינו וכן בהנאה ובאכילה הם אסורים והוו כלאים ואם כן הרי איכא שפיר ק"ו בדגן ותירוש דהוו כלאים לדעתו. ויש לתרץ לזה דרבינו סובר דדגן ודגן לא הוי איסור מן התורה לרבי יאשיה אלא הוי איסור מדרבנן כדפרישית התם וטעמא דכי היכי דלרבי יאשיה כלאי הכרם בעינן ג' משום דכתיב כרמך לא תזרע כלאים דמשמע כלאים לבד מכרמך וכדפירשו התוס' הכי נמי שדך לא תזרע כלאים משמע דהוי כלאים לבד משדך דהוי שלשה והיינו כסברת רבי יהודה דאמר במסכת כלאים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין וכו' דמשמע ליה לר' יהודה דשדך לא תזרע כלאים הוי כלאים לבד משדך דהם שלשה אע"ג דהתוספות כתבו בפרק מעשר בהמה דרבי יאשיה מודה בכלאי זרעים דבתרי סגי והוו כלאים ודוקא בכלאי הכרם הוא דאית ליה דבעינן תלתא וכדכתבו שם התוספות מ"מ רבינו לא משמע ליה הכי אלא דלרבי יאשיה הא בהא תליא וכי מקשה לדידיה בגמרא מר' יאשיה הייע מחלוקה דדגן ודגן ולא מהלוקה דדגן ותירוש הסך ממה שכתבו התוס' דפריך מחלוקה דדגן ותירוש ולא מדגן ודגן אבל לרבינו הוי בהסך דבדגן ותירוש איכא ק"ו דהא אית ביה איסור כלאים באכילה ובהנאה מקרא דפן תקדש המלאה אלא מדגן ודגן דפריך דהוו כלאי זרעים דלא הוי כלאים בתרתי משום דקרא קאמר שדך לא תזרע כלאים דמשמע כלאים לבד משדך. וא"ת כיון דבגמרא דידן אית ליה דלר' יאשיה בכלאי זרעים נמי בעינן תלתא וכלאי הכרם וכלאי זרעים תלו הא בהא א"כ רבינו דפסק ברים פ"ח מהלכות כלאים כרבי יאשיה למה פסק שם דבכלאי זרעים בתרתי סגי. י"ל דהא דקי"ל כר' יאשיה היינו משום דאמרי' בפרק ראשית הגז (דף קל"ו) נהוג עלמא כתלתא סבי דמן הדין היה לנו לפסוק כרבנן וא"כ היכא דנהוג נהוג היכא דלא נהוג לא נהוג ולא נהוג אלא בכרם דבעינן חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכי תימא הא בהא תליא כדמשמע בגמרא דידן י"ל דכיון דבירושלמי קאמר דלאו הא בהא תליא וכדכתבו התוס' בפרק מעשר בהמה פסק רבינו כר' יאשיה דוקא בכלאי הכרם ולא בכלאי זרעים דכיון דהדין היה לפסוק כרבנן מסתייא דהיכא דנהוג עלמא בהדיא כר' יאשיה פסקינן כוותיה. כנ"ל לתרץ לדעת רבינו והקושיא הראשונה עדיין צ"ע : כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם וכו'. בפ' האיש מקדש (דף נ"ז) אמרו בכלאי הכרם מנלן אמר ר' חזקיה אמר קרא פן תקדש תוקד אש וקשה לרבינו אמאי לא כתב כן וכתב דהוי מלשון פן תתרחק :

י שנאמר כי תבואו אל הארץ וכו'. אע"ג דבפ' האשה נקנית (דף ל"ז) אמר דלאו בהא תליא דהקשו שם והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה ונוהגין בין בארץ בין בח"ל ואמר הטעם משום שהיא חובת קרקע מ"מ כתב רבינו הטעם דכתיב כי תבואו וכו' דמשמע ליה דהיא דרשא פשוטה יותר אע"פ שנדחית בגמרא וכן דרכו של רבינו לכתוב הדרשה הפשוטה בכתוב אע"פ שאינה עיקר :

יא כיצד היה כרם וערלה וכו'. לפמ"ש הר"ן בפירוש ההלכות דרבינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל ופוסק כמאן דאמר זה וזה יורד ולוקט ומשוה רבינו רואה ללוקט קשה דאם כן מ"ש במשנה (דף ל"ח:) גבי כרם בח"ל יורד ולוקט הוי בלבד שלא יראה אותו א"כ בערלה נמי קאמר הכי בח"ל יורד ולוקט ובלבד שלא יראהו א"כ מאי פריך בגמרא דאיכא חילוק בין ערלה לכלאי הכרם הא הכל דבר אחד הוא. ועוד דהיכי קאמר דרבינו אתי כפירוש רש"י ז"ל דבערלה ודאי כשאינו רואה שלוקט מותר הא לפירוש רש"י

משנה למלך

יא ספק ערלה וכלאי הכרם בא"י אסור. אליבא דמאן דאית ליה דתרומה בזמה"ז מדרבנן משום דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא וס"ל ג"כ דעזרא לא קידש לעתיד לבא כלאי הכרם כמאן שוה אף בא"י אין איסורו כ"א מדרבנן דכי היכי דבטלה קדושת הארץ לגבי תרומה ה"נ בטלה לגבי כלאי הכרם כ"כ התוס' בפ' הערל (דף פ"א) ד"ה מאי יע"ש. ונראה דס"ה לחדש אליבא דמאן דאית ליה דהדש בח"ל מדרבנן דס"ס בזמה"ז אף בא"י לא אסור כי אם מדרבנן וכן ערלה דקי"ל דבח"ל ספיקא מותר משום דכך נאמרה הלכה למשה בסיני בזמה"ז אף בא"י ספקא מותר משום דבטלה קדושת הארץ: ואסור

מגדל עוז

ובהלכות כלאים יתבאר כו' עד אינו מקדש. סוף מסכת ערלה ופרק כל שעה ובספרי : הערלה כיצד וכו' עד לוקה מה"ת. בת"כ ובסוף יבמות (דף קכ"ב) ופ' אין מעמידין (דף ל"ס) : בד"א בנוטע בא"י כו' עד ודברים המותרין. פ"ק דקדושין (דף ל"ו) וסוף מס' ערלה ובירושלמי : ספק ערלה וכלאי הכרם כו' עד ואין נ"ל בחו"ל. פ"ק דקדושין (דף ל"ח) וסוף מס' ערלה :

היה ירק זרוע בתוכו וירק נמכר חוצה לו. שמא ממנו הוא זה שמא מאחר. בסוריא מותר ובחוצה לארץ אפילו ראה הענבים יוצאות מכרם ערלה או ירק יוצא מן הכרם לוקח מהן. והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק בידו: יב [א]כרם שהוא ספק ערלה או ספק כלאים בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ואין צריך לומר בחוצה לארץ: יג [ב]חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה *אסורה בשתייה ומותרת בהנייה

א שם: ב גם זה שם:

*[נס"א מותרת ובאמת שלפי גירסא דפשטא דגמרא כך משמע אבל הב"ח בסי' רצ"ד העתיק בדברי רבינו אסורה בשתיה וכתב שכ"כ הרמב"ן בחידושיו לב"ב בשם ר"ח והביאו הב"י והכי נקטינן ובודאי שיש שם הסכון בלשונו וכן נ"ל בשם ר"ח וכתב עליו ולא מתוור לן והכי אתי שפיר דלא לפלוג מדידיה אדידיה דבתחילת דבריו כתב מסברא דנפשיה דשרי אפילו בשתיה ולבסוף כתב על דברי ר"ח והכי נקטינן אלא שאמת יורה דרכו דהכי נקטינן קאי על דברי הרמב"ן שדחה דברי ר"ח וכן הביא הב"י וכן העלה בש"ע מותר סתם ואפשר שגירסא משובשת נזדמנה לב"ח וגירסת הס"א עיקר, ודוק]:

יוחנן הל"מ א"ל עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא הל"מ היינו דשאני לן בין ספק ערלה לספק כלאים דתנן ספק ערלה בא"י אסור בסוריא מותר בח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואילו גבי כלאים תנן כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור בסוריא מותר בח"ל יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אלא לדידך ליתני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט הא א"ל שמואל לרב ענן תני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט וכו' א"ל לוי לשמואל אריוך ספק לי ואנא איכול רב אויא ורבה בר בר חנה מספקי ספוקי להדדי. ופרש"י ספק ערלה כספק עברו עליה שלש שנים א"נ פרדס שיש בו נטיעות ערלה ושאר נטיעות ולקט נכרי מהפירות ואין ידוע מהיכן וכו' בח"ל יורד ישראל ולוקח מהנכרי הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות וזקנות וישראל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה ובלבד שלא יראנו ישראל כשהוא לוקט מהערלה והא דתנן לעיל בסוריא מותר כשנלקט כבר אבל לכתחלה אינו אומר לו רד ולקוט. כרם הנטוע ירק וכו' יורד הנכרי ולוקט מהכלאים ממש ומוכר לחבר ובלבד שלא ילקוט החבר עצמו ביד. ספק לי לקוט שלא בפני שיהיה כספק אצלי ובערלה קאי עכ"ל. ומשמע דגבי ערלה נקטינן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט דלא אמר או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט אלא שמואל דאמר דערלה לא מתסרא אלא מהלכת מדינה אבל לר' יוחנן דאמר הל"מ היא וקי"ל כוותיה לא שרי אלא ביורד ולוקח ולא ביורד ולוקט וכך הם דברי טיו"ד. ועל דברי רבינו יש לתמוה דכיון דקי"ל כר' יוחנן דאמר ערלה הל"מ וכלאים מד"ס למה השוה דין שניהם. וכתב הר"ן שהרמ"כ השיגו כן והוא ז"ל כתב דל"ק דכיון דמר בריה דרבינא מתני לקולא נקטינן כוותיה ולאו משום דס"ל כשמואל דאמר הלכת מדינה אלא משום דס"ל שכך נאמרה הלכה שכל שלא יראנו לוקט מותר וכתב עוד על דברי רבינו הרי שהוא מסכים לפירש"י שאע"פ שהם ערלה או כלאים ודאי כל שאינו לוקט או אינו רואה את הנכרי לוקט מותר והשוה את הרואה ללוקט וכן בדין עכ"ל. נראה מדבריו שהוא מפרש דברי רבינו שהם כמ"ד זה וזה יורד ולוקט. ואני בעניי לא ירדתי לעומק דעתו שדברי רבינו נראים פשוטים בעיני שהם כההיא דקתני יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט שהרי לשון המשנה ממש הלא שכתב בוצר במקום לוקט ואח"כ כתב לוקט הירק ולענין ערלה שפיר פסק כר"י דאמר הל"מ היא ומה שהשוה כלאים לערלה להחמיר אפשר דהיינו מדמזיין דמר בריה דרבינא דהוא בתרא משוה ערלה לכלאים וכעין שכתב הר"ן ואע"ג דאיהו משוה לקולא אפשר לאקומינהו לקולא מדר"י דאמר הל"מ מקשינן להו לחומרא. ויותר היה נראה לומר שלא השוה רבינו אותם כמו שעלה על דעת הרמ"ך והר"ן אלא שבערלה פסק יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ובכלאים פסק דיורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד וז"ש והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט ירק בידו כלומר גבי ערלה צריך שלא יראה אותו בוצר וגבי כלאים אפי' ראהו לוקט אין בכך כלום רק שלא ילקוט הוא עצמו הירק בידו אלא שבפ"ה מהלכות כלאים כתב אע"פ שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בח"ל הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה ואפי' בח"ל והוא שיראה אותו לוקט ומוכר אבל ספיקו מותר כמו שביארנו בהמ"א עכ"ל. הרי שכתב גבי כלאים שצריך שלא יראנו לוקט ומ"מ דבריו מבוארים שם שהוא פוסק יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט וכמו שכתבתי: ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכתב בודאי ערלה וכלאי הכרם בח"ל מותר ליקח מהם ובלבד שלא יראנו בוצר מהיכא יליף הכי דהא כי תנן בח"ל יורד ולוקח וכו' אספק ערלה הוא דאמרן אבל בודאי ערלה מנא לן ועוד שכתב בסוף דבריו כרם שהוא ספק ערלה וכו' ובסוריא מותר ואין צ"ל בח"ל דמשמע דמותר בכל גוונא והא מתניתין לא שריא אפילו בח"ל אלא בשלא ראהו לוקט איכא למימר דכיון דההיא דכרם הנטוע ירק ודאי כלאים ושרי בח"ל ה"ה לודאי ערלה דשרי בח"ל ואפילו למאן דמפליג בין ערלה לכלאים היינו לומר דבזה יורד ולוקח ובזה יורד ולוקט ומיהו שרינהו בחד גוונא מיירו והיינו דאקשי ליה עולא לרב יהודה מההיא דספק ערלה להאי דכרם הנטוע ירק וכו' דליתני או זה וזה יורד ולוקח וכו' והא עדיפא מיניה ה"ל לאקשויי דגבי ספק ערלה קתני יורד ולוקט וגבי ודאי כלאים קתני יורד ולוקט ויליבא בארעא וכו' ותו היכי אמר רב יהודה הא אמר שמואל תני או זה וזה יורד ולוקח וכו' [ורבינא נמי היכי מתני זה וזה יורד ולוקט הא כיון שזה ודאי] וזה ספק היאך אפשר להיות דין שניהם שוה אלא ע"כ דשרוייהו בחד גוונא מיתנו וכיון דההיא דכרם הנטוע ירק מיירי בודאי כלאים ההיא דערלה דשרי בח"ל מיירי בודאי ערלה וה"פ דמתניתין ספק ערלה דהיינו [כרם שהוא] ספק אם עברו עליו ג' שנים או כרם שהוא ערלה ודאי ופירות נמכרים חוצה לו ספק ממנו הם ספק מכרם אחר בא"י אסור ובסוריא מותר ואין צ"ל בח"ל ואם הוא ודאי ערלה בח"ל יורד ולוקח וכו'. וע"כ צ"ל כן דאי לא תימא הכי כיון דקתני בסוריא מותר דמשמע דמותר ליקח מכרם שהוא ספק ערלה וכ"ש בח"ל מאי האי דקתני ובח"ל יורד ולוקח וכו'. ומה שפירש"י דהא דקתני בסוריא מותר כשנלקט כבר אבל אינו אומר לו לכתחלה רד ולקוט אינו נראה לרבינו משום דליכא דמותר שהוא לגמרי משמע דאי כפירוש רש"י לא הוה שתיק תנא מלמיתני הכי בהדיא הילכך משמע ליה לפרושי מתניתין כדפרישית וכתב תחלה חד גוונא דספק ערלה דשריא בסוריא דהיינו כרם שכולו ערלה ודאי וענבים נמכרים חוצה לו ואינו יודע אם ממנו הם מאחר מותר ובח"ל אפילו ודאי מותר והוא שלא יראנו בוצר והדר כתב גוונא אחריתי דספק ערלה דהיינו שכולו ספק אם עברו עליו ג' שנים או שיש בו נטיעות ערלה וזקנות דבסוריא מותר ואין צ"ל בח"ל ומשמע דבשכל הכרם ספק אם עברו עליו ג' שנים מותר ללקוט ביד. כנ"ל לפרש דברי רבינו: ואיכא למידק למה לא כתב רבינו דאפילו מי שיודע בפירות שהם ערלה מותר לספק לחבירו ולהאכילו וכדא"ל לוי לשמואל וכדעבדי רב אויא ורבה בר בר חנה. וי"ל שרבינו סובר דהך רבנן סברי כשמואל דאמר ערלה בח"ל הלכת מדינה היא אבל לר"י דסבר הל"מ היא אסור:

יג חבית של יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה וכו' עד והצניעם שם. בפ"ב דבתרא (דף כ"ד):

אסרו בחו"ל אלא את הידוע ואת הלקוט בידים ואע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר הלכה למ"מ מקילין בה משום דכך נאמרה הלכה דספקה מותר וכיון שהלכה הקילה בספיקה התירו חכמים יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט:

יב כרם שהוא ספק ערלה וכו'. לעיל איירי שהכרם ודאי ערלה או כלאים והספק נפל בפירות והכא איירי שהכרם עצמו הוא ספק. ומדלא פירש רבינו ובלבד שלא יראנו לוקט כמו שפירש לעיל משמע דיורד ולוקט ביד. ונראה טעמו של דבר דהך דלעיל אתחזק איסורא דודאי יש שם ערלה וכלאים אבל הכא לא אתחזק איסורא שהרי הספק נפל בכרם עצמו ומזה הטעם לא חלק בהאי בבא בין סוריא לחו"ל והמימרא גופה לא ידעתי מקומה ואפשר שהיא תוספתא ולא נמצאת אצלי:

יג חבית יין שנמצאת טמונה וכו'. בב"ב (דף כ"ד) ההוא הצבא דחמרא דאשתכח בפרדסא דערלה שרייה רבינא דאי מיגניב מינה אצנועי בגווה לא מצנעי. ואי"ת תיפוק לי משום דרובא עכו"ם נינהו והוי יי"נ. אילו בתוס' דרוב גנבי ישראל כדאמרינן בפ' בתרא דע"ז כלומר וגנבי ישראל אין גונבים יי"נ שהוא אסור בהנאה. ורבינו לא הוצרך לבאר דהכא לא איירי אלא לענין איסור ערלה:

נכרי

אבל

לחם משנה

רש"י ז"ל בערלה לא הוי אלא ספק ערלה והיכי כתבה רבינו גבי ערלה ודאי. וכ"ל פירוש דברי הר"ן דהוא סובר דרבינו מפרש כפירוש רש"י דבערלה הוי ספק דיש בו נטיעות אסורות ונטיעות מותרות והרואה לוקט מן האסורות אינו יכול ליקח מהם אבל בסיפא גבי כלאי הכרם הוי כל הכרם איסורא ואמרו דיורד ולוקט רוצה לומר שיאמר לנכרי שילקוט מהם דהוי איסור ומ"מ לא יראה אותו בעיניו לוקט שרואה שלוקט הוי כלוקט הוא עצמו והכי מיפרשא ברייתא דערלה למאן דאמר דבערלה מתניתין יורד ולוקח ובכלאי הכרם יורד ולוקט אבל למאן דאמר דבזה וזה אמרינן יורד ולוקט בין ערלה וכרם שוים וספק ערלה דקאמר בברייתא הוי כמו מתני' דכלאי הכרם דהכרם הוא ודאי איסור והספק הוא שנמכרות חוצה לו ואינו יודע אם הוא מן הכרם אם לאו וברייתא דספק ערלה הוי פירושה נמי הכי דהכרם הוא ודאי ערלה והספק הוא שנמכרות חוצה לו ולא ידענו אם היה מאותו הכרם אם לאו ואמרו דבח"ל יורד ולוקט כלומר יאמר לנכרי שילקוט מהם אבל לא יראנו דהוי כלוקט בידו ממש והוי פירוש יורד ולוקט הערלה כמו בכרם דהכל דבר אחד וכיון דרבינו פוסק כמ"ד יורד ולוקט פסק בשניהם הדין שוה וכתב בערלה ודאי דומיא דכרם דלמ"ד יורד ולוקט ברייתא דערלה הכי מיפרשא כדכתיבנא. זה נ"ל מה שהבין הר"ן ז"ל בדברי רבינו והוא נכון. וראיתי לטור בסימן רצ"ו בטור יורה דעה שכתב גבי כלאי הכרם כיצד ירק העומד בין הגפנים ואין ידוע אם נזרע וכו' משמע דמפרש מתני' דכלאי הכרם דהוי ספק איסור כדפירש"י דאפשר שטעמו מדמדמה ליה גמרא לערלה בגוונא דערלה הוא וכמו שהכריח הרב כסף משנה לדעת רבינו. ועל מה שהקשה עוד הרב כסף משנה דלמה לא הזכיר רבינו דאפילו מי שיודע בפירות שהם ערלה מותר לספק לחבירו ולהאכילו כדאמר ליה לוי לשמואל בגמרא אפשר דבגמרא לא היה יודע שמואל עצמו דהיה איסור אלא אלו ג"כ היה ספק ולוי היה יודע דהיה איסור ולכך היה אומר לשמואל אתה שאיך יודע מה הוא איסור או מה הוא היתר אתה תלקוט ותן לי אבל אם היה יודע שמואל עצמו האיסור ודאי לא היה מותר לומר ליתן לגוי והשתא לא הוצרך רבינו להזכירו דהוא דבר פשוט. ותירץ הכ"מ עיקר ע"ש:

יג חבית יין הנמצאת טמונה וכו'. בפ' לא יחפור (דף כ"ד) אמרו ההוא חצבא דחמרא דאשתכח בפרדסא דערלה שרייה רבינא לימא משום דסבר לה כר' חנינא שאני התם דאי מיגניב מינה אצנועי בגוה לא מגנע וה"מ חמרא אבל עינבי מגנעי ע"כ. ומשמע מסוגיא דגמרא דלר' חנינא דרוב וקרוב אזלינן בתר רוב ולא צריכין להאי טעמא דאי מיגנב מינה אצנועי בגווה וכו' דבלאו הכי מותר דאזלינן בתר רוב כרמים שאינם של ערלה ולא אזלינן בתר כרם זה של ערלה אע"פ שהוא קרוב ומינה דאפי' ענבים שרו דאע"ג דדילמא מגנעי מ"מ אזלינן בתר רובא ואמרי' דאלו הענבים מרוב כרמים של היתר הם וכ"כ בהגהות אשירי נ"ל דלדידן דלא אזלינן בתר קורבא אלא בתר רובא אפי' ענבים שרו, וא"כ קשה על רבינו בתרתי חדא במה שנתן הטעם שאין הגנב טונג ממקום וטומן בו ועוד במ"ש דענבים אסורין דכיון דקי"ל דרוב וקרוב אזלינן בתר הרוב וכ"פ רבינו בסוף פ' ע"ו מה' גזילה שכתב שם אבל אם היו יוני רבים הלך אחר הרוב אע"פ שהוא רחוק וכן כתב בפרק ט' מהל' רוצח אע"פ שהולכין אחר הרוב מן התורה והולכין אחר הקרוב הרוב עדיף ע"כ. א"כ לא היה לו ליתן טעם בהיתר היין אלא משום שהרוב עדיף ואזלינן בתר רובא דהיתרא וכן היה לו לפסוק בענבים דשרו מהאי טעמא. וקשה

מגדל עוז

חבית יין שנמצאת טמונה כו' עד ושניעם שם. פ"ב דב"ב (דף כ"ד):

הרדב"ז (מכ"י)

אבל ענבים הנמצאים וכו'. שם וה"מ אמרא אבל עינבי מלגאי. ואיכא למידק דהאי עובדא בחו"ל הוה והא אסיקנא לעיל ובלבד שלא יראנו לוקט. וי"ל דאין כאן גד ספק כלל דכאן נמצאו וכאן היו. ומכאן יש ללמוד לכל מין שהוא ודאי ערלה כגון אילן שאינו עושה פרי אלא שלש שנים ומיד יבש אפילו שהנכרי מביאו ולא ראהו לוקט אסור דמה לי רואהו לוקט מן הערלה ומה לי יודע שהוא ודאי ערלה דדוקא ראה את הענבים יוצאות מכרם ערלה הוא שמותר ליקח מהם דהכי איכא גד ספק אע"פ שהוא רחוק שמא מכרם אחר הביא אותו לכרם זה של ערלה. ומזה הטעם נהגתי איסור בבדינגיאן של מצרים שאמרו לי הגננין שאינו עושה פרי אלא שלש שנים והוא אילן ממש שאין זורעין אותו בכל שנה והוא המין השחור והם גסים אבל המין הלבן הדק הוא ירק ואין בו ערלה. ומסתברא לי דריסא דהבית אם יש כרמים אחרים של ערלה זולת זה שנמצא בו החביה בא"י אסור דאע"ג דקי"ל כל דפריש מרובא פריש שאני הכא שנמצא החבית במקום האיסור ועדיין צ"ע:

יד נכרי וישראל שהיו שותפין וכו'. שלהי פ"ק דע"ז (דף כ"ב) רב גביהה מבי כתיל אמר הנהו שתילי ערלה הוו נכרי אכיל שני דערלה וישראל שני דהיתרא אתו לקמיה דרבא שרא להו והא אותביה רבינא לרבא לא סיועי סייעיה והא איכסיף לא היו דברים מעולם ע"כ בגמרא. ולפי פירושו של הראב"ד ז"ל שהישראל אכל דהיתרא ממש ולא אכל דמי איסורא לא דמיא להך דתניא ישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה של שבת ואני בחול ואם התנו מתחלה מותר ואם באו לחשבון אסור. וא"כ מאי תיובתיה נהכא ומאי סייעתיה שאני הכא דהיתר גמור אכיל הישראל. והו וכי שוטה היה הנכרי שיאכל ג' שנים ירק כנגד ג' שנים של פירות. אלא פשט הסוגיא משמע כדברי רבינו:

טו יראה לי שאין דין נטע רבעי וכו'. סמך רבינו על הכלל שאמרו כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ והק"ו שכתב ברור בלי פירכא ואין חלוק בין נטע רבעי לכרם רבעי לשיטת רבינו:

טז פירות שנה רביעית כולה וכו'. מה שכתב כולה להשמיענו שאם חנטו ברביעית אע"פ שנכנסו לחמישית אין אוכלין אותם בלא פדיון:

יז מברך אקב"ו על פדיון נטע רבעי. איכא למידק מאי אינו מברך בלמ"ד היכא שפודה נטע רבעי [שלו] דומיא דמילה. וי"ל דנטע רבעי אינו שלו דקדש קרייה רחמנא ושפיר מברך

קדושה. הלכות מאכלות אסורות פ"י

בהנייה שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו. אבל ענבים הנמצאין טמונים שם אסורים שמא משם נלקטו והצניען שם: יד *[א]נכרי וישראל שהיו שותפין בנטיעה אם התנו מתחלת השותפות שיהיה הנכרי אוכל שני ערלה וישראל אוכל שלש שנים משני היתר כנגד שני הערלה הרי זה מותר. [ב]ואם לא התנו מתחלה אסור ובלבד שלא יבאו לחשבון. כיצד כגון שיחשוב כמה פירות אכל הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד אותן הפירות אם התנו כזה אסור שהרי זה כמחליף פירות ערלה: טו [ג]יראה לי שאין דין [ה] נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא [ו] פדיון כלל שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחומר הדברים ומה סוריא שהיא חייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם אינה חייבת בנטע רבעי כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני. חוצה לארץ לא כל שכן שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה. אבל בארץ ישראל נוהג בה בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. והורו מקצת גאונים שכרם רבעי לבדו פודין אותו בחוצה לארץ ואחר כך יהיה מותר באכילה [ד]ואין לדבר זה עיקר: טז פירות שנה רביעית כולה אסור לאכול מהן בארץ ישראל עד שיפדו. ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי פדיונן ודין אכילתן ומאימתי מונין לערלה ולרבעי: יז [ה]כיצד פודין פירות נטע רבעי בזמן הזה. אחר שאוסף אותן מברך, בא"י אמ"ה אקב"ו על פדיון נטע רבעי, ואחר כך פודה את כולן ואפילו בפרוטה אחת ואומר הרי אלו פדויין בפרוטה זו ומשליך אותה פרוטה לים המלח

או

השגת הראב"ד

*נכרי וישראל שהיו שותפין וכו'. א"א אנו מפרשים באותו מעשה שלא היו צריכין להתנות בתחלה לפי שאין בשני ערלה אכילת איסור אלא שזמר העלים וזרע תחתיהן ירק ואכל שהיו האילנות קטנים והיה השדה ראוי לזרוע שם ולפיכך ישראל שאכל אחריו שני היתרא לא אכל דמי איסורא:

כסף משנה

יד נכרי וישראל שהיו שותפים וכו'. בספ"ק דע"ז (דף כ"ב) הנהו מוריקאי דנכרי נקיט בשבתא וכו': והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א אנו מפרשים באותו מעשה וכו'. ואיני יודע היאך יתיישב לפירוש זה הא דאמר והא אותביה רבינא לרבא לא סיועי סייעיה דכיון דבעובדא דשני ערלה לא היו צריכין להתנות לפי שלא היה שם אכילת איסור היכי מסייע ליה מברייתא דשבת דצריך להתנות:

טו יראה לי שאין דין נטע רבעי נוהג בח"ל וכו'. כתב הר"ן בפ"ק דר"ה ובספ"ק דקידושין דסוגית הירושלמי בפ"ה דמעשר שני מוכחת כדבריו. והרשב"א כתב בתשובה שטעמו של רבינו מפני שלמדו בקידושין רבעי ממעשר שני בג"ש דקדש קדש. וסבור הרב ז"ל דמה מעשר שני אינו נוהג בחוצה לארץ אף הרבעי אינו נוהג בה. והתוספות וה"ר יונה והרשב"א והרא"ש בר"פ כיצד מברכין חולקים על דברי רבינו וסוברים דאף בח"ל נוהג נטע רבעי אלא שכתבו שאינו נוהג אלא בכרם ולא בשאר אילנות. וכן דעת רב אחא גאון וכסברת מקצת הגאונים שדחה רבינו. ומ"ש שנוהג בא"י אף שלא בפני הבית, כן משמע בפ"ה דמעשר שני:

טז פירות שנה רביעית כולה אסור לאכול מהם בא"י עד שיפדו. בר"פ כיצד מברכין (דף ל"ה) ובפ"ה דמעשר שני (משנה א'):

יז כיצד פודין פירות נטע רבעי בזמן הזה. כלומר דאילו בזמן הבית אין פודין אותן בפחות משוויין כדאיתא בפ"ה דמעשר שני ומוסיף עוד חומש כדאיתא שם בפ"ב דמעשר שני: ומ"ש אחר שאוסף אותם. כלומר דאילו במחובר לקרקע אינו נפדה כדאיתא בתוספתא

א שם: ב אין דעת הרא"ש כן ע"ש: ג שם בטור ובסמ"ג הלשון עצמו: ד לשון הטור וא"א ז"ל הסכים להוראת הגאונים: ה גם זה שם בטור ובסמ"ג:

לחם משנה

וקושיא זו איתא נמי בדברי הטור ביו"ד סימן רנ"ד שפסק כדברי רבינו ובהל' יין נסך סי' קכ"ב גבי הבית של יין שנמצאת בכרמו של ישראל פסק כרבי חנינא. וי"ל לתרץ שהם סוברים דכיון דקאמר בגמרא וה"מ אמרא אבל עינבי לא מלגאי משמע דקושטא דמילתא הכי הוא ואפילו ר' חנינא דקי"ל כוותיה דקאמר דאזלינן בתר רובא מודה בהא דאסור דוחק לומר דהא דקאמר בגמרא הוי דלא כהלכתא דהיינו ר' חנינא דקי"ל כוותיה לכך פירש דמאן דדחי שאני התם דלאי מיגניב וכו' ה"ק מי סברת דטעמיה דר' חנינא דאזיל בתר רובא סגי בהא ודאי לא סגי ברוב זה אין זה רוב ברור דהא איכא רוב אחר כנגדו דרובא דעלמא עכו"ם ניגהו והוי כיין נסך וכדפסקו התוס' שם ואע"ג דאיכא למימר ברוב גנבי ישראל כדתירצו התוס' התם מ"מ אין זה רוב ברור ג"כ דנימא דאזלינן בתריה היכא דאיכא טעמא דקורבא אלא טעמא אחרינא איכא הכא משום דלאי מיגניב מינה אגנוזי לא הוו מלגאי בגוה ומשום הכי שרי אפילו לר' חנינא ולא מטעמא דרוב ומ"ה בענבים אסירי דלא מהני טעמא דרוב כדכתיבנא. ומ"מ קשה קצת דע"כ צ"ל כאן כדתירצו התוס' דרוב גנבי ישראל וא"כ היה לו לרבינו להתנות בכאן על כך כמו שהתנה לקמן בסוף פי"ב שכתב חבית שפתחוה גנבים אם רוב גנבי ישראל וכו' הכי היה לו לומר כאן אלא שי"ל דכיון דזה שייך לדין יין נסך סמך על מה שכתב שם דהשתא לאו בדין יי"נ קא עסיק:

יד נכרי וישראל שהיו שותפים בנטיעה אם התנו מתחילת השותפות שיהיה הנכרי אוכל שני ערלה וישראל אוכל שלש שנים משני היתר כנגד שני הערלה הרי זה מותר וכו'. פירוש הסוגיא לדעת רבינו עיין בהר"ן בפירוש ההלכות כי האריך לפרש הסוגיא לדעתו ז"ל. ומ"מ קשה בדברי רבינו במה שכתב ובלבד שלא יבאו לחשבון וכו' דמשמע דנפקא ליה ממה שאמרו בברייתא (דף כ"ב) ואם התנו מתחלה מותר ואם באו לחשבון אסור ומפרש רבינו דבאו לחשבון קאי אסיפא דאע"ג דהתנו מתחלה בעינן שלא יבאו לחשבון דכה"ג כתב רבינו ואם כוונתו כך קשה דבהל' שבת פרק ו' לא חלק רבינו ואם הוא מפרש כך הברייתא היה לו לכתוב שם כן דברייתא גבי שבת מיתניא ועוד דה"ה ז"ל כתב שם דרבינו ז"ל מפרש דאם באו לחשבון כפירש"י ז"ל דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי ארישא ונתן טעם למה לא הזכיר רבינו דין באו לחשבון והוא הפך ממה שנראה כאן. לכך נראה ודאי דרבינו מפרש דמילתא באפי נפשה היא וכדכתב ה"ה ז"ל ומ"ש כאן ובלבד שלא יבאו לחשבון הוא מסברא מהטעם שכתב דהוי כמחליף פירות ערלה דלפי פירושו בסוגיא כתב הר"ן שם דס"ל דבשתילי ערלה אפילו לא היה שומע הברייתא יודע הכא שפירות ערלה אסורים בהנאה וא"א להתיר ולהחליף אותם וכו' ומשום הכי טעמא נפקא ליה הך דינא דאם יבאו לחשבון הוי כמחליף פירות ערלה. והראב"ד ז"ל כתב בהשגות אנו מפרשים באותו מעשה שלא היו צריכים להתנות וכו'. אפשר לתרץ לקושית הרב כ"מ ז"ל על פירוש הראב"ד ז"ל ומ"מ כיון שנתן לו הישראל שיזרע העכו"ם בשנים ההם פירות של ערלה אע"פ שהוא מעצמו לא זרע מ"מ אפשר דהוי כמחליף בפירות של ערלה דאם הוא לא היה נותן רשות לעכו"ם לזרוע באותן הג' שנים פירות של ערלה העכו"ם לא היה [נותן] לו רשות בשנים האחרות לזרוע פירות וא"כ נראה כמחליף והראיה שהביא משבת אפשר לומר דדמי לפי' רש"י ז"ל וה"ק התם כיון דאיכא תנאי אהני אע"ג דמטאי הנאה לישראל ה"נ אע"ג דמהאי רשות שנתן לו מטי הנאה לישראל לא איכפת לן כיון דלא עבד איסורא בשליחותו דסוף סוף לא יזרע דבר של איסור ולא היה שם אכילת איסור ודוחק:

ואומר

הגהות מיימוניות

...ריתו קי"ל כר' יאשיה כו' ממטבע ה"ר יעקב מקורקט"ן: [ה] וכן כתב בס"ה משמו ולשונו וכתב עוד שגם ר"י דקדק כן בתשובה מההיא דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל: [ו] פי' בשאלתות וכן אר"י דקי"ל כמאן דתני כרם אבל נטע לא הוי דקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל וא"כ אין נטע רבעי נוהג עכשיו אבל כרם רבעי נוהג וצריך לפדותו בזמן הזה ואפי' בח"ל וכן כתוב בתוס' בריש כיצד מברכין ע"כ:

מגדל עוז

נכרי וישראל שהיו משותפין בנטיעה אם הם וכו' עד ובלבד שלא יבאו לחשבון: כתב הראב"ד ז"ל אנו מפרשים באותו מעשה וכו': ואני אומר פי' ר"מ ז"ל שמענו וקבלנו פ' לפני אידיכן (דף כ"ב) ואין אני רואה בו קושיא לפני הסוגיא ואם הראב"ד ז"ל ראה לעצמו שפירוש הוא יישר כחו: יראה לי שאין דין נטע רבעי עד ואין לדבר זה עיקר. כן כתב רב אחא משבחא ז"ל וכן השיב ר' יצחק בעל התוס' בתשובה ונסתייע ממאי דאמרי' כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל אלמא כיון דאיכא מ"ד דאפי' בארץ אינו נוהג אלא בכרם מן הדין שלא ינהוג בחו"ל וק"ו הדברים כמ"ש ר"מ ז"ל: פירות שנה רביעית עד נטע רבעי. פ' כיצד מברכין (דף ל"ז) עיקרם ושאר הדברים כתב רב אחא משבחא וגם רב יהודאי גאון ז"ל כן כתב וכן השיב ר"י בעל התוס' בתשובה: ואח"כ פודה את כולן וכו' עד להוראה זו. בשלום

או מחלל על שוה פרוטה מפירות אחרות *ואומר הרי כל הפירות האלו מחוללין על חטים אלו או על שעורים אלו וכיוצא בהן ושורף אותן כדי שלא יהיו תקלה לאחרים ואוכל כל הפירות: **יח** הורו מקצת הגאונים שאע"פ שפדה פירות שנה רביעית או חללן אסור לאכלן עד שתכנס שנה חמישית. ודבר זה אין לו עיקר. ויראה לי שזו שגגת הוראה והטעם לפי שכתוב ובשנה החמישית תאכלו את פריו ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פריו בלא פדיון ככל חולין שבעולם. ואין ראוי לחוש להוראה זו: **יט** הטבל °כיצד כל אוכל שהוא חייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות קודם שיפריש ממנו נקרא טבל ואסור לאכול ממנו שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה'. כלומר לא ינהגו בהן מנהג חולין ועדיין קדשים שעתידין להתרם לא הורמו. והאוכל כזית מן הטבל קודם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה: **כ** אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפריש ממנו מעשרות *ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני הרי זה לוקה משום אוכל טבל. ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר: **כא** [א]אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות בכלל שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו'. ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר איזה דבר חייב בתרומה ובמעשרות ואי זה דבר פטור. ואי זה דבר הוא חייב מן התורה ואי זהו החייב מדברי סופרים. והאוכל כזית מטבל של דבריהם

השגת הראב"ד

*ואומר הרי כל הפירות וכו'. א"א זהו תימה דהא ילפינן קדש קדש ממעשר שני ומה להלן כסף אף כאן כסף:

*ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני וכו' עד ואין בו מיתה. א"א סברא היא זו והיא יפה בעיני משום דכתיב בהנך קראי קדש:

[א] סמ"ג לאוין קמ"ז:

כסף משנה

בתוספתא מיהו נראה שאפשר לפדותם במחובר לקרקע והוא שיתנה שלא יחול הפדיון עד שיתלשו מהקרקע: כתב הראב"ד מחוללין על חטים אלו וכו' א"א זה הוא תימה וכו'. וי"ל לדעת רבינו דה"מ בזמן הבית דוקא:

יח הורו מקצת הגאונים וכו'. גם הרא"ש כתב בסוף הלכות ערלה שאותה הוראה נמצאת בקצת ה"ג ושהיא שיבוש:

יט הטבל כיצד וכו' שנאמר ולא יחללו וכו' והאוכל כזית מן הטבל חייב מיתה בידי שמים. בסוף סנהדרין (דף פ"ג). ומ"ש ששיעורו בכזית. משנה בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ג) כחכמים דפליגי אר"ש. ומ"ש אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה וכו', בפרק אלו הן הלוקין (דף פ"ז) אמר רב אכל טבל של מעשר [עני] לוקה כמאן כי האי תנא דתניא אמר רבי יוסי יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא [הורם ממנו כל עיקר] הורם ממנו תרומה גדולה ולא [הורם ממנו מעשר ראשון] מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכו' ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני [אף כאן מעשר עני] ואמר רחמנא לא תוכל:

וכתב הראב"ד ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני וכו' עד ואין בו מיתה א"א סברא היא זו וכו'. ובעל מ"ע תמה עליו איך תלה בסברא דבר שהוא גמרא ערוכה. ואין כאן תמיהא שמ"ש כאן בגמרא לא נשמע אלא שהוא חייב על טבל שהורם ממנו תרומה ותרומת מעשר אבל חיוב זה אם יהיה מיתה או לאו לא שמענו. ואע"פ שאמר רב דטבל (הטבול) למעשר עני לוקה אפשר היה לומר דאה"נ *דחייב מיתה אם לא לקה ואיצטריך לאשמועינן דאינו חייב מיתה משום דקראי דכתיב בהו חיוב מיתה קדש כתיב בהו. ומיהו אי קשיא הא קשיא דמעשר שני הא איקרי קדש. וצריך עיון:

*[עיין בתוס' ביבמות (דף פ"ו) ד"ה אי מסתם דס"ל לחד לישנא הכי]:

מכרך בעל: או מחלל על שוה פרוטה וכו'. (ערכין דף כ"ט) אמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל ואמרינן עלה (שם) איתמר דאמר שמואל שחיללו בדיעבד לכתחלה מי אמר ה"מ בזמן שבהמ"ק קיים דאיפא פסידא אבל בזה"ז אפילו לכתחלה. ומדלא אקשינן עליה אלא בדיעבד משמע דר' דאמר על ש"פ לכ"ע הוא וע"כ יש להלק בין זמן שביהמ"ק קיים לזה"ז. וכן דקדק רבינו בלשונו כיצד פודין נטע רבעי בזה"ז:

יט הטבל כיצד וכו'. בתוספתא פ"ק דזבחים ובכמה דוכתי מייתי לה:

כ אבל האוכל מדבר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל סברא היא זו והיא יפה בעיני משום דכתיב בהנך קראי קדש ע"כ. ובעל מ"ע כתב שאין א סברא אלא תלמוד ערוך. ואיברא דסברא היא לפרש כן בדברי ר"י הגלילי דאמר יכול לא יהיה חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו. פשטא משמע שלא הפרים מעשר ראשון כלל אין בו חיוב מיתה אע"פ שיש בתוכו תרומת מעשר, הודיענו רבינו שאין הדבר כן אלא שהפרים תרומת מעשר ועדיין המעשר בתוך הכרי אע"פ שאין ראוי לעשות כן מ"מ אם עבר ועשה שם תרומת מעשר עליו ונסתלק מן הכרי חיוב מיתה. וזהו שכתב רבינו ועדיין לא הפרים ממנו מעשרות ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני וכו' משמע שני מעשרות לבד מעשר עני ולא משכחת לה אלא שהפרים תרומת מעשר ולא מעשר ראשון ומש"ה קלסיה:

כא אזהרה לאוכל טבל וכו'. והכי קאמר קרא לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר

לחם משנה

יז ואומר הרי כל הפירות האלו מחוללין על חטים אלו וכו'. מה שהקשה הראב"ד ז"ל דבעינן כסף משום דילפינן ממעשר אין זו קושיא דרבינו אזיל לטעמיה שכתב בפרק ב' מה' מעשר שני וכן אם רצה לחלל פירות על פירות יעלו הפירות וכו' דאפילו מעשר יכול לחלל על פירות וכבר השיגו שם הראב"ד ז"ל ג"כ ועל פי סברתו השיגו כאן וא"כ בלי מה כתב הרב בכ"מ משום דה"מ בזמן שבית המקדש קיים דרבינו אפילו בזמן ב"ה אית ליה האי דינא הכי ואזיל לטעמיה כדכתיבנא. אבל אי קשיא על רבינו הא קשיא שכתב שם שלא יחלל ממין על שאינו מינו וא"כ איך כתב כאן במחלל ענבים של כרם רבעי על חטים דהוי מין בשאינו מינו ולזה נ"ל כעין מה שתירץ הרב כ"מ ז"ל להשגות הראב"ד ז"ל במה שהיה מותר אז בדיעבד שרינן השתא אפי' לכתחלה הדע לך דבזמן דב"ה קיים אין פודין לכתחלה אלא בשווין ובזמן הזה אפילו בפרוטה וכן במעשר שני וכדכתב רבינו בפרק ב' מהלכות מעשר שני וא"כ הא דמין על שאינו מינו כיון דבדיעבד שרי עבדינן ליה השתא לכתחלה. אך ק"ק מ"ש שם בפרק ב' מהלכות מע"ש והורו הגאונים שאם רצה לפדות לכתחלה וכו' פודה וכן אם חלל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי זה מחולל ושורף את הפירות כו' בפדיון נטע רבעי בזמן הזה כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות ע"כ. משמע דמדמה מעשר שני בזמן הזה לנטע רבעי בזמן ה"ז וכיון שכן איך כתב דבדיעבד הוא מחולל על שוה פרוטה מפירות אחרות שכתב וכן אם חלל דמשמע דהוי בדיעבד ולא כתב לכתחלה כמו בחלוקה הראשונה וכאן כתב דלכתחלה מחללין, אלא שאפשר דלא מדמי ליה לכרם רבעי לגמרי אלא לענין ששורף הפירות כדי שלא יהא תקלה וכו' אבל בענין חלול על שוה פרוטה מפירות אחרות החמיר יותר במעשר שני או שסמך שם על מ"ש כאן והוי אפי' לכתחילה:

כ ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני וכו'. מה שהקשה הרב בעל כ"מ דהרי מעשר שני איקרי קדש, אינה קושיא בעיני דכונת הראב"ד ז"ל לומר דמעשר שני ועני נפקא לן אזהרתו מלא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו' דבשעריך הוי מעשר עני ומעשר דגנך וכו' הוי מעשר שני דביה כתיב עיקר קרא וכיון דבההוא קרא דכתיב אזהרה דידיה לא כתיב קדש אין בו מיתה אבל הכא דהיכא דכתיב אזהרה דאכילה דידיה כתיב קדש כמו שאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל וכן בפסוק דלקמיה דוחשיאו

משנה למלך

יט ואסור לאכול ממנו שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל. (א"ה עיין מ"ש הלח"מ פי"ט מהלכות סנהדרין ומה שהשיג עליו הרב המחבר ז"ל בתחלת ה' תרומות יע"ש):

כ אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו וכו'. דע דהתוס' בפ' יש מותרות (דף פ"ז) נסתפקו בטבל הטבול למעשר עני אם יש בו מיתה ועיין בפ' אלו נדרים מהרימ"ט ח"א סי' כ"ח ועיין בסמ"ג הביא דבריו מרן הב"י י"ד סי' של"א ועב"ז ח"א סי' כ':

ואפילו לא נשאר בו וכו'. (א"ה עיין ע"ש הרב המחבר פ"ט מהלכות מעשר דין ג'):

ומותר

מגדל עוז

בשאלות ותשובות רב יהודאי גאון ז"ל: כתב הראב"ד ז"ל זה תימה וכו': ואני אומר שמועה זו שמואל אמרה והלכה רווחת היא כמציעא פ' הזהב (דף נ"ז) ובכמה מקומות בתלמוד דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ולא פרוטה ממש ואיכא למימר כי ילפינן קדש קדש ממעשר שני היינו בזמן שבית המקדש קיים בין לכסף בין לשאר דקדוקים אבל בזמה"ז לא וכן יש עושין מעשה בזמננו והוא הנכון דהא שוה קאמר ולא פרוטה וה"נ מוקי לה להדיא במס' ערכין (דף כ"ט) בזמה"ז ואפילו לכתחלה: הטבל כיצד כו' עד ובתרומת מעשר. בתוספתא פ"ק דזבחים (דף י"ב) ופ' הנשרפין (דף פ"ג) ופ"ב דבכורים (משנה ג') ופרק הלוקח: כתב הראב"ד ז"ל סברא היא זו וכו': ואני אומר הלכה זו פ"ק דזבחים (דף י"ב) עיקרה דמוכח חיוב מיתה מולא יחללו את קדשי בני ישראל וכו' כשפיד לתרום הכתוב מדבר ובספרי פרשת ראה ובסנהדרין פרק אלו הנשרפין ומה שכתב הראב"ד ז"ל על חיוב מלקות שכתב ר"מ ז"ל שהיא סברא תמה אני כמי שהכל לפניו מסודר כשולחן ערוך איך יתלה שלמוד המסודר בגמ' על דרך הסברא וגם אני כתבתי שכל מ"ש הוא מסודר בגמרא אלא א"כ פירשו וגם זה מסודר במס' דגרסי' פ' ואלו הן הלוקין (דף פ"ז) גמרא מתניתין דאכל טבל כו' אמר רב אכל טבל טבול למעשר עני לוקה כמאן כי האי תנא דתניא ר' יוסי אומר יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל ע"כ. וה"נ איתא בספרי פרשת ראה דגרסי' ר"י הגלילי אומר יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הגרם ממנו תרומה ולא הורם ממנו מעשר כו' כלשון פרק הלוקין וכיון דקתני תרומה סתם אחד תרומה גדולה ואחד תרומת מעשר במשמע דאיגון בחיוב מיתה מג"ש דחלול חלול ותרוייהו מקרו קדש ותרומה ולא יחללו את שם קדשי תרוייהו משמע ובפרק הלוקין לא הוזכר הכא תרומה כלל משום דהוי במיתה אלא טבל מעשר דהוי במלקות ובשיטא דתלמודא אשכחן דשריך הכא בהטבל טבל לתרומה גדולה ולתרומת מעשר עסיקינן אלמא כי הדדי נינהו וזה פשוט: אזהרה לאוכל טבל

רדב"ז

שמעשר שכתוב בו בשעריך בתוכו למדנו שאפי' מעשר עני שאין בו צד קדושה כלל טובל ולוקין עליו. ואיתא בפ' הנשרפין (דף פ"ג) ובפ' אלו הן הלוקין (דף ע"ז) :

כב הטבל והחדש והקדש וכו'. פרק בתרא דתרומות אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים. ובפ' העור והרוטב (דף ק"כ:) מוקי למתני' כר' יהושע דאמר דון מינה ואוקי באתרה מה ביכורים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה משקין היוצאין מהן כמותן ואוקי באתרה מה משקין דקדשים בתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא וכו' ע"כ בגמ', וגבי תרומה תירוש ויצהר כתיבי והא דתניא הטבל והקדש והשביעית והכלאים משקין היוצא מהן כמותן אתיא דלא כר' יהושע ואנן קי"ל כר' יהושע אי נמי האי כמותן דקתני היינו לענין אסורין כמותן אבל על השמן והיין לוקין והא דנקט הנא דמתני' ערלה לרבותא נקט דאפילו ערלה דאיסורי הנאה הוא אין לוקין על המשקה היוצא ממנו וכ"ש שאר איסורין ותנא דברייתא פרושי מתני' אתי והיינו דלא נקט ערלה משום דתנא דמתני' פריש לה :

כג ויש בקדשים איסורין אחרים וכו'. מנויים פ' אלו הן הלוקין (דף פ"ז) ולא כללן רבינו עם אותם שלמעלה לפי שאינם כוללין דאילו תרומות ומעשרות אינם אסורין אלא לזרים ופגול נותר וטמא אינו נוהג אלא בקדשים וכן חמץ בפסח הוא פרטי בזמנו וכן יין לנזיר הוא איסור לנזיר לבד :

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם וכו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ט) אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנאה היין וכו'. ואמרינן עלה יין מנא לן אמר רבה בר אבוה

דבריהם או מכלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ מכין אותו מכת מרדות : **כב** הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית והכלאים והערלה משקין היוצאין מפירותיהן אסורים כמותן ואין לוקין עליהן. חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן : **כג** ויש בקדשים איסורין אחרים במאכלות וכולן של תורה הן. כגון איסורין שיש באכילת תרומות ובכורים וחלה ומעשר שני. ואיסורין שיש בקדשי מזבח כגון פיגול ונותר וטמא וכל אחד מהן יתבאר במקומו : **כד** ושיעור כל אכילה מהן כזית בין למלקות בין לכרת וכבר ביארנו איסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה. אבל איסור אכילה ביום הכפורים איסור מין בפני עצמו. וכן איסור יוצא מגפן על הנזיר אינו שוה בכל. ולפיכך יתבאר איסור כל אחד מהן ושיעורו ודיניו במקומו הראוי לו :

פרק אחד עשר

א יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנייה והשותה ממנו כל

א טור יו"ד סי' קכג סמ"ג לאוין קמט :

כסף משנה

כב הטבל והחדש וכו' אסורים כמותן. ברייתא בפרק העור והרוטב (דף ק"כ:) ואע"ג דיליף להו התם מקראי משמע לרבינו דאסמכתא בעלמא וכדתנן בסוף תרומות (פי"א מ"ג) אין סופגים ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים וה"ה לאינך דמאי שנא :

כד ומ"ש ושיעור כל אכילה מהם כזית. בפ"ג דטהרות (משנה ד'). ומ"ש אבל איסור אכילה ביוה"כ וכו'. כלומר מה שהוצרכתי לומר שיש איסורים אחרים שיתבארו במקומם הם אותם שהם במינים מיוחדים אבל איסור אכילה ביוה"כ שהם בכל האוכלים ודאי שאינם מסוג הלכות אלו וכן איסורי נזיר כיון שאינו שוה בכל גם הוא אינו מסוג הלכות אלו ולפיכך דין הוא שיתבארו כל אחד במקומו ולא הייתי צריך להוציא מהכלל :

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה. בפ"ב דע"ז מייתי לה מדכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יי"נ לזבח ובזבח כתיב וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה. ומ"ש שהשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה (שפיעורו בכ"ש) משנה בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ג) מני יין נסך בהדי דברים שאסורים ואוסרין בכ"ש ומייתי לה רבינו בסמוך מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ומ"ש שלוקה איני יודע מנין לו לרבינו ומצאתי להרמב"ן בהשגותיו על ס"מ של רבינו שהוקשה לו זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקום המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בגמרא בבלי או ירושלמי אבל יתכן שילקה מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו שעניינו פן תכרות ברית ליושב הארץ וכו' וקרא לך ואכלת

לחם משנה

והשילו אותם עון אשמה וכתיב את קדשיהם וא"כ כיון דבאזהרת האכילה קראם הכתוב קדש הוא להחמיר בענין האזהרה שיהיה חייב מיתה מעא"כ במעשר שני דבענין אזהרת אכילה לא קראם הכתוב קדש עד שתאמר דהחמיר הכתוב בענין אזהרת אכילתו ואע"פ במקום אחר קראם קדש לא איכפת לן והכי דייק לשון הר"א ז"ל שכתב דכתיב בהך קראי קדש משמע דטעמו משום דכתיב בהני קראי בדוקא :

כב חטבל וחדש והקדש וספיחי שביעית וכו'. בפ' העור והרוטב (דף ק"כ:) אמרו והא דתניא הטבל והחדש והקדש והשביעית והכלאים כלם משקין היוצאים מהם כמותם מנלן וכ"ת לגמר מהנך מה להנך שכן איסור הנאה מאליו ואיכא פלוגתא בין תוספות לרש"י ז"ל דלרש"י מאי דבעי בגמרא הוי להקדש ולתוספות הוי לכלאים ואסיקו מסקנא דאתי מתרומה וחד מהנך או מבכורים וחד מהנך ואמרו שם במסקנא לר' יהושע דאמר דון מינה ואוקי באתרא לא אמרינן גבי ביכורים ותרומה דמשקין היוצאין מהם כמותם אלא בזיתים וענבים דוקא ולא בשאר משקין ועוד אמרו שם דמתניתין דאין מביאין ביכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים אתי כר' יהושע ודלא כר' אליעזר ופסקה בהל' בכורים פ"ב וכן אמרו שם דדבש תמרים ויין תפוחים ושאר מיני פירות של תרומה לר' יהושע פטור האוכלן ופסק כן רבינו בפרק י"א מהל' תרומות וכן אמר דהא דאין לוקין בערלה אלא בזיתים וענבים הוי כרבי יהושע וכדפסק כאן רבינו. ואחרי כל זה קשה על רבינו דבכלאים אי מפרש כפירוש התוספות או הקדש אי מפרש כפירוש רש"י ז"ל מנלן דמשקין היוצאים מהם כמותם אפילו בשאר מינים הא לא גמרינן כלאים או הקדש אלא מבכורים ותרומה וכיון דהנהו לר' יהושע דפסק רבינו כוותיה כדכתיבנא לא הוו משקין היוצאים מהם כמותם אלא בזיתים וענבים דוקא היכי ילפינן בכלאים או הקדש דאפילו בשאר מינים משקים היוצאים מהם כמותם. ותו קשיא במ"ש חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם דמנא ליה דביין של כלאי הכרם לוקה הא בגמרא לא אמרו אלא בערלה דוקא לר' יהושע משום דגמר מבכורים אבל בכלאי הכרם ליכא האי טעמא. ותו קשיא דאדרבא היה לנו לומר דבערלה דוקא הוא דאין לוקה אלא על זיתים וענבים אבל בשאר מינים אפילו לוקה הכי משמע פשטה דסוגיא דקאמר והא דתנן אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים וכו' מני ר' יהושע היא כלומר דלדידיה אמרי' דלא הוי אלא זיתים וענבים דוקא אבל לר' אליעזר לוקה בכל כיון דליכא ג"ש. מיהו לזה י"ל דרבינו מפרש כפירוש התוס' שם ובפ' כל שעה (דף כ"ד:) שפירש דאי לאו ג"ש הוה אמינא דזיעה בעלמא הוא דלא לקי. ולקושיא השנייה י"ל דרבינו דחי הך סוגיא דבפ' העור והרוטב מקמי הסוגיא דבפ' כל שעה דשם א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן ור' זירא מסייע ליה ממתניתין דאין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים וכו' אבל שאר מינים לא א"ו משום דהוי שלא כדרך הנאתן ודחי אביי הסייעתא דדילמא משום דהוי זיעה בעלמא הוא וכיון דקי"ל כר' יוחנן וכדפסק רבינו לקמן אית לן לומר דהסייעתא הוי סייעתא ופירושה דמתני' קמא דתותים ורמונים לא משום דהוי שלא כדרך הנאתן אבל מ"מ אסורין מן התורה שכל איסור שאוכל שלא כדרך הנאתן איסורא איכא ובריית' דהטבל והחדש וכו' משקין היוצאים מהם כמותם דהוו שלא כדרך הנאתם איכא בהו איסורא מיהא ונאי דקאמר כמותם הוי לענין איסורא מיהא דאית בהו ולא לקי וג"ש דגמר ערלה מבכורים איצטריך דלא נימא דלקי בכל האיסורין במשקין היוצאים מן הזיתים והענבים דהוו כדרך הנאתן אלא דוקא גבי ערלה לקי גבי זיתים וענבים ולא באינך אע"ג דהיוצא מן הזיתים והענבים הוי כדרך הנאתן הכי הוי פירושא דברייתא דמשקין היוצאים כמותם לפי סוגיא דפרק כל שעה אבל לפום דפ' העור והרוטב דסבירא לה דזיעה בעלמא כדסבר אביי דדחי גם הסייעתא לא הוי הכי ומש"ה בעי בגמרא דמנלן דמשקין היוצאים מהם כמותם בכלאים או בהקדש נימא דזיעה בעלמא הוא ואפי' איסורא ליכא והיצטריך למילף מבכורים או תרומה ומאי דגמר ערלה מבכורים הוא לומר דלקי על זיתים וענבים דלא נימא דהוי זיעה בעלמא ורבינו דחה סוגיא דבפרק העור והרוטב מטעמא דכתיבנא זה. נ"ל לדעת רבינו הגם כי הוא דחוק קצת. ומ"ש הרב כ"מ דלמד רבינו מערלה לאינך לענ"ד דמדברי רבינו משמע דלא לקי על זיתים וענבים אלא גבי ערלה דווקא ולא באינך שכן כתב חוץ מיין ושמן של ערלה וכו'. ולקושיא שניה י"ל דכיון דקי"ל דכלאי הכרם לוקה עליהן אפילו שאכל שלא כדרך הנאתן וכדפסק רבינו בפ' ט"ז מהלכות אלו לכך כתב דלוקה על כלאי הכרם אבל קשה דאם כן על משקה היוצא מן הירק של כלאי הכרם ג"כ הוה ליה ללקות כיון דכלאי הכרם משקה היוצא ממנו כמותו אפילו שלא כדרך הנאתו אם כן מה לי הכרם מה לי הירק הנזרע עמו ונאסר עמו ואולי דרבינו אית ליה נמי דירק של כרם ג"כ משקה היוצא ממנו כמותו ולאו בדוקא נקט רבינו יין אבל קשה דמה שכתב תחלה והכלאים דמשקה היוצא ממנו כמותו ואין לוקין עליו דכלאי הכרם הא בין בירק בין ביין לוקה ואי כלאי זרעים הא קי"ל דמרו באכילה וכדכתב רבינו בפ' ח' מהל' כלאים וצ"ע :

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם וכו'. מה שקשה על רבינו ממ"ש רבינו פ' ז' מהל' ע"ז דכל הנהנה באחד מכל הדברים הנעשים בשביל ע"ז לוקה שתים אחת משום לא תביא ואחד משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכאן לא כתב אלא לוקה דהיינו מלקות אחת דמשמע משום לא ידבק לבד, וכן קשה עוד על רבינו דלמה מנה בפתיחת ההלכות שהיין נסך לאו בפני עצמו כיון שהוא נכלל בכלל ולא ידבק בידך מאומה וכבר מנה הלאו בהלכות ע"ז. על כל זה עמד הרמב"ן בהשגותיו על רבינו בס"מ והרמב"ן ז"ל דסובר שהוא מקרא דואכלת וכו' משום דאע"ג דאמרו בפ' אלו הן הלוקין (דף כ"ב) דבעלי אשרה לוקה משום לא ידבק בידך ומשום לא תביא לא אמרו כן אלא בעלי אשרה דוקא שהוא ע"ז גופה אבל תקרובת שלה לא. ועל מ"ש הרמב"ן והזבח והיין המתנסך לע"ז אחד הן כמו שאמר בכ"מ המזבח והמנסך קשה דהל"ל דהוי אחד משום היקשא דחלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם דהקיש היין לזבח ואולי דמ"ש דאמר כן בכ"מ הוא מטעם היקש זה : יין שנתנסך לעכו"ם כו'. כתב הרב כ"מ והשותה ממנו כל שהוא לוקה בפ' ב' דע"ז מני יין נסך בהדי דברים שאסורים ואוסרין בכל שהן. ונראה כוונתו ממתני' (דף ע"ד) דואלו אסורין ואוסרין כל שהן ומשם לא איריא אלא לפי' הר"ן דפירש כל שהו ממש כפירוש ההלכות אבל לפירוש רש"י ז"ל שפירש דהוא חבית בין החביות משום דמתני' בכולה תני דבר שבמנין ואין ראיה מכאן אלא ממתני' לעיל מינה דאמר שם יי"נ אסור ואוסר בכ"ש היה לו א"כ להרב כ"מ להביא ההיא מתני' דהיא ראיה פשוטה אליבא דכ"ע : יין שנתנסך לעכו"ם כו' שנא' אשר חלב זבחימו כו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ט:) על מתני' דאלו דברים של עכו"ם אסורים וכו' אמר יין מנלן אמר רבה מקרא אשר חלב זבחימו

מגדל עוז

...ל עד מכת מרדות. בסנהדרין פ' הנשרפין (דף פ"ג) ובמכות פ' הלוקין (דף ס"ז) : הטבל והחדש עד ועל הענבים שלהם. פ' העור והרוטב (דף ק':) ופ' בתרא דמס' תרומות : ויש בקדשים איסורין וכו' עד סוף הפרק. שנויין בכלל במס' מכות פ' אלו הן הלוקין (דף כ"ג) ומקצתן במס' סנהדרין פ' אלו הן הנשרפין (דף פ"ג) : פי"א יין שנתנסך עד מס"ם. פ' אין מעמידין (דף כ"ט) :

ואלת מזבחו והוא לשון מניעה ממה שמפורסם שאמר פן ואל לא תעשה והזבח והיין המתנסך לעכו"ם אחד הן כמ"ש בכל מקום בתלמוד המזבח והמקטר והמנסך וכו' עכ"ל:
ומ"ש וכן האוכל כ"ש מתקרובת עכו"ם וכו'. נתבאר בדברי רבינו בסמוך:
ג יין העכו"ם שאין אנו יודעים אם נתנסך וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ב) גזרו על יינם משום (יחוד) בנותיהן ושנינו בפרק השוכר (דף כ"ט:) אלו דברים של עכו"ם אסורים ואיסורן איסור הנאה. ומ"ש והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות אע"פ שביי"נ כתב שאיסורו בכ"ש משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם בסתם יינם שאינו אלא מגזירת סופרים שיעורו כשאר משקין שהן אסורין ברביעית:
ד ומ"ש וכל יין שיגע בו העכו"ם ה"ז אסור וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל') ופרק ר' ישמעאל (דף נ"ח):

כל שהוא לוקה מן התורה. וכן האוכל כל שהוא מתקרובת עכו"ם מבשר או מפירות אפילו מים ומלח האוכל מהן כל שהוא לוקה שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו וגו': ב יין שנתנסך לה כזבח שקרב לה וכיון שאיסור זה משום עכו"ם הוא אין לו שיעור שנאמר בעבודת כו"ם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: ג [א]יין העכו"ם שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך והוא הנקרא סתם יינם אסור

העכו"ם

[א] בהנאה כמו יין שנתנסך. ודבר זה מגזירות סופרים הוא. והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות: ד וכל יין שיגע בו העכו"ם הרי זה אסור שמא נסך אותו שמחשבת העכו"ם לעבודת כוכבים הא למדת שיין ישראל שנגע בו העכו"ם [ב] דינו כסתם יינם שהוא

אסור

א שם בטור ובסמ"ג:

אמרה אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה וזבח יליף מויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ומת יליף שם שם מעגלה ערופה דכפרה כתיב בה כקדשים: וכן האוכל כל שהו וכו'. פ' השוכר את הפועל (ע"ז ע"ד) משנה אלו אסורין ואיסורן בכל שהו יי"נ וע"ז ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה ופרי מגורע וכו':
ג יין העכו"ם שאין אנו יודעין וכו'. דכתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפתבג המלך וביין משתיו. ואע"ג דאיסורו מד"ס החמירו עליו לאוסרו בהנאה משום חומרת ע"ז:
ד וכל יין שיגע בו העכו"ם וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ח) ורבא הוה ס"ל דמותר בהנאה והדר ביה דאביי אהדריה. וכתב רבינו דשם מחשבת עכו"ם לע"ז ודוקא בזמן שהוא יודע שהוא יין אבל אם סבור שהוא שמן מותר בהנאה והכי איתא התם וכן אם נגע שלא בכוונה והכי איכא עובדא התם והא דאמרינן תינוק בן יומו עושה נסך דוקא לשתייה אסור אבל בהנאה מותר:

הלוקח

לחם משנה

זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה זבח גופיה מנלן דכתיב ויצמדו לבעל פעור וכו' מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה ע"כ. וראיתי במנין מצות ל"ת שמנה רבינו מצוה כ"ה שלא ליהנות בע"ז ובכל משמשיה ובתקרובת שלה וביין שנתנסך לה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך, ומצוה קס"ד מנה שלא לשתות יי"נ שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם ע"כ. ובאמת הוא דבר תמוה בעיני שהרי המלקות שכתב כאן שלוקה ביי"נ אינו אלא מקרא דלא תביא תועבה אל ביתך וקרא דלא ידבק בידך מאומה מן החרם כמ"ש בהל' ע"ז פ"ז וא"כ ליכא שום קרא כלל דלא תעשה אלא הני תרי של לא תביא ושל לא ידבק וכבר מנאם רבינו שם במצות כ"ד ומצוה כ"ה וא"כ איך מנה יין נסך הנכלל בלא תביא וכו' במצות לא תעשה בפני עצמה והביא ראיה מקרא דאשר חלב זבחימו וכו' דהך קרא אינו לא תעשה אלא גילוי הוא להורות שיין נסך בכלל לא תביא דאיתקש לזבח וגדולה מזו מנה רבינו בחדא כמבואר בריש פ"ק בהלכות תעניות שכתב שם ה"ה דמנה שם תרועת תעניות ותרועת הקרבנות במ"ע אע"ג דהם שתי מצות כמ"ש ה"ה משום דשם תרועה אחת היא וא"כ כ"ש כאן דהיה לו למנותם בחדא דאין כאן אלא מצוה אחת של ל"ת כדפרישית. וע"ק אם מנה יי"נ מצוה בפ"ע משום דאיצטריך קרא לגלויי דאסור בהנאה א"כ היה לו למנות ג"כ התקרובת דאיצטריך קרא לגלויי כדאמרו בגמרא מויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה, מיהו לזה י"ל דהיכא דהמגלה הוא דבר תורה שהוא קרא דישתו יין נסיכם וכו' ראוי למנותם בתרתי משום דכיון דגלה לנו הכתוב עצמו שלא היה נכנס בקרא דלא תביא אם לא שהוא עצמו חזר לפרש ישתו יין נסיכם אע"ג דאחר הגילוי נכנס הוא וז"ש במצוה כ"ה דקרא דלא תביא תועבה הוא מרבה יי"נ כלומר אחר הריבוי של ישתו יין וכו' מ"מ כיון שהכתוב הודיענו שלא היה נכנס במשמעות דלא תביא אלא בתר דרבייה א"כ ראוי למנותם בתרתי אבל בזבח ליכא לן שום קרא לרבות שהודיענו שלא היה נכנס במשמעות לא תביא ואע"ג דקרא דויצמדו לבעל פעור וכו' הודיענו כן אין זה דבר תורה אלא דבר קבלה ואין לחייב מלקות בשביל גילוי הנביאים שכיון שהכתוב של תורה לא הוצרך לגלות דנכנס בקרא דלא תביא ואע"ג דדברי קבלה גלה לן לא איכפת לן מידי וא"כ בודאי הוא נכנס במשמעות הכתוב דולא תביא והכל חדא מילתא ומ"מ צ"ע: ומ"ש רבינו לוקה מן התורה ר"ל לוקה תרתי כמו שכתבתי שהוא מקרא דלא תביא תועבה וקרא דלא ידבק והגילוי הוא ישתו יין נסיכם וז"ש שנאמר אשר חלב זבחימו וכו' כלומר זהו הגילוי אבל הלאוין כבר ביארם רבינו פרק ז' מהלכות ע"ז, וא"ת לפי דעת רבינו שהוא סובר שאין ללקות תרתי מפני רבוי הלאוין אלא מפני הענינים החלוקים כמו שהניח בשרש המצות למה כאן לוקה תרתי משום שני לאוין של לא תביא ושל לא ידבק כיון שהכל ענין אחד. וי"ל דהם שני ענינים, האחד משום הע"ז עצמה והלאו לא תביא תועבה שהוא משמשיה ותקרובותיה, והשני מפני שהוא ממון עובדיה לא ידבק בידך מאומה מן החרם שפירש רבינו בממון עיר הנדחת וא"כ הם שני ענינים חלוקים לכך לקי תרתי. ומ"ש רבינו והשותה אסור, נראה ה"ה הנהנה כמ"ש בפרק ז' מהלכות ע"ז וסמך כאן על מ"ש שם:

ב וכיון שאיסור זה משום עכו"ם וכו' סתם יינם וכו'. שם (דף ל':) אמר ר' אמי א"ר יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא ג' יינות הן וכו' סתם יינן אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית וכו'. ומ"ש שהשותה רביעית מסתם יינם מכין אותו מכת מרדות קשה דמאין הוציא זה אם מפני שאמרו מטמא ברביעית זו אין ראיה דרביעית קאי אטומאה אבל איסוריה תמיד טפי ולא קאי רביעית אלא אטומאה כמו שהזכירו שם יין אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית וכי היכי דכזית דיין נסך לא קאי אלא הטומאה אבל איסורו בכל שהו ה"נ נימא בסתם יינם ונימא דחכמים תקנו דאסור בכל שהוא משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכי היכי דבדאורייתא אפילו כ"ש הוא הדין בסתם יינם אפילו כל שהוא, ויש להביא ראיה לזה מריש פ' המוכר את הפועל (דף ס"ב:) שאמרו איבעיא להו שכרו לסתם יינם מהו מי אמרינן כיון דאיסוריה חמיר כיין נסך שכרו נמי אסור או דילמא הואיל וטומאתו קיל אף שכרו נמי קיל. ואי איתא כדברי רבינו אמאי לא עביד הכי צדדים באיסור ולימא כיון דאיסוריה קיל שאינו אלא ברביעית ואינו כמו יי"נ שאיסורו בכ"ש אף שכרו נמי קיל. וי"ל לזה שלא ר"ל הקולא לענין השיעור לבד אלא רצה לומר הקולא אחרת יותר גדולה שהם שתי קולות הא' בענין השיעור והשנית בענין הטומאה של יי"נ שהיא בכזית והיא טומאה חמורה שהוא מטמא ואלו אבל הטומאה של סתם יינם היא קלה בשיעור שהוא ברביעית ובענין שהוא מטמא טומאת משקין היא קלה ולא חמורה. אבל מ"מ יש לתת טעם מאין הוציא רבינו זה אם לא שנאמר שרצה להקל בסתם יינם שהוא דרבנן וכיון שלא מצא לו שיעור מפורש בגמרא רצה לתת לו כשיעור הכולל בכל השתיות מהדברים האסורים שהחיוב הוא ברביעית או שנאמר שלענין מכת מרדות ס"ל לרבינו ז"ל דבעי רביעית אבל איסורא מיהא איכא אפי' בכל שהוא וזה מוכרח ממ"ש רבינו ז"ל בפ' ט"ז מהלכות אלו נתערב סתם יינם ביין הרי זה אסור בכל שהוא בשתיה הרי דהחמירו בסתם יינם בכל שהוא. ועדיין צ"ע מנ"ל לחלק בכך:

ג יין העכו"ם שאין אנו יודעים וכו'. כתב הרב כ"מ בפ"ב דע"ז גזרו על יינם משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר והוקימו בגמרא דהאי על בנותיהן משום דבר אחר הוי יחוד בנותיהן אבל מ"מ מ"ש דעל יינן גזרו משום בנותיהן לא הוי אלא בנותיהן ממש אולי יתחתן בם דיחוד בנותיהן הוי מדרבנן ואין לנו לגזור גזירה לגזירה אבל ה"ה סובר דכי היכי דעל בנותיהן משום דבר אחר הוי יחוד כדאוקימו בגמ' גם משום בנותיהן הוי יחוד בנותיהן ודוחק הוא בעיני דהוי גזירה לגזירה כדכתיבנא אלא דלא דמי הא להא ע"כ:

ד וכל יין שיגע וכו'. זהו מחלוקת דרבנן ורבי יהודה בן בתירה הובא בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ח ע"ב) דריב"ב סבר אחד שאין מנסכין יין אלא בפני ע"ז ואחד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור וכו' והוא פסק כרבנן ודלא כריב"ב. וא"ת א"כ למה פסק לקמן פרק י"ג דהמפקיד יינו ביד עכו"ם בחותם אחד אסור בשתיה ומותר בהנאה דהא כתבו התוס' בפ' אין מעמידין דריב"ב דקאמר כן הוא דאזיל לטעמיה דס"ל דיין של ישראל שנגע בו העכו"ם מותר בהנאה אבל לרבנן ודאי דאסור אפי' בהנאה. ולכאורה נראה דרבינו א"א שיכתוב זה דהא מוכרח הוא מתמת הקושיא שהקשו שם דכמאן קא סבר אי כרבי אליעזר דהיכא שהפקידו בחותם אחד לא חיים לזיוף א"כ אפילו בשתיה מותר ואי כרבנן דחיים לזיוף אפילו בהנאה תאסר. וי"ל דרבינו יתרץ הקושיא באופן אחר ויאמר דהך דינא דהמפקיד יינו אצל עכו"ם הוי אפילו לרבנן דסבירא להו דיי"נ אסור בהנאה וס"ל לרבינו כרבנן דחיים לזיופא אפילו בחותם אחד ומ"מ שרינן ליה בהנאה דלענין ההנאה הוי ספק ספיקא ספק אם זייף ונגע ספק אם לא זייף ואת"ל שזייף ספק אם נגע בכוונה ואסור בהנאה כלומר בכוונת ניסוך או נגע שלא בכוונת ניסוך ומותר בהנאה ואע"ג דכל שאינו בכוונת ניסוך אסור אפילו בהנאה כמו שנבאר מ"מ התם היינו משום דאפילו שהוא שלא בכוונת ניסוך חיים דדילמא מנסך הוא והכא לא ידעינן ליה אבל אי בודאי אינו מנסך פשיטא דמותר בהנאה תדע לך שכ"כ רבינו וכל יין שנגע בו העכו"ם הרי זה אסור שמא נסך אותו ואי איתא למה אמר שמא נסך בלא ניסוך נמי אסור בהנאה אלא טעמא ודאי דגזרינן שמא נסך והכא לא ידעינן א"כ אמו דהיכא דנגע

וניסך

מגדל עוז

וכן האוכל כל שהוא עד שנתקרב לה. פרק בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ג): וכיון שאיסור זה כו' עד מכת מרדות. פ' אין מעמידין (דף ל"ו): וכל יין שיגע בו כו' עד אין אוסרין. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ח):

הגהות מיימוניות

[א] ומה שעתה נוהגים ליקח יינות עכו"ם בחובותיהם וגם כשהעכו"ם נוגע ביינו של ישראל שמוכרו לעכו"ם פירש"י בתשובת הגאונים ורשב"ם משום דעכו"ם בזמן הזה אין בקיאין בטיב ע"ז ואינם אדוקין בה ודמו לתינוק בן יומו דאפי' רב דמחמיר לא אסר אלא בשתייה כבעמוד וכן כתוב בס"ה שפירוש רבינו שלמה ב"ר מאיר וה"ר נתן בשרש"י לא נהירא לר"י דתינוק אין מתכוין לנגוע כלל שכך היה מטפח באשפה תדע דהא מדמי ליה לעכו"ם דסליק בדיקולא וכו' שנגע שלא בכוונת אבל בעכו"ם בזמה"ז נהי שאין בו כונת ניסוך מ"מ מתכוין ליגע ואומר ר"י דיש למצוא היתר לדמות מגעו בזמן הזה למודד בקנה דאמרי' ימכר ואפי' אם נדמה למודדו ביד האמור רבנן דימכר ואפי' ר' נתן דאמר בהא אסור בהנאה היינו משום דגזר מדידה אטו שיכשוך בידיו אבל בזמה"ז ליכא למיגזר מידי דאינן בני שכשוך אך קשה דהוי דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו ור"ת היה רגיל למכור אותו לאותו עכו"ם עצמו שאסרו לו כדלקמן פרק י"ג ספר התרומה ע"כ: [ב] כגון נתכוין ליגע ויודע שהוא יין כי ההוא דשכשך בדוולא לתראות שהוא יין אסרי' שמואל ור' יוחנן וראיה מאגרדומין שקדח במגיקת ומציץ והעלה בפיו ואסרו בהנאה בספר התרומה והמצות ע"כ:

אסור בהנייה: ה א עכו"ם שנגע ביין שלא [ג] בכוונה וכן תינוק עכו"ם שנגע ביין אסור בשתייה ומותר בהנייה. [ד] ב הלוקח עבדים מן העכו"ם ומלו וטבלו מיד אין מנסכין ויין שנגעו בו מותר בשתייה ואע"פ שעדיין לא נהגו בדתי ישראל [ה] ולא פסקה עכו"ם מפיהם: ו ג בני השפחות העכו"ם שנולדו ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו הגדולים אוסרין היין כשיגעו בה והקטנים אינן אוסרין: ז ד גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה. ומייחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין. וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאלים יינן אסור

א טור שם סי' קכד סמ"ג שם: ב וכן פסק הטור שם: ג כן פסק שם: ד שם:

ה חלוקה עבדים וכו'. שם (דף נ"ז) א"ר הלוקח עבדים מן העכו"ם שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו רוקו ומדרסן בשוק טמא ואמרי לה טהור יינם גדולים עושין יי"נ קטנים אין עושין יי"נ ואלו הן גדולים שיודעים בטיב ע"ז קטנים שאינם יודעין בטיב ע"ז ומסיק עלה הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו עושין יי"נ מלו וטבלו לא אף עבדים מן לאפוקי מדשמואל דאמר הלוקח עבדים מן העכו"ם אע"פ שמלו וטבלו עושין יי"נ עד שתשתקע ע"ז מפיהם קמ"ל דלא. ויש תימה למה לא ביאר רבינו עד כמה זמן נקראו קטנים. ואיכא למימר כיון דטעמא הוי משום ע"ז מי שהוא יודע בטיב ע"ז נקרא גדול לדבר זה:

ז גר תושב וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ס"ד:) תניא איזהו גר תושב כל שקיבל עליו לפני ג' חברים שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות ב"נ וכו' ר"ש אומר יינו יי"נ ואמרי לה מותר בשתייה ומשמע מיהא דר"ש בשתייה אסר וכן בדין כיון שאינו עובד ע"ז אין מנסך היין לאוסרו בהנאה: ומיחדין אצלו יין וכו'. שם בהך ברייתא כלשון רבינו. ופירש"י ז"ל אין מפקידין אצלו

ה עכו"ם שנגע ביין שלא בכוונה. יתבאר בפי"ב. ומ"ש וכן תינוק עכו"ס שנגע ביין וכו' פ' ר' ישמעאל (דף נ"ז) אמר רב תינוק בן יומו עושה יי"נ ומפורש התם בעובדא דהוה בבי רב דאמרו ליה והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ א"ל איסור דאמרי אלא בשתיה בהנאה מי אמרי ושמואל פליג ואמר דקטנים אינם עושים יי"נ ופסק רבינו כרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכן פסקו ר"ח והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ז"ל אע"פ שיש פוסקים כשמואל ומפרש התם בברייתא אלו הם גדולים ואלו הם קטנים גדולים שיודעים בטיב עכו"ס ומשמשיה קטנים שאינם יודעים בטיב עכו"ס ומשמשיה ומשמע דבן יומו דאמר רב לאו דוקא אלא כל שאינו יודע בטיב עכו"ס ומשמשיה בכלל קטן בן יומו הוא. וכתב הרשב"א שיודע בטיב עכו"ס ומשמשיה כל שהוא נודר ומזכיר בשם עכו"ס ומשמשיה וכתב דהכי איתא בתוספתא איזהו גדול כל הנודר ומזכיר שם עכו"ס ומשמשיה עכ"ל. וכ"כ הטור ואיני יודע למה השמיט זה רבינו:

הלוקח עבדים מן העכו"ס וכו'. שם אמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן העכו"ס אע"פ שמלו וטבלו עושים יין נסך עד שתשתקע עכו"ס מפיהם וכמה אריב"ל עד י"ב חדש ורב פליג עליה וסבר שהלוקח עבדים מן העכו"ס מלו וטבלו לאלתר אינם עושים יין נסך ופסק רבינו כרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכן פסקו התוספות והרשב"א והרא"ש. וכתב שכן נהגו כל גדולי אשכנז אף על פי שיש פוסקים כשמואל:

ו בני השפחות העכו"ס וכו'. שם אותיבנא לרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ מדתניא הלוקח עבדים מן העכו"ס שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו וכו' גדולים עושים יי"נ קטנים אין עושים יי"נ וכו' קתני מיהא גדולים אין קטנים לא תרגמה אבני שפחות הא וכן קאמר וכו' הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו הוא דעושים יי"נ מלו וטבלו לא אף עבדים כן לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל ומשמע דקטנים דקתני דאין עושים יי"נ אין עושים כלל קאמר אפילו לאסרו בשתיה דאי לאו הכי ליתני ליה מהי אין עושים יי"נ ליאסר בהנאה אבל בשתיה אסור. ומשמע לרבינו דהא דקטנים אינם עושין יי"נ במלו ולא טבלו היא אבל לא מלו ולא טבלו עושין יי"נ לאוסרו בשתיה כדין שאר עכו"ס קטן דאין הפרש בין בני השפחות לשאר עכו"ס בין בגדלן בין בקטנן אלא קטנים שמלו ולא טבלו דאע"ג דבשאר עכו"ס עושים יי"נ בני השפחות אינם עושים וכדפני הרגמה אבני השפחות כלומר שמותלקים בני השפחות קטנים משאר עבדים קטנים והחילוק שביניהם הוא כשמלו ולא טבלו כדקתני בברייתא וכתב הטור שכן דעת הרמ"ה אבל הרשב"א כתב בא"ה בני השפחות והם שנולדו מן השפחה עכו"ס ברשות ישראל לכ"ע קטנים אין עושים יי"נ ומותר אפילו בשתיה עד שידעו בטיב ע"ז ומשמשיה ואע"פ שלא מלו ולא טבלו והא דקתני בברייתא שמלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה אלא משום גדולים וה"ק גדולים אע"פ שמלו וקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז כיון שלא טבלו עדיין עכו"ס הם ואף בהם גזרו לאסור סתם יינם ומגעם אבל קטנים אע"פ שלא מלו אין עושים יי"נ דמילה לא מעלה ולא מוריד לגבי קטנים דהא כל שמל ולא טבל אינו גר א"כ מילה מה מהניא בלא טבילה ותדע לך מדאקשי מינה לרב דאמר קטנים בני עכו"ס עושים יי"נ לאסור אותו בשתיה ואם איתא מאי קושיא לימא התם כשמלו ולא טבלו וכי קא אמינא אנא בקטנים בני עכו"ס שלא מלו וזה ברור (אלא שהוצרכתי לכתוב מפני שמצאתי בקצת חיבורי הראשונים ז"ל דברים לא נתכנו בעיני) וכן שנינו בתוספתא בהדיא וכן בני השפחות שלא טבלו בין מולים בין ערלים הרי אלו עכו"ס מדרסן טמא יינם בגדולים אסור בקטנים מותר ואי זהו גדול כל הנודר ומזכיר שם עכו"ס ומשמשיה ע"כ בתוספתא. וזה מבואר כדברי עכ"ל. ואני אומר שלא נראה לרבינו ולהרמ"ה לפרש כן משום דדוחק לומר דשמלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה. ומ"ש דמילה בלא טבילה לא מהניא דהא כל שמל ולא טבל אינו גר. י"ל דשאני הכא דכיון שנולדו ברשות ישראל מהניא מילה להודא לאפוקינהו מאיסור שתיה. ומ"ש והדע מדאקשי מינה לרב וכו' י"ל דהא ודאי לשאר קטנים עכו"ס מילה בלא טבילה לא מהניא ולא אמרינן דמהניא בבני השפחות אלא מפני שנולד ברשות ישראל וא"כ לא הוה אפשר ליה לשנויי הכי והתוספתא אינה מכרעת מאחר שלא הוזכרה בגמרא:

ז גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות וכו'. בפרק ר' ישמעאל (דף ס"ד:) איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני שלשה חבירים שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ והכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח אחרים אומרים אלו (ורלו) [לא באו] לכלל גר תושב אלא איזהו ג"ת זה גר אוכל נבילות שקיבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות מיחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה ישראל אבל מייחדין אצלו יין ואפילו בעיר שרובה עכו"ס וכו' יינו כשמנו וכו' רשב"ג אומר יינו יי"נ ואמרי לה מותר בשתיה וידוע דהלכה כהכמים והא דקתני בסיפא מייחדין אצלו יין וכו' מסקנא דכולהו תנאי דלעיל היא ופירש"י אין מפקידין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיהש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יינו כשמנו, אבל מייחדין אצלו יין ישראל מניחו בהנותו עד שילך כדי מיל או יותר מפא"כ בעכו"ס דהאי כיון דלא

לחם משנה

ויסך אבל מן הדין הוא מותר בהנאה היכא דלא נסך וא"כ חזר הדבר להיות ספק ספיקא ולכך שרינן ליה בהנאה אבל לענין השתיה שהוא חד ספיקא דבכל נגיעה הוא אסור בשתייה הוי אסור והיכא דליכא הוהס כלל ונגע אסרינן ליה אפילו בהנאה משום דליכא אלא הדא ספיקא אם הוא בכוונה או אינו בכוונה. זה נ"ל להרץ לדעת רבינו ולכך פסק כאן כרבנן ושם פסק דין המפקיד יינו וכו' כהפרישים:

ה עכו"ם שנגע ביין וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ז) ההוא עובדא דהוה בבי רב וכו' בהדי דקא נחית נגע ברישא דלולבא בהמרא שלא בכוונה שרייה רב לזבוני לעכו"ס ע"כ. ורבינו נראה שגורס גירסת התוספות דלא גרים ברישא דלולבא אלא נגע בהמרא ולכך כתב כאן עכו"ס שנגע ביין כלומר בידו ממש ולא ע"י דבר אחר דע"י ד"א שלא בכוונת מגע מותר אפילו בשתיה וכי אסרינן לקמן בפרק ב' מדדו בקנה שהוא ע"י ד"א אסור בשתייה היינו טעמא משום דהתם נתכוון ליגע ולא נתכוון לנסך אבל היכא דלא נתכוון אפילו ליגע והוא ע"י דבר אחר מותר אפילו בשתיה וכך דשלא בכוונה שכתב כאן הוא שלא בכוונת מגע דאי שלא בכוונת ניסוך כיון ביודע שהוא יין אסור בהנאה כדכתב בפי"ב עכו"ס שנגע ביין ולא נתכוון לזה הרי זה מותר וכו' משמע דאם יודע שהוא יין אסור אפילו בהנאה אע"ג דלא נתכוון לנסך:

הלוקח עבדים וכו'. שם פסק כרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ כלומר לאסור בשתייה ומוקי ברייתא דקטנים אין עושים יי"נ בבני השפחות וכן קאי ארוקן ומדרסן כדאיתא שם ופסק כרב משום דהלכתא כוותיה באיסורי לגבי שמואל דפליג עליה שם:

ו והקטנים אינם אוסרין וכו'. כתב הרב כ"מ דהיינו דמלו דוקא ועדיין לא טבלו אבל לא מלו אפילו קטנים עושים יי"נ דמשמע ליה לרבינו דמלו דנקט גבי בני השפחות משום גדולים וקטנים ולא משום גדולים בלחוד כשאר המפרשים. וקשה דלרב נחמן דמפרש ברייתא עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות גדולים הוא דעושין יי"נ קטנים אין עושין יי"נ אף עבדים נמי גדולים עושים יי"נ קטנים אין עושין יי"נ ואי איירי בקטנים דמלו דוקא גבי בני השפחות א"כ גבי עבדים נמי דמלו דוקא הוא דאין עושין יי"נ דלא מסתבר דעדיפי בני עבדים מבני השפחות דבבני השפחות לא מלו עושין יי"נ ובעבדים אפילו לא מלו אין עושין יי"נ ואי איירי בעבדים דמלו דוקא קשה דגבי עכו"ס אין לחלק בין מלו ללא מלו דמילה בלא טבילה לא מהניא וכדכתב הרב כ"מ עצמו לכך ודאי דלר"נ ע"כ צ"ל דנקט מלו גבי בני השפחות משום גדולים אבל קטנים אין עושין יי"נ אפילו לא מלו והשתא הוי דומיא עבדים דבני השפחות דבין מלו בין לא מלו אין עושין יי"נ ואע"ג דרבינו מפרש אליביה דמלו דנקט בבני השפחות משום גדולים וקטנים נקטיה היינו משום דמצינן לפרושי אליביה ברייתא כפשטה אבל לר"נ על כרחיך משום גדולים נקטיה ובקטנים בין מלו בין לא מלו אין עושין יי"נ:

ז גר תושב והוא שקבל עליו שבע מצות וכו'. על מה שתירץ הרב כ"מ לדעת רבינו דעכו"ס שהוא מהומה שאינו עובד ע"ז אינו אוסר בהנאה אבל אם הוא מאומה שעובד ע"ז בעינן שיקבל שבע מצות וכבר שסך דאמר רבא התם בפ' השוכר את הפועל (דף ס"ה) ידענא ביה דלא פלח היינו שהוא מאומה שאינו עובד וא"ס גם היא דאבדרנא, קשה דא"כ מאי פריך ליה גמרא מהיא דגר תושב כל שקיבל עליו בפני שלשה חברים כל

הגהות מיימוניות

[ג] ההוא עכו"ם דסליק בדיקולא בהדי דנחית נגע בהמרא שלא בכוונה שרייה רבא לזבוני לעכו"ם וכן פר"ת ור"ח וה"ג ותשובת הגאונים ואין גורס ברישא דלוליבא. ויש להביא ראיה להתירו אפילו כי נגע עכו"ם בידו בלא כוונת מגע מהא דתניא מדדו בקנה ומכר ואפילו לרבי נתן דאמר דמודדו ביד אסור בהנאה היינו דוקא התם שמתכוין ליגע ביין וגזר שרוד במדידה אטו מגע בלא טירדא אבל היכא שאין מתכוין ליגע מותר בהנאה ועוד ראיה מדתנן עכו"ם שהושיט ידו לחבית של יין וכסבור שהוא שמן ואמר ימכר כ"ש היכא שאין מתכוין ליגע ע"כ: [ד] כרב ולא כשמואל דשרי אף בשתיה וכך פירש ר"ת ודלא כהלכות גדולות ורבינו חננאל שפוסקים כשמואל מדקאי ריב"ל כותיה שמפרש דבריו אתא דהלוקח עבדים מן העכו"ם וכו' כדפרישית בהגה"ה דבסמוך: [ה] כרב לגבי שמואל דאמר עד שישקע שם ע"ז מפיהם וכן פר"ת ודלא כה"ג ור"ח שפסקו כשמואל מדקאי ריב"ל כותיה שמפרש דבריו כמו משתשקע י"ב חדש ואר"ת דאין זה ראיה דעיקר דברי ריב"ל נאמרו בחהולץ ותלמוד הביא כאן לפרש דברי שמואל ע"כ:

מגדל עוז

גר תושב עד ומיחדין אצלו יין. פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ס"ד): וכן כל וכו' עד אסור בהנאה. זה דקדקו הגאונים ז"ל ממשמעות דגר תושב דפרק בתרא דע"ז ועכו"ם קטן דפרק ר' ישמעאל (דף נ"ז):

אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה: ח [א]כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה עכו"ם שנאסר היין בגללו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בהנייה. ואם אינו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר עכו"ם סתם הרי זה עובד עכו"ם: ט [ב]אין מתנסך לעכו"ם אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח ומפני זה כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיגע בו שיהיה אסור בהנייה לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך. לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו [ו] אסור ומותר לשתות עם העכו"ם [ז] בכוס אחד. אבל יין מזוג ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה [ח] אם נגע בו נאסר: י הורו גאוני המערב °שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט

א טור שם סי' קכג סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכג סמ"ג שם:

כסף משנה

דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמגע עכו"ם דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע ולאיחלופי בזמן מועט ליכא למיחש וכו' יינו מותר בהנאה כשמנו וקודם שהותר השמן באכילה [קאי] אבל בשתיה אסור עכ"ל. ולמד רבינו מגר תושב לכל עכו"ם שאינו עובד ע"ז וכתב הרשב"א דטעמא משום דגזירה ראשונה לאסור שתיה בלבד היתה ומשום בנותיהן אבל איסור הנאה שגזרו ב"ד שלאחריהם ומשום חשש ניסוך לא גזרו אלא בעכו"ם עובד ע"ז אבל בשאינו עובד לע"ז לא היתה גזירה ואע"פ שהישמעאלים הללו לא קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז וכן לא קבלו עליהם בפני ג' ז' מצות בני נח ובברייתא קתני איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חבירים שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות בני נח הסיא לא לענין יי"נ ושאר גזירות שגזרו בעכו"ם היא שנויה אלא להחיותו בלבד וכדגרסינן התם עלה דהויא רב יהודה שדר קורבנא לאבידרנא ביום אידם אמר ידענא ביה דלא פלח לע"ז והתניא איזהו גר תושב כל שקבל עליו בפני ג' חבירים שלא לעבוד ע"ז א"ל כי תניא ההיא להחיותו [והאמר רבב"ח א"ר"י גר תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל הרי הוא כמין שבאומות התם כגון שקיבל עליו למול ולא מל] אלמא כל שידענוהו שאינו עובד עכו"ס אינו בכלל גזירות הללו ולא הצריכו לקבל בפני ג' חבירים אלא להחיותו בלבד ומ"מ כל שאסרו משום חתנות אף הוא אסור בו שהרי הוא בכלל איסור חתנות ולפיכך יינו אסור בשתייה כשמנו עכ"ל: ואיכא למידק על דברי רבינו במאמר שהוא סובר שכל עכו"ס שאינו עובד עכו"ס אינו אוסר בהנאה היאך כתב גר תושב שקבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר [בהנייה] דמשמע דאם חיסר מלקבל אחת מהשבע אוסר בהנאה ומי גרע גר תושב שקבל עליו בפירוש שם מצות וע"ז מכללם מעכו"ס דקים לן דלא פלח עכו"ס ולא קיבל עליו שאר מצות. וי"ל דע"כ לא קאמר רבינו שאינו אוסר בהנאה אלא בעכו"ס שהוא מבני דת דלא פלחי ע"ז אבל אם הוא מבני דת דפלחי ע"ז אע"פ שזה קבל עליו שלא לעבוד ע"ז לא יצא מכלל אומתו עד שיקבל עליו שבע מצות דאז נעשה גר תושב גמור והכי דייק לישנא דרבינו שכתב וכל עכו"ס שאינו עובד ע"ז כגון אלו הישמעאלים דמשמע דוקא בכה"ג שהוא מאומה שמוחזקים שאינם עובדים ע"ז הוא דיינו מותר בהנאה אע"פ שלא קבל עליו בפירוש שלא לעובדה אבל אם הוא מאומה דפלחי לה צריך לקבל עליו שבע מצות ואם חיסר אחת מהן אוסר בהנאה דעדיין בכלל אומתו הוא ולפי זה הא דאמר רבא אבר שסך ידענא ביה דלא פלח ע"ז ה"ק ידענא ביה שהוא מאומה דלא פלחי ע"ז. ועי"ל דכל עכו"ס שאנו מוחזקים בו שאינו עובד ע"ז אע"פ שבני אומתו עובדים אותה והוא לא קבל בפירוש שלא לעובדה וגם אינו מקיים שאר מצות ולא קבלם עליו יינו מותר ובכה"ג הוה ההיא דבר שסך ומ"ש רבינו גר תושב שקבל עליו שבע מצות להשמיענו שאעפ"כ יינו אסור בשתיה אבל [לא] כתב כן לומר דמותר בהנאה דלא איצטריך דבלא"ה נמי כיון שקבל עליו שלא לעבוד עכו"ס מותר וכמ"ש בסמוך. ומ"ש רבינו אבל אותם העובדים עכו"ס וכו'. פשוט הוא:

ט אין מתנסך לע"ז אלא יין שראוי להקריב ע"ג המזבח וכו'. לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ס אינו אסור וכו'. מימרא בפ' אין מעמידין (דף ל') וקאמר התם דשמואל הוה שתי ליה עם אבלט וכתב הרא"ש הדבר תמוה מאד כיון שגזרו על יינם משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר ניסוך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כ"כ ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן עכ"ל. וכתב הטור ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש וכן דברי הרא"ש וספר התרומה והראב"ד והרשב"א בשם הגאונים: ומ"ש רבינו אבל יין מזוג וכו'. בפרק אין מעמידין אמר רבא הלכתא יין מזוג וכו' יש בו משום יי"נ. וכתב הר"ן איכא מ"ד דה"מ כגון דליכא כפי מג' חלקי מים אבל איכא טפי לאו חמרא הוא ואין בו משום יי"נ והביא ראיה מפלוגתא דת"ק ואחרים בפרק המוכר פירות (ב"ב צ"ו:) גבי שמרי יין לענין ברכה ואינה ראיה דה"מ בשמרים דכי איכא טפי מעל חד תלתא מיא קיוהא בעלמא הוא אבל יין גמור דאיכא טעם יין ומראה יין יש בו משום יי"נ וכ"כ הרא"ש דשמרים שאני שאינו אלא קיוהא בעלמא אע"פ שיש בו טעם יין אבל יין מזוג אדם מוזגו לפי טבעו ומנהגו הילכך כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יי"נ. ומ"ש רבינו ויין שהתחיל להחמיץ, שם אמר רבא האי חמרא דאקרים עד תלתא יומי יש בו וכו' ומשום יי"נ מכאן ואילך וכו' ואין בו משום יי"נ וכתבו הרשב"א והר"ן דרבא לטעמיה דאמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ודעת המפרשים להחמיר בחומץ שלנו שנגע בו העכו"ס אלא א"כ הוא כ"כ חזק שכשמשליכין ממנו על הקרקע מבעבע:

י הורו גאוני המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש וכו'. טעמם מפני שכיון שאינו ראוי למזבח הרי הוא כמבושל או כשכר שאין בהם משום יי"נ והרמב"ן והרא"ש והרשב"א והר"ן כתבו שאין לסמוך על הוראה זו דמאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בו שאור ודבש הלא הם מקריבין בנות שוח ופירות לע"ז שאסרה אותם תורה למזבח ויין

הרדב"ז (מב"י)

אלו יין לזמן מרובה דחיישינן לאיחלופי אבל מיהדין אלו יין ישראל מניח בחנותו עד שילך כדי מיל או יותר דכיון דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמגע עכו"ס דאתי מעלמא לביתו לא חיישינן דכיון דלית ליה הנאה אינו מניחו ליגע ולאיחלופי בזמן מועט ליכא למיחש:

ט אין מתנסך לעכו"ס וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל'.) שמואל ואבלט הוו יתבי אייתו לקמייהו חמרא מבשלא משכיה לידיה כלומר אבלט כדי שלא יגע ביין א"ל שמואל הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יי"נ. ושמעינן מינה דאפי' בשתייה שרי וכ"כ רש"י ז"ל. ואמר רבא האי חמרא דאקדיס עד תלתא יומי יש בו משום גילוי ומשום יי"נ:

י הורו גאוני המערב שאם נתערב וכו'. האחרונים לא סמכו על הוראה זו. וכתב הרא"ש הטעם שעיקר הגזירה משום בנותיהן

לחם משנה

הא התם איירי על כרחיך מאומה שהוא עובד ע"ז דהתם קאמרי רבנן קבלת שבע מצות ובעכו"ס שאינו מאומה שעובד ע"ז לא בעינן קבלת שבע מצות והא דאבדרנא הוי מאומה שאינו עובד ע"ז. ואולי י"ל לדעתי דהכי פריך דמשמע ליה דהיא ברייתא לענין שלא תעשה יין נסך קתאמרה וכיון שכן כי היכי דאמרו דגר תושב לענין שאינו עושה נסך הוי בקבלת שבע מצות היה לו לבעל הברייתא לומר דאם הוא מאומה שאינו עובד ע"ז דינו כן הוא גם כן דאינו עושה יי"נ ותירץ המתרץ דהיא להחיותו איתמר ולהחיותו לא הוי אלא בקבלת שבע מצות לרבנן או לחד מהני תנאי כסברתיה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה. ולי אני הצעיר נראה לומר דמאי דנקט רבינו ז"ל כאן שבע מצות משום דס"ל דדוקא בכי האי מיהדין אלו יין דלמגע עכו"ס דאתי מעלמא בביתו לא חיישינן כיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע כדכתב רש"י ז"ל לרבינו ז"ל דכוותה בגר תושב מקילין בכי האי דלא מתכוון להעביר ישראל אבל בעכו"ס אינו עובד ע"ז חיישינן ליה למגע עכו"ס דמתכוון להעביר ישראל ולכך נקטיה בברייתא דין דמיהדין גבי גר תושב אבל לענין הניסוך באינו עובד ע"ז להוד סגי דאינו מנסך:

ט אין מתנסך לעכו"ס וכו'. המפרשים הקשו על רבינו דהרי יין מזוג דהוא פסול לגבי המזבח ויש בו משום נסך. ואני לא ראיתי בדברי רבינו בפ"ו מה' איסורי מזבח שהזכיר בכלל יינות הפסולין יין מזוג, לכן אני אומר דרבינו סובר דיין מזוג כשר לגבי מזבח משום דבפ' המוכר פירות (דף צ"ז:) אמרו אי למעוטי מזוג עלויי עלייה ומפרש רבינו כך אי למעוטי מזוג דכיון דאינו קרב אין מקדשין עליו עלויי עלייה ואמאי אינו קרב כיון שהוא עילוית לו דכיון שהוא מעולה ראוי להכשירו לגבי המזבח ודלא כפירוש המפרשים שפירשו עלויי עלייה לענין קידוש אבל לענין מזבח לא דברייתא שיא בספרי הי אהה מנסך ולא המזוג דרבינו משמע ליה דכיון דהוא מעולה לגבי מזבח נמי מעלי וברייתא דספרי דחיק לה מקמי גמרא דידן דלשון מעולה משמע הטוב לכל: אבל יין מזוג וכו'. הר"ן כתב בשם אחרים דאפילו מזוג יותר משלשה חלקים מים אית ביה משום יין נסך ואע"ג דגבי שמרים אמרו דכשהוא יותר משלשה חלקי מים מברכין עליהם שהכל שאני שמרים דאינו אלא קיוהא בעלמא אבל יין לא, וקשה עלייהו דא"כ איך אמרו בפ' המוכר פירות (דף צ"ו:) דכולי עלמא רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא הוא רבא לטעמיה דאמר רבא כל חמרא דלא דארי על חד כו' היכי אזיל לטעמיה הא התם הוי יין ולכך אפילו באחד מד' מקרי יין אבל שמרים לא. וי"ל דלא אמר לטעמיה אלא בענין דשלשה חלקי מים דמשוי רבא השיעורים בשמרים וביין אבל לעולם דיש חילוק בין זה לזה אלא שרבא משוה התם לכך קאמר לטעמיה: ויין שהתחיל להחמיץ וכו'. קשה על רבינו למה לא כתב שלשה ימים כמ"ש בגמ' (דף ל') (האי חמרא דאקרים עד תלתא יומי וכו') דרבא אזיל לטעמיה דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וכו' וכן כתב הר"ן. וע"ק למה כאן כתב ואפשר שישתה ובהלכות רוצח פ' י"א כתב ואפי' התחיל טעמו להשתנות להומן ולא כתב כמ"ש כאן. מיהו אין זו קושיא דדא ודא אחת היא אלא שכאן פירש יותר וסמך על מ"ש כאן. ולקושיא ראשונה י"ל דאית ליה כדעת המפרשים שכתבו שאין אנו בקיאין בחומץ בזמן הזה מה הוא ולכך לא תלה הדבר אלא בענין השתיה דאפשר שישתה:

מאימתי

מגדל עוז

כל מקום שנאמר עד הרי זה עובד עכו"ס. כלל המתחבר שהעלה מן הסלכס: אין מתנסך לעכו"ס עד לשתות עם העכו"ס. פרק אין מעמידין (דף כ"ט):

הגהות מיימוניות

[ו] מדשתי ליה שמואל עם אבלט כדאיתא התם פ' אין מעמידין. ויין המעורב בתבשיל עם שאר תבשיל ונגע בו עכו"ם קודם שהרתיחה מותר מדקתני בתוך אלונתית של עכו"ם אסור מפני שתחלתו יי"נ פי' יין של עכו"ם משמע הא מתחלתו יין של ישראל מותר דלא איצטריך ההוא סיומא מפני שתחלתו יין אלא למידק הכי, עוד האריכו התוס' וספר התרומה ע"כ: [ז] וגבול יש לו לאחר שהרתיחו ע"כ: [ח] ואנן בזמה"ז אפי' חומץ ממש צריך ליזהר ממגע עכו"ם כמו יין. ר"ת היה מקפיד על רבינו משולם שהיה נוהג בדבר היתר שאין אנו בקיאין מתי קרוי חומץ או יין וגם בריחיה חלא וטעמיה חמרא פליגי בפ' המוכר פירות וכן בוסר יש ליזהר בו ממגע עכו"ם דאין אנו בקיאים מתי קרוי בוסר או ענבים ועוד דלשון ראשון שפירש"י בפרק כל הגט גבי משעת כניסת מים לבוסר בכל ענין אסור ולשון זה נראה לר"י ואע"פ שבמס' שביעית קרוי ליחלוחית שבבוסר מים אין אנו בקיאין מתי קרוי יין, מספר התרומה והמצות. אבל אם הוא חזק כל כך כששופכין ממנו על גבי קרקע מרתיח בזה כתב מורי רבי' שי' דהאי ודאי חומץ ולא מיתסר בנגע עכו"ם ועיין בתשובה ע"כ: ○ [בטור כתב על זה ז"ל וכתב א"א ז"ל ואין לסמוך על זה שעיקר הגזרה משום בנותיהן אלא שהחמירו לאוסרו בהנאה כיון שנתנסך לע"ז ע"כ]:

מעט שאור הואיל ואינו ראוי למזבח הרי הוא כמבושל או כשכר ואינו מתנסך ומותר לשתותו עם העכו"ם: יא "מאימתי יאסר יין העכו"ם משידרוך [ס] וימשך היין אע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת הרי זה אסור. לפיכך אין דורכין עם העכו"ם [י] בגת שמא יגע בידו וינסך ואפילו היה כפות. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה ואע"פ שעדיין היין מעורב עם החרצנים וזגין ולא ירד לבור:

עכו"ם

א טור שם סמ"ג לאוין קמח:

בטעיקן אלא שהחמירו לאוסרו בהנאה כיין שנתנסך לעכו"ם ואני רגיל לסמוך על הוראת הגאונים בספק נגע עכו"ם אבל בודאי נגע לא:

יא מאימתי יאסר היין וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ה) אמר רב הונא יין כיון שהתחיל להמשך נעשה יי"נ ואותביה עליה ממתני' דתנן לוקחין גת בעוטה מן העכו"ם ומוקי לה כמשנה ראשונה ורב הונא כמשנה אחרונה דחזרו לומר אין דורכין עם העכו"ם בגת משום דרב הונא ופירש"י ז"ל משנת עשויה לימשך במדרון ומשעה שנמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין ע"כ. וכן הוא דעת רבינו:

ויין מזוג פסול למזבח ואפ"ה אסיקנא דיש בו משום יי"נ וכן דעת ה"ר יונה וכתבו הריב"ש והרשב"ץ שאין לסמוך על הוראה זו שהורו גאוני המערב שכבר דחאוה כל האחרונים בשתי ידים:

יא מאימתי יאסר יין עכו"ם וכו'. בפרק ר' ישמעאל (דף נ"ה) תנן לוקחין גת בעוטה מן העכו"ם אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן (לתוך) התפוח ואינו נעשה יין עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ובגמרא אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך עושה יי"נ תנן לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אע"פ שהוא נוטל בידו ונותן לתוך התפוח אמר רב הונא בגת פקוקה ומליאה מ"מ ולאו נעשה יי"נ עד שירד לבור ה"נ בגת פקוקה ומליאה מ"מ ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר אמר רב הונא ל"ק כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתניא כראשונה היו אומרים וכו' אבל דורכים עם הנכרי בגת ולא חיישינן לדרב הונא וחזרו לומר וכו' אין דורכין עם הנכרי בגת משום דרב הונא ופירש"י על דברי רב הונא כיון שהתחיל לימשך שהגת עשויה כמדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין והסכימו הרשב"א והרא"ש והר"ן שפירוש זה עיקר וכך הם דברי רבינו. ומ"ש לפיכך אין דורכין עם העכו"ם בגת וכו' היינו במשנה אחרונה וכדרב הונא וכן פסקו הפוסקים. ומ"ש ואפי' היה כפות שם (דף נ"ו:) ההוא ינוקא דהנא ע"ז בשיח שני בעו מיניה מהו לדרוך עם העכו"ם בגת א"ל דורכין עם העכו"ם בגת והא קא מנסך בידיה דליירנא להו לידיה והא קא מנסך ברגל ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך ההוא עובדא דהוה בנהרדעא דדשו ישראל ועכו"ם להוא חמרא ושהייה שמואל תלתא ריגלי מ"ט אילימא משום דקא סבר דאי משכחנא תנא דאסר כל' נתן אסריניה בהנאה דהניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר אימור דאמר ר' נתן ביד ברגל מי אמר אלא דאי משכחנא תנא דשרי כר"ש איסרייה אפילו בשתייה. והרי"ף השמיט עובדא דינוקא ועובדא דנהרדעא ובריתא דמדדו בין ביד בין ברגל וכתב (הר"ן) שרמה בדברי הראשונים שהוא דוחה אותם מההוא עובדא דהוה במחוזא דעל עכו"ם להנותא ואמר האי לאו חמרא הוא וכו' ואסיקנא דמיתסר בהנאה ממתניתא דאגרדמים וכו' ולמד ממנה שני דברים חדא דמגעו מחמת ד"א שלא לכוונת ניסוך מיתסר בהנאה ובהכי מידחיא ההיא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר ולמד ממנה ג"כ דניסוך דרגל שמיה ניסוך לפי שהם מפויס רגל לפיו והוא ז"ל תמה עליהם דמי השוה להם המדה דכיון דבגמ' מסיק דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך אע"ג דחזינן דבפיו שמיה ניסוך פרגל אין לנו ואע"ג דינוקא אמר לה לא מידחי בגילא דהיינא דהא גמרא סבר לה כוותיה דאמרינן אימור דאמר ר' נתן ביד ברגל מי אמר ועוד אם כדבריהם כי אמרי' אילימא משום דקסבר דאי משכחנא תנא דאסר כר"נ וכו' ודחינן לה [משום דאימר דאמר ר"נ ביד ברגל מי אמר] לימא דאי משכחנא תנא דאסר כתנא דאגרדמים אסרנא ליה אפי' בהנאה עכ"ל. ורבינו נראה שהוא סובר כדעת הרי"ף במה שסובר דמגעו מחמת ד"א שלא לכוונת ניסוך מיתסר בהנאה שהרי לא הביא ברייתא דמדדו בין ביד וכו' והביא דין ברייתא דאגרדמים ומשמע דסבר רבינו דליתא להאי דינוקא דשרי לדרוך עם העכו"ם בגת בדליירניה לידיה מדאמרינן חזרו לומר אין דורכין עם העכו"ם בגת ססס דאם איתא ה"ל לסיומי אא"כ היה כפות ועוד דההוא עובדא דנהרדעא דדרכו ישראל ועכו"ם משמע ודאי שהישראל היה משמרו שלא יגע ביד דאל"כ מאי מספקא ליה לשמואל ה"ו הישראל משמרו שלא יגע וכיון דבהא אסרינן ה"ה דאסרינן בכפות דבכל גוונא אסרו דריכת העכו"ם ומ"מ משמע ליה דבישראל משמרו לא נאסר אלא בשתיה מדאמרינן בעובדא דנהרדעא דדרכו ישראל ועכו"ם אי משכחנא דשרי כר"ש איסרייה אפי' בשתיה וכיון דלא אשכחנא תנא דשרי כר"ש איתסר בשתיה מיהא אבל בכפות דלא אשכחן מאן דאדכר ביה לד מריותא כלל אסרינן ליה אפי' בהנאה דנזרינן כפות אטו שאינו כפות ומיהו בניסוך דרגל משמע דס"ל לרבינו דלא שמיה ניסוך ומטעמא דכתב הר"ן. וכתב הרשב"א בתשובה שמה שכתב בתורת הבית שנראה מדברי הרמב"ם שהנוגעה ביין ברגל אינו אוסר בהנאה סמך על מ"ש בפ' י"ב כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך עכ"ל. ומשמע שטעמו של הרשב"א שדייק מלשון רבינו שכתב בשאר אבריו שדרכן לנסך בהם משמע שיש אבר שאין דרכן לנסך בו והיינו רגל ומשום דדרך ביזוי הוא וקשיא ליה ליתנא דבשאר אבריו דנקט דמשמע שהרגל הוא מכלל דאין לומר דלא אתא לאיתויי אלא פיו אבל לא רגל דא"כ לא ה"ל למינקט לשון רבים וי"ל דיש איברים אחרים בגוף זולת הרגל שדרכם לנסך בהם. וי"ל דמלשון רבינו כאן יש ללמוד שהוא ז"ל סובר דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך ליאסר בהנאה שהרי כתב אין דורכין עם העכו"ם בגת שמא יגע בידו וינסך ואם איתא מאי אירייא מאי משום שמא בידו יגע תיפוק ליה מפני שהוא נוגע בו ברגלו כשהוא דורך ועוד שכתב בסמוך עכו"ם שדרך היין ולא נגע בו והרי ישראל עומד על גביו וכו' ה"ז אסור בשתיה משמע שאע"פ שדרכו ברגליו לא נאסר בהנאה ואין לדחות דכל הכי מיירי שלא נגע בענבים שבגת כגון ששם דפים על ענבים שבגת ודרך עליהם דא"כ לא ה"ל למיפסק סתומי: ומ"ש רבינו ואין לוקחים ממנו גת דרוכה וכו'. היינו כמשנה אחרונה וכדרב הונא ומ"מ יש לתמוה שה"ל לכתוב בגת פקוקה ומליאה שרי וכדאוקי רב הונא למתני'. וי"ל שסובר רבינו דמעיקרא לא דחקי למימר דבגת

לחם משנה

יא מאימתי יאסר יין העכו"ס. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ה) אמר רב הונא יין כיון שהתחיל להמשך עושה יי"נ תנן לוקחין גת בעוטה וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י שהתחיל להמשך שהגת עשויה כמדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין והתוס' פירשו שם בשם ר"ת שהתחיל להמשך שהתחיל לקלח מן הגת ורבינו נראה שמפרש כפירוש רש"י ז"ל שכתב אע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת ומדקאמר עדיין בגת משמע שהוא נוטה לפירוש רש"י ז"ל: **לפיכך** אין דורכין עם העכו"ס כו'. שם במשנה ובגמ' (דף נ"ו:) ההוא ינוקא דהנא ע"ז בשית שני וכו' (עיין בכ"מ) וא"כ יש לתמוה על רבינו איך כתב דאפילו אם הוא כפות אין דורכין עמו הא אמרו בגמרא דליירנא להו לידיה דמשמע דהיכא דכפות דורכין והגהות מיימוניות כתבו שמדברי רבינו נראה שטעה אותו התינוק ואין זה מספיק כלל דאע"פ שהוא ינוקא מנא ליה לרבינו דטעה כיון דגמ' שקיל וטרי במילתיה ועוד דבניסוך דרגל לא שמיה ניסוך פסק כוותיה שכ"כ שמא נגע בידו משמע דברגליו אין ניסוך כלל והרב"י סי' קכ"ד כתב שהרא"ש דחה דברי הינוקא מפני דמדמה ליה למדדו בין ביד בין ברגל דמותר בהנאה וכי היכי דמדדו ביד אמרינן דבעבידתיה טריד ה"נ אמרינן בעבידתיה טריד ואע"ג דלא לייר לידיה אבל לפי דעת רבינו א"א לומר כן שהוא סובר דמדדו ביד אסור וכמו שביאר שם הרב"י. וצ"ל לתרץ שרבינו הוקשה לו מה שהוקשה לבעלי התוספות שאם שאלה זו של ינוקא הוא כפי המשנה אהרונה כדפרש"י ז"ל א"כ היה לו לפרץ אין דורכין עם העכו"ס בגת דכפי משנה אחרונה דינא הכי הוי והם תירצו דעל ידי מעשה שאלו ורבינו לא רצה לפרש כן ולכך תירץ דכפי משנה ראשונה שאלו לו ולכך השיב להם דורכין והקשו לו דהא קא מנסך בידיה כלומר דאפילו לפי משנה ראשונה סובר רבינו שהטעם שאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור משום דהיין והענבים הם מעורבים אבל אם הוא הבדיל היין מן הענבים ולקח כוס מלא ודאי דשייך ביה ניסוך וכמ"ש התוס' לפי משנה אחרונה בדבור אמר רב הונא דאם שולה יין מן החבית וכו' והכי דייק ליפנא דמתני' דקאמרה אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפות כלומר שנוטל הענבים ומש"ה לא הוי יי"נ ר"ל דאינו נוטל יין מופרש ומובדל בלי ענבים דאלת"ה לישמעינן רבותא אפילו שנוטל היין בידו ומה הקשו בגמרא והא מנסך בידיה כלומר שיטול היין בידו וינסך שכיון שהיין מובדל ומופרש בין הענבים בידו שייך נסוך וא"כ אפשר שיטול מעט בידיו לנסות לזה אמר דליירנא ליה לידיה וכל זה הוא לפי משנה ראשונה ועל דא קאמר דדורכין והברייתא קאמרה על זה דבראשונה היו אומרים שדורכין ואח"כ אמרו שאין דורכין וא"כ אפילו על דלייר ליה לידיה דקאמרה מעיקרא דדורכין קאמרי לבסוף דאין דורכין דאי לא לייר אפילו כפי משנה ראשונה אין דורכין אלא ודאי אפילו דלייר והטעם משום דיגע בידו ואע"פ שהיין מעורב עם הענבים הרי כיון שהתחיל לימשך נעשה יי"נ ולכך כתב רבינו שאפילו שהוא כפות אין דורכין. זה היה נראה לייסב דבריו אבל א"א לומר כן ממה שהקשו והא מנכך ברגל ולפי משנה ראשונה לית נסוך ברגל כלל וצ"ע: ואין לוקחין ממנו גת דרוכה כו'. שם ואע"ג דאוקמוה בגמ' דמתני' דלוקחין בגת פקוקה וא"כ הי"ל לרבינו לבאר דהיכא שהיא מלאה מותר ליקח, תירץ הרב"י בסי' קכ"ג בשם הר"ת דכשתירצו בגמ' לא קשיא כאן במשנה ראשונה

הגהות מיימוניות

[ט] אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך עושה וכו' לפיכך גיגית של ענבים דרוכין מותר להגיה ליגע בהן עכו"ם אפי' לכתחילה אבל אם נתן סל וגרגותני ולקח מיין שבסל או אפי' לא לקח ממנו כיון שהיין צלול נכנס לתוך הסל ונבדל מן חזגין ומן החרצנים חשיב המשכה ונאסר במגע עכו"ם מכאן ואילך ואם נגע עכו"ם רק בזגין ודרצנים אין הסל נאסר בכך אא"כ משקה טופח ע"מ להטפיח עליהם שמחבר כל אשר בגיגית ורש"י וכן ריב"ן פירשו דאפילו בלא נתינת סל אלא דרק כשפינה הענבים אילך ואילך והיין צלול כנוס באמצע מקרי המשכה ושמא לדבריהן זהו בשלא נשארו מן הענבים עד שולי הגיגית במקום שיין הצלול כנוס שם וגיגית שהיא דרוכה ועדיין לא המשיכו ממנה ורוצה ליקח ישראל או עכו"ם לנסות יכול להיות דאפילו לא לקח בכוס אלא יין צלול שאין חשוב המשכה בכך בשביל אותו דבר מועט וגם לא נתכוון לכך אלא לנסותו אכן מה שכנוס מקרי יין ונאסר במגע עכו"ם כיון שהוא צלול ואם אחרי שנאסר החזירו בגיגית הכל מותר ואפי' אם נמשך מן הגיגית דסלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו דהיינו חזגין והחרצנים כרבא דאמר בתר שמא אזלינן רבה עליו ומבטלו ואפילו לאביי דאמר בתר טעמא אזלינן והוי מין במינו מותר בס' לפר"ת שמתירו בס' כדלקמן פט"ז בהגה"ה. ואם לקח מן העכו"ם ענבים מעורבים עם היין בכוס פשיטא שאין זה חשוב המשכה אפילו למה שבכוס וכן טוב לעשות ואותן גיגיות מלאות ענבים דרוכים ובעוטים ושוהין בבית העכו"ם שבוע או יותר ויש מקומות שישראל קונין מאותו היין תימה למה אין חוששין שמא המשיך ממנה העכו"ם ונאסר הכל ועוד דאמרו בירושלמי אם חעלים עינו אסור ושמא אם מניח הגיגית מליאה מותר דאם איתא שהמשיך ממנה היה ניכר החסרון ואין לחוש שמא העכו"ם המשיך ממנה וחזר ומילא דכולי האי לא חיישינן וההיא דירושלמי איירי שאין הגיגית מליאה שאין חסרון המשכה ניכר והמחמיר לתת סדין על הגיגית ומתתימה עד שיקננת תבא עליו ברכה, מספר התרומה והמצות ע"כ: [י] וכן כתב רבינו יהודה שר"ת רצה לנדות בני אדם שהיו רוצים למצוא חן בעיני העכו"ם והיו דורכים עמהם בגיגית קודם המשכה כי אולי אכור לפי משנה אחרונה דגזר קודם המשכה אטו לאחר

מגדל עוז מאימתי יאסר עד הרי זה אסור כשמייס. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ה):

יב עכו"ם ° שדרך היין ולא נגע בו והרי ישראל עומד על גביו וישראל הוא שכנסו בחבית ה"ז אסור בשתיה:
יג אהחומץ של עכו"ם אסור בהנייה מפני שנעשה יין נסך קודם שיחמיץ. בעכו"ם שהיה דורס ענבים בחבית אע"פ שהיין צף על גבי ידיו אין חוששין משום יין נסך. גהיה אוכל מן הסלים והותיר כסאה וכסאתים וזרקן בגת אף על פי שהיין מגתו על הענבים אין עושה יין נסך:
יד דהחרצנים והזגין של עכו"ם אסורים כל י"ב חדש. ולאחר י"ב חדש כבר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחית ומותרין

א ג"ז בטור סי' קכג סמ"ג שם: ב שם בטור סי' קכד: ג שם בטור סי' קכה סמ"ג שם: ד טור שם סי' קכג ע"ש סמ"ג שם:

דבגת פקוקה ומליאה שרי רב הונא אלא כי היכי דלא תיקשי ליה מתני' אבל בתר דאסיקנא דמתני' כמשנה ראשונה ורב הונא כמשנה אחרונה הו לא צריכין לדחוקי בהכי אלא מתני' אפי' בשאינה פקוקה שרי ורב הונא אפי' בפקוקה ומליאה אסר אטו שאינה פקוקה ומליאה וכתב הר"ן שכן דעת הרמב"ן ושכן נראה מדברי רבינו וכן דעת ר"ח ואל תשיבני מדגרסינן אמר רב הונא בגת פקוקה ומליאה דמשמע דרב הונא גופיה אמרה דאיכא למימר דגמ' הוא דאמרה אליבא דרב הונא והוי כאומר אמר לך רב הונא בגת פקוקה ומליאה ואפי' את"ל דרב הונא גופיה אמרה איכא למימר דה"ק אי לא הוה סיפא דקתני אינו נעשה יי"נ עד שירד לבור הייתי מוכרח לומר דבגת פקוקה ומליאה לא אסרתי כי היכי דלא תיקשי לי מתני' אבל השתא דקתני סיפא אינו עושה יי"נ עד שירד לבור ומתני' פליגא ואנא דאמרי כמשנה אחרונה אפי' בפקוקה ומליאה נמי אסרתי. כנ"ל לדעת רבינו אע"פ שהרשב"א והר"ן סוברים דאף למסקנא שרי רב הונא בגת פקוקה ומליאה ושכך מטים דברי הרי"ף:

יג החומץ של עכו"ם אסור בהנאה וכו'. משנה פ"ב דע"ז (דף כ"ט):

עכו"ם שהיה דורס ענבים וכו'. תוספתא פ"ח דע"ז הדורס ענבים בחבית אע"פ שהיין צף ע"ג ידיו מותר שאין דרכן מנסכין כן וכו' עכו"ם שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורים לגת אע"פ שניצוק לגת והיין מנתז על גבי ענבים מותר שאין דרכן מנסכין כן:

יד החרצנים והזגים של עכו"ם וכו'. משנה פ"ב דע"ז (דף כ"ט:) החרצנים והזגים של עכו"ם אסורים ואיסורם איסור הנאה דר"מ וחכ"א לחים אסורים ויבשים מותרים. ובגמרא (דף ל"ד) מפרש דלחים כל י"ב חדש יבשים לאחר י"ב חדש א"ר יוחנן כשהם אסורים אסורים אפי' בהנאה כשהם מותרים מותרים אפילו באכילה: ומ"ש

יב עכו"ם שדרך היין וכו'. שם הוה עובדא בנהרדעא דדשו ישראל ועכו"ם לחבוא חמרא ושרייה שמואל הלכתא רגלי ואסיקנא דלאי משכחנא תנא דפרי כר"ש איסורייה אפי' בשתייה ע"כ. וכיון דלא אשכח בשתייה אסור בהנאה מותר וטעמא משום דאין ניסוך ברגל:

יב החומץ של עכו"ם וכו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ט:) משנה כלשון רבינו. ושמעת מינה דחומץ שלנו שנגע בו העכו"ם מותר. ור"ת היה מחמיר שהיה אומר שאין אנו בקיאין מה נקרא חומץ ע"כ. ואי ליתיה הלא וטעמיה הלא ליכא למיחש למידי דאקשינן עלה דמתני' פשיטא משום דאחמיץ פקע מיניה איסורא אמר רב אשי הא קמ"ל דאשמועינן חומץ שלנו ביד עכו"ם א"נ חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום איחלופי כיון דאיכא חותם לא טרח ומזייף משמע דלא חיישינן למגע עכו"ם כלל: **עכו"ם** שהיה דורס בחבית וכו'. זה מבואר ממ"ש לעיל כיון שהיין והענבים הכל בתוך החבית ולא נמשך לא נקרא יין ולא נאסר במגע העכו"ם: **היה** אוכל מן הסלים וכו'. נראה שלמד זה מהך דפ' ר' ישמעאל (דף נ"ו:) דתנן ירד לבור מה שבבור אסור ומה שבגת מותר אמר רב הונא לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת אבל החזיר גרגותני לגת אסור גרגותני גופה במאי קא מיתסרא בנצוק ש"מ ניצוק הוי חיבור כדתני ר' חייא שפתחתו לגוהיהו הכא נמי שפתחתו בורו. פי' גרגותני הוא כלי שמניחין קשור בצנור והיין יורד מן הצנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לסנן את המים מזגין והרצנים ויורדים ג"כ ענבים הרבה. ואקשינן למ"ד ניצוק לא הוי חיבור ומשני שפתחתו בורו כלומר שהיין שבבור מגע בגרגותני ואין כאן ניצוק הא אם לא פתחתו בורו אע"פ שהחזירו לגת מותר לפי שעדיין הכל מעורב בסלים. אלא דקשה שהרי פסק רבינו ניצוק הוי חיבור. ויש לתרץ כגון שנפסק הניצוק בשעה שהיה העכו"ם דורך בענבים. ואכתי קשה שהרי נמשך היין מן הגת לתוך הסל ונאסר. וי"ל דלהכי כתב רבינו והותיר כסאה או סאתים דכיון שנמשכו עם היין שיעור גדול כזה מן הענבים לא הוי המשכה ומותר.

ועדיין לבי מהסס בכוונת רבינו. לפיכך אני אומר שלא למדה רבינו מסוגיא זו דהוי דלא כהלכתא דקי"ל כמ"ד ניצוק הוי חיבור וא"צ לאוקמה שפתחתו בורו. ונראה לפרש דברי רבינו כפשטן כי הסלים הם שמביאין בהם הענבים לגת והם מזופתים והיין מתקבץ למטה והעכו"ם אוכל מן הענבים והשאיר כמו סאה או סאתים והחזיר אותם לגת אע"פ שהיין מנתז על הענבים אין עושה יי"נ שאין דרך המשכה בכך אבל אם לא נשאר בסלים אלא דבר מועט כיון שיש שם משקה עולה נאסר הכל ואפשר שהיא בתוספתא ואין אצלי תוספתא מ"מ פירוש זה מתיישב בדברי רבינו:

יד החרצנים והזגין של עכו"ם. פ' אין מעמידין (דף ל"ד) ת"ר החרצנים והזגין של עכו"ם לחים אסורים יבשים מותרים. א"ר יהודה אמר שמואל לאחר כל י"ב חדש יבשים לאחר

לחם משנה

ראשונה כאן וכו' הדר ביה מתיובתא קמא דגת פקוקה ומליאה וה"ק אלא מתני' היא כמשנה ראשונה ולכך קאמר לוקחין וכו' וזה אפשר שהוא דעת רבינו. או אפשר שטעמו משום מ"ש בירושלמי הובא בתוספתא דהיכא שבעלים ישראל עיניו ממנו אסור משום דגזרינן שמא התחיל לימשך ולכך סתם רבינו אין לוקחין דסתמא דמילתא דישראל לא רמהו דאסור וחיישינן שמא התחיל לימשך ביד העכו"ם ואח"כ מלאהו ענבים והראשון עיקר:

יב עכו"ם שדרך היין ולא נגע בו וכו'. זה הוציא רבינו ממ"ש שם בעובדא דיומקא נסוך דרגל לא שמיה נסוך ואע"ג דאוקימנא ההוא במשנה ראשונה בהא קי"ל כוותיה דלא אשכחן פלוגתא בהא למשנה אחרונה וכתב רבינו שאסור משום דבגמ' לא מצינו אלא אם הוא מותר בהנאה אבל בשתיה פשיטא ליה דאסור משום דאל"כ הוה ליה למיבעי בגת של ישראל ולימא מהו לדרוך עכו"ם עם ישראל בגת וכמבואר שם בתוס' א"נ דפשיטא ליה מטעמא דניסוך ברגל דאסור בשתיה:

יג החומץ של עכו"ם אסור וכו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ט:) : **עכו"ם** שהיה דורס ענבים וכו'. ברייתא פ' ר' ישמעאל (דף נ"ט) עכו"ם שהביא ענבים לגת בסלין ובדרדורין וכו' אע"פ שהיין מזליף עליהם מותר ופירש רבינו היה אוכל וכו' עיין בב"י סי' קכ"ד:

יד החרצנים והזגין של עכו"ם וכו'. בגמ' פ' אין מעמידין (דף ל"ג) ת"ר נודות העכו"ם גרודים חדשים מותרים ישנים ומזופפים אסורים וכו' עוד שם ת"ר קנקנים של עכו"ם חדשים גרודים מותרים ישנים ומזופפים אסורים וכו' עכו"ם מתן לתוכן וכו'. ויש שם באלו הברייתות ג' פירושים. האחד פירוש רש"י ז"ל דנודות הוי אין מכניסן לקיום וקנקנים הוי מכניסם לקיום ובנודות של עור כשהם גרודים וחדשים שיש בהם תרתי כלומר שהם נגרדים מהזפת והם חדשים דאז ודאי מותרים אבל חסר אחד מהם שהם ישנים אע"פ שאין מזופפים או מזופפים אע"פ שהם חדשים אסורים וברייתא דקאמרה ישנים ומזופפים אסורים ר"ל או מזופפים וכן פירש בברייתא שניה אלא שפירש שיש הפרש בין חדשים דנודות לחדשים דקנקנים דחדשים שאמרו בנודות הוא אע"פ שכבר נתן בהם יין כיון שאין מכניסין לקיום מותרים וחדשים דקנקנים ר"ל חדשים ממש שהם שלא נתן בהם יין מעולם דאי נתן בהם יין אסורים מאחר שהם מכניסן לקיום. והתוס' הקשו על פירוש זה ופירשו עוד הפירוש השני בשם רבינו אליהו דקנקנים ונודות הוו מכניסן לקיום וחדשים בשתי הברייתות ר"ל חדשים שלא נתן בהן יין מעולם ותרתי בעינן להתיר גרודים וחדשים אבל חסר אחד מהם שהם ישנים או מזופפים אסורים. וגם הקשו על פירוש זה ופירשו עוד פירוש שלישי ושינו הגירסא אשר בגמרא והכי גרים ר"ת נודות העכו"ם גרודים מותרים חדשים זפותים אסורים ופירשו כשהם גרודים בכל אופן הם מותרים בין ישנים בין חדשים מפני שנודות אין מכניסן לקיום וחדשים זפותים אסורים וכ"ש ישנים באופן שהכל תלוי בעינן הזפיתה ובברייתא השניה גרים כגירסתנו ופירשו דקנקנים מכניסן לקיום חדשים ממש וגרודים דאית בהו תרתי מותרים אבל חסר אחד מהן ישנים או מזופתים אסורים משום דמכניסן לקיום. זהו כלל הפירושים הנאמרים שם בתוס' בכללות. והשתא יש לתמוה על רבינו דכמאן מפרש להנהו ברייתות אי כרש"י ז"ל א"א דהוא ז"ל מפרש דבין בנודות בין בקנקנים מזופפים אסורים וצריכים עירוי אפילו הם חדשים משום דהוא מפרש ישנים או מזופפים ורבינו ז"ל כתב דחדשים ואינם מזופפים בהדחה בעלמא סגי להו א"כ הוא דלא כרש"י ז"ל וכ"ת לעולם כפירש"י ז"ל דישנים ומזופפים דברייתא ר"ל ישנים או מזופפים אבל הוא מפרש אסורים ר"ל דבהדחה סגי להו גם זה אי אפשר דהא בקנקנים אי אתה יכול לומר כן דע"כ קנקנים מכניסים לקיום דהכי אמרו בגמרא פרק השוכר את הפועל (דף ע"ד:) תנו רבנן הגת והמחץ וכו' רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ומודה רבי בקנקנים של עכו"ם שהן אסורים ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפים אסורות ע"כ. הרי שם דקנקנים מכניסם לקיום ואי אמרת דישנים או מזופפים אסורים דקאמר בברייתא בקנקנים ר"ל הדחה היכי בישנים ומכניסם לקיום סגי הדחה הא בברייתא בהשוכר קאמר דמודה רבי בקנקנים שהם אסורים ובעי עירוי וע"כ איירי בדאין מזופפין מדקאמרה סיפא ואם היו מזופפין וכו' כדכתב שם רש"י ז"ל וכן הוכיחו התוספות ז"ל בפרק אין מעמידין וכ"נ מדברי רבינו שכתב לקמן גבי כלי חרס ירוקים וכו' וכ"ל שאין הדבר אלא כשכנסו וכו' משמע דכשכנסו לקיום אסורים וא"כ ודאי דאסורים ע"כ צ"ל דבעי עירוי. וכ"ת עדיין אנו יכולים לדחוק ולומר דאסורים דברייתא קמייתא אין פירושו כמו אסורים דברייתא בתרייתא כמו שאנו דוחקים לפירש"י ז"ל דחדשים דברייתא קמייתא אין פירושו כחדשים דברייתא וא"כ נפרש ונאמר דאסורים דברייתא קמייתא ר"ל הדחה משום דאיירי בנודות שאין מכניסם לקיום ולהכי ישנים ומזופפים בהדחה בעלמא סגי ואסורין דבתרייתא ר"ל עירוי ומשום דהוי מכניסם לקיום בישנים או מזופפים צריך עירוי גם זה א"א שהרי סתם רבינו וכתב הלוקח כלים חדשים וכו' דמשמע בין נודות שאין מכניסן לקיום בין קנקנים שמכניסם לקיום וקאמר דאם היו מזופפין מדיחן משמע דמפרש ברייתא דקנקנים דישנים או מזופפים בהדחה בעלמא סגי להו דאי מפרש אסורים ובעי עירוי א"כ ישנים או מזופפים בעי עירוי בקנקנים וא"כ אמאי קאמר דבהדחה סגי א"ו דמפרש אסורים דר"ל הדחה וזה א"א נפרש כפירש"י א"כ קשיא. ואי מפרש כפירוש רבינו אליהו דנודות וקנקנים כולם מכניסם לקיום כ"ש שקשה יותר דמאי דהוה קשיא לן מקנקנים כד הוה אמרינן דמפרש כפירוש רש"י השתא קשה לן מתרתי שהוא מנודות וקנקנים ובכור הוא. וכ"ת למה לא נעמיד דברי בלוקח

מגדל עוז

החומץ של עכו"ם כו' עד קודם שיחמיץ. פרק אין מעמידין (דף כ"ט): **עכו"ם** שהיה דורס עד אינו עושה יין נסך. פרק רבי ישמעאל (דף נ"ו נ"ט): **החרצנים** והזגין כו' עד ולאע"פ שהם חדשים. פרק אין מעמידין (דף ל"ד):

הגהות מיימוניות

לאחר המשכה והתוא ינוקא דגמר ע"ז בשית שנין והתיר הדבר כדאיתא פ' ר' ישמעאל מעה ס"ה: ° [ע"ש בטעם הטור שכתב כיון שדרך בדריסה אינו מתכוון לאסור במגע רגליו דלא כהרשב"א דמתיר אפילו נגע ברגליו ביין בכוונת מגע מטעם שאין דרך ניסוך בכך

ומותרין באכילה. וכן שמרים של יין [כ] שיבשו לאחר י"ב חדש מותרין שהרי לא נשאר בהן ריח יין והרי הן כעפר וכאדמה: **טו** אנאדות העכו"ם וקנקניהן שהכניסו בהן העכו"ם יינם אסור ליתן לתוכן יין עד שיישנן י"ב חדש או עד שיחזירן לאור עד [ל] שיתרפה הזפת שעליהן או שיחמו או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלש פעמים [מ] בשלשת הימים. בין שהיו הכלים שלהן בין שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן יינם. בואם נתן לתוכם יין קודם שיטהר אותן הרי זה אסור בשתייה: **טז** גומותר ליתן לתוכן שכר או ציר או מוריים מיד ואין צריך לכלום. ומותר ליתן היין לתוכן אחר שנותן הציר

א טור שם סי' קלה סמ"ג לאוין קמח: ב טור שם סי' קלז סמ"ג שם: ג טור שם סי' קלה סמ"ג שם:

לאחר י"ב חדש אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כשהם אסורין אפי' בהנאה כשהן מותרין מותרין אפי' באכילה: וכן שמרים וכו'. גם זה שם:

טו נאדות העכו"ם וקנקניהם וכו'. שם במשנה (דף כ"ט) פלוגתא ופסק כהכמים שאמרו אין איסורן איסור הנאה (דף ל"ג) כי אתא רבין אמר ר"ל אחד שלנו ואחד שלהם הורה רבי [אמי] הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן ואמר רבא צריך לערן מעת לעת ותניא קנקנים של עכו"ם חדשים גרודין מותרין ישנים ומזופפין אסורין עכו"ם נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו מים עכו"ם נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו ציר ומוריים והינו הושש ואפי' לכתחלה ואם החזירן לכבשן ונתלבנו מותרין ואמר רב אשי לא תימא עד דנתרו אלא אפי' מירפא רפו אע"ג דלא נתר ואמר רב הביבא בריה דרבא הני גולפי דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרו:

וכן

וכן שמריס של יין וכו'. שם אמר רב זביד האי דורדיא דחמרא דארמאי לבתר תריסר ירחי שתא שרי:

טו נאדות העכו"ס וקנקניהם וכו' עד שיישנם י"ב חדש. שם הלכתא קנקנים של עכו"ם לאחר י"ב חדש מותרים (עוד שם) אמר רב הביבא בריה דרבא הני גולפי בתר י"ב חדש שרי וכן אבטא דטייעי וכן גולפי שהימי ואוכמי: ומ"ש או עד שיחזירם לאור וכו'. שם (דף ל"ג ע"ב) א"ר יוחנן וכו' קנקנים של עכו"ס שהחזירן לכבשן האש כיון שנשר זיפתן מהם מותרים אמר רב אשי לא תימא עד דנתר אלא אפילו רפאי מירפא קיתא (מאי) פליגי בה רב אחאי ורבינא [חד אסר וחד שרי] והלכתא כמאן דאסר ופרש"י קיטמא שכנים קיסמין דולקין לתוך הקנקן עד שנשרה זיפתו והלכתא כמאן דאסר ולא דמי להחזירן לכבשן (האש) דהתם כיון שהסיקם מבחוץ עד שנשר זיפתן כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שהכניס האור מיד זיפתו נושר: ומ"ש רבינו או עד שיחמו נ"ל דהיינו לומר שאם לא היו מזופתים אם הוחמו כדי שאילו היו מזופתים היה מתרפה הזפת: ומ"ש רבינו או שיתן לתוכן מים וכו'. שם (דף ל"ג) בר טייעא הנהו זיקי מרב יצחק בר יוסף רמא בהו חמרא [ואהדרינהו ניהליה] הנא שאיל בי מדרשא א"ל רבי ירמיה כן הורה רבי אמי הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן ואמר רבא צריך לערן מעת לעת ואסיקנא דאחד שלנו ואחד שלהן לא"ש נודות לא"ש קנקנים: ומ"ש ואם נתן לתוכם יין קודם שיטהר אותם וכו'. משנה שם (דף כ"ט:) נאדות של עכו"ס וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם אסורים ואיסורם איסור הנאה דברי ר"מ ותכ"א אין איסורם איסור הנאה וידוע דהלכה כחכמים:

טז ומ"ש ומותר ליתן לתוכן שכר. מסקנא שם (דף ל"ג) ופירש"י משום דשיכרא מבטל טעמא דחמרא: ומ"ש או ציר ומוריים מיד וכו' מותר ליתן היין לתוכן וכו'. שם קנקנים של

לחם משנה

בלוקח כלים חדשים דאיירי בנודות והוא מפרש כפירש"י והאסורים דברייתא חדא לא הוי כאסורים דברייתא אחריתי כדפירשתי, גם זה א"א לומר הדא דרבינו סתם דבריו כדפירש"י ולא חלק בין מכנים לקיום לאין מכניס והיל"ל דלוקח כלים חדשים שאין מכניסם וכו'. ועוד דבתר הכי קאמר וכן כלי שנתנו בו יי"נ ואין מכניסם לקיום משמע דעד השתא אפילו במכניסו לקיום עסקינן ולכך הוצרך כאן היכא דאין מכניסו לקיום דאי באין מכניסו לקיום דוקא איירי עד השתא א"כ למה הוצרך לפרש עתה שאין מכניסו לקיום הא בדידיה עסקינן א"ו דעד השתא בכל גוונא איירי בין מכניסו בין אינו מכניסו. ואי מפרש כפירוש ר"ת וגרים כגירסתו גם זה א"א דלר"ת ז"ל בנודות בין חדשים בין ישנים גרודים מותרים מזופפים אסורים והוא ז"ל כתב דבמזופפים בלוקח כלים חדשים בהדחה בעלמא סגי להו וע"ק דבקנקנים שהם מכניסם לקיום קאמר ר"ת בפירוש הברייתא דמזופפים אסורים ובעי עירוי והוא ז"ל כתב סתם בכל כלים חדשים דמזופפים בהדחה סגי להו. והרב"י בסי' קל"ד כתב שהוא גרים כגירסת ר"ת אבל אינו מפרש כפירושו אלא הוא מפרש ברייתא דנודות גרודים מותרים ולא בעי שום הכשר ואפילו הדחה כיון דנודות אין מכניסן לקיום חדשים זפותים כלומר כשהם זפותים אע"פ שאסרו חדשים אסורים ר"ל דבעי הדחה ומ"מ קשה דברייתא דקנקנים א"א ליישב אסורים דרוצה לומר הדחה כדפרישית ואם נפרש דאסורים דהדא ברייתא לאו כאסורים דברייתא אחריתי כדפרישית לעיל גם זה אי אפשר לה שיאמר שמ"ש רבינו כלים חדשים איירי דווקא בנודות שאין מכניסם לקיום וזה א"א כדפרישית ועוד שמלשונו נראה גם שהוא מייתב דברי רבינו בין במכניסן לקיום בין שאין מכניסן לקיום וא"כ קשה עליו מוכא מקנקנים כדפרישית. ואם נאמר דרבינו מפרש פירוש רביעי דחדשים וגרודים מותרים ר"ל חדשים או גרודים מותרים אבל ישנים ומזופפים כלומר היכא דליכא חד מינייהו דוקא אז ודאי אסורים כלומר בעינן עירוי אבל היכא דאית חד מינייהו לא בעינן עירוי אלא הדחה גם זה אי אפשר דישנים בקנקנים ע"כ עירוי בעינן אפילו כשאינן מזופפים כדהוכחתי למעלה. על כן נ"ל לפרש דברי רבינו דהוא סובר כרבינו אליהו בנודות וקנקנים דכולהו הוו מכניסן לקיום והכי משמע ליה דעריב להו בהדא וקאמר נודות העכו"ם וקנקניהם וכו' והוקשה לו בברייתא דקשיה דיוקא אדיוקא דרישא משמע דהרתי בעינן להתרה גרודים וחדשים אבל בחדא לא מהני אלא גרודים וישנים או מזופפים וחדשים אסורים ובסיפא משמע היפכא ישנים ומזופפים אסורים הא בחד מינייהו שהם ישנים וגרודים או מזופתים וחדשים מותרים ולא רצה לפרש דרישא דברייתא דקאמרה גרודים וחדשים ר"ל תרתי וסיפא דקאמרה ישנים ומזופתים ר"ל או מזופתים כאשר כל הפירושים דהא סיפא דומיא דרישא הוי וכי היכי דרישא וחדשים אינו ר"ל או חדשים אלא ר"ל זו עם זו ה"ל פירוש דסיפא ע"כ הכי הוי. על כן מפרש הוא ז"ל ליישב זה דיש בין ישנים לחדשים חלוקה אמצעית שהוא שאינם חדשים ממש ולא ישנים ממש אלא שנתן בו פעם אחת או שתים יין וכדכתב רש"י שיש שני מיני חדשים הא' חדשים ממש והשני שאינם חדשים כל כך וכיון שיש זו החלוקה האמצעית נייתב הברייתא כך גרודים וחדשים כלומר חדשים ממש שלא נתן בהם יין כלל דהכי משמע חדשים דרוצה לומר חדשים ממש והשני גרודים שאינן מזופתין אע"פ שאינן חדשים ממש אבל הם מקצת [חדשים] שנתן עליו פעם אחת וב' או חדשים ממש אע"פ שהם מזופתין מותרין ורישא הוי גרודים או חדשים וסיפא נמי הכי פירושה ישנים אע"פ שאינם מזופתין אלא ישנים לבד או מזופתין אע"פ שאינן ישנים אבל הם מקצת חדשים שר"ל שנתן עליו פעם אחת או שתים אז ודאי אסורים ובעינן עירוי ולפי זה רישא וסיפא הוו או וכי אמרינן גרודים ולא חדשים אינו ר"ל אבל הם ישנים שהוא הקצה האחר אלא אבל הם מקצת חדשים שהיא החלוקה האמצעית וכן כדאמרינן ישנים ולא מזופתים או מזופתים ולא ישנים אינו ר"ל אבל הם חדשים ממש שהוא הקצה האחר שהוזכר לעיל בברייתא אלא ר"ל אבל הם מקצת חדשים אז ודאי אסורין וכן בברייתא דקנקנים נפרש כי האי גוונא דכולהו מכניסן לקיום. והשתא נתיישבו דברי רבינו מה שכתב נודות העכו"ס וקנקניהם שהכניסו אפילו פעם אחת או שתים ולכך לא הזכיר רבינו נודות העכו"ס וקנקניהם ישנים כמו שהוזכר בברייתא דכוונתו לומר דאע"פ שאינם ישנים אלא מקצת חדשים כיון שהם מזופתים ומכניסן לקיום אסור והיינו דאמרי' בברייתא מזופתים אע"פ שאינם ישנים כלומר אבל חדשים קצת. ומ"ש כלים חדשים שהם מזופתין הם מותרין היינו מפני שהם חדשים ממש והיינו דאמרינן ברישא חדשים כלומר אע"פ שאינם גרודים מותרין כיון שהם חדשים ממש ומ"מ אע"פ דברייתא קאמרה מותרים קאמר רבינו דבעי הדחה מסברא דלא גרע מנודות דבעי הדחה כשאין מכניסן לקיום וסברא טובה היא ודאי דבכל איסורין אמרינן לפחות הדחה בעי והשתא דברי רבינו מ"ש כלים חדשים בכל גוונא איירי בין נודות בין קנקנים דהכל הוא מכניסו לקיום ונתיישבו דברי הברייתא רישא דומיא דסיפא דכולהו מילתא או או קתני. זה נראה בדעתו ז"ל אלא שקשה דהיה לו לרבינו להזכיר דין גרודים ומקצת חדשים שמותרים ודין מזופתין ומקצת חדשים שאסורים שהוזכרו בברייתא מיהו דין מקצת חדשים במזופפין דאסורים אפשר דשמעינן ליה מדלא התיר במזופפין אלא חדשים גמורים וגם לשון שהכניסו דמשמע אפילו פעם אחת כדכתיבנא אבל דינא דגרודין ומקצת חדשים דמותרים לא שמעינן מדבריו:

טו עד שיתרפה הזפת שעליהן וכו'. שם (דף ל"ג:) קנקנים של עכו"ס שהחזירן לכבשן האש כיון דנשרו זיפתן מהן מותרין אמר רב אשי לא תימא עד דנתרן אלא אפילו רפאי מירפא ולמעלה מזה החזירן לכבשן האש ונתלבנו מהו אמר ליה ניר שורף אור לא כ"ש תתמר נמי וכו' ומ"ש רבינו או שיחמו הוא שנתלבנו שאמרו בגמרא וע"כ ירפה הזפה ויתלבנו חד שיעורא הוא שכך אמרו בגמרא איתמר נמי אמר רבי יוחנן וכו' משמע דכולהו חד שיעורא אלא דמאי דאמר דנשרו זיפתן ר"ל דכיון דנשרו זיפתן ודאי שנודע שנתלבנו ולזה דקדק רבינו בלשונו ולא כתב או עד שיחמו כמ"ש אח"כ או עד שיתן אלא דלג כאן מלת עד ואמר עד שיתרפה הזפת שעליהן או שיחמו כלומר כולא חדא מילתא היא אלא הכוונה לומר דבשירת הזפה ניכר שנתלבן או אם ראית בפירוש שנתלבן אי אתה צריך לראות נשירת הזפת: או עד שיתן לתוכו וכו'. שם (דף ל"ג): ומערה המים וכו'. שם צריך לערן מעת לעת: ואם נתן לתוכן יין וכו' אסור בשתיה. פסק כרבנן דמתני' (דף כ"ט) שאמרו שם נודות העכו"ס וכו' וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה:

טז ומותר ליתן לתוכן שכר או ציר וכו'. שם פסק כרב דאמר ואינו צריך לכלום כלומר

הגהות מיימוניות

בכד ע"ש]: [כ] אמר רב זביד האי דורדאי דארמאי וכו' מכאן היה מתיר רבינו אפרים פת שמחמיצין בשמרי יין נסך לאחר שנתיבשו בתנור דכיון שנתיבשו חשובין כלבתר תריסר ירחי שתא ור"ת גער בו ואסר דדורדאי קרוי לאחר שנתמדו במים ונסחטו אבל קודם לכן קרוי שמרים כדאיתא פ' הספינה ובלשון תלמוד שרריא כדאיתא פרק המפקיד ובלשון המשנה קרוי הכל שמרים ואלו השמרים שלא היה בהן מים כלל אסורים לעולם ואין מועיל להם לא י"ב חדש ולא ליבש בתנור בירושלמי דמס' דמאי אומר שמרים של ע"ז לאחר שנתיבשו מותרים ספר התרומה והמצות ע"כ: [ל] אמר רב אשי לא תימא עד דנתרה אלא כיון דרפינת אע"ג דלא נתרה קיטמא פליגי בה רב אחא ורבינא בו' פי' לכפות כלי שמכניסו לקיום והבית על האש והילכתא כמאן דאסר ומ"מ אומר ר"י אם עשת אש גדולה כ"כ בפנים שידו סולדת בנגעו בו מבחוץ אז חשוב כמו הגעלה ומותר: [מ] אבל חדשים מותרים אם אינן מזופפים כדלקמן בעמוד אבל אם היו מזופפים אפילו חדשים צריכין עירוי כדלקמן בהגה"ה דנהי דהיין שנותן בשעת זפיפתו הוי כזורק מים לטיט כדאמר רב זביד התם מ"מ אותו יין גורם שלא יוכל ישראל להכיר ולהבין אם נותן בה יין אח"כ. ואומר ר"י דהיינו בימיהם שהיו רגילין לתת יין בשעת זפיתה אבל עתה שאין אנו רגילין כן ניכר בטוב אם נתן בה יין אח"כ לפיכך קנ"ש ויושט"ש חדשים של עכו"ם אע"פ שהן זפותים אם רואה הישראל שהן צהובות ונראה לו שלא ניתן בהן יין מעולם מותרות

הציר או המורייס שהמלח שורפן: יז הלוקח כלים [ג] חדשים שאינם מזופתים מן העכו"ם נותן לתוכן יין מיד ואינו חושש שמא נתנו בהן יין נסך. אואם היו מזופתין [ס] מדיחן ואע"פ שהן חדשים וכן כלי שנתנו בו יין נסך ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחושף בו או המשפך וכיוצא בה משכשכו במים ודיו: יח * בוכן כוס של חרס ששתה בו העכו"ם אסור לשתות בו. הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית [ע] מותר שכבר הלכו

א ע"ש בטור בתחלת הסימן: ב טור שם וע"ש:

כסף משנה

של עכו"ם וכו' עכו"ם נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר ומורייס ואינו חושש ופירש"י עכו"ם נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מורייס מיד אע"פ שלא מילאהו מים לפי שהציר והמורייס שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו. וכתב הרשב"א שאין צריך להשהות בו הציר אלא קצת והרמ"ה והרא"ש כתב שצריך להשהותו בו מעת לעת:

יז הלוקח כלים חדשים וכו'. שם (דף ל"ג) ת"ר נאדות של עכו"ם גרודים מותרים חדשים מזופתין אסורים כך היא *גירסת ר"ח והיא גירסת רבינו אלא שרבינו מפרש דהולה בחדשים מיירי וה"פ גרודים כלומר שאינם מזופתים מותרים בלא שום הכשר כלל ואפי' הדחה בעלמא לא בעי דכיון שניכר בהם שהם חדשים אין חוששין שמא נתן לתוכן יין כלל אבל אם הם זפותין אע"פ שנראים חדשים אסורים כלומר אסור ליתן לתוכו מים עד שיכשירם אי משום יין שנותנים עם הזפת אי משום דכל דמזופת אע"פ שנתן לתוכו יין אינו ניכר ומיהו כיון דאין מכניסו לקיום בהדחה בעלמא סגי ליה ומשמע דאפילו בכלים שמכניסן לקיום א"נ אלא הדחה לפי שנראה מדבריו גבי כלים השועים באבר דמכניסו לקיום היינו שהכניס בהם העכו"ם יין לקיום וכלים אלו כיון שנראים חדשים ודאי לא הכניס בהם יין לקיום דא"כ היו נראים כישנים ומש"ה מסתם לה סתומי ולא פירש דבאין מכניסו לקיום מיירי משום דממילא משמע כדפרישית. ומ"ש בסמוך וכן כלי שנתנו בו יי"נ ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחושף בו או המשפך וכיוצא בזה משכשכו במים ודיו כלומר דכלים אלו אע"פ שנתיישנו ביד עכו"ם מותרים בשכשוך בעלמא שאין לחוש שהכניס בהם יין לקיום כיון שאין דרך שמשימין בכך והדין [הזה] בסוף ע"ז (דף ע"ד:) ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עכו"ם רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים וכו' של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורים ופירש"י מחץ כלי שדולים מן הבור [לחבית הגת]. וז"ש רבינו כלי שחושף בו והוא מלשון לחשוף מים מגבא. ויש לתמוה על רבינו שכתב דכלי שחושף בו או המשפך משכשכו במים ודיו והא אפי' רבי דמיקל מצריך ניגוב מיהא. וי"ל דהכא מיירי בכלי של ישראל שנתנו בו לפי שעה יין של עכו"ם ולפיכך סגי ליה בשכשוך והיא ברייתא איירי בכלים של עכו"ם שנשתמשו בהם העכו"ם הרבה ולפיכך אין מספיק בהם שכשוך:

יח ומ"ש וכן כוס של חרס וכו' הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית מותר וכו'. שם (דף ל"ג:) כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי אי שתי בהו עכו"ם פעם ראשון כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בפעם שני ואסיקנא והלכתא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר ופירש"י כסי כוסות של חרס ואין מכניסן לקיום אלא שותים בהם. אי שתי בהו עכו"ם פעם ראשונה דכ"ע אסירי דאיידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאם מים שלשה ימים. וכתבו התוס' בר"ת הקשה על פירוש זה ולפיכך פירש דמיירי הכא בכסי בין חדשים בין ישנים ושתה בהם העכו"ם יין כמה פעמים פעם ראשונה כ"ע ל"פ דאסור פירוש אם לא הדיחה במים אחר שתיית העכו"ם אלא פעם ראשונה כ"ע ל"פ דאסור דאינו נפלט היטב בהדחה אחת והלכתא פעם ראשון ושני בשתי הדחות אסור פעם שלישית מותר דאז ודאי בפעם שלישית נפלט הכל והביא ראיות לפירוש זה, ודברי רבינו כפירוש ר"ת. והראב"ד כתב

*[וגירסתנו הוא כפי' רש"י גרודים חדשים מותרין ישנים ומזופפין אסורין].

יח וכן כוס של חרס וכו'. שם (דף ל"ג:) רב אסי אסר ורב אשי שרי אי שתי בהו עכו"ם פעם ראשונה. ורבינו לא גרים אי שתי בהו עכו"ם פעם ראשונה. וכבר שאלו חכמי לוניל על זה והשיב הרי תשובתו העתיקה בעל מ"ע וכן פירשו התוס'. ומ"ש הראב"ד ז"ל על מ"ש רבינו אבל של חרס צריך הדחה שיבוש גדול הוא זה אטו מעיקרא לאו בהדחה קאמר. ואיני רואה בזה שיבוש לא גדול ולא קטן דה"ק אבל כלי חרס אין חילוק בין שתה פעם אחת או שתים דאפי' בפעם אחת ששתה בו העכו"ם צריך הדחה ודין זה לא נתברר לפי הגירסא האחרת:
כלי

השגת הראב"ד

*וכן כוס של חרס וכו'. א"א אין זאת הגירסא אצלנו ולא בהלכות הרב ז"ל אלא על השתיה ולא על ההדחה. ומה שאמר בסוף אבל של חרס צריך הדחה שבוש גדול הוא זה אטו מעיקרא לא בהדחה קאמר, עכ"ל:

לחם משנה

כלומר אין צריך שום הכשר קודם כדי לתת בתוכה שכר אבל אחרי כן עדיין צריך הכשר בשכר אבל במוריס וציר אין צריך עוד הכשר כדאמרו שם בברייתא וז"א ומותר ליתן היין וכו':

יז הלוקח כלים חדשים וכו'. כבר נתבאר: וכן כלי שנתנו בו יי"נ וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ד:) ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עכו"ם רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ע"כ. וא"כ יש תימה בדברי רבינו איך כתב וכן כלי שנתנו בו יין נסך ואין מכניסו לקיום כגון כלי שחושף בו או המשפך וכיוצא בו משכשכו במים ודיו הא אמרו בגמרא בברייתא דשוה מחץ ומשפך לגת ולרבנן דפסק לקמן כוותייהו בעי עירוי ואפילו לרבי ניגוב בעינן. וכ"ת דהכא איירי במחץ ומשפך של ישראל שמודד העכו"ם וברייתא איירי בשל עכו"ם דבליע טובא וכמו שחילקו התוספות, זה א"א חדא דהכא בכלים הנלקחים מן העכו"ם עסקינן ועוד דא"כ גבי גת למה הצריך הכשר גדול הא בגמרא הושוה למשפך ואי גבי גת איירי רבינו לקמן בגת של עכו"ם א"כ אפילו משפך נמי גם כן וזה החילוק מגת למשפך מאין יצא לו. וי"ל דרבינו הוקשה לו דבפרק אין מעמידין (דף ל"ג:) אמרו גבי פרזק רופילא הנך הני כובי מטומבדיתא רמא בהו חמרא וכו' אתו שיילוה לרב יהודה אמר דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכן במים והם מותרין ע"כ. הרי דכל דבר שאין מכניסו לקיום בשכשוך סגי וה"ה למשפך ולמחץ. ולכך צ"ל לומר ודאי דאידחיא לה הך ברייתא גבי מחץ ומשפך משום דשם (דף ע"ה) בפרק השוכר אמרו בעו מיניה מרבי אבהו הני גורני דארמאי וכו' אמר להו רבי אבהו תניתוה הרי שהיו גיתיו וכו' הדפין והעדשין והלולבין מדיחן וכו' והביאה רבינו לקמן בפרק זה וסבור רבינו דמכח הך ברייתא דקאמר דכלי הגת בהדחה סגי אידחיא לה ההיא דקאמרה דמחץ ומשפך בעי ניגוב דהא כלי הגת הם ובשלמא גבי גת לא אידחיא לה דכיון דמלינו דמתניתין אמרה נמי בגת של אבן וכו' ושל חרס שהוא אסור אע"פ שקילף לית לן למידחיה לברייתא ולמתניתין מקמי הך דהכא וכמ"ש רש"י ז"ל דקמו רבנן בתראי ופסקו הלכתא כוותיה דזה אין נראה לו לרבינו אלא נראה לו דגבי גת יש לחלק כמו שחילק הרא"ש ז"ל דכיון שהוא דורך בו נכנס היין הרבה מפני כובד הדריכה ולכך ודאי אסור משא"כ בשאר כלי הגת ומפרש עדשים כפי' ר"ת ולא כפי' רש"י ז"ל שפירש שהוא הגת ובכי הא הך ברייתא ומתניתין דגת של אבן א"ש אבל ברייתא גבי מחץ ומשפך אידחיא לו זה הכריחו לרבינו מפני הך ברייתא ועוד שראה דברי רב יהודה דאמר התם בפרק אין מעמידין שהבאתי. זה נ"ל לדעתו ז"ל:

יח כוס של חרס ששתה בו העכו"ם וכו'. פרק אין מעמידין (דף ל"ג:) כסי רב אסי אסר וכו' (עיין בכ"מ) איכא דאמרי פעם ראשון ושני כ"ע ל"פ דאסיר וכו' והלכתא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר ע"כ. ופרש"י ז"ל פעם ראשון דכ"ע לא פליגי דאסיר דאיידי דרכיכי בלעי ואסירי עד שימלאה מים שלשה ימים וכדאמרן ע"כ. וזהו פירוש הראב"ד ז"ל בהשגות וכבר דחו התוס' פירוש זה וכן רבינו ז"ל דחאו בתשובתא לחכמי

מגדל עוז

וכן כוס של חרס וכו' עד שהיה מזופף: כתב הראב"ד ז"ל אין הגירסא אצלנו ולא בהלכות הרב ז"ל אלא אי שתי בהו עכו"ם פעם אחת ראשונה ושניה אסור שלישית מותר. ומ"ש אין בו טעם שלא דברו אלא על השתיה ולא על ההדחה. ומה שאמר בסוף אבל של חרס וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא בספרים גם בסופרים ורבים נתחבטו בו עד כי רש"י ור"ת ז"ל נחלקו בו כי הגאונים ור"ת ורש"י ור"י אלפס ז"ל הלכו בשיטה אחת ור"ת ורבותינו בעלי התוס' ור"מ הלכו בשיטה אחרת ולכלם יש פנים וראיות ואלו ואלו דברי אלהים חיים ומבוארות הדעות פ' אין מעמידין (דף ל"ג) בשמעתין דכסי רב אסי אסר ורב אשי שרי ובתר הכי מייתי בגמ' מאני דקוניא ודין פתוותא דבי מכסי חלוק מהם מכלל שיש לחלק ביניהם כמו שחילק ר"מ ז"ל ואין בזה שבוש כלל אלא סברות הן וכל אחד כפי קבלתו וסברתו ולכך סמך ר"מ ז"ל לזה דין מאני דקוניא לאדרן כסדר הגמרא. שוב מצאתי לו לר"מ ז"ל תשובה לחכמי לוניל ששאלו ממנו על זה וז"ל ג"כ בדבר כוסות של חרס וכ"ש בשאר כלי חרס קבלנו מן הגאונים כלם ז"ל והרב אלפס ז"ל שאין להם תקנה אם ישתו בהם פעם ראשונה ושניה כי אם בישון י"ב חדש על כן לא הבננו מ"ש בספר ואוי לנו כי נעלמו ממנו מעיינות החכמים והמפרש לנו באר היטב יזהיר כזוהר הרקיע. תשובה ודאי כך אמרו קצת הגאונים ז"ל כמו שקבלתם אבל אין הדברים נראין שאם תאמר כך נמצאו הדברים כסותרין זה את זה שכבר נפסקה הלכה שכל הכלים שאין מכניסן לקיום בשכשוך סגי להו ואפי' נשתמש בהם יי"נ יום או יומים כגון כוס וכן אם היה יין עובר עליהן ולא ישתמש כגון משפך וכילד יסי' הכוס שישתה בו העכו"ם פעם ראשונה ושניה צריך יישון ועוד שבענין שאין מכניסן לקיום נחלקו בכוסות של העכו"ם רב אסי אסר ורב אשי שרי ולא ידעינן במאי נחלקו ונפסקה הלכה והלכתא פעם ראשונה ושניה אסור ושלישית מותר שמעינן מינה שאין ענין הדברים שישתה בהן עכו"ם שתי פעמים כ"ש אם שתה בהן פעם שלישית אלא ביאור הדברים כאשר ביארנו בחבור עכ"ל. נמצאו דברי מכוונים לדברי תשובת לוניל:

הגהות מיימוניות

ומ"מ קנ"ש ויושט"ש של ישראל הזפותים ונגע בהן עכו"ם כשיש בהן משקה טופח של יין לא סגי להו לכתחילה בהדחה דזימנין דנשר הזפת במקצת מקומות ויש בהן מקומות מלאות יין כמו מעצרתא דבי רב דאיפלי פילי ומלי חמרא תותי ואמר לא סגי בניגוב הכא נמי בעי עירוי או הגעלה כדאמרי' אחד שלנו ואחד שלהן צריך עירוי ור"ת התירו בסוף ימיו ואעפ"כ לא היה עושה מעשה לכתחילה להתירו בשיכשוך אבל בדיעבד אם נתנו בהן יין כשר לא היה אוסר והטעם היה אומר דוקא גודות שהן של עור הזפת שעליהם בולע הרבה ובעי עירוי אע"פ שאין מכניסן לקיום אבל כלי עץ אין זפת שעליהם בולע כלום ומותרים והיה מביא ראיה מהא דפ' בתרא גת אבן שזפתה עכו"ם מנגבת וטהורה ומחלק רבא בגמ' דוקא זפתה ונתן בה יין אבל דרך בה לא סגי בניגוב דדילמא מחמת כובד הדריכה אפילי פילי ונכנס היין בין הזפת לגת ובעי קליפה מיהו לכתחילה אין להתיר כדפרישית ובעל ס"ה כתב דא; בדיעבד קשה בעיניו להתיר דהא אמרי' במסקנא אחד שלנו ואחד שלהם ל"ש גודות ול"ש קנקנים מישנן או מערן או יחזירם לאור עד שיתרפה הזפת שעליהן: [נ] אבל ישנים אע"פ שאינם מזופפים אסורים כדלעיל. אכן בס"ה כתב דגודות העכו"ם של עור מותרין בשיכשוך אפי' הן ישנים והא דאמרי' גודות העכו"ם אסור אפילו לעשות מהן שטיחין ע"ג חמור שמא יתפרנו ע"ג גודו התם איירי בגודות זפותין דוקא עכ"ל. אבל בס"ה פסק כרבינו המחבר דלא שרי בשכשוך אלא כוסות ומשפך וכיוצא בהן כבעמוד אבל גודות ישנים אע"פ שאינן זפותין מערן או מישנן דאין להשוב אין מכניסן לקיום אלא כוסות ומשפך ורשב"ם ואחיו ר"ת פי' גודות נמי הוי אין מכניסן לקיום כגירסת התוס' שמחלקים בין קנקנים לגודות ואפ"ה הזפותין צריכין עירוי משום דבלעי וכן כתב בס"ה שפירש רבינו יהודה בשם ר"ת ואם נקלף כל הזפת הוי כאילו לא זפתו מעולם: [ס] השיב ר"י דכוס שניקב וסתמו בשעוה שרי בהדחה לאחר ששתה בו עכו"ם ואינו דומה לכלי מזופף כולי האי כמו זפת כדמוכח פרק הבית גבי המפקיד יינו אצל חבירו: [ע] כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי אי שתי בהו פעם ראשונה כולי עלמא לא פליגי דאסור כו' עד הילכתא פעם ראשונה ושנייה אסור ושלישית מותר. ובעל התרומות פירש כוסות של חרס אם נותן בהן שתי פעמים מים ואח"כ יין ונגע בו עכו"ם אסור הכלי וצריך עירוי ג' ימים אבל נותן בהן מים ג"פ אח"כ בלוע ממים ואם נתן בו אח"כ יין ונגע בו עכו"ם אין צריך רק שכשוך וה"ה אם נתן בו מים פעם אחת ושהה בו שעה גדולה כמו רביע יום דהוי בלוע ממים כאילו נתן בו ג' פעמים וקשה דמאחר שאין מכניסן לקיום יהא לו די בניגוב כדמשמע לקמן גבי
וכודה

הלכו צחצוחי היין שבו. והוא שהיה מצופה באבר כדרך שהיוצרין עושין. או שהיה מזופת אבל של חרם צריך הדחה: יט [א]כלי חרס השועים באבר שנשתמשו בהן ביין נסך אם היו לבנים או אדומים או שחורים מותרין. ואם היו ירוקין אסורין מפני שהן בולעים. ואם יש בהם מקום מגולה של חרס בין לבנים בין ירוקים אסורים מפני שהם בולעין. ויראה לי שאין הדבר אלא כשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרין ואפילו הם של חרס:

גת

[א] טור יו"ד סי' קלס סמ"ג לאוין קמח:

ימ כלי הרס וכו'. שם מימרא דרב זביד (דף ל"ג:). וכתב רבינו ויראה לי שאין הדבר אלא כמכניסם לקיום וכו'. וטעמו ז"ל לפי שהדבר ידוע דכלי הרס שאינו מנופה באבר בלע טפי מכלי המנופה באבר ואמר רב פפי הני פתוותא דבי מיכסי דלא בלעי טובא משתכשכן במים ומותרין וכסי דפליגי בהו נגני של הרס הם וסגי להו בהדחה הילכך הך דרב זביד על כרחין במכניסן לקיום הוא והיינו דקאמר אסור סתם. וא"ת אי של חרס בלעי טפי א"כ לעיל גבי כסי אמר דאם הם מנופין בעי ג' פעמים ובשל חרס סגי בהדחה פעם אחת. וי"ל דע"י הניפוי או הזפת נדבק היין בדופני הכלי ואינו יוצא אלא ע"י ג' הדחות אבל כלי חרס ע"י הדחה אחת א"א שלא נשאר מאמתותי היין כלום:

נת

כתב על דברי רבינו א"א אין זאת הגירסא אצלנו וכו'. טעמו דלפי מ"ש בגירסאות שלנו בגמרא וכדברי הרי"ף אי שתי בהו עכו"ם משמע דאשתיה קאי כפירוש רש"י והראב"ד ז"ל נראה שהוא סבור דא"א לפרש פירוש ר"ת על גירסא זו אי שתי בהו עכו"ם אלא על גירסת כסי דשתי בהו עכו"ם ואני אומר שעל גירסא זו יש לפרש פירוש ר"ם וס"פ כסי אי שתי בהו עכו"ם אפילו הם ישנים מה תקנתם ומהדר ואמר תקנתם ג"פ ומ"ש רבינו הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית מותר אע"פ שכפי לשון הגמרא ה"ל לכתוב הדיחו פעם ראשונה ושניה אסור שלישית מותר יש לייסב דה"ק הדיחו פעם ראשונה ושניה ושלישית מותר אחר שלש הדחות וממילא משמע דקודם לכן אסור. ומצאתי נוסחא שאין כתוב בה הדיחו ואינה נוסחא מחוורת שאין לה משמעות. ומ"מ מ"ש אבל של חרס צריך הדחה תמוה מאד דעד השתא נמי לא סגי ליה אלא ע"י הדחה וכבר השיגו הראב"ד וכתב ומ"ש בסוף אבל של חרס וכו'. ונ"ל דה"ק אבל של חרס שאינו מנופה באבר ולא מזופת צריך הדחה בעלמא כדין הדחת שאר כלים כלומר א"צ אלא הדחה אחת בלבד וכתב כן כדי לחלק בין כסי לחצבי שחימי ופתוותא דמיכסי דהנך אמור בגמרא משכשכן במים ודיו ובכסי הצריכו הדחה ג"פ ולפיכך פירש דהכי הם מנופים או מזופתים ומפני הניפוי או הזפת הם בולעים הרבה ולפיכך צריכין הדחה ג"פ אבל חצבי שחימי ופתוותא דמיכסי שאינם מנופים ולא מזופתים אינם בולעים כ"כ ולפיכך בשיכשוך בעלמא סגי להו. ומיהו יש לדקדק על זה מדין כלים השועין באבר שכתב בסמוך שאם הם לבנים או אדומים או שחורים מותרים ואם היו ירוקים אסורים מפני שהם בולעים ואם יש בהם מקום מגולה של חרס בין לבנים בין ירוקים אסורים מפני שהם בולעים [דמשמע] דטפי בלע חרס שאינו שוע מחרס שוע והכא משמע איפכא דבשוע בעי ג' הדחות ובשאינו שוע סגי בהדחה אחת. וי"ל דהתם מיירי בכלים השועים באבר כלומר שהוא חלק ביותר דאז לא בלע אלא צורתא והכא מיירי בשאינו חלק אלא שהוא הופה הכלי כעין חיפוי הזפת שאינו חלק ומש"ה בלע טפי מכשאינו מחופה דיקא נמי דהתם נקט השועים באבר דשוע לשון חלקות בלשון גמרא והכא נקט מנופה באבר כדרך שהיוצרים עושים דלשון מנופה אינו מורה על חלקות כמו שמורה לשון שוע ועוד דכדרך שהיוצרים עושים (דנקט) אתא לגלויי שאינם חלקים שדרך היוצרים אלא להקפיד שיהיו שועים אלא שיהיו מחופים בלבד ועוד מדנקט בהדיא או שהיה מזופת משמע דהאי ניפוי דאבר כעין ניפוי דזפת הוא שאינו חלק. ולהכי איכא למידק דהכא קאמר דשל חרס שאינם מנופים כלל בהדחה בעלמא סגי וגבי כלים השועים כתב שאם יש בהם מקום מגולה אסורים כלומר דהדחה לא מהניא בהו ואפילו כמה הדחות. וי"ל לאבר. כתב שם רבינו שיראה לו שאין הדבר אמור אלא בשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרים והכא מיירי בשלא כנסו בהם לקיום ומש"ה בהדחה בעלמא סגי להו. והריב"ש כתב בתשובה מ"ש רבינו משה אבל של חרס צריך הדחה וכתב עליו הראב"ד אין זו הגירסא אצלנו וכו' נראה שהבין מדבריו דבהדסים מיירי דכיון שמתחלה השמשין ביד עכו"ם צריכים הדחה וניגוב ככלי הגת דאי בישנים א"א לומר שיהיו צריכים ניגוב ולזה אמר שאין שומעים לו אלא צריכים מילוי ועירוי ככלי שמכניסו לקיום. אומר אני שאם היתה כוונת הרמב"ם להדחה וניגוב כמו שהבין הראב"ד מדבריו ה"ל לברר ולומר מנגבן כמ"ש בכלי הגת אבל נ"ל דבישנים מיירי ובכלים מזופתין או מנופים באבר מדיחן ג"ס בלי שפשוף דבשכשוך המים ילכו לחלוחי היין אבל אם אין מנופין צריכים הדחה ר"ל עם שפשוף שישפשף בהם בידיו דבהם הדחה כך היא כדאמרינן דלוקה כלי השמים מן העכו"ם מדיחן ומטבילן וביארו המפרשים דמדיחם בשפשוף קאמר (וזה נ"ל בכוונת הר"מ ז"ל) עכ"ל. ונראה שלא היה גורס בדברי רבינו גבי ראשונה ושניה ושלישית הדיחו וכנוסחת הספרים שכתבתי לעיל דא"כ לא היה אפשר לו לפרש דבריסא מיירי בלא שפשוף דהא הדיחו קתני והיכו ז"ל קאמר דכל היכא דנאמרה הדחה ע"י שפשוף היא א"ו לא היה גורס הדיחו ולפי זה יקשה עליו מה שהקשיתי לעיל שאין לגירסא זו משמעות ולפי פירושו הספר דאמשכשכו במים שכתב רבינו לעיל מינה בסמוך סמיך. ומיהו ק"ל על דבריו שאחר שכתב רבינו דין זה סתם דמשמע דדינא דגמרא הוא היאך חזר וכתבו בלשון יראה לי שהרי כתב בסמוך כלי חרס השועים באבר וכו' ואם יש בהם מקום מגולה של חרס וכו' ויראה לי שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום אבל לא כנסו בהם לקיום מדיחן ומותרים ואפילו הם של חרס *(וזה לשונו הראב"ד השיג וכתב א"א אין הגירסא הזאת אצלנו וכו' נראה שהבין מדברי הר"מ ז"ל דבחדשים מיירי וכו' עד זה נ"ל בכוונת הר"מ ז"ל) אלא נוסחא משובשת נזדמנה להריב"ש בדברי הראב"ד שכתוב בה וכל הדחה וניגוב קאמר וכזה אין לסמוך עליו דהלכה רווחת בישראל דכלי הרס אין חילוק בין מכניסו לקיום לשאין מכניסו לקיום דאי שהה בו עכו"ם פעם ראשונה ושניה צריך לייבשן ולמלאם ג' ימים מעת לעת עכ"ל. שכל זה הוספת תאי זה תלמיד טועה הוא והעיקר כמו שכתוב בנוסחתנו וכבר נתבארו דברי הראב"ד ודברי רבינו:

וחכמי לוניל שאלו מרבינו בדבר כוסות של חרס קבלנו מכל הגאונים והרב אלפסי שאין להם תקנה אי שתי בהו עכו"ם פעם ראשון ושני כי אם בהכניסם י"ב חדש על כן לא הבננו כלל מכל אשר כתוב בספר. והשיב ודאי כך אמרו מקלת הגאונים כמו שקבלתם אבל אין הדברים נראים שא"ת כך נמצאו הדברים מותרים זה את זה שכבר נפסקה הלכה שאין מכניסן לקיום בשכשוך סגי להו ואפילו נשתהא בהם יי"נ יום או יומים כמו כוס וכן אם היה יין עובר עליו תמיד ולא ישתה כגון המפסך וכילד יהיה הכוס ששהה בו לעכו"ם ג"פ צריך ייבשן ועוד שבענין דבר שאין מכניסו לקיום נחלקו בכוסות של עכו"ם רב אסי אסר ורב אשי שרי ולא ידענו במה נחלקו ונפסקה הלכה פעם ראשון ושני אסור ג' מותר ש"מ שאין ענין הדברים ששהה בהם העכו"ם שתי פעמים כ"ש אם שתה בהם פעם שלישית אלא פירוש הדברים כמו שביארנו בחיבורנו עכ"ל:

ימ כלי הרס השועים באבר וכו'. שם (דף ל"ג:) אמר רב זביד הני מאני דקוניא חיורא ואוכמא שרי ירוקא אסיר מפוס דמיצריף ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי דרש מרימר קוניא בין אוכמא בין חיורא בין ירוקא שרי ופירש"י דמצריף יש בו קרקע מתפורת של צריף ובלעי טפי, קרטופני בקעין וסדקים. וכפ' שני דייני גזירות (כתובות ק"ג) ליפסיקא כלבתא כרב זביד: ומ"ש ויראה לי שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום וכו' ואפילו הם של חרס. יש לדקדק דכיון דבתחלת דבריו פתח בכלי חרס השועים באבר מאי

*[הלשון הזה מגומגם ביותר וכן נ"ל לתקן ואיך כתב הראב"ד השיג וכתב וכו' עד הר"מ ז"ל].

לחם משנה

לחכמי לוני"ל ופירש הוא כך אי שתי בהו עכו"ם כמה פעמים והדיחו פעם ראשונה כ"ע לא פליגי דאסיר כ"פ בפעם וכו' ופסק כדפסקו בגמרא דתלתא זימני בעינן ובאמת שלשון אי שתי עכו"ם פעם ראשונה משמע דפעם ראשונה דבק עם השתים שהזכיר קודם והוא מהדר יותר לפי' רש"י ז"ל אבל רבינו הספר דמפרידו ולא קאי אלא אהדחה שהיא בכח לפירושיה והראב"ד ז"ל בהשגות לא נראה לו שרבינו גורס כגירסתנו דכפי גירסתנו משמע ליה הפירוש פשוט כפרש"י אלא משמע ליה דגרים הכי אם הדיחו פעם אחת כ"ע ל"ס וכו' ולא גרים אי שתי עכו"ם והוזכרה ההדחה בגמרא בפירוש ומפני זה כתב אין זו הגירסא אצלנו וכו' וכבר יישבתי דעת רבינו וכן פירשו התוס' בשם ר"ת: והוא שהיה מנופה באבר וכו' אבל של חרס צריך הדחה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בהשגות שבוש גדול הוא זה אמו מעיקרא לאו בהדחה קאמר ע"כ. ויש לייסב דברי רבינו דה"ק אבל של חרס א"צ אלא הדחה אחת דטפי בלע מנופה באבר יותר מפיכא שאינו מנופה. וא"ת הא רבינו כתב לקמן בהפך שהרי כתב כלי חרס השועים באבר וכו' ואם יש בהם מקום מגולה של חרס וכו' אסורים מפני שהם בולעים משמע דבשאינו של חרס הוא בולע יותר וכבר הוקשה זה בעיני הרב"י ותירץ דהתם מיירי בשאינן מנופים באבר והוא חלק וז"ש שוע ולהכי בלע טפי כשהוא של חרס בלא אבר אבל הכא לא קאמר שוע אלא קאמר מנופה שר"ל שאינו חלק והיינו כעין מזופת שאמר מה"ש חפוי שאינו חלק. ולענ"ד בהא ודאי שאבר הוא בולע פחות מהחרס דהוא דומים למתכת כדאמרו בגמרא דרגו להתיר מאני דקוניא בפסחא אע"פ שכלי חרם אסורים וא"כ ודאי שהאבר בולע פחות ממה שבולע החרס וא"כ מה לי שיהיה חלק או יהיה מחופה כעין הזפת. לכנ"ל לתרץ דשוע לא מיקרי אלא כשאין בו סדקים ובקעים כלומר מקום מגולה קצת שאינו מחופה דאז ודאי לא מיקרי שוע. וראיה לדבר דבגמרא שם אמר כי אית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי בלעי ואסירי כי תבעי לך דשיעי. ורבינו נראה שמפרש קרטופני שר"ל מקום מגולה שיש בו בקעים שהם קצת מגולים ואינם מחופים ומדקאמר בגמרא כי תבעי לך דשיעי משמע דהיכא דאית בהו קרטופני לא מיקרי שיעי ולכן כשכתב רבינו השועים ר"ל שאין בהם סדקים ובקעים ואין בהם מקום מגולה וכשיש בהם מקום מגולה לא מיקרי שיעי. וז"ש רבינו ואם היה בהם מקום מגולה וכו'. והשתא א"ש מ"ש רבינו למעלה מנופה באבר ר"ל בלא שיע אלא הם מנופים ואית בהו סדקים ולכך ודאי הני בלעי טפי מחרס מפני שכיון שיש בהם סדקים מחמת הסדקים האלו בהם נכנס היין שם וקשה לצאת מהם ולכך ודאי בעי שלש הדחות. זה נ"ל לייסב דבריו ז"ל:

ימ אם היו לבנים וכו'. שם אמר רב זביד הני מאני דקוניא וכו' (עיין בב"מ) ופי' רבינו קרטופני מקום מגולה וספק כרב זביד לחומרא: כלי נהר אמרו בגמ' דאין בהם טהרה עולמית ונראה שרבינו סובר כהראב"ד דלא מהני ייבשן י"ב חדש ולכך כיון שהזכיר ירוקין שיש בהן נתר כדאמרינן בגמרא דהן אסורין כ"ש היכא שכולן נתר דאסורין: ויראה לי שאין הדבר אלא כשכנסו וכו'. כלומר בכלים העשויים להכניס בהם לקיום וכו'. ועיין בב"י ז"ל שפירש שם פירוש אחר:

גת

הגהות מיימוניות

ומודה רבי בקנקנים וכו' בפרק בתרא וגת ומהיץ ומשפך לא בעו רק ניגוב אבל כלים לא שאין כלי גת סגי להו בהדחה ופר"ת כסי שנתן בה יי"נ אין צריך רק שכשוך כשאר כלים שאין מכניסן לקיום ועלה קאמר אם הדיחם שתי פעמים אסורים עד שידיחם ג"פ וכן מצינו בפרק התערובות גבי חרסן של זב וזבה פעם ראשונה ושניה חמיט טמאים שמעורב בהן מי רגלים של זב מים שלישית טהורים ודוקא של חרס אבל של עץ לא צריך רק הדחה פעם אחת מס"ה והמצות דעת רבינו המחבר בר"ת ע"כ:

מגדל עוז

כלי חרס השועין באבר עד ואפי' של חרס. פרק אין מעמידין (דף ל"ג):

ב גת של אבן ושל עץ שדרך בהן העכו"ם או גת של אבן [פ] שזפתה העכו"ם אע"פ שלא דרך בה מדיחן במים ובאפר [צ] ארבע פעמים ודורך בהן. ואם היתה בהם לחלוחית מקדים האפר למים ואם לאו מקדים המים:

גת

א טור שם סי' קלח וע"ש סמ"ג שם :

מפי ואפילו הם של חרס דקאמר הא בשל חרס עסיק ואתי. וצ"ל דהוי כאילו אמר ואע"פ שהם של חרס והיה ראוי להחמיר אפילו הכי שרי בהדחה. וכתב הרשב"א בתורת הבית על דברי רבינו אם כדבריו מיורי ואוכמי כשמכניסן לקיום מותרים בשיכשוך בעלמא דכלי מתכות הן ומכלל דבריו דכלי מתכות אפילו במכניסן לקיום א"צ מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא סגי וכן דעת הראב"ד ז"ל עכ"ל:

ב גת של אבן או של עץ וכו'. בסוף ע"ז תנן גת של אבן שזפתה עכו"ם מנגבה והיא טהורה ושל עץ רבי אומר ינגב וחכ"א יקלוף את הזפת ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת ה"ז אסורה ובגמרא אמר רבא דוקא זפתה אבל דרך בה לא כלומר לא בעיא ניגוב אלא הדחה א"ד [אמר רבא] דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב וכו' כי ההוא דאתא לקמיה דר' חייא א"ל הב לי גברא דדכי לי מעצרתאי א"ל לרב זיל בהדיה וכו' אזל חזייה דהוה שיעא ספי אמר הא ודאי בניגוב סגי לה בהדי (דהוה) קא אזיל ואתי חזא פילא מתותיה ומזה דהוה מלא חמרא אמר הא לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף וכו' ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עכו"ם רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים וכו' של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורין והא תנן גת שזפתה עכו"ם מנגבה והיא טהורה מתניתין דלא דרך בה ברייתא דדרך בה. ופירש"י גת של אבן שזפתה עכו"ם ואורחא למירמי ביה חמרא פורתא לעבורי קוטרא דזיפתא. של עץ דבעיא זפת טובא ובלעא חמרא טפי. אבל דרך בה בגת מזופפת לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף משום דעייל חמרא בפילי זיפתא. הגת והמחץ וכו' בשל חרס עסקינן וכו' מדקתני סיפא ואם היו מזופפין מכלל דרישא בשאינם מזופפין. ושל עץ ושל אבן מנגבן והם טהורים ד"ה כל זמן שאינם מזופפין ואם היו מזופפין אסורים עד שיקלוף. מתני' דלא דרך בה הילכך בשל אבן דברי הכל בניגוב סגי לה ובשל עץ לרבי ינגב. ברייתא דדרך בה הילכך אפילו בשל אבן בעי קילוף וכ"ש בשל עץ עכ"ל: והשתא מ"ש רבינו גת של אבן ושל עץ שדרך בהן העכו"ם. כלומר ואינם זפותין מדיחן במים ובאפר היינו ברייתא דגת וממחץ דקתני של עץ ושל אבן ינגב בדדרך בה. ומ"ש דשל אבן שזפתה העכו"ם אע"פ שלא דרך בה מדיחן במים ובאפר היינו מתני' דקתני גת של אבן שזפתה עכו"ם ינגב ואוקימנא בדלא דרך בה דוקא ולשון אע"פ שלא דרך בה אינו נוח לי ויש ליישב דה"ק אע"פ שלא דרך בה ומפני כך היה ראוי שלא להצריכה שום תיקון אע"פ כן מאחר שזפתה עכו"ם צריכה ניגוב:

ומ"ש מדיחן במים ובאפר וכו'. בסוף ע"ז (דף ע"ה:) במה מנגבן פי' כל היכא דאמרינן בהכשר כלים ינגב כיצד הוא הניגוב הזה רב אמר במים רבב"ח אמר באפר והסיקנא רב אמר במים וה"ה לאפר רבב"ח אמר באפר וה"ה למים ולא פליגי הא ברטיבתא הא ביבשתא. ופירש"י רב אמר מים תחלה וה"ה שצריך אפר אחריהם ורבב"ח אמר באפר תחלה וה"נ שצריך מים אחריהם ברטיבתא שיש בה לחלוחית יין נותן אפר תחלה (לשפשף עד שתהא נגובה ואח"כ מים ביבשתא מים תחילה) ואח"כ אפר ומשפשף אתמר בי רב אמרי משמיה דרב תרתי תלת ושמואל אמר תלת ארבע בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו בי רב אמרי משמיה דרב תלת ארבע ושמואל אמר ארבע (חמש) ולא פליגי מר קא חשיב מיא בתראי ומר לא קא חשיב מיא בתראי. ופירש"י תרתי תלת ברטיבתא תרתי אפר ומים ביבשתא תלת מים ואפר ומים תלת ברטיבתא אפר ומים ואפר ואע"פ שחוזר ונותן מים להעביר האפר הנהו מים לא קא חשיב דלא לשום נגיבה אלא לנקותו מן האפר וארבע ביבשתא מים ואפר ומים ואפר ומים בתרא לא קא חשיב. ורב לא בעי אפר אלא חדא זימנא ושמואל בעי אפר תרי זימני בין ברטיבתא בין ביבשתא. בפומבדיתא מתנו לרב תלת וארבע כדפרישים ולשמואל ארבע ברטיבתא וחמש ביבשתא דקא חשיב מיא בתראי. ול"פ רב ושמואל לסאי ליגנא דפומבדיתא אלא לרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי. והיא דמפרשי ול"פ הנך דסורא ודפומבדיתא (אלא דסורא לא חשבי מיא בתראי דפומבדיתא חשבי להו וכו') אבל רב ושמואל פליגי ביבשתא בין בדסורא בין דפומבדיתא דרב לא בעי בה אפר אלא חדא זמנא ושמואל בעי תרי זימני והסכים רש"י לפירוש האחרון והר"ן כתב פירוש ראשון בלבד וכתב עליו וקי"ל כליגנא בתרא הילכך ברטיבתא אפר ומים וביבשתא מים ואפר ומים ואפר ומים וכן נראה שהוא דעת רבינו וכ"נ שהוא דעת הרמ"ה שכתב הטור. ומ"ש גת של אבן מזופפת שדרך בה העכו"ם היינו כליגנא בתרא דאמרינן דגת של אבן שזפתה עכו"ם אם דרך בה עכו"ם צריכה קליפה. ומ"ש או גת של עץ זפותה אע"פ שלא דרך בה היינו מתניתין דקתני של עץ לחכמים יקלוף את הזפת ואוקימנא מתניתין בדלא דרך בה. ומ"ש ואם ייטנה י"ב חדש או נתן בה מים ג' ימים מעת לעת אינו צריך לקלוף וכו' כתב הראב"ד א"א אומר אני לג' ימים וכו'. ודע שלא בגת בלבד סבור הראב"ד כן אלא גם בקנקנים מזופפים סובר שאין מועיל להם העירוי אא"כ יקלוף הזפת. ויש ליישב לדעת רבינו שכל ששהו המים מעת לעת הרי הם נכנסים בכ"מ שנבלע היין ומתערב כל יין שבלוע במים וכן דעת הרמ"ם והרשב"א והר"ן וכתב הר"ן בסוף ע"ז שכן דעת הגאונים ורש"י והוא ז"ל שם דחה דברי הראב"ד. ומ"ש וי"א אף לי"ב חדש וכו' כלומר דאף ביישון י"ב חדש צריך לקלוף הזפת והביא ראיה מדאמרינן בסוף ע"ז הני רווקי דארמאי וכו' דליתנהו מייטן ואי איכא קיטרי שרי להו אלמא דיישון אינו מועיל למה שהוא בלוע בגו קיטרי והוא הדין למה שבלוע בזפת. ואני אומר שאין משם הפנה לדברי רבינו מכמה טעמי חדא שהרי פי' רש"י דאי איה בה קוטרי לא קאי אלא להכשיר בניגוב בלבד וכן דעת הרשב"א ואפילו את"ל דקאי נמי איישון אפשר לומר שאע"פ שאינו מועיל למה שבגו קיטרי מועיל למה שבולע בזפת דאל"כ לא הוו שתקי בגמ' מלומר שצריך לקלוף הקנקנים אם הם מזופפים כשאמרו שמכשרם בעירוי וכן דעת הרשב"א בת"ה:

גת

ב גת של אבן או של עץ וכו'. בפ' השוכר את הפועל (דף ע"ד:) גת של אבן שזיפתה העכו"ם מנגבה והיא טהורה ושל עץ רבי אומר ינגב וחכ"א יקלוף את הזפת ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה. הרי לדברי רבי של אבן ושל עץ שוין ובתרוייהו ינגב וחכמים פליגי בשל עץ ואמרו יקלוף והכי תניא הגת והמחץ והמשפך של עכו"ם רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים ופסק כחכמים ולא השוה גת של עץ לשל אבן אלא לענין אם דרך בהם העכו"ם ולא זיפתן אבל אם זיפתן העכו"ם יש חילוק דשל אבן לא בלע יין כולי האי אבל של עץ בלע יין טפי ולפיכך צריך קליפה וכן כתב בסמוך:

ואם היתה בהם לחלוחית וכו'. שם רב אמר במים

לחם משנה

ב גת של אבן ושל עץ וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ד:) במשנה גת של אבן שזפתה עכו"ם וכו' (עיין בכ"מ) ובגמרא ת"ר וכו' עד אומרו ואם היו מזופפין אסורין והבאתיו למעלה והקשו והא תנן גת של אבן שזפתה עכו"ם מנגבה והיא טהורה ותירצו מתני' דלא דרך בה ברייתא דדרך בה ע"כ. והשתא מ"ש גת של אבן ושל עץ שדרך בה היינו ברייתא דשל אבן ושל עץ ינגב דאוקמוה דדרך בה או גת של אבן שזפתה היינו מתני' אבל בשל עץ שזפתה הלכה כחכמים דיקלוף את הזפת ובגת של אבן שזיפתה ודרך בה אסורה היינו ברייתא דקאמרה ואם היו מזופפין כו' אוקמה דדרך בה וה"ה גת של אבן מזופפת וכו' או גת של עץ זפותה וכו': ומ"ש ארבע פעמים שם בגמרא אמרו בפומבדיתא מתנו בי רב אמרו משמיה דרב תלת ארבע ושמואל אמר ארבע חמש ולא פליגי כלומר רב ושמואל מר קא חשיב וכו' וז"ש רבינו ארבע פעמים כלומר ברטיבתא אבל ביבשתא כיון שכתב שהקדים מים תחלה ע"כ הם חמש ולא הוצרך להזכיר שהרי אם יטיל מים ואפר ואח"כ מים לבד הרי ג' א"ו צריך להטיל מים ואפר ומים ואפר וכיון שכן ע"כ לנקות האפר צריך להטיל מים אח"כ שהם מים ואפר ומים ואפר ומים ולכך בכתבו מקדים המים תחלה הרי הוזכר החמש פעמים. ודע שזה האיסור של הזפת כלומר גת שזפתה אין אנו יכולים לפרש בדברי רבינו שהוא כמו שפירש רש"י ז"ל שהוא משום דאורחא למיכב ביה חמרא טובא לעבורי קוטרא דזיפתא דאם כן איך כתב רבינו למעלה דבכלים חדשים מזופפים דבהדחה בעלמא סגי להו הא אורחא למירמא בהו פורתא דחמרא ואם כן אמאי מותרים בהדחה הא הכי בעי ניגוב בגת של אבן ובשל עץ קליפה. לכך נראה דטעמא לא הוי אלא דילמא אחר שזפתה נשתמש בה והזפת בולע טובא וכיון שאינה חדשה לא מינכרא ולכך אסורה אבל כשהיא חדשה מינכרא שלא הטיל בה היין כלל ואי משום חמרא דזרק בזפת הא אמרי רב הונא דהוי כזורק מים לטיט. וא"ת אי חיישת משום דנשתמש בה אם כן מה לי של אבן מה לי של עץ בעלמא אי חיישת לחמרא דזיפתא הא יש חילוק שבשל עץ בעי זיפתא טובא ודאי חמרא טובא אבל אי אמרת משום דנשתמש א"כ מאי שנא. וי"ל דשל עץ כיון דאיכא בה זפת טובא דהזפת הוא הבולע אבל של אבן כיון דליכא כ"כ זפת לא בלע כל כך ורש"י ז"ל שמפרש משום חמרא דזיפתא לא פליג אדרב הונא דאמר כזורק מים לטיט דאפשר דרב הונא נמי מודה הכא משום דאין ישראל עומד על גביו וכי קאמר הכי הוא בישראל עומד על גביו כדאמר התם אבל היכא דאין ישראל עומד יש לחוש דרמי חמרא טובא יותר ממה שצריך הזפת ולכך אסור. א"כ י"ל כמו שתירץ הר"ן בפ' אין מעמידין דאע"ג דדבר שאין מכניסו לקיום בשכשוך סגי מ"מ גת וכלי גת החמירו בהם שתשמישן בשפע וכמו שהאריך שם מיהו מחץ ומשפך כתב רבינו לעיל דבהדחה סגי מכח ההיא ברייתא שכתבתי לעיל אבל בגת לא מצינו שיחלוק הברייתא דעדשים אינו מפרש גת כפי' רש"י וכמ"ש לעיל:

ואם

הגהות מיימוניות

[פ] ת"ר וכו' ופר"י דברייתא מיירי בגת של עכו"ם אבל בגת של ישראל ודרך בה תחלה ואח"כ דרך בה עכו"ם אין צריך רק הדחה ובהכי מיירי מתני' דתנן גת של אבן שזפתה העכו"ם מנגבה ואמר רבא עלה ל"ש אלא זפתה אבל דרך בה לא בעי ניגוב ואם זפתה צריכה קילוף זפת ואם נעורת פשתן או בלאי בגדים בין הנכרים כמו שרגילין לעשות אז אפי' אין זפותים לא סגי בניגוב אלא בעירוי או בהגעלה וכן הדין במשפך וכן איתא התם שהחכמים אוסרים בגת ומחץ ומשפך של חרס ודלא כר"י דמתיר בניגוב וכן מנהג להחמיר בכלי המדה כגון המודיא וההין שמיוחדים למוד בהן לח צריכין ניגוב לפי שנותנין בהן שפע יין תדיר ואם זפותים יקלף הזפת. וגיגית שדורכין בה יין פר"ת ור"י שדינה כגת וכשדרך בה עכו"ם לא סגי בהדחה אלא צריכה ניגוב ואמר ליה שבגת החמירו שהיין נבלע הרבה מאד מפני כובד הקורה שהיה להם קורה בימיהם רק בבית הבד אבל בגת היו דורכין ברגל כדתניא לוקחין גת בעוטה כו' מהו לדרוך עם העכו"ם בגת והא קא מנסך ברגל ואפ"ה צריכין ניגוב כדפרישית וה"ה לגיגית אפילו לא דרך בהם עכו"ם מאשתקד לכתחילה צריך ניגוב אם אין י"ב חדש מסוף הבציר של אשתקד עד עתה ואין להקל בדבר מדאמר רשב"ג מגת לגת שהפי' מתחלת גת לתחלת גת או מסוף גת לסוף גת דהוי רוב פעמים י"ב חדש ואפילו אם נפרש מסוף גת לתחלת גת למה נפסוק כרשב"ג לגבי ת"ק דאמר י"ב חודש הא לא פסקינן כוותיה כל מקום ששנה אלא במשנתנו וזו ברייתא היא. אמנם אם דרך בה בדיעבד אחר העכו"ם היה מתיר ר"ת את היין משום הפסד ואפילו אם דרך בה היום העכו"ם ודרך בה אח"כ ישראל דמ"מ אין כאן כבידות ודוחק שמבליע את היין בגיגית כמו בגת שיש לו עגולים ואבנים וממצין את היין המשוייר בענבים וגם יין שלא נתנסך לע"ז בטל בששים כרבא כדלקמן פי"ד או מטעמא חמרא חדתא בעינבי דשרי בפרק בתרא לרבא דאמר בתר שבא אזלינן וה"ל מין בשאינו מינו וסלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ומבטלו ואפילו לאחר שנתן הרגותני מותר מטעם מין בשאינו מינו ורב הונא דאמר בפרק ר' ישמעאל החזיר הרגותני לגת אסור לית ליה סלק מינו בשאינו מינו א"נ ס"ל כאביי דאמר גבי חמרא חדתא בעינבי בתר טעמא אזלינן והוי מין במינו. וטוב לפנות את הענבים הדרוכות בגיגית האסורה קודם שימשך היין לגיגית כשרה ולהמשיך היין שם אז לא נצטרך לטעם ר"ת דאמר יין ביין בששים ע"כ מספר התרומה והמצות. אבל גיגית שהוא של ישראל ודרך בה עכו"ם סגי לה בהדחה מידי דהוה אגת שאינה זפותה כדפרישית ע"כ: [צ] פר"ש המים נחשבים

אחד

מגדל עוז גת של אבן ושל עץ כו' עד גם של אבן מזופפת וכו' עד לא נאמר יקלוף אלא להסירה מיד:

בא *נת של אבן מזופפת שדרך בה העכו"ם. או נת של עץ זפותה אע"פ שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת. ואם יישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת אינו צריך לקלוף. לא תהיה הגת חמורה יתר מן הקנקנים. לא נאמר יקלוף אלא להתירה מיד: כב *אגת של חרס אע"פ שקלף את הזפת אסור לדרוך בה מיד עד [ק] שיחם אותה באש עד שירפה הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים מותרת כמו שביארנו: כג במשמרת של יין של עכו"ם אם היתה של שער מדיחה ומשמר בה. ואם היתה של צמר מדיחה במים ובאפר ארבע פעמים ומדיחה עד שתנגב ומשמר בה. ואם היתה של שש מישנה י"ב חדש. ואם יש בהן קשרים מתירן. וכן כלי חלף והוצים וכיוצא בהן מכפיפות שדורכין בהן יין אם היו תפורין בחבלים מדיחן. ואם היו אחוזות זו בסבוך קשה מדיחן באפר ובמים ארבע פעמים ומנגבן ומשתמש בהן. ואם היו תפורות בפשתן מישנן שנים עשר חדש ואם יש בהן קשרים מתירן: כד גכלי הגת שדרך בהן העכו"ם יין נסך כיצד מטהרין אותן כדי שידרוך בהן הישראל. הדפין [י] והעדשים והלולבין מדיחן. העקלין. של נסרין ושל בצבוץ מנגבן. של שיפה ושל גמי מישנן שנים עשר חדש. ואם רצה לטהרן מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים או מניחן תחת צנור שמימיו מקולחין או במעין שמימיו רודפין

א גם זה שם: ב טור סי' קלח: ג גם זה שם:

השגת הראב"ד

*נת של אבן מזופפת וכו' ואם ישנה י"ב חדש וכו'. א"א אומר אני לשלשה ימים צריך קליפה לפי שאין המים נכנסין בה אלא לאחר כמה ונמצאו לשלשה ימים הוזרין ויש אומר אף לשנים עשר חדש מידי דהוה אקיטרי דאמרינן אי אית בהו קיטרי שרי להו:

*נת של חרס אע"פ שקלף את הזפת אסור לדרוך בה מיד עד שירפה את הזפת. א"א זה שבוש אלא עד שיכניס בו גחלים ויתלבן כדי שיתרפה הזפת אם היה שם:

כסף משנה

במים וה"ה לאפר רבה בר בר חנה אמר במים וה"ה לאפר ולא פליגי הא ברטיבתא הא ביבשתא:

בא נת של אבן מזופפת וכו'. שם א"ר גת של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורין ורמינן עלה ממתני' דתנן גת של אבן שזפתה העכו"ם מנגבה והיא טהורה ומתרצינן מתני' דלא דרך בה ברייתא דדרך בה: או גת של עץ זפותה. זו היא פלוגתא דמתני' ופסק כחכמים שאמרו יקלוף: או נתן בה מים ג' ימים וכו'. למד רבינו דין זה מקנקנים דתניא קנקניה של עכו"ם החדשים גרודים מותרים ישנים ומזופפים אסורין עכו"ם נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו מים כלומר ג' ימים מעת לעת וכל שכן הגת שאין היין מתעכב בו כל כך. ולא ידעתי מה יאמר הראב"ד ז"ל בקנקנים מזופפין ועל כרחין גם בקנקנים צריך קליפה ומילוי ועירוי ג' ימים. ונראה לומר לדעת רבינו דמה נפשך אם היין עבר דרך הזפת ונבלע בחרס גם המים יעברו שהמים דקים מן היין ואם היין לא עבר הזפת הרי המים מוציאין מה שבתוך הזפת:

כב גת של חרס וכו'. לא הוזכר במשנה תיקון גת של חרס אלא דאמר פ' אין מעמידין (דף ל"ד:) א"ר יוחנן קנקנים של עכו"ם שהחזירן לכבשן האש כיון שנשרו זיפתן מהם מותרין ואמר רב אשי לא תימא עד דנהרן אלא אפילו רפאי מירפא אע"ג דלא נתר, הרי לך בהדיא שלא הוזכר קליפה וקשה על רבינו שכתב אע"פ שקלף הזפת אסור לדרוך בה מיד עד שיחם אותה באש וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל. ואנכי לא ידעתי מה תיקן בעל מגדל עוז בלשון אשר מלא שהרי אי אפשר שיתרפה הזפת אלא ע"י האור, וממשמע שלא ירד לכוונת הראב"ד ז"ל. ונראה דעת רבינו דבשלמא גת של אבן או של עץ אין הכלי בולע מן הזפת אבל גת של חרס החרס בולע מן הזפת ואע"פ שנקלף הזפת עדיין צריך שיחם אותה באש עד שיתרפה הזפת אם נשאר שם דבוק או בלוע ולאו למימרא דבעי תרתי שיקלוף ויחם אותה באש אלא ה"ק אע"פ שנקלף צריך שיחם באש ואע"פ שלא קלף סגי שיחם הכלי עד שיתרפה הזפת וכן הדין בקנקנים של חרס מזופפים. ומ"מ יש תימה למה הבין כך בדברי רבינו שהרי לעיל גבי קנקנים לא הזכיר רבינו קליפה. לפיכך נראה שהראב"ד ז"ל סובר שצריך ללבן הכלי באור הרבה כדי שיתרפה הזפת ויפול ומדברי רבינו נראה שא"צ כל כך אלא כשיעור שיתרפה הזפת וסגי בהכי שהיין הבלוע בזפת כלה כשיעור הזה ולשון רב אשי דכתיבנא לעיל בדברי רבינו והפשר שרבינו מפרש הא דדרש רבא נעוה ארתחו (דף ע"ד:) היינו רתיחה על האש ולא כדפירש"י ז"ל במים רותחין:

כג משמרת של יין וכו'. כפי בליעתן כך פהרתן כדאמריק בסמוך גבי כלי הגת וידוע כי השער אינו בולע כלל והצמר בולע קצת והפשתן בולע יותר (דף ע"ה) ואמר רב יהודה הני רווקי דארמאי דמזיא מדיתן דעמרא מנגבן דכיתנא מישנן ואי איכא קיטרי שרי להו, ופי' רווקי משמרת: וכן כלי חלף וכו'. שם הני דיקולי והלאתא דארמאי דהייפי בחבלי דצורי מדיחן דלבתא מנגבן דכיתנא מייתן ואי אית בהו קיטרי שרי לסו:

כד כלי הגת וכו'. שם ברייתא כלשון רבינו שמים לענין טהרה ומי בטיפא כשם שאמרו בטהרות כך אמרו לענין יי"נ:

כב נת של חרס אע"פ שנקלף הזפת וכו'. משנה כתבתיה בסמוך. וכתב הראב"ד א"א זה שיבוש אלא עד שיכנים בו גחלים וכו'. כוונתו להשיג על מ"ש רבינו שאם יישנה י"ב חדש או נתן בה ג' ימים מים מותרת כלומר ואינו צריך לקלוף הזפת והראב"ד סבור שאע"פ שנתן בה ג' ימים מים צריך לקלוף הזפת כמו שקדם ויש לתמוה למה כתב על זה שהוא שיבוש כיון שיש מקום לסברת רבינו כ"ש שכבר נתבאר כי דעת המפרשים והפוסקים כדעת רבינו:

כג משמרת של יין של עכו"ם וכו'. מימרא בסוף ע"ז (דף ע"ה): וכן כלי חלף והוצים וכו'. שם הני דיקולי והלאתא דארמאי דחייפי בחבלי דצורי מדיחן דלבתא מנגבן דכיתנא מייתן ואי אית בהו קיטרי שרי להו:

כד כלי הגת וכו' הדפים והעדשים וכו' עד של שיפא ושל גמי מיישנן י"ב חדש. שם ומסיים בה ר' יוסי אומר הרוצה לטהרם מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים רשב"ג משום ר' יוסי אומר מניחן תחת צנור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפין (עונה) וכמה עונה וכו' או יום או לילה וכו' אמר רבי יוחנן חצי יום וחצי לילה וכו' ולא פליגי הא בתקופת ניסן ותשרי והא בתקופת תמוז וטבת ופירש"י בתקופת ניסן ותשרי שהיום והלילה שוים או יום או לילה בתקופת תמוז שאין היום והלילה שוים חצי יום וחצי לילה די"ב שעות שלימות בעינן

לחם משנה

בא ואם יישנה י"ב חדש וכו' או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת וכו' לא נאמר יקלוף וכו'. בהשגות א"א אומר אני לג' ימים וכו'. ונראה שכוונתו להשיג על רבינו במ"ש דלא בעינן קליפה דאין הדין הוא כך אלא היכא דאיכא ג' ימים בעינן נמי קליפה קודם. וא"ת אי איכא קליפה למה בעינן ג' ימים הא אמרו במתני' יקלוף את הזפת דהוא להוד סגי ולא היה לו להר"א ז"ל לומר אלא אומר שאין ג' ימים מועיל אלא קליפה ומדקאמר אומר אני לשלשה ימים וכו' משמע מלשונו דעם הקליפה בעינן ג' ימים. י"ל דאה"נ וטעמא משום דאיהו מפרש דמאי דקאמרי רבנן יקלוף את הזפת ר"ל ואח"כ ינגב כדפירש הרא"ש ז"ל ולכך כיון שצריך לעשות עכ"פ תיקון אחר הקליפה קאמר דעם הג' ימים בעינן קליפה כלומר אם רצה לעשות במקום הניגוב ג' ימים אינו מועיל לו אלא צריך עמו קליפה וה"ה אם עושה עמו נגוב דסגי. וביאור דבריו במ"ש שאין המים נכנסים ר"ל שמעט העירוי הוא שהמים נכנסים שם בכלי ומבטלים טעם היין אבל בשיש זפת אין נכנסין שם ואחר ג' ימים המים חוזרים כמו שהיו ולא נשאר בכלי מים כלל. ובספר אחר מצאתי בהשגת הראב"ד ז"ל שאין המים נכנסים ונבלעים שם אלא לאחר כמה ימים נמצאו ג' ימים חסרים. וביאור דבריו לפי זאת הנסחא הוא דכשלא יש זפת מיד נכנסים המים תוך הכלי והם ג' ימים שם ומפליטים אבל עתה אין נכנסים שם אלא אחר יום או חצי יום ונמצא שלא היו כל הג' ימים המים תוך הכלי אלא הם חסרים דהוי כשם שני ימים וחצי שהמים נבלעים בכלי וי"א אף לשנים עשר דהוי קטרי כלומר דהזפת הוא כמו קיטרי ולכך צריך להסירו:

כב נת של חרס וכו'. בהשגות א"א זה שבוש ס'. דוק מה שהבין כ"מ הוא מהוור דאין לומר שבוש על מ"ש הלכה בהשגה ראשונה אומר אני וכו' דמשמע דאינו אלא סברא בעלמא. אבל נראה כוונתו להשיג על רבינו על מ"ש אע"פ שקלף את הזפת וכו' עד שיחם דמשמע דאיירי אחר שנקלף הזפת דצריך שיחם עד שירפה הזפת דכן משמע מרהוט לשונו ועל זה השיג דכיון דכבר נקלף הזפת איך אמר עד שירפה הזפת הלא אין כאן זפת לכך אמר הר"א ז"ל דצריך לומר שיתרפה הזפת אם היה שם כלומר דאע"ג דאין שם זפת שכבר נקלף צריך שיכניס בו גחלים עד שאם היה שם הזפת היה מתרפה ומ"ש שיכניס בו גחלים רבותא אשמעינן דאע"ג דלעיל בפרק י"א משמע דלא סגי אלא שיחזיר לכבשן האש ולא סגי קינסא שאמר בגמרא הכא סגי בקינסא כיון שכבר נקלף הזפת. ועדיין קשה אמאי לא פריש הר"א ז"ל דברי רבינו דעד שירפה הזפת ר"ל קודם שיקלוף הזפת ונראה משום דמשמע שיחם האש שכתב רבינו דהיינו קינסא ולא הוי חזרה לכבשן האש מדלא קאמר שיחזור לכבשן האש וכיון דקינסא קאמר רבינו דשרי ודאי דאיירי אחר שנקלף הזפת:

כג משמרת של יין וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ה) הני רווקי דארמאי וכו': ואם היו אחוזות וכו'. זהו פירוש למה שאמרו שם בלבתא וכו' ורש"י ז"ל פירש מין גמי וכו':

כד כלי הגת וכו'. שם ברייתא הרי שהיו גיתיו וכו' ופסק כרבנן דלא כרשב"ג דאמר מגת לגת וכן פסק כר"י וכרשב"ג בשם ר"י משום דמשמע ליה דלא פליג את"ק:

הגהות מיימוניות

אחד ואפר אחד ואין צריך לכל היותר כ"א ב' פעמים מים ואפר לשון ס"ח ע"ב: [ק] דרש רבי נעוה ארתיחו פי' הגת ארתיחו: [ר] כתב בספר התרומה והמצות וה"ה לכל גרגותני של עכו"ם ואם של ישראל ונגע בהן עכו"ם כשמשקה טופח עליה שמא סגי בהדחה כמו גת וכדפרי' לעיל או שמא כיון דהחמיר מגת דהא של עכו"ם לא סגי בנגוב של ישראל נמי

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אומר אני לג' ימים וכו': ואני אומר גם בזה הוא מחלוקת ישנה ולכלם יש פנים בהלכה ואנחנו קבלנו מרבותינו בעלי התוס' ז"ל מפי רש"י ורבותינו נ"ע דברי ר"מ ז"ל אף הלכה למעשה: גת של חרס אע"פ שקלף את הזפת אסור לדרוך בה מיד עד שירפה את הזפת ע"כ לשון ר"מ ז"ל כפי הנוסחא שמצא הראב"ד ז"ל: וכתב עליו זה שבוש אלא עד שיכניס בו גחלים וכו': ואני אומר אין לשנייה מעל אלא הסופר טעה וכן מצאתי לשון ר"מ ז"ל בתחימת ידו שהגיע לידי

אבן סגי גם של חרס אע"פ שקילף את הזפת אסור לדרוך בה מיד עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת ואם ישנה או נתן בה ג' ימים מים מותרת כמו שביארנו עכ"ל. עיקר הלכה זו פרק בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ד) ופרק אין מעמידין (דף ל"ג): משמרת של יין של עכו"ם עד ואח"כ יותרו. פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ה):

רודפין שתים עשרה שעות ואחר כך יותרו: כה בזמן שהיתה ארץ ישראל כולה לישראל היו לוקחין [ס] היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו. ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות. אובזמן הזה אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות *וכן הבשר והגבינה וחתיכת דג שאין בה סימן כמו שביארנו: כו בהמתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן והביא לו יין או בשר או גבינה וחתיכת דג [ת] הרי זה מותר ואינו צריך לשאול עליו אע"פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם הוחזק שאינו כשר ולא מדקדק בדברים אלו אסור להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם כשר עליהם:

השגת הראב"ד

*וכן הבשר והגבינה וכו'. א"א זו אינה משנה שאין עמי הארץ חשודים להחליף ולא למכור דבר האסור אא"כ נחשד:

פרק שנים עשר

א *גכיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך בהן וישכשך. אבל אם פשט ידו לחבית ותפסו את ידו קודם שיוציאה ולא ינידה ופתחו

השגת הראב"ד

*כיצד היא הנגיעה וכו' אבל אם פשט ידו להבית ותפסו את ידו. א"א זה המחבר לא בא לפרש אלא לסתום וכשפשט ידו לחבית ותפסו את ידו מי לא נגע ביין אלא כך אמרו תפשו את ידו שלא ישכשך שאינו אוסר בהנאה אלא א"כ ישכשך:

א טור שם סי' קיח קיט ופוסק כהראב"ד סמ"ג שם: ב גם זה שם: ג טור יו"ד סי' קכד סמ"ג לאוין קמח:

כסף משנה

בעיק. ע"כ ומשמע לרבינו דר"י ורשב"ג לא לחלוק על דברי ת"ק באו דת"ק מיירי בהכשר דלאחר זמן ואינהו מיירו בהכשר דמיד:

כה בזמן שהיתה ארץ ישראל כולה לישראל וכו'. כתב הרשב"א בתשובה שמה שמחלק רבינו בין א"י לח"ל בכמה מקומות מהלכות אלו למדה מדגרסינן בפ' אין מעמידין (דף ל"ט:) אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה וסוריא לאו דוקא אלא הוא הדין לכל ח"ל וכ"ש הוא אף א"י בזמן הזה היא כח"ל וכ"כ ה"ה בפרק ג' מהלכות אלו ובזה נסתלקה השגת הראב"ד שכתב א"א זו אינה משנה וכו':

כו המתארח אצל בעה"ב וכו'. בפ"ב דע"ז. ומ"ש ואם הוחזק שאינו כשר וכו' דבר פשוט הוא ונלמד הוא מדין דמאי:

פי"ב א ביצד היא הנגיעה שאוסר בה עכו"ם היין הוא שיגע ביין עצמו. כתב כן לאפוקי נוגע בנוד שיש בו יין ופי הנוד סתום וכמ"ש הטור בשם הרא"ש שאם נגע עכו"ם בנוד שיש בו יין ואפי' הוא הסר והגיע דפנותיו זו לזו מותר. ומ"ש בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לנסך נתבאר בפ' שקודם זה אצל מ"ש אין דורכין עם העכו"ם בגת. ומ"ש וישכשך אבל אם פשט ידו להבית וכו' בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ט:) ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא אידי עכו"ם ושקליה אמר להו רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ביה וברזוה עד דשייפא. ופירש"י אידי עכו"ם קטן ואחזה בתוך היין שלא תשקע. כי היכי דלא לשכשך ויאסר בהנאה שאין מנסכין אלא ע"י שכשוך. וברזוה לחביתא עד דשייפא כפו החבית לצד אחד עד שישפך יינה לתוך כלי אחר שימשך היין מן העכו"ם ואח"כ יוציאנה ותהא מותרת בהנאה החבית דכל זמן שידו תחובה ביין אם יוציאנה א"א לשמור שלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזים את ידו. ברזוה לשון מטה על צד וכו'. דשייפא שתורק לכלי אחר כמו השופה יין לתמרים עכ"ל. ודבריו כדברי רבינו שאם נגע ולא שכשך לא נאסר וכ"כ גבי דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר דטעמא דמילתא משום דניסוך לא הוי אלא ע"י שכשוך וכ"כ גבי חביתא דאיסתדיק לארכה וסתום' והר"ן חולקים. ומשמע לי דהכשוך זה אינו נענוע כל דהו שהרי כתב בסמוך נפל כלי של יין והגביהו וילך היין אע"פ שלא שכשך נאסר ואם איתא דנענוע כל שהו הוי כשכוך כיון שילך הרי שכשך שע"כ הוא מנענע היין בשעה שיולך והיאך כתב אע"פ שלא שכשך. וכן משמע מדאמרי' גבי אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא דאמר רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשך משמע דאהכנסה לא קפדינן אע"פ שהוא מנענע היין מחמת הכנסת ידו וכ"כ מפי' רש"י. ומדברי רבינו נראה לכאורה דלא נאסר היין כלל ואף בשתיה מותר וכך היא סברת הראב"ד אבל הרשב"א והר"ן דחו סברא זו והעלו דלא מאסרי אלא בהנאה וכדברי רש"י וגם בהשגות סובר הראב"ד כפי' רש"י וכתבו התוס' נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשך צריך לומר שבהכנסת ידו אע"פ שהיה יודע שהוא יין אינו חשוב שכשוך לאוסרו בהנאה מפני שהיה טרוד ליקח אתרוגו וכו' עד שמה יתן דעתו וישכשך: וכתב הראב"ד על דברי רבינו א"א זה המחבר לא בא לפרש וכו'. נראה שכוונתו לתפוס על רבינו שפתח בכיצד היא הנגיעה וסיים באבל אם פשט ידו להבית וכו' שהוא נגיעה אלא שלא שכשך וכך ה"ל לכתוב אין נגיעת העכו"ם ביין אוסרה אא"כ שכשך, ונראה שעוד רצה לתפוס עליו שסתם דבריו וכתב לא נאסר היין דמשמע שלא נאסר כלל אפי' בשתיה ואינו כן דלא שרי אלא בהנאה והיה לו לפרש ולומר לא נאסר בהנאה. ויש ליישב דברי רבינו שאע"פ שפתח בכיצד היא הנגיעה הרי גמר לומר בה וישכשך וא"כ שפיר סיים באבל אם פשט

הרדב"ז

כה בזמן שהיתה א"י וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ט:) ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר וכ"ש בא"ל. סימן ימ"ח מח"ג, יין, מורייס, חלב, מלח סלקונדרית, חילתית, גבינה. וסובר הראב"ד ז"ל שזו אינה משנה שלא נחשדו עמי הארץ למכור אלא דבר שהם חושבין שהוא מותר כגון דמאי אבל דבר שהוא אסור לכל מן הדין לא נחשדו עליו. ורבינו סובר דברייתא זו הלכה היא שדברים אלו קלים הן אצל עמי הארץ ומקילין בהם ונחשדו למכרם. וזה דעת רבינו פ' ח' גבי בשר וחתיכת דג:

כו המתארח אצל בעה"ב וכו'. ברייתא הזכרתיה בסמוך וטעמא משום דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומש"ה אין לוקחין משום דמזבני לישראל מה שלוקחין מן העכו"ם אבל איהו גופייהו לא אכלי איסורא ולפיכך אם נתארח אצלו אוכל עמו ממה שהוא אוכל. ואם על ברייתא זו אומר הראב"ד ז"ל אינה משנה, תימה שלא ראיתי שם חולק ואמרינן מסייע ליה לריב"ל דאמר שיגר לו בעה"ב לביתו מותר מ"ט בעה"ב לא שביק היתרא ואכיל איסורא וכי משגר ליה ממאי דאכיל משדר ליה וכיון דמסייעי מינה לר' יהושע משמע דהלכתא היא:

ואם הוחזק שאינו כשר וכו'. תוספתא היא במס' דמאי:

פי"ב א ביצד היא הנגיעה וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ט:) ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא אידי עכו"ם ידיה ושקליה אמר להו רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא ליכשכיך ביה וברזוה עד דשייפא. ופירש"י ז"ל והתוס' כדי שלא יאסר בהנאה אבל בשתייה ודאי אסרו בנגיעה ראשונה וזהו שהשיג עליו הראב"ד ז"ל שהיה לו לפרש ולומר לא נאסר היין בהנאה ורבינו סמך על מ"ש לעיל סתם עכו"ם הוא עובד ע"ז ואם נאסר היין בגללו אסור בהנאה והכא סתם לא נאסר היין כדין עכו"ם עובד ע"ז כלומר בהנאה ותו דבסמוך כתב מגע עכו"ם שלא בכוונה אוסר היין בשתייה. ובעל מגדל עוז לא עיין בה כלל: וכן

לחם משנה

כה בזמן שהיתה א"י וכו' בזה"ז אין לוקחין יין וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ט) ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא וכו' וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר וסובר רבינו דלא אמרו אלא למעוטי א"י אבל כ"ש ח"ל. אבל הראב"ד ז"ל בהשגות נראה שסובר דלא אמר סוריא אלא מפני שהיו חשודים אבל שאר המקומות שאינם חשודים לא ולכך כתב בהשגות א"א זו אינה משנה וכו':

פי"ב א ביצד היא הנגיעה וכו'. הך שאוסר ודאי הוא אפילו בהנאה שהרי רבינו כתב למעלה בריש פי"א דכ"מ שהזכיר אסור אם היה אותו עכו"ם עובד ע"ז הוא אסור בהנאה ואמר שכ"מ שהזכיר עכו"ם סתם ה"ז עובד ע"ז וא"כ כיון דהך עכו"ם על הסתם הוא עובד ע"ז ודאי דהוי אסור בהנאה וא"כ קשה דאיך כתב בשאר איבריו דבשלמא פיו א"ש מההיא דקדח במנקת אבל אבר אחר שמרבה מהו אם הוא רגל הא הרגל אינו אוסר אלא בשתיה והרדב"י הניח דבריו בצ"ע ואולי רבינו מרבה אצבעות היד אפילו אצבע אחת וקרי איבריו לכל האצבעות: בין בשאר איבריו שדרכן לנסך בהן וישכשך וכו'. בהשגות א"א זה המחבר לא בא לפרש אלא לסתום וכו'. ולכאורה נראה שהם דברי רבינו אבל נ"ל דכוונתו להשיגו במ"ש לא נאסר היין דמשמע לא נאסר כלל לא בהנאה ואפילו בשתיה לא נאסר לזה אמר דדבר זה לשון סתום שהיה לו לפרש דבשתיה אסור דה"א לומר דבשתיה מותר דאטו כשפשט ידו מי לא נגע ביין וכיון שנגע ביין א"כ ודאי שראוי לאוסרו בשתיה אלא אין פי' המעשה כשאמר נקטוה לידיה להתירו בשתיה אלא שלא ישכשך ויאסור אותו בהנאה אבל לעולם בשתיה אסור וא"כ היה לו לפרש שבשתיה אסור. ויש ספר אחר שאין כתוב בדברי רבינו וישכשך אלא לשונו הוא כך כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם וכו' בין בשאר איבריו שדרכו לנסך בהן אבל אם פשט ידו וכו', ואם נוסחא זו נזדמנה לו להראב"ד ז"ל בדברי רבינו אפשר לפרש השגתו דלמה לא הזכיר השכשוך בדבריו דאטו התם כשפשט ידו לא נגע ואפילו הכי לא אסרוהו ולא כך אמר תפשו את ידו כדי שלא ישכשך ואסור בהנאה א"כ משמע דהשכשוך הוא האוסר ולא הנגיעה. ולמה לא פירש אע"פ שכבר רמזו בדבריו במ"ש ולא ינידה מ"מ הרבה סתם שבענין הנגיעה כשהזכיר כיצד היה הנגיעה שם היה לו להזכיר. כך יש לפרש דברי השגתו אבל נ"ל שהספר הכתוב בו וישכשך הוא העיקר ופי' השגת הראב"ד ז"ל כמ"ש: וכן

מגדל עוז

בזמן שהיתה ארץ ישראל כו' עד כמו שביארנו. פ' אין מעמידין: כתב הראב"ד ז"ל זו אינה משנה כו': ואני אומר זה בכלל הא דת"ר פרק אין מעמידין אין לוקחים ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה לא יין ולא מורייס ולא חלב ולא מלח סלקונדרית ולא חלתית ולא גבינה משמע דוקא בסוריא אבל בארץ ישראל מותר ודוקא מן המומחה שהוא אדם שהוחזק בכשרות ושאר הביאור פ"ח של אלו ההלכות: המתארח אצל בעה"ב כו' עד שהוא יהודי בלבד. פ' אין מעמידין (דף ל"ט) בברייתא דבסמוך אם נתארח אצל בעה"ב מותר: ואם הוחזק כשר עד סוף הפ'. בתוספתא דמסכת דמאי פרק הלוקח פירות ופ"ק דחולין (דף ז') ומקצת פרק הנזקין (דף נ"ד):

פי"ב כיצד היא הנגיעה כו' עד לא נאסר היין: כתב הראב"ד ז"ל זה המחבר לא בא לפרש וכו' שאינו אוסר בהנאה אם לא ישכשך: ואני אומר מה היה זאת הפתימה אדרבה פירש כי שכשוך הוא הנדנוד ואולי יודע מה צריך פירוש אחר. ועיקר ההלכה פ' ר' ישמעאל (דף נ"ו):

הגהות מיימוניות

נמי לא סגי בהודאה: [ס] בפ' אין מעמידין ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר. ימ"ח מח"ג. יין מורייס חלב. מלח חלתית גבינה. ע"כ: [ת] גרסינן בפ' הנזקין ובקידושין פ' האומר גבי אמר לו עד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן ובפרק האשה רבה ממאי משום דעד אחד נאמן דילמא משום דשתיקה כהודאה דמיא אבל אמר איני יודע אינו נאמן כיון דלאו בידו. על זה כתב רבינו יעקב שאם עשה אדם יין לחבירו ומצאו ולא א"ל דבר ואח"כ אמר ייגך נתנסך אינו נאמן אלא בפעם ראשונה אפי' מכחישו כיון שהיה בידו נאמן כרבא ואם לא היה בידו ואמר לבעל היין שנתנסך יינו [אינו] נאמן אם מכחישו או אם אמר לו איני יודע אבל אם שתק נאמן ועד מצא לדבריו בתשובת רבינו משולם בר קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר ה"ר אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקה כהודאה אלא בדבר שרגלים לדבר שהיה לו

ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו לא נאסר היין. °וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו *אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין: ב [א]נטל כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שיכשך נאסר שהרי [א] בא היין מכחו. הגביה ולא שיכשך ולא נגע מותר: ג [ב]עכו"ם שהיה אוחז הכלי בקרקע וישראל יצק לתוכו יין היין מותר. ואם נדנד העכו"ם הכלי [ב] נאסר היין: ד [ג]כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ם [ג] ממקום למקום ואע"פ שהיין מתנדנד שאין זה דרך הניסוך. העביר נוד של יין

השגת הראב"ד

*אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין. א"א והוא שנתז מן היין:

א טור שם סי' קכה סמ"ג שם: ב גם זה שם: ג גם זה שם:

הרדב"ז (מכ"י)

וכן אם אחז כלי פתוח וכו'. ראיתי מי שכתב שלמדה הרב מהך דאמר רב פפא הלי עכו"ס דדרי זיקא וכו'. ואינו מתיישב דהך איירי בשהעכו"ס נושא היין ומגביהו ורבינו כתב אע"פ שלא הגביה הכלי. והנכון אצלי שלמדה מהך עובדא דהוה במחוזא (דף נ"ז:) דאתא עכו"ס ועייל לחנותא אמר להו אית לכו חמרא לזבוני א"ל לא הוה יהיב המרא בדוולא שדא ביה ידיה שכשך ביה וכו'. ופסיקא דאסור אפילו בהנאה והא הכא שלא הגביה הכל והסרוה ואע"ג דנגע בידו ביין והכא לא נגע ביין שאני דעיקר טעם האיסור מפני השכשוך שכן עושין לע"ז וא"כ מה לי שכשוך ע"י נגיעה מה לי שכשוך בלא נגיעה וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל אלא שהוא מפרש דע"י שכשוך העכו"ס בדלי היה היין מנתז וזהו שכתב והוא שניתז מן היין ודעת רבינו כיון שטעם האיסור מפני השכשוך מה לי ניתז מה לי שאין ניתז הילכך בכל גוונא אסור. וכתב הטור ולא נהירא לא"א ז"ל. ונראה דטעמו דשאני הך עובדא דדוולא דשכשך ביד ממש ונגע ביין אבל היכא דלא נגע ביין ולא הגביה הכלי לא ודברי רבינו נכונים וכ"ש שהוא מחמיר והוא דבר סרך ע"ז:

ב נטל כלי של יין וכו'. שם (דף ס') אמר רב פפא עכו"ס אדנא וישראל אכובא חמרא אסיר מ"ט כי קאתי מכח עכו"ס קאתי ישראל אדנא ועכו"ס אכובא חמרא שרי ואי מגדד אלדודי אסיר ופירש"י ז"ל לישנא בתרא אפי' חסרה נמי כיון דמקרקש הוה ליה כחו בכוונה ואסיר. ומכאן סייעתא למ"ש רבינו לעיל אם אחז כלי פתוח וכו':

ד כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ס וכו'. שם אמר רב אשי זיקא בין מליא בין חסרה שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך. וכתב רש"י ז"ל אבל בכובא מלאה היכא למיחש לנגיעה כשהוא נותן ידו על שפתו לא פליג רב אשי ואסיר ע"כ. הא למדת שאם היתה הכובא סתומה דליכא למיחש לנגיעה מותר וזהו שכתב רבינו כלי סתום וכו':

העביר נד של יין וכו'. אמר רב פפא האי עכו"ס דדרי זיקא וקא אזיל ישראל אחוריה כלומר תופס פי הנוד. וא"ת מאי קמ"ל כיון שישראל תופס פי הנוד הוי כאילו הוא

כסף משנה

שהם ידו וכו' ולא ימדה דהיינו שלא שכשך, ולשמית י"ל דשלא נאסר היין שכתב שהיר משמע דלא נאסר בהנאה קאמר דא"כ ה"ל לכתוב מותר: וכן אם אחז כלי פתוח של יין וכו'. נראה שלמד כן מדגרסינן בפ' ר' ישמעאל (דף ס') אמר רב פפא האי עכו"ס דדרי זיקא ואזיל ישראל אחוריה מליא שרי דלא מקרקש חסירא אסיר דילמא מקרקש וכו' רב אשי אמר זיקא בין מליא בין חסירא שרי מ"ט אין דרך ניסוך בכך ומפרש רבינו אין דרך ניסוך לפי שהנוד פיו סתום משמע שאם היה פיו פתוח היה נאסר מפני הקרקוש שמתקרקש היין בהילוכו של זה וז"ש לקמן בסמוך העביר נוד של יין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד בידו בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר ואע"פ שהיין מתנדנד ע"כ. הרי שהצריך לאחוז פי הנוד כלומר שיהיה סתום ומשמע שאם לא היה סתום היה נאסר מפני הקרקוש וכתב הר"ן שגם הרמב"ן מפרש אין דרך ניסוך בכך כיון שהוא קשור דלא מקרקש מאי דלא חזי ע"כ. ואע"ג דרב אשי מיירי בדרי זיקא משמע לרבינו דה"ה אפי' לא דרי נמי אסור אי קרקיש ביה כשהוא פתוח דהגבהה זו אינה מעלה ולא מורדת דהא כשפיו סתום אע"ג דדרי ליה לא מיתסר וא"כ כי אסרי ליה מפני הקרקוש לא שאני לן בין הגביהו ללא הגביהו וכן יש להוכיח מדגרסינן תו התם ישראל אדנא ועכו"ס אכובא המרא שרי ואי מגדד לדודי אסיר ופירש"י בחד לישנא דחסרה נמי (אסיר) כיון דמקרקש בכוונה ה"ל כחו בכוונה ואסור בשתיה וכתבו בתוס' שכן נראה לריב"ס והרשב"א כתב בת"ה שאין פי' הרמב"ם מחוור בעיניו שאין דרך ניסוך בכך לנסך בקרקוש כלי בין פתוח בין סתום אא"כ מכניס ידו ומשכשך בתוך גופו של יין באחד מאיבריו או ע"י ד"א אבל כלי או מוליכו או מקרקשו לא שאין כך דרך המנסכים כלל וכ"כ הראב"ד וכ"ל שזה מוכרח מברייתא דקתני המערה מהבית לבור קילוח היורד משפת הבית למטה אסור ואוקמה רב ששת בפ' השוכר (דף ע"ב:) בעכו"ס המערה דאתי מכחו והוא דנפק גזרו ביה רבנן דלא נפק לא גזרו ביה רבנן וע"כ א"א לעכו"ס לערות שלא ישכשך מה שבפנים ואפ"ה שרי אלמא שכשוך בלא שפיכה אין עושה י"כ כלל עכ"ל. ולפמ"ש דנפטע כל שהוא לא שמיה שכשוך לא קפיא מהכיא ברייתא. ובהשגות כתב אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין א"א והוא שנתז מן היין, כלומר דכשניתז מן היין הוי כחו דנפק אברא׳:

ב נטל כלי של יין והגביהו. שם אמר רב פפא עכו"ס אדנא וישראל אכובא חמרא אסיר מ"ט כי אתי מכח עכו"ס קאתי. ובפ' בתרא דע"ז ת"ש המערה מהבית לבור קילוח היורד משפת הבית למטה אסור תרגמה רב ששת בעכו"ס המערה דאתי מכחו אי עכו"ס המערה אפי' גו דחביתא נמי מיתסר כח דעכו"ס מדרבנן הוא דאסיר ההוא דנפק לברא גזרו ביה רבנן ההוא דלגואי לא גזרו ביה רבנן וכתב רש"י דהלכה כרב ששת שאין אדם הולק עליו וכן פסקו התוס' והרא"ש ובפ' ר' ישמעאל כתבו הרא"ש והר"ן שכן דעת רש"י ור"ת ושבעל התרומה כתב בשם ר"י דבהנאה נמי מיתסר ושכן נראה מדברי הראב"ד ושכן דעת הרשב"א וגם מדברי רבינו נראה כן שפסס וכתב נאסר וכבר הקדים בפי"א שכל מקום שכתוב אסור ר"ל איסור הנאה אם אותו עכו"ס עובד עכו"ס. ולענין היין הנשאר בכלי הרא"ש והמרדכי התירוהו בשתיה וכ"כ הר"ן לדעת רש"י והתוס' אבל הראב"ד והרשב"א אסרוהו משום ניצוק וכ"כ שהוא דעת הרי"ף וכתב רבינו ירוחם שכן דעת רבינו וטעמו מדלא כתב בפירוש והיין שנשאר בכלי מותר משמע שדינו כדין ניצוק שכתב לקמן בפרק זה: ומ"ש רבינו הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר. נלמד מדאמרי' בפ' השוכר (דף ע"ב) משעת הגבהה הוא דקנה מהחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך: ג עכו"ם שהיה אוחז הכלי בקרקע וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף ס') אמר רב פפא עכו"ס אדנא וישראל אכובא חמרא אסיר מ"ט כי אתי מכח עכו"ס קא אתי ישראל אדנא ועכו"ס אכובא חמרא שרי ופירש"י עכו"ס אדנא [עכו"ס] מערה יין מדנא לכובא וישראל אוחז הכובא בידו וכו'. ואי מגדד לדודי לכובא חמרא אסיר משום דמקרקש ליה לחמרא וכובא מליאה עסיקין דילמא נגע ול"א אפי' חסרה נמי כיון דמקרקש בכוונה הוה ליה כחו בכוונה ואסור בשתיה, וכתבו התוס' נראה לריב"ס כאותו לשון שפירש בקונטרס אפי' בכובא חסירה דכיון דמקרקש ליה בכוונה הוה ליה כחו בכוונה ואסור בשתיה ומדמי ליה לנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא והרא"ש כתב בשם ריב"ס דבהנאה נמי אסורה וכ"נ מדברי רבינו. ומ"ש רבינו כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ס וכו' זה נלמד מדין נאד שיבא בסמוך. ומ"ש העביר נאד של יין ממקום למקום וכו' בפ' ר' ישמעאל אמר רב פפא עכו"ס דדרי זיקא וכו' הסרא אסור דילמא מקרקש ורב אשי אסיק דבין מלא בין חסר אסור משום דאין דרך ניסוך בכך וידוע דהלכה כרב אשי דבתרא הוא וכתב הר"ן

לחם משנה

וכן אם אחז כלי פתוח של יין וכו'. זה יצא לו לרבינו ממ"ש בגמרא פ' ר' ישמעאל (דף ס') אמר רב פפא עכו"ס אדנא וישראל אכובא חמרא אסור מ"ט כי קאתי מכח עכו"ס קאתי ישראל אדנא ועכו"ס אכובא המרא שרי ואי מגדד לדודי אסור ופי' רש"י ז"ל בלישנא אחרינא אפילו חסרה נמי דכיון דמקרקש בכוונה ה"ל כחו בכוונה ואסור [בשתייה] ע"כ. וכי תימא מנא ליה לרבינו ז"ל שלא הגביהו דילמא דהגביהו ושכשך וי"ל דמשמע ליה לרבינו שאפילו אינו מגביהו וכ"כ לקמיה עכו"ס שהיה אוחז הכלי בקרקע וכו' והזכיר בקרקע כלומר אפילו שאינו גבוה מן הארץ. ויש לתת הכרח לדבריו דקשיא ליה למה הזכיר בגמרא ישראל אכובא חמרא אסור כדקשה הרשב"א ז"ל דהאי ישראל אינו עושה כלום ולא היל"ל אלא עכו"ס אדנא. לכך נ"ל לרבינו שהזכיר ישראל אכובא לומר דעכו"ס אכובא שהזכיר אח"כ הוא דומה לזה וכי היכי דהך ישראל אכובא הוא בין שהוא הכלי בקרקע בין שאוחז הכלי בידו ה"נ עכו"ס אכובא דבסמוך הוי כה"ג ולכך הזכירו לדמות לנו עכו"ס אכובא. ובהשגות א"א והוא שנתז מן היין ע"כ. כלומר שהשכשוך יהיה גדול שנראה שניתז מן היין לצד חוץ ואפשר שרבינו יודה בזה ולא סגי בשכשוך כל דהו: ד כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ס וכו'. שם האי עכו"ס דדרי זיקא וקא אזיל ישראל אחוריה מליא שרי דלא מקרקש הסירה אסיר דילמא מקרקש כובא מליא אסור דילמא נגע חסירה שרי דלא נגע רב אשי אמר זיקא בין מליא בין חסירה שרי מאי טעמא אין דרך ניסוך בכך ע"כ. וכתב הרב"י ז"ל שרבינו מפרש דרב אשי קאמר אין דרך ניסוך בכך כלומר בסתום אבל בפתוח יש דרך ניסוך וזה הוא דבר תימה דא"כ סברות רב אשי ורב פפא הם הפוכות דר"פ קאמר דפתוח אין שכשוך משום דלא ניחא ליה בקרקופיה כדפירש"י ז"ל ובסתום יש קרקוש ורב אשי קאמר איפכא דבפתוח יש קרקוש ובסתום אין קרקוש ועוד דאי בפתוח יש קרקוש למה כתוב בפתוח ואם היה סתום מותר הא פ"א בלא קרקוש מטעם כדפירש"י ז"ל וא"כ היל"ל אסור. אח"כ ראיתי מ"מ ס"י

מגדל עוז

וכן אם אחז כלי פתוח עד נאסר היין: כתב הראב"ד ז"ל הוא שניתז מן היין עכ"ל: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא ולכל אחד יש לו סניף פ' ר' ישמעאל דמס' ע"ז ולדעתי מסוגיא מעשה של עכו"ס שנכנס לחנות דססם שהביא הראב"ד ז"ל עלמו כבמון משמע דלא בעינן הזיו וכל שמחמיר תבא עליו ברכה: נטל הכלי של יין עד נוגע בלא כונה:

הגהות מיימוניות

לו לידע ע"כ ס"ה ע"כ: ○ [בטור שם ז"ל כתב הרמב"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביהו ולא נגע ביין נאסר ולא נראו דבריו לא"א ז"ל ע"כ]: [א] אמר רב פפא עכו"ם ארנא וישראל אכובא חמרא אסור והיינו אפי' בהנאה כיון ששפכו בכוונה וגם היה יודע שהוא יין כדאמרינן בעובדא דר' יוחנן בר ארזא ור' יוסי בן נהוראי דאסר אפי' בהנאה לפי שידע העכו"ם שהוא יין ומוקמי ליה באוריק אורוקי אבל מה שנשאר בכלי שלא עירה מותר אפי' בשתייה למ"ד ניצוק אינו חבור ולמ"ד ניצוק חבור אי מקטף קטופי מותר כדאמר גבי מערה חבית לבור של יי"נ קלוח שמחבית לבור אסור ומה שבחבית מותר ומוקי לה בעכו"ם המערה דמה דלבראי גזרו שיצא ע"י כחו ומה דלגואי לא גזרו ועיין לקמן בפרק זה וכל זה דוקא בשעירה העכו"ם לבדו אבל אם סייע לו ישראל לערות מותר הכל אף מה שנפל לחוץ דכל היכא דכח העכו"ם אסור אי איכא כח אחר מעורב בו מותר אבל לכתחילה אין לעשות דאמר להו רבא להנהו שפוכאי כו' עד לא ליסייע עכו"ם בהדייכו דילמא מישתליתו כו' בס"ה ועיין בסי' י"א אבל אם בא מכחו ובנדנוד אסור כדמשמע ממעצרתא זיירא מכאן כתב בספר התרומה שאין להניח עכו"ם שישפיל הקורה על הגת לבדו שהרי ר"ת פסק מכאן דאסור אפילו בכח כחו לפיכך פירש רשב"ם שיסייע לו ישראל ואע"ג דבמעצרתא שלנו ג' כחות אין חלוק בין ג' לב' ואם גילגל ואיכא הפסד סמכינן אאיכא דאמרי בכח כחו ב"ע לא פליגי דשרי ע"כ: [ב] פר"ש דילמא נגע ור"י פי' הטעם כיון שהעכו"ם נדנד הכוס בשעת הקלוח ה"ל כנוגע בקנה, ע"כ: [ג] זיקא שפיו סתום או עקום כרב אשי ודלא כר"פ דאמר חסר אסור וכן פסק ספר התרומה והמצות. ומכאן התיר ר"ת על ברזא שהיתה רפויה בחבית ובא עכו"ם והדקה בפנים וגם בפטם גדול שלא היו שולים מהודקין וגתן יהודי שם נעורת ותפסה כנגד הנקב שמנע היין קצת מלצאת אך לא כל כך ובא הנגר עכו"ם והעמידו בהידוק כנגד הפקק בסכין עד שכתם הפטם כל זה התיר שאין זה דרך ניסוך וכתב בעל ס"ה דנ"ל דהא דאמר רב יהודה בירושלמי דפרק אחד דיני ממונות אין מדקדקין אין נסך שעל ביוצא בפנים

הר"ן אין דבך ניסוך בכך ואפילו מקרקש ביה כובא שרי והכי איתא בירושלמי הדין דמרגיל זיקא מעיל לרע אין בו משום מעדה מכלי אל כלי. ובקצת הסלכות כתוב והוא דקטיר פומיה עכ"ל וכן דעת רבינו ודוקא כשאוחז פי הנוד בידו או שהוא קשור הוא דשרי אבל אם פי הנאד פתוח ואינו אוחז בידו אסור וכמ"ש לעיל בסמוך שאם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו שהוא אסור :

ד העביר כלי חרס פתוח וכו'. פרק ר' ישמעאל עכו"ס דרי (זיקא) וקא אזיל ישראל אחוריה כובא מליא אסור דילמא נגע הסרא שרי דלא נגע וכתב רבינו אלא אם כן שכשכו לטעמיה אזיל שכתב לעיל בסמוך שאם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו אף על פי שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין :

ה עכו"ם שנגע ביין וכו' כיצד כגון שנפל על נוד של יין. נראה דהיינו שנפל על נוד של יין שהוא פתוח ונגע ביין אלא שלא נתכוון כמו שיבא בסמוך. ומ"ש או שהושיט ידו לחבית וכו' ברייתא פרק ר' ישמעאל (דף נ"ה) עכו"ס שהושיט ידו לחבית וכסבור של שמן היא ונמצאת של יין זה היה מעשה ואמרו ימכר :

ו בא היין מכחו של עכו"ס וכו' כיצד כגון שהגביה כלי של יין וכו'. שם ר"י בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי הוו יתבי וקא שתו חמרא אתא ההוא גברא א"ל תא אשקיין לבתר דרמא לכסא איגלאי מילתא דעכו"ס הוא חד אסר אפי' בהנאה וחד שרי אפי' בשתיה ומפרש התם טעמא דמאן דאסר משום דמימר אמר ס"ד דרבנן כי הני שיכרא קא שתו א"נ האי חמרא הוא ונסכיה וטעמיה דמאן דשרי (משום) דמימר אמר ס"ד דרבנן כי הני חמרא שתו ואמרו לי תא אשקיין א"ו שיכרא הוא דקא שתו ולא נסכיה וכו' והא קא נגע ביה בנטלא [וה"ל מגע עכו"ס שלא בכוונה ואסור] לא צריכא דמוריק אורוקי וה"ל כחו שלא בכוונה ולא גזרו ביה רבנן משמע דמאן דאסר לא אסר אלא משום דמימר אמר הא ודאי חמרא הוא אבל היכא דליכא האי טעמא אלא דסבר דודאי שיכרא מודה דשרי במוריק אורוקי דלא גזרו רבנן בכחו שלא בכוונה וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרשב"א וסה"ת :

ייין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד בידו. בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר. ואע"פ שהיין מתנדנד. אהעביר כלי חרס פתוח מלא יין [ד] אסור שמא נגע בו. ואם היה חסר מותר אלא אם כן שכשכו: ה בעכו"ם שנגע ביין ולא נתכוון לזה הרי היין מותר בהנייה בלבד כיצד כגון שנפל על נוד של יין או שהושיט ידו לחבית על מנת שהיא [ה] שמן ונמצאת יין: ו גבא היין מכחו של עכו"ם בלא כוונה הואיל ולא נגע ביין הרי זה מותר בשתייה. כיצד כגון שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר והוא מדמה שהוא שכר או שמן הרי זה מותר: ז * דנכנס העכו"ם לבית או לחנות לבקש יין ופשט ידו כשהוא מחפש [ו] ונגע ביין אסור שהרי ליין נתכוין. ואין זה נוגע בלא כוונה: ח החבית שנסדקה לארכה וקדם העכו"ם [ז] וחבקה כדי שלא יתפרדו החרסים הרי זה מותר בהנייה. אבל אם נסדקה לרחבה ותפס בסדק העליון כדי שלא יפול הרי זה מותר בשתיה שהרי אין היין על כחו של עכו"ם: ט יעכו"ם שנפל לבור של יין והעלוהו משם מת. או שמדד הבור שיש בו היין בקנה. או שהתיז את הזבוב והצרעה מעליו בקנה. או שהיה מטפח על פי החבית הרותחת כדי

השגת הראב"ד

*נכנס העכו"ס לבית וכו'. א"א זה המעשה של עכו"ס שנכנס לחנות ואמר היכא חמרא לזבוני וכו' ושדא ידיה לכובא ושכשך ביה ואמר האי לאו חמרא הוא ואסרוהו בהנאה מפני השכשוך :

א גם זה שם : ב טור שם סי' קכד סמ"ג שם : ג שם בטור סי' קכה סמ"ג שם : ד טור סי' קכד : ה סמ"ג שם וע"ש בטור : ו טור שם סמ"ג לאוין קמח :

הוא סתום. וי"ל דקמ"ל דלא גזרו בכל כלי פתוח. ורש"י ז"ל פירש וקאתי ישראל אחוריה וחזי דלא נגע עכו"ס בגויה ורבינו אוסר בכה"ג דדילמא נגע ולא חזי ליה ולישנא משמע כדברי רבינו מדלא קאמר וישראל אזיל שבתריה אלא אחוריה משמע סמוך לו אוחז פי הנוד : העביר כלי חרס פתוח וכו'. שם כובא מליא אסיר דילמא נגע בה חסרה שרי דלא נגע בה ומה שכתוב בספרים כלי חרס נראה שהוא ט"ס דמה לי של חרס ומה לי של עץ והתם כובא של עץ היא והתם חבית של חרס ולגבי מגע יי"נ אין חילוק :

ה עכו"ם שנגע ביין בלא כוונה וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ז) עובדא בההוא עכו"ס דסליק בדיקלא ואייתי לוליבא בהדי דקא נחית אגע בריסיה דלוליבא בחמרא שלא בכוונה שרייה רב לזבוני לעכו"ס וגרסינן תו [ג"ת.] חרס עכו"ס שהושיט ידו לחבית וכסבור שהוא שמן ונמצאת של יין זה היה מעשה ואמרו ימכר :

ו בא היין מכחו שלא בכוונה. הכי אסיקנא התם (דף נ"ח) גבי עובדא דר' יוחנן בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי הוו יתבי וקא שתו חמרא וכו' כחו שלא בכוונה לא גזור רבנן :

ז נכנס העכו"ס לבית או להנות וכו'. היינו הך עובדא דכתיבנא לעיל דהא עכו"ס דעייל לחנותא ואמר אית לכו חמרא לזבוני וכו' :

ח חבית שנסדקה לארכה וכו'. שם (דף ס':) ההיא חביתא דפקעאי לארכה אידרי ההוא עכו"ס וחבקה שרייה רפרם בר פפא לזבוני לעכו"ס וה"מ דפקעה לארכה אבל לפותייה אפי' בשתייה שרי מ"ט מעשה לבינה קא עביד, כלבינה הנתונה על פי החבית ומכבידתה כלומר שנמצא שאין היין בא מכחו של עכו"ס :

ט עכו"ם שנפל לבור והעלוהו משם וכו'. שם במשנה ואמרינן עלה אמר רב פפא לא שנו אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור מ"ט דדמי ליה כינוס אידם: או שמדד הבור

ז נכנס העכו"ס לבית או לחנות וכו'. עובדא שם (דף נ"ו:) ואסיקנא דהלכה כמאן דאסר בהנאה. וכתב הראב"ד א"א זה המעשה של עכו"ס וכו' נראה שכוונתו להשיג על רבינו שלא כתב ששכשך בו כמו שאמרו בגמ' ואני אומר דבמשמע ונגע בו שכתב רבינו הוא ששכשך בו שכבר הקדים בר"פ זה שאין נגיעה אוסרת אא"כ שכשך :

ח חבית שנסדקה לארכה וכו'. שם (דף ס') ההיא חביתא דפקעה לאורכה אידרי ההוא עכו"ס חבקה שרייה רפרם וכו' לזבוני לעכו"ס וה"מ דפקעה לאורכה אבל אפותייה אפי' בשתיה שרי מ"ט מעשה לבינה קעביד ופירש"י חבקה בין זרועותיו וחברה עד שהביאו כלי. לזבוני לעכו"ס דהא לא שכשך ואפי' שקירב החצאין זו לזו והוי נוגע ביין ע"י חצאי החבית לא הוי כנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך מידי ע"כ. כלומר וה"ל מגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת ניסוך שהרי להציל היין נתכוין :

ט עכו"ם שנפל לבור של יין והעלוהו משם מת. משנה שם נפל לבור ועלה וכו' ימכר ובגמ' אמר רב פפא ל"ש אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור מ"ט וכו' דדמי עליה כיוס אידם ופירש"י דדמי עליה כיום אידם ואזיל ומודה על שפלל ומשתמא נסכיה בעלייתו ואסור בהנאה. ומ"ש או שמדד הבור שיש בו היין בקנה וכו' עד ע"פ החבית הרותחת

לחם משנה

סי' קכ"ה ורצה להמלט מכל זה שמפרש דרב אשי מודה לר"פ במאי דקאמר כובא חסירא שריא אבל הוא סובר דטעמא דשרי בכובא חסירא משום דאין קרקושו רב אבל נוד חסר קרקושו רב ולכך אסור ולכך כתב דבכובא חסירא שרי שקרקושו מעט ואמר אא"כ שכשכו כלומר שאם הקרקוש הוא רב ודאי דאסיר :

ו בא היין מכחו של עכו"ס וכו'. עובדא דר' יוחנן בן ארזא (דף נ"ח) ואמר לא צריכא דקא מוריק אורוקי והוה ליה כחו שלא בכוונה ואפילו מאן דאסר מודה בהא דע"כ לא פליג משום דסבר דנסכיה בכוונה דאמר רבנן כי הני שיכרא קא שתו אבל אי הוי שלא בכוונה מותר :

ז נכנס העכו"ס לבית או להנות וכו'. שם (דף נ"ז:) ההוא עובדא דהוה במחוזא אתא עכו"ס עייל לחנותא וכו'. ובהשגות א"א זה המעשה של עכו"ס וכו'. ואם כוונתו להשיג על רבינו למה הזכיר כאן נגיעה ולא הזכיר שכשוך כבגמרא שכשך ביה אין זו השגה כלל דהא כבר הזכיר רבינו בתחילת הפרק שנגיעה שיגע וישכשך וא"כ לא הוצרך לבארו כל פעם ואם היינו אומרים שמדמגה הנוסחא למעלה להר"א ז"ל שלא היה כתוב בה וישכשך כמו שכתבתי הוה אתי שפיר השגה זו ג"כ שהשיג עליו שהיה לו להזכיר השכשוך אבל כבר כתבתי שהעיקר הוא כספרינו שכתוב בדברי רבינו וישכשך. ולכך נ"ל לפרש לשון השגה זו כך דכוונתו להשיג לטעם רבינו שאמר שהרי ליין נתכוון משמע דטעמו הוא שכיון שהיה מכוין לבקש יין א"כ נוגע בכוונה איקרי ולזה השיג עליו שבגמרא אמרו ששכשך ואמר האי לאו חמרא הוא כלומר שעם שהכיר בו שהוא יין שכשך וא"כ נ"ל הך טעמא דהרי נתכוין ליין הא לע"פ שהכירו שהוא יין שכשך ולמה לי הך טעמא :

ט עכו"ם שנפל לבור של יין וכו' הרי זה מותר בהנאה. כל אלו שהזכיר רבינו משנה שם (דף ס':) ומדדו ביד לא הזכיר דס"ל דאסור מאחר דלא הוזכר במשנה

הגהות מיימוניות

בעניגים אלו אמר כן ע"כ מס"ה ע"כ : [ד] כובא חסירא שריא מליא אסור וכו' ואומר רשב"ם ור"י דה"מ בשנותן הדלי בין ידיו אבל במוט או לישא דרך טבעת שרי דליכא למגזר שמא יגע ספר התרומה והמצות ע"כ : [ה] כעובדא כר' יוחנן בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי דאתא עכו"ם דאריק ארוקי ושרא אף בשתית מפני שהיה העכו"ם סבור שהוא שכר וה"ה אם נושא העכו"ם גיגית מליאה במוט ובלכתו נפל מן היין שלא בכוונה לחוץ מותר בשתייה אף מה שנפל וכן פרשב"ם בפרק בתרא עכ"ל מספר התרומה והמצות. ומעשה בא לפני ר"ת בעכו"ם שבא למזוג שכר בלילה ומזג יין שאצלו שהיה ישן ואסרו ר"ת כיון דטורח ליה ליכא למימר סבר שכר מזיגנא וראיה מדאמרינן התם מאן דשרא סבר רבנן כי תני חמרא שתו וכו' ופריך והא קמורח ליה בחדתא דלא מורה ע"כ : °[לשון הטור וכן אם הכנים ידיו לחבית של יין ואינו יודע שהוא יין מותר בהנאה ופר"ת דוקא שלא נודע לו שהוא יין עד שהוציא ידו והראב"ד כתב אפילו נודע לו שהוא יין אם מיד כשנודע לו הוציאה מותר בהנאה וכן היא מסקנת א"א ז"ל ע"כ] : [ו] כרב הונא בריה דרב נחמן דאמר הכי בעובדא ההוא במחוזא דעל ואתא עכו"ם לחנות של ישראל וכו' ודלא כרבא דשרי דהא איתותב וע"ש ע"כ : [ז] ההוא חבית דמפקעא לאורכה אתא עכו"ם וחבקה שרי רפרם לזבוני לעכו"ם וכו' פרשב"ם דדוקא בחביות שלהן לא שרי בשתיה שהן של חרס ומזומנת ליפול אילך ואילך וכשהוא מחבקה מחבר כל היין זה לזה אבל חביות עץ שלנו או גיגית שנסדקו אפילו לאורכן יכול לתת עכו"ם חשוקים והמגריפות להדקן שהיין במקומו עומד ע"י הדוקו הראשון אך שסדק יש שם אבל להיות עכו"ם תוחב נעורת או מטלית בסדק לסתום אסור מפני שנוגע ביין ע"כ דבריו. ור"י אומר דמותר לעכו"ם לתחוב נעורת סביב השולים במקום שמתחברים אל דופני החבית שאין תוחב נגד החלל שראשי השולים התחובים בחריצים שבדופני החבית סביב מפסיקין וה"ל טפי מקטפרס ואפילו באמצע חבור השולים אם נתן נעורת בסדק אך לא הדקו ועדיין הוא יוצא וזב מותר העכו"ם לתוחבו יפה והוי כמו נוד של עור מלא יין והעכו"ם תוחב אגרופו בחוץ בעור וכופפו לפנים שמותר וכמו ע"ה שנגע באשכולות והמשקה מהלך דאמרינן

מגדל עוז כתב הראב"ד ז"ל זה המעשה של עכו"ס וכו' : ואני אומר שודם אני כוס וגם כמו ק"ים שם פ' ר' ישמעאל (דף ל"ו) ויפה מיבר שמתבר : חבית שנסדקה לארכה עד ואם שלם שכו"ש פי אסור בהנאה :

הבור וכו'. שם במשנה דכל אלו היה מעשה ואמרו ימכר: או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור וכו'. דברי רבינו תמוהים דתנן נטל חבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והכשירו. וזה הלשון מורה שהיין מותר בשתייה ואפי' תימא דגרים והתירוהו נמי משמע מותר בשתייה מדלא תני כדתני ברישא זה היה מעשה ואמרו ימכר. ותו דליערבינהו וליתנינהו. ותו דרב אשי דהוא בתרא אמר כל שבזב טמא בעכו"ם עושה יי"נ והדבר פשוט שאין הזב מטמא בזריקה וכל הפוסקים הסכימו דבחמתו היין מותר אפי' בשתייה שלא בחמתו יש מי שהתיר אפי' בשתייה ויש מי שאסר אפי' בהנאה ואין אחד מהפוסקים מסכים לדעתו הילכך צריכים אנו טעם לדברי רבינו שכתב הרי זה מותר בהנאה בלבד ודקדק בלשונו לאפוקי מדעת שאר הפוסקים. והנה הרי"ף השמיט הא דרב אשי. משמע דס"ל דאינה הלכה הילכך אע"ג דבזב אינו טמא בעכו"ם עושה יי"נ דרב אשי לענין זריקה אמרה הילכך בחמתו היין אסור בשתייה ומותר בהנאה ושלא בחמתו לא הוצרך רבינו לפרש דהאי אזיל מיניה ומיניה כבר כתב דנגיעה ע"י דבר אחר הוי נגיעה ואסר היין אפי' בהנאה ואי לא אזיל מיניה ומיניה הויא לה זריקה ואוסר בשתייה ובחמתו פסיקא ליה ושלא בחמתו לא פסיקא ליה ולעולם זה היה מעשה והתירוהו היה גורס ומאי התירוהו בהנאה והא דלא ערבינהו משום פלוגתא דר' שמעון דאי הוה תני פלוגתא דר"ם לבסוף הוה משמע דלא פליג ר"ש אלא אהך דזרק חבית בחמתו אבל בהך דלעיל מודה לרבנן ומש"ה פסיק במילתיה דר"ש שהתיר בכולהו אפי' בשתיה והא דלא תני ימכר סירכיה דלישנא דר"ש נקט אתי. כנ"ל ליישב דברי רבינו: שוב ראיתי בירושלמי עכו"ם מהו שיעשה יי"נ בחמתו כשמעינה מן סדא דהוות ארמיה הוה ליה קופין גו מעלרתא אתא ישראל וזלף בהון אמר אתיא ארמיה קולתא ושפכון לגובא אתא עובדא קומי דרבנן אמרי אין העכו"ם עושה יי"נ בחמתו ע"כ. ושם מ"ש או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור וכו' ג"ז שם במשנה נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והכשירו ונראה שרבינו מפרש הכשירו התירו בהנאה דאי למשרייה אפי' בשתיה הל"ל והתירו: וכתב הראב"ד א"א זה שבוש שהרי אם זרקה בחמתו וכו'. טעמו דאמרינן התם בגמ' אמר רב אשי וכו' כל שבזב טהור בעכו"ם אינו עושה יי"נ ופירש"י דלא אתא למעוטי אלא זריקה שטהור בזב ועכו"ם אינו עושה יי"נ וכתבו התוס' שכן הלכה שאם זרק אבן או כל דבר ליין ואפי' בכוונה שהוא מותר בשתיה ומתיב לרב אשי מדתנן נטל את החבית וזרקה לבור בחמתו זה היה מעשה והכשירו בחמתו אין שלא בחמתו לא ומשני התם דקא אזיל מיניה ומיניה. ופירש"י דקא אזיל מיניה ומיניה שהולך ומגלגל הכלי כל שעה על ידי שהוא מגלגלו ומולידו לבור הילכך שלא בחמתו לא דחיישינן דילמא נגע עכ"ל. ומשיג על רבינו שכתב וזרקה שזה דמשמע שזרקה ממש וא"כ למה לא התיר אלא בחמתו הא אפי' שלא בחמתו הרי כל שהוא ע"י זריקה ממש ולדברי רבינו צריך לומר דבשיטת הרי"ף רביה אמרה שהשמיטה להא דרב אשי מפני שסובר דלית הלכתא כוותיה וכמו שכתבו הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן וא"כ קמה לה מתני' כפשטה דזריקה ממש בחמתו מותר שלא בחמתו אסור ודעת התוס' והרשב"א כהראב"ד: י חבית שהיה נקב בצדה וכו'. שם (דף נ"ט:) ההיא חביתא דחמרא דאשתקיל לברזא אתא עכו"ם אידרי אנח ידיה עילויה א"ר פפא כל דלהדי ברזא אסיר ואידך שרי

כדי שתנוח הרתיחה. *או שנטל חבית וזרקה [ח] בחמתו לבור הרי זה מותר [ט] בהנייה בלבד. ואם עלה העכו"ם חי היין אסור בהנייה:

י *חבית שהיה נקב בצדה ונשמט הפקק מן הנקב והניח העכו"ם אצבעו במקום הנקב כדי שלא יצא היין כל היין שמראש החבית עד הנקב אסור. *ושתחת הנקב [י] מותר בשתייה:

מינקת

א גם זה שם:

השגת הראב"ד

*או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור. א"א זה שבוש שהרי אם זרקה בחמתו אפילו אזיל מיניה מותר בשתיה ואם זרקה ממש אפילו שלא בחמתו מותר בשתיה מיד:

השגת הראב"ד

*ושתחת הנקב וכו'. א"א אין בעלי הוראה מודין לו שיהא מותר בשתייה לא יהא אלא מערב ותניא בתוספתא דדמאי קרא שם לשולי חבית לא ישתה מפיה לפיה לא ישתה משוליה מפני שהמשקים מעורבים:

י חבית שהיה נקב בצדה וכו'. הקשו על רבינו היאך אפשר שמה שלמעלה מן הנקב אסור בהנאה ומה שלמטה יהיה מותר בשתייה והרי הכל מעורב ותניא בתוספתא דדמאי קרא שם לשולי החבית לא ישתה מפיה לפיה לא ישתה משוליה מפני שהמשקין מעורבין. ומכח קושיא זו פירשו הך דחבית אסור בהנאה ומותר בהנאה אבל בשתיה הכל אסור

לחם משנה

במשנה ועיין בב"י ז"ל דשם ביאר טעמו: או שנטל חבית וזרקה בחמתו וכו' הרי זה מותר בהנאה בלבד וכו'. שם במשנה נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והכשירו ובגמרא אמר רב אשי כל שבזב טמא בעכו"ם עושה יי"נ וכל שבזב טהור בעכו"ם אינו עושה יי"נ איתיביה רב הונא לרב אשי נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה בבית שאן והכשירו בחמתו אין שלא בחמתו לא התם דקא אזיל מיניה ומיניה ע"כ. ומפרש רבינו דמאי דקאמר במשנה הכשירו ר"ל בהנאה אבל בשתיה אסור ויש לו הכרח מן הגמרא דאי ס"ד דהך הכשירו הוי אפילו בשתיה א"כ מאי מקשה גמרא לרב אשי נימא דשלא בחמתו ודאי דאסור בשתיה ומותר בהנאה. ומ"מ לק"מ דבמאי דקאמר רב אשי דמה שבזב טהור אינו עושה יי"נ הכא נמי הזריקה שבזב טהור אינו עושה יי"נ לאוסרו בהנאה דהא מותר בהנאה ואינו אסור אלא בשתיה ושם יי"נ אינו אלא אפילו איסור הנאה ובשלמא אם היינו מפרשים הכשירו בהנאה אבל בשתיה אסור דייקינן שפיר הא שלא בחמתו אסור אפילו בהנאה דאי בשתיה אפילו בחמתו נמי אסור א"ו דהוא אסור אפילו בהנאה ולהכי פריך שפיר דהא קאמר אינו עושה יי"נ והא הכא דאסור אפילו בהנאה. וכ"ת לדחות זה דאע"ג דאנו מפרשים הכשירו אפילו בשתיה מ"מ פריך שפיר דאינו עושה יי"נ משמע כלל אפילו בשתיה וראיה לדבר דלעיל גבי מימרא דרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ כלומר לאסור בשתיה בלבד הקשו מברייתא דקטנים אין עושין יי"נ ואמאי לא שני התם דאינו עושה יי"נ לאוסרו בהנאה אלא ע"כ אית לך למימר כדתירלו שם התוס' דאינו עושה יי"נ משמע אפילו בשתיה א"כ ה"נ נימא הכי. י"ל דאין זו ראיה דהתם פרכינן לרב דהוא קרא לאיסור שתיה יי"נ וא"כ כיון דהוא קאמר דלשון יי"נ משמע על שתיה להכי פריך ליה דה"ק ברייתא דאינו עושה יי"נ דמשמע דאינו עושה אפילו בשתיה אבל לרב אשי אין פירכא כלל דר"א אמר לך דהוא אינו קורא יי"נ אלא אפילו איסור הנאה, זה טעמו של רבינו ז"ל והוא הגון. ומ"מ יש לתמוה עליו למה לא הזכיר דקא אזיל מיניה ומיניה דר"ל כשזורק החבית לבור מלא יין והוא זורקה סמוך לבור דהוי נוגע בחבית ליין שבבור אבל אם זורקה מרחוק ודאי דאינו נוגע כלל ואפילו שלא בחמתו מותר ומדסתם רבינו זרקה בחמתו יש לטעות בדבריו דבשלא בחמתו כל זריקה אסורה והא ליתה דמותרת היא בשלא קא אזיל מיניה ומיניה. ונראה דהוא ז"ל דחה דברי רב אשי כמו שדחוהו בהלכות שלא הביאו דבריו וכן כתב הרב כ"מ. וא"ת לדעת רבינו שמפרש הכשירו שהוא בהנאה א"כ תימה אמאי לא אמר ימכר כמ"ש ברישא דהא מכח קושיא כי הך איתותב רבא לעיל גבי אגרדמים (דף נ"ח) שאמרו שם מאי לאו דהך אסרו הוי בהנאה ודחו לא בשתיה והקשו אי הכי ליתני ימכר כדקתני סיפא חרס עכו"ם וכו' זה היה מעשה ואמרו ימכר תיובתא דרבא תיובתא ע"כ, הרי דלא איתותב רבא אלא משום דשאני סיפא מרישא ה"נ לימא ימכר. וי"ל דאי מאי דמקשה גמרא התם הוא למה הזכיר לנו ב' חלוקות בא' אמר ימכר ובא' אסרו ליערבינהו וליתנינהו ומדפלגינהו בתרי בבי משמע דשינוי הלשון בדיוק הוא אבל הכא לא מצית למיפרך ליערבינהו משום דברישא פליג ר"ש והכא מודה דלא אשכחינן דפליג הוא בהא כלל ואפשר דיודה בה ולכך לא עירבם התנא. ובהשגות א"א זה שבוש שהרי אם זרקה בחמתו וכו'. ביאור דבריו שהוא מפרש הכשירו אפילו בשתיה והוא תופס כללא דרב אשי להלכתא ולכך השיגו דהיכי קאמר דבחמתו אסור בשתיה דאפילו מיניה ומיניה מותר בשתיה ואם זרקה ממש כלומר השיגו שהיה לו לפרש שאם זרקה ממש אפילו שלא בחמתו מותר וכבר ביארתי דעת רבינו:

י חבית שהיה נקב בצדה וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ט:) ההיא חביתא דחמרא דאשתקיל לברזא וכו' (עיין בכ"מ) אמר רב יימר כתנאי חבית שנקבה בין מפיה בין משוליה וכו' ומוקי רב פפא כרבי יהודה דאמר מפיה ומשוליה טמאה מצדיה טהורה מכאן

הגהות מיימוניות

דאמרינן פרק בתרא דאורו רבנן כמ"ד אשכולות טמאים וכל הגת טהורים ואם לא נסדק לחלל אך שאין הנסרים מהודקים יפה מותר לתחוב שם מטלית או נעורת רק שלא יכניסם עד הלל החבית ספר התרומה והמצות ועיין בסימן י' ע"ב: [ח] תימה דהא תנן עלה זה היה מעשה והכשירוהו משמע דאף בשתיה מותר וכן פירש רבינו בהגה"ה דלעיל. ונראה כי ט"ס יש כאן שצ"ל בעמוד שזרקה שלא בחמתו לבור דהכי משמע להדיא בגמ': [ט] הנה פסק בכל אלה כרבנן ודלא כר"ש דשרי אף בשתיה דהכי פסיק תלמודא דאין הלכה כר"ש ואם יודע שהוא יין ונתכוון ליגע אסור אף בשתיה אע"פ שלא נתכוון לנסך ואם לא נתכוון ליגע כלל לפי הספרים דגרסי ברישא דלוליבא גבי ההוא עכו"ם דסליק לדיקלא כו' כדלעיל פי"א אסור בשתיה וכדפריך בעובדא דר' יוחנן בן ארזא והא קנגע בנטלא פי' הלא תחב הנטלא בתוך הדולא ואסור ואע"פ שהיה סבור שהוא שכר אבל לפר"ת ושעמו דלא גרס ברישא דלוליבא מותר אף בשתייה דדוקא התם שהיה בידו אסרו בשתיה אבל בדבר אחר מותר כיון שלא נתכוון ליגע ביין כמו זרק חבית בחמתו לבור דמותר אע"ג דאזיל מיניה ומיניה והא דפריך והא קנגע בנטלא ברוב הספרים לא גרסינן בנטלא ולפי הגירסא פירוש ביין שבנטלא ואותם שגורסין ברישא דלוליבא ואוסרין אין להקשות להם מההיא דזרק חבית בחמתו לבור דשאני התם שאינו אוחזה בידו ואין קרוי נגיעה אלא כחו. ספר התרומה והמצות: [י] ההיא חביתא דאשתקל ברזא אתא עכו"ם אנח ידיה עילויה אמר ר"פ כל להדי ברזא אסיר ואידך שרי איכא דאמרי אמר ר"פ עד ברזא חמרא אסיר ואידך שרי ופסק כאיכא דאמרי אמר ר"פ ופירש כרש"י דברי ר"פ ותימה גדול הוא לומר שהיין שוכב זה על זה ומקצתו יהא אסור בהנאה ומקצתו יהא מותר

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שהרי אם זרקה בחמתו וכו': ואני אומר זה כתב הראב"ד ז"ל ממה שבפ' ר' ישמעאל (דף ס') כשגשנית משנה זו דנטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והתירוהו א"ר אשי עלה וכל שבזב טמא בעכו"ם עושה יי"נ כל שבזב טהור בעכו"ם אינו עושה יי"נ ואותבינן עלה מדיוקא דמתני' דקתני בחמתו דמשמע בחמתו אין שלא בחמתו לא ופריק התם דאזיל מיניה ומיניה ובודאי לכאורה הכי משמע כדבריו. אלא שאני רואה זאת צריכה לפנים ולדקדק בה יפה דע"כ האי התירוה בהנאה בלבד הוא תדע דהא האי משנה רבנן תנו לה ולא ר"ש דאי ר"ש הוה פני לה לא הוה קבעינן לה בהלכתא פסיקתא דהא לעיל בהסיא שמעתא פסיק תלמודא דלית הלכתא כר"ש כיון דרבנן תנו לה התירוהו בהנאה קאמר תדע דבהסיא שמעתא גופה (דף ס':) אמר רב אדא בר אהבה ימותו לו ברכות לר"ש על ראשו כשהוא מתיר מתיר אפי' בשתיה וכשהוא אוסר אוסר אפי' בהנאה מכלל דלרבנן התירוהו בהנאה בלבד קאמר וקי"ל כרבנן וסתמא מתני' וליכא לאפלוגי בין אזיל מיניה בין לא אזיל מיניה והוות פירוקא שינויא בעלמא ולא סמכינן עליה אלא כפשטא דמתני' פסקינן וכן דעת ר"י אלפס ז"ל שהשמיט מימרא דרב וכולה סוגיא בר ממתני' ואותו לשון עצמו תיבר ר"מ ז"ל והרוצה לדקדק בגמ' יוכל לדקדק בר"מ ז"ל כמו שידקדק בגמ': חבית שהיה נקב בצדה עד מותר בשתיה: כתב הראב"ד ז"ל אין בעלי הוראה מודין וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה פ' ר' ישמעאל (דף נ"ט) סוף גמ' מתניתין דלוקחין גת בעוטה דגרסינן והסיא חביתא (דחמרא דאשתקיל) לברזא אתא עכו"ם (אידרי) ואנח ידיה עילוה כו' עד איכא דאמרי אמר ר"פ (כל דאיתי) להדי ברזא חמרא אסיר ואידך שרי ופירש"י ור"י אלפס ורוב רבותינו הקדמונים נ"ע מותר בשתיה וסקשו רבותינו בעלי התוס' ז"ל זאת הקושיא שהרי היין מעורב ונוגע זה בזה ושוכב זה על זה והיאך יהיה מגיו אסור ותגיו מותר ולכך פירשו הם מותר בהנאה וכדמשמע בהסיא שמעתא גופה ימכר ויקבל דמים

פרי ואיכא דאמרי אמר רב פפא עד הברזא חמרא אסור ואידך שרי וכתב הרא"ש רב אלפס פסק הלכה כר"פ וכלישנא בתרא וכן פסק הרשב"א . ומ"ש רבינו שכל היין שמראש החבית עד הנקב אסור כ"ל דהיינו לומר שהוא אסור בהנאה שהרי כתב בפ' י"א כ"מ שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה העכו"ם שנאסר היין בגללו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בהנאה ואם אינו עובד עכו"ם הרי אסור בשתיה בלבד וכ"מ שנאמר עכו"ם סתם הרי זה עובד עכו"ם עכ"ל . ויש לתמוה על הר"ן שכתב שדעת רבינו שמ"ש אסור היינו אסור בשתיה . וכתב הראב"ד בהשגות ושתחת הנקב מותר בשתיה א"א אין בעלי הוראה מודים לו וכו'. והר"ן ג"כ הקשה על דברי רבינו שמ"ש רבינו שמה שתחת הנקב מותר בשתיה אינו מחוור שכבר הסכימו הגאונים לפסוק הלכה בניצוק שהוא חיבור וכ"ש מה שהוא בחבית עצמה שהוא חיבור זה לזה ואסור גם הרשב"א בת"ה הקשה על מי שמתיר מן הנקב ולמטה אפי' בשתיה דאפי' למאן דשרי בניצוק משמע ודאי דבכל כי הא מודה דהוי חיבור והיאך אפשר שיהא מה שלמעלה אסור ומה שלמטה ממנו השוכב תחתיו מותר בשתיה וכתבו הרשב"א והר"ן שעוד הביא ראיה הראב"ד מדתנן פ"ב דמס' טבול יום חבית שניקבה בין מפיה בין משוליה וכו'. וי"ל שדעת רבינו דלא דמו דע"כ לא אמרינן ניצוק חיבור אלא בניצוק ליין שנאסר מחמת מגע ממש אבל הכא דלא נאסר יין זה שלמעלה מן הנקב מחמת מגע ממש אלא שמפני שאילו לא הניח אצבעו היה יוצא כולו ונמצא כולו כבא מכחו ועוד דבעבודתיה סריך להכיל את היין אע"ג דאסרינן ליה משום הומרא דיי"נ מ"מ לא החמירו בניצוק דידיה דהא ניצוק דמגע הוי כהלכתא בלא טעמא אלא דמשום הומרא דיי"נ אסרוהו ובכה"ג דאיהו גופיה לא מיתסר אלא משום הומרא לא רצו להחמיר בניצוק דידיה ואע"פ שזה עדיף מניצוק שהרי הוא חיבור לו ממש מ"מ כיון שהחמירו בו לאוסרו אפי' בהנאה לא רצו להחמיר במה שלמטה ממנו לאוסרו אפי' בשתיה וראוי להשוות מדותיהם בזה לאסור מה שאוסרים אפי' בהנאה ולהתיר מה שמתירים אפי' בשתיה ומשמע לרבינו הכי מדפסק רב פפא ואמר עד ברזא אסור ואידך שרי משמע דהסיר אסיר לגמרי קאמר ואפי' בהנאה וכן שרי שרי לגמרי קאמר ואפי' בשתיה ואע"פ שהר"ן לפי שיטתו דאסור בשתיה מן הנקב ולמטה נתן טעם למה שאמר שרי שהם מ"מ שפשא דליפנא משמע דשרי לגמרי קאמר ואפי' בשתיה . וכמ"ש רבינו שמה שתחת הנקב מותר בשתיה רש"י ג"כ סובר כן ובין מה שהקשה הרשב"א והר"ן על דברי רבינו בין מה שהקשה עליו הראב"ד מתיישב במה שכתבתי שמה שלמעלה מן הנקב מדינא לא מיתסר אלא משום חומרא דיי"נ ונמצא דקיל טפי מטבול יום ומדמאי:

יא מינקת כפופה שעושים אותה ממתכת וכו'. בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ב:) ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא אתא עכו"ם ואנח ידיה אגישתא אסרי' רבא לכולי חמרא ומסיק בגמ' דאפי' למאן דאמר נצוק אינו חבור מודה הכא דאסור משום דכוליה חמרא אגישתא ובת גישתא גריר ופירש"י לכוליה חמרא אפי' מה שבכלי הראשון, אגישתא ובת גישתא גריר שהרי מאליו עולה והוה ליה כנוגע בחבית ממש דהוה ליה כהבית ארוכתא:

יא [א]מינקת כפופה שעושין אותה ממתכת או מזכוכית וכיוצא בהם. שהניח ראשה לתוך היין שבחבית והראש האחר חוץ לחבית ומצץ היין והתחיל היין לירד כדרך שעושין תמיד ובא העכו"ם והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין מלירד [כ] נאסר כל היין שבחבית שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו ונמצא הכל כבא מכחו:

המערה

א גם זה שם:

הרדב"ז

אסור . ואכן קשיא לן עלה כי קושיא דילהון והני הכל מעורב ואמאי מותר בהנאה מה שלמטה מן הנקב. אלא הנכון כדברי רבינו ולא קשיא מידי שאם היה העכו"ם מכניס אצבעו לתוך חללות החבית ונוגע ביין פשיטא שהכל היה אסור בהנאה אבל הכא במאי עסקינן שהניח אצבעו על הנקב מבחוץ נמלא מעט האיסור מפני שהיה היין עתיד לצאת משם והעכו"ם מנע שלא יצא ולא מעט מגע הילכך מסלק העכו"ם אצבעו ומה שיצא הוא מה שהיה עתיד ונאסר ומה שנשאר בשולי החבית לא נאסר כלל ומותר בשתייה ולא דמיא להך דקרא שם וכו' וק"ל:

יא מניקת כפופה וכו'. כלומר גם כי הך דלעיל ודעת רבינו לאסור הכל בהנאה כד"א בשהיה ראש המניקת אשר בתוך היין מגיע עד שולי החבית לפי שהיה כל היין יוצא ע"י מציצת העכו"ם אבל אם לא היה ראש המניקת מגיע עד שולי החבית כל היין שעד ראש המניקת אסור בהנאה ומה שלמטה מותר בשתיה כי הך דלעיל דחד טעמא הוא ולפיכך סמכם רבינו אהדדי:

המערה

לחם משנה

מכאן ומכאן ע"כ . וכתב רש"י ז"ל דלית הלכתא כר"פ משום דקים ליה כיחידאה ורבינו סובר דהלכתא כר"פ ואע"ג דקי"ל כרבנן ור"פ קים ליה כר' יהודה סובר רבינו שלא אמר כן רב יימר אלא ללישנא קמא דר"פ דקאמר כל דלהדי ברזא חמרא אסור וכו' דהיינו ממש כסברת ר' יהודה אבל ללישנא בתרא דאמר עד הברזא חמרא אסיר אי אפשר לומר כן דא"כ אפילו כר' יהודה לא אתיא דהא ר' יהודה אמר מגדיה טהורה מכאן ומכאן ור"פ מחמיר יותר וכדהקשו התוס' אלא סובר רבינו שע"כ ללישנא בתרא אין לדמות יי"נ לתרומה ור"פ אתי אפי' כרבנן דע"כ לא קא אמרי רבנן התם דאסור אלא בתרומה אבל הכא אין להחמיר כ"כ דודאי זה לא נתכוון לניסוך וכדכתב הרא"ש ז"ל וא"כ די לנו שנאמר עד הברזא משום דאתי מכחו שעד שם הוא יוצא לולי ידו. וא"ת אמאי לא נאסר כאן שאר החבית כלומר מה שלמטה מפני התערובת שהרי נתערב מה שלמטה עם מה שלמעלה ולקמן כתב רבינו גבי כלי שיש בו ב' חוטמין וכו' שמשיפסוק העכו"ם יחזור היין שישאר בחוטם לכלי ויאסר כל מה שישאר בו שהרי בא היין מכחו הרי מבואר שם שנאסר הנשאר בכלי מחמת שנתערב היין שנפל מן החוטם שנאסר מפני שבא מכחו שבפיו לתוך הקניסקנין . וי"ל שודאי כיון שאין החבית מתנדנד לא נתערב מה שלמטה עם מה שלמעלה ולכך לא אסיר מה שלמטה אבל גבי קניסקנין כיון שמה שהיה בחוטם עלה שם דרך עליה א"כ כשנופל מפיו לקניסקנין הוי כזורק לתוכו יי"נ דהא ודאי מתערב בכולו כיון שלא נפל שם בנחת . והר"א ז"ל בהשגות השיג על רבינו מהתוספתא דאמרו מי שקרא שם לשולי החבית לא ישתה ואע"ג דאין מתנדנד שם החבית וכל אחד במקומו עומד כמו הכא ואפ"ה אסור . וי"ל לדעת רבינו דשאני גבי תרומה דהכא יש להקל יותר מפני שלא נתכוון לניסוך וכמו שאמרנו למעלה:

יא מינקת כפופה שעושין אותה ממתכת וכו' ובא העכו"ם והניח אצבעו ע"פ המינקת וכו'. פ' השוכר (דף ע"ב:) ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא אתא עכו"ם אנח ידיה (אגישתא אסריה רבא לכולי חמרא) א"ל ר"פ לרבא וכו' במאי בניצוק שמעת מינה נצוק הוי חיבור שאני התם דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר ע"כ . ויש לתמוה על רבינו כיון שהוא פסק דניצוק הוי חיבור למה כתב הטעם מפני דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא וכמו שאמר שהכל היה יוצא וכו' לימא טעמא משום ניצוק דאי אמר הך טעמא מגישתא ובת גישתא וכו' לא אמרו כן אלא לדחויי דניצוק לא הוי חיבור אבל לדידן לא צריך . וכן יש להקשות גבי קניסקנין שכתב רבינו כלי שיש בו שני חוטמין וכו' דאמאי שרי וכיון דהוא ז"ל פסק דניצוק הוי חיבור תיתסר משום ניצוק ואפילו יקדים הישראל ויפסוק תיתסר והתוס' ז"ל פירשו דההיא דקאמר דקניסקנין שרי סבר דניצוק לא הוי חיבור אבל לרבינו דפסק דניצוק הוי חיבור קשה. מיהו בההיא דקניסקנין יש לתרץ דרבינו סבור דאין ניסוך בפה ולא נאסר שם מטעם ניסוך כמו שנבאר בהלכות ולכך התם לא אסור אלא עד שהסליק היין שבחוטם לכלי שאז נאסר מפני שבא מכחו ולכך כל זמן שלא הסליקו אין כאן ניסוך כלל והין כאן איסור אבל בהך דמינקת קשה . וכן יש להקשות לעיל גבי הבית שהיה נקב וכו' שכתב שם שתחת הנקב מותר בשתיה דתיתסר מטעם ניצוק דאדרבה עדיף מניצוק שהוא חיבור וכמו שהקשה הר"ן , ואין לתרץ דע"כ לא אמרינן ניצוק הוי חיבור אלא כשהיין נאסר מחמת מגע אבל הכא גבי מינקת וגבי חבית שהיה נקב בצדה דלא נאסר מחמת מגע שהרי אין כאן שכשוך ולא נאסר אלא מפני שבא מכחו לא אמרינן ניצוק חיבור וכן תירץ הרב"י ז"ל בסי' קכ"ד , דזה א"א דהרי רבינו פסק בעכו"ם המערה היין מן הכלי דאע"ג דלא נאסר מה שבכלי מטעם כחו שהרי במאי דנפיק לברא גזרו רבנן ובמאי דלא נפיק לא גזרו מ"מ מטעם ניצוק נאסר וכמ"ש הרב"י ז"ל בסי' קכ"ה הרי שאפילו בכחו אסרינן ליה מטעם ניצוק . וכ"ל דיש לחלק בין כחו לכחו דהך כחו דהכא לא הוי ממש בא מכחו אלא נקרא בא מכחו שאם זה לא היה מניח ידו היה יוצא הכל אבל עכו"ם המערה הוא בא מכחו ממש שהוא מערה מן הכלי לתוך כלי אחר ולכך יש להחמיר בההוא כחו אפילו בניצוק דידיה אבל בהך כחו דגרוע לא מחמרינן בניצוק דידיה וכן דקדק רבינו בדבריו שכתב ונמצא הכל כבא מכחו משמע אין זה בא מכחו ממש אלא כבא מכחו . והוצרך רבינו לחלק חילוק זה מפני דקשיא ליה דלא"ה היכי אמרינן דעד ברזא אסיר ואידך שרי דמשמע ליה לרבינו דהך שרי ר"ל לגמרי אפילו בשתיה וא"כ אמאי לא נאסר מטעם ניצוק אלא ודאי יש לחלק כמו שכתבתי ולפי זה יש ליישב מה שאמרו בגמרא גבי גישתא ובת גישתא שמעת מינה ניצוק חיבור אין הכוונה לומר דהוי ניצוק חיבור א"ש אלא ה"ק משמע מינה שאפילו בהאי גוונא דנאסר משום כחו אמרי' ניצוק חיבור והוא דבר תימה דאיך נחמיר כל כך בכחו כי הך דאמרינן ניצוק הוי חיבור לזה תירץ לו המתרץ דודאי בכה"ג לא אמרי' ניצוק הוי חיבור אפילו למ"ד ניצוק הוי חיבור ושאני הכא דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא וכו'. עוד יש לתרץ תירוץ השוה למינקת כפופה וקניסקנין ונאמר דרבינו סבר כסברת התוספות דדחו התוספות דכאן כיון שאינו עולה אלא ע"י מציצה אין לומר ניצוק הוי חיבור דאין לומר ניצוק הוי חיבור אלא כשהניצוק יורד למטה משום דכל מה שלמעלה עתיד לירד למטה מאליו ולכך נחשבהו כאילו כבר ירד והוי חיבור אבל כאן מה שלמטה

פיע

מגדל עוז

הדמים ור"מ ז"ל הלך בדרך רבותיו וקבלת הראשונים ז"ל והראב"ד הכיר דעת האחרונים . ואני רגיל לומר שאין אלו הקושיות נריכות לפנים כי התוספתא דדמאי סוא"ל וקרא שם הוה ליה טבל דהמיר טפי אלא הכא סתם יינן הוא דקיל טפי ובטל בששים לדעת ר"מ ז"ל ולדברי הכל מדרבנן הוא הם אמרו והם אמרו תדע דאי איתא להאי תוספתא והות דמיא הוה מותיב מינה לר"פ ומדלא מותיב מינה ש"מ ליתא וכדקי"ל בכוליה תלמודא מתניתא דלא מיתניא בי רבי חייא ובי רבי אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא או משום דפשיטא ליה דלא דמיא כדפרישית . וקושיא השנית ג"כ אינה דהא כל דאיתיה לסדי ברזא קא אכר להדיא והוא אינו נוגע אלא מה שבפני ידו והוא מועט מן המועט והשאר שעליו הוא נוגע בכמה פעמים ודמיא לכת וכת כחו לכמה כחות וכחי כחות רחוקות והתערובת כבר יצא ושלמטה שוכב הוא ונח ואין בו תערובת וזה ידוע ומנוסה לנו כמה פעמים שלא יתערב אם לא יתנדנד ויתנועע. ובזה עלה דעת ר"מ ז"ל על נכון ויציב : מינקת כפופה כו' עד שבכלי העליון : כתב הראב"ד ז"ל אני אומר בשתיה עכ"ל : ואני אומר אין נורך להשיב על זה בכבר הודעתי דעת ר"מ ז"ל ודעת הראב"ד ז"ל וכל אחד הולך כפי שיטתו וגם כי בזה האיסור לא גילה ר"מ ז"ל אם בשתיה אם בהנאה והמחמיר תבא עליו ברכה . ועיקר ההלכה הזו בנצוק פ' בתרא דע"ז (דף ע"ב):

הגהות מיימוניות

מותר אפי' בשתיה לכך נראה לפרש דעד ברזא אסור בהנאה ואידך שרי בהנאה ואין צריך להאריך בזה שהרי ר"ת פסק שאין הלכה כר"פ אלא כרבא דפליג עליה גבי גישתא ובת גישתא כבעמוד ואסור הכל בהנאה וכל זה אינו אלא כשהניח ידו על הנקב מבחוץ ולא הכניסו בפנים לחלל החבית אבל אם תחב אצבעו לחלל החבית או תחב שם ברזא לסתום הכל מודים שהכל אסור בהנאה כמו חבית של תרומה שניקבת בין מפיה בין משוליה ונגע בה טבול יום טמאה וכן אם נינעץ הברזא שהיה כבר בתוך הנקב הכל אסור בהנאה , עוד הרבה בספר התרומה . וראבי"ה כתב בספרו בסימן י"א ועוד שהשיב ר"ת על מעשה התינוק שלא היה יכול לנדנד הברזא ובא עכו"ם וגדנד אבל לא יצא טיפה מן היין והתיר ר"ת בשתיה וראייתו כתוב בספר הישר ודמי לעכו"ם שנושא נודות של יין וכו' בפרק בתרא ע"ב : [כ] ההוא גברא דאוריק חמרא בגישתא ובת גישתא אתא עכו"ם אנח ידיה עילויה אסריה רבא להחוא חמרא א"ל ר"פ ש"מ נצוק חבור שאני הכא דכולי חמרא

בגיש

יב *[א]המערה יין לתוך כלי שיש בו יין עכו"ם נאסר כל היין שבכלי העליון. שהרי העמוד [ל] הנצוק [מ] מחבר בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון לפיכך המודד לעכו"ם לתוך כלי שבידו ינפץ נפיצה [נ] או יזרוק זריקה כדי שלא יהיה נצוק [ס] חבור ויאסור עליו מה שישאר בכלי העליון: יג [ב]משפך שמדד בו לעכו"ם אם יש בקצה המשפך עכבת יין לא ימדוד בו לישראל עד שידיחנו וינגב. ואם לא הדיח הרי זה אסור: יד [ג]כלי שיש לו כמין שני חוטמין יוצאין ממנו כמו הכלים שנוטלין בהם לידים שהיה מלא יין ביד ישראל והיה ישראל מוצץ ושותה מחוטם זה והעכו"ם מוצץ ושותה מן החוטם השני הרי זה מותר. והוא שיקדים הישראלי ויפסוק ועדיין העכו"ם שותה שמשיפסוק העכו"ם יחזור היין שישאר בחוטם לכלי *ויאסור כל מה שישאר בו שהרי

א ג"ז שם בטור בסי' קכו ובסמ"ג שם: ב טור שם סי' קלט: ג טור שם סי' קכד סמ"ג שם:

השגת הראב"ד
*המערה יין לתוך כלי שיש בו יין עכו"ם נאסר כל היין שבכלי. א"א אני אומר בשתיה:

השגת הראב"ד
*ויאסור כל מה שישאר בו שהרי בא היין מכחו. א"א אני אומר והוא שהתחיל למשוך:

הרדב"ז (מכ"י)
יב המערה יין לתוך כלי וכו'. בהא נמי פליגי דאיכא מאן דפסק דנצוק לא הוי חיבור אבל רש"י מסכים לדברי רבינו וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל פ' השוכר את הפועל (דף ע"ב) אמר רב הונא נילוק וקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין יי"נ והתם מתני' קמשמע דתנן נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור האי עכבת יין במאי מיתסרא לאו בנלוק וש"מ נלוק הוי חבור ואע"ג דדחיק תני ר' חייא שפחסתו צלוחיתו ומסיק דנלוק תיבעי מ"מ פשטא דמתני' כרב הונא ואפי' למאי דמסיק דהוי בעיא אית לן להחמיר משום חומרת יי"נ ואתי לסיועי לרב הונא מכמה מתנייתא ואע"ג דדחינן ואמרינן הא מהא ליכא למשמע מינה אשינויי דחיקי לא סמכינן ותו דרב חסדא אמר להו להנהו שביתא כי כייליתו חמרא לעכו"ס קטופו קטופי אי נמי נפולו נפולי וע"כ משום נלוק חבור ומעשה רב. ותו כי היכי דקטפרס ומשקה טופח הוו הלכתא נלוק נמי הוי הלכתא:
יד כלי שיש בו כמין שני חוטמין וכו'. שם אמר מר זוטרא בריה דר"נ קניסקנין שרי וה"מ דקדים פסק ישראל אבל קדם ופסק עכו"ס אסור [רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא שרי להו למישתי בקניסקנין] איכא דאמרי רבה בר רב הונא גופיה שתי בקניסקנין. וא"ת היכי פסק תרתי דסתרן אהדדי והא פסק לעיל דנלוק הוי חבור והלא הנלוק אשר מעלה העכו"ס הוי מחובר אל היין וכי קדים פסיק הישראל מאי הוי. וי"ל דלא אמרינן נלוק הוי חבור אלא הנלוק היורד מלמעלה למטה לפי שעתיד כל היין לירד ע"י הנלוק

כסף משנה
יב המערה יין לתוך כלי שיש בו יין עכו"ס וכו'. שם אמר רב הונא דנלוק חבור ליי"נ ושקלי וטרו בה בגמ' וכתבו התוס' שרש"י פסק כרב הונא דנלוק חיבור ור"ת פסק דאינו חיבור והביא כמה ראיות לדבר והרא"ש כתב שאין ראיותיו נכוחות ושהגאונים פסקו כרש"י וכן דעת הרי"ף והרשב"א והר"ן וכן דעת רבינו וכן נהגו. וכתב הראב"ד נאסר כל היין שבכלי אומר אני בשתיה עכ"ל. כלומר חולק על רבינו שסתם וכתב נאסר היין דמשמע בהנאה כמבואר בדבריו רפי"א. ומ"ש לפיכך המודד לעכו"ס תוך כלי שבידו וכו'. שם (דף ע"ב:) א"ל רב חסדא להנהו שביתא כי כייליתו חמרא לעכו"ס קטפי קטופי א"נ נפלי נפולי ופירש"י קטופי שיפסוק ראש העליון של נילוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי העכו"ס וכו' נפלי נפולי יעמדו מרחוק ויזרקו היין לכליו של עכו"ס כי היכי דלא להוי נלוק:
יג משפך שמדד בו לעכו"ס אם יש בקצה המשפך עכבת יין וכו'. משנה שם נטל את המשפך (ומדד לתוך צלוחיתו של עכו"ס וחזר) ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור פי' אם יש בו מקום שמתעכב שם טפת יין אסור לפי שנשאר שם מן היין שמדד לתוך צלוחיתו של עכו"ס:
ומה שכתב עד שידיחנו וכו'. בסוף ע"ז (דף ע"ה:) ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עכו"ס רבי מתיר בניגוב וחכמים אוסרים וכו' של עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורים ודברי רבינו א"א לומר דמיירי בשל הרס דהא חכמים לא שרו בניגוב אלא על כרחך לומר דמיירי בשל עץ ואבן. ומ"מ קשה לי מ"ש עד שידיחנו וינגב למה לו לכתוב ידיחנו הא בנגוב סגי ועוד דבסיפא כתב ואם לא הדיחו הרי זה אסור דמשמע דבהדחה בלחוד סגי ליה והא ליתא דניגוב בעי ועוד למה לי שיהיה בו עכבת יין אפי' בלא עכבת יין נמי ניגוב בעי כדמשמע פשטא דברייתא דקתני סתמא ינגב דמשמע אפי' ליה בה עכבת יין. וכ"ל מסובר רבינו דאע"ג דמשפך צריך ניגוב כדקתני בברייתא היינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון שאין היין שוהא במשפך שהרי מכניס בזו ומוציא בזו אינו אוסר אא"כ יש בו עכבת יין וכדתנן במתני' ומשום דאיכא תרי גווני משפך חד שנשתמש בו הנכרי הרבה ובההוא קתני בברייתא ינגב אבל אההו שנשתמש בו ישראל הרבה אלא שמדד בו לעכו"ס פעם אחת בהדחה סגי ליה ולפי זה מ"ש עד שידיחנו וינגב לצדדין קתני עד שידיחנו אם הוא של ישראל שנשתמש אלא שמדד בו לעכו"ס פעם אחת או ינגב אם הוא משפך של עכו"ס שנשתמש בו הרבה ובין זה ובין זה אינו אוסר יין של ישראל שנמדד בו אלא כשלא הדיחו אבל אם הדיחו אינו אוסר אפי' במשפך של עכו"ס שנשתמש בו הרבה א"כ ה"ק אפי' אותו שאינו צריך אלא הדחה אוסר אם לא הדיחו וכ"ש אותו שצריך ניגוב אוסר אם לא נגבו:
יד כלי שיש לו כמין שני חוטמין וכו'. זה הוא קניסקנין דאיתא בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ב:) אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן קניסקנין שרי וה"מ דקדים פסק ישראל אבל קדם פסק עכו"ט לא ומשמע לי דטעמא קדם פסק עכו"ס לא לפי שהיין הנוגע בפי העכו"ס חוזר ומתערב עם היין שבכלי ואיני יודע למה נתן רבינו טעם מפני שהיין בא מכחו הא עדיפא מינה הל"ל שהיין שנגע בפי העכו"ס יורד ומתערב עם היין שבכלי. וכן יש לתמוה על הראב"ד שכתב ויאסור כל מה שישאר בו שהרי בא היין מכחו אמר אברהם אני אומר והוא שהתחיל למשוך עכ"ל. שמאחר שכתב רבינו והעכו"ס מוצץ ושותה מן החוטם השני הא פשיטא שנמשך היין ועוד מאי התחיל למשוך כיון שהוא שותה הא ודאי שנמשך הרבה. ואפשר דאמשתיין רבינו בנחיתת טעם זה שכתן דאפי' לא נגע היין לפיו של עכו"ס אלא שהתחיל למצוץ הרי אותו היין בא מכחו ואוסר מה שנשאר בכלי וזו אם היתה כוונת הראב"ד שמכיון שהתחיל למשוך העכו"ס היין נאסר מפני שבא מכחו וכשיחזור אוסר היין הנשאר בכלי. ומ"ש והוא שהתחיל למשוך הוי כאילו כתב כיון שהתחיל למשוך ופסק רבינו כהא דמר זוטרא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש ודלא כתוספות שפסקו אהא דקאמר התם דרבה בר רב הונא גופיה שתי בקניסקנין תימה היאך היה שותה בקניסקנין נהי דלא הוי חבור מ"מ) הוה ליה למיחש דילמא קדים פסיק עכו"ס בריפא ופר"ח דלא מיירי עם העכו"ס אלא עם ישראל וקמ"ל דלא מיתסר בזמן הזה משום שמחה (לאפוקי ממאן דאסר במס' שבת לשתות בקניסקנין בזמן הזה פ' במה אשה (דף ס"ב:) עכ"ל. ומה שהקשו שהיה לו לחוש דילמא קדים פסיק עכו"ס יש לומר שהיה משהכל בעכו"ס כשהיה מרגיש שהעכו"ס רוצה לפסוק היה מקדים ופוסק הוא. וא"ת כיון דקי"ל דנילוק חיבור היכי שרי למשתי בקניסקנין דודאי חיבורו של כלי לא גרע מניצוק, תירץ הר"ן בשם הראב"ד דכי אמרי' ניצוק חיבור הני מילי מאי דאתי בההוא פתחא או בההיא ברזא אבל בקניסקנין מאי דאתי בברזא דישראל לא אתי בברזא דעכו"ס ומשום הכי לא הוי חיבור:
עכו"ם

לחם משנה

אינו עתיד לעלות למעלה מאליו אלא ע"י מגילה ולכך לא נאמר כאן ניצוק הוי חיבור בהכי מתרצה הך דמינקת וקניסקנין ומ"ש בגמרא ש"מ ניצוק הוי חיבור ר"ל ש"מ שאפילו בה"ג דעתיד לעלות ע"י מגילה נאמר דניצוק הוי חיבור וזהו דבר תימה ותירץ דאפילו למ"ד ניצוק הוי חיבור לא אמרינן כה"ג ניצוק הוי חיבור אלא שאני הכא דכולי המרא וכו' וז"ש רבינו שהכל נגרר וכו':
יב לפיכך המודד לעכו"ס וכו'. פרק השוכר (דף ע"ב:) אמרו כי כייליתו חמרא לעכו"ס קטפי קטופי אי נמי נפלי נפולי ופירש"י *קטוף קטופי קודם שירד הקילוח לתוך כלי העכו"ס יפסיק ראש הנילוק מכלי העליון וכו', נפלי נפולי יעמדו מרחוק ויזרקו היין לתוך כליו של עכו"ס ע"כ. ורבינו שכתב ינפץ נפילה או יזרוק זריקה נראה שמפרש בהפך שמקטף קטופי הוא יזרוק זריקה ונפולי הוא פסיק הקילוח. ובהשגות א"א אני אומר בשתיה ע"כ. ביאור דבריו דכי אמרי' נילוק הוי חבור לנסח יינס הוי דוקא לאסור בשתיה אבל בהנאה מותר דלא עדיף נילוק מחבור ובחבור קי"ל ככ"ע דמסס יינס היין ימכר כלו חוץ מדמי יי"נ שבו ועוד אבאר דעתו ודעת רבינו בפירוש בהלכות:
יג משפך שמדד בו לעכו"ס וכו'. מה שהצריך רבינו הדחה וניגוב משום דאפילו בלא עכבת יין בעי הדחה השתא דאיכא עכבת יין מחמרינן לה טפי ובעי ניגוב:
יד כלי שיש לו כמין שני חוטמין וכו' הרי זה מותר והוא שיקדים הישראל ויפסוק. שם קניסקנין שרי והני מילי דקדם ופסק ישראל אבל קדם ופסק העכו"ס לא ע"כ. ומ"ש ויאסור בו שהרי בא היין מכחו קשה דלמה לי טעמא דבא מכחו תיפוק ליה משום ניסוך דהא נככו בפיו. לכך נ"ל דרבינו סובר דאין ניסוך בפה דקדה במינקת ומעט מן הניכוך להו משום ניסוך הוא אלא משום כחו. והשתא יש לתמוה טובא למה שכתב למעלה בריש פרק זה באמר איבריו דעד השתא לא הוה קשה לן אלא דלמה נקט לשון רבים כיון דאינו אלא הפה לבד אבל השתא דאמרינן דאפילו בפה אין ניסוך לדעתו קשה יותר ושמא יש לדחוק לשונו ולפרשו כאשר ביארתיו למעלה. ובהשגות א"א אני אומר והוא שהתחיל למשוך ע"כ. ודבריו צריכין ביאור ונראה לי ביאורם דלהראב"ד ז"ל קשיא ליה בהך דקניסקנין דליתסר מטעם ניצוק ותירץ הוא ז"ל דכי אמרינן ניצוק הוי חיבור ה"מ מאי דאתי בההוא פתחא או בההוא ברזא אבל בהאי קניסקנין מאי דאתי בברזא דישראל לא אתי בברזא דעכו"ס ומש"ה לא הוי חיבור ע"כ תירוץ הר"ן ובשמו הובא בב"י סימן קכ"ו. ולפי זה כיון שהוא סובר דטעמא דלא נאסר משום ניצוק הוא משום דאתי בההיא ברזא אבל הכא לא אתי בברזא דישראל מאי דאתי בעכו"ס והם שני דברים חלוקים א"כ צריך להתנות ודאי שיתחיל הישראל למצוץ קודם שיתחיל העכו"ס למצוץ כמו שאנו

*[ברש"י שלנו כתוב קטופי שיפסוק ראש העליון של ניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי העכו"ס ואם נגע מקמי דליפסוק ראש העליון תו לא מהני קיטוף דאיתסר לה בניצוק וכו']:

הגהות מיימוניות

בתר גישתא גריר: [ל] וכן פסק רש"י ור"ת ור"י פסקו דנצוק אינו חבור: [מ] ודין עכו"ם שעירה פירש בפ' זה ועי"ש. והנה פסק כרב הונא דנצוק חבור וכן פסק רש"י אבל ר"ת ור"י פסקו דנצוק אינו חבור שהרי רב נחמן ורב ששת ור' חייא לכאורה סוברים שאינו חבור ודוחה כל ראיות של רב הונא שאומר חבור ועוד דרבה בר רב הונא שתי בקנישקנין בעמוד ואם לא ששמע מאביו שה"ר בו לא היה חולק על ישיבת אביו ורבו וכן משמע בפ' ר' ישמעאל שמדקדק על דברי רב הונא ש"מ נצוק חבור ואינו אומר אה"נ דרב הונא לטעמיה אלמא משום דפשיטא ליה דהדר ביה ספר התרומה: [נ] אמר רב הסדא להנהו שפוכאי כי זבינתו חמרא לעכו"ם קטפי קטופי או נמי נפוצו נפוצי, ע"כ: [ס] כתב בספר התרומה דלמ"ד נצוק אינו חבור המערה יין מן ההבית לתוך כלי שיש בו יין נסך מותר כל מה שבהבית אפילו בשתיה אע"פ שהיה מתנענע כולו לצאת דרוקא

מגדל עוז

שהרי העמוד כו' עד בא היין מכחו: כתב הראב"ד ז"ל והוא שהתחיל למשוך עכ"ל: ואני אומר איני מבין מה ביאור הוסיף על ר"מ ז"ל שהרי הוא כתב תחלה והיה הישראל מוצץ ושותה וכו' נמצא שר"מ ז"ל מבאר והוא שותה ממנו. ועיקר הלכה זו פרק בתרא דע"ז בקניסקנין:

טו עכו"ם שמצץ היין מן החבית במינקת וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ח) אנדרדמים עכו"ם שקדה במינקת והעלה וכו' זה היה מעשה ואסרוהו ומפשט דברי רבינו נראה שאפי' לא נגע היין לפיו מאחר שעלה היין מכח מציצתו נאסר ואוסר שאר יין שבחבית ודלא כדפירש"י והר"ן שמעלה היין לפיו ומ"מ יש לדחוק ולפרש דברי רש"י בענין שלא יחלוק על רבינו :

טז עכו"ם שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום וכו'. משנה בפ' בתרא דע"ז (דף ס"ט) עכו"ם שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת משתמר מותר ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח (את החבית) ויגוף ותיגוב ופירש"י אם הודיע שמפליג שמתרחק וחביות סתומות היו שיעורו בכדי שישתום וכו' אם (הוא) שהה כדי שיקוב העכו"ס נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיבש הסתימה אסור. רשב"ג אומר אינו נאסר אלא עד שישהה כדי שיפתח את כל מגופת החבית וא"א לנוטלה שלא תשבר (את) כולה. ויגוף ויעשה מגופה אחרת חדשה ותיגוב תיבש אבל לסתימת חור לא חשש משום דמינכרא ע"כ, ואיפסיקא בגמ' הלכתא כרשב"ג. ואמרי' בגמ' ה"ד בחזקת המשתמר כדתניא הרי שהיו חמריו ופועליו טעונים טהרות אפי' הפליג מהם יותר ממיל טהרותיו טהורות ואם אמר להם לכו ואני בא אחריכם כיון שנתעלמה עינו מהם טהרותיו טמאות. וקשיא לי מאי האי דקתני יותר ממיל דאפי' כמה פרסאות הוי בכלל יותר ממיל ואפשר דמשמע יותר ממיל קאמר ומדברי רבינו נראה שהיא גורס כדי מיל והיא הגירסא הנכונה וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. ואיכא למידק מאי בעי ה"ד בחזקת המשתמר הא כל שאינו מודיעו שהוא מפליג הוי בחזקת משתמר ואפשר דגמ' מתני' קשיתיה אמאי קתני אם היה בחזקת משתמר הוה ליה למיתני עכו"ם שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם לא הודיעו מותר ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום וכו' : ודע דבגמ' בעי אברייתא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואוקי רבא רישא בבא להם דרך עקלתון כלומר שבעה"ב יכול לבוא דרך עקלתון דמירתת השתא אתי א"ה סיפא נמי כיון דאמר להם לכו ואני בא אחריכם סמכא דעתייהו ופסקה הרא"ש שכתב וז"ל ומוקי רישא בבא להם דרך עקלתון וכ"נ מדברי הר"ן אבל הרי"ף ורבינו השמיטו זאת האוקימתא וכ"ל שטעמם מפני שהם מפרשים דלא קאי האי אוקימתא אלא לענין טהרות דבנגיעה בלבד הן מטמאות אבל לא לענין יי"נ שאינו נאסר בנגיעה בלבד אם לא שכשך ועוד דהכא מיירי בחביות סתומות כמ"ש רבינו לקמן בסמוך. ומ"ש רבינו וכן המניח עכו"ם בחנותו וכו' וכן המניח יינו בקרון או בספינה וכו', גם זה משנה שם ומשמע לרבינו דהי קתני בכל הני אסור כיון שהן סתומות ואינו אלא משום חששא שמא פרח ופתח וגף לא מיתסר אלא בשתיה. ומ"ש רבינו וכל הדברים האלו בחביות סתומות אבל בפתוחות אפי' לא שהה וכו', פשוט הוא דמתני' לא מיירי אלא בסתומות מדקתני ואם מודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום וכו' אבל בפתוחות כיון שנתעלמו מעיניו איכא למיחש שנגע בהן ואסור בהנאה ומשמע לרבינו דדוקא כשמודיעו שהוא מפליג אבל אם לא הודיעו לא חיישינן שמא נגע משום דכל שעה מירתת דילמא השתא אתי וחזי לי. וכתב הר"ן דאע"ג דבבא דעכו"ם שהיה מעביר מיירי בסתומות הנך בבי דמניח יינו בקרון ומניח עכו"ם בחנותו בריותא דידהו אפי' בפתוחות היא כיון שאין העכו"ם נושא אותם והביא ראיה מדין היה אוכל עמו על השלחן דקתני אם א"ל הוי מוזג ושותה אף מה שעל הדולפקי אסור חביות פתוחות אסורות מכלל דברישא אפי' פתוחות מותרות עכ"ל. ורבינו סבר דמניח יינו בקרון ומניח עכו"ם בחנותו לא שרי אלא בסתומות דוקא דומיא דרישא והא דקתני בהיה אוכל עמו על השולחן חביות פתוחות אסור לאו לדיוקי מינה דבבבי דרישא פתוחות מותרות אלא לגופה אצטריך דסד"א כיון שהוא טרוד באכילה אע"פ שא"ל הוי מוזג ושותה לא חיישינן שיגע אלא ביין שעל השלחן ושעל הדולפקי אבל שאר חביות אפי' פתוחות שרי שאינם בכלל הוי מוזג ושותה קמ"ל דאף הן בכלל הוי מוזג ושותה ואע"פ שהר"ן הביא ראיה מהתוספתא דקתני פרוצר שישראל ועכו"ם כונסין לתוכו יין אע"פ שחביות פתוחות והעכו"ם יושב מותר מפני שהן בחזקת המשתמר. י"ל דלא מכרעא מאחר דלא מיתניא בגמ'. ועי"ל דהכיא דפרוצר מיירי כשאין לעכו"ם שום שייכות ביין שישראל משא"כ במניח יינו בקרון ובספינה שהעכו"ם

הנצוק אבל מלמטה למעלה לא הוי נצוק וכל זמן שהעכו"ם מוצץ מה שבתוך הכלי מותר דוק והשכח :

טז עכו"ם שהיה מעביר וכו'. שם במשנה (דף ס"ט) פלוגתא ופסק כרשב"ג דאמר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגב וכל אלו השבות במשנה ובגמ' מצריך להו ואמר רבא הלכתא כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה דתנן היה אוכל על השלחן עמו והניח לגין על השלחן ולגין על הדולבקי ויצא מה שעל השלחן אסור מה שעל הדולבקי מותר ואם אמר לו הוי מוזג ושותה אף שעל הדולבקי אסור. חביות פתוחות אסורות סתומות כדי שיפתח ויגוף ויגב. וכתב רבינו כל היין הפתוח שבבית אסור שלא החמיר שעל הדולבקי הוא אסור לפי שהוא מוכן שם להביאו אל השלחן אבל שאר היין מותר לפיכך אמר כל היין הפתוח שבבית כיון שנתן לו רשות למזוג ולשתות הכל הוא בספק מגע העכו"ם :

היה

שהרי בא היין מכחו: **טו** עכו"ם שמצץ היין מן החבית במינקת אסר כל היין שבה. שכשיפסק יחזור היין שעלה במינקת במציצתו ויפול לחבית ויאסור הכל: **טז** [א]עכו"ם שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום והוא הולך אחריהן לשמרן אפילו הפליגו ממנו כדי [ע] מיל הרי אלו מותרות. שאימתו עליהן ואומר עתה יצא לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם אם נתעלמו מעיניו כדי שיפתחו פי הכד ויחזרו ויגיפו אותה ותיגב הרי היין כולו אסור בשתיה אם פחות מיכן מותר: **יז** וכן המניח עכו"ם בחנותו אע"פ שהוא יוצא ונכנס כל היום כולו היין מותר. ואם מודיעו [פ] שהוא מפליג ושהה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב היין אסור בשתייה. וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם העכו"ם ונכנס לעיר לעשות צרכיו היין מותר. ואם הודיען שהוא מפליג ושהה כדי שיפתח ויגוף ותיגב היין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו בחביות סתומות. אבל בפתוחות אפילו

לא

א טור שם סי' קכט ע"ש סמ"ג לאוין קמח וסכל בע"ז דף סט :

לחם משנה

שאנו מתגים שיפסוק קודם והטעם משום דאי עכו"ם מתחיל למזוג הרי נאסר כל היין שבכלי מטעם ניצוק ואין לומר דלא אתי בברזא דישראל מאי דאתי בברזא דעכו"ם דכיון דאין הישראל שותה הכל הוא עומד לצאת בברזא דעכו"ם וא"כ ודאי שנאסר הכל משום ניצוק ואיך יוכל הישראל למזוג אחרי כן א"ו צריך לדעתו שיתחיל הישראל למזוג תחלה. זה ביאור דבריו ז"ל אבל אין כאן תפיסה על רבינו כלל שהוא ז"ל אמר דאין איסור כאן מטעם ניצוק וכמו שביארתי :

טז עכו"ם שהיה מעביר עם ישראל וכו'. כתב הרב כ"מ דרבינו גורס כדי מיל והיא נראה כן דבהלכות מטמאי משכב ומושב פ' י"ג כתב היו חמריו ופועליו וכו' אע"פ שהפליגו יותר ממיל משמע דגרים יותר ממיל ומ"ש כדי מיל לאו בדוקא נקטיה גם מה שכתב דרבינו השמיט אוקימתא דדרך עקלתון סובר דלא נאמר זה בגמרא אלא לענין טהרות קשה דאם כן היה לו להזכיר האי אוקימתא דדרך עקלתון גבי טהרות גם בהלכות מטמאי משכב ומושב וכבר הקשה שם הרב כסף משנה כן ותירץ שבכלל מה שאמר והם מפחדים ליגע הוא נכלל זה דסובר רבינו דבא להם דרך עקלתון דאמר רבא לאו דוקא אלא כל שבא אחריהם כדרך עקלתון כיון שהם אינם רואים אותו והוא רואה אותם וא"כ התירוץ הזה עצמו נוכל לומר כאן. ועוד מבואר הדבר כאן שכתב עתה יצא לפנינו ויראה אותנו כלומר לא יבא מאחוריו אלא יבא בדרך עקלתון ויצא לפנינו. גם מה שכתב ועוד דהכא מיירי בחביות סתומות קשה דאין חילוק בין פתוחות לסתומות אלא היכא דהודיעו כדכתב הוא עצמו לקמן דבסתומות בעינן כדי שיפתח וכו' ובפתוחות אפי' לא שהה חיישינן דילמא נגע אבל כל זמן שלא הודיעו שניהם שוים וא"כ הכא דאיירי דלא הודיעו דלא אמר להם לכו ואני אבא אחריכם כמו בסיפא א"כ פתוחות וסתומות שוים וכולהו בעינן דרך עקלתון. גם מ"ש דרבינו פליג על הר"ן שכתב דמניח יינו בקרון ומניח עכו"ם בחנותו דבריותא דידהו איירי אפילו בפתוחות ורבינו חולק עליו דסבירא ליה דלא הוי אלא בסתומות, תמהני עליו דהר"ן לא כתב אלא רישא דבבא דאיירי בלא הודיעו ולית בהו בריותא דקאמר דפתוחות וסתומות שוין אבל סיפא דמתני' דאיירי בהודיעו ודאי דיש חילוק בין פתוחות לסתומות וכמ"ש רבינו אבל בפתוחות אפילו לא שהה מאחר שהודיען וכו' וא"כ אין חילוק כלל בין הר"ן לרבינו וכל זה הטורח שטרח להעמיד דברי רבינו מצאתי דהר"ן בהדיא כתב שם כדברי רבינו דהיכא דהודיעו יש חילוק בין פתוחות לסתומות ובלא הודיעו הוא דכתב דשוים. ומ"מ יש לדקדק בדבריו דכיון דבבא דלאבוה איירי בסתומות ואיך בבי איירו בפתוחות א"כ למא עביד בגמרא צריכות כיון דלא דמו להדדי דהדא לא איירי בגוונא דחברתה א"כ לא איצטריך צריכותא : הרי היין כלו אסור בשתיה וכו'. כתב רבינו אסור בשתיה מפני שהוא סובר דכל יין דמופקד בחותם אחד הוא מותר בהנאה וכמ"ש לקמן בפרק י"ב המפקיד בחותם אחד הרי זה מותר בהנאה וכאן סתימת החבית היא סימן אחד. וא"ת והרי לקמן כתב והוא שייחד לו קרן זוית כלומר דאם לא ייחד לו קרן זוית אע"פ שיש בו חותם אחד אסור וכאן במעביר כדי יין בכל הני ליכא קרן זוית וא"כ אפילו בהנאה ליתסר. וי"ל דהתם דהוא מפקיד בביתו ולכך בעינן קרן זוית אבל הכא דאינו מפקידו בביתו בלאו קרן זוית סגי :

יז וכן המניח עכו"ם בחנות וכו'. כאן כתב הר"ן דלא בעינן דרך עקלתון דכי בעינן דרך עקלתון היינו כשהעכו"ם אוחז החבית בידו על כתפו אבל במניח עכו"ם בחנותו וישראל וכו' לא וכן נראה מלשון רבינו שלא הזכירו. וקשה דא"כ למה הוצרכו בגמרא (דף ס"ט:) לומר אי תנא בקרון ובספינה משום דסבר וכו' אבל עכו"ם בחנותו וכו' לימא דצריכי תרתי שהדינים הם חלוקים דבעכו"ם בחנותו לא בעינן דרך עקלתון ובשאר בעינן עקלתון. ויש לומר דהיינו הצריכותא דקאמרה בגמרא משום דסבר דילמא אתי וכו' כלומר דבקרון בעינן דרך עקלתון אבל עכו"ם בחנותו דליכא למימר אתי דרך עקלתון אדרבא דליכא למימר אחיד לה אבבא ועביד כל דבעי לא תסתרי קמ"ל :

היה

מגדל עוז

עכו"ם שמצץ היין עד והוא רואה אותי כשאגע. הכל פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ב) :

הגהות מיימוניות

דדוקא כשהניח עכו"ם ידו על הנקב או על פי הגישתא אז עיכב כל הניענוע וחשיב כאילו נגע כולו אבל נגע בקילוח היוצא מן היין אין בכך כלום ע"כ : [ע] בירושלמי מעשה באחד שהפליג קרונות של חביות ד' מילין בין טבריא לציפורי והתיר רבי את היין מפני שיש בדרך כוכין ואצדין וסוברים שבהן בני אדם ויראים ליגע. וכתב עוד בס"ה מפי רבינו יהודה שמעשה היה והלכו יהודים מישוב אחד למגין ביוה"כ ותניחה יהודית אחת מפתח המרתף ביד שכינתה עכו"ם או ביד שפתחה אין רבי זכור איזו והתיר רבינו יעקב את היין מפני שסוברין דיהודים לא מנטרי שבתא כדאיתא פ' בתרא דע"ז : [פ] אבל אם ישראל אחד בעיר מותר דמירתת מיניה ובמקום שאסור פרשב"ם ה"מ שיכול לטלאות חסרון היין שהוציא במים או ביין אבל כדי ליגע בהנם לא חיישינן ושמא ה"מ בחבית אבל בגיגית או כוס שבקל יכול ליגע נראה דאסור בלא שיעור שהייה למלאות החסרון

הרדב"ז

יט היה שותה עם העכו"ם וכו'. שם (דף ע') הוה עובדא ואמר רבא חמרא שרי. וכתב רבינו ואינו נאסר אלא מה שלפניו כיון שהיה שותה עמו הוי כאילו נתן לו רשות לשתות ממה שלפניו א"כ כל שהוא יכול ליגע ביין והוא יושב במקומו אסור:

כ עכו"ם וישראל שהיו דרים וכו'. שם עובדא דההוא חמרא דישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ועכו"ם בתחתונה וכתב רש"י והיין בתחתונה וישראל רואהו מלמעלה. ולפיכך כתב רבינו דרים בחצר שישראל יכול לראות אותו אם יגע ביין:

כא יין של ישראל ושל עכו"ם בבית אחד וכו'. ג"ז שם מעשה:

כב וכן אם שאג ארי וכו'. ג"ז שם מעשה:

כג אוצר של יין וכו'. ג"ז שם:

ותינוק

כסף משנה

שהעכו"ם הוא בעל הקרקע או השפינה וכן מניח עכו"ם בתוכו יש לו שייכות ביין שבתוכו א"כ פרוזר שאני שהוא כמו פונדק שתמיד נכנסין שם ישראלים ועכו"ם והיינו דקתני מפני שהן בחזקת המשתמר כלומר שהזקה שישראל נכנס ויוצא בו. ומ"ש ישראל שהיה אוכל עם העכו"ם וכו', משנה שם:

יט היה שותה עם העכו"ם וכו'. עובדא בפ' בתרא דע"ז (דף ע') ואמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי ומשום דאיכא להקפויי מאי שנא ממתני' דהיה אוכל עמו על השולחן ויצא מה שעל השלחן אסור לפיכך כתב ואינו נאסר אלא מה שלפניו בלבד כלומר באף כאן מה שלפניו אסור:

כ עכו"ם וישראל שהיו וכו'. שם ההוא חמרא דישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ועכו"ם בתחתונה שמעו קל תיגרא נפקו קדים אתא עכו"ם אחדיה לדשא באפיה אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דקדים אתאי אתא קדים ואתא ישראל ויתיב בעליונה וקא חזי לי. ומפרש רבינו דשמעו קל תיגרא היינו ששמעו קול הברה של חתן או של הספד ויצאו בבהלה ובמקום עליונה ותחתונה כתב שהיו דרים בחצר אחת וחזר העכו"ם וסגר פתח החצר לומר דעליונה ותחתונה לאו דוקא ומדקדוק דברי רבינו נראה דדוקא בשיצאו בבהלה הוא דשלינן בספי אבל אם יצאו שלא בדרך בהלה לא דאיכא למיחש שמא ראה את הישראל בשוק והניחו שם ובא לבית לנסך ואינו מתירא שיראהו מן העליה שהרי הניחו בשוק אבל כשיוצאים בבהלה לפעמים מניח אדם את חבירו בשוק וכשבא לבית מוצא שקדמו ובא לבית שמתוך הבהלה עובר לפניו ואינו מרגיש בו ומש"ה איכא למימר שמתירא העכו"ם שקדמו:

כא יין של ישראל ועכו"ם וכו'. עובדא שם וגירסת רבינו ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל ועכו"ם וכך היא גירסת הרי"ף והרשב"א ומשמע לרבינו דמיירי שהחביות פתוחות מדלא הצריכו שיהא כדי שיפתח ויגוף ויתיבש. ומ"ש וכן אם שאג הארי וכיוצא בו וכו', ג"ז עובדא שם. ומ"ש רבינו שהרי מפחד מן הרואה אותו, דבר פשוט הוא דלאסריותא דכל החביות שכנגד החלון קאי ועלה קאי וכן אם שאג ארי:

כג אוצר של יין וכו'. ג"ז שם ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל איתחזק עכו"ם דהוה יתיב ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי ואי לא אסור ופירש"י בס"פ ר' ישמעאל (דף ס"א:) אם נתפס עליו כגנב אם עכו"ם הלס הוא ויש אימת שופטי העיר עליו ואם ימצאוהו נוגע נתפס עליו כגנב חמרא שרי בהתיה ואי לא

משנה תורה

לא שהה מאחר שהודיען שהוא מפליג היין אסור: יח [א] ישראל שהיה אוכל עם העכו"ם והניח יין פתוח על השולחן ויין פתוח על הדולפקי ויצא. שעל השולחן אסור ושעל [ב] הדולפקי מותר. ואם אמר לו מזוג ושתה כל היין הפתוח שבבית אסור: יט היה שותה עם העכו"ם ושמע קול [נ] תפלה בבית הכנסת ויצא אף היין הפתוח מותר. שהנכרי אומר °עתה יזכור היין ויבוא במהרה וימצא אותי נוגע ביינו ולפי זה אינו זז ממקומו ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד: כ [ג] עכו"ם וישראל שהיו דרין בחצר אחת ויצאו שניהם בבהלה לראות חתן או הספד. וחזר העכו"ם וסגר [ק] הפתח ואחר כך ישראל הרי היין הפתוח שבבית ישראל בהיתרו. שלא סגר העכו"ם אלא על דעת שכבר נכנס הישראלי לביתו ולא נשאר אדם בחוץ וכמדומה לו שהוא קדמו: כא [ד] יין של ישראל ושל עכו"ם בבית אחד והיו [ה] חביות פתוחות. ונכנס העכו"ם לבית ונעל הדלת בעדו נאסר כל היין. ואם יש חלון בדלת שמסתכל ממנו העומד אחורי הפתח ורואה כנגדו כל החביות שכנגד [ר] החלון מותרות ושמן הצדדין אסורות שהרי מפחד מן הרואה אותו: כב [ו] וכן אם [ש] שאג ארי וכיוצא בו וברח העכו"ם ונחבא בין החביות הפתוחות היין מותר שהוא אומר שמא ישראל אחר נחבא כאן והוא רואה אותי כשאגע: כג [ז] אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות ויש לעכו"ם חביות אחרות באותו הפונדק. ונמצא העכו"ם עומד בין חביות ישראל הפתוחות. אם נבהל כשנמצא ונתפש עליו [ת] כגנב היין מותר בשתייה שמפחדו ויראתו אין לו פנאי לנסך

א כל זה שם: ב טור שם ושתוך לשולחן את שתוך פישוט ידיו אסור ושחוץ לפישוט ידיו מותר ע"כ: ג גם זה שם: ד טור שם סי' קכח: ה טור ועי"ש בתהלם לשונו וכתב הרשב"א דלפי' חביות סתומות אסורות: ו טור שם סי' קכט סמ"ג שם: ז טור שם סי' קכח:

לחם משנה

יט היה שותה עם העכו"ם מותר וכו' ואינו נאסר אלא מה שלפניו. כתב כן לתרץ קושיית התוס' שהקשו ממתני' דהיה אוכל עמו על השולחן כדכתב הרב כ"מ ז"ל בפ' השוכר (דף ע') על הא עובדא ודוקא היינו שעל הדולבקי שרי כדתנן במתני' והכא קמ"ל דקל לגויי דלא הודיעו כמפליג דמי אי נמי שאפילו על השלחן מותר ובדלא אמר לו הוי מוזג ושותה ע"כ. והאי ליתא דאי נמי קשה טובא דמשמע דהיכולא קמא הוי כדא"ל מזוג ושתה ואי הכי אפילו שעל הדולבקי אסור והיכי קאמר בתירוצא קמא דעל הדולבקי שרי כדתנן במתני' ותירוצא בתרא ג"כ קשה דאפילו דלא אמר לו מזוג ושתה קאמר במתני' דעל השלחן אסור וא"כ היכי תרין דאיירי דלא אמר לו מזוג ושתה ולהכי על השלחן מותר:

כ עכו"ם וישראל שהיו דרים בחצר אחת וכו' ישראל בהיתרו. נראה דהסיא עובדא דגמרא (דף ע') לא מפרש לה רבינו כרש"י ז"ל דאילו לפירוש רש"י ז"ל כשאמר בגמרא דהוה דייר ישראל בעליונה ועכו"ם בתחתונה ויין היה בתחתונה הבית שהיה דר שם העכו"ם והא דשרי הגמרא משום דישראל הוא עומד למעלה ורואהו בארובה שלמעלה למטה ולכך נקט עליונה ותחתונה אבל לפי' רבינו איירי שהיין בעליונה היכא דישראל היה דר שם והעכו"ם סגר דלת החצר וז"ש אחדיה לדשא באפיה כ"ל פתח החצר ואמר רבא דחמרא שרי משום דכשהעכו"ם עייל פתח החצר אינו עולה בעליונה לנסך דסבור הוא דבא הישראל לביתו ולכך אינו עולה שם לנסך ולפי זה לאו דוקא עליונה ותחתונה אלא הוא הדין שני בתים סמוכים זה לזה בחצר אחת ונעל פתחה דחצר העכו"ם לא בא לנסך דירא הוא שמא יבא הישראל בביתו. ודבר זה הוא פשוט והוצרכתי לכתוב זה מפני שהרב כ"מ כתב בלשון ואינו מתיירא שיראהו מן העליה וכו' משמע דאית ליה דפי' רבינו כפי' רש"י ז"ל ואינו כן אלא הם רחוקים זה מזה:

עכו"ם וישראל שהיו דרין בחצר אחת וכו' וחזר העכו"ם וסגר הפתח וכו'. שם (דף ע') ההוא חמרא דישראל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ועכו"ם בתחתונה וכו' אמר רבא חמרא שרי מימר אמר וכו' ופירש"י ישראל בעליונה ועכו"ם בתחתונה והיין בתחתונה וישראל רואהו מלמעלה ע"כ. ולפי זה ק"ק דהיה לו לבעל הגמרא לפרש דדוקא החביות שכנגד הארובה מלמעלה הם מותרות אבל דהאי גיסא והאי גיסא אסור כי היכי דאמרו למעלה כל להדי ברזא שרי דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור. ולכך נראה יותר פי' רבינו שהוא נראה שמפרש שהיו דרים בחצר אחת והישראל היה בעליונה ועכו"ם היה בתחתונה והיין היה בבית הישראל שהוא בעליונה ויצאו מפתח החצר וחזרו לא חיישינן שמא עלה עכו"ם לבית הישראלי ונסכו משום דאמר כי היכי דקדים וכו'. וא"ת בלאו האי טעמא אמאי לא שרי משום דודאי לא יגע כיון שהוא נתפס כגנב בבית הישראלי מה לו שם כיון שאין לו חלק באותו היין דהא במעשה דלעיל מיניה דההוא ביתא דהוה יתיב חמרא וכו' הרגיש רש"י ז"ל קושיא זו והירץ שיש לעכו"ם חלק באותו היין וכן כתב רבינו לקמן גבי ההוא מעשה ואמר יין של ישראל ושל עכו"ם בבית אחד וכו', וא"כ הכא דאין לו חלק באותו היין כלל אמאי לא שרי מטעם שנתפס כגנב. וי"ל דכיון דהם דרים בחצר אחת אית ליה לאשתמוטי ולומר באתי לביתך לבקש אותך שכן דרך השכנים ליכנס זה בבית זה ולכך לא שרי מהאי טעמא אם לאו מטעמא אחרינא דכי היכי דקדים וכו'. זה נראה פי' רבינו ולמדתי אותו מדבריו שכתב הכי היין הפתוח שבבית הישראלי בהיתרו שלא סגר וכו' משמע דהיין למעלה הוא:

כא יין של ישראל ועכו"ם וכו'. שם ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל וכו' וכתב רבינו יין של ישראל ושל עכו"ם וכו' משום דאי לאו הכי נתפס כגנב ושרי וכן פירש רש"י ז"ל כמ"ש:

כג אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות וכו' ונתפס עליו כגנב וכו'. כתב הרב כ"מ נראה לומר כדפירש"י ז"ל בפ' ר' ישמעאל וכו' ולמטה כתב ולכך נראה שרבינו מפרש וכו' וכדפירש"י בפ' השוכר את הפועל, לכאורה נראה דס"ל דפליגי פירושי דרש"י אהדדי ואין האמת כן דרש"י פירש פ' ר' ישמעאל הכי משום דקאמר כרבא שהיה היין

הגהות מיימוניות

החסרון שכן דרך ליגע ביין שלפניו אבל אם יש מגופה על החבית מקרקע יבשה או נתר או עור קבוע במסמרות מותר ולא חיישינן לנקוב המגופה ולסותמה דהא הלכה כרשב"ג דלא חייש לסתימה וגם לא חיישינן שיסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיו דהא הלכת כרבי אליעזר דלא חייש לזיופא ותרי פסקי הלכות אלו צריכין אבל בעורת או מטלית תחוב בדוחק אין זה חותם דעכו"ם לא מירתת להסירו ולהחזירו ואסור לשלוח חבית מעיר לעיר בענין זה: [נ] ההוא ישראל ועכו"ם דהוו יתבי ושתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא קם אזל אמר רבא חמרא שרי ע"כ: [ס] כתב הרשב"א לא התירו מחמת מענה זו עתה יזכור יינו אלא בדברים שאפשר לעשותם כאן כשיחזור כמו תפלה ושביתת שבת אבל במפליג ליכנס בבית המרחץ וכיוצא בזה בדברים שיש להם מקום ידוע וא"א לעשותם כאן אסור שכבר הודיעו שמפליג לדברים שא"א לעשות כאן והט"ר חולק ואומר דבכל דבר שייך לומר כן אע"פ שא"א לעשותו כאן אינו רוצה להפסיד יינו בשבילו ע"כ וע"ש בסימן קכ"ט]: [ק] ההוא חמרא דהוה יתיב בביתא וישראל יתיב בעליה ועכו"ם בתחתונה שמע קל תיגרא קדים אתי עכו"ם אחיד לדשא באפיה אמר רבא חמרא שרי: [ר] ההוא ביתא דהוה מלייא חמרא דישראל והוה בזעא בדשא כו' עד אבל דלהדי בזעא שרי כו' ע"כ: [ש] ההוא אריא דנהיה במעצרתא שמע עכו"ם טשא ביני דני אמר רבא חמרא שרי ע"כ: [ת] ההוא ביתא דהוה יתיב חמרא דישראל אישתכח עכו"ם דקאי התם

מגדל עוז אוצר של יין שהיו חביותיו עד היין אסור. ס"פ ר' ישמעאל:

כסף משנה

לא אסור אף בכהאי גוונא דודאי נגע. ורבינו גורס דהוה יתיב ביה חמרא דישראל ועכו"ם ומפרש שהיו החביות פתוחות ונראה לומר כדפרש"י בס"פ ר' ישמעאל שאינו נתפס כגנב על הכניסה כיון שיש לו יין באותו פונדק מאחר שהוא נתפס כגנב על הנגיעה שרי. ומ"מ קשיא לי דפתח באוצר והיינו בפונדק ומשמע שהפונדק יש בו אוצרות וכיון שהאוצר של הישראל מיוחד לו אע"פ שהעכו"ם יש לו חביות באמצע הפונדק או באוצר אחר שבפונדק למה לא יהא נתפס על כניסתו באוצר המיוחד לישראל. ולכן נראה שרבינו מפרש אם נתפס כגנב על הכניסה כדפירש"י פ' השוכר את הפועל (דף ע') והכי דייק מ"ש אם נכנס כשנמצא. ואפשר לפרש בדברי רבינו שהוא מפרש פירוש מחודש בנתפס עליו כגנב דהיינו לומר שאם כשנמצא העכו"ם בין חביות ישראל נבהל ונשתנו פניו כאילו הוא גנב מותר שהדברים מוכיחים שמחמת אימתו לא נגע ואם לא נבהל כשמצאוהו אלא היה בוטח כגוי אשר לדקה עשה חיישינן שמא נגע: ומ"ש ותינוק הנמצא בין וכו'. כתב הראב"ד א"א זה כתב בשביל שראה וכו'. הא איתא בפ' בתרא דע"ז (דף ע':) הסיא רביתא דאשתכח דהות בי דני והות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימור מגבה דהביתא שקלתה ואע"ג דליכא תו אימור איתרמויי איתרמו לה ופירש"י ודוקא רביתא שאינה יודעת מטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למיגנע אבל גדולה מכי חזינן דנקיטא אופיא לא תלינן לקולא. אבל התוס' כתבו לא מצינו חילוק זה בכל מקום לכן נראה דלאו דוקא רביתא דה"ה גדולה אלא דעובדא הכי הוה וכ"כ הרשב"א וכן דעת הראב"ד וקשיא לי לדעתם למה לא חילקו בה בין נתפסה כגנב לאינה נתפסה וי"ל דאפי' דמפלגינן בה בהכי ולא תפס הגמרא לפלוגי בהכי משום דבעובדי אחריני אשמעינן הכי ולא איצטריך לאשמועינן בהאי עובדא אלא אע"ג דנקיטא אופיא בידה לא אמרינן נגעה. וז"ש הראב"ד נדמה לו אע"פ שלא היתה נתפסת כגנב התירו היין כלומר נדמה לו ואינו כן שגם בה חילקו בין נהפכת כגנב לאינה נהפכת. ומה שסיים וכתב ואע"פ אופיא בידה התירוה היינו לומר דלדברי רבינו איכא תרי חידושי בהאי עובדא אבל לדידיה ליכא אלא חד חידושא. ואין זו השגה דכיון דמטעם שהיא רביתא שרינן בכל גוונא שרי, ודיום מוכיחות לפירוש רבינו מדלא חילקו בה בין נתפסה כגנב לאינה נתפסת. וכבר כתבתי שגם רש"י פירש כדברי רבינו דדוקא רביתא:

כד נדוד שנכנס למדינה וכו'. משנה פ' בתרא דע"ז (דף ע':) בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך. ופירש"י בולשת חיל. ובגמ' ורמינהי עיר שכבשה כרקום כל כהנות שבתוכה פסולות אמר רב מרי לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי. וכתב הר"ן בשעת שלום סתומות מותרות שכיון שהן סתומות ה"ז ראיה שלא פתחום שאם פתחום לא חזרו לסתמם שאין אימת אדם עליהם וכ"ש דסרו לר' אליעזר דלא חייש לזיופא וסגי ליה בחד ומיהו בין לדידיה בין לרבנן דוקא סתומות במגופה של טיט אבל בפקוק של עץ כפתוחות דמו וכי מהדר ליה לפקק להו מפום אימתא אלא אורחא דמילתא. בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות (לפי שאין פנאי לנסך) בין בכרקום של אומה מלכות בין של מלכות אחרת וכן מוכח בפ' האשה שנתארמלה. ומיהו דוקא בפתוחות מתחלתן אבל סתומות שנפתחו

הלכות מאכלות אסורות פי"ב (הרמב"ם)

לנסך. ואם לא נתפש כגנב אלא הרי הוא בוטח שם היין אסור. *ותינוק הנמצא בין החביות בין כך ובין כך כל היין מותר: **כד** [א] נדוד שנכנס למדינה דרך שלום כל החביות הפתוחות שבחנויות אסורות וסתומות מותרות. ובשעת מלחמה אם פשט הגדוד במדינה ועבר אלו ואלו מותרות שאין [ה] פנאי לנסך: עכו"ם

א טור שם סי' קכט סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*ותינוק הנמצא בין החביות וכו'. א"א זה כתב בשביל שראה הסיא רביתא דאשתכחא ביני דני והוה נקיטא אופיא בידה נדמה לו אף על פי שלא היתה נתפסת כגנב התירו את היין מפני שהיתה תינוקת, ולא היא נתפסת כגנב היתה ואע"פ שהיתה אופיא בידה התירוהו:

הרדב"ז (מכ"י)

ותינוק שנמצא בין החביות וכו'. שם האי רביתא דאשתכח [דהות] ביני דני והות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימור מגבה דחביתא שקלתיה ואע"ג דליכא תו אימור איתרמויי אתרמי לה. והראב"ד פירשה שהיתה נתפסת כגנב ולכך דקטנה שאינה יודעת בטיב ניסוך כדפרש"י ז"ל אינה נתפסת כגנב שהרי אין לה דעת. וכבר האריך בעל מגדל עוז בזה ושמעו של רבינו כיון שעיקר מגע התינוק אינו אוסר היין אלא בשתיה כיון שהדבר ספק מותר אפי' בשתיה דכיון שאין לו דעת לנסך לא טרח לינגע ביין ואע"ג דאיכא אופיא בידיה אימור איתרמויי אתרמי ליה:

כד נדוד שנכנס למדינה וכו'. שם בולשת שנכנסה לעיר וכו'. וכתב רבינו החביות הפתוחות שבחנויות משמע שהפתוחות שבבתים מותרות. ולא ידעתי מנין לו דליסנא דבולשת משמע איפכא על שם שמחפשין וחוזרין קרי להו בולש כדפרש"י ז"ל ומעשים בכל יום כשלא ימצאו בחנויות מחפשין בבתים

לחם משנה

היין מונח ברחוב דאינו נתפס כגנב על הביאה כדפירשו שם התוס' אבל בפ' השוכר דאיירי בבית פירש נתפס כגנב על הביאה וכדפירשו שם התוס' וכן היא כוונת רש"י ולא פליג דידיה אדידיה. אלא שיש לומר דמה שכתב הרב כ"מ הוא דאע"ג דרש"י ז"ל מחלק בין זה לזה וכדכתבו התוס' רבינו מפרש כדפי' רש"י ז"ל בפ' השוכר דנתפס כגנב הוי על הכניסה בפ' ר' ישמעאל נמי הוי פירושו כך ואינו מחלק כרבא בין רחוב לבית: אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות וכו'. שם (דף ע') ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל וכו' (עיין בכ"מ) ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא אשתכח עכו"ם דהוה קאי ביני דני אמר רבא אי אית ליה לאשתמוטי חמרא אסור ואי לא חמרא שרי ופירש"י* ז"ל דנתפס עליו כגנב הוא על הכניסה אבל אם אין נתפס כגנב על הכניסה אע"ג דנתפס כגנב על הנגיעה חמרא אסור. אבל רבינו מפרש דהך דנתפס כגנב הוא על הנגיעה דאי נתפס כגנב על הנגיעה אע"ג דאינו נתפס על הכניסה חמרא שרי שכן כתב אוצר של יין שהיו חביותיו וכו' ויש לעכו"ם חביות אחרות באותו הפונדק כלומר דבזה ודאי אינו נתפס כגנב על הביאה ומ"מ כתב שאם נתפס כגנב ר"ל על הנגיעה היין מותר. ובגמרא הקשו על זה מהביא דנגעל הפונדק ותירצו דהתם דלאית ליה לאישתמוטי ופירשו לדעת רבינו דאית ליה לאישתמוטי על הנגיעה הא לאו הכי אע"ג דנגעל הפונדק מותר וקשה על רבינו מי הכריחו לפרש כן ולמה לא פירש כפירוש רש"י ז"ל. ועוד קשה אם כשננעל הפונדק מותר היכא דלית ליה לאישתמוטי על הנגיעה למעלה שכתב היין של ישראל ושל עכו"ם בבית אחד שבזה ודאי הוא נשמע מהכניסה מ"מ היה לו לרבינו לומר שם שאם אינו נשמע על הנגיעה דאע"ג דסגר הדלת מותר. לכך נראה לומר דרבינו הכריחו לפרש כך מפני שראה מעשה דסוף פ' ר' ישמעאל (דף ס"א:) דההוא כרגא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל אשתכח עכו"ם דהוה קאי ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ופירשו התוספות שם דההוא כרגא ר"ל רחוב ובודאי דלא היה נתפס שם כגנב על הכניסה אלא על הנגיעה ומכל מקום אע"ג דאינו נתפס כגנב [אלא] על הנגיעה חמרא שרי והו קשיא ליה הני תרי עובדי בגמ' דההוא ביתא וההוא אושפיזא למה לי הא לפי פירוש רש"י ז"ל תרוייהו חד מילתא הוו ובחדא מינייהו סגי לכך מפרש הוא ז"ל דההוא אושפיזא הוא פונדק שדרך הפונדק להיות שם מושכר לכל שם יין לישראל ולעכו"ם ושם לא נתפס כגנב על הכניסה אבל נתפס הוא על הנגיעה ולכך

*כך משמע מפירושו

ודאי (אסיר) [שרי] וקיימו דומיא דההוא כרגא ועובדא דההוא ביתא שם מפרש רבינו דאם נתפס כגנב על הכניסה שרי ואי לא אסיר משום דהוי ביתא שמשמעות ביתא הוא בית שמיוחד לישראל שאין לעכו"ם חלק באותו היין והוא נתפס כגנב על הכניסה אבל אם לא נתפס כגנב על הכניסה אע"ג דהוא נתפס על הנגיעה ודאי דחמרא אסיר משום דאיירי דסגר הדלת אע"ג שנתפס על הנגיעה אסור ולהכי מקשה עלה מההיא דנגעל הפונדק ולהכי כתב רבינו לעיל יין של ישראל ושל עכו"ם וכו' כלומר שאינו נתפס על הכניסה והתם ודאי שאסור משום שסגר הדלת ולכך אע"ג דלית ליה לאישתמוטי על הנגיעה אסור כנ"ל לדעת רבינו. ועוד היה נ"ל לתרץ דרבינו לא חילק למעלה ביין של הישראל שאם נתפס כגנב על הנגיעה דשרי משום דסבירא ליה דבכניסה תליא מילתא ודין זה שכתב כאן נתפס על הכניסה מיקרי משום דמאי אמר ליה אע"פ שבכאן יש לך חביות למה באת בין החביות אשר הם שלי וא"כ זו נתפס על הכניסה מיקרי והכי דייק קצת ליטנא דקאמר ונמצא עכו"ם עומד בין חביות ישראל הפתוחות וכן מלשון הסוף כרבא שהוא נתפס כגנב על הכניסה כלומר למה באת בין חביותי וכן מפרש אושפיזא דקאמר בגמרא ועובדא דההוא ביתא מפרש כפירש"י ז"ל ותרי עובדי לריכי והראשון נ"ל עיקר: ותינוק הנמצא בין החביות וכו'. פ' השוכר (דף ע':) ההיא רביתא דאשתכחא דהות ביני דני והות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימור מגבה דחביתא שקלתה וכו' ופירש"י ז"ל ודוקא רביתא דאינה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למיגנע אבל גדולה מכי חזינן דנקיטא אופיא לא תלינן לקולא ע"כ. וכן פירשו רבינו ואיירי אפילו שלא נתפסה כגנב. והתוס' ז"ל פירשו דלא שני לן בין גדולה לקטנה אלא דעובדא הוה בקטנה והחידוש הוא שאפילו שנקטה אופייא מותר ואיירי בנתפסה כגנב וכן דעת הראב"ד בהשגות ולכך כתב א"א זה כתב בשביל שראה הסיא דאשתכחא וסוה נקיטא אופיא בידה נדמה לו אע"פ שלא היתה נהפכת כגנב התירו מפני שהיתה תינוקת ולא היא דנתפסה כגנב היתה ואע"פ שהיתה אופייא בידה התירו ע"כ. וכבר ביארנו דעת רבינו. ומ"מ קשה קצת למה לא השמיענו דאע"ג דנקיטא אופיא דמותר כמו שאמרו בגמרא דהיא רבותא טפי:

כד אם פשט הגדוד ועבר. כלומר דאם לא עבר דילמא אחר המלחמה נסכו וכן נראה מדברי התוספות:

מגדל עוז

ותינוק שנמצא כו' עד מותר כל היין. פ' בתרא דע"ז (דף ע'): כתב הראב"ד ז"ל זה כתב בשביל שראה הסיא רביתא וכו': ואני אומר תמה אני על זאת הסברא מכמה טעמי חדא כיון דרביתא הואי מאי נתפס כגנב שייך בה הא לית דעת לנסוכי לא חשיבא ליתפס כגנב השיבא ועוד דאי בנתפסת כגנב היא אמאי לא פי' כן דוקא התלמוד בפירוש כמו שפירש פ' ר' ישמעאל דגרסינן ההוא כרגא דהוה יתיב בה חמרא דישראל ואשתכח דקאי עכו"ם התם ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ואי לא אסיר ועוד דהא בפרק בתרא דע"ז לעיל מהאי עובדא דהסיא רביתא גרסינן הסיא אושפיזא דהוה יתיב בי חמרא דישראל ועכו"ם אשתכח דהוה קאי ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כגנב שרי ואם לא אסיר וכתר הכי סידר בעל התלמוד והפסיק בהנהו עובדי דההוא ישראל ועכו"ם דהוו יתבי ושתו חמרא שמע ישראל קל צלויי כו' וגם בההיא ישראל ועכו"ם כו' וגם בההיא אריא דנהים כו' וגם בההוא גנבא דסליק כו' ובתר כולהו סידר מעשה דהסיא רביתא כו' ואי ס"ד דבנתפסת כגנב דוקא מיירי הוה ליה לסדורה בתר עובדא קמא ואף כי תנייה בהדיה הוה ליה לאמילתא דעובדא קמא הוא ולאו כי רוכלא ליתשיב וליזיל אלא ודאי כיון דאפסיק בהנך עובדי כלהו דלא מיירי בנתפס עליו ותנייה בתר פלוגתא שמע מינה בכל ענין איתוקם ועוד דבר מן דין כי בעיקן נתפס עליו כגנב איכא לאוקמי דלא נגע משום דמירתת או משכח אלא אף אל פי שהיתה תינוקת וכבל ענין וכן נראה דעת רבותינו בעלי התוס' ומה שהוא מפרש בתינוקת שאינה יודעת בטיב נסוך אבל בגדולה לא תלינן לקולא ורבותינו בעלי התוס' ז"ל אמרו כי מאחר שלא מצינו חלוק זה בתלמוד בכל ענין נאמרה ומינה שמעינן לנתפס כגנב דוכין כוה קא מיירי שאיל ולא מצינו חלוק זה בתלמוד וכר"ם ז"ל: גדוד שנכנס כו' עד שאין פנאי לנסך. פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע'):

הגהות מיימוניות

[א] תתם אמר רבא אי אית ליה לאישתמוטי חמרא אסור ואי לא שרי וכן ס"פ רבי ישמעאל אמר אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי: [ה] מכאן לישראל המניח יין ברשות של עכו"ם בלא חותם ותפתח נעול ובשובו מצא שם עכו"ם נתפס כגנב ואין לו טענה למה נכנס שם היין מותר ואם אין נתפס כגנב שיש לו טענה למה נכנס שם כגון תרנגולת ברחה לכאן או טענה אחרת היין אסור ואם יש שם הלון או סדק בכותל שיכולים לראות היין משם הוי כפתוח לר"ה ומותר כדלעיל בסמוך וכן אם יש שם מקום גבוה חוץ לכותל כגון אשפה או חלון או דקל שיכולין לראות היין הוי כפתח פתוח לר"ה ומותר כדלקמן פי"ג כפר התרומה והמצות, ע' בהג"ה שבפרק זה המתחלת בירושלמי ע"כ:

הרדב"ז

נכנים. והאסר דמשום סיפא נקט לה דבשעת מלחמה אפי' הפתוחות בחנויות מותרות וצ"ע :

כה עכו"ם שנמצא עומד וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ס"ע:) אמר רבא זונה עכו"ס במסיבה של ישראל חמרא שרי נהי דתקיף להו יצרא דעבירה דיי"כ לא תקיף. זונה ישראלית ועכו"ס מסובין חמרא אסיר מ"ט הואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא כלומר ושבקה להו לנסוכי. והו שכתב רבינו וזו הרחקה יתירה משום דספק נגע ספק לא נגע ואת"ל נגע בהדחה הוא סגי שהרי אין שם יין פיסיס נבלע בנת אלא שמציע כמה דברים שאסרו חכמים משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב :

כח חבית שצפה בנהר וכו'. פ' לא יחפור (דף כ"ד) פלוגתא דרב ושמואל ופסק הלכה כרב דאיסורא הוא דאזלינן בתר רובא וכאן נמצאו וכאן היו :

כט מקום שהיו רוב מוכרי היין וכו'. שם ההוא חצבא דאישתכח בי קופאי וכו'. וטעמא דאזלינן ביי"כ בתר רובא אע"ג דחמיר טובא דקי"ל רובא דאורייתא : **חבית** שפתחוה גנבים וכו'. שם הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרי מ"ט רוב גנבי ישראל ניהו ודוקא בפומבדיתא אבל בשאר מקומות לא. והו שדקדק רבינו אם רוב גנבי העיר ישראל וכו' :

פי"ג א הלוקח בית או ששכר בית וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף ס"א) ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של נכרי ומילאהו יין וישראל דר בתוכו חצר מותר ואע"פ שאין מפתח והותם בידו בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו :

כסף משנה

שנפשתו חייסיק להו עכ"ל. ועיין בה"ה המגיד משנה בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה :

כה עכו"ם שנמצא עומד וכו'. משנה וגמ' פ' ר' ישמעאל (דף ס':). וא"ת אמאי לא מפליג הכא בין נתפס כגנב לאינו נתפס. וי"ל דה"פ אם יש לו עליו מלוה פשיטא שאינו נתפס כגנב ואסור ואם אין לו עליו מלוה מותר והוא שיהא נתפס כגנב :

כו זונה עכו"ם וכו'. בפ' בתרא דע"ז (דף ס"ט ע') אמר רבא זונה עכו"ס וישראל מסובים אלה חמרא שרי נהי דתקיף להו יצרא דעבירה יצרא דיי"כ לא תקיף להו זונה ישראלית ועכו"ס מסובין חמרא אסיר מ"ט הואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא כלומר ושבקה להו לנסוכי :

כז עכו"ם הנמצא בבית וכו'. עובדא פ' ר' ישמעאל (דף ס':) וכתב רבינו שזו הרחקה יתירה :

כח חבית שצפה בנהר וכו'. בפ' לא יחפור (ב"ב כ"ד) אתמר חבית שצפה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה עכו"ס אסור ושמואל אמר אפילו נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסור וידוע דהלכתא כרב באיסורי :

כט מקום שהיו רוב מוכרי היין בו וכו'. בפ' לא יחפור הנהו זיקי דחמרא דאשתכחו בי קופאי שרנהו רבא לימא לא סבר לה לדרב חנינא (דאמר רוב וקרוב הולכים אחר הרוב) שאני התם דרובא דשפוכאי ישראל ניהו וה"מ רברבי אבל זוטרי אימור מעוברי דרכים נפול ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוו מנחי. ופירש"י בי קופאי שמונים בין הגפנים שבכרם (והיא של ישראל וכו') באברורי (הוו מנחי) להשוות משא החמור. ונראה שרבינו מפרש בי קופאי שם מקום וכ"כ התוס' בשם הערוך ויש לתמוה על מ"ש רבינו מותרים בהנאה דכיון דרוב שפוכאי ישראל הוו אפילו בשתיה ה"ל למשרי והכי משמע לישנא דשריותא סתם. וי"ל דמשמע לרבינו דכיון דאמרינן לימא לא סבר לדרבי חנינא אלמא רוב העיר עכו"ס הוו ואמרינן בפ' אלו מציאות מצא חבית של יין בעיר שרובה עכו"ס מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה וכי מאחר דאסירא בהנאה מותרת משום מציאה למאי הלכתא אמר רב אשי לקנקנה, ומפני כך פירש רבינו דהא דשרא רבא לא התיר אלא הכלים ליהנות מהן אבל היין עצמו אסור כיון שרוב העיר היו עכו"ס ואע"ג דרובא דשפוכאי הוו ישראל מסתיין דשרי הכלים וז"ש הרי אלו מותרין דמשמע דקאי אקנקנים דאי אהיין קאי ה"ל למימר מותר והאסר דמשום הכי לא אמר שרא רבא דמשמע שהתיר היין אלא שרנהו רבא כלומר התיר הכלים אבל לא היין אבל קשה דאי לא שרא רבא אלא הכלים מאי מתמה לימא לא סבר לה לדר' חנינא דהאמר הלך אחר הרוב כלומר וכיון דרוב העיר עכו"ס היכי שרא והא דינא הכי הוא דמצא חבית של יין בעיר שרובה עכו"ס הקנקן מותר לפיכך נ"ל דשרנהו רבא וכן מותרים שכתב רבינו איין נמי קאי אלא דמשמע ליה לרבינו דאע"ג דרוב שפוכאי הוו ישראל כיון דרוב העיר עכו"ס מסתיין דשרי יין וקנקנים בהנאה : **חבית** שפתחוה גנבים וכו'. בפ' בתרא דע"ז (דף ע') :

פי"ג א הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של עכו"ס וכו'. בפ"ק ר' ישמעאל (דף ס"א) ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של עכו"ס ומילאהו יין וישראל דר בתוכה חצר מותר אע"פ שאין מפתח וחותם בידו בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו :

ומ"ש

משנה תורה

כה [א]עכו"ם שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוה על אותו היין הרי זה אסור מפני שלבו גס בו שולח ידו ומנסך. ואם אין לו עליו מלוה היין מותר בשתיה: **כו** [ב]זונה עכו"ם במסיבה של ישראל היין מותר שאימתן עליה ולא תגע. אבל זונה ישראלית במסיבת עכו"ם יינה שלפניה בכליה אסור מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה: **כז** [ג]עכו"ם הנמצא בבית הגת אם יש שם לחלוחית יין כדי [ג] לבלול הכף עד שתבלול הכף לכף שניה צריך להדיח כל בית הגת ואם לאו מדיח בלבד וזו הרחקה יתירה: **כח** [ד]חבית שצפה בנהר אם נמצאת כנגד עיר [ג] שרובה ישראל מותרת בהנייה. כנגד עיר שרובה [ד] עכו"ם אסורה: **כט** [ה]מקום שהיו רוב מוכרי היין בו ישראלים ונמצאו בו כלים גדולים מלאים יין והם כלים שדרך המוכרין לבדם לכנוס בהם היין הרי אלו מותרין בהנייה. [ו]חבית שפתחוה גנבים אם רוב [ס] גנבי העיר ישראל היין מותר בשתיה ואם לאו אסור:

פרק שלשה עשר

א [ז]הלוקח בית או ששכר בית בחצירו של עכו"ם ומלאהו יין אם היה הישראלי דר באותה חצר אע"פ שהפתח פתוח היין מותר. מפני שהעכו"ם מפחד תמיד ואומר עתה יכנס לביתו פתאום וימצא אותי בתוך ביתו. ואם היה דר בחצר אחרת לא יצא עד שיסגור הבית ויהיה יצא

א טור שם סי' קכח סמ"ג שם : ב טור שם סי' קכט : ג שם : ד שם : ה שם : ו גם זה שם : ז טור שם סי' קכט וקל סמ"ג לאוין קמח :

לחם משנה

כה עכו"ם שנמצא עומד בצד הבור של יין וכו'. משנה פ' ר' ישמעאל (דף ס':) עכו"ס שנמצא עומד וכו' ובגמרא אמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו יין :

כו זונה עכו"ס במסיבה של ישראל. פ' השוכר (דף ס"ט:) אמר רבא זונה עכו"ס וישראל וכו' זונה ישראלית ועכו"ס מסובין חמרא אסיר מאי טעמא הואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא ע"כ. ופירש"י דשבקא להו לנסוכי ע"כ. ורבינו כתב מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה כלומר בעל כרחה ולכאורה נראה שאין פי' של רש"י כך אלא שהיא מניחה להם מדעתה לעשות כך והסבר שפירושו של רש"י ז"ל הוא כך דר"ל דשבקה מפני שאינה יכולה למחות והוי שלא מדעתה :

כז עכו"ם הנמצא בבית הגת וכו'. מה שאמר רבינו זו הרחקה יתירה הוא לתרץ קושית התוס' (דף ס') כיון דמשמע דלא חשיב ליה יין מדלא בעי ניגוב א"כ הדחה נמי לא ליבעי לזה תירץ הרחקה יתירה היא :

כח חבית שצפה בנהר וכו'. יצא לו ממה שאמרו בפ' לא יחפור (דף כ"ד) איתמר חבית שצפה בנהר רב אמר נמצאה כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה עכו"ס אסורה ושמואל אמר וכו' ופסק כרב באיסורי ושם נתבאר דדוקא בחבית משום דהחביות מצויות ביד בעלי בתים ולכך אזלינן בתר רוב אנשי העיר אבל בגודות שהם כלים של המוכרים לבדם לא אזלינן אלא בתר רוב מוכרים וכדברי רבינו. ויש לתמוה על רבינו למה לא ביאר בהא דנמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר היינו היכא דאיכא עקולי ופשורי כלומר שהם מעמידים הספינה ולכך אין לתלות ברוב הסביבות שהם עכו"ס אלא בעיר הזאת שהיא קרובה לה אבל אי ליכא עקולי ופשורי הא קי"ל כר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב ותלינן ברוב הסביבות שהם עכו"ס וכל זה מבואר שם וכן קשה למה לא הזכיר בגודות דזוטרי ורברבי מותרים שהגדולים מוכיחים על הקטנים והטור כתבו בסימן קכ"ט וצ"ע :

כט חבית שפתחוה גנבים וכו'. פרק השוכר (דף ע') הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא וכו' אמר רבא חמרא שרי מאי טעמא רוב גנבי ישראל ניהו עוד שם הוה עובדא בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי וכו' ואמרו שם דכיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא ע"כ, כלומר ספק ישראל ספק עכו"ס ואת"ל עכו"ס ספק נגע ספק לא נגע וא"כ יש לתמוה על רבינו למה כתב דאי רוב גנבי העיר ישראל הא אפילו דהוי מחצה על מחצה גנבי ישראל שרי משום ספיקא. וראיתי להרא"ם ז"ל שכתב שאין דין זה מצוי בינינו משום טעמא דשרי בגמרא משום דס"ס הוא משום דכיון דדרכם היה לשום ממון בחביות היו באים גנבים אדעתא דממונא ולכך כיון דהא חמרא הוי פרשי ולכך יש ספק כאן אם נגע אבל לדידן דאין אנו נוהגים לשום ממון בחביות אמריק דודאי נגע ואין להתיר אלא ברוב גנבי ישראל ואולי יש לומר דלזה לא כתבו רבינו ואין טעם זה מספיק שהרי דרכו של רבינו לכתוב כל דינים האמורים בגמ' בין נהוג עתה בין אינו נהוג וא"כ הוא קשה למה לא כתב דין זה כלל :

פי"ג א הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של עכו"ס וכו'. ברייתא פ' ר' ישמעאל (דף ס"א) אחד הלוקח ואחד השוכר וכו' וחכמים פליגי התם וקך סיפא דאמר דבחצר אחרת אפילו שמפתח וחותם בידו אסור עד שיהא שומר יושב ומשמר ופסק רבינו דלא כחכמים מפני דבברייתא פרק אין מעמידין משמע דהתם אפי' לרבנן דבמפתח

מגדל עוז

עכו"ם שנמצא עומד כו' מותר בשתיה כו'. פ' ר' ישמעאל (דף ס') : זונה עכו"ס עד שלא מדעתה כו'. פ' בתרא דע"ז (דף ס"ט ע') : עכו"ם הנמצא וכו' עד זו הרחקה יתירה. פ' ר' ישמעאל (דף ס') : חבית שצפה כו' עד מותרין בהנאה. ב"ב פ' לא יחפור (דף כ"ד) : חבית שפתחוה וכו' עד סוף הפרק. פ' בתרא דמס' ע"ז : פי"ג הלוקח בית או ששכר בית כו' עד שיהיה משמשם :

הגהות מיימוניות

[ב] דההוא דאישתכח רחות קאי במעצרתא אמר רב אשי אי מופח ע"ם להמפיח אסור : [ג] כרב לגבי שמואל דאמר אפילו כנגד עיר שרובה ישראל אסורה ע"כ : [ד] ההוא חצבא דחמרא דאישתכח בי קופאי ע"ש : [ס] הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא פתחו חביות טובא אמר רבא חמרא שרי מ"ט רוב גנבי דפומבדיתא ישראל תנו :

ויהיה המפתח והחותם בידו ואינו חושש שמא יזייף העכו"ם מפתח הבית: ב יצא ולא סגר הפתח או שסגר והניח [א] המפתח ביד עכו"ם הרי היין אסור בשתיה. שמא נכנס העכו"ם ונסך. שהרי אין הישראלי שם. *ואם אמר לו אחוז לי מפתח זה עד שאבוא. היין מותר שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת המפתח: ג אעכו"ם ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה כדי שיהיה מותר לישראל ויקחוהו ממנו והיה היין בביתו של עכו"ם. אם היה ישראל זה ששומר היין *דר באותה חצר היין מותר. ואע"פ שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. ואם היה השומר דר בחצר אחרת היין [ב] אסור. ואע"פ

א טור שם סי' קלא סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*ואם אמר לו אחוז לי מפתח זה עד שאביא היין מותר. א"א זה שבוש שלא אמרו כך אלא כשהיין והבית של ישראל אבל כשהבית של עכו"ם וישראל דר בחצר אחרת אפי' לא הפקיד לו את המפתח אלא שהניחה בדלת היין אסור משום שיש לו שייכות בבית:

השגת הראב"ד

*דר באותה חצר וכו'. א"א זה שבוש שאין הבית צריך לכך:

ב ומ"ש יצא ולא סגר הפתח וכו' ואם א"ל אחוז לי מפתח זה עד שאבא וכו'. בפ' בתרא דע"ז ההוא מסוביתא פי' מוכרת יין דמסר איקלידה מפתחה לעכו"ם אר"י א"ר אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו לא מסר לה אלא שמירת מפתח בלבד ופרש"י ולא סמכה דעתה ליכנס ונתפסה כגנב ומשמע מדברי הפוסקים דהפי' במסר לה המפתח סתם אמריך לא מסר לה אלא שמירת המפתח אבל מדברי רבינו נראה דדוקא בדברים ואמר שאינו מוסר לה אלא שמירת המפתח: וכתב הראב"ד א"א זה שיבוש שלא אמרו וכו'. וי"ל שרבינו סובר דכשהיין והבית של ישראל אפי' לא סגר הפתח או שסגר והניח ביד העכו"ם סתם מותר דליכא למיחש שיכנס העכו"ם בבית שהרי הוא נתפס כגנב על הכניסה ולא איצטריך הגמ' לאשמועינן הכא דהא אשמעינן בכמה דוכתי אלא הכא ב"ע כשהבית של עכו"ם שאם מסר לו המפתח סתם או שיצא ולא סגר הפתח אסור בשתיה מיהא משום דכיון שיש לעכו"ם שייכות בבית אינו נתפס כגנב על הכניסה וכשא"ל אחוז לי מפתח זה עד שאבא הוי כמפרש שאינו מוסר לו אלא שמירת מפתח בלבד ומותר:

ג עכו"ם ששכר ישראל לדרוך וכו'. משנה ס"פ ר' ישמעאל (דף ס"א) המטהר יינו של עכו"ם ונתנו ברשותו ובבית הפתוח לר"ה בעיר שיש בה עכו"ם וישראלים מותר בעיר שכולה עכו"ם אסור עד *שיושיב שומר ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר רשב"א אומר (כל) רשות עכו"ם אחת המטהר יינו של עכו"ם ונתנו ברשותו וזה כותב לו שהתקבלתי ממך מעות מותר אבל אם רצה ישראל להוציאו ואינו מניחו עד שיתן לו את מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו. בגמ' תניא המטהר יינו של עכו"ם ברשותו וישראל דר באותו חצר וכו' ואע"פ שאין מפתח וחותם בידו מותר בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו עד שיושיב שומר ואיפליגו אמוראי בפירוש דברי רשב"א ותניא כמ"ד דה"ק ת"ק בד"א ברשותו אבל ברשות עכו"ם אחר מותר ולא חיישינן לגומלין רשב"א אומר כל רשות עכו"ם אחת היא. והשתא מ"ש רבינו אם היה ישראל זה ששומר אותו היין דר באותה חצר היין מותר ואם היה השומר דר בחצר אחרת היין אסור ואע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל, פשוט דהיינו ברייתא דבסמוך: וכתב הראב"ד אע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל א"א עד שיהיה שם שומר נכנס ויוצא עכ"ל. משיג על רבינו שהיה לו לסיים כן כמו שמסיים בברייתא ואין זו השגה שכבר נתבאר בדברי רבינו דבשומר נכנס ויוצא מותר: ומ"ש היין מותר אע"פ שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. פשוט במשנה וכתב הראב"ד דר באותה חצר וכו' א"א זה שבוש שאין הבית צריך לכך עכ"ל. נראה שטעמו: חסר כאן
ומ"ש

ב יצא ולא סגר הפתח וכו'. דמן הספק דיינו שנאסור בשתייה ולא בהנאה עד שנדע ודאי נגע. ומ"ש שהרי אין הישראלי שם. כלומר שאין הישראלי דר שם: ואם אמר לו אחוז לי מפתח זה וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע':) ההיא מסוביתא דמסרה לה איקלידא מפתחא לנכרית אמר רבי אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו לא מסרה לה אלא שמירת מפתח. וכתב רש"י ולא סמכה דעתה ליכנס ונתפסת כגנב ע"כ. וכיון דטעמא הוי משום הכי מה לי הבית של ישראל ומה לי של עכו"ם כיון שהבית אשר בו היין שכור לישראל הרי נתפס עליו כגנב. ומ"ש הראב"ד שאם הבית של העכו"ם יש לו בו שייכות ואסור קשיא לי והלא תנא השוה הלוקח בית לשוכר בית וכי היכי דגבי לוקח בית אין לו בו שייכות שוכר בית מן העכו"ם נמי מכירה ליומיה היא ואין לו בה שייכות כלל. הלכך איני רואה שייכות בדבריו. ומה שכתב בעל מגדל עוז ליישב דברי רבינו אינו נכון:

ג עכו"ם ששכר את ישראל וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף ס"א) בברייתא המטהר יינו של עכו"ם ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר והוא שמפתח וחותם בידו א"ל ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח בידו מותר בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו דברי ר"מ וחכ"א עד שיהא שומר יושב ומשמר או עד שיהא ממונה הבא לקיצין ואסיקנא ממונה שאינו בא לקיצין כלומר שאין זמן קבוע לביאתו. והשיג הראב"ד וז"ל זה שבוש שאין הבית צריך לכך ע"כ. ודבריו סתומים. ונראה שכוונתו להשיג כיון שהשומר נכנס ויוצא אע"פ שלא יהיה מונח בבית מיוחד שיש לו דלת אלא שהוא פתוח אע"פ שהיין בחצר כיון שהשומר נכנס ויוצא סגי בהכי ובמשנה ובברייתא לא שנינו אלא ברשותו של עכו"ם ואם זו כוונת השגתו איכא למימר דלרבותא נקט בביתו של עכו"ם לא מיבעיא בחצר שיד ישראל שוה בו כיון שהוא דר בחצר אלא אפילו בבית המיוחד לעכו"ם מותר: ואם היה השומר דר בחצר אחרת וכו'. סיפא דברייתא אע"פ שהשומר נכנס ויוצא כיון שאינו דר שם בחצר אסור ואע"ג דתניא והחכמים

*[כן הוא ברוב המשניות אבל בתלמוד הוא עד שישב ומשמר ובהלכות עד שישב שם יש"ג ן]:

לחם משנה

דבמפתח וחותם סגי. ומה שהצריך רבינו מפתח וחותם נראה לכאורה דפסק כרבנן באיסורין כדפרישית ולקמן אבאר בהלכות:

ב יצא ולא סגר וכו' אסור בשתיה וכו'. כלומר אבל בהנאה מותר ואע"ג דלמטה כתב דלהתירו בהנאה בעינן יחוד קרן זוית הייני היכא דהפקיד בביתו של עכו"ם אבל הכא שהוא ביתו של ישראל אין לך יחוד קרן זוית גדול מזה: ואם אמר לו אחוז לי מפתח זה וכו'. קשה דבהלכות מטמאי משכב פרק י"ב כתב המוסר מפתח ביתו לעם הארץ כל שבבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד ע"כ, ולמה לא חילק שם בין אומר אחוז לי מפתח זה עד שאביא וכו' כמו שחילק כאן ואולי סמך שם על מה שכתב כאן. ובהשגות א"א זה שבוש שלא אמרו כך אלא כשהיין והבית של ישראל וכו'. כוונתו לומר דזה שלקח בית מהעכו"ם או שכר הרי יש לעכו"ם שייכות בבית כיון שהוא שלו אע"פ ששכרו ואפילו במוכרו יש לו קצת שייכות כדכתב הטור ורבינו אינו מחלק בכך. ולמה שתירץ הרב כסף משנה דסובר רבינו דאיירי דיש לעכו"ם שייכות בבית קשה דאם כן מאי סייעתא מביא מההיא דמוסר מפתחות לעם הארץ נימא דהתם הבית הוי של חבר ולכך העם הארץ נתפס כגנב על הכניסה אבל אם היה הבית של עם הארץ שהיה לו שייכות בה כמו הכא לעולם דטהרותיו טמאות ואולי יש לומר דמשמע ליה דמתניתין דטהרות סתמא מתניא ומשמע אפילו יש לעם הארץ חלק ושייכות בה. ומה שהכריח לדעת רבינו דאיירי בבית של עכו"ם דאי בבית של ישראל מאי אתא לאשמועינן אינו מוכרח דמצי לומר דאשמעינן דלא נימא דשמירת המפתח הוי כשמירת הבית וה"ל כהודיעו שהוא מפליג דמימר אמר כיון דהימניה לישראל לא אתי לעיוני וכדפירש הר"ן קמ"ל:

ג עכו"ם ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה וכו' אם היה השומר דר בחצר אחרת היין אסור וכו'. פרק רבי ישמעאל (דף ס"א) משנה המטהר יינו של עכו"ם ונתנו ברשותו ובבית הפתוח לרשות הרבים וכו' ובגמרא ברייתא המטהר יינו של עכו"ם ברשותו וישראל דר באותה החצר מותר והוא שמפתח וחותם בידו א"ל ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותם בידו ע"כ. וסובר רבינו דהדר באותה החצר בעינן תרתי חדא שיהא דר באותה חצר ב' שיהא יוצא ונכנס וטעמו הטוב דבמשנה אמר גבי בית הפתוח לרשות הרבים בעיר שכולה עכו"ם דביוצא ונכנס סגי ובודאי דפתוח לעיר שכולה עכו"ם לא מהני כלל והוי כאילו אינו פתוח וקאמרה מתני' דביוצא ונכנס סגי ובברייתא קאמרה דבעינן דר באותה חצר לכך מקיימינן תרתי דר ויוצא ונכנס אבל הר"א ז"ל בהשגות סבר דמתני' קאמרה חדא תקנתא וברייתא קאמרה אחריתי ובחדא מינייהו סגי. ויש להקשות על

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שלא אמרו כן וכו' מפני שיש לו שייכות בבית עכ"ל: ואני אומר מה שכתב הוא כפי קבלתו מרבותיו אשר קבלו מן הגאונים שדבריהם דברי קבלה אמיתית ולמדוה מאה דגרסי' פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע') סוף גמרא מתני' דעכו"ם שהיה מעביר כו' ההיא מסובייתא דמסרה לה איקלידא מפתחה לעכו"ם אמר רב יצחק א"ר אליעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרן לא מסר לה אלא שמירת מפתח בלבד ופירשוה בזה וכן פירש"י שהיהודית היתה שומרת המפתחות ונקראת מסובייתא ונתנה אותם לעכו"ם ולא סמכה דעתה להכנס דנתפסה כגנב ע"כ. והנה דברי שניהם וקבלתם שוה תדע דאילו הבית והיין היו של ישראל למה לי מפתח כלל הא איתא סוף פרק רבי ישמעאל (דף ס"א) ומייתי לה פ' אין מעמידין (דף ל"א) ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עכו"ם ומילאה יין וישראל דר באותה חצר מותר ואע"פ שאין מפתח וחותם בידו וכ"ש אם היה הבית של ישראל והיין של ישראל כדברי הראב"ד שלא היה צריך שמירה כלל לא במפתח ולא בחותם ולא יקשו עליך מסוגיין פרק בתרא דע"ז בההוא מעשה מידי דגרסינן עלה אמר אביי אף אנן נמי תנינא חבר שמסר מפתח לעם הארץ כו' ושקיל וטרי עלה טובא לדמייה לטהרות ומשמע קצת דמיירי בביתו של חבר דומיא דביתו של ישראל דהיכא למימר אדרבה כי דייקת בה שפיר אפכא משמע דהא מוקים לה בנתפס עליו כגנב וכדפירש רש"י עובדא דמסובייתא ואע"ג דלאו בביתו של חבר ממש עסיקינן דא"כ פשיטא אלא ודאי מיירי במי שעושה טהרותיו חוץ מרשות שלו כגון לוקח בית או שוכר אצל עם הארץ או גגיהן סמוכין כדמייתי תלמודא להדיא וכזה עלה פסק ר"מ ז"ל כהוגן: עכו"ם ששכר ישראל לדרוך יינו בטהרה כדי שיהיה מותר לישראל ויקחהו והיה היין בביתו של עכו"ם אם היה ישראל זה השומר את היין דר באותה חצר היין מותר ואע"פ שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שאין הבית צריך לכך עכ"ל: ואני אומר חס ושלום שאדרבה דקדק יפה כרבותינו בעלי התוס' ז"ל ס"פ ר' ישמעאל (דף ס"א) במתני' דהמטהר יינו של כו' וגרסינן עלה בגמרא בברייתא אם היה הישראל דר באותה חצר כו' שפירשו כל אותה משנה והלכה ביוצא ונכנס מכמה טעמים מבוררים ואם הראב"ד ז"ל הסכים כפירש"י שחלק שאין מפתח וחותם ביד ישראל וקולות אחרות ולא אם דבריו ויכול לתרץ קושיות רבותינו בעלי התוס' ז"ל וקושיות הבאים אחריהם תבא עליו ברכה: ואם היה השומר דר בחצר אחרת וכו' עד לא יקחו ממנו:

הגהות מיימוניות

[א] כדאיתא בפרק בתרא גבי ההיא מסובייתא דמסרה אקלידא לעכו"ם ע"כ: [ב] פסק ר"ת דהיינו דוקא ביינו של עכו"ם שטהרו ישראל כדאיתא התם אבל עכו"ם שקנה יין מישראל ומחתימו חותם בתוך חותם שמילא החבית חשוקים ושולים כפולים משני צדדיו ומוליכו ופעמים לן בעיר שכולה עכו"ם וגם פתח נעול מותר בשתיה דכיון דטרח כולי האי לא טרח ומזייף ועוד התיר ר"ת אפילו יינו של עכו"ם שטהרו ישראל בבה"ג משום דברייתא לא אסרה כבעמוד אלא מפתח אחד או חותם אחד אבל חותם בתוך חותם מותר שהרי ר"פ אין מעמידין חזינן דאיכא חלוק בין חותם אחד לחותם בתוך חותם ואם הפתח פתוח לר"ה אז מותר אפילו בחותם אחד דמירתת מישראל העוברים דרך שם כמו ברוכלים המחזרים בעיירות אבל יינו של ישראל ברשות עכו"ם ופתח פתוח לר"ה או שיש מקום גבוה שיכולין לראות היין משם כבעמוד אפילו בלא מפתח וחותם לפר"ש מותר דמוקי האי מתני' דהמטהר יינו של עכו"ם בלא מפתח וחותם בכתב לו התקבלתי דה"ל יינו של ישראל ואפילו בעיר שכולו עכו"ם רק שרגילין ישראל לעבור דרך שם כדפי' אבל לפר"ת כל זה אסור דמוקי למתני' ביינו של עכו"ם ובדאיכא מפתח וחותם ספר התרומה והמצות:

*ואע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל. שכיון שהיין של עכו"ם וברשותו אינו מפחד לזייף ולהכנס לבית ויאמר ויהי מה אם ידעו בו לא יקחו ממני: ד אפילו כתב העכו"ם לישראל שנתקבל ממנו המעות למכור לו בהן יין הואיל ואין הישראלי יכול להוציאו מרשות העכו"ם עד שיתן לו המעות הרי הוא של עכו"ם ואסור. אלא אם היה השומר דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד אלא נכנס ויוצא כמו שביארנו. בין ברשות בעל היין ברשות עכו"ם אחר: ה [א]היה יין זה הטהור של עכו"ם מונח ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים וישראל הולכים ושבים מותר. שעדיין לא נכנס ברשות העכו"ם: ו ואשפה וחלון ודקל אע"פ שאין בו פירות הרי אלו כרשות הרבים. וחבית יין שם ועכו"ם הנמצא שם אינו אוסרה. ובית הפתוח לשם הרי הוא כפתוח לרשות הרבים: ז [ב]חצר החלוקה במסיפים ועכו"ם בצד זה

השגת הראב"ד

*ואע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל. א"א עד שיהיה שם שומר נכנס ויוצא:

א שם: ב טור בסוף סי' קכט סמ"ג שם:

הרדב"ז

וחכמים אוסרין עד שיהא ממונה שאינו בא לקיצין הא אמרינן דחכמים לאו אהך דמשכר יינו של עכו"ם קיימי אלא אסיפא דרישא דקאמר ת"ק בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו וחכמים אומרים לעולם אסור עד שיהא יושב ומשמר או עד שיהא הממונה לקיצין וטעמא רבה איכא כיון שהיין של העכו"ם אינו חושש כאשר כתב רבינו הילכך בעינן שיהיה דר בחצר אם אינו דר בחצר בכל גוונא היין אסור שהוא סובר שכל מקום שמשמר יוצא ונכנס איירי ביין של ישראל או בשל עכו"ם וישראל דר בחצר. והראב"ד ז"ל כתב עד שיהיה שם שומר יוצא ונכנס ע"כ. שהוא ז"ל סובר כיון דאיכא תרתי מפתח וחותם ביד ישראל והוא יוצא ונכנס אע"פ שהוא דר בחצר אחרת והיין של העכו"ם מותר. ואפשר שכך היה דעתו בהשגה הראשונה שכתב שאין הבית צריך לכך שאם היה השומר נכנס ויוצא אינו צריך שיהיה לו שם בית שהכל תלוי בשומר נכנס ויוצא שאם דר בחצר סגי במפתח וחותם או בשומר נכנס ויוצא ואם אינו דר בחצר לא סגי במפתח וחותם אבל בשומר נכנס ויוצא סגי ומחלוקתם תלוי בסוגיית הגמ'. ומה שכתב מ"מ לא ידעתי מה הוא:

ד אפי' כתב העכו"ם לישראל וכו'. שם במשנה המשכיר יינו של נכרי ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל אם ירצה ישראל להוציאו ואינו מניחו עד שיתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו וטעמא דהוי כאילו הוא משכון אצל העכו"ם דלא מירתת דסבר אי חזו לי לא מפסידנא דכי תבע לי אמינא דידי הוא: ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר וכו'. שם במשנה. ומיהו צריך שלא יהיה זמן קבוע לביאתו והכי מתרצינן לישנא דברייתא עד שיהא ממונה שאינו בא לקיצין:

כסף משנה

ד ומ"ש אפי' כתב לעכו"ם שנתקבל ממנו המעות. פשוט בסיפא דמתניתין: ומ"ש בין ברשות בעל יין בין ברשות עכו"ם אחר. היינו כרשב"א דמתני' וכן פסק רבינו בפירוש המשנה כמותו ונראה שטעמו מדאמרו בפ' השוכר (דף ס"א:) גבי עובדא דפרזק רופילא שבור רבנן קמיה דרבא למימר כי חיישינן לגומלין ה"מ היכא דקא מותיב קאי גבי האי וכו' א"ל רבא אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לגומלין ה"מ היכא דלא מירתת מיניה וכו' ומדקאמר גבי דידהו כי חיישינן לגומלין וגבי דידיה קאמר אפי' למ"ד לא חיישינן לגומלין משמע דלדברי כלם הלכה כמ"ד חיישינן לגומלין דהיינו רשב"א:

ה ומ"ש היה זה היין הטהור וכו'. היינו רישא דמתניתין דקתני ונתנו ברשותו בבית שהוא פתוח לר"ה בעיר שיש בה עכו"ם וישראל מותר:

ו ומ"ש ואשפה וחלון ודקל וכו'. שם בגמ' וטעמא משום דמתירא שמא יבא ישראל לישב על האשפה ויראנו. וחלון פירש"י חלון של ישראל פתוח כנגד פתח הבית ע"כ. ודקל טעמא משום דמתירא העכו"ם שמא יעלה הישראל ללקוט פירותיו ויראנו נוגע. ובשאין בו פירות איפליגו רב אחא ורבינא וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וטעמא דשרי מפני שהוא מתירא שמא יעלה עליו לצורך תשמיש אחר ויראנו משם:

ז חצר החלוקה וכו'. בפ' בתרא דע"ז (דף ע':) חצר שחלקו במסיפס אמר רב טהרותיו טמאות ובעכו"ם אינו עושה יי"נ כלומר אע"פ שידו של עכו"ם מגעת שם. ור"י אמר אף טהרותיו טהורות וידוע דהלכה כר"י לגבי דרב

הרדב"ז

ה היה היין זה הטהור וכו'. שם במשנה המשכיר יינו של עכו"ם ונתנו ברשותו בבית הפתוח לרה"ר בעיר שיש בה עכו"ם וישראלים היין מותר וכו' ואמרינן עלה בעיר שכולה עכו"ם נמי והא איכא רוכלין המחזרין בעיירות אמר שמואל בעיר שיש לה דלתים ובריח כלומר שאין אדם נכנס אלא ברשות וכולי עלמא ידעי כי עיילי בה ומני למיקם עלה היא שעתא. ולפי שרוב העיירות לא הוו הכי סתם רבינו וכתב וישראלים הולכים ושבים:

ו ואשפה וחלון וכו'. שם אמר רב יוסף וחלון כרה"ר ואשפה כרה"ר ודיקלא כרה"ר פסיק רישיה פליגי בה ופסק כמאן דשרי ומדלא אמר רב יוסף וחלון כפתוח לרה"ר אלא וחלון כרה"ר משמע שהחלון עצמו או אשפה עצמה חשיב כרה"ר ליין המונח שם. וזהו שכתב רבינו וחבית יין שם. ואע"ג דהוי מלתא דלא שכיחא להניח חבית של יין בראש הדקל או בחלון מ"מ לישנא דרב יוסף דחק אותו לפרש כן אי נמי דלא קאי והבית של יין שם אלא אאשפה ובית הפתוח לשם קאי אכולהו והאי חלון של ישראל הוא:

ז חצר החלוקה במסיפס וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע':) פלוגתא דרב ור' יוחנן ופסק הלכה כר' יוחנן דאמר אף טהרותיו טהורות. ופי' מסיפס מחיצה נמוכה ותניא גגו של חבר

לחם משנה

על רבינו למה פירש דברייתא בעי דר עם יוצא ונכנס הא טפי עדיף סיפא דומיא דרישא וכי היכי דרישא דקאמרה אחד הלוקח ואחד השוכר וכו' וישראל דר וכו' ע"כ. אותו דר הוא דאינו יוצא ונכנס דאי עם יוצא ונכנס אם כן היכי קאמר בגמרא דחכמים קאי אסיפא דקאמר בחצר אחרת מותר וקאמר דלא סגי מפתח וחותם אלא יושב ומשמר או עד שיבא וכו' דהיינו יוצא ונכנס ואם נאמר דברי רבי מאיר הוא עם יוצא ונכנס אם כן הא מחמיר טפי רבי מאיר מרבנן דלרבי מאיר לא סגי יוצא ונכנס אלא עם מפתח וחותם ולרבנן סגי ביוצא ונכנס ולישנא דרבנן לא משמע הכי אלא דמחמיר טפי אלא ע"כ אית לך למימר דלרבי מאיר דר או יוצא ונכנס סגי ואפילו מפתח וחותם ורבנן מחמירים דלא סגי מפתח וחותם אלא יוצא ונכנס ומה שלא הזכיר רבינו גבי לוקח בית דסגי ביוצא ונכנס סמך על מה שכתב למעלה המניח עכו"ם בחנותו אע"פ שיוצא ונכנס וכו' וא"כ כיון דרישא ע"כ הוא דר בלא יוצא ונכנס נימא דסיפא נמי הוי הכי ומתני' תני תקנתא אחריתי. וי"ל דהוכרח לפרש כן מפני דר"י אמר לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותם בידו ומה שהוצרך לומר תני וכו' הוא משום דמתני' קשיתיה דקאמרה דביוצא ונכנס סגי ולא הזכיר מפתח וחותם כלל ואי אמרת דברייתא לא קאי על מתני' אלא תקנתא אחריתי קאמרה א"כ מי הכריחו לרבי יוחנן לשבש ברייתא נימא דמתני' דקאמרה אפילו בלא מפתח וחותם סגי הוא ביוצא ונכנס אבל הכא הוי בדר דלא עדיף מיוצא ונכנס ולכך בעי מפתח וחותם אלא ודאי דס"ל לר' יוחנן דברייתא קאמרה דצריך עוד תיקון אחר נוסף על דמתני' ולכך קשיא ליה על מתני' דלא הצריך שם למפתח וחותם וא"כ גם בברייתא נמי הוי הכי דברייתא איירי אם יוצא ונכנס. וא"ת כיון דדר דברייתא דקאמר פירוש לר"מ דר עם יוצא ונכנס היכי הוה ס"ד דחכמים קאי ארישא דסיפא דא"כ רבנן מקילי טפי דלרבי מאיר דר ויוצא ונכנס ולרבנן ביוצא ונכנס סגי דהיינו ממונה הבא לקיצין וכו'. וי"ל דהכי קאמר אילימא ארישא דסיפא ודר דקאמר רבי מאיר הוא דלא יוצא ונכנס זה אי אפשר דהא קאמר לתנא וכו' וא"כ אי אפשר לומר דדר דרבי מאיר הוא בלא יוצא ונכנס ועוד דפשיטא ליה לר' יוחנן דכי האי גוונא לקולא הוא. ובהשגות כתב על מ"ש ואע"פ שהפתח פתוח וכו' א"א זה שבוש שאין הבית צריך לכך ע"כ. כלומר השיג על רבינו שכתב שאע"פ שהפתח של הבית פתוח והעכו"ם דר בחצר ויש לחוש שנכנס שם וכן השומר שאינו יושב ומשמר אלא נכנס ויוצא דמשמע דבעינן דר ויוצא ונכנס שאין הדבר כן שאין צריך לכך כלומר שיהא יוצא ונכנס. וכן על מה שאמר ואע"פ שהמפתח והחותם ביד ישראל וכו' כתב א"א עד שיהא שם שומר יוצא ונכנס, כלומר דס"ל דביוצא ונכנס סגי וכבר ביארתי דעתו ודעת רבינו. וא"כ תימה על הרב כ"מ שכתב דאין זו השגה דכבר נתבאר בדברי רבינו דאדרבה בדברי רבינו נתבאר בהפך דתרתי בעינן דר ויוצא ונכנס:

ד בין ברשות בעל היין וכו'. פסק כר"ם דאמר רשות עכו"ם אחת היא וכזעירא דאמר להחמיר וכבר ביאר הטעם הרב בית יוסף:

ה היה יין זה טהור וכו'. משנה שם המשכיר יינו של עכו"ם וכו'. ורש"י מפרש מתניתין בלא מפתח וחותם וכדכתב ליה התקבלתי והתוס' דחו פירושו ופירשו בלא התקבלתי ובמפתח וחותם ורבינו מפרש פירוש שלישי שהוא מתני' בלא מפתח וחותם ובלא התקבלתי. וא"ת מאי שנא דעכו"ם שנמצא עומד בצד הבור דאם יש לו מלוה על אותו יין אסור והיכא דלא כתב התקבלתי דמי להתם דהכי משמע בגמרא דמרעי ליה וכמו שהקשו התוס'. וי"ל לדעת רבינו דהתם דכיון דאינו ירא אלא מבעל הבית לבד מנסך דאמר מי יימר דאתי ואת"ל דאתי אמינא דנקיטנא ליה בחובי אבל הכא כיון שפתחו פתוח לר"ה ועוברים שם רבים אומר אם לא יראני זה יראני זה ולכך מירתת טפי:

ז חצר החלוקה במסיפס וכו' אע"פ שיד העכו"ם מגעת וכו'. הרב כ"מ כתב רבינו מפרש דחלוקה במסיפס ברייתא דגגו של חבר זה בצד זה משום דאי לא מאי פריך לרב. וזה אינו כלום דאדרבה יותר קשה לרב דאע"ג דליכא מסיפס טהרותיו טהורות כ"ש דאיכא מסיפס אלא טעמו של רבינו משום דאפושי במחלוקת לא מפשינן וכיון דרב אפילו במסיפס אמר דטהרותיו טמאות א"כ מסתייא דלר' יוחנן במסיפס דוקא טהרותיו טהורות דאין סברא לומר דרבי יוחנן שרי אפילו שלא במסיפס ולכך מוקי ברייתא אליביה ע"כ במסיפס כי היכי דלא תיקשי לרבי יוחנן אבל קשה ממה שכתב בפרק י"ד מה' מטמאי משכב דהיו הגגות שוים טהרות טמאות מפני שעם הארץ יכול לפשוט ידו ולאזיל דהא קי"ל כרבי יוחנן אלא דיש לומר דהתם איירי בלא מסיפס והכא לא שרי רבינו אלא במסיפס וכן ביאר שם רבינו לקמן באותו הפרק דכשיש מסיפס טהרותיו טהורות אבל מ"מ קשה דרישא דשבר שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ דכתב שם רבינו הוי דומיא דסיפא שכתב דהוי בלא מסיפס דתרי בבי בחד גוונא מתני להו התם רבינו וכיון דרבינו מוקי בהאי דשרי בגגו שלו ושל חבירו שוים איירי במסיפס א"כ הא בגגו של חבר למעלה מגגו של עם הארץ ע"כ איירי במסיפס דהא טפי איכא למיסר בגגו של חבר למעלה מגגו של עם הארץ כדאיתא בגמרא טעמא דאית ליה לאשתמוטי מימר אמר וכו' ואם כן כיון דבשוים לא שרי אלא במסיפס א"כ כל שכן בגגו של חבירו למעלה משל עם הארץ דלא איירי אלא במסיפס וא"כ איך כתב שם רבינו דטהרותיו טהורות כיון דאיירי התם בלא מסיפס אפילו בחלוקה דזו למעלה מזו אסור וכל שכן הוא כדכתיבנא: חצר החלוקה וכו'. בפרק השוכר (דף ע':) חצר שחלקה במסיפס כלומר

מגדל עוז

כתב עליו הראב"ד ז"ל עד שיהיה שם שומר נכנס ויוצא עכ"ל: ואני אומר גם זה החלוק הוא לפי חלוק פי' המשנה דהמשכיר יינו של עכו"ם ס"פ ר' ישמעאל כמו שכתבתי בסמוך וכל אחד מושך לבין נכנס ויוצא כפי קבלתו וסברתו: ואפילו כתב העכו"ם לישראל עד ואין פתוח לרה"ר. פ' ר' ישמעאל: חצר החלוקה במסיפס וכו' עד ולא משום טהרות. פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע':):

זה וישראל בצד אחר. וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה וגג העכו"ם למטה. או שהיו זה בצד זה ויש ביניהן מסיפים. אע"פ שיד העכו"ם מגעת לחלק ישראל אינו חושש משום יין נסך ולא משום טהרות[ג]:

ח מותר לישראל להפקיד יינו בכלי אסתום ביד עכו"ם והוא שיהיה לו בו שני סימנין וזה הוא הנקרא [ד] חותם בתוך חותם. כיצד סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שסותמין כל אדם וטח בטיט הרי זה חותם אחד. היה כלי מהודק וטח עליו מלמעלה הרי זה חותם [ה] בתוך חותם. וכן אם צר פי הנוד הרי זה חותם אחד. הפך פי הנוד לתוכו וצר עליו הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שינוי שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם הרי הן כחותם אחד והטיחה או הקשירה חותם שני: ט ואם הפקיד ביד עכו"ם בחותם אחד הרי זה אסור בשתייה ומותר

א טור שם סי' קל סמ"ג שם :

כסף משנה

דרך. ומ"ש וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה וכו' או שהיה זה בצד זה וכו' אע"פ שיד העכו"ס מגעת לחלק ישראל וכו', ברייתא שם וכרבנן דפליגי אדרשב"ג ומפרש רבינו בשים ביניהם מסיפס מדמקשי מינה לרב דאיירי בחצר החלוקה במסיפס. ופירש"י מסיפס מחיצה נמוכה. והערוך פירש בשם גאון מסיפס כותל חטל שיש בו חלונות :

ח מותר לישראל להפקיד יינו וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"א) אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו (של עכו"ס) ומילאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל ר' אליעזר מתיר (בשתיה) והכמים אוסרים. זו היא גירסת בה"ג והרי"ף ורבינו וכתב הרשב"א שהיא הגירסא הנכונה ואפסיקא הלכתא בגמ' פרק ר' אליעזר. ומ"ש כיצד סתם החבית בכלי שאינו מהודק וכו' שם בגמ'. ומ"ש ואם הפקיד ביד עכו"ס בחותם אחד ה"ז אסור בשתיה וכו', בפ"ב דע"ז (דף ל':) א"ר יוחנן משום ר"י בן בתירא המפקיד יינו אצל עכו"ס אסור בשתיה ומותר בהנאה והא תנן המפקיד פירותיו אצל עכו"ס הרי הן כפירותיו של עכו"ס לשביעית ולמעשר כגון שייחד לו קרן זוית א"ה בשתיה נמי ליתסרי דהא ר' יוחנן איקלע לפרוד וכו' תנא ליה ר' תנחום דמן פרוד המפקיד יינו אצל עכו"ס מותר בשתיה וכו' ל"ק הא ר"א הא רבנן דתניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עכו"ס ומילאהו יין ומפתח וחותם ביד ישראל ר"א מתיר וחכמים אוסרים ופירש"י שייחד לו קרן זוית ומסר לו מפתח או עשה חותם ומשמע דס"ל הא דקתני המפקיד יינו אצל עכו"ס מותר בשתיה היינו ע"י מפתח או חותם ביד ישראל וכר"א והא דקתני ר"י בן בתירא אומר המפקיד יינו אצל עכו"ס אסור בשתיה ומותר

הרדב"ז

חצר בצד גגו של עם הארץ אותו חצר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואע"פ שידו של עם הארץ מגיע לשם ואמרינן נמי התם דטהרות אלימי מיי"נ :

ח מותר לישראל להפקיד יינו וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"א) פלוגתא דאמוראי ופסק כר' יוחנן דאמר אפי' יין משתמר בחותם בתוך חותם :

כיצד סתם החבית וכו'. שם מימרא דרבא :

ט ואם הפקיד ביד עכו"ס וכו'. שם המפקיד יינו אצל עכו"ס אסור בשתייה ומותר בהנאה והתנן המפקיד פירותיו אצל נכרי הרי הם כפירותיו של נכרי לשביעית ולמעשר כגון שייחד לו קרן זוית. ופירש"י ז"ל ומסר לו מפתח או עשה חותם ע"כ. והכי משמע בסמוך דתניא השוכר בית בחצרו של נכרי ומלאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין ופירש"י ז"ל וחכמים אוסרין לעשות כן לכתחלה ואי עבד שרי בהנאה ע"כ. והם דברי רבינו. אבל הראב"ד סובר דהחכמים אוסרין אפילו בדיעבד עד שיעשה חותם ומפתח דאין סברא לומר שמחלק בין מפתח לחותם דהא בכל דוכתא אמרינן מפתח או חותם. ובעל מגדל עוז לא ירד להשגת הראב"ד. ואיברא דכולה ברייתא בדיעבד משמע וליכא למימר דפוסק רבינו כר' אליעזר כדאשכחן כמה אמוראי דפסקו הלכה כר' אליעזר דר' אליעזר אפילו בשתייה שרי ליה
אלא

לחם משנה

כלומר מחיצה נמוכה אמר רב טהרותיו טמאות ועכו"ס אינו עושה יין נסך ור"י אמר אף טהרותיו טהורות ופסק רבינו כותיה והכי הלכתא לגבי ר' יוחנן והקשו על ר' יוחנן מברייתא דגגו של חבירו למעלה מגגו של עם הארץ וכו' ובלבד שלא תהא ידו מגעת ותירץ דהתם בדין הוא דבידו מגעת אסור משום דאית ליה לאישתמוטי מימר אמר אמורי קא ממגרי כו' ורבינו פסק אפ"ה דאפילו במקום שידו מגעת וגגו למעלה מגגו טהרותיו טהורות משום דלא תירץ הכי ר' יוחנן אלא אליבא דרשב"ג ורבנן פליגי עליה וכן כתב הרב ב"י :

ח מותר לישראל להפקיד וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"א) אמרו ה"ד חותם בתוך חותם אמר רבא אגנא אפומא דחביתא שריקא והתימא הוי חותם בתוך חותם ואי לא לא דיקולא ומהדק הוי חותם בתוך חותם לא מהדק לא הוי חותם בתוך חותם ע"כ. ופירש"י ז"ל דיקולא ומהדק כפה סל על פי החבית וכו'. היינו שני חותמות מגופת החבית שדבוקה בחבית וכו' וסל כפוי עליה. ורבינו נראה שמפרש כך אגנא אפומא דחביתא וכו' כלומר כלי שאינו מהודק שהוא דרך שסותמים בו והוא שריקא ועוד חותם אחר שיעשו עליו הוי חותם בתוך חותם ופירוש והתימא כלומר ועוד חותם אחר, דיקולא ומהדק כלומר כפה סל ומהדק וטח עליו מלמעלה ולא הוצרך בגמרא להזכיר משום דקאי עם השריקא שהזכיר קודם זה הוי חותם בתוך חותם ואי לא מהדק לא הוי חותם בתוך חותם ונתבארו דברי רבינו היכי הזכיר בדבריו אגנא אפומא דחביתא כפי הפירוש הזה :

ט ואם הפקיד וכו'. שם אמר ר' יוחנן משום ר"י בן בתירא וכו' המפקיד יינו אצל עכו"ס וכו' (עיין בכ"מ). ולכאורה נראה דרבינו פסק כרבנן וא"א דפסק כר"א מתלתא טעמי. חדא דהוא ז"ל כתב דבעינן מפתח וחותם ולר' אליעזר במפתח או חותם סגי, ועוד דהוא פסק דהמפקיד יינו אצל עכו"ס אסור בשתיה והא אוקמוה בגמרא כרבנן דבעינן מפתח וחותם דלר"א מותר אפילו בשתיה, ועוד דהוא כתב למעלה בפי"ב גבי עכו"ס שהיה מעביר וכו' דאם הודיעו שהוא מפליג ושהה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב וכו' והא ודאי דלא כרבי אליעזר דלדידיה לא חיישינן לזיופא בחותם אחד דהיינו סתימת החביות ובגמרא (דף ס"ט:) וכי מאחר דקי"ל כותיה דרשב"ג דלא חייש לשתומא והלכתא כותיה דר"א דלא חייש לזיופא האידנא מאי טעמא לא מותבינן חמרא בידא דעכו"ס ותירצו משום שייכא כלומר דלר"א ליכא למיחש לזיופא כזיופא דשתומא דיפתח ויגוב וכו' וא"כ ודאי דפסק דלא כר' אליעזר ואע"ג דבגמרא פסק רב הלכה כר"א תפרק השוכר אמרו וכי מאחר דקי"ל וכו' והלכה כותיה מ"מ י"ל לדעת רבינו שדחה כל אלו משום דשם פ' אין מעמידין אמר איכא דאמרי אמר ר"א הכל משתמר בחותם בתוך חותם וכו' ור' יוחנן אמר כו' ותרווייהו כרבנן וכיון דאוקי לר' יוחנן ור"א בתרווייהו [כרבנן] משמע דהכי קי"ל ועוד דרב אמר שם דהבי"ת אסור בחותם אחד וכן שמואל מודה דאסרינן בחותם אחד על כן דחה רבינו מ"ש בגמרא הלכה כר"א זה נראה בדעתו ז"ל. אבל ראיתי להר"ן ז"ל שכתב פ' אין מעמידין שהגירסא הנכונה היא מפתח וחותם כלומר דגרסינן בברייתא אחד הלוקח וכו' ומלאהו יין ומפתח וחותם ביד ישראל ר"א מתיר וחכמים אוסרין ופליגי דר"א חשיב מפתח וחותם שני חותמות אבל רבנן לא חשיב להו מפתח וחותם משום דחיישינן לזיופא דמפתח ובכי הא הוי שפיר מ"ש רב הבי"ת אסור בחותם אחד דלא פליג אמאי דקאמר הלכה כר"א דר' אליעזר הכי ס"ל דלא סגי בחותם אחד אלא בעינן מפתח וחותם וכתב הר"ן ז"ל שכן נוכין דברי הרמב"ם ז"ל כלומר שכתב ויהיה המפתח וחותם ואינו חושש שמא יזייף המפתח כלומר דרבנן אמרי הכא דחיישינן לזיופא דמפתח לית לן הכי אלא כר"א דלא חייש לזיופא דמפתח. וי"ל לפי זה ודמ"ש בגמ' האידנא אמאי לא מותבינן חמרא בידא דעכו"ס כלומר במפתח וחותם כיון דקי"ל כר"א דלא חיישינן לזיופא דמפתח וגם לא חיישינן לשתומא דמגופא דקי"ל כר"ש דלא חייש לשתומא אם כן אמאי לא מותבינן במפתח וחותם ותירצו משום שייכא אבל ודאי בלא מפתח חיישינן לזיופא דחותם אחד ולכך כתב רבינו למעלה כדי שיפתח ויגוף ותיגוב דאפילו לר' אליעזר חיישינן להכי היכא דליכא מפתח. ומה שפסק רבינו דיין המופקד אצל עכו"ס אסור בשתיה בחותם אחד אע"ג דהך אוקמוה בגמ' כרבנן נראה דרבינו מפרש דכשאמר בגמרא לא קשיא הא ר"א הא רבנן הדר ממאי דשני מעיקרא כגון שייחד לו קרן זוית אלא השתא מוקי תרווייהו במפתח וחותם וברייתא דמתיר אפילו בשתיה הוא כר"א דשרי אפילו במפתח וחותם וברייתא דקאמר אסור בשתיה ומותר בהנאה כרבנן דאסרי במפתח וחותם ופסק רבינו דלא כרבנן. וא"ת א"כ איך למד רבינו דבחותם אחד היכא דייחד לו קרן זוית דאסור בשתיה ומותר בהנאה כיון דלבסוף נייד מהך אוקימתא. וי"ל דאע"ג דנייד מהך אוקימתא מ"מ הדין דין אמת דהא בגמרא קאמרה ליה מעיקרא הך דינא לכ"ע ולא הוכחש זה הדין כלל אלא שנייד מהך אוקימתא מכח קושיא אמרינא
ולכך

הגהות מיימוניות

[ג] כרבי יוחנן לגבי רב דאמר טהרות טמאות : [ד] כרבנן לגבי ר"מ דלא בעי אלא חותם אחד פ' ר' ישמעאל וכן רב ושמואל דאמרי תרוייהו מצרכי חותם בתוך חותם פ' אין מעמידין. אבל רבותינו שבצרפ"ת פוסקים כר"מ דהא ר"א קאי כותיה דאמר פ' אין מעמידין יין משתמר בחותם אחד ופסק רב הלכתא כוותיה ובפ' בתרא נמי אמר תלמודא והאידנא דקי"ל כר"א דלא חיישינן לזיופא משמע דלא חיישינן כלל ועוד אר"ת דבפ' אין מעמידין השולח יינו ביד עכו"ם דאמרי' אם מכיר חותמו וסתומו ההיא אתיא כרבנן אבל ר"א לא בעיא הכרת חותם דלישנא דלא חייש לזיופא משמע דלא חייש כלל וכותיה קי"ל כדפרישית ולפיכך התיר לשלוח יינו ביד עכו"ם מעיר לעיר בחותם אחד בלא הכרת חותם לבסוף. אכן ר"י אומר דאין להתיר הדבר מטעם דנהי דברייתא כרבנן אתיא מ"מ מדרבנן נשמע לר"א דהא ציר ומורייס דלכ"ע בחותם אחד מצרכי הכרת חותם ה"ה ליין לר"מ ור"א דשרו בחותם דצריך הכרת חותם לפיכך נכון שיודיע לישראל שני המקבלו היאך התמו וגם יאמר לעכו"ם שהוא מודיע כך לישראל דמחמת כן מירתת לזייף ואם ימצא ישראל שני כאשר הודיעו הוי כאילו הוא בעצמו ראהו והכירו. שוב חזר ר"י לקיים מנהג העולם שרגילין לשלוח בלא הכרה ובלא הורעה ופי' הא דאמרי' אם מכיר חותמו וסתומו היינו שאם ראהו צריך שיכירנו כמו שחתמו דאל"כ גרע טפי דמוכחא מילתא שזייפו העכו"ם אבל לא ראהו שוב אחר שחתמו מותר אם ישראל השני מצאו חתום אע"פ שלא הודיעו אבל אם נמצא החותם נשבר או המפתח נסתר היין אסור ולא יקשה מהא דתנן במס' טהרות פ"ח חבית שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה ר"מ מטמא וחכמים מטהרים שהגנבים נמלכו והלכו להן וכ"ש ביין נסך כדמוכח בשילהי ע"ז, דהתם מיירי כשיוצא ונכנס. והנה רש"י שלח אל רבו ר"י בר יהודה שמעתי עליך שאתה אוסר יינו של ישראל לשולחו בחותם אחד ביד עכו"ם והא קי"ל כר' אליעזר דלא חייש לזיופא והשיב כן הדברים בימיהם היו חביותיהם של חרס וסגי בחותם אחד ע"פ חבית אבל הביות שלנו שהן של נסרים יכול לתחוב חודו של סכין בין הנסרים ובין השולים ואפילו באמצע הנסר ומוציא יין דרך שם ויתחוב קוץ למלאות הנקב. אמנם בספר התרומה והמצות כתב דאין להחמיר כולי האי לחוש לזה ויש ששולחים יינם בחותם אחד בלא הכרת חותם ובלא הודעה ואין לאוסרו בשביל כך אלא בראיה ברורה ע"כ. עוד כתב רבינו יהודה שר"י היה שותה יין הבא בחביות שלנו ביד עכו"ם ושולים כפולים רק בביתו היה מחמיר על זה ופעם אחת לא היה לו יין ושלח לאלישיי"א ושמע שלא היו נזהרים יפה מניגוב ואעפ"כ שתה ממנו כל ימות הקיץ ואח"כ צוה להכשיר את החבית ע"כ : [ה] כתב בס"ה והמצות שנכון לסתום פי החבית בנעורת ולקבוע עור על הפתימה במסמרות ויכתוב אותיות מקצתן על העור ומקצתן על דופני החבית ויתן חשוק אחד שקורין צירקל"א סביב השולים במקום שמחוברים אל דופני החבית ולקובעו שם במסמרות פן יוציא הנעורת
להוציא

מגדל עוז מותר לישראל להפקיד כו' עד תופס שני. פרק אין מעמידין : ואם הפקיד ביד העכו"ם עד קרן זוית :

ומותר בהנייה *והוא שייחד לו קרן זוית: **י** [א]יין מבושל והשכר או יין שעירבו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן וכן החומץ [ו] והגבינה והחלב וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עכו"ם אינו צריך שני חותמות אלא חותם אחד בלבד דיו. אבל [ז] היין והבשר וחתיכת דג שאין בה סימן שהפקידן ביד עכו"ם צריכין שני חותמות: **יא** [ב]יראה לי שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין שלנו שהוא אסור בשתייה ומותר בהנייה מפני צד נגיעה שנגע בו העכו"ם כשהיה העכו"ם עובד עכו"ם. אבל אם היה איסורו בגלל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון ישמעאלי שנגע ביין שלנו שלא בכוונה או שטפח על פי החבית הרי זה מותר בשתייה וכן כל כיוצא בזה: **יב** אבל המפקיד יין ביד גר תושב או ששלחו עמו והפליג או שהניח ביתו פתוח בחצר גר תושב הרי זה אסור בשתייה. שכל חשש של חלוף וזיוף יראה לי שכל העכו"ם שוים בו הואיל ונעשה היין ברשותן נאסר בשתייה על כל פנים: **יג** יש דברים שאין בהם איסור ניסוך כלל ואסרו אותם חכמים כדי להרחיק מן הניסוך. [ג]ואלו הן לא ימזוג [ח] העכו"ם המים לתוך היין שביד ישראל שמא יבא לצוק היין לתוך המים.

ולא

א טור שם סי' קיח סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכד: ג טור שם סי' קכח וע"ש סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*והוא שייחד לו קרן זוית. א"א זה שבוש אלא או שייחד לו קרן זוית והמפתח בידו:

כסף משנה

ומותר בהנאה היינו במפתח וחותם כחכמים דאסרי בשתיה והשתא הדרינן ממאי דאוקימנא בשייחד לו קרן זוית. ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב והוא שייחד לו קרן זוית דהא למסקנא הדרינן מהאי אוקימתא וכן יש לתמוה על הראב"ד שכתב והוא שייחד לו קרן זוית א"א זה שיבוש וכו'. ועוד יש לתמוה על רבינו שפסק כההיא דר"י בן בתירא דהמפקיד יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה דאתיא כחכמים דפליגי אר' אליעזר ובגמ' איפסיק הלכתא כר"א והוא עצמו פסק לעיל בסמוך כמותו ולכן נ"ל שרבינו מפרש:

חסר כאן

י יין מבושל וכו'. בפרק אין מעמידין (דף ל"ט:) אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ מבושל שלנו ביד עכו"ם וכן יין שלנו ביד עכו"ם א"צ חותם בתוך חותם מ"ט אי משום איניסוכי לא מנסכי אי משום איחלופי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף ומשמע דאפילו יש בכלי שום נקב שיוכל לשתות ממנו אם אינו גדול שיוכל להריק בו יין לתוך הכלי שרי דלמאי ניחוש לה אם מפני שהוא יכול לשתות ממנו הא לא מינסיך ואי משום איחלופי כיון שהנקב צר כל כך ליכא למיחש להכי. ומ"ש רבינו דה"ה לשכר פשוט שהוא נלמד מדין יין מבושל. ומ"ש או יין שעירב בו דברים אחרים וכו', שם אמרינן דאלונתית אין בה משום יי"נ ואלונתית הוא יין שיש בו תערובת שמן ויינומלין הוא יין שיש בו תערובת דבש ופלפלין ומאחר שאין בהם משום יי"נ דינם כיין מבושל. ומ"ש והגבינה והחלב מותרים בחותם אחד, מימרא בפרק אין מעמידין (דף ל"ט:) וסובר רבינו שהטעם מפני שאיסורם מד"ס וכן דעת הרשב"א וכתב ואע"פ שסתם יינם אינו אלא מדרבנן החמירו בו כשל תורה משום דהביב ניסוך עליהם וערמי ומזייפי חותם אחד. והר"ן כתב בשם הירושלמי דטעמא משום דכל דבר שאיסורו מגופו אסור בחותם אחד משום תערובת מותר בחותם אחד:

יג יש דברים שאין בהם איסור ניסוך כלל וכו' ואלו הם לא ימזוג העכו"ם המים וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף כ"ח:) א"ר יוחנן יין שמזגו עכו"ם אסור משום לך לך אמרין נזירא וכו' ומשמע לרבינו דכיון דאינו אלא משום לך לך אמרין נזירא אין לאסור אלא לכתחלה כמ"ש במוליך ענבים לגת ולישנא דשמזגו לאו דוקא וחלקו עליו המפרשים וכתבו

דבשתיה

רדב"ז

אלא ודאי כרבנן פסק. אלא דקשיא ליה ז"ל כיון דאיכא מפתח וחותם הוי כחותם בתוך חותם ואמאי בעינן שייחד לו קרן זוית. אלא על כרחין וחכמים אוסרין לכתחלה אמרי דשמעו לר' אליעזר דמקל טפי ואמר דלכתחלה מותר אמרו חכמים לכתחלה אסור ואי עבד שרי בהנאה. אי נמי אוסרין בדיעבד רבנן ולא פליגי אלא אשתייה דאפילו בדיעבד אסור אבל בהנאה מותר. עוד יש לפרש שהבין הראב"ד בדברי רבינו מדלא אמרו בלישנא דברייתא מפתח וחותם משמע חותם דוקא וכתב עליו דה"ה מפתח, ורבינו סובר דמילתא נקיט שאין דרך לעשות מפתח לקרן זוית אבל אה"נ דחותם או מפתח סגי:

י יין מבושל והשכר וכו'. שם אמר שמואל בשר יין תכלת אסורין בחותם אחד מוריים פת גבינה מותרין בחותם אחד מפני שאינן אין איסורן אלא מדרבנן. זהו הכלל שמסר רבינו:

יא יראה לי שכל מקום שאמרנו וכו'. זה [illegible] ממה שכתב פי"א כיון שעיקר מגע גר תושב בכוונה אינו אוסר היין אלא בשתייה אם נגע בלא כוונה מהתינן ליה דרגא ויהיה מותר בשתייה דהכי אמרינן גבי נכרי עובד ע"ז אם נגע ביין בכוונה אסרו בהנאה ואם נגע בלא כוונה מהתינן ליה דרגא ושרי בהנאה:

יב אבל המפקיד יין וכו'. אע"ג דגר תושב הוא שקבל עליו שבע מצות בני נח וכ"ל נלטוו על הגזל מ"מ כבר אמרו רז"ל שאינם מקיימים אותן שנאמר ראה ויתר גוים כיון שראה שאין מקיימין אותן וכו'. ומעשים בכל יום אנו רואים שהם חשודים על הגזל ועל הגנבה ועל הזיוף:

יג יש דברים שאין בהם איסור נסך וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף כ"ח:) בעיא ואמרו אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ואמרינן נמי התם א"ר יוחנן ואמרי לה אמר אביי א"ר יוחנן יין שמזגו עכו"ם אסור משום לך לך אמרין נזירא וכו'. ומשמע אפילו בדיעבד. ויש מי שהפריז על המדה

ואסרו

לחם משנה

ולכך הדין דין אמת. ופ"ת לכולהו פירושי כשהקשו בגמרא אי הכי בשתיה נמי ליפתרי וכו' דמשמע דה"ק אי אמרת בשלמא מעיקרא הוה אוקימנא ברייתא דמתיר בשתייה ביחד וברייתא דלעיל בלא ייחד אבל השתא דמוקמת ברייתא דלעיל בייחד קשיא דמ"מ השתא לוקמה ברייתא דלעיל בחותם אחד וברייתא אחרה בשני חותמות. וי"ל דהמקשה לא פסיק אדעתיה חילוק דחותם אחד ושני חותמות דלא ידע פלוגתא דר"א ורבנן עד שהמתרץ חידש לו והמתרץ בא להעמיד הברייתות תרווייהו בחד גוונא:

והוא שייחד לו קרן זוית וכו'. בהשגות א"א זה שבוש אלא או שייחד לו קרן זוית והמפתח בידו ע"כ. נראה שהר"א ז"ל מפרש מה שאמרו בגמ' (דף ל"א) כגון שייחד וכו' כלומר והיינו דחותם אחד שעשה המפתח וה"ה בלא ייחד קרן זוית ומפתח אם עשה חותם אחד סגי אבל רבינו מפרש דייחד לו קרן זוית הוא מלבד חותם אחד דבגמרא כי צריך מעיקרא ודאי דמשמע ליה דהמפקיד הוא בחותם אחד דסתם מפקיד חביותיו חתומות והיינו חותם אחד ויש קצת סיוע לרבינו דאי כדברי הר"א ז"ל דבחותם אחד סגי מאי פירכו בגמרא הא ר"א הא רבנן נימא דע"כ לא קאמר ר"א אלא בשוכר בית או לוקח ולהכי סגי בחותם אחד אבל המפקיד אצל עכו"ם לא סגי בחותם אחד בשלמא לרבינו אתי שפיר דכיון דייחד קרן זוית הוי ודאי כשוכר בית כיון שכבר ייחד לו קרן זוית הוי כאילו זו ביתו:

י יין מבושל והשכר וכו'. בפ' אין מעמידין (דף ל"ט) אמר רב אשי וכו' יין מבושל שלנו ביד עכו"ם אין צריך חותם בתוך חותם ושם (דף ל"ט) אמר רב חבי"ת אסור בחותם אחד חמפ"ג מותר בחותם אחד, פירוש חמפ"ג חילתית מוריים פת גבינה, ופירש רבינו טעם אלו כמו שפירש הרשב"א ז"ל שביאר הטור דכל דבר שאם הוחלף יש בו איסור תורה כמו בשר דאם הוחלף הוי בשר נבלה וכן דג שאם הוחלף הוא כדג טמא אז ודאי צריך שני חותמות אבל דבר שאם הוחלף אין בו אלא איסור דרבנן כגון גבינה שאם הוחלפה בגבינה של עכו"ם אינה אסורה מה"ת אלא מדרבנן וכן חלב שאם הוחלף אין בו איסור מה"ת שודאי כולו טמא אי אפשר שהרי אמרינן בפרק אין מעמידין (דף ל"ה:) דטהור חיור טמא ירוק וליכא למיחש אלא לתערובת ומדאורייתא בטיל אלא דרבנן החמירו וכן יין אם הוחלף לא חיישינן שיחליפנו אלא בסתם יינם שהוא אסור מדרבנן לבד וכן חומץ אם יחליפנו יחליף אותו בחומץ של עכו"ם שתחילתו יין שאין בו איסור אלא מדרבנן שהוא סתם יינם אבל ביין ממש אע"ג דאם יגע בו אין בו איסור אלא מדרבנן דמגע עכו"ם ביין שלנו אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ חיישינן דחיישינן שמא נגע וינסכנו דליכא טרחא כולי האי וקרוב הדבר לעשותו אבל אחלופי דאיכא טירחא יתירא לא חיישינן בחותם אחד אלא דאם הוחלף איסורו איסור תורה ולכך יין מבושל שאין חשש אם יגע בו כלל ואין חשש אלא איחלופי לכך לא חיישינן משום דטירחא יתירא כי האי לא חיישינן בדבר שאיסורו מדרבנן וז"א וכל שאיסורו מד"ס כו' כלומר דבר שאם הוחלף ויש בו איסור מד"ס אבל דבר שאם יגע בו נאסר אפילו אין איסורו אלא מד"ס חיישינן ובזה מתורץ דברי רבינו למה אנו חוששים שמא יגע ביין דמגע עכו"ם ביין אין איסורו אלא מדרבנן והוא מבואר במה שכתבתי: אבל המפקיד יין וכו'. כבר הקשה הרב"י דמה השמיענו רבינו ואמר הדבר דנראה לו ברייתא היא דביד גר תושב אין מפקידין ושם תירץ ע"ש:

יג יש דברים שאין בהם וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף כ"ח:) אמרו יין שמזגו עכו"ם אסור משום לך לך אמרין וכו' וסובר רבינו שאע"פ שאמרו אסור אינו אלא לכתחילה

אבל

הגהות מיימוניות

א להוציא יין דרך שם ויחזירנו למקומו וכל הברזות יחתוך ויקבע עליהם עור במסמרות א"נ יקבע גסרים במסמרות לכסות על השולים והברזות ויודיע לחבירו היאך חתמו כדפירש' בהגה"ה דלעיל: [ו] אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור פירש חתיכת דג בשר יין תכלת ובדפוסיק אפיק חלב ועייל חתיכת דג, חמפ"ג בחותם אחד מותר פירוש חלתית מוריים פת גבינה ע"כ: [ז] השולח חביות ריקניות ביד עכו"ם אין צריך לחתמן דאע"ג דאמרינן בפ"ב דע"ז רב כי הוה משדר גולפי להרפני סתים להו אפומייהו והתים להו אברזייהו מ"מ כל שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בית רבנן ה"מ חביות שלהם שהיו קטנות אבל חביות שלנו שהם גדולות ליכא למיחש שבזמן מועט יתן בהן יין ויערם מ"מ נכון להחמיר לכתחילה ולהחתימן ויכתוב בתוכן באבן רכה או בדבר אחר סה"ת והמצות: [ח] וכן אם זרק צרור או דבר אחר בתוך היין מרחוק ואפילו בכוונה מותר כדאיתא בירושלמי דתניא רבי שמואל בש"ר אבא אמר אין זריקה אוסרת ביין נסך ובפ' ר' ישמעאל אמר רב כל שבזב טמא בעכו"ם עושה אותו יין נסך כגון בנגיעה אבל כל שבזב טהור כגון בזריקה בעכו"ם אין עושה אותו יין נסך ותדע שכל עיקר כלל זה אינו אלא **להתיר זריקה שהרי זב שהוא נושא יין אפילו בכלי אבנים היה טמא ובעכו"ם אין עושה יין נסך ועוד קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור ובעכו"ם עושה יין נסך אלא ודאי להתיר זריקת עכו"ם ביין אתי וכן פירש רבינו יוסף ט"ע ובגיגית שיש בה ענבים**

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש אלא שייחד לו קרן זוית ומפתח בידו עכ"ל: ואני אומר איני מבין זה השבוש שהרי בכל התלמוד מפתח או חותם ביד ישראל אלמא שוים הם וגם בזאת כך פירש"י ז"ל פרק אין מעמידין דגרסינן א"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא שלש יינות הן וכו' עד המפקיד יינו אצל עכו"ם אסור בשתיה ומותר בהנאה ורמינהי המפקיד פירותיו אצל עכו"ם הן כפירותיו פי' כפירותיו של עכו"ם למעשרות ולשביעית דחשידי לאיחלופי הכא נמי דילמא חלפיה והאי חמרא דעכו"ם הוא ופרקינן אמר ר' ירמיה כגון שייחד לו קרן זוית פי' ומסר לו מפתח או עשה לו חותם זה לשון רש"י ז"ל וכן קבלנו מפי רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכולם סוגיין בהכי שלקא וכברייתא דפרק בתרא דבמפתח או חותם סגי ועיניך רואות כי קרן זוית שכתב ר"מ ז"ל בחותם אחד כפירו ומעתה מה מקום לשיבוש זה והלא מפתח וחותם אחד שוים הם: יין מבושל והשכר עד על כל פנים. [illegible] אין מעמידין (דף כ"ט): יש דברים שאין בהם איסור כלל עד או הביא ענבים הכי [illegible]. פ' רבי ישמעאל (דף כ"ח) ופ' השוכר את הפועל (דף ע"ב):

ולא יוליך העכו"ם ענבים לגת שמא יבוא לדרוך או ליגע. ולא יסייע [ס] לישראל בשעה שמריק מכלי לכלי שמא יניח הכלי ביד העכו"ם ונמצא היין בא מכחו. ואם סייע או [י] מזג המים או הביא ענבים מותר: **יד** [א]וכן מותר שירית העכו"ם בחבית של יין שלנו. ומותר לישראל להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שם איסור שאין [כ] הריח כלום לפי שאין בו ממש: **טו** [ב]כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנייה אם עבר ומכרו דמיו מותרין חוץ מעכו"ם ומשמשיה ותקרובת שלה ויין שנתנסך לה. והחמירו חכמים בסתם יינם להיות דמיו אסורין כדמי יין שנתנסך לעכו"ם [ג]לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל לעשות עמו ביין שכרו אסור: **טז** וכן השוכר את החמור להביא עליו יין או ששכר ספינה להביא בה יין שכרן אסור. אם מעות נתנו לו יוליכן לים המלח. ואם נתנו לו בשכרו כסות או כלים או פירות הרי זה ישרוף אותן ויקבור האפר כדי שלא ליהנות בו: **יז** [ד]שכר לעכו"ם חמור לרכוב עליו והניח עליו לוגין של יין שכרו מותר. [ה]שכרו לשבר כדי יין נסך שכרו מותר

א טור שם וע"ש סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכג קנב סמ"ג שם: ג טור שם סי' קלג סמ"ג שם: ד שם: ה גם זה שם וע"ש:

כסף משנה

דבשתיה מיהא אסור. ומ"ש ולא יוליך העכו"ם ענבים לגת וכו'. שם (דף נ"ה) בעו מיניה מרב כהנא עכו"ם מהו שיוליך ענבים לגת א"ל אסור משום לך לך אמרין נזירא וכו' איתביה רב יימר לרב כהנא עכו"ם שהביא ענבים לגת בסלים ובדודורים אע"פ שהיין מזלף עליהם מותר א"ל הביא קאמרת אנא לכתחלה קאמינא. ומ"ש ולא יסייע לישראל בשעה שמריק מכלי אל כלי, בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ב:) אמר להו רבא להנך שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב עכו"ם לסייע בהדייכו דילמא משתליתו ושדיתו ליה עליה וקא אתי מכחו ואסור ופירש"י שפוכאי פועלים ישראל הרגילים לערות יין מכלי אל כלי. ושדיתו ליה עליה שמא תניחו כל הכלי שמערים ממנו ביד העכו"ם והוא יערה לבדו ומיתסר התחתון. ומדיהב טעמא דילמא משתליתו ושדיתו עליה משמע דכל היכא דלא שדו עליה דעכו"ם מותר בדיעבד וכן פסקו סמ"ג ורשב"א והר"ן. ומ"ש וכן מותר שירית העכו"ם וכו'. שם (דף ס"ו:) האי בת תיהא עכו"ם בדישראל שפיר דמי ישראל בדעכו"ם אביי אמר אסור רבא אמר מותר. ופירש"י בת תיהא נקב נוקבין במגופת החבית להריח את היין לבודקו אם יכול להתקיים וידוע דהלכה כרבא:

טו כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנאה וכו' לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל וכו' וכן השוכר את החמור להביא עליו יין וכו'. משנה בפ' בתרא דע"ז (דף ס"ב) השוכר את הפועל לעשות עמו ביי"נ שכרו אסור וכו' השוכר את החמור להביא עליה יי"נ שכרו אסור ובגמ' (שם ע"ב) איבעיא להו שכרו לסתם יינם מהו וכו' עד איניש גנב ואייתי הבר הכא. ומה שכתב אם מעות נתנו לו יוליכם לים המלח*:

יז שכר לעכו"ם חמור לרכוב עליו וכו'. שם במשנה: שכרו לשבר כדי יין נסך וכו'. שם (דף ס"ג:) בעיא דאיפשיטא:

השוכר

הרדב"ז (מכ"י)

ואסרו בהנאה וקשה על רבינו שכתב בדיעבד מותר. ויש לתרץ כיון דגבי ענבים שהביא העכו"ם לגת תניא עכו"ם שהביא ענבים לגת בסלין ובדרדורים אע"פ שהיין מזלף עליהן מותר ומותבינן מינה לרב כהנא דאמר אסור ומתרץ הביא קאמרת אנא לכתחלה קאמינא וכיון דטעמא דתרוייהו משום לך לך אמרין נזירא וכו' כי היכי דהביא ענבים בדיעבד מותר יין שמזגו עכו"ם בדיעבד נמי מותר והא דאסר להו ר' יוחנן אסר להו שלא יעשו כן פעם אחרת. ואמרינן בפ' השוכר את הפועל (דף ע"ב:) אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב עכו"ם לסייע בהדייכו דילמא משתליתו ושדיתו ליה עליה וקא אתי מכחו ואסור והכא נמי כיון דלא הוי אלא משום חששא בדיעבד שרי:

יד וכן מותר להריח וכו'. זו פלוגתא דאביי ורבא בכמה דוכתי והלכתא כרבא דאמר ריחא לאו מילתא היא שהריח אין בו ממש והכי אמרינן לגבי מעילה ריח קול ומראה לא נהנין ולא מועלין. ומכאן יש ללמוד שאם הוא מתכוין להריח ביי"נ ליהנות בריחו אסור ולא התירו לכתחלה להריח בחבית של יי"נ אלא בשאינו מתכוין ליהנות כנ"ל:

טו כבר ביארנו שכל דבר וכו'. בע"ז נאמר והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו:

והחמירו חכמים בסתם יינם וכו'. שם בעיא ואיפשיטא דההוא גברא דאגר ארעיה לסתם יינם יהבו ליה חיטי באגריה אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו בקברי. ואע"ג דסתם יינם איסורם מד"ס משום חומרא ע"ז עשו אותו כיין שנתנסך לעכו"ם:

לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל וכו'. (דף ס"ב) ר"פ השוכר את הפועל לעשות עמו ביי"נ שכרו אסור דכי היכי דדמיו אסורין שכרו נמי אסור ואע"ג דשוכר לא נסים אגריה קנסו משום חומרא דיי"נ כדאיתא בגמ':

יז שכר לעכו"ם חמור לרכוב עליו וכו'. שם במשנה שכרה ליתב עליה אע"פ שהניח העכו"ם לגינו עליה שכרו מותר שעיקר השכירות אינו אלא לרכוב ודוקא שהניח לגינו עליה שהוא טפל אצל הרוכב ואין השכירות בשביל הלגין דהא אי לא מנח לגינו לא מנכי ליה מאגריה אבל מה שנהגו שהשוכר סוס ופרד מניח משא מכאן ומשא מכאן ורוכב עליו אם היה המשא יין שכרו אסור אע"פ ששכר לרכוב עליו כיון שהמנהג להשים גם המשא כנ"ל:

השוכר

*[הכ"מ לא הביא מוצא לדין זה. ונ"ל דיצא לו לרבינו מעובדא דההוא גברא דאגר ארביה לסתם יינם יהבו ליה חיטי באגריה אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו וטעמא יהיב בגמרא דלא אתי בהו לידי תקלה מינה משמע שאם הוא דבר דלא אתי לאכשולי ביה אם יוליכו לים המלח כמו מעות שצריך להוליכו לבערו מן העולם ואין לך ביעור גדול מזה]:

לחם משנה

אבל בדיעבד מותר כיון דתלי טעמא משום לך לך אמרין וכו' ושם אמרו גבי מוליך ענבים לגת דטעמא משום לך לך וכו' דבדיעבד מותר משמע דכל מאי דנאסר משום האי טעמא שרי בדיעבד:

יד וכן מותר שירית העכו"ם וכו'. בפ' השוכר (דף ס"ו:) האי בת תיהא עכו"ם בדישראל שפיר דמי ישראל בדעכו"ם אביי אמר אסור רבא אמר מותר וכו' דריחא לאו מלתא היא והלכתא כוותיה לגבי דאביי וגבי בשר שמן שצלו עם בשר נבילה בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) רב אסר ולוי שרי וכתבו התוס' דשם יש לפסוק כמאן דאסר ואע"ג דקי"ל כרבא שאני הכא דריח היין מזיק לו לגוף ורבינו בהלכות אלו פ' תשיעי פסק כההיא דרב דאסר גבי פת שאפאה עם הצלי וא"כ קשה איך כתב כאן שמפני שאין הריח הזה יש בו ממש שרי הא אפילו שאין בו ממש אסור אם לא היה מזיק לגוף דע"כ סבירא ליה כחילוק התוס' כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא. וי"ל דהכי קאמר אם היה בו ממש אע"ג שהיה מזיק אסור אבל השתא שאין בו ממש מותר. א"נ י"ל דריחא דהתם סבירא ליה לרבינו דהוי יש בו ממש משום דהוי ריחא דפטומא כמו שכתבו שם ההגהות בשם ר"ת:

טו כבר ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנייה וכו'. לכאורה נראה דרבינו תולה איסור השכר בתפיסת הדמים מפני שדמיו אסורים לכך אסור שכ"כ כבר ביארנו וכו' לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל לעשות ביין עמו שכרו אסור. וקשה על זה דהא בגמ' ר"פ השוכר את הפועל (דף ס"ב) דמו זה דאמרו אלא הואיל ותופס דמיו וכו' והרי שביעית וכו' ומסיק דקנס הוא ולאו משום האי טעמא. ונראה דפי' רבינו כך הוא מפני שהחמירו בסתם יינם שאסור דמיו כדמי יין נסך לכך אסרו אף שכרו ותפס לשון הגמ' שאמר מי אמרינן כיון דאיסוריה חמור כיין נסך שכרו נמי אסור וכו' ופשיט בגמרא כרב חסדא לאיסורא ולכך תפס לשון זה ואמר דכיון דאיסוריה חמור כיי"נ דאפילו הדמים אסורים דמדאיבעיא לן בגמ' דשכרו אסור משמע דבדמים פשיטא ליה דאסורין ביי"נ לכך החמירו אף בשכרו:

טז הרי זה ישרוף וכו'. שם בגמרא ההוא גברא דאגר ארבא לסתם יינם יהבו ליה חיטי באגריה אמר ליה זיל קלינהו וקברינהו בקברי. והקשו שם וליקלינהו וליבדרינהו ותירצו דילמא מזבלי בהו ע"כ. והקשו בתוס' גבי הא דקאמר מזבלי בהו וא"ת ומה בכך הא פסקינן לעיל כר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר ותירצו דלכתחלה יש לחוש לדברי רבנן שחולקין עליו דאמרו אף הוא נעשה זבל. ועל רבינו יש לתמוה דהוא פסק בהלכות עכו"ם פרק שמיני כיצד מאבד עכו"ם שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל לים המלח וכיון דהוא פסק שם דעבדינן לכתחלה כר' יוסי דשוחק וזורה לרוח למה כתב כאן שיקביר אותן בזורה לרוח סגי. עוד הקשה שם הרב ב"י בהלכות ע"ז (סי' קמ"ו) קושיא חזקה והוא דכיון דרבינו פסק כרב יוסף דבע"ז דלא ממאיס בעינן שחיקה ולא יטיל לים בעינן וכמו שכתב הרב המגיד למה בים המלח החליף השחיקה בשריפה. ונראה לי לתרץ תירוץ השוה לשניהם דרבינו קשיא ליה היכי קאמר בגמרא דילמא מזבלי בהו הא פסקינן כר' יוסי דזה וזה גורם מותר לכך מתרץ הוא ז"ל דאפילו ר' יוסי ודאי דמודה דהיכא דמזבלי ודאי דאסור וכמו שכתבו שם דאסור לעשותה לכתחלה אפילו לרבי יוסי אלא דר' יוסי כיון דהוא ספק אם יזבל לכך מתיר דכיון דהוי ספק דאפי' יזבל מותר ולכך

משנה למלך

יד ומותר לישראל להריח וכו'. פלוגתא דאביי ורבא בפרק בתרא דע"ז וידוע דהלכתא כרבא. וכתבו התוס' בפ"ק דע"ז (דף י"ב) ד"ה אלא, דהא דקי"ל ריחא לאו מלתא היא מ"מ במלתא דעיקרייהו לריחא עבידי מלתא היא כגון ורד והדס יע"ש:

בר"א

הגהות מיימוניות

ענבים דרוכים ותמשיך ממנו יין אסור להניח שיביא עכו"ם ענבים בסלים ולשופכם בגיגית מפני שהאשכולות דבוקות זו בזו והוי כמו אזיל מיניה ומיניה ובזורק חבית לבור שלא בחמתו דאסור וצריך שיסייע לו הישראל לשפוך ואם לא סייע אסור אם לא שזורק מרחוק או כולו בבת אחת כמו זורק צרור ואפ"ה לכתחילה אסור כדבעא מיניה מרב הונא עכו"ם מהו שיוליך ענבים לגת ומסיק דמותר בדיעבד כדלעיל פי"א אע"פ שהיין מזלף עליהם. נ"ל לכתחילה אסור. וכל זה כשהמשיכו ממנו אבל אם לא המשיכו ממנו מותר אפילו ליגע במה שבגיגית כדפ' לעיל פי"א מספר התרומה והמצות ע"כ: [ט] אמר להו רב להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא דישראל לא ליקרב עכו"ם לסייע בהדייכו דילמא משתליתו ושדיתו ליה כו' ועיין לעיל ר"פ י"ב: [י] כתב בספר התרומה והמצות דוקא ששפך העכו"ם המים בחנם אבל אם שפך כדי שיהא טוב לשתות אסור אפילו בדיעבד דהא ר"ל איקלע לבוצרא חזא חמרא דמזגי עכו"ם ושתו ישראל אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל הכרז על יינם משום יין נסך ע"כ כתב בשר"י ע"כ: [כ] כרבא ודלא כאביי דאמר ריחא

מגדל עוז

וכן מותר שירית העכו"ם חבית וכו'. השוכר את הפועל (דף ס"ו ס"ז):

יח השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות וכו'. ברייתא שם (דף ס"ה) כלשון רבינו ופשטא דברייתא דקתני שכרו אסור משמע כל שכרו וכן מסיפא דקתני שכרו מותר לאו כל שכרו קאמר אלא חוץ משכר חבית של יי"נ וא"כ מאי איכא בין רישא לסיפא הלא ודאי צריך הראב"ד לומר דהאיא כרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר אבל לרבינו קשיא דקבע אותה וכבר תירץ בעל מגדל עוז בשם התוספות תירוץ נכון. עוד תירצו מן הירושלמי דגרסינן בפ' כל הצלמים עלה דארג בו את הבגד כד נהתית מן אילפא אשכחתיה לר' יעקב בר אידי דיתיב ומקשה ארג בו את הבגד אסור בהנאה ותנינן יי"נ ימכר חוץ מדמי יי"נ שבו אמר ר' הגאי קשיתיה קיימא כדון קמן דרך בני אדם ליקח מן העכו"ם בגד ולפיכך אסור התם אין דרך ליקח מן העכו"ס יין ע"כ. וכן יש לתרץ הכא דרך ליקח שכר מן העכו"ס ולפיכך אסרו הכל שלא יבא ליקח שכר מיי"נ ומודה רשב"ג ור' אליעזר בהא אבל גבי יין ביין אין דרך ליקח יין מן העכו"ס ולפיכך לא גזרו על הכל אלא יוליך דמי יי"נ ליס המלח. ותירוץ זה יותר נכון. והא דלא מוקי רבא הך ברייתא דקתני השוכר את הפועל לעתותי ערב אמר לו העבר לי חבית של יי"נ ממקום למקום שכרו מותר אמאי לא מוקי לה כרשב"ג משום דניחא ליה לאוקמה כרבנן. כך תירצו בתוס'. ואכתי קשה אמאי לא מוקי לה כר' אליעזר. גם בזו תירצו דשכרו מותר משמע ליה בלא פדיון. ולפי שיטת רבינו ניחא ואפי' כיון דהלכתא הוא אליבא דכ"ע ניחא ליה לאוקומה במלתא דמודו בה כולי עלמא:

כ אומני ישראל ששלח להם עכו"ס וכו'. שם במשנה כלשון רבינו:

כא ישראל שהיה נושה בעכו"ס וכו'. שם ברייתא והקשינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואמר רב ששת סיפא משום דהוה ליה כי רוצה בקיומו ומותבינן עליה מדתנן גר ועכו"ס שירשו את אביהם עכו"ס גר יכול לומר לעכו"ס טול אתה ע"ז ואני מעות וכו' ומסיק א"ר פפא ירושה קאמרת שאני ירושת גר דאקילו בה רבנן שמא יחזור לקלקולו תניא נמי הכי בד"א שירשו אבל נשתתפו אסור:

כג ישראל שמכר יינו לעכו"ס וכו'. שם במשנה המוכר יינו לעכו"ס פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין. ומקשינן התם דמשיכה בעכו"ס קונה ומתרצינן למתני' רישא דפסק דמים סמכא דעתיה ויי"נ לא הוי עד דנגע ביה ולפיכך דמיו מותרין וסיפא דלא פסק לא סמכא דעתיה ועדיין הוא של ישראל הילכך דמיו אסורין:

מותר ותבוא עליו ברכה מפני שממעט בתיפלה: **יח** השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי [א]מאה חביות של שכר במאה פרוטות *ונמצא אחת מהן יין שכרו כולו אסור: **יט** אמר לו העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה והעביר ונמצא ביניהן חביות של יין. שכר חביות של יין אסור ושאר שכרו מותר: **כ** [ב]אומני ישראל ששלח להם עכו"ם חבית של יין בשכרן מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה. ואם משנכנסה לרשותן אסור: **כא** ישראל שהיה נושה בעכו"ם מנה. הלך העכו"ם ומכר עכו"ם ויין נסך והביא לו דמיהן הרי זה מותר. ואם אמר לו קודם שימכור המתן לי עד שאמכור עכו"ם או יין נסך שיש לי ואביא לך. אע"פ שהוא סתם יינו ומכר והביא לו [ג]הרי זה אסור. מפני שהישראלי רוצה בקיומו כדי שיפרע ממנו חובו: **כב** וכן גר ועכו"ם שהיו שותפין ובאו לחלוק. אין הגר יכול לומר לעכו"ם טול אתה עכו"ם ואני מעות. אתה יין ואני פירות שהרי רוצה בקיומן כדי שיטול כנגדן. [ד]אבל גר ועכו"ם שירשו את אביהן עכו"ם יכול לומר לו טול אתה עכו"ם ואני מעות. אתה יין ואני שמן. קל הוא שהקלו בירושת הגר כדי שלא יחזור לסורו. ואם משבאו לרשות הגר אסור: **כג** [ה]ישראל שמכר יינו לעכו"ם פסק עד שלא מדד לו דמיו מותרין. שמשפסק סמכה דעתו ומשמשך קנה ויין נסך אינו נעשה עד שיגע בו נמצא בשעת מכירה היה מותר. מדד לו עד שלא פסק הדמים דמיו אסורין

השגת הראב"ד
*ונמצא אחת מהן יין שכרו כולו אסור. א"א ומאחר דקי"ל כר' אליעזר דאמר יין ביין בשהם יינם יוליך הנאה ליס המלח והשאר מותר בהנאה אמאי כולן אסורות א"ו יוליך אחד מהם ליס המלח והשאר מותר עכ"ל:

א טור שם וע"ש סמ"ג שם: ב טור שם סי' קלב סמ"ג שם: ג גם זה שם וע"ש סמ"ג לאוין מה: ד טור שם סי' קמז: ה טור שם סי' קלב וע"ש סמ"ג עשין קלח:

יח השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות וכו'. שם במשנה שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יי"נ ממקום למקום שכרו מותר ובגמרא (דף ס"ה) אוקמה רבא דאמר ליה העבר לי חבית חבית בפרוטה דתניא השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות ונמצאת חבית של יי"נ ביניהם שכרו אסור חבית חבית בפרוטה ונמצאת חבית של יין ביניהם שכרו מותר ופירש"י העבר לי חבית חבית בפרוטה ונמצאת חבית של יי"נ ביניהם שדי פרוטה לנהרא א"נ לא שקיל מיד עכו"ם ואיך מישתרו דהא לא שייך שכר ההוא חבית בהדי איך דכל חדא קיין אגרא באפי נפשה. העבר מאה חביות במאה פרוטות דכל כמה דלא אעבירינהו לכולהו לא יהיב ליה מידי [הילכך כוליה אגרא שייך ביה]: וכתב הראב"ד א"א ומאחר דקי"ל כר"א וכו'. ויש לומר שהטור כתב שדעת הרמ"ה והרמב"ן כדעת רבינו משום דכיון דקבלנות היא כוליה אגרא אכל הדא והדא יהיב ואין לו תקנה על ידי הולכת הנאה ליס המלח והרשב"א והר"ן נתנו טעם אחר שאילו הודיעו מתחלה שאינו מעביר לו אותה חבית שמא לא היה שוכרו כלל וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שכתב סתם דשכרו אסור ולא חילק בדבר וכ"נ מדברי רש"י:

כ אומני ישראל ששלח להם עכו"ם וכו'. משנה פרק בתרא דע"ז (דף ע"א) ותיבת ובלבד הכתוב בספרי רבינו נ"ל שהוא ט"ס וכן מצאתי תיבת ובלבד בספר מוגה מנמחק:

כא ישראל שהיה נושה בעכו"ם מנה וכו'. ברייתא רפ"ג דע"ז (דף ס"ד):

כב וכן גר ועכו"ם שהיו שותפין ובאו לחלוק וכו'. שם וכי רוצה בקיומו כה"ג מי אסיר והא תנן גר ועכו"ם שירשו את אביהם עכו"ם יכול לומר לו טול אתה עכו"ם ואני מעות טול אתה יי"נ ואני פירות אם משבאו לרשות הגר אסור וכו' אמר רב פפא וכו' שאני ירושת הגר דאקילו בה רבנן גזירה שמא יחזור לקילקולו תניא נמי הכי בד"א שירשו אבל נשתתפו אסור:

כג ישראל שמכר יינו לעכו"ם פסק עד שלא מדד דמיו מותרים וכו'. משנה שם (דף ע"א) המוכר יינו לעכו"ם פסק עד שלא מדד דמיו מותרים מדד עד שלא פסק דמיו אסורים ובגמ' אמר אמימר משיכה בעכו"ם קונה וכו' ורב אשי אמר וכו' אינה קונה וכו' אמר רב אשי מנא אמינא לה מדא"ל רב להנהו סבויאתא כי כיילתו חמרא לעכו"ם שיקלו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואי לא נקטו בהדייהו זוזי אוזיפונהו והדר שיקלו מינייהו כי היכי דהשוי הלואה גבייהו דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יי"נ ברשותייכו קא הוי וכי שקליתו דמי יי"נ קא שקליתו ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה מדמשכה עכו"ם קנייה יי"נ לא הוי עד דנגע ביה אי דקא כייל ורמי למנא דישראל ה"נ לא צריכא דקא כייל ורמי למנא דעכו"ם סוף סוף כי מטא להוירה דמנא קנייה יי"נ לא הוי עד דמטי לארעיתיה דמנא מ"מ ניצוק חבור (לא) אי דנקיט עכו"ם לכלי בידים ה"נ לא צריכא דמנח אארעא ותיקני ליה כליו ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח לא לעולם אימא לך קנה לוקח והכ"ע כגון דאיכא עכבת יין אפומא דכוזנתא דקמא קמא איניסך ליה וכמאן דלא כרשב"ג דאי רשב"ג הא אמר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר רב הלכה כרשב"ג הבית בחבית אבל לא יין ביין ע"כ בגמרא. ונראה מדברי רבינו שהוא סובר דעכו"ם קונה בין במשיכה בין בכסף וכ"כ המגיד בפרק א' מהלכות זכייה

בר"א

לחם משנה

ולכך לא חיים אבל היכא דודאי מזבלי מודה ר' יוסי ולכך היכא דהוא שריף ודאי מזבלי דאינשי טעו ואמרו אפילו דהיא ע"ז הרי נעשה אפר ומותר לזבל ולכך כיון דטעו אינשי ודאי דמזבלי ולכך בעי קבורה ולא סגי זרייה לרוח אבל בשוחק סגי זורה לרוח דלא מזבלי בהו דאמרי אינשי דילמא ע"ז הוא ואסור לזבל כיון דאינו נעשה אפר ולכך ודאי סגי בזורה לרוח אבל בהטלה ליס המלח דליכא למיחש לזבל אפילו שריפה סגי דלא הוי כמו זרייה לרוח דבעינן שחיקה ולא מהני שריפה דאינשי טעו כדפרישנא ובים המלח אפילו שריפה סגי לכך כתב רבינו או שורף ומטיל ליס המלח כלומר דאפילו שריפה סגי:

יח השוכר את הפועל וכו'. שם (דף ס"ה) הקשו אמתניתין דקאמר שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת וכו' ואע"ג דלא אמר ליה לעתותי ערב ורמינהי השוכר את הפועל ולעתותי ערב אמר לו העבר (לי) חבית של יין נסך ממקום למקום וכו' ותירץ רבא הא דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות והא דאמר ליה העבר חבית חבית בפרוטה ע"כ. וא"ת אמאי לא כתב רבינו דלעתותי ערב אפילו מאה חביות במאה פרוטות מותר. וי"ל דרבינו מפרש דלעתותי ערב אחר שהשלים קבלנותו אמר לו כך ולכך נראה לו לרבינו שאין זה שום חידוש ולא אמרה הברייתא לעתותי ערב אלא להשמועינן דיוקא דאי לא לעתותי ערב אסור: ונמצא אחת מהן כו'. ובהשגות א"א ומאחר דקי"ל כר"א וכו' אמאי כולן אסורות וכו'. ויש לתרץ דבאי הכא דכולי אגרא יהיב ליה בהאי הדא וכן תירץ הטור בשם הרמב"ן ז"ל:

כא ישראל שהיה נושה בעכו"ם וכו'. פ' השוכר (דף ס"ד) ושם אמרו דירושת הגר שאני שמא יחזור לקלקולו:

כג ישראל שמכר וכו'. עיין בבית יוסף (סימן קל"ב) כי שם ביאר כל זה יפה. ובהשגות

מגדל עוז

ואמר לו העבר לי מאה חביות וכו' אמר לו העבר לי חבית בפרוטה עד ושאר שכרו מותר: כתב הראב"ד ז"ל ומאחר דקי"ל כרבי אליעזר וכו': ואני אומר קושיא זו כבר תירצום רבותינו תירוץ יפה סוף גמ' מתני' קמייתא דפ' השוכר את הפועל בהאי אוקימתא דרבא דאסיק לא קשיא הא דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות הא דאמר ליה העבר חבית חבית בפרוטה והתניא (כניתותא) השוכר את הפועל כו' והז"ל דלא דמי להיא דלקמן שהקשה הראב"ד ז"ל דהתם ודאי כי נתערב יין ביין היתר ההיתר היה ניכר לבד ומובדל מן האיסור ולכך כי נתערב בהיתר ימכר היין כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו ונמצא שאינו נהנה כלל מן האיסור אבל הכא שלא נתברר מעולם שכר ההיתר לבדו ולא נבדל לעולם שכר ההיתר משכר האיסור שהרי מתחלה שכרו בשכירות אחת מאה חביות במאה פרוטות ליכא למימר בכל פרוטה ופרוטה דהוי שכר של יין נסך שהרי שכירות של יין נסך שייכא בכולהו פרוטות שהכל שכירות אחת היא עכ"ל ז"ל. והנה נמצאו דברי ר"מ ז"ל תלמוד ערוך וברייתא פשוטה ושלימה והביאה ר"י אלפס בהלכות וכל המורים הורו כה שדברי ר"מ ז"ל הם תלמוד פשוט ושאול שאלתי מה ישיב רבינו הראב"ד ז"ל על תוכחתו שיסתור דברי רבא ולשון הברייתא הלא ודאי דרך ר"מ ז"ל מוסכמת ומחוכמת: אומני ישראל שלח עד כדי שיטול כמותן. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ב): אבל גר ועכו"ם עד לרשות הגר אסור. פ"ק דקדושין (דף י"ז) ופ' השוכר את הפועל (דף פ"ס) וכמה מקומות בתלמוד מייתי לה: ישראל שמכר יינו לעכו"ם וכו' עד שמגיע לכלי נאסר כסתם יינו:

אסורין. שהרי לא סמכה דעתו אע"פ שמשך ונמצא כשנגע עדיין לא סמכה דעתו ליקח ונאסר היין בנגיעתו והרי זה כמוכר סתם יינם: **כד** במה דברים אמורים בשמדד הישראלי לכליו. אבל אם מדד לכלי העכו"ם או לכלי ישראל שביד העכו"ם צריך ליקח את הדמים ואחר כך ימדוד. *ואם מדד ולא לקח דמים אע"פ שפסק דמיו אסורים שמשיגיע לכלי נאסר כסתם יינם: **כה** אהנותן דינר [ג] לחנוני עכו"ם ואמר לפועלו העכו"ם לך ושתה ואכול מן החנוני ואני מחשב לו הרי זה חושש שמא ישתה יין. שזה כמי שקנה לו יין נסך והשקהו. וכנגד זה בשביעית אסור כגון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ ואמר לפועלו הישראלי לך ואכול ואני מחשב לו

ואם

א גם זה שם בטור וע"ש:

השגת הראב"ד

*ואם מדד ולא לקח דמים וכו'. א"א הא נמי דלאו כהלכתא שהלכה כרבי אליעזר וכרשב"ג:

כסף משנה

זכייה שהוא דעתו ז"ל ומפרש דמתני' בשמדד הישראל לכליו וכך נתנו לעכו"ם וכך משכו מידו בכליו של ישראל ואח"כ נגע בו וקתני דאם פסק עד שלא מדד דמיו מותרים משום דמסכים על דעת הפסק שפסק עמו קנייה וזוזי הלואה נינהו גביה יי"נ לא הוי עד דנגע ביה אבל אם מדד עד שלא פסק ונתנו לעכו"ם ונגע בו דמיו אסורים שמאחר שלא פסק לא סמכה דעתו כשמשך דשמא יתבע ממנו דמים מרובים הילכך אע"ג דמשך לא קנה ונמצא דכשנגע בו עדיין יינו של ישראל היה וכי שקיל מיניה דמי הוי כמוכרו לו ומשמע לי דמודד דקתני מתני' ודנקט רבינו לאו דוקא אלא היינו לומר דמדד ונתן לעכו"ם ומשכו דאל"כ קשה אמאי מדד עד שלא פסק דמיו אסורים אע"פ שלא פסק עמו עד אחר שמדדו כיון שעדיין לא משכו דמיו מותרים דכל שקדם פסק למשיכה סמכא דעתיה וקנה במשיכה וטעמא דנקטו מדידה במקום משיכה נראה דהיינו משום דאין דרך לפסוק בין מדידה למשיכה אלא או קודם מדידה או אחר משיכה מש"ה נקטו מדידה במקום משיכה וכלל עוד במלת מדד שאחר שמשכו נגע בו כדלעיל. ומ"ש אבל אם מדד לכלי העכו"ם או לכלי ישראל שביד העכו"ם צריך ליקח הדמים ואח"כ ימדוד וכו' היינו מדא"ל רב שיקלו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואוקימנא בדכייל ורמי למנא דעכו"ם כלומר דמדנפל למנא נאסר קודם שקנה העכו"ם כלל שהרי עדיין לא משך ולא נתן דמים וכיון שעד שלא הל' הקנין נאסר ברשותו של ישראל כי יהיב ליה בתר הכי האי מוכר לו יין אסור ואם לקח ממנו דמים קודם שמדד שהרי משום דעכו"ם דכיון דיהיב דמי קני אע"פ שלא משך הילכך כי מדד לכליו של עכו"ם ונאסר חמרא דעכו"ם הוא שנאסר שכבר היה קנוי לו. ומ"ש דה"ה אם מדד לכלי של ישראל שביד העכו"ם דמיו קשה דאדרבה בכה"ג אמרינן בגמרא דאפי' מודד לכלי של עכו"ם שרי דפרכינן סוף סוף מכי מטא לאוירא דמנא קנייה יי"נ לא הוי עד דמפי לארעיתא דמנא ואהדרינן אי דנקיט ליה עכו"ם לכלי בידיה הכי נמי לא צריכא דמנח אארעא י"ל דהיינו למאן דאמר ניצוק אינו חבור אבל למאן דאמר ניצוק חיבור מכי שדי לקלא בתוך יין שבכלי העכו"ם נאסר כל היין שבכלי העליון משום ניצוק והוא הדין למודד לתוך כלי של ישראל ונאסרה מפני שנפלה לכלי שביד עכו"ם כל יין שבכלי העליון נאסר משום נצוק ולפי זה מ"ש משיגיע לכלי נאסר בסתם יינם פירוש משהתחיל להגיע בכלי נאסר הכל כלומר אף מה שבכלי העליון כסתם יינם. ומיהו הא דאסר במודד לכלי ישראל שביד העכו"ם היינו דוקא כשהיה שהעכו"ם מנדנד הכלי אם היה מונח בקרקע או שהיה אוחזו בידו באויר דאז על כרחו הוא מנדנד אבל אם היה מונח הכלי של ישראל ע"ג קרקע והעכו"ם אוחזו ולא נדנדו לא נאסר היין כמו שנתבאר בפרק י"ב. וא"ת במדד עד שלא פסק דאמריך שהדמים אסורים אמאי כיון דאינו מוכרו אלא לאותו עכו"ם שנסכו שרי. וי"ל דרבינו לטעמיה דסבר שאינו מותר למכרו אלא דוקא כשנתכוון להזיקו והכא לא נתכוון להזיקו שהרי אפי' הישראל טעה בדין וחשב שאין המעות נאסרים וברשותו של ישראל נגע הילכך אינו חייב לשלם לו:

כד וכתב הראב"ד ואם מדד ולא לקח הדמים וכו' א"א הא נמי דלא כהלכתא וכו':

כה הנותן דינר לחנוני וכו'. בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ג) תניא אומר אדם לחמריו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה (לאו ושתו בדינר זה) ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יי"נ ואם אמר לאו אכלו ואני פורע לאו ושתו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום מעשר ומשום יי"נ ואוקמה רב חסדא בחנוני המקיפו דכיון דאורחיה לאוקופיה קני ליה דינר גביה ואותיבנן עליה ואסיקנא אלא אמר רבא ל"ש שאין מקיפו אע"ג דמשעבד ליה כיון דלא מייחד שיעבודיה לא מיתסר אלא הכא

אמאי

הרדב"ז (סכ"י)

כד בד"א בשמדד הישראלי בכליו וכו'. שם אמר להו רב להנהו שבוייתא כי כייליתו חמרא לעכו"ם שקלו זוזי מינייהו והדר כיילו להו ואי לא נקיטו זוזי בהדייהו אוזפינהו והדר שיקלו מינייהו כי היכי דתיהוי הלואה גבייהו דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יי"נ ברשותייכו הוי וכי שקליתו דמי יי"נ שקליתו ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה מדמשכה עכו"ם קנייה יי"נ לא הוי עד דנגע ביה אי דקא כייל ורמי אמנא דישראל הכי נמי לא צריכא דקא כייל ורמי אמנא דעכו"ם ופקיל ופרי בה ומסיק הכא במאי עסקינן כגון דאיכא עכבת יין אפומא דכוזא דקמא קמא איכסיף ליה וכמאן דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הא אמר ימכר כלו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין ע"כ בגמרא. וזהו שכתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא דהא קי"ל הלכה כרשב"ג וכן פסק רבינו לקמן גבי יין ביין יוליך דמי יי"נ לים המלח. ויש לתרץ לדעת רבינו דהאי אוקימתא דעכבת יין דאתי דלא כרשב"ג לא קיימא כוותיה אבל מימרא דרב הלכתא היא ולא מטעמא דעירוב יין אלא מטעמא דנאסר כל היין בכליו של עכו"ם א"כ מפני שאוחז הכל בידו ונמצא לוקח דמי יי"נ הילכך אם קיבל הדמים מותר שאין כאן דמי יי"נ ואם לא קיבל הדמים אסור דהוי כמוכר יי"נ ולא מטעם תערובת יי"נ ולא דתקיקן לאוקומי הא דרב בדאיכא עכבת יין אלא כי היכי דלא תשמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח אבל לדידן דקי"ל הכי דלא קנה לוקח לא צריכין לאוקומי הא דרב בדאיכא עכבת יין הילכך מימרא דרב הלכתא היא ודוקא דמדד לתוך כליו של ישראל כדמוקי תלמודא והא דתנן המוכר יינו לעכו"ם פסק עד שלא מדד דמיו מותרין היינו שמדד לכליו של ישראל אבל אם מדד לכליו של עכו"ם או שהכלי ביד העכו"ם אפי' פסק הדמים עד שלא מדד דמיו אסורין דוק ותשכח שעלו דברי רבינו כהוגן:

כה הנותן דינר לחנוני עכו"ם וכו'. שם תניא אומר אדם לחמריו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה לאו ושתו בדינר זה ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יי"נ ואם אמר לאו ואכלו ואני פורע לאו ושתו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום מעשר ומשום יי"נ ומוקי לה רב פפא כגון שהקדים לו הדינר. וזהו שכתב רבינו הנותן דינר לחנוני עכו"ם וכו'. ואע"ג דתניא לאו ואכלו ואני פורע מתרץ לה בגמ' תני לאו ואכלו ואני מחשב:

אבל

לחם משנה

ובהשגות א"א הא נמי דלא כהלכתא שהלכה כר' אליעזר וכרשב"ג. והסוגיא בפרק השוכר (דף ע"א) כך היא רב אשי הביא ראיה דמשיכה דעכו"ם אינה קונה מדאמר רב להנהו שבויתא וכו' ודחו ליה אי דקא כייל וכו' לא צריכא דקא כייל ורמי למנא דעכו"ם והקשו סוף סוף כי מטי לאוירא כו' שמע מינה ניצוק חיבור לא אי דנקיט וכו' ורבינו מאחר שפסק דניצוק הוי חיבור לא הוצרך לומר עכבת יין בפומא דכוזנתא הוי דכיון דניצוק הוי חיבור הרי נאסר מה שלמעלה קודם שקנאו העכו"ם דלא אמרו דקאי עכבת יין וכו' אלא לדחות דברי מי שאמר ניצוק הוי חיבור וכן אע"פ שפסק רבינו לקמן פרק ט"ז דבסתם יינם הלכה כרשב"ג דיין ימכר כולו חוץ מדמי יי"נ ס"ל לרבינו בניצוק חיבור מחמרינן טפי דאפילו הוי ניצוק לסתם יינם אסור בהנאה וכמו שכתב הטור ז"ל בשם וי"א ויש לו הכרח מן המשנה (דף ע"ב) דאמר נטל את המשפך וכו' אם יש בו עכבת יין אסור. ופירשו בגמרא דהך עכבת יין מחסרא בניצוק והאי אסור בהנאה קאמר דאי בשתיה בלאו עכבת יין אסור וכמו שכתב הר"ן לכך הוצרך לומר דניצוק הוי אפילו לסתם יינם אסור בהנאה ולדעתו יש להחמיר יותר בניצוק מבתערובת וטעמו של דבר דכשהטיפה נופלת במקום היין אין די לה לאסור כל היין שהרי היא שם כמו מבוטלת בכל היין אבל הניצוק אין לו כח לבטל אותה הטיפה של יין ומכל מקום מה שלמעלה נאסר מפני שהניצוק מחברו נמצא דהוא מחברו לענין האיסור אבל אינו חיבור לענין הביטול כיון שאינו שם. זהו טעם קלא לסברת רבינו. והר"א ז"ל בהשגות סבור דלא עדיף ניצוק מתערובת יין ביין ומ"ש בגמרא ש"מ ניצוק הוי חיבור רוצה לומר ודלא כר"ם כמו שאמר לקמן ודלא כר"ם ואינו ר"ל ואתי אפילו כר"ם כמו שהוא פירושו לדעת רבינו ומפני כן השיג עליו דזה הוא דלא כהלכתא דאנן קי"ל כר"ם. וכן למעלה בפי"ב גבי המערה לכלי של עכו"ם וכו' השיג עליו ואני אומר בשתיה משום דסבר דניצוק לסתם יינם לא עדיף מחיבור דהלכה כר"ם וכבר נתבאר דעת רבינו:

כה הנותן דינר לחנוני וכו'. בפ' השוכר (דף ס"ג) אמר אומר אדם לחבירו ולפועליו וכו' ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יין נסך ובגמרא אוקמוה כגון שהקדים לו דינר ורב אשי מוקי לה כגון שמשא ומתן ביד ולא פליגי כדכתב הרשב"א ז"ל ולא הזכיר רבינו נשא ונתן דכ"ש הוא דהתיר בהקדים לו דינר ופירש רבינו אינו חושש משום שביעית כלומר שמאכילו לפועל דמי שביעית וכן פירשו התוס'. ורש"י ז"ל פירש שהפועל מוסר הדמים לחנוני עם הארץ ואין מוסרים לעם הארץ יותר ממזון ג' סעודות ולדברי רבינו דמפרש כפירוש התוס' קשה למה הזכיר חנוני ע"ה שכתב כגון שנתן דינר לחנוני ישראל ע"ה דאפילו הוא חבר אין האיסור אלא מפני הבעה"ב

שמאכילו

משנה למלך

כד בד"א בשמדד הישראל לכליו וכו'. ז"ל הטוי"ד סי' קל"ב היה העכו"ם מודד הגביהו תחלה לקנותו קנאו ונמצא כשמערה אח"כ למדוד שלו הוא לא הגביהו תחלה לקנותו אסור. וכתב מרן הב"י שם וז"ל ומ"ש לא הגביהו תחלה לקנותו אסור פירוש אע"פ שהגביהו בשעה שהוא מודד לא קנה מפני שאותה הגבהה לא היתה לקנייה אלא למדידה וכ"כ הרשב"א ז"ל ע"כ. ועיין בטח"מ סי' ר' סי"ג ונ"ע:

האוכל

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל הא נמי דלאו כהלכתא וכו': ואני אומר כמה כמה דבריו לכל הבא למלא את ידיו והנה הוא סומך בהגהתו שכתב בסמוך ור"מ ז"ל פירש דבריו וביאר כפי הגמרא והתלמוד המבודר פ' השוכר את הפועל (דף ע"א) גמ' מתני' המוכר יינו לנכרי ופסק עד שלא מדד כו' ועל כל קוץ וקוץ של כל המסקנות חילק חלוקיו וביאר באוריו ואין לו צורך להוסיף על דבריו רק לגזר המעיין בזה שהכל לבעבור יתבונן בהלכה עצמה ואני ערב לו לבל ימצא לו עון אשר חטא אלא דעת נקי ומזוקק ופסק מתוקק ומדוקדק ולתרץ הקושיות יעיין מ"ש מדעת הכוסית בעלי התוס' ז"ל: הנותן דינר לחנוני כו' עד ולא משום מעשר. פ' השוכר את הפועל (דף ס"ד):

הגהות מיימוניות

ריהא מילתא היא גבי בת תיהא עיין לעיל פ"ט: [ג] אית דמוקי לה שהקדים לו דינר ואית דמוקי לה בשנשא ונתן ביד וכן הדין נמי גבי חמץ בפסח אם אמר לשפחתו נכריה לאכול ולשתות לשון ראבי"ה:

ואם אכל הפועל דבר שאינו מעושר אסור: **כו** אבל אם אמר להם אכלו ושתו בדינר זה. או שאמר להם אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע אע"פ שנשתעבד הואיל ולא נתייחד שעבודו הרי זה מותר ואינו חושש לא משום יין נסך ולא משום שביעית ולא משום מעשר: **כז** [א]מלך שהיה מחלק יינו לעם ולוקח מהן דמיו כפי מה שירצה. אל יאמר אדם לעכו"ם הא לך מאתים זוז והכנס תחתי באוצר המלך. כדי שיקח עכו"ם היין שכתבו בשם ישראל ויתן העכו"ם הדמים למלך. אבל אומר לו הא לך מאתים זוז ומלטני מן האוצר: **כח** עכו"ם שנגע ביינו של ישראל לאונסו מותר למכור אותו יין לאותו העכו"ם [מ] שאסרו לבדו. שכיון שנתכוון זה העכו"ם להזיקו ולאסור יינו הרי זה כמו ששברו או שרפו שחייב לשלם. ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההיזק ולא דמי המכירה:

פרק ארבעה עשר

א [ב]כל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית בינוני בין למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים. וכבר ביארנו שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל לוקה: **ב** ושיעור זה עם כל השיעורין הלכה למשה מסיני הם. ואסור מן התורה לאכול כל שהוא מדבר האסור. אבל אינו לוקה אלא על כזית. ואם אכל כל שהוא פחות מכשיעור [א] מכין אותו מכת מרדות: **ג** כזית שאמרנו חוץ משל בין השינים. אבל מה של בין החניכים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה גרונו מכזית. אפילו אכל כחצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו

א גם זה שם וע"ש: ב סמ"ג לאוין קמו קסט:

השגת הראב"ד

א מלך שהיה מחלק יינו לעם. א"א דבריו מבולבלים וסתומים אלא מלך שיש לו מס על העם לתת לו יין כל אחד לפי מה שהוא ויש על זה הישראל כור אחד יין שהוא מאה דינרים ופרעהו לעכו"ם לא יאמר אליו טול מאה דינרים ועול תחתי לאוצר המלך שהוא כאילו אמר לו קנה לי כור יין ופרעהו למלך בשבילי אבל אמר לו מלטני מן האוצר דמשמע סלקני במעות האלו כלומר קבל אתה עליך תוב המלך ויהיו אלו המעות שלך:

הרדב"ז (מכ"י)

כו אבל אם אמר להם לכו אכלו בדינר זה וכו'. היינו סיפא דברייתא ואמר רבא לא שנא מקיפו ולא שנא אין מקיפו אע"ג דמשעבד ליה כיון דלא מיחד שעבודיה לא מיתסר כלומר שלא יחד לו מעות לכך הילכך לאו חליפין נינהו ולא מיתסר ורב אשי תירץ כגון שנטל ונתן ביד ומלתא דפשיטא היא ומש"ה לא כתב רבינו תירוצו של רב אשי. ומיהו התוס' תירצו דלע"פ שבשעה שנותן להם האיסור לא קא יהיב לחנוני ולא מידי וסלקא דעתין דשלימותיה דחנוני קא עביד קמ"ל כיון דלבסוף הוא פורע איגלאי מלתא למפרע שהוא קונה האיסור ומדידיה קא אכלי:

כז מלך שהיה מחלק וכו'. שם בברייתא אל יאמר אדם לעכו"ם עול תחתי לאוצר אבל אומר לו מלטני מן העוצר והיינו דאמר רב מותר לאדם לומר לעכו"ם לא והפס עלי מנת המלך ורש"י ז"ל פירש כפירושו של הראב"ד. והתוס' פירשו שהישראל חייב למלך יי"נ. ונ"ל כסברת רבינו דכל כה"ג שהישראל חייב יין למלך אסור לומר לעכו"ם מלטני מן העוצר דאי דאפשר לסלק המלך בזוזי פשיטא ואי [לא] אפשר לסלקו בזוזי הוי כאילו מלוה לעכו"ם לפרוע יי"נ דכל מקום דאיתיה ליין של המלך הוא. והתוס' דחקו לתרץ ע"ש. אבל לפי שיטת רבינו אין הישראל חייב אלא דמי יי"נ הילכך אם אמר לו עול תחתי הוי כאילו מכר לו היין שהיה ראוי להטיל עליו אבל אומר לו מלטני מן העוצר ולא הוי כאילו מכר לו היין דלעולם מעות הוא חייב למלך ולא יין. ואפשר דבמקומות של הראב"ד ורש"י לא היו נוהגים השרים להטיל על העם יינותיהם ותבואותיהם אלא היו לוקחים ואוכלים את הוקס אבל במלכות הזה מטילים השרים מה שיש להם על העם ביותר משויו וגזל וחמס הוא. וזהו לשון מלטני מן העוצר. ורבינו פירש כפי מה שראה במקומו. ומחלוקת כיוצא בזה תמצא בענין עיסת ארנונא:

כח עכו"ם שנגע ביינו של ישראל וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ט:) אמר רב אשי האי עכו"ם דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה אע"ג דלזבוני לעכו"ם אחרינא אסיר שרי ליה למשקל דמי מההוא עכו"ם מ"ט מקלא קלייה. וכתב רבינו לאונסו, שאם לא אנסו והיה ישראל יכול למונעו פשיטא שאינו יכול למוכרו לאותו עכו"ם. והיינו דאמרינן בברייתא לאו כל הימנך שתאסור ייני לאונסי:

פי"ד א כל איסורי מאכלות וכו'. זה נזכר בכמה מקומות דכל אכילה שאסורה בתורה היא בכזית ולא מצינו בכל התורה שיתחייב אדם מיתה בידי אדם על אכילה ושתייה זולת בן סורר ומורה והיותו אינו בשיעור כזית כמבואר במקומו: **וכבר** ביארנו שכל המחוייב וכו'. וכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:

ב ושיעור זה עם כל האיסורין. הכי אמרינן בפ"ק דעירובין ובכמה דוכתי שיעורין חצוצין ומחיצין הללמ"מ: **ואסור** מה"ת לאכול וכו'. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל והלכתא כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מה"ת ולענין עונש ב"ד של מטה לא נפקא מינה מידי דזה וזה מכת מרדות היא אבל לענין עונש ב"ד של מעלה אינו דומה העובר על דברי תורה לעובר על דברי סופרים:

ג כזית שאמרו חוץ וכו'. ס"פ גיד הנשה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל וא"ר פפא עלה בשל שינים כ"ע לא פליגי כי פליגי בין החניכים מר סבר הרי נהנה גרונו ומ"ס אכילה במעים בעינן והלכתא כר' יוחנן דאמר בין החניכים: **אפילו** אכל חצי זית וכו'. שם בעיא ופשטינן לה מדאמר ר' אסי א"ר יוחנן אכל חצי זית והקיאו ואכל חצי זית אחר חייב

פ"ס

כסף משנה

אמאי חושש וכו' אמר רב פפא כגון שהקדים לו דינר כלומר שהקדים בעה"ב דינר לחנוני קודם שפלה אלנו דהשתא מדבעה"ב אכלי רב אשי אמר כגון שנטל ונתן ביד כלומר שנשא מיד החנוני ונתן להם דהשתא איהו ספי להו איסורא וכתב הרשב"א משמעא דרב אשי לא פליג אדר"פ אלא דניחא ליה ספי לאוקומה בהכין משום דלישנא דברייתא לא ניחא לאוקימתא דר"פ ואיתא לדר"פ ואיתא לדרב אשי עכ"ל:

כז מלך שהיה מחלק יינו לעם וכו'. שם (דף ע"א) אמר ר"י אמר רב מותר לאדם לומר לעכו"ם לא והפס עלי מנת המלך מיתיבי אל יאמר אדם לעכו"ם עול תחתי לאוצר א"ל רב עול תחתי לאוצר קא אמרת הא לא דמיא אלא להא אבל אומר לו מלטני מן האוצר ופירש"י לא והפס עלי מנת המלך ארנונא שהיו נותנים מתבואותיהם וכו' איתא בב"י סי' קל"ב עד ונמצא פורע חובו מיי"נ: וכתב הראב"ד א"א דבריו מבולבלים וסתומים וכו'. ואני אומר שהדבר ידוע שדברי הראב"ד על דרך פירש"י ודברי רבינו כמ"ש הרשב"א בת"ה שפירשו מקצת הגאונים ואיני רואה כאן לא בלבול ולא סתימה:

כח עכו"ם שנגע ביינו של ישראל לאונסו וכו'. בפרק ר' ישמעאל (דף נ"ט:) אמר רב אשי האי עכו"ם דנסכיה לחמריה דישראל [בכוונה א"צ"ב] דלזבוניה לעכו"ם אחרינא אסור שרי ליה למישקל דמי מההוא עכו"ם וכתב הר"ן דטעמא משום דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי יי"נ אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ודמי יין כשר קא שקיל ואע"ג דעכו"ם לא יהיב דמי אא"כ יהיב ליה ישראל חמרא לא מיתסר מש"ה דמ"מ הרי מחוייב לו דמי נזקו ומשום תשלומי נזק שקיל להו לדמים ולא מתורת מכר וכך הם דברי רבינו. ומשמע עוד מדבריו דדוקא בעכו"ם שנתכוון להזיקו ולאסור יינו הוא דשרי למישקל דמי מיניה אבל אם לא נתכוון לכך אסור למישקל דמי מיניה ונראה שטעמו משום דאם לא נתכוון להזיקו ולאסרו עליו אינו חייב לשלם לו וכיון שאינו חייב לשלם לו כי שקיל דמי יי"נ קא שקיל וא"ת כי לא נתכוון נמי אמאי לא מחייב לשלומי הא תנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד י"ל דה"מ בדברים שהם ידועים לכל העולם שהם נזקים בהנהו אמרינן שאין טענת שוגג או אינו מתכוון פוטרתו אבל נגיעה בעלמא בין כיון דלכ"ע לית ביה נזקא כלל אלא לישראל או ליודעים בטיבם כל שלא נתכוון להזיק אין לחייבו לשלם:

פי"ד א כל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית. פרק בתרא דיומא (דף פ'). ומ"ש בינוני בפ' י"ז דכלים (מ"ח) כזית שאמרו [לא גדול ולא קטן אלא] בינוני. תניא רבי אומר כל השיעורין כלם בכזית ופירש"י כל השיעורין האמורים באוכלים: **וכבר** ביארנו וכו'. בפ' שביעי מהלכות אלו:

ב ושיעור זה עם כל השיעורים הל"מ. ברים עירובין (דף ד') ובפרק בתרא דיומא (דף פ'): **ואסור** מן התורה לאכול כל שהוא וכו'. בפרק בתרא דיומא (דף ע"ג:) פלוגתא דר"י ור"ל לקיש והלכה כר"י דאמר הכי:

ג כזית שאמרנו חוץ משל בין השינים. בס"פ גיד הנשה (דף ק"ג:) פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל והלכה *כר"י דאמר הכי. ומ"ש אבל מה שבין החניכים מצטרף למה שבלע וכו' שם לדברי הכל. ומ"ש אפילו אכל כחצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו חייב וכו' שם:

*הלשון נתבלבל בהעתקה המעתיק ונ"ל כמו שהוא בהרדב"ז ודבריו ברור מללו:

כזית

לחם משנה

כח עכו"ם שנגע וכו' שכיון שנתכוון וכו'. הקשה הרב"י ז"ל לאחר הפוסקים דסוברים דאפילו לא נתכוון העכו"ם מותר למשקל מיניה דמים א"כ למה מדד עד שלא פסק אסורים הדמים. וי"ל דהכא ברשות הישראלי נוגע ואינו דומה להיזק כוונה מדעת הישראלי דאז ודאי אינו אלא דמי ההיזק וברור הוא: שמאכילו בביעיה ולא משום שמוסר הדמים לע"ס ונראה דהזכיר עם הארץ משום אם אכל הפועל דבר שאינו מעושר שהזכיר אח"כ דאם אין סמוני עם הארץ אין מאכילו דבר שאינו מעושר:

כז מלך שהיה מחלק וכו'. זה פירוש למה שנאמר הפס עלי מנת המלך והראב"ד ז"ל פירש בהשגות כפירוש רש"י:

דבר

הגהות מיימוניות

[א] בפ' ר' ישמעאל אמר רב אשי האי עכו"ם דנסכיה לחמרא דישראל אע"ג דלזבוניה ולמישקל לדמיה אסור להחוא עכו"ם שרי מ"ט מיקלא קלי ליה כו' ועיין לעיל ריש פרק י"א:

[א] כרבי יוחנן לגבי רשב"ל דאמר חצי שיעור מדרבנן פרק בתרא דיומא:

מגדל עוז

מלך שהיה מחלק יינו לעם וכו' עד ומלטני מן האוצר: וכתב הראב"ד ז"ל דבריו מבולבלים וסתומים וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה בין רש"י ז"ל ובין רבותינו בעלי התוס' ז"ל בפ' השוכר את הפועל (דף ע"א) במימרא דרב יהודה אמר רב גמרא מסיקנן דאומנים ישראל והכו בו הפירושין ולכולן יש פנים בהלכה: עכו"ם שנגע ביינו עד סוף הפרק. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ט):

פי"ד כל איסורי מאכלות שבתורה עד למיתה בידי שמים. פרק שבועות תניין (דף כ"ג): וכבר ביארנו עד הלכה למשה מסיני הם. פ"ק דעירובין (דף ד') ופ"ק דסוכה (דף ס') ופרק בתרא דיומא: ואסור מה"ת עד מכת מרדות. פרק שבועות תניין: כזית שאמרו חוץ עד ככזית מדבר האסור. סוף פרק גיד הנשה (דף נ"ד):

אותו חצי זית עצמו שהקיא חייב. שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור: ד כזית חלב או נבלה או פגול או נותר וכיוצא בהן שהניחו בחמה ונתמעט. האוכלו פטור. חזר והניחו בגשמים ונתפח חייבין עליו כרת או מלקות. היה פחות מכזית מבתחלה ונתפח ועמד על כזית אסור ואין לוקין עליו: ה כבר ביארנו שכל איסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה לכזית. חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה [א]ואיסורי נזיר שיתבארו במקומן. וחמשת מיני תבואה וקמחין שלהן והבציקות שלהן הכל מצטרפים לכזית בין לאיסור חמץ בפסח. בין לאיסור חדש מלפני העומר. בין לאיסורי מעשר שני ותרומות: ו *יראה לי שכל החייב בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד. הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי שהן מצטרפין לכזית כמו שביארנו: ז [ב]האוכל אכילה גדולה מדבר אסור אין מחייבין אותו מלקות או כרת על כל כזית וכזית אלא חיוב אחד לכל האכילה. ואם היו העדים מתרים בו בשעת אכילה על כל כזית וכזית חייב על כל התראה והתראה ואע"פ שהיא אכילה אחת ולא הפסיק: ח האוכל כשעורה או כחרדל מאחד מכל מאכלות האסורים ושהה מעט וחזר ואכל כחרדל. וכן עד שהשלים כזית בין בשוגג בין במזיד אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלש ביצים יצטרף הכל והרי הוא חייב כרת או מלקות או קרבן כמו שאכל כזית בבת אחת. ואם שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף אע"פ שלא שהה ביניהן אלא אכל כחרדל אחר כחרדל הואיל ולא השלים כזית אלא ביתר מכדי אכילת פרס אינן מצטרפין ופטור: ט וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמעו מעט מעט. או ששתה מן הדם מעט מעט. אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתיית

א סמ"ג לאוין רכ גם בלאוין קלח: ב סמ"ג לאוין רמט רנ:

כסף משנה

ד כזית חלב וכו' שהניחו בחמה וכו' חזר והניחו בגשמים ונתפח וכו'. בפ"ג דטהרות (מ"ד). ומה שכתב היה פחות מכזית מבתחלה וכו'. בר"פ כל המנחות באות מצה (דף נ"ג):

ה כבר ביארנו. בפ"ד מהלכות אלו: ומ"ש וחמשת מיני תבואה וכו' הכל מצטרפין לכזית וכו'. פ"ק דחלה (מ"א) ובמנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע') משנה וגמרא:

ו יראה לי שכל החייב בתרומה ומעשרות וכו'. צירוף הנבילות נתבאר בפ"ד מהלכות אלו. ולענין צירוף הטבל כתב הראב"ד בעינן טעמן שוה כדאמרי' בעלמא וכו':

ז האוכל אכילה גדולה מדבר אסור וכו'. משנה פרק שלשה מינים (נזיר מ"ב) אלו הן הלוקין (מכות כ"א) נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת:

ח האוכל כשעורה או כחרדל וכו'. במשנה פ"ג דכריתות (דף י"ב:) כמה ישהא *האוכלן כאילו אוכלן קליות דברי ר"מ וחכ"א עד שישהא מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס וידוע דהלכה כחכמים ובפ' כיצד משתתפין (דף פ"ב) נתבאר דאכילת פרס הוי לר' יוחנן בן ברוקא כדי אכילת שלש ביצים ולרבי שמעון כדי אכילת ארבע ביצים ופסק רבינו כר"י ב"ב וכזה הסכים הרשב"א בתורת הבית. ומ"ש וכן השותה רביעית וכו'. יש לתמוה על רבינו שהרי שם בברייתא (כריתות י"ג) אמרו דשיעור צירוף משקין הוי נמי בכדי אכילת פרס ובפ"ב משביתת עשור כתב רבינו בשותה ביוה"כ ששיעור משקין ברביעית וכתב הרב המגיד שכ"כ בתוספתא וה"ה לכל איסורין שבתורה והכא דכריתות לא נאמרה אלא לענין לפסול את הגויה שהחמירו בה יותר מבאיסורים מפני שהיא מדבריהם:

כל

*[כן הוא בכל המשניות, אבל בתלמוד כתוב כאוכלין והוא טעות]:

הרדב"ז (מכ"י)

מ"מ הכי נהנה גרונו בכזית וא"ל ר' אלעזר למה לי חצי זית אחר ולימא מר כדידיה דאיכא למשמע תרתי דשמעינן עיכה דלא הוי עיכול ושמעינן נמי דהרי נהנה גרונו בכזית איפסיק ולא אמר ליה ולא מידי. וזהו שכתב רבינו אפי' אכל חצי זית וכו':

ד כזית חלב או נבלה וכו'. משנה פ"ג דטהרות וילפינן מינה דאין דיחוי אצל האיסורין. ואיתא נמי בפ' כל המנחות באות מצה (דף נ"ג) אע"ג דאמרינן יש דיחוי אצל המצות:

ה כבר ביארנו שכל האיסורים וכו'. כן כתב בפ' רביעי מאלו ההלכות ואיסורי נזיר נתבארו פ"ג מהל' נזירות: חמשה מיני תבואה וכו'. מבואר בפרק כל שעה:

יראה לי שכל החייב בתרומה ובמעשרות וכו'. בפ' השוכר את הפועל (דף ס"ו) תניא תבלין שנים או שלשה שמות וכן מין אחד או מין ג' אסורין ומצטרפין ואמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן הואיל וראויין למתק בהם את הקדרה אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן כוליה חד טעמא הוא אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דתניא ר' יהודה אומר משום ר"מ וכו'. וכתב רש"י ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא ואע"ג דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קא אמר דמצטרפין ודחזקיה ליתא עכ"ל. וזה דעת רבינו. והתוס' הקשו מההיא דפ' ר"ע דקא פריך מההיא דחזקיה ומשמע דהלכתא היא וזה דעת הראב"ד ושם דחקו התוס' לפרש ע"ש. ולדידי לא קשיא מידי דבכמה דוכתי פריך תלמודא דלא כהלכתא כדי לייתב הדבר שהוא עסוק בו אליבא דכ"ע וכלל זה מסור בידנו מכל בעלי החדושין ועלו דברי רבינו כהוגן:

ז האוכל אכילה גדולה. מבואר פרק בתרא דיומא (דף פ"א) ובכמה דוכתי דהתראות מחלקות למלקיות. והא דנקט רבינו אכילה גדולה לאשמועינן אע"פ שהיא אכילה אחת אם התרו בו על שאכל אל תאכל חייב על כל כזית וכזית אבל אם אכל כמה אכילות בהתראה אחת אינו חייב אלא מלקות אחת.

ח האוכל כשעורה או כחרדל וכו'. פרק חטאת העוף ובפרק אמרו לו:

ט וכן השותה רביעית של סתם יינם וכו'. איתא בתוספתא. ואיכא למידק עלה כיון דשיעור השתיה רביעית ושיעור השהייה כדי שתיית רביעית היכי משכחת לה שהייה השתייה והשהייה כדי שיעור שתיית רביעית. וי"ל דמשכחת ליה דמגמע גמיע כדרך הסובאים הזוללים ושיעור שתיית רביעית היינו כדרך השותים בנחת. אלא דאכתי קשה דבכריתות פ' אמרו לו (דף י"ג) אמרינן כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה בכדי אכילת פרס כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה בכדי אכילת פרס מצטרפין יותר מכאן אין מצטרפין. וכתב רבינו דין זה פ"ח מהל' שאר אבות הטומאה. ובעל מ"מ תירץ בהל' שביתת עשור שעשו חיזוק בטומאת הגויה של דבריהם ע"כ. וזה ודאי דוחק שלא חשיב טומאת הגויה יותר חמורה מחלב שהוא בכרת. והנכון אצלי לקיים התוספתא ודברי רבינו בפסק אותה דאכילת האיסורין או שתייתן בהנאת הגרון תליין והנאת הגרון מן המשקין עוברת מיד ולפיכך בתוך כדי שתיית רביעית עדיין שתייה הראשונה הנאתה עומדת ואם שהה יותר מזה כבר עברה ההנאה הראשונה ולפיכך אינה מצטרפת אבל לענין פיסול הגויה אין הדבר תלוי בהנאת הגרון אלא בעיכול תליא מילתא הילכך בתוך כדי אכילת פרס עדיין השתיה הראשונה עומדת ולפיכך מצטרפת עמה אבל יותר משיעור זה (בכדי) השתייה הראשונה הלכה לה ונבלעה במעיים ואינה מצטרפת. וזה טעם נכון ושמא מקום הניחו לי:

כל

השגת הראב"ד

*יראה לי שכל החייב בתרומה ובמעשרות וכו'. א"א בעינן טעמן שוה כדאמרינן בעלמא ג' שמות ושם מין אחד שלשה מינין ושם שם אחד אסור ומצטרפין ובירושלמי ניחא ג' שמות וכן מין אחד ג' מינין ושם שם אחד אמר חזקיה במיני מתיקה אלמא אפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד בעינן טעם אחד ושני שבעה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו:

משנה למלך

פי"ד ז האוכל אכילה גדולה מאכילה איסור כו'. דין זה הוא פשוט בגמרא בכמה מקומות וכן הוא הדין בבעילות האסורות שאם בעל אחת מחייבי לאוין כמה ביאות אין מחייבין אותו על כל ביאה וביאה אלא א"כ התרו בו בכל ביאה וביאה. וזה מתבאר באותה סוגיא דפ' עשרה יוחסין (דף ע"ז) דאמרינן אלא שבא על אלמנה אחת ג' ביאות היכי דמי אי דלא אתרו ביה פשיטא דאינו חייב אלא אחת ומאותה סוגיא יש ללמוד דין מחודש (א"ס נתבאר לעיל בפ"א מהלכות איסורי ביאה דין י"א יע"ש):

ח אם שהה מתחלה ועד סוף כו'. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ג מה' ברכות די"ב):

כל

מגדל עוז

כזית חלב או נבלה וכו' חזר והניחו בגשמים וכו' היה פחות מכזית כו' עד ואין לוקין עליו. פ' כל המנחות באות מצה (דף נ"ג) מסיק לה רבה ותלמודא הכי מברייתא ותני' פ"ג דמס' טהרות (מ"ד) במשנה שלימה: כבר ביארנו שכל איסורין עד שיתבארו במקומן. הביאור הוא פ"ד של אלו ההלכות ופ"ג דהלכות נזירות ועיקרן של הלכות בתלמוד פ' ג' מינין (דף ל"ז) בבלי וירושלמי ודלא כר' יוחנן בשם ר"מ בפ' בתרא דע"ז ובפ' אלו עוברין (דף מ"ד) ופ"ד דמעילה (דף ט"ז): חמשת מיני תבואה כו' עד מעשר שני ותרומות. בספרא ופ' כל שעה (דף ל"ה): יראה לי שכל החייב בתרומות ומעשרות וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל דבעינן טעמן שוה כדאמרינן בעלמא וכו': ואני אומר שגגה שהעלה הראב"ד ז"ל מפורש פרק בתרא דע"ז והשבה על הירושלמי האמור בפ"ב דמסכת ערלה ורצה לסמוך זה ולקבוע הלכה כדחזקיה ומשום דמקשה מינה שילהי פרק ר' עקיבא אבל האמת יורה דרכו וכך היא שנויה פ"ב דמסכת ערלה תבלין שנים וג' שמות ממין אחד או משלשה אסור ומצטרפין ורבי שמעון אומר שני שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אינן מצטרפין ע"כ. ירושלמי ניחא שני שמות ממין אחד שני מינין משם אחד רבי אבהו בשם רבי אליעזר במיני מתיקה שנו ר' אבהו בשם רבי יוחנן ג' נותני טעמים הם כו' ושקיל וטרי עלה טפי עד דמסיק לה בכלל וקפלוט וכדאיתא פ' גיד הנשה ובברייתא מיתני נמי שהם ביין וערלה ותבואה וכלאי הכרם ושאר דברים וכדר' זירא ועל כן פירש ר"ת ז"ל בפי' המשניות פי' מקובל בארוך כאשר כתבה לפנינו פרק ט"ז של אלו ההלכות וכן פירוש רש"י ז"ל שילהי פ' ר' עקיבא וסוף ע"ז תבלין שנים שלשה שמות ממין אחד כגון פלפל שיש ממנו ארוך ושחור ולבן ושלשתן ממין אחד או ג' מינין משם אחד כמיני הכרפס שיש בהן מינין משונין והנה לכן שם אחד כל מה שיהיה על זה הדרך מכלאי הכרם או ערלה או תרומה אסור מצטרפין כלומר נאסר אותו דבר שנתבל בהן אע"פ שאין באחד מהן לבדו כדי לתבל הואיל ויש בכולן שיעור מצטרפין לאיסור דהלכה כת"ק ולא כר"ש והוא פי' נכון מאד דמדר"ש נשמע לת"ק שבששה או המין אחד מצטרפין ושלא כדברי ר"ת ז"ל שם וכתב עוד שמא יעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא המרקחות והדברים שריחן טוב כגון הזנגביל והפלפל ודומיהם אינו כן אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומים והבצלים והשמן והחומץ והיין כלם נקראים תבלין כשהאדם מתכוין לתבל בהן או בזולתם קדרתו או תבשילו עכ"ל. והוא על פי הירושלמי ובזה עלתה סברתי על נכון וכפי האמור פ"ד דמס' מעילה והלך אחר הטעם בסברתו אך עיקר ההלכה כתבה לפנינו פט"ו והוא דרך ישר:

האוכל אכילה גדולה עד ולא הפסיק. פרק בתרא דיומא (דף פ"א): האוכל כשעורה עד אין מצטרפין ופטור. בזבחים פרק חטאת העוף (דף ע') ובכריתות פ' אמרו לו (דף י"ב י"ג):

וכן השותה עד אין מצטרפין. פרק בתרא דיומא (דף פ') ופרק השוכר והכונס (דף ק"ב):

שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין: י [א]כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה. חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בשול ובלשון הקדש לאסור אותן ואפילו שלא כדרך הנייה: יא כיצד הרי שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו או שאכל חלב חי. או שעירב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדרה של נבלה ואכלן כשהן מרין. או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור. ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב: יב האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק. אע"פ שלא נתכוון לגוף האכילה. הואיל ונהנה חייב כמי שמתכוון לעצמה של אכילה. [ב]והנייה הבאה לו לאדם בעל כרחו באיסור מכל האיסורין אם נתכוון אסור ואם לא נתכוון מותר: יג [ג]האוכל מאכל אסור לתיאבון או מפני הרעב חייב. ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר איסור הרי זה מותר מפני סכנת נפשות: יד [ד]עוברה שהריחה מאכל אסור כגון בשר קדש או בשר חזיר. מאכילין אותה מן המרק. אם נתיישבה דעתה מוטב. ואם לאו מאכילין אותה פחות מכשיעור.

ואם

א סמ"ג לאוין קמא: ב פסחים כה: ג שם בטור: ד טור סי' תריז סמ"ג לאוין סט:

הרדב"ז

י כל האוכלין האסורין וכו'. בפרק כל שעה (דף כ"ד) א"ר אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך הנאתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי אם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו פטור וכ"ש אוכל חלב חי. וכתבו בתוס' שאם מתהו בחמה נמי פטור אבל שמהו באור חייב וע"כ אית לן למימר שלא נכוה גרונו אבל אם נכוה גרונו אין כאן הנאה: חוץ מבשר בחלב וכו'. שם אמר אביי להכי לא כתיב אכילה בגופו לומר לך שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתו. ואמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהם אפי' שלא כדרך הנאתן מ"ט משום דלא כתיב בהו אכילה:

יב האוכל מאכל ממאכלות אסורות וכו'. אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה פ' ד' מיתות כ"ד (דף ס"ב) ובכריתות פ' ספק אכל (דף י"ט): והנייה הבאה לאדם בעל כרחו כו'. פ' כל שעה (דף כ"ה) פלוגתא דאביי ורבא וקי"ל כרבא דאסר היכא דקא מכוין. ולא ראיתי שחילק רבינו בין אפשר ללא אפשר והטעם משום דקי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר הילכך הכל הולך אחר הכוונה אם מתכוין אע"ג דלא אפשר אסור ואם לא מכוין אע"ג דאפשר מותר והכי אמרינן בלישנא בתרא אפשר ולא מכוין היינו פלוגתא דר' יהודה ור"ש לא אפשר ולא קא מיכוין כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דלא אפשר וקמיכוין ואליבא דר"ש דאזיל בתר כוונה כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי אליבא דר' יהודה וכו':

יג האוכל מאכל אסור וכו'. זה מבואר בכמה מקומות שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וג"ע וש"ד:

יד עוברה שהריחה וכו'. יומא פ' יוה"כ (דף פ"ב) משנה עוברה שהריחה וכו'. ת"ר עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין על פיה אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמו אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו וכו'. ומ"ש רבינו מאכילין אותה הקל הקל תחלה, ברייתא שנויה שם אבל מי שאחזו בולמוס וכ"ש לגבי יולדת או שאר חולים שהם מסוכנים אבל אכילה ביוה"כ שמאכילין אותן פחות מכשיעור ואם אמרו הרופאים שצריך שיעור בפעם אחת מאכילין אותו בבת אחת כל מה שהוא צריך. והדבר ברור שאם יש שם היתר אין מאכילין איסור כיון שיש שם מיהון מחזירין אחר ההיתר אבל מי שאחזו בולמוס שהוא חולי הבא מצד רעבון אין שם מיהון ומאכילין אותו הנמצא והקל הקל תחלה. ולענין טבל ותרומה שם פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר מאכילין אותו טבל ולא תרומה והטעם כאשר כתב רבינו שהתרומה יש בה קדושה וגבי עוברה שהריחה בשר קודש לא שייך לומר מאכילין אותה הקל הקל תחלה שהרי אין דעתה מתיישבת אלא בתבשיל שהריחה ומ"מ מאכילין אותה פחות פחות מכשיעור כדתניא תוחבין לו כוש במרק וכן הרוטב אינו כשומן עצמו. והדבר ברור שאם יש שם תבשיל של היתר כמו אותו שהריחה שמאכילין אותה ממנו אולי תתיישב דעתה וכו' אבל אינם ממתינין עד שיבשלו תבשיל כיוצא בזה שמא בין כך ובין כך יעקר הולד. וככר ידעת שבכל מקום שיש ספק נפשות אין מדקדקין בדבר:

כסף משנה

י כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותם דרך הנאה וכו'. בפ' כל שעה (פסחים כ"ד) מימרא דר' יוחנן וכלישנא בתרא:

יב האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק וכו'. בפרק ארבע מיתות (דף ס"ב:) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה: והנייה הבאה לו לאדם בעל כרחו וכו'. שם (פסחים כ"ה:) אתמר הנאה הבאה לו לאדם בע"כ אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה אפשר וקא מיכוון *[לא אפשר וקא מיכוון] כ"ע לא פליגי דאסור לא אפשר ולא קא מיכוון כ"ע ל"פ דשרי כ"פ דאפשר ולא קא מיכוון *א"ד אפשר ולא קא מיכוון היינו פלוגתייהו דר"ש ור' יהודה לר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מותר כ"פ דלא אפשר וקא מיכוון אביי אמר מותר ורבא אמר אסור וידוע דהלכה כרבא וכלישנא בתרא ואע"פ שרש"י מפרש לה באיסורי הנאה כגון ריח של עכו"ם רבינו מפרש לה בכל איסורין:

יג האוכל מאכל אסור לתיאבון וכו':

יד עוברה שהריחה וכו'. בפ' בתרא דיומא (דף פ"ב) ת"ר עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבים לה כוש ברוטב ומניחים לה על פיה אם נתיישבה דעתה מותר ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמו אם נתיישבה דעתה מותר ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו ובפ"ג דכריתות (דף י"ג) תניא התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה ופריך מפני הסכנה אפילו טובא נמי תיכול אמר רב פפא ה"ק התירו לעוברה להכול פחות *מכשיעור כדי שילטרף לכזית בכדי א"פ:

וכן

*[כן הוא בגמרא אבל לא בהלכות]: *[זאת היא גירסת ההלכות אבל גירסתנו לא כך הוא]: *[גירסת ספרינו כך היא אמר רב פפא הכי קתני התירו לה לעוברה פחות מכשיעור אפילו טובא מפני הסכנה, ונ"ל שיש בכאן חסרון בכ"מ וכל"ל כלומר כדי שלא יצטרף לכזית בכדי א"פ ואפילו טובא וכו']:

כבר

משנה למלך

י כל האוכלין האסורים אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנאתן כו', ודברי מרן בכ"מ על זה. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה):

יא או שאכל אוכל האסור וכו'. (א"ה עיין לעיל פ"ח מהל' אלו דין י"א ולענין הנאה נסתפק הרב המחבר כמו שיתבאר פי"ד מה' אבל יע"ש):

יב הואיל ונהנה חייב. נסתפקתי בהא דקי"ל דאם בלע מצה יצא דלא בעינן שיטעום טעם מצה אך אם כרך המצה בסיב דלא יצא דנהי דלא בעינן טעם מצה מ"מ בעינן שיגע המצה בגרונו וכדאיתא בפרק ערבי פסחים, אם נאמר באיסורים דאם כרך דבר איסור בסיב וכיוצא שיהיה פטור דכי היכי דבמצות עשה דרחמנא אמר תאכל אמרינן דאם כרכו בסיב דלא הויא אכילה לפי שלא נגעה האכילה בגרונו ה"נ באיסורין דרחמנא אמר לא תאכל אם כרכן בסיב דלא נגעה אכילת האיסור בגרונו לא עבר אאזהרתא דמלכא. ולכאורה נ"ל שהדין שוה אלא שלא ידעתי למה בגמרא שביאו דין זה במ"ע ולא במל"ת וכעת לא מצאתי דין זה בפירוש. אך את זה ראיתי בירושלמי פ"ג דשבועות הלכה ג' שבועה שלא אוכל פת וכרכו בעלי קנים ועלי גפנים ואכל אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת והרגנים וזגים וכרכן בתרגנים וזגים חייב על כל אחת ואחת ע"כ, זהו נוסח הירושלמי הכתוב אצלנו. והנה לא ימלט מהיות טעות בדברי הירושלמי הללו דקאמר אינו חייב אלא אחד דמהיכא תיתי שיתחייב יותר כיון שהוא לא נשבע כי אם על הפת. והאפשר דהגירסא היא חייב אחת ואשמעינן דלא נימא כיון שכרכם בעלי קנים אפילו על הפת פטור משום דלא נגע הפת בגרונו דומיא דמצה שכתבנו קמ"ל דלא אלא שלפי פירוש זה איידך בבא דקאמר שבועה שלא אוכל פת והרגנים וזגים וכרכם בהרגנים חייב על כל אחת ואחת אינה מתיישבת אגלי דמאי אתא לאשמועינן דאם כרכם חייב על כל אחת ואחת דאם נאמר דלא נימא דהתרגנים הם מפסיקין בין הפת והגרון הא מכ"ש דעלי קנים ועלי גפנים נפקא. ואם נאמר דאתא לאשמועינן דהנשבע שלא יאכל דבר שאינו ראוי לאכילה שבועה חלה עליו, מלבד שדין זה הוא פשוט דכיון דנשבע עליו פשיטא דחייב ע"כ לא לידדו בגמ' על הנשבע שלא יאכל עפר אלא אם חייב על פחות מכזית או לא אבל לעולם דחייב. זאת ועוד למה לא נקטי דין זה בעלי קנים ועלי גפנים דהני לאו בני אכילה נינהו אפילו ע"י תערובת. ודוחק לומר דמשום דבעי לסיים ואם היה נזיר כו' נקט הא דינא בהרגנים וזגים. ועוד קשה דכרכם דנקט למה לי דהא לא למדנו שום חידוש משום דכרכן. עוד היה אפשר לומר דהגירסא היא אינו חייב אפילו אחת ואשמעינן דכיון דמפסיק עלי קנים ועלי גפנים בין גרונו לפת לא חשיב פת אכילה אבל אם כרכן בתרגנים וזגים חייב אף על הפת וטעמא משום דתרגנים וזגים חשיבי אוכל ומין במינו אינו חוצץ. וכ"כ רבינו פ"ג מה' שאר אבות הטומאה דין ה' וז"ל הכורך כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בזה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו ה"ז טמא כרכו בסיב ובלעו ה"ז טהור ע"כ. וכתב שם מרן והטעם נראה דהיינו משום דכיון דחזרת מין מאכל הוא מין במינו אינו חוצץ מה שא"כ בסיב ע"כ. ומיהו גם לפי גירסא זו קשיא לי דמאי נקט גבי תרגנים וזגים דנשבע עליהם כיון דכוונת הירושלמי אינו אלא ללמדנו דתרגנים וזגים חשיבי מאכל ומין במינו אינו חוצץ הול"ל דומיא דרישא דאם נשבע על הפת וכרכה בתרגנים וזגים דחייב על הפת. והנראה אגלי דעיקר הגירסא היא שבועה שלא אוכל פת ועלי קנים ועלי גפנים וכרכה בעלי קנים ועלי גפנים אינו חייב אלא אחת כו' והכוונה דרצה ללמדנו דלא מיבעיא היכא דלא נשבע עליהם דפשיטא דאינו חייב על הפת דכיון דלאו מידי דאכילה נינהו וכדאיתא בפרק בתרא דיומא הו"ל מין בשאינו מינו וחוצץ, אלא אפילו שנשבע עליהם ואחשבינהו אכילה סד"א דכיון דאחשבינהו אכילה יהיה דינם כמו אוכל ויהיה הדבר כמו מין במינו דאינו חוצץ קמ"ל דלא, דנהי דהוא אחשביה אוכל לענין שאם אוכל עלי גפנים ועלי קנים דחייב מ"מ לענין הגילה לא חשיב אוכל וחוצץ ואינו חייב כי אם אחת והיינו על עלי קנים או על עלי גפנים שנוגעים בגרונו. והדר קאמר שאם נשבע שלא יאכל פת ותרגנים וזגים שחייב על כל אחת ואחת. והאפשר דנקט בהאי בבא דנשבע על התרגנים ועל הזגים משום דהני לאו אוכל גמור נינהו דהא לא מתאכלי בעינייהו כי אם ע"י תערובת וכהסיא דאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כ"ב) בעי רבא שבועה שלא אוכל חרלן בכמה כיון דמתאכלי ע"י תערובת דעתיה אכזית או דלמא כיון דלאו בעינייהו אכלי ליה איגשי דעתיה אמשהו. והשתא ס"ל להירושלמי דתרגנים וזגים כיון דלא מתאכלי בעינייהו כי אם ע"י תערובת דוקא אם נשבע עליהם אז חשיבי אוכל ואינם חוצצים וחייב על כל אחד ואחד אך אם לא נשבע עליהם לא חשיב אוכל וחוצצין. נמצא דלפי זה יש ד' חילוקי דינים. דבדבר שאינו ראוי לאכילה כלל אפילו ע"י תערובת כגון עלי קנים ודכותיה אפילו נשבע עליהם חוצצין. ובדבר הנאכל ע"י תערובת דוקא אם נשבע עליהם חשיבי אוכל ואינו חוצץ ואם לאו לא חשיב אוכל וחוצץ. ובדבר הנאכל בעיניה אף שלא נשבע עליו אינו חוצץ משום דמין במינו אינו חוצץ. ולפי פירוש זה שכתבנו דיש חילוק בין תרגנים וזגים בין נשבע עליהם יש לקיים אותה הגירסא שכתבנו לעיל דהיינו אינו חייב אלא אחת ואין להקשות מה שהקשינו. אך גירסא זו האחרונה היא יותר מתיישבת בעיני דנקט רישא דומיא דסיפא ועדיין הדבר צריך אגלי תלמוד. ועיין בס"פ גיד הנשה דנחלקו ר"י ור"ל בבל האיסורים אם על הנאת גרונו חייב או על הנאת מעיו יע"ש:

כיצד

מגדל עוז

כל האוכלין האסורין כו' עד מפני סכנת נפשות. פרק כל שעה (דף כ"ד כ"ה) ופרק כל הבשר (דף קט"ז): עוברה שהריחה כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פרק בתרא דיומא (דף פ"ב) וקאתה בכריתות פרק אמרו לו (דף י"ג):

טו וכן החולה שהריח דבר שיש בו חומץ וכו'. בפ' אע"פ (ס"א) אמר רב אסי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתו ליה גרגלידי דליפתא בחלא והי לאו דיהב לי איסתכני רב פפא אמר אפילו תמרא דהנוגיתא כללא דמילתא כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא:

טז יז מי שאחזו בולמוס וכו'. משנה בפ' בתרא דיומא (דף פ"ג) מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים טמאין עד שיאורו עיניו ומשמע לרבינו דלא אמרו תוחבין לה כוש ברוטב וכו' אלא בעוברה דוקא שאין לנו אומד בייסוב דעתה פעמים מתיישב ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו אבל מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו מיד השומן עצמו לפי שאין הולי זה סובל מיתון מלהאכיל ודיקא נמי דקתני מאכילין אותו אפילו דברים טמאים ושא כיון דביוה"כ היה עסיק הוה סגי דליתני מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו עד שיאורו עיניו א"ו משמע דלא תנא אפילו דברים טמאים אלא לומר דמיד מאכילין אותו הדברים הטמאים עצמם וכן משמע נמי מיניה דאין מחזרין על דבר המותר אלא ממהרים לתת לו הנמצא אפי' הוא דבר האסור. ומה שכתב ומאכילין אותו הקל הקל תחלה וכו' כיצד היו לפניו טבל ונבילה וכו' שם. ומה שכתב טבל ותרומה אם א"א לתקן הטבל וכו', שם מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה היכא דאפשר בחולין כ"ע ל"פ דמתקנין ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מ"ס טבל חמור ומ"ס תרומה חמורה מ"ס טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה ופסק כת"ק:

יח כבר ביארנו שאין איסור חל על איסור וכו'. בפרק י"ז מהלכות א"ב. ומ"ש כגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המוקדשין ביוה"כ וכו', משנה בפ"ג דכריתות (דף י"ג:) לענין שוגג שחייב ד' חטאות ואשם אחד והעתיקה רבינו פה לענין שיתחייב חמש מלקיות:

פט"ו א דבר אסור שנתערב בדבר מותר וכו'. פ' התערובות (זבחים דף ע"ט) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן ברובא ואמור רבנן בהזותא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא וכו':

ב ומ"ש כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל וכו'. בפ' בתרא דע"ז עלה ס"ז אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי א"פ טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו

ואם לא נתיישבה דעתה מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה: **טו** [א]וכן החולה [ג] שהריח דבר שיש בו חומץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש דינו כעוברה: **טז** [ב]מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דברים האסורים מיד עד שיאורו עיניו. ואין מחזרין על דבר המותר אלא ממהרין בנמצא. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה. אם האירו עיניו דיו. ואם לאו מאכילין אותו החמור: **יז** כיצד היו לפנינו טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה תחלה שהטבל במיתה. נבלה וספיחי שביעית מאכילין אותו ספיחי שביעית שאסורין מדברי סופרים כמו שיתבאר בהלכות שמטה. טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. טבל ותרומה אם אי אפשר לתקן הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה וכן כל כיוצא בזה: **יח** [ג]כבר ביארנו שאין איסור חל על איסור אלא אם היו שני האיסורין באין כאחת או שהיה איסור מוסיף או איסור כולל. לפיכך יש אוכל כזית אחד ולוקה עליו חמש מלקיות. והוא שהתרו בו בחמשה איסורין שנתקבצו בו. כיצד כגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המוקדשים ביום הכפורים לוקה משום אוכל הלב. ומשום אוכל נותר. ומשום אוכל ביום הכפורים. ומשום טמא שאכל קדש. ומשום שנהנה מן הקדש ומעל: **יט** ולמה חל כאן איסור על איסור. שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומותר בהנייה. הקדישה נאסר חלבה בהנייה ומתוך שנוסף בו איסור הנייה נוסף עליו איסור קדשים. ועדיין היה חלב זה מותר לגבוה ואסור להדיוט. נעשה נותר מתוך שנוסף בו איסור לגבוה נאסר להדיוט. והאוכל הזה היה מותר בבשר הבהמה ואסור בחלבה. נטמא נאסר אף בבשרה נוסף לו איסור על החלב. בא יום הכפורים כלל כל האוכלין. ומתוך שנאסר אף בחולין נוסף איסורו בחלב זה וכן כל כיוצא בזה:

יח כבר ביארנו שאין איסור חל וכו'. זה מחלוקת תנאים פ' שבועות תניין (דף כ"ד) ובכמה דוכתי. ופסק רבינו להומרא דאיסור חל על איסור אפי' באיסור מוסיף ואיסור כולל: לפיכך יש אוכל כזית אחד וכו'. ואם היה אוכל אכילה גדולה והתרו בו בכל השמות הללו לוקה חמש מלקיות על כל כזית וכזית ואם התרו בו סתם ואמרו לא תאכל דבר זה שאתה עובר חמשה לאוין אין זו התראה אלא כך צריך להתרות בו לא תאכל דבר זה שאתה עובר משום טמא שאכל את הקדשים ומשום אוכל חלב ומשום נותר ואתה נהנה מן הקדש ואוכל ביוה"כ שצריך המתרה לפרש מאי מש הוא עובר והכי משמע מלשון רבינו שכתב והוא שהתרו בו משום חמשה איסורין שנתקבצו בו ותנן (כריתות י"ג:) ומייתי לה בפ' שבועות תניין יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם מעילה אחד ואלו הן טמא שאכל את החלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוציאו חייב אמרו לו לא מן השם הוא זה וה"ה לאוכל במזיד שחייב חמש מלקיות ואין במשל הזה אלא איסור מוסיף והיסור כולל אבל איסור בת אחת משמע שאין בו מהלוקת:

פט"ו א דבר אסור שנתערב וכו'. פרק התערובות (דף ע"ט) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן ברובא ואמור רבנן בחזותא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא היכא דליכא חזותא בתראה:

ב כיצד חלב הכליות וכו'. טועם אותו קפילא הרמאה ואי ליכא קפילא מטעימין אותו בששים: ואם היה בהם טעם והיה בהם ממשות וכו'. דעת רבינו דטעמו וממשו מה"ת וכן דעת רוב הפוסקים. אבל יש מי שפירש שאין אסור מה"ת אלא כשהאיסור בעין ופשט דברי ר' יוחנן בפ' בתרא דע"ז משמע כדברי רבינו דאמר ר' יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו הא אם היה טעמו וממשו לוקין עליו מה"ת. וכבר האריכו הראשונים בזה: וכן

פרק חמשה עשר

א [א]דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנותן [א] טעם. ומין במינו שאי אפשר לעמוד על טעמו יבטל ברוב: **ב** [ב]כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל. טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין. ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו

הרי

א טור שם סי' פ"ח: ב טור שם סמ"ג שם: ג בסמ"ג תמלא מזה בסוף לאו קלח: ד טור יו"ד סי' צג סמ"ג לאוין קלח:

משנה למלך

יז כיצד היו לפניו טבל ונבלה. (א"ס עיין בספר דרשות הרב המחבר ז"ל שנקרא פרשת דרכים בדרך החיים דרוש י"ט יע"ש באורך. ומעין דרכו כתב הרמ"ז בחדושיו שנקראים תוס' יום הכפורים דף כ"ב ע"א):

יט ומתוך שניתוסף בו איסור הנאה וכו'. (א"ס עיין הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בפ"ג דכריתות שהוקשה לו מדין מבשל חלב בחלב אמאי לא לקי משום בשר בחלב כיון דנאסר בהנאה ואיסור מוסיף חל על איסור ותירוצו צ"ע היטב ועיין בס' הסגולות סי' קפ"ו. ובעיקר קושיתו י"ל במ"ש התוס' חולין (דף ק"א) דהנאה אינו איסור מוסיף אלא חומרא בעלמא וא"כ י"ל שאני קדשים דאיסור חל על איסור כמבואר בכריתות (דף כ"ג) ותוס' חולין (דף ק"ג ע"א) ועיין בפירש"י שבועות (דף כ"ד ע"ב) דגלי קרא כל חלב לרבות אלמא חל איסור קדשים על החלב אבל בעלמא לא. ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ה מה' יסודי התורה):

פרק ט"ו ב ואם נמצא בהם טעם חלב וכו'. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר בהלכות פסולי המוקדשין בדין הגוזז והעובד, ובספר דרשותיו בדרך מצותיך ח"ג דף ס"ט ע"א וע"ב):

לחם משנה

פט"ו א דבר אסור שנתערב בדבר מותר. ע"ז פרק השוכר (דף ס"ז) אמר רבי אבהו אמר ר"י כל שטעמו וממשו אסור לוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ואם ריבה טעם לפגם מותר ולימא אם נתן טעם לפגם מותר הא קמ"ל דאע"ג דאיכא מילי אחרנייתא דפגמה בהדיא והלכתא כליסנא בתרא דריש לקיש ע"כ. ופירש"י ז"ל טעמו ולא ממשו כגון חלב שנפלה לקדרה או חלב שנפל נמוח שאין ממשו בעין ע"כ. נראה דקרי טעמו וממשו היכא דלא נימוח גוף האיסור ואז כזית בכדי אכילת פרס אסור אבל כשנמחה גוף האיסור אפילו כזית בכדי אכילת פרס מותר. ונראה דפסק דטעם כעיקר לאו דאורייתא והתוספות הקשו

יראת

מגדל עוז

כבר ביארנו כו'. איסור כולל שביאו פי"ז דהלכות איסורי ביאה ובזבחים פ' חטאת העוף (דף ע'): לפיכך יש אוכל כו' עד סוף הפרק. פרק שבועות תניין (דף כ"ד) והרבה מקומות:

פט"ו דבר אסור שנתערב כו' עד מדברי סופרים. פ' התערובת (דף ע"ט): כיצד הוא ממשו כו' עד שיעורו הוא כמאתים. פרק בתרא דמס' ע"ז (דף ס"ו) ומקצתו מכלל דברי המחבר:

הגהות מיימוניות

[ג] שאלו לרבי על נכפה אחד והיה רוצה עכו"ם אחד לרפאותו ולהאכילו מאכל אחר לרפואה שנראין הדברים שיש בו שרץ העוף לפי הענין, והשיב כי נכפה חולי גדול וכמכה של חלל דמי ופעמים שמסתכן ונופל באור או במים ומותר אם הרפואה ידועה ואם אין הרפואה ידועה אין להתיר ואע"ג דאמר בפסחים דהוה שייף לברתיה בגוהרקי דערלה אותה רפואה ידועה היתה ואפילו למ"ד התם הניח חלב שור הנסקל על מכתו פטור משמע אבל אסור מ"מ היכא דאיכא סכנה מותר גמור כגון גוהרקי דערלה דהוי שלא כדרך הנאתה אבל בזה המעשה יכול להיות שהוא דרך הנאה באכילה זו ואסור כיון שאינה רפואה ידועה ולא דמי לאכילת חלב חי בפ' כל שעה כדאמר פ' גיד הנשה אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא ואם ביטל הרופא השרץ ברפואה בששים מותר אע"פ שביטלו עכו"ם לכתחלה כיון שלא ביטלו ישראל אבל אם האיסור בעין אפילו בחצי שיעור אסור מן התורה כדאמרינן ביומא וה"ש בזית בכדי אכילת פרס והמחאת רפואה שמא אין צריך המחאה גדולה כמין הקמיע שאם השרץ מרפא מכח חוזק טעמו אין צריך המחאה כ"כ כמו קמיע שאין בקמיע אלא מכח מזל שהם וכיוצא בהן יפה כחם ומותר ואע"ג דאמרינן בהמפלת דאיכא גופא דלא מקבל סמא ואם אין הרפואה מומחה אין בידי להתיר יותר מקמיע שאין מומחה וחולה ביוה"כ שאנו מחמירין קצת להצריך בקיאין מצאתי בנמוקי ה"ר יעקב במקורש"ן ועיין בהל' יסודי התורה פ"ה: [א] פרק התערובות אמר רבא אמר רב נחמן אמור רבנן בטעמא

אמור

הרי אלו אסורין מן התורה. נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים: ג כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת. אם אכל מן הגריסין האלו [ג] כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים. אבל פחות משלש ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אע"פ שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות: ד נפל חלב כליות לחלב האליה ונמוח הכל. אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות הרי הכל מותר מן התורה. אפילו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה הכל מותר מן התורה. אבל מדברי סופרים הכל אסור עד שיאבד דבר האסור מעוצם מיעוטו ולא יהיה דבר חשוב שעינו עומדת כמו שיתבאר: ה [א]ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעוצם מיעוטו. כשיעור שנתנו בו חכמים. יש דבר ששיעורו [ג] בששים. ויש ששיעורו במאה. ויש ששיעורו במאתים: ו נמצאת למד שכל איסורין שבתורה. בין איסורי מלקות. בין איסורי [ב]כרת. בין איסורי הנייה. שנתערבו במאכל המותר מין בשאינו [ד] מינו בנותן טעם. מין במינו שאי אפשר לעמוד על הטעם שיעורו בששים או במאה או במאתים. חוץ מיין נסך מפני חומרת עכו"ם. וחוץ מטבל שהרי אפשר לתקנו. ומפני זה אוסרין במינן בכל שהן. ושלא במינן בנותן טעם כשאר כל האיסורין:

כיצד

א טור שם סמ"ג שם: ב טור שם סמ"ג לאוין עח ע"ש:

ג ובכן אכ לא היה בתערובת וכו'. גם זה במחלוקת דאיכא מאן דפסק טעם כעיקר מה"ת ורבינו סובר דטעם כעיקר לא הוי מן התורה דהכי אית ליה לרבא דקי"ל כוותיה דאמר לא נצרכה אלא לטעם כעיקר בקדשים דאסור ומדנקט בקדשים הא בחולין שרי כלומר מה"ת והיא דמפרת ענבים דילפינן מינה טעם כעיקר סובר רבא דאסמכתא בעלמא היא וגם בזה האריכו הראשונים ואם אתה רוצה לעמוד על עיקרן של דברים עיין בתוס' פ' בתרא דע"ז ובפ' התערובות:

ד נפל חלב הכליות לחלב האליה וכו'. זהו מין במינו. ומה"ת חד בתרי בטיל וה"ה נמי אם נפל חלב בקדרה של בשר הוי מין במינו דהא א"א למיקם אטעמא שגם הבשר יש בו שמנונית וטעמו כטעם החלב אלא מילתא פסיקתא נקט דאפשר שנפל לתוך קדרה של בשר שאין בה שמנונית כלל ואפשר למיקם אטעמא ולא הוי מין במינו: אפילו חתיכת נבלה וכו'. אע"פ שלא נכללה חתיכת האיסור עם שאר החתיכות והרי היא עומדת בעינה אלא שאינה ניכרת אפ"ה בטלה מה"ת ומותר הכל: עד שיתבטל בעולם מיעוטו ולא יהיה דבר חשוב שעינו עומד. הוצרך רבינו לתרץ קושיא הגית שהאיסור נימוח ומתערב עם ההיתר אבל כשהאיסור עומד בעינו אלא שאין אנו מכירין אותו הרי נמצא שאוכל האיסור עצמו. תירץ רבינו כיון שנתבטל בעולם מיעוטו שוב לא חשיב ולא הוי כאילו עומד בעינו:

ה ובכמה יתערב וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ז) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בששים מין במינו וכו'. ואיתא בכמה דוכתי:

ו נמצאת למד שכל איסורין וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ג:) פלוגתא דרב ושמואל ור' יוחנן ור"ל ופסק כר' יוחנן ור"ל שאמרו כל איסורין שבתורה בין במינם בין שלא במינם בנ"ט חוץ מטבל ויי"נ במינן במשהו ושלא במינן בנ"ט. ואמרינן עלה בשלמא יי"נ משום חומרא דע"ז אלא טבל מ"ט כהיתרו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת כל הכרי. ויש תימה על דברי רבינו אמאי שביק טעמא דתלמודא דידן ונקיט טעמא דאמרו בירושלמי משום דטבל יש לו מתירין. ר"ל משום דקשיא ליה אטעמא דתלמודא הא ניחא טבל הטבול לתרומה דחטה אחת פוטרת כל הכרי אבל טבל הטבול לתרומת מעשר דצריך להפריש אחד מעשרה מאי איכא למימר אפ"ה נקיט טעמא דיש לו מתירין שהוא כולל כל האיסורין. והתוס' העלו דתרי טעמי צריכי דאי מהך דדבר שיש לו מתירין הו"א דוקא היכא שהבעלים בעיר דאז יש לו מתירין אבל אי ליכא בעיר לא וכו'. ואני אומר שאין קושיא על רבינו שלא הזכיר הטעם של התלמוד כיון שהדבר מגד עצמו יש לו מתירין אע"ג דלפי טעם אין לו מתירין לא בטיל. והראים ממתן

עליו וכתבו התוס' שם ובפ' גיד הנשה (דף צ"ח:) שרש"י סובר שטעמו ולא ממשו לא מיתסר אלא מדרבנן ור"ת סובר דמדאורייתא מיתסר והאריכו בראיות כל אחד מהם ודעת רבינו כרש"י:

ד ומ"ש נפל חלב כליות לחלב האליה וכו'. בפרק גיד הנשה (דף צ"ו:) אהא דתנן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו (בנותן טעם ואם לאו) כולם אסורין וכן חתיכה של נבילה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות שבזמן שמכירין בנ"ט ואם לאו כולם אסורות ומקשינן בגמ' (דף צ"ט:) וליבטיל ברובא ומשני אגיד בריה שאני ואחתיכה משני בחתיכה הראויה להתכבד משמע דאי לאו טעמא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד הוו בטלי ברוב וה"נ משמע בר"פ התערובות וכרים בילה כתבו התוספות והרשב"א והרא"ש והר"ן דאפילו איסורא דרבנן ליכא כדמשמע הכא והראב"ד פירש דהא דמקשה וליבטיל ברובא לאו ברובא ממש קאמר דהיינו חד בתרי דהא מדרבנן ס' בעינן אלא ברוביה קאמר דהיינו ס' וכ"נ מדברי רש"י ודעת רבינו כדעת הראב"ד ורש"י. ומ"ש ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעולם מיעוטו כשיעור שנתנו בו חכמים יש דבר שמיעורו בס' וכו' מתבאר לקמן בפרק זה:

ו ומ"ש נמצאת למד שכל איסורים שבתורה וכו'. בפרק גיד הנשה (דף צ"ז) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בששים הילכך מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא דאיסורא בקפילא ומין במינו דליכא למיקם אטעמא א"נ מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא בס'. ובסוף ע"ז (דף ע"ג ע"ב) רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורים שבתורה במינן במשהו שלא במינן בנ"ט וכו' ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנ"ט חוץ מטבל ויי"נ במינן במשהו שלא במינן בנ"ט וידוע דהלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ואמרי' בשלמא יי"נ משום חומרא דעכו"ם אלא טבל מ"ט כהיתרו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי. ובירושלמי יהיב טעמא לטבל

לחם משנה

קשה על זה ופירשו בשם רבינו תם פירוש אחר וכתבו עוד בשם ה"ר אליהו דפירש טעמו ולא ממשו כגון שאין כזית איסור בכדי אכילת פרס אין לוקין עליו וטעמו וממשו דלוקין עליו מיירי דאיכא כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס מן ההיתר ע"כ. ונראה שכוונתו לומר שאפילו נמחה האיסור ואין ממשו בעין קרי טעמו וממשו היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס וזהו שאמרו כזית וכו' אבל כשאין כזית בכדי אכילת פרס לא לוקי כדברי רש"י ז"ל דמפרש טעמו וממשו שגוף האיסור קיים אבל אם אינו קיים אפילו בכזית בכדי אכילת פרס מותר מדפירש טעמו ולא ממשו כגון שנמחה משמע דלעיל איירי דלא נמחה כדפרישית. ורבינו נראה שמפרש כפירוש ה"ר אליהו וכן הוזכר פירוש זה בדברי הרא"ש ז"ל אלא שלפי מה שהובא בדברי הרא"ש ובדברי בעל הטורים יש שינוי קצת והוא פירוש שלישי שלדעת רבינו צריך שיאכל שלש ביצים כדי שילקה ועוד דביותר מכזית בכדי אכילת פרס אין שם איסור אלא מדרבנן ולפירוש ה"ר אליהו חייב על כל כזית וכזית וביותר מכדי א"פ איכא איסור מן התורה אבל אין לוקין עליו. ואני תמיה מהרב ב"י ז"ל שכתב שרבינו מפרש כפירש"י ז"ל שהרי רבינו כתב ונימוח הכל כוטעמין את הגריסין וכו' אם נמצא בהן וכו' היה בהן ממשו וכו' הרי דקרי ממשו אפילו לנימוח מפני שיש כזית בכדי אכילת פרס ומרש"י ז"ל לא משמע כן כדפרישית:

ד נפל חלב וכו'. היינו מין במינו דאמרי' בגמ' פ' התערובות (דף פ"ס) אמור רבנן ברובא אמור רבנן וכו': אבל מדברי סופרים וכו'. כלומר אפילו חתיכת נבלה שנתערבה דהוי יבש ביבש מד"ס צריך ששים וכדכתב הרב ב"י: ולא יהיה דבר חשוב וכו'. כלומר כמו רמוני בדן שיתבאר לקמן. שעינו עומדת כלומר שאם נתפלעו ואינם עומדים בעינם בטלה החשיבות:

ו נמצאת למד דכל איסורין שבתורה וכו' שנתערבו במאכל המותר וכו' שיעורו בששים או במאה או במאתים. בפ' השוכר את הפועל (דף ע"ג:) אמרו ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה וכו' במינם במשהו שלא במינם בנותן טעם וכו' תניא כוותיה דר"י ורשב"ל כל איסורין וכו' חוץ כו' בשלמא יי"נ משום חומרא דע"ז אלא טבל מאי טעמא כהיתרו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי ותנ"ה במה אמרו טבל אוסר בכל שהוא במינו שלא במינו בנ"ט ע"כ. ורבינו כתב טעם הטבל מפני שיש לו מתירין וקשה למה הניח הטעם האמור בגמרא שאמרה כהיתרו כך איסורו ועוד מה ראיה הביא לקמן שאמר ירא' שאפילו דבר שיש לו מתירין כו' לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל כו' דילמא טעמא דטבל לאו משום דבר שיש לו מתירין הוא. ועוד קשה למה הוצרך רבינו לומר פירוש שאין בכלל אלו וכן חמץ בפסח וכל השאר שהזכיר

הגהות מיימוניות

אמור רבנן ברובא כו' עיין בסי' י"ח ע"כ: [ג] וכן פר"י הא דאמר ר' יוחנן פרק בתרא דע"ז כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו פי' שאין בו כזית איסור בכדי אכילת פרס אבל אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס לוקה דטעם כעיקר פר"ת דאורייתא כדילפינן פ' אלו עוברין ממשרת ומגיעולי עכו"ם אבל רש"י פי' וכן כתוב בה"ג דטעם כעיקר דרבנן כדמשמע לפום ריהטא מדר' יוחנן ואפילו כשיש מן האיסור כזית בכדי אכילת פרס דמן התורה אין איסור אלא כשהוא בעין ועוד דבפ' כל הבשר אמר אביי טעמו ולא ממשו דאורייתא מדבעינן טעם גבי בשר בחלב ורבא אמר דרך בישול אסרה תורה משמע דסבר לאו דאורייתא והלכה כרבא לגבי אביי ומפרק גיד הנשה גבי הזרוע בשילה אמר רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור והכא שרי מדנקט קדשים הא בחולין שרי והתיא דמשרת אסמכתא בעלמא הוא ומגיעולי עכו"ם שצות הקב"ה להגעיל כלי מדין לא גמרינן דחדוש הוא ור"ת פי' דההיא לאו אסמכתא היא כמו לר' עקיבא דדריש יותר מצטרף לאיסור היינו ללקות מן התורה ועוד מביא בה"ג רק דברי אביי דפרק כל הבשר ודיחוי דרבא אין. מביא כלל והתיא דפרק גיד הנשה דנקט רבא קדשים משום דבקדשים איירי ולעולם ה"ה בחולין ומאן דיליף מגיעולי עכו"ם לאו חדוש הוא דרבי עקיבא יליף טעם כעיקר מגיעולי עכו"ם ולא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלא פגמת ורבנן דלא ילפי משם דסבירא להו דהחדוש הוא משום דאפילו קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא ואפ"ה אסריה רחמנא דילפינן ממשרת ולאו אסמכתא היא כדפי' ע"כ: [ג] פרק גיד הנשה אמר רבא אמרו רבנן בטעמא כו' ע"כ: [ד] כרבי יוחנן ור"ל דאמר הכי בפרק בתרא דעכו"ם ודלא כרב ושמואל דאמר במשהו וכן פסקו התוס' וס"ת בשר"ת ויתר רבותינו דאמרינן פרק קמא דביצה רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ובפרק מי שהוציאוהו איתא נמי שמואל ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ואביי ורבא דפליגי גבי חמרא חדתא בעיגבי אי מיקרי מין במינו ליאסר במשהו פליגי אליבא דרב ושמואל וכן ר"ת דאמר פ' ר' ישמעאל החזיר גרגותני לגת אסורה ואין בטל בס' סבר כרב ושמואל אבל קי"ל כר' יוחנן כדפרישית ובן פרק גיד הנשה אמר רבא אמור רבנן בטעמא אמור רבנן בס'

מגדל עוז נמצאת למד שכל איסורין שבתורה כו' עד בנותן טעם בשאר האיסורין. פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ע"ג):

ז [א]כיצד טיפת יין נסך שנפלו עליה כמה חביות של יין הכל אסור כמו שיתבאר. וכן כוס של יין טבל שנתערב בחבית הכל טבל עד שיפריש תרומות ומעשרות הראויין לתערובת כמו שיתבאר במקומו: ח [ב]פירות שביעית אע"פ שאם נתערבו במינן בכל שהוא ושלא במינן בנותן טעם אינן בכלל איסורי תורה שאין אותה התערובת אסורה. *אלא חייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית כמו שיתבאר במקומו: ט [ג]חמץ בפסח אף על פי שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו. לפי שאין התערובת אסורה לעולם שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת כמו שביארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו: י והוא הדין לתבואה הדשה שנתערבה בישנה מלפני העומר אוסרת בכל שהוא. שהרי יש לה מתירין שלאחר העומר יותר הכל. [ד]וכן כל דבר שיש לו מתירין ואפילו היה איסורו מדבריהם. כגון איסור מוקצה ונולד ביום טוב לא נתנו בו חכמים שיעור אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל. שהרי יש דרך שיותר בה כגון הקדש ומעשר שני וכיוצא בהן: יא אבל הערלה וכלאי הכרם וחלב ודם וכיוצא בהן. וכן תרומות נתנו חכמים בהן שיעור שאין

השגת הראב"ד

*אלא חייב לאכול התערובת וכו'. א"א ויש ביעור אחר בפירות שביעית שהוא לשריפה או לקבורה והוא מיכלה המין האחרון שבאותה הארץ משלש ארצות החלוקות לביעור ואותו זמן בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם:

לטבל משום דהוי דבר שיש לו מתירין ורבינו תפס טעם הירושלמי שהוא כולל יותר. ומ"ש פירות שביעית אע"פ שאם נתערבו במינן בכל שהוא וכו'. בספ"ז דשביעית תנן שביעית אוסרת כל שהוא במינה ושלא במינה בנ"ט ובא רבינו לתרץ קושיא אחת והיא למה לא הוציאו ר"י ור"ל שביעית מכלל כל איסורים שבתורה כמו שהוציאו טבל ויי"נ ונתן טעם מפני שאין אותה התערובת אסורה וכו' ונמצא שאין שם איסורי תורה נופל בה:

וכתב הראב"ד א"א ויש ביעור אחר בפירות שביעית וכו':

ט ומ"ש רבינו חמץ בפסח אע"פ שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו וכו'. בא לתרץ למה לא אמרו ר"י ור"ל וחוץ מחמץ בפסח שבין במינו בין שלא במינו בכל שהוא ונתן טעם מפני שהוא דשיל"מ ולא איירי ר"י ור"ל אלא באיסורי תורה שאין להם מתירין:

י ומ"ש והוא הדין לתבואה חדשה וכו'. ירושלמי פ"ו דנדרים. ומ"ש וכן כל דבר שיש לו מתירין ואפילו היה איסורו מדבריהם וכו', בריש ביצה (דף ד') גבי ביצה שנולדה ביו"ט אמרו כל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטיל:

יא ומ"ש אבל הערלה וכלאי הכרם וכו'. נראה שכתב כן משום דאיכא להקשויי כיון דאפי' באיסורים דרבנן מפני שיש להם מתירין אמרו שאסרו בכל שהן ק"ו שהיה ראוי באכילה וכלאי הכרם שהם איסורי הנאה וכן בחלב ודם שמחייבים עליהם כרת וניחא ליה משום דהוה דבר שאין לו מתירין אע"ג דחמירי לא ראו חכמים שיאסרו בכל שהן ונתנו חכמים שיעור. ומ"ש וכן תרומות, נראה שכתב כן משום

מחמץ בפסח כי לפי שהוא מותר לאחר הפסח אוסר בכל שהו. ודע דהלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל וכ"ש הכא דאיכא ר"ל נמי והוו להו תרי לגבי תרי:

ז כיצד טיפת יין שנפלו עליה וכו'. אם הוא יי"נ נאסר בהנאה ואם הוא סתם יינם נאסר הכל בשתיה וכן א"ר נחמן פרק השוכר את הפועל (דף ע"ד) הלכה למעשה יי"נ ביין אסור כלומר בהנאה חבית בחבית מותר כלומר בהנאה סתם יינם אפי' יין ביין מותר כלומר בהנאה אבל בשתיה לעולם אסור וכן כתב רבינו לקמן: וכן כוס של יין טבל וכו'. סוף פ"ג דחלה א"ר למה אמרו הטבל אוסר בכל שהו במינו ושלא במינו בנ"ט:

ח פירות שביעית וכו'. שביעית פ"ז שביעית אוסרת כל שהו במינה ושלא במינה בנ"ט. וכוונת רבינו לתת טעם למה לא הוציא מן הכלל אלא יין וטבל והלא גם פירות שביעית דינם כן ואמר כי אין איסור פירות שביעית כשאר איסורין שאין התערובת של פירות שביעית אסור אלא שצריך לאכול הכל בקדושת שביעית. ונראה כוונת הראב"ד להשיג על רבינו שהיה לו לבאר דוקא קודם זמן הביעור אוסר במינו בכל שהו כיון שחייב לאוכלם בקדושת שביעית דדמי לדבר שיש לו מתירין אבל אחר זמן הביעור טעון שריפה והוה ליה כשאר איסורין ודין במינו ושלא במינו בנ"ט. ואם זו השגתו רבינו שמשון פירש היפך וז"ל כל שהו במינו לאחר הביעור אבל קודם הביעור אין בהם קדושת שביעית עד שיהיה בהם בנ"ט ושלא במינו אפי' לאחר הביעור בנ"ט ע"כ. ורבינו מפרש לה קודם זמן הביעור וז"ל ושאמר מין במינו בכ"ש כגון שיתערב יין של שביעית ביין של ששית ואפי' טיפה אחת בכלי גדול חייב לבער וזהו שאמרו שביעית אוסרת כ"ש במינה וכו'. וזהו שכתב הכא חייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית ואם לא אכלו והגיע זמן הביעור חייב לבער הכל ומודה רבינו שאם נתערבו בזמן שהיו מותרין באכילה אם הגיע זמן הביעור ולא אכלן חייב לבער הכל. ולא הוצרך רבינו לבאר זה לפי שמבואר מתוך לשונו שכתב שחייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית ומשמע בהדיא בזמן שמותר לאוכלן ולא בזמן שעומדים לשריפה. והראב"ד ג"כ לא היתה כוונתו להשיג אלא לבאר שיש זמן שפירות שביעית דינם כשאר איסורין דבין במינם בין שלא במינם בנ"ט:

ט חמץ בפסח וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דחמץ בפסח אוסר בכ"ש ואע"ג דטעמא הוא משום דשיל"מ לא כלל אותו עם הטבל לפי שאין דינם שוה שהחמץ בפסח אפי' בשאינו מינו בכ"ש משום דאמר קרא כל מחמצת לא תאכלו:

י וה"ה לתבואה חדשה וכו'. נ"ל שאינו חוזר על חמץ בפסח כלומר דאפי' מין בשא"מ בכ"ש דבשלמא חמץ בפסח נאמר בו כל מחמצת לא תאכלו על הטבל קאי דמין במינו בכ"ש ובשאינו מינו בנ"ט. וכן נראה מדברי רבינו בסמוך: וכן כל דבר שיל"מ וכו'. בפ"ק דביצה (דף ד') ובכמה דוכתי כל דבר שיל"מ אפי' באלף לא בטיל. ומשום דאיכא מאן דמפרש דביותר מאלף בטיל כתב רבינו אפי' אחד בכמה אלפים: כגון הקדש ומע"ש וכו'. הקדש יש לו מתירין ע"י פדיון ומעשר שני יש לו מתירין להעלותו לירושלים ואם נטמא ע"י חילול:

יא אבל הערלה וכו'. התרומה אינה מותרת אלא לכהנים ולפיכך הוי דבר שאין לו מתירין. וא"ת הרי יש לה מתירין ע"י שאלה לחכם. וי"ל דלא נקרא בשביל זה דבר שיל"מ דמי

א טור שם סי' קל"ד סמ"ג לאוין קמח ביי"נ ולאו רנ"ח בתרומה ועיין קל"ב: ב סמ"ג עשין קמח: ג טור או"ח סי' תמ"ז סמ"ג לאוין עח: ד טור יו"ד סי' קב סמ"ג לאוין עם קמח:

לחם משנה

שהזכיר אחר כך ומה לנו אם יהיה בכלל אלו או לא ונראה דהתוס' כתבו בשם הירושלמי שאמרו שם טעמא דטבל משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטיל כגון טבל ושביעית ומעשר והקדש כשהן במינן אבל שלא במינן בנ"ט ע"כ. וסובר רבינו דגמרא דידן והירושלמי לא פליגי אלא דהירושלמי אמר האי טעמא וגמ' דידן אמר טעמא אחריתא עדיף מיניה ולפי שקשה לו לרבינו ע"כ פליג גמרא דידן לירושלמי דאל"כ אמאי לא קאמר ר' יוחנן חוץ מטבל ויי"נ ושביעית והקדש ומעשר וכל הני לזה תירץ רבינו לכלם דאינם בכלל כל איסורין שבתורה ותירץ לשביעית דאינו נקרא איסור אלא שהוא אוכלו בקדושת שביעית. והשיג עליו הר"א בהשגות במ"ש במינו במשהו ושלא במינו בנ"ט שאין הדין הזה כולל בכל זמן דאחר הביעור בין במינו בין שלא במינו בנ"ט כלומר אחר שכלה המין במין האחרון שבאותה הארץ וכיון שכן אין תירוצו של רבינו מספיק דהיכי קאמר כל איסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנ"ט הא איכא איסור שביעית לאחר הביעור שבין במינו בין שלא במינו בנ"ט ונראה דמ"מ כיון דשביעית לא הוי מילתא פסיקתא לא דבר בו ר' יוחנן דלא קאמר אלא באיסור שהוא איסור כולל בכל זמן אבל איסור שביעית שבזמן השביעית אינו אלא לאוכלו בקדושת שביעית לא ולחמץ בפסח תירץ שאין איסורו לעולם. וא"ת להקדש ומעשר שני מה תירץ וא"ת שיש להם פדיון א"כ טבל נמי הרי יכול להפריש עליו והוי כמו פדיון וי"ל דטבל אע"ג דיכול להפריש עליו הוא בדיעבד דלכתחלה אין תורמין אלא מן המוקף ולכך הוי איסורא טפי. אח"כ ראיתי מ"ש רבינו בפי' המשנה בפ' השוכר את הפועל על מתניתין דאלו אסורין וכו' ונראה משם שכוון למה שכתבתי. ומ"ש רבינו טעם הירושלמי מפני שהוא טעם שוה לכולם כלומר לשביעית ולהקדש ולכל השאר ומ"ש בגמ' תניא אין פירושו כדפירש"י ז"ל שהיא לסיוע דטעמא הוי הכי דמאי סייעתא הוא מהך ברייתא טפי מברייתא קמא אלא לסיוע לסברתם הביא ברייתא אחרת. ועל טעם החמץ דהוי דבר שיל"מ אין להקשות דא"כ מאי מקשה בגמרא פ' השוכר (דף ע"ד) על מתניתין דאלו אסורין וליתני חמץ בפסח דילמא לא תני ליה משום דהוי דבר שיל"מ ולא רצה לשנותו אלא דבר שאין לו מתירין. וי"ל דפשיטא ליה דכיון דנקט חמור נמי דבר שיל"מ הוא ועוד מדקאמר אלו אסורין משמע דליתנהו אלא הני ותירץ דחמץ בפסח ס"ל דאינו הוסר וכפירש"י ז"ל וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל שפירש כן דכתב דלא קי"ל כי הא מתני' וכמו שהוזכר בדברי הרא"ש ז"ל:

יא וכן תרומות וכו'. שאע"פ שהוא מותר לכהנים לא נקרא דשיל"מ כיון שאין לו דרך שיותר לכל אדם וכו':

מגדל עוז

כיצד טיפת יין כו' עד כמו שיתבאר במקומו. סוף פ"ג דחלה (משנה י'): פירות שביעית אע"פ שאם נתערבו כו' עד איסורי תורה. סוף פ"ז דשביעית: שאין אותה התערובת אסורה וכו' עד כמו שיתבאר במקומו. פ' הנודר מן הירק במס' נדרים:

כתב הראב"ד ז"ל ויש ביעור אחר בפירות שביעית כו': ואני אומר איני מבין השגה זאת כי מה שכתב ר"מ ז"ל תלמוד ערוך הוא במס' נדרים פ' הנודר מן הירק (דף נ"ח) גמרא מתני' דקונס פירות האלו עלי כו' גבי גדולין דגרים מתני' פ"ו דמס' שביעית דתנן השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר לכן שביעית אינה אוסרת בכל שהוא אלא לביעור אבל לאכילה אינה אוסרת אלא בנותן טעם ע"כ ובסוף פ"ז דמס' שביעית היא שנויה בלשון זה זה הכלל כל שהוא בנותן טעם חייב לבער מין בשאינו מינו ומין במינו כל שהוא שביעית אוסרת בכל שהוא במינה ושלא במינה בנותן טעם ע"כ. ופי' הר"ר משה"ן ז"ל כל שהוא במינה כגון לאחר הביעור אבל קודם הביעור אין בו קדושת שביעית עד שיהא בו בנותן טעם ושלא במינה אפילו לאחר הביעור בנותן טעם עכ"ל. וכבר כתבתי כמה פעמים שחבור ר"מ ז"ל משנה תורה הוא ולא עשה אלא שקיצר אורך התלמוד ולא קבע מקום לסברות בחבור זה: חמץ בפסח ט' עד דרך היתר לכל אדם. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ז נ"ח) ופרק כתרא דע"ז ופרק הערל (דף ע"ג) וס"ק דביצה (דף ג') ובכמה מקומות בתלמוד:

הגהות מיימוניות

בס' מין במינו בס' אלמא לא קי"ל כשמואל ועוד ראיה מפרק התערובות בשמעתא דהרסן של זב וזבה דאמר ראב"י דמשנתו קב ונקי מין במינו בס' וכתב בס"ה מן התוס' שכן השיב רב יהודאי גאון מדאמר רבא פרק כל שעה גבי חמץ במשהו כרב משם יש לדקדק שבשאר איסורים כרבי יוחנן ור"ל ועוד ראיה מריב"ל שסובר כל איסורים שבתורה בס' ויליף לה מהזרוע בשילה והילכתא כותיה אפילו לגבי רבי יוחנן בפסק רבינו יוסף ט"ע ור"ח

יראה

דמי ייפר דמתרמי ליה חכם א"נ אחר שהגיעה ליד כהן אינה בשאלה והראשון עיקר:
יב יראה שאפי' דשיל"מ וכו'. השיג עליו הראב"ד משנה שלימה היא. ולא פירש ז"ל איזו משנה. ונ"ל שרמז למשנה השנויה פ"ז דשביעית ורד חדש שכבשו בשמן ישן וכו' זה הכלל כל שהוא בנ"ט חייב לבער מין בשאינו מינו ומין במינו בכ"ש וזה כלל לכל האיסורין אפי' שיש להם מתירין דומיא דשביעית דאיירי בה הנא וכ"כ רבינו בפי' המשנה וז"ל ולשאר האיסורין כלם רמז באומרו זה הכלל כל שהוא בנ"ט וכו'. ולא רצה רבינו לסמוך על משנה זו משום דסיפא דידה דקתני ומין במינו בכ"ש ולגבי שאר איסורין אינה הלכה דאפי' מין במינו בששים וכ"כ רבינו עובדיה שאינה הלכה ולפיכך למד אותו מסברא נכונה שלא יהיו שאר האיסורין חמורים מטבל. והראב"ד ז"ל סובר נהי דסיפא לאו הלכתא היא משנה שלימה היא:
יג ואלו הן השיעורין וכו'. משנה פ"ב דערלה התרומה ותרומת מעשר של דמאי החלה והבכורים עולים באחד ומאה וכו'. והשמיטנו דאפי' תרומת מעשר של דמאי דרוב עמי הארץ מעשרין צריך אחד ומאה ותרומת מעשר של ודאי הרי הוא התרומה אבל א"צ להפריש תרומה גדולה מן הדמאי דלא נחשדו על ת"ג וכל הנזכרים במשנה נקראים תרומה הילכך שיעורן שוה ומצטרפין זה עם זה וסמכו זה השיעור מקרא דכתיב את מקדשו ממנו והוא תרומת מעשר שהוא אחד ממאה שנפל וצריך להרים מפני גזל השבט. וקשיא לי למה השמיט רבינו תרומת מעשר של דמאי דהוי חידוש טפי וליכא למימר דהוי בכלל תרומת מעשר דבכולי תלמודא הוי תרומת מעשר ודאי עד שיפרש. הילכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי דאמר מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר"מ היא דר"מ מחמיר בשל דבריהם כשל תורה, ולפי זה תרומת מעשר של דמאי הרי היא כשאר איסורין דרבנן. שוב ראיתי שכתב רבינו פי"ג מהל' מעשר שלא גזרו על תערובת דמאי ואם היה הדבר שחייב בדמאי כגון תבלין ושאור הואיל וטעמו ניכר אינם בטלים ונמצאת כל התערובת חייבת בדמאי ע"כ. וא"כ מתני' לאו הלכתא היא: וכן פרוסה של לחם הפנים וכו'. פ"ב דערלה ירושלמי תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה חתיכות של חולין וכן חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא יעלו ר' יהודה אומר יעלו. ומדשקיל וטרי תלמודא לאוקי טעמיה דר' יהודה משמע דהלכתא כוותיה. והשמיט רבינו חתיכה של חטאת לפי שהיא ראויה להתכבד בפני האורחין ואינה עולה. ואפשר דנקט פרוסה של לחם הפנים והוא הדין לחתיכת חטאת. ועדיין צריך תלמוד שהרי ר' יהודה השוה אותם ואמר יעלו והתם יהיב טעמא להדדייהו. ותו דלקמן לא מנה רבינו בכלל חתיכה הראויה להתכבד חתיכה של בשר קודש: על פרוסת לחה"פ לא נתבאר בדברי רבינו אם צריך להרים או לא אבל נ"ל שאין בה גזל השבט שאין הכהנים יכולים לאוכלה שאם אוכל אותה בחוץ שמא לחה"פ הוא ואם אוכל אותה בפנים שמא חולין היא ונמצא מכניס חולין לעזרה: כיצד סאה קמח מאחד מאלו וכו'. זה מבואר ממה שקדם:
יד הערלה וכלאי הכרם וכו'. פ"ב דערלה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר מצטרפין זה עם זה אע"פ שהם שני שמות כיון דשיעורן שוה מצטרפין:
נפלה לפחות ממאתים וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל אין לך שאוסר עירובו בהנאה אלא א"כ הוא דבר שבמנין חוץ מאיסורי ע"ז ויי"נ דוק ותשכח עכ"ל. תנן בפ' השוכר
את

שאין בהן דרך היתר לכל אדם: יב *יראה לי שאפילו דבר שיש לו מתירין אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר. לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואף על פי כן שלא במינו בנותן טעם כמו שביארנו. ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו כמו שביארנו: יג ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים. אהתרומה ותרומת מעשר והחלה והבכורים עולין באחד ומאה וצריך [ה] להרים ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם הפנים לתוך פרוסות של חולין עולין באחד ומאה. כיצד סאה קמח מאחד מאלו. או סאה מכולם שנפלה למאה סאה קמח של חולין ונתערב הכל. מרים מן הכל סאה אחת כנגד סאה שנפלה והשאר מותר לכל אדם. נפלה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע: יד הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים. כיצד רביעית של יין ערלה או כלאי הכרם שהיתה הרביעית מצטרפת משניהם שנפלה לתוך מאתים רביעיות של יין הכל מותר ואינו [ו] צריך להרים כלום. *נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנייה:
ולמה

א סמ"ג עשין קלג ולאוין קמא וקלת בטור יו"ד סי' שכב:

השגת הראב"ד
*יראה לי שאפילו דבר שיש לו מתירין וכו'. א"א משנה שלימה היא:

השגת הראב"ד
*נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנייה. א"א אינו כן שאין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא דבר שבמנין חוץ מאיסורי עכו"ם ויי"נ דוק ותשכח:

מפני דאיכא לאקשויי דהוו כדבר שיל"מ כיון דמותרים לכהנים ואפ"ה נתנו בהם שיעור וניחא ליה דלא מיקרי דבר שיל"מ אלא כשיש לו מתירים לכל אדם. ואפשר עוד לומר שכתב כן משום דאיכא לאקשויי הרי תרומה יש לה מתירין דהא אי בעי מיתשיל עלה וניחא ליה דלא מיקרי דבר שיל"מ אלא בדבר שיש לו דרך היתר לכל אדם משא"כ בתרומה שאין לה דרך היתר אלא כשקרה מקרה שרוצה להשאל עליה וזה פירוש מ"ש לכל אדם כלומר שמאחר שאין כל האנשים נשאלים עליה לא הוי דבר שיל"מ:
יב יראה לי שאפילו דשיל"מ וכו'. ירושלמי פ"ו דנדרים וכתב הרשב"א שנשאל למה תלה רבינו הדבר בסברתו והשיב לפי שמצא להרי"ף שאמרה אפילו בשאינו מינו בפ' גיד הנשה שכתב שם פלוגתא דרב ולוי בריתא מילתא היא ואמר דהא דאמר רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסור לאכלה בכותח אפילו ללוי היא ויש להרי"ף ראיה בפרק משילין (דף ל"ט) דאקשינן וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוי דבר שיל"מ אלמא אפילו בשאינו מינו לא בטיל ומפני שמצא להרי"ף שסובר כן ויש סעד לדבריו מהא דרב אשי ולא ראה שיהא הסוגיא דהירושלמי ראיה מוכרחת כשראה הוא להכריע הלכה אותה בהכרעת הדעת. וא"ת היאך הניח הרב הא דרב אשי. וי"ל דמים ומלח לגבי עיסה כמין אחד שאין עיסה בלא מים ומלח וכן הדין בתבלין בקדרה א"נ טעמא דתבלין משום דעבידי לטעמא וכל דעביד לטעמא לא בטיל עכ"ל. והראב"ד כתב וז"ל יראה לי שאפי' דבר שיש לו מתירין וכו' א"א משנה שלימה היא עכ"ל. ונראה לי שטעמו מההיא דפ' משילין (שם דף ל"ז) שכתבתי בסמוך דתנן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ומקשינן וליבטיל מים ומלח בעיסה ופרקה רב אשי משום דהוי דשיל"מ ולדעת רבינו י"ל כמ"ש בסמוך בשם הרשב"א דמים ומלח לגבי עיסה כמין אחד הן ואפשר לומר עוד שטעמו מדאמרינן בירושלמי פ"ו דנדרים אילין נדרים מה את עביד להון כדבר שיל"מ או כדבר שאין לו מתירין וכו' ודא מתניתא עבד לון כדבר שיל"מ דתנינן תמן שהנודר (מן הדבר) ונתערב באחר אם יש בנ"ט הרי זה אסור תיפתר מין בשאינו מינו בדבר שיל"מ, ומאחר שבירושלמי אמרו על משנה זו כן כתב שהיא משנה שלימה. ואני אומר שאע"פ שהירושלמי אומר כן אינו מוכרח במשנה דאפשר לומר דמה ששנינו במשנה שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אינו אוסר אלא בנ"ט מין בשאינו מינו היינו משום דחשיב לנדרים דבר שאין לו מתירין אבל דבר שיל"מ אפי' בשאינו מינו לא בטיל ואע"פ שהם אמרו שהזקן עוקר הנדר מעיקרו הוו נדרים דבר שיל"מ ומאחר דאנן קי"ל שהזקן עוקר הנדר מעיקרו הוה ליה נדרים דבר שיל"מ וקתני דמין בשאינו מינו בנ"ט יש לדחות ולומר דלא מיקרי דבר שיל"מ אלא כשההיתר בא ממילא ולא כשהוא בא ע"י טורח וכמ"ש הטור בי"ד סימן קכ"ב וק"ל והוא מדברי התוס' שילהי ע"ז והרשב"א בת"ה והר"ן בפרק הזהב ונדרים כיון שאין ההיתר בא אלא על ידי שאלת חכם לא חשיב דבר שיל"מ ועוד שבירושלמי עצמו אמרו גם על משנה אחרת ו/א מתניתא עבד לון לנדרים כדבר שאין לו מתירין וכיון שכן לא שייך למימר משנה שלימה היא: ומ"ש רבינו ואל תתמה על חמץ בפסח וכו'. הוקשה לו למ"ש שיראה לו שדבר שיל"מ אינו אוסר בשאינו מינו אלא בנ"ט והרי חמץ בפסח שאוסר אפי' בשאינו מינו בכל שהוא וניחא ליה שהחמירו בו משום דכתיב ביה כל מחמצת:
יג ואלו הם השיעורים וכו' עולים באחד ומאה וכו'. רפ"ב דערלה. ומ"ש וכן פרוסה של לחם הפנים וכו', ירושלמי ברפ"ב דערלה תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של (לחם) חולין וכו' לא יעלו ר' יודא אומר יעלו ואיני יודע למה פסק כרבי יודא והיכא למידק שרבינו כתב בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין וכן פרוסה של לחם הפנים הטהור במאה פרוסות של חולין הרי אלו לא יעלו וזה סותר למה שכתב כאן. וי"ל דהכא מיירי בפרוסה של לחם הפנים טמאה ולזה עולה בק"א *מפני שאילו אמרו אינו עולה היה מתחייב שריפת הכל לפי שא"א ליאכל אפי' לכהנים אבל כשהיתה פרוסה של לחם הפנים טהורה לא העלה שאין שם הפסד שהכל יאכל לכהנים והשתא איכא למימר שהירושלמי מיירי בפרוסה של לחם הפנים טהור ופוסק כת"ק: *[כן כתב גם רבינו בהדיא]:
יד הערלה וכלאי הכרם וכו'. ברפ"ב דערלה. ומ"ש נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנאה, כתב הראב"ד אינו כן וכו':
ולמה

לחם משנה

יב יראה לי שאפי' וכו'. כתב הר"א ז"ל בהשגות משנה שלימה היא ע"כ. כלומר ולא היה לו לתלות הדבר בסברתו ואני לא מצאתי זה: ואל תתמה על חמץ וכו'. קשה לימא דשאני חמץ דהוא אסור אפילו בהנאה כמו שאמר למטה גבי נפילת שיעור הערלה. וי"ל דהוא ר"ל דאפילו באיסור הנאה כגון הקדש דבר שיש לו מתירין שלא במינו בנותן טעם ולכך רצה לחלק ממנו לחמץ דהתם כל מחמצת ריבה תערובת וחמץ:
ולמה

משנה למלך

יב יראה לי שאפילו דבר שיש לו מתירין וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ו מה' מעשר שני דין י"ד):
אסור

הגהות מיימוניות

ור"ח ות"ג וכ"ש לגבי רב ושמואל וכן פסקו בה"ג של אספמיא דחתיכה בנ"ט סכח דבריו של רבא והגה הוא דלא כרש"י שפסק בפרק כל הבשר כרב ושמואל ע"ש ע"כ: [ה] בפרק נוטל אומר מעלין המדומע בק"א אלמא צריך להרים: [ו] וכן פר"י דאין צריך להשליך אחת בשאר איסורין אם הן של אדם אחד דליכא משום גזל בין דבר הבטל ברוב כגון מין במינו בדבר יבש בין בדבר לח הבטל בס' אלא דוקא באותם מפני גזל השבט
ספר

מגדל עוז

יראת לי שאפילו דבר שיש לו מתירין וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל משנה שלימה היא עכ"ל: ואני אומר אין לי מקום להציל כלשוני מן יהשדני השומע כמתגדר בכתבי מחשבת הראב"ד וטענת ר"מ ז"ל עליה ויאמר לי וכי נביא אתה לדעת דעת משנת הראב"ד ז"ל השלימה שמא דעת משנה אחרת עמו ואולי אם היה מזכיר המשנה שהבין הייתי טוען עליה דעתי כמו שטענתי בשאר טענות המגיעות לו: ואלו הן השיעורין שנתנו כו' עד ומצטרפין זה עם זה. פ"ב דערלה (משנה א'): וכן פרוסה של לחם הפנים כו' עד נעשה הכל מדומע. בירושלמי דפ"ב דערלה גמרא משנה ראשונה: הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים עד הכל אסור בהנאה: כתב הראב"ד ז"ל אינו כן כו': ואני אומר במקומו יש לי לדקדק פרק התערובות ואינו כבוד המנה שמגילה סברותיו אשר סלך לפי דעתי שלא פרק כל הבשר כל דע"ז (דף ע"ד) גמרא ממניפין דהלא
אמורין

טו ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה וכלאי הכרם. שהתרומה [ז] ממון כהנים. לפיכך כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורין שבאדום אינו צריך להרים: טז ולמה כפלו שיעור ערלה וכלאי הכרם מפני שהן אסורין בהנייה. ולמה סמכו על שיעור מאה בתרומות שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל שנאמר את מקדשו ממנו אמרו חכמים דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו: יז [א]שאר איסורין שבתורה כולן כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן שיעורן בששים. כיצד כזית חלב כליות שנפל לתוך ששים כזית מחלב האליה הכל מותר. נפל לפחות מששים הכל אסור. וכן אם נפל כשעורה חלב צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה וכן בשאר אסורין. [ב]וכן שומן [ח] של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר משערין אותו בששים. ואין שומן הגיד מן המנין. ואע"פ ששומן גיד הנשה מדבריהם כמו שביארנו. הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה החמירו בו באיסורי תורה. והגיד עצמו אין משערין בו ואינו אוסר שאין בגידים בנותן טעם: יח [ג]אבל כחל שנתבשל עם הבשר בששים *וכחל מן המנין. הואיל והכחל מדבריהם כמו שביארנו הקלו

השגת הראב"ד *וכחל מן המנין הואיל והכחל מדבריהם. א"א ויש נותן טעם טוב מזה מפני שהוא היתר כשהוא בעצמו:

א טור יו"ד סי' לח סמ"ג לאוין קלח: ב טור שם סי' ק סמ"ג לאוין קלט: ג טור שם סי' צ סמ"ג לאוין קמא:

טו ולמה צריך להרים התרומה וכו'. בירושלמי. ומ"ש לפיכך כל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה וכו', גם זה שם בירושלמי:

טז ולמה כפלו שיעור ערלה וכלאי הכרם. כלומר שהשיעורים כפל משיעור תרומה שהתרומה עולה בק"א והם אינם עולים אלא במאתים מפני שהם אסורים בהנאה וגם זה שם בירושלמי: ולמה סמכו על שיעור מאה בתרומות וכו'. שם בירושלמי מנין שהם עולים אמר רבי יונה כתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה מרים ממנו שאם יפול לתוכו הוא מקדשו וכמה הוא אחד ממאה:

יז שאר איסורים שבתורה כולם וכו' שיעורם בששים. בפ' גיד הנשה (דף צ"ח) איפליגו אמוראי אליבא דבר קפרא חד אמר כל איסורים שבתורה בס' וחד אמר כל איסורים שבתורה במאה ומשמע דהלכתא כמ"ד בס' מדאיתא בההוא פירקא (דף צ"ז) אמר רבא אמור רבנן בס'. ומ"ש וכן אם נפל כשעורה חלב וכו', בפ' גיד הנשה (שם צ"ח) ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר מר בר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורי דרבנן ועוד הא א"ר יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה. ומ"ש וכן שומן של גיד הנשה שנפל לקדירה של בשר וכו', שם (דף צ"ו) אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בס' הילכך מין [בשאינו] מינו דהיתרא בטעמא דאיסורא בקפילא ומין במינו דליכא למיקם אטעמא א"נ מין בשאינו מינו דאיסורא וליכא קפילא בס'. וכתב הרי"ף מין במינו דליכא למיקם אטעמא כגון שמניניתו של גיד אמר רב נחמן גיד בס' ואין גיד מן המנין והיינו דוקא בשומן גיד כמו שכתב הרי"ף דאילו גיד עצמו הא אסיקנא בההוא פירקא והלכתא אין בגידין בנ"ט:

יח ומ"ש אבל כחל שנתבשל עם הבשר בס' וכחל מן המנין. שם (דף צ"ז ע"ב) במימרא הנזכרת ונתן רבינו טעם הואיל שהכחל מדבריהם, וכתב הראב"ד ויש טעם טוב מזה וכו'. והרשב"א דהא טעם רבינו שהרי איסורי סופרים צריכים ס' ואיכא דחיש דאיכא למימר דסבר רבינו דבאיסורי סופרים האיסורים מן המנין דילפינן מכחל. והתוס' והרא"ש כתבו טעם אחר שאיסורו של כחל אינו מפני טעם החלב שיש בו יותר משאר בשר אלא לפי שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכו ויש בלועו החלב טעם בשר וא"א להפרישו מן הבשר

את הפועל (דף ע"ד) ואלו אסורין כלומר בהנאה ואוסרין בכל שהו יי"נ וע"ז וכו'. וכל השמויין במתני' הוו דבר שבמנין ואסיקנא האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה ופריך וליתני אגוזי פרך ורמוני בדן דדבר שבמנין ואיסורי הנאה ומשני הא תני ליה התם ומסיק הרי אלו למעוטי מאי למעוטי דבר שבמנין ולאו איסורי הנאה א"נ למעוטי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין ע"כ. ואע"ג דתירוצא קמא לאו דוקא שכת הקושיא שהקשו התוס' מ"מ האי א"נ בתרא דוקא הוא דאיסורי הנאה ולא דבר שבמנין אין איסורו בכ"ש וכיון שכן אין אוסרין תערובתן בהנאה חוץ מע"ז דאע"ג שאינו דבר שבמנין אוסר תערובתו בהנאה דכתיב ולא ידבק בידך מאומה. ויי"נ נמי מהאי טעמא. וא"ת הא אמר ר"נ הלכה למעשה יי"נ יין ביין אסור חבית בחבית מותר חוץ מדמי אותה חבית והרי חבית של יין הוי דבר שבמנין ואיסורי הנאה. וי"ל שלא בא ר"נ להתיר כל היין בהנאה מפני שנתבטל בתערובת אבל בא לומר שמותר למכור כל היין יחד חוץ מדמי חבית שבו משא"כ יין ביין. הרי פשיטא דהך סוגיא כדברי הראב"ד. ומה שכתב בעל מ"ע לתרץ דברי רבינו אינו כלום וק"ל אם תעמוד על דברי התוס'. אבל מה שיראה לי לתרץ דברי רבינו שאותה משנה וכל מאי דאיתאמר עלה איירי בדברים שאוסרין בכל שהו ולא נתנו חכמים בהם שיעור כלל הילכך אין אוסרין תערובתן בהנאה אלא דבר שבמנין וע"ז ויי"נ ומודה רבינו בזה אבל בערלה וכה"כ שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור נעשה כל התערובת כאילו הוא ערלה וכה"כ כיון שלא נתבטל והכל אסור בהנאה, וזה ברור מאד. ואחר בקשת המחילה מהראב"ד ז"ל אני אומר שלא עיין בדברי רבינו עיון הראוי לכל משיג או שמא ספר משובש נזדמן לו ודברי רבינו כנים ונכונים פשוטים בעצמן ובלא דיוק תשכח:

טו ולמה צריך להרים וכו'. טעם זה מבואר בירושלמי פ"ב:

טז ולמה כפלו שיעור ערלה. ג"ז שם והלא תרומה במיתה וערלה וכה"כ בלאו ותירצו לפי שאסורים בהנאה כפלו שיעורן. וקשיא לי והלא חלב ודם בכרת ושיעורן בששים וערלה וכה"כ משום דאיסורי הנאה יכפלו שיעורן במאה ועשרים. וי"ל דערלה וכה"כ כתיב בהו קדש דומיא דתרומה בערלה כתיב קודש הלולים ובכלאי הכרם כתיב פן תקדש המלאה: ולמה סמכו על שיעור וכו'. גם זה בירושלמי וכבר נתבאר לעיל:

יז שאר איסורין שבתורה וכו'. למדוה מזרוע בשלה מן האיל כדמפרש בסמוך: וכן שומן של גיד וכו'. בפ' גיד הנשה (דף צ"ח) וראיתי מי שכתב שמאחר שאין בשומנו של גיד איסור אלא מחמת הגיד כל מקום שאין אוסר אין השומן אוסר. ואין לסמוך על הוראה זו דאדרבה מפני שהגיד בריה בפני עצמה החמירו בו שלא יהיה השומן מן המנין נמצא הגיד גרם לו חומרא ולא קולא. וכן דעת רבינו להחמיר:

יח אבל הכחל שנתבשל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ויש נותן טעם טוב מזה מפני שהוא היתר כשהוא בעצמו ע"כ. ובעל מגדל עוז חשב שכוונתו לומר שהכחל מותר בפני עצמו והבשר היתר בפני עצמו ולפיכך הקשה עליו שהכחל עצמו אסור. ולא ירד לכוונתו כי כוונתו דבשר בחלב קל שזה היתר בפני עצמו וזה היתר בפני עצמו והכחל עצמו בשר

לחם משנה

טו ולמה צריך להרים תרומה ולא ירים וכו'. בירושלמי פ"ב דערלה (הלכה א') הכא את אמר צריך להרים והכא את אמר אינו צריך להרים רבי יעקב בר זבדי ורבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני גזל השבט ותני כן כל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה כגון תרומת הכליסין והחרובין ושעורין שבאדום אינו צריך להרים ע"כ. ונתבארו דברי רבינו: טז ולמה כפלו שיעורי ערלה וכלאי הכרם מפני שאסורין בהנאה. ירושלמי פ"ב דערלה (הלכה א') אמרו הערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים מניין שהם עולים כתיב מלאה מלאה מה מלאה שנאמר להלן עולה אף כאן עולה אי מה כאן מאה אף כאן מאה לפי שכפל הכתוב איסורו שינו חכמים היובו עד כדון כלאי הכרם ערלה מניין מה זו איסור הנאה אף זו איסור הנאה מה זו עולה אף זו עולה ע"כ. ונתבארו דברי רבינו ז"ל. וא"ת א"כ בשר בחלב שאסור בהנאה היה להם לכפול שיעורו שיהיה מאה ועשרים. וי"ל דתרומה מצינו ששנה הכתוב שיעורו וערלה וכלאי הכרם ילפינן מג"ש דתקדש המלאה וכיון שראינו ששנה הכתוב שיעורו ראו הכמים להחמיר אבל בבשר בחלב לא ראינו ששנה הכתוב שיעורו. ועל מ"ש נפל לפחות ממאתים אסור בהנאה השיגו הר"א ז"ל שאין לך דבר שאסור עירובו בהנאה:

יז ואע"פ ששומן גיד וכו'. וא"כ היה להם להקל כמו בכחל. מ"מ הגיד בריה ומ"מ לא הצריכו שנים ואחד כמו בבילא אפרוח שהוא בריה דשאני התם דהיא גופה בריה אבל הכא הגיד הוא שהוא בריה וזה הוא שמנו של גיד:

יח הואיל והכחל מדבריהם וכו'. וא"ת למה אמר בגמרא כחל הי"ל כל האיסורים של דבריהם י"ל דאשמעינן כחל אע"ג דבבשר וחלב חתיכה עצמה נעשה נבלה וא"כ האי בשר וחלב הוא והוי נבלה ולא ליהוי מן המנין וכמו שהקשו בתוספות קמ"ל דהאי אסור משום שיש בו גומות וכמו שתירצו התוספות ולכך הוא מן המנין והר"א ז"ל כתב טעם אחר בהשגות:

ביצה

מגדל עוז

אסורין ואוסרין בכל שהן דיילינן עלה בגמ' תנא מאי קא חשיב אי דבר שבמנין קא חשיב ליתני נמי חתיכת נבלה אי איסורי הנאה קא חשיב ליתני נמי חמץ בפסח ומסדרינן א"ר חייא בר אבא ואי תימא ר' יצחק נפחא האי תנא תרתי אית ליה אית ליה דבר שבמנין ואית ליה איסורי הנאה ואקשינן וליתני אגוזי פרך ורמוני בדן דדבר שבמנין ואיסורי הנאה הן ופרקינן הא תני ליה התם הראוי לערלה ערלה והראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם ושקלינן וטרינן עלה עד דאסיקנא הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהן דקתני בסיפא דמתני' למעוטי מאי ומהדרינן למעוטי דבר שבמנין ולאו איסורי הנאה א"נ איסורי הנאה ולאו דבר שבמנין ע"כ. ועלה על דעתו לפרש דהאי למעוטי דלא יהו אוסרין עירובן בכל שהן אלא א"כ יהיה דבר שבמנין ואיסורי הנאה וכדמשמע מדרב חייא בר אבא כו' ולכאורה כך היה נראה לפרש לפני רבותינו בעלי התוס' ז"ל אך לבסוף העמיקו שאם יפרשו כך קשיא לן טובא דא"כ הוא פליגא הא אסיקנא דפ' גיד הנשה דחתיכת נבלה אינה בטלה משום דבר שבמנין אע"ג דלא הוו איסורי הנאה וכדמשמע נמי פרק אין מעמידין והוה ליה לתלמודא למפרכינהו אהדדי והוצרכו לפרש למעוטי דלא חשיב אלא דבר שבמנין ואיסורי הנאה ולא ירד במשנה לשנותם ואע"ג דאוסרין בכל שהן ודכוותא פ"ק דבבא קמא אמרינן למעוטי מסור ומפגל דמפרשים ליה נמי הכי דלא ירד לשנותם ואע"ג דמיחייב עליהו ובזה נתרצו כמה קושיות חזקות על שיטותינו מרבותינו נ"ע ולזה הפירוש העמיק והסכים ר"מ ז"ל וכן פי' בספר מצ"ן ז"ל פ"ב דמסכת ערלה אשר שם שנוי עיקר זה הדין ומייתי לה נמי במסכת מעילה פ' קדשי קדשים ופ' בתרא דמס' ע"ז ובירושלמי וכמה מקומות. שוב מצאתי למורי הרשב"א ז"ל בתורת הבית שער א' בבית התערובת שהסכים כדבריו: ולמה צריך להרים תרומה עד חזר לתוכו מקדשו. בירושלמי פ"ב דערלה ובספרי פרשת קרח ופרק בתרא דע"ז (דף ע"ג): שאר איסורין שבתורה כו' עד הקלו בשיעורו: כתב הראב"ד ז"ל ויש נותן טעם טוב מזה וכו': ואני אומר על עצמו שאיסור וטעים הוא דעת רבינו אפרים ז"ל ויש לבקשות שהרי הכחל עצמו בשר בחלב הוא דלא

רדב"ז

בשר בחלב הוא וזה היתר בפ"ע וזה היתר בפ"ע. אבל הא קשיא לי דא"כ היה ראוי לאסור בכל עירוב של בשר בחלב שיהיה מן המנין הדבר האוסר ולא ראינו שהזכירו אלא גבי כחל. הילכך טעמו של רבינו נראה נכון שהחלב עצמו שבתוך הכחל אין איסורו אלא מדבריהם. ומ"מ גבי שאר איסורין היה לנו לפסוק בקולא זו. וי"ל דשאני כחל שהבשר הכחל הוא מצטרף להעלות ולא החלב שבו שכבר יצא ונתערב בתבשיל:

יט ביצה שנמצא בה אפרוח וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ז:) א"ר נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין כחל בששים וכחל מן המנין ביצה בששים ואין ביצה מן המנין א"ל רב אידי בר אבין לאביי למימרא דיהיב טעמא והא אמרי אינשי כי מיא דביעי בעלמא א"ל הכא במאי עסקינן בביצת אפרוח אבל טמאה לא ות"ר הלכו א"ר הונא ביצה בששים והיא אסורה בששים ואחת והיא מותרת. ונראה דאיירי כשנשלקו בקליפתן ומש"ה של אפרוח אוסרת דיהיב טעמא אבל טמאה מותרת דלא יהיב טעמא הא אם היו קלופות אפילו טמאה אוסרת והאי הא לא יהיב טעמא דמיא בעלמא הוא ובירושלמי מחלק בין קלופות לשאינן קלופות ונראה דרבינו לא סמך על זה הירושלמי. וחדא דהא אמרינן דביצים לא יהיבי טעמא. ותו כי אותבינן מההיא דביצים טהורות שנשלקו עם ביצים טמאות אם יש בהם בכ"ע אסורות ודחיק טובא ומוקי לה בביצת אפרוח אמאי לא משני כשנשלקן קלופות אלא ודאי מלתא פסיקתא שאם יש בה אפרוח בכל גוונא אסורה ואם אין בה אפרוח אפילו טמאה וקלופה אינה אוסרת אלא אם מכירה משליכה והשאר מותרות ואם אינו מכירה עולה בששים וזהו שכתב ואם טרף אלו עם אלו או שנתערב. ודוקא בכה"ג אוסר אבל קלופה כיון שמכירה אינה אוסרת. ומשמע נמי דביצת אפרוח אפילו קלופה הרי היא בריה בפ"ע ואינה עולה אלא בששים ואחת והיא. וכתבו התוס' דה"ה בביצה שנמצא בה דם דסדא היכלא בכולה, וזו חומרא יתירה אלא דהא טעמא הוא משום דאפרוח הרי הוא כבשר נבילה ויהיב טעמא אבל טיפת דם מה טעם יהיב נהי דסדא היכלא בכולה לאסור כל הביצה אבל לא לענין לאסור את השאר. ותו האי אמרו ביצה שיש בה אפרוח לימרו הכא במאי עסקינן בביצה שיש בה דם דהוי רבותא טפי ומיהו כיון שיצא מפי גדולים ראוי לחוש להחמיר:

כא ומנין סמכו חכמים על שיעור ששים וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ח) פלוגתא ופסק כמ"ד בששים בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוא זרוע אחד מששים ואע"ג דחידוש הוא שמותר לבטל האיסור לכתחלה הא תרינן לה התם כיון דהוי חומרא שפיר גמרינן מינה דמדאורייתא חד בתרי בטיל ושיעורא דששים שפיר ילפינן מינה אבל חידושא דאית ביה לבטל האיסור לכתחלה לא גמרינן מינה:

כב מין במינו ודבר אחר וכו'. קשה מאי קמ"ל אם האיסור מסייע להיתר להעלות איסור אחר כדתנן הערלה מעלה את התרומה וכתבה רבינו בפ' הסמוך כ"ש שני מינים של היתר שיצטרפו להעלות את האיסור. וי"ל דהתם איירי במין בשאינו מינו והכא איכא חלב האליה דהוי מינו והוה אמינא כיון שאין בחלב האליה לבטל חלב הכליות לא

הלכות מאכלות אסורות פט"ו

הקלו בשיעורו: יח [א]ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם ביצים המותרות אם היתה עם ששים ואחת והיא הרי הן מותרות. היתה עם ששים בלבד נאסרו הכל מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה: כ [ב]אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור לא [ט] אסרה אותם. ואם טרף אלו עם אלו. או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טריפה עם ביצים אחרות [י] שיעורן בששים: כא [ג]ומנין סמכו חכמים על שיעור ששים. שהרי המורם מאיל נזיר והיא הזרוע אחד מששים משאר האיל והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו שנאמר ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל: כב [ד]מין במינו ודבר אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות ונמחה הכל ונעשה גוף אחד. רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאילו הן גוף אחד ומשערין חלב הכליות בגריסין וכאליה. אם היה אחד מששים מותר. שהרי אי אפשר כאן לעמוד על הטעם: כג והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה. וכלאי הכרם או ערלה לשער אותן במאתים

א טור שם סי' לח סמ"ג שם: ב טור שם סי' פו סמג שם ולאוין קלב: ג כל זה בסמ"ג לאוין קלח: ד טור שם סי' לח סמ"ג לאוין קלח קמא:

כסף משנה

הבשר דלא מהני קריעה לאחר בישול ואע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומא והו לא מיפתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו ולפי שאין הכחל נאסר מחמת עצמו אלא מחמת חלב הכנוס בגומות לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו ע"כ:

יט ביצה שנמצא בה אפרוח וכו'. שם אסיקנא בס' והיא אסורה בס' ואחת והיא מותרת ומקשי בגמרא למימרא דיהבא טעמא והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא ומשני הכ"ע בביצת אפרוח אבל טמאה לא ופירש"י בביצה אפרוח שהבשר נותן טעם וג"פ טמאה ל"ש טהורה דנבילה היא אבל טמאה בלא אפרוח לא וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן בביצת אפרוח ה"ה לנמצא בה קורט דם דסדא היכלא בכולה והשיב כאילו יש בה אפרוח וכן פסק הרשב"א בת"ה וכתב עוד אהא דאמריק כמיא דביעי בעלמא דלא יהבי טעמא בירושלמי דמס' תרומות קאמר דוקא באינם קלופות אבל בקלופות יהבי טעמא והא דלא מפליג הכא משום דסתם ביצים בקליפתן מבשלי להו אבל ראיתי להרמב"ם שלא חילק בין קלופות לשאינן קלופות ולכאורה ודאי הכי משמע מהכא דלא מפליג אלא שיש לחוש לדברי הירושלמי וכן הם דברי הר"ן. ומ"ש רבינו מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו היכר בה וכו', היינו לומר שיש בה אפרוח שהוא בריה בפ"ע ולפיכך כתב דביצת עוף טמא או של טריפה אינם צריכים ס"א. וכתב הרשב"א על טעמו של רבינו שאינו מחוור בעיניו כי לא באנו כאן לבטל הביצה בעצמה אלא פליטתה דכולה שמעתין בהכי איירי והרמב"ן כתב שהטעם לפי שיש בביצים גדולות וקטנות והבא לבטל ביצה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש לפיכך הוסיפו אחת ולא הצריכו לשער על כל אחת ואחת וטעם זה כתבו הרא"ש והר"ן והטור. ולענין מ"ש הרשב"א על דברי רבינו שאינו מחוור שלא באנו לבטל הביצה אלא פליטתה וכו', נ"ל שטעם רבינו שעשו בה היכר כדי שלא יבואו לבטל אותה עצמה שכשנראה שינוי זה בביטול פליטתה נדע שהיא עצמה אינה מתבטלת כלל מפני שהיא בריה כנ"ל: ועל מ"ש רבינו או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצה טריפה עם ביצים אחרות שיעורם בס', יש לדקדק האי שנתערבה ה"ד אי בשלא נשלקה ונתערבה עם אחרות כיון דלא חשיבא בריה דלית בה אפרוח תיבטיל חד בתרי כדין יבש ביבש ואפשר שסובר דהיינו מדאורייתא אבל מדרבנן בעי ס' וכדעת רש"י והראב"ד שכתבתי בר"פ זה. כתב הרשב"א וז"ל הרמב"ם כתב מפני שהיא כבריה בפ"ע עשו בה היכר והוסיפו בשיעורה וכן כתב אבל אם נתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טריפה עם ביצים אחרות שיעורם בס' כלומר בשטרפן אלו עם אלו עכ"ל. ואני תמה על זה שהרי א"א לפרש כן בדברי רבינו דמדכתב או שנתערבה ביצת עוף טמא וכו' אחר שכתב אם טרף אלו עם אלו משמע דבלא טרף מיירי. ואפשר לדחוק ולומר דטרפן שכתב הרשב"א לא טרפן ממש קאמר אלא היינו לומר שנשתברו בקערה ולאפוקי נתערבו כשהם שלימים בקליפתם דבכל כה"ג לא בעינן ס' דברובא בטיל דקי"ל יבש ביבש חד בתרי בטיל אבל משנשתברו בקערה שוב אין תורת יבש עליהם ומיהו כבר כתבתי בר"פ זה שדעת רבינו דלא אמרו יבש ביבש חד בתרי בטיל אלא מדאורייתא:

כא ומנין סמכו חכמים על שיעור ס' וכו'. בפ' גיד הנשה (דף צ"ח):

כב מין במינו ודבר אחר שנתערבו וכו'. זה נמשך ממה שכתב בר"פ זה דמין במינו ברובא בטיל מדאורייתא ובששים מדרבנן משום דליכא למיקם ביה אטעמא ומין בשאינו מינו בכ"ע והכא כיון דמינו ושאינו מינו מעורבין א"א למיקם אטעמא והילכך הוי בס':

כשמשערין

לחם משנה

יט ביצה שנמצא בה אפרוח וכו'. דעת רבינו דביצה בטלה משום דבריה פרקא קמא דביצה (דף ג') משמע דלמ"ד את שדרכו לימנות שנינו ביצה בטלה דאמרו שם וכ"ת ביצה חשיבא ולא בטלה הניחא למ"ד כל שדרכו וכו' אלא למ"ד את מאי א"ל אם כן אתן דמקליק טפי דאפילו את בטיל דהלכה כחכמים דאמר אינו מקדש אלא שבעה דברים בלבד וכדפסק רבינו בפרק ט"ז ודאי הביצה בטלה. וא"ת א"כ כשהקשה בגמרא מאן דאמר ביצה בששים וכו' למימרא דיהבא טעמא וכו' אמאי לא שני דלעולם בביצה טמאה ולבטולי היא גופה וכדקדקדס הראב"ד ז"ל הובא בכ"י. וי"ל דמשמע ליה לגמרא דע"כ לא בנתערבה בטהרות איירי ולבטולי היא גופה דדומיא דאיך קתני וכי היכי דקאמר בכחל בששים וגיד בששים דאמר ברישא איירי לענין הפליטה ה"נ בביצה בששים איירי לענין הפליטה ועוד הוקשה לרבינו למה אמרו לבטולי הפליטה דבעינן ששים ואחת לכך תירץ דהך משום דאית בה אפרוח נקראת בריה וצריך היכר והוא לענין לבטל הפליטה בלבד אבל היא גופה לא מבטלה והרמב"ן ז"ל נתן טעם אחר כמו שכתב הטור: כ או שנתערבה וכו'. ולבטולי היא גופה שיעורן בששים כדפרישית דהיא גופה בטלה כשאין בה אפרוח דאינה בריה:

כשמשערין

מגדל עוז

דאל"כ למה לא סתירוסו לבטל עם ד"א וגם בשני עצמה הצריכוס קריעת שתי וערב וטיחה בכותל. אבל טעם ר"מ ז"ל והוא דעת רש"י ז"ל פרק גיד הנשה מקובל מפי הגאונים והקדמונים והוא טעם זך ונכון אין בו קושיא כלל: ביצה שנמצא בה עד שבלעה כנאמוס. פרק גיד הנשה (דף צ"ח) ופרק התערובות (דף ע"ה) ופ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ג):

הגהות מיימוניות

[ט] וכן פירש"י הא דתניא פרק אלו טרפות גיעולי ביצים מותרים וכן משמע בירושלמי דמס' תרומות פרק בצל דגרסינן עלה אמר ר' זעירא הדא דאתמר דמותרות הוא ששלקן בקליפיהן אבל קלופות עם שאין קלופות צריכין שיעור אבל בתשובת הגאון וכן בערוך פירש דגיעולי ביצים היינו שהכו תרנגולת על רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו ולשון גיעול נופל מלשון שורו עיבר ולא יגעיל וכן פר"ת וכן בירושלמי מייתי אחר כך שורו עיבר ולא יגעיל מיהו טמא שום אדם כתבו שם ע"פ תשובת הגאון וכן סה"ת והמצות הילכך ביצים שנתבשלו עם הטמאות אסורות ואין להתיר ולסמוך על לשון בני אדם דאמרי כמיא דביעי בעלמא דהא פריך עלה בפרק גיד הנשה ומשני ואשנויא לא סמכינן: [י] כתב בספר התרומה והמצות דאם נתבשלו ביצים ביחד ונמצא באחד מהן אפרוח או קורט דם אסור הכל ואע"ג שהתרנו בכה"ג דגים שנמצא ביניהם דג טמא וכן שרביט פולין שנמצא באחד מהן תולע כדמ' לעיל פ"ב שאני הכא דאין רגילות לבשל ביחד כ"כ ביצים שיהו ל' או כ' ביצים שנאסרו בטלים בתערובות ברוב של היתר ואפי' שיש מהם ס"א יזהר שלא יערה איתן מן המחבת חמין כי שמא ישארו במחבת כ' או ל' ואותו שיש בו קורט דם ויאסרו האחרים לכך טוב להמתין עד שיצטננו קודם שיוציאה מן המים שנתבשלו שם ואם נמהר הוא ישים מים צוננים לצננם תחלה ע"כ דבריו וכתב בשם רבינו יהודה דאעפ"כ אין צריך להגעיל המחבת דבשביל ספק זה אין לחוש שנשארו לבסוף אלא העמד מחבת בחזקת כשרות שהיתה מתחילה:

כד כשמשערין בכל האיסורים וכו'. בפ' גיד הנשה (דף צ"ז:) א"ר חנינא כשהם משערין משערים ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדרה א"ד בקדרה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדרה ופסק רבינו כלישנא בתרא וכתב הרשב"א פי' במאי דבלעה קדרה ועומד כדופני הקדרה ומשערים זה באומד יפה ורואין אותו כאילו הוא בעין אבל מה שנצטמק ונתמעט כלומר מה שכלה ואבד מחמת האור אין מצטרפין לחשבון שזה כלה לגמרי ורש"י כתב שעיקר הדבר כמו שהוא לפנינו משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדרה מן ההיתר לפי שאף מן האיסור נבלע ונתמעט (מכמות שהיה) וכדאמרי' לקמן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע והעתיק דבריו הרא"ש וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט שתי לשונות אלו והטור כתב בשם הרשב"א דמין במינו דמדאורייתא בטל ברוב והחכמים הצריכו ס' חולין להקל אבל מין בשאינו מינו דכזית בכדי אכילת פרס הוי דאורייתא לכ"ע ואפי' פחות מכדי אכילת פרס עד ס' איכא למ"ד דהוי דאורייתא אין משערין אלא כמו שבא לפנינו:

כה אסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה וכו'. בפ"ה דמס' תרומות (מ"ו) סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח"כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור ואמרינן בריש ביצה (דף ד':) דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ויתבאר לקמן בסמוך. ובפ' הנזקין (גיטין נ"ד) הניא נפלו ונתפגעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים בשוגג יעלו במזיד לא יעלו וידוע דהלכה כר' יוסי ור"ש לגבי ר"מ ורבי יהודה ועוד דסתם משנה כוותייהו ולפיכך

במאתים: **כד** [א]כשמשערין בכל האיסורין בין בששים בין במאה בין במאתים. משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האיסור לפי אומד הדעת. שהרי אי אפשר לעמוד על מה שבלעה בצמצום: **כה** [ב]אסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה ואם ביטל הרי זה מותר. ואעפ"כ קנסו אותו חכמים ואסרו הכל. ויראה לי שכיון שהוא קנס אין אוסרין התערובת זו אלא על זה העובר שביטל האיסור. אבל לאחרים הכל מותר: **כו** כיצד הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה שהרי נאסר הכל. לא יביא מאה סאה אחרות ויצרף כדי שתעלה באחד ומאתים. ואם עבר ועשה כן הכל מותר. אבל באיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה: **כז** כיצד חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדרה מרבה עליו [כ] בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה: **כח** [ג]כבר ביארנו שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המותר

א טור שם וסי' צט סמ"ג שם קלח: ב טור סי' צט סמ"ג לאוין קמא: ג טור שם סי' קג סמ"ג שם:

לא יצטרף עם הגריסין לבטל החלב האליה קמ"ל. א"נ דהתם מיירי שההיתר והאיסור המעלים הם מין אחד ולפיכך מצטרפין להעלות את האיסור האחר שאינו מינם שכל שהגריסין והחלב האליה הם שני מינים וסלקא דעתך אמינא לא יצטרפו להעלות את חלב הכליות קמ"ל:

כד כשמשערין בכל האיסורין וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ח) ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבשרא סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא אמרי ליה רבנן לרב אשי אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע. וזהו שכתב רבינו ובמה שבלעה הקדירה מאחר שנפל האיסור כלומר מה שבלעה מן ההיתר והאיסור אבל מה שבלעה הקדירה קודם שנפל בה האיסור אין משערין בו וזה פשוט. אבל קשיא לי במאי הוה טעי רב אשי לשער במה שבלעה הקדרה מן ההיתר ולא במה שבלעה מן האיסור. וי"ל שהיה סובר שהחלב עולה על פני הקדרה ע"י הרתיחות וכשבולע הקדרה אינה בולעת אלא ממה שלמטה והוא היתר ואמרו לו סוף סוף כשנחו הרתיחות בולעת גם מן החלב וגם בשעת הרתיחה פולטת הקדירה במקום הרתיחה ולפיכך צריך אומד יפה:

כה אסור לבטל איסורין של תורה וכו'. פ"ק דביצה (דף ד') תנן אין מבטלין איסורין לכתחלה ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין. וזו היא ששנינו במס' תרומות סאה תרומה שנפלה לתוך צ"ט וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם במזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להעלים מאה חולין אסור וכיון שאמרו אין מבטלין איסורין

יש לתמוה על רבינו שלא חילק בין שוגג למזיד. וי"ל שאע"פ שלא חילק בכך בפירוש יש ללמוד כן מדבריו שכתב שאסרו אותו חכמים משום קנסא והדבר ברור דלא שייך קנס לעושה בשוגג. ומ"ש רבינו שנ"ל שאין אוסרים תערובת זו אלא על זה העובר שביטל האיסור וכו', נראה שלמד כן מדין מבשל בשבת. והטור כתב בשם רבינו כלשון הזה דוקא למבטל עצמו אם הוא שלו קנסיק לאוסרו עליו או למי שכיון לבטלו בשבילו (אבל לאחריני שרי) ויש לתמוה עליו שהרי רבינו לא כתב שאסור למי שנתבטל בשבילו והרא"ש בפרק גיד הנשה כתב דברי רבינו ולא הזכיר כן ונראה לי שלא כתב כן אלא לפי שמצא להרשב"א שכתב ז"ל וכי אסרינן ליה למבטלו לכתחלה דוקא למי שעבר וביטל וכן למי שנתבטל בעבורו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים אבל לאחר כל אדם מותר כיון דקנסא בלחוד הוא דקנסינן וכ"כ הרמב"ם וכ"כ הראב"ד עכ"ל. ואע"פ שרבינו לא כתב שאסור למי שנתבטל בשבילו סובר הרשב"א דממילא משמע דכיון דטעמא דקנסא כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים ויבא לעשות כן פעם אחרת ואע"ג דקי"ל אין אדם חוטא ולא לו וא"כ לא הוה לן למיחש להכי איכא למימר דשאני הכא דלא משמע להו להיגשי דאיכא איסורא במילתא הילכך חיישינן א"נ דאי שרית למי שנתבטל בשבילו חיישינן דילמא אתי למימר לעכו"ם או לעבד שיבטלנו הילכך קנסינן ליה:

לכתחלה משמע הא בדיעבד אם עבר וביטלם מבוטלים הילכך על כרחין הא דתנן במזיד אסור היינו משום קנס וכן פירשו טעמא דמתני' משום קנס:

כו אבל באיסורין של דבריהם וכו'. ויש מחמירין שלא לבטל לכתחלה אפילו איסורין של דבריהם. ויש לחוש לדבריהם באיסורין דרבנן שיש להם עיקר מן התורה:

כח כבר ביארנו שאם נתן וכו'. פ' בתרא דע"ז תניא אחד הנותן טעם לפגם ואחד הנותן טעם לשבח אסור דברי ר"מ ר"ש אומר לשבח אסור לפגם מותר והלכה כר"ש ואסיקנא התם דפגם מעיקרו פליגי השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור הילכך בעינן שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף. ואפכי איכא למבעי פגם והשביח וחזר ונפגם לבסוף מאי. וי"ל דלא משכחת לה כה"ג ואת"ל דמשכחת לה מותר דלא אסרינן אלא פוגם וסופו להשביח אבל האי דסופו פוגם מותר וכיוצא בזה אמרינן אין דיחוי אצל האיסורין דאע"ג דהשביח באמצע כיון דחזר ונפגם לא נדחה הפגם הראשון ומותר:

ומי

כו ומ"ש רבינו אבל באיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה וכו'. בריש ביצה (דף ד':) גבי עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן וכו' והא קא מבטל איסורא לכתחלה וכו' ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין. וכתוב בהגהות מיימוניות *וכן הורה רבינו שמחה על מי חלב שנפלו לתבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד שיתבטלו מי חלב בס' דמי חלב מדרבנן מיהו בפ' כל שעה פר"י גבי קדרות בפסח דהא דמבטלין לכתחלה איסור דרבנן ה"מ בדבר שאין לו שורש מן התורה כגון מוקצה וכן פי' ראבי"ה וכתוב בהגהות מרדכי פ' כל הבשר מלשון הרמב"ם יש לדקדק דס"ל כדברי התוס' מדנקט בשר עוף בחלב ולא נקט חד מיעור דבשמיהם איכא פלוגתא וה"ל הא רבותא טפי דבשמע מינה דאפי' באיסור דרבנן שיש לו שורש דאורייתא מבטלין לכתחלה עכ"ל. ול"נ דאפי' נפרש כן בדברי רבינו מ"מ אינו כדעת התוס' ממש דהא בשר עוף בחלב לדברי התוס' חשיב יש לו שורש מן התורה כיון דאיכא בשר דאסור בחלב מדאורייתא כלל וכ"כ בהדיא בפ"ק דביצה דתרומה כיון דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן ותירוש ויצהר אפי' במקום שאינו אלא דרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכתבו הגהות מיימון בפרק שאחר זה דיי"ל שלא נאסר אלא על ידי כח העכו"ם אינו אוסר אלא בס' ואין מבטלין אותו לכתחלה דהוי כאילו יש עיקר בתורה כיון דכתיב ישתו יין נסיכם ומיהו לפי האמת משמע דברי רבינו נראה שכל שאינם איסורי תורה ממש מותר לבטל איסור לכתחלה:

כח כבר ביארנו שאם נתן דבר האסור וכו'. בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ז:) אסיקנן דנ"ט לפגם מותר ומפרש התם דילפינן לה מדכתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה נבלה הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה ואמרינן התם דהשביח ולבסוף פגם אסור וכתב רבינו דפגם ולבסוף השביח נמי אסור

*[בהגהות שבידינו יש שינוי והוספות כלשון].

משנה למלך

כה אסור לבטל איסורין של תורה לכתחלה כו'. כתבו התוס' פ"ג דבכורות (דף כ"ג) ד"ה סבר דהא דקי"ל דהמבטל איסור במזיד אסור ובשוגג מותר כשסבור שמותר לבטל חשיב שוגג. ועיין במ"ש רבינו פי"ה מה' תרומות דין ח' אין תורמין כו' אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמאה על הטהור הרי הוא כמזיד ונראה שדין זה סותר למ"ש התוס' וצ"ע:

לחם משנה

כד כשמשערין וכו'. שם בגמרא (דף צ"ז:) אמר ר' חנינא כשהן משערין וכו' איכא דאמרי בקדרה עצמה ואיכא דאמרי במאי דבלעה קדרה ופירש"י ז"ל במאי דבלעה קדרה אם ראיתו כשנפל שם קודם שנתמעט ואם משערין אותו לאחר שנתבשל לכמות שנפל שם ע"כ. ונראה שזו היא כוונת רבינו שצריך לשער האיסור כמו שנפל כשראוהו שנפל וכן מה שבלעה הקדרה ולא פליג זה למאי דאמר לקמן (דף צ"ח) ההוא כזיתא דתרבא וכו' סבר רב אשי לשעוריה וכו' אטו דהיתרא לא בלע דהתם היינו טעמא מפני שלא ראה האיסור כשנפל ולא היה יודע לשער האיסור אבל היכא דמשער האיסור ודאי דמשערינן מאי דבלעה אי נמי י"ל דסך דקאמר דבלעה הקדרה פליג אדרב אשי לקמן ופסק רבינו כי הך דהכא דמשערינן האיסור כמות שהוא ומה שבלע הקדרה דכיון דהשיעורים הם מדרבנן הקילו:

כו כיצד הרי שנפלה סאה וכו'. יש לדקדק בזה למה שינה המשל דכאן אמר סאה של ערלה לתוך מאה סאה ואח"כ אמר חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף גם בראשונה היה לו לומר כיצד כגון חלב שנפל לתוך בשר בהמה. וי"ל דרבותא אשמעינן מעיקרא דאפילו סאה של ערלה דהוא איסור מעיקרו אם עבר ועשה מותר וכל שכן כבשר בחלב שאין האיסור אלא מפני הטעם וכל זמן שיש בו ששים אין בו איסור כלל:

בד"א

מגדל עוז

אסור לבטל איסורין של תורה עד וכן כל כיוצא בזה. ריש מסכת ביצה (דף ד') והלכה רווחת הוא ופשוטה בכל התלמוד: כבר ביארנו שאם נתן דבר האסור עד הרי זה אסור. פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ס"ח):

הגהות מיימוניות

[כ] וכן הורה רבינו שמחה על מי חלב שנפלו לתוך תבשיל של בשר וצוה להוסיף מים עד כדי שיתבטל המי חלב בס' דמי חלב דרבנן וצ"ע בתוס' דפר"י התם גבי קדרות בפסח ישברו דהא דמבטלינן איסורא דרבנן לכתחלה בדבר שאין לו שורש מן התורה כגון מוקצה ובן כתב ראבי"ה ובירושלמי דערלה פ"ב גבי גריסין של תרומה שנתבשלו עם עדשים של חולין גר' עד כמה ירבה ופלוגתא דרבי ור' ישמעאל בר' יוסי על דעתיה דרבי עד שירבה על כולם על דעתיה דר' ישמעאל עד שירבה על הנופלים ע"כ:

המותר נאסר הכל. במה דברים אמורים בשהשביחו. אבל אם פגם זה האסור למותר והפסיד טעמו הרי זה מותר. והוא שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף. אבל אם פגם בתחלה וסופו להשביח. או השביח בתחלה אף על פי שסופו לפגום הרי זה אסור: כט ומי יטעום את התערובת. אם היה המעורב תרומות עם החולין טועם אותן הכהן. אם היה טעם התרומה ניכר [ל] הכל מדומע. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדומע: ל ואם היה בשר בחלב או יין נסך ויין ערלה וכלאי הכרם שנפלו לדבש. או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק וכיוצא בהן טועם אותן העכו"ם וסומכין על פיו. אם אמר אין בו טעם או שאמר יש בו טעם ומטעם רע הוא והרי פגמו הכל מותר. והוא שלא יהיה סופו להשביח כמו שביארנו. ואם אין שם עכו"ם לטעום משערין אותו בשיעורו בששים או במאה או במאתים: לא [א]עכבר [מ] שנפל לשכר או לחומץ מ̇שערין אותו [נ] בששים. שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחומץ משביח. אבל אם נפל ליין או לשמן או לדבש מותר ואפילו נתן טעם מפני שטעמו פוגם. שכל אלו

צריכין

א טור שם סי' קד סמ"ג לאוין קלח:

הרדב"ז (מכ"י)

כט ומי יטעום את התערובת וכו'. פ' גיד הנשה אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בקפילא ומין במינו דליכא למיקם אטעמא א"נ מין בשאינו מינו דאיסורא וליכא קפילא בששים. ומדברי רש"י נראה שיהיה מסל"ת ולא יודיעוהו שצריכים לו לדבר איסור והתוס' כתבו אע"ג דעכו"ם הוא כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו ע"כ. וכולי האי ואולי. ויש תימה בדברי רבינו שכתב טועם אותם העכו"ם ומשמע דכל עכו"ם אע"ג דלאו קפילא סומכין עליו. וכ"כ פ"ט אם לא נמצא עכו"ם שיטעום וכו'. ודעת הרשב"א כדעת רבינו והאומר שכל טעם שאינו ערב לטעם בני אדם אינו טעם וכתב עוד ואם הוא אומן אפילו יודע שסומכין עליו נאמן שאינו מפסיד חזקתו ואם הוא מסל"ת אפילו שאר בני אדם נמי ויש מחמירין דלא סמכינן אלא אקפילא ומסל"ת ויש להוש לדבריהם עכ"ל. ואני לא ראיתי בזמני זה לסמוך אקפילא אפילו מסל"ת אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר גם כי אין כל הזמנים שוים בטעם ולא כל האנשים והראיה שיש אשר טועמים המר מתוק והמתוק מר ואמנם בזמנים הקודמים היו נאמנים ובקיאים. וכבר הארכתי בזה בתשובת שאלה:

לא עכבר שנפל לשכר וכו'. פ' בתרא דע"ז (דף ס"ח:) ההוא עכברא דנפל לשיכרא אסריה רב להוא שיכרא ולא ידענא מ"ט דרב אי משום דקסבר נ"ט לפגם אסור וליתא הלכתא כוותיה אי משום דקסבר נ"ט לפגם מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח. איבעיא להו נפל לגו חלא מאי א"ל רב הילל לרב אשי עובדא בי רב כהנא ואסר ומסיק והלכתא אידי ואידי בששים ועד כאן לא מספקא להו אלא היכא דנפל לשיכרא או לחלא אבל נפל ליין או שמן פשיטא להו דפגום ומותר ובין הכי ובין הכי אי איתרמוטי איתרמט צריך להעבירו במסננת שלא ישתה כל שהוא מן השרץ. ויש חולקים על רבינו בזה לפי שהעכבר דבר שיפול הוא פוגם וקולא גדולה היא זו שהרי יש עכברים שבשדות שאוכלין אותם בני אדם והרי הוא כשאר בשר בעלי חיים ונותן טעם במקצת דברים או מידי ספיקא לא נפיק:

כסף משנה

אסור וכ"כ הרשב"א ונראה שטעמם משום דאתי במכ"ש ומה פגם לבסוף אסור מפני שהשביח מתחלה אע"פ שאותו שבח על מנת לפגום הוא פגם תחלה לא כ"ש דאסור דהא פגם זה אינו פגם כיון שהוא על מנת להשביח:

כט ומי יטעום התערובת וכו'. בפ' גיד הנשה (דף צ"ז:) אמר רבא וכו' מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא דאיסורא בקפילא ופירש"י דהיתרא כגון תרומה וחולין יטעמנו הכהן. ומ"ש ואם אין שם עכו"ם לטעום וכו', שם:

לא עכבר שנפל לשכר או לחומץ וכו'. בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ח:) ההוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא אסריה רב להאי שיכרא וכו' אמר רבא הלכתא נטל"פ מותר ועכברא בשיכרא לא ידענא מ"ט דרב אי משום דקסבר נטל"פ אסור וליתא הלכתא כוותיה אי משום דקסבר נטל"פ מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח איבעיא להו נפל לגו חלא מאי ואסיקנא והלכתא אידי ואידי בשיתין פירוש בין בשיכרא בין בחלא בשיתין וכתבו הרי"ף והרא"ש דחיישינן דילמא אשבוחי משבח בחלא ובשיכרא. ומ"ש אבל אם נפל ליין או לשמן או לדבש מותר וכו', כתב הר"ן שכן הורו רבותינו הצרפתים הלכה למעשה וכן פסק הרשב"א:

גדי

גדי

לחם משנה

כח בד"א בשהשביחו כו'. בפרק השוכר (דף ס"ה:) אמרו השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור אבל מ"ש פגם וסופו להשביח לא הוזכר שם ונראה שלמדו רבינו ממה שאמר שם נפל שאור של חולין ואחר כך נפל של תרומה או של כלאי הכרם אסור ופסקה רבינו בפרק ט"ו והטעם שאע"פ שנותן טעם לפגם מותר וכאן טעם פגום הוא שכיון שנתחמצה מחמת השאור של חולין כשנפל השאור של תרומה פגמו מ"מ כיון דראוי להחמיץ בה עיסות אחרות כדאמר ר' זירא שם שבח מיקרי ואם כן יש ללמוד משם דאע"פ שבעת הזאת אינו אלא פגם מאחר שאחר כך עתיד להשביח אסור דהא התם אע"פ שבשעה שהיא רוצה עיסה זו שהוא לאכילה פגמו זה השאור ולא יתוקן עוד לאכילה ואפ"ה כיון שיחמץ בה עיסות אחרות אסור והשבח בא לאחר הזמן כ"ש היכא שיתוקן אח"כ הפגם הזה בעצמו ותתוקן לאכילה דעדיף טפי:

והרב"י כתב שילא לו מן הסברא דהשתא השביח ולבסוף פגם אסור כנזכר פגם ולבסוף השביח לא כ"ש. ואחרי כתבי ראיתי מ"ש רבינו בפרק השוכר את הפועל בפירוש המשנה על מתניתין דיין נסך שנפל על גבי ענבים וכו' שכתב שם ארבעה חילוקים בענין הפגם והשבח וכתב בשני חלקים האחרונים והחלק השלישי שישביח טעמו לשעתו ולאחר זמן מפסידו בעירוב שמגונה הבשר והחלב עם החמאה לפי שהיא מטיב טעמו בתחלתו ואח"כ מפסידו וזה הנקרא משביח ולבסוף פוגם והחלק הרביעי שמפסידו בתחלתו וברוב הימים משביחו כגון עירוב הדבש כיון שהוא מקלקלו מיד ולבסוף יחמוץ עליו האויר וכח היין ואז יהיה הדבש ממה שנוסף לו עליו ריח טוב וכו' וזה נקרא פוגם מעיקרו ע"כ. ומדקרא דזה פוגם מעיקרו למדתי מדבריו שמפרש פירוש אחר בדברי עולא שאמר בפרק השוכר (דף ס"ח) דאמר שם אמר עולא מחלוקת שהשביח ולבסוף פגם אבל פגם מעיקרא דברי הכל מותר דהוקשה לו דלמה אמר פגם מעיקרא היה לו לומר פגם מתחלה ועד סוף לכך הוא מפרש דהכי קאמר עולא מחלוקת של ר' מאיר ור"ש בהשביח ולבסוף פגם אבל בפגם מעיקרו אע"פ שהשביח לבסוף דברי הכל מותר וזהו שאמר פוגם מעיקרו כלומר מעיקרא פגם ולבסוף השביח וכ"ש פגם מתחלה ועד סוף דסבירא להו דמותר וס"ל לעולא דלא פליגי ר"מ ור"ש בקראי דלעיל דגיעולי עכו"ם וכדכתבו שם התוספות דאם כן לא היה מסתבר להלק והקשה רב חנא לעולא מההיא דיין שנפל לתוך עדשים דההיא פגם מעיקרא הוא דאין לומר דהוי פגם מתחלה ועד סוף דכ"ש דקשה טפי דהיכי פליגי אלא לפחות הוי פגם מעיקרו ואפ"ה פליגי ותירץ לו דהכי השביח ולבסוף פגם ור' יוחנן פליג עליה דעולא ואמר בפוגם מעיקרו מחלוקת כלומר פוגם מעיקרו ואח"כ השביח אבל פגם מתחלה ועד סוף אפילו ר' יוחנן מודה דלא פליגי אלא דכ"ע אית להו מותר והוכיחו שם בגמרא מכח ההיא דיין שנפל לתוך עדשים דבפגם מעיקרו מחלוקת ורבנן סברי אסור דהיינו ר' מאיר ור"ש מתיר. ולענין הלכה פסק רבינו דבין השביח ולבסוף פגם בין פגם ולבסוף השביח דאסור וטעמו דכשהשביח ולבסוף פגם אפילו עולא סבר דר' מאיר סבר דאסור והיינו מתניתין דיין שנפל לתוך גריסין לסברתו וכיון שכן ראוי לפסוק כסתם מתניתין דיין אל תוך גריסין כיון דרבי תני ליה בסתמא אע"ג דאתיא כרבי מאיר מ"מ מסתבר למיפסק הכי ובפגם ולבסוף השביח הא רבי יוחנן אמר דפליגי בהכי ורבי מאיר סבר דאסור והיינו יין שנפל על גבי עדשים דמתניתין וכיון דסתם לן כוותיה יש לנו לפסוק כן אע"ג דאתי כיחידאה כדפרישית יש לתפסו עיקר. ואע"פ שכתבתי כל זה מדבריו בפירוש המשנה נראה שאין נראה לו זה טעם מספיק לפסוק כסתם מתניתין דהוא כרבי מאיר דלית הלכתא כוותיה לגבי ר"ש ומ"מ פסק כוותיה מפני שנפל לו ספק אי עבדינן כר"ש או כרבי מאיר משום דסתם מתניתין כוותיה ולכך החמיר ואמר דאסורים וזהו שכתב שם בפי' המשנה ושני חלקים האחרים לא נתבאר בגמרא איזה מהן אסור ואיזה מהן מותר ולפיכך שניהן אסורין ע"כ. וכוונתו לומר דלא נתבאר בגמרא מפני שיש לדין לכאן ולכאן כדכתיבנא, זה נראה לי בדעתו ז"ל והוא הנכון. ואחרי כתבי כל זה מצאתי לפי' זה ראיה ברורה מהירושלמי במס' ערלה פ"ב (ה"ד) אמרו שם כל נותני טעמים בין לפגם בין לשבח אסור דברי ר"מ ר"ש אומר לשבח אסור לפגם מותר רשב"ל אמר מה פליגין כשהשביח ואח"כ פגם אבל פגם ואח"כ השביח אף ר"מ מודה ר' יוחנן אמר לא שניא היא השביח היא פגם היא פגם היא השביח ע"כ. הרי נתבאר שם סברת רשב"ל דהוא דומה לסברת עולא האמורה בגמרא דידן דפגם ולבסוף השביח לא פליגי וזו היא שקרא עולא פגם מעיקרא כמו שביארתי:

ל ומטעם רע וכו'. מה שלא הזכיר קפילא עיין בב"י. ומ"ש והרי פגמו רמז בזה מה שאמרו בגמרא ואם יש בה טעם לפגם מותר שכתבתי למעלה דאע"ס שהפגם בא מחמת אחר כיון שזה הוסיף לפגמו מותר:

לא עכבר שנפל לשכר או לשמן וכו'. שם ועכברא בשיכרא לא ידענא מאי טעמא וכו'. וא"ת כיון דהוא בריה ליבעי ששים ואחד. וי"ל דשאני התם שהוא ודאי איסור לכך עשו לו חכמים היכר אבל הכא שהוא ספק די שנאסור אותו ואין צריך היכר. ודע ששם בתוספות הקשו על הא דנפל בשיכרא תימה דהא נוגן בלונו הוא וליתהרי ותירצו דמיירי ששהה שם יום או יומים והיה כבוש בתוך השכר וכבוש הרי הוא כמבושל ע"כ. אבל רבינו סתם וכתב שנפל ולא ביאר ששהה שם כלל. ונראה לי דרבינו יתרץ לקושיית התוס' שאני חומץ ושכר דמתוך חריפותם מבליע טפי: אבל אם נפל ליין או לשמן וכו'. בגמרא לא הוזכר איסור אלא בשיכרא וחלא ולכך כתב רבינו דבשאר משקין שרי:

גדי

משנה למלך

ל טועם אותם העכו"ם וסומכין על פיו. לענין אם עכו"ם אשר נאמן במסל"ת או דוקא בקפילא אמור רבנן עיין הריב"ש סי' תל"ג ועיין בכ"י רפ"ח ודוק היטב:

הגהות מיימוניות

[ג] כת"ק לגבי ר' ישמעאל: [מ] ומה שפסק בה"ג דשרץ אין טעמו בטל אלא באלף אינו אמת כדמשמע הכא פרק בתרא דע"ז והא דאיתא בירושלמי דתרומות הורה ר' יוסי בר בון בעכברא אחד לאלף עכברא שם מקום הוא דהתם קאי על דג טמא שכבשו עם דג טהור ס"ח וכן ראבי"ה שקבל מאביו ע"ב: [נ] אבל רשב"ם פי' דאין צריך ס' מפני שפוגם וכן ראבי"ה משמו:

מגדל עוז

ומי יטעום את התערובת עד או במאה או במאתים. פרק גיד הנשה (דף צ"ח) ופרק התערובות ומקומות פ' בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ג): עכבר שנפל עד ומפסיד טעמן. פרק בתרא דע"ז (דף ס"ח):

צריכין להיותן מבושמים וזה מסריחן ומפסיד טעמן :

לב אגדי שצלאו בחלבו [ס] אסור לאכול אפילו מקצה אזנו. שהחלב נבלע באיבריו והוא משביחו ונותן בו טעם. לפיכך אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות ולא חלב קרב אלא מעט כאחד מששים קולף ואוכל עד שמגיע לחלב. וכן ירך שצלאה בגיד הנשה שבה קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלימה ולא הסיר לא חוטין ולא קרומות האסורות קולף ואוכל. וכיון שיגיע לדבר אסור חותכו ומשליכו שאין בגידים בנותן טעם כדי לשער בהן :

לג באין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה

א טור שם סי' קס : ב טור שם סי' קח סמ"ג לאוין קלג קמא :

כסף משנה

לב גדי שצלאו בחלבו וכו'. בפ' גיד הנשה משנה ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה ובגמ' אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד איני והא א"ר הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו שאני חלב דמפעפע וכחלב אסור והאמר רבב"ח עובדא הוה קמיה דר' יוחנן וכו' בגדי שצלאו בחלבו ואתו ושיילוה לר' יוחנן ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ההוא כחוש הוה. ומפרש רבינו דשמן היינו שאין בו ס' כנגד חלב הכליות והקרב וכחוש היינו שיש בו ס' כנגד חלב הכליות והקרב. וכתבו התוס' והרא"ש לאו דוקא עד שמגיע לגיד ממש דהא צריך להניח כדי קליפה סמוך לגיד הנשה ואפי' כדי נטילה דהיינו כעובי אצבע צריך להניח וכן כתבו הרשב"א והר"ן ומדברי רבינו נראה שאין כאן נטילת מקום ולא קליפה שאם הוא גדי שמן שאין בו ס' כנגד החלב כלו אסור ואם יש בו ס' כנגד החלב כלו מותר שנתבטל החלב בכלו הילכך אם נשאר שום חלב משליכו ואוכל הגדי וה"מ בחלב הכליות והקרב אבל שומן הגיד והחוטים וקרומות האסורים משום חלב אינם מפעפעים הילכך אוכל עד שמגיע לדבר האסור ומשליכו וכ"כ מ"מ בפרק שביעי מהלכות אלו שזהו דעת רבינו שלא להצריך קליפה לבהמה שנצלית עם חוטיו וגידו ושמנו ואע"ג דקי"ל דשומן גיד בס' ואינו מן המנין כמו שכתב בפ' זה ה"מ בנתבשל וח"ם רבינו פה שנפל לקדירה אבל בצלי אינו מפעפע ואפי' את"ל שמפעפע קלת הוא דבר מועט ונתבטל. ומ"מ מ"ם בסוף דבריו שאין בגידים בנ"ט וכו' קשה שלא נאמר כן אלא על הגיד עצמו אבל שומן הגיד יש בו בנ"ט וכן החוטין והקרומות. וצ"ל שז"ם רבינו כאן שאין בגידין בנ"ם אינו על דרך שאמרו בגיד עצמו אין בגידים בנ"ט דהתם לומר שאין טעם כלל אבל מ"ם כאן שאין בו כדי לשער בו בנ"ט מפני שהוא בטל במיעוטו. ומ"מ עדיין קשה לי שכתב שאין בגידין ולא ה"ל לכתוב אלא שאין בהם בנ"ט: כתב הרשב"א שאלת לברר לך מה שפסק הרמב"ם בענין גדי שצלאו בחלבו ובהמה שצלאה. תשובה חשבת שהרב ז"ל חילק בדין זה בין בהמה גדולה לגדי ואינו אלא שהרב בפסק הראשון ביאר ענין גדי וה"ה לבהמה שצלאה בחלב הכליות או בחלב הקרב שהוא מפעפע והולך ומתפשט בבשר ואין בבשר ס' לבטל שיעור של חלב שהוא כולו אסור ואם יש בבשר ס' כנגד שיעורו של חלב כגון שאינו שמן וכמות חלבו מועט הכל מותר וקולף הבשר ואוכל עד שמגיע לחלב וזורק את החלב והשאר מותר ואח"כ ביאר אם אין שם חלב אלא גיד הנשה או שמנו שאינו מסרך ומתפשט בבשר בגלי מפני שאינו חלב שמן אלא חלב כחוש ורזה ושאר גידים אסורים מחמת חלב כגון חוטי הכליות וחוטי הכסלים או קרומות אסורים כגון קרום שעל הכסלים שאע"פ שאין בבשר כמות גדול שיהא ס' ביותר כנגד האיסור אין בכך כלום אלא חותך האיסור ומשליכו ואוכל השאר בין בבהמה בין בגדי וזהו מ"ש הרב ז"ל וכן מבואר מדיני הגמ'. ודע שאין הענין הזה אלא בצלי אבל בקדרה צריך ס' של היתר בין בחלב בין בשומן של גיד בין בחוטין וקרומות האסורים חוץ מגופו של גיד שהוא ראש העצה וכמו שאז"ל אין בגידין בנ"ט אבל בשאר הגידים והקרומות לא שמענו הע"פ שאין נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל:

לג אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבילה וכו'. בפ' כיצד צולין (דף ע"ו:) אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור מ"ט מפטמי מהדדי ולוי אמר אפי' בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבלה שמן מותר מ"ט ריחא בעלמא הוא וריחא לאו מילתא היא ופסק רבינו כלוי דשרי וכן פסק בה"ג והתוס' כתבו דהלכה כרב ופענות שתי הסברות כתובות בארוך בדברי הרי"ף והר"ן בפרק גיד הנשה ובפרק בתרא דע"ז כדברי התוס' והרי"ף בפ' גיד הנשה פסק כלוי דאמר ריחא [לאו] מילתא היא מיהו כתב דע"כ לא שרי לוי אלא בדיעבד וכו': וכתב הטור בסימן ק"ח וז"ל כתב הרשב"א הסכמת רוב המורים להתיר מ"מ לכתחלה אסור לצלותה בתנור נר ואם בא לבשלם בקדרה כל אחד לעצמו

הרדב"ז

לב גדי שצלאו בחלבו וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ו:) מימרא דרב הונא ופריך והא עובדא הוה קמיה דר' יוחנן בכנישתא דמעון בגדי שצלאו בחלבו ואתו ושיילוה לר' יוחנן ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ומשני ההוא כחוש הוה: וכן ירך שצלאה וכו'. שם במשנה ירך שנתבשל עם הגידין אם יש בה בנ"ט אסורה ואמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד כלומר אם שומנו של גיד נתן טעם אבל הגיד עצמו אינו נותן טעם דהא קי"ל אין בגידין בנ"ט :

לג אין צולין בשר שחוטה וכו'. זו פלוגתא דתנאי ואמוראי בכמה דוכתי ואיפסיקא הלכתא דריחא לאו מילתא היא אבל לכתחלה אסור והכי אמרינן לענין מעילה קול ריח ומראה לא נהנין ולא מועלין. ויש לתמוה על מה סמכו האידנא שאע"פ שיש תבשיל עכו"ס בתוך התנור משליך ישראל הפת או תבשילו ואינו מקפיד ובשלמא תבשיל איכא למימר דמכסה הקדרה אבל פת מאי איכא למימר. וי"ל דסמכו דלא פליגי אלא בתנורים שלהם שהיו קטנים וגריס והריח שולט בכל מה שבתוכו ואע"ג דריחא לאו מילתא מ"מ הייס לאסור בדיעבד אבל לכתחלה אסור אבל בתנורים שלנו שהם גדולים ורחבים אין הריח שולט כלל ואפילו לכתחלה. ויש מי שכתב דמאן דאסר לא אסר אלא בתנורים שלהם אבל בתנורים שלנו שרי וכל שכן דסגי האי טעמא לדידן למשרי אפילו לכתחלה. ואע"פ שכתבתי טעם למנהג מ"מ ירא שמים לא יתן פת בתנור בזמן שיש בתוכו תבשיל של עכו"ס:

בשר

לחם משנה

לב גדי שצלאו בחלבו וכו'. פרק גיד הנשה (דף צ"ו:) מתניתין ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה כיצד משערין אותה כבשר בלפת. גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו בנ"ט ואם לאו כולן אסורין וכו' וכן התיכה של נבילה וכן התיכה של דג טמא וכו'. ובגמרא אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ע"כ. ופירש"י אבל נצלה עמו נצמת בתוכו ואינו מפעפע ויוצא בבשר, קולף ואוכל כלומר חותך עליון ואוכל עד שמגיע לגיד. והקשו איני והאמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו שאני חלב דמפעפע ובחלב אסור והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוה קמיה דר' יוחנן וכו' ואמר קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ותירצו ההוא כחוש הוה ע"כ. וכתבו שם התוספות שני פירושים. האחד דחלב כחוש אינו מפעפע, השני דכיון דהיה הגדי כחוש לא היה בו חלב רב אלא מעט והיה בטל בששים וזהו פירוש רבינו ועוד שם בגמרא פירושים אחרים ולא הזכיר כלל רבינו מהם משום דהך הוי פירוקא דסתמא דגמרא ולכך תפסו רבינו עיקר :
וכן ירך שצלאה וכו'. קשה דהא בגמרא אוקימו הך מתניתין דאסרה בירך בישול כמ"ד יש בגידין בנ"ט אבל לדידן דקי"ל אין בגידין בנ"ט כדכתב רבינו א"כ אפילו בישול שרי ואמאי נקט צליה. וי"ל דמה שכתב רבינו בצלאה ואסר בישול משום שמנו של גיד שאוסר כדכתב שם רש"י ז"ל ודוקא בו אבל שמנו יש בו בנ"ט ולכך בישול אסור אבל צליה מותר כדאמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל אבל נצלה קולף ואוכל. וא"ת התינח בירך שנתבשלה בגידה דאיכא שמנו של גיד אבל בבהמה שכתב וכן בהמה שצלאה שלמה ולא הסיר לא חוטין וכו' שאין בגידין בנ"ט הא התם ליכא למימר שמנם של אותם הגידים אסור כדאמרינן בגיד הנשה דלא מצינו כך. ועוד קשה איך נתן טעם להתיר הצליה מפני שאין בגידין בנ"ט הא אע"ג דיש בגידין בנ"ט הותרה הצליה דהא מתניתין סברה כמאן דאמר יש בגידין בנ"ט כמבואר בגמרא ומ"מ קאמר עלה שמואל דבצלאה שריא. וי"ל דרבינו הזכיר כאן צליה ולא בישול מפני שכתב קולף ואוכל עד הגיד והיינו עד שמגיע לגיד ממש דהכי משמע לישנא דעד שמגיע לגיד וכן ביאר דבריו הרב המגיד בפ"ז מהל' אלו ולכך כתב דדוקא בצליה הוא דאמרינן דקולף ואוכל ולא בעינן קליפה אבל בבישול נמי דלא נאסר משום שאין בגידין בנ"ט אבל מ"מ קליפה בעי ואפי' צליה לא הותרה בלא קליפה אלא משום שאין בגידין בנ"ט אבל אם היה בגידין בנ"ט קליפה מיהא בעי אבל שמנו של גיד אע"פ שהוא נ"ט מ"מ כתב רבינו דבצליה לא בעי קליפה משום דאיסורו מדרבנן אבל בקרומות וחוטין שאיסורן מן התורה כמו שנתבאר בהלכות אלו הוצרך להם טעם להיתר הצליה כדי שתהא בלא קליפה משום דאין בגידין בנ"ט ובזה הירצן רבינו קושית התוספות שהקשו דאי הכי קליפה נמי ואפילו כדי נטילה מההיא דנטף מרוטבו על החרס וכו' דשאני הכא דכיון דאין בגידין בנ"ט לכך אינו אוסר הצליה אפי' כדי קליפה ומ"מ הבישול אוסר כדי קליפה וכשאמר בגמרא קולף ואוכל עד שמגיע וכו' על מתני' דקסברה יש בגידין בנ"ט יפרש רבינו דעד שמגיע לגיד דקאמר שמואל לאו דוקא אלא קליפה בעי וכדכתבו שם התוספות אבל קולף ואוכל שכתב רבינו ר"ל עד שמגיע לגיד ממש בלא קליפה דהכי משמע הלשון ואי לא היתה כך כוונתו היה לו לפרש. אלא טעמו הוא דלא בעי קליפה משום דאין בגידין בנ"ט כדכתבתי :
לג אין צולין בשר שחוטה וכו'. בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) מחלוקת רב ולוי ופסק כלוי וכבר ביארתיו למעלה בפרק ס' וכן ביארו הרב"י ז"ל:

בשר

הגהות מיימוניות

[ס] לפי שהחלב מפעפע אפי' מלמטה למעלה יהיה בשר צונן על הלב רותח אסור למ"ד תתאה גבר ואין די בקליפה ומה שפעמים כשמולחים בגיגית מוציאים חתיכה שנפלה לתוך הציר וחציה חוץ לציר חותכין מה שבציר ומעט יותר כדי קליפה ומשליכין מפני שהוא ככבוש בתוכו ומה שחוץ לציר מותר לפי שאין דם מפעפע דאפי' יש שומן במה שבתוך הציר אין אומרים שיעשה השומן נבילה מחמת הדם ויפעפע למעלה שזה הכלל אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבילה לאסור אלא במקום שהאיסור שנעשית נבילה על ידו יכול לילך עם טעם החתיכה וכאן אין הדם יכול לפעפע עם השומן ומטעם זה דבר הנאסר כדי קליפה אין חוזר ואוסר כדי קליפה ומלח הבלוע מן הדם אין חוזר ואוסר אע"פ שלאחר שנעשית נבילה נ"ט בבשר שהרי לעולם כששוהה הבשר במלחו יותר מתרבה טעם מלח בו וצ"ל דאע"ג שנבלע טעם המלח בבשר טעם הדם שבלע לא נבלע כלל עכ"ל ס' התרומה והמצות. עוד מספר המצות טלאים שהן כחושים מאד שצלאו בחלבן קולף ואוכל עד שמגיע לחלבן שאין חלבו מפעפע ואפילו יהא מפעפע מעט חלב יש בו ובטל בס' ואומר ר"י דלאו דוקא עד שמגיע לחלב שהרי צריכין כדי קליפה סמוך ואפילו כדי נטילת מקום צריך שיניח וכן מוכח בכיצד צולין גבי נטף מרוטבו על החרס ע"ש ואין לנו שום הוכחה שיהא רותח דצלי די בקליפה והא דבפרק כל הבשר בר יונה דנפל לבדא דכמכא דסגי בקליפה אם הוא צלי התם איירי בצלי צונן ואעפ"כ צריך קליפה שהוא רך ובולע ואפילו לרבי יוחנן שמחמיר בלובן כוליא אמרינן התם שמעשה היה והתיר כוליא שצלאה בחלבה ופר"ש מפני שקרום מפסיק וקרום אינו אוסר בכוליא כלום שאיסורו

מגדל עוז גדי שצלאו אוכו עד כדי לשער בכן. פרק גיד הנשה (דף צ"ז) : אין צולין בשר שחוטה עד ולא על השיעור. כספחים פרק כיצד צולין (דף ע"ו) :

טמאה בתנור אחד. ואע"פ שאין נוגעין זה בזה. ואם [ע] צלאן ה"ז מותר. ואפילו היתה האסורה שמנה הרבה והמותרת רזה שהריח אינו אוסר ואינו אוסר אלא טעמו של איסור: לד [א]בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה הרי זה נאסר. [פ] מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטה ואי אפשר לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השיעור. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור נאסר מפני צירו. אבל אם היה המליח טהור והתפל דג טמא [צ] לא נאסר המליח *[אע"פ] שהתפל בולע מן המליח [ק] *[אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט]. דג [ב]טמא שכבשו עם דג טהור הכל אסור אלא אם כן היה הטמא אחד ממאתים מן הטהור: כל

א טור שם סי' לא וקס סמ"ג שם: *כן הוא בדפוס וויניציאה: ב טור שם סי' קה קז:

לד בשר נבלה מליח וכו'. ראיתי מי שהקשה על רבינו ממה שכתב בפ' שביעי אין מולחין חלבים עם הבשר ולא מדיחין חלבים וכו' וכל הדברים האלו אסור לעשותם ואם נעשו לא נאסר הבשר וכו'. ומשמע דהלב אינו מפעפע ע"י מליחה ובפט"ו כתב בשר נבלה מליח וכו' ומשמע שהוא מחמיר במליח. זו היא קושיתו ונתן בה ג' טעמים ואת כולם ישא רוח שלא עיין בדברי רבינו ותשב דאיירי הכא כגון שבשר הנבלה ובשר השחוטה שניהם מלוחים והא ודאי ליתא כי הכיא דפ"ז דהתם אגב דבשר טריד למפלט דם ע"י מליחה לא בלע פליטת החלב ולפיכך מותר בדיעבד אבל הכא איירי בבשר נבלה מליח ובשר שחוטה תפל ונבללו יחד כיון שבשר השחוטה לא טריד למפלט תמצית הנבלה נבלעת בבשר וא"א לעמוד עליו ויגיד עליו רעו:

וכן בשר דג טמא וכו'. ירושלמי פ' עשירי דתרומות תני ר' יהודה בן פזי דג טהור תפל שכבשו עם דג טמא מליח אסור וסא תני ר' חייא מדיחו ומותר אמר ר' מנא מ"ד מותר בשכבשן שניהם כאחד ומ"ד אסור בשכבשן זה אחר זה. והטעם כמו שכתבתי לעיל כיון שניהם כבושין כאחד איידי דטרידי למפלט לא בלעי משדדי אבל בזה אחר זה התפל בולע מהמליח ונתבאר דברי רבינו:

דג טמא שכבשו עם דג טהור וכו'. שם במשנה דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוזים ביהודה שהם חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים ר' יוסי אומר אחד מששה עשר בו ובירושלמי איכא פלוגתא כמה עולה שיעור ואמר ר' אבהו השבית יתה קרוב למאתים ע"כ. וזהו שיעורו של ר' יהודה ואע"ג דאית ליה לר' יהודה דמין במינו לא בטיל שאני ציר דזיעה בעלמא הוא ואין איסורו אלא מדרבנן פסק

לעצמו (אפי' בתנור גר) ופי הקדרה מגולה מותר אפילו לכתחלה שאין ריח המתבשל כ"כ (אוסר) וכתב עוד ודוקא בתנורים שלהם שהם מכוסים לכך נכנס הריח של זה בזה אבל בתנורים גדולים שלנו ופיהם פתוחים אין לחוש:

לד בשר נבלה מליח וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ב:) רב מרי בר רחל אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טריפה אתא לקמיה דרבא א"ל הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ופירש"י אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר נבלה ובכלי מנוקב [כמשפט המולחים בשר] וקא מיבעיא ליה מי אמרינן כי היכי דגבי דם לא חיישינן לדילמא פלט עליון ובלע התחתון דאמרינן כל זמן שטרודים בפליטה אינם בולעים ושניהם נהים יחד מפליטתן הכא נמי ל"ש או לא וכו' לאסור צירן ורוטבן וכו' וכיון דצירן אסור מיתסר הבשר השחוט מחמת ציר הטריפה שהוא נוח ליבלע מן הדם. ובגמרא (דף קי"ג) מתיב אבא דרבא מדתניא דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר מאי לאו שהיו שניהם מלוחים לא כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל והא מדקתני סיפא אבל אם היה טהור מליח וטמא תפל מכלל דרישא כששניהם מלוחים עסקינן פרושי קא מפרש טהור שמלחו עם דג טמא מותר כיצד שהיה טהור מליח וטמא תפל ופירש"י תפל מבלי מלח דהשתא לא פליט טמא מידי אבל שניהם מלוחים דטמא נמי פליט אסור וכ"ש טמא מליח וטהור תפל. וכתב הרשב"א בת"ה מוקי בגמרא רישא דוקא בשהיה טהור מליח וטמא תפל דכל שהוא מליח פולט ומבליע חבירו ואינו מחממו כ"כ שיהא פולט אלא מעט ואיידי דטריד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחבירו פולט. וי"ל נמי שחבירו אינו הם כ"כ שיהא פולט כלל וסיפא דסיפא כשהיה טמא מליח וטהור תפל ולפיכך אסור שהטמא שהוא מליח פולט ומבליע את הטהור וה"ה כשהיו שניהם מלוחים ולא אמרי' איידי דטריד טהור למפלט לא בלע שלא אמרו אלא גבי דם דשריק אבל גבי ציר ורוטב אסורים דמסרך סריכי אא"כ במקום פליטה מרובה כפליטת דם הכבד שאמרו הכבד אוסרת ואינה נאסרת עכ"ל. וכתבו התוס' והרא"ש טהור מליח וטמא תפל מותר גבי מליח כרותח לא שייך לא עילאה גבר ולא תתאה גבר ואפי' קליפה לא בעי והא דאמרינן גבי תתאה גבר או עילאה אדמיקר ליה בלע היינו כחום של צלי עכ"ל. וגבי דג טמא שמלחו עם דג טהור כתב הר"ן משמע דבקליפה סגי דבכל איסור שעל ידי מליחה סגי ליה בקליפה וכן דעת הרא"ה אבל הרמב"ן מחמיר ואומר דהכא כוליה חייש מרוב טיפות מלוחה שהן חמות בעצמן ומדברי רבינו נראה שהוא סובר שהכל נאסר כדברי הרמב"ן ואינו ניתר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו מתבטל בס' ואע"פ שכתב בפרק שביעי אין מולחין חלבים עם הבשר ולא מדיחין חלבים עם הבשר וכתב ה"ה שנראה מדבריו שאם עבר ומלח לא נאסר הבשר י"ל דהתם מיירי בחלבים שאין חייבים עליהם כרת וכמ"ש קודם לכן בסמוך ירא לי שכל אלו החופין והקרומות וכו' ואע"פ שחזר וכתב וכן אין מולחין את הבשר קודם שיסיר ממנו את הקרומות איכא למימר דתרי גווני מליחת החלבים עם הבשר איכא אחת שהוסרו ובההיא מיירי רישא ואחרת קודם שהוסרו ובהכי מיירי בסיפא א"נ דהתם מיירי במליחת החלבים שהיא כל דהו והכא במליח שאינו נאכל מחמת מלחו א"נ דבפרק שביעי לא במולח החלבים בלולים עם הבשר מיירי אלא במולחם בפני עצמם אלא שהם קרובים לבשר וחייש דילמא אתי למיגע ולאו אדעתיה ומהאי טעמא בפרק זה כתב בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה

לחם משנה

לד בשר נבילה מליח וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ב:) עובדא דמרי בר רחל דקא מלח בשר שחוטה עם בשר נבילה דנאסר מפני צירן ושם נתבאר דאם הוא טהור תפל וטמא מליח אסור וכ"ש שניהם מלוחים אבל טהור מליח וטמא תפל שרי: **דג** טמא שכבשו עם דג וכו'. פ"י ממס' תרומות (מ"ה) דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהם חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים ור' יוסי אומר אחד מי"ו בו ע"כ. ומפרש רבינו מתניתין דאיירי לענין איסור הציר היוצא מן הדג הטמא שהוא נ"ט אבל לא לענין הדג עצמו דודאי אם הדג עצמו נתערב לא בטיל דבריה והכי דייקא מתני' דקאמרה שכבשו דהוי איירי באיסור הדג עצמו שנתערב למה לי כבישה לימא שנתערב א"ו לענין איסור הציר איירי מתני' ות"ק סבר דאם יש בו משקל עשרה זוז שהוא חלק א' מתתק"ם דג טמא אז ודאי צירו אסור כמ"ש רבינו בפירוש המשנה אבל פחות מזה לא וטעמו של ת"ק דאע"ג דכל שאר איסורין בששים שאני ציר שהוא חריף וקשה ושיערו חכמים שיעור אחד מתתק"ם כ"ט מפני שטעמו נרגש ור' יהודה אומר דלא בעינן כולי האי אלא רביעית בסאתים ושיעור זה היינו אחד מקרוב למאתים וכמ"ש הרב רבי עובדיה ז"ל ור' יוסי מיקל טפי ואומר אחד מששה עשר בו ופסק רבינו כסברא אמצעית והיינו רבי יהודה ולכך כתב אחד ממאתים, כנ"ל ליישב דעתו ז"ל. והרב רבינו שמשון בפירוש המשנה שם אינו סובר כן אלא דמתניתין איירי בענין ביטול הדג עצמו שנתערב ומאי דקאמר מתני' שכבשו אורחא דמילתא נקט והברייתות שאמרו בירושלמי על הדא מתניתין דאמרו שם תני רבי יהודה רבי עזאי וכו' ודתני ר' חייא מדיחו וכו' דאיירי באיסור הציר כתב הוא ז"ל שאינה ענין למשנתנו דמשנתנו איירי בענין ביטול הדג עצמו ולפירוש רבינו אתו ברייתות דירושלמי שפיר דהם ענין למשנתנו אבל ה"ר שמשון נדחק בכל זה מפני שהוא סובר דבכל האיסורין לא מטרינן בענין הנאינם

הגהות מיימוניות

שאיסורו מדברי סופרים ע"כ: [ע] כלוי דעבד עובדא כדבריו בגדי ודבר אחר ודלא כרב דאסר וכן פר"י אלפס דריחא לאו מילתא היא דקי"ל כר' יהודה דהלכתא כותיה לגבי ר' מאיר וכן רש"י ודוקא בדיעבד ועוד כתב האלפסי דאפילו ר' יוסי שרי אם לא בשל שעורים שהן שואבין גופו של יין כדאיתא התם ואע"ג דאמר ר"ל פת חמה וחבית פתוחה לד"ה אסור ר"ל תלמיד הוה לגבי לוי ואין הלכה כמותו וכן פרשב"ם דריחא לאו מילתא היא מיהו לכתחילה לא וכן נמצא נמי בתשובת הגאון אבל ה"ג ור"ח ור"י ב"ר יהודה וראב"ן פסקו כרב וכן פר"ת ואע"ג דלוי כר' יהודה האמר ר"ל פת חמה וחבית פתוחה לד"ה אסור והכא כפתוחים דמיין ותו דתני רב כהנא פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאוכלה בכותח וכן ההיא ביניתא דאטויא בהדי בישרא ואסריה רבא מפרזקי למיכלה בכותח והיינו כרב וכן כתב ראב"ן שכן נהגו נקיי הדעת שבמגנצ"א לתקן כסוי בפשטיד"א או בפלדו"ן כשאופין אותו עם פת אבל בלא כיסוי לא דה"ל כפת חמה וחבית פתוחה לאסור הפת לאוכלה עם הגבינה ועם חלב מפני הנקב שלמעלה בפשטיד"א והיו נוהגים לכוף ע"פ הנקב שפופרת של ביצה שלא יצא הריח ואם נבקעה שוב השפופרת או הכיסוי אוכל הפת עם הגבינה דה"ל דיעבד ובלבד שלא יגע מן הפת לשומן וכשהיו עושין שטצליב"ק בבשר שומן היו אופין אותן קודם אפיית הפת ושמעתי שר"י ב"ר יהודה הנהיג שלא לאפותן כלל עם הפת וכן דעתי נוטה שבפשטיד"א ופלדו"ן שנאפו יחד ריחא מילתא היא אבל הפת שעמו שרי כדפי' לעיל אפילו בלא כיסוי גם מורי אבי היה נוהג בהן איסור אבל בפת לא (כתב) אבי"ה וז"ל מורי רבינו ז"ל רבינו אלפס כתב דבהא דרב כהנא אפילו לוי מודה דלא שרי לוי אלא דיעבד ובשר שחוטה שנצלה עם נבילה אי הוה אסרינן כרב הוה אסרינן לגמרי אבל פת אפילו אי אסרינן בכותח שריא בהדי בישרא וכ"ש לנכרי וכן פר"י פר' כל שעה בהך דרבא בר אהילאי וע"ש ואנו נוהגין לכתחלה שלא לאפות פת עם המולייתות אבל בדיעבד היינו מתירין. עוד כתב בשם ראב"ן דפלוגתא דרב ולוי בתנורים קטנים אבל תנורים גדולים שלנו לכ"ע שרי וכן כתב רא"ם מפי ר"ת וכן ס"ה כדלעיל ברפ"ט ועיין בסי' ה' ובסי' כ"א והתם פרק כיצד צולין כי פריך ממתני' דאין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת ומסיק נימא תיהוי תיובתא דרב פי' מפני שר"ל מפני התערובת גופיה אבל מפני תערובת טעמים שפיר דמי אמר רבי ירמיה מורי בי רב כגון שצלאו בב' קדירות כ"ד פי' וכי צולין פסח בקדרה ומשני אלא אימא כעין שתי קדרות פר"ש שפוד מכאן ושפוד מכאן ותל גחלים או אפר באמצע וה"ק אין צולין שני פסחים כו' עד ואפילו כעין ב' קדרות דליכא תערובת טעמים אסור מפני תערובת גופין ע"כ: [פ] וכן דינם אם נגעו זה בזה כשהן לחין ואין חלוק בין הנבלה למעלה בין השחוטה ואומר ר"י דאין שייך לומר עילאה גבר או תתאה גבר גבי מליח כרותח אלא גבי דבר שהוא חם ע"י האור ואיסור זה מן התורה דילפינן לה מהטמאים וספיקא לחומרא אבל איסור דגים מדרבנן כדאמר דשאני ציר דגים דזיעה בעלמא וספיקא לקולא לפיכך מותר לאכול ארינג"ש ושאר דגים מלוחים של עכו"ם ואע"פ שספק שמא מלח עם דגים טמאים ואע"ג דבת"כ יליף צירן משקץ הם לכם אסמכתא בעלמא הוא ע"כ: [צ] יש ללמוד מכאן שאין צריך להגעיל דפוסי גבינות העכו"ם ומותר לעשות בהן גבינות ולמולחן בתוכו דהוי כמו טהור מליח וטמא תפל שאין ענין מלחה בעץ ולא נעשה עץ רותח ע"י מליח ואין כאן להפליט מה שבלוע בעץ ומתכת והרס ואבן ומעשים בכל יום דמלח שבקערה שמשתמשין בה בשר לוקחין ממנו לתת לתוך הלב והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל ספר המצות. אכן בספר התרומה כתב דלכתחילה יש לאסור לעשות גבינות בדפוסי עכו"ם משום הרחק מן הכיעור ועיין בסי' ז' ע"כ: [ק] דאפילו קליפה אין צריך רק ע"י האור דאמרינן בפ' כיצד צולין כשאחד חם אדמיקר ליה בלע ספר התרומה

מגדל עוז וכן כבר דג טמא עד שיחזור ויפלוט. בירושלמי דמס' תרומות: דג טמא שכבשו כו' עד סוף הפרק. פ"י דתרומות (מ"ה):

שחוטה ובפרק שביעי כתב אין מולחים חלבים עם בשר ולא הזכיר לשון כלילה. ועל פי הדברים האלה לדעת הרמב"ם דגים ועופות שמלחם זה עם זה דגים כלם אסורים ואע"פ שלא כתב כן בפירוש כשכתב דין זה בפ' ו' ממ"ש בפרק זה גבי בשר שחוטה שנמלח עם בשר נבלה נלמוד מדין זה שדבר הנאסר על ידי מליחה נבלע בכל גופו ומיהו יש לדחות שלא אמר רבינו כן אלא בנבלה ודג טמא ודכוותייהו אבל בדם לא משום דמיפרק פריק ואינו מפעפע ואינו אוסר אלא כדי קליפה ודעת הרא"ש בפרק כ"ה כדעת הרשב"א והר"ן דאין להחמיר ברותח דמליחה וסגי בקליפה :

ופסק רבינו כר' יהודה וכו' אבהו דשיער והשב ודקדק בחשבון ואו דהוי מילתא מציעתא ואיכא מאן דפסק דבאלף לא בטיל אלא באלף ואחד כדאיתא התם הורי ר' יוסי בר' בון בעכברא הד לאלף. ולכ"ע צריך טעם מאי שנא משאר איסורין משום דקים להו דציר של דגים חריף טפי ויהיב טעמא בדגים טהורים יותר משאר איסורין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ומכל מקום פסק רבינו הוא הנכון והכו דלא לוסיף עלה :

פרק ששה עשר

א כל השיעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור שנתערב במינו המותר בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל. או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המותר. אבל אם היה מחמץ או מתבל. או דבר חשוב אוסר בכל שהוא: **ב** כיצד שאור של חיטין של תרומה שנפל לתוך עיסת חיטין של חולין ויש בו כדי לחמץ הרי העיסה כולה מדומע. וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חולין ויש בהן כדי לתבל והן ממין החולין הכל מדומע. ואע"פ שהשאור או התבלין אחד מאלף. וכן שאור של כלאי הכרם לתוך העיסה או תבלין של ערלה לתוך הקדרה הכל אסור בהנייה: **ג** דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא שבעה דברים ואלו הן. אגוזי פרך. ורמוני בדן. וחביות סתומות. וחלפות תרדין. וקלחי כרוב. ודלעת

א טור שם סי' קי סמ"ג לאוין קמא, חולין נט :

פט"ז א ב כל השיעורים האלו שנתנו חכמים וכו'. אבל אם היה מחמץ או מתבל וכו' כיצד שאור של חטים של תרומה וכו'. פ"ב דערלה :

ג דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא ז' דברים ואלו הם אגוזי פרך וכו'. בפ"ג דערלה (משנה ו' ז') תנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרים כלם ידלקו דברי ר"מ וכו' וחכ"א אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ר"ע אומר שבעה ואלו הן אגוזי פרך רמוני בדן והביות סתומות וחולפות תרדים וקולסי כרוב ודלעת יונית ר"ע אומר אף ככרות של בעל הבית. ואתמר עלה (ביצה ג':) ר' יוחנן אמר את שדרכו לימנות שנינו ור"ל אמר כל שדרכו לימנות שנינו פירוש אליבא דר"מ פליגי ר"י ור"ל דר"י סבר דר"מ את שדרכו לימנות קאמר כלומר דדוקא מה שאינו נמכר לעולם אלא במנין קאמר ר"מ דלא בטיל אבל מה שנמכר לפעמים באומד אע"פ שלפעמים נמכר במנין בטיל ור"ל פליג ואמר כל שדרכו לימנות אפי' לפעמים לא בטיל לר"מ ומייתי גמרא להאי מתניתין ומאי דאתמר עלה בפ"ק דביצה ובפ' הערל (דף ע"ג) ובפרק התערובות ובדוכתי אחריני ולכאורה משמע דכיון דפליגי ר"י ור"ל אליבא דר"מ הלכתא כותיה וכדברי ר' יוחנן דאמר את שדרכו לימנות שנינו וכן פסק סמ"ג אבל דעת רבינו דלא קי"ל כר"מ במקום חכמים ור"ע ואע"ג דפליגי ר"י ור"ל בפירוש דברי ר"מ אינו הכרח לומר דס"ל דהלכתא כוותיה נגד חכמים ור"ע ובפלוגתא דחכמים ור"ע פסק כר"ע דשבעה דברים בלבד הן שאוסרים בכל שהן מפני שהן דבר חשוב וכתב דה"ה לחתיכה הראויה להתכבד שהיא אוסרת בכל שהוא מפני שהיא חשובה וכן גיד הנשה מפני שהוא בריה בפ"ע חשיב ולא בטיל וכן כל בע"ח החשובים הם ואינם בטלים. וכתב עוד יראה לי דכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות וכו'. ובהכי ניחא לדעתו ז"ל למה לא מנו חכמים במשנה חתיכה הראויה להתכבד ובריה דקי"ל דלא בטלי דהנך מילי שמנו לא מנאום אלא לדוגמא לומר דכל דחשיב כעין הנך לא בטלי ואע"פ שאמרו אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד לא להוציא שאר דברים נתכוונו אלא להוציא מדר"מ דאמר את שדרכו לימנות מקדש ואתו איהו ואמרו דליתא אלא אע"פ שדרכו לימנות לא הוי חשוב בהכי עד שיהיה כ"כ חשוב כמו ששה או שבעה דברים הללו. וא"ת א"כ מאי אתא ר"ע להוסיף ככרות של בעל הבית הא כיון דחשיבי ודאי לרבנן נמי לא בטלי דהא אמרת דששה דברים לאו דוקא אלא איהו וכל דחשיבי כוותייהו ועוד דליסנא דאינו מקדש אלא ששה דברים בלבד ששה דברים דוקא משמע ועוד מאי שנא דכל הנך ששה דברים או שבעה דנקטי רבנן ור"ע כולהו בזרע הארץ ופירי נינהו

וכן

פט"ז א כל השיעורים האלו וכו'. תמיה לי למה לא אמר מהמין ומתבל או מעמיד שהרי אוסר בכל שהוא וכן כתב רבינו פ"ג. וי"ל דבשר בחלב הוי מין בשאינו מינו ואע"ג דאפשר למיקם אטעמא אוסר בכ"ש אבל בזה הפרק איירי בנתערב במינו דא"א למיקם אטעמא ולפיכך אוסרין בכ"ש אבל אם נתערבו בשלא מינם אם אין בהערובת טעם האיסור הרי זה מותר :

אבל אם היה מחמץ וכו'. פ"ב דערלה ולמה אמרו כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשא"מ ומפרש וא"ל כיצד שאור של חטין שנפל לתוך עיסה של חטין ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו להעלות באחד ומאה בין שאין בו להעלות באחד ומאה אסור אין בו להעלות באחד ומאה בין יש בו כדי לחמץ בין אין בו כדי לחמץ אסור. להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד גריסין שנתבשלו עם העדשים ויש בהם בנ"ט בין שיש בהם להעלות באחד ומאה בין אין בהם להעלות באחד ומאה אסור אין בהם בנ"ט בין יש בהם להעלות באחד ומאה בין אין בהם להעלות באחד ומאה מותר. ומה שכתב ויש בו כדי לחמץ היינו שאינו עולה כלל כדמסיק אחד מאלף וכו' אבל אם אין בו כדי לחמץ עולה התרומה באחד ומאה והערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים ודוקא במינו אבל שלא במינו הכל הולך אחר הטעם וזהו שכתב רבינו והם ממין החולין אבל שלא במינן כבר כתב רבינו לעיל כל איסורין שבתורה וכו' מין בשאינו מינו בנ"ט :

ג דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכ"ש וכו'. השיג עליו הראב"ד כיון דקי"ל כר' אליעזר וכרשב"ג יוליך הנאה ליס המלח והשאר מותר בהנאה שהרי הלך חשיבותו עכ"ל. וכוונתו ז"ל שאע"פ ששנינו שהדברים החשובים לא בטילי אפילו בכמה ה"מ לענין אכילה אבל לענין איסור הנאה יוליך הנאה ליה"מ והשאר מותר בהנאה. ותמהתי למה לא השיג על רבינו מדידיה שהרי פסק הך דר' אליעזר דפ' כל הצלמים בפ' שביעי מהלכות עכו"ם והך דרשב"ג דיי"נ פסק אותה בפ' זה. אלא שאין זו קושיא על רבינו כלל דהך דיי"נ איירי בחביות פתוחות דלא חשיבי ולפיכך יוליך דמי אותה חבית ליס המלח והשאר מותר בהנאה. וכן ההיא דארג בו את הבגד לא מנו אותה בכלל הדברים החשובים ומפני חומרת ע"ז אמרו שאסורין אבל כל השנויין בזה הפרק איסורן מפני חשיבותן הילכך אם היו איסורי הנאה לא יועיל להוליך הנאתה ליס המלח כי החשיבות במקומו עומד ומודו ר' אליעזר ורשב"ג בכל הני והיינו שלא הזכירו בכל איסורי הנאה דהכא יוליך הנאה ליה"מ מפני שהחשיבות עדיין הוא בתערובת, ועלו דברי רבינו כדין וכהלכה. ומה שהאריך בעל מגדל עוז אינו כלום שלא עיין בדבר כלל ואפי' מה שבסוף הפרק לא ראה שהרי העלה בסוף לשונו כי בסתם יינם נאמר יוליך הנאה ליה"מ ודברי ר"א ורשב"ג בסתם יינם נאמרו ורבינו כתב בזה הפרק וכן אם נתערבה החבית של יי"נ בין החביות הכל אסור בשתיה ומותרים בהנאה ויוליך דמי אותה החבית ליה"מ כשימכור הכל לעכו"ם וכן בחבית של סתם יינם ע"כ. וגם הוא בעצמו כתב דההיא דר' אליעזר היינו רק דנפל מתנה ועלים והתם בע"ז עצמה איירי הילכך כל דבריו בזה הם מבלי עיון ויש לו שכר טוב בעמלו שהורה לנו את הדרך ואל מקומות הדין אשר נבא אליהם :

ואלו הן אגוזי פרך וכו'. פ"ג דערלה פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר שבעה והוסיף ככרות של בעה"ב :

לחם משנה

הנתינת טעם אלא בשפים ולכך קאמר דמתני' איירי בענין איסור הדג עצמו שנתערב. ועוד נראה מדבריו ז"ל דמתני' הם שני חלוקות מפני שהוא גורס וכל גרב שהוא מחזיק וכו' בוי"ו ולכך קאמר דרישא היא משנה הסירה והכי קאמרה דג טמא שכבשו עם דג טהור כלומר שנתערב ולא פירש מתני' הדין כלל אבל ודאי שהכוונה היא שאסור דמסיפא ידעינן לה וא"כ אמר דין אחר וכל גרב שהוא מחזיק כלומר אע"פ שאוסר בעירובו מ"מ אם הגרב מחזיק סאתים אם יש בו וכו' דג טמא וכו' דבריה בטלה בתק"ס וכו' ועוד מבואר שם פירושו בפירוש המשנה, אבל רבינו גורס כל גרב בלא וי"ו והכל הוא חלוקה אחת ושיעור המשנה כך דג טמא שכבשו עם דג טהור אם היה גרב המחזיק סאתים והוא א' מתתק"ס אסור פחות מכאן מותר ופירוש רבינו וגירסתו נראית עיקר מפני שהרב רבינו שמשון דחק הרבה בפירוש המשנה ובירושלמי :

פט"ז א כל השיעורים וכו'. ערלה פ"ב (מ"ד) כל המחמץ והמתבל והמדמע וכו' אסור. ומה שאמר שאוסר במין במינו אפילו באלף אבל בשאינו מינו צריך שיעור לבטלו נתבאר שם במשנה ולמה אמרו כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו כלומר דמה שאמרו שהם חמורים היינו דוקא במין במינו ובמה שאמרו שהן להקל ולהחמיר במין בשאינו מינו ופירשו במין במינו כיצד שאור של חטין וכו' ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלות ובין שאין בו לעלות וכו' אסור מין בשאינו מינו כיצד כגון גריסין שנתבשלו עם עדשים ויש בהם בנ"ט בין שיש בהם לעלות בק"א ובין שאין בהם לעלות בק"א אסור אין בהם בנותן טעם בין שיש בהם לעלות בק"א ובין שאין בהם לעלות בק"א מותר :

ג דבר חשוב וכו'. פ"ג דערלה (מ"ז) מי שהיו לו חבילי תלתן וכו' ופסק כר"ע דאמר שבעה דברים דהלכתא כוותיה מחבירו וסבור רבינו דה"ה חתיכה וגיד מדמנאן בפרק גיד הנשה שהבאתיה למעלה בפ' פ"ו וכי תימא האי חתיכה הוי כל שדרכו הא כבר הקשו בגמרא בפ' גיד הנשה (דף ק') והשתא ברובה היניחא למ"ד כל שדרכו לימנות אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר ותירצו שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים ע"כ. וסובר רבינו דהך טעמא מהני אפילו לר"ע דאמר אינו מקדש אלא ז' דברים בלבד וכן גיד טעמו הוי משום בריה. וא"ת א"כ אמאי פסק רבינו בהל' פסולי המוקדשין פרק שני דחתיכה של חטאת טמאה במאה של חטאות טהורות עולה. כבר תירצו התוס' דכל דבר הראוי להתכבד אם יהיה מתבטל חשיב ולא בטיל אבל בערלה אפילו התבטל בחטאות טהורות התם אינה ראויה אלא לכהנים ולא חשיבא דכהנים הינם מחזיקים טובה זה לזה. והוקשה להרב ב"י בדברי רבינו בסימן ק"י דלדבריו למה

משנה למלך

פט"ז ג דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא ז' דברים כו'. (א"ס דע דהתוס' ס"ל דמטעם חשוב ולא בטיל ויתבאר פרט זה בדברי הרב המחבר בפ"ז מה' מעילה בס"ד יע"ש באורך, ועיין עוד שם שכתב דכל דבר שאין לו ביטול כע"ז ודכותיה היינו דוקא בדאיכא תערובת דבר שאסור אבל אם פירש אמרינן כל דפריש מרובא פריש יע"ש) :

מגדל עוז

פט"ז כל השיעורין שאלה כו' עד בדבר המותר. פ' הנזקין (דף נ"ד) ופ' הערל ופ' בתרא דע"ז (דף ס"ח) והרבה מקומות : **אבל אם היה מתבל או מחמץ** כו' עד הכל אסור בהנאה. פ"ב ופ"ג דמס' ערלה ובירושלמי שלהן ובזבחים פ' התערובות ופ' בתרא דע"ז וריש מס' ביצה (דף ג') : **דבר חשוב שהוא אוסר במינו** עד אסור בהנאה :

ד וכן חבית סתומה של יין ערלה וכו'. פירשו בירושלמי שהיא סתומה ונתערבה בסתומות אבל אם נתערבה בפתוחות עולה וכן אם היא פתוחה ונתערבה בסתומות עולה וכך הם דברי רבינו:

ה וכן חתיכה של נבלה וכו'. משנה פ' גיד הנשה (דף צ"ו) וכן חתיכה של נבלה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירן בנ"ט ואם לאו כולן אסורות והקשינן וליבטל ברובא ומתרץ שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בפני האורחין והתם מצריך לגיד הנשה וחתיכת בשר. וא"ת כיון שהחתיכה אסורה אין מתכבד בה בפני האורחין וכי תימא בפני אורחים עכו"ם והלא בשר בחלב אסורה בהנאה ולא בטלה מפני שהיא ראויה להתכבד. תירצו בתוס' שאם תתבשל היתה ראויה להתכבד. וי"ל לתרץ שאם לא היתה נבלה היתה ראויה להתכבד ולא מפני שנתנבלה בטיל חשיבותה ודוקא חתיכה שאסורה מצד עצמה אבל אסורה מחמת בליעת איסור לא מקריא חתיכה הראויה להתכבד וחתיכת בשר בחלב כיון שזה מותר בפני עצמו וזה מותר בפ"ע וכי נתבשלו יחד נאסרה הוי כאסורה מצד עצמה:

ו וכן גיד הנשה וכו'. שם באותה משנה:

ז וכן כל בעלי חיים וכו'. כל אלו שנויים במשנה פ' השוכר את הפועל (דף ע"ד) וכולן איסורי הנאה הם וקתני סיפא הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהוא. וה"ת למה השמיט רבינו שעיר המשתלח שהוא שני במשנה בכלל הנך. וי"ל דשעיר המשתלח לא היה אפשר להתערב עם אחרים שהרי היו קושרין לו בין קרניו לשון של זהורית. והנא דמתני' אגב הנך תנא ליה שהרי אין לשון של זהורית מעכב: אבל שאר דברים וכו'. ריש מס' ביצה (דף ג':) פלוגתא דתנאי ופסק כרבנן שאמרו אפי' כל שדרכו לימנות בטל כדין שאר איסורין. ויש חולקין דכל שדרכו לימנות איט בטל:

יראה

ודלעת יוונית. וככרות של בעל הבית: ד (א) כיצד רמון אחד מרמוני בדן שהיה ערלה ונתערב בכמה אלפים רמונים הכל אסור בהנייה. וכן חבית סתומה של יין ערלה או של כלאי הכרם שנתערבה בכמה אלפים חביות סתומות הכל אסורים בהנייה. וכן שאר השבעה דברים: ה וכן חתיכה של [א] נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה. ואחר כך ישער השאר בששים. שאם לא הגביהה הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה והחתיכה חשובה אצלו שהרי מתכבד בה לפני האורחין: ו והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורים מדבריהן בהנייה כמו שיתבאר בהלכות שחיטה אוסרין בכל שהן עד שיגביה אותן. (ב) וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר בזמן שמכירו מגביהו והשאר מותר שאין בגידים בנותן טעם. ואם אינו מכירו הכל אסור מפני שהוא [ב] בריה בפני עצמו הרי הוא חשוב [ג] ואוסר בכל שהוא: ז (ג) וכן כל בעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין. לפיכך שור הנסקל שנתערב באלף שוורים ועגלה ערופה באלף עגלות. או צפור מצורע השחוטה באלף צפרים *או פטר חמור באלף חמורים כולן אסורין בהנייה. (ד) אבל שאר הדברים אע"פ שדרכן לימנות [ד] הרי אלו עולין בשיעורן:

ח כיצד אגודה של ירק מכלאי הכרם שנתערבה במאתים אגודות. או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגים הכל מותר וכן כל כיוצא

השגת הראב"ד

*או פטר חמור באלף חמורים כולן אסורין בהנייה. א"א כיון דקי"ל כר' אליעזר וכר' שמעון בן גמליאל יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר בהנאה שהרי סלק חשיבותו:

כסף משנה

מינהו. לכן נ"ל משום דר"מ איירי בחבילי תלתן שהם מזרע הארץ וקאמר דמקדשין בכל שהן מינהו וכל דכוותייהו אתו רבנן לאיפלוגי ואמרי דלא משכחת בזרע הארץ ופרי העץ שיקדש בכל שהוא אלא הנך ששה דברים בלבד דחשיבי טובא אבל כל שאר דברים שבזרע הארץ ופרי העץ בטלים ואפילו ככרות של בעל הבית דחשיבי כיון דלא חשיבי כי הנך ששה דברים ממש ור"ע מוסיף ככרות של בעה"ב משום דס"ל דחשיבי כי הנך ששה דברים ממש או שהוא סובר דאע"ג דלא חשיבי כי הנך ששה דברים ממש כיון דחשיבי טובא כפי מכל שאר מינים שבזרע הארץ ופרי העץ מקדש בכל שהו וסובר רבינו דאע"ג דנקטו בדוקא הנך ששה דברים היינו משום דהנך חשיבי בכל דוכתא אבל אין הכי נמי שאם בשום מקום חשיב להו אי זה מין שהוא מזרע הארץ ופרי העץ כל כך כמו חשיבותן של אלו דמקדש ולא בטיל ומינה נשמע לחתיכה הראויה להתכבד ולבריה דחשיבי כי הנך ששה דברים דלא בטלי והא דלא מנו להו רבנן אע"פ שבכ"מ ובכל זמן הם חשובים משום דרבנן לא איירו אלא בדבר שגידולו מן הארץ דומיא דחבילי תלתן דאיירי ביה ר"מ כנ"ל לדעת רבינו:

ה ו ז ומה שכתב וכן חתיכה של נבלה וכו'. משנה בפרק גיד הנשה (דף צ"ו) חתיכה של נבלה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות (בזמן שמכירן בנותן טעם ואם לאו) כלם אסורות ומקשה בגמרא (דף צ"ט:) וליבטלו ברובא ומשני אגיד בריה שאני ואחתיכה נמי בחתיכה הראויה להתכבד. ומ"ש וה"ה בחתיכה של בשר בחלב כלומר שאע"פ שחתיכה זו לא היתה אסורה מצד עצמה כי אם מצד חיבור החלב בה אינה בטלה. ומ"ש או של חולין שנשחטו בעזרה וכו' כלומר אע"פ שאינם אסורים אלא מדבריהם אינה בטלה חתיכה הראויה להתכבד. ומ"ש וכן גיד הנשה וכו', כבר נתבאר. ומ"ש וכן כל בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים וכו' בר"פ התערובות (דף ע':) תנן כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפילו אחד ברבוא ימותו כלם ומקשה בגמ' (דף ע"ב) וניבטלו ברובא ואסיק רב אשי (דף ע"ג) בעלי חיים חשיבי ולא בטלי. וכתב הראב"ד או פטר חמור וכו' א"א כיון דקי"ל כר' אליעזר וכו'. ואני אומר

א טור שם סי' קא קי סמ"ג לאוין קמא: ב טור שם סי' קלט: ג טור שם סמ"ג לאוין קמא: ד טור שם סי' קמ סמ"ג שם:

לחם משנה

למה לא מנה ר"ע חתיכה וגיד וגם לא ידעתי מקום לקושיא זו דהתם לא איירי אלא בדברים דשייכי בערלה ובכלאי הכרם שכן אמרו שם הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם וחתיכה וגיד לא שייכי בערלה ולהכי לא מנינהו. אבל איכא טובא דלא בטילי ולא מנינהו כגון שור הנסקל וכל הני דמתני' ואין להקשות בכלם אמאי לא מנינהו מטעמא דפרישית דלא שייכי בערלה וזה נראה לי דבר פשוט:

ו וכן גיד הנשה וכו'. מ"ש דהגיד מגביהו והשאר מותר אל יקשה עליך דהגיד שומנו נאסר דכאן איירי רבינו בגיד בלבד בלא שומן ואע"ג דלעיל כתב יתך שנתבשל בגידים דאסורה שכן כתב למעלה דקא גלי כאשר כתבתי לעיל י"ל דהתם ודאי שהמא דמילתא כיון דגלאה ליכך כלה בלי נקור כלל ודאי דהשומן של גיד ג"כ יש בה אבל הכא בשוא הגיד לבד איכא למימר דהוא לבדו בלא שומנו איירי:

נפל

הגהות מיימוניות

התרומה ע"כ: [א] ודוקא חתיכה שאיסורה מחמת עצמה אבל איסור מחמת בליעת איסור בטלה היא ברוב או בס' אם נתבשל ולא דמיא לחתיכת בשר בחלב שאינה בטלה כבעמוד דכיון דכל אחד בפני עצמו היתר וכי נתבשלו יחד נאסרו הויא כאיסורא מחמת עצמו. מספר התרומה והמצות ועיין בסי' ט"ז ע"ב: [ב] והני מילי כשהוא שלם או קרוי בריה כדאמרינן ריסק ט' נמלים ואחד חי דוקא חי שהוא שלם ואפילו מת אבל אם מרוסקין ומקצתן חתוכות אפילו ישנן כולן עם ההיתר בטילים בששים ספר התרומה ע"כ: [ג] אבל צפור טהורה שנתנבלה או נטרפה אינה קרויה בריה כדאיתא פ' כל הבשר ובטילה בס' אם אין דבר שבמנין או ראוי להתכבד, ספר התרומה ע"כ: [ד] כרבנן לגבי ר"מ

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל כיון דקיימא לן כר' אליעזר וכר' שמעון בן גמליאל יוליך הנאה לים המלח וכו': ואני אפרש דבריו כי דברי רבי אליעזר הם פרק כל הצלמים (דף מ"ט:) גבי מתניתין דנטל ממנה עלים כו' עד נתערבו באחרות כולן אסורות ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעכו"ם ואסיקנא בגמ' עלה אמר רב חסדא אמר (רב) [זעירי] הלכה כר"א ועבד בה התם נמי עובדא כר"א בההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דיי"נ בתמריה ואתא לקמיה דרב חסדא ואמר (ליה זיל) שקול [ד' זוזי] (דמי חביתא) ושדי בנהרא ואיך תשתרי לך. ודברי רשב"ג הם פרק בתרא דע"ז גמ' מתני' דיי"נ שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ואסיקנא עלה בגמ' הלכה כרשב"ג ומוקמינן אמר רב נחמן הלכה למעשה יי"נ יין ביין אסור חבית בחבית מותר סתם יינן אפי' יין ביין נמי מותר. ודעת הראב"ד ז"ל לדמות ההלכה שלפנינו ליי"נ שבו נאמרו דברי ר"א ורשב"ג. ואיני יכול להסכים בדעתי שדבר זה יצא מפי גדול כמותו דמה ענין זה לזה והלא דברים אלו שבפנינו חשובים הם ובעלי חיים שאינן בטלין אפילו באלף אלא אוסרין בכל שהוא ואע"פ שבירושלמי מתיר לשער בתתק"ם שהם ט"ז פעמים ששים והיו שם גדולים עושים מעשה באלף להתיר וגם מורי הרשב"א ז"ל היה נוטה דעתו לזה אין אני מודה בו שהרי תלמוד ערוך הוא אצלנו בכל מקום כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל והם מפורשים כל דבר ודבר במקומו והכן כי ענין הדברים השבעה החשובים שאין להם בטול הם שנויים פרק שלישי ממס' ערלה ומייתי לה רפ"ק דביצה ופ' הערל (דף פ"א) ופ' התערובות (דף ע"ב) וענין חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחים פ' גיד הנשה (דף ק') ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה ודומיהם הם שנויים פרק בתרא דע"ז דתנן אלו אסורין ואוסרין בכל שהן יי"נ ועכו"ם ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה ופרי מגורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה הרי אלו אסורין ואוסרין בכל שהן. וכן בעלי חיים שנויים ריש פרק התערובות (דף ע') דתנן כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפי' אחת ברבוא ימותו כלן ופרקינן לה בגמרא דס"ק כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או שור הנסקל ימותו כלן ובקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיק רב אשי אפילו תימא רבנן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי. וענין גיד הנשה וכל הנקרא בריה מפורש פרק גיד הנשה וגם פרק הלוקין אביק"א להדיא בשמעתין דנמלה בריה שאני. וענין אגודה של ירק והאתרוגים ריש ביצה ור"פ התערובות. ובכל אחת ואחת מפורש דינו כגון גיד הנשה בזמן שמכירו שהוא מפרישו ומהשתא אית לן למימר במה שאמרו להרים מרימין במה שלא אמרו להרים אין מרימין בין חמור בין קל תדע דתנן ריש פ"ב דערלה התרומה ותרומת מעשר של דמאי החלה והבכורים עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וצריך להרים הערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים ומצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים והרבינן עלייהו בירושלמי הכא את אמר צריך להרים והכא את אמר אינו צריך להרים כלומר לגבי תרומה אע"פ שהיא קלה אמרת צריך להרים ולגבי ערלה אע"פ שהיא חמורה אמרת אינו צריך להרים ופריק רבי יעקב בר זבדא רבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני גזל השבט למדנו כי לא הלכו בהרמה שהוא המטיל לים הגדול משום חומרא וקולא אלא במה שהיו מקובלים להרים אמרו ואע"פ שהלם בבטולו ובמה שלא אמרו לא אמרו ואין צריך לומר שלא נאמר הנהנו סיום נרים כדי להתירו אלא במה שאמרו הם וכדאמרינן בכל דוכתא הם אמרו והם אמרו הם אמרו סתם יינן אוסר והם אמרו יטיל הנאה לים המלח אבל יי"נ שהוא מן התורה ושאר המפורשים איסורן בכל שהוא לא יותרו במטיל הנאה לים המלח. והנה עיניך רואות דברי ר"נ שמחלק בין יי"נ לסתם יינן בהלכה למעשה ותלמוד ערוך והכן שדברי ר"א ורשב"ג בסתם יינן נאמרו וכן פירש רבינו יצחק אלפס ז"ל בהלכות ורבותינו הראשונים נ"ע ותמה על עצמך אם אמרו בסתם יינן דרבנן ובטל בששים יאמרו בדברים שאין להם בטול ושנויים מפורשים כמו שכתבתי שנאמר בהם שיוליך הנאה לים המלח ויותרו בכך. והנה נמצאו דברי ר"מ ז"ל כנים וגם דברי ר"א ורשב"ג סידרם ר"מ לפנינו בזה הפרק הלכה למעשה ומדרב נחמן: אבל שאר הדברים כו' עד אינו מדבריהם. ריש מס' ביצה וגם בהרבה מקומות:

כיוצא בזה: ט יראה לי שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות. כגון אגוזי פרך ורמוני בדן בארץ ישראל באותן הזמנים. שהוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן. ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרין כל שהן בכל מקום. והוא הדין לכל כיוצא בהן בשאר מקומות ודבר ברור הוא שכל איסורין האלו מדבריהם: י [א]נפל רמון אחד מן התערובת הזאת לשני רמונים אחרים מרמוני בדן. ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים הרי אלו האחרים [ס] מותרין שהרי הרמון של תערובת הראשונה בטל ברוב. ואם נפל מן התערובת הראשונה רמון לאלף כולן אסורין. לא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקן שאם יפול מן התערובת השנייה למקום אחר אינו אוסר וכן כל כיוצא בזה: יא [ב]נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כולן מפני אגוז ערלה שביניהן או נתפררו הרמונים ונתפתחו החביות ונתחתכו הדלועין ונתפרסו הככרות אחר שנאסרו הרי אלו יעלו באחד ומאתים. והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכל החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא עולה בששים: יב ואסור לפצוע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתוח החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים שאין מבטלין איסור לכתחלה ואם עשה כן קונסין אותו ואוסרין עליו כמו שביארנו: יג שאור של כלאי הכרם [ג]ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ובשניהם כשיצטרפו יש בהם כדי לחמץ. אותה עיסה אסורה לישראל ומותרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדרה. ולא באחד מהן כדי לתבל ובשניהם כדי לתבל. אותה קדרה אסורה לישראל שהרי

א שם בטור ע"ש זבחים ע"ד, ובתוספתא דתרומות: ב טור שם סי' קא סמ"ג שם: ג ענין תערובות תרומה בסמ"ג לאוין רכח:

כסף משנה

אומר שזו אינה השגה דרבינו העתיק לישנא דמתני' וגמ' ומאחר שכתב לקמן בפרק זה גבי נתערב יין ביין תקנתא דר"א ורשב"ג ממילא משמע דה"ה להכי דמאי שנא:

י נפל רמון אחד מן התערובת כזאת וכו'. בפרק התערובות (דף ע"ד) תניא רמוני בדן אסורין בכל שהן כיצד נפל אחד מהן וכו' לרבוא אסור מרבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר מותר כך היא גירסת רש"י והתוס' וכ"נ שהיא גירסת רבינו אלא שהוא ז"ל מפרש דמרבוא לשלשה היינו שנפל מהתערובת אחד לשנים שנמצא שהם שלשה ומאותם השלשה נפל אחד לשנים אחרים מותר. ולא נראה לרבינו לפרש שנפל לשלשה שנמצא שהם ארבעה כפשטא דלישנא משום דמטעם ביטול חד בתרי סגי ושלשה למה לי:

יא נתפצעו אגוזים אלו וכו'. בפרק בתרא דערלה (מ"ח). ומ"ש וה"ה לחתיכת נבלה שנדוכה וכו', תוספתא פ"ק דתרומות חתיכה שנתערבה בחתיכות אפילו באלף כלן אסורות ואם נימוח הרי זה בנ"ט ואיני יודע למה הצריך שיעשה נימוח והלא כשתתחך החתיכה בענין שלא תהיה ראויה להתכבד סגי דומיא דנתפתחו החביות וצריך לומר שכל שנתחתכה בענין שאינה ראויה להתכבד נימוח קרי ליה:

יב ואסור לפצוע האגוזים וכו'. שאין מבטלין איסור לכתחלה וכו' כמו שבארנו בפרק שקודם זה:

יג שאור של כלאי הכרם וכו' וכן תבלין של תרומה וכו'. פרק שני דערלה (משנה י"ד ע"ו) וכת"ק:

תבלין

הרדב"ז

ט יראה לי שכל דבר וכו'. טעמא דמסתבר הוא דהא בחשיבותא תליא מילתא:

י נפל רמון אחד וכו'. פ' התערובות תניא ר' יהודה אומר רמוני בדן אסורין בכל שהוא כיצד נפל אחד מהם לתוך רבוא ומרבוא לרבוא אסורין ר"ש בן יהודה משום ר"ש לרבוא אסורין ומרבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר מותר ובהא קמפלגי לר' יהודה לעולם התערובת השני אסור ואין לו תקנה ולר"ש אם נפל מן התערובת השני לשלישי הותר גם השני והלכה כר' יהודה. ולא הזכיר רבינו היתר בתערובת השני לפי שאין לו תקנה אפי' פיפול ממנו לשלישי דס"ל לר' יהודה דכל דבר שהוא ספק איסור תורה אם נתערב אינו השוב אלא ספק אחד והתערובת הראשון הוא איסור תורה ודאי והתערובת השני הוא ספק והשלישי הוי ספק ספיקא ומותר ואפי' היה התערובת השני חד בתרי כיון דבטיל מן התורה הותר התערובת השלישי אבל השני לעולם באיסורו עומד. והא דתניא ספק ע"ז אסורה ספק ספיקא מותרת כיצד כוס של ע"ז שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורין פירש אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא מותרין ומשמע בין תערובת שני ובין שלישי ר"ש היא ואינה הלכה והכי מוקי לה בגמ' כר"ש א"כ איכא לפרושי פלוגתייהו דר' יהודה ור"ש הכי דלר' יהודה אפי' כמה ספיקי אסור דמשום דחשיבי לא בטלי כלל דומיא דע"ז דאמר שמואל הנח לע"ז דספק ספיקה אסורה עד סוף העולם ושמואל סבר לה כר' יהודה בחדא בע"ז ופליג עליה בחדא בשאר איסורין ולר"ש תערובת שני דהוי חד ספיקא אסור לעולם אבל אם נפל לשלישי השלישי מותר ופסק רבינו כר"ש דהך סתמא דכוס של ע"ז אתיא כוותיה והא דהמיא פירש אחד מהם לרבוא כלומר עדיין אסורין אבל אם פירש מרבוא לרבוא מותרין כלומר האחרון והו דמסתבר טעמיה דר"ש וזו שיטה נכונה אע"פ שאין נראה כן מדברי רש"י ז"ל. ולכל הפירושים קשיא טובא מה שכתב בפ"ז מהלכות עכו"ם ספק ע"ז אסור ספק ספיקא מותר כיצד כוס של ע"ז שנפל באוצר מלא כוסות כולן אסורות מפני שע"ז אוסרין בכל שהוא פירש כוס אחד מהתערובת ונפל לכוסות שנים הרי אלו מותרין ע"כ. והרי זה הפך ממה שכתב כאן וכבר השיגו הראב"ד ז"ל שם ומה שתירץ בעל מגדל עוז דלזיל בשיטת ר"ת אינו כלום שהרי בכאן פירש היפך ר"ת. הילכך אם הלשון של ע"ז הוא בדיוק צ"ל שהוא מחלק בין איסורי ע"ז לשאר איסורין החשובים שאינם בטילין הא כיצד איסור ע"ז אינו תלוי בחשיבות הדבר אלא אפי' דבר שאינו חשוב אוסר בכל שהוא הילכך הרי הוא לענין התערובה דומה לשאר איסורין ספיקו אסור ספק ספיקא מותר ולא היה גורם בברייתא ומרבוא לרבוא אלא הכי גרים פירש אחד מהם לרבוא מותרין ולהכי דנקט רישא לרבוא נקט נמי בסיפא רבוא אבל ה"ה לשנים אבל בשאר האיסורין שאינם מתבטלין מפני חשיבותן אפי' בתערובת השני עדיין החשיבות עומד בעינו ולפיכך אסור עד שיפול לשלישי והותר השלישי. וזה דרך נכון לייסב דברי רבינו אלא שאני רואה בסוגיית פרק התערובות דמדמה כוס של ע"ז לרמון באדן ומוקי הך דכוס של ע"ז כר"ש ולדרבה אמרינן התם וכי תימא שני ליה לר"ש בין ע"ז לשאר איסורין כלומר שמחמיר בע"ז ומיקל בשאר איסורין. ולפיכך אני אומר שחזר בו רבינו מהאיך דע"ז או שיש חסרון בלשון שם וכך צריך לשניה ונפל לכוסות שנים ומשם לכוסות אחרים מותרים כלומר אלו האחרונים והיינו כי הך דהכא ממש:

יא נתפצעו האגוזים וכו'. פ"ג דערלה משנה כלשון רבינו. ולא נתפרש בדברי רבינו אם נתפצעו מקמאתם מאי אבל בירושלמי אמרו אמר ר"ל בשם ר' אושעיא היו לפניו ק"ן חביות נתפתחו מאה מותרות מאה ממשים אסורות והשאר לכשיפתחו יהו מותרות א"ר זעירא לא אמרו אלא לכשיפתחו הא לפתוח לכתחלה אסור ע"כ. ואין נ"ל שאם נפתחה החבית האסורה שיעלה שהרי הלך לו החשיבות:

יב ואם עשה כן קונסין אותו וכו'. ואיכא למידק דבירושלמי איכא פלוגתא דתנאי ומשמע התם דר' יוסי אית ליה במזיד לא יעלו מדינא ולא משום קנסא וקי"ל כר' יוסי לגבי ר' יהודה ור"מ אית ליה קנסו שוגג אטו מזיד וע"כ מזיד מדינא הוא דקנים שוגג הטו מזיד ואמאי לא פסקו כר' יוסי. וי"ל דסמכו על מאי דאמרינן בפ"ק דביצה דתנן אין מבטלין איסורין לכתחלה משמע הא בדיעבד מבוטלין וזו אינה משנה בשום מקום אלא היינו מתני' דתרומות ודכתיבנא לעיל ותנן בה ואם במזיד הפילה אסור ועל כרחין האי אסור מטעם קנס הוא והיינו דלא קתני לא יעלו אלא אסור וא"כ הויא סתם מתניתין והלכה כסתם:

יג שאור של כלאי הכרם וכו'. פ"ב דערלה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו אסור לזרים ומותר לכהנים: וכן התבלין וכו'. גם זה שם:

תבלין

לחם משנה

י נפל רמון וכו'. כל זה בפ' התערובת (דף ע"ד) וכבר ביארתיו הל' עכו"ם:

יא נתפצעו אגוזים אלו וכו'. פ"ג דערלה (מ"ח) במשנה וכתב רבינו שנתפצעו כלן וכן בחתיכת נבלה כל החתיכות כלן דאם לא כן כיון שנשארה אחת יש להחמיר ולומר זו היא של איסור ואין לה בטול ולכך צריך שיתפצעו כלן וידוכו כלן: וה"ה לחתיכת וכו'. כל אלו משנה כאן רבינו שם משנה בפרק השוכר את הפועל (דף ע"ד) אלו אסורין ואוסרין בכל שהן. וכתב הר"א ז"ל בהשגות על מה שאמר רבינו ספק אסור באלף אסורים כלם אסורים בהנייה דכיון דתנן קי"ל כר"א וכרשב"ג דיוליך הנאה ליס המלח (וכדפסק רבינו בפרק זה) השאר מותר בהנאה שהרי הלך חשיבותו ע"כ. ובאמת הדין כן הוא שהרי חביות סתומות היא אחד ממה שמנו במתניתין וכתב רבינו לקמן דבסולכת הנאה ליס המלח סגי אע"ג דהוי דבר חשוב ואם כן הוא הדין לאיך. ויש לדחוק מה שאמר רבינו כולן אסורין בהנאה ר"ל כל זמן שלא הוליך הנאה ליס המלח ומכל מקום צ"ע:

יג שאור של כלאי הכרם וכו'. משנה שם (ערלה פ"ב מי"ד) ופסק כחכמים דאמרי אסור לזרים ומותר לכהנים:

תבלין

מגדל עוז

נפל רמון אחד עד וכן כל כיוצא בזה. פרק בתרא דע"ז (דף ע"ד) וכן בהרבה מקומות: נתפצעו אגוזים אלו עד ומותרת לכהנים. פ"ג דערלה (מ"ח):

הגהות מיימוניות

כדלעיל בפ' ט"ו ה"ם בזמן שמכירה אינה בטלה שהרי לפעמים רגילים למנות ביצים אבל ריצב"א פסק כר' יוחנן דאמר את שדרכו לימנות דוקא בטל ופעמים מוכרים ביצים סל מלא באומד ומתוך כך התיר קורקבנין שנתערב בהן קורקבן של נבילה שאומר שאין דבר שבמנין וגם אין לאוסרם מכח דבר הראוי להתכבד דאמרינן בנדרים (נ"ד:) קרביים לאו בני מיכל ניניהו ואוכליהון לאו בר אינש וגם בפ"ק דביצה גרסינן מידי דהוה אקורקבנין ובני מעיין אע"ג דבישרא הוא כיון דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי ובספר המצות כתב דבריו אלה כולן ע"כ: [ס] וכדבריו אלה פר"י דהא דתניא בריש מס' ביצה ביצה שנתערבה באלף כולן אסורות קאי על ספק ביצת טריפה דסוף תברייתא דכל דבר שהוא ספק איסור דאורייתא אם נתערב אינו חשוב אלא תרא ספיקא ואם הוא בריה או דבר שבמנין או ראוי להתכבד אפילו באלף לא בטל אלא א"כ יש ר"מ והא דפליגי בפ"ק דביצה וס"פ הערל דר' יוחנן אמר את שדרכו לימנות ור"ל אמר כל שדרכו לימנות אליבא דר"מ הוא דפליגי אבל בס' התרומה פסק כמאן דאמר כל שדרכו לימנות אינו בטל ולפיכך כתב על ביצה שיש בה אפרוח או דם דבטלה בס"א שני

יד תבלין שהם שנים או שלשה שמות וכו'. גם זה שם פלוגתא ופסק כת"ק דאמר תבלין שנים או שלשה שמות או משלשה מינים אסור ומצטרפין. וכתב רבינו אם היה טעם שניהם טעם התבלין שאם לא היו שניהם טעם העיסה שחימצו אין אוסרין אותה:

טו שלשה שמות ממין אחד וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל שכל אלה שם אחד הוא שהרי חמירא דחיטי וחמירא דשערי חד שמא חשיב להו בע"ז ועוד השמות הללו איסורין הן ע"כ. כוונתו להשיג כי מה שאמר במשנה שנים או שלשה שמות לאו שמות ממש קאמר אלא שנים ושלשה איסורין כמו לא מן השם הוא זה, ושלשה שמות היינו כגון פלפל דכלאים ופלפל דערלה ופלפל דתרומה וכן פירשו התוס' פ' השוכר את הפועל. אבל רש"י ז"ל פירש כדעת רבינו ז"ל שלשה שמות וכן ממין אחד כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך דמשמע להו דשלשה שמות היינו שמות ממש דבשלמא היכא דהוזכרו האיסורין בריש' שייך שפיר לומר לא מן השם הוא וקאי על האיסור אבל הכא אי שמות דקתני הנא איסורין הוה ליה למיתני תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם כדתני ברישא דידה ובסיפא דידה אלא ודאי שמות ממש קאמר. ומה שהקשה הראב"ד מהאי דחמירא דחיטי וכו' לא קשיא דתרווייהו חמירא קרי להו בלא שם לווי אבל הכי לעולם בשם לווי קרו להו אינשי. ורבינו שמשון כתב שני הפירושים ע"ש. ומה שכתב בעל מגדל עוז לא ידעתי מהו:

שהרי דבר האסור להם תבלה ומותרת לכהנים:

יד *תבלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד או שלשה [ו] מינין משם אחד מצטרפין לתבל ולאסור וכן לחמץ. כיצד שאור של חטין ושאור של שעורים הואיל ושם שאור אחד הוא אינן כמין ושאינו מינו. אלא הרי הן כמין אחד ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעיסה של חיטין אם היה טעם שניהם טעם חיטין. או כדי לחמץ בעיסה של שעורין אם היה טעם שניהם טעם שעורים: **טו** שלשה שמות ממין אחד כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה *אע"פ שכל אחד מהן שם בפני עצמו הואיל והם מין אחד מצטרפין

א שבת עא:

השגת הראב"ד

*אע"פ שכל אחד משם וכו'. א"א זה אינו כלום שהרי כל אלה שם אחד הוא שהרי חמירא דחיטי וחמירא דשערי והלא דתמרא והלא דשכרא חד שמא חשיב להו בע"ז ועוד השמות הללו איסורין הן:

כסף משנה

יד תבלין שהם שנים או שלשה שמות וכו'. שם (מ"י) תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד או ממין שלשה אסור ומצטרפין ר"ש אומר שנים ושלשה שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אינם מצטרפין ופירש שם רבינו שיעור זו המשנה כך תבלין שנים שלשה שמות ממין אחד או שלשה מינים משם אחד מצטרפין לאסור ואין הלכה כר"ש: וכתב הראב"ד א"א זה אינו כלום וכו' טעמו דגרסינן פרק בתרא דע"ז (דף ס"ו) חלא דחמרא וחלא דשיכרא וחמירא דחיטי וחמירא דשערי אביי אמר בכ"ע בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד (והאי טעמא לחוד) וה"ל מין בשאינו מינו (ומין בשאינו מינו) בנ"ט ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן (והאי חלא איקרי והאי חלא איקרי) והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי וה"ל מין במינו (וכל מין במינו) במשהו אמר אביי מנא אמינא לה דבתר טעמא אזלינן דתניא תבלין שנים ושלשה שמות והם מין אחד או מין שלשה אסורים ומצטרפין ואמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן הואיל וראויים למתק בהם קדרה אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן כוליה חד טעמא הוא אלא א"א בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דתניא ר' יהודה אומר משום ר"מ מנין לכל איסורים שבתורה שמצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ופירש"י חמירא דחיטי וחמירא דשערי חד דחולין וחד דתרומה ונפלו זה לתוך זה תבלין שנים ושלשה שמות והם מין אחד או מין שלישי (אסורין) ומצטרפין ה"ג במסכת ערלה שלשה שמות והם מין אחד כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך או מין שלישי ושלש שמות יש להם אסורין ומצטרפין אם נפלו בקדירה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו והם של איסור מצטרפין לאסרה ואמר חזקיה הכא דקאמר מין שלישי ושלשה שמות להם מצטרפין אע"ג דתלתא מיני נינהו ובשמא נמי לא שוו במיני מתיקה עסקינן שכולן טעמן מתוק ומש"ה מצטרפין דטעמן שוה למתק בהם את הקדרה ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא ואע"ג דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קאמר דמצטרפין ודחזקיה ליתא עכ"ל. הרי מבואר דלדברי הכל חמירא דחיטי וחמירא דשערי חשיבי שם אחד וא"כ ה"ה לכרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה דחשיבי שם אחד ורבינו כתב שהם שלשה שמות. ומ"ש ועוד השמות הללו

עיסה

לחם משנה

יד תבלין שהם שנים או שלשה שמות וכו'. משנה שם (פ"ב מ"י) תבלין שנים ושלשה שמות ממין אחד וכו' (עיין בכ"מ) ובגמ' דע"ז פ' השוכר את הפועל (דף ס"ו) איפליגו רבא ואביי גבי חמרא חדתא בעינבי דאביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן ולידי חד טעמא הוא דהוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו ורבא אמר בנ"ט בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד (והוה ליה מין בשאינו מינו וכו') וגבי חלא דחמרא וחלא דשיכרא וחמירא דחיטי וחמירא דשערי נמי איפליגו אביי אמר בנ"ט בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד והוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנ"ט ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי והוה ליה מין במינו וכל מין במינו במשהו אמר אביי מנא אמינא לה דבתר טעמא אזלינן דתניא תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד או מין שלשה אסורין ומצטרפין ואמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן הואיל וראויין למתק בהן את הקדרה אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן כוליה חד טעמא הוא אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דתניא ר' יהודה אומר משום ר' מאיר מניין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ע"כ. ופירש"י שנים או שלשה שמות (והן מין אחד) כגון פלפל לבן פלפל שחור ופלפל ארוך או מינים שלשה ושלשה שמות אסורין ומצטרפין אם נפלו לקדרה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל ונצטרפו ותבלו והן של איסור מצטרפין לאוסרה, והתוס' הקשו על פירוש זה דבמס' ערלה קתני ר"ש אומר בין שלשה מינין והם שם אחד ולדבריו היכי משכחת לה ולכך פירשו שמות ר"ל איסורין כל אחד שהוא מג' איסורים כלומר שזה ערלה וזה כלאי הכרם וזה תרומה או מינים שלשה והם שם אחד כלומר הכל ערלה או כלאי הכרם או תרומה. ורבינו נראה שמפרש כפירוש רש"י ז"ל דהם ר"ל פלפל לבן שחור ארוך אבל הוא מפרש מה שאמר או ממין ג' ר"ל מינים שלשה ושם אחד ולא כדמפרש רש"י ז"ל שר"ל או שלשה מינים ושלשה שמות וכ"כ מדבריו בפירוש המשנה וקשה טובא דכיון דהוא פוסק כרבא כדכתב לקמן גבי חמרא חדתא בעינבי בנ"ט כרבא שכ"כ לקמן בין שהיה היין ישן בין שהיה היין חדש אם נותן טעם הרי אלו אסורות בהנאה וכן גבי חלא דחמרא וחלא דשכרא פסק כרבא דאמר י"כ שהחמיץ נפל לתוכו חומץ וכו' אוסר בכל שהוא מיניקן חומץ הן א"כ משמע דס"ל דבתר שמא אזלינן ולא בתר טעמא כרבא וא"כ כיון דלרבא מוקמינן בגמ' הא מתני' דקאמרה דשלשה שמות מצטרפין כר"מ דהוי דלא כהלכתא שכן הוא ז"ל פסק דלא כר"מ בפרק שני מהלכות אלו אם כן איך פסק כאן דשלשה שמות מצטרפין והוא דלא כרבא. וע"ק מ"ש גבי שאור של חטין ושל שעורין כו' אם היה טעם שניהם וכו' דלמה לי טעמא הא זה אינו אלא לאביי אבל לרבא בתר שמא אזלינן ולא בתר טעמא. וע"ק מ"ש אע"פ שכל אחד מהן שם בפ"ע הואיל והן מין אחד דהא לרבא לא איכפת לן מין אחד דהא חמרא חדתא בעינבי משמע מין אחד ולא אזליק אלא בתר שמא א"כ דבריו נראים כסותרים והם דלא כאביי ודלא כרבא. וע"ק לי בסוגית ההלכה לפי פירוש רבינו ורש"י ז"ל דלדבריהם דשמות ר"ל פלפל לבן וארוך ואינו ר"ל איסורין א"כ רבא דמוקי מתניתין כר"מ דכל איסורין שבתורה מצטרפין אתיא דלא כמאן דהא כר"מ ודאי לא אתי וכר"ש נמי דאמר בין מין אחד ושלשה שמות בין שם אחד ושלשה מינין אין מצטרפין א"כ לדידיה לא אזלינן בתר שמא ור"מ ודאי כרבנן ס"ל דאין מצטרפין כל איסורין שבתורה דהא לקמן גבי שאור של תרומה ושל כלאי הכרם ס"ל דמותר אפילו לזרים משום דכיון שהם משני איסורים אחד מערלה ואחד מכלאי הכרם אין מצטרפין ואפילו תאמר דס"ל כר"מ ולסברתו של ר"מ הוא אומר כן כ"ש דקשה לן טפי דאפילו לסברת ר"מ דמחמיר בהצטרפות קאמר ר"ש דלא מצטרף בשם אחד כ"ש לרבנן וא"כ מניין לו לרבא לומר דבשם אחד מצטרפין כיון דלא מצינו סברתו בהני תנאי מי הורה לו סברא שלישית דבשם אחד מצטרפין שאינה מפורשת בשום תנא בשלמא לאביי ניחא דאתא כת"ק וכחזקיה דאמר הכא במיני מתיקה אלא לרבא קשיא וקושיא זו נראית חזקה בעיני. ולקושיות הראשונות היה אפשר לומר בתחלת הדעת דהוא ז"ל היה פוסק כרבא והוא סובר דרבא ס"ל דבהני שלשה שמות ומין אחד הם מצטרפין מפני דלא דמי לחמרא חדתא בעינבי דהתם השמות הם מחולקים לגמרי שזה נקרא ענבים וזה נקרא יין אבל הכא הכל נקרא כרפס אלא שהשם לווי הוא שמחלקם שזה כרפס של נהר וזה של אפר וזה של גנה וכיון דשם כרפס כולל לכלם והוא מין אחד א"כ י"ל ודאי דמצטרפין אפילו לרבא בהני שלשה שמות והם מין אחד ומה שהקשו לרבא בגמ' הוא מן המחלוקת ההיא שאמרו במשנה או מין שלשה אסורין ומפרש רבינו כפירוש רש"י ז"ל שר"ל מין שלשה ושלשה שמות ולהכי איקשי לרבא דכיון דהוי שלשה שמות ושלשה מינים קשה ליה והך הוא דמוקי כר"מ אבל רישא דשנים ושלשה שמות והן מין אחד אתי כרבנן ורבינו ז"ל לכך לא הזכיר דין שלשה מינים ושלשה שמות ובזה הוה א"ש כל הקושיות

הגהות מיימוניות

שני ביטולים ברוב כבעמוד דהשתא מה"ת מותר בביטול ראשון אלא שמדרבנן אסור משום דבר שבמנין והשתא מותרות משום ס"ס כמו מרבוא לרבוא אבל תערובת הראשון אם לא היה רובו היתר אז הוי בודאי של איסור ובאלף לא בטל ודלא כרבינו תם שאירע דההוא דביצת שנתערבה באלף כולן אסורות קאי על ודאי ביצת טריפה דתחלת תבריתא דאילו ספק ספיקא אין אסור אלא בע"ז וכו' ע"ש בתוס' ובס' התרומה וכתב בה שכתב רבינו יהודה בזבחים שמכח זה לא רצה להתיר ר"י רגלי הבהמה שהיו בבית טבח עכו"ם והיו רובם חתומים ומקצתם לא נחתמו ונתערבו כולן ולא התירן ואע"פ שהוא ספק ספיקא שמא לא החליפן ואפילו הוחלפו נתבטלו ברוב הכשרים כיון דליכא שני ביטולין ברוב אין להתירן כיון דהוא כל שדרכו לימנות ע"כ. ודין קבוע וכל דפריש מרובא פריש תמצא לעיל פ"ח ר"פ תתערובות פר"ש דבהמה וחיה לא חשיב את שדרכו לימנות ופעמים אדם מוכר כל עדרו וכן משמע התם לפום ריהטא אבל ר"י פירש דהתם לא קאי אלא אעופות תורים ובני יונה אבל בהמה אפילו חתיכה הראויה להתכבד הוי את שדרכו לימנות כדאיתא פ' גיד הנשה וע"ש: [ו] כחכמים לגבי ר' אליעזר דאמר אחר אחרון אני בא בפרק בתרא דע"ז גבי שאור של חולין ושל תרומה ע"ב:

מגדל עוז

תבלין שהם שנים או שלשה שמות עד טעם שעורים. פ"ב דערלה (מ"י) וסוף מס' ע"ז (דף ס"ו):
שלשה שמות ממין אחד כיצד כגון כרפס של נהרות עד מצטרפין לתבל: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כלום כו': ואני אומר כבר השיגו בדומה למעלה פי"ד על סברתו וגם השבתי והארכתי שם תשובה גם להשגה הזאת מספקת אמנם אכתוב בכאן בקצרה אחר אותן האמורות כי פ"ב דמס' ערלה שנויות אלה השמות ואף לפי לשון המדברים הן נקראין שם לווי כמעט איש ולויות בכל התלמוד אמורות מסורות כגון אזוב יון וחביריו הנזכרות וגם לשון המשנה מזכירין בלשון איסורין ומצטרפין ומעתה אם נחזור לסברת יהודה ועוד לקרא ודברי ר"מ ז"ל כלם גמרא:

שלא אסורים הם כלומר שרבינו מפרש דהא דתנן במתני' שנים ושלשה שמות היינו שמות ממש והראב"ד משיג עליו לומר דשמות פירושו איסורים וכמו שהכריחו שם התוס'. ואני קשה לי עוד בדברי רבינו שהרי רבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי אמר דבתר שמא אזלינן ומתני' דפ"ב דערלה מוקי לה כר"מ ומשמע דסבר רבא דלית הלכתא כר"מ והיאך פסק רבינו כוותיה ועוד שרבינו לקמן אצל י"ג שנפל ע"ג ענבים פסק כרבא דאמר בתר טעמא אזלינן והיאך פסק כאן במתני' דתבלין דלרבא אתיא כר"מ ולית הלכתא כוותיה ונמצא רבינו כמזכי שטרא לבי תרי וצ"ע:

טז עיסה מחומצת שנפל לתוכה שאור של תרומה וכו'. בפ"ב דערלה (מי"א) וכת"ק:

יז יח יט התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם וכו'. גם זה שם: וכתב הראב"ד א"א כמה אוהב זה המחבר השבונות גדולות וכו'. ולי נראה שרבינו כיון ללמדנו חשבון אחר שאינו של המשנה אע"פ שהכל עולה לחשבון אחד:

בגד

מצטרפין לתבל: טז [א]עיסה מחומצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם. וכן קדרה מתובלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה ושל כלאי הכרם. אם יש בשאור כדי לחמץ אילו היתה העיסה מצה. ובתבלין כדי לתבל הקדרה אילו היתה תפילה הרי הכל אסור. ואם אין בהם כדי לתבל ולחמץ יעלו בשיעורן. תרומה באחד ומאה וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים: יז התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם. כיצד סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חולין ואחר כך נפל לכל חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם אין כאן איסור ערלה ולא איסור כלאי הכרם. שהרי עלה באחד ומאתים ואף על פי שמקצת המאתים תרומה: יח וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. כיצד מאה סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו

שנפלו

א קלת מזה בסמ"ג לאוין רכח:

טז עיסה מחומצת וכו'. שם במשנה שאור של חולין שנפל לתוך עיסה ויש בו כדי לחמץ ואח"כ נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי לחמץ אסור. שאור של חולין שנפל לתוך עיסה והחמיצה וכו'. וא"ת בשלמא תבלין נותנין טעם לשבח אבל שאור בעיסה אחר שכבר נתחמצה נותנת טעם לפגם. ואמרינן בפרק בתרא דע"ז א"ר זירא שאני עיסה הואיל וראוי לחמע בה כמה עיסות אחרות:

יז התרומה מעלה את הערלה וכו'. שם התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד כאה שנפלה למאה ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה או ג' קבין של כלאי הכרם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה, והא דקתני מאה היינו צ"ט דאי מאה ממש כבר עלה התרומה ולא שייך הערלה מעלה את התרומה וכן מתבאר מן הירושלמי ומאה דנקט במתני' היינו בין הכל. אלא דקשיא למה הוצרך רבינו להביא משל אחר לערלה מעלה את התרומה והלא ממתני' משמע דמשל אחד עולה לכאן ולכאן כשנפל אח"כ הערלה או כלאי הכרם ועלו עם צירוף התרומה נצטרפו עם החולין והעלו את התרומה למפרע. וי"ל דפרכי לא אמרינן שיהיו הערלה או כלאי הכרם עולין ומעלין ושא דתנן בסיפא והערלה את התרומה לא על המשל הנזכר במשנה קאמר אלא על הדרך הנזכר בתרומה מעלה את הערלה וכגון שנפלה התרומה תחלה על דרך זה בעצמו הערלה מעלה את התרומה וכגון שנפלה הערלה תחלה. וכן פירש רבינו בפירוש המשנה ורבינו שמשון:

יח וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה וכו'. השיג עליו הראב"ד וכוונת השגתו כי על הדרך שמלא התנא גבי ערלה מעלה את הכלאים היה יכול למצוא גבי ערלה מעלה את התרומה לא שהגרסא במשנה ככה כאשר חשב עליו בעל מגדל עוז. וכבר כתבתי כמה פעמים שרוב דבריו הם בלי עיון: וא"ת למה הלך רבינו בדרכים גדולות והשגתו בשתי הכנות ובהיות רביע בקי בהכמת התשבורת לא סמך על חשבון התנא שצריך פירוש ארוך כאשר כתב בפירוש המשנה ולכן תפס חשבון גדול כדי למצוא החשבון

לחם משנה

הקושיות שהקשינו חוץ מקושיא דמ"ם אם היה טעם שניהם שוים וכן הקושיא דרבא אתי דלא כמאן אבל מ"מ קשה לי על זה הפירוש דכיון דהגמרא מוקי הך מתני' אליבא דרבא כר"מ נימא דרישא דקאמרה שנים ושלשה שמות מצטרפין הוא אליבא דר"מ דס"ל דמצטרפין ומנין לו לרבינו ז"ל לפרש דבשנים ושלשה שמות מודו רבנן ולחלק בהני חלוקים ללא דבר. לכך נ"ל דרבינו מפרש או מין שלשה דמתניתין פר"ל או מינים שלשה ושם אחד ודלא כרש"י ז"ל כמ"ש למעלה וכן פירש הוא ז"ל בפירוש המשנה והוקשה לו בסוגית הגמרא דרבא אתי דלא כמאן וכמו שהקשיתי למעלה לכך מפרש הוא ז"ל דרבא ודאי יתרץ מתני' כותיה והוא מחלק בין שלשה שמות דהכא לתמרא הדתא בעינבי כדפרישית דכאן אין השם מחולק לגמרי וכיון שהם מין אחד ואין השם מחלקם בדין הוא שמצטרפין ומ"ש בגמרא הא מני ר"מ הכי פירושו המקשה הקשה דתיקשי מחזקיה לרבא דהא מדהוצרך חזקיה לאוקומי מתניתין כשהוא טעמם שוה משמע דס"ל דהך מין שלשה דקאמרה מתניתין ר"ל מין שלשה ושלשה שמות דאי שם אחד נמה לי טעמא דלרבא ודאי לא בעי אלא שמא לחוד אלא ודאי דס"ל דמתניתין איירי בשלשה מינים ושלשה שמות ומש"ה קאמר דבמיני מתיקה עסקינן דבתר טעמא אזלינן ולדידך רבא דאמרת דבתר שמא אזלינן מאי איכא לך טעמא הא הך שמא לחוד ותירץ רבא ואמר מאי דאמרי אנא הוא לרבנן ושפיר מתוקמא מתניתין כרבנן וכדכתב רבינו דיש לחלק בין שם זה לשם דלעיל ומאי דקאמר חזקיה הכא במיני מתיקה דאזיל בתר טעמא וס"ל דמתני' איירי במינים שלשה ושלשה שמות הוא משום דס"ל לחזקיה כר"מ ובעינן לאוקומי מתניתין כותיה לכך מוקי לה הכי דאפילו דליכא שמא בטעמא לחוד סגי אבל אליבא דרבנן ס"ל לחזקיה כותיה דבתר שמא אזלינן ואנא דס"ל כרבנן שפיר מתוקמא מתניתין כוותיה וכדכתב רבינו וחזקיה אי מוקים לה הכי משום דס"ל כר"מ ובעו לאוקומה כר"מ אבל אם הוא ס"ל כרבנן ה"נ דהוה מוקים לה כרבנן והשתא א"ש דרבא א"ש כרבנן ומ"ש רבינו אם היה טעם שניהם שוה אינו ענין כלל למחלוקת אביי ורבא אלא ענין אחר דהוקשה לו דשאור המחמיץ אינו אוסר אלא כשהוא מין במינו אבל בשאינו מינו הוא בנ"ט וכמו שנתבאר למעלה בראש פרק זה ולכך הוקשה לו כשנפל תמרא דתיטי ודשערי תוך עיסה של חיטין אפילו שתאמר שהם מצטרפין ונעשה השאור של חיטין ושל שעורין אחד מכל מקום מאי הוית דשדים ליה אחיטין ותאמר דהוי מין במינו ולא בטיל ואמאי לא שדינן ליה אשעורים או לפחות נאמר דזה וזה גורם וכיון דמינו ושאינו מינו גורם מותר ועולה בק"א כדקי"ל בשאור של חולין ושל תרומה ואין בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ דמשום דמותר דזו"ג דאע"ג דחד שאור לגבי שאור חבריה הוי מין אחד שהם מצטרפים מ"מ לגבי העיסה לא הוו מין אחד שאין שם השאור של שעורים מגרפו לעיסה כלל ונאמר דהוי מין בשאינו מינו ובטיל באחד ומאה לזה אמר רבינו ז"ל לתרץ הקושיא הזאת דהטעם יברר זה דאם היה טעם השעורים כחיטים בעיסה של חטים נעשה הכל שאור של חיטים כיון שהשם אחד והטעם מכריע לצד החיטים וכן איפכא ולזה כתב רבינו ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעיסה של חטין וכו' ואם היה ענין זה למחלוקת אביי ורבא למה לי שתהיה העיסה של חיטין היה די שיאמר שיהיה טעמם שוה דבתר טעמא אזלינן ומש"ה מצטרף א"נ אינו ענין כלל ועיקר אל הדבר כמו שפירשתי ובתלא דתמרא והלא דשכרא לקמן לא הזכיר רבינו טעם שוה מפני דהתם איירי דנפל זה לתוך זה וכן תמרא דחיטי ותמרא דשערי דאמרי בגמרא איירי דנפל זה לתוך זה ולהכי כיון שהשם מגרסם נאסר דהד לגבי חבריה מין במינו מיקרי ואין גורם לאסור לדבר שאינו מינו. וזה נ"ל נכון וברור בדעתו ז"ל. ובהשגות שכתוב על מה שאמר רבינו אע"פ שכל אחד שם בפני עצמו וכו' זה אינו כלום וכו'. בתחלה השיג על רבינו כפי הנחתו שמפרש השם י"ל הם צמח כפירוש רש"י ז"ל דאיך קרא לזה שם בפני עצמו דהרי זה דומה לחמירא דחיטי ותמירא דשערי דהכל שם אחד ורבינו יתרץ דהתם בין לדחיטי בין לדשערי מיקרי שאור כתמא אבל הכא לא מיקרי כרפס סתמא אלא בשם לווי לזה של נכר ולזה של אספ וכיון דמיקרי בלווי לכך לא הוי הכל שם אחד. ועוד השיג על רבינו וביטל הנחתו ואמר דהך שמות רוצה לומר איסורין כפירוש התוס' ז"ל ואינו ר"ל שם ממש כפירוש רש"י ז"ל. ומה שאמר רבינו כיצד שאור של חיטין וכו' הוא פירוש למה שאמרו וכן לחמץ ואע"ג דהזכיר תחלה תבלין לא הזכיר הא כיצד בתבלין משום דלא משכחת לה שם שלשה מינין בשם אחד אלא בדוחק וכדדקשו התוס' לרש"י ז"ל וכאן הוי יותר מרוית:

טז עיסה מחומצת שנפל לתוכה שאור וכו'. בפרק שני דערלה שאור של חולין שנפל לתוך עיסה והחמיצה וכו' ונתבאר בפ' השוכר את הפועל (דף ס"ח) דאע"ג דנותן טעם לפגם מותר הכא שאני שראוי לחמע בה עיסות אחרות וכן יש לומר בתבלין שראוי לתבל בה קדרות אחרות:

יז התרומה מעלה את הערלה וכו'. שם בפרק שני דערלה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כלאי הכרם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה מעלה את התרומה ע"כ. ואמרו שם בירושלמי א"ר ליה כאן לתוך ק' אלא לתוך צ"ט ע"כ. ומפרש רבינו ז"ל שם בפירוש המשנה דה"ק כיצד כגון סאה של תרומה שנפלה לתוך צ"ט ואח"כ נפלה שם חצי סאה של ערלה והתרומה נצטרפה עם החולין לבטל את הערלה כלומר החצי סאה ונראה שיהיה הכל מותר לכהנים אבל לזרים אסור מחמת התרומה שנפלה כולה נאסר וכמו שכתב הרב רבינו שמשון ז"ל ולפי דברי רבינו הדמיון שהביאו במשנה כיצד סאה תרומה שנפלה וכו' אינו אלא דמיון לתרומה מעלה את הערלה אבל לערלה מעלה את התרומה צריך אתה להקים מכאן ולעשות דמיון אחר והדמיון ה"ה להיות דומה לדמיון שנעשה בתרומה כלומר צ"ט סאה חולין ואח"כ של ערלה ואחר כך נפלה סאה של תרומה שהסאה של ערלה מצטרפת לבטל את התרומה דזה אי אפשר דכיון דנאסר הצ"ט מחמת הסאה של ערלה שנתערב בהם ונאסרו בהנאה איך יבטלו התרומה וכמו שכתב ה"ר שמשון ז"ל ובשלמא בתרומה אמרינן שסאה של תרומה מצטרפת מפני שלא נאסר מפני התרומה אלא לזרים אבל לא לכהנים ולהכי מצטרפת לבטל הערלה להתירה לכהנים אבל בערלה אי אפשר לומר לכך שנה רבינו המשל בערלה מעלה את התרומה ושם משל אחר ואמר כיצד סאה של ערלה וכו' דהשתא אתי שפיר דכיון דהערלה נתבטלה ולא אסרה בהנאה לתערובתה תוכל להצטרף לבטל הסאה של תרומה. והיה יכול רבינו לשום משל אחר יותר קטן במספר והוא הני סאה של ערלה שנפל לתוך מאה סאה של חולין ואח"כ נפלו שם סאה ועוד של תרומה דהשתא החצי סאה של ערלה שנתבטלה במאה של חולין מבטלת אותו ועוד של תרומה שיש שם באותה חצי סאה מאה חלקים של אותו ועוד ואותו ועוד הוא ממאה שבשם והיה המשל הזה דומה למשל ששמו במשנה האחרת הערלה מעלה את הכלאים וכו' כיצד סאה של ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד וכבר השיגו הראב"ד ז"ל בהשגות על רבינו בזה אלא שרבינו דרך דרך סלולה ולקח חשבון יותר ברור אע"פ שהוא גדול יותר והטעם שאין הדבר פשוט שבהוקן שלשה קבין של ערלה יהיו שם מאה ועוד שכבר אפשר שיהיו שם חמשים ועוד או מאתים ועוד וכפי אשר נשער הועוד כך יהיה מעוער השלשה קבין אבל כאשר הניח סאה של תרומה והעירוב מאה סאה של ערלה הנה שם חשבון ברור שהוא מאה חלקים, וכן עשה רבינו בדין המשנה האחרת של הערלה מעלה את הכלאים וכו' דרך בחשבון זה מפני שהוא יותר נכון וברור כאמור. ונסתלקה מכאן השגתו של הראב"ד ז"ל. ומה שאמר כאן רבינו סאה של תרומה שנפלה לצ"ט אע"פ שבמשנה אמרה למאה מפני שבירושלמי אמרו לית כאן מאה כאשר הבאתי למעלה והוא מוכרח ודאי שאם היה שם מאה למה ליצטרף הערלה לבטל את התרומה

מגדל עוז עיסה מחומצת ס' עד כחולין המותרין:

שנפלו לתוך עשרים אלף של חולין נעשת כל התערובת עשרים אלף ומאה. ואח"כ נפל לכל מאה סאה סאה של תרומה הרי הכל מותר ותעלה התרומה באחד ומאה. ואע"פ שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או כלאי הכרם: **יט** וכן הערלה מעלה את כלאי הכרם. וכלאי הכרם את הערלה. וכלאי הכרם את כלאי הכרם. והערלה את הערלה. כיצד מאתים סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לארבעים אלף חולין. ואחר כך נפל לכל מאתים סאה וסאה של ערלה או של כלאי הכרם הכל מותר. *שכיון שבטל האיסור שנפל תחלה נעשה הכל כחולין המותרין: **כ** [א]בגד שצבעו בקליפי ערלה ישרף. נתערב באחרים יעלה באחד ומאתים. וכן תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ופת שאפאה בקליפי ערלה או בכלאי הכרם ישרף התבשיל והפת. שהרי הנייתו ניכרת בהן. נתערבו באחרים יעלו באחד ומאתים: **כא** וכן בגד שארג בו מלא הסיט שצבעו בערלה ואין ידוע אי זה הוא יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני ערלה בסמני היתר יעלו באחד ומאתים. מי צבע במי צבע יבטל ברוב: **כב** [ב]תנור שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם בין

השגת הראב"ד

*שכיון שבטל האיסור שנפל תחלה נעשה הכל כחולין המותרין. א"א כמה אוהב זה המחבר החשבונות גדולות עד שהניח חשבון המשנה שלשה קבין ערלה שנפלו למאה סאה של חולין ואח"כ נפלו שם סאה ועוד של תרומה הרי הערלה מעלה את התרומה פי' שאותו ועוד אחד באותן שלשה קבין של ערלה שנפלו שם והם עצמם מבטלין אותן:

[א] טור יו"ד סי' רצד סמ"ג לאוין קמו: [ב] טור שם סי' קמב הביא זה בתנור שהסיקו בעצי ע"ז:

החשבון בשלמים לא בשבורים כדי שיהיו החולין שאין שלמין והשלה שאין שלמין להקל על המעיין וזה דרך בעלי החשבון. ובעל מגדל עוז עשה את הראב"ד ז"ל טועה בגרסת המשנה וטרח להעתיק הלשונות באין מבין:

כ **בגד** שצבעו בקליפי ערלה וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו יעלה באחד ומאתים ואמרינן את פריו לרבות קליפין של ערלה והבגד אינו מכלל הדברים המקדשים והכי איתא בירושלמי ומשמע מדברי רבינו שאם נתערב באחד ומאתים יעלה ואם נתערב בפחות מזה אין מבטלין אותו לכתחלה והא ודאי שאין תערובת זה מאיסורי תורה אלא מדרבנן וקי"ל מבטלין איסורין דרבנן לכתחלה הילכך יעלו פירושו מעלין אותו באחד ומאתים וכ"כ בפירוש המשנה בהדיא:

שהרי הנייתו ניכרת וכו'. הכי אמרינן בגמ' יש שבח עצים בפת אע"פ שאין עצם האיסור מעורב בפת הרי הנייתו ניכרת בפת ובתבשיל:

כא **וכן** בגד שארג בו. גם זה שם במשנה בפלוגתא ופסק כחכמים:

נתערבו סמני ערלה וכו'. שם בירושלמי א"ר יוחנן סמנין בסמנין במאתים מי צבעים במי צבעים בטלין ברוב. וליכא למימר דטעמא הוי דאין כאן ממשות של איסור אלא מראה בעלמא דהא בגד שצבעו בקליפי ערלה ונתערב באחרים יעלו באחד ומאתים. וי"ל דהתם כבר נתפס הגוון בדבר שיש בו ממש. עוד י"ל דהכא כשבא לצבוע באלו המים עיקר הצבע נקלט מן הרוב ושאני סמני ערלה דממשות האיסור שם אבל במי צבעים איא ביה תרתי, חדא שאין שם ממשו של איסור אלא מראהו, ותו דאין נהנה מן המים כמות שהם אלא שהוא עתיד לצבוע בהם רוב הצבע הוי מן היתר ועדיין צ"ע:

כב **תנור** שהסיקו בקליפי ערלה וכו'. שם במשנה ומייתי לה בפ' כל שעה. ומה שכתב רבינו בין חדש בין ישן יוצן היא בפלוגתא, דר' אליעזר סובר זה וזה גורם אסור ואם היה חדש יותץ אבל חכמים סברי זה וזה גורם מותר והכי קי"ל הילכך אפילו חדש

כ **בגד** שצבעו בקליפי ערלה ישרף וכו' וכן תבשיל וכו' וכן בגד וכו'. ריש פרק שלישי דערלה וכחכמים:

כא **נתערבו** סימני ערלה וכו'. ירושלמי בפ"ג דערלה אמר ר' יוחנן סממנין בסממנין בטילין במאתים מי צבעים במי צבעים בטילין ברוב:

כב **תנור** שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם וכו'. פ' כל שעה (דף כ"ו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת בישלה על גבי גחלים ד"ה מותר והתניא בין חדש ובין ישן יוצן ל"ק הא דתני יותץ ר' אליעזר היא דאמר זה וזה גורם אסור והא דתניא יוצן רבנן היא דאמרי זה וזה גורם מותר וידוע דהלכה כרבנן ובהדיא איפסיקא הלכתא בפ' כל הצלמים (דף מ"ט) כמ"ד זה וזה גורם מותר. וכתב הר"ם הילכך חדש יוצן ומסיקין אותו בעצים והוה ליה זה וזה גורם ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות זה וזה גורם כדמוכח בפרק כל הצלמים יש לומר דהתם דין שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו אבל הכא התנור אינו האיסור בעצמו אלא שהתנור נגמר בעצי איסור ואי אמרינן יותץ נמצא התנור מופסד והוי כדיעבד וכ"כ התוס' והר"ן ואסיקנא בגמרא דלענין אפה בו את הפת הלכה כרבי דאסר וגרסינן בגמרא (דף כ"ז) אמר אביי אמ"ל זה וזה גורם אסור רבי היינו ר' אליעזר ואת"ל זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא הני קערות וכוסות וצלוחיות אסירי כ"ע בתנור וקדרה למ"ד זה וזה גורם אסור אסור למ"ד זה וז"ג מותר שרי א"ד אפי' למ"ד זוז"ג מותר קדרה אסורה דהא קבלה תבשילא מקמי דניתו עצים דהיתרא וידוע דהלכה כלישנא בתרא. ובבישלה על גבי גחלים פליגי שמואל ור' יוחנן חד אמר לא שנו אלא עוממות אבל לוחשות אסורות וחד אמר אפילו לוחשות מותרות ואמרינן בגמ' למאן דאמר אפי' לוחשות מותרות פת דאסר דיש

לחם משנה

התרומה הרי היא מבוטלת במאה של חולין. זה נראה נכון ביישוב דעת רבינו ז"ל. וראיתי להרב רבינו עובדיה שפירש בפירוש המשנה שדמיון סאה של תרומה שנפלה וכו' הוא דמיון לשני הענינים ר"ל לתרומה מעלה את הערלה ולערלה מעלה את התרומה ודחק עצמו דאתי מתני' כמאן דאמר תרומה מתבטלת במאה ועוד ולכך בהצטרף הערלה עם החולין תתבטל התרומה שיש שם מאה ועוד. ועוד פירש פירוש אחר שמה שאמר מתני' למאה ר"ל לצ"ט וחצי והחצי של ערלה משלים למאה והשתא בהצטרפות הערלה תתבטל התרומה, וכל זה הוא דוחק והעיקר כפי' רבינו ז"ל:

יט **וכן** הערלה מעלה את הכלאים כו'. שם במשנה הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה של ערלה שנפלה למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד כלאי הכרם זו היא שהערלה וכו'. וגם בפירוש המשנה פירש הרב ר"ע שדמיון כיצד סאה ערלה וכו' הוא לשני הענינים ר"ל לערלה מעלה את הכלאים וכלאים מעלה את הערלה ופי' שמאתים שאמרו רוצה לומר קצ"ט וכפשט לשון הירושלמי שאמרו כאן אמר ר' אלעזר לא לתוך מאתים אלא לתוך מאה וצ"ט ופירש שמה שאמרו כאן והערלה את הערלה ר"ל שאחד נטע רבעי ואחד ערלה כדי שיהא שני איסורים שאין איסור אחד מעלה לאיסורו אפילו דכך מתני' אתא כמ"ד דתרומה עולה בק"א ועוד כאשר מבואר שם בפירושו וכל זה הוא דוחק גדול דמוקי מתני' דלא כהלכתא ועוד דמוקי שני מיני ערלה. על כן מה נכבד פירוש רבינו שהוא מפרש שהך כיצד שאמרו סאה ערלה שנפלה למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד של כלאי הכרם אינו אלא דמיון לערלה מעלה את הכלאים אבל לא לכלאים מעלה את הערלה אלא שאם תרצה לשום משל על זה תשים המשל בהפך שנפל סאה של כלאי הכרם ואח"כ סאה של ערלה ופירוש המשנה כך סאת ערלה שנפלה למאתים ממש ונתבטלה ואח"כ נפלה שם סאה ועוד של ערלה דוגמתה ולא נטע רבעי כמו שפירש הרב ר' עובדיה או של כלאי הכרם אותה הסאה של ערלה שנתבטלה מבטל הועוד שהם מאתים חלקים ממנו ורבינו לקח החשבון יותר גדול מפני שזה החשבון יותר ברור כדפירשנו ואע"פ שבירושלמי אמרו דהך מאתים דמתניתין ר"ל קצ"ט סובר רבינו שאין פירוש הירושלמי כך דזה אי אפשר דהא בהתערבות הסאה של ערלה נאסר הכל בהנאה ואם כן איך יבטל אחר כך התרומה וכמו שהקשה הרב רבינו שמשון עד שמכח קושיא זאת כתב שיש טעות בירושלמי ורבינו מיישב שם בפירוש המשנה ואומר דה"ק דלעולם דנפל למאתים ממש ופי' היה כך לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיה מעלה לכלאי הכרם לא היה אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם במאתים של חולין לפי שמה שיחלק ממנה הוא חלק ממאה ותשעים וכמבואר שם בפירוש המשנה זהו פירוש רבינו והוא הנכון בפירוש המשנה ואע"פ שהוא קצת דוחק בפירוש הירושלמי:

כ **בגד** שצבעו בקליפי ערלה ישרף וכו'. פ' שלישי דמס' ערלה מחלוקת ר"מ וחכמים ופסק כחכמים. וא"ת והא בגד שצבעו בקליפי ערלה זה וזה גורם הוא שהצבע הבא אינו אלא ע"י הסמנים של ערלה והאור של היתר דהסמנים בלא אור לא עבדי כלום. וי"ל דאינו נקרא זה וזה גורם שאינו עושה האור מה שעושים הסמנים שזה עושה פועל התמימות כדי שיקבל הצבע והסמנים עושים פועל הצביעה ולכך כיון דאינם גורמים לדבר אחד אינו נקרא זה וזה גורם ולא הוי כמו עצי איסור ועצי היתר דכתב רבינו לקמן דהוי זה וזה גורם מפני ששניהם עושים פועל ההבערה והתמימות זבל דאיסור וקרקע דהיתר שניהם עושים דבר אחד וכן חלקו התוספות בפרק כל הצלמים בשם רבינו שמואל:

וכן בגד שארג בו וכו'. שם מחלוקת רבי וחכמים ופסק כחכמים:

כב **תנור** וכו'. שם ועיין בב"י בהלכות ע"ז כי שם ביאר כל זה יפה עד מה שאמר נטיעה של ערלה וכו' ולכך איני מאריך:

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל כמה אוהב זה המחבר חשבונות גדולות וכו': **ואני אומר** גם דבר זה איני מאמין שיצא מפיו וסגנון המשנה אינו כך שנינו אלא כך שנינו אותה במשנה שנייה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו שלשת קבין ערלה או שלשת קבין של כלאי הכרם זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה ע"כ. כלומר שנפלה למאה של חולין ומפרש בירושלמי אמר ר' אליעזר לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט ע"כ. ונמצא פירוש המשנה כך סאה של תרומה שנפלה לתוך צ"ט של חולין ונעשה הכל מאה והה"כ נפל בכן שלשה קבין ערלה או כלאי הכרם אין החצי סאה הזו שנפלה אוסרת הכל לפי שהרי נפלה למאתים חצאי סאה כשנחשוב החולין עם התרומה שהן ק' כאין והאלמלא כאה של התרומה שקדמה נפילתה לנפילת הערלה היה הכל נאסר מחמת חצי סאה הערלה או כלאי הכרם שנפלו לצבוך משני שיות חלק בקצ"ט חלקים ולכך נמצא התרומה מעלה את הערלה ובסיפא קתני והערלה מעלה את התרומה כלומר על דרך זה אם נפלה סאה של ערלה לתוך צ"ט של היתר ואח"כ נפלה חצי סאה של תרומה לתוכן הרי הכל מותר שהרי הסאה של ערלה נתערבה עם קצ"ט של היתר ונמצא כי כשנפלה חצי כאה של תרומה לתוך מאתים חצאין נפלה ובטלום וכן פירש ר"מ ז"ל בפירוש המשנה וכן השר משנך ז"ל מכח הירושלמי דגרסינן א"ר קידים לא שהתרומה מעלה את הערלה אלא שהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות את הערלה, הנך רואה שאותה שכתב הכותב בשם הראב"ד ז"ל אינה משנה או שגגה היתה וגם אין מקום לאותה ועוד שכתב שאף שהענין כן לפי החשבון אינו שנוי במשנה ואינו מכללה וכן מוכח בירושלמי דילה להדיא דגרסינן מה פליגין שלשת קבין ערלה ושלשת קבין כלאי הכרם אבל אם נפלו שלשה קבין ועוד ערלה ושלשת קבין כלאי הכרם הותר הכל למה ועוד בטל בג' קבין וג' קבין בטלין במאה, נמצאת למד כי ר"מ ז"ל קיצר לצייר הדין: **בגד** שצבעו בקליפי ערלה וכו' עד הנייתו ניכרת בהן. ריש פ"ג דמס' ערלה ומייתי לה פרק הגוזל עצים (דף ק"א) ופרק כל שעה (דף כ"ב): **נתערבו** באחרים יעלו עד בטל ברוב. פ"ג דמס' ערלה ומייתי לה פ' כל שעה: **תנור** שהסיקו בקליפי ערלה עד היה מוגיהה. פ"ג דמס' ערלה ופרק כל שעה (דף כ"ז):

נטיעה

בין חדש בין ישן יוצן. ואחר כך [ז] יחם אותו בעצי היתר. ואם בישל בו קודם שיוצן בין פת בין תבשיל הרי זה [ח] אסור בהנייה. יש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש ואחר כך בישל או אפה בחומו של תנור הרי זה מותר שהרי עצי איסור הלכו להן: **כג** קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבישלן היוצר בקליפי ערלה הרי אלו אסורין בהנאה. שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חדש: **כד** פת שבישלה על גבי גחלים של עצי ערלה מותרת. כיון שנעשו גחלים הלך איסורן אע"פ שהן בוערות. קדרה שבישל אותה בקליפי ערלה או בכלאי הכרם ובעצי היתר הרי התבשיל אסור. ואף על פי שזה וזה גורם שבשעה שנתבשלה מחמת עצי איסור עדיין לא באו עצי ההיתר ונמצא מקצת הבשול בעצי היתר ומקצתו באיסור: **כה** נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות. וכן ערוגה של

כסף משנה

דיש שבח עצים בפת דלרבי היכי משכחת לה אתר רב ספא בשאבוקה כנגדו כלומר שכל זמן שהיה הפת בתנור היתה אבוקה דולקת כנגדו ונמצא נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין ופירש"י אמר אביי א"ל ברייתא מפורשת הכי דכי היכי דאסר רבי בפת ה"נ אסר בתנור וכו' היינו רבי אליעזר בגימותא וליכא למיבעי מידי ואה"ל דס"ל זוז"ג מותר וריפא דההיא לאו רבי היא אלא ר"א היא והתם בפת הוא דאסר רבי משום דיש שבח עצים בפת גופה ונמצא כשאוכלה גופה הוא הנהנה מן האיסור בגורס אבל בתנור חדש וליכנו שרי:

והשתא מ"ש רבינו בין חדש בין ישן יוצן ואח"כ יחם אותו בעצי היתר היינו כרבנן דאמרי זוז"ג מותר והכא בחדש שליכנו הוי תנור דאיסורא ועצים דהיתרא גורמים לאפיית הפת ושרי ואם לא ליכנו ואפה בו הפת אסור כרבי דאמר יש שבח עצים בפת ואפילו בישן דהוי זוז"ג תנור דהיתרא ועצים דאיסורא אפ"ה אסור דכיון דיש שבח עצים בפת חמיר טובא ואפילו בזוז"ג אסור. ומ"ש גרף את כל האש ואח"כ בישל או אפה בחומו של תנור הרי זה מותר, יש לתמוה על לשון זה דמשמע שאם לא גרף כל האש לגמרי ובישל או אפה אסור וליתא דהא תני בישלה על גבי גחלים ד"ה מותר וכתבו רבינו לקמן בסמוך. ונראה שצריך לידחק בפירוש זה לומר דהיינו שהסיר העצים הדולקים כדי שלא תהא אבוקה כנגדו אבל כיון שהסיר העצים הדולקים אע"פ שנשארו גחלים מותר כמ"ש לקמן בסמוך:

ומצאתי דאיתא ר"פ כיצד צולין (דף ע"ה) בעא רב חיננא בר אידי מרב אדא בר אהבה תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפה בו את הפת לדברי האוסר מהו א"ל הפת מותרת. וכתבו התוס' תימה לריב"א מאי קא בעי הא קתני סיפא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותרת ואפילו למאן דמוקי התם בגחלים עוממות לא גרע חומו מחום הרס התנור שגרפו. ותירץ ר"י שאני גחלים שאין חומו בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמו ועפרא בעלמא הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום שלהבת האבוקה בא שהוא איסור גמור הילכך מיבעי ליה ותימה לר"י כיון דפת אסורה כשהאבוקה כנגדו והוס אבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא הפת אסור ופר"י דאפי' כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן ע"כ. ואע"פ שאין תירוץ זה של תוס' נוח לי מ"מ רבינו העתיק לשון הגמ': ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב תנור שהסיקו בקליפי ערלה וכו' בין חדש בין ישן יוצן וכו' ואם בישל בו קודם שיוצן בין פת בין תבשיל הרי זה אסור בהנאה וכו' גרף את כל האש וכו' הרי זה מותר וכו' ויש לתמוה לא חילק בין חדש לישן בהא דגרף כל האש וכו' וכן בישל על גבי גחלים משמע דליתנהו אלא בישן שלא ליכנו דכיון דאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד אבל בחדש שלא ליכנו אע"פ שאין אבוקה כנגדו משמע דאסור כיון דהוי כוליה גורם דאיסורא. ואפשר לומר שרבינו סובר שכל שאין אבוקה כנגדו מותר בדיעבד אפי' בחדש שלא ליכנו לד"ה מאחר שכלו עצי איסור והכי דייק לישניה שכתב גבי גרף כל האש שהרי עצי האיסור הלכו להם וגבי בישלה על גבי גחלים כתב שכיון שנעשה גחלים הלך איסורן ויש הוכחה לדבר מדבעי בגמ' לאוקומי הא דתניא חדש יוצן כרבי למימרא דרבי סבר זוז"ג אסור ואע"ג דקתני אפלוגתא דרבי ורבנן בישלה על גבי גחלים ד"ה מותר אלמא דאע"ג דהוה ס"ל לרבי זוז"ג אסור אפילו בדיעבד ה"מ כשעדיין עצי האיסור קיימים אבל כשכלו עצי האיסור ולא נשאר אלא גחלים אין כאן גורם של איסור ובדיעבד שרי. וא"ת בחדש שלא ליכנו אע"פ שכלו עצי האיסור מ"מ הא איכא תנור דאיסור וליכא שום גורם דהיתרא. ומי גרע מזוז"ג דאסור למ"ד ואפילו בדיעבד אסור מדאיכא מאן דפליג עליה דאילו לכתחלה ליכא מאן דשרי כמו שנתבאר. וי"ל דכיון דתנור גופיה אינו איסור עצמו אלא שנגמר בעצי איסור ועצי האיסור הלכו להם נמצא שאין כאן איסור כלל ועדיף מזוז"ג ולפי זה צ"ל דהא דקתני אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וכו' קאי לחדש וישן שלא ליכנס ואבוקת עצי איסור כנגדם הא לאו הכי הפת מותרת אפילו בחדש שלא נתנו ולא ליכנו ואפילו מ"ד אזו"ג אסור מודה בהא דשרי והיינו דקתני סיפא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר. כנ"ל לדעת רבינו אע"פ שאין נראה כן מדברי המפרשים. ומ"ש קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות כבר נתבאר דקערות כוסות וצלוחיות לכ"ע אסור משום דאין כאן אלא גורם דאיסורא ולישנא בתרא הוא הדין לקדרות וכן פסקו הרי"ף והרא"ש. ומ"ש פת שבישלה על גבי גחלים וכו' מבואר בברייתא ופסק רבינו כמאן דשרי אפילו בלוחשות וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שסתם וכתב כלישנא דברייתא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר ולא חלק בין עוממות ללוחשות ומשמע דטעמא משום דספיקא בדרבנן הוא דהא זוז"ג הוא אלא דמשום שיש שבח עצים בפת החמירו בו הלכך כיון דאיפלינו אמוראי בלוחשות נקיטינן לקולא וטעם זה לישן שלא ליכנו אבל לחדש שלא ליכנו דאין כאן אלא גורם דאיסורא צריך טעמא למה פסקו לקולא וצ"ל דסברי הרי"ף ורבינו דאף זה אינו אלא מדרבנן:

כד ומ"ש קדרה שבישל אותה בקליפי ערלה היה נראה לומר שזה מפרש רבינו כמאי דאמרינן בלישנא בתרא אפילו למ"ד זוז"ג מותר קדרה אסורה דהא קיבלה בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא וה"ק אם בישל תבשיל בקדרה ונתן תחתיה עצי איסור תחלה ואחר שנתבשל קצת בעצי איסור נתן תחתיה עצי היתר ונגמר בישול התבשיל אסור. ויש לתמוה דהא אפי' מדליק מהכא עצי הסיתר הוה ליה למישרי משום דהוי זוז"ג קדרה דהיתרא ועצים דאיסורא דומיא דתנור חדש שליכנו ועוד דלפי דרכו הוה ליה לפלוגי בין נתבשלה כמאכל בן דרוסאי בעצי האיסור קודם שיבאו עצי ההיתר ללא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי קודם שיבאו עצי ההיתר. ומיהו בזו היה אפשר לומר דבמידי דאיסור הנאה אפי' לא נתבשל כמב"ד הוי כבר נהנה מן האיסור מ"מ תמיהא קמייתא איתא ועוד דהא בלישנא קמא קדרה דנקט לענין אם גורפה היא בעצי איסור איירי ודומיא דתנור דנקט בהדה ובההוא גוונא גופיה משמע דנקיט לה בלישנא בתרא ואינו ענין לפירוש רבינו ואפשר לידחק ולומר דה"ק קדרה שבישל אותה בקליפי ערלה כלומר שנגרפה בעצי איסור ואחר שהתחילה ליגרף הביא עצי היתר וגמר לירופה הרי התבשיל אסור כלומר הרי הקדרה אסורה דלגירוף הקדרה קרי תבשיל וזה מפרש רבינו במ"ש דהא קיבלה בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא ומלבד שפירוש זה בלשון *רבינו דחוק מאד עוד קשה שלא נזכר בגמ' דין זה שנגרפה בעצי איסור ובעצי היתר ומנין לו לרבינו. וע"ק שהרי רבינו כתב דקדרה אסורה כמו קערות וכוסות וצלוחיות והוא מ"ש בלישנא בתרא דהא קיבלה בישולא מקמי דניתו עצים דאיסורא ולמה לו לחזור לשנותה בלשון שפה ובלשון אחרת וצ"ע:

כה נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וכו'. בפ"ק דערלה נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות ה"ז לא ילקוט ואם ליקט יעלה באחד ומאתים ובלבד שלא יתכוין ללקוט ר' יוסי אומר אף יתכוין ללקוט יעלה באחד ומאתים וקאמר עלה בירושלמי דה"ק נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות כלומר דאיכא חדא ערלה ולא ידיע אי א היא או ערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות כלומר דאיכא חדא ערוגה כלאי הכרם ולא ידיע אי א היא וכפרק הניזקין (גיטין נ"ד:) גבי מבטל איסור דסבר ר' יוסי דבכוונ

*[תימה לי על הרב מהרי"ק ז"ל איך קרא פירוש זה דחוק בהיות שכן פי' ג"כ רש"י שם:]

הרדב"ז

חדש יוצן וידליק אותו בעצי היתר ואיכא גורם דאיסור דהיינו תנור שנגמרה מלאכתו ע"י עצי איסור ועצים דהיתר. וא"ת כיון דקי"ל זה וזה גורם מותר ישן למה יוצן. תירץ הר"ן שלא התירו זה וזה גורם אלא בדיעבד ותחילת התנור כדיעבד דמי:

ואם בישל בו קודם שיוצן וכו'. שם בברייתא אפה בו את הפת רבי אומר הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת ואיפסיקא הלכתא כרבי. וא"ת בשלמא חדש שלא ליכנו אין שם גורם של היתר אבל ישן שלא ליכנו הא איכא תנור של היתר. וי"ל דאין ניכר בפת אלא הגורם של איסור והוי כאילו האיסור מעורב בו דהא מוקמינן לה באבוקה כנגדו:

גרף את כל האש וכו'. לא ידענא מאי קמ"ל השתא בישלה ע"ג גחלים הפת מותרת כ"ש אם בישל בה כל התנור. וי"ל דסד"א תנור כיון דהבליה מרובה כאילו עדיין עצי איסור שם קמ"ל כיון שהלכו להם עצים מותר:

כג קערות וכוסות וקדרות וכו'. שם והטעם מבואר שאין שם גורם של היתר שע"י עצי איסור נעשו חדש ואין לה תקנה כלל ולא דמו לתנור חדש שאי אפשר להשתמש בו אלא ע"י היסק אחר והוי זה וזה גורם ומותר אבל קערות וכוסות משתמשים בהם כמו שהם. והעלה הר"ן ז"ל שאין להם תקנה לא למוכרם לעכו"ם ולא שיוליך הנאה לים המלח וכן נראה מדברי רבינו. ומ"מ אם נתערבו באחרים יעלו באחד ומאתים דמ"מ מבגד שצבעו בקליפי ערלה דהא חזותא מילתא היא:

כד פת שבישלה ע"ג גחלים. שם בברייתא בישלה ע"ג גחלים דברי הכל הפת מותרת ואיפליגו בגמ' אי אמרינן גחלים עוממות או אפילו לוחשות ומוכח התם סוגיין דאפילו לוחשות וזהו שכתב רבינו אע"פ שהן בוערות: קדרה שבישל אותה וכו'. בא לתרץ דהא איכא זה וזה גורם שהרי נתבשל התבשיל בעצי היתר, ותירץ שקודם שיבא העצים של היתר כבר נתן התבשיל בקדרה שהוא צורך הבישול ונמצא מקצת הבישול בעצי היתר ומקצתו בעצי איסור דהיינו העצים שנתבשלה בהם הקדרה וזהו שאמרו וקדירה נמי אסירה דקא מקבלה בישולא מקמי דניתו עצי דהיתרא. ודע שכל מה שנזכר בזו הסוגיא עצי דאיסורא היינו קליפי הפרי עצמו שהוא הטפל לפריו אבל עצי הערלה מותרין והיינו דתניא תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם דבכלאי הכרם נאסר הכל:

כה נטיעה של ערלה וכו'. פ"ק דערלה פלוגתא דתנאי ופסק כר' יוסי דאמר אף יתכוין ללקוט ויעלה באחד ומאתים: וא"ת היכי שבק רבנן ופסק כר' יוסי וכפירוש

לחם משנה

כה נטיעה של ערלה וכו'. במס' ערלה פ"א ופסק כר' יוסי דנמוקו עמו:

שהדבר

הגהות מיימוניות

[ז] וכן פסק ר"י אלפס אבל רשב"ם פסק דיוליך הנאה לים המלח ומותר מידי דהוה אהביתא דאיסורא כדלקמן בעמוד וכן הדין בחמץ בפסח דיש לו פדיון להוליך דמי הנאה שבו לאיבוד ומותר ליהנות אבל באכילה אסור דסוף סוף טעם חמץ קטעים וראבי"ה הביא ראיה לדבריו דגרסינן בירושלמי פ"ב דערלה תמן תנינן אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנייה וכו' הרס הדרייני וכו' הא דתני חרס הדרייני אסור ואיסורו איסור הנייה מה אנן קיימין אם כשנתנו בתבשיל ד"ה אסור ואם בשמכרו חוץ מדמי יי"נ שבו ד"ה מותר ומשום דפסקינן הלכה כרשב"ג קי ליה ד"ה והתם חרא חתיכה היא דומיא דחמץ ושרי ע"י תקנה והוא הדין חמץ בהנאה ועיין בהגהה פרק חמישי מהל' חמץ ע"כ:

[ח] ואע"ג ד"ה וזה גורם מותר מ"מ כיון דסגי ליה בצינון ולא אפסיד מידי אלא איסור הנאה לתודיה צריך צינון תוס' ע"כ:

ובפירוש המשנה כתב ואין הלכה כר' יוסי, ונראה דחזר בו משום דבתלמוד ירושלמי מפרש טעמיה דר' יוסי ובתלמודא דידן פ' הניזקין אמר טעמא דר' יוסי חזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ולא חיישינן דילמא אתי לאיערומי לערב הנטיעה לכתחלה ופריך בירושלמי וכי כל הנטיעות אינם כלאים ומשני בשהעביר עליו נקוב תחת הגפן והשתא לא ידיעא הי מינייהו והנטיעות קרוב להתערב וכ"ש של שנה שלישית לשל שנה רביעית:

כו המעמיד גבינה בשרף וכו'. פ"ק דערלה א"ר יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין בשרף העיקרין מותר בשרף הפגין אסור מפני שהם פרי וקיבת תקרובת ע"ז אע"ג דקיבה פירשא בעלמא היא שאני תקרובת ע"ז דניחא ליה בניפחא שיהא נראה שמן לכך חייל עליה שם ע"ז: והחומץ יין של עכו"ס. שם למה אסרו גבינה של עכו"ס רב חסדא אמר מפני שמעמידין אותה בחומץ ר"נ אמר מפני שמעמידין אותה בשרף פגי ערלה. ומכאן אתה למד שאיסור ערלה נוהג בשל עכו"ס: אע"פ שהוא מין בשאינו מינו וכו'. וא"ת מ"ש מחמץ ומתבל והלא גם החימוץ ניכר בכל העיסה וכן התבלין ניכרין בכל התבשיל ובשלמא מחמץ איכא למימר שאינו ניכר שאין השאור ממהר חימוצו ובלא שאור מתחמצת העיסה אבל תבלין קשיא שאין הקדרה מתתבלת בלא תבלין. וי"ל דשאור ותבלין שנתערבו שלא במינם אפשר לעמוד על הטעם הילכך אם אין שם טעם האיסור מותר אבל מעמידי הגבינה אי אפשר לעמוד על טעם האיסור וכי תימא יתבטל בששים כשאר האיסורין ליתא שהרי הדבר האסור הוא הניכר ואין טעמו ניכר. עוד נראה לומר שרבינו תירץ קושיא במה שכתב והוא שעשה אותו גבינה כלומר השאור והתבלין אע"פ שניכרין אין השאור עושה את העיסה ולא התבלין עושין את הקדרה אבל דבר המחמץ עושה אותה גבינה וכאילו היא כולה חתיכה דאיסורא וזה טעם נכון:

כז הערלה וכלאי הכרם וכו'. שלהי תמורה במשנה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה והערלה וכלאי הכרם ואמרינן עלה הא כילד אוכלין בשרפה ומשקין בקבורה: וא"ת בשלמא כלאי הכרם דכתיב פן תקדש פן תוקד אש אלא ערלה מנין שהיא בשרפה. כתב רש"י וערלה מכלאים גמרה דאיתקש לכלאי הכרם:

דבשוגג יעלה במזיד לא יעלה כמי מהאי דקתני ר' יוסי אומר אף שמתכוין ללקוט יעלה באחד ומאתים ומשני הא איתמר עלה אמר רבה חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת ופירש"י אין אדם אוסר כרמו אין לך אדם נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר כרמו בשביל נטיעה אחת וכיון דלא שכיחא לא אתמור בה רבנן אבל נפילה דלא שכיחא לא אתמור בה רבנן אבל נפילה איסור בהיתר שכיחא ורבינו נפרש דס"ק אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ואילו היה יודעה היה מוציאה. ואני שמעתי ולא אבין דבאגוזי ערלה שנפלו לאגוזי היתר ופלגן שייך למימר הכי דאילו היה יודען היה מוציאן ופסק רבינו כר"י משום דמפרשי אמוראי חיליה משמע דהלכתא כוותיה:

כו המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה וכו'. בפרק שני דע"ז (דף ל"ה) אהא דתנן שאסרו גבינות העכו"ס מפני שמעמידין אותן בקיבת עגלי עכו"ס ומקשה אם כן למה לא אסרוה בהנאה אמרינן בגמ' ולהדר ליה משום דליתא לאיסורא בעיניה וכו' אמרי כיון דאוקומי קא מוקים חשיב ליה כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה:

כז הערלה וכלאי הכרם וכו'. משנה בסוף תמורה (דף ל"ג:) אלו הם הנשרפים חמץ בפסח ישרף ותרומה טמאה וערלה וכלאי הכרם את שדרכו לשרוף ישרוף ואת שדרכו לקבור יקבר ופירש"י את שדרכו וכו' תערלה וכלאי הכרם קאי אוכלין ישרפו ומשקין יקברו:

כח יין שנתנסך לע"ז שנתערב עם היין וכו' בד"א בשהורק היין המותר וכו'. בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ג) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן המערה יי"נ מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. תנן יי"נ אסור ואוסר בכל שהוא מאי לאו דקא נפיל איסורא לגו היתרא לא דקא נפיל היתרא לגו איסורא וכו' כי אתא רב יצחק בר יוסף אר"י המערה יי"נ מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודה לא. ופסק רבינו כרב יצחק בר יוסף דמחמיר וכבר הצריך הר"ן לתת טעם לדברי רב יצחק למה חילק בין צרצור לחבית: וכתב הראב"ד אפי' עירה כל היום כולו וכו' אמר אברהם הא דלא כהלכתא ממתניתא דאגרדמין, כלומר שהוא מפרש כרש"י שפירש דרבין התם בגמרא פליג ארב יצחק בר יוסף והלכה כרבין ורבינו סובר דרבין לא פליג ארב יצחק וכמ"ש הרא"ש ונקטינן כרב יצחק:

של כלאי הכרם בערוגות. הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל. ואם היתה נטיעה במאתים נטיעות וערוגה במאתים ערוגות הרי כל הנלקט מותר. ואם היו בפחות מזה כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקוט לכתחלה והיה מן הדין שאוסרין לו הכל עד שיטרח ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה. שהדבר חזקה שאין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ואילו היה יודעה היה מוציאה: **כו** [א]המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה. או בקיבת תקרובת עכו"ם. או בחומץ יין של עכו"ם הרי זו אסורה בהנייה. אע"פ שהוא מין בשאינו מינו ואע"פ שהוא כל שהוא שהרי הדבר האסור הוא הניכר והוא שעשה אותה גבינה: **כז** הערלה וכלאי הכרם דין הפירות שלהן שישרפו. והמשקין שלהן יקברו מפני שאי אפשר לשרוף המשקין: **כח** [ס] [ב]יין שנתנסך לעכו"ם שנתערב עם היין הכל אסור בהנייה [י] בכל שהוא כמו שאמרנו. בד"א בשהורק היין המותר על טיפה של יין נסך. *אבל אם עירה יין נסך °מצלצול קטן לתוך הבור של יין. אפילו עירה כל היום כולו ראשון ראשון בטל. [ג]עירה מן החבית בין שעירה מן המותר לאסור או מן האסור למותר הכל אסור מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול: **כט** [כ] נתערב סתם יינם ביין הרי זה אסור בכל שהוא בשתייה וימכר כולו לעכו"ם. ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסך בין החביות הכל אסורין בשתייה ומותרין בהנייה

השגת הראב"ד

*אבל אם עירה יין נסך מצלצול קטן לתוך וכו'. א"א הא דלא כהלכתא ממתניתא דאגרדמין:

א סמ"ג לאוין קמו : ב טור יו"ד סי' קלד סמ"ג לאוין קמח : °[נ"ל מצירצור קטן, ועיין ברש"י ע"ז דף ע"ג:] : ג טור שם סמ"ג שם :

כח יין שנתנסך לעכו"ס וכו'. מימרא דרב נחמן הזכרתיה לעיל והיא הלכה למעשה: בד"א בשהורק היין וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ג) כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן המערה יי"נ מצרצור קטן לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא לצרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודה לא ופליג ארב דימי וליח הלכתא כרב דימי אלא כרב יצחק בר יוסף אליבא דר' יוחנן וכן פסק רש"י ומשמע נמי מדקאמר אפילו כל היום כולו אפילו נתערב ביותר מששים וזה דעת רבינו שלא כדברי התוס'. והשיג עליו הראב"ד ז"ל מההיא דתניא פ' ר' ישמעאל (נ"ח) אגרדמים עכו"ס שקדח במניקת והעלה היין או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרו מאי לאו בהנאה לא בשתייה הי הכי ליתני ימכר כדקתני הרס עכו"ס וכו' תיובתא דרבא תיובתא ומדאיתותב רבא מינה משמע דהלכתא היא דאוסרת סתם יינם שנתערב אפילו בהנאה וליכא למימר דהוי יי"נ ממש כיון שטעמו, הדא דאינו מתכוין לנסך אלא לטעום היין לראות כמה טוב שהוא ממונה על השערים, והו דא"כ לא הוה דמי תלמודא לא בשתיה אלא מזוג

כט נתערב סתם יינם ביין וכו'. בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ד) תנן יי"נ שנפל לבור כולו אסור בהנאה רשב"ג אומר ימכר כולו לעכו"ס חוץ מדמי יי"נ שבו ובגמרא אמר רב נחמן הלכה למעשה יי"נ יין ביין אסור חבית בחבית מותר סתם יינם אפילו יין ביין מותר ופירש"י יי"נ ממש חבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית אבל

לחם משנה

שהדבר חזקה וכו'. כך פירשו טעמו בגמ' בהנזקין (דף ל"ד):

כו המעמיד גבינה וכו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ט): אמרו במשנה מפני שמעמיד אותה בקיבת עגלי עכו"ס וקאמר בגמרא (דף ל"ה) דאע"ג דהוי פירשא בעלמא גבי עכו"ס אסירא דמיחא לגה בניפחיה:

כח יין שנתנסך וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ג) יין נסך אסור ואוסר בכל שהו וכו' ובגמרא המערה יין נסך מצרצור קטן לבור כו' (עיין בכ"מ) והקשו התוס' דבכמה מקומות בגמ' דלא אמרינן קמא קמא בטיל גבי הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים ושכור וכו' וגם בגידולין של תרומה ורבו גידוליו על עיקרו וכו' והם תירצו שם דמאי דאמר ראשון ראשון היינו עד *שיפול שם כל כך מן היי"נ בין הכל שלא יהא היתר ששים. אבל הראב"ד ז"ל בהשגות נראה שלא רצה לתרץ כתירוץ התוס' אלא מדחה הא דרב דימי דהכי קאמר קמא קמא בטיל מכח הנהו דהתם ומפני כן כתב הר"א ז"ל בהשגות א"ה הא דלא כהלכתא ע"כ. אבל רבינו תפסו עיקר אע"פ שאינו מתרץ כתירוץ התוס'.

*נ"ל שלא יפול.

הגהות מיימוניות

[ס] אמר רב נחמן הלכה למעשה יין נסך ביין אסור חבית בחבית מותר סתם יינן יין ביין נמי מותר והיינו כרב דאמר הלכה כר' שמעון בן גמליאל פי' דאמר ימכר ודלא כת"ק דאמר כולו אסור בהנאה ודוקא חבית בחבית אבל לא יין ביין ודלא כאמוראי דאמרי אפילו יין ביין ע"כ: [י] יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והן מותרות. בתוספתא דמסכת מקואות פ"ק: [כ] וכן מורין בב"מ כדתנן יי"נ אוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים במשהו וכן ר"י דאמר כל איסורין שבתורה בין מין במינו בין בשאינו מינו בב"ש מסיים עלה חוץ מטבל ויי"נ אבל ר"ת מפ' דהיינו דוקא ביין שנתנסך לע"ז דהשתא הוי יין ביין דמתני' דומיא דמים שנתנסך לע"ז וכן כתב בס"ה שכתב בתשובת הגאונים. כתב

מגדל עוז

המעמיד גבינה וכו' עד שעושה אותה גבינה. פ"א דערלה ופ"ק דנדה (דף ח') ופרק אין מעמידין (דף ל"ה): הערלה וכלאי הכרם דין הפירות שלהן וכו' עד לשרוף המשקין. הדין הזה אמור סוף מס' תמורה לגבי פסולי המוקדשין ומשם נלמוד לכל אלו האסורין: יין שנתנסך לעכו"ם עד ראשון ראשון בטל: כתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא ממתניתא דאגרדמים עכ"ל: ואני אומר ככר כתבתי כמה פעמים כי ר"מ ז"ל לבך קראו לזה שהכתוב משנה תורה לפי שקיבל הארוך והרי הוא תלמוד ערוך וכן הוא זה הדין מסודר פ"ב דע"ז (דף ע"ב) דגרסינן כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן המערה יי"נ מגלגול קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא גלגול קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודה לא וכן פסקו רבותינו בעלי התוס' ז"ל והסכימו לומר דהוא הדין לרב דימי דאמר חבית לבור דדוקא חבית שקלוהו מועט אבל אם היה כלי גדול שקלוהו גדול לא זה הכלל אם יש בקלוח שיעור גדול שהוא יותר מששים לפי הסכמתם ז"ל שאינו מתבטל אסור ואם לאו מותר וכן הסכימו רבים וגדולים דלא פליגי רב יצחק ורב דימי ואין צריך לפרש דלא פליג רבין כבדייהו כלל אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ורש"י ז"ל פסק כרבין שאמר יי"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים התלה מלא מין את מינו וניעור ועוד דאין הלכה כרב דימי דאתא רב יצחק וסהמיר ואתא רבין וסהמיר ורב דימי ורב יצחק ורבין פליגי מר אמר הכי אמרה ר' יוחנן ומר אמר לאו הכי אמרה ר' יוחנן אלא הכי אמרה ורב יצחק אסיר מאי דשרי רב דימי ורבין אסר אפילו מאי דשרי רב יצחק והלכתא כרבין וזה דעת הראב"ד ז"ל ואלו ואלו דברי אלהים חיים כי לכלם יש פנים בהלכה ומתוך לשון ר"מ ז"ל הבא אחר כך שבין בהלכות הלנו: עירה מן החבית כו' עד והיין נבלע בהן:

בהנייה. ויוליך דמי אותה חבית לים המלח כשימכור הכל לעכו"ם וכן בחבית של סתם יינם: **ל** [א]מים שנתערבו ביין או יין במים בנותן טעם מפני שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים בשנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור. אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר ראשון ראשון בטל. והוא שיורק מצלצול קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו המים אסורים כגון שהיו נעבדין או תקרובת עכו"ם: **לא** בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים [ג] תחלה. ואחר כך נפל לתוכו יין נסך. רואים את יין ההיתר כאילו אינו והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסך אם ראויין לבטל טעם אותו יין נסך הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו ויהיה הכל מותר: **לב** יין נסך [מ] שנפל על הענבים ידיחם והן מותרות באכילה. ואם היו [נ] מבוקעות בין שהיה היין ישן בין שהיה חדש אם נותן טעם בענבים הרי אלו אסורות בהנייה. ואם לאו הרי אלו מותרות באכילה: **לג** נפל על גבי תאנים הרי אלו מותרות מפני שהיין פוגם בטעם התאנים: **לד** יין נסך שנפל על החטים הרי אלו אסורות באכילה ומותרות בהנייה. ולא ימכרם לעכו"ם שמא יחזור וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה טוחן אותן ועושה מהן פת ומוכרה לעכו"ם שלא בפני ישראל כדי שלא יקחו אותה ישראל

א שם: ב גם זה שם:

כסף משנה

אבל יין ביין כולו אסור בהנאה, סתם יינם אפילו יין ביין מותר בהנאה חוץ מדמי אותו יין. ובפרק כל הצלמים תנן הסיק בהן את התנור וכו' אפה בו פת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כלן אסורות בהנאה רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואיפסיקא בגמרא הלכתא כרבי אליעזר ואתמר עלה אמר רב אדא בר אהבה ל"ש אלא פת אבל חבית לא ורב חסדא אמר אפילו חבית מותרת הואיל גברא דאיתערבא ליה חביתא דיין נסך בחמריה אתא לקמיה דרב [חסדא] אמר שקיל ד' זוזי דמי חביתא ושדי בנהרא ונשתרי לך כלומר בהנאה. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דתקנת רשב"ג ותקנת ר' אליעזר כולה חדא היא אלא דמר נקט רישא דמילתא ומר נקט סיפא דכי אמר רשב"ג ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו היינו לומר שאחר שימכור כולו לעכו"ם יקח דמי אותה חבית וישליך ליה"מ וכדר"א. ומ"ש רבינו נתערב סתם יינם ביין וכו' ויהנה בשאר המעות כלומר אבל יי"נ שנתערב ביין אסור ואין לו תקנה וכדאמר ר"כ. והיכא למידק על מ"ש רבינו וכן בחבית של סתם יינם מאי וכן השתא חבית של יי"נ מותר ע"י הולכת דמי אותה חבית לים המלח כ"ש סתם יינם. ויש לומר דלאו לגופיה אצטריך אלא לגלויי ארישא דבחבית של יי"נ ממש מיירי א"נ אתא לאשמועינן דאפילו בסתם יינם צריך להוליך דמי אותה הבית לים המלח:

ל מים שנתערב ביין וכו'. משנה בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ג) יין ביין ומים במים בכל שהוא יין במים ומים ביין בנ"ט זה הכלל מין במינו במשהו ושלא במינו בנ"ט ומוקי לה בגמרא בנפל היתרא לגו איסורא אבל נפל איסורא לגו היתרא ראשון ראשון בטיל. ומ"ש והוא שיורק מצלצול קטן וכו' כבר כתבתי בסמוך שפסק כרב יצחק בר יוסף:

לא בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה וכו'. שם כי אתא רבין אמר ר' יוחנן יי"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלים אותו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן ל"ש אלא שנפל קיתון של מים תחלה אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה אלא אין את מינו וניעור ופירש"י נתחזק איכא דמתני לה אמתניתין יין ביין כל שהוא אמר ר"ש בר יהודה ל"ש אלא שלא נפל שם קיתון של מים אבל נפל שם קיתון של מים רואין את היתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו ומפרש דאיכא בינייהו דמאן דמתני לה אמתניתין לא בעי תחלה ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחילה ודעת הפוסקים לפסוק כלישנא בתרא ורבינו פסק כלישנא קמא וצריך טעם למה:

לב יין נסך שנפל על הענבים וכו'. משנה שם (דף ס"ה:) יי"נ שנפל ע"ג הענבים ידיחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות. ומ"ש בין שהיה היין ישן בין שהיה חדש שם (דף ס"ו) חמרא עתיקא בעינבי ד"ה בנ"ט חמרא חדתא בעינבי אביי אמר במשהו ורבא אמר בנ"ט אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא ה"ל מין במינו ומין במינו במשהו ורבא אמר בנ"ט בתר שמא אזלינן והאי שמא להוד והאי להוד וה"ל מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנ"ט וידוע דהלכה כרבא:

לג ומ"ש נפל על גבי תאנים וכו'. שם במשנה והרשב"א נזדמן לו גירסא מוטעת בספרי רבינו ותמה עליו בספר תורת הבית וגירסת ספרינו נכונה ואין בה שום תמיהא:

לד יי"נ שנפל על החיטין וכו'. עובדא שם. ומ"ש ולמה אין בודקין את החיטין בנ"ט

הרדב"ז

מזוג העכו"ם הוא שלא נכוונה לנסך דהיינו בסתם יינם ולפ"כ קשיא על רבינו דכתב נתערב סתם יינם יין ביין בכל שהוא בשתייה וימכר כולו חוץ וכו'. ותמיה מילתא דהא א"ר נחמן הלכה למעשה יי"נ וכו' סתם יין אפי' ביין מותר וצריך לדחוק לפי שיטתו דהלכה למעשה לפי שיטת רשב"ג אבל ברייתא דאגרדמים הלכה היא מדאיתותב רבא מינה ורבינו פוסק כר"נ וכרשב"ג דאמר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו וכן פסק רש"י ז"ל והר"ן ז"ל ורבינו פסק רישא דברייתא דאגרדמים וכן כתב פי"ב עכו"ם שמצץ היין מן החבית במניקת וכו' וטעמא דלא דמי לטעם מן הכוס והחזירו להבית ולא מיתסר אלא כנגד מה שהחזיר לחבית וימכר כולו חוץ מדמי איסור שבו אבל קדה במניקת והעלה היין בפיו מיתסר כולי חמרא שכל היין התחתון בכים לעליון. טעם זה כתב הר"ן לתרץ הברייתא אבל רבינו לא כתב אגרדמים עכו"ם אלא סתם עכו"ם ואפשר מכוין לפתוח ולנסך אבל אגרדמים עכו"ם אינו מכוין לנסך כלל וכדכתיבנא. ולגבי מאי דאיתותב מינה רבא הלכתא היא דאמר רבא גבי ההוא עכו"ם דעייל להנותא דישראל אמר להו אית לכו חמרא לזבוני א"ל לא הוה יתיב חמרא בדוולא שדא ביה ידיה שכשיך ביה ואמר רבא חמרא שרי מהאי איתותב אבל אם ימכר יין ביין או לא קי"ל כרשב"ג וכר"נ דאמר הלכה למעשה. ועלו דברי רבינו כהוגן. ומ"ש בעל מ"ע אינו ענין להשגתו של הראב"ד ז"ל:

ל מים שנתערבו ביין וכו'. פ' השוכר את הפועל (דף ע"ג) במשנה ומסיים בה זה הכלל מין במינו במה שהוא ושלא במינו בנ"ט: בד"א בשנפל המשקה המותר וכו'. זה מבואר ממימרא דרב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן דרב דימי ורב יצחק תרוייהו משמיה דר' יוחנן והלכתא כרב יצחק דמחמיר ורבין מחמיר ספי כדאמרינן בסמוך:

לא בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים וכו'. שם כי אתר רבין א"ר יוחנן יי"נ שנפל ונפל שם קיתון של מים רואין את הסיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפל קיתון של מים בתחלה אבל לא נפל שם קיתון של מים בתחלה מצא מין את מינו וניעור ואיכא לישנא אחרינא בגמ' ופסק רבינו כלישנא קמא לחומרא:

לב יין נסך שנפל על הענבים וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואמרינן עלה חמרא עתיקא בעינבי דברי הכל בנ"ט חמרא חדתא בעינבי אביי אמר במשהו ורבא אמר בנ"ט והלכה כרבא: נפל ע"ג תאנים וכו'. גם זה שם במשנה ומעשה בביתוס בן זונין וכו':

לד יי"נ שנפל על החטין וכו'. שם אמר רב פפא שאני חיטי הואיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין ואמריק ההוא כרי דחיטי דנפל עליה חביתא דיי"נ שרייה רבא לזבוני לעכו"ם איתיביה רבא בר ליואי בגד שאבד בו כלאים וכו' הדר רבא שרא למשחניה ולמיפיניהו ולזבוני לעכו"ם. וכוונת הראב"ד בהשגתו שהיה לו לבאר מאיזה טעם היין נבלע בהם דהיינו אגב צירייהו, ורבינו כתב עיקר הטעם שהן שואבות והיין נבלע בהן. ונראה שנתכוין לתרץ קושיא נהי שהיין נבלע בחיטין מין בשאינו מינו הוא ויטעמו את החטין או יטחנו אותן אם יש בו טעם יין אסור ואם אין בו טעם יין אמאי אסור מי עדיף מיין בענבים דאמר רבא בנ"ט. ותירץ רבינו שהם שואבות את היין והיין נבלע בהם ומתהפך טעם היין ומתבטל אגל טעם החטין וא"א לעמוד על הטעם והוי כמין במינו ואם היה כותב הך דרב פפא ולא יותר עדיין הקושיא במקומה עומדת ולא דמי ליין בענבים שאין הענבים שואבות ואפשר לעמוד על הטעם:

יי"נ

לחם משנה

ודלא פירש שצריך שלא יהיה האיסור יותר משש מן ההיתר ונראה שיתרץ בכך דהכא דקאמר ראשון ראשון בטיל היינו להתירו בהנאה אבל בשתיה אסור ואע"פ שהרא"ש ז"ל כתב בפסקיו שאין לחלק כאן בכך מ"מ אפשר דעתו של רבינו היה כך:

ל מים שנתערבו וכו'. שם במשנה (דף ע"ג). ומ"ש בד"א וכו' כבר נתבאר שהוא מימרא דרב דימי שם:

לא בור של יין שנפל לתוכו וכו'. שם אתמר יי"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים אמר חזקיה שנגדילו באיסור אסור שנגדילו בהיתר מותר ור' יוחנן אמר אפילו שנגדילו באיסור מותר ושם אמרו דטעמא דר' יוחנן דאית ליה רואין כלומר שני כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן ועירבן זה בזה רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו ע"כ. ורבינו פסק בפרק ט"ו מהלכות תרומות כר' יוחנן ולכך צריך לומר דמפרש הוא כפירש"י ז"ל דחזקיה מצריך שיפול יי"נ קודם שיפול היין של היתר ור' יוחנן אמר דלא צריך אלא שיפלו המים תחלה ולכך פסק כר' יוחנן אבל אין לומר דמפרש כפירוש התוס' דחזקיה מצריך שיפלו המים תחלה ור' יוחנן אמר בין שיפול בתחלה בין שיפול בסוף דא"כ לא היה לו לפסוק אלא כר' יוחנן מאחר שבהל'

תרומות פסק כטעמו דשני כוסות וכו' לכך נראה ודאי דכפירש"י ז"ל הוא מפרש:

לב יי"נ שנפל וכו'. פרק השוכר (דף ס"ה): בין שיהיה חדש וכו'. פסק כרבא דאמר התם דחמרא חדתא בעינבי הוי מין בשאינו מינו דבתר שמא אזלינן:

לג נפל על גבי תאנים וכו'. הוא גורס במשנה יין נסך שנפל וכו' ואם היו מבוקעות אסורות מעשה בביתוס בן זונין וכו' אבל אינו גורס נפל על גבי תאנים או על גבי תמרים אם יש בהן בנותן טעם אסור ומעשה בבייתוס וכו' דא"כ היה לו לחלק בענין התאנים אם הוא נ"ט או לא ומדסתם ואמר על גבי תאנים דפוגם ודאי משמע דסבר דסתם הכי הוי וכמעשה דבייתוס וכבר הוזכרה גירסא זו בדברי התוספות ז"ל:

לד יי"נ שנפל ע"ג חטים וכו'. שם ההוא כרי דחיטי דנפל עליה חביתא וכו' ואמר דשרא למיטחניה ולמיפייה ולזבוניהו לעכו"ם שלא בפני ישראל והקשו עליו תנן יי"נ שנפל על גבי ענבים ידיחן והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות מבוקעות אין שאין מבוקעות לא כלומר וכיון דאין החטין מבוקעות אמאי אסיר היה לנו לבודקם אם היו מבוקעות אסורות ואם לאו מותרות ותירצו שאני חיטי הואיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין כלומר כיון דאית בהו סדקים הם שואבות והגי הוו מבוקעות והסירי ואע"ג דמבוקעות

הגהות מיימוניות

כתב רבינו יוסף טוב עלם שמדבר ביין שנתנסך לע"ז אבל סתם יינן שנתערב ביין של ישראל אם יש ס' בהיתר מותר ופסק רבינו מאיר זצ"ל דאע"ג דקי"ל ביי"נ אפילו בזמן הזה אינו בטל בס' היינו דוקא ביין שנגע בו עכו"ם אבל יין שאינו נאסר כ"א ע"י כחו אינו אוסר אלא בס' דומיא דנצוק וס"מ אין לבטלו לכתחילה ואע"ג דמבטלין איסור דרבנן לכתחילה כדלעיל פרק ט"ו סתם יינן הוי כאילו יש לו שורש מן התורה כדכתיב ישתו יין נסיכם אבי"ה. ועיין לעיל פרק ט"ו ע"כ: [ל] הנה פסק לחומרא כלשון ראשון רבעי תחלה: [מ] חמרא חדתא בעינבי רבא אמר בתר שמא אזלינן וה"ל מין בשאינו מינו ואין לנו צורך בזה כדפרישית לעיל פט"ו: [נ] ואם ניטל העוקץ הרי הן כמבוקעות כן איתא בירושלמי

לה יי"נ שהחמין וכו'. שם פלוגתא דאביי ורבא והלכתא כרבא דאמר בתר שמא אזלינן סילך הלא דשיכרא והלא דחמרא בכל שהוא חמרא לגו חלא בנ"ס דבתר שמא אזלינן:

פי"ז א קדרה של חרס וכו'. פ' בתרא דע"ז (דף כ"ח). ומ"ש רבינו התבשיל אסור היכא למידק אמאי לא משערינן ליה בששים. וי"ל כיון דצריך לשער בכל הקדרה משום דלא ידעי כמה בלע ולא משכחת לה שתהיה כל הקדרה אחד מששים ממה שבתוכה ואי משכחת לה אין הכי נמי דמשערינן ליה בששים:

ב ולא אסרה תורה וכו'. שם מימרא כלשון רבינו: ומר"ם וט'. ולא אמרו נותן טעם לפגם מותר אלא בדיעבד: לפיכך אין לוקחין וכו'. שם ברייתא ומסיים בה וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבין תני חדא מותר ותניא אידך אסור לא קשיא הא כמ"ד נ"ט לפגם אסור הא כמ"ד נ"ט לפגם מותר:

ג מטבילן במי מקוה וכו'. שם תנא וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. תימה וכי תמירא הך טבילה מטבילה דאורייתא שהמעיין מטהר. תירצו בתוס' דתידוש הוא ובעי ארבעים סאה והכי משמע פשטיה דקרא דכתיב מי נדה מים שהנדה מזבלת בהם הוי אומר ארבעים סאה. ומיהו הדבר קשה לומר שתהיה טבילה זו חמורה מטבילה של תורה. אלא הנכון דהא דתניא ארבעים סאה לאו למעוטי מעיין אתא אלא לומר שאם בא להטביל [במי] מקוה לא תימא כיון דמד"ס תסגי ליה [בבליר] מארבעים סאה קמ"ל ועל דרך זה אמר הכתוב מי נדה: מגעילן ומטבילן וכו'. זה סדר הברייתא ולפיכך איכא מ"ד אם שינה הסדר הוי כטובל ושרץ בידו ואיכא מ"ד כיון דטבילה מדין טומאה היא לאו דוקא והא דתני ברייתא מגעילן ברישא משום דאמירא מפני האיסור. ורבינו העתיק לשון הברייתא:

ד כיצד מגעילן וכו'. שם מימרא דרב הונא: ומפי

כל"ס וכו'. כתב הראב"ד א"א משום דאית בהו ציריא כמבוקעות דמיין עכ"ל. ובאמת שבגמרא כשהקשו על רבא מ"ה קן גבי ענבים ידיהם והם מותרות שני רב פפא שאני היפי סוחיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין ורבינו לא חשש לפרש מאי זה טעם הם שואבות:

לה יי"נ שהחמין וכו'. שם פלוגתא דאביי ורבא ופסק כרבא דאמר הלא דחמרא והלא דשיכרא במשהו דבתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והוה ליה כמין במינו ובמשהו. ומ"ש ויין שנתערב עם החומץ וכו' פשוט שם:

פי"ז א קדרה של חרס שנתבשל בה בשר נבלה וכו'. בשלהי ע"ז (דף ע"ה:) אמרינן למאן דאמר נ"ט לפגם מותר גיעולי עכו"ם דאסר רחמנא במדין היכי משכחת לה אמר רב הייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה דלאו נ"ט לפגם מכאן ואילך ליתסרי גזירה שאינה בת יומה אטו בת יומה ודברי רבינו שתומים בפי' בת יומה ומנהג העולם כר"י שפירש שכל שלא שהה מעת לעת הוי בת יומא ודין זה נוהג בכל הכלים. ויש לתמוה למה כתב רבינו של חרס ושמא משום דבעא לסיומי שאין לוקחין מן העכו"ם לעולם כלים שנשתמשו בהן חמין וזה לא שייך אלא בכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם:

ג הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם וכו'. משנה וברייתא בסוף ע"ז. ומ"ש כיצד מגעילן וכו' שם, ומ"ש וכלן שנשתמש בהן וכו', גם זה שם:

ה טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה וכו' ורמז לה כל דבר אשר יבא באש וכו'. שם וכלן צריכים טבילה בארבעים סאה מה"ת

ישראל מן העכו"ם שהרי פת עכו"ם אסורה כמו שיתבאר. *ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם מפני שהן שואבות והיין נבלע בהן: לה ייין נסך שהחמיץ ונפל לתוך חומץ שכר אוסר [ס] בכל שהוא מפני שהוא במינו ששניהן חומץ הן. ויין שנתערב עם החומץ בין שנפל חומץ ליין בין שנפל יין לחומץ משערין [ע] אותו בנותן טעם:

השגת הראב"ד

*ולמה אין בודקין החטים וכו'. א"א משום דאית בהו ציריא כמבוקעות דמיין:

פרק שבעה עשר

א יקדרה של חרס שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים לא יבשל בה בשר שחוטה באותו היום. ואם בישל בה מין בשר התבשיל אסור. בישל בה מין אחר בנותן טעם: ב ולא אסרה תורה אלא קדרה [א] בת יומה בלבד הואיל ועדיין לא נפגם השומן שנבלע בקדרה ומדברי סופרים לא יבשל בה לעולם. לפיכך אין לוקחין כלי חרס ישנים מן העכו"ם שנשתמשו בהן בחמין כגון קדרות וקערות לעולם. ואפילו היו שועין באבר. ואם לקח ובישל בהן מיום שני והלאה התבשיל מותר: ג יהלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית. דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר [ב] מטבילן במי °מקוה ואחר כך יהיו מותרין [ג] לאכול בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן [ד] ומטבילן והן מותרות. ידברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחממי חמין מגעילן ומטבילן והן מותרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון שפודין ואסכלאות מלבנן [ה] באור עד שתנשר קליפתן [ו] ומטבילן והן מותרין: ד חכיצד מגעילן נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה ומרתיחה יפה יפה. ואם היתה יורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה ומרתיח. וכולן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל מותר שכל השומן שבהן נותן טעם לפגם הוא כמו שביארנו: ה טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואח"כ יותרו לאכילה ושתיה אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים. ורמז לה כל דבר אשר יבא

א שם: ב טור שם סי' קג וקכב סמ"ג לאוין קמא קמח: ג טור שם סי' קכ סמ"ג לאוין קמח: ד שם: ח טור או"ח סי' תנב סמ"ג לאוין עח וטור יו"ד סי' קכא:

לחם משנה

מבוקעות בדקינן להו אם נותן טעם אבירי ואי לאו כותרים הכא בכל גוונא אסיר ולא בדקינן להו אם נותן טעם כיון שהם שואבות שאע"פ שלא יתן טעם מ"מ ידענו בודאי שהיין נבלע בהם כך יש לפרש לדעת רבינו. ועל מה שאמר שהן שואבות השיג הראב"ד ז"ל דלא אמר טעם זה בגמרא אלא מפני שיש בו סדקים ונראה דמשום שיש בו סדקים זהו טעם השאיבה והכל דבר אחד:

לה יי"נ שהחמין וכו'. שם ופסק כרבא דאמר חמרא לגו חלא בנ"ס:

פי"ז ב ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה וכו'. שם (דף ע"ה:) אמרו לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה והקשה שם מכאן ואילך ליתסרי ותירצו גזירה קדרה שאינה בת יומה משום קדרה בת יומה ע"כ. ופירוש בת יומה שלא עבר עליה לילה אחד והתוספות פירשו שלא עבר עליה כ"ד שעות ורבינו סתם דבריו אבל מעין

יותר לפירש"י ז"ל: ואם לקח ובישל בהן וכו'. מדכתב רבינו מיום שני והלאה משמע דס"ל דסתם כלים של עכו"ם הם בני יומן ולכך הצריך מיום שני והלאה אבל הרשב"א ז"ל לא הבין כן ועיין בבית יוסף כי ביאר שם כל זה יפה:

ג הלוקח כלי תשמיש וכו'. שם מבואר כל זה בברייתא קרוב ללשון רבינו: מלבנן באור וכו'. שם עד כמה מלבנן אמר ר' מני עד שתנשר קליפתן:

ד כיצד מגעילן וכו'. ומה שאמר שטושה לה שפה מבואר שם בדודא דמר עוקבא: וכולן שנשתמש וכו'. שם מבואר בברייתא דמותר למ"ד נ"ט לפגם מותר:

ה טבילה זו שמטבילין וכו'. מפשט דבריו משמע דטבילת כלים הוי דרבנן וכן נראה שהבין [הר"ן] ז"ל אבל הרשב"א לא הבין כן כמבואר בב"י ונראה לי שהטעם מפני שקראו דברי סופרים וכל דברי סופרים הוא הל"מ שהוא מה"ת כמו שכלל לנו רבינו

הגהות מיימוניות

ירושלמי ע"כ: [ס] כרבא ודלא כאביי דאמר בנותן טעם דבתר טעמא אזלינן: [ע] כרבא גבי אביי דאמר חמרא לגו חלא במשהו: [א] כתב בספר התרומה שאם הוחמו מים בכלי בתוך מעת לעת שעשו בה האיסור שכך שוים המים לבדם כמו האיסור עצמו שכל מים נעשו נבלה מאחר שלא היה בהן ס' לבטל פליטת האיסור שבכל הקדירה יש שער והדרו ונבלעו. אמנם אם לא נשתמש בקדירה אלא דבר היתר כגון בשר היתר אחר מעת לעת בישל בו חלב ובחר כן הוחמו בה מים אין החמין אוסרין את הקדירה החשיבה לחלב הבא אח"כ כבת יומה וכן ספר המצות משמו: [ב] וריחיים של פלפלין עונין טבילה דמתכת שלהן עיקר אבי"ה ותוס' במה אשה: °[לשון הטור הלוקח כלים חדשים מן העכו"ם אסור להשתמש בהם עד שיטבילם במקוה של מ' סאה וכתב בספר המצות אבל לא במעין אע"ג דמעין מטהר בכלי טמא בכל שהוא בכלים הלקוחין מן עכו"ם צריך מ' סאה ולא גהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טומאה דלא ידעינן להך אלא מינה ע"כ]: [ג] פירש ריצב"א דסכינים של עכו"ם שליבנן או שהשחיזן דלקמן כיון דחשיב חדש צריכין טבילה: [ד] לשון הברייתא וכן פירשב"ם דדוקא מגעילן תחילה ואח"כ מטבילן אבל הטביל ואח"כ הגעיל הוי כטובל ושרץ בידו ואין נראה לר"י דהרי אפילו חדשים צריכין טבילה ואם כן אין הטבילה בשביל הטומאה: [ה] מצאתי בשם ה"ר אביגדור כ"ץ ז"ל שאם מלבנו עד שאם ישים עליו קש יהו ניצוצות ניתזין ממנו סגי תכי דאל"כ אותו טרפ"א שאופין תחתיו פשטיד"א ומלבנין אותה לאפות אח"כ פלדון ואם היה צריך ללבנה עד שיהו ניצוצות ניתזין היה מתקלקל לגמרי ע"ב: [ו] כתב ה"ר אלחנן ששמע מפי אביו בשר"י דאותן כלי מתכות שהעלו חלודה ואין יכול להעביר חלודתם על ידי גחלים או בורית או מלח שלא ישאר מעט הוה ליה שאין מקפיד ואין חוצץ בטבילה

מגדל עוז

כתב הראב"ד משום דאית ביה ציריא כמבוקעות דמיין עכ"ל: ואני אומר לשון הגמרא בכל אלו ההלכות פ"ב דע"ז וגם דבר זה פירוקא דרב פפא דפריק שאני חיטי סוחיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין ודברים פשוטים הם ואיני יודע מה בא הראב"ד ז"ל לחדש בלשון זה אלא אם רוצה לפרש שצירייא היא בקיעה ממש ולע"פ שאינה עוברת והקפיד על לשון ר"מ ז"ל לפי שתלה הדבר בשאיבה וא"כ הוא אדרבה יפה כיון ר"מ ז"ל וכן קבלנו פירוש כמוהו ולישנא דר"ס הכי דייק וה"נ משמע בעלמא גבי סמנית פת חמה על גבי חבית: יי"נ שהחמין עד סוף הפרק. פ' בתרא דע"ז (דף ס"ז):

פי"ז קדרה של חרס עד מלבנה או משחיזה כלם. הכל סוף מס' ע"ז (דף ע"ו):

יבא באש תעבירו באש וטהר ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם לא מידי טומאה. שאין לך טומאה עולה על ידי האש וכל הטמאים בטבילה עולין מטומאתן. וטומאת מת בהזאה וטבילה ואין שם אש כלל אלא לענין גיעולי עכו"ם. וכיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם: ו [א]לא חייבו בטבילה זו אלא כלי מתכות של סעודה [ז] הנלקחין מן העכו"ם. אבל השואל מן העכו"ם. או שמשכן העכו"ם [ח] אצלו כלי מתכות מדיח או מרתיח או מלבן ואינו צריך להטביל. [ב]וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים מדיח או מרתיח ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרשים אינו צריך להטביל. אבל השועין באבר הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה: ז [ג]הלוקח סכין מן העכו"ם מלבנה באש או [ט] משחיזה בריחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה פגימות די לו אם נעצה בקרקע קשה עשר פעמים ואוכל בה צונן. ואם היו בה פגימות או שהיתה יפה ורצה לאכול בה חמין או לשחוט בה [י] מלבנה או [כ] משחיזה כולה. [ד]שחט בה קודם שיטהרנה

א טור יו"ד סי' קכ סמ"ג לאוין קמב : ב שם : ג טור שם סמ"ג שם : ד טור יו"ד סי' י וע"ש בפלוגתא :

כסף משנה

מה"מ אמר רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת ומדברי רבינו נראה שהוא סובר שטבילה זו מדרבנן וכ"כ הר"ן שם גבי משכנתא שזה דעת רבינו: ובתשובות הרשב"א כתוב בלשון הזה מה שכתבת שהטבלת כלים מדרבנן לא כלם מודים בו ומדברי הרמב"ם יראה שהוא סבור שהיא מדאורייתא ופשטא דשמעתא בשלהי ע"ז הכי משמע טפי עכ"ל. ונראה שטעמו מפני שראה שכתב רבינו ומפי השמועה למדו:

ו לא חייבו בטבילה זו אלא כלי מתכות. שם וטעמא משום דכלי מתכות אמורים לענין טבילה דכלי מדין אך את הזהב וגו'. ומ"ש של סעודה גם זה שם ומפרש טעמא משום דכלי סעודה אמורים בפרשת כלי מדין דכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש באש אלא כלים של צורכי סעודה. ומ"ש הנלקחים מן העכו"ם שם (דף ע"ה:) אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בלקוחים וכמעשה שהיה פי' בכלי מדין אבל שאולין לא ומשמע דשכורים שוים לשאולין וכ"כ הרשב"א בת"ה. ומ"ש רבינו או שמשכן העכו"ם אצלו, שם איבעיא להו משכנתא מאי אמר מר בר רב אשי אבא משכן ליה עכו"ם כסא דכספא ואטבליה ואישתי ביה ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמיא אי משום דחזי לעכו"ם דדעתיה לשקועיה כלומר שלא לפדותו עוד. משמע בהדיא דהיכא דדעתיה לשקועיה פשיטא לן דבעי טבילה ובדלא דעתיה לשקועיה הוא דאיבעיא לן ולא איפשיטא. ויש לתמוה על רבינו שכתב סתם דמשכן לו עכו"ם אינו צריך להטביל וכתב הר"ן שמה שפסק לקולא לטעמיה אזיל שסובר דטבילת כלים אינה אלא מד"ס: ואני אומר שאין טעמו של הר"ן מספיק אלא להיכא דלא חזינן דדעתיה לשקועיה כדאבעיא לן אבל היכא דחזינן דדעתיה לשקועיה דפשיטא לן דכזביני דמיא הוה ליה לפסוק שצריך להטביל. ואפשר לומר דאע"ג דמר בר רב אשי ספיקא ליה דכי חזינן דדעתיה לשקועיה צריך להטביל כיון דרב נחמן אמר לא שנו אלא בלקוחים וכמעשה שהיה משמע דסבירא ליה דמשכון לא אפי' חזינן דדעתיה לשקועיה דמ"מ אינו כמעשה שהיה וכיון דפלוגתא דאמוראי היא פסק לקולא מהטעם שכתב הר"ן אי נמי דאי חזינן דדעתיה לשקועיה זביני מעליא נינהו ולא איצטריך ליה לאשמועינן: והרשב"א כתב בשם הראב"ד דמשכנתא צריכה טבילה והטור כתב דבדעתיה לשקועיה צריך טבילה ואי לא י"א שאין צריך וטוב להטבילו בלא ברכה. ומ"ש אבל השועים באבר וכו', שם ואמרינן הו התם דכלי זכוכית צריך להטביל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

ז הלוקח סכין מן העכו"ם וכו'. בפ"ק (דף ח') דקאמר גבי סכין של עכו"ם מלבנה באור והכי תניא בתוספתא ובסוף ע"ז (דף ע"ה:) תנן הסכין שפה והיא טהורה ופירש"י שפה לוטשה באבן של נפחים מול"א בלע"ז. ובגמרא (דף ע"ו:) אמר רב עוקבא בר חמא ונועצה עשר פעמים בקרקע וכו' אמר רב הונא בריה דרב יהושע לאכול בה צונן. ומשמע מדברי הפוסקים והמפרשים דשיפה דמהניא לחתוך בה צונן היא וכן מבואר בדברי הרשב"א. ורבינו שכתב דשיפה מהני אפילו לחתוך בה רותח נ"ל שטעמו משום דמתניתין קתני שיפה ולא קתני נעיצה ואמאי א"ו משום דמהניא לא קתני אלא הכשר גמור לחתוך בה רותח דומיא דאידך דמיתנו בהדה ובגמרא אתי לפרושי הכשירו לחתוך בה צונן וכ"כ מדברי הר"ן לדעת רבינו וכתב שיש לזה הוכחה מהירושלמי. ומ"ש רבינו דלשחוט צריך הכשר כמו לאכול בה חמין אע"ג דברים חולין (דף ח':) אמרינן בלישנא בתרא דלכ"ע בית השחיטה צונן כיון דבלישנא קמא אמרינן דלכ"ע בית השחיטה רותח ראה רבינו להצריך לכתחילה הכשר כמו לחמין. ומ"ש שחט בה קודם שיטהרנה וכו' שם איתמר

הרדב"ז (מכ"י)

ה ומפי השמועה למדו וכו'. שם אמר רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת:

ו לא חייבו בטבילה זו וכו'. שם א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אפי' כלים חדשים במשמע דהא ישנים וליבן כחדשים דמו ואפ"ה בעי טבילה מתקיף לה רב ששת אי הכי אפי' זוזא דסרבלא נמי אמר ליה כלי סעודה אמורין בפרשה: אבל השואל מן העכו"ם וכו'. שם מימרא דרב נחמן ומשכנתא איבעיא להו ופסק רבינו לקולא דאיסורא דרבנן הוא ומשמע דשכורים פשיטא להו דשכירות מכירה ליומיה היא. ולענין הנותן כלי לתקנו איכא פלוגתא ומסתברא שאם נשבר הכלי שאם היה טמא היה עולה מטומאתו ותיקנו העכו"ם צריך טבילה ואם לא אינו צריך טבילה ובכי האי לא אמרינן אומן קונה בשבח כלי ואפי' תימא דבעלמא קונה גבי טבילה לא החמירו: וכן אם לקח כלי עץ וכו'. א"ל ההוא מדרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן כלי מתכות אמורים בפרשה: אבל השועין באבר וכו'. שם כלי קוניא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כתחלתו וחד אמר כסופו והלכתא כסופו:

ז הלוקח סכין מן העכו"ם וכו'. שם במשנה הסכין שפה והיא טהורה ותניא סכין יפה שאין בה גומות נועצה עשר פעמים בקרקע א"ר הונא בריה דרב יהושע ולאכול בה צונן ובקרקע שאינה עבודה הא למדת שאם היא פגומה או שרוצה לאכול בה חמין צריך ליבון או השחזה וכיון שחזרו להיות חדשים ע"י ליבון או השחזה צריכין טבילה: שחט בה קודם שיטהרנה וכו'. פ"ק דחולין (דף ח':) אתמר השוחט בסכין של עכו"ם רב אמר קולף ורבה בר בר חנה אמר מדיח איכא דאמרי דכ"ע

לחם משנה

רבינו בהל' סנהדרין ומפשט דבריו משמע שכוונתו לומר שאין הטבילה הזו מפני שהם טמאים מטומאת מת וכדי לטהרם צריך טבילה עד שתאמר שטבילה זו מן התורה אבל טעם טבילה זו לא כך היא אלא שחכמים תקנוה כדי לטהרם מידי גיעולי עכו"ם שנראה להם שעדיין לא נטהר מידי גיעולי עכו"ם בהגעלה אלא צריך עוד הכשר אחר העברתו באש להתירו מידי גיעולי עכו"ם משמע דהטבילה היא באה להתיר מידי גיעולי עכו"ם ואם כוונתו היה כך קשה טובא דא"כ חדשים ממש למה צריך טבילה הא אין כאן גיעולי עכו"ם ואיך הביא ראיה רב נחמן בגמרא דחדשים בעו טבילה מדמלובנים בעו דילמא התם דיש גיעולי עכו"ם צריך הכשר אחר אבל הכא לא ועוד דא"כ שאולים למה אין צריך טבילה. אלא ודאי נראה שכוונת רבינו היא לומר דאין הטבילה הזאת להתירו מידי טומאה עד שתאמר שהיא מן התורה מפורשת אבל היא מהחכמים שתקנוה מהטעם האמור בירושלמי שהוא יוצא מידי טומאת העכו"ם לקדושה דישראל ואמר שיצא להם סמך ממה שאמר הכתוב וטהר ובשלמא אי פשטיה דקרא היה מדבר בטומאה מה שאמר תעבירו באש היינו אומרים ודאי שמ"ש וטהר הוא טהרה אחרת נוספת להעבירה טומאה אבל מאחר דע"כ קרא לא איירי לטהר מידי טומאה אלא לטהר מידי גיעולי עכו"ם כדהכריח הוא ז"ל דלא מצינו טהרה בטומאה שהיא באש א"כ ודאי דקרא לא איירי בטהרת טומאה וכיון שכן לא נאמר שהטהרה הנוספת במלת וטהר היא להעביר מידי טומאה כיון שלא נזכרה בכתוב אלא ודאי היא טהרה אחרת וטעמא כדאמרו בירושלמי. ושיעור לשונו של רבינו כך הוא אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש שאותה העברה באש היא כדי להתירו מידי גיעולי עכו"ם אבל לא קאי האי להתירו מידי גיעולי עכו"ם לטהרה אחרת שהזכיר דאין הטהרה באה להתירו מידי גיעולי עכו"ם אבל היא באה מן הטעם האמור בירושלמי. כן נראה לי לפרש לשונו:

ו אבל השואל וכו'. שם לא שנו אלא לקוחין אבל שאולין לא ושם איבעיא להו משכנתא מאי ושם משמע דהוי ספיקא ופסק רבינו לקולא כיון דאין דין טבילת כלים מפורש בתורה אלא מפי השמועה: אבל השועין באבר וכו'. שם אמרו קוניא וכו' והילכתא כסופו:

ז הלוקח סכין וכו'. שם במשנה אמרו הסכין שפה והיא טהורה ובגמרא (דף ע"ו:) אמר רב עוקבא בר חמא ונועצה עשר פעמים בקרקע ולכאורה נראה דהוא מפרש שפה שהוא משחיזה בריחיים ומה שאמר ונועצה עשר פעמים וכו' הוא ענין אחר והוא תיקון אחר להתיר לצונן. אבל מדבריו בפירוש המשנה לא משמע כן אלא שהוא מפרש שפה ר"ל נעיצה עשר פעמים בקרקע. ומ"ש או משחיזה הוא מסברתו שאין לך תיקון יפה ממנו ועיין בב"י ז"ל כי שם עמד על כל זה: שחט בה קודם וכו'. פ"ק דחולין (דף ח':) השוחט בסכין של עכו"ם רב אמר קולף ורבה בר בר חנא אמר מדיח ופסק כרבב"ח ומ"מ כתב שהמחמיר הבא עליו ברכה ויש לחוש לדבריהם:

סכין

הגהות מיימוניות

בטבילה, מצאתי ע"כ: [ז] הנותן כלי לעכו"ם לתקנו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי בעי טבילה למאן דאמר אין אומן קונה אין צריך טבילה. בהלכות גדולות פוסק כר' יוסי ור"י אלפס פוסק כרבא שדוחה התם דכ"ע אין אומן קונה ומספק צריך להחמיר ולהטבילו ע"כ: [ח] איבעיא להו משכנתא מאי אמר מר בר רב אשי אבא משכנו ליה כסא דכספא ואטבליה ושתה מיניה ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני או משום דקא חזי לעכו"ם דדעתיה לשקועיה והכא ספק להקל וכן כתב בס"ה שפסקו מקצת רבותינו שבצרפת ויש שמטבילין בלא ברכה ע"כ. וכן כתב ראבי"ה דנראה לו דלא הוי כמו תיקו דאיסורא שאין כאן איסור ולשאר מצות נמי שהן חובה עליו. לא דמי דאי בעי פטר נפשיה ושתי בכוס אחר ולכך לא בעי טבילה ולא אמר מספיקא יטבל בלא ברכה עכ"ל. וישראל הממשכן כליו כשחוזר ופודהו נראה דאין צריך טבילה אע"ג דבעי תלמודא אי משכנתא כזביני דמי גבי האי פשוט דלאו כזביני דמי וצריך עיון ע"כ: [ט] וכן פסק ריצב"א דאם השחיזה יפה בריחים שמועיל כמו ליבון וכן פירש ספר המצות משמו ע"כ: [י] בפ"ק דשחיטת חולין איתא דצריך ליבון וכן מפרש בתוס' ובירושלמי גרסינן הסכין שפה בקרקע והיא טהורה והא דאיתמר בסכין ליבון פר"י אותן שהן גדולים דדרך להשתמש בהן על ידי האור ור"י בר רבי מאיר לא היה מצריך אפילו לגדולים אלא הגעלה לפי שרוב תשמישין שלנו אינן על ידי האור ולא הודה לו רבינו תם ע"כ: [כ] דקדק ריצב"א מדקאמר דצריך ליבון משמע שאין מועיל שיפשוף במחמין במקום הגומות סמ"ה, ע"כ:

מגדל עוז שחט בה קודם עד רוב הסימנים ישראל מותר. פ"ק דחולין (דף ח'):

דכ"ע בית השחיטה צנן מ"ד מדיח שפיר ומ"ד קולף אגב דוחקא דסכינא בלע. ופסק כי האי לישנא ולקולא :

ח סכין ששחט בה טרפה וכו'. שם פליגי רב אחא ורבינא ח"א בחמין וח"א בצונן והלכתא אפילו בצונן ואי איכא בליתא דפרסא לעיכפריס לא צריך :

ט ויש דברים אסרו אותם חכמים וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ה:) במשנה ואלו דברים של עכו"ם אסורין ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו עכו"ם וכו' והפת והשמן וכו' :

י ואין שותין שכר שלהם וכו'. שם (ל"א) איתמר מפני מה אסרו שכר של עכו"ם אמר רב יצחק משום חתנות וכו' רב פפא מפקין ליה אבבא דחנותא ושתי רב אחאי מייתי ליה לביתיה ושתי. ורבינו לא כתב אלא הא דרב אחאי משום הרחקה יתירה :

יא יין תפוחים וכו'. שם (מ':) תניא וכן יין התפוחים של עכו"ם הבאים מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה מותרין הנמכר בקטלוזא אסור מפני שמערבין בו יין :

יב אע"פ שאסרו פת של עכו"ם וכו'. שם פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים אמר אין כאן פלטר כסבורין העם לומר פלטר עכו"ם והוא לא אמר אלא פלטר ישראל אמר ר' חלבו אפי' למ"ד עכו"ם לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא ור' יוחנן אמר אפי' למ"ד פלטר עכו"ם ה"מ בשדה אבל בעיר לא משום חתנות. ופסק כדברי שניהם לחומרא ואם נמצא פת של פלטר ביד בעל הבית מותר ופת של בעה"ב ביד פלטר אסור שלא הלכו בדבר אלא אחר עיקרו :

הדליק

שיטהרנה [ז] מדיח מקום השחיטה ואם קלף הרי זה משובח: ח סכין ששחט בה טרפה לא ישחוט בה עד שידיחה [מ] אפילו בצונן או מקנחה בבליות של בגדים: ט [א]ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואע"פ שאין לאיסורן עיקר מן התורה נזרו עליהן כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות. ואלו הן. [ב]אסרו לשתות עמהן ואפילו במקום שאין לחוש ליין נסך. ואסרו לאכול פיתן או בישוליהן ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן: י כיצד לא ישתה אדם במסיבה של עכו"ם. ואע"פ שהוא יין מבושל שאינו נאסר. או שהיה שותה מכליו לבדו. ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר. [נ] ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן ואינו אסור אלא במקום מכירתו. אבל אם [ס] הביא [ג]השכר לביתו ושתהו שם מותר שעיקר הגזירה שמא יסעוד אצלו: יא [ד]יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן מותר לשתותן בכל מקום דבר שאינו מצוי לא נזרו עליו. יין צמוקים הרי הוא כיין ומתנסך: יב אע"פ שאסרו [ה]פת עכו"ם [ע]. יש מקומות שמקילין בדבר [פ] ולוקחין פת ° הנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה מפני שהוא שעת הדחק. אבל פת ° בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל [צ] שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלן

איתמר השוחט בסכין של עכו"ם רב אמר קולף ורבב"ח אמר מדיח ופסקו ר"ח והתו' והרשב"א והרא"ש כרב ורי"ף פסק כרבב"ח וכן פסק רבינו. ועל מ"ש רבינו ואם קלף הרי זה משובח כתב הר"ן בפ' כל הבשר לא ידעתי למה ואפשר דרפויי מירפא בידיה עכ"ל :

ח סכין ששחט בה טריפה וכו'. הכי אסיקנא בריש חולין (דף ח':) :

ט ויש שם דברים אחרים אסרו אותם חכמים וכו' ואלו הן אסרו לשתות עמהן וכו' ואסרו לאכול פתן או בישוליהן וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ה:). ומ"ש לא ישתה במסיבה של עכו"ם וכו'. בע"ז פ"ק (דף ח'). ומ"ש ואין שותין שכר שלהן וכו' בפ"ב דע"ז (דף ל"א:) מפני מה אסרו שכר של עכו"ם רמי בר חמא אמר רבי יצחק משום חתנות רב נחמן אמר משום גילויא וכו' רב פפא מפקין ליה לאבבא דחנותא ושתי רב אחאי מייתו ליה לביתיה ושתי ותרווייהו משום חתנות מיהו רב אחאי עביד הרחקה יתירתא פירוש תרווייהו משום חתנות דאי משום גילוי בכל ענין היה אסור אבל משום חתנות ליכא דכיון דלא שתי בבתייהו תו ליכא קירוב דעת: וכתבו התוס' איסור שכר לא מצינו לא במשנה ולא בברייתא ושמא בימי האמוראים אסרוה וכתבו עוד ותרווייהו משום חתנות רב אחאי עביד הרחקה יתירא ומכל מקום שניהם לא היו שותים בבית העכו"ם וא"כ צריך ליזהר שלא לשתות שום שכר בבית העכו"ם ורבינו תפס דברי רב אחאי ודלא כרב פפא אע"ג דבתרא הוא ומאריה דגמרא שפי מרב אחאי ועוד דבדרבנן הלך אחר המיקל כדי להתרחק מדברים של עכו"ם וכך הם דברי הרשב"א בת"ה :

יא יין התפוחים ויין רמונים מותר לשתותן בכל מקום וכו'. נראה שלמד כן מדלא הזכיר איסור משקין של עכו"ם אלא שכר בלבד: יין צמוקים הרי הוא כיין ומתנסך. ונראה שאינו חשוב יין עד שישליך ממנו הצמוקים או שיתחיל להמשך היין כדרך שאמרו ביין ענבים שכתב רבינו בפי"א :

א סמ"ג שם : ב טור יו"ד סי' קיב קיד : ג שם : ד שם : ה טור שם סמ"ג שם :

יב אע"פ שאסרו פת עכו"ם יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת הנחתום העכו"ם וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ח:) א"ר כהנא אמר ר' יוחנן פת לא הותר בבית דין מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עכו"ם לפניו פת פורני מאפה סאה אמר רבי כמה נאה פת זו וכו' מה ראו חכמים לאוסרה בשדה כסבורים העם התיר רבי את הפת ולא היא וכו' רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר לא כך הוה מעשה אלא אמרו פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים אמר רבי אין כאן פלטר כסבורים העם לומר פלטר עכו"ם והוא לא אמר אלא פלטר ישראל אמר רבי חלבו אפילו למ"ד פלטר עכו"ס לא אמרן אלא דליכא

לחם משנה

ח סכין ששחט בה טרפה כו'. שם סכין טרפה וכו' והילכתא אפילו בצונן ואי איכא בליתא דפרסא למיכפריה לא צריכא תו ע"כ :

י ואם היה רוב המסיבה כו'. הרב בית יוסף כתב שיצא לו זה ממה שאמרו פ' אין מעמידין (דף ל') שמואל ואבלט הוו יתבי אייתו לקמייהו חמרא מבשלא משכיה לידיה א"ל שמואל הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יי"נ ע"כ. דאי חמרא דבכל גוונא אסור לשתות במסיבה של עכו"ם אם כן היכי הוה שתי שמואל ואין זו ראיה דדילמא שמואל לא הוה שתי עם אבלט אלא אייתו חמרא לשתות שמואל לבדו ואבלט לא היה רוצה ליגע לכך אמר לו שמואל דאין חשש אם יגע דיין מבושל אין בו משום יי"נ, ולכך צ"ע מאין יצא לו זה לרבינו : ואינו אסור אלא במקום מכירתו וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"א) ופסק כרב אחאי דמייתי ליה לביתיה ושתי ודלא כרב פפא דמפקין ליה לאבבא דחנותא ושתי :

יא יין תפוחים וכו'. בברייתא בפ' אין מעמידין (דף מ':) יין תפוחים של עכו"ם הבאים מן האוצר וכו' מותרין הנמכר בקטלוזא אסור מפני שמערבין בו יין ע"כ. ואין משם הכרח שמותר לשתותו אפילו בבית העכו"ם דדילמא לא קאמרה הברייתא אלא שמותר לשתותו בביתו ולא בבית העכו"ם ומ"מ כתב רבינו בכ"מ כלומר אפילו בבית העכו"ם מפני שלא מצא איסור בגמרא אלא בענין השכר לבדו :

יב אע"פ שאסרו פת (של) עכו"ם וכו'. בפ' אין מעמידין (דף ל"ה:). ומ"ש יש מקומות וכו' ר"ל שהם סומכין כר' יוחנן דאמר ה"מ בשדה ור' יוחנן מוסיף על הראשון

משנה למלך

פי"ז ט ואע"פ שאין לאיסורים אלו עיקר מן התורה כו' שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות. ואין חילוק בין יש לו בנים לאין לו בנים. כ"כ הרשב"א סי' רמ"ח יעו"ש :

בשר

הגהות מיימוניות

[ז] כרבה בר בר חנה ודלא כרב דאמר קולף וכן פסק בס"ה ומיירי שיודעין בו שהוא בן יומו דאם לא כן הוי נ"ט לפגם דאמר בע"ז סתם כליהם של עכו"ם לאו בני יומן ניננהו ואר"י דהא דאמרינן אגב דוחקא דסכינא בלע היינו דוקא בית השחיטה שהוא קצת רותח אבל שאר בשר לחתוך או להפשיט בהמה יכול לעשות בסכין של עכו"ם וכן מוכח פרק כל הבשר דלא אסר לאכול כותח אלא צנון שחתכו בסכין לפי שהוא חריף ס"ה. אבל רש"י פסק כרב כיון דלא איפסיקא הלכתא בשל תורה הלך אחר הרוב ואפ"ה לכתחלה לא ישחוט ע"כ : [מ] והילכתא אפי' בצונן אומר ריצב"א שצריך לדקדק בהדחת סכין שיש בה שמנונית במים צוננין להעביר השמנונית תחילה כולה עד שיהו הצוננין זבין בראש הסכין לזנבו ומזנבו לראשו ולא יעכבנו השמנונית מס"ת ועיין לעיל סוף פרק ששי ע"כ : [נ] כתב בספר התרומה דמסתמא ליכא חילוק בין שכר של תמרים לשכר של תבואה אבל דבש ושאר משקין מותר ע"כ וכן ס"ה התיר דבש ושאר משקין וגם תפוחים כרבינו המחבר ומשמו : [ס] רב פפא מפקי ליה אבבא דחנותא ושתי רב אחא מייתי ליה לביתא ושתי. וכתב בספר התרומה דאם נתאכסן בבית העכו"ם נראה דמותר ואפילו הלך לבית העכו"ם מפני דבר אחר יכול להיות דמותר לשתות מן השכר שיתן לו העכו"ם או שמא במקום שיהית לו איבה אם לא ישתה שנותנו לו העכו"ם מותר ע"כ וכן ספר המצות כתב דאם נתאכסן בבית העכו"ם מותר ע"כ : [ע] אדם שנזהר מפת של עכו"ם מותר לו לאכול עם האדם האוכל פת של עכו"ם בקערה אחת ואין לחוש על טעם הפת כמו שלא גזרו על תערובת דמאי וע"ש בתוס' פ"ק דשחיטת חולין וכן כתב בספר התרומה שכתב רבינו יהודה בשר"י ע"כ : [פ] אבל מקום שלא נהגו להקל בו אסור באכילה אא"כ מפני חיי נפש כגון שהתענה שלשה ימים אז מותר אפי' במקום שנהגו איסור כדאיתא בירושלמי : ° [כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שלא אסרו אלא פת של חיטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון אבל של קטנית ושל אורז ודוחן אינו בכלל פת סתם שאסרו וגם אינו חשוב להיות בו משום בשולי עכו"ם עכ"ל] : ° [כתב הטור ז"ל של בעה"ב אסורה לעולם אפי' קנאה פלטר ממנו ואפי' שלחה לישראל לביתו וכן אפי' שלחה אותו הישראל לאחר אסורה לעולם ושל פלטר מותרת לעולם אפי' קנאה בעה"ב ממנו שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו אלא אחר מי שהיה לו בשעת אפייה עכ"ל]: [צ] בירושלמי דפ"ק גרסינן פיתן אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן מהלכות של עימעום כך אני אומר במקום שפת של ישראל מצויה כו' עד במקום שאין פת של ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת של עכו"ם מותרת ונמנו עליה והתירות משום חיי נפש רבנן משום רבי אחא בר יעקב כדברי המתירין ובלבד מן הפלטר ועיין באבי"ה בסימן תתק"ט שמה האריך בפירוש הדבר וכן כתב מהר"ם ז"ל שמצא בתשובת הגאונים דפת של ישראל שאפאה עכו"ם ולא חתה ישראל בגחלים אסור ואפילו למוכרו לעכו"ם אסור אם לא

מגדל עוז ואין שותין שכר כו' עד ששם שלהן אסורה. פ' אין מעמידין (דף ל"א) :

אצלן: **יג** הדליק העכו"ם את התנור ואפה בו ישראל. או שהדליק ישראל ואפה עכו"ם. או שהדליק העכו"ם ואפה העכו"ם ובא ישראל וניער האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הפת הרי זו מותרת. [א]ואפילו לא זרק אלא עץ [ק] לתוך התנור התיר כל הפת שבו. שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה: **יד** [ב]עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש או פרישין וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא חי הרי אלו מותרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי. כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות. אם בישלן העכו"ם מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן הרי אלו אסורין משום בשולי עכו"ם: **טו** במה דברים אמורים בדבר שהוא עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת. כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהם. אבל דבר שאינו עולה [ר] על שלחן מלכים לאכול בו את הפת כגון תורמוסין ששלקו אותן עכו"ם אע"פ שאינן נאכלין חיין הרי אלו מותרין וכן כל כיוצא בהן. שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבירו עליו: **טז** ודגים קטנים שמלחן ישראל או עכו"ם הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול. ואם צלאן עכו"ם אחר כן מותרין [ש] [ג]וכל שבשלו ישראל [ת] מעט בשולו בין בתחלה בין בסוף מותר. לפיכך אם הניח העכו"ם בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגים בקדרה או שהניח ישראל וגמר העכו"ם הרי זה מותר: **יז** דג שמלחו עכו"ם ופירות שעישנן עד שהכשירן לאכילה הרי

א עיין שם בטור בנדון זה: ב טור שם סי' קיג ע"ש כמ"ג שם: ג טור שם סמ"ג לאוין קמח:

כסף משנה

דליכא פלטר ישראל אבל במקום דליכא פלטר ישראל לא ור' יוחנן אמר אפילו למ"ד פלטר עכו"ם ה"מ בשדה אבל בעיר לא משום התנות ומפרש רבינו דר' יוחנן אדרבי חלבו סמוך והכי בעינן ולחומרא שדה וליכא פלטר ישראל ופסק כר' יוחנן לחומרא שכתב יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת הנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל *ובשדה מפני שעת הדחק זו היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו והר"ן שכתב שרבינו לא הזכיר שדה כלל נוסחא משובשת נזדמנה לו בספרי רבינו:

יג הדליק העכו"ם או התנור וכו'. מימרא דרבינא שם (דף ל"ח:):

יד עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש וכו'. שם (דף ל"ח) אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו וכו' כל שאינו נאכל על שלחן מלכים ללפת בו הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי ביניייהו איכא בינייהו דגים קטנים וכו':

וכתבו התוס' שפסק רבינו תס כתרי לישני לקולא ואין אסור משום בישולי עכו"ם אלא אם עולה על שלחן מלכים ואינו נאכל כמות שהוא חי ודקדק כן מדברי הגמרא וכן דעת ר"ה והרא"ש והרשב"א והר"ן וכך הם דברי רבינו. ומ"ש ודגים קטנים שמלחן וכו' שם אמר רב אחי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עכו"ם אמר רב יוסף אם צלאן עכו"ם סומך עליהם משום עירובי תבשילין. ומ"ש וכל שבישלו ישראל מעט בישול וכו' מסקנא דגמרא שם בין שהניח עכו"ם והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עכו"ם ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמגים את הקדרה דתני לה בהדה בברייתא בגמרא וכך הם דברי רבינו. וכ"ל דהאי היפוך בבשר לא להפכו מצד שהוא מונח ע"ג גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסילקו העכו"ם קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו לאור אסור אלא כשמנענעו והוא מונח על האש איירי ועי"כ הובערו הלפידים ונתקרב בישולו אבל היפוך ישראל הגחלים אינו מועיל להוציאו מידי בישול עכו"ם כמו שמועיל בפת וכ"כ הר"י והרשב"א והר"ן והריב"ש וכ"כ מדברי רבינו שכתב היפך בבשר ולא כתב היפך בגחלים: ודע דאמרינן בגמרא הא דשרינן בהניח ישראל והיפך עכו"ם דוקא בדלא עבד עכו"ם אלא קירוב דבישול אבל היכא דאי לא הפיך ביה עכו"ם לא הוה בשיל אסור ולא חשש רבינו לכתבו משום דמילתא דפשיטא הוא:

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ח:) דג מליח וכו' חזקיה ובר קפרא חד אסר וחד שרי ור' יוחנן אסר ופירש"י דלאוכלו כמות שהוא אפליגו וכן נראה מדברי רבינו ופסק כחזקיה ובר קפרא משום דרבים נינהו ועוד דחזקיה רביה דר' יוחנן הוה וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרשב"א ז"ל: ודע דאמרינן בגמרא דרבי חייא פרוואה אמר אין דבריו

הרדב"ז (מכ"י)

יג הדליק העכו"ם את התנור וכו'. שם אמר רבינא הלכתא האי ריפתא דשגר עכו"ם ואפה ישראל אי נמי שגר ישראל ואפה עכו"ם א"נ שגר עכו"ם ואפה עכו"ם ואתא ישראל והתא ביה מחויי שפיר דמי: ואפילו לא זרק אלא עץ וכו'. הייט מן הדברים שבין בני א"י לבני בבל כי בני א"י אומרים קיסם מה מעלה ומה מוריד ובני בבל משליכים קיסם ואנן בתר בני בבל גרירינן. ומיהו קשה על מה סמכו שמשליכין קיסם בבקר בתנור לכל היום כולו. וי"ל שהתנורים שלנו שאופין בהם רבים אינו מלפנן כל היום כולו אלא מוסיף עצים בכל פעם להעמיד חומו נמצא שבפעם הראשונה שמשליך הקיסם מסייע באפיית הפת של היום כולו וכיון שהדבר משום היכר בעלמא כמכו כדבר להקל:

יד עכו"ם שבישל לנו יין וחלב וכו'. שם אר"ש בר יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם. בסורא מתנו הכי בפום בדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בשולי עכו"ם מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים ואדדי וריסא. ופסק רבינו כתרי לישני ולקולא וכן כתב ר"ת דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולישנא בתרא לטפויי אלישנא קמא קא אתי:

טז דגים קטנים אין בהם משום בשולי עכו"ם וכו'. אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי עכו"ם אמר רב יוסף אם צלאן עכו"ם סומך עליהן משום עירובי תבשילין וכתב או שצלאן עכו"ם וכיון שמקצת הבישול נעשית בהיתר דהיינו מליחה שלא אמרו דמליח הרי הוא כרותח לענין גזירה זו כדלקמן אע"ג דנגמר הבישול גם ע"י עכו"ם אבל אם לא היו מלוחים יש בהם משום בישולי עכו"ם שהרי אינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן מלכים. אבל יש חולקים ואומרים דוקא שמלחן ישראל: **וכל שבישלו** ישראל וכו'. שם מימרא דר' יוחנן בין שהניח עכו"ם והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שיהא תחלתו וגמרו ביד עכו"ם הילכך כל שסייע לישראל בבישול מותר כי היכא דפת:

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. שם כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליח ואחד ביצה גלויה

*[תמיה לי על בעל כ"מ למה העתיק בש"ע י"ד סי' קי"ב סעיף ב' דברי רבינו והשמיט ובשדה וכאן הוכיח דנסחת הר"ן משובשת ומדבריו כאן משמע דס"ל כרבינו דאי לא הוה ליה לפרושי. ואפשר שט"ס הוא ונשמט מלת ובשדה ולא השגיחו בזה, וראיה לדברי שהרב משה רבקש הביא מולא הדין טור בשי"ח וכו' ואיסתמיטתיה שהם דברי הרמב"ם אות באות מלה במלה דברים כשוייתם]:

לחם משנה

הכאהון דסובר דקרתי בעינן דליכא פלטר ישראל ובשדה והכל מבואר יפה בב"י:

יג הדליק העכו"ם את התנור וכו'. שם (דף ל"ח:) מימרא דרבינא הילכתא האי ריפתא דשגר עכו"ם ואפה ישראל וכו': **עכו"ם** שבישל וכו'. שם (דף ל"ח) ובפרק ר' ישמעאל (דף כ"ט) איכא תרי לישני חד אמר כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עכו"ם ולישנא אחרינא אמר כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עכו"ם ומפרש ר"ת ז"ל דלישנא בתרא מוסיף להקל דאפילו אינו נאכל כמות שהוא חי כיון שאינו עולה על שלחן מלכים לית ביה משום בישולי עכו"ם ופסק כלישנא בתרא וכן הוא דעת רבינו:

טז ודגים קטנים וכו'. בפרק אין מעמידין (דף ל"ח) דגים קטנים אין בהן משום בישולי עכו"ם: ואם צלאן עכו"ם אח"כ מותרין. כלומר דכיון שנתבשלו אין לאסור עתה משום בישולי עכו"ם והמליחה ע"י עכו"ם אין להוכרה מפני שאינה בישול גמור ולכך מלחו עכו"ם ואח"כ צלאו עכו"ם מותר: **וכל** שבישלו וכו'. שם (דף ל"ח:) אמרו כיון שהניח עכו"ם והפך ישראל מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עכו"ם:

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. שם דג מליח וכו' ופסק כחזקיה דשרי ועיין בב"י ז"ל:

קליות

הגהות מיימוניות

לא כי האי גוונא דליכא למיחש דילמא הדר ומזבין להו לישראל כדאשכחן פרק כל שעת גבי ההוא ארבא דטבעא בהישתא ע"כ. וכן הורה בתשובה ועיין בסימן כ"ב ע"כ: [ק] וכן פסקו התוס' דאנן קי"ל כבני בבל שנהגו לאכול על ידי קיסם ולא כבני ארץ ישראל דאמרי קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ועי' בסי' כ"ב ע"כ: [ר] גרסינן פ' אין מעמידין רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר מרתא כל שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי ביניייהו איכא ביניייהו דגים קטנים. והנה פסק בשתי הלשונות לקולא שאין אסור אלא כשיש תרתי לריעותא שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שולחן מלכים וכן פסק ר"ת וכן ספר המצות משמם שהרי קולות של לשון ראשון הכל מודים בו דלשון שני בא להקל מדקאמרי' איכא ביניייהו דגים קטנים פירוש דללישנא קמא אסור וללישנא בתרא שרי שאם היה בא להחמיר היה לו לומר איכא ביניייהו דבש וגבינה אלא ודאי דבש וגבינה וכל הנאכל כמות שהוא חי מודים ב' הלשונות שמותר אע"פ שעולה על שולחן מלכים וכן סתמא דתלמודא אמר הכי גבי מישהא שליקא וכן פרק במה טומנין משמע כן מהא דרב נחמן אמר לדרו עבדיה אייתי לי מייא דאחים קפילא ארמאה ע"ש וכן בפרק מי שהפך מהא דרבי יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדרשא ואשתי מייא דאחים קפילא ארמאה ע"ש ולא פליגי אלא בדבר שאינו נאכל כמות שהוא חי ואינו עולה על שולחן מלכים דללישנא קמא אסור וללישנא בתרא שרי וכלשון זה המיקל ס"ל לר' יוחנן כדאיתא פ' אין מעמידין לפרש בקולות של שתי הלשונות וכן באבי"ה וכתב דיש פוסקין בתרי לישני להומרא ע"כ: [ש] שם בטור וז"ל כתב הרשב"א דגים מלוחים גדולים אע"פ שקצת אנשים אוכלין אותם היין מחמת מלחן אכילה זו על ידי הדחק היא ואינה אכילה לפיכך אם בישלן עכו"ם אסורין ויש מן החכמים שהתירו והראשון נראה עיקר עכ"ל: [ת] כחזקיה ובר קפרא דהוו להו רבים לגבי ר' יוחנן דאסר וכן פסק ר"י אלפס וכן ספר המצות משמו ואפילו בישל הרבה יותר ממאכל בן דרוסאי וכן כתב בס"ה שקבל רבינו יהודה:

מגדל עוז עכו"ם שבישל עד משום בשולי עכו"ם. בשבת פ' במה טומנין (דף ל"ח) ובמס' ע"ז פ' אין מעמידין (דף ל"מ): בר"א כו' עד מפני שהוא משכר. שכל פ' אין מעמידין:

הרי אלו מותרין. מליח אינו כרותח בגזירה זו והמעושן אינו כמבושל. וכן קליות של עכו"ם מותרין ולא גזרו עליהם שאין אדם מזמן חבירו על [א] הקליות: יח פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן העכו"ם ומוכרין אותן אסורין משום בישולי עכו"ם במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת. ומשום גיעולי עכו"ם בכל מקום שמא יבשלו אותן עם הבשר. [א]או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגנין שקולין אותן העכו"ם בשמן אסורין אף משום גיעולי עכו"ם: יט [ב]עכו"ם שבישל ולא נתכוון לבשול הרי זה מותר. כיצד עכו"ם שהצית אור באגם כדי להעביר החציר ונתבשלו בה חגבים הרי אלו מותרין. ואפילו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת. וכן אם חרך הראש להעביר השער מותר לאכול מן הדלדולין. ומן ראש אזנים שנצלו בשעת חריכה: כ [ג]תמרים ששלקו אותן עכו"ם אם היו מתוקין מתחלתן הרי אלו מותרין. ואם היו מרין ומתקנין הבשול הרי אלו אסורין. היו בינוניים הרי אלו אסורין: כא קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחומץ הרי זה אסור. אבל קלי של [ג] חטים ושעורים שלשין אותן במים הרי זה מותר: כב [ד]שמן של עכו"ם [ג] מותר. ומי שאוסרו

א שם: ב שם: ג שם: ד ע"ש בסמ"ג בסוף הסימן:

גלוים הזקיה וכר קפרא שרו ור' יוחנן אסר והשמיט רבינו בילה לגוים משום דבדג מליח הלכה כחזקיה וכר קפרא דהוו תרי לגבי חד א"כ דחזקיה רביה דר' יוחנן אבל בילה לגוים הלכה כר' יוחנן דהכי אמר אביי הלכתא כר' יוחנן ומסתבר טעמיה דבילה אינה נאכלת כמות שהיא ועולה היא על שלחן מלכים וכ"כ רבינו בהדיא כגון בשר וביצים וכו':

וכן קליות של עכו"ם וכו'. תניא חטין ועשאן קליות הקמחין והסלתות שלהן מותרין וה"ה לקליות של כל הקטניות:

יט עכו"ם שבישל ולא נתכוין וכו'. שם א"ר יוחנן האי עכו"ם דחריך רישא שרי למיכל מינה אפילו מריש אוניה. עוד שם עכו"ם שהצית אור באגם וכו' ואמרינן לגלויי אגם קא מיכוון ושרי:

כ תמרים ששלקו אותם וכו'. שם בעו מיניה מר' אסי הני אהיני שליקי דארמאי מאי חוליי לא תיבעי לך דודאי שרו מרירי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך מליעאי מאי אמר להו מאי תיבעי לכו דרבי אסר ומנו לוי:

כא קלי של עדשים וכו'. שם שתי..א רב שרי אבוה דשמואל ולוי אסרי. נחמי ושערי כ"ע לא פליגי דשרי בשלפחי כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בטלפחי דמיא מר סבר גזרינן הא אטו הא ומ"ס לא גזרינן. ופסק רבינו כאבוה דשמואל ולוי:

כב שמן של עכו"ם וכו'. שם ר' יהודה נשיאה ובית דינו נמנו על השמן והתירוהו

דבריו על אחד במקום קניס ואמר להו רב זביד לא תליתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דר' יוחנן וכיון דאביי דבתרא הוא פסק כר"י הוה לן למפסק כוותיה וזה היה [illegible] של הרב רבינו יונה שפסק כר"י ואיני יודע למה תמה עליו הרשב"א בתורת הבית ואדרבה יש לתמוה על הפוסקים כחזקיה וכר קפרא למה לא חשו לאביי דבתרא הוא ואפשר שהטעם הוא משום דכיון דהא דאביי לא אפסקהן מלן דאמר לה אלא רב זביד והוי מילתא פלוגתא בין ר' חייא פרוואה ורב זביד וכיון דטעמיה דר' חייא מסתבר נקטינן כוותיה והרי"ף תירץ בענין אחר דהאי פלוגתא בגמ' לא בדג מליח בלחוד הוא אלא אף בבילה לגויה וקאמר גאון דלא אמר אביי הלכתא כר"י אלא בבילה לגויה בלבד. ומ"ם ופירות שעישנן וכו' ירושלמי פ' הנודר מן המבושל אין במעושן משום בישולי עכו"ם:

ואיפא למידק בדברי רבינו דהא דדג שמלח עכו"ם הוה ליה לאקדומי להיא דדגים קטנים דלעיל ועוד קשה למה הפסיק ביניהם בדין היה עכו"ם והפך ישראל או היה ישראל והפך עכו"ם. ונראה דמשום דדג מליח אם מלאו עכו"ם לא הוה מצי לאקדומי לדין דגים קטנים דא"כ הוה משמע דאם מלאו עכו"ם אחר כך מותרים קאי גם לדג מליח והא ליתא דדגים קטנים מתוך רכותן על ידי מליחתן הם ראויין לאכילת כל אדם ומש"ה נליה דבתר מליחה לא חשיבא בישול אבל דג מליח אינו ראוי ע"י מליחתו אלא לאכילה ע"י הדחק הלכך נליה דבתר מליחה חשיבא בישול וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל דגים גדולים מלוחים אע"פ שיש מקצת אנשים אוכלים אותם חיים מחמת מלחן אכילה זו ע"י הדחק היא הרבה ואינה אכילה לפיכך אם בישלן עכו"ם הרי אלו אסורים ויש מן החכמים שהתירום והרמב"ן

נ"ל עיקר עכ"ל. וליטניה דרבינו דייק הכי דגבי דגים קטנים שמלחן כתב הרי הם כמו שנתבשלו קצת ומדנקט בהו לשון בישול משמע דראוי לאכילה הם כמו דבר שהוא מבושל קצת שהוא נאכל שלא ע"י הדחק אבל גבי דג מליח לא הזכיר לשון בישול מפני שאינו נאכל אלא ע"י הדחק גדול. ומ"מ עד שהכשירן לאכילה אפשר דאסירות שעישנן קאי ולא אדג מליח ואת"ל דאדג מליח נמי קאי ע"כ לומר דהכשר כל דהוא קאמר להיות נאכל ע"י הדחק מיהא: וכן קליות של עכו"ם מותרים. ג"ז שם (דף ל"ז:) חטים ועשאן עכו"ם קליות מותרין וכתב רבינו שהטעם שלא גזרו עליהם מפני שאין אדם מזמן חבירו על הקליות והר"ן כתב שהטעם מאגי שלא נשתנו מברייתן וכן פירש"י וע"פ דברים אלו נהגו היתר באפונים קלויין שקולים העכו"ם ולא פקפק אדם עליהם אם לא במקום שנוהגים למשוח המחבת בשמן בשעת קלייה והוא מקום שיש לחוש שמא ישימו חלב במקום שמן:

יח פולים ואפונין ועדשים וכיוצא בהם ששולקין העכו"ם וכו'. דעת הפוסקים דסתם כליהם של עכו"ם אינן בני יומן ומלדברי רבינו נראה שאינו סובר כן שכתב בפ"ג שהמאכל שבישלו אותה עכו"ם אסורה משום געולי עכו"ם כמו שיתבאר ואילו לדברי האומרים סתם כליהם של עכו"ם אינם ב"י לית בה משום גיעולי עכו"ם ועוד שכתב בפרק זה דשמן ודבש שבישלום עכו"ם אין בהם משום בישולי עכו"ם ומפני שהבשר פוגמן ומסריחן וזהו פירוש למ"ש בגמרא (דף ל"ה:) אי משום געולי עכו"ם כ"ע לפגם הוא ומותר ואם היה סובר דסתם כליהם של עכו"ם אינם ב"י הל"ל דמהיא טעמא הוו כ"ע לפגם ולפ"ז מ"ש כוספן של עכו"ם שהותמו מותר מפני שנ"ע לפגם לא משום דסתם כליהם של עכו"ם אינן ב"י קאמר אלא מפני שהבשר פוגם את הכוספן ומסריתו וכדרך שכתב בשמן ודבש ועוד שכתב פולים ועדשים וכיוצא בהם ששולקין אותם העכו"ם ומוכרים אותם אסורים וכו' משום געולי עכו"ם בכ"מ שמא יבשלום עם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגנים שקולים אותם העכו"ם בשמן אסורים אף משום געולי עכו"ם הרי בהדיא שהוא חושש לסתם כלי עכו"ם משום גיעול ולפ"ז מ"ש גבי לוקח כלים מן העכו"ם וכלם שנשתמש בהן עד שלא הדיחן ועד שלא הלבין מותר שכל השומן שבהם נ"ע לפגם הוא כמו שביארנו נ"ל דבשמיקן עד שאינן ב"י מיירי וכן נ"ל ע"כ לדעת האומרים דסתם כליהם של עכו"ם הייטיקן להו לבני יומן דהא דתניא בסוף ע"ז (דף ע"ה:) וכלן שנשתמש בהם [עד שלא יטביל עד] שלא יגעיל [עד] שלא ילבין מותר דבשמיקן מיירי הא לאו הכי אסור ודייק ליטנא דרבינו דלכך נתכוון ממ"ש שכל השומן שבהם נותן טעם לפגם הוא כמו שביארנו ולא כתב לא לפניו ולא לאחריו דסתם כלים של עכו"ם אינן ב"י וא"כ נ"ל דכמו שביארנו דלא קאי אלא למ"ש שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה הואיל ועדיין לא נפגם השומן ומד"ם לא יבשל בה לעולם לפיכך אין לוקחים כלי חרס ישנים מן העכו"ם וכו' ואם לקח ובישל מיום שני והלאה התבשיל מותר והיינו ודאי כשיודע שאינה בת יומה כנ"ל אבל מנאמי שכתב הרשב"א שטעמו של רבינו בכוספן של עכו"ם הוא משום דסתם כליהם של עכו"ם אינם ב"י. ויש הוכחה לדברי הרשב"א מלשון רבינו שכתב שמן של עכו"ם מותר וכו' ואפילו נתבשל וכו' ואינו נאסר משום גיעולי עכו"ם מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש של עכו"ם שנתבשל מותר מטעם זה כוספן של עכו"ם שהותמו וכו' מותר מפני שנטל"פ הוא ואם לא היה סובר דסתם כלי עכו"ם אינן ב"י הל"ל וכן כוספן של עכו"ם שהותמו מותר מטעם זה כמ"ש בדבש ומדלא כתב כן משמע דכוספן אין הבשר פוגמו ואפ"ה שרי דסתם כלים אינן ב"י וה"ל כ"ע לפגם ובשמן ודבש לא איצטריך להאי טעמא דטעמא דעדיף מיניה נקט דאפילו אם היה ב"י ממש מותר לה"ע ולפי זה אהי היא דוכן שנשתמש בהן עד שלא הדיחן ועד שלא הלבין כפשטה ולא נצטרך לומר דבשמיקן מיירי ולפי זה יש ליישב מ"ש גבי פולים ואפונים ועדשים וכיוצא עיקר הטעם שמא יבשל אותם עם הבשר. ומ"ש או בקדרה שבישלו בה בשר כדי נסבה א"נ דמשום דמינים הללו אינם ראויים ליאכל אלא עם שומן לכן אנו חוששין שמא בישל אותם בקדרה שבישלו בה בשר סיפך אחר בישול הבשר כדי שתפלוט בהם מה שומן שבה וכן הסופגנין אנו חוששין שמא קלו אותן בשומן נבילה אבל ההיא דממאה שבישלו אותה העכו"ם אסורה משום גיעולי עכו"ם איני יודע לייטבה לפי דרך זו דדוחק לומר דהיים שמא יערב בה שומן ויבשלם יחד דאין זה במשמע דבריו ועוד שכתב כמו שיתבאר ולא אבה..ן ליה חששא זו ולכך נראה כמו שכתבתי תחלה שדעת רבינו דלא קי"ל כמ"ד סתם כלים אינן ב"י:

יט עכו"ם שבישל ולא וכו' וכן אם חרך הראש להעביר השיער וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ח):

כ תמרים ששלקו אותם וכו'. שם (דף ל"ח:) וטעמא משום דמתוקים נאכלים כשהם חיים ומרים אינן נאכלים ובינוניים נאכלים חיים ע"י הדחק:

כא קלי של עדשים וכו'. שם וכל"ב וטעמא דשל עדשים לפעמים עושין אותם בחומץ ולפיכך אסרו כשעושין אותם במים אטו כשעושים אותם בחומץ אבל של חיטים אין דרך לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו בהם:

כב שמן של עכו"ם מותר. שם (דף ל"ה:) כמשנה רבי וב"ד דינו התירו השמן. ומ"ם ומי שאוסרו ה"ז עומד בחטא גדול וכו' כתב כן משום דאמרינן בירושלמי רב יצחק בר שמואל בר

לחם משנה

קליות וכו'. שם (דף ל"ז:) חטים ועשאן קליות מותרים פי' רבינו הטעם שאין אדם מזמן חבירו על הקליות וכן הוא הטעם בודאי לפי המסקנא שאמרו שם אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא:

יח פולים וכו'. מתבאר ממה שלמעלה:

יט עכו"ם שבישל וכו'. שם (דף ל"ח) עכו"ם שהצית את האור באגם כל החגבים שבאגם אסורים והקשו כי האי גוונא מי אסור והא אמר רב חנן וכו' האי עכו"ם דחריך רישא שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה וכו' ותירצו לעולם דלא ידע הי טהור והי טמא וכו' ונתבארו דברי רבינו:

כ תמרים ששלקו וכו'. שם (ע"ב) הני אהיני שליקי דארמאי מאי חוליי לא תיבעי לך דודאי שרו מרירי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך מליעאי מאי אמר להו מאי תבעי לכו דרבי אסר ומנו לוי ע"כ ונתבארו דבריו:

כא קלי של עדשים וכו'. שם שהיתאה רב שרי אבוה דשמואל ולוי אסרי ואמרו שם איכא

הגהות מיימוניות

[א] ביצה צלויה פסק תלמודא כר' יוחנן דאסר ולא כחזקיה ובר קפרא דשרו ועיין לעיל פ' ג' בה"ח: [ג] קבלנו שכר אין בו משום בישולי עכו"ם כמו שהתבואה מתבטלת במים לענין ברכה לשון ס"ה ע"ב: [ג] בירושלמי פ"ק דשבת (על מתני' אלו מהלכות שאמרו וכו') רב יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח ר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי

כר מרתא נחת לגליבן אסכת לר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו את השמן שמואל עלה ואכל רב לא אכל א"ל שמואל לרב אכול או אנא כתיב עלך זקן ממרא אסרא עליה ואכל. ומ"ש רבינו ואפילו נתבשל השמן ה"ז מותר בגמרא דידן אמרינן דלשמואל מעיקרא אסרוהו משום זליפתן של כלים טמאים אוסרתן ואח"כ התירוהו משום דנ"ט לפגם מותר ואמרינן תו בגמרא (דף ל"ח:) אמר רב ששת האי מישחא שליקא דארמאי אסור אמר רב ספרא למאי ניחוש לה אי משום איערובי מסרא סרי אם משום בישולי עכו"ם נאכל הוא כמות שהוא חי אי משום געולי עכו"ם נ"פ לפגם הוא ומותר:

כג ומ"ש רבינו וכן דבש של עכו"ם שנתבשל וכו'. שם (דף ל"ט:) במשנה מני דבש בהדי דברים המותרים. ובגמרא דבש למאי ניחוש לה אי משום איערובי מסרא סרי אי משום בשולי עכו"ם נאכל כמות שהוא חי אי משום געולי עכו"ם נ"פ לפגם הוא ומותר:

כד כוספן של עכו"ם וכו'. שם (דף ל"ח:) ת"ר הכוספן של עכו"ם שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור ביורה קטנה מותר ואי זו היא יורה קטנה א"ר ינאי כל שאין לפור דרור יכול ליכנס בתוכה וכו'. והתניא אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה מותר ל"ק הא כמ"ד נ"פ לפגם אסור והא כמאן דאמר נ"פ לפגם מותר. ופירש"י הכוספן פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן. כל שאין לפור דרור וכו' שפיה קצר דבהאי ודאי לא איבטיל דבר טמא דניחוש לגעולי עכו"ם:

וכן כבשים שאין דרכן לתת לתוכן חומץ או יין. שם (דף ל"ט:) במשנה. ומ"ש או זיתים הכבושים שם במשנה. ומ"ש וחגבים הכבושים שבאים מן האוצר מותרים, שם במשנה חגבים הבאים מן הסלולה אסורים מן ההפתק מותרים ופירש"י מן הסלולה הנמכרים בסל לפני חנוני אסורים וכו' מפני שמזלף עליהם יין, מן ההפתק מקום כנוסן של חגבים מלוחים מותרים דאין מזלף עליהם עד שנותנו לפניו למכור:

שאוסרו הרי זה עומד בחטא גדול. מפני שממרה על פי בית דין שהתירוהו. ואפילו נתבשל השמן הרי זה מותר. ואינו נאסר לא מפני בישולי עכו"ם מפני שנאכל כמות שהוא חי. ולא מפני ניעולי עכו"ם מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו: **כג** וכן [ד] דבש של עכו"ם שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה: **כד** [א]כוספן של עכו"ם שהוחמו חמין בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה מותר מפני שנותן [ה] טעם לפגם הוא. [ב]וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חומץ או יין או זיתים הכבושין וחגבים הכבושין שבאין מן האוצר מותרין. אבל חגבים וכבשים שמזלפין עליהן יין אסורין. וכן אם היו מזלפין עליהן חומץ ואפילו חומץ שכר אסורין: **כה** ומפני מה אסרו חומץ שכר של עכו"ם מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין. לפיכך הנלקח מן האוצר מותר: **כו** המורייס במקום שדרכן לתת לתוכו יין אסור ואם היה היין [ו] יקר מן המורייס מותר. וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמא עירבו בו העכו"ם דבר אסור. שאין אדם מערב דבר היקר בזול שהרי מפסיד. אבל מערב הזול ביקר כדי להשתכר: **כז** [ג]קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות. או שעשה מלאכה בשבת אין בית דין מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת. במה דברים אמורים בשעשה מעצמו. אבל להאכילו בידים אסור ואפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו בחילול

והתירוהו ובדקו ומצאו שלא פשט איסורו בכל ישראל. ובירושלמי איתא דרב לא רצה לאכול א"ל שמואל אכול דלא כן אנא כתיב עלך זקן ממרא וכו' אכרח עליה ואכל. וזהו שכתב רבינו הרי זה עומד בחטא גדול וכו':

כד כוספן של עכו"ם וכו'. שם (ע"ז ל"ח:) ברייתות פליגן ומהדרינן. הא הא דתני אחד יורה גדולה ואחד יורה קטנה מותר כמ"ד נ"פ לפגם מותר והכי קי"ל. כוספן פסולת של תמרים כפירש"י ז"ל:

וכן כבשין וכו'. שם ת"ר החגבין והקפריסין והקפלוטות הבאים מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותרין הנמכרין בקטלוזא לפני החנווני אסורין מפני שמזליף עליהן יין וכו' ותנן וכבשין שדרכן ליתן בהם יין או חומץ ואמרינן עלה אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן אבל בידוע אסור אפילו בהנאה ומ"ש ממורייס דשרו רבנן בהנאה התם לעבורי זוהמא הכא למתוקי טעמא:

כו המורייס במקום שדרכן וכו'. שם ההוא ארבא דמורייסא דאתא לעכו אותיב רבי אחא דמן עכו נטורי בהדה א"ל רבה עד האידנא מאן נטרה א"ל עד האידנא למאי ניחוש לה אי משום דמערבי ביה חמרא קיסתא דמורייסא בלומא קיסתא דחמרא בארבעה לומי:

כז קטן שאכל וכו'. זה מבואר ביבמות פ' חרש (דף קי"ג) ובכמה דוכתי:

מצוה

א פירש"י שם פסולת של תמרים שעשו מהן שכר ומולטין אותן: ב טור שם סי' קיד: ג טור או"ח סי' שמג ועי"ש סמ"ג שם בסוף הסימן:

כה ומ"ש ומפני מה אסרו חומץ שכר של עכו"ם וכו'. מימרא דרב יוסף (דף ל"ב) האי חלא דשיכרא דארמאה אסור דמערבי ביה דורדיא דיי"נ:

כו המורייס במקום שדרכן לתת לתוכו יין אסור וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ד:):

כז כח קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות וכו'. בפרק חרש (דף קי"ג:) רב יצחק בר ביסנא אירכסו ליה מפתחי דבי מדרשא בר"ה בשבתא אתא לקמיה דרבי פדת אמר ליה זיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם דאי משכחי להו מייתו להו אלמא קסבר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווים להפרישו. והא"נ דאמרינן התם בגמ' (דף קי"ד) דר' יוחנן מספקא ליה לא שבקינן מאי דפשיטא לר' פדת ועבד בה עובדא משום ספיקא דר' יוחנן. ומ"ש במד"א בעשה מעצמו וכו', שם א"ר לא תאכילום כי שקן הם לא האכילום להזהיר גדולים על הקטנים מאי לאו דאמרינן להו לא תאכלו לא דלא ליספו ליה בידים. ומ"ש ואפילו דברים שאיסורם מד"ס וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות

משנה למלך

כד וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חומץ כו'. ז"ל מרן סב"י י"ד סי' ל"ו כתב בשבלי הלקט בשם ה"ר ישעיה לימוני"י של עכו"ם מן הדין לאסרם שחותכין אותם בסכין שלהם והגב הורפייהו בלעי אלא מפני שחותכים רבים בסכין אחד וממלאים מהם חביות י"ל שביטל טעם הסכין בהם ובודאי ראשון ושני היה ראוי לאסרם אלא מפני שאין ניכרין הם בטלים ברוב הלכך שרו כו' יע"ש. ונראה שזה סותר למ"ש הטי"ד סי' קי"ד דזיתים שלהם אם נחתכו בסכין שלהם דאסורים לדעת בעה"ת ול"ע:

כז קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פי"א מה' שכירות דין ו'). גרסינן בפרק יוצא דופן (דף מ"ו) לפי שמצינו שבשום הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה ולאיסור ולבל יהא יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל זה הדבר. ומוקי לה לאותם המוזהרים עליו. ופריך ש"מ קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו כו' ופירש"י ומשני לעולם דרבנן ואיסור אמאן קאי על אותן המוזהרין עליו להפרישו מאיסורא, ש"מ פלוגתא היא בפ' חרש ע"כ. ויש להמוה דבפרק חרש מוכח דאיבעיא דכ"ע באיסורין דרבנן אין ב"ד מצווין עליו להפרישו וא"כ כפי דברי רש"י דהאי אוקימתא היא למ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא ס"ק דפלוגתא היא בפ' חרש. שוב ראיתי להרשב"א בחדושיו שהקשה קושיא זו לרש"י ונדחק בתירוצו וכתב ושמא אף רש"י לא נתכוון לפרש שתהא מחלוקתם שבפרק חרש בכה"ג אלא שעיקר מחלוקת קטן אוכל נבלות אם ב"ד מצווין להפרישו או לא היא ביבמות ע"כ. ונראה דמה שהוקשה לרש"י לומר דאוקימתא זו דמוקי לאותם המוזהרים עליו היא אליבא דמ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן הוא משום דלמ"ד דאורייתא היקשי דקטן גופיה מילקא נמי

לחם משנה

איכא דאמרי בשלפחי דמיא כ"ע ל"ש דאסיר כ"פ בהיתי ופערי כלומר שלשין אותו במים ואמרו שם דלית הלכתא כמאן דאסר:

כב ואפילו נתבשל וכו'. שם (דף ל"ח:) אמר רב ששת האי משחא שליקא דארמאי אסור אמר רב ספרא למאי ניחוש לה אי משום איערובי מסרא סרי אי משום בישולי עכו"ם נאכל הוא כמות שהוא חי הוא אי משום גיעולי עכו"ם נטל"פ הוא ומותר ע"כ. ונראה מדברי רבינו שאינו מפרש נטל"פ ומותר משום דסתם כלי עכו"ם אינן ב"י כרש"י ז"ל אלא משום דהבשר פוגם את השמן ולכך לא הוצרך להזכיר החלוקה שאמרו דאמר כי מסרא סרי דבכלל זו היא אבל לדברי הרשב"א שהבין בדברי רבינו דסתם כלי עכו"ם אינן ב"י יש ליישב דברי בע"ה ועיין בב"י:

כג דבש של עכו"ם וכו' שם (דף ל"ט:) אמרו גבי דבש שלשון שאמרו גבי משחא שליקא:

כד וכן כבשים כו'. שם (דף ל"ח:) אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן אבל בידוע אסור אפילו בהנאה: וחגבים הכבושין שבאין וכו'. ברייתא בסוף הפרק (דף מ') ת"ר החגבים והקפריסין וכו':

כו המורייס וכו'. שם (דף ל"ד:) ת"ר מורייס אומן מותר ופירשו בגמרא כי האומן לא רמי ביה חמרא פעם ראשון ושני איידי דנפיש שמניה לא רמי ביה חמרא. ורבינו כתב סתם מורייס ר"ל של בעלי בתים ולכך לא חילק בין פעם ראשון לשני

לומר אלא בכל גוונא אסור ולא הזכיר דין מורייס אומן מפני שסבר כייל לנו שבכל דבר שדרכו לתת יין אסור: ואם היה היין יקר וכו'. שם נתבאר מן המעשה דאמר אי משום דמערבי ביה חמרא קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בארבעה לומי:

כז קטן שאכל וכו'. ביבמות פ' חרש (דף קי"ג:) נתבאר שם דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ואמרו שם ת"ש לא תאכילום כי שקן הם לא תאכילום להזהיר הגדולים על

הגהות מיימוניות

רבי ובית דינו התירו השמן שמואל קביל עלוי ואכיל רב לא אכל א"ל שמואל אכול דלא כן אנא כתיב עלך זקן ממרא כו' עד ואמרח עלוי ואכל. וכתב ראבי"ה ומ"מ כיון שנהגו בו אבותינו שלא לאוכלו ה"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור ואי אתה רשאי להתירו בפניהם וכתיב אל תטוש תורת אמך ובשאר ארצות שמעתי שאוכלין שמן של עכו"ם עכ"ל. ותימה והלא גם רב נהג בו איסור ואעפ"כ התירו שמואל בפניו ולא עוד אלא שהכריחו להניח מנהגו וקבל עליו ודאי אין מנהג הנוהגים בו איסור עכשיו חמור ממנהגו של רב ומגזירת דניאל ואולי ממנהג חומרא של פעות הוא והנה מהר"ם התירו להדיא כל ימיו בכ"מ היותו: [ד] אבל ר"י פי' בפ"ק דשחיטת חולין דדוקא בדבש הוי נטל"פ אבל אם בשמן היה השמנונית בעין הוי נ"ט לשבח ואין הפגם בו אלא משום דכליהם לאו בני יומן נינהו ותדע דהא דבש שריא מתניתין ומפרש טעמא בגמ' למאי ניחוש אי משום איתערובי מיסרא סרי ואי משום גיעולי עכו"ם נ"ט לפגם הוא ואילו שמן אסרה מתני' ע"כ: [ה] פירש רבינו ברוך הא דאמרינן סתם כליהם של עכו"ם אינן בני יומן טעמא משום דהוי כספק ספיקא שמא עשו בו דבר שפוגם מתחלתו ואפילו עשו דבר שמשביח שמא אינו בני יומן ע"כ: [ו] דאמרינן בשילהי פ"ב דע"ז (דף מ"ג:) יין תפוחין מן

מגדל עוז קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות כו' עד חנוך לנער על פי דרכו. ביבמות פ' חרש (דף קי"ג):

בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהן משום שבות: **כח** אע"פ שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן. מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו וגו': **כט** [א]אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפש רוב בני אדם קיהה מהן כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן. וכן אסרו חכמים לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהם. כגון כלי בית הכסא וכלי זכוכית של ספרין שגורעין בהם את הדם וכיוצא בהן: **ל** וכן אסרו לאכול בידים מסואבות מזוהמות. ועל גבי כלים מלוכלכים. שכל דברים אלו בכלל אל תשקצו את נפשותיכם. והאוכל מאכלות אלו מכין אותו מכת מרדות: **לא** [ב]וכן אסור לאדם שישהה את נקביו כלל בין גדולים בין קטנים. וכל המשהה נקביו הרי זה בכלל משקץ נפשו. יתר על חלאים רעים שיביא על עצמו ויתחייב בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזומנים כדי שלא יתרחק בפני בני אדם ולא ישקץ נפשו: **לב** וכל הנזהר בדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו. וממרק נפשו לשם הקב"ה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני:

א טור יו"ד סי' קיו סמ"ג שם: ב שם:

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען.

כח מצוה על אביו לגעור בו וכו'. ואם אביו מתרשל בו מצוה על ב"ד לגעור את האב שיגעור בבן כדי להפרישו כנ"ל: **כט אסרו** חכמים מאכלות וכו'. מבואר במכות פ' אלו הן הלוקין (דף ט"ז) ומ"מ אם אוכל או שותה דבר מכל אלו לרפואה אין זה משוקץ אלא ומותר, ועל זה נהגו לשתות מי רגלים לרפואה:

סליק הלכות מאכלות אסורות

מצוה. ומ"ש אע"פ שאין ב"ד מצווין להפריש הקטן מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו וכו' זה נלמד ממ"ש בכמה מקומות שהאב חייב לחנך את בנו: **ודע** שרבינו כתב בפרק כ"ד מהל' שבת וז"ל קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טלטל בכרמלית אין ב"ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו ומשמע מדבריו שאם היה הקטן עושה מלאכה דאורייתא ב"ד מצווין להפרישו וזה הפך מ"ש כאן ובפי"ב מהלכות שבת וממאי דמשמע בפרק כל כתבי ובפרק חרש וה"ה בפ' כ"ד מהל' שבת הניח הדבר בצריך תלמוד ויש מתרצים שמ"ש רבינו בפרק כ"ד דדוקא בשבות לא משום רישא נקטיה דהה"א אפילו באיסורי תורה נמי היא אלא משום סיפא נקטיה דקתני ואם הניחו אביו אין ממחין בידו דהיינו דוקא באיסורי דרבנן אבל באיסור תורה ממחין ביד אביו שלא יניחנו לעשות איסור. ובמג"א סי' שמ"ג תמה על דברי רבינו ושם הארכתי:

כט אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפש רוב בני אדם קיהה מהם וכו' וכלי זכוכית של ספרים שגורעים בהם את הדם. בפ' אלו הן הלוקין (דף ט"ז:) אמר רב ביבי בר אביי האי מאן דשתא בקרנא דאומנא עבר משום לא תשקצו. ומ"ש וכן אסור לאדם שישהה את נקביו כלל וכו' שם המשהה את נקביו עובר משום לא תשקצו:

סליק הלכות מאכלות אסורות

לחם משנה

על הקטנים מאי לאו דאמר להו לא תאכלו לא דלא ליספו ליה בידים ע"כ. והוכר רבינו שאפילו בדבר דרבנן לא ליספו ליה בידים וכבר ביאר שם הר"ן ז"ל דעתו: **כח** ומ"ש אע"פ שאין ב"ד וכו', זו היא סברת רבינו דהויה אליו:

משנה למלך

נמי לילקי וכדפריך התם אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי. ומה"ט הוכרח לומר דאוקימתא או אתיא כמ"ד דמופלא סמוך לאיש הוי דרבנן. ולדידי אין זה הכרח דהא ודאי דלאו הא בהא תליא דאל"כ קשה הלכתא אהלכתא דהא קי"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא וקי"ל דהוא אינו לוקה רש"י ור"ל ס"ל דאחרים לוקין על הקדשו. אלמא מופלא סמוך לאיש דאורייתא אבל הוא לא לקי דקטן הוא לענין עונשין. ומאי דפריך בגמ' אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי הוא כפי אותה אוקימתא דמוקי לברייתא לאסור בבל יאכל אלמא איכא איסורא לקטן כפי זה קא מתמה תלמודא כיון דאיכא איסורא ומופלא סמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי וכמ"ש התוס' בד"ה אי. אבל כפי אוקימתא זו דמוקי לה לאותם המוזהרים עליו ולעולם אין על הקטן שום איסור כלל מיתוקמא שפיר אליבא דמ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא ומש"ה ב"ד מצווין להפרישו אליבא דמ"ד. ועל זה פריך תפשוט מהכא דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו ודבך זה ישר בעיני:

ויש לדקדק בסוגיא זו דמאי פריך ש"מ קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו אימא דמאי דקאמר לאותם המוזהרים עליו היינו שלא להאכילו בידים דאליבא דכ"ע איכא איסורא וכדאיתא בפרק חרש. ועלה בדעתי לומר דכפי פירש"י דמוקי להאי אוקימתא אליבא דמ"ד דמופלא סמוך לאיש הוי דרבנן אפשר לומר דדוקא אליבא דמ"ד דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו אז הוא דאמרינן באיסורים דרבנן אין מאכילין אותו בידים אבל למ"ד דבאיסורי תורה אין ב"ד מצווין להפרישו באיסורין דרבנן נתינן דרגא ושרי להאכילו בידים. וכ"כ הר"ן בפרק חרש בשם הרשב"א דלדידן דקי"ל דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו אפילו באיסורי תורה באיסורין דרבנן נתינן דרגא ושרי להאכילו בידים ומש"ה פריך הכא שפיר ש"מ קטן אוכל נבלות כו' דכפי מאי דס"ל דמופלא סמוך לאיש הוי דרבנן אף דנימא דמאי דקתני בברייתא לאיסור בבל יאכל הוא לאותם המוזהרים עליו כלומר שלא להאכילם בידים, מ"מ תפשוט דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו באיסורי תורה דוקא ובאיסורין דרבנן ליכא איסורא כ"א להאכילן בידים אבל למ"ד דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו אפי' באיסורי תורה פשיטא דבאיסורין דרבנן נתינן דרגא ושרי להאכילם בידים. ועלה בדעתי לטעמים פירוש זה בדברי רש"י דס"ל דמאי דמשני לאותם המוזהרים עליו הכוונה היא שלא להאכילם בידים ומעולם לא עלה בדעת המתרץ דאיסור דרבנן יהיו מצווין להפרישו אלא הכוונה היא שלא להאכילם בידים ולזה הקשה ש"מ וכדכתיבנא. שוב ראיתי שדברי רש"י אין נוחין לזה שכתב על אותם המוזהרים עליו להפריש מאיסורא. ואפשר לדחוק ולומר דאותם המוזהרים להפריש מאיסור תורה מוזהרים הם ג"כ שלא להאכילם בידים איסורין דרבנן וכל זה דוחק בעיני. ומלבד הדוחק הכרת הרשב"א שכתבנו אינה מוסכמת ורבינו ז"ל פסק בפרקין דאף באיסורין דרבנן אסור להאכילם בידים. ומדברי רש"י ס"פ ר"ע עלה דמתני' דהמוציא חגב חי כל שהוא מוכח דס"ל כרבינו ז"ל דאף באיסורין דרבנן אסור להאכילם בידים יע"ש. וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דאמאי לא מוקי לברייתא דהיינו שלא להאכיל בידים אף למאן דאמר מופלא סמוך לאיש דרבנן. וכ"ש למה שכתבנו דמופלא סמוך לאיש הוי מן התורה. ויש לי עוד משא ומתן בדינים אלו עוד אנופף ידי אם יגמור ה' בעדי:

גרסינן במס' שבת פ' אר"ע (דף צ') ר"י אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא ות"ק סבר לא דילמא אכיל ליה אי הכי טהור נמי דהא רב כהנא הוה קאי קמיה דרב והוה קא עבר שושיבא אפומיה א"ל שקליה דלא לימרו מיכל קא אכיל ליה וקא עבר משום בל תשקצו. והנה איסור זה דבל תשקצו בדברים שנפשו של אדם קצה בהם הדבר ידוע שאינו אלא מדרבנן. וא"כ יש לתמוה על מ"ש הר"ן בפ' חרש בשם הרשב"א דבאיסורין דרבנן מאכילין לתינוק בידים ומסוגיא זו מוכח דאף באיסורין דרבנן אין מאכילין אותם בידים מדפריך אי הכי טהור נמי ומכח קושיא זו אמרינן דטעמא דת"ק הוא משום דלמא מיית אבל בעודנו חי אין לחוש דלמא אכיל דמסתמא לא אכיל ליה. שוב דקדקתי בדברי הרשב"א וראיתי דע"כ לא קאמר הרשב"א דאיסורין דרבנן מאכילין בידים אלא למ"ד דבאיסורי תורה אין ב"ד מצווין להפריש ומש"ה באיסור דרבנן נתינן דרגא דשרי אפילו להאכילם בידים, אבל למ"ד דבאיסורי תורה מצווין להפרישו נהי דבאיסורין דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו וכדמוכח הסוגיא דס"פ חרש מ"מ להאכילם בידים פשיטא דאסור אפי' באיסורין דרבנן וזה פשוט למדקדק בסוגיא דפ' חרש ודין זה דקטן אוכל נבלות אם ב"ד מצווין להפרישו או לא היא בעיא דלא איפשיטא בפ' חרש ור' יוחנן ספוקי מספקא ליה וכדאיתא התם וא"כ אי אמרינן דטעמא דת"ק דקאמר הי טהור מגניעין אותו לקטן הוא משום דאין איסורו כ"א מדרבנן א"כ ע"כ דת"ק דמתני' ס"ל דבאיסורי תורה אין ב"ד מצווין להפרישו ומש"ה באיסורין דרבנן נתינן דרגא ושרי להאכילם בידים וא"כ היתה נפשטת הבעיא דפרק חרש ובמקומות רבים פריך סתמא דתלמודא ש"מ קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו כלומר תפשוט מהכא וכל עיקר של מקשה שהקשה אי הכי טהור נמי לא היה אלא מכח קושיא זו דתפשוט מהכא דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ודחי ליה דמהכא ליכא למיפשט דלעולם דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו ולפי זה להאכילם בידים אפילו באיסורין דרבנן אסור וטעמא דת"ק הוא משום דלמא מיית ואכיל ליה. ומיהו לפי האמת דקי"ל דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ונמשך מזה דבאיסורין דרבנן שרי להאכילם בידים טעמא דת"ק הוא משום דלמא אכיל ליה כשהוא חי ובטהור שרי להאכילו בידים לתינוק כיון שאין איסורו כ"א מדרבנן. ועיין במ"ש התוס' פ"ד דר"ה (דף ל"ג) ד"ה תנא ובתשובות הרשב"א סי' ל"ב ובמ"ש התוס' פ"ח דפסחים (דף פ"ח) ד"ה שה ועיין היטב שדבריהם צריכין תלמוד. ועיין בבעיא דאיבעיא לן בכר"פ הערל קטן ערל מהו לסוכו שמן של תרומה כו' והיכא לזר כפי הכרת רוב הראשונים ז"ל היא מדרבנן וקרא דולא יאכלו אסמכתא בעלמא ודו"ק. ועיין בר"פ אלו מגלחין דאמר שמואל קטן הנולד במועד מותר לגלח מ' ועיין ר"פ בנות כותים (דף ל"ב) דאמרינן תרומת ח"ל אסור לסוך לתינוקת נדה ודו"ק. ועיין בהר"ן ר"פ בתרא דיומא ובמ"ש מרן הכ"מ פ"א מהלכות שביתת עשור דין ה' יע"ש ועיין בתשובת הרא"ם ח"א סי' קי"ב שהאריך בדין זה אם באיסורין דרבנן ספינן להו בידים וכן האריך אם יש חילוק בדין זה דאמרי' אין ב"ד מצווין להפרישו בין ב"ד לאב. ועיין במ"ש התוס' נזיר עלה דמתני' דהאיש מדיר את בנו בנזיר ומ"ש התוס' פ"ח דפסחים (דף פ"ח) ד"ה שה ודוק: ולענין להטעות לקטן ולומר לו על דבר איסור שהוא היתר נראה לי דפשיטא דאסור דהוי מאכילו בידים דדלמא הקטן היה נזהר מאיסור זה. אך קשיא לי הא דאמרי' בפ' יוצא דופן (דף מ"ו) א"ר יהודה אמר שמואל בעלה מיפר לה ממ"נ אי דרבנן הוא אי דאורייתא קטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו וזה תימה דהא דאומר לה מופר ליך הוי כמאכילם בידים. שוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו שם שהקשה קושיא זו וז"ל תימא דהא לר' יוחנן הוא דמתרצינן והתם בפ' חרש אמרי' דר"י מספקא ליה ועו"ק ליה דהיכי קרי ליה קטן אוכל נבלות שאין ב"ד מצווין להפרישו דהא תניא בפ' חרש מניחו הולם מניח זורק אבל לא יאמר לו הבא לי מהם כו' דהו"ל כעין מאכילו בידים דאסור כדאמרי' לא תאכילום וה"נ כיון דא"ל בעל מופר ליך הו"ל כמ"ד אכול. וי"ל דהא"נ דהו"מ למיפרך ליה הכי אלא דלפי המסקנא דאסיקנא אלא כדרב פנחס אתיא שפיר כו' עכ"ל. אך ראיתי להתוס' ז"ל בסוגיא שלא הקשו אלא הקושיא הראשונה שהקשה הרשב"א דהיינו דר"י מספקא ליה משמע דס"ל דמה שמפר הבעל לא חשיב מאכיל בידים והוא תימה בעיני וצ"ע:

הגהות מיימוניות

יין האוצר מותר בקטלוזא הנמכר לפני החנוני אסור מפני שמערב בו יין וכתב בספר התרומה דמידי שיין תפוחים יקר להן מן היין וכן אסור לשתות מי תותים ושאר משקין שיקרים מן היין אלא אם כן ישראל רואה כשמושכו מן החבית דאילו בחבית ליכא למיגזר דאם איתא דמערבי בית מיסרא פרי אבל משקין חולין מן היין מותרים בכל ענין כדאיתא התם בפירוש (דף נ"ד:) ההוא ארבא דמורייסא דאתי לגמלא דעכו וכו' עד קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בארבע לומי והכל מבואר בעמוד למבין ע"ב:

מגדל עוז

אסרו חכמים מאכלות ומשקין עד סוף ההלכות. במכות פ' אלו הן הלוקין (דף ט"ז):

סליקו להו הלכות מאכלות אסורות בס"ד.

א שאלו את רבי על גבינות הרכה שעשה ישראל בבית העכו"ם והניחום ארבעה ימים או חמשה להתיבש והם חתומים בתוך דפוס של עץ והכה הדפוס ויראים פן זייף העכו"ם והחם כמו כן אחרים כאותו דפוס של עץ. והשיב מאחר שאיסור גבינות העכו"ם משום גילוי כריב"ל שדבריו עיקר ואין אנו נזהרין עכשיו בגילוי יש להתיר כי התורה חסה על ממונם של ישראל ולומר שהעכו"ם ירא לזייף והרבה עניים יחוש העכו"ם כיון שהיהודי רגיל לעשות חותמות במקום המיוחד שיש לו בחותמו טביעת עין או סימן וגם יבין הישראל בדבר מחמת הגבינות שנעשו אח"כ לחות. ועוד השיב שראה ר"ת מקפיד על אחד שהיו רחלותיו אצל עכו"ם אחד והיה שולח שם בכל בוקר את בתו ולא היתה מספקת לבא שם עד שחלבן רובן או כולן. מספר התרומה:

ב מעשה בטלה שנמלח ונתבשל עם הלב ולא קרעוהו והשיב ר"י בר שמואל אם יש ששים מן המים ועלה נגד דם הלב שהוא מותר ואם היה הלב כל שעה מכוסה במים לא ניתר עתה מטעם זה לפי שהיה נראה כי רבינו שלמה היה משער התתיכה אע"פ שהכל מכוסה במים עכ"ל ספר התרומה:

ג אשיבך על שאלתך שאלת עכו"ם דנכר חבית לישראל ואמר לפ"ת יין נסך היה בו תוך שלש שנים אם הוא נאמן. נראה [illegible] הודיעו ישראל אם הוא מבין מתוך דבריו שיש איסור בדבר שהיה בו תוך י"ב חדש לא מהימן דאין זה לפ"ת אלא מתכוין להתיר ולהשביח המקח שישראל חפץ בו יותר כשהוא מותר והחכם יכול להבחין ולהכיר בטביעות עין אם הכניס בו יין תוך שנתו. שמשון ב"ר אברהם:

ד בשר תפל במלא קדרה וכפור שקורין גלנצ"א בלעז ואין ראוי למליחה עד שיפלו תחילה הקרח ממנו אם מותר לשרות במים חמין בכלי שני. מתוך תשובה שהשבתיך בראשונה אתה למד *דהרי בכלי שני אע"פ שהיד סולדת בו דכיון דכלי שני אינו מבשל אפילו יהא לו כח להפליט ולהבליע כמו שהיה אומר רבינו חיים כהן זצ"ל מאחר שלא נתבשל הדם חוזר הדם ויוצא ממנו ע"י מליחה או ע"י צלייה. שמשון ב"ר אברהם:

ה אם אפו על הכירה פשטיד"א וכפו עליה מחבת של ברזל או של חרס ושוב אפו תחתיו פלדו"ן בלא ליבון או הכשר, השיב ר"י ב"ר שמואל מדנפי"ר להיתר כי לא מצינו פטום וריחא מילתא בכלי ויחזור ויפטם גם לדברי הפוסקים ריחא מילתא היא ואפילו אם הכלי בת יומא רק שלא יגע ממש שאז יש לחוש שבלע הכלי מה שפלטה הפשטיד"א ואע"פ שנראית העיסה יבשה חיישינן שמא יבשה מן החום ואפילו למאן דאמר גבי פת חמה והבית מגופה להיתר הכא מודה דאסור דהתם האור מוליא השמנונית דכך עובי העיסה ויאסר כאן בכל העיסה ואפילו בשאר קיימי כיון שנגע ואפי' לפריב"א מתמרינן בשמנונית טפי מבדם כי הוא נוח לצאת מיהו מפרק דם חטאת אין ראיה להתיר מדתלאו באויר התנור שקורהו בישול ולא בלוע דנהי דבלוע לא הוי דילמא ריחא מיהא הוי ובקליפה לא נתיר דהלב ללי מפעפע וכן נמי נאמר בריחו ומפי ר"ת שמעתי שהיה מחמיר לומר ריחא רק בנבלה ושחוטה דרך צלי אבל לא בפשטיד"א ופלדו"ן ואע"ג דבטיפת חלב אין משמע כן בפרק כל הבשר שיפעפע בכל החתיכה הכא הרבה מן הבשר והאי לפעפע אי נגע אבל משום ריחא לא אמרי' פטם הכלי ושוב חוזר הכלי ומפטם ואפילו נגע בכלי כשחוזר ואופה תחתיו היה ראוי להתיר דכיון שהוא מעט וגם כח האור מייבש הו"ל כדגים שעלו בקערה דהרי בדיעבד והו"ל פליטה שמועטת כל"ט בר נ"ט ובטחו תנור באליה דאסרינן למיכל ריפתא אפילו במילחא התם יש הרבה והיכא ממשו של איסור ומשום ריחא לא אסרינן למיכל במילחא כדאיתא פרק כיצד צולין ופת שנאפה עם פלדו"ן לא מחמרינן בפת כיון שהתנור גדול אף כשנחמיר בפשטיד"א ופלדו"ן ואפי' נגע פת במעט אין כח לעבור בכולן לאסור דהוי כדגים שעלו בקערה וריחא לאו מילתא אמרי' בכה"ג בתנור גדול שילך בפשטיד"א ופלדו"ן אפילו לא פוסק יפה כדי הסרת קליפה מהני שהרי רגילין לחזור ולאפות ונאמר כבולעו כך פולטו כי היכי דסגי לן בהסקת תנור אע"ג דידוע דלא הוי כולי האי כמה חורה. לכבשות והפייס יסד באדי"ר ד"ר מתותי"ם גבי קערות וכלי שני כבולעו כך פולטו ומ"מ אני תמיה עליה מנא ליה דכבולעו בגיעולות כך פולטו בגיעולות לא דמי דהתם יש לו כח טפי דהגיעולות באות מכח ראשון משא"כ בכלי שני ומיהו הכא נראה לומר דכבולעו כך פולטו ותו דהיתרא בלע וראוי להקל כדמוכח בסוף ע"ז וכדפריקית אהסיא דסכינא דפסחא דפסקינן דסגי להו ברותחין והכא כשנבלע בכלי הוי היתרא אלא שחוזר הכלי כשאופין תחתיו ועוד שאין נראה שמנונית מעל לכיסוי ועוד שאין נוגע. ושאלתי לאלמנת דודי ר"י ואמרה שבעלה לא היה מוחה בידם והיו אופין תחת מחבת אחת פשטיד"א אחר פלדו"ן אך היו מסיקין כדרך האופים וכן נוהגין בבית רבינו מאיר זקני ובבית מרת מרים בת בתו של רבינו שלמה ויש מחמירין לתקן שניהם והיינו דוקא בשל חרס דילמא פקעי בליבון קלא דשכיחי דפקעי אבל מרת מרים אשת דודי ר"ת היא מחמירה ללבנה עד שתאדים וכשאין יכולה להאדים כי כשלהבת אינה יכולה להאדים כמו הגחלים היתה מכוונת בשיעור מאדמת גחלים ולא נודע לי אם על פי דודי עשתה או ע"פ בעלה הראשון ה"ר אברהם שהיה רגיל בחומרות אי נמי לכתחילה אבל בדיעבד לא ורגילות בכל מקום שמשאלת אשה לחברתה פלדו"ן או פשטיד"א ולא תשאל מה אפו תחתיו ולא ילבנוהו אלא כדרך המסיקין ואילו ידעתי שר"ת היה מחמיר הייתי מבטל דברי מפני דבריו אך בעוד שאין ידוע סמכינן אסברותינו ועל עדות בנות גדולי הדור:

להלכות חמץ

ו ומצאתי ששאלו בני אנטפ"א מר"ת על חמץ ומצה שנאפו בתנור יחד מה דינם והשיב כמה ריחות בתלמוד מצאנו ריח נבילות וריח כמון של תרומה וריח יין בפת אבל ריח פת איסור בפת היתר לא מצאנו וכמה פעמים אנו אופין חלות עם הפת בפחות מכ"ד לכ"ס ואין מקפידין בכך ונראה לי שמתחלת האור שאין לה שיעור היה לו לרבינו להביא דאילו חלה שנייה אין מחמירין בה דהא רבא מבטל לה ברוב ואפילו לכתחילה כדאיתא בבכורות פרק עד כמה והיכא שיש כהן קטן חלת האור נאכלת ונראה לי נמי להתיר דהא לחמי תודה ארבעה מינין הוו והיה אחד לכהן מכל מין ומין וגם החמץ ומצה נאפות יחד דלא ליחמצו תנא במנחות דלימא שבשני תנורים או בזה אחר זה נאפין וכר"ש שתי הלחם גרסי' גבי לחם הפנים מניין שאפייתן שתים ת"ל ושמת אותם יכול אף לשתי הלחם כן ת"ל אותם ומדלא פריך ולימא אותם למעוטי לחמי תודה ש"מ ביחד נאפות ואע"ג די"ל שמא מכל מין ומין נאפה לבד האחד הניתן לכהן מכל מין ומין ומין העשר של חמץ אינן נאפות בהדי עשר של מצה מיהו נראה להתיר דלא ליחמצו תנא לפרושי ע"כ באבי"ה ועיין בסי' כ"א לשון אבי"ה בסי' אלף פ"ע:

להלכות מאכלות אסורות

ז ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כזית במקום שהיא חיה דהיינו במקום שהיא תלויה ביותרת הכבד וכזית אחד במקום אחר במקום מרה טריפה פירוש במקום שתלויה המרה בכבד ומיהו בעוף קטן לא שייך האי שיעורא והכל לפי הענין. ונראה לי מדאיצטריך לומר דבעינן כזית במקום מרה ש"מ בשאין שם מרה כלל כשירה אפילו אם אין טועמין בכבד טעם מרה כלל שמטעם ניטל הכבד התלמוד אוסרו ולא מטעם ניטלה המרה דלכולי עלמא לא חיישינן למרה ואע"ג דניקבה המרה טריפה אין מדמין בטרפות זה לזה דהגי טחול נמי אם ניטלה כשרה ואם ניקב במקומיה ולא נשתייר כעובי דינר זהב טרפה ופעם אחת בא לידי מעשה שניטלה המרה ואמרתי לקרוע שתי וערב הכבד וליטעמיה כמו שכתב בה"ג שאם ישעום מרה הרי נבלעת בכבד וכשרה מפני שאמרו חכמים כבד כועס ומרה זורקת בה טיפה ומניחתו וכשטעמוהו לא הרגישו במרירות כלל ואמרתי טוב לצלותה על גבי גחלים והיתה מרה עד מאד כשלעסו והכשרתי ולולי שקשה לי להכנים ראשי בין הרים נ"ל שאפילו אין טועמים שום מרירות אפי' ע"י צלייה ולא בשום ענין שכשר ואם מתלקט או מרודד הכבד או נלועס ובין הכל כזית הוא במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה טריפה ואם נמצאו שתי מרות בכבד ואין שופכות זו לזו אמרי' כל יתר כנטול דמי וטריפה כדאמרי' גבי תרתי סניא דיבי וטריפה לדברי ה"ג ולדברי כשירה ולרש"י ור"י וכל גדולי הדור שבצרפת מכשירין וכן נמצא בתשובת ר"י ב"ר יהודה ז"ל וכדאשכחנא תרתי מרירתא אית מדרבנן דדייקי ואמרי טריפה ואית מרבותינו שמקילין ואנן לקולא עבדינן וכדלא משתכח כלל כשירה דלאו אבר הוא למימר כל יתר כנטול דמי וטריפה אלא כשירה שהמרה זו אינה לא מעלה ולא מוריד אלא בזמן שניקבה לחוץ שלא כנגד הכבד טריפה ואם ניקבה והכבד כותמתה כשירה והכי נמי נראה לי כמו שהסברתי למעלה עכ"ל ראבי"ה. ור"ת כתב בספרו שר"י הלוי השיב על בהמה שנמצאו בה ב' מרות שמותרת לכל ישראל ואפילו בפני הבית ראויה ליקרב על גבי המזבח ע"כ:

ח תשובות על קיבות שהעמיד בהן חלב הרבה ועשו ממנו גבינות הרבה ונמצא לאח"כ בתוך השק שהקיבות נתונים בו מעט מן הדקים:

בקוצר אשיבך כפי עניות דעתי אע"פ שכתב רבינו תם שאין העמדה אוסרת בששים במה לא אמר הלכה למעשה שיש לדחות ראייתו שאפי' יש בחלב יותר מס' באיסור כיון שהאיסור מעמיד היינו נ"ט והא דקתני המעמיד בעור קיבה אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה מפני שהיה עם עור הקיבה דבר של היתר המסייע לו להעמיד והא דלא קתני אם יש בו כדי להעמיד טעם מגרע לדבריו דאסורין משום נ"ט ומעולם לא ראיתי ליקח גבינות מן העכו"ם אפי' ראה החלב מאחלבו עכו"ם עד שעשה ממנו גבינות שאין לחוש לנקור ולשדה הטרפה ולתלקת שומן של חזיר וגם ק"ק לדברי רבינו תם דמשמע מפ"ב דע"ז (דף ל"ד:) דמפרש טעמא דגבינות העכו"ם משום דמעמידים אותה בעור קיבת נבילה דמ"ט אסור לפי מה שפשוט לך דאין לך העמדה שלא יהא בחלב יותר מס' ואפי' לא יהא ודאי ס"ס היא שמא לא העמיד בעור הקיבה ואפילו העמיד שמא אין בו בנ"ט אם לא תאמר דהתם העמדה בעור אין ס' בחלב ומשום ספיקא דשמא לא העמיד בעור חדא ספיקא היא מדאורייתא שהיא נבלה אבל מטעם פירשא ודאי היה רבינו תם מתיר אפילו נמלחה הקיבה בעורה דטעם היוצא מן הבשר נעשה פירשא כשנמלחה הקיבה והא דאסרינן קיבה שבישלה בחלבה וכן המשנה שאוסרת כשירה שינקה מן הטריפה היינו משום חלב הצלול שבקיבה שעדיין לא נקפא דחלב גמור ולא פירשא ואם יש עכשיו בקיבות שבשק ס' מבשר הדקין שאמרת או אע"פ שלקחו מן הקיבה שבשק כדי לעשות גבינות ונתמעטו כיון שידוע שהיה בו ס' אין לאסור מטעם שפירשתי דשמא בשעה שנמלח לא היה בו ס' עדיין דכל דבר המותר יש לנו להעמיד בחזקת היתר ואין כאן ריעותא מאחר דעכשיו יש בו ס' ולפי מה שפירש רבינו הקדוש בפסק שלו בחמאה דחלב הצלול כשחוזר ונקפא נעשה פירשא כל שכן דהכל מותר אבל מה שאמרת להתיר הגבינות שנעשו שיש לספק בכל אחד שמא מקיבה המותרת אין טעם זה נכון דמי יודע אם גבינות חשובים כחתיכה הראויה להתכבד לפני האורחים ואם ידוע שיש אחד שנעשה מקיבה האסורה אוסר כל האחרים וטעם של ספיקא דשמא היה בקיבה כשנמלח ס' מבשר הדקין דומה טעם פשוט להתיר לכל ספקות מדרבנן ולפי דברי של חזקת היתר אפילו בדאורייתא ועוד דומה שיש כאן ס"ס דאפילו לא היה בהיתר מתחילתו ששים שמא כשהעמיד החלב היה בהעמדה מחלב הקרוש שחזר פירשא ולא נאסר מעולם ובאיסור טעמו לא היה בו כדי להעמיד בפני עצמו ונמצא דאין באיסור בנ"ט. ועוד יש להתיר מטעם אחר דבשר דקין שאמרת אין איסור בגלי אלא כדי קליפה והו"ל כגדי כחוש שאינו מפעפע כדאמרי' בגיד הנשה מלית בגלי ואפילו היה שומן בחתיכה זאת מועטת של דקין שאמרת פשיטא דמועט היה ביותר שגם חתיכה עצמה כתבת שדבר מועט הוא ואל יעלה על לבך מטעם דם ולהחמיר כמו מדאורייתא דאין מחזיקין דם בבני מעיים כגון הדרא דכנתא בעיא דכרכשתא ומעיא היינו קיבה וכרס ושאר הדקין. ומה ששאלת בגבינות שנעשו ונמלחו בדפוס שנעשו בו ונמלחו גבינות אחרים אסורים ראיתי לרבינו הקדוש שהתיר ונתן טעם לדבר שהדפוס של עץ אפילו מלאו מלח חשוב כתפל והו"ל כטמא תפל וטהור מליח ומותר והיינו טעמא דמלח אין מפליט מה שבלע בדבר שאינו אוכל. שמשון ב"ר אברהם. וה"ר ברוך התיר מטעם אחר דבהמה לא העמיד כל החלב שבקדרה בקיבה שכולה אסורה דהיינו הצלול אלא גם מן הקרוש נותן ואין רגילות שיתנו קיבות בקדרות להעמיד החלב שלא יהא בה מעט מקיבה הקרושה וגם פעמים יותר מן הקרוש דהוי זה וזה גורם ומותר דהא גבי שאור אמרינן פרק בתרא דע"ז שאור של תרומה ושל חולין בזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ וחמצו העיסה אסורה ורבי שמעון מתיר אבל אין באיסור כדי לחמץ אם לא יסייענה ההיתר לכולי עלמא מותר וכן הוא בהדיא שילהי פ' כל הצלמים וחכמים אומרים אין אסור אלא עד שיהא באיסור לבד כדי להחמיץ וגם התם פסק שמואל כר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר דהא דאסר במשנה לזרוע ירקות תחת האשירה מפני הנביים לדבריהם קאמר להו ומטעם זה מותרין הגבינות:

ט נדרשתי על בת ישראל שידה אחת על הכרזא ואחת לבקש אבן להכותה ובאתה העכו"ם והכניסתו קנה בחבית בא למה זה דומה אם לע"ס שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות דמודו ליה רבנן לר' ירמיה כמאן דאמר אשכול וכל סביבותיו טמאים וכל הגת טהורה לפי שהאשכול שנגע עליו משקה טופח הוי ראשון וסביבותיו שני מכאן ואילך טהור אע"פ שהמשקה הולך קנה מדלא משני בשילהי ע"ז הכא ליכא משקה הולך אלא אע"ג דהולך קנה טהור משום דמפסקי אשכולות הכא לא מפסיק ולא מידי שראש הכרזא על דופני החבית מעבר אל עבר והרי זה כאו בכוונת היין ליאסר בשתיה כאוסה שגינו מדדו בקנה ימכר אלא אי איכא לדמויי להא מדמינן ליה להסיא הביתא דאיפקע לאורכה אתא עכו"ם תבקה ואמר דאי פקעא לפותיא מעשה לבנתא קעביד ואפילו בשתיים שרי ואע"פ שא"א שלא יצא היין דרך הסדקין כיון שאינה מזומנת ליפול חנייה אילך וחלייה אילך אינו אלא כמדבק שתי לבנות ה"נ כיון שהיתה הכרזא תחובה ככר מעשה לבנה עשתה העכו"ם שהרי כלא כמה אינה יוצאה מן החבית וזכר לדבר כוד מלא יין ועכו"ם מניח אצבעו עליו ושוקע ולא אשכחן בהא איסורא ועוד כיון שהעבריה היתה ידה על הכרזא עם הנכרייה בידוע שסייעה בכל כחה וכיון *שכח עכו"ם מעורב בו מותר מדאמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב עכו"ם דלסייע בהדייכו דילמא מישתליתו ושדיתו עליה מכלל דאי לא משתלי שרי וכאלה השיב רבינו תם לרבינו יעקב ישראל. שמשון ב"ר אברהם:

י שאלת תרנגולת שתועה שתחכה נכרית במחבת רותחת על האש למולגה והתיר אותה תרנגולת עצמה אם יש במים ס' מכל התרנגולת ותמהת עליו איך יתיר בשר לקדירה בלא מליחה. על הנס תמהת דודאי אמת הדבר בחתיכת בשר תפל שבשלוהו בקדירה אם יש ס' במים מכל החתיכה שהחתיכה עצמה שריא ממה נפשך דאם נפלט דם שלה לתוך המים נתבטל במים ואם לא נפלט דם האברים (שלא פירש) מותר ודכוותיה אשכחן פרק כל הבשר (דף קי"א) ר"ס חלטו ליה באלא רב נחמן חלטי ליה ברותחין אבל בתרנגולת זו ודאי ראוי להחמיר אע"פ שיש במים ס' מפני כבד ומעיים שבתוכה דכמו דמנחא כדיקולא דמיא ודם הנפלט מהן נבלע בתרנגולת ואין רגילות להשהותה במים אלא כדי מליגה ולא עד שתתבשל כולה ונמצא שבלעה דם הכבד והמעיים ולא חזר ונפלט בתוך המים ואפילו שהתה עד שנתבשלה יש לדמותה לכחל בששים דאמרינן וכחל עצמה אסורה ואע"פ שיש לחלק בין חלב לדם ולדמותה למוליתא ולנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו לא דמי דהתם צלייה והכא דרך בישול ויש לחוש דהרותחין חולטין דם הנבלע בתרנגולת הנפלט בבני מעיה לתוכה ושוב לא יצא כההוא דחלטו ליה ברותחין. שמשון ב"ר אברהם. והרב שמואל בה"ר אלחנן אמר לי שרבינו תם היה מתיר לב שנתבשל בקדירה אם יש ס' מן הדם שבתוכו ולא בעי ס' מכל החתיכה ושמא יש לחלק גבי לב לפי שהדם כנוס במקום אחד וידעינן טפי שיעור הדם שבתוכו:

מעשה

*[ואני אומר דהדבר בדוק ומנוסה שהקרח נופל מעל הבשר יותר בנקל כשמהרס אותו במים צוננים ולכן שמחמיר תבא עליו ברכה]: *[נ"ע שצ"ל שבת ישראל]:

יא מעשה בא לפני רבי שעירו מים רותחין על תרנגולת ונתערבה בין אחרים והורה רבי דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה אע"פ שהוא בכלי ראשון דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כותים פרק כילד צולין ואפילו בדבר שמהערב נמי קי"ל כדתניא אידך התם בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכו' וקתני חם לתוך צונן קולף ולכאורה סתמא קתני ל"ש בשר לתוך חלב ל"ש חלב על גבי בשר וכיון שאין איסור אלא הקליפה והאיסור בפני עצמו אין דרכו לימנות ואין דרכו להתכבד לאורחים קולפין אחת מהן וזורקין והשאר מותר דחיישינן במה יאכל אחד כולן ופלוגתא היא נבלה שנתערבה בין השחוטה דאיכא למ"ד דמטמאה במשא אבל לשני בני אדם מותרת דחד בתרי בטיל בדבר שאינו מתערב ע"כ מצאתי וצ"ע וכן פסקו התוס' בזבחים פרק דם חטאת ופרק כירה ופרק כל שעה גבי האילפס והקדירה שהעבירם מרותחים מן האור בשר"ת ודלא כפרשב"ם שפירש דעירוי ככלי שני וכתב בספר התרומה דלפיכך כשמולגין תרגולות אין מערין עליהם מים רותחין מכלי ראשון אלא ימזוג בכלי שני ואם שגג ועירה עליהן רותחין מכלי ראשון אין אוסר אלא כדי קליפה דתתאה גבר ואין מבשל אלא כדי קליפה וצריך לקלוף העור ולא יותר והיינו דדוקא ברגלי התרנגולין למעלה דהשתא נכנסין חמין בין הנוצות לבשר ואוסר כדי קליפה אבל אם ראש התרנגולת למעלה וא"כ הנוצות שוכבות כלפי מטה ומבדילות בין הבשר למים ומגינה כנגד הרותחין יותר מכדי קליפה מותר ע"כ:

יב גם שכתב בספר התרומה גבי עכו"ם אדנא וישראל אכובא דמה שנשפך לתוך אבור אבל מה שנשאר בכלי שביד העכו"ם נצוק אינו חבור או אפילו למאן דאמר חבור אי מקטף איקטופי לא נראה לי אלא אפילו בלא מיקטף שרי מאי דבגוויה דחבית כיון דעכו"ם לא נגע בקלוח ולא במה שתחתיו שהקלוח יורד לתוכו אע"ג שקלוח גופא מיתסר מחמת כח עכו"ם לא אסרינן מה שבחבית משום נצוק אפילו למאן דאמר נצוק חבור וכו' דכל כה"ג דמאי דאבראי לא מיתסר מחמת מגע עכו"ם אלא מחמת כחו בלא שום נגיעה ביין לא גזרו נצוק במאי דבגואי תדע מדפריך בפ' בתרא דע"ז אדרב שבת דמוקי לה בעכו"ם המערה א"ה דבחבית נמי ליתסר למאן קפריך אי למאן דאמר נצוק אינו חבור כדמשמע סוגיא דהתם מאי קפריך ולמאי ליתסר מאי דבחבית כיון דס"ל נצוק אינו חבור ואי למאן דאמר נצוק חבור לתודיה פריך אע"ג דהסוגיא אין מוכחת כן דלדידיה פריך מ"מ מאי קשה לדידיה הא לדידיה ניתוקם שפיר בישראל המערה מחבית לבור שיש בו יי"נ והכי אוקמא ככר התם מעיקרא ובמיקטף איקטופי אלא ע"כ צ"ל דפריך למ"ד נצוק אינו חבור דאיצטריך לאוקומי בעכו"ם המערה ופריך הא כשהוא מערה וראשון ראשון שיוצא מפי החבית מיתסר מחמת כח העכו"ם וא"א שלא תחזור טיפה אחת או שתים לתוך החבית ממה שכבר נעקר מפי החבית והולך וחוזר לאחוריו לתוך החבית וכיון דנפקא הויא טיפתא מפי החבית כבר איתסרא מחמת כח העכו"ם וכי הדרא לגוויה דדנא עם כשהוא מושך ידו שלא לערות עוד מיתסר כל מה שבחבית ולא מחמת נצוק אלא מחמת תערובת יי"נ עם יין שבחבית ויי"נ מין במינו במשהו הוא ומשני כח עכו"ם דרבנן מאי דנפק לבראי גזרו רבנן מאי דבגואי לא גזרו פירוש מאי דבגואי שחזר ולא נפק לגמרי לא גזרו עליו כלל הילכך ההיא טיפתא לא אסרה וכיון דלדידיה לא אסרה מ"ד נצוק חבור נמי לא אסרה כיון דאי הוה אסורה הו"ל למיסר בלא נצוק מטעמא טיפת יי"נ שנתערבה ביין כשר ואפ"ה לא אסרה א"כ לכ"ע לא אסרה דלא פליגי אלא בנצוק ואין לנו לבדות מלבנו מחלוקת חדש ועוד מה שייך קטוף בעכו"ם המערה הא מיד דנפקא טיפה קמייתא מפי חבית מיתסרא מחמת כח עכו"ם ואסרה כל מה שבחבית אלא פשיטא שלא היה מועיל קיטוף בעכו"ם המערה אי הוה אסרינן נצוק אפי' מחמת כח העכו"ם אלא ע"כ מה שבחבית מותר אפילו בלא קיטוף ואפי' למ"ד נצוק חבור מטעמא דפריך וא"א ליישב דברי בעל ספר התרומה אלא בעכו"ם המערה מחבית לבור שיש בו יי"נ שנאסר במגע או מה שבחבית היה נאסר מחמת נצוק אלא א"כ איקטף איקטופי מיהו המדקדק בדבריו משמע דמצריך קיטוף אפי' בעכו"ם אדנא וישראל אכובא ולא נאסר מה שבדנא אלא מחמת כח העכו"ם ואפ"ה בעי קיטוף וזה א"א ליישב עכ"ל מהר"ם:

יג ששאלת על היין שבחבית שהוציא ממנו יין לתוך הקנקן שמזג העכו"ם ממנו לתוך כליו נראה בעיני שזהו מותר דאין לנו לאסור הכלי שמזגו ממנו אלא מחמת נצוק וכששכח שמשך מן החבית אותו כלי ראשון הוי נצוק הכא מחמת נצוק הועתק מנימוקי ה"ר יעקב מקורבי"ל תלמידו של רבינו שמשון וקיבץ תשובות והוראות לפניו ובתבם על ספר:

יד בין לענין יי"נ כמו סגת או הביות של עכו"ם שהיה בהן יי"נ בין לענין חמץ בפסח כגון חביות שהיה בהן שכר די לשם שיערו לתוכן מים רותחין ומגלגלין בהן אע"פ שהוא יותר מכלי שלישי או רביעי וכן התיר ר"ת עיין בתוס' בזבחים פ' דם חטאת וה"ה כשמעבירין המים מן האש אפי' הניחו הרתיחה יכול לשפוך לתוך החבית או לתוך סגת והטעם אהרי שלא נשתמש בהן כ"א ע"י צונן מהר"ם וכן פסק ראבי"ה וכן נמצא בדברי ר"י הלוי ובפסקי רבינו שמואל ועיין בהלכות חמץ בריש הגעלה:

טו שאל ר"י מרבינו תם על המאת עכו"ם שקורין פוטר"א יבאר רבינו כי יש אוכלין אע"פ שלא ראוהו לעשות ויש פורשין ובמלכותנו מרתיחין החלב על האש ומקלטין שומן החלב ופעמים נותנים בו נסיובי דחלבא השיב נראה לי היתר גמור שפסקתי על העכו"ם הסולכים לצורך עצמן דאין מערבין בו דבר טמא ולא חששו אלא לנקור וסייעתא מפר"ח שכתב אגב איטפא קאי בהו זיסרא ואע"פ שנגזר על גבינות העכו"ם אי לאו דקאי בהו זיסרא כי אטפי היה היכם מותר ובחמאה דליכא איטפא ליכא בהו זיסרא לך יבש שריא ובארבעה ימים הוי הגבינה יבישה והוי שריא אי לא מוקי לה איטפא לזיסרא ואז החמאה מותרת שעירבו בו נסיובי דחלבא ואותו שאין מערבין נסיובי דחלבא מותר מיד ואם ספק אם יש בו נסיובי דחלבא אם לא הוי ספיקא דרבנן ולקולא ובמלכותנו מערבין וכולנו אוכלין מי שדעתו יפה ועל זה סומכים הגרפתים ומקפידים על האשכנזים שנמנעו מלאוכלו לפי שיש בירושלמי כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר ותשובות הרבה יש בדבר מן הירושלמי ע"כ מצאתי:

טז ועל הכרכשות שלא היו מנוקרות ונמלחו עם הבשר אם יש ס' בכל הכרכשא כנגד החלב שבה היא אסורה אבל הבשר שאצלה מותר כיון דיש בכל הבשר ששים לבטל החלב שבה ממ"נ אי מפעפע מהתיכה לחתיכה בלא רוטב אז כל הבשר מצטרף לבטלו ואי לא מפעפע בלא רוטב כל שכן דמותר ועוד הרי הוכיח ר"י דאין מפעפע לחוץ מהתיכה לחתיכה בלא רוטב מדפריך פרק כל הבשר אי לא ניער ולא כיסה כלל מיבלע בלע מיפלט לא פלט אלמא אע"ג דרותח הוא לא פלט מה שבלע בלא רוטב וכ"ש בנדון זה שהכתבת יש לבטל כל הכרכשות דודאי הבשר מותר והכרכשות אסורות מהר"ם:

יז התיכת חלב שמלחה עם שאר התיכות אם החלב דבוק בה באחת מן התתיכות פעמים שאותה התיכה שהחלב דבוק בה מותרת ואותה שמונחת אצלה אסורה כגון שבאותה התיכה שהוא דבוק בה יש בה ס' ובאותה שמונחת אצלה אין בה ס' או מותרת אותה שדבוק בה מ"מ צריך לקלוף אותה לצד החלב ואותה המונחת אצלה אם היתה מונחת לצד החלב אסורה אבל אם מונחת לצד הבשר מותרת אפילו אם אין בה ס' כי חלב אינו מפעפע מהתיכה להתיכה בלא רוטב ואם החלב לא היה דבוק בהתיכה אותה שמונחת אצלה אסורה אם אין בה ס' אבל שאר כל התתיכות מותרת ואם נגעו אחת או שתים בחלב והוכרו ולבסוף נתערבו אם יש לשם מן ההכשרות יותר שלא נגעו בחלב כולן מותרות כי חד בתרי בטל בדבר יבש ואפי' בראויים להתכבד כיון דלא אסיר אלא מחמת בליעה מדברי מהר"ם ע"כ:

יח בישל מקלה כלי טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי או לא מתוך הדברים יש לי לספוק שתי קדירות בכירה אחת של חלב ואחת של בשר ונוגעות זו בזו שתיהן מותרות בדיעבד ואם נפל מעט חלב על דופן קדירה של בשר יש להתיר בששים כאילו נפל ברוטב ולא נשער בעובי הדופן ובלבד בשעת הדחק כגון שבת ואורחים ולעני בדבר חשוב אבל בע"א לא מצאתי לבי להתיר מפני שיצא מפי הקדוש ואף בלא ששים היה ראוי להתיר לפי טעם אחרון אלא שיש להחמיר עכ"ל תוס' בזבחים פרק דם חטאת. ואם נתערבו איסור בהיתר מין במינו בטל ברוב בין בדבר יבש בין בדבר לח כדאמר רבא פרק התערובות והיינו טעמא מפני שטעמו של איסור אין יכול להיות ניכר אפי' יבשל אותם יחד הילכך בדבר שאין איסור נבלע בהיתר בטל ברוב אפי' *מדרבנן מדפריך פ' גיד הנשה אחתיכה נבילה וליבטל ברובה והולך לתרץ גיד בריה הוא והתיכה הראויה להתכבד לפני האורחים ולא בטילי ואם נתבשל נמי התיכה קטנה שאינה ראויה להתכבד של איסור עם התיכה של היתר אם אין מכירה בטלה ברוב חתיכות דהתם על חתיכה שנתבשלה עם שאר חתיכות פריך וליבטיל ברובא אבל אם מכיר חתיכת האיסור יסירנה וכיון שלא הותרה ע"י בטול ברוב א"כ יצטרף ברוטב ובחתיכות היתר ס' לבטל המיהוי כדאמר רבא אמור רבנן בס' כמו מין במינו מדרבנן ואפי' אין מכיר חתיכת האיסור דהשתא מותרת ברוב מכל מקום צריך ס' ברוטב ובחתיכות לבטל המיהוי שנכנס בכל היתר או יין ביין שנגע עכו"ם דאין איסורו נמשו כ"א אותו שנסכו לע"ז צריך ששים כיון שנתערב זה בזה ולא בטל ברוב אבל מין בשאינו מינו צריך ס' בהיתר ואם מכירו יסיר האיסור וצריך ששים לבטל המיהוי ואם אין מכירה כגון שנפרך בחתיכות קטנות בטל בס' והכל מותר ואין צריך להסיר אחת אלא בתרומה מפני גזל השבט כדפרישית פע"ו:

יט לשון ספר התרומה רגילות הוא לתת קיבה עם עורה ונותנין אותה בכלי מלא מים ושוהא שם זמן מרובה כדי לקרוש הגלול ופעמים כי גם יום או יומים משהין אותה עם עורה במים ונראה שאסור להשהותה כ"כ זמן גדול דטעם עורה נכנס בחלב הקיבה והוי כבשר בחלב וגם חלב הגלול הנכנס בעור הוזר ונפלט ואוסר כל הקיבה דמה שנפלט חלב אסור הוא ואע"ג דצונן הוא מ"מ בלע זה מזה על ידי שרייה זמן גדול כדאמרי' בשר בחלב חדוש הוא דאי תרו ליה כולי יומא שרי מן התורה עכ"ל. עוד יש שם דאם הקיבה נמלחה בעורה כמו שרגילין לעשות אז פשיטא דאסור לכתחילה וע"ש בהלכות מאכלות אסורות פ"ד:

כ פרק ר' ישמעאל ההוא חביתא דאישתקיל ברזא אתא עכו"ם אנח ידיה עלויה אמר רב פפא דלסדי ברזא אסיר ואידך שרי וכו' ויש מרבותינו שפירשו שרי בהנאה משום דקשיא להו הלא חמור הוא מנצוק וקטפרס דדמו לאשבורן ואפילו למאן דאית ליה נצוק אינו חבור אסור הוא שהרי נגע ביין כנגד נקב הברזא וכן נמצא בספר הזהיר דרבי אחא שרי בהנאה ואין נראה דא"כ עד ברזא אסור בהנאה ואמאי והלא לא נתכוון לנסך אלא לנעיל ורש"י פירש דשרי בשתייה ופירש שנקב הברזא היה צר שלא היה יכול לשכשך וגם לא יכול ליגע לפנים מעובי הכ.ליה כך צריך להוסיף עליהם וכן נראה לי עיקר ונראה היכא דנקב הברזא לא נתכוון בשיפוע גדול ולא עברה השולים גם הם יודו לפר"ש דרבותא שפירשו בהנאה מפרשינן ליה בברזא ארוכה והנקב רחב ולפר"ש כיון שאינו נסך ולא שכשך לא אחמור מנצוק וקטפרס דידיה ואע"ג דדמי לאשבורן שמקום מגעו לא יחזור להתערב למה שבחבית והקלוח הראשון יניח להשפך והשאר מותר בשתייה ומיהו רש"י פי' דלית הילכתא כוותיה דרב פפא דהא אוקימנא כתנאי דס"ל לרב פפא כרבי יהודה דיהידאה הוא ואומר אני דלישנא קמא דר"פ כתנאי הוא אבל לישנא בתרא דר"פ אתיא כת"ק נמי דלידיה היינו דלסדי ברזא אבל דעד ברזא שרי והעד מצאתי בתשובה מעשה שבא לפני רבי בחבית יין שהוציא עכו"ם הברזא ממנו כדי לשתות מן היין והעכו"ם לא היה בקי בענין היהודים ולא החזיר הברזא לתוך החבית והתיר רבי לשתות מה שבתוך החבית ובלבד שתהא קצרה הברזא שלא תהא ראש הברזא חוץ מעובי החור תוך החבית דא"כ מקרקים ליה ביין כשמנענעין להוציא וה"ל יין נסך ולנצוק חבור לא חיישינן דבכה"ג ליכא נצוק חבור כדמוכח בע"ז. ורבינו שב"ע כתב שאין לסמוך על הוראה זו משום דחמור הוא מנצוק וצ"ל שיפה הורה כדפי' לעיל ואם החזיר הברזא נמי מותר על דרך שפירשנו ותו לעיל חלקנו בנצוק בין היכא שהאיסור למטה ובין היכא שהאיסור למעלה וכאן נמי האיסור למעלה ודמי לגיסתא וכת גיסתא דמטעם דגריר כוליה בתריה אסרינן ליה ואי לא גריר כוליה בתריה כגון שתקוע הגיסתא רק עד חציה או עד שליש של חבית רק הנגרר נאסר ושאין נגרר מותר וזה דומה לצד הברזא וקילו בו חכמים כדאמר ההוא דנפק לברא גזרו ביה רבנן דלא נפיק לברא לא גזרו ביה רבנן ואע"ג דה"א שלא יתחבר בנצוק לא אחמור רבנן בנצוק היכא דלא נתכוון לשכשך ולנסך עכ"ל ראבי"ה:

כא לשון רבינו ברוך ב"ר יצחק אשר הגיה בספר התרומה בסוף שמועה דדגים שעלו בקערה ופסקים היוצאים משם ובסימן ס' ועוד צריך ליזהר שלא יאפו עוגה קטנה פירוש בגד פשטיד"ה פן יאכל העוגה עם בשר ואם אפה אסורה העוגה לאוכלה אפילו במלח וכן תחת כלי ברזל או כלי חרס אסור לאפותן יחד אפי' לא נגעו זה בזה דהזיל האי ומפטם האי ואין להתיר מטעם דהוי נ"ט בר נ"ט חד בעיסה של פשטיד"ה ומשם לעוגה דשמא היינו דדוקא פליטת טעם של כלי אבל מאוכל לאוכל הכל חשוב טעם אחד ועוד פעמים השמנונית יוצא חוץ לפשטי"ד ונוגעת לעוגה וגם אין להתיר משום דדבר הבלוע בחתיכה ממקום אחד אין פולט ונבלע בחתיכה אחרת בלא מים כדפי' לעיל בהלכות טיפת חלב דקאמר אם לא ניער וכיסה מיבלע בלע מיפלט לא פליט דמ"מ רוב פעמים השמנונית יוצא לחוץ או החלב מן הפלדו"ן ונוגע ממשות אל העוגה:

כב פרק אין מעמידין אינו אסור עד שיהא תחלתו וגמרו ביד עכו"ם כתבו התוס' וכן הלכה דבחתוי סגי וכן בזריקת קיסם לתוך התנור ואנן קי"ל כבני בבל וכו' ואם נאפה הפת בתנור של עכו"ם בלא חתוי ובלא קיסם ואפילו אם קרמו פני הפת בתנור היה נראה דחיתוי ישראל מועיל אח"כ או קיסם כל כמה שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין והוי כגמרו ביד ישראל דמסקינן הכא דשרי וכן לענין תבשיל היה מועיל חיתוי ישראל אף לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי. אך בתוס' רבינו יהודה מכתב ידו פירש דכי היכי דאמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עכו"ם א"כ דה"ה לתומרא דחתוי ישראל לא מהני אחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי בידי עכו"ם וכן לענין פת אחר שקרמו פניו לא מהני חיתוי ישראל דגמרו ביד עכו"ם קרינן ביה והיה מורה רבינו יהודה לתלקו לשפחות עכו"ם שבבית ישראל אבל למוכרו לעכו"ם אסור דילמא אתי לזבוני לישראל ע"כ: וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות וגו' בויקרא רבה א"ר יהושע נאור דרור שאוכלת מפתו ובותה מנימיו מכסרת עליו כהן שנכנס מישראל כ"ד מתנות על אחת כמה וכמה והנה הוי ראיה לדברי ר"ת שמתיר צפור דרור לפי שאין מקבלת מרות פי' אמתני' קאי דתנן אין גדין מגלל שלדו לאכילה ובתורת כהנים משמע נמי שמותרת דאמר היא עושה מעשה פטפוט אניגליי"א בלע"ז ואין לך פטפוט בעופות יותר מצפור דרור שכל שעה היא מדברת בלשונה ע"כ מצאתי:

*וכן כתב בס"ס לגבי ספקות לבני בני אדם אבל אדם אחד שיאכל בודאי האיסור יש להחמיר עכ"ל. אבל ה"ר משה מאיוור"א פסק דהתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתבטלה בחתיכה היתר שמותר לאכול כולם או לבשלם כולם יחד בקדירה ולא אמרו הרי ודאי יש כאן איסור אלא כיון שנתבטלה לא תחזור ותאסור וראיה מפ' התערובות דפריך ונינכבינהו דניניד: ונימא כל דפרים מרובה פרים אחד בכל פעם יכלו עברם ככנים בבת אחת ויקריבו וכן ראיתי בשם הר"ף:

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לשחוט ואחר כך יאכל: ב) שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד: ג) לכסות דם חיה ועוף: ד) שלא ליקח האם על הבנים: ה) לשלח האם אם לקחה על הבנים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א [א] **מצות** עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך. ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל. הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה. ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף

[א] טור יו"ד סי' יג סמ"ג עשין סג:

כסף משנה

פרק א א מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול וכו'. כתב מי שירצה, לומר שאינה מצוה שחייב האדם לעשותה עכ"פ כמו תפילין וציצית שופר סוכה ולולב. ומ"ש רבינו ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה יש להקשות דהא בחולין כתיב האי קרא שנאמר כי ירחיב וכו' בכל אות נפשך תאכל בשר וכו' כי ירחק ממך המקום וכו' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וכו' ופירש"י בפירוש החומש על בכל אות נפשך תאכל בשר אבל במדבר נאסר להם בשר חולין אלא א"כ מקדישה ומקריבה שלמים משמע דהאי קרא בחולין משתעי ועוד דכתיב לעיל רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת וכו' ופירש"י במה הכתוב מדבר אם בבשר תאוה להתירה להם בלא הקרבת אימורין הרי אמור במקום אחר כי ירחיב וכו' בכל אות נפשך תאכל בשר במה זה מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו ויאכלו בכל מקום יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר רק, משמע נמי מהכא דקרא דכי ירחיב וכו' בחולין משתעי וא"כ היאך אמר רבינו ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי וכו' דלאו בבכור בעל מום משתעי קרא אלא בחולין. ולתרץ זה נאמר שיש להקשות על רש"י ממאי דגרסינן בריש השוחט (דף כ"ח) רבי אליעזר הקפר ברבי אומר מה ת"ל אך כאשר יאכל את הצבי וכו' וכי מה למדנו מצבי ואיל מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ופירש"י אך כאשר יאכל וגו' בפסולי המוקדשין שנפדו במומין קאי. מה למדנו מצבי ואיל הכי ליכתוב אך הטמא והטהור יחדיו יאכלנו. מה פסולי המוקדשין בשחיטה דלעיל מההוא קרא כתיב וזבחת מבקרך וכו' בספרי גרסינן מקיש צבי ואיל לבהמה מה בהמה בשחיטה וכו' ולא מוקי להאי קרא דכי ירחיב בפסולי המוקדשין אלא בבשר תאוה של חולין ע"כ. הרי שהגמרא אמרה דכי ירחיב מיירי בפסולי המוקדשין ורש"י פירש בפירוש החומש דמיירי בחולין כמו שהוכחנו למעלה. וי"ל שמה שפירש רש"י בפירוש החומש נמשך לדעת ספרי דמוקי קרא דכי ירחיב בחולין אבל הגמרא חולק עליו ומוקי ליה בפסולי המוקדשין וא"כ אין מקום תפיסה על רבינו ממה שפירש רש"י בחומש דהכיא אתיא כספרי והיינו דאמר כגמ' דפ' השוחט. אבל לעולם קשה למה לא תפים רבינו לשון הגמרא שאומר מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשין וכתב ונאמר בבכור בעל מום הל"ל ונאמר בפסולי המוקדשין ועוד שא"א לומר כן דהא תניא בכסוי הדם (דף פ"ד) ת"ר כי ירחיב ה' את גבולך וכו' לימדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר וכו' כמו שכתובה להלן הרי מפורש דס"ל לגמרא דבחולין משתעי קרא. וי"ל שפירוש פסולי המוקדשין שנאמר בגמרא ר"ל בכור בעל מום לפי שכתוב אחד אומר רק בכל אות נפשך וכו' הטמא והטהור יאכלנו וכו' וכתוב אחר אומר גבי כי ירחיב אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כו' ובשלמא לדעת ספרי מוקי ההיא דכי ירחיב בחולין והיא דרק בכל אות נפשך וכו' בפסולי המוקדשין אבל בגמרא דידן דמוקי כי ירחיב בפסולי המוקדשין רק בכל אות נפשך במאי מוקי לה. ועוד קשה שא"א לומר דס"ל לגמ' דכי ירחיב משתעי בפסולי המוקדשין דהא גרסי' בריש כסוי הדם ת"ר כי ירחיב ה' את גבולך למדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון יכול יקח אדם מן השוק ויאכל ת"ל וזבחת מבקרך וכו' יכול יזבח כל בקרו ויאכל (יזבח) כל צאנו ויאכל ת"ל מבקרך ולא כל בקרך מצאנך ולא כל צאנך נראה שבפירוש נראה מהגמרא שסובר שבבשר תאוה שיהא חולין מיירי קרא דכי ירחיב. ובריש השוחט אמרו דבפסולי המוקדשין מיירי ע"כ צריכין אנו לומר דהכי פסולי המוקדשין איכא דכל פסולי המוקדשין צריכין ליפדות אחר שנפסלו חוץ מבכור בעל מום שבמומו הוא נשחט ואינו צריך פדיון אחר וכ"כ רבינו בהלכות בכורות

מגיד משנה (מכ"י)

פרק א א מצות עשה וכו'. פשוט בפרק השוחט (דף כ"ח) ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה ת"ל אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וכי מה מלמדנו מצבי ואיל מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשין מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה. וזהו שכתב רבינו ונאמר בבכור בעל מום וגו' כי בכור בע"מ מפסולי המוקדשין הוא. ופי' בא ללמד ונמצא למד נמצא אף למד קאמר דבא צבי ואיל ללמד לבכור בע"מ שיאכל בכל השערים ושיאכל בטומאה דהא בצבי ואיל לא שייך בהו קודשה כלל דפסול לגבי מזבח אף בכור אע"פ שבעודו תמים אסור לאכלו בכל השערים ואסור לאכלו בטומאה משנפל בו מום הותר בכל אלו דאיתקש לצבי ואיל. ונמצא אף צבי ואיל למד ממנו שחיטה דאי לאו להכי הוא דאתא לימא קרא הטמא והטהור והיינו למדין שהבכור נאכל בכל השערים ובטומאה ומדקאמר כצבי וכאיל לא אתא אלא לאקושי נמי צבי ואיל לבכור בע"מ לשחיטה מה בכור בע"מ אינו ניתר אלא בשחיטה דהא כתיב וזבחת מבקרך וגו' ובכור בע"מ מכלל בקר וצאן הוא אף צבי ואיל אינן ניתרין אלא בשחיטה. ואע"ג דקיי"ל דחיה בכלל בהמה היא דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו ואמר איל וצבי ולא הוה צריך לאיקשא שאני הכא דכתיב וזבחת מבקרך ולא כתיב מבהמתך: **הא** למדת וכו'. דייק רבינו לענין שחיטה דלא איתקש צבי ואיל לבכור בע"מ לכל מילי אלא לענין שחיטה בלבד הוא דאיתקש אבל לשאר מילי לא, וכן דייקו רז"ל (בכורות ט"ו) אך כאשר יאכל אי מה צבי ואיל חלבם מותר אף [פסוה"מ] חלבם מותר ת"ל אך: **ובעוף** הוא אומר וכו'. דעד השתא בהמה וחיה למדנו עוף מנלן דכתיב אשר יצוד וגו' הקיש עוף לחיה מה חיה בשחיטה שהרי הוקשה לבהמה אף עוף בשחיטה. ואיצטריך למילף בהאי היקשא לאפוקי ממ"ד בגמרא אין שחיטה לעוף מה"ת דגרסינן בפ' השוחט (חולין כ"ז:) אמר ר' יצחק בר פינחס אין שחיטה לעוף מה"ת שנאמר ושפך את דמו שפיכה בעלמא וכו'. הרי אתה רואה שהפסוק להודיע אינו מספיק לזה הוצרך ללמוד שחיטה לעוף מהיקשא דחיה ואף דחיה גופה מהיקשא ילפינן לה הא קיי"ל כר' יוחנן דאמר כל התורה כולה הלמד מהיקש חוזר ומלמד חוץ מקדשים:

והלכות

הרדב"ז (מכ"י)

פרק א א מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול וכו'. זה מבואר בפ"ב דחולין (כ"ח) ובת"כ. ודקדק רבינו שאין מצוה זו מוטלת אלא על מי שרוצה לאכול בשר ויש מצות עשה הרבה כיוצא בה: **ונאמר** בבכור בעל מום וכו'. אע"ג דחיה בכלל בהמה שאני הכא דלא כתיב בהמה אלא וזבחת מבקרך ומצאנך ואין חיה בכלל בקר וצאן. ותו דוזבחת בקדשים כתיב וחולין יליף מהם וחיה אינה בכלל זביחת קדשים, ומש"ה מייתי לה מקרא אחרינא:

והלכות

לחם משנה

פ"א א מצות עשה שישחוט וכו'. בריש פרק השוחט (דף כ"ח) אמרו הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"א הקפר ברבי אומר מה ת"ל אך כאשר יאכל את הצבי וגו' וכי מה למדנו מצבי ואיל (עיין בכ"מ עד הרי שהגמרא אמר כו'). ולכאורה איכא למידק על רבינו דכמאן פסק אי כגירסת גמרתנו דמוקי קרא בפסולי המוקדשין היל"ל הא למדת שחיה כפסולי המוקדשין ולא היל"ל חיה כבהמה שהוא לשון הגירסא של ספרי ואי פסק כגירסת ספרי דמוקי קרא בבשר תאוה היכי קאמר רבינו ונאמר בבכור בעל מום דלגירסת ספרי לא איירי קרא בפסולי המוקדשין כלל. והא לאו מילתא הוא כלל דודאי הוא פסק כגירסת הגמרא ואע"פ שכתב חיה כבהמה לענין שחיטה אין חשש שכבר ביאר הוא בפירוש שכוונתו ללמוד מפסולי המוקדשין ובפירוש החומש מוקי רש"י ז"ל הך קרא דאך כאשר יאכל והאי קרא דכי ירחיב וכו' בבשר תאוה וקרא דלעיל מיניה בפסולי המוקדשין והוא כגירסת ספרי. וראיתי בהגהות לא ידעתי מי חיברם על רבינו שרצה להסכים דברי רבינו עם רש"י בפירוש החומש ואין דבריו נכונים כלל שהוא אומר שם דע"כ לא פירש"י שם דאיירי בבשר תאוה אלא קרא דכי ירחיב וכו' אבל קרא דאך כאשר יאכל כולי עלמא מודו דאיירי בפסולי המוקדשין וזה א"א דבלשון רש"י ז"ל שהבאתי נאמר שם דלגירסא דספרי מוקי קרא דכי ירחיב בבשר תאוה משמע דלגירסת הגמ' כלהו קראי איירי בפה"מ אפי' הך דכי ירחיב אם כדבריו נוכל לומר דקרא דכי ירחיב איירי בבשר תאוה וקרא דאך כאשר יאכל לבד איירי בפסולי המוקדשין וה"ק רש"י דלגירסת הגמרא איירי כולהו קראי בפה"מ:

ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וכו'. תימה דאמאי לא קאמר רבינו מהיקשא דבר קפרא שהוזכר בגמרא (דף כ"ז:) דאמרו שם זאת תורת הבהמה והעוף

מגדל עוז

פ"א מצות עשה שישחוט כו' עד בין במזיד שהבשר מותר. בת"כ ופ"ק דחולין לשון ספרי וזבחת מה מוקדשין בשחיטה אף חולין בשחיטה כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הגרגרת ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה:

העוף כשפיכת דם החיה: ב והלכות שחיטה בכולן אחת הן. אלפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה אקב"ו על השחיטה ואם לא בירך בין בשוגג בין במזיד הבשר מותר [א]. בואסור לאכול מן השחוטה כל זמן שהיא מפרכסת. והאוכל ממנה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעשה. והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ואינו לוקה ומותר לחתוך ממנה אחר שחיטה קודם שתצא נפשה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ומניחו

א טור שם סי' י"ט סמ"ג שם: ב טור שם סי' כז סמ"ג לאוין קלו:

מגיד משנה (מכ"י)

ב והלכות שחיטה בכולן וכו'. פי' אע"ג דילפינן להו כלהו בהיקשא לאו לכל מילי שהרי בהמה וחיה בשני סימנין ועוף בסימן אחד. לזה אמר והלכות שחיטה בכולן אחת היא ר"ל ההלכות של השחיטה באמת שזה היא לכולן כגון בדיקת סכין וה' דברים ושאר כל הדינין הנכנסים תחת סוג הלכות שחיטה אבל תואר השחיטה בכמותה ושיעורה אינה שוה כמו שבארנו:

לפיכך השוחט וכו'. דברי רבינו מבוארים ופשוטים בכמה מקומות. ולענין אם שח בין שחיטה לשחיטה מה דינו, בזה איכא פלוגתא דרבוותא. יש מי שפסק שצריך לחזור ולברך והאריכו בראיות אבל הרמב"ן ורבינו יונה פסקו שאינו חוזר לברך ולאותן שפסקו שצריך לחזור ולברך צריך תחלה לכסות מה ששחט כבר ואח"כ ישחוט האחרים ויברך. וכבר כתבנו דכל כיוצא בזה במקום דאיכא פלוגתא דרבוותא כל הממעט בברכות הרי זה משובח. ומה שנחלקו בענין שח אם צריך לחזור ולברך דוקא אם שח בענין שאינו מענין שחיטה אבל אם שח בדברים שהם מענין שחיטה לכולי עלמא לא הוי הפסק ואינו צריך לחזור ולברך. אבל אם כששחט היה דעתו על קצת בהמה או חיה או עוף ואח"כ נמלך על אחרים או נזדמנו לפניו לכ"ע צריך לברך. ואם בתחלה קודם ששחט שם דעתו שבברכה שמברך פוטר כל מה שיזדמן לפניו קודם כסוי אין צריך לחזור ולברך. ואין שוחטין הרבה בני אדם במקום אחד ואחד מברך לכולם: הבשר מותר וכו'. לאפוקי ממ"ד שנמצא כתוב בקצת שאלות לגאונים שאם שחט והזיד ולא בירך שהבשר אסור קמ"ל דליתא כלל להאי דעתא ואם שחט ולא בירך קודם שחיטה יברך אחר שחיטה: והרי הוא בכלל וכו'. פשוט בכמה מקומות ולאו זה נדרש בו כמה דרשות בסנהדרין (דף ס"ג): ומותר לחתוך וכו'. פשוט בפ' השוחט (דף ל"ג:) דתניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית וכו' מסייע ליה לרב אידי דאמר הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מבית שחיטתה: ומולחו יפה וכו'.

כך

כסף משנה

בכורות פ"א וז"ל הבכור אין פודין אותו אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה עכ"ל. וא"כ קרא דרק בכל אות נפשך וכו' משתעי בשאר פסולי המוקדשין הנפדין במעות וקרא דכי ירחיב מיירי ודאי בבשר תאוה כהסיא דכסוי הדם ומיירי נמי בפסולי המוקדשין שנפדו במומן דהיינו בשר בכור בעל מום מיהורא דקרא דכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך מאי אשר נתן ה' לך אטו אנא לא ידענא דמתנת ה' הוא אלא לומר בכור בעל מום דיהביה לך רחמנא כלומר דהוה דידיה ובההוא מומא יהביה ניהלך שתהא מותר לאוכלו בלא שום פדיון וכב"ה שאמרו כ"פ פסולי המוקדשין שמותר לישראל להמנות על הבכור ואף כאשר יאכל את הצבי וכו' קאי אבשר תאוה ואבכור בעל מום ולכך כתב רבינו ונאמר בבכור בעל מום ולא כתב ונאמר בפסולי המוקדשים לפי שאם היה כותב פסולי המוקדשים קשו הקושיות שהקשיתי ובאומרו בכור בעל מום יסתלקו: ויש לתמוה אמאי נקט רבינו ראיה לעוף מדאיתקש לחיה ולא מפיק לה מדתני בר קפרא ברא"ש פרק השוחט (דף כ"ז:) זאת תורת הבהמה והעוף וכו' הטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים להייבו בשני סימנים א"א שכבר הוקש לדגים לפוטרו בלא כלום א"א שכבר הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן אחד וי"ל משום דלבר קפרא בסימן אחד סגי ליה לכתחלה ורבינו סובר שגם בעוף צריך לכתחלה שני סימנים כמ"ש להלן השחיטה המעולה שיחתכו שניהם בין בבהמה בין בעוף ולזה יתכוין השוחט, ועם סברת רבינו לפי סברים השוחט (דף כ"ז) שאלו השוחט דיעבד אין לכתחלה לא וכו' הב"ה אאחד בעוף והב"א ארוב שנים בבהמה ורבינו ז"ל תפס הומרא דתרי ליתני להצריך לכתחלה שני סימנים משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא. אבל קשה דהאי ילפותא דיליף רבינו שחיטה לעוף מדאיתקש לחיה ליתא בגמרא אדרבא מהאי קרא יליף בגמרא דאין שחיטה לעוף מן התורה מדכתיב ושפך בשפיכה בעלמא סגי ואקשינן עליה א"ה חיה נמי ומשני איתקש לפסולי המוקדשין עוף נמי איתקש לבהמה דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף הא כתיב ושפך את דמו ומאי הזית דבדית ליה על עוף שדייה על חיה מסתברא משום דסליק מיניה. וי"ל דבגמרא מותבינן עליה ושני הוא דאמר כרבי אלעזר הקפר דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה ואמרינן מאן תנא דפליג עליה דר"א הקפר רבי הוא וידוע דהלכה כרבי מחבירו ומאחר דקי"ל כרבי דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה ממילא משמע דושפך את דמו היינו ע"י שחיטה ואיתקש עוף לחיה:

ב והלכות שחיטה בכולן אחת היא לפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה אקב"ו על השחיטה. כלומר אם היו מוחלקין בדיניהם היה צריך לברך על החיה על שחיטת חיה ובעוף על שחיטת עוף וכן בבהמה אבל לפי שהלכות שחיטה בכלן אחת הן ואין ביניהם חילוק לפיכך נוסח ברכה אחת לכלן. וא"ת אינו כן שהרי בבהמה וחיה צריך שנים או רוב שנים ובעוף באחד או רובו סגי וא"כ איך הלכות שחיטה בכלן אחת הן. י"ל שכיון שבשאר הדינין כלם הם שוים וגם בזה הדין השחיטה המעולה שיתכוין לה השוחט שיחתכו שני הסימנין אע"פ שאם עבר ולא התכס סגי ברוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שפיר שייך לומר שהלכות שחיטה בכלן אחת הן ולא תתחלף הברכה בעד זה ועוד שגם בזה שוים הן דבכלהו בעינן דניפוק חיותיה וכך יוצא בעוף בסימן אחד כמו בבהמה בשני סימנין: ואם לא בירך וכו'. זה פשוט דברכות אינן מעכבות וכ"כ הרא"ש והמרדכי בריש חולין ודלא כהלכות אלדד הדני ודלא כדכתב המרדכי בפ' כסוי הדם בשם ראבי"ה. ומ"ש ואסור לאכול וכו' כלומר דלא תימא כיון שהבהמה מותרת מיד קמ"ל. ומ"ש ואינו לוקה פי' משום דאמרינן בפ' ד' מיתות (דף ס"ג) דהוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו וכן דקדק ז"ל בלשונו וכתב הרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם לרמוז שהוא לאו שבכללות: ומותר לחתוך ממנה וכו' ומולחו יפה יפה ומניחו עד שתמות ואחר כך יאכלנו. פרק השוחט (דף ל"ג) גמרא שחט את השוחט וכו' תניא הרוצה שיאכל מבהמה קודם שתצא

הרדב"ז (מכ"י)

ב והלכות שחיטה בכולן וכו'. דקדק רבינו וכתב בהלכות שחיטה אבל בשחיטה עצמה אינם אחד שהרי בהמה וחיה בשני סימנים ועוף בסימן אחד: ואינו לוקה וכו'. דקי"ל לאו שבכללם אין לוקין עליו: ומותר לחתוך ממנה וכו'. שם תניא הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו. ורבינו לא הזכיר הדחה לפי שאין דרך לעשות כן אלא להוכשו כלי ולגלי לא בעי הדחה שהמלח שואב הכל. וא"ח

לחם משנה

והעוף הטיל הכתוב וכו' (עיין בכ"מ) והיקש שהזכיר רבינו לא הוזכר כלל ולמ"ד שחיטה לעוף מן התורה מהך היקשא יליף לה בגמרא כדמוכח שם. וההגהות הנזכרות תירצו דהי מהיקשא דזאת תורת למד כיון דלא הוזכר שחיטה בהדיא קרא ה"א למילתא אחריתי הוא דאתא לכך איצטריך נמי הך היקש דיהוד ליד חיה או עוף. ומ"מ קשה דמניין לו לרבינו לומר כך מאחר שלא ראה בגמרא שהוזכר היקש דיהוד ליד כלל אלא היקשא דזאת תורה משמע דבגמרא משמע ליה מוכרח הכי ומאין חידש מה שחידש. עוד הקשו שם ההגהות קושיה אחרת ותירצו מבואר בכתוב שם ואני אתרץ הכל ואומר דרבינו פסק כבר קפרא משום דברייתא שהביאו שם בגמרא למעלה מזה שאמר שם וזאת תורת הבהמה לעוף ועוף לבהמה וכו' ומבואר דברייתא פליג עליה דבר קפרא וכ"כ התוספות דלבר קפרא איצטריך זאת לשום דרשא דלברייתא דלעיל מפיק בעוף בסימן אחד מקרא דזאת ורצה רבינו לפסוק כברייתא דלעיל וכר' אליעזר דילפינן בהמה ממליקה דעוף שהוא מן האוסר ואיצטריך זאת לומר דבהמה בשני סימנין ולא כעוף וא"כ לדידיה לית לן קרא למילף שחיטה בעוף דלא הוזכר בו אלא מליקה אבל לא הוזכר בו שחיטה כלל דמהיקשא דבר קפרא א"א דלבר קפרא לא איצטריך זאת כלל א"ו מפיק ליה מהך היקשא דכי יעוד ליד חיה או עוף וכו' ולכך כתב רבינו הך היקשא וכרבי אליעזר וזה נכון:

ב לפיכך השוחט וכו'. כלומר כיון שאמרנו שהשחיטה היא מצות עשה ואיכה רשות לכך צריך לברך וכו': ואסור לאכול מן השחוטה וכו'. בריש פ' העור והרוטב (דף קי"ז:) תנן השוחט בהמה טמאה לעכו"ס ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות ע"כ. וכתב רש"י ז"ל אע"ג דלא חזי לעכו"ס דבמיתה תליא לבני נח ולא שריא להו שחיטה עד שתמות אפילו הכי הואיל וישראל שהם שחיטה מעלייתא היא ואשכחן לגבי ישראל דשחיטה שריא לגביה בטהורה הילכך משוין ליה אוכלא בשחיטה אף בטמאה לעכו"ס ע"כ. וכיוצא בזה פירש בפיסקא שם (דף קכ"א) וכתב שם והא דאמריק אסור לאכול מבהמה עד שתצא נפשה מדרבנן הוא ע"כ. וכן כתב לקמן וממתין לה עד שתצא נפשה כדתניא בפ' ד' מיתות מניין לאוכל מבהמה וכו' שעובר בל"ת ואסמכתא דרבנן בעלמא היא משמע דסבירא ליה ז"ל דמפרכסת מותרת לישראל ומדרבנן בעלמא אסור אבל אין כן דעת רבינו שכתב עובר בלא תעשה משמע דסבירא ליה דמדאורייתא אסיר אלא שאין לוקין עליו משום דהוי לאו שבכללות כדאמרו בפרק ד' מיתות וצריך לפרש המשנה לדעתו ז"ל דמטמאה טומאת אוכלין אע"ג דלישראל לא משתריא לגמרי כשמפרכסת מ"מ הא נפיק מאיסור אבר מן החי ומשום הכי כיון דהסרי שחיטה לישראל לאפוקי מתורת אבר מן החי ולהכי מטמא טומאת אוכלין אבל ודאי דאיסורא דלא תאכלו על הדם איכא דהוא כחיה ולהכי אינו מטמא טומאת נבלות. ויש לי ראיה גמורה לדעתו ז"ל וקושיא לפירוש רש"י ז"ל דבפרק השוחט (דף ל') אמרו שם נהי דאידחי ליה מפסח מדמי פסח מי אידחי וכי תימא בעי העמדה והערכה כלומר אפילו מדמי פסח אידחי משום דבעינן שיהיה חי כשפודה אותו דאמר קרא והעמיד אותה לפני הכהן והעריך הכהן והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה וכתבו שם התוספות דאינה משנה בשום מקום אלא מפיק מהך מתניתין דהכא דאמר אבל לא מטמאה טומאת נבלות משמע דהך מתניתין ס"ל דאיסורא מדאורייתא איכא במפרכסת כדברי רבינו דאי במפרכסת מותרת לגמרי מן התורה ומדרבנן בעלמא אסור אם כן אכתי קשיא הא בעינן העמדה מן התורה דכתיב והעמיד הכהן אלא ודאי דהוא כדברי רבינו דהוא אסור מן התורה בלא תעשה. וראיתי ההגהות שפירשו דברי רבינו שמפרכסת וקודם שתלא נפשה הוו תרי מילי ומפרכסת הוי בילתה נפשה אלא שמייר בו מקלת נפש ולהכי קאמר אסור לאכול מן השחוטה אבל אוכל ממנה קודם שתלא נפשה עובר בל"ת, ולא משמע לי כלל זה דמפרכסת וקודם שתלא נפשה חדא מילתא וכן משמע מדברי רש"י ז"ל שהוצרך להעמיד ההיא דארבע מיתות מדרבנן בעלמא: ומותר לחתוך וכו' ומולחו יפה יפה. בפרק השוחט (דף ל"ג) ובס' הטור

מגדל עוז

ואסור לאכול מן השחוטה כו' עד ואחר כך יאכלנו. פ"ב דמס' חולין (דף ל"ג):

הגהות מיימוניות

[א] וכן פסק בס"ת ויתר רבותינו ודלא כאשר כתב בהלכות א"י שרטו ולא בירך שחיטתו פסולה

ומניחו עד שתמות ואח"כ יאכלנו: ג ^א^דגים [ג] וחגבים אינן צריכים שחיטה אלא אסיפתן היא המתרת אותן. הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן. ובחגבים נאמר אוסף החסיל באסיפה לבדה. לפיכך אם מתו מאיליהן בתוך המים מותרין. ומותר לאכלן [ג] חיים: ד זביחה זו האמורה בתורה סתם צריך לפרש אותה ולידע באי זה מקום מן הבהמה שוחטין. וכמה שיעור השחיטה. ובאי זה דבר שוחטין. ומתי שוחטין. והיכן שוחטין. וכיצד שוחטין. ומה הן הדברים המפסידין את השחיטה. ומי הוא השוחט. ועל כל הדברים האלו צונו בתורה ואמר וזבחת מבקרך וגו' כאשר צויתיך ואכלת בשעריך וגו' שכל הדברים האלו על פה צוה בהן כשאר תורה שבעל פה שהיא הנקראת

א טור שם סי' יג סמ"ג עשין סג:

כסף משנה

שתלא נפשה מותר כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתלא נפשה ואוכלו. וא"ת האי כזית בשר למאי בעי ליה אי לקדרה דבעי מליחה מאי ומניחו עד שתמות הא ודאי בשיעור מליחה וביטול כבר יצתה נשמתה ואי לאומצא או לצלי מאי מולחו יפה יפה דקאמר והא לא בעי מליחה י"ל לעולם לאומצא ולצלי ואע"ג דבעלמא לא בעי מליחה הכא בעי כיון דמבית השחיטה קא חתיך ועד שלא תלא נפשה שהדם נעקר ממקומו ומתמלא דרך שם ומש"ה קאמר נמי ומולחו יפה יפה אח"כ. וא"ת אמאי לא קאמר הגמ' מדיחו קודם מליחה. וי"ל שדרכם היה לרחוץ הבהמה קודם שימכרו הבשר כ"ש בית השחיטה שהוא מלוכלך הרבה בדם דודאי רחצוהו קודם שימכרוהו. וא"ת רבינו למה לא הזכיר הדחה לא בתחלה ולא בסוף. וי"ל משום דסתם מליחה להדחה קיימא. ומצאתי ספר מוגה שכתוב בו ומדיחו יפה יפה:

ג דגים וחגבים אינם וכו' אם את כל דגי הים יאסף להם. בהשוחט (דף כ"ז:) מקשה הגמרא גבי עוף נמי הא כתיב ויאספו את השליו ומשני התם לא כתיב אסיפה במקום שחיטה דאחריני הכא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני ופירש"ם הכא כתיבא אסיפה דידהו אגל שחיטת בהמה ומדשני בדבוריה וכתב בהו אסיפה ש"מ דוקא הוא. וא"ת דחגבים דלא איתמרא אסיפה דידהו גבי שחיטה דאחריני נימא דבעו שחיטה. וי"ל דהיכא דכתב אסיפה אע"ג דלא הוי במקום שחיטה דאחריני משמע דבאסיפה סגי ולא אצטריך בדגים למימר אסיפה דידהו בהדי שחיטה דאחריני אלא משום דכתיב זאת תורת הבהמה וכו' וכל החיה הרומשת במים והוה ס"ד דעופות ודגים איתקשו לבהמה לענין שחיטה אלא משום דכתיב אסיפה דידהו גבי שחיטה דאחריני. ויש מי שאומר דמדכתיב זאת תורת הבהמה והעוף וכו' סמך עוף לבהמה להייבו שחיטה וסמך הגבים לדגים לפוטרם משחיטה כדגים דוכל הנפש השורצת על הארץ היינו חגבים. וא"ת מעיקרא מבעי ליה קראי לשחיטת חיה ועוף וא"כ היכי הדר מבעי ליה קראי למעוטי דגים וחגבים. וי"ל דמעיקרא הוה ס"ל דדוקא בקר וצאן דמפורש בהו זביחה בעו שחיטה וכתר דגלי לן קרא דבקר וצאן לאו דוקא קשה לן נימא דה"ה לכל בע"ח ואיצטריך לן קרא למעוטי דגים וחגבים: לפיכך אם מתו מאליהן וכו'. דדוקא היכא דאמר רחמנא דליפוק חיותא בשחיטה הוא דהוי לא נפקא בשחיטה אלא במיתה הויא נבילה וכן אם אכל ממנה בעודה חיה חייב עליה משום אבר מן החי אבל הני כיון דלא בעי דליפוק חיותיה בשחיטה אם מתו מאליהם בתוך המים מותרים ומותר לאוכלם חיים. וא"ת סוף סוף נימא דבעו אסיפה בעודם חיים. וי"ל שאילו היה אפשר לומר כן אה"נ אבל כיון דא"א לאכלם בלא אסיפה שאפילו קלטן בפיו ולא אספם בידו מ"מ בעת שהם בפיו נאספים הם אם כן אינו דבר מיוחד דמזהר עליה קרא וכדברי רבינו כתב בעל העיטור ודלא כרבינו סעדיה דאמר מתים *אסורים ורבינו האיי השיב עליו ור"נ אייתי סייעתא דגרסינן בתוספתא דתרומה אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים בין מתים ואינו חושש:

ד זביחה זו האמורה בתורה סתם וכו' שכל הדברים האלו ע"פ לוה בהם כשאר תורה שבע"פ שהיא הנקראת מלוה. בר"פ השוחט (דף כ"ז) בעי מנין לשחיטה שהיא מן הצואר ואסיקנא שהייה דרסה וכו' מנא לן אלא גמרא שחיטה מן הצואר נמי גמרא ואמרינן תו התם (דף כ"ח) מאן תנא דפליג עליה דר"א הקפר (דאמר אין שחיטה לעוף

*נ"ל חיים אסורים, ע' טיו"ד סי' י"ג בכ"מ ופרישה.

מגיד משנה (מכ"י)

כך שסוע בגמרא שם. וכתבו רבותינו בעלי התוס' הא דלא הזכיר הדחה בקמייתא כגון דמללי דבי טבחי פי' שהטבח הוא מדיח בית השחיטה מיד אחר גמר שחיטה [וכו']. ויש מי שפירש דנקי דהדחה קודמת אבל הכא משום שהוא חם אם ידיחו יהיה דמו נקרש בתוכו ומייתינן שמא לא יצא ע"י מליחה. ואין זה נראה דהא לא הוייתי להכי למללי דבי טבחי. לכן נראה עיקר דברי התוספות:

ג דגים וחגבים וכו'. פשוט שם (דף כ"ז:) דגים דלאו בני שחיטה נינהו מנלן אילימא משום דכתיב הצאן ובקר וגו' אם כל דגי הים וגו' אלא מעתה גבי שלו דכתיב ויאספו את השלו הכי נמי דלאו בשחיטה ומשני התם לא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני. ופירש"י ז"ל הכא כתיבא אסיפה דידהו אגל שחיטת בהמה ומדשני בדבוריה וכתב אסיפה ש"מ דוקא הוא:

ובחגבים הרי הוא אומר וכו'. הקשו על הרמב"ם ז"ל שהביא ראיה להתיר חגבים בלא שחיטה מפסוק ואוסף שללכם וגו' שהרי לדגים אע"ג דכתיב בהו אסיפה אילו לא כתיבא אסיפה גבי שחיטה לא הוה ילפינן לה כמו שכתבנו. וכבר דחה הרשב"א זו ומגד קושיא זו אמר שלחגבים אין ראיה ברורה. ואפשר דדברי רבינו אסמכתא בעלמא. אבל לגאונים יש ראיה אחרת כתבה רש"י משמם בפ' השוחט (עי' הגמ"יי) דוק ותשכח. ובתלמוד נתבאר היתרן בכמה מקומות ובפרט בברייתות בפ' דם שחיטה (כריתות כ"א) דתניא בשילהי ברייתא דכל דם לא תאכלו דתני אוליא דם דגים דם חגבים שכולו היתר ואסיקנא מאי שכולו היתר דלא בעי שחיטה: ומותר לאכלן חיים. ברייתא כלשון רבינו (תוספתא פ"ק דתמורה) אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים. וא"ת הא איכא משום בל תשקצו דהכי איתא בס"פ ר"ע (שבת צ':) רב (הונא) [כהנא] הוה יתיב קמיה דרב והוה מעבר שושיבא אפומיה א"ל רב שקליה דלא לימרו מיכל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו, ופירש רבינו יונה דהיתה חיה, יש לתרץ דאין להוכיח מסושיבא דהא סלוגתא היא אי הוי טהור או טמא ושמא משום

הרדב"ז (מכ"י)

וא"ת א"כ מליחה נמי לא ליבעי. תירלו בתוס' דשאני הכא שנחתך קודם שתלא נפשה מבית השחיטה ועדיף מבשרא דאסמיק. ואין זו קושיא על רבינו שהוא סובר דאפי' ללי צריך מליחה שכן כתב פרק ששי מהל' מאכלות אסורות אבל ללי מולח ואוכל מיד, וזה תלוי בגרסת הספרים בפ' הקומץ רבה (כ"א ע"א) כי רבינו גורס וכן ללי ויש מי שגורס וכן לקדרה:

ג דגים וחגבים וכו'. בכריתות (דף כ"א) ובשלהי אלו טרפות (דף ס"ו:) ותניא בתוספתא אוכל חגבים בין חיין בין שחוטין. ואוכל לאו דוקא אלא אם אכלן חיים אינו עובר משום אבר מן החי אבל לכתחילה לא דאיכא בל תשקצו את נפשותיכם.

ואין נראה כן מדברי רבינו אלא מותר לכתחילה לחתוך ממנו אבר ולאכול אותו אבל שלם איכא משום בל תשקצו כדאיתא בשלהי פ' ר"ע. ומיהו מ"ש רבינו לפיכך אם מתו בתוך המים קשה וכי הם מתו חוץ אסורים [וי"ל] דקמ"ל דאפילו מתו מאליהן בתוך המים אע"ג דלא אסף אותם מותרין:

ד ועל כל הדברים האלו צונו בתורה וכו'. בהשוחט (דף כ"ח) תניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה ואמריך נמי שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור ושחיטה מן הצואר גמרא גמירי לה:

מקום

לחם משנה

העור והרוטב (דף קכ"א:) אמרינן מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ורבינו לא הזכיר הדחה וסמך על מה שהזכירה בהל' מאכלות אסורות פ"ו ע"ש:

ג דגים וחגבים אינם צריכים שחיטה וכו'. בפרק השוחט (דף כ"ז:) אמרינן דגים דלאו בני שחיטה נינהו מנלן אילימא משום דכתיב הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי להו אלא מעתה גבי שליו דכתיב ויאספו את השליו הכי נמי דלאו בשחיטה והא אמרת לפוטרו בלא כלום אי אפשר שכבר הוקש לבהמה התם לא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני הכא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני ע"כ. והשתא קשה על רבינו היאך הביא ראיה בחגבים שנאמר בם אוסף החסיל הא התם לא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני. והגהות הזכרות תירלו דרבינו סמך אהיקשא שהביא בברייתא דהביאו בהגהות שאמרו שם וכל הרומשת במים אלו דגים וכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים ומדאיתקש חגבים לדגים משמע דלאו בני שחיטה נינהו כדגים. ואין זה במשמע דברי רבינו דא"כ העיקר חסר בדבריו דהוא לא הזכיר כלל מההיקש. ונראה לי דרבינו הוקשה לו בגמרא דמה סקשה בגמרא מההיא דויאספו את השליו דשאני התם דאיכא היקשא דהוקש לבהמה והיקשא גלי לן דלא נימא דאסיפה לבדה מותרת אבל גבי דגים דליכא היקשא מוקמינן לקרא כפשטיה דבאסיפה לבד מותרת. ולתרץ קושיא זאת מפרש דהכי פריך נהי דמשום היקשא דבהמה דגלי גבי שליו אמרת הכי הא גבי דגים נמי איכא היקשא דהא עוף ודגים ובהמה כולהו בחד קרא ונימא דתרווייהו בהדי הדדי איתקשו לבהמה אבל ודאי אי לאו היקשא מוקמינן לקרא כפשטיה דבאסיפה לבדה מותרת ותירץ בגמרא דאע"ג דאיכא היקשא כיון דכתיב אסיפה במקום שחיטה דאחריני גלי לן דלא עבדינן היקשא להכי ולמדנו לפי פירוש זה דהיכא דליכא היקשא כמו גבי חגבים באסיפה לבדה מותרת ומוקמינן לקרא כפשטיה:

ד זביחה זו האמורה בתורה וכו'. בפרק השוחט (דף כ"ח) מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר הקפר וכו' (עיין בכ"מ). ורבינו פסק כרבי אליעזר הקפר במדא דהיינו הסיא דריפא דלבי ואיל ובהניא דשחיטה לעוף מן התורה פסק כרבי. וא"ת למאי איצטריך לרבינו לעיל להביא קרא לעוף אמאי לא מפיק ליה מקרא דאשר צויתיך כדקאמר רבי. וי"ל דרבי לא קאמר אלא שנצטוה משה בשחיטה באיזה מקום היא שהיא בצואר וקנה ורוב אחד ורוב שנים אבל עיקר שחיטה בחיה ובעוף ודאי מקרא מפקינן:

כיצד

מגדל עוז

דגים וחגבים עד ומי סוא השוחט. בכריתות פ"ב (דף כ') ופרק ו' דחולין (דף ס"ו): על כל הדברים האלו לוונו כו' עד וכל הצואר כשר לשחיטה. בספרי בפ"ב דחולין (דף כ"ח):

הגהות מיימוניות

פסולה ע"כ: [ב] פירש"י על פי ה"ג שהרי אחר דגים הזכירו הכתוב ודגים אינם טעונים שחיטה כו' עד ותניא זאת תורת הבהמה והעוף במשמע ולא שרץ העוף שאלו הן מינין קטנים וכל נפש חיה הרומשת במים אלו דגים וכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים ס"ח ועי' בתגהות שנייה ע"כ: [ג] כן איתא בתוס' ריש פרק דתמורה והביאו רבינו שמשון אוכל חגבים בין חיים בין שחוטין ואוכל לאו דוקא דהא איכא בל תשקצו כדאמר פ' ר"ע אלא כלומר אם אכלן חיים אין כאן אבר מן החי שהרי אינן טעונין שחיטה ע"כ:

הנקראת מצוה כמו שביארנו בתחלת חבור זה: ה אמקום השחיטה מן החי הוא הצואר וכל הצואר כשר לשחיטה. כיצד בושט מתחלת המקום שכשחותכין אותו מתכווץ עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרצין פרצין ככרס, זה הוא מקום השחיטה בושט: ו שחט למעלה ממקום זה והוא הנקרא תרבץ הושט או למטה ממקום זה והוא מתחלת בני מעים שחיטתו פסולה. ושיעור תרבץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה בבהמה וחיה כדי שיאחז [ד] בשתי אצבעותיו ובעוף הכל לפי גדלו וקטנו. ולמטה עד הזפק: ז ואי זה הוא מקום שחיטה בקנה משיפוי כובע ולמטה עד ראש כנף הריאה כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות. זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שכנגד המקום הזה מבחוץ נקרא צואר: ח אנסה הבהמה עצמה ומשכה צוארה הרבה או שאינם השוחט את

א טור שם סי' כ סמ"ג עשין סג:

מגיד משנה (טב"י)

משום טומאה א"ל. או שמא י"ל דרבינו לא אתא לאשמועינן אלא שאין בהם משום אבר מן החי ולזה משום האי איסורא הוא דפי' רבינו שהם מותרין:

ה מקום השחיטה וכו'. בפ' השוחט (כ"ז:) אמר רב (הונא) [כהנא] מנין לשחיטה שהיא מן הצואר שנאמר ושחט את בן הבקר ממקום ששח חטהו. ופירש"י ששח שכופף. חטהו הכשירהו לאכילה וטהרהו. ואקשו להאי לישנא ואוקמוה דשחיטה מן הצואר הלמ"מ. ורב יימר נפק ליה שחיטה מן הצואר מדכתיב וזבחת ממקום שזב (חתכהו) [חטהו] ופירש"י ז"ל מקום שזב דמו. חטהו טהרהו כלומר חתכהו. ואקשו נמי להאי לישנא ואוקמוה הלמ"מ. ותנא דבי ר' ישמעאל יליף לה מושחט אל תיקרי ושחט אלא ושח חט ממקום ששח הטהו, ופירש"י ז"ל ששח שמוליא קול, ואקשו נמי להאי לישנא ואוקמוה אהלמ"מ. ועוד איכא לישני אחריני בגמ' דילפינן שחיטה מן הצואר מקראי אחריני. ונקט מן החי לאפוקי שם נבילות מחיים דלא מהניא בהו שחיטה משום דלא השיבי חיים:

וכל הצואר כשר וכו'. משנה בפ"ק (דף י"ט:) שכל העורף כשר למליקה וכל הצואר כשר לשחיטה: כיצד בושט וכו'. פ' אלו טרפות (דף מ"ג:) אמר מרי בר מר (אמר מר) עוקבא אמר שמואל כל שחותכו ועומד במקומו זהו ושט עצמו וכל שחותכו ומרחיב זהו תרבץ הושט אמר להו רב פפי מר לא אמר הכי ומנו רב ביבי בר אביי אלא כל שחותכו ועומד במקומו זהו תרבץ הושט אלא איזהו ושט עצמו כל שחותכו וכוין. והשב רבינו לשון רב פפי דהוא עיקר: עד מקום שישעיר וכו'. שם (דף מ"ד:) למטה עד כמה א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה עד כדי שישעיר ופירש"י שיש שם שער שגורדין בסכין מכרס הפנימי:

ו שחט למעלה ממקום זה וכו'. שם שם אמר מחלוקת רב ושמואל דרב סבירא ליה דתרבץ הושט מקום שחיטה ושמואל ס"ל דלאו מקום שחיטה הוא בתר הכי אתא רמי בר יחזקאל ואמר לא תציתו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דרב הכי אמר רב ושט נתנו בו שיעור מכלל דתרבץ בושט לאו מקום שחיטה הוא ע"כ:

ושיעור תרבץ וכו'. שם למעלה עד כמה א"ר נחמן עד כדי תפיסת יד. ורבו הפירושים בשמועה זו. שרש"י ז"ל כתב שדעת רבותיו שצריך להניח לצד הראש כשלש אצבעות ואצבע ותומרא יתירה היא זו אלא שיש לומר דאיירי בשור הגדול כן פירשו התוס' ושאר כל השיטות הכל לפי גדלם וקטנם. והרי"ף פירש כדי תפיסת יד דהיינו שתי אצבעות וכן פירש בה"ג וזהו השיעור כולל לחיה ולבהמה. ורבינו ספס שיטתם דהיינו שתי אצבעות אלא שראיתי מי שפירש בדברי רבינו דשתי אצבעות היינו אצבע ואמה מצד אחד וגודל מצד אחד כנגדם דהיינו דרך השוחט: ובעוף הכל לפי גדלו וכו'. לאפוקי ממקצת גאונים שכתבו דלא שייך בעוף הגרמס כלל והוכיחו דבריהם בקצת ראיות. ולפי שאין הרב מסכים עמהם וראיותיהם אינם עיקר לא הארכתי בהם. וכתב הריא"ה דקבלה בידו מאחיו דשיעור דושט בעוף מלמעלה כנגדו בקנה משיפוי כובע:

ז ואיזהו מקום וכו'. בפ"ק (דף י"ט) והלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה דהיינו שייר בחיטי: עד ראש וכו'. בפ' אלו טריפות תני ר' חייא בר יוסף כל הצואר כולו כשר לשחיטה מטבעת הגדולה עד כנפי הריאה התחתונה אמר רבא התחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה ובלבד שלא תאנוס. ופירש"י מטבעת הגדולה כר' יוסי בר יהודה ומחלוקתו בפ"ק נקט לה ומיהו אנן קיי"ל כר' חנינא בר אנטיגנוס דמשפוי כובע ולמטה כשירה דהיינו למעלה מהטבעת. ובהלכות הרי"ף ז"ל ובקנה דקיי"ל מקום השחיטה משפוי כובע ולמטה עד כנפי הריאה התחתונה שהיא העליונה כשמעמידה הפנה ובלבד שלא יאנום אותה אחר ולא תאנוס היא את עצמה כלומר שלא תאנוס עצמה באונס אלא כשהיא מושכת צוארה כדרכה ורועה זהו מקום השחיטה ע"כ. ופירש"י התחתונה כשהבהמה תלויה ברגליה דהיינו עליונה כשיאחז הטבח הקנה:

ח אנסה הבהמה וכו'. בעיא שם בלשון רבינו ועלתה בתיקו. ופירשו התוס' אנסה הבהמה עצמה שפשטה ראשה יותר מדאי ליטול ירק בבור וכיוצא: או שאנס וכו'. שם יתיב ר'

כסף משנה

לעוף מן התורה) רבי היא דתניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה:

ה מקום השחיטה מן החי. נקט לישנא דמן החי לכלול בהמה וחיה בעוף וי"א דנקט הכי לאפוקי שם נבילות מחיים שהיא השובה מתה. ומ"ש וכל הצואר כשר לשחיטה משנה בפ"ק דחולין (דף י"ט). ומ"ש כיצד בושט מתחלת המקום שכשחותכין אותו מתכווץ עד שמקום שישעיר, בר"פ אלו טריפות (דף מ"ג:) וכתבו הרי"ף והרא"ש פירש ישעיר דקאי פרלי פרלי דדמיא לכריסא ולפי זה ישעיר הוא מלשון איש שעיר:

ו שחט למעלה ממקום זה והוא הנקרא תרבץ הושט. שם כל שחותכו ועומד במקומו זהו תרבץ הושט וכו' אי זהו ושט עצמו כל שחותכו וכוין. ומ"ש רבינו שחיטתו פסולה משמע דנבילה הויא שהרי כתב בפרק ג' כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה נבילה ואם אכל ממנה כזית לוקה משום אוכל נבילה וקשה דתרבץ הושט וכרס שניקבו לא הויא אלא טריפה ולא נבילה. וי"ל דמש"ה לא אמר רבינו בפ"ג הרי זה נבלה ומטמאה במשא אלא אם אכל ממנה כזית לוקה אבל לענין טומאה לא נחת ומשום דרוב הנזכרות באלו הפרקים הוו נבלות נקט לשון נבילה:

ושיעור תרבץ הושט וכו'. בר"פ אלו טריפות (דף מ"ד) למעלה עד כמה אמר רב נחמן עד כדי תפיסת יד והתוס' כתבו פירש בה"ג כדי תפיסת יד כדנקיט אינש בשתי אצבעותיו ודבריהם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם עכ"ל. וכן כתב הרי"ף ופרשי לה רבנן כדי שיתפוס בשתי אצבעות ורש"י פירש בענין אחר:

ז ואיזהו מקום השחיטה בקנה משיפוע כובע ולמטה. פ' הכל שוחטין (דף י"ח) תנן השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה שחיטתו כשירה ר' יוסי בר יהודה אומר מלא החוט על פני רובה ומסקנא דגמרא (דף י"ט) והלכתא משיפוע כובע ולמטה כשרה והיינו שייר בחיטי וכן הוא דעת רבינו שכתב כאן משפוי כובע ולמטה ובפ"ג כתב שגרמה וכיצד וכו' וכמו שני חיטין יש בסוף הקנה וכו' שחט בתוך החיטין אם שייר מהן כל שהוא למעלה הרי זו כשרה שהרי שחט משפוי כובע ולמטה ובפירוש המשנה כתב בתוך הטבעת הגדולה יש כמו שני גרגרים מגוף שחוסי וקורין אותם חכמים חיטי. וכתב הטור משיפוע כובע ולמטה והוא קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות. ומ"ש ולמטה עד ראש כנף הריאה וכו' באלו טריפות (דף מ"ה) תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן כל הצואר כלו כשר לשחיטה מטבעת הגדולה עד כנפי ריאה התחתונה אמר רבא התחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה ובלבד שלא תאנס ופירש"י מטבעת הגדולה כרבי יוסי בר יהודה ומחלוקתו בפ"ק נקט לה ומיהו אנן קי"ל כר"ח בן אנטיגנוס דמשפוי כובע ולמטה כשרה דהיינו למעלה מן הטבעת. התחתונה כדמפרש רבא התחתונה כשהבהמה תלויה [ברגליה] דהיינו אונות קטנות שהיא עליונה כשאוחזין בקנה והריאה תלויה למטה. כנפי כמה שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום היבורן. וכתב רבינו וכל שכנגד המקום הזה מבחוץ נקרא צואר ממה ששנינו שכל הצואר כשר לשחיטה נראה שכל הכשר לשחיטה נקרא צואר:

ח אנסה הבהמה עצמה. שם בעי רב הונא ואי תימא רב חנינא אנסה עצמה מהו תיקו יתיב ר' יוחנן ור"ש בן לקיש נפק מילתא מבינייהו אנס בסימנין ושחט פסולה

הרדב"ז (טב"י)

ה מקום השחיטה מן החי וכו'. וא"ת מאי מן החי דקאמר. וי"ל דטעמא יהיב למה נבחר הצואר לשחיטה לפי שעם תלוי חיות החי וימהר למות:

כיצד בושט מתחלת המקום וכו'. פ' אלו טרפות (מ"ג ע"ב) הכי אמר רב ביבי בר אביי כל שחותכו ועומד במקומו זהו תרבץ הושט אלא איזהו ושט עצמו כל שחותכו וכוין. ואמרינן נמי למעלה עד כמה א"ר נחמן עד שישעיר. ולא נתפרש בדברי רבינו חילוק בין שור הגדול לגדי קטן. ונראה דטעמו ז"ל לפי שדברי ר"נ נאמרו סתם:

ז ואיזהו מקום וכו'. פ"ק והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחיטי: עד ראש כנף הריאה וכו'. פ"ג (דף מ"ה) עד כנפי ריאה התחתונה אמר רבא התחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושטת צוארה ובלבד שלא תאנס: וכל שנגד המקום הזה וכו'. פ"ק במשנה וכל הצואר כשר לשחיטה:

ח אנסה הבהמה עצמה וכו'. בעיא ולא איפשיטא ולחומרא. ואיכא למידק דמשמע מדברי רבינו שאם אנס השוחט את הבהמה הוי בכלל הבעיא ולא משמע הכי בגמרא דתניא בסיפא דהך ברייתא ובלבד שלא תאנס ופירש"י ז"ל בידי אדם. בעי רב חנינא וכו' אנסה עצמה וכו' משמע שלא היתה הבעיא אלא אנסה עצמה אבל אנסה השוחט פשיטא להו דהוי נבילה. וי"ל דהא דתניא ובלבד שלא תאנס לא משמע שאם נאנסה ודאי נבלה אלא אינה כשירה ובעי רב חנינא נאנסה ע"י אדם פשיטא דלא הוי כשרה אבל אנסה

לחם משנה

ה כיצד בושט. פרק אלו טרפות (דף מ"ג:) אמר תרבץ הושט רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו ואמרו שם למסקנא דלרב הוי במשהו אע"ג דלא הוי מקום שחיטה וכן פסק רבינו כאן דלאו מקום שחיטה וכתב בפרק שני פסק דהוי במשהו. עוד אמרו שם (דף מ"ד) למעלה עד כמה אמר רב נחמן עד כדי תפיסת יד ופירש רבינו שתי אצבעות ולמטה עד כמה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה עד כדי שישעיר ופירש"י שיש שם שער שגורדין בסכין מכרס הפנימי והקשו בגמרא על זה ופסק רבינו כפירושא קמא דגמרא דליכא חילוק בין תורא לעאר בהמות ולכך סתם ולא חילק:

ז עד ראש כנף הריאה וכו'. בפרק אלו טרפות (דף מ"ה) אמרו כל הצואר כלו כשר לשחיטה מטבעת הגדולה וכו' (עיין בכ"מ) בעי רב חנינא ואיתימא רב חנינא וכו' (עיין בכ"מ בד"ה אנסה הבהמה וכו'). ומשמע בדברי הגמרא דבאנס הוא את הסימנין פשיטא ליה שהיא פסולה ועל זה קאמר רבא ובלבד שלא תאנס וכן ר"י ור"ל אמרו אנס בסימנין וכו' פסולה וא"כ יש לתמוה על רבינו שכתב שנייהם ספק דהא לא איבעיא לן בגמ' אלא אנסה עצמה אבל אנס הוא פשיטא לן כדפרישית. וי"ל דרבינו מפרש דלא שאני לן בין אנסוה לאנסה עצמה ומ"ש רבא ובלבד שלא תאנס ר"ל בין אנסה הבהמה

הגהות מיימוניות

[ד] וכן פסק בה"ג הא דאמר רבא עד מקום תפיסת יד ורש"י פי' ד' אצבעות ע"ב:

מגדל עוז

ביצד בושט עד הרי זו ספק נבלה. פ' אלו טריפות (דף מ"ד מ"ה):

את הסימנין ומשכן למעלה ושחט במקום שחיטה בצואר ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה הרי זה ספק נבלה: ט וצריך השוחט שישחוט באמצע הצואר. ° ואם שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה. ב וכמה הוא שיעור השחיטה שני הסימנין שהן הקנה והושט השחיטה המעולה שיחתכו שניהן בין בבהמה בין בעוף. ולזה יתכוין השוחט. ואם שחט רוב אחד מהן בעוף ורוב השנים בבהמה ובחיה שחיטתו כשרה: י שחט האחד כולו

א טור שם סי' כא סמ"ג שם:

כסף משנה

פסולה. ופסק רבינו בשניהם ספק נבלה לפי שענין שניהם אחד וכיון שחלוקה ראשונה נשארה בתיקו גם השניה כמוה ור"י ור"ל שפסקו בחלוקה השנייה פסולה נאמר דס"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא ולכן אמרו פסולה כלומר מספק אסורה באכילה וכן כשאמר רבא ובלבד שלא תאגם משום ה"ט הוא דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואע"פ שכתבו בגמרא דברי רבא קודם לבעיא זו הנשארת בתיקו לא היה סדרם כך דקודם נשאלה הבעיא ואח"כ אמר רבא ובלבד שלא תאגם או נאמר שחולקין על סתם גמרא שנשארה אלו הבעיא בתיקו וה"ה לדין השני ולכן פסק רבינו כסתם גמרא א"נ דה"פ ובלבד שלא תאגם זהו מקום השחיטה בעי רבי חנינא האי שלא תאגם דוקא קאמרת דאם נאגמה פסולה או כשירה היא אלא לכתחלה בעי שלא תאגם ונסלקא בתיקו ולא שאני לן בין אגמה עצמה לאגם השוחט בכלהו הוו ספק נבלה כסתם גמרא וטעם דין זה דכיון שאגמה הבהמה עצמה ומתחה הסימנין או שאגם השוחט את הסימנין ובשעת שחיטה במקום שחיטה שחט בסימנין אילו היו נשארים כן מתוחים אבל לפי שאחר השחיטה נתכווצו כמנהגן נמצאת השחיטה שלא במקומה לכך הויא ספק דבבחינת שעת השחיטה הוי כשרה ובבחינת אחר השחיטה וקודם לה הויא פסולה ולכן ה"ז ספק נבלה:

ט וצריך השוחט וכו' ואם שחט מן הצדדין שחיטתו כשרה. משנה פרק הכל שוחטין (דף י"ט:) השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה וס"ל לרבינו כמו שפירשו התוס' והר"ן דדיעבד אין לכתחלה לא ואפילו החזיר הסימנין גזירה שמא לא החזיר ואע"ג דתנן השוחט מן העורף שחיטתו כשרה התם ע"כ אית לן למימר דאגב דקתני המולק דיעבד קתני נמי השוחט: וכמה הוא שיעור השחיטה וכו'. משנה ריש השוחט (דף כ"ז) השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו וכו' חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה ובגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא שנים בבהמה לכתחלה לא עד כמה לשחוט וליזיל איבעית אימא אאחד בעוף ואי בעית אימא ארובו של אחד כמוהו ורבינו פסק כחומרי דתרי לישני כמ"ש וכן דעת הרשב"א והרא"ש. ומ"ש רבינו רובו של זה ורובו של זה וכו' מסקנא דגמרא התם (דף כ"ט) דכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב ותניא בת"כ להבדיל בין הטמא ובין הטהור אין צ"ל בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין נשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין חציו לרובו כמלא חוט השערה:

שחט

מגיד משנה (מכ"י)

ר' יוחנן ורשב"ל נפק מלתא מבינייהו אגם בסימנין ושחט פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו בזו ספק נבלה כפי הכלל שמסר לנו בפרק ג' שבכל מקום שכתב פסולה דהיא פסולה ודאית דהיא נבילה. ושמא סבירא ליה לרבינו דכל לדדי ספיקי דשייכי בבעיא שייכי בהאי מימרא ולמה נחלוק בבעיא לומר לך (בא) [בזו] ספק נבילה ובזו נבלה אלא ודאי ספוקי תרוייהו ספיקי נינהו. ואם תאמר תלמודא אמאי נסתפק בבעיא ובמימרא פשיטא ליה י"ל דמאי דמספקא ליה לר' חנינא פשיטא ליה לר' יוחנן ולריש לקיש דגר' חנינא מספקא ליה בתרוייהו וחדא מינייהו נקט ולר' יוחנן וריש לקיש פשיטא להו בתרוייהו והדא מינייהו נקטי. ורבינו ס"ל כר' חנינא דבתרוייהו מספקא ליה ולזה שיתף אותם ביחד. ואפשר נמי לומר דס"ל לרבינו דפסולה דקאמרי ר' יוחנן ור"ל מספק קאמרי שכן יש הרבה בתלמוד ואף בדברי רבינו שנתן כלל בדבריו אנו צריכין לפרש כן בדבריו כמו שנכתוב בפ"ג בס"ד כל שכן בדברי התלמוד. ובמקצת נוסחאות כתוב בהם וניקב במשהו מטרפא שם דקיי"ל שגרגרת שניקבה כשירה היינו דוקא במקום שחיטה אבל שלא במקום שחיטה אפילו במשהו טריפה:

ט וצריך השוחט וכו'. משנה בפ' הכל שוחטין (דף י"ט) השוחט מן הצדדין שחיטתו כשירה. ופירוש המשנה לדעת רבינו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה צריך לשחוט באמצע הצואר וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שפירש שחיטתו כשירה ואפי' לכתחלה ואיידי דבעי למיתני המולק מן הצדדין תנא נמי השוחט בדיעבד. והתוס' ורבים מהאחרונים הכריעו כדברי רבינו ז"ל ובלבד דלא מספקא ליה אי פגע במפרקת תחלה דאי מספקא ליה הויא ספק נבלה וכך הורו גדולי המורים. ורבינו ז"ל השמיט דין השוחט מן העורף שחיטתו פסולה ואוקמוה בגמרא בשלא החזיר הסימנין אלא חתך המפרקת עד שהגיע לסימנים דקודם שהגיע לסימנים נטרפה בשבירת המפרקת ודין השמיטה משום דס"ל כדעת התוס' דהשוחט מן הצדדין דוקא בדיעבד ואפילו החזיר הסימנים גזירה שמא לא החזיר וזה ג"כ שלא כדעת רש"י דס"ל דאפילו בלא החזיר שוחטין מן הצדדין ומאחר דהשוחט מן הצדדין לדעת רבינו הוא בדיעבד ואפילו החזיר שוב לא היה צריך להודיענו דין העורף דפשיטא לן דלא מכשרינן בעורף אלא בהחזיר והרי הוא דומה לשוחט מן הצדדין: וכמה הוא שיעור וכו'. פשוט במשנה בפ' השוחט (דף כ"ז) דתנן השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשירה ורובו של אחד כמוהו ואקשינן בגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא עד כמה לישחוט וליזיל אי בעית אימא אאחד בעוף ואי בעית אימא ארובו של אחד כמוהו. והוי יודע שיש מן האחרונים שכתבו בעוף סגיא ליה לכתחלה בסימן אחד ונסתייעו מההוא עובדא דההוא עוף דהוה מסמסם קועיה דמא דקא אמרי נבדקיה לקנה ולשמטיה, ולאו סייעתא היא דהתם נמי כדיעבד דמי כיון דאין לו היתר אלא בשחיטת סימן אחד. אבל מדברי הרי"ף נראה דבסימן אחד סגי לכתחלה דכתב ורובו של אחד כמוהו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה מיבעי ליה למישחטיה כוליה סימן. נראה שהוא ז"ל מפרש דהני תרי לישני דאיבעית אימא פליגי אהדדי דללישנא קמא דוקיא דהשוחט אאחד בעוף קאי אבל לכתחלה שניה בעוף נמי בעינן, וללישנא בתרא לא קיימא דוקיא דהשוחט אלא ארובו של אחד כמוהו קאי דלכתחלה שוחט אחד שלם בעוף ושנים שלמים בבהמה ובחיה ודכולי עלמא מדאורייתא ברוב אחד סגי בעוף הילכך כיון דלהלין תרי לישני בתקנתא דרבנן קמיפלגי וקיי"ל בשל סופרים הלך אחר המקיל עבדינן כלישנא בתרא דבעוף סגי ליה בסימן אחד לכתחלה זהו דעתו של הרי"ף. אבל דעת רבינו דהני תרי לישני תרוייהו איתנהו לתרווייהו ודאי בעינן לכתחלה בין בעוף בין בבהמה שני הסימנים מדרבנן ומדאורייתא רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה סגי אלא שהאחד מפרש דוקיא דהשוחט אאחד בעוף ואידך מפרש ליה ארוב אחד כמוהו כדי לייתב לישנא דהשוחט אבל בעיקר דינא לא פליגי דלתרוייהו בעינן לכתחילה שני הסימנים בין בבהמה בין בעוף וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו: ולזה יתכוין השוחט וכו'. מוכח לה רבינו מההוא עובדא דמייתי בירושלמי בההוא דשחט רובא דתרי סימני ואתי לשאול קמי ההוא צורבא מרבנן ואמר ליה למה אתכוונת א"ל לתרוייהו ולא יכילית א"ל שחיטה מיהו כשירה הואי ואת לא תכוין מכאן ואילך משום שצריכה אימון ידים: ואם שחט וכו'. פשוט במשנה פרק השוחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשירה ובגמרא יהיב טעמא למלתא בברייתא דתאני בר קפרא זאת תורת הבהמה והעוף וגו' הטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייב בשני סימנים אי אפשר שהרי הוקש לדגים לפטרו בלא כלום אי אפשר שהרי הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן אחד. ועוד איתא התם דבהמה שנבראת מן היבשה הכשרה בשני סימנים ועוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד ומנלן שנברא מן הרקק כתוב אחד אומר ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף וגו' אלמא ממיא איברו וכתיב ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים אלמא מארעא א"ל מן הרקק נבראו, ופירש"י רקק גרביל"א שיש בה מים ויבשה. ומה שאמור כאן הכשרו בסימן אחד לאו לכתחלה נאמר לפי דעת רבינו אלא הכשרו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה צריך שני סימנים. וא"ת והרי לגבי בהמה תאני הכשרה בשני סימנים והיינו על כרחך לכתחלה. יש לומר דנקט הכשרה בבהמה אגב רישא דנקט הכשרה בעוף אבל האי כדיניה והאי כדיניה ובגמרא איכא מאן דס"ל דהאי חד דמכשירין דוקא ושט ולא קנה ואידחי וקיי"ל או זה או זה. ובמתני' קתני ר' יהודה אומר עד שישחוט את הורידין ולפי שאין הלכה כר' יהודה לא כתבה רבינו. וכתב הרא"ש דכר' יהודה קיי"ל מדקא אמרינן הזהרו בורידין כר' יהודה ומיהו ר' יהודה דוקא לכתחלה קאמר ורבינו בפירוש המשניות כתב דאין הלכה כר' יהודה ואפשר משום דס"ל דר' יהודה לעיכובא קאמר אבל לכתחלה אפשר דרבינו כר' יהודה ס"ל ומה שלא כתבו כאן משום דלענין שחיטה לא מעכב אלא לענין הפשט דלמא אתי בעוף לצלותו שלם. ודע דהרי לר' יהודה אם נקבן בקוץ בשעת שחיטה שפיר דמי:

י שחט האחד כולו וכו'. כלשון המשנה דתנן ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה. וכתבו התוס' דקתני הכי בד"א משום דאע"ג דאחד והאי טפי מרוב שנים אעפ"כ שחיטתו פסולה:

רובו

הרדב"ז (מכ"י)

אגמה עצמה כשרה . דילמא לא שנא תיקו. וכי היכי דאגמה עצמה הוי ספק נאגמה בידי אדם נמי הוי ספק דמלת נאגמה משמע תרווייהו:

ט וצריך השוחט שישחוט וכו'. ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת וכגון שמשך הסימנים לצדדין ושחט. ואם הדבר ספק אסורה:

וכמה שיעור השחיטה וכו'. פ"ב במשנה (דף כ"ז) השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה וכו'. ואקשינן השוחט בדיעבד אין לכתחלה לא עד כמה לישחוט וליזיל אי בעית אימא אאחד בעוף ואי בעית אימא ארובו של אחד כמוהו. וזהו שכתב רבינו ולזה יתכוין השוחט:

י שחט האחד כולו וכו'. שם במשנה חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה. ושניה שחט שני חצאין בעוף פסולה ואין צ"ל בבהמה:

קנה

לחם משנה

הבהמה עצמה בין אגם הוא ולא כדפרש"י ז"ל שר"ל דוקא אגם הוא דהא לא תאגם סתמא קאמר ומשמע כל אוגם ולפי זה הכי בעי רב חנינא נהי דאמר רבא לא תאגם לכתחלה מיהו אי עבר ועבד שאגמה עצמה וה"ה שאגם הוא מאי ואסיק בתיקו וכיון דאסיק בתיקו מפרש רבינו דמאי דקאמרי ר"י ור"ל אגם בסימנין ושחט פסולה ר"ל פסולה מספק דאסיקו בתיקו:

ט וצריך השוחט שישחוט וכו'. בפ' הכל שוחטין (דף י"ט:) אמרו במשנה השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה וכו' ורש"י ז"ל פירש דכ"ש לכתחלה ואיידי דבעי למיתני המולק מן הצדדין תנא נמי השוחט והתוס' פירשו דדוקא בדיעבד וכן דעת רבינו:

וכמה הוא שיעור כו'. בריש פרק השוחט (דף כ"ז) תנן השוחט אחד בעוף וכו' (עיין בכ"מ בד"ה וכמה הוא שיעור וכו' עד ורבינו פסק כו') וכיון דאיבעית אימא קמא אמרו בפירוש דבעוף בעינן לכתחלה תרתי לכך פסק רבינו כן דאב"א בתרא לא פליג אקמא בדינא אלא דבעי לאוקמי לכתחלה לא אפילו בבהמה:

קנה

מגדל עוז

וצריך השוחט שישחוט באמצע הצואר עד כשרה. פ"ק דחולין (דף י"ט): וכמה הוא שיעור השחיטה עד רובו של זה. פ"ב דחולין (דף כ"ז):

הגהות מיימוניות

° [כתב הטור ז"ל ובלבד שידע שחתך הסימנין קודם שחתך המפרקת כי הסימנין רכים ונידחין מפני הסכין אם לא שידע בודאי ע"כ]:

כולו וחציה השני בבהמה שחיטתו פסולה. רובו של זה ורובו של זה אע"פ שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה הרי זו כשרה. כיון ששחט יתר על חציו כל שהוא רובו הוא: **יא** שחט חציו של זה וחציו של זה אפילו בעוף שחיטתו פסולה. [א]קנה שהיה חציו פסוק ושחט על מקום החתוך מעט והשלימו לרוב בין שהתחיל לשחוט במקום השלם ופגע בחתך בין שהכנים את הסכין בחתך והשלימו לרוב שחיטתו כשרה: **יב** [ב]כל השוחט צריך לבדוק הסימנין לאחר שחיטה. ואם לא בדק ונחתך הראש קודם שיבדק הרי זו נבלה ואפילו היה השוחט זריז ומהיר: **יג** כל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע בודאי שנשחטה שחיטה

א שם: ב טור שם סי' כה סמ"ג שם:

מגיד משנה

רובו של זה וכו'. יש כאן מקום עיון בדברי רבינו שנראה שדין זה כבר ביאר אותו למעלה באמרו אם שחט רוב אחד בעוף ואם בא להודיענו דהאי רוב סגי כחוט השערה שם במקומו היה ראוי לסיים ולומר ואפילו כחוט השערה יתר על חציו רובו הוא. ועוד נראה לכאורה שבדבריו שכתב כאן יש בכאן יתור שמאחר שכתב אע"פ שלא שחט מכל אחד יתר על חציו אלא כחוט השערה כשירה פשיטא דהוי רובו וא"כ למה חזר ופירש כיון ששחט יתר על חציו רובו הוא. וכעין קושיא ראשונה שהקשיתי על רבינו הקשו בגמרא על משנה דהשוחט שהקשו שם רוב אחד בעוף וכו' תנינא חדא זימנא רובו של אחד כמוהו ותירצו חדא בחולין וחדא במוקדשין ונתנו שם בגמרא צריכות לשניהם. ותימה הוא אם רבינו נקט זה בדבריו. דבשלמא במתני' שייך למימר דדרך התנא לאשמועינן במתני' כל מה דאפשר אבל בדברי רבינו עדיין צ"ע. וליתור דבריו י"ל דאתא לאשמועינן משום דפליגי בגמרא רב ורב כהנא דרב אמר מחצה על מחצה כרוב ורב כהנא אמר דמחצה על מחצה לא הוי כרוב. והשתא אמרינן דכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב וכי אתמר דרב ורב כהנא לענין פסח אתמר. והוקימנא דבעינן רובא ורובא דמינכר ולפי שהיה עולה על דעתי דרובא דמינכר הוי רוב גדול לזה כתב רבינו דכחוט השערה סגי והכי איתא בת"כ להבדיל בין הטמא ובין הטהור וגו' אין צ"ל בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין חציו לרובו כמלא חוט השערה:

יא שחט חציו של זה וכו'. משום דאכשרינן בעוף ברובו הוה ס"ד דשני חצאין נפישי מרובו של אחד קמ"ל דרוב אחד בעוף בעינן דוקא. והכי איתא בברייתא (דף כ"ח:) תניא כוותיה דרב חסדא שני חצאין בעוף פסול ואין צ"ל בבהמה. ואע"ג דבמתניתין תנן חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה דנראה דוקא חצי אחד בעוף אבל שני חצאי לא. כבר תירצו התוס' ואמרו ה"ה חצי כל אחד והגב רוב אחד נקט חצי אחד: **קנה שהיה וכו'.** פשוט שם כלשון רבינו ת"ש הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו לרוב שחיטתו כשירה. ומה שהצריך רבינו בלשונו בין שהתחיל, דבריו בנויים על הסוגיא דגרסינן בפ"ק (דף י"ט:) שחט במקום נקב מהו א"ל שחיטתו כשרה שחט ופגע בנקב מהו א"ל שחיטתו פסולה אזל ר' אבא אמרה קמיה דר' אלעזר אזל ר' אלעזר אמרה קמיה דר' יוחנן א"ל מאי שנא א"ל שחט במקום נקב נעשה כמי ששחט עכו"ם וגמר ישראל שחט ופגע בנקב נעשה כמי ששחט ישראל וגמר עכו"ם קארי עליה עכו"ם עכו"ם ופירש"י כל דבריך אהא תולה בעכו"ם ולא דמי בשלמא התם מדהוה ליה לישראל למשחט כולה ולא שחט כי נפקא חיותא בידא דעכו"ם קא נפקא אלא הכא מכדי משחט שחיט מה לי במקום נקב מה לי פגע בנקב:

יב כל השוחט וכו'. פשוט שם בפ"ק דחולין (דף ט') גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה. ונחלקו הראשונים בבדיקה זו דלדעת בה"ג צריך לבדוק ג"כ בסימנים עקורים ורוב המורים חלקו עליו דבהמה בחייה לאו בחזקת שנעקרו הסימנים קיימא ולפי זה כל שנתברר לו בודאי שנחתכו רוב הסימנים או רוב אחד בעוף הרי זו כשירה. וכתבו מגדולי המורים וזה לשונם שבודק בגולה תפח רוחו ונשמתו מפני שמאכיל נבלות לישראל דאפי' שחט מיעוט לחוד הגולה קורעת ויוצאה: **שאם לא בדק וכו'.** פשוט שם לא בדק מאי ר' אלעזר בר ינאי אמר טריפה ואסורה באכילה במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא. ונחלקו המפרשים לענין פסק הלכה שהרשב"א כתב דהלכה כר' אלעזר בן אנטיגנוס דטריפה והרי"ף ז"ל פסק כמתניתא דנבילה. וכן פסק ה"ר אפרים תלמידו וכן היא הנוסחא המדוייקת בדברי רבינו. וממה שכתב רבינו ונחתך הראש קודם שבדק ולא כתב אם לא בדק הרי זו נבלה יש ללמוד מדבריו שכל זמן שלא נחתך הראש יש לבדוק ואפי' לאחר זמן מרובה ואין לחוש שמא משהשליכה מידו נתרחב החתך. ויש הוכחה לזה מההיא דגרסינן בפ"ב (דף ל':) רבא הוה בדיק להו גירא לר' יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרח. הרי נראה דאין לחוש שמא כשהשליכה מידו פירכסה ונתרחב מקום החתך דאם איתא דחיישינן להכי לא היה ר' יונה שוחט באויר שהיה לו לחוש שמא יפול העוף ברחוק ממנו ובעוד שהולך אליו יהיה מפרכס ויתרחב מקום החתך אלא בודאי מדלא חיישינן להכי נראה דכל זמן שלא נחתך הראש יש לה בדיקה: **ואפילו היה השוחט וכו'.** נראה שלמדה רבינו מהאי מימרא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה וכו' ואקשינן מאי קמ"ל כולהי תנינהי ומפרקינן לא צריכא ששחט לפנינו:

יג שכל בהמה בחייה וכו'. בההיא איסורא פליגי רבוותא. דלדעת רש"י ז"ל ההוא איסורא הוי משום אבר מן החי וכתוס' חלקו עליו במס' ביצה (דף מ') וז"ל פירש בקונטרס בחזקת איסור אבר מן החי ולא נהירא דא"כ למה לי שיודע במה נשחטה כיון דחזינן דמתה א"כ לא שייך בה איסור אבמה"ח דאיסור אבמה"ח לא שייך אלא מחיים. לכן נראה לפרש דבחזקת דלא נשחטה ומשום איסור שאינה זבוחה. וכ"כ הרשב"א ז"ל וז"ל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת כלומר בחזקת איסור שאינה זבוחה עומדת דרחמנא אמר וזבחת ואכלת שלא תאכל בשר אא"כ נשחטה פה בשנים ובעוף באחד או ברובו ועד שלא מודע לך שילאת מיד איסורה בשחיטה מעלייתא באיסורה עומדת הילכך אם לא בדק בסימנין אסורה. ואי אפשר לפרש בחזקת איסור אבמה"ח דכיון שנשחטה בין שחיטה מעלייתא בין שחיטת מיעוט הסימנים הרי יצאה לך מאיסור אבמה"ח: **עד שיודע וכו'.**

בזה

כסף משנה

יא שחט חציו של וכו'. ברייתא שם (דף כ"ח:) שחט שני חצאי סימנין בעוף פסולה ואין צ"ל בבהמה: **קנה שהיה וכו'.** גם זה ברייתא שם הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו שחיטתו כשרה. ומ"ש רבינו בין שהתחיל לשחוט במקום השלם וכו' דבר פשוט הוא שהכל אחד:

יב כל השוחט וכו'. פ"ק דחולין (דף ט') א"ר יהודה אמר שמואל הטבח צריך שיבדוק בסימנין לאחר שחיטה ומדנקט הטבח סתם משמע שאפילו היה השוחט זריז ומהיר. ואמרינן תו בגמרא לא בדק מאי ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אליעזר ברבי ינאי טריפה ואסורה באכילה במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא במאי קא מיפלגי בדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה מ"ס בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא ומ"ס בחזקת היתר אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן ורבינו פסק דנבלה ולהומרא ועוד דמסתבר טעמא דמתני' דבחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא ולפיכך סמך לזה כל בהמה בחייה וכו' לפי שהוא טעם הדין:

ובאיזה

הרדב"ז (סב"י)

יא קנה שהיה חציו פסוק וכו'. שם ברייתא (דף כ"ח) ואיירי בין בבהמה בין בעוף דהא איתותב רב אדא בר אהבה דהוה מוקי לה בבהמה:

יב כל השוחט צריך לבדוק וכו'. פ"ק (דף ט') מימרא דשמואל ופליגי עלה לא בדק מאי במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא:

יג כל בהמה בחייה וכו'. שם מימרא דרב הונא בהמה בחייה וכו':

לחם משנה

יא קנה שהיה חציו פסוק וכו'. שם (דף כ"ח) אמרו הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו שחיטתו כשרה עוד אמרו שם (דף כ"ח) מ"ש דההוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי קא ממשמש קועיה דנא אמר רבא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דלמא במקום נקב קא שחיט נבדקיה והדר נשחטיה והא אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים א"ל רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ולכשריה והדר נהפכיה לושט ולבדקיה ע"כ. משמע מכאן דצריך לשחוט הקנה לבד ואח"כ בודק הושט והיינו דוקא בעוף ורבינו לא ביאר כאן זה מפני שסמך על מ"ש בפ"ג שחט העוף ואינו יודע אם ניקב הושט או לא ניקב הוזר ושוחט הקנה וכו' אם לא נמצא בו טיפת דם וכו' והוא הדין גלמד מההוא דממשמש קועיה ודין זה ה"א אלא בחציו פגום דאי רובו פגום נתבאר לקמן בפ"ג דהיכא דפסק רוב הקנה פסולה. ומה שכתב רבינו שנשחט על מקום החתוך מעט כתבו ההגהות הנזכרות דכתב כן מפני שאחר השחיטה צריך לבדוק הבהמה משום ספק דרוסה ולכך בעינן שיהא השחיטה על מקום החתך כדי שאח"כ יבדוק כל הסימנים. ולי נראה דה"א לומר כן דהא גבי ההיא דממשמש קועיה כתב רש"י ז"ל ומשום ספק דרוסה לא בעינן למבדקיה דתלינן בכלבא או בקנה דאמרי' התם ספק כלבא ספק שונרא הימור כלבא ע"כ. וגמרא ערוכה היא ז בפ' אלו טרפות (דף נ"ג) ולא מצי פליג רבינו עלה ואפילו נאמר דמפרש רבינו בההיא דממשמש קועיה כדברי ריב"א ז"ל שפירשו התוס' שם דטעמא משום ספק דרוסה ולא משום דתלינן בקניא דלא תלינן בקניא בדיקה כלל לא בעי אי אפשר לומר כן דהריב"א ז"ל לא קאמר הכי אלא דמוקי ההיא דממשמש קועיה שראינו החול שנכנס אחריו כדפירש שם הרא"ש וזה לא הוזכר כאן בדברי רבינו כלל ועוד דלהריב"א מה שאמרו בגמרא ושט אין לו בדיקה מבחוץ היינו לענין דרוסה אבל לא לענין נקובה ורבינו כתב לקמן בפ"ג דאין לו בדיקה לענין נקב שכתב ושט אין לו בדיקה נראה דידוע שהיה נקוב. לכנ"ל ודאי דרבינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל ולא חיישינן כאן כלל לספק דרוסה ובהאי קנה פגום לא בעינן למיבדקיה משום ספק דרוסה כלל אלא אי ניקב הושט כדפירשים למעלה וכ"ת א"כ אמאי כתב רבינו על מקום החתך י"ל דלרבותא נקטיה לא מיבעיא היכא דהתך במקום אחר דאז שחט שחיטה גמורה אלא אפילו במקום החתך שהרי הוא לא שחט הרוב אלא הקנה הוא ששחטו והוא לא עשה אלא השלמת הרוב אפ"ה כשר. זה נ"ל ברור ונכון והכי משמע בפ"ק (דף י"ט) דאמרינן התם שחט במקום נקב מהו עוד שם שחט ופגע בו נקב מהו משמע דמיבעיא ליה הכי משום דנגיעי:

יג כל בהמה בחייה וכו'. אפשר דיהא טעם למ"ש למעלה ושיעור הלשון כך ואפילו השוחט זהיר ומהיר נבלה משום שכל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וכו' ולפי זה אינו נותן טעם אמאי הוי נבלה ולא טרפה דהא אפילו למ"ד בגמרא טרפה סבירא ליה דבחזקת איסור עומדת אלא טעמא הוא משום דבחזקת איסור קיימת ולא בחזקת טומאה ולכך נראה דאינו נותן טעם אלא מפני מה אינה מותרת לגמרי ואמר שמפני שכל בהמה בחייה וכו' ואפשר דדין באנפי נפשיה הוא:

היה

מגדל עוז

שחט חציו של זה וחציו של זה וכו'. בתוספתא תחלת פרק שני דחולין: **קנה** שהיה כו' עד השלימו לרוב שחיטתו כשרה. פ"ב דחולין (דף כ"ח): **כל** השוחט צריך לבדוק כו' עד ואין בה פגם בוהטין לכתחלה. פ"ק דחולין (דף ט' וע"ש):

שחיטה כשרה: **יד ובאי זה דבר שוחטין.** בכל דבר אבין בסכין של מתכת בין בצור או בזכוכית או בקרומית של קנה האגם וכיוצא בהן מדברים החותכין. והוא שיהיה פיה חד ולא יהיה בה פגם. אבל אם היה כמו תלם בחודו של דבר ששוחטין בו ואפילו היה התלם קטן ביותר שחיטתו פסולה: **טו** היה התלם הזה מרוח אחת לא ישחוט בה. ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה

א טור שם סי' ו סמ"ג שם:

כסף משנה

יד ובאיזה דבר שוחטין וכו'. פ"ק דחולין (דף ט"ו) גמרא השוחט במגל ובצור וכו'. א"ר חסדא אר"י ואמרי לה במתניתא תנא ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה אין שוחטין בה וכו' ופריך הגמרא אין שוחטין בה והתניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה אמר רב פפא בסימונא דאגמא ופירש"י עשב הגדל באגמי מים וכו' וכשהוא יבש חדוד וחותך ואין קיסמין נבדלין הימנו ע"כ. ולזה כיון רבינו באומרו קנה האגם לאפוקי סתם קנה שקיסמין נבדלין הימנו ונוקבין הוושט: **אבל אם היה כמו תלם בחודו וכו'.** מדברי רבינו ז"ל משמע שאין צריך שתחגור בה הצפורן אלא אפילו כל שהוא פסולה שכ"כ ואפי' היה התלם קטן ביותר ולא הזכיר חגירת הצפורן ומפיק לה מדאמרינן פ"ק דחולין (דף י"ז:) גמרא הכל שוחטין ולעולם שוחטין במערבא בדקי לה בבשרא בנהרדעא בדקי לה במיא רב ששת בדיק לה בריש לישניה רב אחא בר יעקב בדיק לה בחוט השערה בסורא אמרי בישרא אכלה בישרא לבדקה ואם איתא דלא מיפסל אלא בחגירת הצפורן למה להו למבדק בבשרא ובמיא ואמאי אמרינן בשרא אכלה וכו' הא כל שאין הצפורן נחגר בה כשירה ועוד דאמרינן לעיל בגמרא אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אסי דמיא לאלא מאי ודמיא לאלא אינה חוגרת בה הצפורן ואפילו חוט השערה אינה חוגרת. וכתב הרשב"א שכ"כ שהוא דעת הרי"ף ומיהו לאו דוקא כל שהוא דהא חוגרת קרינן לה וחוגרת כשמה שאוגרת שום דבר ואפי' חוט השערה אבל כשאינה אוגרת שום דבר כשרה והיינו דמיא לאלא וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן. והרא"ש פסק כדי שתחגור בה הצפורן מדאמרינן שם בגמ' אמר רב הונא בר רב קטינא אמר ר"ל ג' פגימות הן וכו' ורב חסדא אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קא מיירי וכולן פגימתן כדי פגימת המזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן ומדקא מתמה הגמ' אדר"ל מ"ט לא מני איהו נמי פגימות סכין בהדי הנך ומהדריק דבחולין לא קא מיירי הא לאו הכי הוה מני לה אלמא כולהו כר"ח ס"ל דאי לא מאי קא מתמהינן עליה דר"ל כי לא מני לה והנך אמוראי דהוו בדקי במיא ובבשרא אפשר שכל אחד היה נוהג מה שהיה סבור שהיא בדיקה יותר יפה אבל אה"נ שמיעור פגימת הסכין כדי שתחגור בה הצפורן הא לאו הכי כשירה. וכתב עוד הרי"ף לא הביא הא דרב חסדא י"מ דעתו שהוא סובר דהנך דבדקי בבשרא ובמיא וכו' פליגי אדר"ח וסברי דפגימה כל שהוא טרפה ואפילו אין הצפורן חוגרת בה ול"נ כיון דפסק דבעינן לבדוק אבישרא ואטופרא היינו כדי שתחגור בה הצפורן וכל פגימה שהוא מרגיש בה בצפורן היינו כדי שתחגור בה הצפורן הילכך לא הוצרך להזכיר ההיא דר"ח עכ"ל:

טו היה התלם מרוח אחת וכו'. שם אמר רבא ג' מדות בסכין אוגרת לא ישחוט בה ואם שחט שחיטתו פסולה מסוכסכת לא ישחוט בה לכתחילה ואם שחט שחיטתו כשרה עולה ויורד *בסכין שוחט בה לכתחלה ואמרינן התם היכי דמיא אוגרת וה"ד מסוכסכת אמר ר' אלעזר אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת מאי שנא משתי רוחות וכו' דקאים אריסא דסכינא והדר פריך סוף סוף וכו' ומשני כגון שהוליך ולא הביא וכו' א"ל רב הונא בריה דר' נחמיה לרב אשי אמרת לן משמיה דרבא מסוכסכת פסולה והא אמר רבא מסוכסכת כשרה ל"ק כאן שהוליך והביא כאן שהוליך ולא הביא ע"כ. וי"מ דכי מכשרינן מסוכסכת ה"מ היכא דקיימא בריאה דסכינא דהכי אוקימתא דקיימא אריסא דסכינא לא אידחיא לה אלא תרווייהו בעינן קיימא אריסא דסכינא והוליך ולא הביא. אבל רבינו והרי"ף סוברים דבין קיימא אריסא דסכינא בין באמצע אם הוליך ולא הביא כשרה דאע"ג דאוקימנא לה דקיימא אריסא דסכינא ה"מ מקמי דאוקימנא בהוליך ולא הביא אבל כיון דאוקימנא לה בהוליך ולא הביא תו לא צריכין לקיימא בריאה דסכינא וראיה לדבר מדאמרינן התם א"ל רב הונא לרב אשי וכו' כדכתבינן לעיל ל"ק כאן שהוליך והביא כאן שהוליך ולא הביא ומדלא קאמר כאן שהוליך ולא הביא וקיימא אריסא דסכינא ממילא משמע דבהוליך ולא הביא סגי אע"ג דלא קיימא אריסא דסכינא:

וכתבו המרדכי והגהות מיימון דכי מכשרינן במסוכסכת דוקא בשהשוחט הרגיש בה קודם שחיטה ואומר שנזהר בה והוליך ולא הביא אבל אם מצא סכינו יפה קודם שחיטה ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת ואומר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה בלבד שחיטתו פסולה דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה. ופי'

*כ"ס בגמ' ובהלכות ליתא.

מגיד משנה

בזה הלשון איכא לספוקי אם כוונת רבינו דוקא בענין שחיטה קאמר דהיינו שיעור השהיה רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה כדעת רוב המורים או שמא דעתו לכלול נמי עיקור ושאר דיני השחיטה כדעת בה"ג. והמתנהגים על דברי רבינו ראוי להם להחמיר:

יד באיזה דבר שוחטין וכו'. פשוט בפרק קמא בכל שוחטין בין בצור וכו' בין בקרומית של קנה האגם. פי' עשב הגדל באגמי מים וכשהוא יבש הוא חד וחותך ואין קסמין נבדלין ממנו אבל שאר קנים כשחותכין אותם קסמין ניתזין מהם וחיישינן דלמא נקבי להו לסימנים: **וכיוצא בהם מדברים החותכים.** לאפוקי בדיל ועופרת ומאי דדמי להו:

ולא יהיה בה פגם כלל וכו'. וטעם איסור הפגימה מפני שהיא נוקבת את הסימנים, וראיה לזה ממה שאמרו בפ"ק (דף י"ז:) אמר רב חסדא מנין לבדיקת סכין מה"ת שנאמר ושחטתם בזה והקשו שם פשיטא דכי ניקבה טריפה בעיא בדיקה וכן אמרו אין שוחטין במגל קציר ובמגירה מפני שהם חונקים ופירוש חונקים נוקבים: **ואפילו היה התלם וכו'.** זה מסכים לדעת הרי"ף ז"ל דבפגימה כל דהו טרפינן ליה ואפילו אין הצפורן חוגרת בו והבינו זה מדבריו משום דבגמרא אמרינן רב הונא בר קטינא אר"ל ג' פגימות הן פגימת עצם בפסח פגימת אוזן בבכור פגימת מום בקדשים. ורב חסדא אמר אף פגימת סכין. ואידך בחולין לא קא מיירי. וכולן פגימתן כמו פגימת מזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן. וריא"ף ז"ל השמיט הא דרב חסדא משום דס"ל דהנך דבדקי בבשרא או במיא ורב פפא דבדיק אבשרא ואטופרא פליגי אדרב חסדא דסבירא להו דפגימה כל דהו טרפינן ואפילו אין הצפורן חוגרת בו וכן דעת הרמב"ן ז"ל דפירש דאמוראי ניהו דלמ"ד אבשרא ואטופרא בכל פגימה אסרי ואפילו קטנה שבקטנות והוא שתחגור כל שהוא טופרא או בשרא או אפילו חוט השערה הא בלא חגירה כל שהוא כשירה דאין זו אלא דמיא לאלא ודמיא לאלא פירש"י שאין בה פגימה אלא שאין פיה חלק. וכן כתב הרשב"א ז"ל ולענין פסק ההלכה קי"ל ככל הנך אמוראי דלעיל דמשמע דפסלי אפילו בפגימה כל שהו ולא מכשרינן אלא דמיא לאלא בלחוד ודרב חסדא ליתא ואף הריא"ף לא הביא הא דרב חסדא בהלכותיו עכ"ל. ונראה שלזה נתכוין רבינו באמרו ואפי' היה התלם הזה קטן ביותר. אבל מגדולי האחרונים ומכללם הרא"ש ז"ל ס"ל דכל פגימה שמרגיש הצפורן היינו שתחגור בה הצפור והיתא להא דאבשרא ואיתא להא דרב חסדא וכלא חדא היא ולפ"ז הא דלא כתבה הריא"ף בהלכותיו לדרב חסדא לאו משום דלא ס"ל כוותיה אלא כיון דפסק דבעינן לבדוק אבשרא ואטופרא דהיינו חגירת צפורן לא הוצרך לכתוב דרב חסדא דהיא היא, וזו היא שיטתו של הרא"ש וכן כתבו מגדולי האחרונים דהני אמוראי דבדקי בבשרא ובמיא לאו משום דלא סבירא להו דר"ח אלא שכל אחד היה בודק לפי מה שהיה סבור שהיא בדיקה יותר יפה אבל אין הכי נמי ששיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן. ולפי זה הדרך אפשר ג"כ לפרש בדברי רבינו שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בה צפורן:

טו היה התלם וכו'. בפ"ק (דף י"ז:) אמר רבא שלש מדות יש בסכין אוגרת לא ישחוט בה ואם שחט שחיטתו פסולה. מסוכסכת לא ישחוט בה לכתחלה ואם שחט שחיטתו כשרה. עולה ויורדת כנחש שוחט בה לכתחלה. ורבינו פירש בתחלה אוגרת והוא שאמרו אבל אם היה התלם בחודו של דבר וכו' כמו שפירש והוא האמור שם סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה ואין בה אלא פגימה אחת אוגרת פסולה כו'. ופירש"י ז"ל סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה ואין בה חלוק בין אוגרת ומסוכסכת שאפילו כולה מסוכסכת פסולה דמסוכסכת היינו שאין לפגימה אלא עוקץ אחד ועוקץ השני הולך במשוה ומכשרינן לה לקמן. ואמרינן התם היכי דמי אוגרת היכי דמי מסוככת א"ר אלעזר אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת:

כיצד

עולה

הרדב"ז (מכ"י)

יד ובאיזה דבר שוחטין שם במשנה (ט"ו:) השוחט במגל יד בצור ובקנה וכו': והוא שיהיה פיה חד וכו'. שם (י"ז:) אמר רבא שלש מדות בסכין אוגרת לא ישחוט בה ואם שחט שחיטתו פסולה מסוכסכת לא ישחוט בה ואם שחט שחיטתו כשרה עולה ויורד כנחש שוחט בה לכתחלה. והא אמר רבא מסוכסכת פסולה לא קשיא כאן שהוליך והביא כאן שהוליך ולא הביא:

וסכין

לחם משנה

טו היה התלם הזה מרוח אחת וכו'. שם פסק (דף י"ז:) א"ר סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה ושאין בה אלא פגימה אחת אוגרת פסולה מסוכסכת כשרה היכי דמי אוגרת היכי דמי מסוכסכת אר"א אוגרת משתי רוחות מסוכסכת מרוח אחת והקשו מאי שנא משתי רוחות וכו' ותירצו דקיימא מורשא אריסא דסכינא והקשו סוף סוף כי הדר מהדר אתי בזע ותירצו כגון שהוליך ולא הביא ע"כ. ורבינו לא הזכיר כלל דקיימא מורשא אריסא דסכינא וכן לא הזכירוהו בהלכות ונ"ל שהם מפרשים דכשתירץ דקיימא מורשא אריסא דסכינא הוא משום דבעי לתרוצי ליה בהוליך והביא וכן אמר דכיון דקיימא מורשא אריסא דסכינא לא בזע וכיון דהקשה לו סוף סוף כי אתא בזע והירץ בהוליך ולא הביא הדר ביה ממאי דקאמר דקיימא מורשא וכו' והוי אלא ולא הא הגמרא לומר אלא כמו שכתבו התוס' כמה פעמים דכשהוי כתמא דגמרא אינו אומר אלא בכמה מקומות. ונ"ל שהכריחם לזה הסברא ודאי שכיון שהם מפרשים שמרוח אחת שאינו מרגיש באותו הרוח כלל ודאי שאם שחט בו מותרת אפו גרע ממגל קציר דאמרו שם במשנה (דף י"ח) דכששחט בדרך הליכתה ב"ש מכשירין. זה נראה לי לדעתם ז"ל אבל מלאתי בפסקי הרא"ם ז"ל שהרגיש הקושיא ותירץ דבהלכות כך הוא מפרש מרוח אחת נמי חורפא דסכינא מהליש ומורשא בזע דקאי אריסא דסכינא כלומר שהעוקץ עומד כלפי הראש ולא אינו קורע בירידתו לתוכו סוף סוף וכו' כגון בהוליך ולא הביא ואפילו שעמדה באמצע כגון שהעוקץ לצד הראש והוליך ולא הביא כשר וכו' ע"כ. וצריך פירוש לפירושו ונראה דהוא מפרש כך דהמקשה היה סבור דאוגרת משתי רוחות כלומר שיש לפגימה שני עוקצים אחד לצד הקתא ואחד לצד הראש ומסוכסכת ר"ל שיש לפגימה עוקץ אחד ומרגישין אותו בהולכה ובהובאה והקשו על זה חורפא דסכינא מהליש ומורשא בזע ותירצו כגון דקיימא מורשא אריסא דסכינא וכו' כלומר לא כמו שאתה סובר שיש לה עוקץ אחד ואינו כפוף לא לצד הראש ולא לצד הקתא אלא הוא עומד באמצע כנגד אויר העולם וא"כ קורע דרך עלייתו וירידתו אלא הפגימה יש לה עוקץ אחד כלפי הראש כלומר שהעוקץ הוא יוצא מצד הראש וכפוף לצד הקתא ומה שאמר אריסא דסכינא ר"ל שהיא יוצאה מצד הראש והיא כפופה לצד הקתא ולאו דוקא אריסא אלא ר"ל כלפי הראש ולכך לא הזכירה בהלכות דקיימא מורשא אריסא דסכינא ולדברי רבינו ז"ל ג"כ מה שתירצו בגמרא דקיימא מורשא אריסא דסכינא ר"ל שהיא יוצאה מצד הראש ונטה לצד הקתא כפירוש הרי"ף ז"ל אלא שהוא מפרש שאינו נרגש בהולכה כלל ואפשר ג"כ שזה דעת הרי"ף רבו ז"ל שהוא לא ביאר זה, כנ"ל לפרש דברי הרא"ם ז"ל. וכן מ"ם שם הרא"ם ז"ל לעיל לפירוש רש"י עוקציהן מצד אחד לצד ראש הסכין ר"ל שהעוקץ יוצא מצד הראש וכפוף לצד הקתא ומש"ה בהולכה כשר דאם נאמר דלצד הראש ר"ל כפוף לצד הראש א"כ אדרבא בהולכה פסול טפי ובמה שפירש נ"ל שמובן כל לשונו ומ"מ כתב שעדיין יש

לפגום

הפגימה ניכרת בה שחיטתו כשרה: טז כיצד סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתחזיר אותה בהבאה תרגיש שיש בה פגם. אם שחט בה דרך [ס] הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה. ואם הביא שחיטתו פסולה: יז *סכין שהיא עולה ויורדת כנחש ואין בה פגם שוחטין בה לכתחלה. וסכין שפיה חלק ואינה חדה הואיל ואין בה פגם שוחטין בה ואע"פ שהוליך והביא בה כל היום עד ששחטה שחיטתו כשרה: יח סכין חדה שהושחזה והרי אינה חלקה אלא מגעתה כמגע ראש [ו] השיבולת שהוא מסתבך באצבע. הואיל ואין

* טור שם סי' ו סמ"ג שם:

מגיד משנה

טז **כיצד סכין שתבדק וכו'.** זה ביאור פשוט בגמרא דאמרינן התם מ"ש מפני רוחות דמורשא קמא מחליש ומורשא בתרא בזע מרוה אתת נמי הורפא דסכינא מחליש מורשא בזע דקאים ארישא דסכינא סוף סוף כי אזלא מחלשא כי אתא בזע כגון הוליך ולא הביא. ואמרינן נמי התם א"ל רב הונא בריה דרב נחמיה לרב אשי אמרת לן משמיה דרבא מסוכסכת פסולה והאמר רבא מסוכסכת כשירה ל"ק כאן שהוליך והביא כאן הוליך ולא הביא. ולענין פסק הלכה נחלקו המפרשים בפירוש שמועה זו. כי לדעת רש"י ז"ל וקצת מן המפרשים סבירא להו דלא מכשרינן מסוכסכת ואפילו בדיעבד אלא בשני [ת]נאים שישחוט אותו דרך שאין פגימה ניכרת בו ותנאי ב' שישחוט דרך הולכה צריך שתהיה הפגימה סמוך לראש הסכין ואם ישחוט דרך הובאה שתהיה הפגימה סמוך לקתא לפי שהן [מ]כרין דכל עוקצי הפגימה קורעין הן ואין [ח]תכין בין בפגעו בו בין שהוא יורד ממנו ול[ר]מ"ז לעולם היא פסולה אפילו שישחוט דרך הולכה לבד או דרך הובאה לבד מאותו צד שאינה נרגשת כי קורעת נמי בירידה מן העוקץ וזה אין לה הכשר אלא דקאי ברישא דסכינא והוליך ולא הביא או דקאי סמוך לקתא והביא ולא הוליך לפי שאין לה כח כל כך לקרוע אבל אם היה בדרך הרוח שהפגימה ניכרת בו אפילו שהיה בראש הסכין או לגד קתא מריפה דיש לה כח גדול לקרוע עור ובשר וסימנין בבת אחת אבל כששוחט ברוח שאין הפגימה ניכרת בו שאז הפגימה מחליש העור והבשר לבד והחד יחתוך הסימנין. אבל אם הפגימה באמצע הסכין הפגימה לעולם אסורה אפילו שחט באותו רוח שאינה ניכרת בו וזהו פירוש דקיימא ארישא דסכינא. ורבא נמי דאמר כשרה כשרה כשהוליך ולא הביא דקיימא נמי פגימא ארישא דסכינא ופגימה זו לדעת אלו היא כגון שאין לפגימה אלא עוקץ אחד והצד השני הולך במשחזה ואותו העוקץ שלא הולך נשאר זקוף וכשבודק דרך הולכה או הובאה יורד הצפורן על מה שהושחז ואינו פוגע בעוקץ ואינו מרגיש אבל כשחוזר לבדוק בהפך פוגע בעוקץ הזקוף ומרגיש. אבל הגאונים לא חילקו כלל אלא בין עומדת הפגימה בראש או בסוף או באמצע כל ששחט באותו רוח שאין הפגימה ניכרת בו בהובאה או בהולכה כשירה לפי דסבירא להו דלעולם אין הפגימה קורעת אלא בפגעה בסימנין דרך הובאה או דרך הולכה אם נרגשת בהובאה או בהולכה אבל דרך ירידה לעולם הוסך ולא קורע והמפרשים דמאי דאמרו בגמרא דקאי ארישא דסכינא רצה לומר שהעוקץ עומד לגד הראש ולפי זה כשהוליך והביא פסולה אבל אם הוליך ולא הביא כשרה והוא הדין לדעתם אם העוקץ לגד קתא אפי' שתהיה הפגימה באמצע אם הביא ולא הוליך כשרה: והרי"ף נמי הלך בשיטה זו ולפיכך השמיט היא דקיימא ברישא דסכינא ולא כתב אלא במסוכסכת דקאמר רבא שחיטתו כשירה בשהוליך ולא הביא נראה דלא שנא אי קיימא פגימה ברישא דסכינא או באמצעיתה. ותמה עליו הרא"ש שעכ"פ היה לו לכתוב דקיימא ברישא דסכינא דאף דלא שנא ליה לענין הפגימה אם עומדת בראש הסכין או באמצעיתה עכ"פ היה צריך לכתוב בהלכותיו דקיימא ארישא דסכינא ר"ל שהעוקץ לגד הראש דבזה דוקא הוא דמכשרינן הוליך ולא הביא אם העוקץ לגד הקתא בכה"ג פסולה ולא מכשרינן אלא בהביא ולא הוליך. ולכאורה נראה שזו היא דעת רבינו אבל הרא"ש כתב והרמב"ן כתב סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם וכשתחזור ותבדוק אותה בהובאה תרגיש שיש בה פגם אם שחט דרך הולכה ולא הביא שחיטתו כשירה ואם הביא שחיטתו פסולה. ודבריו נכוחים שאם עוקץ הפגימה היא לגד הראש וכשהוליך אצבעו עליה לא הרגיש בפגימה כלל דבר ידוע הוא כמו שלא הרגיש בה באצבעו כך לא תקרע בסימנין אבל דעת דחוקה היא כיון שזקופה היא מצד אחד היאך לא ירגיש באצבעו כשהוא יורד לתוכה. נראה מדבריו דדעת רבינו דאינו כשר אלא בשלא הרגיש כלל אפילו בשעת ירידה כגון שהעוקץ שלא הושחז אינו גבוה כל כך שכשירד ממנו האצבע לא ירגישנו ולזה אין חשש כלל אפי' שתהיה באמצע ואפי' למאן דס"ל דפגימה קורעת בדרך ירידה בכה"ג מודה דכל עוד שלא הרגיש באצבעו בשעת בדיקה כן לא תקרע בשעת שחיטה אבל אם העוקץ כל כך גבוה כי כשירד ממנו האצבע ירגישנו ודאי בשעת שחיטה יקרע בירידה ואם היא באמצע אפי' פסולה. זהו דעת הרא"ש בפירוש דברי רבינו אלא שתמה עליו שהיאך יתכן שיהא זה במציאות שכיון שהיא זקופה מצד אחד היאך לא ירגיש באצבעו כשהוא יורד לתוכה ונסתייע הרא"ש להקשות על דברי רבינו דמסוכסכת היא מצד אחד כמו אוגרת מפני רוחות והוגרת דאמרינן דמורשא קמא מחליש ומורשא בתרא בזע אלמא באוגרת בין בירידתה בין בעלייתה לעולם הוא מרגיש בשני חודי הפגימה וכן במסוכסכת נמי הוא מרגיש בחודה של הפגימה בין בירידתה בין בעלייתה. וקושיא זו אינה עיקר בעיני דהתם דאיכא תרי מורשי על כרחין מעמידין האצבע ביניהם ואז נרגשת הפגימה בהולכה ובהובאה אבל הכא דליכא אלא חד מורשא אפשר הוא שתהיה הפגימה כל כך נמוכה שלא ירגיש בה כשירד האצבע ממנה ולפ"ז אף כשתרד בשעת שחיטה לא תקרע. ודע שאין אנו מכשירין מסוכסכת אלא דוקא כשהרגיש בה השוחט קודם שחיטה ונמצאת כגומה מרוה אתה אז בדיעבד כשירה אבל אם בדק הסכין קודם שחיטה ונמצאת יפה ולאחר שחיטה נמצאת בה פגימה מסוכסכת פסולה בין דקיימא ארישא דסכינא בין דקיימא אקתא ואפילו אמר ברי לי שלא שחטתי אלא בדרך שאין הפגימה ניכרת בו אין שומעין לו דמלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה וכן הורו גדולי המורים עכ"ל:

יז **סכין שפיה חלק וכו'.** פשוט בפ' השוחט (דף ל"ב) אמר רבא השוחט בסכין רעה אפי' כל היום כולו כשירה. ופירש"י ז"ל סכין רעה שאין חדודה מותך יפה. והיינו חלקה דנקט רבינו. ומדפירש"י שאין חדודה מותך יפה אנו יכולין ללמוד דמותך הוא אבל אינו יפה ומ"מ בכל פעם הוא חותך מעט כשמוליך או מביא שאל"כ אין לך שהייה גדולה מזו ואפי' שהוא מתעסק בשחיטה מה לי שיגביה ידו וישהה מה לי שיוליך ויביא ואינו חותך כלל וקרוב הבהמה שתחנק ביני ביני. וכ"כ בפירוש גדולי המורים במימרא זו ועוד כתבו שאם אינו חותך אלא לפעמים היו כל השהיות מצטרפות ושחיטתו פסולה ואפשר שלזה נתכוין רבינו דכתב סכין שפיה חלק והרי אינה חדה. ומה רוצה לומר אינה חדה דאינה חדה כלל לא אפשר דזו היא עץ בעלמא אלא ודאי דאינה חדה יפה קאמר דאין חדודה חותך יפה כמו שפירש"י אבל חותכת היא קצת בכל פעם:

יח **סכין** חדה שהושחזה וכו'. פשוט בפ"ק (דף י"ז:) א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי דמיא לסאסא מאי א"ל מאן יהיב לן מבשרא ואכלינן. ופירש"י סאסא זקן השבלים שפיו חלק כך סכין שאין פיה חלק אבל פגם אין בה כלל. ובאשכנז נוהגין שלא לשחוט בסכין [הדומה] לסאסא מפני שאין אנו בקיאין בדבר:

התולש

כסף משנה

עולה ויורדת כגון שנעשית פגם גדול והוחלקו העוקצים במשחזת והוי הסכין גמוך גס. ומ"ם כנחש, שכשהנחש הולך על גחונו מגביה ראשו מלפניו וסדרתו היא משוקעת וזנבו גבוה וביניהם כמו גומא כך היא הסכין מצד מה שהושחזה והואיל ואין בה פגם מותר לשחוט בה:

יז **וסכין שפיה וכו'.** פרק השוחט (דף ל"ב) גמרא דנפלה סכין והגביהה וכו', אמר רבא השוחט בסכין רעה אפילו כל היום כלו כשרה כלומר כיון דלא אפסיק לא מיירא ביה שהייה ולא אמרינן יצטרפו שהיות דליכא למיחש כלל לשהייה:

יח **סכין חדה וכו'.** פרק הכל שוחטין (דף י"ז:) א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי דמיא לסאסא מאי א"ל מאן יהיב לן מבשריה ואכלינן ופירש"י דמיא לסאסא פרישט"א זקן השבלים שאינו חלק כך סכין שאין פיה חלק אבל פגם אין לה אשכנ"א בלע"ז:

התולש

הרדב"ז (מכ"י)

יז **וסכין שפיה חלק וכו'.** שם דמיא לסאסא מאי אמר ליה מאן יהיב לן מבשרה ואכלינן:

התולש

לחם משנה

תמוה על הרי"ף ז"ל איך לא הביא הך דקיימא מורשא ארישא דסכינא ולא הועיל התכם בתקנתו ולפי מה שפירשתי בדעת ההלכות ורבינו אתי שפיר הכל:

טז **כיצד** סכין שתבדק בהולכה וכו'. זהו פירש רבינו במסוכסכת כמ"ש שאינו מרגיש בהולכה כלל אבל רש"י ז"ל לא פירש כן אלא שמרגיש בין בהולכה ובין בהובאה אלא שעוקץ הפגימה הוא כפוף לגד הקתא וכדפירשתי ולפי לשון רבינו שכתב שתבדק בהולכה משמע שמוליך האצבע על הסכין ובהוליכו האצבע על הסכין בהתחילו מן הקתא אינו מרגיש ובהביאו האצבע כשמתחיל מצד הראש מרגיש, ואם כוונתו כן קשה הכא דא"כ כששוחט דרך הולכה היכי קאמר שאינו מרגיש הא ודאי כשמוליך הסכין על צואר העוף שהוא מתחיל מן הראש מרגיש. לכך נראה ודאי שהוא בהפך שכשמוליך האצבע על הסכין מרגיש ובהביאו אינו מרגיש ומ"ש שתבדק בהולכה ואינו מרגיש ר"ל שהוא הולכה במוליך הסכין על הצואר א"כ אפשר דרבינו מיירי שבודק הסכין בהפך זה שאנו בודקין שהאצבע הוא מונח ומוליך הסכין עליו והשתא א"ש והכי דייק לשון רבינו דקתני שכתב וכיצד בודקה מוליכה ומביאה על בשר אצבעו ומדקאמר על בשר כו' וכן על צפורנו נראה מדבריו שהאצבע מונח ומוליך ומביא הסכין עליו וסכין שלא מסוכסכות נתבאר בברייתא שהבאתי שהידון כמגירה ושחיטתו פסולה וא"כ קשה על רבינו שסתם הדברים דמסוכסכת שבכל אופן כשרה והיה לו לחלק בין אחת להרבה. וי"ל שטעמו הוא שמאחר שמפרש שמסוכסכת אינו מרגיש מצד ההולכה כלל א"כ הוא כמגל קציר שב"ה מכשירין דרך הליכתה ולא תירץ רש"י הסיא דב"ה אלא מפני שמגל קציר עוקצי הפגימה כפופים מאד ואין קורעים דרך הליכתה כלל ולפי דעת רבינו שאין זה מרגיש דרך הליכתה כלל ודאי דהוי דומיא דהסיא דב"ה דהתם מכשירין ורבינו ס"ל דהוא הכשר דהתם הוי אפילו לאכילה ודלא כרבי יוחנן דאמר אם דכשהכשירו ב"ה לא הכשירו באכילה דסתמא דגמרא דחי דקאמרו ולטעמיך ליהני וכו' אע"ג דרש"י ז"ל כתב דלא דחי אלא סייעתא ומ"מ הא דרבי יוחנן איתא ורבינו לא סבירא ליה הכי אלא דלא קי"ל הכי ולהכי לא הזכיר רבינו הסיא דמגל קציר כלל ולדידיה הסיא דהידון כמגירה מתוקמא כב"ש ולית הלכתא כותיה ולכך לא הזכירו רבינו זה נ"ל לדעתו ז"ל:

התולש

הגהות מיימוניות

[ס] והוא דקיימא ארישא דסכינא דאי לאו הכי דילמא חורפא דסכינא מחליש ומורשא בזע כדאיתא התם וכן אם עיכוב פגימה להפך שכשר דוקא בהובאה בלא הולכה צריך שתהא הפגימה בתוך הסכין סמוך לקתא ע"כ: [ו] דמיא לסאסא מאי א"ל מאן יהיב לן מבשרה ואכלינן ע"כ:

מגדל עוז

וסכין שפיה חלק עד שחיטתו כשרה. פ"ב דחולין (דף ל"ב): סכין חדה שהושחזה עד ואמר כך יתפוש כס. פ"ק דחולין (דף י"ז):

ואין בה פגם שוחטין בה: **יט** [א] התולש קנה או שן או שקציץ צור או צפורן והרי הן חדין ואין בהן פגם שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע לא ישחוט בהן כשהן נעוצין. ואם שחט שחיטתו כשרה: **כ** שחט בהן כשהן מחוברין מתחלת ברייתן קודם שיעקור אותן שחיטתו פסולה. ואע"פ שאין בהם פגם: **כא** לקח לחי בהמה שיש בו שינים חדות ושחט בהן שחיטתו פסולה. מפני שהן כמגל. °אבל בשן אחת הקבועה בלחי שוחט בה לכתחלה ואע"פ שהיא קבועה בו: **כב** °ליבן הסכין באור

א טור שם סי' ו סמ"ג שם:

כסף משנה

יט התולש קנה או שן וכו'. כבר נתבאר למעלה כשאמר בין בצור וכו'. וכפלו רבינו הנה ג"כ להודיענו אם חברם לקרקע או אם היו מחוברין מעיקרן מה דינן.

ומ"ש ואם נעצן בקרקע וכו', בהכל שוחטין (דף ט"ו:) תנן השוחט במגל ובצור ובקנה שחיטתו כשרה ומקשה הגמ' השוחט בדיעבד אין לכתחלה לא וכו' ורמינהו בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית וכו'. ומסקנא דמתניתין דמכשר דיעבד בתלוש ולבסוף חברו רבי היא ופסל במחובר מעיקרו וממשמע דתלוש ולבסוף חברו אפילו בטליה כשר וכן נראה מדברי הרי"ף ורבינו וכן דעת בעל העיטור והרשב"א ודלא כהרא"ש דפסל בתלוש ולבסוף חיברו אם ביטלו:

כא לקח לחי של בהמה וכו'. שם גמרא (דף י"ח) הכל שוחטין ולעולם שוחטין וכו', אמר רבא בר רב הונא שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בה לכתחלה והא אנן תנן חוץ ממגל קציר והמגירה והשינים והצפורן מפני שהם חונקים שן אשן לא קשיא הא בחדא הא בתרתי צפורן אצפורן ל"ק הא בתלושה הא במחוברת. ומ"ש רבינו אבל בשן אחת הקבועה בלחי וכו' ואע"פ שהיא קבועה בו, הוא משום דס"ל לרבינו דלא מיקרי מחובר אלא כשהוא מחובר לגוף אבל אם אינו מחובר לגוף אע"פ שהוא מחובר ללחי לא מקרי מחובר דה"ל לחי כבית יד ונראה דלפי זה ה"ה לצפורן המחוברת ליד והיד תלושה מן הגוף דלא מקרי מחובר:

כב ליבן סכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה. פ"ק דחולין (דף ח') א"ר זירא אמר שמואל ליבן סכין (באור) ושחט בה שחיטתו כשרה הידודה קודם לליבונה והא איכא לדדין בית השחיטה מרווח רווח. והרי"ף השמיט הא דר' זירא וכתב הר"ן דטעמא משום דאמרינן לקמן בפרקין (דף י"ז:) על בדיקת הסכין צריכה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא ואמר רב יימר אתלת רוחתא לא צריכה מדר' זירא דבית השחיטה מרווח רווח ה"נ מרווח רווח ובודאי לא קי"ל כרב יימר וא"כ לא קי"ל כר' זירא. וה"ר יונה תירץ דל"ק דגבי דר"ז בית השחיטה רווח עד שאין הסימנים נכוין מחמת חום הסכין אפשר דלא רווח כל כך שלא תהא מורשא של סכין יוצאה ומתפשטת חוץ לסכין נאחזת בצידי בית השחיטה וקורעתן אע"פ שכותלי בית השחיטה מתרחקין לכאן ולכאן. והראב"ד ז"ל

מגיד משנה

יט התולש קנה וכו'. שם יתיב רב אהורייה דר' חייא ור' חייא קמיה דרבי ויתיב רבי וקאמר מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת וכו'. ואע"ג דדחי ליה ר' חייא ואמר זריזותיה דאברהם קמ"ל לית הלכתא כוותיה. והקשו בתוס' דהאי קרא בקדשים כתיב ותירצו דדייק מדכתיב לשחוט את בנו ולא כתיב לשחוט את העולה.

ונקט רבינו בתולש קנה משום דמהאי ברייתא ילפינן בהדיא דשוחטין לכתחלה בתלוש דתניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה וכן הוכיח הרי"ף מזו הברייתא דשוחטין בתלוש לכתחלה: ואם נעצן וכו'. פשוט שם על ההיא מתני' דהשוחט במגל יד דרמיק השוחט דיעבד אין לכתחלה לא בשלמא במגל יד דילמא אתי למיעבד בהך גיסא אלא צור וקנה לכתחלה לא ורמינהי בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית וכו' ואוקימנא מתני' אליביה דרבי דמתני' איירי בתלוש ולבסוף חברו ולפיכך קתני השוחט בדיעבד. ובהלכות הרי"ף בצור ובקנה לכתחלה לא. בתלוש ולבסוף חברו. ולכן הוי יודע דאיכא פלוגתא בין רבוותא אם ביטלו להאי תלוש כשחברו כלומר ששם בדעתו שלא ליטלו משם לעולם מה דינו. איכא מאן דאסר אפילו בדיעבד משום דחשבינן ליה כמחובר מעיקרו וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל. אבל הרי"ף ורבינו מכשירין אפי' כשביטלו היכא דשחט בדיעבד משום שהן סוברין דלעולם אין השחיטה פסולה אלא דומיא דקנה העולה מאליו או אפי' לנטוע כיון שחברים וכל שאר תלוש ולבסוף חברו כשר בדיעבד וכן פסק הרשב"א ז"ל:

כ שחט בהן כשהן מחוברין וכו'. שם היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו ושחט בו שחיטתו פסולה:

כא לקח לחי וכו'. שם (דף י"ח) אמר רבה בר רב הונא שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בהן לכתחלה והא אנן תנן חוץ ממגל קציר והמגירה ושינים והצפורן מפני שהן חונקין ומפרקין ל"ק הא בחדא הא בתרתי. צפורן אצפורן ל"ק הא בתלושה הא במחוברת. ופירש"י ז"ל שן תלושה שנתלש הלחי מן האדם או מן הבהמה לאפוקי מחוברת בבעלי חיים. ובתרתי אפי' תלושות מן החי וקבועות בלחי הוו כסכין פגומה שיש הפרש בין זו לזו אבל בחדא כשירה. ואע"ג דאין בה רוחב הא קי"ל היכא דהוליך והביא אפי' בסכין כל שהוא כשירה עכ"ל. ולזה תמצא בקצת נוסחאות אבל בשן אחת הקבועה בלחי שוחטין בה לכתחלה אע"פ שהיא קבועה בו, לאשמועינן דאע"ג דהיא קבועה בו ודמיא קצת למחוברת דכשרה דתלושה ודאי היא כי הלחי דמי לקתא והשן לסכין. וזה שלא כדברי קצת המחברים שכתבו דבשן הקבועה בלחי אפי' אחת אין שוחטין בה לכתחלה ורוב המפרשים ביטלו דבריהם והסכימו לדברי רבינו:

כב ליבן הסכין באור וכו'. ראיתי אריות שואגים בנוסחת רבינו. קצתם מצאו בדבריו שחיטתו פסולה וכן כתבה הרא"ם משמו וכ"כ הרבה מגדולי המורים משם רבינו. והרבה ג"כ כתבו משמו שחיטתו כשירה וכן כתבה הסר מקולי משמו וזולתו. ולא יכולתי להכריע איזו היא הנוסחא המדוייקת שבדבריו. אבל הרי"ף ז"ל השמיטה מכל וכל ולא כתבה בהלכותיו משום דהאי מימרא איתא בגמ' בפ"ק דאמרינן התם א"ר זירא אמר שמואל ליבן סכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה שחידודה קודם לליבונה והא היכא לדדין ומפרקין בית השחיטה מרווח רווח. והשמיטה הרי"ף משום דאמרינן לקמן בפרקין רב יימר אמר אבשרא ואטופרא צריכא ותלת רוחתא לא צריכא מי לא אמר ר"ז ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה שחידודה קודם לליבונה. ואקשינן והא איכא לדדין ומפרקין בית השחיטה מרווח רווח. ואנן דקי"ל כרב אסי דמצריך אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא א"כ לית לן בית השחיטה מרווח רווח ועל כרחין איכא לדדין וטריפה. ולזה השמיט הרי"ף הא דר"ז. ובשיטה זו עמדו הרשב"א והרא"ה. ואם נוסחת רבינו פסולה א היא ודאי שיטתו וכן תמצא בפירוש במקצת נוסחאות שכתוב בהן ליבן סכין ושחט בה שחיטתו פסולה לדדין שורפין ונוקבין: אבל ה"ר יונה פסק כר"ז דאמר כשרה מדקאמר מי לא אמר ר"ז ולא קאמר דאמר ר"ז אלמא הלכה פסוקה היתה ביניהם ומקשו מינה כמו ממשנה וברייתא. ויש לקיים דר"ז ולקיים דר' אסי דלענין סכין מלובנת מרווח רווח להלל מכויים הליבון שאין מתפשט לצדדין אבל מורשא דסכין יוצאה ומתפשטת בצדדי השחיטה וקורעתם. ומה שלא השיגו כן משום שנראה להם דבר פשוט וקל להבין החילוק זה ולא חשו להשיבו. עוד יש לחלק דשאני התם שיודע שהסכין מלובן ומכוין שלא יטנו לצדדין אבל פגימה שבצדדין אם לא יבדוק תחלה פעמים שיש פגימה ואינו יודע ולא יזהר מלהטות וכ"כ הראב"ד דעד כאן לא שרי ר"ז אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא לפיכך צריך בדיקה אתלת רוחתא שאין סומכין על זהירותו אפי' הוא אומר אני אזהר ולא אטה כדרך שאמרו ובמוקדשים לא ישחוט שמא נגע בבשר וכל שכן כאן שאין יודע שיש שם פגימה שאינו נזהר מלהטות ואפי' בדיעבד אם לא בדק אתלת רוחתא פוסלין אותה שמא נטה א"כ נמצא לפ"ז שהלכה כר"ז דאיתא לדר"ז ואיתא נמי לדרב אסי. וכן היא מסקנת הרא"ם ז"ל ואם נוסחת רבינו כשרה ודאי זהו טעמו. ורבותינו בעלי התוס' למדו מדר"ז דין אחד והוא שאם בשעת שחיטה אתרמי נקב בושט כנגד מה ששחט טריפה מדאמרינן והא איכא לדדין משמע דבעי למיסר משום לדדין דכהן י"ל דלדי הסכין כשנכנס תוך החתך

קודם

הרדב"ז (סכ"י)

יט התולש קנה או שן וכו'. שם (פ"ו:) אקשינן דרבי אדרבי ומתרץ לא קשיא כאן במחובר מעיקרו כאן בתלוש ולבסוף חיברו:

כא אבל בשן אחת הקבועה וכו'. שם (י"ח:) אמר רבה בר רב הונא שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בה לכתחלה והא אנן תנן חוץ ממגל קציר והמגירה והשן והצפורן שן אשן לא קשיא כאן בחדא כאן בתרתי וחדא דומיא דתרתי מה תרתי מחוברים בלחי דומיא דמגירה אף חדא קבועה בלחי שנתלש מן החי וכן פירש"י ז"ל תרתי דאפילו תלושות מן החי וקבועות בלחי הוו כסכין פגומה שהרי יש הפרש בין זו לזו ע"כ. והטור כתב עליו ולא נהירא. ולא נתן טעם לדבריו. ודברי רבינו הם תלמוד ערוך וכן הם דברי רש"י ז"ל ולא היה ראוי לכתוב עליו לא נהירא מבלי טעם וראיה:

כב ליבן הסכין באור וכו'. הנוסחא הנכונה בדברי רבינו פסולה דהא קיי"ל צריכה בדיקה אטופרא ואבישרא ואתלת רוחתא וכן כתב רש"י ז"ל. וקיי"ל כרב אחא ורב כהנא ורב אשי וכלהו הימולאי דאמרי צריכא אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא ע"כ. הילכך לא קיי"ל כשמואל דאמר בית השחיטה מרווח רווח ונהי דחידודה קודם לליבונה מ"מ הא איכא לדדין. והו ק"ל היכי פסיק ותני כשרה תינח היכא דשחט בסכין חדה מאד דאמרינן חידודה קודם לליבונה אבל שחט בסכין שאינה חדה ואין בה פגימות מאי איכא למימר הרי ליבונה קודם לחידודה. וצריך לומר דאין הכי נמי ולא דברו אלא בסתם שוחטין בסכין חדה מאד ואפילו בכה"ג שחיטתו פסולה דבית השחיטה לא מרווח רווח:

סכין

לחם משנה

יט התולש קנה או שן וכו'. פ"ק (דף ט"ו:) תנן השוחט במגל יד בצור כו' חוץ ממגל קציר והשינים והמגירה והצפורן מפני שהם חונקין והקשו בגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא בשלמא במגל יד דילמא אתי למעבד באידך גיסא אלא צור וקנה לכתחלה לא ורמינהי בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית כו' ותירצו דמתניתין רבי היא ובתלוש ולבסוף חיברו ולהכי דיעבד אין לכתחלה לא אבל במחובר מעיקרו אפילו דיעבד נמי לא והכי פסק רבינו ואע"ג דלקמן בעי לן רבה תלוש ולבסוף חיברו מאי מ"מ הך סוגיא עדיפא והכי נקטינן. עוד שם בגמרא (דף י"ח) אמר רבה בר רב הונא שן תלושה וכו' (עיין בכ"מ בד"ה לקח לחי וכו') ופי' בשן מוקי לה אידי ואידי בתלוש כלומר תלושה מן הבהמה אע"פ שקבוע בלחי וחד שרי תרי אסור אבל במחוברת בבהמה אפילו חד נמי אסיר ונתבארו כל דברי רבינו:

כב ליבן הסכין באור וכו'. שם (דף ח') מימרא דר' זירא ויש נוסחאות בדברי רבינו שחיטתו פסולה ולא קי"ל כר' זירא וכך היה גורס הרא"ש בדברי רבינו ונתן טעם לדבריו וכן נתן טעם לסברא אחרת:

כיצד

הגהות מיימוניות

° [כתב הטור והרמב"ם מתיר בשן הקבועה בלחי אפילו לכתחילה ולא נהירא ע"כ]:

° [בכל ספרי הדפוס נמצא כן שחיטתו כשרה ובס' כתוב באצבע ישן הרבה כתוב שחיטתו פסולה והטור בסי' ט' שם כתב וז"ל סכין מלובנת לא ישחוט בה ואם שחט בה כתב הרמב"ם ז"ל שחיטתו פסולה והראב"ד הכשיר וכן ה"ר יונה ובלבד שידע שהיא מלובנת שאז נזהר שלא יגע בה בצדדי בית השחיטה ולזה היה נוטה א"א ז"ל ע"כ]:

באור ושחט בה שחיטתו *כשרה [ז]. [א]סכין שצדה אחד מגל וצדה השני יפה לא ישחוט °בצד היפה לכתחלה גזרה שמא ישחוט בצד האחר. ואם שחט הואיל ובצד היפה שחט שחיטתו כשרה: **כג** [ב]השוחט צריך שיבדוק הסכין בחודה ומצד זה ומצד זה. וכיצד בודקה מוליכה ומביאה על בשר אצבעו ומוליכה ומביאה על צפורנו משלש רוחותיה שהן פיה ושני צדדיו כדי שלא יהיה בה פגם כלל ואח"כ ישחוט בה: **כד** * [ג]וצריך לבדוק כן אחר השחיטה שאם מצא בה פגם אחר השחיטה הרי זו ספק נבלה שמא בעור נפגמה וכששחט הסימנים בסכין

[ס"א פסולה אע"פ שחידדה קודם לליבונה וחידודה תוחך קודם שטורף הסימן אבל הצדדים טורפין ונוקבין ע"כ, ועי' בסג"מ, והס"ע כתב בסימן ט' שחיטתו פסולה]:

א טור שם סי' ו סמ"ג שם: ב טור שם סי' י"ח סמ"ג שם: ג עיו"ד סי' כה יח סמ"ג עשין סג:

השגת הראב"ד

*וצריך לבדוק כן אחר השחיטה וכו'. א"א כבר הסכימו חכמינו שאינו צריך אא"כ רוצה לשחוט אחריה שלא אמרו בגמרא צריך לבדוק אלא השוחט ונמצאת פגומה ואילו היה צריך היו אומרים כן כמו שאמרו השוחט צריך שיבדוק בסימנין אחר ששחט:

מגיד משנה (סכ"י)

קודם שתשחוט רוב הסימנין היא טורפת מה שכנגדם אי לאו דבית השחיטה מרווח רווח וה"ה דאם אתרמי שום נקב אפילו כנגד מה שנחתך כבר כ"ל מהחיתוך ולמעלה דודאי היא טריפה. ודוקא בושט שייך הא דבקנה לא שייך כלל דאי קודם רובו לא נגע מאי קנה פגום ואי אחר רובו כשר ועוד דקנה לאו נקיבתו במשהו:

סכין שנדה וכו'. בפ"ק במתני' (דף ט"ו) דתנן השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשרה ופי' מגל יד הוא שפירש רבינו שנדה האחד מגל ונדה האחד יפה. ואמרינן בגמ' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא בשלמא במגל יד דילמא אתי למיעבד באידך גיסא. ודקדקו המפרשים מסוגיא זו דסכין דיש בה פגימה אסור לשחוט בה לכתחלה ואע"פ שנזהר ממנה שהרי כאן אנו גוזרין רוח אחת משום חבירתה כ"ש שיש לגזור באותו רוח עצמו אבל אם עשה בה היכר כגון שכרך עליה מטלית או שעוה או מטיהא (פי' טיט) מותר לשחוט בה דהא עביד היכר וכן היא מסקנת הרשב"א והרא"ה דאינו דומה למגל יד לפי שמגל יד כלי שצורתו כך לעולם ואפשר שיבא לטעות בו אם נתיר לכתחלה אבל כאן שהוא לפי שעה ויש בה היכר לא אתי למיטעי. ויש אוסרין לכתחלה אפי' ע"י היכר זה כגון מטלית או שעוה או מטיהא דלעולם חיישינן. ומיהו אפי' לדעת האוסרין התירו ביו"ט משום דלא אפשר וכן למדו מכאן שסכין שיש לה שתי פיות לא ישחוט בה עד שיבדקנה מתרי לדדיה:

כג השוחט צריך לבדוק וכו'. שם (דף י"ז:) א"ר חסדא מנין לבדיקת הסכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה שמע מינה שאול בדק להם סכין. ואמרינן התם במערבא בדקי לה בשמשא פי' נותנין את הסכין בשמש ורואין בחודה. פירוש אחר מעמיד חודה בשמש למעלה ומסתכל בצלה של סכין ואם יש פגם בסכין ניכר הוא בצל שההמה נכנסה בפגם. בנהרדעא בדקי לה במיא פירש הופך חודה למטה ומוליכה על פני המים ונוגעה מעט ואם יש פגם בה עוקץ הפגימה עושה כמין חריץ במים בהליכתה. פירוש אחר הופך חודה למעלה ואוחזה בידו משופעת ומטיף על חודה באצבעו אם יש פגם מפלין שם. ושם הוזכרו שאר בדיקות. ואמרינן המן א"ר פפא צריכה בדיקה אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא, ורב יימר פליג על ר"פ ואמר אבשרא ואטופרא צריכא ואתלת רוחתא לא צריכא וקי"ל כר"פ דצריכא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא. וכתב הרא"ש והלכתא צריכא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא, אבשרא בשביל הושט שהוא רך, ואטופרא בשביל הקנה שהוא קשה, ואתלת רוחתא לפי שאפשר שיש בצד הסכין דבר שבולט ממנה ואינו מרגיש בו כשבודקה על חודה ומתה בליפה קורעת הסימנין מן הצדדין ולא אמרינן בעת השחיטה מרווח רווח לענין פגימה שהיא בצדי הסכין הילכך צריך לבדוק בהולכה ובהובאה על חודה בבשר ואחר כך בהולכה והובאה בצפורן דאינו מרגיש יפה ביחד בבשר ובצפורן וכן משני צדי הסכין והם שנים עשר בין הכל ואסמכתא ושחטתם בז"ה עכ"ל. ודקדק רבינו במ"ש מוליכה ומביאה דקאי אסכין דצריך להביאה ולהוליכה על האצבע ולא האצבע על הסכין והטעם מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולך ובא אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עסוק בתנועה ולכן צריך שהאצבע יהיה נח עומד במקומו בלתי מתנועע ואז תהיה הרגשתו שלימה בלי שיצטרף עליה שום מעיק ולכן צריך ישוב גדול וזריזות גדולה ויראת חטא לבדיקת הסכין ושלא יסיח דעתו לדברים אחרים בעודו בודק. וראיתי כתוב שזקן שהפליג בזקנה או חולה שנחלשו קצת הרגשותיו וכן אם הוא מרתת בידו שאסור לבדוק הסכין שמא חסר לו כח ההרגש וכ"ש מי שהוא מטורף הדעת דכל אלו אין הרגשתם שלימה. וכתב הראב"ד שצריך לשנות הצפורן אחר קצת בדיקות שמא נפגמה הצפורן בחודו של סכין ואולי יש פגימה בגדדין ולא ירגיש בה מפני שעוברת בתוך פגימות הצפורן:

כד וצריך לבדוק כן וכו'. בפ"ק (דף י') איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפילו שבר בה עצמות כל היום כולו פסולה דחיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשרה אימור בעצם דמפרקת נפגמה ואמרינן התם והלכתא כר"ה בשלא שבר בה עצם והלכתא כר"ח בששבר בה עצמות. וטעמיה דר"ה דאע"ג דבדק הסכין קודם שחיטה ושיתה יפה ולא בדקה אחר שחיטה מיד אפילו שבר בה עצמות בין שחיטה לבדיקה אחרונה דאיכא למתלי בעצמות אפ"ה פסולה דחיישינן שמא בעור נפגמה ונמצא שלא נשחטו הסימנין אלא נקרעו שהפגם קורע ורחמנא אמר וזבחת, ומוקמינן בהמה בחזקתה דאיסי בחזקת איסור קיימא ולעולם לא נפקא מהאי איסורא עד שיודע לך שנשחטו הסימנים בסכין בדוקה ולפיכך אליביה דרב הונא

כסף משנה

ז"ל מירן דע"כ לא קאמר ר"ז אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא ומש"ה אסיקנא דלכתחלה צריכה בדיקה אתלת רוחתא ורב יימר הוא שהיה לומד לכתחלה מדיעבד דר"ז ואנן לא ס"ל כוותיה: והטור כתב סכין מלובנת לא ישחוט ואם שחט בה כתב הרמב"ם פסולה, וכבר ראיתי נוסחא אחת מספרי רבינו שכתב בה טרפה אבל נוסחת הר"ן כרבינו כשרה:

סכין שנדה אחת וכו'. פ' הכל שוחטין (דף ט"ו:) תנן השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשרה ופירש"י מגל יד יש לה שתי פיות האחת חלקה כסכין והאחת יש בה פגימות ובגמרא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא דילמא אתי למעבד באידך גיסא:

כג השוחט צריך וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י"ז:) צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא מימרא דרב פפא ורב אשי, ורב אחא נמי בדקה הכי וא"ל רב אשי יישר וכן אמר רב כהנא וטעמא דצריכה בדיקה אבשרא משום דושט הוא רך ואטופרא משום דקנה הוא קשה: וכתב הטור בודק בהולכה ובהובאה על חודו בבשר לאט ובכוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים בטלים ואח"כ בהולכה ובהובאה בצפורן שאינו יכול להרגיש יפה אם יבדוק בבשר ובצפורן ביחד וכן יעשה בשני הצדדין עכ"ל. והם דברי הרא"ש וכיוצא בזה כתב ה"ר יונה וז"ל צריך לכוין לבו במאד מאד הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים ושלש ולא ירגיש בפגימה דקה ולאחר כן ימצאנה כי הכין לבו לאחרונה ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב עכ"ל: כתב הראב"ד שצריך לשנות הצפורן אחר קצת הבדיקות שמא נפגם הצפורן בחודו של סכין ואילו יש פגימה בצדדין לא ירגיש בה לפי שעוברת בתוך פגימות הצפורן:

כד וצריך לבדוק כן אחר וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י') השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפילו שבר בה עצמות כל היום פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשרה שמא בעצם נפגמה ומסקנא והלכתא כוותיה דרב הונא בשלא שבר בה עצם והלכתא כוותיה דרב חסדא כששבר בה עצם. והנה על מ"ש רבינו וצריך לבדוק כן אחר שחיטה השיגו הראב"ד ז"ל וז"ל כבר הסכימו חכמים וכו'. מ"ש שהסכימו חכמים איני יודע היכן הסכימו כן שהרי רש"י והרשב"א כתבו כדברי רבינו. ומה שהקשה עליו שא"כ היו אומרים צריך כמ"ש צריך שיבדוק בסימנין, י"ל דלא דמו אהדדי דאילו סימנין כי לא בדק להו הוי נבלה או טרפה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולכך שייך לומר צריך דמשמע ואם לא בדק פסולה וזהו ששאל לא בדק מאי כלומר נבלה הוי או טרפה הוי דליכא למימר דליהו הוה שאיל אי כשרה אי טרפה ותנא במתניתין נבלה ומטמאה שאין לשום הסברות כל כך מחולקות א"ו מספקא ליה אי טרפה הוי אי נבלה הוי הרי שלשון צריך משמע שאם לא בדק אסורה ולהכי לא שייך למיתני גבי סכין צריך שיבדוק דמשמע ואם לא בדק אסורה וליתא דלא מיתסרא אלא היכא דנמצאת פגומה אבל היכא דלא נמצאת כגון שפשע או שכח ולא בדק ואבדה כשרה ומדלא אמרינן צריך שיבדוק ילפינן הכי ועוד דמדפסקינן כר"ח דהיכא דשבר בה אפילו נמצאת פגומה כשרה משום דס"ל דכה"ג לא מקריא ריעותא כ"ש היכא דנאבד דליכא ריעותא כלל ולא דמי לבדיקת הסימנין דהכא סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי. ומ"ש רבינו הרי זו ספק נבלה ולא

כתב

הרדב"ז (סכ"י)

סכין שנדה אחד מגל וכו'. היינו מתני' השוחט במגל יד. ופירש"י ז"ל שיש לה שתי פיות האחת חלקה כסכין והאחת יש בה פגימות ע"כ. וקתני בה השוחט ומשמע בדיעבד אבל לא לכתחילה:

כג השוחט צריך שיבדוק הסכין וכו'. כבר פירשתי לעיל. אבל יש לדקדק על מ"ש רבינו ואח"כ ישחוט בה. וי"ל שנתכוין רבינו לומר סמוך לבדיקה שחיטה שאם בדק הסכין והניחה במקומה לא ישחוט בה על סמך הבדיקה הראשונה אלא יבדוק סמוך לשחיטה שמא אירע בה דבר ונפגמה:

כד וצריך לבדוק כן אחר השחיטה וכו'. השיג הראב"ד אם איתא כמו שהזכירו השוחט צריך שיבדוק בסימנים היה ראוי שיאמרו השוחט צריך שיבדוק הסכין אחר שחיטה הילכך אם אינו צריך לשחוט עוד אין צריך בדיקה. ואני אומר דמר טעמא הוא כיון דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך שנשחטה שחיטה ראויה בסכין ראויה והדברים ק"ו כאשר כתב בעל מ"ע. ורש"י ז"ל פירש כדעת רבינו:

בדק

לחם משנה

כג כיצד בודקה וכו'. שם (דף י"ז) אמר שם אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא והכי קיי"ל והכי פסק רש"י:

כד וצריך לבדוק כן אחר השחיטה. פ"ק (דף י') אמר איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה וכו' (עיין בכ"מ) וס"ל לרבינו שלכתחלה צריך לבודקה אחר שחיטה. אבל הר"ח ז"ל כתב בהשגות כבר הסכימו חכמים וכו'. ואם כוונתו להשיג על רבינו שבאותו מחלוקת של רב חסדא ורב הונא אמאי לא אמר שם שצריך לבדוק לכתחלה, אין זו השגה כלל שאין לשם עסק בזה הדין כלל והם לא באו אלא לחלוק היכא דנמצאת פגומה אם כשרה או לאו. אבל נ"ל שהשגתו הוא שכשאמר ר"י למעלה השבח צריך שיבדוק

הגהות מיימוניות

[ז] דלא קי"ל כר"ז אמר שמואל בית השחיטה מירווח רווח אלא כרב פפא דפליג ואמר צריך בדיקה אתלת רוחתא כדלקמן: ° וסכין שיש בה פגימה במקום שאין עוברת על הסימנים בשעת שחיטה מותר לקשור מטלית על הפגם דאיכא בית היכרא וליכא למיגזר דילמא אתי למישחט בלא מטלית ספר התרומה ע"ב:

מגדל עוז

וצריך לבדוק כן אחר השחיטה עד שהיא טרפה: כתב הראב"ד ז"ל כבר הסכימו חכמינו שאינו צריך כו': ואני אומר רש"י ז"ל מפי רבותינו נ"ע הסכימו כר"מ ז"ל והורו כן הלכה למעשה וכן הסכימו רבותינו בעלי התוס' פ"ק דחולין וכדרב הונא ומה שלא הזכיר בבדיקת הסכין כבדיקת הסימנים יש לי לומר משום דק"ו הם הדברים ומה אם הסימנים שרוב בני אדם בקיאין בשחיטתן ונראין

ענין

פתב נבלה כדאמר רב הונא פסולה י"ל דמשום דסכין אמרעאי בהמה לא אמרעאי יש כנו לומר שאפילו רב הונא לא פסל אלא מספק והראיה שאמר חיישינן שמא בעור נפגמה משמע שמן הספק הוא פוסל אותה ולכך כתב ז"ל הרי זו ספק נבלה. ומ"ש לפיכך השוחט בהמות רבות וכו' שם ג"כ הוה עובדא וכרף רבי יוסף אליסר אוזהא. ומ"ש או עופות רבים שלא האמר בעור הבהמה שהוא קשה הוא דחיישינן שמא בעור נפגמה אבל בעור עוף דרכיך ליכא למיהם הכי קמ"ל דלא שנא:

הונא כל שנמצאת פגומה אע"פ שסבר בה עצמות אי נמי שנאבדה הסכין קודם שבדק פסולה. ופסק התלמוד והלכתא כוותיה דר"ה בשלא סבר בה עצמות דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואתיליד ריעותא בסכין הרי היא בחזקת איסור דכמאן דאתיליד ריעותא בבהמה דמי ואע"ג דאיכא למתלי במפרקת תלינן בעור משום שאינו חותך בכח במפרקת אלא לפעמים אחר שחיטת הסימנים והורידין נוגע בסכין במפרקת אבל בעור דהוא מוליך ומביא עליה ביה ול"ש עור בהמה ול"ש עור עוף בכולהו איכא למתלי דבהו איפגים סכין. ויש מגדולי המורים שכתבו בהאי דפסלינן משום פגם דאמתכת בתר שחיטה דוקא הי אמתכת האי פגם בחודו של סכין אבל אי אמתכת האי פגם בצדי הסכין לא מיפסלא שחיטה בהכי וסמכין אמאי דאמר רבי בית השחיטה מרווח רווח. וסברא זו דחויה היא לא (קא) מיבעיא למאן

בסכין פגומה שחט. לפיכך השוחט בהמות רבות או עופות רבים צריך לבדוק בין כל אחת ואחת. שאם לא בדק ובדק באחרונה ונמצאת סכין פגומה הרי הכל ספק [ח] נבלות ואפילו [ט] הראשונה: כל בדק הסכין ושחט בה ולא בדקה אחר שחיטה. ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן ואחר כך בדק ומצאה פגומה [י] שחיטתו כשרה. שחזקת הסכין שנפגמה בדבר הקשה ששבר בה. וכן

דפסק דאידחיא הויא דבית השחיטה כו' מהאיה דרב אסי דבדיק אבברא ואטופרא ואתלת רוחתא אלא אפילו למאן דפסק דביה"ש מרווח רווח כבר כתבנו שזה דוקא בסכין מלובנת אבל לענין מורשא דסכינא לא רווח וכמו שבררנו למעלה א"כ אין הפרש בין נמצאת הפגימה בחודו של סכין או בצדדין בכל ענין טרפה וכן הוא דעת רבינו שכתב וצריך לבדוק כן אחר שחיטה, מדקאמר כן, מ"מ דכל דמעכב קודם שחיטה פוסל אחר שחיטה. ובהשגות א"א כבר הסכימו הז"ל שא"צ אא"כ שוחט אחרים וכו' עד אחר ששחט עכ"ל ז"ל. ודברי רבינו עיקר דכל עוד דאמרינן כטעמא דר"ה משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ופסק תלמודא כוותיה בשלא שיבר בה עצם דכל דאתיליד ריעותא בסכין כמאן דאתיליד ריעותא בבהמה דמי עדיין היא אסורה כל זמן שהסכין לפנינו עד שיודע לנו במה נשחטה. *אבל אם נאבדה סומכין על בדיקה ראשונה ומוקמינן סכין בחזקתה וכן יש הרבה דברים שכשהם לפנינו לא מוקמינן אחזקה וכשאינם לפנינו מוקמינן אחזקה וכן היא מסקנת הרשב"א שכתב בדק הסכין ושחט צריך לבדוק אחר שחיטה אע"פ שהסכין בחזקתה עד שיודע בודאי שנפגמה הין סומכין על חזקה זו כל שהוא לפנינו פעמים שהוא נפגם בעור והוא לא ידע, וכן היא מסקנת רש"י ורבותינו בעלי התוס' כדעת רבינו. ומה שהקשה עליו שלא אמרו בתלמוד כו' אלא השוחט ומצאה וכו', לא קשיא מידי, כי מה שלא הזכירו בעלי התלמוד לביטול לבדיקת הסכין כמו לסימנין דכל שכן הוא אם בסימנין דרוב בני אדם מהרין ונזכרים לשחוט (ולבדוק) [כראוי] ומילתא דעבידא לאיגלויי הצריכו לבדוק כ"ש (בדיקת) [פגימת] סכין דאינו ברשותו של אדם ולא עביד לאיגלויי כ"א ע"י בדיקה וחפוש שצריך לבדוק ולהוציא [הבהמה] מחזקתה הראשונה:

הגה"ה

אבל אם נאבדה (כל עוד) שיש כאן שני ספקות ספק אם נפגמה או לא וספק אם נפגמה בעור או במפרקת אזלינן לקולא:

לפיכך השוחט בהמות רבות וכו'. שם הוה עובדא וטרף רב יוסף אליבר חיותא ואוקימנא תמן דרב יוסף ס"ל כר"ה ופסיל אפילו בקמייתא וכן רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא דס"ל כר"ה ולמפסל בקמייתא, וכ"כ רש"י דאע"ג דמשנינן לאוקמה אליבא דר"ח ולאכשורי בתרייתא ר"ל כדי שיתקננה לסכביר האחרונות וגם הראשונה כשירה ההוא שינויא דחייה בעלמא הוא אבל ר"כ כר"ה קאמר למפסל בקמייתא כדאוקימנא לעיל דהלכתא כוותיה והשוחט אפילו בהמה אחת צריך לבדוק הסכין אחר שחיטה, ואם שחט הרבה ולא בדק בינתים ואח"כ נמצאת פגומה אף הראשונה אסורה עכ"ל. ודקדק רבינו במ"ש שאם לא בדק (בראשונה) וכו' ולא כתב ואם לא בדק להשמיענו שאם אדם רוצה להעמיד סכין על חזקתה ולומר איני בודק עד שאשחוט כולם ואח"כ אבדוק ואם נמצאת פגומה אפסול כולם הרשות בידו שלא הצריכוהו לבדוק הסכין בין כל אחת ואחת אלא משום עצה טובה שלא יבא לידי הפסד ...ם לא חס על ממונו ולא קפיד לעצמו לא קפדינן ליה, וזה דקדק רבינו באמרו שאם לא בדק (כלום) [כלומר] אע"פ שאמרתי צריך לאו מן הדין אלא עצה טובה היא דקאמינא שאם לא בדק כו', שאם לא כן היה לו לרבינו לכתוב צריך לבדוק ואח"כ יאמר ואם לא בדק אבל מדקאמר שאם, עצה טובה הוא דהשמיענו, וכן כתבו בפירוש הרבה מגדולי המורים שהרשות בידו להניח הבדיקה עד שישחוט כולם דלא דמי לתחילת שחיטה דאינו יכול לשחוט על סמך שיבדקנו דהתם אין הסכין בדוקה ואם נאבדה קודם בדיקה או הרבה ולא בדקה ששחיטתו פסולה ונמצא אוכל נבילה משא"כ כאן דהסכין בדוקה כבר דאפילו נאבדה ולא בדקה אחר שחיטה כשרה ואפילו שחט הרבה וכמו שאכתוב לקמן בס"ד. ומיהו כתב הרשב"א דאין ראוי לעשות כן דשמא תמצא פגומה ויבא לעבור על לאו דבל תשחית:

כה בדק הסכין ושחט בה וכו'. שם והלכתא כר"ח בששבר בה עצמות משום דאמרינן בגמרא דלר"ה אפילו בשלא שבר בה עצמות ונמצאת פגומה כשרה דילמא בעצם דמפרקת איפגים לאחר שנגמרה שחיטתו משום דס"ל דכיון דהאי ריעותא בסכין הוא דאתיליד ולא בבהמה וסכין היתה בחזקת בדוקה מוקמינן לה בהזקתה ותלינן להקל דלבתר שחיטה איפגים במפרקת ופסק תלמודא דהלכתא כוותיה בששבר בה עצמות דבכה"ג כי נמצאת פגומה לאו ריעותא היא כלל דעצם ודאי פוגם, ומדפסק תלמודא כוותיה דר"ח בששבר בה עצמות שמעינן מינה דהיכא דנאבדה הסכין קודם שחיטה נמי כשירה. ובפסק זה נחלקו חכמי ישראל, י"א דה"ה נמי בשנגע ודאי בעצם המפרקת דדמי לשבר בה עצמות וכן (הוא) הורה הלכה לתעשה ר' יהודה בר קלונימוס ז"ל להדיח הדם מן המפרקת ונמצא התך בעצם המפרקת שהסכין נכנס שם והתיר, וכן כתבו משמיה דרבינו שמריה דהתיר, ואע"פ שנראה שדין זה קולא גדולה נפק מיניה הומרא שאם שחט בהמות הרבה ולא בדק הסכין בין כל אחת ואחת ונמצאת מפרקת של אחת מהן התוכה בסכין ואח"כ נאבדה הסכין או ששבר בה עצמות כל מה ששחטו אחריה פסולין דכל עוד דס"ל דעצם דמפרקת פוגם כמו [שאר] עצם או עצים ודאי כולן פסולות בר מקמייתא, אבל אם היינו אומרים דעצם דמפרקת לאו פוגם הוא וכשנמצאת הסכין פגומה היינו פוסלין אותה היינו מקילין בשנאבדה קודם בדיקה או בששבר בה עצים אע"ג דנמצאת המפרקת חתוכה ואע"פ ששחט אחריה הרבה. אבל מגדולי המורים הרמב"ן והרשב"א ס"ל דלעולם בעצם דמפרקת לא אזלינן בה לקולא אלא לחומרא לעולם שכל שנגעה ודאי בעצם דמפרקת אסורה דלא פסקינן הלכתא כר"ח אלא בששבר בה עצמות דוקא ואין להקל אלא בעצמות דוקא ולא בעצם דמפרקת ואם שחט בהמות הרבה ונמצאת עצם דמפרקת של אחת מהן חתוכה ונאבדה הסכין או ששבר בה עצמות כל מה ששחט מאם ואילך פסולות שכשנגע הסכין במפרקת נהבדה חזקתה של סכין וזה תלוי בדקדוקי הסוגיא שנאמרה שם. ונראה דדעת רבינו במ"ש ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהם ואח"כ מצאה פגומה, דדוקא עצם או עץ שהם קשים לאפוקי עצם דמפרקת שהוא רך דאפילו ידענא בודאי שנגעה ונמצאת פגומה שחיטתו פסולה דאמרינן בעור נפגמה דמפרקת לאו עצם קשה הוא, וכ"כ ה"ר יונה דכי מכשרינן כששבר בה דבר קשה מאד כגון עצים ועצמות וכיוצא בהם דיש לתלות בהם אבל אם שבר בה דברים רכים אם נמצאת פגומה אח"כ יש לחוש כי בזה לא נפגם אלא בעור הבהמה והשחיטה פסולה מספק עכ"ל ז"ל, ולזה נתכוון רבינו ז"ל. וכמה ששיים שחזקת הסכין שנפגמה בדבר הקשה ששבר בה שנראה מיותר בדברי רבינו, לזה אני אומר דלא ס"ל לרבינו מה שאמרו המחמירים שאם שחט בהמות הרבה ונמצאת דנגעה בעצם של מפרקת של אחת מהן ונאבדה הסכין או ששבר בה עצמות דאבדה חזקתה וכולן פסולות מההיא ואילך, אלא דעת רבינו הוא דלעולם מוקמינן לה אחזקתה קמייתא ולא יצאה מחזקתה ראשונה עד שיודע לנו בודאי שנפגמה בשעת שחיטה שיותר חזקה היא שתפגם בשבירת העצמות ולא במפרקת ולזה נתכוון רבינו באמרו שחזקת הסכין שנפגמה בדבר הקשה ששבר בה וה"ה לנאבדה כמו שכתבנו וכ"כ הרא"ם וז"ל ויש מגדולי המורים שהחמירו ואמרו שאם נגע במפרקת הראשונה ולא בדק הסכין ונאבדה אחר שחיטת השניה דחיישינן שמא בעצם דמפרקת הראשונה איפגים ולא מסתברא דבנגיעה כל שהו שנגעה במפרקת איפגים דלא שכיח דפגים ולא מחזקינן ריעותא. ואע"ג דרש"י ז"ל כתב השוחט אפילו בהמה אחת צריך לבדוק אחר שחיטה היינו לכתחלה אי איתא קמן דליבדקה אבל אם נאבדה לא תלינן ריעותא עכ"ל ז"ל. ולזה הסכים ה"ר זרחיה הלוי ובעל העיטור וכן נראה דעת רבינו ז"ל. ודע דלאו דוקא שבר בה עצמות דה"ה דאם נפלה הסכין על הודה לארץ ונמצאת פגומה דתלינן דפגמה בההיא נפילה, וכתב רבינו יונה מעשה בטבח שנפלה הסכין מידו אחר שחיטה קודם שהבדק ונמצאת פגומה ולא היו יודעין אם נפלה מחודה או מהצדדין ואסר הבהמה כי שמא מן הצדדין נפלה ולא נפגמה מחמת נפילה אלא בעור נפגמה ומאחר שאין לנו במה שנתלה והסכין לפנינו ונולד בה ריעותא בחזקת איסור עומדת עד שיודע וכו' עכ"ל ז"ל. ונראה דה"ה בנכפה בסכין בחודה ונמצאת פגימה בראש הסכין דתלינן להכביר. ויש מי שכתב דהא דתלינן דנפגמה הסכין בעצם דוקא אם יש באורך הסכין חוץ לפגימה שיעור שחיטה דהא בהמה לא איתרעאי אלא הסכין. אבל אם

הרדב"ז (סכ"י)

כה בדק הסכין ושחט בה וכו'. מימרא דר"ח שם. ולא נתבאר בדברי רבינו אם נפלה שלא על הודה או אם נפלה ע"ג קרקע שאינה קשה. ונ"ל בדעתו ז"ל שאם נפלה הסכין על הודה אפילו נפלה על קרקע שאינה קשה תלינן להקל דסכין חדה בכל דהו נפגמת והרי זה בכלל וכיוצא בהן שכתב. ואם נפלה הסכין שלא על חודה אפילו בקרקע קשה תלינן להחמיר שמא בעור נפגמה ולא תלינן שנפגמה [בקרקע או] במפרקת. וכבר האריכו הראשונים עיין בדבריהם: כל

לחם משנה

שיבדוק הסימנין פס הל"ל ולבדוק הסכין דהוי רבותא טפי בסכין דריעותא דסכין לא הוי כ"כ ריעותא דהא אמרו בגמרא פ"ק (דף י') התם אתייליד בה ריעותא בבהמה הכא סכין אמרעאי כו'. ועוד דאם לא בדק סימנין פסולה ואם לא בדק סכין כשרה משמע דלא הוי כ"כ ריעותא בסכין ולאשמועינן רבותא בסכין כיון דליכא נמית לאפוי דינא. א היא הפגתו. ורבינו יתבאר דר"י ס"ק צריך שיבדוק ואם לא בדק טרפה משא"כ בסכין דאם לא בדק כשרה:

לפיכך השוחט וכו' צריך לבדוק. כלומר כיון דאמרינן דשמא בעור של ראשונה נפגמה צריך לבדוק בין כל אחת ואחת אבל אי לאו הכי אפילו הראשונה ספק נבלה. אבל

מגדל עוז

נוין צריכין בדיקת סכין שאינו נראה בלא בדיקה ואינו תלוי בבקיאות לא כ"ש. טוב מלאכי למורי הרשב"א ז"ל שכתב כן:

הגהות מיימוניות

[ח] הלכתא כרב הונא בשלא שבר בו עצמות, ע"כ: [ט] אימא בעוד קמייתא איפגם, ע"כ: [י] הלכתא כרב חסדא בששיבר, ע"כ:

מגיד משנה (מכ"י)

אם אין שם שיעור שחיטה אין תולין אלא בעור הבהמה והרי היא בחזקת ספק נבלה, והומרא יתירה היא זו דבכל ענין התיר התלמוד בשסבר בה עצם וכן היא דעת רבינו:

וכן אם פשע וכו'. כבר כתבתי למעלה דמדאיפסקא הלכתא כר"ח בשסבר בה עצמות שמעינן מינה דאם נאבדה הסכין אחר ששחט קודם שבדקה דכשרה דכיון דאפילו בנמצאת פגומה מכשרינן לה בשסבר בה עצמות משום דס"ל דכה"ג לא מקריא ריעותא כ"ש בשנאבדה או פשע ולא בדק דליכא ריעותא כלל. ומיהו כל דאיתא לסכין לקמן בדקינן לה כמו שאמרו הגאונים במי ששחט ואין ידוע מה טיבו דאע"ג דקי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפ"ה כל דאיתיה קמן כיון דאיכא למיקם עלה דמלתא בדקינן ליה ובדיקת סכין דכוותה אבל שבר בה א"נ נאבדה דליכא למיקם עלה מעמידין אותה בחזקת בדוקה, וזו היא דעת רבינו ז"ל שאע"פ שצריך לבדוק הסכין, בנאבדה או שבר בה עצמות מכשיר. וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל דכתב וז"ל והיכא דבדק הסכין תחלה ונאבדה הסכין קודם שבדקה אחר שחיטה שחיטתו כשירה ולא חיישינן שמא בעור נפגמה ולא שייך הכא למימר בחזקת היסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה דכיון דלא חזינן ריעותא בסכין ודאי נודע לנו במה נשחטה ואפילו שחט כמה בהמות זו אחר זו כלן כשירות דלא תלינן לא בעור ולא במפרקת כל עוד דלא חזינן ריעותא בסכין, תדע לך דקי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מומחין לבהמה בחייה בחזקת איסור וכו' כיון דמיעוטא דאין מומחין לא שכיח ודאי נודע לנו שנשחטה כראוי ויצאה מכלל איסור הכא נמי כיון ששחט בסכין בדוקה לא שכיח שתפגם בעור או במפרקת ובודאי נשחטה יפה ויצאה מכלל איסור עכ"ל. ודע שכל זה אינו אלא כשבדק הסכין מתחלה ונמצאת יפה ואח"כ נאבדה או שבר בה עצמות אבל בשלא בדק קודם שחיטה ונאבדה או שבר בה עצמות אחר שחיטה פסולה. וזהו שכתב רבינו וכן אם פשע וכו' דקאי אמאי דקאמר בתחלת דבריו בדק הסכין דבבדק דוקא עסקינן. והוכיח הרשב"א ז"ל מדאמרינן גבי ישראל מומר אוכל נבלות לתאבון אי דבדק סכין ונתן לו אפילו לכתחלה שחיט ואי דלא בדק סכין ונתן לו אי איתה לסכין ליבדקה ואי דליתה לסכין מנא ידעינן וכי אחרים רואין אותו מאי הוי דילמא בסכין פגומה שחט ואע"ג דלא שביק היתרא ואכיל איסורא מכיון דאינו מחזר אחר סכין בדוקה אלא שוחט בכל סכין הבא לידו חיישינן לסתם סכינין שמא היא פגומה. ומיהו כתב הרא"ש ז"ל ויראה טבח שיש לו סכין מיוחדת לשחיטה ומקום מיוחד שמצניעה שם תמיד בחזקת בדוקה עומדת ואם שחט בלא בדיקה ונאבדה שחיטתו כשרה עכ"ל. וה"ה לשסבר בה עצמות. ועוד כתבו מגדולי המורים וז"ל והיכא שבדק הסכין והניחה יום או יומים ושחט בה אח"כ אפילו מאה בהמות ושוב שבר בה עצמות ונמצאת פגומה נראה דכולן מותרות דתלינן בעצמות ע"כ לשונם:

כסף משנה

כו כל טבח שלא בדק הסכין שלו וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י"ח) גמרא הון ממגל קציר וכו' א"ר הונא האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם משמתינן ליה ורבא אמר מעברינן ליה ומכרזינן אבשריה דטרפה הוא ול"ש כאן בשנמצאה סכינו יפה כאן בשלא נמצאה סכינו יפה: וכתב הטור בשם הרא"ש והאידנא נהגו שממנים אנשים ידועים על השחיטה ולהם מחלו חכמים כבודם כי הם זריזים וזהירים ומתוך כך נתבטל בדיקת החכם לגמרי גם למי שפוחט לביתו אף כי אינו נכון כי סכנה צריך ייפוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין עכ"ל:

כמה

וכן אם פשע ולא בדק הסכין או שאבדה הסכין עד שלא יבדוק שחיטתו כשרה: כו [א]כל טבח שלא בדק הסכין שלו ששוחט בה לפני חכם ושחט בה לעצמו בודקין אותה. אם נמצאת יפה ובדוקה [ז] מנדין אותו לפי שיסמוך על עצמו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה. ואם נמצאת פגומה מעבירין אותו ומנדין אותו ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה:

א גם זה שם:

כמה

כו כל טבח וכו'. בגמרא (דף י"ז) אמרו א"ר חסדא מנין לבדיקת הסכין מה"ת שנאמר ושחטתם בזה והקשין פשיטא דכי ניקבה טריפה דבעיא בדיקה ומהדרינן בדיקה לחכם קאמרינן כלומר ממה שאנו רואין שהולך שאול לתת להם סכין בדוקה למדנו שצריך החכם לבדוק. וכתב הראב"ד ז"ל שהטעם שהצריכו בזאת המגוה לחכם יותר ממלות אחרות כיון עפייה ניליה והפילין מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגימה שהרי אנו רואין שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגומה ויחזור אח"כ ויבדוק וימצאנה פגומה אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים ומפני שצריך עיון גדול והוי כמו הוראה חששו לזה משום כבודו של חכם. נמצא עתה לפי דבריו דתרתי אית בה משום כבודו של חכם כמו שאמרו בגמ' לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ועוד משום שיש בו תועלת גדולה בדבר שירגיש החכם הפגימה כי אין כמוהו מי שיוכל להזהר בדבר. ויראה שלזה נתכוין רבינו באמרו לפי שסומך על עצמו ופו'. וכל זה היה בזמנם אבל עתה אין בדיקת סכין לחכם וכ"כ הרא"ש ז"ל והאידנא שאין מראין סכין לחכם כי בימיהם היו הקצבים שוחטין בעצמם כדאמרינן האי טבחא דלא סר סכיניה וכו' והשתא נהגו בכל גלות ישראל שאין מאמינין לקצבים וממנים אנשים ידועים על השחיטה ועל הבדיקה ולהם מחלו חז"ל את כבודם כי הם זריזים וזהירים ומתוך כך נתבטלה בדיקת ההכם לגמרי אף להדם השוחט בביתו עכ"ל. ואע"פ שנתבטלה לגמרי עדיין קנת לתלמידים שאורה והוא כשהחכם עובר והטבח בודק הסכין נותנה לחכם לבודקה. ורבינו שכתב כל טבח שלא בדק וכו' לפי דין התלמוד כתב כן: ומ"ש אם נמצאת יפה ובדוקה מנדין אותו וכו' כך פשוט בפ"ק (דף י"ח) א"ר הונא האי טבחא דלא סר סכיניה קמי חכם משמתינן ליה רבא אמר מעברינן ליה ומכריזין אבשריה דטריפה ואמרינן ל"ק כאן בשנמצאת סכינו יפה כאן בשלא נמצאת סכינו יפה. ומ"ש רבינו אם נמצאת פגומה מעבירין ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טריפה כלשון התלמוד אמרה אבל אם וכמן צריך לפרש דהאי טריפה לאו בדקדוק אמרו אלא הכוונה בו אסורה דהרי כשנמצאת הסכין פגומה נבלה היא דקי"ל כר' ישבב דאמר כל שנפסלה בשחיטה נבלה היא אלא ודאי אסור קאמר ודכוותה גבי נקובת הושט ופסוקת הגרגרת דהוו נבלות ומני להו במתני' בטריפות ופרים בגמרא מאי טריפות אסורות. אבל צ"ע למה לא פסק רבינו כרבינא דאמר היכא דלא נמצאת סכינו יפה ממשמתינן ליה בפרשה ר"ל שמגלגלין אותו בשר בפרש כדי להמאיסו שלא ימכר אפילו לנכרים. ונראה דסי"ל כוותיה דהוא בתרא וכן הביאום לפסק הלכה הרבה מגדולי המורים:

כמה

הרדב"ז (מכ"י)

כו כל טבח שלא בדק הסכין שלו וכו'. שם א"ר הונא האי טבחא דלא סר סכיניה קמי חכם משמתינן ליה. ואיכא למידק שנראה מדברי רבינו שהדבר מן הדין לא מפני כבודו של הכם שכתב מפני שיסמוך על עצמו פעם אחרת וכו' ובגמרא א"ר יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא משום כבודו של הכם. ותו אי אמרת בשלמא משום כבודו של חכם היינו שלא נהגו להראות האידנא סכין לחכם משום דהכמים מחלו על כבודם אבל אי הוי מדינא קשה אמאי נהגו כן:

ונראה למרץ דשני מיני טבחים יש. יש מי שלומד השחיטות ובדיקת הסכין על פה כמטם אנשים מלומדה ואינו יודע דבר מגד עיונו ואם יפול לו איזה ספק אינו יודע לבררו. וכיוצא בזה צריך להראות סכינו לחכם מדינא שמא יסמוך על עצמו פעם אחרת. ויש טבחים אחרים שיודעין הדין מעיקרו מן הגמרא ומן הפוסקים מדקך עיונו. וטבח כיוצא בזה אין צריך להראות סכינו לחכם אלא משום כבודו של חכם. ולזה מחלו חכמים על כבודם אבל לא לכל. ואגב גלו היודעים נהגו כולם שלא להראות וטעות הוא כנ"ל:

כמה

לחם משנה

אבל אם לא אמרינן שמא בעור נפגמה הראשונה כשרה והשאר נבלות. אבל אין קשר לפיכך לענין הבדיקה בין כל אחת ואחת דאפילו לרב חסדא דס"ל דלא אמרינן שמא בעור נפגמה צריך בדיקה בין כל אחת ואחת אלא כדפרישית עיקר:

כה וכן אם פשע וכו' כל טבח שלא בדק וכו'. פ"ק (דף י"ח) ההוא טבחא דלא סר סכינא קמי חכם (עיין בכ"מ בד"ה כל טבח וכו') וסובר רבינו שרבא שאמר מעברינן ליה מוסיף ארב דאמר משמתינן ליה כלומר על הנדוי נוסף מעברינן ליה ולכך כשלא נמצאת פגומה מנדין אותו. עוד שם רבינא אמר ממסמם ליה בפרתא דאפי' לנכרי לא מזדבן ולא הובא בהלכות ורביט. וכבר תמה הרא"ש ז"ל דהוה להו למפסק כרבינא דהוא בתרא. ונראה דפסקו להקל לנתבע בממון. ומה שנתן טעם לפי שסומך על עצמו פעם אחרת וכו' קשה דלמה נתן הטעם שלא הוזכר בגמרא דהא שם בגמרא (דף י': י"ז) אמרו בשם רבי יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם וא"כ מה שמנדין אותו הוא מפני שזלזל בכבוד החכם דמנדין על כבודו וכן פירש"י ז"ל. ונראה דס"ל דמשום הך טעמא לחודיה לא מנדין אותו דכי אמרו שם מנדין לכבוד הרב הוא היכא דביזהו בדברים ואינו מפני שלא הראה סכינו לחכם כיון שנמצאת יפה אין זה זלזול שראוי לנדותו על כך לכך נתן טעם שמא יסמוך על עצמו פעם אחרת וכו' והשתא מנדין ליה מהנך תרי טעמי. וכ"ת דתינח למאן דלא גמיר אלא למאן דגמיר מאי איכפת לן דיסמוך על עצמו י"ל דמ"מ לא הילקו בכך משום דלפעמים לא גמיר וסומך על עצמו א"נ י"ל דס"ל לרבינו דהך מנדין אינו אלא למאן דלא גמיר אבל למאן דגמיר אין מנדין אותו על כך דאין זה זלזול כל כך כדפרישית ור' יוחנן כלה לתת טעם שאפילו מאן דגמיר יראנו לכתחלה מפני כבודו של חכם:

כמה

משנה למלך

כו ואם נמצאת פגומה מעבירין אותו וכו'. נשאל מהריק"ו שרש ל"ג על דבר השוחט אשר העיד עליו ע"א ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו אם העד מותר לאכול משחיטתו או אם נדמהו להאי דנטמאו טהרותיך כו'. והשיב לע"ד נראה דל"ד דהתם אם הוא כדברי העד שהגהן היין כו' הל עליהם שם איסור ושוב אין להם תקנה ושייך לומר דשוינהו אנפשים התיכה דאיסורא אבל הכא לא שייך למימר הכי דאפילו אם יהיה אמת שלא שחט עכשו יפה מ"מ אין מוחלט ליפסל עולמית וכו' יע"ש. ואיני מבין האי חילוקא דלמה לא נימא שוייה אנפשים חתיכה דאיסורא דסוף סוף אילו אתו שני עדים שילתה טריפה מתחת ידו לא היינו יכולים לאכול עוד משחיטתו וה"נ לגבי דידיה כשני עדים דמי ושוייה להאי לדידיה כאילו באו עדים לגבי עלמא ושפיר שוייה ח"ד שלא לאכול משחיטתו מכאן ולהבא עד ישוב כדינו. ובהדיא משמע כן דהא נמי מיקרי שוייה אנפשים ח"ד בגמ' בפ' נערה שנתפתתה גבי שני שטרות היוצאים בזה אחר זה ביטל שני את הראשון ופליגי בטעמא רפרם אמר אודויי אודי ליה ורב אחא אמר אהולי אחיל ובעינן מאי בינייהו לאורועי סהדי כו'. ופירש"י דלמ"ד אודויי אודי ליה פסולין העדים. ופי' הר"ן דהיינו לגביה דידיה ואי אית ליה כהדותא אחריתי והביא סלוקת אלו העדים פסולים דהא אודו שהתמו שקר בפעם ראשונה. משמע דמשום שהודה שבפעם ראשונה חתמו שקר מסדר לשטר אחר שוינהו לנפשים לרשעים ולגבי דידיה בעדותו בפעם אחרת אינן נאמנין אע"פ שלא שוינהו ליה ח"ד כהאיא דטהרות וכהאיא דנתנסך יינך משמע דאין לחלק וצ"ע. (א"ס ועי' בים"ש פ"ק דחולין סי' ט' פר"ח י"ד סס"א ועיין לעיל פ"ט מהלכות איסות דין ט"ו):

ולא

כמה

הגהות מיימוניות

ז] ומה שעתה אין מנדין על ככה לפי שלא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם ובזמן הזה חכמים מוחלין על כבודם לפיכך אין עושין דבר כשנמצאת סכינו יפה ס"ה, ע"ב:

כז אכמה הוא אורך הסכין ששוחט כל שהוא. והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט כמו ראש האיזמל הקטן וכיוצא בו: **כח** ומתי שוחטין, בבכל זמן בין ביום בבין בלילה והוא שתהיה אבוקה עמו כדי שיראה מה יעשה. ואם שחט באפילה שחיטתו כשרה: **כט** גהשוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג אע"פ שאילו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על יום הכפורים שחיטתו כשרה:

פרק שני

א דבכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה. שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד. אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאוה כי ירחק ממך המקום

א טור שם סי' ח סמ"ג שם: ב טור שם סי' יא סמ"ג שם: ג שם: ד סמ"ג עשין סג:

כסף משנה

כז כמה הוא אורך הסכין וכו'. משנה בהשוחט (דף ל') אפילו כל שהוא אפילו כאיזמל כשר ובגמרא אמר רב מגיה באיזמל שאין לו קרנים דקאמר היינו שלא יהיה עוקץ בראש האיזמל. וכתב הר"ן דכיון דלא ידעינן שיעורא השוחט בסכין צריך ליזהר ולשער לפי אומד דעתו שכשיוליך ויביא בה שלא ידרוס אבל בקטנה יותר מדאי לא ישחוט דהא במתמא דאושכפי מספקא לן בגמרא ואזלינן לחומרא:

כח ומתי שוחטין וכו'. משנה פ' הכל שוחטין (דף י"ג) השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה ובגמ' השוחט דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהי לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה וכו' אמר ר"פ כשאבוקה כנגדו. וכך הם דברי רבינו שאם אבוקה כנגדו שוחטין לכתחלה ואם שחט באפלה שחיטתו כשרה:

כט השוחט ביוה"כ וכו'. משנה פ' הכל שוחטין (דף י"ד) השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ואוקמוה בגמרא (דף ט"ו) דה"ק אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה ומשום דלשון מתחייב בנפשו דהיינו מיתת ב"ד לא שייך ביוה"כ ומתני' אגב שבת תניא תיקן רבינו וכתב היה מתחייב בנפשו או מלקות על יוה"כ שחיטתו כשרה:

פ"ב א בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה וכו' עד בבשר וחלב וכיוצא בו. בס"פ האיש מקדש (דף נ"ח:) ומ"ש

מגיד משנה

כז כמה הוא אורך הסכין וכו'. פשוט במשנה בפ' השוחט (דף ל') דתנן היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת וכו' בד"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפי' כל שהוא. ולקמן נבאר דעת רבינו דמה שהצריכו במתני' הולכה והובאה דוקא להתיז את הראש ממש אבל בלא התזת הראש אפילו כל שהוא שוחטין, ולזה לא כתב כאן רבינו בד"א בשהוליך והביא נראה דדעתו לפסוק היכא דשחט בלא התזה דאפילו בכל שהוא לא בעינן הולכה והובאה וכמו שנבאר דעתו בס"ד. ויליף לה רבינו מהאי מתני' מדבעינן בהתיז את הראש הולכה והובאה לכל שהוא מכלל דבלא התזה לא בעינן הולכה והובאה ואפילו בכל שהוא ואפי' באיזמל וכו' ופריש בגמרא רב מנשה באיזמל שאין לו קרנים. ומה שאמר רבינו וכיוצא בו, לאסור מחט דמבזע בזע דהוה ליה כאיזמל שיש לו קרנים. וה"ה למתמא דאושכפי דאסירא. ויש מי שרצה ליתן חילוק בין עוף לבהמה ואומר דלא אמרינן כל שהוא אלא בעוף אבל בבהמה לא, ואין כן דעת רבינו ז"ל:

כח ומתי שוחטין וכו'. מתני' (דף י"ג) כלשון רבינו דתנן השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה. ופרכינן בגמרא השוחט דאיעבד אין לכתחלה לא ורמינהי לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה א"ר פפא כשאבוקה עמו וה"ה לסומא ששוחט לכתחלה כשאחרים עומדים עליו ואם שחט לבדו בדיעבד שחיטתו כשרה ובתנאי שיבדקו אחריו הסימנין:

כט השוחט בשבת או ביוה"כ וכו'. מתני' בפ"ק (דף י"ד) השוחט בשבת או ביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה ואוקמוה בגמרא דמתני' ר' יהודה כלומר דמתני' דקתני שבת ויוה"כ לאקושינהו אתא שבת דומיא דיוה"כ מה יוה"כ אסור באכילה דהא יום עינוי הוא אף ביום השבת כמו כן אסור באכילה באותו יום עצמו וזה ודאי לא אתיא אלא אליבא דרבי יהודה דמבשל דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצ"ש במזיד לא יאכל לעולם ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצ"ש לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית. ופירושא דמלתא הכי הוא המבשל בשבת בשוגג יאכל אפילו המבשל עצמו ואפילו בו ביום, במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים ולמוצ"ש בין הוא בין אחרים אוכלין דברי ר"מ ור' יהודה אומר בשוגג יאכל במוצ"ש בין לו בין לאחרים ובשבת בין לו בין לאחרים אסור כמזיד דר"מ, במזיד לא יאכל עולמית ר"ל לא יאכל הוא עולמית אבל אחרים אוכלין למוצ"ש כשוגג דר"י הסנדלר. זהו פירוש השמועה להפוקי ממאן דפריש בדר' יהודה שאם בישל בשבת בשוגג יאכל למוצ"ש למבשל אבל לאחרים אפילו בו ביום מותר לאכול. ולפי שסברתם תלויה בדקדוקי סוגיות ההלכות דקמא וכתובות ודוכתי אחריני לא הארכתי, וגם כפי ההלכה דמכלתין דעת זו בטלה דקא דרש ר' חייא בר רב משמיה דרב אסורה באכילה ליומה ועלה אוקימנא דכר' יהודה דמבשל היא ואסורה ליומה משמע לכ"ע לא שנא ליה ול"ש לאחריני כדפריפנא. ועוד דומיא דיוה"כ קתני ויוה"כ ל"ש ליה ול"ש לאחריני א"כ נראה דר' יהודה ה"ק דבשוגג יאכל למוצ"ש בין לו בין לאחרים אבל בו ביום אסורה לו ולאחרים וכן פירשו הרי"ף ורש"י ובטלו דברי המפרשים שפירשו בדר' יהודה דבשוגג מותר בו ביום לאחרים והאריכו בראיות אין כאן מקומם. ואקשינן בגמרא והא מתחייב בנפשו קתני ופרקינן ה"ק אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו הוא בשוגג שחיטתו כשירה. וזהו שכתב רבינו ואע"פ שאילו היה במזיד וכו'. ולענין מזיד נחלקו המפרשים. דיש מי שכתב דוקא כששחט בשוגג אבל אם שחט במזיד בפרהסיא שחיטתו פסולה דהא פסקינן דמחלל שבתות בפרהסיא שחיטתו פסולה. אבל בתוס' כתבו דאפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו כשרה שלא נעשה מומר אלא משחיטה ראשונה ואילך והאריכו בראיות: וראיתי מי שתפס על רבינו בשביל שלא פירש דבריו בענין אכילה זו שהתיר לאכלה אם הוא לו או לאחרים או מיד בו ביום או במוצ"ש או אם צריך להמתין בכדי שיעשו או לא ולפי האמת זו אינה תפיסה כלל דרבינו לא פסק כאן אלא לענין הכשר שחיטה כגופה דמתני' דמכלתין אבל שאר החלוקין כבר פירשם רבינו בהל' שבת בפ' ששי אחד אחד ופסק שם כר' יהודה על הדרך שפירש וז"ל בפ' המזכר ישראל שעשה מלאכה בזדון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם ושאר ישראל מותרין ליהנות בה למוצ"ש מיד שנאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא וגו' היא קדש ואין מעשיה קדש כיצד ישראל שבישל בשבת במזיד במוצ"ש יאכל לאחרים אבל הוא לא יאכל ממנו לעולם והם בישל בשגגה למוצ"ש יאכל לו ולאחרים מיד וכן כל כיוצא בזה. ובענין הפסק שפסק כר' יהודה ופירש דבריו כן פסקו הגאונים והרמב"ן והרשב"א ורבינו יונה והרי"ף ושאר כל בעלי הוראה. זולת קצת מהמורים שרצו לפסוק כר"מ אלא שביטלו הנזכרים סברתם. ובמה שפסק רבינו מותר מיד במוצ"ש כן היא מסקנת רבותינו בעלי התוס' והרשב"א ורבינו יונה אבל רש"י ובה"ג חלקו בזה ופסקו שצריך להמתין בכדי שיעשו ונתנו טעם לדבריהם דכיון דאסריק ליה ליומיה כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים אם אתה מתירה לו לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו, אבל רבינו והסוברים כמותו ס"ל דלא אמרו בכדי שיעשו אלא בדבר הנעשה ע"י נכרי דאי שריא ליה למוצ"ש אתי למימר ליה הביא בשבת לפי שאמירה לנכרי קלה היא בעיניו אבל במבשל ליכא למגזר דהילול שבת חמיר הוא לאינשי ואפילו אי שריא להו למוצ"ש מיד לא אתו למיעבד בידים לכתחלה:

פ"ב א [והיכן שוחטין] בכל מקום כו'. פשוט בקדושין פ' האיש מקדש (דף נ"ז) כלשון רבינו דגרסינן התם וחולין ששחטו בעזרה מנה"מ ואמרינן משחטו ובחט אותו ושחט אותו תלתא קראי יתירי וכו'. ופירש"י ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל ג' פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ובחטו פתח אהל מועד ובשניה כתיב ושחט אותו ומה ת"ל וכו' ופירש בסוף דבריו דתלתא קראי נריכי חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד. וזהו שכתב רבינו בין בהמה וכו', ובגמרא שקיי ופרו בטתי: וכן הוא אומר וכו'. שם כלשון רבינו יכול לא ישחוט ואם שחט יהיה מותר ת"ל כי ירחק ממך וכו' ואכלת וזבחת מה שאתה זובח בריחוק מקום אתה אוכל

הרדב"ז (פכ"י)

כז כמה הוא אורך הסכין וכו'. שם במשנה (דף ל') היה שוחט והתיז וכו' בד"א שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל הוליך והביא אפי' כל שהוא אפי' באיזמל כשרה. אמר רב מנשה באיזמל שאין לו קרנים:

כח ומתי שוחטין וכו'. שם במשנה (דף י"ג:) השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשירה ורמינהי לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה א"ר פפא בשאבוקה כנגדו. ומדלא נקט כאן לאור הלבנה משמע דאין שוחטין לכתחלה לאור הלבנה. ומיהו בזמן שהלבנה מלאה ומאירה יפה שוחטין לכתחלה לאורה שהרי רואה את הסימנין יפה שהוטין והא דלא מתני הכי משום דלא פסיקא ליה:

כט השוחט בשבת וביוה"כ וכו'. שם משנה (דף י"ד) השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומוקמינן לה בשוגג וכר' יהודה וה"ק אע"פ שבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה:

פ"ב א בכל מקום מותר לשחוט וכו'. פ' האיש מקדש (דף נ"ז) מפרש דחולין ששחטו בעזרה אסורים בהנאה כבשר בחלב ואין חייבין עליהם כרת והתם יליף דאפילו חיה ועוף בכלל ובעלי מומין נמי דהוו ממין הכשר למזבח: וכן הוא אומר בבשר תאוה וכו'. שם יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר ת"ל כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת וכו':

וקוברין

לחם משנה

כז כמה הוא אורך הסכין וכו'. פרק השוחט (דף ל') אפילו כל שהיא אפי' כאיזמל כשרה ופירשו בגמרא דהיינו דוקא שאין לו קרנים כלומר דאם יש לו קרנים נוקב וזה שהזכיר רבינו כמו ראש האיזמל הקטן שנוקב ר"ל דיש לו קרנים:

כט השוחט ביוה"כ וכו'. משנה פ"ק (דף י"ד) השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ובגמרא (דף ט"ו) אוקמוה כר' יהודה דאמר בשוגג יאכל במוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית ומתני' איירי בשוגג וה"ק אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה ורבינו פסק כר' יהודה בהל' שבת פ"ו וכן כתב כאן לשון המשנה כדאוקמוה בגמ' אליביה:

פ"ב א בכל מקום וכו'. בס"פ האיש מקדש (דף נ"ז:) אמרו לפי שנאמר כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח במקום קרוב פרט לחולין שלא ישחוט בעזרה וכו' עוד שם יכול לא ישחוט ואם שחט ישליכנו לכלבים ת"ל לכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חולין ששחטו בעזרה

מגדל עוז

כמה הוא אורך עו' וכיוצא בו. פ"ב דחולין (דף ל' ל"א): ומתי שוחטין עד סוף הפרק. פרק הכל שוחטין (דף י"ג י"ד ט"ו ט"ז): פ"ב בכל מקום מותר עד כבשר בחלב וכיוצא בו. בקידושין פרק האיש מקדש (דף נ"ז):

המקום אשר יבחר ה' וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ואכלת בשעריך. הא למדת שאין שוחטין בשר תאוה אלא חוץ למקום אשר בחר ה': ב וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל השערים. אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנייה כבשר בחלב וכיוצא בו. וקוברים אותו ואפרו אסור אפילו שחט לרפואה או לאכילת עכו"ם או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעזרה. והמעקר. ועכו"ם ששחט. והשוחט ונמצא טרפה. והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנייה: ג ולא בהמה וחיה בלבד. אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה

מגיד משנה

אוכל ואי אתה אוכל מה שאתה זובח בקירוב מקום פרט לחולין שנשחטו בעזרה: ב אבל השוחט חולין וכו' וקוברים וכו'. פסק כת"ק דמתני' דמסכת תמורה (ל"ג) דתנן ואלו הן הנקברים וכו' ומסיים וחולין שנשחטו בעזרה ור"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו: אפילו שחט לרפואה וכו'. בתוספתא דחולין פ' שני כלשון רבינו השוחט לרפואה לאכילת עכו"ם לאכילת כלבים אסור בהנאה: אבל הנוחר וכו'. פשוט שם השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר ושחיטת כותי מותרין בהנאה: והשוחט ונמצאת וכו'. פליגי בה התם ר"מ ור"ש ר"מ אוסר בהנאה ור"ש מתיר ופסק רבינו כר"ש. ועוד תלויים דינים אלו בפלוגתא דר"מ ור"ש בפ' כיסוי הדם בשחיטה שאינה ראויה לאכילה אי שמה שחיטה או לא: והשוחט בהמה חיה וכו'. כלשון התוספתא השוחט בעזרה חיה ועופות טהורים אסורים בהנאה ואין צ"ל באכילה, חיה או עופות טמאים מותרים בהנאה: ג ולא בהמה וכו'. פשוט בכמה מקומות במס' חולין פ' הזרוע גבי חזה ושוק דאקשינן התם טעמא דכתב רחמנא הא לאו הכי הוה אמינא חולין חייבין בחזה ושוק והא בעי תנופה היכא ליניפינהו אי אגוואי קא מעייל חולין לעזרה אי אבראי לפני ה' כתיב. ובמנחות פ' התודה גבי תודה שנתערבה בתמורה דקאמר ולייתי לחם ומקשי וכי מכניסין חולין לעזרה. ובבתרא פ' המוכר את הספינה גבי בכורים דמקשינן וליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה ופירש רשב"ם וקדרשי בספרי כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך וה"ה לכל הבאת חולין בעזרה שאסור א"נ מדרבנן דילמא איכא מאן דחזי ליה דנסיב מנהג חולין כדינן

כסף משנה

ב ומ"ש אותו הבשר טהור. נראה דהיינו לומר דלא תימא דהוי כשחיטה שאינה ראויה והוי כאילו מתה מטמאה ומטמאה. ומ"ש וקוברין אותו, משנה בסוף תמורה (דף ל"ג:). ומ"ש ואפרו אסור שם בגמרא (דף ל"ד). ומ"ש אפילו שחט לרפואה. ומ"ש אבל הנוחר בעזרה וכו'. בפ' האיש מקדש (דף נ"ז:) משמע דלא מיתסר בהנאה אלא בשוחט דומיא דזובחת וכל הני לאו שחיטה נינהו. ומ"ש דה"ה לשוחט ונמצאת טריפה בס"פ האיש מקדש (דף נ"ח) ובפ' כסוי הדם (דף פ"ה:) תניא השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טריפה זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה וחכמים אוסרים ופסק כר"ש וצריך טעם לזה:

ג ומ"ש ולא בהמה וחיה בלבד וכו'. הכי משמע בפרק הספינה (ב"ב פ"א:) דאמרינן גבי ספק בכורים וקא מעייל חולין בעזרה והרשב"א כתב בפ' הזרוע על דברי רבינו ולא נראו

הרדב"ז (מכ"י)

ב וקוברין אותו וכו'. דלא קי"ל כר"ש דאמר ישרפו אלא כת"ק דס"פ יש בקדשי מזבח דמני לחולין בעזרה בכלל הנקברין, ואמרינן נמי התם הנקברין אפרן אסור: אפילו שחט לרפואה וכו'. בפ' כיסוי הדם (דף פ"ה): אבל הנוחר בעזרה וכו'. שלא אמרו אלא השוחט. והשוחט ונמצאת טריפה דקי"ל בהא שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ואמרינן בפ' כיסוי הדם ראה רבי את דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים דתנן השוחט ונמצאת טריפה וכו' והא דתניא בפ' כיסוי הדם ומייתי לה

לחם משנה

בעזרה ע"כ. ובפרק כסוי הדם (דף פ"ה:) הביאו ברייתא שאמרו השוחט את הטרפה וכו' (עיין בכ"מ בד"ה וכל השוחט כו') ואמרו שם א"ל רב פפא לאביי וסבר ר"ש חולין בעזרה דאורייתא היא אמר ליה אין והתניא ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש וכן חיה שנשחטה בעזרה אא"ב דאורייתא היינו דגזרינן חיה אטו בהמה אלא אי אמרת דרבנן בהמה מאי טעמא דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה וכו' ע"כ. והשתא יש לתמוה על רבינו כמאן פסק אי כמ"ד חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כדקאמר ודברים אלו דברי קבלה הן וכ"כ ממ"ש פרק י"ז מהל' מאכלות אסורות שכתב שם וה"ה בחתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורין מדבריהם בהנאה כמו שיתבאר בהל' שחיטה ע"כ. משמע שהם מדבריהם ואם נאמר כן קשה חדא דהיכי מייתי קרא דכי ירחק ממך המקום וכו' דדריש ליה מ"ד חולין שנב"ע דאורייתא וכ"ת אפילו למ"ד לאו דאורייתא דריש הני קראי והוא אסמכתא בעלמא אכתי קשה חדא דאי מדרבנן הא אמר שם בגמרא שהבאתי דלא גזרינן חיה אטו בהמה ורבינו כתב דבחיה ובהמה הכל אסור בהנאה. ועוד ר"ש דאמר השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה וכו' משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קאמר בגמרא דס"ל הנב"ע דאורייתא דהכי פריך אביי וסבר ר"ש דהנב"ע דאורייתא כלומר דאי דרבנן מה לי ראויה מה לי אינה ראויה ואיהו ז"ל פסק דהשוחט ונמצאת טרפה מותרת בהנאה משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה א"כ ודאי הוי דאורייתא ועוד דבחנב"ע גבי כסוי הדם לקמן פי"ד אמר רבינו דפטור לכסות ואי לאו דאורייתא איך פוטר הכסוי שהוא מה"ת כדכתבו התוס' ואם נאמר דפסק כמ"ד חנב"ע דאורייתא ומ"ש דברי קבלה וכן במאכלות אסורות שאמר מדבריהם ר"ל שכיון שאינו מפורש בתורה דברי קבלה הוא וכמ"ש ברים הלכות אישות דכסף הוי מד"ס אע"ג דכתיב ביה כי יקח וילפינן קיחה קיחה משדה עפרון וזה נקרא ד"ס ואין זה גזירה או תקנה דלא קרא תקנת חכמים דברי קבלה אבל זה הוא ס"ל מ"מ קשה טובא דבפסחים פרק כל שעה (דף כ"א:) א"ר אבהו כ"מ שנאמר לא תאכל לא תאכלו וכו' אחד איסור אכילה וכו' עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה וכו' והקשו שם דהניחא לר"מ אלא לר"י דאתא קרא לדברים ככתבם מאי א"ל ותירץ דמפיק לה מלכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך כל איסורין שבתורה והקשו ור"מ האי אותו מאי עביד ליה ותירץ אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חנב"ע ור"י ס"ל חנב"ע לאו דאורייתא והשתא קשה על רבינו כיון שהוא פסק כר"י בפ"י מהל' עכו"ם דאתא קרא לדברים ככתבם שכ"כ שם אבל נותן הוא לגר תושב שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי במכירה ולא בנתינה א"כ ודאי דמפיק ליה כל איסורין שבתורה מאותו והנב"ע ע"כ לאו דאורייתא וא"כ איהו דסבר דחנב"ע דאורייתא מהיכא מפיק להו מאותו א"א דאיהו פסק כר"י כדפרישית וכ"ת איהו סבר דלהולין שנשחטו בעזרה לא צריך קרא דמקבלה מפקינן ליה זה א"א דהא בגמרא מוכח דר"י ס"ל דחנב"ע לאו דאורייתא הא אי סבר דאורייתא מפקינן קרא להכי ואפילו שתדחוק בלשון ותאמר דמאי דאמר לאו דאורייתא ר"ל דלא צריך קרא להכי דאינו מפורש בתורה אלא מדברי קבלה והיינו כמ"ד הכא בכסוי הדם דהוי דאורייתא דזה א"א מלד הלשון דהיך יאמר כוונה אחת בדברים מקבילין זה לזה, ומלבד זה קשה דמי דחקו לרבינו לפרש כך ומוציא דברי הגמ' מפשטן דהא חזינן בפ' כסוי הדם דמאן דאית ליה דאורייתא מפיק ליה מאותו. לכך נ"ל לתרץ לדעת רבינו ומה שהוקשה לו ז"ל דמה הקשו בגמ' בפרק כל שעה לרבי יהודה חנב"ע מנ"ל דהא אותו מיעוטא הוא וממעט כמה דברים וכמ"ש התוס' ז"ל בר"פ הערל דבו ממעט כמה דברים הכא נמי נימא הכי לכך מפרש הוא דבגמרא ה"ק דהו"מ לתרץ הכי אלא משום דהגמרא אשכחה לר' יהודה דס"ל בפירוש דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא שני הכי והמקשה בפסחים היה סבור דליה לן למעוטי אלא חנב"ע לבד דלית בהו לא תאכלו אבל היכא דכתיב לא תאכלו לעולם דמותרים בהנאה דאכילה להודה כתיבא דהכי משמע פשטיה דקרא ואע"ג דבחנב"ע נמי כתיב כי ירחק בריחוק מקום אי אתה אוכל אבל בקירוב מקום אתה אוכל דנפיק מכללא דמ"מ לא כתיב לא תאכלו בפירוש וזה היה דעת המקשה והמתרץ היה יכול לתרץ דמ"ה אותו ממעט כמה דברים חלוקים כדפרישית ולהכי רבינו ס"ל דמאותו ממעטינן כמה דברים ופסק כר' יהודה וממעט מאותו כל איסורין שבתורה והנב"ע. א"נ סבר רבינו כההוא מדרבנן דפרק כל שעה דמפיק ליה מאותו שאר איסורין ע"ש:

משנה למלך

פ"ב ג ולא בהמה וחיה בלבד וכו'. איסור זה דהכנסת חולין בעזרה הוא מוסכם בתלמוד במקומות הרבה. ואע"ג דבפ"ג דמנחות (דף ק"ו) אמרינן א"ר חסדא במותר להכניס חולין בעזרה קא מיפלגי רבי סבר אסור להכניס חולין בעזרה ורבנן סברי מותר להכניס חולין בעזרה. ולפי זה לדידן דקי"ל כרבנן וכמו שפסק רבינו בפי"ז מה' מעשה הקרבנות א"כ יהא מותר להכניס חולין בעזרה ואע"ג דמרן ז"ל לידד שם דרבינו פסק כרבי דבריו הם תמוהים וכבר תמה עליהם הרב לח"מ שם ואין ספק דרבינו פוסק כרבנן. מ"מ אף לדידן דקי"ל כרבנן אסור להכניס חולין בעזרה משום דלא קי"ל כאוקימתא דרב חסדא אלא כרבה דאמר דכ"ע אסור להכניס חולין בעזרה וכמו שהוא מוסכם בכל התלמוד: אך באיזה חולין הוא האיסור בזה נחלקו הראשונים ז"ל. והנה מפשט דברי רבינו נראה דכל דבר שהוא חולין אסור להכניס בעזרה אף שהוא דבר שאין דוגמתו קרב לגבי המזבח אך הרשב"א ז"ל בחדושיו כתב שלא נראו לו דברי רבינו א"כ דעתו לומר לחם כלחמי תודה או פירות כפירות בכורים ע"כ. והתוס' בפרק הזרוע (דף ק"ל) ד"ה אי כתבו דדוקא חזה ושוק וכן בכורים דדרך קדושה מייתי להו דעביד בהו תנופה וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן יש קפידא טפי בהבאתם בעזרה שלא לצורך ע"כ. וכ"כ הרשב"א בחדושיו שם ובפ' המוכר את הספינה ביאר יותר שכתב וז"ל וקא מעייל חולין בעזרה פירוש מפני שהם טעונים תנופה והגשה ע"ג המזבח ודמיא להקרבה ושחיטה ואסור לשחוט חולין בעזרה ע"כ. וכ"כ התוס' בפרק התודה (דף פ') ד"ה וכי יע"ש. והיה אפשר לומר דחילוק זה שכתבו התוס' הוא דוקא לאיסור להכניס בעזרה מדאורייתא אבל מדרבנן אף דבר שאין עושין בו כעין הקרבה אסור להכניס בעזרה לפי שהתוס' בתחלת דבריהם הכריחו שאיסור זה הוא מה"ת ועל זה הוקשה להם מההיא דפרק כל התדיר ופ' הקומץ דאמרינן שהכהנים מכניסים חולין בעזרה כדי לאכול עם הקדשים. משמע שאם לא היה איסורו כ"א מדרבנן לא הוה קשיא להו מידי משום דנהי דחכמים אסרו הכנסת חנ"ע באפילת חולין שהוא לצורך אכילת קדשים לא גזרו. אבל לאחר שהכריחו שהוא איסור תורה הוקשה להם דהיך יתכן דמשום אכילת קדשים יותר להם איסור תורה. ועל זה תירצו דיש לחלק בין מלתא דעביד כעין הקרבה למלתא אחריתי. וא"כ אף אם נאמר דמדרבנן אסור להכניס חנ"ע אף דבר דלא עביד בהו כעין הקרבה ליכא קושיא כלל מההיא דפ' כל התדיר ופ' הקומץ משום דרבנן לא גזרו בדבר שהוא צורך לאכילת קדשים. אך מדברי הרשב"א נראה דאפילו איסור דרבנן ליכא בסרי אחר שכתב החילוק כתב וז"ל ותדע לך דהא נכנסין שם בבגדי חול והלל שהיה מביא כבשתו לעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה ע"כ. וא"כ מכאן יש להכריח דאפי' איסורא דרבנן ליכא דאי לא תימא הכי קשה איך נכנסים בבגדי חול והלל ג"כ אמאי לא היה מקדישה סמוך לפתח העזרה. ובפרק הספינה כתב בפירוש וז"ל ואם לא מפני טעם התנופה היה מותר כיון דלא הוי כעין הקרבה שלא מצינו איסור למי שנכנס להיכל ופתו בידו ע"כ. וכ"כ הריטב"א שם בחדושיו כדברי הרשב"א ז"ל הללו יע"ש. ולפ"ז נאמר שגם דעת התוס' היא כן וכ"כ מדבריהם שבפרק הספינה שכתבו וז"ל אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חנ"ע דהא"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה ע"כ. ודע שראיה זו שהביא הרשב"א מהלל

נעץ

מגדל עוז

השוחט חולין בעזרה עד הרי אלו כולן מותרין בהנאה. אלו ההלכות מדוקדקות במשנתין בברייתא דפ' האיש מקדש וסוף מס' תמורה (דף ל"ג) ובת"כ פרשת אחרי מות: ולא בהמה וחיה בלבד וכו' עד מבין אותו עכת מכדום. נ"ע:

מהלל שהיה מביא כשבתו לעזרה לא הביאוהו התוס'. והיה נראה דס"ל דשאני התם שהבאה היתה לצורך קרבן ומש"ה ליכא איסור כלל. אך בפ"ו דפסחים (דף ס"ו) עלה דהך דהלל הקשו דהיכי עביד הלל הכי והלא היה מכניס חולין לעזרה ותירצו דליכא איסור אלא היכא דעביד כעין הקרבה. והנראה דהתוס' לא רצו להכריח בפרק הספינה דינם מהכיא דהלל לפי שהיינו יכולים לדחות דשאני התם שהיה רוצה להקריבה אבל אחר שהכריחו חלוקים דליכא איסור כ"א היכא דעביד כעין הקרבה ממקומות אחרים כשהקשו עליה דהלל תירצו החילוק המוכרח ואין צורך לחלק באופן אחר. אך אני תמיה על מ"ש התוס' בפ"ת דמנחות (דף פ"א) עלה דההיא דאמרינן אם איתא לדחזקיה ליתי בהמה וליתי שמונים בסלע כו' שכתבו וז"ל ואע"ג דהארבעים הם חולין ליכא למיפרך דקא מעייל חב"ע דלאחריות קא מיכוין לצורך קרבן ניהו וש"ד אע"פ שהם חולין כדתניא בהלל הזקן מביאה כשהיא חב"ע ומקדישה כו' ע"כ. ויש לתמוה דמה ראיה הביאו מההיא דהלל שאני התם שלא היה עושה כעין הקרבה כשהיא חולין ומש"ה ליכא איסורא אבל כל שעושה כעין הקרבה לעולם אימא לך דאיכא איסור דהכנסת חולין אף שהוא לצורך קרבן. ועוד דאעיקרא דדינא בההיא דרב מנשיא דקאמר שיביא שמונים אפשר דליכא כמ' משום הכנסת חולין. ואע"ג דבדברי התוס' פרק הזרוע מוכח דבלחמי תודה איכא משום הכנסת חולין שכתבו וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן וכו' וכנראה מדברי התוס' הללו דאף בלא טעמא דתנופה שהיה בלחם איכא איסורא לפי שהוא הכשר קרבן ומה שלא כתבו התוס' בלחם משום דאיכא תנופה בארבעה וא"כ דמיא לבכורים הוא משום דמהסוגיא דפ' התודה מוכח דאף בלא טעמא דתנופה איכא איסורא משום חב"ע שהרי כשהקשו ללמדין לפני רבי וכי מכניסין חולין בעזרה ע"כ לאו משום טעמא דתנופה הוא שהרי לאחר שנדחו דברי הלמדין אמרינן דאביי ורבנן אמרי אם איתא לדר' יוחנן ליתי לחם ולותבה חוץ לחומת עזרה והקשו לזה מטעמא דתנופה וקא מעייל חב"ע משמע דכשהקשו בתחלה וכי מכניסין חב"ע לאו משום טעמא דתנופה הקשו ומש"ה כתבו התוס' דהטעם הוא לפי שהוא הכשר הקרבן. מ"מ אף כפי הנחה זו יש לחלק דדוקא כשמביא מ' חלות אסור לפי שמביאם לצורך תודה והוי הכשר קרבן אבל במביא פ' חלות ואומר יקדשו מ' מתוך הפ' אפשר דליכא קפידא בארבעים דאינו מוכרח שיהיו צורך קרבן כיון דאיכא מ' אחרים ולאי משום תנופה דמניף מה שמניף הוא מספ' דאמר שיקדשו מתוך פ'. הן אמת דיש מקום לבעל דין לחלוק בחילוק זה אך הקושיא שהקשינו דמה ראיה הביאו מההיא דהלל במקומה עומדת:

והנראה אצלי לומר הוא דכוונת התוס' היא להקשות לרש"י ז"ל דס"ל דתיקון זה דרב שיביא שמנים הוא שיניחם בחוץ וכר' יוחנן דאי לא אסור משום חב"ע. ורש"י לא ס"ל חילוק התוס' דחילקו דליכא איסור משום הכנסת חב"ע כ"א היכא דעביד כעין הקרבה וכמבואר בדבריו בפרק ד' דתמורה (דף כ"ג) עלה דההיא דאמרינן שאם היתה אכילה מועטת שאוכלין עמה חולין שכתב וז"ל ואי קשיא הא אין מכניסין חולין לעזרה הא לא קשיא יאכלום מבחוץ וא"כ יכנסו כו' יע"ש. הרי מבואר דס"ל לרש"י דאף במידי דלא עביד כעין הקרבה איכא איסורא וכפי מה שחילקו התוס' החולין היו אוכלים בעזרה וכמ"ש שם. וא"כ אליבא דרש"י יש להקשות מההיא דהלל וע"כ אית לן למימר דשאני ההיא דהלל שהיה לצורך קרבן. וא"כ התוס' הקשו לרש"י דלמה אצטריך לומר שהס' חלות היו חוץ לחומה דכיון דהיו צורך קרבן לאחריות ליכא איסורא ורש"י ע"כ מודה בזה מההיא דהלל. אבל לעולם דאליבא דהתוס' טעמא דהלל היא משום דאעיקרא דדינא ליכא איסורא דהכנסת חולין כי אם היכא דעביד כעין הקרבה. ודע דבפ"ב דביצה (דף כ') כתבו התוס' וז"ל והביא כל צאן קדר בעזרה ותימה והא אין מביאין חב"ע וי"ל דלאו דוקא בעזרה אלא בהר הבית ע"כ וצ"ע:

הכלל העולה ממה שכתבו הוא דאליבא דהתוס' והרשב"א והריטב"א ז"ל ליכא איסור דהכנסת חב"ע כי אם במידי דעביד כעין הקרבה, ואליבא דרש"י אף בדבר דלא עביד כעין הקרבה אסור שהרי אסור שיאכלו הכהנים חולין עם הקדשים בעזרה. ונראה דאף במלתא דלא חזי לקרבן אסר דאי לא מאי דוחקים לומר דמאי דתניא כשיאכלו חולין הוא חוץ לעזרה אימא דמיירי במלתא דלא חזי להקרבה א"ו דבכל גוונא ס"ל דאסור וההיא דהלל ס"ל דשאני התם שהביאה להקריבה וכמ"ש לעיל. ומה שנכנסים לעזרה בבגדי חול כהנים וישראלים נראה דלא קשיא לרש"י דאפשר דליכא איסור כי אם במידי דאכילה דהוי דרך בזיון להכניס בעזרה אבל מה שנכנסים בעזרה בבגדי חול ליכא איסורא דהא הדבר מוכרח שהרי ישראלים היו מוכרחים ליכנס בעזרה לסמיכה ולא היו יכולים ללבוש בגדי כהונה. ומפשט דברי רבינו ז"ל נראה לי דס"ל כרש"י וכמ"ש לעיל. הן אמת שבפ"י מה' מעשה הקרבנות דין י"א כתב סתם היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין. ומסתמיות דבריו נראה שהיו אוכלין החב"ע כסברת התוס'. וא"כ יש לתמוה כפי סברתו שאיסור הכנסת חב"ע הוא כולל איך הותר כאן. ואם היינו דוחקים דברי רבינו כמ"ש הרשב"א והיינו אומרים דרבינו מיירי בלחם מלחמי תודה או פירות הבכורים דהוו מילי דחזו להקרבה היה אפשר לומר דמה שהותר לאכול חב"ע הוא בחולין דלא חזו להקרבה והתם הדברים וסמך על מ"ש כאן בהל' שחיטה דמלתא דחזי להקרבה אסור להכניס בעזרה. אך פשט דברי רבינו אינו מורה כן: **אשר** ע"כ נראה לומר דאיסור זה דהכנסת חב"ע ס"ל לרבינו שהוא מדרבנן וכמו שנראה דשב"ס בפרק המוכר את הספינה וכיון שאין איסורו כ"א מדרבנן משום אכילת קדשים התירו וכמ"ש לעיל שהתוס' לא הוקשה להם מהך דאכילת חולין כי אם במונח שהיה איסור תורה. וסברא זו שאנו רוצים לייחס לרבינו דס"ל דאיסורו מדרבנן לא נפלאת היא בדעת רבינו והרואה יראה להרב לח"מ שרצה לצדד דאף לשחוט חולין אין איסורו כי אם מדרבנן יע"ש. ואף אם נרצה לומר דרבינו ס"ל דאיסורו מן התורה וכמו שהכריחו התוס' עדיין אפשר לומר דרבינו ס"ל דדוקא מה שעושה כעין עבודה איסורו מן התורה אבל כל שאינו עושה כעין עבודה אין איסורו כי אם מדרבנן ומשום אכילת קדשים התירו איסור זה דרבנן: **וא"ת** כפי סברת רש"י דאית ליה דלא מותר אכילת חב"ע אף שהוא לצורך אכילת קדשים איך יתיישב מאי דתנן בפ"י דזבחים (דף צ') וכולן כו' לאת לתוכן תבלין חולין הרי שמותר להכניס חולין בעזרה לצורך אכילת קדשים. וי"ל דרש"י ס"ל דמתני' איירי בקדשים קלים שהם נאכלים בכל העיר אבל לעולם דבקדשים שנאכלים בעזרה לא. ומה שהוכרח רש"י בתמורה לומר שאוכלים מבחוץ הוא משום דהתם מיירי בשיירי מנחה שאינם נאכלת כי אם בעזרה וכמבואר. ועוד י"ל דשאני תבלין שנתערבו בקדשים ונתבטלו ונפקי מתורת חולין ומש"ה שרי. אך מהסוגיא דפ' כל הזבחים (דף ע"ז) על ההיא דלמחר מביא אשמו ולוגו מוכח בהדיא דאף שאין בלוג כי אם תערובת קצת שמן חולין איכא משום הכנסת חב"ע ודו"ק. ועיין במ"ש התוס' פרק התודה (דף פ') סוף ד"ה וכי שחילקו לענין אחר כעין מה שכתבנו ודו"ק:

והנה מלבד מ"ש דליכא תיובתא לסברת רש"י ורבינו מכל הני דוכתי שכתבו התוס', עוד נראה שיש להביא ראיה לסברתם מההיא דאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף כ"א) אלא מאי לקרבנם לאכילת קרבנם ומאי לאכילה אכילה דחולין ופריך חולין פשיטא מאי בעו התם ומשני אע"ג דאמר מר יאכלו שיאכלו עמה חולין ותרומה וכו' ופשיטא דסוגיא זו מורה דאיסורא דהכנסת חולין לעזרה הוא כולל אף היכא דלא עביד כעין הקרבה ואף במלתא דלאו בר הקרבה הוא מדהקשו בפשיטות פשיטא מאי בעו התם, וזה הפך מ"ש לעיל בשם התוס' והרשב"א. הן אמת דגם לסברת רש"י ורבינו סוגיא הלזו צריכה ישוב דמקושית הגמ' מוכח דלא הוקשה להם אלא משום דמאי בעו התם אבל אם היה באפשרות שהיה שם חולין ניחא דאשמעינן שלא הותר לאכילתם מלח של הקדש. וא"כ למאי איצטריך לשנויי אע"ג דאמר מר יאכלו שיאכלו עמהם חולין לימא בקיצור הב"ע כשאכלו חולין חוץ לעזרה. ונראה דהתלמוד ס"ל דמלח לא הותר לכהנים ואפילו באכילת קדשים כי אם בקדשי קדשים שנאכלין בעזרה אבל חוץ לעזרה אף שאוכל קדשים לא הותר מלח של הקדש. ומש"ה פריך בפשיטות דלמאי איצטריך לומר דלאכילת חולין לא דבמאי איירי אי כשאוכל החולין חוץ לעזרה הא אפילו אוכל קדשים חוץ לעזרה לא הותר ומתוך העזרה לא משכחת חולין דמאי בעו התם. ותירצו כיון דאמר מר כו' וסד"א כיון דהני חולין לצורך אכילת קדשים הנאכלין בעזרה הם ליתב להו מלח קמ"ל. **ולפי** מ"ש לעיל דרבינו ס"ל דאכילת חולין הללו כיון שהם לצורך אכילת קדשים הותר לאכלם בעזרה ניחא טפי שינויא דגמ'. דלפי סברת רש"י תיקשי דהכתי מאי אשמעינן שמואל בשלמא קדשים כל שנאכלין חוץ לעזרה לא הותר להם מלח של הקדש חולין הנאכלין חוץ לעזרה מיבעיא. ולסברת רש"י ז"ל צריך לדחוק ולומר דסד"א כיון דחולין הללו הם לצורך דבר שהותר לו המלח גם לגבי חולין אף שהם חוץ לעזרה יותר להם קמ"ל. באופן דלסברת רש"י ורבינו יש ליישב הסוגיא וכמ"ש אך לדעת התוס' קשיא טובא. שוב ראיתי להתוס' בפרק התודה (דף פ') ד"ה וכי שהוקשה להם קושיא זו וכתבו ומה שתמה תחלה כ"כ בפשיטות חולין מאי בעו התם בדין קא מתמה דמאי בעיא אכילת חולין בפני עצמה בעזרה דאיצטריך למימר דלא יהבינן להו מלח ע"כ. והנה כפי דרך זה נתיישבו שפיר דברי התוס' ואתיא הסוגיא כפשטה. ויש ללמוד מדבריהם דאף שהותר הכנסת חב"ע כל שאינו עושה דרך הקרבה מ"מ אכילת חולין אסור ומלתא דמסתברא הוא: **ודע** דאף שכתבנו דאסור להכניס חולין לעזרה זהו דוקא חולין גמורים אבל כל שהקדישו אף שהוא הקדש בדק הבית מותר להכניסו בעזרה. ודין זה מתבאר בפ' הספינה (דף פ"א) דפריך וליחוש דלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חב"ע ומשני דמקדיש להו. הן אמת דרשב"ם פירש שם דמקדיש להו לקנות בהם קרבן, נראה מדבריו דדוקא משום דהוי לצורך קרבן הותר אבל אם לא הקדישו לצורך קרבן כי אם לבדק הבית לא. אך מדברי התוס' שם ובמקומות אחרים כמו שנתבאר יראה דס"ל דאף בהקדש בדה"ב שרי. והתוס' הקשו לזה מההיא דאמרינן בפ' התודה (דף פ') דלמא לאו תודה היא והוי לחם חב"ע ואמאי לא פריך דליקדוש ליה על תנאי שאם אינה תודה יקדש הלחם לבדק הבית או לדמי נסכים. ותירצו דגבי תודה כיון שעשה מעשה שעשה מ' חלות מד' מינים מוכחא מלתא טובא שלחם תודה מביאם ולהכי אפילו הקדיש חשיב חב"ע כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעשה מזה אבל הכא בכורים מקדיש להו לדמי לא מיחזי חב"ע אלא כשאר הקדש כו' ועוד האריכו בחילוק זה יע"ש. ובפ' התודה נמי הקשו קושיא זו ותירצו ג"כ כעין חילוק זה אלא שיש קצת שינוי לשון שכתבו דשאני לחמי תודה משום דבאים עם הזבח. ועוד הוקשה להם שם מההיא דאמרינן בפ' בתרא דמנחות (דף ק"ו) בההיא דפירשתי ואיני יודע מה פירשתי דאמרינן דטעמיה דרבי הוא משום דסבר דאסור להכניס חולין לעזרה דמאי לא מקדיש על תנאי. ותירצו דדמי ללחמי תודה לפי שיש עמהם מנחה גמורה ולא שרינן ע"י הקדש בדק הבית יע"ש:

וא"ת והא אמרינן בפרק כל הזבחים (דף ע"ו) עלה דההיא דאמר ר"ש למחר מביא אשמו ולוגו ומוקמינן לה התם דמביא יותר מלוג ומקדישו והדר פריך כדאיתא התם, והרי אותו היתרון איך מביאם לעזרה הרי מיחזי חב"ע כיון דעביד מיניה עבודה שמזה ז' כנגד פתח אוהל מועד ונותן על הבהונות ועל ראש המצורע ודמיא ללחמי תודה. וי"ל דשאני התם דבטל ליה ע"י אידך שמן שהוא נדבה וכדאיתא התם. ובזה ניחא מה שהקשו התוס' שם ד"ה לוג דאמאי אצטריכו לומר דאמר לוג זה יהא נדבה ליקדיש ליה קדושת דמים על תנאי אם אינו מצורע והשתא נמי מייתי פורתא להבלים הלוג ומקדיש ליה קדושת דמים כו'. ולפי מ"ש ניחא דאם היה הכל קדושת דמים לא הותר להכניסו בעזרה משום דלא דמו לבכורים וכדכתיבנא. ומה שתירצו התוס' דהכי עדיף טפי לעשות קדושת הגוף בכל מה שיכול הוא תמה בעיני שהרי בסוף הסוגיא הקשו והא אמר ר"ש אין מתנדבין שמן ותירצו תקוני גברא שאני, ואם איתא דיש תיקון בהקדש דמים הא עדיפא מלהתנדב שמן מאחר דס"ל דאין מתנדבין שמן. ועיין במ"ש התוס' בפ' התודה (דף פ') ד"ה וכי שכתבו חילוק זה שכתבנו דלוג ועיין עוד לקמן בזה:

ודע דאיסור זה דחב"ע אינו אלא על ההכנסה אבל אם הכניס איזה דבר של הקדש לעזרה ופדאו שם ליכא איסורא בפדיון זה אף שנשארו חב"ע. ודין זה מתבאר מההיא דאמרינן בפ' התכלת (דף מ"ח) עלה דההיא דשחט שני כבשים על ד' חלות דאמרינן מושך שתים מהם ומניפן והשאר נאכלות בפדיון ואוקמה רב חסדא דפריק להו גואי וחולין ממילא קא הויין ופירש"י ממילא הויין דתוך העזרה הם נעשין חולין והוא לא הכניסן משנעשו חולין ע"כ. והכי אמרינן נמי בפרק כל הזבחים (דף ע"ז) יע"ש. וראיתי להתוס' בפ' התודה (דף פ') ד"ה וכי שאחר שנתנו טעם אמאי לא אמרינן גבי לחמי תודה שיקדישו אותם קדושת דמים משום דבאים עם הזבח חזרו והקשו וז"ל וא"ת והא כה"ג פרינן לעיל בפרק התכלת גבי שחט שני כבשים על ד' חלות דמושך שתים מהן ומניפן והשאר נאכלות בפדיון דחולין ממילא הוו וה"נ נימא אי הך דקיימא תודה היא הך לחמה ואי לא ליפקו לחולין וחולין ממילא הויין ע"כ. ולא הבינותי דברי התוס' הללו דודאי קושייתם היא שיקדיש אותם על תנאי דאי לא פשיטא דלא דמי לההיא דפ' התכלת דהתם כיון ששחט על ד' חלות הרי נתקדשו כולם והשתים הם קדושות קדושת דמים ומש"ה שרי אבל הכא את"ל דאי הך דקיימא לא הויא תודה הלחם הוא חולין גמורים א"ו שקושיתם היא שיקדיש על תנאי לחם קדושת דמים, וקשה שהרי כתבו קודם לזה דהכא לא מהני הקדש דמים משום דבאים עם הזבח. ועוד מהו זה שסיימו וחולין ממילא הויין דהכא גבי לחמי תודה לא שייך זה, דבשלמא גבי לחם הבא עם כבשי עצרת שהוא קדשי קדשים ונפסלין ביוצא איצטריך להאי טעמא משום דאמרינן היכי פריק להו אם אבראי הוא נפסל ביוצא ואי פריק בגואי הא קא מעייל חב"ע ותירץ דאף דפריק בעזרה ליכא למיחש משום דחולין ממילא הויין אבל גבי לחמי תודה שהוא קדשים קלים הרי יכול לפדות אותן אבראי שאינן נפסלין ביוצא שהרי נאכלין בכל העיר:

והנראה אצלי הוא דמ"ש התוס' בסיום דבריהם וחולין ממילא הויין ט"ס הוא וכונת קושייתם הוא לתירוצם שחילקו דהכא גבי לחמי תודה לא מהני הקדש דמים. ועל זה הקשו דבפרק התכלת מוכח דמהני הקדש גבי לחם הבא עם הכבשים דאמרינן דמושך שתים מהן והשאר נאכלות בפדיון אלמא דהשתים קדושת דמים אית להו ואפילו אחר פדיון לית בהו משום הכנסת חולין ואף שהוא לחם הבא עם הזבח. ותירצו לזה דשאני התם גבי כבשי עצרת שכבר נתקדשו ונכנסו אבל להכניס לכתחלה לא בדבר שהוא כעין קרבן. אבל בכורים כיון דלא הוו כולי האי כעין קרבן שרינן להכניס לכתחילה ע"י הקדש דמים. וחזרו והקשו מההיא דאמרינן בפרק כל הזבחים (דף ע"ו) גבי ספק מצורע דשרינן להביא לוג שמן לכתחלה ובאותו לוג יש בו קצת שמן שאינו קדוש קדושת הגוף כי אם קדושת דמים וכמבואר שם אלמא דשרי להכניס אף לכתחלה גם הקדש דמים בדבר שעושה בו כעין עבודה שמזה ז' כנגד פתח אוהל מועד ונותן על הבהונות ועל ראש המצורע. ותירץ דשאני התם דבטל ליה בהדי אידך שמן שבלוג שהוא קדוש קדושת הגוף וחזרו והקשו גבי פירשתי ואיני יודע מה פירשתי אמאי לא שרינן ע"י ביטול אף שיש עמהם מנחה גמורה דומיא דלוג דשרינן מטעם ביטול אף שעושה בו כעין עבודה. ותירץ דשאני התם דהוי ס' עשרון ולא בטילי בחד. עוד כתבו דאין לומר דטעמא דלוג דמצורע לאו משום ביטול נגעו בה כי אם משום תקוני גברא ומש"ה התירו ע"י הקדש דמים. משום דטעם זה לא אסיק אדעתיה סתמא דתלמודא עד המסקנא וא"כ קודם דאסיק אדעתיה טעם זה ע"כ לומר דטעמא ד"ג משום ביטול נגעו בה: עוד כתבו התוס' וז"ל וי"ל דהכא גבי תודה לא בעי למימר דמקדיש ופריק שמא יאמרו יש פדיון ללחמי תודה וכן בההיא דפירשתי ואיני יודע מה פירשתי ביכול להיות הכל מנחה אחת חיישינן שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין אבל בלוג שמן של מצורע דליכא שיעורא ידעי דיש לה פדיון משום דאין קדוש קדושת הגוף וכן בכורים ידעי דמשום ספיקא הוא דאין בכורים נפדין כתרומות ומעשרות וכן שחט שני כבשים על ד' חלות ידעי דלא קדשי אלא שתים ע"כ. והנה תירוץ זה הוא לעיקר קושייתם שהקשו וא"ת מאי קשיא לן הכא ובכמה דוכתי מחולין בעזרה יקדישם כו'. ולזה תירצו דלעולם בכל דוכתא ע"י הקדש דמים ניצולנו מחולין בעזרה ומה שלא עשינו תיקון זה דהקדש דמים בקצת מקומות הוא משום הפדיון שאם אנו מקדישים צריך פדיון ויש מקומות שאין אנו יכולין לפדות שמא יאמרו יש פדיון לקדושת הגוף כגון בלחמי תודה ומנחה אבל בלוג של מצורע ובכורים ובשחט שני כבשים על ד' חלות דליכא למימר שיטעו בהם מקדישים אותם ופודין אותם. הכלל העולה שההפרש שיש בין שני התירוצים הללו הוא דלפי תירוץ ראשון הקדש דמים לא מהני אלא היכא דלא עביד כעין עבודה אבל כל שעושה כעין עבודה איכא איסורא משום חב"ע אא"כ נתבטל ההקדש בקדושת הגוף כמו לוג של מצורע. ולפי תירוץ שני כל היכא דאיכא הקדש דמים תו ליכא משום חב"ע אף שעושה בהם כעין עבודה וטעם שבקצת מקומות לא עשינו תיקון זה דהקדש

לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו. ודברים אלו כולן דברי קבלה הן. וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות: ד האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין. אם נשחטה בעזרה ולדה מותר באכילה לפי שאינו יכול לשחוט אותו בריחוק מקום: ה [א]אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא יאמרו עובד מים הוא זה ונראה כמקריב למים. ולא ישחוט לכלי מלא מים שמא יאמרו לצורה שתראה במים שחט. ולא ישחוט בתוך הכלים ולא לתוך הגומא שכן דרך עובדי עכו"ם. ואם שחט שחיטתו כשרה: ו שוחטין לכלי מים עכורין שאין הצורה נראית בהן. וכן שוחט חוץ [א] לגומא והדם שותת ויורד לגומא. ובשוק לא יעשה כן שמא יחקה את המינים. °ואם שחט לגומא בשוק אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא. ומותר לשחוט על דופן הספינה והדם שותת על הדופן ויורד למים ומותר לשחוט על גבי הכלים

א טור יו"ד סי' יא סמ"ג שם:

מגיד משנה

כדין וסבר קדשים הם ואכיל ואיתנהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים: ודברים אלו וכו'. פסק כר"ש דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא נינהו:

ד האומר בהמה א שלמים וכו'. בעיא דאביי בפ"ק דתמורה (דף י"א:) דבעי אביי מרב יוסף היא שלמים וולדה חולין ושחטה בפנים מהו. ופירשו התוס' דלענין ולד קא מיבעיא ליה אם אסור באכילה משום חולין בעזרה או לא ופשיט ליה אביי מי קרינא ביה כי ירחק ממך המקום וזבחת דודאי מותר הוא הולד שהרי אינה יכולה להשחט (אמר) בריחוק מקום:

ה אין שוחטין לתוך ימים וכו'. משנה פ' השוחט (דף מ"א) כלשון רבינו אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ופירשו בגמרא דילמא לגדא דימא קא שחיט: ולא ישחוט לכלי מלא מים וכו'. שם מדקאמרינן מ"ש לתוך ימים דלא דאמרי לגדא דימא קא שחיט לתוך אוגן של מים נמי אמרי לבבואה קא שחיט ותירץ רבא בעכורין שנו, מכלל דבצלולין אסור. וגירסת רבינו היא אבל שוחט הוא לתוך אוגן של מים. ואוגן הוא כלי, וכן פירשה ה"ר יהונתן בפירוש המשנה אוגן של מים דכיון שיש בכלי מעט מים וכו': ולא ישחוט לתוך הכלים וכו'. כלשון המשנה ולא לתוך הכלים: ולא לתוך הגומא וכו'. שם במשנה אין שוחטין לגומא כל עיקר. ומה שאמר רבינו שכן דרך עובדי ע"ז, נראה שכוון למה שפסק רבינו שם דלא אסרינן אלא לתוך הגומא הנקיה דנראה כמקבל הדם לע"ז אבל בגומא שיש בה עפר מותר דאין דרך עובדי ע"ז בכך: ואם שחט שחיטתו כשרה וכו'. דייק לה מדקתני אין שוחטין דלכתחלה משמע:

ו שוחטין לכלי מלא מים עכורין וכו'. כבר נתפרש זו למעלה והוא תירוץ רבא דאוקי מתני' דקתני אבל שוחט הוא לתוך אוגן של מים בעכורין:

וכן שוחטין חוץ לגומא וכו'. שם בתר דאקשינן רישא לסיפא דרישא קתני אין שוחטין לגומא כל עיקר והדר תני אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ותרגמה רבא ה"ק אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקות את חצרו כיצד הוא עושה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא: ובשוק לא יעשה כן וכו'. ואע"ג דקי"ל כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור שאני הכא דהרוצה אומר לנקות חצרו הוא עושה: ואם שחט בגומא וכו'. שם בברייתא ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. ויש מי שפירש צריך בדיקה אחריו לכתחלה וכגון אם איתיה קמן אבל אם שחט והלך לו שחיטתו כשרה שלא נחשדו ישראל על ע"ז. ודעת רבינו אינו כן אלא שהשחיטה אסורה עד שיבדקו. וכן היא דעת רש"י שפירש צריך בדיקה אחריו שמאמין הוא לע"ז ויבדלו מפתו ומיינו: ומותר לשחוט על דופן וכו'. שם היה מהלך בספינה ואין לו מקום בספינה לשחוט מוציא ידיו חוץ לספינה ושוחט והדם שותת ויורד על דופני הספינה: ומותר לשחוט על גבי וכו'. במתני' ובספינה ועל גבי הכלים וה"ה בכל מקום אלא שדבר בהווה ומרישא נמי דייקינן לה דקתני ולא לתוך הכלים משמע דע"ג הכלים מותר:

כיצד

כסף משנה

ודברים אלו וכו'. נראה דבריו אא"כ דעתו לומר לחם כלחמי תודה או פירות כפירות בכורים: ומ"ש ואם עבר והכניסן מותרים באכילה:

וכל השוחט חולין בעזרה וכו'. משמע מדברי רבינו דלא מיתסר אלא מדרבנן מאחר שלא ענש אלא מכת מרדות ויש לתמוה דבסוף פרק הא"ש מקדש (דף נ"ח) ובפרק כיסוי הדם (דף פ"ה:) מסיק דלר"ש חולין שנשחטו בעזרה מדאורייתא מיתסר ומשמע בס"פ הא"ש מקדש (דף נ"ו:) דכ"ע לחכמים דאמרי דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת וא"כ הא דמשמע מדברי רבינו דלא מיתסר אלא מדרבנן אתי דלא כמאן ועוד שהוא ז"ל פסק בפ"ד מהל' אישות שהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ולא חילק בין שאר איסורי הנאה לחולין שנשחטו בעזרה ומאחר שכתב כאן שחשב"ע אסורים בהנאה א"כ אם קידש בהם אינה מקודשת ומדמשמע מדבריו כאן דלא מיתסר אלא מדרבנן אם קידש בהם מקודשת. וי"ל דלעולם אימא לך דחולין שנשחטו בעזרה מיתסרי מדאורייתא וז"ש ודברים אלו כלם דברי קבלה הם דהיינו שנאמרו מסיני. ומ"ש שאינו ענוש אלא מכת מרדות היינו מפני שלא נאמר בהם לאו:

ד האומר בהמה זו שלמים. בספ"ק דתמורה (דף י"א) בעיא דאיפשיטא:

ה אין שוחטין וכו'. דברי רבינו מבוארים סוף השוחט (דף מ"א) דתנן אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים אבל שוחט הוא לתוך האוגן של מים ובספינה על גבי כלים. אין שוחטין לגומא (כל עיקר) אבל עושה (אדם) גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם בתוכה ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים. ובגמרא מ"ש לתוך ימים דלא דאמרינן לגדא דימא קא שחיט לתוך אוגן של מים נמי אמרינן לבבואה קא שחיט אמר רבא בעכורין שנו. ותו בגמרא אין שוחטין לגומא וכו' אבל עושה אדם וכו' והא אמר (רישא) אין שוחטין לגומא כלל ואוקמה רבא דה"ק אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקר חצרו כיצד הוא עושה מקום חוץ לגומא ושוחט ודם שותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים. תניא כוותיה דרבא היה מהלך בספינה ואין לו מקום בספינה לשחוט מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד על דפני הספינה ואין שוחטין לגומא וכו' והרוצה לנקר חצרו וכו' ובשוק לא יעשה כן מפני שנאמר ובחקותיהם לא תלכו ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו פי' מפני שאין אדם חש לנקר את השוק ויחקה את המינים פירוש לשון חק כמו שאמר בברייתא ובחקותיהם לא תלכו והטעם שכששוחט לתוך כלי מים עכורין מותר משא"כ בימים ונהרות שאע"פ שאין הצורה נראית בהם אסור לפי שבימים ונהרות החששא היא שמא יאמרו לשר הים או הנהר שוחט וא"כ ל"ש צלולין ל"ש עכורין איכא למיחש אבל לתוך כלי מלא מים החששא היא שמא יאמרו לצורה הנראית במים שוחט וכשהן עכורין ליכא למיחש למידי. ומ"ש רבינו ונראה כמקריב למים פי' לשר של ים או נהר. ומ"ש רבינו שאם שחט בגומא בשוק אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו, טעמו מדמסיים בברייתא אשוחט בגומא ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו ומדברי בעל הטור נראה שהה"ג סובר כן:

כיצד

הרדב"ז (מכ"י)

לה פ' הא"ש מקדש השוחט את הטריפה וכן השוחט ונמצאת טריפה ר"ש מתיר בהנאה והחכמים אוסרים צריך לומר מאן חכמים ר"מ דאית ליה שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה:

ד האומר בהמה זו שלמים וכו'. ולכתחלה צריך להמתין עד שתלד: ה אין שוחטין לתוך ימים וכו'. פ"ב אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים וכו' ותניא היה מהלך בספינה ואין לו מקום בספינה לשחוט מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט והדם יורד על דופני הספינה ואין שוחטין לתוך הגומא כל עיקר והרוצה לנקר את חצרו כיצד הוא עושה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לתוך הגומא ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר ובחקותיהם לא תלכו ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. וכתב רבינו ואסור לאכול משחיטתו משמע מדבריו אפילו אם שחט פעם אחת חוץ לגומא מדלא קאמר שחיטתו פסולה כיון שדבר זה חק למינים והיה אפשר לו לשחוט במקום אחר ושחט לתוך הגומא רגלים לדבר. והרשב"א ז"ל כתב אע"פ שאסור לעשות כן אין שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחזקת כשרות עד שיבדק וימצא חשוד עכ"ל. ונראין דבריו בשוחט חוץ לגומא בשוק והדם שותת ויורד לתוך הגומא דאם איתא

דמין

משנה למלך

דמים כדי לינצל מאיסור הב"ע הוא מטעם הפדיון שיש מקומות שאינו ראוי לפדות שלא יטעו העולם לומר שיש פדיון לקדושת הגוף וכל היכא דליכא למיחש שיטעו העולם עבדינן תקנתא זו דהקדש דמים אף בדבר דעביד בהו כעין עבודה. והנה דברי התוס' שבפרק הספינה הם כפי התירוץ הראשון ודברי התוס' שבפרק כל הזבחים (דף ע"ז) הם כפי התירוץ השני יע"ש וזה פשוט:

כתבו התוס' בפרק התודה (דף פ') ד"ה וכי דאף דהכנסת חולין לעזרה לא נאסר אלא כשהוא דרך הקרבה מ"מ אכילת חולין בפני עצמה בעזרה אסור ודקדקו כן מאותה סוגיא דפ' הקומץ רבה (דף כ"א) דפריך תלמודא אכילת חולין פשיטא מאי בעו התם יע"ש. ונראה דדוקא חולין הוי גנאי לאכלם בעזרה אך קדשים אף שהם קלים דנאכלים בכל העיר מ"מ מותר לאכלם בעזרה. ויש קצת דמיון לזה מהא דקי"ל דאף דאיסור חב"ע היינו דוקא חולין גמורים אך כל שהוא קדש אף שהוא בדק הבית שרי כמו שהארכתי בזה (א"ה ונתבאר לעיל) ה"נ אף דאסור לאכול חב"ע היינו חולין גמורין אך כל שהוא קדש אף שהוא קדשים קלים מותר לאכלם בעזרה. שוב ראיתי שהדבר מפורש בפ"ב דשבועות (דף ע"ו) דפריך תלמודא אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי ע"כ, הרי הדבר מפורש דלחמי תודה אף שהם קדשים קלים יכול לאכלם בעזרה. ונראה דאין חילוק בזה בין כהנים לישראלים דישראל נמי יכול לאכול קדשים קלים בעזרה. כן אמת שראיתי לרש"י ז"ל שם בשבועות שכתב וז"ל אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מיתאכלי אם רצו כהנים לאכול בקדשים מי מעכב עליהם ע"כ. ולא ידעתי אמאי נקט כהנים וליכא למימר דטעמא דנקט כהנים הוא משום דאין ישראל נכנס לעזרה כי אם לצורך שדין זה לא נאמר אלא בעזרת כהנים אבל בעזרת ישראל יכול ליכנס אף שלא לצורך וכדאיתא בפ"ק דכלים. סוף דבר שדברי רש"י ז"ל צריכים אלי תלמוד. ועיין במ"ש התוס' פ"ב דשבועות (דף י"ז) ד"ה ואין דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים יע"ש ודו"ק: ומ"ש רבינו וכל השוחט חב"ע או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות. הנה מרן בכ"מ כתב על דברי רבינו וז"ל ויש לתמוה כו' ולא חילק בין שאר איסורי הנאה לחולין שנשחטו בעזרה כו'. ודברי מרן אלו קשים להולמם דמאי איכא לספוקי מקדושין דאף לפי שיטת הרב ס"ל דאם קידש האשה מקודשת

ועוד

מגדל עוז

האומר בהמה זו שלמים וולדה וכו' עד בריחוק מקום. נ"ע: אין שוחטין לתוך ימים עד לשחוט על גבי הכלים. פ"ב דחולין (דף מ"א):

הגהות מיימוניות

[א] כתב בס"ה דיש לדקדק מאחר שאין היתר בגומא אלא בשוחט חוץ לגומא והדם יורד ושותת לגומא משמע דאפילו בגומא שאינה מנוקה מעפר צריך ליזהר ע"כ: °[שם בטור סימן י"ב והרשב"א כתב אע"פ שאסור לעשותו אין שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחוקת כשרות עד שיבדק ונמצא חשוד עכ"ל]:

הכלים: ז כיצד שוחטין מותח את הצואר ומוליך הסכין ומביאה עד ששוחט. בין שהיתה הבהמה רבוצה בין שהיתה עומדת ואחז בערפה והסכין בידו מלמטה ושחט הרי זו כשירה: ח אנעץ את הסכין בכותל והעביר הצואר עליה עד שנשחט שחיטתו כשרה. והוא שיהיה צואר הבהמה למטה וסכין למעלה. שאם היה צואר בהמה למעלה מן הסכין שמא תרד הבהמה בכובד גופה ותחתך בלא הולכה והבאה ואין זו שחיטה כמו שיתבאר. לפיכך אם °היה עוף בין שהיה צוארו למעלה מן הסכין הנעוצה או למטה ממנו שחיטתו כשרה: ט בהשוחט והוליך את הסכין ולא הביאה או הביאה ולא הוליכה

א טור שם סי' י סמ"ג שם: ב טור שם סי' כד סמ"ג שם:

כסף משנה

ז כיצד שוחטין מותח את הצואר וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י"ז:) גמרא הכל שוחטין ולעולם שוחטין וכו' אמר מר נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה א"ר ענן אמר שמואל לא שנו אלא שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס והא קתני בין שהסכין למטה וצואר (בהמה) למעלה בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה אמר רב זביד לגלדין קתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה בתלושה סכין למעלה וצואר בהמה למטה במחוברת. רב פפא אמר (כי תניא ההיא) בעופא דקליל ומשמע דהני תרי אוקימתי לא פליגי אלא בישוב הברייתא אבל לא בענין דינא וכן משמע מדברי רש"י ולפיכך פסק רבינו כשתי האוקימתות וכן פסק הרי"ף והרא"ש והרשב"א:

ט השוחט והוליך את הסכין ולא הביאה וכו'. מתני' פרק השוחט (דף ל':) השוחט שני ראשים כאחת שחיטתו כשרה וכו' התיז את הראש בבת אחת פסולה היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין כמלא צואר כשרה היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה ואסיקנא בגמרא (דף ל"א) מלא צואר

מגיד משנה

ז כיצד שוחטין וכו'. בתוספתא מצות שחיטה מוליך ומביא ובגמרא פ' השוחט בעיק מה"מ אמר שמואל דא"ק מן שחוט לשונם ופירש"י שם מן הולכתו משיכה אף שחיטה משיכה. תאנא דבי ר' ישמעאל אין ושחט אלא ומשך וכן הוא אומר זהב שחוט ואומר חץ שחוט ופירש"י שחוט משוך שהוא רך ומושכין אותו. ומה שכתב בין שהיתה רבוצה וכו'. פשוט בתוספתא בין שהעביר סכין על גבי צואר בין שהעביר צואר ע"ג סכין ושחט שחיטתו כשרה:

ח נעץ את הסכין וכו'. בפ"ק נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה אמר רב ענן אמר שמואל לא שנו אלא שהסכין למעלה וצואר הבהמה למטה אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס, וזה שאמר חיישינן שמא ידרוס אפי' בדיעבד שחיטתו פסולה מדאמר מעיקרא דסכין למעלה וצואר בהמה למטה שאין השחיטה כשרה אלא בדיעבד מכלל דסיפא פוסל אפילו בדיעבד והא דנקט שמא ידרוס ולא נקט שמא דרס לאשמועינן דאפילו אמר ברי לי שלא דרסתי שחיטתו פסולה. ודוקא במחוברת הוא דפסלינן לה דחיישינן שמא תרד הבהמה בכובד גופה אבל אם היתה תלושה בענין שאם תכביד הבהמה יפול הסכין ולא ישחוט אפילו צואר למעלה כשרה שאם היה דורס היתה הסכין נופלת ולא ישחוט ומדפתא ודאי לא דרס והיינו הך תוספתא שכתבתי למעלה בין שהעביר צואר ע"ג סכין וכו': לפיכך אם היה עוף וכו'. שם בתר דאקשינן על רב ענן מברייתא דקתני בין הסכין למטה וצואר בהמה למעלה וכו'. ומיפרק רב זביד לגלדין קתני כלומר ברייתא זו שאמרה כשרה אפילו בסכין למטה וצואר למעלה לא איירי כולה בסכין מחוברת אלא לפני גלדין היא שנויה דמאי דקתני שהסכין למעלה וכו' במחוברת דכיון שהסכין למעלה אפילו במחוברת שחיטתו כשרה ומאי דקתני שאם הסכין למטה וצואר בהמה למעלה כשרה מיירי בסכין תלושה ומיפרק רב פפא באנפי אחריני בעופא דקליל דלא שני לן בין סכין למעלה או למטה וברייתא קמייתא דשאני לן בבהמה דאיכא למיחש לדרסה. והרי"ף ז"ל כתב להני תרי תירוצי לאשמועינן דתרוייהו הלכתא ניכהו וכל חד מודה להבריה בעיקר דינא אלא דלרב פפא ניחא ליה לאוקמה בתירוץ מרווח שיהיה כולל ולא לגלדין ורב זביד ניחא ליה לאוקמה לגלדין ולא בעוף משום דקתני בהדיא בהמה ורש"י ז"ל מילתא אליבא דר"ס הא דקתני בהמה לאו דוקא ורבינו יונה ז"ל תירץ דר"פ לא היה גורס בברייתא וצואר הבהמה אלא צואר סתם ומפרש אותה בעופא דקליל שיכול לנענעו כרצונו שלא חיישינן לדרסה ואפ"ה לכתחלה לא יעשה כן. ודע שיש מי שהורה דוקא עופא דקליל כגון תרנגולין ויונים דאינהו קלילין אבל אווזין וכיוצא בהם שהם כבדין דינם כבהמה ואם נעץ סכין והעביר הצואר מלמעלה ושחט שחיטתו פסולה אפילו בדיעבד דאיכא למיחש לדרסה כמו בבהמה. אבל מגדולי המורים הורו דלא שנא דכל עוף אין בו חילוק כלל והאי דקאמר בעופא דקליל ר"ל קל הטבע וכל עוד שהוא קל בטבעו אפילו גדול בגוף קל יהיה וכן היא מסקנת רבינו שהרי לא חילק. וכן יש מי שהורה דס"ס גדיים וטלאים קטנים דהם קלים כמו עוף דדינם כעוף וגם זה אינו כן דעת רבינו דבהמה סתם כתב ואע"פ שהיא קטנה בגוף היא כבידה בטבע:

ט השוחט והוליך את הסכין וכו'. רבינו אתא לאפוקי ממה שכתוב בתוספתא דמכילתין דאיתא התם מצות שחיטה מוליך ומביא הוליך ולא הביא הביא ולא הוליך כשרה ובלבד שיהא בסכין כדי הולכה והובאה נראה לדעת התוספתא דבעינן לאכשורי חדא מתרתי לעולם או הובאה והולכה ואפילו כל שהוא או הובאה לבד או הולכה לבד ובלבד שיהא שיעור דהיינו מלא צואר חוץ לצואר הנזכר במשנתנו דהיינו שיעור הולכה והובאה דתוספתא. ורבינו ז"ל לא נראה לו לפסוק כתוספתא משום דס"ל דתוספתא פליגא אמתני' דמתני' דהצריכה מלא צואר חוץ לצואר כשהוליך לבד או הביא לבד והתיז את הראש במוצה הולכה ולא הובאה דאז הוא דחיישינן לדרסה אבל אם לא התיז את הראש אלא כששחט כדרכו דהיינו רובם של סימנים או כולם לא בעינן חוץ לצואר כמלוא צואר אלא בהוליך לבד או הביא לבד כשרה ואפילו בכל שהוא משום דבהתזת הראש הוא דחיישינן דאי אפשר להתזה כמו זה בלא דריסה שיהא שאין בסכין כמלא שני צוארי הבהמה אבל בשחיטת שני הסימנין לבד לא בעיק כולי האי שיהא הם נחתכין בכל שהוא ואפילו בהובאה לבד או בהולכה

הרדב"ז (סכ"י)

דמין הוא לתוך הגומא היה שוחט שכן דרך עובדי ע"ז, ונראין דברי רבינו אם שחט לתוך הגומא ממש וכן דקדקתי מלשונו שהיגה לשון המשנה ואם עשה כן וכתב ואם שחט לגומא בשוק וכו':

ז כיצד שוחטין וכו'. פ"ק בברייתא בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה. ותניא נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה א"ר ענן אמר שמואל לא שנו אלא שהסכין למעלה וצואר למטה אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס והא קתני בין שהסכין למעלה וכו' אמר רב זביד לגלדין קתני סכין למטה וצואר בהמה למעלה בתלושה סכין למעלה וצואר בהמה למטה במחוברת רב פפא אמר בעופא דקליל והא דקתני בהמה לאו דוקא וכתב רבינו שני התירוצים ולא חילק רבינו בין עוף גדול לעוף קטן דאפילו גדול קל הוא בטבעו ואפשר דלהכי אסקיה תנא לעוף בלשון בהמה לומר דאפילו גדול כבהמה מותר דקליל:

ח שמא תרד הבהמה וכו'. נראה מדברי רבינו שאם עשה כן שחיטתו פסולה דהא רישא דנעץ את הסכין בכותל וסכין למעלה וצואר למטה לא התיר לכתחלה אלא בדיעבד הלכך סיפא דצואר למעלה וסכין למטה אפילו בדיעבד פסולה. וכתבו הפוס' דאפילו אמר ברי לי שלא דרסתי שהיא פסולה והומרא יהירא היא:

ט השוחט והוליך את הסכין וכו'. פ"ב במשנה היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה היה שוחט והתיז שני ראשים כאחת אם

משנה למלך

ועוד דאעיקרא דמלתא קשיא דהא אפילו מקדש באיסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת כמ"ש בסדיא בהלכות אישות וצ"ע. (א"ה עיין עוד בדברי הרב המחבר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה דפשיטא ליה דאין לוקין על אכילת חולין שנשחטו בעזרה משום דאיסורו מחמת לאו הבא מכלל עשה יע"ש):

ט השוחט והוליך את הסכין ולא הביאה וכו'. כתב בה"ח עלה דמתני' דשוחט שני ראשים דלכתחילה בעינן הולכה והובאה והכי איתא בתוספתא אך הסמ"ע ח"א סי' ל"ס כתב דלכתחלה נמי שוחט בהולכה או בהובאה ועיין בפר"ח:

וכן

לחם משנה

ח נעץ את הסכין וכו'. שם פ"ק (דף י"ז:) אמר מר נעץ סכין בכותל ושחט בו שחיטתו כשרה וכו' (עיין בכ"מ בד"ה כיצד שוחטין כו') וכי מכשרינן בסכין למעלה וצואר למטה היינו בדיעבד אבל לכתחלה לא דהוי תלוש ולבסוף חיברו. וכבר כתב רבינו בפרק ראשון דלכתחלה לא דפסק כרבי ומ"מ כתב כאן אלו הדברים בלשון בדיעבד שאמר נעץ את הסכין וכו'. ואם תאמר אם כן היכי מוקמינן בגמרא ההיא דבכל שוחטין וכו' בין שהסכין למטה וכו' לגלדין דסכין למעלה נמי לא מכשרינן במחוברת אלא בדיעבד ובברייתא תנא שוחטין לכתחלה. ויש לפרש דכבר אוקמיה לעיל ההיא ברייתא כרבי חייא דאמר אפילו לכתחלה שוחטין והך ברייתא דנעץ כרבי וכי תימא א"כ מאי פריך לרב ענן דקאמר לא שנו אלא שהסכין וכו' מההיא ברייתא דקתני בין שהסכין כו' הא ההיא אתיא כר' חייא והך כרבי י"ל דהכי פריך ע"כ לא פליג רבי חייא ורבי אלא במחובר אבל אסכין למעלה לא פליגי כלל והוא פשוט: לפיכך אם היה עוף וכו'. רבינו פסק כשני התירוצים דרב פפא לא פליג אדינא קמא ולדידיה ברייתא איירי בעוף דבכל ענין מותר ושמואל איירי בבהמה ויש חילוק בין סכין למטה וסכין למעלה ובתלוש שאחז הסכין בידו אפילו הסכין למטה בבהמה כשרה כתירוצא קמא דאמר סכין למטה וצואר בהמה למעלה בתלוש ואע"ג דבעוף אמרו בברייתא בכל שוחטין דהיינו לכתחלה כבר כתבתי דהיינו כרבי חייא אבל רבי סבירא ליה דתלוש ולבסוף חיברו לכתחלה לא והכי פסק רבינו. ומ"ש רבינו בין שהיה הבהמה רבוצה וכו' ואחז בערפה והסכין בידו וכו' אע"פ שכתב לשון ושחט אפילו לכתחלה מותר דבה לא אפליגו רבי ור' חייא כלל:

ט השוחט והוליך את הסכין ולא הביאה וכו'. מלשון רבינו נראה שהוא מחלק בין שוחט למתיז דבשוחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה לבד או בהוליך אפילו לא הביא סגי אבל במתיז כל הראש אז בעינן הולכה והובאה או שיהיה בסכין מלא שני צוארים וכ"כ מלשונו שבשוחט לא חילק בין צואר אחד לשני צוארים ובהתיז חילק ואמר הוליך וכו' והתיז את הראש בהולכה משמע דבהתיז את הראש אז בעינן מלא שני צוארים וכן שחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשרה ולא הצריך שם מלא שלשה צוארים היכא

מגדל עוז

כיצד שוחטין מותח הצואר עד למטה ממנה שחיטתו כשירה. פ"ק דחולין (דף ט"ז): השוחט והוליך את הסכין וכו' עד שעבוים כמבקע כשרה. פרק שני דחולין (דף ל'):

הגהות מיימוניות

° [כתב הטור ז"ל וכתב הרשב"א דוקא בעוף הקל כתרנגולים אבל הכבד כאווזים לא ונראה לי כיון שאינו מחלק בגמרא אלא בין בהמה לעוף דכל עוף שרי אע"פ שהוא גדול קל הוא בטבע עכ"ל]:

הוליכה ושחט שחיטתו כשרה. הוליך והביא עד שחתך הראש והתיזו שחיטתו כשרה. הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך והתיז את הראש בהולכה בלבד או בהבאה בלבד. אם יש בסכין כמלא שני צוארים מצוארי הנשחט שחיטתו כשרה ואם לאו שחיטתו פסולה. שחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשרה: י ״שנים שאחזו בסכין אפילו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו ושחטו שחיטתו

א שם:

בהולכה לבד. וזהו שיטת הרמב"ן ז"ל. אבל יש מהאחרונים שפסקו כתוספתא דאפילו בשחיטת הסימנים לבד בעינן הולכה והובאה תרווייהו היכא דאין בסכין כמלא שני צוארי הנשחט או בהולכה לבד או הובאה לבד בעינן בסכין כשני צוארי הנשחט. ואמרי דתוספתא לא פליגא אמתני' דהתזה דתנן במתני' היינו התזת הסימנים כדאמרינן בגמ' בפ"ק השוחט מנין לרבות את הראש שכבר הותז והתם על כרחין התזת הסימנין בלחוד הוא וכן פירשה רש"י ז"ל. ועוד הכריחו דבריהם מדרישא דמתני' דקתני התיז את הראש בבת אחת פסולה על כרחין בהתיז את הסימנים מתפרשת וכן פירשה רבינו בפ"ג וא"כ הרי דלהתזה הסימנין קאמר בבא דרישא התזת הראש וה"ה לאמצעיתא דקתני היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת דעל התזת הסימנים קאמרה ומהני' לא פליגא אתוספתא דמכילתין דלתרווייהו בעיק או הולכה והובאה או כדי הולכה והובאה דהיינו כמלא צואר חוץ לצואר וכן היא מסקנת הרשב"א והרא"ש. ומיהו אפשר לדחות ראיות אלו ולקיים

צואר חוץ לצואר בד"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשרה. ומ"ש רבינו כמלא שני צוארים מצוארי הנשחט זה הוא כשלא היה אלא ראש אחד שכך כתב והתיז את הראש אבל בשני ראשים צריך שיעור ג' צוארים וכן לכמה ראשים צריך שיעור צואר א' מצוארי הנשחט יותר ממנין הראשים ודעת רבינו כדעת הרמב"ן דדוקא בהתיז את הראש הוא דבעינן מלא צואר חוץ לצואר לפי שא"א להתיז הראש כולו אלא בדרסה כל היכא דליכא סכין כי הא שיעורא אבל בהתיכת הסימנין לא בעינן כולי האי דבכל שהוא הן נחתכין שכן כתב השוחט והוליך את הסכין וכו' כשרה ולא חילק בין יש בסכין מלא שני צוארים או לא:

י שנים שאחזו וכו'. פ' השוחט (דף ל':) שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו א' למעלה וא' למטה שחיטתו כשרה. ואמרינן בגמרא (דף ל') אמר רב יהודה אמר רב השוחט בשנים

דעת רבינו ז"ל דלע"ג דבר"פ השוחט קתני מנין לרבות את הראש שכבר הותז (חסר מכאן) : הוליך והביא וכו'. הוליך לשחיטה דלא בעינן הולכה והובאה אלא בשהתיז את הראש דוקא אבל בשלא התיז את הראש שחיטתו כשרה אפילו שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל הוליך והביא אפילו התיז את הראש כשרה ודייק לה ממתני' דקתני היה שוחט והתיז את הראש ופירש"י ז"ל היה שוחט במשיכה והתיז את הראש בהובאה ראשונה עד שלא הספיק להוליך או הוליך תחלה והותז הראש עד שלא הספיק להביא בכה"ג בעינן שיהא בסכין כמלא צואר דהיינו מלא צואר חוץ לצואר כמו שפירשו בגמרא אבל אם הספיק להוליך ולהביא או להביא ולהוליך לא בעיק כמלא צואר חוץ לצואר ובסיפא דמתני' נמי קתני בד"א בזמן שהוליך ולא הביא. ודע שיש מי שפירש משנה זו בהתזת הסימנים כמו שכתבנו והוסיפו להחמיר עוד שלא התירו בהוליך והביא במתני' אלא דוקא בהתזת הראש דהיינו התזת הסימנים כפי שיטתם אבל התזת הראש ממש פסול. ודקדקו זה מדברי רש"י ז"ל מדקאמר רש"י בריש פירקא דהשוחט מטהו עד שיזוב דמו ותו לא דמשמע ותו לא דוקא ואם שחט יותר פסול ודחו כל המפרשים סברא זו דמאי דאמר רש"י ותו לא לא לעיכובא קאמר אלא דתו לא צריך יותר וסגי בהכי למודיה ואפילו למאן דאסר אם התיז את הראש ואפילו הוליך והביא דוקא בכל שהוא אבל אם יש בסכין שיעור הולכה והובאה דהיינו כשני צוארי הנשחט אפילו נחתך הראש ממש כשרה:

הוליך ולא הביא וכו'. אם היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין כמלא צואר וכו'. וכבר פירשנו למעלה. ומ"ש רבינו והתיז את הראש בהולכה בלבד או בהובאה בלבד אם יש בסכין כמלא שני צוארים וכו', לא שיצטרך להוליך רוב הסכין קודם שישחוט הרוב דאין אדם יכול להזהר בזה כי פעמים שהסכין חד והריף והחותך רוב הסימנין קודם שיוליך או יביא כשיעור שני צוארין אלא לא אמרו חז"ל שיעור זה אלא דקים להו שאז יכול לשחוט בריוח בלא דרסה. וזהו שכתב רבינו בהולכה לבד וכו' לא הולכת כל הסכין או הובאת כל הסכין אלא הולכה דשוחט והובאה דשוחט קאמר וכן פסק הרא"ש ז"ל: ומה שאמר אם יש בסכין כמלא שני צוארים וכו'. לאפוקי ממ"ד דלא בעינן דוקא כשני צוארי הנשחט אלא כמלא צואר חוץ לצואר אפי' צואר כל שהוא כגון אם שחט בהמה דלא בעינן לשער אותו הצואר האחר בצואר בהמה אלא אפי' בצואר עוף ולאפוקי מהאי דעתא כתב רבינו מצוארי הנשחט דבצואר הנשחט משערינן וטעם נכון הוא דהאי דמצריכין כמלא צואר חוץ לצואר משום דבהאי שיעורא יש כדי הולכה והובאה ואם הוא בעוף הגדול מה יועיל אם יהיה חוץ לצוארו כצואר עוף קל ודאי בהכי לא יש שיעור להוליך בצוארו ולהביא אלא ודאי בעינן כשני צוארי הנשחט. אלא שראיתי להראב"ד ז"ל דכך אמר במשנתנו והוא דלא הכשירו המשנה בכל שהוא בשהוליך והביא אלא בכל שהוא חוץ לצואר והכי פירושא דמתני' בד"א דבעינן מלא צואר חוץ לצואר בשהוליך ולא הביא אבל אם הוליך והביא אפי' כל שהוא חוץ לצואר סגי ומ"מ כל שהוא חוץ לצואר בעינן. ולא ראיתי בכל המפרשים שתפס שיטה זו. ובמתני' תנן היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת אם יש בסכין כמלא צואר אחד כשר ורבינו ז"ל לא כתבה משום דפשיטא לן דלעולם בעינן שיהיה חוץ לצואר כמלא צואר מה לי בבהמה אחת מה לי בשתי בהמות דזיל בתר טעמא דמשום מה הצריכוהו רבנן כמלא צואר חוץ לצואר משום דבהאי שיעורא יכול לעשות הולכה והובאה ה"ה בשתי בהמות. תדע בגמ' נסתפקו בהאי אם יש בסכין מלא צואר דרישא דאמר ר' זירא מלא צואר וחוץ לצואר אי וחוץ לצואר כל שהוא די או חוץ לצואר כמלא צואר דהיינו שני צוארין ופשטוה מסיפא דקתני היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה דע"כ לית לן למימר בהאי מלא צואר מלא צואר דוקא דהשתא בבהמה אחת בעינן מלא צואר חוץ לצואר בשתי בהמות סגי להו בצואר אחד אלא ודאי מלא צואר חוץ לשני צוארים וה"ה ברישא מלא צואר חוץ לצואר הרי דדין אחד להם ולזה לא כתבה רבינו. אבל שאר המפרשים הביאוה לפסק הלכה משום דנפקא להו מינה דאם שחט שני ראשים כאחת ואין בסכין אלא מלא שני צוארים אם ברי לו שהוליך ולא הביא הפנימית כשרה דבהלכות שחיטה הוו שני צוארים ואם נשחטה לבדה היתה כשרה ולא הפסידה עתה שנשחטה עם חברתה ה"ה לכשרה ואם בהובאה שחט החיצונה כשרה מהאי טעמא וזו היא סברת הרא"ש. והרשב"א ז"ל פסל את שתיהם דחיישינן דילמא דרס בתרווייהו ונראה דעת רבינו ז"ל דאלו היה סובר דשום אחד מהם כשר היה כותבו לפסק הלכה לאשמועינן חדוש זה אבל כל עוד דס"ל דשתיהם אסורין אין בדין זה חדוש כלל על מה שכתב בתחלה הוליך ולא הביא וכו' לפי שטעם אחד לשתיהם כמו שכתבנו: שחט שני ראשים וכו'. כלשון המשנה דפרק השוחט. ומיהו צ"ע למה כתבה רבינו בלישנא דדיעבד דהא בגמ' מוקימנא להא מתני' בקדשים ובקדשים הוא דדיעבד כשרה ולכתחלה לא אבל בחולין אפי' לכתחלה שוחט שני ראשים כאחד וילפינן לה מדכתיב תזבחהו ואמרינן דים אם למסורת תזבחהו משמע דלשוחט יחידי קאמר ולא שנים מדלא כתיב תזבחוהו ומדכתיב הוא משמע נמי לזבח שאף הוא יחידי וכל זה בקדשים ולמעוטי אבל בחולין אפילו לכתחלה:

י שנים שאחזו בסכין וכו'. קרוב ללשון המשנה דתנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפי' אחד מלמעלה ואחד למטה שחיטתו כשרה ואוקימנא בגמ' בסכין אחד ושני בני אדם אחד מחזיק בראש הסכין והשני מחזיק בקתו ולע"ג דלכאורה נראה מלשון המשנה דלכתחלה שנים אוחזין לא נסירא ליה לרבינו לפרשה בלכתחלה אלא בדיעבד ומש"ה כתב שנים שאחזו ולא כלשון המשנה שנים אוחזין משום דס"ל דמשנתנו בדיעבד מתפרשת והכי פירושא דמתני' שנים שאחזו וכן פירשה הרב רבינו יהונתן בפירוש המשנה ועוד מסיפא דמתני' מוכח דרישא דיעבד דקתני שחיטתו כשרה אלמא רישא דמתני' בדיעבד היא וקמ"ל דלא חיישינן שמא דרסו דילמא האחד עיכב הסכין לחבירו כשהוליך האחד להוליכה אלו ומש"ה הוא דבדיעבד שרי אבל לכתחלה איכא למיחש להכי דלע"ג דמוכחי בגמ' דחולין שרי לכתחלה לזבוח שנים זבח אחד ה"מ כשהשנים אוחזין במקום אחד בקתו של סכין דאז שניהם מוליכין הסכין בשוה אבל אחד בראש הסכין ואחד בסופה צריך לחוש לכתחלה שמא ידרסו. ומ"ש רבינו אפי' אחד מצד זה ואחד מצד זה כנגדו הוא פירושא דמתני' דאמרה אפי' אחד למעלה ואחד למטה דקאי אסכין אבל רש"י פירש דקאי אצואר דבהמה דפירש ומאי אחד למעלה ואחד למטה דנקטי סכינא באלכסון. נראה מדבריו דקאי אצואר דבהמה ורבינו ס"ל דקאי אסכין וכן פירשה רבינו בפירוש המשנה וז"ל אחד למעלה ואחד למטה שיהיה זה אוחז בקצה הסכין והשני אוחז בקצה השני:

וכן

הגה"ה

*והאי דקתני במתני' שנים אוחזין הכי דמשמע לכתחלה לא היא שפירוש המשנה הוא הכי ר"ל שנים שאוחזין וכן הוא לשון המשנה כמו דקתני גבי אגודת אזוב תחלתו שנים משמע לכתחלה ופירש"י שתחלתו משמע דיעבד וסיפא נמי דמתני' דייק דקתני שחיטתו כשרה דמשמע בדיעבד:

הרדב"ז (סכ"י)

אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה בד"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך וכו' ואסיקנא בגמרא מלא צואר חוץ לשני צוארין. ומה שכתב רבינו כמלא שני צוארין מצוארי הנשחט להו למימרא שאם היה שוחט שני ראשים שצריך שיהיה אורך הסכין כמלא ד' צוארין אלא כיון שיש בארכו כמלא ג' צוארין סגי כיון שיש צואר אחד חוץ לשני הצוארין כדאיתא בגמרא. ויש מי שכתב לא היה בסכין אלא כדי שני ראשין הביא ולא הוליך החיצונה כשרה והפנימית פסולה הוליך ולא הביא הפנימית כשרה והחיצונה פסולה ואין כן דעת רבינו ולא דעת רוב הפוסקים אלא שתיהן פסולות דחדא שחיטה היא וכבר האריכו הראשונים בזה ע"ש:

י שנים שאחזו בסכין וכו'. שם במשנה (דף ל':) שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד למעלה ואחד למטה שחיטתן כשרה ותני עלה אין חוששין שמא ידרסו זה על זה ומוקי לה בשני סכינין ושני בני אדם ומוקי לה נמי בסכין אחד ושני בני אדם ותני אין חוששין שמא ידרסו [זה] על זה. ההוא תורא דאישחט בשנים ושלשה מקומות עאל

לחם משנה

היכא שהוליך ולא הביא משמע דכשהוא בשחיטה בכל דהו סגי ובאמת שלשון המשנה היה מורה כן לכאורה בפ' השוחט (דף ל':) שבתחלה אמרו שם השוחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשרה ולא חילקו שם בין שני צוארים לצואר אחד ואח"כ בדין התיז חילק בין מלא שני צוארים לצואר אחד. זה היה נראה לכאורה בפי' המשנה ודברי רבינו והוא דלא כרש"י ז"ל אבל אי אפשר לומר כן דבפרק קמא (דף י"ב) הקשו גבי זרק סכין לנועצה בכותל והא בעינן מוליך ומביא ואי בשחיטה רוב א' או רוב שנים לא בעינן הולכה והובאה מאי פריך הא התם לא התיז הראש בבת אחת אלא שחט רוב א' או רוב שנים לבד. לכך נראה ודאי לפרש כפי' רש"י ז"ל ושאר המפרשים דלא שני לן בין התיז לשוחט כלל ומאי דנקט התיז רבותא אשמעינן דאפילו התיז כל הראש כשר כשיש כמלא שני צוארים ולפי זה נ"ל מה שחילק במשנה בין מלא ב' צוארים אפילו הרישא דמתניתין דשוחט קאי וכן רבינו נמשך אחר אותו הלשון ומאי דקאמר רבינו שחט שני ראשים וכו' אם הוא בהולכה או הובאה לבד בעינן ג' צוארים ואם הוא בהולכה ובהובאה בכל דהו סגי ולא הוצרך לבאר שכבר נתבאר ממ"ש לעיל מיניה:

י שנים שאחזו בסכין וכו'. פרק כל השוחט (דף ל') אמר רב יהודה אמר רב השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי בעינן שחיטה מפורעת וליכא והקשו מתני' בשנים אוחזין בסכין וכו' ואוקמוה בסכין אחד ושני בני אדם אבל שני סכינים ושני בני אדם פסול ובתר הכי אמרו במסקנא דמתני' בשני סכינים ושני בני אדם שאמרו שר' יצחק שקל מההוא תורא דאישחט בשנים ושלשה מקומות ואמר ליה רבי זירא למדתנו רבינו כלומר בלקיחה זו דמתני' בשני סכינים ושני בני אדם וא"כ כ"ש סכין אחד ושני בני אדם וכך פסק רבינו והוא מסרס בשנים ושלשה מקומות

שחיטתן כשרה. [א]וכן שנים שאחזו שני סכינין ושחטו כאחד בשני [כ] מקומות בצואר שחיטתן כשרה. ואפילו שחט זה הושט בלבד או רובו והשני שחט במקום אחר הקנה או רובו הרי שחיטה זו כשרה ואע"פ שאין השחיטה כולה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה כקולמוס ושחיטה העשויה כמסרק כשרה: יא [ב]אין שחיטת החולין צריכה כוונה אלא אפילו שחט כמתעסק או דרך שחוק או שזרק סכין לנועצה בכותל ושחטה בהליכתה הואיל והשחיטה כראוי במקומה ושיעורה הרי

א טור שם סי' כא עד כמסרק כשרה: ב טור יו"ד סי' ג סמ"ג עשין סג:

כסף משנה

בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה וכו' שמואל אמר וכו' בעינן שחיטה מפורעת וליכא וכו'. (דף ל':) ההוא תורא דאישחיט בשנים ושלשה מקומות עאל ר' יצחק בר שמואל בר מרתא שקל משופרי שופרי א"ל רבי זירא למדתנו רבינו משנתנו בשני סכינין ושני בני אדם ופירש"י למדתנו רבינו בלקיחה זו משנתנו (דקתני שנים אוחזין בסכין) אפילו בשני סכינין קמכשר ע"כ. כלומר וכ"ש שנים אוחזין בסכין אחד. ובהכל שוחטין (דף י"ט:) גמרא השוחט מתוך הטבעת אמר ר' אלעזר בר מנוימי שחיטה העשויה כמסרק כשרה והאפשר שרבינו לא כתב דין השוחט בשנים ושלשה מקומות מפני שסמך על בבא דשנים אוחזין בשני סכינין ושחטו בשני מקומות או מפני שסמך על מ"ש דין שחיטה העשויה כמסרק:

וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן בשם רב אחאי דשחט בשנים ושלשה מקומות היינו ששחט בשנים ושלשה מקומות בהיקפו של סימן בין שאותן שחיטות הן זו כנגד זו בין שאחת למעלה ואחת למטה כיון שכלם בהיקפו של סימן ואילו תצרפם במקום אחד יהא בהם רוב בהיקפו של סימן כשרה. ושחיטה העשויה כקולמוס פי' באלכסון. ומה שתפס רבינו שנים אוחזים בסכין תחלה ואח"כ כתב וכן שנים שאחזו שני סכינין כלומר לא מיבעיא כששנים אוחזים בסכין אחד כשרה דהא איכא שחיטה מפורעת ואפילו שמואל מודה בה אלא אפילו שנים שאחזו שני סכינין דליכא שחיטה מפורעת דהא פליג שמואל עלה בגמרא אפ"ה כשרה ולא זו בלבד דהא נשחט רוב היקף הסימן והיא ביותר אלא אפילו כקולמוס שהיא באלכסון או כמסרק שהיא שחתך כאן מעט וכאן מעט אפילו הכי כשרה:

יא אין שחיטת החולין צריכה כוונה וכו' לפיכך חש"ו וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י"ב:) גמרא וכלם ששחטו כלומר חש"ו ואחרים רואים אותן שחיטתן כשרה מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה אמר רבא רבי נתן היא דתני אושעיא זעירא דמן חבריא זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה רבי נתן מכשיר והחכמים פוסלין הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר' נתן והא בעינן מוליך ומביא שהלכה ובאה כדרכה ופירש"י שהלכה ובאה כדרכה שהתכה בהליכתו והכתה בכותל וחזרה וחתכה וה"ה נמי דמצי לתרוצי בסכין שיש בה כדי לצואר כמלא צואר דסגי ליה בהליכתו לחודה כדלקמן אלא

בכל

מגיד משנה

וכן שנים שאחזו וכו'. הוציא רבינו דין זה מההיא דגרסינן בגמ' ההוא תורא דאישחיט בשנים או שלשה מקומות עאל ר' יצחק בר שמואל בר מרתא שקל משופרי שופרי א"ל ר' זירא למדתנו רבינו שמשנתנו בשני סכינין ושני בני אדם ופירש"י ז"ל למדתנו רבינו בלקיחה זו משנתנו דקתני שנים אוחזין בסכין אפילו בשני סכינין קא מכשר. וכן נראה מגרסת רבינו שהיא כגירסת רש"י ז"ל ואפי' לגרסת בה"ג דגרים משנתנו בסכין אחד ושני בני אדם ואתמוהי קא מתמה עליה היאך היה אוכל ממנו אפי' הכי כיון דלא חש ר' יצחק להשיבו למדנו לפי דרכנו שחזר ממה ששנה להם ומפרש משנתנו אפי' בשני סכינין. וזהו שכתב רבינו וכן, דמתני' מתפרשת בתרי אנפי בין בשנים בסכין אחד דהיינו בבא קמייתא שהתחיל שנים שאחזו בסכין אחד וכו' ומתפרשת נמי בשנים שאחזו בשני סכינין וזהו וכן שנים שאחזו בשני סכינין וכו': ואפי' שחט זה הושט לבדו וכו'. פסק כרב דגרסינן התם אמר ר"י אמר רב השוחט בשנים או בשלשה מקומות שחיטתו כשרה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי בעינן שחיטה מפורעת וליכא. וכן פסקו כל הפוסקים כרב זולת רבינו האיי ורבינו שרירא ורבינו שמואל בן חפני שפסקו כשמואל ואין להם בזה טעם ברור. הדא דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכן הכריע הרי"ף ז"ל ועוד דקי"ל בכל דוכתא מעשה רב והכא ר' יצחק בר מרתא עבד עובדא ואכל משופריה ש"מ דהכי הלכתא. ובפירוש המימרא רבו הפירושים דלדעת רש"י ז"ל ר"ל ששחט כאן וחזר וחתך למטה או למעלה ודבריו סתומים כי לדעת התוס' שפוסקין שצריך להיות רוב הקנה או הושט במקום אחד צריך בהכרח לפרש דברי רש"י דבמקום אחד יש רוב דאל"כ פסולה. וא"ת כיון דבמקום אחד יש רוב א"כ שחיטה מפורעת היא ואיך אמר שמואל בעינן שחיטה מפורעת וליכא ותירצו כיון דחתך המיעוט תחלה ואח"כ חתך הרוב לא הויא שחיטה מפורעת דלא מרווח קא רווח פירש דאינו מתפשט החתך לכאן ולכאן. אבל לפי דעת בעל התרומות דפסק דאפילו מעט כאן ומעט כאן ואפילו בסימן אחד מצטרף לרוב אפשר דרש"י כוון לזה. ורב אחאי משבחא פירש בשנים או בשלשה מקומות כגון שכל אותם מקומות בהקפות של סימן בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו בושט כגון בטעה ששחט ונהפך הסימן נחתך כאן מעט וכאן מעט סביב סביב ובין כולו איכא רובא. ועוד כתב בשאלתות דאפילו חתך מעט הסימן למעלה מצד העור וחזר וחתך מיעוטו למטה מצד אחר זה שלא כנגד זה דכשרה דבין בכל יש רוב. ורבינו הגדול פירש שנים או שלשה מקומות כגון רוב הקנה למעלה ורוב הושט למטה וזהו פירוש רבינו שכתב ואפילו שחט זה הושט לבדו או רובו והשני שחט במקום אחר הקנה או רובו. ומיהו אפשר דרבינו ז"ל לענין דינא ככולהו פירושי ס"ל מייתור לשונו דכתב אע"פ שאין השחיטה כולה במקום אחד. תדע דנקט לה בלשון ואפילו דנראה דס"ל דהיכא דשחט אחד סימן האחר או רובו דהוי רבותא טפי משחטו שניהם רוב הסימן במקומות מפוזרין והוי נמי רבותא טפי משחט אחד בשני מקומות רוב הסימנים: וכן שחיטה העשויה בקולמוס וכו'. שם גבי תיובתא דר' אבין הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשחיטה העשויה כקולמוס, ופירש"י ז"ל באלכסון דכוליה חד מקום הוא ומפורעת קרינן ביה והתחיל בקנה למעלה וחתך ושיפע כלפי מטה ובמקום שנגמרה שחיטת קנה התחילה שחיטת ושט וכן מלמטה למעלה: וכן שחיטה העשויה כמסרק. בפ"ק א"ר אלעזר בר מנוימי שחיטה העשויה כמסרק כשרה ופירש רבינו אפרים שחיטה שיש לה שינים וארכן לאורך הקנה הואיל ובין עיקר השינים יש רוב סימן שחוט כשרה ויש מי שפירש שבעוד שחתך הסימן הכניס הסכין אילך ואילך בחתך ונראה כעין שינים כשרה:

יא אין שחיטת חולין צריכה כוונה וכו'. פשוט בפ"ק גבי מתני' דקתני וכלן ששחטו ואחרים רואין אותם ואמרינן עלה בגמ' מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה אמר רבא ר' נתן היא דתני ר' אושעיא זעירא דמן חברייא זרק סכין לנעצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה ר' נתן מכשיר וחכמים פוסלים הוא תאני לה והוא אמר לה הלכה כר' נתן. וכתב הרשב"א ז"ל דלר' נתן אפי' כוונת חתיכת בשר לא בעינן כדאמרינן בפרק השוחט טעמא דנפלה הא הפילה כשרה וקמ"ל דאפי' דלא מכוין לחתיכה כלל כשרה ורבנן נמי לא בעו כוונת שחיטה דמדגלי רחמנא מתעסק בקדשים דפסול מכלל דחולין שרו אלא כוונת חתיכת סימנים בעי וחש"ו לאו בני חתיכת סימנים נינהו אלא לחתיכת בשר בעלמא מכווני כדאמר בהשוחט עכ"ל ז"ל. ורבינו פסק כר' נתן דאפי' כוונת חתיכה נמי לא בעי וזהו שכתב ואפי' שחט במתעסק או דרך שחוק וכו'. ומה שכתב ושחטה בהליכתה נראה

דכיון

הרדב"ז (סכ"י)

עאל ר' יצחק בר שמואל בר מרתא ושקל משופרי שופרי ומעשה רב והכי הלכתא דלא בעינן שחיטה מפורעת והיכא דשחט אחד מהם רוב הסימנים פשיטא שהיא כשרה והיכא ששחט אחד מיעוט הקנה או הושט לצד הראש ושחט גם השני למטה מיעוט הקנה או הושט פשיטא נמי שהיא פסולה שהרי לא נשחט רובו של אחד ובקנה עדיין יכולה לחיות שהרי לא נפסק רובו אלא כגון ששחט בשנים ושלשה מקומות בהיקף הסימן ומצטרפין השיתוכים לרוב הסימן וכשרה א"כ כגון ששחט אחד לצד הצואר ואחד למטה לצד הצואר אע"ג שאין השיתוכים מכוונים זה כנגד זה ממש ואם תצרפם יש כאן רוב שאם נפסק הקנה בכה"ג לא תחיה ודכוותה בושט מצטרף וכשרה: וכן שחיטה העשויה כקולמוס וכו'. שם אפילו מאן דבעי שחיטה מפורעת העשויה כקולמוס מפורעת היא:

יא אין שחיטת חולין וכו'. פ"ק (דף י"ב:) במשנה וכולן ששחטו ואחרים רואין אותם שחיטתן כשרה ומאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה ר' נתן היא וכו' והכי הלכתא: או שזרק סכין וכו'. היינו פלוגתא דר' נתן והחכמים ומסיים בה הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר"נ:

לפיכך

לחם משנה

מקומות כפירוש רבינו הגדול שכתבו התוס' שהוא רוב הקנה למעלה ורוב הושט למטה ונתבארו דבריו:

יא אין שחיטת חולין צריכה כוונה וכו'. פרק השוחט (דף ל"א) משנה נפלה סכין ושחטה וכו' ואמרו שם טעמא דנפלה וכו' (עיין בכ"מ) ואם תאמר אם כן היכי קאמר רבינו לפיכך כו' דמשמע דמהדין הראשון נמשך השני והא בגמ' עבדינן צריכותא ואמרו דאע"ג דדין ראשון ליתיה משום דלא מתכוין לשום חתיכה אפילו הכי אפשר דכשמתכוון לשם חתיכה דהוי כדינא דחרש שוטה וקטן דמותר וי"ל דמאי דקאמר לפיכך אינו ר"ל דמהדין הראשון נמשך השני אלא הכי קאמר כיון שאני אומר ששחיטת חולין אינה צריכה כוונה דמשמע שום כוונה כלל מאלו הדברים יוצא גם הדין השני: הואיל והשחיטה כראוי במקומה וכו'. אמר כן מפני שבגמרא הקשו הא בעינן מוליך

ומביא

הגהות מיימוניות

[כ] דרב יצחק בר שמואל בר מרתא שקל משופריה שופריה ועוד דהלכה כרב באיסורי דאמר כשרה ולא כשמואל דאמר בעינן שחיטה מפורעת וליכא פר"ש מפני ששחטה במקום אחד מיעוט הסימן ובמקום אחר הרוב ומפני שהחתיכות מקורבין ואין שחיטת הרוב מתרווח מפני קירוב החתיכות ובשאלתות פירש שכל אלו המקומות בטבעת אחת וכיוצא בו בושט ששחט היקפו של סימן כאן מעט וכאן מעט וכשתצרף החתוכים תמצא בהן רוב דוקא בזה פוסל שמואל דלא הויא שחיטה מפורעת וכן מפרש בכתב רבי אלדד הדני עוד מפרש בשאלתות שאפילו חתך מיעוט הקנה למעלה לצד העור וחזר וחתך מיעוטו לצד אחר זה שלא כנגד זה כשרה שהרי יש כאן רוב אם תצרפם ס"ת וכן פר"ח וספר התרומה כתב גם כן כבעמוד דאפילו בשני סכינים ושני בני אדם וכתב דאפילו לדברי ה"ג דמפרש דרבי זירא פליג אדרב יצחק בר שמואל בר מרתא וא"ל בתמיה למדתנו רבינו משנתנו בשני סכינים ושני בני אדם מ"מ מעשה רב וכן התוס' ובאבי"ה כתב שרבינו יצחק ברבי יהודה כתב שאם שהה מעט בושט ושוב הגביה ידו ושחט במקום אחר הוה ליה כניקב הושט וטריפה וכן כתב שמ"א מפי רב האיי ורב שרירא אביו דהשוחט בב' וג' מקומות בין בזה אחר זה בין בבת אחת בין באונס בין ברצון שחיטתו פסולה ורב יצחק דשקל משופרי שלא כהוגן עשה וכו' אי נמי אע"ג דשקל משופריה לא אכל מיניה כשהקשה לו רבי זירא ע"כ ובשערי השחיטה נמי כתב דהשוחט בב' וג' מקומות רבו המכריעים בהלכה לאיסור הילכך מוגרמת היא ופסולה וראבי"ה גופיה פסק להיתר כששחט במקום אחד רוב וכן ר"י אלפס ורבינו יואל הלוי גם כן כדברי השאלתות דכי היכי דמצטרפי לרוב לאיסור כדאמרינן באלו טרפות גבי ניקבה כנפה הכי נמי מצטרפי לרוב להכשיר וכן ראב"ן וכן הודה רבינו אליקים ב"ר יוסף

ומעשה

מגדל עוז אין שחיטת החולין צריכה כונה עד שכשחטה כתקנה הרי זו כשרה. פ"ק דחולין (דף י"ב):

הרי זו כשירה: יב [א]לפיכך חרש או שוטה או קטן או שכור שנתבלבלה דעתו ומי שאחזתו רוח רעה ששחטו ואחרים רואין אותם שהשחיטה כתיקנה הרי זו כשרה. [ב]אבל סכין שנפלה ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה הרי זו פסולה שנאמר וזבחת עד שיהיה הזובח אדם ואע"פ שאינו מתכוון לשחיטה: יג [ג]גלגל של אבן או של עץ שהיתה הסכין קבועה בו וסבב אדם את הגלגל ושם צואר העוף או הבהמה כנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל הרי זו כשירה. ואם המים הן המסבבין את הגלגל ושם את הצואר כנגדו בשעה שסבב ונשחט הרי זו פסולה. ואם פטר אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו הרי זו כשרה שהרי מכח אדם בא. במה דברים אמורים בסביבה ראשונה שהיא מכח האדם אבל מסביבה שנייה ולאחריה אינה מכח האדם אלא מכח המים בהילוכן: יד [ד]השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות אע"פ שלא נתכוון לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרין העכו"ם הרי שחיטתו פסולה. אבל אם שחט לשם מזל הים או מזל ההר או לכוכבים ומזלות וכיוצא בהן הרי זו אסורה בהנייה ככל תקרובת עכו"ם:

השוחט

א טור שם סי' א : ב טור שם סי' ג : ג טור שם סי' ז : ד טור שם סי' ד סמ"ג שם :

מגיד משנה (מכ"י)

דכוון למה שפירשו המפרשים שצריך לראות שלא החליד הסכין בין סימן לסימן או תחת העור ואם לא נסתכל בזה אם מלא הגולה התוכה ודאי לא החליד כדאמרינן בגמרא רבא הוה בדיק להו גירא (פי' חץ) לר' יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרח. ואקשינן ודילמא עביד חלדה ומשנין חזינן גדפי דפרמי ופירש"י ז"ל רואין נוצה שסביב הצואר כרוחות. ובגמ' מקשו והא בעינן מוליך ומביא ומשנין שהלכה ובאה כדרכה ופירש"י שהלכה וחתכה בהליכתה והכה בכותל וחזרה וחתכה. וה"ה נמי דמצי לתרוצי בסכין שיש בו חוד לצואר כמלא צואר דסגי ליה בהליכתו לחודה אלא בכל דהו מהדר לאוקמיה. ורבינו השמיט כל זה משום דהולך לשיטתו דאפי' בכל דהו סגי ואפי' לא הוליך והביא אלא הובאה לבד או הולכה סגי כמו שנתבאר דעתו לעיל ומה שהקשה התלמוד והא בעינן הוליך והביא לרווחא דמילתא קא מקשי אבל לפום דינא לא בעינן הולכה והובאה אלא חדא מינייהו ואפי' בסכין כל דהו :

יב לפיכך חש"ו וכו'. משום דבגמ' אמרינן מאן תנא דלא בעינן כוונה כו' ופירש"י ז"ל מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה דהא חש"ו אין בהם דעת להתכוין לשחיטה וקתני כולן ששחטו וכו' דקאי נמי אחש"ו א"כ הא בהא תליא דכל עוד דשחיטת חולין לא בעיא כוונה שחיטת שוטה וקטן וכל הנזכרים דאין להם כוונה אם אחרים רואין אותן שלא קלקלו שחיטתן כשרה. ודקדק רבינו ששחטו ואחרים רואין אותן דוקא ששחטו בדיעבד אבל לכתחלה אין מוסרין להן לשחוט ואפילו אחרים רואין אותן ועומדין עליהם. וזהו שדייקו בגמ' שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו זאת אומרת אין מוסרין להן חולין לכתחלה. ופירש"י ואחרים רואין אותן עומדין על גבן. והוסיף ר"ת לומר דאין מוסרין להם חולין אפי' להשליכן לכלבים דילמא אתי למיכל משחיטתן ולקמן בס"ד יתבארו פרטי דינין אלו במקומן :

אבל סכין שנפלה וכו'. כלשון המשנה דפ' השוחט דתנן נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ודייקינן בגמ' טעמא דנפלה אבל הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוון וזהו שכתב רבינו ואפי' שאינו מתכוין לשחיטה. וכתבו המפרשים דאם נפלה מידו שלא במתכוין דפסולה. וכ"כ הרא"ש ז"ל טעמא דנפלה אבל הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוין לשום חתיכה אלא נתכוין להפילה קרי ביה וזבחת ואכלת כיון שכוון להפילה וע"י אותה נפילה שחטה אבל אם נפלה סכין מידו בלא כוונה הוי כמו שהיתה מונחת על הקורה והפילתה הרוח דלא קרי ביה וזבחת ואכלת כיון דלא נתכוין לשום דבר דטעמא דר' נתן דלא בעינן כונה כלל בחולין דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסולה ואף להתיכה לא בעי כוונה דהא לא כתיב והתכת אלא וזבחת. ומיהו בלא כוונת שום דבר אי אפשר מדכתיב וזבחת דהוי לכל הפחות כמו ועשית וצריך להתכוין לשום דבר מעשה ובענין אחר לא מקרי כח גברא עכ"ל ז"ל. ולפי זה אין נ"ל אם היתה בחיקו ונפלה ושחטה כדרכה דפסולה :

יב גלגל של אבן וכו'. ברייתא בפ' השוחט דקתני השוחט במוכני שחיטתו כשרה ורמינן עלה והא תניא שחיטתו פסולה ומשני לא קשיא הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא ואי בעית אימא הא והא בסרנא דמיא ולא קשיא הא בכח ראשון הא בכח שני ופירוש בסרנא דפחרא גלגל של יוצרים של חרס ויש להם מוכני שמגלגלין בו כשחוקקין את הכלי. פחרא חרס כמו חסף די פחר האמור בדניאל (ב' מ"א). סרנא דפחרא שחיטתו כשרה באדם מגלגלה. סרנא דמיא פסולה שהמים מגלגלין אותו ואין זו מכח אדם. בכח ראשון מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל ובתחלת גלגולו שחט דהוה ליה מכח אדם. בכח שני לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה. ודברי רבינו פשוטים ומבוארים :

יד השוחט לשם הרים וכו'. משנה בפרק השוחט שנויה שם בלשון זה השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו פסולה ואקשינן עלה פסולה אין זבחי מתים [לא] ורמינהי השוחט לשם הרים לשם חמה ולבנה לשם כוכבים ומזלות לשם מיכאל השר הגדול לשם שילשול קטן (שרו של ים) הרי אלו זבחי מתים אמר אביי לא קשיא הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר. ופירש"י ז"ל דמתני' דאסרה באכילה ולא בהנאה דאמר להר משום דהר היינו מחובר ומחובר אינו נעשה ע"ז דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם הילכך לשמן לא מיקריא בהו זבחי מתים ומיהו פסולה מלאכול משום דדמיא לשחיטת ע"ז מהלפא בה. וכדתנן לקמן השוחט לשם נידר ונידב שחיטתו פסולה משום דדמי לשוחט קדשים בחוץ. לגדא דהר למלאך הממונה על ההרים. והקשו עליו דהא אמרינן בע"ז גוים העובדים את ההרים הן מותרין ועובדיהן בסייף. לפיכך נתחוור בעיני המפרשים פירוש רבינו דמתני' דאסרה באכילה ולא בהנאה דאמר להר פירוש שלא נתכוין לע"ז כלל אלא בשוחט לשם רפואה או לשם כשפים ודברי הבאי ומשום מראית העין הוא דנאסרה באכילה משום שנראה כמתכוין לע"ז אלא לפי שאין דרכן של גוים לעבוד הרים וגבעות ומדבריות לא החמירו לאסרה בהנאה וברייתא דקתני הרי אלו זבחי מתים

דמשמע

כסף משנה

בכל דהו מהדר לאוקמי אפילו באיזמל ע"כ. ופשוט הוא שיכור ומי שאחזתו רוח רעה דינם בזה כחש"ו כדברי רבינו :

יב אבל סכין שנפלה ושחטה וכו'. מתניתין פ' השוחט (דף ל"א) נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ובגמ' טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוין לה מאן תנא וכו' אמר רבא ר' נתן הוא וכו' והא אמר רבא הדא זימנא דתנן וכלן ששחטו ואחרים רואין אותן וכו' כדלעיל צריכי דאי אשמעינן התם משום דקא מכוין לשום חתיכה בעולם אבל הכא דלא קא מכוין אימא לא ואי אשמעינן הכא משום דקא אתי מכח בן דעת אבל התם דלא אתי מכח בן דעת אימא לא צריכא :

יג גלגל של אבן או של עץ וכו'. פרק הכל שוחטין (דף ט"ו:) גמרא השוחט במגל יד וכו' (דף י"ו) אמר מר השוחט במוכני פי' גלגל שחיטתו כשרה והתניא שחיטתו פסולה לא קשיא הא בסרנא דפחרא פי' גלגל של יוצרים הא בסרנא דמיא כלומר שהמים מגלגלים אותו ואב"א הא והא בסרנא דמיא ול"ק הא בכח ראשון הא בכח שני ופירש"י בכח ראשון מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל ובתחלת גלגולו שחט הוי מכח אדם שנטל הדף. בכח שני לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה ומשמע לרבינו לענין דינא פירוקא בתרא נמי קושטא הוא וכן כתב הרא"ש ז"ל :

יד השוחט לשם הרים לשם גבעות וכו'. משנה פרק השוחט (דף ל"ט מ') השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו פסולה ובגמרא פסולה אין זבחי מתים לא ורמינהי השוחט לשם הרים וכו' לשום חמה ולבנה לשם כוכבים ומזלות לשום מיכאל השר הגדול לשום שלשול קטן הרי אלו זבחי מתים אמר אביי לא קשיא הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר דיקא נמי דקתני דומיא דמיכאל השר הגדול ש"מ ופירש"י מתניתין דאמר לשם הר הר היינו עושה ע"ז דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם במסכת ע"ז הילכך לשמן לא מקריא זבחי מתים ומיהו פסולה לאכול משום דדמיא לשחיטת ע"ז ומיחלפא בה וכו'. לגדא דהר למלאך הממונה על ההרים ; וכתב הר"ן דלדעת רבינו ה"פ דמתני' בשוחט לשם הר ומש"ה לא מיתסרא בהנאה ולאו במתכוין לע"ז דא"ה אפילו בהנאה מיתסרא אלא בשוחט לשם רפואה או כשפים ודברי הבאי ומשום מראית העין בלחוד הוא דמיתסרא באכילה מפני שנראה כמתכוין לע"ז אלא לפי שאין דרכן של עכו"ם לעבוד הרים וגבעות ומדברות לא החמירו לאוסרה בהנאה וברייתא דקתני הרי אלו ז"מ דמשמע דאפילו בהנאה מיתסרא מיתוקמא בדאמר לגדא דהר כלומר לשרו של הר שאפילו כששחט לשמו לשם רפואה כיון דדרך העכו"ם לעובדו עשוהו מדבריהם כתקרובת ע"ז ממש עכ"ל :

השוחט

הרדב"ז (מכ"י)

יב לפיכך חרש או שוטה וכו'. פ"ק במשנה וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ומיהו אין מוסרין להם חולין לכתחלה וכהי דייק רבא מדקתני שמא יקלקלו ולא תני שמא קלקלו : אבל סכין שנפלה וכו'. פ"ב (דף ל"א) במשנה נפלה סכין ושחטה וכו' ודייקינן עלה טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מיכוון : יג גלגל של אבן או של עץ וכו'. פ"ק דחולין (דף ט"ז) השוחט במוכני וכו'. ומדבר רבינו נראה דאפילו בגלגל המתגלגל בידי אדם אין שוחטין לכתחלה דהשוחט במוכני משמע בדיעבד. אבל הרשב"א ז"ל מחלק דהמתגלגל בידי אדם שוחטין בו לכתחלה אבל בשל מים לא ישחוט ואם שחט בכח ראשון שחיטתו כשרה:

יד השוחט לשם הרים וכו'. משנה פ"ב (דף ל"ט מ') ואמרינן עלה פסולה אין זבחי מתים לא ורמינהי השוחט לשם הרים וכו' הרי אלו זבחי מתים אמר

אביי

לחם משנה

ומביא ופירש שהלכה ובאה כדרכה וכו' לכן כתב רבינו הואיל וכו' :

יב ואע"פ שאינו מתכוין לשחיטה וכו'. לאו דוקא לשחיטה דמשמע דלהתיכה מיהא בעינן כוונה דבהדיא אמרו שם כרבי נתן אפילו להתיכה נמי לא בעי דאמרו אי לא בעינן כוונה לזביחה להתיכה נמי לא בעי וכו':

יד השוחט לשם הרים וכו'. משנה שם (דף ל"ט:) והקשו פסולה אין זבחי מתים לא וכו' (עיין בכ"מ). וה"ת אמאי לא תירצו הא במתכוין לעובדה הא במתכוין לרפואה שיותר יש להקל במתכוין לרפואה כנראה מדברי רבינו שכתב אע"פ שלא נתכוון לעובדה אלא לרפואה. וי"ל דלהאי פירושא דהירך השתא איכא דייקא נמי דמיכאל שר הגדול וכו':

האשה

מגדל עוז

אבל סכין שנפלה ושחטה פי' עד שאינו מתכוין לשחיטה. פרק שני דחולין (דף ל"א) : גלגל של אבן כו' עד אלא מכח המים בהלוכן : השוחט לשם הרים וכו' עד סוף הפרק. פ' שני דחולין (דף מ') ;

טו אהשוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זו אסורה. שלמדין מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת הקדשים בפנים. שמחשבה כזו פוסלת בהן כמו שיתבאר בהלכות פסולי המוקדשין: **טז** שחטה ואחר כך חשב לזרוק דמה לעכו"ם או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זו אסורה מספק. שמא סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט: **יז** בהשוחט לשם קדשים שמתנדבין ונידרים כמותן שחיטתו פסולה שזה כשוחט קדשים בחוץ. שחט לשם קדשים שאינן באין בנדר ונדבה שחיטתו כשרה: **יח** כיצד השוחט לשם עולה לשם שלמים לשם תודה לשם פסח שחיטתו פסולה. הואיל והפסח מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה הרי הוא דומה לדבר הנידר והנידב. שחט לשם חטאת לשם אשם ודאי לשם אשם תלוי לשם בכור לשם מעשר לשם תמורה שחיטתו כשרה: **יט** היה מחוייב חטאת ושחט ואמר לחטאתי שחיטתו פסולה. היה לו קרבן בתוך ביתו ושחט ואמר לשם תמורת זבחי שחיטתו פסולה

א שם: ב טור שם סי' ס סמ"ג שם:

טו השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם וכו'. פ' השוחט (דף ל"ט) גמרא השוחט לנכרי שחיטתו כשרה. אתמר השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם ולהקטיר חלבה לעכו"ם ר' יוחנן אמר פסולה ור"ל אמר מותרת. ר"י אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן חוץ מבפנים. ופירש"י מחשבין מעבודות לעבודה כשחישב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת כגון שחישב בשחיטה על הזריקה הויא מחשבה לגבי עכו"ם דגמרינן חוץ איסור עכו"ם מבפנים ממחשבת פגול של פנים שהשוחט על מנת לזרוק דם למחר או להקטיר אימורין למחר זהו עיקר פגול ע"כ. ור"ל אמר מותרת אין מחשבין מעבודה לעבודה ולא גמרינן חוץ מפנים. ות"כ דר"י השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם ולהקטיר חלבה לעכו"ם הרי אלו ז"מ שחטה ואח"כ חשב עליה זה היה מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ואסיקנא דלא אמרו בה היתר משום כבודו דרשב"ג דס"ל אמרינן הוכיח סופו על תחלתו ופסק רבינו כר"י דת"כ ובשחטה ואח"כ חשב עליה פסק דאסורה מספק כיון דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר:

יז השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונידרין כמותם וכו'. פרק השוחט (דף מ"א:) משנה השוחט לשם עולה לשם זבחים לשם אשם תלוי לשם פסח לשם תודה שחיטתו פסולה וכו' השוחט לשם חטאת לשם אשם ודאי לשם בכור לשם מעשר לשם תמורה שחיטתו כשרה זה הכלל כל דבר שנידר ונידב השוחט לשמו פסול ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו כשר. ופריך בגמרא פסח בר נידר ונידב הוא זמנא קביעא ליה אמר ר' אושעיא שאני פסח הואיל והפרשתו כל השנה כולה פי' שבכל יום מהשנה ראוי להפרישו ולהניחו עד זמנו. ואמרינן בגמרא על הא דאמר לשם חטאת אמר ר"י לא שאנו אלא שאינו מחוייב חטאת אבל מחוייב חטאת אימא לשום חטאתו הוא עושה ואוקמה ר' אבהו באומר לשם חטאתי ואמר על לשום תמורה אמר ר' אלעזר ל"ש אלא שאין לו זבח בתוך ביתו אבל יש לו זבח בתוך ביתו אימא אמורי אמיר ביה ואוקמא ר' אבהו באומר לשום תמורת זבחי ואמרינן תו ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת מהו דתימא יאודי יליד קמ"ל דאם איתא דאוליד קלא אית ליה, זאת עיקר הגירסא וכן הסכים רש"י ורבינו שכתב שכל המפלת קול יש לה אפשר שגירסא אחרת היתה לו ז"ל או אפשר שפירש אם איתא דאוליד פירוש מפלת שאם הוא לידה ממש פשיטא דאית ליה קלא והיכי תיסק אדעתין למימר הכי א"ו פירוש מפלת ואמרי' זה הכלל לאתויי מאי לאתויי עולת נזיר דמהו דתימא הא לא נדר אימור נדר בנגעא ופירש"י אימור נדר בנגעא זה שלשים יום שהוא סתם נזירות ובשלשים יום לא מינכרא מילתיה לשכיניו וז"ש רבינו שעיקר הנזירות נדר מן הנדרים כלומר ואפשר ליעשות בנגעא ותקן על רישא דמתניתין שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה: ובודאי שיותר היה ראוי להכשיר כשהאחד מתכוין לדבר כשר שהיא הפך כוונת חבירו ממה שראוי כשלא היתה לו כוונה כלל שנראה שהוא כוונת חבירו משלם ואם כשנתכוון לדבר כשר פסלה המשנה כ"ש כשלא נתכוון כלל. וז"ש רבינו והשני לא היתה לו כוונה כלל ואפי' נתכוין לשם דבר המותר וכו':

וכן

דמשמע דאפי' בהנאה מיתסרא מיתוקמא בדאמר לגדא דהר כלומר לשרו של הר שלפניו בשחט לשמו לשם רפואה כיון שדרך הגוים לעובדו עשאוהו מדבריהם כתקרובת ע"ז ממש. זהו פירוש רבינו בשמועה זו והם הם דבריו שכתב כאן. נמצא שפירוש דבריו כאן שאפי' לשם המזל אם שחטו לרפואה או לכשפים הוא אסור בהנאה כתקרובת ע"ז מדבריהם ולשם המזל עצמו הוא אסור מדאורייתא:

טו השוחט את הבהמה לזרוק דמה וכו'. פלוגתא שם דר' יוחנן ור"ל דר"י יליף חוץ מבפנים ור"ל לא יליף חוץ מבפנים ורבינו פסק כר"י דקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכן פסקו כל המפרשים. וכתבו המפרשים דוקא בשחשב לזרוק את דמה או להקטיר את חלבה אבל חשב בשחיטתה לקבל דמה או להוליך דמה לא מיפסלה בהולכה או בקבלה דהולכה וקבלה לע"ז לאו כלום נינהו דבקדשים היינו טעמא דפסלה מחשבת קבלה והולכה משום דכיון דמצות הזבח נינהו חשיבי מעשה אבל בע"ז לאו כלום הוא. וכתב הרא"ש ז"ל ומ"מ אם קבל להוליך לשם ע"ז באכילה אסור וגם מה שישחוט מכאן ואילך אפילו לשם דבר כשר אסור כשחיטת מומר לע"ז:

טז שחטה ואח"כ חשב לזרוק דמה וכו'. שם שחטה ואח"כ חשב עליה זה היה מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ופירש רב חסדא לא אמרו בה איסור משום כבודן דרבנן ופירש"י ז"ל דאמרי רבנן לא אמרינן סתם מחשבת נכרי לע"ז והאי נמי אע"ג דאיגלאי מילתא דמומר הוא ולא אמרינן מסתמא כי שחטה בריש' להכי שחטה דסתם מחשבתו לע"ז לא אמרינן ובסיפא דמסקנא אסיקו דלא אמרו בה היתר משום כבודו דרשב"ג דסבר הוכיח סופו על תחלתו וכיון דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר נשאר הדבר בספק ואסורה מספיקא:

יז השוחט לשם קדשים וכו'. רבינו כ"ל כאן הכלל שכלל התנא במשנה אמורה דפ' השוחט דתנן זה הכלל כל דבר שנידר ונידב השוחט לשמו אסור ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו מותר. והוי יודע שזה אינו אוסר אלא משום גזרה דהרואה אומר עכשו הוא מקדישה אבל מן הדין מותרת דהא משנתנו לאו במקדישה מקודם עסקינן אלא כשהשוחטה לשם קרבן שאין בלשון הזה לשון הקדש ואינה אסורה אלא מפני מראית העין לבד. וזהו שכתב רבינו שזה כשוחט קדשים בחוץ. ואע"פ שלפי הדין אינם קדשים. ובגמ' אמרינן א"ר ינאי לא שנו אלא תמימין אבל בעלי מומין מידע ידיע ור' יוחנן אמר אף בעלי מומין זימנין דרמי ליה מידי אמומא ולא ידיע. ופסקו המפרשים כר' יוחנן וכתב הרשב"א ז"ל שאם שחט תרנגולין ואווזין וכיוצא בהם מן המינין שאינם ראויין למזבח הרי אלו מותרין שהכל יודעין שאין אלו קדשים. שחט תורים ובני יונה הרי אלו אסורים. ואם היו תורים קטנים או בני יונה גדולים מותרים שהכל יודעים שאינם ראויין להקרבה עכ"ל ז"ל. ונ"ל שה"ה חיה דהכל יודעין דאסורה למזבח:

יח כיצד השוחט לשם עולה וכו'. כלשון המשנה ובכולן פסק רבינו כת"ק דפוסל ולא כר"ש דמכשיר. ומה שאמר הואיל והפסח מפריש אותו וכו', הוא מה שא"ר אושעיא שאני פסח הואיל והפרשתו בכל השנה כולה משום דאקשינן פסח בר נידב ובר נידר הוא בתמיה והא זימנא קביע ליה ותירצה ר' אושעיא כיון שאדם יכול להפרישו כל זמן שירצה חשוב בר נידב ונידר והן הן דברי רבינו שכתב כאן. ודוקא פסולה ליאסר באכילה אבל מותרת בהנאה דהא מן הדין אפי' באכילה מותרת כמו שכתבנו אלא דרבנן הוא דגזור משום מראית העין והכי דלא מוסיף עלה: שחט לשם חטאת לשם אשם וכו'. כלשון המשנה ופירש"י ז"ל אשם ודאי היינו אשם גזלות דנשבע לשקר לכפירת ממון ואשם מעילות ואשם שפחה חרופה ועל שם שאשם תלוי בא על ספיקן קרי להו להני אשם ודאי: לשם אשם תלוי וכו'. אשם תלוי הוא הבא על הספק דמיחייב כרת כגון דאיכא שתי חתיכות לפניו ואכל אחת מהן ואמרו לו עדים שאחת מהן היתה של חלב ואין ידוע איזו מהן אכל וכן כל כיוצא בזה ומביא אשם להגן עליו מן הייסורין עד שיודע לו אם חטא ודאי ויביא חטאת. ודע כי במשנתנו מנה בכלל הפסולים בבא קמייתא אשם תלוי ורבינו מנאו כאן בכלל הכשרים ונראה משום דבגמ' אמרי' אשם תלוי בר נידב ובר נידר הוא בתמיה ומשני א"ר יוחנן הא מני ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום פי' אע"פ שלא נודע לו בודאי שחטא בכל יום הוא עומד בספק חטא זה שלבו נוקפו שמא חטא ומלינו שהכשיר הכתוב אשם תלוי ליקרב ולאכל היכא דהוחזק ספק חטא בעדים וכל עוד שהוא עומד בספק חטא יראה הרואה ויחשוב שמתכוין להקדישו לשם אשם תלוי ולפיכך פסלוהו. וכל זה אתיא אליבא דר' אליעזר דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום אבל רבינו לא ס"ל לפסוק כר' אליעזר ולפיכך מנאו עם הכשרים דהוה ליה בכלל שאינו נידר ונידב (במתני' י' דהשוחט) השוחט לשמו כשר: לשם בכור. כלשון המשנה. וטעמא דמלתא משום דבכור הוא קדוש מרחם ואינו תלוי בהקדש אדם וידעי כולי עלמא דשקורי משקר: לשם מעשר וכו'. וטעמא דמעשר נמי דידעי דמשקר משום דמעשר השבט מקדישו ולא הוא. לשם תמורה וכו'. כלשון המשנה:

יט היה מחוייב חטאת וכו'. בגמ' א"ר יוחנן לא שנו אלא שאינו מחוייב חטאת אבל מחוייב חטאת אימא לשם חטאתו הוא עושה והא לא קאמר לשם חטאתי א"ר אבהו באומר לשם חטאתי וזהו הן דברי רבינו. וטעמא דמלתא דכל מחוייב חטאת קלא אית ליה דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתכפר לו לפיכך כל שאינו חייב ידעי דמשקר אבל מחוייב חטאת ואמר לשם חטאתי הרואה אומר עתה הוא מפרישה לשם חטאתו ודוקא באומר לשם חטאתי אבל אם לא אמר לשם חטאתי אין חשש כלל דהחטאת אינו בא בנדר ונדבה: היה לו קרבן בתוך ביתו וכו'. בגמרא א"ר אלעזר לא שנו אלא שאין לו זבח בתוך ביתו אבל יש לו זבח בתוך ביתו אימא אמורי אמיר ביה והא לא קאמר

לשם

הרדב"ז (סכ"י)

אפי' לא קשיא הא דאמר לגדא הכא דאמר לגדא דהר דיקא נמי דקתני דומיא דמיכאל שר הגדול ש"מ:

טו השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם וכו'. שם תניא השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם ולהקטיר חלבה לעכו"ם הרי אלו זבחי מתים שחטה ואח"כ חשב עליה זה היה מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא היסור ולא היתר ואמרינן משום דילמא הוכיח סופו על תחלתו:

יז השוחט לשם קדשים וכו'. שם במשנה ומסיים בה זה הכלל כל דבר שנידר ונידב השוחט לשמו אסור ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו כשר ותנן ברישא אשם תלוי ומתמהינן אשם תלוי בר נידב ונידר הוא א"ר יוחנן הא מני ר' אלעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ולא קי"ל כוותיה ולפיכך קבע רבינו אשם תלוי בהדי הנך דסיפא. ומתמהינן נמי אפסח הא זימנא קביעא ליה א"ר אושעיא שאני פסח הואיל והפרשתו כל השנה כולה ומדכתב רבינו כהם השוחט לשם קדשים משמע דפסק הלכה כר' יוחנן דאמר אפי' בעלי מומין דזימנין דרמי ליה מידי אמומא ולא ידיע:

יט היה מחוייב חטאת וכו'. איכא למידק דבגמרא אקשינן עלה והא לא קאמר לשם חטאתי א"ר אבהו באומר לשם חטאתי משמע להדיא שאם אמר לשם חטאת לא מפסיל עד שיאמר לשם חטאתי. וי"ל דרבינו אין זו גרסתו אלא הכי גרים והא לא קאמר לשם חטאת כלומר כיון דסתים סתם אפילו היה מחוייב חטאת מאי הוי ואמר ר' אבהו באומר לשם חטאת וטעמא דמסתבר הוא דכיון דמחוייב חטאת ואמר לשם חטאת אע"ג דלא אמר לשם חטאתי לשם חטאתו הוא עושה: היה לו קרבן בתוך ביתו וכו'. שם לשם תמורה שחיטתו כשרה א"ר אלעזר לא שנו אלא שאין לו זבח בתוך ביתו

אבל

פסולה שהרי המיר בו: כ [א]האשה ששחטה לשם עולת יולדת ואמרה זו לעולתי שחיטתה כשרה. שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה. ואין חוששין לה שמא הפילה. שכל המפלת קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת נזיר אע"פ שאינו נזיר שחיטתו פסולה שעיקר הנזירות נדר מן הנדרים: כא [ב]שנים אוחזין בסכין ושוחטין. אחד מתכוין לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה. והשני לא היתה לו כוונה כלל ואפילו נתכוון לשם דבר המותר להתכוין לו הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר זה והתכוון האחד מהן לשם דבר הפסול פוסל. [ג]במה דברים אמורים כשהיה לו בה שותפות אבל אם אין לו בה שותפות אינה

א שם: ב שם: ג טור סי' ד:

מגיד משנה (מב"י)

לשם תמורת זבחי א"ר אבהו באומר לשם תמורת זבחי והם דברי רבינו שכתב כאן. וטעמא דמילתא דכשאין לו זבח בביתו אין בדבריו ממשות דהא לא חיילא תמורה ולשמא יש לו זבח במקום אחר לא חיישינן דקלא אית ליה אבל כשיש לו זבח בביתו הרואה אומר עכשיו הוא ממירה באותו זבח שהרי א"א שיהיו שניהם ביחד בשעת המרה דהא תנן בתמורה תחת חטאת תחת עולה שיש לי בבית היו לו דבריו קיימין ודוקא באומר לשם תמורת זבחי דאי לא אמר הכי אין בדבריו ממשות דהא תנן בתמורה תחת חטאת תחת עולה לא אמר כלום:

כ האשה ששחטה וכו'. הוציא רבינו דין זה מהא דאמרינן בגמ' ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת. ודע שיש בגמרא גרסאות מחולפות ופירושים שונים וכדי לברר דעת רבינו אכתוב מה שצריך מהם. איכא מאן דגרים בגמרא א"ר אלעזר לא שנו אלא שאין לו אשה אבל יש לו אשה אימא לשמה הוא שוחטה והא לא קאמר לשם עולת אשתי א"ר אבהו באומר לשם עולת אשתי פשיטא מהו דתימא אם איתה דילדה קלא הוה לה קמ"ל אימא אפולי אפילה. ופירוש ההלכה לפי גרסא זו כך הוא. לאתויי עולת יולדת שאם אמר לשם עולת יולדת כשר משום דמידע ידעי דמשקר שהרי אינו בא בנדר ונדבה ובא ר' אלעזר ופירש שאין הדברים אמורים אלא בשאין לו אשה אבל יש לו אשה פסולה. וא"ת מה חידוש אשמעינן בהא ר' אליעזר שהרי לעיל גבי תמורה אשמעינן בכה"ג ומתרץ מהו דתימא וכו' וכל עוד שלא נודע שילדה משקר קמ"ל ר' אלעזר שיש לחוש שמא הפילה והמפלת אין לה קול ולפיכך אם יש לו אשה פסולה דאמרינן לשם עולת אשתו קא שחיט. זו היא גרסת הראשונים ופירושה. והכך רואה שאין גרסא זו ופירושה מכוון עם דברי רבינו כי לפי הגירסא שכתבנו כשאמר התלמוד קמ"ל אפולי אפיל פירושה קמ"ל ר' אלעזר דכשיש לו אשה פסולה משום דזימנין דהויא מפלת ואין לה קול והרואה אומר שמא הפילה אשתו ומקריב עולתה ורבינו סבר כאן בהפך שהמפלת קול יש לה ומטעם זה כשרה. ויש גירסא אחרת שגורסין ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת פשיטא מהו דתימא אימר ילדה קמ"ל ולא גרסי לא דר' אלעזר ולא דר' אבהו ומהו דתימא קאי אמתני' וכשיש לו אשה ואצטריך תנא למיתני בזה הכלל דמהו דתימא ניחוש לה למאן דחזי סבר בצינעא אוליד קמ"ל דלא חיישינן להכי דכל היולדת קול יש לה. וגם זו אינה גירסת רבינו דהא רבינו כתב אין חוששין לה שמא הפילה. ונראה דגירסת רבינו היא כמו שגורסין קצת הגאונים מהו דתימא אפולי אפילה קמ"ל ולא גרסי לא ר' אלעזר ולא ר' אבהו. והכי פירושא ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת דהאשה בעצמה ששחטה לשם עולתה וזהו לאתויי עולת יולדה והקשה התלמוד פשיטא דכל עוד שלא ילדה ידעי דמשקרא ומשני מהו דתימא אפולי אפילה כלומר משום שהיה עולה על דעתו שמא שהפילה והיא חייבת עולה ולשם עולתה שחטה והרואה סבור ששוחטין קדשים בחוץ קמ"ל תנא דמתניתין כשרה ולא אמרינן הכי משום דכל המפלת קול יש לה וכל עוד שלא נודע שהפילה לא טעו דידעי דשקורי משקרא. וכן פירשה הה"ר יונתן בפירוש המשנה הלא שהוא פירשה שהשוחט הוא הבעל לשם עולת אשתו ורבינו פירש בשחטה האשה בעצמה לשם עולתה: אבל השוחט לשם עולת נזיר וכו'. בגמרא זה הכלל לאתויי מאי לאתויי עולת נזיר מהו דתימא הא לא נדר [קמ"ל] אימר נדר בצינעא ופירש"י ז"ל דלמא נדר בצינעא זה שלשים יום שהוא סתם נזירות ובשלשים יום לא מינכרא מילתא לשכיניו. והוי יודע שיש מי שכתב שאין כל אלו הדינין אמורים אלא בזמן שיש מקדש וקרבנות אבל בזמן הזה שאין מקדש ואין קרבנות נוהגין אפילו שהם לאחד מכל אלו הנזכרים שחיטתו כשרה דליכא למיחש לרואים. והראב"ד הכריע לאסור אפילו בזה"ז והודו לו רוב הפוסקים וכן נראה דעת רבינו ז"ל:

כא שנים שאחזו בסכין וכו'. בשני מקומות נאמר דין זה במשנה הדא גבי השוחט לשם הרים וכו' וזימנא אחריתי גבי השוחט לשם עולה וכו'. ורבינו אחר שכתב הדינין כולם השוחט לשם הרים וכו' השוחט לשם עולה וכו' כתב שנים אוחזין דקאי אכולהו. ומה שאמר בד"א כשהיה לו בה שותפות וכו' הולך לשיטת רש"י בפירוש ההלכה אבל בשיטת התוס' אין ישראל אוסר דבר שאינו שלו ואפי' שיש לו בה שותפות דלעולם אמרינן דלצעוריה קא מכוון. ולכתוב בקצרה במה תלוי מחלוקתם. משום דבגמ' אמרינן אמר רב הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז כיון ששחט בה סימן אחד אסרה סבר לה כי הא דאמר עולא א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ובתר הכי אמרינן רב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואכן קי"ל כר"נ ורב עמרם ורב יצחק משום דבגמרא בעי לאוקמי פלוגתייהו בתנאי ומסיק תלמודא דמלתייהו דר"ה ועולא כתנאי ודלא כר' יהודה בן בתירא ור' יהודה בן בבא אבל מלתייהו דרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק התיא אפי' כת"ק כר פלוגתא דר"י בן בתירא ור"י בן בבא. וקי"ל כפירש"י ז"ל דרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק אפי' במעשה רבה אמרי ודלא כפירוש ר"ה דפירש דדוקא במעשה כל שהוא סבירא להו אוסר אבל במעשה רבה מודו משום דפשטא דשמעתא רהטא אליבא דרש"י וזה תלוי בדקדוק ההלכה שם. הילכך השוחט בהמת חבירו לעכו"ם לא מיתסרא ומשום דבגמ' אקשינן לר"נ ורב עמרם ורב יצחק ממתני' דילן דתנן שנים אוחזין בסכין וכו' אלמא אדם אוסר דבר שאינו שלו ותירצו הכא במאי עסקינן דאית ליה שותפות בגווה. ובתר הכי אקשינן להו זימנא אחריתי ממתני' דילן ותירצו הכא במאי עסקינן בישראל מומר ולפי דעת רש"י שני התירוצים קיימין. התירוץ הא' שתירצו הב"ע דאית ליה שותפות בגווה. והתירוץ שתירצו בישראל מומר אלא שפעם תירצו כך ופעם כך לאשמועינן דתרי תירוצי הלכתא ניהו וכן פירש"י וז"ל בישראל מומר וה"ה דמצי לאוקמיה בדאית ליה שותפות בגווה כדאוקימנא לעיל ע"כ. ונמצא למד דבהדא מתרתי יכול לאסור דבר שאינו שלו או בישראל מומר או בשיש לו שותפות בה, זו היא שיטת רש"י ז"ל. אבל לפי שיטת התוס' בתירון שני שתירצו

כסף משנה

כא וכן אם שחט זה אחר זה וכו' פרק השוחט (דף מ') גמרא השוחט לשם הרים וכו' אמר רב הונא היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עכו"ם כלומר וכ"ש עומדת דכשהגביהה להרביצה קנאה כיון ששחט בה סימן אחד אסרה כלומר ולע"פ שגמר חבירו הבהמה בהכשר (דף מ':) רב נחמן ור' עמרם ורב יצחק אמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופסק רבינו כוותיהו משום דסוגיין דגמרא כוותייהו ואותבינן עליה משנים אוחזין בסכין ושחט אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר פסול ומשני התם בדאית ליה שותפות בגויה משמע דמודו דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו היכא דאית ליה שותפות אוסר ולכן פסק רבינו שאם שחט זה אחר זה ונתכוון אחד מהם וכו' פוסל כשהיתה לו בה שותפות:

ישראל

הרדב"ז (מב"י)

אבל יש לו זבח בתוך ביתו אימא אמורי אמיר ביה והא לא קאמר לשם תמורת זבחי א"ר אבהו באומר לשם תמורת זבחי ואע"ג דלגבי חטאת סגי שיאמר לשם חטאת שאני תמורה שצריך שיאמר זו תמורת זו ואם יאמר זו תמורת זבח שמא לא הויא תמורה כיון דלא ידעינן באיזה זבח המיר שהאומר הרי זו תחת עולה או תחת חטאת לא אמר כלום עד שיאמר זו תחת עולה שיש לי בביתי או תחת חטאת שיש לי במקום פלוני:

כ האשה ששחטה לשם עולת יולדת וכו'. שם ושאינו נידר ונידב לאיתויי עולת יולדת מהו דתימא אימור ילודי יליד קמ"ל דאם איתא דאוליד קלא אית לה. זו היא גרסת רש"י ז"ל והכי פשיטא דלידה קול יש לה ולפיכך גריס רבינו מהו דתימא אימור אפולי אפיל קמ"ל דאם איתא דהפילה קלא אית לה א"נ דפרושי קא מפרש דלידה היינו הפילה והה"ה קלא אית לה וכתב רבינו דאפילו אמרה זו לעולתי כשרה אבל אם ודאי ילדה והיתה חייבת עולה ואמרה לשם עולה אע"ג דלא אמרה לעולתי פסולה כאשר כתבנו לעיל גבי חטאת:

כא שנים אוחזין בסכין וכו'. שם במשנה ומוקמינן לה דאית ליה שותפות בגויה ואפילו למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עכו"ם אבל ישראל לצעוריה קא מיכוון:

ישראל

לחם משנה

כ האשה ששחטה וכו'. שם אמרו זה הכלל לאתויי מאי לאתויי עולת נזיר דמהו דתימא הא לא נדר אימור נדר בצנעא ואמרינן נמי שאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת מהו דתימא אימור אפולי מפילה קמ"ל דאי איתא דאפיל קלא אית לה. זו היא הגירסא הנראית מדברי רבינו שגורס בגמ' והוזכרה בדברי רש"י ז"ל והפסה עיקר ופירש בה רבינו שהאשה עצמה היא שנדרה ואומרת לשם עולתי ורש"י ז"ל פירש שהבעל הוא הנודר לשם עולת אשתו. ויש שם גירסא אחרת דפריך פשיטא לר"א דאמר דהיכא דיש לו אשה פסולה ומתניתין בדאין לו אשה ותירצו מהו דתימא אי איתא דילדה קלא הוה וכו' ודחאה רש"י ז"ל דא"כ אמאי לא אמר מהו דתימא אבל הכי לא שנו דלעיל בדלאמר הכא. ויש להקשות על דבריו דנימא דמאי דפריך הכא הוא דהא משמעינן ליה לרבי אלעזר עצמו גבי תמורה הכי כדכתב רש"י לעיל ואיצטריך לר' אלעזר וכו' אע"ג דאמר לעיל גבי תמורה וכו'. וי"ל דמאי דהקשה פשיטא משמע דר"ל פשוט מגד עצמו דלא"ל הא אמרו רבי אליעזר הדא זמנא ולכך מקשה רש"י ז"ל דא"כ אמאי לא מקשה לעיל הכי. ועוד הקשה רש"י ז"ל דאי מתני' בשאין לו אשה למה ליה למיתני זה הכלל פשיטא למאי ניחוש לה וקשה דא"כ דאין לו זבח נמי דאשמעינן מתני' לעיל וי"ל דשאני התם דאית ליה בצנעה אבל אשה הי אית ליה קלא אית לה ועל כן נדחית הגירסא אשר בספרינו וגירסת רבינו עיקר:

שעיקר הנזירות נדר מן הנדרים וכו'. וא"ת אמאי לא קאמר דאימור נדר בצנעא כדאמרו בגמרא ויש לומר דהוקשה לו לרבינו דלמה בזבח אמרינן דהיכא דאין לו זבח מותר ואמאי לא אמרינן אימור אית ליה זבח בתוך ביתו בצנעא ורש"י ז"ל תירץ דבזבח קלא אית ליה אבל הכא אימור נדר ז' שלשים יום ובשלשים יום לא מנכרא מילתא לשכניו והתוס' תירצו בענין אחר ורבינו בא לתרץ זה ואמר דשאני נזירות שעיקרו נדר מן הנדרים ולכך התמירו בו ואמרינן דסבר דילמא נדר בצנעה:

כא שנים אוחזין בסכין ושוחטין וכו'. מדכתב כן רבינו משמע מלשון דאפילו אחד מתכוין לשם ע"ז ואחד לשם דבר היתר פסולה הוי אבל אינה אסורה בהנאה ונראה לתת לו טעם מפני שכיון דיש אחד שמתכוין להיתר מסתייא דאסרינן לה באכילה ולא בהנאה אבל לא ידעתי מניין לו כן שהרי במשנה סוף השוחט (דף מ"א:) גבי השוחט לשם עולה אמרו זה וכן גבי שוחט לשם הר אמרו דשחיטתו פסולה ואינה אסורה בהנאה אבל בדבר שאסור בהנאה אפילו אחד מתכוין לדבר אסור ואחר מתכוין לדבר מותר אסורה בהנאה. לכך נראה דרבינו מ"ש לשם דבר שהשוחט לו וכו' אינו ר"ל ע"ז אלא לשם עולה ולשם הר שהזכיר למעלה השוחט לשם עולה וכו' שהיינהו פסולה אבל אסורה בהנאה לא הוי אע"ג דהוי קדשים משום דאין הדבר אלא מדרבנן שגזרו שהוא נראה כשוחט קדשים בחוץ:

שאין

אינה אסורה. שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין כונתו אלא לצערו: **כב** בישראל ששחט לעכו"ם אע"פ שהעכו"ם מתכוין לכל מה שירצה שחיטתו כשרה. שאין חוששין אלא למחשבת הזובח לא למחשבת בעל הבהמה. גלפיכך עכו"ם ששחט לישראל אפילו היה קטן שחיטתו נבלה כמו שיתבאר:

פרק שלישי

א אחמשה דברים מפסידין את השחיטה. ועיקר הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן. שהייה. דרסה. חלדה. הגרמה. ועיקור: **ב** בשהייה כיצד הרי שהתחיל לשחוט והגביה ידו קודם שיגמור השחיטה ושהה בין בשוגג בין במזיד בין באונס

א שם: ב טור שם סי' יג: ג טור שם סי' כג סמ"ג שם:

כב ישראל ששחט לעכו"ם וכו'. פ' השוחט (דף ל"ט:) משנה השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה ור' אליעזר פוסל וכו' א"ר יוסי ק"ו הדברים ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין אין הכל הולך אלא אחר העובד מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. וידוע דלית הלכתא כר"א דיחידאה הוא:

פ"ג א חמשה דברים מפסידים את השחיטה וכו'. בפרק השוחט (דף נ"ט) תנן לכלהו ובהכל שוחטין אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הם הלכות שחיטה שהייה דרסה הלדה הגרמה ועיקור:

ב שהייה כיצד הרי שהתחיל לשחוט וכו'. משנה פרק השוחט (דף ל"ב) נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף בא חבירו ושחט אם שהה כדי שחיטה פסולה ופירש"י נפלה סכין והגביהה ושהה בהגבהה זו וכו' או שהשחיז את הסכין קודם שחיטה ועף נתיגע וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו ובא חבירו ושחט ע"כ. וברור הוא דלאו דוקא בא חבירו ושחט אלא דה"ה כשחזר הוא עצמו ושחט אלא אורחא דמילתא נקט דכשהוא מתיגע בא חבירו ושוחט. ובגמרא מאי כדי שחיטה אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת וכו' אתמר אמר רב כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ושמואל אמר אפילו בהמה לעוף וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אפילו בהמה לעוף וכו' אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה. ונראה שרבינו מפרש כמו שפירש הר"ן לדעת הרי"ף דר"י בר חנינא לא פליג אדר"י ושמואל דאינהו נמי

שהירצו בישראל מומר הדרו מהירולא קמא שתירצו באית ליה שותפות בגווה וא"כ לפי שיטה זו לעולם אין ישראל יכול לאסור דבר שאינו שלו ואפילו בשיש לו בה שותפות דלעולם לגעוריה קא מכוון אבל ישראל מומר אוסר בהמת חבירו אפי' אין לו בה שותפות. ורבינו ז"ל תפס שיטת רש"י וההכרח לרבינו תלוי בדקדוק הסוגיא במקומה ואין כאן מקום להאריך. ודע שיש מי שכתב שזה שאמור בגמרא דהשוחט בהמת חבירו לע"ז אינה אסורה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הלא לגעוריה קמכוין, דוקא בהנאה הוא דאינה אסורה אבל באכילה אסורה ולא עוד אלא אפילו שוחט בהמת חבירו לשם הרים ונתכוין לרפואה וכיוצא אסורה באכילה שכל שיש בו סרך לע"ז מיתסרא באכילה וניבא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהא לאו איהו הוסר לה אלא דלא שריא לה והוה לה כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה. ואין כן דעת רבינו אלא ודאי כל שאין לו שותפות בה כשרה לגמרי קאמר ומותרת באכילה. ולדעת התוספות אפילו יש לו בה שותפות כשרה כל שאינו ישראל מומר ולא פליגי בגמרא אלא באיסור אכילה וכן הורו רוב הפוסקים:

כב ישראל ששחט לנכרי וכו'. מתני' פ' השוחט (דף ל"ט) דתנן השוחט לנכרי שחיטתו כשרה ור' אליעזר פוסל אמר ר"א אפילו שחטה לאכול לנכרי מחצר כבד שלה פסולה שסתם מחשבת הנכרי לע"ז אמר ר' יוסי קל וחומר הדברים ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין אין הכל הולך אלא אחר העובד מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט ע"כ לשון המשנה. ופירושא דמתניתין הכי הוא השוחט לנכרי אע"פ שמשמעו שחשב הנכרי על השחיטה לשם ע"ז כשרה כיון שהשוחט לא חשב בזה מחשב וזה עובד לא אמרינן וזהו דעת רבינו שכתב אע"פ שהנכרי מתכוין לכל דבר שירצה שחיטתו כשרה ור' אליעזר פוסל בין שמשמעו מחשבת הנכרי בפירוש בין שלא משמעו דסתם מחשבת הנכרי לע"ז ומה משנה ת"ק השוחט לנכרי בדיעבד הוא הדין דאפילו לכתחלה שוחטין לנכרי אלא משום דלא מצי למיתני שוחטין לנכרי דאי הכי הוה משמע דלמישרי למשחט לנכרי הוא דאתא דלית ביה משום ולפני עור לא תתן מכשול אבל לא שהיה שחיטתו כשרה לכך הוצרך לשנות שחיטתו כשרה אבל אין הכי נמי דאפי' לכתחלה שוחטין לנכרי וזה נראה דעת רבינו שכתב שאין חוששין אלא למחשבת הזובח ואע"פ שרבינו נקט ליסנא דדיעבד הפס בלשון המשנה אבל לענין דינא סבירא ליה דשוחטין לכתחלה. ומה שכתב רבינו שאין חוששין אלא למחשבת השוחט הייט דעתיה דר' יוסי דעביד קל וחומר ומה במקום שהמחשבה וכו' ומקשו בגמרא היכי קאמר אין מחשבה פוסלת בחולין והרי מחשבה ע"ז פוסלת בחולין ותירצו דהכי קאמר ר' יוסי ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין מעבודה לעבודה בד' עבודות כגון שוחט על מנת לקבל או לזרוק או להוליך או לקטר בפיסול הרי זה פסול אפילו הכי אין הכל הולך אלא אחר העובד שאין הבעלים פוסלים את הקרבן במחשבתן אלא כהן כדכתיב המקריב אותו לא יחשב וקרי ביה לא יחשב מקום שאין המחשבה פוסלת בחולין ר"ל שאין המחשבה פוסלת בחולין בכל ד' עבודות אלא בשתים מהם שהם חשב עליה לזרוק דמה או להקטיר חלבה אבל מחשבת הולכה וקבלה לא שאם חשב בחולין להוליך דמה או לקבל דמה לע"ז לא מיפסלא כמו שכתבנו ובירנו טעם הדבר למעלה וכיון דבחמור שהם קדשים אנו אומרים שהכל הולך אחר כוונת הזובח כל שכן בחולין הקלים שראוי לומר כן ואמרינן בגמרא הלכה כר' יוסי והם דברי רבינו כאן. וכתב הרשב"א ז"ל שאם הישראל חושב בשעת שחיטה שהנכרי יזרוק דמה לע"ז שפסולה ועוד כתב בתשובה שאלה שאסור לבר ישראל לשחוט להם לישמעאלים אותו הכבש שמוחטין לשם פסחם דהוי מין ממיני ע"ז ואם שחטו לשם פסחם שאסור לבר ישראל לאכול ממנו וכן כתב בתשובה זה לשונו ישראל השוחט לישמעאלי והישמעאלי מקפיד שישחטנו לו לאותו צד שהם שוחטין שאסור לו לשחוט לאותו צד וישראל שרלימוהו שהוא מתכוין בכל פעם לשחוט לאותו צד לפני הישמעאלים כדי למלאת חן בעיניהם אסור לאכול משחיטתו עד שיקבל עליו שלא לשחוט להם לאותו צד לעולם ואם קבל וחזר לקלקולו חזר לפסלותו: לפיכך נכרי וכו' הביא דין זה כאן אגב גררא אע"פ שבמקומו בארו בארוכה לפי שכתב שאין חוששין אלא למחשבת הזובח אבל למחשבת בעלים לא ואוקימנא לר' אליעזר שחושש למחשבת בעלים אפילו לא שמענו מהנכרי דהשם לע"ז דייניק ליה כמפרש דסתם מחשבת נכרי לע"ז א"כ כששחט הוא אמרינן דאפילו סתם הוה ליה כמפרש. ומה שכתב אפילו היה קטן ביותר יתבאר במקומו בעזרת הא-ל:

פ"ג א חמשה דברים וכו'. פשוט בפ"ק (דף ט') אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור:

ב שהייה כיצד וכו'. משנה פרק השוחט (דף ל"ב) נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף ובא חבירו ושחט אם שהה כדי שחיטה פסולה ר"ש אומר אם שהה כדי ביקור וקיימא לן כת"ק דהיינו כדי שחיטה. ומה שכתב רבינו אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירבילנה וישחוט פסק כר' יוסי בר חנינא דאמרינן בגמרא אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט. וכן פסק הרי"ף ורוב הפוסקים ויש מי שכתב דשיעור שהייה כדי שחיטה ולא יותר לא כדי הגבהה והרבלה ושחיטה ומתלוקתם תלוי כמה שאמרו בגמרא רב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ושמואל אמר אפילו בהמה לעוף וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אפי' בהמה

הרדב"ז (סב"י)

כב ישראל ששחט לנכרי וכו'. שם פלוגתא ופסק כת"ק דאמר השוחט לנכרי שחיטתו כשרה א"ר יוסי ק"ו הדברים במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין אין הכל הולך אלא אחר העובד מקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי:

לפיכך נכרי ששחט לישראל וכו'. כיון דאזלינן בתר מחשבת השוחט סתם מחשבת נכרי לעכו"ם ואפילו קטן שאינו יודע בטיב ע"ז שחיטתו נבילה:

פ"ג א חמשה דברים וכו'. פ"ב במשנה (ל"ב) נפלה סכין וכו' אם שהה כדי שחיטה פסולה ופליגין מאי כדי שחיטה ואמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה. ופסק רבינו כר' יוסי בר חנינא משום דשמואל ור' יוחנן אמרי אפילו בהמה לעוף הרי דתרוייהו לית להו דרב ולא פסק כשמואל ור' יוחנן בעוף משום דלא מסתבר להקל כולי האי בשהיית העוף כדי בהמה גסה. וקרוב אלי שהוא ז"ל היה מפרש הא דשמואל ור' יוחנן שאמרו

לחם משנה

שאין אדם מישראל אוסר וכו'. אבל עכו"ם אוסר כמבואר שם דאוקימו ברייתא בשניס אוהזין בישראל ומומר:

כב ישראל ששחט לעכו"ם וכו'. פרק השוחט (דף ל"ח:) משנה אמר רבי יוסי דאזלינן בתר השוחט ופסקו שם בגמרא כר"י:

לפיכך עכו"ם וכו'. לכאורה משמע דהכי קאמר דבעכו"ם נבלה דאזלינן בתר מחשבתו שהיה לע"ז ואי אפשר לומר כן דרבינו פסק דלא כרבי אליעזר דאמר סתם שחיטת עכו"ם לע"ז דלדידיה אסורה בהנאה הוי כדאמרו בפ' הכל שוחטין (דף י"ג) דקך מתני' דשחיטת עכו"ם נבלה איתא דלא כרבי אליעזר אבל לרבנן הטעם דנבילה הוא משום דאמר קרא וקרא לך ואכלת מזבחו הא למדת שזבחו אסור כדכתב רבינו בפרק רביעי ולכך נראה דה"פ אם היינו אומרים דאזלינן בתר מחשבת בעל הבהמה היינו אומרים דמאי דקאמר קרא זבחו ר"ל בהמתו וקרא זבחו כי היכי דבפגול אמרו בגמרא דאע"ג דאמר קרא והקריב המקריב ר"ל בעל הבהמה וא"כ עכו"ם ששחט לא מיקרי זבחו אבל השתא דאמרינן דאזלינן בתר הזובח א"כ נקרא זבחו העכו"ם הזובח אע"פ שהוא של ישראל:

פ"ג א חמשה דברים מפסידים וכו'. פ"ק (דף ט') אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה וכו' והקשו מאי קמ"ל וכו' ותירצו לא צריכא ששחט לפנינו שתים ושלש פעמים וכו':

ב שהייה וכו'. פרק השוחט (דף ל"ב) משנה נפלה סכין והגביהה וכו' (עיין בכ"מ) ואמרה הגמרא מאי כדי שחיטה אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף וכו' ואמר שם במסקנא אמרי במערבא וכו' (עיין בכ"מ) וכתב רש"י מתילא שמעינן ועוף לעוף ועבדינן לחומרא ורבינו ז"ל מפרש דלא פליג אמאי דקאמר בהמה לעוף וכתב בהמה דקה לעוף משום דאפילו

מגדל עוז פ"ג חמשה דברים מפסידין וכו' עד הרי זו ספק נבלה:

באונס וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה. אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט שחיטתו פסולה. ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה: ג היתה בהמה דקה שיעור שהייתה כדי שיגביה בהמה ° דקה [א] וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט: ד שחט מעט ושהה מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט עד שגמר השחיטה ולא שהה בפעם אחת שיעור השהייה אבל כשתחשוב כל זמן השהיות יצטרף מכולן שיעור שהייה הרי זו [ב] ספק נבלה. *וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין בלבד

השגת הראב"ד

*וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכו'. א"א זו הסברא לא טובה היא ולא נכונה ומפירוש משובש הביאה והלא אמרו במשנה אם שהה כדי שחיטה אחרת ומיעוט שחיטה לא נכנסה בזה השהן ועוד היה לו לומר כדי מיעוט שחיטה ועוד שאין זה הפירוש מתגלגל בשהליך במיעוט סימנים אבל הפירוש השוה לשניהם ששחט הרוב ושהה וגמר מי אמרינן כיון דגמר שהייה בשחיטה היא מאן מוכח או דילמא לא חיישינן להכי וכתאי קנס דעוף ליכא למיחש כלל וכל שכן לרוב ונראה לי באותן שתי הבעיות תיקו ולקולא:

מגיד משנה

נסמה לעוף ור' חנינא אמר כדי שיביא בהמה אחרת וישחוט ואקשינן יביא ואפי' מעלמא א"כ נתת דבריך לשיעורין אמר רב פפא עומדת להפיל איכא בינייהו זו היא גרסת רש"י ופירש דאיכא בין ר' יוחנן ור' חנינא דר"י לא מצריך אלא כדי שחיטה ור"ח מצריך כדי הפלה ושחיטה ונמצא עתה דלכולהו אמוראי דלעיל ואינהו רב ושמואל ור' יוחנן דוקא כדי שחיטה לבד משערינן ופליגי עליה דר' חנינא דמצריך כדי הפלה ושחיטה ועל מה דאמרו במערבא משמיה דר"י בר חנינא כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט ולפי זה פסקו דלא משערינן אלא כדי שחיטה לחוד ואע"פ שרש"י ז"ל פסק כרב משום דקאי ר' יוסי בר חנינא כשיטתיה כמו שיתבאר בס"ד אפשר דלא פסק כר' יוסי בר חנינא אלא במה שנחלקו רב ור' יוחנן והכריע הוא ביניהם דהיינו אם משערינן לעוף כבהמה או כעוף דוקא ואמר ר' יוסי בר חנינא כפי דעת רש"י דמשערינן עוף לעוף בזה פסק רש"י כר' יוסי בר חנינא אבל במה שהושוו רב ור' יוחנן ושמואל דלא בעינן שיעור הגבהה והרבצה הלכה כמותם וכן הוא סברת הרא"ם ז"ל כפי דברי רש"י ז"ל אבל גרסא זו לא נתהוורה בעיני הראשונים כלל משום דרב פפא לא בא לתרץ אלא מה שהוקשה על ר' חנינא שאמר א"כ נתת דבריך לשיעורין לזה גורסין אמר רב פפא בעומדת להפיל ואין גורסין איכא בינייהו והכי פירושא הא דאמר ר' חנינא יביא בהמה אחרת היינו בעומדת כאן ואינה מחוסרת אלא הפלה בלבד ונגלה עתה שרב ושמואל ור' יוחנן לא דברו כלום בשיעור הגבהה והרבצה ולא באו לפרש אלא שחיטה דמתני' אי משערינן בהמה לעוף או דוקא בהמה לבהמה עוף לעוף אבל כדי שחיטה לא באו לפרש אם נאמר שיעור שהייה כדי שחיטה לבד או כדי הגבהה והרבצה ומה שלא פירשו הם בא ר' חנינא ופירש ואמתניתין קאי ולא אדברי רב ור' יוחנן ואין שום אמורא חולק על ר' חנינא וזהו שיטתו של רבינו וגרסתו ולזה הסכים הרא"ם ורוב הפוסקים:

ג היתה בהמה דקה וכו'. פסק כשמואל ור' יוחנן דאמרי תרווייהו אפילו בהמה לעוף וכן כתוב בהלכות והלכתא כשמואל ור' יוחנן דהוו להו תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים. ודע שיש ג' מחלוקות בדבר. יש מי שכתב דלא משערינן אלא דוקא דקה לדקה גסה לגסה ועוף לעוף וזו היא דעת רש"י ז"ל דס"ל דהלכה כרב דאמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף משום דקם ר' יוסי בר חנינא כשיטתיה דאמר דקה לדקה וממילא שמעינן דהוא הדין עוף לעוף ורצוי להחמיר אבל הרי"ף ור"ח פסקו כרבינו משום דס"ל כר' יוחנן ושמואל דהוו להו תרי לגבי דרב אבל ר' יוסי בר חנינא לא דיבר בשיעור עוף כלל והאי דכתב רש"י לא סבירא להו ולא עוד אלא שיש מי שכתב דר' יוסי ס"ל כוותייהו דמשערינן בהמה לעוף ומה שלא הזכיר אלא שני שיעורין דקה וגסה משום דבכלל שיעור דקה הויא שיעור עוף דהכי אגמריה רחמנא למשה בשהייה דקה לדקה ועוף כדי שחיטת דקה וגסה לגסה, זהו דעתן של מקצת גאונים. ויש דעת שלישית דס"ל דלעולם משערינן בשיעורא חדא לכולהו והוא כשיעור גסה בין לגסה ולדקה ולעוף כולהו בשיעור גסה משערינן להו משום דס"ל דלעולם פסקינן כר' יוחנן ושמואל דאמרי אפילו בהמה לעוף והאי בהמה פירושה גסה דאי לאו הכי לא הוה להו לאסתם ולמימר בהמה סתם אלא משום דס"ל סתם בהמה היינו גסה והלכתא כוותייהו משום דהוו להו תרי לגביה דרב דאמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ודר' יוסי בר חנינא דאמר גסה לגסה ודקה לדקה לא אתיא כחד מינייהו לא כרב ולא כר' יוחנן ושמואל כרב לא אתיא משום דרב אמר כדי שחיטת בהמה לבהמה ועוף לעוף ורבי יוסי בר חנינא לא אדכר עוף במילתיה וכשמואל ור' יוחנן לא אתיא משום דשמואל ור' יוחנן אמרי אפי' בהמה לעוף דהיינו גסה לעוף וכל שכן גסה לדקה דמשערינן הילכך פסקי כשמואל ור' יוחנן דאמרי אפילו בהמה לעוף והאי בהמה גסה משמע ומיהו אפי' לדעתם לא מקילי כולי האי בשיעור שהיית העוף כדי הגבהת בהמה גסה והרבצתה ושחיטתה אלא דוקא כדי שחיטת גסה לבד, זהו דעתם של מקצת הגאונים. וההכרח בכל פירוש ופירוש תלוי בדקדוקי הלכה ואין כאן מקום להאריך. וזה שאנו משערין כדי שחיטה ודאי שחיטה של סימנין עם חתיכת העור קאמרינן ולא ידעתי במה נסתפקו הראשונים אי שחיטה לאוד קאמר או עם חתיכת העור קאמר לא מיבעיא למאן דס"ל כדי הגבהה והרבצה דלא גרע חתיכת העור מהגבהה והרבצה אלא אפילו למאן דס"ל כדי שחיטה לחודה ליכא לספוקי דחתיכת העור בכלל דהרי בכלל אורך שחיטה איהו. וכמו כן ודאי למאן דס"ל דשיעור עוף כדי שיעור עוף כמוהו ה"ה דמשערינן בשהיית מריטת הנוצה דלורך שחיטה הוא אע"פ שראיתי מי שלא כתב כן וזה נ"ל ברור:

ד שחט מעט ושהה וכו'. בעיא שם בגמ' דבעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ולא איפשיטא ולחומרא עבדינן וזהו שכתב רבינו הרי זו ספק נבלה: וכן אם שהה כדי שיגביהנה וכו'. קודם [שאבאר] דעת רבינו ומהיכן הוציא דין זה אכתוב הגירסא הנכונה שבדבריו לפי שראיתי שתמה הרא"ש על רבינו כפי הגירסא שנזדמנה לו ובדין תמה עליו כפי

אותה

כסף משנה

נמי כי אמור אפילו בהמה לעוף בהמה דקה לעוף אמרו אבל בבהמה גסה לא דברו וכא ר"י בר חנינא ואמר דבעוף הקלו לשער בו כדי שחיטת בהמה דקה אבל בבהמה דקה לא הקלו לשער ביותר מכיוצא בה ומדלא אדכר ר"י בר חנינא עוף משמע דליכא אלא הני תרי שיעורי דקה וגסה ובכלל דקה הוי שיעור עוף והרא"ש פי' דברי הרי"ף בענין אחר וכתב על דברי רבינו שהם כמו פשרה וכתב שאין דבריו נראין דכיון דמקלינן לפי דבריו לשער בהרבצת בהמה לעוף למה לא נשער בהרבצת בהמה גסה לעוף ועוד שכתב דמשערינן בהרבצת דקה לדקה ולא בהרבצת גסה לדקה וא"כ למה נקל בעוף לשער בהרבצת בהמה עכ"ל. והפירוש שפירש הר"ן בדברי הרי"ף הוא נכון ונמצאו דברי רבינו שאינן פשרה אלא שורת הדין ובשיטת הרי"ף רביה אמרה והכי מסתבר שדוחק גדול הוא לפרש כמו שפירש הרא"ש שהביא הרי"ף דברי ר"י בר חנינא דאמר כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט לפסוק כמותו בהגבהה והרבצה ולא בשחיטה. ומה שהקשה הרא"ש כיון דמקלינן לפי דבריו לשער בהרבצת בהמה לעוף למה לא נשער בהרבצת בהמה גסה לעוף דברים תמוהים הם דאטו לומר דמשערינן בבהמה דקה לעוף אנו מלטערים והבו דלא לוסיף עלה הוא ועוד שאין דבר זה תלוי בנו להקל או להחמיר שזה מכלל שעורים שהם הל"מ. ומה שהקשה עוד למה הקלו בעוף יותר ממה שהקלו בבהמה דקה יש לומר דהכי גמירי הל"מ וכמ"ש הרשב"א. ופסק רבינו כשמואל ור' יוחנן הדא דרב ור' יוחנן הלכה כר"י ועוד דהוו להו שמואל ור"י תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים:

ד שחט מעט ושהה מעט וכו'. שם בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ופירש"י מהו שיצטרפו הפסיק שתים ושלש פעמים בשחיטה אחת ושהה בין שלשתן כדי שיעור שלם ע"כ, ולא איפשיטא ולחומרא ולכך פסק הרי זו ספק נבלה: וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכו'. הרא"ש כתב שרבינו כתב אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה

וכדי

הרדב"ז (מכ"י)

שאמרו אפילו בהמה לעוף היינו בהמה דקה וכנגד מה שאמר רב ועוף לעוף אמרי איהו אפילו בהמה לעוף דלא מסתבר שיהיו הלוקים מן הקצה אל הקצה, ונתבארו דברי רבינו:

ד שחט מעט ושהה מעט וכו'. שם בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ותפשוט מדידיה דאמר רבא השוחט בסכין רעה אפילו כל היום כולו כשרה התם בדלא שהה ולא נפסעה. וזהו שכתב רבינו הרי זו ספק נבלה: וכן אם שהה כדי שיגביהנה וכו'.

שם

לחם משנה

דאפילו בדקה משער בדקה ולא בגסה כ"ש בעוף: ואם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט שחיטתו פסולה ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו. ומה שאמר וירביצנה וישחוט נסתפק לנו אם האי ישחוט היא שחיטה גמורה או מיעוט סימנין ולזה כתב כאן רבינו לשון סתום ולא אמר כאן וישחוט שחיטה גמורה וכתב לקמן שבששהה במיעוט סימנין הרי זו ספק:

משנה למלך

פ"ג ד וכן אם שהה כדי שיגביהנה וכו'. כתוב בהשגות זו הסברא לא טובה היא כו' וכתאי קנס דעוף ליכא למיחש כלל כו'. פירוש דהראב"ד ז"ל הוקשה לו תוספתא שהביא מהריק"א בשונה שחט סימן אחד או רובו בעוף ושחט כדי שחיטה וגמרו כשרה, אלמא אחר שחיטת הכשרה אין לחוש בשהייה דמתקן בשר בעלמא הוי ופירך דהתם בעוף הוא דלא גזרי' שמא ישהה בתחלת

שחיטה

ד וכן אם שהה כדי שיגביהנה. הגירסא הנכונה בדברי רבינו אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה. ולהרא"ש ז"ל נזדמנה לו נוסחא משובשת בדברי רבינו ולכך הקשה מה שהקשה בפסקיו. ושם בעי רב הונא שהה כמיעוט הסימנין מהו תיקו ופירש"י ז"ל

הגהות מיימוניות

ומעשה שאירע במגנצ"א וכן רבינו שב"ט ע"ב מאבי"ה: [א] [לשון הטור ולרב אלפס אפילו לדקה ולעוף משערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה ולזה הסכים א"א ז"ל אלא שכתב אע"ג דמשערינן כדי שחיטת גסה והגבהתה והרבצתה היינו דוקא לבהמה אבל לעוף לא משערינן אלא כדי שחיטת בהמה דקה דלא מסתבר להקל כולי האי בהגבהת והרבצת בהמה לעוף עכ"ל]: [ב] הנה פסק ככל דברי רבי יוסי בר חנינא ואפילו בבהמה שרב אין סובר כמוהו ובערוך גרס ולא כפר"ה שפירש כשמואל דאמר כדי שחיטת בהמה לעוף. וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן הכי וכן ר"י אלפס משום דהוו תרי במקום חד ואין דבריו של אחד במקום שנים אבל רש"י פסק כרב דאמר עוף לעוף מדקאמר במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא בין גסה לגסה בין דקה לדקה לעוף לעוף אבל בהא דאמר כדי שיגביהנה וירביצנה לא קיימא לן דלא פסקינן כותיה אלא במה שהוא ורב מוכרים כאחד וכן פסק בה"ג הלכה למעשה כרש"י ע"כ: [ג] דבעיא היא ולא איפשיטא ועבדינן לחומרא ע"כ:

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זו הסברא לא טובה היא ולא נכונה וכו'. ואני אומר טובה היא בעיני ונכונה על פי שלא באתי אלא מודיע כי זאת מחלוקת ישנה היא כפירוש בעייתים דרך מולא כריה דרך נתן דבעי פרק שני דחולין (דף ל"ב) שהה כמיעוט סימנין מהו ופלגא תיקו כי רש"י פירש זה השיעור שכתב הראב"ד ז"ל ומקצת רבותינו בעלי התוס' עמדו בזה ושיעור הר"ם ז"ל שהעמידו כמיעוט הנושא דוקא ולדברי הגאונים אין חולק בין עוף לבהמה ורוב רבותינו בעלי התוס' ז"ל והגאונים מסכימים ז"ל

מסכימו

וכדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה והקשה על זה כמה קושיות וגירסא משובשת נזדמנה לו בדברי רבינו אבל הגירסא שכתוב בנוסחי דידן כך היא אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה. ואף גם זאת הגירסא צריכה יישוב שמאחר שלא שהה כדי שחיטת רוב הסימנין שהוא הכשר שחיטה כשרה היא דאין כאן שיעור שהייה ולמה כתב שהיא ספק. ורבינו ירוחם כתב שרבינו מפרש בעיא דשהה במיעוט הסימנין מהו בענין זה ועלתה בתיקו וכ"כ הרשב"א שדעת רבינו לפרש הבעיא בענין זה וקשיא לי על דבריהם שרבינו עצמו כתב בראש הפרק שהייה כיצד וכו' אם שהה כדי שיגביה הבהמה וירבילנה וישחוט פסולה ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה ולשון וישחוט ודאי משמע שחיטת רוב הסימנין דהיינו סתם שחיטה דבציר מהכי לא מקרי שחיטה סתם ואם שהה פחות מכדי זה ר"ל ששהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט כמו מיעוט הסימנין שחיטתו כשרה ובכאן אמר וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין לא כדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה ואם כן קשיא דידיה אדידיה:

ויש מי שפירש שכתב רבינו כאן וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכו' חוזר על מה שאמר למעלה שחט מעט וחזר ושחט מעט ושהה מעט וכו' והכי פי' וכן מי ששהה שהייה שיש בה בהגבהה והרבלה ושחיטת מיעוט הסימנין וחזר ושחט מיעוט סימנין ושהה שהייה אחרת כמותה גם זו הוי ספק נבלה שלא תאמר כיון שהשהיות הקטנות מצטרפות לעשותה ספק נבלה אלו השהיות הגדולות ישימוה נבלה גמורה. ואין פי' זה נכון שאע"פ שאמרנו שהשהיות הקצרות מצטרפות לעשותה ספק נבלה לא היינו אומרים בעד זה שהשהיות הגדולות ישימוה נבלה גמורה שמפני שהיא ספק נבלה בשהיות הקצרות הוא משום דמספקא לן אם מצטרפות השהיות אם לאו ואם כן הספק בעצמו יפול בשהיות הגדולות. ועוד שלפי זה כך היה לרבינו לכתוב וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט הסימנין הרי זו ספק נבלה למה לו לכתוב וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין וכתב עוד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה אטו עד השתא לא ידענא דשחיטת מיעוט הסימנין אינה שחיטה גמורה ועוד שאינו נראה מלשון רבינו שחוזר להצטרפות השהיות.

בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה: שחט

אותה גירסא כי הרא"ם מלא בדברי רבינו כלשון זה וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכו' ולכן תמה עליו שלמה לו להכניס דבריו בספק שודאי נבלה גמורה היא. ועוד מתוך דבריו שאמר שחיטה גמורה משמע כל הסימנין ואינו כן אלא ודאי כדי שחיטת רוב הסימנין פסולה דהכי דמקילי לשער כדי הגבהה והרבלה היינו כל צורך שחיטה דא"א לו לשחטה עד שיגביהנה אבל אם שהה רוב הסימנין כבר נתלקה תורת שחיטה ולמה נשער בדבר שאינו לצורך שחיטה אלא ודאי מכי שהה כדי שחיטת רוב סימנין נבלה ודאית הויא. ולפי הגירסא הנזכרת שנזדמנה להרא"ם בספרי רבינו לדקו דבריו בכל מה שהקשה. אלא שעיקר הגירסא אינה מתיישבת כלל עם מה שכתב רבינו בתחלת דבריו דכתב אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט שחיטתו פסולה האי וישחוט מאי דעתך לפרש בו אם ר"ל וישחוט שחיטה גמורה אי אפשר דהרי כתב כאן לפי גרסא זו דבשחיטה גמורה הויא ספק נבלה ולמעלה כתב פסולה ודאית. וא"ת וישחוט רוב הסימנין א"א השתא ברוב הסימנין פסולה ודאי בשחיטה גמורה לא כ"ש ואיך נאמר דבשחיטה גמורה ספק נבלה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וכ"ש אם נאמר וישחוט ר"ל מיעוט הסימנין דקשה טובא. א"כ אין לגירסא זו שום מציאות כלל אלא אם היינו דוחקים לפרש דשחיטה גמורה ר"ל רוב הסימנין ובזה הוא דאמר ספק נבלה ומה שאמר למעלה וישחוט ר"ל שני הסימנין בשלימות דאז הויא נבלה ודאית. ובזה הפירוש היינו מרויחין יישוב הגירסא ומתרצין קושיא אחת ממה שהקשה עליו הרא"ם ועדיין קשה דלמה בשיעור שחיטת רוב הסימנין תהיה ספק נבלה דמן הדין נבלה היא וזה דוחק גדול שפרש בוישחוט ר"ל שחיטה גמורה דהיינו שני הסימנין ובשחיטה גמורה נאמר שפירושה שחיטת רוב הסימנין מה שאין הלשון סובל כן אלא ודאי שחיטה גמורה ר"ל כל הסימנין והדרן כל הקושיות שהקשה עליו הרא"ם ז"ל לדוכתייהו ונוסף עליהם שאין לגרסא זו שום מציאות כמו שכתבתי ואף דנסבול קושיות הרא"ם ונדחוק עצמנו לומר דשחיטה גמורה משמע רוב הסימנין עדיין אין לגירסא זו שום מציאות כלל דאם וישחוט ר"ל שחיטת שני הסימנין כשחזר לומר ואם שהה פחות מכדי זה שחיטה כשרה ע"כ פחות מכדי זה היינו רוב הסימנין ואמר כשרה והא"כ אמר ספק נבלה ואין לומר פחות מכדי זה

והטור כתב דבעיא דשהה במיעוט הסימנין שעלתה בתיקו מפרשה רבינו ששהה במיעוט קמא ואני איני רואה בדברי רבינו שום גילוי לפירוש הזה: לכן נראה לי לפרש שכוונת רבינו כך היא שאם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט רוב הסימנין דהיינו שחיטה גמורה ה"ז נבלה ודאית ואם שהה פחות מכדי זה כלומר כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט הסימנין ה"ז כשרה ולמטה אמר שאם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה ועוד שהה כדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין כלומר ששהה כדי שישחוט פחות מעט קטן מהשחיטה הכשרה אלא שחסר דבר מעט ביותר שכמעט אינו נרגש וז"ש וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין לא כדי שישחוט כדי שחיטה גמורה כלומר לא חסר דבר אחר מהשיעור רק שלא היתה שחיטה גמורה שבחוט השערה יותר שהיה שוהה היה שוהה שיעור שחיטה גמורה והיתה ודאי נבלה ולכן ה"ז ספק נבלה וכתב רבינו וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנין לפי שההגבהה וההרבלה שוות בכל ענין אבל השחיטה אנו מחלקים בה אם שהה כמו מיעוט או כרוב לזה הפסה רבינו בפני עצמה כאן וכתב וכדי שישחוט וכו' ולא כתב כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט וכו'. ודין זה יצא לרבינו ממאי דאמרינן בגמרא (דף ל"ב) בעי רב הונא בריה דרב נתן שהה במיעוט הסימנין מהו תיקו ונראה שרבינו

גורס

הרדב"ז (סכ"י)

שם בעי רב הונא בר נתן שהה במיעוט הסימנין מהו תיקו. פירושים שונים נאמרו בבעיא זו. רש"י פירש במיעוט האחרון ויש לך דוחק כיון שנשחט הרוב כמחתך בשר בעלמא הוא וזהו פירושו של הראב"ד ז"ל ומזה הטעם פסק בה לקולא אע"ג דכל תיקו דאורייתא לחומרא. ור"ת העמידה במיעוט בתרא בושט דוקא וגם זה דחוק דהא סתם קא בעי שהה במיעוט הסימנין ומשמע בתרוייהו. ורבינו אושעיא פירש במיעוט בתרא של סימן קמא ולזה הסכימו רוב האחרונים וגם זה יש בו דוחק דצריך להעמידה בבהמה דוקא ולא בעוף ומתני' וכולה סוגיין דשהייה בין בבהמה בין בעוף איירי. ותו כי קושיין דלעיל במיעוט הסימנין קאמר ומשמע תרוייהו. הילכך פירוש רבינו נראה נכון דרב הונא עלה דרבי יוסי בר חנינא קבע בעייתו הא דקאמר כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט שחיטה גמורה קאמר או שחיטת מיעוט הסימנין שהרי הם בכלל שחיטה דלכתחלה צריך שיתכוין לשחוט כל הסימנין. ומה שהקשה הראב"ד דהא כדי שחיטה תנן ומיעוט שחיטה אינה נכנסת בספק זה, ומי יתן וידעתי מי הכניס בספק זה יגביהנה וירבילנה שנחלקו בה והלא כדי שחיטה לבד קתני אלא מאי אית לך למימר שחיטה דקתני לאו דוקא שחיטה גמורה אלא אפילו מקצת שחיטה. ומה שהקשה עוד שאינה זה הפירוש מהלך במיעוט הסימנין. ואני תמיה על קושיא זו וכי כולהו בחדא מחתא מחתינהו והלא תרי גברי נינהו ואדרבא אי בחדא מחתא אמאי קבעינהו תלמודא לתרוייהו. ואינו רחוק שהיה גורס רבינו

בכ"ף

משנה למלך

שחיטת הסימן בקנה משום דכל שחיטתו הוא בעוף ברוב סימן אחד וכי שהי בגרגרת לית לן בה מידי דמלא תני גרגרת פסוקה מוסיף עליו כל שהוא וכשרה, אבל בבהמה דצריכה רוב שנים ונקובת הושט כל שהוא טריפה גזרינן וזה כרוב. והנה מרן כתב בד"ה לכן נ"ל כו' ומ"ש שבאותם שתי בעיות תיקו ולקולא יש לתמוה למה כתב כן דהא ספיקא דאורייתא היא ולחומרא ע"כ. וק"ל דלמה כתב דספיקא דאורייתא היא ולחומרא דהא ליתא לפירוש הראב"ד כלל כיון שהוא מפרש דאחר ששחט רוב סימנים בלא שהייה אם שהה אח"כ אינו אלא מחתך בשר בעלמא מידי דהוה אהגביה ידיו לגמרי ולא שחט עוד דשחיטתו כשרה אלא דטעם הבעיא להראב"ד דכיון דגמר לשחוט כל הסימנין וגמר בשהייה יש לחוש שמא יקל בשהייה בששחט מיעוט סימנין ואתי לידי איסור תורה ויש לחוש מדרבנן בעלמא. והיינו דכתב הראב"ד מאן מוכח כלומר יבא לטעות בשהיית הסימנין במיעוטא קמא או דלמא לא חיישינן ואין דברים אלו מובנים אם לא על דרך שכתבתי ודברי מהריק"א צ"ע. איברא דעדיין לא יצאנו להראב"ד מידי שאלה במ"ש ובהאי קנה דעוף ליכא למיחש כלל דלפי מה שפירשתי בכונת דבריו בעוף נמי איכא למיחש וגם זה צ"ע וכבר נתיישב זה במ"ש בסמוך:

שחט

לחם משנה

ז"ל שחט הרוב ושהה במיעוט האחרון וגמר שחיטתו מהו מי אמרינן כיון דעבד ליה רובא איתכשר או דילמא כיון דהדר וגמרה כולה חדא שחיטה היא ע"כ. ורבינו ז"ל לא נראה לו לפרש כן כמ"ש שאחר ששחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה מאחר שנשחט בה כשיעור הרי זה כמחתך בשר השחוטה לכך מפרש הוא ז"ל דה"ק שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט מיעוט הסימנין מהו. והראב"ד ז"ל בהשגות הקשה על רבינו דהיכי נסתפק לו לבעיין בהכי דבמתניתין אמרו כדי שחיטה וסתם שחיטה משמע שחיטה גמורה ועוד הקשה לו מלשון הבעיין שאמר שהה במיעוט הסימנין היה לו לומר שהה כדי מיעוט שחיטה מהו. ונראה לתרץ דהבעיין נסתפק לו במתני' דאמרה שזה היה שוחט ועף כלומר שאחר שהתחיל לשחוט המיעוט יגע ולא יכול לגמור השחיטה ובא חבירו ושחט כלומר גמר השחיטה ומש"ה נפרש אם שהה כדי שחיטה כלומר כדי הגמר ששחט חבירו שהוא המיעוט ודאי שלא היה אלא השלמת הרוב א"ד כדי שחיטה משמע כדי שחיטה אחרת גמורה ולשון הבעיין באמת שהוא דחוק קצת לרבינו אבל הסברא דחקתו לפרש מה שפירש. והר"א פירש כפירוש רש"י והכריח עוד הדבר שלפירושו החליד במיעוט הסימנין ג"כ הוא פירוש שוה לפירוש שהה מאח"כ לפירוש רבינו ונתן סברא לבעיין לפירושו כיון דאמר שהייה בשחיטה היא כלומר כיון דגמר השחיטה אם כן כולה חדא שחיטה ומאן מוכח כלומר והרואה אומר ששהה במיעוט דמאן מוכח ששחט כבר הרוב, וכתב ובהאי קנה העוף ליכא למיחש כלום כל שכן לרוב כלומר דליכא למימר התם מאן מוכח דבין ששחט הרוב ובין ששחט האי כשרה, וכתב ונראה לי באותן וכו' תיקו ולקולא כלומר דהוא נמשך לפי פירוש שמפרש שאחר ששחט שחיטה גמורה שהוא הרוב אם כן הבעיא לא הוי אלא באיסור דרבנן דכבר הותר מן התורה כיון שנשחט הרוב אבל הבעיא היא משום מאן מוכח שהוא איסור דרבנן ולכך אזלינן לקולא אבל לפי דברי רבינו הבעיא היא באיסור של תורה ולכך אזלינן לחומרא ורש"י ז"ל אע"פ שמפרש כפירוש הר"א ז"ל פסק בהני שתי בעיות לחומרא כדעת רבינו: **לא כדי שישחוט שחיטה גמורה וכו'.** זה הלשון נראה לכאורה

מיותר

מגדל עוז

הסכימו כפירוש ה"ר אושעיא הלוי ז"ל שפירשה במיעוט בתרא דסימן קמא ובבהמה דוקא ולא בעוף וגם חכמי הזמן ורבנים ורבותי נ"ע כך הסכימו ור"מ ז"ל דעתו לפרש שהה במיעוט סימנין שהם בכדי שחיטת מיעוט סימנין מוסף על הגבהה והרבצה מי אמרינן שהיית שחיטה אחרת דקתני מתני' דוקא שחיטה גמורה קאמר או דילמא אפילו מיעוט סימנין מיקריה שחיטה אחרת כיון דלכתחלה בעינן שני סימנין גמורין וכן משמע מדקדוק לשונו שכתב ולא כדי שישחוט שחיטה גמורה. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל עוד שאין הפירוש הזה מתנהג בבעיא דרב פפא דהחליד במיעוט סימנין וסלקא נמי בתיקו יש לי לומר בה תירוץ מופלג וכי רב פפא ורב הונא בר נתן בחדא מחתא מחתינהו ועוד דאדרבה איפכא מסתברא שאם פירוש אחד לשניהם מה היה צריך לשאול השנייה אחר שהראשונה עלתה בתיקו ומה היה משנה לשאול בין שהייה להלדה ומה ראה על ככה ושלא המה דברים שוין בכל דבר ובכל ענין ומזה הטעם השמיט ר"י אלפס בעיא זאת דרב פפא כי ראה שאין לחלק ביניהם במאי דפייך בה"ל חדא וחדא ואין דרכו לחבר בהלכות אלא הצריך והנוהג והא ודאי לא נהיגא אך ר"מ ז"ל דרכו לחבר לבלתי ישאיר עוללות. וראיתי לרבינו הגדול רמב"ן ז"ל שפירשה כר"מ ז"ל פירוש נאה ויפה כלשון ר"מ ז"ל וז"ל דרב פפא הכי קא מבעיא ליה לכשתמצא לומר תחת העור כשרה התם טעמא מאי משום שאינו מעכב בשחיטה והכי נמי אין מעכבין או דילמא תחת העור שאינו בשחיטה כשרה אבל מיעוט סימנין ישנו בשחיטה פוסלין בהלדה ע"כ. וכתב ז"ל שאם לא כן מאחר שתחת העור שאינו בשחיטה כלל פסולה תחת מיעוט סימנין ישנו בשחיטה פשיטא דשחיטתו פסולה ואע"פ שנחתך רוב אלא ודאי הכי קא מבעיא לן כדכתיבנא וכתב ז"ל עוד דכיון דקיימא בתיקו הרי הוא בכלל איני יודע כדין העור ולהכשיר לא עלה על דעת מי שפוסל בעור ולפיכך השמיטה רבינו הגדול

וע

מגיד משנה (מב"י)

זה שר"ל דהיינו הגבהה והרבלה ומיעוט הסימנין ולפי זה אמר כשרה דאין פחות משחיטת שני הסימנין אלא רובן. לכן אני אומר שח"ו לרבינו לכתוב גירסא זו בספרו אלא ודאי הסופרים שבשו וכתבו כן ונזדמנה לפני הראשונים והקשו עליו ז"ל מה שהקשו. אבל אנחנו בדקנו בכל ספרי הרמב"ם שבא לידינו ואין בהם גירסא זו כלל אלא הגירסא הנמצאת בספרים שלנו היא זאת. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וכדי שישחוט מיעוט הסימנין בלבד לא כדי שישחוט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה. ונמצא עתה לפי גרסא זו הדברים הפוכים מאותה הגירסא דלפי גירסא זו אם שהה כדי שחיטת מיעוט הסימנין בלבד הויא ספק נבלה וזו היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו. ודע דרבינו כתב דין זה משום דס"ל דהיא בעיא דבעי רב הונא בגמרא דבעי ר"ה בר נתן ששה במיעוט הסימנין מהו ועלתה בתיקו. ולפי דעת רבינו הבעיא מתפרשת כך זה שיערו חכמים בשיעור השהייה כדי הגבהה והרבלה ושחיטה ר"ל כדי שיעור שיוכל לשחוט בבהמה אחרת שחיטה גמורה דהיינו כל הסימנין או רובן אבל שחט פחות מכדי זה דהיינו שיוכל לשחוט בבהמה אחרת מיעוט הסימנין או חליין אין כאן שיעור שהייה וכשרה או דלמא שזה שאמרו וישחוט אינו ר"ל שישחוט הכשר שחיטה בבהמה אחרת אלא כדי שישחוט כל שהו דהיינו מיעוט הסימנין ומי ששהה כשיעור שחיטת מיעוט הסימנין בבהמה אחרת שחיטתו פסולה ועלתה בתיקו. ולפיכך כתב כאן ספק נבלה ולפ"ז צריך לגרוס בבעיא ששהה כמיעוט הסימנין בכ"ף ולא בבי"ת ואף שנגרוס במיעוט הסימנין בבי"ת מתפרשת יפה שר"ל ששהה כשיעור שיכול להתעכב במיעוט הסימנין של בהמה אחרת. וכך הם המפרשים דברי רבינו לפי שבתחלה כתב ואם שהה כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט שחיטתו פסולה והוא כלשון התלמוד דהאי וישחוט סתום ולפי זה הלשון נסתפקו בו בגמרא אם ר"ל וישחוט כדי צורך שחיטה דהיינו הסימנין כולן או רובן או ר"ל וישחוט תחלת שחיטה דהיינו מיעוט הסימנין לבד ועלתה להם בתיקו לכן חזר רבינו לפסוק בזה ספק נבלה כדין כל תיקו דאיסורא. ורבינו תפס בסידור דבריו כסידור הגמרא שבתחלה כתב דין השהייה והוא הקודם במשנה ואח"כ שיעור גסה לגסה ודקה לדקה ולעוף והוא פלוגתא דאמוראי בגמרא ואח"כ בעיא דרבא שהיות מהו שיצטרפו ועלתה בתיקו ואח"כ בעיא דרב הונא בר נתן דשהה במיעוט הסימנין כמו שהם מסודרין בגמ' כן סדרם רבינו. ונמצא לפי זה במה שכתב בתחלת דבריו ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה היינו כדי הגבהה והרבלה לחוד דכל מאי דסליק אדעתין מעיקרא דהאי וישחוט הוי בפשיטות כדי צורך שחיטה הוי פחות מכדי זה הגבהה והרבלה ושחיטת מיעוט סימנים אבל עכשיו דנסתפקו בתלמוד בהאי וישחוט אי הוי שחיטה גמורה או מיעוט סימנין לחוד ועלתה בתיקו הוי פחות מכדי זה שיעור הגבהה והרבלה לחוד. ונמצא ג' דינין העולין לדעת רבינו. הדין הא' אם שהה כדי הגבהה והרבלה וכדי שחיטת רוב הסימנין ואין צ"ל כולם שחיטה נבלה ודאית. הדין הב' אם שהה כדי הגבהה והרבלה ושחיטת מיעוט הסימנין נבלה מספק. הדין הג' אם שהה כדי הגבהה והרבלה לחוד שחיטתו כשרה. ואלה הדינים לא שנא בהמה ול"ש חיה ול"ש עוף כל אחד ואחד כפי שיעורו גסה לגסה דקה לדקה ולעוף. כל זה דוקא לדעת רבינו דפירש פירושו דס"ל כבעיא דרב הונא בר נתן. אבל לפי דעת המפרשים אין שיעור השהייה אלא כדי שיגביהנה וירבילנה וישחוט רוב הסימנין ואם שהה כשיעור זה נבלה ופחות מכדי זה דהיינו כדי הגבהה והרבלה ושהיית מיעוט סימנין דהיינו חליין כשירה ואין כאן ספק נבלה כלל משום דס"ל אליבא דרב הונא בר נתן שמתפרשת בפנים אחרים משום [שהוקשה] להם על פי' רבינו שני דברים, הא' שהם גורסין ששה במיעוט הסימנין בבי"ת דנראה דבאותה בהמה ממש ששהה במיעוט סימניה, וכבר פירשנו זה למעלה אליביה דרבינו דגרסתו היתה ששה כמיעוט בכ"ף ואפילו שנגרוס בבי"ת כבר ישבנו אותה אליביה. ועוד הקשו לו שא"א שיסתפקו בוישחוט אי הויא שחיטה גמורה או מיעוט דפשיטא דוישחוט דאמרו חז"ל שחיטה גמורה היא, וגם זו אפשר שאינה קושיא על דברי רבינו שהרי נסתפקו במקום אחר אם ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף או אם לא וכמו שנסתפקו שם נסתפקו כאן, ועם היות ששם פשטו מה שפשטו אין כל הנושאים שוים, שם נראה להם פשיטות וכאן עלתה להם בתיקו, כפי חומר הדבר ונושאו. ומלבד מה שהוקשה להם בדברי רבינו תפס כל אחד בפירוש הבעיא שיטה לעצמו. רש"י ז"ל פירש כגון ששחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה והגביה ידו ושהה שיעור שהייה וחזר ושחט אותו המיעוט שנשאר מהו מי אמרינן כיון דעבד ליה רובא אתכשר ומה שחזר לשחוט הוי כמחתך בשר בעלמא וכשר או דילמא כיון שחזר לשחוט ואיגלאי דעתיה שעדיין עוסק הוא בהלכות שחיטה והוי כמי ששהה בעיקר שחיטה ופסולה וסלקא בתיקו ואזלינן לחומרא ולפיכך פסק הוא ז"ל במי ששחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ורואה שהם שוהים למות שאסור לחתוך מה שנשאר בתורת שחיטה אלא מוטב שיכה אותה על הצואר באבן או במקל או שימתין עד שתמות ולא יחתוך בדרך שחיטה ואם עשה כן הוי ספק נבלה. ופירוש זה לא נתחוור כלל בעיני המפרשים שאיך יעלה על הדעת שאחר ששחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה דהיישינן לשהייה דבודאי כמחתך בבשר בעלמא הוא דכיון דאגמריה רחמנא למשה רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה מאי איכפת לן בנשאר והכי איתא בפירוש בתוספתא שחט אחד או רוב אחד בעוף אע"פ ששהה זמן מרובה וגמרה שחיטתו כשרה, הרי התוספתא היפך דברי רש"י ז"ל. ומפני זה נתחוור לרוב המפרשים פירוש רבינו האי גאון ז"ל דפירשה דשהה במיעוט בתרא דסימן קמא ולא ששהה ממש דא"כ פשיטא דאסורה דהיינו עיקר שהייה אלא מיירי ששוחט בסכין רעה ואדרבא סמיך והכי קא מבעיא ליה מי אמרינן ההיא דאמרינן השוחט בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום שחיטתו כשירה ה"ה נמי בכה"ג כגון ששחט רוב הסימן הראשון והוא מוליך ומביא במיעוט הנשאר דשחיטתו כשירה אפילו שהה בההיכת אותו המיעוט יותר משיעור שהייה דאף מיעוט הסימן איתיה בשחיטה או נאמר דמה שהכשירו בשוחט בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום כולו היינו דוקא כשמתעסק בתורת שחיטה ר"ל בדבר ההכרחי לשחיטה דהיינו קודם שחיטת רוב הסימן אבל הכא מאחר ששחט רוב הסימן דהיינו הכשר שחיטה היה לו לילך מיד לסימן השני וכל עוד ששהה שיעור שהייה בחתיכת אותו המיעוט הנשאר דאינו מעכב לשחיטה הוה ליה כמחתך בבשר בעלמא והרי שהה בין סימן לסימן ועלתה בתיקו. וגם לזה הפירוש הקשו דהא קי"ל כרבא דאמר השוחט בסכין רעה אפילו הוליך והביא כל היום כולו שחיטתו כשרה ודברי רבא בודאי הם כוללים בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא, ולדברי רבינו האי לא משכחת דהלכתא כוותיה דרבא אלא בעוף לבד או בבהמה במיעוט בתרא וזה דוחק גדול. ועוד דנ"ל לפי פירושו במיעוט הסימנין אחד מן הסימנין דוקא דהיינו קמא ולא משמע כן. ועוד דדין זה לא משכחת ליה אלא בבהמה דוקא ולא בעוף ובעיא דרב הונא בר נתן לפי פשטה כוללת היא בין בבהמה בין בעוף. ורבינו תם פירש כגון ששחט המיעוט הראשון של הושט ושהה שיעור שהייה וחזר ושחט הרוב הנשאר מי אמרינן דשהייה אינה פוסלת אלא בדבר שנעשית בו הבהמה נבלה כגון ברוב הנשאר שאם לא היה שוחט כלל זה המיעוט הראשון והיה מהפך הסימן לצדדין והיה שוחט זה הסימן הנשאר היתה שחיטתו כשרה א"כ עתה כששהה במיעוט הראשון אותו מיעוט אינו מעלה ולא מוריד וכשרה. או נאמר מאחר שזה המיעוט נקיבתו במשהו בודאי השהייה פוסלת בו כמו ברוב הנשאר ופסול ועלתה בתיקו. ולפי פירוש זה אין הפרש בין בהמה לעוף. ופירוש זה מלבד שהוא זר יש להקשות עליו דאיך יסתפקו בזה דפשיטא נקב כל שהוא בכל מקום שיהיה בושט פוסל בו דהא קי"ל ושט נקיבתו במשהו וליכא למפוקי ביה כלל וכן כתוב בפירוש בתוספתא שחט מיעוט בושט ושהה בו כדי שחיטה פסולה ועוד דלפירוש זה נמי צריך לפרש במיעוט הסימנין אחד מן הסימנין דוקא דהיינו הושט. ויש מי שפירש דהכי קא מבעיא ליה לאחר ששחט בשחיטה ראויה חצי הסימן ורצה לגמור לרוב ושהה באותו המיעוט המבליס לרוב שהוא כחוט השערה מהו מי אמרינן כיון דשחט פלגא שפיר מחצה ליהוי כרובא וכי שהי תו לא חיישינן ול"ת דהא אסיקנא דמחצה על מחצה אינו כרוב זהו בשלא חתך אלא מחצה מצומצם דקי"ל דתיובתא בפלגא לא נפיק או דלמא אמרינן דלעולם מחצה לא הוי כרובא ואפילו שחתך אח"כ והשלימו לרובא וכל עוד ששהה קודם שיגמור רובה דהוי פסול וסלקא בתיקו. וגם זה דבריו תמוהים דמאי ספיקא איכא בהאי דכל עוד דאסיקנא דמחצה אינו כרוב דבר פשוט הוא דכל מה שעשה מדבר שהפסד בו השחיטה קודם שישחוט הרוב דהויא פסולה ומה יועיל מה שחתך אחרי כן: לכן חשבתי דרכי ואשיבה דעתי אל פירוש רבינו שהוא היותר מחוור שבכולן ומתיישב וניצול מכל תפיסה וקושיא. ומה שדקדקו עליו כבר פירשנו אליביה באופן שלא נשאר עליו קושיא כלל ולא כתבתי פירושים אלו כ"א לקצת פירושים שרוצים לקבל עליהם ככל חומרי השחיטה ולאכול הבשר הכשר לכולי עלמא ובדלין מבהמה שהורה בה חכם לכן יבין בכל אלו הפירושים אבל מי שירצה לילך על פי הדין יסמוך על רבינו ואין לו לחוש לחומרות שאר המפרשים:

ה שחט רוב אחד בעוף וכו'. פשוט בתוספתא שכתבתי למעלה דהיינו שחט אחד או רוב אחד בעוף אע"פ ששהה לזמן מרובה וגמרה שחיטתו כשרה וזהו לאפוקי מפירש"י כמו שכתבנו. ורציתי פי שרצה לדחות זאת התוספתא ולומר שאין הלכה כמותה ולפסוק כרש"י משום דלפי הפי' תוספתא הויא אמתית איך נעלמה מעיני מסדרי התלמוד

ולמס

ה שחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אע"פ ששהה

א טור יו"ד סי' כג סמ"ג עשין סג :

כסף משנה

גורם ששה כמיעוט הסימנין בכ"ף ומשמע פירושא לרבינו שאם שהה כדי שחיטת מיעוט הסימנין ודאי שהיא כשרה שכיון שאמרה המשנה כדי שחיטה משמע כדי שחיטה כשרה ואם שהה פחות מכאן כשרה אלא הבעיא היא אם שהה פחות מהכשר שחיטה דבר מועט מי אמרינן אפשר לנמנם וכשרה או דילמא כיון שהשיעור הזה אינו במלואות שאחר מגביה ומרבין ושוחט אלא בשיעור זמן כזה אנו משערין א"א לנמנם והוי נבלה ועלה בתיקו ולחומרא:

והראב"ד כתב וכן אם שהה כדי שיגביהנה א"א זו הסברא לא טובה היא ולא נכונה וכו'. ולענין מה שהשיג על דברי רבינו כבר כתבתי. ומ"ש שבאותן שתי בעיות תיקו ולקולא יש לתמוה למה כתב כן דהא ספיקא דאורייתא היא ולחומרא:

ה שחט רוב אחד בעוף או רוב שנים בבהמה אע"פ ששהה וכו'. תוספתא שחט סימן א' או רובו בעוף ושהה בה כדי שחיטה וגמרו כשרה ובריש השוחט (דף כ"ח)

שחט

הרדב"ז (מב"י)

בכ"ף ששה כמיעוט הסימנין מהו ואפילו לפי גרסת הספרים הכי מפרש ששה בכמו מיעוט הסימנים מהו :

ה שחט רוב אחד בעוף וכו'. תוספתא כלשון רבינו ואתיא דלא כרש"י :

שחט

לחם משנה

שיעור שדי שיאמר כדי מיעוט הסימנין. ונראה דס"ק מ"ש בגמרא ששה במיעוט הסימנין

אין

משנה למלך

ח שחט רוב אחד בעוף וכו'. כתב מרן הכ"מ ז"ל תוספתא שחט סימן אחד או רובו בעוף כו' וברור דה"ה לרוב שנים בבהמה ע"כ. ואין זה ברור כי אם לשיטת רבינו ז"ל שפירש בעיא דששה במיעוט סימנין מהו במיעוט קמא, אבל לפירוש הראב"ד ז"ל בבעיא דהיינו דששה בבהמה אחר שחיטת רוב סימנין יש חילוק גדול בין עוף לבהמה כמ"ש לעיל ודברי מהריק"א סולכים על פי פירוש רבינו ז"ל וזה ברור ודו"ק:

או

מגדל עוז

ז"ל עכ"ל. ומה מתוקים מדבש אמריו. ועתה ראה גם ראה מה השיב שולי דבר על היות הראב"ד פוסק לקולא ואנן קי"ל בכולי תלמודא כל תיקו דאיסורא לחומרא וכן כל המפרשים הנזכרים ראשונים ואחרונים כן הסכימו לחומרא והוא שמסכים להקל צריך להראות בראיות ולהעדיף אי כהא דהיכרא עדיף : שחט רוב אחד בעוף עד שחתך הסימנים הרי זו פסולה. פ"ב דמס' חולין (דף ל"ב):

ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין הרי זו [ג] מותרת. מאחר שנשחט בה כשיעור הרי זה כמחתך בשר השחוטה: ו שחט בקנה לבדו חציו או מיעוטו ושהה זמן מרובה הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין בכך כלום. אבל אם שחט רוב [ד] הקנה או שנקב בושט כל שהוא ושהה כשיעור בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר הרי זו פסולה. מפני שהבהמה או העוף שנפסק רוב הקנה שלה או שניקב הושט במשהו נבלה ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר: ז הנה נתבאר לך שאין שהייה בקנה בעוף כלל. שאם שחט רוב הקנה ושהה כבר נגמרה שחיטתו כשחזר וגמר מחתך בשר הוא. ואם שחט במיעוט הקנה ושהה הרי זה חוזר ושוחט כל זמן שירצה שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רוב הקנה: ח שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם ניקב הושט או לא ניקב חוזר ושוחט הקנה לבדו במקום אחר ומניחו עד שימות ובודק הושט מבפנים. אם לא נמצאת בו

כסף משנה

שחט חצי גרגרת ושהה בה *וגמרה בעוף כשרה וברור הוא דה"ה לרוב שניה בבהמה:

ו שחט בקנה לבדו חציו וכו'. ריש אלו טריפות (דף מ"ד) פסוקת הגרגרת ברובה ופחות (מכאן כשרה) ודייק רבינו לכתוב לבדו לומר דהכ"ע בשיודע בודאי שלא נגע בושט כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו ובזאת ההקדמה הוא ע"ם שאין לעוף שהייה בקנה שאל"כ הוי דינא כמ"ש לקמן בסמוך חוזר ושוחט הקנה במקום אחר וכו':

ח שחט העוף ושהה בו וכו'. בפ' השוחט (דף כ"ח) ההוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד נשחטיה והדר נבדקיה דילמא במקום נקב קא שחיט נבדקיה והדר נשחטיה הא אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים פי' שהוא נטרף בנקב משהו ואינה ניכרת טיפת הדם בעור החיצון שהוא אדום אבל בפנימי שהוא לבן ניכרת אמר ליה רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ולכשריה והדר לפכוה לושט ולבדקיה אמר רבא הכיס יוסף ברי בטרפות כרבי יוחנן ופוסק רבינו כרש"י שפירש וצריך לבדוק בסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעי מבדקיה דתלינן לקולא כדאמרינן התם וזה התיקון דוקא בעוף שהכשרו בסימן אחד אבל בבהמה דבעיא שניים לא. וא"ת ובבהמה אמאי לא ישחוט במקום אחר השני סימנין ואח"כ יהפוך הושט ויבדקנו. וי"ל דאיכא למיחש שמא יפגע במקום הנקב ולא יוכר וכדאמרי' נשחטיה והדר נבדקיה דילמא במקום נקב קא שחיט ומשמע אפילו ישחוט במקום אחר איכא ההי חששא אי נמי דילמא יתלכלך הושט מבפנים בדם השחיטה ואתי למתלי ביה ואפשר שמקודם היה בו טיפת דם. וא"ת ובעוף מה צריך לשחוט במקום אחר ישחוט באותו מקום הקנה לבד שאם נשחט רובו הרי מותרת היתה ואם לא נשחט רובו הוה ליה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו. וי"ל דאיכא למיחש שמא מתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום יהיה נקל יותר לפגוע בושט ויבא לומר עתה נשחט ומקודם לא נגעתי בו ואפשר שכבר היה נקוב מקודם ואתי לאכשורי שלא כדין א"נ עלה בדעתו קמ"ל שמא מקודם לא נגע בו ועתה מתוך שהיה נקל לפגוע בו פגע בו ויפסלנה שלא כדין:

*לא נאמר ע"ד פשיטות אלא דרך בעיא וע"ש:

חלדה

מגיד משנה (מכ"י)

ולמה לא פשטו ממנה בעיא דרב הונא בר נתן אלא מדאסיקו יתה בתיקו משמע דהדין תוספתא לא ברירא להו. ואיני רואה לתוספתא זו שום דחיה דאילו היה פירוש הבעיא מוסכם כפי דעת רש"י ז"ל היינו יכולין לומר שהתוספתא אינה עיקר מדלא פשטו ממנה אבל רוב המפרשים לא הסכימו לפירש"י וא"כ התוספתא שפיר קיימא ומוסכמת הכי דעת רבינו:

ו שחט בקנה לבדו חציו וכו'. פשוט בברייתא ברא"ש פרק השוחט פ"ש שחט חצי גרגרת ושהה כדי שחיטה אחרת וגמר שחיטתו כשירה ואוקימנא בגמרא דאפילו בבהמה איירי: אבל אם שחט רוב הקנה וכו'. אם שחט רוב קנה איירי בבהמה או שניקב הושט איירי בין בבהמה בין בעוף ואחר כל דברי רבינו פשוטים והם תוספת ביאור למה שכתב ולמה שיכתוב:

ח שחט העוף ושהה בו וכו'. נראה דלמדה מההוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי ממסמס קועיה דמא אמר רבא היכי נעביד ליה נשחטיה והדר נבדקיה דילמא במקום נקב קא שחיט נבדקיה והדר נשחטיה האמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים א"ל רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה לקנה ולכשריה והדר נפכיה לושט ונבדקיה אמר רבא הכיס יוסף ברי בטרפות כר' יוחנן ופירש רש"י ז"ל ממסמס קועיה מלוכלך צוארו שנקרע צוארו וצריך לבדוק בסימנין שמא נפסק הקנה או ניקב הושט ומשום ספק דרוסה לא בעינן למבדקיה דתלינן בכלבא או בקניא דאמרינן התם ספק כלבא ספק שונרא אימא כלבא. והדר נבדקיה למעלה מבית השחיטה או למטה. אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהוא טריפה בנקב במשהו ואינו ניכר אבל טיפת דם נכנסת מבפנים וקרום הפנימי לבן הוא וטיפת דם ניכרת בו אבל החיצון אדום. ונבדקיה לקנה שהקנה נבדק מבחוץ לפי שאינו נטרף אלא ברוב והדר נשחטיה לקנה והשחיטה בסימן אחד כשרה ואח"כ יטלו הושט כולו ויעקרוהו מן הלחי והופכין אותו ובודקין אותו עכ"ל. ולפי דעת רבינו דין זה דוקא בעוף אתמר ולא בבהמה כי בבהמה לא היה יכול לשחוט הושט במקום אחר דילמא במקום נקב שחט ומה שעוף שהכשרו בסימן אחד יכול לבדוק כמו שכתב רש"י. ומה שכתב רבינו שחט העוף ושהה בו הכי פירושא לפי שלמעלה כתב שאין שהייה בקנה העוף כלל לכן כתב שחט העוף ושהה בו ר"ל בקנה הנזכר ושהייה זו שיעור שהיה קאמר דאם פחות מכדי שהייה אין חשש כלל דאפילו ניקב הושט ודאי כשר כל שלא שהה שיעור שהייה דעדיין עוסק בשחיטה הוא אלא איירי שהתחיל לשחוט בקנה ובהליו הראשון שהה והושש שמא ניקב הושט ולצאת מידי ספק עושין לו בדיקה זו. ומיהו כתב ה"ר פרץ ז"ל שיש לו לאדם ליזהר כשיתחיל לשחוט עוף והתך מעט ויצאו טיפי דם והגביה ידו דשמא נהתך מעט מן הושט ושהה כדי שיעור ולא הרגיש ואפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי אלא מן העור אין סומכין עליו כיון שיצא הדם ואע"ג דקנה סמוך לעור הוא ובקנה אין לחוש במיעוט קמא מ"מ לפעמים שהושט יהיה סמוך לעור ע"י אחיזת סימנין שתופס בהם כשבא לשחוט ואם בא לישאל אחר שהגביה סכינו כיצד יעשה אומרים לו שחוט הקנה לבדו ואחר השחיטה יהפכו את הושט ויבדקוהו דושט אין לו בדיקה מבחוץ ואם אין בקיאין בבדיקה לא ינמור שחיטתו כלל אלא ימכרנו לנכרי ובלא"ד שימיתנו הנכרי בפניו דאם לא כן חיישינן שמא יחזור הנכרי וימכרנו לישראל אחר שיתרפא דהא קי"ל טרפה חיה י"ב חדש ומזה הטעם אסור להשהותו בביתו שמא יבוא לידי תקלה כיון שאין טרפותו ניכרת. וטעם איסור השהייה יש מי שאומר משום נקב וי"א משום צער בעלי חיים ואחרים כתבו דאם שהה שיעור שהייה הדם מתקבץ באיברים ושוב יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י הדחה אבל כששוחט בפעם אחת הקילוח יוצא בחוזק ואין נשאר שם דם מכונס:

חלדה

הרדב"ז (מכ"י)

ו שחט בקנה לבדו וכו'. ואלו טרפות בבהמה נקובת הושט ופסוקת הגרגרת ברובו אבל במיעוטו או בהליו חוזר וגומר ותנן אמר ר' ישבב משום ר' יהושע כל שנפסלה בשחיטה נבלה כל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גורם לה ליפסל טרפה ומודה לו ר"ע:

ח שחט העוף ושהה בו וכו'. תניא שחט חצי גרגרת ושהה בו כדי שחיטה ובא אחר וגמרה שחיטתו כשרה ומוקמינן לה בעוף והכי אמרינן גבי ההוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי מתמסמס קועיה דמא ואמר רב יוסף בריה נבדקיה לקנה ונשחטיה וניכשריה והדר ליפכו לושט ולבדקיה:

חלדה

לחם משנה

אין הכוונה לומר דוקא מיעוט אבל אם שהה כדי שישחוט מהלה פסולה ודאי אלא כל שאינו שחיטה גמורה קרי ליה מיעוט סימנין:

ו שחט בקנה לבדו חציו וכו'. האי דינא איירי בין בעוף בין בבהמה מדכתב אחר כך אבל אם שחט רוב הקנה וכו' והאי ודאי בבהמה הוי דבעוף ברוב הקנה כשר וכיון שכן קשה לכאורה איך אמר הרי זה חוזר וגומר השחיטה דהא בבהמה נסתפק לו אם נגע בושט או לא ובשלמא בעוף שוחט בקנה ואח"כ בודק הושט וכמו שכתב לקמן שחט העוף ושהה וכו' אבל בבהמה אי אפשר דאין לו בדיקה לושט מבחוץ וצריך לגמור השני סימנים דאימור במקום נקב שחט. ויש לומר דמה שכתב רבינו לקמן דבודק הושט היכא שנפל ספק אם נגע כמו שתפס שני הסימנין בידו בבת אחת והתחיל לשחוט דיש מקום ספק אם נגע בושט דהכי דייק לשונו שכתב ואינו יודע אם ניקב הושט וכו' ור"ל שנפל ספק אבל כאן שאומר גומר השחיטה הוא שתפס הקנה לבד ולא נפל ספק כלל והוצרך רבינו לחלק בין היכא דנפל ספק להיכא דלא נפל משום דקשיא ליה דבפרק השוחט (דף כ"ח) הקשו למ"ד ושט ולא קנה דהיה הלי קנה פגום והוסיף עליו כל שהו שחיטתו כשרה מאי לאו בעוף ומאי גמרו גמרו לקנה לא בבהמה ומאי גמרו גמרו לושט ע"כ. וקשה דהא בבהמה איכא ספק אם נגע בושט או לא ואין אנו יכולין לבודקו דאין בדיקה לושט מבחוץ כי ההיא דממסמס קועיה א"ו דבההיא דחצי קנה פגום לא נפל ספק כלל שראינו שלא נפגם בפנינו אלא הקנה לבד ולהכי מצי איירי בבהמה והשתא א"ש שכשכתב רבינו דין זה של חצי קנה פגום בפ"ק לא חילק בין עוף לבהמה משום דהוא איירי כשידענו שלא נגע בושט כלל כדאיירי בגמרא אבל ההיא דממסמס קועיה נפל לנו ספק דלא נפגם בפנינו וזהו הדין שכתב לקמן שחט העוף ואינו יודע וכו' ולעיל בפ"ק כתבו שרבינו סמך ההיא דהאי קנה פגום על מאי דכתב כאן ואיירי דוקא בעוף אבל לפי זה שפירשנו א"ש שפי והוא הנכון:

הכנים

הגהות מיימוניות

[ג] תניא בתוספתא שחט סימן אחד או רובו בעוף ושהה כדי שחיטות וגמרו כשר וכן פסק ר"ת ור"י כהתניא ברייתא ודלא כה"ג ורש"י שפסקו שהה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא פסולה מ"מ שחט רוב שנים והבהמה נוטה למות כיון ששהה שיעור שהייה לא יחזור ויחתוך דרך שחיטת אלא יכה על ראשה אם ירצה להמיתה מהר ע"כ: [ד] בעי רבא שהה במיעוט סימנים מהו תיקו פר"ת במיעוט קמא קמיבעיא ליה ול"נ דהא אין שהייה בעוף אלא במיעוט קמא דושט וא"כ פשיטא דפסולה ומאי קמיבעיא ליה דאת"ל כשרה לא מצינו שהייה בעוף ז"ל ובתרא אמר עוף לעוף ועוד תניא בתוספתא בפירוש שחט מיעוט ושט ושהה כדי שחיטה פסולה גם בשהה במיעוט בתרא [א"א] לפרש הבעיא דכמחתך בשר בעלמא הוא כבעמוד וכדפרישית ונראה לר"י כפירוש ה"ר אושעיא שפירש דקאי אהא דאמר רבא השוחט בסכין רעה אפי' הוליך והביא כל היום כולו כשר ולא קאי הבעיא אלא בבהמה ומסתפק אם שחט רובו של אחד כהילכתו והוליך והביא במיעוט בסכין רעה כשיעור שחיטה ואח"כ שחט השני כהלכתו מהו דשמא הא דמכשרינן השוחט בסכין רעה היינו במתעסק בחתיכת כל סימן אבל בכה"ג דשחט יפה הוי המיעוט כחתוך ומה שמוליך בו הוי כאילו מוליך ומביא בידה או ברגלה של הבהמה ויש כאן שהייה בין סימן לסימן ופסולת

בו טיפת דם בידוע שלא ניקב וכשרה: ט [א]חלדה כיצד. כגון שהכנים [ס] הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן העליון למעלה בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה הרי זו פסולה: י הכנים את הסכין תחת [ו] העור ושחט שני הסימנים כדרכן. או שהחליד את הסכין תחת צמר מסובך. או °שפרס מטלת על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלת הואיל ואין הסכין גלויה הרי זו ספק נבלה. וכן אם שחט מיעוט הסימנים בהחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה הרי זו ספק נבלה:

דרשה

א טור שם סי' כד סמ"ג שם :

מגיד משנה (מכ"י)

ט חלדה כיצד וכו'. שנוי במשנה או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו כר' ישבב שאומר נבלה והודה לו ר' עקיבא וקי"ל כוותיה. ומה שכתב רבינו בין שפסק הסימן העליון וכו'. דגרסינן בגמרא אמר רב יהודה אמר רב החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה תחת העור כשרה. ואקשינן מאי קמ"ל תנינא או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו ר' ישבב אומר פסול וכו' ומשני אי ממתניתין הוה אמינא הני מילי מלמטה למעלה דלא קא עביד דרך שחיטה אבל מלמעלה למטה דקעביד דרך שחיטה אימא שפיר דמי קמ"ל :

י הכנים את הסכין וכו'. שם תחת העור כשרה בי רב אמרי תחת העור איני יודע אבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו. וסבירא ליה לרבינו כבי רב דאמרי תחת העור איני יודע ונסתפקו בי רב בדבר משום דעור אינו בכלל שחיטה וכל עוד דאינו בכלל שחיטה אינו מעכב או דילמא הואיל ומנופה הוא פסול ואת"ל בעור דפסולה משום דהוי ממש מנופה צמר הואיל ועומד ליגזז מהו דלאו מנופה הוא ואת"ל השתא הואיל והוא דבק עם גופה כגופה דמי תחת מטלית דאינו מנופה כלל מהו וסליקו כולהו בתיקו ואזלינן בהו לחומרא. ובפירוש תחת מטלית נחלקו בו הראשונים דיש מי שפירש כגון מטלית הפרוסה על הצואר וזהו דעת רבינו אבל רוב המפרשים פירשו במטלית הדבוק תמיד בצוארה ע"י שעוה או זפת או דבק דומיא דצמר אבל אם היה שוחט ונפל טליתו על הסכין ושחט שחיטתו כשירה וכן כתב הרשב"א והרא"ה והרה"ם ובה"ג. ודע שהראב"ד ז"ל פסק בכל אלו הבעיות לקולא ולא ידעתי לסוף דעתו ושמא משום דס"ל דאין הלכה כבי רב אלא כסתם דאמר רב יהודה משמיה דרב תחת העור כשירה וכולהו בעיי לא שייכי אלא אליביה דבי רב אבל לסתם מימרא פשוטים הם לקולא ורבינו ז"ל ס"ל דראוי להחמיר כבי רב שהרי נשאו ונתנו בדבריהם דשמע מינה שהם עיקר ולפיכך אזלינן בהו לחומרא בכל תיקו דאיסורא וכן פסקו כל הפוסקים : וכן אם שחט מיעוט הסימנין וכו'. שם בעיא דרב פפא החליד במיעוט הסימנין מהו תיקו. והוי יודע דרש"י ז"ל גם בזאת הבעיא הולך לשיטתו שפירשה דומה למה שפירש בבעיא דשהה במיעוט הסימנין והוא במיעוט האחרון של סימן האחרון, ורבינו אושעיא גם בזו הולך לשיטתו שפירשה דומיא למה שפירש בבעיא דשהה במיעוט הסימנין והוא במיעוט בתרא דסימן קמא ודוקא בבהמה כמו שפירשתי, וכ"ה נמי הולך לשיטתו ופירש במיעוט קמא ע"ד מה שפירש בשהה במיעוט הסימנין אלא שאם צריך לפרש דוקא ושט וכאן ל"ש ושט ול"ש קנה. אבל דברי רבינו בבעיא זו סתומים וחתומים שאם בושט הדברים אמורים מאי שנא מסניקב הושט במשהו דהויא נבלה ודאי ואם בקנה מאי שנא מחאי קנה פגום ושחט במקום החך והשלימו לרוב דכשירה. ולאיתי בהיתר ספק זה כוונים מתחלפות ופירושים בונים ואריכות דברים. והיותר מובחר שבכולם בדרך קצרה הוא דאפשר לומר דמה שכתב רבינו וכן אם שחט במיעוט הסימנין בחלדה במיעוט ראשון של סימן ראשון קאמר ואפילו דעוף או במיעוט ראשון של סימן שני ודוקא בבהמה ועל כרחין בושט הדברים אמורים דהי קנה לא גרע מחאי קנה פגום דמצטרף לשחיטה. וא"ת א"כ נבלה ודאי היא דלא גרע מנקב י"ל דודאי גרע וגרע והיינו בעיא דרב פפא החליד במיעוט הסימנין מהו הכי קא מבעיא ליה דכיון דכדרך שחיטה הוא לאו כנקב דמי והכי אגמריה רחמנא למשה דכל היכא דלא נפקא חיותא בחלדה דכשרה דהכי נמי אמרינן בהגרמה אליבא דרב הונא דאמרינן בגמרא אליביה דהיכא דאגרים שליש ושחט שליש וחזר והגרים השליש האחרון דכשירה ומצטרף השליש המוגרם לשחיטה אע"פ שאינו במקום שחיטה דאית לן דהכי אגמריה רחמנא למשה דלא בעיא מקום שחיטה אלא בכי נפקא חיותא במקום שחיטה סגי או דילמא שאני הגרמה מחלדה בושט דהתם לא נעשה דבר שמטרף בה אבל בחלדה נעשה בה דבר שכיוצא בו טריפה ומשום הכי סלקא בתיקו. ואל תטעה לומר דבמיעוט ושט נפקא חיותא משום דקי"ל דניקב הושט במשהו טריפה. אין לומר כן דאי הכי למה הצריכו לשחוט כולו או רובו. וניקב הושט במשהו טריפה אמרו ולא נחית דהא היכא מ"ד טריפה חיה י"ב חדש ואפי' למ"ד אינה חיה ר"ל אינה חיה י"ב חדש אבל ע"כ קצת (סימן) [ימים] חיה היא. ואע"פ שלענין הגרמה לא פסק רבינו כרב הונא קצת גילוי יש ללמוד ממנו לנדון שלפנינו. או אפשר לפרש דדברי רבינו הם בפירוש בעיא זו דהחליד במיעוט הסימן דהיינו דהחליד במיעוט בתרא דסימן קמא בין בקנה בין בושט ודוקא בבהמה ולעולם היכא דהחליד במיעוט ראשון של הושט הויא נבלה ודאי ובמיעוט ראשון של קנה הם הוא סימן ראשון ששחט כשירה לגמרי מידי דהוה אחאי קנה פגום. ואע"פ שיש קצת דוחק במה שכתב וגמר את השחיטה שלא בחלדה י"ל דה"ק וכן אם שחט מיעוט של אחד מהסימנים בחלדה דהיינו מיעוט בתרא דסימן קמא וגמר את השחיטה ר"ל וגמר מה שהוא מוצרך ומוכרח לצורך שחיטה :

דרשה

כסף משנה

ט חלדה כיצד כגון שהכנים הסכין בין סימן לסימן וכו'. פרק השוחט (דף ל') אר"י אמר רב החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה (תחת העור כשרה) מאי קמ"ל תנינא או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו רבי ישבב אומר נבלה ר"ע אומר טרפה אי ממתניתין הוה אמינא ה"מ מלמטה למעלה דלא קעביד כדרך שחיטה אבל מלמעלה למטה דקא עביד כדרך שחיטה אימא שפיר דמי קמ"ל :

י הכנים הסכין תחת העור וכו'. שם תחת העור כשרה בי רב אמרי תחת העור איני יודע איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו ולחומרא, וכתב הר"ן אמרי רבוותא דוקא שכרוך המטלית על צואר הבהמה אבל מטלית וצמר בעלמא לא וכ"כ הרא"ש תחת המטלית הקשורה סביב הצואר מהו תיקו ועבדינן לחומרא אבל אם נפל טליתו על מקום שחיטה פשיטא דלא הויא חלדה דלא בעינן אלא כבגד הקשור תמיד בצואר הבהמה דומיא דצמר וכ"כ בה"ג דמיירי שיש מכה בצואר הבהמה ודבק עליה מטלית בשעוה ודלא כמ"ש הרמב"ם אם פירש מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית הואיל ואין הסכין גלויה הרי זה ספק נבלה ודעת הרשב"א כדעת הרא"ש וכ"נ מדברי רש"י ורבינו סובר דלישנא דתחת המטלית סתמא אפילו פירש טליתו נמי על הסכין ועל המטלית משמע ויש לחוש לדבריו : וכן אם שחט מיעוט הסימנין בחלדה וכו'. פרק השוחט (דף ל':) בעי רב פפא החליד במיעוט הסימנין מהו תיקו ופירשה רבינו כשפשה החליד במיעוט הסימנין כלומר שחט מיעוט הסימנין בחלדה וגמר השחיטה בכשרות מהו מי אמרינן שיעור הכשר שחיטה דהיינו רוב הסימנין בעינן בהחלדה או דילמא אפילו במיעוט פסלה חלדה מהו תיקו ולחומרא והוי נבלה מספק :

דרשה

הרדב"ז (מכ"י)

ט חלדה כיצד וכו'. שם במשנה או שהחליד הסכין תחת השני ופסקו ר' ישבב אומר נבלה והודה לו ר"ע ואמרינן תחת העור כשרה בי רב אמרי תחת העור איני יודע איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע תחת מטלת מהו תחת צמר מסובך מהו תיקו. איכא מאן דמפרש תחת מטלת שהוא מהודק בצואר הבהמה והכי משמע דומיא דעור וצמר מסובך שהם מחוברים ומהודקים בבהמה והו דסדר הבעיות הכי משמע. ואפשר שרבינו היה גורס תחת צמר מסובך מהו תחת מטלת מהו ואי במטלת מהודק מאי קא בעי הא עדיף מצמר מסובך אלא ודאי במטלת שאינו מהודק קא מיבעיא להו ועדיין צ"ע :

י וכן אם שחט מיעוט הסימנין בחלדה וכו'. שם בעי רב פפא החליד במיעוט הסימנין מהו תיקו. גם בבעיא זו יש פירושים. פרש"י פירש במיעוט הסימנים בתרא וקשה כיון דנשחט הרוב הנשאר כמחתך בשר בעלמא הוא גם לפירוש ר"ת ורבינו אושעיא יש דוחק דהשתא תחת העור תחת המטלה סלקי בתיקו כ"ש תחת הסימן, והו דהחליד במיעוט הסימנים קאמר. לפיכך הנכון אלי פירוש רבינו כגון שהחליד הסכין תחת מיעוט הסימנים ופסקן מלמטה למעלה ושחט רוב הסימנים הנשאר שלא בחלדה מהו כולהו חדא שחיטה ונפסלה או דילמא דל מהכא מיעוטא קמא והרי נשחט הרוב שלא בחלדה :

דרשה

לחם משנה

י הכנים את הסכין וכו'. שם תחת העור כשרה בי רב אמרי וכו' (עיין בכ"מ). וקשה קצת למה פסק רבינו במטלית וצמר ספק נבלה הא הוי ספק ספיקא ספק אי הוי כתחת העור או לא ואם ת"ל דהוי כתחת העור היא גופא ספיקא הוי דאמר איני יודע וצ"ע. ומ"ש רבינו או שפרס מטלית וכו' השיג עליו הרא"ש בפסקיו ע"ש : וכן אם שחט מיעוט הסימנין וכו'. שם בעי רב פפא החליד במיעוט סימנין מהו ופירש"י ז"ל כעין הבעיא של מעלה שהה במיעוט וכו' דאיירי לאחר ששחט הרוב וכן הר"ת ז"ל בהגהות ורבינו ז"ל לא רצה לפרשה כך מפני הטעם שלמעלה דכמחתך בשר בעלמא היא אפילו ששחט מיעוט הסימנין בחלדה וגמר שלא בחלדה. וא"ת מפני מה לא פירש רבינו כך בשהה במיעוט הסימנין שר"ל ששחט מיעוט סימנין ושהה וי"ל דא"א לפרש כן כמ"ש בהגהות דאם כן מאי קא מבעיא ליה פשיטא דהוי שהייה דאת"ל כשרה לא משכחת לה שהייה בעוף כלל ועוד דבהדיא תניא בתוספתא שחט מיעוט ושהה ושהה כדי שחיטה פסולה על כן פירש רבינו מה שפירש. וא"ת מאי שנא כששחט מיעוט הסימנין דהיינו שחט מיעוט הקנה ומיעוט הושט ושהה אמרינן דהוי נבלה וכששחט מיעוט קנה ומיעוט החליד אמרינן דהוי ספק נבלה וי"ל דבשהייה הוי ודאי נבלה דכיון דאין השחיטה נמשכת והיה הפסק בינתים הוי כאילו מה ששחט ראשונה אינה שחיטה אלא קוץ בעלמא הוא

משנה למלך

י או שהחליד את הסכין תחת צמר מסובך. בעיא דלא איפשיטא בפרק השוחט ועיין מ"ש רש"י בפ"ג דבכורות (דף כ"ד) עלה דמתני' דהשוחט את הבכור וכמ"ש התוס' שם :

שרוב

הגהות מיימוניות

ופסולה או דילמא כשרה תיקו ולחומרא ע"כ : [ס] וכן פר"ת הא דבעי רב פפא החליד במיעוט סימנין מהו דקאי אמיעוט קמא ולא כרש"י שפירש דקאי אמיעוט בתרא דמדשחט רוב הסימן אידך כמחתך בשר בעלמא הוא כדפרי' לעיל גבי שהייה ולר"י נראה כפי ה"ר אושעיא דמבעיא ליה שפיר אם שחט רוב הושט בבהמה ותחב הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן שני כדרכו מהו כי שמא אפילו למ"ד תחת העור כשרה תחת מיעוט סימן פסולה או שמא אפילו לרב דאמר תחת העור איני יודע ושמא פסולה הכא עדיפא שתרי סימנין שייכא בהו שחיטה וא"ה ברוב סימן סגי והמיעוט הוי כחתוך ולא מיקרי סכין מכוסה ואין כאן חלדה ע"כ : [ו] כתב רא"ם ולא יעשה נקב קטן בעור ויכניס הסכין וישחוט שאע"פ שהסכין מגולה נגד הסימן נבלה עכ"ל אמנם בספר התרומה פסק דבדיעבד כשרה כה"ג כיון שהסכין מגולה נגד הסימנין אבל אם שוחט בראש הסכין שהוא מכוסה בשעת שחיטה הא ודאי פסולה וכן פר"ש פרק דם חטאת אהא דתנן מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש רב הונא משום מחליד וצריך ליזהר בדבר זה שלא ידוש על העור יותר מדאי ע"כ : [לשון הטור או שהמטלית מהודק בה בשעה ששוחט שחיטתו פסולה אבל אם המטלית פרוש על צוארה ושחט תחתיו שחיטתו

יא [ז] דרסה כיצד. כגון שהכה בסכין על הצואר כדרך שמכין בסייף וחתך הסימנין בבת אחת בלא הולכה [ח] ולא הובאה. או שהניח הסכין על הצואר ודחק וחתך למטה כחותך צנון או קישות עד שחתך הסימנין הרי זו פסולה: **יב** [ט] הגרמה כיצד. זה השוחט בקנה למעלה במקום שאינו ראוי לשחיטה. וכמו שני חטים יש בסוף הקנה למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוך החטים [י] אם שייר מהן כל שהוא למעלה הרי זו כשרה. שהרי שחט משיפוי כובע ולמטה. והוא מן המקום הראוי לשחיטה. ואם לא שייר מהן כלום אלא שחט למעלה מהן הרי זו מוגרמת ופסולה: **יג** שחט רוב האחד או רוב השנים והשלים השחיטה בדרסה או בהגרמה הרי זו כשרה שהרי נשחט השיעור כראוי.

הגרים

כסף משנה

יא דרסה כיצד וכו'. משנה פרק השוחט התיז את הראש בבת אחת פסולה היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם בסכין מלא נוחר כשרה מכלל שאם אין בסכין מלא נוחר פסולה ומסיים בה בד"א בזמן שהוליך ולא הביא וכו' אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשרה. ופירש"י התיז את הראש בבת אחת כאדם שמתיז קנה או דלעת דוחק הסכין בכח ופוסק והיא דרסה וכ"כ הרשב"א בתשובה דלחתוך הסימנין בלבד בלא הולכה והובאה קרי התיז הראש:

יב הגרמה כיצד. מסקנא דגמרא בהכל שוחטין (דף י"ט) גמרא השוחט מתוך הטבעת והלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחיטי. וכתב רבינו זה השוחט בקנה למעלה לפי שעתיד לחלק בין הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש להפכו או הגרים שליש ושחט שני שלישים ואילו בושט או למטה ממקום שחיטה בקנה נקיבתן במשהו לכך כתב בקנה למעלה משפוי כובע, בקנה למעוטי בושט דבין למעלה בין למטה הוי נקיבתו במשהו, וכתב למעלה לאפוקי למטה דלמטה גם בקנה נקיבתו במשהו דבין כנפי הריאה נידון כריאה:

יג שחט רוב האחד או רוב השנים וכו'. תוספתא הבאתי למעלה שחט רוב הגרגרת בעוף אפילו אם גמרו לזמן מרובה שחיטתו כשרה ולמד רבינו דרסה והגרמה מדין השהייה וה"ה לחלדה שטעם אחד לכלם ומה שלא כתבו רבינו גבי חלדה ג"כ לפי שהוא פשוט שכיון שבדרסה והגרמה שאינו שוחט כדרך שחיטה אפ"ה כשר כשהחליד שהשחיטה כדרך ששוחטין היא אלא שהיא בהחלדה לא כ"ש. והוצרך לכתבו בדרסה ובהגרמה ג"כ שלא תאמר דוקא גבי שהייה שהשחיטה כדרך השחיטות היא אלא ששהה בינתים לכן לא נחשיב המיעוט לפסול השחיטה בשבילו אבל באידך פסולה קמ"ל דלא דוקא שהטעם אחד הוא שכיון שכבר נשחט השיעור הראוי לא נחוש למיעוט:

הגרים

מגיד משנה (מכ"י)

יא דרסה כיצד וכו'. פשוט שם במשנה התיז את הראש בבת אחת פסולה ופירש"י ז"ל כאדם שמתיז קנה או דלעת דוחק את הסכין בכח ופוסק והיא דרסה ובגמ' ילפינן דבעיא הולכה והובאה דכתיב (ירמיה ט') חץ שחוט לשונם דהיינו הולכה כמו חץ שמהלכת במשיכה אף שחיטה במשיכה ולהובאה ילפינן מזהב שחוט כעין שמושכין חוט של זהב הצורפים דהיינו הובאה:

יב הגרמה וכו'. הגרמה יש מפרשים מלשון המקרא דכתיב גרם המעלות (מלכים ב' ט') כלומר שהגביה הסכין ושחט במקום שאינו ראוי לשחיטה. ויש שפירשו מלשון רבותינו דאמרינן התם (ב"ב פ"ח:) שוקל עין בעין נותן לו גירומין פר"ל שנותן לו הכרעתו להטות כף מאזנים וכן זה ששחט הטה הסכין לשחוט שלא במקום שחיטה. וקודם שאפרש בבא זו אכתוב תוכן הסימנין וצורתם: דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלמות שיש רצועה של בשר שמסבבת אותם ובראש הקנה על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינין של בשר והם נקראין חטים. ותנן במתני' פ"ק השוחט בתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה שחיטתו כשירה ר' יוסי בר יהודה אומר על פני רובה. ופלוגתייהו כדפרש"י בטבעת גדולה דלרבנן צריך להניח מלא החוט על פני כולה לצד הראש ולר' יוסי בר יהודה מלא החוט על פני רובה לצד הראש. ודלא כדפרשי קצת המפרשים דבכל הטבעת חשיב הגרמה לרבנן ולר' יוסי בר יהודה דכיון שהתחיל לשחוט בתוך הטבעת צריך שיגמור כל השחיטה לתוכה או רובה לר' יוסי ובתוספתא תניא כרש"י דאין חילוק מקום בתוך הקנה בין תוך הטבעת לאויר שבין טבעת לטבעת ולא קי"ל לא כרבנן ולא כר"י אלא כעדותו של ר' חנינא בן אנטיגנוס שהעיד ר"ח בן אנטיגנוס על מוגרמת שהיא כשירה ופירש"י ז"ל ואפי' כולה למעלה מטבעת גדולה וכי אגמריה רחמנא הגרמה הל"מ"ם משפוי כובע ולמטה אגמריה והכי הלכתא דכל עדות הלכה היא. וכתב הרב רבינו יונתן דאע"ג דנדחית משנה זו מ"מ יש ללמוד ממנה אם יארע במקרה זה בשפוי כובע ששחט רוב והגרים כלפי הראש אי ס"ל כרבנן פסולה ואי ס"ל כר"י בר יהודה כשרה ואם שחט רוב באחר טבעות שרצועת בשר מחברתן והגרים לצד הראש עד שהגיע למעלה משפוי כובע אמרינן בגמ' דפסולה היא השחיטה שאין רוב שאר הטבעות ככולו מחמת אותו הבשר שמחברן יחד שאותו בשר אינו משלים לרוב הקנה. וכן כתב ה"ר יונה ז"ל ור' יוסי אומר אע"פ שלא נשתייר מלא החוט על פני כל ההיקף כיון ששייר על פני רובה כשרה וכתב מורי הר"ב וה"מ בטבעת גדולה הואיל ומקפת כל הקנה הילכך כיון ששחט רוב הטבעת כשרה דהא שחט רוב קנה אבל בשאר טבעות לא מהכשרא ברוב טבעת וצריך שישחוט רוב הללה אבל רוב עוביה לא מהכשרא עכ"ל: וכמו שני חטין וכו'. שם והלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחטי ודעת רבינו כפירש"י שפירש שייר בחטי הניח מקצת לצד הראש ומקצת לצד הקנה לאפוקי ממי שפירש דשייר בחטי ר"ל ששייר כל החטין אבל אם נגע בהן פסול וכן דעת הרמ"ה ופירש שייר חטי והבי"ח נוכפת כבי"ח והוא באחד (איוב כ"ג) בפירושו והוא אחד אבל רבינו ז"ל ורוב המפרשים פירשו כמו רש"י דפירש דאפילו שייר מהן כל שהוא לצד הראש דכשרה. ויש בשמועה זו גרסאות מחולפות ופירושים שונים ולא ראיתי להאריך וכתבו המפרשים כי ההגרמה לא שייכא אלא בקנה לבד כי בושט כל ההגרמות פסולות שאם נגע למעלה בתרבץ הושט אפילו כל שהוא פסול דהרי נקיבתו במשהו ואם למטה מקום שיעור שהוא חוץ ממקום השחיטה נקיבתו גם כן במשהו וזהו דעת רבינו שדייק הגרמה כיצד זה השוחט בקנה, בקנה דוקא:

יג שחט רוב אחד וכו'. תפס ליגנא דרב חסדא דגרסינן התם אמר רב הונא אמר רב אסי מחלוקת כששחט שני שלישים והגרים שליש דרבנן סברי כולה שחיטה בעיא בטבעת הגדולה ור' יוסי בר יהודה סבר רובה ככולה אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים דברי הכל פסולה דכי נפקא היותא בעינן כולה בשחיטה וליכא א"ל רב חסדא אדרבא לימא מר איפכא מחלוקת כשהגרים שליש ושחט שני שלישים דר' יוסי בר יהודה סבר מידי דהוה אחלי קנה פגום ורבנן התם מקום שחיטה הכא מקום שחיטה אבל שחט שני שלישים והגרים שליש דברי הכל כשרה דהא תנן רובו של אחד כמוהו. ומה שכתב רבינו והשלים בדרסה או בהגרמה הוא הדין לחלדה ונקט דרסה לרבותא אי נמי י"ל דדין חלדה כבר פירשה למעלה במה שכתב וכן אם שחט מיעוט הסימנין בחלדה וגמר שלא בהלדה וכו' מכלל זה אתה מבין שאם היה איפכא שאם שחט רוב הסימנין שלא בהלדה וגמר בחלדה דהיא כשרה. ודע שאע"פ שיש מקצת בעלי הוראה שנטו לדעת רש"י בשהייה ובדרסה וחלדה דסבר דאפילו שחט רובה בהכשר ושהה או דרס או החליד במיעוט בתרא דהויא ספק נבלה

הרדב"ז (מכ"י)

יא דרסה כיצד וכו'. שם במשנה התיז את הראש בבת אחת פסולה:

יב הגרמה כיצד וכו'. בפ"ק הלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה ולמעלה פריסה וזו נקראת מוגרמת:

יג שחט רוב אחד או רוב שנים וכו'. שם ליגנא בתרא אבל שחט שני שלישים והגרים שליש דברי הכל כשרה דהא תנן רובו של אחד כמוהו וכן לענין שהייה וחלדה ודרסה כיון שנשחט רובו של אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אידך כמחתך בשר בעלמא הוא, זהו דעת רבינו אבל יש פירושים להחמיר בכל ההגרמות ואפילו בכל שהו:

שחט

לחם משנה

הוא דאינקיב ואם כן הוי נקובת הושט ופסולה אבל כשהחליד מיעוט הסימנין כיון שהשחיטה נעשית אית לן לך למימר דכשרה ולהכי הוי ספק נבלה ולא ודאי:

יא יב דרסה כיצד וכו' הגרמה כיצד וכו'. בפרק הכל שוחטין (דף י"ט) אפסיקא הלכתא משפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחיטי כלומר כמאן דאמר שייר בחיטי כשרה:

יג שחט רוב האחד כו' הגרים בתחלה שליש וכו'. שם ליגנא אחרינא מחלוקת כלומר דר"י בר יהודה ורבנן שהגרים שליש ושחט שני שלישים דרבנן סוברים פרסה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר דכשרה אבל שחט שני שלישים והגרים שליש דברי הכל כשרה ושם (בדף י"ח) אמרו רב ושמואל דאמרי תרווייהו הלכה כרבי יוסי בר יהודה ולכך פסק רבינו דאפילו הגרים שליש ושחט שני שלישים דכשרה שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה:

הגרים

הגהות מיימוניות

שחיטתו כשרה והרמב"ם פסל גם בזה ולא נהירא עכ"ל] : [ז] כתב בה"ג שאדם המשתכר לא ישחוט כי רוב דרוסות מחמת שכרות הן ע"כ : [ח] ואם עשה הולכה לבדה או הובאה תמצא לעיל בפ"ב ע"כ : [ט] השוחט מתוך הטבעת ושייר בה מלא החוט על פני כולה כשרה רבי יוסי ב"ר יהודה אומר מלא החוט על פני רובה ובגמרא פסקו רב ושמואל כר' יוסי ב"ר יהודה אמר רב הונא מחלוקת בששחט שני שלישים והגרים שליש פי' לרבנן דבעי כולה במקום שחיטה פסולה ולר' יוסי דסגי לה ברובה כשרה אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים ד"ה פסולה איכא דאמרי אמר רב הונא אמר רבי אסי מחלוקת בהגרים שליש ושחט ב' שלישים אבל שחט ב' שלישים והגרים שליש ד"ה כשרה. והנה ספר התרומה לא פסק כאחד מן הלשונות וכתב הא למרת שאם הגרים שליש ושחט שני שלישים ללישנא קמא פסולה וללישנא בתרא כשרה לר' יוס ב"ר יהודה דכוותיה פסקי רב ושמואל שחט שני שלישים והגרים שליש כשר מ"מ נמי ללישנא קמא כשר לר"י ב"ר יהודה דכוותיה פסקינן וללישנא בתרא לד"ה עכ"ל. והנה רבינו המחבר פסק כלישנא בתרא כבעמוד אמנם רש"י כתב שאפי' שחט שני שלישים והגרים שליש מספקא לן דילמא סבירא לן כרבנן טרופאי דמטרפי בכל חדא מינייהו ועבדינן לחומרא וכן כתב מהר"ם בהלכות שחיטה שלו עכ"ל : [י] כר' חנינא בן אנטיגנוס דהכי מכשרי אמוראי התם ודלא כת"ק ודלא כרבי יוסי ב"ר יהודה ע"כ :

מגדל עוז הגרמה כיצד עד והגרים שליש אמרון הרי זו פסולה. פ"ק דמסכת חולין (דף י"ח י"ט):

הגרים בתחלה שליש ושחט שני שלישים הרי זו כשרה. שחט שליש והגרים שליש וחזר ושחט שליש [כ] האחרון כשרה. הגרים שליש ושחט שליש וחזר והגרים שליש האחרון הרי זו פסולה. ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה:

עיקור

מגיד משנה (מכ"י)

נגלה אבל בהגרמה כולהו ס"ל כדעת רבינו דאם שחט רובה והגריס במיעוט בתרא דכשרה והיינו טעמא דשאני להו בין שהייה דרסה וחלדה להגרמה משום דשהייה ודרסה וחלדה הויא במקום שחיטה וראוי להחמיר אבל במיעוט בתרא דהגרמה ודאי כשרה דהא לאו במקום שחיטה הוא והוה ליה כאילו נעשה בידה או ברגלה, וזהו דעת מקצת בעלי הוראה ורבינו מהאי טעמא התיר כולם דלא שאני ליה מקום שחיטה ממקום שאינו ראוי לשחיטה וכולהו כשרי נינהו אחר שנשחט רובה בהכשר ובהגרמה ליכא מאן דפליג עליה הון מרש"י ותמהו עליו דאף ללישנא קמא דרב הונא דמוקי פלוגתייהו בששחט שני שלישים והגריס שליש הא פסקי רב ושמואל כר' יוסי בר יהודה וליכא מאן דפליג עלייהו:

הגרים בתחלה וכו'. נראה דרבינו ז"ל תפס גם בזה לפי שיטתו והוא לישנא דרב חסדא שכתבתי לעיל דאמר מחלוקת בשהגריס שליש ושחט שני שלישים ופסק כר' יוסי בר יהודה משום דרב ושמואל פסקי כותיה וליכא מאן דפליג עלייהו:

הגרים שליש וכו'. קודם שאפרש כוונת רבינו אכתוב הגירסא הנכונה שבדבריו מפני שראיתי בדבריו גרסאות מחולפות ומשובשות. וזו היא גירסתו הנכונה הגרים שליש ושחט שליש וחזר והגרים השליש האחרון שהיכתו פסולה שחט שליש והגרים שליש וחזר ושחט השליש האחרון שחיטתו כשירה. ורבינו תפס בשניהם דעת רב יהודה דגרסינן בפ"ק הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש רב הונא אמר רב כשירה רב יהודה אמר רב טריפה ר"ה אמר רב כשירה כי נפקא היותא בשחיטה קא נפקא ר"י אמר רב טריפה בעינן רובה בשחיטה וליכא. שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ר"י אמר רב כשרה אתו שיילוה לרב הונא א"ל טרפה. אבל הר"ז הלוי והרמב"ן אמרו דלא מכרעא מלתא ופסקו כחומרי דתרוייהו ולעולם אינה כשירה לדעתם עד שיהיה רוב שחוט בבת אחת בין בתחלה בין בסוף דבכה"ג בין לרבי יהודה בין לרב הונא כשירה דהא איכא רובא בשחיטה וכי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא. ולדעת הרשב"א גם בהגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה והוכיח דבריו מסוגית ההלכה ולפי שתלוי בדקדוקי ההלכה לא כתבתיו כאן. ואינו מכשיר הרשב"א אלא בשחט שני שלישים והגרים שליש. והרא"ה מתיר בהגרים שליש ושחט שליש ואוסר בשהט שליש והגרים שליש ושחט שליש משום דס"ל כרב הונא והוכיח בראיות ולפי שתלויים בדקדוקי הסוגיא לא כתבתים כאן:

ואם דרס וכו'. דברי רבינו תוספת ביאור על מה שקדם והולך עתה לבאר משום שהיקל בהגרמה למעלה שכתב שאם הגרים שליש ושחט שני שלישים דכשרה וכתב נמי נחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה לפיכך אתא לאשמועינן דדוקא בהגרמה הוא דמקילין בכה"ג אבל בדרסה או בחלדה בכה"ג מפסלה. וזהו שכתב ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון לאפוקי מהגרים שליש ושחט שני שלישים. בין בשליש האמצעי לאפוקי משחט שליש והגרים שליש ושחט שליש. וראיתי מי שהוקשה לו בדברי רבינו שקשו דבריו אהדדי שלמעלה כתיב ואם שחט מיעוט הסימנים בהחלדה וגמר שלא בחלדה הרי זו ספק נבלה, וכאן כתב ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה ומשמע פסולה ודאית. ותירצו בזה כמה תירוצים שאינם מתיישבים על לב. והיותר נכון שנראה בזה הוא אחד משני דברים. או שנאמר דהאי פסולה שכתב כאן מספק קאמר אלא שלא חש לפרש כיון שפירש למעלה שהיא נבלה מספק, או נקט פסולה משום שליש האמצעי דהיא פסולה ודאי וגדר הפיסול שייך בתרווייהו אלא שזה בדינו וזה בדינו, פסולה דשליש ראשון מספק פסולה דשליש אמצעי מודאי. ולפי הפירוש השני שפירשתי למעלה בדברי רבינו שייך לפרש כאן דבשליש האמצעי מיירי בין בושט בין בקנה בין בסימן ראשון בין בסימן שני ופסולה דקאמר ביה פסולה ודאי ובשליש הראשון בושט מיירי בין אם הוא סימן ראשון בין אם סימן שני ופסולה דקאמר ביה פסולה מספק כמו שפירשתי. ובקנה בסימן ראשון לא אפשר דהו"ל כחצי קנה פגום דכשר. אבל אם הוא סימן שני כגון ששחט הושט תחלה על כרחין אית לן למימר דפסולה ודאית כיון דבאמצע שחיטה הוא שוחט פסולה ודאי. דאם נסתפק השואל לפי דעת קצת המפרשים בבעיא דהחליד במיעוט הסימנין דהיינו במיעוט בתרא דסימן קמא היינו משום שכבר נשחט רוב הסימן ההוא והיה יכול להניח המיעוט ההוא מלשחטו ולהתעסק מיד בסימן השני ואותו מיעוט לא מעלה ולא מוריד והו"ל כהחליד בתחיכת ידה או רגלה אבל בשליש הראשון של סימן שני בין בקנה בין בושט כיון שהוא מעיקר השחיטה ובתורת שחיטה הוא עוסק ודאי ליכא לספוקי כלל דפסולה היא ולא דמי לחצי קנה פגום דאפי' שחט הושט תחלה ואח"כ הקנה הפגום דהוא כשר דהתם לא איפסיל מידי בתורת שחיטה וכולו נשחט בהכשר אבל הכא עיקר שחיטתו בפיסול דהא אם היה חצי קנה פגום טעמא דהיא כשרה משום דיכולה לחיות וא"כ לא שנא לן שחט ופש תחלה או קנה דהא אם לא שחטה כלל טרפה היא אבל הכא דכבר נשחט סימן אחד דאינה יכולה לחיות בעינן כולה שחיטה בהכשר ומהאי טעמא אם החליד או דרס במיעוט קמא דקנה אם הוא סימן קמא כשירה:

עיקור

כסף משנה

הגרים בתחלה שליש וכו'. פ' הכל שוחטין (דף י"ט) גמרא השוחט מתוך הטבעת אמר רב הונא אמר רב אסי מחלוקת פי' דר' יוסי ורבנן בששחט שני שלישים והגריס שליש דרבנן סברי כולה שחיטה בעינן בטבעת הגדולה ור' יוסי ב"ר יהודה סבר רובו ככולו אבל הגריס שליש ושחט שני שלישים דברי הכל פסולה דכי נפקא חיותא בעינן רובא בשחיטה וליכא א"ל רב חסדא אדרבא לימא מר איפכא וכו' לישנא אחרינא וכו' אמר רב הונא אמר רב אסי מחלוקת שהגריס שליש ושחט שני שלישים דר"י ב"ר יהודה סבר מידי דהוה אחצי קנה פגום ורבנן התם מקום שחיטה הכא לאו מקום שחיטה אבל שחט שני שלישים והגריס שליש דברי הכל כשרה דהא תנן רובו של אחד כמוהו. מתקיף לה רב חסדא מאן לימא לן דההוא רובא דהתם לאו ר"י ברבי יהודה קתני לה וכו' א"ל רב יוסף וכו' א"ל אנא רובא דשחיטה קאמינא וכו'. ופסק רבינו כלישנא בתרא מפני כמה טעמים חדא משום דהוא לישנא בתרא ועוד משום דמסתבר טעמיה דמכשיר משום דתנן ורובו של אחד כמוהו ועוד שמסתפקא רב חסדא לל"ב אמר מתקיף לה רב חסדא מאן לימא לן דההוא רובא דהתם לאו ר"י ברבי יהודה היא כלומר האמת שהסברא נותנת כדבריך אבל אני שואל לך הכרע דמאן לימא לן וכו' אבל לל"ק א"ל ר"ח לימא מר איפכא כלומר ראוי שתאמר הפך כי הסברא נותנת הפך ממה שאמרת משום דתנן רובו של אחד כמוהו ועוד מפני שזה הלשון מוסכם עם התוספתא שהבאנו למעלה שחט רוב הגרגרת בעוף אפילו אם גמרו לזמן מרובה שחיטתו כשרה אלמא שחיטת רוב הרי הוא כשחיטת כל הסימן הכא נמי לא שנא ולכן ודאי שחט שני שלישים והגריס שליש ד"ה כשרה דתוספתא כהם מיתניא ולא כתב רבינו שחט שני שלישים והגריס שליש לפי שכבר כתב דאפילו גבי שהייה כשרה וה"ה לגבי שאר דברים הפוסלים וכל שכן גבי הגרמה ובהגריס שליש ושחט שני שלישים דפליגי ר' יוסי ורבנן פסק כר"י דרב ושמואל פסקו התם כותיה דהכי אמרינן התם (דף י"ח) רב ושמואל דאמרי תרוייהו הלכה כר"י בר' יהודה ופירש"י כר"י בר' יהודה (דאמר) רובה ככולה: שחט שליש והגרים שליש וכו'. שם (דף י"ט) הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש וכו' רב הונא אמר כשרה כי נפק חיותא בשחיטה קא נפקא רב יהודה אמר רב טרפה בעינן רובא בשחיטה וליכא שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש רב יהודה אמר רב כשרה אתו שיילוה לרב הונא אמר להו טרפה שמע רב יהודה איקפד אמר טריפנא ומכשר מכשרנא וטריף אמר רב הונא שפיר קא מיקפד חדא דאיהו שמיע ליה מיניה דרב ואנא לא שמיע לי ועוד הא איכא רובא בשחיטה א"ל רב חסדא לא תהדר בך דא"כ מפסדת לה לקמייתא וכו' ופסק רבינו בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כרב יהודה משום דרב הונא גופיה משמע דהדר ביה מדאמר שפיר איקפד ועוד דאמרינן לקמן בעו מרב נחמן שחט שליש וכו' מהו אמר להו ולאו היינו דרבי אליעזר בר מניומי דאמר וכו' שחיטה העשויה כמסרק כשרה ואע"ג דדחי ודילמא במקום שחיטה מ"מ משמע דרב נחמן כרב יהודה ס"ל ובהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש פסק נמי כרב יהודה משום דכיון דרב הונא גופיה אמר שפיר קא מיקפד ומשמע דמודה ליה בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ממילא שמעינן דהלכתא נמי כר"י בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש דהכי אמר ליה רב חסדא לא תהדר בך דמפסדת לקמייתא התם מ"ט קא מכשרת דכי נפקא חיותא בהכשירא קא נפקא הכא נמי כי נפקא חיותא בהגרמה קא נפקא וכיון שר"ה מוכרח להודות לרב יהודה בההיא משום דמשמיה דרב קאמר לה ואיהו לא שמיע ליה ודאי הלכתא כרב יהודה בההיא וכיון דהלכתא כוותיה בההיא ממילא שמעינן דהלכתא כוותיה נמי באידך וכ"כ בעל העיטור: ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה. וא"ת שרבינו כתב להלן שכל מקום שאומר פסולה ר"ל נבלה ודאית ואם כן איך אמר בכאן בהחליד בשליש ראשון הרי זו פסולה והלא כבר אמר למעלה וכן אם שחט מיעוט הסימנין בהחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה הרי זו ספק נבלה, ועוד מה ענין אם דרס או החליד בשליש ראשון או אמצעי לכותבו כאן אצל דיני הגרמה. וי"ל שמ"ש רבינו שאם דרס או החליד בשליש ראשון פסולה כך פירושו אם דרס או החליד שליש ראשון ושחט יפה שליש שני ודרס או החליד שליש שלישי וכן אם שחט שליש ראשון ודרס או החליד שליש אמצעי ושחט יפה שליש אחרון הרי זו פסולה כלומר נבלה ודאית שלא יעלה על דעתנו לומר כשם שבהגרמה שחט שליש והגריס שליש ושחט שליש כשרה כן הדין בדרסה והלדה

עיקור

הרדב"ז (מכ"י)

שחט שליש וכו'. שם שחט שליש והגריס שליש ושחט שליש רב יהודה אמר רב כשרה דהא איכא רובא בשחיטה והכי אית ליה לרב נחמן וכמה אמוראי, הגריס שליש ושחט שליש והגריס שליש רב יהודה אמר טרפה ואע"ג דכי נפיק חיותא בשחיטה קא נפיק מ"מ הא איכא רובא דשחיטה בהגרמה: ואם דרס או החליד וכו'. בשליש הראשון הוי ספק נבלה ובשליש האמצעי היא ודאי נבלה ורבינו סתם וכתב הרי זו פסולה לפי שכבר כתב הבעיות למעלה:

עיקור

לחם משנה

הגרים שליש ושחט שליש וחזר והגרים שליש. שם רב הונא אמר כשרה ורב יהודה אמר טרפה. וא"ת כיון דאמרו טריפה איך כתב רבינו פסולה שר"ל נבלה ודאית שכן כתב לקמן כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה הרי זו נבלה. וי"ל דסבר רבינו דמ"ש רבי יהודה טרפה הוא לאפוקי מדרב הונא דאמר כשרה אבל ודאי דהוי נבלה דבפרק השוחט (דף ל"ב) אמרו במשנה כלל אמר ר' ישבב וכו' כל שנפסלה בשחיטתה נבלה וכו' והודה לו רבי עקיבא והכי הלכתא: ואם דרס או החליד וכו' הרי זו פסולה וכו'. וקשה דלעיל אמר דבהחליד מיעוט הסימנין הוי בעיא דהוי ספק נבלה והכא אמר פסולה שהיא נבלה ודאית כמ"ש לקמן כ"מ שאמרנו וכו' ועוד קשה מ"מ דבהגריס שליש ושחט שני שלישים כשרה ובהחליד או דרס שליש ושחט שני שלישים טרפה. וצ"ל לקושיא ראשונה דמ"ש רבינו פסולה ר"ל ספק נבלה כמו שביאר למעלה ומ"ש רבינו לקמן כ"מ שאמרנו וכו' הוא היכא דלא ביאר לך הדבר אבל כאן כבר ביארו ואיירי דנקט למעלה פסולה גבי הגריס שליש ושחט שליש והגריס שליש נקט כאן פסולה. ולקושיא שניה י"ל דרבינו ראה דבהחליד מיעוט הסימנין סלקא בתיקו ובהגריס שליש ושחט שני שלישים קי"ל דכשרה כר' יוסי בר' יהודה

הגהות מיימוניות

[כ] ברב יהודה לגבי רב הונא דאמר להפך דהא רב הונא גופיה הדר ביה דאמר איהו שמיע ליה

מגדל עוז

ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון וכו'. פ"ב מחולין (דף ל'):

והלדה לזה אמר דל"ש החליד שליש ושחט שליש והחליד שליש דכה"ג אפילו בהגרמה פסולה ל"ש שחט שליש והחליד שליש ושחט שליש הכל פסול בדרסה והחלדה וכן הדין נותן כיון שלא ראינו שחלקו בין שחט שליש ושחט בפסול שליש ושחט שליש להיכא דעבד איפכא אלא בהגרמה להודיע שמעינן דדוקא בהגרמה הוא דמפלגינן הכי אבל בשאר פיסולים בכל ענין פסול והטעם מפני שההגרמה איננה במקום שחיטה ולכן כששחט שליש ראשון ואחרון במקום שחיטה הרי שחט שני שליטים במקום שחיטה ומה לנו באמצעי שהגריס כיון ששחט שני שליטים במקומם אבל החלדה והדרסה שהם במקום שחיטה באמצע גם כן פוסלות אבל כששחט מיעוט הסימנין בהחלדה וגמר בכשרות מספקא לן דכיון דאיכא רוב שחיטה בהכשר ועוד דבעידן מיפק חיותא היה בכשרות מכשירין או דילמא בעינן רובא קמא בשחיטה וליכא ולכן פסק ה"ז ספק נבלה:

וראיתי מי שכתב וז"ל ואם דרס או החליד וכו' זה הדין אמת דקי"ל ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ומוכח התם דפסולה אפילו דלאו טריפה היא ומיעוט סימנין היו בקנה עד הליו כיון דלא מיטרפה ובושט נמי עד שינקב בחלל של עור שני עכ"ל. וקשה לזה הפירוש מה שהקשיתי בתחלה דכשאומר פסולה היינו נבלה ודאית. והנה מצאתי תשובת הריב"ש בפירוש לשון זה ולשון הקודם לו ודברי ה"ר יהודה ן' שושאן על תשובתו והעתקתי דבריהם פה: תשובת הריב"ש ז"ל. לדון שלמה הלוי. בדיק לן מר במאי דאיבעיא לן בפרק השוחט החליד במיעוט סימנין מהו וסלקא בתיקו. ונראה שהרמב"ם ז"ל פירש שר"ל שחט מיעוט הסימנין בחלדה וגמר השחיטה שלא בחלדה לפיכך פסק בזה בפ' ג' מהלכות שחיטה ה"ז ספק נבלה והקשית במאי עסקינן אי בושט מ"ש (מושט) שניקב דהוי ודאי *נבלה ואי בקנה מאי שנא מאי קנה פגום ושחט על מקום החתוך (מעט) והשלימו לרוב דכשרה. ועוד הקשית דידיה אדידיה ממה שכתב הוא בעצמו בפרק הנזכר ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי הרי זו פסולה *(הרי שאמר הרב פסולה ודאית על שליש הראשון והיינו מיעוט הסימנין). ועוד הוספת אומן בקושיא זו דכיון שהוא בא לחלק בין דרס או החליד להגריס משמע דבקנה איירי דאי בושט אין חילוק ואם כן מ"ש מהאי קנה פגום עכ"ד: ובאמת שקושיותיך על הרב עמומות הן וגריכות נגר והולם להולמה. ומה שנ"ל בזה דאם נאמר שמ"ש הרב שחט מיעוט הסימנין בחלדה ר"ל במיעוט הראשון של סימן ראשון על כרחנו יש לנו לומר שבושט הדברים אמורים דאי בקנה ודאי לא גרע מהאי קנה פגום דמצטרף לשחיטה לכ"ע כיון דהוי במקום שחיטה. ומאי דקשה ליה למר (נמי) דאי בושט מ"ש מניקב דהוי ודאי פסולה י"ל דשאני וש"אני משום דכיון דבדרך שחיטה הוא ובשעת שחיטה הוא לאו כקנה הוא דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשהוט רובא בחלדה אבל מיעוטא מ"ד כל היכא דלא נפקא חיותא בחלדה דהכי אמרינן נמי בהגרמה הגריס שליש ושחט שליש כשרה לרב הונא ומצטרף השליש המוגרם לשחיטה אע"פ שאינו במקום שחיטה עד שאם הגריס רובא פסולה ואית לן למימר דהכי אגמריה רחמנא למשה דלא בעינן מקום שחיטה בכולה שחיטה אלא בכי נפקא חיותא במקום שחיטה סגי. ואע"ג דאיכא לאיפלוגי בין הגרמה לחלדה בושט דהתם לא נעשה בה דבר שמטרף בו אבל בחלדה נעשה בה דבר שכיוצא בה טרפה היינו בעיין דהחליד במיעוט סימנין: ומאי דק"ל נמי למר ממ"ש הוא בעצמו ואם דרס או החליד וכו' הרי זו פסולה דמשמע *פסולה ודאית אפשר לומר דפסולה מספק קאמר אלא שלא השש לפרש כיון שכבר ביאר זה למעלה. ועוד שכבר כלל בפיסול זה החליד בשליש האמצעי דהוי ודאי פסולה: ומאי דק"ל נמי למר דמשמע מדבריו דבקנה הדברים אמורים מדמפליג בין דרס או החליד להגריס י"ל מידי איריא האי כדיניה והאי כדיניה דבהגרמה ע"כ בקנה היא כמ"ש הוא ז"ל ברא"ש דבריו הגרמה כיצד וכו' דרס והחליד בשליש ראשון מיירי בושט ובשליש האמצעי אף בקנה: עוד אפשר לפרש דברי הר"ס ז"ל בדרך אחרת דודאי החליד בושט בשליש הראשון נבלה ודאית ובקנה כשרה לגמרי מידי דהוה אהאי קנה פגום כדכתב מר אבל בעיין דהחליד במיעוט סימנים מפרש אותה הרב ז"ל כגון שהחליד בבהמה במיעוט בתרא דסימן קמא בין בושט בין בקנה דומיא דבעיא דשהה במיעוט הסימנין לפי פירוש המפרשים והספק הוא אם נאמר שכיון שכבר התחיל בשחיטה עד שאם הניח עתה מלשחוט נטרפת בכך אין לו להפסיק בכך באמצע השחיטה בשחיטה פסולה דהיינו דרסה או חלדה ואע"פ שאם היה רוצה להניח זה המיעוט האחרון מלשחוט והיה שוחט הסימן השני בהכשר שחיטתו כשרה בדיעבד האי גרע טפי שמפסיק באמצע שחיטה בשחיטה פסולה במה שהוא בשחיטה לכתחלה או שמא כיון שאם היה רוצה להניח המיעוט ההוא מלשוחטו כשרה בדיעבד דלא איכפת לן אם שחטו בפיסול ועלתה בתיקו. וזהו שהביא הרמב"ם ז"ל החליד במיעוט סימנין כלומר שכבר שחט רוב הסימן הראשון והחליד במיעוט בין בושט בין בקנה ואח"כ גמר השחיטה דהיינו ששחט הסימן השני. ומאי דכתב הרב ז"ל שחט רוב אחד או רוב שנים והשליש בדרסה או בהגרמה הרי זו כשרה שהרי נשחט השיעור הראוי היינו רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה שכבר נכשרה השחיטה לגמרי דומיא דמאי דכתב ז"ל גבי שהייה שחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אע"פ ששהה הלי היום וכו' ומ"ש ז"ל ואם דרס או החליד *בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי ה"ז פסולה בשליש האמצעי מיירי בין בושט בין בקנה בין בסימן א' בין בסימן ב' ובשליש הראשון בושט מיירי בין בסימן ראשון בין בסימן שני ובקנה בסימן א' לא אפשר דהוה ליה כהאי קנה פגום אבל בסי' ב' פסולה ודאית כיון דבאמצע שחיטה הוא שוחט בשהיסה פסולה דע"כ לא מספקא לן לאכשורי במיעוט בתרא של סימן קמא אלא משום שכבר נשחט רוב הסימן ההוא והיה יכול להניח המיעוט מלשחוט אבל בשליש הראשון שהוא מעיקר השחיטה פסולה ודאית:

הגה"ת מהר"י ן' שושאן ז"ל

י"ל להגיה כדי שיובנו דבריו כך, בשליש האי בסימן א' בושט בשליש האמצעי בקנה ובושט בין יקדים ושט או קנה בשליש א' של קנה כשהקנה נשחט אחר הושט דהיינו שליש א' בקנה כשהקנה סימן ב', ויובנו דבריו מעתה:

ואמ"ת החליד בשליש (ראשון) של קנה מאי שנא בין סימן א' לסימן ב' והלא מצא חצי קנה פגום אפילו שהם הושט א' והוסיף על הקנה הפגום כל שהוא וג' גרה כשרה וא"כ בשוחט את הושט והחליד בשליש הראשון של קנה וגמר שחיטתו הוה לן לאכשורי כדמכשרינן מה"ט בשחט קנה ראשון והחליד בשליש הראשון, לא דמי דמצא חצי קנה פגום הוא עושה שליש שחיטה בהכשר אבל כשהחליד בשליש ראשון של קנה אחר שחיטת הושט הוא שוחט באמצע שחיטה (ובאה) (במה) שהוא מעיקר שחיטה בשחיטה פסולה אבל כששוחט הקנה ראשון ומחליד בשליש הא' כיון שאם מניח עתה מלשחוט לא היתה הבהמה נטרפת בכך והיה יכול לחזור ולשחוט השאר כראוי והיתה שחיטתו כשרה גם עתה שהוא שוחט סמוך להלדת השליש הא' אין לפסול שחיטתו בכך: ואם תאמר אם הרב ז"ל מפרש החליד במיעוט סימנין במיעוט בתרא דסימן קמא למה לא פירש כן בשהה במיעוט סימנין ודחק לפרש שהיא בעיא על שיעור שהייה אם היא כדי שיעור שהיפה שלימה או כדי שיעור שחיטת מיעוט סימנין. זה אינו קשה שנ"ל דלשון שהה הוא שאינו שוחט כלל כגון שנפלה סכין מידו או עף דומיא דמתניתין ולא ששוחט המיעוט בסכין רעה ושוהה בשחיטה (במיעוט) שיעור שהייה כמו שפירשו המפרשים ולזה הוצרך לידחק הרב בפירוש הבעיא או שלא שם אל לבו הענין ההוא. זהו הנ"ל בדברי הר"ס ז"ל ומ"מ אין נראין דבריו נכונים. והפירוש הנכון בהחליד במיעוט סימנין הוא מה שפירשו בו המפרשים שאחר ששחט רוב הסימן הא' החליד הסכין תחת המיעוט הנשאר ושחט הסימן הב' כמו שהביא הר"ן ז"ל בפי' הלכות. נאם דורש שלומך וטובתך לעולם ואם תדרשנו ימצא לך סתר פנים לא ישים ואין כל דבר נעלם יצחק בר ששת ז"ל:

ואני יהודה בר יצחק ז"ל ן' שושאן נתתי אל לבי זה ימים לעיין בפרקו של הרב ז"ל ומצאתי בו עקומות ועקופות, גם עתה בתירוצו של הריב"ש ז"ל לא שקטתי ולא נחתי. והנה הרב ז"ל מלמדנו בפרקו כי בכל מקום שאומר פסולה היא פסולה ודאית ולוקה ומעתה פירוקו ותירוצו אין ידים לו והסניפין שעשה לו ואמר ועוד שכבר כלל וכו' מי ישמע לו לדבר הזה אטו משום דבשליש האמצעי פסולה ודאית יכתוב עמה דין שליש הראשון לשבש דינו ולפוסלו בודאי אחר שאין פיסולו רק מספק והוא בעצמו מלמדנו כי בודאי לוקה ובספקו אינו לוקה. גם ביאורו השני אין לי פה לייסבו ולהקימו ולא חך לטועמו כי דברי הרמב"ם ז"ל בזה מטורפים ומבוררים הם שתהלתו בחלדה. ובדברי החיים הלוי השואל גם בבעיא דשהה מיעוט סימנין עם בעיא דהחליד מיעוט סימנין עמעומים וגמגומים לפי דרכו. ובכלל כבוד הרב מחול בזה המקום. כי לא זה דרך הר"מ מייסר כל עקום: והטו אזנך ושמע דברי ויובן כפי אמתן מבלי שגיאות מגרתקן ואל תסתכל בקנקן אם יינו ושמנו אחור לא ישוב ריקם. והנני מתחיל ברא"ש דברי הרמב"ם ז"ל על פי פרקו: כתב הרב ז"ל ברא"ש דבריו שהייה כיצד התחיל לשחוט והגביה ידו ושהה כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט פסולה. ופירוש וישחוט היינו שיעור שחיטה. שהה פחות מכדי זה כלומר ששהה כדי הגבהה והרבצה ושחיטת מיעוט הסימנין כשרה, הרי שהעלה הרב בידו הכשרה לגמרי והפסולה לגמרי. ואחרי זה כתב אותן שהם ספקות נבלה ואמר כי מי ששחט מעט ושהה מעט והזר ושחט מעט ושהה מעט ואין בכל אחד מאלו שיעור שהייה כי אם בצירוף כלם הרי זו ספק פסולה וכן מי שעשה שהייה שיש בה בהגבהה והרבצה ומיעוט סימנין וחזר ושחט מיעוט סימנין ושהה שהייה אחרת כמותה גם זו הוי ספק נבלה שלא האמר כיון שהשהיות הקטנות והקצרות מצטרפות לעשותה ספק נבלה אלו השהיות הגדולות ישימוה נבלה גמורה ומה שקיצר הרב בלשונו האחרונה לפי שסמך לו על שלמעלה ממנה. וההכרה הגמור מכריחנו לומר כן שאם לא כן דבריו הראשונים שכתב ואם שהה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה סותרין דבריו האחרונים שכתב וכן אם שהה וכו' וכמו שיעור מיעוט הסימנין הרי זו ספק נבלה כי הוא הכשיבה בלשון הראשון והוא הכשר שכל הפוסקים מודים בו ואומרים שיעור שהייה כהגבהה והרבצה ושחיטה ואיך ישיב אחור דבריו לדון בה שהוא ספק נבלה. ועוד תשוב ותראה כי זה דרכו גם כן למטה בדרס או החליד כמו שארחיב בביאורו. והאמת עד לעצמו דבגמרא אמר שהיות מהו שיצטרפו ובתר הכי אמרינן שהה במיעוט סימנין מהו תיקו ולתומרא ופי' שהה במיעוט סימנין היינו שהה בשהיות שאין בהם רק הגבהה והרבצה ושחיטת מיעוט סימנים וגם בזה אינו אלא ספק נבלה וזה יותר מדוקדק ומהוור ממ"ש רבינו ירוחם ז"ל בשם רבותיו בשהה במיעוט סימנין לפרש דברי הרב שאמר שבשהייה הוי כשיעור רוב הסימנין פסול ואם הוא כשיעור מיעוט הסימנים כלומר שאחר ששהה כדי הגבהה הרבצה ושחיטה מיעוט מיד גמר שחיטתו בזה אמר הרב ספק נבלה כי איך יסתור ויאסור כאן מה שהתיר למעלה פחות מכדי זה שחיטתו כשרה אלא שהם ידחקו עצמם במה שכתב פחות מכדי זה שחיטתו כשרה דהיינו פחות מכדי הגבהה והרבצה ושחיטה באחד מאלה כגון כדי הגבהה והרבצה כשרה. ואם הוא פחות מכדי הגבהה והרבצה ושחיטת מיעוט אז תהיה ספק נבלה ויעלה בידם לפי זה כי שהיות כדי שלש אלו פסולה ושהייה כדי שתים אלו כשרה ושהייה ב' אלו ומיעוט שחיטה ספק נבלה היינו שהה במיעוט סימנין שהיא ספק מה שאינו במשמע לשונו וגם דינו כמו זר יחשב לכל הפוסקים המפרשים דבריו אבל מה שאנו מפרשים דבריו משהיות קטנות לגדולות יהיה לשונו ודינו מכוון והרב בעל העיטור סבר דדעת הרב בבעיא דשהה הייט ששחט מעט הושט בבהמה והגביה ידו כשיעור שהייה וקן אחר ששחט רוב הקנה בבהמה שהה כשיעור דאילו בעוף אין שהייה בקנה כלל וכמ"ש כאן או שנקב בושט כ"ש וכו' הרי זו פסולה וגם כתב זה דרכו בפי' הבעיא. והנה אם זה דעת הרב היל"ל בה ספק נבלה דהא בתיקו סלקא אלא שיש לי להשיב ולומר לפי דרכם כי הרב סמך לו על התוספתא שכ"כ בתוספתא שחט מיעוט ושט ושהה בה כדי שחיטה פסולה הרי שמה שהעלו בגמ' בתיקו וספק פסולה העלו בתוספתא בפסולה לגמרי גם הרשב"א בת"ה (כתב) שדעת הרב לפרש דבעיא דשהה במיעוט סימנין קאי אריש' דסיפא דבעי מאי כדי שחיטה אחרת כדי שחיטת בהמה אחרת מי בעינן כדי שהיטה גמורה או אפילו כדי מיעוט והוא ז"ל הקשה עליו שהיה לו לומר במיעוט בבי"ת ועוד שהיה לו להקדימו בגמרא ולא הקשה לו שהוא עצמו סותר את דבריו כי יאחז הדרך שקדם בלשון פחות מכדי זה כשירה ואם לא הצריך בישובו לפי שאמר שאין דבריו מהוורים כלל אמנם

*[ס"א פסולה]: *[ס"א ושליש הראשון היינו מיעוט וקאמר הרי זו פסולה דמשמע נבילה ודאית]: *[ס"א נבילה]:

לחם משנה

יעו"ש דהכי פסיקא הלכתא כדפרישית. לכך נ"ל לחלק דכשהגריס שליש ושחט שני שליטים כשרה מפני דהפיסול היה שלא במקום שחיטה וכיון שכן הוי כאילו השתא התחיל השחיטה וכשרה אבל כשהפיסול הוא במקום השחיטה יש לפסול מפני דהוי השחיטה במקומה נפסלה וכדמות זה חילק ר"י בר מאיר פרק השוחט (דף ל':) בד"ה החליד במיעוט הסימנין מהו וכו':

עיקר

מגיד משנה (מכ"י)

יד עיקר כיצד כגון וכו'. איכא פלוגתא בין רבוותא עיקור היכן נשנה. כי לדעת רש"י ז"ל היינו פסוקת הגרגרת ותנינן לה במתני' דהשוחט דתנן התם שחט את הושט ופסק את הגרגרת ר' ישבב אומר נבלה ר"ע אומר טריפה והקשו עליו דהא אמרינן בההוא פירקא תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף ואם איתא דעיקור היינו פסוקת הגרגרת ודאי איתיה בעוף דהכי תנן במתני' ואלו טרפות בעוף נקובת הושט ופסוקת הגרגרת. לפיכך פירשוה מקצת המפרשים דעיקור היינו סימנים שנתדלדלו ברובן בדבר שעושה אותו טריפה כדאיתא בפ' אלו טרפות והלכה למ"ם שאם אירע לו כן בשעת שחיטה פסולה לפי שכיון שנשמטה בלותה שעה א"א שתשחט בהכשר שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנין וס"ל לרמי בר יחזקאל שדבר זה לא שייך בעוף כלל ולא הו"ל טריפה ולא נבלה ומדי דקא אמרינן לקמן בסמוך מאי קמ"ל כולהו תנינא פירש ר' שמעון בה"ג דנפקא לן מדתנן הנוחר והמעקר פטור מלכסות ואילו השוחט את הטריפה חייב לכסות דשחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה כדאמרינן התם אלמא עיקור לאו שחיטה כלל הוא וזהו דעת רבינו שכתב עיקור כיצד וכו':

אבל אם שחט רוב וכו'. אנן קי"ל דיש עיקור סימנים לעוף כרבינא דאמר רבינא א"ל רבא בר קיסנא הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין לעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור סימנין בעוף וקי"ל כוותיה ודברי רבינו פשוטים בפרק השוחט בההיא ברייתא דתני שחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת כשרה נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט פסולה ואוקימנא דה"ה אם שחט את הגרגרת ובמשו הושט דכשרה והא דקתני שחיטה בושט והשמטה בגרגרת משום דגרגרת עבידא לאשתמוטי:

טו שחט אחד מהם וכו'. פשוט שם סיפא דברייתא שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה ואיני יודע אם קודם שחיטה נשמטה או לאחר שחיטה נשמטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק שיסתפק בשחיטה פסולה והאי פסולה דקאמרינן ע"כ פסולה מספק קאמרינן:

טז נמצא הסימן השחוט שמוט וכו'. פשוט בפרק אלו טרפות (דף נ"ד) דגרסינן התם פתח ריש לקיש ואמר ברם זכור אותו האיש לטוב שאמרו משמיה מפיו שחוטה ושמוטה כשרה שא"א לשמוטה שתעשה שחוטה ור' יוחנן אמר יביא ויקיף א"ל נחמן ל"ש אלא שלא חסם בסימנין אבל חסם בסימנין ושחט אפשר לשמוטה שתעשה

כסף משנה

אמנם הדרך שבררתי לעצמי בלשונו הוא מגופה מקושיות הרשב"א ז"ל אמיתי ומהוור ומוסכם מסדור בעיי דגמרא ומגופה ומנוקה מבוקי סריקי:

ואחר שפירש שהייה בא לפרש חלדה וכתב בתחלה הפסולות לגמרי והוא שאמר חלדס כיצד וכו' ואח"כ פירש הספקות והוא אומרו הכנים הסכין וכו' או שהחליד וכו' או שפירס וכו' ה"ז ספק נבלה ואמר עוד וכן אם שחט מיעוט הסימנים וכו' כלומר שאילו היה מחליד אחר ששחט רובן כשרה ואילו החליד ברובן היתה נבלה ודאית אבל החליד מיעוט וגמר רובן בשחיטה חלקה בחיקו ולפיכך הוי ספק נבלה דהיינו בעיא דהחליד במיעוט סימן וכמ"ש למעלה. ואחר שפירש חלדה בא לפרש דרסה כיצד ואין בה חלוקי הכשר ופיסול כהשמטות. ואחר ג' אלה בא לפרש הגרמה במינין הנכשרים בה לגמרי ובנפסלים לגמרי ואח"כ פירש הפסולות בדרסה וחלדה והוא אמרו אם דרס או החליד בין בשלים הראשון בין בשלים האמצעי ה"ז פסולה: ועתה הטה אזנך ושמע פירוש דבריו אלה. הרב קורא לנבלה פסולה וקורא לספק ספק נבלה ולכן יש לנו לפרש שמ"ש ואם דרס או החליד בין בשלים הראשון בין בשלים האמצעי אין עניינו שדרס או החליד בשליש אחד ולשחט ב' שלישים בשחיטה יפה שזו ספק נבלה היא וכמ"ש בחלדה אלא כך הוא הפי' שהחליד שליש ושחט שליש והחליד שליש ומ"ש בין באמצעי ששחט שליש והחליד שליש ושחט שליש באלו פסול לגמרי. ויעיד על זה מ"ש למעלה מזה בהגרים מפני שלא נשוה חלוקי החלדה עם חלוקי ההגרמה הוצרך לומר כן כי בהגרמה שחט והגרים ושחט כשרה וכמו שקדם אך בחלדה וכן בדרסה שהם והחליד או דרס ושחט פסולים לגמרי והבדל הולך ואור עד נכון כי החלדה שהיא ברחש או באמצע שהם במקום שהיתה פוסלה אבל הגרים באמצע הנה שחט במקומו שני שלישים ומה לנו באמצעי שהגרים כיון ששחט שני שלישים במקומם אבל הגרים בתחלה ובסוף ושחט באמצע שאין כאן רק מיעוט בשחיטה פסל לגמרי והדברים מתרחבין ורווחין עד שיהיו דבריו ודיניו משפטים לדיקים ומדוקדקים לא דברים שאין בהם טעם כחקים, כי מעתה לא יחלוק מ"ש כאן פסול עם מ"ש בשחט מיעוט סימנין בחלדה ספק נבלה דודאי שלים היינו מיעוט סימנין וקצר בלשונו שאמר בין בשלים הראשון בין בשלים האמצעי מפני שכבר הרחיב הדברים בהגרים של מעלה ממנו וכמו שיקצר בשהייה אחר שכתב ואמר שחט ושהה ומזר ושחט ושהה וכו' וסמך לו וכן וכו' מבלי שכתב שם ומזר ושהה וכו' ודבר הלמד מעניינו הוא והוא אמת ונכון מבלי קושי וגמגום ואיני רואה שיקשה על המעיין אם ישר הולך בזה רק מה שנתחבטו בו האחרונים ולא מצאו ידיהם ליישר דבריו ומקום הניחו האריות לגדיים הבאים אחריהם מן דין וכל מן דין סמוכו לגא בדברי רבנא ומרנא לא הביאורים הזרים הנזכרים בדברי הריב"ש ז"ל כי גם הוא העלה בידו ואמר ומ"מ אין דבריו נכונים שאע"פ שבא להלמם הוא דההם והממם. אמנם נפי דרכנו דבריו דברי אלהים חיים ויפרים למוצאי דעת עכ"ל. ואחר כל אלה הדברים אני אומר שלפי דעתי מה שכתבתי תחלה הוא הנכון:

יד עיקור כיצד וכו'. רש"י פירש על מימרא דרב יהודה שכתבתי בתחלת פרק זה דעיקור היינו פסוקת הגרגרת ופירשו התוס' דבריו כגון ששחט בסכין פגומה שהפגימה קורעת והוי כמו פסוקה. ובה"ג פירש דהיינו שנעקר הסימן או נשמט ממקומו. וא"ת פשיטא דלא מהניא שחיטה כיון דנשמט ונעשה טרפה. וי"ל דשמוטה לאו טריפה אלא שכך הל"מ דאין שחיטה מועלת כשנשמט סימן אחד ממקום חבורו ואפילו עוף אם נשמט האחד אין השחיטה מועלת נשני וכ"כ הרא"ש וכ"כ הרשב"א בת"ה וכתב עוד וכיון דלאו טרפה ממש היא אלא הכורה ומשום דאין שחיטה בסימנין עקורים כשנעקר סימן אחד בעוף ושחט את השני אף הוא יהא כשר דאילו משום עקירת סימנין אינה כדאמרן ואילו משום שחיטה הא נשחט בסימן השני שאינו עיקור וכ"ת ה"כ הא תניא שחט את הושט שחיטתו פסולה י"ל דאע"ג דהכשרו של עוף בסימן אחד בעינן שיהיו הסימנין ראויים לשחיטה עכ"ל. והר"ן כתב בשם הרמב"ן דעיקור היינו סימנין שנעקרו כלם או רובן בדבר שעושה אותה טרפה והל"מ שאם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנין שתהא נבלה לפי שכיון שנשמטה א"א שתשחט בהכשר שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנין עכ"ל. ודברי רבינו כדברי בה"ג: ומה שכתב אבל אם שחט אחד וכו'. ריש השוחט (דף כ"ט) שחט את הושט פי' בעוף ואח"כ נשמטה הגרגרת כשרה נשמט גרגרת ואח"כ שחט את הושט פסולה. כלומר דלא היתה דלא מפסיל אלא בשוחט הסימן השמוט אבל כשאינו שוחט הסימן השמוט לא. שחט את הושט ונמצאת גרגרת שמוטה ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה אם לאחר שחיטה נשמטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה:

טז נמצא הסימן השחוט שמוט וכו'. פרק אלו טרפות (דף נ"ד) אמרו בשם רב שמוטה ושחוטה כשרה שא"א לשמוטה שתיעשה שחוטה פירוש שהגרגרת עצמה נמצאת שמוטה ושחוטה ורבי יוחנן אמר יביא *(בהמה אחרת) ויקיף אר"נ לא שנו אלא שלא חסם בסימנין ושחט אבל חסם בסימנין ושחט טריפה אפשר לשמוטה שתיעשה

*[כך היא גירסת הגאונים]:

יד "עיקור כיצד. כגון שנעקרה [ז] הגרגרת והיא הקנה או הושט ונשמט אחד [מ] מהן או שניהן קודם גמר שחיטה. אבל אם שחט אחד בעוף או רובו ואח"כ נשמט הסימן השני שחיטתו כשרה: **טו** נשמט אחד מהן ואחר כך שחט את השני שחיטתו פסולה. שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמט או אחר שחיטה הרי זו ספק נבלה: **טז** נמצא הסימן השחוט שמוט הרי זו כשרה [נ]. שודאי אחר שחיטה נעקר. שאילו נעקר קודם שחיטה היה *מתדלדל ולא נשחט:

במה

א שם: *[ס"א מתנדנד]:

הרדב"ז (מכ"י)

יד עיקור כיצד וכו'. פ' א"מ (מ"ד) ניטל לחי התחתון כשרה מתקיף לה רב ספא והא איכא עיקור סימנים בשלמא מתני' לר"פ לא קשיא הא דאיעקור איעקורי הא דאיגום איגומי מעילוי סימנין, והכי איתא ליה לרב אי אפשר לשמוטה שתשחט וכרב נחמן:

כל

לחם משנה

יד עיקור כיצד וכו'. מימרא פ"ק וכתבתיה בריש פרק זה ופירש"י ז"ל שוחט בסכין פגום ורבינו ז"ל מפרש כפי' ההלכות גדולות שר"ל נשמט הסימן מעיקרו. וק"ל לרבינו אמאי לא מנה סכין פגום, כבר תירצו שם התוס' דהתם אין שחיטה שהוגך ה"ם. ובפ"ק (דף כ') אמרו הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין בעוף לא אמר אלא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אבל למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה יש עיקור ה"ל אדרבא איפכא מסתברא וכו' עוד שם אמר רבינא אמר ליה רבא בר קושיא הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור וכו' לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור והאמר ר' ירמיה אמר שמואל כל הכשר בשחיטה כנגדו בעורף כשר במליקה הא פסול ופירש ותירצו ההוא פלוגתא ע"כ. ורבינו דפסק דיש עיקור בעוף אפשר דפסק כרבא בר קיסי דלא אמרן הא דרמי בר יחזקאל אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור א"כ פסק כשמואל והא דרמי בר יחזקאל אפילו בשחיטה ופסק כרב אחא בריה דרבא דהיינו למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אבל למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת יש עיקור ורבינו דפסק יש שחיטה לעוף מן התורה למעלה פסק כאן דיש עיקור ומתניתין דשחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת וכו' הוא כמ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה כי היכי דלא תיקשי מתניתין אהדדי כדפרישית:

טז נמצא הסימן השחוט שמוט. פ' א"ט (דף נ"ד) רב אמר אי אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ופסק כוותיה דר"נ קאי כוותיה דפירש דבריו ואמר לא שנו אלא שלא חסם וכו' אבל חסם בסימנין אפשר לה לשמוטה שתהיה שחוטה:

שני

הגהות מיימוניות

ליה מרב כו' אבל רש"י כתב בשניהם להחמיר וכן רא"ם וכן מהר"מ כתב זה הכלל כל טרפות פסולות ואפי' תגרים כל שהו ע"כ: [ל] גרסינן בפ' מפנין אמר אביי האי מאן דשחיט לתרנגולא ליכבשינהו לכרעיה בארעא א"נ לידלינהו דילמא מקתה להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים: [מ] עיקור פירש"י היא פסוקת הגרגרת ששנינו פא"ט פסוקת הגרגרת אבל בה"ג פירש וכן ר"י עיקור היינו שנשמטו הסימנים ממקום חבורן בלחי שזו אינה מנויה בכלל הטרפות אלא כשנפסק באמצע וכן הלכה למשה מסיני שאין שחיטה מועלת בה ואין צריך להאריך בדבר עיין בספר התרומה והמצות ובתוס' וכן מהר"מ פי' כה"ג ור"י: [נ] כרב דאמר א"א לשמוטה שתעשה שחוטה וכר"נ שמפרש דבריו בד"א כבעמוד אבל בס' התרומה והמצות פסקו כר' יוחנן דאמר יביא ויקיף פר"ש שיחתוך עור הסימן החתוך במקום אחר אם החתכין דומין זה לזה פסולין דשניהן נעשו לאחר שמיטה אבל לפירוש ה"ג א"א לפרש כן שהרי לפירושו אין שם טרפות עליו והסימן חשוב כחי ואיך ידמה החתך שנעשה לאחר שחיטה לנעשה מחיים לכך צריך לפרש יביא בהמה אחרת ויעשנה שמוטה ושחוטה ויראה אם דומין זה לזה וכה"ג מקיפין להחמיר

מגדל עוז

עיקור כיצד עד קודם גמר שחיטה. פרק אלו טרפות (דף מ"ד): אבל אם שחט אחד בעוף עד הרי זו ספק נבלה. פרק שני דחולין (דף כ"ח):

יז במה דברים אמורים שלא תפס הסימנין בידו כששחט. *אבל אם תפסן ושחט אפשר שתשחט אחר העיקור ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחוטה הרי זו ספק נבלה:

יח כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה הרי זו נבלה. ואם אכל ממנה כזית לוקה משום אוכל נבלה שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה כאשר צוה משה רבינו ע"ה כמו שביארנו. וכל ספק בשחיטה הרי הוא ספק נבלה והאוכל ממנה מכין אותו מכת מרדות:

יט ׳בהמה שניטל ירך שלה וחללה עמה עד שתראה חסרה כשתרבץ הרי זו נבלה. כמו שנחתך חציה ונחלקה לשני גופות ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת ורוב בשר עמה או שנקרעה מגבה כדג או שנפסק רוב הקנה או שניקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף בכל הדברים האלה:

כ ׳שני עורות יש לו לושט. החיצון אדום והפנימי לבן. ניקב האחד מהן בלבד כשרה. ניקבו שניהן

א ע"ש בטור דעת שמתירין בבדיקה: ב טור יו"ד סי׳ נא סמ"ג עשין סג: ג טור שם סי׳ לג:

כסף משנה

שהיעשה שחוטה ורבינו מראה שמפרש דרב נחמן קאי אדרב וכל שלא תפס כשר בלא הקפה דאילו לרבי יוחנן אע"פ שתפס בסימנין הא אפשר להקיף. ויש הוכחה לזה שאם היה חוזר אדרבי יוחנן הו"ל לומר *אמר ר"נ ומדקאמר ר"נ אמר ש"מ אדרב קאי ופליג אדרבי יוחנן ומש"ה אמר ר"נ אמר והוו לכו רב ור"נ תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים וכתב שכן דעת הרז"ה ושאר מחברי הלכות ומ"מ יש סברות אחרות בזה. והכם כתובות על ספר ב"י:

יח שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה כלומר לוה פירוש כמו שנוס הרע"ה. וא"ת נראה מדברי הרב שכל שאינה כשרה הרי היא נבלה ודאית דאנבלה ודאית קאי והלא ספק נבלה אע"פ שאינה כשרה אינה נבלה ודאית וי"ל שכונת רבינו כך היא לפי שנבלה יקרא הדבר המת מעצמו אבל הבהמה השחוטה לא תקרא נבלה וא"כ כשלא נשחטה כראוי לא יתחייב האוכל אותה משום נבלה לזה אמר שכל שלא נשחטה בשחיטה כשרה תקרא נבלה כאילו מתה מעצמה ולא נשחטה כלל וז"ש שאין מוציא מידי נבלה כלומר מידי שם נבלה כי ספק נבלה שם נבלה עליה ואם הוא מצורף עם ספק:

אלא שחיטה כשרה (וכו׳ כמו שביארנו וכו׳. ר"ל בפ"א):

יט בהמה שניטל ירך שלה וכו׳. פ׳ הכל שוחטין (דף כ׳:) גמר׳ השוחט מן הצדדין אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה ותו אמריק (דף כ"א) אמר שמואל בר נחמני אמר ר׳ יוחנן קרעו כדג מטמא באהל אמר רב שמואל בר יצחק ומגבו אמר שמואל עשאה גיסטרא נבלה ופירש"י עשאה גיסטרא שחתכה לרחבה או בנוארה כולו או בשדרה עד החלל כל דבר החלוק לשנים קרי גיסטרא, אמר ר׳ אליעזר ניטל הירך וחלל שלה נבלה היכי דמי חלל שלה אמר רבא כל שרבוצה ונראית חסרה ובפ׳ השוחט (דף ל"ב) תנן שחט את הושט ופסק את הגרגרת או פסק את הגרגרת ואחר כך שחט את הושט וכו׳ ר׳ ישבב אומר נבלה (ר"ע אומר טרפה וכו׳) והודה לו ר"ע ובגמרא ורמינהי אלו טרפות בבהמה נקובת הושט ופסוקת הגרגרת ומסקנא אלא אמר רבא אלו אסורות קתני ויש מהם נבלות ויש מהם טרפות ור׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן מסיק דלא קשיא כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה פירוש הייא דאלו טריפות מקמי דהודה לו ר׳ עקיבא לר׳ ישבב נשנית ומשנה לא זזה ממקומה אבל בתר דהודה לו ר"ע נקובת הושט ופסוקת הגרגרת נבלות הוו ופשוט הוא דנקובת הושט במשהו דהכי קאמר כרים אלו טריפות ובכמה דוכתי:

כ שני עורות יש לו לושט וכו׳. ריש אלו טריפות (דף מ"ג) אמר רבה שני עורות יש לו לושט חיצון אדום ופנימי לבן ניקב זה בלא זה כשר. ומ"ש רבינו ניקבו שניהן בכל שהוא

*[בגירסתנו כתוב אמר ר"נ ואפילו הכי יש לפרש שלא בא אלא לפרש, ועי׳ בב"י בסי׳ כ"ד כי שם הכל מבואר]:

מגיד משנה (סכ"י)

שתעשה שחוטה. ויש מחלוקת בין חכמי ישראל בפירוש שמועה זו דיש מפרשים דרב נחמן פליג אדר׳ יוחנן וסבר דהקפה אינה מוציאה מידי ספק אלא בשלא תפס בסימנין אבל תפס בסימנין אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ולא סמכינן אבדיקת הקפה נמצא לפי דבריהם דתרוייהו צריכי שלא תפס בסימנין והקפה וכן דעת הרמב"ם וכה"ג אבל הרז"ה ואחרים סברי דרב נחמן אדרב קאי וכל שלא תפס כשרה בלא הקפה אבל תפס פסולה לעולם ולא מהניא לה הקפה כלל והוו להו רב ורב נחמן רבים לגביה דר׳ יוחנן והלכתא כוותייהו וזהו דעת רבינו וא"כ אין להקפה צורך כלל דאם לא תפס לא בעינן הקפה ולפיכך לא הארכתי בפירוש ההקפה ואם היא באותו עוף או בעוף אחר ובפירושים וגרסאות שנאמרו בענין זה. ובתפיסה זו נחלקו המפרשים יש מפרשים דוקא תפיסה שיתפוס הסימן בין שתי אצבעותיו ממש דאז אפשר לשמוטה שתעשה שחוטה אבל אם משך העור מאחורי בית השחיטה ונדחקו הסימנין מעצמן לא אקרי בכה"ג תפיסה ואפילו תפס בכה"ג ונמצאת שמוטה ושחוטה כשרה דבכה"ג נמי אמרי׳ שא"א לשמוטה שתעשה שחוטה כי עדיין הסימנין מתנדנדין ואינן נשחטין. ואחרים פירשו דאפילו דחק העור מאחורי בית השחיטה אקרי תפיסה ואפשר בכה"ג לשמוטה שתעשה שחוטה דלא אקרי לא תפס בסימנין אלא כגון שאחר מושך לו הראש והוא שוחט ולא דחק העור כלל ורבינו סתם דבריו ולא פירש ולזה עבדינן לחומרא דכל תפיסה ואפילו דחק העור אקרי תפיסה ואפשר לשמוטה שתעשה שחוטה ופסולה ומה שכתב רבינו דהיכא שתפס הסימן דפסולה לא שנא אם בדק מיד אחר שחיטה ומצא הסימן עקור דיש לתלות שמא קודם שחיטה נעקר אלא אפילו לא בדק מיד כגון שזרק העוף מידו והכבט על גבי קרקע ופרכס דיש לתלות דשמא ע"י פרכוס וחבטה נעקר הסימן אפילו הכי לא תלינן אלא פסלינן ולזה נתכוון רבינו במה שכתב לפיכך אם נמצאת שמוטה ושחוטה הרי זו ספק נבלה, מדקאמר נמצאת משמע דאפי׳ נמצאת לאחר זמן וה"ה לכל החלוקות הנזכרות לעיל. ויש לזה הוכחה מגופה דברייתא דכתיבנא לעיל דקתני זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה ובודאי ספקא כה"ג נמי כייל תנא דברייתא ועוד יש הוכחות הרבה בגמ׳ על זה ולפי שהם תלויים בדקדוקי הסוגיות לא כתבתים כאן. ובגמרא שבת בפ׳ מפנין (דף קכ"ח:) גרסינן אמר אביי האי מאן דשחיט תרנגולא ליכבשינהו לכרעיה בארעא א"נ לידליגהו דילמא מקהה הוא לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים:

יח כל מקום שאמרנו וכו׳. פסק כר׳ ישבב דתנן בפ׳ השוחט כלל אמר ר׳ ישבב משום ר׳ יהושע כל שנפסלה בשחיטה נבלה וכו׳ והודה לו ר"ע: וכל ספק וכו׳. פשוט במתני׳ שכתבנו כל שנפסלה וכו׳ ואמרינן בגמרא כל שנפסלה בשחיטה וכו׳ לאהויי מאי לאהויי ספק דרס או שהה דלא אמרינן הלך אחר הרוב שרוב שוחטין אין שוהין ואין דורסין וכתב רבינו יונה ז"ל דמה״א שמעינן דהיכא דנשמט אגף העוף ונשברה רגלו מן הארכובה ולמעלה ואין ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה אזלינן לחומרא וה"ה לשאר כל הטריפות והביא ראיה לדבריו:

יט בהמה שניטל ירך שלה וכו׳. פשוט בפ"ק א"ר אלעזר ניטל הירך וחלל שלה נבלה ה"ד חלל שלה אמר רבא כל שרבוצה ונראית חסרה ופירש"י ז"ל ניטל הירך ממקום חבורו בבוקא דאטמא וחלל שלה כלומר לא שניטל העצם עם קצת הבשר הפנימי ונשאר בשר העליון והעור עד חצי הירך או שלפיתו והופה את המכה דהתם טרפה הוא דהויא דתנן בהמה שנחתכו רגליה דהיינו האחרונים מן הארכובה ולמעלה טרפה אבל כשניטל כל הבשר עד שנראית גומא שכל מקום שנחתך כעין חלל נבילה ואפילו בחייה מטמאה. כל שרבוצה ונראית חסרה דרך הבהמה לרבוץ על ירכה ומתכסה ירכה ברבילתה ואם נראית חסרה כשהיא רבוצה נבילה: וכן בהמה שנחתך וכו׳. פשוט שם אמר שמואל עשאה גסטרא נבילה ופירש"י ז"ל שחתכה לרחבה או בצוארה כולו או בשדרה עד החלק כל דבר החלוק לשנים קרי גסטרא: וכן אם נשברה מפרקתה וכו׳. פשוט שם א"ר יהודה אמר שמואל נשברה מפרקת ורוב בשר עמה ממאה באוהל פירש שנשברה מפרקת ונפסק עמה רוב בשר שמאחורי הצואר הרי זו נבילה ואע"פ שהיא מפרכסת לפי שמתה היא הכל בלא רוב בשר טריפה היא ואין מטמאה במשא כל זמן שהיא מפרכסת: או שנקרעה וכו׳. פשוט שם אמר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן קרעו כדג מטמא באהל א"ר שמואל בר יצחק ומגבו:

כ שני עורות יש לו לושט וכו׳. פשוט בפ׳ אלו טרפות (דף מ"ג) אמר רבה שני עורות יש לו לושט החיצון אדום והפנימי לבן ניקב זה בלא זה כשירה:

ניקבו

הרדב"ז (מכ"י)

יח כל מקום שאמרנו וכו׳. זה מבואר דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וכל ספק הרי הוא ספק נבלה:

יט בהמה שניטל ירך שלה וכו׳. פ"ק מימרא דר׳ אלעזר ואמר שמואל עשאה גסטרא נבלה ואמר שמואל נשברה המפרקת ורוב בשר עמה נבלה ואמר ר׳ יוחנן קרעו כדג מטמא באהל ותנן נקובת הושט ופסוקת הגרגרת נבלה ואלו הן שם נבלות מחיים וסימן ימ"ק גנ"ז ואין השחיטה מועלת בהם להוציאם מידי נבלה. וא"ת בשלמא כולהו ניחא אבל עשאה גיסטרא תיפוק לי דהויא טרפה שהרי נחתך חוט השדרה והירלו התוס׳ דמשכחת לה גיסטרא דנבלה אפילו חוט השדרה קיים כגון נעקרה גלגל מכאן וגלגל מכאן וחוט השדרה קיימת והשתא ניחא נמי שאם נחתכה לשנים ממש אמאי קרי לה נבלה מחיים והא לא קשיא כולי האי שכבר ראינו הרוני מלכות שחותכין אותן לשנים ועדיין יש בו חיות כי הריאה נשארת בחלק העליון וכ"כ רבינו ונחלקה לשני גופות ונראה מדבריו שנחתכו למטה אחר שכלה חוט השדרה וכ"כ התוס׳ בלשון שני והוא הנכון:

כ שני עורות יש לו לושט וכו׳. פ׳ אלו טרפות מימרא דרבא ופשיטא למה לי למימר

לחם משנה

כ שני עורות וכו׳. פ׳ א"ט (דף מ"ג) מימרא דרבא ואמרו שם למה לי למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טרפה:

ניקבו

מגדל עוז

נמצא הסימן כו׳ עד שמוטה ושחוטה הרי זו ספק נבלה. פרק אלו טריפות (דף נ"ד): כל מקום שאמרנו כו׳ עד מכת מרדות. זה לשון ר"מ ז"ל לסדריך המעיין על דרך ישר: בהמה שניטל ירך שלה עד הרי זו נבלה. פ"ק דחולין ופ"ק דתמורה (דף י"א): כמו שנחתך עד בכל הדברים האלה. פ"ק דחולין: שני עורות יש לושט עד ואם לאו כשרה. הכל פ׳ א"ט:

הגהות מיימוניות

להחמיר שמן הסברא היה לומר כרב נחמן אלא שר"י מרמיר שלא להכשיר אם לא ע"י הקפה והיכא שתן דומין זה לזה מודה ר׳ יוחנן שכשר אבל מאי דפליגי הלכה כר׳ יוחנן לגבי רב כדאיתא בביצה ס"ה:

שניהן בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה. ובין שנשחטה במקום הנקב בין שנשחטה במקום אחר אין השחיטה מועלת בה. ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה נבלה: **כא** [ס] ניקב הושט ועלה בו קרום וסתמו אין הקרום כלום והרי הוא נקוב כשהיה. *נמצא קוץ עומד בושט הרי זו ספק נבלה שמא ניקב הושט ועלה קרום במקום הנקב ואינו נראה. אבל אם נמצא הקוץ לאורכו בושט אין חוששין [ע] לו שרוב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד: **כב** ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים. כיצד הופכו ובודק אם נמצא עליו טיפת דם

* שם:

מגיד משנה

ניקבו שניהם זה וכו'. פשוט שם אבעיא להו ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מהו אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא ושט כשר בקרקבן פסול מתקיף לה רב אשי אדרבה ושט דאכלה ביה ושתיא ביה רווחא גמדא ליה ופשטא ליה זמנין דמהדרן בהדי הדדי קרקבן דמנח נייח כדקאי קאי א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי הכי אמר משמיה דמר זוטרא דאמר משמיה דרב פפא כוותיך ופרש"י ושתיא ביה צועקת שאע"פ שהקנה מוציא קול מ"מ שלא יהא הושט מתפשט ואני שמעתי שתיא מנפחת גמדא כווצא מהדרי מהדרן דמכווני אהדדי ופסקו כל הפוסקים כרב אשי ואין חולק בדבר ודע שהשיעור הנקב האמור בכל שהו:

כא ניקב הושט ועלה וכו'. פשוט שם אמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום ופירש"י אינו קרום אם ניקב ונסתם אפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת דאמרינן ביבמות בכרות שפכה ניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול שחוזר להכשרו זהו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאינו קרום דכל נקובי דטרפות לא מהניא להו סתימה דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת כבד במרה ולסתימה דיריכים בחלוחלת דהסיא סתימה מעיקרא היא: נמצא קוץ עומד וכו'. שם אמר עולא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ואקשינן לעולא מ"מ מספק דרוסה ומפרקינן קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ופירש"י ז"ל ישב לו קוץ כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ וקורט דם אין בה מבפנים והתוס' כתבו דאין לחוש אפילו יש מבפנים אם אין מבחוץ כיון דלא חיישינן אין חוששין שמא הבריא פירוש שמא היה נקוב והבריא והוא קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום ויש מפרשים שמא הבריא שמא ניקב מלשון וברא אותהן בחרבותם (יחזקאל כ"ג) והרי"ף פירש והבריא מלשון חוץ דמתרגמינן ברא ורבינו מפרש לה כרש"י שכתב שמא ניקב הושט ועלה בו קרום. ויש מחלוקת בין המפרשים איכא מאן דפסק דלא כעולא מדאמרינן בגמרא קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה א"כ לית הלכתא כעולא וכן היא דעת הרי"ף וקצת מהמחברים וזו היא דעת רבינו ז"ל ומיהו לדעתם נמי דוקא ע"י קוץ הוא דחיישינן שמא הבריא אבל ניקב פנימי ע"י תולי לא חיישינן שמא ניקב היצון דא"כ ניקב אחד מהם דאמרינן כשירה היכי משכחת לה א"ו כדאמרן דע"י תולי לא חיישינן ויש מי שפסק כפי מה שפירש"י דכתבינן לעיל דעולא כשהתיר דוקא כשאין נראה בו קורט דם מבפנים אבל כשנראה בו קורט דם מבפנים התיר עולא וכבי האי גוונא דוקא הוא דלא קי"ל כעולא הלכך אינו פסול עד שיהיה בו קורט דם דומיא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ולא נתחוור פסק זה בעיני המפרשים אלא דבכל ענין לא פסקינן כעולא אלא כל קוץ שנמצא תחוב חיישינן ופסלינן בין איכא קורט דם בין ליכא וזהו דעת רבינו ואיכא מאן דפסק כעולא ומסייע למלתיה מהסיא דאמרינן מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה ולא חיישינן שמא הבריא והאי דחיישינן לספק דרוסה משום דיש רגלים לדבר כמו שנכתוב בס"ד ומה שאמר בגמרא קסבר עולא אין חוששין לדרוסה לא השם להצריך ליתן חילוק זה ומ"מ דברי רבינו עיקר דלא דמי כלל לעובי בית הכוסות דהתם העור הוא עב ולהכי לא חיישינן שמא הבריא אבל הכא שהעור דק יש לחוש בין קוץ בין לספק דרוסה וגם התלמוד כשתירץ קסבר עולא וכו' בסתימות תירץ דאילו איכא חילוק לא הוה מתרץ לשוויה אליבא דלא כהלכתא: אבל אם נמצא וכו'. פשוט שם יתיב ההוא מדרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר נמצאת אתמר אבל ישב חיישינן אמר להו רב כהנא לא הניחו ליה ישב איתמר אבל נמצאת לא אצטריך ליה לעולא דכל חיוי ברא קוצי אכלן והן הן דברי רבינו:

כב ושט אין לו בדיקה וכו'. פשוט שם אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נפקא מינה לספק דרוסה ההיא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה הוה בדיק לה רבה לושט מאבראי א"ל אביי והא מר הוא דאמר ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אפכיה רבה ובדקיה ואשתכח עליה תרי קורטי דמא וטרפיה ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דעבד והכי פירושה דשמעתתא ושט אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהחיצון אדום ואין טיפת דם ניכרת בו לספק דרוסה כגון אותם שמחטו להם חכמים והאריכו בדיקה ואמרו בהם עד שיאדים בשר שכנגד החלל ובסימנין עד שיאדימו סימנין עצמם ובושט אין ניכר האדמימות מבחוץ אלא מבפנים שמבחוץ השער אדום ומבפנים לבן הילכך אין לו בדיקה אלא מבפנים. ויש מקשים כאן כל עוד דאוקימנא דאין לו לושט בדיקה מבפנים שהיה לנו לחוש שמא העור החיצון האדום אדום מחמת האדם וסופו לירד ולנקוב עד עור פנימי וע"כ מאי דקאמרינן עד שיאדימו בשר שכנגד החלל משמע דהאי דקאמר סימנין אתא לאפוקי שאם האדים העור והבשר כנגד הסימנין אין לחוש אבל מ"מ אם האדימו הסימנין עצמן אפילו מבחוץ טרפה ועוד שאם אין אתה אומר כן אלא שאין הסימנין נטרפין עד שיאדימו מבפנים מאי שייך לומר ושט אין לו בדיקה מבחוץ וכו' ואפילו יש לו בדיקה מבחוץ למה יבדקנו הואיל ואינו טרפה בכך אלא ודאי נטרף הוא מבחוץ ואם כן היה לנו לחוש שמא נתקלקל החיצון מהאדם ואינו נראה לא מבחוץ מפני שהאדם אדום והעור אדום ולא מבפנים שעדיין לא נתחלחל לשם אבל סופו לקלקל גם מבפנים ותירצו בזה כמה תירוצים והמחוור שבכולם הוא דכיון שהם שני עורות אפילו האדים החיצון אין סופו לירד לעור הפנימי שסימנים קשים הם אלא דריסה תדע שהרי הקלו בהם שאמרו עד שיאדימו סימנין עצמן ולא החמירו בהם לומר עד שיאדים הבשר שכנגדם כמו שאמרו בבני מעים עד שיאדים הבשר שכנגדן ה"ה נמי הכא כיון שלא האדים הפנימי אין לחוש להאדמימותו של חיצון ולא לעור הפנימי הדבוק לחיצון שמתוך לבנינותו אם האדים היה ניכר בלד הפנימי. ויש מי שהוכיח משמועה זו מדקאמרינן נפקא מינה לספק דרוסה ולא קאמרינן לספק נקובה ש"מ דדוקא דספק דרוסה הוא דליכא לה בדיקה לפי שהאדם אדום והעור אדום ואינו ניכר אבל נקב אפילו בעור החיצון ניכר ואין כן דעת רבינו אלא בין אדם ובין נקב דינם שוה וכולם אינן ניכרין בעור החיצון וכן דעת רש"י שכתב גבי ההיא פירכא דאקשינן לעולא מ"מ מספק דרוסה וז"ל מ"מ מספק דרוסה דמשום דעל הריס בינייהו אמרינן שמא דרס ומנ"כי ליה בדיקה והכא לא אפשר לבדקיה דנקב במשהו בעור חיצון של ושט אינו ניכר ויש הוכחה לדבריהם מדאמרינן בפ' השוחט (דף כ"ח) ההוא בר אווזא דהוה ממסמס קועיה דמא דאמרינן ליבדקיה וליבחטיה ושט אין לו בדיקה מבחוץ וכי תימא דהאי בר אווזא ספק דרוסה הוה הא לא אפשר דהא קי"ל דתלינן בקניא או בכלבא ולא צריך בדיקה אלא ודאי משום ספק נקב הוה בדיק ליה ואפילו הכי בדיק ליה ומה שאמרו בגמ' נפקא מינה לספק דרוסה ולא אמרו

כסף משנה

שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה כלומר דאילו שלא במקום השחיטה טריפה הויא ולא נבלה: ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה נבלה. שם אבעיא להו ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מהו ומסקנא והא כיון דאכלה ביה ושתיא ביה וכו' גמדא ליה ופשטא ליה זמנין דמהדרין בהדי הדדי פירש"י מתרמן דמכוונין אהדדי:

כא ניקב הושט ועלה בו קרום וסתמו אין הקרום וכו'. שם אמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום: נמצא קוץ עומד בושט וכו'. שם אמר עולא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא פי' שמא נקוב היה והבריא והוא קרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום ומקשינן עלה מ"מ מספק דרוסה ומפרקינן קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ומדאיצטרכינן לקסבר עולא אין חוששין ואנן קי"ל דחוששין לספק דרוסה ש"מ דליתא לדעולא ומיהו דוקא על ידי קוץ הוא דחיישינן שמא הבריא אבל ניקב פנימי ע"י תולי לא חיישינן שמא ניקב חיצון דאם כן ניקב זה בלא זה דאמרי' לעיל דמשמע אפי' פנימי בלא חיצון היכי משכחת לה ואמרי' בתר הכי יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר נמצאת אתמר אבל ישב חיישינן כלומר דדוקא נמצאת בלא תחיבה הוא דאמר עולא דאין חוששין אבל ישב כלומר שנתחב שם חיישינן ואמר רב כהנא לא הניחו ליה ישב אתמר אבל נמצאת לא אצטריכא ליה לעולא (מאי טעמא) דכלהו חיוי ברייתא קוצי אכלן. ונמצאת היינו שנמצא הקוץ לאורכו דהוי דרך אכילה אבל לרחבו היינו ישב. וכתב רש"י דעולא בשאין לו קורט דם ובכי הא הוא דפריך הילכך לדידן דלא קי"ל כעולא אפילו כשאין בו קורט דם אסור וכן דעת הרשב"א ז"ל וכ"נ שהוא דעת רבינו:

כב ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים. שם (דף מ"ד) אמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים וכתבה רבינו לפי שכבר כתב למעלה שבודק הושט מבפנים ולא פירש למה מבפנים ולא מבחוץ וכאן כתב שמפני שעורות יש לושט פנימי לבן וחיצון אדום והשלים

הרדב"ז (מכ"י)

למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי תליף טרפה: ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה וכו'. שם בעיא ואסיק רב אשי ושט דאכלה ביה ושתיא ביה רווח גמדא ליה ופשטא ליה זימנין דמהדרין בהדי הדדי קרקבן דמינח נייח כדקאי קאי הילכך בושט פסולה ובקרקבן כשרה ואמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו כלום וטעמא מפני שסתימה זו אינה מתקיימת כיון דרווח וגמד ופשט ואמר רבה ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים:

כא נמצא קוץ עומד בושט וכו'. שם אמר עולא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ופירש"י ז"ל שנמצא תחוב בושט ואין נראה נקיבתו מבחוץ והכי משתבר שאם לא היה תחוב בושט האוכל ומשקה היו מורידין אותו. ומ"ש רבינו אם נמצא הקוץ לארכו לאו למימרא שאם נמצא לרחבו אע"ג דאינו תחוב בושט אסורה מספק דלמאי ניחוש לה אם שהיה אוכלת או שותה היה הקוץ יורד למטה אלא לומר שאם נמצא הקוץ לארכה אפילו שהוא דבוק בושט אין חוששין לה שרוב הבהמות המדבריות אוכלות קוצים ונדבקים בושט. ומלת הבריא פירש"י ז"ל בלשון ראשון אין חוששין שמא נקוב היה והבריא והוא הקרום שעלה מחמת מכה בושט ואינו קרום. והלשון אשר שמע רש"י ז"ל לשון ניקב כמו וברא אותהן בחרבותם וה"ק אין חוששין שמא ניקבו שני העורות ושהיה

לחם משנה

ניקבו שניהם וכו'. שם בעיא ואסיקו דבושט פסול ובקרקבן כשר:

כא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא וכו'. פסק רבינו כמ"ד שם ישב איתמר אבל נמצאת לא איצטריך ליה לעולא דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן וכיוצא לא פסק כעולא משום דדחקו שם ולעולא מאי שנא מספק דרוסה ותירצו קסבר אין חוששין לספק דרוסה והוא ז"ל בפ"ה פסק דחוששין לספק דרוסה כמו שיתבאר:

גרגרת

הגהות מיימוניות

[ס] כרב אשי דאמר הכי וכן סה"ת והמצות ע"ש, ע"כ: [ע] כתב ר"י שאם יש קורט דם מבחוץ ודאי ניקב החיצון מספר התרומה ע"כ:

דם בידוע שהיה נקוב:

כג גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה. וכן אם ניקבה כאיסר. ניקבה נקבים קטנים אם נקבים שאין בהן חסרון הם מצטרפין לרובה ואם נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר. וכן אם ניטלה ממנה רצועה מצטרפת לכאיסר. ובעוף כל שאילו מקפל הרצועה או הנקבים

א טור סי' לד סמ"ג שם:

כסף משנה

והשלים דין נקיבתן וסמך להם איך ושם אין לו בדיקה מבחוץ לפי שהעור אדום כמ"ש ואין הדם ניכר בו אלא הופכו לפי שהעור לבן ניכר בו א"נ כתבו כאן לפי שאמר למעלה נמצא קוץ בושט הרי זו ספק נבלה וסמך לו שופי אין בדיקתו אלא מבפנים ואם הפכו ונמצא עליו קורט דם בידוע שהיה נקוב כלומר והוי ודאי נבלה:

כג גרגרת שנפסק רוב חללה וכו'. ריש אלו טריפות (דף מ"ד) ופסוקת הגרגרת תנא (כמה) פסוקת הגרגרת ברובה וכמה רובה רב אמר רוב עביה ואמרי לה רוב חללה פי' הקנה עב מלמעלה ודק מלמטה ומסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק ולמ"ד רוב עביה מהני עובי התוך לאשלומי לרובה אע"פ שיש במיעוט התחתון חצי הלל או רובו ולמ"ד רוב חללה אינה טרפה עד שיפסק רוב החלל ועובי התוך אינו משלים לרוב ומייתי התם בגמ' ההיא פסוקת הגרגרת דאתאי לקמיה דרב יהיב וקא בדיק לה ברוב עביה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב למדתנו רבינו ברוב חללה שדרה לקמיה דרבה בר בר חנה בדקה ברוב חללה ואכשרה וכיון דחזינן דרבב"ח עבד עובדא ברוב חללה ורב דהוה ס"ד למבדקה ברוב עביה אמרו לו תלמידיו רבינו ברוב חללה והיינו גופיה שדרה לקמיה דרבב"ח דבדקה ברוב חללה משמע דהלכתא ברוב חללה וכתב רבינו גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה דאילו שלא במקום שחיטה נפסק רוב למעלה או ניקב למטה טרפה הויא דהכי תנן בהשוחט (דף ל"ב) כלל אמר ר' ישבב משום ר' יהושע כל שנפסלה שחיטתה נבלה וכל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גורם לה ליפסל טרפה והודה לו ר"ע וכיון דשלא במקום שחיטה נפסלה טריפה הויא קשה על זה למה לא מנה בשבעים טרפות נפסק רוב הקנה שלא במקום שחיטה למעלה. ועוד שהרי כתב בפרק זה גבי הגרמה שאם לא שייר בחיטי פסולה דהיינו נבלה וצ"ע: וכן אם ניקבה כאיסר. משנה פ' אלו טרפות (דף כ"ד) (ואלו כשרות) בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה עד כמה תחסר רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי וליכא מאן דפליג עליה: ניקבה נקבים קטנים וכו'. פ' אלו טרפות (דף מ"ה) אמר ר' הלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה פי' נקבים שיש בהם חסרון כל שיש כאיסר בין השלם והנקוב רואין אותו כאילו חסר כולו וטרפה כדתנן עד כמה תחסר עד כאיסר האיטלקי ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה דשיעור פסיקת הגרגרת שאין בה חסרון ברובה ובתנאי שיהיו הנקבים סביב היקפו דאילו לאורכו לא גרע מנסדקה: וכן אם ניטלה ממנה רצועה. שם אמר רבב"ח אריב"ל ניטלה הימנה רצועה מצטרפת לכאיסר פי' נטלה ממנה רצועה לאורכה דאיכא חסרון: **ובעוף כל שאילו מקפל וכו'.** שם בעופא מאי אמר ר' יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דר' אלעזר מקפלו ומניחו על

מגיד משנה (מכ"י)

אמרו לספק נקובה יש לומר דרבותא אשמעינן דלא מיבעיא נקב במשהו שאינו ניכר בעור החיצון אלא אפילו אדם של דריסה שהוא מתפשט הרבה ועכ"ז אינו ניכר בו ואין לנו לומר שנבדוק אותו במחט או במסמר כמו שאמרו גבי קרום של מוח שיש מי שבודק במסמר או במחט דשאני עור ושט דרכיך והוא מסתכך הרבה במחט מה שאין כן בעור המוח תדע דהא שלא ליה מאן דבדיק בידא למאן דבדיק במחטא עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואם זה במוח כ"ש וכ"ש בעור הושט שהוא רך. וכתב ה"ר יונה שלא אמרו אין לו בדיקה מבחוץ אלא כשיש להסתפק בכל הושט באיזה מקום ניקב דומיא דההוא בר אווזא לפי שהעין אינו מבחין לפי שהוא משופע ומתפשט בכלו ובנקב במשהו נעכר הכרגש ואין מרגיש בו כיון שהוא אדום ואין ניכר בו אלא בדקדוק גדול אבל אם ניקב מבפנים שהוא ניכר מיד ואין לנו להפש אלא מבחוץ כנגד נקב פנימי הרי הוא יכול לכוון עליו אם הוא שם ומה שאמרו בגמ' ההוא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבא וכו' יש מפרשים דוקא בעוף שיכולין לשחוט הקנה במקום אחד ולבדוק הושט כההוא בר אווזא אבל בהמה לית בה דוכתא לתקנתא כלל דדילמא במקום דריסה קא שחיט. ובמקצת פירושי רש"י כתוב אם עוף היה בדק הקנה תחלה כדאמרינן בפ' שני ושחט הקנה והכשירו ואח"כ בדק הושט ואם בהמה נמי אית לה תקנתא דבשלמא גבי נקב איכא למימר דבמקום נקב שחט אבל גבי דרוסה כיון דמקומו מאדים אפילו שחט בו יש היכר במשהו ולקמן בס"ד נבאר מה היא דעת רבינו ז"ל בזה. ויש מי שפסק דהאידנא אין אנו בקיאין בבדיקת הושט וכל עוף דאתי לקמן מחמת קוציה ראוי לאוסרו ובודאי חומרא גדולה היא זאת ואין כן דעת רבינו. וכתב הרשב"א שאם אדם תולה נוצה מצואר העוף פעמים מתבוססים בדם או נקרע העור אין לחוש לנקיבת הושט בכך ולא להפסק הגרגרת. הורה גאון טבח שהתחיל לשחוט בהמה ונשמטה מידו ושהה שיעור שהייה ולא ידע אם ניקב הושט אם לא דיש לו תקנה שיתרחק מאותו מקום שחתך וישחוט למעלה או למטה ויהפוך הושט אם נמצאת עליו טפת דם טריפה ואם לאו כשרה ולא דמי לבר אווזא דלא מכשרינן אלא דוקא בעוף משום דהתם כל צוארו היה מלוכלך וחיישינן דשמא במקום נקב שחט ולפיכך אין תקנה אלא לעוף שבודק הקנה תחלה ושוחטו ואח"כ יבדוק הושט אבל בבהמה דאיכא שני סימנין ליכא תקנתא אבל בנדון שלפנינו שהנקב במקום ידוע יתרחק ממנו וישחוט ואח"כ יבדקנו וגדולה מזו פירשו מקצת המפרשים במאי דאמרינן הכא למאי נפקא מינה לספק דרוסה לאפוקי ספק נקב שהוא במקום ידוע שיש לו בדיקה אפילו מבחוץ:

כג גרגרת שנפסק וכו'. פ' א"ט (דף מ"ד) דתנן במתני' ופסוקת הגרגרת ואמרינן בגמ' תאנא כמה פסוקת הגרגרת ברובה וכמה רובה רב אמר רוב עוביה ואמרי לה רוב חללה. וכתוב בהלכות והלכתא רוב חללה. והפרש שיש בין רוב עוביה לרוב חללה הוא כפי מה שבררנו כי הקנה עשוי טבעות טבעות מעגל רך וכל הטבעות כלן חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע אינם מקיפות כל הגרגרת מאותו העגול הרך אבל יש כעין רצועה של בשר שהיא מחברת כל טבעת וטבעת ואותה רצועה היא למטה סמוכה לצואר והעגול רך למעלה סמוך לעור ונמצא הקנה עב מלמעלה וכך מלמטה וכשנפסק הקנה מצד העובי עם שליש החלל נמצא רוב מפני שמצטרף העובי עם החלל ולדעת רב דאמר רוב עביה שמכניס במדידתו עובי הכתלים נמצא שאינו מודד בהיקפה מבחוץ ולפיכך ברוב עביה הויא טרפה ולדעת דאמרי לה רוב חללה הוא מודד אויר החלל ולפיכך ברוב עוביה לא הויא טריפה שהרי נשארו שני שלישי חלל הקנה שלמים שהרי עובי התוך אינו מצטרף לרוב והיכא שהתחיל הפיסוק בשטח התחתון שהוא הדק הויא איפכא דלדעת רב אע"פ שנפסק אויר החלל בכל שהו יותר על חציו הויא כשרה דהא צריך להצטרף רובא דעובי התוך ועדיין הוא שלם ובאותו כל שהו הנוסף על חציו לא הוי רובא ואליבא דאמרי לה רוב חללה הויא טריפה שהרי נפסק רוב אויר החלל ופסק הלכה אליבא דכ"ע כדעת רבינו שאין מודין כי אם ברוב חללה בין שנפסקה מלמעלה מצד העובי בין שנפסקה מלמטה מצד הרך בין לקולא בין לחומרא ומ"מ לפי פסק הלכה דפסקינן ברוב חללה לקולא פסקינן דמסתמא דרך הקנה להפסק מלמעלה למטה: וכן אם ניקבה נקבים קטנים וכו'. בעיא שם בעא מיניה ר' יצחק בר נחמני מר' יהושע בן לוי ניקבה כנפה מהו א"ל הרי אמרו נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה ופירש רבינו בפירוש המשנה שניקבה נקבים דקים כמי שנוקב במחט. ודע כי דכותייהו כנפה מינהו אלא שאותם שאין בהם חסרון הם כעין מי שנוקב במחט שאינו מחסר ושיש בהם חסרון שניטל משם קצת בשר וקמ"ל דאע"ג דאין הנקבים כולם במקום אחד דמצטרפי להדדי ומשערינן לה ברוב כדין פסוקת הגרגרת והיינו טעמא דמלתא משום דאע"ג שאינם עכשיו במקום אחד סופן להצטרף ולהפסק כשתמשוך הבהמה צוארה לרעות כי כובד הריאה יורד ומושך למטה בבני מעים ומתפרק הכל והיכא דיש בהם חסרון דיינינן בהו בכאיסר כדין הסרה דתנן עד כמה תחסר עד כאיסר האיטלקי. וכתב רבינו יונה דדוקא נקבים שניקבה בהיקף רחבה הוא שמצטרפין לרובה אבל נקבים שניקבה לאורך אינם מצטרפים לענין הרוחב אבל אותם שבאלכסון שם זה כנגד זה מצטרפין לרחבה וזהו דוקא לענין נקבים שאין בהם חסרון משום דפסוקת הגרגרת ברוב חללה הוא דהויא טריפה ונקבים שאין בהם חסרון משום פסוקה דיינינן להו כמו שכתבנו אבל נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין כולהו בין מה שברוחב בין מה שבאורך דהרי בניטלה ממנה רצועה מצטרפת לכאיסר אע"פ שהוא באורך. ויש מי שכתב שאם הנקבים סמוכים זה לזה שאין בין נקב לנקב כמלא נקב בנקבים שאין בהם חסרון משערינן בכולהו ר"ל בין בנקבים עצמן בין בשלם שביניהם דחשבינן ליה לאותו השלם כאילו אינו ומצטרף הכל לרובה וכן נמי בנקבים שיש בהם חסרון אם אין בין נקב לנקב כמלא נקב מצטרף הכל בין השלם והחסר לכאיסר אבל אם יש בין נקב לנקב כמלא נקב אינו מצטרף לא לרובה ולא לכאיסר אלא דוקא נקבים הוא דמצטרפי להדדי לרובה או לכאיסר ואין כן דעת רבינו אלא בכלהו גוני השלם שבין נקב לנקב אינו מצטרף בין רחוק בין קרוב וכן משמע מלשונו כאן ומתבאר בפי' המשנה שכתב וז"ל אבל אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב במחט בעור כל אותם נקבים מצטרפים אם יש בכולם שיעור רוב הגרגרת טריפה ואם יש באותם הנקבים חסרון רואין אם עולה בכלל התשבורת מכל מה שחסר מגופה כאיסר טריפה. והרי לך מבואר דעת רבינו דלא משערינן אלא בנקבים עצמן וכמה שחסר דוקא: וכן אם ניטלה ממנה וכו'. שמועה שם אמר רבה בר בר חנה אריב"ל ניטלה ממנה רצועה מצטרפת לכאיסר ופירש"י ז"ל ניטלה הימנה רצועה לארכה דאיכא חסרון מצטרפת לכאיסר אי כי מעגלה לה הויא בכאיסר טריפה: ובעוף כל שאילו וכו'. שם בעופא מאי א"ר יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דר' אלעזר מקפלו ומניחו על פי הקנה אם חופה את רוב הקנה טריפה ואם לאו כשירה וכתב הרמ"ה ז"ל שמתוך דברי הרי"ף משמע דהא דקאמר בעופא מאי לא קאי אניקבה כנפה אלא קאי אשיעור חסרון הגרגרת ומיבעיא ליה בעוף שאין בגרגרת שלו [כאיסר] מה שיעור חסרונו ומסדר ליה דשיעור חסרונו בחפיית רוב הקנה והכריע פירוש זה מתוך דברי הרי"ף משום דנקט הרי"ף דין זה בתר אם ניטלה ממנו רצועה שהרי בגמ' ליתא כן דמימרא דניטלה הימנה רצועה היא קודמת ובתר הכי איתא בעיא דניקבה כנפה ובתר דפשטוה אמר בסמוך בעופא מאי ומאחר ששינה הרי"ף ז"ל ונקט בתחלה

הרדב"ז (מכ"י)

אתיה ודאי נבלה אלא הרי היא ספק נבלה ושניהם עולים לדרך אחד ורבינו תפס לשון ראשון. ונראה מדברי רבינו שאפילו נמצא קורט דם מבפנים אין חוששין לה כדעת התוס' אבל אם נמצא קורט דם מבחוץ הויא ודאי נבלה:

כג גרגרת שנפסק רוב חללה וכו'. במשנה שם פסוקת הגרגרת ברובה וכמה רובה ואסיקנא רוב חללה ואמר רב ניקבה כנפה מצטרפת לרובה ואמר רב חמא בר גוריא אמר רב נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה ואמר רבב"ח אמר ריב"ל ניטלה הימנה רצועה מצטרפת לכאיסר: ובעוף כל שאילו מקפל וכו'. שם מימרא דר' יצחק בר נחמני כלשון רבינו:

ניקבה

לחם משנה

כג גרגרת שנפסק רוב חללה. שם (דף מ"ד) מחלק אי ברוב עביו אי ברוב חללו ופסק רבינו ברוב חללו כרבב"ח ואמר אמוראי אחר שם ופירוש דרוב חללו צורת שם בדברי רש"י ז"ל: **ובעוף כל שאילו מקפל וכו'.** שם בעופא מאי וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י שם אם חופה בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב. ומרבינו לא משמע הכי אלא שמיקל יותר שהוא די לו שהנקבים לבד יהיה בהם שיעור לחפות שכן כתב בו הנקבים שיש בהם וכו':

ניקבה

הנקבים שיש בהן חסרון ומניחן על פי הקנה אם חופה את רובו נבלה ואם לאו כשרה:

כד *ניקבה *הגרגרת נקב מפולש משני צדדיה כדי שיכנס איסר לרחבו נבלה. נסדקה לארכה אפילו

א שם שם:

לא

השגת הראב"ד

*ניקבה הגרגרת נקב מפולש משני צדדיה. א"א זה פירוש משובש ופירש אותו על נפחתה:

מגיד משנה (מכ"י)

נתחלה דין ניקבה כנפה ונקש ניטלה רלועה בתר הכי ותתר הכי נקט בעופא מאי משמע דסבירא ליה דלא קאי אניקבה כנפה אלא אניטלה ממנה רלועה אבל רש"י ז"ל פירש דקאי אנקבים שיש בהם חסרון דמרינן בכאיסר ובעוף דליכא בגרגרת דיליה בכאיסר מיבעיא לן כמה שיעוריה ומהדריך דתוכך מקום המנוקב ומקפל. וכתבו המפרשים שיש חילוק בין פירוש רש"י לפירוש הרי"ף לענין דינא דלפירש"י כל מקום שאמרנו בכאיסר בבהמה כמו כן בעוף לפי גדלו וקטנו זולתי כשהנקבים קרובים זה לזה כנפה דהא איפסקא בגמ' בהדיא שמקפלין הרלועה ומניחין אותה על פי הקנה אבל בניטלה ממנה רלועה וחסרה הכל לפי גדלו וקטנו של השחט ולפי פירוש הרי"ף נראה דבעוף לעולם לא משערינן בין יש חסרון בין אין חסרון בין שהנקבים סמוכים זה לזה כנפה בין שהם רחוקים אלא בחופה רוב הקנה כי כל עוד שאין בקנה שלו בכאיסר אין לך שיעור אלא זה וכתבו שהרשב"א ז"ל וקצת מהמורים הסכימו לפירוש רש"י ז"ל וכתבו עוד דאיכא מאן דס"ל דלדעת רש"י דאם הוא עוף גס ויש בקנה שלו בכאיסר שפיעורו כאיסר כדין בהמה לכל דבריה ויש לעיין מה היא דעת רבינו ז"ל. וי"ל כפי מה שנראה בדברי רבינו שמשף בדבריו השני הלוקות שכתב ובעוף כל שאילו מקפל הרלועה או הנקבים שיש בהם חסרון נראה שהבעיא כוללת לכולם וכשניטלה ממנה רלועה שיעורה ג"כ כל שאילו מקפל הרלועה וזה כדברי הרי"ף דס"ל דיש בעוף חילוק מבהמה דבהמה דינה בכאיסר ובעוף כל שאילו מקפל ולא כדברי רש"י דאילו לדברי רש"י גם בעוף משערינן כפי גדלו וקטנו ובנקבים שיש בהם חסרון ס"ל כרש"י דזהו שיעור כל עוד שהם כל כך כמוכים דייניק להו בהאי שיעורא אלא שלרש"י גם השלם שבין הנקבים מצטרף עם הנקבים לשיעור זה ולדעת רבינו דוקא החסרון לבד כמו שכתבנו ובנקבים שאין בהם חסרון הניח הדבר על פי הדין דהיינו ברוב חללה והיינו כרש"י ונראין דברי רבינו דכל עוד דקנה העוף אין בו כאיסר לא נתנו דבריהם לשיעורין ולפיכך נתנו בו שיעור כולל ואפילו אם יהיה העוף גס דהיותו של עוף קליל הוא ולפיכך לא הקילו בו לשערו בכאיסר ואין לך שיעור אחר אלא בחופה את רובו ועוד דהיינו לפי גדלו וקטנו ולא שנא ניטלה רלועה או נקבים שיש בהם חסרון אבל בבהמה דיש בקנה שלה בכאיסר והיותא טפי מעוף שיערו אותה בכאיסר לכל ענין דחסרון ובנקבים שאין בהם חסרון ס"ל כרש"י דבין בעוף בין בבהמה הויא שיעורא ברוב חללה דבעיא לא הויא אלא לכל גווני דהסרון משום דעופא לא שייך בה כאיסר אבל ברוב חללה דלא שנא עוף ול"ש בהמה לא עלה על הדעת לשאול דמה לי בהמה מה לי עוף:

כד ניקבה הגרגרת נקב וכו'. בהשגות א"א זה פירוש משובש ופירש אותו על נפחתה. והרי"ף ג"כ פירש כרבינו ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש שנפחתה ולא ניטל מקום הפחת אלא תלוי ועומד שם זקוף כמין דלת ולפיכך אם רוחב הפחת כדי שיוכל איסר ליכנס לרחבו דזהו טפי מן האיסר עצמו טריפה ור"ח גריס נפחתה כדלת ופירשה נמי כרש"י ובודאי שהשגה שהשיג עליו הראב"ד אינה קשה בעיני כל כך כי לא הכריח מה שיבושים יש בפירוש רבינו כי אולי לא היתה לרבינו בגרסתו כדלת ואע"פ שתהיה הפסד שנפחת פחת גדול בריבוע ואין בהכרח שיהיה עומד וזקוף כעין דלת ממש אלא לענין פילוש קאמר שהוא מפולש כעין דלת. ומה שנתקשה לי בדברי רבינו הוא זה דכיון דרבינו ס"ל חד כללא דכל גווני חסרון דעוף דמשערינן להו כל שאילו מקפלן ומניחן על פי הקנה מה לי שיהיה מפולש או לא נשער אותו בחופה את רובו דהא בעוף לא שייך ביה כאיסר כלל ואם נאמר שדעת רבינו שדין זה דוקא לא נאמר אלא בבהמה כמו שכתבו קצת המפרשים ולעולם בעוף לא אזלינן בשיעור איסר דברי רבינו מתישבים קצת אבל לעולם דברי הרי"ף צריכין עיון דהא הרי"ף נראה מדבריו דכל שמעתתא העוף קאי דהכי אמר בהלכותיו אמר רב נחמן אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו ובמאי אמרו אם חופה בודאי בעוף קאמר ואם כן כל עוד שבעוף נאמר מנין לנו להלק בשיעורי העוף דבכל שיעורי החסרון לא משערינן ליה בכאיסר ובנפחתה פחת מפולש דמשערינן ליה בכאיסר וגם דברי רבינו נ"ע שלפי הפירוש שפירש נראה דס"ל כהרי"ף ואם ס"ל דהאי מימרא בעוף אתמר יקשה עליו מה שהוקשו על הרי"ף:

נסדקה לארכה וכו'. פשוט שם נסדקה אמר רב אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה

כסף משנה

על פי הקנה אם חופה את רוב הקנה טרפה ואם לאו כשרה פי' בעופא נקבים דחסרון בעוף דליכא למימר בגרגרת דידיה כאיסר שכל היקף הקנה אינו כאיסר כמה שיעוריה וכתב הר"ן ז"ל ומהא משמע דאפילו מה שיש בין נקב לנקב הרי הוא כאילו אינו ומשלים לשיעור טרפה דאי לא הוה ליה למימר משערין החסרון של נקבים אם הוא כדי רוב הקנה ומדלא קאמר האי לישנא ואמר אם חופה רוב הקנה משמע ודאי דמאי דבין הנקבים קאמר ולא שני לן עוף מבהמה אלא שזה שיעורו ברוב הקנה וזה שיעורו בכאיסר אבל בשניהם ודאי מצטרף מה שבין הנקבים ומיהו כי אמרינן דמה שבין הנקבים מצטרף והוי כאילו אינו דוקא כשהנקבים סמוכים כ"כ שאין בין נקב לנקב כמלא נקב אבל כל שיש בו יותר משיעור זה אין מה שביניהם מצטרף אלא הנקבים בלבד הוא שמצטרפין לכשיעור ומה שצריך לקפלו ולהניחו על פי הקנה על שורש הדין שפירשנו למעלה דמשערינן ברוב חללה:

כד ניקבה הגרגרת נקב מפולש משני לדדיה וכו'. שם *נפחתה כדלת אמר רב נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו ופירש"י נפחתה כמין דלת ולא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזתו כדי שיכנס איסר לרחבו ושיעור גדול הוא זה מאיסר דהכא בעינן נכנס ויוצא משום דאין כאן חסרון והדלת סותם הנקב עכ"ל רש"י. אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש פי' אחר וכ"כ מהרי"ף ז"ל שכתב ואם נפחתה הגרגרת כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חסרון אמר רב נחמן אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו וכתב הר"ן ז"ל ודברי הרי"ף ז"ל בכאן בהלכות סתומים הרבה ולא נתבררו והרמב"ם ז"ל כתב כדבריו בפ"ג מהלכות שחיטה וכבר השיגו הראב"ד עכ"ל. וז"ל הראב"ד א"א זה פי' משובש ופירש אותו על נפחתה עכ"ל. ויש לדקדק בלשון הרי"ף ורבינו האי נפחתה במאי איירי אם בעוף והלא למעלה שאלנו בעופא מאי לפי שאין בכל קנה שלו כאיסר וא"כ איך יתכן בעוף שיעור איסר כ"ש לרחבו כפי פי' רש"י שר"ל נכנס ויוצא ואם בבהמה הרי אמרנו למעלה נקבים שיש בהם חסרון מצטרפים בכאיסר ואיך יתכן שנאמר שכשניקב נקב מפולש משני לדדין שצריך שיכנס איסר לרחבו דמשמע שבכל נקב מהם יכנס האיסר וא"כ הוא שיעור שני איסרים כ"ש כפירש"י שהוא יותר משני איסרים והלא באיסר אחד להוד סגי ואם נדחוק ונאמר כדי שיכנס איסר לרחבו כך פי' שיש בין שני הנקבים כדי שיכנס איסר לרחבו עדיין יקשה שנקבים שיש בהם הכרון בכאיסר ומה שבין הנקבים מצטרף לפסול כמו שכתבנו למעלה בשם הר"ן ולמה בכאן לא נחשוב הנקבים לבדם לפסלם בכאיכר עד שיהיה בהם כדי שיכנס איסר לרחבו ועוד למה לא פי' דין העוף כמו ששאל למעלה בעופא מאי כ"ש שמלשון הרי"ף נראה שאינו מדבר בבהמה שכתב אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו ולא נאמר שיעור דאם חופה אלא בעוף. ולכן נראה שודאי לדעת הרי"ף ורבינו מדבר בעוף כמו שהוכחנו גם רבינו כתב דין זה אחר שכתב ובעוף שנראה דאעוף קאי וכן בגמרא נכתב אחר שאמר בעופא מאי וה"פ בבהמה אין ספק שכיון שאמרנו נקבים שיש בהם חסרון וכו' שם נכללו כל משפטי הבהמה ושאלנו בעופא מאי והשיב אם חופה וחזר ושאל מה שאמרת בעוף אם חופה שהוא שיעור מועט ביותר אם כן נאמר שמה שאמרנו בעוף אם חופה דוקא כשניקב בעגול דהוי כאילו נפסק ולכן משערין בחופה רובו אבל ניקב נקב מפולש לא יפסל בחופה או דילמא לא שנא ואמר רב נחמן שלא יפסל בחופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו ולרחבו לא כמו שפירש"י אלא כך פירושו כדי שיכנס איסר לרחבו דהיינו שיעור עובי דינר ושיעור עובי דינר בכל נקב דהיינו שיעור שני עביי דינר הוי טפי מחופה רוב קנה בעוף. וכ"כ הטור שפי' לרחבו לדעת הרי"ף והרמב"ם כשיעור עובי דינר. ומה שפירשתי דכדי שיכנס איסר לרחבו שיעורו טפי מאם חופה הכי דייק לשון הרי"ף שכתב אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנס איסר לרחבו דמשמע אין אומרים אם חופה כלומר שאינו נפסל בכך אלא שיעורו כדי שיכנס איסר לרחבו דהוי טפי דאל"כ הל"ל אלא מכיון שנפחת כדי שיכנס איסר לרחבו. ומדברי הטור נראה שהוא מפרש לדעת הרי"ף ורבינו שמדבר בבהמה שהרי כתב והרמב"ם כתב נפחתה נקב מפולש משני לדדיה כדי שיכנס איסר לרחבה טרפה וכ"כ הרי"ף כיון שניקבה משני לדדיה נטרף בשיעור קטן פי' בעובי דינר עכ"ל. ומאחר שהוא כותב שהם והרמב"ם כתב על מ"ם למעלה פירש"י ובודאי פירש"י בבהמה מיירי וכיון שכן יקשה עליו מה שהקשיתי למעלה למה לא שאל בעופא מאי גם בכאן כיון שנשתנה דינו בבהמה לחומרא כ"ש שישתנה בעוף שהיותו קל וא"כ ה"ל לשאול בעופא מאי. ועוד שהרי אמר הרי"ף אין אומרים אם חופה ואם חופה בעוף הוא דאתמר ולכן כמו שכתבתי עיקר: נסדקה לארכה וכו'. שם (דף מ"ה בגמרא) נסדקה *לארכה אמר רב אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה

*[בגמרא גרסינן נפחתה וכן ברש"י וסוא טעות וצ"ל נפחתה]: *[בגמרא נשמט בדפוס מלת לארכה]:

הרדב"ז (מכ"י)

כד ניקבה הגרגרת נקב מפולש וכו'. שם נפחתה כדלת א"ר נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו [ופירש"י] נפחתה כמין דלת ולא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזתו ע"כ. וקשה על גרסא זו דהיינו פסוקת הגרגרת ואם נפסק רוב חללה טרפה ומה ענין שיעור איסר לכאן. לפיכך היה גורס רבינו נפחתה כיון שיש שם פחת אין דינה כדין פסוקת הגרגרת אם נפחתה משני לדדיה כדלת הזה בזמן שהוא פתוח נראה הפתח מכאן ומכאן אבל אם נפחתה מלד אחד לבד נראה שדינה כפסוקה. ונראה שיש בדבר להחמיר כי לפעמים יהיה רחבו של איסר יותר מרוב חלל הקנה ולפעמים פחות. וקשה לכל הפירושים שלא ידענו שיעור הקנה של עוף שאין לך עוף שיהיה הקנה שלו כרוחב איסר ויש ללמוד אותה מהליך דרלועה או נקבים שיש בהם חסרון דמניחן על פי הקנה אם חופה את רובו נבלה ועדיין צ"ע: נסדקה לארכה וכו'. שם אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשרה:

גרנרת

לחם משנה

כד ניקבה הגרגרת נקב מפולש וכו'. שם נפחתה כדלת ופירש"י ז"ל כמין דלת ולא ניטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזתו ע"כ. וכן פי' שמפרש הר"ם ז"ל בהשגות ורבינו מפרש שר"ל שעובר משני לדדים כמו הדלת אשר על הפתח שעוברים בפתח משני לדדים ולדבריו היה ראוי לומר נפחתה כפתח ולשון כדלת א"ש לפירש"י: נסדקה לארכה וכו'. שם ניקבה נקבים קטנים וכו'. שם (דף נ') אביי ורבא דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה וכו' (עיין בכ"מ) ופירש רבינו שבין חוליא וחוליא יש חוליא קטנה ורש"י ז"ל לא פירש כן:

ישראל

מגדל עוז

ניקבת הגרגרת עד סוף הפרק. פ אלו טרפות: כתב הראב"ד ז"ל זה פירוש משובש ופירש אותו על נפחתה עכ"ל: ואני אומר גם זו מחלוקת ישנה היא ואלו פירש שנשום שמא סייעי מיישב אבל דין צ"י אלפס ז"ל פירשה כן וסייע אלם נוער כלשון רבו:

כסף משנה

למטה כשרה אמרוה קמיה דר' יוחנן אמר מה הוליא ומה הוליא דקאמר רב אלא אימא אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשרה ופירש"י נסדקה לארכה וקילא מכלהו דהיכא דנפסק רחבה ברובה מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חליס וכו' אבל לארכה כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך הילכך הדר חליס. וידוע דרב ור' יוחנן הלכה כר"י:

כה גרגרת שניקבה ואין ידוע וכו'. פרק אלו טרפות (דף נ') אביי ורבא דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה אמר רב פפא לא אמרן אלא באותה הוליא אבל מהוליא להוליא לא והלכתא אפי' מהוליא להוליא ומבר הוליא לבר הוליא אבל לא מהוליא לבר הוליא ולא מבר הוליא להוליא. ורבינו מפרש הוליא טבעת ובר הוליא מה שבין טבעת לטבעת. ורש"י פירש בענין אחר: וכתב הרשב"א הא דאמרינן מקיפין בקנה נראה שהוא במקום שא"א שנגע בו סכין בשעת שחיטה שאפילו מותחין הקנה לא מתרמי כנגד חתך העור. א"נ שיש היכר בדבר שלא נעשה בסכין אלא בחתך עץ או קנה שאל"כ הא תלינן בסכין דדילמא בשנים ושלשה מקומות אשתהים דכשרה בלא הקפה כלל א"נ בנקדרה הקנה עכ"ל:

פ"ד א ישראל שאינו יודע ה' דברים וכו'. פרק הכל שוחטין (דף ט') אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה. דרסה. חלדה. הגרמה. ועיקור. מאי קמ"ל כלהו תניהו לא צריכא ששחט לפנינו שתים ושלש פעמים ושחט שפיר מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל כיון דלא גמר זמנין דשהי ודריס ולא ידע ופשוט הוא שכיון דחיישינן דילמא שהי ודריס ולא ידע שאפילו הוא עצמו אסור לאכול משחיטתו ואפילו אם אחר שלמדוהו הלכות שחיטה אמר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אפ"ה אסור דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה וכ"כ הפוסקים וכ"כ מדברי רבינו ממ"ש רבינו שאינו יודע ה' דברים המפסידים את השחיטה וכיוצא בהם מהלכות שחיטה שביארנו משמע דס"ל מ"ש קצת הפוסקים שאין צריך שידע כל חלוקי השחיטה רק שידע ה' דברים ובדיקת הסכין ודברים כאלו שהם מצויין וכשיסתפק לו יחמיר עד שישאל פי חכם אבל צריך שידע דשהיות מצטרפות שהוא דבר הווה ורגיל. וכ"כ עוד ממ"ש להלן מי שאינו יודע אלאנו ששחט בינו לבין עצמו שואלין אותו אם נמצא יודע עיקרי הלכות שחיטה שחיטתו כשרה דמשמע דכשידע עיקרי הלכות שחיטה סגי. ומלישנא דשמואל איכא למשמע הכי שאמר ואלו הן הלכות שחיטה וכו' והא סגי דלימא כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ולמה לו לומר הכא ואלו הן הלכות שחיטה אלא לומר לנו דדוקא אלו צריך שידע או כיוצא באלו כמו שכתבתי. ומה שכתב רבינו והרי זו קרובה לספק נבלה, טעמו לפי שספק נבלה היא כשנולד דבר מה ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פוסל בה אם לאו אבל כאן לא נולד בה דבר שכבר שחט לפנינו פעמים שלש ושחט שפיר אלא שאנו חוששין דילמא שהי ודריס ולא ידע כלומר פעם אחרת ישהה או ידרוס ולא ידע כלומר איננו יודע שאסור לעשות כן ומאכילה לנו לזה כתב הרי זו קרובה לספק נבלה:

ג ישראל שיודע הלכות שחיטה וכו'. ברים הכל שוחטין מקשה אמתני' דקתני הכל

לא נשתייר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא [פ] משהו למעלה ומשהו למטה כשרה: **כה** גרגרת שניקבה ואין ידוע אם קודם שחיטה ניקבה או אחר שחיטה ניקבה. נוקבין אותה עתה במקום אחר ומדמין הנקב לנקב אם נדמה לו מותרת. [א]ואין מדמין אלא מחוליא גדולה לחוליא גדולה או מקטנה לקטנה. אבל לא מקטנה לגדולה שכל הקנה חליות חליות הוא ובין כל חוליא וחוליא חוליא אחת קטנה משתיהן *ורכה:

פרק רביעי

א ישראל שאינו יודע חמשה דברים [ב]שמפסידין את השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שביארנו ושחט בינו לבין עצמו אסור לאכול משחיטתו. לא הוא ולא אחרים. והרי זו קרובה לספק נבלה והאוכל ממנה כזית מכין אותו מכת מרדות: **ב** ואפילו שחט בפנינו ארבע וחמש פעמים שחיטה כשרה והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחיטה נכונה וגמורה אסור [א] לאכול ממנה. הואיל ואינו יודע דברים המפסידים אפשר שיפסיד השחיטה והוא אינו יודע כגון שישהה או ידרוס או ישחוט בסכין פגומה וכיוצא באלו בלא כונתו: **ג** ישראל שיודע הלכות שחיטה הרי זה

לא

א עיין בטור שם: *[ס"א דקה]: ב הכל בטור שם סי' א' ובסמ"ג שם:

מגיד משנה

אמרוה קמיה דר' יוחנן אמר מה הוליא ומה הוליא דקאמר רב אלא אימא אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשירה ופירש"י דהאי קילא מכלהו דהיכא דנפסק לרחבה ברובה מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חליס אבל לארכה כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך הילכך הדר חליס:

כה גרגרת שניקבה וכו'. פשוט בפ' אלו טריפות (דף נ') אביי ורבה דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה ופירש"י אם נמצאת פסוקה לאחר זמן או קדורה כאיסר ופירש מקיפין מדמין שנוקבין במקום אחר אם נדמו הנקבים זה לזה בודאי אחר שחיטה נעשה וכשירה ואם לאו קודם שחיטה נעשה וטריפה:

ואין מדמין וכו'. פשוט שם אמר רב פפא לא אמרן אלא באותה חוליא אבל מחוליא לחוליא לא והלכתא אפילו מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא אבל לא מבר חוליא לחוליא ולא מחוליא לבר חוליא ופירש"י חוליא שלש טבעות כדאמרינן גבי ציצית דקרי חוליא לשלש כריכות ובר חוליא היינו מה שבין הטבעות ולמטה כשמתחילין להיות דקין. ולפי פירושו כל שלש חוליות חדא הוו ומדמין מתוכן לתוך שלש חוליות שלמעלה מהם או למטה. ורבינו פירש חוליא היא הטבעת עצמה ובר חוליא היא העור שבין הטבעות. וכתבו המפרשים ז"ל דצריך למשמש בידים בנקב השני כמו שמשמשו בנקב הראשון אע"פ שלא נזכר משמוש אלא בבני מעים ה"ה לכל נקב דזיל בתר טעמא ועוד כתבו דדוקא שנקדרה או שנפסקה במקום שאי אפשר שנגע בו סכין בשעת שחיטה או אם יש היכר בדבר שלא נעשה בסכין אלא בדבר אחר שאם לא כן תולין בסכין ולקולא ואומרים בשנים או שלשה מקומות נשחטה וכשירה:

פ"ד א ישראל שאינו יודע וכו'. פשוט בפרקא קמא אמר רב יהודה אמר רב כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הם הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מאי קמ"ל כולהי תנינהו לא צריכא אלא כגון ששחט שתים או שלש פעמים ושחט שפיר מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל. ומה שכתב רבינו חמשה דברים המפסידין את השחיטה וכיוצא בהם, הוא מה שכתבו המפרשים ז"ל שצריך לידע ג"כ בדיקת הסכין אבער ל' ולאטופרא כדי שלא ישחוט בסכין פגומה ומה שלא נזכר בתלמוד אלא חמשה דברים דוקא הוא הדין לשאר הפרטים דמעכבי. ומיהו נראה לר"ת שאם ידועים לו חמשה דברים ובמקצת דינים הוא מסופק ויודע לשאול לחכם כשיבואו לידו ואם לא ימצא חכם בכל מה שיסתפק לו יחמיר שיכול לשחוט. וה"ר אליעזר ממיץ כתב שאם יודע פשוטן של הלכות שחיטה אע"פ שאינו יודע דקדוקי שחיטה כשרה דהא חכמים מספקא להו בכמה מילתי בשחיטה הלכך א"ל לידע כל דקדוקי שחיטה אך צריך לידע ולשית לב בשינוי שחיטה ולשאול על ספיקו. וכתב הרשב"א ז"ל ואפי' למדנו אותו השחיטה אח"כ ואמר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי שחיטתו פסולה כיון שלא היה בקי באותה שעה ששחט אמרינן כל מלתא דלא רמיא אדעתיה דאינש לא מזדהר ולא עוד אלא אפי' שחט לפנינו סימן אחד שפיר לא אמרינן כיון ששחט הך שפיר האיך נמי שחט שפיר דזמנין דדרס או החליד ולא ידעי. ומיהו כתב ז"ל דמותר למסור לו לכתחלה לשחוט כשחכם עומד ע"ג דלא אמרינן לחש"ו דאסור למסור להם לכתחלה. ויש מי שאוסר להניחו לשחוט לכתחלה ואע"פ שחכם עומד ע"ג והביא ראיה לדבריו ומיהו עלמא נהוג כהרשב"א ז"ל:

ג ישראל שיודע וכו'. תנן במתני' קמייתא דמכלתין הכל שוחטין ושחיטתן כשרה. ואקשינן בגמ' הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה בדיעבד. ואיפרקא האי קושיא בגמ' בלשני טובא. אליבא דרבינא איפרקא בתרתי לישנא. בלישנא קמא אמרינן הכי קתני הכל מומחין שוחטין מומחין ואע"פ שאינם מוחזקים כלומר שנתברר לנו שיודעים הלכות

הרדב"ז (סכ"י)

כה גרגרת שניקבה ואין ידוע וכו'. שם אביי ורבא דאמרי תרווייהו מקיפין בקנה והלכתא אפילו מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא אבל לא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא. ומ"ש רבינו גרגרת שניקבה לאו דוקא ניקבה אלא כגון פסוקה או קדורה כגון שניקבה נקב הפוסל אותה ופשוט הוא:

פ"ד א ישראל שאינו יודע וכו'. פ"ק אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן שהייה דרסה חלדה הגרמה עיקור. ואקשינן עלה מאי קמ"ל לא צריכא ששחט לפנינו שתים ושלש פעמים ושחט שפיר מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל כיון דלא גמר זימנין דשהי ודריס ולא ידע. וזהו שכתב רבינו וקרובה לספק נבלה משום דחזקה הוא דשחט שפיר מ"מ לא הוי ספק נבלה אלא קרובה לספק נבלה שאין נדדי הספק שקולין:

ב ישראל שיודע וכו'. דחיישינן שמא יתעלף כדאיתא בפ"ק:

ואפילו

לחם משנה

פ"ד ג ישראל שיודע הלכות שחיטה כו'. ברים פ"ק מתני הכל שוחטין ושחיטתן כשרה והקשו בגמרא דקשיא רישא לסיפא דהכל שוחטין משמע לכתחלה ושחיטתן כשרה משמע בדיעבד ואמרו שם (דף ג':) במסקנא רבינא אמר הכי קתני הכל מומחין שוחטין וכו' מומחין אע"פ שאין מוחזקין בד"א שיודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה אבל אין יודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו וכו' עוד שם ואיכא דאמרי רבינא אמר הכי קתני הכל שוחטין הכל מוחזקין שוחטין

מגדל עוז

פ"ד ישראל שאינו יודע עד סוף הפרק. כולו מפורש פ"ק דחולין (דף ט'):

הגהות מיימוניות

[פ] אבל בס' התרומה והמצות מצריך חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה כרב וכן א"ר יוחנן ואיכא דאמרי וכמה חוליא אחת ג' טבעות ע"כ: [א] כתב רבינו יהודה בשר"א שאין צריך השוחט שידע הלוקים שהה והחליד במיעוט סימן וכיוצא בהן וכשיסתפק בהן יחמיר אבל ראוי לידע דשהיות מצטרפות שזהו דבר הרגיל ע"כ:

לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז. אואם שחט תחלה בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה: ד היודע הלכות שחיטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל הוא הנקרא מומחה וכל המומחין שוחטין לכתחלה בינן לבין עצמן ואפילו [ג] נשים ועבדים אם היו מומחין הרי אלו שוחטין לכתחלה: ה חרש שוטה וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו שחיטתן פסולה מפני שאין בהן דעת שמא יקלקלו. לפיכך אם שחטו בפני היודע וראה אותן ששחטו

א עיין בטור שם:

מגיד משנה

הלכות שחיטה אבל לא נתברר לנו אם הם מוחזקין שלא שחטו לפנינו ב' או ג' פעמים להבחין אם יש בהם כח שלא יתעלפו או אם יש בהם אימון ידים עכ"ז כל עוד שנתברר לנו שהם יודעים הלכות שחיטה מוסרין להם לשחוט לכתחלה בינן לבין עצמן דלעלופי לא חיישינן ואמרינן והוא שיודעים בו שיודע הלכות שחיטה אבל אם אין יודעין בו אם יודע הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו אם יודע הלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו, ולהאי לישנא אי ליתיה קמן דליבדקיה אסור לאכול משחיטתו דלית ליה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. ואיכא לישנא בתרא אליבא דרבינא דאמר הכל מוחזקין שוחטין מוחזקין ואע"פ שאינן מומחין כגון ששחט לפנינו ב' או ג' פעמים ולא נתעלפה אבל אם לא שחט לפנינו ב' או ג' פעמים לא ישחוט שמא יתעלפה ואם שחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשרה. ולהאי לישנא נמי אי ליתיה קמן דליבדקיה אם נתעלפה אם לא אסור לאכול משחיטתו. ודע דאמוראי בגמ' כאדו מהכי תרי תירוצי ותרגמו להו למתניתין באנפי אחריני, כאדו מלישנא קמא משום דס"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם וכאדו מלישנא בתרא משום דס"ל לעלופי לא חיישינן ואנן קי"ל הכי דלא חיישינן לעלופי ולא לשאינם מומחין וכמו שנכתוב בס"ד. ומה שכתב רבינו דכשאינו ידוע אצלנו אם הוא מוחזק דלא ישחוט לכתחלה דנראה דחיישינן לעלופי כלישנא בתרא לאו מדינא אמר הכי לפסול השחיטה בדיעבד אם הלך לו אלא לכתחלה שלא נמסור לו שישחוט לכתחלה עד שנדע שהוא מוחזק שאינו מתעלפה ושהוא זריז ויודע לאמן ידיו. וכתב הרא"ם ז"ל דאפשר שלא כתב כן לענין הלכה דהא אסקינן דלעלופי לא חיישינן אלא חומרא שהחמיר למי שרוצה לדקדק על עצמו. ואני אומר שבודאי כן הוא ולא בדרך אפשרות תדע שהרי הקל הרבה בחלוקה זאת כלומר במי ששחט ואינו ידוע אם מתעלפה או לא דאפילו אם יהיה לפנינו שאין אנו צריכין לשאול לו אם נתעלפה כלל ואילו בחלוקה דמי שאינו ידוע אצלנו אם בקי בהלכות שחיטה אם לא פסק דאם איתיה קמן דליבדקיה אם בקי בהן ולקמן בס"ד נבאר ההפרש שביניהם הרי נראה דמאי דחיישינן לעלוף לאו מדינא הוא כלל אלא משום חומרא:

ד ישראל היודע הלכות שחיטה וכו'. כבר כתבנו דמומחה זה שכתב רבינו כאן הוא הנקרא בתלמוד מוחזק והוא השוחט לכתחלה וכל המומחין שוחטין לכתחלה בינם לבין עצמם: ואפילו נשים וכו'. כן היא מסקנת כל הפוסקין דנשים שוחטות לכתחלה והכי מוכח בפ"ג דזבחים (דף ל"א:) דתנן כל הפסולין וכו' ותנן שהשחיטה כשרה בזרים בנשים והא דתנן במתניתין לישנא דיעבד לאו משום נשים נקט לה אלא משום טמאים דאין שוחטין לכתחלה אבל נשים אפילו לכתחלה שוחטות ודלא כהלכות א"י שאסרו נשים לשחוט משום דדעתן קלה ותלמוד דידן עיקר דשוחטין אפי' במוקדשין לכתחלה: ועבדים דקאמר רבינו היינו עבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות:

ה חרש שוטה וקטן וכו'. פשוט במתניתין דריש מכילתין הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחש"ו שמא יקלקלו בשחיטתן וכו' ודייקינן בגמרא שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו זאת אומרת שאין מוסרין להם חולין לכתחלה ופירש"י ואפי' אחרים רואין אותם וזהו דעת רבינו שכתב לפיכך אם שחטו דמשמע בדיעבד וכתב הרמב"ן ז"ל על פירוש רש"י פירוש לפירושו משום דקא עבר על בל תשחית והוא ז"ל פירש מתוך שהם מועדים לקלקל חיישינן שמא ידרסו או ישהו ולאו אדעתייהו דהנך אחרים דקיימי עלייהו ומיהו אם שחטו בדיעבד ואחרים רואין אותם שחיטתן כשרה אבל לכתחלה לא ור"ח פירש דאין מוסרין להם חולין אפילו להשליכו לכלבים כשאין אחרים עומדין על גבן דילמא אתי למיכל משחיטתן דטעו בהו למימר כשרה היא מתוך שמוסרין להם לכתחלה לשחוט כדספריק שחיטתן מכשרי דילמא אתי למימר שחיטה מעליא היא. וחרש שכתב רבינו הוא חרש הנזכר בתלמוד בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר לא ישחוט לכתחלה ואפילו אחרים עומדין על גבו לפי שדומה לשוטה וקטן שאין להם דעת ומיהו בדיעבד אם שחט ואחרים רואין אותו שחיטתו כשרה אבל בינו לבין עצמו שחיטתו פסולה. ושוטה שכתב רבינו מפרש בחגיגה (דף ג' ד') היוצא יחידי בלילה ולן בבית הקברות ומקרע כסותו והגירסא נמי איזהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנין לו וקאמר ר' יוחנן ואפי' באחת מהם והוא דקעביד דרך שטות. וקטן שכתב רבינו שאין שוחט לכתחלה ואפילו גדול עומד על גביו היינו שלא הגיע לחינוך וחינוך לשחיטה היינו שיודע לאמן את ידיו אבל קטן מומחה שיודע לאמן את

אם

כסף משנה

הכל שוחטין ושחיטתן כשרה הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד ומתרצינ' בה תירוצי טובא ואמר התם (דף ג':) רבינא תרי לישני בלישנא קמא אמר דכל שאין אנו יודעים בו שיודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ובלישנא בתרא אמר דכל שאין אנו יודעים בו שאינו מתעלף מתוך רכות לבו בשעת שחיטה אסור לאכול משחיטתו ויהבי בגמרא טעמא אמאי כאדו אמוראי כל חד וחד מטעמא דחבריה ואמרינן דהנך אמוראי כאדו מהני תרתי לישני כאדו מלישנא קמא משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכאדו מל"ב משום דלעלפויי לא חיישינן. ורבינו ז"ל פסק כתרי לישני דרבינא דבתרא הוא מיהו כיון דחזינן דלא אמר לשאין מצויין לא חיישינן כי היכי דאמר לעלפויי לא חיישינן ש"מ דלאו כי הדדי נינהו אלא דלעלפויי לא חיישינן אם עבר ושחט אין אנו צריכין לבודקו אם נתעלף אם לאו אפילו איתיה קמן אע"פ שלכתחלה לא ישחוט אבל לשאינן מומחין נהי נמי דכל היכא דליתיה קמן שרינן ואמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כל כמה דאיתיה קמן חיישינן ובדקינן ליה וז"ש רבינו להלן מי שאינו ידוע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו שואלין אותו אם נמצא יודע עיקרי הלכות שחיטה שחיטתו כשרה הרי שראינו ישראלי מרחוק והלך לו ולא ידענו אם יודע אם אינו יודע הרי זו מותרת ע"כ, הרי שפסק ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דהיכא דאיתיה קמן בדקינן ליה כל"ב דרבינא והיכא דליתיה קמן שחיטתו כשרה שכך אמר רבינא בעצמו דליתיה קמן דנשייליה ובלעלפויי לא חיישינן פסק דלכתחלה לא ישחוט כל"ק דרבינא אבל אם שחט אפילו איתיה קמן לא בדקינן ליה כיון דאמרינן לעלפויי לא חיישינן ולא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מוחזקים הם כדאמרי' גבי מומחין משמע דטפי איכא למיחש למומחין ממוחזקין:

ד וכל המומחין שוחטין לכתחלה וכו' ואפילו נשים וכו'. רפ"ג דזבחים (דף ל"א:) כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאים ובגמ' כל הפסולין ששחטו דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהי ושחט וכו' לימד על השחיטה וכו' ומשני ה"ה דאפילו לכתחלה נמי ומשום דקא בעי למתני טמא (במוקדשין) דלכתחלה לא וכו' תנא (נמי) ששחטו ולא קאמר משום דבעי למתני נשים דתנא להו בריפא א"נ משום דנשים שוחטות לכתחלה אפילו במוקדשים ועבדים כיון דחייבין במצות שהנשים חייבות דינם כנשים:

ה חרש שוטה וקטן ושכור וכו'. ריש פרק קמא דחולין תנן הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן וכלן ששחטו ואחרים רואים אותן שחיטתן כשרה ובפרק כיסוי הדם (דף פ"ז) מסיק גמרא דהלכה כר"מ שהיה מחייב

על

הרדב"ז (מכ"י)

ד ואפילו נשים ועבדים וכו'. הכי איתא בפ"ק ובזבחים פ' כל הפסולין ודלא כהלכות א"י שכתבו דנשים לא ישחטו: ה חרש שוטה וקטן. גם זה מפורש בפ"ק:

מי

לחם משנה

שוחטין מוחזקין אע"פ שאין מומחין כד"א ששחט לפנינו שתים ושלש פעמים ולא נתעלף אבל לא שחט וכו' לא ישחוט שמא יתעלף. ורבינו נראה שמפרש מומחה שר"ל ששחט פעמים (רבות) לפנינו ואין זה מתיישב בגמרא כלל דהא אמרו מומחין אע"פ שאינן מוחזקין שפירושו מומחה ששחט לפנינו שתים או שלש פעמים כדאמר לקמן מוחזקין ואע"פ שאינן מומחים ואמרו שם כד"א ששחט לפנינו שתים ושלש פעמים ואם לדבריו היכי משכחת לה מומחה שאינו מוחזק וכן לקמן מוחזק אע"פ שאינו מומחה היכי משכחת לה דמומחה ומוחזק חדא מלתא היא ועוד קשה כיון דיודע אע"פ שאינו מומחה לא ישחוט לכתחלה ואם שחט שחיטתו כשרה אמאי לא מוקי רבינא מתני' בהכי ולימא הכל שוחטין מומחין אבל יודע שאינו מומחה לא ישחוט ואם שחט שחיטתו כשרה ואמאי מוקי לה באינו יודע ובעי בדיקה בלא בדיקה נמי מצי לאוקומי שחיטתו כשרה. מיהו לזה י"ל דלא מצי לשנויי הכי דא"כ קשה וכולן ששחטו אהייא דליכא למימר אחרש שוטה וקטן דאם שחט מיבעי ליה וליכא למימר איודע דא"כ למה לי אחרים רואים אותם וליכא לשנויי דליתיה קמן דליבדקיה דהא לא בעי בדיקה והשתא דמוקמינן ליה באינו יודע ובעי בדיקה א"ש וכולן היכא דליתיה קמן דליבדקיה. וע"ק אם רבינו פסק כלישנא קמא דרבינא כדמשמע מדבריו וכ"כ מדבריו בפירוש המשנה דתפס תירוץ זה עיקר א"כ היכא דליתיה קמן דליבדקיה באינו יודע אמאי כתב שחיטתו כשרה אפי' אין אחרים רואים אותם דהא בעי מתני' אחרים רואים אותם. וכ"ל דרבינו מפרש דברי רבינא כך הכל מומחין כלומר מומחין ששחטו פעמים רבות לפני חכם ואע"פ שאין מוחזקין כלומר אע"פ שלא ראינו בעינינו ששחט פעמים הרבה אלא על הסתם ודאי אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם ואמרינן כד"א שיודע אבל אינו יודע לא אמרינן בזה רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן ובעי בדיקה ולישנא בתרא דרבינא אמר הכי מוחזקין כלומר שראינו בעינינו ששחט שתים או שלש פעמים אע"פ שאינו מומחה כלומר דיש הפרש בין מומחה למוחזק דמומחה צריך שיהיה ששחט לפני חכם פעמים רבות שהוא זריז ומכיר וז"ש רבינו פעמים רבות אבל מוחזק כיון שאינו אלא להכיר העילוף בתרי ותלתא זימנא סגי וה"ק כיון שראינו שהוא מוחזק ששחט ג' פעמים שאינו מומחה כלומר אע"פ שידענו בודאי שאינו מומחה שוחט לכתחלה כיון שהוא יודע ומוחזק שלא יתעלף אבל לא שחט וכו' לא ישחוט שמא יתעלף וכו' ופסק רבינו כל"ק דרבינא וקאמר דכיון שהוא יודע אמרינן ודאי שהוא מומחה וחזקה ששחט לפני חכמים פעמים רבות אבל אם ידענו שאינו מומחה וזהו שכתב ישראל שיודע הלכות שחיטה וכו' כלומר שידענו שהוא יודע וגם ידענו שאינו מומחה לא ישחוט אבל אם שחט שחיטתו כשרה אבל בההיא דאינו יודע היכא דליתיה קמן דבעינן אחרים רואים אותם לא פסק רבינו הכי דאפילו נאמר כרבינא דמתניתין דקאמר וכולן אכולא מילתא קאי לית הלכתא כמתניתין דהא איפליגו לקמן (דף י"ב) תנאי היכא שאבדו גדייו ומצאן שחוטין וכ"ע מודו שאם מצאן שחוטין בבית מותרין אע"ג דליתיה קמן דליבדקיה ואין אחרים רואים אותם וכן אמרו שם לעיל אלא דלא ידע אי גמיר אי לא גמיר לימא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מי לא תניא וכו' משמע דהוא פשוט דאע"ג דאינו יודע אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולא בעינן אחרים רואים אותם אבל היכא דאיתיה קמן בעי בדיקה ואע"ג דבגמרא אמרינן כולהו ס"ל דרבינא לא אמר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אפשר דמפרש

רבינו

הגהות מיימוניות

ג) וכן פר"י ושאר רבותינו וכן מוכח בזבחים פרק כל הפסולים ודלא כהלכות א"י שכתב בהן שנשים לא ישחטו שמא יתעלפו מפני שדעתן קלה וחומרא בעלמא הוא שכתב אותו חכם

ששחטו כהוגן שחיטתן [ג] כשרה: **ו** מי שאינו ידוע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו שואלין אותו. אם נמצא יודע עיקרי הלכות שחיטה שחיטתו כשרה: **ז** הרי שראינו ישראלי מרחוק ששחט והלך לו ולא ידענו אם יודע אם אינו יודע הרי זו מותרת. וכן האומר לשלוחו צא ושחוט לי ומצא הבהמה שחוטה ואין ידוע אם שלוחו שחטה או אחר הרי זו מותרת. שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן [ד]: **ח** ²אבד לו גדי או תרנגול ומצאו שחוט בבית מותר. שרוב המצויין אצל שחיטה מומחים הן [ה]. מצאו בשוק אסור שמא נתנבל ולפיכך הושלך. ° וכן אם מצאו באשפה שבבית אסור:

מומחה

כסף משנה

על שהיפתן משום נבלה אם אין אחרים רואים אותם. והשוה דין השכור שנתבלבלה דעתו להרש שוטה וקטן שטעמם אחד הוא. ואיכא למידק למה לא כתב רבינו שאם יודע לאמן את ידיו שוחט אפילו לכתחלה כשגדול עומד על גבו כדמשמע ס"פ לולב הגזול (דף מ"ב:) ונראה שרבינו מפרשה להאי בדיעבד ולפי זה כי אינו יודע לאמן ידיו אפילו אחרים רואין אותו אסור כמ"ש התוס':

ו מי שאינו ידוע אצלנו וכו'. כבר פירשתיו למעלה:

ז וכן האומר לשלוחו וכו'. פרק הכל שוחטין (דף י"ב) בעא מיניה רב דימי בר יוסף מרב נחמן האומר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצא שחוט מהו אמר לו חזקתו שחוט:

ח אבד לו גדי או תרנגול וכו'. ברייתא שם הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר' יהודה אוסר ר' חנינא בנו של ר"י הגלילי מתיר אמר רבי נראין דברי של ר' יהודה שמצאן באשפה ודברי ר"ח בנו של ריה"ג שמצאן בבית ומקשינן עלה בגמרא ואסיקנא דה"ק נראין דברי רבי יהודה לר' חנינא בנו של ריה"ג באשפה שבשוק שאף ר"ח בנו של ריה"ג לא נחלק עליו אלא באשפה שבבית אבל באשפה שבשוק מודה ליה. ויש פוסקים כר' חנינא מדאמרינן בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כ"ד) ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לצפורי והתירוהו לו משום מציאה כרשב"א משום שחיטה כר"ח בנו של ריה"ג דתניא הרי שאבדו לו גדייו וכו' אמר רבי נראין דברי ר"י כשמצאן באשפה ודברי ר"ח בנו של ריה"ג כשמצאן בבית ואוקימנא לה התם ברוב טבחי ישראל וכיון דעבדו התם עובדא כר"ח בנו של ריה"ג משמע דהלכתא כוותיה: וכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל' שחיטה דמצאן באשפה שבבית וכן בשוק אסורין הרי שפסק כר' יהודה וצריך טעם למה כיון דעבדו עובדא כר"ח בנו של ריה"ג ע"כ. ואפשר לומר שרבינו סובר דלפום פלוגתא דהכא הלכה כר' יהודה הדא דר' יהודה מאריה דגמרא טפי מר"ח בנו של ריה"ג ועוד דר"י לחומרא ור"ח לקולא והוא עובדא לא מכרעא שאם הביאו הברייתא כצורתה והכא אקשינן עלה ותריצנא לה נראין דברי ר"י לר"ח וכו' שאף ר"ח לא נחלק עליו אלא באשפה שבבית דמשמע דמודה שבכל החלוקות אסור חוץ מאשפה שבבית וכן פירש"י ודברי ר"ח וכו' כלומר שאף ר"ח המתיר אינו אלא כשמצאן באשפה שבבית ובה חולקין אבל באשפה שבשוק מודה ר"ח וממילא שמעינן מדאוקי פלוגתייהו באשפה שבבית מכלל שבבית ממש לכלהו שרי עכ"ל. נראה מדבריו שבבית כ"ע לא פליגי דשרי ובשאר כל החלוקות חוץ מאשפה שבבית כ"ע ל"פ דאסיר כ"פ באשפה שבבית שר"י אסר ור"ח שרי ובההוא עובדא דלא נמצא בבית ולא באשפה שבבית דבריוה כמאן אלא ע"כ הביאו הברייתא כמו שהירצנו אותה בכאן וכיון דלא הביאו הברייתא לפי האמת א"כ ההוא עובדא לאו דסמכא הוא והדרינן לכללין דהלכה כר"י לגבי ר"ח כדאמרן ועו דר' יהודה מחמיר טפי ובעיטור פסק כר"י וכדברי רבינו:

מומחה

מגיד משנה

את ידיו שוחט לכתחלה כשגדול עומד על גביו דהכי גרסינן בסוכה (דף מ"ב) קטן היודע לשמור תפיליו אביו לוקח לו תפילין היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו אמר רב הונא והוא שעומד גדול על גביו ולשון מותר משמע אף לכתחלה כן כתב הרא"ם ז"ל: ושכור כתב הרא"ם ז"ל דמיירי כשהגיע לשכרותו של לוט וכן כתב בעל העיטור ז"ל:

ו מי שאינו יודע וכו'. כבר כתבנו למעלה דאנן קי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכבר האריך הרי"ף בהלכותיו בזה ודחה דעת הראשונים דס"ל כלישנא קמא דרבינא דלא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן והכריח מהא דמצא תרנגולת שחוטה או שאמר לשלוחו צא ושחוט לי והלך ומצאו שחוט דאמרינן חזקתו שחוט אלמא אמרינן רוב מצויין וכו' וליכא לאקשויי מהא דקי"ל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה דהתם אתילדא ריעותא בספק אבל הכא כיון דקי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מאי ריעותא אתיליד וכמאן דמודע לך במה נשחטה הוא דמי ואע"ג דקיימא לן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דוקא אם אינו לפנינו לשאול לו דבזה נחלקו אי אמרינן רוב מצויין אי לא וקי"ל רוב מצויין ומכשרינן לה היכא דאזל ליה לעלמא וזהו ג"כ דעת הרי"ף דכתב והיכא דראה אחד ששחט ואזיל ליה לעלמא ולא ידע אי גמיר וכו' משמע מתוך דבריו דהיכא דאזיל ליה לעלמא וה"ה למבדקיה הוא דסמכינן ארוב מצויין אבל כל היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה וטעמא דמלתא דנהי דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ מיעוט דאין מומחין שכיח וה"ל כטריפות דריאה דאסיקנא דכל היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה וכי ליתיה קמן סמכינן ארוב בהמות דכשרות נינהו ואיכא טובא דכוותה בכמה דוכתין. אבל יש מי שכותב דכי מסקינן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן לכל מילי מסקינן ואפילו אם איתיה קמן לא שיילינן ליה כלל ולדברי רבינו הסכימו רוב הפוסקין אבל נסתפקו המפרשים בדעת הרי"ף היכא דאיתיה קמן אי בעי לשיוליה נמי אם נתעלפה דומיא דבעינן לשיוליה למי שאינו ידוע אם היה מומחה היכא דאיתיה קמן ויש מי שכותב דלדעתו דיש הפרש ביניהם דלאו כהדדי נינהו דלעלופי לא חיישינן כלל ואפילו אם איתיה קמן לא שיילינן ליה כלל אבל מי שאינו ידוע אצלנו אם הוא מומחה נהי דכל דליתיה קמן שרי ואמרינן רוב מצויין וכו' וכל היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה ודייקינן האי דעתא משום דבגמ' אמרינן דהנהו אמוראי דלא מוקמי מתניתין כרבינא לא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא משום דנאדו מלישנא קמא דסברי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ונאדו מלישנא בתרא משום דסברי דלעלופי לא חיישינן ומדלא נקט להו בחד לישנא לתרווייהו דאילו לגבי מוחזקים אמרינן דלעלופי לא חיישינן ולגבי מומחין אמרינן רוב מצויין וכו' ולא אמרינן ולשאינם מצויין לא חיישינן שמע מינה דלאו כהדדי נינהו אלא לעלופי לא חיישינן כלל ואפי' איתיה קמן לא חיישינן לשיוליה אם נתעלפה ואילו לשאינם מצויים חיישינן כי איתיה קמן ושיילין ליה ובדליתיה קמן סמכינן ארוב מצויין מומחין וזו היא דעת רבינו שהרי לגבי מוחזקים אע"פ שהתיר דלכתחלה לא יהבינן ליה לשחוט בשמע פסק דשחיטתו כשרה ולא חילק בין אם הוא לפנינו או לא דהע"פ שהוא לפנינו אין צריך לשואלו אם נתעלפה דלעלופי לא חיישינן היכא דשחט ואילו גבי מי שאינו ידוע אם הוא מומחה כתב בעינן לשיוליה הלכות שחיטה אם הוא לפנינו. אבל הרא"ם ז"ל ס"ל כדעת הרי"ף דדין אחד לשניהם למומחה ולמוחזק דהיכא דאיתנהו קמן צריכין בדיקה כל חד כדחזי ליה ההי אם בקי והאי אם נתעלפה והיכא דליתנהו קמן שחיטתן כשרה מהא דמצא תרנגולת וכתבו הגאונים דלמסקנא דאוקימנא רוב מצויין וכו' דמוסרין להם לכתחלה לשחוט אע"פ שאין ידוע אם מומחין אם להו על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה משום דהי ליתיה קמן סמכינן ארוב מצויין ושרינן ליה וג"כ אי אשתלי ואכליה בלא בדיקה לאו איסורא עבד וסמכינן ארובא הילכך לא חיישינן דלמא אשתלי ומיהו אי איתיה קמן לא סמכינן ארובא ואסור לאכול עד שיבדקנו וכיוצא בזה יש דברים דסמכינן ארובא בדיעבד אבל לא לכתחלה כגון בדיקת סכין שלאחר שחיטה והריאה שנטלוה זאבים:

ז וכן האומר לשלוחו וכו'. שנוי בפ"ק (דף י"ב) בעא מיניה רב דימי בר יוסף מרב נחמן האומר לשליח צא ושחוט לי והלך ומצאו שחוט מהו א"ל חזקתו שחוט וכן הלכה וכמו שפירש רבינו הטעם דקי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן:

ח אבד לו גדי וכו'. שנוי שם דתניא הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר' יהודה אוסר ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי מתיר אמר רבי נראין דבריו של ר' יהודה שמצאן באשפה ודברי ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי שמצאן בבית ואסקינן דבבית כ"ע ל"פ דשרי באשפה שבשוק כ"ע ל"פ דאסור כ"פ באשפה שבבית מר סבר אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית ומר סבר אין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית. ומה שכתב רבינו ז"ל מצאו בשוק ולא הזכיר באשפה שבשוק רבותא אשמעינן דאפילו אם מצאו בשוק אסור וכ"ש באשפה שבשוק וכן כתבו רבותינו בעלי התוס' ז"ל הוא הדין דפליגי בשוק בלא אשפה כדמוכח באלו מציאות (דף כ"ד) גבי ר' חנינא שמצא גדי שחוט בין טבריא לצפורי וכתבו עוד דה"ה נגנבו דמשום דהשיד אגנבה לא השיד אנבלה והתוספתא קתני בהדיא נגנבה לו תרנגולת ומצאה:

מומחה

הרדב"ז (סב"י)

ו מי שאינו ידוע אצלנו וכו'. א אוקימתא דרבינא במתני' דהכל שוחטין הכל מומחין שוחטין וכו' אבל אין יודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו וכו'. ואע"ג דקיי"ל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כדכתב בסמוך ה"מ היכא דליתיה קמן דנבדקיה סמכינן ארובא אבל היכא דאיתיה קמן דאפשר למיבדקיה בדקינן ליה:

ח אבד לו גדי וכו'. לאו דוקא אבד אלא ה"ה נגנב לו גדי דאע"ג דחשיד אגנבה לא חשיד אשחיטה. ומה שנמצא כתוב בטור בשם הרשב"א שהתיר אפי' מצאה באשפה שבשוק טעות סופר הוא ומעולם לא יצא מפי הרשב"א ז"ל ואי אפשר לייבבו על גירסת הגמרא פ"ק:

הסומא

משנה למלך

פ"ד ז שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן. סבור הייתי לומר דלא אמרינן רוב מצויין מומחין אלא לענין שחיטה אבל לענין בדיקה לא. אך מדברי הריב"ש סי' קל"ח מוכח דאף לענין בדיקה אמרינן רוב מומחים הם:

לחם משנה

רבינו דס"ק ודיעבד הוי שחיטתו כשרה אע"פ שאין אחרים רואים אותו כאין לפרש שכתבו התוספות אבל ודאי דהיכא דאיתיה קמן צריך בדיקה ואפילו נאמר שמפרש שמי שאינו יודע שוחט אף לכתחלה מ"מ לא פסק רבינו כן דלא אמרו בגמ' רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אלא בדיעבד כגון שאבדו גדייו ומצאן שחוטין אבל לכתחלה לא כנ"ל לפרש דברי רבינו:

עכו"ם

הגהות מיימוניות

חכם מרעהו ע"כ: [ג] ודוקא קטן שיודע לאמן את ידו כדאיתא סוף פרק לולב הגזול: [ד] ועל זה אנו סומכין שאנו אוכלין שחיטת כמת בני אדם שאין אנו יודעין אם יודעים הלכות שחיטה ע"כ: [ה] לכאורה נראה דדוקא אבדו אבל נגנבו חיישינן כיון דאדם שאין הגון הוא מי שגנבם ומיהו קתני נגנבה לו תרנגולת ומצאה שחוטה בשוק לר' יהודה שנמצאת באשפה לרבי הבינא שמצאה בבית אע"ג דחשוד אגנבה אנבלה לא חשיד תוס' ע"כ: °[לשון הטור וכתב הרמב"ן דוקא שמצאה בבית אבל מצאה בשוק או באשפה שבבית אסור וא"א הרא"ש ז"ל התיר אפילו באשפה שבבית ולא אסורה אלא באשפה שבשוק והרשב"א התיר אפילו מצא באשפה שבשוק]:

ט מומחה שנשתתק והרי הוא מבין ושומע ודעתו נכונה הרי זה שוחט לכתחלה. וכן מי שאינו שומע הרי זה שוחט: י הסומא לא ישחוט לכתחלה אלא אם כן אחרים רואים אותו ואם שחט שחיטתו כשרה: יא [א] עכו"ם ששחט אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה. שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו. מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה: יב ונדר גדול גדרו בדבר שאפילו עכו"ם שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבלה*: יג [ב] התחיל העכו"ם לשחוט מיעוט סימנין וגמר ישראל או התחיל ישראל וגמר העכו"ם פסולה. ישנה לשחיטתו מתחלה ועד סוף. אבל אם שחט העכו"ם דבר שאינו עושה אותו נבלה כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד וגמר ישראל הרי זו כשרה: יד ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהיה מומחה הרי זה שוחט לכתחלה ° וצריך ישראל

[א] טור שם סי' ב סמ"ג שם: *כס"א כגון גר תושב: [ב] ישנה לשחיטה מרובה דף ע"ב:

מגיד משנה (מכ"י)

ט מומחה שנשתתק וכו' וכן מי שאינו וכו'. כתב הרא"ש על דברי רבינו בנשתתק כתב שוחט לכתחלה ובאין שומע כתב הרי זה שוחט ולא כתב לכתחלה שלפי שאינו שומע הברכה אין לו לשחוט לכתחלה כדתנן בריש תרומות (משנה ב') חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה הלא שקשה לו ליטנא דוכן וצריך עיון. ולפי זה ערום לא ישחוט לכתחלה משום שאינו יכול לברך ואפי' שיעמדו אחרים על גביו ויברכו לו לא מהניא אע"ג דקי"ל שנים שיוצאים אחד מברך שאני התם שגם הוא היה יכול לברך מה שאין כן בערום אינו יכול לברך. נמצא כאן ג' דינים חלוקים בענין החרש. הדין הראשון חרש שאינו מדבר ואינו שומע לא ישחוט לכתחלה ואפילו אחרים עומדין על גביו ואם שחט ואחרים רואין אותו שחיטתו כשרה. הדין הב' מי ששומע ונשתתק והוא מומחה שוחט לכתחלה ואפילו אין אחרים עומדים על גביו. הדין הג' אם הוא מדבר ואינו שומע ואע"פ שהוא מומחה לא ישחוט לכתחלה משום שאינו שומע הברכה ואם שחט שחיטתו כשרה ובזה אין צריך לאחרים כלל:

י הסומא לא ישחוט וכו'. פשוט בפ"ק (דף י"ג:) דתנן השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה ואקשינן בגמ' בדיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה וכו' ותירץ רב פפא כשאבוקה כנגדו וה"ה לסומא אם אחרים עומדים עליו דשוחט לכתחלה:

יא עכו"ם ששחט אע"פ וכו'. פשוט במתני' בפ"ק (דף י"ג) שחיטת נכרי נבילה ומטמאה במשא ודייקינן בגמ' נבילה אין איסור נבלה לא משום דלא אמרינן שהם מחשבת נכרי לע"ז. ומה שכתב רבינו שלוקין על אכילתה מקרא דכתיב וקרא לך וכו' וכתב הרא"ש ז"ל שאין טעמו מחוור שהתורה הזהירה כשיקרא לך שלא תאכל מזבחו ר"ל ממה שזבח בתוך ביתו ופירש הוא שטעם הדבר כמו שכתב ר"י משום דכתיב וזבחת ואכלת מי שהוא בר זביחה אתה אוכל משחיטתו:

יג התחיל הנכרי לשחוט וכו'. פשוט בהעור והרוטב (דף ל"ג) שחט נכרי במקום שאין עושה אותה טריפה ובא ישראל וגמרה כשרה שחט ישראל בין במקום שעושה אותה טריפה בין במקום שאין עושה אותה טריפה ובא נכרי וגמר שחיטתו פסולה והם דברי רבינו שכתב כאן ומשום שכתב התחיל הנכרי לשחוט וגמר ישראל פירש אח"כ דשהתחלה דנכרי לא הויא עד דשחיט דבר דאיהו התחלה לשחיטה דאיהו מחצי קנה ואילך אבל בציר מהאי שיעור לא הויא התחלה וכשרה וכן פירש רש"י ז"ל במקום שאין עושה אותה טריפה כגון חצי קנה והניא בתוספתא שחיטת נכרי הרי זו פסולה ושחיטת קוף הרי זו פסולה שנאמר וזבחת ואכלת ולא שזבח נכרי ולא שזבח קוף ולא שנזבחה מאליה ישראל ששחט ומירק נכרי שחיטה על ידו שחיטתו פסולה שהם בה שנים או רוב שנים שחיטתו כשרה עכו"ם ששחט ומירק ישראל שחיטה על ידו שחיטתו פסולה שחט בה דבר שאינו עושה אותה טריפה ובא ישראל וגמרה מותרת באכילה. ודע דהיינו דוקא בדיעבד דהא בגמ' ובתוספתא בליפנא דדיעבד נקטי לה אבל לכתחלה אסור לעשות כן ומה שכתוב באותה תוספתא ישראל ועכו"ם שהיו שוחטין ואוחזין בסכין אחד אפילו אחד מלמטה ואחד למעלה שחיטתן כשרה איכא הלכה דפליגא אמתניתין דידן דהא תנן שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתן פסולה ועכו"ם סתם מחשבתו לע"ז וכן כתבו הגאונים ז"ל היה הישראל והפסול אוחזין בסכין אחד ושוחטין פסולה ואין צריך לומר אם כל אחד סכינו בידו דלא מיבעיא אם אין שחיטת ישראל כשרה אלא ע"י צירוף הפסול אלא אפילו אם שחט כל אחד רובו של סימן פסולה:

יד ישראל מומר וכו'. דברי רבינו תמוהים מכמה פנים. אחת שדין זה לא נזכר בגמ' אלא במומר אוכל נבילות לתאבון וכדרבא דאמר רבא ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו אבל לא בדק ונתן לו לא ישחוט ואם שחט בודק סכינו אחריו ואם נמצאת יפה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו הרי נראה דדין בודק סכין לא אמר אלא באוכל נבלות לתיאבון דוקא ורבינו כתבה אפילו למומר לעבירה מן העבירות ולא ידענא מנא ליה. ועוד דלא כתב רבינו דין אוכל

כסף משנה

ט מומחה שנשתתק וכו'. פ"ק דתרומות (מ"ב) תנן חרש שדברו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר וא"כ כשנטע אוזן מחרש וכו' היינו כשאינו שומע ואינו מדבר כדאמרן אבל כל שיש בו אחת מאלו שוחט לכתחלה:

י הסומא וכו'. משנה פ' הכל שוחטין (דף י"ג:) השוחט בלילה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה:

יא עכו"ם אע"פ ששחט וכו'. משנה שם (דף י"ג) שחיטת עכו"ם נבלה ומטמאה במשא ומדקתני סתם נבלה משמע דאפי' אחרים רואים אותו וכן פירש"י וכ"כ בעל העיטור. ומ"ש שאפילו כן שאינו עובד וכו' הוציא ממ"ש שחיטת עכו"ם סתם ולא אמרו שחיטת עובד ע"ז וגם לא מצינו שחילקו בין קטן לגדול וכ"כ הרשב"א בת"ה:

יב ומ"ש רבינו ונדר גדול גדרו בדבר. נראה שרבינו סובר שכל שאינו עובד ע"ז אינו אלא מדרבנן והרא"ש כתב בשם ר"י דטעמא משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו:

יג התחיל העכו"ם לשחוט וכו'. פ' השוחט (דף כ"ט:) גמרא מתניתין קמייתא אמר ר"ל משום לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף אמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל שהיא פסולה שהרי נעשה בה מעשה טריפה ביד עכו"ם. ופירש"י פסולה ואפילו למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף ולא מקריא שחיטת עכו"ם מיהו שחיטת ישראל נמי לא הויא והויא לה כקוץ בעלמא ואיטרפא לה. מעשה טריפה מעשה שהיה כדי וכשיעור לטורפה בו נעשה בה ביד עכו"ם. וז"ש רבינו שבין התחיל ישראל וגמר עכו"ם או איפכא פסולה אבל אם לא נעשה ביד עכו"ם מעשה טריפה דהיינו שחט חצי הגרגרת דבר ברור דכשרה:

יד ישראל מומר וכו'. בפ' הכל שוחטין (דף ד') אמר רבא ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו ויהבי טעמא דכיון דאיכא היתרא

הרדב"ז (מכ"י)

י הסומא לא ישחוט וכו'. שם במשנה הסומא ששחט שחיטתו כשרה ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא ישחוט:

יא עכו"ם ששחט וכו'. שם במשנה שחיטת העכו"ם נבלה ומטמאה במשא וסתמא קתני אפילו כהלכתה. ואחרים רואין אותן. ואפילו יודע הלכות שחיטה ואפילו נכרי שאינו עובד ע"ז. ומשמע לי מדברי רבינו שאם היה נכרי עובד ע"ז לוקה על אכילתה מה"ת אבל אם היה גר תושב נהי דשחיטתו נבלה אבל אינו לוקה עליה מה"ת אלא מכת מרדות מדרבנן שכן כתב ונדר גדול גדרו בדבר. משמע שהוא גדר מדרבנן:

יג התחיל הנכרי לשחוט וכו'. זה מבואר בפ' מרובה ב"ק (דף ע"ב) דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף:

יד ישראל מומר וכו'. פ"ק מימרא דרבא כלשון רבינו. ואיכא למידק דלא אמר רבא בודק סכין ונותן לו אלא במומר אוכל נבלות לתיאבון דכיון דהוא שאב

לחם משנה

יא עכו"ם ששחט כו'. שם (דף י"ג) משנה שחיטת עכו"ם נבילה ופירש רבינו הטעם משום דקאמר קרא ואכלת מזבחו וכו':

יב ונדר גדול גדרו בדבר שאפילו עכו"ם שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה. כלומר אע"פ שאמרנו שבקטן הוי שחיטתו מן התורה משום דאתי לכלל גדול ויעבוד ע"ז אבל זה אינו עובד ע"ז כלל ולכך מדרבנן לבד הוא דאסור:

יג התחיל העכו"ם לשחוט מיעוט הסימנין וכו'. בפ' השוחט (דף כ"ט:) אמר רשב"ל משום לוי סבא וכו' (עיין בכ"מ). ופירש"י מעשה שהיה כדי וכשיעור לטורפה בו נעשה בה ביד עכו"ם ע"כ. וא"כ תימה על רבינו איך תלה הדבר מפני שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ואינה לשחיטה אלא לבסוף הא כששחט העכו"ם מיעוט הקנה והושט הרי עושה אותה טרפה ובודאי דפסולה אפילו למ"ד אינה אלא לבסוף. וי"ל דרבינו אינו מפרש שהרי עושה אותה מעשה טרפה כפירש"י ז"ל דהוקשה לו למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף הא אזלינן בתר גמרה ותירץ דמ"מ שחיטת ישראל לא הויא וא"כ הוי כקוץ בעלמא אבל רבינו ז"ל מתרץ באופן אחר שכשאמרו אינה לשחיטה אלא לבסוף ר"ל שכשמשלים הישראל הקנה אע"ג שהעכו"ם שחט הליו בהשלמת רובו הוי כאילו שחט הוא הכל וכן כששחט העכו"ם חצי הושט והשלימו הישראל דהשלמת הרוב הוי כאילו שחט הכל אבל כשזה שחט כל הקנה או רובו הרי הישראל לא השלים הרוב לומר שהוי כאילו שחט כל הקנה ולא אמרינן אינה לשחיטה אלא לבסוף לומר שכשהשלים הושט הוי כאילו שחט הקנה דאין סימן אחד משלים לסימן האחר דכל סימן הוא בפני עצמו וז"ש שהרי עושה אותה טרפה כלומר בשחיטת הקנה הרי נעשה טרפה ואין זה יכול להכשירה א"כ לפי פירוש זה בששחט העכו"ם מיעוט הקנה ומיעוט הושט והישראל השלימן למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף הוי כשרה וכשאמר רב יוסף בגמרא לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנין בהון ה"ה דבשחיטה מאי למימר הכי דהיכא דשחט עכו"ם מיעוט קנה או ושט וישראל גמרן פליגי אלא משום שהוא דלעיל דנקט שוחט בהון ובפנים נקט נמי הכי:

יד ישראל מומר לעבירה מן העבירות וכו'. שם בפ"ק (דף ד') מימרא דרבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון וכו' (עיין בכ"מ) והלכתא כרבא כדכתב הרא"ש ז"ל טעמא דברייתא מסייע ליה והוא מבואר. וא"ת אמאי לא קאמר רבינו דאפילו מומר אוכל נבילות לתיאבון דהוי רבותא טפי דהוא אמינא דאסור לאכול משום דהא

הגהות מיימוניות

° [שם בטור מותר לאכול משאר עבירות שוחט בינו לבין עצמו וא"צ בדיקה אפילו בדיקת הסכין והרמב"ם ז"ל הצריך גם בזה בדיקת הסכין ע"כ]:

ישראל כשר לבדוק את הסכין ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק. ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא או אפיקורוס והוא הכופר בתורה ובמשה רבינו כמו שביארנו בהלכות תשובה הרי הוא כעכו"ם ושחיטתו נבלה: טו מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה הרי זה שוחט בינו לבין עצמו אם היה מומחה. שאינו מניח דבר מותר ואוכל דבר איסור שזו חזקה היא על כל ישראל

כסף משנה

היתרא ואיסורא קמיה לא שביק היתרא ואכיל איסורא אבל כי לא בדק לא טרח. וסובר רבינו דלרבותא נקט רבא אוכל נבלות שאפי' שהוא חשוד על אותו דבר די בבדיקת הסכין וה"ה לעבירה אחרת שצריך בדיקת הסכין. ומצאתי ראיה לדברי רבינו מדאמרינן בגמ' (שם ע"ב) אהא דאמר רבא מומר אוכל נבלות בודק סכין ונותן לו לימא מסייעא ליה הכל שוחטין ואפי' כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר ומפרש דערל היינו מומר לערלות ומומר היינו אוכל נבלות לתיאבון ודחי דדילמא מומר לאכול נבלות לתיאבון אין שחיטתו כשרה והאי מומר היינו מומר לעכו"ם וכדרב ענן דאמר דמותר לאכול משחיטתו ואסיקנא התם לרב ענן בתיובתא וממילא קם לה פירושא דברייתא דערל היינו מומר לערלות כלומר שאינו רוצה להצטער ודמי לאוכל נבלות לתיאבון ולא כמו שפירש"י מטעם במצוה זו דאם כן היינו אפיקורוס ושחיטתו נבלה קתני מיהא מומר לערלות בהדי מומר לאכול נבילות לתיאבון מה זה בעי בדיקת סכין גם זה כן. ודעת רבינו שכל שאינו עושה להכעיס כלומר כמי שאינו מאמין במצוה זו מיקרי אוכל נבילות לתיאבון ואפילו ראינוהו דשביק היתרא ואכיל איסורא יש לנו לתלות שאי זה נחת רוח יש לו באכילת נבילה מבאכילת כשרה שאל"כ לא הוה שביק היתרא ואכיל איסורא. אבל הר"ן כתב חלוקה שלישית והיא אוכל נבלות שלא לתיאבון מ"מ אינו להכעיס וכתב שצריך בזה לבדוק לו סכין ולעמוד על גביו מתחלה ועד סוף ורבינו ירוחם כתב שדעת הפוסקים דכל היכא דשביק היתרא ואכיל איסורא מקרי מומר להכעיס: **ואם היה מומר לעכו"ם וכו'.** בריש חולין אסיקנא דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה חוץ ממומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא:

טו מי שהוא פסול לעדות וכו'. סברת רבינו היא דע"כ לא קאמר רבא ההיא דבודק סכין ונותן לו אלא בישראל מומר שפירוש מומר שהוא מועד לעבור על המצוה ההיא

מגיד משנה

אוכל נבלות להכעיס מה יהא דינו אם יהא סגי ליה בבדיקת סכין או לא. והיותר קשה שבדברי רבינו שכתב ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהיה מומחה שהרי לא הוזכרה בדיקת סכין כה"ג אלא באוקימתא דרב אשי ורב אשי והבירייתו לא הזכירו מומחה כלל ורבינא לבדו הוא שהזכירו כדכתיבנא וכולהו לא ס"ל כרבינא כדאמרינן בגמ' כולהו כרבינא לא אמרי להך לישנא דאמרן מומחין אין שאין מומחין לא קסברי רוב מצויין מומחין הן אלמא אפי' לרב אשי דמוקי מתניתין בישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון ס"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואין צריך בדיקה תחלה כשאר כל בני אדם דסתמן בחזקת יודעין הם. וראיתי שהרא"ש ז"ל חשש לקצת הקושיות אלו ותירץ שאפשר דסבר רבינו דכיון דמחזיק שלאותו שכר על עבירה מן העבירות שבתורה חיישינן דספק שלא לטרוח לקיים שום מצוה כהלכתה ונקט רבא מומר אוכל נבילות לתיאבון לאשמועינן דשרי לאכול משחיטתו ע"י בדיקת סכין ולא אמרינן דדש ביה כהיתרא דמי ליה. ואחרים כתבו דדין זה שכתב רבינו לאו מאוכל נבילות לתיאבון למד כן אלא דין מומר לאחד משאר עבירות אתא לאשמועינן ולמדה מאותה הברייתא שהביאו בתלמוד לסיועי לרבא דקתני בה הכל שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר ואסקינן בה וקסבר מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה ואע"ג דלא קם ההוא סיועא מהאי ברייתא לרבא בזמנא קמא בתר הכי כדאותב רב ענן אוקמוה כרבא ומ"מ בין שהיה סיוע לרבא או לא הדין אמת הוא דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה ופשוט ומה שהצריכו רבינו לבדוק לו סכין משום דסבירא ליה לרבינו שברייתא זו בישראל בודק סכין ונותן לו איירי דומיא דישראל מומר דהא מינה אתינא לסיועי לרבא אבל במומר אוכל נבילות לתיאבון לא סבירא ליה כרבא כלל דאמר בודק סכין ונותן לו וכ"ש במומר אוכל נבילות להכעיס דלעולם לאלו לא מהני בדיקת סכין דכיון דפקרי למידש בהאי עבירה עצמה לא מהניא ליה בדיקת סכין כלל ולא שיעמדו אחרים על גבן דחיישינן דלמא דרסי או עבדי חלדה ולאו אדעתייהו דאחרים ולא מהניא בדיקת סכין אלא למי שהוא מומר לעבירה אחת מן העבירות חוץ משחיטה ובהכי ניחא דלא הביא רבינו כלום דברי רבא שאמר אבל אם לא בדק לא ישחוט וכו'. וזו דעת מקצת הראשונים בדברי רבינו וכתבו דכן דעת הרי"ף ז"ל שהרי השמיט דין אוכל נבילה לתיאבון ודין אוכל נבילות להכעיס משום דס"ל דלאו הלכתא נינהו. וזהו דעת רבינו אבל אחרים כתבו שיש ארבעה דינים חלוקים בענין המומר. הדין הראשון מומר לעבירה אחת מן העבירות חוץ מע"ז ומחלל שבת בפרהסיא שוחט לכתחלה בינו לבין עצמו ואפילו בלא בדיקת סכין וסומכין עליו בבדיקת סכין ובשחיטה לגמרי וכדתניא הכל שוחטין ואפילו ערל ואוקימנא מאי ערל מומר לערלות ובכאן לא הוזכרה בדיקת סכין כלל וזה שלא כדעת רבינו כמו שכתבנו. הדין הב' אוכל נבלות לתיאבון וזה בודק סכין ונותן לו משום דהוא לא טרח לתקן אבל אינו חשוד שיניח דבר היתר ויאכל האיסור ולזה אין צריך שיהיה ישראל עומד על גביו ולא יוצא ונכנס ולא להאכילו ממנה כזית דאלפני עור לא תתן מכשול לא חייש ודוקא בודק סכין ונותן לו אבל אין ליתן לו בלא בדיקה לשחוט על סמך שיבדוק הסכין אחר השחיטה דחיישינן דילמא משתלי ולא בדיק וקאכיל איסורא דהרי אם היה סכינו פגום לא טרח לתקן ואסקינן דכל הסכינין בחזקת פגומות הן ואם שחט ולא בדק לו סכין קודם שחיטה בודק סכינו לאחר שחיטה אם נמצאת יפה שחיטתו כשרה ואם לאו שחיטתו פסולה הלכך אם נאבד הסכין קודם בדיקה שחיטתו פסולה ומיהו נראה אם שחט בסכין של טבח שהיא מוצנעת אצלו הדיר לשחיטה דהיא כשרה דסכין של טבח בחזקת בדוק הוא וכשם שהאמינוהו על השחיטה ולא הצריכו לעמוד אחרים על גביו הכי נמי איהו נאמן היכא דשחט בינו לבין עצמו ונמצאו שני סכינין חד בדוק וחד לא בדוק לומר שבבדוק שחט והוא הדין היכא דנמצא בשר בידו ונמצא בעיר מקולין וטבחי ישראל דנאמן לומר כשר הוא וטעמא חד לכולהו דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ולא חייש אלפני עור לא תתן מכשול ודייקינן האי מדאמרינן בגמרא האי ישראל מומר היכי דמי אי דאיתיה לסכין לבדוק ואי דליתיה לסכין מאי הוי דלמא בסכין פגומה הוא שחט מדקאמרינן אי איתיה לסכין אי ליתיה ולא קאמרינן אי ידעינן בהיזה סכין שחט משמע דכל אימת דהא נפיק סכין מתותי ידיה אין חוששין דבסכין אחר שחט ונאבד וזה אחר. ויש אומרים דוקא בשהו שעה או שתים שלא היה לו פנאי ללכת לדרכו ולמצוא אחרת בשוק אבל אם היה לו פנאי בהאי ודאי לא סמכינן אדיבוריה ולפי דעת זה נראה שאין להקל בהוראה שכתבנו למעלה היכא דיש בידו שני סכינין והראשון נראה עיקר מטעמא דאמר דלא שביק היתרא ואכיל איסורא. וראיתי לעמודי עולם שנחלקו בשבדק סכין בתחלה אי צריך נמי לבדוק לו סכין לבסוף וכן נמי אם צריך לבדוק לו סימנין אחר שחיטה וכן נמי אם שוחט בהמות רבות אם צריך לבדוק לו סכין בין כל אחת ואחת, יש מהם שכתבו דצריך בכולהו לבדוק אחריו ויש מהם שאמרו דכל עוד דלא הזכיר רבא אלא בדיקת סכין דלכתחלה היינו דוקא דבעינן למבדק ולא מילתא אחריתא. ותמיה לי דבריהם דהרי ודאי אין מקום כאן למחלוקת זו כלל דהני כולהו ככר נחלקו בהם חכמי ישראל לענין ישראל הכשר כמו שכתבנו כל פרטי דין ודין מדינים אלו במקומו. ולדעת המצריכין בישראל הכשר אין ספק שצריך ג"כ במומר זה דלא טפי מישראל הכשר ומה שלא הזכירם רבא משום דסמך בזה כדינו דדין ישראל הכשר ואין ביניהם שום הפרש אלא בבדיקת סכין דבתחלה משום דלא טרח לתקן ולדעת המקילין בישראל הכשר דלא צריך למבדק בחדא מהנך ה"ה במומר זה דלא מחמירין עליה אלא בדיקת סכין בתחלה לחוד דאינו טרח דאם שאמר דבישראל הכשר אינו צריך לבדוק ובמומר זה צריך הוה ליה לרבא לפרש. הדין הג' באוכל נבילות להכעיס בהאי איכא פלוגתא בין רבוותא איכא מ"ד דודאי לכתחלה לא ישחוט ואפילו בבודק סכין ונותן לו ואפילו בישראל עומד על גביו מתחלה ועד סוף אבל בדיעבד ובדק סכין ונתן לו ואחרים עומדין על גביו או אם נמצאת סכינו יפה אחר שחיטה שחיטתו כשירה בדיעבד דלא דמי לנכרי אלא דמורד במצוה זו וכל שראו אותו שנעשית כהוגן שחיטתו כשירה בדיעבד וזהו דעת הרשב"א והרא"ה אבל אחרים כתבו דאוכל נבלות להכעיס הוי דינו כעכו"ם גמור לענין שחיטה ואפילו אחרים עומדים על גביו ובודקין לו סכין לא מהני ואפילו בדיעבד שחיטתו נבלה וזהו דעת הרא"ש והר"י ז"ל. הדין הד' מומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא או לנסך לע"ז יין בזה ליכא פלוגתא דלכ"ע שחיטתו נבילה ולא מהני בדיקת סכין ולא אחרים עומדין על גביו אלא דינו כעכו"ם גמור לכל דבריו וככר כתבתי למעלה אי מקרי מומר בשחיטה ראשונה אי לאו. ורבינו כתב דין חמישי והוא:

טו מי שהוא פסול לעדות וכו'. בזה כתב שהוא שוחט בינו לבין עצמו וגם לא הצריך בזה לבדוק לו סכין ודבריו צריכין עיון דנראין כסותרין זה את זה דלמעלה כתב ישראל מומר לעבירה מן העבירות וכו' שצריך לבדוק לו סכין וכאן כתב שמי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות שוחט בלי בדיקת סכין. וי"ל דלמעלה איירי במומר לעבירה שהוא מומר

הרדב"ז (סכ"י)

תאב לאכול בשר לא טרח למצוא סכין בדוקה אבל מומר לאחת משאר עבירות א"צ לבדוק לו הסכין ונקט רבא אוכל נבלות לתאבון דסד"א כיון דדש ביה נעשית לו כהיתר וליכא למימר לא שביק היתרא ואכיל איסורא קמ"ל דאפילו האי שחיטתו כשרה ע"י בדיקה הכל בשאר עבירות מנא ליה דצריך בדיקה סכין. וי"ל דסמך רבינו עלה דהא דתניא הכל שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו מומר והאי ערל היינו מומר לערלות ומומר היינו מומר לאותו דבר ומה מומר לאותו דבר צריך בדיקת סכין אף מומר לערלות צריך בדיקת סכין ואע"ג דאמר תלמודא לא מסייעיה לרבא מהכא דחייה בעלמא היא דכרבא קי"ל וכפשטא דברייתא: **ואם היה מומר לע"ז וכו'.** הכי אמרינן התם מומר לע"ז הוי מומר לכל התורה כולה, וכן מחלל שבת בפרהסיא משוי להו התם: **או מין והוא הכופר בתורה וכו'.** התם תניא שחיטת מין לע"ז פתו פת כותי יינו יי"נ ספריו ספרי קוסמין פירותיו טבלים ובמין ישראל איירי מדתניא פירותיו טבלים ובניו ממזרים וכ"ש שחיטת מין נכרי:

טו מי שהוא פסול וכו'. וא"צ לבדוק לו סכין דדוקא מי שהוא מומר לעבירה שהוא מוחזק בהותה עבירה אבל מי שנפסל לעדות מפני עבירה שעשה באקראי בעלמא א"צ לבדוק לו סכין. כן נראה מדברי רבינו ופשוט הוא:

אלו

משנה למלך

טו מי שהוא פסול לעדות וכו'. (א"ס כתב מרן ז"ל סברת רבינו היא דע"כ לא קאמר רבא ההיא דבודק סכין ונותן לו אלא בישראל מומר שפירוש מומר שהוא מועד לעבור על המצוה ההיא וכו', ועיין בדברי הרב המחבר פ"ג מהל' שגגות דין ז' באורך):

ספק

לחם משנה

דדש ביה כהיתרא דמי ליה כדאמרו בגמרא. וי"ל דנקט לשאר עבירות לאשמועינן דאפ"ה בעינן בדיקת סכין שיבדקו ויתנו דלא כהרא"ש ז"ל ודינא דמומר אוכל נבילות לתיאבון בבדיקת סכין סגי משמע מלשון רבינו שהרי סתם תני לעבירה מן העבירות ובזה נכלל אוכל נבילות לתיאבון: **או אפיקורוס והוא הכופר בתורת ה' וכו'.** קשה דבהלכות תשובה לא מנה האפיקורוס הכופר בתורת ה' שמנה חמשה מינים וכופר בתורה מנאו מפני עצמו שאמר שלשה הם הכופרים וכו' ואיך כתב כאן או אפיקורוס והוא הכופר בתורה. ע"ק שנראה מלשונו דדוקא כופר בתורה שבכתב הרי הוא כעכו"ם ושחיטתו נבילה אפילו אחרים עומדים על גביו שכ"כ הרי הוא כעכו"ם אבל כופר בתורה שבעל פה כבדוק וביישום אם אחרים עומדים על גביו מותר ואמאי הא מנה בהלכות תשובה הכופרים בלבה כופר בתורה שבכתב וכופר בתורה שבע"פ, ואע"פ שיש חילוק מ"מ שלא חילוק זה לענין שחיטה וצ"ע:

מומר לאותה עבירה וכאן איירי שעובר על קלה עבירות אבל לא דרך המרה וכזה מותר לשחוט בלא בדיקת סכין משום דלא שביק היתרא ואכיל איסורא. ועדיין דבריו צריכין עיון כי טעם זה לא נאמר בתלמוד אלא גבי מומר אוכל נבלות לתיאבון ובבדיקת סכין. כתב ה"ר דוד כהן ז"ל בתשובת שאלה שאם הפילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא פנה ידוע ושחט אחר שיש מי שכתב ששחיטתו נבילה דדמי להשוד לאותו דבר דעבר על החרם ויכולין הצבור לאסור המותר ואסור לכל בני העיר לאכול מה שאוסרין עכ"ד:

טז אלו הצדוקים והבייתוסים וכו'. נראה דלמדה מאוקימתא דאביי דפירש מתניתין הכל שוחטין ואפילו כותי בד"א בשישראל עומד על גביו אבל יוצא ונכנס לא יוציא וכו' ועם היות דאסיקו בגמ' דכותיים עכו"ם גמורים הם היינו שמצאו להם דמות יונה דמהאי טעמא עשאום עכו"ם גמורים אבל צדוק ובייתוס דלא שייכא להון ע"ז הרי הם בחזקתן ואין להם איסור אלא שמא יקלקלו והם אינם נאמנים לומר לא קלקלנו ולפיכך אם אחרים עומדים על גבן ורואו את השחיטה מתחלה ועד סוף שחיטתן כשרה. וא"ת למה לא כתב רבינו דאם לא ראה אותם דמוחק בשר כזית דהכי אוקמה רבא בתר הכי ואפילו לאביי מוקי הכי ביוצא ונכנס דס"ל דלא ישחוט לכתחלה. וי"ל דכל עוד דאינם נאמנים משום שאינם מאמינים בתורה שבעל פה ויש בשחיטה כמה דקדוקים אפשר שהם טועים בהם ואפילו שיאכלו הם איך ראוי לאכול על סמך קבלתם ומה שהתירו התלמוד דבימיהם היו בקיאים בדקדוקי מצות כישראל בכל מצוה שהחזיקו בה ובדורות האחרונים פרקו עול כשם שהשחיתו הכותיים דרכם וזהו שדייק רבינו בדבריו שכתב אלו הצדוקים ר"ל אלו של דורות הללו ולפיכך אין להם תקנה אלא בישראל עומד על גביהם וכדומה לזה אמרו בירושלמי דפסחים פ"ק לגבי כותיים אפילו בדברים שהם נאמנים בהם דאמרינן התם תני רשב"ג אומר כל מצוה שהכותיים אין בה מדקדקים בה יותר מישראל אמר ר' שמעון הדא דתימא בראשונה שהיו מושקעין בכופרנהון אבל עכשיו שאין להם לא מצוה ולא שיירי דמצוה חשודים הם ומקולקלים הם ע"כ. נמצא עתה דכותי דינו כעכו"ם לכל דבריו לפיכך לא הוצרך רבינו לכתבו ולדוקי ובייתוסי בשישראל עומד על גביו שחיטתן כשרה. ולפאי לרבינו בפירוש המשנה שאוסר הצדוקים והבייתוסים שכתב שם ז"ל ומהנאי המומר הזה ג"כ שמותר לאכול משחיטתו שלא יהיה צדוקי ובייתוסי, ואם נאמר שדברי רבינו שם בשאין ישראל עומד על גביו הם הם דבריו שכתב כאן ואם דברי רבינו שם כוללין אפילו בשישראל עומד על גביו אפשר שחזר בו. וכלל גדול יהיה בידך שהרבה דברים חזר בו בחיבורו זה ממה שכתב בפירוש המשנה וכתב ה"ר אברהם חסיד בנו דעל מה שכתוב בחיבור ראוי לסמוך דנעשה בזקנותו וכן כתב הרשב"א בתשובת שאלה:

יז כשהיו ישראל במדבר וכו'. הם דברי ר"ע דגרסינן בפ"ק (דף כ"ד) תניא כי ירחק ממך המקום וכו' וזבחת מבקרך וכו' ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לאסור להם בשר נחירה שבתחלה הותר להם בשר נחירה ועכשיו שגלו יכול שיחזרו להיתרם הראשון כך שנינו לעולם שוחטין. ואע"ג דר' ישמעאל פליג עליה דר' עקיבא דסבר דבשר נחירה לא אשתרי כלל הא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו:

פ"ה א כבר ביארנו בהלכות וכו'. כבר הרחיב הרב ז"ל בפ"ד מהל' איסורי מאכלות הדיבור בזה ולפיכך סמך כאן על מה שכתב שם. וכבר נתבאר שם פירוש דבריו שהם בנויים על המדרש האמור במכילתא ובשר בשדה טרפה אין לי אלא בשדה בבית מנין אמרת נבלה וטריפה הקישן הכתוב מה נבלה לא חלק בין בבית בין בשדה אף טרפה כן הא מה ת"ל ובשר בשדה טרפה דבר הכתוב בהווה. ובמשנה ח' אלו טרפות אמרו כל שאין כמוה חיה טריפה. ואסיקו בגמרא סימן לטריפה י"ב חודש. ודע כי מה שהוזכר בהרבה מקומות שהטריפה הלמ"מ אמת הוא שמה"ת למדנו שהטריפה אינה חיה אבל פרטי הטריפות לידע איזו היא שממיתה ואיזו היא שאינה ממיתה לא נתבאר בתורה אלא נאמרו למשה על פה כשאר תורה שבע"פ שהיא נקראת קבלה. והוי יודע שכל מה שהיא הלמ"מ אין הפרש בו לשאר הדברים הבאים בתורה בפירוש לענין להלוך בספקו להחמיר בשל תורה:

ב ואלו הן דרוסה וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ג) אמר עולא שמונה מיני טריפות נאמרו למשה בסיני נקובה פסוקה נטולה והסורה קרועה ודרוסה נפולה ושבורה. ובגמ' תפס אותם עולא כל המנוי מנוי קודם כי הנקובה היא נקובת הריאה והיא מצויה תדיר יותר מכולם כמו שנבאר ולפיכך החמירו בה יותר משאר טרפות ואח"כ פסוקה וכל הבאים

הסיח ופרק עולם מעל צוארו אבל מי שהוא פסול לעדות בשביל [illegible] על אחת מהמצות הרי זה שוחט לעצמו ובודק לעצמו:

טז אלו הצדוקים והביתוסים וכו'. למדה רבינו ממאי דאוקי אביי מתניתין דהכל שוחטין ואפילו כותי וכשישראל עומד על גביו ואע"ג דלא נפקא לן מידי לגבי כותיים דהא אסיקנא שעשאום כעכו"ם גמורים לכל דבריהם מ"מ נפקא לן לגבי צדוקים וביתוסים דצדוקים וביתוסים לדידן ככותיים קודם שעשאום כעכו"ם דמו:

יז כשהיו ישראל במדבר וכו'. פ' הכל שוחטין (דף י"ז:) גמ' הכל שוחטין ולעולם שוחטין מאן תנא וכו' אמר רב יוסף ר"ע היא דתניא כי ירחק וכו' וזבחת וכו' ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לאסור להם בשר נחירה שבתחלה הותר להם בשר נחירה משנכנסו לארץ נאסר להם בשר נחירה ועכשיו שגלו יכול יחזרו להיתרן הראשון לכך שנינו לעולם שוחטין ואע"ג דדחי לה רבא דלא אתיא מתניתין כר"ע מ"מ קושטא דמילתא הכי הוא דר"ע הכי ס"ל:

פ"ה א כבר ביארנו בהלכות איסורי מאכלות. בפ"ד:

ב ומ"ש ויש שם חלאים אחרים וכו' ושמונה טרפיות נאמרו למשה מסיני ואלו הן וכו'. מימרא דעולא ר"פ אלו טרפות (דף מ"ג): ומ"ש

ישראל ואפילו הרשעים מהן: **טז** אלו הצדוקין והבייתוסין ותלמידיהן וכל הטועים אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפנינו הרי זו מותרת. שאין איסור שחיטתן אלא שמא יקלקלו והם אינן מאמינין בתורת השחיטה לפיכך אינן נאמנין לומר לא קלקלנו: **יז** כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נוחרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות. ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים שנאמר איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו' למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה' וגו'. אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר: **יח** ומצוה זו אינה נוהגת לדורות אלא במדבר בלבד בעת היתר הנחירה. ונצטוו שם שכשיכנסו לארץ תאסר הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה. וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה שנאמר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' אלהיך וגו'. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות לשחוט ואחר כך יאכל:

פרק חמישי

א **כבר** ביארנו בהלכות איסורי מאכלות שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למות. ולא נאמר טריפה אלא שדבר הכתוב בהווה כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא מתה: **ב** ויש שם חלאים אחרים אם יארעו לה תחשב טריפה והן הלכה למשה מסיני. ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני ואלו הן. דרוסה. נקובה. חסרה

א טור סי' כט סמ"ג לאוין קלד עשין סג:

הרדב"ז (מכ"י)

טז אלו הצדוקים וכו'. וצריך לבדוק גם הסכין שהרי אינם מאמינים בתורת בדיקת הסכין וזה בכלל מ"ש רבינו ואם שחטו בפנינו וכו' כלומר בסכין בדוקה. ולא הזכיר רבינו שחיטת כותי דאמר ר' חנין א"ר יעקב בר אידי אמר ריב"ל משום בר קפרא ר"ג וב"ד נמנו על שחיטת כותי ואסרוה ומ"ש הר"נ בר יצחק דמות יונה מצאו להם בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה:

יז כשהיו ישראל במדבר וכו'. הוצרך רבינו לכתוב זה דלא תימא כיון דנחירה אסורה וקרא דוזבחת בקדשים כתיב א"כ עיקר שחיטה אינו אלא מדרבנן קמ"ל דבסיני ציוו בשיכנסו לארץ תאסר הנחירה ומצוה לשחוט ולאכול ולפיכך נמנית עם שאר מצות עשה של תורה:

פ"ה א כבר בארנו וכו'. ס' אלו טרפות (דף מ"ג) אמר עולא שלשה מיני טרפות נאמרו למשה מסיני נקובה ופסוקה וכו' ופתח בנקובה לפי שהוא בשכיחה הרבה ורבינו פתח בדרוסה משום דקאי אקרא ובשר בשדה טרפה לא תאכלו: הדרוסה

לחם משנה

טז שאין איסור שחיטתן וכו'. כלומר כיון שאין האיסור מצד שהם עכו"ם אלא שמא יקלקלו לכך כשאחרים עומדים ורואו שלא קלקלו מותר: והם אינם מאמינים וכו'. עתה הוקשה לו כיון שכן א"כ אפילו אין אחרים עומדים ע"ג הא לא חשידי דעברי אלפני עור וא"כ לא יתנו לישראל דבר אסור לזה אמר שלהם נראה להם שאינו אסור כלל לפיכך אינם נאמנים:

יז כשהיו ישראל במדבר וכו'. שם פ"ק (דף י"ז) מחלוקת ר"ע ורבי ישמעאל ור"ע סבר לא בא הכתוב וכו'. וקרא דאל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' מפרש רבינו שר"ע יפרש אותו בכי האי גוונא שלא יוכל לשחוט אלא קדשים בלבד אבל שאר חולין אין שוחטין ורש"י ז"ל לא תירץ כן אלא אמר דהשוא בקדשים כתיב ר"ל שהקדשים לא הביאום לפתח אוהל מועד אבל חולין מותר לאוכלם:

פ"ה ב ושמונה מיני טרפיות וכו'. פרק אלו טרפות (דף מ"ג) אמר עולא ח' מיני טרפיות נאמרו לו למשה בסיני נקובה ופסוקה נטולה וחסורה קרועה ודרוסה

מגדל עוז

פ"ה כבר ביארנו בהלכות מאכלות אסורות כו' עד סוף הפרק. פרק אלו טריפות (דף מ"ב מ"ג):

חסרה. נטולה. פסוקה. קרועה. נפולה. ושבורה: ג אע"פ שכולן הלכה למשה מסיני הן. הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה. וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור. ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן ספקין מותרים כמו שיתבאר: ד אהדרושה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו הבהמה וידרוס עליה בידו. או ידרוס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד. *ובבהמה דקה

א טור שם סי' נז: *ס"א ובחיה דקה:

כסף משנה

ג ומ"ש אע"פ שכלן הל"מ הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה וכו'. ומ"ש ושאר שבעה מיני טרפיות יש בהם ספיקות מותרים כמו שיתבאר:

ד הדרושה הוא שיטרוף הארי וכו'. משמע דס"ל לרבינו שאם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב ומשמע דס"ל נמי שאם היא גסה מהארי דינה כארי דכיון דקאמר וכיוצא בו אם כן ארי לאו דוקא ומ"ש אח"כ ואין דריסה בבהמה גסה וחיה גסה אלא לארי בלבד לאו למעוטי מינים שהם כארי אתא אלא למעוטי מינים שהם למטה מהארי אתא. ומיהו אפשר לדחות דארי דוקא ומ"ש וכיוצא בו היינו לרבות זאב בדקה אבל בגסה ארי דוקא ולא מין אחר אפילו גדול ממנו ובדקה מן הזאב ולמעלה. ומ"ש ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד בר"פ אלו טריפות (דף מ"ב) תנן ודרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה ובגמ' (דף נ"ג:) אמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעי בגמרא למעוטי מאי ואיכא תרי לישני בגמרא בלישנא קמא אמרינן דרב אתא לאשמועינן דזאב אפילו בגסה נמי דרים ולב"א למעוטי חתול כלומר דלא אתא רב לאשמועינן דזאב אפילו בגסה נמי דרים דליתא דזאב אין לו דריסה אלא בדקה דלא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים וכתבו הר"ן והרשב"א שדעת התוס' דכיון דספיקא דאורייתא הוא נקטינן להומרא כל"ק אבל הרי"ף פסק כל"ב וכך הם דברי רבינו וכן פסקו הרשב"א והרא"ש והר"ן. ומ"ש דחיה גסה דינה כבהמה גסה לענין זה. ומ"ש ובבהמה דקה וחיה דקה

מגיד משנה

הבאים אחריה כל המנוי מנוי קודם. ורבינו נקט אותה כפי מדרגתה כי הדרוסה החמירו בה מפני שבאה בפירוש בתורה וכן נקובה החמירו בה הרבה דוק ותשכח כי הקודמת בדברי רבינו תמצא בה חומרא יתירה על חברתה ואלו השמונה הם סוגים ותחתיהם כל ענפי הטרפיות ופרטיהם:

ג אע"פ שכולן הלל"מ וכו'. *דברי רבינו כאן תמוהים וכמעט שהם סותרים דבריו שכתב בפ"ד מהלכות איסורי מאכלות שעם כתב שכולם הם בכלל ובשר בשדה טרפה ונראה שדין אחד לכולם. וכאן כתב שיש הפרש ביניהם להחמיר בספק דרוסה משאר טרפיות. וכבר השיגו הרמ"ך השגה ע. ונראה שאינה השגה כל כך דעם היות שרבינו סובר שכולם הם בכלל ובשר בשדה וגו', לענין ללקות עליהם מלקות דאורייתא הוא. דסבר כן הכל אעפ"כ אפשר שנחמיר בדרוסה והוא שנלך בספקה להחמיר. אבל עדיין דברי רבינו אינם נוחין לי כפי הכלל המסור בידינו שהזכרתי לעיל שכל מה שבא למשה מסיני אע"פ שאינו כתוב בפירוש בתורה שראוי לילך בספיקו להחמיר וא"כ מה נשתנה דין דרוסה משאר טרפיות לילך בספקה להחמיר היה לנו לילך בכולן בספיקן להחמיר שהרי רבינו מודה בכלל זה שכן כתב רבינו שקדושי כסף הם מדרבנן וכשתחפש בכל דבריו תמצא שאין בהם כלל לקדושי ביאה שבאו בפירוש בתורה ודוק ותשכח בהרבה מקומות בפירושו למשנה דכל מה שבא מקובל ממשה הוא כשל תורה לכל דבר. ועוד בשאר שבעה מיני טרפיות מה נשתנו קצתם מקצתם בספקם לילך בקצתם בספקן להחמיר ובקצתם בספקן להקל. ועוד שהרי רבינו מודה בדרוסה בקצת דינין שנסתפקו בה דאזלינן לקולא כמו שאמר ספק קניא ספק שונרא אימא קניא: לכן אני אומר כדי ליישב דברי רבינו שאין הכי נמי שכל דבר המקובל ממרע"ה הוא כשל תורה והולכין בספקו להחמיר. אבל יש ספק הוא סוג יפלו תחתיו ארבעה מיני הספק: הראשון, בדבר שהוא שקול ואין הדעת יכולה להכריע בו לא לצד איסור ולא לצד היתר בזה ודאי הנו אומרים דכל מה שהוא הלל"מ הולכין בו להחמיר ולא שנא בזה דרוסה משאר כל הטרפיות שדין אחד להם: השני, דבר שדינו ידוע ולא נפל בו שיקול הדעת אבל נסתפק בו לפי ראות העין שלא יכלה העין לשלוט על אמתת הענין לידע מהותו. כגון שהיה נוטה לצד אסור ומותר בזה נמי כל הטרפיות שוות ואזלינן בהו לחומרא: השלישי, ספק דבר שנעשה מהיים או לאחר מיתה וכיוצא בו בזה ודאי לא החמירו בשאר טריפות ולזה תלינן בנקיבת הריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא או בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן נקובין וכל דדמי להו דתלינן דנעשו לאחר מיתה. אבל בספק דרוסה מחמרינן בכה"ג כגון שנכנס הטורף לבין השוורים ונמצאת רושם הדריסה בגב השור דתלינן בטורף ולא אמרינן בכותל נתחכך ובשאר טריפות לא מחמרינן כולי האי. וזהו שכתב רבינו וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסורה ר"ל כל ספק שיסתפק בדרוסה אסורה כשהיא דרוסה לפנינו ונסתפקנו אם דריסה זו מחמת הדורס או לא אז מחמרינן בה ובתנאי שיהיה הדורס בפנינו כמו שנכתוב בפ"ד לאפוקי ספק כלבא ספק שונרא. והחומרא זו שהחמרנו בדרוסה לא מן הדין היא אלא שהחמירו בה חז"ל. וזהו שדייק רבינו בדבריו שכתב לפיכך החמירו בה וכו' ולא כתב דין הוא להחמיר וכו' דודאי מדינא לא מחמרינן בה יותר משאר טרפיות אלא חומרא שהחמירו בדרוסה לפי שבאה מן התורה בפירוש. וא"ת טעמא שהקלנו בה בספק נקובה משום דקי"ל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה אבל הכא דאיכא חיה ים לאסור. לאו מילתא הוא דכל בהמה בחזקת שלימה ובריאה היא והוה לן למימר בהמה בחזקת בריאה היא עד שיודע לך במה נדרסה דהאי בחזקת איסור דאמרינן איסור אבר מן החי הוא או שחיטה שאינה כמו שפירשנו אבל לשאר מילי בחזקת היתר היא לכל דבר אלא ודאי כמו שכתבנו: הרביעי, ספק אם היה במציאות או לאו כגון ספק קניא ספק שונרא בזה אפילו בספק דרוסה מקילינן דאינו דומה לארי שנכנס לבין השוורים דהתם ודאי אתחזק הטורף ואין ספק כי אם במה לבד אם היא מהטורף או לאו אבל בספק קניא יש שני ספקות אם היה הטורף במציאות ואף אה"ל במציאות היה שמא בקנים נטרפה והוה להו תרי ספיקי דבשל תורה ספק ספקא לקולא וכפי מיני הספקות תמצא שינוי בדרוסה עצמה ובשאר שבעה מיני טרפיות. זהו מה שנראה לי ליישב דברי רבינו ויש לזה הוכחה בגמ':

ד הדרושה וכו'. שפוט בכמה מקומות: ואין דריסה בבהמה וכו'. תנן במתני' ר"פ א"ט ודרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה ואמרינן עלה בגמרא אמר ר"י אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעופות מן הנץ ולמעלה למעוטי מאי אילימא למעוטי חתול חנינא ודרוסת הזאב וכי תימא הא קמ"ל דזאב בגסה נמי דרים והא תנן ר' יהודה אומר דרוסת זאב בדקה ודרוסת ארי בגסה וכי תימא ר' יהודה מפלג קא פליג והא אמר ר' בנימין בן יפת א"ר אלעא לא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים גברא אגברא קא רמית והי בעית אימא למעוטי חתול מהו דתימא תורתא דמלתא קתני קמ"ל ע"כ בגמרא. ופירושא דמעתה הכי הוא דלליבנא קמא אמרינן דרב לא אתא למעוטי חתול דממתני' שמעינן ליה מדתנן ודרוסת הזאב דמשמע זאב אין חתול לא אלא אתא לאשמועינן דאפילו בגסה זאב נמי דרים ומילתיה דרב להאי ליבנא ע"כ הכי הם מתפרשים בבהמה מן הזאב ולמעלה כלומר דזאב כלמעלה ממנו דהיינו ארי ואפילו בגסה נמי דרים ולא בא למעט למטה ממנו אלא אתא לאשמועינן דדינו כלמעלה ממנו ופליג אדר' בנימין בן יפת שפירש דר' יהודה דמתני' אתא לאשמועינן פי' דברי חכמים אלא ר' יהודה פליג אחכמים ת"ק דידיה דאלו ת"ק זאב אפי' בגסה דרים שדינו כלמעלה ממנו כדאמרינן מן הזאב ולמעלה סר"ל זאב כלמעלה ממנו דהיינו ארי. וללישנא בתרא דאיבעית אימא לא אתא לאשמועינן שהזאב דורס בגסה דלעולם זאב אין לו דריסה בגסה כלל ולא אתא לאשמועינן אלא שאין לחתול דריסה בדקה ואע"ג דממתני' הוה שמעינן לה דתנן ודרוסת הזאב אי לאו דרב הוה אמינא דה"ה חתול והאי דתנן במתני' הזאב משום דאורחיה דזאב למטרף קמ"ל רב דדוקא זאב הוא דלית ליה דריסה ולעולם ר' יהודה דמתני' לפרושי מלתייהו דחכמים אתא כדר' בנימין בן יפת. וכתב בעל ספר התרומות כיון דאיכא תרי שינויי לשינויא קמא פליגא ולשינויא בתרא לא פליגא אזלינן לחומרא כלישנא קמא והלכה כרב דאמר פליגי והלכה כחכמים דסברי דורס בגסה. אבל רבינו ס"ל כיון דאיכא תרי לישני דשינויי שבקינן ההוא שינויא קמא דפליגי אמוראי ותנאי ונקטינן כשינויא בתרא דלא פליגי תנאי ואמוראי וזהו דעת הרי"ף ז"ל והרבה מגדולי האחרונים. ויש מן המפרשים דסברי דגסה לא איקרי אלא דוקא שור גדול וכיוצא בו אבל אם הוא קטן כגון עגל וכיוצא בו אע"פ שיש במינם גסה דינם כדקה. והארים כתבו דהשם שינוי במשנה ואין לחלק ביניהם וכן היא סברת רבינו וסברא נכונה היא שהרי טעמא דדרוסה לאו משום שסופה לינקב הוא דא"כ דרוסה בכלל נקובה הויא דהא קי"ל דכל (עוד) [שעומד] לינקב כנקוב דמי אלא ודאי טעמא דדרוסה הוא משום שהארס שורף וסופה למות ולפי זה חלקו חכמים הדורסים והנדרסים כפי הפועל והמתפעל שיש בריה גדולה שטבעה הזק ואינה מתפעלת מכל חיה ויש אחרת פחותה ממנה ומתפעלת. ולפי גודל חכמת בעלי התלמוד חלקו הדברים ולפיכך אין לנו להוסיף על מה שנזכר בפירוש בתלמוד: והוי יודע שיש לארי דריסה בכל מיני בעלי חיים ואפי' שיהיו גדולים ממנו דהרי לא חלקו בו כלל וה"ה לחיה שהיא גדולה ממנו שיש לה דריסה בכל. ובדוב ובנמר איכא פלוגתא בין רבוותא דיש מהם שכתבו שאין להם דריסה ואע"פ שהדוב שכול והנמר עז אינם דורסים. ויש מי שכתב דכל חיה שמאה שאינה גסה מן הזאב אין לה דריסה בגדולה שבדקה כגון כבשים ועזים ואפי' היא כזאב אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות. ואם היתה גסה מן הזאב דינה כזאב ויש לה דריסה בדקה אבל לא בבהמה גסה אפי' היא גדולה כארי. ואם היתה גדולה מן הארי הרי היא כארי ויש לה דריסה בכל וכן מוכח מדברי רבינו:

*על דבריו אלו רמז כבר במגיד משנה לפ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו', וע"ש בכ"מ:

ובגדיים

הרדב"ז (סב"י)

ד הדרושה הוא שיטרוף וכו'. שם במשנה ודרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה ואמר ר' אילעא לא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים ואמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעופות מן הנץ ולמעלה והזאב בכלל אבל למטה ממנו אין להם דריסה:

ובגדיים

לחם משנה

ודרוסה נפולה ושבורה לאפוקי לקותא דרכים בר פפא ע"כ. ויש תימה בדברי רבינו דמן הגמרא נראה דלפי דברי רבינא הם תשעה שהוא מוסיף על השמונה לקותא ומאן דמני ח' לית ליה דרכים וא"כ איך פסק כאן רבינו שהם ח' ולבסוף פרק ח' פסק כרבים דלקותא בכוליא טרפה. ונראה לי שהוא מפרש שמה שאמר לאפוקי לקותא דרכים אינם דברי הגמרא אלא דברי עולא הם ועולא הוא דקאמר דהשמונה שאמר למשה בסיני הם לאפוקי לקותא דרכים שאינו נכנס בכלל הח' כלל ורבינא סובר רבינו שיתרץ שלעולם שאמרו למשה בסיני השמונה אבל לקותא בכוליא הוא בכלל נטולה שכיון שנמסה בשרה כבשר סמא הוא ליה כמאן דליתיה ולכך רבינו דפסק כרבים משום דהלכתא טופיה פסק דלקותא בכלל נטולה. וכ"ת מנא ליה לרבינו שרבינא יתרץ שהוא בכלל נטולה לימא דלא יסבור שהם שמונה י"ל דלא מסתבר ליה לרבינו למימר דפליגי בענין הקבלה ועדיף ליה טפי לומר דבענין הקבלה הם שוים ולא פליגי אלא אם הוא בכלל נטולה או לא:

ד הדרושה הוא שיטרוף וכו'. בפרק א"ט (דף נ"ג:) דרוסת הזאב אמר ר"י אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעופות מן הנץ ולמעלה ואמרו שם מן הזאב ולמעלה למעוטי מאי ואמרו שם בגמרא אי בעית אימא לעולם למעוטי חתול ולאו פלוגתא ר' יהודה דמתניתין מפרש דברי ת"ק ופסק רבינו הכי: ואין דריסה בבהמה גסה וכו'. שם ר"פ א"ט (דף מ"ב) במשנה דברי ר' יהודה ולא פליג ת"ק עליה כדפרישית:

ושועל

דקה* מן [א] הזאב ולמעלה. ובגדיים וטלאים אפילו חתול ושועל ונמייה וכיוצא בהן יש להן דריסה וכל שכן בעופות: ה והנץ יש לו דריסה ואפילו בעוף גדול ממנו. אבל שאר עופות הדורסים יש להן דריסה בעוף שכמותן. ואין להן דריסה בעוף שהוא גדול מהן: ו ויש להולדה דריסה בעופות. וכלב אין לו דריסה כל עיקר לא בעוף ולא בבהמה וחיה. והנץ יש לו דריסה בגדיים וטלאים

*ס"א ובחיה דקה:

מגיד משנה (מכ"י)

ובגדיים וטלאים וכו'. שמועה שם פ' אלו טרפות (דף נ"ב:) אמר רב עמרם אמר רב חסדא דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים. ובגמ' איכא תרי לישני בלישנא קמא מחלק בין מצילין לשאינן מצילין פי' דכשמצילין הנדרס מיד הדורס מתוך כך הדורס כועס וארס שלו חזק וממית אבל כל שאין מצילין אין חוזק בארס שלו. ולהאי לישנא אם יש לה מצילין או שהיא מצלת את עצמה יש דריסה לחתול ונמייה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות ואם אין מצילין אין להם דריסה ואפי' בעופות. וללישנא בתרא אין חילוק בין מצילין לשאין מצילין דבכל ענין יש להם דריסה בגדיים וטלאים וכ"ש בעופות. ויש שפסקו כלישנא קמא. ורבינו פסק כלישנא בתרא דהרי לא חלק וכן בהלכות כלשון רבינו ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. וכתבו המפרשים ז"ל שעכשיו נוהגים היתר באלו החתולים שנכנסין ללול של תרנגולין ואע"פ שהיה ראוי לחוש בדבר והם סומכים בכך מפני שהחתולין שלנו בני תרבות הם וכל שלא הכהו אין חוששין לו אבל הכהו ודאי חיישינן: ושועל שכתב רבינו איכא תרי לישני בגמ' אליבא דרב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי ללישנא קמא אין דריסה לשועל וללישנא בתרא אית דריסה לשועל ורבינו פסק כלישנא בתרא וכן כתוב בהלכות רי"ף. ודקדקו המפרשים ז"ל דדוקא בחתול דהיינו בגדיים וטלאים אבל באימרי רברבי לא דהא דרוסת הזאב בדקה תנן וכי היכי דממעטינן מינה חתול ה"ה דממעטינן שועל דתרוייהו למטה מן הזאב נינהו וכן מוכחא סוגיא דשמעתין וכן פסקו רבותינו בעלי התוס' וכתבו דההוא עובדא דהיכי דמייתי בגמ' משמיה רחל דרחל קטנה הוות וזהו דעת רבינו ושמהו המדוייקת:

ה והנץ יש לו דריסה ואפי' בעוף וכו'. בפ' א"ט (דף נ"ג) בעי רב אשי שאר עופות טמאים יש להם דריסה או אין להם דריסה א"ל רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא אמר שאר עופות טמאין יש להם דריסה והא אנן תנן ודרוסת הנץ בעוף הדק דרוסת הנץ בדכוותיה ואיכא בדזוטרי מינייהו ואיכא דאמרי דרוסת הנץ ברברבי מיניה ואיכא בזוטרי מינייהו. ורבינו פסק כלישנא בתרא וכן פסק הרי"ף ז"ל: ודע שדעתם ז"ל שיש דריסה לנץ ואפי' בעופות הגסים כגון אווזים ותרנגולים וכיוצא בהן דבעוף אין חילוק כלל. ויש הוכחה לדבריהם מדאמרינן בגמרא ודרוסת הנץ בגדיים וטלאים אי איקיב לבית חללו פסולה ואי איתא דאין דריסה לנץ בעופות הגסים כגון אווזים אמאי נקט בגדיים וטלאים ליפלוג בדידה ולימא אווזים ותרנגולים אלא ודאי יש לנץ דריסה באווזים ותרנגולים וכן פירש ר"י דברי רי"ף ז"ל: ומ"ש רבינו אבל שאר עופות וכו'. משום דס"ל דבכולהו עופות טמאים חוץ מן הנץ והגס השנויים במשנה מספקא ליה וכן דעת הראשונים ורש"י ז"ל. ויש לאחרונים דרך אחר בשמועה זו ולא כתבתיה כאן משום שאין רבינו מסכים לדעתם:

ו ויש להולדה דריסה וכו'. פשוט שם במילתיה דרב עמרם שכתבנו לעיל שמסיים בה ודרוסת חולדה בעופות. ומדקאמר בעופות סתם משמע דבכלהו עופות יש להולדה דריסה. ואמרינן תמן בעא מיניה רב כהנא מרב יש דריסה לחתול או אין דריסה להחול א"ל אף לחולדה יש דריסה. יש לחולדה דריסה או אין דריסה לחולדה א"ל אף לחתול אין דריסה. לחתול ולחולדה יש להם דריסה או אין להם דריסה א"ל לחתול יש דריסה לחולדה אין דריסה. ולא קשיא הא דא"ל אף לחולדה יש דריסה בעופות הא דא"ל אף לחתול אין דריסה באימרי רברבי. הא דא"ל לחתול יש דריסה לחולדה אין דריסה בגדיים וטלאים. וריב"ש ז"ל פירש דכל הני בעיי הוו בכמה זימנין דפעם ראשונה היה עוסק בעופות ושאלו אם יש דריסה לחתול והשיבו אף לחולדה יש דריסה. ופעם אחרת היה עוסק באימרי רברבי ושאלו אם יש דריסה לחולדה והשיבו רב אף לחתול אין דריסה. ופעם אחרת היה עוסק בגדיים וטלאים ושאלו אם יש לחולדה וחתול דריסה בהם או לא והשיבו לחתול יש לחולדה לא: וכלב אין לו דריסה וכו'. פשוט שם כלשון רבינו אמר רב יוסף נקטינן אין דריסה לכלב והטעם שאין לכלב ארס כלל. והוי יודע דכל הני דאמרינן אין להם דריסה מ"מ אם נקב בצפרניו עד שהגיע לבית החלל טריפה ואפי' הכן בשור הגדול שמא ניקב אחד מן האיברים הפנימיים ואין בדיקה לנקב מה שהוא כל שאין מקומו ידוע: והנץ יש לו דריסה וכו'. שם הקשו על רב עמרם שאמר משום רב חסדא דיש דריסה לחתול ולנמיה בגדיים וטלאים מברייתא דקתני דרוסת חתול נץ ונמיה עד שתנקב

כסף משנה

דקה מן הזאב ולמעלה מפורש כל"ב שכתבתי. ומ"ש ובגדיים אפילו חתול ושועל ונמייה שם אמר רב עמרם אמר רב חסדא דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים עוד שם (דף נ"ג) אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי אין דריסה לשועל וכו' ואיכא דאמרי אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי יש דריסה לשועל. וכתב הרי"ף דהוה ליה ספיקא דאיסורא ולחומרא וכ"כ הרא"ש. וכתב עוד ודוקא בטלאים וגדיים דלא עדיף מחתול וגם למטה מהזאב הוא ואין לו דריסה בדקה וכן כתבו הרשב"א והר"ן וכן דעת רבינו:

ה ומ"ש והנץ יש לו דריסה ואפילו בעוף גדול ממנו אבל שאר עופות הדורסים יש להם דריסה בעוף שכמותן וכו'. שם (דף מ"ב) במשנה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס ובגמרא (דף נ"ג) בעי רב אשי שאר עופות טמאים יש להם דריסה (או אין להם דריסה) אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא אמר שאר עופות טמאים יש להם דריסה והא אנן תנן ודרוסת הנץ בעוף הדק ומשני דרוסת הנץ בדכוותיה ואידך בדזוטר מיניה וא"ד דרוסת הנץ בדרב מיניה ואיכא בדכוותייהו ופסק כל"ב ולחומרא וכן פסקו הרי"ף והרשב"א ויש לתמוה למה לא הזכיר רבינו דין עוף הגס השנוי במשנתנו ואפשר שמפרש דכי אמרינן וא"ד דרוסת הנץ בדרב מיניה ואידך בדכוותייהו ה"ק דוקא נץ דורס בדרב מיניה ובלבד שיהא מן הדק אבל כל שאר מינין לא שנא שלמטה מן הנץ ל"ש שלמעלה הימנו ואפילו גס לית להו דריסה בדרב מניה ולפי זה מתני' ה"ק דרוסת הנץ בעוף הדק ואפילו בדרב מיניה ודרוסת הגס אפילו בעוף הגס ובלבד שיהא דכוותיה:

ו ויש לחולדה דריסה בעופות. שם בעיא דאיפשיטא ומימרא דרב חסדא: וכלב אין לו דריסה כל עיקר וכו'. מימרא שם: והנץ יש לו דריסה בגדיים וטלאים וכו'. ברייתא שם (נ"ב:) דרוסת הנץ ונמייה עד שתנקב לחלל ואוקימנא בגדיים וטלאים ומדברי רבינו והרי"ף משמע דמשום דריסה נגעו בה דזיהרא דידיה מיקלא קלי כשהוא מטילו בפנים דוקא וכ"ל שטעמם מדאוקימנא לה בגדיים וטלאים ואי משום ניקב לחלל הוא ולא משום דריסה מאי איריא גדיים וטלאים אפילו שור הגדול נמי אלא ע"כ משום דריסה הוא ומש"ה דוקא גדיים וטלאים: ודע דברייתא הכי מיתנייא דרוסת חתול נץ ונמייה עד שתנקב לחלל וכיון דפסקינן כוותיה בנץ קשה אמאי לא פסקינן כוותיה בחתול ונמייה דלא הויא דריסה עד שתינקב לחלל. ונראה שהטעם דכיון דרב חסדא אמר דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים ולא הזכיר נקובת חלל הכי קי"ל ודחינן ברייתא מקמי דברי רב חסדא דהוה קים ליה כברייתא וידע דלאו דמתכא היא מיהו בנץ שלא נחלק בו רב חסדא בהדיא נקטינן כברייתא:

אין

הרדב"ז (מכ"י)

ובגדיים ובטלאים וכו'. שם אמר רב עמרם א"ר חסדא דרוסת חתול ונמייה בגדיים ובטלאים דרוסת חולדה בעופות. ושועל אית ליה דריסה בגדיים וטלאים כדאיתא התם וכ"ש דאית להו דריסה בעופות ואפילו בגדול מהם:

ה והנץ יש לו דריסה וכו'. שם בעי רב אשי שאר עופות טמאים יש להם דריסה או אין להם דריסה ואסיקנא כלישנא בתרא דרוסת הנץ בדרבה מיניה ואידך בדכוותייהו:

ו והכלב אין לו דריסה וכו'. שם אמר רב יוסף נקיטינן אין דריסה לכלב: והנץ יש לו דריסה וכו'. שם תניא דרוסת חתול נץ ונמייה עד שתינקב לחלל

לחם משנה

ושועל ונמייה וכו'. שם (דף נ"ב:) אמר רב חסדא דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים ודרוסת חולדה בעופות והקשו מברייתא דאמרו דרוסת חתול נץ ונמייה עד שתנקב לחלל וכו' ואמרו שם דקשיא לרב חסדא דהא בגדיים וטלאים איירי דומיא דנץ כדכתבו התוס' ואוקמוה בגמרא כל"ב דא"ד הא מני ברבי היא דתניא ברבי אומר כו' וכ"ה ס"ל כרבנן דבין במקום שמצילין בין במקום שאין מצילין יש דרוסה. ופסק רבינו כי הך שינויא ולכך כתב סתם דיש לו דריסה בגדיים וטלאים. ומ"ש שתנקב לבית חללו משמע דאין דעתו כפירש"י ז"ל שמפרש שתנקב לבית חלל ר"ל בקוץ בעלמא וטרפה משום דחיישינן שמא ניקבו הדקין ואי אפשר להם בדיקה כמו שפירש"י ז"ל גבי קוץ עד שתנקב לחלל אבל רבינו ז"ל סבור דכשניקב לבית החלל מטעמא דארס טרפה ואע"ג דבדקו יפה ולא מצאו נקב בדקין כלל מ"מ מטעמא דארס נאסר אבל בקוץ שנקב לחלל בבדיקת הדקין סגי וכן הוא דעת ההלכות וכתב הרא"ש ז"ל ומדקדקין מדקתני דרוסת חתול נץ ונמייה עד שתנקב לחלל אלמא כשניקב לחלל מקרי דרוסה ומטעם דרוסה נאסר ולכך לא הצריך כאן רבינו בדיקה ולמטה גבי קוץ הצריך בדיקה:

ושועל וכו'. שם (דף נ"ג) אמר רב כהנא וכו' אין דרוסה לשועל איני והא כי אתא רב דימי אמר מעשה ודרס שועל רחל במרחץ של בית היני ובא מעשה לפני חכמים ואמרו יש דרוסה אמר רב ספרא השיא חתול הוה איכא דאמרי אמר רב כהנא וכו' יש דרוסה לשועל איני והא כי אתא וכו' ההוא כלב הוה וכו' ע"כ. ורבינו פסק כלישנא בתרא וא"ת אמאי קאמר דלשועל יש דרוסה בגדיים וטלאים דמשמע דבאימרי רברבי לא והא רחל גדולה היא כדפרש"י גבי גדיים וטלאים ומודה רב חסדא באילים ורחלים דמתניתין וכו' וא"כ דללישנא בתרא אמרו דמה שאמרו אין דרוסה לרחל הוא כלב אבל שועל יש דרוסה לרחל א"כ אמאי לא פסק דיש לשועל דרוסה ברחל. ונראה דהוא סבור ודאי דשועל גריע מחתול והראיה דללישנא קמא אמרו דמה שאמרו שם יש דרוסה ההוא חתול הוה משמע דעדיף חתול משועל וא"כ להך לישנא בתרא לא ס"ל דגריע חתול משועל ולכל הפחות שוים הם והך לישנא דקאמר ההוא כלב הוה דמשמע דשועל אפילו לרחל יש דרוסה ס"ל דלא כר"ח דקאמר דחתול בגדיים דוקא אית ליה דרוסה ולא ברחלים וה"ה שועל דמשמע ליה יש דרוסה לשועל כולל בכל בהמה דקה אבל לדידן דקי"ל כר"ח דאפילו חתול בגדיים דוקא כ"ש שועל. אי נמי י"ל מדלא משני גמרא דהסיא ברחל בגדולה והך דיש דרוסה הוא בקטנה ש"מ דההוא ברחל איירי בקטנה דהוא דומיא דגדיים וטלאים והטעם כמו שכתבו התוס' וא"כ לא הוה רב דימי משמיע חדוש בהאי מעשה:

ה והנץ יש לו דריסה וכו'. שם גבי בעיא דרב (אשי) בעופות טמאים (דף נ"ג).

ו והנץ וכו' והוא שתנקב לבית החלל. פסק כברבי דאית ליה הכי דע"כ לא פליגי

הגהות מיימוניות

[א] כר' אליעזר דאמר לא בא ר' יהודה דאמר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה אלא לפרש דברי חכמים וכן פסק ר"י אלפס ובספר התרומה פסק דהואיל ויש אמוראים דאמרו דר' יהודה בא לחלוק וא"כ לחכמים אסור דרוסת הזאב בגסה יש להחמיר בדבר ס"ת כתב דברי כולם ולא הכריע ע"כ:

וטלאים והוא שיקוב בצפרניו לבית החלל: ז אין דריסה אלא ביד הטורף אבל ברגליו אין חוששין לה. ואין דריסה אלא בצפורן אבל [נ] בשן אין חוששין לה אלא אם כן נקב עד בית החלל בודקין שמא נקב אחד מן האיברים שנטרפת בנקיבתן. ואין דריסה אלא בכוונת הטורף. אבל אם נפל הדורס ונשתקעו צפרניו בנטרף אין זו דריסה. ואין דריסה אלא מחיים. אבל אם דרס ונהרג ועדיין ידו בדרוסה ולא שמט צפרניו ממנה אלא אחר מותו אין חוששין לה: ח וכיצד דין הדרוסה. כל מקום שאמרנו חוששין לה שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל שלו מכף הירך עד הקדקד. אם נמצאת כולה שלימה מכל מיני טרפות ולא נמצא בה רושם הדריסה הרי זו מותרת. ואם נמצא בה רושם הדריסה הרי זו טריפה

א שם:

כסף משנה

ז אין דריסה אלא ביד הטורף וכו' עד אין חוששין לה. מימרא דאביי שם:

ח וכיצד דין הדרוסה וכו'. שם (דף נ"ד) אמר רב נחמן האלהים מורה בה רב בדרוסה לבדוק מכפא דמוחא ועד אטמא. ומ"ש אי זהו רושם הדריסה שיאדים הבשר כנגד בני מעים. שם (דף נ"ג:) ר' נחמן אמר וכו' בדרוסה משיאדים הבשר כנגד בני מעים רב זביד מתני הכי בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעים בסימנים עד שיאדימו סימנין עצמן ומשמע דקי"ל כרב זביד דהא לא פליג אדר"נ ומשמע דדוקא בסימנין לא סגי בהאדים בשר כנגדן לפי שקשים הם אצל דריסה אבל כל שאר אברים שהבהמה נטרפת בהאדים בשר כנגדן טרפה ואע"ג דלא אמרינן הכא אלא האדים בשר כנגד בני מעים היינו משום דהשתא ס"ל דלא בעינן בדיקה אלא כנגד בני מעים ובסימנין אבל ה"ה דלמאי דאסקינן דבעיא בדיקה מכפא דמוחא ועד אטמא שכל שהאדים בשר כנגד אבר שהבהמה נטרפת בו טריפה דסוף האדם לאכול ולנקוב האבר הנטרף וכן משמע מדברי הטור אבל רבינו שלא כתב אלא עד שיאדים בשר כנגד בני מעים משמע דסבר דדוקא כנגד בני מעים אמרו אבל כנגד שאר אברים שהבהמה נטרפת בהם לא ומיהו אפשר דמשום דרוב הטריפות הם בבני מעים

מגיד משנה

שתנקב לחלל אבל דרוסה לית להו ואקשינן ואיסברא כן לא דרים והא תנן ודרוסה הגן ומפרקינן לא קשיא כאן בעופות כאן בגדיים וטלאים. וה"פ דמתני' ומתנייתא לא קשו אהדדי דמתני' דתנן וכן יש לו דריסה איירי בעופות ובהו אית ליה דריסה וברייתא דקתני אין דריסה לגן עד שיקוב לחלל איירי בגדיים וטלאים. ולפירש"י ז"ל משום נקב נגעו בה דלא גרע מקוץ אם ניקבה לחלל פסולה דחיישינן שמא ניקבו בני מעיים אבל אי לא אינקבה לחלל כשרה לפי שאין ארס שלו מזיק אפי' בגדיים וטלאים. אבל הרי"ף ורבינו סברי דנקיבת חלל בגן משום דרוסה נגעו בה. ויש סיוע לדבריהם דהרי בברייתא דרוסה קרינן לה דומיא דחתול אלא דבעינן ליהוי עד בית החלל. וכתב הרשב"א ז"ל דנפקא בין פירוש רש"י ז"ל לפירוש רבינו דאילו בקוץ אע"ג דניקב לחלל אית ליה בדיקה אבל בנקיבת גן כיון שניקב החלל והאדים הבשר טריפה ואין לו בדיקה. ולמאן דמפרש דקוץ נמי לית ליה בדיקה איכא לפרושי איפכא דאילו בקוץ אין לו בדיקה כלל דנקב כל שהוא אינו ניכר אבל בגן בודקין אותו אם ניקב לחללו והאדים הבשר מבפנים טרפה ואם לאו כשרה:

ז ואין דריסה אלא ביד הטורף וכו'. שם אמר אביי נקטינן אין דריסה אלא ביד הטורף לאפוקי רגל דלא. וטעמא דמילתא דאין הארס של הדורס אלא בידו אבל לא ברגלו וטעם הענין נתברר בספר בעלי חיים: ואין דריסה אלא בצפורן וכו'. שם כלשון רבינו אין דרוסה אלא בצפורן לאפוקי שן דלא ופירש"י ז"ל דאין ארס חיה בשיניה: ואין דריסה אלא בכוונה וכו'. שם אין דריסה אלא מדעת לאפוקי שלא מדעת דלא. ופירש"י ז"ל דכיון שלא מדעת נפל על הבהמה כגון שנפל מן הגג אע"פ שנשתקעו צפרניו בגבו אין מטיל בה ארס: ואין דריסה אלא מחיים וכו'. שם לאפוקי אחר מיתה דלא. אמרי השתא שלא מדעת אמרת לא לאחר מיתה מיבעיא לא צריכא דדרים ופסקוה לידיה מהו דתימא בהדי דדרים שדי זיהריה קמ"ל בהדי דשליף שדי זיהריה. ולפי זה כתבו המפרשים ז"ל דאפי' האדים הבשר כנגד בני מעיים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא בדלא מספקא לן בדרוסה כלל ולפי זה למדו קצת מן המפרשים ז"ל דהיכא דשחטו לנדרס מקמי דליפקליה דורס לסימוניה כשרה דכיון דאינה לדריסה אלא בסוף הכיא שעתא כבר נשחטה ובתנאי שיתברר לו שלא השמיט ידו הדורס מגבו עד שנהרג אבל כגון העופות שנשמטין מיד הדורס אחר שהוכו פעם ופעמים אין להתיר. וכתבו רבותינו בעלי התוס' כי המחפין לצפרני הדורס בכסף וכיוצא בו ואח"כ לדין בו שהוא מותר גמור לפי שאינו יכול להטיל ארס:

ח וכיצד דין הדרוסה וכו'. שמעתא שם יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דרב נחמן וקאמר דרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים רב נחמן אמר האלהים מורי בה רב מכפא ועד אטמא מאי כפא אילימא כפא דידא היינו כנגד בני מעיים אלא מכפא דמוחא ועד אטמא. ובענין תואר הבדיקה לא נחלקו דכולהו מודו דהכי היא ודאי כמו שכתב רבינו. אבל למאי מועלת הבדיקה נחלקו בה המפרשים. יש מי שכתב דאין בדיקה זו מועלת אלא דוקא לספק דרוסה אבל דרוסה ודאית לא מהניא לה בדיקה שפעמים שמאדים הבשר ואין יכול האדם לכוין כראוי. ואחרים כתבו דבדיקה לעולם מהניא בין לספק דרוסה בין לדרוסה ודאית והכריעו דבריהם מהניא דאמרינן בדרוסה עד שיאדימו הסימנין עצמן אבל אם האדים הבשר שכנגד הסימנין לא. הרי נראה דבדרוסה ודאית עסיקינן דיש לה בדיקה שהרי האדים הבשר ועוד הכריחו רבותינו בעלי התוס' מכמה ראיות דדרוסה ודאית יש לה בדיקה וכן היא דעת הרשב"א ז"ל והרא"ש וכמה מגדולי המורים ורבינו נמי הכי ס"ל דיש בדיקה לדרוסה ודאית שכן התחיל וכיצד דין הדרוסה ולהלן כתב ספק דרוסה אסורה עד שתבדק כדרוסה ודאית משמע דדרוסה ודאית יש לה בדיקה. וזה שכתב רבינו מכף הירך ועד הקדקוד ולא כף בכלל קאמר דמסכף ולמטה וכף בכלל ודאי א"צ בדיקה ואפי' האדים שם הבשר ואפי' נתמסמס מכה הארס כשרה דרואין אותו כאילו אינו ואם אין בו טרפות רואין אותו כאילו ניטל וכשרה אבל אם היה במקום צומת הגידין חיישינן משום צומת הגידין ומדקאמר עד הקדקד משמע שצריך לבדוק כנגד הסימנין. ולפי זה כתבו קצת מן המפרשים שדוקא לעוף יש בדיקה לדרוסה אבל לא בבהמה כי אין הפרש בין ארס לספק נקב דבכולהו חיישינן שמא במקום נקב שחט ולעוף דאית ליה תקנה בבדיקתו שיפשוט הקנה לבדו כמו שכתוב למעלה מהניא בדיקה אבל בבהמה אין לה תקנה אבל אחרים כתבו דלא שנא עוף ול"ש בהמה כולהו אית להו תקנתא בבדיקה דאפילו נימא דבספק נקב אין בדיקה לושט אחר שחיטה דשמא במקום נקב אפילו הכי לספק דרוסה יש לו בדיקה מפני שהארס מתפשט וניכר אפילו לאחר שחיטה אע"פ ששחט במקום הארס וכן היא דעת רבינו ז"ל וכתב הרשב"א דצריך לבדוק סמוך לדריסה ואם לא האדים בשר אפילו מבחוץ כשירה דבידוע שלא דרס שאם דרס היה מאדים ואם לא בדק סמוך לדריסה חוששין לה שמא שינו מראיו מחוץ והסבריא וחלקו עליו קצת מהמורים דנראה להם דזו חומרא יתירה היא ואין לנו להחמיר יותר ממה שכתוב בתלמוד וכן נראה דעת רבינו ז"ל. ודע שיש מקצת הראשונים שכתבו שבדיקה שהוזכרה בתלמוד דוקא באותם דורות שהיו חכמים ובקיאים בבדיקה אבל בדורות הללו שאינם בקיאין בבדיקה כל ספק דרוסה אסורה ואחרים כתבו שבכל זמן וזמן אין לך אלא ב"ד שבימיך ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות וכן היא דעת רבינו ז"ל. ויש מי שהוסיף להחמיר דנהי דבשאר דורסים אפשר לבדוק אבל בדרוסת הגן שדריסתו דקה א"א לבדוק ומרפינן ליה להיתר בלא שום בדיקה ומייתו ראיה מהא דאמרינן בגמ' (דף נ"ג:) דאייתו לקמיה דשמואל ארבא דעופא שירוט קן ופדינהו במיא ואם איתא דיש בדיקה בדרוסת הגן אמאי לא בדיק להו. ויש מי שפסק דאפילו הגן אית ליה בדיקה ואמרי דלית הלכתא כשמואל דבגמ' מקשין עליה דשמואל אמאי פדינהו במיא וליפשי להו י"ב חדש ותריננא ושמואל חיים לתקלה וכיון דטעמיה משום הפסד לית הלכתא כוותיה דהא אמרינן בגמ' הני ביעי דספק טריפה שיהלא קמא מפסיק להו ואם איתא דחיישינן לתקלה היכי קאמר דמפסיק להו עד שתלה אחרינא דשמא ביניהם יארע תקלה שיאכלם בשעה א"ש לא חיישינן לתקלה:

איזהו

הרדב"ז (מב"י)

לחלל ואקשינן והסברא כן לא דרים והתנן ודרוסת הגן לא קשיא כאן בעופות כאן בגדיים וטלאים:

ז אין דריסה אלא ביד הטורף וכו'. אמר אביי נקיטינן אין דריסה אלא ביד אין דריסה אלא בצפורן אין דריסה אלא מדעת אין דריסה אלא מחיים ואקשינן השתא שלא מדעת אמרת לא לאחר מיתה מיבעיא לא צריכא דדרים ופסקו לידיה מהו דתימא בהדי דדרים שדי זיהריה קמ"ל בהדי דשליף שדי זיהריה:

ח וכיצד דין הדרוסה וכו'. שם א"ר נחמן האלהים מורה בה רב מכפא ועד אטמא כלומר מכפא דמוחא ועד אטמא ואע"ג דבעלמא א"צ לבדוק שאר מיני טרפיות חוץ מן הריאה דשכיחי בה שאני דרוסה דאיתרע חזקתה: ואם נמצא בה רושם וכו'. דסד"א אינה אסורה מה"ת אלא א"כ נטרפה ממש שהדריסה ניכרת קמ"ל דאם נמצא בה רושם אסורה מה"ת והאוכל ממנה לוקה דזיהרא מיקלא קלי ועבידא ליקב:

איזהו

לחם משנה

פליגי רבק עליה אלא גבי חתול ונמייה דאית להו כרב חסדא אבל כן מודו:

ז אבל בשן אין חוששין וכו'. שם (דף נ"ג:) מימרא דרב נחמן בקוץ עד שתנקב לחלל ופירש"י ז"ל אבל הגיע לחלל יש לחוש שמא ניקבו הדקין ובבדיקה אי אפשר שאין נקב דק ניכר בהם ע"כ. ורבינו אינו סובר כן אלא שמפני בדיקת דקין והר"א ז"ל בפ' ז' גבי אם היה ספק ניקב ספק אם אינו ניקב וכו' שכתב תבדק כל אחד מבני מעיים וכו' השיג עליו קשה בדיקת הדקין ע"כ. דעתו ז"ל כפירש"י ואני תמה עליו איך לא השיגו כאן גבי קוץ אלא שי"ל שהוא סבור שאין בדיקה בשן אלא כנגד הנקב ולכך אפשר לקיים דברי רבינו בכאן כשהנקב אינו כנגד הדקין אלא כנגד שאר איברים שנקיבתן במשהו ולכך כתב שתבדק אבל בדקין לא שייך בדיקה ולכך אין מקום השגה כאן אלא בפ' שפי שכתב שייך בדיקה לדקין: אבל אם דרס ונהרג כו'. שם אמרו לא צריכא דדרים ופסקוה לידיה מהו דתימא בהדי דדרים שדי זיהריה קמ"ל א היא גירסתנו ולפי זה מ"ש לאחר מיתה ר"ל מיתת אבר וכדפרש"י ז"ל אבל רבינו כתב ונהרג משמע דגירסתו היתה ופסקוה לרישיה ולפי זה א"ש מיתה שהיא מיתה ממש:

איזהו

הגהות מיימוניות

[נ] זאב שנשא טלה מן העדר בפיו והצילו הרועה אין חוששין לו דאין דריסה בשן ואם ספק אם דרסה ביד ונתערבה עם שאר בהמות יש להתירם מטעם ס"ס דעל כל אחת נאמר שמא אינה זו ואפילו אם היא זו שמא לא דרסה ביד. מיהו אומר רבינו דדבר שהוא ספיקא דאורייתא והוי בריה או דבר שבמנין אין להתירו בתערובת ע"י ספיקא עיין לעיל פ"א מהלכות מאכלות אסורות ע"ב:

טריפה ואסורה מן התורה: ט אי זה הוא רושם הדריסה. שיאדים הבשר כנגד בני מעים ואם נמוק הבשר כנגד בני מעים עד שנעשה כבשר שהרופא גוררו מן החבורה. רואין אותו הבשר כאילו חסר וטרפה: י ואם דרס בסימנין משיאדימו טריפה ודריסתן במשהו כיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה טריפה: יא ספק° דרוסה אסורה עד שתבדק כדרוסה ודאית. כיצד ארי שנכנס לבין שוורים ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן חוששין °שמא ארי דרסו. ואין אומרים שמא בכותל נתחכך. וכן שועל או [ג] נמייה שנכנס לבין העופות והוא שותק והן מקרקרין חוששין שמא דרס. אבל אם היה הוא נוהם והם מקרקרין מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן הנה [ד] נח רגזו. וכן אם שתק הוא והם אין חוששין שאילו הזיק היו מקרקרין: יב [ה] ספק שנכנס לכאן טורף או לא נכנס. או שראינו ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין אין חוששין. וכן עוף שנכנס לבין [ו] העצים או לבין

הקנים

מגיד משנה (מכ"י)

ט אי זהו רושם הדריסה וכו'. פשוט שם (דף נ"ג:) רב נחמן אמר בקון עד שתנקב לחלל בדרוסה משיאדים הבשר כנגד בני מעים: ואם נימוק הבשר וכו'. פשוט שם בעי רב אמי הומסם מהו אמר רבי זירא הא דבעי רב אמי כבר פירשה רב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד בני מעים ונתמסמס הבשר רואין אותו כאילו חסר ה"ד נתמסמס א"ר הונא בריה דר' יהושע כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי. ויש מי שהורה גם בזה דבזמן הזה אין אנו בקיאין בגרידה כלל וכבר כתבתי למעלה כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומיהו צריך להביא כל הבקיאין בדבר:

י ואם דרס בסימנין וכו'. שם (דף נ"ג:) רב זביד מתני הכי בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעים בסימנין עד שיאדימו סימנין עצמן וטעמא דמלתא משום דסימנין קשים הם אצל דריסה ולא חיישינן שמא נתחלחל האדם ולפיכך אינה אסורה משיאדים הבשר עד שיאדימו הם עצמם: ודריסתן במשהו וכו'. שם (דף נ"ד) בעי רב ביבי בר אביי ושט נקיבתו במשהו דריסתו במשהו קנה נקיבתו בכאיסר דרוסתו בכמה בתר דבעייה הדר פשטה אחד זה ואחד זה במשהו מאי טעמא זיהרא מיקלא קלי:

יא ספק דרוסה אסורה וכו'. פלוגתא שם (דף נ"ג) בין רב ושמואל דרב אמר אין חוששין לספק דרוסה ושמואל אמר חוששין לספק דרוסה ואע"ג דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי הכא איפסיקא הלכתא כשמואל משום דאמימר פסק הלכתא כוותיה ולא חש לדברי רב דהכי אתמר בגמרא אמר אמימר חוששין לספק דרוסה א"ל רב אשי לאמימר האי דרב מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי וכן פסקו כל הפוסקים:

כיצד ארי שנכנס וכו'. שם (דף נ"ג) אמר רב (אשי) ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן אין חוששין שמא ארי דרסו מאי טעמא רוב אריות דורסין ומיעוט אין דורסין פירש אע"ג דרוב אריות דורסין ומיעוט אין דורסין כל הדורס אין צפרנו נשמטת וזאת הואיל וצפורן יושבת לו בגבו אימא בכותל נתחכך ואקשינן אדרבה רוב שוורים מתחככין ומיעוט אין מתחככין וכל המתחכך אין צפורן יושבת לו בגבו וזאת הואיל וצפורן יושבת לו בגבו אימא ארי דרסו ומפרקינן היכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי מלתא אחזקיה והוה ליה ספק דרוסה ורב לטעמיה דאמר אין חוששין לספק דרוסה ע"כ. ואנן קי"ל כשמואל דאמר חוששין לספק דרוסה הילכך חוששין לארי שנכנס ואומרים ארי דרסו ולא שנתחכך בכותל והוא מה שפסק כאן רבינו. וכתבו המפרשים ז"ל כיון דקי"ל כשמואל ל"ש אם נמצאת צפורן לחה או יבשה ול"ש אחת או חמש וכש"כ מקום צפורן כלומר שלא נשמטה הצפורן ממקומה אלא מקומה ומכתה ניכרת בשור דבכולהו צריך בדיקה. ומה שלא כתב רבינו כלל אלו החלוקות משום דבגמ' הוזכרו כל אלו שאפילו לרב דאמר אין חוששין לספק דרוסה באלו מודה דחיישינן כמו שפירש שם. והוי יודע דאיכא פלוגתא בין רבוותא בענין השוורים האחרים שלא נמצאה הצפורן תחובה בגביהן שיש מי שהצריך להם בדיקה דכיון דנמצאת על גב אחד מהם ראיה היא שדרס וכיון שדרס חוששין לכולם ולא אמרו בקטע ראש אחד מהם דנח רוגזו אלא בשהרגו אבל בדרס אחד מהם כ"ש שכועס ומכה ודורס וזהו דעת הרשב"א ז"ל ונראה שאין כן דעת רבינו ז"ל שהרי לא הזכיר דין זה: וכן שועל וכו'. שם בפ' אלו טריפות (דף נ"ג) אתמר רב אמר אין חוששין לספק דרוסה ושמואל אמר חוששין לספק דרוסה דכ"ע ספק עאל ספק לא עאל אימא לא עאל ספק כלבא ספק שונרא אימא כלבא עאל שתיק ויתיב בינייהו אימא שלמא הוי קטע רישיה דחד מינייהו נח מרתחיה איהו קא מעועי ואינהו קא מקרקרין בעותי קא מבעתי אהדדי כי פליגי דאיהו קא שתיק ואינהו קא מקרקרין מ"ס מעשה קא עביד בהו ומ"ס מחמת בעתותיה קא עבדן ופסק רבינו כשמואל מהטעם שכתבתי למעלה הילכך כל דאיהו שתיק ואינהו מקרקרין מעשה קא עביד וצריכין בדיקה ואע"ג דדין זה לא הוזכר בתלמוד אלא לענין ארי למדו מדברי רבינו שה"ה לכל הדורסים. וכתב ה"ר ברוך בעל סה"ת דוקא כשהם במקום צר שאין להם יכולת לברוח מפניו אז אמרינן דאי איהו שתיק והם מקרקרין דחיישינן ובדקינן אבל היכא דעל בינייהו והם רועות במקום רחב שיכולות לברוח אע"ג דמקרקרן מחמת בעתותיה יש לתלות שרדף אחריהם ולא השיג אחד מהם וכ"כ הרשב"א ז"ל:

יב ספק שנכנס לכאן וכו'. כבר כתבתיה למעלה: וכן עוף שנכנס לבין העצים וכו'. מוכח לה מההוא בר אווזא דהוי בי רב אשי עאל לבי קניא ונפק אתא כי ממסמס קועיס

דמא

כסף משנה

מעים נקט הכי לישנא דהוא הדין לשאר אברים שבבהמה נטרפת בהם:

ט ומ"ש ואם נימוק הבשר כנגד וכו'. שם אמר ר"י אמר רב וכו' נתמסמס הבשר רואים אותו כאילו אינו ה"ד נתמסמס וכו' כל שהרופא גורדו ומעמידו בו על בשר חי ומפרש רבינו דהיינו לומר שרואין אותו בשר כאילו הוא חסר מגד האדם שהרפאו ואסור לפי שסופו ליקוב בני מעים וכן דעת הרשב"א ז"ל:

יא ספק דרוסה אסורה עד שתבדק וכו'. שם פלוגתא דרב ושמואל ואסיקנא דחוששין לספק דרוסה. ומ"ש כיצד ארי שנכנס לבין שוורים וכו' שם. ומ"ש וכן שועל או נמייה שנכנס לבין העופות וכו' עד או אינו מן הטורפין אין חוששין, שם. ומ"ש וכן עוף שנכנס לבין העצים וכו'. מעשה שם (דף נ"ג):

נקובה

הרדב"ז (מכ"י)

ט איזהו רושם הדריסה וכו'. שם אמר רב יהודה אמר רב הדרוסה עד שיאדים הבשר כנגד בני מעיים נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו ואמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהרופא גוררו ומעמידו על בשר חי. ויש מי שכתב דודאי דרוסה לא מהניא לה בדיקה ואין נראה זה דעת רבינו אלא אפילו ודאי דרוסה מהניא לה בדיקה והכי משמע פשטה דסוגיין:

י ואם דרס בסימנים וכו'. הכי אמר רב צריכה בדיקה ואפילו כנגד הסימנים ועד שיאדימו הסימנין עצמן אבל אם האדים הבשר כנגד הסימנים כיון שלא האדימו הסימנין לא ודריסתן במשהו ואפילו בקנה מ"מ זיהרא מיקלא קלי ואזיל:

יא ספק דרוסה אסורה וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ואמר אמימר הלכתא חוששין לספק דרוסה. ודקדקתי מלשון רבינו שכתב אסורה עד שתיבדק בדרוסה שאין ספק זה כשאר ספיקות שאם נתערבה באחרות יהיו מותרות משום ספק ספיקא אלא הרי היא כדרוסה ודאית ואם נתערבה באחרות כולן אסורות עד שיבדקו דבעלי חיים חשיבי ולא בטילי ולא דמי לספק נכנס טורף [ספק] לא נכנס וכו' דהתם לא אתחזק איסורא אבל ספק דרס כגון ארי נכנס ונמצא צפורן בגבו של אחד מהם הרי אתחזק איסורא:

ונמצא צפורן בגבו וכו'. וכ"ש אם נמצא בגבו מקום הצפורן וכ"ש אם נמצאת המכה יבשה וכ"ש אי איכא תרתי ותלת, ולפיכך השמיט רבינו כל הסיך דאביי דנמצא צפורן הוא קל מכולהו ופסקינן הלכתא כמ"ד חוששין: וכן שועל וכו'. שם ספק עאל ספק לא עאל אימור לא עאל ספק כלבא ספק שונרא אימור כלבא שתיק ואיתיב בינייהו אימור שלמא הוי קטע רישיה דחד מינייהו נח מריתחיה איהו קא מצריף ואינהו קא מקרקרן בעותי קא מבעתי אהדדי כי פליגי דאיהו שתיק ואינהו מקרקרן מר סבר דהיינו שמואל מעשה קא עביד וכיון דהכתי לא חתך ראשו של אחד מהם לא נח רוגזו וחוששין לכולם אם הם במקום שאינן יכולות לברוח ולא חילק רבינו בין יש מגילין לשאין מגילין [דהסיא] ברבי היא אבל רבנן פליגי עליה ואמרי בין יש מגילין בין אין מגילין חוששין לה. והיינו דמקשינן ללישנא קמא ובמקום שאין מגילין אין דרוסה והא הויא תרנגולת וכו'. וללישנא בתרא נמי מתמהינן ובמקום שאין מגילין אין דרוסה והא הויא תרנגולת ומתרצינן אליבא דרבי הלכה עלמה נמי כהלכה אחרים:

יב וכן עוף שנכנס לבין העצים וכו'. ההוא בר אווזא דהוה בי רב אשי וכו' ולא חיישינן לדריסה ומיהו צריך בדיקה שמא ניקב הסימן:

נקובה

לחם משנה

ט איזהו רושם הדריסה וכו'. שם (דף נ"ג:) בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד בני מעים נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו ע"כ. ופירש"י נתמסמס הבשר במקום אחר ורבינו מפרש נתמסמס הבשר כנגד בני מעים אע"פ שלא האדים:

יא ונמצא צפורן בגבו וכו'. שם אמר רב אין חוששין בצפורן בגבו ומבואר שם דרב לטעמיה דס"ל אין חוששין לספק דרוסה ואנן קי"ל דחוששין ולכך חוששין בצפורן: וכן שועל ונמייה וכו'. שם על ושתיק ואיתיב בינייהו וכו'. וכתב שועל ונמייה ונראה דהוא הדין נמי בין השוורים אלא דריהטא דגמרא בעופות דקאמר לעיל מיניה

ספק

משנה למלך

פ"ה יא ספק דרוסה אסורה. (עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ד מהלכות בכורות דין א'):

כיצד

הגהות מיימוניות

° [שם בטור ז"ל וא"א ז"ל כתב דאפילו בודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה וע"ש]:

° [הביא הטור שם בשם הרשב"א שלא לזה לבד חוששין אלא לכל השוורים שבדיר שכבר נתבאר שאין אומרים נח רוגזו אלא כשהרג אחד מהם אבל דרס ולא הרג אדרבא רוגזו ביותר ומכה ודורס וכתב עוד בר"א כשנכנס בכלוב של עוף או בדיר של בהמות שהוא להם מקום צר שאין דרך לברוח מפניו אבל אריה שנכנס למקום שהבהמות רועות שם אפילו שמענום צווחות והוא שותק אין חוששין שאנו אומרים ברחו מפניו ולא השיגם ע"כ]: [ג] וכמה פעמים שהחתול נכנס ונמצא בלול של תרנגולים וצועקים התרנגולים ואין נשמרין מלאוכלן אומר ר"י שיש למצוא היתר דדוקא במצילין עצמן שהתרנגולת בורחת מפני החתול או אם הכה אותה יש דרוסה שהרי ר"ת אומר יש דרוסה לחתול בגדיים וטלאים ומעמידה תלמודא במצילין דוקא וה"ה בעופות שאין דרוסה לחתול אלא במציל עצמו דהא מייתי ראיה מתרנגולת דרהיט שונרא בתרה ועייל לאינדרונא וכו' אבל בארי וזאב אין חלוק בין מצילין לאין מצילין בכל ענין דרסה ע"כ: [ד] ואם חתול הכה אחד מן התרנגולים אם הם במקום שאינן יכולין לברוח חוששין שמא גם האחרים הכה וכולן אסורין דלא אמר נח רוגזו אלא בקטע ראש אחד מהן ולא בהכאה אבל אם הם במקום שיכולין לברוח מותרים מס' התרומה והמצות ע"כ: [ה] עיין לקמן ספ"ט: [ו] ההוא בר אווזא דהות בי רב אשי דאזיל לבין קניא אתא כי מססמס קועיה דמא עד אימור קניא מחייה ומ"מ צריך בדיקה דשמא ניקבו בקנה הסימן והא דאמר פ' השוחט ושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים וכו' גבי ההוא בר אווזא דהות בי רב

תיוא

הקנים ויצא וראשו מנטף דם או צוארו אין חוששין לו שמא נטרף אלא אומרים שמא בעצים ניזק:

פרק ששי

א נקובה כיצד. אחד עשר איברים הן שאם ניקב אחד מהן לחללו במשהו טרפה ואלו הן. תרבץ הושט. וקרום של מוח הראש. והלב עם הקנה שלו. והמרה. וקנה הכבד. והקיבה. והכרם. והמסס. ובית הכוסות. והדקין. והריאה עם הקנה שלה: **ב** [א]תרבץ הושט כבר ביארנו שיעורו ושהוא המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן הושט אם ניקב לחללו במה שהוא טריפה: **ג** [ב]שני קרומות יש למוח שבראש. אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד הרי זו מותרת. ואם ניקב התחתון הסמוך למוח טרפה.

ומשיתחיל

א טור סי' לג סמ"ג שם: ב טור סי' לא:

כסף משנה

פ"ו א ב נקובה כיצד י"א אברים הם וכו' תרבץ הושט כבר ביארנו שיעורו אם ניקב לחללו במשהו טרפה. בר"פ אלו טרפות (דף מ"ג:) תרבץ הושט רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו וידוע דהלכה כרב באיסורי והכי עבד רבא עובדא. וכתבו התוס' והרשב"א והר"ן שכל הפסולין בנקיבה ויש להם חלל לא מיפסלו עד שינקב לחלל וזה דעת רבינו שכתב אם ניקב לחללו:

ג שני קרומות יש למוח שבראש וכו'. בר"פ א"ט (דף מ"ב) במשנה אלו בהדי טרפות ניקב קרום של מוח ובגמרא (דף מ"ה) רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה ואמרי לה עד דאינקיב תתאה אמר רב שמואל בר נחמני וסימניך הייתא דמתנח ביה מוחא אמר רבה בר בר חנא אמר ריב"ל כנגדו בבילים ניכר כך הוא הגירסא שלנו והרא"ש גורס רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה וכתב על זה פירש"י קרמא עילאה ואע"ג דלא אינקיב תתאה ועל דאמרי לה קרמא תתאה לא פירש כלום ויש ספרים שכתוב בהם ואמרי לה עד דאינקיב תתאה ונראה שכך היתה גירסת רש"י ולכך לא הוצרך לפרש. ורב אלפס כתב ניקב קרום של מוח קרמא תתאה טרפה קרמא עילאה כשרה וסימניך הייתא דמתנח ביה מוחא ונראה שהוא מפרש דהני תרי לישני פליגי דלישנא קמא סבר שהטרפות תלוי בעילאה ולא בתתאה ולישנא בתרא סבר שהטריפות תלוי בתתאה ולא בעילאה ופוסק כלשון שני לפי שר"ש בר נחמני וריב"ל מהדרי למיהב סימנא בקרום התחתון משמע שצריך להכירו לפי שבו תלוי הטרפות. והטור כתב וז"ל רב אלפס אוסר בתחתון ומתיר בעליון ורמב"ן כתב שמותר עד שינקבו שניהם עכ"ל. ואע"פ שלשון רב אלפס ולשון רבינו כמעט שוים חילק הטור ביניהם מפני שרב אלפס כתב ניקב קרמא תתאה טריפה קודם שכתב קרמא עילאה כשרה מבואר בהדיא דבקרמא תתאה לחוד טריפה אבל רבינו כתב ניקב התחתון טרפה אחר שכתב ניקב העליון ומשמע דכי קתני ניקב התחתון אניקב העליון דכתב ברישא סמך כלומר ניקב גם התחתון ועוד דמדכתב בניקב העליון בלבד ובניקב התחתון לא כתב בלבד משמע דבניקב אף התחתון קאמר דטרפה. והר"ן כתב מדברי הרי"ף נראה דאע"ג דלא אינקיב אלא תתאה בלחוד טרפה וכך הם דברי הרמב"ם בפרק ו' מהלכות שחיטה. אבל בחידושי הרמב"ן כתוב שלדברי הרי"ף לא מיטרפה עד דמינקבי תרווייהו ואינו נראה ומיהו יש נוסחאות בגמרא דגרסינן עד דמינקיב קרמא תתאה עכ"ל. וטעמא דמשמע להר"ן דלדעת רבינו באינקיב תתאה בלחוד טרפה משום דאם איתא שסובר דלא מיטרפה עד דמינקבי תרווייהו ה"ל למכתב הכי בהדיא והטור סובר דבדין הוא דאיבעי ליה למכתב הכי אלא שרצה לתפוס לישנא דגמרא כמנהגו:

ומשיתחיל

מגיד משנה (סכ"י)

דמא אמר רב אשי לאו אמרת ספק כלבא ספק שונרא אימא כלבא הכא נמי ספק קניא ספק שונרא אימא קניא מהייה. וכתב הרשב"א ז"ל דהא דאמרינן ספק קניא ספק שונרא דתלינן בקניא וכן נמי ספק כלבא וספק שונרא דתלינן בכלבא דוקא שמצוי לפניו כלב או קנה דאיכא למתלי בהו אבל אם באו לפניו כך ולא ידענו במה אין לתלות אלא במצוי:

פ"ו א נקובה כיצד וכו' תרבץ הושט וכו'. פרק א"ט (דף מ"ד) הכי אמר רב ושט נתנו בו חכמים שיעור וכו' מכלל דתרבץ הושט לאו מקום שחיטה הוא וקאמר במשהו, וכן היא בהלכות תרבץ הושט שניקב לחללו טריפה אע"ג דלאו מקום שחיטה הוא. ומה שכתב רבינו לחללו אע"פ שלא הוזכר בגמ' חלל אלא בלב דתנן במתני' ניקב הלב לבית חללו כתבו התוס' וז"ל בשאר נקובי לא אצטריך למיתני לבית חללו שהם דקים ופשיטא שאין נקב חשוב בהם כלל אם לא ניקב לבית חללו אבל לב שהוא עב ס"ד שאם ניקב בעומק חשוב נקב להכי תנא ביה לבית חללו ולפי זה למדנו שאם התחיל לשחוט בתרבץ הושט אפילו במשהו וגמרה בושט עצמו שחיטתו פסולה דכי אסקינן הגרים שלים ושחט שני שליסים כשירה דוקא בקנה הוא דקאמרינן הכי משום דטריפותו ברובו אבל בושט בטריפותו במשהו כל שהתחיל בו למעלה ממקום שחיטה שחיטתו פסולה וכבר הארכנו בדין זה למעלה:

ג שני קרומות יש וכו'. תנן במתני' בפ' א"ט ניקב קרום של מוח וגרסינן עלה בגמרא (דף מ"ה) רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה ואמרי לה עד דאינקיב תתאה וכו', זו היא גרסתנו ויש גרסאות אחרות ולפי שנוי הגרסאות נחלקו הפוסקים וגם נחלקו בדברי הרי"ף ז"ל והרמב"ם כי לפי דעת רש"י נראה דאינה טריפה עד שינקבו שניהם נראה שגרסתו היא כפי גרסתנו וא"כ ניקב התחתון בלא עליון או עליון בלא תחתון כשירה וכן דעת הרמב"ן ורבותינו בעלי התוס', ולפי ר"ת ורבינו שמשון משמע דהיכא דניקב העליון אפילו לא ניקב התחתון טריפה והיכא דאינקיב תחתון ולא אינקיב עליון כשירה. ונחלקו המפרשים בדברי הרי"ף שהרמב"ן כותב על דעת הרי"ף אינה טריפה עד שינקבו שניהם והרא"ש סובר שלדעת הרי"ף אין תלוי הטרפות אלא בתחתון לבד וכל שניקב התחתון אע"פ שלא ניקב העליון טריפה וכל שניקב העליון אם התחתון קיים כשירה והאחרים כתבו דלדעת הרי"ף באיזה שינקב טריפה בין עליון או תחתון ואין כאן מקום להאריך ולברר טעם כל אחד וראייתו. ונחזור לברר דעת רבינו. יש מי שכתב שדעת רבינו היא כדברי רש"י ובעלי התוס' דאינה טריפה עד שינקבו שניהם ואיני יכול להלום דעתם כפי דברי רבינו כפי הגרסא הנמצאת בידינו שכתוב בה שני קרומות יש למוח שבראש אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד הרי זו מותרת ואם ניקב התחתון הסמוך למוח טריפה, נראה בפירוש דאין הטרפות תלוי אלא בתחתון בלבד וכל שניקב תחתון בלא עליון טריפה זולתי אם היתה להם גירסא אחרת בדברי רבינו או אם הם מפרשים בדברי רבינו שדעתו היא אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד כשירה ואם ניקב התחתון הסמוך למוח ר"ל עם העליון אז הויא טריפה ויש הוכחה לפירוש זה שכתב אם ניקב העליון הסמוך לעצם לבד הרי זו כשירה דנראה דדוקא אם ניקב העליון בלבד היא כשירה שלא ניקבו שניהם טריפה וראיה לזה שלא כתב בתחתון לבד. אבל אחרים כתבו בדברי רבינו דדעתו היא דאין הטרפות תלוי אלא בתחתון וכל היכא דאינקיב התחתון ולא עליון טריפה וכך מראין דברי רבינו ואין לסמוך על אותם הדיוקין להוציא דברי רבינו ממשמעותם. וכן היא דעתו בפירוש המשנה וז"ל ויש למוח שני קרומות אחד מהם דבוק לעצם הגלגולת אם ניקב אותו קרום והשני הסמוך למוח קיים כשירה ואם ניקב התחתון הסמוך למוח ואפילו העליון קיים טריפה עכ"ל ז"ל. אח"כ הספקתי ובדקתי בספרי רבינו ומצאתי נוסחא ישנה שכתוב בה שני קרומות יש למוח שבראש אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד הרי זו מותרת ואם ניקב גם התחתון הסמוך למוח טריפה, ולפי גירסא זו ניחא הפירוש הראשון שפירשו המפרשים לדעת רבינו ואע"פ שפירוש המשנה שכתבנו אינו נראה כן בהרבה דברים פסק רבינו בחיבור הסך ממה שפסק בפירוש המשנה:

ומשיתחיל

הרדב"ז (מב"י)

פ"ו א נקובה כיצד וכו'. במשנה ואלו טרפות:

ב תרבץ הושט וכו'. שם אמאר תרבץ הושט רב אמר במשהו מקום שחיטה הוא ושמואל אמר ברובו לאו מקום שחיטה הוא ואע"ג דלא קיי"ל כרב דאמר מקום שחיטה הוא מ"מ קי"ל כוותיה במה שאמר נקיבתו במשהו דכי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להני כללי דכאיל יהודה אחי משמיה דרב הכי אמר רב ושט נתנו בו חכמים שיעור מכלל דתרבץ הושט לאו מקום שחיטה הוא וקאמר במשהו:

ג שני קרומות יש למוח וכו'. שם איתמר רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה ואמרי לה עד דאינקיב תתאה א"ר שמואל בר נחמני וסימניך

לחם משנה

ספק כלבא ספק שונרא וכו' והיינו עופות או גדיים וטלאים או שונרא אין לו דריסה בשוורים גדולים. וכל הדינים עד סוף הפרק מבוארים שם:

פ"ו א וקרום של מוח. משנה ר"פ א"ט (דף מ"ב) ניקב קרום של מוח ובפסקא רב ושמואל דאמרי תרווייהו וכו' (עיין בכ"מ). ומפרש רבינו דאמרי לה עד דאינקיב תתאה ר"ל דבתתאה לחוד סגי וראיה לדבריו דאמר שמואל וסימניך וכו' וכיון דנתן הסימן בהתחון משמע דבדידיה לחוד תליא מילתא והרא"ש ז"ל בפסקיו כתב סברא אחרת: וקנה הכבד. שם (דף מ"ה:) תלתא קני הוי וכו' (עיין בכ"מ הל' ח'). מר בר חייא מתני איפכא דריאה ככבדא דכבדא כריאה ע"כ. וי"ל דרבינו פוסק כל"ק ומש"ה כתב למטה ואם נמצאת בשמפון הגדול וכו' הרי זו מותרת משום דקנה הגדול של כבדא הוא ככבדא ולא איכפת לן כלל אם ניקב וכן כתב כאן ובפרק שביעי דקנה דריאה כריאה דמשמע דהוא כל"ק וכל זה איירי בקנה הכבד הגדול דהכי משמע דקאמר תלתא קני הוו וכו' דהם גדולים אבל בקני הכבד הקטנים ודאי שהם במשהו וכמ"ש לקמן וטעמו אבאר בהלכות וזה שכתב בקני הכבד הם המזרקים שכתב לקמן. וגמרא דתלתא קני הוו וכו' ולא איירי בהו כלל. זה נ"ל בדעתו ז"ל אבל הראב"ד ז"ל הבין בדברי רבינו שפסק דריאה כריאה ודכבדא כריאה בתרווייהו לחומרא משום דמספקא לן אי הלכתא כמר בר רב אשי או כדאמריק וכדכתבו התוס' שם לכך פסק לחומרא וכדפסק רבינו הנגאל ולהכי נראה לומר שמה שפסק לקמן קני הכבד והם המזרקים יצא לו לרבינו משום דפסק להותרא דכבדא כריאה ומשמע ליה דבכל קני הכבד קאמר בין קנה גדול בין הקטנים ולדעתו ז"ל בכל קני הכבד בין גדולים בין קטנים פסק רבינו במשהו ומה שכתב לקמן דאם נמצא מחט בשמפון הגדול מותרת היינו משום דלא חיישינן דניקב דכיון שהוא רחב ודאי שהמחט שבא דרך שם לא נקבו אבל אם נקבו ודאי דאסור ומה שאמר כאן קנה הכבד ר"ל בין גדולים בין קטנים אבל דעתו נראה לי כמו שביארתי ואיסור קני הכבד הקטנים מטעם אחר יצא לו כאשר נתבאר בהלכות: והקיבה. שם (דף מ"ב) במשנה דריס שרקין: והמסס ובית הכוסות וכרס ודקין. שם במשנה:

ומשיתחיל

מגדל עוז

פ"ו נקובה כיצד אחד עשר כו' עד מפני שהוגלד פי המכה. פרק אלו טריפות:

הגהות מיימוניות

היינו לענין ספק דרוסה דמדפה באדמומית בלא נקב ולפי שהושט אדום מבחוץ אין האדמומית ניכר בו אבל הכא שנכנס לבין הקנים ויש לחוש שמא נקב קנה את הושט יש לו בדיקה אפילו מבחוץ ותדע דלא אמר תלמודא אתא דושט אין לו בדיקה מבחוץ נפקא מינה לספק נקובה אלא נ"מ לספק דרוסה:

ומשיתחיל המות להמשך לשדרה והוא מחוץ לפולין שהן תחלת העורף יהיה לקרומו דין אחר. ואם ניקב חוץ [א] לפולין מותר: ד [א] המות עצמו שניקב או נתמעך והקרום קיים כשרה. ואם נשפך כמים או נמס כדונג טריפה: ה [ב] הלב שניקב לבית חללו. [ב] בין לחלל גדול שבשמאל בין לחלל קטן שבימין טרפה. אבל אם ניקב בשר הלב ולא הגיע לחללו מותר. °וקנה הלב והוא המזרק הגדול שיוצא ממנו לריאה הרי הוא כלב ואם ניקב לחללו במשהו טריפה: ו [ג] מרה שניקבה וכבד סותמה מותרת. ואם לא נסתם הנקב אע"פ שהוא סמוך לכבד

א גם זה שם וע"ש : ב טור שם סי' מ : ג טור סי' מג :

מגיד משנה (מכ"י)

ומשיתחיל המות וכו'. שם (דף מ"ה) א"ר שמעון בן פזי א"ריב"ל משום בר קפרא מות כל מה שבקדרה נידון כמות התחיל לימשך נידון כהוט השדרה ומהיכן מתחיל לימשך א"ר יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דריב"ל כמין שני פולין יש מונחים על פי הקדרה מן הפולים ולפנים כלפנים ולחוץ כלחוץ ופולים עצמם איני יודע ומסתברא כלפנים ופירש"י הפולין עצמן מוח שכנגד הפולין. וכתבו המפרשים דאם נמצאת תולעת בקרום של מוח והמות קיים ובקרום אין בו רושם ולא קורט דם כשירה. ועוד כתבו היכא שנמצא בתוך הקרום מים וחסר המות במקום המים כשיעור במקום שמונחין בו המים והיה המוח מקיף את המים מכל צד כשר אבל אם היו מקצת המים מגולים שאין המוח מכסה אותם מכל צד טריפה וכן נמי אם היו המים מונחים בתוך שלפוחית קטנה והמוח מקיף אותה מכל צד כשרה ואם היתה מגולה מאיזה צד שיהיה או שמונחת בין הקרום והגלגולת טריפה :

ה הלב שניקב וכו'. תנן במתני' ניקב הלב לבית חללו ואמרינן עלה בגמ' בעי ר' זירא לבית חלל קטן או לבית חלל גדול ואיפשיטא לבית חללו קתני מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן. וכתבו המפרשים דה"מ טריפה עד שינקבו לבית חלל דוקא מחמת חולי אבל בקוץ ובמחט וכיוצא בו אפילו לא הגיע לחלל טריפה דחיישינן דדרך ושט נכנס וניקבו הדקין ונתחב כאן. ומיהו כתב הרשב"א ז"ל שאם ניקב הקוץ לפנינו ונשחטה בהמה זו ונמצא הקוץ תחוב מדופן הבהמה ללב כשירה היכא דלא נגע לחלל. כתב בה"ג מחטא דאשתכח בליבא אע"ג דלא ניקבה טריפה וה"מ כי משתכחא בשמנונא דלבא מגוואי דלית ליה דוכתא למיפק וכי ריביה לתתא דכמה דאתא נקובי מינקבא וטריפה אבל קופא לתתאי הוא לא עייל אלא בשמנונא רבה תלינן דילמא בהדי דשעלא פלטא ליה ואהדוקי באיסורא לאו מילתא היא דנפקא מהתם ונקבה בדוכתא אחריתי ע"כ: וקנה הלב וכו'. בפרק אלו טריפות (דף מ"ה:) קנה הלב רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו ופסק כרב משום דהלכתא כוותיה באיסורי ויש מי שפסק כשמואל משום דר' יוחנן קאי כוותיה והרי"ף והתוס' ורוב הפוסקים פסקו כרבינו ובענין קנה הלב וקנה הכבד וקנה הריאה בכולם פסק במשהו וכן היא דעת הרבה מהמורים הרי"ף ור"ח משום דבגמרא איכא תרי לישני ללישנא קמא דכבדא ככבדא ודריאה כריאה ובדליבא פליגי וללישנא בתרא דריאה ככבדא ודכבדא כריאה ובדליבא פליגי ולע"ב דאמר שמואל על לישנא בתרא אי אמר הכי אבא לא ידע בטריפות ולא כלום אזליק להומרא בכולהו ונקיבת כל אחד מהם במשהו כמו שיתבאר דין כל אחד ואחד מהם במקומו :

ו מרה שניקבה וכו'. פשוט שם (דף מ"ת.) מימרא דר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה כשירה. נמצא כתוב משמם של ראשונים שאם לא נמצאת המרה שקורעין הכבד שתי וערב וטועמים אותו ואם נמצא בו מרירות כשר ואם אין בו טעם מרירות בודקין אותו ע"י צלייה ויש מי שמכשיר אפילו לא נמצאת מרה כלל משום דדייק מהאי דאמרינן אם נשתייר מן הכבד כזית במקום מרה וכזית במקום היותה אע"פ שניטל כל השאר כשירה משמע אפילו אין שם מרה ותו דייק מדקאמרינן כזית במקום מרה ולא קאמר אצל מרה משמע דליכא מרה עסיקינן ואין כן דעת רבינו דהא כייל ואמר כל נקב שאמרנו שאם ניקב במשהו טריפה כך אם ניטל כולו טריפה בין ע"י חולי או ביד או שנברא חסר ומיהו מינים שאין בהם מרה כגון תורים ובני יונה וכל מאי דדמי להו אין ספק דכשרים אע"פ שאין בהם מרה. וכתוב בספר בעלי חיים דגמלים ואיילים המרה שלהם אצל זנבם ומינים אחרים מתפשטת במעוקם לכן צריך לבדוק כל אחד ואחד כפי תכונתו ואם נמצאת נקובה במקום שיש לתלות שנעשה אחר שחיטה בסכין או במשמוש הטבח כשירה

ואם

כסף משנה

ומשיתחיל המות להמשך וכו'. שם (דף מ"ה:) מימרא דר' יצחק בר נחמני בשם ריב"ל מן הפולין ולפנים כלפנים מן הפולין ולחוץ כלחוץ ופולין עצמם איני יודע ומסתברא כלפנים וביאור הענין שהעצם שהמוח מונח בתוכו יש בו חלל גדול כמו קדירה ויש על פיה כלפי הצואר כמו שני פולין וממנו לפולין ואילך אם ניקב מותר ואינו אסור עד שיפסק רובו כמו שיתבאר רפ"ט :

ד המוח עצמו שנרקב או נתמעך. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ולא כספרים דידן דגרסי שניקב במקום שנרקב והדין שם גבי חוט השדרה נתמרך פסול נתמסמס פסול אי זו המרכה ואיזוהי המסמסה המרכה כל שנשפך כקיתון המסמסה כל שאינו יכול לעמוד ופירש"י המרכה לשון מוכך שנתרכך ונעשה המוח שבתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב. אינו יכול לעמוד מפני שנעשה נגול אבל לא כ"כ שיהא נשפך כהיקון של מים אבל כשאוחזין בו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל. ולשון נתמסמס פירש הרי"ף שנמס כדונג מפני אש וכך הם דברי רבינו. ואמרי' תו בגמרא בי רב אמרי נתמסמס [פסול נתמזמז] כשר ופירש"י נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו ומשמע בגמרא דדינין אלו איתנהו נמי במוח הראש מדמקשה מדתניא בהמה שנתמזמז מוחה טרפה ומשני ההוא נתמסמס אתמר וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן. וכתב הרשב"א דטעמא דנתמסמס טריפה מפני שכל שהגיע להפסד זה עתיד הקרום לינקב וכ"כ מדברי רש"י :

ה הלב שניקב לבית חללו וכו'. ר"פ א"ט (דף מ"ב) ניקב הלב לבית חללו ומפרש בגמרא (דף מ"ה:) ל"ש לחלל גדול ל"ש לחלל קטן טרפה. ומ"ש וקנה הלב והוא המזרק הגדול וכו' שם קנה הלב רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו וידוע דהלכתא כרב באיסורי :

ו מרה שניקבה וכבד וכו'. בר"פ אלו טרפות ניקבה המרה טריפה ובגמ' (דף מ"ח) אמר רבי יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה כשרה :

נזייה

הרדב"ז (מכ"י)

וסימניך הייתא דמתנה ביה מותא ואי אינקיב תתאה אע"ג דלא אינקיב עילאה טרפה :

ומשיתחיל המות וכו'. שם מימרא כלשון רבינו ומסיים בה ופולין עצמן איני יודע ומסתברא כלפנים :

ד המות עצמו שניקב וכו'. שם אמר ריב"ל נתמרך פסול נתמסמס פסול אי זו היא המרכה כל שנשפך כקיתון מסמסה כל שאינו יכול לעמוד בי רב אמרי נתמסמס פסול נתמזמז כשר מתיבי ר"ש בן אלעזר אומר בהמה שנתמזמז מוחה טרפה היא נתמסמס אתמר איני והא לוי הוה יתיב בבי מטותא חזייה לההוא גברא דטרייס לרישיה אמר נתמזמז מוחיה דדין לאו דלא חיי אמר אביי לא לומר שאינו מוליד. ומדאותבינן ממוח הראש לחוט השדרה משמע דדין אחד להם לענין זה אע"ג דלענין נקיבת עורן אין דינן שוה מ"מ לענין המוח הדין שוה שהרי מוח הראש עצמו אינו שוה לקרום שלו שהרי אם ניקב המוח כשרה ואם ניקב הקרום טרפה דהכי תנן ניקב קרום של מוח ולא המוח עצמו. ופירוש נתמזמז פירש רבינו נתמעך ורש"י פירש נתרוקן המוח מקצתו מאליו ותרוייהו להכשיר :

ה הלב שניקב וכו'. שם במשנה ניקב הלב לבית חללו ומה לי חלל גדול ומה לי חלל קטן. קנה הלב רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו והלכתא כרב באיסורי ואסיקנא תלת קני הוו חד פריש לליבא וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא דריאה כריאה דכבדא ככבדא דליבא פליגי :

ו מרה שניקבה וכבד סותמתה וכו'. שם אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה כשרה. הכא קשיא דאשתכח במרה אמרי לה אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרינן הא ודאי סימפונא נקט ואתאי אע"ג דלא נפקא מירבל הוא דרביל ליה וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מיבזע בזע. וכתב רש"י ומאן דטריף במחט טריף בהאי וקשה דהלכתא כר' יוחנן דמכשר במחט ולא קשיא מידי דגרעינא דזיתא שני ראשיה חדין ומבזע בזע ואתאי אבל אכתי צריך טעם לגרעינא דתמרא היכי נקיט ואתי דרך סימפונא אע"ג דמירבל רביל הסימפון דק מאד. וי"ל דע"י חמימות הבהמה מתרכך הגרעינה ונכנסת אפילו דרך סימפון דק אבל אחר שירדה לתוך המרה מתקשת ואינה יכולה לצאת :

קני

לחם משנה

ג ומשיתחיל המוח לימשך כו'. שם (דף מ"ה) כל מה שבקדרה נדון כמוח התחיל לימשך נדון כחוט השדרה ומהיכן וכו' כמין שני פולים וכו' ופולין עצמן איני יודע ומסתברא כלפנים ולכך כתב רבינו וכתב ניקב חוץ לפולין מותר אבל פולין עצמן ולפני הפולין אסור :

ד המוח עצמו וכו'. שם (ע"ב) גבי מוח שבחוט השדרה אמרו נתמרך פסול נתמסמס פסול וכו' המרכה כל שנשפך כקיתון מסמסה כל שאינו יכול לעמוד בעי ר' ירמיה אינו יכול וכו' וכתבם רבינו ריש פרק שביעי וכאן כתב דין נתמרך ונתמסמס במוח שבראש שלמד מדין מוח שבחוט מכל שכן ודין אינו יכול לעמוד מפני כובדו לא שייך אלא במוח שבחוט ולכך לא כתבו כאן אלא שם: או נתמעך. זהו פירוש למה שאמרו שם נתמזמז כשר :

ה הלב שניקב וכו'. שם בפסקא בעי ר' זירא לבית חלל קטן או לבית חלל גדול א"ל אביי מאי תבעי לך מי לא תנן רבי שמעון אומר עד שתנקב לבית הסמפונות וכו' הכי השתא התם לבית הסמפונות וכו' הכא לבית חללו קתני מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן ע"כ. ולכאורה נראה דליכא פשיטותא כלל דר' זירא דחי פשיטותא דאביי ונשאר הדבר בספק. וא"כ יש לתמוה על רבינו איך כתב שהיא טרפה ודאית ולא כתב ספק ואדרבא לכאורה נראה פשט הגמרא דעדיין לא איפשיטא הבעיא. וי"ל דנראה לו לרבינו דמדקאמר גמרא בהדיא מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן לשון דפשיטותא הוא וה"ק ליה ר' זירא לאביי השתא דאמרת לי דרבה מפרש דלבית הסמפונות ר"ל לסמפון גדול א"כ בעיא שלי היא פשוטה דמדלא נקט כאן לבית חלליה כמו דנקט שם לבית הסמפונות משמע דס"ל מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן וכן הרא"ש ז"ל סובר דפשיטותא היא וכדברי רבינו :

ו מרה שניקבה וכו'. שם (דף מ"ג) :

נזייה

הגהות מיימוניות

[א] ופולין עצמן כלפנים עיין לקמן פ"ט שם תמצא הכל ע"כ : [ב] אמר אמימר משמיה דר"נ תלתא קני הוו וכו' עד דריאה כריאה פי' שנקיבתו במשהו דכבדא ככבדא וכשרת דליבא פליגי איכא דאמרי איפכא ומאחר שלא פסק התלמוד הלכה כדברי מי נכון להחמיר בשלשתן ולהטריף בנקב משהו וכן פר"ח וכן א"ר יוחנן ור"ל ניקב הקנה למטה מן החזה נדון כריאה ולא חלקו בין הפיצולים ספר התרומה והמצות ע"כ : °[וטור פי' והוא החלב שעל דופני הערוגת] :

לכבד טרפה: ז *נזייה שנמצאת במרה אם היתה כמו גרעינה של תמרה שאין ראשה חד מותרת. ואם ראשה חד כגרעינת הזית אסורה. שהרי ניקבה אותה כשנכנסה. וזה שלא יראה הנקב מפני שהוגלד פי המכה: ח *קני הכבד והן המזרקין שבו שבהן הדם מתבשל. אם ניקב אחד מהן במשהו טרפה. לפיכך אמחט שנמצאת בחיתוך הכבד אם היתה מחט

א טור יו"ד סי' נ"א סמ"ג עשין ס"ג:

*אמר המגיה נ"ל פירושו גרעין, שיוצא סדין מססיא קשייתא דאישתכח במרה שר"ל גרעין, ונפל טעות בספרים הראשונים שכתבו נוייה וראוי להיות נזייה וכן פירש הערוך בערך נז. וכן תקנתי גם כן בנוסחת הגאון קארו ואם שגיתי על פשעי יכסה הקורא אהבה:

השגת הראב"ד

*קני הכבד והן המזרקין שבו שבהן הדם. א"א כמדומה לי שהוא סובר על הקנים [ס"א הקנים] דכבדא כריאה שאפילו על מה שיש מהם בתוך הכבד נאמר שאם ניקב במשהו טריפה ואינו כן ואין חכם שיסבור כן אלא מה שנתפשט ממנו לריאה והוא חוץ לכבד ועל כן אינו חשש נקב בכבד בשביל נקב עצמו אלא שמא דרך הושט בא לו לכבד:

כסף משנה

ז נזייה שנמצאת במרה וכו'. שם (דף מ"ט) ההיא קשייתא דאשתכח במרה א"ר אשי כי הוינא בי רב כהנא אמריך הא ודאי סימפונא נקט ואתאי ואע"ג דלא קא נפקא מירבל הוא דרביל ליה וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מבזע בזע. ופירש"י מירבל הוא דרביל ע"י נענוע שמנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת ומפרש רבינו דמבזע בזע היינו שניקבה עור המרה כשנכנסה ואע"ג דקי"ל במחט שנמצא בריאה כשהיא שלמה כשרה קשייתא דזיתא שאני דכיון דשני ראשיה חדים והיא נכנסת למקום דחוק ביותר חוששין שמא ניקבה דרך כניסתה:

ח קני הכבד והם המזרקין שבו וכו'. שם (דף מ"ס:) קנה הלב רב אמר במשהו ושמואל אמר ברובו וכו' אמר אמימר משמיה דרב נחמן תלתא קני הוו (חד פריש לליבא) וחד פריש לריאה וחד פריש לכבדא דריאה כריאה דכבדא ככבדא דליבא פליגי ופסקו הפוסקים לחומרא דשלשתן נקיבתן במשהו וכן דעת רבינו והוא ז"ל סובר דקנה הכבד כולל גם לסמפוני הכבד כשם שקנה הריאה כולל גם לסמפוני הריאה: והראב"ד כתב א"א כמדומה לי שהוא סובר על על הקנים דכבדא כריאה וכו' ובאמת שהרשב"א ג"כ הקשה על דברי רבינו והעלה בסוף דבריו ובלי ספק שמפון הכבד שניקב כשרה ואפילו נקב להבירו ואין בזה בית מיחוש עכ"ל. והריב"ש ג"כ הקשה על רבינו שלא אמרו סימפונא דאינקיב להבריה טריפה אלא בריאה ולא בכבד אלא אפילו ניטל כל הכבד ולא נשתייר בה אלא כזית כשרה ומ"ש תלתא קני הוו וכו' והיכא מ"ד התם דכבדא כריאה קודם שיכנס בבשר הכבד דהוי בכלל ניקב הקנה למטה מן החזה אבל כשיכנס לכבד לכ"ע הוי ככבד עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דאע"ג דר"כ אמר סימפונא דריאה דאינקיב טרפה היינו משום דהוה סבר כלישנא קמא דריאה כריאה דכבדא ככבדא אבל לדידן דפסקינן דכבדא נמי כריאה ה"ה לסימפונא דכבדא דאינקיב טרפה ומה שמנינו שאם ניטל כל הכבד ולא נשתייר אלא כזית כשרה היינו בדקיימא סימפונא כמ"ש בריאה שנשפכה כתיקון. ומ"ש לפיכך מחט שנמצאת בחיתוך הכבד וכו' שם (דף מ"ח:) ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא וכו' אמר רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי אי קופא לגיו כמפולה נקט ואתאי וה"מ באלימתא אבל *בקליסתא ל"ש קופא לגיו ל"ש קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ופירש"י אי קופא לגיו אם ראשה העב שהיא נקובה בו נהבא בתוך הכבד וחודה יוצא לתוך חלל הבהמה ודאי סימפונא נקט ואח"כ ניקב חודה את הסימפון ויצא לכבד וממנו ולחוץ ואי קופא לבר לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד ודאי דרך הושט נכנס התלה וניקבה הדקין ויצאה ונכנס פיה לכבד. באלימתא מחט עבה שאינה יכולה לנקוב דרך קופא שלה אבל בקטינתא כגון מחטין שלנו שמנקבין אפילו דרך קופא שלהם. והתוס' הקשו על פירש"י וכתבו אין לפרש כשהמחט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו אבל כולו בתוך הכבד כשרה בכל ענין דסימפונא נקט ואתא וכו' אלא אי קופא לבר היינו שקופא לצד חוץ ואפילו כלה לתוך הכבד טרפה דנקובי נקיב ועייל וקופא לגיו היינו שהקופא לצד סימפון הכבד וכך הם דברי המפרשים והטור. ולפי פירוש זה כשהקופא פונה לצד חלל הבהמה קורא אותה לבר מפני שפונה לצאת מהכבד וכשהקופא פונה לצד הקנה קורא לגיו לפי שפונה לצד פנימי של כבד: והשתא איכא למידק בדברי רבינו שאם הוא מפרש כפירוש הזה דבקופא לבר חיישינן שדרך הושט נכנסה ונקבה הדקים ויצאה ונתחבה בכבד היאך כתב בידוע שניקבה כשנכנסה שזו לא ניקבה כשנכנסה בכבד אלא קודם שנכנסה בו נקבה הדקין. וא"ת דה"ק בידוע שניקבה כבר הדקין כשנכנסה בכבד אכתי קשה היאך כתב קני הכבד וכו' אם ניקב אחד במשהו טריפה לפיכך מחט שנמצאת

*[בגמרא קטינתא]:

מגיד משנה (מכ"י)

ואם נמצאו שתים טריפה ואם אחת מופכת להבריתה כשרה כגון שנוקבין אחת מהם ואם נשפכה אחת לחברתה כשרה:

ז נרעינה שנמצאת וכו'. פשוט שם (דף מ"ט.) ההיא קשייתא דאשתכח במרה אמר לה אשי כי הוינא בי רב כהנא אמרי' הא ודאי סמפונא נקט ואתאי אע"ג דלא נפקא מירבל הוא דרביל ליה וה"מ דדיקלא אבל דזיתא מבזע בזע:

ח קני הכבד והם וכו'. כבר נתבאר דין זה למעלה דרבינו ס"ל כיון דלא איפסקא בהדיא בהני ליטני דכתיבנא לעיל אזלינן בתרוייהו לחומרא ולפיכך פסק בכולן במשהו: לפיכך מחט שנמצאת וכו'. שם (דף מ"ח:) ההיא מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא וכו' ומסיק אלא אמר רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקב ואתאי אי קופא לגאו סמפונא נקט ואתאי. ובקופא לבר או לגאו רבו הפירושים ורש"י והעומדים בשיטתו פירשו דקופא לבר הוא חוץ מן הכבד ולפיכך טריפה דחיישינן דדרך ושט נכנסה והיא ניקבת ואח"כ נתחבה בבשר הכבד דרך חודה ואי קופא לגאו דרך סמפון נכנסה וניקבה החוד שלה הכבד ויצאה לחוץ וכשרה ורבינו ס"ל לבר ר"ל לצד חוץ שהוא כנגד ראש הבהמה ולגאו ר"ל לצד פנים

הרדב"ז (מכ"י)

ח קני הכבד והם המזרקים וכו'. שם ההוא מחטא דאשתכח בחתוכא דכבדא אמר רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ואי קופא לגיו סימפונא נקיט ואתאי וה"מ באלימתא אבל קטינתא לא שנא קופא לגיו לא שנא קופא לבר נקובי נקיב ואתאי:

ואם

לחם משנה

ז נזייה שנמצאת במרה וכו'. שם (דף מ"ט) ההיא קשיתא דאשתכח במרה וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י אע"ג דלא נפקא שאינה יכולה לצאת דרך הסמפון כשרוצים להוציאה לפי שהסמפון דחוק. מרבל הוא דרביל ליה על ידי נענוע וכו'. ורבינו כתב לשון סתם ומשמע בכל גוונא אע"ג דלא נפקא ולא הוצרך לבאר:

ח קנה הכבד וכו'. שם (דף מ"ח:) ההיא מחטא דאשתכח בחתוכא דכבדא סבר מר בריה דרב יוסף למטרפה א"ל רב אשי אילו אשתכח בבשרא כהאי גוונא הוה טריף מר אלא אמר רב אשי חזינן אי קופא לבר וכו' (עיין בכ"מ) ע"כ. ופירש"י ז"ל שאין אסור בכבד מצד עצמו כלל לא בבשר ולא במזרקים אלא כשקופא לבר ר"ל לחלל הגוף אמרינן שנקב הושט משום דאי אפשר שנכנס דרך הקנה דבאיזה צד נכנס אי קופא למטה ובא לסמפונות הכבד ונקב ויצא הקופא לבר זה אי אפשר שאין הקופא מנקבת ויצאה לחוץ ואי נכנס החודא לצד מטה ונכנס ונקב א"כ לא הוה ליה למיפק לבר אלא החודא לא הקופא אלא על כרחין ודאי שנכנס דרך החודא למטה וכיון שהושט רך נקב ונקבו הדקין ויצא לחלל הגוף ובהיותו בחלל הגוף נכנס דרך חודו לכבד ונשאר הקופא לבר ולהכי טרפה דודאי נקבו הדקין אבל אי קופא לגיו כלומר לתוך הכבד וחודו לצד חוץ נאמר ודאי שנכנס בקנה וחודו למטה ונכנס לסמפונות הכבד ויצא בחודו לחוץ. זהו פירש"י ז"ל. אבל רבינו אינו חושש כלל לביאת המחט דרך הושט ולכך פירש ודאי שהאיסור בא מצד מזרקי הכבד עצמו ופירש הוא כך אי קופא לבר כלומר הקופא שהוא הראש הוא לצד חוץ מהכבד שהוא לצד הקנה אז ודאי נקובי נקוב שזה נכנס דרך הקנה וחודו למטה ונכנס בסמפונות הכבד ונקב המזרקים כיון שחודו לצד הכבד אבל הראש העגול לגיו ר"ל לצד הכבד וחודו לצד הקנה אז ודאי הקנה בלע זה המחט וקופא למטה וכיון שחודו למעלה וקופא לצד מטה אי אפשר ודאי לינקב המזרקים כלל ואמרינן ודאי שדרך הסמפון בא לכאן ולא נקב הסמפון כלל. זה נראה פירושו ז"ל ויש לי קושיות על דבריו דאין סוגית הגמרא מתיישב כלל לפירושו. חדא דמה מקשה רב אשי אילו אשתכח בבשרא כי האי גוונא היה מטריף מר דמאי קושיא היא זו שאני ושאני דהיכא דאשתכח בבשרא ליכא למיחש כלל אבל הכא איכא למיחש לסמפונות שהם מזרקי הכבד בעלמא לפירוש רש"י שאין איסור כלל בכבד אפילו במזרקי פריך שפיר דמאי שנא הכא מהיכא דאשתכח בבשרא אבל לפירוש רבינו קשה. עוד קשה מאי מקשה בגמרא ומאי שנא ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני לדדין טרפה ולא אמרינן ליחזי אי קופא לבר אי קופא לגיו דאיך יתיישב זה לפי פירושו שאינו חושש לכניסת המחט דרך הושט כלל ואם יתיישב כך דר"ל ליחזי אי קופא לבר כשהוא מצד אחד אי קופא לצד הכרס וחודו לצד בית הכוסות אז ודאי נאמר שנכנס ונקב משני לדדין ואע"פ שלא ראינו שנקב אלא מצד אחד אימור עבר משני לדדים ולא ראינו אותו או שהוגלד כמו שאנו אומרים שנקב המזרק אע"פ שאין אנו רואים אותו ואפילו נייתב כן הקושיא אין מובן התשובה כלל דהתם שנינו הכי אמרי' התם כיון דאיכא אוכלין ומשקין דהקוה וא"כ אדרבא כיון דאוכלים ומשקין דהקוה יותר יש לחוש כשנכנס דרך חודו דכיון דחודו למטה נוקב דאוכלין ומשקין דהקוה וצ"ל לומר דה"פ כיון שאתה לא חילקת בין קופא לבר או קופא לגיו משמע דסבירא לך דלא בעיא נקיבת סמפון דנקיבת סמפון שהוא המזרק שהוא קשה קאמר ודאי שאינו נקב בשקופא לגיו ובשלמא בשר הכבד ודאי שהוא ינקב אע"פ שקופא לגיו ונכנס דרך הקופא לצד מטה מ"מ הקופא מנקב הבשר הרך ובכי הא אתי שפיר גבי ריאה דאם נמצאת בתוכה פסולה כשנמצא בה מחט כדכתב רבינו לקמן פ' שביעי ולא חילק בין קופא לבר או קופא לגיו כמו שחילק כאן אלא ע"כ צ"ל דאפילו קופא לגיו כיון (דאין) דאיסור הריאה מטעם הבשר לבד הוא ודאי דאפילו הקופא מנקב הבשר אבל המזרק ודאי שאם הקופא למטה אינו מנקב אותו ולכך הקשה דמאי שנא הא מבשר בעלמא דאין איסור הכבד משום בשרו כלל וכיון דלא אינקיב מזרק אמאי אסרה ליה לכך תירץ רב אשי דודאי משום איסור מזרק הוא ונחזי אי קופא לבר או לגיו וכו' כדפירש"י והקשה מאי שנא ממחט שנמצאת דמצד אחד כשרה וניחזי אי נכנס דרך הודו אימור שנקב משני לדדים כדפריסית ותירץ כשנמצא מצד אחד אימור אע"פ שהיה רוצה המחט לצאת מהצד השני אוכלין ומשקין דהקוה ולא הניחוה לצאת ולא יצאה אלא הצד הזה ולכך כשרה כשלא ראינו שנקב משני לדדין והתירוץ הוא בהפך מתירוצו של רש"י ז"ל. כך נראה לי לבאר דבריו. ובהשגות השיג על רבינו פירוש שהוא מפרש שהאיסור לא בא אלא מצד

קני

מגדל עוז

קני הכבד והם המזרקים שבהם הדם מתבשל אם ניקב אחד מהם טריפה: כתב הראב"ד ז"ל כמדומה לי שהוא סובר על הקנים דכבדא כריאה וכו': ואני אומר מחלוקת היא פ' א"ט בעובדא דההיא מחטא דאשתכח בחתוכא דכבדא כו' עד דמסיק בה רב אשי חזינן אי קופא לבר נקובי נקיב ואתאי ואי קופא לגאו אימר דרך סימפונא נקב ואתאי ופירוש הגאונים ז"ל כדברי ר"מ ז"ל דקופא לבר ר"ל חוץ מן הסמפון וקופא לגאו ראש לומר תוך הסימפון וקרוב לזה פירוש מקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ורש"י ז"ל והעומדים בשיטתו פירשו דקופא לבר ר"ל חוץ מן הכבד וחוששין שמא ניקבה לאחר שיצאה לחוץ ולזה נוטה דעת הראב"ד ז"ל ועוד יש מפרשים לבר לצד חוץ שהוא כנגד ראש הבהמה ולגאו ר"ל לצד פנים שהוא גוף הבהמה ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם ודברי ר"מ ז"ל מקובלים מפי רבותיו נ"ע מפי הגאונים ז"ל וכפי לשון הגמרא לא שהות ולא יתר דקדק על לשונו כמו שתדקדק על לשון הגמרא: לפיכך מחט שנמצאת בחתוך הכבד וכו' עד הסמפונות הלכה ומותרת. פ' א"ט (דף מ"ח):

כתב

מחט גדולה *והיה הקצה החד שלה לפנים בידוע שניקבה כשנכנסה ואם היה הראש העגול לפנים אומרין דרך סימפונות הלכה ומותרת: ט היתה מחט [ג] קטנה הרי זה טרפה מפני ששני ראשיה חדין ודאי ניקבה. ואם נמצאת בסימפון הגדול שבכבד והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו נכנס המאכל לכבד הרי זה מותרת [ד]. ובשר כבד שהתליע מותרת: י אקיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת. וכן כל נקב שהבשר או החלב [ה] המותר [ו] באכילה סותם אותו הרי זה מותר

א טור שם סי' מח סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

יוהיה הקצה החד שלה לפנים בידוע שניקבה. א"א אין בכאן תבלין ולא מלח והמבין יבין ואין כאן ודאי נקובה:

מגיד משנה (סכ"י)

בשם שהוא גוף הבהמה ויש לרבותי בשיטת הלכה זו פירושים שונים ושיטות מחולפות ולא ראיתי להאריך בדברי רבינו עיקר ואין לזוז מהם:

ט היתה מחט קטנה וכו'. שם וה"מ באלימתא אבל קטינתא ל"ש קופא לבר ול"ש קופא לגאו נקובי נקיב ואתאי. ויש מי שכתב דהשתא לא ידעינן הי אלימתא והי קטינתא וכולהו טרפינן ואין כן דעת רבינו ומיהו אפילו לדעת האוסרין כל מיני מחטין אם היתה מחט מאלה המחטים שהנשים נותנות בראשיהן שיש בקנה האחד ראש עגול לדעת כ"ע דיינינן לה באלימתא: ואם נמצאת בסמפון וכו'. שם (מ"ט.) ההוא מחטא דאשתכח בסמפונא רבה דכבדא אותא מר בריה דרב אידי טריף רב אדא בר מניומי מכשר אתו שיילוה לרבינא א"ל שקולו גלימא דטרופאי ונמצא דבסמפונא רבה דכבדא ל"ש קופא לבר או לגאו כשרה: ובשר כבד וכו'. שם (דף מ"ח.) התליע כבד שלה זה היה מעשה ועלו עליה בני עסיא ג' רגלים ליבנה רגל ג' התירוה להם ול"ש התליעה כולה או מקצתה:

י קיבה שניקבה וכו'. פשוט שם (דף מ"ח) דתנן ניקבה בקיבה ואמרינן בגמ' אמר רב חלב טהור סותם טמא אינו סותם ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה סותם וקי"ל כרב. והוי יודע דשני מיני חלב יש על הקיבה יש חלב שעשוי כקשת וזהו מכהון וזהו חלב שאינו סותם וחלב מבפנים לעוגל שעשוי כמין יתר הוא חלב טהור וסותם: וכן כל נקב וכו'. פשוט שם (דף מ"ט) אמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם היכא אמרי לה

ומ"ש רבינו ואם נמצאת בסמפון הגדול שבכבד וכו' הרי זו מותרת. שם בגמרא. ומ"ש ובשר הכבד שהתליע מותרת. שם (דף מ"ח) התליע כבד שלה זה היה מעשה ועלו עליה בני עסיא ג' רגלים ליבנה וברגל השלישי התירוה להם ורבינו אזיל לטעמיה דסבר שאם ניקבו סמפונות שבתוך הכבד טרפה ולפיכך דקדק לכתוב בשר הכבד:

י קיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת. שם (דף מ"ט:) אמר רב חלב טהור סותם טמא אינו סותם ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה סותם ומשמע התם דהלכה כרב וכתב רבינו שהבשר סותם וטעמו דהדרא דכנתא דאינקיב חד לחבריה כשרה וכן סימפון דריאה שניקב שלא במקום סיגול כשרה. ואמרינן תו התם בר חימצא חימצא לא סתים וכו' הי חימצא והי בר חימצא מ"ש דאמר רב נחמן איכהו מיכל אכלי לדידן מסתם נמי לא סתים דאקשתא כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי דאייתרא דאייתרא כ"ע לא פליגי דשרי כ"פ דאקשתא. ופירש"י חימצא ובר חימצא שניהם בחלב שעל הקיבה ולקמן מפרש להו. סתים אם ניקבה הקיבה וכו'. איהנו בני ארץ ישראל. אכלי ליה דקא סברי חלב טהור הוא. ולדידן אפילו למסתם נמי לא סתים בתמיה לדידן בני בבל נהי דלא אכלי ליה להכי מיהא מהזיקין ליה בחלב טהור להיות סותם. ההוא דפליגי ביה בני א"י ובני בבל קרי (ליה ר"נ) בר חימצא והיינו דאייתרא חלב שבמקום היתר שהקיבה עשייה כקשת ומבחוץ קרי דאקשתא ומבפנים לעוגל קרי דאייתרא. ופירש"י עוד (דר"נ כלישנא קמא) דאילו ללישנא בתרא (לא מיהוקמא מילתיה דר"נ) כיון דבאקשתא דפליגי בה אמר ר"נ דסתים כ"ש דאייתרא דלכולהו שרי וא"כ הי ניהו דלא סתים. ורבינו בפ"ז מהל' מ"א פסק כל"ק דאקשתא אסיר ולפיכך כתב כאן קיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת ואתא למעוטי דאקשתא דאסיר דלא סתים וכן דעת הרי"ף

כסף משנה

שנמצאת בחיתוך הכבד וכו' בידוע שניקבה כשנכנסה דאין טרפות קני הכבד ענין למ"ש בידוע שניקבה כשנכנסה ומאי לפיכך. וא"ת שרבינו מפרש שאין החשש בקופא לבר מפני שנכנסה דרך הושט ונקבה הדקין ויצאה ונתחבה בכבד שזו חששא רחוקה היא אלא משום דחיישינן שכשנכנסה בקנה והלכה דרך סימפון הכבד ונכנסה בו שמא ניקבה אחד מקני הכבד וז"ש בידוע שניקבה כשנכנסה כלומר כשנכנסה בכבד נקבה אחד מקני הכבד לא ילדק בזה לשון בידוע דמשמע שהוא ודאי שניקבה קני הכבד והלא אינו אלא ספק וכבר השיג עליו הראב"ד וכתב א"א אין בכאן תבלין ולא מלח וכו'. ונראה שרבינו מפרש בקופא לבר וקופא לגיו הפך ממה שפירש"י דקופא לגיו היינו שהקופא כנגד חלל הבהמה וגיו קרי לפנימי הבהמה וקופא לבר כשהיא נגד פי הקנה וקרי ליה בר שהוא חוץ לפנימי הבהמה וסובר שאין חוששין שמא דרך ושט נכנס ונקבה הדקין ויצאה ונכנסה בכבד שחששא רחוקה היא כמו שכתבתי אלא אנו אומרים שדרך הקנה נכנס ודחק ובא הילכך כשנמצא בחיתוכא דכבדא ועדיין לא יצא לחוץ אי קופא לגיו דהיינו לצד חלל הבהמה כשרה מפני שאינה יכולה לנקוב בקופא ואע"פ שנכנסה ע"כ בדוחק אבל אי קופא לבר דהיינו לצד פי הקנה וחודה כלפי חלל הבהמה מסתמא נקבה דרך כניסתה קני הכבד ואע"פ שלא היה עליו נקב א"א שלא נקב וקרוש הוא שעלה וז"ש רבינו בידוע שניקבה כשנכנסה: וכתב הרשב"א בחדושיו שמדברי רבינו נראה שהוא מפרש בחיתוכא דכבדא שהיא בסמפונות הדקים שבכבד ומ"מ עדיין לא ניקב אחד מהסמפונות או הוא בענין שתוכל המחט לצאת לבשר הכבד בלא נקיבת אחד מהסמפונות טרפה:

הרדב"ז (סכ"י)

ט ואם נמצאת בסימפון הגדול וכו'. שם ההיא מחטא דאשתכח בסמפונא רבה דכבדא רב אדא בר מניומי אכשר והכי הלכתא. וא"ת לפי דעת רבינו שאם ניקב אחד מסימפוני הכבד טרפה אפילו היה הראש העגול לפנים אמאי כשרה כיון דאשתכח מחטא בחיתוכא דכבדא ודאי נקבה הסימפון. וי"ל שלא אמר רבינו אם ניקב אחד מהסמפונות שבתוך הכבד שהיא טרפה אלא המזרקים הגדולים שהם חוץ לכבד שהדם מתכבל בהם. ומיהו קשה דאין שם אלא קנה אחד דמתפשט לכבד דאמרינן תלתא קני הוו חד פרים לליבא וחד פרים לריאה וחד פרים לכבדא ורבינו כתב המזרקים שבהם מתכבל הדם ומשמע שעל אותן שבתוך הכבד קאמר וכן הבין הראב"ד ז"ל דברי רבינו וא"כ הדרה קושיין לדוכתה. וי"ל שלא אמרה רבינו אלא כגון שניקב סימפון לחבירו דומיא דסמפוני הריאה אבל אם ניקב הסימפון לבשר הכבד הכבד סותם דלא עדיף מניקבה המרה וכבד סותמתה דמותרת. כללא דמילתא דקני הכבד כמו קני הריאה באם ניקבו במקום שאין שם בשר ואפילו חד לחבריה טרפה אבל אם ניקבו לבשר בין בשר הריאה בין בשר הכבד הבשר סותם וכשרה. ובעל מגדל עוז לא ירד לסוף דעת רבינו. ואם היה הקנה החד שלה לפנים אם איתא דדרך סימפון אתאי בתוך הסימפון היתה נשארת ולא בחיתוך הכבד אלא ודאי דרך הושט נכנסה ונקבה הושט או אחד מבני מעים ואח"כ נכנסה בכבד:

י הקיבה שניקבה וכו'. שם במשנה ואמרינן עלה א"ר אושעיא חלב שעל הקיבה כהנים נהגו בו היתר א"ר נחמן הימצא ובר הימצא חד סתים וחד לא סתים ומפרש לה בר חימצא סתים חימצא לא סתים הי חימצא והי בר חימצא מ"ש דא"ר נחמן איהו מיכל אכלי לדידן מיסתם נמי לא סתים בתמיהא דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דאייתרא איכא דאמרי דאייתרא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דאקשתא ולהרי ליסני איכא חלב שעל הקיבה דאסיר ולא סתים דהיינו חימצא דאר"נ וזהו שכתב רבינו וחלב הטהור סותם את הנקב מותרת ולא הוצרך לבאר איזהו טמא ואיזהו טהור שכבר כתב בפ"ז מהל' מאכלות אסורות ויש חלב שעל הקיבה עקום כמו קשת והוא האסור והוא מסוך כמו יתר והוא מותר ע"כ. ולכאורה משמע דפסק כלישנא בתרא כי פליגי באקשתא בני בבל אסרי ואנן בתר בני בבל גרירינן והא ודאי ליתא דלא שביק לישנא קמא דהוי להומרא כדאורייתא ופסיק כלישנא בתרא ולקולא ותו דהסיא דרבה בר בר חנה דבפ' מקום שנהגו אתיא כלישנא קמא וכ"כ רש"י דהלכתא כל"ק אלא לעולם כל"ק פסק ומה שכתב ותוא מסוך שהוא מותר דהע"ג דאנן בתר בני בבל גרירינן ה"מ בדבר שאינו תלוי במנהג אלא באיסור והיתר אבל בדבר התלוי במנהג אין אנו נגררין אחר בני בבל במנהגות שלהם וכ"כ בעל מגיד משנה כדעת רבינו. וא"ת כיון דכהנים נהגו בו היתר משמע דאין זה חלב מה"ם אלא שומן ואמאי אינו סותם. וקרוב אלי לזו

לחם משנה

קני הכבד. ונראה שהבין דמה שאמרו בגמרא דכבדא כריאה היא אפילו על קני הכבד הקנים ומזה יצא לו מ"ש ואין דעת רבינו כן כמו שביארתי. עוד השיג על מה שכתב והיה הקנה החד לפניו וכן כתוב שם אין בכאן תבלין וכו' כוונתו לומר דבשלמא לפירושו שהוא כפירוש רש"י ז"ל ע"כ כשקופא לבר ודאי שנקב הושט והדקין משום דא"א שנכנס מחט זה דרך הקנה כדפרישית אבל לפירוש רבינו אפילו שנאמר שנכנס בקנה וחודו למטה אי אפשר יכול לומר דודאי בידוע שניקבה כמו שכתב רבינו דכבר אפשר דאע"פ שנכנס וחודו למטה בא דרך הסמפונות ולא נקב כלל. ויש ליישב לרבינו דמה שכתב בידוע שניקבה ר"ל קרוב לודאי דכיון דנכנס בקנה וחודו למטה ודאי דחודו הוא נכנס ונוקב הסמפונות דהוא חד מאד:

ט ואם נמצאת בסמפון גדול וכו'. שם ההוא מחטא דאשתכח בסמפונא רבא דכבדא וכו' וכבר נתבאר:

וחלב

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אין בכאן לא תבלין וכו': ואני אומר מוטעמת היא שכן נמצא בגירסת הספר המשובחת בדברי רב אשי קופא לבר נקובי נקוב ואתאי ואי קופא לגאו אימר דרך סמפונות נקט ואתאי כלומר אי קופא לבר בודאי נקובי נקב דהא קמן שעבר ונקב הסמפון הואיל ונמצא בבשר הכבד וכאשר כתבתי קבלתי מפי הגאון ז"ל ואי ספק קאמר אמאי לא קאמר אימא נקובי נקיב ואתאי כמו שאמר בקופא לגאו אלא ודאי קופא לבר ודאי וקופא לגאו אומר על הספק וכלשון ר"מ ז"ל שמדוקדק ואם הראב"ד ז"ל לא טעם גירסא זו מה יעשה לו ר"מ ז"ל: היתה מחט קטנה עד כבד שהתליע מותרת. פ' א"ט: קיבה שניקבה וכו' עד לתוך חלל בית הכוסות:

הגהות מיימוניות

[ג] וכן הדין במחטין קטנים שלנו ע"ב: [ד] כדאמר רבינא התם ע"ב: [ה] כל נקב שהבשר סותם אותו כשר כגון אם ניקבו הדקין ושומן סותמתן וכיוצא בהן לפי שמהודקין בתן כל שעה אבל חלב שנדבק בריאה אינו סותמו כיון שאינו נדבק עליה כל שעה תוס' וכן כתב רבינו יהודה בשר"י ור"ת ס"ת ומעשה בא מהר"י בקורקבן שהיו ניקבים שני עורותיו ושומן סותמן מבחוץ ופסק דכשירה דהא קי"ל חלב טהור סותם ל"ש עוף ל"ש בהמה והכי מוכח באלו טרפות דקא בעי חיה מאי מי נאמר שסותם או לא ודוקא מיבעיא ליה בחיה משום דכשכנגדו בבהמה אינו סותם אבל בעוף לא בעי משום דכשכנגדו סותם בכל מקום ע"ב: [ו] כדאמר רב שהרי רב פפא סובר כמותו וכן רב נחמן דאמר חימצא ובר חימצא חד סתים וחד לא סתים ודלא כרב ששת דאמר אחד זה ואחד זה סותם פי' אחד טמא ואחד טהור ע"ב:

מותר. ^א^חוץ מחלב הלב והקרום שעל הלב כולו. והמחיצה שבאמצע הבטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה. והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הריאה. והיא הנקראת טרפש הכבד. והמקום הלבן שבאמצעה. וחלב המעי האחרון שבאיברים אלו. אין מגינין לפי שהן קשין. ונקב שנסתם באחד מהן אינו כסתום. ^ב^וחלב חיה שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם אע"פ שהוא מותר באכילה: **יא** ^ג^כרם שניקב טריפה. ואין לו דבר שיסתום אותו. שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית [ז] הכוסות שניקב אחד מהן לחוץ טרפה. ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חבירו מותרת: **יב** *^ד^מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה. ואם נקבה נקב מפולש לתוך

השגת הראב"ד

*מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כשרה ואם ניקבה נקב מפולש. א"א אין זה מיושב:

א טור שם סי' מו: ב גם זה שם: ג טור שם סי' מח: ד שם:

כסף משנה

הרי"ף שכתב לאסור בדאקשתא וכתב חלב טהור סותם טמא אינו סותם. ומ"ש רבינו חוץ מחלב הלב וכו' שם אמר ר"נ חלב העשוי ככובע אינו סותם היכא אמרי לה חיטי דכרכשתא ואמרי לה טרפשא דליבא ופירש"י חיטי דכרכשתא חלב שעל הלחולת המוליאה רעי שקורין טבהייא עשוי קרטים קרטים כעין חיטים ואם ניקבה ואותו חלב סותמה לא מהני וטרפה וקרטים עגולים הם כמו כובע. טרפשא דליבא שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו. ורבינו נראה שהיה גורס ודטרפשא ודליבא. ומפשטא דלישנא משמע לי דטעמא דלא סתים הוא מפני שמאחר שהוא עשוי ככובע אינו מסופע ואינו מתדבק יפה על הנקב אבל רבינו מפרש שמה שאמר העשוי ככובע אינו אלא סימן אבל הטעם מפני שהם קשים ואינן מתדבקים יפה בנקב. ומ"ש רבינו והמקום הלבן שבאמצעה טעמו לומר שאע"פ שהוא הלב טהור אינו סותם מהטעם שהזכיר: ומ"ש וחלב חיה שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

יא כרם שניקב וכו'. משנה בר"א פרק א"ט (דף מ"ב) הכרס הפנימי שניקבה. ומ"ש והמסס ובית הכוסות שניקב אחד מהם לחוץ טריפה וכו'. גם זה שם במשנה:

יב מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות וכו'. שם (דף נ':) ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני לדדין טרפה נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר השחיטה ופשטא דברייתא משמע דמצד אחד כשרה בלא בדיקה ומשני לדדין טריפה ולא בההלם אלא דבעינן בדיקה אם נמצא עליה קורט דם טריפה ואם לאו כשרה אלא דאמרינן בגמרא מעשה וכו' ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה ומצא עליה קורט דם ואמר אם אין שם מכה קורט דם מנין מהאי עובדא משמע דמצד אחד נמי אינו כשר בלא בדיקה וכן כתבו הרשב"א והר"ן וקשה על זה למה חילקה הברייתא בין מצד אחד למשני לדדין לא היה לה לחלק אלא בין נמצא עליה קורט דם ללא נמצא ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דמצד אחד כשרה בלא שום בדיקה וקשה על זה מההיא עובדא

מגיד משנה

לה חיטי דכרכשתא ואמרי לה דטרפשא דלבא ומהם למד רבינו כל כיוצא בהם שאינם מגינים: וחלב חיה וכו'. שם (דף מ"ט:) בעי ר' זירא חלב חיה מאי ופשיט אביי מאי תיבעי לך נהי דשרי באכילה אהדוקי לא מהדק. וכתבו התוס' שנשאל רבינו יצחק על מחט שנמצאת בקרקבן ונקבה הכיס שלו וגם הבשר רק שהיה שומן סותם למעלה והתיר דלא מבעיא לן הכא אלא חלב חיה שכנגדו בבהמה אסור אבל בחלב טהור דעוף שלא מצינו כנגדו טמא פשיטא דסתים דמהדק שפיר:

יא כרם שניקב טריפה וכו'. תנן במתניתין (דף מ"ב) כרס הפנימי שניקבה ובגמ' איפליגו איזו הוא כרס פנימי ואיזו היא חיצונית דרבה בר רב הונא ס"ל דכרס פנימי הקרא כל אותו המקום שקורעין כנגדו הטבחין מבחוץ והוא כל שרואה פני הקרקע אבל מה שהוא לצד הצלעות נקרא כרס חיצוני ובמערבא אמרי משמיה דר' יוסי בר חנינא כל הכרס כולו כרס פנימי ואיזו היא כרס חיצונה בשר החופה את רוב הכרס. וכתוב בהלכות איכא מאן דאמר הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר"י בר חנינא ולא פסק הוא הלכה כמאן ורש"י פסק דאזלינן לחומרא דכל הכרס כולו אקרי כרס הפנימי ובכל מקום שינקב נקיבתו במשהו וכן הסכימו בעלי התוס' וכן כתב ה"ר אפרים ז"ל וכן נראה דעת רבינו דסתם וכתב כרס שניקב נראה דעהו דכל הכרס כולו וכן נראה דרב אשי דהוא בתרא ס"ל כר' יוסי בר חנינא אבל הרב בעל העיטור ורבינו יונה פסקו כרבה בר רב הונא ולפי דבריהם אם ניקב הכרס הרואה את הקרקע שקורעין הטבחים בשעת הפשטת העור אז הוי נקיבתו במשהו ובכל מקום שינקב בכרס זולת מקום זה כגון הכרס שכנגד הצלעות והסדרים נקיבתו ברובו והסברתם תלויה בדקדוקי הסוגיא ואין כאן מקום להאריך ומ"מ דברי רבינו תפסו עיקר רוב הפוסקים: וכן המסס ובית הכוסות וכו'. תנן במתניתין (דף מ"ב) המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ ולפי פירש"י בהמסס אפילו אין הנקב מפולש אלא שניקב תוך עור החיצון טריפה דחיישינן שמא ניקב לחלל והבריא או שמא לא בדק יפה ולפירוש ר"ת ל"ש המסס ול"ש בית הכוסות לא מיטרפי עד שימצא הנקב מפולש משני לדדין ותפסו רוב המפרשים דברי ר"ת עיקר וכן נראה דעת רבינו ומ"מ אפילו לדברי רש"י בהמסס כל שניקב הפנימי ולא החיצון כשירה:

יב מחט שנמצאת וכו'. פשוט שם (דף נ') ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה משני לדדין טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה. ידוע כי בית הכוסות יש בו צד שהוא עב ויש בו שני עורות דבוקים זה בזה ויש בו צד דק שאינו כפול ואין בו אלא עור אחד ולפי

הרדב"ז (סכ"י)

שזו כוונת הראב"ד ז"ל שכתב אין זה מיושב ע"כ. לפי שכתב רבינו החלב הטהור סותם והלא מה"ת הכל טהור וסותם. ואם זו הנהגו קושיא זו לא תפול על רבינו אלא על ר"כ שאמר דהימלא לא סתים. ואפשר שהראב"ד ז"ל פסק כלישנא בתרא ולפום הך לישנא ליתא לדר"כ וכ"כ רש"י ז"ל. ואיכא להרוצי דאע"ג דאין חלב דאורייתא מ"מ הך דאקשתא דומה ממש להלב של תורה ולא סתים וכ"כ רש"י ז"ל וז"ל דאקשתא כ"ע ל"פ דבין לבני בבל בין לבני א"י אסיר דאפילו ר"ע דאמר לעיל הותב קרום ונקלף אסיר הא נמי לאותב דמי שאינו מחובר אלא באמצע הקשת ע"כ. וכיון שאינו מחובר לא סתים א"כ דאקשתא אסיר לכ"ע מה"ת ולא נהגו כהנים היתר אלא בדאייתרא לאפוקי בני בבל שנהגו בו איסור דס"ל כר"ע ובני בבל כר' ישמעאל: חוץ מחלב הלב וכו'. שם א"ר נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם היכא אמרי לה חיטי דכרכשתא ואמרי לה טרפשא דלבא: וחלב חיה וכו'. שם בעיא ואמר אביי מאי תיבעי לך (ליה) נהי דשרי באכילה אהדוקי לא מיהדק וכתבו בתוס' דשומן העוף כותם ופשוט הוא. עוד כתבו דהא דאמרינן הלב טהור סותם היינו חלב שעל אותו אבר בעצמו אבל הבא מאבר אחר אינו סותם וגם זה פשוט שהרי החלב הבא ממקום אחר אינו נדבק יפה שם ולפיכך אינו סותם אבל החלב של האבר עצמו סותם והוי כאילו אין הנקב מפולש:

יא כרם שניקב וכו'. שם במשנה ואמרינן עלה אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא כל הכרס כולו זו היא הכרס הפנימית ואיזהו הכרס החיצונה בשר החופה את רוב הכרס: וכן המסס וכו'. שם במשנה המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני לדדין טרפה נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני השחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שלאחר שחיטה. ודין המסס ובית הכוסות שוה והא דשבקיה תנא להמסס ונקיט בית הכוסות לרבותא כדכתב ר"ת. עוד י"ל דהאי ברייתא שניה על מעשה דר' יהודה הנשיא ומעשה שהיה כך היה במחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד והפכה רבי ומצא עליה קורט דם וטרפה ואמר אם אין שם מכה קורט דם מנין. ואיכא למידק דמשמע לפי שנמצאת המחט מצד אחד הוצרך לבדוק אם יש שם קורט דם אבל אם נקבה נקב מפולש לא היה בודק אותה ורבינו כתב ואם נקבה נקב מפולש וכו' משמע דאפילו נקב מפולש אם לא נמצא שם קורט דם כשרה. וי"ל דמעשה דרבי כך היה ואפי' מצד אחד הצריכה בדיקה ונמצא שם קורט דם וטרפה אבל אין הכי נמי דאפי' ניקבה נקב מפולש אם לא נמצא שם קורט דם כשרה והכי משמע פשטא דברייתא וממאי דאמרינן עלה ומ"מ מכל נקובי דעלמא דאע"ג דליכא דם טריף מר התם ליכא מידי למיסרך הכא כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם שחיטה הוא מיסרך הוה סריך הילכך לא שנא נקב מפולש

לחם משנה

י וחלב חיה וכו'. שם בעי רבי זירא חלב חיה מאי ופשט אביי נהי דשרי באכילה אהדוקי לא מהדק ע"כ. ופירש רבינו שזה דוקא בחלב שכנגדו בבהמה אסור אבל מה שכנגדו בבהמה מותר מהדק והאי לא הוה מיבעי לן כלל וכן פירשו המפרשים ז"ל: וחלב המעי האחרון וכו'. היינו חיטי דכרכשתא:

יא וכן המסס ובית הכוסות כו' שניקב מהן לחוץ וכו'. שם במשנה (דף מ"ב) המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ ע"כ. ואינו ר"ל שניקב נקב מפולש אלא כפירש"י ז"ל דה"ק שניקבו זה או זה שלא במקום חבורם לאפוקי ניקבו במקום חיבורם דהוי אחד לתוך חלל חבירו וכך הם דברי רבינו:

יב מחט שנמצאת בעובי וכו'. שם (דף נ':) ת"ר מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות וכו' (עיין בכ"מ) עוד שם מעשה וכו' ובא לפני רבינו מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות וכו' (עיין בכ"מ). א"כ נראה מן הגמרא דכשיש קורט דם אע"פ שאין הנקב מצד אחד אמרינן ודאי דמשני לדדין הוא אע"פ שלא ראינו וא"כ יש לתמוה על רבינו שבעיק

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אין זה מיושב עכ"ל: ואני אומר דבריו סתומים וחתומים בכאן על פי רבותינו בעלי התוס' ז"ל ואולי ידענו כונתו כי פ' א"ט גבי מתניתין דניקבה הקיבה כו' ואמר רב עלה חלב טהור סותם כתבו ז"ל דאהלב דעלמא קאי ודוקא כחלב שגדל עם אותו אבר דסואיל ומחובר בו כגוף האבר הוא דומה לו והרי הוא כאילו לא ניקב אלא אגיו אבל בשאר חלב שאינו גדל עמו אפילו הוא טהור אינו סותם והסכימו עמו הראשונים והאחרונים ז"ל והראב"ד נגרר אחר זאת הסברא באולי וכתב על ר"מ ז"ל מה שכתב אבל ר"מ ז"ל חיבר דרך הגמרא ולכן קראו משנה תורה וכמו שקיבל מרבותיו נ"ע וכן משמע מסידור התלמוד דסואיל וסדרו דברי רב על משנה ניקבה הקבה עליה קאי ומי שרוצה לסבור על הגמרא יסבור כי לשונו אינו מעכב כמו שכתבתי כמה פעמים וגם דעתו בעובי בית הכוסות ידענו באולי ממה שפירש"י ז"ל בכתובות פ' המדיר דדוקא בעובי בית הכוסות ושעבר הנקב לחלל אבל שלא במקום עובי כגון המסס אם לא נמצא הנקב מפולש לא וחילק שם חלוקים רבים ור"ת ז"ל ומקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל חלקו עליו ואמרו דאפילו נמצא שלא בעובי בית הכוסות כגון בהמסס כך דינו ורבו הדקדוקין ביניהם ז"ל ונגרר הראב"ד ז"ל אחר שיטת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ולפי שמצא ר"מ ז"ל בשיטת רש"י ז"ל כתב עליו מה שכתב אמנם ר"מ ז"ל יפה השכים ובלשון הגמרא ולא חשש להאריך כדרך ספרא ולימד כדרך קצרה ולכן קראו משנה תורה ושרוצה לסבור ולמכר על שתלמוד

הגהות מיימוניות

[ז] פר"ש דבהמסס אפילו מצד אחד טריפה דחיישינן שמא ניקב כולו ואח"כ הבריא ולא קמכשר תלמודא מצד אחד אלא בבית הכוסית שעורו כפול והא דקאמרינן לחוץ לאו דוקא לחוץ ממש אלא פי' לצד חוץ לאפוקי ניקבו זה לתוך זה דכשירה אבל ר"ת פירש שגם בהמסס מצד אחד כשירה והא דנקט תלמודא בית הכוסות רבותא נקט דאע"פ שרובנו כפול וניקב עור שלם כשירה ע"כ:

לתוך חלל בית הכוסות. *ונמצאת טיפת דם במקום הנקב [ח] טרפה שודאי קודם שחיטה ניקב. אבל אם אין דם במקום הנקב הרי זה מותר שודאי אחר שחיטה דחקה המחט ונקבה:

יג °בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה כגון קורט של חלתית וכיוצא בו טרפה שודאי נוקב. [א]ואם היה ספק נוקב ספק אינו נוקב תבדק. [ב]כל אחד מן בני המעים שפסולת המאכל סובבת בהן והן הנקראים דקין שניקב טרפה. ויש מהן מלופפין ומוקפין זו לפנים מזו בעיגול

א טור שם סי' נח: ב טור שם סי' מז:

השגת הראב"ד

*ונמצאת טיפת דם במקום הנקב. א"א הטיפה צריכה שתמצא מבחוץ:

השגת הראב"ד

*ואם היה ספק נוקב ספק לא נוקב. א"א קשה בדיקת הדקין:

מגיד משנה

ולפי זה כתב רבינו שאם נמלא בעובי בית הכוסות כשירה אפילו עברה עור אחד שעבר אל עבר ואם עברה השני עורות אז בודקים טפת דם וכבר ביארנו למעלה דדעת רבינו כל שניקב המכם או בית הכוסות שלא במקום העובי אם היה הנקב מפולש טריפה ונראה שדעת רבינו שמה שאמרו בברייתא נמלאת עליה קורט דם לא קאי אלא אמשני לדדין דאז בדקינן אם נמלאה בה ספק דם אבל מגד אחד אינה לריכה בדיקה כלל אלא בכל ענין כשירה וכך הוא פירוש דבריו מחט שנמלאת בעובי בית הכוסות כשירה וע"כ כשאינו מפולש ובכל ענין כשירה ואם נקבה נקב מפולש בדקינן ע"י טיפת דם ואין כן דעת שאר המפרשים אלא דקאי בין למגד אחד או אמשני לדדין אלא שחלקו במ"ד אחד בעינן שיהיה הדם כנגד הודו של מחט אבל משני לדדין אפילו דם סביב הנקב טריפה ועוד נחלקו חלוקים אחרים ואמרו דהא דאמרינן מגד אחד כשירה היינו דוקא כשניקב העור הפנימי אבל אם ניקב החילון אע"פ שהפנימי שלם טריפה דאי מינו עייל ודאי הפנימי נקוב אלא שעלה בו קרום וסתמו ואי מאבראי אתא הא ודאי טריפה היא דהא קי"ל בקון עד שמגיע להלל כלומר דחיישינן שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימיים דנקיבתן במשהו. ועוד יש מי שכתב שאפילו מגד אחד דמכשרינן או משני לדדין נמי דמכשרינן היכא דלא נמלאת טיפת דם דצריך לראות אם קופא לבר או לגאו ואין נראה כן דעת רבינו אלא שבכל ענין כשירה. וכתבו המפרשים דדוקא בבית הכוסות הוא דמועיל היכא דליכא קורט דם אבל כשאם אפילו אין שם קורט דם טריפה דאפשר שקודם שחיטה ניקב אלא שאוכלין ומשקין שעוברים שם תדיר בשטיפה העבירוהו והיכא שנטפו הכרם ב[illegible] או הודח והוציא קודם שנמלאת המחט אין לה תקנה ע"י בדיקה דחיישינן דילמא הוה שם טיפת דם והעבירוהו במים או המלח ואין לדמותו לריאה דתלינן בזאב אע"ג דאתיליד בה ריעותא דשאני התם דרוב בהמות בריאות הם אבל הכא ודאי טריפה:

יג בהמה שהלעיטה וכו'. שם (דף נ"ח:) אמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה משום דמנקיב למעים ואותבינן ליה מברייתא דקתני בה או שהלעיטה חלתית כשירה ופרקין חלתית אהלתים ל"ק בעלין כשירה והאמר שמואל טריפה בקרטין. והוסיף רבינו ואם היה תוך ג' ימים נראה שלמדה מההיא דאמרינן הוגלד פי המכה בידוע שהוא קודם שחיטה ג' ימים ולפי זה אם היה בתוך ג' ימים אפשר שמוכר ע"י בדיקה: כל אחד מבני מעים וכו'. פשוט שם ניקבו הדקין וכו': ויש מהם מלופפים. פשוט שם מימרא

כסף משנה

עודלא דרבי שהפכה והפשר לומר שסובר רבינו שמה שהפכה רבי לא משום דצריך לבודקה אלא מקרה מקרה שהפכה ומלא עליה קורט דם ופסלה וכ"נ שהוא דעת הרא"ש. וכתבו התוס' והמפרשים דכי אמרינן מגד אחד כשרה היינו מבפנים כלפי הרעי דאי לד שבחוץ כלפי חלל הגוף אפילו לא ניקב כלל אלא שנמלא מחט בחלל הגוף טריפה דאי מגואי עייל ודאי הפנימי נקוב אלא שעלה בו קרום ואי מבראי אתא הא ודאי טריפה דחיישינן שמא ניקב א' מהאברים הפנימיים שנקובתן במשהו וא"א לעמוד על ספיקן בבדיקה אבל מדברי רבינו נראה דמגד אחד היינו מגד הוץ שהרי במשני לדדין כתב ואם ניקבה נקב מפולש לתוך בית הכוסות ואילו היה סובר כדברי המפרשים הכי הל"ל ואם ניקבה נקב מפולש לתוך חלל הבהמה. ונראה שהראב"ד סובר כדברי המפרשים ולפיכך כתב על דברי רבינו אין זה מיוסר. וטעמו של רבינו אפשר שהוא משום דס"ל במחט הנמלא בגוף כשר ע"י בדיקת החלל לראות אם ניקב אחד מהאברים שנקיבתן במשהו כמ"ש בפי"א וא"כ ה"נ בעינן בדיקה כנגד כל החלל ולא חשש רבינו לכותבו כאן מפני שסמך על מ"ש בפי"א ואמרינן בגמרא (דף מ"ח:) מ"ט מכשרינן במחט שנמלא בעובי בית הכוסות. מגד אחד ולא מפלגינן בה בין קופא לבר לקופא לגיו כדמפלגינן במחט דאשתכח בכבדא ומשני דהכא הימור אוכלין ומשקין דחקוה. ופירש"י ומתוך הדחק נכנסה הקופא בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר כשרה: כתב הראב"ד ונמלאת טיפת דם במקום הנקב א"א הטיפה לריכה שתמלא מבחוץ עכ"ל:

יג בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה וכו'. שם (דף נ"ח:) אמר שמואל הלעיטה *(קורט של) חלתית טרפה משום דמנקבה להו למעיה: כתב הטור וז"ל. כתב הרמב"ם הלעיטה חלתית תוך ג' ימים ספק ניקב ספק לא ניקב ותבדק ולא נהירא מדהאמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה אלמא אין לה בדיקה עכ"ל. ונוסחת ספרי רבינו שבידנו אינה כן אלא ה"ג בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה כגון קורט של חלתית וכיולא בה טריפה שודאי נוקב ואם היה ספק נוקב ספק אינו נוקב תבדק, ולפי נוסחא זו לא קשיא מה שהקשה הטור דרבינו נמי בקורט של חלתית אמר דטריפה משום דודאי ניקב ולא אמר תבדק אלא בדבר שהוא ספק ניקב. ובלאו הכי נוסחת הטור משמע שהיא משובשת שהרי לא הוזכר בגמרא חילוק בין תוך ג' לאחר ג' ועוד שאין דברי אותה נוסחא מובנים דקאמר תוך ג' ימים ספק ניקב ותבדק משמע דאחר ג' משפט אחר יש לה ואין לומר דכשרה בלא בדיקה משום דאם היה נוקב בני מעיה לא היתה מתקיימת ג' ימים וכיון שנתקיימה ג' ימים ודאי לא ניקבה שזו מנין לנו ועוד דא"כ לא הוה שתיק מלומר כן בפירוש. ואין לומר דאחר ג' ימים היא טריפה ולא מהני בה בדיקה שאם בדקוה ולא מלאו נקב למה כטריפנה ואין לומר דה"ק אחר ג' ימים א"א שלא ניקבה ומש"כ מתוקין לה בטריפה דגם לזה יקשה דלא ה"ל למשתק מלומר כן בפירוש הילכך נראה דליתא להאי נוסחא: כתב הראב"ד א"א קשה בדיקת הדקין עכ"ל. וזו אינה השגה דרבינו כתב מה שהוא כפי הדין: כל אחד מן בני המעים. ברייתא פרק א"ט (דף מ"ג:):

*כ"ה ברש"י ובגמ' ליתא.

אם

הרדב"ז (מב"י)

מפולג ל"ש מגד אחד אם יש קורט דם טרפה ואם לאו כשרה ובדיקתה מבחוץ כאשר עשה רבי שהפכה ומלא עליה קורט דם:

יג בהמה שהלעיטה וכו'. שם אמר שמואל הלעיטה חלתית טרפה מ"ט דמנקבא להו למעיינהא. ואיכא למידק כיון דסתם אמרה שמואל מנא ליה לרבינו לחלק תוך ג' ימים והו מ"ש משאר טרפיות כיון דלאחר ג' ימים ודאי נוקבת תוך ג' נמי אע"ג דאינה נקובה עתה עתידה היא לינקב ולמות. הילכך הנוסחא היפרה בדברי רבינו היא ואם היה ספק נוקב כספק אינו נוקב תיבדק. ומ"מ הנוסחא אשר לפני הטור היא גירסת הספרים שלנו ולפיכך כתב עליו ולא נהירא מדקאמר שמואל הלעיטה חלתית טרפה אלמא אין לה בדיקה כלל עכ"ל. ואני מוטל עלי לפרש הלשונות הנמלאים בספרים ואומר ואם היה אומר שמואל הלעיטה חלתית טרפה והו לא פסקה למילתא אבל כיון דתלי טעמא בנקיבת בני מעיה רבינו היה בקי בחלתית וקים ליה שאם שהה החלתית ג' ימים בתוך בני מעיה ודאי נוקבת אבל בתוך ג' ימים ספק נוקב ספק אינו נוקב ואם עדיין לא ניקבה אם היו עושין תרופה לא תינקב ותחיה ומעשים בכל יום לבני אדם שבותין סם המות וע"י הרפואה ניצולין ואינו דומה לשאר טרפיות מחמת שעתידה לינקב שאפי' יעשו לה כל תרופות שבעולם תמות ואין זה מכלל הטרפיות שמנו חכמים שהיא בכלל ניקבו בני מעיה ואם ימהרו לעשות שלא תינקב כשרה הילכך אם עדיין לא ניקבה כשרה שאין מקרה זה מגד הולי. ואע"ג שיישבתי הלשון הנמלא בספרים שלנו מ"מ הנוסחא האמתית בדברי רבינו היא מה שכתבתי לעיל ולדידן לא [נפקא] מינה מידי שאין אנו בקיאין בבדיקת הדקין כאשר כתב הראב"ד ז"ל: כל אחד מבני המעים וכו'. שם במשנה ניקבו הדקין וכו' וא"ר נחמן האי הדרא דכנתא דאינקיב לחדי חבריה חבריה מגין עליה:

ומעים

לחם משנה

שבעינן שנראה שהמחט אשר הוא בחוץ בעובי בית הכוסות שיהיה הנקב עובר מעבר אל עבר וגם צריך שנראה טיפת דם ולמה לי תרתי בטיפת דם להוד סגי דודאי היכא דליכא טיפת דם ניקב משני לדדים ולכך כתב בהשגות א"א אין זה מיוסר ע"כ. אבל יש לתרץ דאין הכי נמי דבטיפת דם להוד טרפה אבל כתב כן רבינו להודיענו דאפילו דהוה מפולש משני לדדין לא מהני אלא אם כן איכא טיפת דם אבל טיפת דם להוד סגי ומפרש דבברייתא נמי דקאמרה נמלא עליה קורט דם הכי קאמרה דאפילו משני לדדין בעינן קורט דם. עוד נראה מדברי רבינו דמחט זה נמלא בחלל הגוף ומ"מ מגד אחד כשרה שכן כתב ואם נמלא נקב מפולש לתוך חלל בית הכוסות משמע דהמחט בחלל הגוף או בית הכוסות ומ"מ לריך שתהא מפולש. אבל מדברי הגהות אשירי ומדברי רש"י ז"ל לא משמע כן דרש"י ז"ל גבי מעשה המחט שבא לפני רבי שנמלאת בעובי בית הכוסות בלשונו משמע דהלריך שיהיה בפנים שאם המחט בחוץ אפילו שהוא מגד אחד ואינו מפולש פסול משום דדילמא עייל בושט ונקב הושט והדקין אבל רבינו אזיל לטעמיה דלא חייש למעלה גבי כבד דילמא עייל דרך הושט ולכך מפרש שאפילו שנמלא מבחוץ בחלל הגוף מגד אחד כשר דלא מחזקינן ריעותא דנכנס דרך הושט. והנה נראה מלשון רש"י שלריך שיהיה על המחט אבל רבינו פירש שיהיה במקום הנקב. ובהשגות א"א הטיפה לריכה שתמלא בחוץ ע"כ. דכיון דאמרינן דטעמא הוא דידוע דקודם שחיטה הוא מפני שהמחט נקב ואותו הדם נסרך במחט א"כ לריך שנמלאת הדם מבחוץ כדי שנאמר שאותו הדם שילא במחט נסרך מבחוץ למחט ומפני שהמחט שם הוא נסרך. אבל אם לא נמלא כנגד פי המחט איך נאמר שהדם מיסרך סריך אם הוה סריך כנגד פיו הוה ליה למסרך

יג בהמה שהלעיטה וכו'. שם (דף נ"ח:) הלעיטה חלתית מותרת ואוקמוה שם בקרטין טרפה וז"ש קורט של חלתית: ואם ספק נוקב וכו'. כתב הר"א ז"ל בדיקת הדקין קשה ע"כ. וכבר ביארתיו למעלה:

הדרא

הגהות מיימוניות

[ח] וה"ם דבעינן קורט דם היינו דוקא כשיש מחט או שאין הנקב עובר משני צדדים אבל אם אין מחט והנקב ניכר הנקב משני צדדים טריפה ואפילו בלא קורט דם בדקאמר תלמודא כי איכא מחט אם איתא דמחיים ה"ל למיסרך אבל כשאין שם מחט אין שם דבר שיסרך בו אבל אם מחט נמצא שם מבחוץ בחלל הגוף אפילו לא ניקב כלל טריפה כדפ' לקמן בפ' זה בפ' קורקבן מספר התרומה והמצות. וקוץ או שאר דבר כמחט תדע מדקאמר התם ליכא מידי למיסרך ע"כ: ○[כתב הטור ז"ל כתב הרמב"ם הלעיטה חלתית תוך ג' ימים ספק ניקב ספק אינו ניקב תבדק ולא נהירא מדקאמר שמואל הלעיטה חלתית טריפה אלמא אין

לה

מגדל עוז

אם לב חכם ישכיל פיהו אלפים בת יכיל: ונמצאת טיפת דם במקום הנקב עד דחקה המחט וניקבה. כתב הראב"ד ז"ל הטיפה לריכה שתמלא מבחוץ עכ"ל: ואני אומר גם זה מכלל החלוקים והדקדוקים שבירנו פ' אלו טריפות ופרק המדיר על הענין שכתבתי בסמוך: בהמה שהלעיטה דבר שנוקב עד תבדק: כתב הראב"ד ז"ל קשה בדיקת הדקין עכ"ל: ואני אומר מנהג הגאונים ז"ל וגם רבותינו בעלי התוס' ז"ל שהביאו על כל דבר שלריך בדיקה שאין לנו לסמוך עלינו בזמה"ז אבל ר"מ ז"ל לא היה לו לכתוב בזה החבור אשר שמו משנה תורה אשר בא מארוכה לקצרה כמ"ש כמה פעמים: כל אחד מבני המעים עד שתימה עומדת. פרק אלו טריפות (דף מ"ט):

בעיגול כמו נחש שנכרך ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה אם ניקב אחד מהן להבירו כשירה. שהרי חבירו מגין עליו: יד ומעים שניקבו וליחה סותמתן טריפה שאין זו סתימה עומדת. [א]בני מעים שבא זאב או כלב וכיוצא בהן ונטלן והרי הן נקובין אחר שהניחן תולין בו ומותרת ואין אומרין שמא במקום נקב ניקב. נמצאו נקובין ולא נודע אם קודם שחיטה ניקבו אם אחר שחיטה נוקבין בהן נקב אחר ומדמין לו. אם היה הנקב הראשון כמותו כשרה. ואם היה ביניהן שינוי קודם שחיטה ניקב וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב הספק כך צריך למשמש בנקב שמדמין לו ואחר כך עורכין זה לזה: טו [ב]בני מעיים שיצאו לחוץ ולא ניקבו מותרת ואם נתהפכו אף על פי שלא ניקבו טרפה. שאי אפשר שיחזרו כמות שהיו אחר שנהפכו ואינה חיה: טז המעי האחרון שהוא שוה ואין בו עיקום והוא שהרעי יוצא בו מן הערוה והוא דבוק בין עיקרי הירכים הוא הנקרא חלחולת אם ניקב במשהו טרפה כשאר המעים. במה דברים אמורים שניקב לחלל הבטן אבל אם נקב במקום הדבוק בירכים מותרת ואפילו נטל ממנו מקום הדבק כולו מותרת והוא שישתייר מארכו בשור כמו ארבע אצבעות: יז העוף אין לו כרס ולא המסס ולא בית הכוסות. אבל יש לו כנגדן זפק וקרקבן. [ג]וכל הטרפות שוות הן בבהמה חיה ועוף. וזפק שניקב נגו במשהו טרפה ואי זהו נגו של זפק זה שימתח עם הושט כשיאריך העוף צוארו אבל שאר הזפק שניקב מותר: יח [ד]שני כיסין יש

א טור שם סי' נ: ב טור שם סי' מו: ג טור סי' מט ודין זופק בסי' לג: ד שם סי' מח:

כסף משנה

אם ניקב אחד מהם לחבירו כשרה. מימרא שם (דף מ"ח):

יד ומעים שניקבו וליחה סותמתן טריפה וכו'. שם (דף נ') אסיקנא דלית הלכתא כרשב"ג דמכשר: בני מעים שבא זאב או כלב וכו'. פ"ק דחולין (דף ט'): נמצאו נקובין וכו' ואם משמשו הידים בנקב הספק וכו'. בפרק א"ט (דף נ'):

טו בני מעים שילאו לחוץ וכו'. משנה וגמרא שם (דף נ"ו:) מתניתין דאלו כשרות בעוף:

טז המעי האחרון וכו'. שם (דף נ') אמר זעירי חלחולת שניקבה כשרה הואיל וירכים מעמידות אותה וכמה אמר ר' אלעא אמר ר' יוחנן מקום הדבק ברובו שלא במקום הדבק במשהו אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דרב נחמן אמר להו ולאו אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי הכי אמר ר"נ מקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר והוא שנשתייר בו כדי תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא ופסק הרי"ף כר"נ דהא אביי ורבא קיימי כוותיה. ומלא בטדא כתב הרי"ף איכא מ"ד ארבע אצבעות וכן פי' התוספות והרשב"א:

יז העוף אין לו כרס וכו' וכל הטריפות שוות הן בבהמה חיה ועוף וכו'. שם (דף נ"ו) תני לוי (כל) הטרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף. ומ"ש זפק שניקב גגו וכו' שם במשנה אלו כשרות בעוף ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל ופסק הרשב"א כת"ק וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל ובגמרא גגו של זפק נידון כושט היכא אמר רב ביבי בר אביי כל שנמתח עמו ופירש"י נידון כושט בנקב משהו. כל שנמתח עמו ממקום שהוא מתחיל לימשך לצד הושט להיות מיצר והולך:

יח שני כיסים יש בקרקבן וכו' עד מותר. פשוט שם (דף מ"ג):

וכתבו

מגיד משנה (מכ"י)

מימרא דר"נ האי הדרא דכנתא דאינקיב להדי חבריה חבריה מגין עליה וכתבו המפרשים שמה שהוזכר בתלמוד שחבירו מגין עליו לרבותא נקטיה וכ"ש שיגינו עליו שאר המקומות דהא קי"ל דהלב טהור סותם ולא גרע הלב מבור דכנתא מבר הימנא דסתים אלא נקט חבירו אפילו חבירו דאיטו הלב וכן כתב הרשב"א בחידושיו וקצת מהמפרשים והני הוכך אם מסכים רבינו בזה שהרי כתב שהרי חבירו מגין עליו:

יד ומעים שניקבו ולחה וכו'. פשוט שם (דף נ') תניא רשב"ג אומר בני מעים שניקבו ולחה סותמתם כשירה ואסקינן בגמ' שאין הלכה כרשב"ג:

בני מעים שבא זאב וכו'. פשוט בפ"ק (דף ט') בבעיא דרבי אבא דבעא מיניה מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים מהו ואקשינן נטל הא ליתנהו אלא נקב בני מעים ואקשינן תו נקב הא חזינן דהוא נקבינהו אלא נטלן והחזירן כשהם נקובין מהו חיישינן שמא במקום נקב ניקב או לא ופשטינן דאין חוששין שמא במקום נקב ניקב. וכתבו המפרשים דה"ה אם נמצאת נקובה שלא במקום שיניו ויש מי שכתב דדוקא בני מעים ולא ריאה ואין כן דעת רבינו ז"ל וכמו שנכתוב בס"ד: נמצאו נקובין וכו'. פשוט בפ' א"ט (דף נ') אמר רב שימי בר חייא מקיפין בבני מעים: ואם משמשו הידים וכו'. שם הנהו בני מעים דאייתו לקמיה דרבא אקפינהו ולא אידמו אתא רב משרשיא בריה משמש בהו ואדמו א"ל מגלך הא א"ל כמה ידי משמשו בהני מקמי דליתו לקמיה דמר א"ל חכים ברי בטרפות כרבי יוחנן:

טו בני מעיס שילאו וכו'. פשוט שם (דף נ"ו.) במתניתין יצאו בני מעים ולא ניקבו ואמרינן בגמ' אמר שמואל בר יצחק לא שנו אלא שלא היפך בהם אבל היפך בהם טריפה דכתיב הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כוננות באדם שאם נהפך אחד מהם אינו יכול להיות:

טז המעי האחרון שהוא וכו'. פשוט שם (דף נ') אמר זעירי חלוחלת שניקבה כשרה הואיל וירכים מעמידות אותה וכמה א"ר אילעא א"ר יוחנן מקום הדבק ברובו שלא במקום הדבק במשהו אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דרב נחמן אמר לאו מי אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי הכי אמר רב נחמן מקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר והוא שישתייר בו מקום תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא. ובטדא נחלקו בה המפרשים הרי"ף פירש ארבע אצבעות ולזה הפירוש נמשך רבינו ורש"י פירש כמלא אגבע. ובשאר הבהמות הכל לפי גדלה וקטנה. נמצא שפקן של דברים שמלשה דינים חלוקים יש בחלוחלת. כל מקום שניקבה למעלה מהירכים נקיבתו במשהו כשאר בני מעים. ניקבה במקום הדבוק לירכים אפילו ניטלה כולה כשרה ובלבד שישתייר כדי תפיסה לרבינו ז"ל ארבע אצבעות ולרש"י אגבע. ניקבה במקום תפיסה עצמו איכא פלוגתא בין רבוותא איכא מאן דאמר במשהו ואיכא מאן דאמר ברובו ורבינו ז"ל לא פירש בזה כלל ואין הוכחה מדבריו כלל:

יז העוף אין לו כרס וכו'. פשוט שם (דף נ"ו) טריפות שמנו חכמים בבהמות כנגדן בעוף: זפק שניקב וכו'. תנן במתני' ניקב הזפק ואמרינן בגמ' ואמר רבא ואיתימא ריב"ל גגו של זפק נידון כושט היכא אמר רב ביבי בר אמי כל שנמתח עמו:

יח שני כיסין וכו'. פשוט שם (דף מ"ב) א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ניקב הקרקבן וכיס שלו קיים כשרה איבעיא להו ניקב הכיס וקרקבן קיים מאי ת"ש דאמר רב נחמן ניקב זה

הרדב"ז (מכ"י)

יד ומעים שניקבו וכו'. שם תניא רשב"ג אומר בני מעיין שניקבו וליחה סותמתן כשרה ואסיקנא ואין הלכה כרשב"ג וטרפה: בני מעים שבא זאב וכו'. שם אמר רב שימי בר חייא מקיפין בבני מעים. הני בני מעים דאתו לקמיה דרבא אקפינהו ולא אידמו אתא רב משרשיא בריה ממשמש בהו ואידמו ואמרינן בפ"ק בעא ר' אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים מהו נטל הא ליתנהו וכו' אלא נטלן והחזירן כשהן נקובין מהו וכו' ת"ל אין חוששין שמא במקום נקב ניקב:

טו בני מעים שילאו לחוץ וכו'. שם במשנה ואלו כשרות בעוף יצאו בני מעיה ולא ניקבו ואמר ר' שמואל בר רב יצחק לא שנו אלא שלא היפך בהם אבל היפך בהם טרפה:

טז המעי האחרון וכו'. שם אמר זעירי חלוחלת שניקבה כשרה הואיל וירכים מעמידות אותה וא"ר נחמן מקום הדבק אפילו ניטל כולו כשר והוא שנשתייר בו כדי תפיסה וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא. ולא נתפרש בבהמה דקה כמה ונראה מדברי רש"י דלעולם צריך כדי תפיסה שכתב בתורא אפילו בשור הגדול די בכך והטור כתב ובדקה לפי שיעור הגדול לפי גודלו הקטן לפי קוטנו ע"כ. והכי מסתבר שהרי הגדי אין בכל מקום הדבק בירכים ד' אצבעות ואפילו לדעת המפרשים דבטדא הייט שתי אצבעות לא משכחת לה בדקה. ומה שכתב לחלל הבטן לאו דוקא אלא לכל מקום שתנקב חוץ מבין הירכים טרפה. ואם ניקב מקום התפיסה י"א במשהו וי"א ברובו כלומר רוב הרוחב אם ניטל טרפה אבל באורך אפילו נקב כל שהוא פוסל ולא נתבאר זה בדברי רבינו:

יז העוף אין לו כרס וכו'. שם תני לוי טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן העוף נשבר העצם אע"ס שלא ניקב קרום של מוח: וזפק שניקב גגו וכו'. שם אמר רבה ואי תימא ריב"ל זפק נידון כושט היכא אמר רב ביבי בר אביי כל שנמתח עמו ותנן אלו כשרות בעוף וכו' ניקב הזפק והיינו שאר הזפק:

יח שני כיסין יש בקרקבן וכו'. שם במשנה ניקב הקרקבן וכו' ואיירי כשניקבו שני הכיסין זה כנגד זה דאיבעי לן גבי ושט ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מאי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא בושט כשר בקרקבן פסול ואסיק רב אשי אדרבה ושט דקא

לחם משנה

הדרא דכנתא כו'. שם (מ"ח) האי הדרא דכנתא דאנקיב להדי חבריה חבריה מגין עליה:

יד ומעיים שנקבו כו'. (דף נ') תניא רשב"ג אומר מעיים שניקבו וכו': בני מעיים כו'. בפ"ק (דף ט') בעיא דרבי אבא:

טו בני מעיים. משנה פרק א"ט (דף נ"ו:) יצאו בני מעים ולא ניקבו ובגמרא לא שנו אלא שלא הפך וכו':

טז המעי האחרון כו'. שם (דף נ') אמר זעירי חלחולת שניקבה כשרה וכו' (עיין בכ"מ) וכמה אמר אביי כמלא בטדא בתורא ופירש רבינו ד' אצבעות ורש"י פירש אצבע א':

יז העוף אין לו וכו' אבל שאר הזפק שניקב וכו'. שם (דף נ"ו) במשנה ניקב הזפק רבי אומר אפילו ניטל ואמרו שם איבעיא להו הורו בטרפתא להיתרא וכו' בזפק להיתרא או דילמא הורו בטרפתא וכו' להיתרא כרבי בזפק אבל כרבי בזפק לא ס"ל א היא גירסת רבינו וההלכות וגירסת התוספות ולהכי פסק רבינו בטרפתא להיתרא ובזפק לחומרא לאיסורא אבל לפי גירסת רש"י דעל הספק בטרפתא כמו בזפק ואם רבינו

מגדל עוז

בני מעים שבא זאב עד עורכין זה לזה. פ"ק דחולין (דף ט') ופרק א"ט (דף מ"ט): בני מעים שיצאו עד סוף הפרק. ס' א"ט (דף נ"ו):

יש [ס] בקרקבן. החיצון אדום כמו בשר. והפנימי לבן כמו עור. ניקב זה בלא זה מותרת עד שינקבו שניהן במשהו. ואם ניקבו שניהן זה שלא כנגד זה מותר: יט [י] אהטחול אינו מן האיברין שנקיבתן במשהו בולפיכך לא מנו אותו חכמים בכללן אלא יש לנקב שלו שיעור שאינו שוה בכולו. כיצד הטחול ראשו האחד עבה והשני דק כבריית הלשון. אם ניקב בראש העבה נקב מפולש טרפה. ואם ניקב נקב שאינו מפולש אם נשאר תחתיו כעובי דינר של זהב מותר פחות מכאן הרי הוא כמפולש וטרפה. אבל אם ניקב הדק כשרה: כ גכל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טרפה כך אם ניטל כולו טרפה. בין שניטל בחולי או ביד בין שנברא חסר. וכן אם נברא בשני איברים מאותו אבר טרפה שכל היתר כנטול הוא חשוב. כיצד ניטל אחד מן המעים או המרה וכיוצא בהן בין בעוף בין בבהמה טרפה. וכן אם נמצא בהן שתי [כ] מררות או שני מעים טרפה וכן כל כיוצא בהן. אבל אם ניטל הטחול או שנמצאו שנים מותרת שאינו בכלל המנויין: כא דהמעי היתר שתטרף בו הבהמה הוא היתר מתחלתו ועד סופו עד

א טור שם סי' מג : ב טור שם סמ"ג עשין סג : ג כל זה שם בטור סי' כ : ד טור שם סי' מז :

מגיד משנה (מכ"י)

זה בלא זה כשר ואם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשרה ומפרש טעמא בגמ' דמאי שנא
ושט דאפילו ניקב זה שלא כנגד זה טריפה משום דושט אכלא ביה ופעיא ביה זמנין דמהדרי
בהדי הדדי פירוש זמנין דמתרמי דמכווני אהדדי קרקבן דמינח נייח כדקאי קאי. ויש מי שכתב
דדוקא שניקב מעצמו ע"י חולי אבל ניקב ע"י קוץ וכדומה טריפה דהא אמרינן בקוץ עד שתנקב
לחלל דחיישינן שמא ניקב אחד מן האיברים
שנקיבתן במשהו ויש מי שהכשיר אם נמצאת
מחט בתוך הקורקבן דאמרינן דרך הושט בא
ואוכלין ומשקין דחקוהו וכן כתב הרא"ש ז"ל
אבל איברא שאם ניקב הקורקבן והשומן סותמתן
כשר דהא כתיבנא לעיל דשומן דעוף ליכא
פלוגתא דסתים דודאי מיהדק וסתים. נמצא
כתוב משמן של ראשונים היכא דניקב קרקבן
העוף והוסר ממנה ובתר הכי נתערב אותו עוף
בהדי אחריני דמדמינן שומן דבקורקבן לשומן
העוף דאיניקב ואי דמו להדדי מכשרינן לאחרינא
ותיירי דהאי שומן לא הוה סתים להוא נקב
דאי הוה סתים הא קי"ל דכשר :
יט הטחול אינו מן וכו'. תנן (דף נ"ה:)
דאלו כשירות ניטל הטחול ואמרינן
בגמ' אמר רב עוירא משמיה דרבא ל"ש אלא
ניטל אבל ניקב טריפה ובתר הכי אמרינן דלית
הלכתא כרב עוירא ודרב עוירא נמי לא אמרן
אלא בקולשיה אבל בסומכיה טריפה ובסומכיה
נמי לא אמרן אלא דלא אשתייר מיניה כעובי דינר
זהב אבל אשתייר מיניה כעובי דינר זהב כשרה
פירוש ודרב עוירא נמי לא אמרן דלית הלכתא
כוותיה אלא בקולשיה במקום הדק אבל בסומכיה
פירוש מקום העבה טריפה. ויש מחלוקת בין
המפרשים לענין נחתך מה יהא דינו איכא מ"ד ל"ש
ניקב מנחתך דכי היכי דבניקב בקולשיה כשרה
בסומכיה טריפה ה"ה בנחתך ואיכא מ"ד דאפילו
בסומכיה כשר אם נחתך דלא מטרפינן אלא
דוקא ניקב אבל נחתך לא וראשון תפסו עיקר.
וכתב הרשב"א עובי דינר זהב לא ידענו שיעורו ויראה לי שהוא פחות מחצי עביו ע"כ.
ועוד כתבו דכל מה שהוא דבוק לבטן נקרא סומכיה. ויש מי שכתב דאין נקב פוסל בטחול
העוף כלל לפי שטחול העוף עגול הוא ודומה לעינב וא"א לחלק בו בין קולשיה לסומכיה
הילכך אינו בכלל מה שאמרו כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף שאילו היה אפשר
לחלק בו בין קולשיה לסומכיה ולדמותו לבהמה פסלינן בעוף אבל כיון דא"א לחלק בו אלא
כולו בקולשיה או בסומכיה אינו בכלל טרפות שמנו כנגדן בעוף וכיון שלא הוזכר
אלא בבהמה בעוף כשר. ואם נמצא בטחול מקום נפוח כשר בין אם נמצאו בו מים זכים
או עכורים. והוי יודע שכל מקום שאמרו חז"ל אם ניקב טריפה ה"ה אם נמצא בשר רע
תחתיו שהרופא גורדו השבינן ליה כנקוב :
כא המעי היתר וכו'. גרסינן בפ' א"ע העיד נתן בר שילא רב טבחיא דציפורי לפני
רבי על שני מעים היוצאים מן הבהמה כאחד שהיא טריפה וכנגדן בעוף כשרה
בד"א שיוצאין בשני מקומות אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד כאצבע כשרה וכו'. ודע שבשמועה

כסף משנה

וכתבו הרשב"א והר"ן דכי ניקב עור חיצון לבד דכשר דוקא בניקב מעצמו מחמת חולי
דאי מחמת קוץ וכיוצא בו טרפה היא דהאי קוץ מהיכא אתא אי דרך חוץ הרי
ניקבה לחלל וטריפה דחיישינן שמא ניקב אחד מהאברים הפנימיים שנקובתן במשהו ואי
דרך ושט אתא כיון דעור חיצון איניקב ע"כ פנימי נמי איניקב אלא דלא מינכר או קרום
עלה בו ואינו כלום :
יט הטחול אינו מן האברים שנקיבתן במשהו
וכו' עד אבל אם ניקב הדק
כשרה. מסקנא דגמ' שם (דף נ"ה) :
וכתב הטור בשם הרשב"א עובי דינר זהב
זה לא ידענו שיעורו ויראה לי שהוא
פחות מחצי עוביו ולא הזכיר רבינו דין נחתך
הטחול ומשמע דסבר שהיא טריפה במכ"ש
דניקב :
כ כל אבר שאמרו חכמים וכו'. כ"כ התוס'
והרא"ש והר"ן במשנת אלו טרפות :
וכתוב בהגהות אשירי בשם ר"ת דכל מקום
דטריפה על ידי נקב אפילו לא ניקב
והבשר רע סביביו כמו מוגלא טריפה וכ"כ
הרשב"א שכל אבר שנקיבתו או נטילתו או
חסרונו פוסל בו כשנתמסמס פסול וכתבו הג"מ
בפ"ה מהל' מ"א דאנן לא בקיאין בשיעור
נתמסמס הילכך בכל שהוא שיהא הבשר רע
מטרפינן לה וגם המרדכי כתב שאין אנו בקיאין
בגרידה שהרופאים גורדים לכך ראוי להחמיר
כשנשתנה מראית הבשר הכל לפי הענין וכך
שמעתי ממורינו ממין שאמר לו רבינו תם מפה
אל פה עכ"ל. ומשמע בגמרא (דף מ"ג) דהא
דאמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו
קרום לאו דוקא ושט אלא ה"ה בכל הנקובים
וכ"כ רש"י. ומ"ש וכן אם נברא בשני אברים
מאותו אבר טרפה וכו' שם (דף נ"ה:) תני חסר
בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלש ה"ז
בעלת מום אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר
ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טריפה נמי הויא מ"מ כל יתר כנטול דמי ומשמע דלדעת
רבינו נמצאו לה שני כבדים כשרה דאע"ג דכניטל דמי אין בכך כלום דכנטול דמי היינו
לומר דכחסר מתחלת ברייתו דמי וחסר הכבד כשרה שלא אמרו דטרפה אלא בניטל כולו
ויש לדחות ולומר דא"א להבראות חסרת הכבד. והרשב"א הביא בת"ה לשון רבינו וכתב עליו
ולא יראה לי כן שהרי הכבד אחד מהמנויים בניטלים וכל עצמנו לא אסרנו נטולת הכבד אלא
מפני המרה ואם נבראת בלא כבד טריפה שגם היא חסרת המרה היא ולא מנו נטולה
וחסרה אלא ללמדנו שאחד ניטל ביד ואחד שחסר מן התולדה טריפה שלא ליתן פ"פ לבע"ד
לחלוק ולומר דדוקא שחסרה מתולדתה אבל היה לה וניטל כשרה או בהפך עכ"ל. ומ"ש
רבינו בטחול שאם נמצאו שנים מותרת מדסתים לה שהוי משמע דאפילו דבוקים זה לזה
בסומכייהו כשרה וכן דעת רש"י והרא"ש ודלא כדעת הרמב"ן שחילק בכך :
כא המעי היתר שתטרף בו הבהמה וכו'. שם העיד נתן בר שילא רב טבחייא דצפורי
לפני רבי על שני בני מעים היוצאים מן הבהמה כאחד שהיא טרפה וכנגדן
בעוף

הרדב"ז (מכ"י)

דקא אכלה ופעיא ביה רווח גמדא ליה ופשפה ליה זמנין דמהגדזן בהדי הדדי קרקבן
דמינח נייח כדקאי קאי :
יט הטחול אינו מן האיברים וכו'. שם במשנה אלו כשרות וכו' ניטל הטחול וכו'
אמר רב עוירא משמיה דרבא לא שנו אלא ניטל אבל ניקב טרפה
ואמרינן עלה ולית הלכתא כרב עוירא דרב עוירא נמי לא אמרן אלא בקולשיה כלומר אי
איניקב בקולשיה לית הלכתא כוותיה אבל בסומכיה טרפה ואי אשתייר בזה כעובי דינר
זהב כשרה :
כ כל מקום שאמרו וכו'. ותנן ניקבה המרה טריפה הילכך אם ניטלה או שחסרה
או שהיו שתים טרפה. והוי יודע דאפילו לפי שיטת רבינו אם ניטלה המרה
טועמים במקומה בכבד אם יש בו טעם מרירות כשרה שהרי נבלעה המרה בכבד.
[illegible] סברי בה"ג ורוב הפוסקים מסכימים לדעת רבינו ואפ"ה כתבו שאם ניטלה המרה
טועמים הכבד אבל אם חסרה המרה או שהיו שתים טרפה : אבל אם ניטל הטחול
כשרה. שם במשנה דקים להו לרבנן שאם ניטל לגמרי כשרה ואם ניקב בסומכיה טרפה
ואין אומרין בטרפות זו דומה לזו הילכך טחול העוף שהוא עגול אם ניקב טרפה דהוי
כניקב בסומכיה וכן היה דעת הרשב"א ואין זה דעת רבינו שכתב פ' עשירי וכל שאפשר
שימלא מהם וכו' חוץ מטרפות שבכוליא ושבטחול ושבאונות הריאה מפני שהעוף אין לו חיתוך
אונות ואם ימלא אין לו מנין ידוע וטחול העוף עגול כמו עינב ואינו כטחול הבהמה וכו'
והכי מסתברא לי והכו דלא לוסיף על טרפות טחול הבהמה שאין לו טעם כיון שאם ניטל
כשרה ובמה שאמרו אמרו אבל בעוף שלא אמרו אין לנו להוסיף על הטרפיות אשר מנו
חכמים וגם הרשב"א עצמו כתב יש מי שהורה שאין הנקב פוסל בו ועליו אנו סומכין שכבר
הורה זקן ע"כ. והזקן הוא רבינו :
כא המעי היתר וכו'. שם העיד נתן בר שילא ריש טבחיא דצפורי לפני רבי על שני
מעים

לחם משנה

רבינו היה גורס כך היה פוסק להותרא בטרפתא גם כן ואפשר שאפילו לגירסת רש"י
ז"ל פסק בטרפתא להיתרא משום דבפ"ק דסנהדרין חשיב ליה טועה בדבר משנה :
יט הטחול וכו'. שם (דף נ"ה:) ולית הלכתא כרב עוירא ודרב עוירא נמי לא אמרן וכו':
כ כל אבר וכו'. דין זה הוא מחלוקת בין הפוסקים ועיין בפסקי הרא"ש :
כא המעי היתר שמטרף וכו'. שם (דף נ"ח:) העיד נתן בר שילא כו' (עיין בכ"מ). ויש לתמוה על רבינו חדא דבגמרא נראה דבעוף כשר בכל ענין דמה שאמר במה דברים
אמורים

משנה למלך

פ"ו ב כיצד ניטל אחד מן המעים וכו'. ויש עופות שאין להם מרה כמ"ש הטיו"ד סי' מ"ג.
וכתב הרשב"א בתשובות סי' ק"ח דאפילו אם הוא מסופק אם זה המין יש לו מרה
אזלינן בתר הרוב דרוב עופות יש להם מרה ואסור כמו שיע"ש :
שעד

הגהות מיימוניות

לח בדיקה עכ"ל] : [ע] מחט שנמצא בקורקבן מצד אחד מבפנים אומר ר"י דכשר בכל
ענין בין במחטים גדולים בין במחטים קטנים ואפילו ראש העב של מחט לצד חוץ שדרך
הושט נכנס עם המאכל ומתוך שהוא טוחן תדיר י"ל אוכלין ומשקין דחקוה ליכנס שם
כדאמר גבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות אבל אם נמצא קורט דם מבחוץ כנגד
נעיצת המחט מבפנים טריפה דאם אין שם מכה מבחוץ דם זה מניין ואם המחט
ניכרת משני צדדין [בקרקבן] נמצא עליה קורט דם בידוע [קודם שחיטה לא נמצא
עליה קורט דם בידוע] שנעץ מעבר שני לאחר שחיטה וכו' כדלעיל גבי מחט שנמצא
בעובי בית הכוסות בפרק זה ואם ניכרת מחט בחוץ בקורקבן ואין ניכרת כלל מבפנים
טריפה דמהיכא אתיא אם לא דרך פנים ואתר בך ניקב גם הבים ואין ניכר ואם דרך
חוץ בא הרי יש לחוש שמא ניקב הושט ע"כ מספר התרומה והמצות. וכן הדין במחט
שנמצא בדקין וכתבו התוס' וס"ה כו' מעשה בא לפני ר"י בקורקבן שניקב במחט ושומן
סותמו והכשירו מדבעי תלמודא חלב חיה מאי תיינו חלב חיה שכנגדו טמא בבהמה
אבל חלב העוף שאין כנגדו טמא פשיטא דסותם דטיהדק שפיר ודיני סתימה לעיל בפרק
זה ביסוד ה"ר מאיונב"א מעשה בא לפני רבי קורקבן תרנגולת שניקבה ונתערבה אותה
תרנגולת באחרות ותביאו הקורקבן אצל שומן התרנגולת ואידמות והכשירה ע"י כך ע"כ :
[י] ניטל הטחול כשירה אמר רב עוירא לא שנו אלא ניטל אבל ניקב טריפה כו' ע"כ :
[כ] וכן פסק בה"ג אבל לראבי"ה נראה דכשירה כשאין שם מרה כלל וכן אם נמצאו ב'
מרות

עד שנמצאו שני מעים זה בצד זה מתחלה ועד סוף כמעי העוף או שהיה המעי יוצא כענף מן הכבד והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה. אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו והרי שניהם מובדלין באמצע הרי זו מותרת ואין כאן יתר:

פרק שביעי

א אשני קרומות יש על הריאה אם ניקב זה בלא זה מותרת. ואם ניקבו שניהן טרפה אפילו נגלד הקרום

א טוש שם סי' לו:

כסף משנה

בעוף כשרה כד"א שיוצאים בשני מקומות אבל יוצאים במקום אחד וכלים עד כאצבע כשרה פליגי בה רב אמי ורב אסי חד אמר הוא דהדרי וערבי וח"א אע"ג דלא הדרי וערבי בשלמא למ"ד הוא דהדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה. וה"ג גורס בשלמא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי היינו דקתני וכלין עד כאצבע מלמעלה אלא למ"ד והוא דהדרי ערבי מאי כלין עד כאצבע מאי כלין מלמטה וה"פ יוצאים ממקום אחד ביציאתו מן הקיבה הם מעי אחד וכלין עד כאצבע פירוש כלה חיבורם עד סוף אצבע ר"ל שהם מעי אחד ברוחב אצבע והל"ל כלה עד כאצבע אלא משום דנקט יוצאים בלשון רבים נקט נמי כלים בשלמא למ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי וכו' אלא למ"ד והוא דהדרי ערבי מאי וכלים עד כאצבע והלא צריכין להתחבר יחד ומשני מאי כלין כלין מלמטה פירוש דהדרי ערבי ברוחב אצבע סמוך לבית הרעי ולמעלה אפילו אין ברוחב חיבורן אלא משהו כשרה. וז"ל הרי"ף העיד יונתן בן שילא ריש טבחייא דצפורי לפני רבי על שני בני מעים שיוצאין מן הבהמה כאחד טריפה וכנגדן בעוף כשרה פירוש כל הבהמה הדקים שלה חוט אחד הוא ומתוך עכשיו אם יצא ממנו מעי אחר כמו שיצא ענף בתוך הכבד של ען טריפה כד"א כשיוצאים בשני מקומות אבל יוצאים במקום אחד וכלין עד כאצבע כשרה והוא דהדרי וערבי ונעשו שניהם חוט אחד אבל לא הדרי וערבי הרי יתר בבהמה וכל יתר כנטול דמי עכ"ל. וכתב הר"ן נ"ל דבמעי שהוא יוצא מהבני מעים כענף מן הכבד ואינו חוזר ומתערב ואין לו אלא פה אחד פליגי דלמ"ד והוא דהדרי ערבי כל כה"ג טריפה כיון דאין אותו מעי חוזר ומתערב ומ"ד אע"ג דלא הדרי ערבי ס"ל שאע"ג שאין פיסול זה חוזר ומתערב כיון שאין לו אלא פה אחד ולבני מעים הוא נשפך כשרה דמאי כלין עד כאצבע לא שמתערבין דוקא אלא שתהא שפיכתן כאחד וכל כה"ג הוי שפיכתן כאחד וקמינן להאי פירושא דכיון דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל שהוא כענף היוצא מן הכבד אע"פ שהם נשפכים כאחד טרפה אבל כל שהמעי אחד משני ראשיו כלומר שמתפצל וחוזר ומתערב אע"פ שהוא נבדל באמצע ואפילו כמה כשרה ומדברי הרמב"ם למדתיו ואף דברי הרי"ף מוכיחין כן ונראה עוד מדברי הרב ז"ל דעד כאצבע לאו דוקא אלא שחוזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו כשרה עכ"ל. ובאמת כי דבריו נכונים מאד ליישב דברי הרי"ף ורבינו אלא שלא יישב לדעתם מה שאמרו בגמרא בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי וכו' אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה ונ"ל דהכי פי' בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע כלומר שיחזרו ויתערבו ויהיו שניהם כאצבע אחת ולא לענין שיעור העירוב הוי כאצבע דאפילו במשהו סגי אלא לענין שיתיחדו שני המעים ויהיו כאצבע אחת אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי מאי עד כאצבע ומשני עד כאצבע מלמטה כלומר שיהיו שניהם כאילו הם מעורבים והם אצבע אחת והיינו שלא תשפוך כל אחת לעצמו ואלו כיון ששתיהן שופכות למקום אחד הרי למטה במקום יציאת הרעי הם כאילו היו אצבע אחת וכיון דמספקא לן כמאן מהני אמוראי הויא הלכתא בעינן דהדרי וערבי מיהו בכל דהו סגי כנ"ל. ועל מ"ש בגמרא וכנגדן בעוף כשרה פרש"י דעוף זמנין דהוי הכי וכו' וי"מ שכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק ועד הקרקבן קנה של מעים אחד והוא קרי בני מעים ובתר הקרקבן יוצאים בני מעים גמורים עכ"ל. ודברי רבינו כדברי הפירוש השני:

פ"ז א שני קרומות יש על הריאה וכו'. פרק א"ט (דף מ"ו) גמרא הריאה שניקבה פשיטא אי איניקיב עילאה ולא איניקיב תתאה מגין כדרבה דאמר רבה האי ריאה דאיגליד כאסינא סומקא כשרה איניקיב תתאה ולא איניקיב עילאי מגין או לא מגין פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר לא מגין וחד אמר מגין והלכתא מגין וכיון דנקט

מגיד משנה

זו רבו הגרסאות והפירושים. לדעת רש"י כל פסול שיוצא מבני מעים יתר טריפה אלא א"כ חוזר ומתערב תוך רוחב אצבע לכלולו ר"ל שאע"פ שהם מובדלים בראשם אם אין הפסול מתפשט עד בכדי רוחב אצבע אלא שחוזרין ומתערבין בפחות מזה כשרה ואם לאו טריפה. ולדעת בה"ג צריך שיתערב באצבע מלמעלה בראש הקיבה ובכאצבע מלמטה במקום החבור שלו עם החלולת ר"ל שצריך שיהיו מחוברים במקום יציאתם בכדי רוחב אצבע ואע"פ שמתפצל פצלים אח"כ אין לחוש ובלבד שיחזרו להתחבר בכדי רוחב אצבע מלמטה במקום שפיכתם אבל כל שהתחילו להפצל קודם רוחב אצבע ממקום חבורם או אם התחילו להתחבר בפחות מרוחב אצבע מלמטה טריפה. ורבינו יש לו פירוש אחר בשמועה זו והוא הנכון וכך הוא פירושו שכל שהוא כענף היוצא מן הכבד אע"פ שהם נשפכים כאחת טריפה אבל כל שהמעי אחד משני ראשיו אלא מתפצל וחוזר ומתערב אפילו שהוא נבדל באצבע ברוחב כמה כשרה וכך נראה שהוא סברת הרי"ף ז"ל. נמצא לפי דעת רבינו שכל שהם מובדלים מתחלה ועד סוף טריפה וזה כנגדו בעוף כשר וכל שהוא כענף היוצא מן הכבד אע"פ שיש לו שפיכה למקום אחד טריפה ולא שנא בין בעוף בין בבהמה ואינו כשר עד שיעשה אחד משני ראשיו ולא קפדינן להאי פירושא בשיעור רוחב אצבע למטה אלא כל שהוא נעשה כאחד מלמטה אפילו בפחות מכאן כשרה. וטעם כל אחד תלוי בדקדוקי הגרסאות וראיותיהם ואין כאן מקום להאריך. ומיהו לדעת כל הפירושים היכא דנמצא בהדרא דכנתא מעי יוצא לבדו ואין לו פה מלמטה ודאי שהיא כשרה לפי דלכולהו פירושי עסיקינן שהמעי יש לו שני ראשים אחד מלמעלה ואחד מלמטה באחד מכניס ובאחד מוציא ופליגי לענין פסולו בכמה אבל בכה"ג שאין לו אלא פה אחד מלמעלה ומאותו פה עצמו כשנתמלא חוזר ונשפך הרעי עם שאר בני מעים ודאי לכולהו פירושי כשר ואפילו לדעת רבינו המחמיר שבכולם דאוסר כל ענף היוצא מן המעים אע"פ שסופכים כאחד היינו משום שיש לו שני פיות באחד מכניס ובאחד מוציא כמו שכתבנו אבל בכה"ג שאין לו אלא פה אחד ממנו מכניס ומוציא כשר והאי עדיף ממה שכתב רבינו דכשר כגון שנתערב משני ראשין והפיסול באמצע דהאי אין לו ראשים כלל ואינו נידון כיתר אלא מן הדקין עצמן וממותרי הטבע יהיה כן ולפיכך כשר וכן כתבו הגאונים ז"ל וכן כתב הרא"ש בתשובה שאלה:

פ"ז א שני קרומות וכו'. שם במתניתין דאלו טריפות (דף מ"ב) הריאה שניקבה ר"ש אומר עד שתנקב לבית הסמפונות ובהדיא אפסק בגמ' דלית הלכתא כר"ש ואמרינן בגמ' רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה ובתר הכי איפשיטא להו אי אנקיב עילאה ולא אנקיב תתאה תתאה מגין ומיבעיא להו אי איניקיב תתאה ולא אנקיב עילאה מאי עילאה מגין או אינו מגין ומסיק תלמודא דמגין. ונחלקו המפרשים ז"ל אם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה מה יהא דינם, הרשב"א ז"ל כתב כשרה ואפילו בלא בדיקה ואחרים הכשירוה דוקא בבדיקה. ונראה דרבינו סובר דאם ניקבו זה שלא כנגד זה בכל ענין טריפה וטעמא דמילתא משום דריאה שואבת כל מיני משקה ומשמעת קול גמדא לה ופשטא לה ואיכא לדמוייה לוסט ולא לקרקבן: אפילו נגלד הקרום וכו'. פשוט שם אמר רבא האי ריאה דאגליד כאסינא סומקא כשרה ויש מי שכתב דדוקא בנפיחה כשרה דכיון דאיגליד עילאה איכא למיחש דילמא תתאה איניקיב ואין כן דעת

הרדב"ז (מכ"י)

מעים היוצאים מן הבהמה כאחד טרפה וכנגדן בעוף כשרה כלומר שכן דרך רוב העופות. כד"א שיוצאין בשני מקומות כלומר אז בבהמה טרפה ובעוף כשרה אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד כאצבע כשרה ואם אינם כלים עד כאצבע הוה ליה יתר ואפילו בעוף טרפה פליגי בה ר' אמי ור' אסי ח"א דהדרי וערבי וח"א אע"ג דלא הדרי וערבי, בשלמא למ"ד והוא דהדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע אלא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה. ופסק רבינו כי הך מסקנא. ולא הזכיר רבינו עד כאצבע מלמטה שאין הכוונה אלא שיחזור המעי ויתחבר כדי שיצא הרעי ממקום אחד הילכך כאצבע לאו דוקא אלא אורחא דמילתא הוא והכל כפי גודל הבהמה או העוף. ונתבארו דברי רבינו:

פ"ז א שני קרומות יש על הריאה וכו'. שם במשנה הריאה שניקבה וכו' ואמרינן עלה פשיטא אי איניקיב עילאה ולא איניקיב תתאה תתאה מגין איניקיב תתאה ולא איניקיב עילאה עילאה מגין או לא מגין ומסיקנא והלכתא מגין:

ואם ניקבו שניהם וכו'. משמע אפילו ניקבו שלא כנגד זה טרפה דומיא דניקב הושט והטעם שהרוח יוצא בין שני הקרומות: אפילו נגלד הקרום וכו'. שם אמר רבא האי

לחם משנה

אמורים וכו' היינו בבהמה אבל בעוף כשר בכל ענין ועוד כיון דהוא ז"ל פסק והוא דהדרי וערבי אמאי לא הזכיר עד כאצבע כלומר שלא יהיו מתפרדין אלא עד רוחב אצבע ואח"כ יתחברו. ולכן נ"ל שהוא גורס כגירסת ההלכות וזה גירסת ה"ג הביאה הרא"ש ז"ל בפסקיו וה"ג בשלמא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי היינו דקתני עד כאצבע מלמעלה אלא למ"ד הוא דהדרי וערבי מאי עד כאצבע עד כאצבע מלמטה ע"כ. ונראה שהוא מפרש כד"א דקאי בין אעוף ובין אבהמה כלומר כד"א דאמרינן דבבהמה פסולה ובעוף כשרה בכן דרכו היכא דיוצאין בשני מקומות אבל יוצאין במקום אחד אם כלין עד כאצבע בין בעוף בין בבהמה כשרה אבל אם לאו הכי פסולה בין בעוף בין בבהמה והוא מפרש עד כאצבע ר"ל שמתחברים שניהם והם נעשים כאצבע אחת כלומר כחוט אחד שהוא דבר אחד ודמיון כאצבע לענין החבור שהם גוף אחד כאצבע אחת והשתא קאמר דבשלמא למ"ד אע"ג דלא הדרי וערבי ר"ל כאצבע מלמעלה היינו עד כאצבע כלומר שהם יוצאים ממקום אחד והם מחוברים כאצבע אחד ביציאתם ובהכי סגי אע"פ שאח"כ יתפרדו אלא למ"ד והוא דהדרי וערבי מאי עד כאצבע דמשמע דכשיתחברו למעלה במקום יציאתם ויהיו עד כאצבע אחת סגי אע"פ שאחר כך יתפרדו ותירץ דלמ"ד דהדרי וערבי כלומר עד כאצבע מלמטה כלומר שלמטה יתחברו ויעשו כאצבע מחובר והשתא רבינו פסק לחומרא כמ"ד דהדרי וערבי וה"ה. זה נ"ל נכון דאי אפשר ליישב גירסתנו לפי דברי רבינו אפילו נפרש שדמיון האצבע הוא לענין החבור משום דכשתיכן למאן דאמר אע"ג דלא הדרי דהיינו כאצבע מלמטה כלומר יתחברו ויהיו אצבע אחת קשה א"כ היינו מ"ד הדרי וערבי ואין בין זה לזה כלום לכך נראה דגירסתו כגירסת הרי"ף ז"ל ובהרי"ף נפרש ג"כ פירוש זה אע"פ שהרא"ש ז"ל לא פירש כן בדבריו אבל בדברי רבינו נ"ל מוכרח מ"ש התחיל

מגדל עוז

פ"ז שני קרומות יש על הריאה עד שנאוטת כשר. פ' א"ט (דף מ"ו):

הגהות מיימוניות

מרות וכן כתב בשרש"י וכל גדולי הדור שבצרפת ור"י אלפס שמכשיר ומ"מ לא עשה מעשה להורות היתר בדבר אלא על ידי טעימה אם טועמין טעם מר בכבד אז מותר דודאי מרה תיתה שם וכשאין טעם מר כלל או צוה לצלות על גבי גחלים וללועסה ומצאו טעם מר והכשירו ועיין בתשובה בסימן ו' מהר"ם פסק כרבינו המחבר וה"ג כשאין לה מרה טריפה וכן אם יש לה ב' מרות דכל יתר כנטול דמי ע"כ:

הקרום העליון כולו והלך לו מותרת. והקנה שניקב מן החזה ולמטה במשהו טרפה. והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה בקנה למטה: ב "התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך ניקבה הריאה ואחר כך גמר השחיטה הרי זו טרפה. הואיל וניקבה קודם גמר שחיטה וכן כל כיוצא בזה: ג אחד מסמפוני° ריאה שניקב "אפילו ניקב

א טור שם סי' כו: ב טור שם סי' לו:

דעת רבינו אלא דכשרה בכל ענין ואפילו בלא נפיחה: והקנה שניקב וכו'. פשוט שם (דף מ"ה.) ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה ופירש רש"י ז"ל למטה מן החזה למקום שאינו ראוי לשחיטה נידון כריאה בניקב במשהו ולא ברוב כגרגרת:

ב התחיל בשחיטה וכו'. גרסינן בפ' השוחט (דף ל"ב:) ארשב"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה אמר רבא לא אמר רשב"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוין בקנה אבל בבני מעים לא מתקיף לה ר' זירא מאחר שנולדו בה סימני טרפות התרת מה לי בריאה מה לי בבני מעים והדר ביה ר"ז דבעי ר"ז ניקבו בני מעים בין סימן לסימן וכו'. ודע שנחלקו הפוסקים בפסק הלכה זאת יש מי שפסק כרבינו ויש פוסקין איפכא ואמרי דאם נשחט הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה וה"ה אם ...רע דנשחט הושט בתחלה ואח"כ ניקבו בני מעים דכשרה וטעם מחלוקתם תלוי בדקדוקי השמועה שכתבתי וגם כפי חילוף הגרסאות כי לגרסת רש"י והנמשכים אחריו דגרסי והדר ביה ר"ז ממאי מדבעי ר"ז וכו' ופירש"י והדר ביה ר"ז מהאי טעמא ואודי דטעמא משום דכמנחא בדיקולא דמיא בריאה אבל בבני מעים מטרפא שהושט עדיין הוא קיים ...לן דהדר ביה מדבעי ר"ז ניקבו בני מעים בין סימן וכו'. ודאמרינן בסוף המסקנא דילמא לעולם לא הדר ביה ור"ז לדברי רבא קאמר וליה לא ס"ל הכי פירושא דילמא לעולם לא הדר ביה מהיא אתקפתא דאתקיף מאחר שנולדו בה סימני טריפה התרת ולעולם ס"ל לר"ז דבאכילה שריא והא דבעי ר"ז לדבריו דרבא דאמר לא ארשב"ל אלא בריאה אבל בבני מעים טריפה מיבעיא לר"ז אם טהורה מיהא מידי נבילה וליה לא ס"ל לדידיה אפילו באכילה שרי נמצא כפי גרסא זו ופירושה דר"ז לא פליגא אריה לקים כלל ענין אם שחט הקנה ואח"כ ניקבה הריאה אלא פליג על רבא שנתן חילוק אליביה דרשב"ל ובתר הכי דהדר מהיא אתקפתא ואודי דטעמא דמשום דכמנחא בדיקולא דמיא ס"ל דרשב"ל והרבא ואע"ג דבתר הכי אמרינן דלעולם לא הדר ביה מהיא אתקפתא לא ס"ל דאף באכילה שריא דאין טריפה לחצי חיות לא נקטינן דעתיה דר"ז בהאי חדא משום דבדרך דילמא אתמר ועוד דטעמיה דרשב"ל הוא אמיתי דחיי ריאה תלויין בקנה וכיון דשהיט ליה כמאן דמנחא בדיקולא דמיא והיי בני מעים תלויים בושט וכיון דלא שחיט הושט אם ניקבו טריפה ודרשב"ל הלכה היא. אבל רבינו והרבה מהאחרונים גרסי והדר ביה ר"ז מדבעי וכו' שר"ז הדר ביה מבעייתו דכיון שהקשה כאן לרבא מאחר שנולדו בה סימני טריפה התרת מה לי בריאה מה לי בבני מעים אין מליאות לאותם בעיא דאותה בעיא לא איבעיא ליה אלא לטהרה מידי נבילה אבל באכילה אסורה והא דאמר רב אחא דילמא לעולם לא הדר ביה ור"ז לדבריו דרבא קאמר וליה לא ס"ל הכי פירושא דילמא ר"ז לא הדר מבעייתו והא דקאמר ליה לרבא מאחר שנולדו בה סימני טריפה התרת מה לי בריאה מה לי בבני מעים לדבריו דרבא קאמר לה וליה לא ס"ל. זו היא הלעה של השמועה זו לדעת רבינו אבל איכא למידק דכל עוד להאי פירושא אמרינן דר"ז הדר ביה מבעייתו א"כ נמצא דר"ז ודרשב"ל דקיימי בהדא מחתא דים טריפה לחצי היות ולמה לא פסקין כוותייהו. ומ"ת דבדרך דילמא אתמר ולא סמכינן עליה א"כ נשאר קיים דר"ז קמייתא דמתיר בשניהם דאין טריפה לחצי היות בזה י"ל דבעיא דר"ז לא מתפרשא כרש"י דפירש ניקבו בני מעים בין סימן לסימן דהיינו לאחר שחיטת הקנה ניקבו המעים אלא בעיא דר"ז ...ס כמו שפירשו התוס' דאיבעיא ליה היכא דנשחט הושט תחלה וניקבו בני מעים אח"כ אי מועיל שחיטת קנה של אחרי כן לטהרה מידי נבילה או לא אבל לענין אכילה ...יעא דטריפה וה"ה היכא דנשחט הקנה וניקבה הריאה אח"כ דלא יועיל להכשירה כלל לאכילה משום דלא ס"ל כמאן דמנחא בדיקולא דמיא והשתא הא דאמר ליה רב אחא לרבינא לעולם לא הדר ביה ור"ז לדברי רבא קאמר וליה לא ס"ל לא בריאה ולא בשאר בני מעים להכשירם באכילה דלית ליה דרשב"ל כלל אלא בתרווייהו אסור [illegible] לא פסקו כרשב"ל משום דרשב"ל סתרי מיליה אהדדי ולא ידעינן הי מנייהו בתרייתא למסמך עלה דאיהו סבר לשנויי תרתי מתניתא דמקשינן בגמ' וקאמר שאם שחט במקום חתך נפסלה בשחיטה היא שלא במקום חתך כדבר אחר גרס ליפסל דמיא ואקשינן ומי אמר רשב"ל הכי והאמר רשב"ל שחט את הקנה וכו' פירש היכי אמר שלא במקום חתך כדבר אחר גרס לה וכו' שר"ל שאם היה רוב הקנה פסוק ושחט שלא במקום החתך דהויא טריפה ולא נבילה והאמר רשב"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה וכו' דמשמע כמאן דמנחא בדיקולא דמיא הכא נמי כיון שנפסק רוב הקנה הויא ליה כמנחא בדיקולא ושוב אין לבהמה זו בשעת שחיטה אלא סימן אחד ובה אינה יוצאה מידי נבלה ומדסתרי הני תרי לישני דר"ל אהדדי ולא איפרשו בגמ' ולא ידעינן הי מינייהו בתרא לא סמכינן עלייהו כלל:

ג אחד מסמפוני וכו'. בפ' א"ע (דף מ"ח:) מימרא דר"נ האי סמפונא דריאה דאינקיב טריפה. וכבר נתבאר למעלה שנקיבתו במשהו. ובהשגות של ה"ר משה הכהן ז"ל כתב וז"ל לא הבנתי מאי אפילו דבגמ' ניקבו לחבירו טריפה אבל אם ניקב לבשר כשרה, ואם מדבר הוא מסמפון הריאה קודם שיכנס בבשר ובזה שייך למימר אפילו, היה לו לפרש עכ"ל ז"ל. ובאמת שהשגתו השגה נכונה היא אלא שיכולין אנו לדחוק שמדבר בסמפונות שהן בתוך הריאה שאין שם בשר כגון ריאה שנשפכה כקיתון דבעיא שיהיו סמפונותיה קיימין או כשנמצאו בה אבעבועות המלאות לחה דחיישינן דלמא ניקב הסמפון שתחתיהן וצריך בדיקה ובהאי שייך שפיר דאין בשר תחתיו ולפיכך כתב אפי' לחבירו דהוה סליק אדעתין

דנקט לה סתמא י"ל דאפילו זה שלא כנגד זה טריפה שהרוח נכנסת בזה ויוצאה בזה וכ"כ רבינו ירוחם: והקנה שניקב מן החזה ולמטה וכו'. שם (דף מ"ה) גמרא ופסוקת הגרגרת יתיב ר' יוחנן ור"ל נפק מילתא מבינייהו אם בסימנים ושחט פסולה ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה ופירש"י למטה מן החזה למקום שאין ראוי לשחיטה נידון כריאה בנקב משהו ולא ברוב כגרגרת:

ב התחיל בשחיטה ושחט וכו'. פ' השוחט (דף ל"ב:) גמרא שחט את הושט אמר רשב"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה והרי"ף ז"ל לא הביאה בהלכות וגם רבינו פסק דלא כוותיה וכתב הר"ן ז"ל שדחו אותה מדר' זירא דפליג עליה לפי דעת קצת המפרשים וביאור דבריו דגרסינן בגמרא אמר רבא לא אמר ר"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלוים בקנה אבל בבני מעים לא כלומר אם ניקבו בני מעים אחר שחיטת הקנה מתקיף לה ר' זירא מאחר שנולדו בה סימני טרפות התרתה מה לי בריאה מה לי בבני מעים והדר ביה ר"ז דבעי ר"ז ניקבו בני מעים וכו' בין סימן לסימן מהו (מי מטהרת סימן ראשון לסימן שני) לטהרה מידי נבלה או לא ע"כ לא מבעיא ליה אלא לטהרה מידי נבלה אבל באכילה אסורה א"ל רב אחא בר רב לרבינא וכו' ופירש"י וכו' וכתבו התוס' וכו' ולפי דעת רש"י הלכה כר"ל ולפי דעת התוס' ליה הלכתא כוותיה ודעת הרמב"ם כדעת התוס':

ג אחד מסימפוני ריאה שניקב וכו'. בפרק א"ט (דף מ"ח) גמרא ריאה שניקבה והא א"ר נחמן האי סימפונא דריאה דאינקיב טריפה ההוא לחבירו אתמר ופירש"י לחבירו אתמר אבל פילגו כשמתפלל מחבירו ניקב אבל דופן של חבירו דכיון דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה אבל ניקב לאחר פילגו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו וכפירש"י משמע בגמרא דדוקא לחבירו טריפה אבל שלא לחבירו כשרה וכ"כ הרשב"א והתימה על רבינו שכתב אפילו לחבירו וכבר תמה עליו בעל הטורים והראב"ד בפי"א השיגו: והריב"ש כתב ליישב דברי רבינו נראה שהוא מדבר בסמפונות שבתוך הריאה אלא שמדבר באין בשר מגין כגון ריאה שנשפכה כקיתון דבעינן דקיימי סימפונהא וכן כשנמצא בה אבעבוע מלא ליחה שכתב הוא ז"ל פ"ח ופי"א חוששין שמא ניקב הסימפון שתחתיו וצריך בדיקה וזה היא לפי שאין בשר מגין או אינו ראוי להגין ולזה כתב אפילו לחבירו כלומר אע"ל כשניקב ואין שם דבר מגין אלא אפילו ניקב לחבירו אין חבירו מגין זה הוא מה שאפשר לדחוק לדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל. ול"נ ליישב דברי רבינו בענין אחר ע"פ דברי בה"ג שכתב ההוא מתעא דאפהכה בהיכלא בסימפונא דריאה וכו' והא אמר רב נחמן האי סימפונא דאינקיב טריפה דרב נחמן ניקב סימפון לחבירו אתמר אבל דילא לסימפון ולא ניקב לחבירו לא עכ"ל, דלפי זה כי אמרינן ההוא לחבירו אתמר לא באו למעט אלא כשלא ניקב כלל אבל ניקב אפילו לחבירו דסד"א תרווייהו כחד דמו וה"ל כאילו לא ניקב קמ"ל

דלא

הרדב"ז (מכ"י)

האי ריאה דאגליד כאטינא סומקא כשרה ונגלד התחתון והעליון קיים לא משכחת לה ומי משכחת לה טרפה כיון שהתחתון דבוק בבשר הריאה א"א שלא חסרה הריאה והו דאין העליון מגין: והקנה שניקב וכו'. שם (דף מ"ה:) אמר אמימר משמיה דר"ל קני הריאה כריאה:

ב התחיל בשחיטה וכו'. פ' השוחט אמר ר"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשירה ואמר רבא לא אמר ר"ל אלא בריאה הואיל וחיי ריאה תלויים בקנה וסבר ר"ל אין טרפות לחצי חיות ולא קי"ל כוותיה אלא יש טרפות לחצי חיות ואם ניקבה הריאה או בני מעים בין סימן לסימן טרפה ואין הדברים אמורים אלא בבהמה אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו נגמרה השחיטה:

ג אחד מסימפוני הריאה שניקב אפילו ניקב לחבירו טרפה. האי מימרא מהו לה אמוהא דמשמע מדברי רבינו לא מיבעיא אם ניקב לבשר הריאה אלא אפילו ניקב לחבירו טרפה. והא ודאי ליתא שאם ניקב לבשר הריאה כשרה והכי אמרינן בגמרא. ויש ליישב דברי רבינו דלעולם אם ניקב הסימפון לבשר הריאה כשרה כי הבשר סותם והכי משמע ממה שכתב לקמן. ומ"מ אפילו ניקב לחבירו לפי שאם ניקב הסימפון קודם שיכנס

לתוך

לחם משנה

פ"ז ב התחיל בשחיטה וכו'. פרק השוחט (דף ל"ב:) אמר רשב"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה כשרה. אמר רבא לא אמר רשב"ל וכו' מתקיף לה ר' זירא וכו' והדר ביה ר"ז מדבעי וכו' אמר ליה רב אחא בר רב וכו'. וכ"ל שרבינו מפרשה כפירוש התוס' דמאי דהדר ביה הוא מהבעיא וה"ק הדר ממאי דבעי כו' והקשה רב אחא ממאי דהדר ביה דילמא לעולם הבעיא עומדת ומאי דמתקיף מאחר שנולדו בה סימני טהרה לדבריו דרבא קאמר וליה לא ס"ל הלא איה ליה דיש טרפות לחצי חיות ולכך פסק רבינו כרבי זירא וכן פסק הרא"ש בפסקיו וביאר עוד טעם אחר:

ג אחד מסמפוני הריאה וכו'. פרק א"ט (דף מ"ח:) הקשו שם גבי מחט שנמצאת בריאה ואמרו טעמא דליתא הא איתא ולא מנקבא כשרה והאמר רב נחמן האי סמפונא דריאה דאנקיב טרפה היא לחבירו איתמר ע"כ. משמע דדוקא לחבירו טרפה מפני שאינו מגין אבל ניקב לבשר דמגין כשרה והשתא יש לתמוה על רבינו איך כתב אפילו לחבירו דמשמע דכ"ש לבשר וכבר הוקשה זה בעיני הריב"ם והרב מהרי"ק ז"ל. וכ"ל דמאי דקאמר אפילו ר"ל לא מבעיא דהיכא דאין לו דבר מגין כלל שאין לו בשר מגין ולא סמפון כלומר שניקב הסמפון הגדול למעלה דזה אפילו בהדרא דכנתא אסור כדאמרו שם בגמרא דהדרא דכנתא דאינקיב לאדי חבריה כשר אבל ניקב חיצון שבכלן ודאי דפסול וא"כ כ"ש בסמפונות הריאה שלא אפילו דאינקיב לחבריה דבהדרא דכנתא

מגין

הגהות מיימוניות

ס[טור שם כתב ז"ל לשון הרמב"ם אחד מסמפוני הריאה שניקב אפילו לחבירו טריפה ויראה מלשונו וכ"ש אם ניקב לבשרו ולא נהירא ע"כ]:

ניקב לחבירו טרפה. וריאה שניקבה ועלה קרום במכה ונסתם הנקב אינו כלום. [א]ניקבה האום של ריאה אע"פ שדופן סותמתה טרפה. ואם ניקבה במקום חתוך האונות שלה והוא המקום שרובצת עליו כשרה: ד *במה דברים אמורים כשסתם מקום הנקב שבאונות [א] בשר. אבל אם נסמך הנקב לעצם אינו מגין. ואם היה נקב האונות דבוק בעצם ובבשר מותרת: ה [ב]האום של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן. בין שהעלת צמחים

א טור שם סי' לט: ב טור שם וע"ש:

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים כשסתם מקום הנקב שבאונות בשר. א"א הנה הוא סובר דוקא סריך אבל לא סריך לאו ודוקא בבשרא אבל בגרמא להודיע לא ויש מן הגאונים שאמרו בין סריך בין לא סריך בין בבשרא בין בגרמא ואני אומר כשניקבה ודאי בעינן סריך דוקא ובבשרא דוקא שאין סירכא סותמת ואין עצם סותם ועל שמעתיה דרב נחמן הוא דאתמר דקאמר ניקבה אבל כל סירכא מאונא לדופן כשרה מפני דוחק דביאתה עליו נעשו הסרכות ולא משום נקב וכן עיקר, עכ"ל:

כסף משנה

דלא אלא טרפה הויא: ריאה שניקבה ועלה קרום וכו'. שם (דף מ"ז:) א"ר יוסף קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ופירש"י אינו קרום שסופו ליסתר וכל סירכי דריאה קרום העולה מחמת מכה הן הילכך אע"ג דלא נפיק זיקא טריפה: ניקבה האום של ריאה וכו'. שם (דף מ"ח) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה אמר רבינא והוא דסביך בבשרא מקמי הכי מקשה מינה ומי אמר ר"נ הכי והאמר רב יוסף בר מניומי וכו' ואוקימנא הא דאמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה דוקא במקום רביתא והיכא מקום רביתא איתוכא דאוני ופירש"י במקום רביתא במקום שהריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד דלא מיפרקא ההיא סירכא הילכך כשרה כי אמר ר"נ חוששין לה למעלה בכותב החלל כנגד האומה הגדולה דכיון דרחוקה הריאה מן הדופן מיפרקא ההיא סתימא וכו' מקום איתוכא דאוני שהם סמוך לטופר במצר החזה. ורבינו סובר שאם נסבך לעצם ולבשר כשר וטעמא דמילתא שהבשר נסבך יפה ומונע העצם מלהתפרק אבל יש מי שאוסר ורבינו גרשום ור"ת מתירין אפילו סביך בגרמא בלחוד וכבר כתב רבינו בפ' י"א אלו החילוקים וכתב הר"ן ומדינן דבמקום רביתא היינו מקום איתוכא דאוני משמע דהיכא דסריכא אונא לדופן מגבה כלפי פנים כלומר לצד חלל הגוף דלאו היינו מקום התוכה טריפה דלאו היינו רביתא והרב הנשיא אלברגילוני ז"ל כתב שאפי' בין תיתוך ולדופן טריפה לא הכשירו אלא מגבן כלפי דופן: כתב הראב"ד בד"א בשסתם מקום שבאונות בשר א"א הנה הוא סובר וכו':

ה האום של ריאה שנמצאת וכו'. שם (דף מ"ח) אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למחים חוששין לה מר יהודה משמיה

מגיד משנה

אלעתין דחבירו מגין עליו קמ"ל דלא: וריאה שניקבה וכו'. פשוט שם אמר ר' יוסי קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום וכו': ניקבה האום של ריאה וכו'. בפ' אלו טריפות (דף מ"ח) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה ואוקמוה בגמרא דדוקא במקום רביתא הוא דלא חיישינן לה כלל אפילו ידעינן בה שניקבה אבל שלא במקום רביתא היכא דהעלתה למחין חוששין לה ופירש בתלמוד דבמקום רביתא היינו איתוכי דאוני. ודע שנחלקו המפרשים בפירוש שמועה זו משום דבגמ' אמרי' בתר הכי אמר רבינא והוא דסביך בבשרא. יש מי שפירש דרבינא פליג אדר"נ ורבינא סברא דנפשיה קאמר דבעינן דסביך בבשרא אבל לר"נ ס"ל דאפי' לא סביך בבשרא ופסקינן כר"נ דבכל ענין כשר. והוכיחו פירוש זה משום דטריך התלמודא על ההיא דהעלתה למחין וקאמר ר"נ חוששין לה ומי אמר ר"נ הכי והאמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ולא משני הא דסביך הא דלא סביך. ועוד הכריחו פירוש זה מדקדוקי הסוגיא וכתבו לענין פסק הלכה דהלכתא כר"נ ולא כרבינא והוצרכו לומר דרבינא זה אינו חבירו של רב אשי שהוא בתרא אלא רבינא אחר. זהו דעת מקצת הגאונים. ולפי סברא זו כל שניקבה הריאה במקום איתוכי דאוני באיזה ענין שהיה בין סרוכה או סבוכה כשרה. אבל אחרים כתבו דרבינא לא פליג אדר"נ אלא מפרש דברי ר"נ הוא ולפ"ז פסקו כרבינא שאינו כשר אלא בדסביך בבשרא ופירוש סביך נאחז ומסובך היטב בבשר כמו למר מסובך וזהו סביך לאפוקי סריך. ויש לידע מה היא דעת רבינו בשמועה זו שודאי דעתו קשה היא להולמה. כי כפי הנראה שדעת רבינו היא לפסוק כרבינא דס"ל דרבינא לא פליג אדר"נ אלא מפרש דבריו ונראה דהוא מפרש סביך כמו שפירשתי שהוא מסובך בבשר שכן כתב בד"א בשנסתם מקום הנקב בבשר א"כ סביך ר"ל מסובך ונפקא מינה דדוקא סביך ולא סריך וזה היפך ממה שכתב בפי"א וז"ל יש מקומות שמנהגם אם מלאו סירכא מהאזן ולבשר ולעצם וכו'. ונראה דלא שנא ליה בין סביך לסריך וחזרתי על כל צדדי העיון ולא מצאתי לדברי רבינו ישוב אלא אם נפרש השמועה לדעתו כמו שפירשו מקצת הגאונים שכתבנו וז"ל האי דבעינן דסביך בבשרא ה"מ היכא דניקבה ממש דלא סתמא ליה דופן לנקב אלא בדסביך בשר הריאה בבשר הדופן אבל היכא דלא אשתכח נקב בריאה אלא דסריכא לדופן מאיתוכי דאוני ולעיל כיון דקרי ליה תלמודא מקום רביתא לא תלינן ליה בנקב אלא אמרינן האי סירכא מחמת ליחה היא ועלתה שם מתוך שהאונות רובצות על הדופן וכדאמרי' גבי אונות כסדרן דהיינו רביתייהו אלמא היכא דרביעא ליחה יוצאה שם ונעשית סירכא. ומה שאנו רואים שהסירכות מצויות במקום איתוכי דאונות יותר משהן מצויות למטה באומה זו מוכיח דהיינו אורחיה ותולדתה להעלות סירכות במקום איתוכי דאונות לדופן עכ"ל ז"ל. הרי נראה דפסקי כרבינא ומיהו דוקא כשניקבה הריאה ממש דאז ודאי צריך שתהיה האונה סבוכה לדופן אבל ע"י סירכא לא וכן הם נוטים דברי רבינו דלא איירי אלא בנקובה ממש ובזה אין נותן דבריו:

ה האום של ריאה וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ח) א"ר יוסף א"ר נ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלת למחין חוששין לה מר יהודה משמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה היכי עבדינן לה אמר רבא רבין בר שבא אסברא ליה מייתינן סכינא דחליש פומא ומפרקינן ליה אי איכא ריעותא בדופן תלינן בתר דופן ואי לא מחמת ריאה היא

הרדב"ז (מכ"י)

להוך הבשר טרפה לכ"ע ולא מבעיא אם ניקב במקום שאין חבירו מגין עליו אלא אפילו ניקב לחבירו דסד"א חבירו מגין עליו קמ"ל כיון שהוא קשה אינו מגין אבל ניקב למקום בשר הריאה שהבשר רך מגין וכשרה ועלו דברי רבינו כהוגן: וריאה שניקבה וכו'. שם קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום: ניקבה האום של הריאה וכו'. שם א"ר נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ומוקמינן לה במקום רביתא והיכא מקום רביתא איתוכי דאוני אבל שלא במקום איתוכי דאוני דהיינו האום טריפה ואמר רבינא והוא דסביך בבשרא כשרה שהבשר שבין הצלעות הויא סרירא דלא מיפרקא אבל בצלעות עצמן אין זו סירכא קיימת:

ד ואם היה נקב האונות וכו'. זה מחלוקת בין הפוסקים והביא של רבינו מן האוסרים כאשר כתב לקמן. ומה שראוי להורות הוא שאם הסירכא רובה לבשר הולך ומתחזק וכשרה ואם רובה לעצם הולך ומתפרק וטרפה והרי זו כעין פשרה בין הסברות:

ה האום של ריאה וכו'. שם אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למחין חוששין לה מר יהודה משמיה דאבימי אמר

לחם משנה

מגין כאן אינו מגין כדאמרו שם מפני שמשפון הריאה קשה: ניקבה האום כו'. שם (דף מ"ח) (א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן) ריאה שניקבה וכו' (עיין בכ"מ) ופירשו הגאונים דרבינא פליג אר"נ דר"נ לא בעי לא סביך בבשרא כלל ורבינא פליג עליה ופסקו כר"נ וטעמם ביארו התוס' שם ולדבריהם בין סביך בין לא סביך כשרה ושאר המפרשים פירשו דמפרש הוא ופסקו כרבינא דדוקא היכי דסביך בבשרא כשרה אבל לא בגרמא וכ"נ מדברי רבינו שהביא דברי רבינא שאמר אבל אם נסבך הנקב וכו' דמשמע דבעינן סביך בבשרא וכרבינא והראב"ד ז"ל הטיל פשרה בין שני הדעות ואמר דהיכא דאיכא נקב בפירוש בעינן סביך בבשרא אבל לא בגרמא אבל כשאין שם נקב אלא סירכא אפילו דסריך בעצם כשרה והטעם מפני דרבינא לא אמר זה בגמרא על מה שאמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתה דמשמע היכא דהוי נקב בפועל ולהכי בעינן בשרא ולשון הגמרא מורה שמ"ש ריאה שניקבה ר"ל בסירכא לבד שאמרו שם אי לא סביך מאי טרפה אלמא אמרינן נקובה היא ואי איירי בסירכא לבד י"ל דה"ק ואי לא סביך בבשרא אלא בגרמא מאי טרפה אלמא דאמרינן דהסירכא הוי נקיבה אם כן אפילו סביך נמי אבל לפי דברי הראב"ד ז"ל דהיא נקובה ודאית לא שייך לומר אלמא אמרינן נקובה היא דהא ראינו אותה שהיא כך בין דסביך בין דלא סביך אלא שיש ליישב הלשון דר"ל אלמא דהאי נקובה הוי דאחשבת ליה כנקובה דאסור דאין סתימת הדופן מועיל א"כ אפילו סביך נמי ובשלמא אי אמרת דסתימת הדופן מועיל אע"פ שהיא נקובה ודאית שפיר אבל אי אין מועיל אלא אסירכא אם כן אפילו סביך נמי דלא הוי קרום:

ה האום של ריאה שנמצאת וכו'. שם אמר ר"נ ריאה הסמוכה לדופן וכו' (עיין בכ"מ) ואי לא מחמת ריאה הוא וטרפה ואע"ג דלא מפקא זיקא. רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי ע"כ. והרא"ש ז"ל בפסקיו פירש הרבה פירושים והפירוש שמפרש

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל הנה הוא סובר וכו': ואני אומר מאחר שאין בלשונו הסגה אלא ר"מ ז"ל אין לי עסק לברר הסברות כמו שכתבתי כמה פעמים ודי לו ולי שיש גאונים ורבנים ומקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל כמותו: אבל אם נסמך הנקב עד האום של ריאה כו' עד וכיצד עושין לה מפקין וכו' הנקב

הגהות מיימוניות

[א] הכי מוקי התם הא דאמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה מפני שאותו קרום מתקיים ואינו עתיד להתפרק שהרי אין הריאה יכולה להתנענע במקום הזה ופסק בה"ג שסירכא זו כשירה בין באונות עצמן בין בגבן בין בגגיהן וכן בעל ס"ה כתב שראה בתשובת ר"ג ואמר רבינא והוא דסביך בבישרא פר"ש כרבינו המחבר כבעמוד ורבינו גרשון כתב כי אין חלוק בין בבשר שבין הצלעות בין בצלעות עצמם רק שצריך לגורדה ולבודקה בנפיחה ואף כי סביך בבשר מצריכין הגאונים נפיחה וכתב בסה"ת הילכך טוב הדבר לאסור הכל למי שאינו בקי בבדיקה ובנפיחה בין תרי אוני דסמיכי כסדרן אפילו סריכי למטה במקום שמתחילות ליחלק דהתם סגי בנפיחה וכן סרוכה לדופן אפילו במצר החזה ואפילו סביך בבישרא וכ"ש אם יש סירכא מן הריאה לשומן הלב או לטרפשא דהכל אסור וכן כתב בס"ה לדברי רבינו שמשון נאסר הכל מפני שאין אנו בקיאין בבדיקה ובנפיחה אמנם רבינו יהודה היה מתיר ומורה הלכה למעשה להתיר כל סירכא הדבוקה לדופן במקום חיתוך האונות בלא שום בדיקה וכן בתשובת שר שלום גאון פסק שאין הלכה כרבינא דמצריך סבוך אלא אפילו לא סביך ולא סריך דהלכה כרב דאמר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה כדלעיל ואף לא יהא שם סירכא כלל ור"ל שאין זה דרבינא שהיה סוף הוראה שהרי רב יוסף שהיה קדמון משיב שם בגמרא על דבריו וה"ר משה בעל ס"ה היה רגיל לומר כי במקום שכלת מראות הצלעות הוא החזה הניתן לכהנים אין מועלת שם סתימה וכן מצא אח"כ בשר"ת ועיין לקמן פי"א בעמוד:

צמחים בין שלא העלת חוששין לה [נ] שמא ניקבה. וכיצד עושין בה מפרקין אותה מן הדופן ונזהרין בה שלא תנקב. *אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה ואומרים אחר שחיטה ניקבה כשנפרק מן המכה. ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה היה קודם השחיטה וטרפה: הריאה

השגת הראב"ד

*אם נמצאת נקובה ונמצאת בדופן מכה במקום שנקב תולין. א"א זה העיקר טעות גדולה שאם נמצאת נקובה אין להכשיר במכת הדופן באומד אלא כך אמרו שאם יש מכה בדופן ונפחו את הריאה ועלתה בנפיחה תולין את הדיבוק במכת הדופן ואם אין שם מכה אע"פ שעלתה בנפיחה לא כלום הוא שאני אומר שהדבוק מתחת נקב היה וקרום עלה עליו:

מגיד משנה

פ"ה וטריפה. והוי יודע שמה שכתב רבינו סמוכה ה"ה סרוכה אלא לישנא דגמ' נקט אבל למאן דדין ל"ש סמוכה ול"ש סרוכה לאפוקי ממקצת מפרשים שפירשו דדוקא סמוכה ולא סרוכה וראיה לזה מדאמריק הני תרתי אוני דסמיכן אהדדי דודאי בין סמוכין או סרוכין במשמע וכן כתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל. ונחלקו המפרשים בפירוש שמועה זו דלדעת ר"י הא דאמרינן בגמ' היכי עבדינן לה קאי אלא העלת למחים דוקא ובהאי הוא דאמרינן דהיא לה בדיקותא אבל העלת למחים אפילו איכא ריעותא בדופן לא תלינן בדופן אלא בריאה ונמצא פסקן של דברים לפי פירוש זה שאם יש מכה בדופן ולא העלת הריאה למחים דלינה כשרה אלא ע"י בדיקה והיא שנופחין אותה אם עלתה בנפיחה כשרה ואם לאו טריפה ואם נמצאת מכה בדופן ולמחים בריאה אפילו נפיחה לא מהניא לה ולפי זה ניחא הא דאמרינן מייתיק סכינא דחלא פומיה וכו' דנראה דמפרקין לה מן הדופן בנחת כי היכי דלא תינקב הריאה כדי שאם תמצא ריעותא בדופן מכשרינן לה ע"י נפיחה. אבל אחרים פירשו דהא דאמרינן בגמרא היכי עבדינן לה קאי אדמר יהודה דאמר אחד זה ואחד זה חוששין לה ולרב נחמן היכא דהעלת למחים חוששין לה ונמצא פסקן של דברים לפי פירוש זה שכל ריאה שכשנמצאת סמוכה או סרוכה לדופן דחייבינן לה ומפרקין אותה מן הדופן אם נמצאת מכה בדופן כשרה בין העלה למחין בין לא העלת למחין דלא תלינן אלא בדופן אבל שלא נמצא מכה בדופן נמי טריפה בין העלת למחין בין לא העלת למחין ומיהו הא דמכשרינן אם נמצאת מכה בדופן לגמרי מכשרינן שאינה צריכה שום בדיקה ע"י נפיחה כלל. וא"ת לפי פירוש זה אמאי קאמר מייתיק סכינא דחלים פומה ומה השש יש אף אם ננתק את הריאה בכח מן הדופן ותינקב הריאה אם איכא מכה בדופן תלינן בדופן וכשרה ואם לאו טריפה י"ל דמ"מ בעינן סכין דחלים פומה דאלו היתה סכין רעה או אם היינו מנתקין אותה בכח היה נראה שהיתה נקובה קודם לכן ויפרשו ממנה לזה צריך ליזהר להיות הסכין חד כדי שאם תמצא נקובה תלינן דלאחר כן ניקבה. ומיהא לדעת המפרשים שפירשו דהא דאמר בגמ' רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק ליה בפושרי דקאי אדליכא מכה בדופן ניחא הא דמייתיק סכינא חריפא שאם אין מכה בדופן תבדק ע"י נפיחה ודברי רבינו בכאן כתומים שאע"פ שדעת רבינו היא כאותם המפרשים שפירשו דהא דאמר בגמ' היכי עבדינן לה קאי אדמר יהודה ודעתו לפסוק שאם נמצאת מכה בדופן בין שעלתה למחים בין לא העלתה למחים כשרה ואינה צריכה בדיקה בפושרי ואם לא נמצאת מכה בדופן טריפה בין העלתה בין לא העלתה למחים הנה הוא ז"ל פסק בפ' י"א כרב נחמיה דבדיק לה בפושרי ולקולא אדליכא מכה בדופן כמו שנכתוב שם בס"ד וא"כ לפי זה בין העלתה למחין בין לא העלתה למחין אי ליכא מכה בדופן כל שעלתה בנפיחה כשרה וכאן סתם הדברים וכתב דבין העלת למחים בין לא העלת טריפה אם אין מכה בדופן ומפני זה תפסו עליו שחשבוהו כחוזר שם ממה שכתב שם שהיה לו לפרש כאן ולומר ואם לא נמצאת מכה בדופן בודקין אותה ולא להחליט הדבר ולכתוב טריפה כתם וקצת מהמפרשים תירצו דבריו ואמרו שמה שכתב טריפה ר"ל טריפה עד שתבדק ומיהו

כסף משנה

משמיה דאבימי אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה היכי עבדינן אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי מייתיק סכינא דחליש פומיה ומפרקין לה אי איכא ריעותא בדופן תלינן בתר דופן ואי לא מחמת ריאה הוא וטרפה וכו' רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפושרי וכו' ומי אר"נ הכי והאמר ר"י בר מניומי אמר ר"נ ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה לא קשיא התם במקום רביתא הכא שלא במקום רביתא והיכא מקום רביתא היתוכא דאוני: וכתב ה"ר דוד יחיא שנראה מדברי רבינו שהוא מפרש כדברי הרבה מפרשים שפירשו הא דאמר ר"נ ריאה הסמוכה לדופן והעלתה למחים חוששין לה היינו שחוששין לראות אם יש בריאה נקב בפועל להיות טריפה ובא אבימי ואמר שכיון שהיא סמוכה לדופן לא העלתה למחים ול"ש לא העלתה ראוי להוש ולבדוק אם יש נקב טרפה ואם לאו כשרה ובא רבין והודיענו דמייתיקן סכינא דחליש פומיה ואי איכא מכה בדופן אפילו שימצא נקב בריאה כשרה דתלינן שלאחר שחיטה כשנקרע מהדופן נעשה הנקב ואי ליכא מכה בדופן תלינן שזה הנקב קודם שחיטה נעשה וטרפה ובא ר' נחמיה ואמר שכאשר לא יהיה מכה ואיכא למחים בריאה כשרה ע"י בדיקה ולא כמאמר רבין שכאשר לא יהיה מכה ואיכא למחים טריפה עכ"ל. ולפי זה צ"ל שכשכתב בדברי רבין ואי ליכא מכה בדופן תלינן שזה הנקב קודם שחיטה נעשה וטריפה לאו דוקא נקב דה"ה לאיכא למחים וכתב עוד ה"ר דוד יחיא ולפי דעת אלו כשיהיה מכה בדופן ואפילו איכא למחים ונקב בפועל בריאה כשרה שתולין הנקב לאחר שחיטה וכאשר אין מכה ואיכא למחים כשרה ע"י בדיקה ובזה הדעת נאספו רבינו והרמב"ם כפי פסקיו דלך בו שכתב בפ"ז האום של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן וכו' נראה מדבריו שחוששין לחזור לראות אם יש נקב לא לטרפיה בהחלט וכאשר יהיה שם מכה בדופן ונקב בריאה כשרה נקב ולא מכה טרפה וכאשר לא יהיה שם נקב בפועל ולא מכה בדופן ואיכא סירכא ולמחים בריאה מהו לדעת הרב שלא הזכיר הענין בפי"א שכתב ריאה שהעלתה למחים או שנמצאו סירכות כמו חוטין תלויים ממנה ולדופן ולטרפשא חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה ומן הדין היה על זה הדרך שאם נמצאת הריאה תלויה בסירכות כמו חוטין אם היו מן האום של ריאה ולדופן או לטרפשא או ללב שחותכים את הסירכות ומוציאין אותה ונופחין אותה אם נמצאת נקובה טריפה ואם לא הבלבן הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת. נראה מדברי הרב שכאשר יהיה מכה בכל החלוקות כשרה וכאשר אין מכה ואיכא נקב טריפה אבל לא מכה ולא נקב אפילו באיכא למחים בריאה כשרה וכ"כ ה"ר יונה דעת רוב המפרשים דרב נחמיה קאי אליכא מכה בדופן ואיכא למחים בריאה והרמב"ם נוטה אחר רוב המפרשים ולכן כתב (בפרק י"א) מן הדין היה אבל המנהג שכתב שהוא פשוט בישראל והוא שאם נמצא חוט יוצא מן האום של ריאה לאי זה מקום שימשך ואפילו היה כחוט השערה אוסרים אותה נקט דרך המחמירים בכי ליכא מכה אע"ג דלא מפקא זיקא טריפה והמנהג בנוי ע"פ ההלכה ולא כמו שחושבין ההמון שהוא מנהג בעלמא בלא טעמא בגמרא עכ"ל:

וקשה לי על שיטה זו דכיון דרב נחמיה פליג אדרבין היאך פסק רבינו כדברי שניהם ואפשר לומר (שהוא מפרש) דרב נחמיה מודה במה שמיקל רבין ולא נחלק עליו אלא במה שמחמיר. ול"נ לפרש עוד שרבינו מפרש דרב נחמיה בדיק לה בפושרין קאי אמר יהודה דאמר בין העלתה למחים בין לא העלתה חוששין לה ורבין פירש דהאי חששא היינו לפורקה מהדופן לראות אם יש נקב בריאה ומכה בדופן ואם אין נקב בריאה אע"פ שיש בה למחים כשרה בלא בדיקה ורב נחמיה מפרש דחוששין היינו לבודקה בפושרין מיהו משמע דהא דבעי בדיקה דוקא בדליכא מכה בדופן אבל אי איכא מכה בדופן לא בעיא בדיקה דתלינן בדופן ומשמע ליה דלא פליגי רב נחמיה ורבין אלא בפירוש דברי מר יהודה אבל לענין הדין מודים זה לזה ולפיכך פסק כדברי שניהם וכתב דברי רבין בפרק זה ודברי רב נחמיה בפ' י"א שאותה בדיקה שכתב שם היינו בדיקה דפשורי: ויש לתמוה על הטור שכתב בשם רבינו אי איכא מכה בדופן אפילו יש ריעותא בריאה כגון שהעלתה למחים כשרה דמשמע דוקא בהעלתה למחים אבל אם יש בה ריעותא יותר מהעלתה למחים טריפה והא ליתא דאפילו ביש בה נקב ממש מכשיר שהרי כתב אם נמצאת נקובה ונמצא בדופן מכה במקום הנקב תולין במכה: והראב"ד כתב על זה א"א זה העיקר טעות גדולה וכו'. ויש לומר שאף רבינו לא התיר אלא בנקב דק שאפשר שנעשה כשנפרקה

הרדב"ז (סכ"י)

אמר אחד זה ואחד זה חוששין לה וקיי"ל כאבימי: אם נמצאת נקובה וכו'. איכא למידק דמשמע בגמרא שאם נמצאת נקובה לא תלינן בדופן דאמרינן היכי עבדי' מייתו סכינא דחליש פומיה ומפרקין לה אי איכא ריעותא בדופן תלינן בתר דופן ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה ואע"ג דלא מפקא זיקא משמע דריעא דמכשרינן בדלא מפקא זיקא איירי. וי"ל דבשלמא אם נמצאת נקובה היינו דשייך לומר תלינן בדופן וכשרה אבל אם נמצאת שלימה הרי היא כשרה ומה צריך לתלות בדופן הילכך אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן אע"ג דקא מפקא זיקא ואי לא מחמת ריאה היא וטרפה ואע"ג דלא מפקא זיקא. ורבינו סובר דמסגיא בדיקה אפילו היכא דהעלתה למחים אבל התוס' כתבו שאם העלתה

לחם משנה

שמפרש רבינו הוא דהיכי עבדינן קאי אבין עלתה למחים בין לא עלתה וקאמר ומייתיק לה סכינא ומפרקין לה ואם איכא מכה בדופן אע"ג דראינו שהיא נקובה כשרה ואי ליכא מכה אע"ג דלא מפקא זיקא טרפה דודאי אמרינן דיש שם נקב וקרום הוא שעלה וכו' רב נחמיה בדיק ליה בפשורי כלומר דאפילו בהיכא דליכא ריעותא בדופן בדיק לה בפשורי ואי לא מבלבלה כשרה והוא פוסק כרב נחמיה לקולא שכן כתב למטה זה עיקר גדול יהיה בידך וכו' הרי היא שלימה מכל נקב ולדברי רבא לא הוי הכי ודאי דהא אף על גב דלא מפקא זיקא היכא דליכא ריעותא בדופן טרפה משמע אע"ג דלא מבלבלא אפשר דאית בה נקב וקרום הוא שעלה ולהכי לא מבלבלה ומדכתב שהיא שלמה מכל נקב משמע דפסק כרבי נחמיה זה נראה לכאורה דמפרש רבינו בדברי הגמ' והר"א ז"ל מפרש דמייתיק סכינא דחליש פומיה והיכא דאיכא ריעותא בדופן עבדינן נפיחה שמשימים קש או תבן ואם אינו מנדנד ודאי דליכא נקב והסירכא בא מחמת הדופן וכשרה ואי ליכא מכה בדופן טרפה אע"ג דעבדינן נפיחה ולא מפקא זיקא כלל ורב נחמיה מחמיר לעשות הנפיחה היכא דאיכא ריעותא בדופן בפושרין כלומר שהנפיחה בפושרין היא עדיפא ספי מנפיחה בקש ותבן. זו דעת הר"א ז"ל ומפני שהבין בדברי רבינו שהוא מפרש דברי הגמרא כמ"ש למעלה השיג עליו במ"ש אם נמצאת נקובה וכו' ואמר א"א זה העיקר טעות גדולה וכו', וכמה שאמר זה עיקר גדול וכו' השיג עליו א"א וכו' זה המחבר שונה רב נחמיה וכו'. אבל אם דעת רבינו היה כך יש לי לתמוה על דבריו סוכא דה"כ סכינא חריפא כדי דלא למעבד נקב למה לי ולמה אמר ונזהרין בה שלא תנקב דאי איכא מכה בין דליכא נקב בין דאיכא נקב כשרה ואי ליכא מכה אפילו לית בה נקב טרפה ואולי מפני קושיא זו כתב עליו הר"א ז"ל זו העיקר טעות גדולה

הגהות מיימוניות

[נ] כמר יהודה דאמר אחד זה ואחד זה חוששין:

מגדל עוז

הנקב זה בריאה הוא קודם השחיטה וטריפה: כתב הראב"ד ז"ל זה העיקר טעות גדולה הוא: ואני אומר קראו עיקר לפי שכתב לפנינו בזה הפרק זה עיקר גדול יהיה בידך שכל ריאה שנופחין אותה כו'. ומכל מקום תמה אני למה אמר שהיא טעות גדולה שהרי הדין הזה מחלוקת ישנה פרק א"ט (דף מ"ח) גבי מימרא דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה למחים חוששין לה מר יהודה משמיה דאבימי אמר בין כך ובין כך חוששין לה כו' עד דאסיקנא היכי עבדינן מייתי סכינא דחליש פומיה כו' עד ואי ליכא מכה בדופן מחמת ריאה היא ואע"ג דלא מפקא זיקא

ו [א]הריאה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח הרי זו כנקובה וטרפה. וכיצד בודקין אותו. קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיחה אם נמצאת בו לחה מותרת שמחמת הלחה לא נכנסה שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה נותנין עליו מעט רוק או תבן או כנף וכיוצא בהן ונופחין אותה אם נתנדנד כשרה ואם לאו טרפה שאין הרוח נכנסת לשם:

ז [ב]ריאה שתשמע בה הברה כשנופחין אותה אם ניכר המקום שממנו תשמע ההברה מושיבין עליו רוק או תבן וכיוצא בו. אם נתנדנד בידוע שהיא נקובה וטרפה. ואם לא ניכר המקום מושיבין אותה במים פושרין ונופחין אותה. אם *בקבק המים טרפה. ואם לאו בידוע שקרום התחתון בלבד ניקב והרוח תנהג בין שני הקרומות ומפני זה ישמע בה קול דממה בשעת נפיחה:

ח *זה עיקר גדול יהיה בידך שכל ריאה שנופחין אותה בפושרין ולא *יבקבק המים הרי

השגת הראב"ד

*זה עיקר גדול יהיה בידך וכו'. א"א זה שמחבר שונה רב נחמיה דבדיק לה בפושרין לקולא ורוב המפרשים אומרים לחומרא דאע"ג דאיכא מכה בדופן בדיק לה, עכ"ל:

א טור שם סי' לו: ב גם זה שם: *ס"א שבצבץ: *ס"א יבצבץ:

כסף משנה

כשנפרקה מהמפה ולא הרגיש אבל בנקב גדול קלא לא: ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב בפ' י"א הריאה שהעלתה נמחים או שנמצאו סירכות (כמו הוטין) תלויין ממנה לדופן או ללב או לטרפש הכבד חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה דמשמע לכאורה שהעלתה נמחים אע"פ שאינה סמוכה לדופן חוששין לה וצריכה בדיקה כאילו נמצאת סרוכה לדופן וא"א לומר כן שהרי בעיא דאיפשיטא היא העלתה נמחים כשרה ומשמע דלכ"ע הכי הוי דינא דאפילו ר' יוחנן דאמר התם דלא ס"ל הכי אמרינן התם דכי אתו קמיה מש"ר להו קמי מאן דמורה בה להיתרא וכן פסקו כל הפוסקים ולא הצריכו שום בדיקה ורבינו עצמו פסק כן בפרק זה גבי ריאה שנמצאו בה אבעבועות. ולכן נראה לפרש שתיבת ממנה קאי נמי אהעלתה נמחים והוי כאילו אמר ריאה שהעלתה נמחים ממנה ולדופן או ללב או לטרפש או שנמצאו סירכות תלויין ממנה ולמקומות הנזכרים חוששין לה כלומר שאם היתה סמוכה לדופן על ידי נמחים או בלי נמחים חוששין לה וצריכה בדיקת פשורי וכן מ"ש פ' י"א בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה קודם שתבדק (והרי היא קיימת) נופחים אותה אע"פ שאין אנו יודעים אם היו שם נמחים או לא היו היינו לומר שאין ידוע שהיו בה נמחים ממנה ולדופן. והריב"ש בתשובה תפס דברי רבינו כפשטן דריאה שהעלתה נמחים אפילו היא נפרדת מהדופן חוששין לה וכתב עליו נראה שהוא מפרש העלתה נמחים האמור בהלכה זו דלא קאי אריאה הסמוכה לדופן לבד אלא הוא דבר בפני עצמו לומר דריאה שיש בה נמחים חוששין לה לנקב אף אם אינה סמוכה לדופן וצריכה בדיקה (וכ"כ עוד ממ"ש בפ' זה בפיסקא המתחלת בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה וכו') ואין הפירוש הזה מתייטב כלל בסוגיית הגמ' אלא העלתה נמחים קאי אריאה הסמוכה לדופן עכ"ל. ואני אומר דהם ליה לרבינו מלפרש כן בהעלתה נמחים האמור אלא ריאה הסמוכה לדופן (ומ"ש הריב"ש שכן נראה עוד ממ"ש בפרק זה בפסקא המתחלת בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה וכו' כלומר דמסיים בה נופחים אותה אע"פ שאין אנו יודעים אם היו בה נמחים ומשמע להריב"ש למידק מדבריו שאם היו בה נמחים אע"פ שאינה סמוכה לדופן צריכה בדיקה ואני אומר שאין משם ראיה כלל דס"ק אע"פ שאין אנו יודעים אם היו בה נמחים ממנה ולדופן וא"א לפרש כפירוש הריב"ש בשום פנים שאם נמחים שאינם סמוכין לדופן קאמר הרי נראה אם יש בה נמחים אם לאו והיאך כתב שאין אנו יודעים אם היו בה נמחים) ולפי שיטת הריב"ש בסברת רבינו מוטב הוה ליה למימר דרבינו פסק כר' יוחנן דסבר דריאה שהעלתה נמחים אסורה ומפרש דאסורה עד שתבדק אבל א"א לומר כן מפני מה שכתב בפרק ז' ריאה שנמצא בה אבעבועות כשרה ומה שפירשתי בדברי רבינו הוא הנכון:

ו הריאה שנמצא בה מקום אטום וכו'. שם (דף ל"ז:) אמר רבינא אטום בריאה מייתינן סכינא וקרעינן ליה אי אית ביה מוגלא ודאי מחמת מוגלא הוא וכשרה ואי לא מותבינן עלה גדפא או רוקא אי מבצבצא כשרה ואם לאו טריפה:

ז ריאה שתשמע בה הברה וכו'. שם אמר רב יוסף האי ריאה דאושא אי ידעינן היכא אושא מנחינן עלה גדפא או גילא או רוקא אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה ואי לא ידעינן

מגיד משנה (סב"י)

ומיהו כל שנבדקה ועלתה בנפיחה כשרה. וי"ל שאם תדקדק בדברי רבינו תמצא שהוא ז"ל נזהר בדבריו מזה שכתב אם נמצאת נקובה ונמצאת מכה בדופן במקום הנקב תולין במכה נראה דהאי דכתב אם נמצאת נקובה לרבותא נקטיה דאפילו נמצאת נקובה ממש מותרת דתלינן דלאחר שחיטה ניקבה ואם אין מכה בדופן בידוע שנקב זה בריאה היה קודם שחיטה וטריפה. והנה לפי זה אין עסק לנפיחה כאן כלל שאם נמצאת נקובה ויש מכה בדופן כשרה לגמרי ואם נמצאת נקובה ואין ריעותא בדופן לא שייך כאן נפיחה דהרי היא נקובה אבל איברא כל שלא נמצאת נקובה ממש ולא נמצא מכה בדופן כשרה ע"י נפיחה לפום דינא וזהו שהיה בודק רב נחמיה בפושרי ולא שנא העלת נמחין או לא כפי הכלל שמסר לנו רבינו שכל ריאה שנופחין אותה וכו'. או נאמר דמאי דקאמר רבינו ונמצאת נקובה ע"י נפיחה קאמר כגון שנפחוה אע"פ שמן הדין אינה צריכה והיינו דקאמר ונמצאת נקובה ורבותא אשמעינן דאע"פ שנפחוה ונמצאת נקובה כשרה דתלינן דלאחר שחיטה ניקבה ואם אין מכה בדופן ונפחוה ונמצאת נקובה טריפה דתלינן דמחיים ניקבה אבל אם לא נמצאת נקובה שעדיין לא נפחוה יש לה תקנה ע"י בדיקה. אבל הרי"ף ז"ל גרים ואי ליכא מכה בדופן אע"ג דלא מפקא זיקא טריפה והשמיט דרב נחמיה ואין כן דעת רבינו כמו שנכתוב בס"ד. ומדברי רבינו אתה למד שכל מכה אינה מועלת אלא כנגד הסירכא דוקא אבל אם היתה סירכא במכה והון למכה טריפה שכן כתב ונמצאת מכה בדופן במקום שנקב דנראה דוקא במקום הנקב והדין עמו דאי סירכא חשבינן לה מה תועיל המכה לאותו המעט שאין כנגדו המכה הרי כנקוב חשבינן ליה וכן השיב הרשב"א בתשובת שאלה. ומיהו כבר פשט המנהג ברוב המקומות להתיר כדעת בעל העיטור דאזלינן בה בתר רובא שאם רוב הסירכא במקום המכה והמיעוט שלא במקום המכה דמכשירין אותה וה"ה בכל סירכא שיוצאה למקום האסור והמותר דאזלינן בתר רובא. וגם נמצינו למדים דדוקא מכה הוא דמועיל אבל בהרות שחורות או עקמימות העצם ודאי אינו מועיל אלא מכה ממש או כל שניכר שהיתה שם מכה והיתה וה"ה אם נמצא בשר רעוע או מוגלא בבשר שבין שתי הצלעות דתלינן בדופן להכשירה ומה שכתב רבינו דמכה מועלת לתלות בה דוקא בדופן אבל לא במקום אחר לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה כלקטת הריאה אליו אבל בשאר אברים לא תלינן בהו במכה כלל אלא בריאה תלינן ואע"ג דאית בהו מכה:

ו הריאה שנמצא בה וכו'. פשוט שם (דף ל"ז:) אמר רב אטום בריאה מייתינן סכינא וקרעינן לה אי אית בה מוגלא מחמת מוגלא הוא וכשרה ואי לא מותבינן עלה גדפא או רוקא אי מבצבצא כשרה ואם לאו טריפה:

ז ריאה שתשמע וכו'. פשוט שם א"ר יוסף האי ריאה דאושא אי ידעינן היכא אושא וכו' וסיום המימרא כלשון רבינו: ח זה עיקר גדול וכו'. יתפרש להלן בס"ד בפ' י"א:

ריאה

הרדב"ז (סב"י)

העלתה נמחים אפי' איכא ריעותא בדופן לא תלינן בדופן ובדברי רבינו משמע דקאי עלה דאביי דאמר אחד זה ואחד זה חוששין לה היכי עבדינן וכו' וכ"ש אי קאי אדרב נחמן:

ו הריאה שנמצא בה מקום אטום וכו'. שם מימרא דרבינא אוטם בריאה מייתינן סכינא וקרעינן ליה וכו':

ז ריאה שתשמע בה הברה וכו'. שם מימרא דרב יוסף האי ריאה דאושא אי ידעינן היכא אושא וכו' כלשון רבינו:

ח זה עיקר גדול וכו'. שם גבי ריאה שעלתה נמחים אמרינן רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפושרין וסובר רבינו בבדיקה דרב נחמיה להקל היא דאמרינן לעיל

לחם משנה

גדולה אבל כנ"ל דעת רבינו ז"ל שהוא אינו גורס בגמרא ואי לא מחמת ריאה היא וטרפה ואע"ג דלא מפקא זיקא אלא הכי גרים ואי לא מחמת ריאה היא וטרפה ולא יותר וכבר הוזכרה גירסא זו בדברי הר"ן ז"ל והוא מפרש השמועה כך ריאה הסמוכה לדופן כדפרש"י ז"ל שהיא כולה דבוקה בצלעות היכי עבדינן וקאמר דמייתינן סכינא חריפא כדי שלא תינקב הריאה והטעם מפני שאם לא תמצא שם נקב אפילו לא יהיה שם מכה בדופן כשרה ולכך אנו מזהירים שלא תהיה שם נקב כדי להכשירה בדליכא מכה וקאמר דאי איכא מכה בדופן אפילו היכא דמצאנו אותה נקובה ודאי כשרה דודאי מחמת מכה ה"א כלומר דכיון דהריאה דבוקה במכה כשאנו באים להפריד הריאה מהמכה א"א להפרידה לגמרי שעכ"פ כיון שהמכה היא דבוקה בריאה הרבה כשאנו באים להפרידה לריאה מן המכה נשאר במכה שום סרך בשר מהריאה ולכך נקבה. ולא רצה לפרש רבינו כשאר המפרשים שהמכה קלטה לריאה ולכך היא דבוקה מפני שאין זה דבר כל כך קרוב אל הסברא אבל זה הוא קרוב אל הדעת הרבה ולכך ודאי כשרה אפילו ראינו שנקבה אבל היכא דליכא מכה ורצינו שניקבה טרפה ואי ליכא נקב ודאי דכשרה ובא רב נחמיה להחמיר דאפילו דליכא מכה בעינן נפיחה בפושרין א"כ שהראשון אמר דבעינן היכא דליכא מכה בלא פושרין ובא רב נחמיה להחמיר דבעינן בפושרין ופסק רבינו כרב נחמיה וז"ש למטה זה עיקר גדול וכו' ולכך בדקיק לה בפושרין היכא דליכא מכה ואי איכא נקב טרפה דאין כאן מקום לתלות ולומר כשנפרד מן המכה נעשה הנקב דאין כאן מכה וכיון דהריאה היתה דבוקה במקום שאין שם מכה ויש נקב ודאי דמן הריאה היא וטרפה, זה נ"ל ברור בדעתו ז"ל. ומספקא לי לדעתו ז"ל היכא דהריאה סרוכה לדופן במקום מכה ונמצא שם נקב בריאה אחר שנפרד הריאה מן הסירכא אי אמרינן דהנקב בא מחמת הפרדת הסירכא מהריאה וכיון שיש מקום לתלות הסירכא שהיא במכה בדופן אבל היותר נכון בעיני בדעתו ז"ל דהיכא דאיכא סירכא במקום מכה ומצאנו נקב אחר הפרדה דהיא טרפה דאע"ג דיש פוסקים שכתבו דמאי דכתב בגמרא ריאה הסמוכה הוי ה"ה סרוכה כדכתב הרא"ש ז"ל מ"מ לפי טעמו של רבינו לא נראה כן מפני שבשלמא כשנפרד מן המכה יש לתלות שנעשה לה הנקב כדפרישית דהמכה נסרכת בבשר ובפרידה משם יצא מעט בשר אבל הסירכא אפשר להפרידה מהריאה באופן שלא תנקב ולכך נראה לי להטריף אע"פ שאפשר לתלות במכה לפי דעת רבינו:

ו הריאה שנמצא בה מקום אטום וכו'. שם (דף מ"ז.) אמר רבינא אטום בריאה וכו' והיכא דיש במקום אטום סירכא לדופן נהגו להפריד הסירכא מעל המקום האטום ובודקין אותו במים אי מבצבצא טרפה ואי לא מבצבצא קורעין אותו המקום

מגדל עוז

זיקא טריפה רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי ונחלקו הגאונים והמפרשים הראשונים והאחרונים ז"ל בגירסא ובפירוש ועלו דברי ר"מ ז"ל בשיטת רבינו האי גאון והרי"ו בעל המאור ומקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ויש להם פנים נכוחים ונכונים בהלכה: ריאה שנמצא בה מקום אטום עד שלימה מכל נקב: כתב הראב"ד ז"ל זה שמחבר שונה וכו': ואני אומר כבר שיבושיו ושיבושי

הרי היא שלימה מכל נקב: ט ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב. אם הסמפונות עומדים במקומם ולא נמוחו כשרה. ואם נמוח אפילו סמפון אחד טרפה. כיצד עושין נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא שוע באבר וכיוצא בו. אם נראה בה חוטין לבנין בידוע שנימוקו הסמפונות וטרפה. ואם לאו ° בשר הריאה בלבד הוא שנמוק וכשרה: י ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם היו מלאים רוח או מים ° זכים או לחה הנמשכת כדבש וכיוצא בו או לחה יבשה וקשה אפילו כאבן הרי זו מותרת. ואם נמצאת בהן לחה סרוחה [ג] או מים סרוחין או עכורין הרי זו טרפה. וכשמוציא הלחה ובודק אותה צריך לבדוק הסמפון

א גם זה שם סמ"ג עשין ס"ג:

מגיד משנה

ט ריאה שנשפכה וכו'. שמעתא שם ר' חנינא הלא על לגבי ר' נתן וכל גדולי הדור אייתו קמיה ריאה שנשפכה כקיתון ואכשרה. אמר רבא והוא דקיימי סמפונהא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי מנא ידעינן א"ל מייתינן נעא דקוניא וכו' וסיום במימרא כדברי רבינו. והקשה הרשב"א ז"ל אמאי לא חיישינן דילמא ניקב חד סמפון דהא מוגלא לא כתמא והירך שכל עוד שהגיעה להפסד גדול כזה אי אפשר שם נימוק הסמפון או ניקב שלא יהיה ניכר:

י ריאה שנמצאו בה וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ח:) בעי מיניה רבב"ח משמואל העלת לאחין מהו א"ל אף אני אומר כן אלא שהתלמידים מהדרין בדבר דאמר רב מתנא מליא מוגלא טריפה מיא זכים כשרה א"ל ההוא בכוליא אתמר. ודע שמה שפסק רבינו שאם נמצא בה ליחה סרוחה או מים סרוחים או עכורים שהיא טריפה זו היא כגרסת הרי"ף ז"ל דגרים בגמ' גבי כוליא כשרה בזה ובזה מים זכים ומים זכים לא אמרן אלא דזילי אבל עכירי טריפה ובזילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח וכו' סריח טריפה נמצא לפי גרסא זו דכוליא וריאה דין אחד להם דתרווייהו בעינן מים זכים לא עכורים ולא סרוחין. אבל ר"ז הלוי ז"ל ורבים מהאחרונים לא גרסי מים זכים כשרים כאן וכאן אלא מים זכים כשרים דוקא בכוליא אתמר ועלה אתמר בגמ' ומים דזכים לא אתמר אלא בדלילי וכו' אבל בריאה לא שנא עכורים או סרוחים כולהו כשרים נינהו ונסתייעו מהנהו עובדי דאתמר בגמ' דהנהו אמוראי דהוו אזלי בשוקא דטבחי והוו חזיין להנהו ריאה דקיימי לנהים כנדי כנדי וטנרי טנרי ולא הוו אמרי להו ולא מידי והמן לא הוו מפלגי אי סרוח אי לא. ומיהו לפי גירסת רבינו אין מכאן ראיה שי"ל שהיו ניכרים להם שלא היו עכורים או סרוחים. ועוד אני אומר שכפי גירסת רבינו יסבור דריאה שנמצאו בה האבעבועות אין ראוי להטריף אותה אלא א"כ נודע בודאי שהיו מלאים מים סרוחים או עכורים אבל כל שנמצאו בה אבעבועות סתם אין לנו לחפש אחריהם ולקרוע אותם אם ימצאו בה מים סרוחים או עכורים וזהו שדייק רבינו בדבריו ריאה שנמצאו וכו' ר"ל אם נודע לנו שהיו מלאים אז טריפה ולא כתב קורעין אותה וכו' וראיה לזה מהנהו עובדי דמכשרי ולא בדקי כלל ועוד יש הוכחה לזה מסוגיית הגמ' דהרי הבעיא איכא בהעלת למחין ורבב"ח השואל דימה אותה לכוליא היכא דמליא מוגלא דטרפינן לה והשיב לו דההיא בכוליא דוקא הוא דאתמר א"כ בכוליא הוא שפוסלת המוגלא אבל לא בריאה ועלה קא מייתי הנהו עובדי אבל סרוחים ועכורים לא הוזכרו אלא גבי כוליא ולפי אותה גירסא דגרסי כאן וכאן יש להקישה לכוליא דמה כוליא אי אפשר להבחין אלא אחר שנחתכה אף בריאה נמי כן אבל כל שלא נקרעה מקום המוגלא אין צריך לחפש. וא"ת הרי למעלה כתב רבינו דחוששין לה אם העלת למחין י"ל דשאני התם דמשום שהיא סרוכה לדופן חששנו לה שמא ניקבה אלא ע"י מכה. ומה שכתב רבינו וכשמוציא הליחה וכו' נראה שלמדה מהיא שכתבנו לעיל ריאה שנשפכה כקיתון וכו' שצריך לבדוק הסמפון והמהו עליו בעלי הוראה ואמרו דלא דמי דבשלמא התם צריך לבדוק הסמפון לפי שנמס כל בשר הריאה מבפנים והגיע לזה מתוך שלקותה והפסדה מרובה חוששין לקילקול הסמפונות אבל אבעבועות הגדולות בין עור לבשר אין חוששין בכך לנקיבת הסמפון ועוד מהני עובדי דכתבינן לעיל נראה דלא חיישינן לסמפון. ודברי רבינו נכוחים ואיני רואה הפרש כלל בין א לריאה שנשפכה כקיתון אלא דהתם הקלקול מרובה ולפיכך צריך לבדוק כל הסמפונות וכאן הקלקול [מועט] ולפיכך אין צריך לבדוק אלא סמפון שתחתיה לבד ולא ימנע אם הקלקול רב שהגיע עד הסמפון ודאי ראוי לחוש לסמפון ואם לא הסמפון ודאי קיים וזהו שדייק רבינו צריך לבדוק הסמפון וכו' שתחתיה ר"ל שתחת הליחה אבל אם יש בשר בריא מפריש בין הסמפון לליחה ודאי אין צריך לבדוק הסמפון. ומהנהו עובדי כבר כתבתי שגם דברי רבינו כזה אלא כשמוציא הליחה וזהו שכתב וכשמוציא הליחה וכו' ולא כתב ובודק הליחה שנראה דליחה לא בעינן בדיקה אלא אחר מציאתה במקרה ולא במתכון:

ריאה

כסף משנה

ידעינן לה מייתינן משיכותא דמיא פשורי ומותבינן לה בגווה בחמימי לא דכולי בקרירי לא דמטרשי אלא בדקינן לה בפשורי אי מבלבלא טריפה ואי לאו כשרה מתאה אינקיב עילאה לא אינקיב והאי דאושא זיקא דביני וביני הוא: כתב הראב"ד זה עיקר גדול יהיה בידך וכו' א"א זה המחבר טועה וכו'. והרשב"א והר"ן והמרדכי כתבו שר"ת מפרש כפירוש רבינו. וכתב הרשב"א שכן סובר הרז"ה:

ט ריאה שנשפכה כקיתון וכו'. שם רבי חנינא הלא עול לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור אייתו קמיה ריאה שנשפכה כקיתון ואכשרה אמר רבא והוא דקיימי סימפונהא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי מנא ידעינן א"ל מייתינן נעא דקוניא ושפכינן לה בגויה אי אית בה שוריקי חיוורי טריפה ואי לא כשרה:

י ריאה שנמצאו בה אבעבועות וכו'. שם (דף מ"ח) בעא מיניה רבה בר בר חנא משמואל העלתה (ריאה) למחים מהו אמר ליה כשרה ואמרינן בתר הכי אמר רבא כי הוה מסגינן בתריה דר"נ בשוקא דגלדאי ואמרי לה בשוקא דרבנן חזי הנך דקיימן כנדי כנדי ולא אמר להו ולא מידי ר' אמי ור' אסי כי הוו חלפי בשוקא דטבריא חזו הנך דקיימי טינרי טינרי ולא אמרו להו ולא מידי ופירש"י כנדי כנדי לנהים גדולים כבדים בריאה. טינרי לנהים גדולים מכנדי וככר הוקשו כסלע ואלו הן אותן המצויים בבהמות שלנו בריאה ואין מראיהם דומה לריאה אלא דומים למראה מוגלא ולאו היינו אטום בריאה דאטום אין שם למה ואינו משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בנפיחה ע"כ. ומ"ש רבינו או ליחה הנמשכת כדבש דאמרינן בגמרא דמאי דאמר רב מתנא מליא מוגלא טריפה הני מילי בכוליא אבל בריאה כשרה. ומ"ש ואם נמצאת בהם ליחה סרוחה וכו' למדה ממאי דאמרינן (דף נ"ה:) גבי כליות ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טרפה וכי צילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה וסובר שה"ה לריאה וכן דעת הרי"ף אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן מכשירין. ומ"ש דצריך לבדוק הסימפון למדה מריאה שנשפכה כקיתון והר"ן חילק ביניהם וכ"כ הרשב"א וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרמ"ה שלא הזכירו בדיקת הסימפון:

ריאה

הרדב"ז (סב"י)

לעיל ואי לא מחמת ריאה היא ומריסה ואע"ג דלא מפקא זיקא ואתא רב נחמיה למימר ה"מ שלא בפושרין אבל אם נפחוה בפושרין ולא מפקא זיקא שלימה היא. והראב"ד ז"ל אזל הכא לשיטתיה שאם נמצאת נקובה לא תלינן בדופן כלל ורב נחמיה להחמיר בא דאפילו היכא ריעותא בדופן לא מכשרינן לה עד דבדיק לה בפושרין. וכ"ל ראיה גמורה לדברי רבינו ובעלי סברתו דאמרינן א"ל מר זוטרא בריה דרב הונא בריה דרב פפי לרבינא הא דרב נחמיה אתון אהא מתניתו לה אנן אדרבא מתנינן לה דאמר רבא הני תרתי אוני דריאה דסריכן להדדי לית להו בדיקה להכשורי רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי. וכי היכי דלהאי ליסנא רב נחמיה להקל אמרה להך ליסנא נמי להקל אמרה דליכא בינייהו אלא דאינון מתנו לה אהך דריאה שהעלתה למחין ומר זוטרא מתני לה אהא דרבא וכל הני בדיקות דאוקים בריאה וריאה דאושא משמע דהוו לקולא והך דרב נחמיה נמי לקולא ועלו דברי רבינו כהוגן:

ט ריאה שנשפכה כקיתון וכו'. שם מימרא דר' יוחנן ואמר רבא עלה והוא דקיימי סימפוני מנא ידעינן מייתינן נעא דקוניא וכו' וא"ר נחמן ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כשרה:

י ריאה שנמצאו בה אבעבועות וכו'. שם בעא מיניה רבה בב"ח משמואל העלתה למחין מהו א"ל כשרה א"ל אף אני אומר כן אלא שהתלמידים מזדנזין בדבר דאמר רב מתנא דמליא מוגלא טרפה מים זכים כשרה. ומהך דקיימן כנדי כנדי טינרי טינרי ולא אמר להו ולא מידי למד רבינו שאם היה בה ליחה הנמשכת כדבש או ליחה יבשה וקשה כשרה: וכשמוציא הליחה וכו'. אם היא סרוחה א"ל לבדוק הסימפון שאפילו לא ניקב עתיד לינקב ואם הליחה אינה סרוחה אז צריך לבדוק שמא ניקב הסימפון וסובר רבינו דלא סמכינן אמאי דדחי תלמודא ההיא בכוליא איתמר. אבל יש מי שפסק דההיא בכוליא דוקא איתמר אבל בריאה אם המים זכים אע"פ שהם סרוחים כשרה. ויש מי שהתיר אפילו מים עכורין ורבינו סובר דעכורין או סרוחים נוקבין וכל הראוי לינקב כנקוב דמי. וא"ת כיון שהמים הזכים בלתי סרוחים אינם נוקבים למה צריך לבדוק הסימפון

לחם משנה

המקום שלא נתפח אם נמצא שם ליחה היא טרפה שמחמת הליחה ודאי לא בצבצה ואם יש שם סירכא והיא נקובה ואם אין שם ליחה אז בודקין אותה במים פעם אחרת אי מבלבלא כשרה ואי לאו טרפה כדין מקום אטום ורלאיתי להרב מורי שקרא תגר על המנהג:

ט ריאה שנשפכה. שם ריאה שנשפכה כקיתון וכו' כשרה ע"כ. ופירש רבינו וקרום שלה קיים ופשוט הוא דאל"כ ניקב הקרום של ריאה נתבאר דפסולה. ועוד אמרו שם ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כשרה ולא הוזכר בדברי רבינו ולא ידעתי למה:

י ואם נמצאת בהן וכו' מים סרוחים וכו'. שם (דף נ"ה:) גבי מוגלא אמרו ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי וכו' ורבינו סובר דקאי בין אכוליא בין אריאה מפני שהוא גורס ומים זכים כאן וכאן לא אמרן אלא דצילי וכו' והרא"ש ז"ל סובר דלא קאי אלא אכוליא כמ"ש שם בפסקיו ואפילו לגירסא כאן וכאן: וכשמוציא וכו' צריך לבדוק הסמפון אם נמצא נקוב וכו'. כלומר אם נמצא נקוב ובלדו מים או אבעבוע אחר באופן שאינו מגין אבל אם יש בלדו בשר שמגין ודאי דכשרה כמו שנתבאר למעלה. והר"ח ז"ל בהשגות הבין שהוא בכל ענין טרפה ומפני כן השיג עליו שם בפי"א שכתב דין זה בעצמו עיין שם:

ואין

הגהות מיימוניות

ס [כתב הטור ז"ל ופי' הרי"ף דוקא שיהא מיהוי המים זך אבל אם הם עכורים או סרוחים טריפה וכן כתב הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל מכשיר אף בעכורין וסרוחין עכ"ל]: ס [גם בדין זה כתב הטור וא"א הרא"ש ז"ל מתיר אפילו בעכורין וסרוחין וגם לא הזכיר בדיקת הסימנין ע"כ] ׳[ג] תהיא פליגא אספר התרומות והמצות שכתב דהא בכוליא איתמר בראיתא התם אבל מליא מים זכין הבא והבא כשירה ע"כ:

מגדל עוז

וסכיותי דעת ר"מ ז"ל והנה הוא מודה לו שגאונים וגדולים עומדים בשיטתו ואף כי הרבה מפרשים נחלקו עליו אין מטעין דבריו: ריאה שנשפכה כקיתון כו' עד שסדבר קרוב שניקבה כשנכנסה:

הסמפון שתחתיה אם נמצא נקוב טרפה: **יא** [א]ריאה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו [ד] טרפה. שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן ואין להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראה כשתים נוקבין האחת אם שפכה לה האחרת אחת היא ומותרת ואם לאו טרפה: **יב** [ב]הריאה שנתמסמסה טרפה. כיצד כגון שנמצאת שלימה וכשתולין אותה תחתך ותפול חתיכות חתיכות. [ג]ריאה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשמש מותרת ותולין בידו ואומרין מיד הטבח ניקבה אחר השחיטה. [ד]נמצא הנקב במקום אחר ואין ידוע אם קודם שחיטה או אחר שחיטה נוקבין בה נקב אחר ומדמין כשם שעושים בבני מעיים: **יג** [ה]ואין מדמין מריאה של בהמה [ס] דקה לריאה של בהמה גסה אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא הנקב באחד מן האבעבועות הרי זו טרפה ואין אומרין ניקוב אבעבוע אחר ונערוך שאין הדבר ניכר: **יד** * [ו]מחט שנמצאת בריאה [ו] נופחין אותה אם לא יצא ממנה רוח בידוע שזאת המחט

השגת הראב"ד

*מחט שנמצאת בריאה נופחין אותה. א"א וכיון שנמצא שמחט הרי נתקבה הריאה ואין נופחין אותה עוד אלא שאם נפחו אותה קודם שנתקבה הריאה ועלתה בנפיחתה כשרה:

א גם זה שם: ב טור שם סי' לו: ג שם: ד שם: ה ע"פ מסקנת הרא"ש: ו גם זה שם:

כסף משנה

יא ריאה שנמצאו בה שתי אבעבועות וכו'. שם (דף מ"ז) אמר רבא הני תרתי בועי דסמיכי להדדי לית להו בדיקותא חדא ומתחזיא כתרתי מייתינן סלוא ובזעינן לה אי שפכן להדדי חדא היא וכשרה ואי לא תרתי נינהו וטריפה ורבינו פירש הטעם לפי שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהם ואין להם דרך בדיקה וזה קרוב לפירוש רש"י שכתב דקים ליה לרבא שאינן סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה את הבועות הללו סביביו והר"ן פירש דכיון דסמוכות זו לזו מתוך שכל אחד דוחקת את חברתה סופו של עור הריאה לינקב והרי הוא כאילו ניקב מעכשיו והדא ומתחזיא כתרתי פירש"י אם אחת היא ונראה כמין סדק באמצעיתה ודומה לשנים:

יב הריאה שנתמסמסה וכו'. פ' א"מ (דף נ"ג:) גמרא ודרוסת הזאב נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו ה"ד נתמסמס אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אייתו קמן הכוא ריאה דכי הוו מותבי לה יהבה שפיר וכי הוו *מוקמי לה הוה תלתא ונפלה תלתי תלתי וטריפנא לה מדרב הונא בריה דר"י:

ריאה שנמצאת נקובה במקום שיד טבח וכו'. שם (דף מ"ט) גמרא הריאה שניקבה איתקבא ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן או לא תלינן ומסקנא והלכתא תלינן:

נמצא הניקב במקום אחר ואין ידוע אם קודם וכו'. שם (דף נ') גמרא ניקבה הקיבה רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה אמר רבא לא אמרן אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה לא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה ופירש הר"י אלפס מערוגה לערוגה מריאה של בהמה זו לריאה של בהמה אחרת ומדקה לדקה היינו מבהמה דקה לבהמה דקה וכך הם דברי רבינו והסכים הרשב"א לפירוש זה וכתב שכן פירש רבינו חננאל ורש"י פירש בענין אחר:

יג נמצא הנקב באחד מן האבעבועות הרי זו טרפה וכו'. שם (דף מ"ו:) אמר רבא אין מקיפין בבועי ולשון מקיפין מקרבין זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות:

יד מחט שנמצאת בריאה נופחין אותה אם לא יצא וכו'. שם (דף מ"ח:) ההוא מחטא דאשתכח *בגמ' מדלו.

מגיד משנה (מכ"י)

יא ריאה שנמצאו בה וכו'. פשוט שם (דף מ"ז) אמר רבא הני תרתי בועי דסמיכן להדדי לית להו בדיקותא חדא ומתחזיא כתרתי מייתינן סילוא ובזעינן לה אי שפכי להדדי חדא היא וכשרה ואם לאו תרתי נינהו וטריפה. ומה שכתב רבינו שהדבר קרוב מאד וכו' ואין להם בדיקה. הוא דעת קצת הגאונים בטעם איסור זה ולפי זה אפי' כחוט השערה שהיה בשר מפסיק ביניהם כשרה אבל רש"י ז"ל פירש דקים ליה לרבא דאינם סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה הנקב את הבועות הללו סביביו. ולפי פירוש זה לא ידעינן במה הוא סמיכות זה שמתפרש בו. ובועא בשיפולי ריאה לא הוזכרה בגמ' וגם רבינו לא כתבה ונראה דדעתו להכשיר כדעת שמתירין הה"ר יצחק הלוי וזולתו אבל בה"ג אסרה משום דהוה ליה יתר וקי"ל כל היתר כנטול דמי ואע"פ שתמהו רבותינו בעלי התוס' על סברא זו דמה ענין זה ליותר ועוד מה לי בשיפולי או באמצע עכ"ז כתבו שטוב ליזהר שכל דבריו דברי קבלה הם ומיהו אפי' לדבריו בועא בשיפולי ודוא מותרת דהא קי"ל דאם היו שתי ורדות כשרות. אבל האוסרים מטעם דחיישינן דכל עוד שהבועא בשיפולי קרוב הדבר לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי אפילו בועא בשיפולי ודאי אסורה דהא מטרפינן לה בנקב מיהו לדעתם בועא בשיפולי אונא כשרה דהא במילר החזה היא והוא מקום רביתא וקי"ל ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ואוקימנא במקום רביתא דהיינו מיתוכי דאוני. ולדעת כולם אינה אסורה אלא לאחר נפיחה ולא נמצא מקיף אותה כחוט השערה של בשר אבל אם נפחו אותה ונמצא אפילו כחוט השערה של בשר מקיף אותה כשרה. ודע שמה שכתב רבינו בענין ריאה שנמצאו בה שני אבעבועות סמוכות דטריפה ל"ש מלאים מוגלא או מים זכים או סרוחין בכל ענין טריפה ודוקא לאבעבועות שהם נפוחים ועומדים אבל נמחים קשים כאבן אפילו סמוכים אהדדי כשרה:

יב הריאה שנתמסמסה וכו'. פשוט שם (דף נ"ג:) אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אייתו ההיא ריאה דכי הוו מותבי לה יהבה לה שפיר וכי הוו מדלו לה הוה תלתא ונפלה תלתי תלתי וטריפנא לה: **ריאה** שנמצאת נקובה וכו'. פשוט שם (דף מ"ט) איתקבא ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן או לא תלינן רב אדא בר נתן אמר תלינן מר זוטרא בריה דרב מארי אמר לא תלינן והלכתא תלינן. ודע שאין הולין ביד הטבח אלא כשנמצא הנקב במקומות שידוע שיד הטבח ממשמש שם או כשיש רגלים לדבר שנעשה שם נקב והנקב ניכר אבל ריאה שהוצרכה לנפיחה ונפחו אותה ולא בקבקו המים ממקום אחר בודאי בכה"ג לא תלינן בידא דטבחא ויש הוכחה לזה בגמ' מכמה דוכתי ורא"ה לזה דהרי לדעת המצריכין בדיקה לכל ריאה אפילו שאין בה חשש כלל ואינם מכשירים אותה אלא ע"י בדיקה כשנמצאת שלימה בעלה בדיקתם דאם איתא דתלינן בידא דטבחא בכה"ג נמי ליתלי בידא דטבחא אלא ודאי לא תלינן בידא דטבחא. ואע"פ שאין הדין עמהם להצריכה נפיחה כשהיא שלימה מכל חשש מיהו הדין עמהם אם בקבקו המים שהיא טריפה אע"פ שלא הרגשנו בחשש מקודם לכן ואין לתלות ביד הטבח וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב היכא דממשמשא ידא דטבחא אני שמעתי במילר החזה שהיטוך הדחק היד קורעת בלפרניו וכדומה אני כל מקום שהוא ידוע שיכול לתלות כגון נקב העשוי בסכין או שהלשה מלמעלה בחזקה ואח"כ נמצא נקב וכן פירש דבריו ה"ר יעקב מקינון בשם ה"ר יעקב מאורלינים שר"ל במקום שנודע בודאי שממשמשה יד הטבח וי"ל בו נקרע דוגמא דבלא זאב שזהו בודאי שממשם שם הזאב: **נמצא** הנקב במקום אחר וכו'. בפ' א"מ (דף נ') ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה אמר רבא לא אמרן אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה לא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה אבל לא מדקה לגסה ולא מגסה לדקה ופירש רבינו בשמועה זו כהרשב"א והרא"ה והגאונים שפירשו מערוגה לערוגה מריאה זו לריאה אחרת דכל ריאה בכללה נקראת ערוגה ופירש דקה וגסה בהמה דקה ובהמה גסה אבל רש"י פירש דערוגה נקראת כל דופן הריאה של ימין או של שמאל ובהא מדמינן משל ימין לשל שמאל ומשמאל לימין כפי המסקנא אבל לא מדקה לגסה פירוש אפילו באותה ערוגה אין מקיפין מאונה שהיא דקה לאומה שהיא גסה ולא מאומה לאונה. והפשו המפרשים פירש רבינו עיקר משום דליפגא דדקה וגסה שייך שפיר בבהמה דאילו לפירש רש"י ז"ל היה לו לומר קטנה או גדולה:

יג נמצא הנקב באחד וכו'. פשוט שם (מ"ו:) אמר אמימר משמיה דרבא אין מקיפין בבועי ופירש"י ז"ל בועא שניקבה בריאה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא דליכא למתלי בידא דטבחא ואין ידוע אם קודם שחיטה ניקבה או אחר שחיטה אין מביאין בועא אחרת להקיף ולקרב אצלה ולנקוב אותה ולראות אם מראה הנקבים שוים כדאמרינן מקיפים בריאה דה"מ ריאה אבל בועא שעשויה להשתנות בכל שעה ושעה יש לחוש שמא מראה אחר היה בה ונשתנה נמצאנו למדין מדבריו שאם יש לתלות ביד הטבח דאפילו בבועא תלינן בידא דטבחא. נמצא כתוב משמן של גאונים דבועא בקנה כשרה דאין מוסיפין על הטרפות דלא אשכחנא בועא וטירכא אלא בריאה:

יד מחט שנמצאת וכו'. פלוגתא דאמוראי פרק א"מ (דף מ"ח) ר' יוחנן ור' אלעזר מכשרי ר"ש לקיש ור' מני בר פטיש ור"ש בן אליקים טרפי ופסקו כל הפוסקים כרבנן דמכשרי. ומה

הרדב"ז (מכ"י)

הסימפון. וי"ל שמא מחמת שניקב הסימפון נולדו בריאה נמחים אלו:

יא ריאה שנמצאו בה וכו'. שם אמר רבא הני תרתי בועי דסמיכי להדדי לית להו בדיקה חדא ומתחזיא כתרתי מייתינן סילוא ובזעינן ליה וכו':

יב הריאה שנתמסמסה וכו'. שם מימרא דרב אשי כלשון רבינו: **ריאה** שנמצאת נקובה וכו'. שם איתקיב ריאה היכא דממשמשא ידא דטבחא תלינן או לא תלינן והלכתא תלינן דהא תלינן בזאב. ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו מקיפין בריאה אמר רבא ולא אמרו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה לא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה אבל לא מגסה לדקה ומדקה לגסה ופירש רבינו כפירוש ראשון של רש"י ז"ל ואמר אמימר אין מקיפין בבועי לפי שאין המראה ניכר בה שעשוי להשתנות:

יד מחט שנמצא בריאה וכו'. שם איתמר מחט שנמצאת בריאה ר' יוחנן ור' אלעזר ור' חנינא מכשרי ר"ל ור' מני בר פטיש ור' שמעון בן אליקים טרפי ואסיקנא דכשרה

לחם משנה

יא ואין להם דרך בדיקה. כלומר שאע"פ שלא יבלבן משום שהאבעבועות מכסים אותו:

יב נמצא הניקב במקום וכו'. שם (דף נ') מקיפין בריאה וכו' וכבר נתבאר למעלה פ' ו':

יד מחט שנמצאת בריאה וכו'. שם (דף מ"ח:) מחלוקת ר"י ור"ל ופסק כר' יוחנן ופירש רבינו שטעם האיסור הוא משום שנכנס דרך הושט כדפירש"י ז"ל דלעיל

מגדל עוז

פתב הראב"ד ז"ל וכיון שנמצא שמחט וכו': ואני אומר כבר כתבתי כמה פעמים כי ר"מ ז"ל קיצר לשון הגמרא והניח מקום לכל מי שרוצה להקשות שיקשה וגם בזה כך הוא כי כן יכול להקשות

הגהות מיימוניות

[ד] כתב באבי"ה שאם היקף בשר ביניהם כשירה וכתב בה"ג בועה בשיפולי ריאה פי' בחודו של ריאה טריפה ושמא הטעם מאחר שנכורת משני צדדין דומה לשתי בועות ויש לחוש למראית העין ספר התרומה והמצות ואם יש לה היקף בשר כל שהוא כשרה ע"כ:

[ס] וכן פירש"י לשון אחר ל"א פירש דקה אונא יסה אומא וכתב שזה נ"ל שאין מקילין כ"כ אבל התוס' כתבו בשר"ח כלשון ראשון וכרבינו המחבר דאי באונא ואומא ה"ל למימר קטנה וגדולה כדא"ר יהודה גבי כרס ע"כ: [ו] כר' יוחנן ור' אלעזר ור' חנינא ודלא כרבי מני בר פטיש ורשב"ל ור' שמעון בן אליקים שמטריפים דסברי ניקב נקב ואתאי וכן פסק ספר

המחט דרך סמפונות נכנסה ולא ניקבה. ואם נתהפכה הריאה קודם נפיחה ונמצאת בה המחט הרי זו אסורה [ז] שהדבר קרוב שניקבה כשנכנסה: טו [א]תולעת שהיתה בריאה וניקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בתולעת הרי זו מותרת. חזקתה שאחר שחיטה תיקוב ותצא. [ב]יש שם מראות שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע הרי הוא כנקוב שאותו הבשר שנשתנו מראיו למראה זה כמת הוא חשוב וכאילו הוא הבשר שנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר ומחית בשר חי בשאת וביום הראות בו בשר חי מכלל ששאר הבשר שנשתנה אינו חי: טז ריאה שנשתנו מראיה. בין מראה כולה בין מראה מקצתה אם נשתנית למראה המותר

א גם זה שם: ב טור שם סי' לח:

מגיד משנה (מכ"י)

ופה שכתב רבינו מחט שנמצאת היינו דנמצאת ע"י משמוש הידים ועדיין הריאה שלימה לפנינו וכן פירש"י ז"ל ומסקנא דשמעתתא הכי היא דאם הריאה שלימה לפנינו טופחין אותה ואם לא יצא ממנה רוח כשרה ולא שאני לן בהא אי קופא לבר או לגאו אלא בכל ענין כשרה ובלבד שלא תצא המחט חוץ לבשר הריאה אלא שכולה לפנים וגם דלא אפתכה קורט דם מבחוץ כנגדה דלעולם תלינן בקנה ואע"פ שאין דרך קנה לבלוע כיון שהובאה הריאה שלימה ונפחנו אותה ולא חזינן בה ריעותא תלינן ודאי דמסמפונא נקט ואתאי והשתא אין אנו צריכין לחלק בין קופא לבר או לגאו כמו שחלקנו גבי כבד לפי שהריאה קרובה לקנה וסמפוני הריאה רחבים ואפילו קופא לבר נכנסת לתוך הסמפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של ריאה שהוא רך אבל אם נתהפכה הריאה טריפה דחיישינן שאילו היתה הריאה לפנינו היתה נקובה ובזה ג"כ אין לחלק בין קופא לבר או לגאו בכל ענין טריפה דחיישינן שמא יצא המחט לחוץ ונקב. נמצא כתוב משמן של ראשונים מעשה במחט שנמצאת בריאה תוך הבשר לאחר שנהפכה ואסרו את הבהמה ומה שנמכר וקבל המעות נמנו וגמרו שלא יחזיר מפני שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה מפני שא"א לבדקה בנפיחה ולענין ממון קי"ל המוציא מחבירו עליו הראיה:

טו תולעת שנמצאת וכו'. פשוט שם (דף מ"ט) מרגא פליגי בה אבא יוסף בר ביסנא ורבנן חד אמר קודם שחיטה פריש וחד אמר לאחר שחיטה פריש והלכתא לאחר שחיטה פריש: יש שם מראות וכו'. דברי רבינו פשוטים והם ביאור אבל כתבו המפרשים דהא דאסרינן דוקא בגוף הריאה עצמה אבל אם העלת צמחים ובועות אע"פ שהבועות הם ממראות הפוסלות כשרה הואיל ואין אותו המראה בגוף הריאה ממש אלא בצמחים כי כן הוא דרך להעלות כך על קרום הריאה והקרום קיים למטה וכן כתב רבינו יונה ז"ל וכתב דמזה הטעם אנו מתירין בכל יום אבנים הנמצאים בגוף הריאה:

וחמש

כסף משנה

דהשתכח בהיתוכא דריאה אתיוה לקמיה דר' אמי סבר לאכשורה איתיביה ר' ירמיה וכו' שדרוה לקמיה דר"י נפחא וכו' הדר שדרוה לקמיה דרבי אמי וטרפה אמרי ליה והא רבנן מכשרי אמר להו הם הכשירו שיודעים מאי זה טעם הכשירו אנן מאי זה טעם נכשיר דילמא אי הוה ריאה קמן מינקבא טעמא דליתא הא איתא ולא מינקבא כשרה ופירש"י שיודעים מאי זה טעם הכשירו שהרי באה כל הריאה לפניהם וראוה שלימה הילכך על כרחך דרך הקנה נכנסה עכ"ל. ופשוט הוא דכי מכשרינן לה על ידי נפיחה הוא וכ"כ הר"י אלפס והרא"ש והרשב"א והר"ן והטור. וכתב הרא"ש ולא מפלגינן השתא בין קופא לבר לקופא לגיו כדמפלגינן גבי כבד לפי שהריאה קרובה לקנה וסמפוני הריאה רחבים ואפילו קופא לבר נכנסה לתוך הסימפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך בשר הריאה שהוא דק וכי ליתא לריאה שלימתא קמן טרפה ולא מפלגינן בין קופא לבר לקופא לגיו משום דחיישינן שמא ניקבה הריאה לחוץ וחזרה לאחוריה וכ"כ הרשב"א והר"ן והמרדכי וסמ"ק. וא"ת איך ידעינן שיש בה מחט בעודה שלימה י"ל כגון שהרגיש בה במשמוש היד א"נ שבדקוה בנפיחה ואח"כ נמצאת בתוך הריאה ובזה נסתלקה השגת הראב"ד שכתב מחט שנמצאת בריאה טופחין אותה א"א וכיון שנמצא המחט וכו':

טו תולעת שהיתה בריאה ונקבה ויצאה והרי הריאה נקובה בתולעת וכו'. שם (דף מ"ט) מורנא פליגי בה וכו' פירוש תולעת ומסקנא והלכתא לאחר שחיטה פריש:

טז ריאה שנשתנו מראיה וכו'. שם (דף מ"ו:) אמר רבא האי ריאה דקיימא גילדי גילדי אוכמי אוכמי חזותא חזותא כשרה ופירש"י גילדי גילדי קליפות קליפות קרוסטא"ש בלעז כעין מכות. אוכמי אוכמי טיימ"א בלעז שחורות. חזותא חזותא גוונים גוונים ודוקא הנך גוונים דלא מטרפא בהו כגון אדומה ירוקה והנך דלקמן:

כתב

הרדב"ז (מכ"י)

דבהא קא מפלגי מר סבר סימפונא נקט ואתאי ומ"ס נקובי נקב ואתאי, ופסק כר' יוחנן. והאי מחטא דאשתכח על כרחין לא איירי דאשתכח אחר שנהפכה הריאה דהך פלוגתא אחריתי היא בעודה שלימה ונראה המחט לעין או ע"י משמוש היה, ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל. ומכאן ראיה גמורה למה שכתבנו לעיל בשם רבינו שאם ניקב הסמפון לבשר הריאה שהיא כשרה דהא הכא בבשר הריאה נמצא המחט ולא בסימפון ואי אפשר אלא א"כ שניקב הסימפון ויצא לבשר ואפ"ה כשרה ואין בזה חילוק אי קופה לבר או לגאו כיון שעולה בנפיחה ודאי לא באה מבחוץ דרך הקנה בלעה וסימפונא נקב ואתאי: ואם נתהפכה הריאה וכו'. גם זה שם פלוגתא דאמוראי ופסק כר' אמי דאמר טרפה ואמרו ליה והא רבנן מכשרי אמר הם הכשירו שיודעים מאי זה טעם הכשירו אנן מאי זה טעם נכשיר דילמא אי הוה ריאה קמן מינקבא ואקשינן עלה נהי נמי דרך סימפון בא הרי לא בסימפון נמצא ועל כרחין ניקבה הסימפון ויצא לבשר הריאה וא"ר נחמן האי סימפונא דאיניקב טריפה ומהדרינן ההיא לחבירו איתמר והרי זה מפורש כאשר כתבנו לעיל וטעמא רבה איכא לפי שדרך הושט לבלוע ואין דרך הקנה לבלוע הילכך כיון שנמצאת הריאה שלימה ועלתה בנפיחה תלינן בקנה אע"ג דאין דרכו כל כך לבלוע אבל היכא שנתהפכה הריאה תלינן בדבר המצוי יותר ודרך הושט באה וניקבה וזהו שכתב שהדבר קרוב שנקבה כשנכנסה. ומ"ש בעל מגדל עוז בדעת רבינו שהוא מחלק גם במחט הנמצאת בריאה בין קופה לבר או לגאו וסמך על מ"ש בכבד, אינו נכון כלל שאין הכבד נפסל בנקיבה כמו הריאה ולא היה סותם רבינו. ולא עיין בדברי רבינו כלל ואפילו עיון הקל דאם היתה שבא דרך הושט מבחוץ היה נוקב קרום הריאה ולא היתה עולה בנפיחה ולא תלינן לומר קרום עלה על הנקב וסתם אותו דא"כ לא תועיל נפיחה לשום ריאה בעולם אלא אם ניקבה ודאי ועלה קרום וסתם הנקב אינו כלום אבל לא נחזיק אותה בנקובה ועלה קרום וסתם וזה ברור מאד דאחזוקי איסורא לא מחזקינן:

טו תולעת שהיתה בריאה וכו'. שם מורנא פליגי רב יוסף בר' דוסתאי ורבנן ח"א קודם שחיטה וח"א בתר שחיטה פריש והלכתא לאחר שחיטה פריש. ונ"ל טעמא דכל זמן שיש חיות בבהמה התולעת אינה יוצאה ממקום רביצתה אבל לאחר שחיטה שאין לה חיות נוקבת ויוצאה: יש שם מראות וכו'. שם אמר רב כהנא בכבדא כשרה בבשרא טרפה וכתב רש"י והכי קים להו דבהכי הויא לקותא ובהכי לא הויא לקותא ולפיכך הקדים רבינו דבשר שנשתנה מראהו כמת הוא חשוב והרי הוא כאילו ניקב והביא ראיה מן הכתוב:

טז ריאה שנשתנו מראיה וכו'. וטעמא כיון דחזינן דטעמא הוי כאלו ניקב א"כ אפי' במקצתה טרפה ואפי' בכל שהו:

וחמש

לחם משנה

דאזיל לטעמיה כמ"ש למעלה דלא חייש לכי הא אלא מפני שודאי נקב ניקב מבחוץ כלומר שנקב הקרום של הריאה והלכה כמאן דמכשיר ולכך כשהיא שלמה אמרינן דרך הסמפונות נכנסת ולא נקב כלומר נקב שיש בו חסרון דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון דהכי פסק הוא גבי ריאה שנשפכה כקיתון דכשרה ופירשו שם בגמרא הטעם דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון וגירסתו בגמרא גבי האי פלוגתא הוא כגירסת רש"י ז"ל דלכ"ע חסרון מבפנים לא שמיה חסרון ואם אפילו נקב מבפנים לא הוי חסרון כלל וז"א לא ניקב ר"ל נקב של חסרון: נופחין אותה. נ"ל דהאי נמצאת הוא במשמוש היד לא נתהפכה דאם נתהפכה מאי אהני נפיחה הא אע"ג דלא יבצבץ כלל אימור במקום התוכא ניקב הוי ולכך השיג עליו הר"א ז"ל בהשגות א"א וכיון שנמצא המחט הרי נתהפכה הריאה וכו' וכמו שביארתי הוא מיושב: אם לא יצא ממנה רוח וכו'. וא"ת אמאי לא אמרינן דודאי ניקב ואם לא יצא הרוח הוא מפני שעלה קרום מחמת מכה כמו שאמר ז"ל בפרק שני גבי נזייה שנמצא במרה. וי"ל דהתם לא שייך נפיחה ולכך טרפה אבל הכא דעבדינן לה נפיחה ולא חיישינן להכי דקרום הוא שעלה אלא תלינן לקולא:

טו יש שם מראות וכו'. פסול אלו המראות פ' א"ט (דף מ"ז) ורבינו סובר דאפילו במקצת נמי טרפה משום המראה הפסול וביאר טעמו מפני שהוא בשר המת והר"א ז"ל בהשגות כתב שבכל מקום שהזכירו פסול ריאה הוא בכולה דוקא ולא במקצתה וכתב הרא"ש בפסקיו שהביא ראיה מדקאמר ריאה שיבשה מקצתה ומדהזכיר שם מקצתה משמע דבכ"מ שלא הזכיר מקצתה כולה דוקא הוי ודחה שם הרא"ש ז"ל ראייתו וכך כתוב בהשגות א"א אומר אני כל מקום שהזכירו פסול בריאה וכו' ע"כ. וככר רמז בלשונו הראיה שהביא הרא"ש משמו שכן כתב ולא הזכירו מקצתה וכו' שכיון שהזכירו במקצת דוקא הוא כלומר היכא דהזכיר מקצת כגון ריאה שיבשה מקצתה דוקא הוא. ועל מה שכתב והרי האדימה שהיו מחולקין וכו' יש לתמוה דהדרבא כפא דהטעם נגרא בגויה נסרוף ליה חרדלא דמשם ראיה בהפך שאם (דף מ"ו:) אמר רבא ריאה שהאדימה מקצתה כשרה כולה טרפה אמר ליה רבינא לרבא מקצתה מאי טעמא דהדרא בריא כולה נמי הדרא ובריא ואמרו שם במסקנא אלא לא שנא וכפי הנראה מדברי הראב"ד ז"ל שמפרש לא שנא וכשרה וא"כ קשה כיון דבמסקנא אמרו דלא שנא בין מקצתה לכולה אם כן זה משמע הפך דבריו דרצה לחלק בין מקצתה לכולה וראיה לדבר שהרמב"ם ז"ל מכאן הקשה לו להר"א ז"ל ואפילו מדברי רבא שחולק בין מקצתה לכולה יש להקשות עליו דמדחלק בהאדימה משמע דבכל השאר כולה ומקצתה שוים. ולכך נראה דהר"א רצה לסתור טעם רבינו דיש לאסור המקצת מפני שטעם איסור המראה אינו אלא מפני שהוא בשר מת ואם כן מה לי כולה מה לי מקצתה וסתר טעמו ואמר דאם כדבריו איך רבא היה מתיר מקצת כשהאדימה הא כיון דטעם איסור המראות הוא מפני בשר המת אם כן אפילו מקצתה ואילו היה רבינא סותר טעמו מגד זה לא היה קשה לו אלא שהוצרך ראיה לסתור דעתו עד שלבסוף סתר דעתו וז"א ולבסוף הכשירוה כולה. וכ"ת מכל מקום כיון דגבי האדימה רצו להשוות מקצתה לכולה ה"ה לכל השאר. וי"ל דשאני התם דכיון דקאמר טעמא דמדמה למוגה שרים דכיון דנגרר הדם הוי

מכה

הגהות מיימוניות

ספר התרומה והמצות. אמנם לא הצריך לנפיחה זו אך כתב שאם אין המחט ניכרת מבחוץ ולא שום נקב כשירה ואע"ג דנתעכל כל הבשר סביב המחט אין בכך כלום דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון ומחט שנמצאת בסימפוני הריאה שיש לה ריוח וחלל גדול אר"י שאין חלוק בין קופא לבר ובין קופא לגאו בין במחטין גדולים בין במחטין קטנים בכל ענין כשרה אם באת לפנינו שלימה ע"כ. וכן דעת רבינו המחבר שלא כתב אלו החלוקים אלא גבי כבד לעיל בפ"ו ע"ב: [ז] כדאיתא התם שהורה רבי אמי:

מגדל עוז

להקשות על לשון הגמרא דגרסינן פרק א"ט (דף מ"ח) אתמר מחט שנמצאת בריאה רבי יוחנן ור' אלעזר ורבי חנינא מכשרי וכו' עד דאסיקנא טעמא דליתא הא איתא ולא מינקבא כשרה ע"כ. אלא על כרחנו נצטרך לפרש מחט שנמצאת בריאה על ידי משמוש היד ועדיין היא שלימה כמו שפירש מקודם לכן ובזה נסתלקה קושייתו מעלינו ומעל התלמוד אבל דין אם נתהפך למדנוהו מהיתוכא דכבדא שכתבנו למעלה שהלכה כרב אשי שחילק בין קופה לבר לקופה לגאו ופירש"י ז"ל בה שכן דין הריאה בין שלימה בין התוכה כמ"ש רמ"ל אות באות: תולעת שהיתה וכו' ואם נשתנית למראה וכו' עד כמו שביארש:

כתב

כתב הראב"ד נשתנה למראה אסור אפילו כל שהוא טרפה א"א אומר אני כל מקום שהזכירו פסול בריאה וכו'. והתוס' והרא"ש והר"ן דחו סברא זו משום דכיון דאמרינן שחזר אדום הוא אלא שלקה מה לי הרבה מה לי מעט כיון דכל לקותא חשיבא כאילו ניקבה הילכך מראות הפוסלות אפילו בכל שהוא פסלינן וכן דעת הרי"ף ורש"י ובעל ה"ג ובעל העיטור והרשב"א:

יז חמש מראות וכו'. פשוט שם כדיותא טריפה אמר רב חמא בריה דרבא האי ריאה דדמיא ככשותא וכמוריקא וכעין ביעתא טריפה כבשר טריפה וכימנק ובשר בשדה טריפה:

יח נמצאת כעין וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ז:) האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה א"ד בחזותא ופסק רבינו כלשון הזה ואופתא לדעת רבינו חריות של דקל כדאמרינן בפרק לולב ואימא אופתא: וכל המראות וכו'. ל"ע מהיכן למד רבינו כן מהתלמוד אבל נמצא כן בשאלות הגאונים וכן השיב רבינו האיי ז"ל בתשובה ופירש טעם הדבר כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה ועומדת להקיף האויר על הלב וכמו שנראית נפוחה עושין: וארבע מראות וכו'. פשוט שם (דף מ"ט) אמר רבינא כוחלא כשרה ירוקה כשרה ופירש בתלמוד דהיינו דוקא ככרתי אמר ר"כ ככבדא אדומה כשרה מדר' נתן והוי יודע דבאדומה איכא פלוגתא משום דבגמ' אתמר אמר רבא ריאה שהאדימה מקצתה כשרה כולה טריפה ואותביה רבינא וסיים התלמוד אלא א"ש. ופירש רש"י ז"ל אלא א"ש דבין כולה או מקצתה כשרה כדאמרינן לקמן אדומה כשרה מדר' נתן. אבל רבינו חננאל פירש א"ש וטריפה וא"כ צריך לחלק בין זה לדר' נתן דקי"ל הלכתא כוותיה דכשרה ותירצו התוס' דהא דר"נ איירי שנתלבנה ע"י נפיחה ורבינו אפרים תירץ דשאני אדומה מהאדימה דהאדימה משמע מחמת חולי שיש בריאה האדימה יותר מדאי ומשום הכי טריפה אבל אדומה משמע מעצמה והרי"ף ורבינו ורוב הפוסקים תפסו דברי רש"י עיקר ונמצא שאין הפרש באדומה כלל בין כולה בין למקצתה בין האדימה מעצמה או ע"י חולי כשרה:

המותר אפילו נשתנית כולה מותרת. ואם *נשתנה למראה האסור אפילו כל שהוא טרפה. שהמראה האסור כנקב הוא חשוב כמו שביארנו: יז וחמש מראות אסורות יש בריאה ואלו הן. שחורה כדיו. או ירוקה כעין כשות. או כעין חלמון ביצה. או כעין * חריע. או כמראה הבשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הבגדים והוא דומה לשערות אדומות מעט ונוטות לירוקה: יח נמצאת כעין חריות של דקל אוסרין אותה מספק שזה קרוב למראה האסור. וכל המראות האלו אין אוסרין בהם עד שנופחים אותה וממרס בה בידו אם נשתנית למראה המותר מותרת. ואם עמדה בעינה אסורה: יט ארבע מראות מותרת יש בה ואלו הן. שחורה ככחול. או ירוקה כחציר. או אדומה. או [ח] כמראה הכבד. ואפילו היתה הריאה כולה טלאים טלאים נקודות נקודות מארבע מראות אלו הרי זו מותרת: כ ^עוף שנפל לאור והוריק לבו או כבדו או קרקבנו

*[בירושלמי מאי חריע מוריקא]: ב טור שם סי' נג:

השגת הראב"ד

*נשתנה למראה האסור אפילו כל שהוא טרפה. א"א אומר אני כל מקום שהזכירו פסול בריאה ולא הזכירו בה מקצתה עד דהויא בכולה שכיון שהזכירו במקצת דוקא הוא והרי האדימה שהיו מחולקין בה בפירוש ולבסוף הכשירוהו כולה הילכך חזותא שהכשירו אפילו היו בה מראות הרעות כשרה, עכ"ל:

יז וחמש מראות אסורות וכו'. שם (דף מ"ז:) אמר רבא כוחלא כשרה כדיותא טרפה וכו' אדומה כשרה וכו' אמר רב כהנא ככבדא כשרה כבשר טרפה וכו' אמר רב שמא בריה דרבא האי ריאה דדמיא ככשותא וכמוריקא וכגון ביעתא טרפה אלא ירוקא דכשרה היכי דמיא ככרתי. ומה שכתב רבינו וכל המראות האלו וכו' עד שנופחין אותה וכו' כ"כ הר"ן בשם רבינו האיי ושאלתם ומראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה בשר באי זה מראה עושין במראה ראשון או במראה שני פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין וכ"כ העיטור והרא"ש והרשב"א בשם הגאונים. ומ"ש וממרס בה בידו וכו' נראה שטעמו משום דשמא שום ליחה היה על הריאה ששנה מראיתה וכשימרס בידו עליה תעבור ותשאר הריאה בגוונה *הטבעי. ומ"ש נמצאת כעין חריות של דקל וכו' אפשר שהוא פירוש למאי דאמר רבא דמיא לאופתא טריפה ואיכא דמפרשי לה בחזותא ומ"ש שאינה טריפה אלא מספק הוא משום דאיכא פירושי אחריני בגמ' שיש אומרים כגישתא וי"א דשיעא ומ"מ יש לתמוה דכעין חריות של דקל הוא ירד"י בלע"ז והיינו ככרתי דמכשרינן בגמ' וצ"ל דכעין חריות אינו כ"כ ירד"י כמו הכרתי אלא הוא נוטה קצת לאמארילי"ו וז"ש שזהו קרוב למראה האיסור:

כ עוף שנפל לאור וכו'. פא"מ (דף נ"ו) ואלו טרפות בעוף נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה ואם אדומים כשירה ובגמרא רב יצחק בר יוסף הויא ליה ההיא תרנגולתא שדרה לקמיה דר' אבהו א"ל אדומים הוו וטריפה והא אנן תנן אדומים כשרים א"ל אדומים שהוריקו וירוקין שהאדימו (טריפה). ועל מ"ש רבינו שאם הוריק כבדו

*(ולי נראה דיצא לרבינו מההוא עובדא דהנהו בני מעיין דאתו לקמיה דרבי וכו' אתא רב משרשיא בריה ממשמש בהו ואידמו וכו', דאע"ג דלענין נקב איתמר היא היא):

כ עוף שנפל וכו'. תנן במתניתין דאלו טרפות בעוף (נ"ו) נפלה לאור ונחמרו בני מעים אם ירוקים פסולים אם אדומים כשרים ואוקימנא בגמ' דלא אמרינן ירוקים פסולים אלא בלב וקרקבן וכבד הואיל ומתילדן אדומים אבל דקים שהם ירוקים אם האדימו טריפה. והוי יודע דשיעור ירקותם כשיעור נקיבתם והכי אתמר בגמ' אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בר יהושע שיעור ירקותם כשיעור נקיבתן מה נקיבתן במשהו אף ירקותם במשהו וטעמא דמלתא משום דירקותן מחמת נקב הוא דעומד לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי וזהו שכתב רבינו שכל הירוקים שהאדימו והאדומים שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הם כמו שניקבו וטריפה. מיהו נסתפקו הראשונים אי בעינן שתעבור ירקותם לחלל כעין נקב דהא תנן בלב עד שינקב לבית חללו וכן הקרקבן אם ניקב וכיסו קיים כשרה או דילמא אפילו לא הוריקו לחלל טריפה ונשאו ונתנו בדבר ואיני רואה צד להסתפק כלל דודאי מילתא פסיקתא היא דאין הירקות דומה לנקב דבשלמא נקב בעינן שיהא עובר לחלל דאם לא עבר לחלל יכול להתרפאות או לחיות כך אבל בהוריקו מסתמא בכלהו נפל היכלא אלא שהוא מתחלחל מעט מעט ואע"פ שלא הגיע לחלל עתה מכות האש עשויה לרדת למטה

הרדב"ז (מכ"י)

יז וחמש מראות אסורות וכו'. שם אמר רב שמא בריה דרבא האי ריאה דדמיא ככשותא וכמוריקא וכגון ביעתא טריפה הרי הלא דמיא לבשר הרי ד' ואמר רבא כוחלא כשרה. כדיותא טריפה הרי חמשה:

יח נמצאת כעין חריות של דקל וכו'. שם אמר רפרם האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה איכא דאמרי בחזותא ואיכא דאמרי בגישתא וכו'. ומשום דלא פסיקא לן כתב רבינו אוסרין אותה מספק: וכל המראות האלו וכו'. הכי אמרינן גבי אדומים שהוריקו וירוקין וחזרו והאדימו כשרין שכל דבר שאינו עומד בעינו הראשון מקרה הוא ואינו חולי:

יט ארבע מראות מותרות יש בה וכו'. שם ירוקה כשרה מדר' נתן אדומה כשרה מדר' נתן ואלא ירוקה כשרה היכי דמי ככרתי. ככבדא כשרה כדאמרן נעיל שחורה ככחול כשרה כדרבא לעיל: ואפי' היתה הריאה וכו'. שם אמר רבא האי ריאה דקיימא גילדי גילדי אוכמי אוכמי חווא חווא כשרה ופירש בה"ג דאוכמי דהכא היינו כי כוחלא וכ"כ רש"י ודוקא הכך גווני דלא מיטרפא בהו וכ"כ התוספות לדעת רבינו אבל ממראות האוסרות אפילו מקצתה אוסר וכן פסק בה"ג והרי"ף ורש"י כן פירש גבי הא דאמר רבא האי ריאה שהאדימה מקצתה וכו' ומסקינן אלא לא שנא ופירש"י בין כולה בין מקצתה כשרה ודברי ה"ג קבלה ועליהם יש לסמוך ואין כאן השגה על רבינו כי מה שכתב הם דברי קבלה. וכתב הראב"ד והרי האדימה שהיו חלוקין בה וכו'. ואני לא ראיתי מחלוקת באדומה דלכ"ע כשרה מדר' נתן אלא דרבא הוה ס"ל דיש חילוק בין מקצתה לכולה ואסיקנא דל"ש ואדרבה מכאן ראיה לדברי רבינו מדהוה מפליג באדומה בין כולה למקצתה משמע דבשאר מראות הפוסלות אין חילוק בין כולה למקצתה אלא בכל גוונא טריפה:

כ עוף שנפל לאור וכו'. שם במשנה ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולים אם אדומים כשרים ואמרינן עלה לא אמרו ירוקים פסולים אלא בקרקבן בלב ובכבד ולא אמרו אדומים כשרים אלא בקרקבן בלב ובכבד אמר

לחם משנה

מכה לכך קאמר כיון דטעמא הוי משום מכה אפילו מקצתה אבל בשאר פיסול מראה י"ל דאינו נאסר אלא מטעם חולי וכשהוא כולה ודאי שהוא חולי אבל כשאינו כולה אפשר דמפני שנוי הטבעים הוא כמ"ש הרא"ש ז"ל גבי הוריק הכבד כנגד בני מעיים. ומ"מ הילכך חזותא שהכשירו אפשר לומר דאפילו כל הריאה מראשה ועד סוף מלאה מראות הרעות כיון שאין מראה אחת פסול שוה בכולה יש להכשירה לפי דעתו של הר"א ז"ל:

יח נמצאת כעין חריות וכו'. שם (דף מ"ז:) אמרו האי ריאה דדמי לאופתא טרפה איכא דאמרי בחזותא ואיכא דאמרי בגישתא א"ד בנפיחה וא"ד בפחיזא וא"ד דשיעא דלית לה תיובתא דאוני ע"כ. ומפרש רבינו אופתא חריות של דקל ומ"ש כאן נמצאת כעין חריות וכו' הייט מה שאמר כמצאה ולקמן בפ' ח' כתב ריאה שנמצאת נפוחה כעין חריות של דקל וכו' והיינו מה שאמרו שם בנפיחה וכתב רבינו שהוא ספק מפני שבגמרא איתא א"ד וא"ד וכיון דמר אמר הכי ומר אמר הכי הוי ספק. וא"ת אם כן גבי שיעא דלית לה תיובתא דאוני למה כתב בפרק ח' שהיא טרפה ודאית הוה ליה למימר שם גם הכי כן ספק כיון דהוי א"ד. וי"ל דאמר הכי משום דרבא אמר דאי חסיר או יתיר וכו' טרפה וכיון דלית תיובתא דאוני היינו חסור דהכל הוי אוגה אחת אלכך כתב שם טרפה ודאית דרבא אמר טרפה בחסור שהיא ודאית:

כ עוף שנפל לאור וכו'. שם (דף נ"ו:) במשנה נפלה לאור ונחמרו בני מעיה וכו' ובגמרא בעי מיניה רב יוסף וכו' הוריקה כבד כנגד בני מעיין מהו וכו' (עיין בכ"מ בד"ה כל עוף וכו') עוד שם לא אמרו ירוקין פסולין אלא בקרקבן בלב ובכבד וכו' לא

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אני אומר כל מקום שהזכירו פסול בריאה וכו': ואני אומר גם זה מחלוקת ישנה הוא וגם רמז"ל רבינו עומדים בשיטתו בהוספה הלכה פ' א"ט ולכלם יש פנים: וחמש מראות אסורות וכו' עד כל עוף שנמצא הכבד שלו וכו' עד סוף הפרק. פרק א"ט:

הגהות מיימוניות

[ח] ואין חילוק בין האדימה כולה בין האדימה מקצתה כמו דמסיק רבא התם אלא ל"ש וכן פירש"י אלא לא שנא ותרווייהו שרו וכן ה"ג ור"י אלפס וראב"ן אבל ר"ח פי' אלא לא שנא טרפה אפילו מקצתה וכתב בפסקי הלכות של ר"ח הא דאמר אדומה כשירה בר'

קרקבנו או שהאדימו המעיים שלו בכל שהוא הרי זו טרפה. שכל הירוקים שהאדימו או האדומים שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הן כמי שניטלו וטרפה. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקו אותן מעט וממרסין בהן: **כא** *כל עוף שנמצאת הכבד שלו כמראה בני מעים. או שנשתנו שאר בני מעים ועמדו בשינויין אחר שליקה ומריסה כמו שביארנו בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו וטרפה. ולא

השגת הראב"ד

*כל עוף שנמצאת הכבד שלו כמראה בני מעים. א"א זה כתב במקום הוריקה כנגד בני מעים וטעה בפירושו אלא כך שאל הוריקו סמוך לבני מעים מהו אלינן ליה דכלל בני מעים אתיא לה ירקות או לא ופשט לה דאפילו לבני מעים גופייהו איכא למיחש אלא שאינו ניכר כאן, עכ"ל:

מגיד משנה (טכ"י)

לתמה ולנקוב אלא שעתה אינו ניכר וכן היא דעת רבינו. והלכו המפרשים ז"ל אם טרפות זו נוהג גם בבהמה כמו בעוף ויש שפירשו דה"ה נמי בבהמה והאי דנקט עוף במתניתין משום דשכיח טפי לישרף שהוא דר בבית והוא מהלך באפר ולכך נקט עוף אבל ה"ה בבהמה והיה ומה שנאמר בגמ' דאין לעוף ריאה לא ליפסל ולא ליחמר אינו ר"ל שאם ראינוה שנפלה לאור ונחמרה ריאתה דכשרה אלא שאין הריאה שלה צריכה בדיקה אבל כל שראינוה שנפלה לאור ודאי צריכה בדיקה וה"ה דטרפות זה בבהמה פוסל ואחרים כתבו דהאי דינא דוקא בעוף אתמר ולא בבהמה והאי נמי דאמרינן בגמ' דאין ריאה לעוף לא ליפסל ולא ליחמר כלל קאמר דאפילו נפלה לאור ונחמרה תולין בחולי אחר ולא באש דא"א ליחמר באש דהא צלעות מגינים עליהם כמו שנאמר וזו היא דעת רבינו דודאי האי טרפות לא שייך אלא בעוף ובבני מעיו דוקא וכן היא דעת הרמב"ן ז"ל ורבינו פירש דעתו בבירור בפ' עשירי. ומה שכתב רבינו ז"ל והוא שיעמדו במראה זה אחר ששולקים אותם פשוט שם אמר רב שמואל בר חייא א"ר מני ירוקין שהאדימו ושלקן והוריקו כשרה מ"ט קוטרא עייל בהו. ויש מי שרוצה לדייק ולומר שדוקא לירוקים שהאדימו ושלקן והוריקו הוא דמהניא שליקה מפני שהעשן עושה לירוקים אדומים וכשנשלקו יצא העשן מהם וחזרו לירקותם אבל אדומים שהוריקו ונשלקו וחזרו לאדמימותם לא מהניא להו שליקה שאין העשן עושה לאדומים ירוקים אלא בודאי מחמת לקות הוא שיחזרו ירוקים ואע"פ שאם חזרו לאדמימותם ע"י בישול לא מהניא להו אבל אחרים כתבו דה"ה אדומים ושלקם וחזר והאדימו דכשרה והא דנקט ירוקים שהאדימו משום שאין דרך שלוק להאדים ומלתא דשכיחא נקט אבל אם אירע כך דחזרו והאדימו ע"י שליקה יש מקום להכשיר דאין דרך שלוק להאדים וזה חזר והאדים כ"ש דליכא למימר קוטרא עייל בהו דאי מחמת לקותא לא יאדימו ע"י שליקה לעולם וכן היא דעת רבינו שכל הירוקים שהאדימו והאדומים שהוריקו וכו' והוא שיעמדו במראה זה שניהם אחר שליקה הא לא עמדו שניהם במראה זה אחר שליקה כשרים. ויש גרסאות מחולפות ודקדוקים בסוגיא זאת ולא הארכתי לכתבם. וירוק זה שפוסל דוקא ירוק ככרתי אבל ככרכום כשר דרוב עופות הכי יש להם וכתבו המפרשים דאין ירקות פוסל בעוף בייתי שיש במינו מדברי שכל המדבריים כבדם ירוק ככרתי וכל שיש במינו מדברי ירוק אפשר שימצא בבייתי ירוק:

כא כל עוף שנמצא הכבד וכו'. רבינו תפס לו בפירוש שמועה זו שיטה לעצמו ויצא מדרך המפרשים כולם משום דבגמ' אמר בעא מיניה רב יוסף בריה דריב"ל מריב"ל הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו א"ל טריפה והמפרשים פירשוה כמו רש"י ז"ל שפירש ראשה אחד של כבד תלוי כנגד בני מעים וראשה אחד מלמעלה וכנגד בני מעים ר"ל כנגדן ממש ורבינו כפי הנראה פירש הוריקה כבד כנגד בני מעים ר"ל הוריקה כבד והגיעה ירקותה כירקות בני מעים וזהו כנגד לפי דעתו דמעמידין המראה כנגד המראה והם דומים זה לזה כשנראים שניהם זה כנגד זה ופירוש זה ודאי לא מצאתיו לשום מפרש וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וחשבו כטועה ואפשר דפירוש זה קיבל מרבותיו בפירוש ההלכה ויש לו סעד מדקאמר הוריקה כבד כנגד בני מעים דלפירוש רש"י הל"ל סמוך לבני מעים ומדקאמר כנגד משמע כגירסתו ועוד דכנגד משמע כנגד ממש וכנגד ממש דבני מעים הוא צד החיצון כלפי הצלעות ואם כך הוא נראה שנסתפק השואל אם מחמת האור אם לאו ואם כפי' זה

כסף משנה

כבדו בכל שהוא טרפה כתב הרשב"א בת"ה שאינו מחוור שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו וכמו שאמרו שיעור ירקותן כשיעור נקיבתן. אבל כבד שאין הנקב פוסל בה אין ירקותה במשהו אלא א"כ הוריקה כנגד מרה אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעים אלא כנגד מקום חיותה לא עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה שאם ינטל כל מקום ירקותה תהא טרפה ממקומה ואפשר שלזה נתכוון הרב ז"ל אלא שהיה לו לפרש עכ"ל. ומ"ש והוא שיעמדו במראה זה וכו' שם אמר שמואל בר חייא א"ר מני אדומים שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרים מ"ט קוטרא עייל בהו ורבינו סובר שה"ה לירוקין שהאדימו וכן דעת הרא"ש ומפרש רבינו שליקה זו היינו בישול מועט. ומ"ש וממרסין בהם נראה שלמד כן מדאמרינן בפ' אלו טריפות עלה נ' הנהו בני מעים דאתו לקמיה דרבא אקפינהו ולא אידמו אתא רב משרשיא בריה ממשמש בהו ואידמו א"ל מנא לך הא א"ל כמה ידי משמשו בהו מקמי דליתי קמיה דמר. וכתבו הרשב"א והר"ן אהא דאמרינן בגמרא אין ריאה לעוף ליחמר י"מ דהיינו לומר שאפילו נפלו לאור ונחמרה ריאה שלה כשרה וראיה מדאמרינן לא אמרו ירוקין פסולה אלא בלב וקרקבן וכבד ולא מני ריאה בהדייהו ולא מיחוור דכיון שנחמר הא חזינן שלא הגינו צלעות עליה וכן פירש"י ודעת הרא"ש כדעת י"מ:

כתב הטור בשם הרשב"א שני מיני ירקות הן יש ירוק ככרתי ויש ירוק כביצה ונראה לי

הרדב"ז (טכ"י)

אמר רב שמואל בר חייא א"ר מני אדומים שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרים מ"ט קוטרא עייל בהו:

כא כל עוף שנמצאת הכבד שלו וכו'. שם בעא מיניה רב יוסף בריה דריב"ל מריב"ל הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו א"ל טריפה ולא יהא אלא ניטלה אמר רבא כיון שהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטריפה. ואיכא למידק בשלמא לפירוש הראב"ד ז"ל ורש"י ז"ל שפיר קא מיבעיא ליה אלא לפירושו של רבינו מאי קמיבעיא ליה מתני' היא אם ירוקין פסולים ומוקמינן לה בקרקבן והלב וכבד. וי"ל דמתני' וכל מאי דאתמר עלה איירי בנפל לאור ודאי כדהכן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אבל היכא דנמצאת כבד שהוריקה ולא ידעינן אי נפלה לאור או לא והיינו דמסיק רבא בידוע שנפלה לאור והא דלא מיבעיא ליה הלב והקרקבן משום דכיון דאם ניטלו טריפה ה"ה אם הוריקה אבל כבד דאפי' ניטל כשרה קא מיבעיא ליה והכתי קשה מאי כנגד בני מעיה הכי הו"ל למימר כבד שהוריקה מהו ובשלמא לפירוש הראב"ד

לחם משנה

לא אמרו אדומין כשרין אלא בלב ובקרקבן ובכבד ע"כ. ויש לתמוה על מה שנתן רבינו טעם ואמר שכל הירוקין וכו' הרי הן כמי שניטלו אי האי טעמא הוי אפילו לכבד שהוריק בכל שהו שכתב טרפה אם כן קשה דאפילו תאמר שהוא כניטל הא כבד שניטל כל שהוא ממנו כשר ואפילו תאמר דהוי כאילו ניטל הכל דמאחר שהוריק קצתו הוי ודאי כולו מעופש דאיגלאי בהתייהו ולכך הוי כאילו ניטל כולו מ"מ קשה כשאמרו בגמרא כיון שהוריקה כבד כנגד וכו' בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיין למה אמר שנחמרו בני מעיין לימא דהוי כנחמר וכיון דהוריק במקצתו הוי טרפה. לכך נראה ודאי דהך טעם דהוי כמי שנטלו לא הוי אלא לכל השאר אבל טעם הכבד לא הוי אלא מפני שבידוע שנחמרו בני מעיין אבל מפני הכבד עצמו אין בו איסור ולהכי שני הגמרא בידוע שנחמרו בני מעיין. ומה שאמר והוא שיעמדו וכו' שם אדומין שלא הוריקו ושלקן וכו':

כא כל עוף שנמצאת וכו'. שם בעיא שהזכרתי וא"ת למה הזכיר הגמרא שנהפך הירקות כירקות של בני מעיין נימא הוריק הכבד מהו ונראה דהכי קא מבעיא ליה ודאי אם ראינו שנפל לאור שפסול כשהוריק הכבד בכל הירוקים שהיה משום דאמרינן דנחמרו בני מעיים הוריק הכבד ולא ראינו שנפל לאור אבל נעשה כל כך ירוק כבני מעים מי אמרינן כיון שנעשה ירוק כל כך ודאי שנפל לאור ונחמרו בני מעיים או דילמא אי ראינו שנפל אין אבל אם לא ראינו שנפל לא ולהכי הצריך ירוק כבני מעים מפני שלא ראינו נפילתו לאור אבל ודאי אם ראינו נפילתו אע"פ שלא הוריק כל כך סגי לאסור ולהכי במתניתין לא נקט אלא ירוקין סתם ואמר לה דטרפה והקשה ולא יהא אלא ניטלה וכו' הך קושיא לא מקשה אותה הבעיין דהוא כבר ידע טעמא דבידוע וכו' אלא גמרא הוא דמקשה לגלות לן ואמר היכי קאמר טרפה שהמה דמשמע אפילו הוריק הכבד במקצה לא יהא אלא ניטלה וכיון דלא ניטל כולו כשר ותירץ בגמרא דבידוע שנפלה לאור וכו'. וא"ת מה מקשה בגמרא לא יהא אלא ניטלה הא לדעת רבינו כשניקבו מזרקי הכבד הוא פסול כאשר ביארנו למעלה וכשניטל כל הכבד ולא נשאר כי אם כזית במקום מרה וכזית במקום חיותא כשר ולכל הפירושים קשה דהא ניטלו הכליות כשרה ולקתה סכולייא טרפה וא"כ למה אין אנו מקשים באלו לא יהא אלא ניטלה. ונראה לתרץ דה"ק בשלמא אי הוה נקב בפועל דאיכא לפלוגי בין ניקבה לניטלה אבל זה השינוי אפשר שהוא מחמת הטבעים כמ"ש הרא"ש ז"ל בפסקיו וא"כ לא עדיף שינוי כי האי יותר מניטלה ושני גמ' דעדיף טפי דבידוע שנפלו לאור ונחמרו בני מעיין:

או שנשתנו וכו'. הוציא זה רבינו מדבעי בגמרא גבי כבד ולא בעי גבי בני מעיין עצמן היכא שהאדימו ולא ידעינן שנפלו לאור משמע דבבני מעיין עצמן אפילו שהאדימו מקצת ולא ידעינן אי נפל לאור ודאי דאמרינן דנפלו כיון דרמיזא הריעותא בהו דהם

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה כתב במקום הוריקה כבד כנגד בני מעים וכו': **ואני** אומר רש"י ורבותינו בעלי התוס' פירשו כן כדבריו וגם רבים אחרים פרק א"ט (דף מ"ז:) גבי בעיא דבעא מיניה רב יוסף בר' יהושע בן לוי הוריקה כבד כנגד בני מעים מהו כו' עד דאסיקנא אמר רבה הוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה ופירושו סמוך ומצד בני מעים שהוא מקום סדק ומצד הצלעות שהוא כלפי פנים של הגוף כמוך לבני מעים ומתוך כך התירו אם נמצא הירקות במקום הגם מן הכבד ואפי' במקום מרה ובמקום חיותה שהוא מקום תלייתה וגם אם היה מן הצד החיצון שהוא כנגד הצלעות ודקדקו בזה דקדוקים רבים שאין לנו מקום להאריך בהם ומ"מ ר"מ ז"ל יש לו קבלה בפירושו מפי רבותיו וגם גדולים הסכימו כדבריו וכן נ"ל מלשון כנגד דמשמע שמעמידין זה המראה כנגד המראה של בני מעים והם דומין זה לזה כשנראין זה לעומת זה אבל לפירוש הראשון קשיא לי [לימא] תלמודא הוריקה כבד סמוך לבני מעים מהו כי לשון כנגד הוא לפי דרך אותו הפירוש אדרבה משמע שהוריקה הכבד מבחוץ מצד הצלעות כנגד בני מעים כלשון כי מנגד תראה, כשמש נגדו, ויש להסתפק מתוך כך אם מחמת האור הוריקה או מחמת בני מעים והשיבו ריב"ל דודאי באור תולין שבא מצד

פנ

ולא עוד אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שינוי וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירוקים והוריקו האדומים. בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו וטרפה. [א]וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן והפנימי אדום בין בעוף בין בבהמה הרי הוא כאילו אינו וטרפה:

פרק שמיני

א חסירה כיצד. שני איברים הן שאם חסר ממניינם טרפה. ואלו הן הריאה והרגלים. [ב]וחמש אונות יש לריאה כשיתלה אותה אדם בידו ופני ריאה כנגד פניו. שלש מן הימין. ושתים מן השמאל. ובצד ימין ממנה כמו אזן קטנה ואינה בצד האונות ויש לה כמו כיס בפני עצמה והיא בתוך הכיס. ואוזן זו קטנה היא הנקרא ורדא מפני שהיא דומה לורד ואינה מן המנין. לפיכך אם לא נמצאת הורדא מותרת. [א] שכך היא דרכה יש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא

א טור שם סי' לג: ב טור שם סי' לה סמ"ג עשין סג:

כסף משנה

לי שהירקות הפוסל בכבד של עוף הוא כירוק ככרתי שהכבד הוא ירוק כבילה (אם הוא שמן) וכן יראה לי שאין ירקות פוסל בעוף בייתי שיש במינו מדברי שכל המדברים ככדן ירוק ככרתי וכל שיש במינו מדברי ירוק אפשר שימצא לפעמים גם בייתי ירוק כענין שהתירו יתרה שבריאה מפני שיש לעזים מדבריות כן עכ"ל:

ולא עוד אלא בני מעים וכו'. שם (דף נ"ו:) אמר רב אשי הילכך לא ליכול איניש עוף אלא בשלקא ולא היא אחזוקי ריעותא לא מחזקינן וסובר רבינו דנהי דלא מחזקינן ריעותא מיהו אי מתרמי דשליק להו וחזי ריעותא אסורין: וכן הושט שנמצא וכו'. ריש א"ט (דף מ"ג) אמר רבה שני עורות יש לו לושט חיצון אדום ופנימי לבן ניקב זה בלא זה כשר למה לי למימר חיצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טריפה:

פ"ח א חסירה כיצד וכו' וחמש אונות יש לריאה וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ז) אמר רבא חמש אוני אית לה לריאה אפה כלפי גברא תלת מימינא ותרתי משמאלא חסיר או יתיר או חליף טריפה ואסיקנא דלית הלכתא כרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה ההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי סבר רב אשי למטרפה אמר ליה ר' הונא מר בר אויא כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו וקרו לה טבחי עינוניתא דורדא וה"מ מגואי אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טריפה וסובר רבינו דכיון דלא מפליג אלא בין מגואי למגבה משמע דמאי דאמרינן אבל ביני ביני טרפה אידחי ליה

מגיד משנה (סב"י)

זה אין מקום להסתפק דודאי מחמת האור הוריקה כי השמוך לאש נכוה מהלה לכן פירש רבינו מה שפירש. והנה לפי דעת רבינו בכל מקום שיוריק הכבד טריפה וא"ת ומה שאל בזה רב יוסף בריה דריב"ל והרי שנינו שאם הוריקו האדומים טריפה וה"ה דאם האדימו הירוקים דפסולה, א אינה קושיא לפי גירסתו שהוא גורס כיון שהוריקה [ככד כנגד] בני מעים בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעים דמשמע מתוך גירסתו דמתניתין איירי בנפלה לאור לפניו ובעיא דבעא ר"י בריה דריב"ל הוא בשלא נפלה לאור לפניו ונמצא הכבד שלה ירוק כבני מעיה אי חיישיק לה ופשטינן דודאי חיישיק לה דאיכא למימר נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אבל לפירש"י ז"ל יש הפרש בכבד ולא בכל מקום בכבד אמרו אלא דוקא כנגד בני מעים והוא המקום הדק שהוא שוכב על בני מעים אבל כל שנמצא במקום מרה או במקום תליותה אין חוששין לו שלא אמרו אלא כנגד בני מעים. ויש גורסין כיון שהוריקה כבד כנגד בני מעים בידוע שנחמרו מעיה וכפי גירסא זו דוקא שראינוה שנפלה לאור כמתניתין אבל כל שלא ראינוה שנפלה לאור אע"פ שהוריקו ככד וקרקבן אנו תולין שמחמת חולי הוא ולא מטרפינן לה וסמכו גירסא זו מכמה ראיות. ומיהו לענין לעשות הלכה למעשה פסקו כרבינו רוב המפרשים דאפילו לא ידעינן אם נפלה שלא בפנינו חיישינן לה דילמא נפלה וזהו שכתב רבינו בידוע שנפלה לאור וכו': ולא עוד וכו'. תמה הרשב"א על רבינו מאין לו דין זה שהרי רב יוסף סתמא דמילתא כשנפלה לאור בעא מיניה מריב"ל דעל מתניתין הוא דבעא מיניה והיכי אהדר בשלא נודע והיכן דאפשר דהדא דאית בה תרתי קאמר ליה. ואני תמה על תמיהתו שהרי פירשנו דלדעת רבינו וגירסתו בעיא דרב יוסף איכה על מתניתין כמו שכתבנו וכר מן דין וכי רבינו מבעייתו של רב הוציא דין זה והלא דבריו פשוטים בגמ' דאמר רב נחמן בר יצחק אף אנו נאמר אדומים שלא הוריקו ושלקם והוריקו טריפה מ"מ איגלאי בהתייהו ואין חולק על מימרא זו והם הם דברי רבינו ואע"פ שבגמ' לא הוזכר אלא אדומים שהוריקו ה"ה ירוקים שהאדימו ואע"ג דרב אשי רצה ללמוד מדברי רב נחמן שלא יאכל אדם בני מעים אלא שלוקים כדי לראות אם יפתנו מראיהם כ"כ ביטל התלמוד דבריו שאין ראוי לאחזוקי ריעותא אבל ודאי כל שנשלקו ונשתנה מראיהם ממראה המותר למראה האסור אין ספק שהם אסורים כדברי רבינו: וכן הושט שנמצא וכו'. פשוט שם (דף מ"ג) אמר רבה שני עורות יש לו לושט חיצון אדום ופנימי לבן והקשינן למה לי למימר חיצון אדום ופנימי לבן ופרקינן דאי חליף טריפה. ויש מי שפירש דאי חליף פנימי באדמימות אבל חיצון א"א שיהיה לבן דאדום אינו חוזר לבן ואין לשון חליף מדוייק לפירוש זה אלא ודאי כפירוש רבינו שנחלפו ממש שהלבן חזר אדום והאדום לבן ורבינו שהוא בקי בטבע וברפואה נראה לו שאפשר הוא שהאדום יחזור ג"כ לבן מחמת חולי. ואם נשתנו שהיו שניהם אדומים או לבנים יש מי שכתב דכשרה דהוה ליה כניקב אחד מהם שחבירו מגין עליו וכן נראה דעת רבינו דלא פסול אלא היכא דלקו שניהם אבל אחרים כתבו דאם שניהם לבנים או שניהם אדומים טריפה דלא דמי זה לנקב דנקב הוא קטן ואמרינן חבריה מגין עליה אבל כאן שכולו לקוי אינו מתקיים ע"י השני:

פ"ח א חסירה כיצד וכו' וחמש אונות יש לריאה וכו'. פשוט פ' א"ט (דף מ"ז) אמר רבא חמש אוני אית לה לריאה אפה כלפי גברא תלת מימינא ותרתי משמאלא: ובצד ימין וכו'. פשוט שם ההוא ביני ביני דאתיא לקמיה דרב אשי סבר רב אשי למטרפא א"ל רב הונא מר בר אויא כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו וקארו לה עינוניתא דורדא. ונראה דהיכא דנמצאו תרתי עינונייתא כשרה כדעת הגאונים ז"ל וכן כתב ה"ר אפרים דההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי תרתי הוו דעל אחת לא היה אומר כל הני עיזי ברייתא הכי אית להו ורב אשי לא היה סבור למיטרפא דהא כולהו אית להו אלא ודאי אפי' על שניהם קאמר דכשרה משום דהני עיזי ברייתא הכי אית להו. ולדעת רמ"י ז"ל אם נמצאו שנים טריפה משום דס"ל דהדא גופא לא אכשרא אלא משום דהנך ברייתא הכי אית להו אבל זאת יתירה דביני ביני היא וטריפה ונמצא בדבר להקל ולהחמיר שלדעת רבינו אפרים שמכשיר בשתים משום דסבר דההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי תרתי הוו ובהאי הוא דאמר כל הני עיזי ברייתא הכי אית להו בודאי אם לא נמצאת כלל טריפה ולדעת רמ"י ז"ל שמטריף בשנים היכא שלא נמצאת כלל כשרה. וראיתי ברוב המקומות או קרוב לכולן שתפסו קוליהון דתרויהון להכשיר אם לא נמצאת כלל

הרדב"ז (סב"י)

הראב"ד כנגד היינו בצד בני מעים. וי"ל דהוריקו לגמרי לא קא מיבעיא ליה אלא שנשה מראה הכבד למראה בני מעים וזהו שכתב רבינו או שנשתנו שאר בני מעים ואסיקנא בידוע שנפלה לאור וטריפה: ולא עוד אלא בני מעים וכו'. שם א"ר נחמן אף אנו נאמר אדומין שלא הוריקו ושלקן והוריקו טריפה מ"מ הא איגלאי בהתייהו: וכן הושט וכו'. שם אמר רבא שני עורות יש לו לושט ומיילינן למה ליה למימר היצון אדום ופנימי לבן דאי חליף טריפה:

פ"ח א חסירה כיצד וכו'. שם אמר רבא חמש אוני אית לה לריאה אפה כלפי גברא תלת מימינא ותרתי משמאלא חסיר או יתיר או חליף טריפה ואסיקנא דלית הלכתא כרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה. וזהו שפסק רבינו נתוספו האונות כשרה. וא"ת כיון שאם חסרו האונות טריפה כי נתוספו נמי הוה להו למטרף כרבא דהא קי"ל כל היתר כנטול וכ"ש אם נפרש כאילו ניטל ממקומו שהרי אם יטול היינקב הריאה. וי"ל שדרכה של ריאה להתפלל פיצולין הרבה ולפיכך חסרה מן המנין הרגיל טריפה אבל יתרת כשרה שכן מצינו בעינוניתא דורדא שיש בהמות שאין להם ויש בהמות שיש להם. ואם יש לה שתי ורדות נ"ל כדעת רבינו שהיא טריפה ולא דמי לנתוספו האונות דאמרינן שאם היא מלפני הריאה לעומת הלב כשרה דאע"ג שדרכה להתפלל פיצולין הרבה ה"מ הדומים לאונות אבל פיצול הדומה לורד וכיס בפני עצמו אין דרכה. תדע דאפי' אחת לא היינו מתירין אלא משום דכל הני עיזי ברייתא הכי אית להו וכן דעת רמ"י וכ"כ המרדכי שהוא דעת רבינו וכן דעת בעל ההגהה שכתבה על לבון רבינו וכן פירש"י ז"ל מדאמרינן התם וכו'. והנכון כדברי רבינו שכל יתר בין אוגא בין ורדא שימצא מלפני הבהמה לעומת הלב כשרה שכן כתבו בשם הגאונים דכיון

לחם משנה

דהם האיסור אבל בכבד שאין האיסור בא לו אלא מחמת שנחמרו בני מעיין צריך שהכבד יהיה ירוק כ"כ כבני מעיין כדי שנאמר שנפל לאור אע"פ שלא ראינו שנפל דאז ודאי כשהוריקו כ"כ אמרינן דנפל והר"א ז"ל בהשגות מפרש כנגד בני מעיים כפירוש רש"י ז"ל וכתב על דעת רבינו שהוא סמות: ולא עוד וכו'. שם אף אנן נאמר אדומין שלא הוריקו ושלקן וכו': וכן הושט וכו'. למעלה פ"ג נתבאר:

פ"ח א חסירה כיצד וכו'. מנה רבינו בחסרה מה שחסר מקצת הדבר ולא כולו כלומר שמנין אבל חסר כולו כמו חסרון כל המסס או בית הכוסות וכדומה זה אית בכלל חסרה אלא בכלל ניקב שסבר אמר לגו כלל בפ' ו' שכל אבר שאמרו חכמים בו ואם ניקב וכו' כך אם ניטל וכו' בין שנבראת חסר וכו' לכך לא מנה כאן אלא חסרון המנין לבדו: וחמש אונות וכו'. שם (דף מ"ז) מימרא דרבא ה' אוני אית לריאה וכו': כשיתלה אותה וכו' שלש מן הימין. ר"ל ימין דבהמה אבל כשהבהמה תלויה ברגליה שהקנה למטה הם לימין הטבח: לפיכך. כלומר כיון שאינה ממנין האונות לא הוי זה בכלל אי חסיר דטרפה לכך אם לא נמצא כשרה: שכך היא דרכה וכו'. שם כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו:

חסר

מגדל עוז

אין דאי מחמת בני מעים הוריקה מצד פנים הוה ליה למסוי הירקות והיה זה מן התימה שיסתפק רב יוסף בזה כלל ולא שום אדם בעולם שום דבר שניכר לעין הוא ואפי' תינוק בן יומו יודע כי הסמוך לאש נכוה תחלה ומי שקרוב לחולי ידבק בו ואח"כ יעבור מן הקרוב לרחוק וגם לפירוש זה היה לנו לאסור בצד החיצון ולהתיר בצד הפנימי דהחמהם יליכא כארעא וגיורא בשמי שמיא הלא נראו דברי רמז"ל נכונים:

פ"ח חסירה כיצד וכו' עד ואם לא תורם בידי אדם היא וטרפה. הכל פרק א"ט (דף מ"ו מ"ז):

הגהות מיימוניות

כר' נתן היינו כשמתלבנת כמו שרגילה להיות כשנופחין אותה: [א] וכן פרש"ש מדאמרינן התם כל הני עיזי ברייתא הכי אית להו מכלל שיש בהמות שאין רגילות להיות להם עינוניתא דורדא. ואם נמצאו שתים טריפה דאפילו אחת לא היינו מתירין אלא משום דכל הני עיזי ברייתא הכי אית להו אבל רבינו אפרים היה אומר דהא דאמרינן כל הני עיזי ברייתא הכי א"ל היינו עינוניתא שנייה אבל אחת כל הבהמות יש להן ולפיכך היכא דליכא עינוניתא טריפה ואם יש שתים כשרה דכל הני עיזי ברייתא הכי אית להו וכן

שמע

תמצא בהם. ואם נמצאת נקובה אע"פ שהכים שלה סותם את הנקב הרי זו טרפה: **ב** חסר מנין האונות ונמצאת אחת מן השמאל או שתים מן הימין טרפה. ואם נמצאו ° שתים בימין וזאת הורדא [ב] הרי זו מותרת: **ג** נתחלפו האונות ונמצאו שלש מן שמאל ושתים מן הימין בלא ורד. או שהיה [ג] הורד עם השלש בצד שמאל הרי זו טריפה שהיא חסרה מצד הימין: **ד** [ד] נתוספו האונות במניינם אם היתה האוזן [ד] היתירה בצד האונות או מלפני הריאה שהוא עומת הלב מותרת. א ואם היתה על [ה] גבה שהוא לעומת הצלעות הרי זו טרפה שהיתר כחסר. והוא שתהיה כמו עלה של הדס. אבל פחות מזה אינה אוזן ומותרת: **ה** ב אוזן שנמצאת דבוקה בחברתה הסמוכה לה מותרת. ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית

א ע"ש בטור כדין זה : ב טור שם סי' לט :

מגיד משנה (מכ"י)

כלל , ולהכשיר נ"כ אם נמצאו שנים , ולא שייך כאן או כקוליהון או כחומריהון . וכלל גדול אמסור לך בטריפות שאין לומר בהם או כחומרותיו של פלוני בכל דיניו או כקולותיו כי אין לך בהם אלא מה שנהגו ומה שקבלו עליהם . וכן כתב ה"ר שלמה ז"ל וז"ל חפשתי בכל גלילות ישראל שאולי יהיו מתנהגים על פי פוסק אחד בענין הטריפות ולא מצאתי . הלכך אני אומר כי אין לחפש אלא אחר המנהג והוא הכלל שאין לילך בטריפות אחר רוב החכמים במקום שיש להם מנהג כי ישראל נתפזרו בכל קצוי הישוב וראו במה שהיו יכולין לעמוד ונהגו על פי פוסק אחד בקולא אחת או בחומרא כפי ראות עיניהם באותה שעה או להתקיים לפי השעה או לגדור פרצה וקבלו עליהם סברא אותו הרב אע"פ שידעו שרוב חכמי ישראל חולקים עליו ובלבד שיהיה רב מפורסם ודבריו כתובים בספרים מפורסמים והסכימו עמהם חכמים שבאותו הדור ונשאר מנהג קבוע להם ולבניהם ועל אותו מנהג ראוי לדון בכל מקום ומקום כפי מנהגו וכתבתי זה מפני שראיתי רבים טועים בזה עכ"ל ז"ל ודבריו נכוחים הם : ואם נמצאת נקובה וכו'. זו היא דעת הגאונים ז"ל דכולהו לגבי דידה לאו היינו רביתא ואפילו לכיסה ואפילו דבוקה כולה לכיסה טריפה כמו שכתב רבינו ז"ל בפ' י"א ולזה הסכימו רוב המפרשים אלא שיש מי שהקל להכשיר בדבוקה כולה לכיסה בלי פילוש ולא נתחוור בעיני רוב המפרשים :

ב חסר מנין וכו'. פשוט שם במימרא דרבא דאי חסיר טריפה : ואם נמצאו וכו'. זו היא סברת הגאונים וכן נמצא כתוב בתשובותיהם ורש"י ז"ל דחה סברא זו וכתב דאליל ולא קיימא בכיסא דידהו יתרה היא ואותה הראויה להיות היא חסרה והויא לה כחליף ובעינינו פשוט המנהג :

ג נתחלפו האונות וכו'. פשוט במימרא דרבא אי חליף טריפה ונראה דדעת רבינו שאם נמצאו שלש מהשמאל ושתים מהימין והורדא בצד ימין כשרה וגם פשוט בדבריו שאין חילוף הורדא פוסלת אלא כשנמצאו שלש בצד שמאל אבל אם נמצאו כתקנן שלש בצד ימין ושתים בצד שמאל ונמצאת הורדא בצד שמאל כשרה :

ד נתוספו האונות וכו'. שם במימרא דרבא אי יתיר טריפה ואמר בגמ' לית הלכתא כוותיה דרבא ביתרת וה"מ דקיימא בדרא דאוני אבל ביני ביני טריפה : ואם היתה וכו'. פשוט שם וה"מ מגואי אבל על גבה אפילו כטרפא דאסא טריפה :

ה אוזן שנמצאת דבוקה וכו'. פשוט שם פ' א"ט (דף מ"ו:) אמר רבא הני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקותא ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו . וכסדרן יש פירושים שונים דיש מי שפירש דלא איקרי שלא כסדרן אלא מהראשונה לשלישית אבל מהראשונה לחברתה בכל אופן שתהיה כשרה בין מגב לגב או מחיתוך לגב ולפיכך כתבו דדין זה לא שייך אלא באונות של ימין שהם שלש אבל בשל שמאל שהם שתים לא זולתי אם נסרכה האונה הראשונה לאומה. ויש מי שפירש דלא איקרי כסדרן אלא מחיתוך לחיתוך אבל מגב לגב או מחיתוך לגב טריפה וזו היא דעת רבינו . ודע שנחלקו המפרשים בסברת רש"י ז"ל מה היא דעתו מפני דרש"י כתב שלא כסדרן כגון שתים החיצונות נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. ופירשו דבריו כמשמען שדעת רש"י הוא דאינו נקרא שלא כסדרן אלא מהראשונה לשלישית בדילוג וכן פירש הרשב"א ז"ל דבריו , ואחרים פירשו דאין כן דעתו אלא כדעת רבינו דה"ק כגון שתים החיצונות שנדבקה כל אחת מהם בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה דהיינו מגב לגב או מלפנים ולפנים שכלפי הלב ועם היות שהפירוש בעצמו דחוק כאן שאין משמעות הלשון סובל כן הפירוש בעצמו אינו בדבריו אינו אמיתי שהרי כתב בסוף דבריו אבל

כסף משנה

ליה ולא מטרפינן אלא מגבה דוקא וכן פסק הרשב"א וכתב הר"ן שכ"נ מדברי הרי"ף שכתב וה"מ מקמה אלמא כל מקמה כשרה וי"ה. ומ"ש ואם נמצאת נקובה אע"פ שהכים שלה סותם הנקב הרי זו טריפה. ומ"ש ואם נמצאו שתים בימין וזאת הורדא ה"ז מותרת לטעמיה אזיל רבינו שהכשיר ביתרת מצד פנים אלמא לצד פנים ודרא דאוני חדא מילתא היא וכתב הרשב"א והר"ן שכן נמצא בתשובת הגאונים להתיר וכתב הר"ן שדעת הגאונים ורבינו דדוקא בימין משלמת אבל אם חסרה אונה מהשמאל אין הורדא משלמת שאין דרכה לעמוד בשמאל ומשמע ודאי דלדעת הרי"ף ורבינו דמכשרי ביתרת מצד פנים אי אית לה תרתי עינוניתא או תלת כשרה ולאפוקי ממ"ש המרדכי שהמימוני פסק כרש"י דתרי עינוניתא טרפה. ומ"ש והוא שתהיה כמו עלה של הדס וכו' נתבאר בסמוך וכתבו התוס' דאפילו לא הויא כטרפא דאסא אלא ע"י נפיחה טרפה :

ה אוזן שנמצאת דבוקה וכו'. פ' א"ט (דף מ"ו:) אמר רבא הני תרתי אוני דסריכי להדדי לית להו בדיקה ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו ומפשט דברי רבינו נראה דלא מקרי שלא כסדרן אלא כשנסרכה ראשונה לשלישית אבל כשנסרכה לסמוכה לה בכל ענין היא כשרה וכן פירש דבריו רבינו ירוחם והגהות מימוניות אבל מדברי הכל בו נראה שהוא מפרש דברי רבינו דאף מאונה לאונה שאצלה טרפה כל שאינה מחיתוך לחיתוך וכיוצא בזה כתב המרדכי שהוא דעת רבינו וכ"נ שסובר הטור שכתב פירש"י דלא מקרי שלא כסדרן אלא כנסרכו שתים החיצונות ממעל אבל כל שאר פוסקים פסקו דלא מקרי כסדרן אלא בשתים זו אצל זו מחיתוך של זה לחיתוך של זה. והמנהג הפשוט לאסור אפילו כשנסרכה לאונה שאצלה בין מגב לגב בין מחידוד לגב או מחידוד לחידוד ואפילו מחיתוך לגב או מחיתוך לחידוד או משפולי לשפולי (או משפולי) לחיתוך ולא מכשרינן אלא במחיתוך לחיתוך :

נמצאו

הרדב"ז (מכ"י)

דכיון שיש בהמות שאין להן ויש בהמות שיש להן אין להטריף בשום שינוי שימצא בהם בין שאין לה כלום ובין שנמצאו שתים או שלש ע"כ . וכ"כ הר"ן שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם ולפי זה אם נמצאת הורדא בשמאל כשרה וכן יש לדקדק מלשון רבינו או שהיתה הורדא מן השמאל הרי זו טריפה שהיא חסרה מצד הימין ע"כ . והא דלא תלה הטריפות בשינוי מקום הורדא אלא בחסרון הימין משמע להדיא שאם נשתנית ממקומה ונמצאת בשמאל כשרה אע"פ שיש חולקין . זה נראה דעת רבינו :

ד אם היתה האוזן היתרה בצד האונות וכו'. שם וה"מ מגואי אבל אגבה אפי' כטרפא דאסא ומדלא אמרינן ה"מ מגואי אבל ביני ביני טריפה משמע דביני ביני כשרה ולא מטריף אלא על גבה אבל ביני ביני כשרה דלא קי"ל כרב אשי דסבר למטרפה ואם לא ידיע אי קיימא ביני ביני או על גבה נפחינן לריאה אם סוגה לפנים כשרה ואם לאחור טריפה : ואם היתה על גבה וכו'. שם וה"מ מגואי אבל אגבה אפי' כטרפא דאסא טריפה ומדמטריק אגבה משמע דוקא אגבה טריפה אבל אשמאל כשרה . ולא נתבאר בדברי רבינו הני טרפה דאסא אי איירי קודם נפיחה או לאחר נפיחה ומסתברא לאחר נפיחה שהרי בעודה בחיים הריאה נפוחה היא ואם היא פחותה מטרפא דאסא אחר נפיחה כשרה . שוב ראיתי שפסק כן הרא"ש והטור והר"ן :

ה אוזן שנמצאת דבוקה וכו'. שם אמר רבא הני תרתי אוני דריאה דסריכן להדדי לית להו בדיקותא לאכשורי רב נחמיה בדיק לה בשפודי מקיף לה רב אשי האי מאי בשלמא הכא תלינן בדופן וכשרה אבל התם אי האי אינקיב ואי האי אינקיב טריפה והאי דלא מפקא זיקא קרום עלה בה וסתמה וע"כ רבא איירי בשלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו דלא גרע מריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשרה משום דהיינו רביתה והכי אמרינן בגמ' בהדיא ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו וכתב רבינו דשלא כסדרן היינו שנסמכה ראשונה לשלישית וכן נראה פירש"י ז"ל ולפי זה אם נסרכה האונה לסמוכה אע"ג דהוי מגב לגב וכ"ש מחיתוך לגב כשרה וקשה על זה כיון שהסירכא אינה במקום שסוכבות זו על זו עשויה היא להתפרק . והנכון מה שהסכימו

לחם משנה

ב חסר וכו'. שם חסיר או יתיר או חליף טרפה (עיין בכ"מ בד"ה חסרה וכו') וכתבו שם התוס' דהיכא נמצאת ורדא בצד שמאל טרפה והא דממעט אגבה ולא ממעט לצד שמאל נקט גבה למעוטי אפילו ימין ע"כ . ורבינו סובר דמדלא חילק בכל בגואי בין ימין לשמאל משמע דבגואי בכל גוונא כשר דכל דמקמה כשר ואינו פסול אלא מגבה לבד כמו שאמור וכל אגבה אפילו כטרפא דאסא וכו' ועוד סובר הוא ז"ל שאין חילוק בין אונה לורדא ככל דס"ם לאונה שהיא גדולה אם נמצאת מקמה כשרה ומה שאמר לעיל אבל ביני ביני טרפה ר"ל מגבה והאי דקאמר וה"מ מגואי וכו' ביאר לנו דביני ביני דלעיל שפירשו כך אבל דעת התוספות דיש לחלק בין אונה וכו' . ומ"ש לעיל ביני ביני איירי באונות וכו' לכך בעינן דלהוי בדרא דאוני אבל הכא דהיא ורדא לא בעינן דרא דאוני :

ה ואם נסמכו שלא על הסדר וכו'. שם (דף מ"ו:) הרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקה וכו' אבל כסדרן היינו רביתייהו ופירש רבינו כגון שנסמכה ראשונה לחבירתה כסדרן ולשלישית שלא כסדרן וכך פירש רש"י ז"ל אבל שאר מפרשים פירשו דבעינן שתהא סמוכה לחברתה מהתוך לתוך אבל מתוך לחדוד או לגב טרפה וכן אם מהגים : נסמכו שתי אונות וכו'. שם אי חסיר טריפה :

נמצאת

הגהות מיימוניות

שמע ריצב"א שרוב חיות יש להן שתים ועל אחת לא היה מסתפק דאפילו גויאתא הכי אית להו הנה מהר"ם הורה כדברי רש"י ורבינו המחבר ע"כ : °טור שם על לשון זה ורש"י כתב שאינה משלמת וטוב להחמיר : [ב] וכן פסק בה"ג ובשערים ובפסקי ראב"ן וכן כתב רש"י שיש מפרשים ול"נ לו שהרי אינה עומדת בדרא דאוני ע"כ : [ג] כתב ר"ת ז"ל בתשובה שאם נמצא עינוניתא דורדא בצד שמאל טריפה שאין דרכו בכך והא דממעט תלמודא על גבה לא שתהא כשירה משמאל אלא לומר שעל גבה טרפה אפילו בימין ע"כ : [ד] לית הלכתא כרבה ביתרת פי' דאמר איתר טרפה : [ה] כתב ראבי"ה ששמע מאביו רבינו יואל הלוי שכל זה הטריפות בגבה ל"ש באומות ולא שנא באונות מלבר באונא של ימין הסמוכה לגרגרת במצר החזה אצל הצואר ממש ותחתונה שהיא עליונה שאם ימצא על גבת גפי כטרפא דאסא דכשר שכן דרכה להתפצל וכן הורה זקנו רבינו

הלכה

לשלישית טריפה: ו נמצאו שתי האונות כאונה אחת ואינן נראות כשתים דבוקות אם היה ביניהן כמו עלה ההדס בין בעיקרן בין באמצען בין בסופן כדי שיוכר שהן שתים דבוקות מותרת ואם לאו הרי זו חסירה וטריפה: ז אנמצאת כולה שתי ערוגות ואין לה חתוך אזנים טריפה. בוכן אם חסר גוף הריאה אע"פ ° שלא נקבה הרי זו כמי שחסר מנין האונות וטריפה. לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש עד שיפרך בצפורן הרי זו כחסר

א שם: ב טור סי' לג:

כסף משנה

ו נמצאו שתי האונות כאונה אחת וכו'. שם (דף מ"ז) אמר רפרם האי ריאה דדמיא לאופתא כלומר בקעת של עץ טרפה ומפרש בגמרא דהיינו דשיעא דלית לה חתוכא דאוני ופירש"י דהיכא דלא מתחלא בחיתוך גמור אלא כמין מראה הפרש ניכר בו כשרה דלא שיעא כאופתא היא וכן כתבו התוס' וכ"כ המרדכי בשם הגאונים והכי דייק לשון רבינו שכתב ואינן נראות כשתים דבוקות משמע בהדיא שאם היו נראות כשתים דבוקות כשרה וכתב הר"ן שהטעם משום דהני אוני ניכהו אלא דסריכי כסדרן. ומ"ש רבינו שאם היה ביניהם כמו עלה הדם מותרת, הטעם מבואר דכיון דמיפסלא כה"ג ביתרת ש"מ כל כי האי שיעורא אונה הויא:

ז נמצאת כולה שתי ערוגות וכו'. היינו שיעא כאופתא שכתבתי בסמוך ואני תמה למה כתב זה רבינו אחר שכתב דין נמצאו שתי האונות כאונה אחת וכו' עד ה"ז חסרה וטרפה דבמכ"ש אתיא והיה ראוי להקדים הא דנמצא כולה ב' ערוגות ואחר כך נמצאו שתי האונות כאונה אחת:

וכן אם חסר גוף וכו'. כלומר שמתחלת ברייתה נבראת חסרה קצת ממנה והקרום קיים אלא שנראה בה כמין פגם וחסרון וטעמו מדתנן במתני' דאלו טרפות (דף מ"ב) הריאה שניקבה או שחסרה ואע"ג דבגמרא אותיבנא מינה לר' יוחנן דאמר חסרון מבפנים לא שמיה חסרון דהאי חסרון ה"ד אילימא מבחוץ היינו ניקבה אלא לאו מבפנים (וש"מ חסרון מבפנים שמיה חסרון) ושני לעולם מבחוץ ודקא אמרת היינו ניקבה לא צריכה לר"ש דאמר עד שתנקב לבית הסימפונות ה"מ נקב דלית ביה חסרון אבל נקב דאית ביה חסרון אפילו ר"ש מודה וכתבו התוס' וז"ל יש שרצו לאסור כשנראית הריאה חסרה שיש קמט וסדק וחסרון על הריאה אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים והשיב להם ריב"א דטעות הוא בידם דא"כ ה"ל לשנויי הכא הכי וכדברי הכל ולא הוה ליה לאוקומי כר"ש אלא ודאי כיון דעולה בנפיחה כשר וכן פסק רבינו קלונימוס הזקן ע"כ. וכן כתבו המרדכי והגהות אשירי. אפשר לומר לדעת רבינו דאה"נ דהוה מצי לשנויי הכי אלא דלפום מאי דס"ד דמקשה דחסרון מבחוץ לא הוי אלא ע"י נקב אהדר ליה דאיכא לאוקמה כר"ש אבל לפום קושטא אית לן לאוקומי ככ"ע והיינו כמין פגם וחסרון נראה בה מבחוץ ואין בה נקב ויש הוכחה לדברי רבינו מדאמרינן בריש פ' א"ט (דף מ"ב) דבמתני' חשיב י"ח טרפות ומשמע דהכי הלכתא ואי מדלית ריאה שחסרה משום דלא אצטריך אלא לר' שמעון דלית הלכתא כוותיה לא פשו להו אלא י"ז ורש"י כתב שם שהאונות שנתחלפו בכלל חסרה הוא שחסרו ממקום שראויות להיות שם ויש להקשות עליו דא"כ אמאי דחק בגמ' לאוקומה כר"ש לוקמה באונות שנתחלפו וד"ה. והתוס' כתבו שם דלמ"ד חסרון מבפנים לא שמיה חסרון וחסרון דמתני' לר"ש דלרבנן הוי בכלל נקובה צ"ל דהך סוגיא כר"ש דלרבנן ליכא אלא י"ז ורבינו נראה לו ליישב שאותה סוגיא תפסה אליבא דהלכתא ומיישב בענין שכתבתי. ויש לתמוה על רבינו היאך פסל בחסרה אע"פ שלא ניקבה והא בנימוקה מכשרינן אפי' שחסרון מחזיק רביעית י"ל דנימוקה שאני והכא בשלא נימוקה דכיון שלא נימוקה ואפ"ה יש בה סדק וקמט וחסרון קים להו לרבנן דסופה לינקב אבל בנימוקה כיון שנתפשט בה ההפסד כל כך אם איתא דסופה לינקב כבר היתה נקובה וכעין זה תירץ הרשב"א גבי ריאה שנשפכה כקיתון דבדקינן אי קיימא סימפונהא. ומ"ש לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש עד שיפרך בצפורן וכו' שם (דף מ"ו:) אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה אמר

מגיד משנה (מכ"י)

אבל זו מצא דשלא כסדרן מתפרקות הם שהרי האמצעית מפרקתם א"כ נראה שהפירוש האמיתי בדברי רש"י הוא מה שפירש הרשב"א ז"ל ומיהו כדעת רבינו הסכימו רוב המפרשים וכן מנהגים ברוב המקומות. ומה שכתב רבינו או מגב לגב שלא במקום החיתוך טריפה דנראה לשון מיותר בדבריו דהא ידענא דמגב לגב הוא שלא במקום החיתוך נראה דדעתו לאסור מחידוד לחידוד דליכא מתיר אלא דוקא מחיתוך לחיתוך אבל מחידוד לחידוד שהוא ספק גב ספק חיתוך טריפה. וכן ממה שכתב בתחלת דבריו אזן שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה לחברתה מוכרח נראה דדעתו לפסוק כרבו של רש"י ה"ר יעקב בר יקר ורש"י והרמב"ן והרשב"א והרא"ה ז"ל שאמרו דה"ה אונה הסמוכה לאומה שאלה דכולהו סבירי דמאמר דרבא דאמר תרתי אוני דסריכן לסדדי ה"ה אונה ואומה שהרי לא מצינו אומה בתלמוד ורבא דנקט אונא משום רבותא דשלא כסדרן נקטיה משום דלא תימא דכיון שהחלל נר הן שוכבות תמיד על הדופן ואינן מתפרקות קמ"ל דכיון שהם שלא כסדרן טריפה אבל באונה ואומה שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורויי דכיון דברוחב החלל הם עומדות מי יהזיק לנו שאינן מתפרקות והוא שכתב רבינו אזן שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה להכרתה ל"ש אונה ול"ש אומה וזה שלא כדברי ר"ת דאסר אונה לאומה אפילו כסדרן משום דס"ל דרבא לא התיר אלא אוני לאוני דוקא אבל אונה לאומה לא ותדע דהא רבא אמר ה' אוני אית לריאה ואם איתא דאומה בכלל אונא ז' אוני הל"ל וכבר דחו סברתו רוב המפרשים ורבותינו בעלי התוס' ותירצו דהא דלא אמר שבע אוני משום דהוה בעי למימר אי חליף אי יתיר טריפה והא ודאי לא שייך באומה כלל דאומה אינה חסרה לעולם ולא שייך בה חילוף ומה דנקט רבא תרתי אוני דסריכי ה"ה אונא ואומא אלא משום רבותא דשלא כסדרן אפילו באוני נקט לה כמו שכתבנו. וכבר הסכימו כל הגאונים ז"ל והתירו אונא לאומא בכנופיא. ודע שלדעת רבינו כל שהיא מחיתוך לחיתוך ל"ש סמוכה או סרוכה או דבוקה כולה ל"ש מיושר ל"ש באלכסון כולהו כשרה:

ו נמצאו שתי אונות וכו'. נראה דלמדה רבינו מהסיא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי וסיים בה התלמוד ה"מ מגולי אבל מגבה אפילו כטרפא דאסא טריפה וידיעת ההפכים אחת היא כשם שלענין תוספת אינו אלא כטרפא דאסא ה"ה לגבי חסרון דלא פסל אלא פחות מכעלה של הדס ודע שהבחינה זו אחר נפיחה היא דבהמה בחייה ריאתה היא נפוחה:

ז נמצאת כולה שתי ערוגות וכו'. משום דבגמרא אמרינן האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה א"ד בחזותא וא"ד בגישתא וא"ד דנפיחא וא"ד דשיעא דלית לה חיתוכא דאוני. ורבינו פסק ככלהו לישני לחומרא. בדיני המראות פסק כא"ד בחזותא כמו שכתב לעיל ובכאן פסק כא"ד דשיעא דלית לה חיתוכי דאוני ופירש"י שאם יש סדק כמין מראה הפרש כשרה דלא שיעא כאופתא היא: וכן אם חסר גוף הריאה וכו'. (חסר מכאן):

לפיכך אם נמצא בה מקום יבש וכו'. פשוט שם אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טריפה וכמה אמר רב ספי משמיה כדי שתפרך בצפורן ושיעור יבשות זה בכל שהוא:

ריאה

הרדב"ז (מכ"י)

שהסכימו עליו רוב הפוסקים דשלא כסדרן היינו שלא כסדר שכיבתן זו על זו דהיינו מגב לגב או מחיתוך לגב או מחודה של זו לחודה של זו דכל כה"ג אע"ג דיש סירכא בלא נקב עתידה היא לינקב ע"י תנועת הריאה ולא מכשרינן אלא היכא שהסירכא מחיתוך לחיתוך לאונה הסמוכה לה ולא שני לן בין אם נסמכה כולה או סרוכה בסירכא כיון שהיא מחיתוך לחיתוך שהוא מקום שכיבת האונות זו על זו אינה מתפרקת וכשרה בלא נפיחה אבל ש"א מחיתוך לחיתוך טריפה אפי' עולה בנפיחה וכבר האריכו הראשונים ז"ל בכל הסברות ע"ש. ויש תימה בדברי רבינו אמאי כתב האי מימרא גבי חסרה והלא טעמא משום נקב ולעיל הוה ליה למכתבה. וי"ל לפי שבזה הפרק פירש מנין האונות וסדרן וידעת איזהו כסדרן ואיזהו שלא כסדרן:

ו נמצאו שתי אונות כאונה אחת וכו'. שם אמר רפרם האי ריאה דדמיא לאופתא טריפה ואיכא דאמרי דשיעא דלית לה חיתוכי דאוני דכיון דלית לה חיתוכי דאוני הויא לה חסרה וטריפה. וכן אם נמצאו שתי אונות כאונה אחת הרי היא חסרה: אם היה ביניהם כמו עלה הדס וכו'. זה למד רבינו כיון דשיעור עלה הדס אם הוא על גבה מטריף כן מועיל שיעור זה להכשיר. ואני סובר דמודה רבינו שאם יש היכר ביניהם מתחלה ועד סוף שנראים כשתים כשרה אבל היכא דאין שם היכר מתחלה ועד סוף אלא שיש במקום אחד היכר צריך שיהיה כעלה של הדס ואין בין רש"י ורבינו מחלוקת. ויש תימה בדברי רבינו למה פסק בהא שאוסרין אותה מספק כאשר כתב למעלה גבי נמצאת כחריות של דקל דהא תרוייהו איכא דאמרי ניהו א"ד בחזותא וא"ד דשיעא. וי"ל דהתם אמוראי מנו מראות הפוסלות בריאה ולא מנו הך דכעין חריות של דקל ומשום השתא דא"ד בחזותא חוששין לה מספק אבל גבי ריאה דשיעא כ"ע מודו דהסיר או חליף טריפה וכיון דלית לה חיתוכי דאוני חסרה היא וטריפה אפי' שלא יהיה בכלל הא דרפרם דאמר אי דמיא לאופתא טריפה. דוק ושכח:

ז וכן אם חסר גוף הריאה וכו'. איכא למידק שהרי פסק לעיל ריאה שנשפכה כקיתון כשרה והרי היא חסרה מבפנים ואמאי כשרה דהכי אותבינן עליה דר' יוחנן דאמר ריאה שנשפכה כקיתון כשרה אלמא קסבר חסרון מבפנים לא הוי חסרון איתיביה ר' אבא הריאה שניקבה או שחסרה מאי חסרה אילימא מבחוץ היינו ניקבה אלא לאו מבפנים וש"מ חסרון מבפנים הוי חסרון לא לעולם מבחוץ ודקא אמרת היינו ניקבה לא צריכא לר"ש וכו', הרי לך דהני הפסקים סתרי אהדדי דמאן דאית ליה נשפכה כקיתון כשרה אית ליה חסרון מבפנים לא הוי חסרון. וי"ל דלא קיי"ל כי האי דדחי ל"צ לר"ש אלא לרבנן וש"מ חסרון מבפנים שמיה חסרון. תדע דהכיא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה סבר ר' אמי לאכשורה הדר שלחוה לקמיה דר' יצחק נפחא וסבר לאכשורה ואותיב ר' ירמיה ואי תימא ר' זריקא הריאה שניקבה או שחסרה מאי חסרה אילימא מבחוץ היינו ניקבה וש"מ חסרון מבפנים הוי חסרון ולא דחינן לעולם מבחוץ כדדחינן לעיל גבי נשפכה כקיתון משמע דלא סבירא ליה הך תירוצא וכיון דכל הני אמוראי ס"ל כפשטא דחסרון מבפנים הוי חסרון הכי נקטינן. וא"ת אכתי דילמא הני אמוראי לית להו הך דר' יוחנן דריאה שנשפכה כקיתון הא ודאי ליתא דאמרינן ר' חנינא הלם עאל לגביה ר' נתן וכל גדולי הדור ואייתו לקמייהו ריאה שנשפכה כקיתון ואכשרוה ולית להו הך תיובתא דר' אבא דלעולם חסרון מבפנים הוי חסרון כפשטא דברייתא ונשפכה כקיתון לאו חסרון הוא אלא שנהפך הבשר ונתמודא, לפי סברת ר' אבא דסבר דחסרה היא מתרץ לעולם מבחוץ אבל לעולם עיקר תיובתא ליתא. כנ"ל ליישב שיטת רבינו. אבל יש חולקים דסברי דחסרון מבפנים לא הוי חסרון כיון שהקרום קיים ורבינו סובר דבשלמא נשפכה כקיתון לא חשיבא חסרון שמפני שהומרכה חסרה ואינה עתידה לינקב אבל חסרה מבלי סיבה הרי נבראת חסרה מתחלתה והרי בכלל חסרת הריאה וטרפה: לפיכך אם נמצא ממנה מקום יבש וכו'. שם אמר רבא ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה א"ר ספי כדי שתיפרך בציפורן. ומ"ש

לחם משנה

ז נמצאת כולו שתי ערוגות וכו'. שם (דף מ"ז:) אמרו דשיעא דלית לה חיתוכי דאוני וק"ק למה הוצרך לכתוב רבינו דין זה כיון שכבר כתבו בשתי אונות נראות כאחת כ"ש בכל הריאה שאין בה חיתוך כלל ולקמן בס"י אכתב:

ריאה

הגהות מיימוניות

הלכה למעשה וכן העידו על זקנים הראשונים שהתירו בענין זה אבל בשאר אונות טרפה: ° [שם בטור ז"ל כתב הרמב"ם חסר מגוף הריאה אע"פ שלא ניקבה הרי היא כמי

כחסר וטריפה ואפילו היה כל שהוא: ח ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל אוסרין אותה מספק. שזו תוספת משונה בגופה ושמא התוספת בגוף כחסרון כמו שאמר במנין: ט [א]הבהמה שפחדה ויראה עד שצמקה הריאה שלה וקרבה להיות יבשה. אם פחדה בידי שמים כגון ששמעה קול רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה מותרת. ואם פחדה בידי אדם כגון ששחטו לפניה בהמה אחרת וכיוצא בזה הרי זו כחסרה וטרפה: י כיצד בודקין אותה. מושיבין את הריאה במים מעת לעת. ואם היה זמן הקור מושיבין אותה במים פושרין ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונוזלים כדי שלא יצוננו במהרה. ואם היה זמן החום מושיבין אותה במים צוננן בכלי שהמים מתמצין מגבו כדי שישארו קרים. אם חזרה לברייתה הרי זו בידי שמים ומותרת ואם לא חזרה בידי אדם היא וטרפה: יא [ב]בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת ברייתה טרפה. וכן אם היתה יתירה רגל שכל היתר כחסר הוא. אבל אם היו לה שלש ידים או [ג]יד אחת מותרת. לפיכך אם נחתך היד [ו] שלה מותרת. [ד]נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה טרפה. מן הארכובה ולמטה

א שם: ב טור שם סי' נ שם סמ"ג שם: ג טור שם בסי' ע: ד טור שם סי' נו:

מגיד משנה (מכ"י)

ח ריאה שנמצאת נפוחה. זהו כא"ד דנפיחה. נמצא דרבינו פסק כלהו לישני וכן פסקו כל הפוסקים. וראיתי מי שהשיג על רבינו דלמה השמיט דין דא"ד כגישתא ופירש רש"י שקשה מיושה כעץ. וי"ל שגם דין זה רמז רבינו בדבריו שכתב למעלה נמצאת כעין חריות של דקל ונמצאת משמע בין במראה בין במשוש הדע שלא כללו עם המראות אלא כתבו דין זה לעצמו כלישנא דנמצאת לכלול נמי היכא דנמצאת במישוש:

ט הבהמה שפחדה וכו'. תנן במתניתין (דף נ"ד) דאלו כשרות בבהמה וכו' והרוסה בי"ש וגרסינן בגמ' איזו היא הרוסה כל שצמקה ריאה שלה בי"ש כשרה בידי אדם טריפה ואוקי בגמ' דה"ה בידי שאר כל בריות שהיא טריפה:

י וכיצד בודקין אותה וכו'. פשוט שם רבב"ח הוה קא אזיל במדברא אשכח הנהו דיכרי דצמיק ריאה דידהו וסיים במימרא כלשון רבינו:

יא בהמה שהיתה חסרת רגל פשוט. שם (דף נ"ח:) דאמר תנן התם בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלש הרי זה מום אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתיר ביד אבל חסר ברגל או יתיר ברגל טריפה נמי הויא מ"ט כל דיתיר כנטול דמי: נחתך הרגל וכו'. בפ' בהמה המקשה (דף ע"ו) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה טריפה ואיכא הרי לישני לישנא קמא אמר רב יהודה אמר רב למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מן הארכובה ובאיזו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הפוק ולישנא בתרא רב פפי מתני הכי אמר רב למטה למטה מן הארכובה וצומת הגידין למעלה למעלה מן הארכובה ומצומת הגידין וארכובה גופה כנגדו בגמל

כסף משנה

אמר רב פפי משמיה דרבא כדי שתיפרך בצפורן ומפרש רבינו שהטעם משום שחסרה ויש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שאין הטעם אלא מפני שהיא כנקובה:

ח ריאה שנמצאת נפוחה וכו'. שם (דף מ"ו:) אמר רפרס ריאה דדמיא לאופתא כלומר דומה לבקעת עץ טריפה איכא דאמרי בחזותא ואיכא דאמרי בגישתא וכו' וא"ד דפחיזא וא"ד דטיעא דלית לה חיתוכא דאוני. ופירש"י כגישתא שקשה מיושה כעץ. דפחיזא קשה והיינו נמי כגישתא. דנפיחה נעשית לבנה כבקעת והיינו נמי כחזותא עכ"ל. אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש דנפיחא וכגישתא ודפחיזא אחת הן וכתב שהיא ספק לפי שאפשר שרפרס לא כיון בדבריו לדברי איכא דאמרי כגישתא אלא לאיכא דאמרי כחזותא או דטיעא וכגישתא אפשר דס"ל שהיא כשרה ומזה הטעם כתב בס"ז נמצאת כעין חריות של דקל אוסרין אותה מספק דהיינו כחזותא ושמא דרפרס בחזותא מכשר ולא אסר אלא בטיעא או בגישתא אבל בטיעא דלית לה חתוכא דאוני כתב בפ' זה שהיא ודאי טרפה משום דאף אם דברי רפרס יתפרשו בגישתא או בחזותא אפילו הכי טיעא פסולה מדאמר רבא חמש אוני אית לה לריאה אי חסור טרפה:

ט הבהמה שפחדה ויראה וכו'. משנה שם (דף נ"ד) הרוסה בידי שמים (כשרה) ובגמרא (דף נ"ה:) ת"ר אי זו היא הרוסה כל שצמקה ריאה שלה בידי שמים כשרה בידי אדם טרפה רשב"א אומר אף ביד כל הבריות ומפרש בגמרא דה"ק אף בידי כל הבריות דינה כבידי אדם וכתב הרשב"א מכלל דת"ק סבר שהיא כבידי שמים והכי קי"ל וכ"כ הטור וכ"נ מדברי הרי"ף ורבינו והרא"ש שסתמו דבריהם כת"ק: ומ"ש כיצד בודקין אותה וכו'. שם רבה בר בר חנה הוה קאזיל במדברא אשכח הנהו דיכרי דצמיק ריאה דידהו אתא שאיל בי מדרשא א"ל בקייטא אייתי משכלי חיוורי ומלינהו מיא קרירי ואנחינהו מעת לעת אי הדרן בריין בידי שמים היא וכשרה ואי לא טרפה בסיתוא אייתי משכלי שחימי ומלינהו מיא פשורי ואנחינהו מעת לעת אי הדרא בריא כשר ואי לא טרפה. ומפרש רבינו משכלי חיוורי היינו שהם עשויים מטיט לבן שעושין ממנו קיתונות ששותים בהם בימות החמה שהמים מתמצים מגבן וע"י כן הם קרים:

יא בהמה שהיא חסרת רגל וכו'. שם (דף נ"ח:) תנן התם בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלש ה"ז בעלת מום אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טריפה נמי הויא מ"ט כל יתר כנטול דמי ופירש"י לא שנו דקתני הרי זה מום לגבוה הא להדיוט שרי אלא שחיסור זה דבעלת שלש או יתור זה דבעלת חמש ביד שאין לה אלא יד אחת או שיש לה שלש ידים. כנטול דמי יתר אחת כחסר אחת והויא כבעלת רגל אחת וטרפה דהויא כשמוטת ירך בבהמה:

נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה טריפה וכו'. משנה פ' בהמה המקשה (דף ע"ו) נחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה טריפה וכן שניטל צומת הגידים ובגמ' אמר רב יהודה וכו' למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מן הארכובה באי זו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש עולא אמר ר' הושעיא כנגדו בגמל ניכר ופירש"י למטה דקתני מתני' (כשרה) למטה מן הארכובה סמוך לה מיד קאמר וכו' כדמסיים מילתיה ואזיל דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר. למעלה למעלה מן הארכובה מיד קאמר טרפה דהיינו בצומת הגידים שהוא סמוך לה וכל שכן בגבהו וכו'. כנגדו בגמל ניכר כנגדו של אותו מקום דמתני' בגמל ניכר דקא סבר ר' הושעיא ארכובה דמתני' היא ארכובה העליונה ושם בולט עצם בירך הגמל וכו' ומשום דתנא למטה מארכובה עליונה כשרה דהיינו נחתך עצם האמצעי אצטריכא ליה למתני וכן (שניטל) דאע"ג דאם נחתך בגבהו

הרדב"ז (מכ"י)

וא"ת מאי איריא משום חסרון תיפוק לי משום דהוי כנקובה שהרי רואין היבש כאילו אינו. וי"ל דאפילו הכי לן שאינה עתידה לינקב על דרך הרפואה אפ"ה טרפה משום חסרה:

ח ריאה שנמצאת נפוחה וכו'. היינו דרפרס דאמר ריאה דדמיא לאופתא טרפה ואמרינן לה דנפיחה ואיכא דאמרי בחזותא ולפיכך כתב רבינו בתרוייהו אוסרין אותה מספק וכל אחת ספק אותה בדוכתה ורש"י כתב דנפיחה נעשית לבנה כבקעת והיינו כחזותא וזה ודאי דוחק דא"כ אמאי קבע תלמודא תרוייהו אלא הנכון דתרתי נינהו חד בגוון וחד בנפח:

ט הבהמה שפחדה ויראה וכו'. שם במשנה והרוסה בידי שמים כשרה. ת"ר איזו היא הרוסה כל שצמקה ריאה שלה בידי שמים כשרה בידי אדם טריפה רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בידי כל הבריות ופסק כתנא קמא דאמר בידי אדם דוקא וקשה דהוי כהלכתא בלא טעמא דמה לי בידי אדם מה לי צמקה מחמת שאגת אריה וקול שחל, ותו ליבדקה אי הדר בריא אמאי טרפה. וי"ל דאין הכי נמי אי בדיקנא לה והדר בריא ודאי כשרה אפילו ראינו ששחט אדם בהמה אחרת לפניה או שאג בה אריה ואי לא הדר בריא אפילו לא שמעה שאגת אריה ולא שחטו בהמה אחרת בפניה טרפה דבבדיקה תליא מילתא. וא"ם א"כ במאי פליגי תנאי. וי"ל דהאי בדיקה בימי התלמוד נתחדשה והיינו שלא הוצרך רבינו לבאר בידי כל הבריות מה דינה דכולה מילתא בבדיקה תליא:

י כיצד בודקין וכו'. מבואר שם בעובדא דרבה בר בר חנה וכו':

יא בהמה שהיתה חסרת רגל וכו'. שם תנן התם בהמה בעלת ה' רגלים או שאין לה אלא שלש הרי זה מום אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל חסר ויתר ברגל טרפה נמי הויא מ"ט כל יתר כנטול ופירש"י ז"ל יתר אחד כחסר אחד וטרפה דהויא כשמוטת הירך בבהמה וכן נראין דברי רבינו ויש קצת דוחק דהו"ל למימר כל היתר כחסר דמי. ויש מי שפירש כאילו ניטל היתר עם מקומו ולפיכך רואין בכל היתר אם ינטל ממקומו ולא תטרף שהבהמה אין זה יתר וכשרה ורוב הפוסקים הסכימו לפירושו של רש"י ז"ל ורבינו והכי מסתבר מדלא אמרינן כל היתר כאילו ניטל ממקומו דמי ומדקאמר כנטול דמי משמע כאילו הוא נטול מעיקרא מאם והיינו חסר. וראיתי מי שכתב וז"ל ואם נבראת חסרת רגל כבר נתבאר דלהרמב"ם כשרה ולהרשב"א דינה כאילו ניטל ע"כ. ונראה שהחכם הזה לא למד פרק שמיני מתחלתו שהרי כתב בהמה שהיתה חסרת רגל בתחלת ברייתה טרפה וכן אם היתה יתירה רגל וכו', ולקמן אבאר בע"ה מהיכן יצא לו טעות זה: נחתך הרגל וכו'. פ' בהמה המקשה במשנה ואמרינן עלה

לחם משנה

ח ריאה שנמצאת וכו'. כבר ביארתיו למעלה ושמא התוספת בגוף הוי כחסרון כמו שאמרנו למעלה שכל היתר כחסר:

ט הבהמה שפחדה וכו'. שם (דף נ"ה:) איזו היא הרוסה וכו' (עיין בכ"מ) איבעיא להו רשב"א לחומרא קאי ולקולא וכו' ואסיקו שם דלחומרא פליג ורבנן סברי דבין בידי שמים בין בידי כל הבריות כשרה ורבינו לא ביאר דעתו בדין בידי כל הבריות ונראה דכיון דהזכיר הבדיקה שאמרו בגמרא שהוא דמייתי משכלי חיורי וכו' הא ודאי אי בידי כל הבריות לא הדרא ואפשר דמשום דרבינו הוא מסופק בענין הבדיקה אי בידי כל הבריות הדרא ופסק הגמ' כת"ק או לא הדרא ופסק הגמ' כר"ש לכך לא הזכיר אלא שהם ענין הבדיקה:

יא נחתך הרגל וכו'. משנה פ' בהמה המקשה (דף ע"ו) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה למטה כשרה וכו' ויש אוקימתות בגמ' ופסק רבינו כאוקימתא בתרא דעולא ורב פפא דמתני הכי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידים ולמעלה למעלה

הגהות מיימוניות

במי שחיסר מבין האונות ובעל העיטור כתב שהיא כשרה כיון שהעור קיים אע"פ שנפגמה והכי מסתבר עכ"ל: [ו] אבל האבר אסור אם אין רוב בשר קיים ואיסורו מדברי סופרים דאמר רבי יוחנן אין בו אלא מצות פרישה וב"מ שספיקא לקולא ועיין לעיל

מגדל עוז

בהמה שהיתה חסרה רגל כו' עד אם נחתך היד שלה מותרת. פ' א"ט (דף נ"ח) ובבכורות פ' על אלו מומין (דף מ'): נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה כו' עד ס"ו אגבשות בשור. פ' בהמה המקשה (דף ע"ו):

ולמטה מותרת. באי זו ארכובה אמרו בארכובה שהוא סוף הירך הסמוך לגוף: יב [א]נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם [ז] יצא כולו או רובו לחוץ הרי זה כמה שנחתך ונפל וטריפה. ואם היה הבשר או העור [ח] חופה רוב עביו ורוב היקפו של עצם שנשבר הרי זו מותרת* ואפילו נפל מקצת העצם שנשבר והלך לו. וגידים הרכים אינן

א שם: *ס"א והאבר נמי מותר.

כסף משנה

בגבהו כשרה היכא דנחתך בשיפולו במקום צומת הגידים טריפה *(שאין אומרין בטריפות דומה לזו) שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וחיה ע"כ. ובתר הכי אמרינן רב פפא מתני לדרב יהודה הכי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידים למעלה למעלה מן הארכובה ומצומת הגידים וכן בשניטל צומת הגידים וארכובה גופא כדעולא אמר ר' אושעיא ופירש"י למטה דמתני' לא למטה מיד קאמר דרכובה דמתני' ברכובה עליונה מיירי הילכך למטה דידיה דהיינו עצם האמצעי זמנין דטרפה כגון בצומת הגידין אלא ה"ק למטה מאותה רכובה ומעצם האמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון ודאי כשרה למעלה למעלה מן הארכובה דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך. וכן שניטל צומת הגידים ובעצם האמצעי יש מקום שהיא טרפה כגון בצומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הצומת. ורכובה גופה אי זו היא כדעולא דהיינו עליונה ע"כ. נמצא השתא דבארכובה הנמכרת עם הראש כל מקום שיחתך כשרה לכ"ע ובעצם הנקרא קולית והוא עצם הסמוך לגוף כל מקום שיחתך טרפה לכ"ע לא נחלקו אלא בעצם האמצעי הנקרא שוק אם נחתך מצומת הגידים ומעלה ללישנא קמא טרפה וללישנא בתרא וכן לעולא כשרה וצ"מ דלל"ק אם נחתך בתוך הפרק שבין ארכובה הנמכרת עם הראש טרפה וללישנא בתרא כשרה ועוד צ"מ אם נשבר הרגל במקום צומת הגידים ואין עור ובשר חופים את רובו ובדק בצומת הגידים ומצאו קיימים דלל"ק טרפה ולל"ב וכן לעולא כשרה לדעת רבינו והרשב"א ופסק רש"י כל"ק וכן פסקו סה"ת והרשב"א והרא"ש אבל רבינו והרי"ף פסקו כל"ב וכן דעת ריב"א והרמב"ן:

יב נשבר העצם למעלה מן הארכובה וכו'. משנה שם (דף ע"ו) נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ובגמרא אמר רבי למעלה מן הארכובה אם רוב הבשר קיים זה וזה מותר כלומר בין בהמה בין אבר ואם לאו זה וזה אסור למטה מן הארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת ופירש"י למעלה מן הארכובה אם נשבר העצם שם ורוב בשר שעל השבירה קיים עור ובשר חופין את רוב העצם וכו' ואם לאו זה וזה אסור ומתני' דקתני אם לאו אין שחיטתו מטהרתו דמשמע אבר אסור ובהמה מותרת אלמטה מן הארכובה קאמר וגרסינן תו בגמרא ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עוביו ואמרי לה רוב היקפו א"ר פפא הילכך בעינן רוב עביו ורוב היקפו ופירש"י רוב עביו שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט העצם נגלה ורובו נכסה. רוב היקפו עביו של עצם זה לא מעלה ולא מוריד אם רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים אפילו נהפך חלל העצם ויצא דרך נקב קטן כשר ואם רוב היקף העצם סביב השבירה מגולה אפילו כיוונה בליטת ראש השבירה לנגד בשר הקיים והרי כל חלל העצם נכסה אפ"ה טריפה בעינן רוב עוביו נכסה שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. וכתב הרא"ש ולדבריו אין הדבר תלוי ברוב בשר כלל כי לפעמים יצא רוב העצם הנשבר דרך נקב קטן ועוד אין אדם יכול לעמוד על טרפות זו כי העצם לפי משמושו יצא ויחזור והטרפות תלוי במה שהוא בחיי הבהמה הילכך נראה שאין הדבר תלוי ביציאת העצם אלא ברוב בשר קיים החופה את רוב העצם אלא דפליגי אי משערינן ברוב עוביו או ברוב היקפו דלפעמים אין העצם עגול ממש אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר מצד אחר וכשהוא מיצר הרבה אז הוי רוב היקפו טפי מרוב עוביו ואז משערים ברוב היקפו וכשהוא מיצר מעט אז הוי רוב עביו טפי מרוב היקפו ואז משערים ברוב עביו וכן פירשו התוס'. וכתב רבינו אם היה הבשר או העור חופה וכו' וטעמו מדגרסינן התם אמר עולא א"ר יוחנן עור הרי הוא כבשר א"ל ר"נ לעולא ולימא מר מצטרף לבשר דהא עור ובשר קתני א"ל אן עור או בשר תנינן א"ד א"ר יוחנן עור מצטרף לבשר א"ל ר"נ לעולא ולימא מר עור משלים לבשר לחומרא א"ל הכא עובדא ידענא דההוא בר גוזלא דהוה בי ר' יצחק דעור מצטרף לבשר הוה ואתא לקמיה דר' יוחנן והכשריה א"ל בר גוזלא קאמרת בר גוזלא דרכיך שאני ופירש"י עור הרי הוא כבשר אם ניטל הבשר מתחת העור והעור חופה את עביו והיקפו כשר. ולימא מר עור מצטרף לבשר לחומרא דלבעי הוו עור והוו בשר. אן עור או בשר תנינן בהך ברייתא דלעיל. ולימא מר עור משלים לבשר דלבעי רוב הכסוי בבשר ומיעוטו עור להצטרף בין שניהם לכסוי רוב העצם ע"כ. ופסק רבינו כל"ק דעור או בשר תנינן והרשב"א והרא"ש והר"ן פסקו כל"ב וכן דעת סה"ת וסמ"ג וסמ"ק: ומ"ש רבינו ואפילו נפל מקצת העצם שנשבר והלך לו. שם (דף ע"ז) ההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיניה וכו' אמר (רבא) מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן מה לי נפל מה לי איתיה. וכתב הרא"ש פי' נפל קצת מן העצם והיו עור ובשר חופים את כל רוב העצם אף כשהיה שלם ופשט רבא דמה לי איתיה מה לי נפל כיון שעור ובשר חופין את רובו מעלה ארוכה אע"פ שחסר העצם וכך הם דברי הרשב"א בתורת הבית וכן הם דברי רבינו: ומ"ש וגידים הרכים אינם חשובים כבשר. שם (דף ע"ז:) הנהו גידים רכים דאתו לקמיה דרבה אמר רבה למאי ניחוש להו חדא דא"ר יוחנן גידין שסופן להקשות נמנין עליהם בפסח ועוד וכו' א"ל רב פפא לרבה ריש לקיש (דאמר אין נמנין עליהם) ואיסורא דאורייתא ואת אמר למאי ניחוש להו אישתיק ואסיקנא דטעמא דאישתיק משום דהדר ביה ר"י לגבי דר"ל ומשמע דדוקא בשסופן להקשות איירי אבל אין סופן להקשות נידונין כבשר ורבינו לא חילק בין סופן להקשות לאין סופן להקשות ואפשר דמשום דפשיטא היא שאם אין סופו להקשות הרי הן כבשר לא חש לפרש א"נ כל גידין סופן להקשות הן. ומ"ש בהן שסופן להקשות לא להבדיל בין גידים לגידין אמרו כן אלא לר"י לרבותא

*ברמ"י שלפנינו ליתא אלא ואל תתמה.

מגיד משנה

בגמל ניכר. ודע ששלש עצמות הן. התחתון נקרא רגל והארכובה שלו היא הנמכרת עם הראש, למעלה מאותה ארכובה עצם שני נקרא שוק ובראשו התחתון של העצם השני סמוך לארכובה הם צומת הגידין ובראשו העליון של אותו העצם היא ארכובה שכנגדו בגמל ניכר שהם בולט עצם בירך הגמל, למעלה מאותה ארכובה היא עצם הקולית. ועתה נבין בנקל מאי איכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא דללישנא קמא נחתכו רגליה בעצם האמצעי בכל מקום טריפה וללישנא בתרא למעלה מצומת הגידין כשרה. וא"ת א"כ נחתכו רגליה במקום צומת הגידין שהיא טריפה יחתוך למעלה מצומת הגידין ותכשר, זה בודאי אינו דהכי שאם נחתכו רגליה מתחלה למעלה מצומת הגידין דכשרה כל שנחתכו במקום צומת הגידין מחמת שהחתך מכאיב לה באותו מקום היא נטרפת ושוב אין לה היתר כיוצא בו בטחול וכליות ואע"פ שאם נחתכו בתחלה כשרים ניקב הטחול בסומכיה טריפה. וכן לקתה בכוליא. ורבינו פסק כאן כלישנא בתרא וכן פסק הרי"ף שלא הביא לישנא קמא כלל דבגמרא מקשינן למאן דמתני לישנא קמא ואשתיק. אבל רש"י ז"ל וקצת מן הפוסקים פסקו כלישנא קמא ולדעתם כל שנחתך בעצם האמצעי טריפה בכל מקום שיחתך. ועוד נסתפק הרא"ש בארכובה עצמה ר"ל היכא דנחתך הרגל בארכובה מן הפרקים והכריע לאיסור משום דקשיא ליה דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דרישא קתני מן הארכובה ולמטה כשרה הא בארכובה עצמה טריפה ובסיפא קתני מן הארכובה ולמעלה טריפה הא בארכובה עצמה כשרה וע"כ חדא מינייהו דוקא ואידך לאו דוקא ואזלינן לחומרא. וכל זה אינו אלא בנחתך ממש או יצא העצם לחוץ אבל כל שנתפרק לבד והעור או הבשר מכסין אותו כשרה דלא גרע מעצם האמצעי דאם רוב בשר או עור חופין אותו כשרה וכן השיב הרב רבינו אשר ז"ל בתשובה:

יב נשבר העצם וכו'. פשוט שם (דף ע"ו) ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עוביו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עוביו ורוב היקפו. ורבינו ז"ל לא פירש מהו רוב עביו ומהו רוב היקפו. ונחלקו בפירושו המפרשים. רש"י ז"ל פירש דרוב עביו היינו שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט רוב העצם נגלה ורובו נכסה. ולמאן דאמר רוב היקפו עוביו של עצם לא מעלה ולא מוריד שאם רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים אפילו נהפך העצם ויצא דרך נקב קטן כשרה ואם רוב היקף הבשר שסביב השבירה אינו קיים אפילו כל בליטת רוב השבירה לנגד הבשר הקיים והרי כל חלל העצם נכסה אפ"ה טריפה. ומאן דבעינן רוב עוביו ורוב היקפו בעינן רוב עוביו נכסה שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר ושיהא רוב היקף הבשר שעל היקף השבר קיים ע"כ. ופירש הר"י רוב עוביו ורוב היקפו כעין רוב עוביה ורוב חללה האמור בגרגרת שהעצם במקום אחד [דק] ובמקום אחר גס ופעמים יצא רוב עוביו לחוץ ולא רוב חללו הלכך בעינן רוב עוביו ורוב היקפו. כתב הר"י ז"ל ומה שנמצא כתוב בספרי הרמב"ם דעור ובשר מחופה תימה הוא שאותו הלשון כבר נדחה בגמ' ואפשר דטעות סופר הוא עכ"ל: ואפילו נפל מקצת וכו'. פשוט שם מההוא עובדא דההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיניה אתא לקמיה דאביי שהייה תלתא ריגלי א"ל רב אדא בר מתנא זיל לקמיה דרבא וכו' מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן מה לי נפל מה לי איתיה: וגידין הרכים וכו'. פשוט שם הנהו גידין רכים דאתו לקמיה דרבא וכו' ומסיק תלמודא דכל מידי דסופו להקשות בתר סוף אזלינן כדפירש רש"י ז"ל:

צומת

הרדב"ז (מב"י)

עלה באי זו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש עולא א"ר אושעיא כנגדו בגמל ניכר וקי"ל כעולא מדקתני וכן שניטל צומת הגידין ואיפסיק רב יהודה:

יב נשבר העצם וכו'. שם במשנה נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ואמרינן עלה אמר רב אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו זה וזה אסור למטה מן הארכובה אם רוב בשר קיים זה וזה מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת והלכתא כרב דהא שמואל הדר ביה לגבי דרב ותניא נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו אסיקנא אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עוביו ורוב היקפו

ואסיקנא

לחם משנה

למעלה מן הארכובה ומצומת הגידים ר"ל הארכובה העליונה ואם נחתך בעצם האמצעי למעלה מצומת הגידין כשרה וכן פסק הרא"ש בהאי אוקימתא ורש"י ז"ל פסק כאוקימתא קמא ודחה הר"א סברתו בפסקיו. וכל אלו הדינים עד אומרו ובסוף אפי' נחתך וכו' הכל מבואר שם:

יב נשבר העצם וכו' אם רוב הבשר קיים וכו' מותר ואם לאו אבר אסור ובהמה מותרת. וכתבו רבינו פ"ה מהלכות שחיטה: ואם היה הבשר או העור וכו'. פסק כעולא דאמר עור הרי הוא כבשר וכתב הרא"ש טעמו וסתר אותו. ורוב עביו ורוב היקפו יש שני פירושים תוס' ורש"י ז"ל עי' שם:

והן

הגהות מיימוניות

לעיל פ"ח מהל' מאכלות אסורות ולקמן בפרק זה: [ז] אומר ר"י כי מעשה בא לפני ר"ת ונשבר העצם מן הארכובה ולמעלה וה"ר ונתקשר ונתרפא והתיר ושמא טעמא שאם היה יוצא לחוץ לא היה מתרפא ומתקשר אלא ודאי לא יצא לחוץ וכשר כה"ת והמצות:

[ח] אבל כה"ת פסק שצריך להיות רוב החפוי מבשר ומיעוט מעור אבל אם העור חופה כמו הבשר אינו מועיל דאמר עולא א"ר יוחנן עור מצטרף לבשר וכו' וכן ראבי"ה בשר"ת ואם יצא עצם דרך נקב קטן וה"ר בפנים אין מועיל אלא א"כ עור ובשר חופין רוב השבירה

אינן חשובין כבשר: יג [א]צומת הגידין הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקב במקום שתולין בו הטבחים הבהמה והן שלשה גידין לבנים אחד עבה ושנים דקים. וממקום שיתחיל והן קשים ולבנים [ס] עד שיסור הלובן מהן ויתחילו להתאדם ולהתרכך הוא צומת הגידים והוא כאורך שש עשרה אצבעות בשור: יד *ומנין גידים אלו בעוף ששה עשר גידין. תחלתן מן העצם של מטה מאצבע יתירה עד סוף הרגל שהוא עשוי קשקשים

א טור שם וע"ש בסי' נ:

השגת הראב"ד

*ומנין גידים אלו בעוף ששה עשר גידין תחלתן מן העצם של מטה. א"א זה חדוש גדול שלא שמעתי כמותו ומעולם לא בדקתי צומת הגידים אלא מן הארכובה ולמעלה כנגד צומות הגידין של בהמה ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה משם הם חיים ומפרנסים את הגוף:

מגיד משנה (מכ"י)

יג צומת הגידין וכו'. פשוט שם ואלו הם צומת הגידין רבה אמר רב אשי דאגרמא ולבר וכו' ואמרינן תמן הכי א"ר יהודה היכא דפרעי טבחי. ודע שדעת רבינו כדעת רוב המפרשים שלא נחלקו בהלמוד בענין צומת הגידין באיזה מקום הם אם הוא כלפי הבשר או כלפי הזנב שלדעת כ"ע כלפי הזנב הם ומה שאמר בגמ' רבה אמר רב אשי דאגרמא ולבר וכו' ואמרינן תמן הכי אמר רב יהודה וכו' ולרבה בר רב הונא אמר רב אשי דאגרמא ולגאו וכו' לא נחלקו כי הם כלפי חוץ או כלפי פנים אלא עיקר מחלוקתם הוא בהתחלתם ובסיומם מהיכן מתחיל כח חיותם ועד היכן מסיים כדפירש רש"י ז"ל. אבל הראב"ד השב העולם כולו כטועים ומתוך פלפולו סמך על מראות עיניו ומשמוש ידיו והלך על פירוש רש"י ז"ל וכל הנמשכים אחריו ופירש שרבה ורבה בר רב הונא נחלקו בידיעת צומת הגידין היכן הם דרבא דאמר דאגרמא ולבר סבר שהם מחוץ לעצם. ורבה דאמר דאגרמא ולגאו סבר דהם לפנים מהעצם ופסק כמ"ד דאגרמא ולגאו. וכתבו עליו קצת מהמפרשים ז"ל שאין ראוי לכתוב ראיותיו וסברותיו כי הוא למראה עיניו ישפוט ואין לסמוך על חכמתו ולהניח קבלת עמודי עולם עם היות שהרשב"א נטה לדבריו כדברי רבינו פסקו רוב המפרשים: והם שלשה גידין וכו'. פשוט שם אמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני: וממקום שיתחילו וכו'. פשוט שם רכיכי לא הוו צומת הגידין אלימי הוו צומת הגידין חוורי הוו צומת הגידין לא חוורי לא הוו צומת הגידין: והם באורך שש וכו'. פשוט שם וכמה אמר אביי ארבעה בטדי בתורא ופירש רש"י ארבעה אצבעות נמצא שהם ששה עשר:

יד ומנין הגידין וכו'. פשוט שם בעופי שתסר חוטי הוו וכו'. והוי יודע שיש שנמצא בקצת נוסחאות בדברי רבינו שצומת הגידים בעוף הם ברגל במקום הקשקשים שהוא ט"ס וכן שלח רבינו בתשובה לחכמי פורבינלא וכתב שמעולם לא עלה על דעתו כן אלא צומת הגידין במקום שהם בבהמה הגידים הם בעוף:

בהמה

כסף משנה

לרבותא נקט שאע"פ שסופן להקשות נימנין עליהם ולר"ל טעמא יהיב דמשום דסופן להקשות אין נימנין עליהם:

יג צומת הגידין הן בבהמה ובחיה וכו'. שם (רבה אמר רב אשי דאגרמא ולבר) רבה בר רב הונא אמר רב אשי דאגרמא ולגיו רבה בריה דרבא בר רב הונא אמר רב אשי דעילוי ערקומא יתיב ההוא מדרבנן קמיה דר' אבא וקאמר דערקומא גופא א"ל ר' אבא לא תליתו ליה הכי אמר רב יהודה היכי דפרעי טבחי והיינו דרבה בריה דרבה בר רב הונא אמר רב אשי אמר רב יהודה אמר שמואל צומת הגידין שאמרו מקום שהגידים צומתין ועד כמה א"ל ההוא מדרבנן ור' יעקב שמיה וכו' אמר ותנו שמואל צומת הגידים שאמרו מקום שהגידים צומתים בו וממקום שצומתים עד מקום שמתפשטים וכמה אמר אביי ארבעה בטדי בתורא בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידים בליעי לא הוו צומת הגידים אשוני הוו צומת הגידים רכיכי לא הוו צומת הגידים אלימי הוו צומת הגידים קטיני לא הוו צומת הגידים חוורי הוו צומת הגידים (לא חוורי לא הוו צומת הגידים) מר בר רב אשי אמר כיון דזיגי אע"ג דלא חוורי. ופירש"י אלו הן צומת הגידים מהיכן מתחיל והיכן כלה כח חיות הגידים. דאגרמא ולבר משיוצאין צומת הגידים מן העצם ומהלכין בבשר שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות והגידין אדוקים בו וממקום שמתפרשים ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהם צומתין וקשורים השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפשטים ומתפצלין זה מזה כדמפרש לקמן. דאגרמא ולגיו אין נקרא צומת הגידים אלא מקום אדיקתם בעצם ממקום שנאדקים בו עד הפרק. דעילוי ערקומא עצם קטן הוא המחבר את הפרקים ומה שיש מן הגידים למעלה ממנו עד מקום שמתפשטים קרי צומת הגידין וכל מקום שיחתכו שם טריפה והאי שעורא נפיש מכלהו שמתחיל מיד מן הערקום ולמעלה והוא למטה מסוף העצם ואם נחתך בין עצם האמצעי להוצו ערקום טריפה. דערקומא גופיה נחתכו גידין כנגד הערקום עצמו. לא תליתו ליה דמחמיר טפי. דפרעי טבחי במקום שפותחים הטבחים להפרים הבשר מהעצם כשמנקרים אותו לינקארו"ן ורוצים ליטול אותם גידים והיינו מעילוי ערקומא ל"א כשמפשיטין הבהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים. צומתים מחוברין יחד ונראים כגיד אחד. ועד כמה ארכו של צומת. ארבעה בטדי ד' אצבעות. בליטי קודם שיבלעו בתוך הבשר. אשוני קשים. רכיכי לאחר שנכנסים לבשר נעשים רכים. דזיגי צלולים קלרי"א לבנים קצת. וכתב רש"י לקמן כיון דלא איתפרש הלכה כמאן נקטינן כדברי המחמיר שבכלן שאמר מעילוי ערקומא וכן פסק הרי"ף וכתב רבינו ירוחם שערקום הוא עצם שמשחקים בו התינוקות. ומ"ש רבינו שצומת הגידים למעלה מן העקב משמע לי שהוא כדברי רש"י והרי"ף כי הוא ז"ל מפרש היכא דפרעי טבחי במקום שתולים בו הטבחים הבהמה ועקב קורא לארכובה הנמכרת עם הראש ושינה לקרותה עקב כדי לכלול מקום עילוי ערקומא לגד צומת הגידים. ופסק רבינו דלא כמר בר רב אשי דאמר כיון דזיגי וכו' וכן פסקו ר"ח והרי"ף. ומ"ש רבינו שהם ג' גידים אחד עבה ושנים דקים, שם. ומ"ש וממקום שיתחיל והם קשים ולבנים וכו' כבר נתבאר. ומ"ש והוא באורך ט"ז אצבעות בשור, רבינו מפרש ד' בטדי שאמרו ט"ז אצבעות שכל בטדא היא ארבע אצבעות כמו שפירשו הרי"ף והרשב"א גבי אלחולת שניקבה והתוס' גבי שיעור תרבץ הוושט וכתב הרשב"א בתשובה שנראין דברי רבינו שאילו כפירש"י הלא נראה לעין שהם מתפשטים אפילו בדקה יותר מארבע אצבעות ואע"פ ששיעור י"ו אצבעות בשור נראה כשיעור ארוך אינו מוחש לעין כשיעור ארבע אצבעות ועוד שקבלת הגאונים תכריע ור"ח כן כתב כי כך קבל מרבותיו דבטדא היא ד' אצבעות וראוי לסמוך עליהם עכ"ל:

יד ומ"ש ומנין גידים אלו בעוף י"ו גידין. שם בגמרא. ומ"ש תחלתן מן העצם של מטה מאצבע יתרה עד סוף הרגל שהוא עשוי קשקשים. כתב הראב"ד א"א זה חידוש גדול שלא שמעתי כמותו וכו'. ורבינו ירוחם ואורחות חיים כתבו שטעות הוא שנפל בספרים שכל טריפות שמנו בבהמה כנגדן בעוף וכן שלח הוא ז"ל לחכמי פרובינלא מעולם לא כתבתי זה טעות בספרים הוא. והרשב"א כתב בתשובה שמשמע שרבינו חזר בו והסכים דמקום צומת הגידים בעוף כמו בבהמה וכתב עוד הרשב"א שיעור צומת הגידין בעוף מסתברא שהשימן בהן כאותם סימנים האמורים בדקה לפי שבדקה לא נתן קצבה לשיעורין אלא נתן סימנים בגופן בעוביין ובמראיתן והם הם הסימנים בשל עוף ג"כ:

בהמה

הרדב"ז (מכ"י)

ואסיקנא נמי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן מה לי נפל מה לי איתיה ואסיקנא דגידין אינם כבשר דהא דאמר ר' יוחנן גידין שסופן להקשות נמנין עליהם בפסח הדר ביה ר' יוחנן לגבי ר"ל ואמר לו אל תקניטני בלשון יחיד אני שונה אותה:

יג צומת הגידין וכו'. שם במשנה וכן שניטל צומת הגידין ואמרינן עלה אמר שמואל צומת הגידין שאמרו מקום שהגידין צומתין וממקום שצומתין עד מקום שמתפשטין וכמה אמר אביי ד' בטדי בתורא בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידין בליעי לא הוו צומת הגידין אשוני הוו צומת הגידין רכיכי לא הוו צומת הגידין אלימי הוו צומת הגידין קטיני לא הוו צומת הגידין חוורי הוו צומת הגידין לא חוורי לא הוו צומת הגידין. ורבינו תפס שני סימנים. חד אלימא ותרי קטיני איפסיק אלימא אזדא רוב בנין וכו' מר בר רב אשי מתני לקולא איפסיק אלימא הא איכא רוב מנין איפסיקו קטיני הא איכא רוב בנין והכי קיי"ל:

יד ומנין גידין אלו בעוף וכו'. שם בעוף שיתסר חוטי הוו איפסיק חד מינייהו טרפה ואמר רב יהודה אמר רב צומת הגידין שאמרו ברובו מאי ברובו ברוב אחד מהן ודוקא בעוף אבל בבהמה אפי' נפסק אחד מהם כולו כברה כדאמרו לעיל ואם נחתכו רוב שנים בבהמה טרפה דבכל דוכתא רובו ככולו: תחלתן מן העצם וכו'. חזר בו רבינו מזה ותחלתן מסוף הרגל הנעשה קשקשים קשקשים. ובעל מגדל עוז לא שמע החזרה:

בהמה

לחם משנה

יג והן קשין ולבנים וכו'. שם הזכיר בגמ' ארבעה סימנים בליטי אשוני אלימי חוורי ורבינו כתב השנים מהם ולא חש להזכיר השנים האחרים דדי באלו ומה שאמר לבנים אפשר דפסק דלא כמר בר רב אשי דאמר הכא כיון דזיגי אע"ג דלא חוורי וכו' כלומר דלבנים קצת סגי וטעמא כדכתבו התוס' ורבינו חננאל פסק דאית לן שיטה בכולי גמרא בר ממיפך שבועה וחיורי והיורי היינו הך דהכא ואפשר דפסק כמר בר רב אשי וכדעת רש"י ז"ל וז"ש אח"כ ויתחילו להתאדם דמשמע בכל זמן שהם לבנים קצת סגי:

יד תחילתן מן העצם וכו'. הר"א ז"ל כתב בהשגות דצומת הגידים הוו בעוף במקום שהם בבהמה וכתב ואמת הוא שהם יורדים למטה וכו' כלומר אע"פ שהם יורדים ומתחזקים בארכובה משא"כ בבהמה מ"מ מהמקום אשר למעלה בארכובה הם חיים ומשם מפרנסים לגוף:

נטולה

הגהות מיימוניות

[ס] חשכירה כן פר"ש: [ע] ודלא כמר בר רב אשי וכן פר"ח ורב אלפס כדפר' בהלכות שוחטין ונשען פרק שביעי ופ"א אבל רש"י פסק כאן כמר בר רב אשי וכתב דבשל תורה הלך אחר המחמיר ומעילוי ערקומא עד מקום שמתפשטים הוו צומת הגידין ע"כ:

מגדל עוז

ומנין גידין אלו בעוף ששה עשר גידין תחלתן מן העצם שלמטה מאצבע יתירה עד סוף הרגל שהוא קשקשים קשקשים: כתב הראב"ד ז"ל זה חדוש גדול שלא שמעתי כמוהו וכו': ואני אומר לא ראינו אינה ראיה אך אמנם כי גם אנחנו לא שמענו ולא קבלנו אלא כפירש"י ז"ל וגם רבותינו בעלי התוס' כן הסכימו וגם לא החזיקו עלינו לבדקן מפחד בקיאותם בענותנותן ואנחנו בספרד בעוף הורגלנו כישיבתנו על פי קבלתנו לבדקן למראית עינינו מאדוני אבי זלה"ה אשר קבל מרבותיו ואבותיו הראשונים נ"ע ולגייר בדיקתן בכתב א"א וגם דברי ר"מ ז"ל קבלה מפה אל פה שיש ומעתה רב לו בכל מקום השומע ישמע והחדל יחדל:

קשקשים קשקשים: **טו** [א]בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין טריפה. ואל תתמה ותאמר כיצד תחתך למעלה מצומת הגידים והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה כמו שביארנו ואם נחתך למטה מצומת הגידים אסורה. שבטריפות תחתך מכאן ותחיה ומיכן ותמות. ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידין שחתיכתן מכלל הטרפות כמו שיתבאר: **טז** נטולה כיצד. שלשה איברים הן שאם ניטלו טריפה ואע"פ שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון. ואלו הן צומת הגידים. והכבד. ולחי העליון:

יז * [ב]וכבר ביארנו שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום צומת הגידים לא נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין. לפיכך אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קיימת [י] טריפה שהרי ניטלה צומת הגידים: **יח** [ג]נחתך בבהמה האחד העבה לבדו מותרת. שהרי נשארו שנים. נחתכו השנים הדקין מותרת שהרי האחד העבה גדול שניהן והרי לא ניטל כל הצומת [כ] אלא מיעוטה. נחתך רובו של כל אחד מהן טרפה ואין צריך לומר שנחתכו כולן או ניטלו כולן: **יט** ובעוף אפילו נחתך רובו של *(כל) אחד מן הששה עשר טרפה: **כ** [ד]ועוף שנשתברו אגפיו

*כס"א ליט:

השגת הראב"ד

*וכבר ביארנו שהבהמה וכו'. א"א זאת האומנות לא עלתה לו כהוגן בכאן שיחשב חתוכת הגידים בנטולה ומה בין חתוכה לפסוקה והוא סבור שניטל צומת הגידין הוא שנחתכו ולפיכך מנה אותן בנטולה ולא דקדק יפה אלא אם רצה למנותה בנטולין יאמר שאם לא נחתכו אלא שנעקרו מן הארכובה ונקפלו מעל העצם עד למעלה טריפה ולפיכך אמר וכן שניטל צומת הגידין ולא אמר שנחתך, שמעה עמי בינה זאת, עכ"ל:

א טור שם סי' נה: ב טור שם סי' מו סמ"ג עשין סג: ג שם וע"ש: ד טור שם סי' נג:

כסף משנה

טו בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידים טרפה. מבואר בגמרא שם. ומ"ש ואל תתמה ותאמר וכו' עד ומכאן ותמות, שם בגמרא. ומ"ש ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה וכו' נראה שזו טענה אחרת לומר שאין כרפיות אלו ממין אחד עד שיקשה לך היאך אפשר שאם תחתך למעלה מותרת ואם תחתך למטה אסורה שזו לא נאסרה מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידים:

טז נטולה כיצד וכו' וכבר ביארנו שהבהמה שנחתך רגלה וכו' שהרי ניטלה צומת הגידין. בפ' בהמה המקשה שנינו שאם ניטל צומת הגידין טריפה ובגמרא אמרו שאם נחתך צומת הגידים טריפה ואע"פ שהיה ראוי לכוללו אצל פסוקה סובר רבינו שמאחר שבמשנה לא שנו אלא שניטל משמע דכי נחתך לא נאסר אלא מטעם שניטל דכשנחתך הוי כניטל ולפיכך כללו בדיני נטולה: וכתב הראב"ד א"א זאת האומנות לא עלתה בידו כהוגן בכאן וכו'. כלומר הוא משיג על רבינו שהיה לו לכלול נחתכו צומת הגידים בדיני פסוקה ואומר שרבינו סבור שכששנינו שניטל צומת הגידים היינו שנחתך ומדאפקוה בלשון ניטל משמע דמטעם נטולה אסרוהו ומשיג עליו שלא דקדק יפה שאם רצה למנותה בנטולין היה לו לומר דניטל היינו שלא נחתכו אלא שנעקרו מן הארכובה וכו' ומשמע לי שאע"פ שנעקרו מן הארכובה ונקפלו מעל העצם עד למעלה אם עדיין הם יונקים מהגוף כשרה לכ"ע ולא אמר הראב"ד דטריפה אלא לדברי רבינו שסובר שניטל היינו נחתך מוטב היה לפרש דניטל היינו שנעקרו מן הארכובה וכו':

יח נחתך בבהמה האחד העבה לבדו וכו'. שם (דף ע"ו:) אמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי הוו חד אלימא ותרי קטיני איפסיק אלימא אזדא רוב בנין איפסיקו קטיני אזדא רוב מנין מר בר רב אשי מתני לקולא איפסיק אלימא הא איכא רוב מנין איפסיקו קטיני הא איכא רוב בנין ופסקו הרי"ף והרא"ש והרשב"א הלכה כמר בר רב אשי דהא קי"ל כמר בר רב אשי בכולי גמרא בר ממיפך שבועה ואודיתא. ומ"ש נחתך רובו של כל אחד מהם וכו' שם א"ר יהודה אמר רב צומת הגידים שאמרו ברובו מאי רובו רוב אחד מהם וכו' ופירש"י אם נפסק רובו של אחד מהם טריפה ואיכא דאמרי מאי רובו רוב של כל אחד ואחד כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי תלתא הוו הא איכא תלתא דכל חד וחד מסייע ליה לרבנאי דאמר רבנאי אמר שמואל צומת הגידין שאמרו אפי' לא נשתייר אלא כחוט השרבל (כשרה). ופסק רבינו כרב באיסורי וכלישנא בתרא ואע"ג דפסק כמר בר רב אשי דמכשר אפי' בנחתך לגמרי רוב בנין או רוב מנין י"ל דהא גריע שלא נשתייר שום אחד מהם שלם. ומ"ש ובעוף אפי' נחתך אחד מהששה עשר טריפה, שם בשפות שיתסר חוטי הוו אי פסיק חד מנייהו טריפה וכתב רבינו דאפי' ברובו מיטרפא דכיון דבעופא מחמרינן ולא מכשרינן אפי' ברוב מנין ורוב בנין אלא אפי' בחד טרפינן הדרינן לכללין דרובו ככולו וכתב הר"ן שכן נראה לו:

כ ועוף שנשתברו אגפיו מותר וכו'. משנה ס' א"ט (דף נ"ו):

מגיד משנה (סכ"י)

טו בהמה שנחתכו וכו'. פשוט שם ומי איכא מידי דאילו מדלי פסיק ליה וחיה מתתי פסיק ליה ומיתה אמר רב אבי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרים בטריפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וחיה:

טז נטולה כיצד וכו'. פשוט שם וכן שניטל צומת הגידים:

יח נחתך בבהמה וכו'. איכא תרי לישני לישנא קמא איפסיק אלימא הא אזלא רוב בנין אפסיקו קטיני הא אזלא רוב מנין ולישנא בתרא לקולא איפסיק אלימא הא איכא רוב בנין איפסיקו קטיני הא איכא רוב מנין ופסק רבינו כלישנא בתרא וכן פסק הרי"ף ובעל התרומות פסק בשם רש"י כלישנא קמא להומרא ולא נתחוור בעיני המפרשים: נחתך רובו של כל אחד וכו'. פשוט שם אמר רב יהודה אמר רב צומת הגידים שאמרו ברובו מאי רובו רוב אחד מהם כי אמריתה קמי שמואל א"ל מכדי ג' הוו וכו' ואיכא תרי לישני ללישנא קמא אפילו בחד דאיפסיק טריפה ואתא שמואל למימר דהא קיימי תרי וללישנא בתרא מאי רובו רוב כל אחד ואחד ושמואל פליג דאפילו רוב כל אחד ואחד כשר. ללישנא קמא ודאי ליתה דהא אוקימנא דאפילו נפסק אלימא כשר. וללישנא בתרא הרי"ף פסק כשמואל משום דרבינא אמר הכי משמיה דשמואל צומת הגידין אפילו לא נשתייר בה אלא כחוט השרבל כשרה. ואין כן דעת רבינו אלא לפסוק כרב דאם נפסק רוב כל אחד ואחד טריפה. והדין עמו דהאי רבנאי משמיה דשמואל ורב אמרה והויא לה פלוגתא דרב ושמואל והדר לכלל דמסרי בידנא היכא דפליג רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי. וא"כ כל שנפסק רוב כל אחד טריפה דהא אזיל רוב בנין ורוב מנין. וה"ה דנפסק אלימא ורובא דחד קטינא דטריפה:

יט ובעוף אפילו לא נחתך וכו'. פשוט שם בעופא שיתסר הוו איפסיק חד מנייהו טריפה:

כ ועוף שנשתברו וכו'. פשוט במתניתין דפ' א"ט (דף כ"ז:) גבי אלו כשרות בעוף שנשתברו גפיה. וממה שכתב רבינו כבהמה שנחתכו

כבד

הרדב"ז (מכ"י)

טו בהמה שנחתכו רגליה וכו'. שם ומי איכא מידי דאי מדלי פסיק ליה וחיה מתתי ופסיק ליה ומתה אמר רב אשי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה:

כ ועוף שנשברו אגפיו וכו': ולא חילק בין אם נשברו בקרוב לגופה או ברחוק ומ"מ יש לחוש לדברי האומרים שאם נשבר סמוך לגוף יש לחוש שמא ניקבה הריאה דומיא דשמוטה ואין אנו בקיאין בבדיקת ריאת העוף לפי שהיא טמונה בין הצלעות:

כבד

לחם משנה

טז נטולה כיצד שלשה איברים וכו'. כתב רבינו אלו השלשה בכלל נטולה מפני שאין בהם דין נקב ולא דין חסרון וכל מה שיש בהן דין נקב בכלל נקובה הוי הכל, אם ניקב פסול ה"ה ניטל כמו שכתב רבינו למעלה. ומ"ש אע"פ שאין בהן דין נקב קשה דהא בכבד יש בו דין נקב במזרקים כמ"ש רבינו לעיל שהם במשהו ובשלמא בלחי ובצומת הגידין לא הוי במשהו וי"ל דמ"מ אין בו דין נקב דבשר שהוא במשהו כמו בריאה: נטולה כיצד וכו'. הר"א ז"ל בהשגות השיג שלא היה לו למנות נחתכו הגידין בכלל נטולה אלא בכלל פסוקה דמה דין חתוכה לפסוקה ולא היה לו למנות אלא ניטלו הגידין כלומר שניטלו כל צומת הגידין שנעקרו מן הארכובה ונקפלו מעל מקומם עד למעלה וזה נקרא ניטל ועל זה אמרו במשנה ניטלו צומת הגידין אבל נחתכו לא הוי בכלל נטולה ע"כ. ורבינו בכאן הוא סבור ומנה כאן נחתך ומשם יוצא ניטל שכן כתב למטה אין צ"ל שנחתכו כולן או ניטלו כולן. ונראה דהר"א ז"ל אינו מכחיש הדין כלל דהיכא דנחתכו אע"פ שלא ניטלו טרפה דהא אמרו שם איפסיק אלימא הא איכא רוב מניין וכו' איפסיקו קטיני וכו' משמע דאי איפסיק כולהו טרפה והיינו נחתך וא"כ קשה לדברי הר"א ז"ל למה אמרו במתני' וכן שניטלו ליִשמעינן רבותא דאפי' נחתך וע"ק לפי סברתו מה הקשה בגמ' עולא לרב יהודה דאמר ארכובה הנשברת עם הרגל אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידין נימא דלמעלה קתני ארכובה וצומת הגידין וכיון דאיכא תרוייהו בנחתך לבד סגי אבל בצומת הגידין לחודייהו בעינן ניטל ובנחתך לא סגי וצ"ע:

יח נחתך רובו של כל אחד מהן וכו'. שם פסק כלישנא בתרא דרב וצ"ל דהכי קאמר רוב של כל אחד מהחוטין שנטרף בהן ד"ת אם נפסק העב ונחתך רוב אחד מהקטיני או נפסקו הקטיני ונחתך רוב העב אבל אין לפרש שצריך שיפסקו רוב השלשה דהא בשנפסקו רוב הב' והוא הא' גדול והאחד קטן לא נשאר שם לא רוב מנין ולא רוב בנין וכן נראה שם מדברי הרא"ש ז"ל שמפרש כך עם היות שלשונו שם מגומגם וצ"ע:

כבד

מגדל עוז

בהמה שנחתכו רגליה עד שהרי ניטלו צומת הגידין: כתב הראב"ד ז"ל זאת האומנות לא עלתה לו כהוגן בכאן וכו': ואני אומר בינותי בסופרים ובספרים פ' בהמה המקשה וכן בפירש"י ז"ל וכן שניטלה צומת הגידין שנחתכו כדברי ר"מ ז"ל וגם רבותינו בעלי התוס' כן הסכימו ולפיכך זכה ר"מ ז"ל באומנותו ומפי רבותינו נ"ע הייתה קבלתו וכן קבלנו אנחנו מפי רבותינו ז"ל וכך שמענו ואף כי רש"י ז"ל ורבותינו בעלי התוס' ז"ל חלקו בעניני זה הפסק בדבר זה לא חלקו: נחתך בבהמה האחד העבה עד האחד מהששה עשר טריפה. פרק בהמה המקשה: ועוף שנשתברו אגפיו עד ויראה לי שהיא אסורה. פרק א"ט (דף נ"ז):

הגהות מיימוניות

[י] וכן פר"ש ואע"ג דעולא פליג על זה וגם לרב יהודה איכא לישנא אחרינא דמיקל מ"מ הלכה כן מדלא אשכחן דהדר ביה רב יהודה יש לנו להחמיר וכן פסק סה"ת משמו אבל ר"י אלפס פסק כלישנא קמא דאין נחתכו רגליה פסולה אלא למעלה מן הארכובה ועוד דרב פפא דהוא בתראה מתני מילתא דרב כמו שאמרו עולא וכן כתב בספר המצות שפסק רבינו יהודה ור"י בר אשר העיד על ר"י בר יהודה שהורה כן הלכה למעשה והתיר: [כ] אבל רש"י וספר התרומה והמצות פסקו דכיון דלא איתמר הילכתא כמאן בשל תורה הלך אחר המחמיר ופסקו כלישנא דפסיל אפילו נפסק רק רוב אחד ע"כ:

אגפיו מותר. [ג] כבהמה שנחתכו ידיה: **כא** כבד שניטלה כולה טרפה. ואם נשתייר ממנה כזית במקום שהיא תלויה בו וכזית במקום מרה הרי זו מותרת. *נידלדלה הכבד והרי היא מעורה בטרפש שלה מותרת. ניטל ממנה מקום שהיא תלויה בו ומקום המרה ואע"פ שהשאר קיים כמו שהוא טרפה: **כב** נשאר בה כזית [מ] במקום מרה וכזית במקום שהיא תלויה בו כשרה. אבל היה מפוזר מעט בכאן ומעט בכאן או שהיה מרודד או שהיה ארוך כרצועה הרי זו ספק ויראה לי שהיא

א שם:

מגיד משנה (סכ"י)

שנחתכו ידיה אנו לומדין דדעתו להתיר בכל ענין שהיה ובכל מקום כיד הבהמה שהיא כשרה לגמרי:

כא כבד שניטלה וכו'. פשוט שם במתניתין דמ"ט (דף מ"ב) ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום ותנן נמי במתניתין דאלו כשרות (דף נ"ד) ניטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית ואמרו בגמ' דא"ר זירא כזית שאמרו במקום מרה רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה אמר רב פפא הלכך בעינן כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה: נדלדלה הכבד וכו'. בעיא דר' זריקא ופסקו דיותרת: ניטל ממנה מקום שהיא תלויה בו וכו'. דקדק זה מהאי בעיא דר' זריקא מר' אמי ומעורה בטרפשא מהו א"ל דלדול זה איני יודע מהו אי למ"ד במקום מרה הא איכא אי למ"ד במקום שהיא חיה הא איכא נראה מכאן שאם נדלדלה במקום מרה ובמקום חיותה דכשרה:

כב אבל אם היה מפוזר וכו'. בעיות דר' ירמיה

כסף משנה

כא כבד שניטלה כולה טריפה ואם נשתייר ממנה כזית וכו'. ריש פ' א"ט (דף מ"ב) שנינו ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום ובגמ' (דף מ"ו) הא נשתייר הימנה כלום כשרה אע"ג דלא הוי כזית והא תנן ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית כשרה אמר רב יוסף הא ר' חייא הא ר"ש בר רבי וכו' אמר (רבי זירא) וכו' כזית שאמרו במקום מרה רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה אמר רב פפא הילכך בעינן כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה ופירש"י דמקום שהיא חיה שהכבד חיה ממש דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות: נידלדלה הכבד והרי היא וכו'. שם בעיא דאיפשיטא ופירש"י נדלדלה נעקרה במקומות הרבה ומעורה בטרפשין כאן מעט וכאן מעט וכולה קיימת: ניטל ממנה מקום שהיא תלויה בו וכו'. הכי משמע ודאי דכיון דהני תרי זיתי עיקר חיותה אם ניטלו הרי ניטל חיותה ואע"פ שנשתייר כל שאר הכבד לאו כלום הוא:

כב נשאר בה כזית במקום מרה וכו' אבל היה מפוזר וכו'. שם בעיי דלא איפשיטו ויש לתמוה על רבינו למה הולך לומר שהיא אסורה אמו עד השתא לא ידעינן דספיקא דאורייתא לחומרא ועוד למה תלה הדבר בירא לי כאילו הוא דבר שאינו מוסכם אלא למראה עיניו ישפוט והלא אין חולק בדבר דספיקא דאורייתא לחומרא. וכ"ל משום דמדינא לא בעינן שישתייר אלא כזית אחד ומשום דמספקא לן אי בעינן דלהוי במקום חיותא אמר רב פפא דבעינן תרוויהו וכיון שכן איכא למימר דהני בעיי לא הוו אלא כשהני הזיתים מתלקטים וכו' אבל כשזית אחד קיים שלם והאחר מתלקט וכו' כשרה היא משום דהוי ספק ספיקא ספק אם הזית שצריך שישתייר הוא אותו שהוא קיים שלם ואת"ל שאינו זה אלא האחר שמא מתלקט וכו' דינו כשלם או שמא אף שאחד מהזיתים שלם ושני מתלקט וכו' איבעיא להו ולכך כתב מפוזר מעט בכאן ומעט בכאן וכו' ה"ז ספק כלומר עלה בתיקו. ויראה לי שהיא אסורה כלומר אפי' אחד מהזיתים שלם והאחר הוא מתלקט וכו' וטעמו משום דא"כ לא הוו שתקי בגמ' מלפרושי דהך בעיי לא הוו אלא כששני הזיתים מתלקטים וכו':

לחי

הרדב"ז (סכ"י)

כא כבד שניטלה וכו'. שם במשנה ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום ותנן ניטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית כשרה ואיפליגו בה אמוראי והלכתא דבעי כזית וכזית שאמרו במקום מרה רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה אמר רב פפא הילכך בעינן כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה בעי ר' ירמיה מתלקט מהו כרצועה מאי בעי רב אשי כזית מרודד מהו תיקו. וכתב רבינו ויראה לי שהיא אסורה. וא"ת כיון דסלקא בתיקו ואיסור תורה פשיטא שהיא אסורה. וי"ל שנתכוין רבינו לומר שלא נפרש הבעיות בא"ל דכרצועה גרע ממתלקט ומרודד גרע מכולהו וה"א דתיקו לא קאי אלא אמרודד קמ"ל דאכולהו קאי ובכל גוונא הוי ספיקא ואסור ומזה הטעם הכניס רבינו בעיית רב אשי מרודד בין מתלקט ובין כרצועה להשמועינן דתיקו קאי נמי אדרצועה דכלם שוין ויש בהם ספק: נידלדל הכבד וכו'. שם בעיא ואמרו עלה דילדול זה איני יודע מה הוא אי למ"ד במקום מרה הא איכא אי למ"ד במקום שהיא חיה הא איכא והדבר ברור כיון שחיות הכבד במקום מרה ובמקום חיותה אם ניטל אלו המקומות אע"פ שהשאר קיים טרפה:

לחי

לחם משנה

כא כבד שניטלה כולה וכו'. שם (דף מ"ו) אמרי' דבעינן כזית במקום מרה וכזית במקום היותה עוד שם בעי ר' ירמיה מתלקט מהו כרצועה מהו בעי רב אשי כזית מרודד מהו תיקו בעי מיניה רבי זריקא מרבי אמי נדלדלה הכבד ומעורה בטרפשין מהו אמר ליה דלדול זה איני יודע מהו אי למ"ד במקום מרה הא איכא אי למ"ד במקום שהיא חיה הא איכא ע"כ. וכתב כאן רבינו שנראה לו שהיא אסורה. ויש לדקדק דכל ספק דאורייתא הוא לחומרא ולמה לו לומר כאן נראה לומר דאסורה ועוד קשה שראיתי בדברי רבינו שינוי בספקות אלו דגבי גלודה לקמן בפ' ט' גבי אם ניטל ברוחב סלע וכו' כתב נ"ל שמתירין אותה וגבי גלגולת שנחבס רוב גובהו ורוב היקפו בפ"י כתב ויראה לי שאוסרין אותה וגבי הומרך המוח ונשפך וכו' ואם אינו יכול לעמוד מפני כבדו כתב הרי זו ספק ולא ביאר שם אם להיתר אם לאיסור והרא"ש ז"ל השיג על רבינו גבי גלודה שהיה לו לפסוק לחומרא ובספקות שפסק לחומרא גם כן קשה שלא היה צריך לפסוק כן דפשיטא הוא כדטריפות. ולבאר כל זה נ"ל שרבינו סבירא לנו שרש אחד בכל הלכות אלו שכתב שם שמאחר שאין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה לפיכך יש להחמיר בספיקה ושאר שבעה מיני ספקות שבהן הללמ"ת יש בהן מיני ספקות מותרין כלומר שיש קצתם שראוי להחמיר בהם וקצתם ראוי להקל בהן ונראה טעמו דבאלו השבעה אין ראוי להחמיר בהם כשל תורה ממש עד שנאמר שכל בעיא שנשארה בתיקו בגמרא דיינינן לה לחומרא כיון שאינם מפורשים בתורה כדרוסה וגם אין ראוי להקל בהם כשל דבריהם ולומר דכל ספק שיסתפק דיינינן לקולא כיון שהם הלכה למשה מסיני והם נכללים בתורה שהרי הטרפה האמורה בתורה היא נוטה למות ודבר הכתוב בהווה ולכך עשה רבינו כעין פשרה ביניהם ואמר כשהספק יש סברא לאחד מן הצדדים מן הבעיא לנטותו לחומרא דיינינן ליה לחומרא אע"ג דבגמ' נשארה בתיקו הבעיא מ"מ כיון דהוי במקצת דומה לשל תורה ויש סברא לנטות לחומרא דיינינן להומרא וכשיש סברא לנטות לקולא אע"ג דהיא נשארה בתיקו דיינינן לה לקולא כיון דדומה במקצת לדרבנן שאינם מפורשים בתורה וכשאין שום צד לנטות לא לקולא ולא לחומרא לא ידע רבינו מה ידון ביה וכתב הרי זה ספק ולא ביאר הדברים כלל. זהו כלל הענין ועתה אבאר הדברים על פרטן בפ' ז' גבי נמצאת כתריות של דקל שזה הוא ספק בגמרא כדפרישית לעיל כתב רבינו אוסרין אותה מספק וביאר טעמו שיש סברא לצד הא' לנטות להומרא וזהו שכתב שזה קרוב למראה האיסור ובפ' ח' גבי ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר הריות של דקל שגם זו ספק בגמרא כמו שביארתי למעלה כתב שם רבינו שאוסרין אותו מספק וביאר שם גם כן טעמו ואמר שזה תוספת מגונה בגופה ושמא התוספת בגוף וכו' הרי שיש שם סברא לנטות לחומרא וכאן כתב ויראה לי שאוסרין וכו' אע"פ שלא מצא שום סברא לצד מן הצדדין כתב שיראה לו שאוסרין ונראה טעמו מפני דשם בעי ר' זריקא נדלדלה כבד והיא מעורה בטרפשין וכו' ומדאיבעיא ליה הא ולא איבעיא ליה היכא דניטל כל הכבד ולא נשאר כי אם כזית במקום מרה וכזית במקום חיותה ואיתו הכזית הוא מדולדל שהוא מתלקט דבעי ר' ירמיה משמע דפשיטא ליה ודאי דהתם אסור ולא איבעיא ליה בכאן אלא מפני שכל הכבד קיים והוא מדולדל ולכך כיון דפשיטא ליה לר' זריקא פסק רבינו לאיסורא דמתלקט וה"ה ברצועה ובמרודד דדמו להדדי קלא ובפ' ט' גבי חוט השדרה שאינו יכול לעמוד מפני כבדו לא מצא שם שום צד ושום ראיה לאחד מן הצדדין לכך כתב הרי זה ספק ולא ביאר כלל וכיון דנסתפק לו לכך לא מנה אותה בע' טרפיות אבל הסיא דנפוחה ועומדת כתנה בשמנים טרפיות אע"פ שהיא ספק כיון שנראה לו טעם לאסור וגבי גלודה כתב שיראה לו שמתירין אותה מפני שראה רב ור' יוחנן דאמרו שם דכל העור מגיל בגלודה דהא הרא"ש ז"ל השיג עליו דהיה לו לפסוק דמותר וכיון שראה אלו רב ור' יוחנן שמקילים לכך הקל בספק אף ע"פ שלא מצא סברא לנטות לקולא ולכך כתב שמתירין אותה וגבי גלגולת בפ"י כתב שאוסרין אותה אע"פ שלא מצא סברא לחומרא מפני שאמרו גלגולת שנחבסה ברובה דמשמע דבחד רובא סגי ולא בעינן תרי רובי גם הכה הכולל משמע רובא שהוא אפי' רוב אחד ולכך כתב שאוסרין אותה. וכזה עלו דברי רבינו כהוגן ונתבאר מ"ש בפ"ה ושאר שבעה מיני ספיקות יש בהן ספיקות מותרין כמו שיתבאר כלומר הספיקות שיש בהן שום סברא או ראיה לנטותה לקולא: ניטל ממנה מקום שהיא תלויה וכו' ואע"פ שהשאר קיים טרפה. זה לא נתבאר בגמ' אבל ראיתי גבי גלודה שם (דף נ"ה) דבעי התם ניטל ראשי פרקים וכולו קיים וכו' ואסיק בתיקו ומשמע דהיכא דמיטלו כולהו ראשי פרקים ומקום טיבורו ורוחב סלע על פני כל השדרה דפשיטא דטרפה ולכך הוא הדין הכא דניטל מקום מרה ומקום חיותה טרפה אבל היכא דניטל מקום מרה לבד או מקום חיותה לבד אפשר דהוי ספק ומתירין אותה כגלודה ואפשר דהוי טרפה ונראה הטעם מדאיבעיא לן בגלודה הכי שיש להקל יותר מכזית במקום מרה כדפרישית דהכא יש סברא להקל שהרי רב ור' יוחנן מקילים כדפרישית ולא איבעיא לן בכי האי גוונא גבי כזית במקום מרה וכו' כלומר ניטל כל הכבד וכזית במקום מרה וכזית במקום חיותה קיים מהו משמע דדוקא הכא גבי גלודה איכא למיבעי הכי אבל גבי כבד דאיכא סברא טפי לאסור כדפרישית פשיטא ליה דאסורה ולכך כתב רבינו שהיא אסורה בכל גוונא אפי' שלא ניטל אלא כזית במקום מרה לבד זה נ"ל טעמו ז"ל:

לחי

הגהות מיימוניות

[ג] אבל אם נשבר גפו קרוב לגוף ממש חיישינן שמא מחמת כן ניקבה הריאה דומיא דשמוטת כדלקמן בפרק י' וראב"ן כתב דאף אם נשבר ברחוק מחיבורו שיש לעיין בצלעות אם נצרר תרם יש לחוש לנקיבת הריאה וצריך לבודקה ויש גאונים שאומרים שאפילו בסמוך לגוף אין לחוש לריאה אם נשבר ולא נשמט ול"נ דיש לחוש ולבדוק כשנשבר סמוך לגוף בחיבורו: [מ] וכן פסקו התוס' דיש להחמיר כרב פפא דאמר כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה ע"כ:

שהיא אסורה: כג [א]לחי העליון שניטל טרפה. אבל אם ניטל התחתון כגון שנגמם עד מקום הסימנין °ולא נעקרו הרי זו מותרת: כד [ב]כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טרפה כך אם ניטל טריפה. אבל אבר שנאמר בו אם ניטל טרפה אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר. [ג]אבל אם נבראת חסירה אותו אבר הרי זו מותרת. שאם לא תאמר כן נמצאת החסירה והנטולה אחת. וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת קל וחומר אם חסר מתחלת ברייתה ולא נברא שהיא מותרת: כה [ד]בהמה שניטלה האם שלה והוא בית הרחם. או שניטלו הכליות הרי זו מותרת. לפיכך אם [ג] נבראת בכוליא אחת או בשלש כליות מותרת. וכן אם ניקבה הכוליא

א טור שם סי' לג: ב טור שם סי' נ: ג טור שם והרשב"א כתב שגם בזה נמי טריפה: ד טור שם סי' מד מה:

כסף משנה

כג לחי העליון שניטל טרפה. הטור תמה על רבינו שכ"כ וכי להוסיף על הטרפיות יש ואין לדקדק מדהכשיר בתחתון מכלל דבעליון טריפה דלגופיה איצטריך לאשמועינן אע"פ בהסימנים מחוברים בו וכ"ש בעליון והכמי לוני"ל הוקשה להם כך ושאלו לרבינו בהמה שניטל לחי העליון טריפה ואנו בעניותנו לא שמענו עד היום הזה והיה נראה בעינינו כשאומר ניטל לחי התחתון כשר רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור וכ"ש לחי העליון. והשיב להם מי תלה הסימנים בלחי התחתון עד שתחוש לעיקור דע שהסימנין תלויים הם בין עיקר החיך ובין הלשון אבל המתפלל של לחי התחתון רחוק הרבה מתוך הצואר שבתוכו הסימנין וזה הלחי התחתון הוא המתנדנד ברוב בעלי חיים בשעת אכילה ולפיכך המפגל של לחי התחתון רפה הרבה כדי שיהיה נע במהרה בשעת אכילה ומפני זה נשמע פעמים הרבה מרוב בני אדם לא בשעת אכילה בלבד אלא בשעת הפיהוק ואם החזירוהו במהרה יחזור ואם לאו לא יחזור אפילו ניטל המפגל ולא ימות החי אבל לחי העליון קבוע הוא והחוטם הקבוע בו הוא נשמת רוח החיים הנכנסה ללב דרך הריאה עם הנשימה שתכנס מן הפה ואותו הלחי העליון כמו גג הוא לכסות הקנה עד שלא תכנס נשמת הרוח והיא קרה לריאה וימות החי גם שני לחיים שהם כמו שני ענבים אדומים תלויים בסוף החיך מלמעלה כנגד פי הקנה מפני זה נבראו כדי שיהא הרוח שתכנס מן הפה בעת הכנסת הרוח לריאה תפגע בבשר זה תחלה ואע"פ שתחמים בתוך הפה ואח"כ תכנס לריאה ואם ינטל לחי העליון יאבד הכל ונמצא פי הקנה מגולה לאויר ומיד תכנס הרוח בכל נשימה ונשימה כמו שתכנס לתוך פי האשישה והחלון וביומה תקרר הריאה ותמות הבהמה ואין לך פי שאין כמוה היה יותר מזו ומפני זה מנו נטילת לחי התחתון דוקא בכשרות ולא העליון עכ"ל. וכתב הרשב"א בת"ה שדברי רבינו נראים אלא שיש להתיישב בדבר מפני שא"כ מפני מה לא נשנית טרפותו במשנתנו ולא נזכר בגמ' ג"כ עכ"ל. ורבינו בתשובתו נזהר מקושיא זו וכתב שטרפות זה בכלל מה ששנינו זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה. ומ"ש רבינו אבל אם ניטל התחתון בפ' א"ט (דף נ"ד) במשנה תני גבי אלו כשרות ניטל לחי התחתון ופירש"י ניטל התחתון מעל הבשר והסימנים מחוברים בבשר עכ"ל. ובגמרא (דף נ"ה:) א"ר זירא לא שנו אלא שיכולה לחיות ע"י לעיטה והמראה אבל אינה יכולה לחיות ע"י לעיטה והמראה טריפה ונראה שאינו מעיקר הגמרא אלא הגהה היתה בחוץ וטעה הסופר וכתבו בפנים ובשם ר' זירא שהרי אינו כדברי רבינו ולא כדברי הרי"ף, והרא"ש והטור כתבוה בשם הגאונים:

כד כל אבר שנאמר בו שאם חסר טריפה וכו' שאם לא תאמר כן נמצאת החסרה והנטולה אחת. כלומר וא"א לומר שכן אחת שהרי מנו החסרה והנטולה בשתים כשמנו ח' טרפיות שנאמרו למשה בסיני:

כה בהמה שניטל האם שלה וכו'. משנה פ' אלו טרפות (דף נ"ד). ומ"ש או שניטלו הכליות וכו' גם זה שם במשנה. ומ"ש לפיכך אם נבראת בכוליא אחת או בשלש כוליות מותרות כ"כ הרי"ף שם מדקניא ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת שלש ומדפסל רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. ומ"ש וכן אם ניקבה הכוליא מותרת, שם והוא מדברי הגמרא בפ' א"ט (דף נ"ה:) נקב פסול בריאה וכשר בכוליא וכתבו הרא"ש והר"ן דאפילו ניקב או נחתך עד מקום חרין כשרה:

מגיד משנה (מכ"י)

ירמיה מתלקא מהו כרצופה מהו ועלו בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא:

כג לחי העליון שניטל וכו'. תנן במתניתין דאלו כשרות (דף נ"ד) ניטל לחי התחתון כשרה ודייק רבינו הא ניטל העליון טריפה ותפסו עליו קצת מסמורים דאיך יעלה על הדעת להוסיף על הטריפות שלא נזכר טריפות זה בתלמוד. וא"ש מדיוקא דמתניתין שמעינן לה אדרבה דייקין לא מיבעיא בניטל העליון דכשרה אלא אפילו תחתון דהוה סליק אדעתין למטרפיה משום דסימנין מחוברין בו קמ"ל דכשרה אבל עליון לא איצטריך לאשמועינן דמהיכא תיסק אדעתין דטריפה זהו דעת התוספות על רבינו וכבר שאלו לרבינו בהייו דלשון הזה לא שמענו עד היום הזה ולא מצינו כתוב בשום חיבור דין זה כי כששנינו במשנה ניטל לחי התחתון כשר רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור וכ"ש לחי העליון והשיב כי הסימנים אינם תלויים בלחי התחתון כי הם בין עיקר החיך והלשון אבל לחי העליון החוטם קבוע בו והוא עיקר נשמת רוח חיים הנכנסת ללב דרך הריאה עם הנשימה שתכנס מן הפה ואותו לחי העליון כמו גג לכסות הקנה על ידו סוף דבריו שמה ששנינו במשנה ניטל התחתון דכשרה דוקא קתני אבל העליון שחיי הבהמה תלויין בו אם ניטל טריפה:

אבל אם ניטל וכו'. פשוט שם דאוקמו מתני' דניטל לחי התחתון דכשרה דאיגום איגומי מעילוי סימנין:

כד כל אבר וכו'. זהו תוספת ביאור ופשוט עם היות שהרשב"א ז"ל מפקפק בדבר דברי רבינו עיקר:

כה בהמה שניטלה האם וכו'. פשוט מתני' דאלו כשרות (דף נ"ד) ניטלה האם שלה ואמרינן בבכורות מעשה בפרה של בית מנחם שניטלה האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים והתירו אמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים עד שחותכין האם שלה בשביל שלא תלד: או שניטלו וכו'. פשוט במתני' דאלו כשרות ניטלו הכליות: ולפיכך אם נבראת וכו'. בהלכות הרי"ף והיכא דמשתכחן תלת כולייתא כשרה דאמרינן כל דיתיר כנטול דמי ותניא נמי הכי ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת שלש ומדפסל גבי גבוה מכלל דלהדיוט שרי: וכן אם ניקבה וכו'. פשוט בגמ' שהרי נקב פוסל בריאה וכשר בכוליא:

אע"פ

הרדב"ז (מכ"י)

כג לחי העליון שניטל וכו'. כבר שאלו על זה חכמי לוניל והתשובה העתיקה בעל מגדל עוז עיין בה:

כד כל אבר שנאמר בו וכו'. א היא חסרת הרגל שאמרנו למעלה שהיא טרפה שאם נולדה חסרה או שניטל אח"כ טרפה וכן אם היה יתר דכל יתר כנטול דמי: אבל אבר שנאמר בו וכו'. היינו ג' איברים שכתב למעלה שאם ניטלו טרפה כך אם נחתכו טרפה אבל אם נבראת חסרה אותו האבר הרי זו מותרת. ומכאן טעה הכותב שאם נבראת מתחלה חסרת רגל שהיא כשרה ואגב הורפיה לא עיין ברא הפרק ודברי רבינו בכאן אינם כאותן שנאמר בהם שאם ניטלה טרפה והם ג' איברים כאשר כתב רבינו אבל ברגל לא נאמר בו אם ניטלה טרפה אלא אם חסר טרפה הילכך אם חסר מתחלה או שניטל או שהיה יתר טרפה וזה ברור אפי' למתחילים: וכל אבר שנאמר בו וכו'. היינו ניטלה האם או הכוליא כאשר כתב בסמוך ותמהני על הכותב שאם נבראת חסרת רגל כשרה אפי' שלא ראה מ"ש רבינו ברא הפרק והרי מכאן ג"כ יש ראיה גמורה דהא בהדיא אמרינן דנטולת הרגל טרפה דיתרת הרגל מהאי טעמא טרפה הילכך אם נבראת חסרת רגל טרפה וטעמא דנאמר בו אם ניטל כשרה ק"ו אם נבראת חסרה כשרה הא אם נאמר בו אם ניטל טרפה אם חסר מתחלה נמי טרפה. ולא היה צריך להעביר הקולמוס בזה אלא מפני שאמרה זקן:

כה בהמה שניטלה האם שלה. ותנא הוא האם היא הטרפחת היא השלפוחית אמר רבינא בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טרפה אמרי במערבא והוא דמטאי לקותא למקום חרין ואמרי נמי והרי מוגלא דכשר בריאה ופסיל בכוליא והרי מים זכים דכשרים הכא והכא אלא אמר רב אשי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טרפה וכי צילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טרפה:

הכוליא

לחם משנה

כג לחי העליון וכו' אבל אם ניטל וכו'. שם (דף נ"ד) במשנה ניטל לחי התחתון כשרה אמרו בגמ' לא שנו אלא שיכולה לחיות ע"י לעיטה והמראה כלומר שבהמה הזאת אע"פ שאין לה לחי תוכל לחיות על ידי שמלעיטין לה המאכל אבל אם אינה יכולה לחיות ע"י כך טרפה ותימה על רבינו איך לא חילק בכך וגם איך לא מנה בשבעים טרפיות עוד אחת היכא דניטל לחי התחתון ואינה יכולה לחיות ע"י לעיטה והמראה אבל נראה שלא היה לו כן בגמ' וכ"נ מדברי הרא"ש שהביא דין זה שיכולה לחיות וכו' משם הגאונים משמע דלא היה לו גירסא זו בגמ' כגירסתנו: כגון שנגמם וכו'. שם (דף מ"ד) אמרו דמתני' דאיגום איגומי מעילוי סימנים:

אם

מגדל עוז

לחי העליון שנוטל טריפה עד הרי זו מותרת: שלחו חכמי לוני"ל לר"מ בהלכות אלו טריפות נמצא כתוב בהמה שניטל לחי העליון שלה טריפה והנחנו בעניותינו לא שמענו עד היום הזה ולא מצאנו כתוב בשום חבור שנעשה בכל לשון והיה בעינינו כשאומר לחי התחתון כשר רבותא אתא לאשמועינן אע"פ שנראה כעיקור וכל שכן לחי העליון סוף דבר אין אנו יודעים היאך יאסר אם ינטלו הלחיים העליונים עם חוטמו לדברינו שאנו מפיקין מסוכנת. פרש לנו אדונינו פירוש מכוון ואם און פעלנו לא נוסיף: תשובה מי תלה הסימנין בלחי התחתון וכו' (עיין בכ"מ לשון התשובה) ומפני זה מנו נטילת לחי התחתון דוקא בכשרות ולא העליון. וזה שאמרתם שלא שמעתם ולא ראיתם בחיבור מי שמנה טריפה זו הרבה דברים לא יזכירום כל המפרשים מפני שלא שמו דעתם להם וכשיבין אדם אותן יכלו. וזה שאמרתם שאם תהיה טריפה היאך נפיר את המסוכנת לא ידענו מי הלם א כאן ומלאי א לד כאם קושיא א כדי שנאיס צריכין לפרק עכ"ל ז"ל: וכל אבר שנאמר בו עד שהיא מותרת. זה כלל בהמה שניטלה האם עד סוף הפרק. פרק א"ט (דף נ"ד נ"ה):

הגהות מיימוניות

° [כתב הטור שם וז"ל כתב הרמב"ם ניטל לחי העליון טריפה אבל ניטל התחתון כגון שנגמם עד הסימנים ולא נעקרו הרי זה מותר ואני כתבתי למעלה בהלכות שחיטה שאפילו נעקרו רובן מתלחי אם המיעוט נשאר מחובר במקום אחד כשר עד שנעקרו כלם או שלא ישאר המיעוט במקום אחד וגם אני תמיה על מה שאמר ניטל לחי העליון וכו' ע"ש והיא שאלת חכמי לוני"ל המסודרה לפניך]: [ג] וכן הורה מהר"ם מדאסר רחמנא לגבוה כדאיתא בבכורות פרק אלו מומין מכלל דלהדיוט שרי ע"כ:

הכוליא מותרת: **כו** אע"פ שהכוליא שניטלה או חסרה מותרת אם נמצאת קטנה ביותר. והקטנה בדקה עד כפול ובגסה עד כעינב. טרפה. וכן אם לקתה הכוליא והוא שיעשה בשרה כבשר המת שהבאיש אחר ימים שאם תאחוז במקצתו יתמסמס ויפול והגיע חלי זה [ס] עד הלבן שבתוך הכוליא הרי זו טרפה. וכן אם נמצאת בכוליא ליחה אע"פ שאינה סרוחה או שנמצא בה מים עכורין או סרוחים הרי זו טרפה אבל אם נמצאו בה מים זכים הרי זו מותרת:

פרק תשיעי

א [א]פסוקה כיצד. חוט השדרה שנפסק העור החופה את המוח טרפה. ובלבד שיפסק רוב היקפו. אבל אם נסדק העור לארכו או ניקב מותרת. וכן אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה [ב]או שנתמעך המוח שבתוך החוט ונתנדנד הואיל ועורו קיים הרי זו מותרת: **ב** [ג]הומרך המוח ונשפך כמים או כדונג שנמס עד שימצא החוט כשמעמידו אינו עומד הרי זו טרפה. ואם אינו יכול לעמוד מפני כבדו הרי זו ספק

א טור שם סי' לב סמ"ג שם : ב טור סי' לא ושם : ג שם :

מגיד משנה

כו אע"פ שכוליא ניטלה וכו'. פשוט שם הכוליא שהקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כעינבא בינונית. וכתב בה"ג דכפול וכעינבא פחות מכן הוא טריפה. ותמהו עליו המפרשים דבגמ' אמרינן שכל שיעורי חכמים להחמיר פירוש בכל מקום דאמרו עד עד ועד בכלל אתמר בכל דהוי מדאורייתא הלכך כאן אית לן למיזל להומרא להטריף בכפול וכעינב וכן נראה דעת רבינו ז"ל. וכתבו המפרשים דוקא הקטינה לאחר ברייתה מחמת חולי אבל קטנה בתולדתה אפילו פחות מכפול כשרה והיכי ידעיק אם מחמת חולי אם לא כי חזינן שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי הוא ואם אינו כווץ אלא שהוא עשוי כמדת הכוליא מוכחא מילתא שמתחלת ברייתה היתה כך וכשרה. והוי יודע דלא שייך פסול זה אלא בכוליא של בהמה אבל בעוף י"א שאין לו כוליא וי"א שהיא בין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה שיש שם כמין בשר ואותו הבשר הוא הכליות: וכן אם לקתה הכוליא וכו'. פשוט שם אמר רביה בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טריפה אמרי במערבא והוא דמטי לקותא למקום חרין וכו' ודעת רבינו דהא לקות הוא דהבאיש בשרה ונתמסמס וזה שלא כדברי רש"י שפירש לקתה מליאה מוגלא וחילוף הגירסאות גרם להם לפרש כל אחד פירושו שרש"י ז"ל לא גריס כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא אלא לקתה הכוליא טריפה ולפי זה אין לקוה בכוליא אלא מוגלא ולפי גירסת הגאונים והרי"ף דגרסי כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא א"כ מה שנאמר בגמ' לקתה הכוליא אינו מוגלא אלא לקות אחר והוא מה שפירש רבינו. ודע שמה שכתב רבינו אם הגיע חולי זה עד הלובן נ"ל דעד ולא עד בכלל משום הכלל המסור בידינו דכל שיעורין שנתנו חז"ל בדאורייתא אזלינן בהו לחומרא כמ"ש לעיל ונראה משום דבגרסתו היה כתוב והוא דמטי לקותא עד מקום חרין אבל אחרים כתבו שאינו פסול עד שיגיע למקום חרין וחרין בכלל משום דגרסינן בגמ' והוא דמטי לקותא למקום חרין. והוי יודע דדוקא בלקות הוא דפסלינן אם הגיעה לחרין אבל נקב אפילו הגיעה לחרין כשרה דהכי אמרינן נקב פוסל בריאה כשר בכוליא ולא מחלקינן כלל. ועוד דאמרינן בגמ' דבי יוסף ריבבא מהו בכולייתא וקטלי והתירה להם ר' אבא ולא חיישינן שמא הגיעה המכה למקום חרין וכן דעת רבינו דהא לגבי נקב לא חלק: וכן אם נמצאת וכו'. פשוט שם והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא: או שנמצאו וכו'. פשוט שם ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דלילי אבל עכירי טריפה ודלילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה:

פ"ט א פסוקה כיצד וכו'. פשוט בפ' א"ט (דף מ"ה:) ת"ר חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ר' יעקב אומר אפילו ניקב ואמרינן בגמ' אין הלכה כר' יעקב ואמרינן כמה רובו ופסקינן ה"ש דאמר גיולי אמר רב הונא רובו שאמרו רוב עורו מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד: וכן אם נשברה השדרה וכו'. משום דבמתני' תנן נשברה השדרה ונפסק החוט שלה נראה דלא הויא טריפה עד שתשבר השדרה עם החוט שלה: או שנתמעך וכו'. פשוט שם בי רב אמרי נתמזמז כשר נתמסמס פסול ופירש נתמזמז נתנדנד וכן פירש בהלכות:

ב הומרך המוח וכו'. פשוט שם אמר רבב"ח א"ר יהושע בן לוי נתמרך פסול נתמסמס פסול ופירשו שם המרכה והממססה כלשון רבינו: ואם אינו יכול וכו'. בעיא דר' ירמיה ועלתה בתיקו:

עד

כסף משנה

כו אע"פ שהכוליא שניטלה או חסרה מותרת אם נמצאת קטנה ביותר וכו'. שם כוליא שהקטינה בדקה עד כפול בגסה עד כענבה בינונית. וכתב הר"ן כתב בה"ג דכפול וכענבה כשר פחות מכאן טריפה והוא תימה דבגמרא אמרינן שכל שיעורי חכמים להחמיר כלומר דכי הוו חומרא עד ועד בכלל אמרינן ליה וכי הוי חומרא עד ולא עד בכלל אמרינן ליה בכל דהוי מדאורייתא הילכך אית לן למיזל לחומרא ולדון בטריפה כפול וכענבה וכ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן. וכתב הטור ודוקא שהקטינה מחמת חולי אבל אם קטנה בתולדתה כשרה ומראיתה מוכחת עליה ע"כ. וכ"כ הרשב"א והרא"ש וכן כתב הר"ן בשם הראב"ד וכן משמע מדברי רש"י. וכתב הר"ן והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי או לא כי חזיק שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי הוא ואם אינו כווץ אלא שהוא עשוי כמדת כוליא מוכחא מילתא שמתחלת ברייתה היתה כך וכשרה. וכתב הכלבו דלפי דעת הראב"ד הוצרכנו לבאר ניטלו הכליות דכשרה ר"ל שנבראת כך חסרת הכליות שאם ניטלה ע"י חולי כיון שהקטינה לפחות מכשיעור כבר נאסרה ואיך תחזור להכשרה כשגמרו לכלות ולהמק ולפי זה צריך לבדוק מקומן ולבדוק אם הכיס שלהם מלא חלב ואין שם כי אם החוטים בלבד אז ניכר שזה תחלת ברייתו וכשרה ואם נמצא שם חלל ומקום ריק ניכר שהיו לה כליות אלא שנימוחו וטריפה עכ"ל. ומ"ש וכן אם לקתה הכוליא וכו' שם (דף נ"ה) אמר רביה בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טריפה אמרי במערבא והוא דמטא לקותא למקום חרין והיכא מקום חרין לתיוורא דתותי מתני ופירש"י למקום חרין שהגידים מעורים שם והוא אמצעית הכוליא ובדברי הרשב"א מפורש יותר שכתב ומקום חרין היכן לובן שתחת המתנים שנכנס בתוך הכוליא. ומ"ש שלקתה הוא שיעשה בשרה כבשר המת וכו', כ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן לפי גירסת הרי"ף שגורס כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא פסול בזה ובזה לקותא והביאו הטור. ומ"ש רבינו וכן אם נמצאת בכוליא ליחה אע"פ שאינה סרוחה וכו', שם מים זכים כשרים בכוליא ובריאה ולא אמרן אלא דלילי אבל עכירי טריפה וכי לילי נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה. ומ"ש רבינו דליחה אע"פ שאינה סרוחה טריפה מדאמרינן שם מוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא ועל כרחין בדלא סריח איצטריך לאשמועינן דאי סריח מאי איריא מוגלא אפילו מים זכים נמי אסר ומשמע מדברי רבינו דבמוגלא לא בעינן שיגיע למקום חרין אבל הרשב"א כתב בת"ה שאין שום דבר פוסל בכוליא אא"כ הגיע למקום חרין:

פ"ט א פסוקה כיצד חוט השדרה שנפסק וכו'. ס' א"ט (דף מ"ה:) ת"ר חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ואסיקנא דהלכתא כוותיה ואסיקנא דרובו שאמרו רוב עורו אבל מוח זה לא מעלה ולא מוריד כלומר שאע"פ שנפסק המוח שבפנים כיון שלא נפסק רוב עורו כשרה. ומ"ש אבל אם נסדק העור לארכו מותר כ"כ ג"כ הרשב"א בת"ה ונראה לי דילפי לה מגרגרת דמיטרפא בפסיקת רוב וכשרה בנסדקה לארכה אלא שקשה לי למה לא הצריכו כאן שישתייר משהו למעלה ומשהו למטה. ומ"ש או ניקב מותרת פשוט הוא דהא אמרן דלא מיטרפא עד שיפסק רובו. ומ"ש וכן אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה שם במשנה (דף מ"ב). ומ"ש שנתמעך המוח שבתוך החוט וכו' שם (דף מ"ה:) גבי חוט השדרה נתמרך פסול נתמסמס פסול נתמזמז כשר איזו היא המרכה כל שנשפך כקיתון ממססה כל שאינו יכול לעמוד ופירש"י המרכה לשון מורך שנתרכך ונעשה המוח בתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב אינו יכול לעמוד מפני שנעשה גלול אבל לא כ"כ שיהא נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל. ולשון נתמסמס פירש הרי"ף שנמס כדונג מפני אש ואמרינן תו בגמרא בי רב וכו' אמרי נתמזמז כשר ופירש"י נתרוקן מסמות מקצתו מאליו ורבינו מפרש דנתמזמז היינו שנתמעך המוח שבתוך החוט ונתנדנד. ומ"ש ואם אינו יכול לעמוד מפני כבדו הרי זה ספק, שם בעיא ופירש"י מפני כבדו שהוא עב וכבד אבל לא נתרכך מבפנים מהו חולי הוא זה שמכבידו או לא ולא איפשיטא:

עד

הרדב"ז (מכ"י)

כו הכוליא שהקטינה. בדקה עד כפול בגסה עד כעינבא בינונית:

פ"ט א פסוקה כיצד חוט השדרה וכו'. שם ת"ר חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ר' יעקב אומר אפי' ניקב ואמר רב הונא אין הלכה כר' יעקב ואמר רב הונא רוב שאמרו רוב עורו מוח זה לא מעלה ולא מוריד: או שנתמעך המוח וכו'. נראה שזה פירוש נתמזמז המוח כשרה דאמרי בי רב ורש"י ז"ל פירש נתמזמז נתרוקן המוח מקצתו מאליו ומסתברא דבתרוייהו כשרה:

ב הומרך המוח וכו'. שם אמר ריב"ל נתמרך פסול נתמסמס פסול איזו היא המרכה ואיזו היא ממססה המרכה כל שנשפך כקיתון ממססה כל שאינו יכול לעמוד

בעי

לחם משנה

כו אם נמצאת קטנה ביותר וכו'. שם (דף נ"ה:) אמרו הכוליא שהקטינה בדקה עד כפול בגסה עד כענב בינונית ודקדק הכ"מ ז"ל מדקאמר שהקטינה דמשמע מתחלה ראינוה גדולה ואח"כ ראינוה שהקטינה אבל אם מתחילת ברייתה היא קטנה אין בכך כלום אבל אין נראה כן מלשון רבינו שכתב אם נמצאת קטנה משמע דאפי' מאליה כך מתחילה טרפה: וכן אם לקתה וכו'. הוא גורס שם כגירסת רב אלפס שהוזכר בדברי הכ"מ ז"ל והכי איתא אלא אי איתמר הכי איתמר יש כשר בריאה וכשר בכוליא ויש פסול בריאה וכשר בכוליא ויש פסול בזה ובזה ויש כשר בריאה ופסול בכוליא פסול בריאה וכשר בכוליא נקב כשר בזה ובזה מים זכים פסול בזה ובזה לקותא כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא ולפי זה מוגלא ולקותא תרתי מילי נינהו דמוגלא הוא ליחה שאינה סרוחה ולקותא הוא שיעשה בשרה כבשר המת וכו':

פ"ט א חוט השדרה וכו'. שם (דף מ"ה:) חוט השדרה שנפסק ברובו ואמרו שם רוב עוביו:

עד

הגהות מיימוניות

[ס] אמר רביה בר פפא כו' עד והוא דמטא לקותא עד מקום חרין:

מגדל עוז

פ"ט פסוקה כיצד עד שמקיפין אותה. פ' אלו טריפות (דף מ"ב):

ספק: ג ׳עד היכן חוט השדרה. תחלתו מבחוץ [א] לפולין שבתחלת העורף עד סוף פרשה שניה. שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת האליה: ד ושלש פרשיות הן ואלו הן. שלשה עצמות דבוקין זה בזה למטה מחליות של שדרה. וחוט השדרה בעוף עד בין אגפיים [ב]. אבל למטה ממקומות אלו אין משגיחין על החוט הנמשך לשם בין שנפסק עורו בין שנמרך

א טור שם סי' לב:

כסף משנה

ג עד היכן חוט השדרה תחלתו מבחוץ לפולין שבתחלת העורף. נתבאר ריש פ"ו. ומ"ש עד סוף פרשה שניה וכו', שם עד היכן הוא חוט השדרה אמר רב יהודה אמר שמואל עד בין הפרשות כלומר ומשם ואילך בין נפסק בין נמרך כשרה לפי שמשם ואילך כבר כלה השדרה והירכים מעמידים אותו ואינה מתה בכך ובתר הכי אמרינן בגמ' דא"ל רב יהודה לרב דימי מאי אגמרך גמרא הכי אמר שמואל עד אחת טריפה שלישית כשרה שנייה איני יודע בעי רב הונא בריה דרב יהושע עד ועד בכלל או דילמא עד ולא עד בכלל בעי רב פפא א"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו בעי ר' ירמיה א"ל עד ועד בכלל פרשה מהו ת"ש הפרשה נידון כבשר מאי לאו ראשונה ושניה לא שלישית. וכתב רבינו ירוחם שהחוט היתר בשדרה שבין פיצול לפיצול נקרא בין הפרשות והחוט שבין שני הפיצולים בהתחלתן כשמושכים אילך ואילך נקרא פי פרשה והחוטין שבפיצולין עצמן נקראות פרשות. וכתב הרא"ש וכיון דלא איפשיטו הנך בעיות כתב הרי"ף דכולהו טריפות אבל פרשה שלישית כשרה וכ"כ הר"ן וז"ל מוכח בגמרא דחוטין שבפרשות הללו עצמן של ראשונה ושניה מספקא לן ומספיקא נידון כחוט השדרה וכן פי פרשה של שלישית (וכן כתב הרשב"א בת"ה הארוך דמדאמרינן הפרשה עצמה נידון כבשר מאי לאו ראשונה ושניה ודהיינו לא שלישית) מדאוקימנא בשלישית ש"מ דאפילו בשלישית הפרשה עצמה נידון כבשר אבל פי הפרשה אפילו של שלישית באיני יודע ואסורה אבל הרמב"ם ז"ל לא אסר אלא עד סוף השניה עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה פסק להקל ואפשר לומר דלטעמיה קא אזיל שכתב בפרק ה' דשאר מיני טרפיות חוץ מן הדרוסה יש בהם ספיקות מותרין אבל קשה דא"כ לא הוה ליה לאסור אלא ראשונה לבד דהא אמרינן שניה איני יודע וכיון דספיקא היא הוה ליה למיפסק בה לקולא ואפשר דכיון דשמואל דהוא מרא דשמעתא דעד בין הפרשות קאמר שלישית כשרה שניה איני יודע אמרינן ודאי הלכה למעשה לאשמועינן שלא להקל בשניה. וא"ת כיון דאיבעיא לן אי עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל הוה ליה למפסק להקל דעד ולא עד בכלל. וי"ל דהנך בעיי ליתנהו אלא על מאי דאמרינן רב יהודה אמר עד בין הפרשיות אבל בתר דאמר ר"י לרב דימי מאי אגמרך הכי אמר שמואל וכו' או ליכא למיבעי מידי דהא אמר שניה איני יודע ומשמע דבפרשה שניה קאמר איני יודע מדלא קאמר עד שניה איני יודע. כל זה נ"ל לדחוק כדי ליישב דברי רבינו:

ד ומה שכתב וחוט השדרה בעוף עד בין הגפיים. שם (דף מ"ו) בעופא ר' ינאי אמר *בין אגפים ר"ל אמר למטה מאגפים וכתב הרשב"א ולא איפשיטא הלכתא כמאן והוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא והרמב"ם פסק עד בין אגפים ולא ידעתי טעם לדבריו גם בהרבה מספק הטריפות פסק לקולא ובמקצתן להומרא ודרכו נסתרה מעיני עכ"ל. ואיני יודע ממה תמה על רבינו בזו דהא נימוקו עמו דר' ינאי רביה דר' יוחנן הוא דהוא רביה דר"ל וקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו המחלוקת סתם ולא הכריעו משום דמסתמא אין הלכה כתלמיד במקום הרב ובשאר ספקות שפסק במקצתן לקולא ובמקצתן לחומרא אתן בהם טעם לשבח בס"ד:

*[כן הוא בהלכות אבל בגמ' סגרות ספוכות וכן גרים רש"י, ועי' בב"י סי' ל"ב]:

קרועה

מגיד משנה

ג עד היכן חוט. בגמ' (מ"ה:) ואמרינן עד היכן חוט השדרה אמר רב יהודה אמר שמואל עד בין הפרשיות ואמרינן בתר הכי אמר שמואל עד אחת טריפה שלישית כשרה שנייה איני יודע ואיכא תמן בעיות אחריני דבעי רב הונא עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל בעי רב פפא א"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו. בעי רב אשי א"ל עד ועד בכלל פרשה עצמה מהו. ובפירוש הבעיות יש פירושים שונים ולפי שלדעת רבינו אין מעלה ומוריד לידע פירושם דכולהו אסורים לדעתיה משום דלא איפשיטו ואין כשר לדעתו אלא מתחלת פרשה שלישית לא הארכתי לכתוב כל החילוקים כולם ומי יודע דדעת רבינו דפי פרשה שלישית היא נידונית כחוט השדרה. וזה שכתב שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית שנראה מיותר בדבריו שמאחר שכתב עד סוף פרשה שניה איני יודע שאין נשאר אחריה אלא פרשה שלישית אלא בא להודיענו שמא תאמר עד סוף פרשה שניה ופי פרשה שלישית כשרה הוסיף לבאר שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית לאפוקי פי פרשה שלישית. ודע שבפירוש הפרשיות עצמן נחלקו המפרשים. דעת רבינו שכתב ושלש פרשיות אלו וכו' דבוקות זו לזו למטה מחליות של שדרה זהו כפירוש הגאון שכתב רש"י בפירושיו אבל רש"י ז"ל פירש שהוא מקום ששם מתפצל ומתפשט פיצולים כנגד הירכים והפיצולים נקראים פרשיות על שם שפורשים לכאן ולכאן ולזה הסכימו התוס' והרא"ה אלא שרש"י פירש שהפיצולים מתפרדין לכאן ולכאן לימין ולשמאל וכשמתפרדין הם מתפרדין זה כנגד זה. ולדעת התוס' זה למטה מזה. ולפי שראיתי שאם באתי לכתוב כל הסוגיא לדעת כל אחד מהפירושים יאריך הענין כתבתי כאן הפירושים בקוצר שלין למי שירצה לעמוד עליהם במקומם:

ד וחוט השדרה וכו'. מחלוקת דר' ינאי ור"ש לקיש. ודע שהגירסא האמתית בגמ' בעוף ר' ינאי אומר עד בין האגפים. והרי"ף הביא מחלוקת זה ולא פסק הלכה כמאן ונראה דלא הוצרך לפסוק משום דפשיטא ליה דכר' ינאי פסקינן משום דר' ינאי רבו של ר' יוחנן ור' יוחנן רבו של ר"ש לקיש ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועל זה סמך רבינו לפסוק כר' ינאי ואחרים כתבו דנסתפקו בדבר משום דבגמ' איתא הוה עובדא דבן פזי דאייתו לקמיה עופא ובדק עד בין האגפים ושלח ליה נשיאה וקם ואזל ואמר התלמוד ולא ידענא אי משום דלא צריך למבדק טפי אי משום כבוד נשיאה ואם איתא דהלכה כר' ינאי נפשט מדר' ינאי. וזו אינה קושיא לי דהרי בכמה מקומות מצינו בתלמוד שאינו רוצה לפשוט אלא ממשנה או מברייתא ולא מדברי אמורא. ומיהו בדין עצמו נסתפקו המפרשים אי בעו למימר בין עד חיבור אגפיה לגוף או בעו למימר בין שכיבת אגפים על הגוף יש מי שפסק לחומרא והוא שר' ינאי דאמר עד עד ולא עד קאמר והוא התחלת המקום שהם מתחברים לגוף והרשב"א פסק לקולא עד מקום כלות חבורם לגוף:

קרועה

הרדב"ז (סכ"י)

בעי ר' ירמיה אינו יכול לעמוד מפני כבדו מאי תיקו:

ג עד היכן חוט השדרה וכו'. שם ומהיכן מתחילין להמשך כמין שני פולין יש מוכחין על פי הקדרה מן הפולין ולפנים כלפנים מן הפולין ולחוץ כלחוץ ופולין עצמן איני יודע ומסתברא כלחוץ ואין זו גרסת רבינו אלא ופולין עצמן כלפנים: עד סוף פרשה שנייה וכו'. אמר שמואל עד אחת טריפה עד שלישית כשרה שנייה איני יודע בעי רב הונא בריה דרב יהושע עד ועד בכלל וכו' בעי ר' ירמיה א"ל עד ועד בכלל פרשה מהו ת"ש הפרשה נידון כבשר מאי לאו ראשונה ושניה לא שלישית משמע דוקא פרשה שלישית נידון כבשר הא כל שלמעלה נידון כחוט השדרה וזהו שכתב רבינו עד פרשה שניה:

ד בעוף עד בין האגפים וכו'. שם פלוגתא ופסק כר"ל דאמר עד בין האגפים:

קרועה

לחם משנה

ג עד היכן חוט השדרה וכו'. שם עד היכן וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל עד בין הפרשות עוד שם אמר שמואל עד אחת טרפה שלישית כשרה וכו' (עיין בכ"מ) ופירש שם רש"י ז"ל בשם גאון דפרשות הבשר שמפרים בין צלע לצלע מסב' לצלעות קטנות אשר בסוף השדרה וכן הפרשות הצלעות הקטנות עצמן ויישב שם רש"י ז"ל בשמו כל אותו הפי' ולכאורה היה נראה שרבינו מפרש כך אבל א"א לומר כן שהרי קרא רבינו לעצמות דבוקין פרשות שכן כתב וג' פרשיות הן ואלו הן שלשה עצמות וכו' ולדברי הגאון הבשר המפריש נקרא פרשה והצלע נקרא בין הפרשות לכך נראה דרבינו מפרש כדברי הגאון האחר שהביא שם רש"י ז"ל והוא ז"ל הביא דבריו סתומים ואני אפרש שם לע"ד ונ"ל שזה הוא דעת רבינו. כתב שם ומפי גאון אחר שמעתי פרשה עצמה נשבר הצלע עצמו הרי שקורא פרשה לצלע עצמו והוא דעת רבינו אבל קשה איך יתיישב דברי הגמ' אליביה ונראה לפרש כך עד היכן חוט השדרה עד בין הפרשות ר"ל בין העצמות הדבוקים האלה ואמרו שם עד אחת טרפה וכו' בעי רב הונא עד ולא עד בכלל ור"ל שעד העצם הראשון אבל ממנו ואילך והוא בכלל הוא בכלל הספק של איני יודע וכ"ת א"כ מאי קאמר שמואל בין הפרשות עד הפרשות מיבעי ליה שר"ל עד העצם הראשונה י"ל דשמואל קאמר בין מפני שנסתפק לו אם העצם הראשון והשני בכלל ולכך קאמר בין ולא אמר עד הפרשות כלומר בין הפרשות הוא והספק נפל בהם מי הוא אבל ודאי שביניהם הוא או דילמא עד ועד בכלל והחוט שכנגד העצם הראשון ודאי טרפה ולכך קאמר בין הפרשיות שי"ל בין העצמות כלומר בין עצם ראשון לשני שהראשון בכלל האיסור בעי רב פפא א"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו ר"ל תחלת העצם הראשון מהו הוי כעצם עצמו וכשרה א"ד בתחילת העצם טרפה בעי ר' ירמיה א"ל עד ועד בכלל פרשה עצמה מהו ר"ל אם ה"ל שהחוט שכנגד עצם הראשון אם נשבר טרפה נשבר העצם הראשון עצמו מהו מי אמרינן הוי כנפסק החוט וטרפה או דילמא לא ת"ש הפרשה נידון כבשר כלומר שאם נשברה הפרשה כשרה מאי לאו אם נשברה הפרשה אפי' ראשונה ושניה דהפרשה כולל קאמר ותירץ לא שלישית כלומר הפרשה שלישית דוקא אבל הראשונה אפשר דטרפה ורבינו פוסק דעד ולא עד בכלל כרב פפא דאמר הכי ולפיכך אם נשברו הפרשות שהם הצלעות עצמן מותרות והחוט עצמו כשר כנגד הפרשות ראשונה ושניה הוא בכלל איני יודע וכיון שהחוט בכלל איני יודע ודאי דהפרשות עצמן נחתינן דרגא וכן מותרות לגמרי ופשטא דברייתא דהפרשה נידון כבשר מסייע לרב פפא דמשמע כל הפרשות ולכך פסק רבינו הכי. ואין להקשות דהיה לו לפסוק לחומרא דכבר ביארנו דכיון דדומה למקלא לדרבנן היכא דיש סברא לצד קולא או שום ראיה פוסק לקולא ולכך לא הזכיר רבינו ז"ל איסור בשבירת הצלעות כלל. אבל אכתי קשיא לי בדברי רבינו דמדכתב למעלה חוט השדרה שנפסק העור התופה טרפה וכתב אח"כ שחוט השדרה עד סוף פרשה שניה משמע דעד שם היא ודאי טריפה ואינו כן דאפי' אם היינו אומרים דרבינו פוסק עד ועד בכלל מ"מ הפרשה שניה הוא איני יודע ומספק אנו אוסרים אותה כ"ש שרבינו פוסק עד ולא עד בכלל כדפרישית אלא נראה לומר שכיון שכל חוט השדרה ודאי טרפה אע"ג דבאלו שתי הפרשות ספק לא חש רבינו לחלק בהזכירו חוט השדרה עד היכן הוא ורצה לתת השיעור בלשון סתמי:

ד וחוט השדרה בעוף וכו'. שם (דף מ"ו) גירסת הרא"ש היא ריש לקיש אמר למטה מן האגפיים ור' ינאי אמר עד בין אגפיים וכך היא גירסת רבינו ופסק כר' ינאי דרביה דר' יוחנן הוא והלכתא כוותיה לגביה דר' יוחנן כ"ש לגבי דר"ל וגירסתם בגמ' היא מתחלפת:

קרועה

הגהות מיימוניות

[א] ופולין עצמן כלפנים: [ב] פירוש מקום שאגפי העוף מתחברין והנה פסק כר"ל דאמר הכי אבל סה"ת והמצות פסקו כרבי ינאי דאמר עד למטה מן האגפים חדא שמחמיר ועוד שהיה רבו של לוי, ע"כ:

שנמרך המוח: ה [א]קרועה כיצד. בשר החופה את רוב הכרם והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא הכרם [ג] אם נקרע בשר זה טרפה. אע"פ שלא הגיע הקרע לכרם עד שנראית. אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה או ניטל טרפה. וכמה שיעור הקרע בארכו אורך טפח. ואם היתה בהמה קטנה ונקרע רוב אורך הבשר החופה את הכרם אע"פ שאין באורך הקרע טפח טריפה הואיל ונקרע רובה: ו נקדר הבשר הזה בעגול או באורך אם היה יתר מכסלע והוא כדי שיכנס בו שלש גרעיני תמרה זו בצד זו בדוחק הרי זו טרפה. שאם ימתח קרע זה יעמוד על טפח: ז [ב]בהמה שנפשט העור שעליה כולו בין שנקרע ביד או בחולי ונמצא בשר בלא עור הרי זו טרפה. וזו היא שנקראת גלודה. ואם נשאר מן העור רוחב סלע על פני כל השדרה ורוחב סלע על הטבור

א טור שם סי' מח: ב טור שם סי' נט וע"ש:

מגיד משנה (מכ"י)

ה קרועה כילד וכו'. בפ' א"ט (דף מ"ב) תנן הכרם הפנימית שניקבה או שנקרעה רוב החיצונה ואמרינן בגמ' איזו היא כרם הפנימית אמר רבה בר רב הונא מפרעתא מאי מפרעתא היכא דפרעי טבחי במערבא אמרי משמיה דר' יוסי בר חנינא כל הכרם כולו כרם הפנימית ואיזהו כרם החיצונה בשר החופה את רוב הכרם. והרי"ף לא פסק הלכה כמאן אלא כתב איכא מ"ד הלכה כרבה בר רב הונא ואיכא מ"ד הלכה כר"י בר חנינא. ונחלקו המפרשים בפסק ההלכה בעל העיטור ור"י פסקו כרבה בר רב הונא ורש"י ובעלי התוס' ורבינו אלפסי פסקו כריב"ח וכן נראה עיקר דהא רב אשי דאיהו בתראה ס"ל כותיה נמצא פסקן של דברים לדעת בעל העיטור ור"י בכרם עצמו יש חילוק שאם ניקב הכרם הרואה את הקרע שקורעין הטבחים בשעת הפשטת העור שהוא כנגד מפרעתא נקיבתו במשהו והוא נקרא כרם פנימי ושאר הכרם שהוא כנגד הצלעות והשדרה הוא כרם חיצון ולדעת רבינו כל הכרם נקרא כרם פנימי ובשר החופה את רוב הכרם נקרא כרם חיצון. ומה שכתב רבינו או שניטל לאו דוקא ניטל אלא אפילו נתמסמס הבשר כדי שהרופא גוררו מן החבורה טריפה:

וכמה שיעור הקרע וכו'. פשוט שם במתני' ר' יהודה אומר הגדולה טפח ובקטנה ברובה ואמרינן בגמ' א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר לא גדולה גדולה ממש ולא קטנה קטנה ממש אלא כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובה זו היא שנינו בגדולה טפח רובה ולא הוי טפח זו היא שנינו ובקטנה רובה. ודע שדעת רבינו שלא בא ר' יהודה לחלוק על חכמים אלא לפרש דברי חכמים וכאידך מתני' דדרוסת הזאב דא"ר יהודה דרוסה אמרי גנסה וא"ר בנימין בר יפת עלה בגמ' דר' יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש ור' בנימין מפרש מילתיה דרב יהודה:

ו נקדר הבשר וכו'. פשוט שם אמר גניבא א"ר אסי נקדרה כסלע טריפה שאם תמתח תעמוד על הטפח ופירש שם התלמוד דכמה הוא יתיר על הסלע כלשון רבינו אלא שלא חשש לדקדק בגיפא בדוחקא בלא גיפא ברווחא ששיעור מועט יש ביניהם:

ז בהמה שנפשט וכו'. שנינו במשנה (דף נ"ד) הגלודה ר' מאיר מכשיר וחכמים פוסלין ואוקימנא בגמ' דהדר בו ר' מאיר וז"ש במסקנא לא עמד ר' מאיר במחלוקתו:

ואם נשאר וכו'. גרסינן בגמ' (דף נ"ה) ואם נשתייר בו כסלע כשרה היכא אמר רב יהודה אמר שמואל על פני השדרה כולה ואוקימנא בגמ' דהכי קאמר ברוחב כסלע על פני השדרה כולה רבה בב"ח אמר ראשי פרקים ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום ר' אלעזר

כסף משנה

ה קרועה כיצד בשר החופה את רוב הכרם וכו'. במשנה א"ט (דף מ"ב) שנינו הכרם הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה ובגמ' (דף נ':) אמרי במערבא משמיה דר"י בר חנינא כל הכרם כולו כרם הפנימי ואיזהו כרם החיצון בשר החופה את רוב הכרם רבה בר רב הונא אמר מפרעתא מאי מפרעתא אמר רב אויא היכא דפרעי טבחי ופירש"י בשר החופה את רוב הכרם קרום עב השוכב על כל החלל וישנו מן החזה ועד הירכים והכרם הקרוי פנצ"א מיעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ורוב החיצון דקאמר מתני' רואים כמה יש מן הקרום כנגד (אותו רוב הכרם ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום כנגד) הכרם טריפה ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשרה וכ"כ התוס' והרשב"א דבשר החופה את רוב הכרם אינו רוב הבשר אלא רוב ממש שכנגד הכרם ופסק רש"י כר"י בר חנינא וכן דעת הרשב"א בת"ה וכתב המרדכי שכן פסק ר"ח ובתשובת הגאון וכתב הרא"ש שכן עמא דבר וכתב רבינו ירוחם ונראה שזה הקרע שאמרנו שנקרע אותו בשר עד שנגלה הכרם שבפנים ר"ל שנקרע הבשר משני עבריו וכתב שלא ירד לסוף דעת רבינו ואם נקרע אותו בשר עד שיראה הכרם כמה יהיה שיעורו לפי סברתו והרשב"א כתב בת"ה שהזקיקו רבינו לפרש שכיון שנקרע רוב עובי אותו בשר טריפה לפי שזה מן הקרועים ואם נקרע עד שנפסק ועבר מעבר אל עבר מה בין קרועים לפסוקים ומ"מ כתב שלא נראו בעיניו דברי רבינו אלא לא מיטרפא עד שיקרע קרע מפולש ולי נראה שהטעם שפירש רבינו כן משום דסתמא תנן או שנקרע רוב החיצונה ולא חילק בין נקרע בסכין לנקרע מחמת חולי וכשנקרע בסכין אם נקרע לגמרי אפילו בכל שהוא טריפה דחיישינן דילמא ניקב כרס הפנימי ואינו ניכר וא"כ צ"ל על כרחנו דכי תנן שנקרע רוב החיצונה כשאין הקרע מפולש הוא שאם היה הנקב מפולש אם נקרע בסכין אפילו בכל שהוא טריפה: וכמה שיעור הקרע בארכו וכו'. במשנה א"ט (דף מ"ב) הכרם הפנימי שניקבה או שנקרע רוב החיצונה ר' יהודה אומר בגדולה טפח והקטנה ברובה. ובגמ' (דף נ':) א"ר בנימין בר יפת א"ר אלעזר וכו' כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובה זו היא שנינו הגדולה טפח רובה ולא הוי טפח זו היא שנינו ובקטנה ברובה וכתב הר"ן דכל היכא דמשכחין או טפח או רובה טריפה וקי"ל הכי דכיון דסקלין וטריין אמילתיה דר' יהודה הלכתא כוותיה ועוד שלא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים וזהו דעת הרי"ף ורבינו: ומ"ש רבינו אם היתה בהמה קטנה ונקרע רוב אורך הבשר. נ"ל דה"ה לרוב רחבו דהא סתמא תנן ובקטנה רובה ומשמע דלא שאני לן בין רוב אורכה לרוב רחבה:

ו נקדר הבשר הזה וכו'. שם אמר גניבא אמר רב אסי נקדרה כסלע טריפה שאם תמתח העמוד על טפח א"ר חייא בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דגניבא וכו' כסלע כשרה יותר מכסלע טריפה וכמה יותר מכסלע אמר רב יוסף כגון דעיילן תלת קשייתא בגיפא בדוחקא בלא גיפא ברווחא ופירש"י נקדרה כמין ארובה עגולה ורוחב הקדירה כסלע (מטבע רחב הוא). שאם תמתח אי הוה מושכו לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרוחב תמלא בו טפח באותה קדירה. תלת קשייתא גרעיני תמרה. בגיפא עם אוכל הנשאר סביבותיה כשאוכלים אותה יכנסו שלש בנקב בדוחק או בלא גיפא בהרווחה. ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין בגיפא לבלא גיפא ואפשר דמשום דחילוק מועט הוא סתם דבריו להחמיר. והא דאמרינן שאם תמתח תעמוד על טפח כתב הרא"ש חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח נמצא רוחב הסלע שליש טפח. ודע שהרב רבינו יעקב ן' חביב בפירושו לטור על מה שכתב נקדר הבשר בעיגול או באורך כתב לא ידעתי כוונתו כי אם הוא באורך אין זה קדירה ושיעורו טפח עכ"ל, ול"נ שהדבר פשוט שכשאמרו ששיעורו טפח הוא כשנקרע ולא חסר ונקדר היינו מחסר ולפיכך שיעורו ככסלע שהוא שליש טפח:

ז בהמה שנפשט העור שעליה כולו וכו'. משנה פ' א"ט (דף נ"ד) הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלין וידוע דהלכה כחכמים ופירש"י גלודה שניטל עורה או מחמת (שחין או מחמת) מלאכה ואיתא בברייתא בגמ' (דף נ"ה:) דאם נשתייר בו כסלע כשירה כלומר דע"י אותו שיור מעלה ארוכה ובעי בגמרא שיור זה היכא בעינן שישתייר וכו' פריש ר' נהוראי משמיה דשמואל כרוחב סלע על פני כל השדרה כולה רבה בב"ח אמר ראשי פרקים ופירש"י בכל פירקי חוליותיה ועצמות השוק והירך בעינן שיור כסלע ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אליעזר ברבי ינאי אמר מקום טיבורו בעי ר' ינאי בר' ישמעאל *(ניטל מקום כל השדרה וכולו קיים) ניטל מקום טיבורו וכולו קיים ניטלו ראשי פרקים

*[מחלוקת זאת היא בהלכות אבל אינה בגמ' והואיל שעליה סמכו לפסוק הדין נ"ל דגם בעל כ"מ מצאה בגמ' דאילו היה רואה ספרים דלא גרסי לה ודאי היה לו לבאר]:

הרדב"ז (מכ"י)

ה קרועה כילד וכו'. שם במשנה הכרם הפנימית שניקבה או נקרע רוב החיצונה ר' יהודה אומר הגדולה טפח והקטנה ברובה אמר ר' בנימין בר יפת לא גדולה גדולה ממש ולא קטנה קטנה ממש אלא כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובה זו היא שנינו בגדולה טפח רובה ולא הוי טפח זו היא שנינו בקטנה ברובה ור' יהודה לפרושי מילתיה דת"ק קא אתי ופירש רבינו הבשר החופה את הכרם:

ו נקדר הבשר וכו'. שם מימרא דגניבא כלשון רבינו:

ז בהמה שנפשט העור שלה וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים דפסלי ואם נשתייר בה כסלע כשרה ומפרשינן לה משמיה דשמואל כרוחב סלע על פני כל השדרה רבה בב"ח אמר ראשי פרקים ומשום ר' ינאי אמרו מקום טיבורו ומשמע דכל אחד מוסיף על דברי חבירו הלכך בעינן רוחב סלע על פני כל השדרה ועל ראשי איבריה

לחם משנה

ה קרועה כילד וכו'. שם (דף נ':) אמרי במערבא משמיה דר"י בר חנינא כל הכרם כולו וכו' (עיין בכ"מ) ופסק רבינו כוותיה: ואם היתה בהמה קטנה וכו'. שם ר' יהודה אומר הגדולה טפח והקטנה ברובה ולא פליגי רבנן עליה כלל והכי משמע בגמ':

ו כדי שיכנס וכו'. שם וכמה יתר מסלע וכו' (עיין בכ"מ בד"ה נקדר וכו' עד ויש לתמוה וכו') ורבינו לא הזכיר בגיפא כלל ואולי שהוא מפרש בגיפא זו כנגד זו בלא גיפא זו ע"ג זו: שאם ימתח קרע זה וכו'. שם אמרו שאם תמתח תעמוד על טפח ופירשו התוס' כשתקיף הסלע בחוט וימתח החוט ויהיה בארכו טפח ורש"י ז"ל פירש שיכנס העוגל לאורך או לרוחב כלומר כשתמשוך קרע זה ויעשו שני שפתי הקרע יהיה טפח וזה נ"ל דעת רבינו שכתב שאם ימתח קרע זה וכו' ומשמע שהקרע עצמו נמתח:

ז בהמה שנפשט העור שלה וכו'. שם (דף נ"ה:) ת"ש דפריש ר' נהוראי משמיה דשמואל וכו' (עיין בכ"מ) ורב אלפס ז"ל גורס רבי ינאי אמר עד מקום טיבורו ויש לתמוה על רבינו מה שתמה עליו הרא"ש ז"ל או היה לו לפסוק כר' ינאי משום דרביה דר' יוחנן הוא או כרב ור' יוחנן דאמרו כל העור מליל וכ"ת לא פסק כרב ור"י משום דהוו הלכתא לגבייהו דבעי מקום מיוחד ופסק בכל הני הלכתא לחומרא זה אי אפשר גבי גלודה דיש לפסוק לקולא כמו שאמר ויראה לי שמסירין אותה ומהטעם דפרישית למעלה. לכך נ"ל שרבינו מפרש דהנהו הלכתא לא פליגי אלא כל אחד מוסיף על

הגהות מיימוניות

[ג] ורש"י פי' שהוא קרום עב שקורין מנס"א וכשפותחין הבהמה וחותכין את הבשר לאורך הבהמה הוא נראה ומה שקורהו בשר החופה את רוב הכרם מפני שמיעוט הכרס נחבא.

הטבור ורוחב סלע על ראשי איבריה הרי זו מותרת. ואם ניטל כרוחב סלע מעל כל פני השדרה או מעל הטבור או מעל ראשי איבריה ושאר כל העור קיים הרי זו ספק ויראה לי שמתירין אותה: ח [א] נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגובהו עשרה טפחים או יותר ונתרסק אבר מאיבריה הרי זו טרפה. וכיצד הוא הריסוק שיתרוצץ האבר ויחלה מחמת הנפילה עד שתפסד צורתו [ד] ותארו. אע"פ שלא ניקב ולא נסדק ולא נשבר הרי זו טרפה. וכן אם הכה אותה באבן או במטה ורצץ אבר מאיבריה טרפה. *באי זה איברים אמרו באיברים שבחלל הגוף:

בהמה

השגת הראב"ד

*באי זה איברים אמרו באיברים שבחלל הגוף. א"א אומר אני בכל אבר שאם נשבר תהיה בו טרפה אפילו נתרסק אבר מן האיברים שאם ניטלו כשרין, עכ"ל:

א טור שם סי' נח סמ"ג עשין ס"ג:

כסף משנה

פרקים וכולו קיים מאי תיקו וסובר רבינו שמאחר שכל אחד תופס מקום מיוחד הרי הדבר ספק ואין להכשיר עד שיתקיימו דברי כלם דהיינו שישאר כסלע במקום טיבורו ועל פני כל השדרה ובראשי פרקים וכן דעת הרשב"א והר"ן. ועל מ"ש רבינו ואם ניטל כרוחב סלע מעל פני כל השדרה וכו' הרי זה ספק ויראה לי שמתירין אותה, כתב הרשב"א לא ידעתי טעם ההיתר דהא ספיקא דאורייתא היא ולחומרא וכ"כ הרא"ש וי"ל דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בפ"ה שבספיקי טרפות זולת הדרוסה יש בהן שהולכין להקל מפני שאינן בפירוש בתורה. ועוד י"ל שטעם רבינו שמאחר שבניטל עור מאחד מג' מקומות הללו עלה בתיקו הוה ליה ספק ספיקא ספק אם הלכה כאותו אמורא שפוסל כשלא נשתייר במקום ההוא המיוחד ואת"ל דהלכה כמותו דילמא איהו מודה היכא דניטל העור מהמקום ההוא בלבד כיון שנשתייר כל שאר העור קיים וכיון דספק ספיקא הוא לקולא:

ח נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה וכו'. במשנה א"ט (דף מ"ב) נפלה מן הגג ובב"ק פ' הפרה (דף נ':) גבי ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי דשחטיה מריה וטרפיה רב נחמן אסיקנא דאין חבט בפחות מעשרה ור"ל דטרפיה משום דאריתא דדלאי הויא שיתא מכריסא דתורא עד ארעא ארבעה הוה ליה עשרה וכ"כ התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן וסמ"ג וכן דעת הס"ג וכן פסק רבינו שאין חבט פחות מעשרה אבל יש לתמוה למה לא כתב דמשהיקן מאי דאיכא מכריסא עד ארעא ואפשר שמאחר שכתב שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגבוה י' טפחים ממילא משמע וכתבו המפרשים דהא דבעינן שתפול ממקום גבוה י' טפחים היינו דוקא בנפלה מעצמה אבל הפילוה אחרים שלא מדעתה או אפי' ידעה בכך אלא שהפילוה בבת אחת אפי' בפחות מעשרה טפחים חוששין לו וכ"כ המפרשים וכתבו הטור. ומ"ש וכיצד הוא הריסוק וכו' יתבאר בסמוך. ומ"ש וכן אם הכה אותו באבן או במטה וכו' הכי משמע ודאי דכך מתרסקת בהכאת אבן או מטה כמו בנפילה והכי אמרינן (דף נ"א) דאי שלים חוטרא אפלגיה דגבה חיישינן ואי אית ביה קיטרי חיישינן ואי מחייה אפסקיה חיישינן. ומ"ש באיזה אברים אמרו באברים שבחלל הגוף, יתבאר בפ' זה: כתב הראב"ד באיזה איברים אמרו באברים שבחלל הגוף א"א בכל אבר שאם נשבר תהיה בו טריפה. וכתב עוד לקמן אפילו נתרסק אבר מן האברים שאם ניטלו כשרים כגון טחול וכליות א"א זה ספק עכ"ל. ויתבארו דברים אלו בפ' זה:

בהמה

מגיד משנה

אלעזר בר ינאי מקום טיבורו רב אמר כל העור כולו מציל בגלודה חוץ משור בית הפרסות ור' יוחנן אמר אפילו עור בית הפרסות מציל. כבר נתברר מה שכתב הרי"ף בהלכות שהביא דעת בה"ג שירצה לפסוק כרב ודחה אותו והכריח שראוי לפסוק כשמואל והרא"ש דחה כל ראיות הרי"ף והכריח לפסוק כר' יוחנן כמו שהוא כתוב בארוכה במקומו אין צורך להאריך הנה לברר דעת רבינו שרצה הרי"ף לדחותו משום שהקשה דלא ימנע, אי גרים ר' ינאי ומכח זה דוחה דברי רב ור' יוחנן א"כ יפסוק כר' ינאי, ואם לא גרים ר' ינאי א"כ נדחה הכל חוץ מרב ור' יוחנן ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ואני אומר שרבינו לא כן יחשוב ולבו לא כן ידמה אלא שודאי השקיפה דעתו על כל הדעות כלם ולא נעלם ממנו כלל מהכללים ולא גירסא אלא מפני שדבר זה ומחלוקת זה אינו תלוי בבקיאות ולא במשנה ולא בברייתא אלא חלקו בחכמת הטבע שאין ספק שהעור הוא מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים וכשנפשט כולו א"א לבע"ח להתקיים אבל היה מקובל בידם כפי חכמת הטבע שאם ישאר כסלע במקום אחד שמשם יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד שיתכסה כולה ובעוד אותו המעט שם אע"פ שלא נתכסית יכולה לחיות דחשבינן ליה לאותו סלע כגזע וכשרש האילן שהיות כל האילן תלוי בו ולפי שלא בא בפירוש אותו הסלע באיזה מקום ישאר עד שאפשר שתעלה משם ארוכה נחלקו בו האמוראים כל אחד גזר כפי חכמתו וידיעתו בטבע שסובר שצריך שישאר באותו המקום המיוחד כפי בקיאותו בטבע נמצא עתה שכל מחלוקתם תלויה בטבע ולפי זה כל עוד שלא בירכו בתלמוד הלכה כמי ראה רבינו לחוש לחומרות כלם שמא אחד מהם בקי מחברו בחכמת הטבע ונמצאו דבריו אמיתים או שמא הטבע מסכים לכלם וכל עוד שספק זה אינו תלוי בסברא ולא בדיוק ממשנה וברייתא אלא בחכמת ידיעת הטבע על מכונתה ראוי לחוש לכלם ואין ראוי לבקש כללים כי הכלל לא נאמר אלא למה שתלוי בסברא או בבקיאות אבל זה שראוי לתלותו בחכמת הטבע ולא הוברר בתלמוד ראוי לחוש לכלם. זהו שנ"ל בדעת רבינו ועוד משום דר' ינאי בר ישמעאל בעי אליבא דידהו תלתא משמע דכוותייהו סבירא ליה: ואם ניטל וכו'. בעיא דר' ינאי בר ישמעאל ועלתה בתיקו ופסקו רוב המפרשים לחומרא משום דכל תיקו דאיסורא לחומרא ורבינו פסק לקולא ותמה עליו הרשב"א ורבינו יונה הכריח דברי רבינו מדחזינן דרב ור' יוחנן מכשרי אפילו שנשאר בכסלע בלבד באיזה מקום שישאר ואע"פ שנדחו דבריהם דוקא במה שנחלקו בפירוש וגם שמואל ור' ינאי ורבה מ"מ במה שנסתפק לדעתם כיון שפשוט היה ההיתר לדעת רב ור' יוחנן ראוי לפסוק כמותם עכ"ל ז"ל וטעם נכון וברור הוא. ודע שאפילו לדעת האוסרים דוקא כעין הבעיא שנשאלה בתלמוד והוא כשניטל מקום טיבורו ומקום ראשי פרקים וניטל העור של השדרה שר"ל שניטל לגמרי מכל אחד מהמקומות הללו אבל אם ניטל העור של קצת השדרה או מעל מקצת ראשי פרקים וכל העור קיים שהיא מותרת דלא בעינן שישתייר רוחב סלע על פני כל השדרה וכן על ראשי פרקים ומקום טיבורו אלא היכא דניטל כל העור כולו שאין שם עור אחר שיציל זולת זה אבל בשיעור אחר מצטרף להציל כגון זה שכל שאר עור הגוף קיים. וכתבו הגאונים דדוקא בבהמה אנו אומרים זה אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיו הגנוס או אפילו המונח הגנסה כשרה ולא אמרינן גלודה אלא בבהמה דוקא דהתם לא נשאר עור שינן עליה אבל הכא אע"ג שנימלה הטלה עורה קיים ומגין עליה ואע"ג דכהשתא איגה מחה מפני זה וכשרה:

ח נפולה כיצד וכו'. תנן במתני' (דף מ"ב) נפלה מן הגג ואסיקנא בבבא קמא פ' שור שנגח את הפרה (דף נ':) דאין חיבוט פחות מעשרה טפחים כדאמרינן התם ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מהריה וטרפיה רב נחמן ואקשינן אלמא קסבר ר"נ יש חיבוט פחות מי' טפחים אותביה רבא לר"נ תנן היו פחותים מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטה ומשני לא משום דלית בה הבלא ושקלינן וטרינן ביה התם ואסקיק אלא לעולם אין חבט פחות מי' טפחים והיינו טעמיה דרב נחמן דקסבר מכריסא דתורא לארעא כמה הוי ארבעה אריתא דדלאי כמה הוי שיתא הא עשרה אשתכח דכי מחבט מעשרה מחבט: באיזו איברים אמרו וכו'. פשוט שם (חולין נ"א:) אמר ליה מר זוטרא הכי אמרינן משמיה דרב פפא צריכה בדיקה כנגד החלל כולו:

בהמה

הרדב"ז (מכ"י)

איבריה ועל טיבורה: ואם ניטל כרוחב סלע וכו'. א בעיא שם ונסלקא בתיקו וכתב רבינו ויראה שמתירין אותה וטעמו דכפסולה כך הכשרה והכי אמרי' גבי כבד כהכשרו כך פסולו:

ח נפולה כיצד וכו'. שם במשנה נפל מן הגג וכו' ואמרינן עלה והלכתא היכא דנפלה מן הגג בלא ידעה ועמדה ולא הלכה צריכה בדיקה ואינה צריכה מעת לעת ואם הלכה אפי' בדיקה אינה צריכה כלומר אינה צריכה גם שהייה מעת לעת ואפי' שהתה מעת לעת צריכה בדיקה כיון שלא הלכה. ושיעור גובה הגג מבואר בב"ק גבי השור והבור וכו': וכיצד הוא הריסוק וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אני אומר בכל אבר שאם נשבר תהיה בו טרפה ע"כ. ונראה דה"ה בכל אבר שאם ניקב טרפה תדע דאמר אמימר צריכה בדיקה כנגד בני מעיין ובני מעים לא שייך בהו שבירה אלא נקיבה או קריעה ולא בא לחלוק על רבינו אלא על האיברים שאין בהם שבירה ונקיבה ונטילה כגון הטחול והכליות ואיברא דמימרא דרב פפא משמע כדברי רבינו דאמר צריכה בדיקה כנגד בית החלל והלא טחול וכליות בכלל החלל הם ותו כיון שלא הוציאו מן הכלל אלא בית הרחם והסימנים משמע דכל שאר האיברים הם בכלל:

קפצה

לחם משנה

על חבירו וראייתו מדבעי ר' ינאי ניטל מקום טיבורו וכולו קיים ניטלו ראשי פרקים וכו' משמע דמידנא בעינן כולהו ובעי אם ניטל חד מינייהו מהו דאי אמרת דר' ינאי אתא לומר דהיבעי לרבב"ח דאמר ראשי פרקים והיבעי למ"ד מקום טבורו למה לי הא כיון דבעי למאן דאמר ראשי פרקים ודאי דהיבעי נמי למ"ד מקום טיבורו אבל אם נאמר דתלתא בעינן וכל חד מוסיף אחבריה היא גופיה אשמעינן הבעיין דתלתא בעינן ולכך בעי אם ניטל ראשי פרקים או מקום טבורו מהו:

ח נפולה כיצד וכו'. במשנה שם נפלה מן הגג וכו' ומדהזכירו שם בגמ' ריסוק איברים משמע ליה דרסוק ר"ל שנתרוצץ האבר מחמת הנפילה:

באיזה איברים אמרו וכו'. רבינו מפרש שמה שאמרו בגמ' אמר רב נחמן בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ר"ל דאם נתרסק בית הרחם הרי זו מותרת כמו שמבואר בהלכות ומכאן יצא לו דכל איברים שבחלל הגוף ואפי' האיברים שאם ניטלו כשרה ואם נתרסקו טרפה דהא בית הרחם מאיברים שאם ניטלו כשרה הוא ומדקאמר דוקא בית הרחם משמע דכל אחריני דכוותיה שאם ניטלו כשרה שנתרסקו שהם אסורים וכ"ש שאר איברים שבחלל הגוף שאפי' אם ניטלו טרפה ולכך כתב שבאיברים שבחלל הגוף טרפה אבל אין כן דעת הר"א ז"ל בהשגות אלא שלא אמרו שאם נתרסקו אסורים אלא גבי איברים שאם נשברו טרפה אבל איברים שאם נשברו כשרה או אם ניטלו כשרה יש לספק בהם אי הריסוק עדיף טפי לאסור משבירה או נטילה וכ"כ כאן בהשגות א"א אומר אני בכל אבר שאם נשבר בו תהיה טרפה. וגבי מה שכתב לקמן אפי' אם נתרסק וכו' כתב א"א זה ספק ע"כ. וה"ה גבי אבר שאם נשבר בו כשרה שהוא ספק:

בהמה

מגדל עוז

[נ]פולה כיצד עד שבחלל הגוף: כתב הראב"ד ז"ל אני אומר בכל אבר שאם נשבר תהיה בו טריפה עכ"ל: ואני אומר כי ר"מ ז"ל והעומדים לו ובשיטתו דקדקו מבדיקת החלל שאמר מר זוטרא בההיא שמעתא פ' אלו טריפות (דף נ"א) דגרסינן אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא נפולה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעים א"ל ליה מר זוטרא הכי אמרינן משמיה דרב פפא צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו ע"כ. אבל הראב"ד ז"ל לא ידעתי מאין לו אלא מסברא ולא כן הוא פשט [illegible] הספרי

הגהות מיימוניות

נחבא בתוך צלעות החזה ורובו מכוסה באותו בשר והבשר הולך על פני כל המעים של הירכים וכן ס"ת משמו: [ד] כן הלכה למשה מסיני ע"ב:

ט בהמה שנפלה מן הגג אם הלכה [ס] אין חוששין לה. ואם עמדה ולא הלכה חוששין לה. קפצה מחמת עצמה אין חוששין לה. הניחה למעלה ומצאה למטה אין חוששין לה שמא נפלה: י זכרים המנגחין זה את זה אין חוששין להן. נפלו לארץ [ו] חוששין להן. אוכן בהמה שהיתה מגררת רגליה אין חוששין לה שמא נתרסקו איבריה או שמא נפסק החוט של שדרה: יא בגנבים שגונבין הטלאים ומשליכין אותן לאחורי הדיר אין חוששין להן משום ריסוק איברים. מפני שאין משליכין אותן אלא בכונה שלא ישתברו. ואם החזירום והשליכום לדיר מחמת יראה חוששין להן. מחמת תשובה אין חוששין להן. מפני שמתכוין להחזירם שלמים ויזהרו בהשלכתן: יב גשור שהרביצוהו לשחיטה אע"פ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו אין חוששין לו מפני שנועץ צפרניו ומתחזק עד שמגיע לארץ

א טור שם סי' לג: ב טור שם סי' נח: ג שם:

מגיד משנה

ט בהמה שנפלה מן הגג וכו'. שם (דף נ"א:) א"ר יהודה אמר רב עמדה אינה צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעיא הלכה אינה צריכה רב חייא בר אשי אמר אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה ופסק רבינו כרב יהודה וכן פסק הרי"ף ודחו דברי רב חייא בר אשי אע"ג דמחמיר משום דאיתא בפ' התערובות אמר ריש לקיש עמדה צריכה מעת לעת הלכה צריכה בדיקה ואמרינן עלה עולהו כריש לקיש לא אמרו עמדה אינה צריכה מעת לעת הלכה צריכה בדיקה ור' ינאי ור' ירמיה הוא דפליגי עליה דריש לקיש התם וקי"ל כוותייהו דרבים נינהו ועוד דר' ינאי רביה דר' יוחנן ור"י רביה דריש לקיש הלכך ליתא לדריש לקיש ובגמ' גרסינן (אמר רב הונא בר ר' יהודה אמר רב ששת) אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב עקרה יד לעמוד אע"פ שלא עמדה עקרה רגל להלוך אע"פ שלא הלכה ננערה לעמוד אע"פ שלא עמדה ורבינו והרי"ף לא כתבו דין זה משמע דס"ל דעמדה עמדה ממש הלכה הלכה ממש וטעם דבריהם משום דסמכו על הלשון הכתוב במקצת נוסחאות והלכתא עמדה צריכה בדיקה הלכה אפילו בדיקה אינה צריכה וזה ודאי כרב יהודה אתיא דהא לא סיימו בה ננערה לעמוד ועקרה רגל. ויש מי שדחה ראיה זו משום שלשון זה אינו מעיקר הגמ' אלא מפוסקי הלכות שפסקו כן במקצת מקומות אבל יש להוכיח דעת רבינו מעובדא דאימרתא דבי רב חביבא דאע"ג דאשתכח דהוה פסיק הוט השדרה היתה מהלכת ועוקרת יד ודוקא התם משום דלא נפלה הוא דלא חיישינן להוט השדרה אבל הכא שיש לחוש לא וצריכה בדיקה מחמת שנפלה אין הילוכה ראיה שהיא כשרה עד שתלך כדרכה דבשלמא מהלכת כדרכה אע"פ שאפשר שנקרעו דקין וכרס וכיוצא בהן כיון שכדרכה מהלכת בחזקת בריאה היא אבל מהלכת שלא כדרכה אי נמי עוקרת רגל להלוך מאי ראיה היא שלא תאסר אם תבדק וא"א לומר דהיא אימרתא נפולה היתה ואפילו הכי כיון דהות מהלכת כלל לא חששו לה דא"כ היכי מסיימי דחוט השדרה לא שכיח: קפצה מחמת עצמה וכו'. פשוט שם מההוא עובדא דההוא גדיא דהוה ליה לרבינא ומסיימי ביה משום דאמדה נפשה וכל שקופצת אומדת עצמה היא:

הניחה למעלה וכו'. פשוט שם אמר רב הונא אמר רב הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין לה משום ריסוק אברים וזהו טעם הדבר אע"ג דבנפולה חיישינן שאני התם שאנחנו יודעין שנפלה שלא כרצונה והכא מיירי בהפילה היא עצמה ומשום הכי אין חוששין משום דאמדה נפשה. והוי יודע דאי מספקא לן אי נפלה שלא לרצונה או הפילה עצמה דמסתמא מכשרינן לה ואמרינן דהפילה עצמה דיותר מצוי הוא נפילה לדעת מנפילה שלא מדעת ואת"ל נפלה שלא מדעת ספק נתרסקו אבריה ספק לא נתרסקו ולפי זה בין לא עמדה בין עמדה אינה צריכה בדיקה ולא שהייה מעת לעת:

י זכרים המנגחים וכו'. פשוט שם אמר רב הונא זכרים המנגחים זה את זה אין חוששין משום רסוק אברים אע"ג דמדוו וקיימי נימרא בעלמא הוא דנקט להו אם נפול לארעא ודאי חיישינן וכתבו רבותינו בעלי התוס' שאע"פ שאין בגובה האויר עשרה טפחים דהא דבעינן עשרה טפחים דוקא כשנפלה היא מעצמה אבל כשאחרים מפילים אותה יש לחוש משום ריסוק אברים מפני שכח מפלתה מרסקתה אא"כ הרגיש הנופל שמפילין אותו כמו שנכתוב בס"ד: וכן בהמה שהיתה וכו'. פשוט שם מההיא אימרתא דהוה בי רב חביבא וכו'. ופסיק תלמודא הלכתא כרב יימר שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח וכבר כתבנו למעלה דלא עסקינן בנפולה וכן היא דעת רבינו אבל בה"ג גורס דההיא עובדא ההיא אימרתא דנפלה מאגרא ומסיים בה ואע"ג דאשתכח כרב יימר הלכתא כרבינא חוט השדרה שכיח שגרונא לא שכיח ולא נהוראה גירסא זו בעיני רוב המורים:

יא נגבים שגונבים וכו'. פשוט שם אמר רב מבשי הני דכרי דגנבי גנבי וסיום המימרא כדברי רבינו:

יב שור שהרביצוהו וכו'. פשוט שם אמר רב נחמן בית המטבחיים אין בו משום ריסוק אברים וכו' וסיום המימרא כלשון רבינו וכתב הרשב"א ז"ל אע"פ שגבוה עשרה טפחים ואע"פ שאחרים מפילים אותו בכח וכדיהיב רב יצחק טעמא משמיה דרב דמימד אמיד נפשיה ונעיץ טפריה לקרקע כשמגיע לארץ וגרסינן בירושלמי אינו דומה נופל בדעת לנופל שלא מדעת:

הכה

כסף משנה

ט בהמה שנפלה מן הגג וכו'. שם (דף נ"א:) בגמ' א"ר יהודה אמר רב עמדה אינה צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעיא הלכה אינה צריכה בדיקה וכתב הר"ן ואע"פ שהטריפות הויות י"ב חדש מהלכת שאני הכא דלאם איתא דמחמת החבטה נטרפה לא היתה יכולה לילך וכתב עוד דעמדה דוקא אבל העמידוה אחרים לא מהני וכתבו הרשב"א והר"ן בד"א כשהלכה הילוך יפה כדרכה אבל הלכה והיא צולעת צריכה בדיקה ובתר הכי אמרינן בגמ' רב חייא בר אשי אמר אחד זו ואחד זו צריכה בדיקה והרי"ף לא כתב אלא דברי רב יהודה וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן דהא דלא פסק לחומרא כרב חייא בר אשי משום דבפ' התערובות (זבחים דף ע"ד:) קאמר קסבר (ריש לקיש) עמדה צריכה מעת לעת הלכה צריכה בדיקה ור' ינאי ור' ירמיה כר"ל לא אמרי קסברי עמדה אינה צריכה מעת לעת הלכה אינה צריכה בדיקה ור' ינאי ור' ירמיה רבים נינהו והלכתא כוותייהו ועוד דר' ינאי רבו של ר' יוחנן הוי והלכתא כוותיה לגבי ר"י וכ"ש לגבי ר"ל:

קפצה מחמת עצמה וכו'. שם גבי ההוא גדיא וכו' דחזא חופלא באיפותא דאיגרא נפל מאיגרא לארעא ואכשריה רב אשי משום דכל שהוא לדעתה מסתמא קודם שתרד אמדה נפשה שלא תתרסק מאותו גובה וכתב הר"ן ואפילו אנו רואים שאינה יכולה לילך אפילו הכי כל לדעת עצמה אינה מתרסקת כ"כ שתטרף. ומ"ש הניחה למעלה ובא ומצאה למטה וכו' מימרא דרב הונא שם:

י זכרים המנגחים זה את זה וכו'. גם זה מימרא דרב הונא וכתב הר"ן נפול לארץ חיישינן ולא משום הכאתם אלא משום החבטה: וכן בהמה שהיתה מגררת רגליה וכו'. שם ההוא אימרתא דהות בי רב חביבא דהוי שדרן כרעה בתרייתא אמר רב יימר שאי שיגרונא נקטה ואסיקנא דהכי הלכתא ולא חיישינן דילמא איפסיק חוט השדרה משום דשיגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח. וכתב הטור בשם הרשב"א בד"א שלא נודע שנפלה אבל אם נודע חוששין שמא עם נפילתה נפסק חוט השדרה ולכן גוררת רגליה שפסיקת חוט השדרה מצוי עם נפילתה וכן כתבו התוס' והר"ן:

יא נגבים שגונבים הטלאים וכו'. שם מימרא דרב מנשה:

יב שור שהרביצוהו וכו'. שם (דף נ"א:) אמר רב נחמן בית המטבחים אין בו משום ריסוק איברים ההוא תורא דנפל ואשתמע קל גניחותיה ואסיקנא דלא חיישינן לה משום ריסוק אברים דאמר רב טפריו נועץ עד שמגיע לארץ ופירש"י דנפל בבית המטבחים. קל גניחותיה וכו' קול יללתו כשנפל. צפרניו נועץ כשהוא שוהה ליפול כל שעה הוא מתחזק בצפרניו עד שאינו נופל מגובה. וכתבו הרשב"א והר"ן אע"פ שגבוה עשרה טפחים ואע"פ שמפילים אותו בכח וכדיהיב טעמא דמימד אמיד נפשיה ונועץ צפרניו עד שמגיע לארץ. וא"ת מה בין זה לזכרים המנגחים זה את זה ונפול לארץ דחוששין להם י"ל דזכרים אינם חוששין שחבריהם יפילום אדרבא כל אחד מהם מתחזק להפיל את חבירו לפיכך כשחבירו מפילו פתאום הוא מפילו ואין לו שהות אבל שוורים שמפילים בבית המטבחים כשמרגישים שבני אדם רוצים להפילם כבר יודעים שסופם להפילם ולכן משעה ראשונה אמיד נפשיה ונועץ צפרניו עד שמגיע לארץ:

הכה

הרדב"ז (מב"י)

קפצה מחמת עצמה וכו'. שם עובדא ואסיקו דאמדא נפשה:

י זכרים המנגחים. גם זה שם: וכן בהמה שמגררת רגליה. שם עובדא ואמר רב יימר שגרונא הוא דנקטה ואע"ג דבדקוה ואשכחוה דאיפסיק חוט השדרה כדאתקיף רבינא ופס"ק הלכתא כרב יימר שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח:

יא נגבים שגונבים וכו'. שם מימרא דרב הונא:

יב שור שהרביצוהו וכו'. שם עובדא ואכשריה רב יצחק בר שמואל:

הכה

לחם משנה

ט בהמה שנפלה וכו'. שם אמרו והלכתא היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה ועמדה ולא הלכה צריכה בדיקה ואינה צריכה מעת לעת ואם הלכה בדיקה נמי אינה צריכה ע"כ. וכתבו בתוס' דהא דלא קאמר הלכה כרב יהודה בריסוק היברים משום דבעי לאשמועינן דדוקא עמדה למעוטי פשטה ידה לעמוד וננערה לעמוד ע"כ. וכן הוא דעת רבינו ולכך לא כתב אלא עמדה והלכה לבד: הניחה למעלה וכו'. שם הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום רסוק אברים:

י זכרים המנגחים זה את זה וכו'. שם וכתבו התוס' אע"ג דמכרסא דהורא ועד ארעא ליכא אלא ד' טפחים מ"מ חיישינן הכא משום דנפל מחמת הכאת שמנגחין זה את זה:

יב שור שהרביצוהו וכו'. שם ההוא תורא דנפל ואשתמע קל גניחותיה על רב יצחק בר' שמואל בר מרתא שקיל מטופרי טופרי ופירש"י קל גניחותיה שנשמע קול יללתו כשנפל אבל רבינו אמר שהנפילה מאחר שהיתה גדולה הוה לה קול וז"א אע"פ שנפל:

הכה

הגהות מיימוניות

[ס] כרב יהודה אמר רב עמדה אינה צריכה שהייה מעת לעת אבל בדיקה בעיא הלכה אפילו בדיקה לא בעיא וכן פסקו ה"ג ורש"י וכן ספר התרומה והמצות משמו ודלא כמר יהודה משמיה דאבימי דאמר אפי' הלכה צריכה בדיקה וכן ריש לקיש פ' התערובות אכן אם שהתה מעת לעת צריכה גם בדיקה כדלקמן בפרק זה הילכך טוב להמתין בבהמה ועוף שיש להם ספק ריסוק איברים עד שילך ואז אין צריך בדיקה וסגי בכך ע"כ: [ו] כך מסיק התם רב הונא אבל אם נפלו מאיליהן מותרין אם לא נפלו גבוה עשרה טפחים ברמוכת

מגדל עוז

שהרי אמרו אין אומרין בטריפות זו דומה לזו ואין מדמין בטריפה אבל דברי ר"מ ז"ל עיקר בעיני שיש לסס על מה שיסמוכו וכן נראה מתוך לשונו שכתב בזה הפרק שאני כותב אחר זה כי שם גילה דעתו שעל זה סמוך: בהמה שנפלה מן הגג כו' עד וכל מקום שאמרו חוששין וכו' עד והסימנין אינן צריכין בדיקה שאין

לארץ: **יג** אהכה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה ואפילו הכה אותה במטה על כל השדרה אין חוששין לה. ואם יש במטה חליות חוששין לה. ואם הגיע ראש המטה למקצת השדרה חוששין לה וכן אם הכה לרוחב השדרה חוששין לה: **יד** בעוף שנחבט על [ז] דבר קשה כגון כרי של חטים או קופה של שקדים וכיוצא בהן חוששין לריסוק אברים. ואם נחבט על דבר רך כגון כסות כפולה והתבן והאפר וכיוצא בהן אין חוששין לו: **טו** נדבקו כנפיו בדבק בשעת צידה ונתחבט. אם בכנף אחת נאחז אין חוששין לו. ואם נאחז בשתי כנפיו ונתחבט בגופו חוששין לו: **טז** נחבט על פני המים אם שט מלא קומתו ממטה למעלה לעומת המים אין חוששין לו. אבל אם שט ממעלה למטה עם הלוך המים חוששין לו שמא המים הם המוליכין אותו. ואם קדם לתבן או קש שמהלכין על גבי המים הרי זו שט מחמת עצמו ואין חוששין לו: **יז** גכל מקום שאמרנו אין חוששין לה מותר לשחוט מיד. ואינו צריך לבדוק שמא נתרסק אבר. וכל מקום שאמרנו חוששין לה אם שחטה צריך לבדוק כנגד כל החלל כולו מקדקד הראש עד הירך. אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמנינו או שנתרסק אבר מן האיברים שבפנים ונפסדה צורתו הרי זו טרפה.

אפילו

א טור שם סי' לג: ב טור שם סי' נח: ג שם:

כסף משנה

יג הכה הבהמה על ראשה וכו'. מימרא דרב יהודה פ"ד. ולשון ולפי' שכתב רבינו אינו נוח לי דלדרבה עיקר שריותא אינו אלא מפני שהכה אותה במטה על כל השדרה דהא בהגיע ראש המטה למקצת השדרה חוששין לה ואפשר דהכי קאמר הכה על ראשה והלכה כלפי זנבה לא מיבעיא אם היתה המכה על הצלעות דכשרה אלא אפילו היתה על השדרה אין חוששין לה אם היתה על פני כולה:

יד עוף שנחבט על דבר קשה וכו' עד ה"ז שט מחמת עצמו ואין חוששין לו. שם בגמרא:

יז כל מקום שאמרנו אין חוששין לה מותר לשחוט מיד וכו'. זה פשוט דאין חוששין משמע דלא חיישינן לה כלל ולא בעיא ולא מידי וכן כתב הר"ן. ומ"ש וכל מקום שאמרנו חוששין לה אם שחטה צריך לבדוק וכו'. שם אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא נפולה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעים א"ל מר זוטרא הכי אמרינן משמיה דרב ספא (צריכה בדיקה) כנגד בית חלל כולו א"ל הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי סימנים מאי א"ל סימנים קשים הם אצל נפילה ומשמע לרבינו דגם המוח בכלל בית חלל שהרי לא הוציאו מן הכלל אלא סימנים בלבד. ומ"ש רבינו או שנתרסק אבר מהאברים שבפנים וכו' אפילו נתרסק אבר מהאברים שאם ניטלו כשרה וכו', נראה שלמד כן ממה שאמרו בית הרחם אין בו ריסוק אברים לפי פירושו כמו שיתבאר בסמוך ואם איתא דבנתרסק אבר מהאברים שאם ניטלו כשרה למה להם לייחד בית הרחם מבין שאר האברים שאם ניטלו כשרים אלא ודאי אף בהם פוסל הריסוק ולכך הוצרכו להוציא בית הרחם מכללם:

כתבו התוס' והרשב"א והר"ן דתרתי בעינן שהייה מעת לעת ובדיקה והטעם שאינו מספיק בדיקה בתוך מעת לעת כתב הר"ן משום דבנפילה חיישינן לתרתי חדא לריסוק אברים ודבר זה אינו ניכר בבדיקה כלל שאע"פ שלא נשתנו אבריה ולא נפסד מראיתה חוששין שמא מחמת הנפילה נתרסק אע"פ שאינו ניכר ותו איכא למיחש בה שמא נקרעו אברים או נפסקו ודבר זה אפשר לעמוד עליו בבדיקה וכל ששהתה מעת לעת או שעמדה יצאתה מידי חשש ריסוק אברים דקים להו לרבנן דכל שנתרסקו אבריה אינה עומדת ואינה שוהה מיהו אכתי איכא למיחש שמא נקרעו אבריה או נפסקו ומשום הכי בעיא בדיקה ולפי שיטה זו אין צריך לבדוק אלא"כ נפסקו אבריה או נקרעו אבל ריסוק אברים אין לו עניין בבדיקה כלל אבל הרמב"ם כתב בפ"ט שצריך לבדוק ג"כ אם נתרסקו אבריה כלומר אם נשתנית מראיתן פי' באותם אברים שאם ניקבו או ניטלו כשרה אם נשתנית מראיתן טריפה לפי שריסוקן מכאיב אותה יותר מנטילתן ונקיבתן ולפי זה בשני דרכים בודקין אותה אם נקרע או נפסק אחד מהאברים שהיא נטרפת בהן ואם נשתנה אחד מהאברים הפנימיים מפני חשש ריסוק אברים. וכ"ת וכיון שהריסוק הוא דבר שאפשר לעמוד עליו בבדיקה כי לא שהתה נמי אמאי לא סגי בבדיקה, י"ל לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד ששהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בה מרוסק הפסד צורתו ויתגלה בהתחים והראב"ד מסתפק בהשנות באותם אברים שאם ניטלו או ניקבו כשרה אם ריסוקן כלומר שינוי מראיהן פוסל בהם עכ"ל. והרשב"א בת"ה כתב כדברי רבינו וכתב הרב ר"ן ול"ה היכי מהניא בדיקה ליחוש שמא ניקב משהו דלא מינכר בבדיקה כיון שאין מקומו ידוע

מגיד משנה (מכ"י)

יג הכה הבהמה על ראשה וכו'. פשוט שם אמר רב יהודה אמר רב הכה על ראשה וכו'. וכל חלוקי רבינו מבוארים שם במימרא:

יד עוף שנחבט וכו'. פשוט שם גלימא מתית חיישינן וכל חילוקי רבינו פשוטים שם ולא חש רבינו להצריך לפרש כל התילוקים שנאמרו שם אלא עשה סוגים אשר תחתיהם יפלו כל מה שנזכר שם כי באמרו וכיוצא בהם כלל הכל:

טו נדבקו וכו'. פשוט שם דבק רב אשי אסר אמימר שרי ופסק התלמוד והלכתא בתרי גפי אסיר בחד גפא שרי:

טז נחבט על פני המים וכו'. פשוט שם אמר שמואל עוף ששט על פני המים כיון ששט מלא קומתו דיו ושאר החילוקים פשוטים שם כלשון רבינו אלא שיש לתמוה כי בתלמוד נתן חילוק אחר והוא ואי מיא קיימי לית לן בה כלומר אם המים נחים ואינם זוחלים כגון אגמים וכיוצא בהם אפילו מלמעלה למטה שפיר דמי ובזה החילוק אין חולק והרי"ף כתבו לפסק הלכה ורבינו השמיטו ונראה שרמזו בדבריו אבל אם שט מלמעלה למטה עם הילוך המים חוששין לו שמא המים הם המוליכין אותו נראה מכלל דבריו דהשש זה אינו אלא משום דחיישינן שמא המים מוליכין אותו הא במקום שאין לחוש לזה כגון שהם נחים אפי' מלמעלה למטה אין חוששין לו:

יז כל מקום שאמרנו וכו'. דברי רבינו פשוטים בכמה מקומות באותה סוגיא אבל יש מי שחולק בקצת דבריו לענין מה שאמר אין חוששין לה כ"ע לא פליגי דאין חוששין לה כלל כמו שכתב רבינו ובמה שכתב וכל מקום שאמרנו חוששין לה אם שחטה צריכה בדיקה יש מי שכתב דתרתי בעיא שהייה מעת לעת ובדיקה כעין נופלת ודאית ואין נראין דבריו דודאי רבינו דייק ליפגא דחוששין והוששין ודאי חששא בעלמא משמע ודי שנחמיר עליה להצריכה בדיקה אבל שהייה ודאי לא דאי לא תימא הכי מאי בין נפילה ודאית לספק נפולה אלא ודאי דנפולה ודאית בעינן למבדקה ושהייה וספק נפולה בבדיקה לחוד סגי כמו שכתב רבינו ז"ל: ובודק כנגד וכו'. פשוט כמו שכתבנו למעלה. וא"ת כבר כתב רבינו דין זה למעלה י"ל שבא להשמיענו שצריך ג"כ לבדוק מקום המוח שאילו ממה שכתב למעלה באיזו אברים אמרו באברים שבחלל הגוף אין מקום המוח בכלל ועתה בא להשמיענו שגם מקום המוח צריך בדיקה וזה שלא כדברי האומרים דאין מקום המוח צריך בדיקה כי יש עצם קשה ואין לחוש שמא יתרסק ונסתייעו משום דחזינן גבי דרוסה שפירשו מכפא דמוחא עד אטמא דאלמא כשחששו למוח בפירוש אמרוה ובכאן שלא הזכירוהו נראה דבנפולה לא חששו למוח וזו אינה ראיה דרבינו ודאי משם למדה ותדע דהרי לא הוציאו בתלמוד אלא סימנים ובית הרחם לפי פירוש רבינו ואילו היה מוח בכלל אברים שאין בהם ריסוק היה מן הדין להוציאו התלמוד בפירוש אלא ודאי דכמו דבדרוסת המוח בכלל בדיקה גם לענין בדיקת נפולה מוח בכלל וילמוד סתום מן המפורש:

אפילו

הרדב"ז (מכ"י)

יג הכה על ראשה וכו'. שם מימרא דרב יהודה אמר רב:

יד עוף שנחבט על דבר קשה וכו'. שם מימרא דשמואל ואמרו שם גוונים הרבה והכלל שהוא דבר קשה ולא משריק יש בו משום ריסוק איברים והכי אמרינן כללא דמלתא כל מידי דמשריק אין בו משום ריסוק איברים לא משריק יש בו משום ריסוק איברים ופירש"י ז"ל משריק מחליק זה מזה ואין נכבשין יחד והנופל עליהם נשמט והולך ואין כאן הבט ע"כ. וזהו שכתב רבינו על דבר קשה שבזה הדבר תלוי:

טו נדבקו כנפיו וכו'. שם והלכתא בתרי גפי אסיר בחד גפא שרי:

טז נחבט על פני המים וכו'. שם אמר ר"י אמר שמואל עוף שנחבט על פני המים כיון ששט מלא קומתו וכו' כאשר כתב רבינו וע"כ איירי בנפל על כרחו כגון שהכוהו בכח על פני המים וכן פירש"י ז"ל:

יז כל מקום שאמרנו וכו'. כבר נתבאר זה למעלה:

וכן

לחם משנה

יג הכה הבהמה וכו'. שם אמר רב יהודה אמר רב הכה על ראשה והלכה לה כלפי זנבה (על זנבה) והלכה לה כלפי ראשה כנגד כל השדרה כולה אין חוששין משום ריסוק אברים ורבינו מראש שנורם אפי' על כל השדרה כולה אין חוששין משום רסוק איברים אבל דעת רש"י ז"ל דלא גרסינן אפי' ודוקא בשהכה על השתנים ולא על הצלעות כשרה: ואם יש במטה חליות וכו'. שם: ואם הגיע וכו'. שם:

יד עוף שנחבט וכו'. שם אמר עוף ומעפף לא חיישינן וכו' היכי וכל דמינייהו חיישינן ואמרו שם כללא דמילתא כל מידי דמשריק אין בו משום ריסוק אברים לא משריק יש בו משום ריסוק איברים ע"כ. ויש להקשות על רבינו שלמה שהם ואמר שנחבט על דבר קשה ולמה לא הזכיר שאע"ס שיהיה דבר קשה כגון כיהגא דעביד ביטוני דאמריק השם שהוא חבילות של פשתן דבהאי גיסא ובהאי גיסא לא חיישינן כלומר אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בהשמטה אע"פ שהוא דבר קשה לא חיישינן ולמה לא הזכיר כמו שהזכיר הרא"ש ז"ל מישריק או רך. וי"ל דכיון דכתב דנחבט לשון הכאה משמע דלא מישריק דאי מישריק לאו נחבט הוא ועי"ל דסובר דמישריק על דבר קשה כמו נחבט על דבר רך הוא כיון דמישריק וזהו שלא הזכירו בגמרא בכללא דמילתא אלא מישריק ולא רך משום דהכל דבר אחד וחד טעמא הוא:

טו נדבקו כנפיו וכו'. שם וכתב בשעת הצידה שכן המנהג שמשימים שם שקורין בילק"ו ללוד עופות ושם אמרו דתרי גפי אסיר בחד גפא שרי:

טז נחבט על פני המים וכו'. שם מימרא דשמואל:

חוץ

הגהות מיימוניות

בדמוכה פ' שור שנגח את הפרה גבי ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי ע"כ: [ז] ואותם עופות שנלכדו במצודה אם קשרו המצודה במקרבי להודי חוששין משום ריסוק אברים ואם לאו אין חוששין מספר התרומה ייחוס' ע"ב:

אפילו נתרסק אבר מן האיברים שאם ניטלו כשרה *כגון טחול וכליות הרי זו טרפה חוץ מבית הרחם שאם נתרסק הרי זו מותרת: יח והסימנין אינן צריכין בדיקה בכאן שאין הנפילה ממעכת אותן: יט אנפלה מן הגג ולא עמדה אסור לשחוט אותה עד שתשהא מעת לעת. ואם שחט בתוך זמן זה הרי זו טרפה. וכששוחט אותה אחר מעת לעת צריכה בדיקה כמו שביארנו [ח]: כ וכן מי שדרס ברגלו על העוף או שדרסתו בהמה או שטרפו לכותל והרי הוא מפרכס משהין אותו מעת לעת ואחר כך שוחטין אותו ובודקין אותו כדרך שביארנו: כא בסימנים [ט] שנדלדלו רובן טרפה

א שם: ב טור שם סי' לג:

השגת הראב"ד

*כגון טחול וכליות. א"א זה ספק:

מגיד משנה (מכ"י)

אפילו נתרסק אבר וכו'. הראב"ד ז"ל נסתפק בדבר וכתב על הטחול ועל הכליות הרי הם ספק. ונראה דאין כאן מקום להסתפק מהטעם שכתבנו למעלה דלא הוציאו בתלמוד אלא בית הרחם וסימנים מכלל דטחול וכליות ישנן בכלל הנ"ל:

חוץ מבית הרחם וכו'. מימרא דרב נחמן בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים ולפי דעת רבינו פירוש הדבר על בית הרחם שאם נפלה הבהמה אין חוששין לבית הרחם ומדכתב גבי בית הרחם שאם נתרסקה הרי זו מותרת וגבי סימנים אינם צריכים בדיקה משמע שבית הרחם אפילו נתרסקה ממש אין חוששין לה כלל אבל סימנים בדיקה הוא דאינם צריכים אבל אם ראינו שנתרסקו ודאי חוששין להם. ושאר המפרשים פירשו מימרא דרב נחמן בנולד עצמו כגון בהמה שהיתה מקשה לילד ויצא ולדה בקושי אין חוששין שמא מחמת אותו דוחק נתרסקו אבריו וצריך להמתין לו מעת לעת אלא מותר לאלתר ואע"פ שלא הפרים ע"ג קרקע ואינו יכול לעמוד והוא שמוחזק שכלו לו חדשיו. ואיברא שהשתדלתי להעמיד פירוש רבינו על סוגית הגמ' ולא יכולתי משום דבגמ' מייתי סייעתא לר"נ מההיא ברייתא דתניא תינוק בן יום אחד מיטמא וכו' ופשיטא דההיא סוגיא לא רהטא כלל אליביה דרבינו אלא כפירוש שאר המפרשים אלא שראיתי לרמ"ך ז"ל שפירש מאה שכתב רבינו חוץ מבית הרחם לא מדברי ר"נ למדה וצריכין דבריו יבוא. ואם יש לי שבדברי רבינו (חסר מכאן):

יט נפלה מן הגג וכו'. דברי רבינו מבוארים בכמה מקומות והם תוספת ביאור על מה שקדם. ודע שדעת רבינו שכל שנפלה ודאי ולא ששהה מעת לעת ולא עמדה ולא הלכה אם שחטה בתוך הזמן אפילו בבדיקה לא מתכשרא וראיה לזה מדאמרינן בגמ' עמדה אינה צריכה מעת לעת אבל בדיקה ודאי בעיא מכלל דכי לא עמדה אפילו בבדיקה לא מתכשרא וכי ששהה מעת לעת ושחטה כשרה ומיהו דוקא בבדיקה. וא"ת שהייה זו למה שהרי אנו מכשירין אותה ע"י בדיקה בלא שהייה ויש לתרץ לפי שהריסוק אינו ניכר לאלתר עד שתשהא מעת לעת שאז כל אבר שיהיה בו ריסוק והפסד תגלה רעתו מה שאין כן קודם שהייה:

כ וכן מי שדרס וכו'. פשוט במשנה דא"ע בעוף (דף נ"ו) דרסה וטרפה בכותל או שרגלתה בהמה ומפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואוקימנא בגמרא דבעיא בדיקה אחר שהייה דאיכא למיחש בהני תלתא משום ריסוק אברים ולפיכך לא מתכשרא אלא בבדיקה:

כא סימנים שנדלדלו וכו'. מימרא דשמואל שם סימנין שנדלדלו ברובן טריפה וכתוב בהלכות אמר רב נחמן אמר שמואל תרבץ הושט שניטל ברובו מלחי כשר ודוקא דאיפרוק איפרוקי אבל אדלדל אדלדולי או איקפול איקפולי לא דאמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טריפה. בשמועה זו רבו הפירושים ונתחלפו הדעות לפי חילוף הגרסאות ולפיכך אני צריך להרחיב ביאורן שמתוך כך תתבאר דעת רבינו. גירסת רש"י והא אמר רבה בר אבוה אמר שמואל סימנין שנדלדלו הא דאיקפול איקפולי הא דאיפרוק איפרוקי ולפי

כסף משנה

ידוע דמה"ט אמרינן דקוץ שניקב לחלל כריסה י"ל דאם איתא שמחמת הנפילה ניקבו אברים קרע גדול וניכר היה. ומ"ש רבינו חוץ מבית הרחם וכו' שם אר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים ופירשה רבינו שאם נפלה אף אם נתרסק בית הרחם מותרת והמפרשים פירשוה לענין עובר שנולד אע"פ שבית הרחם הוא מקום צר אין חוששין לו לריסוק אברים וכתב הרשב"א על דברי רבינו ואיני יודע לפי פירושו היאך יתיישב ענין שמועתנו בה ומה ענין תינוק בן יום אחד מיטמא בזיבה ועגל שנולד ביו"ט לזה הענין עכ"ל. והריב"ש כתב ודאי שאף לפי שיטתו שחושש לריסוק בכל האברים הפנימים דינו כבית הרחם מוכרח שאם היינו חוששין בבית הרחם משום ריסוק בנפילה א"כ כל הבהמות היולדות הן צריכות שהייה מעת לעת ובדיקה בבית הרחם שהרי הלידה כמו דרסה בכותל או שרגלתה בהמה דאמרינן בה אם שהתה מעת לעת כשרה וצריכה בדיקה ואולי מה שחשש לריסוק בכל האברים הפנימיים יצא לו ממה שאמרו בגמרא צריכה בדיקה כנגד כל החלל כולו וגם הראב"ד נסתפק בזה ולזה פירש הרמב"ם שבית הרחם אין חוששין לו משום ריסוק בנפילה והטעם לדבריו הוא מפני רכותו וספגיותו אינו מתרסק לא בנפילה ולא בלידה מפני טעם זה כמו שאינו מתרסק כך אינו מרסק כמו שאמרו גבי גלימא עף מיעף אין בו משום ריסוק אברים ובההוא אחריני דאתמר בגמרא מפני רכותן אינם מרסקים לזה הביא לו ראיה ביוע מהא דתינוק בן יומו ומההיא דעגל שנולד ביו"ט ככ"ל לפי שיטת הרמב"ם. והר"ס כהן דלוניל תירץ דבריו בדרך אחרת קרוב לזה וז"ל ויש שסוברים לומר שמ"ש בכאן הוא פירוש מ"ש בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים וטעות הוא בידם שהוא פירש כמו שאנו רגילים לפרש ולא היה צריך להביא בכאן שהרי הביא בהלכות יו"ט עגל שנולד ביו"ט שוחטין אותו ביו"ט והביא נמי במקומו בתינוק בן יום אחד מיטמא בזיבה ומה שהביא בכאן הלך לשיטתו שפירש שאם נתרסק אבר מן האברים טריפה ועל זה אמרו צריכה בדיקה מכפא דמוהא ועד אטמא והוסיף הוא לפי סברתו שאם נתרסק בית הרחם לא יהיה טרפה שהרי כשהבהמה יולדת מתרסק בית הרחם ולא מיטרפא בהכי ה"ה בנפילה וצ"ע עכ"ל:

יט נפלה מן הגג ולא עמדה וכו'. במשנה א"ע בעוף (דף נ"ו) שנינו דרסה וטרפה לכותל או שרגלתה הבהמה (והיא) מפרכסת ושהתה מעת לעת כשרה ובגמרא (שם ע"ב) א"ר אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה ובפסקת נפלה מן הגג כתבו התוס' והרשב"א והר"ן שהייה מעת לעת ובדיקה והטעם שאינו מספיק בדיקה [מקודם] מעת לעת כתב הר"ן שהטעם ע"פ דעת רבינו לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהא מעת לעת שאז כל אבר שיש בה מרוסק תפסד צורתו ויתגלה בהתחיה. וכתב עוד הר"ן כתב הרמב"ם דבהני דאמרינן חוששין לאו למימרא דיהבינן להו דיני נפולה ודאית דמתני' וליבעי שהייה ובדיקה אלא בודקין אותה מיד בלא עמידה ושהייה כלל ולא מחוור דכי אמרינן חוששין משמע שדינה כדין נפולה גמורה ואע"ג דאמרינן לישנא דחוששין היינו טעמא משום דכולא מילתא דריסוק אינה אלא חששא בעלמא עכ"ל. והרשב"א כתב על דברי רבינו נראה שחילק בין הנפולה דמתני' ובין אותן שנאמר עליהם בגמ' חוששין לה שהנפולה אם מתה קודם ששהתה או שעמדה טריפה ואין לה בדיקה וכל הכי דאמרינן עלייהו בגמ' חוששין לה חששא הוא דאמרינן הא טריפה ליתנהו והילכך לכתחלה צריך להשהותן אבל אם עבר ושחטן בבדיקה סגי להו ומשמע דלא מקילינן כולי האי דהא לא מפלגינן בהו בגמ' ועל נפלה דמתני' מייתינן כל הני בגמ' דאלמא ליכא חילוק בינייהו דבין בזו ובין בזו אם לא שהתה מעת לעת טרפה. ועוד דכיון דחיישינן לריסוק אברים לא ידיע ביומיה אא"כ עמדה ידי חששא מאין נפקא לה דהא בבדיקה לא מינכר עכ"ל. ורבינו סובר שאם כדברי הרשב"א והר"ן הוה ליה לגמ' למימר בהנהו הרי היא כנפולה ומדקאמר בהו חוששין לה משמע חששא בעלמא לכתחלה קאמר:

כא סימנים שנדלדלו רובן וכו'. בריש פרק א"ט (דף מ"ד) אמר רב נחמן אמר שמואל תרבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ותנא תונא ניטל לחי התחתון כשר מתקיף לה רב פפא והא איכא עיקור סימנים ולר"פ קשיא מתניתין ניטל לחי התחתון כשר בשלמא מתני' לר"פ לא קשיא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגס איגומי סימנים אלא לשמואל קשיא לא תימא כולו אלא אימא רובו והא אמר רבה בר בר חנא אמר שמואל סימנים שנדלדלו ברובן טריפה אמר רב שישא בריה דרב אידי הא דאיקפל איקפולי הא דאיפרק איפרוקי כך היא גירסת רש"י ופירש"י דאיקפל איקפולי שנקלף מעל הבשר איקפל כמו נקלף וכו' דאיפרק איפרוקי כדבר הנעקר בכח שנעקר מכאן מעט ומכאן מעט עד רובו דאותו מיעוט המחובר אינו מחובר ביחד הילכך לאו חיבור הוא דלא הדר בריא עד כאן לשונו. וכתב הרשב"א ויש לדקדק קצת כיון דאפי'

הרדב"ז (מכ"י)

כ וכן מי שדרס ברגלו וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואע"ג דלא תנן בה בדיקה הרי נתבאר לעיל דאע"ג דשהתה מעת לעת צריכה בדיקה:

כא סימנין שנדלדלו רובן וכו'. שם אמר שמואל תרבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר ואמרינן לא תימא כולו אלא אימא רובו וזהו הדין האחרון שכתב רבינו ואקשינן

לחם משנה

יז חוץ מבית הרחם וכו'. שם מימרא דרב נחמן בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים ומפרש רבינו שאם נתרסק בית הרחם הרי זו מותרת ורש"י ז"ל פירש עגל שנולד היום שילא מבית הרחם צר אין חוששין שמא נדחק ונתרסקו איבריו ע"כ. ובאמת שכל הסייעות שהביאו שם הם מורים כפי' רש"י ז"ל שכפי פי' רבינו אי אפשר ליישב הסייעות כלל ולא ידענא מה אידון ביה והתימה מהר"א ז"ל שלא השיגו בזה וצ"ע:

יט נפלה מן הגג וכו'. שם במשנה (דף נ"ו) דרסה וטרפה בכותל וכו' (עיין בכ"מ) ואמרו בגמ' אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה ע"כ. הרי מבואר דהיכא דלא עמדה תרתי בעינן שהייה ובדיקה:

כא סימנים שנדלדלו וכו'. שם (דף מ"ד) אמר רב נחמן אמר שמואל תרבץ הושט שניטל כולו מן הלחי כשר וכו' (עיין בכ"מ עד וכתב הרשב"א וכו') ורבינו ז"ל נראה שמפרש בהפך דאיקפול איקפולי ר"ל מעט כאן ומעט כאן ואיפרק איפרוקי

הגהות מיימוניות

[ח] כתב בה"ג כל הדברים שמכשיר התלמוד בבדיקה בנפולה ושבורה ודרוסה בד"א בדורות הראשונים שהיו חכמים ונבונים אבל בדורות האחרונים אין לסמוך על הבדיקה ומרפסין לה ורש"י כתב נראה לי שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות דכתיב ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהיר להביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאים בדבר כי היכי דליסטו שיבא מכשורא ע"כ: [ט] פר"ח שנפרד הושט מן הקנה ונדלדלו זה מזה ספר המצות ע"כ:

מגדל עוז

שאין הנפילה ממעכת אותן: כתב הראב"ד על הטחול ועל הכליות הרי זה ספק עכ"ל: ואני אומר תמהני דר"מ ז"ל כדכתיבנא לעיל בסמוך מדמר זוטרא ועוד מדאמר רב נחמן שזה בית הרחם אין בו משום רסוק איברים וכן בסימנין נמי בלהוד אוקימנא אין בהם משום רסוק איברים מכלל דשאר איברים שלא הוציאום מן הכלל הזה יש בהם משום רסוק איברים ואפילו טחול וכליות הוציא ויצאו בכלל הכלל: נפלה מן הגג ולא עמדה עד סוף הפרק. פ' א"ע (דף נ"א נ"ב):

טרפה ואפילו שלא מחמת נפילה. וכן אם נתקפלו שהרי אינן ראויין לשחיטה. אבל אם נתפרק רוב תרבץ הושט מן הלחי הרי זו מותרת שאין התרבץ ראוי לשחיטה כמו שביארנו:

פרק עשירי

א שבורה כיצד. הוא שנשתברו רוב צלעותיה. וצלעות הבהמה הן אחת עשרה מיכן ואחת עשרה מיכן. נשתברו שש מיכן ושש מכאן או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן טרפה. והוא שנשברו מחציין

א טור שם סי' נד סמ"ג שם:

כסף משנה

דאפי' נקלף רובו הרי אפ"ה שלא נשתייר אלא מיעוט ומיעוט זה לא אמרו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט אחד במקום אחד. ונ"ל דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכח מה שנשאר מחובר מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום אחד אותו המיעוט נשאר בחיבורו בחוזק כשהיה הילכך הוי חיבור והדר בריא וכן כתב הר"ן וכן משמע מלשון הרא"ש. והרי"ף כתב תרבץ הושט שניטל רובו מלחי כשר ודוקא דהיפרק איפרוקי אבל אידלדל הידלדולי או איקפל איקפולי לא דאמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טריפה וכתב הר"ן שדבריו סתומים הרבה והרא"ש פירש דברי הרי"ף שאם נפרקו מן הלחי בנחת הרוב במקום אחד כשר אבל אידלדל אידלדולי הושט מן הקנה או איקפל איקפולי הושט מן הלחי הנה והנה טריפה עכ"ל. ולפי שיטה זו אין חילוק בין רש"י והרי"ף לענין דינא אלא שהרי"ף חידש טריפות דנתפרקו סימנים זה מזה שלדברי רש"י לא הוזכר בגמרא והר"ן כתב הטרפות הנזכר בשם ר"ח דהיינו סימנים שנדלדלו ברובן שאמרו בגמ' והטור ג"כ כתבו בשם ר"ח. והנה רבינו כתב בפ"ג עיקור כיצד כגון שנעקרה הגרגרת והיא הקנה או הושט ונשמט אחד משם או שניהם קודם גמר שחיטה עכ"ל. ובפ"ח כתב לחי העליון שניטל טריפה אבל אם ניטל התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת עכ"ל. והרשב"א כתב בת"ה אהא דקאמר בגמ' לא קשיא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגס איגומי מעילוי סימנים פירוש שעיקור סימנים הוי כשנעקר הושט מן הלחי ומן הבשר ומתני' דקתני כשר דאיגס איגומי הלחי מן הסימן ומן הבשר המוטל על הסימנים דאין עיקור כל זמן שהסימנים מעורים בבשר כן פירש"י אבל הרמב"ם נראה שהוא מפרש שנגמס הלחי עד מקום הסימנים אבל כנגד מקום חיבורן נשאר מן הלחי ולא נעקרו הסימנים ממנו שכ"כ הרב ז"ל ניטל הלחי התחתון כל שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת ואינו מחוור דהא מתני' ניטל לחי התחתון כשר דמשמע כל הלחי ועוד דאינו מעילוי סימנים שנגמס מעליהם ממש משמע עכ"ל. ול"נ שרבינו מפרש דסימנים שנדלדלו היינו שנפרדו זה מזה וכפי' ר"ח שכתב הר"ן וקאמר דטריפה ממש היא וכן אם נתקפלו כלומר שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם ממקום חבורו באורך הצואר והיינו עיקור הסימנים שכתב בפ"ג ואינה טריפה ממש אלא שמתוך שאינה ראויה לשחיטה נאסרה וכדברי בה"ג אבל אם נתפרק רוב תרבץ הושט מן הלחי אבל הסימנים מחוברים באורך הצואר וגם מחוברים הם זה לזה כשרה שכיון שאין התרבץ ראוי לשחיטה אין כאן עיקור סימנין ומיהו בנתפרק כולו היינו עיקור דכיון דתרבץ כולו נעקר מלחי א"א שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורן באורך הצואר והיינו דוקא בשאחז הסימנים ועקרם מהלחי אבל אחז בלחי ועקרו אפילו כולו כשרה וזה הוא שכתב בפ"ח ניטל הלחי התחתון כגון שנגמס עד מקום הסימנים ולא נעקרו כלומר שניטל הלחי מהסימנים לא שנעקרו הסימנים מהלחי כשרה. ויש ידים מוכיחות לזה שכשמנה השבעים טרפיות מנה נדלדלו הסימנים ולא מנה נתקפלו משמע דנתקפלו אינה טריפה אלא שאינה ראויה לשחיטה כמו שכתבתי וכ"נ ממ"ש שהרי אינם ראויים לשחיטה ואנתקפלו קאי ולא אנדלדלו דאי אנדלדלו מאי איריא מפני שאינם ראויים לשחיטה תיפוק לי שהיא טריפה מ"מ אינה טריפה בנתקפלו ואין בה אלא שאינה ראויה לשחיטה ולפי שיטה זו סוגיא דגמ' הכי פירושא מתקיף לה ר"פ והא היכא עיקור סימנים כלומר דליפנא דשמואל קשיתיה דאמר תרבץ הושט שניטל כולו מלחי דהיינו שאחז בתרבץ ועקור מהלחי וכל כה"ג א"א שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורן בצואר והיינו עיקור סימנים בשלמא מתני' לר"פ לא קשיא הא דאיעקר איעקורי הא דאיגס איגומי מעילוי סימנים כלומר מתני' דוקא בניטל הלחי מהסימנים הוא דמכשר דכיון דאינו אוחז בסימנים אפשר לנטלו מהם ולא יעקרו ממקום חבורן בצואר והיינו איגוס איגומי מעילוי סימנים אלא לשמואל קשיא דאי אפשר לאחוז בתרבץ ולעקרו כלו מהלחי אא"כ יעקרו הם ממקום חיבורן ומשנינן לא תימא כולו אלא רובו כלומר אע"פ שהוא אוחז בתרבץ לעקרו מהלחי כיון שלא עקרו כולו אפשר שלא יעקרו הסימנים ממקום חיבורן והא אמר רבב"ח סימנים שנדלדלו ברובן טריפה וקס"ד דנדלדלו היינו שנעקרו ממקום חיבורן בלחי ומשני הא דאיקפל איקפולי הא דאיפרק איפרוקי כלומר ההיא דרבב"ח בדאיקפל איקפולי דהיינו שנתקפלו ונפרדו הסימנים ממקום חיבורן באורך הצואר והא דשמואל בדאיפרק איפרוקי כלומר שנפרקו ממקום חבורן בלחי בכלל ומה שאמר דאיקפל איקפולי הוא שנפרדו ונתקפלו הסימנים זה מזה אלא שזו אינה טריפה אלא שאינה ראויה לשחיטה וזהו עיקור הסימנים המנוי בהלכות שחיטה ונמצא דברי רבינו עולים כהוגן בסוגית הגמרא וע"פ הדברים האלה דברי הרי"ף אסר לא מגלו כל אנפי חיל ידיהם יהיו מבוארים לפניך דרבינו בשיטת הרי"ף רביה אמרה:

פ"י א שבורה כיצד הוא וכו'. במשנה א"ט (דף מ"ב) נשתברו רוב צלעותיה ובגמ' (דף נ"ב) ת"ר אלו הן רוב צלעותיה שש מכאן ושש מכאן או י"א מכאן ואחת מכאן אמר זעירי ומחליין כלפי שדרה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ובצלעות גדולות שיש בהם מוח:

ומ"ש

מגיד משנה

ולפי גרסתו כך הוא פירוש ההלכה שמה שאמר שמואל תרבץ הושט שניטל רובו כשרה דוקא כשהמיעוט ההוא מחובר במקום אחד וזה דאקפול אקפולי כל שנקלף רוב הסימן ממקום חיבורו בנחת ומיעוטו מחובר ואותו המיעוט המחובר הוא במקום אחד לא מפוזר ומפורד שמאחר שהוא במקום אחד הדר בריא אבל איפרוק איפרוקי שנפרק בנחת רוב הסימן ממקום חיבורו כאן מעט וכאן מעט והמיעוט המחובר הוא מפוזר ומפורד שאינו במקום אחד לעולם לא הדרא בריא וטריפה ועל זה אמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טריפה וזהו פירוש רש"י כפי גרסתו והרי"ף ז"ל גריס אמר רב שישא בריה דרב אידי התם דאיפרוק איפרוקי ודעתו לומר כפי גרסתו דרב שישא ביטל כל התירוצים שנאמרו קודם לכן וקיים שדברי שמואל שאמר תרבץ הושט שניטל ברובו כשר דאיפרוק איפרוקי וזהו ישוב ההלכה לפי גרסתו דדברי שמואל דהכשיר דוקא איפרוק איפרוקי שר"ל שנפרק מן הלחי בנחת הרוב במקום אחד אבל אדלדל אדלדולי שר"ל שנפרדו הסימנין זה מזה ברובן או איקפול איקפולי הושט בנחת מן הלחי הרוב ממנו והמעט המחובר אינו במקום אחד אלא מעט כאן ומעט כאן טריפה וזהו דעת רבינו וגירסתו אלא שראיתי מי שפירש כדעת הרי"ף באיקפול איקפולי שנקלף רוב עובי תרבץ הושט סביבו דלא הדר בריא:

פ"י א שבורה כיצד וכו'. שנינו במשנה פ' א"ט (דף מ"ב) נשתברו רוב צלעותיה ובברייתא (דף נ"ב) ת"ר אלו הן רוב צלעותיה וכו' וכלשון רבינו: והוא שנשתברו וכו'. פשוט שם אמר זעירי ומחליין כלפי שדרה:

נשתברו

הרדב"ז (מכ"י)

ואקשינן והאמר שמואל תרבץ הושט ברובו ומתרצינן הא דאיקפל איקפולי הא דאינקיב אינקובי שנקלפו הסימנים מעל הבשר וזהו הדין שכתב רבינו ומשמע שאם נקלף תרבץ הושט טרפה שהרי אינו ראוי לשחיטה וזהו שכתב שהרי אינם ראויין לשחיטה וטעם זה שייך אפילו בתרבץ הושט והא דמתרץ הא דאינקיב אינקובי לא שייך בושט שהרי אם ניקב במשהו טרפה אלא בתרבץ הושט ובקנה שייך והדר פריך והאמר שמואל סימנין שנדלדלו ברובן טרפה ומתרצינן התם דאיפרוק איפרוקי ופירש"י ז"ל בדבר הנעקר בכח מעט כאן ומעט כאן עד רובו וכו' ורבינו לא הזכיר משום שהוא ז"ל מפרש דהא דאקשינן אדשמואל אתרבץ הושט אקשינן דשמואל אמר דתרבץ הושט ברובו כשר והכא אמר אם נדלדלו סימנין ברובן טרפה וטעמא משום שאינם ראויין לשחיטה ותרבץ נמי אינו ראוי לשחיטה ומשני התם כלומר בתרבץ הושט דאיפרוק איפרוקי שלא נדלדל אלא שנתפרק ולפיכך כשר שעדיין ראויין לשחיטה אבל סימנים שנדלדלו או שנתפרקו טרפה שהרי אינם ראויין לשחיטה ואינו מפרש כפירש"י ז"ל אלא שנהפרקו מעל הבשר בלא כח נמצאת למד דהתרבץ הושט אם נדלדלו טרפה ואם נתפרק כשרה אבל סימנים בין אם נדלדלו בין אם נתפרקו טרפה. וזהו שכתב רבינו אם נתפרק רוב תרבץ הושט כשרה שאין תרבץ הושט ראוי לשחיטה ודוק מינה הא סימנין שהם ראויין לשחיטה אם נתפרקו רובן טרפה:

פ"י א שבורה כיצד וכו'. שם נשתברו רוב צלעותיה משנה וברייתא ואמר זעירי ומחליין כלפי שדרה וא"ר יוחנן בצלעות גדולות שיש בהם מוח וא"ר יוחנן בין נעקרו בין נשתברו ברוב שני לדדין ואמר רב נעקר הצלע ותוליא עמה טרפה וצלע והאי תוליא קאמר:

וכן

לחם משנה

איפרוקי ר"ל שנפרק בנחת מעל הבשר לכך נראה שגירסתו בגמ' היא כך הא דאיקפל איקפולי הא דאידלדל אדלדולי וזו היא גירסת מקצת ספרים כמו שכתבו התוס' והקשו והאמר רבה בר בר חנא וכו' וגורס רבינו בתירוצא דרב שישא הכי אמר רב שישא הכא דאיפרק איפרוקי ע"כ, ופי' כך אקפל אקפולי קאמר שמואל תרבץ הושט ברובו ואדלדל אדלדולי קאמר כשר והקשו והאמר רבה דנדלדלו טרפה ותירצו דההוא דלדול דקאמר רבה טרפה שנפרד הקנה מן הושט זה מזה והך דלדול דכשרה הוא שנפרד בנחת התרבץ מן הלחי וכ"נ שהיא גירסת ההלכות וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל ומה שאמר וכן אם נתקפלו משמע דבנתקפלו ג"כ בעינן שיתקפלו רובן דכיון דהוא גורס כדפרישית ואוקי ההיא דשמואל תרבץ הושט ברובו דאיירי בדאיקפל איקפולי א"כ עלה קאמר רב במשהו והוא ז"ל פסק ברים פ' שני כרב וא"כ דאיקפול למה לי רובא לכך נ"ל לומר דוכן אם נתקפלו אינו ר"ל דבעינן בקיפול רובא אלא במשהו לבד אסור ולא קאמר וכן אלא לענין דמיון האיסור. שכמו שהדלדול אסור כך הקיפול אבל זה ברובא וזה במשהו ובנתפרק פסק כשמואל דלא פליג עליה רב כלל בהא:

וכן

מגדל עוז

פ"י שבורה כיצד עד בהמה שנשמטה סירכה שלה עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד דומה שהוא סובר וכו': ואני אומר רש"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל עמדו בשיטת ר"מ ז"ל פ' א"ט (דף נ"ז) בפירוש מימרא דרב מתנה דאמר האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה כו' עד דאפסיקנא והלכתא אפי' איפסיק ניביה כשרה עד דמיעכל וגם במימרא דרב יהודה אמר רב שמוטת ירך בבהמה טריפה שמוטת יד בבהמה כשרה ואמרו ז"ל שפתיכן שום וסעמידו לגה דרב בדאיעכל ניביה בדאפסיקנא בדרב מתנה וכן הסכים רבינו ברוך ז"ל בעל התרומות שפתיכן בעלם אחד ואף שהעמיד דרב מתנה בבהמה דרב מיותם ודרב בעוף ואע"ג דלא איעכול ניביה נמי טריפה משום דזוטרא חופיה ולא גריס בה בבהמה אלא סתמא מ"מ סודה כפי' ר"מ ורבותינו ז"ל והעומדים בשיטתם וכן הסכים מורי הרשב"א ז"ל וסבירא לו ראיה מדתני לה רב דומיא דשמוטת יד ואמרנו בה בעוף שאריסם מייקם סריאה אלמא בסמוך לעוף מיירי וכן דעת הגאונים ז"ל:

מחציין של מול השדרה: **ב** נשברו שש מכאן ושש מכאן אם היו צלעות גדולות שיש בהן מוח טרפה. ואם לאו אע"פ שהן רוב ואע"פ שנשברו כלפי השדרה מותרת. וכן אם נעקרו רוב צלעותיה טרפה. ואם נעקרה אפילו צלע אחת וחצי חולייתה עמה שהצלע תקועה בה הרי זו טרפה. וכן אם נעקרה מן השדרה חוליא אחת אפילו היתה מן החליות שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות הרי זו טרפה: **ג** *[א]בהמה שנשמט הירך שלה מעיקרו ויצא מן הכף שלו אם נתאכלו ניביו והן היתדות שבעצם הכף שיוצאת על העצם הזכר ואוחזות אותו הרי זו טרפה. ואם לא נתאכלו מותרת: **ד** וכן בעוף אם

ב טור שם סי' נס:

השגת הראב"ד

*בהמה שנשמט הירך שלה וכו'. א"א דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא אלא שבעצם נאמרו שניהם והוא הכף עצמו שנשמט ראשו העליון מן השדרה וזהו שמוטת ירך אבל בוקא דאטמא הוא הראש התחתון שנשמט מן הקולית הוא כעין בוקא ונכנס למכתשת שבכף וזהו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה והוא דאיעכול ניביה אבל השמוטה שאמרו אין צורך עכול עכ"ל:

מגיד משנה (מכ"י)

ב נשברו שם מכאן וכו'. פשוט שם אמר רבה בר רב הונא וכולן צלעות שיש בהן מוח: וכן אם נעקרו רוב וכו'. פלוגתא דעולא אמר בן זכאי ור' יוחנן דעולא אמר ב"ז נעקרה ברוב לד אחד נשתברו ברוב שני לדדין ור"י אמר בין נעקרו בין נשתברו ברוב שני לדדין. ופסק כר' יוחנן בין נעקרו ובין נשתברו ברוב שני לדדין. וכתב הרי"ף וסוגיין כר' יוחנן משום דבגמ' פרכינן עליה דרב מדר"י ולא מהדרינן רב דאמר כבן זכאי ש"מ ליתא דב"ז: ואם נעקרה וכו'. פשוט שם הכא בוכנא ואסיקנא פירש"י ז"ל כלומר צלע וקנה חוליא. ובהלכות ואם נעקרה צלע וחצי חוליא עמה שהוא בוכנא והביאה טריפה: וכן אם נעקרה וכו'. פשוט שם כמה חסרון בשדרה ב"ש אומרים שתי חוליות וב"ה אומרים חוליא אחת ואוקימנא תמן בשלהי כסלי ופירש"י בשלהי כסלי יש שם חוליות הרבה שאין להם צלעות. וכסלי הם הכסלים והלכה כב"ה:

ג בהמה שנשמט וכו'. בפ' א"ט (דף נ"ד:) אמר רב מתנה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה. וגירסת הרי"ף ורבינו הכי היא א"ר מתנה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה אבל לא איעכול ניביה כשרה. והרשב"א ז"ל הקשה על גירסא זו כמה קושיות וגורס כגירסת הספרים שלנו א"ר מתנה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ורבה אמר כשרה ואי איפסיק ניביה טריפה והלכתא אפילו איפסיק כשרה עד דמתעכל איתעכולי. ולפי שלענין הדין אין הפרש בין שתי הגרסאות שתיהן עולין למקום אחד לא הוצרכתי לפרש. אבל בהשגות כתוב דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולאו כלום הוא אלא בעצם אחד כאמרו שניהם והוא הכף עצמו שנשמט ראשו מן השדרה זהו שמוטת הירך אבל בוקא דאטמא הוא הראש התחתון שנשמט מן הקולית וראש הקולית הוא כעין בוקא ונכנס למכתשת שבכף וזהו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה והוא דאיעכול ניביה אבל השמוטה שאמרו אין צורך עיכול עכ"ל השגה זו. וכדי לעמוד על עיקרן של דברים צריכין אנו לפרש צורת העצם: דע שג' עצמות הן בעוף ובבהמה. העצם התחתון בעוף קרוי רגל וכנגדו בבהמה ארכובה המחוברת עם השוק. למעלה ממנו עצם אחר הנקרא פאל"א וכנגדו בבהמה אשמולא"ר. ולפי דעת רבינו שמוטת ירך ובוקא דאטמא בזה הן ובמקום אחד הן ושניהם בדאיעכול ניביה והן שנשמט עצם שלישי ממקום חיבורו בגוף וכן הוא דעת רש"י והתוס' וכן הכריע הרשב"א. וא"ת אמאי קרי ליה במקום אחד בוקא דאטמא ובמקום אחר שמוטת ירך. ועוד אמאי בבוקא דאטמא פריש והוא דאיעכול ניביה ובשמוטת ירך לא פירש. וי"ל דגבי שמוטת ירך קרי ליה הכי משום דבעי למיתני שמוטת יד תני שמוטת ירך והאי דלא פריש בשמוטת ירך בדאיעכול ניביה כדפריש גבי בוקא דאטמא י"ל משום דהאי דאמרינן במתניתין גבי שמוטת ירך לא בא כל עצמו להודיענו דין שמוטת ירך של בהמה שכבר ידענו ממה שפסקו למעלה שהיא טריפה אם איעכול ניביה וכל עצמו לא בא להודיענו גבי שמוטת ירך אלא משום עוף לבד שהרי לגבי מתני' דאלו כשרות בעוף מייתינן לה חדא שהרי בבהמה בסוגיא זו אין חולק בדבר ולא נחלקו אלא בעוף שיש מי שסובר נהי דבבהמה טריפה בעוף היה לנו להכשיר משום דבהמה עיקר סמיכתה על רגליה כשנשמטה ירכה טריפה אבל עוף שיש לו כנפים היה לנו להכשיר. זו היא שיטת רבינו ורש"י ורבותינו בעלי התוס'. אבל הראב"ד סובר שדינים חלוקים הן דהאי בוקא דאטמא משמוטת ירך דשמוטת ירך אין אנו צריכין שיתעכלו ניביו ובבוקא דאטמא הוא שנזכר עיכול ניביה וגם דוקא הוא שצריך שיתעכלו ניביו. ולכן פירש דבוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו שנשמט עצם שלישי זה ממקום חיבורו בגוף והתם הוא דבעי עיכול ניביה. ושמוטת ירך שנשמט העצם השני שנקרא שוק ממקום חיבורו בעצם השלישי וזה אע"ג דלא איעכול ניביה טריפה דהרי בשמוטת ירך לא הוזכר עיכול כלל. וא"ת לפי פירוש זה קשה אמאי קרי ליה שמוטת ירך והלא שמוטת שוק הוא שהרי הירך במקומו עומד והשוק המחובר לו הוא שנשמט ממנו. י"ל אין הכי נמי אלא דאי הוה אמר שמוטת שוק הוה אמינא דהיינו שנשמט השוק ממקום חיבורו ברגל וטריפה משום צומת הגידין שמתחילין באותו פרק מש"ה קרי ליה שמוטת ירך אע"פ שלפי האמת שמוטת שוק היא. זו היא שיטת הראב"ד ז"ל. ודברי רבינו עיקר הוא משום דבגמ' גבי שמוטת ירך אמרי' שמוטת יד בבהמה כשרה ושמוטת יד ודאי בעצם המחובר לגוף הוא דהא דומיא דגף בעוף נקיט יד בבהמה והתם ודאי בעצם המחובר לגוף קאמר מדקאמר חיישינן שמא ניקבה הריאה דבעצם שאינו מחובר לגוף ליכא למיחש לנקיבת ריאה וכיון דגף בעוף היינו עצם המחובר לגוף ה"ה יד בבהמה וכנגד מה שהכשיר ביד דהיינו במקום דיבוקו בגוף פסל ברגל הרי נראה דשמוטת ירך הוא כדפירש רבינו שנשמטה הירך ממקום חיבורה בגוף. ועוד דבגמ' אמרי' שב שמעתתא ואי הוו שמוטת הירך ובוקא דאטמא תרי מילי תמניא הוו הילכך אין הפרש ביניהם. נמצא פסקן של דברים דלדעת רבינו היכא שנשמט העצם השלישי ממקום חיבורו בגוף היכא דנתעכלו ניביו טריפה ואם לאו כשרה אבל עצם השני שנקרא שוק אם נשמט ממקום חיבורו בעצם השלישי כשרה ואע"ג דאיעכול ניביה. והוי יודע דזה שהתרנו בדלא איעכול ניביה דוקא כשנשמטה אבל אם ניטלה הירך אע"ג דלא איעכול ניביה טריפה משום דכי מכשרינן כי לא איעכול היינו משום דהדרא ובריא והיכא דניטלה לא הדרא ובריא:

ד וכן בעוף וכו'. פסק כרב דאמר שמוטת ירך טריפה בעוף ומדקאמר רבינו וכן בעוף ש"מ דבעוף נמי בעיא דאיעכול ניביה אבל בדלא איעכול כשרה נמי כבהמה וזה שלא כדברי רבינו ברוך בעל התרומות דליהו מוקי דרב מתנא בבהמה דרב חיותא ודרב בעוף ולא גרים בה בהמה ולפי זה נותן חילוק בדבר בדרב מתנא דאיירי בבהמה הוא דמצריכין דליעכול ניבה משום דבהמה נפיש חיותה ואי לא איעכול ניבה הדר בריא אבל עוף דזוטר חיותיה אע"ג דלא איעכול ניביה טריפה ולפי זה גבי דרב דאיירי בעוף לא אוזכר בדאיעכול ניביה ודברי רבינו עיקר משום דבכלהו נוסחי איתא כדרב שמוטת ירך בבהמה:

כסף משנה

ב ומ"ש וכן אם נעקרו רוב צלעותיה. שם אמר עולא בן זכאי אמר נעקרו ברוב לד אחד נשתברו ברוב שני לדדין ר"י אמר בין נעקרו בין נשתברו ברוב שני לדדין ופסקו הרי"ף והרא"ש כר"י. וכתב הר"ן בשם הרשב"א דאע"ג דאמרינן בגמרא דקון שניקב לחלל חוששין שמא ניקב אחד מהאברים שנקיבתן במשהו בשנשתברו מיעוט צלעותיה בין שהשבר כלפי פנים או כלפי חוץ כשרה ולא חיישינן שמא ניקבו ראשי הצלעות הדקין או הכרס או הריאה וטעמא דדוקא גבי קון חיישינן להכי כיון שנוקב בכח מבחוץ ונכנס מדוחק אבל בראשי הצלעות דליכא למימר הכי לא חיישינן למידי הילכך בין שהשברים נוטים כלפי חוץ בין שנוטים לחלל בין שקרום ובשר שעליהם קיים בין שאינו קיים כיון שלא נשתברו אלא מיעוט צלעותיה כשרה עכ"ל. ומ"ש ואם נעקרה אפי' צלע אחת וחצי חולייתה עמה וכו' שם מימרא דרב. ומ"ש וכן אם נעקר מן הצלע חוליא אחת וכו' שם בגמרא כמה חסרון בשדרה ב"ש אומרים שתי חוליות וב"ה אומרים חוליא אחת ואמר רב יהודה אמר שמואל וכן לטריפה ומפרש בגמרא דהיינו חוליא בלא צלע ומשכחת לה בשילהי כפלי:

ג בהמה שנשמט הירך וכו'. שם (דף נ"ד:) אמר רב מתנא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ורבא אמר כשרה ואי איפסיק ניביה טרפה והלכתא (אפי') איפסיק נמי כשרה עד דמתעכלא איתעכולי ופירש"י מתעכל נרקב: כתב הראב"ד בהמה שנשמט הירך שלה וכו' א"א דומה שהוא סובר וכו'. ודעת רש"י והרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן כדעת רבינו:

ד ומ"ש וכן בעוף אם נשמט ירכו טריפה. שם (דף נ"ז:) אסיקנא שמוטת ירך בעוף

נשמט

הרדב"ז (מכ"י)

ב וכן אם נעקרה חוליא אחת וכו'. פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי חוליא אחת ואמר שמואל וכן לטריפות ואמרינן בשלמא צלע בלא חוליא משכחת לה אלא חוליא בלא צלע היכי משכחת לה בשילהי כפלי:

ג בהמה שנשמטה ירך שלה וכו'. שם אמר רב מתנה האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה ומסיק דהלכתא איפסיקא כשירה עד דמתעכלא איתעכולי ואמר רב יהודה אמר רב שמוטת יד בבהמה כשרה שמוטת ירך בעוף טרפה שמוטת גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תבדק וכן אמר ר' יוחנן תבדק פירש"י ז"ל שמוטת ירך בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה וכ"כ התוס' ומשום דרב מתנה אסר אף בדלא איעכול ניביה קארי לה שף מדוכתיה אבל הכא דאיירי בדאיעכול ניביה קארי לה בכוליה מתניתין שמוטת ירך והם דברי רבינו ומשמע דאי איעכול ניביה ולא נשמט הירך ממקומה כשרה כיון שהירך עומד במקומה הדרא בריא:

גולגולת

לחם משנה

פ"י ב וכן אם נעקרו וכו'. פסק כר' יוחנן דבין נעקר בין נשתברו בעינן שני לדדים והטעם ביאר הרא"ש ז"ל בפסקיו: וכן אם נעקרה וכו'. שם אוקימו הכא דב"ה חוליא אחת חוליא בלא צלע היכי משכחת לה בשלהי כפלי עוד אמרו שם בנעקרה צלע וקנה חוליא מכאן וצלע וקנה חוליא מכאן ומחצית של חוליא קיימת שהיא נבילה ולא כהיתי שהזכירה רבינו בהלכות שחיטה שאם ביאר דין הנבלות ולא ידעתי טעמו:

ג בהמה שנשמט וכו'. שם (דף נ"ז) שמוטת ירך בבהמה טרפה שמוטת גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תבדק ע"כ. ופירש רבינו דשמוטת ירך היינו בוקא דאטמא שהזכירו שם (דף נ"ד) ואיירי בדאיעכלו ניביה וכן פירש"י ז"ל אבל הר"א ז"ל בהשגות סובר ששני המימרות האלה הם שני דינים חלוקים ובדיוק שנו הלשון בחד אמרו בוקא דאטמא ובאחרינא אמר שמוטת ירך דבוקא דאטמא ר"ל הראש התחתון שנשמט מן הקולית ושמוטת ירך המכתשת אשר בו נכנס הראש התחתון שנשמט מן השדרה ולפיכך קא קשה כשאמרו שם בגמ' (דף נ"ד) דר' יוחנן ור"ל פליגי בדרב מתנה אמאי לא קאמר דפליגי בדרב יהודה בשמוטת ירך ומנא ליה לגמ' דפליגי בהא טפי מבהא וי"ל דמשמע ליה לגמרא דטפי יש לאסור בשמוטת ירך מבוקא דאטמא. ולכך נראה לי דשמוטת ירך ודאי דטריפה לכולי עלמא ובהא דרב מתנה הוא דפליגי:

גולגולת

אם נשמט ירכו טרפה. [א]נשמט כנפו מעיקרו חוששין [א] שמא ניקבה הריאה שלו ולפיכך בודקין אותה ואחר כך יאכל. ובהמה שנשמטה ידה מעיקרה מותרת ואין חוששין לה: ה [ב]גולגולת בהמה או חיה שניטל ממנה כסלע אע"פ שלא ניקב הקרום טרפה ואם ניקבו נקבים שיש בהן חסרון כולן מצטרפין לכסלע: ו וכן גולגולת שנחבס רוב גבהה ורוב היקפה טרפה. אע"פ שהקרום שלם ולא חסר ממנה כלום. נחבס רוב גבהה והרי רוב היקפה קיים או שנחבס רוב היקפה והרי רוב גבהה קיים הרי זו ספק טרפה ויראה לי שאוסרין אותה: ז [ג]עוף של מים כגון אווזים אם ניקב עצם גולגלתו אע"פ

א טור סי' כג: ב טור שם סי' ל סמ"ג עשין סג: ג גם זה שם:

כסף משנה

בעוף טריפה ופירש"י והתוס' והרשב"א דהיינו באיעכול ניביה דוקא וכ"נ מדברי רבינו שכתב וכן בעוף משמע דעוף ובהמה שוים בזה ולא תיקשי לך א"כ ליערבינהו וליתנינהו דמשום דגמ' נקט עוף באפי נפשיה נקטיה נמי איהו: נשמט כנפו מעיקרו וכו'. שם (דף נ"ז) אמר רב יהודה אמר רב שמוטת גף בעוף טריפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר יבדק וכן א"ר יוחנן יבדק ופסקו הרי"ף והרא"ש והרשב"א כשמואל ור' יוחנן. ומ"ש ובהמה שנשמטה ידה וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב שמוטת יד בבהמה כשרה והטעם שמתוך עובי הכתף ליכא למיחש לנקיבת הריאה. וכתב בהגהות אשירי פרק בהמה המקשה דהא דמכשרינן בנשברו ידי הבהמה היינו דוקא בשלא עברה מעבר לצלעות שאם עברה אז יש לחוש לריאה שלא ניקבה ובהגהות מיימון כתוב בהמה שנשמט ידה מעיקרא מותרת מיהו כתב סמ"ג דאם נשמט היד אצל חיבור בגוף טריפה עכ"ל:

ה גולגולת בהמה או חיה וכו'. שם (דף נ"ד:) אמר רב נחמן כסלע כיתר מסלע ופירש"י היכא דשעור רבנן בסלע כגון גבי פלוגתא דשדרה וגולגולת דתנן כמה חסרון בשדרה וכו' ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל בפרקין וכן לטריפה ואמרינן פ"ו דבכורות כמה כדי שינטל מן החי וימות כסלע וכו' ואשמעינן ר"נ דכי שעור רבנן כסלע סלע מצומצם קאמר דכי הוי סלע מצומצם דינו כיתר מכסלע וטריפה ולפירוש זה הסכימו הרמב"ן והרשב"א והר"ן. ומ"ש ואם ניקבו נקבים שיש בהן חסרון וכו' שם (דף מ"ה) תניא ובגולגולת וכו' אפילו יש בה נקבים הרבה מצטרפין לכמלא מקדח והיינו לבית שמאי ומדב"ש נשמע לב"ה (דכי היכי דלב"ש נקבים הרבה מצטרפין לשיעורא דידהו דהיינו כמלא מקדח ה"נ לבית הלל נקבים הרבה מצטרפים) לשיעורא דידהו דהיינו כסלע ומה שהתנה שיהיו בנקבים חסרון היינו מדמדמי בגמ' צירוף נקבים דגרגרת לשיעורא דידיה דהיינו כאיסר לנקבים דגולגולת לשיעורא דידיה דהיינו כמלא מקדח לב"ש וכסלע לב"ה ובגרגרת אמרינן דנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה א"כ בגולגולת נמי כי מצטרפין לשיעורא דידיה דוקא נקבים שיש בהם חסרון הוא דמצטרפין. וא"ת נימא נמי בגולגולת דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין לרובה דומיא דגרגרת י"ל דכיון שלא הוזכר פיסול זה בשום מקום יש לנו לומר דקים להו לרבנן שאין להשוות גולגולת לגרגרת לענין זה ומיהו היכא דאית בהו חסרון נראה דכי היכי דבגרגרת כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב הפלס שביניהם נידון כנקיב ה"ה נמי בגולגולת:

ו וכן גולגולת שנחבס רוב גבהה ורוב היקפה טריפה וכו'. שם (דף נ"ב:) אמר שמואל וכו' גולגולת שנתכסה ברובה בעי ר' ירמיה רוב גבהה או רוב היקפה תיקו וכתב הרי"ף והרא"ש והרשב"א דכיון דאסיקנא בתיקו בין ברוב גבהה בין ברוב היקפה טריפה ויש לתמוה על רבינו שכתב ויראה לי שאוסרין אותה דהא קי"ל ספיקא דאיסורא לחומרא ולמה תלה הדבר בנראה לי. וי"ל שזה ע"פ מה שהקדים בפ"ה אע"פ שכל ח' מיני טרפיות הל"מ הואיל ואין לך בפירוש אלא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טרפיות יש בהם ספקות מותרים ולפי זה הוה ליה לפסוק כאן לקולא ומ"מ כתב שיראה לו לאסור מדסתם לה שמואל ואומר ברובה משמע באיזה רוב שיהיה. ועי"ל שהטעם שהיה נראה להקל הוא משום דהוי ספק ספיקא דהא איכא למימר דשמואל לא אסר עד שיחבס רוב גבהה ורוב היקפה ואיכא למימר דבחד מינייהו אסר ואת"ל דבחד מינייהו אסר מספקא לן אי ברוב גבהה אי ברוב היקפה ומ"מ כתב שאוסרין משום דכיון דלא איסתפק לר' ירמיה אלא אי ברוב גבהה או ברוב היקפה משמע דפשיטא לן דבחד גובה אסר שמואל וא"כ ליכא אלא חד ספיקא ולחומרא:

ז עוף של מים כגון אווזים וכו'. שם (דף נ"ו) גבי אלו טריפות בעוף תניא נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ומוקי לה בעוף של מים דוקא הואיל וקרומו

מגיד משנה

נשמט כנפו מעיקרו וכו'. שם שמוטת גף בעוף טריפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר הבדק וכן אמר ר' יוחנן תבדק ופירש"י בדיקה זו שמכנים קנה דק בגרגרת ונופח בה ואם יוצא ממנה הרוח טריפה ואם לאו כשרה ולפי גירסתו פסק כן משום דגרים וכן אמר ר"י תבדק דאע"ג דס"ל לרב דשמוטת גף בעוף טריפה ואין לה תקנה כלל בבדיקה ושמואל פליג עליה שיש לה תקנה בבדיקה וקי"ל דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורי הכא דר' יוחנן מסייע לשמואל הלכתא כוותיה דהא קי"ל רב ור"י הלכה כר"י אבל בעל העיטור פסק שאין לה בדיקה מפני שהוא גורס ושמואל אמר תבדק ולא גרים וכן אמר ר"י תבדק והדרן לכללין דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי וגירסת רבינו עיקר ולפיכך יש לה בדיקה. ודע שחשש זה דוקא בנשמט אבל בנשבר הגף אפילו בעצם השלישי כשרה והיינו מתני' דקתני סתמא נשברו גפיה כשרה ובכל מקום משמע אע"פ שיש מי שהחמיר בדבר היכא דנשבר סמוך ממש לגוף שיש לחוש שמא ניקב קיסם לפנים. הרא"ה ורבים מגדולי המורים הסכימו שאין לחוש כלל להחמיר אלא להעמיד הדבר על מה שנראה מדין המשנה והתלמוד דבכל מקום שנשברה הכנף כשרה. ומיהו דוקא להתיר העוף אבל היכא דנשבר הגף ואין עור ובשר חופין אותו אותו אבר עצמו אסור. וכן נ"ל היכא דנשבר העצם למטה מן הארכובה לפי כל אחד מהפירושים דבהמה מותרת אבל עצמו אסור ומקום חתך נמי אסור: בהמה שנשמט ידה וכו'. פשוט שם שמוטת יד בבהמה כשרה:

ה גולגולת בהמה או חיה וכו'. תנן במתני' דאלו כשרות בבהמה נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח וגרסינן בגמ' אמר ר' נחמן כסלע כיתר מן הסלע כאיסר כיתר מן האיסר. ודע שנחלקו המפרשים בפירוש שמועה זו דלדעת רש"י הא דתנן במתני' דאם נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח דוקא כשנפחתה פחות מכסלע אבל נפחתה כסלע אע"פ שלא ניקב קרום של מוח טריפה משום דרש"י ז"ל פירש בהיא דר' נחמן דאמר כסלע כיתר מסלע דקאי אפלוגתא דשדרה וגולגולת דתנן כמה חסרון בשדרה וכו' ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל לעיל בפרקין וכן לטריפה ואמרינן בבכורות בפ' על אלו מומים כמה שינטל מן החי וימות ואמר שמואל כסלע ואשמעינן רב נחמן דכי שערו רבנן כסלע היינו סלע מצומצם דכי הוי סלע מצומצם דיניה כיותר מן סלע וטריפה. א"כ נראה מתוך פירושו דכי אמר שמואל וכן לטריפה עלה דהיא דכמה חסרון בשדרה לאו אחסרון דשדרה בלחוד קאי אלא אחסרון דגולגולת נמי וא"כ הא דקתני במתני' נפחתה הגולגולת כשרה דוקא בשלא נפחתה כסלע וכמו שכתבתי. וא"ת אמאי קתני לה תנא בסתמא נפחתה הגולגולת כשרה ולא יהיבנא שיעורא י"ל שלפי שתנה במשנה ניקב קרום של מוח טריפה אשמעינן שאין נקב פוסל בגולגולת כמו שפוסל בקרום של מוח ומיהו לפחת גולגולת שיעור יש לו אע"פ שלא הוזכר במשנה. תדע שהרי בנסדקה הגרגרת קתני נמי כשרה ולא יהיב שיעורא ובגמ' נסתפקו בה אליבא דהלכתא רוב מכאן ורוב מכאן או מה שהוא מכאן ומשהו מכאן זו היא שיטת רש"י ז"ל וכן היא דעת רבינו. אבל ה"ר יונה ורבינו יצחק בעל התוס' דעתם דכי קאמר שמואל וכן לטריפה אשדרה בלחוד קאי ולא אגולגולת דגולגולת אפילו חסרה כמה כשרה וכסתמא דמתני' דקתני נפחתה הגולגולת כשרה ולא יהיב שיעורא כלל וס"מ דהחסרון דגולגולת אפילו ברוב לא מיטרפא מדקאמר ולא ניקב קרום של מוח משמע דכל היכא שלא ניקב הקרום לא חיישינן לפחת הגולגולת כלל ואפילו ברוב ודברי רש"י ורבינו עיקר שהרי לענין טומאה קתני כדי שינטל מן החי וימות הרי נראה דכשיעור זה נעשית טריפה. ועוד יש ראיות הרבה לחזק דבריהם אלא שתלויין בדקדוקי הסוגיות במקומם: ואם ניקבה נקבים וכו'. בגמ' אמרינן ובגולגולת עד שיש בה נקב אחד ארוך או אפילו נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדח ומשום דהאי ברייתא אתיא אליבא דב"ש דאמרי כדי שינטל מן החי וימות ואמרינן בבכורות כמה שינטל מן החי וימות כסלע ואזל רבינו לשיטתו דהאי דאמר שמואל וכן לטריפה קאי נמי אחסרון דגולגולת כמו שכתבנו א"כ כשמצטרף נמי החסרון לכסלע מצטרף:

ו וכן גולגולת וכו'. פשוט שם (דף נ"ב:) וגולגולת שנתכסה ברובה טריפה: נחבס רוב גבהה וכו'. בעיא דר' זירא ועלתה בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא ופירש"י ז"ל רוב גבהה מן העינים ולמעלה רוב היקפה גדול מרוב גבהה:

ז עוף של מים וכו'. פשוט שם נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח אמר ליה ההוא בעוף של מים הואיל ואין לו קרום ס"ד אלא הואיל וקרומו רך. ומה שכתב

הרדב"ז (סכ"י)

ה גולגולת בהמה וכו'. שם שקלינן וטרינן בפסוקת הגרגרת ומוקמינן מגולגולת דתניא ובגולגולת שיש בה נקב אחד ארוך אפילו יש בה נקבים הרבה מצטרפין למלא מקדח משמע שדין הגולגולת כדין הגרגרת והשמיט רבינו מכאן נקבים שאין בהם חסרון לפי שהגולגולת קשה שהוא עצם וא"א לנקב בלי חסרון:

ו וכן גולגולת שנתכסה וכו'. שם אמר רב מתנה אמר שמואל נעקר הצלע מעיקרה וגולגולת שנתכסה ברובה טרפה ואמרינן עלה בעי ר' ירמיה רוב שוביה או רוב היקפה תיקו. וכתב רבינו ויראה לי שאוסרין אותה וא"ת פשיטא משום דטרפות זה אינו בכלל הטרפיות שנאמרו למשה מסיני אלא מימרא דשמואל היא וסד"א כיון דהוי ספיקא במילתיה דשמואל ניזיל לקולא קמ"ל דאוסרין אותה:

ז עוף של מים וכו'. שם תני לוי טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן

לחם משנה

ה גולגולת וכו'. שם (דף נ"ב:) וגולגולת שנתכסה ברובה וכו' (עיין בכ"מ). ומפרש רבינו דהכי קאמר רוב גובהה לבד בעינן או דילמא נ"כ רוב היקפה ולכך כתב דבשניהם טריפה היא ודאי טרפה אבל רש"י ז"ל נראה מלשונו שאין פירושו כך אלא שהוא ז"ל סובר דרוב היקפה הוי טפי מרוב גובהה דרוב גבהה הוא מן העינים ולמעלה והבעיין ודאי דידע דהאי ברובה ר"ל חד רוב אבל מספקא ליה אי האי רוב הוי רוב גובהה או דילמא לא סגי בהאי אלא רוב היקפה דהוי טפי בעינן אבל ודאי דברוב היקפה לחוד סגי ולדידיה ודאי דברוב היקפה לחוד טריפה:

ז עוף של מים וכו'. שם (דף נ"ו) הקשו על מ"ש בדיק בידא ומכשיר והתני לוי טרפות

הגהות מיימוניות

[א] חוששין שמא ניקב הריאה שלו הוא שקורין אותו פקה וישנו כעלה של ורד בין הצלעות מבפנים וכיצד בדיקתו יש לבתר העוף מלפניו וסנפת הריאה דבוקה בצלעות כתולדתה ומביא שפופרת ומכניס בקנה ונופח ונותן על הריאה גילא או גדנפא או רוקא אם עולה בנפיחה כשרה ואם לאו טרפה א"ה ע"כ:

אע"פ שלא ניקב קרום של מוח טריפה מפני שקרומו רך. [א]עוף היבשה שהכתו חולדה על ראשו או שנגף באבן או בעץ מניח ידו בצד הנקב ונועץ או מכניס ידו לתוך פיו דוחק למעלה אם יצא המוח מן הנקב בידוע שניקב הקרום וטריפה ואם לאו מותר: **ח** בהמה שאחזה דם או שהיתה מעושנת או מצוננת או שאכלה סם שהורג הבהמה או שתתה מים הרעים הרי זו מותרת. אכלה סם שהורג את האדם או שנשכה נחש וכיוצא בו מותרת משום טריפה ואסורה מפני סכנת נפשות: **ט** נמצאו כל הטריפות המנויות כשיפרטו ואפשר שימצאו בבהמה וחיה שבעים. ואלו הן על הסדר שנתבארו בחבור זה: א) דרוסה: ב) ניקב תרבץ הושט: ג) ניקב קרום של מוח: ד) נתמסמס המוח עצמו: ה) ניקב הלב עצמו לבית חללו: ו) ניקב קנה הלב: ז) ניקבה המרה: ח) ניקבו קני הכבד: ט) ניקבה הקיבה: י) ניקב הכרס: יא) ניקב המסס: יב) ניקב בית הכוסות: יג) ניקבו מעיה: יד) יצאו המעים לחוץ ונהפכו: טו) ניקב הטחול בעביו: טז) חסרה המרה: יז) נמצאו שתי מררות: יח) חסרה הקיבה: יט) נמצאו שתי קיבות: כ) חסר הכרס: כא) נמצאו שני כרסים: כב) חסר המסס: כג) נמצאו שני מססים: כד) חסר בית הכוסות: כה) נמצאו שני בתי הכוסות: כו) חסר אחד מן המעים: כז) נמצאו שני מעים: כח) ניקבה הריאה: כט) ניקב הקנה למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה: ל) ניקב סימפון מסימפוני ריאה אפילו לחבירו: לא) נאטם מקום מן הריאה: לב) נימוק סמפון מסמפוני הריאה: לג) נמצאה ליחה סרוחה בריאה: לד) נמצאו בה מים סרוחים: לה) נמצאו בה מים עכורין אע"פ שלא הסריחו: לו) נתמסמסה הריאה: לז) נשתנו מראיה: לח) נהפך הושט במראיו: לט) חסרה הריאה ממנין האונות: מ) נתחלפו האונות: מא) הותירו האונות מגבה: מב) נסרכה אונה לאונה שלא כסדרן: מג) נמצאה הריאה בלא חיתוך אזנים: מד) חסר מקצת הריאה: מה) יבש מקצת גופה: מו) נמצאה הריאה נפוחה ועומדת: מז) צמקה הריאה מפחד אדם: מח) חסר הרגל בין מתחלת ברייתו בין שנחתך: מט) או שהיתה יתירה רגל: נ) ניטלה צומת הגידים: נא) ניטלה הכבד: נב) ניטל לחי העליון: נג) כוליא שהקטינה ביותר: נד) כוליא שלקתה: נה) כוליא שנמצאת בה ליחה: נו) כוליא שנמצאו בה מים עכורין אע"פ שאינן סרוחין: נז) כוליא שנמצאו בה מים סרוחין: נח) נפסק חוט השדרה: נט) נמרך מוח חוט השדרה ונתמסמס: ס) נקרע רוב הבשר החופה את הכרס: סא) נגלד העור שעליה: סב) נתרסקו איבריה מנפילה: סג) נדלדלו הסימנין: סד) נשתברו רוב צלעותיה: סה) נעקרו רוב צלעותיה: סו) נעקרה צלע אחת בחלייתה: סז) נעקרה חוליה אחת: סח) נשמט הירך מעיקרו: סט) חסרה הגולגולת כסלע: ע) נחבם רוב הגולגולת ונתרוצץ:

אלו

א שם:

מגיד משנה (מכ"י)

שכתב רבינו כגון אווזים. פשוט שם אמר רב שיזבי הני אווזי דידן כעוף של מים דמיין: עוף היבשה וכו'. תנן במתני' דה"ם בעוף (דף נ"ו) הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טריפה ואמרינן בגמ' רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו וכו' ושיוס במימרא כלשון רבינו:

ח בהמה שאחזה דם וכו'. הכל שנויים במשנה אחוזת הדם והמעושנת וכו' ושאכלה הרדופני ושאכלה הרגנולין הם סם שהורגין הבהמות והכל כלשון רבינו: אכלה סם שהורג וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו:

ט נמצאו כל הטריפות וכו'. אחר שכתבן דרך כלל כל אחת במקום הראוי לה חזר ופרטן אחת אחת:

כל

כסף משנה

וקרומו רך ומדקתני שתם נשבר העצם משמע דבניקב כל שהוא אסור ותו מדתלי לה בקרומו רך לומר דנשבר העצם הרי הוא כניקב הקרום דהוי בכל שהוא אמר רב שיזבי הני אווזי דידן כעוף של מים דמיין. וכתב הרא"ש בתשובה שאווזים שלנו כאווזי דרב שיזבי וכן משמע מדברי רבינו שכתב כגון אווזים וכתב הרשב"א הני אווזי דידן וכן האווזים הקטנים שקורין אנ"ד: עוף היבשה שהכתו וכו'. שם במשנה הכתה חולדה על ראשה מקום (שהוא) עושה אותה טריפה. ופירש"י דחיישינן לנקיבת קרום הכתה נשכתה בשיניה דאילו ביד אמרינן לעיל יש דריסה לחולדה בעופות ובגמ' רב ושמואל ולוי דאמרי מכנים ידו לפנים ובודק אם מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה ופי' הרי"ף שמניח אצבעו בצד הנקב ונועץ אצבעו שם אם ניקב קרום של מוח המוח עולה ומבצבץ מן הנקב ואם לא בצבץ המוח ולא יצא מהנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח. פ"א מכניס ידו לתוך פיה ובודק אם מבצבץ ועולה טריפה (ואם לאו כשרה) ורבינו כתב שני הפירושים שבאיזה מאלו מהם נכון לבדוק:

ח בהמה שאחזה וכו' עד ואסורה משום סכנת נפשות. משנה וגמ' שם (דף נ"ח:):

ט נמצאו כל הטריפות וכו'. הנה רבינו כתב בפ"ה שמיני הטרפיות הם שמנה והם סוגים כוללים ותחת כל סוג כתב המינים הראויים תחתיו: תחת סוג נקובה פרט כ"ו טרפיות: א ניקב קרום של מוח: ב נתמסמס המוח עצמו: ג ניקב תרבץ הושט: ד נהפך הושט במראיו: ה ניקב הלב לבית חללו: ו ניקב קנה הלב: ז ניקבה המרה: ח ניקבו קני הכבד: ט ניקבה הקיבה: י ניקב הכרס: יא ניקב המסס: יב ניקב בית הכוסות: יג ניקבו בני מעים: יד יצאו מעים לחוץ ונהפכו: טו ניקב הטחול בעביו: טז ניקב הקנה למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה: יז ניקבה הריאה: יח ניקב סמפון מסמפוני הריאה: יט נאטם מקום מהריאה: כ נימוק סמפון מסמפוני הריאה: כא נמצא ליחה סרוחה בריאה: כב נמצאו בה מים סרוחים: כג נמצאו בה מים עכורים אע"פ שלא הסריחו: כד נתמסמסה הריאה: כה נשתנו מראיה: כו נסרכה אונה לאונה שלא כסדרן. ומנה נתמסמס המוח עצמו תחת סוג נקובה משום דס"ל ז"ל שטעם טרפותו מפני שסוף קרום של מוח ליניקב. ונמרך מוח חוט השדרה ונתמסמס מנאו תחת סוג פסוקה מפני שטעם טרפותה הוא מפני שסוף החוט ליפסק שהוא הטרפות הפוסל בחוט השדרה: ותחת סוג חסרה פרט כ"ג טרפיות: א חסרה המרה: ב חסרה הקיבה: ג חסר הכרס: ד חסר המסס: ה חסר בית הכוסות: ו חסר אחד (מהמסס) [מהמעים]: ז חסרה הריאה ממנין האונות: ח נתחלפו האונות: ט נמצאה הריאה בלא חיתוך אזנים: י חסר מקצת הריאה: יא יבש מקצת גופה: יב צמקה הריאה מפחד אדם: יג חסר הרגל או ניטל: יד חסרה הגולגולת כסלע: טו נמצאו שתי מרות: טז נמצאו שתי קיבות: יז נמצאו שני כרסים: יח נמצאו שני מססים: יט נמצאו שני בתי כוסות: כ נמצאו שני מעים: כא הותירו האונות מגבה: כב נמצאה הריאה נפוחה ועומדת: כג היתה יתירה רגל: ותחת סוג פסוקה פרט שתי טרפיות: א נפסק חוט השדרה: ב נמרך מוח חוט השדרה ונתמסמס: ותחת סוג נטולה פרט ח' טרפיות: א ניטל צומת הגידים: ב ניטל הכבד: ג ניטל לחי העליון: ד כוליא שהקטינה ביותר: ה כוליא שלקתה: ו כוליא שנמצאת בה ליחה: ז כוליא שנמצאו בה מים עכורים אע"פ שאינם סרוחים: ח כוליא שנמצאו בה

הרדב"ז (מכ"י)

עליבן העוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ומוקמינן לה בעוף של מים שקרומו רך: עוף היבשה וכו'. שם רב ושמואל ולוי דאמרי תרווייהו מכנים ידו לפנים ובודק אם מבצבץ ועולה טרפה ואם לאו כשרה:

ח בהמה שאחזה דם וכו'. שם משנה כלשון רבינו:

ושתי

לחם משנה

טרפות שמנו חכמים בבהמה וכו' נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ותירצו היא בעוף של מים וכו': עוף היבשה וכו'. שם כמ"ד דבדקינן בידא:

ח בהמה שאחזה דם וכו'. שם (דף נ"ח:) במשנה אחוזת הדם והמעושנת וכו' והקשו מברייתא דסם המות אסם המות ותירצו כאן סם המות לבהמה כאן סם המות לאדם:

ט נמצאו כל הטרפות וכו' דרוסה וכו'. וא"ת למה לא מנה האדים הבשר כנגד בני מעיים א' ונימוק הבשר כנגד בני מעיים ב', וכי תימא דתרווייהו מטעמא דדרוסה א"כ היכי מנה כמה נקובים כיון דכולהו מטעמא דנקובה. וי"ל דנקובה הוא מחד טעמא מ"מ הם ענינים חלוקים לב וקנה הלב ומרה וקיבה וכו' וכולם הם חלוקים אבל גבי דרוסה הכל הוא בענין אחד שהוא בבני מעיים והכל מטעם אחד שהוא דרוסה: ניקב תרבץ הושט. אבל נקב הושט נבילה כדכתב לעיל פ' ד': ניקבה הריאה וכו'. בכלל זה ניקבה הורדא וגם כל סירכות הריאה מטעם ניקב הוא ומהם שנמצאם בסמפוני הריאה הכל בכלל זה: נמצאה הריאה בלא חתוך אזנים וכו'. וא"ת היינו חסרה הריאה ממנין האונות וי"ש הוא דהכא לא חסרה אלא אונה אחת ואפ"ה טרפה כ"ש היכא דליכא חתוכי דאוני כלל. וי"ל דיש לחלק דכשנמצאת אונות וחסר אחת הרי נראה החסרון בעין כיון שיש שם אונות אבל כשאין שם אונות כלל אינו נראה החסרון אלא דמתחילת ברייתה הוא כך ולכך הוצרך רבינו לכתוב השני דינים למעלה בפ' שמיני וכאן. ומ"מ בדליכא לה היתוכי דאוני כלל פסק רבינו דטרפה אע"ג דבגמרא נראה שהוא ספק כדכתיבנא לעיל מפני שדומה לחסרון אונא אחת אע"פ דלא דמי לגמרי כדפרישית מ"מ כיון דדמי קצת ושם בחסרון היא טרפה ודאית הכא נמי אמרינן הכי: חסר הרגל וכו'. וא"ת כי היכי דמנה נשתברו רוב הצלעות ונעקרו בתרתי ג"כ היה לו למנות חסר הרגל ונשבר העצם ואין עור ובשר חופה את רובו בתרתי. ואולי מפני ששם בפרק שמיני כתב הרי זה כמו שנחתך ונפל להכי מנה אותו כאן בכלל נחתך: ניטלה צומת הגידין וכו'. גם כאן קשה למה לא מנה תרתי נחתכו צומת הגידין וניטלו כמו שמנה בצלעות נעקרו ונשתברו. וי"ל דכאן ראה חילק בגמרא בין נעקרו לנשתברו אבל בין נחתכו צומת הגידין לאם ניטלו לא ראה ובגמרא מנה אותם בחד: נדלדלו וכו'. וא"ת ואמאי לא מנה נתקפלו. ויש לומר דשבקיה בכלל נדלדלו:

ונחול

י אלו השבעים חוליים שאוסרין את הבהמה ואת החיה משום טריפה כבר נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף באיברין המצויין לעוף ולבהמה דינו בבהמה ובעוף אחד הוא. חוץ מטריפות שבכוליא ושבטחול ושבאונות הריאה. מפני שהעוף אין לו חיתוך אונות כבהמה. ואם ימצא אין לו מנין ידוע. וטחול העוף עגול כמו עינב ואינו כטחול בהמה. וטריפות שבכוליא ושבטחול לא מנו אותן בבהמה כדי שיהיה כנגדן בעוף ולפיכך לא נתנו לכוליא שהקטינה שיעור בעוף וכן כל כיוצא בזה: **יא** ושתי טריפות יש בעוף יתר על הבהמה ואע"פ שיש לה אותן האיברים. *ואלו הן. עוף שנשתנו מראה בני מעיו מחמת האור

השגת הראב"ד

*ואלו הן עוף שנשתנו מראה בני מעיו. א"א אין זה מחוור פי"ל לא מנו אותה בבהמה משום דלא שכיחא שכשיגיע החום לבני מעיה לחמם אותם כבר היא מתה מפני שחמימותה מרובה משל עוף ויש מקצת ראיה בגמרא:

כסף משנה

בס מים סרוחים. ומנה נחתכו צומת הגידים תחת סוג נטולה לפי שנשנה במשנה בלשון ניטל והטעם שנאמר בלשון ניטל משום דקתני מתני' בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה וכן שניטל צומת הגידים ומפרש רבינו דמן הארכובה ולמטה היינו מארכובה עליונה ולמטה כשרה וכן אפילו מארכובה ולמטה אפשר להיות פסולה אם ניטל צומת הגידים כלומר אם נחתך הרגל במקום צומת הגידים, ואתבאר בגמרא דה"ה לנחתכו צומת הגידים לבדם והרגל קיימת טריפה מ"מ מאחר שבמשנה תני לה בלשון ניטל תני לה איהו נמי בלשון ניטל: ותחת סוג שבורה פרט שש טרפיות: א נשתברו רוב צלעותיה: ב נעקרו רוב צלעותיה: ג נעקרה צלע אחת בחוליתה: ד נעקרה חוליא אחת: ה נשמט הירך מעיקרו: ו נתבס רוב הגולגלת ונתרוצץ: ותחת סוג קרועה פרט שתי טרפיות: א נקרע רוב הבשר החופה את הכרס: ב נגלד העור שעליה: ותחת סוג נפולה פרט שתי טרפיות: א נתרסקו האברים מנפילה: ב נדלדלו הסימנין. והטעם שמנה סימנים שנדלדלו תחת סוג זה מפני שהם עשויים לידלדל על ידי נפילה: ותחת סוג דרוסה אין דבר ולכן איננה נמנית אלא אחת והיא הדרוסה ואין טעם איסורה מפני שסופה לינקב דא"כ בכלל נקובה היא דמה"ט לא תני במתני' דאלו טרפות דמיא לדיותא ולבישרא אלא טעמא דדרוסה מפני שהארס שורף וסופה למות וכ"כ התוספות בפ' אלו טריפות. ויש להקשות על מנין שבעים טרפיות אלו שמנה רבינו כמה קושיות ובמה שאכתוב יתיישבו כלם בלי תוספת ומגרעת. והוא שיש לך לדעת שסיטת רבינו במנין טרפיות אלו שכל מה שנשנה בגמרא בפני עצמו למנותו בפני עצמו אע"פ שאחד בכלל חבירו כגון נימוק שמפון מסמפוני הריאה שהוא בכלל ניקב שמפון מסמפוני הריאה וכגון נמצאת הריאה בלא חיתוך אונים שהיא בכלל חסרה הריאה ממנין האונות ולפיכך כתב ניקבו קני הכבד ונכלל בזה גם ניקב קנה גדול של כבד מפני שבגמרא לא הוזכר כי אם ניקב קנה הכבד אבל ניקב הקנה למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה דהיינו ניקב קנה הריאה וניקב שמפון מסמפוני הריאה מנאם בשתים מפני שבגמרא הוזכרו בשתים. ומנה נסרכה אונה לאונה שלא כסדרן ולא מנה נסרכה האומה לדופן משום דלטעמיה אזיל דלא מיטרפא באומה הסרוכה לדופן אא"כ יש נקב בפועל וא"כ היינו ניקבה הריאה וכבר מנאו ולמה לו לחזור ולשנותו ואע"פ שהזכירוהו בגמרא לא לפסלו הזכירוהו דבכלל הריאה שניקבה הוא אלא להכשירו כשיש מכה בדופן אע"פ שיש בריאה נקב בפועל. ומה שמנה נסרכה אונה לאונה שלא כסדרן אע"פ דמטעם נקב מיפסלא משום דלטעמיה אזיל דס"ל דיש סירכא בלא נקב כמו שכתב בפי"א וכיון שכן לא מיפסלא מטעם שניקבה כבר אלא מטעם שעתידה להתפרק ולינקב לפיכך מנאה: ואע"פ שדעת רבינו שכל אבר שאם ניקב טריפה ה"ה אם ניטל או חסר או נמצא יתר מ"מ לא מנה בחסרים ונטולים ויתרים אלא אברים שאפשר לינטל או ליחסר ותחיה הבהמה קצת זמן אבל אברים שאם ינטלו א"א לה להתקיים אפילו שעה אחת לא מנאם לפי שזו לא תקרא טריפה אלא נבילה וכן אבר שא"א לה להבראות חסרה ממנו כגון מוח ולב וושט וקנה לא מנאם מפני שהם דברים שנמנע מציאותם: ואע"פ שדעת רבינו שכל אבר שאילו חסר מתחלת ברייתו טריפה ה"ה ניטל מאחר שלא הוזכרו בגמ' בפירוש החסרים לא חזר למנותם בנטולים דבמכ"ש אתו: וגבי רגל כתב חסר או נחתך מה שלא כתב כן באחד מהחסרים שלא כתב בו כי אם חסר בלבד מפני שברגל דין החתך נשנה בפ' בהמה המקשה (דף ע"ו) בהמה שנחתכו רגליה וכו' (מן הארכובה ולמעלה) פסולה ודין החסר אתמר לפרושי מתני' דבכורות וכיון שהוזכרו שני הפיסולים בגמרא ראה רבינו להזכירם ולא ראה למנותם בשנים כיון דנחתך אתי במכ"ש דחסר: ומנה קצת חסרים ויתרים אע"פ שלא נמנו בגמ' בפירוש מפני שהחסרים נלמדו מדברי הגמרא במכל שכן דניקבו ועל היתרים אמרו דרך כלל כל יתר כנטול דמי וה"ל כאילו הוזכרו בפירוש בפרטיות: ואכתי איכא למידק דמנה מיני טריפות מימרא דעולא היא בר"פ א"ט (דף מ"ג) והא אמרינן בגמרא דעולא מפיק לקתה הכוליא שאינו בכלל שום אחד משמנה מינים הללו ולדידיה כשרה היא ובגמרא אסיקנא דלקתה הכוליא טריפה אם הגיע לקות למקום חרין וכ"פ רבינו בפ"ח וא"כ היאך כתב דשמנה טרפיות הא ט' הוו. וי"ל דלקתה הכוליא או הקטינה בכלל חסרה או נטולה הם ואע"ג דעולא מפיק לקתה הכוליא מכלל ח' מיני טרפיות כיון דקי"ל דטריפה היא ויכולים אנו להכנים טרפות זה וטרפות דהקטינה הכוליא בחשבון זה בח' מיני טרפיות נקטינן כעולא לענין שח' מיני טרפיות הן ומכניסין בכללם שתי טרפיות אלו: ודע שאין מנין ע' טרפיות אלו מוסכם לדעת כל הפוסקים דניקבו קני הכבד חלוקים עליו הראב"ד והרשב"א ולדעתם כך ראוי לכתוב ניקב קנה הכבד. ובנמצא ליחה סרוחה בריאה וכן בנמצאו בה מים סרוחים וכן בנמצאו בה מים עכורים אע"פ שלא הסריחו, בשלש אלה חלוקים עליו הרשב"א והרא"ש והר"ן וס"ל שכולם כשרים. ובניטל לחי העליון חלוקים עליו הטור והרשב"א אלא שכתב שיש לחוש לדבריו. ובחסרה הגולגולת חלוקים עליו ר"ת וה"ר יונה והרא"ש. ובחסר מקצת הריאה חלוק עליו בעל העיטור וגם הפוסקים האחרים לא הזכירוהו: והנה רבינו לא מנה בשבעים טרפיות אלו כי אם טרפיות של בהמה וחיה בלבד. וה' טרפיות הם בעוף: א ניקב גג הזפק: ב ניקב הקרקבן וכיסיו: ג עוף של מים שניקב עצם גולגלתו: ד נפלה לאור ונחמרו בני מעיו: ה ניטל הזפק. ואע"פ שרבינו כתב שהעוף יתר על הבהמה שתי טרפיות עוף של מים שניקב עצם גולגלתו. ונפלה לאור ונחמרו בני מעים. ולא מנה אותם ג' טרפיות שיתר העוף משום דס"ל דכיון דאברי המזון בעוף זפק וקרקבן הם במקום המסס ובית הכוסות בבהמה לא מיקרו יתרים. ודע שלא נמנו כאן אלא הטריפות אבל שם נבילות מחייב כתבם רבינו בפרק ד':

י אלו השבעים חליים שאוסרין את הבהמה ואת החיה וכו'. שם (דף כ"ז) תני לוי כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף. ומ"ש חוץ מטריפות שבכוליא נראה שלמד כן מדלא נתנו שיעור בעוף לכוליא שהקטינה ומשמע לרבינו שכיון שקטנות הכוליא אינו אוסר בעוף ה"ה לשאר דברים האוסרים כגון מים עכורים או סרוחים או ליקוי, ואין זה מוכרח שאע"פ שקטנות לא יאסור אפשר דשאר פיסולים אוסרים ועוד דאפי' הקטנות אינו מוכרח שלא יפסול בעוף מפני שלא הזכירו שיעורו שאפשר שהכל לפי גדלו וקטנו ונראה שלזה נתכוון הרשב"א בת"ה שכתב אע"פ שיש לדון ולאסור כבר הורה זקן. וכתב האגור בשם הר"י מולין שטעם רבינו מפני שכוליות העוף הם סגורים בעצם ואין מגיעים שם בני מעים. ולא נהירא לי שהרי טריפות הכליות [היינו] מפני המעים אלא מצד עצמם. ומ"ש חוץ מטרפות שבטחול כתב הר"ן שטעמו משום דכיון דא"א לחלק בו בין סומכים לקולסים אינו בכלל מה שאמרו כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף כיון שא"א להשוותו לבהמה ובודאי שזה מן התימה דכיון דמ"מ עוף טחול יש בו ואע"פ שא"א לחלק בו נעשה הכל כסומכיה ויהא טריפה בכ"מ אלא שאפשר לומר דכיון שטריפות ניקב הטחול חידוש הוא כיון דבניטל כשר אין לך בו אלא חידושו בלבד. והרשב"א כתב על דברי רבינו דאדרבא ה"ל למימר דבכל מקום שניקב טריפה דלית ביה קולסא אבל מה נעשה וכבר הורה זקן עכ"ל. ומ"ש רבינו וטרפות שבכוליא ושבטחול וכו', אע"פ שנזכרו טרפיות אלו בגמ' מדייק רבינו מדלא מנו אותם במשנה ולוי כי תני כל טרפיות שמנו חכמים בבהמה וכו' אטריפות שמנו חכמים במשנה קאי לא אטריפות שאמרו האמוראים: ומ"ש שטריפות אונות הריאה וכו', ואם ימצא אין לו מנין. מסברא כתב כן:

יא ושתי טריפות יש בעוף וכו'. כלומר דיש אברים בעוף שאינם בבהמה דהיינו זפק וקרקבן והם במקום כרס והמסס ובית הכוסות בבהמה אבל הכא האברים עצמם שהם בבהמה הם בעוף ואוסרין בעוף ולא בבהמה. ומ"ש עוף שנשתנו מראיו מחמת האור טעמו משום דבפ' א"ט תני במתני' דאלו טריפות בעוף נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ומשמע לרבינו דכיון שלא נזכר טרפות זה אלא בעוף ליתיה אלא בעוף ומשמע מדבריו דבהמה אפי' נפלה לאור ונשתנו בני מעיה אין חוששין לה ונראה שהטעם כמ"ש הרא"ש לפי שעורה קשה וגם עובי הצלעות מגינים עליה וגם בני מעיה קשים ליחמר כי בטרם יחמרו מנפילת האש ישרפו עורה ובשרה. והר"ן כתב שדעת הרמב"ן ג"כ לומר שאין דין זה נוהג אלא בעוף ולא מחוור דא"כ כי היכי דאמרי' כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם העוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ה"נ הל"ל נפלה לאור ונחמרו בני מעיה עכ"ל. ונראה שאין זו קושיא דכיון דבמתני' לא הוזכר טרפות זה אלא בעוף לא איצטריכא ליה ועוד שאין טרפות זה נוסף בעוף מבבהמה שאם היה אפשר לבהמה ליחמר בני מעיה ג"כ היתה נטרפת בכך ואין חילוק בין בהמה לעוף אלא שזו יש לה מגינים שלא תבא לידי טרפות זו וזה אין לו מגינים: והראב"ד כתב ואלו הן עוף שנשתנו מראה בני מעיו א"א אין זה מחוור שיש לומר וכו', וכבר כתבתי שדעת

הרדב"ז (מכ"י)

יא ושתי טרפות יש בעוף וכו'. משנה ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה וכו'. סברת רבינו כיון שהיא שנויה אצל העוף משמע דלא פסיל בבהמה, והראב"ד ז"ל סובר משום דלא שכיח בבהמה לא תני לה גבי בהמה. ולכאורה הכי משמע מדתני לוי טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדם בעוף יתר עליהן העוף נשבר העצם וכו' ומדלא אסיק נמי נפלה לאור וכו' משמע כדברי הראב"ד ז"ל. אבל כד מעיינת בה השתא שלא הוצרך לוי להוציא מן הכלל מה שמפורש במשנת אלו טרפות

לחם משנה

י וטחול העוף עגול וכו'. כלומר ואין לחלק בו בין סומכיה לקולסיה כדמפלגינן בבהמה:

יא ושתי טריפות וכו' אע"פ שיש להם אותם איברים וכו'. כלומר דבאיברים שאין בבהמה כמו הזפק והקרקבן יש הרבה יותר: ואלו הן עוף שנשתנו מראה וכו'. טעם רבינו הוא שבמשנה שם (דף נ"ו) לא אמרה נפלה לאור וכו' אלא גבי עוף וכל השאר שמנה מתני' בעוף כבר מנה אותם למעלה גבי בהמה והך דנפלה לאור לא מנה א"כ משמע דהך בעוף דוקא הוי

מגדל עוז

ושתי טריפות יש בעוף וכו' עד שניקב עצם ראשו: כתב הראב"ד ז"ל אין זה מחוור שיש לומר לא אמרו אותם בבהמה וכו': ואני אומר מפורש בגמרא דא"ט דגרסינן עלה דנפלה לאור ונחמרו בני מעיה כו' לא אמרן אלא בקרקבן ולב וכבד כו' והא ודאי בהמה אין לה קרקבן ועוד שהראב"ד ז"ל מודה בבהמה מהם קודם שיחמרו בני מעיה א"כ יפירש העוף על הבהמה ולכן אפשר לדבריו

מגיד משנה

יד כל טבח היודע וכו'. כבר נתבאר דין זה בכמה מקומות: **ואם יצאת טריפה מתחת ידו וכו'.** פשוט בסנהדרין בפ' זה בורר ההוא טבחא דאשתכח דנפקא טריפה וכו' ומשיב אלא מאי תקנתיה כדרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין החשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו וכו' כלשון רבינו. והוי יודע מדקאמר אין לו תקנה וכו' דקדקו קצת מהמורים שמשום תקנה בעולם אין לו ואפילו ע"י חותם או ע"י שומר דגרע טפי מנכרי דנכרי ידע דקפדי עליה ולא מזלזלי בשמירתו וזה שעדיין לא נתפרסם לכל אדם עשוי להקל בו דאם איתא דיש לו תקנה למכור ע"י שומר לא הוה תני תלמודא מ:תא פסיקתא אין לו תקנה דהא יש לו תקנה ע"י שומר אלא ש"מ שום תקנה אין לו. אבל מלשון רבינו כשמדקדק בדבריו אינו נראה כן שהרי כתב ואין חוזר לכשרותו שנראה דלכשרותו הוא דאינו חוזר להיות נאמן כבתחלה אבל ע"י שומר יכול לחזור מדלא קאמר ואינו חוזר לאומנותו, ומה שאמרו בתלמוד אין לו תקנה לחזור למה שהיה בתחלה. ועם היות שבתלמוד לא הזכירו אלא כפי מה שהיו נוהגין בימיהם שהטבח בעצמו הוא השוחט ה"ה נמי לזמנינו זה שהקצבים בודקים להם החכמים והם מוכרים באטליז דשייך בהו דין זה שאם יצאת טריפה ע"פ הבודק והכשיל הקצב את הרבים ומכרה בחזקת כשרה שמנדין אותו. ועוד אני אומר שדין זה חמור יותר מטבח הנאמר בתלמוד דאילו בטבח אפשר לתלותו בשגגה או בשגיאה אבל בקצב שא"ל הבודק שהיא טריפה והזיד להכשיל את הרבים דינו מסור לקהל ליסרו ככל אשר יראה להם. ומיהו התשובה הנזכרת בתלמוד סגי נמי להאי דהמדת ממון גרים לו וכשהחזיר אבדה בדבר חשוב בודאי הדר ביה מחמדת ממון. ולמכור ע"י שומר שהתרנו לדעת רבינו בטבח הנזכר בתלמוד ה"ה בקצב זה ובלבד שיהיה שומר קבוע שלא יעלים ממנו עיניו אפילו רגע דגרע מנכרי ומטעם זה אין נעשה לו שומר לא שותפו ולא קונהו משום דגיים לביה בהו ואינהו לא מקפידי אשמירתו אלא צריך שיודיעו לשומר שזה אסור למכור ופעל ידי כן שמוהו שומר עליו כדי שיזהר בשמירתו. ואם נידוהו ובעבירתו והזיד ומכר נראה דראוי לקנסו בכל מיני קנס והבשר ספק טריפה והלוקח ממנו ראוי לנדותו אם ידע והזיד ואם לקח ולא ידע לכשיודיעוהו מחזיר לו הבשר וכופין הקצב להחזיר לו הדמים ואפילו נתבשל הבשר אבל הכלים אין ראוי לאסרם מספק אלא לבא לצאת י"ש. וכל זה אפילו בדקה לו הבודק והכשירה ומכרה הוא דהוי דיניה כדין הטוד שמוכר דברים בלי הותס דכל עוד שהוא להוט אחר המדת הממון יש להוש שמא יחליף בשל היסור בדבר שיסתכר בו או יוסיף עליו מדבר שהוא טריפה דהמדת ממון גרס לו לזלזל באיסורין ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב דאז לא חיישינן לאערומי אבל במקום שמכירין אותו אפילו יחזיר אבידה לא מהניא ליה דחיישינן לאערומי:

פי"א א כל בהמה וכו'. פשוט שם והלכתא בזכר י"ב חדש ובנקבה כל שאינה יולדת: **ובנקבה עד שתלד וכו'.** פשוט שם (נ"ח) אמר אמימר הני ביעי דספק טריפה דשהלא קמא מסהיק להו אי הדרה וטענה שריין ואי לא אסירי:

כסף משנה

מדעת הרמב"ן והרא"ש כדעת רבינו. **ומ"ש ואין להוסיף על טריפות אלו כלל וכו',** למד כן רבינו ממאי דאיתא בפ' א"ט (דף כ"ד) דבי יוסף ריסבא מהו בגידא דנשיא וקטלי אמו לקמיה דר' יהודה בן בתירא אמר וכי להוסיף על הטריפות יש אין לך אלא מה שמנו חכמים דבי פפא בר אבא ריסבא מהו בכולייתא וקטלו אמו לקמיה דרבי אבא אמר להו וכי להוסיף על הטרפיות יש אין לך אלא מה שמנו חכמים והא קא חזינן דקא מתה גמירי דאי בדרי לה סמא היי. ונראה שמפרש רבינו גמירי הל"מ דאי בדרי לה סמא היי, ואע"פ שבספרי רפואה שבידינו כתוב שרפואות הטלה אין לה. ומ"ש וכן אלו שמנו ואמרו טריפה וכו', כ"כ הרשב"א בתשובה:

יד כל טבח שהוא יודע הטריפות האלו וכו' שעד אחד נאמן באיסורין בין יש לו הנייה בעדותו וכו': וכבר ביארנו שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט וכו', בפ"ח ממ"א. ומ"ש ואם יצאה טריפה מתחת ידו וכו', פ' זה בורר ההוא טבחא דנפקא טריפה מתותי ידיה פסליה רב נחמן ועבריה אזל רבי מזייה וטופריה סבר רב נחמן לאכשוריה א"ל רבא דאי איערומי קא מערים ול"ת ליה תקנתא עד שילבש שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו:

פי"א א כל בהמה או וכו' אם היה זכר ושהה י"ב חדש וכו' ואם היתה נקבה עד שתלד ובעוף בזכר י"ב חדש וכו'. פ' א"ט (דף נ"ז:) גמ' נשתברו רגליה אמר רב הונא סימן לטריפה י"ב חדש ואמרי' נמי סימן לטריפה כל שאינה יולדת ומשמע לן דההיא די"ב חדש מיתוקמא בזכר וההיא דאינה יולדת בנקבה, וגבי עוף נקבה אמרי' (דף נ"ח) אמר אמימר הני ביעי דספק טריפה דשהלא קמא מסהיק להו אי הדרה וטענה שריין ואי לא אסירן:

ומ"ש

האור. ועוף המים שניקב עצם ראשו: **יב** ואין להוסיף על טריפות אלו כלל. שכל שאירע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי דורות הראשונים והסכימו עליהן בבתי דיני ישראל אפשר שתחיה. ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות: **יג** וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר על פי התורה אשר יורוך: **יד** כל טבח שהוא יודע הטריפות האלו והרי הוא בחזקת כשרות מותר לו לשחוט ולבדוק לעצמו ולמכור ואין בזה חשש. שעד אחד נאמן באיסורין בין יש לו הנייה בעדותו בין אין לו הנייה בעדותו. [א]וכבר ביארנו שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובודק לעצמו בחוצה לארץ או בארץ ישראל בזמן הזה. אלא אם כן היה מומחה. ואם יצאת טריפה מתחת ידו מנדין אותו ומעבירין אותו ואינו חוזר לכשרותו עד שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו בדבר חשוב:

פרק אחד עשר

א [א]כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטריפות אלו. כגון בהמה שנפלה ולא הלכה. או שנדרסה בידי חיה ואין ידוע אם האדים בשר כנגד בני מעים או לא האדים. או שנחבסה גולגלתה ואין ידוע אם רובה או מיעוטה וכיוצא בדברים אלו. אם היה זכר ושהה שנים עשר חדש הרי זו בחזקת שלימה כשאר כל הבהמות. ואם היתה נקבה עד שתלד. ובעוף בזכר שנים עשר חדש. [ב]ובנקבה עד שתלד

כל

א טור יו"ד סי' קיט: ב קלת מזה בטור יו"ד סוף סי' נז: ג זה בטור יו"ד סי' פו ובסמ"ג לאוין קלב:

ואסור

הרדב"ז (מכ"י)

טרפות בעוף נפלה לאור וכו' ותניא באלו בני מעים אמרו בקרקבן ובכבד ובלב והרי מבואר דבעוף דוקא דהא בבהמה אין לה קרקבן ולא עלה על דעת רבינו שהא נפלה בבהמה לאור ונהמרו בני מעיה שהיא כשרה שאין לך קולא גדולה מזו אלא בא לומר שאם שמעיין של עוף תולין שנפל לאור כאשר כתב בידוע שנפל לאור אבל בהמה שנפתנו מרלה בני מעיה אין תולין שנפל לאור לפי שעור הבהמה קשה ותולין בחולי אחר. כנ"ל לייסב דברי רבינו:

יב ואפילו נודע לנו בדרך הרפואה וכו'. זה נלמד מהכך עודדי ברחל שנקדר הקנה שלה ועשו לה קרומים של קנה וכו' וכן הרנגולת שמומת היכך שעשו לו שפופרת של קנה והיתה ודהו בגמ' חוץ י"ב חדש הוה:

יד כל טבח שהוא יודע וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דעד אחד נאמן באיסורין:

פי"א א כל בהמה או עוף וכו'. שם והלכתא בזכר כל י"ב חדש ובנקבה עד שתלד ואמר אמימר הני ביעי דספק טרפה דשהלא קמא משהינן להו אי

לחם משנה

הוי. אבל דעת הר"א ז"ל בהשגות שה"ה בבהמה אלא שלא אמרו אותה בעוף אלא משום דלא שכיחא בבהמה שכשיגיע החום לבני מעיה וכו' וכתב שיש לזה מקצת ראיה בגמרא ע"כ. ונראה ראייתו שהם תני לוי טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן עוף שנשבר העצם ואי איתא כדברי רבינו היה לו למנות גם כן עוף שנפתנו מרלה בני מעיו. ויש לתרץ לדעת רבינו דלא הוצרך לוי למנות זאת מפני שהרי היא מפורשת במתני' ולא מנה אלא דבר שהוא הידוש ודוקא כל דבר חידוש אם לא מנאו לוי ליתיה ולכך פירש רבינו למעלה בסוף פ' שמי גבי המעי היתר שכתב שם או שהיה המעי יוצא כענף מן הכבד והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה והשוה עוף לבהמה מה שאינו נראה מדברי רש"י ז"ל כמו שכתבתי למעלה אלא דבעוף בכל גוונא מותר אבל אם היה כן היה לו ללוי למנותו ולומר ויתר הבהמה על העוף דבר אחד שהמעי יוצא כענף מן הכבד שבבהמה פסולה ובעוף כשר דזה דבר חידוש הוא שלא הוזכר במשנה ועוד שאפי' בברייתא אינו מפורש כל כך ולכך פי' רבינו שם דעוף ובהמה שוים אבל כאן שאינו דבר חידוש לא הוצרך לוי למנותו ולכך חילק בין עוף לבהמה כפשטא דמתני'. וא"ת קשה ללוי ולרבינו אמאי לא מנה היכא דנפסק חוט א' מאומת הגידין שבעוף פסולה ובבהמה כשרה דרוב מגין או רוב בנין סגי כדכתב רבינו לעיל בפ' שמיני. וי"ל דלא מנו רבינו ולוי אלא דבר שהוא טרפות חדש נוסף אבל זה אינו טרפות חדש נוסף שטרפות צומת הגידים בבהמה איתיה אלא שכאן בעוף הוא המור יותר אבל נשבר העצם ולא ניקב הקרום הוא טרפות חדש נוסף על הבהמה וכן נפתנו מרלה בני מעיו:

יב ואין להוסיף וכו'. שם (דף כ"ד) אמרו וכי להוסיף על הטריפות יש אין לך אלא מה שמנו חכמים:

יד כל טבח שהוא יודע וכו' ואם יצאה טרפה וכו'. בה' סנהדרין פ' י' אבאר זה:

פי"א א כל בהמה או עוף וכו'. פ' א"ט (דף נ"ח) אמרו והלכתא בזכר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינה יולדת כלומר שאם עברה אחר שנעשה טרפה וילדה כשרה:

לפיכך

משנה למלך

פי"י יד שעד אחד נאמן באיסורין כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פי"א מהלכות עדות דין ז'):

מגדל עוז

לדבריו יפה כתב ר"מ ז"ל: ואין להוסיף על הטריפות כו' עד סוף הפרק מקומו פ' א"ט ומקצתו מדברי המחבר להדריך המעיין: פי' א כל בהמה או עוף עד יתכנס לישראל. פרק א"ט:

כל הביצים של טעינה הראשונה ותטעון טעינה שנייה ותלד: ב ואסור למכור ספק טריפה זו * לנכרי בתוך זמן זה שמא ימכרנה לישראל: ג "כל בהמה חיה ועוף בחזקת [א] בריאים הם ואין חוששין להם שמא יש בהן טריפה. לפיכך כשישחטו שחיטה כשירה אינן צריכין בדיקה שמא יש בהן אחת מן הטריפות. אלא הרי הן בחזקת היתר עד שיולד להן דבר שחוששין לו ואח"כ [ב] בודקין על אותו דבר בלבד: ד כיצד כגון שנשמט הגף של עוף בודקין את הריאה שמא ניקבה. נפלה הבהמה בודקין אותה שמא נתרסקו איבריה. נתרצץ עצם הראש בודקין קרום של מוח שמא ניקב. הכה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רומח וכיוצא בהן ונכנס לחללה חוששין לה וצריכה בדיקה כנגד כל החלל שמא ניקב אחד מן האיברין שתטרף בנקיבתן. וכן כל כיוצא בזה: ה לפיכך ריאה שהעלתה צמחין או שנמצאו סירכות כמו חוטין תלויין ממנה ולדופן או ללב או לטרפש הכבד חוששין לה שמא ניקבה וצריכה בדיקה. *וכן אם נמצא בה אבעבוע מלא לחה חוששין שמא נקב סימפון שתחתיו וצריכה

יס"א וביציה: א טור שם סי' נט:

השגת הראב"ד

*וכן אם נמצא בה אבעבוע כו'. א"א ברוב דברים לא יחדל פשע ואם ניקב סימפון שתחתיו מה בכך והלא לא אמרו אלא סמפון שניקב לחבירו טרפה:

כסף משנה

ב ומ"ש ואסור למכור ספק טריפה זו (וביליה) לנכרי תוך זמן זה וכו'. שם (דף נ"ג:) ההוא פרקפא כלומר של מלא עופות ספק דרוסה דאתא לקמיה דרב שדרינהו לקמיה דשמואל אנקינהו ושדינהו בנהרא ופריך וליזבנינהו לנכרי ומשני אתי לזבוניהו לישראל:

ג כל בהמה חיה וכו'. פ' א"ט (דף נ"א) גמ' נפלה מן הגג ההיא אימרתא דהואי בי רב חביבא דהוו שדיין כרעא בתרייתא אמר אמר רב יימר הא (ודאי) שגרונא נקטה מתקיף לה רבינא ודילמא חוט השדרה איפסיק בדקוה ואשכחוה כרבינא ואפי' הכי הילכתא כרב יימר (מ"ט) שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח הרי דאפי' היכא דאיכא ריעותא קצת כיון דפיסולא לא שכיח לא בעי בדיקה כ"ש היכא דליכא ריעותא כלל ובריש חולין אמר רב הונא נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה. ומ"ש רבינו לפיכך ריאה שעלתה למחים או שנמצאו סירכות וכו', הכל ביארתי יפה בפ"ז:

ה ומ"ש וכן אם נמצא בה אבעבוע מלא ליחה חוששין שמא ניקב הסמפון שתחתיו וצריכה בדיקה. כתב הראב"ד ברוב דברים לא יחדל פשע וכו'. וכבר כתבתי בפ"ז שרבינו למדה מריאה שנשפכה כקיתון ושהמפרשים חולקין עליו. וכתב רבינו שמן הדין היה שאם הריאה תלויה בסירכות וכו' שבודקין אותה בפושרים אלא שלא נהגו כן, והראב"ד ז"ל כתב בהשגות על מ"ש רבינו ואע"פ שאלו הן הדברים הנראים מדברי חכמי הגמרא מ"מ אין נראין וכו'. מ"ש שאינן נראים הוא מפני שסובר כהרי"ף שהשמיט ההיא (דף מ"ח) דרב נחמיה בדיק לה בפשורי דמשמע ליה דלאיפלוגי אתא ולא קי"ל כוותיה ורבינו סובר כשיטת ר"ת שכתבו הרשב"א והר"ן והמרדכי שמפרש דרב נחמיה קאי אליכא ריעותא בדופן ואפי' העלתה למחים ואפ"ה מכשיר לה ע"י בדיקת פשורי והלכתא כוותיה מדקאמר בדיק ליה בפשורי משמע שהיה עושה מעשה ועוד מדשקלינן וטרינן בגמרא אהיכא אתמר משמע דהלכתא

מגיד משנה

ב ואסור למכור ספק וכו'. פשוט שם מההוא פרקפא דאתי לקמיה דרב וכו' ומקשה שם התלמוד וליזבינינהו לנכרי ומפרקינן אתי ליזבונינהו לישראל ש"מ שאסור למכרם לנכרי שמא יחזור וימכרם לישראל. ועם היות דמההוא עובדא נראה דאסור לשהות ספק טריפה דאקשינן תמן וליספינהו י"ב הדש ומפרקינן אתי בהו לידי תקלה דשמעינן מינה דאסור להשהותם ומהאי מימרא שכתבתי לעיל נראה דמותר להשהותם, רש"י ז"ל תקן זה שכתב איידי דהוו בהו טובא לא מצי לאזדהורי בהו נראה מתוך דבריו שאם היה אחד יכול להזהר בו ומשהינן ליה:

ג כל בהמה וכו'. דעת רבינו כדעת רש"י ז"ל דבתר דשקלי וטרי בהאי מלתא דאמרי התם (י"א) מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואסיקו לבסוף הכא נמי היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופסק רש"י ז"ל כי כל התירוצים האלו שמתרץ התלמוד תירוצים דחוקים הם ואין עומדין עליהם א"ו סומכין על הרוב מטעם הלמ"מ אפי' היכא דאפשר או מפשט הכתוב אחרי רבים להטות דמשמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן דמאי שנא האי מהאי והאי מלתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא דאתרמי דאיפרק ריאה ולא בדק מתאכלה דסמכינן אהא ואדרב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר היא עומדת ואין מפרסמין הדבר וזהו דעת רבינו וכמו שנכתוב בפ"ד:

ה לפיכך ריאה שהעלתה וכו'. דעת רבינו בפירוש הסלכה כדעת ר"ת וה"ר זרחיה וקצת מהגאונים דסברי באותה סוגיא דריאה הסמוכה לדופן וכו' ואמרינן היכי עבדינן לה אמר רבא רבין בר שבא אסברא לי מייתינן סכינא וכו' רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפושרי שדעתם לומר שרב נחמיה להקל בא להכשירה ע"י בדיקה אע"ג דליכא מכה בדופן ופסקו הלכה כמותו משום דמעשה רב ועוד דשקלינן וטרינן ואמרינן אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתנינן לה ומדשקלי וטרו בה בגמ' אהיכא אתמר ש"מ דהלכתא כרב נחמיה בריה דרב יוסף וכן עושין מעשה בכל סירכא דריאה הון מתרתי אוני דסריכן להדדי שלא כסדרן כדמפרש בגמ' ודבר ברור הוא ואין לחוש. אלו הם דברי ר"ת. ויש ללמוד מתוך דבריו דאפי' כשהיא סרוכה עיטוניתא דורדא לכיסא דיש לה היתר ע"י בדיקה שהרי לא הוציא מהכלל אלא הרתי אוני דסריכן להדדי אבל שאר כל המקומות עושין מעשה להכשירה ע"י בדיקה ואע"ג דקי"ל דאין למדין מהכללים אפי' במקום שנאמר חוץ כתבו התוס' דה"מ במשנה או בברייתא אבל בדברי האמוראים ואין צ"ל בדברי הפוסקים למדין מהם במקום שנאמר חוץ וכן הדין נותן לדעת אלו אע"פ שיש מקצת מהמורים [שמדמין] אוהה להרתי אוני דסריכן להדדי שאין בדיקה מועלת להן אינו נראה כן מתוך דברי רבינו זרחיה הלוי. ועוד כתב בעל העיטור ז"ל ולפי הספרים רואה אני לבדוק בפושרין ריאה הסרוכה לדופן אע"ג דליכא ריעותא וה"ה לכל סירכא דאיכא למיתלי במידי דלא מטרפא כגון לחזה או לשמנונית הלב ולשמנוניתא דחזה וחולתן דכולהו איתנהו בכלל ריאה הסרוכה לדופן שלא במקום רביעה לבר מאוגא לאומא ואוגא לאוגא שלא כסדרן משום דאי היגקיב האי וכו'. ויש לנו להעמיד הספרים ולהוציא מלבן של צדוקים המפקפקים ואומרים שהרי יש בינינו בהמות שלא ימצא אחת מהן כשרה והן יולדות וחיות ומסתברא לן דכשרות הן בבדיקה בפושרין וכשהן טריפה מפני שאין בודק הוא עכ"ל ז"ל. הרי נראה בפירוש דכ"מ שתסרך חשבינן לה כדופן דמכשרינן לה ע"י נפיחה הון מאוגא לאומא או לאוגא כשהם שלא כסדרן כמו שפירשנו. וגם' העיטור כתובה שאלת ר"ת ותשובתו ובסוף דבריו כתב ולהתיר בבדיקה דרב נחמיה ריאה הסרוכה לדופן אני עושה מעשה בבהמה של ישראל אבל לא בשל עכו"ם דאין כאן חסרון דהא רבא גופיה דקאמר רבין בר שבא אסברא לי ורב נחמן בר יוסף בדק לה בפושרין ומעשה רב ובלשון מעשה קאמר לה ולא קאמר

הרדב"ז (מכ"י)

אי הדרה ושענה שריין ואי לא אסיק:

ב ואסור למכור ספק וכו'. כבר נתבאר בהל' מאכלות אסורות:

ג כל בהמה חיה ועוף וכו'. פ"ק מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקתיה ושקיל וטרי בה ומסיק אמר רב אשי אתיא משחיטה עצמה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא:

ה וכן אם נמצא אבעבוע וכו'. כבר נתבאר למעלה שדעת רבינו הוא שאם ניקב הסימפון לבשר הריאה הבשר סותם וכשרה ואם ניקב שלא במקום בשר ואפילו שניקב להבירו טריפה ולפיכך צריך לבדוק תחת האבעבוע שמא ניקב הסימפון ואין שם בשר שיסתום הנקב, ונסתלקה השגת הראב"ד ואין כאן רוב דברים. ובעל מ"ע לא ירד לדעת רבינו וכבר הארכתי למעלה ע"ש:

לחם משנה

ה לפיכך ריאה שהעלתה למחין וכו'. שם (דף מ"ח) אמרו ריאה שהעלתה למחין מהו א"ל כשרה א"ל אף אני אומר כן אלא שהתלמידים מזדכזין בדבר דאמר רב מהגא מליא מוגלא טרפה מיא זכיא כשרה אמר ליה ההיא בכוליא איתמר ע"כ. וכתבו התוס' ז"ל כשרה הא דאמרינן לעיל דחוששין לה היינו בסרוכה לדופן דמוכחא מילתא שהסירכא מחמת נקב אבל רבינו נראה שאינו מחלק בהאי חילוקא דסרוכה ומפרש דמאי דאמר כשרה הוא בענין האמור למעלה דבודקין אותה. וא"ת כאן כתב דבעיא בדיקה ולמעלה בפ' ז' כתב הריאה שנמצאו בה אבעבועות וכו' או ליחה הנמסכת וכו' או ליחה יבשה וכו' דהיינו מוגלא דמותרת דמשמע בלא בדיקה וכאן כתב גבי למחין דבעיא בדיקה ובגמ' מוכח דלמחין ומוגלא חדא מילתא היא דהא הקשו ממוגלא למחים ואם נאמר דמותרת דקאמר התם איירי בבדיקה כמו שפירש כאן לא מסתבר דבמים זכים ליבעי נמי בדיקה אלא שנאמר דכתב לשון מותרת שהוא לשון סתמי כלומר למים זכים ודאי דיהא מותרת לגמרי אבל בליחה בעיק בדיקה כמו שאבאר אבל מחמת המוגלא היא מותרת אם לא יהיה שם נקב ואם היינו מפרשים דמה שאמר שם רבינו וכשמוציאה הליחה ובודק אותה דקאי אותה בדיקה לריאה הא א"ש דהוזכר כבר שם הבדיקה בפירוש ואפי' אם נפרש דהבדיקה קאי לליחה לראות אם היא סרוחה או לא מ"מ יש ליישבו כדפרישית: וכן אם נמצא אבעבוע כו'. כאן השיגו הר"א ז"ל דאם ניקב סמפון שתחתיו מה בכך הא ניקב להבירו לבד הוא דאמרינן דטרפה אבל ניקב לבשר המגין אותו ודאי כשרה ולא השיגו בפ"ז כלל שכתב וכשמוציא הלחה וכו' צריך

מגדל עוז

כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים כו' עד על אותו דבר בלבד. פרק השל שוחטין (דף י"א): ביצד כגון שנשמט עד וכן אם נמצא אבעבוע וכו' עד וצריך בדיקה: כתב הראב"ד ז"ל ברוב דברים לא יחדל פשע וכו': ואני אומר זאת מחלוקת ישנה פרק א"ט גבי ההיא דבעא מיניה רבה בר בר חנה משמואל העלתה למחים מהו ועמדו ר"י אלפס ורש"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל בשיטת ר"מ ז"ל ואין זה רבוי דברים הם ושלום אלא זכרון דברים בלבד שהוא הולך לפי שיטתו שכתבתי למעלה גבי מחט שנמצאת בכבד וקופא לבר או לגאו כי נקיבת הסמפון בלבד אוסרת וגם הארכתי בס"ד ומה שהקשה הראב"ד מסמפון שניקב לחבירו טריפה יש לי לומר כ"ש אם ניקב לבשר והכרא היא ונמצא ר"מ ז"ל מיושב על דבריו:

הגהות מיימוניות

[א] וכן פסקו התוס' וספר התרומה והמצות כדמשמע גבי ההיא אימרתא דהוה בי רב כהנא דהוה שדיין כרעה בתרה אמר רב יימר שיגרונא נקטה מתקיף לה רבינא דילמא פסיק חוט השדרה בדיק ואישתכח דאיפסיק ואפ"ה הילכתא כרב יימר מאי טעמא שיגרונא שכיח חוט השדרה (דאיפסיק) לא שכיח הרי משמע דאין צריך לבדוק טריפות דלא שכיח וכן לא מצינו שהוזכר בדיקה בשאר טרפות אלא בי איתיליד ריעותא וחששא אבל כי לא איתיליד ריעותא וחששא סמכינן ארובא זולתי בטרפות הריאה שהוא מצוי לא סמכינן ארובא וצריך בדיקה לעולם ואי איתפקא בלא בדיקה תמצא לקמן בזה מה דינו ע"כ: [ב] וכל כספק שאירע שאין אנו יכולין לבא על אמתת הדבר אסרינן כדפר' לקמן בפרק

וצריכה בדיקה: ו מן הדין היה על דרך זו שאם נמצאת הריאה תלויה בסירכות כמו חוטין. אם היו מן האום של ריאה ולדופן או שהיו ללב או לטרפש הכבד שחותכים את הסירכא ומוציאין את הריאה ונופחין אותה בפושרין. אם נמצאת נקובה טריפה. ואם לא נתבעבע המים הרי היא שלימה מכל נקב ומותרת וסירכא זו לא היתה במקום [ג] נקב או שמא ניקב הקרום העליון בלבד. ומעולם לא ראינו מי שהורה כך ולא שמענו מקום שעושין בו כך: ז *ואע"פ שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי הגמרא. המנהג הפשוט בישראל כך הוא. כששוחטין את הבהמה או את החיה קורעין את הטרפש של כבד ובודקין את הריאה במקומה. אם לא

השגת הראב"ד

*ואע"פ שאלו הן הדברים וכו'. א"א אינן נראין וסרי הוא חוזר ממה שאמר למעלה:

קאמר ר"נ בריה דרב יוסף אמר בדיק ליה בפושרי. ורבינו שמואל אבן גמע כתב דמפרקין לה לסירכא ונפחינן לה אי מפיק זיקא מניפה אי לא אימא עילאה איניקיב תתאה לא איניקיב וכשרה. אח"כ כתב בעל העיטור וז"ל אחר שראיתי דעת ר"ח אם הייתי בכנופיא עם רבותי הייתי נוטה לצד היתר משום תרי ספיקי. משום ספיקא דדופן וספיקא דאימא עילאה איניקיב תתאה לא איניקיב אלא באוגא לאומא או לאוגא שלא כסדרן להוד דהע"ג דלא מפקא זיקא טריפה. ומדבריו דקאמר לחוד אתה למד דהפי' עינוניתא דורדא דעתו להתיר ע"י נפיחה כשהיא דבוקה לכיסה:

ז המנהג הפשוט בישראל וכו'. כתב ה"ר יונה ז"ל וז"ל ודעת רבינו משה היתה נוטה כדברי המפרשים מילתא דרב נחמיה להקל ופוסקין כמותו ומתוך כך כתב מן הדין היה וכו' המנהג הפשוט וכו'. וכוונת הרב ז"ל היתה אע"פ שהוא היה סובר זה הפירוש שהוא לקולא כבר נהגו העולם על דרך הפירוש האחר שהוא להומרא כמו שכתבנו והוא מה שפירש"י ז"ל וכמה עמודי עולם אבל לא כמו שהוסבין קצת ההמון שהוא אומר שאינו אלא מנהג בעלמא עכ"ד ז"ל. ודע שיש בדבר להקל ולהחמיר. כיצד אם היינו מפרשים דברי רבינו שהוא מנהג בעלמא ר"ל שהמקומות שנהגו שלא להכשיר ע"י נפיחה הוא משום חומרא שהחמירו עליהם אחר שידעו וסברו דלפי' הסלכה כדברי המתירין כ"ח וזולתו אלא שרצו להחמיר על עצמן שלא מן הדין יש בדבר קולא שההולך ממקום המחמירין למקום המקילין ודעתו לחזור למקומו וסזמינוהו לסעוד מאותו הבשר הנכשר ע"י נפיחה ואינו יכול להשמט מהם שלא לאכול ממנו אלא אם יבא לידי מחלוקת וקטטה יש לו לאכול ממנו כפי דעת הרא"ש שכתב בההיא דפסחים פ' מקום שנהגו הפי' מקום המחמירין למקום המקילין בדבר יש לו לשנות ולהקל מפני המחלוקת כמבואר בדבריו ואע"פ שיש חולקין בדבר ואומרים דאפי' במידי דתלוי במנהג לא ישנה ההולך ממקום מחמירין למקום המקילין כי מה שאמרה המשנה ואל ישנה מפני המחלוקת לא קאי אלא אהולך ממקום המקילין למקום המחמירין דבזה שייך שינוי ומחלוקת אם ישנה בפניהם כמו שכתבתי ענין מחלוקתם בארוכה אעפ"כ היינו סומכין על דברי הרא"ש להתיר. אבל אם נפרש דברי רבינו ע"ד מה שפירשם ה"ר יונה והוא הפירוש האמיתי שהמקומות אוסרין לבדוק ע"י נפיחה הוא משום דס"ל כדעת האוסרין יש חומרא בדבר שההולך ממקום המחמירין למקום המקילין אפי' בההיא אם הזמינוהו לאכול מהבשר הנכשר ע"י נפיחה אסור לאכול ממנו ואפי' לדעת הרא"ש ז"ל לעבור על מנהג מקומו להקל אלא במידי דתלי במנהג דומיא דמלאכה בערבי פסחים קודם הצות דתלי במנהג אבל בדבר שנמנעים ממנו מפני שסוברין שהוא אסור אין לו היתר לאכול ממנו דומיא דהאי בשר שהוא אסור לדעתו דזה דומה להאיא דיבמות דב"ש מתירין את הצרות וכל אותה סוגיא נראה ממנה שכל דבר שתלוי בסברא שאסור לאוסר לאכול ממנה וכ"כ הרמ"ם ז"ל בפרקי דיבמות וז"ל היכא דהרי גברי פליגי במידי דאיסורא חד שרי ויהיב טעמא למילתיה וחד אסר ויהיב טעמא למילתיה אסיר ליה להאוא דקא שרי למספא איסורא להאוא דקא אסר אלא מיבעי ליה לאודועיה דהאי מידי אית ביה איסור לטעמיה דידיה, ושרי ליה להאוא דקא אסר למסמך עליה דאידך לסימניה היכא דמודע ליה (דליתא) דלית ביה איסורא לדידיה ואי ידע ביה דמודע ליה כל זימנא וזימנא היכא דאית ביה איסורא שרי למסמך ליה מסתמא עכ"ל ז"ל. וכן נראה דעת רבינו שכתב בפירוש המשנה במס' יבמות על הסיא דב"ש מתירין את הצרות וז"ל ומה שחייב שלא נמנעו אלה מהכשות הללו מהלו הענינים המוכרים לפי שלא היו מודעין אלו לאלו שיכניסו עליהם חשש בשום דבר שסברתם לאיסור אע"פ שאחרים סברתם להתיר אחר שהסברא הביאתם להקל ולהחמיר עכ"ד ז"ל. וכן נראה דעת הרמ"ם ז"ל שכתב בתוס' שהיבר ליבמות גבי ההיא אע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין וכו' לא נמנעו וכו' ללמדך שאהבה וריעות נוהגין זה בזה וכו', וכתב ז"ל לא שייך אהבה וריעות אם חזרו ב"ש לעשות כדברי ב"ה דבזה לא שייך אהבה וריעות כלל אלא אהבה וריעות שייך היכא שעמד כל אחד בשמועתו עכ"ז הם נוהגין ביניהם אהבה וריעות במה שמודיעין כל כת מהם לאחרת הדברים שאסורים להם כפי דעתם ומזהירין אותן מהם לפיכך לא נמנעו ובזה שייך אהבה וריעות עכ"ד ז"ל. וביארו המפרשים ז"ל באותה סוגיא דלא שנא בין שני חכמים שדרים במקום אחד או שהיו שני מקומות אלו אוסרין ואלו מתירין והלך ממקום האוסרין למקום המתירין וכ"כ המפרשים באותה סוגיא וז"ל סוגיא דשמעתין משמע דמיירי בשני חכמים הדרין בעיר אחת או בשני מקומות אלו אוסרין ואלו מתירין שצריכין האוסרין להודיע להמתירין דבר זה אנו אוסרין הילכך בני מנגנ"א שנוהגין איסור

כסף משנה

דהלכתא כוותיה. ומ"ש והרי הוא חוזר ממ"ש למעלה טעמו לומר שבפרק ז' כתב שריאה הסמוכה לדופן בין שסעלתה למחים בין שלא סעלתה למחים חוטין לה שמא ניקבה וכיצד טוטין בה מפרקין אותה וכו' וחילק בין יש מכה בדופן לאין בה מכה ולא הזכיר בדיקה טוטרין וכאן לא חילק בין יש מכה בדופן לאין בה והזכיר בדיקה טוטרין ובמה שכתבתי בפ"ז לפרש דברי רבינו נתיישב זה:

ז המנהג הפשוט בישראל וכו'. כלומר דאע"ג מן הדין אינה צריכה בדיקה דהשתא בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה

הרדב"ז (מכ"י)

ו מן הדין היה וכו'. הנה מבואר שדעת רבינו הוא יש סירכא בלא נקב ומה שאוסרין הסירכא מפני שעתידה להתפרק ולהנקב וכן הסכמת רוב הפוסקים:

או

לחם משנה

צריך לבדוק הסמפון שתחתיה, ונראה שטעמו משום דהם כתב שנמצאו בה אצבעות אם היו מלאים וכו' כיון שיש אצבעות הרבה אפשר שהסמפון שניקב יש אצבע אחר כנגדו ואינו נקרא בשר מגין אבל הכא שכתב נמצא אצבע אחד כיון שאין שם אלא אצבע אחד הרי יש שם בשר מגין וא"כ אמאי אמר דבודק הסמפון, ורבינו אפשר דעתו שם וכאן אחת היא וכאן אע"פ שכתב כמך על מה שכתב שם ורצויי בשכר אחד כאן בדברי רבינו שנמצא בה אצבעות כמו שכתב שם:

ו סירכא זו לא היתה במקום נקב כו'. שם (דף מ"ו) גבי כסדרן כשרה פירש שם רש"י ז"ל שטעם היסור הסירכא מפני שאין סירכא בלא נקב והתוס' כתבו בשם שהטעם מפני שעתידה להתפרק ולהעשות נקב וחזרו ודהו טעם זה מפני היתר הנפיחה דמה איכפת לן כשנפחו אותה ולא נמצאה נקב הא טעמא לא הוי אלא מפני שעתיד להעשות נקב, ורבינו שכתב שמדין הגמ' הותרה הנפיחה משמע דלית ליה הא טעמא דאין סירכא בלא נקב ועדיין קשה דהי טעמא הוי דהסרוכה ללב אמאי כתב דכשרה בנפיחה הא ודאי דאין סירכא בלא נקב ודילמא הלב איניקב לבים הללו וטרפה לכך נראה דהוא ז"ל סובר שאין אנו חולים הנקב אלא בריאה שהסירכה שבאה משם היא מחמת רוב המאכל וטעמה הוא עב ויצא משם והיה נקב אבל בלב או בשאר מקומות לא תלינן נקב כלל אלא ריר בעלמא וראיה לדבר דאל"כ כשהסרך הלב לדופן או לבוש מקום אחר אמאי לא מכרפינן לה דילמא ניקב הלב וכן כשנסרך המסס או בום אחד מהאיברים שמטריף בנקיבה הוה לן למיסר משום דודאי איה שם נקב ואנן לא חזינן בגמ' איסור סירכא אלא בריאה בלבד א"ו דלא תלינן נקב אלא בריאה בלבד ולא בשאר המקומות. זה נ"ל בדעת רבינו:

ז ואע"פ שאלו הן הדברים וכו'. כתב הר"א ז"ל בהשגות א"א אינן נראין וכו'. ונראה דהלשון מוטעה וצ"ל חוזר למה שאמר למעלה וכוונתו לומר דהר"א ז"ל לעיל בפ"ז פירש דנפיחה דר' נחמיה לא הוי אלא בדאית מכה בדופן אבל בדלית מכה בדופן לא מהני נפיחה כלל ולכך לדבריו אין היתר נפיחה בגמ' אבל רבינו ז"ל פירש למעלה שהיתר הנפיחה הוא בדלית מכה בדופן ולכך יצא לו היתר בנפיחה ושם כתב הר"א ז"ל עליו שהוא שבוש גדול וכאן כתב שהוזר לשבוש שאמר למעלה, ואני כבר ביארתי

הגהות מיימוניות

בפרק זה ע"כ: [ג] הרי סובר שיש סירכא בלא נקב אמנם רש"י סובר דאין סירכא בלא נקב כדפירש גבי תרי אוני דסמיכי להדדי לפיכך אף כסדרן דכשרה היינו דוקא ע"י בדיקת נפיחה אם נסתם כל הנקב וכן פסק בהלכות טרפות של ר"ג שכל הסירכות שאנו מתירין היינו ע"י נפיחה וכן משמע בתשובת הגאונים כתיבת יד רבינו יוסף ט"ע דשתי אונות הסרוכות כסדרן בודקין אותה בנפיחה ומדברי כולן יש ללמוד שכולם סוברין אין סירכא בלא נקב והא דאמר קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום היינו במקום אחד בריאה או בשלא כסדרן מפני שסוף הקרום ליפסק ולפי פירוש זה פסק רבינו שמשון בשר"י שבכל מקום שצריך בדיקה אין אנו בקיאין בדבר לפיכך אף כסדרן לא מכשרינן לפי שצריך לבודקן בנפיחה וכעין זה פסק בה"ג לענין בדיקת נפולה ושבורה ורש"י חולק כדלעיל בהגהת בפ"ט קרוב לסופו אמנם פירוש ר"י כדברי רבינו המחבר דיש סירכא בלא נקב דמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקין והיא לחה נדבק קרום זה לקרום אחר ומתפשט הקרום והויא סירכא ושלא כסדרן טריפה שעתיד להתפרק וחשוב כנקובה אבל כסדרן כשירה שאין סופה להתפרק ולא יהיה בה נקב לעולם ולפי' זה כסדרה כשרה בלא שום בדיקה וכן כתב ה"ר משה מקוצ"י שקבל מרבינו יהודה שהיה פוסק כן הלכה למעשה בשם ר"י בר שמואל כי ר"ת היה מכשיר כסדרן בלא בדיקה אף בבהמת של עכו"ם דליכא טעמא דהקב"ה חס על ממונם של ישראל וכן נראה לריצב"א עיקר בפירוש זה רק לא רצה להורות הלכה להקל בלא בדיקה מפני שהדבר יצא מפי גדולים אכן במקום שהוא רואה שקרום שקורין פיל"א יש בין אונא לאונא מעיקרא עד אמצע אמר כי אין לחוש שכן רגילין למצא בהרבה ריאות ע"כ מס"ה. ומה שמכשיר התלמוד כסדרן היינו

מגדל עוז

מן הדין היה על דרך זו שאם נמצאת סריאה וכו' עד המנהג הפשוט וכו': כתב הראב"ד ז"ל אינן נראים וכו': ואני אומר רבים וגדולים בחכמה ובמנין ומהם גאונים מימים קדמונים פ' אלו טרפות בשמעתין דאמר רבא סני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקותא וכנו שם הדעות והפירושים והספקות ולכך הסכימו על כל בעל נפש שלא יאכל בשר עד שיבדוק תחלה. ומה אני אין כתב הראב"ד שאינן נראין והלא הוכחתי אני על כל דבר ודבר ממה שהזכיר מאין מוצאו והם דברים פשוטים בגמרא ואולי חשב הכותב שלא אמר ז"ל שהדברים שנראין אלא על מה שלפניו והוא לא אמרן אלא על שלפני פניו שהן דברים הנראים מן התלמוד מ"מ המנהג הפשוט כו' כלומר וראוי ללכת באותו המנהג לנאת ידי שמים להחמיר וגם מה שכתב הראב"ד ז"ל על ר"מ שחוזר ממה שאמר למעלה ר"ל ממה שאמר פ"י שלא יסמוך אדם על דבר חכמתו ורפואתו אלא על דברי חכמים הפך הכותב היה דעתו על מה שלפניו כמו שכתבתי והוא לא כתב אלא על דרך סיראה והחומרא והסכמת הגאונים והגבונים הראשונים והאחרונים: המנהג הפשוט בישראל כך הוא עד והלכה מרי מן האוסרין ואני מן המתירין. מצאתי כתוב בהשגות שכתב בשם ר"מ ז"ל אסילו במקום רבינו וכו' אוסרין אותם:

במה נטרפה. ומ"ש רבינו או שנמצאה סירכא מאזן לאזן על הסדר וכו', נתבאר בפ"ח:
ט ומ"ש רבינו וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר אפי' במקום רבילתה אוסרים אותה הראב"ד היה גורס בדברי רבינו או על הסדר שלא במקום רבילתה אוסרין אותה וכתב עליו א"א זהו אומא לאונא וכו'. ובספרי רבינו שבידינו אין כתוב או על הסדר שלא במקום רבילתה:
י יש מקומות שמנהגן אם מצאו סירכא מן האזן וכו'. טעם האוסרים משום דאמא (דף מ"ח) דאמר רב נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה ואוקימנא דוקא במקום רביתא דהיינו היתוכא דאוני אמר רבינא והוא דסביך בבישרא ומשמע להו דבעינן שכל הסיבוך יהיה בבשר שבין הצלעות שמתוך שהוא רך הויא סתימה שרירא דלא מיפרקא משא"כ בשקלא הסיבוך הוא בעצם וכתב הרא"ש רואה אני את דברי האוסרים כיון דבגרמא להודיה לא חשיב סתימה ה"ה בגרמא ובבישרא דנהי שהבשר סותם כנגדו לא מהני אותה סתימה כיון שכנגד העצם אינו סותם עכ"ל. ולדעת רבינו י"ל דכי סביך בעצם לבד אפשר שיתפרק דעצם קשה הוא ואין הריאה נאחזת בו יפה בענין שלא תתפרק ממנו אבל בנסרכת גם בבשר אינה עתידה להתפרק ואפי' מה שכנגד העצם סופו להעלות ארוכה ומשמע דמהאי טעמא אפי' בשרוב הסירכא בעצם כשרה. ומהר"י ן' חביב כתב שסתימת הדופן הלד שכנגדה היא סתימה חזקה מהודקת וגדול כחה כי אפילו אם ניקבה ודאי ר"ל שראינו בעינינו נקב בהונא ודופן סותמתה היא כשרה שהרי יש על הנקב תחבושת חזק שיגין על הנקב והדרא בריא ויש חילוק גדול בין ניקבה ודופן סותמתה לנסרכה בלבד כי בניקבה ר"ל שנראה הנקב בעין צריך שתהיה סרוכה ואחוזה מסתבכת לבשר ואם נסרכה לעצם ולבשר יש מתירים ויש אוסרים אמנם בנסרכה לבד לפי דעתי כשרה אפילו לדעת הרא"ש כיון שאין הנקב נראה לעין ובתנאי שתהיה רוב הסירכא כנגד הבשר ומיעוטה כנגד העצם עכ"ל. ומ"ש רבינו ומיעוט מקומות יש שמתירים אפי' נדבקה בעצם לבדו כן דעת הראב"ד בהשגות ונראה שטעמם משום דמשמע להו דסביך בבישרא דאמר רבינא לאו לאפוקי סביך בגרמא דהא על הצלעות יש קצת בשר ולא אתא לאפוקי אלא כי לא סביך כלל:
יא ויש מקומות שנופחים הריאה וכו' ודברים אלו אינם על פי הדין. כלומר אותם שנהגו לנפוח הריאה אינו מן הדין שמן הדין אין צריכים לחוש שמא יש בה נקב כמ"ש ברא"ש פרק זה כשיפחנו שהיטה כשרה אין צריכים בדיקה שמא יש בכן אחת מן הטריפות:

מי

איסור בבועא בספולי ריאה ואוסרים מחובר לקרקע בשני ימים טובים של גליות עד ערב מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו וגם אוסרין ריאה מלאה היא ובגרמים"א מתירין אלו הדברים וכשבאין בני מנגל"א לגרמים"א צריכין להודיע להם ע"כ. עלה בידינו מכל מה שכתבנו דכל עוד דדברי רבינו מתפרשים כרבינו יונה דההולך ממקום שאוסרין להכשיר ע"י נפיחה אסור לו לאכול מהבשר הנכשר ע"י נפיחה בשום מקום שילך ל"ש בצנעא ול"ש בפרהסיא וכל זה כשדעתו לחזור למקומו ואם אין דעתו לחזור מסתמא ס"ל כאנשי מקום שהולך לשם והרשות בידו לאכול אם ירצה. ולענין הכלים כשדעתו לחזור מותר לו לאכול בכלים של אוכלי הנפיחה שכן נמצא כתוב בתשובת הגאונים על קצת חלב שאוסרין בקצת מקומות וענשין עליו כרת ובקצת מקומות אוכלים אותו שמותר לנזהרים מאותו חלב לאכול בכלים של אוכלי החלב ההוא והטעם דאמרינן סתם כלי נכרים אינן בני יומן והוא הדין כלי ישראל נמי. ומתוך שהחמרנו עליו בענין זה הקלנו לענין אחר והוא דאילו היינו מפרשים דברי רבינו כפשטן דמה שנהגו שלא להכשיר ע"י נפיחה הוא מנהג בעלמא מקומות שנהגו כן אינן יכולים לחזור בשום זמן כשירצו לחזור. אבל אם נפרש דברי רבינו ע"ד מה שפירש ר"י מקומות שנהגו שלא להכשיר ע"י נפיחה משום דדעתם כדעת האוסרים ואח"כ רצו לחזור ולסבור כדעת המתירין יכולין לחזור. וכן כתב הרב הגדול בעל הכללים ז"ל וז"ל דינים חלוקים יש בעניני המנהגות יש מקומות שנוהגין איסור בדברים המותרים להם ובזה יש דרכים הרבה שיש מהם שנוהגין איסור ויודעים בהם שהם מותרים אלא שקבלו עליהם אבותיהם לגדר ויש שנוהגין בו איסור מפני שמצאו שני תנאים או שני האמוראין חולקין בדבר ולקחו לעצמם דברי האוסר ולא שקבלוהו לגדר ובכל אלו הענינים יש להלק כל אחד ואחד כפי דינו. ונאמר תחלה בדבר שיודעין שהוא מותר אלא שקבלו אבותיהם עליהם כך לגדר דבר זה אין לו צד היתר בעולם ואפילו באו לישאל עליו. מנהג שלקחו לעצמם כדברי האוסר בדבר שיש בו מחלוקת אינו חמור כל כך שאם רצו לחזור בהם חוזרין. מנהג שנהגו בטעות לפי שאינם יודעין בו היתר זה הקל שבהם שאם באו לישאל עליו מתירין להם עכ"ד ז"ל. א"כ נמצינו למדים כפי זה דבמקומות דנהגו שלא להכשיר ע"י נפיחה ואח"כ רצו לחזור בהם שחוזרין מאחר שלא נהגו כן מצד גדר אלא שסברו כדעת האוסרין כל עת שירצו לחזור ולסבור כדעת המתירין הרשות בידם ובלבד שיהיה בהסכמת החכמים הנמצאים בזמן ההוא בעיר על פי רובם. ודברים אלו יש להם סמך ועיקר מהתלמוד והגאונים ז"ל:
י יש מקומות שמנהגן וכו'. כבר נתפרש זה למעלה: (פ"ג ה"ד)
יא ויש מקומות וכו'. אותם המקומות הוכיחו זה ממימרא דרבינא דאמר אטום בריאה מייתין וכו' ואם אין כל ריאה צריכה נפיחה מהיכן ירדנו לחשש זה ומי הגיד לנו שיש

שם

לא נמצאה תלויה בסרכא. או שנמצאה סרכא בין אוזן מאזני הריאה ולבשר שבמקום רביצתה בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה. או שנמצאה סירכא מאזן [ד] לאזן על הסדר או מן א האום [ס] לאזן הסמוכה לה הרי אלו מתירין אותה: ח ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ריאה לאיזה מקום שימשך ואפילו היה כחוט השערה אוסרין אותה: ט וכן אם היה מן הריאה חוט משוך ללב או לטרפש הכבד או לכיס הלב או לורדא. בין שהיה החוט מן האום של ריאה בין שהיה מן האוזן ואפילו היה כחוט השערה אוסרין אותה. [ו] וכן ורדא שנמצאת דבוקה בכיסה או חוט יוצא ממנה לכיסה אוסרין אותה. וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר* אוסרין אותה: י יש מקומות שמנהגן אם מצאו סירכא מן האוזן לבשר ולעצם שבצלעות והסרכא דבוקה בשתיהן אוסרין אותה. ואבא מרי מן האוסרין ° ואני מן המתירין. *ומיעוט מקומות מתירין אפילו נדבקה בעצם לבדו ואני אוסר: יא ויש מקומות שנופחין הריאה

שמא

השגת הראב"ד
*אפילו במקום רבילתה או על הסדר שלא במקום רבילתה אוסרין אותה. א"א זהו אומא לאונא ואין שומעין לו שהגדולים מהגאונים התירום:
(ההשגה שייכת להלכה ט')

השגת הראב"ד
*ומיעוט מקומות מתירין אותה וכו'. א"א אני מתיר וכבר כתבתי למעלה מה שראוי לסמוך עליו:

א הכל בטור יו"ד סי' לט סמ"ג עשין סג: *[נראה דהכ"מ היה גורס בדברי רבינו אפי' במקום רבילתה] ולכאן שייך השגת הראב"ד:

הרדב"ז (מכ"י)

ז או שנמצאה סירכא מאזן לאזן וכו'. כבר כתבתי למעלה שהסכמת רוב האחרונים דבעינן הרהי לאוזן הסמוכה לה ומחיתוך לחיתוך אע"פ שאין נראה כן דעת רבינו:
ח ואם נמצא חוט יוצא מן האום וכו'. האי לאיזה מקום לאו דוקא חוץ לאוזן הסמוכה לה כאשר כתב לעיל מינה:
י יש מקומות וכו'. כבר כתבתי לעיל דעתי שאם רוב הסירכא לעצם אסורה ואם רובה לבשר מותרת:
יא ויש מקומות וכו'. אין מנהגנו אלא ע"פ רבינו שאין נופחין ריאה אלא א"כ נולד בה חשש:

ומעולם

לחם משנה

ביארתי דעתו ז"ל למעלה: או מן האום לאזן וכו'. הר"א ז"ל כתב בהשגות דגאונים שמתירין סרוכה מאונא לאומא אנו שומעין (עי' כ"מ):
י אפילו נדבקה בעצם לבדו וכו'. הר"א ז"ל כתב למעלה בפ' שביעי שהסירכא מותר ושאינו אסור אלא בנקב וכאן חזר והשיגו:

מי

מגדל עוז

וכתב עליו הראב"ד זהו אונא לאומא ואין שומעין לו שהגאונים הגדולים התירום עכ"ל: ואני אומר גם אלינו הגיעו ספרי חבור ר"מ ז"ל והיה כתוב במקצתם כך אבל לאחר שזכיתי לבא בארץ הצבי זכיתי לשני ספרי מן הספרים שסוגהו מכתיבתו בחתימת ידו דקדקתי ולא היה כתוב בהם וכסיותי מחטם מלאתי ספרים הרבה שהיה כתוב בגליון מכהון עם שאר דברים מוסכמים מהחכמים שהוא לא תכן ולא הזכירם בחבורו וידעתי כי לא הייתם מאתו אך אמנם אפילו היה מכתיבתו אין בכך כלום כי הכותב לא כתב דבר קיים אלא מדרכי* בלבד: ומיעוט מקומות מתירין אפילו נדבקה בעצם לבדו ואני אוסר: כתב הראב"ד ז"ל אני מתיר וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה ומלחמה מקדם ערוכה והמתמיר תע"ב: ויש מקומות שנופחין הריאה כו' עד ואין אומרים נקובה היתה כו' עד מפני
*(הסברא)

הגהות מיימוניות

כסדרן ששוכבות זו על זו אבל סרוכה מגב אונא זו לזו וכיוצא בזה שלא במקום ששוכבות זו על זו היינו שלא כסדרן וטריפה ע"כ: [ד] ואין חלוק בין אם סרוכות זו לזו מעיקרא בין אם פרודות מעיקרא ובאמצעית סרוכות שיש כאן כמו חלון הכל כשרה וכן ה"ג ובאלפס ובתשובת הגאונים ובהלכות בדיקה של ר"ג לא נמצא חלוק בין סירכא לסירכא כסדרן ולא כתב כאשר כתב בערוך בשר"ח קבלה רב מפי רב אפילו סרוכות אונות כסדרן באמצע ובמקום שמתחלת ליחלק אין סירכא והרי יש כאן כמין חלון הרי זו טריפה וכן ר"י תמה על אותה קבלה וכן רבינו יהודה הורה הלכה למעשה שאין לחוש לאותה סירכא כי התלמוד מכשיר כל סירכא שהיא כסדרן ואפילו בלא בדיקה ואין לחלק כלל בין סירכא לסירכא כסדרן מס"ח וכן מורי רבינו. עיין לעיל בהגהה בפרק זה ע"כ: [ס] וכן פר"ש להיתר באונא הסרוכה לאומא מידי דהוה אשאר אונות הסרוכות דכשרין כסדרן וכי בשביל שינוי שם שקראהו אומא ולזו אונא נאסור הבהמה וכן כתב שבא מעשה לידו והתיר לו רבינו יעקב ב"ר יקיר ואמר לו כי יש אוסרין דלא התיר רבא כסדרן אלא באונות לפי שעומדות במצר החזה ואין הסירכא מתפרקת אבל האומא היא ברוחב החזה ומתנענע הנה והנה ומפרק הקרום וכן נראה לר"ת לאסור מדאמרינן ה' אונות יש לריאה הרי אין האומא בכלל דאם כן הוו להו שבע וכן הא דאמר רבא הני תרתי ב"עי דסמיכי להדדי כסדרן כשרה אין האומא בכלל וכן פסק רבינו משה גאון מפויא"ח הנזכר בערוך עם הגאונים, והנה כתב בעל ס"ח שראה בזה תשובת הגאון שמתיר ורבא שהזכיר אונות היינו לאשמועינן שלא כסדרן טרפה ואע"פ שאם היו סרוכין בדופן כשרה כדאיתא התם אבל אומא לא הוצרך להזכיר שהרי אף אם סרוכות לדופן טריפה ודוקא אם סרוכה לאונא שלא כסדרן אבל כסדרן משפט אחד להם והנה. בכל צרפ"ת נוהגין איסור על פי ר"ת אמנם באשכנז וספר"ד נוהגין היתר בדבר. והנה רבינו אלעזר גאון ומר בר רב יוסף גאון וריב"א אוסרים כדברי ר"ת אבל ר"ג מ"ה ור"ח ורבינו נחשון ורבינו שמואל ורבינו יצחק ב"ר יהודה ושר שלום גאון מתירין כדברי רש"י ורבינו המחבר ע"כ: [ו] וכן פר"ש שכל מקום שהיא נסרכת טרפה שכל האונות שאצלה שלא כסדרן וכן ס"ה משמו: ס[כתב המור שם על לשון זה ח"ל. א"א ז"ל כתב רואה אני דברי האוסרין כיון דבגרמא לתודיה לא חשיב סתימה הוא הדין נמי בגרמא ובבשרא דנהי שהבשר סותם כנגדו לא

מהניא

שמא יש בה נקב. ורוב המקומות אין נופחין שהרי לא נולד דבר שגורם לחשש. ומעולם לא נפחנו ריאה בספרד ובמערב אלא אם נולד לנו דבר שחוששים לו: יב ודברים האלו כולן אינן על פי הדין אלא על פי המנהג כמו שביארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק עוף אלא אם נולד לו חשש: יג [א]מי ששחט את הבהמה וקרע את הבטן. וקודם שיבדוק את הריאה בא כלב או עכו"ם ונטל את הריאה והלך לו הרי זו מותרת. *ואין אומרים שמא נקובה [ז] היתה או שמא דבוקה היתה. שאין מחזיקין איסור. אלא הרי זו בחזקת היתר עד שיודע במה נטרפה. וכשם שאין חוששין לקרום מוח ולשדרה וכיוצא בהן כך לא נחוש לריאה שאבדה. ואין בזה מנהג שדבר שאינו מצוי אין בו מנהג: יד בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה קודם שתבדק והרי היא קיימת נופחין אותה ואף על פי שאין אנו יודעין אם היו שם צמחין או לא היו. מפני פישוט המנהג: טו [ב]יש מקומות שאם נמצאו סרכות מדולדלות מן הריאה אע"פ שאינן דבוקות לא לדופן ולא למקום אחר אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא ואיבוד ממון לישראל. ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד ולא נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהוג במנהג זה. אלא נופחין אותה בלבד אם נמצאת שלימה מן הנקב הרי זו מותרת:

השגת הראב"ד

*ואין אומרים שמא נקובה היתה או שמא דבוקה. א"א יש שחולקין על הריאה:

פרק שנים עשר

א [ג]השוחט אותו ואת בנו ביום אחד הבשר מותר באכילה והשוחט לוקה שנאמר אותו ואת

א טור יו"ד סי' כח סמ"ג שם: ב טור שם סי' לט: ג טור יו"ד סי' יז סמ"ג לאוין קמח:

מגיד משנה

שם מקום אטום אלא נראה מכאן שכל ריאה צריכה נפיחה. אבל הפוסקים כלם דחו סברא זו והוכיחו שאין משם ראיה דרבינא הכי קאמר ריאה שהוצרכה נפיחה מפני חשש שנולד בה ונמצא בה מקום אטום אבל לנפח הריאה בלי צורך אינו דין וזהו שכתב רבינו ומעולם לא נפחנו ריאה וכו' אלא א"כ נולד בה חשש:

יב מי ששחט וכו'. בגמ' גרסינן (דף מ"ח) בעא מיניה ר' אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים מהו ואקשינן נטל הא ליתנהו אלא נקב בני מעים מהו ואקשי תו נקב הא קחזינן דהוא נקבינהו אלא נטלן והחזירן כשהם נקובים מהו מי חיישינן שמא במקום נקב נקב או לא אמר אין חוששין שמא במקום נקב נקב. ודעת רבינו כאן דדין אחד להם לריאה ובני מעים משום דסמכינן ארוב בהמות בריאין הם ואגלגא דכלול בידינו כל בהמה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך וכו' והכי מוכח בירושלמי בפ' אין לדין דגרסינן התם בא זאבים ונטלו בני מעים ואכלום כשרה ומקשיק והא לומר שמא ניקבה הריאה ומפרקינן חזקת בני מעים כשרים הרי נראה דבכלל בני מעים ריאה. ובתלמוד שלנו כן משמע דאמרינן בפ' א"ט איניקבה ריאה היכא דמשמשא ידא דטבחא תלינן או לא תלינן והלכתא תלינן דהא תלינן בזאב. ומעשה בא לפני רש"י ז"ל והתיר והשיב לפני רבותיו שהיו מתירים בדבר אתמול אכלנו מחלבה והיום נחזיקנה בטריפה וכן פסקו רוב הפוסקים. ומן הדין היה כפי זה דאפילו כשהיה הריאה לפנינו שנסמוך על רוב בהמות בחזקת בריאות הן אלא מפני שהריאה עלולה וסרכות מצויים בה הוספין לה חכמים ולשאינו מצוי לא חששו דהרי בשאר טריפות אין אנו מחפשין אחריהן אלא אם באו לידינו:

יד בא הנכרי וכו'. דוקא נכרי וישראל דלא עבידי לנקובי הוא דמצריך לה בדיקה להחמיר אבל כלב וזאב אפילו היא לפנינו אין נופחין אותה משום דעביד לנקובי וחיישינן שמא נקבוה:

טו יש מקומות וכו'. זהו דעת הרבה מן הראשונים שהם מצריכין בדיקה בפוסרין לסרכות תלויות וכן כתב בעל העיטור בשם חכמי לוניל אבל הרבה מן האחרונים התירו אפי' בלא בדיקה כלל משום דס"ל דסירכא כשמה כן היא שנסרכת לשני מקומות משני ראשיה אבל כל שהיא תלויה כשרה ואין צריך לומר לדעת רבינו יצחק בעל התוס' שאמר שיש סרכא בלא נקב ואינה אסורה אלא משום שעתידה להתפרק ולינקב דהא ודאי אינה מתפרקת אלא אפי' לדברי רש"י ז"ל שכתב שאין סירכא בלא נקב בכי האי גוונא מכשרים לה דאינה סירכא בנקב אלא כשמסתרכת לשני ראשיה וכל שאינה נאחזת בשני ראשיה ריר בעלמא הוא ואין שם נקב כלל ולפיכך כשרה בלא בדיקה וכן פשט המנהג:

פי"ב א השוחט אותו וכו'. פשוט במשנה (דף ע"ח) השוחט אותו ואת בנו חולין בחוץ שניהם כשרים והשני סופג את הארבעים ובגמ' ילפינן דל"ש שחט את האם תחלה ואח"כ את

כסף משנה

יג מי ששחט את הבהמה וקרע את הבטן וכו'. בריש חולין (דף ט') נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה: וכתב הראב"ד ואין אומרים שמא נקובה היתה א"א יש שחולקין על הריאה עכ"ל, ואני אומר גברה יד המסכימים עם רבינו הלא הם רש"י ובעל העיטור והרמ"ה והרשב"א והר"ן וכן משמע בירושלמי. ומ"ש רבינו ואין בזה מנהג כלומר דאין לומר במקום זה נהגו איסור בדבר זה משום דבדבר שאינו מצוי לא שייך לומר מנהג הילכך בכל מקום יעמוד הדבר על הדין שהוא מותרת:

יד ומ"ש בא העכו"ם או הישראל והוציא הריאה וכו' מפני פישוט המנהג. כלומר שנהגו לבדוק הריאה אם יש בה סירכא עכשיו שהוציאוה בלא בדיקה יבדקוה בנפיחה מאחר שהיא לפנינו:

טו יש מקומות שאם נמצאו סירכות מדולדלות וכו'. כתב הרמ"ה דאפילו לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב בריא לפי שסירכא הבאה מחמת נקב היא נסרכת למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה הוא עבה וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סירכא תלויה אינה אלא השפעת לחות הריאה ולא בא ממקום נקב ורבינו הצריך לבודקה בנפיחה ודעת הרשב"א להתירה בלא בדיקה וכתב הר"ן שכן המנהג הפשוט:

פי"ב א השוחט אותו ואת בנו ביום אחד וכו'. טעמו מדתנן (דף ע"ח) השוחט אותו ואת בנו חולין בחוץ שניהם כשרים ואע"ג דכתיב לא תאכל כל תועבה ודרשינן כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל הא אמרינן בפרק כל הבשר (דף קט"ו) אותו ואת בנו ליתסר ומשני מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. ומ"ש

הרדב"ז (מכ"י)

יב ומעולם לא שמענו וכו'. לפי שאין סירכא מצויה בעוף שריאת העוף שמונח בין הצלעות:

יג מי ששחט את הבהמה וכו'. כבר כתבנו זה למעלה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה:

יד בא העכו"ם וכו'. אין זה מן הדין אלא מפני שפשט המנהג לבדוק הריאה קודם שיוציאנה:

טו יש מקומות וכו'. מנהג זה ע"פ קצת מפרשים שאומרים יש אין סירכא בלא נקב ומכל מקום אין מתירין אותו בלא נפיחה שהרי נולד בה חשש: סליקו להו הלכות שחיטה. וידעתי שיש בהלכות שחיטות וטרפות דקדוקים הרבה וחומרות הרבה ומנהגים שונים ואני לא כתבתי אלא דעת רבינו ושיטתו. והרוצה לעמוד על כל הפרטים והדקדוקים יעיין בדברי בעלי החדושין הדפים גם ישנים ובדברי הפוסקים האחרונים, ויתן דעתו שלא לאבד ממונם של ישראל מפני חומרות יתירות:

פי"ב א השוחט אותו ואת בנו. פ' אותו ואת בנו מפורש דאתרון חייב:

איסור

לחם משנה

יג מי ששחט את הבהמה וכו'. דין זה יצא לו לרבינו מן הדין שאמרו בפ' הכל שוחטין (דף ט') וכתבו רבינו בפ"ו בני מעים שבא זאב או כלב וכו' וכתב הר"א ז"ל בהשגות שיש חולקין בענין הריאה מפני שדרכה להיות מלאה סירכות והורע חזקתה ולא אמרו בגמ' כן אלא בבני מעים לבד ורבינו ז"ל אינו מחלק: ואין בזה מנהג. כלומר אפי' הטעמים דסיכא דלית בהו ריעותא בודקין בכאן אין חשש דהוא דבר שאינו מצוי:

יד בא העכו"ם או ישראל וכו' קודם שתבדק. דאם אחר שהבדק במקומה אין נופחין אותה כלל דזה איירי כפי המנהג הפשוט שכתב למעלה שבודקין אותה במקומה ואין נופחין אותה אלא היכא דאיכא ריעותא ולכך דוקא בשניטלה קודם שתבדק אז נופחין אותה ולא מן הדין אלא מפני שהמנהג נתפשט דהיכא דאיכא ריעותא נופחין אותה:

ואינו

מגדל עוז

מפני פישוט המנהג: כתב הראב"ד ז"ל יש שחולקין על הריאה עכ"ל: ואני אומר אמת הוא שיש חולקין בה פ"ק דחולין גבי בא זאב ונטל בני מעים כו' שרצו לומר דוקא שאר בני מעים שאינן עלולין בסירכות אבל ריאה שהיא עלולה בסירכות ודאי חיישינן ואנחנו לא ראינו בדעתנו לחלק ולא שמענו מרבותינו דהא סתם בני מעים קאמר לא שנא ריאה ולא שנא שארא: יש מקומות שאם נמצאו שם וכו' עד סוף הפרק. פ' א"ט:

פי"ב השוחט אותו ואת בנו כו' עד בד"א כשראה זה וכו' עד אלא למחר וכו' עד סוף הפרק. הכל פ' אותו ואת בנו (דף ע"ח פ"א פ"ב):

הגהות מיימוניות

מהביא אותה סתימה כיון שכנגד העצם אינו סותם והאריך בזה עוד ע"ש]: [ז] וסמכינן ארובא היכא דלא אפשר כדאיתא פ"ק וכן אמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה וכן משמע קצת מהחיא אימרתא דהוי בי רב כהנא דהוה שדיא כרעא בתרא וכו' לעיל בפרק זה וכן כתב בה"ג וכן כתב רש"י בפ"ק ואין מפרסמין הדבר אכן התוס' פסקו דלא סמכינן אהא דכיון דרגילות סירכות להיות בריאה טריפה. אמנם בגדיים וטלאים שאין רגילין להיות בהן סירכא מעשה שניטלה בלא בדיקה והתיר רש"י. וכתב בה"ג דהא דאמר רב הונא נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה ה"מ היכא שיש לתלות בהיתר כגון זאב שנטל בני מעים והחזירן כשהן נקובים ראיכא למיתלי הנקב בזאב אבל ספק שהיא תלוי בחסרון ידיעת המכה ויש ריעותא בדבר כגון נשבר העצם ויצא לחוץ ואין ידוע אם מחיים אם לאחר מיתה ואין יכול לבדוק אם הושחרה המכה או לא או אם יש ריעותא בצומת הגידין ואין ידוע אם נפסק אחד מן החוטין או נשמט בוקא דאטמא ממקומו ואין ידוע אי איעכול ביבית על כיוצא בזה כתב דאנן לא בקיאינן בבדיקות ויש לאסור וכן פסק ספר התרומה ע"כ:

ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון. לפיכך אם שחט אחד משניהן ובא חבירו ושחט את השני חבירו לוקה: ב איסור אותו ואת בנו נוהג בכל זמן ובכל מקום בחולין ובמוקדשין. בין קדשים הנאכלין בין קדשים שאינן נאכלין. לפיכך הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ. או הראשון בחוץ והשני בעזרה. בין שהיו שניהן חולין או שניהן קדשים. בין שהיה אחד מהן חולין ואחד קדשים. זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו: ג אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד שנאמר לא תשחטו בשחיטת שניהן הוא האיסור. אבל אם נחר הראשון או נתנבל בידו מותר לשחוט. וכן אם שחט הראשון ונחר השני או נתנבל בידו פטור: ד חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן את הראשון מותר לשחוט שני אחריהם. לפי שאין שחיטתן שחיטה *(כלל): ה השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבלה אסור לשחוט השני. ואם שחטו אינו לוקה: ו שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה. לפיכך הראשון ששחט חולין בעזרה או טריפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדומה או

ששחט

א שם: ב שם: *גי' סכ"מ כשרה: ג ב"ק דף ע"א:

כסף משנה

ומ"ש ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון, פשוט במשנה פרק אותו ואת בנו ופשוט הוא דקמא לאו מידי עביד: ומ"ש לפיכך אם שחט אחד משניהם וכו'. קשיא מאי לפיכך דהיא היא ואפשר דאתא לאשמועינן דאפילו נשחטו על ידי שנים חייב האחרון כדיליף בגמרא מדכתיב לא תשחטו:

ב איסור אותו ואת בנו נוהג וכו'. משנה ר"פ אותו ואת בנו (דף פ"ח). ומ"ש בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינם נאכלין מתבאר ממה שיבא בסמוך. ומ"ש לפיכך הראשון ששחט בעזרה והשני בחוץ וכו'. משנה בפ' אותו ואת בנו (שם):

ג אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד וכו'. משנה שם (דף פ"א:) השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו. ומ"ש וכן אם שחט הראשון ונחר השני וכו', פשוט הוא דבין בראשון בין בשני בעינן שחיטה דלא תשחטו אתרווייהו קאי:

ד חש"ו ששחטו בינם לבין עצמם את הראשון וכו'. משנה פרק כיסוי הדם (דף פ"ו) וחש"ו (וכו' וכן לענין אותו ואת בנו) ששחטו ואחרים רואים אותם אסור לשחוט אחריהם בינם לבין עצמם ר"מ מתיר לשחוט אחריהם וחכמים אוסרים ובגמרא מאי טעמא דר"מ הואיל ורוב מעשיהם מקולקלים ומסיק בגמ' דהלכתא כר"מ:

ה השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבלה וכו'. שם גבי חש"ו ששחטו בינם לבין עצמן שחכמים אוסרים לשחוט אחריהם מפיים בה ומודים שאם שחטו שאינם סופגים את הארבעים וטעמא משום דספק נבילה הוא הילכך מספיקא לא ישחוט אחריהם אבל לענין מלקות לא לקי מספיקא. ואע"ג דפסקינן כר"מ דמתיר לשחוט אחריהם התם טעמא משום דכיון דרוב מעשיהם מקולקלים הוי בודאי נבילה. אבל קשה לי מ"ש רבינו גבי שוחט אחר חש"ו שמותר לשחוט אחריהם לפי שאין שחיטתן כשרה דמשמע דאינה בודאי פסולה וא"כ היה לנו לאסור לשחוט אחריהם כמו שאנו אוסרים לשחוט אחר ספק נבילה וצריך לדחוק ולפרש דה"ק לפי שהוא בודאי שאין שחיטתן כשרה:

ו שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה וכו'. משנה פ' אותו ואת בנו (דף פ"א:) השוחט ונמצאת טריפה השוחט לע"ז השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פוטר וחכמים מחייבים ואמרינן בפ' כיסוי הדם (דף פ"ה) ראה רבי דבריו של ר"מ באותו את בנו ושנאו בלשון חכמים, ובמשנה פרק אותו ואת בנו דשוחט חולין בעזרה חייב משום אותו ואת בנו:

ומ"ש

מגיד משנה

אם הכא ל"ש שחטינהו חד גברא ול"ש תרי גברי, וכתב בתוס' דהוצרך להודיעא שהבשר מותר משום דסלקא דעתך אמינא דהוה בכלל לא תאכל כל תועבה דדרשינן בפ' כל הבשר כל שתעבתי לך הרי הוא בכלל לא תאכל סד"א אותו ואת בנו נמי תעבתי לך וליתסר קמ"ל דלא כדאמרינן טעמא התם מדאיצטריך רחמנא למיסר מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי וכתב בה"ג דקמא שרי לאכילה לאלתר ובתרא אסור באכילה ליומיה משום קנס שלא יהנה ממעשה עבירה:

ב איסור אותו ואת בנו וכו'. פשוט שם במשנה כלשון רבינו. ומה שכתב רבינו בין קדשים הנאכלים בין שאינם נאכלים כגון שלמים ועולה והכי מתפרש בגמ' ומתני' כולה דלא כר"ש דאילו לר"ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה והכא קתני קדשים בחוץ הראשון חייב כרת ושניהם סופגים את הארבעים וקדשים בחוץ שחיטה שאינה ראויה ואעפ"כ שניהם סופגין את הארבעים:

ג אין אותו ואת בנו וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו:

ד חש"ו וכו'. פשוט במשנה פ' כסוי הדם (דף פ"ו) דתנן וכן לענין אוא"ב ששחטו ואחרים רואין אותם אסור לשחוט אחריהם בינם לבין עצמם ר"מ מתיר לשחוט אחריהם וחכמים אוסרין ומודים שאם שחט אינו סופג את הארבעים ופסק רבינו כר"מ נגד חכמים משום דאמרינן בגמ' ש"מ דשלח ר' אלעזר לגולה הורה רבי כר"מ ומוכח התם דאע"ג דהוה נמי כרבנן סמכינן אההיא הוראה דהורה כר"מ משום דהיא אחרונה ועלה ראוי למסמך דהא הדר מקמייתא ולא חיישינן לאחמורי כלל משום דרוב מעשיהם של חרש שוטה וקטן מקולקלין הם:

ה השוחט את הראשון וכו'. טעמא דאינו לוקה משום דהוה ליה התראת ספק ולא לקי על התראת ספק:

ו שחיטה שאינה ראויה וכו'. פסק כרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ושאר דברי רבינו פשוטים במשנה ואע"ג דאמרינן בגמ' פר חטאת דהיינו פרה אדומה אינה משנה ועגלה ערופה אינה משנה היינו אליבא דר"ש דסבר דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולפיכך פטור בכל אלו ואקשינן אליביה דהרי פרה אדומה שייכא בה שחיטה ראויה הואיל והיא נפדית על גבי מערכתה כלומר אם מצא נאה ממנה אפילו היא שחוטה ומונחת על גבי מערכתה פודין אותה אבל אליבא דרבנן דהיינו הלכתא לא איצטריכין להכי דמשנה היא פרה אדומה דהתם קתני שחטה על גבי מערכתה אין לה פדייה עולמית ונמצאת דמשנה היא וכן עגלה ערופה אליביה דר' ינאי משנה כדמוכח בההיא סוגיא ובר מן דין כל עצמנו לא באנו לתרץ אלא לר"ש דפטר במתני' בכל אלו משום דס"ל דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואשכחנא בפרה אדומה ובעגלה ערופה אליביה דשחיטה ראויה היא ודחקינן אליביה דלא נשנית במשנה פרה אדומה ועגלה ערופה. אבל אליבא דרבנן דסברי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מאי דוחקיה דלא נתנייה במתניתא פרה אדומה ועגלה ערופה אי ראויה ניחא ואי לא ראויה ניחא ואי תימא אי שחיטה ראויה היא מאי קמ"ל הרי בירכנו דלדעת רבנן פרה לאו ראויה היא ועגלה נ"כ לאו ראויה כדכתבינן אבל שלא לשנות במשנה לא ס"ד אליבא דרבנן:

שחטו

הרדב"ז (סכ"י)

ב איסור אותו ואת בנו וכו'. שם במשנה, ובגמרא יליף לה מקראי וקי"ל כרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה:

ג אין איסור אותו ואת בנו וכו'. שם במשנה השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו:

ד חרש שוטה וקטן וכו'. כבר נתבאר זה למעלה שאין מעשה אלו כלום:

ה השוחט את הראשון וכו'. גם זה פשוט שאין מלקין מספק:

ו שחיטה שאינה ראויה וכו'. שם במשנה כל החלוקות פלוגתא דתנאי ופסק כרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה:

שחטו

לחם משנה

פי"ב א ואינו לוקה וכו'. שם ר"פ אותו ואת בנו (דף פ"ח) מפורש שהשני סופג את הארבעים ושם מבואר דמ"מ הם כשרים כלומר דהבשר כשר:

ב לפיכך האחד ששחט וכו'. שם במשנה נזכרו כמה חלוקות ולא הזכיר רבינו אלא הד' האחרונות שהם חולין בחוץ ובפנים קדשים בחוץ ובפנים חולין בפנים ובחוץ קדשים בפנים ובחוץ והשאר לא הזכיר ובודאי שכיון שכוונתו הוא לומר כאן דהאחרון הוא שסופג את הארבעים משום אותו ואת בנו הראשונות נלמוד מאלו ולא הוזכרו במשנה אלא לחלק בדין הראשון אם חייב כרת או לא ואין זה ענין לכאן ולכך לא כתבן רבינו:

ג אין איסור וכו'. שם (דף פ"א:) השוחט ונמצאת טרפה וכו' ר"ש פוטר וחכמים מחייבין השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו ופי' רש"י ואפי' לרבנן וכו' ולא דמי לשחיטה דלעיל דהתם שחיטה מעלייתא איכא ודבר אחר גורם לה ליפסל:

ד חרש שוטה וקטן וכו'. בפרק כיסוי הדם (דף פ"ו) במשנה מחלוקת ר"מ וחכמים היכא דשחטו בינן לבין עצמם ואמרו שם בגמרא דשלח ר' אלעזר לגולה הורה רבי כר"מ והא כרבנן אורי אלא לאו ש"מ הא נמי דאורייתא ש"מ ע"כ:

ה השוחט את הראשון וכו'. נלמד ממה שאמרו במשנה ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים:

ו שחיטה שאינה ראויה וכו'. כבר הבאתי המשנה שהוא מחלוקת ר"ש וחכמים שר"ש פוטר דסבר לא שמה שחיטה וחכמים מחייבים ובפרק כסוי הדם (דף פ"ה) איפליגו בכי האי גוונא ואמרו שם במשנה ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ואמרו בגמרא ראה רבי דבריו של ר"מ באו"ב ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ע"כ. וכן פסק רבינו כאן באו"ב כר"מ דשמה שחיטה ובכסוי הדם פסק דלא שמה שחיטה כר"ש וגבי חולין שנשחטו בעזרה נ"כ איפליגו בכי האי גוונא שם בברייתא (דף פ"ה:) השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה וזה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה וחכמים אוסרין. ורבינו פסק לעיל בפרק שני כר"ש דמתיר שכתב והשוחט ונמצאת טרפה וכו' הרי אלו מותרין וכו' ויש לתמוה עליו כיון דבברייתא שנה לר"מ בלשון חכמים הוה ליה למיפסק בחולין שנשחטו בעזרה כוותיה כמו דפסקינן הכי כוותיה משום דהמשנה שנאו בלשון חכמים אע"ג דהך ברייתא מ"מ לא מיינו משנה חולקת עליה דתאמר דהלכה כר"ש בהא. ונראה דרבינו רצה לסמוך על הכלל שהלכה כר"ש לגבי דר"מ ודוקא היכא דמתניתין שנאו בלשון חכמים דחיק לכללין והלכתא כוותיה אבל ברייתא דלאו כל כך אלימתא היא לא דחיק לכללין מקמה והדריק ליה ואמרינן דהלכה כר"ש: ועגלה ערופה ופרה אדומה כו'. שם בפ' אותו ואת בנו (דף פ"א:) הקשו ופרת חטאת שחיטה שאינה ראויה היא והתניא ר"ש אומר כו' אמר רב שמן כו' פרת חטאת אינה משנה עוד הקשו ועגלה ערופה לאו שחיטה ראויה היא והתנן וכו' ותירצו אמר רשב"ל עגלה ערופה אינה משנה ע"כ. ולכאורה יש לתמוה על רבינו דכיון דאסיקו בגמרא דתרווייהו שחיטה ראויה איך כתבם הוא דמשמע דס"ל דהוו שחיטה שאינה ראויה. ונראה דפרת חטאת אע"ג דתירצו בגמרא דאינה משנה היינו משום דפריך מדר"ש אדר"ש דר"ש קאמר במתניתין דפטור משום שחיטה שאינה ראויה ושם בפרת חטאת נפדית על גבי מערכתה וכאן ס"ל דכל העומד ליפדות כפדוי דמי אבל רבנן דלא ס"ל דכל העומד ליפדות כפדוי דמי וגם לא ס"ל שפרת חטאת נפדים

על

ששחט לעכו"ם ובא האחרון ושחט את השני לוקה. וכן אם שחט הראשון את האחד ובא האחרון ושחט את השני והרי הוא חולין בעזרה או שור הנסקל או עגלה ערופה ופרה אדומה הרי זה לוקה: ז שחטו לעכו"ם פטור משום אותו ואת בנו שהרי נתחייב בנפשו. ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום עכו"ם לוקה: ח אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד שנאמר ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ונוהג בכלאים. כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ואת בנה לוקה. אבל העז שבא

מגיד משנה (מכ"י)

ז שחטו לעכו"ס פטור וכו'. פשוט שם (דף פ"א:) הרשב"ל ל"ש אלא ששחט ראשון לע"ז ושני לשולחנו אבל ראשון לשולחנו ושני לע"ז פטור דקים ליה בדרבה מיניה ופירש"י ז"ל לא שנו דשוחט לע"ז חייב אלא ששחט ראשון לע"ז וחזר ושחט את השני לשולחנו לאכול דדיינינן ליה בגיסא אתראה דשני דאו"ב ומלקינן ליה והדר דיינינן ליה אתראה דשחיטה קמייתא לע"ז וקטלינן ליה א"נ בשני בני אדם הכל שני לע"ז דהך שחיטה בתרייתא דמחייב עלה משום או"ב אתי נמי דין קטלא עילויה ופטור ממלקות:

ח אין איסור אותו וכו'. פשוט בברייתא ת"ר שור ושה שור ולא חיה שה ולא עוף: ונוהג בכלאים פשוט בברייתא ת"ר או"ב נוהג בכלאים: כיצד צבי וכו'. אמרינן בגמ' (דף ע"ט:) אמר ר"ח איזהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים ואמרינן התם דהכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור ובהיא תיישה ובנה צבי שחייב ובתר הכי אוקימנא דפליגי בתיש הבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן וקשחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה ור' אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן ובתר דשקלי וטרו בההיא סוגיא אמרינן לענין או"ב משכחת לה בין בתיש הבא על הצביה ובין בצבי הבא על התיישה בתיש הבא על הצביה ולאיסורא דרבנן סברי דילמא חוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה אמרינן ואסור ור' אליעזר סבר נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן בצבי הבא על התיישה ולמלקות רבנן סברי נהי נמי דחוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה אמרינן ולקי ור' אליעזר סבר איסורא איכא מלקות ליכא. ודעת רבינו היא דאע"ג דאמרינן ברים סוגיין דהכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור ובהיא תיישה ובנה צבי דחייב והוצרכנו להעמיד מחלוקתם בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן השתא בתר שקלא וטריא לא אתוקם הכי אלא דפליגי בין בתיש הבא על הצביה ובין בצבי הבא על התיישה וכדאוקימנא פלוגתייהו. ונמצא

כסף משנה

ז ומ"ש שחטו לע"ז פטור משום אותו ואת בנו וכו'. בפ' אותו ואת בנו (דף פ"א:) אהא דתנן דהשוחט לע"ז חכמים מחייבים משום אותו ואת בנו אמר ר"ל ל"ש אלא ששחט ראשון לע"ז ושני לשולחנו אבל ראשון לשולחנו ושני לע"ז פטור דקם ליה בדרבה מיניה. א"ל ר' יוחנן זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותה אלא פעמים שאפילו שחט ראשון לשולחנו ושני לע"ז חייב כגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו ולא אתרו ביה משום ע"ז:

ח אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד וכו'. ברייתא בפ' אותו ואת בנו שור ולא חיה שה ולא עופות: ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז וכו'. שם (דף ע"ט:) ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי ר' אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו אמר רב חסדא אי זהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים זה הבא מן התיש ומן הצביה [ס"ז אילימא בתיש הבא על הצביה] וילדה וקא שחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו אלא בצבי הבא על התיישה וילדה וקא שחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא תיישה ובנה צבי שחייב שה אמר רחמנא ובנו כל דהו לעולם בתיש הבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה ור' אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן וכו' והא דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט וכו' במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' לעולם בצבי הבא על התיישה ורבנן ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע האב אי אין חוששין וכו' והא דתניא הזרוע והלחיים והקיבה נוהג בכוי ובכלאים ר' אליעזר אומר וכו' כוי פטור מן המתנות במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה וכו' לעולם בצבי הבא על התיישה וילדה ור' אליעזר נמי ספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא וכיון דלרבנן מספקא להו ולר"א מספקא ליה במאי פליגי בשה ואפילו מקצת שה רבנן סברי שה ואפילו מקצת שה ור"א סבר שה ולא מקצת שה אר"פ הילכך וכו' לענין או"ב משכחת לה בין בתיש הבא על הצביה בין בצבי הבא על התיישה בתיש הבא על הצביה ולאיסורא דרבנן סברי דילמא חוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה אמרינן ואסור ור' אליעזר סבר נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן בצבי הבא על התיישה ולמלקות רבנן סברי נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפי' מקצת שה אמרינן ומלקין ליה ור' אליעזר סבר היסורא איכא מלקות ליכא דילמא אין חוששין לזרע האב והאי שה מעליא הוא מלקות ליכא דילמא חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן. וכתב הרשב"א בחידושיו בתיש הבא על הצביה לאיסורא רבנן סברי כיון דאיכא למיחש דחוששין לזרע

הרדב"ז (מכ"י)

ז שחטו לעכו"ס וכו'. שם פלוגתא ופסק כר' יוחנן דאמר כגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו ולא אתרו בו משום עכו"ס:

ח אין איסור אותו ואת בנו וכו'. הלוקה זו פשוטה דשוחט בהמה טמאה לא שמה שחיטה אלא משום דבעי למיתני עלה ונוהג בכלאים דהוי פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי ולא הוצרך לבאר דין הכוי דבין למ"ד זה איל הבר או למ"ד זה הבא מן התיש ומן הצביה הרי הוא בכלל כלאים ובין למ"ד בריה בפני עצמה בהמה טהורה היא ופשיטא דנוהג בו אותו ואת בנו:

כיצד צבי הבא על העז וכו'. שם במסקנא דרב פפא לענין אותו ואת בנו משכחת לה בין בתיש הבא על הצביה ובין בצבי הבא על התיישה בתיש הבא על הצביה ולאיסורא דרבנן סברי דילמא חוששין לזרע האב שה ואפילו מקצת שה אמרינן ואסיר ור"פ סבר

לחם משנה

על גבי מערכתה פרת חטאת אינה ראויה לאכילה מיקרי. ועגלה ערופה אע"פ שבכאן אינה משנה הא כבר כתב רש"י ז"ל דבפ"ב דכריתות אוקימו הויא משנה דאתא ורעה בעדר כתנא אחר ומתני' לא ס"ל הכי ולאו ראויה לאכילה מקרי ולכך פסקה רבינו:

ח אין איסור או"ב כו'. פ' אותו ואת בנו (דף ע"ט:) ת"ר אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי וכו' (עיין בכ"מ בד"ה ונוהג בכלאים כו' עד וכתב הרשב"א וכו'). ולכאורה נראה כפי פשט השמועה דרב פפא פליג אדרב חסדא דהא איהו קאמר בתיש הבא על הצביה לאיסורא משום דדילמא אין חוששין לזרע האב אבל אי חיישינן לזרע האב ודאי דלקי ולרב חסדא דאמר פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה אפילו דהבן הוי שה מ"מ בעינן שהאם שה דבה תליא מילתא ואע"ג דחיישינן לזרע האב פטור. ובצבי הבא על התיישה קאמר דרבנן סברי שה ואפילו מקצת שה אמרינן ור' אליעזר סבר מלקות ליכא דילמא חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן ולרב חסדא כר"ח דקאמר שה אמר רחמנא ובנו כל דהו למה להו לרבנן טעמא דשה ואפילו מקצת שה ור' אליעזר למה פטר משום דשה ואפי' מקצת שה לא אמרינן הא בנו כל דהוא סגי כיון שהאם שה ולכך כתב הרשב"א בחידושיו דהך אוקימתא דרב פפא היא בתיש הבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן כדאוקימנא ברישא וכן בצבי הבא על התיישה וילדה בת ובת ילדה בן ושחט לה ולברה והשתא א"ש כר"ח משום דמאי דשקלינן וטרינן אי חוששין לזרע האב או אמרינן שה ואפילו מקצת שה הוא לענין האם אי הוי שה או לא אבל כתב הרשב"א ז"ל שם והובא בב"י סימן ט"ז דנראה מדברי הרמב"ם ז"ל דמפרש השמועה כפשטה דהוא בתיש הבא על הצביה ממש וטעמו משום דאי הוה מפרש בילדה בת לא הוה ליה לרבינו לאתויי דינא בצביה הבא על העז ועז בא על הצביה אלא היה לו להזכיר ילדה בת ובת ילדה בן ויישב שם דברי רבינו ואחר כך הקשה דבעניי באתי להקשות בו כל הקושיות הנופלות על דבריו ואתרם כפי הנראה לע"ד. ואיכא לאקשויי טובא. חדא דאם מפרש ההלכה כפשטה אם כן הא פליג רב פפא עליה דרב חסדא כדפרישית והוא ז"ל ע"כ פוסק כרב פפא הדא דמסקנא הכי הוי ועוד שהוא ז"ל כתב לקמן דהוא ספק אי נוהג בזכרים או לא והיינו כר"פ דמספקא ליה לרבנן ולר' אליעזר אי חוששין לזרע האב או לא וא"כ קשה דהיך הזכיר סברת ר"ח שכתב פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה. ותו דרבינו כתב כאן וז"ל היתה בת הצביה הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה לוקה ואי הוא ז"ל פסק דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב אם כן בתיש הבא על הצביה וילדה בת למה פסק דלוקה הכא היא ודאי שה ולוקה הא אי לא חיישינן לזרע האב לא הוי שה כלל וא"כ למה לוקה מספק. ותו דלקמן בפ' י"ד כתב דכלאים הבא מבהמה וחיה צריך לכסות ואינו מברך וגם כתב שם דאין מכסין אם דמו ביו"ט ולמה סתם בכל כלאים הבא מבהמה וחיה היה לו לפרש דאי הוא תיש הבא על הצביה דחוששין לזרע האם ושה מקצת שה אמרינן כרבנן דודאי שוחטין לכתחילה ומכסין ביו"ט וכדדקדקו בגמרא לשחוט ולכסי נבי ואפילו מקצת גבי. ותו דבהלכות כלאים כתב רבינו הנולדים מן הכלאים אם היו אמותיהן משני מינין אסור להרכיבן זה עם זה ואם הרכיבן לוקה וכן אם הרכיב זה הנולד עם מין אמו לוקה ע"כ, ומדקאמר אם הרכיב זה הנולד עם מין אמו דלוקה משמע דחוששין לזרע האב סבירא ליה והוי מין אחר ודאי ולכך לקי והוא ז"ל פסק כאן דמספקא ליה אי חוששין או אין חוששין ולא היה לו ללקות מספק. ותו דאותו הלשון עצמו קשה מדידיה שבתחלה אמר היו אמותיהן משני מינין אסור להרכיבן כו' דמשמע דס"ל דאין חוששין לזרע האב דלמאן דחיים לזרע האב דהיינו הגניא הא אמרו בגמ' שם (דף ע"ט) דהנולדים מן החמור עם הנולדים מן הסוס מותרין וכבר הוקשה להרמ"ם ז"ל לשון זה בהלכות כלאים והרב ב"י בטור יו"ד סימן רצ"ז כתב שעכ"פ הלשון משובש. ותו דכתב רבינו בפ"ט מהל' בכורים דכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות גבי הבא על העז חייב בחצי מתנות אם שה ואפילו מקצת שה אבל תיש הבא על הצביה הולד פטור מכל המתנות ע"כ, משמע משם דספוקי מספקא ליה אי חוששין או אין חוששין והוא דומה למה שכתב כאן אבל שאר הלשונות סותרים לשתי מקומות אלו. ונראה לי לומר דודאי רבינו מפרש דר"פ לא פליג עליה דר"ח כלל והוא מפרש בילדה בת ובת ילדה בן וכהרשב"א ז"ל וכן פירש"י ז"ל שכתב ואסור לשוחטה לנקבה הבאה מן התיש והצביה עם בנה וע"כ ודאי מוכרח לפרש כן דהסוגיא באה לתרץ הקושיא שהקשה והאמר ר"ח וכו' משמע דאותן המימרות אין לחלוק עליהם בשום פנים ומ"מ רבינו פסק כאוקימתא דאוקימנא מעיקרא לעולם דתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה אמרינן ור' אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן וטעמו משום דאמרו שם בגמ' אמר רב יהודה כוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין בהמה או מין חיה היא וכו' וע"כ ר' יהודה בא לפרש מתניתין דכוי הדם דקאמר ונוהג בכוי מפני שהוא ספק ואין שוחטין אותו ביו"ט וכמו שכתבו שם התוס' דאי הפשר שבא לפרש מחלוקת ר' אליעזר ורבנן דודאי אי איכהו הוו סברי הכי אין מקום למחלוקת כלל דודאי דדיינינן ביה לחומרא כיון דלא ידענו אי זכר אי נקבה אלא ודאי מתניתין דכוי בא כרבי יהודה לפרש וכיון שכן קמה לה אוקימתא קמייתא דאוקימנא בתיש הבא על הצביה וילדה בת וכו'

שבא על הצביה ° אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה. פרה ובנה אסרה תורה לא צביה ובנה: ט היתה בת הצביה הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה לוקה. וכן כלאים הבא ממין כבש וממין עז בין מכבש עם העז בין מעז עם הכבשה לוקה משום אותו ואת בנו:

מותר

כסף משנה

לזרע האב ואפי' מקלט שה אמרינן וכו' על כרחך צריכין אנו לפרש בתיש הבא על הצביה וילדה בת ובת ילדה בן כדאוקימנא ברישא דשמעתין דאי בתיש הבא על הצביה וילדה בן ושחט לה ולברה אפי' איסורא ליכא וכדאמר רב חסדא הכל מודים בצביה ובנה תיש שהוא פטור מאי טעמא שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו וגבי הבא על התיישה למלקות בכה"ג מיירי בצבי הבא על התיישה וילדה בת והבת ילדה בן ושחיט לה ולברה ובכה"ג קאמר רבי אליעזר דלא לקי דדילמא חוששין לזרע האב וה"ה ואפילו מקלט שה לא אמרינן והוה ליה צבי ובנו אבל בצבי הבא על התיישה וילדה בן ושחיט לה ולברה בהא ליכא מאן דפליג וכ"ע מילקא לקי וכדאמר רב חסדא הכל מודים בתיישה ובנה צבי שחייב מ"ט שה אמר רחמנא. ובנה כל דהו ואע"ג דאמרינן סתמא בתיש הבא על הצביה ובצבי הבא על התיישה וילדה בת ובת ילדה בן משום דסמיך ליה אשקלא וטריא דשקלינן וטרינן עלה ברישא דשמעתין ופרקיק ומוקמינן לה הכי ותמיהא לי מה שנראה מדברי הרמב"ם שמפרש לה כצורתה בתיש הבא על הצביה ושחיט לה ולברה לאיסורא שכך כתב ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט את העז ובנה לוקה אבל עז שבא על הצביה אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה ושמא הוא ז"ל מפרש דהא דמותבינן לעיל במאי עסקינן אילימא בתיש שבא על הצביה וילדה בן ושחיט לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בצביה ובנה תיש שהוא פטור משום דהוה ס"ד דמחלוקתן דרבנן ור' אליעזר לענין מלקות הוא דפליגי הוא דמותבינן הכי והיינו דפריך מדרב חסדא דאמר הכל מודים שהוא פטור דמשמע פטור ממלקות אבל השתא דמוקמינן פלוגתייהו באיסורא אפילו בצביה ובנה תיש אסרי רבנן ואינו מחוור דכיון דאמרינן דשה אמר רחמנא ולא צבי והכא ליכא לא שה ולא מקלט שה מ"ט מפלגינן בין איסורא למלקות אי שה ואפי' צבי אמר רחמנא מילקא נמי לא לקי ואי שה אמר רחמנא ולא צבי איסורא מנ"ל וצ"ע עכ"ל בחדושיו ובמ"ס:

מותר

מגיד משנה (מכ"י)

ונמצא לפי זה דבתיש הבא על הצביה דרבנן אוסרין לכתחלה ור' אליעזר מתיר לכתחלה ובצבי הבא על התיישה ר' אליעזר אוסר לכתחלה ופוטר ממלקות ורבנן מחייבי מלקות ופסק רבינו כרבנן בתרווייהו. אבל אחרים פירשו דלעולם בתיש הבא על הצביה פטור ומותר לדעת כ"ע כאוקימתא קמייתא דהכל מודים בהיא צביה ובנה תיש פטור ופטור משמע ואפי' לכתחלה מטעמא דאמרינן שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו והאי דקאמר פטור משום דקא בעי למתני בצבי הבא על התיישה חייב קתני ברישא פטור. ובצבי הבא על התיישה לדעת כ"ע חייב וליכא מאן דפליג והאי דאוקימנא בתר הכי לענין אוא"ב בין בתיש הבא על הצביה ובין בצבי הבא על התיישה וכו' לאו דהדרנא מאוקימתא קמייתא אלא דסמכינן אמאי דאוקימנא בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וכה"ג הוא דפליגי ר"א ורבנן. ורבינו מפרש לה לאוקימתא בתרייתא כמשמעה בתיש הבא על הצביה ובצבי הבא על התיישה כדכתבינן. וטעם רבינו משום דס"ל דהא דמותבינן בגמ' במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצביה וילדה בן ושחיט לה ולברה והאמר ר"ח הכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור משום דהוה קס"ד דמחלוקתם דרבנן ור' אליעזר במלקות הוא דפליגי ומשום הכי מותבינן מדר"ח דאמר הכל מודים שהוא פטור דמשמע פטור ממלקות אבל השתא דמוקמינן פלוגתייהו באיסורא אפילו בצביה ובנה תיש אסרי רבנן:

ט היתה בת הצביה וכו'. פשוט שם לעולם בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וקשחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקלט שה ור' אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב ושה ואפי' מקלט שה לא אמרינן ופסק כרבנן:

וכן הכלאים וכו'. פשוט בתוספתא אוא"ב נוהג בכלאים ובכוי ר' אליעזר אומר כלאים מן הרחל ומן הגדי נוהגין בו ומן הכוי אין נוהגין בו ואין חולק על ר' אליעזר בכלאים הבא מן הרחל ומן הגדי והרי"ף ז"ל לא כתב זה בהלכותיו משום דס"ל כמ"ד שטמאה

הרדב"ז (מכ"י)

סבר נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפי' מקלט שה לא אמרינן בצבי הבא על התיישה ולמלקות רבנן סברי נהי נמי דחוששין לזרע האב שה ואפי' מקלט שה אמרינן ומלקינן ליה ור"א סבר וכו'. וא"ת כיון דמספקא לרבנן דילמא חוששין לזרע האב פשיטא דלא מלקינן ליה ואמאי איצטריכא ליה לרבינו לומר פרה ובנה אסרה תורה וכו' וכן פסק לקמן שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או לא ובשלמא למי שפוסק דמותר לכתחלה לשחוט ניחא דפסק כרבנן דהגניה דאין חוששין לזרע האב מודה בתיש הבא על הצביה דפטור דפרה אמר רחמנא ולא צביה ובנה, ועדיין צ"ע:

ט היתה בת הצביה וכו'. שם לעולם בתיש הבא על הצביה וילדה בת והבת ילדה בן וקא שחיט לה ולברה רבנן סברי חוששין לזרע האב ושה ואפילו מקלט שה ובת הצביה לא מיקריא צביה ושפיר קרינן בה פרה ובנה ולוקה הא למדת דלמ"ד חוששין לזרע האב צריכין לטעמא דפרה ובנה אמר רחמנא ולא צביה ובנה לפוטרו מן המלקות אבל למ"ד דמספקא ליה אי חוששין לזרע [האב] או אין חוששין פשיטא דלא מלקינן מספיקא:

מותר

לחם משנה

וכו' דטעמא מאי ניידינן מהסיא אוקימתא לאו משום קושיא דאקשינן והא דתנן כוי אין שוחטין אותו וכו' כדהקשו בגמ' במאי עסקינן אילימא בתיש כו' השתא דאוקימנא ההיא מתני' כרבי יוסי דאמר כוי בריה בפני עצמה ורבנן ור' אליעזר לא סבירא להו הכי א"כ ליכא קושיא כלל ואתי שפיר אוקימתא קמייתא ולכך פסק רבינו כוותה ויש לזה דברים מוכיחים שבפרק כסוי הדם בפירוש משנה ראשונה פירש רבינו שם וכבר ביארנו שאנדרוגינוס בריה בפני עצמה וכו' כלומר ולכך אין מכסין אותו ביו"ט א"כ מוכח דס"ל דמתני' אתיא כר' יוסי וכרב יהודה דאמר הכין וכן בפ' כסוי הדם (דף פ"ד:) הכיאו ברייתא דאמרה ר' יוסי אומר כוי אין שוחטין אותו ביו"ט וכו' משמע דהאו דברי רבי יוסי הן וא"כ מתניתין נמי אמרינן כוותיה אתיא והשתא לפי אוקימתא זו פסק רבינו כרבנן דחוששין לזרע האב ודאי וכדר"ח דקאמר פרה ובנה אסרה תורה וכו' ונתיישב בזה הלשון שכתב כאן פרה ובנה וכו' וכן מ"ש היתה בת הצביה וכו' ובהל' כלאים נמי מ"ש אם הרכיב זה הנולד עם מין אמו לוקה אתי שפיר דהוא פסק דחוששין לזרע האב ומה שכתב בראשונה הנולדים משני מינים אסור להרכיבן זה עם זה וכו' אע"ג דאית ליה חוששין לזרע האב טעמו משום דבגמרא לא אמרו דחנניא דאית ליה דחוששין לזרע האב אית ליה דהנולדין מן החמור עם הנולדין מן הסוס מותרין אלא שאמרו שזה חמור ואביו סוס והאחר בהפך אמו סוס ואביו חמור דכיון דחוששין לזרע האב הם (אסורין) דלכל אחד יש לו שני צדדין והכי אמרו שם בגמ' מאן חכמים חנניא וכו' והאי בר סוסיא וחמרא והאי בר חמרא וסוסיא כלומר דלכל אחד יש שני צדדים אבל האמהות שוות והאב אחד כלומר דזה אמו חמור ואביו חמור וזה אמו סוס ואביו חמור ודאי דהוי כלאים אפילו דתימא חוששין לזרע האב משום דהאי יש לו משני צדדיו חמור והוא כלו חמור אבל זה הוא מקלט חמור ומקלט סוס שמן הצד אחד חמור ומן הצד האחר סוס דלכ"ע חיישינן לזרע האב ואם כן שה ואפילו מקלט שה אמרינן והוי סוס בחמור דהם כלאים ולכך כתב רבינו ואם היו אמותיהן משני מינין אסור להרכיבן כלומר דסתמא דמילתא דהאב הוא אחד דהכי נראה שהאמהות לבד אינם שוות ולכך לקי כדפרישית. ומ"ש כאן אבל העז שבא על הצביה אסור לשחוט וכו' אע"ג דפסק כר"ח דאמר פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה טעמו משום דסבירא ליה דאפילו לר"ח איסורא מיהא איכא משום דלשונו משמע דקאמר הכל מודים בהיא צביה ובנה תיש שפטור ומדלא קאמר מותר משמע דאיסורא דרבנן איכא משום דמיחזי כאותו ואת בנו ואתו למיטעי ובפ"ט מהל' בכורים שכתב שם כוי אע"פ שהוא ספק וכו' דמשמע דמספקא ליה כדפרישית יש לי לפרש הלשון כעין שפירש הרב בעל הטורים סימן ס"א ביורה דעה שהבין שמפרישין ממנו מפני שהוא ספק אם חייב או לא ולכך מפרישין כדי לקיים המצוה של ההפרשה אבל הנתינה שהיא ממון המע"ה וטעם הספק נפל לו משום דבפ' הזרוע והלחיים (דף קל"ב) אמרו שם דלרבנן כוי חייב בהני מתנות ואחר כך אמר כי אתא רבין אמר ר' יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא שור מה ת"ל אם שור לרבות את הכלאים שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי ור' אליעזר האי אם למה ליה וכו' הוקשה לו לרבינו למ"ד חייב בהאי מתנות הך ברייתא דקאמרה אם שה לרבות את הכוי איך ייצב אותה דלמה לי קרא דאם שה הא בלאו הכי ידענו דשה מקלט שה לכך מפרש הוא ז"ל דלמאן דאמר חייב בהני מתנות איצטריך קרא לומר כאן דכוי חייב בהני מתנות לאשמועינן דדוקא גבי הבא על התיישה אבל תיש הבא על הצביה אע"ג דבעלמא חיישינן לזרע האב הכא לא חיישינן וא"כ לפי זה גבי הבא על התיישה פטור ולר' יוחנן דאמר כוי לרבנן חייב נראה שהוא כל כוי בין תיש הבא על הצביה בין צבי הבא על התיישה מריבויא דקרא וכיון שכן מספקא ליה דילמא הלכתא כר"י או דילמא הלכתא כתירוצא קמא דהא בפ' או"ב (דף ע"ט:) אמרה בשלמא לרבנן מאי חייב בהני מתנות משמע דכתירוצא קמא עיקר ולכך עשה פשרה ואמר לענין ההפרשה שהיא מצוה עבדינן לחומרא ומפרישין הכל אבל לענין הדין גבי הבא על העז חייב בהני מתנות ותיש הבא על הצביה הולד פטור מכל המתנות ולפי זה דברי רבינו שם מפרשים סופם לראשיתם שבתחילה כתב כוי שהוא ספק וכו' ואח"כ כתב אם זה הספק הוא גבי הבא על העז וכו' וא"כ תיש הבא על הצביה פטור וכו' והוא מפרש כוי לרבנן דחייב דאר"י כוי הבא מבהמה וחיה ולא כמו שהבין הר"ן בדברי רבינו כמבואר שם בדבריו. ומ"ש רבינו כאן שהדבר ספק אם נוהג בזכרים וכו' אין הכוונה משום דספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב אי לא אלא אע"ג דאית ליה חוששין לזרע האב מ"מ אפשר דאינו נוהג בזכרים מטעמא דקרא דקאמר בנו מי שכרוך אחריו כדאמרו שם בברייתא דשפיר אנו סברי רבנן דחוששין לזרע האב ומכל מקום מגזרת הכתוב הוא דבנו אינו נוהג בזכרים ואמרו שם בגמרא דהלכתא כחנניא דקאמר דנוהג בזכרים ועוד אמרו ואזדא שמואל לטעמיה דתנן ר' יהודה אומר וכו' אבל חכמים אומרים וכו' והוקשה לו לרבינו איך אמרו ואזדא שמואל לטעמיה דהא אע"ג דסבר שמואל התם דהלכתא כמאן דאמר חוששין לזרע האב הא מכל מקום מאי סבר כאן דאינו בזכרים משום דגלי קרא בנו אבל בעלמא לעולם דחוששין ולכך מפרש הוא כך דשמואל ס"ל דטעמייהו דרבנן משום דאין חוששין ולא משום בנו ולכך קאמר דהלכה כחנניא דאית ליה דחוששין אבל אי הוה שמיע ליה לשמואל הך ברייתא דטעמא דרבנן משום בנו אפשר דהלכתא כוותייהו דרבנן וזהו שאמר ואזדא שמואל וכו' כלומר אי שמואל אמר הלכתא כחנניא הוא משום דסבירא ליה התם דהלכתא דחוששין לזרע האב וסבירא ליה דרבנן אית להו אין חוששין אבל אי הוה שמיע ליה ברייתא אפשר דהלכתא כרבנן ולכך פסק רבינו דהרי זה ספק אבל ודאי חוששין לזרע האב משום דהא שמיע לן ברייתא וטעמייהו לא הוי משום דאין חוששין וה"כ אפשר דהלכתא כוותייהו אבל בהא דחוששין לזרע האב מודה הגמרא דהכא דהכין הלכתא ודלא כההיא סוגיא דכתובות דקאמר הלכתא כר' יהודה בפרדות ופסק רבינו כי סוגיין ובכסוי הדם שכתב שם שאינו מכסה ביו"ט ולפי מאי דפרישית בכל גוונא הוה ליה למימר דחוששין דהא תיש הבא על הצביה כולי עלמא מודו דחוששין לזרע האם ואי גבי הבא על התיישה הא קיי"ל דחוששין לזרע האב וליסהוט וליכסי דקי"ל גבי ואפילו מקלט גבי י"ל דבתוס' הקשו בפ"ס ר' שמואל מחרידין דהא לא הוי כולו דם צבי אלא חציו ובפרק קמא דביצה אמרו דלא בזו בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה פריך

הגהות מיימוניות [הטור כתב על לשון זה ונראה שמותר לכתחלה]:

י מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו [א]הוא. ואם יצא העובר חי אחר שחיטה והפריס על גבי קרקע אין שוחטין אותו ביום אחד ואם שחט אינו לוקה: יא [ב]איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי. ואם נודע ודאי שזה הוא אביו אין שוחטין שניהן ביום אחד ואם שחט אינו לוקה. שהדבר ספק אם [א] נוהג בזכרים או אינו נוהג: יב השוחט את הפרה ואחר כך שחט שני בניה לוקה שתי מלקיות. שחט את בניה ואחר כך שחט היא לוקה אחת. שחטה ואת בתה ואת בן בתה לוקה שתים. שחטה ואת בן בתה ואחר כך שחט את הבת לוקה אחת בין הוא בין אחר: יג [ג]שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת ובאו לדין. זה שלקח ראשון ישחוט ראשון והשני ימתין למחר. ואם קדם השני ושחט זכה וימתין הראשון עד למחר: יד [ד]בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו ולומר לו כבר מכרתי אמה או בתה לאחר לשחוט כדי שימתין זה האחרון ולא ישחוט עד למחר. ואלו

א ע"ש בסמ"ג לאוין קלד וכן מוכח בטור שם סי' סד : ב טור שם סי' טז סמ"ג לאוין קמט : ג טור שם סמ"ג שם : ד שם :

מגיד משנה (סכ"י)

מטמאה אינה מתעברת מטהורה וטהורה אינה מתעברת מטמאה ולא דקה מגסה ולא גסה מדקה ולא חיה מבהמה ולא בהמה מחיה ואחרים חלקו בדבר ואמרו דגזי דבהמה טהורה מטמאה הוא דקיימא הלכה דאין מתעברת זו מזו אבל דקה מגסה וגסה מדקה וחיה מבהמה ובהמה מחיה מתעברין [א] מזו וכן הוא דעת רבינו ז"ל:

י מותר לשחוט את וכו'. (חסר מכאן):

יא אין איסור או"ב נוהג אלא וכו'. פלוגתא דבנותא היא אם נוהג בזכרים אם לא משום דבגמ' מייתין ברייתא דתניא או"ב נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניה אומר נוהג בין בזכרים בין בנקבות ויש מי שפסק כחנניה משום דשמואל אמר הלכה כחנניה ויש מי שפסק כת"ק בר פלוגתיה דחנניה וכן פסק הרי"ף והאריך כל אחד בראיות ודעת רבינו היא דנהי דהלכה כת"ק דחנניה זהו לענין דינא דאינו לוקה אבל להורות שלא לשחוט אותו לכתחלה הלכה כחנניה וכן היא דעת מקצת המורים וכן הם דברי רבינו אין איסור או"ב נוהג בודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים ומשום ספק לא לקי:

יב השוחט את הפרה וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו וטעמא דמלתא משום דהוי על כל אחד ואחד עובר משום או"ב:

שחט שני בניה וכו'. פשוט במשנה וטעמא דמילתא דלא נשחט באיסור אלא היא ובגמ' ילפינן דבנו ואותו נמי חייב:

שחטה ואת בנה וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו וטעמא דמילתא דהכי כאן תרי איסורי דאותו ואת בנו:

שחטה ואת בנה וכו' בן בתה וכו'. פלוגתא דרבנן וסומכוס דרבנן מחייבי מלקות ור"מ משום סומכוס מחייב שמונים והכי פירושם דמתני' דכששחטה ואת בתה עדיין לא עבד איסורא כלל וכששחט בתה הרי בשחיטה זו שני איסורים דאו"ב חד משום האם הראשונה וחד משום הבת של זו ואעפ"כ אינו לוקה אלא אחת משום דחד מעשה הוא וסומכוס מחייב אליביה דר"מ משום שני שמות אע"ג דמעשה אחד הוא שסברי מפני אמה שנשחטה מתחייב משום או"ב ומשום בתה מתחייב משום בנה ואותו ובהאי דלעיל גבי שחט שני בניה ואח"כ שחטה מודה ר"מ דלא לקי אלא חד משום דהתם חד מעשה הוא וחד שם הוא דאין מתחייב על בניהם אלא משום בנו ואותו אבל הכא חד מעשה ושני שמות ואין הלכה כר"מ:

יג שנים שלקחו וכו'. פשוט במשנה שנים שלקחו פרה ובנה זה שלקח ראשון ישחוט ראשון ואם קדם השני ושחט זכה השוחט. ומה שכתב רבינו ובאו לדין הוא מה שפירש בגמרא אמר רב יוסף לענין דינא תנן והכי פירושא דהא דתנן במתני' זה שלקח ראשון ישחוט ראשון לא לענין איסור והיתר שאם רצה השני לשחוט והראשון להמתין עד למחר שיש איסור בדבר אלא לענין דינא קאמר שאם באו לב"ד מקדימין לראשון:

יד בארבעה פרקים וכו'. בהשגות מעולם לא הפליג בריות אותו היום אלא בערב יוה"כ שיש מי שמקדים שני ימים ושוחט ובא ר' יהודה לומר אע"פ שיש מקדימין אינו צריך להודיעו

כסף משנה

י מותר לשחוט את המעוברת וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך. ומ"ש ואם יצא העובר חי אחר שחיטה וכו' בתוספתא פ' בהמה המקשה השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי אסור משום או"ב דברי ר"מ וחכ"א אין אסור משום או"ב שנאמר אותו ואת בנו לא תשחטו את שטעון שחיטה אסור משום או"ב ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו:

יא איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות וכו'. בפ' אותו ואת בנו (דף ע"ח:) תניא אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניא אומר נוהג בין בזכרים בין בנקבות ואמרינן בגמ' (דף ע"ט) דר' יהודה סבר [אין] חוששין לזרע האב ובסוף כתובות (דף ק"א:) פסקינן הלכה כר' יהודה ובפרק אותו ואת בנו אסיקנא דרבי יהודה ספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב ולפיכך פסק רבינו בה כדין הספיקות דאין שוחטין ואם שחט אינו לוקה:

יב השוחט את הפרה ואח"כ שחט שני בניה וכו'. משנה שם (דף פ"ב) וכתב רש"י דטעמא דשחט שני בניה ואחר כך שחטה אינו לוקה אלא אחת משום דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת. ומ"ש שחטה ואת בתה ואת בן בתה וכו' שם במשנה. (ומ"ש שחטה ואת בן בתה ואח"כ שחט את הבת וכו' ג"ז משנה שם) וכת"ק ופירש"י דטעמא דאינו לוקה אלא אחת משום דחד לאו וחדא התראה וחד מעשה:

יג שנים שלקחו שתי בהמות וכו'. משנה שם:

יד בארבעה פרקים בשנה וכו'. גם זה משנה שם (דף פ"ג):

ומ"ש

הרדב"ז (סכ"י)

י מותר לשחוט את המעוברת וכו'. זה מבואר בבהמה דודאי עובר ירך אמו הוא ואם הפריס ע"ג קרקע כיון דטעון שחיטה מדרבנן מפני מראית העין אין שוחטין אותו ביום ששחט את אמו:

יא אין איסור או"ב נוהג אלא וכו'. שם מחלוקת תנאים ופסק כר' יהודה דמספקא ליה. וה"ט שפיר קאמר חנניה כתיב אותו דמשמע זכר וכתיב בנו מי שבנו כרוך אחריו ומשמע נקבה הילכך נוהג בין בזכרים בין בנקבות אלא לרבנן אמאי כתב אותו שהוא לשון זכר. וי"ל דאותו משמע זכר ומשמע מין השור והשה כלומר מין השור והשה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד:

יב השוחט את הפרה וכו'. שם משנה כלשון רבינו: שחטה ואת בן בתה וכו'. [צ] פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דלאמר סופג את הארבעים:

יג שנים שלקחו וכו'. גם זה שם במשנה ואמר רב יוסף לענין דינא תנא תנן ואם קדם השני הרי זה זריז ונשכר זריז דלא עבד איסורא ונשכר דקאכיל בשרא:

יד בארבעה פרקים וכו'. שם במשנה ומסיים בה וכדברי ר"י הגלילי אף עיוה"כ אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח וכו'. וסובר הראב"ד ז"ל דר'

לחם משנה

אסור לכסות ביו"ט ולכך מכח קושיא זו נ"ל שסובר רבינו דהך סוגיא דהכא דחויה היא מהלכה ופליגא אסוגיא דהתם דקאמר נתערבו דמם וכו' ואנן נקטינן כסוגיא דבילה דסוגיא במקומה עדיפא ולכך סתם רבינו אמר דבכל אופן אין מכסין אותו ביו"ט משום דהוי כנתערב דמם. וא"ת בהל' מאכלות אסורות פ"ק כתב רבינו וז"ל כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי והלבו אסור ואין לוקין עליו ולפי מה שפירש' קשה דבמאי עסקינן אי תיש הבא על הצביה הא קי"ל דחוששין לזרע האב וא"כ שה מקצת שה וראוי ללקות עליו ואי צבי הבא על התיישה כ"ש דקשה דלכ"ע חוששין לזרע האם ואפילו נאמר דרבינו סבר דספוקי מספקא ליה אי חוששין אי אין חוששין מ"מ הוא קשה דהיה לו לחלק ולומר דאם צבי הבא על התיישה חוששין דלכ"ע חוששין לזרע האם דלוקין עליו. וי"ל דגם בעיק שיהא ראוי ליקרב לגבי המזבח לאוסרו וכדכתיב רבינו פ"ז מהל' מאכלות אסורות שלשה חלבים הם שחייבים עליהם וכו' וכתב עליו הרב המגיד זה מבואר וכו' שאלו הם קרבים לגבוה וכו' כמו שמתבאר מן הגמ' שהביאו ראיה לאסור החלב מהפסוקים שהם גבי קרבן וכו' משמע דאינו נאסר אלא חלב הקרב ע"ג המזבח וכוי אינו קרב לגבי המזבח ועוד דמדאיצטריך בגמרא בריש פרק בתרא דיומא (דף ע"ד) כל לרבות כוי וחד שיעור משמע דאינו נאסר בלאו אלא איסורא בעלמא ס"ל לגמרא דמרבינן. זהו מה שנראה לי לבאר דברי רבינו והארכתי בו מפני שדבריו הם קשים עד מאד. וראיתי להרב ב"י ביו"ד סימן ס"ה אשר דרך בדרך מתוק עד מאד ואמר דרבינו ס"ל דכוי בריה בפני עצמה היא וכתב כי הלשון שבמאכלות אסורות אשר כתוב שם שהוא הבא מבהמה וחיה הוא משובש וכתב שבאותה סוגיא דבפרק אותו ואת בנו אמר רב חסדא איזהו כוי וזה דבר מתוק עד מאד אלא דכל הסוגיא מוכח שם דכוי הוא הבא מבהמה וחיה שהקשו ממתניתין דכוי אין שוחטין אותו ביו"ט וכן בפ' הזרוע והלחיים הקשה ר' זירא מההיא דכוי יש בו דרכים וכו' משמע דס"ל דהבא מבהמה וחיה נקרא כוי. על כן באמת דבריו הם מתוקים עד מאד אלא שלא נמלט בקלא מן הקושיות שהקשיתי למעלה. ולכך נראה לע"ד דהעיקר הוא דס"ל לרבינו דכוי הוא הבא מבהמה וחיה וכל לשונותיו יתפרשו כמו שפירשתי ומה שכתב הרב ב"י דבכמוי הדם משמע דסבירא ליה לרבינו דכוי הוא בריה בפני עצמה לא ידעתי למה דאע"פ שכתב דין הכלאים ודין הספק אין כוונתו לומר דספק הוא הנקרא כוי דאינו נקרא כוי אלא הכלאים כמו שביאר בהלכות מאכלות אסורות אלא כוונתו לומר דכל דבר שיולד לנו ספק אם בהמה או חיה הדין כן והוא פשוט אבל לא הזכיר שם שהכוי הוא הספק אלא כוונתו שהכוי הוא כלאים כמו שביאר בהל' מאכלות אסורות וכבר הארכתי:

י מותר לשחוט וכו'. בפ' בהמה המקשה (דף ע"ד) אמרו במשנה מצא בן ט' חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו דברי ר"מ וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו ובגמרא (דף ע"ה:) אמרו ר' שמעון שזורי היינו ת"ק ואמרו הפריס על גבי קרקע איכא בינייהו כלומר דלרבנן בעי שחיטה והיינו מדרבנן והכי פסק רבינו ולכך כתב דלא ישחוט לכתחלה אבל אם שחט אינו לוקה:

יא איסור אותו ואת בנו וכו' שזה בנה ודאי. אין הכוונה דמ"ה נוהג דא"כ כשנודע ודאי שהוא אביו אמאי מספקא לן אי נוהג אי לא אלא הכי קאמר הטעם שאנו אומרים שאותו ואת בנו נוהג יותר בנקבות מבזכרים משום דקרא קאמר בנו והיינו מי שכרוך אחריו כדקאמרו בגמ' רבנן ודרך הבן ללכת כרוך אחר הנקבה שהיא בנה ודאי ולכך משתמע קרא דוקא באם ולפי זה מה שאמר שזה בנה ודאי הוא טעם למשמעות הכתוב בנו דאם יותר מבאב:

יד בארבעה פרקים וכו'. משנה שם (דף פ"ג) בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו וכו' אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו

הגהות מיימוניות

[א] כר' יהודה דמספקא ליה אי חיישין לזרע האב אי לא דכותיה מסקינן הלכתא בשלהי כתובות הלכה כר"י בפרודה פירוש משום דמספקא ליה אי חיישין לזרע האב אי לא ונהר לקשור

ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג. וערב יום טוב הראשון של פסח. וערב עצרת. וערב [נ] ראש השנה: **טו** במה דברים אמורים כשראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום שחזקתו שהוא שוחט עתה. *אבל אם היה ריוח ביום אינו צריך להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר: **טז** והמוכר את האם לחתן והבת לכלה צריך להודיען. שודאי ביום אחד שוחטין וכן כל כיוצא בזה: **יז** ^א^יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה. כיצד הרי ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי לא ישחוט השני עד תחלת ליל חמישי. וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קודם בין השמשות שוחט השני בתחלת ליל חמישי. שחט ראשון בין השמשות של ליל חמישי לא ישחוט השני עד ליל ששי ואם שחט ביום חמישי אינו לוקה:

פרק שלשה עשר

א ^א^הלוקח אם על הבנים ושחטה. הבשר מותר באכילה ולוקה על שחיטת האם שנאמר

א שם: ב טור יו"ד סי' רצב סמ"ג לאוין קכ ועשין סס:

השגת הראב"ד

*אבל אם היה ריוח ביום אינו צריך להודיעו. א"א מעולם לא הפליג בריוח אותו היום אלא *בערב הערב יש מי שמקדים שני ימים ושוחט ובא רבי יהודה לומר אף על פי שהם מקדימין אינו צריך להודיעו וכן מוכח בתוספתא:

*ס"א בערב יוה"כ.

כסף משנה

טו ומ"ש כד"א כשראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות וכו'. זה פירוש רבינו על מה ששנינו שם במשנה א"ר אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל בזמן שיש לו ריוח אינו צריך להודיע וידוע שכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש: וכתב הראב"ד מעולם לא הפליג בריוח וכו'. פירושו כפירוש רש"י שכתב בזמן שאין לו ריוח שמכר האם היום אבל בזמן שיש ריוח כגון שמכר הראשונה אתמול והשניה היום אני אומר שמאתמול שחט את הראשונה:

טז ומ"ש והמוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה וכו'. גם זה שם במשנה:

יז יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה וכו'. גם זה משנה שם. ומ"ש שחט הראשון בין השמשות של ליל חמישי וכו' אינו לוקה, פשוט הוא דכיון דבין השמשות הוא ספק מן היום ספק מן הלילה אין מלקין מספק:

פי"ג א הלוקח אם על הבנים ושחטה הבשר מותר. בפ' כל הבשר (דף קט"ו) אהא דאמרינן כל שהתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל פריך שילוח הקן ליתסר ומשני לא אמרה תורה שלח לתקלה. ומ"ש ולוקה על שחיטת האם וכו' פשוט הוא. ומ"ש

מגיד משנה

להודיעו וכן מוכח בתוספתא. ואין זו השגה על רבינו משום דלא שבקינן תלמוד ערוך שבידינו ונפסוק על פי ברייתא משום דרהטא דסוגיין רהטא כדברי רבינו דר"י דאמר במתני' אימתי בזמן שיש לו ריוח קאי אכולהו פרקים דמתני' וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וכן נראה מדברי רבותינו בעלי התוס' וכן פירשה הגר מקולי וכולם לאותה תוספתא. אלא שרבינו פירש הא דאמרינן בגמ' אר"י בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אינו צריך להודיעו דהאי הרוחה ביום עצמו נאמר ולפיכך כתב והיה בסוף ביום וכו' אבל אם היה ריוח וכו' וכתב עליו הרשב"א דמתני' ודאי כדידיה משמע דהא ר' יהודה לפרש דברי חכמים בא דאימתי אינו אלא לפרש ות"ק בלוקה ערב יו"ט קאי ועלה קאמר ר"י אימתי בזמן שאין לו ריוח אלמא ודאי משמע שיש חילוק בלוקח בו ביום בין שיש לו ריוח כגון שלקחו יום או יומים קודם יו"ט א"צ להודיעו דדלמא ראשונה אתמול נשחטה לא עסקינן כלל בריוח דההוא יומא וערב דקתני לפי זה לאו בלוקה ערב ממש. וכתב הרמב"ן דהא דקתני צריך להודיעו קודם המכירה קאמר ואם לא הודיעו הוי מקח טעות דע"מ לשחוט היום הוא לוקח דמסתמא יכול לשחוט כדקתני ואם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע ונסתפקו הראשונים באותם ימים דאמרינן אינו צריך להודיעו אם צריך הלוקח לשאול אם לא. ופסק הרשב"א דודאי אינו צריך לשאול והאריך בראיות. ואחרים כתבו דבשאר ימים המוכר אינו צריך להודיעו אבל הלוקח צריך לשאול ולא נתאוררו דבריהם אלא כדברי הרשב"א עיקר. ולפי זה כל הלוקח מן הנכרי בכל זמן ואפי' בארבעה פרקים אלו אינו צריך לשאול אלא שוחט סתם עד שיודע לו הדבר. ומיהו נראה דהיכא דהעיד נכרי במסל"ת שמכר האם לישראל אסור לשחוט הבן בו ביום בד' פרקים הנזכרים כשאין ריוח. וכתבו רבותינו בעלי התוס' דלא חשיב במתני' ערב יו"ט ראשון של חג משום דכ"ע טרידי בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כל כך:

טז המוכר את האם לחתן וכו'. פשוט שם ומודה ר' יהודה במוכר את האם לחתן ובתה לכלה שצריך להודיע שבידוע ששניהם שוחטין ביום אחד ופירשו בתלמוד דלאו דוקא את האם לחתן ואת הבת לכלה דה"ה איפכא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דאורח ארעא למטרח טפי בי חתנא מבי כלתא פי' שדרך העולם לטרוח בבית החתן יותר מבבית הכלה ולפי זה קתני האם לחתן שהיא גדולה מן הבת:

יז יום אחד וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו ואמרינן בגמ' לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים ובקדשים הלילה הולך אחר היום יכול אף זה כן נאמר כאן יום אחד ונאמר במעשה בראשית יום אחד מה יום הנאמר במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אף יום האמור באו"ב היום הולך אחר הלילה ופירש"י ז"ל היום הולך אחר הלילה שאם שחט האם ביום שוחט הבת בלילה דאין הלילה הולך אחר היום. אבל בקדשים לילה הולך אחר היום דכתיב ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר אלמא לילה של אחריו קאי יום קרבנו עד בקר ומשום דקא סלקא דעתין דכל ענין הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו דילפינן מקדשים קמ"ל דלא ילפינן אלא ממעשה בראשית:

פי"ג א הלוקח האם וכו'. דברי רבינו פשוטים. ומה שכתב רבינו ולוקה על שחיטת האם דמשמע אינו לוקה עד שישחטנה משום דס"ל לרבינו כרבנן דכל מצוה ל"ת שיש בה

הרדב"ז (סכ"י)

דר' יהודה לפרושי מילתיה דר"י הגלילי קאי כדמשמע בתוספתא ולא קי"ל כר"י הגלילי דלא היו טהנין בעיוה"כ אלא בעופות ודגים כדמשמע בב"ר גבי ההוא דזבן נונא א"כ דר' יוסי לא אמרה [אלא] בגליל דוקא וא"כ היכי אתי ר' יהודה לפרושי מילתא דלא הוי הלכתא. והנכון דאמילתיה דת"ק קאי ורבינו לא רצה לפרש כפירש"י ז"ל שפירש שאין לו ריוח הפסק בינתים שמכר האם היום אבל יש לנו ריוח שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום וכו' דמלתא דפשיטא היא דא"כ אפילו אחר כמה ימים נחוש שמא עדיין לא שחט הראשון אלא כיון שאינו מוכר את שתיהן ביום אחד אינו צריך להודיעו ומש"ה פירש אם היה נחפז וכו':

טז והמוכר את האם וכו'. שם (דף פ"ג) משנה ומודה ר' יהודה במוכר את האם לחתן וכו':

יז יום האחד האמור וכו'. שם במשנה דילפי' מיום האמור במעשה בראשית דלא תימא משום דכתיב גבי קדשים נילף מקדשים ובקדשים הלילה הולך אחר היום קמ"ל דומיא דיום האמור במעשה בראשית:

פי"ג א הלוקח אם על בנים וכו'. פ' שלוח הקן פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצוה ל"ת שיש בה קום עשה אין לוקין עליה:

לחם משנה

לו ריוח אין צריך להודיעו ע"כ. ופירש"י ז"ל שאין לו ריוח הפסק בינתים שמכר האם היום אבל יש לו ריוח שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום ע"כ. ורבינו נראה שמפרש אין לו ריוח שראה זה שלקח באחרונה וכו' ותמה עליו הר"מ ז"ל בפסקיו דאם היה נחפז לקנות בסוף למה נאמר שישחוט היום יותר ממה שקנה בבוקר אדרבה איפכא מסתברא הקונה בערב אין לו זמן לשחוט ולהפשיטו ולצורך מחר הוא קונה ומה שהוא נחפז לקנות לפי שביו"ט לא יוכל לקנות ע"כ. ובאמת שתמיהא גדולה היא ולכך נראה לי לפרש דברי רבינו שהוא בערב הערב כלומר דר' יהודה בא לפרש דכשקונה בערב הערב אם הוא בסוף היום ודאי שדעתו לשחוט עכשיו וצריך להודיעו שהראשון מכר לשחוט היום וטעמו דאם לא היתה כוונתו של האחרון לשחוט היום כבר היה לו שהות לקנות למחר שהוא הערב אלא ודאי שכוונתו לשחוט וזה מכר לאחר לשחוט היום לכך צריך להודיעו אבל כשהוא בתחילת היום בערב הערב ודאי שנאמר שאולי זה האחרון ישחוט למחר שהוא הערב ולפי זה לא דבר כלל ר' יהודה בערב יו"ט עצמו וכשמכר בערב ודאי שצריך להודיעו. זה נראה לי לדעתו ז"ל. ובהשגות כתב א"א מעולם לא הפליג בריוח וכו'. נראה שדעתו לפרש כך כד"א שצריך להודיעו בזמן שאין לו ריוח כלומר שזה האחרון קנה בערב ממש וכן הראשון אז ודאי אמרינן שזה הראשון שקנה היום ישחוט היום וזה האחרון ג"כ ודאי ישחוט היום אבל כשקנה האחרון בערב הערב שהוא שני ימים קודם יו"ט אע"פ שקנה ג"כ הראשון אותו היום מ"מ לא אמרינן שזה האחרון ישחוט ג"כ היום דדילמא ישחוט למחר ולא אמרינן הראשון ישחוט למחר ודאי דוש מקדימים לשחוט שני ימים קודם ואם כן ישחוט היום. ואע"פ שיש מקדימים ושוחטים שני ימים קודם מ"מ לא תלינן בהכי לומר ג"כ שהאחרון ישחוט היום אלא אמרינן שזה האחרון ישחוט למחר והראשון ישחוט היום או האחרון ישחוט היום והראשון למחר:

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל מעולם לא הפליג בריוח אותו היום אלא בערב יום הכפורים וכו': ואני אומר זו היא סברתו אמר ר' יהודה כד"א כשחל יום הכפורים להיות בשני כו' וכן מצאתי בת"כ דמסיים בה אמר רבי יוסי אף ערב יוה"כ בגליל אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח כו' דמשמע דאערב יוה"כ דר' יוסי קאי לפרושי. אמנם רש"י ורבותינו בעלי התוס' והר"ם מקולי ז"ל כולם הסכימו כר"מ ז"ל ולא חשו לאותה תוספתא כנגד התלמוד:

פי"ג הלוקח אם על הבנים ושחטן עד סוף הפרק. פרק שלוח הקן (דף ק"מ קמ"א) ופרק אלו מגלחין:

הגהות מיימוניות

וכן לקשור ב' פרדות בקרון עד שיהיו שוות מאב ומאם וכן ר' אבין דא"ל לשמעיה כי מעיילת לי כודנייתא ברייספק עיין דדמיין להדדי וכן רב פפא דאמר רברבן אודניה ווטרא גנובתיה בר חמרא כו' משמע שהיה אוסר אם אין דומין זה לזה וכן פירש ה"ג ור"י אלפס ודלא כחנניא דאמר חוששין לזרע האב עיין בתוס' ובס"ה ע"ב: [נ] אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח אבל אם יש לו ריוח א"צ להודיעו אבל רש"י פירש אין לו ריוח פירש הפסק בינתים שמכר את האם היום אבל אם יש לו ריוח בינתים שמכר הראשון אתמול

שנאמר לא תקח האם על הבנים. וכן אם מתה קודם שישלחנה לוקה. ואם שלחה אחר שלקחה פטור: ב וכן כל מצות לא תעשה שניתקה לעשה חייב לקיים עשה שבה ואם לא קיימו לוקה: ג בא אחד וחטף האם מידו ושלחה או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה שנאמר שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה: ד נטל אם על הבנים וקצץ אגפיה כדי שלא תעוף ושלחה מכין אותו מכת מרדות. ומשהה אותה אצלו עד שיגדלו כנפיה ומשלחה. ואם מתה קודם לזה או ברחה ואבדה לוקה שהרי לא קיים עשה שבה: ה וכיצד משלח האם אוחז [א] בכנפיה ומפריחה. שלחה וחזרה ושלחה וחזרה אפילו ארבע וחמש פעמים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח: ו האומר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב לשלח את האם שנאמר שלח תשלח את האם: ז לקח את הבנים והחזירן לקן ואח"כ חזרה האם עליהן פטור מלשלח. שלח את האם וחזר וצד אותה הרי זה מותר. לא אסרה תורה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה לפרוח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא ילקחו שנאמר והאם רובצת על האפרוחים. אבל אם הוציאה מתחת ידו וחזר וצד אותה מותר: ח שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזומן כגון יוני שובך ועלייה ועופות שקננו בפרדס שנאמר כי יקרא. אבל המזומן כגון אווזין ותרנגולין ויונים שקננו בבית אינו חייב לשלח: ט היו האפרוחין מפריחין שאינן צריכין לאמן או ביצים מוזרות
אינו

מגיד משנה (מכ"י)

בה קום עשה אין חייבין עליה ולפיכך כל זמן שהוא יכול לקיים העשה אינו לוקה :

ד נטל האם על הבנים וכו'. פשוט בפ' שלוח הקן מההוא דנזיניהו לגפה ושלחה ואח"כ תפסה ונגדיה רב יהודה וא"ל זיל רבי ליה גדפה ושלחה ואוקמו דהאי דנגדיה לאו מלקות ארבעים אלא מכת מרדות הוא דאלקייה וכו' : ואם מתה קודם לכן וכו'. משום דגרסי' בפ' אלו הן הלוקין (ע"ג:) תני תנא קמיה דר' יוחנן כל מצות ל"ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב ואמרינן א"ל מאי קאמרת דבריתא אמרת קיים עשה שבה פטור דדייקינן מינה הא לא קיימו חייב כגון שברחה או מתה ובתר הכי אמרת ביטל עשה שבה חייב עד שיבטלנה בידים ממש כגון ששחטה הא לא ביטלו שלא שחטו ולא קיימו כגון שמתה או ברחה פטור ומהדרינן תני קיימו ולא קיימו ורשב"ל אמר ביטלו ולא ביטלו ופירש"י ז"ל קיימו ולא קיימו ה"ק שאם התרו בו אל תקח האם ולקחה ושלחה כדי דבור פטור שאע"פ שעבר על לאו דלא תקח נתקו הכתוב לעשה שאם עבר על האזהרה וקיימה אח"כ למצוה נפטר ואם לא קיים העשה שבה תוך כדי דיבור אפי' שלחה לאחר זמן חייב. ולמאן דתני ביטלו ולא ביטלו ה"פ ביטלו חייב כגון ששחטה דהיינו ביטול ממש לא ביטלו פטור כגון שלא שחטה ואפי' ברחה ומתה. זהו סוגיית ההלכה ופירושה לדעת קצת מהמפרשים. אבל אחרים פירשו דלמאן דתני קיימו ולא קיימו ה"פ קיימו בכל זמן ובכל עת פטור לא קיימו ממש בידים כגון שברחה או מתה מאליה חייב וא"צ"ל היכא דביטלו בידים דחייב כגון ששחטה. ולמאן דתני ביטלו ולא ביטלו ה"פ ביטלו כגון ששחטה חייב לא ביטלו בידים ממש כגון שברחה או מתה פטור וקי"ל כמאן דתני קיימו ולא קיימו ולפי פירוש זה כל זמן שברחה או מתה מאליה חייב וא"צ"ל אם שחטה אבל אם לקחה ועדיין היא ברשותו חיה אינו לוקה דהרי יכול לשלחה וזה דעת רבינו בהלכה ולפי זה כתב למעלה דאינו לוקה עד שישחטנה וכתב כאן דאם ברחה או מתה לוקה אבל כל זמן שלא שחטה ועדיין היא ברשותו ולא ברחה ולא מתה אינו לוקה דהרי יכול לקיים העשה :

ה וכיצד משלח וכו'. פלוגתא שם דרב יהודה ורב הונא דרב הונא אמר משלחה בכנפיה ור"י אמר משלחה ברגליה ופסק רבינו כר"י וכן פסק הרי"ף ז"ל ואיכא בין רב הונא לר"י דאילו לרב הונא כל ששלחה ברגליה אע"פ שלא פרחה יצא ידי חובתו ואם הלכה שתי פסיעות או שלש ואח"כ לקחה פטור ולר"י אינו פטור עד שיאחזנה בכנפיה וישלחנה והלכה כר"י דהא עבד כשמעתיה ועדיה לההוא גברא : שלחה וחזרה וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו :

ו האומר הריני וכו'. פשוט שם במשנה כלשון רבינו :

ז לקח הבנים וכו'. פשוט שם במשנה כלשון רבינו :

ח שלוח האם וכו'. פשוט שם במשנה ואומר בכסוי הדם כדברי רבינו :

ט היו האפרוחים וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו אלא שבמשנה ילפינן מדכתיב והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים מה האפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות ומה הביצים צריכין לאמם אף האפרוחים צריכין לאמם יצאו מפריחים :

כסף משנה

ומ"ש ואם שלחה אחר שלקחה פטור וכן כל מצות ל"ת שניתקה לעשה וכו'. משנה בסוף חולין (דף קמ"א) הנוטל אם מעל הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכ"א משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבים עליה. ובפ' אלו הן הלוקין (דף ע"ו) א"ר יוחנן על לאו שניתק לעשה ביטלו חייב לא ביטלו פטור ר"ל אמר קיימו ולא קיימו ואיכא למידק על דברי רבינו למה כתב אם לא קיימו לוקה דאתי כר"ל, ועיין במה שכתבתי בפ"א מהל' נערה בתולה :

ג בא אחד וחטף האם מידו וכו' :

ד נטל אם על בנים וקצץ אגפיה וכו'. בסוף חולין (דף קמ"א:) ההוא דנזיניהו לגפה ושלחה ואח"כ תפסה נגדיה רב יהודה אמר ליה זיל רבי לה לגדפה ושלחה כמאן אי כר' יהודה לוקה ואינו משלח אי כרבנן משלח ואינו לוקה לעולם כרבנן ומכת מרדות מדרבנן. ואיני יודע למה השמיט רבינו שמכין אותו מכת מרדות*. ומ"ש ואם מתה קודם לזה או ברחה ואבדה לוקה וכו'. פשוט הוא :

ה וכיצד משלח האם אוחז בכנפיה ומפריחה. שם במה משלחה רב הונא אמר ברגליה רב יהודה אמר בכנפיה ופסק כרב יהודה דגדול מרב הונא הוא ועוד דמסתבר טעמיה : שלחה וחזרה וכו' עד פטור מלשלח. משנה שם :

ז שלח את האם וחזר וצד אותה וכו'. שם עד כמה משלחה אמר רב יהודה כדי שתצא מתחת ידו ופירש"י שתצא מתחת ידו ואם יכול לחזור ולתפסה מותר ואמרינן תו התם ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה תימה* מהו וכו' שלחה ואהדר ליה רבא פרסתקי ותפסה ומשמע לרבינו דלא שאני לן בין תפסה הוא לתפסה אחר :

ח שילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזומן כו'. משנה (דף קל"ח:) וברייתא שם (דף קל"ט:) : ומ"ש היו האפרוחים מפריחים וכו'. משנה שם (דף ק"מ:) ויליף לה מדכתיב והאם רובצת על האפרוחים או

*לפנינו איתא. *[פי' רש"י עוף טהור הוא].

היו

הרדב"ז (מכ"י)

ג בא אחד וחטף האם וכו'. פלוגתא היא ופסק כמ"ד קיימו ולא קיימו כלומר אם קיים העשה שבו פטור ואם לא קיימו לוקה על לא תקח ואע"ג דהוי כעין התראת ספק מ"מ כיון שהלאו מפורש בתורה והתרו בו בשעה שעובר על הלאו לוקה אם לא קיים העשה שבו :

ד נטל אם על הבנים וכו'. שם עובדא ונגדיה רב יהודה ואסיקנא מכת מרדות :

ה וכיצד משלח וכו'. שם פלוגתא ופסק כר' יהודה דאמר באגפים : שלחה וחזרה וכו'. שם משנה כלשון רבינו :

ז שלח את האם וחזר וצד אותה. שם בההוא דאתא לקמיה דרבא ואמר ליה לשולחה ושלחה ואהדר ליה רבא פרסתקי כלומר מגודה ותפסה ומקשינן וליחוש להשדא ומשני כלאחר יד משמע דליכא השדא מותר לצוד אותה להדיא :

ח שילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף טהור וכו'. שם במשנה ומסיים בה קורא זכר ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין ותניא אם טרפה חייב לשלח אפרוחים טרפות פטור משילוח דאמר קרא תקח לך ולא לכלבך :

היתה

לחם משנה

פי"ג א וכן אם מתה וכו'. פרק שלוח הקן (דף קמ"א) הכיאו למ"ד קיימו ולא קיימו ומפרש רבינו קיימו שהחזירה קודם שמתה לא קיימו שמתה ולא החזירה, אבל רש"י ז"ל פירש קיימו שהחזירה תוך כדי דיבור אבל החזירה אחר כדי דיבור הוי לא קיימו ולקמן אדקדק בפירוש רבינו :

ה וכיצד משלחה כו'. שם במה משלחה וכו' רב יהודה אמר באגפים ופי' רבינו שאוחזה בכנפיה ורש"י ז"ל פירש באגפיה שהוכל לעוף כדרכו ולא יקוץ כנפיה והביא ראיה לדבריו מדמייתי עובדא דההוא דתלשינהו לגפה ושלחה דמחייביה רב יהודה למשלחה דאזיל לטעמיה דאמר אין שילוח עוף ברגל ע"כ. ורבינו ג"כ יתרץ כפי פירושו דר"י אזיל לטעמיה דמשום דקצץ כנפיה ולא אחזה בכנפיה כדי לשלחה מש"ה אינו שילוח : שלחה וחזרה וכו'. שם במשנה שנאמר שלח תשלח לאו מכלל הכתוב מייתי דהא אמרינן בגמ' דא"כ נימא תרי זימני שלח אלא משלח לחוד משמע כמה זימני ותשלח אתיא לרבות דבר מצוה ורבינו הביא שלח תשלח שהוא לשון הכתוב :

ז שלח את האם וכו'. שם (דף קמ"א:) עד כמה משלחה כו' (עיין בכ"מ) ואהדר רבא פרסתקי ותפסה כלומר שלח מגודות להופסה :

ח שלוח הקן וכו'. במשנה ר"פ שלוח הקן (דף קל"ח) ושם בברייתא אמרו כי יקרא במאורע לפניך :

ט האפרוחין וכו'. שם אם טרפה חייב בשלוח אפרוחין טרפות פטור משלוח :

זכר

הגהות מיימוניות

אתמול והשני היום אין צריך להודיעו שאני אומר מאתמול שחט הראשון. והתוס' כתבו בשם רבינו יעקב מקורביי"ל כי בתוס' מפורש בזמן שאין לו ריוח כגון ר"ה שחל להיות בשני בשבת דליכא למימר שמא כבר שחט דאתמול שבת היה וקודם לכן אין הדרך לשחוט כ"כ ברחוק שלא יהא כבשר שלמים אבל יש לו ריוח כגון (יום הכיפורים) שחל להיות ביום אחר אפילו בערב ר"ה אין צריך להודיעו שמא כבר שחט ולא קנה לצורך יו"ט ובסה"ת כתב כדברי רבינו המחבר ולשונו ע"כ : [א] כרב יהודה דאמר באגפיה וכן פר"י אלפס ודלא כרב דאמר ברגליה :

משנה למלך

פי"ג ד ואם מתה קודם לזה וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר ז"ל פרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין דין ט') :

אינו חייב לשלח. היו אפרוחין טרפות הרי אלו כביצים מוזרות ופטור מלשלח: י זכר שמצאו רובץ על הקן פטור מלשלח. עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. או עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח: יא היתה רובצת על ביצים שאינן מינה והן טהורין הרי זה משלח. ואם לא שלח אינו לוקה. היתה האם טרפה חייב לשלחה: יב שחט מקצת סימנין בתוך הקן קודם שיקחנה חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה: יג היתה מעופפת. אם כנפיה נוגעות בקן חייב לשלח. ואם לאו פטור מלשלח. היתה מטלית או כנפים חוצצות בין כנפיה ובין הקן הרי זה משלח. ואם לא שלח אינו לוקה:

היו

כסף משנה

או על הביצים מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות ומה ביצים צריכים לאמן אף אפרוחים צריכין לאמן יצאו מפריחים: ומ"ש היו האפרוחין טריפות וכו'. ברייתא שם (דף ק"מ) ומפרש רב כהנא טעמא משום דכתיב תקח לך ולא לכלביך:

י זכר שמצאו רובץ וכו'. שם (דף קל"ח:) במשנה קורא זכר ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרים פירוש קורא עוף *טהור הוא ודרכו לרבוץ על ביצי אחרים ובגמ' (דף ק"מ:) אמר ר' אלעזר מחלוקת בקורא זכר אבל בקורא נקבה ד"ה חייב וכו' ואמר ר' אלעזר מחלוקת בקורא זכר אבל בזכר דעלמא ד"ה פטור ופי' רש"י אבל בקורא נקבה אפילו אין הביצים שלה חייב לשלח דהאם קרינן ביה הואיל ומנהגו בכך. אבל זכר דעלמא ד"ה פטור דהאם רובצת כתיב ולא האב רובץ הכ"ה זכר דעלמא פטור קורא זכר ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרים וידוע דהלכה כחכמים: עוף טמא וכו'. משנה שם (דף קל"ח:):

יא היתה רובצת על ביצים שאינם מינה וכו'. שם (דף ק"מ:) בעי ר' זירא יונה על ביצי תסיל מהו תסיל על ביצי יונה מהו אמר אביי ת"ש עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור וטהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור משילוח הא טהור וטהור חייב דילמא בקורא. ופירש"י תסיל עוף טהור ודומה ליונה. דילמא הא דתני בטהור וטהור חייב בקורא נקבה דמנהגה בכך ומודו בקורא נקבה אפילו אין הביצים שלה הואיל ודרכה הוא לגדלן והאם רובצת קרינן בה וכו' אבל עוף אחר בטלה דעתו ואינו בשילוח וכיון דבעיין לא איפשיטא נקטינן בה לענין חיוב לשלח לחומרא דספיקא דאורייתא היא ולענין מלקות נקטינן לקולא: ואיכא למידק דה"ל לחיובי בקורא נקבה דהא למאי דבעי למיפשט על כל המינים הוא חייב וקורא בכלל ולמאי דדחי בקורא מיהא חייב. וי"ל דאפשר לפרש דדילמא בקורא לאו בקורא אליבא דחכמים קאמר כדפירש"י אלא בקורא אליבא דר"א קאמר אבל לחכמים תבעי בכל המינים אפי' בקורא: היתה האם טריפה חייב לשלחה. ברייתא שם:

יב שחט מקצת סימנין בתוך הקן וכו'. בסוף חולין בעי רב הושעיא הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מהו מי אמרינן כיון דאילו שביק להו מיטרפי בעינן לך ולא לכלביך או דילמא כיון דבידו למגמר שחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב בשילוח תיקו ופירש"י מיעוט סימנין של אפרוחים תחת האם מהו לחייבו בשילוח האם כיון שבידו לגמור השחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב לשלח. א"נ השתא מיהת כל זמן שלא גמר בהם סימנין פטור מלשלח ונוטל את האם בהיתר ואח"כ גומר השחיטה. והטור היה גורס בדברי רבינו שחט קצת סימניה משמע דהאם קאי והר"ן ג"כ כתב שנראה מדברי רבינו דהאם קאי. וא"א לומר כן דא"כ אמאי אינו לוקה מ"ש מאם טריפה אלא ודאי שהגירסא האמיתית שחט *מקצת סימנים ואאפרוחים קאי וכפירוש רש"י:

יג היתה מעופפת וכו'. משנה שם ויליף ליה בגמרא מדלא כתיב יושבת משמע אפילו מעופפת ומיהו כיון דכתיב רובצת בעינן שיהו כנפים נוגעות בקן. כתב הטור היתה מעופפת על הקן וכו' והרמב"ם כתב שחייב אם נוגעות מן הצד עכ"ל. וספר מוטעה נזדמן לו בדברי רבינו שהרי בגמ' רמי אמתני' מדתניא היתה מעופפת אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח ומשני אמר רבי ירמיה כי קתני מהגיתא בנוגע מן הצד, ובפירוש כתב רבינו לקמן בסמוך שאם היתה בצד הקן וכנפיה נוגעות בקן מצדו פטור מלשלח: היתה מטלית או כנפים חוצצות וכו'. שם בעי רבי ירמיה מטלית מהו שתחוץ כנפים מהו שיחוצו ביצים מוזרות מהו שני סדרי ביצים זה ע"ג זה מהו זכר ע"ג ביצים ונקבה ע"ג זכר מהו תיקו. ופירש רש"י מטלית פרוסה על הביצים והאם רובצת עליה מי הוי חציצה דלא ליבעי שילוח דלא קרינן ביה רובצת או לא. כנפים נוצה תלושה. ביצים מוזרות (שאין אפרוח בא מהן כדאמרינן במתני') דלא מחייבי בשילוח. מהו שיחוצו את"ל ביצים מוזרות חוצצים שני סדרי ביצים בני קיימא זה ע"ג זה מהו אם נתכוון ליטול התחתונים

מי

מגיד משנה (מכ"י)

היו האפרוחים טריפה וכו'. פשוט בברייתא כמו שנכתוב בס"ד:

י זכר שמצאו וכו'. פשוט שם (דף קל"ח:) א"ר אלעזר מחלוקת בקורא זכר אבל בזכר בעלמא ד"ה פטור והכי נמי תניא בברייתא: עוף טמא וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו ובגמ' יליף דעוף טמא לא איקרי לפטור וה"ה דעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא דפטור מהאי טעמא דקן לפטור בעינן:

יא היתה רובצת וכו'. (דף ק"מ:) בעיא דר' זירא דבעי יונה על גבי ביצי תסיל או תסיל על גבי ביצי יונה מהו פירוש תסיל עוף טהור הוא שדומה ליונה וה"ה דמספקא ליה בכל עוף טהור שרובץ על ביצי עוף טהור אחר שאינה ממינה ובעינן למפשטה מדתנן טהור שרובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח והא התם ביצים לאו ממינו והפ"ה טעמא דטמא ניהו הא טהור משמע דחייב לשלח אע"פ שאינה ממינה ודחינן דילמא בקורא כלומר דהאי עוף טהור דמתני' היינו קורא דדרכו לרבוץ על ביצים של מין אחר ומשום הכי טעמא דטמא הא טהור חייב דכיון דאורחיה למרבץ רביצה מעליא היא אבל בעוף טהור אחר חוץ מקורא דלאו אורחיה אכתי לא איפשטא ומשום הכי פסק רבינו להחמיר ואם לקח אינו לוקה משום דהויא התראת ספק והתראת ספק לאו שמה התראה, והאי קורא דהכא ע"כ אית לן למימר דקורא נקבה היא דאי קורא זכר הא חכמים פוטרין אלא בקורא נקבה וכן פירשה רש"י ז"ל: היתה האם טריפה וכו'. פשוט בברייתא אם טריפה חייב בשלוח האפרוחים טריפות פטור משלוח וטעמא דמילתא משום דכתיב ואת הבנים תקח לך לך ולא לכלביך:

יב שחט מקצת וכו'. בעיא דר' אושעיא דבעי הושיט ידו לקן ושחט מיעוט הסימנין מהו מי אמרינן כיון דאילו שביק להו מיטרפי בעינן לך ולא לכלביך או דילמא כיון דבידו למיגמרה לשחיטה תקח לך קארי בהו תיקו. ודברי רבינו כאן סתומים דלא ידענו מה היא כוונתו בפירוש שחט מקצת אי קאי אאם או אאפרוחים דלפום רהטא דשמעתא אאפרוחים קאי דאי אאם קאי לא שייך בה לך ולא לכלביך דהא אם טריפה חייב לשלח ואם דעת רבינו דקאי אאפרוחים כפשט דשמעתא לא היה לו לכתוב דין זה כאן אלא למעלה כשכתב היו האפרוחים טריפה שם היה ראוי לכתוב שהם [illegible] וכו' אבל כאן בדיני האם מה שייכות יש לדין זה והדבר צ"ע. ולפי שהבעיא סלקא בתיקו לפיכך כתב רבינו חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה כדרך כל בעיא דסלקא בתיקו:

יג היתה מעופפת וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו וילפינן לה בגמ' מדכתיב רובצת ולא מעופפת ולא יושבת: היתה מטלית וכו'. כל אלו בעיות בגמ' וסליקו בתיקו. ומה שצירף רבינו כאן או שהיתה אם על גבי אם אע"פ שלא הוזכרה בתלמוד למדה משני סדרי ביצים זה על גבי זה דכיון דמספקא לן בשני סדרי ביצים אע"ג דתרווייהו בני שלוח הכי נמי איכא לן לספוקי בהאם על אם דמאי שנא דתרווייהו נמי בני שלוח נינהו:

היתה

*[וכן משמע מפירוש רבינו במשנה וגם מדברי הר"ן ומהר"ב ברטנורה. ובתוי"ט כתב בשם רש"י עוף טהור הוא ולא זה שקורין קוק"א ע"כ. ולא ידעתי מנין לו דהרי בפירוש המשנה כתב רש"י דעוף טמא הוא ובפירושו בפסוק קורא דגר בירמיה י"ז כתב קורא קוק"ו בלעז, ומן הגמרא מוכח בהדיא שהוא עוף טהור (דף ק"מ:) דקאמר הא טהור וטהור חייב דילמא בקורא. לאחר שכתבתי זה ראיתי בספר מוסף ערוך לבר"ב מוספיא שהאריך בדבר וע"ש]: *[תימה לי מה תקן בעל כ"מ בגירסא זו דהא כן הביאה הר"ן ואעפ"כ כתב דנראה דהאם קאי ואם לאפרוחים נתכוון לא היה לו לכתוב אלא לפרש]:

הרדב"ז (מכ"י)

יא היתה רובצת וכו'. בעי ר' זירא יונה [על] ביצי תסיל תסיל על בני יונה מהו ולא אפשטיה ודחי לפשיטותא והויא לה ספיקא:

יב שחט מקצת סימנין וכו'. בעיא ולא נפשטה:

יג היתה מעופפת וכו'. שם משנה: היתה מטלת וכו'. בעיות דר' ירמיה וסלקו בתיקו:

היתה

לחם משנה

י זכר שמצאו וכו'. שם (דף קל"ח:) קורא זכר ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין ובגמ' (דף ק"מ:) גרים רבינו א"ד א"ר אליעזר מחלוקת בקורא זכר אבל בזכר דעלמא ד"ה פטור ופסק רבינו כלישנא בתרא. ומה שיש לדקדק בדברי רבינו מבואר יפה בב"י י"ד סימן רצ"ב:

יב שחט מקצת סימנין וכו'. שם (דף ק"מ) פירוש מקצת סימנין של האפרוחין דהשתא הוי אפרוחין טרפות ובעיין לא איפשיטא ולכך כתב רבינו שאם לא שלח אינו לוקה:

יג היתה מעופפת וכו'. שם (דף ק"מ:) במשנה היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח אין כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב היתה יושבת בין שני רובדי אילן רואין כל שאילו תשמט נופלת עליהם חייב לשלח ואם לאו פטור מתיבי היתה יושבת ביניהן פטור מלשלח על גביהן חייב לשלח היתה מעופפת אפי' כנפים נוגעות בקן פטור מלשלח מאי לאו על גביהן דומיא דביניהן מה ביניהן דנגעה בהו אף על גביהן דנגעה בהו אבל בין רובדי אילן פטור לא על גביהן דומיא דביניהן מה ביניהן דלא נגעה עלייהו אף על גביהן דלא נגעה עלייהו והיינו רובדי אילן ע"כ. ולקמן אבאר: היתה מטלית וכו'. שם בעי ר' ירמיה מטלית מהו שתחוץ וכו' (עיין בכ"מ). ויש לדקדק בדברי רבינו למה חלקן בתרי בבות ולמה בראשונה כתב הרי זה משלח ואם לא שלח אינו לוקה ובשניה שינה לשונו ואמר הרי זו לא יקח ואם לקח ישלח ואם לא שלח אינו לוקה והרב"י הרגיש בענין ואמר כי הוא ז"ל דקדק בגמ' שבשתי הבעיות הראשונות נזכרו חציצת מטלית מהו שתחוץ כנפים מהו שיחוצו ובאחרונות לא נזכרה על כן נראה שהוא מפרש שמטלית וכנפים הויא חציצה יתירתא ולהכי מבעי לן אי הוי חציצה כדי שיוכל לקחת האם והבנים דהוי כאילו האם במקום אחד והבנים במקום אחר ולהכי הוזכר בהם חציצה כלומר כדי ליקח שניהם אבל בשאר לא הוי חציצה כל כך וכי מבעיא ליה לא בעי אי הוי חציצה כדי ליקח שניהם דודאי לא הוי חציצה כולי האי ולהכי לא הוזכר בהם חציצה ולא בעי אלא אם יוכל לקחת הבנים ולהניח האם דהא אמרינן לקמן דאסור לזכות בבנים כל זמן שהאם עליהם מדכתיב שלח תשלח את האם והדר ואת הבנים תקח לך ולהכי בעי אי מהני האי חציצה פורתא כדי שתוכל לזכות בבנים בזמן שהאם עליהם ואח"כ ישלח האם או לא אבל ליקח האם עמהם ודאי דלא סגי והשתא אתי שפיר דדמו כולהו לשני סדרי ביצים וכו' דעכ"פ פירושו של שני סדרי ביצים הוא כך כדכתבו התוספות דעל כל פנים חייב בשלוח מחמת הביצים העליונים אלא שהשאלה היא אם יוכל ליקח התחתונים בזמן שהאם עליהם ולהכי בשתי בעיות דלעיל כתב רבינו הרי זו משלח כלומר דהבעיא היתה כך אבל ליקח הבנים תחת האם לא היתה הבעיא. ובבעיות אחרונות כתב

לא

יד היו שני סדרי ביצים וכנפיה נוגעות בסדר העליון או שהיתה רובצת על ביצים מוזרות ותחתיהן ביצים יפות או שהיתה אם על גבי אם. או שהיה הזכר על הקן והאם על הזכר הרי זה לא יקח ואם לקח ישלח ואם לא שלח אינו לוקה: טו היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהן פטור מלשלח. וכן אם היתה בצד הקן וכנפיה נוגעות בקן מצדו פטור מלשלח: טז היתה על שני בדי אילן והקן ביניהן רואין כל שאילו ינטלו הבדין תפול על הקן חייב לשלח: יז היתה רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת חייב לשלח. המוצא קן על פני המים או על גבי בעלי חיים חייב לשלח. לא נאמר אפרוחים או ביצים ולא נאמר בכל עץ או על הארץ אלא שדיבר הכתוב בהווה: יח אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן.
לפיכך

מגיד משנה (מכ"י)

טו היתה יושבת בין האפרוחים וכו'. פשוט שם בברייתא היתה יושבת ביניהם פטור מלשלח היתה מעופפת אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח. ודברי רבינו כמו שכתב היתה יושבת ביניהם אם אינה נוגעת בהם פטור מלשלח דהא בגמ' אע"פ שנוגעת בהם מן הצד פטור דהכי קאמר התם א"ר ירמיה כי קתני מתני' בנוגע מן הצד. ומה שכתב וכן אם היתה בצד הקן וכנפיה נוגעות בקן מצדו פטור מלשלח זהו קאי כדאוקימנא לה בגמ' ולא איושבת:

טז היתה על שני בדי וכו'. פשוט שם במימרא דרב יהודה אמר רב כלשון רבינו:

יז היתה רובצת וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו: המוצא קן וכו'. פשוט שם (דף קל"ט:) אמר רב יהודה אמר רב מצא קן בים חייב בשלוח שנאמר (ישעיה מ"ג) הנותן בים דרך ופירש"י ז"ל קן בים שמשפף האילן והיה קן בראשו: או על גבי בעלי חיים וכו'. פשוט שם מצא קן בראשו של אדם מהו א"ל הא כתיב ואדמה על ראשו וה"ה בראש כל בעלי חיים:

יח אסור לזכות בביצים וכו'. פשוט שם (דף קמ"א:) ת"ר יוני עליה חייבות ואסורים משום גזל מפני דרכי שלום. ובכל אותה שמועה נתברר מה שכתב רבינו
דמסיק

כסף משנה

מי הוו אמצעיים תחתונים (ופטור מלשלח) או לא עכ"ל. ואיני יודע למה חלקן רבינו בשתי בבי ולמה שינה לשונו בזו מבזו:

טו טז היתה יושבת בין האפרוחים וכו' וכן אם היתה בצד הקן וכו' היתה על שני בדי אילן וכו'. שם א"ר יהודה אמר רב היתה יושבת בין שני רובדי אילן רואין כל שאילו תשמט נופלת עליהם חייב לשלח ואם לאו פטור. מיתיבי היתה יושבת ביניהם פטור מלשלח על גביהן חייב לשלח היתה מעופפת אפי' כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח מאי לאו על גביהן דומיא דביניהם מה ביניהם דנגעה בהו אף על גביהן דנגעה בהו אבל רובדי אילן פטור לא על גביהן דומיא דביניהם מה ביניהם דלא נגעה עלייהו אף על גביהם דלא נגעה עלייהו והיינו רובדי אילן הכי נמי מסתברא דאי ס"ד רובדי אילן פטור אדתני היתה מעופפת אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח ליתני רובדי אילן וכל שכן מעופפת איצטריך ליה דאפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח והא אנן תנן בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח אמר רבי ירמיה כי קתני מתני' בנוגע מן הצד ופירש"י היתה יושבת בין שני רובדי אילן והביצים התחתים אבל הענפים סומכים ומגביהים אותה באויר כל שאילו ידחו זה מזה תשמט האם ותפול עליהן חייב ואם נופלת לצדדין פטור. מה ביניהם אפילו נגעה בהם אשמעינן דפטור דעל בעיין אף על גביהן דקתני חייב בדנגעה בהו ומתני' ליכא לאוקמי לרב דבעי מגעים משום דמתניתין במעופפת הא בין שני רובדי אילן רובצת קרינן ביה. מה ביניהם דלא נגעה עלייהו אף על גביהן דלא נגעה עלייהו מלעיל ושוב אין כאן נגיעה דאי נמי נגעה מן הצדדין אינה נגיעה דעל בעיין ואפילו הכי קתני חייב הואיל ועליהן רובצת. ליתני רובדי אילן ואע"ג דיושבת במקומה תחתיה וכל שכן מעופפת דאינה רובצת מן הצד שנוגעת בצדיהן ולא על גביהן. וכתב הר"ן והגיון מוכחא שאע"פ שנוגעת בהן מן הצד פטור ולפיכך לא נתכוונו לו דברי הרמב"ם שכתב היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהם פטור מלשלח וכו' ולא ידעתי מהו דהכי אמרינן בגמרא כי קתני מתניתין בנוגעת בקן מן הצד אמעופפת קאי דוק ותשכח עכ"ל. טעמו לתמוה על רבינו במ"ש ביושבת ביניהם ואינה נוגעת בהם פטור דמשמע הא אם נוגעת חייב והא ליתא דאפילו בנוגעת בהם אמרינן בגמרא דפטור כיון שאינה על גביהן. ועל מ"ש רבינו פטור דנוגעת מצדו גבי היתה בצד הקן לא ידעתי מהו דהא אמעופפת הוא דאיתמר ולא גבי היתה בצד הקן ולמה השמיטה ולא כתבה גבי מעופפת וכתבה גבי היתה בצד הקן זה הוא מה שהוקשה להר"ן על דברי רבינו וצ"ע:

יז היתה רובצת על אפרוח אחד וכו'. משנה שם (דף ק"מ): המוצא קן על פני המים וכו'. שם (דף קל"ט:) בדרך כדרב יהודה אמר רב דא"ר יהודה אמר רב מצא קן בים חייב בשילוח שנאמר כה אמר ה' הנותן בים דרך ומשמע לרבינו דלאו דוקא ים דה"ה לשאר מים. ומ"ש או על גבי בעלי חיים שם אמרו ליה ספונאי לרב כהנא מצא קן בראשו של אדם מהו אמר להו ואדמה על ראשו ופירש"י ואדמה על ראשו אע"פ שיהיה בראשו לא איבדה את שמה (ס"א אדם גופיה אדמה הוא מדלא איבדה את שמה) דלא קרייה עפר והשתא נמי על הארץ קרינן ביה. ומשמע דה"ה אם מצא קן על גבי שאר בעלי חיים חייב דמאי שנא. ומ"ש רבינו לא נאמר אפרוחים או ביצים *איני יודע לו טעם:

יח אסור לזכות בביצים וכו'. שם (דף קמ"א:) ת"ר יוני שובך ויוני עלייה חייבין בשילוח ומקשינן עלה ואם איתא להא דאמר ר"י בר חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן ומסיקנא השתא דאר"י אמר רב אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח את האם והדר הבנים תקח לך
אפי'

*[דברי בעל כ"מ מן המתמיהים דהא טעם רבינו ונמוקו עמו דלא נאמר אפרוחים או ביצים קאי אמאי דאמר לעיל היתה רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת חייב לשלח ויהיב טעמא דלא נאמר וכו' אלא שדיבר הכתוב בהווה. והנראה לי כי בא להשיג על רבינו למה שבק טעמא דמתניתין אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח שנא' קן קן מכל מקום וזהו אמרו איני יודע לו טעם כלומר למה שבק טעמא דגמרא ויהיב טעמא אחרינא]:

הרדב"ז (מכ"י)

טו היתה יושבת בין האפרוחים וכו'. שם תניא היתה יושבת ביניהם פטור: וכן אם היתה בצד הקן וכו'. שם במשנה היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח ותניא פטור מלשלח ואמר ר' ירמיה כי קתני מתניתין בנוגע מן הצד:

טז היתה על שני בדי אילן וכו'. שם מימרא כלשון רבינו:

יז היתה רובצת וכו'. שם במשנה אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח וילפינן לה מדכתיב קן קן מ"מ ואורחיה דקרא לומר בלשון רבים:

יז המוצא קן על פני המים וכו'. שם מימרא דרב יהודה כלשון רבינו אמרו ליה ספונאי מצא קן בראשו של אדם מהו אמר להו ואדמה על ראשו אע"פ שהיא על ראשו לא אבדה את שמה:

יח אסור לזכות בביצים וכו'. שם מימרא דרב אסור לזכות בביצים בזמן שהאם רובצת עליהם אפילו תימא דנפל לחצרו כל היכא דאיהו מצי זכי חצרו נמי זכי וכל היכא דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכי:

אסור

לחם משנה

לא יקח כלומר לא אם ולא בנים כלל דהבעיא היא כך ואם לקח האם או הבנים ישלח האם ונקט הענין שמאלו עלין שהוא הקיחה של הבנים בעוד האם עליהם, זה נראה לי ליישב הלשון:

טו היתה יושבת וכו'. כל זה נתבאר בגמ' שהבאתי למעלה. והקשה הר"ן ז"ל על רבינו תרתי, חדא דאיך כתב היתה יושבת ואינה נוגעת בהן דהא בגמרא משמע אפילו נוגעת בהן דהכי אמרינן מה ביניהן דלא נגעה עלייהו משמע דעלייהו לא נגעה אבל מצדיהן נוגעת, ותו במה שכתב וכן אם היתה בצד הקן וכנפיה נוגעות בקן מצדו דהא בגמרא לא הוזכר זה אלא במעופפת לבד שהקשו שם מברייתא דמעופפת אפי' כנפיה נוגעות בקן פטור ואוקמוה בגמרא בנוגע מן הצד וא"כ לא הוזכר מן הצד דפטור אלא במשמעות אבל ביושבת חייב. ואני אתרץ דרבינו הוקשה לו בגמרא מה שהוקשה לבעלי התוס' דמדקאמר מה ביניהן דלא נגעה עלייהו אף על גביהן וכו' משמע דעל גביהן עלייהו ולא נגעה אבל מן הצד נגעה וא"כ היכי קאמר לעיל דהיתה יושבת בין שני רובדי האילן רואין וכו' אפילו בדלא נגעה דהי בדנגעה א"כ מאי קאמר בסמוך מעופפת וכו' דאפילו כנפיה נוגעות בקן הא רובדי האילן נמי נוגעים מן הצד אלא דלא נגעה וא"כ היכי בעי הכא נגעה ולזה מפרש דהכי קאמר מה ביניהן דלא נגעה עלייהו כלומר אפילו שתאמר שהיא נוגעת מן הצד מ"מ כשהיא נוגעת אינה היא עליהם אף צריך אתה לומר בעל גביהן שתהיה נגיעה באופן שכשהיא נוגעת לא תהיה עליהם וזה אי אפשר דהא היא נוגעת ודאי שהיא נגיעה שבאופן שהיא עליהם וא"כ על גביהן אין כאן נגיעה כלל וכיון דאין נגיעה בעל גביהן השתא אמרינן דמיון אמר מה על גביהן דלא נגעה כלל אף ביניהן דלא נגעה כלל אבל בנוגעת מן הצד ודאי דחייב בשילוח ולהכי כתב רבינו ואין נוגעות מן הצד וכנפיה נוגעות בצד הקן וכתב וכן אם היתה בצד הקן וכו' כלומר דדין מעופפת נוגעת בצד הקן כבר הזכירו רבינו באומרו היתה מעופפת אם כנפיה נוגעות בקן דסתמא דמילתא משמע על הקן ולא מצדו דאי הוה מצדו היה לו לפרש. אבל דין זה של היתה בצד הקן הוא דין חדש שיצא לו לרבינו משום דכיון דאמרינן דיושבת ברובדי האילן אע"ג דאינו נוגע חייב משום דעל קרינן ביה משמע דעיקרא דמילתא הוא שתהיה על הבנים וא"כ מינה שאפילו היא יושבת והיא נוגעת בצד הקן דפטור משום דלא הוי על הבנים:

יז המוצא קן על פני המים וכו'. שם (דף קל"ט:) מצא קן בים חייב לשלח שנאמר כה אמר ה' הנותן בים דרך וכו' אלא מעתה מצא קן בשמים וכו' דכתיב דרך הנשר בשמים וכו' דרך נשר איקרי דרך סתמא לא איקרי א"ל וכו' מצא קן בראשו של אדם מהו א"ל ואדמה על ראשו ע"כ. וא"כ קשה ג"כ בדברי רבינו דעל פני המים הוי בקרא במה שאמר בדרך ועל בעלי חיים הוא דמ"ש על הארץ דמקרי אדמה א"כ למה נתן טעם ואמר דבר הכתוב בהווה לימא דכוליה משתמע מקרא. ונראה דהוקשה לו מה שהוקשה לבעלי התוס' לימא בדרך וליפסוק מעל הארץ לזה תירץ דדיבר הכתוב בהווה ולהכי כתב על הארץ כלומר בדבר המצוי אמרו שם בברייתא לפניך לאתויי שהיו לפניך ומרדו ורבינו כבר הזכירו במה שכתב בהקדש המקדיש עוף לבדק הבית ופרח מידו דהיינו מרדו:

יח אסור לזכות וכו'. שם (דף קמ"א:) והשתא דאר"י אמר רב אסור לזכות בביצים וכו' (עיין בכ"מ). ורבינו כתב כשם שאינו יכול לזכות בהן לאחרים, וקשה למה לא אמר כשם שאינו יכול לזכות בהן כמו שאמרו בגמ'. וי"ל דלעצמו זכי
שלו

לפיכך אפילו היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים בעלייתו ושובכו אינן מזומנין. ולא קנה לו חצרו כשם שאינו יכול לזכות בהן לאחרים כך לא תזכה לו חצרו בהן ולפיכך חייב לשלח: **יט** אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצורע שהיא מצוה. ואם לקח חייב לשלח. ואם לא שלח לוקה. שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. (ועשה) ולא עשה דוחה עשה: **כ** המקדיש עוף לבדק הבית ופרח מידו והרי הוא מכירו ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים לוקח הכל ומביאן לידי גזבר. שאין שילוח האם נוהג במוקדשין שנאמר ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך: **כא** עוף שהרג את הנפש פטור מלשלח מפני שהוא מצווה להביאו לבית דין לדון אותו:

פרק ארבעה עשר

א [א]מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה או עוף טהור שנאמר אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר. לפיכך חייב לברך קודם שיכסה בא"י אמ"ה אקב"ו על כיסוי הדם: **ב** כסוי הדם נוהג במזומן ובשאינו מזומן. לא נאמר אשר יצוד אלא בהווה. ונוהג בחולין ולא במוקדשין

א טור סי' כח סמ"ג עשין סד:

כסף משנה

(אפי' תימא אע"ג דנפל מאגרו כל היכא דאיהו מצי זכי אגרו נמי זכיא) וכל היכא דאיהו לא מצי זכי אגרו נמי לא זכיא ליה. וכתב הר"ן ומיהו אי טריף אקן עד שהוגבהה האם קניא ליה אגרו לביצים והוי מזומן ופטור וכי קאמרינן דיוני שובך חייבים בשילוח היינו כגון שלא הוגבהה האם מעל הבנים הלל משהטיל הביצים דבכה"ג לא קניא ליה אגרו עכ"ל וכך מפורש בגמרא. ובנוסחא דידן בספרי רבינו כתוב כשם שאינו יכול לזכות בהם לאחרים וכ"ל דהאי לאחרים ט"ס הוא וצריך למוחקו:

יט אסור ליטול אם על הבנים ואפילו לטהר בהם את המצורע וכו'. משנה שם (דף קמ"ב). ומ"ש שאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכו' יש לתמוה דהא מעיקרא אין כאן אלא ל"ת לבד דלא תקח ואם לקחה אין כאן אלא עשה לבד. וי"ל דקרא הכי משמע שלח את האם ולא תקחנה על הבנים והכי משמע מדאמרינן בגמ' (דף קמ"א) אמר ליה ההוא מרבנן לרבא ואימא שלח חדא זימנא שלח תרי זימנין וכו' עד קמ"ל הרי שאמרו דשילוח עשה ול"ת הוא ופירש"י והא שילוח עשה ול"ת שלח ולא תקח. אבל אכתי קשיא דהיינו לר' יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע ומש"ה סבר דנוטל אם מעל הבנים לוקה ואינו משלח אבל לרבנן דסברי דמשלח ואינו לוקה קרא הכי משמע לא תקח האם ואם לקחת שלח וא"כ מעיקרא אין כאן אלא ל"ת וצ"ע:

כ המקדיש עוף לבדק הבית וכו'. שם (דף קל"ח:) במשנה שילוח הקן נוהג בחולין אבל לא במוקדשין ומפרש טעמא בגמ' דא"ק שלח תשלח במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר וכו' הני מוקדשין היכי דמי אילימא דהוה ליה קן בתוך ביתו ואקדשיה מי מחייב וכו' רב אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו ושמואל אמר במקדיש תרנגולתו לבדק הבית וכו' וכן א"ר יוחנן במקדיש תרנגולת לבדק הבית ומרדה ופסק רבינו כשמואל ור' יוחנן:

כא עוף שהרג את הנפש פטור מלשלח וכו'. שם (דף קל"ח:) ומפרש טעמא משום דכתיב שלח תשלח במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לבית דין: **פי"ד א מצות** עשה לכסות וכו': **ב כיסוי** הדם נוהג במזומן ובשאינו מזומן. משנה בר"פ כיסוי הדם (דף פ"ג:). ומ"ש ונוהג בחולין ולא במוקדשין שם במשנה:

ומ"ש

מגיד משנה (מכ"י)

דמסיק התם כל היכא דאיהו מצי זכי אגרו נמי זכי וכל היכא דאיהו לא מצי זכי אגרו נמי לא זכי ליה:

יט אסור ליטול וכו'. פשוט במשנה שלהי פרקין. והטעם שכתב רבינו שאם לא שלחה לוקה כך מפורש בגמ' גבי מתני' דשלחה והזרה:

כ המקדיש לבדק הבית וכו'. פשוט במשנה (דף קל"ה:) בחולין אבל לא במוקדשין אמרינן בגמ' משום דאמר קרא שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאין אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. ומ"ש רבינו המקדיש עוף לבדק הבית וברח מידו והרי הוא מכירו, משום דבגמ' שקלי וטרו בהאי הקדש ה"ד ולא אשכחו לה מציאות אלא אליבא דרב במקדיש פירות שובכו ומרדו ואליבא דשמואל ור' יוחנן במקדיש תרנגולתו לבדק הבית ומרדה:

כא ועוף שהרג את הנפש וכו'. פשוט שם אמר רבינא הילכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור מלשלח מ"ט דאמר קרא שלח תשלח במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאין אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לבית דין:

פי"ד א מצות עשה וכו'. פשוט בכמה מקומות: **לפיכך** חייב לברך וכו'. פשוט בכמה מקומות כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן וזו מכללם לאפוקי מבה"ג שכתב שיכסה ואח"כ יברך דאע"ג דקי"ל כל המצות כולם מברך עובר לעשייתם הני מילי בתחלת מצוה אבל זו סיום מצוה היא ובאמצע מצוה אין ראוי להפסיק וכרבינו עלמא דבר:

ב כיסוי הדם נוהג וכו'. פשוט במשנה (דף פ"ג:) כדברי רבינו ובברייתא מפורש מה שכתב רבינו ולא נאמר אשר יצוד וכו': **ונוהג** בחולין וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו:

שחט

הרדב"ז (מכ"י)

יט אסור ליקח וכו'. שם במשנה לא יטול אדם אם על הבנים אפילו לטהר את המצורע. ומה שכתב רבינו ולא עשה דוחה עשה, הכי אמרינן בגמרא לא צריכא דעבר ושקלה לאם דלאו עבריה עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי ל"ת קמ"ל: **כ המקדיש** עוף לבדק הבית וכו'. שם במשנה ואינו נוהג במוקדשין ואי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר אמר רבינא הילכך עוף טהור שהרג את הנפש שאתה צריך להביאו לב"ד וכגון דלא גמיר דיניה ובעי לאתוייה לבי דינא לקיומי ביה ובערת הרע מקרבך:

פי"ד א מ"ע לכסות דם וכו'. מבואר בכתוב: **לפיכך** חייב לברך. דלא תימא אין המצוה אלא אם יצוד קמ"ל דבכל חיה ועוף היא המצוה וחייב לברך. ומפני שמצוה זו רוב הפעמים עושים אותה לאחרים תקנו אותה אפילו בזמן שעושה אותה לעצמו בעל:

ב כיסוי הדם נוהג וכו'. משום דהקן גבי שלוח הקן דאינו נוהג במזומן קאמר גבי כיסוי דנוהג בין במזומן בין בשאינו מזומן ואפשר דמהאי טעמא סידר רבינו כיסוי הדם אחר שילוח הקן:

שחט

לחם משנה

דאין אדם יכול ליקחם מאגרו כלל כמו שנראה מן הגמ' דאיך יקחם אם לא ישלח האם אין יכול ליקח הבנים כדרב יהודה וכדהקשו שם בגמ' פלוחי בעי ואי דשלח האם גזל מעליא הוא כדאמרו שם בגמרא דכבר קנה אגירו לז"א שנהי דאין אחר יכול ליקחם מ"מ אין יכול לזכותם לאחרים כדמשמע דלוי ברבי סימון רצה להקנותם לרב יהודה אמר לו זיל טרוף דכל זמן שהאם עליהם א"א להקנותם לו:

יט אסור ליטול וכו'. שם במשנה וגמ' (דף קמ"א) אמרו לדבר מצוה מניין ת"ל שלח תשלח והקשו שם טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ל"ל דעבר ושקלה לאם דלאו עבריה עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי עשה קמ"ל הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו וכו' ותירץ בגמרא תירוצים ולא כתבם רבינו מפני שהוא פוסק כמאן דאמר קיימו ולא קיימו כמו שנתבאר למעלה ולהכי נתן טעם שאין עשה דוחה ל"ת ועשה ולא עשה דוחה עשה, כלומר היכא דלא לקח ודאי שלא יקחנו משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה והיכא דלקח דעבריה ללאו יחזיר משום דאין עשה דמצורע דוחה עשה ואע"ג דהכא ס"ד דדחי משום שלום בית מ"מ מריבויא דתשלח רבינן ליה דלא דחי ודמי לכל עשה דעלמא דאין דוחה עשה. וא"ת כיון שרבינו מפרש ולא (קיימו) פר"ל כל זמן שלא מתה (והחזירה קיימו) ולא קיימו אחר שמתה כמו שנתבאר לעיל ג"כ היכי קאמר גמ' הניחא למ"ד קיימו ולא קיימו הא לדידיה נמי תיקשי דכל זמן שלא מתה לא עבריה ללאו. וי"ל דלמ"ד קיימו מעיקרא עבריה ללאו אלא שאם אח"כ משלחו מתקן הלאו ולהכי היכא דלא קיימו לקי משום הלאו שעבר דלא לקי ודאי משום שלא קיים שאין זה מעשה אבל למ"ד ביטלו אינו לוקה אלא על שמבטל העשה שמוטב בידים ז"א הניחא למ"ד קיימו ולא קיימו משום דמתחילה עבר על הלאו אלא למ"ד ביטלו מאי איכא למימר:

כ המקדיש עוף לבדק הבית וכו'. שם (דף קל"ח:) בריש פרקין אמרו דבמוקדשים מ"ט לא משום דא"ק שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו וכו' (עיין בכ"מ) אמר רבינא הילכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור משלוח וכו'. עוד שם (דף קל"ט) הני מוקדשין ה"ד וכו' ופליגי רב ושמואל דשמואל אית ליה במקדיש תרנגולתו לבדק הבית ופסק רבינו כוותיה *(דהילכתא כוותיה באיסורי). ויש להקשות על רבינו למה הניח הטעם האמור בגמ' שפטרו את המוקדשין משום רישיה דקרא דקאמר שלח תשלח וכו' יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו וכו' ונקט טעמיה משום סיפא דקרא דואת הבנים תקח לך וכו' וי"ל דהתוס' כתבו דמסיפיה דקרא דהבנים תקח לך לא מצי לאתויי דהא ביצי תורים לא מועלין ולא נהנין כלומר לא מועלין מדאורייתא ולא נהנין מדרבנן וא"כ היכי מצינן למימר והלו אינן שלך דהא מן התורה אין מועלין ובתוו ואע"ג דבקדשי בדק הבית מועלין מתניתין איירי בקדשי מזבח לכולי עלמא וכו' ולהכי לא מצי ממעט מתקח לך ע"כ. ורבינו ודאי שהוא סבור כן וכיון שהוא כתב דין של בדק הבית שכן כתב המקדיש עוף לבדק הבית וכו' שפיר נקט טעמיה משום ואת הבנים תקח לך שהוא פשוט יותר וכי תימא אמאי לא כתב דין קדשי מזבח דשמואל דאמר קדשי בדק הבית אף קדשי בדק הבית קאמר וא"כ היה לו לכתוב קדשי מזבח או לפחות ליתן טעם שלח תשלח במי שאתה מצווה וכו' שהוא טעם השוה לקדשי מזבח ולקדשי בדק הבית. וי"ל דקדשי מזבח מפקינן ליה מעוף שהרג את הנפש דפטור מלשלח וכו' דזה מפקינן ליה מקרא דשלח תשלח יצא זה שאי אתה מצווה וכו' כדאמרו בגמ' הילכך עוף טהור וכו' פטור מאי טעמא דאמר קרא שלח תשלח וכו' וכיון שכתב דין עוף שהרג וכו' מכאן נלמוד דין קדשי מזבח דחד טעמא הוא:

פי"ד א מצות עשה וכו' דם שחיטת חיה וכו'. כלומר דדם נחירה פטור דהנוחר והמעקר פטור מלכסות: **לפיכך** וכו'. כלומר מאחר שהיא מצות עשה ולא רשות לכך מברך אבל אין ר"ל מאחר שהיא מצוה מן התורה דאפילו מדרבנן מברכין על מצות דרבנן:

ב כסוי הדם נוהג וכו' במזומן וכו' לא נאמר אשר יצוד אלא בהווה. כדאה דזה כפירוש התוס' שפירשו במשנה (דף פ"ג:) דמאי דאיצטריך לומר כאן במזומן ובשאינו

*נ"ל דר' יוחנן ס"ל כוותיה:

ובשאינו

במוקדשין. בין קדשי המזבח בין קדשי בדק הבית ואם עבר ושחטן אינו חייב לכסות את דמן: ג שחט חיה ועוף ואחר כך הקדישן או הקדיש את הדם חייב לכסות: ד כלאים הבא מבהמה וחיה וכן בריה שהיא ספק בהמה או חיה צריך לכסות ואינו מברך. [א]השוחט לחולה בשבת חייב לכסות לאחר שבת וכן השוחט ספק או כלאים ביום טוב מכסה דמו לאחר יום טוב: ה השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד מברך ברכה אחת [א] לכולן וכסוי אחד לכולן: ו [ב]דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם חייב לכסות ואם לאו פטור. נתערב ביין או בדם בהמה רואין אותן כאילו הם מים. אם אפשר שיראה מראה הדם שחייב לכסותו כשיעור זה אילו היה מים חייב [ג] לכסות הכל ואם לאו פטור: ז כסהו ונתגלה אינו חייב לכסותו פעם אחרת. כסתהו הרוח אינו חייב לכסות. חזר ונתגלה אחר שכסתהו הרוח

א טור סי' כח סמ"ג עשין סד : ב טור שם סמ"ג עשין סד :

מגיד משנה (מכ"י)

ג שחט חיה או עוף וכו'. פשוט בתוספתא כלשון רבינו:

ד כלאים הבא וכו'. פשוט במשנה ונוהג בכוי ובתוספתא כסוי הדם נוהג בכלאים ובכוי. ומה שכתב רבינו שאינו מברך פשוט בכמה מקומות דכל שהוא ספק אין מברכין עליו: השוחט לחולה וכו'. פשוט בתוספתא כלשון רבינו ובגמ' בפרקין וכן כתוב בהלכות: וכן השוחט כלאים וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו:

ה השוחט עופות ומיני חיה וכו'. פלוגתא דר' יהודה ורבנן דר"י אומר שחט חיה יכסה ואח"כ ישחוט את העוף ורבנן פליגי עליה דכסוי אחד לכלן ופסק כרבנן. ומה שכתב רבינו מברך ברכה אחת לכלן פשוט בגמ' ומודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא אחת דהכי קאמר דאע"פ שנחלקו ר"י ורבנן לענין הכסוי מודה ר"י שאם נזדמנו לפניו חיה ומיני עופות דמברך אחת לכולן דלא פליג אלא לענין כסוי כן נראין דברי רבינו במ"ש השוחט מיני עופות וחיה כו'. ובגמ' אינו מתפרש כן אלא כמו שפירשה רש"י ז"ל שאע"פ שהוא מצריך לכסות דם חיה ואח"כ ישחוט עוף ויכסנו שאין הכסוי מפסיק להצריכו ברכה אחרת אלא בברכה אחת די אותה שבירך בתחלה. וזהו פירוש הסוגיא דהא מקשינן בתר הכי דמאי שנא דר' ברונא וכו'. ואע"פ שנפסקה הלכה כרבנן שכיסוי אחד לכולן אנו צריכין לדר"י למילף מינה היכא דהיו לפניו עופות או חיות מזומנות לשחיטה ושחט קצתם ושכח וכיסה כשחוזר לשחוט אינו צריך לברך שנית על השחיטה שהכיסוי אינו מפסיק. ושמא דעת רבינו דת"ק ור"י ל"פ אלא לענין כיסוי אבל לענין ברכה ל"פ ולאו ממימרא דר"י נפקא ליה או משום דלמדה מק"ו אם כשכיסה אינו מצריך ר"י לברך שנית כש"כ כשהם מזומנים לפניו בתחלה שאינו צריך לברך. זהו הנראה לי ליישב דברי רבינו ומ"מ דבריו צ"ע דעיקר דברי ר"י היה צריך להודיענו ושמא משום דדברי ר"י לא נפקא לן מינייהו מלתא לענין דין הנזכר במשנה שהרי הלכה כת"ק דכיסוי אחד לכולן ולפיכך לא נפקא לן מינה לענין דין זה ומאי דנפקא לן מדברי ר"י הוא לענין אם היו מזומנים לפניו כדברי רבינו. אבל עדיין אנו צריכין לידע וללמוד מדברי ר"י לענין דינא היכא ששחט וכיסה מהו דינו משום דבגמ' פרכינן עליה דר"י מ"ש מדר' חנינא ור' ברונא תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב ייבא סבא ואמרו ליה הב ונברך ברכת המזון הדור ואמרו הב ונשתה א"ל רב ייבא כיון דאמריתו הב ונברך איתסר לכו למשתי פירוש עד שיברכו לפי שאין שהיה זו מצטרפת לאכילה ושתיה ראשונה כיון דאמריתו הב ונברך הכא נמי כיון שכיסה הפסיק מלשחוט וכי הדר שחיט איחייב ליה ברכה ודחינן הכי השתא התם משתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר הילכך כי קאמרי הב ונברך הפסיקו מן השתיה אבל כיסוי לא הוי הפסק דאפשר דשחיט בהדא ידא ומכסי בהדא ידא ומשום הכי אמרינן דמודה ר"י לענין ברכה שאינו מברך אלא אחת. נמצא עתה לפי זה דהיכא דכיסה אינה הפסק לענין להזור לברך שנית ברכה דשחיטה. ומדברי רש"י נראה דדוקא לענין ברכה דלענין שחיטה הוא דאינו צריך לברך אחר הכיסוי שאין הכיסוי מפסיק בין שחיטה לשחיטה משום דהוי כטול ברוך טול ברוך דלא הוי הפסק דשחיטה צריכתא היא אבל ברכת כסוי צריך לחזור ולברך בכיסוי שני משום דשחיטה אינו נצרך הכיסוי הראשון ומפסקת בין כסוי ראשון לכיסוי שני ולפיכך צריך לברך על כיסוי השני. אבל ר"ת אומר דכיון דאפשר דשחיט בהדא ידא ומכסי בהדא ידא אף השחיטה אינה מפסקת כלל ולפיכך אין צריך לברך על כיסוי השני:

ו דם שנתערב וכו'. פשוט (דף פ"ז:) במשנה כלשון רבינו:

ז כסהו ונתגלה וכו'. תנן במתני' (דף פ"ז) כסהו ונתגלה פטור מלכסותו כסהו הרוח חייב לכסותו ואוקימנא בגמ' כגון שחזר ונתגלה אבל אם לא נתגלה וכסהו הרוח פטור מן הכיסוי:

דם

כסף משנה

ומ"ש בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית, הכי אסיקנא בגמ' (דף פ"ד). ומ"ש ואם עבר ושחטן אקדשי בדק הבית קאי שאין דינם לשחטם אלא לפדותם. ונ"ל שהגירסא הנכונה שאם עבר ושחטן:

ג שחט חיה ועוף ואח"כ הקדישן וכו'. בתוספתא השוחט והקדיש את הדם חייב לכסות מפני שקדמה מצות כיסוי להקדש:

ד כלאים הבא מבהמה וחיה וכו'. משנה בר"פ כיסוי הדם (דף פ"ג:) נוהג בכוי מפני שהוא ספק ובפ' אותו ואת בנו (דף פ') תניא כוי זה הבא מן התיש ומן הצבי ר"י אומר כוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה וכתב רבינו דבין בזו ובין בזו חייב לכסות והטעם מבואר דתרווייהו בכלל מפני שהוא ספק הם. וכתב רבינו שאינו מברך ורבינו האריך בתשובה לחכמי לוניל בטעם הדבר וכתב בעל מ"ע בסוף הלכות מילה: השוחט לחולה בשבת וכו'. שם (דף פ"ד:) אסיקנא דאע"ג דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה לחולה לא ניתנה לידחות לכיסוי ובמשנה (דף פ"ג:) שנינו גבי כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ומשמע ודאי דחייב לכסות לאחר שבת ולאחר יו"ט. ובתוספתא השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו כיון שחשכה אם היה הדם קיים חייב לכסות:

ה השוחט עופות ומיני חיה וכו'. משנה שם (דף פ"ז:) וכת"ק:

ו דם שנתערב במים וכו' נתערב ביין וכו'. משנה שם (דף פ"ז):

ז כסהו ונתגלה וכו'. משנה שם. ומה שכתב כסתהו הרוח וכו' שם במשנה כסהו הרוח חייב לכסות ובגמרא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות:

דם

הרדב"ז (מכ"י)

ג שחט חיה ועוף וכו'. טעמא שהחיוב חל עליו משעת שחיטה דכתיב ושפך וכסה:

ד כלאים הבא מבהמה וחיה וכו'. שם במשנה ונוהג בכוי מפני שהוא ספק ואין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו כלומר ביו"ט אלא אחר יו"ט וכ"ש השוחט לחולה בשבת דאין מכסין את דמו בשבת אלא לאחר השבת והתם יליף לה:

ה השוחט עופות ומיני חיה וכו'. שם פלוגתא ופסק כת"ק דאמר שחט חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד לכולן:

ו דם שנתערב וכו'. שם במשנה: נתערב בדם בהמה. גם זה שם ולא קי"ל כר' יהודה דאמר אין דם מבטל דם משום דסבר מין במינו לא בטיל ואמור רבנן בששים ואמור רבנן בהזאה הילכך אפילו נתערב ביותר מששים אם יש בו מראה דם חייב לכסות:

ז כסהו ונתגלה וכו'. שם במשנה ואמרינן טעמא משום דכתיב מיעוטא וכסהו: כסהו הרוח. שם במשנה ואמרינן עלה לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור ואמר רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות:

דם

לחם משנה

ובשאינו מזומן הוא משום דכתיב אשר יצוד. וא"ת דהא אמרו בברייתא ת"ר אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד נצודין ועומדין מאליהן מניין כגון אווזין ותרנגולין ת"ל ציד מכל מקום א"כ מה ת"ל אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת וא"כ קשה למה לא כתב רבינו דנאמר אשר יצוד לענין זה כדאמרו בברייתא, וי"ל דבברייתא אמרו דהיה לו לומר ציד חיה ועוף יצוד למה לי ורבינו רצה לתת טעם דאפילו ציד למה לי לימא חיה ועוף לבד ומדקאמר ציד משמע שאינו מזומן לכך קאמר דודאי חד מינייהו איצטריך דכן דרך הכתוב לבאר בהווה: בין קדשי מזבח וכו'. שם בגמרא (דף פ"ד) והקשה דאתית להכי אפילו תימא קדשי מזבח מי שאינו מחוסר וכו': ואם עבר ושחטן וכו'. כתב עבר משום דקדשי בדק הבית אסור לשוחטן דא"כ נפדו וקדשי מזבח לא שייך בהו אלא מליקה אבל לא שחיטה לכך קאמר דאם עבר ושחט פטור מלכסות:

ו דם שנתערב במים וכו'. פסק כחכמים דדם מבטל דם ואם אמרו בגמרא גבי דם שנתערב במים וכו' גבי שחיטת קדשים שאמרו שם ל"ש אלא שנפלו מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל ואם אמר רב (פפא) ולענין כסוי אינו כן דאפילו נפל הדם במים לא אמרינן קמא קמא בטיל ורבינו לא ביאר זה אבל יובן מדבריו וכתב נתערב ביין וכו' ומדכתב נתערב משמע כל גוונא דעירוב בין שנפל דם לתוך מים בין מים לתוך דם:

דם

מגדל עוז

כלאים הבא מבהמה כו' עד ואינו מברך. פ"ב דמס' בכורים: השוחט לחולה בשבת חייב לכסות אחר השבת. פ' כסוי הדם (דף פ"ג): וכן השוחט כלאים או ספק ביו"ט כו'. פרק כסוי הדם (דף פ"ד) ופ"ב דמס' בכורים ופ' אותו ואת בנו (דף ע"ט) והרבה מקומות: השוחט עופות עד לכולן. פ' כסוי הדם (דף פ"ו): דם שנתערב במים עד ואם לאו פטור מלכסות. במס' זבחים פ' התערובות (דף ע"ז): כסהו ונתגלה עד אלא הוא חייב לכסות. פ' כסוי הדם (דף פ"ז):

הגהות מיימוניות

[א] אבל אם סח בינתים בדברים שאינן מענין שחיטה כתב בס' התרומה ספק הוא אם צריך לחזור ולברך על השחיטה מידי דהוה אסח בין תפילין של יד לתפילין של ראש או שמא אין צריך לברך כמו סח באמצע אכילתו שאין צריך לברך פעם אחרת ברכת המוציא ומאחר שספק הוא אסור לדבר בינתים שלא ידע מה יעשה אח"כ. ובה"ג פסק שאם סח בינתים מכסה אותו ששחט ואח"כ יברך וישחוט אחרת ואין לנטות מקבלתו כ"ז שאין ראיה ברורה לסתור דבריהם ואפילו אם יתברר לנו שצריך לחזור ולברך אסור לדבר בינתים מפני שמחייב עצמו בברכה שאינה צריכה ומהאי טעמא אמרינן פ' הקומץ סח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וכן ביומא בפ' בא לו שנוטל כ"ג ס"ת וקורא בה אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמ' ויביא ס"ת אחרת ומתרץ ר"ל משום ברכה שאינה צריכה. אמנם אם סח בדבר שהוא מענין השחיטה כגון תן העוף או הסכין אין זה הפסק כמבואר בהלכות ברכות ע"כ ספר התרומה ובתשובת הגאונים כתב דאם סח בינתים יחזור ויברך וכן כתב ראבי"ה וכן רבינו המחבר בהל' ברכות פ"א ע"ב: [ג] בפתם מתני' וכן פסק מורי רבינו זצ"ל על תשוחט תרנגולת כשרה ושוב שחט אחרת ונתנבלה דחייב לכסות:

הרוח חייב לכסות: ח *דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם [ג] דם אלא הוא חייב לכסות: ט שחט ונבלע הדם בקרקע אם רישומו ניכר חייב לכסות. ואם לאו הרי זה כמי שכסתהו הרוח ופטור מלכסות:

י אין חייב בכסוי אלא דם שחיטה הראויה לאבילה שנאמר אשר יאכל. לפיכך השוחט ונמצאת טרפה. או השוחט חולין בעזרה. או השוחט חיה ועוף שנגמר דינן לסקילה והשוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות. וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינן לבין עצמן פטורין מלכסות דם שחיטתן: יא אבמה מכסין בסיד ובגפסית בזבל דק ובחול דק שאין היוצר צריך לכותשו ובשחיקת אבנים וחרשים ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת חרשים דקה ובלבינה וחרסית ומגופה שכתשה שכל אלו מין עפר הן. אבל אם כפה עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כיסוי שנאמר בעפר: יב לפיכך אין מכסים בזבל גס וחול גס וקמח וסובין ומורסן ושחיקת כלי מתכות לפי שאין אלו מין עפר. חוץ משחיקת הזהב בלבד שמכסין בהם מפני שנקרא עפר שנאמר ועפרות זהב לו ואומר עד אשר דק לעפר: יג מכסין בשיחור והוא פיח הכבשן ובכוחל ובנקרת

א סכל שם:

השגת הראב"ד

*דם הניתז ושעל גבי הסכין וכו'. א"א אלו דברי הרב ז"ל שעושה דברי רבי יהודה מפרש משום דאמר אימתי אבל אין אחרים מודים לו משום דגמרא מפרש להו דפליגי בקראי:

כסף משנה

ח דם הניתז ושעל הסכין וכו'. משנה שם (דף פ"ז:) דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל אם יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות וכל מקום ששנה ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים: והראב"ד כתב על דברי רבינו אילו דברי הרב וכו'. וכבר כתבו התוס' והרא"ש דלגירסת רש"י ר"י לפרש דברי ת"ק בא בין במתניתין בין בברייתא ואפילו לאידך גירסא נהי דר"י דברייתא לאיפלוגי אתא ר"י דמתני' לא אתא אלא לפרושי ולא שבקינן ת"ק דמתני' משום ת"ק דברייתא וכן פסקו סמ"ג וסמ"ק והרשב"א:

ט שחט ונבלע הדם בקרקע וכו'. שם (דף פ"ז) תניא השוחט ונבלע דם בקרקע חייב לכסות ואוקימנא בשרישומו ניכר:

י אין חייב בכיסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה וכו'. לפיכך השוחט ונמצאת טריפה וכו'. משנה שם (דף פ"ה) השוחט ונמצאת טריפה השוחט לעכו"ם והשוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ חיה ועוף הנסקלין ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ובגמרא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לאה רבי וכו' ודבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים. וששמיט רבינו מלכתוב קדשים בחוץ משום דהוה משמע דקדשים בפנים טעונים כיסוי והא ליתא כמו שנתבאר לעיל. ומ"ש וכן חש"ו ששחטו וכו', משנה שם (דף פ"ו):

יא במה מכסין וכו'. משנה שם (דף פ"ח) מכסין בזבל דק ובחול הדק בסיד ובחרסית ובלבנה ומגופה שכתשן אבל אין מכסין לא בזבל גס ולא בחול הגס ולא בלבנה ומגופה שלא כתשן ולא יכפה עליו את הכלי ובגמרא היכי דמי חול הדק וכו' כל שאין היוצר צריך לכתשו ואיכא דמתני לה אסיפא וכו' ה"ד חול הגס וכו' כל שהיוצר צריך לכתשו מאי בינייהו איכא בינייהו דצריך ולא צריך דמיפרך איפרוכי *ופירש"י ללישנא קמא אין היוצר צריך לכתשו כיון דמיפרך ביד ללישנא בתרא דאמר כל שהיוצר צריך לכתשו משמע אפילו כתישה כל דהו וכתב הרא"ש על זה ולפירושו הלכה כל"ב להומרא ורב אלפס לא הביא כי אם ל"ק משמע דמפרש איפכא ע"כ לשונו. ופירש"י חרסים שחיקת חרסין. ומ"ש רבינו שמכסין בשחיקת אבנים ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת של חרשים דקה וכן מ"ש שאין מכסין בקמח וסובין ומורסן ושחיקת כלי מתכות, הכל שם בברייתא. ומ"ש חוץ משחיקת הזהב בלבד וכו' שם. ומ"ש מכסין בשיחור וכו', שם (דף פ"ח:) תנא הוסיפו עליהם השחור והכחול ונקרת פסילין ופירש"י עפר שמנקרין מהריחיים. ומ"ש ובאפר שם בברייתא דמכסין באפר אפילו באפר שריפת בגדים. ומ"ש אפילו אפר בשר שנשרף וכו', שם וכב"ש:

*כן הביא הרא"ש דבריו אבל לפנינו אינו כן, פ"פ.

מגיד משנה (מכ"י)

ח דם הניתז וכו'. תנן במתני' דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודה אימתי בזמן שאין דם אלא הוא אבל יש דם אחר פטור מלכסות ודעת רבינו דר"י מפרש דברי ת"ק וכן כתב בפירוש המשנה ופסק הלכה כמותו וזהו שכתב כאן ואע"פ שיש מי שפירש דר"י בא לחלוק דברי רבינו עיקר דהא קי"ל בעירובין בשלהי פרק חלון כ"מ ששנה ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ואפילו ר' יוחנן דפליג התם במה לחלוק באימתי מודה דאינו אלא לפרש ועוד יש דקדוקים הרבה בגמ' וגירסאות מחולפות ואין כאן מקום להאריך: ט שחט ונבלע הדם וכו'. בברייתא תנא השוחט ונבלע הדם בקרקע חייב לכסות ואוקמוה ברישומו ניכר: י אין אדם חייב וכו'. תנן במתני' (דף פ"ה) השוחט ונמצאת טריפה והשוחט לעכו"ם והשוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ חיה ועוף הנסקלים ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין מוכח בגמרא דחכמים דתנן במתני' ר' שמעון הוא דס"ל דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולפי שראה רבינו הקדוש מסדר המשנה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה שנאה בלשון חכמים לומר שכן הלכה דהיכא דילפינן מקרא דכתיב אשר יאכל בעוף טמא דלא בעי כיסוי ה"ה לכל השנויים דלאו בר אכילה נינהו ובענין אוא"ב דס"ל כר"מ דאמר שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה שנאו בלשון רבים כי היכי דתיקום הלכתא כותיה משום דהזיק דאוא"ב נוהג בקדשים ושחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה היא דהא מחוסר זמן הוא ואפילו הכי מחייבינן ליה ה"ה בחולין דמחייבינן ליה נמי לעוף שאינם ראויים לאכילה משום אוא"ב: וכן חרש וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו: במה מכסין וכו'. פשוט במשנה כלשון רבינו וכולהו ילפינן לה בגמרא: יא אבל אם כפה וכו'. פשוט בברייתא כלשון רבינו ז"ל: יב לפיכך אין מכסין וכו'. פשוט בתוספתא ברייתא כלשון רבינו: חוץ משחיקת הזהב. פשוט בברייתא דתניא היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב וא"ר זירא משום דכתיב (איוב כ"ח) ועפרות זהב לו: יג מכסין בשיחור וכו'. פשוט בברייתא תנא הוסיפו עליהם השיחור וכו': ובאפר ומותר

הרדב"ז (מכ"י)

ח דם הניתז וכו'. שם במשנה ואמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא אבל יש שם דם שלא הוא פטור מלכסות. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל התוס' תירצו ע"ש:

י אין חייב בכיסוי וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כחכמים שאמרו פטור מלכסות:

יא במה מכסין וכו'. שם במשנה ומסיים בה כלל אמר רשב"ג דבר שמגדל בו צמחין מכסין בו ושאינו מגדל צמחין אין מכסין בו:

יב חוץ משחיקת זהב וכו'. שם תניא היה מהלך במדבר ואין לו אפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה בו ויליף ליה מדכתיב ועפרות זהב לו ואע"ג דלא מגדל צמחים כיון דאיקרי עפר מכסים בו, ומשום דלא תימא דהאי דעפרות זהב לו היינו שהזהב חשוב לו כעפר מה"ט מייתי קרא דעד אשר דק לעפר:

יג מכסין בשיחור וכו'. שם תנא הוסיפו עליהן השיחור והכחול וניקרת פסילין וי"א אף הזרניך:

ומותר

לחם משנה

ח דם הניתז וכו'. שם (ע"ב) במשנה דם הניתז ושל הסכין וכו' (עיין בכ"מ) ובגמ' (דף פ"ח) ת"ר וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז ושעל אגפיים חייב לכסותו ארשב"ג בד"א שלא כיסה דם הנפש אבל כיסה דם הנפש פטור מלכסות במאי קא מפלגי רבנן סברי דמו כל דמו ר' יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו ורשב"ג סבר דמו המיוחד ע"כ. ומדתנן טעם לשלשתן משמע שהם ג' מחלוקות ואימתי דמתניתין לאו לפרושי הוא ולכך כתב הר"א ז"ל בהשגות אבל אין אחרים מודים לו משום דבגמרא מפרש לקראי וכו'. ורבינו ז"ל סובר כר"ת שכתבו התוס' דהלכה כר' יהודה מתני' דאע"ג דבברייתא בא לחלוק במתניתין בא לפרש דקי"ל בפרק זה בורר דאימתי דר' יהודה לפרש הוא אי נמי אפשר דגרים כיש ספרים שכתבו התוס' דגרסי בברייתא קמייתא וכסהו מלמד שדם הניתז ושעל אגפיים וכו' תניא אידך וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות וכו' ולפי אותה גירסא אפשר דבברייתא בא לפרש רבי יהודה והאי דקאמר רבנן סברי קאי ארבנן דרשב"ג כדכתבו התוס' שם:

י חש"ו וכו'. שם (דף פ') השוחט ונמצאת טרפה וכו' ושם הלכה כחכמים דפטרי ובחש"ו כר"מ כדשלח ר' אליעזר לגולה כדמוכח שם. וה"ה הנוחר ומעקר שפטור לכסות וכבר רמזו רבינו במה שכתב למעלה דם שחיטה ועוד דכ"ש הוא מהשוחט ונמצאת טרפה כדמוכח בגמ' דהתם השחיטה היא ראויה והפיסול בא מחמת דבר אחר ובנוחר ונעקר הפיסול מחמת השחיטה:

יא במה מכסין וכו'. כל אלו הוזכרו שם (דף פ"ח) במשנה וברייתא זולת גפסית שנראה שהיה בגרסא של רבינו. ומה שלא הזכיר רבינו מגדל צמחים עיין בהר"ן ז"ל דשם ביאר דבריו דלית ליה המגדל צמחים כלל ונראה לפי זה שמה שאמר שכל אלו מין עפר הן אינו ר"ל כדפירש"י ז"ל דמגדלי צמחים בעפר אלא פירוש שהוא דק כעפר. ומ"ש שאין היוצר צריך לכותשו שם פסק כלישנא קמא והוא לחומרא דהוא מפרש מ"ש בגמרא איכא בינייהו דצריך ולא צריך דמיפרך איפרוכי שר"ל דללישנא קמא אין מכסין בו דצריך לכותשו קרינן ביה כיון דצריך לכותשו ביד וכן פירשו ההלכות כמבואר בדברי הרא"ש ז"ל ורש"י ז"ל פירש בהפך: ומגופה שכתשה וכו'. ה"ה דבעינן ללבינה כתישה וכן מבואר שם בברייתא ואע"פ שכתב כתישה במגופה הזכיר במגופה וה"ה בכולהו היכא דבעי כתישה:

יב ואומר עד אשר דק לעפר וכו'. בגמרא לא הביאו אלא פסוק דועפרות זהב לו. וא"ת אמאי לא הביאו פסוק של תורה שהוא זה עד אשר דק לעפר שהביא רבינו. וי"ל דמצינן לפרושי דק עד שנעשה כעפר אבל לא מפני זה נקרא עפר אבל פסוק דועפרות זהב לו משמע מיניה שפיר דזהב איקרי עפר ורבינו שהביאו הוא אחר שהביא פסוק דועפרות זהב עם אותו גילוי רצה להביא פסוק של תורה אבל בשל תורה לחוד לא סגי:

ומותר

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אלו דברי הרב ז"ל וכו': ואני אומר כ"מ ז"ל ורבותינו בעלי התוס' ז"ל הסכימו כר"מ דאפילו לרמי בר חמא דאמר פ' זה בורר (דף כ"ה) ופ"ק דגיטין (דף ו') דאימתי לחלוק אין הלכה אלא כר' יוחנן וכריב"ל שאומר פ' חלון (דף כ"ח) אימתי לפרש ובמה לחלוק וכן הסכים כר"מ ז"ל עקו': שחט ונבלע הדם עד סוף הפרק. פ' כסוי הדם (דף פ"ו פ"מ):

הגהות מיימוניות

[ג] אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא וכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי במשנה בא לפרש כריב"ל ור' יוחנן דאמר הכי בפ' חלון וכן פר"ח וכל רבותינו שוין בדבר ודלא כרמי בר חמא בפרק זה בורר ור' ירמיה בפ"ק דגיטין דאמר אימתי לחלוק ועיין בתוס' וס"ת ע"ב:

ובאפר. פלוגתא דב"ש וב"ה בברייתא דבש"א אין מכסין אלא בעפר ובה"א מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר וכו'. נמצא כתוב משמם של גאונים שמכסין בשלג שנא' (איוב ל"ז) כי לשלג יאמר הוי ארץ*. וג"כ מכסין בשחיקת הברזל משום דכתיב (שם כ"ח) ברזל מעפר יוקח:

יד השוחט צריך שיתן וכו'. פשוט בפ' השוחט (דף פ"ג:) א"ר זירא אמר רב השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך ליתן עפר תיחוח למטה ועפר תיחוח למעלה ומיהו מוכח בגמ' שאם אי אפשר ליתן עפר מלמטה כגון ששחט על גבי דם בהמה נותן מלמעלה ומוכח נמי בגמ' בכל שיש עפר תיחוח למטה בהזמנה שיזמינו בפה סגיא:

טו ומי ששחט וכו'. פשוט במשנה ובברייתא תניא ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה שחט ולא כסה וראהו אחר מנין שחייב לכסות שנאמר ואומר לבני ישראל:

טז וכשמכסה לא יכסה וכו'. פשוט בברייתא תניא אידך ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו המצות בזויות עליו כי כבוד המצות כבוד שלוחיו של מקום וכבוד הנשלח הוא כבוד השולח: בהלא"ו:

ובנקרת פסילים ובאפר בין אפר עצים בין אפר בגדים אפילו אפר בשר שנשרף שהרי כתוב מעפר שריפת החטאת. ומותר לכסות בעפר עיר הנדחת: **יד** [א]השוחט צריך ליתן עפר [ד] למטה ואחר כך ישחוט בו ואחר כך יכסה בעפר אבל לא ישחוט בכלי ויכסה בעפר: **טו** ומי ששחט הוא יכסה שנאמר וכסהו בעפר. ואם לא כסהו וראהו אחר חייב לכסות שזו מצוה בפני עצמה ואינה תלויה בשוחט לבד: **טז** וכשמכסה לא יכסה ברגלו אלא בידו או בסכין או בכלי כדי שלא ינהוג בו מנהג בזיון ויהיו מצות בזויות עליו. שאין הכבוד לעצמן של מצות אלא למי שצוה בהן ברוך הוא והצילנו מלמשש בחשך וערך אותנו נר ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות היושר. וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי:

א שם:

יג ומותר לכסות בעפר עיר הנדחת. שם בסוף הפרק (דף פ"ט) ומסיק רבא שאני מצות דמצות לאו ליהנות ניתנו:

יד השוחט צריך שיתן עפר למטה וכו'. בר"פ כיסוי הדם (דף פ"ג:) א"ר זירא השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר ושפך את דמו וכסהו בעפר עפר לא נאמר אלא בעפר וכתבו התוס' עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא אם יש שם עפר והא דאמרינן בפרק שני שהיה מזמן כל הבקעה לשחוט בה היינו במקום שהיה קרקע קשה היה חופר משום דבעינן עפר תיחוח ומיהו לעיל פירש בקונטרס שהיה מזמינו בפה לכך עכ"ל. ומדברי רבינו שסיים וכתב אבל לא ישחוט בכלי ויכסה בעפר נראה שסובר כדברי התוס':

טו ומי ששחט הוא יכסה וכו'. שם (דף פ"ז) ת"ר ושפך וכסה מי ששפך יכסה. ומ"ש ואם לא כסהו וראהו אחר חייב לכסות, משנה שם ומייתי לה בברייתא מדכתיב בכיסוי ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל:

טז וכשמכסה לא יכסה ברגליו וכו'. ברייתא שם:

ובכאן נשלם החלק השני והלכות שחיטה. ה' לעזרתי ראה והביטה, ברוך הנותן ליעף כח:

נגמר ספר חמישי והוא ספר קדושה ומנין פרקיו שלשה וחמשים.

הלכות איסורי ביאה שנים ועשרים פרקים: הלכות מאכלות אסורות שבעה עשר פרקים: הלכות שחיטה ארבעה עשר פרקים:

ובכאן נשלם החלק השני. ה' במעגלי צדק ינחני:

*כן הובא גם במרדכי ועיין בכ"י:

הרדב"ז (מכ"י)

ומותר לכסות בעפר עיר הנדחת. דלא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה אלא בדבר הצריך שיעור אבל גבי כיסוי כל מה דמיכתת מעלי לכסוי:

יד השוחט צריך שיתן עפר וכו'. שם וכסהו עפר לא כתיב אלא בעפר מלמד שצריך עפר למטה ועפר למעלה:

טו ומי ששחט הוא שיכסה. שם ת"ר ושפך וכסה מי ששפך יכסה שחט ולא כסהו וראהו אחר מנין שחייב לכסותו שנאמר ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל תניא אידך ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסה ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך יכסנו ומעשה באחד וכו':

סליקו להו הלכות שחיטה בס"ד.

לחם משנה

יג ומותר לכסות בעפר עיר הנדחת וכו'. ר"ל עפר קרקעה כדפירשו שם בגמ' דלא נאסר מפני שכתוב תקבוץ וכו' ושרפת יצא זה שמחוסר תלישה קבילה ושריפה:

יד השוחט צריך ליתן וכו'. מימרא דר' זירא שם בר"פ כסוי הדם (דף פ"ג:) ונראה משם דהיכא דלא אפשר למטה נעביד למעלה דהביאו שם ברייתא ר' נתן ברבי יוסף אומר שחט חיה ואח"כ שחט בהמה פטור מלכסות בהמה ואחר כך חיה חייב לכסות. ויש תימה למה הוזכר בדברי רבינו. ועוד יש תימה על בעל הטורים בסימן כ"ח ביו"ד שכתב דין זה בשם בעל העיטור והיא ברייתא מפורשת בגמרא והרב ב"י הביא זה שם וכתב שרבינו לא עיין לבקש דין זה בגמ' ואי אפשר שנאמר על הרב בעל הטורים כך. ועוד יש תימה על הגהות מיימון שכתבו שאם שחט תרנגולת כשרה ושוב שחט ונתנבלה בידו חייב לכסות ע"כ. והוא הפך הברייתא שהזכרתי דשם אמר שחט חיה ואח"כ בהמה אינו חייב לכסות והרב ב"י עמד גם על זה ותירץ תירוץ דחוק מאד. ועוד יש תימה על מה שכתוב בכלבו בשם ר"מ דדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות ואינו צריך לגרדו אלא מכסהו במקומו דזה נראה הפך מה שאמרו שם בגמרא דשם אמרו דגריד ליה ומכסי ליה, גם על זה עמד שם הרב ב"י והניחו בצ"ע. ואני אתרץ הכל לע"ד דכל אלה החכמים ורבינו והרב בעל הטורים ור"מ בר נתן ובעל העיטור כלם הוקשה להם הקושיא העצומה שהקשו בתוס' על ההיא ברייתא דר"נ בר יוסף דליגרדיה וליכסייה וכן בהמה ואח"כ חיה לגרדיה ולכסייה כדם הניתז ושעל הסכין והם הניחו הדבר בתימה והם תירצו דודאי ר' נתן בר יוסף פליג אמתני' דלא ס"ל גרידה וכי פריך גמ' מעיקרא מי לא תני ר"נ בר' יוסף וכו' הכי פריך לא מיבעיא דמקשינן לך ממאן דס"ל גרידה דהוא סתמא דמתני' דדם הניתז דהכין הלכתא דודאי קשה לך טובא הגרידה אלא אפילו מדר"נ ברבי יוסף דלא בעי גרידה קשה לך דהיכא דלא אפשר למעלה ניעביד למטה וכשתירצו לו דברי ר"נ בר' יוסף חזר והקשה לו מסתם משנה דהכי הילכתא ולגרדיה ולכסייה מי לא תנן וכו' כלומר דהלכה כסתם משנה ולכך הרב בעל הטורים ורבינו סבירא להו דלית הלכתא כר"נ בר' יוסף אלא כמתניתין ורבינו לא הביא דברי ר"נ בר' יוסף אלא כתב שצריך עפר למטה ועפר למעלה עכ"פ וממילא משמע דבדם הניתז ושעל הסכין בעי גרידה דלא כר"נ ברבי יוסף דעכ"פ שני עפרים בעינן והוא הדין לדין שחט בהמה ואח"כ חיה וכו' דהוא דברי רבי נתן דדיכא הכי הוא דנגרדיה ונכסייה וכן הרב בעל הטורים לא ס"ל כר"נ בר' יוסף ולכך סתם וכתב למעלה שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרוד הדם ויתנו בעפר תיחוח וכו' דמשמע דאפי' כגוונא דרבי נתן דהוא שחט חיה ואח"כ בהמה או בהמה ואח"כ חיה צריך לגרוד ולכך כתב אותו הדין בשם בעל העיטור דליה לא ס"ל וכן הגהות מיימון שכתבו היכא דשחט תרנגולת כשרה וכו' לא סבירא להו כר"נ בר' יוסף ובעל העיטור פסק כר"נ בר' יוסף וכן ר"מ ברבי נתן שכתב דדם הניתז ושעל הסכין לא בעי גרידה וטעמייהו דסבירא להו דכשאמרו במסקנא יצא זה שמחוסר שפיכה וגרידה וכסוי אידחי הא דאמרינן לעיל דדם שעל גבי הסכין גריד ומכסי ליה אלא פירושא דמתני' הוא שמכסה במקומו ואע"פ שיש לחלק בין מוקדשים לדם הניתז כדחילקו התוס' מ"מ כיון דחזינן לר"נ בר' יוסף דאמר בפירוש דלא בעי גרידה אנו מפרשים מתניתין כוותיה ולא נכרת שמחלוקת יש וגימא דמתני' לא בעי גרידה והכי קי"ל ולכך לדעתם דם הניתז מכסהו במקומו: אבל לא ישחוט בכלי וכו'. פירוש אפי' בענין דליכא למיחש למינות כגון על גבי הכלי אי נמי אפילו דהיכא למיחש למינות קאמר הכא דזולת האי טעמא דהוא דרבנן מדאורייתא אסור:

טו ומי ששחט הוא יכסה וכו'. משנה וברייתא שם (דף פ"ז). וכן מה שכתב לא יכסה ברגליו וכו', מבואר שם בברייתא. וזה מה שראיתי לבאר לע"ד באלו ההלכות:

אוחילה לאל ואתן שירות ותושבחות. הוא ברחמיו יודיעני אורח חיים שובע שמחות:

הגהות מיימוניות

[ד] כל אלו עוברין אמרינן דקרקע לחה אינה ראויה לכיסוי וטעמא דלא איקרי עפר אלא עפר דק ונפרד שראוי לימנות כדכתיב אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ וכתיב מי מנה וגו' ס"ה, ע"כ:

בריך רחמנא דסייען. מריש ועד כען:

ספר חמישי והוא ספר קדושה

הלכות איסורי ביאה

פרק א יבאר העריות שהן בכרת או במיתת ב"ד. שאין מלקין ולא ממיתין בלא התראה אפילו לת"ח. הבא על אחד מחייבי לאוין או עשה והאנוס פטור מכלום. אין קנוי אלא לדעת. ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על האשה. ודין ביאה אסורה בלא קינוי או הבא על הערוה כמתעסק. ודין הבא על הטריפה ששכב עם בהמה טריפה או עם הזכר או טומטום. בן כמה יהיה האיש ויהיה חייב וכן האשה. אם העדים זקוקים לראות במנאפים כמכחול בשפופרת. מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה. ודין האשה שהוחזקה נדה בשכונותיה. ודין האב שאמר בתי מקודשת היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני:

פ"ב יבאר שד' נשים אסורות על האדם לעולם. אחותו מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו. המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו וחמותו לאחר מיתה. עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו. הבועל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה. הנטען על הערוה לא ידור עמה במבוי. הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו. מצות חכמים שישא אדם בת אחותו:

פ"ג יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק. ודין הבא על קטנה אשת גדול. ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש. ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה. וקטנה בבית אביה או הולה לה. דין מוציא שם רע. ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה. ודין יש ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה. ודין מהו שפחה חרופה וביאתה משונה מכל ביאות האסורות בתורה:

הלכות נדה

פ"ד יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות. אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות. ודין נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה. ודין העכו"ם אם חייבים עליהן משום נדה וזבה. ודין טבילת נדה ויולדת בלילה. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה. האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי. אם ישמש סמוך לוסתה. ושמצוה לבדוק אחר התשמיש. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד ואם מצא בו דם משוך או עגול. ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית:

פ"ה יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנדה ולזיבות. פירוש חדר עליה ופרוזדור ואם מתטמאה בכל שהוא. חמשה דמים טמאים יש באשה. כיצד בודקין הדם. ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם. ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם. דם בתולים לקטנה לנערה ולבוגרת שראו דם או לא ראו:

פ"ו יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד. ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה. למה נקראו ככה זבה גדולה וזבה קטנה. הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר הטבילה. זבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה סמוך לשקיעת החמה. נדה שבדקה עצמה בשני לנדתה ומצאה שפסק ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה טמאה. האשה שהיא ספק נדה ספק זיבה וימי לידה אם עולין לשבעה נקיים:

פ"ז יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו ואי זו היא יולדת בזוב. ויולדת בזוב שלא פסק דמה. היולדת נקבה ואחר ארבעה עשר שלה נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך שמנים. אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה:

פ"ח יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה. וסת שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת. אם האשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה. קפיצה וסתות לדילוגין. ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים בדקה ומצאה טומאה. ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה:

פ"ט יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו. ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע. ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן. וכל דיני כתמים. ואם עושין נדה או זבה. כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור. ודין השאילה חלוקה. ג' נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם. ג' נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית. כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו:

פ"י יבאר שאין צורה לולד פחות ממ' יום ואם הפילה ביום מ'. המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת. ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה. ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם. ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירך אחת. ודין הפילה זכר ונגדל עמו. או הפילה שלייא ואח"כ ולד של קיימא. ודין הפילה ואינה יודעת מה. ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה כיצד:

פי"א יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול. שגזרו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה. ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן. ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה. ודין דם בתולים ודם חימוד. ואם היה בה מכה והיה דם שותת ממנה. ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם צריך שבעה נקיים מלבד הראשונים. אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול. המלאכות שהנדה עושה לבעלה:

פי"ב יבאר הבא על הארמית דרך אישות או זנות. הבא על הארמית שקנאין פוגעים בו כיצד. הבועל שהרג את הקנאי. וגדול עון בועל ארמית אע"פ שאינו כתוב בתורה. עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה. ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה. דין ד' עממין ושאר האומות כשיתגיירו:

הלכות גרים

פי"ג יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים. קטן גר על דעת מי מטבילין אותו. ומעוברת שנתגיירה וטבלה. ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני. אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן העכו"ם. ואם צריך שיטבול העבד בבית דין. וכשישתחרר אם צריך טבילה. ושלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו:

פי"ד יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו. עבד שנלקח מן העכו"ם אומרים לו מה ראית שבאת. גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות:

פט"ו יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה. המחזיר גרושתו ועכו"ם ועבד שבא על ישראלית. ממזר שנשא שפחה. ומי שחציו עבד וחציו ב"ח שבא על אשת איש. ועכו"ם הבא על השפחה. ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא. ג' מיני ממזרים הם ומי הוא שתוקי ואסופי. פנויה שנתעברה אם נאמנת על בנה מי הוא. האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה. אשה שיצא עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה:

פט"ז יבאר פצוע דכה וכרות שפכה שנשאו בת ישראל. אם אסור לסרס כל בעלי חיים. ואם יאמר לעכו"ם לסרסם. ומסרס אחר מסרס:

פי"ז יבאר ג' נשים שאסורות לכהנים וד' לכהן גדול. איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף. כהן גדול אם ישא בוגרת או מוכת עץ. ואם אירס בעולה ונתמנה כהן גדול. יצא עליו קול שגירש את אשתו והרי היא תחתיו. יצא לה שם מזנה בעיר:

פי"ח יבאר אי זה היא זונה האמורה בתורה. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או דרושת איש נתגלתי. אשה שקנא לה בעלה ונסתרה. פנויה שאמרה לכשר נבעלתי אם נאמנת. שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה. וקטן אם נאמן לעדות זה. האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני אם נאמנת. האב שאמר קדשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן. עיר שבאה במצור ונכבשה אם הנשים פסולות לכהונה. אשה שנתפשה ביד העכו"ם על ידי ממון או נפשות:

פי"ט יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם ומה בין זה לזה. ספק חלל וגרים ומשוחררים שנשאו אלו מאלו. כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות. כל הפוסל את אחרים שחוששין לו. משפחה שקרא עליה ערער ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל ושותק. ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל:

פ"כ יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם. חלה ותרומה בזה"ז הם מה"ת. אם מעלין משטרות לכהונה. ושנים שראו זה אומר אני והברי כהן וכן האחר. ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן. מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה. אם נתערב ולד כהן עם ולד ישראל:

פכ"א יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה. אם מותר להסתכל בבתולה או באשתו נדה. אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן. נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן. אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום. וכל הנהגת האדם עם אשתו בתשמיש המטה. אסור להוציא ש"ז לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת. אסור לעבור על פתח זונה. אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי. שישא בניו סמוך לפרקן. ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר. אם ישא אשה ודעתו לגרשה. ואשה שנשאת לפני אנשים ומתו. לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת ת"ח:

פכ"ב יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר. איסור ייחוד ישראלית עם העכו"ם וכן תינוק ותינוקה ובהמה. מי שאין לו אשה אם ילמד תינוקות. ואשה אם תלמד קטנים. אין דורשין בסתרי עריות בשלשה. ושירגיל עצמו בקדושה:

הלכות מאכלות אסורות

פ"א יבאר סימני בהמה חיה ועוף וחגב. דג טהור שנמצא במעי דג טמא או איפכא. היוצא מן הטמא טמא:

פ"ב יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם. ודין שמונה שרצים האמורים בתורה. והתולעים הנמצאים בפירות או במים. ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה ונירפה לאלו:

פ"ג יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור. ומה טעם לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר. חלב האדם אם מותר לאכול או לינק אותו מהשדיים. חלב וביצים הבאים מהטמאה. וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם. ודין אפרוח שנולד מביצת טרפה. גבינה וחמאה של עכו"ם וסימני ביצים וציר דגים טמאים. עכו"ם שהביא חביות פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם:

פ"ד יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף. האוכל עוף טהור חי ואין בו כזית. האוכל כזית נבל מבהמה טהורה ובן כמה הוא נבל. האוכל כזית טרפה. ושנכנסין הטרפיות בכלל בשר בשדה טרפה. בהמה חולה שחשש כחה למות או שחט מסוכנת ולא פרכסה. האיסורין אם מצטרפין וכן הנבלות ונבלה עם טרפה. הדברים שעורותיהם כבשרם. ודין שור הנסקל:

פ"ה יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה. המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה. ודין ביצים שנתקן. עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד. השוחט בהמה מעוברת ומצא בה שליל או בן ט' חי:

פ"ו יבאר האוכל כזית מן הדם ועל אי זה דם חייב. ודיני הלב הטחול והכבד ודגים וחגבים. השובר מפרקת בהמה עד שלא נפשה. ודין מליחת הבשר. ואם מולחין דגים ועופות ביחד. ורֹאש שצלהו בתנור. עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים או שצלן בבצק. סכין ששחט בה אם יחתוך בה רותח:

יבאר

פ"ז יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה. השוחט בהמה ומצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר. החלבים שחייב עליהם כרת מן התורה. חוטין האסורין משום דם וחלב. מליחת חלבים עם בשר. והסכין שחתך בה חלבים אם יתחוך בה בשר. ודין טבח שדרכו לנקור הבשר ונמצא אחריו חלב:

פ"ח יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג. טבח שיצאת טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה. קבוע כמהלה על מחלה דמי ואם מצא בשר בין החנויות. בשר הנעלם מן העין. ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות:

פ"ט יבאר בשר בחלב ואם ניער וכסה. הכחל צלוי ומבושל. ודין המעמיד בעור קבת נבלה. ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת. מליח אם הוא כרותח. ואם מעלה העוף עם הגבינה בשולחן. אם לשין העיסה בחלב. ופת שאפאה עם הצלי. סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון. ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך. מי שאכל גבינה אם יאכל אחריו בשר או איפכא:

פ"י יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ. נטע רבעי ופדיונו ואם נוהג בארץ ובח"ל. האוכל כזית טבל וטבל שיש בו מיתה או לאו. מתקין היוצאין מהטבל והחדש וספיחי שביעית כו':

הלכות יין נסך

פ"א יבאר יין שנתנסך לעכו"ם וסתם יינם. ועכו"ס שנגע ביין שלא בכוונה. ודין הלוקח עבדים מהעכו"ס ומלו וטבלו וגר תושב שנגעו ביין. אם נתערב יין ישראל מעט דבש ומעט שאור. עכו"ס שדרך וישראל עומד על גביו ומומן העכו"ס. הכשר כלי העכו"ס אשר לתרס ולעץ ולאבן. בזה"ז אין לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות. והמתארח אצל בעה"ב:

פי"ב יבאר כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם היין. וניצוק אי הוי חבור. המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכיו. היה שוהה עם העכו"ס ושמע קול תפלה וילא. גדוד שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה. חבית שנפשה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל:

פי"ג יבאר השוכר בית בחצרו של עכו"ם ומלאה יין. עכו"ס ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל. אם היה היין בר"ה או בבית הפתוח לר"ה. חותם בתוך חותם באיסור תורה וחותם אחד באיסור דרבנן. דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נסך כלל. ודין דבר שהוא אסור בהנייה ועבר ומכרו. גר ועכו"ס שירשו את אביהם עכו"ס. המוכר יינו לעכו"ס ומודד לו בכליו או בכלי העכו"ס. עכו"ס שנגע ביינו של ישראל לאונסו:

פי"ד יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית. ושיעור אכילת פרס ושיעור שתייה. כל האיסורין אם חייב עליהן שלא כדרך הנאתן. ומי שאחזו בולמוס. עוברה שהריחה מאכל איסור ואם איסור חל על איסור:

פט"ו יבאר איסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו. שיש איסור שיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים. כל דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל. ובילה שיש בה אפרוח שנלקה. ודין נותן טעם לשבח או לפגם. וגדי שצלאו בחלבו. אם מבטלין איסור לכתחלה. ואם צולין בשר שחוטה ונבלה בתנור אחד. ודין בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה:

פט"ז יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם בטול. שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה. ודין תבלין שהם שיש ג' שמות ממין אחד. בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר. דין המעמיד גבינה בשפי ערלה וכיוצא בו. חבית יין היתר שנתערב בין החביות של איסור או איפכא. יי"נ שנפל על גבי ענבים:

פי"ז יבאר דין קדירה בת יומה. הכשר כלי תשמיש העכו"ס אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב. דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה. איסור בשולי עכו"ס וקטן האוכל איסור אם ב"ד מצווין להפרישו. דברים שאסרו חכמים לפי שנפשו של אדם קצה בהם:

הלכות שחיטה

פ"א יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף. דגים וחגבים אם צריכים שחיטה. ומקום השחיטה. וכמה שעור השחיטה ובאי זה דבר שוחטין. ליבון סכין ושחט בה. בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה. וטבח שלא בדק סכינו לפני חכם. ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין:

פ"ב יבאר השוחט חולין בעזרה. או האומר בהמה זו שלמים נולדה חולין. ובאי זה מקום שוחטין. ודין שחיטה שאינה מכת אדם. ודין כיצד שוחטין. ושחיטת חולין אם צריכה כוונה. והשוחט לשם קדשים. והשוחט לזרוק דמה לעכו"ס:

פ"ג יבאר שהייה דרסה הלדה הגרמה ועיקור כיצד. כל מקום שנאמר שחיטה פסולה אם היא נבלה. שש נבלות מהיים ובדיקת הושט:

פ"ד יבאר מי הוא הראוי לשחוט ושרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. ודין אם ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף. שחיטת צדוקי ובייתוסי אם מותרת:

פ"ה יבאר ששמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני. דרוסה כיצד ואם ספיקה אסורה או מותרת:

פ"ו יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה אברים שייך. מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה. ניקבו הבני מעים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה. נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו. ניטל או נברא חסר אבר וכל היתר כנטול דמי:

פ"ז יבאר נקובת הריאה והקנה שנקב מן החזה ולמטה. ריאה הסרוכה לדופן. אסוס בריאה וכיצד בודקין אותו. וריאה שנשפכה כקיתון. ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתים. ריאה שנתמסמסה ודמיון נקב לנקב. וממש שנמצאת בריאה. מראית הריאה. ועוף בכל לאור או שנמצא הכבד כמראה בני מעים. ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום:

פ"ח יבאר חסירה כיצד ויתור או חליף או סריך באונות. בהמה שנמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה. בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה ג' ידים. נפולה כיצד ואומת הגידין ושיעורן ושתחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות. שיעור הכוליא שתהיה כשרה ואם לקתה או נמצאת בה ליחה:

פ"ט יבאר פסוקה קרועה נפולה כיצד. עוף שנחבט על גבי דבר קשה:

פ"י יבאר שבורה כיצד. ואם נשמט כנף העוף מעיקרו. גולגולת שנחבס רוב גובהה או רוב היקפה. האסורה מפני סכנת נפשות. ע' טרפיות שאפשר שימנאו ומניינם על הסדר. ג' טרפיות שיש לעוף יתר על הבהמה. ודין שאין להוסיף על טרפיות אלו. וטבח שילאתה טרפה מתחת ידו:

פי"א יבאר בהמה או עוף שנולד בה ספק טרפות מטרפות אלו. כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הם ומנהג בדיקת הריאה:

פי"ב יבאר השוחט אותו ואת בנו ביום אחד ואם איסורו נוהג בכל זמן. חרש שוטה וקטן ששחטו ראשונים אם מותר לשחוט שני אחריהם. שחיטה שאינה ראויה אם שמה שחיטה. אותו ואת בנו אם נוהג בבהמה טמאה או בכלאים. שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת מי יקדים לשחוט. בכמה פרקים בשנה צריך להודיע המוכר בהמה שמכר אמה. יום אחד האמור באותו ואת בנו אם היום הולך אחר הלילה:

פי"ג יבאר הלוקח אם על הבנים ואם קצץ אגפיה כדי שלא תעוף. שלח את האם וחזר ולד אותה או לקח הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהן. שלוח הקן באי זה עוף נוהג. ואם מותר לזכות בביצים כל זמן שאמן עליהן. אם שלוח הקן נוהג במוקדשין. ועוף שהרג נפש:

פי"ד יבאר שמצות עשה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הטהורים. שחט חולין והקדישן. ואם שחט בריה שהיא ספק בהמה או חיה או השוחט לחולה בשבת. השוחט עוף ומיני חיה במקום אחד. ודם שנתערב במים. שחט ונבלע הדם בקרקע או שוחט ונמצאת טרפה. במה מכסין ואם שכח לכסות אם יכסה אחרת. ושלא יכסה ברגל:

חדושי מים חיים מהגאון בעל פרי חדש זצ"ל

הלכות מאכלות אסורות

פרק א הלכה ח אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה חוץ מעשרה המינין המנויין בתורה שלשה מיני בהמה והם שור שה ועז ושבעה מיני חיה וכו' הם ומיניהן כגון שור הבר וכו'. ותמה ה"ה ז"ל דבגמרא משמע דשור הבר הייט תאו דכתיב בקרא דהא גרסינן בפ' אותו ואת בנו דף פ' בעו מיניה דרב הני עיזי דבאלא מה הן לגבי מזבח א"ל ע"כ לא פליג ר"י עלייהו דרבנן אלא בשור הבר דרבנן סברי מדמתרגמינן תורבלא מין בהמה וכו' הרי מבואר שמור הבר זה תאו. ועוד תמה עליו אמאי לא פסק כאמימר שעיזי באלא הן מין חיה. ולזה תירץ דכיון דרב המנונא ס"ל הכין וגם משמע בגמרא דרב אחא בר יעקב ס"ל דכשרות לגבי מזבח לכן פסק כוותיה ולכן סתם שבכלל עז הן. אך הקושיא א' הניחה בתימה. ולע"ד ניחא עם מאי דגרסינן בגמ' א"ר המנונא הני עיזי דבאלא כשרות לגבי מזבח וקאמר ש"ם דסבר לה כי הא דא"ר ינאק עשר בהמות מנה הכתוב ומדלא קחשיב להו בהדי חיות ש"מ מינא דעז נינהו א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא מינא דתאו כלומר ולהכי לא קחשיב לה בהדי חיות וכתבו בתוס' ז"ל דקסבר רב אחא דתאו מין חיה הוא כר' יוסי בסמוך וזה דוחק דרב אחא איך שביק רבנן ופסיק כר' יוסי (כדפרכינן בפ' הפועלים כר' יוחנן איך שבק מתניתין ועביד כברייתא) ואע"ג דר' יוסי נימוקו עמו היינו כשחולק עם יחידאה ודלא כמ"ש הרשב"א ז"ל בחדושיו ולכן מפרש רבינו דרב אחא ודאי ס"ל דתאו הוא שם מין חיה דלא בקיאין ביה מדקא חשיב ליה בהדי חיות ודלא כדמתרגמינן ולעולם שסובר דשור הבר מין בהמה כרבנן ולדידיה מוקי פלוגתייהו בהכי דרבנן ס"ל דכיון דמקרי שור בהמה הוא ולעולם תאו דקרא שם מין חיה הוא ור' יוסי ס"ל דתאו דקרא הוי שור הבר ובהא פסק כרב אחא דהוי בתרא טובא טפי מרב הונא בר חייא. סוף דבר דהא דמשמע בגמרא דר"י ורבנן מיפלגי בתאו דקרא היא מימרא דרב אמנם לרב אחא מוכרח שם מן הסוגיא דלא ס"ל הכי כי היכי דלא ניקום רב אחא אליבא דלא כהילכתא ובהכי סליקו דברי רבינו כהוגן ויפה כיון ודוק היטב בפרק זה בורר דמשמע דהלכה כרבנן דר' יוסי יע"ש:

הלכה כב רוב אורך גופו ורוב היקף גופו. עיין בפ' אין מעמידין דף ל"ז בגמ' ובתוס' ד"ה ברא שו ארוך וכו':

פרק ד הלכה ג האוכל עוף טהור חי כ"ש לוקה משום אוכל נבילה. עיין בהרב ל"מ שהרבה להקשות על רבינו כמה קושיות ותירצם ולבסוף כתב דמ"מ קשה טובא דהיכן מצא דחייב משום נבילה והניחה בצ"ע. ולע"ד ניחא דאיברא ודאי דבש"ס מוכח בהדיא שאם אכל עוף טהור חי אינו לוקה משום נבילה אלא משום אבר מן החי ובדאיכא כזית בשר גידים ועצמות ואם אכלו אחר שמת בעי כזית בשר לחייבו משום נבילה. ואפשר שסבור הרב ז"ל דהש"ס דחי לפי שיטתו שסבין דברי רב משום אמ"ה אבל לקושטא דמילתא לא כיון רב לזה מכמה טעמי, חדא דא"כ כתנאי אמרם למילתיה וזה דוחק, ועוד דק"ל הלכה כר' מחבירו ורב שבק סברת רבי ותפס סברת ראב"ש דמחייב בכל שהוא ועוד דלקמן מייתי תלמודא פלוגתא אי בהמה בחייה לאיברים עומדת הו לא ולא הוזכרה שם סברת רב כלל ועוד דכל שהוא דרישא לא הוי דומיא דכל שהוא דסיפא ומכח הני דקדוקי דכהונגא ס"ל דמימרא דרב מתפרשא כפשטה שאם אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא אע"פ שאין ט כזית בכלל לוקה משום נבילה

ובמיסמס

מים חיים מהגאון בעל פרי חדש

ובמיתתה בכזית בין הכל דהיינו בשר גידין ועצמות. אלא דקשה טובא. הדא דטעמא דמילתא לא אתפרים מ"ש רישא דסגי בכל דהו ומ"ש סיפא ועוד מ"ש סגי בסיפא בלא כזית בשר והא התם בש"ם מייתי ברייתא דקתני נטל צפור שאין בו כזית ואכלו רבי פוטר ורשב"ם מחייב חנקה ואכלה דברי הכל בכזית ואסיקנא התם דרישא דקתני שאין בו כזית היינו שאין בו כזית בשר אבל גידין ועצמות משלימין לכזית מכלל דסיפא דקתני חנקה ואכלה דברי הכל בכזית על כרחין רוצה לומר כזית בשר אלמא דאפי' באוכל עוף טהור כולו בעי כזית בשר וזו היא קושיא חזקה על הרב ז"ל ודרכו נסתרה לנו ולע"ע רב ודוק היטב. ודין צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא סיום דברי רב כתבו הרב בפרק שני הלכה כ"א:

פרק ח הלכה טו כל מקום וכו'. כתב ה"ה דאפילו סיכה שהיא קרובה לשתייה אמרו בגמרא גבי רבינא שהיה סך בתו בפרי של ערלה במקום חולי וכו'. ואחר המחילה ליתא דהתם דוקא בנוהרקי קאמר דהיינו בוסר וכמ"ש רש"י:

פרק י הלכה ב אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה. עיין פרק כל שעה דף ל"ה ע"ב ובפרק אלו נדרים דף פ"ד ע"ב:

פרק יא הלכה א והשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה. השיגו מרן דמנין לו לרבינו שלוקה וכתב שהרמב"ן הוקשה לו זה. ואני תמה עליו ועל הרמב"ן דהא מקרא דלא ידבק לקי שפיר כיון דיין נסך לתא דעכו"ם:

פרק יד הלכה יא כיצד הרי וכו' או לתוך קדרה של נבלה ואכלן כשהן סרין. פי' הכא מיירי היכא דהוי רובא דאיסורא ואכלן סרין דקאמר הרב ז"ל ר"ל שבטלו מאוכל אדם לגמרי דומיא דנבילה דבעינן שאינה ראויה לגר ומ"ש בבשר בחלב ובכלאי הכרם מיחייב אבל כי בעינן לאיסור בשר בחלב משום תערובת דהיינו טעם אף בפגם כל דהו סרי וכמ"ש הרב ז"ל לקמן בפ' ט"ו הל' ל' וטעמא משום דטעם פגום לא מיקרי טעם:

פרק טו הלכה י וה"ה לתבואה חדשה. כתב מרן דהוא ירושלמי פרק ו' דנדרים ואיתא נמי בש"ם דילן בפ' הנודר מן הירק:

פרק טז הלכה כא נתערבו שתי ערלה וכו'. בירושלמי בפרק בתרא דערלה מימרא דרבי יוחנן יע"ש:

הלכות שחיטה

פרק ב הלכה יב לפיכך חרש וכו' או שכור שנתבלבלה דעתו וכו'. שיעור שכרותו של לוט שאז דינו כשוטה וכדאיתא בפרק הדר, ודין מי שאחזו רוח רעה מבואר בפרק מי שאחזו ור"י מדמה ליה לשוטה:

פרק ד הלכה ח אבד לו גדי או תרנגול וכו'. עיין במרן כ"מ מה שכתב ליישב דעת רבינו וכתב דכיון דהוא עובדא לאו דסמכי היא הדריא לכללין הלכה כר"י לגבי ר"ח ובלא"ה נמי לאו דסמכא היא משום דקי"ל כרב דבשר שנתעלם מן העין אסור ואינהו הורו להתירא משום הכי לא סמכינן כלל להך עובדא:

פרק ח הלכה כג אבל אם ניטל התחתון. כתב מרן דהוא במשנה גבי אלו טרפות ניטל לחי התחתון ופירש"י ניטל התחתון מעל הבשר והסימנים מחוברים בבשר יע"ש. ומה שהביא בשם רש"י וגם דברי הרמב"ם הם מפורשים בפ' אלו טרפות דף מ"ד דמתני' דניטל לחי התחתון מיירי דאינם אינומי מעליו שמים ע"ש בגמרא וברש"י ועיין לקמן בכ"מ סוף פ"ט ע"ש:

פרק יג הלכה א ואם לא קיימו לוקה. תמה מרן דאתי כר"ל. ועיין במה שכתבתי בפ"א מהלכות נערה בתולה עכ"ל. פירושו שם ביאר שהרב גורס כגרסת הרי"ף דגרס בדר"י קיימו וא"כ אף אם לא ביטלו בידים אלא שלא קיימו לוקה כ"כ בפ"ג מהל' נערה דין ד' ופ"א מהל' מתנות עניים ובפ"ז מהל' סנהדרין:

הלכה יז לא נאמר אפרוחים או ביצים וכו'. כתב מרן דאינו יודע לו טעם, ולי ל"ק דקאי ארישא דכתב היתה רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת חייב לשלח והוקשה לו דהא בקרא כתיב בלשון רבים אפרוחים או ביצים ושני שדבר הכתוב בהוה. וזה ברור ודוק:

הלכה יט אסור ליטול וכו' שאין עשה וכו'. הקשה מרן דלרבנן דסברי דמשלח ואינו לוקה קרא הכי משמע לא תקח האם ואם לקחת שלח ואם כן מעיקרא אין כאן אלא לא תעשה וצ"ע. ולא קשה מידי דמה בכך דמעיקרא אין כאן אלא לא תעשה כיון שלאחר כהן את המצורע מעיקרא עובר בלאו וכשאינו משלחה עובר בעשה הרי לפעולה זו צריך לעבור בלא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה. וזה ברור:

חדושים מהגאון בעל מחנה אפרים זצ"ל

הלכות איסורי ביאה

פרק ד הלכה ט כתב ה"ה כל הנשים שיש להן וסת בחזקת טהרה לבעליהן וכו' עד וראיתי להרשב"א ז"ל שהקשה למה אמרו אי איתמר וכו' הוה להו למימר נ"ש אלא שיש לה וסת אבל אין לה וסת אסורה וכו' ע"כ. נ"ב לק"מ דא"כ מאי איריא ישנה אפי' נעורה אינו יכול לבא עליה אלא בבדיקה:

הלכה י כתב ה"ה האשה שאמרה לבעלה וכו' עד וכבר נתבאר שהאשה שהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה ע"כ. נ"ב נ"ל דהחילוק תלוי בין היכא דאיכא הוכחה להאמנתה כי הכא שתבעה לפני אחותו ורגלים לדבר שמפני הבושה אמרה כן משא"כ בהוחזקה נדה בשכנותיה דליכא רגלים לדבר וכן נראה מדברי הראב"ד בהשגות פ' ח"י הלכה ט':

פרק ט הלכה ו כתב ה"ה ז"ל נמצא טפין טפין וכו' עד ואף הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו שאין דין הברייתא אלא בבגדה אבל בבשרה אפי' טפין טפין מצטרפין לכשיעור ע"כ. נ"ב נ"ע דהרשב"א כ' דלענין צירוף אין חילוק בין נמצא בבשרה לבגדה:

הלכה לב כתב הר"מ ז"ל וז"ל שלש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ואח"כ נמצא עליו כתם וכו'. נ"ב מלשון רבינו נראה דנמצא הכתם אחר דפשטו אותו כל השלש דאם נמצא הכתם בעוד החלוק בשלישית אמרי' כאן נמצא וכאן היה וכן נראה מדברי התוס' בפ' הרואה כתם (נ"ח) ד"ה ולענין דינא תנן ודוק. איברא דהטור כתב דאם השאילתו לחברתה וחזרה ולבשתו שתיהן צריכות לחוש ואמאי לא אמרינן כאן נמצא וכאן היה ועיין בדין כ"ע גבי השאילה אותו לזבה קטנה וחזרה ולבשתו קודם בדיקה ונמצא עליו דשתיהן מקולקלות:

בהלכה הנזכרת כיים הר"מ ז"ל ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה טמאה הרי השתים טהורות ע"כ. נ"ב משמע אפילו בלא בדיקה כיון שיש לה במה לתלות ולא דמי לשאר ספק דהיכא דאפשר להתברר בעי בדיקה אפי' בדרבנן:

הלכה לו כתב הרמב"ם ז"ל כל כתם שנמצא על הבגד שאין לה במה יתלה כו'. נ"ב כלומר נהי דצריך בדיקה היינו טעמא משום דכל חזקה שיכולה להתברר צריך לברר ונפקא מינה דאם נאבד הבגד בחזקת טהרה עומדת. ומ"ש הרשב"א דמהגמרא מוכח שהיא בחזקת טמאה אינה ראיה דהגמרא איירי בכתמים שלא נסתפק לנו בצבע דהיא בחזקת טמאה ומה שמעבירין עליו ז' סמנים היינו כדי לבטל הדם ודוק משא"כ הכא בנסתפק אם הוא דם או צבע כיון דספקא דרבנן הוא מוקמינן אחזקתה אלא דלכתחלה צריך בדיקה:

פרק טו הלכה ג כתב ה"ה ז"ל כותי ועבד כו' עד ויש מי שכתב שאם ילדה בת שהיא פסולה לכהונה וכו'. נ"ב בפ' ח"י כ' רבינו דכותי ועבד הבא על הישראלית נעשה זונה ונ"ע אי אית לרבינו כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו, ועיין בפי"ש דין גר עמוני:

הלכה יא ויב כתב ה"ה ז"ל ומה שכתב רבינו שאפי' היא אומרת לפלוני הממזר נבעלתי אינה נאמנת הוא מפני שהאשה אינה נאמנת בפיסול אלא האב בלבד כו' עד ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב דקי"ל כר"י ואע"פ שהיא נאמנת שהכי הכא שאין אדם משים עצמו רשע וכו'. נ"ב קשה לכאורה במאי דכתב דלא נתנה תורה נאמנות אלא לאב וכו' דהא דלא נתנה תורה נאמנות אלא לאב היינו היכא דמוחזק בכשרות דאי לא הוי קרא מן הדין לא היה נאמן אבל היכא דאינו מוחזק בכשרות אימא דאף היא תהא נאמנת, ומה שכתב לחלק בין ההיא דחיה להכא משום דאין אדם משים עצמו רשע וכו' קשה דמה יענה באומר זה בן גרושה דנאמן ואמאי לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע וע"כ צריך לומר דהיינו באומר שוגג הייתי ולפי זה הכא נמי אם היא אומרת נבעלתי לממזר שאח"כ ידעתי שהוא ממזר תהיה נאמנת. ולע"ד נראה דהא דאינה נאמנת הכא היינו משום דכשם שזנתה עם זה כך זינתה עם זה ובדרבנן דוקא הימנוה ולא דמי לחיה דהתם היא יודעת בבירור שזה הבן הוא בן ממזר או נתין או כשר:

הלכה טז כתב הרמז"ל וכשם שנאמן לומר בני זה וכו' עד והאומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל ואסור בממזרת וכו'. נ"ב נ"ע מההיא עובדא דראה רבי לההוא גברא בבית הקברות א"ל וכי לאו בן פלוני כהן אתה א"ל עיניו של אבא היו גבוהות ועיין בהרא"ש ז"ל בההוא שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי:

הלכה יח כתב הרמז"ל היו העם מרננים אחריה והיא ארוסה עם ארוסה ועם אנשים אחרים כו'. נ"ב עיין בפ"מ ח"א סי' כ"ב דף רל"א ע"ד, כנראה שלא ראה דברים אלו:

הלכה יט כתב הרמז"ל א"א שהיתה מעוברת וכו' עד אמר האב אינו בני ה"ז בחזקת ממזר ואם אמרה מכותי ועבד נתעברתי הרי הולד כשר ע"כ. נ"ב כתב הרב מהרי"ט בא"ה ע"א ז"ל וזהו ברוב פסולים אבל אם רוב עכו"ם אפילו לא בדקו את אמו אזלינן בתר רובא ואע"ג דלכתחלה בעינן תרי רובי לגבי ולד השיב דיעבד עכ"ל. ודבריו תמוהים הם דבפה"י כתב ה"ה דדין הולד כדין האשה שנשאת ובאינה טוענת כגון אלמת כתב הרמב"ם ז"ל דאפי' אם נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי:

הלכה כ כתב הרמז"ל א"א שיצא עליה קול שהיתה זונה וכו' עד אבל היא עצמה חוששין לה משום זונה וכו' ע"כ. נ"ב מל' חוששין נראה דהיינו לכתחלה אבל אם נשאת לכהן לא תצא. והתוספות כתבו דלא איירי בקלא דלא פסיק דאם כן אפי' נשאת תצא וכ"כ התוס' גבי אוכל בשם ר"ת ז"ל דאע"ג דאינה אסורה לבעל בקלא דלא פסיק מ"מ אסורה לבועל דהוי קלא דקודם נשואין. ועיין במהריב"ל ז"ל ח"א דף ק"ג:

הלכה כה כתב הרמז"ל האסופי שנמצא בעיר שיש בה כותים בין שהיה רוב כותים וכו' הרי הוא כשאר אסופים. וכתב הראב"ד ע"ז אם רוב עכו"ם קרוב אני להכשיר כותי הוא ונתגייר ע"כ. וכתב ה"ה ואין כן דעת רבינו והטעם משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומ"מ נ"ל שהוא מותר בבת ישראל משום דאיכא תרי ספקי ובתרי ספקי לא גזרו ע"כ. ויש לי לעיין בדבריו אם במ"ש משום דהוי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכו' דאם כן היאך מאכילין אותו כל היכא דרוב העיר כותים דאין מפקחין עליו את הגל כתב הרמב"ם משום דאין כאן קבוע, והתוספות כתבו שם דהתינוק הנמצא לא חשיב קבוע וכן מוכח מהסוגיא שם. ומה שכתב ה"ה להתיר משום דאיכא תרי ספקי לע"ד אינו נראה דהא בהדיא כתב הרמז"ל בפרק י"ט משפחה שנתערב בה ספק ממזר אסור לישראל ליקח מאותה משפחה ואם נשאת לא תצא מפני שהם שני ספקות ע"כ, משמע דלגבי יוחסין החמירו ואפילו בתרי ספיקי. ויש ראיה לדברי רבינו דהא רב ושמואל בפ"ב דיומא בענין אחד איירי וליכא הכי אלא דקאמר ושמואל אמר וכו' דמשמע דשמואל קאי על דברי רב וכיון דמסקינן דשמואל ארישא קאי ע"כ נ"ל דרב נמי ארישא

אריתא קאי וה"ק לא שנו דאמרינן אם רוב עכו"ם עכו"ם אלא להחיותו אבל ליוחסין לא מחזקינן אותו עכו"ם לענין שאם יתגייר יהא מותר בבת ישראל ולאפוקי מסברת הראב"ד ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל בתשובה דרב ושמואל חולקים זה עם זה ומשום הכי פסק במחלה על מחלה דמצוין להחיותו משום דפסק כרב דאמר אם רוב עכו"ם אין מצוין הא מחלה על מחלה מצוין להחיותו . והריני הוזר להקשות ע"ד הראב"ד במ"ש דאם רוב עכו"ם בשר כותי הוא ונתגייר דהא משמע שם בגמרא דבחד רובא אינם מכשירין ומוכח לה מדאמר רב אבל ליוחסין לא אלמא דביוחסין לא אזלינן בתר רובא ואפילו דיעבד כיון דאינו טוען ברי וכמ"ש ה"ה בפרק ח"י דכל שאינה טוענת ברי אפילו נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי ודין הולד הוי כדין האשה שנשאת וכמ"ש ה"ה ג"כ שם ודלא כמהרי"ם ז"ל באה"ע שכתב דאפי' באינה טוענת בחד רובא סגי להכשיר הולד דחשיב דיעבד : שם כתב הכ"מ ז"ל האסופי שנמצא בעיר שיש בה כותים וכו' עד ורבינו לא נראו לו דבריהם ולפי זה כי אמר רב ל"ש אלא להחיותו בין לרוב ישראל בין למחצה על מחצה ע"כ . נ"ב בפירוש כ' רבינו בהלכות שבת פ"ב דכי קאמר רב להחיותו למחצה על מחצה קאי וכי פריך מחצה על מחצה למאי הלכתא היינו לשמואל דקאמר דאפי' ברוב עכו"ם מפקחין א"כ הוא מצוה להחיותו וא"כ מחצה על מחצה למאי הלכתא אפי' ברוב עכו"ם מצוה להחיותו וכ"כ רש"י יע"ש :

הלכה כט כתב הרמב"ן ז"ל ומגין אני אומר שאין השתוקי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו שהרי הכשר שנבדקה אמו אינו אסור וכו' . נ"ב ע' בפ"ט מהלכות איסות דין כ"א במקדש אחת מה' נשים . ונ"ל דהתם שאני דאיתחזק ערוה ואינו ידע איזו היא וכן בהאומר לשלוחו לא וקדש לי אשה ומת דאסור בכל הנשים שבעולם :

פרק יז הלכה כא כתב ה"ה ז"ל יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין וכו' . נ"ב ע' בפט"ו שכתב יצא עליה קול שהיתה זונה חוששין לה משום זונה :

פרק יח הלכה א כתב ה"ה ז"ל באמצע הלשון ז"ל וסובר הראב"ד ז"ל שאין היקש זה אלא לתרומה אבל לאסור לכהונה לא מצי לאקושי וכו' . נ"ב בפירוש אמרו בת חלל זכר פסלה מן הכהונה ותנן כל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו ועוד תנן יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כיצד חלל שנשא את הכשרה וכו' :

הלכה טו כתב הרמב"ם ז"ל האשה שנבעלה בעיר או נתעברה אפי' לא היה שוכן שם אלא כותי א' וכיוצא הרי זו לא תנשא לכהן שכל הקבוע כמחצה על מחצה הוא וכו' ע"כ . נ"ב נראה מדברי רבינו דכל שנבעלה בעיר אפי' איכא רוב סיעות כשרים לא תנשא שכן כתב כל הקבוע כמחצה וכו' משמע דאי לאו הכי היתה נשאת ואי ליכא רוב סיעות לכתחלה אינה יכולה להנשא וכ"כ בכ"מ . וכתב עוד דאפילו אזל בועל לגבה חשיב קבוע גזירה אטו וכו' . ודברים אלו תמוהים דכל דאיכא תרי רובי לא גזרו ומשום גזירה הצריכו תרי רובי אלא טעמו של רבינו הוא דכל שנבעלה בעיר אפילו אזל בועל לגבה קבוע איקרי ולא משום גזירה אלא משום דהדרי לקביעותייהו והכי אמרו בנזיר גבי קן דקאמר התם הדרא לקביעותה וכ"כ ה"ה ז"ל בפט"ו מהלכות אלו גבי דין האסופי ודלא כמ"ש התוספות ורש"י וזו היא סברת הטור גם כן דכל דאזל בועל לגבה אפי' בעיר לא מיקרי קבוע והא דכתב הרמב"ן ז"ל בפרק ט"ו דברוב עכו"ם אין מפקחין עליו דלא מקרי קבוע היינו משום דשוב לא הדר לקביעותיה כיון דנפל הגל עליו :

הלכה יז כתב הר"מ ז"ל השבוים שנפדית והיא בת ג' שנים ויום א' וכו' עד הואיל ואיסור כל הספקות כלן מדברי סופרים לפיכך הקלו בשבויה ע"כ . נ"ב נראה דהיינו דוקא גבי שבויה אבל בשאר איסורין אין עבד ושפחה נאמנין אבל הרשב"א כתב דנאמנין ובהלכות סוטה פ"א כתב רבינו ואפילו עבד ושפחה וקרוב נאמנין הואיל והתורה האמינה עד אחד ונראה דשאני התם דאיכא רגלים לדבר. ואין להקשות דבפרק הגוזל פריך והרי שבויה דאיסור דאורייתא דהכי קאמר דאיכא למיחש לאיסור דאורייתא. וה"ה כתב בדין זה ז"ל. ולי נראה שבנה ובתה בין גדולים בין קטנים צריכין שיהיו משיחין לפי תומן וכו' עד משמע מדקאמר באדם אחד דגדול היה עכ"ד . ודע דבפרק הגוזל בתרא איתא דקטן היה :

הלכה כז כתב הכ"מ ועל מ"ש רבינו שאם היתה מחבואה אחת אפי' אמרה לא נחבאתי וכו' עד כתב הר"ן מכלל דסבירא ליה דלא מהימנינן לה אלא כי אמרה טהורה אני במיגו דנחבאתי ע"כ . נ"ב לפי מאי דמסיק בגמרא דאמרינן כי האי גוונא מיגו ה"ז מגלת על הכל דנאמנת לומר לא נטמאתי במיגו דנחבאתי וע"כ לא מספקא להו אי מגלת על הכל אי לא אלא קודם שלא היה יודע זה המיגו ולפ"ז אין מקום לי"א שכתבו דכיון דלא נפשטא שבעיא אין להקל לכתחלה :

פרק יט הלכה ד כתב ה"ה ז"ל כהן גדול שנשא בוגרת וכו' עד אבל אם בא על הבעולה שלא כדרך נשואין אינו מוזהר בה יותר מאדם אחר ע"כ . נ"ב קשה לי דבסמוך גבי הבא על הגיורת כתב דלדעת הראב"ד אפשר שהולד חלל והא ההיא איירי שלא כדרך נישואין ולדעת הראב"ד לית ביה כי אם משום בתולות מזרע ישראל ובפ' י' יוחסין אמרינן בעל ולא קידש לוקה ולא יחלל זרעו אמר רחמנא והרי חלל ובפ' החולץ אמרו דיש חלל מחייבי עשה משום דלא יחלל קאי ג"כ אאם בתולה מעמיו יקח אשה :

הלכה כג כתב הכ"מ . ומ"ש רבינו וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר וכו' עד מ"ש בסוף הלשון ומכל מקום אין משם ראיה שהרי העמידוה במסקנא דה"ק איזו היא אלמנת עיסה כל שאין בה וכו' . נ"ב יותר היה לו להקשות דבגמרא משמע דאין חילוק בין ספק חלל לממזר ולנתין . ונראה דהראב"ד גורס כגירסת התוספות דלא גרים אלמנת עיסה אלא הברייתא איירי בעיסה גופא ומאי דכתב הראב"ד הכי איתא בכתובות אדלעיל קאי שהביאו מתני' ופירשו טעמא משום דהוי ספק ספיקא :

פרק כ הלכה ד כתב הר"מ ז"ל מי שהעידו עליו עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה וכו' עד ואין מעלין ליוחסין וכו' ולא מחלוק תרומה ע"כ .

נ"ב אע"ג דרבינו פסק דאין חולקין תרומה לעבדים ואילו בגמ' אמרו דלמ"ד אין חולקין מעלין ליוחסין היינו דוקא בעבד שאוכל אותה ואילו היינו מחלקין לו היו סבורים שבשבילו אוכל והוא כהן אבל מחילוק גרנות בלבד בלא ראינו אוכל אין ראיה דשמא החזיק עצמו בכהן ולוקח אותה ומוכרה לאחרים :

הלכה יג כתב הר"מ ז"ל מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני וכו' עד ואם נשא או נטמא לוקה ע"כ . נ"ב נראה דמיירי אע"פ שלא הוחזק עדיין ולא דמי להסיא דקידושין

דף ס"ג דאינה נהרגת על פיה, ועיין בסוף פ"א דהתם כיון דמתחלה היתה בחזקת פנויה להחזיקה מקודשת צריך ב' עדים או שתוחזק אבל הכא דלא הוחזק מתחלה אם כהן או ישראל ועד אחד נאמן לומר שהוא כהן כמו כן הוא נאמן על עצמו . וכן נראה קצת כדאמרן ממ"ש ה"ה דהאשה אינו לוקה על פיו אם איתא דאיירי הכא בשהוחזק בעיר ימים רבים שהוא כהן על פי עצמו וכה"ג חשיב חזקה אם כן היא עצמה אמאי לא תלקה דהא מלקין על החזקות אלא ודאי נראה דאיירי הכא כשלא הוחזק או אפילו אם הוחזק כיון שאינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו לא חשיב חזקה כדי שתלקה היא על פיו, וע' בתשו' מור"ם סי' ב' ובתשו' מהרדב"ז סי' רמ"ה ועיין בהלכות סנהדרין פ' ט"ז דין ו' :

הלכה טז כתב הר"מ ז"ל מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה חוששין לו ומורידין אותו ע"כ . נ"ב ואע"ג דכתב רבינו ס"פ י"ז דאם יצא עליה קול חלוצה אין חוששין לה הכא שאני דמעלה עשו בתרומה כ"כ הר"ן ז"ל בפ"ב דכתובות : שם כתב ה"ה בלשון הנזכר בסוף לשונו ומ"מ כיון דספיקא דרבנן היא ודאי מחמירין בתרומה דאורייתא ע"כ . נ"ב עיין בפי"ב ועיין בפרק בכל מערבין דף ל"ו וצריך לחלק בין לכתחלה והכא כדיעבד דמי וכ"כ הריטב"א :

הלכות מאכלות אסורות

פרק ג הלכה טז כתב ה"ה בסוף לשונו והיה אפשר לומר דבדרבנן מבטלין איסור לכתחלה וכו' ע"כ. נ"ב נ"ל דהיינו טעמא כיון דהוי ספק אם יש כאן איסור דאי מעטס חד בתרי בטל עדיין לא נתבטל כיון דהוי האיסור ניכר כמ"ש הכ"מ :

פרק ה הלכה יא כתב ה"ה ז"ל ואם נחתך אחר שחיטה וכו' עד ומ"ש למעלה דאמר ר"י אין בהם אלא מצות פרישה פירושו שהן אסורין מן התורה וכו'. נ"ב בש"ס העור והרוטב נראה קצת כדברי רבינו :

פרק ו הלכה א כתב הר"מ ז"ל האוכל כזית וכו' . נ"ב כן נראה בפרק דם שחיטה אמנם בש"ס חרש נראה דאינו חייב אלא עד רביעית ונ"ל דאפי כמ"ד כזית קרוש בעינן וצריך שיהא רביעית לח, ועיין בה' ט"מ :

הלכה ו כתב ה"ה אבל אם היה לב בהמה וכו' עד אבל דם שבשלו וכו' כדאיתא בהקומץ וכו'. נ"ב ומדברי רבינו בפ"ט נראה דההיא דהקומץ אינה הלכה :

פרק ח הלכה יד כתב ה"ה לפיכך מותר וכו' עד ותתוכה לא גזירה שמא יתננה לו וכו' . נ"ב כלומר כשיתננה לו בפני ישראל יחזור וימכרנה לישראל ומש"ה לא יתננה לו בפני ישראל גזירה שמא יחזור וימכרנה לישראל דאם לא כן הוי גזירה לגזירה וכן הוא דעת הרי"ף ונסתלקה קושית הרשב"א ז"ל : שם בסוף לשון זה כתב ה"ה ודקדקו קצת מן המפרשים מכאן שרוב מצויים אצל ניקור וכו' . נ"ב קשה והא אפשר להתברר הענין וכמו שאמרו ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן :

פרק י הלכה ו כתב הל"מ באמצע לשונו ז"ל ואי אית ליה לרבינו דזריעה וכו' א"כ אמאי לא לקי וכו'. נ"ב עיין בתוס' שם בקידושין וליתנהו לדברי הרב המחבר :

הלכה יא כתב מרן בכ"מ ז"ל באמצע לשונו וכתב הר"ן שהרמ"ך השיגו כו' עד נראה מדבריו שמפרש וכו'. נ"ב לא ידעתי היכן נראה כן דאדרבה הר"ן כתב דרבינו השוה את הרואה ללוקט כלומר כמו שאינו יכול ללקוט ביד כן הוא הרואה ואם מפני מה שכתב הר"ן ז"ל בסוף דבריו דכיון דקי"ל כמר בריה דרבינא נקטינן כותיה הבין כן. גם זה אינו דכונת הר"ן לומר דנקטינן כמר בריה דרבינא כל דמשום ערלה לכלאים דהא נקטינן כותיה והכי סיים הר"ן אבל לא במה דשני לקולא :

הלכה יד כתב הר"מ ז"ל עכו"ם וישראל שהיו שותפין בנטיעה וכו' עד ואם לא התנו מתחלה אסור ע"כ . נ"ב נראה דהיינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד מותר דהו"ל חליפי ערלה כמבואר פ"ה :

הלכה כב הקשה הל"מ באמצע לשונו על הרמב"ם ז"ל דבכלאים אי מפרש וכו' . נ"ב ול"נ דרבינו סובר דכלהו ילפי מתרומה וחד מהנך דהיינו חלב וע"כ אפי' שאר משקין דהא הדם וחלב לאו זיתים וענבים נינהו והא דנתמעטו בתרומה זיתים וענבים היינו מדין מלקות והא דלא לקי בזיתים וענבים אלא גבי ערלה וכלאי הכרם ולא באיך היינו משום דלא כתיב בהו זיתים וענבים :

פרק יא הלכה יז כתב הרמב"ם ז"ל הלוקח כלים חדשים וכו' עד ואם היו מזופתין וכו' . נ"ב והא דקתני בברייתא ישנים או מזופתין אסורים ה"ק אסורין להשתמש בהם כל שלא הוכשרו דהיינו ישנים בעירוי מזופתין כיון שהן חדשים סגי להו בהדחה : שם באותו דין כתב מרן בכ"מ באמצע לשונו וכלים אלו כיון שנראים חדשים ודאי לא הכניס בהם יין לקיום וכו' . נ"ב והא דאמרינן בגמרא כל שמכניסו אפי' לפי שעה גזרו בו רבנן היינו כשהכלי של ישראל גזירה שמא ישהא אצלו אבל בכלים של עכו"ם בעינן שכנסו לקיום אע"פ שמדברי התוס' בפרק אין מעמידין לא נראה כן :

הלכה יח כתב הכ"מ והכתי לומיל וכו' עד וכיצד יהיה הכוס ששתה בו הכותי וכו' . נ"ב מכאן משמע דכלים שאין מכניסם לקיום אפי' נשתמשו בהם הכותים כמה פעמים די בשכשוך דהרי הכוס אע"פ ששתה הכותי בו כמה פעמים סגי בשכשוך :

הלכה כב כתב מרן הכ"מ השגת הראב"ד ז"ל . נ"ב כוונת הראב"ד דבעיק שיכנים גחלים ולא סגי כשיחם אותו עד שירפה הזפת :

פרק יב הלכה א כתב הכ"מ ז"ל כיצד היא הנגיעה שאוסר בה הכותי וכו' עד י"ל דשלא נאסר היין שכתב שפיר משמע דלא נאסר בהנאה וכו' . נ"ב כן נראה ממ"ש בסמוך דין ב' הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר משמע הא אם נגע אסור : שם באותו דין כתב הכ"מ ז"ל וכן אם אחז כלי פתוח של יין עד מ"ש בסוף לשונו כלומר דכשניתז מן היין הוי כחו דנפיק אברא' ע"כ . נ"ב אי מדין כחו הוא דאסור מאי דלגואי לא מיתסר אלא בשתיה לדעת הראב"ד ז"ל והרמב"ם אסרו בהנאה :

הלכה ט כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל כותי שנפל לבור של יין וכו' עד ה"ז מותר בהנאה וכו' . נ"ב זה תימה דאפילו בשתיה יהיה מותר דהוה נגיעה ע"י ד"א שלא בכונת מגע :

הלכות

הלכה יא כתב הראב"ד וכו'. נ"ב הרשב"א בה"ה כ' משם הראב"ד ז"ל דאסור בהנאה :

הלכה טז כתב הל"מ בפ"ב באמצע לשונו ובאר בעינן דרך עקלתון וכו'. נ"ב לא ידעתי מי הגיד לו דבאר בעינן דרך עקלתון :

הלכה כט כתב מרן ז"ל בכ"מ וז"ל מקום שהיו רוב מוכרי יין וכו' עד אבל היין עצמו אסור כיון שרוב העיר היו כותים וכו'. נ"ב אבל עדיין קשה דחבית שלפה בנהר דאם כמלאת כנגד עיר שרובה ישראל דאין מותרת אלא בהנאה ומאמי אינה מותרת גם בשתיה : שם כלומר דין הבית שפתחוה וכו' כתב הל"מ ז"ל בפ"ב דפתחין לשם ממונא וכו'. נ"ב היינו דוקא במקומות שהיו מטמינים הממון בתוך היין :

פרק יג הלכה ב כתב מרן ז"ל וכתב הראב"ד וכו' עד מ"ש אסור משום שיש לו שייכות בבית. נ"ב וכתב הר"ן ז"ל משם הראב"ד דוקא כשנמלא שם אסור :

הלכה ד כתב מרן בסוף לשונו אפי' למ"ד דלא חייבינן לגומלין. נ"ב ע' בפ"ב דכתובות והרמב"ם ז"ל בפ"כ מהל' א"ב :

הלכה יב כתב הרמב"ם אבל המפקיד יין ביד גר תושב וכו' עד ירא‍ה לי וכו'. נ"ב כלומר דמטעם זה בהנית ביתו פתוח בחצר אסור דאע"ג דהכא לא שייך טעמא דאינם מקפידים על מגעו של עכו"ם דהאין היין בביתו מ"מ איכא למיחש לזיופא דידיה, וע' בפ' אין מעמידין דף ל"א ע"ב השולח חבית של יין ביד כותי וכו', עד כאן :

פט"ז הלכה כב כתב הכ"מ בסוף לשון המתחיל ויש לדקדק בדברי רבינו וכו' עד הא לאו הכי הפת מותרת אפילו בחדש שלא ניתנו ולא ליננו. נ"ב ע"כ נ"ל הכי דמסיק בגמרא כי פליגי וכו' בתנור וקדרה ותנור הוי כקדירה שנשרפה בעצי האיסור דרבי כבר מותר שאין הגוף נהנה מהם בלא גורם ב' ואי היא דאפה בו את הפת דרבי אומר הפת אסורה איירי בחדש שלננו ואפה בעצי היתר אמאי הפת אסורה זה וזה גורם הוא. אבל מ"מ קשה לרבינו דמ"ש מכותה וקדירות שבישלן היוצר בקליפי ערלה דאסורין בהנאה משום דיש שבח עצים בהם וה"נ בחדש שלא לננו היכי מצי לאתהנויי מיניה בלא גורם וצ"ע. ויש לחלק דשאני כוסות וקדרות שנהנים מגוף הכוס שהוא אסור אבל בתנור אינו נהנה מגוף התנור אלא מחומו והחום מותר הוא ודו"ק ועדיין צ"ע ודו"ק :

פרק יז הלכה טז כתב הרמב"ם ודגים קטנים שמלחן ישראל או טוחי טרי הן כמי שנתבשלו ע"כ. נ"ב כלומר דאע"ג דעדיין אינם ראויים לאכילה מליחתן הרי הן כמי שנתבשלו מקלת בישולו ע"כ :

הלכה יח כתב הכ"מ פולין ואפונים וכו' עד ועוד שכתב בפרק זה דשמן ודבש וכו'. נ"ב דס"ע דחייבינן לשמא היה דבוק איסור בעין דאו'לא שייך לומר נט"ל :

הלכות שחיטה

פרק ב הלכה ג כתב מרן בסוף לשונו וי"ל דלעולם אימא לך דחולין שנשחטו בעזרה מיתסר דאורייתא. נ"ב עיין בפרק א' מהלכות תמן דברי הרב כ"מ :

פרק ד הלכה ח כתב הכ"מ לשון המתחיל וכתבו הרשב"א והר"ן וכו' עד ובאר החלוקות תוך מאספה שבבית כ"ע לא פליגי דאסור. נ"ב עיין פ"ק דחולין דף י"ב ע"א תניא הרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק כשרה :

הלכה יד כתב הכ"מ בסוף לשונו ואפי' דאיתיהו דשביק היתרא ואכיל איסורא וכו'. נ"ב עיין פרק השולח :

הלכה טו כתב הרמב"ם מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות וכו' עד שאינו מניח דבר מותר ואוכל דבר איסור וכו'. נ"ב קשה דע"כ לא איצטריכו להאי טעמא אלא בחשוד שאוכל נבילות דכל היכא דאיכא היתרא לא שביק והכיל איסורא אבל במי שהוא פסול לעדות הא קי"ל החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר אחר ע"כ :

פרק ו הלכה ג כתב הכ"מ בסוף לשונו והר"ן ז"ל כתב מדברי הרי"ף נראה דאע"ג דלא איעקיב עילאה אלא תתאה בלחוד טריפה. נ"ב נ"ע לפי זה הכיא דאמרו גבי מתניתין דהכתה חולדה הא ניחא למ"ד עד דאיעקיב תתאה וכו' :

פרק ט הלכה יט כתב מרן בסוף לשונו ומדקאמר בהו הושטין לה משמע השפאה בעלמא לכתחלה וכו'. נ"ב ולפ"ז אם עברו ולא בדקוהו מותר סבשר. ועיין פ"א דין כ"ד בהראב"ד ז"ל שם ובסוגיין בפ' התערובות וצ"ע :

פרק יג הלכה יא כתב הכ"מ ואיכא למידק דהו"ל למיתני בקורא נקבה וכו'. נ"ב נ"ע דבקורא נקבה קאמר בגמרא דכ"ע מודו בה :

חידושי האשל הגדול הרב הגאון מהר"ם פדואה זצ"ל

הלכות אישות

פרק ד הלכה ט' השגות הראב"ד א"א טעה בזה שאינה מותרת וכו'. (ועיין במ"מ) : אמר המגיה ואני מצאתי און לדברי רבינו בירושלמי פ' הרש וז"ל ר' אלעזר שאל לר' יוחנן אשתו של הרש ושל שוטה אמר ליה אפילו אשה תלוי אין בה ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ר' חילא בשם ר' אלעזר אפילו אשם תלוי אין בה מכיון דאת אמר אפי' אשם תלוי אין בה בא אחר וקדשה נתפסו בה קדושין גירש מותרת להנשא לראשון עכ"ל הירושלמי. והם הם דברי רבינו כי גירש וכו' שב על השני הזה שקידש אשתו של הרש. ואמנם יש למ"מ דרך בהבנת זה הלשון מהירושלמי ודעתו תמצא בהלכות גירושין פי"א הלכה ט"ו. ומה שכתבתי הוא היותר נכון בעצמו ומסכים לדברי רבינו :

הלכות גירושין

פרק י"א הלכה ט"ו ד"ה חרש שגירש. במ"מ היתה נוסחתו אני קורא : אמר המגיה וזאת היא הנוסחא האמיתית לדעת רבינו, אשתו של פקח שגירשה הפקח והלכה ונשאת לחרש איני קורא עליה לא יוכל ולא גרסינן או לפקח דא"כ למה איני קורא עליה והמ"מ לא חש לבאר זה כי הוא מבואר בעצמו. ובמגדל עוז כתובים שניהם הו לפקח אין אני קורא בה וכו' וט"ס הוא, ואפילו לגירסת הראב"ד ז"ל דגרים קורא אני עליה הוא קצת דוחק אי גרסינן או לפקח דבששניהם פקחים פשיטא שפייך בה לא יוכל

ומה כא הכנא להשמיטו והוא מבואר מאד :

הלכות איסורי ביאה

פרק כ הלכה ד' במ"מ ד"ה ואין מעלין. ועוד על פי עד אחד : אמר המגיה כוונת המ"מ היא דמאחר דמשמע בתלמוד דאין מעלין ע"פ עד אחד ליוחסין ממילא שמעינן דאין מעלין ליוחסין לא מנשיאות כפים ולא מקריאה בתורה ראשון כיון דבדידהו סגיא בעד אחד אמנם הלשון הוא מגומגם ואיני יכול להולמו :

הלכות מאכלות אסורות

פרק א הלכה ב' במגדל עוז ד"ה ואני אומר וכי מפני : אמר המגיה כוונתו במקומו מונח שלא ירד לסוף דעתו של הראב"ד ז"ל כי הר"א ז"ל כיון לסתור הכלל שנתן רבינו בזה שכל המעלה גרה היא מפרסת פרסה. ולפי שעל הכלל הראשון אשר כתב רבינו שכל המעלה גרה אין לה שינים בלחי העליון השיב הראב"ד ז"ל וז"ל הוא שקר שהרי יש שפן וארנבת כתב בהשיבו על הכלל השני אף זה מפורש בתורה, פי' אף זה מפורש בתורה שהוא שקר שהשפן והארנבת מעלים גרה ואינם מפריסים פרסה והפירוש הזה מוכרח בדברי הר"א ז"ל הן מצד ההשגה בעצמה הן מצד לשון אף, וככר הביא המ"מ דברי הר"א ז"ל והבין מהם כפי דרכי :

הגהות עמק המלך

מהגאון החסיד הקדוש מופת הדור רשכבה"ח רבינו אברהם אבוש זצוק"ל האבד"ק פפד"מ. אשר באו לידינו מנכד המחבר הרה"ג מו"ה יוסף נ"י האבד"ק סעראצק:

הלכות אישות פ"ב הכ"א במל"מ יש בו חמשה חלוקות. הני ה' ד' מינהו רמז בדבריו. ואולי ט"ס הוא וצ"ל ד' חלוקות :

פ"ג הט"ו בכ"מ דלא מהני הודאה. ויש לעיין בהלכה ט"ז בהאי דשליח נעשה עד. א"כ גבי שניים שלוחים לדעת רבינו דלא בעי גבי מינוים עדים והשלוחים האלו נעשו עדים לבסוף דנאסר לכל אדם ואעפ"כ מהני הודאה דשליח והמשלח וליכא לחלק וג"כ גבי שליח א' דלא בעי כ"א לצרף עמו עוד עד אחד והוא בגמר הדבר ואע"ג דלא מינהו בעדים ועיין :

פ"ד ה"י בלח"מ דהוו נישואי טעות ולא הצריכוה גט. כפי הנראה אשתמיטתיה מ"ש הר"ן בר"פ שר"ח לא כ"כ אלא אליבא דרבא דלאו טעמא משום דהוי מקח טעות אפסר דאיילונית שלא הכיר בה נהי דלא בעי גיטא מדאורייתא מדרבנן מיהו בעיא וא"ש מתני' דממאנת ושנייה אין להם כתובה משמע דדוקא כתובה לא בעיא מיהו גיטא בעיא וא"ש נמי הא דאמרי' לא חולצין ולא מייבמין דכיון דבעיא גיטא דרבנן נמצא פוגע בערוה דרבנן ע"כ. וכן מבואר נ"ל מדברי הרשב"א א"כ מה לנו עוד לסקפות ע"ד ר"ח ז"ל מסנת' עד שהוצרך הרב ז"ל לומר דהכא הקילו משום מקח טעות. ומתורץ נ"כ קושית הרב ז"ל לדעת רביע דאף בלא הכיר בה קידושין גמורים ד"ח דא"ל דאף שרבינו לא כ"כ א"א לרבא דקי"ל כוותי' דמתניתין איירי אף בהכיר בה משום דהו"ל לרת ערוה שלא במקום מצוה. אך לרבא שם דס"ל דמתניתין איירי בלא הכיר בה ימשום דהוי מקח טעות ה"נ מודה בו ודוק :

פ"ז הלכה י"ג במ"מ דהו"ל כאומר לה הרי. דבריו צ"ע דהרי בגיטין (דף פ"ב.) אסורה להותו פלוני והתנאי קיים והכא פסק להיפוך דהתנאי בטל :

פ"ט הלכה ו במל"מ ד"ה וראיתי לפי דברי מרן הללו האומר לאשה. נראה דאין הנידון דומה לראיה מיבמה לקידושי ספק דלכאורה דברי הב"י דחוקים דמה בכך שיכול לקדשה קידושי ספק אטו משום הא יכולה לקדשה אחר שיחלוץ לודאי הרי נימא לאידך ניסא דלמא קדושי דהשתא לאו תלוס הוא וא"כ גם לאחר שיחלוץ לאו

פסטי

מהני. ע"כ נראה לבאר פט"מ דאיתא בנדרים (דף כ"ט.) דקונמות הוי דשיל"מ משום דאי בעי מתפיל עלויה והא דתרומה לא הוי דשיל"מ משום דלאו מצוה לאתפולי עליה. והיינו דהיכא דמצוה לאתפולי עלויה כמאן דאתפיל דמי דעתיד להיתר לבא בודאי וכ"מ ביו"ד סי' ק"ב ס"ב מש"כ כשאין מצוה לאתפולי עליה דלא יבא בודאי ואיתא בב"ב (דף קכ"ו.) הר"א בכור שנוטל קודם חלוקה בפשוט ויתר. ובגמ' מאי ויתר רב אמר כו' ע"ש בסוגיא וכתב הרשב"ם ואע"ג דלחלק פשוט אין לו משעה שמת האב ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירצה יזכה בחלקו והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה דהיינו דסב"ל כיון דיש בידו לזכות יש בידו למחול ע"ש. הרי מבואר דבדשלב"ל עדיין מ"מ כיון דיש בידו כח לעשות לאותו דבר שיבא לעולם הוי כבא לעולם. ומיושב דברי רבינו דבשלמא באומר הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ יבמך מקודשת משום דיכולה לעשות טלדקי שיחלוץ לה כיון דמרצונה מתקדשת לזה מספק א"כ ממילא היא לא תהפוך עוד בשום אופן כ"א שיחלוץ לה ואם היא אינה רוצה בייבום ממילא יחלוץ ע"ז כתב רבינו לקמן בפ"א מהל' ייבום דכופין אותו להלוץ ע"ש. וממילא כיון דמצוה עליו להלוץ אמרי' כמאן דחלין דמי כמו בקונמות. וא"כ ממילא כשמקדשה לאחר שיחלוץ הוי כקידושי ודאי ולא הוי כמו דשלב"ל משום דאין בידו דז"א דכיון דבידו לעשות טלדקי שיבא לעולם דצריך דוקא לחלוץ דהיינו כשירצה לקדש עכשיו אף דהוי קידושי ספק מ"מ החליצה יבא בודאי כנ"ל. אמנם בקידש אשה שהיא ספק מקודשת לאחר שתתגרש אף דיכול לגרש עתה מ"מ הוי קידושי ספק דאין זה בידו שצריך להתגרש אף דיש איסור לבא עליה מ"מ אין חיוב עליו מד"ת לגרשה. וכדומה לזה אם היתה אסורה לבעלה מחמת זנות ובא אחר וקידשה לאחר שיגרשך בעליך ג"כ אינה מקודשת אף דאסורה לבעלה מ"מ כיון דאין חיוב ומצוה על הבעל לגרשה מדאורייתא הוי כדשלב"ל משא"כ בשיחלוץ לך יבמיך דהוי מצוה כנ"ל:

פי"א הלכה ח שם (ד"ה ומה) כיון דמדינא [לית] לה כתובה כצ"ל:

שם ד"ה ודע דלהרז"ה תרפת ושוטה כו' אף שהיה בידו לפטור. בגמ' ב"ק (דף מ"ג.) אמרי' דאם העדים אין יודעים אם הוא מועד ואתא מריה ואמר דמועד הוא הוי מודה בקנס הלא דשאני התם דאפי' אם לא טענו כלל דפטור עד שיביא עדים דמועד הוא משא"כ גבי בתולה דצריך לטעון דוקא וכשלא טען מחזיקין אותה לבתולה דא"ל חזקה לכך לא הוי מודה בקנס, כנ"ל לחלק:

פי"ג הלכה י"ז בס"מ (בהגהה) כופין אותה. האי אותו הוגה עפ"י דעת ר"ת. ועיין ברא"ש:

הלכה י"ט ואפי' מנוה הרע לנוה היפה. לפי מה שפסק רבינו בהי"ח כרשב"ג לא ידעתי מאי חידוש הוא זה דאין מוציאין מא"י לחו"ל אפילו מרע ליפה דהא בא"י עצמו דינא הכי דאין מוציאין ובגמ' לא אמרו אלא לדעת ת"ק ועיין. והנה ראיתי בטור אה"ע סי' ע"ה שיש לו גירסא אחרת בדברי רבינו [הגם דבש"ע כתוב כמו שהוא לפנינו] ועיין ב"ח סק"ד דהרגיש במ"ש ותירוצו לא ידעתי. גם לא הרגיש בגירסת הטור ועיין:

הלכות גירושין פ"ו הלכה ג במל"מ (ד"ה בזה) א"ה כו' ואי טעמא. לענ"ד

דברי הרב המגיה נע"ג דאף דלא בעינן שליחות בכתיבה מ"מ כל דלא הוי שליחות פסול מטעם דהוי שלא לשמה כמובא בה"מ וב"ש שם סי' ק"כ ואומר אמרו דפסול מס"ש ועיין בתוס' פ"ב דגיטין (דף כ"ג): שם (ד"ה הטולה) לא אמרי' שיגלי מילתא למפרע. נ"ב נ"ע מהא דגרסי' בפ' המגרש (דף פ"ד.) ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני ה"ז לא תנשא ואם נשאת לא תצא וא"ר נחמן דה"ק ה"ז לא תנשא לו שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה ואמר רבא לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא והא בעי לקיומי לתנאי וכ"ת אפשר דמינסבא היום ומיגרשא למחר ומקיימא לתנאה אטו בדידה קיימא לאיגרושי כו'. והשתא לפי דעתו שכתב דלדעת התוס' בפ' החולץ אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי משום דלא אמרי' איגלאי מלתא למפרע היכי קאמר אפשר דמינסבא היום ומיגרשא למחר הא כיון דאין קידושי ראשון חלים עד שיבאו קידושי שני היכי יכול לגרשה קודם חלות הקידושין דאע"ג דכי קא מקיים להנאי נמצא דחלו הקידושין למפרע ואגלאי מלתא דבאותה שעה היה ראוי לגרש אפ"ה קאמר התם בפ' החולץ דלא אמרי' אגלאי מלתא למפרע כו' למאי נימא דהא דקאמר התם דלאחר לא תנשא לכתחלה אבל בדיעבד ל"ת משום דאית ליה תקנתא שיגרש אותה לכך ל"ת. וכ"כ הרשב"א בחידושיו וכ"כ התוס' ד"ה הכא בדידה וצ"ע:

פ"י הלכה י"ח במל"מ בודאי לא נשמר מאיסור אחר. ולענ"ד נעלם ממנו דברי הרדב"ז עצמו בתשובותיו סי' רע"ז ח"ד שכ' וז"ל אע"ג דחשידי איכא לא חשידי אבעילה דאיסורא מה"ת דלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה כו' אחרי אשר הוטמאה ע"ש. הרי דהרדב"ז לא מפליג בין דבר א' לב' דברים והיאך חידש לחלק זה ולתרץ בעד הרדב"ז עצמו [עי' תשו' בית אפרים חאה"ע סי' מ"א ובתשו' רע"א סי' קמ"ב ובסוף דו"ח ובס' אבני מלואים סי' ל"ג סק"א]:

פי"ג הלכה י"ט בכ"מ וכתב שמים שיל"ם. לענ"ד הגהה זו נכונה ומה שהקשה הכ"מ דהא מבואר בהש"ז ואם נפל למים מקובלים ז"א דשם י"ל דמיירי בשני עדים דלא שייך התם בדדמי אבל בע"א אף במים שיל"ם חיישינן דשמא לא שהה עד שתצא נפשו ומעיד בדדמי עז"כ הה"מ דלא חיישי' בזה דכל דאפשר לעמוד על בוריו של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שישהה עד שתצא נפשו ולא חיישי' דאמר בדדמי וז"ש רבינו או שטבע בים הגדול פי' דבכה"ג דוקא בעיא קברתיו בע"א אבל במשיל"ם לא בעיא קברתיו וז"ב בדברי הה"מ [וכעין זה כתב הגר"א סי' י"ז ס"ק ק"ז אלא שלא ביאר כ"כ]. וכ"כ הרא"ם ע"ד הרא"ד שהוכיח דע"א במלחמה לא בעיא קברתיו מהא דמשמע דבמים שאל"ם לכתחלה לא תנשא אבל במים שיל"ם אפי' לכתחלה מנסבא לא אף בלא קברתיו ודהה דמים שיל"ם ל"ד למלחמה עכ"ה. ונראה עוד דאם מעיד שאם שמת הלינן מסתמא ששהה עד שמ"נ אם לא בהוא לפנינו דבהא אותו דבמקום דאיכא לברורי מבררי':

שם במ"ם וקברתיו חיישינן [דלמא] משקר א"נ כו' אבל כי לא אמר מת כנ"ל. ואי לא מסתפינא אמינא דבהי"ט דמעיד שמת מיירי ששהה עד שמ"נ והאל' כ' שכתב או במים שאל"ם ולא עלה פי' שא"י אם מת רק שלא עלה בפניו דאז בעינן דאבד זכרו ונשתכח שמו ועיין בפ"ו מהל' נחלות ודוק:

הלכות יבום פ"א הלכה ה בלח"מ וכמו שמתבאר בפ' [הערל (דף ס'.) גבי] פא כצ"ל:

הלכה יב בלח"מ דהוי לאו דאמרו דאתי כר"ע עכ"ל. ונראה דרבינו ז"ל הוציא דינו מהגמ' דיבמות (דף י"א.) דפליגי בה רב אחא ורבינא ח"א בכרת וח"א בעשה ורבינו גרס כגירסת רש"י ודלא כגי' התוס' וח"א בלאו ובאמת השיג ע"ז הרמב"ן וגם הרשב"א בחידושיו הוכיח כגירסת התוס' מדגרסי' נמי א' מן האחין ובאחין פשיטא ליה דקאי בלאו דלא יבנה רק דלגירסת רש"י לא פליגי אלא בדידיה. אולם רבינו ז"ל לא ניחא ליה בהכי דא"כ מאי קאמר בגמ' מ"ד בכרת כר"ל ומר כר"י דהא רבינא נמי מצי סבר כר"ל דבאחין בכרת רק בדידיה דכתיב עשה דבית א' מופנה נתקיה מכרת לעשה ואין לומר דהעשה דבית א' לא הוי מופנה א"כ אפי' רב אחא נמי מצי סבר כר"י בחלוצה דהתם כתיב לא יבנה ובאמת גם הרי"ף והרא"ש בפ' החולץ סי' כ"א פסקו ג"כ דהוי בעשה ועי' בפ"ג בשם ריא"ז ומש"כ הלח"מ ראיה משם (דף נ"ג.) עיין בחדושי הרמב"ן שם שכ' דאתיא כר' ישבב דס"ל אליבא דר"ע דכל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר והא דאמרי' בכתובות (דף ל'.) הניחא לר' ישבב אי לאפוקי כו' משמע דמספקינן להס היינו משום דריש לקיש מש"ה אתמר בספיקא ע"ש:

הלכה יד וכתבו שם התוס' [דף י"ח:] דדוקא כצ"ל:

פ"ג הלכה ב במ"מ אמר זה אחי. נ"ל כי הוא שייך לה"ג וכן נראה מסוף דבריו:

הלכה ד בלח"מ אבל גבי איסורא לא. ודבריו מבוארים בדברי הה"מ פ"ד מהל' נחלות ה"ו שכ' וז"ל וכשהגיע רבינו לענין ירושה חילק בין אם היה הפועל ת"ח או כשר לאמר ב"א והטעם בזה משום דירושה בידו הוא להנחילו ולתת לו נכסיו במתנה אפי' יהא עבד גמור וכיון שהוא בחזקת כשרות שמכינן חזקת כשרות של זה אהאי מיגו ויירשנו ע"ש. ולכאורה קשה דכיון דעיקר הטעם הוי משום מיגו דאי בעי מנחילו וא"כ הנכסים שקנה אח"כ דל"ש למימר הך מיגו אמאי גובה ואע"ג דבב"ב (דף קכ"ז:) קאמר ל"ל אלא בנכסים שנפלו לו לאח"כ מ"מ הא כתב הרשב"ם (דף קל"ד:) בד"ה ליורשו פשיטא דה"מ גבי חלק בכורה דידעי' שהוא בנו אך א"י אם בכור הוא אם לאו ואתי קרא למימר דכיון דידעי' דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידעי' אם בנו הוא אם לאו לא מהימנינן ליה אלא אנכסים שיש לו עכשיו ומשום דאיכא למימר מיגו ע"כ. ואף שהרא"ם בסי' ל"ט דחה דבריו מ"מ היינו דוקא בידוע שהוא בנו אז נאמן לומר שהוא בנו אפי' בנכסים שלאח"כ ובהא פליגי הרשב"ם והרא"ם דהרשב"ם סובר דבנכסים שלאח"כ לא מהימנינן ליה והרא"ם סובר דמהימנינן ליה אף בנכסים שלאח"כ אבל אם הוא ספק בודאי לא מהימנינן ליה תדע שכן הוא דאל"כ אלא דהרא"ם סובר דאף אם הוא ספק מ"מ מהימנינן ליה אף בנכסים שלאח"כ א"כ קשה היאך כ' הוא בעצמו בתשובותיו כלל פ"ב סי' א' על אחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה שכ' שם לתמוה על רבינו ז"ל שכ' שהוא יורשה ומוציא הממון מה' יורשים והשיג עליו ע"ש (והובא בטור סי' קנ"ו) הרי דבספק א"י לירש וא"כ זה שכ' בב"ב להשיג על הרשב"ם ע"כ דמיירי בודאי ומש"ה גובה אף מנכסים שלאח"כ אבל בספק אינו גובה משום דל"ל מיגו וא"כ הכא אמאי גובה אף מנכסים שלאח"כ. ועו"ק דלפי"ד אמאי לא נימא גבי איסורא מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וצ"ע:

הלכה ז בהשגות הראב"ד כמו שביארנו כ' הראב"ד ז"ל. האי השגה אין כאן מקומו והוא טעות הדפוס וצ"ל בהלכה ה' בסופו במ"ם רבינו כמו שביארנו בהל' גירושין:

פ"ו הלכה יב בכ"מ וכן מצאתי שהוגה בספר א'. וכ"כ הים"ש יבמות (דף ל"ו.):

הלכה יט במל"מ דטומאה כתיב בה בערוות. דבריו תמוהים דבשלמא באת חלל כהן ל"ש למימר הא דרב דהא לגבי אחיו ליכא איסורא כלל ואף דלבעלה כתיב בה טומאה בערוות מ"מ גיטא בעיא וא"כ ליכא ק"ו דאם במותר לה נאסרה באסור לה לא כש"כ דזה לא הוי באסור לה והויא זקוקה לו אבל באת כהן גמור כיון דלגבי' נמי כתיב טומאה בערוות י"ל דאינה זקוקה לו כמו סוטה וא"ש דברי הנ"י די"ל דכיון דכתיב טומאה בערוה ובערוה אינה חולצת אמרי' דשוה לגמרי בערוה תדע דאל"כ תקשי לרב ביבמות (דף י"א.) דפטר סוטה מחליצה דהא ביבמות (דף כ'.) קאמר דחייבי כריתות פטורה מחליצה משום דכתיב אם לא יחפוץ כו' כל העולה לייבום עולה לחליצה כו' וחייבי לאוין מרבינן מיבמתו דעולה לחליצה דיש לך יבמה א' ופריך מה ראית מסתברא חייבי לאוין תפסי בה קידושין ח"כ לא תפסי בה קידושין א"כ סוטה דתפסי בה קידושין תיסוי בכלל ח"ל דחולצת וקשיא לרב ואין לומר דבאמת נפסוק גם בהא דלא כרב מה"ט ובאמת שכן דעת הראב"ד והביאו הרא"ם והכ"מ דא"כ קשה מנ"ל להגמ' לאוקמי הך דיבמתו לח"ל דלמא קרא לסוטה דבעי גם לדידיה דבהא חולצת דה"א כיון שאינה עולה לייבום אינה עולה לחליצה אבל בשאר ח"ל אינה חולצת ולא ילפינן מסוטה דשאני סוטה דאינה בלאו על היבם משא"כ ח"ל וע"כ דפסקי' כרב מטעם דכתיב בה טומאה ושפיר מסופק הנ"י:

הלכות נערה בתולה פ"א הלכה יא כגון אחותו. עיין בסנהדרין (דף ע"ג:)

דמקשה הש"ס מהך מתני' דהא ניתן להצילו בנפשו ומיתה ותשלומין באין כאחד והולרך הש"ס לדחוק למאי דקי"ל הערה זו הכנסת עטרה ע"ש ולא אבין מפני מה לא ביאר רבינו הדין הזה דבהכי מיירי, ולומר דהרמב"ם ז"ל לנדדין קאמר אחותו ודודתו במפותה והנדה באונס אין הדעת נותן. ונראה דודאי היה יכול לתרוצי בשלא הזהירו בו כלל דרודף בעי אזהרה כמ"ש רבינו ז"ל בפ"א מהל' רוצח אף דלא בעי שיפקיר עצמו אלא דהגמ' אזיל אפי' אליבא דעולא דאמר בפ' אלו נערות דאף בהתרו בו מיירי מתני' והיינו דדייק רבינו ז"ל בלשונו ואם לא היתה שם התראה ולא כתב ואם לא התרו בו כמ"ש בהלכה הסמוכה אלא לאורויי שאין כאן התראה כלל ואמנם לא מצי למימר סתם ואם לא הזהירו בו דא"כ גבי מפתה נמי. אך עדיין קשה דהו"ל לרבינו להביא האי דינא לענין אונס דהיכא דקם ליה בדרבא מיניה פטור:

פ"ג הלכה ד הרי זה לוקה על גירושיה. וקשה דהא מוציא ש"ר היינו שאומר לא מצאתי לבתך בתולים וקיי"ל בכתובות (דף ע'.) האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו והיינו דוקא באשת כהן אבל לא באשת ישראל משום דהוי ס"ס וא"כ אמאי פסק רבינו ז"ל דלוקה על גירושיה דהא שוייה אנפשיה חד"א וא"כ מחוייב לגרשה דהא אפי' אם באו עדים והכחישוהו מ"מ מחוייב לגרשה ולמה לוקה. ונראה לתרץ דבכתובות (דף ל"ט.) תני האונס שותה בעציצו נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ומקשה בגמ' (דף מ'.) וניתי עשה ונדחי ל"ת ומשני ה"מ כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרת לא בעינא מי איתא לעשה כלל וכ' התוס' ד"ה אי אמרה ול"נ דהכא גבי דידם ליכא

עשה דהא אי בעיא אמרה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידיה דהיא מוזהרת כמותו והשוה הכתוב אשה לאיש ע"כ. וא"כ היכא דאיכא לאו גבה גם עשה איכא גבה וא"כ אף אם לדידיה שוויה אנפשיה הד"א מ"מ לדידה שייכא עשה דהא היא לא אסרה על נפשה דלימא שוייה אנפשיה חד"א וכיון דהוי עלה עשה משום דהשוה אשה לאיש ממילא אתי עשה דידה ודחי הל"ת ושפיר לוקה על הגירושין כנ"ל:

הלכות סוטה פ"ב הלכה ו

במל"מ והנראה דס"ל להירושלמי דוהביא האיש את אשתו הוא ריבוי לרבות ישראל שנשא גיורת שמשקה אותה. והמעיין היטב יראה דלשון הירושלמי משמע דבין גר שנשא ישראלית ובין ישראל שנשא גיורת לכ"ע אין משקה אותה. ועיין במפרשי הירושלמי ובשו"ת אמונת שמואל סי' ז'. וצ"ע:

פ"ג הלכה ט בכ"מ דרבינו סובר דלא כפירש"י שכתב דקאי אדרבנן רק אדר"מ קאי. כשמעיין בירושלמי היטב תראה דהעיקר כשיטת רש"י דאדרבנן קאי דאפי' לרבנן נתאכמו פסול. ונראה דמ"ם רבינו ולא יראה ככלי הוא טעם נוסף למה שלמעלה הימנו. דמש"ה מביא כ"א שלא נעשה בו מלאכה הוא כדי שלא יראה ככלי שבלה והיינו דהייפי' שמא ישתנה ולפ"ז א"ש מ"ש ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר. והקשה בכ"מ דהא הוי בעיא דלא איפשטא. ובמל"מ כ' דלפמ"ש התוס' דנתאכמו אינו פסול כ"א מדרבנן ספיקו לקולא ע"ש. ודבריו צ"ע דהא איכא חזקת איסור דעד עכשיו קודם שהחזירו לכבשן הוה אסור עכ"פ מדרבנן ועדיין לא יצאנו מחזקת איסור ודעת הרשב"א (הביאו הש"ך בי"ד סי' ק"י) דלא אמרינן בכה"ג כד"ר לקולא ולהנ"ל ניחא דהא בירושלמי פליגי בה אליבא דרבנן אי נשתנה הכלי פסול. וא"כ הו"ל ספק בדרבנן דנתאכמו אינו פסול כ"א מד"ס ובהחזירו לכבשן האם איכא נמי ספיקא והוי ס"ס בדרבנן דלכ"ע שרי:

הלכה כג במל"מ ד"ה אבל הנראה אצלי. ונראה דיש להכריח מ"ש דלאו אליבא דתוס' מלתא דרב ששת הוא דוקא בב' עדים אבל בע"א המים בודקין אותה מהיא דאמרינן בשבועות (דף ל"ב.) הכל מודים בעד סוטה שחייב. וכתבו התוס' וז"ל ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדות קינוי וסתירה תשתה ותמות יפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים הזכות תולה כו'. ואם איתא דאפילו בע"א אין המים בודקין אותה א"כ לא מצי העד למטעי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות אלא ודאי דלא אר"ש אלא בב' עדים ומש"ה הוי טענת העד טענה עכ"ל. וקשה דהא עיקר הטעם דכשיש ע"א דאין המים בודקים הוא משום דיכול להעיד וא"כ התוס' שם מיירי שהשביע אותו שיאמר לו עדות ואמר א"י וידוע הוא שדוקא בב"ד וכמ"ש רבינו בה"ם פ"ט ה"ב ופ"י הט"ז וממילא אפילו אם יחזור ויאמר יודע אני שוב לא יועיל עדותו דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ותו לא הוו שם עדות דנימא לבדקוה המים משום דאיכא עד, דהא עד זה לא נחשב לעד ושפיר בודקין המים ומש"ה הקשו התוס' דהא בלא"ה תשתה ותמות וצ"ע [ע' בשו"ת מהר"מ מינץ זופא סי' י"ד עוד מזה]:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה ט

במ"מ ובא עליה מומת על ידה. לאו דוקא אלא דין מיתה יש בו דהא בעינן קבלת התראה:

פ"ב הלכה ב בלח"מ לשון המשנה שכתב. לא ידעתי מדוע לא מצא זכות לרבינו כי נמשך אחר לשון המשנה בהאי דינא בעצמו. דקתני הבא על האם חייב משום אם ומשום אשת אב. ולא קתני משום א"א. ועיין ברש"י במתני' ד"ה משום אשת האב. ודבריו הנעימים לא זכיתי להבינם וגם על מתני' צ"ע למה לא קתני א"א. ועיין בתוס':

פ"ג הלכה ב בהשגות הראב"ד ואפילו היה כהן כתב הראב"ד. נ"ל ונאסרה על בעלה כתב הראב"ד:

פ"ד הלכה ה במל"מ בירושלמי פ"ג דנדה מ"ה אמרין כו'. ולעד"נ שהדבר מפורש בבכורות (דף מ"ו:) גיורת שילדה פדחת ולדה בהיותה כותית אין לה ימי טומאה וימי טהרה הואיל וילתה ממה שהיתה מקודם דקיי"ל גר כקטן שנולד דמי. וא"כ משמיעה ר"ה דמאחר שאין לה ימי טומאה דהא בשעת לידה לא היה ימי טומאה וכמ"ש בה"ד מש"ה אין להם דם טוהר ונכונים דברי הירושלמי בטעמו כנ"ל:

פ"ו הלכה ב במ"מ ודעת רבינו לפסוק כרב חסדא. הגם דלאו בפירוש איתמר הך דינא בדברי רבינו מ"מ למד הה"מ מדנקט רבינו בלשונו אע"פ שלא פסק הדם. משמע דבפסק הדם פשיטא דטמאה כדעת ר"ח. דאל"כ למה לא כתב כלשון המשנה שפסק מן הנער שלא מן הדם ופשוט:

פ"ח הלכה יג בהג"ה חזר בו רבינו מפירושו. לא חזרה איכא דש"ס אוקימתיה כולם מתני' כר"מ ע"ש. ועל כל השנוי במשנה כתב הרמב"ם בפירושו דאין הלכה כר"מ, ועיין בפיו"ש:

פי"א הלכה ט בב"מ לאשמועינן דאפילו. כבר כתב זה בסוף ההלכה דאפילו קטנה צריכה לישב וא"צ להדיוק:

פט"ו הלכה ב במגדל עוז ומ"ש הרמב"ם כמו שיתבאר. ר"ל שעתיד לבארו באלו ההלכות לפנינו [פי"ז] כו' וכטעם הגמרא שהבאתי למעלה. רצונו דלא הוי רק מדרבנן דמדאורייתא מותר לגמרי משום דק"ו פריכא הוא. ועיין בים"ש פ"ד דיבמות ומיושב דברי רבינו. ועיין במ"מ שכתב בשם הרמב"ן דאם נישאת אין מוציאין מידו והולד ס' חלל. ובמל"מ לקמן בפי"ז ה"ז תמה עליו דהא למ"ד דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דהולד פגום ד"ת הוא דהא מק"ו מאלמנה מייתי לה וכדאיתא בפ' החולץ דף מ"ד וכיון שנסתפק הרב הלכה כמאן הו"ל למיזל להומרא כדין ס' גרושה או ס' זונה שפסק רבינו דמוציא בגט עכ"ל. ועיין בים"ש פ"ד דיבמות סי' ל"ח דהוי רק מדרבנן והא דאין מתירין לכתחלה י"ל כיון דבודאי נתחללה גם הולד שנולד מאמו אסרי' ליה מספק:

פי"ז הלכה טו במל"מ ד"ה וא"ת כפי זה כו'. ועוד דשפיר אמר קרא החיו לכם שיקיימנה עד שתהיה גדולה כו'. ולענ"ד צ"ע דהא ביבמות שם ובקידושין אינו מתיר כ"א בפחותה מג' שנים דהא פריך א"ה בת ג' שנים ויום א' נמי והיינו בלא נבעלה וכפירש"י ד"ה א"ה ואפ"ה משיק דלא חלינן כ"א בראויה ליבעל. וא"כ כיון שגדלה אסורה לפנחס. ועיין בתוס' סנהדרין (דף ס"ח:) ד"ה קטן. גם מ"ש דמצינו גר קטן ד"ת

וכגון מעוברת שנתגיירה ע"כ. צ"ע דהא זה ל"ש במדין דהא כתיב וכל אשה יודעת איש, א"כ בודאי לא החיו את המעוברת והו לא משכחת לה גר קטן ד"ת בכה"ג במדין וצע"ג:

פי"ח הלכה ט שם דלכ"ע שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא. קושיא זו הקשה בג"פ בשו"ת ח"ל סי' ק"נ והניח ג"כ בצ"ע. ולעד"נ דכוונת הה"מ משום דמתחלה כשר דלאחר מיתת בעלה אסורה לאכול בתרומה וה"ה לינשא לכהן ודאי אסורה אף דבחיי בעלה מותרת וקאי אתחלתו. אך קשה דזה גופה מנ"ל דלכאורה זה תליא בשיטת התוס' בנדרים (דף נ':) בד"ה חזרו. וא"ת טמאה אני לך אמאי לא מהימנא הא שויתה אנפשה חד"א כדאמר בקידושין דף ס"ה כו' ותירץ הר"א דלא מצינו זונה שהיא אסורה לינשא לכהן דודאי הוא מוזהר עליה אבל היא אינה מוזהרת עליו הלכך גם לדבריה אינה אסורה בו עכ"ל. והקשה עליו הרשב"א בחידושיו דהא שרינן לה אף באכילת תרומה אע"ג דזונה אסורה ע"ש. וז"ש הראב"ד שאמר דבר הכמה מדעתו דנימא שוייה אנפשה חד"א דיהיה דברי רבינו כמכריע בין הב' דעות. וע"ז כתב הה"מ דלא מהכמתו אמר זאת אלא שהוציא זאת מכתובות (דף ע"ז.) משאירסתני נאנסתי דנאמנת לפסלה לכהונה ע"פ דיבורה לבד. והשתא דברי הה"מ עולים יפה דמתחלה הביא ראיה דיכולה לאסור א"ע לאחר מיתת בעלה. וא"כ הקר דמנ"ל לרבינו הא גופא דיכול לאסור א"ע עפ"י דיבורה. וע"ז הביא ראיה דמשאירסתני נאנסתי כו' והכתי לא איירי כלל מאמהלא וא"כ כתב על מ"ש הראב"ד שאם נתנה אמהלא נאמנת. ועז"כ דלא מהני דמ"ש מהרומה וכ"ז ברור: בא"ד אבל באשת ישראל שאמרה לבעלה נאנסתי פשיטא ליה. נ"ב אפ"ל דבאשת ישראל נמי הוי אמהלא במתוך שיתנא אותה יגרשנה [עיין מזה בנוב"ק הא"ע סי' י"א] וא"כ לאו פשיטא הוי וקמ"ל רבינו דל"מ אמתלא כזה דלא מהני אלא אפילו בכהן. ומזה ראיה דדין שוייה אנפשה חד"א לאו מדין נדר נגעו בה [עיין בשעה"מ פ"ט מהל' אישות הט"ו. ובת' ברית אברהם חיו"ד סי' ג'. ובית אפרים חאה"ע סי' א' וסי' ז' (ד"ה ובאמת) ובמהר"מ מינץ זופא סי' כ"ו (ד"ה ומהגם) ובנחלת יעקב סי' ג' מזה] דאל"כ נימא כיון דמותרת לבעלה נדר שסותר מקלתו הותר כולו וכמ"ש רבינו בפ"ד מהל' שבועות הי"א ויש לדחות:

פכ"ב הלכה א היו מרחיקין. עיין לקמן הלכה כ':

הלכות מאכלות אסורות פ"ב הלכה א

במל"מ ואפ"ה קשיא להו משום דאין מזהירין מן הדין. תמוה דבשלמא הכא שפיר קאמר דכיון שכבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה מה"ת ומה שאנו לומדין הק"ו ללאו אינו בא על ענין מהודש שנעשה בזה. משא"כ התם דמחמת מ"ע דכ"א ללי אם אתרבי הי וכמ"ש רבינו בפ"ח מהק"פ ה"ו. וה"ה לנתבשל בחמי טבריא ומ"מ אין בהם איסור לאו ללקות עליהם רק שביטל מ"ע זו לפי שאינו צלי אש. וא"כ כי חדית לן רחמנא כמתבשלו ואוכלו ללקות, ע"כ לאו מטעם דכ"א צלי אש אתינן עלה דהאיכא קמן טובא שהם בנדר מ"ע, הי והמי טבריא ואפ"ה לא לקי. אלא דמעשה הבישול הוא איסור מחודש בפ"ע שהקפידה התורה ללקות עליו וכמו בב"ח ושאר איסורים באסור בלאו ודין גרמא מעשה הבישול. א"כ כשאנו באים להלקותו מק"ו על שאר משקין משום מעשה הבישול שפיר הקשו דהא אין מזהירין מן הדין ואע"ג דלענין שאר משקין בלאו הק"ו יש בו איסור דצלי אש מ"מ לענין שילקה בזה לא הוי איסור ללקות כיון דהוי ביה דבר מחודש ע"כ אין מזהירין מן הדין. משא"כ הכא כיון דלענין עצם גוף הדבר הוי עשה ולאו מק"ו מש"ה לוקין [עיין בגנת ורדים בפתיחה ובכלל אב"ג מזה]:

הלכה ח בלח"מ בדיבור המתחיל [אמר רבא] כנ"ל. ונמחק מלת וקלסי' ר' יוחנן:

הלכה יא ומתלקותם הלמ"מ. עיין בהג"ה שמוחק מלת ומהלקותן. וכל דבריו לשוות מחלוקת בלאו ויש למוחקן. כמבואר בכמה דוכתי:

פ"ח הלכה יח בטל"מ נתבאר לעיל פ"ה מהיסה"ח. תמוה דשם לא איירי רק בדבר הראוי לאכילה ושכ"א או שלכדה"נ אבל דבר שאינו ראוי לאכילה ודאי מותר מה"ת ואינו אסור אלא משום בל תשקצו:

פ"ט הלכה ב בלח"מ כיון דפסק כתנא [דבר"י] גם כאן למה לא כתב כנ"ל. וקושייא זו הירץ רבינו בעצמו בס' המצות במתק לשונו. רק למה לא ילקה הוא קושיית הלח"מ [ועיין בפתיחה לגינת ורדים מהפמ"ג]:

הלכה י שם ד"ה שאין כאן כו' דאין לנו להביא באיסור מוסיף. נ"ב תמוה מדברי התוס' ביבמות (דף ל"ב:) ד"ה איסור כולל כו' ומיהו איסור מוסיף ושני שמות נמי חייל [עיין בס' פורת יוסף בפתיחה. וברכת יוסף בפג"ה שם מזה]:

פי"א הלכה א בלח"מ ובאמת הוא דבר תמוה בעיני. כבר עמד ע"ז הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות סי' קנ"ד ע"ש. ותמוה על הרב המחבר שהביאו בפיסקא שלפני זה ובתכ"ד שכח וצ"ע:

פי"ד הלכה ג בכ"מ והלכה כר"י דאמר כו' שם לדברי הכל. האי לדברי הכל נ"ל על מ"ש רבינו חוץ משל בין השיניים. ועל הא כתב הרב בכ"מ שהוא לד"ה. ומ"ש למעלה והלכה כר"י. קאי על הך דבין הניכים שהוא כדעת ר"י. עיין בגמרא באוקימתא דר"פ. ובעל המגיה שכתב בזה (בדפוסים הקודמים) איזו התמיהות, לא ידע אם יוסף דנכירין ליה שבילי דכולי תלמודא, והוא לא עיין ואינו כ"א טעות הדפוס:

הלכה יב שם וידוע דהלכה כרבא. מעולם תמהתי על הך דינא מאי צריך להלכה כרבא או כאביי הלא כל מחלוקתם אינו אלא אליבא דר"י דסבר דשא"מ אסור אבל אליבא דר"ש לא פליגי והכל מודים דאסור עיין בגמרא בלישנא בתרא דלישנא קמא איתותב. עיין מ"ש בגליון הרי"ף בפסחים והוא דבר תמוה על כל כותבי ההלכות:

פט"ו הלכה א בלח"מ לא משמע כן. עיין ברש"י חולין (דף צ"ח:) בד"ה למעט כעיקר. שכתב להדיא דר' יוהנן בע"ז ס"ל דטעמיה ברובא בטיל ע"ש. משמע להדיא דאפילו איכא בתערובת כזית בכא"פ בטל מדאורייתא ברובא והוא בפירוש שלא כדעת רבינו:

הלכה ו שם כל איסורין שבתורה [וכו'] במינס כו' דבר שיש לו מתירין הוא. נ"ב לק"מ דהרי האמת הוא דטבל הוא דבר שיש לו מתירין ומינו דאינו אסור כ"א במינו ומעתה הראיה שהביא רבינו מטבל הוא אמת. הגם דבגמרא לא אמרינן הך טעמא היינו משום דאזיל לר' יוחנן דלית ליה דין דדשיל"מ וכמ"ש הרמב"ן במלחמות בפ"ב

דפסחים

ובפסחים דהא ר"י סובר שם (דף כ"ט:) דחמץ בזמנו בכ"מ אף דלדידיה מותר שלא בזמנו כר"ש והוא נכון. ומש"ה הוצרך לומר דכהיתרו ועיין:

הלכה ט בכ"מ אלא באיסורי תורה. לכאורה יש להקשות הלא ר"י ור"ל איירי משבל ולפי דעת רבינו הטעם משבל מפני שהוא דשיל"מ כדעת הירושלמי וא"כ למה לא אמר ג"כ חוץ מחמץ אבל באמת ליכא קושיא כלל דחמץ בפסח שאני דתלוי בזמן ולאחר זמנו מותר והם לא איירו אלא בדברים שאסורים לעולם. ועיין בפירוש המשנה לרבינו במשנה דאלו אסורין דפירש כן והיינו שך דכתב הרב בכ"מ:

הלכה ו בלח"מ אין תירוצו של רבינו מספיק. לא זכיתי להבינו אולי יש ט"ס: בא"ד דפטר חמור נמי דבר שיל"מ הוא. ולפמ"ש למעלה דחמץ בפסח תלוי בזמן לכך לא תני א"כ תירוצו אינו עולה:

הלכה יא שם אי בעי מיתשיל עלה. לא ידעתי הלא אי מיתשיל הדרא לטיבלא:

הלכה יב בכ"מ ופרקה רב אשי משום דהוי דבר שיל"מ. לא הבנתי הלא מהגמ' הזו מוכח לכאורה להיפך ומה זה הוא משנה שלימה ואיפכא מבעיא ליה להראב"ד לומר אי כך טעמו:

הלכה יג שם לחם הפנים טהור. והחילוק הזה פסק רבינו שם בפ"ו הלכה כ"ג:

הלכה טז בלח"מ בשר בחלב שאסור בהנאה היה להם לכפול. ודאי על בב"ח שנתערב לק"מ דהא כל חד באנפי נפשיה שרי וע"י תערובתן נאסר ובטעמא תלי רחמנא ולא דמי לערלה וכלאי הכרם דאסורין הם בפ"ע וכיון שרצו חז"ל דהחמירה התורה באיסורה גם בהנאה כפלו שיעורם, רק קושייתו הוא מהתיכה בב"ח ונפל לחתיכות אחרות למה לא נאמר ג"כ ששיעורו הוא במאתים:

הלכה כו בכ"מ ולא נקט חצי שיעור. חמוה דהא רבינו פסק בפ"ב מה' שביתת עשור ה"ג דח"ש אסור מה"ת ועי' במשל"מ פ"א מהחו"מ בשם מהרא"ל"ח [ועיין גינת ורדים כלל ל"ה וכ"ח]:

שם בלח"מ שנפל לתוך בשר בהמה. (אין קושייתו מחלב בגיד"י דא"כ היה צריך להאריך דנפל בו כזית בכא"פ דאל"כ אינו כ"א מד"ס כדעת רבינו בפרק זה בהלכה ג' ואי בעינן לאקשויי נוכל להקשות דליפלוג וליתני בדידיה גבי בשר בהמה אם נפל בו כזית בכדי אכילת פרס דאיסורו מדאורייתא אין מבטלין ואי פחות מזה דאינו כ"א מד"ס לדעת רבינו מבטלין אלא דקושייתו הוא מחלב בקמ"ץ) לכאורה קשה למה לא נקט רבינו הדין גבי תרומה דבהאי נקיט האי דינא דאין מבטלין ומה לו ערלה דנקט ואפשר דלרבותא נקט דאפי' ערלה מאחי' דידה הוי דאורייתא דהוה אמינא דדוקא בתרומה דילפי' מאת מקדשו ממנו אבל בערלה דכפלו לשיעורו משום דאסור בהנאה ה"א מותר לבטלו לכך אשמעינן ולע"ג:

הלכה ל שנפלו לדבש. לא ידעתי למה דוקא דבש דנקט רבינו אולי בא רבינו להוציא מדעת רש"י שפירש גבי דבש של עכו"ם דאי משום איערובי יין מסרי סרי. עיין לקמן בפי"ז הכ"ג שהבאתי לשונו ועיין בש"ך סי' ק"ג:

שם או במאה או במאתים. לשונו מוקשה מאוד דכל השיעורי דק' גבי תרומה ומאתים גבי ערלה אינו כ"א במין במינו דאי אפשר למיקם אטעמא אבל במבשא"מ המה שוים לכל האיסורים דבטעמי' תלה ואם אין שם מי שיטעום הוא בס' ככל האיסורים שבתורה. ופליאה בעיני שלא ירדו לבארם [עש"ך סי' צ"ח דבאיסורים שלמעלה מס' בתר שמא]:

הלכה לד בלח"מ וטמא מליח אסור וכ"ש וכו'. האי כ"ש ליתא דבטהור מליח ג"כ איכא למימר איידי דמריד למפלט ועיין בגמ' דתירצו איידי כו' וצ"ע למה לא פירש רבינו הדין בשניהם מלוחים ונקט טמא מליח ודוק:

פט"ז הלכה ב והן ממין החולין. דבר זה צריך ביאור וטעם ומתבאר בארוכה בספר"ח סי' צ"ח עיין עליו [וברא"ש יוסף פג"ה דף צ"ט]:

הלכה ג בלח"מ דהלכה כוותיה מחבירו. לא ידעתי מפני מה קרא חבירו נגד חכמים דאמרו דאינו מקדש כ"א שש דברים ותו לא [עט"ז א"ח סי' תנ"ח סק"ד ובא"ר שם סק"ד]:

הלכה ה בכ"מ ואני אומר שזו אינה. עיין בר"ש פ"ג דערלה משנה ו' שכתב דבשאי ליכא היתר דהולכה ליש המלח עיין עליו מלתא בטעמא ולא ידעתי מפני מה החליט בכ"מ דרבינו ג"כ סבר דמהני. ולכאורה מסתימת לשונו משמע דאינו כן [עפמ"ג יו"ד סי' ק"י בשפ"ד סק"ד] ומ"ש התיו"ט להקשות על הר"ש מדברי רבינו נפלאתי דשא נבי יי"כ חבית בחבית ג"כ מותר:

הלכה י בכ"מ בתרי סגי ושלשה למה לי. וכ"כ אמרו ז"ל בזבחים (דף ע"ד:):

פי"ז הלכה א המבשל אסור. היינו משום דאין מה שבתוך הכלי ס' נגד הכלי כמ"ש הריטב"א בחולין (דף צ"ז.) ד"ה סמכינן והש"ך בסי' צ"ג סק"א. ואי אפשר למיקם אטעמא:

הלכה ו בכ"מ למה השמיטו רבינו. נ"ב בהלכה ג' כתבו:

הלכה כב בלח"מ מסרא סרי דבכלל. לפי מה דפירש רש"י אי משום איערובי יין היה לרבינו להביא כך דאינו בכלל גיעולי עכו"ם וחידוש הוא גבי משחא ודבש בהלכה כ"ג דיין פוגם:

הלכות שחיטה פ"א הלכה ב בכ"מ והא לא בעי מליחה.
כל דבריו בזה המה בקוצר דברים בתוס' שם (דף ל"ג.). ומ"ש ומש"ה קאמר נמי ומולחו יפה יפה אח"כ. לא ידעתי מה כוונתו אם לא שיש ט"ס. ולולא דמסתפינא ה"א שזהו מהלכות רפואה ג"כ שימלחנו וידיחנו יפה יפה שיבריא אלא דלרבינו שפיר כתב הכ"מ:

בלח"מ ורבינו לא הזכיר הדחה. לפנינו יש וכבר כתב בכ"מ:

הלכה כו במל"מ ומוייה להאי לדידיה כאילו באו עדים. ולענ"ד לק"מ דבשלמא כשבאין ב' עדים בדבר אז מיפסל מחק"ת אע"ג דאינו מוכרח שאפשר שיחזור מ"מ כ"כ דלא חזר מיפסל משא"כ כשהוא לעצמו ואין עדים בדבר א"כ לא שווייה אנפשיה חד"א כיון שאפשר שיחזור לא עלה על לבו מעולם לשווייה בפיסול ובפרט לפמ"ש התב"ש סי' ה' אות ל"ט שחוזר העד ואומר שקר העדתי משא"כ גבי יין דאם היה האמת כדברי העד שנתנסך יינו שוב אין לו תקנה א"כ נעשה דבר איסור וכמו בב' עדים משום דנעשה ודאי איסור וה"ה לעצמו כן משא"כ לגבי אדם לענין להבא משום ספק דעומד במרדו וכיון דהוי ספק מותר דכיון שיוכל לחזור בו לא אמרי' שווייה אנפשיה חד"א כנ"ל: בא"ד דחולין סי' ט'. ועיין שו"ת מהר"י ן' לב ח"א סי' נ"ס ובשו"ת להם רב סי' רכ"ט:

פ"ב הלכה יא שזרק סכין למועלה. לא ידעתי מפני מה לא כתב רבינו הדין דאפי' אינו מכוין לשום חתיכה נמי כשר וכל גווני דנקט רבינו מתכוונים לשום חתיכה ובגמ' (דף ל"א.) עבדינן צריכותא והו"ל לרבינו לאשמועינן דאם הפיל הוא סכין כשר ועיין בתוס' (דף י"ב:) ד"ה זרק:

פ"ו הלכה ח בכ"מ אחד מהסמפונות [אבל אם אי אפשר לה בלא נקיבת אחד מן הסמפונות] טריפה כנ"ל:

הלכה יא בלח"מ שאין הנקב [אלא] מגד אחד כנ"ל:

פ"ח הלכה טז בלח"מ לאשמועינן רבותא דאפי' נהתך. עיין ט"ז י"ד סי' נ"ו סק"א דבלשון וכ"כ שניטלו נכלל נהתך וא"כ מיושב גם הקושיא השנייה:

פי"א הלכה א ואם היתה נקבה עד שתלד. מדקדוק לשון רבינו דכתב עד שתלד גם בסוף כתב כן. משמע דבנקבות לא סגיא יב"ח רק בהולדה תליא וזו מנין:

שם בכ"מ והיא דאינה יולדת בנקבה. בפירוש אמרינן בגמרא והלכתא בזכר יב"ח ובנקבה כל שאינה יולדת, ופלא:

פי"ב הלכה ה שם ספק נבילה. לפי מ"ש לפנינו בדברי רבינו שאין שחיטתן שחיטה כלל לק"מ:

הלכה ו בלח"מ אבל [ברייתא] דלאו כנ"ל:

פי"ג הלכה ד בכ"מ שמכין אותו מכת מרדות. בספרים שלפנינו כתוב בהלכה ד' מכין אותו מכת מרדות:

הלכה י על הקן פטור מלשלח. לא ידעתי למה לא כתב רבינו דאפילו בקורא זכר דאיפליגו בה ר"א וחכמים נמי פטור דהנה בזכר דעלמא לא פליגי דכ"ע פטור והו"ל לרבינו לאשמועינן בפירוש אף דנשמע מכללא ועיין:

פי"ד הלכה י בלח"מ ועוד דכ"ש הוא. כש"כ זה ליתא דא"כ למה כתב ונתנבלה בידו הוא ג"כ כש"כ מן נמלא טריפה:

הלכה יא בכ"מ בהג"ה כן הביא הרא"ש. נ"ב מ"ש בזה המגיה לא דק ולא ידע פירש"י בגמ' וכתב דברים על הרא"ש ורא"וי למוחקו:

הלכה יב בלח"מ ור"ל עפר קרקעה. נ"ב במחכ"ת הא לזעירי אבל לרבא דאמר טעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו אפי' בעפר אפרה נמי מותר עיין פירש"י. ואולי לשון רבינו דנקט עפר קא מפרש ועיין:

(השמטה) מהלכות ברכות פ"ט הלכה ט שם נלמד ממה שיבא בסמוך.
ולענ"ד נתכוון רבינו על הך ברייתא דברכות (דף נ"ב:) היה מהלך חוץ לכרך. הכא במסיבה של עכו"ם ע"ש:

הלכות מילה פ"א הלכה ב בהשגות הראב"ד וכל יום עומד באיסור כרת.
עיין בתוס' במכות (דף י"ד.) סד"ה לאפוקי:

שם בכ"מ למש. התראת ספק. עיין מכות (דף ט"ז:) ר' יוחנן דייק הכי ט' אלמא התראת ספק שמה התראה. ולדברי הכ"מ קשה דהא המותיר בפסח הוי שוא"ת ולכ"ע ל"ש התראה וצ"ע. אולם מצאתי ראיה לרבינו מהא דיבמות (דף ה':) ממילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. מפסח שכן כרת. ומדלא קאמר במילה שכן כרת מוכח דכ"ז שלא מת עדיין אין בו כרת: בא"ד לעשותה שלא מדעתו. עיין ברש"י יבמות (דף ע"א:) ד"ה חבושין. ומצות מילה מוטלת עליהם ולא על אחרים ע"ש:

תם ונשלם הגהות עמק המלך על חלק השני:

חידושים ומקורים

מכבוד הרב הגאון המפורסם מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל.

הלכות אישות פכ"ד הלכה יג
עזרא תיקן שתהיה אשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה. מדהוסיף מלת בביתה נראה שהרמב"ם סמך על הירושלמי פ"ג דמגילה שאמר עזרא תיקן שתהא אשה חוגרת בסינר בין מלפניה בין מאחריה משום מעשה שהיה שרבעה קוף מאחוריה ע"ש. ומטעם זה למד שה"ה בביתה. משא"כ לטעם הש"ס דילן משום צניעות א"כ בביתה לא שייך צניעות, כמו גבי פריעת ראש (עיין כתובות ע"ב). וכן ראיתי שסמך הרי"ף על הירושלמי במ"ש עזרא תיקן שיהיו קורין בב' וה' והמג"א סי' קל"ה סק"א תפסו מש"ס דמרובה אולם בירושלמי פ"ד דמגילה נאמר בפשיטות עזרא היקן שיהיו קורין בשני וחמישי, וכן בירושלמי מגילה פ"א סוף הל' א' ועי' ק"ע שם:

חידושים ומקורים

מאת הרב הגאון הצדיק מופת הדור בקש"ת מו"ה יוסף באב"ד זללה"ה אבד"ק טארניפאל, בעהמ"ח ס' הנחמד מנחת חנוך על תרי"ג מצות. הנכתבים על גליוני הרמב"ם הנמצאים תח"י נינו ונכדו, אני הצעיר יהושע העשיל באב"ד נ"י, חתן הרב הגאון המפורסם פאר היחוס והמעלה, בקש"ת מו"ה שרגא פייבל טויבש שליט"א, אבד"ק יאסי:

הלכות אישות פ"ג הלכה ז בב"מ שם והריטב"א כתב נ"ב ע"ש הכא כל הענין וכך צריך להיות והריטב"א כתב בחידושיו שטעמו של רבינו משום דהאי תנא דקתני שלא הוי מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא אינו לשון קדושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר ואנן קי"ל דבהאי שפחה וחצי ב"ח הכתוב מדבר דשייכי בה לד קדושין והוי נחרפת ליסנא דקדושין כנ"ל:

פ"ו הלכה יג במל"מ שם לחלק נ"כ בין ארוסה לנשואה. נ"ב ועיין בר"ן בקדושין פרק האומר דף רל"ה בד"ה אמר ר"ש וכו' שנראה להדיא שאין חילוק דאף בארוסה הדין כן עיי"ש:

פ"ח הלכה יט [בשם מו"ה הגאון הנ"ל שליט"א מוה' פייבל טויבש נ"י אבד"ק יאסי אמר לה הרי את מקודשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון וכו' אא"כ נתן לה שו"פ תקודשת. נ"ע מה שמצריך רבינו דוקא שיתן לה פרוטה והלא לפי סוגי' ואוקימתיה שם דף ס"ג לא בעינן שיתן לה שו"פ אלא דוקא כשאומר לה ע"מ שאדבר עליך אבל לא בשכר שאדבר א"צ ליתן לה פרוטה. ואולי סמך עצמו רבינו ז"ל על הסוגיא דף מ"ח ע"ב בפלוגתא דהני תנאי דהכא בשכר וכו' ר"י אומר בין בשכר שעשיתי עמך בין וכו' אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת. משמע שם דאף בשכר דוקא בנתן לה שו"פ מקודשת ובלא"ה לא. ועדיין נ"ע טובא לפענ"ד. ע"כ בשם מו"ה הגאון שליט"א]:

פט"ו הלכה ו והיו לו בנים והוא עבד. [בשם מו"ה הגאון מ' פייבל טויבש שליט"א אבד"ק יאסי. נ"ב עיין תוס' חגיגה דף ב' ע"ב בד"ה לא תהו וכו' ועוד דפו"ר אכולהו בני נח קאי אף לכנען. והמהרש"א ז"ל התעורר עליהם בתמיה דהא מצות פו"ר לישראל נאמרה ולא לבני נח כדאמרינן בסנהדרין והניח בצ"ע. והנה הגאון בשבו"י ח"ב סי' קל"ד העיר בכוונת התוס' הללו עפ"י המבואר בסנהדרין שם דר"ח סבר דב"נ מצוה על הסירוס אף דעל פו"ר אינו מצווה וא"כ כוונתם דכאן כיון דא"א ליקח לא ב"ח ולא שפחה הוי כמו סירוס ומצווה ע"ז. וזה כוונתם ועוד פו"ר שהוא כמו סירוס כמו זה אכולהו ב"נ קאי אף לכנען עכ"ד, והוא דחוק. ובאמת המעיין בש"ס יבמות דף ס"ב ע"א בפלוגתא דר"י ור"ל לענין גר שנתגייר והיה לו בנים בהיותו עכו"ם וכו' וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר ר"י משום דמעיקרא נמי בני פו"ר נינהו משמע להדיא דב"נ מיפקדי אפו"ר וכדפירש"י ז"ל שם ד"ה ב"נ בני פו"ר נינהו דכתיב ויאמר להם פרו ורבו והתוס' שם נדחקו בזה עיי"ש. וראיתי במל"מ ה' מלכים פ"י דהאריך שם ליישב קושית המהרש"א ז"ל דהא דאמרינן בסנהדרין דכל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ היינו מסיני ואילך דכשבאו לסיני ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורם אבל עכו"ם ניטלה מהם וכו' אך קודם סיני פשיטא דמצות פו"ר היתה מוטלת על כל ב"נ עכ"ד הטהורים עיי"ש שהאריך שמה לתמוה הרבה על המהרש"א ז"ל. והנה גברא רבה ידענא ותיובתא לא ידענא כי לפענ"ד דברי המהרש"א ז"ל נכונים דודאי אמרינן שפיר דהא דאמרינן דלישראל נאמרה היינו מסיני ואילך ואפ"ה תמה המהרש"א ז"ל שפיר דמה ראיה מייתו התוס' מקודם סיני דנאמרה נ"כ לב"נ לאחר סיני דניטלה מהם ולא נשארה רק לישראל וכמבואר בש"ס סנהדרין שם ומהוורתא בזה כמו שמהרן המשל"מ ז"ל בעצמו אח"כ דאף שבשעת מעמד הר סיני ניטלה מב"נ ונשארה לישראל אבל הכא דמיירי בעבדים שמלו וטבלו לשם עבדות וגהי דמב"נ ניטלה פשיטא דמעבדים הללו לא ניטלה מהם. וזהו כוונת התוס' ועוד פו"ר אכולהו ב"נ כתיב אף לכנען וא"כ בשיני נהי דניטלה מב"נ אבל מעבדים שמלו וטבלו ודאי דלא ניטלה מהם עכ"ל הזהב. ואם כי אינו במשמעות התוס' כן עכ"ז נכונים הם בטעמם ורא ויים למי שאמרן. ע"כ בשם מו"ה הגאון שליט"א]:

הלכות נערה בתולה פ"א הלכה ג שאמר לא יוכל לשלחם. נ"ב נ"ל שלחה בלא למ"ד, וכ"מ בזה אין הגליון מספיק. [אמר נכד המחבר יהושע העשיל באב"ד הנ"מ מבואר פעמים רבות בספרו הנהיר מנחת חינוך ואחת מהם מבואר במצוה תקנ"ח שם לא יוכל לשלחה כל ימיו. וזה לשונו שם מבואר בהר"מ בה' נ"ב פ"א ופ"ב ויש בדברי הרהמ"ח ט"ס שמביא לא יוכל לשלחה ובאמת גבי מש"ר כתיב לשלהה וכאן כתיב שלחה בלא למ"ד בתחלה וכ"מ כתבתי כו פעמים בחלק זה דלכ"ע אם מחרין משום לאו אחר אין התראה כלום דסבר דאתיבו ביה א"כ אם התרו בו מפסוק לא יוכל לשלחה אין לוקין כי פסוק זה לא נאמר באונס רק במש"ר וכן במש"ר אם התרו בו משום פסוק זה דאונס נ"כ אינו כלום והדברים ברורים בס"ד. עכ"ל הזהב]:

הלכה ז לשלהה. נ"ל שלחה, וכ"מ כמו שכתבתי בחיבורי:

הלכה ט בב"מ זה פשוט. נ"ב אין זה פשוט כ"כ עיין בר"ן והוא פלוגתא בירושלמי דאיכא מ"ד דאינה יכולה למחול קנס כי הוי דשלב"ל דאי בעי מודה ומיפטר עיי"ש:

פ"ב במל"מ הלכה יג צריכין אנו למודעי. נ"ב נ"ע דמבואר הוא להדיא בתוס' ר"פ נערה שנתפתתה דף מ"ב ע"א ד"ה לאביה נמי דבקטנה מפוהה לא שייך מחילה אף היכא דקנס לעצמה. וע"ע ברמב"ם פ"י מהל' מלכים ה"ב דכתב דמ.נם ומפתה גיורת קטנה יהיה הקנס ביד ב"ד עד שתגדיל פן תמחה ע"ש, מבואר נ"כ הכי דשייך קנס במפותה קטנה דאין לה אב דהא בגיורת כמאן דל"ל אב דמי והקנס לעצמה ולע"ג:

הלכות סוטה פ"ב במל"מ **הלכה א** ואני תמה. נ"ב עיין בתוס' יבמות דף נ"ח ע"ב ד"ה ארוסה ולע"ג על המל"מ שלא הביא כלל דברי התוס' הנ"ל ועיין בהפלאה סי' קפ"ו עיי"ש:

פ"ג הלכה טו ואח"כ מניח המנחה. נ"ב לשון הספרי ולקח הכהן מיד האשה ולא מיד שלוחה. ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

פ"ד הלכה ט או כהן קטן פסולה. נ"ב הכ"מ לא הראה מאין יצא לרבינו דקטן אינו כותב והספר לומר דקטן לאו בר כוונה לשמה אך בגדול טע"ג עיין לעיל בה' גירושין גבי גט ע"ש. גם לפ"ז גם המחיקה פסול בכהן קטן ולא כתב רבינו. גם אני מסתפק אם כאן הוי סתמא לשמה עיין זבחים דף ב' ועירובין דף י"ג ע"א תוס' ד"ה אבל ע"ש. מיהו מ"ש רבינו דבעינן רק כהן מבואר הוא במדרש רבה פ"ט ובספרי פ' נשא שם דדייק מוכתב דבעינן דוקא כהן וישראל פסול ע"ש:

הלכה יב בב"מ ואיני יודע למה השמיטו רביע. נ"ב רבינו כתב דין זה להדיא הלכה ז' בפרק זה:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה יז וכן קטנה בת ג' שנים ויום אחד שהביאה בהמה ומיה עליה. נ"ב ודברי רבינו בתוגים כזהב לא הזכיר כאן עוף כמו למעלה עיין בזבחים דף פ"ה ע"ב דלא שייך עוף רובע את אשה. וע"ש דשם נ"כ מוכח דזכר הרובע את העוף נ"כ חייב ע"ש:

פי"ד הלכה יח על הזכור ובהמה יהרגנו. נ"ב אני מסתפק לדעת רבינו אם הבהמה נהרגת כי בב"נ פוסק בה' מלכים שאין הבהמה נהרגת וזה לכלל ישראל לא בא ומן הסברא נראה דגם הבהמה נהרגת ודוק:

פי"ט במל"מ **הלכה ח** וכמ"ש רבינו בפ"כ. נ"ב פ"ג מבואר דאם נתקדשה למיאון אין נאסרת לכהן ובפ"ב מס' סוטה:

פכ"א הלכה כז [בשם מו"ה הגאון מ' פייבל טויבש שליט"א אבד"ק יאסי. וגרושה שבאה עם המגרש לדין מנדין אותן או מכין אותן מ"מ. נ"ב עיין בהה"מ דכ' ורבינו כתב מנדין או מכין לפי שלא נפסקה הלכה כאחד מהם. אולם לפלא בעיני על רבינו מדוע כשמנה בפ"ו מה' ת"ת כ"ד דברים שמנדין וא' מהם גרושה שבאה לדין דמנדין דוקא ולא כתב או מכין ע"ש וצ"ע. ע"כ בשם מו"ה הגאון שליט"א]:

הלכות מאכלות אסורות פ"י הלכה ג האוכל לחם וקלי. נ"ב במנחות דף ע' מבואר גבי תרומה דאי נחין ואכיל במחובר לקרקע לאו שמה אכילה וכ"פ רבינו פי"א מה' תרומות. ונראה גם לענין חדש וערלה נ"כ הדין כן וכאן לא ביאר רבינו ואפשר סמך על הלכות תרומות מ"מ זה הספר מוקדם והו"ל לבאר וצ"ע בדין זה:

הלכה ד קודם הקרבת העומר. נ"ב עיין כ"מ ובאמת תמוה לי מה שמבואר בפסחים בפרק מקום שנהגו לכולהו אמוראי סברי דעכ"פ חד מקמי היום כולו א"כ לא משכחת לה הפרשה בין קצירה ובין הבאה. דוק ותשכח. אח"ז ראיתי בס' טורי אבן בר"ה שהקשה זה ע"כ לומר דרבינו ס"ל כהאי סוגיא דבעינן ג' ימים מעל"ע דלא כסוגיא דפ' מקום שנהגו וכן תראה דעתו בה' מעשרות וע"ש מה שרשמתי עה"נ:

פי"ז הלכה ו ובב"מ דכלי זכוכית צריך להטביל. נ"ב כפי הנראה לא הי' בגירסתו בגמ' כלי זכוכית אבל בספרינו מבואר להדיא כלי זכוכית צריכים טבילה:

הלכות שחיטה פ"ג הלכה יט. נ"ב כנ"ל ולא עשה דוחה עשה עיין בלח"מ:

יד איתן על יד החזקה

מאת הרב הגאון המפורסם מו"ר אברהם זצוק"ל. בעהמ"ח ספר משכיל לאיתן, באר אברהם וכו' וכו'.

כולל הגהות ומקורים, הערות וחדושים, על הרמב"ם ונושאי כליו, הכתובים על גליונות ספרי הרמב"ם ומיותר כתבי הקדש אשר בכתב יד קדשו של הגאון המחבר ז"ל.

הלכות אישות פ"ב הלכה יט בד"ה כשנבדקו בתוך הזמן כו'. עיין במ"ל שכתב לדעת הרמב"ן שנסתפק בקטנה שא"י שנותיה והביאה סימנין ועכשיו היא גדולה בודאי ויש בה אותן סימנין עצמן שהיו בזמן שהי' ס' בשנותיה אי אמרינן דכמו שעכשיו בודאי הגיעה לשנותיה כן היתה אז בשעה שבאו לה הסימנין, כתב די"א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר ספיקות, ומשמע דאם היה לה חזקה המסייע לספק קטנה היה אזיל בתרה כדין כל שאר הספקות דאזיל בתר חזקה. והנה מדברי התוס' ביבמות (דף ס"ח סע"א) מבואר דאזלינן בתר השתא ואמרינן כמו שהוא עכשיו גדול כן ס' כבר אף שהיתה בחזקת היתר מעיקרא, וכן נראה דעת רבינו לקמן פ"ג הלכה י"ד שכתב היתה ספק בוגרת בין שקדשה אביה ס' בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה היא מקודשת מספק והקשה הלח"מ כשקדשה היא עצמה לא להוו קידושין כלל דלוקמה בחזקה קמייתא שהיתה נערה והרי מסייע לה חזקת פנויה. ולפמ"ש אי נימא דאיירי רבינו כשהיא עכשיו בוגרת בודאי א"ש דכיון דהשתא היא בוגרת בודאי חיישינן שמא בשעת קידושין נמי בוגרת היתה ואיתרע לה חזקה קמייתא שהיתה בחזקת נערה ובחזקת היתר. וכ"מ מדברי התוס' בב"ב (דף קנ"ו ע"א) בד"ה בודקין, ואף שהמהרי"ט הקשה ע"ד תוס' ביבמות כבר האריך בשעה"מ ליישב דבריהם. ועיי' בשו"ת טור האבן. ולע"ג דלא ס"ל לאסור בריעותא לכאורה

לשויא מחזקת דמעיקרא הכא עדיפא דאיכא חזקה ודאית השתא המוציא מידי חזקה דמעיקרא. ועיין בנ"ב חלק אה"ע סי' ו':

פ"ג הלכה ד כשתו שלא לשמה או לשמה ושלא מדעתה אינה מקודשת. פלוגתא דאמוראי היא פ"ק דקידושין וגם הפוסקים נחלקו כמאן הלכה. ויש להביא ראיה לדעת רבינו מקידושין (דף מ"ח) דמוקי במתקנא פלוגתא דר"מ וחכמים בהא בברייתא דפליגי בהתקדשי לי בשטר ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת דאיירי בכתבו לשמה ושלא מדעתה וקמו לה חכמים כמ"ד דפ"מ וה"ה ודאי דקיי"ל כוותייהו. ועפ"ז יש לתרץ מה שהקשה הלח"מ כאן ע"ד ה"ה שכתב ברפכ"ד מה' מלוה ע"ש ודו"ק. ובחי' לקידושין (דף מ"ה) הבאתי עוד ראי' לדעת רבינו מהסוגיא דשם:

פ"ד הלכה א אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בע"כ אינה מקודשת. ומשמע דאף אם אמרה רוצה אני אפ"ה לא מהני כמ"ש האחרונים באה"ע סי' מ"ב, וצ"ל להביא ראיה דע"כ הא דאמר רב אשי בפ' חזקת גבי תליוה וקדיש דאפקעינהו רבנן לקידושין משום שעשה שלא כהוגן איירי בדאמרה רוצה אני דאל"ה אמאי קאמר דאפקעינהו רבנן לקידושין דמשמע דמה"ת הוי קידושין וא"כ תקשי הא ר"א גופי' בפ' הגוזל (דף ק"ב ע"ב) משמע דס"ל כמ"ד דשטר אירוסין שכתב לשמה ושלא מדעתה א"מ ובקדושין (דף ט' ע"ב) מפרש טעמא דההוא מ"ד מקרא דמקיש הויה ליציאה דבעינן דעת מקנה וא"כ משמע דמה"ת אינה מקודשת שלא מדעתה, ואע"ג דהתם איירי בשטר מ"מ הא ילפי' הויות מהדדי בכמה דוכתי. א"ו דרבי אשי בפ' חזקת איירי בדאמרה רוצה אני דזה מהני מה"ת רק דרבנן אפקעינהו לקידושין דבע"כ לא מהני מה שנתרצית:

פ"ה הלכה ו קידשה במע"ש בין בשוגג ובין במזיד א"מ כו'. הכל"מ בפ"ק דפסחים כתב דלדעת רבינו הוא דוקא כשקידש בפירות עצמן אבל כשקידש בהמעות שחילל עליהן פירות של מע"ש מקודשת. וכ"מ קצת מדבריו בפ"ג דה' מע"ש. אך לא מצא הדבר מפורש ומסברא משמע דה"ה כשקידש במעות שחילל דחל עליהן קדושת המעשר ונעשו גם הן של גבוה לכל דבר עכ"ד. והנה הדבר מפורש בירושלמי דאיתא שם מקדשין בפרוטה של מע"ש. משמע דהיינו לומר דאף למ"ד דבפירות מע"ש אין מקדשין מודה דמקדשין בפרוטה של מע"ש דהמעות לא חשיבי כל כך של גבוה כמו הפירות עצמן:

הלכה יג המקדש במלוה אפי' היתה בשטר א"מ. עיין מה שהקשה הלח"מ על הה"מ ממ"ש בפ"ג ותירוצו הוא הפך סברת הרמ"ה באה"ע סי' כ"ח ול"ב ופסקי הש"ע שם. אלא י"ל כמ"ש הוא עצמו לקמן בפ"ז דין י"ד לדעת הרשב"א שהביא הה"מ שם דל"ח לשמא ש"פ במדי אלא כשראינו שקידשה בתורת כסף ודו"ק:

פ"י הלכה א הארוסה אסורה לבעלה מד"ס כל זמן שהיא בבית אביה. עיין בהה"מ שבקש להביא ראיה לזה שאין בארוסה איסור תורה. וצ"ל ראיה ברורה מהסוגיא דסוטה (דף כ"ד ע"ב) דפריך ל"ל קרא למעט ארוסה שאינה שותה תיפוק לי' דלא קדמה שכיבת בעל לבועל ומוקי לה שבא עליה ארוס בבית אביה וש"מ דאין בזה איסור תורה דאל"כ אכתי תקשי דל"ל קרא למעט אפי' בכה"ג תיפוק ליה דאינה שותה משום דזה אסור מה"ת וא"כ אינו מנוקה מעון:

פי"א הלכה ו חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות ט' רצו לקיימן אחר שהבריאו יש להן כתובה מאה. דע דהיינו דוקא כשבעלו אחר שהבריאו וכמ"ש הה"מ בסמוך גבי קטן והכי איתא להדיא בירושלמי פ"ק דכתובות הובא בתשובת מיימ' שם ובהג"מ דקידושין:

פי"ג הלכה יח וכשמוציאה ממדינה למדינה כו' א"י להוציאה כו' מרע ליפה מפני כו'. עיין בהה"מ ואד"מ. אלא נראה שיצא זה לרבינו מהא דאיתא בירושלמי דמ"ק העתיקו רבינו רפ"ח מה' יו"ט:

פי"ז הלכה יד אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים. נראה להביא סעד לדעת רבינו מהא דאמרינן בכתובות (דף ק') גבי שליח שמכר וטעה בכל דהו מכרו בטל באלמנה ומה אלמנה יחידה אף שליח יחיד. והוקשה להתוס' דמאי קרי לאלמנה יחידה הא צריכה ב"ד ונדחקו, ולפ"ד רבינו א"ש דקושטא דבדיעבד קיים ביחידה מנא בשלא טעתה. ונראה דכך היא ג"כ דעת הרשב"ס וסרה מעליו קושיית הרא"ם פ' מי שמת סי' י' ע"ש. והרא"ם לטעמיה דלא ס"ל כרבינו וכמ"ש בתשובה סי' פ' אבל הרשב"ס י"ל דסובר כרבינו וא"ש:

פ"כ הלכה א צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו. והקשה הלח"מ הא בגמ' פ' נערה (דף נ"ב) אמרו דהא כמי דאורייתא הוא דכתיב קחו נשים וגו' ואת בנותיכם תנו לאנשים משמע דהוי מה"ת. ותירץ מסברא דרבינו סובר דאסמכתא בעלמא היא. אמנם כן מוכח התם בסוף הסוגיא בדף שאחר זה דקאמר הא נמי תקנתא דרבנן. מוכח דהא דקרי לי' דאורייתא בתחלת הסוגיא לאו דוקא אלא אסמכתא וכ"כ מהרש"א. ועוד י"ל לדעת רבינו דנהי דדרשא גמורה היא מ"מ שפיר קרי לה תקנתא דרבנן ומצות חכמים לפי שיטתו דכל מה שאינו מפורש בתורה אלא שחכמים דרשוהו נקרא דברי סופרים וה"נ אינו מפורש בקרא נדוניא. ולדעת הכס"מ בה' מגילה וחנוכה אף אם מפורש בקרא כיון דאינו בתורה אלא בדברי קבלה ס"ל לרבינו דמקרי מצוה מד"ס. ולפ"ז נ"ל דהא דקרי לה בגמ' לתקנתא נדוניא לבת דאורייתא היינו לומר דיש כח בזה כמו בדאורייתא לגרום לבטל ירושה של בנים. אך דברי הכס"מ א"מ כמ"ש בה' מגילה עיי"ש:

הלכות סוטה פ"ב הלכה ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה. ויש להוכיח כדעת רבינו דקטנה אית לה רצון ליאסר על בעלה מהא דקידושין (דף מ"ו) דאמר בין היא ובין אביה יכולין לעכב וכ"ש בה' אישות גבי קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה ושם (דף י"ט) אמר גבי יעוד דצריך דעתה ומפרש רבינו דהיינו רצון ממש כמ"ש בה' עבדים ש"מ דיש לה רצון:

הלכה ח כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו ואפי' בא על ארוסתו בבית חמיו. עיין בהשגות. ויש עוד להקשות לדעת רבינו מהסוגיא דפ' הבא ע"י (דף כ"ח). ובקרבן העדה הקשה על רבינו מהירושלמי דשם שמקשה הרי אלמנה לכה"ג ראויה להזריע ואינה שותה והרי מ"מ אינו מנוקה מעון. והמפרש לירושלמי פ"ע דסוטה ובס' נג"י ובס' או"ח על התורה הקשו עוד מהא דבספרי ממעט ח"ל מבוס שאינה ראויה לאישות ולא משום דאינו מנוקה מעון. ועיין בנ"ב מ"ת חלק אה"ע סי' קנ"ח. ועיין בס"ל דין י"א. וי"ל דמשכחת לה דלא הוי אינו מנוקה מעון כגון שבא עליה בקטנותו דהוי שפיר קדמה שכיבת בעל וקרינן ביה מבלעדי אישך, והכי מוכח ממאי דממעטין אשת קטן שלא תשתה מקרא דתחת אישך ש"מ דקרינן בביאתו מבלעדי אישך כיון דראוי לביאה וביאתו קנה ביבמה מה"ת ושפיר שתיא אח"כ בגדלותו אי לאו משום דאינה ראויה לאישות. ומדברי המ"ל בדין ח' בד"ה ואיכא משמע דכל שקדמה שכיבת הבעל אפי' קודם הקידושין הוי מבלעדי אישך. לפ"ז משכחת לה דהוי מנוקה מעון וקדמה שכיבת בעל כגון שקידשה ובעלה בקטנותו ואעפ"י שקדושיו לא הוו קידושין אז מ"מ קרינן ביה מבלעדי אישך ובעילת קטן לא הוי אינו מנוקה מעון דלאיש כתיב. ובהכי איירי בסוגיא דר"פ הארוסה ופ' הבא ע"י ונסתלקה השגת הראב"ד ויתר הקושיות:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה ט הבועל אין לו אונס כו'. היינו שיש עליו דין חיוב מיתה ב"ד אבל מ"מ אין ב"ד ממיתין אותו דכיון שאנסוהו ודאי שלא התרו בו וכ"כ הכס"מ בה' סנהדרין רפ"כ. ומ"ש הה"מ דאף רבינו מודה שיש אונס לבועל אם נתכוון לאשתו ותקפתו א' מהערוות או שדבקו כותי עליה (וכ"כ הרדב"ז בסוף ח"ב דכה"ג הוי אונס), והדין עמו דכן מוכח ממ"ש רבינו בה' יסודי התורה פ"ה דבגלוי עריות נמי אם עבר באונס אין ב"ד ממיתין אותו וש"מ דיש אונס נמי לערוה כמו בע"ז וש"ד דנקט התם ואין עליהם אף דין חיוב מיתה כלל. ומצאתי שפירש כן דברי רבינו הלח"מ בפרק כ' מה' סנהדרין. והוא כמ"ש התוס' ברפ"ו דיבמות ופ"ד דב"ק (דף מ' ע"ב) דכה"ג הוי אונס. ודלא כס' מרכבת המשנה ח"ב דרבינו ס"ל דאף אם נתכוון לאשתו חייב כשבא על הערוה דחשוב לדעת אף דמתחלה הוי אונס דלא אמרינן תחלתו באונס וסופו ברצון הוי אונס רק בנבעלת ולא בבועל. ונעלם ממנו דברי רבינו דה' יסה"ת ודברי התוס' שבועות (סוף דף י"ז) עיי"ש דחשוב אונס גבי שמש שלא בשעת וסתה ונטמאת וכ"פ ביו"ד סי' קפ"ה ועיין ביו"ד סי' קנ"ז וכ"מ מדברי רבינו פ"ד מה' א"מ. ועוד משכחת אונס בבועל כמ"ש תוס' בספ"ב דכריתות עיי"ש:

פ"ג הלכה טו וכן אם בא עליה שלא כדרכה פטור שבש"ח לא השוה הכתוב ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה אלא בשכבת זרע. כ"ה גי' הה"מ בדברי רבינו ולספרים דל"ג כל זה לכאורה תמוה איך ישמיט רבינו דין זה שהוא גמ' ערוכה בספ"ב דכריתות בלי חולק. וי"ל דלפי גירסת אותן ספרים ס"ל לרבינו כמ"ש הרשב"א בחי' בפ' הבא ע"י (דף כ"ה) דהאי סוגיא לא אזלא רק אליבא דר' יהודה דספ"א (דף כ"ד ע"ב) דממעט שם גבי טומאת קרי הערלה ושל"כ מש"ז אבל לרבנן התם דלא ממעטי של"כ מש"ז ה"נ לא ממעטי של"כ בש"ח. וע"כ כ"ה דעת מהרש"א בסוטה (דף כ"ו ע"ב) עיי"ש ודו"ק:

פי"ב הלכה א ישראלית שנבעלה לכותי דרך אישות הרי אלו לוקין מה"ת. עיין בכס"מ. ויש להביא סעד לדעת רבינו דהכי אזלא ג"כ סוגיא דממעטא בסוטה (דף כ"ו ע"ב) דאיכא איסור תורה בישראלית לכותי:

הלכה ה והבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעין בו אבל מכין אותו מ"מ, משמע דאיסור חתנות איכא בבת גר תושב דמה"ט איכא מ"מ בביאת זנות בבת כותי משום גזירה שמא יבוא להתחתן כמ"ש רבינו לעיל. ונראה לדבר מהא דאוסר גר תושב במגע ביין בשתייה וכתב הרשב"א דהטעם משום גזירה דחיתון הובא בכס"מ פי"א דמ"א. וכה"ג בגיטין (דף מ"ד) דגר תושב ככותי:

פי"ד הלכה יט ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחילה. מקורו במכילתא משפטים הביאו רבינו בה' עבדים:

פט"ו הלכה א הבא על אחת העריות בין באונס כו' הולד ממזר. הכס"מ לא הראה מקורו והוא מתבאר מהסוגיא דספ"ק דחגיגה (דף י'):

פט"ז הלכה ט גר שנשא בת ישראל כו' הולד ישראל לכל דבר כו'. מ"ש הולד ישראל לכל דבר לאו דוקא דהא לענין חליצה לא הוי כישראל ופסול להיות דיין וכמ"ש רבינו בפ"ד מה' חליצה. וע"כ הטור אעפ"י שבסי' ד' העתיק לשון רבינו דכאן מ"מ כתב בסי' ח' דגר שנשא ישראלית הולד הולך ג"כ אחר הזכר והיינו דל"מ לענין חליצה. ובזה לא תקשי ע"ד רבינו והטור דכאן מהא דאי' בתוספתא פ"ד דקידושין כהנת לויה וישראלית שנשאו לגר הולד גר די"ל דלאו לענין לישא ממזרת קאמר דהוי גר אלא לגבי חליצה:

הלכות מאכלות אסורות פ"ב הלכה כג הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כו' לוקה עליה משום שרץ העוף ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ המים. ויש לי להביא ראיה לדעת רבינו דמשום שרץ הארץ לא לקי אלא חדא דהיינו משום שרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל וכמ"ש בס' המצות סי' קע"ט אבל משום שרץ השורץ על הארץ לא תאכלום לא לקי ולא כפרש"י והרמב"ן דלקי גם עליה דאי איתא דאתא למלקות לאוכל איך דריש מיניה בס"פ חרש לא תאכילם להזהיר גדולים על הקטנים ופירש"י דקרא יתירא הוא. והשתא הא כתבו רחמנא לרבויי למלקות לאוכל גופיה וא"כ לאו יתירא הוא למאכיל. אלא ש"מ דאוכל גופיה לא לקי עליה דהיכא דאיכא למדרש לא מוקמינן בלאוי יתירי:

פ"ד הלכה כב נודע שהוא פטור מסקילה כגון שהוזמו עדים יצא וירעה בעדר. לא כתבו מקור לדין זה והוא מבואר במשנה דפ"ו דכריתות שור הנסקל אם עד שלא נסקל נודע שלא הרג יצא וירעה בעדר ואם משנסקל נודע מותר בהנאה:

פ"ט הלכה ז המבשל שליא בחלב כו' פטור. משמע דאיסורא מיהא איכא והקשה הלח"מ דמנ"ל הא מסיק בפ' כל הבשר דלא אצטריך קרא למעוטה דפירשא בעלמא היא. ולק"מ דרבינו אזיל לטעמיה שכתב לעיל בפ"ד ובפ"ה דין י"ג דשליא של נבילה וטריפה או של בהמה טמאה או שליא מקולה אסורה. אלמא דס"ל דלענין איסור לא אמר דהוי פירשא ושם ביאר הה"מ טעמו מדמשמע בגמ' ס"פ המקשה היתרא כשנמצאת בבהמה למקרא שכתוב כל בהמה תאכלו לרבות את השליא ואמרו שאם חישב עליה מטמא טומאת אוכלין ואין זה במה שהוא כפרש גמור. וע"כ מפרש רבינו הא דאמר בפכ"ה דהוי פירשא אינו אלא לענין חיוב בלבד אבל איסורא איכא:

המבשל עור וגידין ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים בחלב פטור. בברייתא דפכ"ה לא נקט אלא העצמות והגידים והקרנים והטלפים שבשלן בחלב פטור. אבל יצא לו לרבינו מהא דתניא ס"פ המקשה בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות ולא בגידים ולא בקרנים וטלפים. וכר"ש הטור והרוקח מבואר דאפי' עקרי קרנים וטלפים הרכים אין מטמאין טומאת נבלות. ופסקו רבינו בפ"א מה' אבות הטומאה דין
ד'

ז׳ ומשם למד רבינו דה״ה לענין חיוב לא הוי כבשר וכמבואר מדברי רבינו וה״מ לעיל בפ״ד דין ה״י עיי״ש. ומ״מ איסורא מיהא איכא ואפי׳ בעור:

פ״י הלכה ז והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק ובין מן הענבים לוקה ושניהם מצטרפין זה עם זה. הכס״מ לא הראה מקור למ״ש רבינו דשניהם מצטרפין זע״ז. ונראה דה״ט דרבינו משום שכתב לקמן בפי״ד דין ו׳ מהלכות אלו שכל האסור משם אחד מצטרף זע״ז אף שאין שוין בטעם וע״ש:

פי״א הלכה א יין שנתנסך לעכו״ם אסור בהנייה כו׳ וכן אוכל כ״ש מתקרובת עכו״ם לוקה כו׳. ומייתי ליה רבינו מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה. והרמב״ן חולק שפסוק זה מעכו״ם איירי ולא מתקרובת ומייתי לה איסו מקרא לך ואכלת מזבחו וגו׳. ועיין בע״ז (דף י״ב) דמייתי הגמ׳ קרא דלא ידבק אתקרובת עכו״ם וכן (בדף ל״ד) וקרא דמייתי הרמב״ן איירי באיסור שחיטה של כותי משום נבילה וכ״מ מדברי רבינו פ״ד דשחיטה אבל לא איירי באיסור זבח של תקרובת עכו״ם. וכ״מ דברי התוס׳ בע״ז שם שכתבו דבדאורייתא לא כתיב אכילה בע״ז ולפ״ד הרמב״ן כתיב אכילה. ועוד ראיה לרבינו דע״כ ליכא לנושמע לאו מדכתיב פן תכרות ברית וגו׳ ואכלת מזבחו דהשתא פן לא הוי לאו לענין כריתת ברית דסמיך לי׳ כמ״ש רמ״ל בביאור סמ״ג וא״כ לא הוי ג״כ לאו לאכילת זבח דלא סמיך. ועוד יש להביא ראיה לרבינו מסוגיא דפסחים (דף כ״ב סע״א) דמוכח התם דניסוך דיין ומים אסור בהנאה מה״ת. ושוב ראיתי שדברי רבינו דכאן מפורשים בירושלמי דאיסור התם אמתניתין דאלו אוסרין בכ״ש יין נסך ועורות לבובין על שם ולא ידבק בידך מאומה:

פי״ד הלכה יג האוכל מאכל איסור להאבון או מפני הרעב חייב. הכס״מ לא הראה מקורו והוא מתבאר מהסוגיא דיבמות (דף ק״ד) ובשבועות (דף כ״ו):

פט״ו הלכה ח פירות שביעית אינן בכלל איסורי תורה שאין אותה התערובות אסורה אלא חייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית. הקשה הראב״ד דהא כשיכלה סמין האהרון שבאותה הארץ צריך לשורפס או לאבדם. ולק״מ דרבינו אזיל לטעמיה דס״ל דאין אסורין אלא מדרבנן כמ״ש הכס״מ רפ״ז מה׳ שמיטה ויובל:

הלכה י״ג התרומה ות״מ והחלה והבכורים עולין בא׳ ומאה. הנה במתני׳ דרפ״ב דערלה איתא ת״מ של דמאי ורבינו שסתם כאן נראה שסמך עצמו אמ״ש בסוף ה׳ תרומות דמבואר שם מדבריו דת״מ של דמאי כודאי בזה. וזה דלא כמ״ש התוי״ט דרבינו השמיט דמאי:

הלכה י״ד הערלה וכה״כ עולין בא׳ ומאתים כו׳ נפלה לפחות ממאתים הכל אסור בהנייה. כתב הראב״ד דאינו כן שאין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה הא״כ הוא דבר שבמינן הון מאיסורי עכו״ם ויי״נ. מקור מחלוקת רבינו והראב״ד הוא מבואר ברא״ש ור״ן פרק בתרא דע״ז אמתניתין דאלו אסורין ואוסרין בכ״ש. שדעת הרי״ף דכל איסורי הנאה כגון חמץ בפסח אוסר תערובתו בהנאה במשהו והראב״ד חולק עליו והרא״ש שם הסכים לדעת הרי״ף דכי היכי דבשאר איסורי הנאה שנתנו טעם בהיתר ואסור אף בהנאה דטעם כעיקר דאורייתא בין לאכילה בין להנאה וה״ה לחמץ בפסח אפי׳ במשהו אסור בהנאה ואע״ג דכתב שם דאינו אלא לח בלח שנותן טעם ולא יבש ביבש דאינו נותן טעם ובטל ברוב גבי חמץ כמו בשאר איסורין. היינו דוקא גבי חמץ דס״ל דביבש לא החמירו חכמים בחמץ טפי משאר איסורין משום דלא בדילי מיניה רק היכא דנ״ט. אבל באיסור ערלה וכה״כ דבעי מאתים אף ביבש ג״כ אין חילוק בין אכילה והנאה:

הלכות שחיטה פ״א הלכה א אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם עוף כדם חיה. ותמה הכס״מ דבגמ׳ יליף רב יהודה בשם ריב״ש איפכא מזה הפסוק דאין שחיטה לעוף מה״ת דשפך משמע שפיכה בעלמא וקאי רק על עוף דסליק מיניה ולא אחיה. ופירושו דחוק כמ״ש הלח״מ וכרנ״פ וגם פירושם דחוק דאכתי מנ״ל לרבינו היקש דעוף לחיה מה שלא נאמר בגמ׳. אבל הדבר ברור שילא זה לרבינו מהסוגיא דחולין (דף פ״ד) דאסיק מר בר ר״א אמר קרא חיה או עוף מה חיה אינה קודם אף עוף כו׳ וה״כ מקשינן עוף לחיה לענין שחיטה. ואף לפמ״ש בס׳ פאר הלכה דהך היקש דפ׳ כסוי הדם נ״ל מיותר רק להא מילתא משום דהוי אפשר משאי הפשר מ״מ אפי׳ דרשינן היקש זה לרבינו אפ״ה איכא יתורא להיקש דפ׳ כסוי הדם דהא היקשא דכאן איכא למשמע אפי׳ הוה כתיב חיה ועוף ואייתר או להקוא היקש דפ׳ כה״ד. וכה״ג כתב בס׳ הנזכר דהוית סוגיא אזלא למאן דלא בעא או לחלק ואייתר להך היקשא. וא״כ א״ש דהיקשא דרבינו בלאו או איכא למשמע כמ״ש:

פ״ב הלכה ב השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור. הכס״מ לא הראה מקורו והוא מבואר להדיא מהא דתנן בפ׳ חטאת העוף (דף ס״ח) שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אינן מטמאין בגדים. אבית הבליעה והעתיקה רבינו בפ״א מה׳ אבות הטומאה. ועיי׳ בס׳ דורש לציון דרוש ד׳:

ואסור בהנייה אפי׳ שחט לרפואה או להאכילת כותי או להאכילת כלבים. הוא בתוספתא פ״ב דחולין:

אבל הנוחר בעזרה והמעקר כו׳ מותרים בהנייה. דע שהיא ברייתא ערוכה הובאה בירושלמי פ״ד דנזיר. וא״ל למ״ש הכס״מ ע״ש. ועיין בפו״ת פ״מ ח״ג סי׳ כ״ט שהקשה ע״ד רבינו דכאן על מ״ש בה׳ מה״כ גבי מליקת עוף ח״ב שאסור בהנייה. ומיהו בלא דברי רבינו קשה מנזיר (דף כ״ט):

פ״ח הלכה י״ב וגידים הרכים אין הצובין כבשר. הכס״מ נדחק דאמאי לא חילק רבינו בין גידין שסופן להקשות לאין סופן להקשות כמו שאמרו בגמ׳. ול״נ די״ל דרבינו סמך עצמו אמ״ש בפ״י מה׳ ק״פ דין י׳ גידין רכין שסופן להקשות כו׳ אין נמנין עליהן. ובגמ׳ מדמה טריפות לפסח:

חידושים ומקורים

מאת כבוד הרב הגאון מוהר״ר שמואל שטראשון זצוק״ל מווילנא.

בעל המחבר הגהות על כל הש״ס וש״ע או״ח ומדרש רבה

הלכות אישות פ״א הלכה א במ״מ דלעכו״ם ביחוד בעלמא הויא אשתו. לא נמצא בשום מקום דתהיה כאשתו ע״י יחוד לחוד רק בעבד בהל׳ מלכים פ״ט ה״ח. אבל עכו״ם אינו קונה אלא בביאה וכדאיתא שם ה״ז וכדמסיים בעצמו וכיון שבא עליה כו׳, ואולי ביחוד דקאמר ר״ל בלא עדים:

הלכה ב ברמב״ם ובכסף מד״ס עיין במ״מ וכב״מ. ועיין לשון הרמב״ם בפי׳ לכלים פי״ז מי״ב. ומה שהביא הכ״מ קצת ראיה לרבינו מגיטין (מ״ב ב׳) דקרי הש״ס לדבר הנלמד מכלל ופרט וכלל מדרש חכמים ולהכי צריך גט שיחרור. לי יש ראיה גדולה מזו מסוטה (ע״ז) אר״נ״י כי קא תניב הלכה עוקבת מקרא הא עוקבת מדרבנן היא. אע״ג דדרים לה מכלל ופרט וכלל קרי לה מדרבנן:

הלכה ח במל״מ מש״כ דמדברי התוס׳ בפ׳ י״מ (פ״ס ב׳) שכתב דאיכא השתא תרי לאוי. משמע דבספק סוטה איכא לאו כבר תמהתי עליו שם בהגהותי דפשוט דכוונתם על לאו דגרושה וזונה:

פ״ב הלכה ג עי׳ שעה״מ בד״ה ולעיקר דנראה מדבריו דהך בת ג׳ שנים כו׳ היא ברייתא. ואשתמיטתיה דמשנה שיא בנדה (מ״ד ב׳):

הלכה יא השגת הראב״ד המתחלת עד שיהיה בו כו׳. מצויין בטעות וצ״ל על הלכה י״ב אהא שכתב הרמב״ם אע״פ שנולד לו א׳ מסימני סרים. ע״ז כתב ולא (ר״ל דלא הוי סרים) אפילו נולדו בו השאר כו׳ וכ״כ מהמ״מ: (כבר נתקן ע״י המגיהים).

הלכה טז במל״מ ועוד דמנ״ל כו׳ פי׳ חדש לא הוזכר כו׳. ול״נ דאין זה חדש דכבר רמזו רש״י ז״ל ד״ה להמתיר דבאיכה מאמנת פרט לנו השיעור הקטן דהיינו נקרנות. ולשנין חלילה שתם ופי׳ עד דאיכא שיעורא רבא דכולהו. וע״כ אי דס״ל דאידי ואידי חד שיעורא היא או דספוקי ליה ועכ״פ יהיה ראיה להגהת מהרש״ל שהביא המחבר לעיל. ומהר״ן שפירא בגליון האלפס ס״פ ב״ש שהגיה בפירש״י שיעורא קטנה דכולהו ע״ש ל״ד כלל שהרי כתב דמשנקרנות לא מנאהנת. אלמא דזהו השיעור הקטן שבכולם:

הלכה יז ברמב״ם ב״ש אלו נריכות שיהיה במקום הערוה כו׳ עיין מ״מ וכ״מ. ועיין בהגר״א ז״ל בא״ע סי׳ קנ״ה ס״ז ס״ב. ול״נ עוד ראיה להרמב״ם מדקרי להו בכ״ד סימן התחתון ואי מהניא אפי׳ בקשרי אצבעות דיד לא הויא תחתון נגד סימני הדדין: שם בלח״מ ומ״מ מש״ם ונראה כן מן הגמרא ל״י מנ״ל. ול״נ דמדלא קאמר הש״ם קמ״ל דאפי׳ ב׳ שערות בלתי גומא כלל. ש״מ דמסתבר לי׳ דל״פ אדר׳ הלבו דמצריך גומות:

הלכה יח במל״מ ד״ה ורלאיתי להטור נראה דאף לשיטת ר״ת אם הביאה שתי שערות ביומא דמישלם שנת י״ב איננ נחשבת לגדולה עדיין אלא משתחילה מסני אותן שערות עצמן. וכן מבואר בדבריו לקמן פ״ד ה״ז. ותמוה דבכס״פ שהובא דברי ר״ת מוכח דמיד באותו יום נחשבת לגדולה. ועי׳ ב״ש סי׳ קנ״ה סק״כ ובהגהותי למס׳ נדה (מ״ו ב׳) כתבתי סמוכין לדבריו ע״ש:

הלכה יט אבל בקטנה שנסתפקו בשנותיה והביאה סימנין כו׳ לא עלה ע״ד הרב לומר שדנין אותה כגדולה כו׳. נפלאתי הלא דעת ר״י בתוס׳ קדושין ס״ד ד״ה בני מבואר דמקום סימנין א״ל עדות שנים. ואף דמהרש״א שם משמע דדוקא בצירוף עדות האב מהני. מהתוס׳ לא משמע הכי ע״ש:

הלכה כא ד״ה שוב הב׳ מה שהקשה לשיטת האומרים דבכולהו בעינן מעל״ע דסעות מסוגיא דיבמות ולא מלא מקום ליישבה כו׳. לכאורה לפי גי׳ התוס׳ שם והיא ג״כ גי׳ הרז״ה והרשב״א אין משם קושיא כלל. ורלאיית המגיה שם איננה כלום דכמו דבצודקין כל י״ב נכלל בסופה גם יום הא׳ דשנת י״ג כן נדע דהתחלתה איננה אלא אחר יום א׳ מראשיתה כי הוא עדיין משנת י״א:

פ״ג הלכה ג במ״מ וכ״מ הסוגיא שבפ״ק דגיטין. כוונתו למאי דאיתא שם (יו״ד) מילתא דאיתה בקדושין לא קתני וע״ש בפירש״י וכ״כ הר״ן להדיא ברים קידושין ועי׳ חו״מ סי׳ ל״ב סק״ז ובהגר״א שם: ולהמגיה בד׳ ברדיטשוב אישתמיטתיה כ״ז:

הלכה כב בלמ״מ אבל הרמב״ם לא כתבו כו׳. לפלא איך נעלם מעיניהם דברי הרמב״ם בפ״א מהל׳ טוען ה״ה שכתב בהדיא דמלקין אותו והוא מהגמרא דשבועות (מ״א) לרב אשי וגם מוכח מזה דלית הלכתא כנהרדעי:

פ״ד הלכה א ברמב״ם אבל האיש שאנסוהו כו׳ ה״ז מקודשת עי׳ במ״מ. ועמש״כ בגמרא שם דבר נכון בדעת הרמב״ם בס״ד:

הלכה י בלח״מ ואי רי״ע אמר דבעי גם היינו מדרבנן ואע״ג כו׳ וכדהקשו שם התוס׳ כו׳ אפשר לומר כו׳. אישתמיטתיה דברי הנ״י ברים יבמות שכתב להדיא בשם ר״ת דא״ל גט אלא מדרבנן ואין זה אלא אליבא דרבא דאמר דטעמא דאיילונית הוא דכיון דלא רמיא ליבום הויא כערת ערוה שלא במקום מצוה ואפי׳ בסביר בה נמי ע״ש:

פ״ז הלכה יב בכ״מ כגון שקדשוה שני אחים בשיור ומתו כנ״ל:

פ״ט הלכה ו בהה״מ ושמעתי כו׳ שאדם יכול לקדש קרובתו לאחר כו׳ שאל״כ יאמרו מותר בקרובות השליח. וכ״ה הלשון בר״ן בפ׳ האיש מקדש ובהעתקת הנ״י דבריו בסוף סי׳ ל״ו. ונ״ל דהשמטת סופר יש בכולם וצ״ל בקרובות. קרובות השליח:

הלכה לא שם אוקמה רב ספא בעד אחד כו׳. הגהת המגיה בגמרא לא מתורצת כלל. דלא יתכן שיאמר אביי בשם ר״פ תלמידו. אבל נעלם מאתו גי׳ הרי״ף והרא״ש וע״ש בר״ן:

פ"י הלכה ב הטעה"מ בקונטרס חופת חתנים סעיף כ' ד"ה ועוד אודיע דקדק מדברי התוס' דר"פ נושאין שאין בת אשתו אסורה אלא א"כ נשא אמה אבל בקידושין לבד לא נאסרה בתה. ותימא דהא בקדושין (סוף ד"ג) אמר רבא בטעמא דמתניתין דהמקדש אשה ובתה כאחת ה"מ משום דכל שאינו בזאח"ז אפי בב"א אינו. הרי לך להדיא דאף אם קדש אשה שוב אין תופסין קידושין בבתה. ויש לדחות דכיון דהאס פ"מ מטעם דכל שאינו בזאח"ז כו' (עיין מהרש"א שם בר"פ נושאין בתוס' שם) לכן גם הכא א"מ משום דהוה קני את וחמור. אולם לרבא שם דס"ל קדושין שאין מסורין לביאה לה"ק מוקמינן למתניתין באומר אחת מאשה ובתה וא"מ מטעם קדושין שאמ"ל (ע"ש בהסוגיא) קשה דמ"מ הכא ה"ל להיות מקודשת דהיא הויא מסורה לביאה לדעת הטעה"מ. ועוד ראיה מנזיר (י"ב) האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכה"ג כו' א"ר ומודה ר"י כו' ולא אם. ולדברי הטעה"מ אפי' יש לה אם נמי. ומה שדקדק מלשון התוס' אין הכרע. כי מה דנקטו בקושיתם נכנסה לחופה הוא לרבותא וכה"כ אירוסין גרידא. (ולשונם בריש יבמות (ג') ד"ה בתו ג"כ ל"ד) ומה שדייק מתירוצם שכתבו כיון דכתב שאר בקרא וע"י הנישואין באה השארות. דמשמע דבקדושין גרידא דלא שייך שארות לא דהא קיי"ל אשתו ארוסה אינו יורשה ולא מטמא לה מטעמא דשארו כתיב וארוסה לאו שארו היא כו'. כבר הוכחתי בהגהותי למס' ב"מ (י"ח) בראיות ברורות בס"ד דלא ממעט לה משארו לחוד אלא משום דכתיב ג"כ גבי הקרוב ע"ש:

הלכות גירושין פ"ח הלכה א אפי' מת הבעל קודם שיתקיים התנאי הרי

זה מקיימת התנאי אחר מותו. עי' הגהותי למס' יומא

(י"ג ב') ומצא שם מקור נאמן לד"ז מגמ' דגיטין (ע"ד) מפלוגתת רשב"ג ורבנן גבי ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת כו' והארכתי שם קצת בפרט הזה:

בשעה"מ ד"ה ואולם עפ"י האמור כתב אבל לענין בע"פ לא חיישינן למידי דאפי' ר"י נשיאה מודה ע"ש. ותמהני דהרי מוכח להדיא (שם ע"ב ב') דפסיקא לי' להגמרא דר"י נשיאה ס"ל דאפי' בע"פ אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו. ומדידיה פשיט דגם ר"י סובר כן ע"ש:

פי"ג הלכה טז בכ"מ יש לגמגם כו' ובהמגיה שם. ועי' זבחים (קי"ו) תד"ה ודילמא ובבה"ז שם:

הלכות יבום פ"ה הלכה ד במ"מ ופירש"י ז"ל כו' אבל לא לדידיה, ועיין

בהמגיה. אבל נעלם ממנו פירש"י בפ' ר"ג (נ"ב ב') בד"ה או דילמא שכתב להדיא אסורה לו ומותרת לאחיו:

פ"ו הלכה יט במל"מ מה שתמה על הנ"י מגמרא דסוטה דמוכח שם דטומאה לא שייך גבי אשת כהן שנאנסה. אנכי תמה עליו דהתם דוקא משום דהיבם הוא חלל דלדידיה אונס לאו טומאה היא כלל. וספיקו של הנ"י הוא אם היבם ג"כ כהן דמיקרי אונס טומאה גם לדידיה. וחילוק זה איתא בגמרא שם בהאי ק"ו דרבא ג"כ הביאו הרב בעצמו ובתמיהתו השניה כבר קדמוהו הב"ח והב"ש בסימן קע"ג סעיף י"א: שם ד"ה ורהיתי להתוס' דהכיא טומאה (ר"ל דכתיבא גבי לאו דהיינו אחרי אשר הוטמאה) לא כתיבא אלא על ודאי נבעלה. וכדמסיק הגמרא לקמן. ותימא על הרב שכתב ע"ד ול"י כו':

הלכות נערה פ"א הלכה ו כ"ג שאנס כו'. דין זה מפורש בברייתא ובגמרא

יבמות (נ"ט ב') ת"ר אנוסת עצמו כו' לא ישא כו' אר"ס א"ר ומוציא בגט. הביאה המל"מ לעיל ה"ג וע"ש:

הלכה ח ברמב"ם אין האונס כו' חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה. ובמ"ע העתיק הטנת הראב"ד טעות הוא ומפורש בגמרא דאפי' שלא כדרכה חייב. וכ"ע המ"ע גמרא זו איני יודע. פשוט דכוונת הראב"ד לגמרא דיבמות (נ"ט) אלא לאו שלא כדרכה וע"ש בתוס'. וכן בכתובות (מ' ב') אילו באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה כו' וע"ש בתד"ה יאמרו. וע"ע בר"ן ס"פ אלו נערות. ועי' מל"מ לקמן פי"ז מהל' איסורי ביאה הי"ג בסופו:

הלכה ט בכ"מ ואפשר לדחות כו' אע"ג דלחכמים קטנה בכלל כו' אבל אילונית כו' לא. ותימא דא"כ ברייתא תניינא דקתני בה דאילונית יש לה קנס אמאן רבנן אתיא. ולומר דפליגי אהדדי אליבא דחכמים בסברת הכ"מ. והרמב"ם פסק כברייתא דקתני בה אילונית. זהו דוחק גדול דמה לן לאפושי פלוגתא כיון דאית לן שינויא רויחא הא ר"מ והא רבנן כדקאמר הש"ס. ולמש"כ בשם מהרי"ק ל"ק. אבל פירושו בעצמו הוא דחוק:

הלכות סוטה פ"א הלכה ו והיה קטן פחות מבן תשע כו'. וכ' הכ"מ ומשמע

לרבינו כו' אבל בן תשעה ויום אחד כו' איש מיקרי כו'.

כ"ה להדיא במ"ר נשא פ"ט כי שטית תחת אישך וכי נטמאת לרבות בן ט' שנים ויום אחד שיקנאו לה, ועמש"כ שם אות מ"ט:

פ"ג הלכה א במל"מ מה שהקשה על המהרש"א דאיך לפי פירושו ניחא דהא בתר הכי כתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' כו', נפלאתי עליו שנעלם ממנו דברי רש"י בפיה"ת במקומו על הפסוק דוהעמיד הכהן וגו' וז"ל והלא כבר כתיב והעמידה כו' אלא מסיעין כו' כדי לייגעה כו'. ועי' בגמרא (דף ח') ואפשר שמכאן למדו ד"ז:

הלכה ט ואני תמה כו' עד ורבינו פסק כרבא. כבר הקדימו בזה התוי"ט:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה יב בהרמב"ם ואפי' שחט בה שני

סימנים כו' הבא עליה חייב. עיין במ"מ

בהמגיה. הנה שם בסוף הדף אמר אביי להדיא הרובעה חייב דהא אינה מטמאה טומאת נבלה. וזהו שפי' לחזקיה דהא מודה דא"מ ט"נ כדאיתא שם לעיל ע"ש:

פ"ב הלכה ו בלח"מ מ"ג ב"כ באנס אשה וילדה בת ואח"כ נשא האנוסה דאין איסור אשה ובתה חל על איסור בתו דקדים. תימא דהרי זה איסור כולל דנאסר בשאר בנותיה מאיש אחר. ואפילו בשאין לה בנות אלמנה ותאמר דלא אמרינן איסור

כולל אלא שיהיו שניהן בעולם אוחן שעה נכללת בהן וכמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' שגגות ה"ג לענין איסור מוסיף. מ"מ כיון דאנן קיי"ל דגם באיסור כולל לא בעינן שיהיו שמות שוין דלא כרבי יוסי ביבמות (ל"ג) ע"ש בתד"ה איסור כולל א"כ כיון דנאסר בשאר קרובות האנוסה נכלל בהן גם בתו. ועמש"כ בכריתות (י"ד ב') בס"ד:

הלכה יא במל"מ אך מדברי רש"י משמע קצת דאף באנוסה גזרו כו' והוה אונס ומפתה על הנשואה. מזה אין כ"כ ראיה דבפעם ראשון נאנסה. אבל מרש"י שם ד"ה לאחר מיתה שכתב שמתה האנוסה מוכח להדיא דאף באנוסה אסור בחייה:

פ"י הלכה ו בכ"מ ושמא י"ל שרבינו סובר שאינו נקרא ראש אלא כו' כנ"ל. וכ"ה בב"י סי' קל"ד ביו"ד. ועמש"כ בבכורות (מ"ו ב') ובנדה (כ"ח):

פי"ג הלכה ב בהרמב"ם מילה כו' שנאמר וכל ערל ל"י בו. בכריתות (ט') מביא הש"ס קראי אחריני. וכן מש"כ לקמן וטבילה כו' שנאמר וקדשתם כו' וכבסו שמלותם. בגמרא יבמות (מ"ו ב') דחי ראיה זו ומסיק משום דגמירי דאין הזאה בלא טבילה ע"ש וכן בכריתות שם (וכבר הקדימני בזה הב"ח ביור"ד ר"ס רס"ה):

פי"ז הלכה טו במל"מ ד"ה וא"ת הב' בסופו. דהא דקאמר החיו לכם היינו לאחר שיגדילו דהא דקי"ל דגר קטן כו' הוא תק"ח כו'. נעלם מכ"מ התוס' בר"פ בן סורר ד"ה קטן בסופו שהביאו באמת ראיה מזה דגר קטן הוא מה"ת. וכן איתמיש תוס' זה מהגו"ב בספרו דורש לציון דרוש ז':

הלכה יז כתב דהכהן הדיוט שקדש אלמנה קטנה ואח"כ נתמנה לכ"ג ובגרה שתחיו דלא יכניסנה. ואנכי שדיתי בו נרגא בהגהותי למגילה ג' ב' דנראה דשרי מטעם הואיל דאישתרי איסורא דאלמנה אישתרי נמי איסורא דבוגרת:

הלכות מאכלות אסורות פ"י הלכה כ ואפי' לא נשאר בו אלא מ"ע כו'

ואין בו מיתה כו'. וקלסי' איש ריבו הראב"ד ז"ל. אבל הר"ן בנדרים (ס"ד ב') כתב שיש בו חיוב מיתה. והתוס' ביבמות (פ"ו) ד"ה אי נסתפקו בזה. אולם במדרש איכה בפסוק גלתה יהודה מעוני איתא ר"ב ור"ה בשם רב האוכל טבל של מ"ע חייב מיתה. וכ"ה בירושלמי פ"ד דדמאי הביאו הר"ש שם מ"ג:

פי"ד הלכה ג בכ"מ ועי' בדברי המגיה. ולנ"ל דהרמב"ם פסק כר"פ שם דאמר בשל בין שנים דכ"ע ל"פ כו' ופסק כר"י. דמשמע לי' דר"פ ל"פ אסתמא דגמרא אלא פרושי קמפרש מדל"ק ר"פ אמר. ובכ"מ נסתרסו הדברים ועל דין הראשון נ"ל לדברי הכל ועל דין הב' פלוגתא דר"י ור"ל כו':

פט"ו הלכה ו וחוץ מטבל שהרי אפשר לתקנו. ועי' בכ"מ ולח"מ שהביאו טעם זה מהירושלמי ואישתמיטתייהו במתכת"ה דטע"ז איתא ג"כ בגמרא דילן בנדרים (נ"ח):

הלכה יב בכ"מ ונ"ל שטעמו מההיא דפ' תפילין כו' ופרקה ר"א משום דהוי דשיל"מ כו'. תמוה דהזיל בתר איפכא דאדרבה מסם מוכח דאפי' במבטא"מ אסור בדשיל"מ וכמ"ש לעיל בשם הרשב"א: שם יש לדחות ולומר דלא מיקרי דשיל"מ כו'. תמוה דהרי גם בגמרא דילן בנדרים (נ"ט) מסקינן דהוי דשיל"מ. וברור דהראב"ד כיון למשנה זו דנדרים וכמש"כ הר"ן שם: מה שהביא הטעה"מ בה"ו ראיה דרש"י ס"ל דלר"י מב"מ במשהו אפי' באיסור דרבנן מהא דכתב בחולין (קט"ז ב') בענין חלב הקיבה דלא הוה אלא דרבנן משום דהוה חלב שחוטה. דברי שגגה הן כמו שהשבתי עליו בהגהותי שם דרשו משם:

פט"ז הלכה כט נתערב סתם יינם ביין ה"ז אסור בכל שהוא בשתיה כו'. הלכה א נתעלמה מבעל מג"א בס' המצות מצות ל"ת קל"ד שכתב שלא הביא הרמב"ם בחבורו הגדול שסתם יינם במשהו:

פי"ז הלכה ו וכן כלים חרשים א"צ להטביל, כצ"ל בר"פ:

הלכות שחיטה פ"א הלכה א בכ"מ ד"ס ויש. ורבינו ז"ל תפס חומרא

כו' משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא. זהו חידוש גדול לא שמענו מעולם דליבעי בעוף ב' סימנים לכתחילה מדאורייתא. ועוד דא"כ אפי' דיעבד ליפסול בשחיטת סימן אחד. ועי' פמ"ג יו"ד ר"ס כ"א במ"ז:

פ"ב הלכה א בלח"מ דבגמרא הסכה לר"י דס"ל דהולין שנב"ע לאו דאורייתא כו'. תמוה דהא בסוף הסוגיא (כ"ג ב') אמרינן מאי ביניייהו א"ב חשנב"ע חזקיה סבר כו' אותו למעוטי השנב"ע וע"ש בפירש"י. הרי דלחזקיה סבר ר"י דהוי דאורייתא ואיך אפשר לומר דהגמרא אסכהא להדיא לר"י דס"ל לאו דאורייתא. ואדרבה התוס' הביאו שם (כ"ג) מהתו"כ דס"ל דהוי דאורייתא:

הלכה ג במל"מ בסופו. ודברי מרן אילו קשים להולמן כו' דאף לפי שיטת הרב כו'. דבריו אלו אינם מובנים לכאורה. ואולי יכוון דלשיטת הרב כ"מ לעיל בריש מהל' איסור בדעת הרמב"ם דדוקא בחמץ דאורייתא בשעות דרבנן או חמץ דרבנן בשעות דאורייתא אינה מקודשת. ולפ"ז בחשנב"ע אי לא הוי אלא מדרבנן ה"כ דמקודשת כדמוכח בתוס' קדושין (נ"ח). וא"כ אין סתירה למש"כ הרמב"ם בהל' אישות דהא כתב שם כגון חמץ כו' וכפי' הכ"מ ואתא לאפוקי באמת חשנב"ע:

פי"ג הלכה ה בכ"מ ופסק כר"י דגדול מר"ש. תמוה דעי' תוס' מנחות (ל"ו) ד"ה אמר רבה ובכורות (י"ד) ד"ה רב אשי והרא"ש בפ' הגוזל קמא סימן יו"ד כתבו דהל' כר"ש נגד ר"י דהוה רבינו והא דפסקינן הכא כר"י עי' בר"ן שנתן טעם בזה:

הלכה כ בלח"מ ופסק רבינו כוותיה (כשמואל נגד רב) דהילכתא כוותיה באיסורי. תמוה דאדרבה קיי"ל כרב באיסורי בכורות (מ"ט ב'). אלא דהכא פסקינן כוותיה משום דר"י קאי כוותיה וכמש"כ הכ"מ: (כבר נתקן ע"י המגיהים).

פי"ד הלכה ג בכ"מ בתוספתא כו'. וכ"ה בגמרא חולין (קל"ט) ולזה כיון המ"ע:

סליק חלק השני.

חידושים ומקורים ותיקונים מאת הרב הגאון מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא, ובתוכם איזה הערות מאחיו הרב הגאון מוהר"ר שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא [בחצאי לבנה]:

הלכות אישות פ"ג הלכה א ומתן לה בפני עדים. נ"ב מה שנרשם כאן אות ב' להגהות מיימוניות הוא טעות ומקומו בהלכה ג' במ"ש אם קידש בשטר וכו' ונותנו לה בפני עדים. ועי"ז סייך מ"ש בהגמ"יי אות ב' וא"ל עדי החימה כאחד וכו', וע"ש בלה"מ שם:

הלכה כד ברמב"ם והבדילנו מן העריות. נ"ב ראיתי בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג כ"י סי' תקנ"ד שכתב בשם הר"י שפירוש וצונו על העריות לעשות האשה ערוה בקידושיה עכ"ל. ועיין בהרא"ש ריש כתובות. ונ"ל דלפ"ז יש לפרש ג"כ ואסר לנו את הארוסות דר"ל שנעשו ע"י אירוסין לבד אסורה לעלמא ולא כב"כ דתליא לדידהו דוקא בבעולת בעל, ויש להאריך בזה ואכ"מ:

פ"ד הלכה יא בלח"ם באמצע הדבור הוי השמכתא או ספיקא, נ"ל הוי ספיקא:

פ"ה הלכה א בטל"ם ד"ה וראיתי להרדב"ז שנשאל וכו' ושו דברשותו נתיקרה ועמדה על פרוטה. [נ"ב ואף דעל חלי הפרוטה השניה הוי כמלוי קדושיך מע"ג קרקע דהא הלי הפרוטה שנתיקרה לא בא לידה מידו, נ"ל דס"ל להרדב"ז דגבי קדושין לא איכפת לן בזה וע"ש בב"ש שכתב דבתשובת מהרש"ך נתפשט בזה (מאחיו מוהרש"ך כ"י)]:

הלכה יב ואפילו שיאמר לה לא בתורת גזל, נ"ל לא בחזרת גזל:

פ"ח הלכה ו וכן היא שאמרה זה פשוט שהוא והיא שוין בזה וכו'. נ"ב ובאמת דברי רבינו הוא תוספתא ערוכה בקדושין בפ"ק ע"ש:

פ"ט הלכה טו בלה"מ נשא קרובות כלומר וכו'. נ"ב נ"ל נשא קרובות גרושתו כלומר הפי' כשאומר לא קידשתיך: **שם** משא"כ דבלא"ה, נ"ל דמשמע דבלא"ה: **שם** דמאי שנא דלקרוביו, נ"ל דמשמע דלקרוביו:

פ"י הלכה ז ברמב"ם ויש מקומות שנהגו להביא הדם עם היין. נ"ב עי' שבת ק"י דכי נח נפשיה דרב גזר כו' דלימטי אסא לבי הילולא כו', ובסוף סוטה נראה שהיו עושין עטרות אסן מן ההדס ע"ש:

פכ"ג הלכה א בכ"מ ע"י שיאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך, נ"ל בנכסיך קאמר: **שם** ואם קנו מידו אינו מועיל וכו'. נ"ב כל זה ט"ס וצ"ל ואם קנו מידו מועיל אף לפירות אם לא כתב לה אלא אחר הנישואין אם לא קנו מידו אינו מועיל אפילו למכרה ומתנתה ואם קנו מידו מועיל למכרה ומתנתה אבל לא לפירות כצ"ל וכ"ה בבדק הבית להרב"י בסי' נ"ב:

הלכות גירושין פ"ב הלכה טז במ"ל ולפי זה נ"ל דאפילו. נ"ב נ"ל ולפי זה מ"ש הב"י דאפילו וכו' כצ"ל וכן הגיה בס' בית מאיר סי' ק"כ סעיף ה':

הלכה כ בלח"מ ההיא סוגיא דהמגרש. נ"ל דפ' חזקת הבתים: **שם** דעכו"ם כשאינו וכו'. נ"ל דעכו"ם להוי כשאינו: **שם** וכן הישראל. נ"ל לכן הישראל: **שם** עם היוחס שהוא וכו'. נ"ל עם היוחס יודעין:

פי"א הלכה כא וכן יפת תואר אע"פ שנתנה לה תורה ל' יום להקנת עצמה צריכה להמתין צ' יום מפני תקנת הנולד. נ"ב תוספתא דיבמות פ"ו כה"ק דרשב"א וז"ל התוספתא יפ"ת התורה נתנה לה ל' יום אבל אמרו חכמים צריכה להמתין ג' חדשים מפני תיקון הולד ורשב"א פליג שם. ונ"ל דמה"ת הוא ג"ח ופסק רבינו כת"ק דרשב"א שהוא מדרבנן לבד ודלא כהמ"ע והגהמ"יי אות י' וע"ש וכל נו"כ העלימו עין מהתוספתא הנ"ל (מכבוד אחי הרב הגדול המובהק מו"ה שלמה הכהן נ"י):

פי"ב הלכה כד ברמב"ם מי שיש לו שתי נשים וכו' ואפילו נישאת זו תחילה. נ"ב מ"ש ואפילו נשאת זו תחלה וכו' אינו מהירושלמי שהביא ה"ה רק מהש"ס דילן דף ק"כ דמוקמינן הא דפליג ר"א התם דמיירי רק בנשאת ע"ש וממילא נשמע לרבנן דבנשאת ג"כ אסורה לרתה ומשמעות שכתב הרמב"ם ז"ל והוא ג"כ מהש"ס דהתם לעיל מיניה דמפרש טעמא משום דתמות נפשי עם פלשתים כו'. אלא דצ"ע לענ"ד למה לא כתב הרמב"ם כאן בנשאת לכהן לרתה אסורה דבהא דוקא פליג ר"א התם ואמר דהואיל ונשאת וכו' אבל בשניסאת לישראל גם לר"א לרתה אסורה דאמרינן דבגילא אתאי וכו' ומש"ה מוקי לה התם דדוקא בשנשאת לכהן פליג ר"א ע"ש וא"כ ממילא נשמע לרבנן דקי"ל כוותייהו דגם אם נישאת לכהן אפ"ה לרתו אסורה וא"כ העיקר חסר בזה בדברי הרמב"ם ז"ל. ואולי י"ל כיון דמבואר ברמב"ם פ"ג מה' יבום ה"י דאם נתיבמו ואח"כ מת היבם בלא בנים דאפ"ה אסורות עוד להנשא לזר משום דלרתה אינה נאמנת להעיד לה אלמא דלרבנן דקי"ל כוותייהו אין שום היתר אף שנשאת לאחי בעלה דאין כאן היתר לומר דבגילא אתאי ואפ"ה לא מהני עדותה לגבי לרתה גם כשנישאת ליבם וכ"ש בנרתה אם נשאת לכהן ומש"ה לא הוצרך הרמב"ם ז"ל לפרש כאן כלל דסמך על מ"ש שם בהדיא וכמש"כ בעזה"י:

הלכות יבום וחליצה פ"ג הלכה א במ"ל ומיהו נ"ל דהעיקר הוא כסברת הרמב"ן דמותרת לכהן. נ"ב וכן יש לי להוכיח מלשון הרמב"ם שם דף קל"ה. אמנם מדברי הירושלמי פ"ג דקידושין ה"ה דאר"י שם דאינו נאמן וקאמר דנהית עולא לתמן והכרון עלוי הגע עצמך שהיה כהן ע"כ. נ"ל פירוש הירושלמי דהגע עצמך דאותו שניסאת לו אחרי מות בעלה הוא כהן ודו"ק ודלא כהק"ע שם:

פ"ד הלכה ב בה"ה ופשוט הוא שהרי הוא כתקרובת וכו' שאינה בטלה עולמית. נ"ב ונ"ל שמש"כ רבינו הטעם שהרי אינו עומד להלך בו לא קאי רק על סנדל העשוי לכבודו בלבד וכדאמר בגמרא באמת: **שם** בכ"מ דבנוסחי דידן כתוב בברייתא בגמרא. נ"ל במימרא דרבא:

הלכות נערה בתולה פ"א הלכה ה במ"ל ד"ה גם מה שרלה. הנה הוכחנו מכמה מקומות דלפעמים שונה החכה בתלוה ואין הדין כן בתלוה. נ"ב ונ"ל עוד מסוגיא דפרק הבא ע"י (דף כ"ח) דאר"י התם דאפילו לר"מ משמרת לביאה פסולה מדרבנן אוכלת והרי תנן התם (דף ל') גרושה וחלוצה לכהן הדיוט לא יאכלו נ"ל נמי דהאגרתא דליסנא הוא והכי פסק רבינו כפ' ז' מהל' תרומות הלכה כ"ג דדוקא גרושה לכהן הדיוט לא תאכל אבל חלוצה לכהן הדיוט אוכלת וע"ש:

פ"ג הלכה ו בכ"מ ומש"כ מפי השמועה למדו שפרשה זו יש בה עדים זוממין וזוממי זוממין שם. נ"ב הוא מהירושלמי פ"ד ה"ד אר"י בר בון הפרשה זו יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין:

הלכות סוטה פ"ג הלכה ח בכ"מ ומש"כ וכותב עליה בלשון הקודש וכו'. עיין בתוספתא רפ"ב מגלה של זהב היתה קבועה וכו' ממנה רואה וכותב לא חסר ולא יתיר ע"כ. ועיין בסוטה (דף י"ז) הא לה כי דכתיבא ובירושלמי יומא פ"ג ה"ח על פ' סוטה שהיה בהיכל ככתב שכאן רק כתב שכאן ומכל הלין מבואר שהיה נכתב בלשון הקודש:

בתשובות מיימוניות השייכים לה' אישות אות כ"ה באמצע הדיבור ואף הרמב"ם ז"ל כתב וכל שהדברים נראים בלא ראיית עדים אלא על פי הבעל. נ"ב כל זה ליתא ברמב"ם לפנינו:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה כג בה"ה מחלוקת רבא ורב אסי וכו'. נ"ב בגמרא הגירסא רב ורב אסי ורב חסדא. עוד שם בסמוך לזה רבא ור"ח, נ"ל רב ור"ח:

פ"ב הלכה יא בטל"ם והיא אנוסה ומפותה. נ"ל והוי אונס ונפתה על הנשואה:

פי"ג הלכה א בה"ה ומש"כ רבינו שבטם לוי לא בטלו ברית מילה הוא במדרש. נ"ב במ"ר פ' בא פ' י"ט ע"ש:

פט"ו הלכה טז ברמב"ם ואם יש לו בני בניה אינו נאמן. נ"ב אולי צ"ל גם בניו וכמש"כ אח"כ דאינו פוסל אלא עצמו כשיש לו בני בנים. ועי' תוס' יבמות מ"ז ד"ה ואין אתה נאמן וכו':

הלכה כו שפסלוהו ב"ד. נ"ב ליון הלכה כ"ו שייך לקמן בסמוך אבל מ"ם היה רוב העיר וכו':

הלכה כז ברמב"ם והרי היא. נ"ל הרי היא: **שם** בדברי ה"ה ואין צ"ל טבל. נ"ל אם טבל: **שם** ד"ה מתלה וקי"ל לא הלכו. נ"ל דקי"ל אם הלכו:

פכ"א הלכה כד במ"ם וכמש' תענית אמרו. נ"ב ט"ס הוא וצ"ל ובשבת בפ' במה בהמה (דף נ"ג):

בתשובות מיימוניות אות ס' באמצע הדיבור והחמירו. נ"ל והחרימו:

הלכות מאכלות אסורות פ"ג הלכה ב במ"ם אלא זה מטיל מבפנים וזה משריץ מבחוץ וכו'. הנך ג' תיבות זה מטיל מבפנים, שפת יתר הוא וצריך למוחקו ובגמרא ליתא זה: **שם** כך סימני קרצי דגים. נ"ב קרצי ט"ס הוא:

הלכה כא במ"ם וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו סוריא. נ"ב בהרי"ף לפנינו גרסי' כמו בש"ס ע"ש: **שם** ד"ה והחלב זה למד רבינו ממה שלא נזכר שם עם חלב. נ"ב בש"ס איתא להדיא חלב רק שגירסת הרמב"ם היא התיבה דג שכ"ה גם בתוספתא. ועי' בתוס' ד"ה ימ"ת וכ"ה גם בהרי"ף והרא"ש:

פ"ה הלכה ד במ"ם זה מתבאר וכו' אבל חלי זית והקיאו וכו'. נ"ב נראה דחסרון מ"ם יש כאן וכצ"ל זה מתבאר ממ"ש שם בשם ר' יוחנן הנזכר דהלקו מבהון סטור והא דאמר רב אסי בשם ר' יוחנן שם דאבל חלי זית וכו' לא פליג כו' [ור"ל דע"כ דרבינו לא מפרש בזה כפירש"י שם בזה דרב אסי פליג שם אהך דרב דימי ורבין ט' ע"ש דא"כ תקשה והרי רבינו פסק לקמן בפי"ד ה"ג כהך דרב אסי ע"ש וכאן פסק כרבין וכמ"ש וע"כ דס"ל דלא פליגי]:

הלכה י בלח"ם באמצע הדבור ומ"מ בדברי רבינו קשה למה לא חילק. נ"ב הרבה יש לתמוה עליו בזה שהרי בדברי רבינו ז"ל מבואר להדיא דין זה וכמ"ש כאן בהלכה ז ואם חתך היולא אחר שהחזירו ונשחטה שאר האבר מותר ואם לא החזירו והספו כו' מקום החתך אסור והוא להדיא כדמסיק בסוף דבריו דתליא הכל בהחזיר האבר וכמבואר בגמרא וכמ"ש ג"כ ה"ה ז"ל כאן. וכן ת"ם לתמוה על הרי"ף בזה הנה בהרי"ף שלפנינו הוגה באמת במקום והתכה, התכה והחזירה, וכ"ה בהרא"ש שם וא"ש, ואולי נירסאות אחרות היה לו להרב לח"מ בהרמב"ם ובהרי"ף שלפניו וצ"ע:

פ"ז הלכה ג במ"ם דכל היכא דכלו לו חדשיו. נ"ל דלא כלו לו חדשיו:

פ"ח הלכה יז במ"ם וקי"ל כחכמים וכו'. נ"ב נראה דה"ה ז"ל מפרש למתני' כפירוש הראבי"ה וסר"מ בר ברוך ז"ל שהובא דברי הראבי"ה בקוצר במרדכי ר"פ כל שעה. אך ראיתי באריכות בתשובה כ"י לסר"מ מרוטנבורג ז"ל דפירש דלר"י כשאין אומנותו בכך אף לכתחלה שרי לקנות דבר האסור ולמכור אח"כ ואין איסור סחורה בדברים האסורים אלא כשכל אומנותו בכך וע"ז פליגי רבנן ואוסרים אפילו כשאין אומנותו בכך והראבי"ה פסק כר' יהודה שם ע"ש משום דר"י לטעמיה בסנהדרין במשחק בקוביא ואיך דשם פסקינן כר"י אבל הר"מ מרוטנבורג ז"ל מחלק בין ר"י דהתם לר"י דהכא ע"ש שהאריך וע"כ כתב ה"ה ז"ל דקי"ל כחכמים ודלא כהראבי"ה בכתיבת יד הנ"ל דא"ש טפי לפ"ז דברי ה"ה ז"ל בזה כמו שכתבתי בעזה"י: **שם** בלח"מ ד"ה וכל דר"י אית ליה דאם אין אומנותו בכך לוקח ומוכר לכתחלה. נ"ב עיין מ"ש בזה בשם הראבי"ה ז"ל בתשובת כ"י שראיתי בזה שהוא כדברי הלח"מ כמו שכתבתי לעיל:

פ"ט הלכה טז בכ"מ לא הוה מתסרא בנ"ט. נ"ל אלא בנ"ט:

פי"ג הלכה ח בכ"מ ומפתח או חותם ביד ישראל. נ"ב נ"ל ומפתח וחותם. שכ"ה גירסת הבה"ג והרי"ף. ועיין בת"ה הארוך להרשב"א שער ד' בית ס':

פי"ד הלכה יג בכ"מ והלכה כר"י דאמר הכי. וכתוב שם בהג"ה (בדפוסים הקודמים) תימה לי על רבינו איך פסק כר"ל וכו'. נ"ב הדבר פשוט שנתפשט כאן הדבורים ועל מ"ם תוך משל בין השיטים נ"ל בס"פ גיד הנשה לדברי הכל [וכרב פפא שם דאמר דגבל בין השיטים דכ"ע ל"פ], ועל מ"ם אבל מה שבין החמיכים מצבטין נ"ל שם פלוגתא דר"י ור"ל [וג"כ בר"פ שם דאמר כי פליגי בין סמיכים ע"ש] והלכה כר"י

כר"י דאמר הכי. כצ"ל בכ"מ וא"ש. וכל מה שכתב כאן בהגהה תימה לי, נראה שנעלם ממנו מסקנא דר"פ שם וכמ"ש. ועל רבינו בודאי אין כאן תימה כלל:

פט"ו הלכה ו בלח"מ במינה במשהו שלא במינה בנ"ט. נ"ל בין במינה בין שלא במינה בנ"ט:

הלכה ט בכ"מ למה לא אמרו ר"י ור"ל וכו'. נ"ב נ"ל למה לא אמרו בברייתא דתניא כוותיה דר"י ור"ל. וכצ"ל בסמוך ולא איירי בברייתא דת"כ דר"י ור"ל, וכ"ה ברא"ש בפ' השוכר סי' כ"ט ועיין פסחים כ"ט ודו"ק:

הלכה ו בלח"מ באמצע הדבור, דהיכי קאמר כל איסורין שבתורה במינן במשהו וכו'. נ"ב כל זה אין לו ביאור לענ"ד שהרי ר"י בהדיא קאמר איפכא וכמו שהגהתי לעיל וא"כ לק"מ:

פי"ז הלכה יב ברמב"ם במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה. נ"ב עיין כ"מ שנראה דגרסתו שיה ובשדה. ואמנם פשוט דגירסת הר"ן כגירסא דידן ובשדה:

בתשובות מיימוניות סי' כ' ואם היה חלב. נ"ל אם היה חלב: שם לא יותר עתה. נ"ל ולא:

הלכות שחיטה פ"א הלכה ג בהגמ"יי אות ג' איתא בתוספתא ריש פרק דתמורה. נ"ל פ' תשיעי דתרומות:

פ"ב הלכה יא בלח"מ אפילו לכתחלה. נ"ל לחתיכה:

פ"ד הלכה יח ברמב"ם אשר נתן לך ה' אלהיך. נ"ל ה' לך:

פ"ט הלכה ח בהשגת הראב"ד אפילו נתרסק אבר מן האיברים באם ניטלו כשרין. נ"ב כל זה אין כאן מקומו רק להלן בהל' י"ז (וגם במ"ע וכ"מ ליתא):

הלכה יז בהשגת הראב"ד. נ"ב כאן נ"ל בהשגה אפילו נתרסק אבר מן האיברים שאם ניטלו כשרים כמו טחול וכליות. א"א ה"ז ספק. וכ"ה בכ"מ לעיל:

ציוני מהר"נ

הגיעו לידינו ע"י הרב הגאון מהר"ש ארינשטיין נ"י אבדק"ק אזערקאוו.

הלכות אישות פ"ב הלכה יט עיין במ"מ שהביא בשם הרמב"ן שנסתפק בקטנה שלא מדע אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין דלא מצינו בגמרא דינה מפורש. ועיין במל"מ שכתב נראה לפרש דברי הרמב"ן דמיירי בקטנה שלא ידעו מספר שנותיה והביאה סימנין ועכשיו היא גדולה וכו'. אשתמיט מיניה על שעה חדא דברי התוס' בקידושין דף ס"ג ע"ב ד"ה בני שהביאו בשם הר"י דס"ל באמת דסימנים בלא שנים נ"כ מהני דאמריקן דבודאי הגיעה לשנים, וא"כ אין רחוק לומר דהרמב"ן נסתפק בזה, ועיין בשו"ת נוב"י קמא חאה"ע סי' ו' מש"כ בזה:

פ"ה הלכה ח ואם קידשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק. המ"מ לא הראה מקור לזה. ועיין בשו"ת נוב"י מהדו"ק חאה"ע סי' נ"ט שכתב ע"ד רבינו הללו וז"ל. והנה גוף דין זה שהמציא הרמב"ם לחדש שבדבר שאין בעה"ב מקפיד הוי ס"ק חידוש הוא, ולא זכיתי לבוא על מקורו מאין המציא חידוש זה וכל נושאי כליו לא הראו לנו את מוצאו ואלמלי לא נאמר בדברי הרמב"ם שאחריו אין להרהר הנה הדבר תמוה מאוד ומה בכך שאין בעה"ב מקפיד מ"מ כל זמן שלא הפקירו בפירוש במה יצא החפץ או האוכל מחזקת מרא קמא. וגלגם דמסתפינא ה"א דהרמב"ם מיירי בלוקח הדבר בפני חבירו ורואה בשעה שלקחו, וכיון שהוא אגוז או תמרה דבר שאין מקפיד עליו מסתמא מוחל לו בשעת לקיחה וזכה בו מדעת חבירו וכו' והאריך בזה קצת וסיים אך לא מצאתי לי חבר בזה בדברי הראשונים ע"ש. וע"ע במש"כ בזה בנו"ב מהדו"ת חאה"ע סי' ע"ז. אבל באמת דברי רבינו יש להם מקור בש"ס וירושלמי ותוספתא כאשר אבאר. בתוספתא פ"ג דמעשר והובא בש"ס פסחים דף ו' ע"ב, סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר, ופירש"י דהפקר פטור מן המעשר ופסקה רבינו בפ"א מהלכות מעשר הל' י"ב ובסוף ב"ק משני אילנות מפסגי גפנים וכו' בזמן שבעה"ב מקפיד עליהן יש בהן משום גזל אין בעה"ב מקפיד עליהם הרי אלו שלו ופסק רבינו כן להלכה בפ"ו מה' גניבה ובטוש"ע חו"מ סי' שנ"ח. ובב"מ דף קע"ז ע"ב וליחזי ברשותא דמאן יתבן וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה וכו', ובבע"א שותפין בכה"ג לא קפדי אהדדי ופירש"י למקני רשותא דידיה דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותא לגבי חבריה להניח שם חפציו הלכך כי נמי יתבן ברשות דחד מינייהו לא הוה אידך מוציא דברשותא דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאשתמושי דוכתא. ובב"ב דף נ"ז ע"ב הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחילה קפדי והא תנן השותפין שנדרו הנאה זמ"ז אסורין ליכנס לחצר, ופירש הרשב"ם דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע"פ שמודר ממנו הנאה דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו ובר"פ הזורק לתוך קלתה הר"ז מגורשת ושם בדף ע"ח ובב"ב דף פ"ה והיכא מקום כרעי לא קפדי איניש וכו' ר"י אומר מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה, א"כ מ"ט דר"י לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה. ופירש"י ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה ובירושלמי פ"ב דערלה ופסקה רבינו בפי"ג מתרומות ה"א וכל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת הכליסין וכו' אינו צריך להגביה, וע"ש בכ"מ שכתב הטעם משום דכיון שאינו מרים אלא מפני גזל השבט כל שאין מקפידים אין כאן גזל, ועיין בתוס' סוס"ק דקידושין גבי האוכל בשוק פסול לעדות ופר"ח דמיירי שחוטף ואוכל וכתבו התוס' שם וא"ת א"כ פשיטא דפסול דגזלן הוא. וי"ל שחוטף פחות משו"פ א"נ שגזל דבר שאינו מקפיד עליו ע"כ. מכל הלין מתבאר דדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו יצא החפץ מחזקת מ"ק ורשות ביד כל אדם ליטלו. עד שיש להתפלא להיפך ע"ד רבינו מדוע כתב דהוי ס"ק ולא קידושי ודאי. והנה הב"ח והט"ז והב"ש באה"ע סי' כ"ח פירשו דטעם הספק הוא דשמא מ"מ מקפיד ומשום חשש גזל אבל דבריהם צ"ע דא"כ גם בהני דלעיל ניחוש דשמא מקפיד. ומצאתי בשו"ת מהרי"ט סי' ק"נ שכתב וז"ל שהרמב"ם הוציא דין זה דאפי' בדבר שאין דרכו של בעה"ב להקפיד איכא חשש גזל לכ"ע מהא דאמרינן באלו מציאות גבי עובדא דאמימר ור"א ומר זוטרא דאיקלעו לבוסתנא דמרי ב"א אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדי קמייהו אמימר ור"א אכלו ומר זוטרא לא אכל וכו'. משמע מהכא דאפילו בדבר מועט לרבנן דמסתמא אין דרכן של בעה"ב להקפיד במה שאוכלים נותן מן האמצע כ"ש לרבנן דהשיב כמקריב בכורים אפ"ה חששו משום גזל. וכתבו התוס' דר"א שאכל קודם שבא מרי בר איסק משום דאריס מדנפשיה קיהיב דא"ל דסמיך שיתרצה מרי כ"א כשידע דהא קי"ל כאביי דיאל"מ לא הוי יאוש, משמע מדבריהם דאפי' במידי דידעי' שבעה"ב יתרצה ולא יקפיד צריך שיתרצה להדיא שלא יבא בו משום גזל ע"ש. עוד הביא שם מהירושלמי סוף פ' לא יחפור ר"ח אעייל ר"י בגינתיה ואכליה תאינין מדנפק חמא חד אילן דהות טובעין היוורין, א"ל לא אוכלתני מן אילין א"ל דאינון לברי ר"ח חשש משום גזל בנו ע"כ. משמע דאפילו בן לגבי אביו שאין דרך הבן להקפיד וכו' מ"מ יש חשש גזל בדבר להחמיר ע"ש. אבל גם זה צ"ע מדחזינן דרבינו פסק כהני דלעיל בהלכותיו וע"כ דלא ס"ל כן. וכן מצאתי במח"א הל' גזילה סי' ב' שדחה דברי המהרי"ט וכתב דנראה דרבינו ס"ל כן הא דכתב בפי' מה"ע ארים שלקח דבר מועט מן הפירות ביומי ניסן אע"פ שלוקח שלא מדעת בעה"ב אינו גנב וכשר לעדות שאין בעל השדה מקפיד עליו ע"ש, והמח"א כתב בטעם הספק דאייתי בדבר שאינו ש"פ, וחיישינן שמא ש"פ במדי וכ"כ במל"מ כאן, והפרישה באה"ע סי' כ"ח:

ודאתאן עלה כיון שנגלה לנו מקור דברי רבינו. יש לברר ג"כ במה שחידש הנוב"י שם דהא דדבר שאינו מקפיד מדין הפקר נגעו בה וז"ל שם. והאמנם זאת אמינא בפה שעכ"פ לא אמר הרמב"ם אלא בדבר שאינו מקפיד בעה"ב נגד שום אדם בעולם, אבל אם מקפיד עליו נגד שום אדם כמו שונאו או כיוצא אין שום אדם יכול לזכות בו שלא בפניו, בודאי דזה ודאי סברא ברורה דלא עדיף סתמא דאינו מקפיד מדבר שהפקירו בפירוש, והרי בדבר שהפקירו בפירוש אם לא הפקירו לכל אדם אינו הפקר כלל ואין שום אדם יכול לזכות בו וכו'. ואם זה הוא בהפקיר ממש ק"ו דבר שאינו מפקירו בפירוש אלא שהדבר הוא מעצמו שאינו מקפיד עליו שאם מקפיד עליו נגד שום אדם פרטי שוב הוא גזל לכל אדם ע"ש, וכש' אבני מלואים סי' כ"ח ס"ק מ"ט נחלק עליו דדבר שאינו מקפיד לאו מתורת הפקר אתינן עלה רק דהוא מתורת מתנה דאינו מקפיד ונותן ומתן דבר מועט למי שיטול שלא מדעתו וכה"ג דהוי מתורת מתנה לא בעינן לכל אדם וכדתנן בפ' לולב וערבה ומלמדים אותם שיאמרו כל מי שיגיע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה וכו'. והתם ודאי נגד ה"י מקפיד על לולבו ואינו נותן לו במתנה אלא כיון דהוא בתורת מתנה א"צ לכל אדם ע"ש. והנה מש"ס דגיטין דע"ח שהבאתי אמקום כרעי לא קפדי איניש, וכתבו התוס' דזה דוקא באשתו עי"ש ולכאורה מבואר מזה דלא כהנוב"י. ואולי י"ל דשם מטעם אחר אתינן עלה ולא משום הפקר או מתנה רק מטעם שע"מ כן כונסה מיד שיהיו המקומות של החפצים אלו שלה קנויים לה וכ"נ מדברי רש"י שם שכתב שהמכנים אשתו לתוך ביתו ע"מ להיות כלי תשמישים קטנים עמה הוא מכניסה ע"ש. וגם מהסוגיא דסוף ב"ק שהבאתי דבזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן הר"ה של האומן ובודאי דשום אדם אחר אסור ליטלו רק האומן לבד. וחזינן דאף דאינו מקפיד רק נגד אדם אחד ואפ"ה מועיל. מיהו גם שם י"ל דהטעם הוא משום שכירות ולא מדין הפקר או מתנה רק מיד בשעה ששכרו שכרו אדעתא דהכי שיזכה לעצמו בדברים שאין דרך הבעה"ב להקפיד בהם. וזה מוכרח שהרי בדין דאומן כתב רבינו והטוש"ע דהולכים אחר מנהג המדינה ובדבר שאין מנהג המדינה להקפיד אף אם בעה"ב זה מקפיד אין בכך כלום ויכול האומן לזכות לעצמו ובדינו של רבינו בקידשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד בודאי אם יאמר בעל החפץ הזה שהוא מקפיד ע"ז אף שאין דרך ב"א להקפיד בכיו"ב בודאי דלא הוה קידושין וז"פ ומכ"ש לפ"מ שהבאתי לעיל בשם האחרונים דענין הספק הוא דשמא מ"מ מקפיד חזינן דאף דאין דרך ב"א להקפיד בדבר כזה מ"מ אם הוא מקפיד מועיל קפידתו וע"כ כדכתיבנא דשם באומן הוא מדין שכירות דאדעתא דהכי שכרו. אולם מש"ס דב"ב שהבאתי לעיל דפריך על המתני' דהשותפין שנדרו הנאה זמ"ז דיהיו מותרין ליכנס בחצר משום דהשותפין לא קפדי אהדדי בהעמדה כדי. מזה לכאורה מוכח דלא כהנוב"י דהא גם בכאן אינו מפקיר לכ"ע ומקפיד לענין עמידה לגבי אחרים רק לגבי שותפו אינו מקפיד ואפ"ה פריך הגמרא דיהיו מותרין ליכנס לחצר משום דלגבי עמידה אין לו חלק בו ומוכח דלא כהנוב"י. והנה מצאתי בטו"א במגילה דף ה' ע"א שהשיג כן ע"ד הרשב"ם בב"ב שפי' שהוא מדין הפקר דהא ל"ה הפקר לכל ומשו"ז דחה פירושו ופי' דסברת הגמ' הוא דכיון דהוא מידי דלא קפדי בה איניש ואין דעתם עלייהו אין דעת הנודר מחבירו ליאסר באלו ע"ש. והנוב"י אולי אזיל לשיטתו שכ' במהדו"ת חיו"ד סי' י"ד דדוקא מפקיר לרבים צריך הפקר לכל כשמיטה אבל המפקיר לאחד הוי הפקר ע"ש ובחת"ס חיו"ד סי' שי"ז דחה את דבריו ומדברי הרשב"ם הללו יהיה ראיה לדעת הנוב"י דדבר שאינו מקפיד הוא מדין הפקר ובכה"ג לא בעי לכל (אבל קצ"ע לשון הרשב"ם שכתב הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו). אבל עדיין יש לעיין דלשיטת הרשב"ם והנוב"י דהוא מטעם הפקר היאך מועיל הפקר כזה כיון דאינו מפקיר את כל החצר רק לענין עמידה ולענין מחילה קפדי ועי' בשטמ"ק ב"מ כ"ו ע"ב גבי ראה סלע שנפל משנים שכ' שם משם תוס' שאנץ דאפי' להלכו של זה שמייאש לא מועיל יאוש דהא באיסורא אתיא לידים שתי הידות ואין יאוש לשלים ההפץ ע"ש. ואולי יש לחלק בין יאוש להפקר. וכ"כ מדברי

בתוס'

התוס' בב"ק דף כ' ע"ב ד"ה אפקורי דהפקר בה"ג מועיל ע"ש: אבן מש"ס דפסחים דף ו' ע"ב שהבאתי לעיל בסופי האגים וכו' דאם אין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורות משום מעשר משום דהפקר פטור מן המעשר כפירש"י שם מבואר להדיא כהמוב"י דדבר שאינו מקפיד הוא מדין הפקר דלדעת הש"מ אמאי פטור מן המעשר וזה ראיה ברורה ולדעת הש"מ דענין דבר שאינו מקפיד הוא מטעם מתנה ואף דאינו לאדם מבורר וכהיא דתנן בפ' לולב וערבה ומלמדים אותם שיאמרו כל מי שיגיע לולבו בידו הרי הוא לו במתנה יש לבאר ענין הספק של רבינו באופן אחר. דהנה הקשה המהרי"ט בתשו' סי' כ"ב על ההיא דפ' לולב וערבה דהא קי"ל דאין ברירה והעלה דלא שייך לברירה אלא היכא דצריכין לומר דהוברר הדבר למפרע אבל בההוא דלולב וערבה דא"ל לדון על למפרע רק על שעת הקנין ואז כבר הוא מבורר זה לא שייך לברירה ע"ש וכ"כ בשאג"א סי' נ"ג. ובאמת שכ"ה ג"כ דעת התוס' בב"ק דף ס"ט בסוגיא דכל הנלקט ובחידושי הרשב"א שם וכ"כ הרשב"א בתשו' בהו"א סי' כ"ב. אך כ"כ האחרונים שמדברי הרשב"א עצמו שהביאו הב"י באה"ע סי' קמ"א באשה שאמרה כל מי שירצה הבעל ליתנו לו יהא שלוחי לקבלה שהספר נאמר בזה אין ברירה משמע דאף בכה"ג שייך לברירה וכ"כ מדברי הפ"ז באו"ח סי' ת"מ סק"ב ע"ש ובשו"ת נוב"י מהדו"ק חאה"ע סי' נ"א נסתפק בד"ז של הרשב"א ע"ש. ולפ"ז גם בדבר שאינו מקפיד שדעתו ליתנו לכל מי שיטלנו תליא ג"כ בברירה וכיו"ב כ' בחי' חת"ס פ' לולב הגזול גבי טלית דניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה בממוניה וניחא ליה כל מי שיטלנו מ"מ תליא זה בברירה זו ע"ש מש"כ בזה וכיון דרבינו פסק בפ"ג מהל' גירושין ה"ד באמר לסופר כתוב ולאיזו שארצה אגרש דהוא ספק גירושין וכ' הכ"מ שם דס"ל דלהלכה הוי ספק אי אמרי' יש ברירה או א"ב וכ"כ הר"ן בפ"ג דגיטין ע"ש לכן פסק בכאן דהוי ספק קידושין. ויש לדבר בזה עוד אבל אין זה מענינו עכ"פ נתבאר דדברי רבינו יש להם יסוד ושורש בש"ס וזהו מה שרצינו לבאר:

פ"ך הלכה טו עיין במל"מ שהביא בשם מהרי"ט באמן שכתב בתשובת כ"י דמי שקידש אשה על תנאי אין עליו חיוב לקיים תנאו ואפי' התענן כל ימיה הר"ז כאילו פירש בשעת הקידושין שהיא תמתין ותתענן עד אשר נראה אם יתקיים התנאי ואדעתא דהכי נתקדשה והביא ראיה לזה ממש"כ הריטב"א בפ' המומר אהיא דאמרי' ר"ה אמר והוא יתן כל היכא דבעי שאין כופין לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה ואח"כ נסתפק הרב ז"ל דיש לבע"ד לחלוק ולומר דאין כופין לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה אבל כופין שיקיים התנאי ויכנוס או יגרשנה על דרך או כנוס או פטור ואח"כ דחה סברא זו וכ' דכשם שאין כופין אותו לקיים התנאי כדי שיתקיים המעשה כך אין כופין אותו לומר לו או כנוס או פטור עכ"ד. ועיין במל"מ שתמה עליו מדברי הריטב"א בפ"ק דקדושין ע"ש. ולפלא על שני גדולי הדור כמוהם שלא זכרו דברי הריטב"א בעידנא דעסקו ביה באותה סוגיא עצמה דפ' המומר במאי דאמרי' שם אבל הכא כסיפא לה למיתבעיה וז"ל לאו תביעה בב"ד שאין כופין בב"ד על קיום תנאי אלא תביעה בעלמא שיקיים תנאו ויכנוס או יפטור דבהא ודאי כופין אותו כו' ע"ש ומבואר שלא כדעת המהרי"ב:

פט"ו הלכה ג מי שהשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה כבן עזאי ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה. וכ' הכ"מ וכתב רבינו והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו דודאי בן עזאי לא היה יצרו גובר עליו שאל"כ כל ימיו היה בהרהורי עבירה חלילה שהרי כן קשין מעבירה וזה מבואר ע"כ. וכן ציין בבאה"ג באה"ע סי' א' א"ק ל' על דברי הכ"מ שם שהוא כדברי רבינו בכאן שהוא מהא דיומא דף כ"ט ע"א דהרהורי עבירה קשין מעבירה ע"כ. אולם לפי פי' רש"י ז"ל שם בהא דהרהורי עבירה וז"ל תאות נשים קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה ע"ש. ולפ"ז אין הפירוש כלל שההרהור גרע מגוף המעשה ואין זה נוגע כלל לענינו. אבל בביאור הגר"א שם באה"ע ס"ק י"ב הביא מקור לזה מהא דבקדושין דף כ"ט ע"ב דאיתא שם בברייתא ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם אי אפשר בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה. ור"י א"ש פליג אריפא דברייתא כמ"ש שם הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר"ל דלא כברייתא ור' יוחנן מקיים הברייתא וקאמר רחיים על צוארו ויעסוק בתורה אלמא הברייתא מיירי במקום שיתבטל מלימודו אם ישא ואעפ"כ קאמר בסיפא דברייתא ואם א"א בלא אשה מצד הרהור ישא אשה תחלה אלמא צריך לבטל מלימודו בכה"ג ע"ש:

הלכות נערה בתולה פ"א הלכה ג

אבל האונסה וכו' רצת היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכונס ונותן קנס. וכ' הכ"מ משנה בכתובות דף ל"ט האונס שותה בעציצו וכו'. אבל לא נתבאר שם דכופין אותו לכנוס. אך כן מתבאר מהתוספתא דכתובות פ"ג דאיתא שם אחד האונס ואחד המוציא שם רע שגירשו כופין אותו להחזיר. אחד האונס ואחד המפתה בין הוא ובין אביה יכולין לעכב שנאמר ואם מאן ימאן אביה וגו'. ואומר ולו תהיה לאשה לו אתה כופה ואי אתה כופה ליבם ע"כ. ומכאן מקור דברי רבינו:

הלכות סוטה פ"ב הלכה ג

ומנין שאינה ראויה לשתות שנאמר וכו' ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת. הכ"מ הראה מקום לכ"ז בסוף פ' ארוסה אבל לא נמצא שם דרש זה רק שיש ללמוד זה מכללא דאיתא שם דהקיש הכתוב אשה לאיש וכמו דבנתחרש הוא אינו שותה דבעינן והביא האיש ה"נ בנתחרשה היא אבל מה שמיעט רבינו זה מקרא דואמר אל האשה לא נמצא שם אבל כ"ה בספרי זוטא והובא בילקוט נשא וכ"ה במ"ר שם פ' ט' ואמר הכהן אל האשה פרט לחרשת וע"ש בחי' הרד"ל:

פ"ג הלכה ט ואם החזירו לכהן עד שנתחדש כשר. וכ' הכ"מ בסוטה דף ט"ו ע"ב בעיא דלא איפשיטא. ואיני יודע למה פסק רבינו בה לקולא ועיין במל"מ מש"כ בזה. ונראה דהנה שם בגמ' איתא בעי רבא נתאכמו והחזירו לתוך כבשן האש ונתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאידחו אידחו א"ד כיון דהדור הדור ויש להקשות לפ"מ דאיתא בזבחים דף ל"ד ע"ב ובכ"ד דכל שבידו לא הוי דיחוי א"כ הכא הא הוי ג"כ בידו ומאי מיבעיא ליה. אבל כיון דבעל הבעיא בכאן הוא רבא ורבא הא תירץ שם בזבחים תירוץ אחר ומשמע דס"ל דאף דבידו הוי דיחוי ושפיר איבעיא ליה אבל לדידן דקי"ל כר"א שם דכל שבידו לא הוי דיחוי לכן שפיר פסק רבינו דאם החזירו לכבשן עד שנתחדש דכשר:

פ"ד הלכה יד הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. וכ' הכ"מ הקריב את מנחתה וכו' משנה פרק היה נוטל דף י"ט. והנה אעתיק לך לשון המשנה שם ותראה שדברי הכ"מ מופלאים מאוד דשם איתא היה משקה ואח"כ מקריב את מנחתה ר"ש אומר מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה שנאמר ואחר ישקה את האשה את המים אם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה כשרה ע"כ. והנה לא נמצא שם כלל ד"ז דלרבנן דס"ל דהיה משקה ואח"כ מקריב דבדיעבד כשרה גם אם הקריב קודם רק שם שנו להיפך דלר"ש גם אם השקה ואח"כ הקריב כשרה אבל בהקריב ואח"כ השקה לרבנן לא נתבאר כלל הדין שם ודברי הכ"מ תמוהין. אולם דברי רבינו מבוארין בירושלמי שם בסוטה פ"ג ה"ב מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה. ומודין חכמים לר"ש שאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשרה ע"כ. ודברי הירושלמי הללו הובאו גם בתוס' שם בסוטה ד"ה ואחר ישקה. ונתבארו דברי רבינו:

הלכות איסורי ביאה פ"ב הלכה ג

בת אשת אביו וכו' אבל אם נשא אביו אשה ויש לה בת מאיש אחר אותה הבת מותרת לו שאין זו מולדת אביו. וכ' הכ"מ בת אשת אביו וכו' זה מבואר בכתובים. אבל מ"ש רבינו אבל אם נשא אביו אשה אחרת פשוט הוא ומהבאר בהרבה מקומות בגמרא שאין כאן שום איסור ובפירוש אמרו בסוטה דף מ"ג ע"ב חורגת פי' בת אשת אב מאיש אחר שגדלה בין האחין אסורה ליגשא לאחין משום מראית העין פי' שנראית כאחותם ואסיקו התם ולא היא קלא אית ליה וזה מבואר ע"כ. והנה אמת שגוף הדין שכ' רבינו מבואר שם בגמרא אבל רבינו שסיים שאין זו מולדת אביו מוכח שמעין אחר היה לו אשר משם שאב את דבריו דידוע שאין דרכו של רבינו להוסיף שום דבר מדעת עצמו אם לא נמצא הדבר מפורש אבל דברי רבינו נובעים מהתו"כ קדושים פר' י"א ברייתא י"ג אי בת אשת אביך אפילו משים אחר ת"ל מולדת אביך ע"כ. ומכאן הוציא רבינו את דבריו:

פ"ח הלכה ט וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שכן אחד עשר יום כו' ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת נעקרה ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שהזקת דמים מסולקין הן לימים אלו. וכ' המ"מ אין האשה כו' הוא מהלוקת אמוראי בנדה דף ל"ט ופסק רבינו כר"ש דאמר דלא קבעה וסת בימי זיבה אבל חוששת לו ע"כ. אבל על מש"כ רבינו וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה כו' לזה לא הראו המ"מ והכ"מ שום מקור. ובמ"ע הראה מקור לזה בנדה סוף פרק האשה ופרק בנות כותים ולא נמצא שם כן. ובב"י יו"ד סי' קפ"ט העתיק דברי רבינו הללו וכ' עליו ומ"ש שהזקת דמים מסולקים לימים אלו איני יודע למה הם בחזקה זו דבשלמא גבי מעוברת ומניקה שייך לומר כן לפי שרוב הנשים אין דרכן לראות בכן אבל לימי זיבה איני מוצא טעם ומ"מ כך משמע במתני' ס"פ בנות כותים דקתני כל י"א ימים בחזקת טהרה עכ"ד. אבל דבריו המוהין שדברי רבינו הם ש"ס ערוך בנדה דף ס"ח ע"ב ע"מ דאיתא במתני' שם אם יש לה וסת דיה שעתה נימא תהוי תיובתא דר"ה ב"ח אמר שמואל דאר"ה ב"ח אמר שמואל לומר שאין האשה קובעת לה וסת בימי זיבתה אמר לך ר"ה ב"ח כי אמרי' אין האשה קובעת לה וסת בימי זיבתה דלא בעיא תלתא זימני למיעקריה דאמרי' דמיה מסולקין וכאן דדמיה מסולקין דיה שעתה ע"כ. ומבוארין דברי רבינו דגם בימי זיבה הוא בחזקה שדמים מסולקין:

פ"ט הלכה כט האשה שהשאילה חלוקה לנדה כו' השאילה אותה לזבה קטנה. וכ' המ"מ השאילה אותו לזבה קטנה שם בנדה דף ס' ת"ר חולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלה שבלה לפיכך היא מתוקנת והברכה מקולקלת דברי רשב"ג רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טוהר ובתולה שדמיה טהורין ופסק רבינו כרבי דהלכה כמותו מחבירו. אבל הרמב"ן והרשב"א פסקו כרשב"ג להקל בכתמים של דבריהם ודבריו תמוהין במש"כ דרבינו פסק כרבי דהלכה כמותו מחבירו דהא רשב"ג אביו ורבו היה ולגבי דידיה אין הלכה כמותו. ועי' בשו"ת טב"י מהדו"ק חאה"ע סי' מ"ו שהשיג על הרב בשו"ת שב יעקב שכ' בהך פלוגתא דרבי ורשב"ג בפסחים דף י' בנדה שאבד בה קבר דידוע דהלכה כרבי מחבירו וכ' עליו בטוב"י שם דזה שגיאה דאם אמרו הלכה כרבי מחבירו אבל לא אמרו הלכה כרבי נגד רבו ורשב"ג אביו ורבו היה ואדרבה בכללי הש"ס מבואר דרבי ורשב"ג הלכה כרשב"ג ובעה"מ שפסק כאן כרבי ביאר טעמו שהסוגיא מוכח כרבי ע"ש בטוב"י. ובאמת שדברי המ"מ תמוהין מאוד שהרי בפלוגתא דרבי ורשב"ג בגיטין דף נ"ב באפוטרופוס פסק רבינו בפי"א מה' נחלות ה"ה כרשב"ג ובמ"מ שם בענמו הביא דברי הרי"ף בהלכותיו שכ' חזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרשב"ג וקאמר לא אמרינן הלכה כרבי אלא לגבי חבירו אבל לגבי אביו לא וכ"כ הרא"ש שם וכ"כ עוד הרא"ש בב"מ דף ק"ו ע"ב וקי"ל כרבי בגישואין ומלקות וכרשב"ג בזכחות ושור המועד ובמאי דלא איפסק הלכתא נראה דהלכה כרשב"ג דהוה אבוה ורבו דרבי ע"ש. הן אמת שלכאורה דברי רבינו סתרי אהדדי שהרי בהאי פלוגתא דרבי ורשב"ג בגיטין דף כ"ב באילן שמקלתו בארץ ומקלתו בח"ל פסק רבינו בפ"א מה' תרומות הכ"ד כרבי דטבל וחולין מעורבין וע"ש בכ"מ. ובמ"א הבאתי ג"כ מדברי רש"י סנהדרין דף כ"ג סוף ע"ב בפלוגתא דרבי ורשב"ג שם דמהדר לאוקמי פלוגתא דר"מ ורבנן אליביה דרבי וכ' רש"י שם ומשום דהלכה כרבי מחבירו מהדרינן לאוקמה לפלוגתייהו אליביה ע"ש. והדברים סתרי אהדדי. אפר עכ"ג דמש"כ הרי"ף והרא"ש ואחריהם פסק כן רבינו דלא אמרינן הלכתא כרבי לגבי אביו אין הכוונה דבכ"מ דנחלקו רבי ורשב"ג הלכה כרשב"ג אלא דבזה יצא מן הכלל שאמרו דהלכה כרבי מחבירו ופסקינן כמאן דמסתבר טעמיה דמר או דמר והארכתי בזה הרבה במ"א ואין עת האסף פה אלא שאף אם נאמר כן עדיין יקשה בהך דינא שפסק רבינו כאן דהיה לו לפסוק להקל כרשב"ג כיון שכתמים אינן אלא מדרבנן וכמו שפסקו באמת הרמב"ן והרשב"א והרא"ש. וכן פסק בשו"ע יו"ד סי' ק"צ סעיף מ"ב להקל מה"ט. לכן נלע"ד דרבינו הוציא כן לפסוק כרבי מהתוספתא הובא בר"ש בתרומות פ"ז מ"ה על המתניתין דשתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה הריני אומר לתוך של תרומה נפלה ומותרת קופה של חולין ואיתא בתוספתא היה טבל ומעשר ראשון ומע"ש ה"ז אסור שלא התירו ספק מדומע אלא בדבר שיל"מ וביאר הר"ש שם דבב' קופות אחת של חולין ואחת של תרומה שפיר תלינן דתרומה לתוך תרומה נפלה שיש היתר לשתיהן אבל כשהאחת חולין והשניה טבל או מעשר ראשון או מע"ש לא תלינן התרומה שנפלה

בשל פבל כדי להתיר החולין מאחר שהטבל נאסר בכך ונדמע ע"כ. והנה רש"י פי' שם בנדה בהא דס"ל לרשב"ג דתולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה דאע"ג דמקלקלה לה טרחא דצריכה לשמור יום המחרת כיון דטמאה השתא תולה בה. ובסופרת ז' נקיים אחר זיבה ואע"פ שמקלקלה הרבה שסתרה כל ימי ספירתה וצריכה לספור ז' נקיים הואיל ועכשיו טמאה תולה בה ורבי אומר איני תולה הואיל ומקלקלה לה מאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך וכ"כ הרשב"א בתה"א הובא בב"י ביו"ד סי' ק"צ דרשב"ג קסבר כיון דכתמים דרבנן תולין את הקלקלה במקולקל דאמרינן שאני אומר כדרך שאמרנו בב' קופות בתרומה דרבנן ואע"ג דבידה של זו לטבול עכשיו וליטהר מ"מ מחוסרת טבילה היא וטמאה הוא ורבי סבר כיון דבידה לטבול לאו כמחוסרת מעשה היא והרי היא כטהורה ולפיכך אין חברתה תולה בה דכהדדי נינהו ע"ש. ומעתה יוקשה טובא אתוספתא הנ"ל דאם היה טבל אין חולין מאחר שהטבל יאסר בכך לעולם ולא יועיל לו עוד הפרשה הא מ"מ עכשיו הטבל הוא באיסורו והרי הוא מקולקל כעת וכמו דס"ל לרשב"ג דתולה בסופרת ז' שלא טבלה אע"ג דבידה לטבול מ"מ עכשיו היא טמאה ותולה בה וה"נ בטבל הא עתה הכ"ה מקולקל ולא נשאר לנו לומר כ"א דהתוספתא בכאן אזלא אליבא דרבי דס"ל דשתיהן מקולקלות ואינה תולה בה דאע"ג דעכשיו היא טמאה כיון דבידה לטבול ואתה תרצה לקלקלה גם א"כ אמרינן מאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך וה"נ בטבל כיון דאם נתלה בה תאסר גם א"כ ולא יועיל עוד הפרשה בכה"ג לא אמרינן דתולין הקלקלה במקולקל כיון דעי"ז תיאסר יותר ממה שהיא אסורה עכשיו אמרינן מאי חזית וכיון דהתוספתא אזלא אליבא דרבי שפיר ראה רבינו לפסוק כרבי כיון דסתמא דתוספתא כוותיה רהיטא:

פי"ב הלכה יח הל"מ שהעמוני הזכר והמואבי הזכר הוא שאסור לעולם ליאת בת ישראל אפילו ב"ב עד סוף העולם, אבל עמונית ומואבית מותרת מיד כשאר האומות. וכתב הפ"מ ביבמות פ' הערל דף ע"ו משנה עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם אבל נקיבותיהן מותרות מיד ע"כ. אולם נעלם מאתי מהיכן הוציא רבינו זאת דהוא הלמ"מ דבגמרא שם דף ע"ז איתא כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ומבואר דהוא דרש מב"ד של שמואל דדרש כן מקרא ואינו הלמ"מ. אולם נראה דדבריו נובעים מהירושלמי דיבמות דאיתא שם הלכה אני אומר. כ"כ הגרצ"ח במאמר מו"כ ובמאמר תושבע"פ ודברים האלו אין להם שחר כלל שהרואה יראה בירושלמי שם דציין לשון המשנה שם לפרש מה דהר"ש לא כי הלכה אני אומר. וקאי ע"מ דס"ל לר"ש דגם נקבות מצריות ואדומיות מותרות מיד ולא היה צריך להביא זה מהירושלמי שזה איתא גם בש"ס דילן במשנה וגמרא שם אבל אין זה ענין לנ"ד. אבל באמת איתא כן בירושלמי שם מקודם אר"ש ב"כ אני אין לי אלא משנה. ופירשו היפ"מ והק"ע שם דרשב"כ פליג אהני דרשי דדרשו כן מקרא אלא דהיא הלמ"מ ע"ש. אבל א"ל לכ"ז דדברי רבינו יש להם שפיר יסוד נאמן בש"ס דילן. והוא במה דאיתא שם בגמרא כתנאי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דברי ר' יהודה רש"א ע"ד וכו'. וכתבו התוס' שם וא"ת לר"י תיקשי לי מצרי ולא מצרית וכתב שם ליישב ע"ש ועי' במהרש"א שם שכתב שהירושלמי דחוק ע"ש טעמו. וליישב קושית התוס' הידש שם דר"י ס"ל דהיא הלמ"מ דעמוני ולא עמונית ע"ש ולפ"ז שפיר כתב רבינו דהוא הלמ"מ כמו דקי"ל בכ"מ דהלכה כר"י לגבי ר"ש, ולפלא על המהרש"א שלא הביא סייעתא לדבריו מדברי רבינו:

פי"ז הלכה כא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעדי דבר מכוער ומת קודם שיתן לה גט הר"ז מותרת לכהן. כדברי רבינו הללו כתב גם המחבר אות באות בש"ע אה"ע סי' ו' סעיף ס"ז ועמש"כ ואפילו הוציאה בעלה וכו' כתב שם הבאה"ג ולא מצאתי מאין יצא לו דין זה, ונעלם ממנו דברי רבינו בכאן, ועי' במ"מ מקור דברי רבינו:

הלכות מאכלות אסורות

פ"ג הלכה ה יונק תינוק והולך אפילו ד' או ה' שנים כו'. וכתב הכ"מ בפ' אע"פ ד"ם נפסקה הלכה כר"י דאמר יונק אפילו ד' וה' שנים פירש לאחר כ"ד חודש הר"ה כיונק שקן והב"י ביו"ד סי' פ"א הביא דברי רבינו הללו וכתב ע"ז וז"ל ומשמע מדקדוק לשונו דהא דאמרי' דיונק והולך ד' או ה' שנים היינו דוקא בשלא פירש אבל אם פירש תוך כ"ד חודש אע"פ שהוא מותר לחזור ולינק אינו מותר לינק אלא עד סוף כ"ד חודש ומלתא דסברא הוא אבל איני יודע מהיכן למד הרב כן עכ"ל. ואפשר שלמד כן מהתוספתא פ"ב דנדה כי שם הגירסא ר"י אומר אפי' ארבע וחמש שנים פירש וחזר לאחר כ"ד חודש כיונק שקן ע"כ. ומדלא תנא כמו בש"ס דידן פירש לאחר כ"ד חודש נראה דר"ל כל שפירש וחזר אפי' תוך כ"ד הודש כל שחוזר ויונק אחר כ"ד חודש הוי כיונק שקן וכדעת רבינו וכ"כ הסמ"ג לאוין סי' קל"ב ג"כ כלשון רבינו ממש שו"ת שבו"י ח"א סי' כ"ט. וע"ע שם שעשה סמיכין לדברי רבינו מהש"ס והשיג על ח"א שרצה להגיה בדברי רבינו ע"ש. ועי' בספר"ה ביו"ד סי' פ"א ס"ק כ"ב שביאר דברי רבינו דלא כהב"י ע"ש:

פ"י הלכה כ אבל האוכל מדבר שנימלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפריש ממנו מעשרות ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני ה"ז לוקה משום אוכל טבל ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר. ובהשגות הראב"ד ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני וכו' עד ואין בו מיתה א"א סברא היא א וסיא יפה בעיני דכתיב בהך קראי קדשי. וכתב הכ"מ וכ' הרלב"ד וכו'. ובעל מ"ע תמה עליו איך תלה בסברה דבר שהוא גמרא ערוכה. ואין כאן תמיהא שמ"ש כאן בגמרא לא נשמע אלא שהוא חייב על טבל שהורם ממנו תרומה ותרומת מעשר אבל חייב זה אם יהיה מיתה או לאו לא שמענו ואע"פ שאמר רב דטבל הטבול למעשר עני לוקה אפשר היה לומר דאה"נ דחייב מיתה אם לא לקה ואילמרך לאשמועינן דאינו חייב מיתה משום דקרא דכתב בהו חיוב מיתה קדש כתיב בהו ע"כ. אבל לא ביאר דבאמת מנ"ל לרבינו זה דידוע דרבינו לא הוציא שום דבר מסברא אם לא שמצא מבואר כן באיזה מקום בש"ס ומדרש ובאיזה מקומות שהמציא הדין מסברתו כותב יראה לי ובודאי שגם כאן מצא רבינו מבואר באיזה מקום דטבל הטבול למעשר עני אינו במיתה. והנה במל"מ ציין לדברי התוס' ביבמות דף פ"ו ד"ה אי מהתם שנסתפקו בד"ז ובסוף דבריהם העלו דכיון שאין חלוק מעשר טבל לענין אזהרה ה"ה לענין מיתה ע"ש. וע"ש בהגהות ס"ג מהר"י לאנדא שציין לדברי המדרש איכה בפסוק גלתה יהודה מעוני דאיתא שם רב ביבי ור' הונא בשם רב האוכל טבל של מעשר עני חייב מיתה. ובאמת יש להפליא על כולם שלא זכרו מדברי הירושלמי פ"ד דדמאי ה"ג ע"מ דאיתא שם במשנה ר"א אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי וחכ"א קורא שם וא"צ להפריש רבי בא בר רב הונא בשם רב (וכנ"ל גם במדרש שם) האוכל פירותיו טבולין למעשר עני חייב מיתה מ"ט דר"א מכיון שהוא יודע שהוא בעון מיתה מפריש מ"ט בדרבנן בלא כך קורא שם ואינו צריך להפריש וע"ש בר"ש שביאר דברי הירושלמי ומפורש דבטבל למעשר עני חייב מיתה. ועיין בר"ן נדרים דף פ"ד ע"ב שפי' הפלוגתא דר"א ורבנן דס"ל לר"א דאפילו ודאי שלא הפרישו מן הכרי אינו טבל שיהא אוכלו במיתה הלכך אינו מפרישו מספק וחכ"א קורא שם דאי ודאי לא הפרישו הוי טבל ויהיה האוכל מן הכרי במיתה אע"פ שמתוקן לגמרי ואין צריך לתקן אלא להפריש מעשר עני הילכך מפרישו מספק דספיקו טובל. וצ"ע מדברי הירושלמי דגם ר"א ס"ל שהיא במיתה (ודברי הפ"מ שם בירושלמי שביאר דרבנן ס"ל דטבל של מעשר עני אינו במיתה הם נגד דברי הר"ש והר"ן) עכ"פ גם לפי פירוש הר"ן ס"ל לרבנן דקי"ל כוותייהו דטבל מעשר עני הוא במיתה. וכן איתא בירושלמי פ"ב דקדושין ה"ח הרי טבל טבול למעשר עני וכו' וא"ר בא בר הונא בשם רב האוכל פירותיו טבולים למעשר עני חייב מיתה. וצ"ע רב על דברי התוס' ורבינו והרלב"ד. שוב מצאתי בהגהותה פ' ראה אות י"ז דאיתא שם עשר תעשר מה כתיב למעלה מן הענין לא תאכלו כל נבילה וגו' רבי עזרי' כו' בשם ריב"ח אומר האוכל פירותיו טבלים כאילו אוכל נבלות וטרפות מה טעם לא תאכלו כל נבילה וכתיב בתריה עשר תעשר ורב אבין בר רב בשם ר"א אמר האוכל פירותיו טבלין של מעשר עני חייב מיתה ומוכח דריב"ח ס"ל דאינו במיתה אלא בלאו. ואפשר דמשו"ז פסק רבינו דאינו במיתה כריב"ח:

פי"א הלכה א יין שנתנסך לעבודת כוכבים אסור בהנייה והשותה ממנו כ"ש לוקה מן התורה כו'. וכ"כ רבינו ג"כ בסה"מ מל"ה קנ"ד וכתב הכ"מ יין שנתנסך וכו' בפ' ב' דע"ז מייתי לה מדכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו וכו'. ומ"ש שהשותה ממנו כ"ש לוקה מן התורה שסיעורו בכ"ש משנה בפרק בתרא דע"ז דף ע"ג מני יין נסך בהדי דברים שאסורין ואוסרין בכ"ש. ומייתי לה רבינו בסמוך מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (אבל לא הראה המקור לזה שכתב רבינו דאסור בכ"ש משום ולא ידבק וכו'). ומ"ש שלוקה איני יודע מנין לו לרבינו ומצאתי להרמב"ן בהשגותיו על ס"מ של רבינו שהוקשה לו זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקום המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בגמרא בבלי או ירושלמי אבל יתכן שילקה מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו וכו' ע"ש כל הענין. והיוצא מזה דשיטת רבינו הוא דאסור יי"נ ותקרובת עכו"ס נכללו בלאו דלא ידבק ולוקין עליהם משום לאו זה ולשיטת הרמב"ן אם יש מלקות ביי"נ ותקרובת עכו"ס היא רק מקרא לך ואכלת מזבחו שהוא לשון מניעה. וכמ"ש בכ"מ בגמרא השמר פן ואל אינו אלא ל"ת. אבל הקרא דלא ידבק לא קאי אלא על ע"ז עצמה שהוא נקראת חרם דכתיב כי חרם הוא, ולא תשמשיה ותקרובת שלה עיין בזה בארוכות בסה"מ שם ובהשגות הרמב"ן. והנה לכאורה הדבר מבואר במכות דכ"ב אפיק הכערה ועייל עני אמירה ואזהרתיה מהכא ולא ידבק בידך וכו'. אבל שם הא קאי על עני אמירה שהיא ע"ז גופה ובזה הא גם הרמב"ן מודה אבל בתקרובת י"ל דאינו בכלל לאו זה וכ"כ הלח"מ ע"ש. וכן מ"ד בשבת דף נ' במשנה ר"א אף המוליא ממשמשי עכו"ס כ"ש שנאמר ולא ידבק וכו' גם בזה הרגיש הרמב"ן עצמו שם וכתב ליישב ע"ש. אבל באמת מקור דברי רבינו היא בירושלמי דע"ז פ"ד הל' י"ב על המתני' דאלו אסורין ואוסרין כ"פ יי"נ וע"ז וכו' יי"נ וע"ז ועורות לבובין על שם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ע"כ. ומבואר כדברי רבינו דגם יי"נ ותקרובת עכו"ס הוא נכלל בלאו דלא ידבק בידך. וגם הא דנאסר בכ"ש הוא מלאו זה והוא ראיה ברורה. שוב ראיתי שגם מש"ס דילן יש להביא ראיה לדעת רבינו. והוא בע"ז דף ל"ד ע"ב אר"א אמר רב המקדש בפרש שור הנסקל מקודשת בפרש עגלי עכו"ס אינה מקודשת איבע"א סברא ואב"א קרא וכו' אבע"א קרא כתיב הכא לא ידבק בידך מאומה וכו'. ומבואר דגם תקרובת עכו"ס הוא בכלל לאו זה כדעת רבינו. ויש לתמוה על הרמב"ן שגם בהשגותיו פלפל הוא עצמו באותו הדף בע"א ומהא דע"ב לא דיבר דבר. ועיין בתמורה ד"ל ע"ב דדרשו לאסור פרש עגלי עכו"ס מקרא והיית חרם כמוהו. ועיין בשו"ת נוב"י מהדו"ת חיו"ד סי' ע"ת ע"ש מש"כ ליישב סתירת הסוגיות עכ"פ נשמע גם מזה דגם תקרובת עכו"ס נקראת חרם:

חידושים ומקורים

בעזר החונן דעה אעלה על שלחן רבנן פרפראות לחכמה, טעמם כטעם לשד השמן, המה ליקוטי שרשי דיני משנה תורה אשר כתבתי על גליוני הרמב"ם בעת לימודי שיעורין תמידין כהלכתן, והמה נובעים ממעיני החכמה מקובץ ממקום שבעלי תשובה עומדים בדברי רבינו במקומות מפוזרים, המלקט שמו משה נחום, הכותב וחותם פה קאמינקא יום ג' כ"ד ניסן שנת תרמ"א לפ"ק. בן לא"א היקר המופלא ש"ת הגביר ה"ר בנימין ירושלימסקי.

הלכות אישות

פ"ב הלכה ט סבה שילדה ה"ס כסימנין. כ"ב קיי"ל דקטן אינו מוליד (יעוי' בדברי רבינו פ"ז מהלכות ממרים ה"ו) א"כ יש לתמוה מדוע לא כתב רבינו גמי דבן שהוליד הוי כגדול ואולי [illegible] קידושין ואיסורי תורה אין זה סימן גמור דמי יימר דממנו נתעברה אמנו [illegible]

עם אחר ולפע"ג דרבינו (פ"א מהא"ב ה"ב) כתב דהא דחייבה התורה במכה אביו היינו משום חזקה דאורייתא דוקא התם משום דאמרינן רוב בעילות אחר הבעל אבל כאן ע"ז דנין אם הוא קטן ואין בעילתו ראוי להוליד א"כ ליכא כאן רוב דהא אין כאן בעילה המוליד ובפרט דחזקת כשרות דלא קעבדא איסור א"א ג"כ ליכא דאם הוא קטן אין בקידושיו ממש. אמנם נראה ברור דאף דלענין איסור אפשר ס"ל לרבינו דלא הוי ולד סימן לגבי עדות ממון ודאי הוי סימן ואם היה לו ולד ה"ז גדול וזה ברור [הרב תומים סימן ל"ה ס"ק ב']. ולפע"ד יש בענין זה לפלפל אבל אכמ"ל:

הלכה יד שאין זה מביא סימן לעולם. כ"ב יעוי' בתשובה נו"ב אה"ע סימן ו' שהביא מה שכתבו בזה הרב מרלדיוויל והרב מברלדי ויעו"ש מה שכתב הוא בזה.

ואני אמרתי בזה דמ"ש רבינו שאין זה מביא סימן לעולם ר"ל דאינו מביא סימן סריס לעולם דבסימן סריס קא עסיק בהלכה הקודמת [דאל"כ הל"ל לא יביא שערות לעולם וכאשר דקדקו בזה האחרונים]. והיינו דהוה גדול תיכף כיון דנודע לנו שנסרס ומה לנו להמתין על סימני סריס דאדרבא סריס זה שנעשה בי"א לא יביא כלל שום סימן מסרים לעולם דלא נתהפך הטבע עליו מכאשר נולד (דבש"ס שם (ס' ב') דקתני סימן סריס שאין לו זקן ושערו לקוי וכו' מיירי דוקא בס"ח) ולפי"ז יהיה הדין להיפך ממה שחידש הגאון מרלדיוויל שם והו"ק:

פ"ד הלכה ח ואינו צריך לחזור לקדשה. כ"ב יעוי' בדברי רבינו פי"א מה"ג ה"ו ובתשו' נו"ב מה"ת אה"ע סי' כ"ב מ"ש בזה באורך:

הלכה י וכן הילונית. כ"ב יעוי' במ"מ דלפע"ס שלא הכיר בה ויעוי' בלח"מ ויעוי' בב"ש סימן קנ"ה ס"ק י"ט ובש"ס (יבמות פ"א ע"ב) ובש"ס (סנהדרין ס"ט) ובשו"ת נו"ב מה"ת אה"ע סי' ע"ה ודו"ק:

הלכה יט בפחות מפרוטה. כ"ב יעוי' בהגהות מלמ"ל שכ' שנסתפק היכא דבשביל המלוה שוה פרוטה ויעוי' בנו"ב מה"ת אה"ע סימן ס"ז מ"ש בזה:

שם קידשה באוכל. כ"ב יעוי' בשו"ת נו"ב מה"ת האה"ע סימן ע"ד:

פ"ה הלכה ב וקידש בדמיו ה"ז מקודשת. כ"ב יעוי' בשו"ת נו"ב אה"ע סימן ס"ד מ"ש בזה באורך:

הלכה ד קידשה במעשר שני. כ"ב יעוי' במ"מ ולח"מ ויעוי' בש"ך חושן משפט סי' ע"ב ס"ק א' מה שהאריך בפסקי רבינו בענין זה דטובת הנאה אי מיקרי ממון. יעוי' ג"כ בש"ך סימן ר"ג ס"ק א' במ"ש דאפילו אי טובת הנאה אינה ממון מ"מ לענין קנין חליפין ואג"ק מיקרי ממון וכ"כ הרב מהר"י שאן בספר בני יעקב (מאמר ב' כ"ט ע"ב) כעין זה על דברי רבינו שפוסק הכא דאינו ממון ואיך פסק דמיקני בחליפין ואגב דס"ל דדוקא בקידושין כיון דאין לו זכות בגופו של חפץ אלא בטובת הנאה היכי מקדשה הרי אינו נותן לה כלום אבל לענין קנין נהי דבעלמא אינו ממון מ"מ הכא מהני שהרי אינו מקנה לו הממון אלא גוף המטלטלין ויש בגופם ממש יעו"ש:

הלכה יג המקדש במלוה וכו' אינה מקודשת. כ"ב הנה גבי מכר פסק רבינו פ"ז מהלכות מכירה ה"ד דקרקע נקנה בחוב א"כ קשה מדברי הש"ס (קידושין מ"ז ע"א) דמקשה ומיסברא אימא איפכא ושוין במכר שזה קונה וכו' ולדברי רבינו מאי קושיא ממכר לקידושין (יעוי' ג"כ בהשגות הר"א שם). וי"ל דהנה בתוס' הקשו (קידושין כ"ו) ד"ה אמר דמ"מ יליף קנין קרקע בכסף משדות בכסף יקנו ולא יליף משדה עפרון יעו"ש. אמנם זה ניחא לפמ"ש רש"י (ו' ע"ב) ד"ה אינה דהמקדש במלוה אינה מקודשת הוא משום דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה יעו"ש. משמע מלשונו דאי לאו דילפינן משדה עפרון הוה מלוה נמי איקרי כסף אך כיון דגמרינן גז"ש בעינן ממש כי התם. ומיושב קושיית תוס' דלהכי יליף קנין קרקע משדות בכסף יקנו דאי משדה עפרון לא ה"מ לקנות במלוה דבעי דומיא דהתם משא"כ כדמפיק משדות בכסף יקנו קונין אפילו במלוה וא"ש. והנה בקידושין (ג' ע"ב) מפיק רב יהודה אמר רב קידושי כסף מויצאה חנם ושם (ד' ע"ב) תנא מייתי ליה מגז"ש דעפרון ומסיק דאצטריך תרווייהו ומבואר במפרשים ובפרשות בפנ"י דודאי ר"י אמר רב ותנא דמייתי לה מהכא פליגי אכן אנן אית לן תרווייהו דרשות כדמסיק ואצטריך נמצא לדינא אע"ג דמקדש במלוה אינה מקודשת משום דבעינן דומיא דשדה עפרון מ"מ קונין קרקע במלוה משדות בכסף יקנו דמלוה נמי מיקרי כסף ובקידושין (מ"ז ע"א) קאי אדרב דאמר התם המקדש במלוה אינה מקודשת ואיהו מפיק קידושין מאין כסף ולא משדה עפרון ש"מ ס"ל מסברת חוץ מלוה לא מיקרי כסף ופריך שפיר מושוין במכר שזה קנה וא"ש [חתם סופר חיו"ד סימן קל"ד] הביא בכ"ז בחידושיו ושידב"ק:

פ"ז הלכה א האומר לאשה וכו' רצה האב מקודשת. ויש לתמוה כיון דנשתתק או מת קודם שישמע אינה מקודשת ש"מ דהאי ע"מ שירצה אבא היינו שיאמר הן דמה"ט בשתק או מת אינה מקודשת דהא לא אמר הן וכדמוכח בסוגיא א"כ ברצה האב אמאי כתב מקודשת סתמא דמשמע דהוי ודאי קידושין ואם בא אחר וקידשה אין חוששין לקידושי שני הא כיון דקיי"ל בדרבנן יש ברירה ש"מ הא דאמרינן בדאורייתא אין ברירה משום ספיקא הוא ולחומרא וכמ"ש הר"ן פ"ג דגיטין (כ"ו ע"א) ד"ה וכולם וכ"ד רבינו פ"ג מה"ג ה"ד וכיון שכן ברצה האב אמאי מקודשת בודאי דלמא אין ברירה [וכמו שמבואר שם (גיטין כ"ה) דמאן דל"ל ברירה ל"ש תולה בד"ע ול"ש בדא"א] ואם בא אחר וקדשה ניחוש לקדושי שני. וי"ל דע"כ לא קאמרו דלמ"ד אין ברירה לא מהני תולה תנאו בדעת אחרים אלא באומר לכשיתקיים התנאי יהא קידושין או גירושין למפרע אז לא אמרינן דהוברר הדבר משעת קידושין או גירושין היה ראוי ועומד להתקיים ויהיה חל למפרע אבל אם אמר לכשיתקיים התנאי מאותה שעה ולהבא יהיה חלין הקידושין או הגירושין דבריו קיימין ואין כאן משום יש ברירה או אין ברירה. ולפי"ז ניחא דבשלמא ברייתא דמיירי בקידשה בביאה דהא הריני בועליך קתני ע"כ למ"ד אין ברירה אפילו רצה האב נמי אינה מקודשת כיון דה"א לקדושי ביאה לחול אלא בלמפרע אבל במתניתין דתנן סתמא ע"מ שירצה אבא איכא לאוקמי במקדשה מכאן ולהבא משירצה אביו והילך ובקידושי כסף או שטר דאפשר להם אפילו בלאחר זמן וכל כה"ג אפילו למ"ד אין ברירה נמי מהני ובהכי מיירי נמי רבינו וא"ת כיון דקיי"ל דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ בע"מ שירצה אבא אפילו קדשה בכסף ושטר כיון דה"א לקידושין לחול למפרע משום דאין ברירה אמאי מקודשת הא אין קידושין חלין אלא ברגע שמקדש וכיון דקדים במעכשיו ואי אפשר לחול מעכשיו משום דאין ברירה אפי' בלהבא לא יחולו דהא אין קידושין לחצאין. וי"ל דהא דאמרינן ע"מ כמעכשיו היינו באפשר להם לחול מעכשיו אבל הכא כיון דקידושין אלו א"א להן לחול במעכשיו דעתו שיחולו במאי דאפשר להו למיחל ולהבא [הרב שאגת ארי' סימן נ"ג]. ויעו"ש בסימן נ"ב שכתב ג"כ לענין לולב דמלמדין אותו לומר כל מי שיגיע לולבי לידו ה"ה לו במתנה והא בדאורייתא אין ברירה וכתב ג"כ כסברא הנ"ל דלא שייך ברירה היכא דמהני על להבא יעו"ש. אמנם בסברא זו כבר האיר עינינו מרן המהרי"ט חלק חושן משפט סימן כ"ג זה לשונו והא נמי מיושב הא דפ' לולב וערבה דמלמדין אותו וכו' דמשמע דמאתמול הוא שאומרים כן כל מי שיגיע אחר לולבי בידו מדקתני בתר הכי למחרת משכימין והרי בשעה שהתנה אינו מבורר אלא משום דהוא לא גמר ומקני מהשתא וכו' אלא לאחר שיגיע לידו ובאותה שעה מבורר הוא שבא לידו עכ"ל ויעו"ש באורך. ויעוי' ג"כ בה"א שם סי' כ"ב שכתב כן ויעוי' לקמן הלכה י' דלפע"ס שנתאכלו המעות ובש"ע סימן מ' סעיף א' וברמ"א שם מ"ש גבי שטר ודוק:

הלכה יב האומר לאשה. כ"ב הנה כל הפוסקים תמהו דלכאורה פסק דלא כמאן דאי ס"ל דהלכתא כרב א"כ מן האמצעי אינה צריכה גט ואי ס"ל דהלכתא כר"י א"כ ה"ל לכולהו ודאי קידושין בה דשיורי שייר. והנה לכאורה יש לומר דפשוט שרבינו פוסק כר"י דכל אחד ואחד שיורי שייר והא דלא פסק ג"כ כר"י דלהוי ודאי קידושין משום דאזיל לשיטתו שפסק לקמן הלכה י"ג גבי שיור חוץ מפלוני דה"ז מקודשת מספק. א"כ אפשר לומר שאפילו ר"י גופי' מסופק במקדש ושייר אי קידושין תופסין והא דקאמר אפילו מאה תופסים בה ר"ל שיש צד תפיסה לכולן ובהכי ניחא טפי לר"י ליתנא דמקודשת ואינה מקודשת [הרב ש"ך מובא בתשו' עה"ג]. אמנם אי אפשר לומר כן דהיינו בבבא בתרא אבל בבבא ראשונה שפסק ה"ז מקודשת מספק לשניהם ולפי הנ"ל ה"ל לפסוק שקידושי ראשון הוו קידושי ספק וקידושי שני הוו קידושי ודאי ממ"נ דאי קידושי הראשון קידושין הם הלא שייר שגם קידושי שני יהיו קידושין וליכא מ"ד שאם קידושי הראשון הם קידושין בשיור שקידושי שני לא יהיו קידושין ואי קידושי ראשון אינם קידושין כיון שהם בשיור א"כ מכש"כ קידושי שני הם קידושין. ועוד איך אפשר לומר שרבינו ס"ל כר"י שמעכשיו ולאחר שלשים יום הוה שיור שהרי כתב להדיא לקמן פ"ט מה"ג הי"ד אמר ה"ז גיטך מעכשיו וכו' ה"ז ספק מגורשת שמא אחר שאמר מעכשיו חזר בו והא שם (קידושין ס' ע"א) מבואר דלר' יוחנן דאמר שיורא הוי התם טעמא מאי גזירה משום מהיום אם מתי יעו"ש [הרב עה"ג סימן ק"ה]:

הלכה טז והוכר העובר. כ"ב יעו' בהשגת הר"א ובמ"מ וכ"מ ויעו' בשו"ת חתם סופר חלק יו"ד סימן שי"ב שכתב שגם דעת הא"ז ומהר"ם ז"ל כרבינו יעו"ש שהאריך בזה, ויעו' בחלקת מחוקק סי' מ' ס"ק י"ד ובב"ש שם ס"ק י"ב, ויעו' בשו"ת סימן קט"ו ס"ק ב' שכתב דהמתמיהים לא ראו דברי רבינו בפי' המשנה פ"ג דקידושין שכתב להדיא דטורח הדין דאינה מקודשת דהוי דשלב"ל רק משום חומרא דא"א יש להחמיר יעו"ש:

פ"ט הלכה טז וכל אלו שטוענין הקידושין וכו'. כ"ב הנה לכאורה קשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דמרישא משמע דדוקא שטוען כן בפירוש שקדשה בפני עדים והלכו למדה"י אבל אם אמר סתם אין בדבריו כלום דיכול לומר בלתי עדים קדש ומדיוקא דסיפא שכתב אבל אם הודו משמע דוקא כשהודה שהיו הקידושין בלא עדים אבל בסתם מי שאומר קדשתי קידושין כתקנן משמע כמו שאין צריך לפרש אם היה שוה פרוטה (ויעו' בטור חושן משפט סימן פ' מ"ש בשם הראב"ד לענין אם אומר נתתי). והנה מלשון הש"ס (ס"ה ע"א) דקאמר הב"ע דאמר קדשתי בפני פ' ופ' והלכו להם למדה"י משמע כדיוקא דרישא דאי איתא דעל הסתם מפרשינן דבורי' כאותן שיהיו קידושין גמורין ל"ל לומר הב"ע לימא דלמא בפני עדים קדש והלכו. ולפי"ז צ"ל דשאני עדי הקידושין משאר דיני הקידושין ומהאומר נתתי שדה לפלוני וטעמא משום דלאינשי משמע להו דלא איברי סהדי אלא לשקרי וכיון שהענין אמת קרו להו קידושין. או יהיה טעם אחר בדבר דאי הוו עדים התם ודאי שיהיה אומרו ולא הוי שתיק מדבר רשום כזה. וכ"כ מהריב"ל בתשובה ז"ל דבשלמא קברתיו הוא דבר רשום אם היה שקברו היה מספר אותו יעו"ש. ויעו' ג"כ בטור סימן מ"ח דנראה דצריך לפרש קדשתיך בפני פ'. ולפי"ז ייושב דברי רבינו כך הוא כל אלו שאמרו כשטען הטוען כו' אבל בסתם נעשה כמו שהודו שהיה הקידושין בלא עדים. וזה דרך כלל בכל התלמוד כשמקשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא מפני הכי דדיוקא דרישא הוא האמת ונעשה כדין הסיפא עצמה. ומ"מ אין דרך הפוסקים לסתום דבריהם כמו התנאים. לכן נראה לפרש דרישא וסיפא במי שאמר סתם קדשתיך קמיירי וכשאמרו לו לברר אם טען שהלכו להם העדים הויא טענה ואסור בקרובותיה ואם אמר שלא היה שם עדים אין כאן קידושין כלל [הרב מהר"י באסן סימן ל"ד]:

פ"י הלכה ב אבל אם היתה נדה וכו' וה"ה כארוסה עדיין. כ"ב יעו' במ"מ. ולכאורה דברי רבינו תמוהים דהא בש"ס (כתובות מ"ח ע"א) בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה וכו' בעי רב אשי נכנסה לחופה ופרסה נדה מהו את"ל היכא חופה וכו'. והא באמת הבעיא דרבין לא קאי אירושה דהא כשמסרה האב לשלוחי הבעל עדיין לא נבעלה ואפ"ה בעלה יורשה וא"כ למה נאמר דבעיא שניה של רב אשי קאי אכל מילי אף לענין ירושה דהא השני בעיות אלו בדרך את"ל מבעיא להו ובחדא מחתא מחתינהו. וא"ל דכשמסרה האב לשלוחי הבעל עדיף משנכנסה לחופה ולא נבעלה וע"כ הבעל יורשה ז"א דהא שם (מ"ח ע"ב) פשיטא להו להש"ס דכשנכנסה לחופה ולא נבעלה יותר ראוי למקרי נשואה משנמסרה לשלוחי הבעל יעו"ש במה דפריך ואימא שנכנסה לחופה ולא נבעלה וגו' [הרב חלקת מחוקק סימן ס"א ס"ק ב']. אמנם י"ל דהע"ג דאם מסר לשלוחי הבעל יורשה היינו מטעם מחילה אבל חופה בבית אביה מבעיא לי' די"ל דגרע טפי לענין זה ואין ראיה ממקדש שהקדשה ואימא נכנסה לחופה בחנק ומסירה לשלוחיו בסקילה כי בודאי לענין נשואין גרע מסירה לשלוחיו אבל לענין ירושה עדיף מטעם מחילה [הרב בית שמואל שם]. והנלע"ד בייסוב דברי רבינו דס"ל דרבין דקמבעיא ליה אי חיבת ביאה הוא ס"ל כדדחינן לעיל (מ"ז ע"ב) דחילוק הוא בין מדידיה לדידה למדידה לדידיה ולהכי אמתניתין דלעולם הוא ברשות אב עד שתכנס לחופה ליכא למיבעי דהתם פשיטא ליה דהיינו חופה לחוד או מסירתה דהיינו חופה קניא אבל מדידיה לדידה הוא דמספקא לרבין אי סגי נמי בחופה לחוד או בעינן דוקא ביאה ואנן קיי"ל כסברא דהתלמודא מעיקרא דלא שאני לן בין מדידיה לדידה למדידה לדידיה וכמ"ש התוס'

בשם

נפס ר"ח שם ד"ה כתב, דלוהה סברא הוא עיקר ו[...]מסירה לחוד קניא היא תוספת והוא ירושתה וכל הפר מילי ורב אשי דקאמר את"ל דמיבת [...] הונה נמי כשתם תלמודא ס"ל דל"ש ואע"ג דעלי' דרבין קאי דס"ל כדחוי דתלמודא והוא [...] ס"ל הכי אלא כס"ד של התלמוד מעיקרא לית לן בה כיון דבעינן מדידיה לדידה פוין [...] לא קבעי רב אשי בעיא דידיה לעיל כי היכי דהיתי באת"ל דרבין ובעיקר מחלוקתן של רבנן ור"נ ס"ל לרבינו כפירש"י דמיירי מן האירוסין ופסק כרבנן ובזה עלו דברי רבינו כהוגן בסוגיית התלמוד ונכונים מאד בטעמם דלא נחלק בין דידה לדידיה דמסתמא דעת שניהם שוה דכשזאת מקנה גם זה מקנה. זה הנלע"ד נכון בדעת רבינו [הרב הכס לבי סימן קכ"ד]. ולכאורה קשה על שיטת רבינו דס"ל חופה היינו יחוד מה מבעיא פירסה נדה מהו שיפשא דלא מהני החופה דהא אסור להתייחד עמה והיך ס"ד דקונה אותה ביחוד של איסור. כמו שהקשה הר"נ ריש קידושין איך יוכל לקנות בביאה של איסור כן קשה איך קונה ביחוד של איסור. וי"ל דמיירי דהיתה טהורה ונתייחד עמה ואח"כ פירסה נדה. גם י"ל בש"ס דמיירי דקידש אותה בביאה משום הכי מותר להתייחד עמה כיון שכבר בעל אותה כמבואר ריש כתובות [הרב בית שמואל שם]. והנה הכא אחד הביא ראיה לדברי רבינו דאין חופה אלא א"כ ראויה לביאה מדאמרינן בועל בעילת מצוה ואח"כ פורש ולמה התירו לו לבעול יכנוס ואל יבעול אבל אין ממש בדברים אלו שכבר נשמר הרמ"ם מזה באמרו מאחר שאינה ראוי' לביאה למה אכניס הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה וכתב עוד שלא רצה ליטא כ"ז שאינה ראויה לביאה משום תוהלת ממושכה אלו דברי הרמ"ם, הרי שלא היה דרכם לכנוס אא"כ תהיה ראויה לביאה כי לא שמחה היא לו [הרב הכס לבי סי' ג']:

הלכה יא גובה עיקר כתובתה מב"ח. נ"ב הנה לפי דברי רבינו קשה מאי מקשה רבא בש"ס (כתובות פ"ז ע"ב) ועוד אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות לוקמי מתניתין בנתארסה דל"ש שעבוד קרקעות דהא אינה טורפת ממשעבדי לדברי רבינו. ואין לומר דאי בארוסה הא אינה גובה תוספת והא מתניתין איירי בתוספת דקאמר היתה כתובתה אלף זוז. ז"א דהא י"ל דאתיא כת"ק לעיל (נ"ד ע"ב) דסובר דאף מן האירוסין גובה הכל ומה מקשה. ויש לומר דאדרבא מזה למד רבינו דינו מהלכה זו דארוסה ל"ל כתובה בתנאי ב"ד עד שיכתוב ומשו"ה ניחא מה דמקשה רבא דבע"כ המשנה לא איירי בארוסה דאי בארוסה איך הני היפא מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה והא חזקה אין אדם פורע תוך זמנו (ב"ב ה') דהא תירוץ התוס' (גיטין ל"ד ע"ב) ד"ה אין דבכתובה דהוי תנאי ב"ד אתפסינהו רבנן אפילו תוך זמנה ל"ש בארוסה דל"ל כתובה בתנאי ב"ד רק כשכתב לה ואז הוי כשטר חוב דאין אדם פורע תוך זמנו ודוק. וכעת בא לידי ספר החכמה לכתובות ומצאתי בסוגיא דפוגמת כתובתה שכתב ליישב כן דברי רבינו ונהניתי:

פי"ב הלכה ח תנאו בטל. נ"ב יעוי' במ"מ שכתב דאע"ג דכתובה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. והנה אכתי קשה הא גם בשל תורה קיי"ל תנאי של ממון קיים [הרב בית שמואל סימן ס"ו ס"ק ע']. יעו"ש שהאריך בזה. ויעו' בלח"מ הלכה ז. והנה י"ל דס"ל להמ"מ בדעת רבינו דאשה ביושבת תחת בעלה אין בידה למחול כלל כתובתה אבל במתנה ואמר ע"מ כך אני כונסך שתפחות כתובתך הו"א אין זה דומה למוחל דמוחל לא הסכימו חכמים להפקיע כח והק"ח דאל"כ כל אשה דעתה קרובה לבעלה ותמחול לו ופקע הק"ח אבל במתנה ואדעתא דהכי כונסה ואלא כך לא כנסה הו"א דמועיל וז"ש בגמרא כל הפוחת אפילו בתנאי משמע, דמוחל ודאי דנכון דאינו מועיל אבל למה לא מועיל בתנאי ולזה אמרינן דעשו חיזוק לדרבנן כשל תורה ותנאו בטל וא"כ ל"ק הא אף בתורה בממון תנאו קיים ז"א. דלכך בממון תנאו קיים דלל תנאי מהכא ה"ל מחילה והרי יכול למחול ולומר הריני כאלו התקבלתי אבל בכתובה דמחילה לא מהני רק מכח הנאי נימא דיהיה עדיף ממחילה וע"ז שפיר אמרינן דתנאי אינו מועיל לבטל ד"ת רק בממון דמהני הוא מהורת מחילה ובשלא מהני מחילה אף תנאי לא מהני ולק"מ ודברי המ"מ מדויקים ונכונים בהבנת דברי רבינו [הרב תומים סי' ס"ז ס"ק י']:

פכ"א הלכה י כופין אותה ועושה. נ"ב יעויין בכ"מ ולעיל פי"ב ה"ד ובב"י סוס"י פ'. והנה כעין דברי הכ"מ כתב הרב מהר"י באסן סימן ל"ח בדברי רבינו זה לשונו, דיש ג' מיני מלאכות, יש מלאכה שהאשה עושה לתועלת הנאות ממון ויש מין מלאכה שהאשה חייבת לעשות לבעלה משום חיבה ואהבה כגון מזיגת הכוס ולרחוץ פניו ידיו ורגליו והצעת המטה וכיוצא ויש מלאכות הצריכות לצורך תיקון הבית כגון בישול וטחינה אמור מעשה דמה שאמרו רשאה אשה לומר איני ניזונית ואיני עושה איירי דוקא במלאכות שהן להועלת הנאת ממון דעלייהו שייך שפיר למימר איני ניזונית ואיני עושה ואולם במלאכות שהן משום חיבה ואהבה או משום תיקון צרכי הבית להו כל כמינה להפקיע עצמה מבעלה ובאלו המלאכות אע"פ שתאמר איני ניזונית ואיני עושה חייבת לעשותם וע"ז הוא שכתב רבינו שאם תמנע מלעשותם כופין אותה וכיינו [...] הע"ש עכ"ל:

פכ"ב הלכה י ואין ליבס פירות אפי' בנכסי ל"ב. נ"ב יעויין בהשגת הראב"ד ובמ"מ, ויעויין בספר מאיר נתיבים ח"ב לפרשת ויגש שכתב דבר נחמד להציל רבינו מן הקמים עליו:

הלכה לא אמרה לו אתה. נ"ב יעויין במ"מ ויעויין בש"ך חושן משפט סימן ס"ב ס"ק ו' מה שפלפל בדברי רבינו והה"מ, יעויין ג"כ בנתיבות המשפט שם ס"ק ו' ובתומים שם ס"ק ב' ודוק:

פכ"ד הלכה יז מי שלאה וכו' לדבר זה שהוא אמת. נ"ב הנה המהרי"ק שורש פ"א כתב ז"ל דוקא במאמינם ושמך דעתו עליהם ולא כדמאמינם מפני שהוא חושד באשתו אלא דקים ליה בגווייהו דלא משקרי עכ"ל. והנה גם דברי רבינו אע"ג דלכאורה דבריו האחרונים סותרים הראשונים במ"ש בסוף הואיל וסמכה דעתו בדבר הזה שהוא אמת. ופשטן של דברים אלו שהאמין דעבדה איסורא לא שהאמין בעד מ"מ צריכין אנו לפרש דה"ק שסמך דעתו דדבר זה אמת מפני שהאומר הזה איש אמונים כמו שבאר בדבריו הראשונים. ואפשר לומר דרבינו תרתי בעי שיהיה האומר הזה נאמן אצלו בעלמא וגם בדבר הזה וזה אחד מג' פנים שאפשר לפרש במאי דקאמר רבא אי מהימן לך כבי תרי כדכתב מהר"י בן ל"ב ח"ב סימן ו' ויעויין בדברי רבינו פ"א מסוטה הלכה פ' [הרב מהר"י באסן סימן פ"ו]:

הלכות גירושין

פ"א הלכה יח אבל אם מסרו לה בעדים. נ"ב יעויין בהשגת הראב"ד ובב"י אה"ע סימן קל"ה ויעויין בלח"מ במ"ש מדוע לא אמרינן דהוי מזוייף מתוכו. ובאמת נ"ע דהא גם בהרחקת ב' שיטין יש ליחוש לזייוף ולא ירגישו בו כלל ויסמכו על ע"ח. ויש ליישב דברי רבינו דס"ל כרבינו יונה מובא בשלחן ערוך חושן משפט סימן מ"ה סעיף ז' דבשטר שהרחיקו העדים ב' שיטין שוב יכול לטעון להד"ס ומש"ה ניחא דכי אמרינן מודה ר"א במזוייף מתוכו היינו כשהשטר הספק בעלמא ולכך אין להכשיר בע"מ דהרי הגט הספא בעלמא אבל כאן דלהד"ס לא מצי לטעון א"כ אף בגט העדים מעידין על גופו של גירושין ואף הוא מצוי' ליה כריתות ולא מקרי מזוייף מתוכו וכשר בע"מ [הרב תומים סימן מ"ה ס"ק ח']:

פ"ב הלכה יג ספק הפיל עצמו. נ"ב יעויין במ"מ וכ"מ. והנה האחרונים נבוכו בדברי רבינו יעויין בש"ע אה"ע סימן קמ"א סעיף י"ח. ונלע"ד דלדינא אמרינן בספיקא שהוכיח סהלתו שאמר כתבו על סופו רק אם לא נפל לאלתר אפי' בודאי מעלמא נפל ה"ז ספק כמ"ש הב"ש שם ס"ק כ"ד והטעם משום דאמרינן מסתמא לא מקדים פורענות לנפשו דאי לאו שנופל לומר שהיה בדעתו להמית עצמו מיד לא אמרינן דמאי דאמר כתבו דעתו להמית עצמו לאחר זמן דלמה לו למהר ולומר כתבו ולכך סברא זו גורע ההוכחה והוי ספק. ולפ"ז באומר כתבו ואח"כ מצאוהו מוטל על הארץ מת ונפל מן הגג ולא ידעינן אם מעצמו אם מהרוח וכן לא ידעינן אם לאלתר אם לאחר זמן ה"ז גט. ובזה אתיא לן שפיר כוונת רבינו שכתב ספק וכו', ולא כתב דבעינן שיהיה מיד דכוונתו שגם זה הוא ספק אם היה מיד או לא. [הרב נוב"י אה"ע סימן מ"ד]:

פ"ג הלכה ט ויש לו טב"ע באורכו ורחבו של גט. נ"ב יעוי' בש"ך חושן משפט סימן ס"ה ס"ק כ"ו במ"ש על הב"י אה"ע סימן י"ז דמדברי רבינו לא מוכח דס"ל חיישינן למלוה. ויעוי' בשו"ת נוב"י אה"ע סימן ל"ז שכתב שמבואר ד"ז בדברי רבינו הכא דבעינן דוקא טב"ע בגט עצמו אבל טב"ע בכלי לא מהני והיינו משום דחיישינן למלוה וכ"כ הרב פני משה (ירושלמי יבמות פט"ז הלכה ג') דהב"י סמך עצמו על דברי רבינו הכא. אכן יעוי' בשו"ת גאוני בתראי סימן כ"א מ"ש לחלק בין גט לעדות אשה עפ"י דברי הרמ"ם (פ' כל הגט סי' ג'). ויעוי' בב"ש סי' י"ז ס"ק ס"ה ובסימן ק"כ ס"ק ד' ובשו"ת חכם צבי סימן קל"ד ודוק:

פ"ד הלכה ז המקרע. נ"ב יעוי' תוספת מהר"ם ירושלמי שבת פ"ב ה"ד ד"ה כתב וד"ה הקורע מ"ש בזה:

פ"ז הלכה ג ויבמתה אפילו היתה אחותה. נ"ב יעוי' במ"מ שכתב אבל רש"י ז"ל וכו'. ואיני מבין דבריו שפישא אף לרבינו הטעם הוא כרש"י דאל"כ למה חזקתן שנושאות זא"ז. אכן במל"מ פי"ב הי"ז כתב דלרבינו הדברים כפשטן דטעמא דאינה מעידה דחכמים אמדו דעתן של נשים דהתם יבמות שונאות זא"ז אף דליכא השתא שיהיו צרות. ואיני רואה לזה שום גילוי דעת בדברי רבינו גם רהיטא דכולא סוגיא אמתני' כרש"י אזלה דבעי טעמא למה שונאה ולא מאומדן דעת חכמים. והנה בירושלמי קאמר צרתה אפילו נשואה ומדשינה רבינו לשון הירושלמי וכתב אפילו היתה צרתה נשואה לאחר. נראה דר"ל דוקא צרתה נשואה לאחר אבל אם האשה שמעידה עליה נשואה לאחר נאמנת וכ"כ מרן הכסף משנה פי"ב הט"ז. ודברי הב"ש סימן י"ז ס"ק י"ב תמוהים שהבין מדברי הכסף משנה אף אם הצרה נשואה לאחר מעידה והא ודאי ליתא שהרי הכ"מ מביא כאן דברי הירושלמי להלכה ולא קאי התם אלא אם נעקרה זו שמעידה עליה מהך ביתא שהיו צרות זו לזו דאז נעקרה השנאה מלבה אבל כשנדהים היא והצרה עדיין שם לאפשר שניתוסף השנאה שם ודברים נכונים הם [הרב שירי קרבן יבמות פט"ו ה"ד (ע"ג ע"א) ד"ה יבמתה]:

פ"ח הלכה כ אמר לה ע"מ וכו' שתי שנים. נ"ב יש לדקדק בלשון רבינו שהרי במשנה נקט בין ברישא ובין בסיפא ב' שנים ולא הוזכר כ"ד חודש וממ"כ אם רבינו אוחז לשון המשנה גם לעיל בהלכה י"ט הל"ל הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך ב' שנים ומדשבק לעיל לשון המשנה ונקט כ"ד חודש בע"כ כדי להוציא חודש העבור א"כ גם בהלכה זו הל"ל ע"מ שתניקי את בני כ"ד חודש שהרי אפילו אמר הבעל לשון ב' שנים אין חודש העבור בכלל. וי"ל דרבינו ספוקי מספקא ליה בזמן ההנקה אם חודש העבור הוא לתינוק ונקט בכל בבא להומרא לכן לעיל קבע הזמן שצריך שתניקנו עכ"פ בתוך כד"ח שהוא זמן הנקה בלי ספק. ואולי באמת אם לא הניקתו בהוד[...] והניקתו אח"כ יום אחד בחודש שאחר זה והוא חודש העבור יודה רבינו שאין הגט בטל אלא פסול מספק וכאן בהלכה זו שההנה הבעל בתינוק ב' שנים מספקי ליה אולי חודש העבור שייך ג"כ ע"כ צריכה להשלים כל הזמן ולהניק גם חודש העבור. אך לפ"ז נ"ע שכתב מת תוך זמן אינו גט והרי אם מת בחודש ההמשה ועשרים לא אפשר לומר אינו גט שהרי הוא ספק. ויש ליישב [...] שגם יש לומר עוד דרבינו בדקדוק גמור דובר דלעיל [...] קבע שום זמן ולא התנה רק שתניק בנו והמנהג יום אחד אלא שהתנה קבע זמן א"כ אף שמבואר במשנה לשון ב' שנים מ"מ אין הכוונה להוסיף חודש העבור כי התנא זמן אחד לכל העתים קבע ולכן שינה רבינו לשון המשנה להורות דלא בעינן חודש העבור אבל הכא שפירש הבעל שתי שנים והוא קבע הזמן א"כ שתי שנים דוקא לפי מה שהן בעת הזה לכן נקט רבינו שתי שנים בלי שינוי, וזה פירוש נחמד כשהור וברה בדברי רבינו [הרב מודע ליהודה אה"ע סימן כ]:

פ"י הלכה ה וכן הדין באשה. נ"ב יעוי' בתשו' מהר"י באסן סימן פ':

הלכה ו כיון שלא נשאת יאמרו. נ"ב יעוי' בלח"מ מה שהקשה מדוע לא נקט רבינו טעם האמור בגמרא (יבמות פ"כ) ויעוי' בתשו' נוב"י אה"ע סימן פ"ה שכתב בזה דבר נחמד:

הלכה יא ואם נשאת. נ"ב יעוי' במ"מ למה פסק רבינו כיחידאה והביא דברי הרי"ף דהוא משום דמפרש בגמרא טעמיה, ויעוי' בדברי הרמב"ן והר"ן פ"ב דסוכה גבי סומך סוכתו בכרעי המטה, ויעוי' ברי"ף ורא"ש ר"פ מגילת האשה מ"ש בשם רבינו האי גאון. ויעוי' במרדכי ריש פ' הכותב. ויעוי' בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת ה"י ובפי"ט הי"ד ובפכ"א הל"ב דמבואר דהיכי דפקלו וטרו אליבא דחד הלכתא כוותיה [הרב יד מלאכי כללי הש"ס אות ק"ו] יעו"ש שהאריך בענין זה בבקיאות נפלא:

פי"א הלכה ו קטנה שלא מיאנה. נ"ב יעוי' בתשו' מהר"י באסן סימן פ' מ"ש בזה:

הלכה ח כילד ממאנת. נ"ב יעוי' בכ"מ דמבואר הכל בברייתא, ולכאורה דברי רבינו צריכין יעוד שבברייתא הנזכר (ק"ח ע"א) אמרינן יתר על כן אפילו שיגרה בעלה

אצל

אבל חמוני ולכן השמיט רבינו בבא זו דהוא חדוש גדול יותר מהא דיחד על כן אפילו אורחים. ויש ליישב דברי רבינו דסובר כדעת הר"ה שהביא הריטב"א אפילו בדיעבד בחד לא הוה מיאון ואותו הזוג מכשירין בשנים דוקא וסבר הא דאמר ר"י בר"י יחד על כן אפילו שיגרה אבל חמוני חולק על אותו הזוג דמצריכין שנים דוקא וע"כ השמיט רבינו הא דר"י בר"י. ולפ"ז מ"ש המ"מ ואין כן דעת רש"י ורבינו (לפנינו הגירסא רש"י ר"י) צ"ע דהא מחלוקת גדול ביניהם דרש"י סובר דבחד הוי מיאון גבי שיגרה אבל חמוני ורבינו סובר דצריך שנים. אכן ז"א קושיא דעכ"פ בזה שוים רבינו ורש"י דא"צ לכתחילה ג' דלא כיש מי שסובר. עוד יש ליישב דברי רבינו לפי מה דמבואר בב"י סי' קנ"ה דהעדים שמיאנה בפניהם צריכין לידע שהיא קטנה וכמו כן י"ל דס"ל לרבינו והוקשה לו בברייתא כי לפום רהיטא נראה דהמחמוני יושב לפני חומו בחטתו ומעולם לא חקר על שנותיה ע"כ השמיט רבינו בבא זו [תסו' שער אפרים סימן קי"ב] יעו"ש באורך:

הלכה כו אפילו נתנה בנה. נ"ב יעוי' במ"מ מ"ש על הא שרבינו והלכות לא הזכירו הא דר"ג שלא אמרו אלא בדר"ג בדוקא וכ"כ הר"נ משום שאין לנו עתה כיוצא בו. ויעוי' בתשובת נו"ב אה"ע סימן י"ג דזה יתכן לתרץ דעת הרי"ף שאין דרכו להביא רק דינים הנוהגים עתה אבל לא יועיל זה לתרץ דעת רבינו שדרכו שלא להשמיט שום דין המתבאר בש"ס בין שנוהג עתה ובין שאינו נוהג ואפילו דברים הנוהגים במלך ישראל לבדו שבודאי אין לנו עתה כיוצא בו וכל דיני קדשים לא השמיט ולמה השמיט דבר זה. ובתשובה אחת כתבתי ת"ל בענין זה ע"ד ההידוד:

הלכה כח עבר ונשא. נ"ב יעוי' במל"מ מה שתמה מדברי הרא"ש שהביא דברי מהר"י שהביא ראיה מפ' אע"פ (ס' ע"ב) שלא מצינו שהצריך אביי גט ואי כדברי הפ"ז הא התם היה שוגג גמור. ויעוי' בתשו' נוב"י אה"ע סימן י"ח כתב בזה דרך פלפול דלאביי לטעמו (יבמות ל"ו) בע"כ צ"ל דקנים שוגג אטו מזיד וליכא למימר דלא הצריך גט משום דשוגג היה. ויעוי' בישוע"י סימן י"ז ס"ק ז' שכתב דנראה מכאן דעפ"י הוראת חכם לא מקרי שוגג. ובתשובה אחת השבתי על דבריו. אמנם כל זה גרם להנך גדולים מפני שלא ראו את האור זרוע אבל אנו זכינו לאורו והנה שם בתשובותיו סימן תש"מ הביא תשובת הר"מ בר חסדאי שכתב בעצמו דבר זה ז"ל עוד קשה ראיה כי בפ' אע"פ כשהתיר לאביי לאריסיה וכו' ולא מצינו שהצריכו לו לגרש והיינו משום שהיה שוגג ואנוס בהוראתו של אביי עכ"ל. הרי דשם בעצמו ניחא ליה דמשום דשוגג היה לא הצריך אביי ליתן גט והמוב"י והישועות יעקב רצו להעמיס בו היפך מדבריו. אמנם עכ"פ בזה דברי הרב מל"מ נכונים דה"ר יוסף שהביא ראיה משם לקידש בע"כ לא ס"ל סברא זו לחלק בין שוגג למזיד:

פי"ב הלכה יט בהו שניהם וכו' ה"ז לא תנא. נ"ב יעוי' במ"מ מה שהביא בשם הרמב"ן שהקשה ע"ז מדברי הש"ס (כתובות כ"ב ע"ב) ומה שתירץ ע"ז ויש להוסיף נופך על דברי ה"ה דעל כרחך לא מצי לאוקמי בבאו שניהם בבת אחת ושאח לאותו העד שהעיד לה שמת דא"כ מאי איריא שבא עד שני והעיד שלא מת תיפוק ליה דבלא"ה לא תנשא לאותו העד כדתנן מת לא ישא את אשתו אלא ודאי בבאו זה"ז ולא תנשא היינו לעלמא ודוק [הרב חכם צבי סימן ג']. ויעוי' ג"כ במהא"פ (ירושלמי יבמות פט"ו סוף הלכה ד') ד"ה אבל ובשירי קרבן שם ד"ה מפני שביאר שם דברי רבינו ותמה על הכסף משנה ד"ה והא דאמרינן:

פי"ג הלכה א שמא היא שכרה אותה. נ"ב יעוי' בכ"מ. ויעוי' בשו"ת נוב"י אה"ע סימן מ"ב שכתב ליישב בזה לפי שטעם שמא שכרתו שייך רק למ"ד משום דמשקרת א"כ אי הוה אמר בגמ' הבעיא בסגנון זה דהיישינן שמא שכרתו לא היה שייך האבעיא למ"ד משום בדדמי. ובגמ' רצה לאהול בעיא זו לכ"ע לכן אמר החשש דכאן לא דייקא אבל רבינו דפסק כמ"ד מפני שמשקרת ולדידים שייך ג"כ חשש שמא שכרתו לכן כתב רבינו חשש דשמא שכרתו. וכ"מ אף דאיפשיטא הבעיא בע"א במלחמה דשם ל"ש שכרתו אפ"ה לא איפשט בקטטה משום חשש שמא שכרתו ודוק:

הלכה ב ובאה ואמרה מת בעלי. נ"ב יעוי' בתשו' חכם צבי סימן ל"ה מ"ש באורך בבאור דברי רבינו:

הלכה יט או שטבע בים הגדול וכו' אם אמר קברתיו. נ"ב הנה דברי רבינו קשה להולמן דאי לא ראה לאלתר ויש חשש דבדדמי שאפשר שהוא אחר מה בכך אדרבו ואם ראה לאלתר דליכא חשש דבדדמי הגם כי קבורה לא היתה לו מה בכך. יעוי' בחת"ס סימן י"ז ס"ק ס"ב כתב קברתיו כלומר שראהו מיד בשעה שהועלה מן המים אלא שבאמת אף שראה הטביעה הנה רצה לעקור תיבת קברתיו מפשטיה ולהטותו לכונה אחרת. ורבינו הא נקטי' בחדא מחתא עם מלחמה ומפולת דקבורה ממש בעינן. אבל נ"ל דכוונת רבינו יש עוד חששא בנים דאף שמכירו בודאי מ"מ יש חששא אחריתא שאומר בדדמי על המיתה דאף שפלטוהו המים [illegible] חהוא פלוני בודאי ורואה אותו מת מ"מ יש לחוש שמחמת הטביעה נדמה לו שמת ואפשר שיש בו [illegible] יודיין כמו החשש בדדמי במלחמה ולכך בעי רבינו קברתיו [הרב טב"י אה"ע סימן כ"ח]:

הלכות יבום וחליצה

פ"ג הלכה ד אע"פ שהוא בנו לענין ירושה ה"ז ספק. נ"ב יעוי' בלח"מ במ"ש שהקשה הרא"ם דלמה יוציא הממון מחזקת היורשים, ויש לתרץ דאע"ג דבכל ספק דעלמא אף שיהיה יושב בנחלת המורים נכסי לא קיימי אלא בחזקת היורשין ואין ואין לספק בהן חלק ונחלה כלל עד שיביא ראיה מ"מ הכא שאני שאינו ספק גמור ב"א קרוב לודאי כיון שאביו בעל הנכסים אומר לכל בני הוא וכיון דתפוס הוא ויש לו צד ודאית סובר רבינו שיורש עם אחיו ובספק כזה תועיל לו חזקתו דלא נקרייה מוציא מחבירו וזה שדקדק רבינו וכתב ומאין יודע שזה בנו ודאי והרי אין לו הזקה אלא לעולם הוא ספק ואין דרכו להאריך כ"כ אלא שר"ל לענין ירושה אף דלדידן ספק הוא דאמרינן כשם שזינתה לגבי האב ודאי הוא וחזקתו [illegible] הבריע כנגד הספק שלא יקרא ספק מוציא מידי ודאי אבל לענין איסורא אין לו שום חזקה [illegible] מניסין לצד הודאית וכן לעולם הוא ספק. ויעוי' בטור חושן משפט סימן ר"פ [הרב [illegible] באהן סימן פ"ז]. והנה הרב להם משנה תירץ קושיית הרא"ם דשאני ממון דבידו להוריתו [illegible]. אמנם לפי"ז לכאורה קשה כיון דמדין מיגו דאי בעי יהיב ליה במתנה אתינן עליה א"כ לא יהא נאמן לנכסים הבאין לאחר מכאן דדאמרינן (קידושין ע"ח ב"ב קכ"ו) יעו' בלח"מ גופי' פ"ד מהלכות נחלות ה"א. אכן זה יש לתרץ וא"כ מ"ל, אבל הדבר קשה של החכם בעל לח"מ מה יתן ומה יוסיף לו שהינו שאר שאין דברים של [illegible] אלא ספק כמבואר בדברי רבינו שאי אפשר

להיות הדבר בודאי וזה [illegible] עליו הרא"ם בתשובה שהביא הטור בקיצור ושם האריך ובאר ז"ל ואי [illegible] משום מיגו קאמר דאי בעי יהיב ליה כל ממוניה, חדא דהא ברירנא לעיל [illegible] שייך הכא מיגו ועוד אי משום מיגו מהימנת ליה לענין ירושה נהמניה נמי [illegible] מן החליצה דאי בעי פטר לה בגט עכ"ל. ובתחילת התשובה כתב דלא שייך הכא מיגו שהרי ספק אלו כדכתיבנא. לכן נראה דבלח"מ נמי לאו משום מיגו קאמר ודבריו צריכין תלמוד ולא ירדתי לסוף דעתו [הרב מהר"י באסן יעו"ש שהאריך בזה]:

פ"ד הלכה טז חליצתו פסולה. נ"ב יעוי' לעיל הלכה ו' ולמטה הלכה י"ז ובתשו' נוב"י אה"ע סימן ל"ד מה שהאריך בזה:

פ"ו הלכה י אם עבר ובעל וכו' משום עשה וכו' ה"ז קנה קנין גמור. נ"ב יש בזה תימא רבתי דהא אמרינן (יבמות כ' ע"ב) ואי ס"ד חייבי לאוין מדאורייתא לייבום לא רמיא כי בא עליה אמאי נפטרה צרתה יעו"ש. הרי דאי חייבי לאוין מה"ת לא רמיא ליבום אפילו אם בעלו נמי לא קנה וא"כ חייבי עשה דודאי לא רמיא לייבום מה"ת דאין עשה דיבום דוחה לעשה דמגרית ולדומיות דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה (חולין קמ"א ע"א פסחים נ"ט ע"א) א"כ אם עבר ובעל לא מבעיא שלא נפטרה צרתה אלא אפילו היא עצמה לא נפטרה וצריכה חליצה [הרב שאגת אריה סימן ל"ג]. ויש לתרץ דהא דאין עשה דוחה עשה לא נלמד מקרא בפירוש אלא מסברא אמרינן מאי אולמא א"כ אם עבר וקיים העשה אז אמרינן להיפך מאי אולמא ונתקיים העשה ושפיר פסק רבינו דאם עבר ובעל קנה [הרב נוב"י] ודבריו צ"ע. ויעוי' בק"א לש"א מ"ש בזה:

הלכות נערה בתולה

פ"א הלכה יא ואם לא היתה כו' משלם קנס. נ"ב יעוי' בש"ס (סנהדרין ע"ב ע"ב) ובשו"ת טב"י אה"ע סימן ל"ה מ"ש בזה:

פ"ג הלכה ב שנאמר וכו' נערה מלא. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש ויש לתמוה ויעוי' במהא"פ ירושלמי כתובות פ"ד סוף הלכה ה' ד"ה המוציא מה שתירץ בזה:

הלכות סוטה

פ"א הלכה ט אם הוא נאמן לו. נ"ב יעוי' בתשובת מהר"י באסן סימן פ"ו:

פ"ב הלכה ד אם זינתה כו' אבל הקטנה בת מיאון. נ"ב יעוי' בכ"מ ויעוי' בתשובת מהר"י באסן סימן ס' מ"ש באורך בדברי רבינו:

הלכה ח ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ובכ"מ. והנה הכס אחד הקשה שהרי קושיא זו יש להקשות על המשנה (סוטה כ"ד ע"א) לא שותות וכתב רש"י ד"ה שותות הכי תניא בספרי כי תשטה אשתו בראויה לאישות פרט לחייבי לאוין. וקשה נ"ל כי תשטה תיפוק ליה מנ"כ אין משקין ח"ל אי בעל אותה לאו מנוקה מעון הוא ואי לא בעל הרי בעינן שקדמה שכיבת בעל. אבל אין כאן קושיא דלהקשות על הכתוב נ"ל אשתו בראוי לאישות הוא טעות דמשכחת שנשא אשה בהיתר ובעל הותה בהיתר ואה"כ נעשה פגוע דכא ושוב לא בעל אותה והרי הוא מנוקה מעון וגם קדמה שכיבת בעל לבועל והו"א שתשתה קמ"ל קרא בראוי לאישות. ומעתה אפילו אם הספרי הושב שם במיעוט הזה גם כל שאר חייבי לאוין ג"כ נ"ק דאף דשאר ח"ל בלא"ה ילפינן מן ונקה האיש ומן מבלעדי אישך מ"מ כיון שסבר יש לנו קרא דתשטה אשתו עדיף למילפינהו מהאי קרא למוד [הרב טב"י מה"ת אה"ע סימן קנ"ה]:

הלכה יב מפני השמועה למדו. נ"ב יעוי' בהגהות מלמ"ל מ"ש בשם מהר"א ששון, ויעוי' בתשובת נוב"י מה"ת אה"ע סימן כ':

הלכות איסורי ביאה

פ"ג הלכה א ואם היו מזידין מכין אותן מכות מרדות. נ"ב יעוי' תוס' (קידושין י"ט ע"א) ד"ה ומדאורייתא וברש"י שם. והנה מדברי רבינו מוכח דסובר כרש"י דאי כדעת התוס' א"כ מדאורייתא לא קני לה הקטן ונשארה יבמה לשוק וס"ה בלאו לא תהיה אשת המת החוצה וה"ל ליחייב מלקות גמור אבל אי כדברי רש"י ניחא דכבר פסק ממנה איסור יבמה לשוק שכבר נתייבמה מן התורה וה"ה ה"א גמורה ואעפ"כ מיעטה הכתוב ממיתה לפי שהיא אשת קטן וממילא גם מלקות ליכא דלאו של א"א ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו [הרב טב"י אה"ע סימן נ"ד ד"ה אמנם]. ויעוי' במה"מ סי' קמ"ט מ"ש בזה:

הלכה יא אם לא היה לה אב. נ"ב משמע מדברי רבינו שאם אין לה אב אינה נסקלת על פתח שער העיר ובברייתא לא כן תני אלא אם אין לה פתח בית אב סוקלין על פתח שער העיר. ואין לומר דפתח שער העיר היינו בית הסקילה דא"כ למה שינה לשונו בסופו. ועוד ה"ל למכלליניהו אותן שאין מלותן לסקלן על פתח בית אביהן עם אותן שאין להם אב. גם פשט לשונו לא משמע הכי [הרב שירי קרבן כתובות פ"ד סוף הלכה ה' ד"ה ואם]:

פ"ו הלכה ו כל ימי וכו' עד שתמות. נ"ב יעוי' במ"מ מ"ש בשם הרמב"ן ויש קצת ראיה לדברי הרמב"ן מדברי הש"ס (ר"ה י"א ע"א) דקפריך כי מדלי מר ימי [illegible] בצרי להו. הא לדעת רבינו דאשה מפסק ופוסק כבר אם פסק אחר ז' ימי נדה כשהוא חוזרת ורואה [illegible] לזמן ארוך ה"ה שומרת יום כנגד יום אפילו זקנה א"כ מה מקשה הרי אפשר שהיתה אז בתוך י"א יום של זיבה והויא רק שומרת יום ולא היתה טמאה רק יום אחד ויצחק אפשר שנולד ביום ב' דפסח והרי הם שבעה חדשים מלאים [הרב בית אברהם בקונטרס מנחה בלולה קמ"ד ע"א]:

פ"י הלכה יא נכרא ושם שלו אטום. נ"ב יעוי' בכ"מ מה שהקשה ומ"ש לבסוף ואפשר שהוא ז"ל וכו'. והנה לפי תירוצו תיקשי טפי אמאי לא נקיט רבינו רבותא טפי דאפילו נשמו נקוב אמו טהורה ואף דאין דרכו של רבינו להביא אלא מה דאתמר בהדיא בש"ס מ"מ הא הך מלתא אתמר להדיא בש"ס אלא שהוא פוסק בחילוף מטעם דקי"ל בש"ס להדיא דמה"ת היה לו להביאה. והנכון בעיני דרבינו לא ס"ל כסירש"י אלא דרבא ס"ל דאף דושטו נקוב טריפה מ"מ אמו טמאה לידה כיון שאפשר לה להיות עד י"ב חודש (ורק בנבילה דמתיים מטמאה אימו ולד כלל. יעוי' בבכורות ג' ע"א) ורבינו פוסק כוותיה דבתרא הוא וא"כ לא היה מהצורך להביא נקובת הושט אמו טמאה דכל מה שלא מנה בכלל אותן שאין אמן טמאה לידה ממילא אמן טמאה לידה וז"ב, והיינו טעמא דלא פסק כר"ז עד הרכובה דאף דתלי טעמא בטריפה חיה אך לא קיי"ל כוותיה בהא אלא כרבא דהוא בתרא. ומה דאמר תו בגמרא דר' ינאי סבר טריפה חיה אינו מוכרח דאפשר דאף דס"ל טפ"ח מ"מ ס"ל דאמו טמאה לידה וכרבא אלא שהש"ס לא חש לדקדק ולהאריך כיון דבר' זכאי ע"כ הוצרך לומר דס"ל טריפה אינה חיה קאמר נמי דר' ינאי ס"ל דטריפה חיה כיון דאפשר דהכי ס"ל ובזה סברתו דאמו טמאה לידה יותר

שכרתם

מוכרחת אף דאינו מוכרח דהכי ס"ל ואשכחן דכוותיה בתלמוד, וגדולה מזו כתב הרמב"ן על האי דיהב לה קון בושם יעו"ש [הרב הכה לבי סימן ע"ז]: אמנם באמת בעיקר סברתו כבר קדמו מרן הרשב"א בחידושיו שם ד"ה אמר רבא שהביא פירש"י וכתב ע"ז ואינו מחוור דקשה להעמיד רבא דלא כהלכתא דקי"ל כמ"ד טא"ח ועוד דמי גרע מנפל שאינו טמאה לידה ואפילו תאמר התם הוא דמתחילת ברייתו היה ראוי לבריאת נשמה דלמא הכא נמי מתחילה ראוי היה אלא שלאחר זמן ניקב ושטו דמי גרע מילא מהותך לכך פירש הרמב"ן דרבא אפילו כמ"ד טא"ח אמרה דזה לאוי היה לבריאת נשמה ולהיות סתות קלא מי"ב חודש, ועוד דדלמא מתחילה היה ולד אלא שלאחר זמן ניקב כדאמרינן עכ"ל:

פי"ב הלכה כה הזקתו שפירש מן הרוב. נ"ב יעוי' בדברי רבינו פ"י מהלכות ע"ג הלכה ה' שכתב דהואיל ונתערבו בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה יעו"ש. וקשה מהא הא סנחריב בלבל כל האומות וכל דפרים מרובא פרים ולאו מבני קטורה הם [הרב שאגת אריה סימן מ"ט] ויש לייסב דהא בב"נ לא אזלינן בתר רובא דמנא ידעינן [יעוי' ג"כ בפרמ"ג סימן ס"ב ובריש שער התערובות הקירה ג'], ולפי"ז ניחא דהכא כיון דנתגיירו יש להם כל דין ישראל ומהני רובא משא"כ התם לענין מילה שפיר פסק רבינו דכולם צריכין למול מספק שמא הם מבני קטורה דלגבי ב"נ לא מהני רובא, [הרב נוב"י מה"ת אה"ע סי' מ"ב], ובתשובה אחת הארכתי בזה:

פי"ג הלכה י אבל בח"ל צריך להביא ראיה. נ"ב יעוי' במ"מ במ"ש ואפשר שילא לו וכו', ויש להביא ראיה לדברי רבינו מהירושלמי ראש השנה (פ"ב ה"א) דקאמר אילו שנים שיצאו מעיר אחת שרובה עכו"ס וכו' נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד דמבואר מזה דבעיר שרובה עכו"ס בעינן עדות שיעיד שהוא ישראל והא גם ח"ל רובא כותים נינהו. אבל קשה מה דסיים רבינו שזו מעלה ביוחסין דהא מהירושלמי משמע דלכל מילי לא מחזקינן ליה בישראל, ואפשר לומר דדוקא לענין עדות ממון הוא דמחמירינן התם בירושלמי דבעינן שיהיה מוחזק בעדים דיכול המוחזק לטעון הייתי סהדי דישראל הוא וטול ול"ע, [הרב שירי קרבן שם ד"ה הלו]:

פט"ו הלכה יט אמר האב וכו' ה"ז בחזקת ממזר. נ"ב הנה לעיל הלכה ט"ז כתב ויהיה ממזר ודאי וכאן בהלכה זו לא כתב ממזר ודאי רק בחזקת ממזר והיינו דלעיל מעיד האב בפירוש עובר זה אינו בני וממזר הוא אבל כאן אינו מעיד שהוא ממזר רק שמעיד שאינו ממנו ולכן אינו ממזר ודאי ואולי מכותי נתעברה, ודבר זה מבואר בב"ש סימן ד' ס"ק כ"ב [הרב נוב"י אה"ע סימן ד']:

פי"ז הלכה יט תלא מן השני. נ"ב יעוי' בר"נ גיטין (קפ"ז ע"א) שתמה על רבינו שלא חשש לבדוק אי קרי לנתינה כתיבה כמבואר בש"ס (פ"א ע"א). אכן י"ל שרבינו לא ס"ל כפירש"י דא"כ הל"ל איפכא הדבר צריך בדיקה ותלא דהא צריך בדיקה קודם שנולאנה מידו אלא ודאי דפירוש תלא והדבר צריך בדיקה הוה כמו תלא והדבר צריך תלמוד דפ' התקבל (ס"ו ע"ב) דפירושו תלא מספק מפני שאין הדבר ברור דצריך ללמוד מן הגדולים ממנו אם כשר אם לאו אף כאן ה"ק תלא מספק מפני שהדבר צריך בדיקה אם קורין לנתינה כתיבה או לא וזה דבר שאי אפשר לעמוד עליו בבירור ומיושבין דברי רבינו [הרב בית הדש אה"ע סימן ו' בשם הכם אחד]:

פי"ח הלכה י כגן שקידש. נ"ב יעוי' במ"מ ובמלמ"ל מה שהביא מהירושלמי ויעוי' בשו"ת נוב"י מה"ת אה"ע סימן י"ד שכתב שאין מדברי הירושלמי ראיה יעו"ש באורך:

הלכות מאכלות אסורות פ"ח הלכה יב וכבר אסרו חכמים. נ"ב יעוי' במראה הפנים ירושלמי שקלים פ"ז ה"ב ד"ס איברין נבילות מ"ש בזה:

פט"ו הלכה ה פירות שביעית וכו' אינן בכלל איסורי תורה. נ"ב יעוי' בכ"מ הלכה ו' מ"ש דהא רבינו לתרץ קושיא אחרת וכן מבואר בדברי רבינו שלהי ע"ז בפירוש המשנה וכוונת הרא"ד בהשגתו לא ביאר הכ"מ. ולדעתי הראב"ד לא בא להשיג ואדרבא נשפך למלין כי היה קשה להראב"ד הגה דמועיל אמתלא של רבינו בנתערב קודם זמן הביעור אבל אחר הביעור שבבר יאסר אפילו באכילה הרי הוא בכלל איסורי תורה וא"כ למה לא אמרו ר' יוחנן ור"ל הון מטעמיה ולכן כתב הראב"ד שאז באמת לא נפיק מכלל שאר איסורים וג"כ אפילו במינו אינו אוסר ש אם בנ"ט כמו שאר איסורי תורה, זה הנלע"ד בכוונת הראב"ד [הרב נוב"י מה"ת היו"ד סימן נ"ג]. ויעו"ש מה שתמה על הלה"מ יכתב בענין זה באורך:

הלכות שחיטה פ"א הלכה ג ובהגבים נאמר אוסף החסיל. נ"ב יעוי' בכ"מ ולח"מ ויעוי' בקונטרס מנחה בלולה להרב בית אברהם (קמ"ד ע"ב) מ"ש בזה:

פ"ד הלכה ח מצאו בשוק. נ"ב יעוי' תוס' מאה"ש ירושלמי שקלים פ"ז ה"ב ד"ה איברין נבילות מ"ש בזה:

פ"ז הלכה יח אוסרין אותה מספק. נ"ב יעוי' בכ"מ שכתב דהוא משום דאיכא פירושי אחריני בגמרא. הנה מזה לכאורה ראיה מוכרחת דכל המראות שלא הוזכרו בגמרא כלל מותרים המה דאי איתא דאסורים המה א"כ מדוע אסרה רבינו רק מספק ממ"נ אם כונת רפרס בחזותא א"כ הרי היא אסורה ואם לא היה כוונת רפרס רק בגישתא או דשיעא א"כ לא הוזכר מראה הריות בגמרא כלל וממילא היא אסורה ככל יתר המראות שלא הוזכרו א"ו דמראות שלא הוזכרו מותרים המה, [הרב נוב"י יו"ד סימן י"ד] יעו"ש שהאריך בזה:

פ"ח הלכה יב וגידים הרכים. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש אי נמי כל גידין סופן להקשות הן. ויעוי' בשו"ת נוב"י מה"ת היו"ד סימן כ"ז מ"ש בזה באורך:

פי"ג הלכה א אם מתה קודם. נ"ב יעוי' בכ"מ מה שהקשה, ויעוי' בתומים סי' נ"ז ס"ק י"א מ"ש בזה:

הלכה יט שאין עשה דוחה. נ"ב ראוי לפרש דברי רבינו דלכאורה דבריו סותרין זא"ז דבתחילה כתב דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דמשמע הא לעשה גרידא דחיא (יעוי' חולין קמ"א פסחים נ"ט מאי אולמא האי עשה מהאי עשה) ומסיים ועשה ול"ת דוחה עשה משמע דוקא עשה ול"ת הוא דדוחה לעשה אבל עשה גרידא אינו דוחה לעשה הכרתה [הרב שאגת אריה סימן ל"ג] יעו"ש מ"ש בזה*:

*(בדפוס וויניציא הגירסא, שאין עשה דוחה ל"ת ועשה, ולא עשה דוחה עשה. וכן נסחא בדפוס הזה:

נימוקי מהרא"י

חידושים ומקורים מהגאון ר' אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. [נעתק ע"י בנו הג"ם נטע יעוונין נ"י מהוראדנא].

הלכות אישות

פרק א הלכה ז כל שאסר ביאתו בתורה כו'. עיין בלח"מ שנתלבט במנין השעה שמנה רבינו ז"ל עיי"ש. ולפענ"ד המנין ברור וסליק כהוגן [illegible] אלא שבאו במצות מיוחדות ולכך בהלכה ח' דחשיב איסורי עשה ודי[illegible] באה עליהן עשה מיוחדת כמש"כ הל"מ והמל"מ שם. ומה ש[illegible] באו במצוה אחת לא ראה בסה"מ לרבינו ז"ל שהם נמנים [illegible] רבינו שם מילתא בטעמא ולכך לא חשיב רק מה ש[illegible] א' אלמנה לכה"ג, ב' גרושה, ג' זונה, ד' חלל[illegible] איסור עמוני ומואבי שהם מצוה אחת במנין המצ[illegible] גרושתו משנשאת, ט' יבמה ל[illegible]

פ"ז הלכה ו עיין ר"ן קדושין דף ל' ע"א שם בגמרא גבי ותנן נמי גבי כתובות כה"ג להוכיח מכאן דדעת הרמב"ם ז"ל דחופה אינה קונה. ועיין ג"כ בר"ן ריש קדושין, וכ"ל טעמו משום דאי נימא דחופה קונה ומניינא למעוטי חליפין יקשה למה שייר חופה מאי שייר דהאי שייר, והא דלא חש לה בגמרא להקשות לר"ה אפ"ל משום דהוא נכלל ג"כ במה שהקשה רבא ג' תנן וד' לא תנן. פירוש ואם נימא דשיירה יקשה מאי שייר דהאי שייר וע"ז השיב לו אביי תנא מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני פירוש א"כ נוכל לומר שפיר דשייר חופה. והא דלא שייר גם לזה עוד מילתא אחריתא זה א"ל כאן כיון דחופה לא כתיבא שפיר מצינו לומר דשיירה אף בלא עוד מילתא אחריתא. ומתורץ בזה ג"כ קושית הרא"ם דהא תני ג"כ במיתת היבם אף דאתיא בק"ו כיון דאין הפירוש בגמרא דמשו"ס לא תני לה כיון דלא כתיבא רק דמשו"ס שיירה אף בלא מילתא אחריתא. ועפי"ז מיושב ג"כ מה שהקשה הר"ן על הרי"ף שכתב דמניינא למעוטי חליפין והשמיט הא דר"ה דכיון דמניינא למעוטי חליפין א"כ ממילא חופה אינו קונה דאם נימא דחופה קונה א"כ יקשה למה לא תני לה חופה במתניתין ולא נוכל לומר דשייר חופה דא"כ יקשה מאי שייר דהאי שייר כדמקשינן בסוכה דף כ"ד וש"כ עיי"ש ודו"ק:

פט"ו הלכה ב מבן שבע עשרה שנה כו'. עיין במ"מ שכתב שאם הנוסחא מבן י"ז כו' ומש"כ בן י"ח כו'. ועיין היטב בדבריו שנדחק לו נוסחא הזאת ואפ"ל דהא תנן נותנין לבתולה י"ב חודש כדאיתא בכתובות דף נ"ז ורבינו איירי בנשואין ולפי"ז שמילא יהיו על שנת הי"ח. ויש להוסיף קצת דהא אם זמן הנשואין י"ח שנה ואם

יעשה [illegible] הי"ח הלא לא יוכל לישא אותה כ"א בכלות י"ס. ממילא מחוייב [illegible]קיים המצוה. וזהו לשון רבינו ואימתי יתחייב במצות, ולפי"ז [illegible] בב"י אה"ע סי' א' מבן שש עשרה שנה דרבינו מפרש [illegible]"ז שלמים ונותנים לבתולה שנים עשר חודש. אבל [illegible] להופה מתחילת שנת י"ח ומש"כ מכא דכן חמם ל[illegible]מות מתחילת שנת השש כמש"כ הכ"מ ס"ב [illegible] [illegible]עובר ומבטל מ"ע. עיין בנימוק"י פרק הבע"י שדק[illegible] דברי [illegible]ה זו עיי"ש וי"ל שכוונתו מכיון שכתב רבינו דלאחר ד' מתחיל [illegible] עשרי המצות לאפוקי ממה שיש לצדד בזה דכיון דגם אם [illegible]ליד בימי זקנהו אז יקיים המצוה א"כ לע"ע לא עבר. ועיין בדברי רבינו ריש פ"א מהל' סוטה עיי"ש. והנה התוי"ם ריש מס' יבמות הבין בדעת רבינו שאין כופין על מצוה ז ונסתייע ממש"כ רבינו בהקדמתו לסדר זרעים דלכך הקדים יבמות לכתובות אף דהיה ראוי להקדים נישואין שהם קודם בזמן משום דעל היבום כופין ועל הנישואין אין כופין. אמנם לענ"ד נראה שאין ללמוד מכאן כלום שכוונתו אם כבר קיים מצות פו"ר והעד לזה שנקט בלשונו לשון נשואין ולא בלשון פו"ר והדבר ברור וכפי הנראה שהתוי"ט לא ראה דברי הנימוק"י הנ"ל. ולדינא יש לצדד דאין כופין לפי מה שביארתי במק"א דהא דיש רשות לב"ד כו' היינו מגד דעשה דהוכח תוכיח דוחה לאו דלא יוסיף נמצא לפי מאי דקי"ל בכתובות דף מ' ע"א היא אמרינן כו' אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וא"כ גם הכא דילמא מרה לא בעינא וממלא שמור ממצוה זו. ועיין בהשגות הראב"ד ז"ל סופ"ק מהלכות אישות. אבל יש לספקפק ע"ז דא"כ אמאי כופין להוציא כמבואר בכתובות דף ע"ז ע"א ועיין רש"י שם ד"ה אין כופין דמשמע[illegible]. דדין אם כופין על פ"ו אם לא תליא פלוגתא דהתם אם כופין להוציא[illegible] מהא דהוצרך ועיין ביאורי הגר"א ז"ל באהע"ז סי' א' בנידון זה. ויש לייסב [illegible] ומי די"ל דהתם שאני דגבי למילף מקרא דדברי קבלה במו"ק דף י"ז מכלן [illegible] הספק יש לאו דלא תגזול ועשה דוהשבות אין עשה דוחה ל"ת ועשה ומשו"ה הוצרך למי[illegible] מדברי קבלה ודו"ק היטב:

הלכה ה אבל אם היה לו בן או בת ומתו כו'. משמע שלא קיים מ"ע דאורייתא ועיי' לקמן הלכה ז', ולכאורה יקשה דהא איתא ביבמות רי"ח נ"ק לשבת יצרה בעינן והא ליכא משמע דמשום לשבת הו. ואפ"ל דהפי' שמ"ע דפ"ו הוא משום לשבת יצרה וצ"ע:

הלכות גירושין

פי"ג הלכה כט אל יקשה בעיניך כו'. עיין בספר מראות הצובאות בפתיחה שביאר דעת רבינו ע"פ שיטת הרא"ה והנימוק"י עיי"ש. אמנם דבריהם קשה בעיני דאטו משה ואהרן מי לא מהימני והעפ"כ רחמנא פסלינהו וא"כ ה"נ דודאי לא קמסהיד סהד הלז שקרא ואעפ"כ התורה גזרה ע"פ שנים עדים כו'. ועיין מש"פ הר"ן בפ"ק דגיטין גבי ערכאות וגבי שטרי הלואה דמהימני כיוצא בזה ומפני זה סרה ג"כ דברי רבותא קדמאי שהביא הריב"ש בשיטת רבינו סי' קנ"ו עיי"ש. אולם נראה דעת רבינו ע"פ שיטת האומרים שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת. וזה שהקשה הנימוק"י הנ"ל עיי"ש אפ"ל משום דיש לדחות דאני הכא משום עיגונא. והנה אם נימא דבכה"ג שקורי קמשקר ודאי לית כח לעקור איסור א"א אף אם באמת הוא נאמן רק שגזה"כ הוא שלא נקבלו בזה יש כח. וזהו דברי רבינו שלא הקפידה התורה עליו פי' על העד שלא תשתה שמא הומר שקר שדבר רחוק הוא בכה"ג שיעיד בו העד בשקר לפיכך הקילו חכמים כו' כלומר היה להם כח לעקור ד"ת. כן נראה לי:

הלכות יבום וחליצה

פ"א הלכה יב מד"ס כשניות כו'. עיין בסה"מ לרבינו ז"ל מצוה י"ד בהוספות להרמב"ן ז"ל ד"ס שנמנע ההולך ליבמתו ועיין במגילת אסתר שהלין בעד הרמב"ם ז"ל שלא מנה לפי שהשבה אחת מדיני מצות יבום ואין למנות כו' עיי"ש. ובאמת אשתמיטתיה דברי הרמב"ם ז"ל כאן שדעתו שבאמת אין הכלולה אסורה ליבם אלא מדרבנן כשניה וא"כ בלא"ה אתי שפיר שלא מנה רבינו במנין. אך באמת הא גופא צ"ע דעתו דמגמרא יבמות דף יו"ד ע"ב משמע דאף לר"י דקיימא לן כוותיה עכ"פ חייבי לאוין הוא מדאורייתא דאמרינן בשלמא לדידי דאמינא מ"ל ניתהו כו' עיי"ש. וכן תמה המל"מ שם אך ג"ז ניחא דאשכחן לדעת רבינו איסורי דדבריהם קרי להו מ"ל מלאו דלא תסור כמו שמבואר ברכות דף י"ט ע"ב. ועיין בשורש הראשון לרבינו ז"ל וכן בסוף פ"ק דסוטה דאסורה מדרבנן לדעת רבינו ז"ל ואעפ"כ קרי לה בגמרא דסוטה דף ז' ע"א להו עיי"ש ודו"ק:

הלכות סוטה

פ"א הלכה יד ואפילו היה כו'. וכתב הכ"מ איני יודע מה מלמדנו רבינו בזה, והנה הרבותא כבר אנהריניהו לעיינן הב"ה באהע"ז סימן קע"ה והב"ש שם ס"ק י"ב. אך מנ"ל לרבינו זה, וג"ל דדייק מליסנא דמתניתין דף ל"א ע"א אמר ע"א אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה משמע שהוא מעדי הסתירה מדלא אמר אם יש ע"א שנטמאת וז"ב:

פ"ב הלכה ח ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו. עיין בהשגות הראב"ד ז"ל שהשיג והכ"מ ביאר ההשגה עיין עליהם. ונ"ל דמשכחת לה שבא עליה ארוס לשם קדושין וקידשה בביאה דליכא איסורא כלל והיא עדיין ארוסה לפי מאי דקי"ל דביאה ארוסין עושה כמ"כ הר"ן בפ"ק דקידושין, ושעד לזה מתה שמינו אחכמים בלטונם דכל"ד רגילין לומר בעל ארוסתו בבית חמיו וכאן בבית אביה משום דבקדושין א ריי ועדיין היא חמיו והנה דלקדש בביאה אסור ג"כ מדרבנן כמו שמבואר בקדושין דף י"ב ע"ב וכמש"כ הרמב"ם ז"ל. הא ליתא דהתם אמרינן לחד ליסנא דבכולהו לא מנגיד רב לבר מאן דמקדש בביאה ובלא שידוכי אבל מאן דמקדש בביאה לחוד לא מנגיד. ועיין במל"מ. ועיין ביאורי הגר"א ז"ל באה"ע סי' כ"ח ודו"ק:

פ"ג הלכה ה וכיפה שעל ראשה כו'. עיין סוטה דף ח' ע"ב היא פירסה לו סודרין נאין על ראשה לכך כהן נוטל כיפה מעל ראשה ומניח תחת רגליה. ובתוספתא איתא תחת רגליו. ומ"מ יש ליישב דעת רבינו שהשמיט זה דמפרש דמניח על הארץ ודו"ק:

פ"ד הלכה יח מצות חכמים כו' לקנאות כו'. עיין בסה"מ לרבינו ז"ל שורש א' בהשגות הרמב"ן ז"ל ועיין תוס' סוטה דף ג' ע"א ד"ה ר"י מה שעמדו ג"כ בזה. והנה ענין הראשון מוקנא את אשתו לפי מש"כ הרמב"ם ז"ל בעצמו כאן לק"מ דס"ל דרק מד"ס הוא (וע"ש יש בכ"מ במש"כ כר"ע ונ"ל וכר"ע וקאי אדברי רבינו אבל הברייתא דאין אדם כו' הם דברי ר"י וכמו שמבואר בגמרא שם). אולם באמת צ"ע מנ"ל דלר"ע דאמר הובה דכוונתו דאינו רק מצוה מד"ס והאי קרא קדרים ותירון של הכ"מ דאסמכתא ניהו דחוק מאוד ועוד דהא הובה קאמר ולא מצוה. ונראה דכוונתו במש"כ מצות חכמים דס"ל דאף שהוא מד"ע דנדרש מקרא עכ"ז ד"ס קרי להו לשיטתו בסה"מ שורש ב' דכל דבר הנלמד ממדרש הפסוקים קרי להו מד"ס ולא השבינן להו במנין עיי"ש באריכות. וא"כ ניחא פסקו שפסק דהוי מד"ס ונימא נמי מאי דלא הביא זאת במנין כמבואר שם. ועיין כ"מ הל' נהלות פ"א הל"ח ועיין כ"מ ריש פ"א מהל' אישות מה שהביא ראיה לדברי רבינו מגמרא דקדושין דקאמר הואיל ומדרש חכמים הוא (וכיוצא בזה י"ל דדעת הרמב"ם ריש פ"ז מהל' יו"ט ועיין טו"א שילהי חגיגה עיי"ש) ונמצא דהרמב"ן דמיאן בזה ג"כ לשיטתו אזיל בשורש ב' דס"ל שם דכל כיוצא בזה יש להביא במנין ודאי דזה מיקרי מדרש חכמים דאי הוה כתיב יקנא אולי דהיה ליווי מפורש (ועיין מגות י"ב ע"א מי כתיב ירצה) אבל השתא דכתיב וקנא ורק מיתורא ידעינן נמצא דהיינו מדרש חכמים ודו"ק:

פ"ה הלכה יח ולא יקנא כו' ה"ז קינוי. עיין בכ"מ מה שתמה ע"ז מהירושלמי ועיין בביאורי הגר"א ז"ל שו"ע אהע"ז סימן קע"ח שכתב דמילת קינוי קאי למטה עיי"ש. ונ"ל דהכוונה בירושלמי כעין הפלוגתא בסנהדרין דף ל"ח ע"ב דהיכא דכתיב מילתא בקרא אם הוא לעיכוב או למצוה כדאמרינן פתח בית אביה למצוה כו' עיי"ש בתוס'. ולז"א אהיא כר' מני דאמר כ"מ שנאמר חוקה תורה מעכב אבל לא כל מאי דכתיב בקרא בעינן לעיכוב וקאי אמאי דאמר למצוה איתאמרת, וצ"ע בכ"ז בכמה שיטות בש"ס, ועיין בפנ"י לכתובות ריש פרק א"נ שלא ראה דבר זה שהקשה שם אדרשא דולו תהיה לאשה דלא אייתר עיי"ש והוא מפיק לה לאשה הראויה לו ולפי הנ"ל ניחא משום דס"ל דבעינן קרא כדכתיב ודו"ק:

חידושים ותיקונים ע"י הרב המגיה בדפוס ברדיטשוב ע"פ כמה ספרי רמב"ם בדפוסים ישנים.

הלכות אישות פ"א הלכה ד במ"מ מ"מ אין איסור לאו כו' והלא לוקה כו'. כבר רשמתי בפנים דבדפוס וויניציא ליתא. וכן נכון דרבינו עצמו מהרן קושיא זו בפ"ב מהל' נערה בתולה הי"ז וכתב דבמפותה אינו לוקה אלא משלם קנס ומחלק בין מפותה לקדישה ע"ש:

פ"ג הלכה כג בה"ל ד"ה ואם קידש כו' הגע עצמך ברכה ראשונה דברכת הנהנין כו' וצ"ע. וי"ל דהריב"ש סובר כמ"ש בכ"מ פ"א ה"ב דמצות אירוסין אינו נגמר אלא בנישואין והוי מצוה שיש לה משך זמן. ומ"מ לא יברך אלא בשעת נישואין ולא באמצע. ע' בא"ח סי' תל"ב בט"ז ובמ"[illegible]

פ"ד הלכה ד ואם היה הכלב שלה מקודשת ואם היה [illegible] רבינו נראה דבעיא דרך אחריה קאי גם אכלב [illegible] להגילה אף שהוא שלה לא מקניא נפשה. אבל אהרי' ה"ז ספק מקודשת משמע דכלב שלה אפילו רץ [illegible] שאר הדברים וצ"ע:

פ"י [illegible] הלכה א בכ"מ ד"ה הארוסה כו' אסורה לבעלה כנדה [illegible] מכתב דמיירי אפילו אחר נישואין וכאן מיירי קודם [illegible] הברכות עושה נישואין אלא כניסה לחופה וכמ"ש רבינו לקמן ה"ו ע"ש:

הלכה ד בכ"מ בכותו אפילו תאמר איני נפדית ואיני נזונת ואיני נקברת מנכסיו. נ"ל איני נפדית ואיני נקברת מנכסיו וכ"ה בדפוס וויניציא וכן העתיקו הב"י סי' ס"ט ע"ש:

הלכות גירושין פ"א הלכה טו במ"מ תקנת חכמים כו' ויש מן הגאונים כו'. נכתב בהג"ה נ"ל של"ל מן האמוראים עכ"ל. ובחנם הגיה כן דהאי ויש מן הגאונים הוא דיבור בפ"ע וקאי על הי"ו וכן מוכח מתיבה וכו':

הלכה כג בכ"מ ד"ה העדים כו' וגם מדברי הרשב"א בפ"ב דגיטין משמע שהבין כך דברי רבינו כנ"ל:

הלכות יבום וחליצה פ"א הלכה ד ואע"פ שבנה ממנו קיים שכבר שחררו עכ"ל. לשון זה איני מבין דפשיטא אם לא שחררו דאינו חשוב בנו, ואפשר של"ל וכבר שחררו וקאי על ואע"פ ודוחק. ומדברי ה"ה נראה דדין זה כתב רבינו לשיטתו אבל הגאונים חולקים ע"ז. ולולא דבריו היה נ"ל דרבינו כתב דין זה אף להגאונים דכיון דהזין דשחרר לבנו שפו מוכיח דקודם שבא על שפחתו לא שחרר אותה דאי שחרר אותה קודם ביאה לא היה צריך לשחרר בנו הרי אינו עבד ומ[illegible] מוכיחין דבעל לשם זנות ואף הגאונים מדו בזה ובזה היה ניחא דסיים שכבר שחררו והוא טעם למה פטרוה אף לדעת הגאונים, והא דלא דייק רבינו מדשחררה י"ל משום דרבינו לשיטתיה [illegible] אזיל שהדרה שנים כשתשוב עליו דקיי"ל שבזה אי נמי שזו [illegible] שזה נקט, ע' בב"י סי' קנ"ז שלא העתיק שנת ושחררה אלא ושחררו וגם"ה ע"ש:

פ"ב הלכה טו בכ"מ יבמה שגדרה כו'. פירוש לפירושו שכל שהיא שם כעס כו'. כ"ה הנוסחא בכל הספרים שלפנינו וכן העתיקו הב"י בסי' קס"ה, ועי' במ"ל וגם בתויו"ט פי"ג דיבמות מי"ג. אבל האמת שט"ס יש בדברי ה"ה וכצ"ל פירוש לפירושו שכל שלא היה שם כעס, וכן מצאתי בדפוס וויניציא ישן נושן, ונסתלקו תמיהת המ"ל ותויו"ט:

הלכות סוטה פ"א הלכה ג מל"מ ד"ה קינא לה כו. ואף דאליבא דרבינו נראה מדבריו לעיל פכ"ה מהל' אישות. נ"ל לקמן פכ"ב מהלכות איסורי ביאה:

הלכות איסורי ביאה פ"א הלכה א כ"מ ד"ה ואלו כו'. אבל אחר מיתת אשתו הינה בשרפה עכ"ל. וה"ה שאיק הדין כן כמבואר שם ע"ש ועל"מ פט"ו מהל' סנהדרין הי"א:

[illegible] ל"מ ד"ה ואלו וא"כ קשיא כו'. כמ"ש לקמן פ"ב גבי הבא על אשה דרך [illegible] אינה אסורה אלא מד"ס עכ"ל. לא נמצא כן בפ"ב ואדרבא כתב שם [illegible] גבי בתו והיסורה מד"ת ואינו מד"ס ע"ש:

[illegible] כו' דילפינן זב מזבה הו"ל לפרש עכ"ל. יותר הו"ל [illegible] אין חילוק אלא קרבן אבל ספירת ז' צריך אלא [illegible] על מה שמבואר שם בגמרא שומרת יום כנגד [illegible] ספירת ז' וכ"מ במ"ע:

הלכה כב בהגהות מיימוני סימן ו' כרב דאמר סופן הע"פ שאין התלתן אבל הרמב"ן כתב שאין לה אלא יום א' כו'. וצ"ע דהרמב"ן לא כ"כ אלא כשלא בדקה כל ז' ימי הספירה אבל בדקה יום א' מז' ימי הספירה אפילו רק באמצע ס"ל דמהני כמ"ש בהלכותיו פ"ב ד"ב וד"ג ע"ש וא"כ דברי רבינו והרמב"ן שוין הן וצ"ע, וע' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ג בכ"מ ובל"מ:

פ"ט הלכה א כ"מ אין כו'. ועי"ל שמאחר שאין לה דבר לתלות בו ט' ואין כאן אלא ספק אחד עכ"ל. ולפ"ז נסתלק קושית התויו"ט פ"ח דנדה מ"ג ד"ה דם ולא כתם ע"ש שהקשה הא הוי ספיקא דאורייתא, ולפ"ד הכ"מ לק"מ כיון דהתם יש לתלות במכה הוי ס"ס:

הלכה יב במ"מ היתה לובשת כו' פסק כחכמים עכ"ל. היינו כחכמים שבגמ' בברייתא ולא כחכמים שבמתניתין:

פי"ד הט"ז הכניות כולן כו' ונושא אדם גיורת ואם אמה או בת בתה בהה עכ"ל. ע' ש"ך יו"ד סי' רס"ט שכתב של"ל ואם אם אמה דאם אמה ערוה היא ולא שנייה ע"ש:

פכ"א הלכה ד במ"מ ומותר כו'. ובגדרים לא הזכירו אלא מקום הטנופת עכ"ל. ע' גם' בעה"כ להראב"ד ז"ל שהוכיח אף דלא הזכירו אלא מקום הטנופת מ"מ מוכח מדברי הגמרא שם דכל מקום סתר אסור: